

בראשית	1
מאמר א	2
בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ (בראשית א' א').	3
איתא בתנחומא הובא ברש"י, אמר ר' יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחדש הזה לכם	4
שהיא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם	5
נחלת גוים (תהלים קי"א), שאם יאמרו אומות העולם לישראל לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה	6
אומות, הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה	7
להם וברצונו לקחה ונתנה לנו.	8
וקשה כיון שרבי יצחק אומר שהיה צריך להתחיל את התורה מהחדש הזה, ואומר טעם חשוב בדבר שהיא	9
מצוה ראשונה והעיקר הוא קיום המצוות, א"כ למה באמת נדחתה פרשת החדש מטעם שמה יאמרו הגוים?	10
הלא אפשר להתחיל התורה מהחדש הזה כטעמו של רבי יצחק שהיא מצוה ראשונה, ואח"כ לכתוב פ'	11
בראשית שלא יאמרו הגוים, ולמה צריך להתחיל פר' בראשית לפני פרשת החדש.	12
ואפשר לומר דהנה הלומד תורה צריך להיות ראשית כל נקי כפים מגזל, אחרת לא יצליח להשתלם	13
ולהתעלות לרום פסגת התורה, כמו שכתוב מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו ובר לבב,	14
ולפי זה אפשר לומר שהמדרש הזה בא ללמדנו, שאם כי עיקר התורה הוא ללמדנו מצות ומעשים טובים,	15
אבל התורה מלמדת אותנו עוד יסוד שצריכים הכשרה והכנה להיות ראויים לגשת ללמוד תורה, ואי אפשר	16
להתחיל ללמוד תורה ולקיים מצוותיה כשיש חשד אפילו מגוים שיאמרו ליסטים אתם, לפיכך התורה	17
הקדימה פר' בראשית לפני החדש הזה, להסיר חשד של יאמרו ליסטים אתם, לפני שמתחילים ללמוד	18
תורה.	19
גם מצינו שמשנה רבן של ישראל התנצל ואמר לא חמור אחד מהם נשאתי, ואיתא (במד"ר יח ט), מה	20
שהיה דרכי ליטול לא נטלתי מהם, בנוהג שבעולם אדם שהוא עושה בהקדש נוטל שכרו מן ההקדש, ואני	21
בשעה שהייתי יורד מן מדין למצרים, היה דרכי ליטול מהן חמור שבשביל צרכיהם ירדתי ולא נטלתי, ועל	22
זה אמרו חז"ל נקי כפים זה משה, וכן במלחמת עמלק נאמר ויהי ידיו אמונה, ובילקו"ש (רמז רסה), ויהי	23
ידיו אמונה בידו האחת שלא קיבל בה מישראל כלום.	24
וכן שמואל הנביא שנאמר עליו משה ואהרן ושמואל בקראי שמו, קודם שהתחיל להוכיח את ישראל	25
הקדים (שמואל א' י"ב), הנני ענו בי נגד ה' ונגד משיחו את שור מי לקחתי את מי רצותי ומיד מי לקחתי	26
כופר, ואיתא בילקו"ש (רמז קי"א), שור שהייתי מקריב לקרבנותיהם ומבקש רחמים עליהם, וכן למשוח	27
עליהם מלך משלי היה, שנאמר עגלת בקר תקח בידך ולא נטלתי משלהם, הרי חששו אפילו לפנים	28
משוה"ד להיות 'נקי כפים' נפלא הדבר! (זכרון מאיר).	29
	30
מאמר ב	31
בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ (בראשית א' א').	32
איתא במדרש, רב הונא בשם ר' מתנה אמר, בזכות שלושה דברים נברא העולם, בזכות חלה בזכות מעשר	33
ובזכות ביכורים, ומה טעם? בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ, ואין ראשית אלא חלה, ואין	34
ראשית אלא מעשרות, ואין ראשית אלא ביכורים, אחרים אומרים שלא נברא העולם אלא בזכות ישראל	35
שנקראו ראשית, ויש אומרים שלא נברא העולם אלא בזכות תורה.	36
דברי רב הונא מפליאים מאוד, יכולים להבין שהעולם נברא בזכות ישראל ובזכות התורה, כי הלא ישראל	37
ותורה הם תכלית הבריאה, כמ"ש אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת, אבל שהעולם	38
נברא בזכות מעשר ובזכות חלה ובזכות ביכורים טעונים ביאור, האמנם מצוות הללו הן מטרות הבריאה,	39
האם אין מצוות יותר נכבדות לתלות בהן את תכלית בריאת העולם?	40
עוד מאמר מפליא בנידון זה, כתוב בתורה והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה וירשתה	41
וישבת בה, ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך	42
לשכן שמו שם, ואומר המדרש והיה כי תבוא אל הארץ, עשה מצוה האמורה בענין שבשכרה תיכנס אל	43
הארץ (ספרי).	44
והנה המאמר כולו פלא, הלא מצות ביכורים חובת הארץ היא, כמ"ש בגמ' אשר תביא מארצך למעוטי חוץ	45
לארץ (חולין קלו), דוקא פירות הארץ מחוייבים בביכורים, אבל פירות שלא מן הארץ אינם מחוייבים	46
בביכורים, ואם כן כיצד אומר המדרש עשה מצוה זו שבשכרה תיכנס אל הארץ, הלא אי אפשר לקיים	47
מצוה זו לפני שנכנסים אל הארץ?	48
ויותר קשה הלא הגמרא דורשת מהפסוק וירשתה וישבת בה, שלא נתחייבו בביכורים עד לאחר כיבוש	49
וחלוקה, והלא עברו עוד ארבע עשרה שנה עד שהתיישבו בה, ומלמדת אותנו התורה שלא נתחייבו	50

בביכורים עד אחרי ארבע עשרה שנה הללו, ואם כן גם אחרי שנכנסו לארץ לא נתחייבו מיד בביכורים,	51
וכיצד אומר המדרש שנעשה מצוה זו לפני שניכנס לארץ כדי שבשכרה ניכנס אל הארץ? ובכלל צריכים	52
להבין במה חשובה כל כך מצות ביכורים שדוקא בזכותה ניכנס לארץ, האם אין מצוות יותר חשובות	53
ממצוה זו?	54
כתוב בתורה וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים, ומבאר רש"י שעשאו מן	55
התחתונים ומן העליונים, את הגוף עשה מן התחתונים עפר מן האדמה, ואת הנשמה מן העליונים ויפח	56
באפיו נשמת חיים, מאן דנפח מדיליה נפח, האדם מורכב משני חלקים, מחלק ארצי שהוא הגוף ומחלק	57
אלקי שהוא הנשמה, שני החלקים האלו ניגודיים הם, חלק הגוף יש לו נטיות ושאיפות גופניות, כגון	58
התאוות והחמדות וכל המדות והכוחות הרעים, והחלק האלקי הנשמה יש לה שאיפות עליונות להתרוממות	59
ולהתעלות.	60
נמצא שהאדם מושם בתוך מלחמה תדירית, הגוף מושך אותו אל הנטיות הארציות שלו, והנשמה מושכת	61
לשאיפות העליונות שלה, ותפקידו של האדם להגביר את שאיפות הרוח על שאיפות הגוף, להגביר את	62
החלק האלקי על החלק הארצי, וזהו כוח הבחירה שהוטבע באדם, ראה נתתי לפניך היום את החיים	63
ואת הטוב את המות ואת הרע ובחרת בחיים, זוהי השלמות שהאדם צריך לשאוף להגיע אליה.	64
יסוד הנטיות הגופניות אשר ממנו תוצאות כל הרשעה הוא אהבת עצמו, ע"י שהאדם אוהב את עצמו הריהו	65
להוט אחרי רצונותיו, וכל מחשבותיו נתונות רק למלא את תאוותיו, אהבת עצמו מביאה את האדם לידי כל	66
העבירות החמורות ביותר, כי אם איננו יכול למלא את רצונותיו בהיתר, הריהו הולך וגונב גוזל וחומס	67
ואפילו שופך דמים בכדי להשיג תאוותיו, ואין דבר שיעמוד לו בדרכו, זהו מה שאמרו חז"ל הקנאה	68
והתאוה והכבוד, הם שלושת אבות הנזיקין היוצאים מתוך אהבתו העצמית של האדם, והם הגורמים לכל	69
חטא ועוון, וטורדים את האדם מן העוה"ו ומן העוה"ב, אהבת עצמו היא אם כל חטאת ומקור כל רשעה.	70
כנגד אהבת עצמו של האדם אמרה לנו התורה, ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך,	71
כלומר קדש את אהבה העצמית שלך לה' אלקיך, ובמקום למלא את רצונותיך להנאתך הקרב אותם	72
לעבודת בוראך, והתמסר אליו בכל התשוקות שישנן בלבבך ובכל החביב והיקר לך, וכבר פירשו חז"ל	73
אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאודך, ואם נאמר בכל מאודך למה נאמר בכל נפשך, אלא אם יש לך	74
אדם שגופו חביב עליו מממונו, לכן נאמר בכל נפשך, ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכן נאמר	75
בכל מאודך.	76
הכלל הוא שהאדם מחוייב להקדיש לה' אהבתו העצמית, ולהקריב את כל החביב והיקר לו בין בגופו ובין	77
בממונו עד כדי מסירות נפש ממש, וזהו יסוד ועיקר התורה, זוהי הפרשה הראשונה של קריאת שמע	78
שאנחנו מחוייבים לקרוא פעמיים ביום, ולקבל על ידי זה עול מלכות שמים, אדם שמגיע למדרגה זו, הרי	79
השליט החלק האלקי שבו על החלק הגופני והגיע למדרגת השלמות, כי אז הרי בטלה כל אהבת עצמו	80
שהיא יסוד כל נטיותיו הגופניות, וכל תשוקותיו ורצונותיו אינם אלא לעסוק בעניינים הרוחניים ולעבוד	81
את ה' בלב שלם.	82
ובזה נמדד ערכו של האדם, ככל שהוא מבכר יותר את ענייני הרוח על ענייני הגוף, ככל שהוא מוותר	83
יותר מאהבתו והנאתו העצמית בגלל עבודת ואהבת ה', יותר קרוב הוא לאלקים ומדרגתו יותר נעלה,	84
מדרגה זו סגולת ישראל היא, כמו שמצינו אצל אברהם שה' העביר אליו את הכהונה שביקש בתחילה	85
להוציאה משם בן נח, כי שם לא הבין שצריך להעמיד את ה' בראש כל דבר, והוא הקדים ברכת אברהם	86
לברכת המקום, ואילו אברהם שהבין דבר זה והגיע לדרגה גבוהה זו זכה שהכהונה תצא ממנו, וכך מצינו	87
גם אצל יעקב שקרא קריאת שמע דוקא בשעה שפגש את יוסף לאחר פרידתם הארוכה, ויותר בזה על	88
הנאתו העצמית אהבתו ליוסף ומסרה להקב"ה.	89
ולפי זה אנו יכולים להכיר את ההבדל בין מדרגתו של קין לבין מדרגתו של הבל, כתוב בתורה ויביא קין	90
מפרי האדמה מנחה לה', והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן וישע ה' אל הבל ואל מנחתו, ואל	91
קין ואל מנחתו לא שעה, שניהם הגיעו לידי הכרת טובה לה' ושניהם הביאו לו מנחה, אלא שהבל הביא	92
מבכורות צאנו ומחלביהן, הבל בחר את הטוב והיקר לו ביותר והביאו לה', הוא העמיד אפוא את ה'	93
במקום הראשון לפני הכל, ביכר את ענייני ה' על ענייני הפרטים, ויותר מאהבתו העצמית ומהנאתו	94
הגופנית בגלל הכרתו בטובת ה', ולכן כתוב "וישע ה' אל הבל ואל מנחתו" עבודת אלקים כזאת רצויה	95
היא.	96
אבל קין לא הלך בדרך זאת, הוא הביא מפרי האדמה ומפרש רש"י מן הגרוע, הוא לא ויותר מהנאתו	97
העצמית, אלא השאיר את הטוב והשמן בשביל עצמו, ולמנחה לה' בחר מהגרוע, ובכך לא העמיד את ה'	98
במקום הראשון, ולא ביכר ענייני הרוח על ענייני הגוף, ולכן ואל קין ואל מנחתו לא שעה, עבודת ה' כזאת	99

שעומדת במדרגה שניה אחרי הנאת עצמו בלתי רצויה היא, ומה יצא מעבודת אלקים זאת? ויהי בהיותם	100
בשדה ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו, הגיע לידי שפיכות דמים.	101
לאחר שעיקר התורה הוא להעמיד את ה' במקום הראשון למעלה מכל דבר, לוותר בגללו על ההנאה	102
הפרטית ולהקריב לו את כל החביב והיקר, נוכל להבין את ערכן של הרבה ממצוות הארץ אשר בהן	103
משתקף רעיון נשגב זה, מהי מצות ביכורים? יורד אדם בתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה אשכול שביכר,	104
קושרו בגמי ואומר הרי אלו ביכורים (ביכורים פ"ג מ"א).	105
האדם נכנס לתוך שדהו ורואה בו את הפרי הראשון שמתחיל לצמוח, כמה חביב ויקר לו פרי זה, וכמה	106
הוא משתוקק לבלוע אותו בעודו בכפו, והנה שומע קול אלקים מדבר אליו ומצלצל באזניו ראשית ביכורי	107
אדמתך תביא בית ה', דוקא מפני שהוא יקר וחביב לך דוקא מפני שהוא ראשית, קודש הוא לה',	108
והזדמנות יש לך כאן לקיים את הפסוק ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך, קדש לו את היקר והחביב לך	109
ביותר, והקרב אליו את ראשית הנאתך.	110
כך גם בתרומות ומעשרות, קוצר אדם את תבואת שדהו ואוספה אל גרנו, והנה אך נגמרה מלאכתו והוא	111
מכניסה לביתו, וכבר חלה עליו חובה של הפרשת תרומות ומעשרות, ולא עוד אלא שעליו לבחור את	112
הטוב ביותר והשמן ביותר, כדכתיב ראשית דגנך מלמד שאין תורמין אלא מן המובחר, גומר הוא עם	113
התרומות והמעשרות, דש וטוחן את התבואה, והנה הוא ניגש לאפות ממנה לחם, ושוב חובה של ראשית	114
עליו, ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה.	115
כן בכל דבר שהוא בא ליהנות ממנו הראשית הוא לה', נוטע כרם או פרדס ועברו שלוש שנים שהם ערלה	116
ואסור ליהנות מהן, והנה אך זכה לשנה הרביעית, הפירות הם כרם רבעי או נטע רבעי, וקודש הילולים הן	117
לה' ועליו להביאן ולאוכלן בירושלים, וכל זה כדי להגשים בתוך חיי האדם את הרעיון הזה, את עיקר	118
מטרת חייו, לבטל את אהבתו העצמית ולבכר את ענייני ה', למעלה מענייניו הפרטיים והגופניים.	119
וזה מה שאומר רב הונא שבזכות ג' דברים נברא העולם, בזכות חלה שנקראת ראשית, ובזכות מעשר	120
שנקרא ראשית, ובזכות ביכורים שנקראים ראשית, כי אם האדם מקריב את עיקר וראשית הנאות	121
לאלקים, הריהו מוותר מאהבתו העצמית לה' ומעמיד אותו למעלה מכל ענייניו הפרטיים, ומתרומם הוא	122
על ידי כך למדרגה נעלה מאד, למדרגה של ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך,	123
ובשבילו נברא העולם. וזהו מה שאומרים שלא נברא העולם אלא בשביל ישראל, או שלא נברא העולם	124
אלא בשביל התורה, כי זוהי סגולת ישראל וזהו יסודו ועיקרו התורה.	125
ובזה נבין גם את המדרש שאומר שנעשה מצות ביכורים כדי שבשכרה ניכנס אל הארץ, כיצד אפשר	126
לקיים מצוה זו לפני שנכנסים אל הארץ, והלא חובת הארץ היא? אולם לפי דברינו לא מדברים כאן על	127
מצות ביכורים ממש, אלא על הרעיון שמצוה זו מכילה בקרבה רעיון הראשית, הוא שאדם יעמיד את ה'	128
ראשונה לפני כל דבר, מקדיש לו את ראשית ועיקר הנאות, את החביב והיקר לו ביותר, וזוהי סגולת	129
ישראל ועיקר יסוד התורה, ורק בשכר זה נזכה להיכנס אל הארץ ולרשת אותה ולהתיישב בה. (ד.)	130
(ה.)	131
	132
מאמר ג	133
בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ (בראשית א' א').	134
א"ר יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחדש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה	135
ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גויים, שאם יאמרו או"ה	136
לישראל ליסטים אתם שכבשתם ארצות ז' אומות, הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה	137
ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו, נראה להבין עפימ"ש חז"ל	138
(אבות פ"ד), יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי העוה"ב, ויפה שעה אחת של קורת	139
רוח בעוה"ב מכל חיי עוה"ז.	140
כל חיי עוה"ז שאמרו, אין הכוונה על אדם יחיד שחי בעוה"ז את השבעים שנה שלו, אלא אם יתקבצו כל	141
התענוגים הנמצא בעוה"ז כל ימי עמידתה ששת אלפים שנה, בלא שום תערובת של צער כל שהוא, גם אז	142
קורת רוח דהיינו הנאה מועטת בעולם הבא יפה מהם! מפני שבעולם הזה סוף סוף יכלה המספר אפי' אם	143
יהיה אלף אלפים שנה, כ"ז כאין וכאפס לגבי עוה"ב שהוא נצח בלי תכלית אין לו ראשית, וכל שאין לו	144
לא ראשית ולא תכלית הרי אינו מתחלק, וממילא נמצא שחלק מנצח ג"כ נצח! ולכן פשוט הוא ששעה	145
אחת של קורת רוח בעוה"ב יפה מכל חיי העולם הזה!	146
והנה חז"ל ברוח קדשם העמיקו וראו עוד יותר, דאף לאחר חשבון גדול זה של יפה שעה אחת של קורת	147
רוח בעוה"ב יותר מכל חיי עוה"ז, הכריזו ואמרו שיפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז יותר	148
מכל חיי עוה"ב! ומי יוכל להקיף ולהשיג זאת אם לא תורה מן השמים! על כל פנים גם כאן כל חיי עוה"ב	149

שאמרו הכי פירושו, הרי עבור כל מעשה טוב של בני אדם מקבלים עוה"ב, ועוה"ב הוא צדיקים יושבים	150
ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה.	151
נמצא שכל חיי עוה"ב הוא, אם יצויר לקבץ כל ההנאות מזיו השכינה מכל מעשים טובים שנעשו ושיעשו	152
בכל הדורות, מכל הצדיקים והחסידים שבכל דור ודור בכל ימי חייהם, האבות הקדושים, משה ואהרן,	153
הזקנים והנביאים, התנאים והאמוראים וכו', אם נצרף כל מעשיהם הטובים ושכרם בעולם הבא, האם יש	154
כח במוח אדם לעשות חשבון זה? אף אם יחיה נצח לא יוכל לבוא לתכליתו, ואף על פי כן שעה אחת	155
בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז, יפה יותר מכל חיי עוה"ב אלו, נורא ונפלא! חשבון זה לא היו יכולים	156
לעשות זולת חז"ל ברוח קדשם.	157
איך זה? התשובה היא שהרי בתשובה ומע"ט שאדם עושה הוא מקיים רצון השי"ת, וכל השכר שמשלמים	158
בעוה"ב הוא עבור עשיית רצונו ית', ואם משלמים לפועל שכר פעולה כגון אומן הבונה בית, ודאי הבית	159
עצמו שוה הרבה יותר מכל ההוצאות שהוציאו עליו! וכל מה ששכר פעולתו גדול יותר, הרי"ז לאות על	160
הדבר עצמו עד כמה נחשב הוא, וכן הדבר הזה כיון שכל חיי עוה"ב הוא שכר עבור עשיית תשובה ומע"ט	161
בעוה"ז שהוא קיום רצון השי"ת, א"כ ממילא מובן כי יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט בעוה"ז יותר מכל	162
חיי עוה"ב!	163
וזה שאמר ר' יצחק שלא היה צריך להתחיל התורה אלא מהחדש הזה לכם, כי כל תכלית עולם הזה	164
ועוה"ב ביחד, הוא תשובה ומעשים טובים שהוא רצון השי"ת, וא"כ לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה!	165
והיה צריך להתחיל התורה מיד במעשה המצות ללמדנו עיקר זה? ומשיב ר' יצחק משום כח מעשיו הגיד	166
לעמו לתת להם נחלת גויים, שאם יאמרו אומות העולם ליסטים אתם.	167
הכוונה בזה דהנה אמר הכתוב אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה' מגן עזרך ואשר חרב גאותך, וכתב	168
רש"י ז"ל אשריך ישראל, לאחר שפרט להם הברכות אמר להם מה לי לפרוט לכם כל דבר הכל שלכם,	169
אשריך ישראל מי כמוך, תשועתך בה' אשר הוא מגן עזרך והוא חרב גאותך ע"כ.	170
והנה אחז"ל חביב אדם שנברא בצלם, חיבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם, וענין נודעת לו פירושו	171
הראשונים ז"ל שהודיעו לו שנברא בצלם, שנאמר כי בצלם אלקים עשה את האדם, להתבונן עד כמה	172
חיבה יתירה היא שהודיעו לו זאת, עפ"י ציור לשני בני"א עניים מרודים, שהם הולכים מבית לבית לקבץ	173
נדבות רעבים ויחפים ואין להם פרוטה לפרטה, אבל לאחד מהם יש אוצר גדול תחת תנורו בביתו, שאילו	174
היה יודע מזה היה מתעשר ברגע אחד, אך דא עקא שאינו יודע והרי הוא כעת עני כחבירו ממש!	175
וכל ההבדל הוא רק במיגו שהוא יכול להתודע ולהתעשר משא"כ חבירו, וזהו חיבה יתירה נודעת לו	176
שנברא בצלם, כי עתה לאחר שהודיעו לו כאילו קיבל גם את החיבה הראשונה שנברא בצלם, זה מה	177
שפירש"י אשריך ישראל מי כמוך הכל שלך! שהרי אתה נושע בה', אבל אימתי הכל שלך אם אתה לא	178
לוקח בשבילך כלום ומחזיר תשועתך לה', שאתה יודע כי עם נושע בה' אתה! ושהוא מגן עזרך והוא חרב	179
גאותך! משא"כ אם תתעלם מזה הרי אין לך כלום.	180
וזהו מה שאמר ר' יצחק דלפיכך התחילה התורה מבראשית משום כח מעשיו הגיד לעמו, שאם יאמרו להם	181
אומות העולם ליסטים אתם, יאמרו להם כל הארץ של הקב"ה הוא, וכשתדעו ותאמרו להם כן, אשריך	182
ישראל הרי הכל שלך! כי ידעת שאתה עם נושע בה', ואז אף אם יכחשו אויבך לך אתה על במוטימו	183
תדרוך! משא"כ אם ידעה זאת חסרת מה קניתי? וזהו כח מעשיו הגיד לעמו שע"ז יקויים לתת להם נחלת	184
גויים! עכ"פ למדנו שבכל פעולה שאדם עושה הן בתורה והן במצוה, עליו לראות שיצא מזה כבוד שמים!	185
והוא עיקר גדול כי זה כל האדם, כי תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים. (אור יהל).	186
	187
מאמר ד	188
בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ (בראשית א' א').	189
לפי השקפה שטחית על הבריאה נראים בה שני כחות נפרדים 'שמים וארץ' כח רוחני בשמים וכל אשר בו	190
ממעל, וכח גשמי על כל אשר בארץ מתחת, אבל לכשנעייין נבחין שאין הנחה זו נכונה, כי אף חומר ארצי	191
המגושם ביותר, יש לראות בו את הכח הרוחני כיסוד כל מהותו והוייתו, שהרי השיעור הפחות ביותר	192
ממנו, אם תרצה להפשיטו מכה הרכבתו וחיבור חלקיו, הנה יתפורר ויתפזר עד היותו לעפר ואפר, ואף	193
אותם החלקים מורכבים עוד מחלקים זעירים רבים מאד, שאין בכח חושיו ועיניו של האדם לראותם	194
ולהרגיש מציאותם מרוב דקותם עד כדי 'אין' ממש.	195
ברור איפוא שגם כל המשתקף לפנינו בארץ, הוא באותו כח רוחני שמימי הבלתי מושג, כח טמיר ונעלם	196
המהווה ומחבר את כל החלקים החמריים עד היותם לגוש אחד ולצורה אחת, ותמיד הכח הלזה מעמידם	197
ומקיימם, מהו אותו כח ואיך נקראנו? הוי אומר ככתוב ה' בחכמה יסד ארץ, כלומר יסוד הארץ המחזיק	198
אותה והמקיימה תמיד הוא חכמה, היינו כח רוחני בלתי מושג.	199

הוא מה שכתוב בתוה"ק בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ והארץ היתה תהו ובהו, שכל	200
הבריאה נוצרה מתהו ובהו, ועיקר יסודה הוא איפוא באין היינו הכח הרוחני הנעלם והבלתי מושג, ואותו	201
כח הוא המחיה ומקשר תמיד את העולם ומעמידו על תילו, כנאמר ה' בחכמה יסד ארץ.	202
וכל מה שירבה האדם להסתכל וישא למרום עיני שכלו, עליו להכיר עולמות מתקיימים על אותו יסוד	203
הנעלם שנקרא 'אין' הכח האלקי המהוה את כל הבריאה בבחינת יש מאין, ומכאן יש להתפלא על אותם	204
חכמי ארץ שמכירים ויודעים מערכות צבא בשמים ומסילותיהם, שמהראוי שהם יראו את הכח הרוחני	205
בבריאה יותר מהמון העם, ויבואו להכרה האמיתית ביסוד וקיום כל העולמות, ומהי הסיבה שלא יבינו כל	206
זאת?	207
אכן הטעם פשוט, בגלל הגשמת חוש ראייתם אין מכירים את האמת הלזו, ומדמים כי גשם וחומר לפניהם,	208
ומתוך כך הורגלו לראות את החומר אף בעצמים רוחניים כשמים ושמי השמים, וממשמים בהם עפ"י	209
מושגיהם המוחשיים, ולכן אף אותם חכמי ארץ לא יצאו מכלל זה וטחו עיניהם מלראות נכוחה.	210
מזה נשתרבה הטעות גם בלימוד התורה וקיום מצוותיה, לכאורה מי לא יבין כי היא כולה רוחנית	211
מופשטת, ומדתה רק בכח הנעלם אשר אין לו דמיון כלל אל המושגים המוגבלים, ובכל זאת אם יזדמנו	212
לפנינו שני בני אדם, האחד מרים קולו ומתנווע הרבה בתפלתו ובלימוד התורה, והשני מתפלל וגורס	213
גרסתו בלא תנועות חיצוניות, נעריך את הראשון יותר מהשני, הרי שאנו מגשימים הכל, ובעינינו נראה	214
ונעדיף את הפעולות החומריות מעל הנקודה הפנימית הרוחנית הטמונה בתוך מעמקי הלב.	215
אחז"ל (נדרים פא), מאי דכתיב מי האיש החכם ויבן זאת על מה אבדה הארץ, דבר זה נשאל לחכמים	216
ולנביאים ולא פירשוהו עד שפירשו הקב"ה בעצמו, דכתיב ויאמר ה' על עזבם את תורתי שלא ברכו	217
בתורה תחלה, וכתב הר"ן ז"ל, ומצאתי במגילת סתרים של הר' יונה ז"ל דקרא הכי דייק, דעל שלא ברכו	218
בתורה תחלה אבדה הארץ, דאם איתא שעזבו את התורה ולא היו עוסקין בה, כשנשאל לחכמים ולנביאים	219
למה לא פירשוהו, והלא דבר גלוי היה וקל לפרש.	220
אלא ודאי עוסקין היו בתורה תמיד ולפיכך היו חכמים ונביאים תמהים על מה אבדה הארץ, עד שפירשו	221
הקב"ה בעצמו שהוא יודע מעמקי הלב שלא היו מברכים בתורה תחלה, כלומר שלא היתה התורה חשובה	222
בעיניהם כ"כ שיהא ראוי לברך עליה, שלא היו עוסקין בה לשמה, ומתוך כך היו מזלזלין בברכתה, והיינו	223
לא הלכו בה, כלומר בכוננתה ולשמה, אלו דברי הרב החסיד ז"ל והם נאים וראויים למי שאמרם.	224
והנה מופלא הדבר שבאותה שעה שעסקו תמיד בלימוד התוה"ק וקיום מצוותיה, עפ"י עדות חכמים ונביאי	225
אמת, בכל זאת נתבעו כעוזבים את התורה, מכאן שהעיקר בלימוד ועסק התורה אינה בצורה החיצונית, כי	226
אם בכח הרוחני הפנימי והנעלם, שהוא מכוסה ומופלא אף מעיני החכמים והנביאים.	227
כמו כן האדם בחיר היצורים שנברא בצלם אלקים, עיקר עצמיותו הוא כחו הנפשי הפנימי הבא מכח	228
הנעלם, ולכן כשהקב"ה מביא האדם במשפט, הרי הוא בוחן כל מעשה לרבות מעשה הטוב מה הכח הנעלם	229
שבו, לפי שיפוט זה משתנים כל מושגי השיקול של האדם והמעשים, ומשום כך נמצא שאף אדם שנראה	230
כעוסק בתורה, נידון לפעמים על אשר עזב את התורה אשר בגללה אבדה הארץ.	231
נמצא איפוא שאין להעריך שום מעשה לפי הממדים השגרתיים בין המון בני האדם, כי יש אשר במעלות	232
העליונות ביותר רואים בהן בשמים עזיבת התורה, ולעומת זה יש מעשה קטן בלא עמל ויגיעה, והוא	233
מהווה יסוד כל הבריאה, כי הכל הולך אחר מצפוני הלב והנעלם! ומכאן עד כמה צריך האדם להזהר בכל	234
מעשה קל, כי אין אתה יודע ערכם של מעשים, ואיזה מהם מניע יותר את הנקודה הפנימית של הנעלם.	235
וכן האדם בתחילת יצירתו היה אף גופו בבחינת עצם רוחני, כדברי הכתוב בצלם אלקים ברא אותו, אמנם	236
לאחר שחטא האדם ירד מערכו ונתגשם ואתו נתגשמה כל הבריאה, ומאז נראה הכל לעיני האדם כגשם	237
וחומר, ברם כל זה אינו אלא כסות עינים, אבל בעצם מהותה נשארה הבריאה רוחנית ואין מציאות אחרת	238
כלל, ואכן יש אשר אף לעינינו הגשם ניכר כרוחני, הנה השמש שהיא נקראת גשם חמישי, ובאמת כל	239
אורה אינו בא אלא מהרוחניות שבה, וכן כל הבריאה אף שהיא נראית גשמית, אינה במציאותה אלא	240
רוחנית.	241
וכן מצינו באדם הראשון שאף לאחר התגשמותו וכל הירידות שירד נשאר אותו גדול מן השמש, איתא	242
בגמ' (ב"ב נ"ח.), ר' בנאה הוא קא מציין מערתא, כי מטא למערתא דאדם הראשון יצתה בת קול ואמרה	243
בדיוקני אל תסתכל, ואמר ר' בנאה נסתכלתי בשתי עקביו ודומים לשני גלגלי חמה, הרי שאדה"ר גם	244
לאחר שחטא וגורש מגן עדן ונתמעטה קומתו, ואף לאחר שיצאה נשמתו ושב לאדמתו, בכל זאת האירו	245
עקביו כגלגלי חמה, ואם עקביו שהם האברים הנמוכים באדם כך, כמה היו מאירים איפוא האברים	246
החשובים יותר, ומכ"ש כמה מאירה היתה הדיוקני עצמה שלא הורשה ר' בנאה להסתכל בה, ועל אחת	247
כמה וכמה איך היה גופו מאיר ומזהיר בעודו בחייו.	248

ומעתה מי יוכל לשער ולהעריך עוצם גדלו ותקפו של אדה"ר לפני החטא, בעוד היה עומד על הארץ	249
וראשו מגיע השמימה, מלאכים צולים לו בשר ומסננים לו יין, ואמנם מכאן טעו בו מלאכי השרת וביקשו	250
לומר לפניו קדוש, והלא מבואר בתורה שגופו נברא מעפר מן האדמה, ואיך נהפך לרוחני מזוכך כזה	251
שמלאכי השרת שכלים נבדלים טעו בו, עד שבקשו לומר לפניו קדוש? אלא בע"כ שאין בעולם גשם כפי	252
שאנו מתארים לנו, ואף העפר מן האדמה אינו אלא עצם רוחני.	253
וכשם שהבריאה כולה שהיא רוחנית, נבראה בצורה הנראית לעינינו כגשם וחומר, כן המצוות אעפ"י שהן	254
בעיקרן רוחניות התלכשו בצורה גשמית, כי הרי עשרת הדברות נכתבו על שני לוחות אבנים, וכן כל	255
המצוות אין לקיימן רק באמצעות המעשים הגופניים, והנה התורה נבראה קודם שנברא העולם (פסחים	256
נד), לפני שהיתה מציאות של גשם ואיך אפשר לחברה עם הגשמיות? אלא מכאן שאף לאחר הבריאה אין	257
בהויה אלא רוחניות בלבד, ורק אנו אין לנו תפיסה בה כי אם ע"י מושגים גשמיים.	258
ובאמת זאת חובתו של האדם להעלות את עצמו ואת כל הבריאה אתה אל המציאות האמיתית ולקיים את	259
התורה הרוחנית, ולהחזיר את הכל למקורם הרוחני כמלפני החטא, ולפי"ז מתרחבים המושגים שלנו לגבי	260
קיום התורה, ויש למדוד אותן בקנה מדה אחר, הנה למשל אנו חושבים את הגזל רק בגזל ממון ממש, אבל	261
אצל האבות אנו מוצאים שראו מעשי גזל גם במושגים רוחניים.	262
כתוב בתורה ותאמר שרה אל אברם חמסי עליך, ופירש"י דברך אתה חומס ממני שאתה שומע בזיוני	263
ושותק, והנה אברהם אבינו עסק כל ימיו בחסד, ועל אחת כמה וכמה שגמל לשרה אשתו רק חסד, וגם	264
בזאת שנשא את הגר לאשה היה בזה משום עשיית חסד עם שרה אשתו, כמ"ש ותאמר שרה אל אברם בא	265
נא אל שפחתי אולי אבנה ממנה וישמע אברם לקול שרי, וכל תביעתה לא היתה אלא מה שלא מיחה על	266
כבודה, ובכל זאת יש בזה משום חמס.	267
הרי שחמס אינו רק בגזל ממש בלבד, אלא גם במניעת חסד בדיבור, כי כיוון שלפי דעתה של שרה היה	268
צריך להטיב לה בזה ושתק חמס ממנה את הדיבור, ועל אחת כמה וכמה שאם אדם מדבר עם חבירו ואינו	269
מתבטא בסגנון נאה יותר שהיה יכול לבטא יש בזה משום חמס, כי הוא מונע מאת חבירו החסד של שיחה	270
נאה, ומדוגמא זו אנו למדים על כל המצוות והמעשים, שהם נמדדים בקנה מדה אחרת לגמרי, וכל	271
מושגיהם מתעלים לדרגות רוחניות עילאיות. (אור הצפון ח"א עמ' א').	272
	273
מאמר ה	274
בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ (בראשית א' א').	275
אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם, קשה הלא ראשית דבר צריכה	276
התורה להודיע עקרי האמונה מי ברא שמים וארץ, מי הקים את כל היצור, מי ברא את הבריאה כולה, הרי	277
זוהי הידיעה הראשונה, ומאי מקשה ר' יצחק? ובקושיא זו נוגע גם הרמב"ן עה"ת, ונראה כי קושיית ר'	278
יצחק היא, מדוע צריכה התורה להתחיל מבראשית, כי להודיע לנו שהקב"ה ברא את העולם אין צורך, כי	279
טרם שאדם יודע לקרוא בתורה, כבר צריך הוא לדעת ולהכיר את מי שאמר והיה העולם, כי אמונה בה'	280
נדרשת גם מהאומות אע"פ שאין להם תורה.	281
כל מי שיש לו מוח בקדקדו עליו להכיר השגחת ה' מתוך הבריאה עצמה, כי אם יתבונן האדם איך כל צמח	282
וכל עץ פרי מוצאו מקרקע בזבל ורפש, ובזמן פריחתו ובישולו הוא כל כך מתוק ונחמד לעינים מזין ומענג	283
את האדם, ואיפוא בית חרושת גדול כזה שייצר לנו כל מיני פירות משובחים ומתוקים כאלה, שאפילו	284
המלאכים לא יוכלו לברוא כמותם.	285
סוד הבריאה הם רק בידי הבורא ית', כשהמלאכים רואים את הוד הבריאה אומרים שירה מרוב התפעלות	286
על מעשה ה' כי נורא הוא, כל העולם כולו וגם המלאכים אינם יכולים לברוא אף עשב אחד או יתוש אחד,	287
ומכל שכן כשאנו מסתכלים ומתבוננים בכל מערכת הבריאה, החמה הירח וכל צבא השמים, איך שהקב"ה	288
בראם בחכמתו ובתבונתו אין חקר, הרי זה מעורר בלבנו אמונה שלמה בהקב"ה ולא נחוץ לזה דעת גדול,	289
כמ"ש חז"ל שאברהם אבינו הכיר את בוראו בהיותו בן שלש שנים, ז"א ששכלו של ילד בן שלש שנים	290
כבר צריך להכיר את הבורא, כי לכפירה ח"ו יכול להגיע רק אדם שאין לו שכל והוא נעדר תבונה ודעת.	291
מרחן ר' שמחה זיסל, כשהיו מספרים לו על אדם שהוא אפיקורוס, ענה בתמהון הוא אפיקורוס? השליכו	292
אותו לאורוה ויאכל תבן כי הוא בהמה ממש, כי מי שיצא ממדרגת בהמה הריהו כבר מכיר את בוראו,	293
המשגיח דישיבת לומזה בספרו 'יסודי הדעת' כותב, שבמעט הדעת שנמצא באדם די בזה להכיר את בוראו	294
ולירא מלפניו, ואם לא אות הוא שאין לו אף מעט דעת, והוא כענין ילד קטן, שכאשר יגדל מעט ויודע	295
לקרוא אבא ואמא, נדע שהוא בן דעת — ויגדל ויהיה ככל בני אדם, אבל אם אינו מסוגל לקרוא אבא	296
ואמא, אז נדע שהוא משולל שכל אדם ויגדל כבהמה.	297

298	כן הוא ענין יראת ה' ראשית חכמה יראת ה'0, בראשית שכלו צריך להתחיל להכיר אביו שבשמים,
299	ולקרוא בשם ה' כילד הקורא אבא ואמא, ואז יש תקוה כי יגדל ויוסיף חכמה ודעת, עד הקצה העליון אשר
300	ניתן להשיגו, אבל מי שאין לו אף מעט יראת ה', הרי הוא כילד שאינו מכיר לקרוא אבא ואמא, וניכר
301	שיגדל משולל משכל אדם.
302	חובת הלבבות בשער הבחינה פרק ה' אומר, וכל אשר יהיה הצורך אליו גדול יהיה מזומן ונמצא, וכל מה
303	שאפשר לעמוד בלעדו ולהתעכב זולתו, תהי מציאותו יותר קשה והזדמנותו מעוטה, והדמיון בזה האויר
304	הנשאף, מפני שאי אפשר לעמוד בלעדיו שעה אחת בשום פנים המציאו הבורא יתברך בעולם, והזמינו
305	הזמנה שאינה נמנעת משום אדם באיזה מקום שיהיה ובכל עת וזמן.
306	וכן הצורך למים, אלא שהם יכולים לעמוד בלעדיהם יותר ממה שיכולים לעמוד בלי אויר, שלחם הבורא
307	על פני כל הארץ, וקבצם במקום מיוחד שהולכים בעלי חיים אליו, איננו נמנע מהם אלא שאינם בכל מקום
308	כאויר, ומביאים אותם בדמים לקצת בני אדם מה שאין כן באויר, והם מזומנים לקצת החיים יותר מקצתם,
309	והאויר שוה במציאותו לכולם תמיד על ענין אחד.
310	ומפני שהצורך ג"כ אל המאכל, אלא שאפשר לעמוד בזולתו ולמצוא תמורתו יותר ממה שאפשר באויר
311	ובמים, היתה השגתו יותר קשה ומציאותו יותר יקרה מן המים, אלא שהוא עם כל זה נמצא הרבה ואיננו
312	נמנע כלל מבני אדם, וכן המלבושים מן העורות והצמר והצמחים, יש מהם תמורה יותר מן האוכל
313	והשגתם יותר מעוטה, מפני שיוכל האדם לעמוד זולתם ולהסתפק מהם במעט בזמן ארוך, יותר ממה
314	שיוכל במזון, אבל האבנים היקרות והזהב והכסף, מפני שהיה הצורך אליהם בעצמם מעט, ותועלתם יותר
315	רחוקה אלא מצד ההסכמה עליהם, לא נמצא מהם אצל המון בני אדם מה שנמצא מן המאכל אצל אחד
316	מהם, וזה בעבור שיכול האדם לעמוד זולתם.
317	אמר ע"ז הסבא מקלם מרן רש"ז, אם בגשמיות רואים דבר שאי אפשר לחיות בלעדו כמו אויר, ברא
318	הקב"ה שלא יחסר אויר בכל מקום ובכל שעה, וזה ברור שבלי אמונה בה' לא יכול האדם לחיות אפילו
319	שעה אחת, אין מקום שלא רואים אמונה, בכל פינה ופינה רואים את הקב"ה כי רבו מעשי ה' עכ"ד, לכן
320	על אמונה בהשי"ת לא צריכה התורה להודיענו, כי בכל פינה ופינה שאנו פונים אנו רואים גדלות הבורא,
321	ומתוך הבריאה אנו מכירים את הבורא. (דרכי מוסר).
322	
323	מאמר ו
324	בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ (בראשית א' א').
325	פי' רש"י ברא אלקים ולא אמר ברא ה' בתחילה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין זו האמת, ראה שאין
326	העולם מתקיים והקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין, והיינו ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים, אין זו
327	חזרה חלילה מהמחשבה הראשונה כדרכו של אדם, אלא כך היה סדר הבריאה, שיהיה יסודה רק אמת,
328	ובשביל האדם יהיה גם חסד, ולא רק תחילת הבריאה אלא גם בכל ראש השנה.
329	בשעה שהשי"ת גזור זכות הקיום של הבריאה לשנה הבאה, תחילתה אמת ולבסוף חסד כמ"ש (ר"ה יז:),
330	אילפא רמי כתיב ורב חסד וכתוב ואמת, בתחילה ואמת ולבסוף כשרואה שאין העולם מתקיים בדין ורב
331	חסד, הנהגת השי"ת היא במדת האמת, אין דבר נחתם למעלה אלא בחותמו של הקב"ה שהוא אמת, ורק
332	במה שראוי לבעל בחירה וכל הצריך לו מן הבריאה לבחירתו זו, משתמש השי"ת במדת החסד, אבל רק
333	כפי הנחוץ לקיומו של האדם.
334	יש יסוד הנקרא רחום ויש יסוד הנקרא אמת אבל בהנהגת השם מחוברים המה, אי אפשר לרחמים בלי
335	אמת, כי חותמו הוא, ואי אפשר לאמת בלי רחמים אחר שברא אדם בעולם, ואם מידת החסד היא רק
336	בשביל אפשרות הקיום, אין צירופם של חסד ואמת בחלקים שונים, אלא יסוד כל הנהגתו ית' הוא אמת
337	בתחילה באמצע ובסוף, רק זכות הקיום היא חסד.
338	הנהגה זו שייסודה אמת ורק מה שנחוץ לקיום הבחירה הוא חסד, ניכרת ביותר אחרי החטא כשבאים
339	יסורים על האדם ואין יסורים בלא עון, הרי ניכרת בזה מדת האמת, ואם האדם חי והוא יכול לקבל את
340	היסורים הרי זו מדת החסד, כי לפי מדת האמת אין מקום לחיי יסורים בעולם, ולא רק לפי מדת האמת,
341	אלא גם לפי מדת החסד של קודם החטא אין מקום ליסורים, כמ"ש שאלו לחכמה נפש החוטאת מה תהא
342	עליה? השיבה נפש החוטאת תמות (ילקוט יחזקאל יח), כי אין פשרה לחכמה, האמת שהחכמה מחייבת
343	היא, כי זכות החיים של האדם די והותר הוא אם לא חטא, כי גם אפשרות החטא נגד האמת היא.
344	ה' בחכמה יסד ארץ, כבר בחסד היא משותפת, אך רק בחסד של הבריאה חסד של קודם החטא, אבל כיון
345	שחטא כלה כל החסד שלה, ואין לחכמה זכות קיום עבירו, לכן זכות הקיום של חיי יסורים היא מכח מדת
346	החסד של אחר החטא, כמ"ש חז"ל יהא לבך יודע מעשים שעשית ויסורים שהבאתי עליך, שלא לפי
347	מעשיך הבאתי עליך את היסורין (מכילתא).

ולפי הכרה זו חייבה התורה לאדם במצב של יסורים, לפשפש במעשיו אפילו אם קיים כל התורה כר'	348
אליעזר הגדול — מצד האמת, ויתן הודאה להש"ת — מצד החסד הודאה של שירה, כי אם יש משפט אם	349
יש אדם החי במשפט, שירה של חסד אין שיעור היא.	350
לפי זה אין כל פלא אם יעקב אבינו נתבע על צערו הגדול על יוסף, אשר לכאורה הצדק אתו, מאין היה לו	351
לדעת כי הקב"ה עומד להמליך את בנו למלך במצרים, הלא נסתלקה רוח"ק ממנו, ולמה נתבע על זה כמו	352
שדרשו חז"ל על הפסוק למה תאמר יעקב נסתרה דרכי מה' (ב"ר צא יג), אלא כיון שהיסורים עצמם	353
מראים את החסד הרב הנמצא בהם, חייב האדם לחשוב על כל אופני החסד אשר ישנם במציאות, גם	354
באפשרות היותר רחוקה.	355
חז"ל גילו לנו תביעה זו על יעקב אבינו, כדי להורות לנו דרך של חסד השם גם בתוך הצער הגדול, בתוך	356
האבלות הנוראה עד שרוה"ק לא יכלה לשרות עליו, טמון חסד כה גדול שמחה כה רבה עד שהצער מופרך	357
מעיקרו, כי אי אפשר שתהיה האמת בלי חסד, כל עוד שיש חיים בעולם אפילו חיים של יסורים נוראים	358
כאלה, יסורים של עוה"ז ויסורים של עוה"ב.	359
עיקר החידוש של חבקוק הנביא, לעומת מיכה וישעיה שקדמו לו הוא, כי האדם צריך לעבוד במקצוע אחד	360
שהוא שנים, חסד ואמת אינם שני ענינים נפרדים של שלמות, אלא אחת היא ואמונה שמה, הכרה של	361
האדם באמונה היא, כי חסד ואמת מאוחדים המה אצל הש"ת, אין חסד בלי אמת ואין אמת בלי חסד, וכן	362
צריכה להיות עבודת השלמות של האדם, חסד שהוא אמת ואמת שהיא חסד, ועי"ז יגיע האדם לקיים את	363
כל התורה כראוי.	364
הכרה זו של 'אמונה' אנו מוצאים ביציאת מצרים, כל מכה שהיתה במצרים היתה של אמת וחסד יחד,	365
אמת כלפי המצרים, עונש של מדה כנגד מדה על מה שעשו לישראל, וחסד כלפי ישראל חסד של כבוד	366
וגדולה אין שיעור, כמו המכה של דם לבד צער הצמאון שסבלו במשך שבוע שלם, ולדעה אחת שלשה	367
שבועות, חוץ מזה כמה בזיון יש בזה, פרעה זה שאמר לי יאורי ואני עשיתיני, ויאור זה שהיה מקור כל	368
חיותם כי גשמים אינם יורדים במצרים, והיאור עלה לקראת פרעה בכל עת שרצה.	369
פרעה זה אינו יכול לשתות ממנו, פרעה זה שעשה עצמו אלוה אין בו כח להמציא מים לעצמו! צער הבזיון	370
מאיגרא רמא לבירא עמיקתא הרבה יותר קשה מצער הצמאון, ובשביל זה המלכין פני חברו ברבים אין לו	371
חלק לעוה"ב, חטא של הלבנה יותר קשה מעבירה של עריות אשר חייב ליהרג עליה, מפני שהלבנת פנים	372
שפיקות דמים היא, וכש"כ הלבנת פנים כזו נגד כל מצרים, עוד יותר נגד עם ישראל שהיו עד עתה עבדים	373
לו, שבניהם בנו בקיר כלבנים, דמם נשפך כמים לאמבטיא שלו, אלה השפלים נעשו גבוהים והוא ועמו	374
הושפלו לארץ.	375
קשה להבין איך יכלו המצרים לחיות במצב כזה, איך לא מתו משבץ לב, נראה היה איך שנתקיימה בהם	376
הבטחת השם לאברהם וגם הגוי אשר יעבודו דן אנכי, אמת של אחר החטא כפי מדת החטא, ויחד עם זה	377
הכבוד והגדולה ממכה זו עצמה לעם ישראל, היו מצרי ישראל שותים מכלי אחד, זה שותה דם וזה מים,	378
נתעשרו ישראל ממה שקנו מים אצלם, אמת לזה וחסד לזה במכה אחת.	379
וכן בכל המכות חסד זה עם ישראל לא היה מתאים למדת האמת, כי גם המה היו חוטאים, כמו שאמרה	380
מדת הדין הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז, חסד זה היה ככל מדת החסד הסותרת את מדת האמת, ובכל	381
זאת נתאחדו יחד בכל המכות כולן, לא הצלת ישראל אנו רואים במכות מצרים, אלא חסד השם המאוחד	382
עם האמת, באותה שעה ובאותו דבר.	383
חסד ואמת כשהם מאוחדים, כמו שראינו אותם מתחילת יציאת מצרים עד סופה, כן צריכים אנו לראותם	384
תמיד בכל ענפי החיים, כמ"ש הרמב"ן (שמות י"ג), כי מן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים	385
הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו, עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו	386
שכולם נסים, אין בהם טבע ומנהג של עולם, בין ברבים בין ביחיד עי"ש.	387
נסים נסתרים אלה, כלומר הטבע של ההנהגה היומיומית, אם אנו מודים בו שכולו נס, הלא הוא מפני	388
שראינו נסים גלויים ביציאת מצרים, ובכן צריכים אנו לראות בו אותה הכרה של התאחדות חסד ואמת,	389
חסד הסותר למדת האמת כי שקועים בחטא אנחנו, ובכל זאת שלובי יד ילכו, מדת הדין לא לקתה ביחיד	390
כמו בצבור, וכן אצל כלל ישראל חורבן הבית וגלות ישראל, ואין לך יום שאין קללתו מרובה משל חברו	391
מצד האמת, ושה אחד החי וקיים בין שבעים זאבים מצד החסד הן הן נוראותיו, חסד נורא מאוחד עם	392
האמת זוהי ההכרה של אמונה. (תורת אברהם).	393
	394
מאמר ז	395
בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ (בראשית א' א').	396

אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנצטוו	397
ישראל, ומה טעם פתח בבראשית משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים, שאם יאמרו אוה"ע	398
לישראל לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה היא, הוא	399
בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו.	400
הנה פתח לנו רש"י בכל זה כמודעה גדולה לכל התורה, והענין כי כל אנשי תבל אין להם כל ידיעה משום	401
סדר ומשטר אשר בעולם, האדם נולד חי את חייו, מבלה את ימיו ומת וזה הכל, מתעלם הוא ואין לו ידיעה	402
לא מאיזו שהיא התחלה ולא מאיזה שהוא סוף, אין הוא רואה בבריאה לא את הכיוון ולא את המגמה, לא	403
את המהלך ולא את הסדר, לא ראשית ולא אחרית, הכל נראה בעיניו כחלקים מפורקים מקוטעים זעיר שם	404
זעיר שם, ללא המשך וללא בריח המחבר את כולם, ולמה איפוא נתפלא עליהם ועל מבטם, כי אמנם	405
כדירתם כן מבטם.	406
מבלים כל ימיהם ברחוב, מבלים כל ימיהם על הספרות שלהם, אשר היא באמת אך בית שגעון גדול, אין	407
בה לא אור ולא בהירות, כולה תהום רבה של חושך וערפל בלבול ופתלתול, המשך אחד של פטופטים	408
ולהג בעלמא, כל ימיהם המשך אחד של שטויות והבלים, בכל 'חכמתם' אין חיבור ואין דיבוק אין המשך	409
ואין משפט, ומה פלא כי כל הילודים על ברכיהם רק מהומה בכל חייהם, בכל עצמיותם ומהותם, שכל	410
כולם במהלך אחד של בלבול וערבוביה.	411
לא כן המתגדלים על יצועי התורה, עם לימוד התורה משיג האדם בהירות וברירות, רואה הוא כי יש סדר	412
ומשטר נכון לבריאה, הכל במהלך ובכיוון, וגם את ישותו הוא רואה בתוך הפלפול, יצירתו וכל היותו לא	413
מזולזלות הן, כי אם כטבעת בתוך השרשרת, רואה הוא וחש את ההתחלה וגם את הסוף, מחבק הוא	414
בזרועותיו את הראשית יחד עם האחרית.	415
בני ישראל יודעים את שנות הבריאה, אצלנו העולם נברא זה לא מכבר, מעט וזעיר הוא היווי כל סדרי	416
הבריאה, ואם עדיין לא נתפתחו כל כחותיה, מובן זה לנו ללא כל תימה, כי הרי טרם ארכו ימיה רק אלפי	417
שנים המה, ובזמן קצר כזה רב לה מאוד גם אשר פעלה והעלתה, אבל מה יענו אלה אנשי התרבות	418
המתקדמים, אשר אצלם כבר מיליוני שנים לעולם, והעולם הרי הולך ומתפתח משתנה לשבח בלי הרף,	419
הרי גם בפרק זמן קצר של יובל שנים, מתפתח העולם בפסיעות כה ענקיות, ואיזה הן תוצאות כל	420
ההתפתחויות של מיליוני השנים?	421
אשרנו מה טוב חלקנו, ברוך אלקינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים, ונתן לנו תורת אמת המתממת	422
ומישרת נאמנה, מבהירה ומאירה באותיות בולטות מהלך הבריאה וסדריה, התחלתה ותכליתה, מה חובתו	423
בעולמו ולמה צריך שישים האדם מבטו ומגמתו בכל ימי חייו, עם פתיחת התורה הוא חובק זרועות עולם,	424
נפגש תיכף עם האדם הראשון, הלא זוהי קבלתנו איש מפי איש עד משה רבינו מקבל התורה, ומשה רבינו	425
ראה את עמרם, ועמרם את יעקב, ויעקב את אברהם, ואברהם את נח, ואביו של נח ראה את אדם הראשון,	426
עם פתיחת התורה שטוחה לפניו תולדות עולם כוללת ומקיפה קצרה ובהירה.	427
ואין הדיבור כאן על עצם פנימיות התורה על כל אשר תמצא בתוך תוכה, כי מה לא תמצאו בה ומה לא	428
תלמדו ממנה, אין די מלים למנותם ועין לא ראתם, כל החכמות שבעולם הבל וריק לעומתם, הלא זה אשר	429
נאמר לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאוד, ונאמר ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, אלא שמגודל	430
ריבוי עניניה מגודל ריבוי עמקי סודותיה, מתעלמים ואין מתבוננים בהוראת הסדר והמהלך הנפלא	431
שמתגלגל מבראשית עד לעיני כל ישראל.	432
כשמתחיל האדם את התורה, עם הפסוק הראשון של בראשית ברא תיכף הוא חש כי הבריאה אינה הפקר,	433
רגש ראשון זה כבר עושה מהפכה גמורה באדם לכל ימי חייו, רואה הוא מיד לפניו אדון מושל ומנהיג,	434
הכל בסדר הכל במשטר הכל בחוק ומשפט, אין דבר יתר ונותר אין דלדול ואין פיזור, רואה הוא את	435
תחילתה והארץ היתה תוהו ובהו, וכבר אז ורוח אלקים מרחפת, אתה הוא עד שלא נברא העולם, ואחרי כן	436
אתה ה' לבדך אתה עשית את השמים וכל צבאם, הארץ וכל אשר עליה הימים וכל אשר בהם הכל במהלך	437
וסדר, מיד מתחוללת אצלו הכרה וידיעה מי בעלים על העולם, רואה כל צבעה וגווניה של הבריאה במבט	438
אחר לגמרי.	439
הוא רואה כל השתלשלות העולם הזה, מראשית יצירת האדם וגלגוליו, דור אנוש ודור המבול, דור	440
ההפלגה והתפרדות כל הגוים, עד בחירת ה' באברהם הכל בסדר מדויק, כל עניני האבות תולדותם	441
וגלגוליהם, כל המשך יציאת מצרים, ואחרי יציאת מצרים קבלת התורה, בהוציאך את העם ממצרים	442
תעבדון את האלקים על ההר הזה, אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל	443
העמים כי לי כל הארץ, ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש.	444
כל ענין המשכן השראת השכינה, ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, כל המצוות החוקים והמשפטים	445
הנמשכים מכל זה, ואחרי כל אלה הנה יוצא לו כל סוד ענין ארץ ישראל וקדושתה, וכי הבורא ית' נקרא	446

אלקי הארץ ונמצא כי היא התכלית, ארץ ישראל היא תכליתו של המקום ב"ה, עיקר כל הבריאה והיא	447
תכלית כל התורה, ומזה כל בקשותיו ותפלותיו של משה רבינו ע"ה, וכל הפרשה של ואתחנן וכן הלאה עד	448
שבא לסיומה 'וזאת הברכה'.	449
וככה הוא לומד המשך ויחס כל הדברים סדרם וכיוונם, רואה הוא כי יש לבירה בעלות והנהגה, רואה הוא	450
כי השם ית' הוא השליט והמנהיג לכל הברואים, הוא אשר פתח רבי יצחק לאמור, כי מה שהתחילה	451
התורה בבראשית ולא מהחודש הזה לכם, להורות לנו זו הידיעה כי כל הארץ של הקב"ה היא וכשיש	452
בעלים יש הנהגה, והוא התכלית לידע ולהודיע כי בריותיך אנהנו.	453
ויוצא מזה כי נקודת ושרשרת ארץ ישראל והכלל ישראל אחד הוא, אחרי שהשיג זו הידיעה כי אין	454
מלחמות בעולם, כי לא האדם הוא הכובש ולא לסטים כאן, אלא לכל אחד הוא נותן את חבל נחלתו, כי	455
הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו, והיא הידיעה	456
והלימוד אשר משיגים גם מהמשכה וסדרה של התורה, ואז רואה כל התורה שלמה וחתומה, מקיפה	457
במהלך אחד וכפרק אחד מבראשית עד לעיני כל ישראל. (דעת תורה עמ' א').	458
	459
מאמר ח	460
בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ (בראשית א' א').	461
בראשית פירשו חז"ל בשביל התורה ובשביל ישראל שנקראו ראשית, סוף מעשה במחשבה תחילה	462
התכלית ישראל, ידע הקב"ה מראשית אחרית שהתכלית תצא מעם ישראל, אבל בשעת בריאת האדם היה	463
חלקו של כל מין האדם עבודת ה', השחיתו בא המבול ונח ובניו חלק כולם בעבודתו ית'.	464
אך דבר זה נשתנה בדור הפלגה, דור הפלגה רצו לירש העולם הזה בשלימות, על ידי התאחדות כל בני	465
אדם ועשיית חסד זה עם זה, אם גם שאיחוד וחסד זה היה שלא לשם שמים, ויותר מזה נגד השמים	466
להתבסס בעולם הזה, ולנתק מהם כל עסק עבודת ה', בכל זאת נאמר על זה ועתה לא יבצר מהם כל אשר	467
יזמו לעשות, כי כך היא המדה כשעושים חסד כדי לבקש העוה"ז, מן הראוי ליתן להם מה שלבם חפץ,	468
ולשלם להם כל שכרם בעולם הזה, ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו.	469
אך חסד שאין לו בסיס רוחני אין לו קיום, כמ"ש כל הבשר חציר וכל חסדו כציץ השדה (ישעיה מ'), ועל	470
כן נפרדו זה מזה ונסתרו איחודם, ומאז ועד עתה העולם במצב מלחמה תדירית, וכן מוכרח להיות על פי	471
ההשגחה העליונה, כי לולא כן היה האיחוד הגשמי מעכב את השגת התכלית הרוחנית של הבריאה.	472
כאשר דחו האומות את תכליתם הרוחנית הסיעם הקב"ה לצד אחר, להיות כולם רק כלים לתכלית בלי	473
שייכות ישירה לעבודת ה', ויוכלו להתעסק רק בעולם הזה לבד כרצונם, עיין בריקנטי וביאר שם הלבוש,	474
וטעם לא יבצר מהם תבין מעתה, כלומר ועתה כאשר חשבו כן יהיה להם, כי כאשר חשבו להפריד	475
מלמעלה כן יפרדו הם, ועי"ש בריקנטי, מאלה נפרדו איי הגוים, בפסוק זה נרמז כי בדור הפלגה נתן לכל	476
אומה חלקה מן הארץ ושר אחד למעלה עליה, ונשאר ישראל חלק ה' מן האומות.	477
השר של כל אומה למעלה הוא מדתה המיוחדת, תפקידה המיוחד בהכנת הכלים, והיינו לא ידעו איש שפת	478
רעהו, ונפרדו למשפחותם ללשונותם בארצותם לגוייהם, והיה חלקם של כל אחד כענינו רק לסייע לעובדי	479
ה', עיין ריש מסכת עבודה זרה שיטענו האומות, וכל זה לא עשינו אלא בשביל ישראל שיעסקו בתורה, כי	480
יראו אז כי כך היה באמת אף שהם לא נתכוונו לכך, ועיין רמב"ן (ויקרא י"ח כ"ה.) מה שכתב על הפסוק	481
אשר חלק ה' לכל העמים אשר תחת כל השמים.	482
אך שם ועבר וביתם שמרו על התכלית הרוחנית שהושמה בבריאה אבל היו רק יחידים, וגם זרעם נשקע	483
בעבודה זרה כגון תרח, עד שצמחו ועלו האבות הקדושים ע"ה, שלהם נמסרה תכלית כל הבריאה, ומהם	484
קם העם הקטן ביותר והדל והוא תוכן הבריאה כולה, וכל השאר הנראה כה מתוקן ומשוכלל ומסודר אינו	485
אלא כלים, להכין עבורו עולם וסביבה אשר בה ימשיך עבודתו הרוחנית. (מכתב מאליהו ח"ג 201).	486
	487
מאמר ט	488
בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ (בראשית א' א').	489
ההתבוננות בבריאת העולם היא הגורם לעורר את אמונת הבורא ית"ש, כי מהבריאה יתעורר לב האדם	490
להאמין בבורא ית' ובהשגחתו הפרטית, כמו שאמר ר' עקיבא למין מי איכא בירה בלא מנהיג? הבירה	491
מחייבת שהבורא ית' הוא המנהיג את העולם, ועי"ה האמונה בבורא ית' ישמור את דרכי היושר והאמת ולא	492
ילך בדרך נלוזה, כי יראת ה' מקור חיים לסור ממוקשי מות, וע"כ ספרה התורה תולדות הבריאה כולה,	493
כדי להורות ממנה דעת הבורא ית' שהוא הבורא המחזק את כל הבריאה מאפס המוחלט.	494
והלימוד של מעשה בראשית אינו רק מה שהיה בהתחלת בריאת העולם, אלא שחידוש העולם הוא תמידי,	495
ובכל יום ה' מחדש את עולמו מבראשית ממש, הנפקא מינה הוא רק בזה, שהבריאה הראשונה היתה מאין	496

ליש והיום הבריאה מיש ליש, אבל ג"כ באותה ההתחדשות התמידית והבראשית, כי אין חזקה דמעיקרא,	497
מפני שהתקיים אתמול יתקיים היום.	498
ו"ש ר' יצחק, לא הוצרכה תורה להתחיל אלא מהחדש הזה לכם שהיא המצוה הראשונה שנצטוו בני	499
בצאתם ממצרים, אלא כח מעשיו הגיד לעמו, שלא יאמרו אומות העולם לסטים אתם שכבשתם ארצות	500
שבעה גוים, הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם	501
וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו (מד"ר וברש"י ז"ל).	502
הביאור של תכלית סיפור מעשי בראשית כחכמת הטבע ולמעלה מן הטבע, מהיסודות והצמחים שבחכמת	503
הטבע, אינו אלא כדי ללמדנו סדר הנהגת ה' בעולמו, כי אין העולם מקרה והפקר כלל, אלא נברא ע"י	504
הבורא המנהיג והמשגיח על כל הבריאה תמיד, ואינו עוזב אותה אף לרגע, כי לו יצויר שתסולק לרגע אחד	505
השגחת ה' מהבריאה פרוח תפרח ומוט תתמוטט, כי אין קיום לעולם אלא במאמר ה' שהוא בראה והוא	506
מנהיגה, כמ"ש לעולם ה' דברך נצב בשמים, שדבר ה' הוא מחיה ומחיה את הבריאה כולה תמיד, ומחדש	507
בכל יום תמיד מעשה בראשית.	508
וע"כ נכתבה פרשת בראשית לפני כל המצוות, כי קבלת עול מלכות שמים הוא תחלה לקבלת עול מצות,	509
ויסוד התורה כולה והמצוות כולם הוא קבלת עול מלכות שמים, וע"י סיפור מעשי בראשית נודע לנו	510
הידיעה הגדולה והעקרית כי העולם יש לו אדון ומנהיג, וכל העולם כולו העמים והארצות הם בסדר עליון	511
מפי הבורא ית' וברצונו הכל. (מוסר התורה).	512
	513
מאמר י	514
ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור (בראשית א' ג').	515
רבי שמעון בן יהוּצדק שאל לר' שמואל בר נחמני, בשביל ששמעתי עליך שאתה בעל אגדה מהיכן אורה	516
נבראת? אמר לו מלמד שנתעטף בה הקב"ה כשלמה, והבהיק זיו הדרו מסוף העולם ועד סופו, ואמר לו	517
בלחישתו, אמר לו רשב"י מקרא מלא הוא עוטה אור כשלמה (תהלים ק"ד), ואת אמרת לי בלחישתו?	518
אתמהה! אמר לו כשם ששמעתי בלחישתו כך אמרתיה בלחישתו, אמר רבי ברכיה אלמלא דרשה רבי יצחק	519
ברבים לא היה אפשר לאומרה משום סכנה, שישמע מי שאינו ראוי לסוד זה (בר"ר ג').	520
אור פירושו גילוי שמסתלק החושך וההסתר מלב האדם ומתגלה ללבו הכרת השי"ת וזוהי תכלית	521
הבריאה, ויש להבין מהי בחינת האור שדימו כאן ללבישת השמלה, הרי זוהי בחינת כיסוי שהיא היפך	522
הגילוי, משמע מכאן שיש באור עצמו גם כן בחינת הסתר, וצ"ע איך נוכל להבין דבר זה ומה הסוד הכמוס	523
בו, נתבונן ונראה שלש בחינות בענין זה זו עמוקה מזו, בחינה שלישית עמוקה עוד יותר, ותתגלה לעינינו	524
מציאות חדשה בכל ענין ההשגה הרוחנית הפנימית של האדם בעולם הזה.	525
חוש הראיה שלנו פועל על ידי צילום אשר העין קולטת, והבחנתו נמסרת למוח, תפיסת העין אינה אלא	526
הבחנת הצל, הבחנת הדבר שאין האור חודר בעדו, באור עצמו לא שייכת ראייה כלל, וכל דבר שהאור	527
יחדור בעדו בלי מפריע לא נוכל לראותו, הן לא נוכל לראות את האויר, ואת הזכוכית נראה ונבחין רק	528
משום צל דק שבה, כי רק את אשר לא יחדור בו האור, שיש בו לפחות קצת כהות את זה נבחין ונראה.	529
כן הוא הדבר באורו ית', האור עצמו אי אפשר לראות, אלא שעל ידו נבחין בחשכת החושך, ביאור הענין	530
את גדלותו ית' אי אפשר לנו להשיג באופן ישיר, אלא רק ביחס לעצמנו שנראה ונכיר את שפלותנו	531
ואפסותנו, ביטול הרגשת הישות העצמית שבנו, הוא ענין האור אצלנו, ועד כמה שזוכה האדם לביטול היש	532
בפנימיותו, כך זוכה ורואה את אור ה', הבחנתו בגדלותו ית' נובעת מהבחנת שפלותנו, אבל עצם האור	533
אינו ניתן להבחנת האדם.	534
מדרגת משה רבינו ע"ה ראיית פנים בפנים מוכיחה על מדרגת ביטול היש שלו, שהיתה בשיא היכולת	535
האנושית, וכמו שמפורש בקרא והאיש משה ענו מאד מכל האדם, וכן אמר ונחנו מה, זהו מה שביארנו	536
לעיל שביטול היש השלם הוא ראיית האור השלמה, סוד גדול זה גילו לנו חז"ל במדרש (ויק"ר ל"א), רבי	537
ברכיה אמר הגלגל הזה של עין אין אדם רואה מתוך הלבן שבו אלא מתוך השחור, אמר הקב"ה מתוך	538
חשיכה בראתי לך אורה ולאורך אני צריך? והארץ היתה תוהו ובוהו, מה כתיב בתריה ויאמר אלהים יהי	539
אור, אמר הקב"ה מתוך חשיכה בראתי לך אורה ולאורך אני צריך.	540
השי"ת אין לו צורך לאורה מאתנו, שהרי גם האור שנתן לנו מקורו בחשיכה הוא, שאנו רואים את האור	541
רק על ידי החושך, זוהי בחינת אור אצלנו, כי אור כשלעצמו לא נבחין בו כלום, אם כן הוא ית' שאין כל	542
דבר נסתר ממנו ולא שייך בו חסרון ולא חושך, איך נוכל לייחס לו את בחינת האור שלנו? לכן בודאי אינו	543
זקוק לאור שלנו כלל, הרי גילו לנו חז"ל שהבחנת האור אצלנו היא רק מתוך החשיכה, שרואים את	544
החושך ולא את האור עצמו.	545

זהו עומק דברי חז"ל בפירושו המקרא עוטה אור כשלמה, שהאור שמאיר לנו רק לבוש הוא וכלי הוא,	546
והוא בריאה שכרא השי"ת עבורנו כדי שעל ידו נראה חשכתנו ושפלותנו, ובאותה מדה נכיר את גדלותו	547
יתברך.	548
בזה מתגלה לנו באופן נפלא אמיתת ענין המוסר, כי הוא מקור לראיית אורו ית', על ידי לימוד המוסר	549
מגלה האדם את צפוני נפשו, ולומד להכיר את פחיתות האדם ובא לידי ענוה, והרי בארנו לעיל שביטול	550
היש העצמי הוא האור שבו נכיר את גדלותו ית' ואת חסדיו לאין קץ, טועים אלה החושבים כי לימוד	551
המוסר מביא לידי עצבות ויאוש ח"ו, כי אדרבא על ידו יתגלה לנו האור האמיתי.	552
הקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים משום שתפלה קשורה עם ביטול היש העצמי כנ"ל, תורה ומצוות	553
מאירות לאדם על ידי זה שממעטות את היש הגשמי, וכאמרם ז"ל (בר"ר מ"ד א'), לא ניתנו מצוות אלא	554
לצרף בהן את הבריות, את מה מצרפות? את הנפש מפחיתות החומריות והאנוכיות שנתערבה בה, זוהי	555
דרך עלייתו של האדם.	556
בני תורה העוסקים בתורה, אשריהם אם בזה רואים הם את כל הצלחתם, אשריהם אם זוכים לבטל את	557
היש הגשמי, את הקשר והשאיפה לגשמיות ולחומריות ולרצונות עולם הזה, באותה מדה יזכו להתקשר	558
ולהתמסר לגמרי לתורה 0 מתוך 0 שאיפה 0 פנימית, 0 אלה הם אשר זוכים לאור באור ה' על ידי תורתם,	559
לחזות בנועם ה' הן בעולם הזה והן בעולם הבא. (מכתב מאליהו ח"ג עמוד 268).	560
	561
מאמר יא	562
ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור (בראשית א' ג').	563
איתא (בב"ר ג ד), מהיכן נבראת האורה? מלמד שנתעטף בה הקב"ה כשלמה והבהיק זיו הדרו מסוף	564
העולם ועד סופו, מקרא מלא הוא עוטה אור כשלמה (תהלים ק"ד), עוד איתא שם אורה שנבראת בששת	565
ימי בראשית היכן היא, נגזרה והיא מתוקנת לצדיקים לעתיד לבוא.	566
מבואר במדרש שמדובר מהאור הגנוז, ואי אפשר היה שיאיר בעולם משום שהוא מכהה גלגל החמה, ולכן	567
גנוזהו לצדיקים לעתיד לבוא, שאז יהיו הצדיקים מזוככים באופן שיוכלו ליהנות מאור זה, ואף שפרשה זו	568
נכללת במה שאמרו חז"ל כבוד אלקים הסתר דבר, בכל זאת נוכל ללמוד מזה דבר כללי במעשה בראשית,	569
דהיה צורך כביכול לצמצם ולהגשים כאדם הלובש בגד, שהבגד אינו אלא דבר חיצוני כלפי האדם בעצמו,	570
משום דאפילו הצדיקים המזוככים, מוכרחים שיצמצמו מאורו יתברך כדי שיוכלו להשיגו לעתיד, דהשגת	571
עצמיותו יתברך בלי שום צמצום הוא מן הנמנע לחלוטין.	572
בזה נוכל להבין מאמרם ז"ל, בעשרה מאמרות נברא העולם והלא במאמר אחד יכול להבראות, אלא	573
להפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות, ולכאורה הרי כתוב עולם חסד יבנה,	574
ואיך יתכן להרבות במלאכת מעשה בראשית כדי להפרע מן הרשעים?	575
אבל הכוונה האמיתית היא, דבודאי היה העולם יכול להברא במאמר אחד בלי כל כך צמצום בהדרגה, אבל	576
אם היה נעשה כן לא היה שייך בחירה כלל, מפני שהשפעתו יתברך היה יותר מדי חזק, ולא היה שייך	577
שיזכה הצדיק או שירשע הרשע, וכוונת המשנה שמצדו יתברך לא היה שום מניעה, שהרי גם במאמר אחד	578
יכול לברוא העולם, אבל כדי שיהיה אפשרות שיצדק או ירשע האדם, מוכרח היה לצמצם צמצומים	579
להעלים אורו יתברך, כדי שיהיה מקום לבחירת האדם. (המוסר והדעת).	580
	581
מאמר יב	582
וירא אלקים את האור כי טוב ויבדל אלקים בין האור ובין החשך (בראשית א' ד').	583
בפ' בהעלותך פסוק ג' כתיב, ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה כאשר צוה ה' את משה,	584
והנה המקרא הזה לכאורה מיותר הוא, אטו לא ידעינן כי אהרן יקיים צווי השם, והענין הוא כך, כי הנה	585
במדרש על פסוק וירא אלקים את האור כי טוב, אמר איני יודע איזה מהן טוב, אם מעשיהן של צדיקים או	586
של רשעים, כשהוא אומר וירא אלקים את האור כי טוב, הוי אומר זה מעשיהן של צדיקים.	587
ביאור המדרש כך הוא, רשעים גם כן מבקשים מצות, אבל דוקא גדולות ונשגבות, כמו פקוח נפשות	588
וכדומה לזה, לא כן דרכן של צדיקים, אאע"ה באו לפניו שלשה מלאכים ונדמו לו כערביים, ורץ לפנייהם	589
הוא ואשתו ובנו יחידו אז לעת זקנתו, ישמעאל החביב לו אז לחנכו במצות, ופרשה שלמה מלאה נכתבה	590
שם, כמו לפני אלפים ורבות אנשים.	591
הרי כי כך דרכן של צדיקים, המצוה הקלה שבקלות לכאורה, מרבין העסק בה כבחמורה שבחמורות,	592
כאז"ל והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה (אבות פ"ב), למה? למשכיל מובן כי אין קלות לפניו יתברך, ולכן	593
מעשיהם של רשעים דוקא גדולות, כי אין להם עינים לראות האור הגנוז, אבל צדיקים יש להם עינים	594
לראות.	595

וזהו שנאמר ויעש אהרן כאשר צוה ה' את משה, פירוש דבר קל כזה להטות הפתילה לפניו היה אצלו	596
עסק גדול, כמו העבודה הגדולה ליכנס לפני ולפנים להקטיר הקטורת, והכין לבבו בזה בכונה גדולה,	597
לעשות כאשר צוה ה' את משה, כי ראה האור הגנוז בדבר הקטן כזה, ולכן כדאי לכתוב פסוק שלם על זה	598
בתורה, להודיע כי אין קטנות לפניו יתברך, והדבר הנראה לנו קטן הוא באמת גדול. (חכמה	599
ומוסר ח"א רל"ז).	600
	601
מאמר יג	602
וירא אלקים את האור כי טוב ויבדל אלהים בין האור ובין החשך (בראשית א' ד').	603
מפסוק זה למדו חז"ל, שראה הקב"ה את אור שבעת הימים שאינו כדאי שישתמשו בו הרשעים, עמד וגנוז	604
לצדיקים לעתיד לבא, א"כ למה בראו כדי לגנוז? אלא שאם היה פעם בעולם אור כזה, אף שנגנוז קל יותר	605
להגיע אליו, כי אין זו אלא חזרה למה שהיה.	606
וכן מצינו שקודם שיוצא הולד לאויר העולם, צופה מסוף העולם ועד סופו, ומלמדים לו את התורה כולה	607
אבל שוכח הכל כשנולד, וגם כאן הטעם הוא כדי שיוכל לחזור לדרגה זאת בבחירתו, וכן הוא בכל	608
אתערותא דלעילא, שבתחילה מאירים לאדם ומראים לו גילויים גדולים, ואחר כך נוטלים אותם ממנו כדי	609
שיחזור אליהם על ידי עבודתו. (מכתב מאליהו עמ' 19).	610
	611
מאמר יד	612
וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל אלהים בין האור ובין החשך (בראשית א' ד').	613
גניזת אור שבעת ימי בראשית היא מגדר הרחמים, ביאור ענין עמוק זה הוא, שלפעמים מחייבת מדת	614
הרחמים לסלק את השגת האמת הבהירה מן האדם, כדי לצמצם את בחירתו בין הכרת האמת שהיא רק	615
כערכו ובין אפשרות הטעות, ובזה תהיה אפשרות אשר אם יחטא תהיה בחינת שגגה בחטאו.	616
זהו ביאור דברי רש"י וירא אלהים את האור, ראהו שאינו כדאי להשתמש בו רשעים, והבדילו לצדיקים	617
לעתיד לבא, שאינו כדאי פירושו מוטב שיהיו שוגגים, שהרי אילו ראו את האמת הגמורה באור זה, היה	618
צורך כח חזק להחטיאם למרוד נגד האמת, ואם כן יהיו מזידים גמורים, לכן נגנוז אור זה במדת הרחמים.	619
ולכאורה תמוה, הרי כל הגבלה וצמצום היא בחינת דין, אם כן הסתרתו והגבלתו דין הוא ולא רחמים? וכן	620
נאמר 'ויבדל אלקים' (שם הדין), הרי שהבדלת אור ז' הימים וגניזתו בא במדת הדין, אולם יש דין שבא	621
מתוך רחמים, כמו כן הגבלה זו נבעה ממדת רחמים, ועי' רש"י בתחילה עלה במחשבה לבראותו במדת	622
הדין, וראה שאין העולם מתקיים והקדים מדת הרחמים ושתפה למדת הדין, וצריך להבין איך יתכן לומר	623
הקדים על מה שהיה קודם בריאת הזמן.	624
אלא פירושו אינו במונח של הקדמה בזמן, אלא של הקדמת הסיבה למסובב, שהקב"ה עשה את מדת	625
הרחמים סיבה למדת הדין, לכן הרחמים משותפים בדין, כהאי גוונא אנו מוצאים בבן סורר ומורה ימות	626
זכאי ואל ימות חייב, שדנים אותו למיתה מסיבת מדת הרחמים. (מכתב מאליהו ח"ג עמוד 225).	627
	628
מאמר טו	629
ויקרא אלקים לאור יום ולחושך קרא לילה (בראשית א' ה').	630
ויקרא אלקים לאור יום אלו מעשיהם של צדיקים, ולחושך קרא לילה אלו מעשיהם של רשעים, אבל איני	631
יודע באיזה מהם חפץ ה', אם במעשי אלו או במעשי אלו? כיון דכתב וירא אלקים את האור כי טוב, הוי	632
מעשיהם של צדיקים חפץ, ואינו חפץ במעשיהם של רשעים (בר"ר ב' ג').	633
זה מובן שאין הפי' מעשיהם של רשעים היינו מי שפורק מעליו עול המצוות לגמרי! כי על רשעים כאלה	634
לא היו מסופקים חז"ל בשום אופן, אם בהם חפץ הקב"ה יותר! אלא ע"כ שדברו חז"ל בענין מדרגת	635
האדם, אשר יכול להוולד ספק אם כך או כך רוצה הקב"ה יותר, וצריכין אנו להבין מהו הביאור.	636
הדרך הישרה שהיא דעת התורה האמיתית, היא שהאדם יהיה ביד התורה כחומר ביד היוצר, שיכול לעמוד	637
בדרך ישר ואינו מתהפך לבו בקרבו, ואינו צריך לצאת מהקצה של מדות, כי הוא עומד כ"כ חזק עד שיכול	638
להשתמש בכל מדותיו בשעתם ובזמנם, כי הוא רוצה רק רצון ה' בלבד, והוא מסור ונתון כולו לרשות	639
התורה, כל דבר שצריך יכול לעשות הן בחשבונות אשר יקצר על ידם מדרך התורה, והן בחשבונות אשר	640
על ידם צריך להרבות משלו על התורה, היות והוא אינו נוגע כלום עם עצמו, אלא כמו מלאך מוכן לבחור	641
כל מה שתבחר לו התורה.	642
לא כן האדם אשר לא יכול להתדבק אל התורה כמו בגד מדוד ותפור בעדו. אלא יתהפך בלבו היות והעבר	643
שלו השאיר בנפשו הרבה דרכים ושבילים אשר קשור אחריהם ככלב, וכל עת שיעלה זכרון מעשיו עליו,	644
נותן לו קריעה כ"כ גדולה עד שיכול להפוך הקערה על פיה. ומוכרח לכן שיצא בדרך של הקצה, לשבור	645

כל נטיותיו וכל התפעלותיו שבל יקרע לו הדבר הזה ולא יתפעל מהם, כי ע"ז ודאי שהוא צריך לצאת בפעולות מתנגדות לרעיון העבר, וכ"כ צריך להרבות בפעולות עד אשר יולד מהם הכוונה שתהיה הפוכה מהקודם.	646 647 648
וכיון שהאדם צריך לצאת בקצה ממה שהוא נמשך, לכן יולד לאחרים וגם לעצמו טענות על הדרך הזה, כיון שהיא צריכה להיות במרוצה גדולה בקצה של מדותיו, וזה הוא הגורם שאחרים וגם הוא מסופקים בדרך זה, ומי שהוא רוצה להפטר מלעבור על המדות יש לו אמתלא רחבה, כי מפני מה הוא צריך לעבור על המדות, רק מפני שיש עליו טענות מן השכל ומן הכתוב, נגד מה שהוא חי על הרגלו ולא על דעת התורה.	649 650 651 652 653
א"כ כשהולך בקצה של מדותיו, ואינו חי עם התורה שוה בשוה, גם אז הרי הוא זז מעט מן האמת, ומבוקר ג"כ מן השכל ומן הכתוב, וא"כ כיון שבשוה עם התורה אינו מרגיש כוחות, אולי מוטב שילך אחרי הרגלו הקודם, אחרי שבין כך ובין כך הוא מבוקר, ועוד אפשר שאם ילך אחרי טבעו יהיה מבוקר פחות ממה שילך נגד טבעו.	654 655 656 657
וזהו שאמרו חז"ל ויהי ערב אלו מעשיהם של רשעים, ויהי בקר אלו מעשיהם של צדיקים, כי ערב נקרא בעת שיתחיל החשך למשמש ובא, ובקר נקרא ג"כ בעת התחלת צמיחת אור היום, וזה ידוע אשר בזמן הבוקר קודם שיעלה עמוד השחר, יש זמן אשר אם נדמה זמן זה לזמן הערב, ידמה לנו אשר הערב הוא מאיר יותר מאור הבקר, כן אם נצייר את מעשיהם של רשעים ומעשיהם של צדיקים בתחילתם, בזמן שהצדיק עומד בקצה האחרון כנגד מדותיו, והרשע אשר הוא עומד עם מדותיו, יהיה על שניהם טענות, זה שובר את התורה מפני מדותיו, וזה שובר את התורה בשביל מדותיו, עד שאם נביט רק על הטענות יצדק לנו הערב מהבקר.	658 659 660 661 662 663 664
וע"ז אמרו חז"ל ויהי ערב אלו מעשיהם של רשעים, ויהי בקר אלו מעשיהם של צדיקים, שזה חשך וזה חשך, ואיני יודע באיזה מהם חפץ הקב"ה מפני ששניהם חשך, ולכן סיים המד' וירא אלקים את האור כי טוב זו מעשיהם של צדיקים, אל תסתכל אלא על הנולד, אם הנולד רע הכל רע, ואם הנולד הוא טוב אז הכל טוב, הגם שהערב הוא עכשיו יותר מאיר מהבוקר, אבל לעומת זה כל מה שילך הלאה יוסיף להחשיך. לא כן הבוקר כל מה שיבוא היום הולך ומאיר, כמ"ש ואורח צדיקים באור נוגה הולך ואור עד נכון היום, הגם שבהתחלה יש עליהם טענה ובקורת, אבל הוא הולך ואור ומוסיף שלמות מרגע לרגע, ומכל פעולה ופעולה מתעלה עד שמשיג את התכלית הנרצה והפנימיות השלמה לגמרי. (מדרגת האדם פ"ה).	665 666 667 668 669 670 671
	672
	673
מאמר טז	674
ויקרא אלקים לאור יום ולחשך קרא לילה (בראשית א' ה').	674
אמרו חז"ל ויקרא אלקים לאור יום אלה מעשיהם של צדיקים, ולחשך קרא לילה אלה מעשיהם של רשעים (בר"ר ג' י'). אחר חצות היום אף שהוא אור בהיר וחזק, עכ"ז הכתוב אומר הכבש השני תעשה בין הערביים, מזה נראה כי מיד אחר חצות שהשמש בתוקף גבורתה, עכ"ז אצל התורה נקרא בין הערביים. וכמו כן בלילה אחר חצות חושך ואפלה נחשב ליום בכמה דברים, שמותר לקרוא מקרא שאין קורין בלילה וכמ"ש תנחומא תשא ל"ו, מנין היה יודע משה אימתי יום? כשהקב"ה היה מלמדו תורה שבכתב היה יודע שהוא יום, וכשהיה מלמדו על פה משנה ותלמוד היה יודע שהוא לילה עד חצות. וכן ראיתי במדרש, מעשה ששלחה אשה את בנה למצוא איזמיל או סכין לחתוך את טבורו ומצאו שד, אמר לו לולא קרא הגבר היה ממיתו (מד"ר ויקרא ה' א'), מזה נראה ששליטת השדים אינה אלא עד חצות הלילה ואחר חצות נקרא יום, ועל זה תקנו ברכת הנותן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה.	675 676 677 678 679 680 681 682 683
גם בדברים היותר חושיים כמו יום ולילה, צריכים להבחנה גדולה דקה ועמוקה להכיר מדת יום באמצע חשכת לילה, ולפי"ז גם בהנמשל במעשה הצדיקים שנקרא יום ומעשה הרשעים שנקרא לילה, בשניהם יכול להיות ההיפך, אף במעשה היותר צדק שהאדם חושב עצמו לצדיק בכל דרכיו כאור בוקר, אולם למעלה נראים חלילה ההיפך, וכן בהביטנו על אנשים שחושבים כי המה בתכלית הרע חלילה ולמעלה נחשבים לטובים.	684 685 686 687 688
ובכן על עצמנו צריכים לחשוב כמו שאמרו חז"ל, ואפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה היה בעיניך כרשע (גדה ל'), ואע"פ שהנתבעים הם היותר צדיקים ובעלי מעשים טובים, ע"י הטוב שלהם היו נתבעים, באשר לפי עומק הבנת והבחנת הטוב האמיתי כפי מה שהוא אצל הקב"ה — נחשב לרע, ואצל היותר רשעים נמצא אצלם אף דבר קטן שלא נראה וניכר כלל לפני בני האדם, ולמעלה יוכל לזכות בזכותים שלא זכו אבות העולם ברוב צדקותם.	689 690 691 692 693
וע"כ מה שנוגע לעצמו צריך לחשוך עצמו אף בהפעולה והמדה היותר טהורה והנקייה, לעומת זאת אהבת הבריות עלינו להגדיל יום ליום אף על הרשעים העושים רע לשמים ולבריות, עלינו להתפלל על התשובה	694 695

עבורם ועל עצמנו מדי תפלה בתפלה, אז נזכה לסיעתא דשמיא להכרת עצמנו במעשינו ובמדותינו הטובות, לזכך ולטהר אותם בתכלית הזיקוק. (אור הצפון ח"ב עמ' רכט).	696
	697
	698
מאמר יז	699
ויקרא אלקים לאור יום ולחשך קרא לילה (בראשית א' ה').	700
ויקרא אלקים לאור יום אלו מעשיהן של צדיקים, ולחשך קרא לילה אלו מעשיהן של רשעים. אבל איני יודע באיזה מהם חפץ, אם במעשי אלה או במעשי אלה, כיון דכתיב וירא אלקים את האור כי טוב, הוי במעשיהן של צדיקים חפץ ואינו חפץ במעשיהן של רשעים, דברי המדרש תמוהים מאד מה שאלה היא זו באיזה חפץ הקב"ה, במעשיהן של צדיקים או במעשיהם של רשעים, היאך יעלה על הדעת שהקב"ה חפץ במעשיהן של רשעים?	701
	702
	703
	704
	705
רואים אנו במהלך העולם, כי כל המאורעות יתהוו ע"פ ההתנגשות של כוחות הטוב והרע הפועלים בעולם, ולפי התגברות אלו הכחות זה על זה במלחמתם התמידית יוכרעו המאורעות לטוב או למוטב, והנה שורש ההתנגשות הזאת היא בהנהגה העליונה של הבריאה, כי כשם שנסדרה מערכת הקדושה כן נסדרה מערכת הטומאה, וזה לעומת זה עשה אלקים יוצר אור ובורא חשך עושה שלום ובורא רע.	706
נתן לשני הענינים שליטה בהנהגת העולם אף לרע, לא רק בעולם התחתון אלא גם בעולם העליון בשרשי הבריאה גם שם כחו גדול, והכחות הטוב והרע שקולים מערכה מול מערכה, רק נתן כח הבחירה לאדם לבחור בטוב או ברע, ולהביא במעשיו ברכה או קללה, וכשם שהצדיקים במעשיהם הטובים מוסיפים כח במערכת הקדושה ומרבים שליטת הטוב בעולם, כמו כן הרשעים במעשיהם הרעים מוסיפים כח במערכת הטומאה, וכח הרע ושליטתו מתגברים בעולם ומביאים רעה לעולם.	707
והנה הקב"ה בחפצו ובחכמתו מסר ביד האדם את המפתח של שני הענינים האלו, אם יבחר במעשים טובים יתנהגו כל עניני העולם על צד הטוב, אם ח"ו יבחר ברע במעשי הרשעים, יתנהגו כל עניני העולם על הצד הרע והחושך, ולפ"ז היה אפשר לומר כי באמת כוחם שוה, ולא ניתן בבריאה יתרון לצד הטוב מלצד הרע, ואפשר שלבסוף ינצח הרע כמו שאפשר שינצח הטוב, כי אם יבחרו ח"ו בני אדם ברע יתרבה כחו ויהיה הרע שליט בעולם, אבל באמת לא כן הוא, מאמינים אנו כי סוף כל סוף ינצח צד הקדושה והטוב, והיה ה' למלך על כל הארץ, ואור ה' יתפשט בעולם ויכניעו את צד הרע, וכל הרשעה כעשן תכלה.	708
	709
	710
	711
	712
	713
	714
	715
	716
	717
	718
	719
	720
	721
והענין הוא כי כך נסדר מבראשית, כי עד כמה שיבחרו בני אדם בחופש הבחירה שניתן להם, בכ"ז אחרי כל הסיבות והגלגולים שישגולגלו הדברים במהלך המאורעות בעולם ע"י מעשי האדם ובחירתו, יוכל העולם לתכליתו תכלית הטוב, וזהו ענין מה שאמרו חז"ל על הפסוק 'בעתה אחישנה' זכו אחישנה לא זכו בעתה, כי אין ענין כמו שאנו רגילים לבארו, שאם לא יזכו בדין להגאל תבוא גאולה בעתה בלי שום סיבות הראויות להביאה, כי א"א שתהיה הגאולה בלי משפט.	722
	723
	724
	725
	726
	727
	728
	729
	730
	731
הצור תמים פעלו, הקב"ה תכנן בחכמה נפלאה את חוקי הבריאה וסדר סדריה, שעל פי כל האופנים שיתנהג העולם מוכרח שישגולגלו ענינים שיביאו את העולם לתכלית הטוב, אלא שאם יזכו תוכל הגאולה לבוא מיד ואם לא יזכו תתאחר יותר, אבל לעת קץ דגלי רק לרחמנא מוכרח שיבוא העולם לתכליתו, איך יוכל כל זה להסתובב לא נדע ולא נבין, אך זה נדע כי כל אלפי המאורעות ומעשי בני האדם, יוכלו להיות סיבה ע"פ דרכים שונים לתכלית הגאולה.	732
גם אפשר שיסתובב ענין הגאולה באופן שמצינו בספרים הק', כי כשיתגבר הרע מאד יכלה הוא את עצמו, ועוד דרכים רבים שהובאו בחשבון וידועים לבורא עולם, כי רצון ה' הוא שיתוקן העולם בתכלית הטוב, ובעצם אין הפרש בין הגאולה שתהיה לעת קץ או קודם, כי הכל אחד וציון במשפט תפדה והבן.	733
	734
	735
	736
	737
	738
	739
	740
	741
	742
	743
	744
	745

שיתגבר כח הטומאה וישליט אותו בעולם, כי ידע שבמעשה הרע הוא נותן שליטה לרע בכל העולמות,	746
וכשמגבירים כח הרע בתחתונים מתגבר כחו גם בעליונים בשרשי הבריאה, ולכן חשבו כל אלה שנתכוונו	747
למרוד בבורא יתברך, כי בהגבירם כח הטומאה והרע ינצח גם בעליונים.	748
כ"ז מפני שראו כח הרע עד היכן מגיע, וסבורים היו כי לאחרי הבריאה כח הרע והטוב שקולים הם,	749
ואפשר להשליט הרע על היצירה גם בשרשי הבריאה, וזה לא ידעו כי במחשבה הראשונה שממנה	750
מסתעפים כל שורשי הבריאה, שם אין שליטה לכח הרע, ולפיה מוכרח סוכ"ס שינצח הטוב ותגבר	751
הקדושה.	752
וזהו באור המדרש, והארץ היתה תהו ובהו אלו מעשיהם של רשעים, ויאמר אלקים יהי אור אלו מעשיהן	753
של צדיקים, שמבראשית נתן מקום למעשיהם של צדיקים להביא אורה וטובה לעולם, וכמו כן נתן מקום	754
למעשיהן של רשעים להביא חושך ורע לעולם, ועדיין איני יודע באיזה מהן חפץ, כי הלא הקב"ה ברא את	755
הטוב ואת הרע, ונתן להם שליטה ע"פ בחירת האדם, ואפשר ששניהם שקולים ועלול שינצח גם הרע,	756
ונמצא שלפי סדרי הבריאה אין חפץ להקב"ה בזה יותר מזה, ואם לפי מערכת הבריאה לא נתן יתרון	757
לנצחון הטוב, נמצא דאינו ידוע לנו במה חפץ הקב"ה.	758
ולזה נאמר וירא אלקים את האור כי טוב, שבזה גילה דעתו וחפצו בבריאה למעשי הצדיקים, וכי התכלית	759
המכוונת בכל הבריאה היא רק להוביל את העולם לתכלית הטוב נצחון הקדושה, ובזה שם עינו לטובה כי	760
סוכ"ס ינצח הטוב ואור ה' יזרח על כל העולם, וזהו הוי הקב"ה חפץ במעשיהם של צדיקים, כלומר שנתן	761
יתרון בסדרי הבריאה למעשיהם של צדיקים ולעולם שכולו טוב. (שעורי דעת ב' ז').	762
	763
מאמר יח	764
ויאמר אלקים תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע עץ פרי עושה פרי למינו ויהי כן (בראשית א' י"א).	765
כאשר נתבונן אנו רואים כמה סגולות נפלאות נמצא אף בהטפלים של כל דבר, כמו למשל אילנות	766
ודשאים, מלבד עצם הפרי שאין לשער רב טוב וגדולות אשר בהם, הנה אף בהטפלים שבהם ג"כ יקרות	767
וסגולות גדולות, בעץ בעלים אף בקליפה של עץ, גם היא מלאה רב טוב והרבה תועליות תביא לעולם,	768
כמדומני לא אשגה אם אחשוב שכל העולם ניזון מהטפלים יותר מאשר מן העיקרים.	769
כמה מיני סמים ומרקחות נעשים מהעלים, כמה מיני עבודת עור נעשים מהזפת, ועוד כאלה היוצאים	770
מהקליפה, וכן בכל מיני צמחים, מלבד עצם הפרי נמצאים כמה יקרות אף בהעלים של כל צמח עלים	771
לתרופה, ובאמת לו לא ראינו את עצם הפרי היינו אומרים די בהטפלים, והדברים ארוכים למבין, ומהיכן	772
להם כל זאת, אם לא רק מפני כי אחוזים ודבוקים הם בהפרי עצמו.	773
מי יוכל לשער רוב היכולת והתיקון, הנעימות והחכמה והתפארת שיש בפרי נחמד למראה ותאוה לעינים,	774
ואם כ"כ יש בהפרי עצמו, מה זו פלא כי כל העולם נהנים וניזונים אף מהטפלים להפרי, מרוב הטוב אשר	775
כרוך בהם, ובאמת הלא יודעי האמת בהבריאה, המה חז"ל הקדושים הודיעונו (רש"י א' י"א), כי מתחילת	776
הבריאה היה רצונו ית' שיהיה טעם עצו ופריו שוה, שיבהיק האור ונעימות הפרי גם בהעץ, עד כמה גדול	777
כחו של הפרי עד שבכל העץ היה נרגש טעם פרי, ואף במצב הנוכחי שנשתנו ונחרבו כ"כ הוא רק ענין של	778
קלקול כידוע, כי נתמעט טעם הפרי ולא יוכל להבליט ולהבהיק טעמו ונעימותו אף בהעץ, ובכ"ז יש לנו	779
רב ברכה וקיום אף אחרי הקללה.	780
ומזה נבין כי בטבע הבריאה היה צריך להיות, שאף טעם הנשמה והגוף יהיו שוין בכל, ולא גרע מעצו	781
ופריו שוין, שאם יש כח אף בצמח ודומם להאיר אף בקליפתם, כ"ש שיש כח בהנשמה חלק אל' ממעל	782
להבהיק אורה ממש אף בקליפתה הוא הגוף, שיאיר גם הוא באור גדול ונורא, וזהו ענין שאמרו חז"ל כי	783
עקבו של אדם הראשון היה מכהה גלגל חמה, וכאשר נתבונן נראה כי גם עתה לאחר הקלקול יאיר הגוף	784
באור, כמה עונג יש בחוש הראיה עד כי חז"ל אמרו (יומא עד:), טוב מראה עינים מהלך נפש.	785
כמה עשירות יש בחוש השמיעה, חרשו נותן לו דמי כולו (ב"ק פה:), ומה זאת חוש הטעם, ואף חוש	786
הפחות שבפחותים, חוש המישוש אשר חכמי הפילוסופים אמרו כי חוש המישוש חרפה היא לנו, הלא	787
הסומים יחיו ממנו והוא יורה אותם הדרך, ויבחינו בו להבדיל בין דבר לדבר, וכמעט כל ידיעות יודיעוהו	788
בזעיר אנפין, ועוד כמה כחות ואורות יש בהגוף הלא העולם חיים ממנו, להבהל עד כמה אור ונועם יש בו,	789
ומהיכן לו הכל, אם לא שאף אחר הקללה יש בו כ"כ ברכה להאיר מאור הנפש אור גדול ונורא.	790
ובזה יובן מה שאמרו חז"ל (מכות כג:), תרי"ג מצוות ניתנו לישראל, רמ"ח מ"ע כנגד רמ"ח איברים	791
ושס"ה ל"ת כנגד שס"ה גידים, ראה עד כמה הרימו אף הגוף למעלה על, עד כי נתנו לו מצוות ממש,	792
מצוות על היד על הראש וכדומה, אם לא כי בר מצוה הוא וגם לו נתנו מצוות לעשות רצונו ית', ועתה מה	793
פלא כי על פסוק 'שכל את ידי' תרגם אונקלוס אחימינון ידוהי, כי ידי יעאע"ה היו כמו קודם החטא,	794

וחכמה היה בהם טעם עצו ופריו שוין, וכאשר הניח ידו על ראשו הרגיש והבין מה שהבין בם, ולכן החכים	795
את ידי להניח ימינו על ראש אפרים.	796
היוצא לנו מזה כמה גדול אור הגוף, ומהיכן לו זה הלא הוא גוף עכור חשך ואפילה, אם לא מצד דבוקו	797
באור הנשמה, אשר רב כוחה ואורה אף במקומות האפלות כמו הגוף, וגם על הגוף להבין כי כל עושרו	798
ואושרו רק ע"י דיבוקו להנפש המשכלת, וברגע הפרדו ממנה יהי מיתתו ממש.	799
ותראה שאף איברי האדם ישתנו אחר לימוד זמן בעיון רב וברוב מנוחה, ויתראה גם עליהם מנוחה	800
וכבידות איברים לבל יתנועעו בנקל, כי היה כפוף ודבוק אצל נפשו, וזהו ענין אל תרגיל עצמך לעמוד כ"א	801
אצל חכם ושמע והאזן דבריו, היינו להעמיד הגוף אצל הנפש, שאם הגוף אינו כפוף ודבוק לשכלו במה	802
יאיר, וכל הפורש משכלו הרי הוא עץ יבש. (דעת חכמה ומוסר ח"ג מא' רסז).	803
	804
מאמר יט	805
ויאמר אלהים תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע עץ פרי עושה פרי למינו ויהי כן (בראשית א' י"א).	806
עץ פרי שיהא טעם העץ כטעם הפרי, והיא לא עשתה כן אלא ועץ עושה פרי ולא עץ פרי, לפיכך	807
כשנתקלל אדם על עונו נפקדה גם היא על עונה ונתקללה, איך שייך להעניש את האדמה? וכי יודעת היא	808
לבחון ולבחור בין טוב לרע שיענישוה על זה?	809
וכמו כן יקשה מה שמצינו בחז"ל על הפסוק ותוצא הארץ דשא עשב מזריע זרע למינהו (חולין ס'), בשעה	810
שאמר הקב"ה למינהו באילנות נשאו דשאים ק"ו בעצמן, אם רצונו של הקב"ה בערבוביא למה אמר	811
למינהו באילנות, ועוד קו"ח ומה אילנות שאין דרכן לצאת בערבוביא אמר הקב"ה למינהו, אנו על אחת	812
כמה וכמה, מיד כל אחד ואחד יצא למינו, פתח שר העולם ואמר יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו.	813
איזה ביאור נוכל ליתן לדרשות אלו? אומרים חידה ומשל הם ומרמזים על ענינים אחרים, אבל כל בעל	814
דעת יוכל להבחין באיזו מקום נאמרו דברי חז"ל בלשון חידה ומליצה, וכמו האגדות של רבב"ח שניכר	815
לכל שכוונתו היתה לרמז על ענינים אחרים שרצה לסותמם, אבל באלו הדרשות ניכר שהם כפשוטם,	816
שהדשאים נשאו קו"ח בעצמן, שנראה מזה שהיתה להם הכרה במצב הדברים ובטבעם, וידעו ללמוד מהם	817
ולכוון להכוונה האמיתית למלאות רצונו ית', ושעל זה פתח שר העולם ואמר יהי כבוד ה' לעולם ישמח	818
ה' במעשיו.	819
ומזה אנו למדים, כי לא כמו שאנו מבחינים את הצומחים והדוממים פה היא מציאותם באמת, כי גם	820
הצומחים לפי מציאותם העליונה הם נבראים חשובים למאד, ורק לפי מה שמתבוננים אנו בהם לפי בחינת	821
מציאותם פה בעולמנו, אינם מרגישים ומבחינים כלל, אבל לפי שורש מציאותם יודעים הם מהכלל,	822
ומרגישים הם את כל הנעשה בהם, ולכן נשאו קו"ח בעצמן, אי אפשר לנו לפרש ולא נוכל להבין את	823
הענין באופן אחר, האדמה חטאה ולא הוציאה פירותיה כפי שנצטוה ונענשה על זה, איך חוטאת האדמה,	824
ואיך יכולה היא לפי מה שמתראית לנו למרוד ולבחור אחרת?	825
אלא רואים אנו מכל זה כי כשצוה הקב"ה, היה מי ששמע וביכלתו היה למלא או להמנע מלקיים את	826
הדבר, הדברים נאמרו למציאות עליונה בעלת הכרה נעלה היודעת מה עליה לעשות, ולכן אפשר היה גם	827
לחטוא ולמרוד, ומפני שלא הוציאה האדמה עץ פרי, ראויה היתה להענש ונפקדה על עונה, ולא יקשה לנו	828
איך אפשר במצב עליון ונשא כזה ענין חטא, הלא גם במלאכיו ישים תהלה ולא יזכו בעיניו בדין, וכן	829
רואים אנו כי גם הנמצאים שבעולמנו הם דוממים, אבל בשורשם הם בעלי דעת ושכל חיים ומבינים הכל.	830
(שעורי דעת ב', שיעור ה').	831
	832
מאמר כ	833
ויאמר אלהים תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע עץ פרי עושה פרי למינו ויהי כן (בראשית א' י"א).	834
הרמב"ן גזר שיהיה בתולדות הארץ כח הצומח ומוליד זרע כדי שיהיה המין קיים לעד, עוד כתב הרמב"ן	835
למעלה, ויברך אותם אלהים לאמר פרו ורבו, יפרש שהברכה היא המאמר שנתן בהם כח בתולדה, לא	836
דיבור אחר שיהיו בו מבורכים, הנה בבריאת ששת הימים ברא ה' כל דבר ודבר, וגם נתן בכל דבר ענין	837
הקיום, היינו כח בתולדה לפרות ולרבות, והוא מעצם מציאות הדבר, כן הוא בגשמיות וכן הוא ברוחניות,	838
כי כל דבר שאינו מתרבה מום בו, לא שלם הוא בעצם בריאתו, כל מחשבה הכי קלה צריכה לפרות	839
ולרבות, ואם אנו רואים אדם שאינו מחדש כלום ודאי עקר הוא, ואין לו שום חיבור עם המחשבה.	840
כתב הרמב"ן ודע כי נכלל עוד במלת לעשות, כי ששת ימי בראשית הם כל ימות עולם, כי קיומו יהיה	841
ששת אלפים שנה, שלכך אמרו יומו של הקב"ה אלף שנים, והנה בשני ימים הראשונים היה העולם כולו	842
מים ולא נשלם בהם דבר, והם רמז לשני אלפים הראשונים שלא היה בהם קורא בשם ה', וכך אמרו שני	843

אלפים תוהו, אבל היתה הבריאה ביום הראשון האור כנגד האלף של ימות אדם, שהיה אורו של עולם מכיר את בוראו.	844
ביום השני יהי רקיע ויהי מבדיל, שבו היו מובדלין נח ובניו הצדיקים מן הרשעים שנדונו במים, ביום השלישי נראית היבשה ועשתה פירות, הוא האלף השלישי המתחיל בהיות אברהם בן מ"ח שנה ואז החל לקרוא בשם ה', וצמח צמח צדיק כי משך רבים לדעת את ה', כמו שדרשו ואת הנפש אשר עשו בחרן, וצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט.	845
מבהילים הדברים עד מאוד, כי בשני אלפים הראשונים אם כי היה בהם אדם הראשון אורו של עולם, גם נח ובניו הצדיקים, והכתוב אומר איש צדיק תמים היה בדורותיו את האלקים התהלך נח, אפילו קין נביא היה, ובכל זה נקרא זה הזמן שני אלפים תוהו, כי לא היה בהם קורא בשם ה', לא היה להם כח התולדה והצמיחה, לא הולידו ולא הצמיחו, והנה כולם כלום הם, תוהו הם ואין קיום להם, עד שבא אברהם אבינו ע"ה הוא גדל מאוד, בו היה כח התולדה והצמיחה בשלמותו פרה ורבה עד למאוד, אברהם מגייר אנשים ושרה מגיירת נשים, הן הנפש אשר עשו בחרן, ובכך ידע אותו ה' למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה', והוא ישובו של עולם והמכוון בו.	846
וכן כתב (הרמב"ן יב ח), ויקרא בשם ה' והנכון שהיה קורא בקול גדול את שם המודיע אלוקותו לבני אדם ללמד ולפרסם האלוקות, וכן אמר ביצחק ויקרא בשם ה', ולא נאמר ביעקב כן מפני שהוליד בנים רבים כולם עבדי ה', ונתפרסמה האמונה בהם ונודעה לכל עם, ובספורנו שם כתב, בית אל מים והעי מקדם, בין שתי עיירות גדולות, למען ירבו הבאים לשמוע בקראו בשם ה', התולדה והצמיחה בכוחם היה ואין הפסק לכח.	847
ומה יפה אמר בספר חשבון הנפש (אות קעב), כי אברהם אבינו ע"ה היה כמו האילן אקאציא המשלה ענפים רבים לכל צד, ומטים אחת אחת את קצותיהן עד שחוזרין ומשרישיין בארץ ומוציאין מתוכה אילני תולדות, עד שאקאציא אחד יכול להצמיח יערות גדולות, הוא סודם של האבות הק' וזה היה עסקם בכל ימי חייהם, ועל זה ודאי ראוי אמירתו של רמח"ל ז"ל (דרך עץ חיים), שעל האדם לחשוב תמיד מה עשו אבות העולם שכך חשק ה' בהם, עבודת האדם היא להיות מפרה ומרבה, אל לו להיות יחידי בשום אופן, אלא תמיד להיות מוליד ומצמיח ומגדל לכל סביבותיו. (דעת תורה עמ' י).	848
	849
	850
	851
	852
	853
	854
	855
	856
	857
	858
	859
	860
	861
	862
	863
	864
	865
	866
	867
	868
	869
מאמר כא	869
יהי מאורות ברקיע השמים להבדיל בין היום ובין הלילה והיו לאותות ולמועדים ולימים ושנים (בראשית א' י"ד).	870
כשהמאורות לוקים סימן רע לעולם, ולמועדים על שם העתיד שעתידין ישראל להצטוות על המועדים והם נמנים למולד הלבנה רש"י ז"ל, ואח"כ נאמר והיו למאורות ברקיע השמים להאיר על הארץ, ומפרש רש"י ז"ל עוד זאת ישמשו שיאירו לעולם, א"כ מונה הכתוב בתור התפקיד העיקרי את האותות, והארת העולם הנדמית לנו כעיקר, תפקידה הוא רק בגדר עוד תפקיד נוסף טפל, זה מפתיע ומלמד עד כמה שיפוטנו העצמי איננו מוכשר להעריך דברים כהוייתן.	871
אכן השמש מאיר לעולם, וכן הירח זוהי תועלת עצומה, אבל יש תועלת גדולה ממנה שהמאורות יהיו לאותות, ממהלך המאורות יתבונן האדם שהעולם יש לו אדון ומנהיג, וברצונו ובידו לשנות הטבעים ולהחליף המזלות, וליקוי המאורות הוא אות לבני אדם להתעורר לחשבון המעשים ולתשובה, וא"כ אם יחיה האדם ק"כ שנה ונהנה מאור השמש והירח בכל אופניהם, אבל אף פעם לא נתעורר מאותותם, הרי לא נהנה מהתכלית העיקרי שבשבילם נבראו המאורות.	872
אולי הוא עומק דברי חז"ל, בשעה שברא הקב"ה את האדם הראשון נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן, ואמר לו ראה מעשי כמה נאים וכמה משוכחים הם, וכל מה שבראתי בשבילך בראתי, תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמו (קהלת רבה פ"ז), צריך האדם לידע ידיעה ברורה, שכל העולם המשובח והנאה הוא בשבילו, אבל תן דעתך התעמק בכונתו, אל תסתפק בתשמישים טפלים וחולפים, קח מהעולם מה שהוא בשבילך לנצח נצחים, לכך נבראת כדי לקחת, ואם לאו הרי אתה נתבע שהנך מקלקל את עולמו של הקב"ה.	873
	874
	875
	876
	877
	878
	879
	880
	881
	882
	883
	884
	885
	886
	887
	888
	889
	890
	891
	892
	893

	מאמר כב	894
	והיו לאותות ולמועדים ולימים ושנים, והיו למאורות ברקיע השמים להאיר על הארץ (בראשית א' י"ד).	895
	ופירש"י לאותות שכשהמאורות לוקים סימן רע לעולם, והיו למאורות עוד זאת ישמשו שיאירו לעולם	896
	ע"כ, מלשון הכתוב ומדברי רש"י למדנו שעיקר הצורך במאורות הוא לאותות, והצורך בהם להאיר הוא	897
	צורך טפל, והנה אור השמש וחמימותה הם שמקיימים את החיים בעולם, ולולא החמה לא היה שום בע"ח	898
	יכול לחיות, ושום צומח לא היה בעולם, וכ"ז הוא צורך טפל לעומת העיקר שהוא לאותות, היינו ללמד בני	899
	אדם בינה, שכשיראו את הסימנים הללו יבינו כי טועים המה ויבקשו דרך האמת.	900
	והנה ברכת קידוש לבנה הפליגו חז"ל בגודל ענינה, א"ר אסי א"ר יוחנן כל המברך על החודש בזמנו	901
	כאילו מקבל פני שכינה, תנא דבי ר' ישמעאל אלמלא לא זכו ישראל אלא להקביל פני אביהן שבשמים כל	902
	חודש דיים (סנהדרין מ"ב.), ופירש"י אילו לא זכו למצוה אחרת אלא לזו שמקבלים פני שכינה פעם אחת	903
	דיים, ובאותה שעת קידוש לבנה עת הקבלת פני אבינו שבשמים, אנו מבקשים למלאות פגימת הלבנה ולא	904
	יהא בה מיעוט.	905
	בשעה נשגבה זו מצאו חכמים לנכון לתקן תפילה על מילוי פגימת הלבנה, ונראה מכך שאכן ענין גדול	906
	וחשוב מאד יש במילוי פגימת הלבנה, אכן אמרו חז"ל מה נשתנה שיעיר של ר"ח שנאמר בו לה', אמר	907
	הקב"ה שיעיר זה יהא כפרה על שמעטתי את הירח (חולין ס'), ויש להבין מה טעם לכפרה זו, הרי הלבנה	908
	כדין נענשה על שבקשה למעט את החמה (שם).	909
	במק"א נתבאר שכל הבריאה כולה מהוה שלימות אחת, וכשנפגם חלק מן הבריאה הרי כולה פגומה היא,	910
	וכיון שנבראה הבריאה שיהו בה שני המאורות הגדולים ונתמעט אחד מהם, הרי חסר בשלימות הבריאה,	911
	וע"ז אנו מבקשים שתחזור לשלימותה וע"ז כביכול צריך לכפרה.	912
	אך נראה לבאר בענין אחר, דהנה בעל הטורים כתב על הפסוק והיו למאורת ברקיע השמים, מאורת חסר	913
	שלא נברא אלא כדי שלא יעבדו לחמה אם תהא יחידה ע"כ, הנה מצד הבריאה כשלעצמה אין צורך בירח	914
	כל עיקר, אלא כדי למנוע מקום טעות נבראה בריאה יתירה, ולא בא אלא למנוע טעות מבני אדם שלא	915
	יעבדו לחמה, וזוהי בקשתנו בשעת קבלת פני אבינו שבשמים, לסלק את מקום הטעות מן העולם כדי	916
	שתהא הלבנה כמו החמה ממש, ויכירו עובדי החמה כי אין ממש בע"ז שלהם, וע"ז הצריך ה' להביא כפרה	917
	כביכול, על שנתמעטה הלבנה ונוצר מקום טעות ומכשול בעולם.	918
	והנה משמעות הדברים הוא כי זהו המקום טעות שיש בבריאה, אבל מלבדו אין עוד מקום טעות, ולכאורה	919
	כל העולם כולו מלא בכוחי ועוצם ידי ואין לך מקום מכשול וטעות יותר מזה, אך כשנתבונן בדבר נמצא	920
	שאין הדבר כך, דמצד המציאות היה לנו לראות בחוש את האמור לא בכח יגבר איש, שקר הסוס לתשועה	921
	וברוב חילו לא ימלט, אלא ברכב ואלה בסוסים ואנחנו בשם ה' אלוקינו נזכיר, המה כרעו ונפלו ואנחנו	922
	קמנו ונתעודד, אלא שהאדם בדמיונותיו נראה לו היפך זה.	923
	אמרו חז"ל גדול הנהנה מיגיע כפיו יותר מירא שמים (ילקוט תהלים קכ"ח), כי הנהנה מיגיע כפיו רואה	924
	בעליל שאין ההשתדלות מועילה לו כלום, שכן הוא יגע כאן ומרויח במקום אחר, ורואה עין בעין את	925
	השגחתו הפרטית ואת יד ה' המוליכתו בכל דרכיו, ואילו ירא שמים שלא התנסה ביגיע כפים, אף כי הוא	926
	מאמין בכך אבל לא הגיע לידי ידיעה בחוש, ולכן הנהנה מיגיע כפיו גדול ממנו.	927
	ואף בעמל התורה אשר לכל הדעות הוא חיוב על האדם, ואמרו אם בחוקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה,	928
	וללא עמל אין האדם זוכה בתורה כלל, כמאמרם ז"ל לא יגעת ומצאת אל תאמין יגעת ומצאת תאמין	929
	(מגילה ז'), אך גם כאן לא אמרו יגעת והשתכרת אלא יגעת ומצאת, כי גם לאחר היגיעה הרי תורתו	930
	שהוא זוכה לה היא בגדר מציאה שבאה לו בהיסח הדעת, וכמו שאנו רואים מעשים בכל יום, שאנו עמלים	931
	ויגיעים כאן ומצאים את החידוש במק"א, אלא שזה תנאי לידיעת התורה שיהא עמל בתורה, ואז הוא זוכה	932
	לשפע מרומים.	933
	וזוהי מה שאמר ר' יהושע בן חנניה לאנשי אלכסנדריה (נדה ע'), ששאלוהו מה יעשה האדם ויחכם אמר	934
	להם ירבה בישיבה וימעט בסחורה, א"ל הרבה עשו כן ולא הועיל להם, אלא יבקש רחמים ממי שהחכמה	935
	שלו, שנאמר כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה (משלי ב'), וע"ש בגמ' דהא בלא הא לא סגי, כלומר	936
	לקבל חכמה מעצמו ע"י ירבה בישיבה וימעט בסחורה אי אפשר.	937
	כאמור שאין היגיעה מצד עצמה מועילה לו, אלא ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, ולכן יש לו לבקש	938
	רחמים ממי שהחכמה שלו, אלא שהתנאי לקבל החכמה מפיו של הקב"ה, שיהא מרבה בישיבה וממעט	939
	בסחורה, וע"י כן יזכה לקבל חכמה מפיו של הקב"ה בלא קשר לעצם יגיעתו, הוא שאמרו יגעת ומצאת,	940
	שגם לאחר היגיעה אין החכמה שהוא מגיע אליה אלא בבחינת מציאה. (שיחות מוסר תשל"ג).	941
		942
	מאמר כג	943

ויעש אלקים את שני המאורות הגדולים את המאור הגדול לממשלת היום ואת המאור הקטן לממשלת הלילה ואת הכוכבים (בראשית א' ט"ז).	944
השמש אינו משיג גבול רעהו למשול בלילה (רש"י ז"ל שבת קנ"ו), ר' יוסי בשם ר' תנחום ב"ר חייה ור' פנחס בשם ר' סימון אמרו, מאחר שהוא קורא אותן גדולים הוא חוזר ופוגם אותה? אלא שנכנס בתחומו של חבירו, השמש בזמן שהיא משמשת מקלסת ואומרת שירה להקב"ה, ואכן בזה הרבותא אעפ"י שהיא שקועה בשירות ותשבחות לאדון העולם, וכשהיא רואה את השכינה הריהי נמשכת מאד להתדבק בשכינה, מ"מ על כל תשוקתה הריהי נזהרת לא להידחק ולהיכנס לתחומה של חברתה הלבנה, היא שולטת בעצמה ומבליגה על עוצם כמיהתה לשכינה, משום חשש שמא תיכנס לגבול חברתה.	945
הלימוד המעשי הנובע מהנ"ל הוא, שעלינו להתלמד לעתים ידועות להצטמצם, אף בעת עומס רגשותינו ונפשנו בהתעסקותנו במצוות, או בעת דבקות והשתפכות נפשנו בתפלותינו, כי יש והאיש המתלהט בעבודה שבלב זו תפלה, שהוא מתעלם מהרגיש את צער חבירו ועניו, מתפשט ומשתפך לפעמים אפילו כדי נגיעה או פגיעה בערכו של חבירו או כבודו מתוך הרגשת קרבת האלוקות, יש והאדם מתחיל להתפנק ברוחניותו עד כדי שכחת מציאות חבירו הסמוך אליו, ואולי שלא במתכוון הוא פוגע בו.	946
נעיונות ההישגים בעניני האלוקות מעבירה את האדם לפעמים על צלילות דעתו, ובמקום להצטמצם הוא מתחיל להתפשט ולהתרחב, וחושב שהוא משוחרר מכל הזהירות שלא לפגוע בכבוד חבירו והיזק זולתו, ולמה כך? כי חסר לו לפעמים לאדם כח ההסתייגות.	947
ועל כגון זה צריך האדם ובעיקר המבקש את קרבת אלקים לחדד את הרגשתו, לא לבנות את עליותיו בשמים על צער חבירו, ואם זה מתרחש סימן שעליות אלו אינן טהורות ואינן רצויות לפניו ית"ש, וכשם שמצוה רבה להתאמץ להשיג השגות ולעלות בקודש, כן גם חובה רבתי לסייג סייגים שאלה ההרגשים לא תחרוגנה מגבולן הרצוי, ושלא תפגענה בתחום הזולת.	948
ולסמל השלימות בדבקות הנפש וקידוש ש"ש בטהרה גדולה, מצינו אצל רבן של כל ישראל אדון ואב כל הנביאים משה רבינו ע"ה, שסירב לקבל שליחותו של מקום להוציא את בני"י ממצרים ואמר שלח נא ביד תשלח, משום שטען כל השנים הללו היה אהרן מתנבא להם שמונים שנה, עכשיו אני בא לתחומו של אחי שיהיה מיצר, לכך לא ביקש משה לילך עכ"ל.	949
הגע בעצמך על מה מוכן היה משה רבינו לוותר, אך ורק לא לפגוע באחיו, תפקידו ושליחותו הלא הכילה את האפשרות להתהלך ולהשתעשע ולטייל את הקב"ה בכבודו ובעצמו בכל העולמות, להיות הנאמן בכל ביתו של הקב"ה, ליהנות מזיו השכינה 0 באופן 0בלתי 0פוסק, ולראותה 0 פנים אל פנים תמיד בכל עת. ובכל זאת מוכן היה להתחמק ולוותר על כל הדרגות הנשגבות הנ"ל שאין כמוהן אצל ילוד אשה, בכדי שלא לצער את אחיו, ואין לך נסיון גדול מזה אף אצל בני העליה המועטים, ומה מאד צריכים אנו להתלמד מסירובו זה של משה להיות נזהר ולהסתכל סביב, אף בעת המראתו הרוחנית היתירה ביותר.	950
ועוד התבוננתי משארז"ל, כהן גדול ביום הכפורים היה מתפלל תפלה קצרה בבית החיצון, ולא היה מאריך בתפלתו שלא להבעית את ישראל, נבינה נא לכמה גבורה עילאית נפשית צריך היה הכה"ג בעמדו בתוך קדשי הקדשים בהיכל המלך, ונהנה מזיו השכינה ואור הנצח מאיר על פניו, ולא בכל יומא מיתרחיש ליה האי יקרא ושופרא דשכינתא בהתגלות כל כך קרובה, ובשעה כזו הלא מתגברת התשוקה בלבו הבוער באש קודש הקדשים, להתפלל ולפעול ישועות והצלחות עבור כלל ישראל.	951
מ"מ הוא מתבטל ומקצר ברגשותיו השמימיים, ויוצא ומופיע שוב לפני עדת ה', וכל זאת בכדי שלא להבעית את עם ה', שלא יהיו שרויים בצער אף רגע אחד, ובגלל הצער הזה של הזולת היחיד או הרבים, מוותר הוא הכה"ג על תענוגותיו בקודש, על טיולו בכרם י"ה שמזדמן לו רק אחת בשנה, שמא עלול זה לגרום צער למישהו, כמה גבורה מוסרית עילאית נחוצה לכהן גדול בשעה זו.	952
וכן אירע מעשה כזה ככהן גדול אחד שהאריך בתפלתו, ונמנו אחיו הכהנים ליכנס אחריו, התחילו הם נכנסין והוא יוצא לו, אמרו לו מפני מה הארכת בתפלתך, אמר להם קשה בעיניכם שהתפללתי עליכם ועל בית המקדש שלא יחרב, אמרו לו אל תהי רגיל לעשות כן, שהרי שנינו לא היה מאריך בתפלתו כדי שלא להבעית את ישראל.	953
והנה רואים אנו את התנצלותו של הכה"ג שהאריך בתפלתו, בחשבו שהזמנות מרוממת ונפלאה זו, מוטב לנצל אותה בתפלה לנוכח פני השכינה שבקדשי הקדשים, ביום הקדוש והמקודש של יום הכפורים, ובכל זאת כמעט שנזפו בו אחיו הכהנים באמרם שלא יהין יותר לעשות ככה, בכדי שלא להבעית את ישראל.	954
מניעת צער מלבו של אחד מישראל לפעמים רצויה ויפה יותר להקב"ה, מעליותיו בקודש אפילו של כהן גדול, והכהן גדול היודע להפסיק בקודש, לצדקה ולגבורה תיחשב לו זאת, וצא ולמד ממדותיו של הקב"ה, אחז"ל מפני מה לא נזכר שמו של משה בשירת הבהר, מפני שנענש ע"י המים ואין אדם מקלס לאיספקלטור שלו, ולמה שמו של הקב"ה לא נזכר בה, משל לשלטון שעשה סעודה למלך אמר המלך	955
	956
	957
	958
	959
	960
	961
	962
	963
	964
	965
	966
	967
	968
	969
	970
	971
	972
	973
	974
	975
	976
	977
	978
	979
	980
	981
	982
	983
	984
	985
	986
	987
	988
	989
	990
	991
	992
	993

אוהבי שם אמרו לו לאו, אמר אף אני איני הולך לשם, כך אמר הקב"ה הואיל ומשה אינו נזכר שם אף אני איני נזכר שם עכ"ל.	994
כן שבנסיבות ידועות נאלץ האדם בעל האורות הגדולים לצמצם קצת את אורותיו, ואף שבשעה כתיקונה האורות האלה רצויים מאד ומהנים הם את הבריות, ברם אם על ידי קרני אורה אלו ייגלה קיפוחו ועלבונו של מישוהו מחביריו או מתלמידיו, אזי מוטב לו לאיש האורות להצניע את עצמו והיינו צמצום האורות.	996
לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם, לא ממה שאתם מרובים מכל האומות, ולא ממה שאתם עושים מצוות יותר מהם, שהאומות עושין מצוות שלא נצטוו יותר מכם, והם מגדילין שמי יותר מכם, שנאמר כי ממזרח שמש ועד מבואו גדול שמי בגויים, ואתם מחללים אותו באמרכם שלחן ה' מגואל הוא וניבו נבזה אכלו, כי אתם המעט אלא בזכות שאתם ממעטין את עצמכם לפני לפיכך אני אוהב אתכם, שנא' אהבתי אתכם אמר ה' ואת עשו שנאתי עכ"ל.	997
הרי עיקר ההדגשה הוא, שלא במדת גדלותה של המצוה היא מקבלת את חשיבותה ואת ערכה העילאי, אלא בעיקר במדת הצטמצמותה, ולא כהשגת מושג אומות העולם שהם עושין מצוות יותר מכם, הם מתפשטים בפעולותיהם ומגמותיהם עד כדי כיבוש מדינות ושטחים, ועד כדי הקמת בנינים מפוארים, וכל הצטיינותם והשגתם הוא במעשים ולא בצמצום ובהתמעטות.	998
מה שאין כן ישראל שלהם נמסר כח הצמצום וההימנעות, המצוות החיוביות עולות בד בבד כתאמי צביה, את המצוות השליליות שמגמתן צמצום והימנעות והפסק אף בעידנא דהתלהבות דקדושה, וכמ"ש ז"ל הדר מצוה צניעות. (אור הנפש).	999
	1000
	1001
	1002
	1003
	1004
	1005
	1006
	1007
	1008
	1009
	1010
	1011
מאמר כד	1012
ויעש אלקים את שני המארות הגדולים את המאור הגדול לממשלת היום ואת המאור הקטן לממשלת הלילה ואת הכוכבים (בראשית א' ט"ז).	1013
רבי שמעון בן פזי רמי, כתיב ויעש אלקים את שני המאורות הגדולים, וכתיב את המאור הגדול ואת המאור הקטן? אמרה ירח לפני הקב"ה רבוננו של עולם, אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד? אמר לה לכי ומעטי את עצמך, אמרה לפניו רבוננו של עולם, הואיל ואמרתי לפניך דבר הגון אמעית את עצמי? אמר לה לכי ומשול ביום ובלילה, אמרה ליה מאי רבותיה דשרגא בטיהרא מאי אהני? אמר לה זיל לימנו בכך ישראל ימים ושנים, א"ל יומא נמי אי אפשר דלא מנו ביה תקופתא, דכתיב והיו לאותות ולמועדים, זיל ליקרו צדיקים בשמיך, יעקב הקטן, שמואל הקטן, דוד הקטן, חזייה דלא קא מיתבה דעתה, אמר הקב"ה הביאו כפרה עלי על שמיעטתי את הירח, והיינו דקאמר רשב"ל מה נשתנה שעיר של ראש חודש שנאמר בו לה', אמר הקב"ה שעיר זה יהא כפרה על שמיעטתי את הירח (חולין ס:).	1014
בביאור המאמר הביאו כפרה עלי כתב מהר"ל ז"ל (באר הגולה), שגדר כפרה לה' היינו סילוק תרעומת שיש מצד הבריות עליו ית', שנראה כאילו יש חסרון במעשי ה' במה שאור הלבנה מתמעט בכל חודש, ותיקון התלונה הוא בזה שנדע שהש"ת חפץ בקטנות, היינו בהתמעטות וענוה, והיא מעלה עליונה כי היא גורמת התקרבות אל ה', ועל זה מורה קרבן ראש חודש כי קרבן פירושו התקרבות, היינו שעיקר ההתקרבות לה' הוא כשהלבנה במיעוטה הגמור, היינו כשהאדם מבטל את עצמו לגמרי. לפי היסוד הזה ניגש לבאר בס"ד את המאמר.	1015
הנה טענת הירח היא ודאי במחשבת האדם כמש"כ התוספות (עבודה זרה יז.), עלולה להתעורר במחשבת האדם כשהוא מסתכל בעין שכלו על ענינים אלו, וכשם שעילוי גדול הוא לנברא כשהאדם מתגלה כבוד שמים על ידו (כמש"כ במס"י פ"א), כך חסרון הוא לנברא כשנגרם על ידו תרעומת והסתר לאדם, נמצא שטענותיהם ואמירותיהם של הנבראים מבטאות את מצב מציאותם בבריאה לפי השגת האדם לגביהם כנ"ל.	1016
שני המאורות הגדולים מרמזים על שני אופנים של הגעת אורו ית' הרוחני להשגת האדם, על ידי השכל ועל ידי הלב, בעולם המתוקן במצב שעלה במחשבה להיבראות, השכל והלב שוים בכוחם ופועלים ביחד, וכל מה שמושג בשכל מיד מושב אל הלב בשלמותו, ובמצב זה אין גדלות הלב סותרת לעבודת ה' תמימה, וכמאמר הכתוב ויגבה לבו בדרכי ה', כי גבהות זו היא לגמרי לשם שמים, וכן יהיה בעולם התיקון לעתיד לבא, כמו שאומרים יהי רצון למלאות פגימת הלבנה ויהיה אור הלבנה כאור החמה.	1017
אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד? פירוש העולם כאשר הוא במציאות הינו חסר, וחסרונו הוא שהלב אינו סובל שותפות שוה בשוה בכח השליטה, והלב תובע לעצמו גדלות, היינו שעבודת ה' הפנימית תוכר ותכובד בעולם עוד יותר מהשגות השכל, לכי ומעטי עצמך בעולם הבלתי מתוקן, תיקונו של הלב הוא דוקא בהתמעטות, ואז משיגים את הגילוי הבא על ידי ביקורת עצמית ומוסר, והירח מושל בלילה כי גם בהסתר רב אשר לא יגיע לשם אור השכל יגיע אור ההתמעטות, כי בזה זוכה להתקרב אל ה'.	1018
	1019
	1020
	1021
	1022
	1023
	1024
	1025
	1026
	1027
	1028
	1029
	1030
	1031
	1032
	1033
	1034
	1035
	1036
	1037
	1038
	1039
	1040
	1041
	1042
	1043

הואיל ואמרתי לפניך דבר הגון, האדם מתרעם על צורך ההתמעטות, וסובר ששאירת האנוכיות טובה	1044
להתעלות רוחנית, היינו שהלב שואף למצב של תיקון כשגם הגדלות תהיה לשם שמים, לכי ומשול ביום	1045
ובלילה, נחמה היא (רש"י), היינו שסוף סוף יש ללב כעין שליטה על השכל, כי השכל נצרך להדרכה	1046
משאירת האמת שבלב, ובלאו הכי הוא עלול לסטות לגמרי מדרך האמת.	1047
שרגא בטיהרא מאי אהני, אבל הלב טוען שלעומת רב הכמות של אור השכל והצלחותיו המרשימות, אור	1048
ההתמעטות בטל במיעוטו ומעטים המה אשר יכירו את חשיבותו, אדרבה רוב בני אדם סוברים שביקורת	1049
עצמית ומוסר מביאים לקטנות דמוחין ועצבות, זיל לימנו בך ישראל ימים ושנים, כדי לברר את ההיפך	1050
תלה הקב"ה את קביעות מועדי ישראל, שהם זמני התעלות הנפש והתקרבותה אל ה' בחדשי הלבנה.	1051
יומא נמי מנו ביה תקופתא, אבל הרי המועדים נקבעים גם לפי תקופות החמה, היינו שהתקרבות אל ה'	1052
דורשת גם את השכל, כאז"ל לא עם הארץ חסיד, וכן כתב הרמב"ם סוף הלכות שמיטה ויובל, במי	1053
שמחליט להקדיש את כל חייו לעבודת ה' טהורה, אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו, ואם כן אין ברור	1054
שהלב הוא העיקר.	1055
זיל ליקרו צדיקים בשמך, בזה מגלה השי"ת שתוכן מדרגת הצדיק (כי שם היינו תוכן) הוא כח	1056
ההתמעטות, חזייה דלא קא מיתבא דעתיה, כי עדיין אין ברור לעין כל שגדלות הצדיקים היא דוקא במה	1057
שמקטינים את עצמם, ועדיין מקום ללב לטעות שיותר קידוש ה' יהיה, אם הצדיקים יזכו לתורה ולגדולה	1058
גם יחד וינהגו נשיאותם ברמה.	1059
הביאו כפרה על שמיעטתי את הירח שעיר של ראש חדש, כיון שהקב"ה מצוה להביא קרבן שענינו	1060
התקרבות, דוקא בזמן התחדשות לבנה שאז היא בתכלית מיעוטה, בזה מראה בפועל שכל ההתמעטות הוא	1061
עיקר, ובוה סרה תלונת הלבנה, וענין הביאו עלי כפרה פירושו בלבבכם, להסיר הקושיא ולקנחה מן הלב	1062
לגמרי, ועוד רמז לזה במה ששעירי ראשי חדשים ושל רגלים מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו בלי	1063
ידיעה, כמבואר במשנה ריש שבועות, היינו שמרמזים צורך התיקון לרשמי הטומאה המתגנבים אל הלב	1064
כלי משים ובלא יודעים עד שיהיה טהור לגמרי. (מכתב מאליהו).	1065
	1066
מאמר כה	1067
ויעש אלקים את שני המארות הגדולים את המאור הגדול לממשלת היום ואת המאור הקטן לממשלת	1068
הלילה ואת הכוכבים (בראשית א' ט"ז).	1069
חשיבותו של כלי נמדדת לפי תכליתו ולא לפי גודלו, אכן אם יעשה אדם כלי גדול מאד בכמותו לצורך	1070
תכלית פעוטה וזעומה אין זה אלא מגוחך, מלכי מצרים למשל בנו את הפירמידות, אבניהן הענקיות שכל	1071
אחת ואחת משא מאות אנשים, מיליוני עבדים עונו לשם כך בעבודת פרך, והרבה מהם נספו בעבודתם,	1072
לבסוף הושלם הבנין ואכן עמד אלפי שנים, התכלית מקום קבר למושל עריץ למען לא ישכח זכרו,	1073
משבחים נפלאות הבנין, ודרך אגב מזכירים שנבנה עבור איזו מומיה שהיה שמה כך וכך.	1074
לא המצרים לבד היו הטפשים אלא כל בני האדם כך, מה ערכם של הבנינים המפוארים שמקימים	1075
בדורותינו אנו לשם מטרות נבזות של חיי שעה, ומהו בכלל ערך הכבוד שמכבדים את רודף הכבוד,	1076
לעומת העבודה הקשה יומם ולילה ובזבזו הכח והכסף שמשקיע למענו, השי"ת ברא את האדם מיליארדים	1077
ממנו בדור, ודורות למאות משפחות ואומות, ערים ומדינות בכל קצות הארץ, ומליוני מיני בעלי חיים	1078
שמספרם במיליארדים רבים מאד, וצמחים לאין מספר, והארץ מלאה מינרלים אלפי מינים וכחותיהם	1079
עושי פלאות, וכל שכן על ידי אופני חבוריהם והפרדתם אין ספורות למו.	1080
זוהי הארץ ואשר בה, ומכל מקום בטלה היא באלפים לעומת השמש, והשמש עם כל משמשיה בטלים	1081
במליוני מליונים בעולם הכוכבים, אשר גם בטלסקופים הגדולים ביותר אין לסופרם מרוב, וכמה אלפי	1082
מיליונים שמשות בכל אחד מהם, ומהי תכלית כל אלה, נקודת קידוש ה' שבלבו של אדם אחד וצדיק שמו,	1083
שנאמר וצדיק יסוד עולם, כולם בחכמה עשית, בחכמה פירושה הכל מכוון בדיוק נפלא לתכליתו לאמיתו,	1084
מכאן למדו שכל העולמות כולם בטלים בתוך נקודה רוחנית זו שבלבו של אדם אחד, כמות רבה לאין ערך	1085
ולמעלה מתפיסת המוח, בטלה בנקודת אחת של איכות.	1086
וזה מפורש בתורה, ויעש א' את שני המאורות הגדולים... ואת הכוכבים להאיר על הארץ, אותם העולמות	1087
הענקיים של כוכבים רבים אשר גודלם נמדד במליוני קילומטרים, אותם הכוכבים הענקיים בכמותם	1088
בכחותיהם ובמהלכיהם, מהם שרחוקים ממנו מהלך אור של אלפי שנה, למה נבראו? מהי תכלית היותם	1089
סבוביהם וענקיות כחותיהם? למען נראה אנחנו בהם נקודות אורה.	1090
ואם גם לחולשתו לא יספיק לנו להשתמש לאורם המגיע אלינו, אבל ישמחנו ויניחו קצת את דעתנו בתוך	1091
חשכת הלילה, וגם יאירו ללבנו ויעוררו אותנו קצת להתבונן בגדלות הבורא, כי אראה שמך מעשה	1092
אצבעותיך ירח וכוכבים אשר כוננת, אך האם זוהי התכלית המתאימה ביחס לגודל וכמות הכלים? אמנם	1093

1094	כן הוא זה בא ללמדנו שלמען נקודת אור שתאיר לאדם, כדאי לברוא כל הכמויות שבעולם. (מכתב
1095	מאליהו ח"ג 198).
1096	
1097	מאמר כו
1098	ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו (בראשית א' כ"ו).
1099	בצלמנו בדפוס שלנו כדמותנו להבין ולהשכיל רש"י שם, רבינו נסים גאון ז"ל חידש, שכל דבר שהשכל
1100	מחייב אותו מחוייב בו האדם כדבר המצווה מאת השי"ת, ומחייב כל אשר בשם אדם יקרא בחלק גדול
1101	מתורתנו הק', ראשית כל השכל עצמו שיהיה האדם חושב תמיד ומתחכם.
1102	לומד מעצמו ומאחרים איך להבין ולהשכיל, לעלות עליה שכלית יום יום, כי זהו מושכל ראשון, מאחר
1103	שיש לאדם אותה מתנה טובה שחנן בה השם את בריותיו, אותו כח החכמה והבינה שאפשר לפתחו
1104	ולשכללו כל אחד לפי ערכו, איך יעזוב את עושרו זה הגדול להיות עני שאין עני כמוהו, אין עני אלא
1105	בדעה (נדרים מא.).
1106	חובה שניה באה כתוצאה מן הראשונה, שיקיים האדם את אשר הבין בשכלו, יש דברים שגם שכל הפשוט
1107	מבין אותם, אין צורך בהם לעיון גדול ולאיש בעל כשרון, כאיסור שפיכת דם נקי לשם רציחה בעלמא,
1108	ויש דברים הצריכים מעט התבוננות, כאיסור גזל שאין בו הריגת נפש ויש בו ריוח ממון, כל אדם מוכשר
1109	להבין את זאת, כי אין העולם יכול להתקיים אם כל אחד יגנוב ויגזול מה שיעלה בידו.
1110	ויש דברים הצריכים כבר חשבון ודעת, אבל לא במדה מרובה כל כך שלא רבים יחכמו בה, כחובת האדם
1111	בעולמו בכלל, ועבודת המדות ותקונם בפרט, ולשכל ישר וגדול כשרון ודעת הוא ענין אמונה ודעות, ובכל
1112	זאת אין בני אדם פטורים מזה, המתבונן בתורה ובדברי הנביאים רואה את בני נח בתור אנשי מעלה,
1113	הנתבעים על שגיאה בשכל חסרון במדות, כל דור לפי ערכו כל אומה לפי מדרגתה.
1114	הנביא (ישעיה י') אומר, הוי אשור שבט אפי אפקוד על פרי גודל לבב מלך אשור ועל תפארת רום עיניו,
1115	כי אמר בכח ידי עשיתי ובחכמתי כי נבונתי, התורה אומרת לישראל פן תאכל ושבעת ורם לבבך ושכחת
1116	את השם... ואמרת בלבבך כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, וזכרת את השם אלהיך כי הוא הנותן לך
1117	כח לעשות חיל.
1118	נתבונן נא עם ישראל הזוכים להיכנס לארץ הלא היו במדרגה היותר גבוהה, דור דעה שזכו לקבל תורה
1119	מפי הגבורה, ראו נסים ונפלאות מה שלא ראה שום דור בעולם, גן עדן עשה להם הקב"ה במדבר והשרה
1120	שכינתו בתוכם, דור זה לא זכו להיכנס לארץ בשביל עוונות ספורים שהיו להם, מעתה אלה שזכו להיכנס
1121	הלא נקיים היו מכל חטא ועון, ולהם הזהירה תורה פן יאמרו כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה, ומה
1122	תהי' הסיבה לזה פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת, ובקרך וצאנך ירביין וכסף וזהב ירבה לך
1123	וכל אשר לך ירבה, בשביל זה יבואו לגאווה ושכחת השם לומר כחי ועצם ידי.
1124	ועתה צא וחשוב נבוכדנצר מלך בבל ג"כ נתבע על גאווה זו, ובה בשעה שכבש את כל העולם מרגיז ארץ
1125	מרעיש ממלכות, קראו הכתוב שם תבל כמדבר נאמר עליו, ואיך לא יתגאה! אלא אדם הוא ותורת השכל
1126	עליו, ובכך אף אם סיבות רבות לו המביאות אותו כפי דרך הטבע למדה נשחתה זו, ולטעות בהכרה של
1127	השגחתה ית' המתאימה בלי מפריע, עם הבחירה השלמה של האדם אסור לו לטעות.
1128	צריך הוא להגביר את שכלו להכיר את האמת כפי מה שהיא בלי שום הטעאה, בלי שום נטיה לאיזה צד,
1129	ואם בא לידי טעות בלב לא במעשה, אמר הנביא וכלה זעם ואפי על תבליתם, דברי נביאים אלה מוכיחים
1130	כמה גדולה היא חובת האדם באשר הוא אדם, הוא גדול ושכלו גדול, חכמתו מאת השם ניתנה, ויש בידה
1131	להכיר כל מדה טובה ומעלה נכונה שיתנהג בה האדם כל ימי חייו.
1132	איתא בגמרא (ב"ק צב.), השב אשת האישי כי נביא הוא, אשת נביא בעי אהדורי אשת אחר לא בעי
1133	אהדורי, אר"ש בר נחמני אר"י השב אשת האישי מכל מקום, ודקא אמרת הגוי גם צדיק תהרוג, הלא הוא
1134	אמר לי אחותי היא והיא אמרה אחי הוא, נביא הוא וכבר לימד אכסנאי שבא לעיר על עסקי אכילה ושתי'
1135	שואלים אותו, או על עסקי אשתו שואלים אותו אשתך היא אחותך היא, מכאן לבן נח שנהרג שהיה לו
1136	ללמוד ולא למד, ופירש רש"י שהיה לו ללמוד דרך ארץ, מדקאמר ליה רחמנא נביא הוא משמע אין ממש
1137	בדבריך וראוי אתה ליהרג עי"ש.
1138	רואים אנו לפי דברי הגמרא, כי אבימלך מחוייב מיתה היה בשעה שהיה מאמין לאברהם ושרה שאמרו כי
1139	אינה אשת איש, ולמה מפני שעבר על מדת דרך ארץ, ומנין לו לאבימלך לידע הלכות דרך ארץ כזו,
1140	בארצו לא היו נוהגין כן, אלא מפני שדרך ארץ הוא דבר שהשכל מחייב, נוסף לזה יש גם גדול הדור
1141	המורה דרך לרבים בהלכה שכלית זו, מוזהר הוא עליה ואזהרתן זו היא מיתתן, כי דבר שהשכל מחייבו
1142	חומר של הלכה עליו בכל פרטיו. (תורת אברהם).
1143	

מאמר כז	1144
ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו (בראשית א' כ"ו).	1145
כברת דרך ארוכה הלכנו במערכה זו, ומגמתנו להכניס את האדם לשטח הראיה שלנו, ביררנו דברים	1146
עמוקים וגדולים, ומה דלים כל הדברים כאשר ישארו ידיעות בעלמא, לא ייכנסו ללב ולא יביאו לחוית	1147
האדם! כוונתנו היתה להביא לחוית האדם, לשמוע ברעדה את הכרזת הנביא יחזקאל אדם אתם!	1148
רחוקים אנחנו מחויה זו קטנים אנחנו, כל חיינו ריצה מבוהלת אחרי פרנסה וקצת הנאה, אין הרגש והבנה	1149
שכל אחד יחיד בעולמו, כל אחד פוזל אל עבר חבריו להיות כמותם והולכים ככבשים בעדר, מצוותינו	1150
מלומדה אמונתנו אמירת מלים, למה ירדנו כל כך? למה איננו רואים את הגובה שבאדם? ישעיה הנביא	1151
מגלה לנו מה מצבנו הבה נלמד דבריו בעיון.	1152
בית יעקב לכו ונלכה באור ה' כי נטשתה עמך בית יעקב, כי מלאו מקדם ועוננים כפלשתים ובילדי נכרים	1153
יספיקו, ותמלא ארצו כסף וזהב ואין קצה לאוצרותיו, ותמלא ארצו סוסים ואין קצה למרכבותיו, ותמלא	1154
ארצו אלילים למעשה ידיו ישתחוו לאשר עשו אצבעותיו, וישח אדם וישפל איש ואל תשא להם (ישעיה	1155
ב' ה').	1156
הלב מרגיש כי נבואה זו צריכה לדורות לדורנו, כל אופנה שהומצאה בפריס, כל מכונה חדישה שהורכבה	1157
בניו יורק, הכל מוצא את דרכו אל קהילות ישראל ושובה בהן נפשות, ריבוי כסף סטנדרט החיים למעלה	1158
מהיכולת, ותמלא ארצו כסף וזהב, כל צעיר מחכה לרשיון נהיגה ומכונית הנוסכת בו בטחון עצמי, ואין	1159
קצה למרכבותיו, רבותינו דברו על למעלה מן הטבע וכוונתם להנהגה הנסיית, היום יש למעלה מן הטבע	1160
בכיוון הפוך והיא הטכניזציה, איננו רואים עוד את הבריאה הודה והדרה, רק את המכונה השולטת עליה,	1161
נוף יפה למצלמה, ניגון יפה לטייפ, האדם משועבד למכונה למעשה ידיו ישתחוו לאשר עשו אצבעותיו.	1162
והתוצאה מכל זה? וישח אדם וישפל איש! האדם התגמד כחותיו מתנוונים, שכל יש מכונה העושה	1163
מלאכתו, לחשבון קומפיוטר, לאבחנת מחלה בדיקות לרוב, רגש? העתון מלעיט בסיפור מרתק, הרדיו	1164
מקיא מוזיקה רוב היממה, ובעולם הגדול מכינים נשק נוקליארי, בצל מלחמה נוקליארית חיים העמים,	1165
ואת הפחד בפני העתיד מפיגים תענוגים זולים, איננו רואים שחורות מלחמה אטומית לא תבוא, כי אין	1166
רשות לכחות הרע להרוס את העולם.	1167
איננו מתכחשים לברכה שהביאה הטכניקה, אבל שעור קומתו של האדם הגדול נעלם גם מאתנו שומרי	1168
תורה ומצוות, כי כולנו נסחפים לתוך זרם הטכניזציה המודרנית, ואם עוד נשאר לנו מקלט אחד הלא סו"ס	1169
יש לאדם הבחירה! באו חכמי הנפש המודרניים ושוללים אותה, ונשאר האדם צרור יצרים אינטלגנטי, ובל	1170
נרמה את עצמנו, גם אצלנו שומרי תורה נחלשה או אפילו נעלמה הידיעה שיש לאדם בחירה.	1171
פירוש רחב על נבואת ישעיה נותן החוה"ל, וכל אשר נוסף העולם ישוב נוסף השכל חורבן, עד אשר	1172
חשבו דרכו הרעה כי היא טובה, ותעותו כי היא ישרה, ושמוהו לחוק ולמוסר, ושב בהם הדבר הנכרי	1173
בעולם נודע, והדרך הנכונה בו נכריה, עושים בטנם אלהיהם ותורתם מלבושיהם ומוסרם חזוק משכניהם,	1174
ומבקשים גמול העובדים במעשי העוברים, ומדרגת הצדיקים במנהגי הרשעים, כמ"ש חז"ל עושים מעשי	1175
זמרי ומבקשים שכר כפנחס (שער פרישות פ"ב).	1176
סדנא דארעא חד הוא, את אויר העולם על חיידקיו גם אנחנו נושמים, חיידקי היצרים מסתננים גם לתוך	1177
הרחוב היהודי, האם אנחנו ערים לסכנה זו של הקטנת האדם? האם נתקומם נגד החיצוניות הגוברת? האם	1178
נתחזק בהרמת קרן האדם להחיות געגועי השלימות והגדלות? כל מערכת האדם מגמה אחת לה, להמחיש	1179
לעצמנו את שעור קומתו של האדם מישראל, ולהחזיר את האדם לתוך הכרתנו, אולי יזכו יחידי סגולה	1180
למה שקראנו כאן חוית האדם יחזקאל הנביא קורא אלינו אדם אתם! ואני שומע את הקריאה ומתרגש הן	1181
אדם אני!	1182
הדברים הנ"ל אינם השתפכות רגשית לבד, יש בהם יסוד לעבודה המעשית אולי אפשר דרא, יקרים רבים	1183
בני תורה ערגה נפשם לעבוד על מידותיהם ומבקשים הדרכה כיצד לעבוד, דבר גדול הוא הרצון הזה, אבל	1184
יקרים אלה עלולים להיכשל בשתי טעויות, לא בכל מקום מצויה ההדרכה לעבודה מוסרית על מידות, ואם	1185
אין הדרכה או מתיאשים מהאפשרות להגיע לשלימות, או מנסים לעבוד בלי הדרכה ונאחזים בהנהגות	1186
שהנזק בהן מרובה על התועלת.	1187
העבודה המודרכת במידות פרטיות, שמורה לבן תורה שכבר קנה דרך איתנה בלימוד גפ"ת, ועד אז מה	1188
יעשה עדי להיטיב ההתנהגות שלו? ישתדל להיות אדם! צעיר העומד על דעתו צריך פעם להזדעזע לנוכח	1189
משמעות היותו אדם, וזיעזוע זה צריך לכוון כל התנהגותו, חביב אדם שנברא בצלם! רוממות עצמית זאת	1190
היא תוכן חוית האדם שהיא צריכה לעמוד בראשית כל העבודה העצמית.	1191

אדם אתם נאמר לכלל ישראל, אדם הוא היהודי עם הנשמה היהודית עם הגוף היהודי ועם המידות היהודיות, עם התורה והמצוות, נעיף עוד מבט על אלה שעיצבו את היהודי ושלשלת בני האדם אשר בצילם אנו חיים, ובזה נסיים את המערכה הזאת. (עלי שור ח"ב).	1192
	1193
	1194
	1195
מאמר כח	1196
ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו (בראשית א' כ"ו).	1197
א"ר סימון בשעה שבא הקב"ה לבראות את אדם הראשון נעשו מלאכי השרת כיתים כיתים וחבורות חבורות, מהם אומרים אל ייברא ומהם אומרים ייברא, הה"ד חסד ואמת נפגשו צדק ושלוש נשקו, חסד אמר ייברא שהוא גומל חסדים, ואמת אומר אל ייברא דכוליה קטטה, מה עשה הקב"ה נטל אמת והשליכו לארץ, אמרו מה"ש לפני הקב"ה רבון העולמים, מה אתה מבזה תכסיס אלטיכסייה (חותם) שלך, תעלה אמת מן הארץ! הה"ד אמת מארץ תצמח (בר"ר פ"ח ה).	1198
	1199
	1200
	1201
	1202
	1203
	1204
	1205
	1206
	1207
	1208
	1209
	1210
	1211
	1212
	1213
	1214
וטענה גדולה היא זו, מצד עצמו אין האדם ראוי לקבל תורה, כי אמת מוחלט איך הוא מתאים למי שכולו שקרים? אולם כך רצה הקב"ה, ורצונו ית' כי מעתה אמת מארץ תצמח, קושיית המלאכים הוא התירוץ עצמו, רצה הקב"ה כי אותו אדם אשר מצד בריאתו כולו שקרים, ייהפך על ידי התורה לאיש אמת! זאת היא הכוונה העמוקה בבריאת האדם, האדם יכול על ידי התורה ליהפך לאיש אמת, זאת היא עבודתנו ותכליתו.	1215
	1216
	1217
	1218
	1219
	1220
	1221
	1222
	1223
	1224
	1225
	1226
	1227
	1228
	1229
	1230
	1231
	1232
	1233
	1234
	1235
	1236
מאמר כט	1237
ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו (בראשית א' כ"ו).	1238
הנה בעסק כללי של חברה משותפת רואים אנו, כי העסק עצמו עושה את האנשים המתעסקים בו לאישים כללים, החילוק בין איש כללי לאיש פרטי ניכר בכל צעד ופסיעה, איש פרטי אינו עושה אלא דבר פרטי,	1239
	1240

ואיש כללי ע"י עסק כללי מתהווה איש כללי, ולדוגמה כשאחד מתמנה להיות שר צבא נעשה הוא לאיש כללי, כל מחשבותיו ומעשיו בעד הכלל והוא איש כללי.	1241
והנה אמרו חז"ל נעשה אדם בצלמנו, מלמד שנמלך בפמליה של מעלה, ללמדך דרך ארץ שיהא הגדול נמלך ונוטל רשות מן הקטן, וצריכים להבין שאין זה ענין רק לפנים אלא נמלך ממש, ואף שהוא ללמדך ד"א אבל זה גופא הוא הלימוד, ולולא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, וזהו כמו שאמרו חז"ל (שבת י.),	1242
הדן דין אמת נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, יסוד גדול אנו למדים מכאן, שכל הבריאה היא עסק כללי של חברה משותפת שלכולם יש חלק ממש, שכן היתה הנהגתו מתחילת הבריאה על דרך שותפים, וכל אחד עוסק כמו בשלו ויש לו חלק בריוח וזהו עבודת האדם.	1243
בזה היתה הצטיינותם של האבות הקדושים שכך חשק ה' בהם, שעבודתם היתה כללית והיו בעלי דבר בהעסק, מה עשה אברהם אע"ה ויקרא בשם ה' מלמד שהקריא שמו ית' בפי כל בריה (בר"ר לט כד), זוהי עבודתו של בעלים, ואף שגם לפני האבות היו צדיקים וחסידיים ומסתמא גם הם קראו בשם ה', אבל הם היו לפי מדרגתם רק פקידים ולא כמו בעלים, לא כן האבות הקדושים הם עסקו כאדם העושה בתוך שלו.	1244
הרמב"ן בפ' (חיי שרה כ"ד), ביאר על הפסוק וה' ברך את אברהם בכל, שמדת בכל היתה לאברהם אבינו לבת, שנתנה לו הקב"ה במתנה שיזכה במקומו, היינו שמסר לו בנאמנות גמורה שהוא יהיה לבעלים בבריאה כאדם העוסק בתוך שלו ממש, והנה מצינו שאברהם אבינו לא היה חפץ לברך את יצחק שחשש מפני עשו, ומסר להקב"ה ואמר יבא בעל הברכות ויברך למי שירצה (רש"י שם כ"ה), זה מראה לנו שהיה בעלים וחשש ולא ברך ליצחק בנו.	1245
ובספורנו פ' תולדות כתב על הפ' עקב אשר שמע אברהם בקולי, והנה ליצחק תלה בזכות אחרים עתה וכן למטה, ולא כן אמר ליעקב כ"ש לאברהם, וזה היה קודם שהתעורר יצחק לקרוא בשם ה' עכ"ל, ולולא כתוב הוא זה אי אפשר לאומרו, שליצחק אבינו היה חסר עוד בעלות בעסק, ובשביל פקיד אינם עושים כלום, ורק אחר שקרא בשם ה' אז נאמר עליו אתה עתה ברוך ה' ומבהיל מאד הדבר!	1246
סוד זה הוא פתח להבין כמה וכמה ענינים סתומים, מצינו בחז"ל (רש"י ו יז) על הפ' הנני מביא מבול, שאמר הקב"ה הנני מוכן להסכים עם מי שאמר מה אנוש כי תזכרנו, שבבריאת האדם מצינו שכל אחד אמר חוות דעתו שהוא על דרך שותפים, כל אחד חוה דעתו על דרך משא ומתן, ואם שואלים פרכא הרי זו פרכא, וכן מצינו בחז"ל על תורה שכל דבר ודבר טרם שיצא מלפניו הוא נמלך בפמליא של מעלה, וזהו אמרות ה' אמרות טהורות מזוקק שבעתים (תהלים י"ב), שכן היא הנהגתו ית'.	1247
ועד"ז נבין מה דאיתא (חגיגה טו:), אשכחיה רבא בר שילא לאלהו א"ל מאי קא עביד קב"ה, א"ל קאמר שמעתא מפומייהו דכלהו רבנן ומפומא דר"מ לא קאמר, א"ל אמאי משום דקא גמר שמעתא מפומא דאחר, ר"מ רמון מצא תוכו אכל קליפתו זרק, א"ל השתא קאמר מאיר בני אומר, ובספר חסידיים מבאר מפני שרבה בר שילא אמר ר"מ רמון מצא, מיד הודה לו הקב"ה ונפסק הלכה כמותו, שכן הנהגתו ית' על דרך נמלך, ואם שואלים ומוצאים פרכא נקבע הלכה כן. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' ט').	1248
מאמר ל	1249
ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו (בראשית א' כ"ו).	1250
אחז"ל (מד"ר בראשית י"ז), בשעה שאמר הקב"ה לבראות את האדם נמלך במלאכי השרת, אמרו לו אדם זה מה טיבו? אמר להם חכמתו מרובה משלכם, הביא לפניהם בהמה חיה ועוף אמר להם זה מה שמו? ולא היו יודעין, העבירן לפני אדם אמר לו מה שמו? אמר לו זה שמו שור וזה חמור וזה סוס וזה גמל, א"ל ואתה מה שמך, א"ל אני נאה להקראות אדם שנבראתי מן האדמה, ואני מה שמי, אמר נאה לך להקראות ה' שאתה אדון לכל, אמר הקב"ה אני ה' הוא שמי שקרא לי אדם הראשון.	1251
ממאמר הזה אנו למדים, כי בקריאת השמות לברואים היתה גנוזה חכמה עצומה שמלאכי השרת לא היה בכוחם להשיגה, ובה נתגלה כי חכמתו של האדם מרובה משל המלאכים, השם שאדם קבע לכל יצור, צריך היה לכלול את כל הכוחות שנטבעו בו, את כל רוחניותו ותכליתו המיוחדת לו בלבד, שאינן נמצאות בשום בריה אחרת בעולם, נמצא שבשעה קלה ובסקירה אחת עמד אדה"ר על כל פרט ופרט בכל בריה, מבין כל אלפי רבבות הנבראים האם יש דומה לו.	1252
ולא רק את בעלי החיים אשר על פני האדמה בדק ובהן בשעה זו, אלא גם סקר בשכלו את כל העולמות העליונים והתחתונים, את המלאכים, השרפים, והאופנים אשר אין מספר לגדודיהם, וגם להם להשכלים הנבדלים קבע את מהותם הרוחנית ותפקידם בבריאה מששת ימי בראשית עד לנצח נצחים.	1253
שאלו השי"ת ולי מה נאה להקראות? והשיב ה' שאתה אדון לכל, אחר שהכיר את הנבראים כולם כאמור, ידע והכיר לקרוא להקב"ה אדון, שבא למעלות העליונות של החכמה והבחין את אדנותו ית' על הכל,	1254

והנה בשעה שהקב"ה שאל את האדם ולך מה נאה לקרוא? אמר אדם כי מן האדמה נלקחתי, ותמוה שהרי	1291
לכל הברואים קבע שמות לפי רוחניותם, ולמה דוקא לעצמו קרא שם לפי החומר שבו שלוקח מן האדמה?	1292
אולם בשם זה גילה האדם את עצמיותו האמיתית שבה נעוץ כל סוד מהותו, כי אמנם הכיר אדה"ר שמצד	1293
אחד גדול הוא מאד ונעלה על כל הברואים, עד שהקב"ה התפאר בו ואמר ראו שחכמתו מרובה משלכם,	1294
ושהמלאכים טעו בו וחשבוהו לבורא ובקשו לומר לפניו קדוש (ילקו"ש רמז כג), אבל הוא גם הכיר מהצד	1295
השני, שמכיון שנברא מן האדמה מוטל עליו לעלות ממדרגה למדרגה, ואם הוא שווה רגע מבלי לעלות	1296
במדה שהוא ראוי לה, הריהו יורד באותו רגע לדרגה של פחות שבפחותים, עד שאומרים לו יתוש קדמך.	1297
ולא עוד אלא אף באותה שעה ששכלים נבדלים לא רואים בו שום הגשמה ומבקשים לומר לפניו קדוש,	1298
רואים אותו בשמים בגלל העלם משהו מאותה עליה מחרוב עולמות, וקונסים עליו מיתה לו ולכל הדורות	1299
אחריו, ומשום כך קרא לעצמו אדם שהוא הכיר שבגלל סטיה כלשהי בעליתו, עלול הוא להיפך לאדמה	1300
שממנה לוקח, כפי שאמנם נאמר לו לאחר חטאו עפר אתה ואל עפר תשוב, בהכרה זו התגלתה חכמתו	1301
הגדולה, וזוהי צורתה האמיתית של החכמה.	1302
וכן מצינו אצל משה רבינו ע"ה אדון הנביאים, שעם כל מעלותיו הנפלאות למאד שעלה למרום וקיבל	1303
התורה מאת ה', והקב"ה העיד עליו בכל ביתי נאמן הוא, ונקרא בתורה איש האלקים אמר על עצמו ונחננו	1304
מה, ואכן זוהי גדולתו של משה שהכיר בעצמו מהותו זו, והתורה מציינת והאיש משה עניו מאד מכל	1305
האדם אשר על פני האדמה.	1306
מצינו עוד יותר מזה, שאף תוך הכרה זו בהגיע האדם למדריגת הענותנות, עלול הוא להתעלם משלימות	1307
המעלה ולבוא לידי טעויות חמורות ולהחריב עולמו, שכן אחז"ל ענותנותו של ר' זכריה בן אבקולס	1308
החריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו והגליתנו מארצנו (גיטין נו ע"א), חז"ל קובעים למעלתו של ר'	1309
זכריה את הענוה, שהיא צורת החכמה האמיתית של האדם, ובכל זאת ע"י סטיה קלה ואי השלמתה, הביא	1310
לידי חורבן בית המקדש, כי זוהי מהותו של האדם כי מן האדמה לוקח.	1311
אמנם בזה שהאדם הוא עפר מן האדמה גלומה גם עצם גדולתו, כי כשם שהוא עלול ע"י העלם כלשהו	1312
לרדת בבת אחת למדרגות הפחותות ביותר, כן גם בכוחו לעלות בבת אחת מהמדרגות התחתונות ביותר עד	1313
למעלות העליונות לאין שיעור, והתליין של רבי חנינא בן תרדיון יוכיח, שאמר לר"ח בן תרדיון רבי! אם	1314
אני מרבה בשלהבת ונוטל ספוגים של צמר מעל לך, אתה מביאני לחיי עוה"ב? אמר לו הן השבע לי	1315
נשבע לו, מיד הרבה בשלהבת אף הוא קפץ ונפל לתוך האור, יצאה בת קול ואמרה רבי חנינא בן תרדיון	1316
וקלצטונירי מזומנין הן לחיי עוה"ב (ע"ז י"ח).	1317
הרי תליין זה עסק כל ימיו ברציחה, ובודאי היה מהאנשים השפלים ביותר, ובכ"ז בגלל מעשה קטן זה של	1318
נטילת הספוגין מעל לבו של ר' חנינא שקירב את מיתתו, התרומם בבת אחת למעלה העליונה כזו, עד	1319
שהפיל גם את עצמו לתוך האור, ובת קול הזכירה אותו בנשימה אחת עם רבי חנינא בן תרדיון, והכריזה	1320
ששניהם מזומנים לחיי עולם הבא! זהו כוחו של האדם וכזאת היא מהותו. (אור הצפון ח"א עמ' לג).	1321
	1322
מאמר לא	1323
ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו (בראשית א' כ"ו).	1324
ומפרש רש"י לפי שהאדם בדמות המלאכים נברא ויתקנאו בו לפיכך נמלך בהם, ויש לתמוה הרי	1325
המלאכים הם בעלי כוחות גדולים שיש להם היכולת לראות ולשמע מסוף העולם ועד סופו, וא"כ גם	1326
האדם שנברא בדמותם היה צריך להיות ענק שיעניק חמה בקומתו בצביונו ובדעתו, ובעל כוחות עליונים	1327
שיראה וישמע מסוף העולם ועד סופו, ואילו בסופו של דבר אנו רואים לפנינו את האדם כגולם קטן על	1328
הארץ מדתו קטנה ודעתו פחותה, ואינו רואה ואינו שומע יותר מבתוך מחיצתו, וכל כוחותיו מוגבלים	1329
ומצומצמים, והיכן גדולתו שהקב"ה חשש שהמלאכים יתקנאו בו?	1330
אולם לאמיתו של דבר, כוחות האדם מטבע תולדתו הם עליונים מאד בדומה למלאכים ועוד יותר מהם,	1331
חז"ל אומרים אדם הראשון מסוף העולם ועד סופו היה (סנהדרין לח), אדם הראשון מן הארץ עד לרקיע	1332
היה, וכן חכמתו ותבונתו היתה עד להפליא, עד שהיה מוטל גולם לפני מי שאמר והיה העולם הראה לו דור	1333
דור ודורשיו, דור דור וחכמיו דור דור וסופריו, דור דור ומנהיגיו (בר"ר כד ב), והקב"ה כאילו התפאר בו	1334
לפני המלאכים ואמר להם חכמתו מרובה משלכם (שם פ' יז).	1335
ואם תאמר למה אנחנו לא רואים את האדם בגדולה זו? התשובה היא שבשעה שהאדם חוטא, הוא מושך	1336
עליו מסך ומסתיר את כוחותיו עד שענינו חדלו לראות כראוי, אזניו פוסקות לשמוע כראוי, וכל תפארת	1337
גדולתו מתכסית בערפל ודמותו ממועטת.	1338
את ההנחה הזאת מגלים לנו חז"ל בדברים מפורשים, הכתוב אומר אדם כי יהיה בעור בשרו (ויקרא י"ג),	1339
ושואלים חז"ל למה אינו אומר דבר אל בני"י כמו שכתוב בכל הפרשיות כולן אלא אדם כי יהיה, זה שאמר	1340

הכתוב איום ונורא הוא ממנו משפטו ושאתו יצא, הכתוב מדבר באדה"ר, כיצד? בשעה שברא הקב"ה את אדה"ר בראו כדמותו, וכשבראו בראו מסוף העולם ועד סופו, והיה שולט בכל העולם כולו, לכן נאמר איום ונורא הוא זה אדה"ר.	1341 1342 1343
דבר אחר איום ונורא הוא אדם שהוא שולט בכל מה שברא הקב"ה בעולמו, דכתיב תמשילהו במעשה ידיך כל שתה תחת רגליו, ממנו משפטו ושאתו יצא, שבשעה שהוא חוטא מביא עליו הקב"ה יסורין מגופו, למה? שאין מדתו של הקב"ה כמדת בשר ודם, מדת בשר ודם כשסרח עליו עבדו מביא את הכבלים וכובלו, והקב"ה אינו כן אלא מגופו של אדם רודה אותו, ומנין? ממה שכתוב אדם כי יהיה בעור בשרו (תנחומא תזריע ז ח).	1344 1345 1346 1347 1348
אנו מפרשים 0 את 0 הכתוב 0 איום 0 ונורא הוא ממנו משפטו ושאתו יצא לגבי הקב"ה, שהוא בורא כל העולמות והוא החורץ משפט לכל הברואים, והנה מגלים לנו חז"ל שאיום ונורא הוא זה האדם שנברא בדמותו של הקב"ה, והוא השליט בכל העולם, וממנו מן האדם עצמו משפטו יצא.	1349 1350 1351
אין הקב"ה מביא משפט על האדם, כמ"ש כי לא אל חפץ רשע אתה, הוא אינו חפץ לחייב שום בריה (תנחומא שם), אלא על ידי זה שהאדם חוטא הוא בעצמו מוציא עליו משפט, וגורם שמביא נגעים בעור בשרו ויסורים בגופו, הוא בעצמו בגלל חטאיו מוריד את דמותו מגדולתו, שהוא כדמותו של הקב"ה ושליט בכל מה שנברא בעולם, וגורם שעניו תהיינה מכוסות ואזניו תהיינה סתומות, ומקבל צורה כגולם קטן וחלש.	1352 1353 1354 1355 1356
אולם עם כל התמעטות דמותו של האדם בגלל חטאיו אין תולדתו משתנה, ובכל זמן שיתרומם מעל חטאיו יעמוד שוב על דמותו כבתחילת יצירתו, ויראה מסוף העולם עד סופו וישלוט בכל מה שנברא בעולם, ואמנם במשך הדורות הגיעו אישים מסויימים למדרגות כאלה שנפקחו עיניהם ואזניהם, וכוחותיהם התעלו למעלות עליונות בדומה לבני אדם הקדמונים.	1357 1358 1359 1360
מצאנו בחז"ל שמתארים שיעור קומתו של אברהם אבינו, שכוחותיו הגיעו לממדים כאלה שהם למעלה מכל המושגים שלנו, דורשים חז"ל מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגליו (ישעיה מ"א), מי הוא זה שהעיר לבם של מזרחיים שיבואו ויפלו ביד אברהם? צדק יקראהו לרגלו, חי העולמים שהיה מאיר לו בכל מקום שהיה הולך, ר' לוי בשם ר"י בן זימרא אמר, פסיעותיו של אבינו אברהם היו שלש מילין, ר"י בר סימון אמר מיל שנאמר אורח ברגליו לא יבוא, ר' נחמיה אמר בשם ר' אבהו, לא נתאבקו רגליהם אלא כזה שהוא הולך מביתו לבית הכנסת (בר"ר פ' מ"ג).	1361 1362 1363 1364 1365 1366
הרי לנו לאיזו מדה הגיעה גדולתו וגבורתו של אברהם, ולמה הגיע אברהם לידי כך? משום שהוא התעלה במדרגתו ברוחניות מעל כל דורותיו, אברהם נולד בדורו של נמרוד שהיו עובדי עבודה זרה, וגדל בבית תרח שהיה גם הוא עובד אלילים, ואילו הוא בעודנו בן שלש שנים הכיר את בוראו (יומא כ"ח). ולא עוד אלא שהכירו מעצמו כדברי חז"ל, לפי שהיה אבינו אברהם אומר תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג? הציץ עליו הקב"ה ואמר לו אני הוא בעל העולם (בראשית רבה ל"ט א).	1367 1368 1369 1370 1371
הוא נקרא אברהם העברי שכל העולם מעבר אחד והוא מעבר אחד (שם מ"ב), הוא התחיל לקרוא בקול גדול לכל העולם ולהודיעם שיש אלקים אחד לכל העולם ולו ראוי לעבוד (רמב"ם ע"ז פ"א ה"ג), הוא עשה נפשות לה' כמ"ש ואת הנפש אשר עשו בחרן, ואם היה בכוחו לעשות נפשות ולהכניסם תחת כנפי השכינה, בודאי עשה בתחילה את עצמו ומזה בא לעשות אחרים.	1372 1373 1374 1375
ולאחר שהגיע למדרגה כזו אין פלא על גדולתו וגבורתו, כי מי שהעיר ממזרח להפיץ בעולם אמונה באל יחיד, וצדק יקראהו לרגלו שהוא מכריז על הצדק בעולם, עינים אחרות לו ואורות העולם מתגלים לפניו ורגלים אחרות לו, שכל פסיעה שלו היא כמה מילין, וכל הכוחות שלו אחרים המה, אדם זה איום ונורא הוא, וראוי הוא שיאמרו עליו תמשילהו במעשי ידיך כל שתה תחת רגליו. (אור הצפון ח"ב עמ' פז).	1376 1377 1378 1379 1380
מאמר לב	1381
ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו (בראשית א' כ"ו).	1382
שמעתי בשם (הסבא דסלבודקא) הערה נפלאה לדעת את ערך המדות הטובות, כי כתבה תורה נעשה אדם, אף שטועים בזה המינים לומר ב' רשויות ח"ו, ללמדנו דרך ארץ שיהא הגדול נמלך ונוטל רשות מן הקטן, א"כ כדאי היה להניח בתורה מקום למינים לטעות כדי ללמדנו דרך ארץ.	1383 1384 1385
אין האדם חושב מחשבה אלא א"כ יש לו התעניינות בענין ההוא, ואין לאדם שום התעניינות אלא במה שיש לו רצון אם טוב ואם רע, וכיון שהרצון סיבה למחשבה ולא להיפך, ממילא מתחילת מחשבתו נוגע הוא למהלך רצונו, ואין מחשבתו קולטת את היפך רצונו כלל, וכל הטעויות שבהכרעת שכלו, נובעות משורש רצונו אשר יחפוץ לטעות בדרך זה, נמצא דהמדות הן סיבות הטעויות, ולא הטעויות סיבה למדות הרעות.	1386 1387 1388 1389 1390

וז"ל חכמינו ז"ל (בר"ר פ' ח'), בשעה שהיה משה כותב את התורה, כיון שהגיע לפסוק זה נעשה אדם,	1391
אמר רבון העולם מה אתה נותן פתחון פה למינים? א"ל כתוב והרוצה לטעות יטעה, שאם יאמר מה אני	1392
צריך ליטול רשות מן הקטן ממני, הן אומרים לו למוד מבוראך, הרי מפורש כי אין אדם טועה אלא רק	1393
משום שרוצה לטעות, כי ברורים וגלויים הם דרכי התורה והאמת גלוי ומאיר מתוכה, אלא שהרצון מעכב	1394
מלראותו.	1395
משום זה תכבד מאד מאד התשובה, כי אין אדם רואה נגעי עצמו כלל ורצונו הוא אדון שכלו, וכשלא רואה	1396
חסרונו תשובה מנין? וזהו מאמר הכתוב נחפשה דרכינו, חיפוש בחורין ובסדקין כבדיקת חמץ, כי טמונים	1397
הדרכים עמוק עמוק מי ימצאם, ואחר החיפוש הרב הזה ונחקרה, חקירה עמוקה לדעת איה הם שרשיו	1398
במדות הרעות, איה מוצא הרע ולאן פניו מועדות בכל פרטיו וצדדיו, ורק אחר כל אלה בעמל ויגיעה רבה	1399
ונשובה אל ה'.	1400
למדנו עד כמה הרצון מטמין את הרגשת הרע משכלנו והשגתנו, ויוליכנו שולל בטעויות ודמיונות, אבל	1401
הקב"ה ידרוש ממנו להגיע אל אמת הברורה, דוקא במה שטמון עמוק בלבנו וליבא לפומא לא גליא, וזהו	1402
מה שכתוב הן אמת חפצת בטוחות, במקום אשר טח הוא בטיח עב לבלתי נמצאנו, מה נורא כח העיכובים	1403
האלה, וכמה ארוכה החתירה שצריך לחתור דרך טמטום הלב עד שיבוא לתשובה בפנים לבבו, שרק זוהי	1404
תשובה באמת שעליה אנו מבקשים השיבנו בתשובה שלמה לפניך. (מכתב מאליהו ח"א).	1405
	1406
מאמר לג	1407
ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו (בראשית א' כ"ו).	1408
אף על פי שלא סייעוהו ביצירתו ויש מקום למינים לרדות, לא נמנע הכתוב מללמד דרך ארץ ומדת ענוה,	1409
שיהיה הגדול נמלך ונוטל רשות מן הקטן, ובמדרש רבה אמר לפניו רבון העולם, מה אתה נותן פתחון פה	1410
למינים, אמר לו הקב"ה שאם יבוא הגדול ליטול רשות מן הקטן ממנו, יאמר מה אני צריך ליטול רשות מן	1411
הקטן ממני, אומרים לו למוד מבוראך שהוא ברא את העליונים ואת התחתונים, כיון שבא לברוא את	1412
האדם נמלך במלאכי השרת.	1413
אף שהמקום לטעות הוא ביסודות האמונה, היינו ביחוד הבורא יתברך שמו, והפתחון פה למינים הוא	1414
שיאמרו שתי רשויות ח"ו, ואלו התועלת היא במדת הענוה ובמדת דרך ארץ, מחד גיסא נפתח פתח לטעות	1415
לרבים שאמונתם רפויה, ומאידיך גיסא התועלת והלמוד הוא בשביל אנשי מעלה בלבד, יחידי סגולה	1416
שקורא אותם הקב"ה גדולים, ובכל זאת לא נמנע הכתוב, בא זה ללמדנו מה גדול רצונו של הקב"ה	1417
כביכול, שבני אדם ילמדו מדת הענוה.	1418
אבל עדיין נשאלת השאלה, וכי אי אפשר היה ללמדנו מדת הענוה מבלי שיהיה מקום לטעות? אתמהא,	1419
אבל היא הנותנת אמנם קשה מאד לאדם שהחליט שיש לעשות משהו, להכניע את עצמו להתיעץ עם	1420
אחרים, ולא עוד אלא אף ליטול רשות מן הקטן ממנו, בכל זאת יתכן שיעשה זאת, אימתי אם ההכרה	1421
בגדלותו לא תיפגם על ידי כך, וכולם יבינו ויגידו שמה שנמלך באחרים ושואל רשות מן הקטן, הוא ממדת	1422
הענוה ומדת הדרך ארץ שבו.	1423
אבל אם על ידי שישאל אצל אחרים ויהא נמלך עם הקטן ויבקש רשות, יטעו בני אדם לומר כי אינו גדול,	1424
ואינו הבר סמכא בעצמו ומשום כך הוא מוכרח לעשות זאת, אז הנסיון הוא קשה מאד, לכן מלמדת אותנו	1425
תורתנו הקדושה כי הקב"ה ציוה לכתוב בתורה נעשה אדם, אף שיש כאן מקום לטעות לשתי רשויות ח"ו,	1426
כדי ללמדנו מדת הענוה ודרך ארץ, שיהא הגדול נמלך בקטן ולשאול רשות ממנו, גם באותם המקרים	1427
שבדאי יהיה בהם מקום לטעות בגדול ויאמרו שאינו גדול ודו"ק. (הגיוני מוסר ח"ג).	1428
	1429
מאמר לד	1430
ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו (בראשית א' כ"ו).	1431
אמר רבי סימון בשעה שרצה הקב"ה לברוא אדם הראשון נעשו מלאכי השרת כתות וחוברות	1432
חוברות, מהם אומרים אל יברא, ומהם אומרים יברא, הה"ד חסד ואמת נפגשו צדק ושלום נשקו, חסד	1433
אומר יברא שהוא גומל חסדים, ואמת אומר אל יברא שכולו שקרים, צדק אומר יברא שהוא עושה צדקות,	1434
שלום אומר אל יברא דכוליה קטטה, מה עשה הקב"ה נטל אמת והשליכו לארץ הה"ד (דניאל ה') ותשלך	1435
אמת ארצה, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבון העולמים מה אתה מבזה תכסיס אלטיכיה שלך, תעלה	1436
אמת מן הארץ הדא הוא דכתיב אמת מארץ תצמח (בר"ר ה' ח').	1437
הנה מאמרם ז"ל מורה לנו סוד מהות האמת, וכן סוד מהות החסד שנסתבכו מאז ועד עתה לעמוד על	1438
אופיים, וטרם נעמוד על עומק דבריהם הקדושים, נעיר על טענת האמת שבא לפרוך דעת החסד שאמר,	1439

שראוי שיברא האדם מפני שהוא גומל חסד, ודעתו מכריעה שמדה טובה זו ראויה להכריע ולבנות העולם	1440
וכמאה"כ עולם חסד יבנה, וא"כ הטענה של האמת שכולו שקר לכאורה שלא ממין הטענה.	1441
ונראה שהקטגוריא של מדת האמת היה שלפי דעתו אין כאן חסד, דמאחר שחסר האמת נעשה מטושטש	1442
גבול מעשה החסד, וכמו שאמרו חז"ל שכל חסד עכו"ם עושין לעצמם ולטובת הנאתם (ב"ב י':), ומחסד	1443
כזה נראה תוצאות שלבו מתמלא רחמים גם על אכזרי, באה מדת האמת וצווחת שהוא בניגוד להאמת,	1444
מחסד כזה לא יבנה העולם רק להיפך יביא חורבן, כי לבסוף נעשה אכזרי על רחמנים, ויהיה הולך	1445
ומשתבש בדעותיו עד שיהיה מצדיק רשע ומרשיע צדיק, וזהו חסד לאומים חטאת.	1446
כי אמנם גם באומות העולם תמצא מעשה החסד, אבל אינם מתאמצים לצרף מעשיהם בכור האמת, ועל כן	1447
נשארים המה במדרגה של חסד לאומים חטאת, כי גם העמים היותר נאורים שמחזיקים במעשה חסד, אבל	1448
על כל צעד וצעד ניכר שכל חסדם כצייץ השדה לטובת עצמם עושים, ובחסד מגביהים קרני רשעים	1449
ומכניעים ומשפילים קרנות צדיק, ומביאים אנדרלמוסיא בעולם להרוג הטובים והמועילים.	1450
וזהו קטגוריא של האמת שבא להזהיר שאל יברא שכולו שקרים, אין מהראוי למסור מדה יקרה זו לאנשי	1451
שקר, אין כדאי להם להשתמש בה, שתזוה דעתם עליהם ממעשה החסד באיזה פינה בחיים, ועי"ז יהיה	1452
לבם בריא אולם שלא ירגישו בצער הצדיקים.	1453
תתן אמת ליעקב חסד לאברהם, הקדים את יעקב לאברהם, והקדמה זו צריכה ביאור, ונראה כי אברהם	1454
אבינו היה עמוד החסד שלא היה דוגמתו בעולם, מעשה חסד של אברהם אבינו היה בלי גבולין כמו	1455
שמפורש בתורה, כחום היום רץ ומפציר בתחנונים אצל אנשים פשוטים שיתארחו אצלו, ופרשה שלמה	1456
איך שהוא וכל בני ביתו רצים ודחופים להכנסת האורחים, ובפרט לפי המקובל לנו מחז"ל שהיה בג'	1457
למילתו, שהוא פקוח נפש אצל תינוק ומכש"כ אצל זקן.	1458
מדרגה כזו היא למעלה מהשגתנו, אולם לפי גודל החסד לא ויתר כלום על האמת, לבו הומה למהר	1459
להאכילם ולהשקותם, ותאות החסד הגבירה עליו, אבל מקפיד שירחצו רגליהם להסיר האבק שהוא עבודה	1460
זרה שלהם, מתאמץ הוא להשפיע ולנער האבק שעל רגליהם, כלומר מה שהורגלו ודשו ברגליהם יום יום.	1461
מקפיד הוא אברהם אבינו על האמת, עד שמציע ללוט היותר קרוב אליו ע"י שאר בשר וגם ברוח להפרד	1462
ממנו, מפני שהכיר בטמון בחובו נטיה של חמדת הממון, שאינו מקפיד לרעות המקנה שלו בשדות אחרים,	1463
אף שהיה בחשבון כשר לפי דעתו, מקפיד הוא אברהם אבינו שלא יתחתן בנו יצחק באופן שידובק הארור	1464
עם ברוך, ואף שהיה לו כבר הרהורי דברים שנאחר עד כה מלהשיא לו אשה, מקפיד אברהם אבינו על	1465
הנהגת בנו ישמעאל בהיותו מצחק, שיש לחשוש שמתרקם בקרבו נטיה לרע ומסכים לגרשו מביטו.	1466
אברהם אבינו קיים כל התורה עד שלא ניתנה, ולכן מדת החסד שלו היה במסגרת של מדת האמת, וזהו	1467
הביאור של תתן אמת ליעקב חסד לאברהם, מדת האמת המתיחסת ביחוד ליעקב מאשרת למדת החסד של	1468
אברהם, וכן גדולת האמת של יעקב אבינו, היא בנויה ונמשכת ממקור מדת החסד שאחז בה אברהם אבינו,	1469
כי האם נוכל לעמוד על גדולתו של חסד אצל יעקב, עד שהשריש בלב יוסף בנו למחול לאחיו ולהיטיב	1470
להם, וכן אמרו גדולה קפדנותן של אבות יותר מענונותן של בנים (בר"ר ע"ד), ואין לנו מושג ממדת	1471
מעביר על המדות שלהם, אולם הכל היה בכיוון למדת האמת.	1472
אמנם צריך לבאר האמת מאין תמצא? ומי יאמר זכיתי לבי שהאמת הקדימני למעשה החסד, וא"כ אתה	1473
נועל דלתי החסד ונעשה העולם שמם, אכן כבר ישב הגאון מרן רי"ס זצ"ל באור ישראל סי' כ"ט על	1474
מדוכת כיוון האמת בכלל, העמיק והרחיב מאד בשאלת מהות האמת, ועי"ש שכתב שלשאלה גדולה הלזו	1475
כיונו סבי דבי אתונה בשאלתם לריב"ח (בכורות ח'), מציעתא דעלמא היכא, א"ל הכא, ומי יאמר? לייתי	1476
אשלי ומשחי.	1477
שאלתם היתה איה החוזה ומי יגביל הנקודה האמצעית של האמת, ושהיא היא השביל הזהב, אמר להם	1478
הכא רצה לומר כפי אשר תגזור יד השכל, א"ל ומי יאמר כיון שאין בידינו להביא מופת על משפטינו	1479
והשערותינו, א"ל אייתי אשלי ומשחי, כי הואיל שאין לידע הדרך הממוצע עי"ד מופת, תנוח נפש האדם	1480
בשיקול דעת החכמים, ועל פי חכמת דבריהם יתנהג עכ"ל.	1481
ותוכן דבריו וכונתו העמוקה, שצריכים שני תנאים לכיוון האמת, לעמוד וליגע הרבה לעמוד על דעת	1482
תוה"ק ודעת חכמינו ז"ל, וכן לשמור דרכו ולהזהר בכל כוחו מכל חשש נגיעת עצמו, וכמו שמצינו לחז"ל	1483
(כתובות ק"ה) עי"ש, זהו אמת תקרא שנאמר על זה אין לדיין אלא מה שענינו ראות.	1484
והנה אף שמרן ז"ל מעודד אותנו ומאיר לנו נתיב האמת, שכל יכול הרוח בקרבנו לגשת אל המשפט מפני	1485
היראה שמא לא יכין האמת לאמיתו, אבל מצינו למרן ז"ל במכתביו סי' ד' שהרגיז רוחנו וז"ל שם,	1486
התאוה והטעות המה בעוכרנו, התאוה בוערת והנטיה דולקת לטהר את השרץ אשר טמא יקרא, כי הגם	1487
שהתורה מסורה לבני אדם לחתוך כפי מטרת שכל אנושי, לא נכבשה היא לעשות בה כחפצו על פי	1488

תהלוכות רצונו פגול הוא לא ירצה, ולזאת צריך להחזיק בדרכי המוסר, להעמיק ולהבין איך להשתמש	1489
בחכמת העולם לחזק המוסר, ובאין תחבולות אין חכמה עכלה"ט.	1490
ואנן מה נעני אבתריה, הלא בדורנו שמתחדש ומתגבר היצה"ר החיצוני והפנימי פי מאה מתקופת הגרי"ס	1491
ז"ל, ומדוע אנו מתרפים מחכמת המוסר וביחוד מתחבולות המוסר, הוא לימוד המוסר בהתרגשות	1492
ובהתפעלות, שרק היא האניה שתאפשר להעבירנו את הים הזועף, והנחל דמיון השוטף מטביעת שכל	1493
האדם, וכמו שהאריך מרן ז"ל באגהמו"ס בדברים חוצבים להבות אש, ומזה רבה החובה להתחזק ולחזק	1494
איש את אחיו בעוד מועד. (המוסר והדעת ח"א).	1495
	1496
מאמר לה	1497
ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים ברא אותו (בראשית א' כ"ז).	1498
יש להתבונן בכפילות הלשון בכתוב בצלמו בצלם אלקים, בצלמו היינו בצלם אלקים, ומהי ההוספה של	1499
בצלם אלקים ברא אותו? הספורנו כתב בזה"ל, בצלם אלקים הנה מלת אלקים על צד ההדמות תאמר על	1500
כל עצם שכלי נבדל מחומר, ובזה הוא נצחי בהכרח, מ"מ קודם שיתבונן בהיותו אז משולל מכל שלמות	1501
אשר הוכן לו, לא יקרא אלקים אבל יקרא צלם אלקים בלבד עד שיקנה שלימות, הנה התבאר שכאשר	1502
ימנע עצמו מזה, ישאר כח השכלי על היותו משולל מכל שלימות בפועל כמו שהיה בתחלה ויעלה בתו	1503
ויאבד, כאמרו אדם ביקר ולא יבין נמשל כבהמות נדמו, ואת כל אלה הורה האל ית' באמרו בצלם אלקים	1504
עכ"ל.	1505
ובמק"א כותב הספורנו, דבר שהוא שכלי נבדל מהחומר מורה שיהיה נצחי, אפי' על אותם האנשים	1506
שנאמר עליהם גיהנם כלה והם אינם כלים, וזה יהיה כשיבטל הרע כי מהרע נעשה האש של גיהנם,	1507
והרשעים אשר בגיהנם שאינם כלים היינו שישארו לנצח, ומה יהיה עונשם, כתיב כי תולעתם לא תמות	1508
ואשם לא תכבה והיו דראון לכל בשר, ודבריו צריכים ביאור, דאומם שנאמר עליהם גיהנם כלה והם אינם	1509
כלים, איך נאמר כי עונשם הוא ואשם לא תכבה, כיון שגיהנם כלה מה שייד ואשם לא תכבה?	1510
כתב הרמב"ן בשער הגמול, כי יש שני מיני אש שהרשעים נידונין בהן, יש אש חיצוני שעל ידו מנקים	1511
כתמי חטאיו של הרשע וזהו אש של גיהנם, אבל יש אש פנימי שמקורו הוא בפנימיות נפשו של החוטא,	1512
ואש זה נורא ואיום הוא הרבה יותר מהגיהנם, כי תלהטו ותבער בו לנצח וזהו ואשם לא תכבה אשם	1513
דוקא! היינו האש שבנפש האדם עצמו.	1514
שכשיראה בעולם האמת מה שהאביד במו ידיו לנצח, ולמה שהיה יכול להגיע ולא הגיע, הצער והיגון	1515
והבושה והכלימה שתעטוף בו נשמתו אין להעריך ולשער כלל, ולא עוד אלא שהחרפה עם יסורי חרטתו	1516
צער ויגונו על כל מה שעבר עליו בעוה"ז לא יסורו ממנו לנצח, ואדרבה כל מה שנשמתו תיטהר יותר	1517
תרגיש מה שנאבד ממנה יותר ותתעטף בבושתה יותר.	1518
וכבר ביאר רבינו יונה ז"ל אבות פ"ג, עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי	1519
עבירה, ויותר על הפורענות שיהיה לו על חטאיו כי יתבייש בושת גדול, גם כי בהתבייש הנפש אחר	1520
שנתפרדה מן הגוף הבושה היא גדולה, כי בעולם הזה טבע הגוף משכחה, אך בהיות הנפש לבדה אין	1521
שכחה לפניו, וכשמתיישת לפני מ"ה הקב"ה, לעולם ולעולמי עד תעמוד בבושה, וכמו הפעם ההוא	1522
תעמוד מביישת לעולם, וזהו שאחז"ל אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה עכ"ל.	1523
עוד יש להדגיש כי בושה זו תהיה גם בפרסום רב נורא ואיום, כמ"ש בתרגום על הפסוק סוף דבר הכל	1524
נשמע וז"ל, סוף פתגם דאתעביד בעלמא בצנעה, כולא עתיד להתפרסמא ולאשתמעה לכל בני אנשא עכ"ל,	1525
לפי זה אנו מבינים היטב מהו ואשם לא תכבה, כי אז בהיות הנפש לבדה בלי לבוש החומרי, יהיו נצבים	1526
לפניה כל המעשים כולם שעשה האדם בעוה"ז, באותו רושם עז שנעשה על ידיהם ברגעים הראשונים של	1527
שעת עשייתו, וככה יעמדו לעולם לנצח נצחים, כי כל ענין השכחה הוא רק מצד החומר.	1528
ובזה נבין היטב דברי הספורנו בענין צלם אלקים, שזה מורה על דבר שהוא שכל נבדל מהחומר ושיהיה	1529
נצחי, וזהו משאה"כ על האנשים הפושעים כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה, תולעתם לא תמות היינו	1530
שלא תשלוט שם כלל השכחה על המעשים שעשה כאן, ויהיו עומדים לפניו חיים כברגע הראשון של	1531
עשייתם וכמ"ש רבינו יונה, ואשם לא תכבה קאי על הרגשת הבושה בנפש האדם, שתבער בו האש	1532
הנוראה נצח, והיו דראון לכל בשר שיפורסמו כל מעשיו לעיני כל, כמה תיגדל הבושה בזה.	1533
מעתה נבוא לביאור כפל הלשון, ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים ברא אותו, צלם הוא בכח	1534
צלם אלקים הוא בפועל, האדם נברא רוחני טהור כזה שיש בכחו להשיג אלקות, ההתקשרות והדבקות	1535
באלקים חיים מלך עולם, שזהו התענוג האמיתי בלתי גבול ובלתי תכלית כמ"ש חז"ל (ברכות יז), צדיקים	1536
יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה! ומעין עונג הנפלא הלזה יכול אדם להשיג גם בעוה"ז,	1537

בצלם אלקים ברא אותו מורה על היות בכח האדם לקבל אלקות, ולהיות דבק באלקים חיים כאן בעולם הזה, וכמ"ש ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום.	1538
נמצא שטועים לחשוב שבעולם הזה ימצא האדם רק צער ויסורים, אין הדבר כן כי אין הכנה לעונג אלא בעונג! אם האדם ישתדל בכל כחו לקיים מצות השי"ת ולהזהר שלא לעבור על אזהרותיו, יעלה אורח חיים למעלה למשכיל, עד אשר יגיע גם כאן בעולם הגשמי במדת מה להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו יתברך, וכמ"ש חז"ל העוה"ז דומה לפרוזדור בפני עוה"ב, ובודאי הפרוזדור הוא ממין הטרקלין, שאין עושין פרוזדור מעץ לטרקלין של פז.	1539
אכן עלינו לדעת כי בכדי להגיע למעלה הנפלאה הזאת, צריך לפרוש מעוה"ז ותאוותיו החומריות, כי אם לא יפרוש ויהיה רגיש ובעל הנאה מלכלוך וטנופת החומר, איך יקוה להנאה רוחנית שהרי תרתי דסתרי אהדדי, כשזה קם זה נופל, וכמ"ש בחובות הלבבות (חשבון הנפש כ"ה), כאשר לא יתחברו בכלי אחד המים והאש, כן לא תתחבר בלב המאמין אהבת עוה"ז ואהבת עוה"ב, ואמרו העוה"ז והעוה"ב כשתי צרות, כאשר תרצה אחת מהן תקצוף השניה ע"כ.	1540
והנה ההבדל הגדול שבין תענוג חומרי לתענוג שכלי אמיתי נוכל לראות בחוש, תענוג הבא מכח החומר, כל מה שאתה מרבה בו ומתרגל אליו הרי הוא דועך ונאבד, ושוב לא תרגיש בו הנאה יתירה ותצטרך לחפש תענוג אחר, כי כמו שהחיים מוגבלים ומתחלקים לשנים ימים ורגעים, כך גם תענוגי החיים רק לרגעים תבחנם ותו לא מידי, משא"כ תענוג רוחני הבא מכח השכל שהוא צלם האלקים אשר באדם, הרי"ז בדיוק ההיפך הגמור, שכל זמן שאתה מרבה בו הנך מרגיש אותו ואתה מתענג בו ביותר, וכמ"ש טעמו וראו כי טוב ה'.	1541
וכמו"כ תראה ברבות השנים בחיי האדם, כי יזקין ויחלש לא נשאר לו מהנאות הגוף כמעט ולא כלום, אין לו טעם באכילה ושתייה וכדומה, מה שאין כן תענוג הרוחני של השכל האלקי, הנפש לא תימלא לא בריבוי ההנאה הרוחנית ולא בזקנת הגוף, אדרבה תלך ותתגדל ותתרחב כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק. מעתה האדם אשר באמת הפריש עצמו מתאוות העוה"ז, והגיע לשלימות להיות מתענג על מצוות השי"ת ועשיית רצונו, הנה הוא עומד במדרגה רמה ונשגבה עד כדי כך, שביכולתו להתעסק בענינים הגשמיים כאכילה ושתייה וכדומה, אף על פי כן לא יסיה דעתו מדביקות בהשי"ת, והוא נמצא גם שם בהיכל לפני ולפנים, אכילתו אכילת מזבח, ושתייתו יין נסכים, ואצל האיש הנלבב הלזה אין שום סתירה בין עניני עוה"ז החומריות לבין הענינים הרוחניים, כי כל הנחלים הולכים אל ים שכולו צלם אלקים.	1542
משא"כ אם מהלך אחר יצרו, הנה נתמלא טומאת תאוות עוה"ז החומרי, ואיך יעמוד בעולם העליון שאין בו לא אכילה ולא שתייה, ולכן בע"כ יורד הוא לבאר שחת לנקותו ולטהרו מזוהמתו, ואש הגיהנם שורף כל נגיעותיו ותאוותיו החומריות שנשתרשו בנפשו, ומנקהו מכל כתמי חטאיו, אבל שיוכל גם להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו יתברך, כח כזה אין בגיהנם בשום ענין ואופן.	1543
וכמו שהיה מרגלא בפומיה דהחפץ חיים ז"ל, שהגיהנם הוא כמכונת כביסה שמכבס כתמי החטאים בנפש ומטהרו, אבל לתפור כפתורים חדשים על הבגד אינו תופר, אם קלקל האדם בחטאיו את חושיו הרוחניים, אין נותנים לו שם חושים חדשים, וההכרח הוא לתקן בעוה"ז דוקא, ולכן עלינו להתחזק בתפלתנו לאל חי שיזכנו להתקרב אל האמת. (לב אליהו).	1544
	1545
מאמר לו	1546
ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים ברא אותו (בראשית א' כ"ז).	1547
עומק פנימיות ענין הצלם הוא מדברים העומדים ברומו של עולם, והוא כולל סתרי פנימיות הזוהר, אמנם כאן נדבר במלת צלם בדרך הפשטנים הראשונים ז"ל על פסוק נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, והוא כי מלת צלם ודמות כאן אינו כמשמעו, כי כתוב מפורש (ישעיה מ') ומה דמות תערכו, אלא פירושו דמיון מה באיזה דבר כמו דמיתי לקאת מדבר, כי לא נעשה לו כנפים וחרטום ולא נשתנה צורתו לצורת הקאת, רק שדמה אז במקרה פעולותיו שהיה נע כמו קאת מדבר, שהוא צפור בודד ומעופף ממקום למקום, כך הוא לפי הפשטנים הראשונים ז"ל, וכן על דרך זה הוא ענין מלת צלם.	1548
אמנם להבין ענין אומרו בצלם אלקים דוקא ולא שם אחר, כי שם אלקים פירושו שהוא מורה שהבורא ית"ש בעל הכחות כולם, וענין מה שהוא יתברך נקרא בעל הכחות, כי לא כמדת ב"ו מדת הקב"ה, כי האדם כשבונה בנין דרך משל מעץ, אין הבונה בורא וממציא אז מכוחו העץ, רק שלוקח עצים שכבר נבראו ומסדרם בבנין, ואחר שכבר סדרם לפי רצונו, אף שכחו הוסר ונסתלק מהם עכ"ז הבנין קיים.	1549
אבל הוא ית"ש כמו בעת בריאת העולמות כולם, בראם והמציאם הוא יתברך יש מאין בכחו, כן מאז כל יום וכל רגע ממש כל כח מציאותם וסדרם וקיומם, תלוי רק במה שהוא ית"ש משפיע בהם ברצונו יתברך כל רגע ושעה אור חדש, ואלו היה הוא ית' מסלק מהם כח השפעתו אף רגע אחד, היו כולם לאפס ותהו,	1550
	1551
	1552
	1553
	1554
	1555
	1556
	1557
	1558
	1559
	1560
	1561
	1562
	1563
	1564
	1565
	1566
	1567
	1568
	1569
	1570
	1571
	1572
	1573
	1574
	1575
	1576
	1577
	1578
	1579
	1580
	1581
	1582
	1583
	1584
	1585
	1586
	1587

1588	וכמו שיסדו אנשי כנה"ג המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, היינו תמיד ממש בכל עת ורגע,
1589	כאמור לעושה אורים גדולים, שלא אמר עשה אלא עושה, וזהו שנקרא הוא ית"ש 'אלקים' בעל הכחות
1590	כולם, שכל כח פרטי הנמצא בכל העולמות, הכל הוא ית"ש הבעל כח שלהם שמשפיע בהם הכח כל רגע.
1591	כן בדמיון זה כביכול ברא הוא יתברך את האדם והשליטו על רבי רבוון כחות ועולמות אין מספר, ומסרם
1592	בידו שיהא הוא המנהיג אותם עפ"י כל פרטי תנועות מעשיו, דבוריו מחשבותיו וכל סדרי הנהגותיו הן
1593	לטוב או להפך ח"ו, כי במעשיו ודבוריו ומחשבותיו הטובים, הוא מקיים ונותן כח בכמה כחות ועולמות
1594	עליונים הקדושים, ומוסיף בהם קדושה ואור כמ"ש (ישעיה נ"א), ואשים דברי בפיו לנטוע שמים וליסוד
1595	ארץ.
1596	וכמאמרם ז"ל אל תקרא בניך אלא בוניך, כי המה המסדרים עולמות העליונים ונותנים בהם רב כח,
1597	ובהפוך ח"ו ע"י מעשיו או דבוריו ומחשבותיו אשר לא טובים, הוא מהרס רח"ל כמה כחות ועולמות
1598	עליונים הקדושים לאין ערך ושיעור כמ"ש שם, מהרסיך ומחריביך ממך יצאו, ומחשיך ומקטין אורם
1599	וקדושתם ח"ו, ומוסיף כח לעומת זה במהדורות הטומאה רח"ל.
1600	זהו ויברא אלקים את האדם בצלמו כי בצלם אלקים עשה את האדם, שכמו שהוא ית' שמו הוא אלקים
1601	בעל הכחות הנמצאים בכל העולמות כולם, ומסדרם ומנהיגם כל רגע כרצונו, כך השליט רצונו יתברך את
1602	האדם שיהא הוא הפותח והסוגר של כמה אלפי רבבות כחות ועולמות, עפ"י כל פרטי סדרי הנהגותיו בכל
1603	עניניו בכל עת ורגע ממש, כפי שורשו העליון של מעשיו ודבוריו ומחשבותיו, כאלו הוא ג"כ הבעל כח
1604	שלהם כביכול.
1605	אמרו ז"ל באיכה רבתי, ר"ע בשם ריב"ס אומר, בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מוסיפין כח בגבורה
1606	של מעלה, ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מתישין כח של מעלה, דכתיב צור ילדך תשי, וכן
1607	מובא בזה"ק דחובי בר נש עבדין פגימו לעילא, וכד ישראל עבדין עובדין דלא כשרן מתישין חילא
1608	דקב"ה, וכד עבדין עובדין דכשרן יהבין תוקפא וחילא לקב"ה, וע"ד כתיב תנו עז לאלקים, במה בעובדין
1609	דכשרן.
1610	וזאת תורת האדם, כל איש ישראל אל יאמר בלבו ח"ו, מה אני ומה כוחי לפעול במעשי השפלים שום ענין
1611	בעולם, אמנם יבין וידע ויקבע במחשבות לבו, שכל פרטי מעשיו ודבוריו ומחשבותיו כל עת ורגע לא
1612	אתאבדו ח"ו, ומה רבו מעשיו ומאוד גדלו ורמו, שכל אחת עולה כפי שורשה לפעול בגובהי מרומים
1613	בעולמות וצחצחות האורות העליונים, ובאמת כי האיש החכם ויבין את זאת לאמיתו, לבו יחיל בקרבו
1614	בחיל ורעדה.
1615	בשומו אל לבו על מעשיו אשר לא טובים ח"ו, עד היכן מגיעים לקלקל ולהרוס בחטא קל ח"ו, הרבה יותר
1616	ממה שהחריב נ"נ וטיטוס, כי הלא נ"נ וטיטוס לא עשו במעשיהם שום פגם וקלקול כלל למעלה, כי לא
1617	להם חלק ושורש בעולמות העליונים שיהיו יכולים לנגוע שם כלל במעשיהם, רק שבחטאינו נתמעט ותש
1618	כביכול כח של מעלה, את מקדש ה' טמאו כביכול המקדש העליון, ועי"כ היה להם כח להחריב המקדש
1619	של מטה המכוון נגד המקדש של מעלה, כמו שארז"ל (איכה רבתי) קמחא טחינא טחינת, הרי כי עונותינו
1620	החריבו נוה מעלה עולמות הקדושים, והמה החריבו רק נוה מטה.
1621	גם על זאת יחרד לב האדם מעם הקודש, שהוא כולל בתבניתו כל הכחות והעולמות כולם, הן המה הקודש
1622	והמקדש העליון, והלב של האדם אמצעייתא דגופא הוא כללית הכל, נגד הבית קדשי קדשים אמצע הישוב
1623	אבן שתיה, כולל כל שורשי מקור הקדושות כמוהו, ורמזהו ז"ל במשנה פ' תפלת השחר יכוין את לבו
1624	כנגד בית קה"ק, א"כ בעת אשר יתור האדם לחשוב בלבבו מחשבה אשר לא טהורה בניאוף רח"ל, הרי
1625	הוא מכניס זונה סמל הקנאה בבית קה"ק העליון, נורא בעולמות העליונים הקדושים ח"ו.
1626	ומגביר רח"ל כחות הטומאה בבית קה"ק העליון, הרבה יותר ממה שנגרם התגברות כח הטומאה ע"י
1627	טיטוס בהציעו זונה בבית קה"ק במקדש מטה, וכן כל חטא ועון אשר כל איש ישראל מכניס בלבו ח"ו אש
1628	זרה, בכעס או שארי תאוות רעות רח"ל, הלא הוא ממש כענין הכתוב בית קדשינו ותפארתנו אשר היה
1629	לשריפת אש, הרחמן ית"ש יצילנו. (נפש החיים שער א' פ"א).
1630	
1631	מאמר לז
1632	ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים ברא אתו (בראשית א' כ"ז).
1633	מצינו במצוות שנקראים חיים כמ"ש בתפילה כי הם חיינו, ויש בספרים הק' שקוראים למצוות לבושים,
1634	מה הן ההבחנות הללו והאם אין סתירה ביניהן? אמנם כן יש ב' מיני קיום מצוות, א' המקיים מצוה עם
1635	פנימיות לבו בהרגש, במלחמת היצר ובמסירת נפש היא הנקראת חיים, יען שהיא מוסיפה בנפשו נקודת
1636	קדושה שחסרה לו מקודם, והראיה שהוצרך ללחום את יצרו אודותה, וגדר החיים הוא השלמת החסרון
1637	אשר ירגיש האני וישאוף למלאותו.

ב. שמקיים המצוה מפני שנתחנך בה מצות אנשים מלומדה, ובחינה זו נקראת לבוש, כי אם גם תחסר בה הפנימיות מ"מ יש לה ערך חינוכי, ערך של שמירה שלא יפול מטה, כי מי שהוא מסובב במצות תדיר אף שמקיים בחיצוניות לבד, ואפילו שלא לשמה ממש תריס יש לו בפני יצה"ר, והיינו גדר הלבוש שהוא גדר שמירה, אבל אין בחינה זו נקראת חיים, דחיים רוחניים אינם אלא בבחינת חידוש ותוספת בפנימיות האדם, כי בצלם אלקים עשה את האדם, כמו שהשי"ת מחדש בכל יום מעשה בראשית, כן האדם צריך לעשות את הוייתו הרוחנית בפנים לבבו, צריך הוא להתחזק תדיר ולחדש הרגשותיו דהיינו חיי פנימיותו. ויש להסתכל בזה בהבחנה עמוקה בכחות הנפש, יש אשר יתחזק לעלות בתורה ובמצוות, אבל כעבור זמן מה והחזוק איננו, והוא במצב הרפיון כאלו לא התחזק כלל, מי יעלה בהר ה' דבר קשה הוא, אבל קשה ממנו ומי יקום במקום קדשו, בעצות מעצות שונות ישתמש היצה"ר להפיל את האדם ממרום חזוקו, ויש בהם עצות עמוקות מאד מתוך ידיעה בהירה בדקות כוחות הנפש עד להפליא נזכיר נא קצת מהן.	1638
אם נדחוק את המסמר בכותל לא יכנס, אבל כשנכה בו בכל פעם יכנס מעט עד שיכנס לגמרי, כן עושה היצר בהתקפותיו, הוא מתקיף ומניח מתקיף ומניח עד שלבסוף מנצח, ולפעמים ישתמש היצר בעצה עמוקה אחרת, כשהאדם מתחזק והולך ללחום את יצרו הרע ומנצחו, הוא חושב שכבר עלה ויעמוד במדרגתו זו, כי כבר נצח ליצרו ושוב לא ישמור את עצמו להיות מוכן בהתחזקות לעמוד כנגד יצרו אם ישוב אליו, וכאשר על פי עצת יצרו לבו סמוך ובטוח, אז היצר שב ומתנפל עליו ומנצחו, נמצא כי אותה שמחה אשר שמח בחשבו שכבר עלה, היא אשר נעשית כלי זיין ליצרו אשר ינוצח בה.	1639
ויש אשר יעלה בהר ה' וגם יקום במקום קדשו, כי התחזק וקבל על עצמו ממעשה התורה והמצוות, וגם יאחז בהם ולא יעזבם, אז ידמה בנפשו כי הצליח לעלות בנקודה שהיא ונצח ויעמוד בנצחוננו, אמנם ערום הוא היצר ומניח וביה הוא משמיט את תוכן החזוק, הלא בררנו כי התורה והמצוות נקראים חיים כשמתחזקים בהם ועומדים בנסיון, אבל מה שעושים בלי חזוק ונסיון אינם אלא לבושים, והחובה על האדם להיות תמיד במצב של חזוק, ללחום תמיד את יצרו ולעמוד בנסיונותיו תדיר, ונמצא כי תמיד חי חיי תורה ומצוות אמיתיים.	1640
אמנם היצר משתדל לבטל את האדם ממצב החזוק, ואם לא יוכל לבטלו ממעשים הטובים ולימוד התורה שקבל על עצמו, מ"מ יגנוב את תוכן החיים מהם, בהניחו לקיים אותם בלי חזוק ונסיון, ואינם אלא לבושים ושמירה לבד, והאדם בנקל טועה אחר יצרו ושבע רצון הוא, לא יעלה כלל על לבו לתמוה למה הכל כ"כ בנקל יעלה לו, ולמה אין נסיונות לפניו, ואיה הוא יצרו הרע, ושוב יטעה יותר לחשוב כי צדיק וחסידי הוא, שהרי מרבה הוא במעשים טובים לרוב, וכה נפל במכמורת יצרו לגמרי, בראותו את גדלות עצמו דהיינו ע"ז.	1641
והנה עת צרה היא ליעקב כעת המטלת עלינו חובות הרבה, אלה שמדרגתם לפי שעה היא באהבת ישראל לבד, עושים את מצותם במסירת נפש אידאלאית בכל לב ובהתחזקות עצומה, אבל מה עושים אנחנו אשר החזוק הרוחני בתורה ובמצות עם פנימיות הלב הוא הנדרש ממנו, ומה עושים אנחנו? האם נכונים אנו להתחזק תדיר בתורה ובתפלה, חזוק עם פנימיות הלב ממש? מי יודע אם לא זהו אשר חסרונו עדיין מעכב בפני תשועת ה' כי תמהר לבוא? חזוק פרטי וחזוק כללי, איש לרעהו יאמר חזק, העסק בתורה במס"נ והשתפכות הלב בתפלה, אלה המה אשר נזכה בהן לפני אבינו שבשמים, וימהר להושיענו.	1642
(מכתב מאליהו ח"א).	1643
מאמר לה	1644
ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים ברא אתו (בראשית א' כ"ז).	1645
משמע שהאדם נברא בצלמו של הקב"ה ובזה הוא עולה על המלאכים, כפי שאמרו חז"ל כתיב וייצר ה' את אלהים את האדם, וכתיב ויטע ה' גן בעדן וישם שם את האדם אשר יצר, מה תלמוד לומר אשר יצר, כביכול הקב"ה מתגאה בעולמו ואומר, ראו בריה שבראתי וצורה שצרתי (בר"ר יב), וכן כשהמלאכים שאלו אדם זה מה טיבו? אמר להם הקב"ה חכמתו מרובה משלכם (שם יז), יש להתבונן מהי עליונותו של האדם על המלאכים, שרק הוא נברא בצלם אלקים וחכמתו מרובה משלהם?	1646
וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, מכאן שהיה בורא עולמות ומחריבן עד שברא את אלו, אמר דין הניין לי, יתהון לא הניין לי (בר"ר ט), וכן דרשו חז"ל על הכתוב דבר צוה לאלף דור, שאלף דור עלו במחשבה להיבראות ותתקע"ד דורות מהם נמחו, הרי מכאן שהעולם לא נברא אלא מתוך החורבן, שמתוך שברא עולם אחר עולם ואמר עליהם יתהון לא הניין לי והחריב אותם, ברא את עולמנו שאמר עליו דין הניין לי וקיים אותו.	1647
בעל כורחנו לומר שגם בחורבן העולמות יש חכמה רבה, שמתוך חכמה זו צמח בנין העולם הקיים	1648
שהכתוב אומר עליו בחכמה יסד ארץ (משלי ג'), אין זה אפוא חורבן כלל אלא זוהי דרך החכמה, שעל	1649

ידי הנסיונות השונים של בנין העולמות וחורבנם הוקם היסוד שממנו נתבסס העולם, והרי זה דומה להוה	1688
אמינא ומסקנה שבדברי תורה, שגם בהוה אמינא יש התעמקות והבנה, ואין לבוא למסקנה אלא מתוך	1689
שקלא וטריא שבהוה אמינא.	1690
והנה כח זה שייך רק לגבי הקב"ה שהוא מושל בכל, ובידו לברוא ולהחריב ככל אשר עולה בדעתו, ומתוך	1691
חורבן העולמות הוא בא לידי החכמה שבה יסד ארץ, אבל בברואים אחרים ואף במלאכים שאין להם	1692
בחירה, ואין בכוחם כי אם למלא צו ה', אין לגבם כל המושג של חורבן, וחסרה להם איפוא כל התפתחות	1693
החכמה שבאה מתוך החורבן, אמנם המלאכים שהם שכלים נבדלים מחכימים מיום ליום והם מתעלים	1694
ומתגדלים, אבל חכמתם אינה באה מתוך החורבן, שרק מתוכו אפשר לבוא לידי בנין אמיתי כפי שמצאנו	1695
לגבי הקב"ה.	1696
כשברא הקב"ה את האדם יצר אותו בצלמו בצלם אלקים, שלא יהא מוכרח לקיים צו ה' כדוגמת ברואים	1697
אחרים, אלא שיהיה טבוע בו כח הבחירה ויוכל לפעול ככל העולה ברצונו בדומה להקב"ה, ובידו להחריב	1698
וגם לבנות, נמצא שכשם שהקב"ה בא לחכמת יסוד הארץ כביכול מתוך תקע"ד עולמות שבראם	1699
והחריבם, כן בא האדם אל חכמת היצירה ובנין העולם מתוך החורבן, שהוא בחינת הוה אמינא ומסקנה,	1700
באשר כל זה אינו אלא התפתחות החכמה, וזהו עיקר משמעותה של דמות האדם שנברא בדמות תבניתו	1701
של הקב"ה, ובחכמה זו הוא עולה על המלאכים שלא נבראו בדמות זו.	1702
וזוהי משמעות הכתוב וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש	1703
חיה, שגם עפר מן האדמה לאחר שה' הפיח בו נשמת חיים הפך לנפש חיה, כח זה הוטבע רק באדם, שעל	1704
ידי בחירתו יוכל להפוך גם את החומר הגשמי לרוחני, לבוא מתוך החורבן אל הבנין, מה שאין כן	1705
המלאכים שהם שכלים נבדלים ואין בהם שום חומר, אין בכוחם להפוך עפר לנפש חיה ולבוא לבנין מתוך	1706
החורבן.	1707
הוא מה שאמרו חז"ל אין מושיבין בסנהדרין אלא מי שיודע לטהר את השרץ מן התורה (סנהדרין יז), וכן	1708
מספרים חז"ל תלמיד ותיק היה ביבנה שהיה מטהר את השרץ בק"ן טעמים (עירובין ג), הרי מכאן שאי	1709
אפשר לכוון לאמיתות החכמה אלא מתוך הוה אמינא שהוא בניגוד למסקנת האמת, ומשום כך אמרו חז"ל	1710
אף על דברים שאין הלכה כמותם, אלו ואלו דברי אלקים חיים, כי כל הסברות שהמחזשים בתורה אף	1711
אלה שאינן לפי הלכה, דברי חכמה הם ומתוכן מתבררת ההלכה ובאים לידי המסקנה.	1712
לכשנסתכל בדברי ימי עולם, נראה שכל התפתחות הדורות והישגיהם הרוחניים באו לאחר ירידה ושפל,	1713
בנין העולמות מתוך חורבנם, הנה אדם הראשון מיד עם יצירתו הניחו הקב"ה בגן עדן, וברגע אחד הכיר	1714
את כל העולם וכל הנמצאים בהם עד שקרא שמות לכולם, ואף להבורא בעצמו קרא שם שהסכים על ידו,	1715
ואילו לאחר שעה קלה חטא בעץ הדעת והביא מיתה לעולם, וה' גרש אותו מגן העדן וישם את להט החרב	1716
המתהפכת לשמור את דרך עץ החיים, האם לא היה בזה חורבן העולם?	1717
אולם לאחר חורבן זה בא גם התיקון, חז"ל אומרים שהראה הקב"ה לאדם את דוד בן ישי מושלו לעתיד	1718
לבוא, ולקח משנותיו שבעים שנה והוסיף על ימיו (ילקוט תהלים תתמ"ג), הרי משנותיו של אדה"ר	1719
לאחר חטאו, בא כל קיומו של דוד שממנו יצאה מלכות בית דוד, וממנו יצמח לעתיד לבוא מלך המשיח	1720
שיביא את הגאולה לעולם.	1721
לאחר אדה"ר קמו עשרה דורות מאדם ועד נח שהשחיתו את העולם, והקב"ה ניחם על אשר ברא את	1722
העולם והביא את המבול ומחה את כל היקום מעל פני האדמה, והנה בסוף עשרה דורות אלו בא נח שמצא	1723
חן בעיני ה', והכתוב אומר עליו איש צדיק תמים היה בדורותיו את האלקים התהלך נח, והוא ובניו הקימו	1724
דורות חדשים שמהם נמשך קיומו של העולם, והם נצטוו על שבע מצוות המהוות את החובות היסודיות	1725
של האדם עלי תבל.	1726
גם מנח ועד אברהם היו עשרה דורות של כפירה באלקים ועובדי ע"ז שבאו להילחם בה', ומשם הפיצם	1727
ה' על פני כל הארץ, אולם מדור הפלגה בא אברהם אבינו ע"ה ותיקן את העולם, נתן את כל אליליהם	1728
והפיץ האמונה באל יחיד בשמים ובארץ, והיה ראשון לאבות שמהם יצא עם ישראל, שבו בחר ה' להיות	1729
לו לסגולה ושבשבילו נברא העולם.	1730
כן אנו רואים בדורות המאוחרים יותר, בני יעקב שהיו משועבדים למצרים שקעו במ"ט שערי טומאה,	1731
וחז"ל אמרו עליהם הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי ע"ז (ילקוט ראובני), והנה לאחר ירידה זו התגלה	1732
ה' באותות ובמופתים, וכולם באו לידי הכרה ואמונה בה' במדרגות הגדולות ביותר, שמה שלא ראה	1733
יחזקאל בן בוזי ראתה שפחה על הים, וזכו לקבלת התורה והקדימו נעשה לנשמע, עד שיצתה בת קול	1734
ואמרה מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשים בו (שבת פח).	1735
חז"ל אומרים בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, חמדה גנוזה שגנוזה לך	1736
תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם, אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, תנה הודך על השמים, אמר לו	1737

הקב"ה למשה אחוז בכסא כבודי וחזור להם תשובה, המלאכים קדמו אלפים שנה למתן תורה, והם עם כל גדולתם ובכ"ז משום שלא נבראו בצלם אלקים ולא הוטבע בהם כח בחירה, שיוכלו גם לעשות רע ולהחריב עולמות ולבנותם, שוב אינם במדרגה כזאת שיהיו ראויים לקבל את התורה.	1738 1739 1740
אבל למשה אמר ה' אחוז בכסא כבודי וחזור להם תשובה, כי רק בני אדם שהם למעלה מן המלאכים אוחזים בכסא כבודו של ה', כי נוצרו בדמות תבניתו של האלקים ובכוחם גם לבחור ברע, להפוך עפר מן האדמה לנפש חיה ולהחריב עולמות ולבנותם, רק להם ניתנה התורה, ורק הם ראויים להגיע לבריור התורה מתוך שקלא וטריא ושיקולים של הוה אמינא, ולהשיג את אמיתת חכמת התורה.	1741 1742 1743 1744
ולא עוד אלא שהמלאכים אינם יכולים לסבול את הרע, מובא בספרים שהמלאכים לאחר שהם יורדים לארץ למלא שליחות ה' הם טובלים בנהר דינור, כי זוהמת העולם השפל נדבקת בהם ואינם יכולים לחזור למדרגתם במרום לפני שהם מטהרים ממנה, ואולי משום כך כשרצה הקב"ה לנגוף את מצרים ארץ התועבה והטומאה, כתוב ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה אני ה', ודרשו חז"ל אני ולא מלאך אני ולא שרף, כי אילמלא שלח המלאכים למצרים היו נדבקים בוזהמת מצרים, ולא היה בכוחם להיטהר ממנה.	1745 1746 1747 1748 1749
ואילו בני ישראל ישבו בתוך טומאת מצרים מאתים ועשר שנה, ובכ"ז היו מצויינים שם בתור גוי מיוחד, ולבסוף יצאו ממצרים ואף הפחותים שבהם השיגו מדרגות הנבואה הגדולות ביותר, ורק מתוך כך שהיה להם כח בחירה להפוך רע לטוב, טומאה לטהרה וחורבן לבנין, ראויים היו להתרומם מעל הכל ולהתעלות למדרגות החכמה האלקית שניתנה להם ממרום, ולקבל תורה מפי הגבורה.	1750 1751 1752 1753
וכן אנו מוצאים גם בדור המדבר, שלאחר שעשו את עגל הזהב נצטוו לעשות את המשכן, עד שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו (שיר השירים א'), ואמר ר' מאיר עד שהמלך מלכי המלכים הקב"ה במסבו ברקיע, נתנו ישראל ריח רע ואמרו לעגל אלה אלוהיך ישראל, נתן ריחו מסכתא עלתה בידם מן הגולה ושנו בה שקפץ להם מעשה העגל והקדים להם מעשה המשכן, כיון שלא כתוב נרדי הבאיש ריחו אלא נרדי נתן ריחו, ע"כ שפירושו הוא שמהנרדי יצא ריח טוב היינו המשכן, וכן אמרו חז"ל יבוא עגל המשכן ויכפר על עגל הזהב (ספרי א').	1754 1755 1756 1757 1758 1759
באותה שעה שמשה רבינו היה במרום לקבל את התורה, הם הביאו חורבן גדול לכל הדורות, שאין לך פורענות שבאה לעולם שאין בה מכ"ד בהכרע ליטרא של עגל הראשון (סנהדרין קב), והנה דוקא לאחר חורבן זה, זכו ישראל להקים את המשכן שהקריבו בו קרבנות, והיה בו משום השלמת בנין העולם, כדברי חז"ל ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן, להקים המשכן אין כתיב כאן אלא להקים 00א0ת המשכן, מה הוקם עמו? עולם הוקם עמו, שעד שלא הוקם המשכן היה העולם רותת ומשהוקם המשכן נתבסס העולם (ילקוט שם תשי"א), הרי שוב רואים שההישגים הרוחניים שיש בהם משום בנין העולם באים דוקא לאחר ירידה וחורבן.	1760 1761 1762 1763 1764 1765 1766
גם בתקופת הנביאים אנו רואים תופעה זו, הנה בדורו של אחז המלך היתה ירידה איומה בישראל, שזיבחו וקיטרו בבמות ועשו הרע בעיני ה', ואילו בדור שלאחריו בדורו של חזקיהו, הגיעו למדרגה כזו שבדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ, מגבת ועד אנטיפרס ולא מצאו תינוק ותינוקת איש ואשה שלא היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה (סנהדרין צד:), ויש שאמר אין משיח לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיהו (שם צח:), שהגיעו בימי חזקיהו לשלמות כזאת שלא היו זקוקים להשלמתם של ימות המשיח.	1767 1768 1769 1770 1771
ומכאן נבין שאין להתפלל איך אפשר שתבוא הגאולה לאחר הירידות הגדולות במשך כל הדורות, ולא עוד אלא שאמרו חז"ל שבעיקבתא דמשיחא חוצפה ישגה ומלכות תיהפך למינות ובית ועד לזנות (סוטה מט:), ואיך יתכן שדוקא בתקופה זו יתגלה המשיח, אלא שזו דרכו של עולם שהקב"ה בונה עולמות ומחריבם, ומתוך 0חורבנם 0מוקם עולם יותר נעלה ויותר מרומם, וזוהי גדולתו של האדם שנברא בצלם אלקים, שגם הוא בכוחו לבוא מתוך הרע אל הטוב, ומתוך חורבן העולם לתיקון העולם, ולאחר כל הירידות הגדולות ביותר, הוא מתרומם ומתעלה ומעלה את כל העולם עמו.	1772 1773 1774 1775 1776 1777
זה ספר תולדות האדם ביום ברא אלקים אדם בדמות אלקים עשה אותו, מכוח זה שהאדם נעשה בדמות אלקים שהוא בונה עולמות ומחריבם, ויש גם בידו הבחירה להחריב ולבנות, משתלשלים תולדות האדם בכל הדורות, שהוא בא מן החורבן אל הבנין ומן הטומאה אל הטהרה ומתוך הירידה אל העליה, ומכאן צמח נח מתוך דור המבול, אברהם מתוך דור הפלגה, מקבלי התורה מתוך טומאת מצרים, וכן תבוא גאולת העולם והשתלמות הבריאה והאדם, מתוך התמוטטות כל הדורות ושחיתות המין האנושי, ומשם נבוא לתיקון העולם במלכות שדי וליעודי נביאינו, ומלאה הארץ דעה את ה'.	1778 1779 1780 1781 1782 1783 1784
מאמר לט	1785
וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד (בראשית א' ל"א).	1786

הנסיון הוא המברר הגדול לכל הספקות, האם מצינו ספקות ומחלוקת על תכלית יצירתו של סוס וכדומה,	1787
וכי יסתפק מי שהוא אם סוס נוצר לרכיבה? הרי הנסיון בעצמו מראה לנו את זה, אין מי שיסתפק אם	1788
צריך האדם לאכול בכדי להחיות נפשו או לא, ינסה נא שלא לאכול איזה ימים מיד יראה איך שכוחותיו	1789
כלים, וכן הוא בכל הדברים הגשמיים שהמציאות עצמה מבררת את תכליתם ואין שום מקום להסתפק.	1790
אמרו חז"ל (בר"ר פ"ט) והנה טוב מאד זה יצה"ר, כל סוד עבודת האדם הוא דוקא ע"י היצה"ר והוא	1791
מעיקרי הבריאה, ולו אך יתבטל יצה"ר אזי תיכף יתבטל האדם, דגדלותו ושלמותו משיג אך ורק מיצה"ר,	1792
אע"פ שענין זה הוא מסודות התורה והבריאה, אכן גם הנסיון יאמת לנו את זה, ויגלה לנו שבאמת כן הוא,	1793
שסוד הצלחת כל הגדולים ואנשי השם הוא דוקא מיצה"ר, שממנו גדלו והתרוממו ועלו מעלה מעלה,	1794
ויסוד זה שכל עבודת האדם והצלחתו היא ע"י היצר, צריך שיתאמת אצל האדם מנסיון לבו גם בלי אמונה,	1795
והחיים עצמם מעידים על ענין זה שהוא מושכלות ראשונות.	1796
ענין הממון הוא מקור ההשחטה בעד האדם, חמדת הממון גורמת לו לעבור על כל איסורין ועבירות	1797
שבתורה, ואמר הכתוב ואנשי סדום רעים וחטאים ואמרו חז"ל (סנהדרין ק"ט), רעים בגופם וחטאים	1798
בממונם, קבעו חז"ל את חמדת הממון למדור בפני עצמו, ולעומת זה אמרו חז"ל ואהבת את ה' אלהיך וגו'	1799
ובכל מאדך בכל ממונך, הרי גילו לנו דאדרבא רק על ידי ממון משיגים אהבת ה' ית', ובלי ממון אי אפשר	1800
להשיג אהבת ה' במציאות.	1801
ואמרו חז"ל (ויק"ר פ' ל"ד), גדול מה שהעני עושה עם בעה"ב ממה שבעה"ב עושה עם העני, דהנותן	1802
צדקה משיג יותר מהמקבל, שהוא נותן לחברו פרוטה וזוכה בזה לחיי עוה"ב, דעי"ז מתדבק הוא במדותיו	1803
ית' בחסד ורחמים, וא"כ לכל השלמות זוכה האדם אך ורק מממון, ואמרו חז"ל (ב"ב י.), שאל	1804
טורנוסרופוס את ר"ע אם אלקיכם אוהב עניים למה אינו מפרנסם, אמר לו כדי להנצל אנו בהם מדינה של	1805
גיהנום, נמצא שכל העוה"ב להנצל מדינה של גיהנום יוצא דוקא מממון.	1806
והנה טעות הוא בידינו בחושבנו שהיצר נוצר לקלקול האדם, אלא זכה נעשה לו עזר לא זכה כנגדו (יבמות	1807
סג.), זה הוא כלל על כל היצר אם לא זכה הריהו כנגדו, אבל אם זכה אז כל סוד האהבה והעוה"ב, כל סוד	1808
השלמות יוצא אך ורק מהיצר, בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך, זהו במצב של אי רצון, דוקא במקום	1809
המפריעים והמעכבים, דוקא במקום הרצונות ואהבת עצמו בכל תוקפה בכל נפשך דוקא משם יוצא סוד	1810
האהבה וההתדבקות בו ית'.	1811
וזכור את בוראך בימי בחורותיך עד אשר לא יבואו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ, ואמרו חז"ל (שבת	1812
קנא:): אלו ימות המשיח שאין בהם לא זכות ולא חובה, הזירוז הכי גדול בעד שלמה המע"ה, ההתעוררות	1813
הכי גדולה לעסוק ולעמול בתורה ומצות, שלא לדחות העבודה לימים יבואו, זהו פן יגיעו הימים שאין בהם	1814
חפץ אלו ימות המשיח, הם ימים של ביטול היצר, שבמצב ההוא הריהו נשאר מבלי עבודה ככלי ריק.	1815
וא"כ הרי ימות המשיח מטילים אימה על האדם, והם הינם הזירוז הכי גדול לאדם, כל כך תלוי סוד הצלחת	1816
האדם והשגתו לדבר מה אך ורק במקום היצר, שבהתבטל היצר הריהו נשאר בטל לגמרי, לפי"ז נמצא	1817
שאין די לאדם מה שאינו בורח ממצב של קושי ונסיונות, אלא להיפוך כל מגמתו של האדם צריכה שתהיה	1818
אך ורק לישב ולצפות מתי יבוא לידו מצב של נסיון, מצב של יצה"ר דרק בזה היא כל הצלחתו.	1819
כשהוציאו את ר"ע להריגה והיו סורקין את בשרו במסרקות של ברזל, אמרו לו תלמידיו רבינו עד כאן,	1820
אמר להם כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך מתי יבוא לידי ואקיימנו, ועכשיו שבא לידי לא	1821
אקיימנו (ברכות סא:), ר"ע היה יושב ומצפה כל ימיו למצב של ואקיימנו במסרקות ברזל, ואע"פ שלא	1822
חסר לו לר"ע רפש וטיט בחייו ובכולן היה רץ כסוסים בבצעי המים.	1823
בכל זאת לא היה רוצה ר"ע להשאר במצב של שלווה אף רגע, והיה רוצה לבחון עצמו בבצה יותר גדולה,	1824
איך יהיה רץ בבצה של ואקיימנו במסרקות של ברזל? ומה מתבאר שכל עבודתו של האדם והצלחתו הוא	1825
דוקא במצב של קשיים, וכל מה שירבו הנסיונות כל מה שיגדל היצר בשעת כעסו, רק במצבים ההם שם	1826
הינה תורה"ק, ושם היא כל עבודתו של האדם וזהו שאמר הכתוב אדם לעמל יולד. (דעת חכמה ומוסר	1827
ח"א מא' ק"א).	1828
	1829
מאמר מ	1830
וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד (בראשית א' ל"א).	1831
וירא אלקים את כל אשר עשה, ר' לוי פתח כבוד אלקים הסתר דבר וכבוד מלכים חקור דבר (משלי כ"ה),	1832
רבי לוי בשם רמי בר חנינא אמר, מתחילת הספר עד כאן כבוד אלקים הסתר דבר, מכאן ואילך כבוד	1833
מלכים חקור דבר (בר"ר ט'), מכאן ואילך שנתן לנו זה ספר תולדות אדם כבוד מלכים חקור דבר,	1834
מאדה"ר נח שם ואבות, שבטי יה ותולדותם, גדלותם והשגתם הנוראה ואף פגימותם, שניתן ללמוד	1835
ולחקור אחר כבודם כדי להתלמד, וכמ"ש ז"ל חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אברהם יצחק	1836

ויעקב, ומזה יסובב הכבוד אלקים אף שבעצם הוא בהסתר מאתנו, אבל מהכבוד מלכים מגלים כבוד	1837
אלקים, שהוא למעלה מחקירתנו ומהשגתנו.	1838
מאז נגלה הבורא ית' לעם קודשו ודבר עמהם מן השמים, ונגלה עליהם בערפלי טוהר, ועלו במדרגתם	1839
להשגת המלאכים בלי חציצת החושים החומריים, וכמשאה"כ וכל העם רואים את הקולות, ואמרו ז"ל	1840
במכילתא רואים הנשמע, רצונם להורות בזה שהשגתם היתה בלי צמצום החושים החומריים, ובכל זאת	1841
בקשו ממש רבינו דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלקים פן נמות.	1842
הרגישו שעליהם לפחד מלהיות בסוג הציץ ונפגע הציץ ומת, עמדו להבין שתכלית הידיעה שלא נדע, עמדו	1843
להבין הכבוד אלקים הסתר דבר, הרגישו שלא מלאו עדיין לחקור הכבוד מלכים, עמדו היטב להבין עד	1844
כמה עקוב הלב מכל ואנוש הוא מי ידענו, כמה קרוב הוא עדיין לחטא של לפתח חטאת רובץ, להיצה"ר	1845
שנראה רק כחוט של בוקיא, ונסוגו אחר ולא העיזו לגשת פנימה, ובחרו בכבוד אלקים הסתר דבר, דבר	1846
אתה עמנו ונשמעה.	1847
כשנתבונן נמצא שכל אדם מישראל נשמתו כלולה מהכבוד מלכים חקור דבר, וגם מהכבוד אל' הסתר	1848
דבר, בחוה"ל (עבו"א פ"א) כתב, שהבו"ת נטע בשכל האדם שבח האמת וגנות הכזב, לאחר כל פחיתותו	1849
וקטנותו של האדם, לאחר שהוא בסוג עיסה עלובה שנחתומה מעיד עליה, בכ"ז לבו מתגעגע לנטע	1850
השמימיות שבנפשו, מגונה אצלו בתוך תוכיותו רצונותיו ונטיותיו להבל וכזב, ומשובח בעיניו האמת	1851
להמשך אחריו.	1852
רואה הוא שנטוע עמוק עמוק בפנימיות נפשו חלק אלוה ממעל, אשר בשביל זה א"א להתמלא נפשו בדברי	1853
הבל וכזב, וכבר אמרו ז"ל וגם הנפש לא תמלא (קהלת ו'), מלה"ד לעירוני שנשא בת מלכים, אם יביא	1854
לה כל מה שבעולם לא תשבע רצון כי היא בת מלך (מד"ר קהלת), ומצפה הוא להתגלות הנטעי נעמנים	1855
שבנפשו הוא האמת, מחכה הוא שהאמת יצמח ויעלה להכניע כל משרתי היצר של הבל וכזב, ומזה נשרש	1856
בנשמתו הכבוד אלקים הסתר דבר, לא הלך בגדולות לחקור אחר כבוד אלקים, כי מי הוא שיבוא אחר	1857
המלך, אבל כבר נשרש באמונה ובהרגשה של מבשרי אחזה אלוה, וזה כוונת חז"ל עיקר שכינה בתחתונים	1858
היתה (בר"ר).	1859
אבל אהה! וחשך על פני תהום, זהו מלכות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל, הביאה אנדרלמוסיה	1860
בהפילוסופיה שלה לחקור אחר התהום, לחקור מה למעלה ומה למטה, גבה לב ורמות רוח של המלכות	1861
לחקור אחר כבוד אלקים, אף חכמיה הפילוסופים העלימו עין ממצפוני לבם בנטותם אחר תענוגי בשר, עד	1862
שעשו בטנם אלהיהם ותורתם מלבושיהם, ונסתפקו רק בשיחה נאה של פילוסופיה.	1863
ובזה החשיכו להמשיך גם לב ישראל לשיטת אותו הערל היוני, וקוטב שיטתיה שהמציא בשעה שנתפס	1864
בעבירה של תאוה שאף בני נח מוזהרין עליה, ושאלו אותו היתכן לפילוסוף שכמותו יעשה נבלה כזאת?	1865
ותירץ לטהר את השרץ בטעם לפגם, כי בעת הנסיון הוא אחר ואינו אותו אריסטו, הוא אריסטו בעולם	1866
המושכל והמחשבה, אבל לא בעולם המעשה.	1867
אמנם בעולם המחשבה הוא ענק, אבל בעולם המעשה הוא ננס ברוחו, ולא ישלוט בשכלו מבלי להמשך	1868
אחר הזוהמה, ובאמת שא"א להפסיקה אם לא להקדים מעלת הנעשה להנשמע כמו בעת קבלת התורה,	1869
וכמו שאמרו רבותינו ז"ל כל שיראתו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת, וע"כ אותו היוני שזחה דעתו	1870
לחקור אחר כבוד אלקים, ולא עמל לחקור אחר יצרו ולתקן נטיותיו המושחתות, נתבלעה חכמתו בעת	1871
נסיון.	1872
לא כן אצל חז"ל הקדושים, שדוקא בעת הנסיון הרגישו ביותר היצ"ט על היצה"ר, הרימו שכלם וגברו על	1873
יצה"ר, כמו בעמרם חסידא שקפץ והזדרז לקרוא בקול נורא בי עמרם, מצא לנכון לפרסם תכף ומיד	1874
בשעה שקפץ עליו יצרו, ולא התעכב מלתפוס עצות כאלו אף שיש בהם כסיפותא בהאי עלמא, באמרו	1875
לרבנן מוטב תכספו בי בהאי עלמא.	1876
והוא מפני שכבר הכשירו עצמם קודם הנסיון להיות מוכן ומזומן לכבישת היצר, ואף הצטערו כל ימיהם	1877
מתי יבוא לידי ואקיימנו, ובקדושינ מ' מבואר שם עובדות רבות שמסרו נפשם לברוח מן העבירה ופטפטו	1878
ביצדם, ובלי החזקת טובה לנפשם, וע"כ אם אותו הפילוסוף היוני תש כוחו בשעת הנסיון, אות הוא כי	1879
קודם הנסיון לא חלי ולא הרגיש החטא לאסון נורא.	1880
ורוח אלקים מרחפת על פני המים, זה רוחו של מלך המשיח, התורה בתחילתה מודיעה ומזהירה, כי א"א	1881
בשום אופן להנצל מחושך של יון שמכסה תהום, התפתחות הרצון עם שם השכלה, ורק ע"י רוח של מלך	1882
המשיח, שאז יקויים ואת הצפוני ארחיק מעליכם (יואל ב'), אז יבורר לכל אחד מה זה רצון ומה זה דעת,	1883
מה זה אמת ומה זה שקר, רק אז יסולק התשת חושך ויהי לילה זה עוה"ז שדומה ללילה (ב"מ פ"ג).	1884

1885	וכבר הדגיש לנו הגה"ח מרן המס"י ז"ל כמה נפלא המאמר האמיתי הלזה למי שמעמיק להבין בו, והוא
1886	שחושך הלילה ב' מיני טעיות אפשר שיגרום להאדם, או יכסה את העין שלא יראה כלל, או שיראה לו
1887	עמוד כאילו הוא אדם, ואדם כאילו הוא עמוד עי"ש.
1888	כמובן שהטעות השני קשה מן הראשון, החשך ממין השני רמזה עליו תוה"ק שהוא חושך של יון, החושך
1889	הפורש כנפיו עד היום לכסות ארץ והוא ההשכלה שלהם, שהוא אור מטעה כחושך ממין השני, מחליף
1890	האדם הערום בדעת ומשים עצמו כבהמה, במי שהוא בהמה ומשים עצמו כאדם, מצדיק רשע ומרשיע
1891	צדיק, ואין תקוה להנצל מחושך ותהום הלזה רק עד שיתקיים ורוח אלקים מרחפת, זה רוחו של מלך
1892	המשיח, שאז יקויים ומלאה הארץ דעה את ה'.
1893	עכ"פ עלינו לטהר ולקדש עצמנו שנזכה לגאולה בב"א, והעיקר להסיר החושך החומרי וחושך השכלה
1894	הזרה, שמוצאה ממעין נרפש ומקור מושחת, והיא כשפחה כי תירש גבירתה, שזהו יסוד הראשי לאפשרות
1895	להתמלא מרוח אלקים המרחפת, הוא רוחו של המשיח, אולם בל נשכח שהיום היסוד ליסוד הוא לימוד
1896	המוסר בהתבוננות ובהתרגשות הנפש, וכפי שהשרישו לנו רבותינו בעלי המוסר ז"ל. (המוסר
1897	והדעת ח"א מא' ד').
1898	
1899	מאמר מא
1900	וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד (בראשית א' ל"א).
1901	טוב מאד זה האדם (בר"ר), נראה בכונתם ז"ל לייחס הטוב מאד לאדם, יותר מכל הבריאה שעשה הבו"ת
1902	ואפילו מהמלאכים, מפני שאך ורק לאדם ניתן כח הבדלה והבחנה בין טוב לטוב מאד, כח ההבדלה הלזה
1903	לא ניתן אפילו למלאכים, ואף שהרמב"ם ז"ל כתב כל הכוכבים והגלגלים כולן בעלי הנפש ודעה והשכל
1904	הם, והם חיים ועומדים ומכירים את מי שאמר והיה העולם כל אחד לפי גודלו ומעלתו, משבחים ומפארים
1905	ליוצרים כמו המלאכים, וכשם שמכירים את הקב"ה כן מכירים את עצמם ומכירים את המלאכים שלמעלה
1906	מהם עכ"ל.
1907	הרי שהמלאכים מכירים הבדל המעלות והמדרגות, אמנם יש יתרון לאדם על המלאך שהוא עומד, ואין לו
1908	כח לעלות מדרגה שלו לדרגה שלמעלה ממנה, אף שמכיר ורואה מה שלמעלה ממנו, משא"כ האדם שהוא
1909	הולך וכמשה"כ ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה (זכריה ג'), בכח הכרתו מונח גם כח עליה מדרגה
1910	לדרגה עד טוב מאד, וביותר מצינו שהאדם ניתן לו כח ההבדלה בין טוב לטוב מאד, עד שמביט ומבקר
1911	המעשה הטוב כשיש טוב למעלה ממנו, בקורת כ"כ חריפה עד שבשם רע יכנה אותה (רק על מעשה
1912	עצמו).
1913	וכמו שפי' הגר"א ז"ל (משלי כ'), רע רע יאמר הקונה ואוזל לו אז יתהלל, ופירש כי בעת שהאדם קונה
1914	איזה דבר הוא מגנה את מה שנותנים לו ראשונה כדי שיתנו לו אחרת יפה הימנה, כן העוסק בתורה
1915	ובמצוות הכל מעט ורעים בעיניו, בכדי שיתגבר לבחור ולעשות טוב יותר ויאמר רע מעט הוא, ולא זו
1916	העבודה אשר בחר בה השי"ת, עד שקובץ ובוחר לעשות טוב הרבה, ואז כשאוזל לבית עולמו יתהלל בו
1917	עכ"ל"ק.
1918	כח כזה לבקר המעשים עד לכנותם בשם רע אין למלאכי מעלה, אין להם שינוי ערכין של טוב מאד עד כדי
1919	לגנות הטוב, אצלם הכל שוין לטובה, אף שיש להם הכרה בדרגות ובמעלות זו למעלה מזו, מפני שהם
1920	בבחינת עומדים, ולא שייך בהם להתגבר ולבחור בטוב יותר יפה, ע"כ אין שייך בהם לגנות איזה דרגה
1921	שתהיה בשם רע, וכולם ששים ושמחים לעשות רצון קונם כל אחד לפי מדרגתו, מה שאין כן האדם שעליו
1922	להיות הולך ועולה ומתגבר, לבחור בטוב שלמעלה מהדרגה שעומד בה עד למעלה למעלה.
1923	לו ניתן כח הבדלה כזה עד שחוט השערה של מעשיו מבדילים בין כשרה לנבלה, וכמו שאמרו חז"ל
1924	ולהבדיל בין הטמא לטהור, א"צ לומר בין חמור לפרה הלא כבר מפורשים, א"כ למה נאמר בין הטמא ובין
1925	הטהור, בין נשחט רובו של קנה לחציו של קנה, וכמה בין רובו לחציו מלא השערה (תו"כ שמיני), וזה
1926	שיחסה ותארה רק להאדם בתואר של טוב מאד.
1927	ואולי זוהי כונת חז"ל בשעה שאמר הקב"ה לברוא את האדם נמלך במלאכי השרת, אמר להם נעשה אדם
1928	א"ל אדם זה מה טיבו? אמר להם חכמתו מרובה משלכם, הביא לפניהם חיה ועוף אמר להם זה מה שמו?
1929	ולא היו יודעים, העבירים לפני אדם א"ל מה שמו? א"ל זה שור וזה חמור, ואתה מה שמך? א"ל אני נאה
1930	להקראות אדם שנבראתי מן האדמה (בר"ר כ"ג).
1931	והענין כנ"ל שהאדם שניתן לו כח ההבדלה בין מעלה לחסרון עד הבדל בין טוב לטוב מאד, יכול לעמוד
1932	על אופים של הנבראים, ודוקא האדם שמורכב הוא מחומר ומנשמה, מכיר הוא גם החסרון של שור
1933	וחמור, כי גם בהם לא הרי השור כהרי החמור, והרי יעקב אבינו תיאר ליוסף בתואר שור ולישכר
1934	בתואר חמור, וכן יודע לתאר את עצמו בשם אדם מפני שנברא מן האדמה, שמורכב גם מחומר וחסרון,

ועליו להתגבר בכח הבחירה ולהעלותו עד טוב מאד זהו שמו וזוהי תכליתו. (המוסר והדעת ח"א מא' א')	1935
	1936
	1937
מאמר מב	1938
וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד (בראשית א' ל"א).	1939
אחז"ל (ב"ר פ"ט) והנה טוב מאד, טוב זה המות, מאד זה גיהנום, והנה לבד מהפירוש הפשוט שהגיהנום טוב הוא לעולם, מפני שהוא מטיל אימה ופחד על הבריות מלעבור על דברי תורה, יש עוד דבר בגו כי הנה לכאורה ענין הגיהנום תמוה מאד, מכיון שמה שעבר עבר ואת הנעשה אין להשיב, העבירה כבר נעשתה והרי זה עכשיו מעוות לא יוכל לתקון, שהרי אין ביד האדם לשוב אז בתשובה, א"כ יסורים הללו יסורי הגיהנום על שום מה הם באים?	1940
אולם התשובה היא כי החוטא בעצמו מכיון ששם בעולם האמת עומד הוא על חומר החטא שחטא, ועל גודל הפגם שפגם על ידי חטאיו, הרי הוא עצמו מתוך הכרתו אינו מוצא מקום לעצמו, ואינו רואה לעצמו כל תקנה אלא בקבלת עונש על מעשיו כפי מדת הדין והמשפט העליון, וכמו שאחז"ל בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, מדת בשר ודם מתחייב אדם הריגה למלכות, מטילין לו חכה לתוך פיו כדי שלא יקלל את המלך, מדת הקב"ה אדם מתחייב הריגה למקום שותק שנאמר לך דומיה תהלה, ולא עוד אלא שמשבח שנאמר תהלה, ולא עוד אלא שדומה עליו כאילו מקריב קרבן שנאמר ולך ישולם נדר.	1941
היינו שאמר ר' יהושע בן לוי, מאי דכתיב עוברי בעמק הבכא מעין ישיתוהו גם ברכות יעטה מורה, עוברי אלו בני אדם שעוברים על רצונו של הקב"ה, עמק שמעמיקים להם גהינום, הבכא שבוכין ומורידין דמעות כמעין של שיתין, גם ברכות יעטה מורה שמצדיקים עליהם את הדין ואומרים, רבש"ע! יפה דנת יפה זכית יפה חייבת ויפה תקנת גיהנם לרשעים גן עדן לצדיקים (עירובין יט).	1942
נמצא שע"י הגיהנום בא לידי גילוי ההכרה באמת האלקית, לכך נאמר על כל הבריאה כי טוב, ואילו על הגיהנום נאמר טוב מאד, הרי שהחסד שבבריאת הגיהנום גדול הוא מן החסד שבבריאת העולם, על כן גדול מאד הוא הטוב המתבטא בהכרת האמת, עד שכל היסורים שבעולם בזה ובכא כדאים הם בשבילו. (נתיבות המוסר).	1943
	1944
	1945
	1946
	1947
	1948
	1949
	1950
	1951
	1952
	1953
	1954
	1955
	1956
	1957
	1958
	1959
מאמר מג	1960
וישבת ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה (בראשית ב' ב').	1961
מורגלים אנו לחשוב כי מנוחה היא בשביל שיש עבודה, ובאמת רואים בחז"ל להיפוך, מה היה העולם חסר מנוחה, באה שבת באה מנוחה (רש"י), הרי שלהיפך הוא עבודה בשביל מנוחה, בענין שבת קודש הכל יודעים שהכל הוא לכבוד שבת, אוכלים לכבוד שבת, וא"כ פשוט הוא ששבת אינו בשביל האכילה, כ"א להיפך האכילה היא בשביל שבת, כן צריכים לידע שכן הוא סוד הבריאה, כל עוה"ז אם הולך בסדר כמו שהותקן והועמד, הרי הדברים הם זה בשביל זה וזה בשביל זה עד ריח ניחוח לה', גם אני בשבילו, ואם הדברים מהופכים אז הכל ריח ניחוח לי, עד שגם הוא כביכול בשבילי.	1962
ומה נפלאו לפי זה דברי חז"ל במדרש (בר"ר ס"ט ב'), כתיב ופרעה חולם והנה עומד על היאור, וביעקב כתיב והנה ה' נצב עליו, ועמדו ע"ז חז"ל, אר"י הרשעים מתקיימים על אלהיהם ופרעה חולם והנה עומד על היאור, אבל צדיקים אלקיהם מתקיים עליהם והנה ה' נצב עליו, ולפי"ד זהו הביאור האמיתי, שזהו עיקר החילוק בין צדיק לרשע, שהרשע הכל בשבילו עד שגם האלוה שלו גם כן בשבילו, והצדיק הוא בשביל ה' עד שגם הוא מנושאי המרכבה והנה ה' נצב עליו.	1963
אמנם סוד גדול צריכים לידע מהו המשחית המהפך את הכל, הנה בהנאת הגוף ובענין העריבות מונחת סכנה גדולה כ"כ, שאם רק הגוף מרגיש איזה עריבות, יש בכח זה להפך את הכל על פיו שהכל הוא בשביל עריבות, ועריבות עצמה היא העיקר והכל בשבילה, עד שאמרו חז"ל ותרא האשה כי טוב העין למאכל ונחמד למראה, שהיה שם לפי ערכם איזה עריבות (סנהדרין לה:), אדה"ר מין היה שהכל בשביל עריבות.	1964
ומבואר לפי דברינו דברי הספורנו (וירא י"ח), שביאר טעם על עריות שאסרה תורה, מפני שבקרובים מצד טבעם של דברים אפשר להתערב שם הנאה, ומבהיל מאד שנמצא שהנאה זהו כריתות, ולפי דברינו הוא פשוט באמת, שתאוה והנאה הוא כריתות, שהרי זהו המהפך את הכל, אם עי"ז נעשה מריח ניחוח לה' ריח ניחוח לי, האם יש לך עוד כריתות גדולה מזה. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' י"ז).	1965
	1966
	1967
	1968
	1969
	1970
	1971
	1972
	1973
	1974
	1975
	1976
	1977
	1978
	1979
	1980
	1981
	1982
מאמר מד	1983
ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה (בראשית ב' ב').	1984

1985	רבי שמעון אומר, בשר ודם שאינו יודע עתו ורגעיו צריך להוסיף מחול על הקודש, הקב"ה שיודע עתו
1986	ורגעיו נכנס בו כחוט השערה ונראה כאילו כלה בו ביום, דבר אחר מה היה העולם חסר מנוחה, באה שבת
1987	באה מנוחה כלתה ונגמרה המלאכה, לפי דברי ר' שמעון הכל נגמר ביום הששי, וביום השביעי לא נתחדש
1988	בבריאה כלום רק נראה כאלו כלה בו ביום, בא הפי' השני ומוסיף אף שכל מעשי בראשית נבראו ונעשו
1989	בהשגחה ימים, אבל עדיין הבריאה היתה חסרה דבר מה.
1990	יצירת ששת הימים לא היתה יצירה תמה משהו יסודי חסר עוד, היה חסר מנוחה באה שבת באה מנוחה,
1991	על ידי יום השבת באה מציאות המנוחה בעולם, יצירת יום המנוחה השלימה את כל הנברא בששת ימי
1992	המעשה, הרי ויכל אלקים ביום השביעי כפשוטו, ביום השבת יום המנוחה רק אז כלתה מלאכת השמים
1993	והארץ וכל צבאם, דוקא ביום השביעי ממש נתהוותה הבריאה כולה בריאה תמה ויצירה שלימה.
1994	והדברים עמוקים המושג האמיתי של מנוחה חורג לגמרי ממסגרת ההנחה המקובלת, האדם שיושב בטל
1995	ממלאכתו ואפילו נח על יצועו אבל עניניו אינם עדיין מסודרים, וחדרי מחשבותיו גדושים דאגות על מה
1996	שחסר לו ועל מה שצריך להשיגו, הרי המנוחה האמיתית ממנו והלאה, ואין בזה הבדל בין עני לעשיר, כי
1997	כמו שלעני שחסר לו הפת לחם והבגד ללבוש אינו במנוחה גם בשעה שיושב.
1998	כן גם העשיר שיש לו רוב ממון בראש כל קריה ואמיד בנכסים בכמה מדינות, אבל נפשו לא תדע שבעה,
1999	כי לו רבה רוצה רבבותיים ותאב לעשירות נוספת, יומם ולילה עשתונותיו לא ישבותו, חזרי לבבו
2000	מלאים הרהורים לדאגות, הרי איש כזה מציאות המנוחה נעדרת לגמרי ממנו, אף בימים שנמצא בנאות
2001	דשא ונהנה מטוילים ומשתאות, מציאות המנוחה האמיתית היא בזמן שיש לו לאדם סיפוק נפשו, שמח
2002	במה שיש לו ואינו מתאוה ליותר.
2003	והנה ששת ימי המעשה ימי העמל והיצירה, לולא יום השבת יום המנוחה, היתה נתונה ההויה כולה
2004	במציאות של צמאון אדיר ליצירה ורכוש בלי הפוגה, ברא אלקים את יום השבת, שבת מכל מלאכתו ואמר
2005	די לעולם במה שיש בו, אין צריך בתוספת של יצירה, הוטבע על ידי עצם בריאת יום הזה מציאות של
2006	מנוחה, ירד לעולם סיפוק ושביעת רצון, וזה שאמרו חז"ל כל זמן שהיו ידי קוניהם ממשמשים בהם היו
2007	מתוחים והולכים, כיון שנחו ידי קוניהם מהן ניתן להם נחה, ואמרו עוד ומה נברא בו לאחר ששבת? שאנן
2008	ונחת שלווה והשקט.
2009	נתעורר מזה להבין, שאיסור המלאכה בשבת אינו רק אזהרה שלא לעשות, אלא כמו שכתוב ששת ימים
2010	תעבוד ועשית כל מלאכתך, כשתבוא שבת יהא בעיניך כאילו כל מלאכתך עשויה שלא תהרהר אחר
2011	מלאכה, הרי הענין שאף אם בעת הופעת השבת אתה עסוק ועומד באמצע מלאכתך ההכרחית, ובאם
2012	תשבות את עבודתך מלאכתך לא תגמר, כמו כבוי האש באמצע הבישול כשהתבשיל לא נתבשל עדיין
2013	אפילו כמאכל בן דורסאי.
2014	או שעליך לרדת מן הרכבת שלא במקום ישוב, ואף מזון סעודה אחת אין לך, גם בשעות כאלו עליך
2015	להתפנות מכל צל של דאגה, עליך להתרומם למדרגה רמה כזו שלא תרגיש אותה שעה שום מחסור, ובעת
2016	השראת זיו קדושת השבת בעולמו של הקב"ה, יהא בעיניך כאילו כל מלאכתך עשויה, הכל מסודר הכל יש
2017	לך ואין לך להרהר אפילו הרהור קל אחרי ההעדר ממך, באה שבת באה מנוחה. (הגיוני מוסר ח"ב).
2018	
2019	מאמר מה
2020	וישבת ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה (בראשית ב' ב').
2021	וישבות ביום השביעי, כי הכל כבר היה נשלם ולא נשאר עוד מאומה בבריאה לעשות, וכן צריך להיות גם
2022	בשבתו של האדם ועשית כל מלאכתך, כשתבוא שבת יהא בעיניך כאילו כל מלאכתך עשויה שלא תהרהר
2023	אחר מלאכה (רש"י שמות כ'), כל מלאכתנו עשויה איך זה אפשר? הרי יודע האדם שכמה וכמה דברים
2024	הניח באמצעיתם בערב שבת, ויצטרך לסיימם בשבוע הבא.
2025	אך דבר זה נדרש מהאדם, שדבקוהו בקדושת השבת תהיה כה גדולה, שאף אם יעמוד בערב שבת באמצע
2026	עסק גדול מאוד, משיכנס השבת לא ימצא בנפשו שום רצון להרהר בו כלל, כי לעומת עוצם קדושת
2027	השבת כל דברי העולם הזה כאין וכאפס נחשבים לו, כי כולם כאחד אינם אלא הכנות לתכלית, והשבת
2028	היא התכלית הרוחנית של הבריאה עצמה.
2029	גדר השבת הוא הכניסה הגמורה לרוחניות, על קדושת השבת לחדור גם לתוך ימי המעשה, שמעשי האדם
2030	בששת הימים יהיו באופן שלא תהיה כל סתירה ביניהם לגדר קדושת השבת, זוהי מצות זכור את יום
2031	השבת לקדשו, היה תמיד זוכר את יום השבת בעסקך בימי המעשה (ספורנו שמות ב'), פי' שבלבו לא
2032	יהיה דבק במעשים ההם כשלעצמם, אלא יהיה דבק בתכליתם הרוחנית שהיא גדר קדושת השבת.
2033	וישבות ביום השביעי מכל מלאכתו, לא בעמל ולא ביגיעה ברא הקב"ה את עולמו, ואת אומר מכל מלאכתו
2034	אתמהא (ב"ר פ"י), מהו גדר מלאכה אצל הקב"ה הוא ענין הבעת רצונו, שהוא בריאת ההסתר כדי

לאפשר הבחירה והגילוי, כי אצלו ית' הרי לא שייך הסתר כלל, כי גם ההסתר הוא מצד הבעת חסדו ית'	2035
שמסתיר למען הגילוי, אך גם מצד זה של כאילו הסתר כתוב וישבות, שפירושו הסתלקות גמורה ממעשה	2036
שהוא כאילו הסתר, מכאן גדול החיוב לדבקות גמורה ברוחניות שהיא עצם הגילוי, והוא גדר השבת.	2037
אך הלא נצטוונו לענג את השבת במאכלים ערבים, בבגדים נאים במיטה מוצעת ובנרות דולקים, וכן כתוב	2038
וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד, ועי' בזהר (אמור צ"ד:): מאי עונג? עונג לא ישתכח אלא לעילא	2039
באתר דקודש עילאה שרי, כד"א אז תתענג על ה' דהאי עונג על ה' הוא פי' אודות ה', שהעונג יבוא מן	2040
הרוחניות לבד ולא מן התענוגים הגשמיים.	2041
כה גדולה היא קדושת השבת, שגם אלה מוכנסים על ידה לתחום הרוחניות, אין לאדם צורך בכל אלה אלא	2042
אך כדי לקיים בהם את השבת, להראות יקרתה ולהביע שמחתו בה, כי מטבע האדם לפאר את שמחתו	2043
במאכל ובמשתה ובבגדים נאים, וע"י מעשי כיבוד אלו קובע בעצמו כבוד רוחניות של השבת, ותנאי אחד	2044
יש שיכוון באמת בלבו רק לענג את השבת ולא את עצמו.	2045
וכך ביאר בזהר את ענין קידוש על היין, מי שהשבת אצלו מציאות, כל מעדני עולם אינם אלא כלים	2046
לפאר ולענג בהם את השבת, וזוהי גם הדרך אל העולם הבא, אם רצונך שלא תמות מות עד שלא תמות	2047
(מס' ד"א מובא בשע"ת ש"ב י"ז), פירוש שימית את תאותו לכל הענינים הגשמיים כשהם לעצמם, ולא	2048
יראה בהם שום חשיבות ושום תועלת אלא במדה שהם משמשים לתכלית העולם הבא. (מכתב	2049
מאלוהיו ח"ב עמוד 13).	2050
	2051
מאמר מו	2052
וישבות ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה (בראשית ב' ב').	2053
ביום השבת בו נשתלמה הבריאה, לא נוצרה שום בריאה חדשה, ולהיפך הופסקה הבריאה של מעשה	2054
בראשית והשתררה שביתה גמורה, ומתוך שביתה זו התחוללה הקדושה, שזוהי עצמיותו של השבת מנוחה	2055
וקדושה, כדברי הכתובים וישבות מכל מלאכתו, ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו כי בו שבת	2056
מכל מלאכתו, וכן וינח ביום השביעי על כן ברך ה' את יום השבת ויקדשהו, מתוך המנוחה והשביתה באה	2057
הקדושה.	2058
חז"ל מספרים שאדם הראשון יציר כפיו של הקב"ה, לאחר שנכשל ועבר על מצות ה' הגיע לידי תשובה	2059
ביום השבת, משום שעל ידי המנוחה עם כניסת השבת השיג את קדושת היום, ובא לידי תשובה	2060
שהתבטאה בסיגופים במשך מאה ושלושים שנה (עירובין יח), ואף כשבא להודות לה' על השגתו זו לא	2061
נתן הודאה לה' על התשובה, כי אם על השבת ואמר מזמור שיר ליום השבת, משום שמנוחת השבת היא	2062
שהביאה אותו לידי תשובה.	2063
וכן מצינו שמשה רבינו בזמן שתיקן לבני ישראל בעוד היותם במצרים את יום השבת ליום המנוחה, לא	2064
צוה להם לקיים איזו מצוה מיוחדת ביום זה כי אם לנוח בלבד, באשר עצם המנוחה היא המביאה לידי	2065
התעלות וקדושה, ועוד שבני ישראל נצטוו על השבת במרה לפני קבלת התורה, ונמצא שהעליה על ידי	2066
השלילה קודמת לחיוב, ומכאן אנו לומדים שהרוחניות לא נערכת לפי המעשה, כל נקודה דקה שבה באפס	2067
מעשה יש לה ערך רב, ובכוחה להביא את האדם לידי מדרגות רמות ונעלות	2068
וכמו שכל מעלה קטנה ברוחניות אף בדרך של שלילה מעלה את האדם, כן כל העדר קטן ברוחניות פוגם	2069
עולם מלא של חכמה וקדושה, וגם זה למדנו מאדם הראשון, חז"ל אומרים שהמלאכים ראו באדם הראשון	2070
כוחות רוחניים וחכמה נפלאה עד שטעו בו וחשבוהו לבורא (ב"ר כג), ומה עשה הקב"ה? הפיל עליו	2071
תרדמה ומזה הכירו את טעותם שלא הוא הבורא, כי לא ינום ולא יישן שומר ישראל.	2072
והנה ברור שלא היתה זו תרדמה ממש, חז"ל אומרים שחכמתו של אדה"ר היתה מרובה משל המלאכים	2073
אף לאחר שהפיל עליו ה' תרדמה, שהרי כשחטא שאלו מפני מה קנס מיתה על האדם ולא השיגו את	2074
חטאו, ואם לגבי המלאכים נאמר שאין שינה לפניהם, כל שכן שלא היתה אז שינה לפני אדה"ר, אלא ודאי	2075
שלא היה זה אלא טשטוש קל בשכלו האלקי, ובכל זאת עמדו המלאכים מתוך טשטוש קל זה על טעותם,	2076
והכירו שאינו בורא כי אם נברא.	2077
חז"ל אומרים על תרדמה זו תחילת מפלה שינה (בר"ר יח), וכן אנו מברכים על השינה המפיל חבלי שינה,	2078
הרי שזוהי מפלה, ועוד שהשינה היא אחת מששים במיתה (ברכות נז), והיא מהפכת את כל עצמיותו של	2079
האדם, שהרי עצמיותו היא שהוא מושל על כל הברואים, תמשילו במעשי ידיך כל שתה תחת רגליו,	2080
ואילו בשעה שהוא ישן הכל מושלים בו אפילו הפחותים שבברואים כגון זבובים ויתושים.	2081
הרי שפגם קטן ברוחניות במובן השלילי, מפיל את האדם מאגרא רמא לבירא עמיקתא, ממדרגה שהוא	2082
נראה כבורא עד לידי מדרגה של נברא, ומבטלת את כל עצמיותו של האדם, ומכאן אנו למדים ק"ו, אם	2083
טשטוש קל כזה ברוחניות במובן השלילי ואצל אדם אחד בלבד, עושה רושם כ"כ גדול וגורם מפלה כזאת,	2084

על אחת כמה וכמה פשעים כבדים ולא רק בשלילה כי אם בחיוב, ולא מאדם אחד כי אם מהמוני בני אדם,	2085
כמה חורבנות מביאים לאדם ולעולם.	2086
ומכאן גם נלמד לצד השני, כמה עליה קלה ברוחניות מביאה ישועה לעולם, וכמה היא מעלה את הבריאה,	2087
ולא פלא איפוא איך תבוא הגאולה לאחר הירידה האיומה בעולם שחז"ל מתארים בעקבתא דמשיחא, כי	2088
לעומת זה כל נקודה קטנה בהתעלות רוחנית אף של אדם יחיד מקיימת את העולם, מצמיחה תשועה גדולה	2089
ומביאה לידי ימות המשיח.	2090
את היסוד הזה אנו מוצאים גם לגבי רבי עקיבא, חז"ל מספרים שעד גיל ארבעים היה עם הארץ גמור	2091
ושנא תלמידי חכמים, עד שאמר על עצמו כשהייתי עם הארץ אמרתי מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו	2092
כחמור (פסחים מט), ומה גרם לר"ע שהשתנה פתאום וגדל לחכם הדורות? שנינו (אבות דר' נתן פ"ז), מה	2093
היה תחילתו של ר"ע? אמרו בן ארבעים שנה היה ולא שנה כלום, פעם אחת היה עומד עפ"י הבאר אמר	2094
מי חקק אבן זו? אמרו לו המים שנופלים עליו בכל יום, מיד היה ר"ע דן ק"ו בעצמו, מה רך פסל את	2095
הקשה, ד"ת שקשים כברזל על אחת כמה וכמה שיחקקו את לבי שהוא בשר ודם, מיד חזר ללמוד תורה.	2096
ולכאורה מה ראה כאן רבי עקיבא שכ"כ התעורר וחולל מהפיכה בנפשו? ר"ע הכיר מה רב ערכה של כל	2097
טיפה קטנה רכה שברכות, שאף כשאינה נראית ואינה ניכרת כלל, בכוחה לחקוק ולשחק אבנים גדולות	2098
וקשות, ומזה למד בקל וחומר כמה גדול כוחה של כל נקודה קלה ברוחניות, ואיזה רושם עז עלולה לפעול	2099
בפנימיותו של האדם למרות שאינה נראית לעין.	2100
ומה גרמה תזוזה רוחנית זו ומה היה סופו של ר"ע? הוא יצא משפלות ומאפילה לאור גדול, לאור החיים	2101
הרוחניים הנצחיים, הוא עקר את טבעו הקשה של שנאה עזה לתורה ולומדיה שהיה מושרש בו מזה	2102
ארבעים שנה, והתמסר בכל נפשו ומאודו ללימוד התורה, עד ששמו הלך מסוף העולם ועד סופו, והגיע	2103
למדרגה עליונה כזו שמשא רבינו מקבל התורה מפי הגבורה לא הבין את תורתו (מנחות כט:).	2104
ולא עוד אלא שאהבתו העצומה של ר"ע לה' הגיעה לממדים כאלה, שהשתוקק למסור נפשו על קדושת	2105
ה', ואמר כל ימי הייתי מצטער על פסוק בכל נפשך אפילו הוא נוטל את נשמתך מתי יבוא לידי ואקיימנו,	2106
ולבסוף כשזכה לכך וסרקו בשרו במסרקות של ברזל, לא הרגיש כלל ביסוריו וקיבל בשעה זו עול מלכות	2107
שמים תוך אהבה ושמחה, והיה מאריך באחד עד שיצאה נשמתו באחד (ברכות סא ע"א).	2108
הרי כמה פעל על נפשו של ר"ע הרושם הרוחני הקל שהתעורר בו מהסתכלותו בטפטוף המים, ולאיזה	2109
גבהות עילאית הביאה אותו התבוננות מעטה זו, ולפי זה יתכן שגם בדורותינו דורות של בורים ועמי	2110
הארץ, עלולים רשמים רוחניים לחולל מהפיכה בלבבות בני אדם ולהעלותם למדרגות עליונות, והכל יכירו	2111
בגדולתו של ה' ויקבלו עליהם את עול מלכותו, ומלאה הארץ דעה והיה ה' למלך על כל הארץ.	2112
(אור הצפון ח"ב עמ' קכ"ח).	2113
	2114
מאמר מז	2115
ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו (בראשית ב' ג').	2116
במה ברכו? ר' ברכיה ור' דוסתאי אומרים שאין לו בן זוג, חד בשבתא תרי בשבתא, תלתא ארבעתא,	2117
חמשתא ערובתא, שבתא לית לה בן זוג, תני רשב"י א"ל הקב"ה לשבת כנסת ישראל הוא בן זוגך. השבת	2118
נתברכה ביתרון הנשמה ובתוספת קדושה, היא נבדלת משאר הימים עד שאין לה בן זוג שידמה לה שהיא	2119
מעין עולם הבא, השבת היא דוגמת צורה העליונה, אינה יכולה להצטמצם במספר של שעות היום, כי אין	2120
הגבלה לנצח ולאין סוף, ואין לחלק את אור העליון לחלקים, ואין לו קנה מדה לחלוקה, שהוא מטבע	2121
העליונה שאין לו דמיון וציור בעולם הזה.	2122
השבת יקרה לפניו ית"ש, וכשאנו מונים את ימי השבוע אומרים ראשון בשבת שני בשבת, כדי לזכור	2123
ולהחדיר בנו את חביבותו של יום זה, שנדע להבדיל בין שבת לשאר הימים כמש"כ הרמב"ן ז"ל, מצוה	2124
שנזכור תמיד את השבת שלא נשכחהו ולא יתחלף לנו בשאר הימים, כי בזכרנו אותו תמיד נזכור מעשה	2125
בראשית בכל עת שיש לעולם בורא.	2126
כן כנסת ישראל שהיא מיוחדת במדרגתה, ומקודשת בשורשה ותכונתה לקבל השפעה ביתרון רב מלמעלה	2127
לעומת כל ברואי מטה, וכמ"ש רז"ל הן עם לבדד ישכון, הן בלשון יונית אחד, אינו מחשבן עם אומה	2128
אחרת, תדע שהוא כן חשוב כל האותיות ותמצא כולן יש להן זוג, וה"א ונו"ן אין להם זוג, א' אחד ט'	2129
תשעה הרי עשרה, ב' שנים ח' שמונה הרי עשרה, ג"ז ד"ו, ה' אין לה זוג, וכן י"ץ, כ"ף, ל"ע מ"ס, נ' אין	2130
לה זוג.	2131
בעבור זה כנסת ישראל חביבה לפני הקב"ה, שהיא דומה בתכונתה ליום השבת, כשם שהשבת אין לה	2132
זיווג מפני רוממות קדושתה, כן גם כנסת ישראל נבדלת היא מכל העמים בתכונתה ושורשה העליון, כיוון	2133

שכך מתאחדת השבת לכנסת ישראל, דומים הם זה לזה בתנאים כאלו עד שאין להם בן זוג אחר, וכשם שהשבת חביבה מצד ייעודה ומדרגתה, כן גם כנסת ישראל חביבים לפניו. (פרי הארץ).	2134
	2135
	2136
מאמר מה	2137
ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו (בראשית ב' ג').	2138
ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו, ר' ישמעאל אומר ברכו במן וקדשו במן, ברכו במן שכל ימות השבת היה יורד עומר ובערב שבת שני עומרים, וקדשו במן שלא ירד בו כל עיקר, לכאורה קשה וכי איזו ברכה וקדושה יש בזה שאין המן יורד בשבת.	2139
	2140
	2141
ויש לומר כי הברכה היתה שהשבת אינה צריכה לירידת המן, כי המן היה מזון רוחני ומלא השגות אלקות כמו שפירש בעל הטורים, שביחד עם המן ירדה דעה לישראל, כמ"ש ויענך וירעיבך ויאכלך את המן למען הודיעך, מלמד שבאכילת המן ניתנה להם דעת, זהו שאמרו לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, שבאכילת מן ספגו דעת והשגות עליונות, והם מסוגלים לגלות את חכמת התורה והשגותיה העמוקות הגנוזות בה.	2142
	2143
	2144
	2145
המן ירד כל ימות השבוע והם נתברכו בהשגת דעת אלקים, אולם בשבת לא ירד המן, כי יום קדוש זה מלא מעצם טבעו בהשגות עליונות, הוא מבורך בקדושה יתירה, השבת הוא מעין עולם הבא הוא צורה עליונה הדומה ליצורה, בה גנו הקדוש ברוך הוא אוצרות החכמה העליונה, והאדם יכול אפוא לינוק ממנה את כל ההשגות העליונות, היא מיוחסת בפני עצמה ואינה צריכה לירידת המן כדי להתברך.	2146
	2147
	2148
	2149
וזהו שאמרו ברכו וקדשו שלא ירד המן כל עיקר, כיון שתכלית המן הוא ההשגות והדעה, ואת זה יוכלו להשיג מהשבת גופא בלי אמצעים אחרים, ולכן החכם ונבון הלב ישתדל לטעום בעצמו את טעם עונג השבת, לא ע"י אחרים לא ע"י מתורגמן, אלא ע"י יגיעה ועמל שיעמול בעצמו למצוא את הגילויים שיש בה, לנצל את הקדושה וההשגות הטמונות בשבת מלכתא, השבת הוא דוגמא של עוה"ב שכולו שבת, ורק ע"י יגיעה התבוננות והתבודדות, תופיע ותגלה לו מעט מן האור העליון. (פרי הארץ).	2150
	2151
	2152
	2153
	2154
	2155
מאמר מט	2156
ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו (בראשית ב' ג').	2157
עד כאן נתברכו הברואים ולא הימים, ועתה נתברך היום עצמו, וצ"ע הרי יום בחינת זמן הוא גדר מדה ומספר והיא בחינת הגבלה, וברכה פירושה התפשטות היפך ההגבלה, ומסיבה זו לא נתברכו שאר הימים, ואם כן קשה לכאורה איך תתכן בחינת ברכה ליום? אלא שבת היא בחינת הדבקות והרוחניות, ושלימותה היא בתוך עצמה ולא חסר בה כלום מבחוץ, וע"כ לא שייכת בה בחינת זמן שהוא הגבלה וחסרון כבחול, כי ככל אשר תתאמת השבת באדם, בה במדה יוצא הוא אל בחינת למעלה מן הזמן.	2158
	2159
	2160
	2161
	2162
וזהו אז"ל כל המענג את השבת זוכה לנחלה בלי מצרים, פירוש מי שזוכה לגדרה של השבת ואין לו כל צורך בעניני חול, וגם לא יתענג בעולם הזה אלא בענגו את השבת, וכבוד השבת ורוחניותה והשגתה הוא תענוגו האמיתי, הוא יוצא ממצב ההגבלה אל מצב אי ההגבלה, ברכת השבת היא ההתפשטות מקטנות הדעת המוגבלת במושגי העולם הזה, אל עולם הרוחניות שהוא נחלה בלי מצרים וזוהי הדרך אל העוה"ב.	2163
	2164
	2165
	2166
ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו, בצאת האדם מעולם ההגבלה אל בחינת חוץ לזמן, פי' חוץ להבחנות העוה"ז אז ויקדש אותו השבת מתקדשת, חולין פירושו דבר שאינו מזומן לכל תכלית נעלה, קודש לעומת זאת הוא בחינת הזימון כגדר הקידושין, לקדש את השבת פירושו להזדמן ולהתיחד רק לרוחניות השבת, וזהו גדר זכור את יום השבת לקדשו, כי בזה שהאדם מקדש את השבת נעשה גם הוא קדוש, כי זוהי הדבקות הפנימית ביותר, בבחינת והייתם קדושים כי קדוש אני ה' אלקיכם, דבקות זו היא בחינת העוה"ב.	2167
	2168
	2169
	2170
	2171
	2172
נמצאת למד כי גדר השבת הוא להסתלק מהערכים השלייליים המוגבלים של הגשמיות, ואיסורי המלאכה על כל גדריהם גם הם בבחינה זו, וזהו אומרם ז"ל (ביצה טז.) שכל המצוות נתנו בפרהסיא חוץ משבת שניתנה בצנעה, שנאמר אות היא ביני וביניכם, ופירשו בגמרא שמתן שכרה לא נתגלה, וכתב הר"י גיקטליא ז"ל, שמתן שכרה לא יתכן לגלותו, כי היא קדושת השבת שבפנים הלב שהוא עצם העוה"ב.	2173
	2174
	2175
	2176
	2177
	2178
	2179
	2180
	2181
	2182
מאמר נ	2183

ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו (בראשית ב' ג').	2184
השבת אינה בריאה חדשה, שהרי לא כתוב שה' ברא את השבת, כי אם ויכל אלקים ביום השביעי, שבו	2185
נגמרה הבריאה של ששת ימי בראשית, אלא שבשבת נשלמה הצורה של כל הבריאה, ביום זה לבשו כל	2186
ששת ימי המעשה צורה, ומהי הצורה שנקבעה ביום השבת, קדושה שכן כתוב ויברך אלקים את יום	2187
השביעי ויקדש אותו, כלומר שביום השבת עם גמר הבריאה נתקדשו כל העולמות העליונים והתחתונים	2188
שנבראו בששת ימי המעשה בקדושת השבת, נמצא איפוא שצורת כל הבריאה היא קדושה.	2189
ובמה מתבטאת קדושת השבת? בעונג, שהרי נצטוינו לשמור את השבת ולקדש אותה כדברי הכתוב, זכור	2190
את יום השבת לקדשו (שמות כ), ואיך עלינו לקדש את השבת? על ידי זה שנבלה בו בתענוגים, ולא עוד	2191
אלא שיש לקרוא את השבת בשם עונג, כדברי הנביא וקראת לשבת עונג (ישעיה נח), הרי מתגלה לנו	2192
שמהות הקדושה הוא עונג, נמצא שצורת כל הבריאה היא עונג ועידון.	2193
וכשנעמיק עוד יתברר שששת ימי המעשה הם בבחינת חומר לשבת, וכשם שהשבת הוא גמר הבריאה, כן	2194
הם ששת ימי המעשה התחלה לשבת, אי אפשר לשבת בלי ששת ימי המעשה, שהרי שבת הוא יום	2195
השביעי, ומשום כך כתב הרמב"ן שחובת זכירת השבת לקדשו אינה על יום השבת בלבד, כי אם על כל	2196
ימות השבוע שהם חלק מהשבת, ולכן מונים את כל הימים לא בשמות בפני עצמם, אלא מקשרים אותם	2197
לשבת, אחד בשבת, שני בשבת, שלישי בשבת (רמב"ן שמות כ' ח).	2198
והנה אי אפשר לנו לתאר בשום אופן את התענוג של ששת ימי המעשה, שהרי אין בכוחנו לתפוש את	2199
העונג ממה שנברא על כדור הארץ אף ביום אחד, כגון מאורות השמים, הפירות, הצמחים, הבריות, ועוד	2200
שבכל יום ויום מלבד העונג ממה שנברא בו, הולך ונתוסף עונג בזה שהצטרף והשלים כל מי שנברא	2201
בימים שלפניו, ועל אחת כמה וכמה העונג של היצירה מכל ששת ימי המעשה ביחד שהושלמה בהם כל	2202
הבריאה.	2203
וכל זה נתקדש בקדושת שבת שהיא צורת כל הבריאה, שהעונג והעידונים שנבראו בכל יום ויום, לא היו	2204
עד השבת אלא בבחינת חומר, ואילו בשבת קיבלו צורתם, וא"כ כמה רב העונג והעידון של יצירת ששת	2205
ימי המעשה לאחר שקיבלו צורתם, שהרי התענוגים שלהם הוא חול לגבי העונג של יום השבת, שהוא	2206
קדושה מופשטת ללא כל לבוש.	2207
וכשם שכל ימי בראשית הלכו והוסיפו בכל יום על השלמת הבריאה עד השבת, כן הוסיפו הימים לאחר	2208
שבת בראשית, אף לאחר שנתקדשו בצורה של קדושה, עוד השלמות והשלמות בכל יום ויום, והשבת	2209
שבאה לאחריה הוסיפה עליהם עוד קדושה על קדושה ועונג על גבי עונג, עד שהקודמים נחשבים בבחינת	2210
חול לגבי הבאים, וכן בכל שבוע ושבוע ובכל שבת ושבת עד לאין סוף ושיעור.	2211
והנה קדושת השבת באה דוקא על ידי תענוגים גשמיים כגון אכילה ושתייה, שהרי חז"ל דורשים זכור את	2212
יום השבת לקדשו זכרהו על היין (פסחים קט), שקדושת השבת באה על ידי היין, ואם אין לו יין או שהפת	2213
חביב עליו יותר מקדש על הפת, ואין קידוש אלא במקום סעודה, וכן אחז"ל שלא ניתנו שבתות וימים	2214
טובים אלא לאכילה ושתייה (ירושלמי שבת ט"ו), זה טיבה של נשמה יתרה בשבת, אוכל ושותה ואין נפשו	2215
קצה עליו (רש"י ביצה טז), הרי שקדושת השבת מתפשטת גם על התענוגים הגשמיים שגם הם נעשים	2216
קודש, וא"א לקדש את השבת כי אם על ידם, נמצא שכל הבריאה שהיא קדושה אינה מתבטאת כי אם ע"י	2217
תענוגים גשמיים.	2218
מכאן שגם התשובה אינה באה אלא על ידי תענוגים גשמיים, שהרי עיקר התשובה היא לתקן את הפגם	2219
בקדושה, ואם קדושה היא עונג הרי הפגם בקדושה הוא העדר העונג, ואין לתקנו אלא על ידי השלמת	2220
תענוגים גשמיים, וכן מצינו בדברי הכתובים (עזרא פ"ט), שעזרא בא לידי הכרה עמוקה מאד בחטאיו, עד	2221
שאמר אלקי בושתי ונכלמתי להרים פני אליך, כי עוונותינו רבו למעלה ראש ואשמתנו גדלה עד לשמים,	2222
ולכאורה היו צריכים להתאבל ולהצטער על החטאים ולהתענות ולהסתגף עליהם.	2223
והנה אנו רואים להיפך, כי כשהגיע ראש השנה שהוא יום הדין וראשון לעשרת ימי התשובה, אמר עזרא	2224
אל העם אל תתאבלו ואל תבכו, לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים כי קדוש היום לאדוננו (נחמיה ח), הרי	2225
שדוקא על ידי תענוגים גשמיים, כגון אכילת משמנים ושתיית ממתקים יש להגיע אל התשובה, והוא	2226
מוסיף כי קדוש היום לאדוננו, כלומר על ידי התענוגים הגשמיים האלה תקדשו את היום ותתקנו את הפגם	2227
בקדושה, ודוקא משום שקדוש היום הוא הגורם להתענג בתענוגים גשמיים.	2228
ולא עוד אלא לגבי יום הכפורים שהוא היום הקדוש ביותר, והכתוב מזהיר אותנו לפני ה' תטהרו, להיטהר	2229
ולשוב בתשובה לפני ה', גם על יום זה צייתה התורה לכבודו, כמ"ש בגמ' א"ל ריש גלותא לרב המנונא,	2230
מאי דכתיב לקדוש ה' מכובד? א"ל זה יום הכפורים שאין בו לא אכילה ולא שתייה, אמרה תורה כבדהו	2231
בכסות נקיה (שבת קיט), הרי שגם לשם קדושת יוה"כ יש להשתמש בעינוגים גשמיים כגון כסות נקיה,	2232
ועל ידי כך להיטהר ולבוא לידי תשובה.	2233

ועוד אומרים חז"ל, תני חייא בר רב מדיפתי ועניתם את נפשותיכם בתשעה, וכי בתשעה מתענין והלא בעשור מתענין? אלא לומר לך שכל האוכל ושותה בתשיעי כאילו התענה תשיעי ועשירי (יומא פא:), הרי שיעקר צורת התענוג הוא העונג, ובוהו שיקדים יום לפניו להתענג באכילה ושתיה השלים בזה את התענית, ומעלים עליו כאילו התענה גם ביום התשיעי והוסיף על הקדושה.	2234 2235 2236 2237
ואמנם מוצאים אנו שבכוחו של אדם להעלות גם ענינים גשמיים למצב של קדושה, הרי מקדיש אדם חתיכת בד לשם פרוכת לארון הקודש או למעיל לספר תורה, ואף אם האדם המנדב הוא רשע, מקבלים החפצים האלה ערך של קדושה והכל מנשקים אותם, וכן אם אדם נודר בהמה לקרבן, הרי היא נעשית קדושה ועולה לריח ניחוח לה', ולא עוד אלא מי שנהנה ממנה הוא מועל בקודש, ובאמת אין במציאות הבריאה ערכים גשמיים, כי כל העצמים בעולם הם מתחילת בריאתם רוחניים, אלא שהאדם בירידתו מהפך אותם לגשמיים.	2238 2239 2240 2241 2242 2243
הרי אדם הראשון מיסב בגן עדן היה, והיו מלאכי השרת צולים לו בשר ומסננין לו יין (סנהדרין נט:), ומתוך כל זה היה נהנה מזיו השכינה, ומה שהמלאכים אינם אוכלים ושותים, אין זה מתוך גודל מדרגתם, אלא להיפך משום שלא נתעלו למדרגה כזאת, ואין להם היכולת להתענג מהבריאה הגשמית שברא ה', ואותם שלושה מלאכים שבאו לאברהם אבינו ואכלו ושתו, התעלו בהשראתו של אברהם והגיעו למדרגה שיהיו ראויים ליהנות מתענוגים גשמיים.	2244 2245 2246 2247 2248
כפי שאומרים חז"ל, שבצדקתו של אותו צדיק ובשכר טורח שהטריח פתח להם הקב"ה פיהם ואכלו, שנאמר עומד עליהם תחת העץ ויאכלו (ילקוט וירא יח), ובתוך כך אנו יכולים להבין, כי ביום השבת או בימים הטובים ובימים הנוראים שהם ימי מנוחה וקדושה, מתעלים כל התענוגים הגשמיים לרוחניים, והאדם מתעלה על ידם למדרגות רוחניות עילאיות, ובא לידי השגה בצורת הבריאה ולידי הכרה עליונה שהיא התשובה.	2249 2250 2251 2252 2253
ולאחר שבאנו לידי כך שצורת השבת והתשובה הוא העונג, נבין למה הגיע אדם הראשון לידי תשובה דוקא ביום השבת, חז"ל אומרים ויצא קין מלפני ה', רב חמא בשם ר' חנינה בר' יצחק אמר יצא שמת, פגע בו אדם הראשון א"ל מה נעשה בדינך? א"ל עשיתי תשובה ונתפשרתי, התחיל מטפח על פניו ואמר, כך הוא כוחה של תשובה ואני לא ידעתי, מיד עמד ואמר מזמור שיר ליום השבת (בראשית רבא כב). הכרתו של אדה"ר בחומרת החטא היתה כ"כ גדולה, עד שלא עלה על דעתו שיתכן תיקון לחטא, והנה נתוודע לו מקין שיש אפשרות להתפטר, שמתחילה נגזר על קין להיות נע ונד, ולאחר התשובה הקיל עליו ונשארה הגזירה להיות נע בלבד, וזה היה חידוש אצל אדם הראשון וקרא בהתפעלות, כך הוא כוחה של תשובה ואני לא ידעתי.	2254 2255 2256 2257 2258 2259 2260 2261
ולכאורה כיון שבא לידי הכרה שהתשובה מועילה ואפשר לתקן את החטא, היה לו להתוודות ולשוב מיד, ולמה התחיל מזמור שיר ליום השבת? אלא שאדם הראשון הכיר שהתשובה באה על ידי העונג, ולכן קשורה התשובה עם השבת שהוא יום עונג והתחיל לומר, אמר שירה וזמרה קודם לוידוי לפני שאמר טוב להודות לה', ואמר שירה וזמר לאחר הוידוי לאחר שאמר טוב להודות לה'. (אור הצפון ח"ב עמ' קכב).	2262 2263 2264 2265 2266 2267
מאמר נא	2268
וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה (בראשית ב' ז'). על הפסוק הוא עשך ויכוננך אמרו חז"ל, שהקב"ה ובית דינו היו נמלכין על כל אבר ואבר שבאדם, מכאן יסוד גדול בגדולת האדם אף מצד גופו בלבד, שכל אבריו הנראים לעינינו רק כבשר גידים ועצמות, באמת הם חלקי חכמה עליונים מושגים רוחניים שנמלכו עליהן כביכול ובית דינו, בחכמה מרובה כזו נוצר גופו של אדם עוד קודם שניתנה בו הנשמה, כמו שכתוב וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה, ואח"כ כתוב ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה, ומתרגמינן לרוח ממללא.	2269 2270 2271 2272 2273 2274
נמצא שע"ז שנופחה בו הנשמה העליונה חלק אלוה ממעל, נעשה כל האדם לנפש חיה ולרוח ממללא, כל איבריו הבשר הגידים והעצמות שבו, שגם מתחילה נבנו במושגי חכמה עליונה, עלו ונתעלו עכשו לעליונות יתירה מאז, כי ניתוסף בהם כח חדש עליון שבעליונים, היא הנשמה הטהורה שנופחה באפו, ומאן דנפח מדליה הוא נפח, ואמרו חז"ל (ברכות י), מה הקב"ה ממלא את כל העולם כך הנשמה ממלאת את כל הגוף.	2275 2276 2277 2278 2279
לפי זה הוא אומר שמחוץ לעצם החכמה שבגופו של אדם הראשון, האירה לו נשמתו את כל חדרי גופו, והיה זך ומצוחצח כולו ממש, תדע שהרי אמרו חז"ל כי מלאכי השרת טעו בו ובקשו לומר לפניו קדוש, והפיל עליו הקב"ה תרדמה וידעו כי אינו אלא נברא, ואם היו מכירין בו איזה גשם שהוא, איך טעו לחשוב אותו לכורא? אלא ודאי שכל גופו ואבריו היו חלקי חכמה רוחניים עליונים.	2280 2281 2282 2283

והנה מבואר בראשונים שכל מה שהוזכר בתורה, יד ה' עיני ה' אזני ה' וכדומה, לא בא אלא לשבר את האזן, ומזה גופא יש ללמוד כי אברי גוף האדם רוחניים הם בעיקרם מלאים חכמה אלקית, שהרי עצם המשל לשבר את האזן בדמות האיברים הנמצאים באדם, על כרחך בא ללמד ונמצא למד, שאיבריו של אדם מושגי חכמה עליונים הם, שיש להם דמיון להקב"ה כביכול, שאם לא כן אין מקום כלל למשל כזה אף לשבר את האזן, נמצא שאותם חלקי חכמה אשר צומצמו באדם בתמונת יד ורגל וכדו', הם בבואה של החכמה העליונה שאין לנו בה כל מושג ותפישה.	2284 2285 2286 2287 2288 2289
וכל זה שאמרנו על ערכם של אברי האדם אינם באדם הראשון לבד, אלא כל המין האנושי נוצר בצלם אלקים ובחכמה רוחנית עליונה, אמרו חז"ל (ב"ר לו) על אנשי דור המבול שהתינוקות שבהם היו מהלכים מיד כשנולדו ונלחמו עם שדים, ומעשה היה בתינוק שנולד ושלחתו אמו להביא צור לחתוך בו את טבורו, ופגע בו שד אחד ואמר לו, לך ואמור לאמך שאלמלא לא האיר השחר הייתי הורגך, והשיב לו התינוק לך אתה ואמור לאמך, שאלמלא כבר נחתך טבורי הייתי אני הורג אותך.	2290 2291 2292 2293 2294
והרי לחימה זו עם שדים אינה ודאי מלחמה גשמית אלא רוחנית, וע"כ אתה אומר שאף לאחר שחטא אדם שנתמעטה קומתו ונתגשם, וכן בכל הדורות שלאחריו שהיו מכעיסים ובאים ונתגשמו יותר ויותר, לא הייתה התגשמות זו אלא כיסוי חיצוני בלבד כקליפה על הפרי, אבל בתוך האדם נשארה מציאותו האמיתית בכל מצב שהוא.	2295 2296 2297 2298
וכן אתה מוצא אף בעשו הרשע, שהיה רחוק יותר מעשרים דורות מאדם הראשון, ועברו תקופות אחר תקופות של התמעטות, ובכל זאת אמר לו יעקב ראיתי פניך כראות פני אלקים (בראשית ל"ג), הרי שיש לראות גם בפניו של רשע כעשו פני מלאך, אלא שבני האדם נתכסו בקליפה חיצונית ע"י החטאים כאמור, ולאור חושי עיניו לא נראית עצמותם הרוחנית.	2299 2300 2301 2302
אכן גם לאחר שחטא האדם והתגשם, התקין הקב"ה שמתוך ההתגשמות עצמה יאיר אור חדש על האדם ויתגלה בו מקורות חכמה עליונים, אשר יהיה בכוחם לחדור דרך כיסויי החיצונים ולהחזירו לקדמותו הרוחנית, כתוב בתורה ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם, ואמרו חז"ל בתורתו של ר' מאיר מצאו כתוב כתנות אור (בר"ר פ' כ').	2303 2304 2305 2306
פירוש הדברים שהכתנות שעשה הקב"ה לאדם שהן לכאורה כסוי גשמי, היה בהן אור רב שהוסיפו חכמה לאדם, וגילו לו מעלות והלכות חדשות כדי להאיר ולהעלות את גופו, עד שלא חטא כתוב ויהיו שניהם ערומים ולא יתבוששו, כי היו מוארים בחכמה העליונה מכף רגלם ועד קדקדם, ללא שום הגשמה ולא היה מקום כלל לרגש של בושה, אבל לאחר שחטאו ונדבק בהם משהו מן ההתגשמות, נתגלה בהם רגש של בושה וידעו כי ערומים הם.	2307 2308 2309 2310 2311
והנה תפר להם הקב"ה כתנות והאיר להם בזה את עצם גופניותם, שעמדו מתוך כך על מעלת הבושה, ונתחדשה להם תורת הצניעות שיש בה משום מדרגה רוחנית עילאה, וניתן להם מקום לחזור מתוך עצם התגשמות זו לאורם הקדמון ולמקור חכמתם העליונה.	2312 2313 2314
ולאחר כמה דורות, כשנתן הקב"ה לישראל תורה שלמה של תרי"ג מצות כנגד כל אבר ואבר שבאדם, הוסיף להם אור אלקי כדברי הכתוב, כי נר מצוה ותורה אור (משלי ו'), שמטרתו להרבות חכמה עליונה ולהחדירה בכל המחיצות הגופניות והקליפות החיצוניות שנתדבקו באדם על ידי החטאים, כדי לחשוף בהן את הנפש החיה והרוח ממללא של האדם הקדמוני.	2315 2316 2317 2318
ומפלא הדבר עד כמה בכוחו של האדם להפוך את העצמים הנראים לנו כגשמיים למטרות רוחניות עליונות, הכתוב אומר עם זו יצרתי לי תהלתי יספור, אמרו חז"ל (ילקוט רמז סב), וכי כל בריותיו אין משבחין אותו, והלא כבר נאמר ממזרח שמש עד מבוא גדול שמי בגויים, מכאן שאין ערב לו אלא של ישראל, וכן אמרו בירושלמי (סוכה פ"ה ה"ד), אעפ"י שיש לו להקב"ה כמה קילוסין, חביב הוא קילוסן של ישראל יותר מכל, מאי טעמא נעים זמירות ישראל, ואתה קדוש יושב תהלות ישראל.	2319 2320 2321 2322 2323
והנה התואר נעים זמירות ישראל נאמר על דוד המלך ע"ה, הוא הגיע לשיא המדרגה לזמר ולספר תהלתו של הקב"ה, עד שנאמר עליו נעים זמירות ישראל, וחז"ל המשילו עליו משל לחבורה שהיתה מבקשת לומר הימנון למלך, אמר להם כולכם נעימים ומי מנעים זמירותיהם של ישראל דוד בן ישי (ילקוט שם), ובמה הביע דוד את זמירותיו ותהלותיו לפני ה' ? על ידי נבל וכנור כמ"ש עורה כבודי עורה הנבל וכנור אעירה שחר, אודך בעמים ה' אזמרך בלאומים.	2324 2325 2326 2327 2328
והרי הכלים האלה הנבל והכנור עשויים מעצמים גשמיים, מעץ דומם ומגידי בהמה מתה, ובכל זאת היה בכוחו של דוד על ידי נגיעת אצבעותיו להשמיע צלילים כה נפלאים, ולהביע קילוסים לפני הקב"ה שהיו חביבים לו מכל התהלות והתשבחות שבעולם, ושהם תכלית היצירה, הוי אומר שיש באברים של האדם אור כה רב, שבכוחם להפיח רוח בדברים הגשמיים הפשוטים ולדובב אותם בחכמה עליונה, עד כדי להנעים לפני הקב"ה יותר מכל הבריאה. (אור הצפון ח"א עמ' מא).	2329 2330 2331 2332 2333

	2334
מאמר נב	2335
ווייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה (בראשית ב' ז').	2336
אז"ל מאי וייצר תרין יודין, כדר"ש בן פזי אוי לי מיצרי אוי לי מיוצרי (עירובין יח.), ויפלא מה חידוש	2337
הודיעונו בזה, הכי לא נדע כי יש יצה"ר? אמנם יסוד גדול הורונו בזה, כי מטבע האדם כשיכסוף לאיזה	2338
דבר ובל יוכל להשיגו, היה רוצה ומשתוקק שבל יכסוף כלל אחרי כי לא ישיג חפצו, וזה לתת לאדם כור	2339
הבחנה כענין הכ' הציבי לך ציונים, כאדם ההולך בדרך למרחק ומסמן הקילומטרים, שידע כמה עבר	2340
וכמה יש לו עוד ללכת, ובאין ציונים בל ידע איפה הוא.	2341
כן נתנו חז"ל בחכמתם לאדם לבחון ולדעת תמיד את מצבו ומעמדו, עת ירגיש בעצמו כי ידאג על אוי לי	2342
מיצרי היינו על חפצי הגוף, וכמו כן ידאג גם על אוי לי מיוצרי, על חפצי שמים וצרכי נפשו באופן הזה,	2343
אף כי באמת צריך לדאוג על הנפש באין ערך יותר מכאשר ידאג על הגוף, עכ"ז טוב הוא כי מה לעשות	2344
אחרי כי כן נברא.	2345
אמנם אם על אוי לי מיצרי ידאג ויצטער יותר מאשר על אוי לי מיוצרי זה לאות כי חולה הנהו, וכל עוד	2346
שדאגתו על אוי לי מיצרי יותר מן אוי לי מיוצרי, עד שבחמדת הממון ובכל מאויי הגוף דאגתו רבה,	2347
ולעומת זה דאגתו להצלחת הנפש וכן הדאגה לאחריתו פחותה בו, זה לאות כי הוא עוד יותר חולה, ואם	2348
דאגתו על אוי לי מיצרי מרובה בו בתכלית הריבוי, ועל אוי לי מיוצרי בתכלית המיעוט, זה לאות כי הנהו	2349
גוסס רח"ל.	2350
ועל מצרף חכמה למדונו חז"ל במאמר קצר, אשר למדו זאת ברוב חכמתם מאות אחת בתורה, מיתור של	2351
י' בכתוב וייצר בשני יודין, מה שחכמי הפילוסופים ירבו על זה ספרים שלמים תגלה לנו התורה באות	2352
אחת, והנה הרגיל לאכול בזמן ידוע, ובבוא הזמן הזה ויעבור עוד מעט ובל יכסוף עוד לאכול, יתפלא	2353
וישתומם על שינוי זה, מדוע נפקד ממנו כוסף האכילה, אמנם מי שהוא חולה גדול, בל יתפלא על	2354
ההשתנות שבו גם אם תרבה מאד, ואי פליאתו יהיה לאות על עוצם מחלתו.	2355
הן אמנם חז"ל מסרו לנו כור מבחן לאדם, לבחון ולצרף את מצבו בו אם חולה מסוכן הוא רח"ל, אך	2356
בהמצאו בו כי הנהו חולה, הלא עליו להצטער ולדאוג הרבה על זה, איך יכשר בעיניו כזה לדאוג בתכלית	2357
על הגוף הכלה, לדאוג על דירה לא לו, דירה סרוחה שניתנה לו ליום אחד, ולעזוב מבטו ומגמתו מעל	2358
דירתו שהיא דירת מלכים דירת עולם, להיות עמוס בתכלית בכל שכלו ומחשבתו ובכל תחבולותיו על אוי	2359
לי מיצרי, ולעזוב בתכלית כל המחשבות מאוי לי מיוצרי. (חכמה ומוסר ח"א מא' ע"ט).	2360
	2361
מאמר נג	2362
ווייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה (בראשית ב' ז').	2363
בעולם כל הדברים נמשכים אחרי השורש, כשאנו רואים אילן מוציא תפוחים, אנו מבינים כי בשורשו	2364
תפוחים, אילן מוציא רמונים אנו מבינים כי בשורשו רמונים, אילן מוציא ענבים שורשו ענב, אילן מוציא	2365
קוצים ודרדרים שורשו קוץ ודרדר, והנה כאשר נעייין בשורש האדם, נמצא כי שורשו השם ית' כנאמר	2366
ויפח באפיו נשמת חיים, ואם כן צריך להמצא בפריו היינו פעולותיו ממה שנמצא בהשורש, ולכן תשוקת	2367
החכמים להתחכם במהלך הכוכבים ומזלות כי הם שורשם מלמעלה, וימשיכו פעולתם מעליונים ככל	2368
הדברים הנמשכים לשורשם.	2369
והכוכבים והמלאכים תשוקתם לעשות רצון קונם כי הוא יתברך שורשם, ולכן האדם שנברא בצלם אלקים	2370
צריך להמצא בו כל תשוקתו לעשות רצון קונו, היינו עבודת אלקים, ומעתה על פי זה יבחן האדם אל מה	2371
תשוקתו, אם למעלה שורשו למעלה, ואם אל דברים החומריים, שורשו רח"ל למטה וימות כבהמה ח"ו,	2372
ודברנו עוד כי חסד גדול עשה ה' עם האדם, כי מי ששורשו תפוח אי אפשר לגדל רמון וכדומה, לא כן	2373
האדם אם שורשו נתהווה קוצים ודרדרים, לא סגר בעדם דלתי תשובה, ויכול לשנות השורש אשרי אדם	2374
יעשה לו זאת. (חכמה ומוסר ח"א מא' קס"ו).	2375
	2376
מאמר נד	2377
ווייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה (בראשית ב' ז').	2378
יש להבין מאי מעליותא של ויהי האדם לנפש חיה, הרי גם בכל הנבראים כתיב נפש חיה, ועוד למה לא	2379
כתוב בתחילה גבי בריאת האדם לנפש חיה, ונראה בביאור נפש חיה שהנפש חיה אצלו, כלומר שהוטבע	2380
בנפש כל חי להכריחו בכל מנהגו ותולדתו, וא"א לו להטותו בכל מה שירצה, שמעולם לא מצינו בברואים	2381
שינו טבעם, א"א לנמלה שתהא עצלנית, או חתולה לא תהיה נקיה, או גמל לא יהיה צנוע וכדומה.	2382

אבל באדם כתיב וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים, שהאדם נברא בשני	2383
כחות מתנגדים זה לזה, עפר מן האדמה הוא כח החומר הגס המתאווה רק לחומריות שהוא כח העפר בלתי	2384
מושג לכח רוחני, וחלק זה כבהמה ממש, אבל נופח באפיו של עפר זה כח רוחני דק מתחת כסא כבודו ית'	2385
הנקרא נשמת חיים, וכמאמרם ז"ל מאן דנפח מדיליה נפח.	2386
וכח זה לגמרי רוחני הוא אין לו שום מושג למה שנקרא חומר, והרי הוא כמלאך ועוד יותר מזה, ומכאן	2387
נוצרה הבחירה באדם, כי נילוש כעיסה זו שבכל חלק קטן ממנה מעורבים שני דברים יחד אשר נעשו גוש	2388
אחד, חומר ורוח בהמה ומלאך בכל חלקיו, מדמו אבריו ונפשו וזה האדם.	2389
נמצא תכלית האדם וחובתו בעולמו, שיעבוד עם שני כחות מנוגדים אלו, וילחם מלחמת רוחו ונשמתו	2390
להכניע כחות חומריו תחת ממשלת השכל בבחירתו בחיים, כשם שכל הברואים הפחותים ממנו פועלים	2391
בהכרח טבעם למלא רצון בוראם ומשיגים מטרתם, כי א"א להם אחרת, וכמו מלאכי מעלה אשר כולם	2392
אהובים וברורים, כולם קדושים ורוחניים, המה לא ישיגו החומר בשום אופן, ופועלים ברוחם בהכרח	2393
לרצון בוראם, כן נתבע האדם עם כח בחירתו שיש בידו, לבחור ולהמשיל עלי עפר חומריו את רוחו	2394
ונשמתו, שלא יתאוה ולא ימשך אלא לרוחניות בלבד.	2395
וזהו שאמר הכ' ויהי האדם לנפש חיה, כי נתן בו הבו"ל כח זה להכניע חומריו תחת ממשלת נשמתו,	2396
ול להיות בו נפש חיה דוגמת מלאכי אלקים וברואי ארץ אשר פועלים בהכרח בל ישונה, אמנם האדם מעבד	2397
בעצמו טבע קדוש זה להיות נפש חיה, וזוהי המעלה הגדולה שבאדם יותר מכל הברואים, כשרון בחירתו	2398
אשר נתן בו, כי אין לו הכרח לפעול בטבעו ויכול לבחור בטוב וגם ברע, ויכול לעלות ולהטביע בנפשו	2399
להכריח עצמו להיות נפש חיה למלא רצון בוראו לטוב לו, ככל הנבראים העושים רצון קונם בהכרח	2400
טבעם, ולזה שכרו ישולם כי הוא המניע והגורם ליצירת מדרגה רמה זו. (אור יהל ח"ב).	2401
	2402
מאמר נה	2403
וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה (בראשית ב' ז').	2404
דרש רב נחמן בר רב חסדא (ברכות סא:), מאי דכתיב וייצר ה' את האדם בשני יודין, אלא כדר"ש בן פזי	2405
דאר"ש בן פזי, אוי לי מיוצרי ואוי לי מיצרי, אי נמי כדר' ירמיה בן אלעזר דאריב"א דו פרצופין ברא	2406
הקב"ה באדם הראשון שנאמר אהור וקדם צרתני, רב ושמואל חד אמר פרצוף היינו דכתיב וייצר, אלא	2407
למ"ד זנב מאי וייצר כדר"ש בן פזי.	2408
האשה הזו שניתנה לאדם, היא היתה הסרסור לחטא של אדם הראשון לעבור את פי ה', כי הרי הנחש לא	2409
היה בכחו לבוא בעצמו להסית את האדם, ורק על ידי האשה קלע את החצים להחטיא את האדם, יוצא	2410
איפוא שבלא האשה לא היה החטא, ולא היתה המיתה בעולם, וממנה שורש היצר.	2411
הנה יש לנו האדם, האשה, והנחש, בחינת האדם הוא שכל זך וישר, בחינת הנחש עפר לחמו, והאשה היא	2412
חלק ההנאה ראש לכל התאוות, הרי השכל בלבד הוא מלאך אלקי קדוש, ואי אפשר בשום אופן שיגיע	2413
אליו הנחש לעשות דבר בלא טעם, ואיך יעבור עבירה? אלא אם כן הסרסור שהוא הכח המתאווה יביא אתו	2414
טענותיו של הנחש עד שיוציא מחשבתו אל הפועל, כי רק ההנאה היא סרסור כל החטאים, היינו הטבע	2415
שהוא החומר המתאווה.	2416
מעולם תמהתי הרי כל כח היצר הוא מהזוהמא שהטיל הנחש, אבל חטא זה כיצד התחולל? הלא עדיין לא	2417
שלטה הזוהמא באדם יציר כפיו של הקב"ה? וכבר כתבו שכל ענין תחיית המתים הוא שלא יהיו כילודי	2418
אשה, אלא כיצורי השי"ת בתכלית הקדושה, ואם כן איך חטא האדם בטרם שטעם טעם חטא?	2419
התשובה היא שגרמה לכך האשה שדעתה קלה עליה, כמאמר חז"ל (שבת לג) נשים דעתן קלות, היינו	2420
שגדרן של הנשים הוא חלישות הדעת, פירוש הדבר שאין האדם מכוון את כל צרכיו למטרה טהורה אחת,	2421
האכילה כקרבן, והשולחן כמזבח וכדומה, כל זה אי אפשר אלא בהתגברות שכל האדם יציר כפיו של	2422
הקב"ה, בלא שום היסח הדעת אף לרגע אחד, וזהו פירוש וייצר בשני יודי"ן בשני חלקים.	2423
ובגמרא נחלקו אם נברא בשני פרצופים או זנב, למאן דאמר שני פרצופים הכוונה היא שראשית החטא בא	2424
מעיוות השכל, ולמאן דאמר בזנב סיבת החטא באה מצד התאוה, וזהו דקאמר בשלמא למאן דאמר פרצוף	2425
היינו דכתיב וייצר בשני יודין, שהשכל הרם יוכל גם לעקם דרכיו להיות מתנגד בכחו להלחם עם	2426
הקדושה, אלא למאן דאמר זנב מאי וייצר, איך תעזי תאוה שפלה להלחם בכל הקדוש? ומשני כדר"ש בן	2427
פזי דאמר אוי לי מיוצרי אוי לי מיצרי, להורות שאמנם גם היצר השפל יוכל להלחם ע"י סרסור התאוה	2428
עם הקדושה עצמה, כמו שאנו רואים שאדם הראשון אף קודם הזוהמא חטא על ידי האשה שהיא בחינת	2429
הטבע.	2430

וזהו שאמר אדם הראשון האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי ואוכל, ובמדרש רבה שם אכלתי ואוכל עוד,	2431
ולכאורה מה תשובה היא זו? אלא שהכיר אדם תכלית ושורש החטא מעקבות החמר הכרוך בו, והכיר	2432
שלא בנקל יפרד ממנו, וזה לאות שהבחין ביצירתו עד כמה חזק כח החומר לעזור עיני שכלו.	2433
נמצא כי האדם הזה תכלית יצירתו היא שימלא כוונת השי"ת, להפריד כל סיג ופסולת של מחשבה אחרת,	2434
זולת הימשכותו למחשבת ה' בתכלית הקדושה, וזהו שאמר הכתוב אשרי הגבר אשר תייסרנו י"ה	2435
ומתורתך תלמדנו, היינו שהתורה הקדושה תלמד לאדם דעת, עד כמה צריך הוא לייסר עצמו לצרף את	2436
מעשיו צירוף אחרי צירוף. (אור יהל ח"א).	2437
	2438
מאמר נו	2439
וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה (בראשית ב' ז').	2440
אף בהמה וחיה נקראו נפש חיה, אך זו של אדם חיה שבכולן שנתוסף בו דעה ודיבור רש"י, על ידי הדעה	2441
והדיבור חי האדם יותר מכל בעלי חיים, בכחות אלה הוא מסוגל להתחבר אל אחרים, הוא מתיחס אל	2442
דברים ותופעות מכיר אותם ומשתמש בהם, הוא מתיחס אל בני אדם אחרים ובונה עמהם חברה אנושית,	2443
וכבר הגדירו הפילוסופים את האדם כיצור חברתי, אפילו יחסנו אל הבורא בנוי על כח הדיבור, הן הקב"ה	2444
מדבר אל האדם והן האדם מדבר אליו ית', הכל בכח הדיבור! הרי תפילה וק"ש הרהור לאו כדיבור דמי,	2445
וצריך דוקא לדבר אל השי"ת.	2446
ר' חנינא בן תרדיון אומר שנים שיושבים ויש ביניהן דברי תורה שכינה שרויה ביניהם, מנין שאפילו אחד	2447
שיושב ושונה שמעלה עליו הכתוב כאילו קיים את התורה כולה, שנא' ישב בדד וידום כי נטל עליו (אבות	2448
ג'), מעיר המהר"ל כי שנים שיש ביניהם ד"ת שכינה שרויה ביניהם, אחד שיושב ושונה יש לו שכר, אבל	2449
לא נאמר ששכינה שורה עליו, כי שנים הלומדים מדברים בדברי תורה, משא"כ אחד הלומד הרי אין לו	2450
אל מי לדבר ואין זו תורה שלימה, והשכינה שורה רק בתורה שלימה, נמצא כי השכינה שורה דוקא	2451
בדיבור בתורה! כי כח הדיבור הוא המכשיר לדבקות, לומדים בזה כי החיבור הגמור אל התורה הוא דוקא	2452
על ידי הדיבור.	2453
התשובה צריכה להיות דוקא עם וידוי, וכתב הרמב"ם כל מצוות התורה אם עבר אדם על אחת מהן,	2454
כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתוודות לפני האל ב"ה, הרי מצות עשה הוא הוידוי, והתשובה היא	2455
תנאי בוידוי, כי כל המתודה בדברים ולא גמר בלבו לעזוב הרי זה דומה לטובל ושרץ בידו, שאין הטבילה	2456
מועלת לו עד שישליך השרץ.	2457
מכאן החומר של לשון הרע, כח הדיבור הוא המכשיר שניתן לנו לחבר ולקרב, והמדבר לה"ר משתמש	2458
במכשיר הקירוב לפירוד ולשנאה, לכן כל האומר לה"ר מסלק השכינה מלמטה למעלה, תדע לך מה דוד	2459
אומר, נפשי בתוך לבאים אשכבה להטים בני אדם, שיניהם חנית וחצים ולשונם חרב חדה, מה כתיב	2460
אחריו רומה על שמים אלקים, אמר דוד רבש"ע מה השכינה עושה למטה סלק את השכינה לרקיע (דב"ר	2461
ח' י').	2462
השכינה היא תכלית הקירוב והאהבה, כאשר בני אדם משתמשים במכשיר הקירוב והאהבה לפירוד	2463
ושנאה, אין לשכינה מקום בעולם! ומקרא מלא הוא כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחנך להצילך והיה מחנך	2464
קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך, תרגום ולא יחזי בך עבירת פתגם (כי תצא), על ידי עבירת	2465
דיבור השכינה מסתלקת מישראל! אמר ר' יצחק מאי דכתיב האמנם אלם צדק תדברון מישירים תשפטו	2466
בני אדם? מה אומנותו של אדם בעולם הזה ישים עצמו כאלם, יכול אף לדברי תורה תלמוד לומר צדק	2467
תדברון, יכול יגיס דעתו תלמוד לומר מישירים תשפטו בני אדם (חולין פט).	2468
הרי אומנותו של אדם בעוה"ז הוא לשים עצמו כאילם! האומנות היא לא להיות פטפטן! מאז שהתינוק	2469
יודע לדבר הוא מפטפט ככל העולה על רוחו, לשתוק צריך ללמוד כי השתיקה היא אומנות גדולה, ודוקא	2470
בה ניכר הבר דעת, מהותו של האדם היא בדידות רק בה מתפתחים כחות נפשו, כשהוא יוצא מבדידותו	2471
ומתחבר אל מה שסביב לו, אז נהיה הדיבור בפיו המכשיר המקשרו ומחברו בקשר אמיתי.	2472
והננו רואים בחז"ל את דקות הדברים, בתורה צריך דוקא לדבר וכמ"ש לעיל על פי המהר"ל, אבל גם	2473
בתורה כשהוא מרגיש קצת שיגיס דעתו, כבר צריך לעצור ולחזור לישרותו, כי הדיבור בתורה צריך	2474
להיות מכשיר טהור מאד! לא היתה כוונתנו בפרק זה להטיף מוסר על שמירת הלשון, אלא לרדת לעומקו	2475
של כח הדיבור, כי האדם הוא החי שבכל הנבראים דוקא בדעה ודיבור שלו.	2476
על הסוד הגדול של כח הדיבור אמר הנביא (עמוס ד'), כי הנה יוצר הרים ובורא רוח ומגיד לאדם מה	2477
שיחו, וזהיר כאן את האדם מחמת היותו בזה העולם השפל, ואינו רואה ומשיג הבנין או ההריסה ח"ו	2478
הנעשים בעולמות מכל דיבור ודיבור שלו, ויכול להעלות על דעתו ח"ו לומר, במה נחשב דיבור ושיחה	2479
קלה שתפעול שום פעולה וענין בעולם, אבל ידע נאמנה שכל דיבור ושיחה קלה שלו לכל אשר יבטא	2480

בשפתיו לא נאבד ואינו הולך לבטלה (נפש החיים א'), הוא אשר אמרו חז"ל אפילו שיחה קלה שבין איש ואשתו מגידין לו בשעת הדין (חגיגה ה:), רק בשעת הדין בעולם האמת מגידיים לאדם עד היכן מגיע כוחה של שיחה קלה.	2481 2482 2483
עד כה ביררנו את כוונת דברי רש"י, שהאדם הוא החי שבכל הנבראים שנתוספה בו דעה ודיבור, בזה נכללים כל בני אדם, כי לכולם יש מושכלות ראשונים ושפה, והרי כל הנבראים נחלקים לארבעה סוגים, דומם, צומח, חי, מדבר, מהותו של הצומח הוא כח הצמיחה, ומהותו של החי הוא חיותו שהוא מרגיש ומתנועע, מהות האדם הוא כח הדיבור, והנה ידועים דברי הכוזרי שמחלק את הנבראים לחמישה סוגים, דומם, צומח, חי, מדבר, וישראל, מהו הכח המעמיד של הכלל ישראל אם הוא למעלה מהמדבר?	2484 2485 2486 2487 2488
הרי בעל כרחך גם האדם מישראל הוא מדבר! הכוזרי מבאר כי מהותו של הכלל ישראל הוא הענין האלקי, מכל מקום גם בכח הדיבור שונה הכלל ישראל שינוי מהותי מכל אוה"ע, ורוממתנו מכל הלשונות אנו אומרים בתפילת יו"ט, ועד היכן הדברים מגיעים למעשה אצל הכלל ישראל, אנו לומדים מהסוגיא דלעולם ידבר אדם בלשון נקיה בריש פסחים.	2489 2490 2491 2492
הנהו תרי תלמידי הוו יתבי קמיה דהלל, חד אחר מפני מה בוצרין בטהרה ואין מוסקין בטהרה, וחד אמר מפני מה בוצרין בטהרה ומוסקין בטומאה, אמר הלל מובטח אני בזה שמורה הוראות בישראל, ולא היו ימים מועטים עד שהורה הוראות בישראל, תלתי כהני חד אמר להו הגיעני כפול מלחם הפנים, וחד אמר הגיעני כזית, וחד אמר הגיעני כזנב הלטאה, בדקו אחריו ומצאו בו שמץ פסול.	2493 2494 2495 2496
והא אין בודקין מהמזבח ולמעלה? לא תימא שמץ פסול אלא שחץ פסול, רש"י הוא עצמו היה גס רוח ומבזה קדשי שמים ואין ראוי לשמש, הרי ראו בתלמיד שדקדק לא להזכיר מלת טומאה, והיו בטוחים בו שיהיה אדם גדול וכן היה, ולהיפך הכהן שאמר הגיעני כזנב הלטאה, והלטאה היא מהשמונה שרצים פסלוהו לעבודה, הרגשה עדינה כזאת בלשון נקיה נמצאת רק אצל הכלל ישראל ורוממתנו מכל הלשונות!	2497 2498 2499 2500
(עלי שור ח"ב עמ' ל"ד).	2501
	2502
מאמר נו	2503
וויצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה (בראשית ב' ז').	2504
רש"י ז"ל הלא אף בהמה וחיה נקראו נפש חיה? ויתרין כי זו הנפש של אדם חיה שבכולן שניתוסף לו דעה ודיבור, לנפש חיה לרוח ממללא, והרמב"ן ז"ל כתב, ויהי האדם לנפש חיה כי בנשמה הזאת ישכיל וידבר ובה יעשה כל מעשה, וכל הנפשות וכוחותן לה תהיינה, והלמ"ד של לנפש הוא למ"ד הקנין כמו לך אדני המלך, או יאמר שחזר כולו נפש חיה והפך לאיש אחר, כי כל יצירותיו היו עתה לנפש הזאת עכ"ל.	2505 2506 2507 2508
ויש לבאר הדברים, כי כמו שנפש הצומח הוא שם עצם הצומח, ובלעדו לא מקרי צומח רק דומם, כן צורת האדם הוא הדעה והדיבור זהו עצם האדם, לא שזה מעלה באדם אלא זה מציאות האדם, ובלעדו הרי הוא כבעל חי, וכמו כח הצמיחה שבצומח מעורב בכל חלקי הצומח, ואין מקום בצומח שלא תשלוט עליו הצמיחה, וכשיופסק משורשי הצמיחה מיד יופסק ויוכרת צמיחתו וישוב לדומם, וכמו הנפש החיוני בבעל חי מעורבים ונמזגים בכל הגופים בתכלית ההתקשרות, עד שבמציאות אין מקום בסוג חי בלי נפש החי, בכל אבר ואבר ובכל עורק מגיע כח החיוני ושולט בו, וכשיופסק ממקום קטן שבו לא נקרא חי.	2509 2510 2511 2512
כן האדם כיון שכל עצמותו היינו צורתו, שעל זה נקרא אדם הוא הדעה והדיבור שבו, שלא יהיה מקום באדם שלא ישלוט עליו הדעה והדיבור, כעין שפירש רש"י בקרבן, צריך שיהיה שולט טעם המלח בקרבן כמו בינה באדם, שכל האברים וכל היצירות שבו צריכים להיות קשורים בדעת האדם וקנוין לו לעולם, עד שע"י שליטת הדעת נהפך לאיש אחר, וכל מעשה שיעשה שייך לומר זאת פעולת אדם, וזה מטרת האדם שהדעה והשכל ישלטו על האברים, עד ששום פעולה לא תצא מרשותם והסכמתם.	2513 2514 2515 2516
וזהו עומק דברי הרמב"ן ז"ל, בביאורו הפסוק ויהי האדם לנפש חיה, כי כל האדם צריך להיות לקנין לנפש חיה, שכל המעשים יהיו נעשים רק ע"י נפש חיה שהוא השכל והדעת, שע"י הדעת נהפך האדם לאיש אחר, שאין לך מעשה ותנועה שלא ישלוט שם כח הדעת, ומנהיג את הפעולה בחשבון צדק.	2517 2518 2519
והנה זה היתה מדרגת אדם הראשון קודם החטא כשנפח בו הקב"ה נשמת חיים, מיד השיג מדרגה זו של ויהי האדם לנפש חיה, כי נהפך לאיש אחר, שלא היה בו חלק שלא היה מעורב וממוזג בו כח הדעת, כמו מלח הנבלע בבשר שאין חלק בבשר שאין בו טעם מלח, וכל תנועותיו קשורות בחפץ הדעת, עד שמלאכי השרת בקשו לומר לפניו קדוש.	2520 2521 2522 2523
ולכן כתבה התורה ללכת בכל דרכיו אצל יראה, שהוא פירוש על כח היראה, כי מה נקרא יראה? ללכת בכל דרכיו ולא ישייר אף פעולה אחת היפוך המכוון הזה, וכן כתבה התורה בכל לבבך אצל אהבה שזהו פירוש על מדת אהבה, כי מה נקרא אהבה? בכל לבבך, שכל ההרגשות שבלב מקושרים לעבודת ה', ולא ימצא בו אפילו הרגשה אחת היפוך המכוון הזה.	2524 2525 2526 2527 2528 2529 2530

וזה מה שכתב הרמב"ן ז"ל ויהי האדם לנפש חיה, שכל הנפשות וכוחותן לה תהיינה, והלמ"ד הוא למ"ד	2531
הקנין כמו לך אני אדוני המלך, שצריך להיות הממשלה של השכל על הנפש על כל המעשים ועל כל	2532
ההרגשות, וזהו בחינת יראה ואהבה, כמו הציור של לך אני אדוני המלך הן במעשה והן בלב. (חיי	2533
המוסר).	2534
	2535
מאמר נח	2536
וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה (בראשית ב' ז').	2537
אדם הראשון בחיר היצורים ויציר כפיו של הקב"ה, גם עוד טרם נזרקה בו נשמה היה גופו רוחני ושכלי,	2538
על כל אבר ואבר היה נמלך הקב"ה עם בית דינו איך לברוא אותו, כמו על בריאת האדם בכללו כדאיתא	2539
(בבר"ר יב), כביכול ובי"ד נמנין על כל אבר ואבר שנאמר הוא עשך ויכוננך, ואם הקב"ה ובית דינו היו	2540
נמנין איך להעמיד את גופו, הרי מובן כמה חכמה רוחנית יש בו.	2541
עוד בהיותו גולם כבר היה מבחר הברואים, כבר אז ידע והבין את כל הבריאה, מציאותה חכמתה ואיכותה,	2542
והקיף בשכלו את כל המציאות מתחילתם ועד סופם בשעה קלה, כדאיתא בחז"ל (בר"ר כ"ד ב'), זה ספר	2543
תולדות אדם, אמר ר' יהודה בר' סימון עד שאדם הראשון היה מוטל גולם לפני מי שאמר והיה העולם,	2544
הראה לו דור דור ודורשיו דור דור ומנהיגיו, שנאמר גלמי ראו עיניך, גולם שראו עיניך כבר הם כתובים	2545
על ספרו של אדם הראשון, הרי שטבועה חכמה נשגבה בגופו של אדם הראשון.	2546
אחר כך ויפח באפיו נשמת חיים, מאן דנפח מדידיה נפח, נזרקה בו נשמה אלקית נשמה שמוצאה מן	2547
החכמה העליונה, עם ירידת כבוד ה' של הנשמה לשכון בגוית הגוף, נתמזגה החכמה התחתונה עם	2548
העליונה והיו לאחד, כשם שלוקחים שלהבת קטנה ומחברים אותה לאבוקה גדולה, הרי היא מתדבקת	2549
ונבלעת בתוכה כל כך, עד שאין להכיר אותה במצבה הקודם, כך התאחדו החכמה הטבועה בגוף עם	2550
החכמה העליונה של הנשמה, נתוספו לו הכרות על הכרות הקודמות, והקודמות קבלו צורות חדשות,	2551
התנשאו בגובהן עד אין שיעור.	2552
ומכאן הגיע לקריאת שמות לכל הנבראים, עד שהקב"ה בעצמו העיד עליו חכמתו מרובה משלכם, חז"ל	2553
גילו כי בקריאת השמות היתה גנוזה חכמה עצומה יותר מחכמת מלאכי השרת ורחוקה מהשגתם, שכן	2554
השם צריך להכיל בתוכו כל מהות נושא השם הזה, כל תועלתו מעלותיו ומדותיו המיוחדות לו, והמלאכים	2555
לא הגיעו למדרגה זו ולא ידעו לקרוא את השמות (בר"ר י"ז).	2556
אדה"ר הקיף בשכלו ובהכרתו את כל טבע הבריאה בשעה קלה, ומצא בכל אחד מהם את טבעו המיוחד לו	2557
לבדו בנגלהו ובנסתרו ושהוא יחיד בענין זה, חכמה נשגבה זו היתה למעלה מהשגת מלאכי השרת שכליים	2558
נבדלים, ובזה נוכחו לדעת כי חכמתו מרובה משלהם, ולא עוד אלא שהמלאכים טעו בו ובקשו לאמר לפניו	2559
קדוש, מפני שנתמזג אצלו הגוף עם הנשמה והיו לאחד, עד שמלאכי מעלה לא הכירו את חלקו החומרי	2560
וחשבוהו לבורא.	2561
וכפי גדלותו כן היה גודל הכבוד והעונג שלו, כי העוה"ז היה לו כמו עוה"ב, נהנה מזיו השכינה, מלאכים	2562
משרתים לו בגן ה', תמשיליהו במעשי ידיך כל שתה תחת רגלי כדאיתא (באבות דר"נ פ"א), אדה"ר היה	2563
מיסב בג"ע ומלאכי השרת עומדים לקראתו, מסננין לו יין וצולין לו בשר, והיה במדרגה הגדולה ביותר	2564
שאדם יכול להגיע אליה.	2565
והנה האדם הגדול הזה מעת שנכשל בחטאו הדק, נהפך עליו גן העדן לגיהנם, השמים אספו נגהם וארץ	2566
מתקוממת לו, וכל הבריאה עמדה כנגדו, ועוד אמרו לאחר שאכל אדה"ר מעץ הדעת, כל עץ שהיה נוגע בו	2567
וכל עשב שהיה דורך עליו היו מכריזים כנגדו ואומרים אל תבואני רגל גאוה, וכן אמרו אדם הראשון היה	2568
מסוף העולם ועד סופו, וכשחטא אכף עליו ידו ומיעטו שנאמר ותשת עלי כפיך.	2569
ומה היה חטאו? מלאכי השרת שכלים נבדלים לא הכירו חטאו, לפי דעתם צריך היה לעשות מה שעשה,	2570
ולפי השגתם גם אחר החטא נשאר באותה הגדולה אשר היה מתחילה בעיניהם, שבקשו לומר לפניו קדוש	2571
כפי שאמור במסכת (שבת נ"ה:), שאלו מלאכי השרת מלפני הקב"ה, מפני מה קנסת מיתה על אדה"ר?	2572
וגם הוא עצמו יציר כפיו של הקב"ה, בחיר היצורים חלק אלוה ממעל, לא ראה שום שמץ דופי במעשיו.	2573
האשה אשר נתת עמדי נתנה לי מן העץ ואוכל, כלומר מחוייב היה לשמוע בקולה מפני שהיא גדולה	2574
ממנו, כדכתיב ויבן אחת מצלעותיו מלמד שבינה יתירה ניתנה לה (נדה מ"ה:), ומכאן מקור ההלכה בת י"ב	2575
ויום אחד נדריה קיימין, ורק הקב"ה בוחן כליות ולב ראה בו חטא, כי אמנם חטאו היה למעלה מהשגת	2576
מלאכי השרת, אבל לא למעלה מהשגת האדם, ושומה על אדה"ר לעמוד על זה.	2577
והנה חטא דק כזה שלעומת שכלנו הוא למעלה מהשגת האדם, ושכל התביעה בזה שהיה לו לעלות יותר	2578
כפי מדרגתו, על חטא דק כזה סגף עצמו בסיגופים נוראים כדאיתא בעירובין י"ח. כיון שראה שנקנסה	2579
עליו מיתה ישב בתענית קל"ט שנה והעלה זרזרי תאנים על בשרו, ואחר כל זה נפל מגדולתו ונתמעט	2580

מחכמתו, וגרם לו ולכל הדורות קללות ומיתות, וכל הבריאה נתקלקלה בגללו, וירד מאיגרא רמה לבירא	2581
עמיקתא, מגן עדן נצחי לעולם מקולקל, מפני שאדה"ר הוא צורת הבריאה, ואם נתמעטה הצורה נתמעט	2582
כל החומר ולקתה הבריאה כולה.	2583
לפי הנחה זו שחטא קל יחיד קלקל את הבריאה כולה, מתעוררת השאלה כיצד יש לנו זכות קיום בעולם?	2584
עזרא הסופר אמר כי עונותינו רבו למעלה ראש, ומה נענה אנן אבתריה? הרי בכל הרף עין נכשל האדם	2585
בחטאים במעשיו ובמחשבותיו, כי אין צדיק בארץ אשר לא יחטא, נוסף לזה עוד נזקפים עוונות האבות,	2586
ואם נצרף העוונות מכל הבריות ומכל הדורות הרי יעלה החשבון לאין שיעור, וא"כ באיזה זכות אנחנו	2587
מתקיימים ועוד מתענגים? הלא כל הבריאה צריכה מזמן ליהפך לתהו ובהו.	2588
אבל אם נתעמק בזה נמצא פשר הדבר, אם נסתכל בגיהנם של אדה"ר נראה, שלפי מושגינו נחשב לגן עדן	2589
ממש, אדם הראשון אף אחרי שנתקטן עם כל הבריאה, חי בעונג ועידון שאין לנו מושג בזה, עקבו היה	2590
מכהה את גלגל החמה (תנחומא ג'), חי קרוב לאלף שנה והיה סיפק בידו לתקן חטאו, ועוד הניח שבעים	2591
שנה למשיח שיביא תיקון לכל העולם.	2592
חז"ל מספרים שבימי המבול היו עומדים הבריות במדרגה נישאה, שהיו זורעים אחת לארבעים שנה,	2593
ומהלכים מסוף העולם ועד סופו בשעה קלה, ותולשים ארזי הלבנון בהליכתם והיו אריות ונמרים חשובים	2594
בעיניהם כנימא בבשר (ב"ר ל"ד), ואם לאחר עשרה דורות שהיו מכעיסים היתה הברכה מצויה אצלם כן,	2595
כמה ברכה ותענוגים היו מוצאים אצל אדה"ר אחרי חטא יחיד בעולם, אלא לעומת גדלותו ורוממותו של	2596
יציר כפיו של הקב"ה, נחשבים כל התענוגות הללו ככלום ובשמים רואים בזה גיהנם.	2597
והנה כל בני האדם בכל הדורות, אחרי כל הירידות עוד צפונים בקרבם הכחות האלקיים של אדם הראשון,	2598
כי זוהי צורת האדם האמיתית שנברא בצלם אלקים והוא בבחינת חלק אלו ממעל, והדורות המאוחרים	2599
עוד עולים בכוחותיהם על הדורות הקודמים, כל אדם יש בו כדי להגיע למעלה נשאה זו כמו אדם הראשון	2600
קודם החטא, ויש בכחו לקבל את כל העונג והטובה שהיה לו לאדם הראשון, שנהנה בכל רגע בבת אחת	2601
בכל החושים מכל תענוגי גן עדן, ומכל העולם שהיה רואה מראשו ועד סופו.	2602
ובאמת היו תקופות שהכוחות חזרו וניערו להיות במדרגת אדם הראשון, כפי שאמרו חז"ל כשקבלו	2603
ישראל את התורה פסקה זוהמתם, והיו כל בני דור המדבר כאדם הראשון קודם החטא, הוי אומר כי גם	2604
להם היה הכח האלקי שהיה לאדם הראשון, להקיף בהכרתם את הבריאה וכל המציאות, ואף לאחר כמה	2605
דורות של מורדים שקדמו להם.	2606
ולא עוד אלא שגם הדורות שלנו, אחרי כל הירידות וכמעט שאין זכר לראשונים, בכל זאת החכמה	2607
האנושית הרוממה והנשאה לא ניטלה ממנו עד היום הזה בהיותנו יוצאי חלציהם, אלא שלהם היתה גלויה	2608
ומפורסמת ואצלנו היא חבויה וגנוזה, חז"ל גילו לנו שגם בתוכנו טמון וחבוי האדם העליון, ומשקיפים	2609
עליו כמו על אבות העולם, מצינו שבושה היא מהעונשים הכי חמורים, שהרי דוד המלך קלל את אויביו	2610
אויבי השם יבושו רגע.	2611
מה היא בושה? אנשי כנה"ג התפללו להקב"ה שיחמול עליהם בזכות האבות, וילמדם להבין ולהשכיל	2612
ולהגיע למדרגת אהבת השם ויחודו, שלא נבוש לעולם ועד, הרי מכאן שאם לא יגיעו לתכלית השלימות	2613
כפי שאפשר ע"י זכות אבות ובסיעתא דשמיא, הרי זה בושה לעולם ועד, וברכה זו קבעו גם בשבילנו, וגם	2614
אנו מבקשים שנגיע לתכלית השלימות כמו שבקשו אנשי כנה"ג ואם לאו בושה היא לנו.	2615
רואים אנו מזה גדולת האדם אף בדורותינו, שלאחרי כל ההקטנות שנתמעטו הלבבות, ואי אפשר לנו	2616
אפילו לצייר בשכלנו השגת אנשי כנסת הגדולה, בכ"ז יש בכוחנו לעלות למדרגתם, רק חסר לנו סיעתא	2617
דשמיא כמו שחסר היה להם, ואנו מבקשים מהקב"ה באותו הנוסח שבקשו הם, ואם לאו בושה לנו לעולם	2618
ועד, כן אנו מתפללים בברכת הצדיקים ושים חלקנו עמהם ולא נבוש כי כך בטחנו, כלומר אם לא יהיה	2619
חלקנו עם הצדיקים בושה היא לנו.	2620
אמנם אנחנו נולדנו בעולם מקולקל ולא ראינו טובה בעינינו, חסר לנו המושג האמיתי בגדלות האדם	2621
ובעונג הראוי לו, ונדמה לנו שאדם זה בצביונו ובקומתו, וכל מה שאנו מוצאים בעולמנו מן התענוגים הוא	2622
מציאות של עונג ועידון, ומאושר האדם אם נפל בחלקו מטוב העולם, אבל בשמים לא חושבים כך, שם	2623
מתיחסים אל האדם כפי צורתו האמיתית, ואם לאדם הראשון נחשבו תענוגותיו הגדולים לגיהנום, על אחת	2624
כמה וכמה התענוגות שלנו שהם נחשבים לקללות איומות, כל חיינו נחשבים לפי קנה המדה של האדם	2625
האמיתי כיסורים נוראים.	2626
מברכים אנו את האדם שיזכה לחיות מאה ועשרים שנה, והיא הברכה החשובה ביותר אצלנו, ובאמת הלא	2627
קללה היא אחרי שבטבעו נברא לחיות לנצח, ואם אין אנו מרגישים את כל הצער הזה, הרי הקללה היא	2628
עוד יותר גדולה, שירדנו כ"כ שאיבדנו כל הרגשה בגדלותו של האדם, ואין אנו יודעים כלל את כל ערכו	2629
האמיתי.	2630

כל אחד ואחד ממנו צפונים בו כוחותיו של אדם הראשון, ויש בכחו לקבל כל טובה כמו אדה"ר, ואם יחסר	2631
לו פרט קטן נחשב בשמים לסבל ועונש מר, כל אדם בן מלך הוא בנו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, אשר	2632
ברא כל העולמות בשבילו, וראוי הוא לתענוגות הגדולים תענוגות של גן עדן, ואם יש לו צער משהו או	2633
אף שלילת התענוגות, הרי יש בזה יסורים נוראים וירידה עצומה בבריאה כולה, ועל אחת כו"כ שאנו	2634
שקועים ביסורים ופגעים שונים, ורחוקים מכל מושג של נצח ותענוגות רוחניים, אין כל תמיהה כיצד	2635
אנחנו מתקיימים אחרי חטאי הדורות, כי אמנם קיום עולם זה לפי ערכו של האדם אינו קיום אנושי כלל,	2636
ואין לך בריאה של תהו ובהו יותר מזה. (תלמידי סלבודקא).	2637
	2638
מאמר נט	2639
וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה (בראשית ב' ז').	2640
איתא במדרש (מדרש רבה פי"ד). ויפח באפיו מלמד שהעמידו גולם מן הארץ ועד הרקיע וזרק בו את	2641
הנשמה עכ"ל, אין לפרש מאמר זה כפשוטו, כי אם היה האדם גולם גדול אשר תפס מקום כזה מן הארץ	2642
עד הרקיע, כיצד טעו מלאכי השרת ובקשו לומר לפניו שירה, עד שהפיל עליו הקב"ה תרדמה להראות	2643
להם את פחיתותו, גם אנחנו קטני השכל אלו ראינו בריה משונה ומגושמת כזו אשר גולמה מן הארץ עד	2644
השמים, ורחבה מסוף העולם עד סופו כדברי חז"ל, הרי לא היה עולה על דעתנו כלל לתת לו איזו חשיבות	2645
רוחנית, ומכש"כ לומר לפניו שירה, אלא שהיינו מזדעזעים מרוב ההגשמה הנוראה ונרתעים לאחורינו.	2646
ק"ו למלאכי השרת הבאים בסוד ה' בשכליהם הנבדלים, אשר אין להם גוף גשמי כלל ויודעים הם את	2647
השכל הטהור, איך נואלו לטעות באדם הראשון הגולם הגדול הזה, ורצו לתת לו כבוד אלקים ולומר לפניו	2648
שירה? אין זאת כי פשטן של הדברים אחר הוא לגמרי, ורק אנחנו בהגשמתנו רחוקים כל כך מן האמת,	2649
עד אשר תעינו לפרש את מעשה בראשית, על פי אותם המושגים שנמסרו לנו מאז היותנו תינוקות של	2650
בית רבן, ולא נתנו לב לשוב וללמוד את התורה לאמיתה בימי גדלות להבין את בירור הדברים.	2651
אכן זה הדבר ה' בחכמה יסד ארץ, כל הבריאה כולה אינה אלא ספר גדול ומפואר של פרקי חכמה	2652
מחכמתו ית', הארץ בתחילת ברייתה לא היתה זו אשר אנחנו רואים כיום, עתה כבר טובעת בימי	2653
קללותיה, שעל ידיהן נשתנתה מטבעה ונתגשמה ביותר, האדמה קודם החטא היתה בריאה רוחנית הכוללת	2654
בה כמה סעיפים של חכמה עליונה, סעיפי חכמה הללו נקראו בשמות בעלי חיים, אילנות, עשבים, פירות,	2655
אחרי כל בריאת החכמות האלו בששת ימי המעשה, ברא הקב"ה לאחרונה את מבחר היצורים, פרק	2656
החכמה הכי נכבד בכל בריאת שמים וארץ, את הפרק העיקרי אשר כל מחמדי החכמה הקודמים לו, אינם	2657
אלא כמשמשים לו ומכנינים את דבר בוואו של האדם.	2658
וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה, גם יצירה זו של הגוף היתה רוחנית שכלית, כי הלא מן האדמה	2659
הוא בא, ה' בחכמה יסד ארץ, ולא עוד אלא שיצירה זו היתה מן החכמה היותר עליונה אשר בארץ, כי	2660
הלא האדם מבחר היצורים ועיקר להם, זהו גופו של אדם הראשון, ואחרי כן ויפח באפיו נשמת חיים, מאן	2661
דנפח מדידיה נפח.	2662
נזרקה בו נשמה אלקית לא מן הארץ, אלא נשמה שמובאה מן השכל העליון, אשר כל חכמת הארץ	2663
ומלואה כגשמית היא לנגדה, אנו אומרים על שכל של אדם המוני כי הוא מגושם, וכי באמת כן הוא? האם	2664
אפשר לממש את שכלו של אדם זה בידים כי נאמר עליו שהוא מגושם? אלא שאנו מרגישים כי לעומת	2665
השכל הגבוה ממנו הוא גס וכהה, והרי הוא כגשמיות לעומתו.	2666
כן גם גופו של האדם שהיה באמת סניף גדול מן החכמה האמיתית, לעומת הנשמה האלקית שנופחה בו	2667
אח"כ הרי הוא גשם וגולם, אולם כשירד כבוד ה' של הנשמה לשכון בהגוף, נתמזגה החכמה התחתונה עם	2668
העליונה ויהיו לאחד, כשם שהאש הקטנה כשמחברים אותה אל האבוקה הגדולה, הרי היא מתדבקת בה	2669
ונבלעת לתוכה, עד אשר אין להכיר אותה בקטנותה שהיתה מקדם, כן הוא בכל עניני הרוח והשכל ובכל	2670
דבר איכותי, במקום שהשכל הגדול עומד אין השכל הקטן יכול לעמוד ברשות עצמו, כי השכל הקטן אינו	2671
אלא חלק שנאצל מן הגדול ממנו, וכשהם באים לנקודה אחת אי אפשר שלא יתלכדו ויהיו לבריאה אחת	2672
ממש.	2673
ובהיות האדם במעלה גדולה רמה ונשאה כזו, בהיותו כולו בגופו ובנשמתו לחטיבת חכמה גדולה מחלק	2674
אלוה ממעל, בעלת פרקים רבים אשר קורא להם אברים, ובכל אבר ואבר שימש אותו השכל העליון	2675
הנעלה על כל המלאכים, אז טעו בו מלאכי השרת ובקשו לומר לפניו שירה, כי שכל רם כזה נשגב היה	2676
מהשגתם וראו בו אותות אלהות, ובחטאו הראשון בהכהותו את אור נשמתו וגופו העליון, הִכָּהוּ עמו גם	2677
כל הבריאה כולה ותרד פלאים, והשכל הלקוי הזה כבר לא היה יכול להשאר כן בקלון ערוותם.	2678
ויעש ה' אלקים כתנות עור וילבישם, אלו הם הבשר והדם הגידים והעורקים שהעלה הקב"ה על הגוף	2679
הרוחני של האדם, ומאז והלאה החכמה הצפונה מתגלה מבעד הלבוש העוטה עליו, כל פרק של חכמה	2680

מבצבץ ועולה מבעד הלבוש המיוחד לו, חכמת היד בעד היד, חכמת העין בעד העין, וכן כל היוצא בהם,	2681
אלה המה כתנות העור.	2682
ובתורתו של רבי כתוב כתנות אור, להודיעך כי גם הגוף הרוחני שקודם החטא שנתלבש אח"כ בלבושים	2683
חיצוניים, גם הכתנות הללו של אור של רוחניות נעלה היו, אלא שלגבי הגוף האמיתי הרוחני גשמיים הם,	2684
כמו שהגוף הרוחני גשמי לגבי הנשמה, אלא שעתה אחרי רוב העונות והקלקולים של בני אדם, הלך הגוף	2685
והתגשם עד אשר היה לבשר ודם פשוטים כאשר לנו, אבל לא זהו הגוף הראשון מתחילת ברייתו.	2686
(הגרנצ"פ).	2687
	2688
מאמר ס	2689
ויטע ה' אלקים גן בעדן מקדם וישם שם את האדם אשר יצר (בראשית ב' ח').	2690
אמרו ז"ל (קהלת רבה פ"ז), בשעה שברא הקב"ה את אדם הראשון נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן,	2691
א"ל ראה מעשי כמה נאים ומשובחים הן, וכל מה שבראתי בשבילך בראתי, תן דעתך שלא תקלקל	2692
ותחריב את עולמי.	2693
עיקר הקלקול אינו בחורבן העולם, שהרי מצינו מזמור לאסף על חורבן ביהמ"ק, וכבר שאלו חז"ל	2694
(קידושין לא:), קינה לאסף מיבעי ליה? ופירשו דאמנם מזמור הוא ששפך חמתו על עצים ואבנים, גם על	2695
חורבן העולם שהוא כעצים ואבנים נגד ערכו של האדם אפשר לשורר, ועיקר הקלקול והחורבן שאין בו	2696
צד חיוב כלל ואין בו מקום לשירה, הוא חורבן האדם ע"י החטא, וכל החורבנות הנולדים מזה הם בבחינת	2697
תיקון, עד שיש מקום לנביא לומר על תיקון זה.	2698
ולפי"ז מה שנטלו והחזירו על אילני ג"ע וא"ל תן דעתך שלא תקלקל, אין האיום בחורבן העולם, אלא	2699
שבא ללמדו את ערכו הוא, שכל העולם הנאה הזה אך בשבילו הוא, והוא נברא רק לשימוש האדם, ואם	2700
הוא שולט בעצמו ודבק בבוראו, העולם הוא לסיוע לו לעבוד את בוראו, ואם הוא מתרחק מבוראו והוא	2701
מתקלקל, אז בא חורבן בעולם כדי לתקן את קלקולו.	2702
ומזה ילמד האדם כמה גדול הוא קלקול עצמו, עד כדי כך שחורבן העולם הוא תיקונו, ולפיכך כמו שהאדם	2703
היה ירא ומזדעזע מלחטוא, אלמלי היה קבוע בחוק הנהגת העולם, שע"י כל 0 חטא שהוא 0 חוטא	2704
היה מיד נחרב העולם ונחשכין המאורות, כן עליו לירא ולהזדעזע מיראת החטא שהוא חורבן עצמו, אף	2705
שאינו רואה חורבן העולם שסביב לו, כי אדרבא אם אין העולם חרב אין תיקון לחטאו, וחורבן עצמו עוד	2706
גדול יותר, וגם באדה"ר לא היתה הצרה האיומה במה שנתגרש מגן עדן, אלא בזה שבא לידי כך שהוא	2707
מגורש מג"ע, וזה שאז"ל שאז"ל כ0ה היא קינת איכה שקונן הקב"ה על אדה"ר, והקינה היתה באי"כ0ה	2708
כלומר הוא עצמו.	2709
וכן בכל אדם הקינה האיומה ביותר שהקב"ה בוכה וכל העולם בוכה עמו, צער שאין נוחם לו, הוא על מי	2710
שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק (חגיגה ה:), וכן אז"ל שם דמע תדמע עיני אחת על ביטול תורה, וזו	2711
היא אזהרה שהזהיר הקב"ה לאדה"ר ראה את מעשה האלקים, כי מי יוכל לתקן את אשר עתו, ובאזהרה	2712
חמורה זו כל אדם מוזהר ועומד הוא.	2713
וכמו בקלקול העיקר תלוי בקלקול עצמו, כן בתיקון העיקר תלוי בתיקון עצמו, וכל הנסים ונפלאות של	2714
יציאת מצרים וקריעת ים סוף באו רק לתכלית אחת, לתקן על ידם את הרואים כל אלה וכמ"ש ויראו	2715
ויאמינו, והפסגה היתה בשעת השירה שכל אחד ואחד מישראל זכה לזה אלי ואנוהו וכמ"ש ז"ל (שבת	2716
קלג:), שזוהי מעלת הוי דומה לו. (דליות יחזקאל).	2717
	2718
מאמר סא	2719
ויטע ה' אלקים גן בעדן מקדם וישם שם את האדם אשר יצר (בראשית ב' ח').	2720
אין לתאר בחרט אנוש ערך רגע אחד של חיי בן אדם, ואין לשער כמה יכול לעשות ולפעול ברגע אחד	2721
בחיינו, כלל זה אנו למדים מיצירתו של אדם הראשון, לפני שיצר הקב"ה את אדה"ר הכין בשבילו עולם	2722
גדול המכיל אלפים ורבבות נבראים לאין שיעור, דוממים צומחים ובעלי חיים מכל המינים הממלאים את	2723
כדור הארץ בימים ובנחלים, ועליהם חזיונות טבע נפלאים וכוחות אדירים בממדים עצומים, והכל כדי	2724
שיוכלו לשמש את האדם שיתענג בהם וימשול עליהם, והתפאר הקב"ה ביציר כפיו זה לפני המלאכים ראו	2725
בריה שבראתי בעולמי.	2726
והנה ידע הקב"ה שבאותו יום שיברא האדם יחטא וירד מגדולתו, ויהיה הכרח לגרשו מגן עדן שנטע	2727
בשבילו על כל תענוגיו ועידונו, ובכל זאת היה כדאי לברוא תבל ומלואה על כל גדולתם הודם ותפארתם,	2728
בשביל שעה אחת של אדה"ר שהיה יחיד בעולם לפני שחטא, שבשעה תשיעית הכניסו לגן עדן בשעה	2729
עשירית צוהו ובאחד עשר סרח (אבדר"נ פ"א ח'), הרי כמה ערך יש לשעה אחת של חיי בן אדם, עד	2730

שכדאי לברוא בגללה כל העולמות עליונים ותחתונים, ולמה? מפני שיש באדם כוח הבחירה לבחור בטוב וברע, שאינו מצוי בשום נברא בעולם כי אם בו בלבד אשר הוא תכלית הבריאה.	2731
במדה כזאת ובשיעור הזה יש להעריך חיי אדם ואדם ובכל הדורות, כתוב במקרא אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם יושרו ויחננו ויאמר פדעהו מרדת שחת (איוב ל"ג), ואמרו חז"ל אפילו תשע מאות ותשעים ותשעה מלמדים עליו חובה ואחד מלמד עליו זכות ניצול, ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר, אפילו תשע מאות ותשעים ותשעה באותו מלאך לחובה ואחד לזכות ניצול (שבת לב), ופירש"י באותו מלאך שמליץ עליו זכות והוא אחד מני אלף, ואפילו הוא עצמו מעיד עליו חובה ניצול באחת של זכות, דהא 'מלאך' כתיב מכלל דהשאר מגידים עליו חובה.	2732
המלאך המליץ הוא אחד מיני אלף המעידים עליו חובה, וגם מלאך זה מליץ עליו זכות רק בחלק אחד מני אלף המעידים עליו חובה, ויוצא שהזכות הוא חלק אחד ממיליון, ובכל זאת חוננים אותו ופודים אותו מרדת שחת, הרי מכאן כמה ערך יש לרגע חיים של בן אדם, שאם רק מוצאים בהם איזו נקודה טובה שהיא, אף שאינה אלא חלק מיליוני משל חובה, כדאים הם החיים האלה שמצילין בגללם את בעליהם מרדת שחת ודנים אותו לזכות.	2733
אנו קוראים בתפילת הימים הנוראים ונתנה תוקף קדושת היום כי הוא נורא ואיום, ומלאכים יחפזון וחיל ורעדה יאחזון ויאמר הנה יום הדין לפקוד על צבא מרום בדין, כי לא יזכו בעיניך בדין, הרי המלאכים הם שכלים נבדלים, והם כוחות רוחניים עליונים ויש בהם מדרגות מדרגות, כרובים, שרפים, אראלים, אופנים, חיות הקודש, וכתוב עליהם כולם עומדים ברום עולם, כולם אהובים, כולם ברורים, כולם גבורים, כולם קדושים, ובכל זאת הם רועדים מיום הדין, לא מדין של בני אדם אלא מדין עצמם, לפקוד על צבא מרום בדין, כאשר גם המלאכים נפקדים בדין על כל פגם דק מן הדק.	2734
והנה אותם המלאכים אף שיודעים חומר החטא והזקוק על כל פגם דק, בכל זאת מעריכים לעומת זה את חיי האדם, שבגלל איזו נקודה חיובית שמוצאים בהם, כדאי להמשיך את קיומם ואת קיומו של העולם כמו שנברא בתחילת יצירתו, כאמור בשביל רגע חיים של אדם יחיד בעולם.	2735
אמרו חז"ל באחד בתשרי נברא אדם הראשון, ובו ביום חטא ובו ביום עמד לדין ויצא בדימוס, אמר הקב"ה לאדם זה סימן לבניך, כשם שעמדת לפני בדין ביום הזה ויצאת בדימוס, כן עתידים בניך לעמוד לפני בדין ביום הזה ויוצאין לפני בדימוס, אימתני? בחודש השביעי באחד לחדש (ויק"ר כט).	2736
ולכאורה לא מובן מהו הדימוס שיצא בו אדה"ר, הלא כאמור הביא אדם בחטאו עליו ועל כל העולם אסונות רבים וקללות נמרצות, גורש מגן עדן כל הבריאה התקוממה כנגדו, ובכל מקום שהלך קראו נגדו אל תבואני רגל גאווה ויד רשעים אל תנדני (בר"ר טו.), והביא מיתה על כל העולם, והיאך אומרים חז"ל שיצא בדימוס מלפני הקב"ה?	2737
אולם כפי שהסברנו את הערך של רגע בחיים מובן הדבר, כי הדימוס היה בזה שנשאר בחיים, ואין אושר גדול יותר מעצם החיים שהם תכלית הבריאה, ואמנם תיקן אדם הראשון הרבה בחייו, חזר בתשובה ויצאו ממנו דורות רבים אבות העולם וחסידיו ארץ, ועוד מסר מחייו שבעים שנה לדוד נעים זמירות ישראל, שממנו יצא משיח שיחזיר את כל האנושות למוטב, ויתקן את העולם במלכות שדי ומלאה הארץ דעה את ה', ואכן יצא אדם בדימוס בזמן שעמד בדין.	2738
והנה כשם שאדם הראשון עמד בדין לאחר שחטא, ודנו אם כדאי להמשיך קיומו של העולם בשבילו, כך מעמידים לדין בכל הדורות את בני האדם ביום שנברא העולם, ודנים אם הם ראויים שיתקיים העולם בשבילם, וכשם שאדם הראשון יצא בדימוס בזה, שזכה לחיים שכדאי בשבילם לקיים את העולם, כך הבטיח הקב"ה לבניו שיצאו בדימוס מלפניו ויזכו בחיים.	2739
משום כך אנו קובעים עיקר בקשתנו בימי הדין לזכות לחיים, ומיד בברכות הראשונות של שמונה עשרה אף שאסור להפסיק בהן, התירו להפסיק בבקשה זו זכרנו לחיים כתבנו בספר החיים, שאין לשער גודל ערכם של החיים, מי אשר יחובר אל החיים יש בטחון (קהלת ט'), בהם אפשר לתקן הכל על ידי הבחירה בטוב ולזכות בדין.	2740
אולם מצד שני כשם שיש בידי האדם לנצל כל רגע שבחייו, לבחור בטוב ולזכות לכל הטוב שבעולם, כך אם הוא אינו מנצל את רגעי חייו לתקן את עצמו ונשאר בו איזה פגם, הריהו מאבד את חייו והוא בבחינת מת, כדברי חז"ל רשעים בחייהם קרויים מתים (ברכות יח:), ואין הדברים אמורים ברשעים גמורים, אלא בכל סטיה קלה עלול אדם להיקרא מת, הכתוב מכנה את צדקיהו המלך חלל רשע נשיא ישראל (ברכות שם) גם רשע וגם מת, אומרים חז"ל שצדקיהו היה צדיק גמור, ומפרשים מלך כושי זה צדקיהו, שהיה משונה בצדקותיו מכל דורו (רש"י ירמיהו ל"ח).	2741
חז"ל אומרים שכל העולם התקיים בזכותו (סנהדרין קג), בזכותו העניקו חיים לכל ברואי עולם, אבל מצאו בו חטא שנשבע לנבוכדנצר שלא יגלה שאכל ארנבת חיה, והתיר שבועתו שלא בפניו (נדרים סה),	2742
	2743
	2744
	2745
	2746
	2747
	2748
	2749
	2750
	2751
	2752
	2753
	2754
	2755
	2756
	2757
	2758
	2759
	2760
	2761
	2762
	2763
	2764
	2765
	2766
	2767
	2768
	2769
	2770
	2771
	2772
	2773
	2774
	2775
	2776
	2777
	2778
	2779
	2780

אמנם סנהדרין התיירו לו שבועתו ובדיעבד חל ההיתר (ר"ן שם), אבל אין לעשות כן, ומשום פגם זה	2781
מכנים אותו חלל רשע, הרי כמה תלויים חייו של אדם בחוט השערה, שאף שמצד אחד זכה צדקיהו שכל	2782
העולם התקיים בשבילו, אבל מכיון שנמצא בו פגם קטן, הרי כאילו נהפכו כל חייו מזכות לחובה.	2783
וזה מה שאמרו באדה"ר, מצד אחד אמר עליו הקב"ה חכמתו מרובה משלכם, והוא קרא שמות לכל	2784
הנבראים עליונים ותחתונים מה שלא ידעו המלאכים, ואף כיוון שם להקב"ה, ומצד שני אמר על עצמו אני	2785
נאה להיקרא אדם שנבראתי מן האדמה (בר"ר יז ה), מצד אחד אין ערוך לגדולתו וחכמתו, ובגלל רגע של	2786
חייו כדאי לברוא את העולם הגדול הזה.	2787
ואילו מצד שני הוא עלול ליפול ממדרגתו בכל רגע בגלל סטייה קלה ולאבד את עולמו, עד שבעודנו בחייו	2788
נקרא מת, כמה צריכים אנו איפוא להיזהר, שאף שהובטח לנו שנצא בדימוס בדיננו ונזכה לחיים, נדאג	2789
לכך שהחיים לא יפגעו בשום מעשה רע או מחשבה רעה ולא יאבדו את ערכם, ונעשה כל המאמצים לנצל	2790
אותם לשוב בתשובה שלמה ולתקן את עצמנו. (אור הצפון ח"ג עמ' ס').	2791
	2792
מאמר סב	2793
ועץ החיים בתוך הגן ועץ הדעת טוב ורע (בראשית ב' ט').	2794
בענין עץ הדעת טוב ורע ביאר הרמב"ן ז"ל, שפרי האילן הזה היה מוליד הרצון והחפץ, וזו מדת אלקים	2795
מצד אחד, ורעה לאדם בהיות לו בה יצר ותאוה, מדברי הרמב"ן אלה לומדים אנו דבר חדש בשורש כל	2796
התאוות וההנאה אשר בהן, כי אין ההנאות מעצמן של הדברים, אלא סוד גדול בזה הנקרא דעת, וסוד	2797
הדעת הלא הוא קודש קדשים, כי כל סוד הרצון והחפץ האמיתי הוא דוקא בצד הקדושה, ומזה כל העונגים	2798
והעידונים בעולם הבא, וחיות כל הצדיקים הוא מאשר יושבים ונהנים מזיו השכינה, ההנאה האמיתית —	2799
כל חיים בה כי חיים ברצונו.	2800
וברבינו בחיי פרשת (כי תשא ל"ד), בענין משה רבינו שהיה עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא	2801
אכל ומים לא שתה, שכיון שהיה משה ניזון מזיו האור העליון שהוא מזון הנפש, אין לתמוה אם נתעכב	2802
שם כל הזמן הזה בלא מאכל ומשתה, והוא שארז"ל (ילקו"ש סוף משפטים), ויחזו את האלקים ויאכלו	2803
וישתו, אמר רבי יונתן אכילה ודאית שנאמר באור פני מלך חיים, ונאמר שמועה טובה תדשן עצם, הנאה	2804
מזינה הנאה מאירה ומחיה, הנאה מדשנת עצם, משורש הנאות דקדושה הוא סוד הנאות של עניני העוה"ז,	2805
הוא סוד הטומאה אשר רודפת תמיד להתדבק וליזון מן הקדושה.	2806
סוד הדעת הוא סוד טעימת עוה"ז, הוא אשר מצינו במדרש (דב"ר ד' ה'), למה"ד למלך שאמר לעבדו אל	2807
תטעום, אמרה לו אשתו טעום את התבשיל הזה, שלא יהא מבקש ליתן לתוכו מלח או מורייס, בא המלך	2808
ומצאו טעום בשפתותיו, כל הפלפול שם היה לשם התכלית ותיקון השלמות שלא יחסר כלום בהתבשיל,	2809
ורצתה חוה להיות לה טעם בתבשיל טעם בקדושה, הוא סוד עץ הדעת טוב מדת אלקים מצד אחד, ולא	2810
ככל צבא השמים אשר אם שגם הם אינם עצים בעלמא, ששים ושמים לעשות רצון קונם אבל אין זה	2811
דעת.	2812
על הקב"ה כביכול מצינו כתוב עושה בדעת, וזה אמנם מספיק לאדם לדעת ענין עיקר שכינה בתחתונים	2813
היתה (בר"ר יט יג), ענין למעשה ידיך תכסוף, ענין כי מאהבת ה' אתכם, כי הרצון והאהבה הם מסור	2814
הדעת, וזהו ענין הדעת בכל מקום כמו כי ידעתיו לשון חיבה, ואדעך בשם, והאדם ידע את חוה אשתו,	2815
כולהו בסוד הקדושה.	2816
ומה שנאמר עץ הדעת טוב ורע, בזה גילתה לנו התורה סוד היצר והמקום שהוא חל, אמנם כי סוד הטעימה	2817
הוא מסור הדעת מדת אלקים מצד אחד, אבל בזה ג"כ סוד חלות היצר, וטענה היתה על האדם להבחין בין	2818
דבר לדבר, כאילו נאמר למי שיש לו טעם בלימודו שזה לא מצד הקדושה, הלא בודאי הוא יאמר שזה לו	2819
מצד הקדושה, הוא סוד אין בין גיהנום לגן עדן אלא כחוט השערה (ילקו"ש קהלת תקעו), זה היה כל	2820
הקלקול ובה חטאו.	2821
על הפסוק והנחש היה ערום כתב הספורנו, והנחש הוא שטן הוא יצר הרע, וכבר אמרו ז"ל שהיה סמאל	2822
רוכב עליו, והוא שהכח המתאוה המחטיא יעשה זה באמצעות כח המדמה המוביל אליו דמיוני התענוגים	2823
החומרניים, המטים מדרך השלמות המכוון מאת האל ית'.	2824
אגלה לכם כאן סוד גדול, תדעו כי כל מציאות התאוה אינה ולא כלום, והרי משביעו רעב (סוכה נב):	2825
עיקר הכל אינו אלא דמיון, אדם המתענג בכסף וזהב הסובבים אותו על כל צעד וצעד, מאי נפק"מ ליה אם	2826
הזהב עומד באפריקה או אצלו בבית, כל העונגים אינם כי אם דמיונות כוזבות, וציור לזה חלום, אדם ישן	2827
וחולם לו חלומות טובות ונהדרות, אמנם בשעת החלום יש לו תענוגים רבים מכל חלומותיו, אבל בעת	2828
הקיצו הוא מיד מריק ואומר פו פו מה היה עמי? ומדוע לא ירצה להיות כל ימי חייו באלה החלומות? אלא	2829
דסוף סוף רואה כי לא נשאר אצלו כלום כי אם חלום ריק!	2830

הסתכלתי בהכבוד הגדול שעשו להמלך באנגליה, כבוד הכי גדול שיש בעולם, הכל ודאי קנאו אותו,	2831
ואחרי כל זאת אני ברחמנות הבטתי עליו, כי סוף סוף מה נשאר אצלך, הכלום יתקיים מה שבידך, הירד	2832
אחריך הכבוד? והוא אמרם ז"ל (ברכות ט:), שאם יזכה יבחין בין מלכי ישראל למלכי אוה"ע, וברש"י	2833
שם שאם יזכה לעוה"ב, זהו ביאור על כל העוה"ז! מתענג והולך בולא כלום!	2834
שובי שובי השולמית שובי ונחזה בך מה תחזו בשולמית כמחולת המחנים (שיה"ש ז'), וברש"י ונחזה בך	2835
נתבונן אליך מה גדולה ליתן לך, והיא אומרת מה תחזו בשולמית, מה גדולה אתם יכולים לפסוק לי שתהא	2836
שוה לגדולתי, אפילו לגדולת דגלי המדבר, ביאור מה תחזו אין דבר כי אם דמיון בעלמא, ישראל בעלי	2837
הבחנה הן, סגולתן להבין גם בהכבוד הכי גדול, מבחינים הם שסו"ס זה כלה אינו קיים, תורה אפילו מלה	2838
אחת נשארת אתו לנצח! אדה"ר נתבע שהיה צריך להבחין בין טעם לטעם והוא יסוד גדול בכל עוה"ז,	2839
אמת שסוד הטעם הוא מסוד עיקר שכינה בתחוננים היתה, אבל העמק ובחון! ואז תזכה ודאי!	2840
(דעת תורה).	2841
	2842
מאמר סג	2843
ועץ החיים בתוך הגן ועץ הדעת טוב ורע (בראשית ב' ט').	2844
הרמב"ן ז"ל מבאר שם כי האדם היה עושה בטבעו מה שראוי לעשות כפי התולדות, כאשר יעשו השמים	2845
וכל צבאם שפעולתם אמת ולא ישנו את תפקידם, ואין להם במעשיהם אהבה או שנאה, ופרי האילן הזה	2846
היה מוליד את החפץ והרצון, שיבחרו אוכליו בדבר או בהפכו, והנה אחרי אכלם מן העץ היתה בידו	2847
הבחירה, וברצונו להרע או להיטיב בין לו בין לאחרים, וזו מדת אלקים מצד אחד, ורעה לאדם בהיות לו	2848
בה יצר ותאוה עד כאן לשונו.	2849
מצד אחד הוא מדת אל', דהיינו שנתעלה בזה מעלת גדולה להיות דומה בזה לבורא ית', שיהיה לו ענין	2850
הרצון והבחירה אשר זהו צלם א', ובכ"ז כתב כי רעה היא לאדם בהיות לו בה יצר ותאוה, ר"ל יש בזה	2851
אחיזה ליצר, וזו היתה אחיזת היצר בזה שיוכל לעשות היפוך רצונו ית', וזאת לא היה כדאי לפניו וסוף	2852
סוף יצא מזה מה שיצא, ולא היה כדאי לפניו כל העילוי אחרי כי מזה יצא כל הקלקול.	2853
יוצא לנו לימוד מזה, לבל יעלה האדם במעלה שאינה ראויה לו, אף כי יש בה צדדים הרבה לטוב שיתעלה	2854
ממנה, אכן אחרי כי יש בה אחיזת היצר כמו גאוה וכבוד, אין הדבר כדאי ומוטב לו שלא יתעלה, וזה היה	2855
הענין שמרע"ה היה מסרב כ"כ ולא רצה להיות פרנס ישראל, אף כי ידע היטב את כל ההצלחות, אכן ירא	2856
מצד אחיזת היצר שיש בזה, והוא ברוב ענותנותו ירא מזה מאד מאד ולא רצה בכל המעלות, וזהו ענין	2857
(ערובין יג): נוח לו לאדם שלא נברא.	2858
כפי הנראה מדברי הרמב"ן ז"ל, השיגו מדת הבחירה והרצון אך ורק בתאוה אכילתם, מאכילתם השיגו	2859
החמדה והחפץ אשר היא ערלת הלב, וזהו באמת סוד כל התאוה והעבירות, בעת אשר תקל התאוה	2860
והרצון אז יראה האדם גנות העבירה ובטבעו לא יוכל עשותה, כמו שכתב הרמב"ם (בפיהמ"ש סנהדרין	2861
פ"ז) אודות תענוג תאוה המשגל, כי תענוג המשגל לאחר המעשה, זה פונה עורף לכאן וזה פונה עורף	2862
לכאן כי אינה ערבה רק לשעתה, וכל נעימותה היא רק מפני תקיפת היצר.	2863
וכן בכל חמדות העולם, אשר האדם להוט כ"כ לא יעף ולא יגע, כאשר יתבונן האדם יראה כי אין זאת כ"א	2864
באשר התאוה והיצר לנגדו, מחמדת הממון ומתאוה האכילה ועוד, כי מעולם לא נפסק ממנו היצר החמדה	2865
והחפץ, ולכן להוט הוא אחריה כ"כ ולא יוכל לכובשם, אכן לכל איש בעת שיתבטל תאוה מכל דבר לא	2866
יוכל עשוהו, והנסיון יורנו כי הזקן בעת שכבר נפסק חומו אז יביט על הבחורים המשתגעים, וכן כתב	2867
הרמב"ם לולא המשתגעים היה העולם חרב, קרא לכל העמלים בעוה"ז בשם משוגעים, זה מורה כי בטלה	2868
ונפסקה תאוה מכל עניני עוה"ז, והביט על כל המעשה כמשתגעים.	2869
היוצא מזה כי מכל מילוי התאוה, מלבד עצם העבירה יוליד בו ג"כ מדת הרצון, אשר בה יתחזק גם כח של	2870
החמדה והתאוה, הוא הרצון אשר השיג אדה"ר לפי ערכו, ולכן היה קרוב אל החטא כי נכנס בו הרצון,	2871
ויוכל בזה לעשות היפוך רצון השי"ת, ולולא זאת לא היה יכול בשום אופן לעשות היפוך רצונו ית'.	2872
ואני קורא את הכח הזה בשם דלת שתוכל להפתח אנה ואנה, וכל אשר תתחזק בו התאוה והרצון הוא יותר	2873
מכונה בשם דלת, כי יוכל לסובב על הציר לכאן ולכאן, וכל אשר תתבטל ממנו התאוה והיצר, כן לעומת	2874
זה תכבד הדלת לסובב על הציר, לא יוכל עוד לעשות דבר והופכו, ועומד חזק על מקום אחד כחומה, וכל	2875
רוחות שבעולם לא יזיזוהו ממקומו, והוא כפועלי אמת שיעשו הכל בטבעם לא יזוו ממקומם, וזהו ענין	2876
קרוב לביטול היצר, שיתבטלו החמדה והחפץ דהיינו כח הרצון, אשר הוא הציר אשר הדלת תסובב עליו,	2877
ויעשה רק את הראוי לו.	2878
וזהו אשר אמרו ז"ל (בר"ר לט ג) על אברהם אבינו ע"ה, אם חומה היא אם מעמיד דברים כחומה, שכל	2879
רוחות שבעולם לא יזיזוהו ממקומו אפילו שיפילוהו לאור כשדים, וזה אות כי כבר נתבטל אצלו הרצון	2880

מצד התאווה, אשר זהו הציר אשר יוכל לסבב אנה ואנה, אבל הוא ילך באש ולא יוכל לעשות היפוך רצונו	2881
ית', והוא פועל אמת שפעולתו אמת, וזהו ומצאת את לבבו נאמן יתד בל תמוט, ואם הוא כחומה אז נבנה	2882
עליו כל הבנין הרם והנשגב כל האחרית והנצה, אכן אם דלת הוא ויוכל לנטות אנה ואנה, וזה אות כי יש	2883
בו כוח הרצון, אז לא נוכל לבנות עליו כי אם נצור עליה לוח ארז, ועל זה ענה אני חומה וכל רוחות לא	2884
יזיוני.	2885
וכאשר נתבונן עד כמה שלטו בנו הרצונות בכל תוקף עוז, מזה נוכל להבין עד כמה קלים אנו להפתח לפני	2886
רוח כל דהו, כי בדלת גופא יש כמה בחינות, דלת כבידה ודלת קלה עד וילון אשר רוח קל תניעהו, כן	2887
אנחנו נסובב על הציר לפני כל דבר קל, ואין עצה אחרת כי אם לכבוש את תאוותיו ולשבור את רצונו,	2888
ובזה יתבטל כח הציר ויהיה יותר קרוב לפעול פעולותיו הטובות, וזהו שאמרו ז"ל (שהש"ר א' נח), מה	2889
עשו אבות הראשונים מר דרור ממררין ומסגפין את עצמם, כי כל מה שמררו וסגפו את רצונם, בזה נתחזק	2890
שכלם והיה כחומה ולא כדלת. (דעת חכמה ומוסר ח"ג מאמר סג).	2891
	2892
מאמר סד	2893
ועץ החיים בתוך הגן ועץ הדעת טוב ורע (בראשית ב' ט').	2894
הרמב"ן ביאר ענין החטא של אדה"ר, שרצה בזה להדמות לקונו במעלת הבחירה, להיות בבחינת כל אשר	2895
חפץ עשה, אדה"ר קודם החטא היה ככל צבא השמים פועלי אמת שכל עניניו היו בטבע, והוא רצה שכל	2896
עניניו יהיו בבחינת כל אשר חפץ עשה לא בבחינת טבע, ואין להבין בטבע כמו בעל חי ח"ו, אלא שעניניו	2897
היו הולכים מצד חסד ורחמים, בבחינת סעד לתומכו ולא מצד עצמיותו, וביודעו שיש ענין של עצמו	2898
מדרגה יותר גבוהה, בחינת כל אשר חפץ עשה שזו מדת אלקים מצד אחד, היה חפץ להיות במדרגת	2899
והייתם כאלקים בסוד הבחירה שזהו ענין של עצמו.	2900
אכן הבורא ית"ש בידעו שבענין זה, אף שהוא מדת אלקים מצד אחד, אבל מצד אחר יש בה חלות היצר	2901
מנעו מזה, ולפי שזה כל האדם מצד מציאותו לא בעד עצמו כלל, אלא כולו וכל מעשיך לשם שמים, כי	2902
מצד יצירתו לכבודי בראתיו (ישעיה מ"ג), בתכונתו כולו בעד זולתו, ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול	2903
בתורה (שבת לא:), וההיפוך הוא שנהיה הכל בעד עצמו.	2904
זהו יסוד הדברים, אדה"ר במצבו של קודם החטא שהיה כל עניניו בטבע, לא היה באפשרות כלל להיות בו	2905
ענין של בעד עצמו, כמו שאי אפשר בשאר הנבראים שיקחו מה בעד עצמם שאין זה במציאותם כלל, אכן	2906
לאחר החטא שנעשה בוחר במעלת עצמו, לצד כל אשר חפץ עשה מונח כבר חלות היצר, כי כיון שעניניו	2907
הם כבר משום שאני חפץ, הרי אפשר להיות לגמרי משום שאני חפץ ובזה כבר הסכנה, המקום להתהוות	2908
בעד עצמו ולגמרי בעד עצמו.	2909
והנה האדם כפי מה שהותקן צריך להיות, שאפי' בהיותו בבחינה ומעלה זו של עצמו כל אשר חפץ עשה,	2910
סוף סוף יהיו כל עניניו בבחינת טבע, כאלו שאין כאן עצמו כלל, האבות הק' היו ערומים בדעת ומשימים	2911
עצמם כבהמה (חולין ה:), שאפי' בהיותם במדרגה העליונה של עצמו בבחינת כל אשר חפץ עשה, מתחזק	2912
והולך בצדקו מאליו, מ"מ היו כל עניניהם בטבע כאלו שאין כאן שום עצמו כלל, משימים עצמם כבהמה.	2913
ובזה היה החטא של אדה"ר, שבהיותו בדרגה עליונה זו של עצמו, נתהווה אצלו לפי ערך דרגתו ורוממותו	2914
בבחינת מה בעד עצמו ממש, ולא כהאבות הק' שהיו משימים עצמם כבהמה וכמ"ש חז"ל (סנהדרין לח:),	2915
אדה"ר מין היה מקצץ בנטיעות היה, הביאור הוא שקצץ הנטיעה מן האילן, שנתהוה בחינת מה בעד עצמו	2916
וזהו מקצץ בנטיעות, וזהו סוד הגאווה שאינו מחובר להאילן אלא קצוץ בעד עצמו, וזהו סוד השתלשלות	2917
החטא דרגא אחר דרגא, יותר בעד עצמו ויותר בעד עצמו עד מצבנו אנו שכולו רק בעד עצמו.	2918
(דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' י"א).	2919
	2920
מאמר סה	2921
ועץ החיים בתוך הגן ועץ הדעת טוב ורע (בראשית ב' ט').	2922
כתב הרמב"ן והיפה בעיני כי האדם היה עושה בטבעו מה שראוי לעשות כפי התולדות, כאשר יעשו	2923
השמים וכל צבאם פועלי אמת שפעולתם אמת ולא ישנו את תפקידם, הרי שאדה"ר קודם החטא היה	2924
מוכרח בתכלית כשאר צבא השמים, אנו מביטים בזלזול על טבע שהוא לפי דעתנו הדרגא הכי פחותה,	2925
והרי הרמב"ן כתב שזוהי דרגת אדה"ר קודם החטא.	2926
למדים אנו מדבריו שמוכרח היא מעלה מהמעלות הרמות ונשגבות, ורצונו ית' קודם החטא שיהיה דוקא	2927
מוכרח ולא בוחר, שמדת מוכרח אינו כעין דומם אלא דרגא רמה ונשגבה מאד, וזוהי דרגת אדה"ר קודם	2928
החטא שהיה מוכרח בכל מעשיו, הדרגא של מוכרח הוא שכולו בכל מעשיו הריהו מוכרח לעשות רצון	2929
קונו, שרצון ה' הוא המכריחו בתכלית ההכרח, א"א לו בשום אופן לעשות היפך רצונו ית'.	2930

וצריך להבין זה עפ"י הציור ממלאכים, המלאכים הרי הם מוכרחים, ואעפ"כ הרי מצינו במלאכים שחטאו,	2931
אלא שענין ההכרח במלאכים אין הפירוש שאינם יכולים לעשות ההיפך, אלא כמו שהיה אומר אדמו"ר	2932
ז"ל הרש"ז, שהוא כמו שאנו אומרים על אדם פקח שאינו יכול לצאת ערום החוצה או לקפוץ לתוך האש,	2933
שבדאי יכול הוא אלא שהכרתו בגנות או בסכנת הדבר כ"כ חזקה, מכריחה אותו עד שממש אינו יכול	2934
לעשות זאת, בגדר זה הוא הכרח המלאכים, מחמת האור הגדול שהושפע עליהם, אינם יכולים בשום אופן	2935
לעבור על רצון קונם, ובבחינה זו היתה מדרגת אדה"ר קודם החטא.	2936
ועיין בס' דרך עץ חיים שכתב, שאילו היתה הידיעה רחבה ועומדת על לב בני האדם לא היו חוטאים	2937
לעולם, ולא היה אפילו היצר קרוב אליהם ושולט עליהם כמו שאינו שולט במלאכים, וסיים הרמב"ן דבריו	2938
שזהו שאה"כ (קהלת ז'), אשר עשה האל' את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים, ומתבאר מזה	2939
שמדרגת אדה"ר קודם החטא שהיה מוכרח בתכלית זהו ממדת ישר, שהיא המכרחת לבלתי נטות ימין	2940
ושמאל לבלתי לחטא.	2941
מוכרח זהו בחינת אני ה' לא שנית, אין כונת הכתוב לדבר כאן אודות עצמותו ית' שבעצמותו לא יחול	2942
שינוי, אלא הכתוב מגלה לנו מדתו ית' לא שנית היא מדה והיא אחת ממדותיו של הקב"ה, שכך רצה	2943
הקב"ה שרצונו ית' הוא לא שנית, ומזה יוצא סוד ההכרח והטבע, הבריאה כולה מתחילתה ועד סופה היא	2944
מוכרחת, הנקודה המקפת בכל הבריאה כולה הוא מוכרח בתכלית ההכרח, שהכל מוכרח לעשות רצון קונו	2945
חק נתן ולא יעבור, והוא משום שמדתו כביכול הוא מוכרח, רצונו ית' הוא לא שנית, פי' הוא קיים לעד	2946
ולעולמי עולמים, שזהו פירושו של מוכרח, שהדבר מוכרח להשאר כמו שהוא, קיים לעד ולעולמי עולמים	2947
מבלי שינוי כלל.	2948
מדת הקב"ה כביכול הוא מוכרח שכן הוא רצונו ולכן הדבק במדותיו ית', עד כמה שהוא דבק בה' בה	2949
במדה הוא מוכרח, אדה"ר קודם החטא שהיה דבק לגמרי בבורא היה מוכרח בתכלית ההכרח, ואחרי	2950
החטא שנתרחק מבוראו והחליש דבקו נעשה בוחר, ענין בוחר בא מצד החטא, שמצד תכונת הבריאה	2951
עצמה האדם מוכרח הוא במציאות ואי אפשר לו לעשות ההיפך, נמצא שמצד הטבע האדם מוכרח הוא,	2952
וענין אי מוכרח בא מצד אוטם הלב בגרמת החטא, וכשאך יסיר אוטם הלב ממילא יהיה מוכרח בטבע.	2953
(דעת חכמה ומוסר ח"א מא' פ"ה).	2954
	2955
מאמר סו	2956
ועץ החיים בתוך הגן ועץ הדעת טוב ורע (בראשית ב' ט').	2957
הרמב"ן ז"ל, והיפה בעיני כי האדם היה עושה בטבעו מה שראוי לעשות כפי התולדה, כאשר יעשו השמים	2958
וכל צבאם פועלי אמת שפעולתם אמת ולא ישנו את תפקידם, ואין להם במעשיהם אהבה או שנאה, והנה	2959
אחרי אכלם מן העץ היתה בידו הבחירה, וברצונו להרע או להיטיב בין לו בין לאחרים, וזו היא מדת	2960
אלקים מצד אחד, ורעה לאדם בהיות לו בה יצר ותאוה.	2961
מתברר לנו שקודם שהגיע לחטא היה אדם הראשון מוכרח במעשיו, לא ח"ו מחמת איזו מניעה חיצונית או	2962
חסרון פנימי, אלא מפני גודל האור שמילאהו, וההכרח הברורה שאין דבר אחר בעולם כי אם עשיית רצון	2963
ה' ממש, מכל מקום על ידי סיבות דקות מאד נשתנה המצב, ונוצר מצב חדש שבו עלול היה להיכשל	2964
בטעויות זהו מצב הבחירה.	2965
נתבונן נא ונראה שענין קודם החטא ואחרי החטא נוגע גם לנו בעצמנו כיום, והרבה נוכל ללמוד מזה על	2966
עבודת האדם, בניגוד לדעה המקובלת שהבחירה היא עטרת האדם ותפארתו, מגלה לנו התורה הקדושה	2967
בפרשת חטא אדם הראשון, שמצב הבחירה פירושו מניעת האור, ובו האדם בבחינת סומא ממש שכל	2968
הדרכים שוות לפניו, וביחס למדרגה הבהירה של קודם החטא, מהווה הכניסה למדרגת הבחירה ירידה	2969
גדולה ביותר.	2970
מלחמת הבחירה בתוך האדם מתנהלת רק בשטח מוגבל, למטה משטח הזה הן העבירות שאין לו הוה	2971
אמינא להכשל בהם, ולמעלה ממנו הם הנסיונות שאינו מבחין את העבירה שבהם, תפקידו של האדם הוא	2972
להפוך את עצמו מבוחר למוכרח, היינו להרחיב ככל האפשר את השטח הזה, שבו הוא מוכרח מחמת	2973
הכרותו לעשות את רצון קונו, ובזה לצמצם את אפשרות הבחירה.	2974
טרם שיעבור האדם איזו עבירה בפעם הראשונה, הנהו בבחינת אדם הראשון קודם החטא לגבה, כי הוא	2975
מוכרח על ידי מצפונו, אולם אם נשתלשל הדבר ונכשל בחטא זה, אז נופלים בפניו כל הגדרים, ונפתחים	2976
לפניו כל השערים להוסיף בחטא, כאילו לית דין ולית דיין בלי שום עיכוב, החטא נעשה אפשרי והוא	2977
נעשה בעל בחירה באין מפריע.	2978
וכן אמרו רז"ל (קידושין מ'). כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה נעשה לו כהיתר, וכתב על זה רבינו יונה	2979
(שע"ת ש"א ה'), ובזה כבדה מאד חטאתו, כמ"ש הנה דברת ותעשי הרעות ותוכל, ביאור ותוכל כי הרעות	2980

נעשות לך כהיתר וכדבר שהוא ביכולתך וברשותך עכ"ל, בודאי הרבה מדרגות לדבר, כל נקודה של התחזקות מוסיפה הכרח, וכל נקודה של חטא מרחיבה אפשרות הבחירה ברע.	2981
מובן הדבר שמכיון שנמצא האדם במצב הבחירה, שוב אין מועילים לו כל עולמות החכמה והבינה שלו, כי גם לאדה"ר לא הועילו כל הכרותיו העצומות, כיון שנכנס לתוכו גם הצל הדק ביותר של מדה רעה, העצה היחידה במצב הזה היא, להתמסר לתורה ולמעשה המצוות בשלמותן, להטהר ולהתקדש ביראת שמים צרופה, ולהתפלל אל ה' שיוציאהו ממחשכי הבחירה אל מדרגה מזוככת ומצורפת, בה נייחד את לבבנו בעבודתו יתברך. (מכתב מאליהו ח"ב).	2982
	2983
	2984
	2985
	2986
	2987
	2988
מאמר סז	2989
ויקח ה' אלקים את האדם וינחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה (בראשית ב' ט"ו).	2990
איתא בקהלת רבה (פ"ז), בשעה שברא הקב"ה את אדה"ר נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן, א"ל ראה מעשי כמה נאים ומשובחים וכל מה שבראתי בשבילך בראתי, תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי, והנה איתא (ביומא ט"ז): אמר ר' יהושע בן לוי למה נקרא שמן אנשי כנסת הגדולה, שהחזירו עטרה ליושנה, אתא משה אמר האל הגדול הגבור והנורא, אתא ירמיה ואמר עכו"ם מקרקרים בהיכלו איה נוראותיו לא אמר נורא.	2991
	2992
	2993
	2994
	2995
אתא דניאל אמר עובדי כוכבים משתעבדים בכניו איה גבורותיו, לא אמר גבור, אתו אינהו ואמרו אדרבה זוהי גבורתו שכובש את כעסו, שנותן ארך אפים לרשעים, ואלו הן נוראותיו שאלמלא מוראו של הקב"ה איך אומה אחת יכולה להתקיים בין העו"ג, ורבנן היכי עבדי הכי ועקרי תקנתא דתקין משה, אמר ר' אלעזר מתוך שידועין בהקב"ה שאמיתי הוא לפיכך לא כזבו בו עכ"ל.	2996
	2997
	2998
	2999
לפי גמרא זו יקשה לכאורה, אנו אומרים בתפלה 'רחום וחנון' כשלעינינו נשפך דמם של מליונים בני אדם כמים, ובכל יום ויום נתוספו בעולם אלפים ורבות אלמנות ויתומים, פצועים ובעלי מומים מתגוללים בראש כל חצות, ומדינות שלמות נחרבו כליל, והנשארים בארץ אויב טוב מותם מחייהן כי תמו ברעב ובשביה, וגזירות ופורעניות מתחדשות לבקרים, האם אי אפשר לשאול איה רחמנותו של היוצר על יצוריו? איפה השגחתו של הבורא על הבריאה?	3000
	3001
	3002
	3003
	3004
אבל באמת אין כאן שום קושיא, הדבר תלוי בהכרת אמיתות מדותיו של הקב"ה, מתוך שידועין בהקב"ה שאמיתי הוא לא כזבו בו, נחשוב נא את חשבוננו של עולם, אילו היה הבורא ב"ה מונע מן הבריאה שהשמש לא תזרח והאדמה לא תתן את יבולה, או מונע מן העולם את הגשמים, שמשמעות הדברים היה מביא אסון לעולם, אז היה אפשר לשאול איה רחמנותו של היוצר על הבריאה, אבל הקב"ה לא שינה בעולמו כלום ולא חיסר שום דבר, אדרבא להיפך הוא מחדש בכל יום תמיד מעשי בראשית, ובכל בוקר מתחדשת הבריאה כולה, ונותן לחם לכל בשר אפילו לרשעים.	3005
	3006
	3007
	3008
	3009
	3010
ועוד דבר אנו רואים, כי לא רק שהקב"ה מכין לכל בריותיו את הצרכים ההכרחיים לקיום הבריאה, אלא אפילו את המותרות, לדוגמא אם אחד רוצה לבשל מרק ידוע, הכין הקב"ה וברא צמחים מיוחדים כמו קנה וקנמון וכל מיני בשמים, לבשם את ריח המזון שיהיה יותר טעים ויותר מעודן למאכלו של אדם, הגם שהאדם יכול להתכלל אף ממאכלים פשוטים בלי מיני תבלין שונים, וכך הכין לו הקב"ה כל מיני תענוגים, ונתן הבחירה בידו להשתמש בהם כרצונו, וזהו מרוב טובו ורחמנותו יתברך עיטר את היצירה שלא יחסר כל בה.	3011
	3012
	3013
	3014
	3015
	3016
ובזה יובנו דברי חז"ל (סנהדרין לח.), ת"ר אדם נברא בערב שבת, מפני מה כדי שיכנס לסעודה מיד, פירש"י ז"ל שימצא הכל מוכן ויאכל מאשר יחפוץ עי"ש, היתכן אדם הראשון כתר הבריאה שהיה יציר כפיו של הקב"ה, ולפני החטא היה זך כמלאכי מרום ועמד במדרגה רוחנית עליונה, לא היה יכול לחכות עוד מעט לסעודה, והיה צריך כדי שיכנס לסעודה מיד להכין לפניו הכל עוד לפני בריאתו, כדי שברגע הראשון להבראו יכנס לסעודה מיד? וכי כל כך רעבתן היה? וכי בשביל זה היה צורך להכין לפניו כל הבריאה ותענוגיה? וכי על הרגע הראשון הזה לא תספיק מקצת מן הבריאה?	3017
	3018
	3019
	3020
	3021
	3022
אבל הקב"ה רצה להראות לאדם את טובו ורחמנותו, שעוד טרם בראו כבר הכין לפניו כל צורכו, ולא רק הצרכים ההכרחיים אלא אף המותרים, וכשהקב"ה ברא הבריאה הכינה וסדרה באופן כזה, שלא יחסר לאדם שום דבר ושום עונג מהתענוגות, ואף רגע אחד אינו צריך להמתין על שום בריאת דבר החסר לו, כי מי שהוא רחום וחנון ברא את הבריאה בתכלית השלמות לא תחסר כל בה, ומכיון שכך הרי יקשה עוד יותר, מהיכן אי סדר כזה בקרב הבריאה בימינו אלה? מהיכן החושך הגדול הזה אשר יכסה ארץ, הצרות הנוראות אשר נתכו על ראש עם ישראל והאנושות כולה, איה רחמנותו של היוצר על יצירתו?	3023
	3024
	3025
	3026
	3027
	3028
אבל כאן עלינו להכיר אמיתות מדותיו של הקב"ה, שברא הבריאה בתכלית השלמות, ומפי עליון לא תצא הרעות, ומי הביא לעולם את ההרס והחורבן? תאותיו ומדותיו של האדם עצמו, קנאת אדם ברעהו קנאת	3029
	3030

עם בעם, קנאת העמים העניים בעמים העשירים, תאות השלטון וההשתלטות של העמים הגדולים על	3031
הקטנים, כל זה גורם מלחמות ומהומות ועמהם כל הצרות והפורענות בעולם, ותמלא הארץ חמס, והחמס	3032
הזה גורם אח"כ למשפט אשר הקב"ה דן את האומות, ומזה בא החרון אף בעולם.	3033
מדותיהם הרעות של בני אדם משחיתים ומקלקלים את הבריאה, כמ"ש חז"ל שהקב"ה לקח את אדה"ר	3034
והחזירו על כל אילני גן עדן, ואמר לו ראה מעשי כמה נאים ומשובחים, תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את	3035
עולמי, המין האנושי מקלקל את הבריאה, והראשון היה אדה"ר שלא היה יכול לכבוש את תאותו שלא	3036
לעבור פי ה'.	3037
וכך הדבר תמיד, אם רואים אנו שדם נשפך בעולם כמים, אין זה גורע ממדותיו של הקב"ה שהוא רחום	3038
וחנון, כי מעשי בני אדם תלויים ברצונם עצמם ובחופש הבחירה שלהם, והם בעצמם יכולים להטיב את	3039
מצבם, ע"י מעשים טובים ועשיית הישר והטוב, וכן להיפך להביא אסון לעולם ע"י מעשיהם הרעים,	3040
מדותיו של הקב"ה אמיתיות הן, אנו רואים בכל יום את מדת טובו של הקב"ה שמאיר ומזריח את החמה,	3041
ומוריד גשם לעולם והאדמה תתן את יבולה, ואינו מחסר מן הבריאה אף גרגיר של חול.	3042
כל זה דברנו בנוגע למדת טובו, למדת רחום וחנון של הקב"ה, אבל מה שנוגע לשאלת הגבור והנורא	3043
איה גבורותיו? הרי רואים אנו שגוים מקרקרים בהיכלו ומשתעבדים בבניו, הגם שזהו ג"כ בחירה אצל	3044
אותם האומות, שבתרו להם ללכת דרך הרשע והזדון, ואין הקב"ה מתערב בבחירה של האדם, אבל הרי	3045
לא רואים גבורותיו, וזה ששאלו ירמיה ודניאל איה גבורותיו, הרי במדה זו של גבורת הקב"ה אין לנו	3046
מקום לראות גבורותיו, מפני שגוים מקרקרים בהיכלו, א"כ איפוא אנו רואים גבורה אחרי שהאומות	3047
משתעבדות בבניו? עד שבאו אנשי כנה"ג והראו שאף בזה מונחת גבורתו של הקב"ה שכובש כעסו מן	3048
הרשעים!	3049
וכמו הכלל כן הפרט, הקב"ה מכין לאדם כל מחסוריו כראוי לרחום וחנון, אלא האדם במדותיו הרעות	3050
משחית ומחריב עולמות, תיסרך רעתך שהרעה שהאדם עושה היא עצמה מיסרתו, אבל הקב"ה מדותיו	3051
אמיתות הן, ואינו פוסק אף רגע מלהטיב לאדם ולבריאה כולה, וכל כמה שהאדם משפר את מדותיו	3052
והנהגתו, כן הוא נהנה מטובו של הקב"ה! (דרכי מוסר).	3053
	3054
מאמר סח	3055
ויקה ה' אלקים את האדם וינחחו בגן עדן לעבדה ולשמרה (בראשית ב' ט"ו).	3056
הנה דרגת אדה"ר קודם החטא היה תכלית השלימות, שהלא כתב הרמב"ן (דברים ל' ו'), שדרגת לעתיד	3057
לבוא שזהו כל התכלית, הוא להגיע לדרגתו של אדה"ר קודם החטא, ואעפ"כ גם אדה"ר עוד היה צריך	3058
לתקן עצמו, משום שבדרגא זו אף שלא היה אצלו חטא כלל, היה עדיין מקום חלות להיצר כמו שבאר	3059
הרמח"ל בדע"ת, וזה במה שהיה לו ידיעה מרע.	3060
והנה דרגתו של אדה"ר היתה דרגת ידיעת הרע לא לפי מושגנו, ידיעת הרע הלזו אינה אלא תורה	3061
הקדושה, שכל ענינה של תורה הוא לימוד הרע, אוי לי אם אומר שמא ילמדו הרמאים (ב"ב פט:), ידיעה	3062
מחטא כזו כמו שאדם יודע שבנופלו מדיוטא גבוהה מיד הוא נהרג, ידיעת הרע כגון זו היתה ידיעתו של	3063
אדה"ר, ומה לנו עוד דרגא יותר קדושה מכגון זו, ואמרו חז"ל (בר"ר פ"ח) על אדה"ר שהיה יושב	3064
בקרונין אחד עם הקב"ה כביכול.	3065
א"כ הרי היתה ידיעה זו של כביכול מטוב ורע, ובכל זאת על דרגא זו מוסבים דברי הרמח"ל שכתב שהיה	3066
שם עוד מקום חלות היצר, ובאמת הרי כל מה שיצא יצא מחמת ידיעתו זו מרע, שהרי כל ענין החטא של	3067
עץ הדעת טוב ורע ג"כ לא היה כ"א מה שרצה שידיעתו מרע תתגדל, כמ"ש חז"ל רצה לטעום התבשיל,	3068
רצה הקב"ה שהאדם ישלים עצמו שיבוא לידי דרגא, שגם ידיעת הרע כגון זו לא תהיה לו, וזהו תכלית	3069
השלמות שאדה"ר היה צריך להגיע לה.	3070
ואמרו חז"ל (בר"ר י"ב), שהעוה"ז נברא במדת הדין זאת אומרת בהסתר פנים, וכונתם על מצבו של	3071
אדה"ר קודם החטא, שאדה"ר והבריאה היינו הך, שמצבו של אדה"ר ידיעת הרע של אדה"ר הריהו כבר	3072
הסתר פנים, דכשהאור יודע מהחושך הריהו כבר פגם וגרעון בהאור, שכשהאור בשלמותו אי אפשר לו	3073
לידע מהחושך.	3074
כשהאדם הנהו במצב שעדיין יודע מרע, אפי' במדת ידיעת הרע של אדם הראשון, הרי זה עדיין דרגת	3075
הסתר פנים, ולזה היתה יצירתו של אדה"ר במדת הדין בהסתר פנים, משום דרק שם הוא יסוד העבודה	3076
והשלימות, וכן מבואר בד' הח' לוצטו (בדע"ת), שאלו ברא הקב"ה עולמו באופן אחר אזי לא היה מקום	3077
לעבודת האדם כלל, שכל עבודת האדם הוא דוקא במצב של הסתר פנים. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא'	3078
צ"ח).	3079
	3080

	מאמר סט	3081
	ויצו ה' אלקים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכל תאכל (בראשית ב' ט"ז).	3082
	אדם הראשון שהיה יציר כפיו של הקב"ה, אשר מחלציו יצאו כל גדולי וחכמי העולם, והיה ראוי להיות	3083
	בגן עדן ולהשתמש בכל ברואי עולם, ושיתעסק עמו מלכו של עולם להיות לו לשובינין, הנקל לשער	3084
	גודל שכלו ודעתו כיאות לאיש היחידי והראשון לכל באי עולם, והיה ברשותו להשתמש וליהנות מכל	3085
	אילני גן עדן, ונצטוה מפי הקב"ה על דבר קל מאד ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו, וגם הזהירו	3086
	בעונש מיתה כי ביום אכלך ממנו מות תמות.	3087
	ואם יסופר לנו שנכשל בעון אשר עי"ז נטרד מגן עדן לאכול לחמו בזיעת אפו, היינו בודאי חושבים שעשה	3088
	דבר נורא, ונכשל בעון גדול ובתאוה היותר חזקה ותקיפה, וביצר היותר גדול אשר בלבב דעתו וסר שכלו	3089
	ממנו, אשר היה ישר בעיניו לעבור על פקודתו של הקב"ה, אשר אוזנו שמעה ולא אחר כי ביום אכלך	3090
	ממנו מות תמות.	3091
	והנה ספרה לנו התורה שכל הרעה הגדולה הזאת באה לו מדבר קטן וקל, אשר היא חרפה וכלימה לא	3092
	לאיש גדול בחכמה ובדעת כמוהו, כי אם גם לאיש הפשוט להכשל בדבר נבזה כזה, ליתן בפיו מאכל	3093
	האסור באיסור מיתה, הלא חרפה גדולה היא מאד לכל אדם לעשות כזאת, יאות זה לנער פרא אשר לא	3094
	ידע חכמה ומוסר, ליתן בפיו חתיכת נבילה וטרפה וכדומה לזה.	3095
	והנה ספרה תורתנו הק' שלא עשה אדם הראשון זאת מפני תאוה הגדולה, כי אם הודה בפיו האשה אשר	3096
	נתת עמדי היא נתנה לי ואוכל, ופירש אדמו"ר ז"ל שלא היתה תשובתו להתנצלות על חטאו כמו שחושבים	3097
	רבים, כי אם היו דבריו בדרך וידוי והכרת החטא, שהודה בפיו שעשה מעשה המגונה הזה לא מפאת יצרו	3098
	החזק, כי אם מפאת קלות דעתו ואי שימת לבו לדבר ה'.	3099
	האשה היא נתנה לי ואוכל, תירוץ יפה ונעים עד מאד לאדה"ר והחכם הגדול בעולם, לאיש אשר אזניו	3100
	שמעו פקודתו של הקב"ה שביום אכלו ממנו מות ימות, ובכ"ז היא נתנה לי ואוכל! האם היה אפשר לעלות	3101
	דבר כזה על דעת איש, שיקרה כזה לאיש חכם ונביא ה' אשר התיחד הדיבור אליו, שיאבד ממנו גן עדנו	3102
	וכבודו הגדול, מפני מעשה מגונה וקל כזה הראוי לנער בן חמש שנים, ליתן בפיו מאכל האסור בלי שום	3103
	צורך והכרח, רק מפאת קלות הדעת ומקלות ראשו, ושיחה יתרה אשר היתה לו עם חוה אשתו.	3104
	נשכח ממנו דבר ה' אשר היה אליו, ואבד ממנו עולם יקר וחשוב מאד מפני פרי יפה אשר נתן בפיו, מפני	3105
	דבר פחות ונבזה כזה איבד אדה"ר מה שאיבד, לא היה עולה דבר זה על דעתנו, אם לא שהודיעה אותנו	3106
	תורתנו הק', שהיא לבדה ידעה ולא יראה לספר לנו דבר פלא כזה.	3107
	ספור המעשה של אדם הראשון בא ללמדנו, שכמקרה הזה כן יקרה גם לנו, שכל אדם טרם חטאו נמצא	3108
	בגן עדן, לבו טוב עליו עליז ושמח, יתענג על כל מראה עיניו, הבריאה כולה ששה ושמחה כנגדו, ההרים	3109
	והגבעות פוצחים לפניו רינה, והוא קרוב לאלהיו, מלאכים שומרים אותו מכל נגע ופגע לבל יקרב אליו	3110
	ונפשו תגיל בה'.	3111
	ומה שהוא נטרד מגן עדנו, לא מפאת יצרו הגדול החזק ממנו, כי אם מושך העון בחבלי שוא בטוב לבו	3112
	ומפני מעט תענוגו, למשחק לו להשקע בתאוות הנמבזות ובדברים מגונים אשר ישחית את נפשו בהם, ואז	3113
	יראה כי נפל ברעה ואבד גן עדנו ממנו וחשך העולם בעדו, חלפה ועברה שמחתו ממנו ולבו רע עליו, ואז	3114
	יזכור כל מחמדיו אשר היה לו קודם חטאו, החיים הטובים והעולם היפה והנעים הכל אבד ממנו, לא	3115
	מהכרח רק בטוב לבו ומקלות דעתו ובחירתו החפשית, עשה לעצמו כל הרעה הזאת, ואיבד ושיחת בידי	3116
	גן עדן שלו ועולם מלא אור. (יסודי הדעת).	3117
		3118
	מאמר ע	3119
	ויצו ה' אלקים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכל תאכל (בראשית ב' ט"ז).	3120
	לפי המושגים שלנו הדעות והמדות הם שני ענינים נפרדים, במושג דעה אנו מבינים אמונה והכרה	3121
	בהש"ת, ובמושג מדות מבינים את הדברים שבין אדם לעצמו ולחבירו, הדעה עיקרה בהבנת השכל,	3122
	והמדות עיקרם בהרגשת הלב, לדעתנו הדעה חשובה יותר במעלה מהמדות, שהרי בלי ידיעת ה' והכרה	3123
	בגודלתו ית', מה חשיבות וערך למעשיו של האדם.	3124
	ומזה שאנו מתייחסים לדעות ומדות כאל שני ענינים נפרדים, באנו להבדיל בין מצוות שבין אדם למקום	3125
	למצוות שבין אדם לחבירו, שאפשר להאמין בה' ולעובדו, מבלי להיות שלם במדות ולדקדק במצוות שבין	3126
	אדם לחבירו, וכן אפשר לאדם להיות בעל מדות טובות וזהיר בדברים שבין אדם לחבירו, מבלי להיות	3127
	שלם בדעות ולדקדק במצוות שבין אדם למקום, ואין קשר בין זה לזה, השקפה זו מוטעת ביסודה כי	3128
	הדעות והמדות שורש אחד להן ודבר אחד הן, באין מדות אין דעות ובאין דעות אין מדות.	3129

אחז"ל (סנהדרין נ"ו): ר' יהודה אומר אדה"ר לא נצטווה אלא על ע"ז בלבד, הרי שהמצוה הראשונה	3130
והיחידה שנצטווה עליה אדה"ר לדעת ר' יהודה היתה רק על הדעה בלבד, ולא מצינו בזה שום ענין של	3131
מדות, והנה למעלה בפרשה כתוב, ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, ואחז"ל (ב"ר שם), רשב"ג	3132
בשם ר"י אמר, בשעה שהיה משה כותב את התורה כיון שהגיע לפסוק זה, אמר רבון העולמים מה אתה	3133
נותן פתחון פה למינים? אמר לו כתוב והרוצה לטעות יטעה, שאם יבוא הגדול ליטול רשות מן הקטן ממנו	3134
אומרים לו למד מבוראך, שהוא ברא את העליונים ואת התחתונים, וכיון שבא לברוא את האדם נמלך	3135
במלאכי השרת.	3136
הרי יש כאן הוראה מפורשת למידה של דרך ארץ, ולא עוד אלא שהיא הוכנה מראש עוד קודם בריאת	3137
האדם, ואף לא באה לו כצווי אלא שכך נוצר, שהמדה הזאת של דרך ארץ הוטבעה בצורתו של האדם	3138
בתחלת יצירתו, עפ"י מאמרו של הקב"ה נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, ולכאורה הרי לא נצטווה האדם רק	3139
במצוה יחידה שלא לעבוד ע"ז בלבד? אלא בע"כ אנו למדים מכאן שהחובה ללמוד מהבו"ת ולהתדמות	3140
אליו במדותיו, כלולה במצוה זו של ויצו ה' אלקים על האדם והדעות והמדות אחת הן.	3141
ובאמת הכרחי הדבר, כי איך אפשר לאדם לדעת את עצמיות השי"ת שאינו גוף ולא ישיגוהו משיגי הגוף,	3142
אלא שכל ההכרה שלו הוא רק במדותיו, וההכרה במדותיו היא ההתדמות אליו, וזהו שאמר הכתוב "זה	3143
אלי ואנוהו" ופירשו חז"ל (שבת קלג), הוי דומה לו מה הוא חנון ורחום אף אתה היה חנון ורחום, עי"ז	3144
שהאדם יתדמה לקונו להיות רחום וחנון כמותו הוא בא לידי הכרתו, ולכן כדאי היה לכתוב "נעשה אדם	3145
בצלמנו כדמותנו" ללמד על מדת דרך ארץ, למרות שיכול לצאת מזה פתחון פה למינים.	3146
וכשם שאי אפשר לדעת את ה' בלא שלימות המדות, כך אי אפשר להיות שלם במדות בלי ידיעת ה', אנו	3147
רגילים להגשים כל דבר ומשום כך אנו רואים במדות רק את המעשים וההרגשות החיצוניות, אבל באמת	3148
עיקרן ושורשן של המדות הוא בצלם האלקים שבאדם, וכל מהותן ושלימותן הן בהדמותן למדות השי"ת,	3149
וכשם שמדותיו של הקב"ה הן מקור הרוחניות ואין בהן שום מושג גשמי ח"ו, כך מדותיו של האדם	3150
נובעות ממקורן הרוחני מחלק אלקי שבו, וככל אשר הוא מתעלה בהכרת ה' הוא מתעלה בשלימות	3151
המדות.	3152
והנה אף לאחר שניתנה תורה עם תרי"ג מצותיה, ובכללן הרבה מצוות התלויות במדות, אחז"ל (מכות	3153
כ"ד) בא חבקוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה, ולכאורה איך נכללות המדות ביסוד האמונה	3154
שהיא הדעה? אלא מכאן שכל ערכן של המדות אינו אלא בהדמותן למדות השי"ת, ואין להגיע אליהן רק	3155
לאחר השגת האמונה בהכרת מדותיו של השי"ת.	3156
יסוד זה מפורש בתורה, כאשר בקש משה את ה' הודיעני נא את דרכיך ואדעך, הראני נא את כבודך,	3157
השיבו השי"ת אני אעביר כל טובי על פניך וקראתי בשם ה' לפניך, ויעבור ה' על פניו ויקרא ה' ה' אל	3158
רחום וחנון, הרי שעל בקשתו של משה לדעת את ה' נגלה עליו הקב"ה במדותיו שהוא רחום וחנון, כי	3159
ידיעת ה' והכרת מדותיו אחת הן, ואם ברצוננו לדעת את ה' עלינו להכיר מדת טובו שהוא רחום וחנון	3160
ארך אפים וכו'.	3161
וכשם שמדותיו של הקב"ה אין להן תכלית, כן אין תכלית למדות האדם, כי הלא עוד בשירת הים הגיעו	3162
משה רבינו וישראל להשגה זו של זה אלי ואנוהו, שהכירו מדותיו של השי"ת ובאו להתדמות אליו בהן,	3163
ובכל זאת ביקש משה הודיעני נא את דרכיך ואדעך, והשי"ת נגלה עליו במדותיו, הרי כמה עמוקים הם	3164
מושגי החכמה של המדות, שיש לחקור ולחקור אותם ולהתעלות בהם בהתדמות אליו עד בלי סוף וקץ.	3165
ומעתה נבין גם הקשר שבין חטאו של אדה"ר לחטא דור הפלגה, אחז"ל (ב"ר ל"ה) על הפסוק וירד ה'	3166
לראות אשר בנו בני האדם, בני האדם אלא בני מי? שמא בני חמורים וגמלים, אלא בני אדה"ר שכפה את	3167
הטובה ואמר האשה אשר נתת עמדי, אף אלו כפו בטובה למרוד במי שהשפיעם טובה ומלטם מן המבול,	3168
ולכאורה במה כפה אדה"ר את הטובה? הלא לא היה בתשובתו אלא דברי התנצלות על חטאו כדי להציל	3169
עצמו מן המיתה, וכוונתו היתה כי צריך היה לשמוע בקולה, שהרי הכתוב אומר "ויבן ה' אלקים את	3170
הצלע" ואחז"ל (נדה מ"ה), בינה יתירה נתן הקב"ה באשה יותר מבאיש, וכיון שניתנה בה בינה יתירה,	3171
היה לו לשמוע בקולה.	3172
אולם מדברי התנצלותו שהוסיף ואמר "אשר נתת עמדי" והיה די לו לומר האשה נתנה לי, נשמע כאילו לא	3173
ירד לעומק הערכתו את הטובה שעשה עמו הקב"ה, בזה שנתן לו את האשה לעזר כנגדו, שיסתייע על ידה	3174
לשמוע יותר בקול ה' ולהכיר טובתו של מקום, אלא אדרבה נכשל על ידה בזה שציית להוראתה ואכל	3175
מעץ הדעת, מכאן אמרו שכפה אדה"ר את הטובה, ומתוך כפיית טובה זו גרם שבני בניו לאחר כמה דורות	3176
בדור הפלגה כפרו באלקים חיים, ואף כי פגימתו של אדה"ר היה רק במידה שכפרה את הטובה, ואיך יצא	3177
מזה בדור הפלגה קלקול בדעה, שמרדו בה' ויצאו להלחם כנגדו.	3178

אלא הוא אשר אמרנו שהמדות והדעות אחת הן, ובחטא של אדה"ר בכפייתו את הטובה, היה פגם בדעה	3179
במצוה הראשונה של ויצו ה' אלקים על האדם שבה נכללו גם המדות, וקלקול זה נשתלשל לאחר כמה	3180
דורות, עד שאנשי דור הפלגה באו למרוד במי שהשפיעם טובה ומלטם מן המבול, ובנו מגדל לעלות	3181
השמימה, נמצא שבפגם כל שהוא באיזו מדה, הוצף העולם בכפירה באלקים שגרמה לפילוג ובלבול	3182
בעולם וחורבן רוחני לדורות, ומינה קל וחומר במדה טובה ומרובה חמש מאות פעמים, כמה עולמות בונה	3183
האדם ע"י מדותיו הטובות, ומרבה הכרה וידיעה בהש"ת לדורי דורות. (אור הצפון ח"א עמ' ז).	3184
	3185
מאמר עא	3186
ויצו ה' אלקים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכל תאכל (בראשית ב' ט"ז).	3187
לפי השגות העולם הגשמי, המושג גוף פירושו עצם גשמי מוחשי ולא יותר מזה, אבל במבט הרוחני	3188
קוראים גוף לכל מה שמסתיר על הרוחניות הטהורה, הרי גם במלאכים אמרו ז"ל נפשם וגופן מן השמים,	3189
וידוע שאין להם גוף גשמי כלל, אלא הכוונה שיש במהותם נקודות הסתר שיש בהם חסרון והם תאבים	3190
למלא אותן, היינו שיש בהם הרצון לקבל, והרצון לקבל נקרא גוף בכל מקום מבחינת עין של מעלה, גם	3191
עיקר מהותו של גוף האדם הוא הרצון לקבל שלו, וכשאמרו ז"ל נפשו מן השמים וגופו מן הארץ, פירושו	3192
שרצונו של האדם לקבל דברים גשמיים, ומלאכים גופם מן השמים היינו שרצונם לקבל דברים רוחניים.	3193
בהבחנה זו העליונה, מה שאנו קוראים מיתה אינה אלא כפשיטת לבוש, ומהי מיתה אמיתית, אם אחר	3194
שפשט לבוש זה נשאר ממדות הגופניות בנפש כי זהו חורבן הנפש, וכן כתב רבינו יונה ז"ל (שע"ת ב יז),	3195
מות ירעם אין מות הרשעים כמות הבהמות, מות הבהמות פעם אחת והרשעים מות ירעה בהם בכל יום, כי	3196
נפש הרשעים ההשחתה וההפסד ידבקו בה בכל עת, עד אשר תשחת ותבלה ותאבד.	3197
פירוש כי רק בהמה מתה פעם אחת, כי מיתתה אינה אלא הסתלקות החיות מגופה הגשמי, אבל האדם	3198
הדבוק בתאוות העולם הזה הוא מת תדיר גם אחר פשיטת הלבוש הגשמי, כי התאוות הדבוקות בנפש הן	3199
בחינת גוף שלו כמו שביארנו, והפרדת אותן התאוות מנפשו אחת לאחת כל אחת מורגשת לו כמיתה	3200
חדשה, הרי לו מיתות הרבה זו אחר זו, ובכל פעם יש לו אימת מות נוראה כמו במיתה בעולם הזה.	3201
המובן מפשטות הכתובים הוא, שאליהו הנביא עלה בסערה השמימה עם גופו, ולא נשאר ממנו למטה כי	3202
אם אדרתו, אבל למעלה ודאי לא יתכן שיתקיים הגוף הגשמי המוחשי, כי הרי בהבחנה של מעלה אין גוף	3203
זה אלא בחינה בהסתר כנ"ל, ולא יתכן שיתקיים למעלה כצורתו בדמיון שלנו.	3204
אבל הענין הוא שמי שזוכה לזכך את גופו על ידי השגת האמת לאמיתה, בבחירות מופלגת ובגבורה	3205
רוחנית מעולה כאליהו ז"ל, וזוכה גם בחייו להביט על גופו בעין של מעלה ממש, שאינו אלא בחינת הסתר	3206
שבנפש, וכל מציאותו רק כלי לעולם העליון, אז בהגיעו בסוף ימי עבודתו בעולם הזה לשיא תפארת	3207
מדרגתו, אז יכול להיות שמציאותו רוחנית זאת תפעל גם על המציאות הגשמית, עד שגם לעיני בשר לא	3208
יהיה לגוף המוחשי כל שיור למטה.	3209
וזה גם בחינת ואיננו הנאמר בחנוך (בראשית ה'), ועיין בפירוש ריקנטי על התורה שם שכתב, שפשט	3210
יסוד הגשמי ולבש יסוד רוחני, והיינו כנ"ל שפשט בחינת הגשם גם בחייו, עד שלא היה לו שיור בעולם	3211
הזה אפילו להבחנת אחרים, והיינו ויתהלך חנוך את האלקים ואיננו, ועיין בתרגום יונתן על פסוק זה	3212
שכתב, ופלח חנוך בקושטא קדם ה' היינו שהגיע לדרגת אמת שהיא דרגתו של אדם הראשון קודם החטא.	3213
אצל אדם הראשון קודם החטא לא היתה השגה גשמית כלל, וכתב הגר"א ז"ל שאז היה מצב העולמות	3214
שונה, ועולם העשייה שלו היה שוה לעולם היצירה שלנו, והנה ידוע שענין עולם התחיה הוא שיחזור	3215
הצדיקים למצב אדם הראשון קודם החטא (דרך ה'), ולפי זה הכוונה היא שירדו מדרגת עולם הנשמות	3216
לדרגת עולם העשייה של קודם החטא, שהוא למעלה לאין שיעור מכל מושגי עולם העשייה שלנו, נמצא	3217
שבתחיית המתים יעמדו לא רק בגוף המוחשי אלא בעיקר בגוף הנפשי (סנהדרין צ' ע"ב).	3218
דורשי רשומות אומרים כולן באים לעולם הבא, אפילו רשעים גמורים כירבעם אחאב ומנשה (סנהדרין	3219
קד:), וצריך עיון במה זוכים? אלא הענין הוא שקיימת בנפש כל אחד מישראל נקודה פנימית שלעולם	3220
אינה נאבדת, כגדר לא מאסתים לכלותם הנאמר בכלל ישראל, והיא נקודת העוה"ב שבלבו של כל יהודי	3221
בזכות ברית אבות.	3222
ולזה רמזו חז"ל במתק לשונם כשאמרו (ויק"ר יח א) שיש עצם קטן לזו שבשדרה שאינו נטחן ואינו נשרף	3223
ואיננו נרקב, ומשם מציץ האדם לעולם הבא, ולא יתכן בגוף המוחשי כי הרבה פעמים שורפים אותו	3224
במשרפות השמליות, וכותשים אותו עד שנעשה אפר ממש כידוע, אלא לא דיברו חז"ל כי אם בסודות	3225
העולם הרוחני.	3226
אבל עדיין צריך עיון, הרי אין בחירה לעולם הבא כמו במצב אדם הראשון קודם החטא, ומצוות בטלות	3227
לעתידי לבוא (נדה סא:), כי לא ניתנו מצוות אלא לצרף בהן, ולא שייך שם צירוף על ידי מצוות, וכל	3228

הקרבת בטרילין לעתיד לבוא חוץ מתודה כי אין שם עוד חטא, ואם כן איזה צורך יש בקיום הגוף אפילו בבחינת גוף שבנפש?	3229
הרמח"ל כתב בדעת תבונות, שתכלית ביאת הנשמה פעם שניה בגוף היא כדי שתזככה ויכרך גמור, ויש לנשמה תועלת בזה כי בהשלימה את הגוף, תתעלה הנשמה מעילוי לעילוי ותוסיף כח על כח ויקר על יקר, וקשה הרי כבר נזדכך הגוף, שנעקרו ממנו התאוות והרצון שנמצאים בנפש בעולם הנשמות, ולמה צריך עוד זיכוך?	3230
ושמעתי ממו"ח ז"ל ביאור נפלא לזה, כי כל העונשים וכל המיתות של ביטול המדות הרעות, יכולים רק לבטל התאוות למעשה, ונהיה כמי שלא ראה אשה מימיו שבודאי לא יתאוה, או כמי שלא ראה אחרים מימיו ולא ידע מהו כבוד, שביטול המדות הוא רק בפועל ולא בכח, כי אם רק יזדמן מה שיעוררן הרי המדות במקומן הן, על כן נדרשת דבקות בקדושה בהיותו בגוף ממש בבחינת גוף שבנפש, כדי לסלק לגמרי גם רושם דק זה של מדות בכח, ורק הדבקות הגמורה בה' היא שיכולה לשנות את פנימיות האדם גם בבחינה זו של בכח ע"כ.	3231
ויש לבאר יותר הן בכל תאוה יש הכח המתאוה והדבר המעורר לתאוה, כשיתברר לאדם שכל הדברים שהתאוה אליהם שקר הם ואין ראוי להתאוות להם כלל, הרי אין לו דבר שיתאוה אליו, אבל עדיין נשאר בו עצם כח המתאוה, העונשים והמיתות מבטלים רק את ישות התאוה, ובמה יתוקן הכח המתאוה עצמו? רק בשאיפה לקדושה דהיינו הדבקות בו ית', דבקות זו שהיא האהבה הגמורה אי אפשר להשיגה על ידי בחירה, כי אחרי עבודת היראה בבחירה באה האהבה כמתנה מלעילא, ובזה מבואר שתיקון הנפש בדבקות זו לעתיד לבוא יהיה אחר כלות הבחירה.	3232
וגדר זה מפורש בתורה, הן נאמר קודם החטא ויקח ה' אלקים את האדם ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה, ואמרו ז"ל לעבדה זו מצות עשה, ולשמרה זו מצות לא תעשה, ולכאורה צריך עיון בשלמא בלא תעשה היתה לו בחירה, היינו להישמר מאיסור אכילת עץ הדעת, אבל במצות עשה לא מצאנו שנצטוו כלל, ואם כן לא היה זה בבחירתו, אלא על כרחך כנ"ל, שלתיקון האדם להגיע לעולם הבא נדרשים שני הענינים, שבירת היצר דהיינו בבחירה, וזולת זאת גם דבקות אף שלא בבחירה, כדי להדביק בקדושה גם את הכח המתאוה.	3233
נמצא שכל השתלשלות העולם הזה עד ימות המשיח ועד בכלל, הוא לשם תיקון הגוף של עולם העשייה, שהוא כח הרצון לקבל בפועל לשם תיקון עצם כח המתאוה, דהיינו רשמי הגוף שנשארו בבחינת בכח, גם לאחר אלף שנים של חורבן העולם הזה, יש צורך שתתקיים בחינת גוף גם בעולם הבא, כדי ששלהבת הדבקות תלהטהו ותתקנהו עד גמירא. (מכתב מאליהו ח"ד עמ' 153).	3234
מאמר עב	3240
ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות (בראשית ב' י"ז).	3241
איתא בחז"ל (ילקו"ש ה. מא.), שאדה"ר ראה ברוח קדשו שדוד המלך הע"ה עתיד להיות נפל ונתן לו שבעים שנה משנותיו, וראינו בזה דבר חדש, אנו יודעים מגדבות גשמיות שצריך האדם ומחויב לתת לחבירו, אבל לנדב לחבירו חיים נדבה רוחנית, ולא עוד אלא חייו של אדם הראשון וגם שבעים שנה, מזה לא ידענו כלל, ולכאורה קשה להבין ענין נדבות רוחניות, הלא ברוחניות פשוט שחייו קודמים? וראינו מזה שיש גם נדבות רוחניות, וגם יש תנאים ואופנים שהאדם מחויב לנדב נדבות מעין אלה, והרי לנו ראייה מאדה"ר שראה עצמו מחויב לתת משנותיו לדוד.	3242
מובא מעשה מר' ישראל סלנטר זצ"ל, שכאשר שמע אודות ר' ליב חסיד טרם שהכירו ושאל על טיבו, היתה אחת משאלותיו אם קרה אצל ר' ליב שיכנס אצל חנוני ויציע לו חילוף על יום אחד, שהוא יעמוד במקומו בחנות והחנוני ילך ללמוד, ולכאורה מהיכן למד ר' ישראל הנהגה כזו, איפה מצינו שיהיה אדם צריך לבטל מלימודו בכדי שילמד חבירו? אולם באמת הראונו חז"ל מפורש בדיבור הנ"ל דאדה"ר נדב משנותיו לדוד, האם יש לנו ציור מה הם חיים של אדה"ר, וכשנתנם לדוד הלא חסרו לו ואעפ"כ ראה אדה"ר את עצמו מחויב בזה.	3243
מדת נושא בעול היא מעיקרי התורה וחובת האדם, ואין דבר בעולם שלא ישוה לוותר בשביל מדה זו, אדם הראשון ויתר על חייו חיים של אדה"ר אך ורק בשביל נושא בעול, ומכל זה נראה רוממות מדה זו מצד הנותן ומצד המקבל, רואים אנו עד כמה גדול ערכה, דהע"ה כל חייו היו נתונים לו משום נושא בעול של אדה"ר, הערה זו מספקת לאדם בכדי לידע רוממות ערכה וגודל חשיבותה של מדה זו להיות נושא בעולם עם חבירו. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' י"ח).	3244
מאמר עג	3277
	3278

ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות (בראשית ב' י"ז).	3279
האדם נרכב משכל וגוף, חלק נכבד וחלק נבזה, וזה ודאי כי החלק הנכבד יש לו מעלות ויתרונות על החלק הפחות, אבל מצאנו כי החלק הנכבד יש לו שפלות בפרט אחד, כי הגוף כשיצטרך לאכול ידע כי הוא רעב צמא וחולה, וכל מה שהוא חולה יותר מרגיש יותר, מה שאין כן השכל כל מה שהוא רעב וצמא יותר,	3280
מרגיש הוא בפחות ממי שהוא לא רעב כל כך, מי משתוקק לתקן חסרונותיו ולהיות יגון בלבבו תמיד? רק מי שיש לו מעט חסרונות, כמ"ש אצל דוד המלך ע"ה שלא היה בו רק בדבר אוריה החיתי, ועם כל זאת אמר וחטאתי נגדי תמיד, וכן מי משתוקק לקנות חכמה ולשמוח בהתרת הספיקות, אלא מי שהוא רודף אחר החכמה.	3281
מי השמח בדיעה נפלאה אשר לא השיגה כל הפילוסופים, כידיעת הבורא והשגחתו על כל דבר, אשר נודענו מיציאת מצרים ונצטוינו לזכור שני פעמים בכל יום להשריש הידיעה הזאת? מי שמפקח על עצמו למה נברא ומה תכליתו, וההפרש הגדול אשר יהיה בין טוב למוטב, הוא ישמח כי זה מביאו לתכלית הטוב, אבל מי שאינו מבקש תענוג נצחי רק נעזב לתאותו אין לו מזה שמחה, וזהו מה שאחז"ל (סוכה מו:): כלי מלא מחזיק, מי שיש לו תחילה חכמה שמח בחכמה, ולא כן מי שהוא ריקן מחכמה.	3282
וכן בעצמות החיים יש אונאה עצומה בלתי משוערת, יש שנראין כחיים והם מתים מוחלטים והוא מי שנעזב לתאותו, אוכל מה שרוצה שותה מה שרוצה עושה מה שלבו חפץ, כנאמר (משלי כ"א) נפש רשע אותה רע וזהו המת המוחלט, כי ההעדף כרוך בעקביו, כנאמר ביום אכלך ממנו מות תמות, פירוש המיתה כרוכה בעקבו, וכל העומד ליבצר כבצור דמי.	3283
על זה אמר דוד המלך ע"ה לא המתים יהללו פירוש המתים בחיים, כמו שנאמר ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי, כי ספור נפלאות ה' מה גמול הוא לו יתברך, רק כדי לאחוז בקצות מדותיו גומל חסדים טובים מכלכל חיים בחסד, מה הוא קדוש אף אתה קדוש, אבל הרשע מה לו לספר שבחיו, לזה אמר 'לא המתים' יהללו י"ה, הם הרשעים שבחיהם קרויים מתים, כי מה גמול לו בהילולם אם לא יאחזו בדרכיו, וכמו כן להיפוך מי שהוא מדוכא ביסורים ושפלות, אשר הוא בעיני בני אדם כמת הוא באמת חי אמיתי, כנאמר יסור יסרני י"ה ולמות הוא מות נצחי לא נתנני. (חכמה ומוסר ח"ב מא' קכ"ו).	3284
	3285
	3286
	3287
	3288
	3289
	3290
	3291
	3292
	3293
	3294
	3295
	3296
	3297
	3298
	3299
	3300
	3301
	3302
	3303
מאמר עד	3304
ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות (בראשית ב' י"ז).	3305
דבר פשוט הוא בעינינו כי עבודה קשה דרושה כדי לזכות לקירבת השם, ובודאי לא כל אחד זוכה לה, והנה מציינו דבר נפלא בתרגום יב"ע, דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, תבעו דחלתא דה' עד דאתון חיין, בעו מן קדמוהי עד דאתון קיימין (ישעיה נה).	3306
מהו המצאו? זמן חיינו בעולם, מהו בהיותו קרוב? זמן קיומנו בעולם, החיים הפשוטים שלנו הוא סוד המצאו ית', ועצם קיומנו היא קירבתו ית', נרעש ונפחד צריך האדם לעמוד לנוכח גילוי זה, ידענו כי קרוב אתה ה' אך לא ידענו עד היכן הדברים מגיעים, כי עצם חיינו היא הקירבה והמצאו ית' אצלנו, ואין הכוונה לחיים עילאיים שהתורה מכוונת אליהם, אלא החיים של דפיקת הלב ונשימה תנועה והרגשה, ענין נפלא הוא אך זקוק להעמק ביאור.	3307
ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו, ועל דעת רבותינו אלמלא שחטא לא מת לעולם כי הנשמה העליונית נותנת חיים לעד, והחפץ האלקי אשר בו בעת היצירה יהיה דבוק בו תמיד הוא יקיים אותו לעד, כמו שפירשתי וירא אלקים כי טוב, והענין להורות כי עמידתם בחפצו, ואם החפץ יתפרד רגע מהם יהיו לאין, וכאשר אמר בכל מעשה יום ויום וירא אלקים כי טוב שרצה בקיומו לעד (הרמב"ן שם).	3308
הרי כאן שני ענינים, הנשמה שהיא חלק אלוק ממעל, ואינה נפרדת ממנו ית' גם בהיותה בתוך גוף האדם, והיא הנותנת חיים לעד, ועוד דבק באדם חפץ אלקי תמיד והוא יקיים אותו לעד, חפץ זה אינו בתוך האדם אלא חופף עליו כל היום, ובהפרדו ממנו רגע יהיה לאין.	3309
מדברי הרמב"ן אנו לומדים, כי החיים שלנו הם זיווג של חפץ אלקי ונתנת נשמה אלקית, החפץ האלקי החופף עליו מלמעלה נותן קיום, והנשמה הנכנסת לתוכו נותנת חיים, ושניהם כאחד הם חיים, אולי זה עומק הטעם שחיים הוא לשון רבים, ולא לשון רבים סתם אלא לשון הכפל, כמו עיניים אזניים, רגליים, כי הרי בחיים נמצא ענין כפול, בשום לשון לא נקראים החיים בלשון רבים ועוד בצורת הכפל, מעתה מתברר לשון התרגום עד דאתון חיין עד דאתון קיימין שניהם כאחד הם החיים.	3310
הרמב"ן ממשך לבאר, לדעת אנשי האמונה האומרים כי העולם מחודש בחפץ אלקי פשוט, גם הקיום יהיה בו לעד כל ימי החפץ וזה אמת ברור, ואם כן ביום אכלך ממנו מות תמות, שאז תהיה בן מות לא תתקיים לעד בחפצו, והאכילה היתה לו מתחילה לעונג, ויתכן שפירות גן עדן נבלעים באברים כמן ומקיימין את	3311
	3312
	3313
	3314
	3315
	3316
	3317
	3318
	3319
	3320
	3321
	3322
	3323
	3324
	3325
	3326
	3327

- 3328 אוכליהן, וכאשר נגזר עליו ואכלת את עשב השדה ובזעת אפיך תאכל לחם, היה זה סיבה להפסד כי עפר
3329 הוא ואל עפר ישוב.
- 3330 הרי שתי סיבות למות, סילוק החפץ האלקי מהאדם, וגם זאת שלא יאכל עוד פירות גן עדן המחזיקים אותו
3331 בחיים בלי הפסד, אונקלוס מתרגם ארי ביומא דתיכול מניה מימת תמות דמשמע שנפסדה חיותו, יב"ע
3332 כתב ארי ביומא דתיכול מניה תהיה חייב קטול, שהחטא מחייב סילוק החפץ האלקי, אולם זה וזה גרם, סר
3333 ממנו החפץ האלקי בקיומו לעד, וגם נשחת הגוף שאינו יכול עוד להחזיק את הנשמה בקרבו לעד.
3334 רצונו ית' בבריאת האדם היה שיחיה לעד בגופו, חטא האדם ונהיה לבן מות, אולם רצונו ית' לא נתבטל
3335 חלילה, ואחר כ"ו דורות נתן תורה לישראל, לא קיבלו ישראל את התורה אלא כדי שלא יהא מלאך המות
3336 שולט בהן (ע"ז ה.), אילו זכינו ללוחות הראשונים היה זה תקון חטאו של אדה"ר, והיתה סרה גזירת המות
3337 מהכלל ישראל, לא זכינו לכך חטאו בעגל ונשתברו הלוחות, אולם קבלנו הלוחות השניים ובהם נתחדש
3338 ענין השוכן אתם בתוך טומאתם, גזירת המות לא נתבטלה, אבל בזכות המצוות אנו מצפים לתחיית המתים
3339 ואז נזכה לחיי עד עם הגוף.
- 3340 הרי על ידי החטא נתהווה הפירוד בין הגוף ונשמה, אך הפירוד הוא זמני אנו מצפים לכך שיתאחדו שוב,
3341 כל כוונת התורה היא להעמידנו שוב במצב של אדם הראשון קודם החטא, לכן אין מצוה בתורה שאינה
3342 מביאה לתחיית המתים, כיבוד אב ואם היא החמורה שבמצוות עשה, ושילוח הקן הקלה שבהן, ואם
3343 בשתייהן תלויה תחיית המתים ברור הוא כי זוהי סגולת כל המצוות, אותו חפץ אלקי הרוצה בקיום האדם
3344 לעד, אנו מתדבקים בו על ידי עבודתנו.
- 3345 נחזור לתחילת הפרק דרשו ה' בהמצאו תבעו דחלתא דה' עד דאתון חייין, מה נורא כי אדם יכול לחיות את
3346 חיייו כחיים פשוטים מבלי לדעת כלל המצאו ית' בו בתוכו ממש, הרי לא לזה ניתנה לו הנשמה האלקית!
3347 עצם חיינו מוכרחים לעורר באדם יראה שיתייחס הנברא אל בוראו, חיות מטילה מורא, ומוראכם וחתכם
3348 חיותכם יהיה על כל חית הארץ, מה שהקב"ה חי מטיל אימה ויראה על האדם, ועכשיו בהמצאו זהו החיים
3349 שלי, איזו יראה צריכה לנפול עלינו מזה עצמו!
- 3350 קראוהו בהיותו קרוב, בעו מן קדמוהי עד דאתון קיימין! החפץ אלקי הדבק באדם מחייב אותו לעבוד לו
3351 ית', ענין העבודה הוא להחזיק קירבתו ית' אלינו, ובמקום שיש קירבה שם יש עבודה, זהו קרבנו מלכנו
3352 לעבודתך, וקרבנתו מלכנו לעבודתך, בזמן המקדש היתה זו עבודת הקרבנות, הוא אשר ביאר הרמב"ן על
3353 'לרצונכם תזבחוהו' שהוא ית' יתרצה בנו, היום התפילה היא במקום הקרבנות, ואיזו היא העבודה שבלב
3354 זו תפילה, קיומנו זוהי קירבתו ית' והיא מחייבת עבודה שבלב.
- 3355 עדיין הדברים נוראים ונפלאים, כי כל קירבתו ית' והמצאו הוא בקרבנו ובחיינו ממש, מה גדולים הם
3356 החיים בעולם זה בתוך הגוף! מספרים על הגר"א שלפני פטירתו בכה על אשר הוא עוזב עולם יקר זה, כי
3357 בעד פרוטה אחת יוכל לקנות מצות ציצית אשר היא שקולה כנגד כל התורה כולה.
- 3358 החפץ חיים נ"ע אמר על הגמ' (ערובין נד.), אמר ליה שמואל לרב יהודה שיננא, חטוף ואכול חטוף
3359 ואישתי דעלמא דאזלינן מיניה כהלולא דמי, פשוט הוא דקאי על תורה ומצוות, כמו שכתוב לכו לחמו
3360 בלחמי ושתו ביין מסכתי, והעוה"ז דומה לחתונה, הבא לשם יכול לאכול ולשתות כאות נפשו, כי
3361 השולחנות ערוכים כל טוב ובעל החתונה מכבד כל נכנס, אבל ככלות ימי המשתה פינו השולחנות ואין עוד
3362 מקום להכנס וליהנות.
- 3363 כך בעוה"ז יכול האדם לעבוד לה' כחפצו ויכול לחטוף תורה ומצוות בכל רגע, וקרוב ומרוצה בעל
3364 החתונה לכל הבא, לא כן בעוה"ב ששם הקדוש ברוך הוא קרוב לאדם רק בתורת שכרו בעד המצוות
3365 שעשה בעולם, ולהודות להקב"ה ולשרתו שם הוא גם כן רק בתורת שכר, ומה שלא חטף בעוה"ז מתורה
3366 ומצוות אין לו שם, הבו גודל לחיי העוה"ז! (מכתבי חפץ חיים).
- 3367 חיים אמיתיים הם שהמצאו מביא ליראה והיותו קרוב לידי עבודה, לולא זה החיים הנפלאים הולכים
3368 לאיבוד ח"ו, מה נורא אם חיים שהם מציאות של המצאו והיותו קרוב יכולים להישאר חיים במקרה,
3369 שהאדם לא השכיל לקנות מעלת קירבתו ית' למעלה עצמית על ידי יראה ועבודה! הבא נתחזקה שיהיו
3370 חיינו חיים בעצם. (עלי שור ח"ב).
- 3371 מאמר עה
3372
- 3373 ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות (בראשית ב' י"ז).
- 3374 אלמלא חטא אדה"ר לא היה מת, וכמו שהיה עם גופו בג"ע כך היה נכנס עם גופו לעוה"ב, ואז"ל שאלמלא
3375 חטא היה מתחיל העולם הבא באותה שבת הראשונה ממש, איך אפשר להבין גדרים כאלה? כתב הגר"א
3376 ז"ל כי זה שאנו מבחינים עכשיו כחומריות שברוחניות, היה אז נבחן בהבחנת גשם.

הענין הוא כי אנו מבחינים את הגשם שהוא מורגש בחושים, ניכר לעין ואפשר לממשו, אך את הנפש	3377
נבחין לרוחנית יחד את כל שאיפותיה הגשמיות ומדותיה החומריות, כי אין נבחנים בחושים, אולם קודם	3378
חטא אדה"ר היה מבט אחר לכל זה, הן אם נראה מלאך אשר לבש צורת אדם בעל גוף, כמו שהראו עצמם	3379
המלאכים לאברהם, אף שבודאי אפשר גם למשש הגוף ההוא, מ"מ הרי אינו מציאות ממשית, רק כלבוש	3380
להתראות כך ותיכף כשעבר הצורך איננו עוד, בודאי שלא יקראו לזה גוף אלא כאילו גוף, כן היה המבט	3381
על עצם הגשם שאינו כלום ממש רק ציור כאילו.	3382
ומה היה נבחן אז בתורת גשם? אך החומריות שבנפש, שליטת היצר להביא התאוה אל תוך נפשו של אדם	3383
לאכול מעץ הדעת, כי טוב הוא למאכל ותאוה לעינים, בחינה זו היתה נקראת גוף, ומה היא מיתה? גם בזה	3384
ע"פ מבטנו הוא הסתלקות הגוף וחורבנו, אבל במבט של קודם חטא אדה"ר אין זו מיתה כלל, שאין זה	3385
אלא שפושט לבוש מדומה שאיננו מציאות כלל, אך המיתה היא אם אחר שפושט הגוף נשארו ממדות	3386
הגופניות בנפש, כי זהו חורבן לנפש.	3387
האדם הצדיק שמתגבר על כל תאוותיו בשלמות איננו מת כלל, כאמרם ז"ל יעקב אבינו לא מת מפני	3388
שהגיע למדרגת השלמות, ואמרו עוד צדיקים אפי' במיתתן קרויין חיים, שבאמת פשיטת לבוש הגופני	3389
אינה מיתה כלל, וכיון שכן אלמלא חטא אדה"ר הרי בבחירה טובה האחת היה מגיע לשלמות, והיה תיכף	3390
פושט את לבושו המדומה ונכנס לעוה"ב בכל כחות החומריות שבנפשו, מאחר שנפשו שלמה וטהורה ואין	3391
בה שום ניצוץ מזוהמת תאוות העוה"ז, ולא נשארו מכחות העוה"ז אלא רק הבחנת השכל והבחנת הזמן,	3392
הבחנת עליה וירידה תוספת וחסרון.	3393
הבחנות הללו נצרכות לענין העליה בעוה"ב ע"פ ההשגה וההוי' וכנ"ל, הן רצה הקב"ה להתחסד עם בני	3394
אדם להנחילם העידון היותר גדול שאפשר להמצא, וזה לא שייך אלא ע"פ ההשגה וההוי' כשהן מתפתחות	3395
ואינן פוסקות לעולם, ובלעדי הבחנת השכל והבחנת הזמן וכדומה לא היה זה מתאפשר בשום פנים, זהו	3396
פי' שאלמלא חטא אדה"ר היה נכנס בגופו לעוה"ב.	3397
כל שנתרחק מן השאיפות החומריות ותתרבה שאיפתנו הרוחנית, נתקרב למדרגת קודם החטא גן עדן	3398
ונתרחק מן המיתה, הלא אמרו ז"ל דיש שמיתתו כפיטורא בפי וושט ויש כמשוך ביניתא מחלבא, אשרי מי	3399
ששאיפתו הרוחנית גדולה ולעומת זה מיתתו פשוטה, וזהו אמרם ז"ל ד' מתו בעטיו של נחש, דלא חלה	3400
עליהם מיתה אלא על נקודה קטנה של עטיו של נחש לבד. (מכתב מאליהו ח"א).	3401
	3402
מאמר עו	3403
ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות (בראשית ב' י"ז).	3404
אדהם הראשון קודם החטא היה שכל טהור ומזוכך כמ"ש חביב אדם שנברא בצלם, ויש שואלין למה זה	3405
מנע הקב"ה אכילת עץ הדעת מאדם הראשון? והלא על ידי זה שאכל מעץ הדעת ונפקחו עיניו לדעת טוב	3406
ורע, זכה למדרגת הדעת שהיא מדה משובחת מאד, וכמ"ש ז"ל דעה קניית מה חסרת דעה חסרת מה קניית?	3407
ולא עוד אלא שזכו גם למדת הבושה מה שלא היתה להם לפני אכלם מעץ הדעת, כמ"ש ויהיו שניהם	3408
ערומים ולא יתבוששו, ואמר החכם הבושת היא הדעת, ואם כן למה מנע מהם עץ הדעת? והלא בדעת	3409
זוכים להכיר את ה', ובלעדי הדעת האדם הוא כבעל חיים אשר לא יכול לבחור בין טוב ורע?	3410
התשובה לזה כתב הרמב"ם, כי מתחלה היתה להם רק הכרת ההבדלה בין אמת ושקר ולא בין טוב לרע,	3411
ביאור הדברים כי מעלת הידיעה והחכמה היתה קודם החטא יותר משהיתה לו לאחר החטא, אלא שיש ב'	3412
מיני חכמה, חכמה שמחיה את בעליה, וחכמה שמוסיפה מכאובים וכעס כמ"ש בחובות הלבבות, החכמה	3413
כשיודעים סוד ההשתמשות בה לדרך האמת היא האורה הגדולה בעולם, וכשמהפכין סדר השימוש בה	3414
לצד הרע, הרי היא האש השורפת והיוקדת יותר מכל מזיק בעולם עי"ש.	3415
הדעת של תורה אשר יסודה ותכליתה לש"ש, היא מביאה חיים לבעליה כמ"ש והחכמה תחיה את בעליה,	3416
משא"כ הדעת של העולם שהיא בלא יסוד ותכלית מביאה תקלה לבני אדם, וכל מה שמוסיפין לדעת	3417
מוסיפין להשחית, כמו שאנו רואים בעליל בימינו, שגרמה הדעת האנושית להפך את כל העולם כולו	3418
לגיהנם ממש בעוה"ז, וחרב המתהפכת שהיה עומד בשערי גן עדן לאחר גירושו של אדם הראשון ממנו,	3419
הוא להט חרב המתהפכת כיום הזה להרס לחבל ולהשחית עד היסוד, הדעת הזאת היא הדעת של הנחש	3420
אשר הטיל זוהמא בחוה וקלקל סדר הדורות של הבריאה מאז והלאה.	3421
הדעת הזאת היא שהכשילה את קין, ועד כדי כך הגיעה שכאשר הוכיחו השי"ת ושאלו איה הבל אחיך	3422
השיבו השומר אחי אנכי? כאילו אין לו כל התחייבות נגד אחיו לדאוג לו כמו שדואג לעצמו, ואינו מחויב	3423
להיות נושא בעול עם אחיו, כמבואר במד"ר כי הבל היה רועה צאן וקין עובד אדמה, וכשהגיע הבל לרעות	3424
צאנו על אדמת קין הרגו, וכי לא היה די מקום אז גם בעד הבל לרעות צאנו? אלא כיון שנפלה קנאה בינו	3425
ובין הבל אחיו נעשה העולם צר לשניהם.	3426

חללים רבים הפילה הקנאה, וזה בא לאחר חטא של אכילת עץ הדעת, כללו של דבר אם יזכה לכלכל כח	3427
החכמה על דרך האמת, החכמה הזאת תחיה את בעליה, ואם חכמתו לא תהיה חכמת אמת, והרע יוסיף	3428
להסיתו ולהגביר יצר לבו הרע על השכל והנשמה העליונה, והוא יוצא מגדר התמימות והשלימות ונכנס	3429
לגדר הערמימות והזיוף, החכמה הזאת לא די שלא תגיענו אל השלימות, אלא עוד תוסיף בו השחתה	3430
ואבדון.	3431
ובזה כל פרשת דרכי האדם, אם יבין את מהותו וחובתו ותפקידו בעולמו, וידע איך לכלכל מעשיו לקיים	3432
מאמר ה' הוא יאושר בארץ לעד, ואם תזוה דעתו עליו לאמר, כיון שכחו כח אלקים יעשה מה שהדעת	3433
שלו מורה, ולא ישמור מה שיפקוד עליו אלקיו במצוותיו, כי אז החטאים של גאווה וקנאה הם יגרמו לו	3434
לפרוק עול מלכות שמים מעליו, ויצא מגן עדן ויתהפך ביסוריו בעולמו של הקב"ה מצד גאותו וזדון לבו.	3435
וזה עומק החטא של עץ הדעת, שלא שמר על מצות ה' ובקש להתחכם על צויו ולהיות כאלקים, ובזמן	3436
שיתאוה להיות כאלקים אף אדם איננו, כי סוף סוף אחר כל מעלת נפשו וגדולת נשמתו, עוד נשאר הוא	3437
בבחינת ותחסרהו מעט מאלקים, ואינו יכול להיות מנברא בורא, ומחויב להיות סר למשמעת אדונו ית"ש.	3438
(מוסר התורה).	3439
	3440
מאמר עז	3441
לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו (בראשית ב' י"ח).	3442
איתא במס' (יבמות סג), זכה עוזרתו לא זכה כנגדו, לפי הגמ' עזר למי שזכה, כנגדו למי שלא זכה, ז"א	3443
שהפסוק מדבר בשני אנשים, אבל פשט הפסוק משמע שזה באיש אחד כמ"ש אעשה לו עזר כנגדו, ולמה	3444
הוציאו את המקרא מידי פשוטו? ועוד קשה להבין למה לא טוב היות האדם לבדו, על פי מה שאמרנו חז"ל	3445
אין טוב אלא תורה, ולמה לא טוב לו לבד במובן של התורה? ומה כ"כ טוב לו עם העזר?	3446
ואפשר לומר שכוונת התורה לא טוב היות האדם לבדו, זהו לפי שפת התורה שאין טוב אלא תורה וזה	3447
בנוגע להשתלמות האדם, כי כל דרך איש ישר בעיניו (משלי כ"א), ואדם חושב שמה שהוא עושה זה טוב,	3448
ומי יורה לו דעה ומי יבין לו שמועה כי אם הוא בעצמו, והלא אין אדם רואה נגעי עצמו, ואילו אחרים שכן	3449
רואים נגעיו אין לו אימון בהם שהם דורשים באמת טובתו, ובין כך וכך נמנע ממנו דרך ההשתלמות.	3450
ולכן הקב"ה הטוב והמטיב עם בריותיו אמר אעשה לו עזר כנגדו, פי' אתן לו אשה טובה כדאיתא בגמ' (יבמות סג),	3451
אשה טובה מתנה טובה לבעלה שיש לה שתי סגולות יחד, האחת היא אשתו כגופו, ואין ספק	3452
אצל האדם כי היא מסורה לו ודורשת טובתו כמוהו ממש, וזה נכלל במלה עזר, ומאידיך הרי היא בכל זאת	3453
גוף שני והיא כן רואה נגעי בעלה, וזה נכלל במלה כנגדו.	3454
אם זכה היא משתמשת גם בכוחה של כנגדו לעזר עזרה אמיתית, כי היא מראה לו פגמיו ועוזרת לו בדרך	3455
השתלמותו, אבל אם לא זכה אז היא משתמשת בכח עזר שלה לכנגדו, ועוזרת לו למלאות תאוות ורצונו	3456
שזה באמת כנגדו, כי רצוננו לעשות רצונך (ברכות יז), ומה שהוא לא לרצון ה' לפי האמת הוא גם כנגדו,	3457
ולפי זה מה שכתוב בתורה עזר כנגדו שניהם אמורים באמת באדם אחד. ומובן ג"כ היות האדם לבדו לא	3458
טוב כמובן הטוב בשפת התורה.	3459
דוגמא לזה ותרא שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם מצחק, והובא ברש"י ז"ל, מצחק לשון	3460
ע"ז, לשון ג"ע, לשון רציחה, ותאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת בנה, וירע הדבר בעיני אברהם על	3461
אודות בנו, ויאמר אלקים אל אברהם אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך כל אשר תאמר אליך שרה שמע	3462
בקולה.	3463
והנה אברהם אע"ה היה בבחינת זכה, ושרה היתה לו עזר במלוא מובן המלה, והשתמשה בכח כנגדו שלה	3464
רק לעזור לו, אע"פ שהדבר היה רע מאד בעיני אברהם על אודות בנו, כי איך יגרש את בנו מעל פניו	3465
וישלח אותו למדבר, למי יפנה בעת צר לו ואיך יכול להפקיר אותו, והאזה"ח מוסיף הסבר לזה, וירע	3466
הדבר על אודות בנו לכל יצא לתרבות רעה, וישתקע באמונות רעות בצאתו מבית אביו וסוף סוף בנו הוא,	3467
ובאמת היה רע בעיניו לגרש גם את הגר כי הלא נולד לו בן ממנה, וכן אמר לו הקב"ה אל ירע בעיניך על	3468
הנער ואל אמתך, והרד"ק מבאר שהקב"ה ידע שלבו רע לו גם על אמתו, אלא אברהם אמר רק על אודות	3469
בנו כי הוא העיקר ע"ש.	3470
אבל באמת שרה צודקת בזה, כי ישמעאל מצחק וכמובא ברש"י שהיה בזה ע"ז ג"ע ורציחה, ופחדה	3471
שיקלקל גם את יצחק, וכמו שמתרגם יונתן בן עוזיאל את הפסוק גרש האמה הזאת ואת בנה, ואמרת	3472
לאברהם טרוד ית אמתא הדא וית ברה, ארום לית אוושר למירות בר אמתא הדא עם ברי ויגח קרבא עם	3473
יצחק ע"כ, ובכח כנגדו היתה לעזר לאברהם והקב"ה הסכים לה, ואמר לאברהם שמע בקולה.	3474
ומצינו ג"כ בתורה ההיפך מזה אצל חוה ואדם הראשון שחווה נתנה לאדם מן העץ שנחמד להשכיל וטוב	3475
למאכל ואכל, וכאילו היתה בזה אשה טובה ומסורה והיתה לו עזר למראית עין, אבל באמת השתמשה בכח	3476

העזר שלה לכנגדו, כי הביאה בזה מות עליו ועל כל העולם כולו, נמצאנו למדים מזה אם האדם רוצה	3477
שביתו יתנהג ע"פ התורה ויראה, ושתהיה לו עזרה מבני ביתו ולא יפריעו לו, זה תלוי בו להיות זכה	3478
במעשיו ודרכיו, ויהיה לו עזר ע"פ הבטחות התורה, הקב"ה יזכנו להיות זכה ונוכה לעזר בחיים במובן	3479
שפת התורה. (זכרון מאיר).	3480
	3481
מאמר עה	3482
לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו (בראשית ב' י"ח).	3483
זכה עזר לא זכה כנגדו (מדרש יז ג), אף שכלל זה נאמר במה שנוגע בין איש לאשתו, יסוד גדול הוא ובנין	3484
אב לכל מקרה האדם, כי מושג של זכה אינו ענין של זכיה בגורל או באיזה מציאה, אלא הכוונה זכיה	3485
למעלה על ידי יגיעה והשתדלות רב והתאמצות, עד שנעשה בעצמו איש המעלה שכל מגמתו הוא קיום	3486
רצון הבורא, ומבטל רצונו מפני רצון בוראו, אדם שזכה בצורה כזאת, אז מן השמים מסייעים בידו	3487
להמציא לא עזר, כמאמר החכם ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישרים אתו (משלי ט"ז).	3488
זאת אומרת שאפילו הדברים שנראו כמתנגדיו יהיו לו לעזר, כי מי שיש בו יראת שמים כל העולם לא	3489
נעשה אלא לצוות לזה (ברכות ה:), והוא המושל האמיתי בכל הבריאה, ותלמידי חכמים נקראים מלכים	3490
(גיטין סב), ותועלת כל הבריאה הוא רק להיות לו לעזר, כמו שמצאנו אצל יעקב אבינו שנתקבצו יחד כל	3491
האבנים, וכל אחד אמר עלי יניח צדיק את ראשו (חולין צא.), כן הוא דרכם של כל הצדיקים שתחילתו	3492
קוצים וסופו מישור (ילקוט ראה).	3493
וכן מצאנו באברהם אבינו שעליו כתוב אחד היה אברהם ויירש את הארץ (יחזקאל ל"ג), בהתחלה היה	3494
יחיד שהתמודד עם עולם מלא של עובדי עבודה זרה, עד שהשלים הנסיונות והוכר בפי כל כנשיא אלקים,	3495
ולא עוד אלא אפילו הדברים שבטבעם הם לו לעזר, אם אינו זוכה נהפכים הם כנגדו.	3496
מדת הרחמנות שהוא סימן לזרע של אברהם אבינו, אם לא ידריך עצמו במשפט ישתמש במדה זו גם	3497
לרשעים, וכמו שמצינו בשאול שריחם על אגג, וסופו של המרחם על האכזרים שנעשה אכזרי על	3498
הרחמנים (קה"ר ז), ובזה יש לפרש הפסוק חסד לאומים חטאת, כי פרי החסד שלהם הוא הרשע, וכבר	3499
ראינו בזמנינו איך שנתקיים דבר זה במילואו, איך שלרשעים מעניקים חסד ובאים להתאכזר על אומללים.	3500
כשאדם הראשון חטא והתנצל לפני הקב"ה, האשה אשר נתת עמדי היא	3501
שהחטיאה אותו, אמרו חז"ל שאדם הראשון כפוי טובה היה (ע"ז ה), ולכאורה אינו מובן שסוף סוף היא	3502
באמת החטיאה אותו, נתנה עליו בקולה ביללות ובכיות עד שגם הוא אכל מעץ הדעת, ולמה נחשב הוא	3503
כפוי טובה במה שאמר את האמת?	3504
אבל ביאור הענין הוא על פי מה שכתב המסילת ישרים (פ"א), שכל עניני העולם הם לנסיון ועליו להיות	3505
לבן חיל ולנצח את המלחמה, ובמדה שיתאמץ בזה יזכה לסייעתא דשמיא, והנה הוא לא עמד בנסיון ומנע	3506
טובה ממנו ומכל העולם, אבל לא האשה היתה אשמה לחטאתו אלא הוא בעצמו, שהרי לא זכה לעמוד	3507
בנסיונות ונעשית היא לכנגדו.	3508
אמרו חז"ל אמר הקב"ה לאדם הראשון ראה מעשי כמה נאים ומשובחים הם, תן דעתך שלא תקלקל את	3509
עולמי (קהלת רבה ז כה), היתכן שאחרי שכבר קלקל את העולם שיבוא בטענות שהקב"ה הכין לו עולם	3510
מקולקל? הרי הכל הוכן עבורו שיעמוד בנסיונו ולא יקלקל, אבל הוא הפך את העזר לכנגדו בשביל שלא	3511
הכין את עצמו למלחמת היצר.	3512
סופו של דבר שהכל הוא נסיון, גם העזר וגם הכנגדו אפילו בתורה עצמה אם זכה משמחתו, לא זכה	3513
צורפתו פי' רש"י ביסורין וגיהנם (יומא עב:), על החכמה נאמר ערום מכל ארור מכל (ב"ר יט א), הכל	3514
תלוי בזהירות להמנע מלקלקל והרצון העז לזכות, ולזה צריכים עיון ולימוד, ואם יזכה להעיר את רוחו	3515
בגבורה נגד כל הנסיונות, ולא יתפתה לא מן העזר ולא מן הכנגדו, אז יקרא מגבורי כח עושי דברו לשמוע	3516
בקול דברו (תהלים ק"ג), וכולם יהיו מוכרחים להשלים אתו ולהכנע לו. (המוסר והדעת ב').	3517
	3518
מאמר עט	3519
ויצר ה' אלקים כל חית השדה ואת כל עוף השמים ויבא אל האדם לראות מה יקרא לו וכל אשר יקרא לו	3520
האדם נפש חיה הוא שמו (בראשית ב' י"ט).	3521
אמר ר' אחא בשעה שבא הקב"ה לברוא את האדם נמלך תחלה במלאכי השרת, אמר להם נעשה אדם,	3522
אמרו לו אדם זה מה טיבו? א"ל חכמתו מרובה משלכם, הביא לפניהם את הבהמה את החיה ואת העוף,	3523
אמר להם זה מה שמו? ולא היו יודעים, העבירם לפני האדם א"ל זה מה שמו? אמר זה שור, זה חמור, זה	3524
סוס וזה גמל.	3525

כאן גילו חז"ל כי בקריאת השמות היתה גנוזה חכמה עצומה מרובה מחכמת מלאכי השרת ורחוקה מהשגתם, שהרי לא ידעו לקרוא בשם את השור הראשון שהעביר לפניהם, וכל כך למה? האם לא ידעו המלאכים לחבר איזו מלה שהיא ולקבוע אותה לשם? אלא משום שמלת השם צריך שתכלול בקרבה את כל מהות בעל השם הזה, כל תועלתו ותכליתו בחייו, כל מעלותיו ומדותיו המיוחדות רק לו, ואינן נמצאות במקום אחר בכל העולם כולו.	3526 3527 3528 3529 3530
ובשעה שהעבירו לפני אדם את השור, צריך היה מתחילה להקיף בשכלו ובהכרתו את כל טבע השור, וגם לבחון ולבדוק בשעה זו בכל הנמצאים אשר בכל כדור הארץ, בכדי לדעת שהמעלה או המדה הזאת שמצא בטבע השור אין למצוא בכל אפסי תבל, ומשום כן רק לו נאה השם המיוחד הזה שור.	3531 3532 3533
וכן צריך היה להכיר בחכמתו כלפי כל בריה ובריה שעברה לפניו, כלפי כל חיה ובהמה עופות ודגים שקצים ורמשים, כל התולעים והזבובים וכל הבריות הדקות המלאות בחללו של עולם, בכדי למצוא בכל אחת מהן את טבעו המיוחד לו לבדו בנגלהו ובנסתרו, ושהוא יחיד ומיוחד בענין זה בין כל רבבות אלפי ברואי העולם.	3534 3535 3536 3537
חכמה נשגבה זו היתה למעלה מהשגת מלאכי השרת השכלים הנבדלים, ובה נוכחו לדעת כי חכמתו מרובה משלהם, כי בשעה ששאלו הקב"ה על השור זה מה שמו? מיד השיב שור, צריך בשעה קלה זו בין שאלה ותשובה, להעביר לפניו כל באי עולם כבני מרון, בכדי לבדוק בכל אחד מהם כל פרטי פרטיו טבעו ומהותו, בכדי לדעת שאין בו אותו גילוי שנתגלה לו בטבע השור, וזה היה ביכולת האדם להקיף בשכלו בסקירה אחת כל כדור הארץ, רב אחא עוד מוסיף, שאלו הקב"ה ואני מה שמי? א"ל לך נאה להקרא ה' שאתה אדון לכל מעשיך.	3538 3539 3540 3541 3542 3543
המלאכים לא ידעו במה להגביל ובאיזה שם לקרוא את ההשגה שהיתה להם ברבוננו של עולם, עד שבא אדם והעמידם על האמת, הוא עבר בשכלו את כל מרחבי המציאות, את כל העולמות המלאכים השרפים ואופנים אשר אין מספר לגדודיהם, ובחן ובדק את הכל עד אשר מצא והכיר, כי אותו גילוי החכמה שהיה משיג כביכול ברבוננו של עולם, אין למצוא בכל המציאות כולה וזהו שמו.	3544 3545 3546 3547
כבני מרון עברו לפניו, לא רק באי כדור הארץ כי אם כל המציאות, ובסקירה אחת בשעה קלה בחן ובדק את כולם במהותם ובטבעם, עד שנודעו לו כל פרטי חכמתם וגבורתם, והכיר שאין בהם נקודה זו שהוא משיג בשכלו כביכול ברבש"ע, דבר זה היה ביכולת האדם קודם החטא.	3548 3549 3550
נמצא שהפלא הגדול שאנו נרתעים ממנו בראש השנה, שכל הברואים עוברים כבני מרון ונסקרים בסקירה אחת, הפלא הגדול הזה לא נתקשה בו כלל אדה"ר, וכשרצה הקב"ה להראות למלאכים מה הוא אדם, הראה להם חכמה זו סקירת כל המציאות בשעה אחת, ואלמלי היה אדם מתרשל בזה ולא היה מוציא לאור בשכלו את החכמה הנפלאה הזאת, ולא היה יודע שם אחד הברואים, היה נתבע ע"ז והיה עליו חטא.	3551 3552 3553 3554
ואנחנו הלא בניו אנחנו, הלא גם בקרבנו צפון כח זה שהיה לאבינו הראשון, אלא שקפחנו את מעשינו ואת חכמתינו, גם אדם הראשון בעצמו אבד רוב חכמתו ע"י חטאו, כל החכמה העצומה הזאת היתה תלויה ועומדת בכבישת רצון אחד שלא יאכל מעץ הדעת, וכשעבר על הצווי הזה כשנלכד בפחת רצונו, אבד ממנו את שכלו הגדול והמרומם הזה ע"י חטא אחד ע"י נטיה אחת חומרית, ובדין אומר הגר"א כל רגע שאדם חוסם את פיו בעולם הזה, זוכה לאור הגנוז שאין שום מלאך ובריה יכולים לשער.	3555 3556 3557 3558 3559
הרי לנו מופת על זה מאבינו הראשון, כל זמן שחסם את פיו לבלתי אכול מעץ הדעת, כל זמן שהיה שכלו שולט על רצונו היה לו אותו אור גדול, שעל ידו היה מעביר את כל המציאות לפניו כבני מרון, וסוקר את כולם בסקירה אחת ויורד עד סוף דעתם ומהותם ממש, ומכיון שנתן חופש כל שהוא לנטיה חומרית, מכיון שלא כבש רצון קטן אחד, נגדעה כל חכמתו הגדולה והמרובה, ושאר דוגמתה בכל הנבראים כולם, והאם רק אדה"ר לבדו היה בעל חכמה עצומה כזאת? הלא מפורש בדברי חז"ל שכל אדם יש בו בכדי להגיע למדרגה כזו.	3560 3561 3562 3563 3564 3565
אמרו חז"ל כשקבלו ישראל את התורה פסקה זוהמתן, והיו כל בני דור המדבר כאדם קודם זוהמתו בחטאו הראשון, א"כ היה גם להם זה הכוח השכלי שהיה לאדם הראשון, להקיף בהכרתם את כל העולם ומלואו וגם את כל המציאות, וזה היה דור שלם, אלא שאח"כ נסתתמה חכמתם בחטא העגל, החטאים מחשיכים את החכמה וגודרים בעדה שלא תצא לאור, אולם לבטלה ממציא אותה אינם יכולים, החכמה האנושית הזאת נשארת גם בנו עד היום הזה בהיותנו יוצאי חלציהם, אלא שלהם היתה גלויה ומפורסמת, ואצלנו היא חבויה וטמונה מאחורי העבים האפלים בחטאינו הרבים.	3566 3567 3568 3569 3570 3571
אכן גם עתה בשעה שאדם חוסם את פיו או את ידו לבלתי התמכר אל רצונו, הוא זוכה בזה לאור הגנוז שאינו מכיר בו ישנו, שאינו רואה אותו אבל טמון הוא בקרב נשמתו, בתוך נקודת שכלו המסתתרת בתוך הערפל החומרי המתוח עליו, אותו האור הגדול שהיה לאדה"ר ע"י כבישת רצונו שאין שום מלאך ובריה יכולים לשער, ומזה מובן להיפך, אם נוטה האדם פעם אחת מדרך שכלו לתור אחרי רצונו, הלא הוא	3572 3573 3574 3575

מחריב בזה עולם מלא של חכמה כבירה כזו, חכמת האדם המרובה מחכמת כל מעשה בראשית, והתלויה בשלטון השכל על החומר. (שיחות סלובודקא).	3576 3577 3578
מאמר פ	3579
ויקרא האדם שמות לכל הבהמה ולעוף השמים ולכל חית השדה ולאדם לא מצא עזר כנגדו (בראשית ב' כ').	3580 3581
אנחנו רואים כל מין ומין מבעלי חיים יש לו תואר מיוחד מזולתו, כל מין יש לו תכלית בפני עצמו ומראיתו מורה על תכליתו, והנה אדם הראשון יציר כפיו של הקב"ה, היה חכם גדול והבין מתוארו של כל מין את תכליתו, וקרא להם שמות המורים על תכליתם, והאדם יש לו תואר מיוחד מכל אשר בארץ, למה? כי נברא בצלם אלקים ופירש"י ז"ל להבין ולהשכיל, נמצא כי צורתו מורה על בינתו והשכלתו שזוהו צלם אלקים, ואם חסר הבינה והשכל הרי זה בהמה בצורת אדם, וגדול עונו מנשוא כי מבזה הצלם הקדוש, לבד מה שעובר צווי מלך המלכים הקב"ה, זולת זה הרי משתמש בצלמו לגנאי ח"ו וכדאי בזיון וקצף.	3582 3583 3584 3585 3586 3587 3588
אשר ע"כ חובה על האדם לשמור צלמו הקדוש, ולכן באה החובה לעסוק בתורה תמיד ולהגות בה יומם ולילה, למען לשמור הצלם אלקים אשר עליו, גם בעסקיו אם עוסק ע"פ התורה ודעתו עליה תמיד לחזור אליה, ולהגות בחכמה או מוסר כפי היכולת, גם כן להבין ולהשכיל הוא, יעזרנו העוזר ומרחם על בריותיו בלי תכלית, שיהיה צלם האדם השלם עלינו ונחיה חיים נעימים.	3589 3590 3591 3592
(חכמה ומוסר ח"א מא' ו').	3593 3594
מאמר פא	3595
ויקרא האדם שמות לכל הבהמה ולעוף השמים ולכל חית השדה ולאדם לא מצא עזר כנגדו (בראשית ב' כ').	3596 3597
חוקרי הטבע התחכמו לגדור לכל דבר בשמו האמיתי, וכן לכל המציאות חפשו להגדיר לכל דבר, וחכמה נפלאה יש בזה ליתן לדבר שם ולקרוא אותו בשם, כי השם מורה על מהותו וצורתו, וגם לחלק אותו מדברים הדומים לו לבל יתערבו, ויהיה איש איש למינו, וגם לייחס כל דבר ליחוסו, ודבר זה נמצא בתוה"ק, מצינו כי הביא ה' את כל הבהמה וחיה לאדה"ר לקרוא להם שמות, וכל אשר יקרא לו אדם נפש חיה הוא שמו.	3598 3599 3600 3601 3602
להתבונן מזה כי אחר תשלום כל המלאכה היה חסר להם עוד שמות, עד שקרא להם אדה"ר לכאו"א שם בפני עצמו, וכן לכמה מקרים וענינים אשר קרו לראשונים עמדו וקראו שם לכל דבר, ומזה הוא השמות גם לאנשים, כי כל אחד יודע את שמו, ואם אחד קורא לו בשמו תיכף יפנה ויענה למי שהוא מזכיר את שמו, ויודע הנשאל כי השואל קורא לו כי זה הוא שמו.	3603 3604 3605 3606
מזה נתבונן מה שמובא במד"ר (יז ה), אר"א בשעה שבא הקב"ה לבראות את האדם נמלך במה"ש, א"ל חכמתו מרובה משלכם, הביא לפניהם את הבהמה ואת החיה ואת העוף, א"ל מה שמם ולא היו יודעין, העביר לפני אדם א"ל זה מה שמו, אמר זה שור זה חמור זה גמל זה סוס, ואתה מה שמך א"ל אני נאה להקרא אדם שנבראתי מן האדמה, ואני מה שמי א"ל לך נאה להקרא ה' שאתה אדון לכל בריותיך, אר"א אני ה' הוא שמי שקרא לי אדה"ר עי"ש.	3607 3608 3609 3610 3611
מי יוכל למלל גבורות הענין כי הקב"ה בקש שיקרא לו שם, וגם בקש קריאת שם דוקא מאדה"ר ולא ממלאכי מעלה, כמ"ש אני ה' הוא שמי שקרא לי אדה"ר, ושם הזה הוא שמו בדוקא, אף כי כמה שמות יש להקב"ה כידוע שמות וכינויים, ובכ"ז לא היה חפץ להקרא בשם אחר, ודוקא שם שקרא לו אדה"ר הוא שמו והדבר מבהיל.	3612 3613 3614 3615
נתבונן מזה כי ענין השם הוא יסוד גדול, ואחר שקרא לו אדה"ר שמו ה' הוא שמו, וכל אשר יקראהו בשמו יענהו כי זהו גדר קריאת השם, וע"ז נאמר הודו לה' קראו בשמו, ודוקא בשמו אז יענהו, ואם לא יקראהו בשמו אז לא ישמע אליו, ולמי אשר קורא לו בשמו קרוב הוא מאוד ושומע אליו אחרי כי זהו שמו, וזהו בכל מקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך, ושמו את שמי על בני ואני אברכם, וגם ספר תהלים מלא מזה, כי כל ישועתינו ותוקף בטחונינו רק בשם ה', וענין שמו הוא הנהגותיו ומדותיו, ואף בגוים גדול ונורא שמו, וזהו ידיעת שמו ית' דהיינו מדותיו ולהתנהג בהם.	3616 3617 3618 3619 3620 3621
נתבונן מזה אחרי כי הקב"ה עזב כל שמותיו הקדושים והטהורים, ובחר דוקא בשם אשר קרא לו אדה"ר, וכל מלאכי מעלה לא ידעו שמו האמיתי, מי זה יוכל למלל גבורות הדברים, מה הוא הטוב הכלול דוקא בקריאת השם הקדוש אדון כל כמו שמובא במדרש הנ"ל, לך נאה להקרא שם ה' שאתה אדון על כל בריותיך, איום ונורא הדבר, מי יוכל לשער קדושת השם אדון כל ועונש המחללים אותו רח"ל.	3622 3623 3624 3625

אבאר מעט הנה בשם גדול יש כמה גדולים, כי כמה שרפים ואופנים גדולים המה, אלא שה' הוא גדול מכל	3626
וזה אינו שמו, וכן כל השמות אינן משוללים גם מיתר הנבראים, אכן בשם אדון כל זהו שמו האמיתי, כי	3627
כל הנבראים משוללים ממנו וזהו גדר שמו ית', והדבר עמוק מאד למבינים ומתבוננים בזה.	3628
ואחרי הצעה זו יש להתפעל גם מצד אדה"ר, כי ידע שם עצמו וקרא עצמו שם כיאות לו ולא טעה,	3629
להשתומם מהכרתו את שפלות האדם ולא טעה בעצמו, אשר גם מלאכי השרת טעו ובקשו לומר לפניו	3630
שירה (בר"ר ח ט), ומסתמא כי היה בכדי לטעות, ולא ראו עליו צד שפלותו כ"א בצלמו כדמותו, והלא	3631
גופו היה בגן עדן, ותפוח עקבו של אדה"ר היה מכהה גלגל חמה (תנחומא אחרי ב), ועכ"ז הוא לא טעה	3632
בעצמו מעולם, עד שאמר לפני הקב"ה לי נאה לקרוא אדם כי מן האדמה נבראתי.	3633
ובאמת הלא גם מן השמים נברא, ואולי שחלק היותר גדול היה מן השמים, כי אילו היו החלקים שווים לא	3634
היו המלאכים טועים בו, ומסתמא היה חלק האדמה בטל בו בכמה חלקי הביטול, בתוך רוב חלקי האור	3635
אשר לקח מן השמים, ובכ"ז הכיר גודל השפלות הנמצא אף בהחלק הקטן, ואמר כי לו נאה להקרא בשם	3636
אדם כי לוקח מן האדמה, ולקוראו תמיד בשם אדמה כדי שיזכור תמיד כי עפר הוא ובל ישכח זאת אף	3637
רגע, ודוקא בשם הזה בחר מכל השמות היאותים לו, וזו ראייה גדולה על לימוד המוסר המחייב לזכור	3638
תמיד בשפלות האדם, זו ראייה גדולה ואין לזוז הימנה.	3639
הקב"ה שאל לו מה שמך, ואמר לי נאה להקרא אדם כי נברא מן האדמה, זהו תוארו וגדרו היפוך תוארו	3640
וגדרו של הקב"ה, שמו של הקב"ה הוא אדון וגאותא דיליה הוא, ושמו של האדם הוא דוקא שפלות וענוה	3641
וזה כל האדם, זהו שמו אשר קרא לו אדם הראשון כי מלבשתו ענוה וכל ענין שפלות, חייז אינם חיים,	3642
חסדיו אינם חסדים, ומה אנו ומה חיינו, זהו אמנם תואר האדם וגדרו, וזהו שמו אשר קרא לו אדם	3643
הראשון.	3644
מי יוכל למלל גבורות הענין, את רוב אושרו שכלול במדת ענוה, ולא לחנם אמרו ז"ל מאוד מאוד הוי שפל	3645
רוח, וביאר הרמב"ם ז"ל עד קצה האחרון, ולא כשאר מדות אשר המיצוע הוא המשובח, כי כל תואר	3646
האדם וגדרו ענוה, ואשרי לאדם שיתנהג הנהגת עני בכל הפרטים. (דעת תורה).	3647
	3648
מאמר פב	3649
ויקרא האדם שמות לכל הבהמה ולעוף השמים ולכל חית השדה ולאדם לא מצא עזר כנגדו (בראשית ב'	3650
כ).	3651
איתא במד"ר כשרצה הקב"ה לברוא את האדם, אמרו מלאכי השרת לפניו מה אנוש כי תזכרנו, א"ל	3652
הקב"ה חכמה יתירה יש בו, כשנברא א"ל מה שמך א"ל אדם, אמר להם ראו חכמה יתירה שיש בו,	3653
הפילוסופים שואלים כלי שיש בו דבר חשוב ודבר שפל, מהראוי שלא יחול השם כי אם על החלק הנכבד,	3654
ואם כן האדם שהוא מורכב מחומר דהיינו הגוף, ומהשכל הנכבד צלם אלקים אשר עליו, למה נקרא שמו	3655
אדם שמורה רק על חלק השפל שבו.	3656
מזה נראה ונוכח עד כמה יתרומם שכל התורה משכל האדם, שכל הפילוסופיה וכל מה שבדעותיהם לאולת	3657
יחשב, יבוא שכל התורה להראות את רום החכמה הטמונה בשם אדם, עד שבזה מצאו גם מלאכי השרת	3658
פתרון לשאלתם ונתיישיבה טענתם, מהיאות למצוא מהלך להבין מעט מהי החכמה הטמונה בשם אדם.	3659
שאלו מלאכי השרת את הקב"ה מה אנוש כי תזכרנו, אם תרכיב לראש בן אדם קרוץ מחומר שכל גבוה	3660
מגנזי מרומים, הלא יטבע בים שפלותו של חומר הגס, ויחשיך את זוהר שמש החכמה אשר בו, וע"ז באה	3661
התשובה חכמה יתרה יש בו שקרא את שמו אדם, ידע להגדיר את שמו הבחין והכיר את המכונה הנפלאה,	3662
שאם יגביה דעתו לדעת רק החלק הנכבד שבו, עלול הוא להרוס ולאבד כל תכלית בריאתו וכוונת מציאותו	3663
והוייתו, ואם ידע תמיד את חלקי השפל העפר שבו, ומזה יכיר כי אין ואפס הנהו, ישוב להכיר בורא עולם	3664
שהמציא אותו.	3665
הביטו והשתוממו הנה מי שיש לו חפץ אחד, הלא ישתדל לגלות ולהראות כל חלק המזהיר ביותר שנמצא	3666
בו, והאדם כלי נפלא כזה כששאלו אותו מה השם שיקרא את עצמו, לא הזכיר את חלק הנכבד, והגדיר את	3667
עצמו בשם אדם על שם חלק אדמתו, היש חכם כזה שידע להגדיר את עצמו ואת שמו על מהותו, שידע את	3668
עצמו על כל שפלותו כי בשר הוא, ובזה ירד להבין סוד הבריאה שלו, וכי עצמיותו ומצבו הקבוע רק	3669
אדמה, וכל הכחות הנכבדים שבו המה לו רק בכח, אבל בפועל למען ישים את שכלו ונשמתו מתאחדים	3670
לעצמיותו, זקוק הוא למלאכה מרובה עד שיצא מגדר אדם והיה לאיש. (אור יהל ח"א).	3671
	3672
מאמר פג	3673
ויפל ה' אלקים תרדמה על האדם ויישן ויקח אחת מצלעתיו ויסגר בשר תחתנה (בראשית ב' כ"א).	3674

אמר רבי הושעיא בשעה שברא הקב"ה אדה"ר טעו בו מלאכי השרת ובקשו לומר לפניו קדוש (בר"ר ח' ט), וצריך להבין איך באמת יכלו מלאכי השרת לטעות בו, הרי ירמיה הנביא פרק י' מבאר חילוקים שאי אפשר לטעות, שבורא שמים וארץ אינו אלא הבורא יתברך, ומי לנו גדול ממלאכי השרת בהשגתם ואיך טעו בו? ומוכרחים אנו לומר שלא היה אפשר במציאות לחלק בשום אופן בינו לבין הבורא יתברך, שכל כך היה מחובר ומדובק עד לאחד, שזהו הסוד של צלם אלקים כך הוא ממש.	3675
אמרו חז"ל (בר"ר שם), משל למלך ואיפרכוס שהיו בקרונין, והיו בני המדינה מבקשים לומר למלך דומינו ולא היו יודעים איזהו, מה עשה המלך דחפו והוציאו חוץ לקרונין וידעו הכל שהוא איפרכוס, איך מבינים בקרונין אחת האם ראו מלאכי השרת ח"ו כשתי רשויות? אבל זה סוד הדבר, בקרונין אחת זהו הסוד של צלם אלקים, כ"כ מחובר בתכלית עד שמלאכי השרת לא היו יכולים להבחין את הגבולים, וכשמבינים כן את הסוד של צלם אלקים, הרי מתבאר מזה שלמעלה מצלם אלקים אין.	3676
ביסוד זה יש לנו מהלך להבין איך אפשר לומר לי יאורי ואני עשיתיני ואדמה לעליון, הלא לועגים אנו על זה, זה רק מפני שמשתמשים אנו עם דחפו, אבל הקדמונים בידועם כוחותיהם אף שידעו מכוחות האדם בטומאה ולא יותר, אמרו אדמה לעליון, לי יאורי ואני עשיתיני, ומה גם כשיודעים מכוחות האדם בקדושה, הרי הוא בונה עולמות ומחריבן! האדם עצמו מתעלה ומתעלה העולם עמו (מס"י פ"א), ולאידך גיסא מתקלקל העולם עמו, הוא המניע והמנהיג את הבריאה כולה, זהו הסוד של צלם אלקים, חדלו לכם מן האדם כי במה נחשב הוא (ישעיה ב'), הרי שהוצרך צווי מיוחד שלא לעבור את האדם, בלא זה היה אפשר לחשוב כי צריכים לעבוד את האדם.	3677
וכשאנו מבינים על דרך זה את הסוד של צלם אלקים שהוא בקרונין אחת עם נשמתן של ישראל, הרי מבואר פשוט שהושוה כבודם לכבוד המקום, מפני שכבוד צלם אלקים הוא כבוד אלקים ממש, ומה נפלא לפי זה דברי חז"ל (אבות ד'), איזהו מכובד המכבד את הבריות שנאמר כי מכבדי אכבד, ותמהו הראשונים איזה ראייה ממקרא זה, הרי המשנה מיירי בכבוד הבריות? ולפי דברינו הרי הדברים כפשטן, שהמכבד את הבריות הוא מכבד את המקום ממש, שסוד הדבר הוא 'בקרונין אחת' כבוד צלם אלקים הוא כבוד אלקים ממש, וזהו כי מכבדי אכבד. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' י"ג).	3678
מאמר פד	3679
ויבן ה' אלהים את הצלע אשר לקח מן האדם ויביאה אל האדם (ב' כ"ב).	3680
ויבן התבונן מאין לבראותה, אמר לא אברא אותה מן הראש שלא תהא מיקרת ראשה, ולא מן העין שלא תהא סקרנית, ולא מן האוזן שלא תהא צייתנית, ולא מן הפה שלא תהא דברנית, ולא מן הלב שלא תהא קנתרית, ועל כל אבר ואבר שהיה בורא בה, היה אומר לה תהא אשה צנועה, ואעפ"י כ" ותפרעו כל עצתי" והיא מיקרת ראשה והיא סקרנית והיא דברנית.	3681
הנה מה קשה ועז הוא הטבע, מה עיקש וכבד הוא היצר שאפילו יוצרו בעצמו קראו רע, הגע בעצמך מאמרו של הקב"ה שבכוחו נבראו כל העולמות, מאמר של הקב"ה משפיע יוצר ועושה כמה וכמה עולמות, ואין בכח חושינו ומוחינו להכיל ולהשיג את עוצמתה של אמירה אחת של הקב"ה, ומאמירה אחת היה העולם נמתח והולך עד שגער בו הקב"ה ואמר די.	3682
וכאן ביצירת האשה, אחרי כל האמירות של הקב"ה, שהיה מבקש מכל אבר ואבר שלא יצא ולא יחרוג מתפקידו הצנוע והמוגבל, ואחרי כל ההשפעה ורוח פיו של הקב"ה שמצרף את כל הרע וכל יסוד של התמרדות, מ"מ עוד נשארו ביצירה טבעית זו כמה שרשים קשים ומרים, עד שהקב"ה מכריז "ותפרעו כל עצתי" הטבע נשאר במריו ובמרדו.	3683
ובכן נבינה נא בכמה עמל צריכים אנו עוד להמשיך בכדי לעבד ולתקן ולהכניע את הטבע הקשה הזה, ברם מה הטעם והנימוק למצב הנ"ל? וי"ל כמו שביארו המפרשים על פרעה הרשע, שלכן הכביד הקב"ה את לבו, שלכאורה נראה כמעשה שלילת הבחירה מפרעה, שדווקא בכדי להמציא לו את כח הבחירה, שלולי הכביד את לבו הרי מוכרח וגנאלץ מתוך לחץ המכות לשחרר את בני"י.	3684
ושחרור כגון זה היה תוצאה של כפייה ולא של בחירה, ובכדי לאזן את כח בחירתו ורצונו של פרעה, שלא להכנע ללחץ המכות ולעשות שחרור מתוך כפייה, הכביד ה' את לבו, אחרי לחץ המכות מצד אחד להכניעו, ואחרי התגברות לבו ע"י ההכבדה המיוחדת שהקב"ה הכניס ללבו, נשאר פרעה מאוזן ומשוקל להטיב את הכף לאיזה צד שירצה מתוך בחירה חפשית.	3685
וכן גם כאן ביצירת האשה, לולא האמירות וההשפעות המיוחדות שאמר הקב"ה והשפיע על כל אבר ואבר שיצניע לכת, ושיגביל את עצמו לתוך תחומו, אי אפשר היה להתקיים ולעמוד מפניה, כי כח המושך שיש בה היה מעביר את האדם על כל מדותיו, וכמשאז"ל ומוצא אני מר ממות את האשה, אשר היא מצודים וחרמים לבה אסורים ידיה, 'אסורים ידיה' אלמלא אסורים ידיה שאינה תובעת בפה, לא היתה מנחת	3686
	3687
	3688
	3689
	3690
	3691
	3692
	3693
	3694
	3695
	3696
	3697
	3698
	3699
	3700
	3701
	3702
	3703
	3704
	3705
	3706
	3707
	3708
	3709
	3710
	3711
	3712
	3713
	3714
	3715
	3716
	3717
	3718
	3719
	3720
	3721
	3722
	3723
	3724

לאדם שלא תהא תובעתו, אבל אחרי דיבור הצניעות וההשפעה המיוחדת שהשפיע הקב"ה על כל אבר	3725
ואבר, ונשאר בהמצב של 'מחצה על מחצה' בכח של בחירה, וגם אחרי זה נשאר בהטבעה הקשה.	3726
מוסר השכל שבמאמרנו לדעת ולהבין, מה גדול קשה ותקיף הוא כח הטבע הגס, ומה מאד צריכים לעמול	3727
שנצליח לזכך את הטבע ולהכניע את כח היצר, הטבע שבאדם הוא כלפידי אש, והמפנה את לבו ומתעלם	3728
ממנו עלול לרדת בלהב בוער שיורידו מטה מטה, וכמאמר בעל חובת הלבבות אתה ישן לו והוא ער לך.	3729
(אור הנפש).	3730
	3731
מאמר פה	3732
ויהיו שניהם ערומים האדם ואשתו ולא יתבוששו (בראשית ב' כ"ה).	3733
בתורה הקדושה אין דבר כתוב לשם ידיעה בעלמא, כל דבר קטן וגדול נכתב בתורה לשם לימוד וכש"כ	3734
חטאי הראשונים, שאין התורה הקדושה מפרסמת אותם אלא כדי שנסיק מהם מסקנות מעשיות לגבי	3735
עבודתנו אנו, עלינו איפוא לעשות מאמצים כפי דל ערכנו, לגשת אל הקודש ולהשתדל להבין במקצת, איך	3736
הבינו חכמינו ז"ל את הענין הרם והנשגב חטא אדם הראשון, אפס קצהו נראה ושמץ ממנו נקח, אולי יזכנו	3737
השי"ת ללמוד משהו ממה שכיונה התוה"ק ללמדנו בהודיעה אותנו כל זאת.	3738
כבר הודיעונו חז"ל נוראות מגדולתו וקדושתו של אדם הראשון, הוא היה יציר כפיו של הקב"ה, וגם	3739
לאחר מותו היו שני עקביו דומים לשני גלגלי חמה (ב"ב נח.), גם החלק הכי נמוך מגופו המת האיר כל כך	3740
בקדושתו עד שבטל אור החמה לעומתו, הרי מזה כמה היו גדולתו ואורו בראשו וכש"כ בחייו, וכן בנו של	3741
קל וחומר מה נוראה היתה מדרגתו קודם החטא, ואמרו עוד אדה"ר מן הארץ עד לרקיע ומסוף העולם ועד	3742
סופו היה (חגיגה י"ב.), שהיה כולל בתוכו ותוכן כל הבריאה, וכשנברא טעו מלאכי השרת ובקשו לומר	3743
לפניו קדוש (ב"ר ח').	3744
וכיוצא באלה מוצאים אנו עוד הרבה מאמרים, המורים על נפלאות מדרגתו קודם החטא, ועלינו להבין	3745
שגם מצב הבחירה שלו אז היה שונה לגמרי מזה שלאחר החטא, וכל שכן ממצב הבחירה של כל צאצאיו	3746
עד היום הזה, ואמנם גם פשטות הכתובים מוכיחה לנו זאת, וכן ביאר רש"י ז"ל לא ניתן בו יצה"ר עד	3747
אכלו מן העץ, ונכנס בו יצה"ר וידע מה בין טוב לרע, וכתב הרמב"ן (בראשית ב' ט'), כי האדם היה	3748
עושה בטבעו מה שראוי לעשות כפי התולדה כאשר יעשו השמים וכל צבאם, אבל אם אין עצם מהות	3749
האדם היותו בעל בחירה, איך היתה לפני החטא בחירה בלי ידיעת הרע ובלי יצר הרע? והדברים צריכים	3750
ביאור.	3751
עיין בנפש החיים וז"ל, והענין כי קודם החטא אם כי ודאי שהיה בעל בחירה גמור, להטות עצמו לכל אשר	3752
יחפוץ להיטיב או להיפך ח"ו, כי זה תכלית כונת הבריאה וגם כי הרי אח"כ חטא, אמנם לא שהיה ענין	3753
בחירתו מחמת שכוחות הרע היו כלולים בתוכו, כי הוא היה אדם ישר לגמרי, כלול רק מסדרי כוחות	3754
הקדושה לבד, וכל עניניו היו כולם ישרים קדושים ומזוככים, טוב גמור בלי שום עירוב נטייה לצד ההיפך	3755
כלל.	3756
וכוחות הרע היו עומדים לצד בפני עצמם חוץ ממנו, והיה בעל בחירה ליכנס אל כוחות הרע ח"ו, כמו	3757
שהאדם הוא בעל בחירה ליכנס אל תוך האש, לכן כשרצה הס"א להחטיאו הוצרך הנחש לבוא מבחוץ	3758
לפתות, לא כמו שהוא עתה שהיצר המפתה את האדם הוא בתוך האדם עצמו, ומתדמה לאדם שהוא עצמו	3759
הרוצה לעשות העוון, אלא שאחר חוץ ממנו מפתהו.	3760
ביאור דבריו המאירים, שעכשיו במצב שלאחר החטא נשמעים לנו דברי היצה"ר בגוף ראשון, 'אני' רוצה	3761
'אני' מתאוה, והיצר הטוב תובע מאתנו בלשון נוכח 'אתה מחוייב' אסור לך וכדומה, כלומר השכל	3762
והמצפון תובעים מאתנו הטוב והישר, ורצוננו בתחילה מזדהה עם התאוה, אבל לא כן אצל אדם הראשון,	3763
כי האלקים עשה את האדם ישר, והיה עושה מטבעו מה שראוי לעשותו כמש"כ הרמב"ן, כלומר שרצון	3764
וחפץ האני שלו היו מכוונים רק לעשיית הטוב והישר, והרע היה חוץ ממנו כמש"כ בנפש החיים הנ"ל.	3765
אשר על כן היה צריך הנחש לבוא מבחוץ לפתותו, וביאור הדברים שהפיתוי לא היה יכול להביא את	3766
האדם הראשון למחשבה אני מתאוה לעשות כך וכך, כי להתאוות דבר נגד רצון השי"ת היה אצלו מופרך	3767
לגמרי, וכאילו ירצה אדם ליכנס לתוך האש, ולכן היה צריך לבוא אליו בלשון 'אתה' קול הבא אליו	3768
מבחוץ ולא מתוך האני שהיה מושרש בטוב, אך איך יתכן פיתוי במה שלא יחפוץ בו האני? שאם האדם	3769
היה קודם החטא ישר לגמרי בלי שום נקודה של הסתר וחושך פנימיים, איך היה אפשר שיטעה טעות	3770
כזאת? הלא טעות כזו יכולה לבוא רק מהסתרת אור האמת עכ"פ במשהו מן המשוהו, ורצון שאינו בפנים	3771
הלב לא שייך שיכסה את האמת.	3772
אולם כשנתעמק יותר נראה, שברור ומוכרח שישנם שני הסתרים מוכרחים באדם במה שהוא אדם,	3773
ומצירופם היה אפשר שיצמח חטא כזה גם במדרגת אדה"ר קודם החטא, ונבאר הן כל נברא לא ימלט	3774

מהסתר על כל פנים, גם במלאכים מצינו בספרי ריש האזינו שיש להם בחינת גוף (פירוש הסתר), אלא	3775
שנפשם וגופם מן השמים פירוש שהסתרם דק מאד, והוא שבהיותם נבראים הרי בע"כ מרגישים את	3776
עצמם כמציאות נפרדת מהש"ת, וזה בעצמו מסיר מהם את בחינת אחדותו הפשוטה שהיא 'אפס זולתו'	3777
וזה הסתר ראשון שנמצא גם באדם בהכרח.	3778
מלבד זה נמצאת באדם מתחילת בריאתו עוד בחינת הסתר נוספת עמוקה מזה, ועל זו נאמר בספרי אדם	3779
נפשו מן השמים וגופו מן הארץ, והוא שנברא עם הידיעה שאפשר לו לרדת אל מדרגה אחרת, מדרגה של	3780
חושך והסתר אשר כוחות הטוב והרע יהיו כלולים ומעורבים בתוכו, כאשר נצטווה אדה"ר שלא לאכול	3781
מעץ הדעת טוב ורע, הרי בהכרח ידע מאפשרות זאת כי זה היה נסיונו, ואפשרות זאת בעצמה גם בלי כל	3782
נטיה וחפץ להגשמתה, היא כבר מגע עם ההסתר שעליו יצדק אמרם ז"ל גופו מן הארץ, בניגוד למלאכים	3783
שאינן להם אפשרות זו שגופם מן השמים.	3784
אמנם כיון שנצטווה מפי ה' שלא ליכנס למדרגה זו, היתה הגשמת הרעיון הזה מופרך אצלו, ונפשו סלדה	3785
ממנה כיד הסולדת מן האש, אף על פי כן היה זה אצלו בגדר נסיון, שהרי סייג לעצמו כדאיתא באבות דר'	3786
נתן, לא רצה אדה"ר לומר לחוה כדרך שאמר לו הקב"ה, אלא עשה סייג לדבריו יותר ממה שאמר לו	3787
הקב"ה, לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו פן תמותון, שרצה לשמור את עצמו ואת חוה אפילו בנגיעה.	3788
הרי שידיעת אפשרות זו הטרידה אותו, ולמה? כבר ביארנו לעיל שהאדם מרגיש את עצמו כמציאות	3789
מתפרדת מן הקב"ה, ופרטיות זו מוכרחת כדי לתת מקום לעבודת ה', ולהתחסדות גמורה של עשיית נחת	3790
רוח לקב"ה שהיא כוונת הבריאה, אכן גם בעבודת ה' הכי מעולה, אי אפשר להמלט לגמרי מההרגשה	3791
'אנכי העובד' וגם בהתחסדות עדיין נשארה ההבחנה שאני המתחסד ונותן את עצמי, לו יהא זה אך צל	3792
צלה של הרגשה אבל לבטלה לגמרי אי אפשר.	3793
והנה שתי דרכים היו פתוחות לפניו, א) דרך ההתעלות במדרגת גן עדן בחינת 'לעבדה ולשמרה', להתעלס	3794
בדביקות בה' עד כדי חיסול גמור גם לידיעת אפשרות הירידה לטוב ורע, בבואו להכרה שגם הבחנה זו	3795
כיון שלא בזאת בחר ה' מקומה בשקר ואיננה מציאות, ב) לפנות למטה ולשאוף לירידה לצורך עלייה על	3796
מנת להגדיל הגילוי מתוך ההסתר, ושתי הדרכים היו שוות אצלו בכוונה לשם שמים, ומכל מקום לדרך	3797
השניה נתלווה צל צלה של אנוכיות, כי הרגיש שבדרך זו יגדל חלקו בגילוי, ומתוך כך הרגיש כח משיכה	3798
קל מאד לצד זה, הרי שהסתר הרגשת האני היה שורש הנסיון. (מכתב מאליהו דף 137).	3799
	3800
מאמר פו	3801
ויהיו שניהם ערומים האדם ואשתו ולא יתבוששו (בראשית ב' כ"ה).	3802
הרמב"ם בריש (מורה נבוכים מ"א פ"ב) כתב, שאדם הראשון קודם החטא לא ידע את הטוב והרע שהם	3803
הנאה והמגונה, אבל בשלימות שכלו הוא הבחין רק בין אמת ושקר, ביאור הדברים כי כאשר רואים אנו	3804
בבהירות מוחלטת את רעת הרע ואת טובת הטוב, הרי ממילא רואים אנו בכל רק אמת או שקר, פירוש	3805
שהטוב היינו רצון ה' הוא לבדו אמת וקיים, והרע הינו כל מה שהוא נגד רצונו יתברך הריהו שקר ובטל.	3806
הרי רצונו יתברך הוא המקיים את כל המציאות וזולתו אין, ואיך יתכן שנברא פעוט ירצה מה שנגד רצונו	3807
יתברך? הרי בזה רוצה דבר שהוא נגד המציאות, ואין זה אלא שרוצה באין ואפס ודמיון שוא, ובוחר הוא	3808
באבדון ומאבד עצמו לדעת, אבל כשמתקרבים לצד ההשקפה הגשמית, ושוב אין מבחינים בבהירות את	3809
מהותם האמיתית של הטוב והרע, אז נראים הדברים בבחינת נאה או מגונה.	3810
מדמים אנו שדרך הרע גם היא דרך, וגם היא מובילה אל רווחים של ממש, אלא שדרך זו מגונה ואסור לנו	3811
ללכת בה, על ידי זה מיחסים מציאות וחשיבות לרע, וזהו מה שקוראים השגת טוב ורע במקום אמת	3812
ושקר, וזה גם מה שכתוב בנפש החיים, שקודם החטא היתה הכניסה לרע כמו הכניסה לתוך האש, ואחר	3813
החטא פסקה הבחנה בהירה זו ונעשה תערובת טוב ורע. (מכתב מאליהו ח"ב 137).	3814
	3815
מאמר פז	3816
והנחש היה ערום מכל חית השדה אשר עשה ה' אלקים (בראשית ג' א').	3817
והנחש היה ערום הוא שטן הוא יצר הרע, רב ההיזק עם מעוט היותו נראה, ויקראו האויבים המזיקים	3818
נחשים צפעונים, ועל זה הדרך קרא את היצר הרע המחטיא נחש, בהיותו דומה לנחש אשר תועלתו	3819
במציאות מעט מאד ונזקו רב עם מעט הראותו, וכבר אמרו ז"ל שהיה סמאל רוכב עליו, והוא שהכח	3820
המתאווה המחטיא יעשה זה באמצעות 'הכח המדמה' המוביל אליו דמיוני התענוגים החומרניים, המטים	3821
מדרך השלימות המכוון מאת האל ית', כשלא יתקומם עליהם הכח השכלי וימחה בהם (ספורנו שם).	3822
כל תשוקת האדם השואף להשגת תענוגות הטבע ומחמדיו, וכן רדיפתו להשיג את תאוות הטבע, כל הענין	3823
כולו יסודו של יצר הדמיון, ולולי אותו הדמיון שבכוחו להעטיף ולצייר את נקודת התאוה כל כך מתוק	3824

ונעים, כי אז היה כל עצם תאוותו מתגלה לפניו בכל כיעורו ואפסותו, ולא רק שהיה נמנע מרדוף אחרי	3825
התאוות המדומות, אלא גם בורח מהן כבורח מן האש.	3826
אז היה מבין שכל אלה הקישוטים שהדמיון פורש מתחת לרגליו, אינן אלא מלכודות שמוליכות אותו	3827
שולל, בכדי להפילו ולעשותו כאסקופה הנדרסת, ולהטביעו בתוך הגלים הזדונים של חיי הטבע, ובה	3828
במדה שנושא התאוות רחוק מן המציאות, בה במדה יגדל הדמיון למלאות תאוות יצרו.	3829
במה יזכה האדם לנהל את דרכו בחיים, שכל כך מלאים מלכודות ופחים על כל צער ושעל? האדם חלוש	3830
אופי מסתבך לפעמים בתאוה מכוערת, והוא שוגה בדמיונו איך למלא את תשוקתו הבהמית, והוא מעונה	3831
וסובל ללא הפוגות, הרפואה הבדוקה היא שהאדם הנלכד יצייר בדמיונו של התאוה הזאת, כשהיא	3832
בנסיבות כאלו המעוררות גועל ותיעוב, ורק בתיאור כזה מן הקצה אל הקצה תשקוט התאוה הבהמית	3833
היוקדת בקרבו, כל החן וכל הטעם להתאוה הזרה ימחקו מלבו וכבולעו כך פולטו.	3834
מסופר בגמ' (ע"ז י"ז) על ר' אלעזר בן דורדיא, שאחרי הגיעו לשיא תאוותו בהתקרבו לאשה שבה שגה	3835
כל כך הרבה, בן רגע נהפכה כל התאוה לתועבה וגועל כי הפיחה בשעת מעשה, בן רגע הוסר הדמיון	3836
ונתגלה לפניו השיקוץ של חלאת התאוה בכל כיעורה, ואחרי פגה הימנו זוהמת התאוה, נצטלל שכלו עד	3837
כדי מרדות הלב לפרוש כליל מן העבירה, להתעורר בתביעה עמוקה על עצמו עד כדי מיתה.	3838
וביתר שאת רואים אנו עד כמה שהתורה מלמדת אותנו להשתחרר מיצר הדמיון בדין יפת תואר, וגלחה	3839
את ראש ועשתה את צפרניה, תגדלם כדי שתתנוול, והסירה את שמלת שביה לפי שהם נאים, שהנכרים	3840
בנותיהם מתקשטות במלחמה כדי להזנות אחרים עמהם (רש"י), ושמא בעבור יופי מלבוש חשק בה	3841
(ראב"ע), וישבה בביתך בבית שמשמש בו, נכנס ונתקל בה יוצא ונתקל בה, רואה בבכיייתה רואה	3842
בניוולה כדי שתתגנה עליו, כ"כ למה כדי שתהא בת ישראל שמחה וזו עצבה, בת ישראל מתקשטת וזו	3843
מתנוולת (רש"י).	3844
מזה אנו רואים שכח הדמיון והציור הוא שמילא את התפקיד העיקרי בלהיטה אחרי יפת תואר, אשה	3845
נכרית מאומה אחרת מקושטת ומלובשה בגדים יפים, וייתכן מאד שהיא מכוערת ומנוולת, אלא בעת	3846
המלחמה מבריק לו כאילו היא באמת יפת תואר, כמ"ש הראב"ע יפת תואר 'בעיניו' כי באמת מכוערת	3847
היא, וכל חשקו זהו רק אחיזת עינים, וכן בספרי מנין אפילו כעורה, ת"ל וחשקת בה אעפ"י שאינה יפת	3848
תואר.	3849
תורתנו הק' השואפת לחלץ את הבן ישראל שנלכד בסבך הדמיון, משתמשת באמצעיים המגלים לאט את	3850
פרצופה המציאותי של היפת תואר, כל זה מבליט את גסותה והיא מתגנה עליו, המלבושים והקישוטים לא	3851
הזהירה התורה על יופיים או על תבניתם, אלא שלא יהיה בהם כלאים ויהיה בהם ציצית ואז כולם	3852
מותרים, אמנם מי לא ידע שמלבישת הפאר והרקמה תמשך הגאווה וגם הזנות יגבל בה (מס"י י"ג).	3853
הלימוד המוסרי מכל הנ"ל הוא, שעל האדם להתאמץ להבריה מעצמו את כל הדמיונות המתועבים שהיצר	3854
מייפה לפניו, כח הטבע הוא לבלבל את האדם באיזה ברכ חיצוני מעוור עינים, כל זה הוא מלאכת הזיוף	3855
של הטבע שסופו מרירות ואכזבה, למה הדבר דומה לאדם שותה 'אפיוס' שמתבשם לרגע, ואז נכנס	3856
לעולם של דמיונות, והכל הוא פיתוי רגעי שסופו ריקניות ומרירות איומה, זהו ענינו של האדם המסתלף	3857
והסוטה מדרך התורה, שהיא ורק היא תורת החיים האמיתיים והישרים.	3858
וכבר לעג דוד המלך ע"ה לאלה הממירים את תורת האמת בדמיונות שוא, כמ"ש וימירו את כבודם	3859
בתבנית שור אוכל עשב (תהלים ק"ו), ההדגשה היא במלת תבנית, עצם השור כשלעצמו אין בו כדי לנפח	3860
את הדמיון בכדי להופכו לאליל, אלא שתבנית השור על בד מקושט עם צבעים וגוונים מרהיבים, אז גם	3861
קרני השור נהפכות לסמל הכח והגבורה הכובשת הכל, הרפש והפראות שבשור הופכות על גבי הבד	3862
לסמלים של חן ויופי, וכבר ראוי בד זה מצוייר לשבצו ולקובעו על הכותל בכדי להנאות את עיני	3863
המסתכלים, וכל זה הוא פרי הדמיון (ממרן הגר"א יפהן זצ"ל).	3864
ויש להוסיף עוד את דוגמת הברדלס, שבעת שרוצה לצוד אדם ולטורפו, היא מתייצבת על רגליה	3865
האחוריות, ומתופפת על בטנה ומשמיעה קולות ערבים, מרדימים ומושכים את האדם לאט לאט עד	3866
למחבואי היער, ושם היא מתנפלת על האדם ודורסת אותו, פוצצת את מוחו ואוכלת את בשרו, כן האדם	3867
הנמשך אחרי הדמיון המנעים לו בתיאוריו הערבים ומתוקים, סופו לרדת למערה שמשם כל באיה לא	3868
ישוּב.	3869
זהו שזכר הספורנו, סמא"ל כח המתאוה שרוכב על הנחש שהוא כח המדמה, והדמיון הוא שמוביל ומוליך	3870
את רוכבו אל תאות החטא, ולולי "כח השכלי כח התורה" המפזר ענני הדמיון הכוזב, והמגלה את זיופי	3871
היצר המדמה, אי אפשר להתקיים אפילו שעה קלה, ואיום הוא כח הדמיון, האנשים חלושי השכל אשר	3872
הדמיון שולט בהם במדה יתירה, מתנפח וכובש לפעמים את כל הוויית האדם.	3873

וכמאמר ר' ישראל סלנטר זצלה"ה, האדם חפשי בדמיונו ואסור במושכלו, דמיונו מוליכו שובב בדרך לב	3874
רצונו בל יחת מהעתיד הוודאי, עת יפקוד ה' על כל מפעליו ובשפטים קשים יוסר בל ילכד זר בגללו, הוא	3875
לבדו ישא פרי חטאיו אוי לדמיון הרע הלזה! מידינו הוא בכוחנו להרחיקו, בתתנו אוזן קשבת אל השכל	3876
להשכיל על דבר אמת, לחשוב שכר עבירה כנגד הפסדה, ומה נעשה הדמיון נחל שוטף והשכל יטבע, אם	3877
לא נולחנו באניה היא רגשת הנפש וסערת הרוח (אגרת מוסר). (תורת הנפש).	3878
	3879
מאמר פה	3880
ומפרי העץ אשר בתוך הגן אמר אלקים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו פן תמותון (בראשית ג' ג').	3881
והנה ענין עץ הדעת כפי שמצויר בשכלנו הוא דבר שקשה מאד להבין, איך זה באמת שאדם הראשון בחיר	3882
הנבראים, יציר כפיו של הקב"ה אשר בו נכללו כל הנשמות, יעבור על מה שצויה השם בפירוש עוד	3883
באותו היום שצויהו, בשעה שידע את עונש המיתה ששיגהו אחרי כן, דבר שאפילו אנחנו לפי קט שכלנו	3884
לא היינו עושים כזאת? במה הסית הנחש את חוה ובמה הטעה אותה? וכי יעלה על הדעת שחוה האמינה	3885
לדברי הנחש כי לא תמות, יותר מלדברי השם? מה השיבה על שאלת הנחש ומפרי העץ... פן תמותון, הלא	3886
הבורא אמר להם שודאי ימותו?	3887
ידיעת הרע מתחלקת לשני חלקים, (א) היא ידיעה שאינה מעוררת רצון ותשוקה, (ב) ידיעה שמעוררת רצון	3888
ותשוקה, אנו יודעים כי שתיית סם פלוני הוא דבר מתוק מאד, ויש סמים כאלו כמו עישון האופיום שהוא	3889
נחשב לדבר היותר נעים בעולם, ובכל זאת אף שיודעים אנו את מתיקות הסם הזה, אין הידיעה הזאת	3890
מעוררת אצלנו שום רצון ותשוקה, יען כי הכרת השכל בנזקו היא הכרה חושית, שגם הטבע שזרכה	3891
להתאוות לכל מתוק, מכיר בהפסדו מואס בו ואינו בוחר בו כלל.	3892
ויש ידיעה שהתאוה והקנאה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם, אף שיודעים אנו את הרע שבכל	3893
הדברים האלו, בכ"ז אין בכח הידיעה הזאת להכריח את הטבע בזה, ולכן הידיעה הזאת אינה אלא ידיעת	3894
השכל לבד זולת הטבע שאינו מכיר בו כלל.	3895
אדם הראשון קודם החטא היה שכלו פשוט בלי שום השפעה חיצונית מהטבעים והכוחות, הרצונות והטבע	3896
שלו לא היה בכוחן להטות את השכל ולהחשיך את ההכרה שלו, הוא ידע את הרע והכיר אותו ובכל זאת	3897
לא עשה רק את הטוב, שכלו היה כמו שכל מלאך והחומר היה אצלו רק כמין לבוש, וכמו שהלבוש שלנו	3898
אין אנו מתביישים בו עד שנצטרך לבוש אחר, כמו כן היה החומר אצלו, ולכן כתיב ויהיו שניהם ערומים	3899
האדם ואשתו ולא יתבוששו, ורק בזה נשתנה לבושם מלבושנו, כי החומר שלו היה לבוש נצחי שאינו	3900
צריך לפושטו לעולם.	3901
אולם בדבר אחד היה שונה ממלאך ממש, בשעה שמלאך משולל בחירה מכל וכל, אינו יכול לעשות את	3902
הרע אף אם ירצה, יען כי מציאותו הוא עשיית הטוב, אדם הראשון לא כן היה, אם כי שכלו היה פשוט בלי	3903
שום נגיעה טבעית, בכל זאת נתנה לו היכולת שאם ירצה יחדל מלהיות מלאך, אם ירצה לחיות חיי בחירה	3904
ולא חיי מלאך הרשות בידו, בחירתו לא היתה על דרך הבחירה שלנו בין הטוב והרע האמת והשקר,	3905
בחירתו היתה בין חיי מלאך לחיי אדם, וזה תלוי באכילת עץ הדעת.	3906
אם הוא רוצה לחיות חיי מלאך בלא שום סכנה לקנינו הרוחניים, אזי הוא צריך לזהר שלא לאכול מעת	3907
הדעת, ואז ההכרה שבשכלו תהא חזקה כל כך, עד ששום טבע ורצון שבעולם יהיה מה שיהיה לא יפעלו	3908
עליו כלל, אולם אם הוא רוצה לבחור בחיי בחירה, אם הוא רוצה שיתעוררו בו התאוות והרצונות בכדי	3909
שיהיה לו יכולת לבוא אתם במלחמה ולנצחם, אזי עליו לאכול מעץ הדעת, ואז מיד יתעוררו בו הנטיות	3910
הטבעיות, ויהיה להם מלחמה חזקה עם השכל.	3911
ואם גם אז יעלה בידו לנצח את המלחמה, להכניע את המדות שלו תחת השכל, אז יתעלה עוד למדרגה	3912
יותר גדולה מזו שעמד בה קודם כי לפום צערא אגרא, ואז יהיה חיי נצח כמו קודם האכילה, אולם אם לא	3913
יעלה בידו לנצח את הטבע והכוחות הטבעיים ימשלו בו, אז בהכרח הוא שימות כי טבעי הוא וטבעי אינו	3914
יכול לחיות לעולם.	3915
זהו שאמר לו הקב"ה, ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך תמות, יתכן שדברים אלו לא	3916
נאמרו בגדר ציווי אלא בגדר עצה, אני משיאך עצה שלא תאכל מעץ הדעת, כדי שלא יתעורר בקרבך	3917
הטבע והתאוות, כי אם יתעוררו בקרבך לא יהיה בכוחך לנצחם ואז בהכרח הוא שתמות, לא בתור עונש	3918
על האכילה, כי יוכל היות שהאכילה בעצמה לא היה חטא, אלא בעבור שהטבע ימשול בך, ודבר טבעי	3919
אינו יכול לחיות חיי נצח מצד עצמותו.	3920
ולכן אמרה חוה ומפרי העץ אמר אלקים לא תאכלו פן תמותון, דייקא לאמר 'פן' כי במציאות היה אפשר	3921
שאף לאחר אכילת עץ הדעת לא ימותו, כי לו עלתה בידם אף לאחר האכילה לנצח את טבעם, לא היה	3922
נחשב להם אכילת עץ הדעת לחטא, ואדרבא היו מגיעים על ידי האכילה למדרגה עוד יותר גדולה מקודם,	3923

ועל זה ענה לה הנחש לא מות תמותון והייתם כאלקים יודעי טוב ורע, כלומר אל תסתפקו שמא לא תעמדו	3924
בנסיון כי בודאי תעמדו והייתם כאלקים, וכמו שאצל האלקים אין ידיעת הרע עושה רושם כל שהו, כמו	3925
שמצינו ב"ג מדות ארך אפיים ונקה לא ינקה, ולכאורה מה מעלה היא זו?	3926
אולם פירושו של דבר הוא, כי אף שלא ינקה להרשע את חטאו, בכל זאת ידיעת החטא וצורך הפרעון	3927
ממנו אינו מפריע למדת ארך אפיים ורב חסד שקודם הפרעון, כי אצלו כביכול אין הפרעון בגדר כעס אלא	3928
בגדר ידיעה, שהשכל ומדת הדין מכריעין כך, ולכן מדת הדין והרחמים סמוכות זו לזו, משא"כ באדם שאם	3929
יש לו שום טינה על מי שהוא, אינו יכול לכבוש את כעסו עד לאחר זמן, שבזמן שהוא לא יעשה בו רושם	3930
כלל.	3931
וזה שאמר לה הנחש שגם לאחר אכילת עץ הדעת, הרגשת הטבעיות שתתקבל על ידי זה לא יהיו כי אם	3932
בגדר ידיעה לבד, וא"כ כדאי לך לאכול בכדי שתגיע על ידי זה למדרגה יותר גדולה, ובוזה נצח הנחש את	3933
חוה והטעה אותה, כי הבטיח לה שלא יפלו ממדרגתם, ואדרבה עוד יעלו למדרגה יותר גבוהה, למדרגה	3934
של כבישת המדות, ואלו באמת היה כמו שאמר הנחש, אלו עלתה בידו לנצח את המלחמה הגדולה הזו, לא	3935
היה מפסיד כלום ע"י אכילתו.	3936
אולם לבסוף נתברר כי לא כן הדבר וכי טעה בחשבון, כי מיד שאכל מן העץ ותפקחנה עיני שניהם וידעו	3937
כי עירומים הם, ומזה נתברר כי לא היה לו לאכול מעץ הדעת, כי אם היה יכול לנצח את טבעו ולעשותו	3938
כמו שאינו ממש כמו קודם החטא מפני מה נתבייש? אם הרגשות הטבעיות לא החשיכו את שכלו הבהיר,	3939
ולא עשו בו אפילו פגימה כל שהוא, מי הגיד לו כי עירום הוא?	3940
ועל כרחק שמתחלה כשהמידות והתאוות לא היו מתערורים אצלו, והחלק העיקרי שלו היה השכל, אז לא	3941
היה לו להתבייש, כי החומר בעצמו היה לו ללבוש, ורק אחרי האכילה נתעררו אצלו התאוות ולא היה	3942
בידו לנצחם, רק אז ביקש לו לבוש להתכסות בו, בכדי להשקיט במקצת את רצונותיו ונטיותיו שדרכן	3943
להתעורר יותר בשעה שהוא עירום.	3944
וזהו שאמר לו הקב"ה מי הגיד לך כי עירום אתה! המן העץ אשר צויתך לבלתי אכל ממנו אכלת? הלא	3945
אמרתי לך אל תכניס עצמך אל הנסיון הזה ואתה אמרת אין דבר, לכן לאחר שנחלת מפלה במלחמה עם	3946
הטבע, מאחר שהרצונות והטבעיות כבר משלו בך, ארורה האדמה בעבורך כי עפר אתה ואל עפר תשוב	3947
ונגזרה עליו מיתה. (מדרגת האדם).	3948
	3949
מאמר פט	3950
ויאמר הנחש אל האשה לא מות תמותון (בראשית ג' ד').	3951
בכל מדרגה יש בחינת נסיון ובחירה לפי ענין המדרגה ההיא, איזו בחירה מתאימה למדרגת אדם הראשון	3952
קודם החטא שלא היתה בו תערובת טוב ורע? בחירתו לא היתה בין טוב לרע ממש במובן שלנו, אלא בין	3953
טוב לטוב, הן כל מצותו היתה שלא לאכול מעץ הדעת, היינו שלא להכניס אל עצמו את ידיעת הטוב והרע,	3954
אלא להדבק למדרגה שנברא בה, שבה הבחין רק בחינת אמת ושקר, כל הגילויים המכוונים בבריאה כולה	3955
היו מרוכזים בשמירת מצוה יחידה זו, ולו היה עומד בה היתה מתגלה על ידו כל מדת קידוש ה' שהיתה	3956
צריכה להתגלות בעולם, והיתה הבריאה באה אל תכליתה מיד.	3957
אבל מצד שני הרגיש אדם הראשון, שיתכן קידוש השם במדרגה הרבה יותר נכבדה הימנה, הוא נברא	3958
במדרגה גבוהה וקדושה, והושם בגן עדן בלי שום מגע עם הרע, ואדרבא עם כל הסיועים האפשריים לטוב	3959
עד שהיו מלאכים משמשים אותו, ולכן הרגיש שחלק העמל והעבודה שלו היה קטן מאד ביחס לסייעתא	3960
דשמיא הגדולה שקיבל.	3961
כמה היה מתרבה כבוד שמים אם היה מתקרב מעט לצד ידיעת טוב ורע, והיה מוריד את עצמו ואת העולם	3962
קצת לצד הסתר וחושך, וגם במצב הקשה ההוא היה מצליח על ידי עמלו להידבק לקדושה בבחירתו	3963
החפשית, והיה הופך את החושך לאור, האם אז לא היה מתגלה קידוש ה' גדול הרבה לאין ערוך?	3964
כך בא אליו פיתוי היצר כמ"ש ונחמד העץ להשכיל, פירוש שעל ידו יוכל להשכיל ולזכות לגילויים	3965
חדשים ונפלאים עד אין קץ, ופיתוי זה בא אליו מבחוץ בלשון אתה כמבואר לעיל, אתה מחוייב לעשות	3966
כך, כי גם האמת ואהבת ה' דורשות שתעשה כך, היינו עבירה לשם שמים כדברי האר"י ז"ל וזה היה	3967
נסיונו, לזה רמזו חז"ל במתק לשונם מה שפירשו בדברי הנחש, והייתם כאלקים יודעי טוב ורע מאילן זה	3968
אכל וברא העולם, והוא אומר לכם לא תאכלו ממנו שלא תבראו עולמות אחרים (ב"ר י"ט), וכן ברש"י	3969
והייתם כאלקים יוצרי עולמות, ודברים תמוהים הם.	3970
אך כך פירושם של הדברים, ידוע שענין בריאת העולם הוא עשיית הסתר והעלמה לאורו יתברך, עולם	3971
פירושו העלמה, כך גזר החסד העליון כדי שיוכל האדם לגלות האור בתוך החושך, ועל ידי זה יזכה לשכר	3972
הנצחי בלי הרגשת נהמא דכיסופא, היא הבושה בקבלת מתנת חנם, והיינו מאילן זה אכל וברא העולם, כי	3973

יצירת 'כעין רע' לתכלית הטוב היא עצם ענין בריאת העולם, ואם יעמיק האדם עוד את ההסתר בכוונה	3974
של קידוש ה' נוסף, הרי יהיה זה מעין בריאת העולם, וכל המדרגות הנוספות בחושך והעלמה לצורך גילוי	3975
הרי הן עולמות.	3976
אמנם מחמת רום מעלתו טעה בהערכה, קודם שידע את הרע לא היה יכול לצייר לעצמו שמצב ידיעת הרע	3977
הוא חושך ממש, הוא חשב שאינו אלא כעין חושך, כי במדרגתו הרמה לא היה יכול להשיג אפשרות פירוד	3978
גמור מאורו יתברך, מצב בו עלול האדם ליפול ממש ברשות הרע ח"ו, בקושי הבחירה בטוב כמצב כזה	3979
לא יבחין אלא מי שכבר הרגיש בעצמו את הנסיון כחוייה ממשית, אחרת נדמה בעיניו הנסיון כדבר קל,	3980
ואת זה שאיננו עומד בו חושב למטורף.	3981
כך חושבים המלאכים על בני האדם בטענתם מה אנוש כי תזכרנו, כי בראותם שיש מבני אדם שמורדים	3982
או רק חושבים למרוד בשם יתברך, הרי כמשוגעים הם בעיניהם, ומהבחנה כזאת נסתבבה לאדם הראשון	3983
המחשבה, שאיסור הכניסה לידיעת טוב ורע היה ניתן לידחות בבחינת הוראת שעה, בחינת עבירה לשמה	3984
להרבות החושך למען הגדלת האור, אשר זוהי עבירה לשם שמים ממש, ואעפ"כ נחשב לו זה לחטא חמור,	3985
כי טעה במחשבתו זאת, לא מצוה גדולה בלבוש עבירה היתה זאת כמו שחושב, אלא עבירה בלבוש של	3986
מצוה, לא היה זה אלא פיתוי, ואדם הראשון עם כל עוצם מדרגת קדושתו נתפתה בו. (מכתב	3987
מאליהו ח"ב).	3988
	3989
מאמר צ	3990
ויאמר הנחש אל האשה לא מות תמותון (בראשית ג' ד').	3991
שואלים חז"ל והיכן היה אדם באותה שעה? אביי בר קרוייה אמר נתעסק בדרך ארך וישן לו (בר"ר יט	3992
ב), נוכל לתאר כמה היתה שינה של אדם הראשון, אם על דוד המלך ע"ה אמרו חז"ל שהיה ישן שיתין	3993
נשמי (סוכה כו), קל וחומר אדם הראשון יציר כפיו של הקב"ה שהמלאכים רצו לומר לפניו שירה, ברור	3994
כי השינה היתה לרגע ואולי רק לשניה אחת, והנה בשינה אחת של העלמה בלבד בא האסון הגדול	3995
לדורות!	3996
רגע קל יש בו לקנות את אור הנצח, או כדי לאבד אותו האור ולהביא חושך בעדו ולדורות! ברגע קטן	3997
עזבתך וברחמים גדולים אקבצך (ישעיה נ"ד), פי' הרד"ק אעפ"י שארכו ימי הגלות, כולם יהיו נחשבים	3998
כרגע קטן כנגד הרחמים שיהיו גדולים כשאקבצך, המושג של רגע ומשקלו הוא יצירה בלתי מושגת, כדי	3999
להחזיר ולתקן הפסד של רגע צריכים רחמים גדולים, עין לא ראתה את 'אורך הזמן' של רגע.	4000
ר' חנא חנילאי לא שקל ידא מן כיסא, דסבר דילמא אתי עני בר טובים ועד דמטא לכיסא קא מכסיף	4001
(ברכות נח), רגע קל יש בו כדי שיתהפך דבר ממצוה לעבירה, להחיות ולהמית לכבד ולהעליב, רגע אחד	4002
מבדיל בין שבת לחול, נימה אחת מבדלת בין שחיטה כשרה לשחיטה פסולה, פסיעה אחת מבדיל בגבולות	4003
שבין מדינה למדינה.	4004
אם יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה, נקוד על אות ה שבמלה רחוקה, ר"ל לא רחוקה ודאי אלא שהיתה	4005
חוץ לאסקופת העזרה, איש רחוק ואין דרך רחוקה (ירושלמי פסחים ט ב), פסיעה אחת מחוץ לאסקופה	4006
כבר הוא בדרך רחוקה וחלים עליו דינים אחרים.	4007
כשחלה הג"ר נפתלי טראפ זצ"ל ראש ישיבת רד"ן, נוצרה התעוררות גדולה בישיבה בין תלמידיו להתפלל	4008
לבריאותו, כל אחד התנדב תרומה מחייו משנותיו, יום יומיים או חודש ויותר לזקוף לזכותו של החולה,	4009
לבסוף נכנסו התלמידים לבית רבם החפץ חיים זצ"ל ושאלוהו, רבי כמה שעות הוא מנדב לטובת וזכות	4010
החולה? החפץ חיים חישב והרהר ובדק השעות שלו זמן מה, היה נראה שעמל ולוחם עם עצמו ליתן	4011
תשובתו, עד שפתאום קם והשיב שהוא מנדב ותורם רק רגע אחת.	4012
השתוממו והתרגשו התלמידים עד למאוד לשמוע מרבם את תשובתו, עד כמה חשוב רגע אחד בחיים,	4013
וכאשר השמועה הזאת התפשטה בין התלמידים בהישיבה, התהוותה סערה גדולה והתעוררות חזקה	4014
לשקידת התורה, עד שאותה שנה למדו בישיבה בהתמדה יתירה יותר מחמשה ועשרים שנה שלמדו	4015
בישיבה. (מעייני החיים).	4016
	4017
מאמר צא	4018
ויאמר הנחש אל האשה לא מות תמותון (בראשית ג' ד').	4019
ועשו סייג לתורה, חז"ל מגלים לנו יסוד גדול בדרכי העבודה, שמחובתנו לעשות גדרים וסייגים שלא	4020
נכשל בחטא, ורק לאחר עשיית הסייגים יש לאדם תקוה שלא יפול ביד היצר הרע, ומבלעדי הגדרים קשה	4021
מאד להזהר שלא להכשל, ואל נעלה על לבבנו שנוכל להתרחק מהחטא עצמו, כי היצה"ר שולח את חציו	4022

ממרחק, בעת שאין האדם מרגיש כלל שעומד קרוב לעבירה, ורק כאשר יעשה גדרים וירחק עצמו אף מדברים שאינם קרובים לחטא יוכל להמלט מהיצר.	4023
והיינו דאיתא במדרש (שמו"ר טז), אמר הקב"ה שאם נדר נזיר לשנות יין, אסור לאכול ענבים לחים ויבשים ומשרת ענבים וכל היוצא מגופן היין, וביאר בזה הרמח"ל (מסילת ישרים יא), והיה זה לימוד לחכמים איך יעשו הסייג לתורה במשמרת שנמסר בידם לעשות למשמרתם, דאין זה דין מיוחד גבי נזיר אלא לימוד לכל התורה כולה, היאך תהא הנהגת האדם כדי שיתרחק מהחטא, והוא מה דמצינו בחז"ל סחור סחור לכרמא לא תקרב (ע"ז יז).	4024
לימוד גדול זה מלמדתנו התורה בענין חטא אדם הראשון, שכאשר בא הנחש לאדה"ר להחטיאו ולהאכילו מעץ הדעת, לא פנה ישר לאדם הראשון לאכול מעץ הדעת, אלא בא בעקיפין ודיבר אל האשה שנשים דעתן קלות, ואף אל האשה לא בא ישירות להשפיע עליה לאכול, אלא כיון שהאשה אמרה שאלקים אסר אף את הנגיעה בעץ הדעת, נטלה ודחפה עליו אמר לה והא לא מיתת, כמה דלא מיתת במקרביה כן לא מיתת במיכליה, וראה עוד במדרש (בראשית רבה יט ד), שהתחיל הנחש לומר דלטוריא על בוראו, עד שהגיע למטרתו לפתות את האשה שתאכיל את האדם.	4025
חזינו דרכו של היצר שמביא ממרחק לחמו, עד שמשגיג את שאיפתו שהיא היתה תחילת כוונתו, ולפיכך זו עיקר עבודתנו לעשות גדרים שלא ליתן מקום ליצר, ובאמת זו עיקר התביעה מאתנו מדוע לא גדרנו עצמנו ממרחק, שכזמן שעומד אדם בנסיון בשעת העבירה, קשה מאוד להתגבר על הנסיון ולמנוע עצמו מהחטא, ולכך עבודתנו לעשות גדרים וסייגים בשעה שאין נסיון החטא עומד בפנינו, כי כאשר לא נגדור את עצמנו ודאי שניכשל בחטא.	4026
ולכן מתעבת התורה כל כך את מדת הגאווה, עליה נאמר תועבת ה' כל גבה לב, לא רק משום שמדת הגאווה חטא גדול, אלא מתועבת משום שגורמת לפשעים ועוונות רבים וחמורים, כי הגאווה משכחת מהאדם את השי"ת וכן גורמת לחטא, וכן כתב רבינו יונה (שע"ת א כז), שהגאווה מסבבת פשעים רבים וחמורים, ומעתה לו נדע שעומדים אנו במלחמה חזקה מלחמת היצר וחייליו, ודאי שהיינו נזהרים מאוד שלא ליתן מקום לדברים שעל ידם נוכל להנזק.	4027
ומשום כך חמורים כל כך ענין המדות, וכמ"ש ר' חיים ויטאל ז"ל (שערי קדושה א' ב'), שיותר חייב אדם לזהר בתיקון מדותיו הרעות יותר ממצוות עשה ולא תעשה, דבשעה שאדם בעל מדות רעות, ודאי שיגיע בנקל לעבירות רבות וחמורות, כי בעת שמדותיו מתוקנות אין זה מן הנקל ליכשל בחטא, ואף בכה"ג נאמר שחייב לעשות סייגים וגדרים שלא יכשל בעבירה, וכ"ז במי שמדותיו מתוקנות, עאכו"כ באדם שמדותיו הרעות שולטות בו הוא קרוב מאד לחטא, ומי יודע היאך יוכל למנוע עצמו מהעבירה. הנה לדוגמא בעל גאווה קרוב מאד להקפדה ולכעס, וכן אוהב את הכבוד ולכן שוכח את הקב"ה, כי כל מעשיו מודרכים מאהבת עצמו ולא מתוך אהבת השי"ת, ותורתו ותפילתו אין להם קשר כלל לעבודת השי"ת, אלא כל מעשיו מכח רדיפת הכבוד, שהרי קרוב יותר לעצמו מאשר להשי"ת, וכן מי אשר חמדת הממון בקרבו ודאי שקרוב מאוד לגניבה וגזילה וכדומה, והיינו שנאמר ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, ועי"ש ברש"י הלב והעינים הם ב' סרסורי החטא, ולכן צריך זהירות מרובה להתרחק מסרסורי החטא, ואין לנו סרסורי חטא יותר גדולים מאשר המדות, כי כל כח המדה ושאיפתה שיגיע האדם לחטא. ומעתה כמה מוטעים בני אדם שחושבים שתורתם ומעשיהם הטובים הם עבור השי"ת, והרי ספוגים אנו במדות רעות, וכל שאיפותינו כרוכים בהם, וממילא אף מעשינו הטובים נובעים מהם ומחמתם, וא"כ היאך יעלה על דעתנו שפעולותינו קשורות לקב"ה שהרי רחוק ממחשבתינו, וקרובים אנו למדותינו הרעים ובודאי שמעשינו מודרכים מכח המדות.	4028
נתבונן נא בהנהגתנו ובמעשינו, ונראה כמה רחוקים אנו מהעבודה האמיתית, מסתפקים אנו בפעולות ובמעשים הנראים בעינינו כמעשי צדקות וחסידות, ואילו העבודה בדברים העיקרים המביאים את האדם לחטא, נשכחת מאתנו ואין אנו יודעים ומכירים בה, הלא חייבת לצאת מפה זעקה גדולה ומרה על מצב האדם בעולמו, כמה רחוקים אנו מן הדרך הנכונה שמחוייבים אנו לבורא יתברך.	4029
כל זה גילתה לנו התורה בפרשת אדם הראשון, שדרכו של יצר הרע שאינו ניגש ישירות לגוף החטא, אלא מסבב עצות ודרכים היאך יגיע האדם לידי עבירה, וכן הם דרכי המלחמה בעוה"ז, האוייב שולח מרגלים למצוא נקודות תורפה אצל האוייב עד שמוצא את הדרכים היאך להכניעו.	4030
והנחש היה ערום, וכתב הספורנו וז"ל, הוא שטן הוא יצר הרע רב ההיזק עם מעוט היותו נראה, ועל זה הדרך קרא בזה המקום את היצר הרע המחטיא נחש, בהיותו דומה לנחש אשר תועלתו במציאות מעט מאד, ונזקו רב עם מעוט הראותו, והוא שהכח המתאוה המחטיא יעשה זאת באמצעות הכח המדמה אליו דמיוני התענוגים החומריים המטים מדרך השלימות.	4031
	4032
	4033
	4034
	4035
	4036
	4037
	4038
	4039
	4040
	4041
	4042
	4043
	4044
	4045
	4046
	4047
	4048
	4049
	4050
	4051
	4052
	4053
	4054
	4055
	4056
	4057
	4058
	4059
	4060
	4061
	4062
	4063
	4064
	4065
	4066
	4067
	4068
	4069
	4070
	4071

אף שהנחש היינו יצר הרע, מ"מ כתבה תורה בלשון נחש ללמדנו שכן דרכו של יצר הרע, שמסתתר בעורמתו כדוגמת הנחש עד שאינו ניכר כלל שזו פעולת היצר, ועיקר עבודתו היא בדברים הנראים כמצוות ומעשים טובים, ובהם משתדל להטעות את האדם ולדמותו שעסוק במצוות, עד שמוצא היצר מקום שבו יפול בחטא, וכל זה נאמר גבי אדם הראשון עוד קודם החטא שלא היה בו מדות כלל, עאכו"כ בעת שאדם ספוג ומושרש במדות רעות, קלה מאוד דרכו של היצר"ר ואינו זקוק להשתמש בערמה מופלגת, אלא כיון שנוגע בנקודת המדה מיד קרוב להכשיל את האדם בחטא. (אור יחזקאל).	4072 4073 4074 4075 4076 4077 4078
מאמר צב	4079
כי יודע אלהים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתם כאלקים יודעי טוב ורע (בראשית ג' ה'). אמרו חז"ל (בר"ר יט ט), ויקרא ה' אלקים אל האדם ויאמר לו איכה, איך הוית אתמול לדעתי ועכשיו לדעתו של נחש, לכאורה הרי חטאו של אדה"ר היה רק בפרט אחד באכילת העץ, וכאן השם קוראו כי הנך כבר ברשות אחרת לדעתו של נחש, רואים אנו מזה מה זה חטא, סוד של חטא הוא להשתחרר מאדנות, וזה הוא אמנם כן בכל חטא וחטא, אמר הפסוק (תהלים ח') ותחסרהו מעט מאלקים, כאן למדנו סוד גדולת האדם, את הכל נתן לאדם על הכל המשילו, ואת המעט שחסרהו הוא כענין שאיתא במדרש (בר"ר צ ב). ויאמר פרעה אל יוסף אתה תהיה על ביתי רק הכסא אגדל ממך, אמר ר"ל שתי פרשיות הכתיב לנו משה בתורה, ואנו למדים מפרשת פרעה הרשע, כתוב אחד אומר והיית רק למעלה, יכול כמוני ת"ל 'רק' גדולתי למעלה מגדולתכם, ואנו למדים אותה מפרעה הרשע, אתה תהיה יכול כמוני ת"ל רק הכסא גדולתי למעלה מגדולתך, קדושים תהיו יכול כמוני, ת"ל כי קדוש אני ה' קדושתו למעלה מקדושתכם, ואנו למדים אותה מפרעה הרשע, אני פרעה יכול כמוני, ת"ל אני פרעה גדולתי למעלה מגדולתך.	4080 4081 4082 4083 4084 4085 4086 4087 4088 4089 4090
כן הדברים באמת, כי הרי נאמר והיית רק למעלה בתכלית המעלה, והמעט שחסרהו לא לוקח ממנו כלום, כי הרי תמשילהו במעשי ידיך כל שאתה תחת רגליו, וחז"ל (בר"ר ח ט) אמרו על אדה"ר שמלאכי השרת בקשו לומר לפניו קדוש, רק אחת עליך לידע ולזכור כי יש עליך בעלים ואדון, רק הכסא אגדל ממך כי עבד מלך מלך.	4091 4092 4093 4094
על יעקב אבינו אמנם נאמר אל אלקי ישראל, ודרשו רבותינו שהקב"ה קראו ליעקב אל, ומה ה' שואל מאדם כי אם מילתא זוטרתא ליראה אותו, אמנם הכל נתון לך, אתה אדם הנך הרודה המושל והשליט, כל שתי תחת רגליך, אבל רק זאת תדע ותכיר, כי אלקים עליך והוא הנהו האדון, כשפרעה אמר ליוסף שמעתי עליך לאמור תשמע חלום לפתור אותו, לא היתה תשובתו כי חסר לו מעט בעצם החכמות אבל ענה בקול רם, בלעדי אלקים יענה את שלום פרעה ייחד את הבעלות לאדון.	4095 4096 4097 4098 4099
אמרו חז"ל כל המתגאה כאלו דוחק רגלי שכינה, ועוד אמרו אין אני והוא יכולים לדור בכפיפה אחת (סוטה ה), זוהי מדת הגאווה כי גם המעט הזה אינו מניח להקב"ה, כל עיקר עסקו של הרע הוא לנתק את האדם גם מהמעט הזה אני ואפסי עוד, וזהו כוונתם כי דוחק רגלי שכינה, כל ענין החטא של אדם הראשון כולו סוד, כל ענין עץ הדעת כולו סוד, אולם אשר אנו רואים ולומדים מפשטות הכתובים הוא, כי החטא היה 'והייתם כאלקים' להיות בתכלית ההשתוות שלא יחסר גם מעט, וזו הכוונה אתמול לדעתי והיום לדעתו של נחש. (דעת תורה).	4100 4101 4102 4103 4104 4105 4106
מאמר צג	4107
כי יודע אלהים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתם כאלקים יודעי טוב ורע (בראשית ג' ה'). כבר בארנו שאדם הראשון טרם חטאו היתה בחירתו בין אמת לשקר ולא בין טוב לרע, פירוש הדבר שלא השיג את הרע במציאות כלל, אלא שידע בידיעה ברורה שהרע אינו אלא שקר ודמיון, והאמת היא המציאות המוחלטת, אך ידיעה אחת היתה לו אודות ענין הרע, שעל ידי אכילת עץ הדעת אפשר להשיג ולהבין מציאות הרע, וזהו מה שכתב הרמח"ל ז"ל, שאדם הראשון היתה לו ידיעת טוב ורע, זאת אומרת שידע שעל ידי אכילה זו יוכל להגיע לידי ידיעת טוב ורע.	4108 4109 4110 4111 4112 4113
ואם כי ידיעה זו אודות אפשרות רכישת ידיעת טוב ורע היתה מבחוזך, לא שאיפה בלב אלא רק ידיעת השכל, כבר כתב המהר"ל שידיעת השכל היא תחילת הדבקות, ובכך על ידי ידיעה חיצונית זו היתה לו כבר שייכות לענין עצמו, ומכאן באה התשוקה לאכילה וכמ"ש חז"ל עין רואה והלב חומד.	4114 4115 4116
אך נשאלת שאלה איך יכולה להתעורר נקודה זו אצל מלאך כאדה"ר בגן עדן? אף שהתחלנו לבאר ענין זה עיקר דבר זה נשאר אצלנו בגדר סוד כי הוא למעלה מהשגתנו, אבל זאת גילתה לנו התורה הקדושה שנקודה דקה זו, ידיעה קלה בת בנה של ידיעה היא שקלקלה הכל, וזה היה כל נסיונו של אדה"ר, ואילו עמד בו מספר שעות כבר היתה באה תכלית הכל העולם הבא.	4117 4118 4119 4120

רבינו בחיי בפירושו על החומש ביאר שאדם חטא אף על פי שלא היה בו יצר הרע, כמו המלאכים הנוטים	4121
מדרך הראוי כמו מלאכי סדום, גדר חטאי המלאכים הוא אך ורק לימוד עבורנו, כשמראים המלאכים כעין	4122
חטא, פירוש הדבר שכך היא שליחותם ללמדנו, שישנן לחטא סיבות כה דקות שכמעט ואינן ניכרות כלל,	4123
וכך פירוש דברי רבינו בחיי שחטא אדה"ר היה בחינות דקות שמחמת דקותן אינן נתפסות בדעתנו כלל.	4124
ובילקוט ראובני מביא מספר עשרה מאמרות לרמ"ע מפאנו שכתב בשם האר"י ז"ל, אדם הראשון חטא	4125
מתחילה באונס שחווה הביאה לו מן הפרי, ואחר כך התחיל היצר הרע לקלקל עד שאכל ברצון, באונס	4126
פירושו קרוב לאונס שהרי ראויה היתה חוה שיסמוך עליה, וכתב החיד"א בשם גורי האר"י ז"ל (בס' מדבר קדמות), שהיה שוגג בתחילה ואחר כך המשיך לאכול במזיד.	4127
פירוש הדברים שהרי ידוע שאנשים בעלי מדרגה גדולה, יש להם הכח להבחין בדבר אסור בטרם יתנוהו	4129
בפיהם, ק"ו בן בנו של ק"ו אדה"ר לפי רום מדרגתו, היה צריך להבחין מיד ולהריח את האיסור שבדבר,	4130
אלא שנקודה דקה שבדקה שהיתה חבויה מתחת לסף ההכרה כסתה את כל ההבחנה ההיא, והיה זה	4131
מבחינת שוגג קרוב לאונס, ואחר האכילה הראשונה כבר נכנס היצר ללבו, והמשיך לחטוא בבחינה נמוכה	4132
יותר, שלגבי הבחינה הראשונה אפשר לכנותה כמזיד, ללמדנו כמה פועלת נטיה דקה מן הדקה לחטא.	4133
כמה רחוקים אנו בשפלותנו מגדרים פנימיים אלו, אך לימודים גדולים יכולים אנו להסיק מכל זה, אם אך	4134
נואיל להשיב אל לבנו אף מקצת מן המקצת ממנו, עלינו ללמוד ולדעת עד כמה צריך האדם לברוח מרשת	4135
היצר הרע, אם גם ידיעה גרידא אודותיו עלולה להביא את כל רעות העולם, את הזוהמא והטומאה המיתה	4136
והיסורין, עד כמה עלינו להשתדל בקטנות מדרגתנו להתרחק מהרע בכל תמצית כוחנו.	4137
עלינו להבין ולהרגיש שאף התקרבות כל שהיא אל גבולותיו, אם ראיית או שמיעת או קריאת דבר אסור,	4138
עלולה לגרום לתוצאות רעות בלתי צפויות ח"ו, עלינו לעמוד בנסיון הרצון העלול להתעורר בנו לפעמים	4139
לכאורה בלי כוונה רעה, אך להציץ רגע לעבר גבול הסטרא אחרא, לראות בלבד בלי שום כוונה לעשות,	4140
כי הרי זה במדרגתנו ממש כגדר חטא אדה"ר שאמרו עליו לפי מדרגתו רצה לטעום התבשיל, אין לנו אלא	4141
לרכז את כל כוחותינו בתורה ובקדושה, ובדרך זו יסייענו השם יתברך לעלות מעלה מעלה בדרכי עבודתו	4142
ית' לטוב לנו כל הימים. (מכתב מאליהו ח"ב).	4143
	4144
מאמר צד	4145
כי יודע אלהים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתם כאלקים יודעי טוב ורע (בראשית ג' ה').	4146
יש והאדם גדור מפני עבירה, מכל מקום מעונין הוא לדעת אודות מהותו של החטא והדברים הנוגעים לו	4147
מסביב, לא על מנת לעשות ח"ו אלא לשם ידיעה בעלמא, כח זה סקרנות שמו הוא פתח לחטא עצמו, לו	4148
היה מתעלה למדרגה קרובה יותר לאמת, היתה סקרנותו מתבטלת ממילא, והיה מכיר שחוקן מהאמת אין	4149
מה לדעת ואין מה לראות, כי כל השאר בטל הוא ודמיון כוזב.	4150
כעין זה באופן דק מן הדק, גילו לנו חז"ל בתהליך נסיונו של אדם הראשון, ביודעו שישנה מציאות של	4151
ידיעת טוב ורע שנאסרה עליו, נכנס במחשבתו צל רעיון ושמן רצון לדעת אודותיה, לא לשם עבירה ח"ו	4152
אלא לשם ידיעה בעלמא, ובזה נתרחב הפתח ונתעמק הנסיון עוד יותר, ובחינה זו היא שהגדירו ז"ל	4153
באמרם, שאדם הראשון לפי ערך רום קדושת מדרגתו רצה לטעום התבשיל, וכשהחל הנסיון הזה להעיק	4154
לו, ראה צורך לעשות סייג שלא לנגוע בעץ, ובמובן פנימי שלא יבוא אפילו בקצה המחשבה לידי מגע	4155
בענין החטא.	4156
אבל למעשה כבר התערב אצלו צל צלה של אנוכיות על ידי עצם עשיית הסייג, הרי אמרו ז"ל (בר"ר	4157
י"ט), תני ר' חייא שלא תעשה את הגדר יותר מן העיקר שלא יפול ויקצץ הנטיעות, כך אמר הקב"ה כי	4158
ביום אכלך ממנו, והיא לא אמרה כן אלא אמר הקב"ה לא תאכלו ממנו ולא תגעו, ועיין בסנהדרין כ"ט כל	4159
המוסיף גורע, שנאמר אמר אלקים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו, וצריך ביאור איך קורא לזה הגדר יותר	4160
מן העיקר, הלא די בזה שעשתה את הגדר כעיקר.	4161
ישנם שני מיני סייגים, בחינת 'נשבע ליצור' האמורה בעיקר כנגד יצר התאוה, ועיקרה הוא לחסום בכל	4162
האמצעים בפני אפשרות העבירה, אבל ישנו סייג אחר המכוון נגד מדת הגאווה ובו יש סכנה, שדוקא על	4163
ידו יפול בפח שממנו הוא רוצה להשמר, כי הלא את הסייג עשה בעצמו, ואפשר שדוקא מפני זה יהיה	4164
חביב עליו עד כדי כך, שיעורר בו גם את מדת הגאווה, יתכן שהאדם למרות שיתנהג בהצנע לכת, ברגש	4165
ובכוונה אמיתיים כדי להישמר מן הגאווה, לא יצליח למנוע את עצמו מלהתגאות בעובדה זו עצמה על	4166
היותו צדיק נסתר.	4167
והנה גילו לנו חז"ל שמעין זה היה מהלך הדברים גם באדה"ר למרות גודל מדרגתו, כי היתה בו מעין	4168
הרגשת האנכי בדקי דקות, באשר הוא נברא נבדל מהשם יתברך, וכאשר המציא בעצמו את הסייג כדי	4169
להשמר בפני הגדלת אנוכיותו, מצאה האנוכיות מקום לגבות את שלה, ונתחבב עליו הסייג יותר מדי,	4170

ודוקא מתוך כך בא לידי טעות, עבר על בל תוסיף והשווה אותו למצוה עצמה, וזוהי בחינת הגדר יותר על	4171
העיקר, וטעות קלה זו היותה את הפירצה, שבעדה חדר היצר הרע לתוכו ופיתוהו, כך מתפתחים החטאים	4172
אפילו במדרגת גן עדן, אולם שם הפגם הוא בדקי דקות, אכן חז"ל הסבירו אותו לנו בלשון שמתאימה	4173
למדרגתנו. (מכתב מאליהו ח"ב).	4174
	4175
מאמר צה	4176
ותרא האשה כי טוב העץ למאכל ונחמד העץ להשכיל ותקח מפריו ותאכל ותתן גם לאישה ויאכל (ג' ו').	4177
למה נזכר בתורה חטא אדם הראשון, הן לא חפץ הקב"ה לומר ליהושע שעכן מעל בחרם, וכאז"ל	4178
(סנהדרין י"א) וכי דילטור אני לך? ואם כי הרבה חטאים נזכרו בתורה ובנביאים, היינו כדי ללמוד מהם,	4179
אשר בזה יש זכות גם לחוטאים ותקנה לחטאים, אבל מה תועלת יש בספור חטא אדם הראשון? הלא קודם	4180
חטא זה היה במדרגת גן עדן, ובחינה זו אינה שייכת אצלנו כלל, ואצלנו החטאים באים מצד המדות	4181
והתאוות, אבל אצל אדם הראשון היה זה בגדר אחר לגמרי!	4182
התירוץ הוא, כי הרבה יש ללמוד מחטא זה, הן אדם הראשון היה צופה ומביט מסוף העולם ועד סופו, פי'	4183
שתוכן כל הבריאה היה גלוי לפניו, וקרא שמות לנבראים היינו שפי' תוכנם, ואחר כל אלה על ידי היסח	4184
הדעת קל ושיחה עם הנחש נהיה חטא! א"כ מה נעני אנן בתרייהו בהיותנו כ"כ מגושמים, עד כמה יפסיד	4185
היסח הדעת בנו בשאיפת האמת! (הרש"ז זצ"ל).	4186
	4187
מאמר צו	4188
ותרא האשה כי טוב העץ למאכל ונחמד העץ להשכיל ותקח מפריו ותאכל ותתן גם לאישה ויאכל (ג' ו').	4189
פליאה מתעוררת לנו בחטאו של אדה"ר, איפה היה שם מקום לחטא, הלא היה ככל צבא השמים פועלי	4190
אמת שפעולתם אמת (הרמב"ן ב' ט'), ובודאי שהיה במצב 'אספקלריא המאירה' כמו הכלל ישראל	4191
במעמד הר סיני. שהרי לא הגיעו אז אלא לדרגת אדה"ר שפסקה זוהמתן, וא"כ איפה היה שם מקום לחטא,	4192
תאווה לא שהרי היה שכל נבדל, בקשו מלאכי השרת לומר לפניו קדוש (בר"ר ח' ט'), טעות ג"כ לא היה	4193
שייך שהרי היה 'כאספקלריא המאירה', ואין לנו אפילו מושג בהאור שהיה שם, וא"כ באמת שאלה גדולה	4194
היא, איפה ובמה נכשל אדה"ר ויצא מה יציא?	4195
ואגלה לכם סוד גדול בזה, הנה מצינו שגם פילוסופים מצד שכלם לבד עמדו על דבר זה שענין חטא אינו	4196
פשוט, ואמרו שיש חוטא בהמי וחוטא רשע, מן הפליאה היותר גדולה באדם, שפעמים הרי אינו רוצה	4197
בשום אופן לחטוא, מבין ומכיר ואינו רוצה ואעפ"כ הוא עושה, כאילו אין הוא בעלים על עצמו כלל,	4198
ובאמת אין הוא בעלים שהרי למרות רצונו הוא עושה, מזה הכירו גם הם שמלבד חוטא בהמי יש חוטא	4199
רשע.	4200
אמנם חז"ל הקדושים הם למדונו דעת והגדירו לנו סוד הדבר, אמרו חז"ל (סוכה נ"ב) שבעה שמות יש לו	4201
ליצה"ר, משה קראו ערל, והקב"ה קראו רע, ובארנו שכולם קראו לו שמות לפי מצבם הם, כל אחד קרא	4202
לו שם כפי מצב ההפכי ממצבו הוא, והקב"ה קראו רע רוצה לומר, כשהיצר עדיין במצב של טוב כל כך	4203
הקב"ה קראו רע, שגם במצב של טוב ומטיב ממש, אם אך אינו טוב בלתי תכלית כהטוב של הקב"ה, אם	4204
אך אינו במדרגת כי לעולם חסדו, כבר הקב"ה קראו רע.	4205
ציור לזה ממה שאמרו חז"ל (ב"ב ט"ז). שטן ופנינה לש"ש נתכוונו, אמר דילמא ח"ו מינשי לרחמנותא	4206
דאברהם, הנה השטן היה דואג למצבם של ישראל עד סוף כל הדורות ולשם שמים כמו שאמרו חז"ל, מי	4207
יוכל להשיג את הטוב שהיה צפון שם, ועל טוב כזה אחז"ל שהקב"ה קראו 'רע' אף שהוא עוד בתכלית	4208
הקדושה, מפני שהוא היפך ממנו ית' שנאמר בו כי לעולם חסדו.	4209
נמצא שהתחלת הרע ביצירה הראשונה שלו, במצב של קודש קדשים שעדיין כולו טוב, ואין שם שום	4210
שייכות לא לחטא ולא לתאוה, בבחינה של ולא ישיגוהו משיגי הגוף ואין לו שום דמיון כלל וכלל, במצב	4211
של טוב כ"כ עד שאי אפשר לשום מלאך ושרף לעמוד על הרע שבו, ורק הקב"ה קראו רע, היינו שכלפי	4212
הטוב של הקב"ה שהוא כי לעולם חסדו 'קראו רע' זו היא היצירה הראשונה של הרע.	4213
אין אנו יכולים להבין זאת, אלא כפי שגילו לנו חז"ל ברוח קדשם, שיש יצר הרע רוחני שהוא מלאך,	4214
ומכיון שהוא מלאך פשוט שאין שם שייכות לתאוה וחמדה, הוא טוב ממש מצב של קודש קדשים, ושם	4215
כבר ישנו כל סוד היצה"ר, וצריכים להבין שהוא רק אופן של 'אפשר להיות' מצב כזה שאפשר להתגלגל	4216
ממנו רע, מצב של 'חלות' לבד אפשר להיות, וכמו שקראוהו חז"ל 'הוא המסית' רק בגדר הסתה ולא	4217
יותר.	4218
נמצא שיש שני סוגים של יצה"ר, סוג אחד באופן של תאוה וחטא, וסוג שני עוד בקודם דקודם שאין שייך	4219
לחטא ותאוה כלל, במצב של כולו טוב בתכלית, רק בגדר הסתה ומצב של אפשר שיתכן כניסה ממנו לרע,	4220

ומצב זה הוא כבר רע ועל זה ניתנה כל עבודת האדם העסק של ביטול הרע, שלא לסמוך גם על טוב כזה	4221
אף שהוא קודש קדשים, אלא להתעסק 'בביטול הרע' לבטל אף רע שכזה, לברוח ממצבו ולבוא לידי מצב	4222
שאינו בו אף מקום אפשרות לחטא, מצב שלא יהא בו אף מקום כניסה להרע.	4223
כן עלינו להבין מקום החטא של אדה"ר, הן אמת שהיה במצב של אספקלריא המאירה פסקה זוהמתו	4224
טבעיו היו קודש קדשים, תאוה חמדה באיזה מובן שנוכל לומר לא היה שייך בו כלל, אבל מכיון שהיה שם	4225
מקום חלות, שהי' אפשר להיות ליכנס לרע לפי מצבו, כבר היה אסור לו לסמוך ולבטוח גם על טבעיו	4226
הקדושים שלו, היה לו להתעסק בביטול הרע באופן בלתי מתאים עם טבעיו לילך נגד טבעו, וכשלא עמד	4227
על זה והסתפק בטבעיו הקדושים, התעסק בביטול הרע, אך לא התעסק אלא באופן מתאים עם טבעו יצא	4228
מה שיצא.	4229
ומה נורא הדבר שאי אפשר ואסור לו לאדם לסמוך על כוחותיו וטבעיו, אף על טבעים היותר טובים	4230
וקדושים, אלא כל עבודתו הוא להלך נגד טבעו ביטול הטבע, שהרי גם אדה"ר שהטבע שלו היה בתכלית	4231
הקדושה והטהרה, עבודתו היתה שלא לסמוך על הטבע שלו אלא להלך נגד טבעו, ומי הוא שיוכל כבר	4232
לפי"ז לעשות חשבון ממצב זה עד מצבנו אנו, ומה נורא הדבר אדם שסומך ובוטח על הטבע שלו, כל	4233
עניניו מתאימים עם הטבע, יהיה אף טבע טוב, אלא שאינו מהלך נגד טבעו אדם כזה הלא מופרך הוא	4234
לגמרי. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' כ"ה).	4235
	4236
מאמר צז	4237
ותרא האשה כי טוב העץ למאכל ונחמד העץ להשכיל ותקח מפריו ותאכל ותתן גם לאישה ויאכל (ג' ו').	4238
מעורמת היצר תדיר שאומר לאדם לקחת מדרגה פשוטה יותר, למשל מה שמדמה בבחינת תורה ודרך	4239
ארץ, כי כשיעמוד בה בנסיון יקדש שם שמים, וכבר ביארנו שכזה היה חטא אדם הראשון ירידה לשם	4240
עליה, וקשה מאד התשובה לחטא זה שיש בה מבחינת אחטא ואשוב.	4241
ושורש חטא זה מעורמת היצר להשפיל את האדם ולהשליכו מטה מטה, ויכול האדם להכיר את עורמת	4242
היצר בזה, כי עם כונתו המדומה לשם שמים ילך שלוב יד גם רצון התאוה, וכן אמרה חוה כי טוב העץ	4243
למאכל ותאוה הוא לעינים היינו הרצון הרע, ונחמד העץ להשכיל, הוא הדמיון לעלות על ידי זה להשגות	4244
עליונות יותר, כל אדם בירידתו לתורה ודרך ארץ המדומה, תחת מסוה דמיונו לשם שמים רובצת תאות	4245
העולם הזה. (מכתב מאליהו ח"א).	4246
	4247
מאמר צח	4248
ותרא האשה כי טוב העץ למאכל ונחמד העץ להשכיל ותקח מפריו ותאכל ותתן גם לאישה ויאכל (ג' ו').	4249
יצרו של אדם מתגבר ומתחדש עליו בכל יום, ואלמלא הקב"ה עוזרו לא היה יכול לו, חז"ל גילו לנו	4250
המציאות שבלא עזר ה' אין אדם יכול לעמוד בפני יצרו, ולכן האדם צריך לקשר עצמו אל ה', ולהעמיד	4251
עצמו תחת הנהגת ההשגחה בכל הפרטים על כל צעד ושעל, כי אם יצעד ח"ו מחוץ למסגרת בה קבעו	4252
הבורא, נמצא שאין עזר ה' עמו והוא צפוי לסכנה גדולה.	4253
והנה מצוות התורה הן עזר ה' שנתנו לאדם להשגת שלמותו, ורק בהן נוכל לתקן נפשנו ולהזדכך מהרע	4254
שבמעשינו, אין לו לאדם אלא להעמיד עצמו תחת מרות הצוויים, והם יוליכוהו אל מחוז חפצו, לפעמים	4255
נדמה לאדם כי מוטב שיעשה יותר מצוויי התורה, אבל אליבא דאמת נעוצה ההצלחה רק בהתאימו א"ע אל	4256
הציווי, אבל אם יעמוד על דעתו היפך הציווי סופו שישאר באמצע, כמ"ש "בהתהלך תנחה אותך"	4257
כשיהיה מהלךך במסגרת צווי התורה, כי אז היא תנחה אותך אל המעלות הגבוהות.	4258
והנה בענין עץ הדעת שנכשל בו אדם הראשון, ביאר אדמו"ר זצ"ל שהדבר נבע מחשבון להשיג בחירה	4259
יותר חפשית, כי אז יהיה יותר גבוה, אבל יש להבין הלא עץ החיים היה בתוך הגן, ויפלא מאד מדוע לא	4260
אכל תחילה ממנו כדי להיות בטוח בחיים, ורק אח"כ מעץ הדעת כדי להמנע מהפחד של פן תמותו? הרי	4261
גם לאחר שאכל מעץ הדעת אמר ה' פן ישלח ידו לעץ החיים ואכל וחי לעולם, כ"ש אם היה אוכל קודם	4262
החטא, וגם הנחש מדוע לא השיא להם עצה זאת לאכול מעץ החיים תחלה, מכאן צריך היה אדה"ר לדון כי	4263
לא לטובתו הוא מתכוון.	4264
אלא ידע הנחש שאם יאכלו תחילה מעץ החיים שענינו הוא התורה, יתברר להם ענין עץ הדעת ולא יתאו	4265
עוד לטעום ממנו, אך אם יטעמו מעץ הדעת לא ישובו לעולם לאכול מעץ החיים, כי יתרחק לגמרי מן	4266
התורה, וכך מתפרש ענין להט החרב המתהפכת, רמז שעץ החיים ועץ הדעת מנוגדים זה לזה, ואדה"ר כל	4267
מבוקשו היה שלא לעמוד תחת צווי הבורא יתב' שזה העזר ה'.	4268
מדרכי היצר הוא, אחר שרואה אדם גדול שאינו יכול לו בפשטות, הוא בא אליו בעקיפין בעניני גדלות	4269
ובדרכי חשבונות גבוהים לצאת מגדר הצווי כדי להתרומם, ואז יסתבך בנסיונות ובמלחמת הטוב והרע,	4270

וכשעמד אדה"ר על דעתו להינצל בדרך עצמית בלי עזר ה', לא אכל תחילה מעץ החיים, שזה ג"כ ענין של עזר ה' להנצל מן 'פן תמותון', וכיון שהמציאות היא כי לא יכול לו ירד אדה"ר ממדרגתו.	4271
לאחר ירידתו רצה הקב"ה להחזירו למוטב, והזמין לו עזר ה' והתעוררות לתשובה אחר החטא, כמ"ש ויאמר לו איכה, הוא הרגיש גם בזה שהוא עזר ה', אך כיון שחפצו היתה לעמוד בלי עזר ה' התרחק גם מזה, וכך היה הקב"ה מזמן לו עזר אחר לשוב, אך הוא היה משתמט מן העזר ה', עד ויאמר את קולך שמעתי בגן ואירא כי עירום אנכי ואחבא, שהרגיש בעצמו שהוא ערום מכל ונחבא מבושה.	4272
ויאמר מי הגיד לך כי עירום אתה, מה הדבר שיצר בקרבך את מציאות העירום? המן העץ אשר צויתך לבלתי אכול ממנו אכלת? האם עברת על צווי ה' שהוא עזר ה'? ומשהתעלם מעזר ה' ולא קבלו לא היה יכול לעמוד בפני יצרו, ונתעוררה בו הרגשה טבעית והתחיל להתדרדר, הדרך הבטוחה לעמוד בפני היצר הוא צווי ה', ובלעדיו לא היה לו במה לעמוד ולהתקיים, ואחריו כל הדורות הבאים לא היה להם היסוד של עזר ה', לכן אין חידוש שירדו כ"כ פלאים עד הדיוטה התחתונה, שלא היה שום עצה רק להביא עליהם את מי המבול.	4273
אולם נח תיקן מה שעוות אדה"ר והעמיד עצמו תחת הנהגת ההשגחה, עד שבכל דרכיו את האלקים התהלך נח רק עם ה', הוא היה צדיק תמים במאה אחוז של תמימות, נח השתלם בצד הזה לגמרי, אבל בצד האחר היה חסר לו שלא היו בו כוחות עצמיים כ"כ, לפיכך אחר המבול משסרו הנסיונות הגדולים וניטל ממנו עזר ה', מיד ויחל נח נעשה חולין איש האדמה וט"ו פעמים וי בפרשה, הרי שיש לך אדם שבעת הנסיון הוא עומד איתן מחמת עזר ה', ואילו במצב של שלווה הוא נופל ממדרגתו, וזהו הנסיון הגדול ביותר אצלו. אך אאע"ה תיקן הכל הוא הרחיב כוחותיו ללא מצרים, ועכ"ז לא סר מהנהגת השגחה כחוט השערה, וזהו שנא' התהלך לפני והיה תמים, שתי דרכים יש כאן 'התהלך לפני' במאה אחוזים בלי עזר ה', ו'היה תמים' תמימות במאה אחוזים עם צווי ה', כיון שכך זכה לעזר כזה שיצרו נמסר בידו, וניתנו לו כוחות עצומים לעמוד כנגד היצר שלא יזדקק על כל צעד לעזר ה'. (דברי בינה).	4274
	4275
	4276
	4277
	4278
	4279
	4280
	4281
	4282
	4283
	4284
	4285
	4286
	4287
	4288
	4289
	4290
	4291
	4292
	4293
מאמר צט	
ותפקחנה עיני שניהם וידעו כי עירומים הם ויתפרו עלי תאנה (בראשית ג' ז').	4294
מאחר שפסקה הנבואה שהשפיעה לעם ישראל דעת חוקי האלוקים ותורתו ודבר ה' נעשה יקר, נפתחו מעיינות חדשים, הלא המה הישיבות כמו ישיבת סורא ופומבדיתא, הישיבות האלו הרימו את המצב הרוחני בכל תפוצות ישראל למעלה ראש, משום שהיה קשר פנימי בין הישיבה ובין העם והיו מסייעים זה לזה, העם הכיר כי מקור האמת הוא רק בישיבות וזולתן הכל הבל ושוא נתעה, והביטו על הישיבות כמו על שעון מתוקן עם מכונה פנימית, וקוים מדוייקים על נכון, שהכל מדייקים השעונים שלהם על פיו, וכל מי שהיה משתוקק אל דרך ה' היה דורש ומבקש שמה.	4295
הישיבות היו בוראות אנשים מושלמים בכל המעלות, יודעים את האלוקים חוקיו ותורתיו, בעלי לב ישר שכל מגמת פניהם ותשוקתם היא לבקש את הנקודה האמיתית בכל מעשיהם, גבורים ברוחם שכל רוחות שבעולם אינן מזיזות אותם ממקומם, וכשהיו יוצאים מן הישיבה אל העולם, היו מקדשים שם שמים בכל מקום שבאו שמה, והיו למופת חי למעלת חיי השלמות, נמצא כי העולם מילא את הישיבות בכמות התלמידים, והישיבות מלאו את העולם באיכות התלמידים, וככה היה נמשך דור אחר דור.	4296
ברבות הזמן נתרבו הכמות והאיכות בישיבות ונתרבו בעולם, העולם והישיבות לא היו שני דברים נפרדים והפכיים זה לזה, אלא אדרבה היו יונקים זה מזה ומסייעים זה לזה, ורוח אחת ודעה אחת היה לשניהם, כולם היו מבקשים דעת אלקים ומצאו אותה בישיבות, בן תורה לא היה צריך להלחם עם עצמו בהיותו בישיבה, ולא הוכרח להכניע את נטיותיו הטבעיות המושכות אותו חוצה לה, אלא אדרבה רוח העולם דחף אותו אל הישיבה, במצב כזה היו המבקשים מתרבים ונבראו הרבה משפיעים ומושפעים.	4297
אולם למרבה הצער בא הקץ להצלחה זו, הגיעה העת ושורש פורה רוש ולענה נפל בעולם, הלא היא ההשכלה הארורה אשר רבים חללים הפילה וטמטמה את לב העם, והביאה לידי כך שהתחילו מואסים בדבר ה' ובנושאו, וכאן נעשה פרץ בין הישיבות והעולם ונפתח תהום ביניהם, ומכיון שהרגישו שחיי העולם וחיי השלמות הם שני הפכים שונים, שאינם מתאימים זה לזה ואי אפשר לפשר ביניהם, התחילו לעזוב את הישיבות והתקרבו אל מדריכים חדשים, מדיחים ומסיתים מדרך האמת, ותחת השפעת הרוח החדשה, היה הרוח גם בישיבות עצמם הולך ופושר הולך ומצטנן, עד כי גם המעטים שנשארו היו לפוסחים על שתי הסעיפים, סעיף זה מושך לכאן וסעיף זה לכאן.	4298
וכשנשארו באין אונים ממלחמה פנימית זו, התחילו כדי לצאת ידי כל הדעות לפשר בין שני ההפכים, ונתערבו אצלם הטוב והרע שהתחילו משמשים אצלם בערבוביא, ונברא מין חדש לגמרי שחסר לו ההכרה הברורה והמסירות הגדולה, והוא כמו שעון שנתקלקלה מכונתו הפנימית שפעם ממהר ופעם מאחר, וצריך	4299
	4300
	4301
	4302
	4303
	4304
	4305
	4306
	4307
	4308
	4309
	4310
	4311
	4312
	4313
	4314
	4315
	4316
	4317
	4318
	4319
	4320

לדחיפת היד כדי להעמידו על השעה האמיתית, וכן היה הרוח בפנימיותם הנגועה משבושי הזמן, היו	4321
נבוכים בדרכי החיים, ורק על ידי דחיפת 'שלא לשמה' היה מתנענע הרוח.	4322
גם המצב הזה לא הצליח להתקיים בתמידות, ובאיזה מקומות כבר נהרסה כל המכונה הפנימית, ולא נשאר	4323
כי אם דף עם קוים מורים לבד העשוי להתלות בבית המדרש להראות זמן ההדלקה, ובבוא זמן ההדלקה	4324
טועה האדם וסובר כי שעון אמיתי הוא, והראיה כי הוא מראה את העת בדיוק, ואולם באמת טעות הוא כי	4325
רק בדרך מקרה הוא עומד כראוי, ולא הוא מסבב את השעון, ובעצם הוא דבר תוהו בלי מכונה פנימית	4326
כלל.	4327
וכמובן לא היה יכול הרוח הזה לברוא אנשים בעלי דעה אמיתית ולב ישר, המוכשרים לקבל השפעה	4328
ולהשפיע, בכל זאת כל זמן שהלא לשמה מצא מקום להתגדר בעולם, והיתה מתקיימת לכל הפחות מציאות	4329
הדחיפה הנ"ל, היה מתנהל הדבר איך שהוא, אבל לדאבוננו גם מצב זה לא נמשך הרבה זמן, בשעה	4330
שהתפרצה מלחמת העולם הראשונה, נהרס ונחרב כל מה שנתקיים מסיבת דחיפה החיצונית, בן תורה לא	4331
היה מלומד להיות עומד בנסיון ולעמוד בתוקף על דרכו, וכן נתדלדל הדבר ונהרס, וכמעט רק יחידים המה	4332
אשר נשארו ולא פרקו מעליהם עול התורה, ובזה הוכה מצב התורה המכה היותר גדולה.	4333
	4334
ועתה מה לעשות, הרוח הרעה רוח החופשיות והכפירה רח"ל מתחזקת בכל יום בעולם, ומתחילה להזיק	4335
גם לשרידי הפליטה, מטלטלת אותם לעולם ולחיים הפכיים ממש לחיי התורה, מוכרחים אנו לטכס עצה	4336
איך להציל נפשות ישראל התמימות, לכל ישטפו בזרם הזמן המתגבר ומתחדש בכל יום, ולכל יטבעו	4337
בגלים הסואנים.	4338
רק מוצא אחד ישנו, להרים את מצב הישיבות למצבם הראשון, ולא יועיל כלל אם נשיב אותן למצב	4339
הקודם של תנועה הבאה מדחיפת יד חיצונית, משום שתנועה זו התלויה בסיבות חיצוניות אינה חזקה	4340
מתמדת, שנית משום שהנסיון המר הראה לנו שבלי מחייב פנימי, אפשר להתקיים רק זמן מועט וסוף	4341
הכליון לבוא.	4342
ואם רוצים אנו באמת לבנות את הישיבות מחדש, צריכים אנו להעמידם על יסודות נאמנים, ולהעלותם	4343
למדרגת הישיבות בדורות הקדמונים, וכדי להשיג דבר זה צריכים אנו להניח הנחה יסודית זו, לשבת בבית	4344
ה' כל ימי חיינו, כי אין אנו יכולים להתחבר עם העולם משום שהעולם התרחק ממנו, וצריכים אנו	4345
להדגיש שהעולם והישיבה הם שני דברים הפכיים וסותרים זה את זה, ובכדי להמלט מן ההשפעה	4346
המפסדת של העולם, על שרידי הפליטה להתחזק על מצבם, ולהתרחק עוד יותר מן העולם החיצוני, בשעת	4347
חירום כשכל קרונות מסילת הברזל מלאים צבא מלחמה, מוכרחים אנו לקחת כרטיס ממחלקה ראשונה.	4348
בשעת חירום וסכנה כזו צריכים להצטמצם יותר בתוך ד' אמות של חיי התורה, וכל מי שיבוא להסתפח	4349
בנחלת ה' יהיה לו עולם מיוחד, ששם יוכל לפתח את כשרונותיו ומדותיו הטובות באין מונע ומפריע,	4350
צריכים אנו לברוא מכונה פנימית המחייבת להתרחק מן העולם החיצוני, ולבחור בישיבה למקום לימוד	4351
ומעשה, רק מאנשים שאינם פוסחים על שתי הסעיפים תוכל הישיבה להבנות.	4352
וכשיתרומם מצב הישיבות יש תקוה שגם העולם יבנה מהם, ותחת השפעת הישיבות הרוממות, תרום קרן	4353
התורה בכל חוצות העולם, מאז ומעולם היו הישיבות משפיעות על הסביבה ומורות לעם דרך האמת,	4354
משום שהישיבות עצמם נשאו בגאון את דגל התורה, ואור האמת אי אפשר לו שלא ינצח, ורק כאשר	4355
נתמוטט רוח הישיבות ושם שקעה האש, הלך העולם שולל מוטעה, כי מהרסייך ומחריבייך ממך יצאו,	4356
כלומר מן הישיבות עצמן יצאו.	4357
וכדי לתקן את המצב הנוכחי, צריכים אנו להתחיל מבנין הישיבות על יסודות נאמנים, ומהם יבנה העולם	4358
לאט לאט, כי לא נוכל להתחיל מהעולם משום שעכשיו דור הפלגה ממש, זה מושך לכאן וזה לכאן,	4359
צריכים אנו לעזוב את דרך הפשרות ולהכיר שרק שתי דרכים לפנינו, או לעזוב לגמרי את התורה ולבחור	4360
בעולם, או להתבצר יותר על מצבנו ולברוא לנו מדור מיוחד בפני עצמנו.	4361
שעת בחירה זו היתה כבר אצל אדם הראשון, להיות כמו שכל פשוט מוכן לקיים רצון הבורא בלי שום	4362
פשרה, או להתערב עם עץ הדעת, וטעה ואמר שינצח את המלחמה ויתעלה עוד יותר כשיבחר בדרך	4363
אחרון, ואם כי הבורא הזהירו שלא יבקש גדולות כי לא יעמוד בנסיון, אבל הנחש הסיתו שיהיה כאלוקים	4364
ולא יזיק לו כלום, ומה היה בסוף? וידעו כי עירומים הם.	4365
תמונה זו צריכה ללמדנו שאין לנו מקום להתפתות ולטעות, שלא תפעול עלינו לרע ההתחברות עם העולם	4366
ושאפשרית בכלל התחברות כזו, אל נשכח את העבר הקרוב, שכל מי שנטה לחבר הנפרדים האלו לא	4367
נשאר מתורתו כלום, ולבד מה שלא הועילה עוד נהפכה לו לסם המות, כי מי הסיתו והדיח את העם לשפוף	4368
בוז וקלון על כל דבר קדוש, אם לא רק מי ששנה ופירש, כמאמר חז"ל שנה ופירש קשה מכולם, ומה	4369
היתה סיבת פרישתו? רק זה שרצה לפסוח על שתי הסעיפים כאחד.	4370

לכן אין לנו לרמות את עצמנו בעצת הנחש הקדמוני לבחור בתורה ובעולם, כי יחדיו לא יתקיימו וסוף	4371
שנשאר קרח מכאן ומכאן, אלא נזכור היסוד שאין לנו בעולמנו אלא התורה והישיבה לבד, ונתאמץ להרים	4372
את הישיבות למדרגת הישיבות הקדמוניות, ואם כי התקופה הנוכחית עת אחרת לגמרי, הנה בהמשך הזמן	4373
תתפשט צורת התקופה ותוקבע צורת הישיבות הקדמוניות. (מדרגת האדם).	4374
	4375
מאמר ק	4376
וישמעו את קול ה' אלקים מתהלך בגן לרוח היום ויתחבא האדם ואשתו בתוך עץ הגן (בראשית ג' ה').	4377
ספר בראשית קרוי ספר הישר (ע"ז כה), ותכליתו ליישר אורחותינו, והנה בראשיתו נתקלים אנו בפרשה	4378
סתומה חטאו של אדה"ר, הרמב"ן כתב שאין לנו בו הבנה, וכדי להבין עד כמה אין לנו הבנה, עלינו לזכור	4379
שלשה יסודות ועיקרים, הראשון כאשר אנו קוראים בתורה ויקרא ה' אלקים אל האדם, ויאמר ה' אל קין,	4380
יש לנו לדעת שהם היו נביאים ששמעו דבר ה' בבירור, כמו הנביאים הראשונים היותר גדולים, וזאת אף	4381
לאחר חטאם! ואם כן יש להעריך את שיעור קומתם ולהתבונן במעשיהם ובדיבורם, לא בצורה שיטחית	4382
אלא באותה הערכה בה היינו בוחנים את דברי נביאי ה'!	4383
הלא נראה שאף השפל והירוד שבבני נח חם שהתקלל לדורותיו היה נביא, וכמו שכתב הרב"ע (בראשית	4384
ט), עה"פ ויאמר אלקים אל נח ואל בניו שארבעתם נביאים, תדע לך שכן הוא, שהרי אברהם אבינו ביקש	4385
להציל את סדום בזכות עשרה צדיקים ולמד זאת מדור המבול, שנה ובניו ונשותיהם לא הצילו את דורם,	4386
מכיון שלא מנו אלא שמונה נפשות (רש"י יח לב), הרי לנו שחם היה צדיק יסוד עולם כפשוטו, אלא	4387
שלאחר מכן התקלקל כמבואר בכתוב, זהו העיקר הראשון שעלינו לדעת, להזהר בגחלתם של נביאים	4388
הראשונים.	4389
העיקר השני שעלינו לדעת שאדם הראשון היה יציר כפיו של הקב"ה, כי כל אדם ואפילו נביא, עד כמה	4390
שיזכך את עצמו עדיין יש בו מידות וכוחות שלייליים שבאו לו כתורשה מאבותיו, אבל אדם הראשון בחיר	4391
היצורים היה יציר כפיו של הקב"ה, ואין להעלות על הדעת שהקב"ה יברא אדם בעל מגרעות, כאשר	4392
ביכולתו לברוא יצירה מושלמת בתכלית השלמות, והן הכתוב מעיד שהאלקים עשה את האדם ישר (קהלת	4393
ז), ועל כן ברור הדבר שהיצירה של אדם הראשון היו בה כל סוגי השלמות מעצם יצירתו.	4394
העיקר השלישי היא השלמות שהותקנה לאדם והוכנה לו מתחילת יצירתו, שהושם בגן עדן בתכלית העונג	4395
והעידון כמ"ש (סנהדרין נט:), שמלאכים צלו לו בשר וסיננו לו יין, והיה כל עניינו להתענג על ה' בתכלית	4396
העונג והעידונים, ומעתה לאחר שעמדנו על שלשה עיקרים אלו, הן נבין שלא יתכן שיהיה לנו כל מושג	4397
ממדרגותיו וממהותו של אדם הראשון, לא בהשגותיו ומחשבותיו ולא בחטאו.	4398
ולא לנו בלבד אלא המלאכים אף הם שאלו את הקב"ה מפני מה קנסת מיתה על אדם הראשון (שבת נה:),	4399
ואם כן הרי ענין זה הוא בכלל במופלא ממך אל תדרוש (חגיגה יג), אם כן יש להבין מדוע נכללה פרשה	4400
זו בספר הישר, ובמה נוכל ליישר לאורה את דרכנו מאחר ואין לנו בה מושג.	4401
אלא שעל אף שאין לנו מושג בעומקם של דברים ואין לנו לדרוש במופלא ממנו, נוכל לקיים את חלקו	4402
השני של המאמר במה שהורשית התבונן, שהרי אנו מצווים להתדמות לבוראינו וללכת בדרכיו כמ"ש	4403
(שבת קלג:), הוי דומה לו מה הוא אף אתה, וכן מציינו שחז"ל למדו (יומא ד:): ממה שכתוב בתורה ויקרא	4404
אל משה וידבר ה' אליו, שהפונה אל חברו יקרא לו לפני כן ולא ידבר עמו פתאום, ואין זו רק מעלה	4405
ומידת חסידות, אלא מי שאינו מתבונן בפסוק זה ואינו מסיק ממנו הנהגה למעשה, נקרא על ידי חז"ל	4406
(ויק"ר א טו) ת"ח שאין בו דעת, שאינו בכלל אדם ונבלה טובה הימנו.	4407
אלא ששם נצטוינו ללמוד מהנהגת השי"ת כיצד יפנה אדם אל חברו בכל עת, ומפרשה זו יש ללמוד כיצד	4408
יפנה האדם אל חברו בשעת כעס, שהרי כאן היתה להקב"ה תביעה על האדם, שלא עמד בציוויו אפילו	4409
שעה אחת כמ"ש (ויק"ר כ"ה), ועבר על בקשת הקב"ה תן דעתך שלא תחריב את עולמי (סנהדרין לח:),	4410
והוא תחריב את העולם וסילק את השכינה ממנו, הבה ונתבונן כיצד דיבר עמו הקב"ה.	4411
וישמעו את קול ה' אלקים מתהלך בגן, בנחת ובהשקט שלא יתפחד ויבהל (רמב"ן), ויקרא ה' אלקים אל	4412
האדם, כביכול הכינו לקראת בואו כמו שלמדו מכאן רז"ל (דרך ארץ פ"ה), הנכנס לבית חברו אל יכנס	4413
פתאום, ואז הוא שואלו 'איכה' ופירש רש"י יודע היה היכן הוא אלא להכנס עמו בדברים, ולאחר מכן	4414
כאשר הוכיחו על חטאו לא הוקיעו להדיא, אלא בדרך שאלה מי הגיד לך כי עירום אתה, המן העץ אשר	4415
צויתך לבלתי אכול ממנו אכלת?	4416
ולימוד זה עצמו מזדקר לעינינו אף בפרשת קין, לאחר שמנחתו לא התקבלה ונפלו פניו, שאל אותו הקב"ה	4417
בלשון רכה למה חרה לך ולמה נפלו פניך, וניחמו והדריכו בדרכו הלא אם תטיב שאת, והבטיחו בהצלחתו	4418
ואתה תמשול בו, ולאחר שהרג את אחיו והקב"ה בא להוכיחו, נכנס עמו תחילה בדברים אי הבל אחיך,	4419

ורמז לו פתח תשובה כדי שיאמר אני הרגתיו וחטאתי לך, וכשלא נרמז ואמר השומר אחי אנכי, השיבו	4420
בתוכחת נועם, מה זאת עשית קול דמי אחיך צועקים אלי.	4421
היש לך חידך מתוק מזה, לדבר עם חוטאים בלשון רך ונעים כאב רחמן עם בנו יחידו, להופיע עליהם	4422
בניחותא להכינים לדיבור ולהכנס עמם בדברים, ליתן להם פתחון פה ולרמוז להם דרך תשובה, ממילא	4423
נמצאנו למדים שגם העונש אינו בדרך נקמה וחרון אף, וכל מטרתו רק לתקן ולזכך כפי האפשר, זוהי	4424
הדרך הישרה שעלינו ללמוד מפרשה זו שבספר הישר, לדעת כיצד לדבר אף בשעת עברה וכעס, בנעימות	4425
ובמתיקות ככל האפשר, לשמוע את ההתנצלות ולהקדים רחמים לרוגז, זוהי ההוראה למעשה שצריך	4426
ללמוד מכאן כל תלמיד חכם שיש בו דעת. (לקט שיחות מוסר).	4427
	4428
מאמר קא	4429
ויקרא ה' אלקים אל האדם ויאמר לו איכה (בראשית ג' ט').	4430
אחת הסיבות העיקריות מדוע נכשלים אנו תמיד בחטא ואיננו שמים לבנו על כך, ומוסיפים במהלך חיינו	4431
הרגיל וסבורים שמאומה לא קרה לנו, כי איננו יודעים ומבינים מהות החטא, כי לפי הבנתנו הפשוטה	4432
החטא הוא כשלון מסוים, אבל מציאותו של האדם אינה משתנית על ידי החטא, ומדמים אנו שהחטא	4433
נשאר במעלתו ודרגתו הקודמת, אמנם עלינו להבין שאין זו האמת.	4434
איתא במדרש (בר"ר י"ט ט), אתמול לדעתי והיום לדעתו של נחש, אתמול מסוף העולם ועד סופו והיום	4435
בתוך הגן, מגדירים לנו חז"ל מהות החטא שמצבו של האדם משתנה לגמרי, ועובר ממדרגה שהיה כפוף	4436
לדעתו של הקב"ה לדעתו של יצה"ר, ומעתה נמסר ביד יצרו הרע, וכל אשר ירצה היצר יעשה האדם כי	4437
הרי ניתן ביד הנחש.	4438
מעתה כיון שהחטא מחולל מהפיכה כבירה במהות האדם, היה עלינו להרגיש זאת שהרי נקרא האדם חי	4439
מרגיש, וכל שכן שינוי גדול כזה שהתחולל בו, שנהפך מהיותו מקורב להשי"ת עד לדעתו של נחש,	4440
והטעם שאיננו מרגישים זאת כי איבדנו את מדרגת החי, ואיננו חשים כלל בכל הנעשה אתנו, איננו	4441
מרגישים בעת שאנו קרובים להשי"ת, וכן איננו מרגישים בעת שאנו ניתנים ביד היצה"ר.	4442
חסידי הראשונים היו שוהים שעה אחת לפני התפילה ושעה אחת לאחר התפילה (ברכות ל'), שעה אחת	4443
קודם התפילה היתה נחוצה להם כדי להתפנות ולהכין עצמם לתפילה, ואילו השעה לאחר התפילה היתה	4444
הכרחית, משום שכל כך הרגישו את ההתקרבות להקב"ה שהיתה להם בעת התפילה, עד שלא יכלו לעזוב	4445
מיד את קירבת השי"ת, ואילו אנו איננו חשים כ"כ בזאת ועוזבים אנו בחפזון את התפילה, כי איננו	4446
מרגישים כלל בקירבת השי"ת.	4447
ויברך אלוקים את יום השביעי ויקדש אותו, וכתב האבן עזרא פי' ברכה תוספת טובה, וביום הזה תתחדש	4448
בגופות דמות כח התולדות ובנשמות, והנה אנו מקבלים פני שבת המלכה ואיננו מרגישים כלל שינוי	4449
במעשינו ובהרגשתנו, זכורני בנערותי שהיו יחידים שבשעת כניסת השבת הרגישו בנפשם איזה התעלות	4450
רוחנית, והסיבה לזה כי חולים אנו במחלת הנפש, ואיבדנו כל התחושות הדקות והנפלאות, ומשום כך אין	4451
אנו מרגישים שמחובתנו להרגיש.	4452
איתא במשנה (אבות ד'), בן עזאי אומר הוי רץ למצוה קלה כבחמורה, שמצוה גוררת מצוה ועבירה	4453
גוררת עבירה, ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה, וכתב רבינו יונה שמצוה גוררת מצוה ומכח הטבע	4454
הוא, כי בעשות האדם מצוה קטנה פעם אחת, הוא מתקרב אל השם ומרגיל את רוחו לעבודתו, ונקלה	4455
בעיניו לעשות מצוה אחרת שיש בה טורח כנגד הראשונה, מפני שכבר הורגל טבעו למלאכת המצוה.	4456
מעתה כיון שמדרך הטבע שלאחר עוסקו במצוה יקל עליו לעשות מצוות אחרות, א"כ לאחר שלמד	4457
בישיבה סדר של כמה שעות, היה צריך לראות שירויץ לעשות מצוות, ובאמת אין הדברים כן אצלנו, ואינו	4458
ניכר כלל חיזוק לאחר עשותנו המצוות, וע"כ כי רחוקים אנו מכל מדרגת חי מרגיש, ואין בנו בית קיבול	4459
כלל לספוג רוחניות ולהרגיל את כוחותינו בעבודתו יתברך, אף בעת עשיית המצוות רחוקים אנו מכל	4460
מחשבה טהורה, ולבבנו מלא במחשבות רעות רחמ"ל, ולא זכינו כלל להתקרבות להשי"ת.	4461
עוד שם בביאור שכר עבירה עבירה, ואם בחר את המות ואת הרע ועשה עבירה אחת, הקב"ה מתרחק	4462
ממנו ומניחו ומוסר אותו ביד טבעו הרע, וזה הפרי היוצא מן העבירה שמניחין אותו לעשות עבירה אחרת,	4463
ואין בידו יכולת לסור מן הדרך ההוא, כי לא לאדם דרכו בשכבר בחר לו הדרך, והדברים חייבים להרעיד	4464
את לבבנו, שכל דברי רבינו יונה נאמרו בעושה עבירה אחת, עאכו"כ כאשר אנו שרויים תמידית בחטא,	4465
הרי ודאי שמסורים אנו ביד יצרנו הרע, וכמעט אין לנו תקוה להנצל מזה, הלא פשוט כמה הכרח לאדם	4466
לימוד המוסר לחזק את לבב ולצאת מעט מדעתו של נחש בו אנו שרויים.	4467
כתב הרמח"ל (מס"י פ"ד), שההערה לשלימי הדעת היא בידועם שאין רע גדול מחסרון השלימות, ורק	4468
השלימות הוא הדבר הראוי שיחמד מהם ולא זולת זה, תביעת הקב"ה מאתנו להגיע לשלימות בכל ענינו,	4469

ובעת שרחוק משלימות אף שהגיע לאיזה מדרגה רוחנית, אינו מקיים כלל את רצונו יתברך שהרי זה נדרש מאתנו.	4470
	4471
נמצא שאף בעת שאדם מתחזק ודורש טובת נפשו, אל לו להסתפק בהשגת מעלות מסוימות, אלא חייב לשאוף לגדלות ולשלימות, וכל שאינו מתאוה וטורח בהשגת השלימות, הרי נמצא במדרגה של לדעתו של נחש ולא לדעתו של הקב"ה, כי רצון השי"ת רק השגת השלימות, והיינו דאמרינן חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב, ואין זה מדת חסידות, אלא חייב כי זו עיקר חובתו להשיג שלימות, ושלימות היא מעשי האבות, וזה לשון הרמח"ל כי השלימות הוא הדבר הראוי ואין רע מחסרון השלימות עי"ש. (אור יחזקאל).	4472
	4473
	4474
	4475
	4476
	4477
	4478
מאמר קב	4479
כי יודע אלוקים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתם כאלקים יודעי טוב רע (בראשית א' ה').	4480
ר' יהושע דסיכנין בשם ר' לוי אמר התחיל אומר דלטוריא על בוראו, אמר מאילן הזה אכל וברא העולם, והוא אומר לכם לא תאכלו ממנו שלא יבראו עולמות אחרים דכל אינש סני בר אומנתיה, ר' יהודה בר סימון אמר כל שנברא אחר חבירו שליט בחבירו, שמים בראשון ורקיע בשני אינו סובלן, רקיע בשני ודשאים בשלישי ומאורות ברביעי, ואדם נברא אחר הכל לשלוט בכל, קדמו ואכלו עד שלא יברא עולמות אחרים והן שולטים בכם, הה"ד ותרא האשה כי טוב ראתה דבריו של נחש (בר"ר יט ד).	4481
	4482
	4483
	4484
	4485
	4486
	4487
	4488
	4489
	4490
וגילתה לנו זאת התורה גבי אדם הראשון שהיה יציר כפיו של הקב"ה ולא היו מדות רעות אצלו, וכמעט אין מקום להבין היאך שייך חטא אצלו, עאכו"כ אצלנו שספוגים אנו במדות רעות וקרובים אנו לחטא, ודאי שבעת שנותנים מקום ליצר סכנתנו כ"כ קרובה, שטועים אנו ומאמינים לדברי היצר ומקבלים דבריו אף שדברי הבל ושטות הם, ובודאי שלאחר החטא נמסר בידי היצר ממש ונתון לדעתו של נחש.	4491
	4492
	4493
	4494
	4495
	4496
	4497
	4498
	4499
	4500
	4501
	4502
	4503
צופה רשע לצדיק ומבקש המיתו ה' לא יעזבנו בידו, יצרו של אדם עומד עליו במלחמה מתמדת, ושואף בכל הדרכים והתחבולות היאך לנצחו, וכדברי החובות הלבבות אתה ישן לו והוא ער לך, אתה מתעלם ממנו והוא אינו מתעלם ממך, ושולח היצר כלי זיינו למרחוק, ולכך דרוש זהירות ומחשבה מיוחדת להתרחק ממקומות שבהם יוכל היצה"ר להשליך כלי מלחמתו, הנה כאשר אנו מבטלים זמננו לריק, ועוסקים בדברים בטלים ואין עוברים עבירות ממש, דומה בעינינו כאילו ואין בזה חטא כלל, אך כאשר נודע להבין את אשר דיברנו, נראה שבזה נותנים אנו מקום ליצר להכשיל אותנו בחטא.	4504
	4505
	4506
	4507
	4508
	4509
	4510
	4511
	4512
	4513
	4514
ואלו דברי חז"ל שהיה מביא הסבא מקעלם ז"ל, ופרעה הקריב וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נוסע אחרים, וייראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה', ויאמרו אל משה המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר, שבתחילה כתיב ויצעקו אל ה' שפנו בתפילה אל הקב"ה, ולבסוף נאמר המבלי אין קברים במצרים שזו כפירה, ואיתא בחז"ל שבתחילה צעקו אל ה' אך בשעה שפרעה ראו שלא חוזר אלא נוסע אחריהם, אז אמרו לא נתקבלה תפילתנו ונכנסה בהם מחשבה רעה להרהר אחר משה.	4515
	4516
	4517
	4518
	4519

בשעה שראו שאין התפילה עוזרת נכנס בהם הרהור ומחשבה רעה, וסופם שהגיעו עד לידי אמירת המבלי	4520
אין קברים במצרים שזו כפירה בתורה, והוא כנ"ל שבהרהור קטן כבר נגרר ונמשך אחר היצר, ואז קרוב	4521
מאוד לסכלות היותר גדולה, ולכן דומה בעינינו כאילו ויש לנו קושיות וכדומה, ואיננו מבינים שכל זה	4522
נובע מהסיבה שכבר נגרר אחר היצה"ר, ולכן נעשה הכל כחושך בעינינו ואינו מרגיש כלל באור האמת.	4523
(אור יחזקאל).	4524
	4525
מאמר קג	4526
ויקרא ה' אלקים אל האדם ויאמר לו איכה (בראשית ג' ט').	4527
כבר עמדנו על גדולתו של האדם הראשון יציר כפיו של הקב"ה שהיה מלא חכמה עד מאוד, כפי שהקב"ה	4528
העיד עליו ואמר למלאכי השרת חכמתו מרובה משלכם, ואף לאחר שחטא ונכשל בעץ הדעת, אין לשער	4529
גדולתו ותוקף דעתו למעלה למשכיל, עד שאברהם אבינו האדם הגדול בענקים נתאוה להקבר במערת	4530
המכפלה מפני שאדה"ר קבור שם (פדר"א פל"א).	4531
ויש להתבונן משום מה נענש בעונשים כה נוראים שגורש מגן עדן, ונקנסה עליו מיתה לו ולכל הבאים	4532
אחריו עד סוף כל הדורות? והלא חטאו היה דק מן הדק עד אין נבדק, עד שמלאכי מעלה השכלים	4533
הנבדלים לא הרגישו בו מאומה מן החטא, ותמהו ושאלו להקב"ה מפני מה קנסת מיתה על האדם (שבת	4534
נה), ואף הוא עצמו שחכמתו מרובה משלהם לא הבחין היכן נעוץ היה חטאו, וטען לפני ה' האשה אשר	4535
נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל.	4536
כלומר מכיון שהיא נתנה לו מותר היה לו לאכול, כי בינה יתירה ניתנה באשה יותר מביאש (נדה מה), ואם	4537
היא הורתה שמותר לא היה לו לפקפק בדבר, וברור כי זאת היתה התנצלות של אדם הראשון על אכילתו	4538
מעץ הדעת, כי הלא לא דיבר אדה"ר ח"ו דברים בטלים לפני הקב"ה וא"כ למה נענש?	4539
אולם כבר אמרו חז"ל שכאן כפר בטובתו של מקום, בזה שהדגיש ואמר אשר נתת עמדי היתה כאן כפירה	4540
בטובה, בתוך עומק לבו של אדה"ר היתה איזו פגימה בהכרת טובתו של מקום, אמנם המלאכים לא הבחינו	4541
בזה ואף הוא לא הרגיש בכך, אבל השי"ת שהוא חוקר לב ובוהן כליות העיד, כי היה בזה איזה פגם בתוך	4542
לבו של אדה"ר מכח מדה או דעה, וזהו שאמר הכתוב ויקרא ה' אלקים אל האדם ויאמר לו איכה, ואחז"ל	4543
(סנהדרין לח) איכה אן נטה לבך, כלומר היתה כאן איזו נטיית לב צדדית.	4544
והנה נטיה זו כנקודה קטנה בתוך לבו של יציר כפיו של הקב"ה, הכתה שורש פורה ראש ולענה בכל מין	4545
האנושי, לאחר כמה דורות בדור הפלגה השפיע להם הקב"ה רוב טובה והם מרדו בו, ובנו מגדל להקים	4546
שם עכו"ם, וירד ה' לראות המגדל אשר בנו בני האדם, ואחז"ל (ב"ר ל"ח), בני האדם מה תלמוד לומר,	4547
וכי בני חמורים וגמלים היו? אלא בני אדה"ר שכפר בטובה ואמר האשה אשר נתת עמדי, הרי שכל המקור	4548
לע"ז היה בדיבור של אדה"ר שאמר אשר נתת עמדי, בנטיה קלה זו בתוך עומק לבו של אדה"ר, נעוץ	4549
השורש שממנו יצאה המרידה הגדולה של כל הדור ההוא כנגד הקב"ה.	4550
ולא זו בלבד אלא שגם עליו עצמו אחז"ל (סנהדרין שם) אדה"ר מין היה, ולכאורה היאך אפשר להעלות	4551
על הדעת, כי האדם הגדול שאת חטאו לא הכיר שום נברא, היה באכילתו מעץ הדעת משום מינות? אמנם	4552
מצינו עוד שחז"ל אמרו (עירובין יח) חסיד גדול היה, אלא אלו ואלו דברי אלקים חיים, אף כי חסיד גדול	4553
היה ועמד בחסידותו כל ימיו, וגם חטאו היה דק מאוד.	4554
בכ"ז מכיון שבתוך עומק פנימיות לבו נתגלתה איזו סטיה כלשהי, ראו בה בשמים כעין מינות, ואולם	4555
תביעה דקה כזו אפשר לתבוע רק מאדם, כי דוקא מתוך כך שהאדם גדול לאין שיעור וראשו מגיע	4556
השמימה, יש מקום לתבוע אותו על פגימה קלה כזו שמלאכי השרת אינם יכולים אף להשיגה.	4557
אחז"ל (ב"ר פ"ח) שמלאכי השרת טעו באדם ובקשו לומר לפניו קדוש, והרי יש בזה טעות חמורה עד	4558
מאוד לחשוב על נברא שהוא בורא, ואין לך עבודה זרה גדולה מזו, ובכ"ז לא מצינו שהמלאכים נענשו	4559
כמו הנפילים אשר היו מלאכים, ומשום שחטאו הפילו אותם משמים לארץ (ילקוט בראשית רמז מ"ד),	4560
ולמה לא באו מלאכים אלה על עונשם ולא השליכו אותם ארצה?	4561
אלא מכאן שהמלאכים אע"פ שגדולים הם מאוד בשכלם שהוא שכל נבדל מוגבלים הם בשכלם, ומכיון	4562
שראו באדם חכמה רבה ונפלאה כזו שהיא למעלה מהשגתם, עלולים היו לטעות בו ולחשוב עליו שהוא	4563
בורא ואינם נתבעים ע"ז, לא כן האדם שהוא עולה עליהם במדרגות רבות, תובעים אותו על אשר לא	4564
הבחין והכיר אף את הנטיה הקלה הצפונה בתוך עומק לבו, והוא נענש עליה בעונשים איומים ונקנסה עליו	4565
מיתה לו ולדורי דורותיו, ולא עוד אלא שנטיה קלה זו נחתמת כעבודה זרה וקוראים אותו מין.	4566
הוא הדבר אשר אמרנו, כי השגותיו של האדם גדולות הן לאין שיעור, מצינו בחז"ל (ב"ר פ"ח) בשעה	4567
שקרא האדם שמות לכל הברואים, א"ל הקב"ה ואני מה שמי? אמר לך נאה להקראות ה' שאתה אדון	4568
לכל, אמר הקב"ה אני ה' זהו שמי שקרא לי אדה"ר, רואים אנו כמה גדול האדם שקרא שמות לכל	4569

הברואים, הכיר את הבריות כולם והתאים להם שמות לפי טבעם ומהותם, וגם המלאכים הכיר אדה"ר עם	4570
כל הכוחות המופלאים שיש בהם, כמו מיכאל באחת גבריאל בשתים (ברכות ד).	4571
אצלו לא נחשבו המלאכים יותר משאר הנבראים, ואף כי הם נבדלים מכולם בשכל נבדל, מ"מ עומדים הם	4572
ככתוב (זכריה ג') ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה, ועוד הגיע למעלה עליונה כזו שקרא את	4573
הקב"ה בשם, ואמר לך נאה להקראות ה' שאתה אדון לכל, היינו שהסתכל אדה"ר בכל חלל העולמות	4574
ובכל היצורים, והבחין והכיר בכל דבר קטן וגדול את אדנותו ית' ואמר אתה אדון כל!	4575
ומכיון שיש בו באדם כוחות נעלים ונפלאים כאלו, והכיר את כל הבריאה במהותה האמיתית, אסור היה	4576
שתחול בו איזו נטיה שהיא שתוכל להטעותו, ומשום זה נתבע עליו ונענש בעונשים כה איומים ונוראים,	4577
ולא על כגון זו בלבד האדם נתבע, לא רק שלא יבוא הוא עצמו לידי טעות, אלא יש בכוחו להיות מאיר	4578
ובא כנכון היום, עד שלא יחול שום טשטוש בשכלו הגדול, שלא יתכן אף רצון מאיזה צד שהוא לבוא	4579
ולהטעותו, כי במקום האור אין שליטה כלל לחושך.	4580
כל האומר שלמה חטא אינו אלא טועה, שנאמר ולא היה לבבו שלם עם ה' אלקיו כלבב דוד אביו, כלבב	4581
דוד אביו הוא דלא הוה מיחטא נמי לא חטא, אלא מה אני מקיים ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו?	4582
ההיא כר' נתן הטו את לבבו ללכת אחרי אלהים אחרים ולא הלך (שבת נ"ה), רואים אנו שגדולתו של	4583
האדם מגיעה עד כדי כך, שאם בקשו נשיו להסירו מאחרי ה' ללכת אחרי האלילים, כבר קוראים עליו ולא	4584
היה לבבו שלם עם ה', ונשיו הטו את לבבו אחרי אלהים אחרים, בזה לבד שנשיו בקשו להטותו, בשמים	4585
ראו בכך איזו נטיה בתוך לבו לאלהים אחרים, שאם לא כן לא היה יכול להיות מקום אף לרצון מצד נשיו	4586
לבקש להטעותו.	4587
וכזה היה גם חטאו של אדה"ר, אף כי ודאי חסיד גדול היה ואסור לומר אחרת, אלא שגם נטית לב כלשהי	4588
דקה מן הדקה אשר לא הכירו בה לא המלאכים ואף לא הוא בעצמו, ורק הקב"ה לבד הכיר בה, אעפ"כ	4589
גרמה לאחר כמה דורות לדור הפלגה של מינים בעולם, ולא רק לאדם הראשון ולשלמה החכם מכל אדם	4590
נאמרו הדברים הללו, אלא כולנו בני אדם הראשון אנחנו, וגם בנו מוטבע הכח הזה.	4591
וכן אמר משה רבינו ע"ה (דברים כ"ט), פן יש בכם שרש פורה ראש ולענה אשר לבבו פונה היום מעם ה'	4592
אלקיני ללכת לעבוד את אלהי הגוים, כלומר אם יש בלב אדם איזה שורש שהוא אשר פונה מעם ה'	4593
אלקיו, כבר רואים בו כאילו הוא הולך לעבוד את אלהי הגויים, עד כדי כך שקולה וחמורה כל נקודה	4594
שלילית בלבבו של האדם, ובכוחה להכריע במהותו ולהוליכו שולל.	4595
למדים אנו מזה כמה צריך אדם להזהר כי אין שום אדם מובטח מזה, ויש שאף תוך לימוד מוסר בדביקות	4596
והרהורי תשובה עלול הוא שתימצא בלבו איזו נטיה לא טהורה, ורואים בה שורש של מינות הגורמת	4597
הטעאות רבות והתכחשות בה', על כל אדם לשים תשומת לב רבה לזה לשרש אחרי כל הטיה כלשהי,	4598
ויהיה כל לבו דבוק בתורה ובהשי"ת. (אור הצפון).	4599
	4600
מאמר קד	4601
ויקרא ה' אלקים אל האדם ויאמר לו איכה (בראשית ג' ט').	4602
בדברים חודרים אל הלב מפרשים רבותינו ז"ל את הכתוב קול דודי דופק, פתחו לי פתח כחודו של מחט	4603
ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם, קריאה קדושה זאת דופקת על לבב אנוש ומתחננת שובה אלי	4604
בתשובה, רק פתח קטן תפתח כחודו של מחט, ובשביל התחלה קטנה זאת תוושע ממרומים בפתח גדול	4605
כפתחו של אולם.	4606
וגם פתח קטן זה הוא רק פתח חרטה, הרהור דק הנובע מהתרגשות הנפש, עת אומרו לנפשו עד מתי	4607
יוליכני שובב בדרכים עקלקלות? עד מתי אעלים עיני מעצמי, מבלי הקדיש אף רגעים אחדים לחשוב	4608
ולהתבונן מה חובתי בעולמי? הרהורי חרטה אלה יחלישו את השתרשות החטא ויפתחו פתח לתשובה,	4609
כמ"ש חוה"ל אין קטנה בעבירות עם רוב התמדה עליה, ואין גדולה בעבירות עם החרטה עליה יעו"ש.	4610
התעוררות זאת בעצם היא קטנה כחודו של מחט, לא רק בכמות הפעולה שהיא מחשבה גרידא, אלא גם	4611
באיכותה היא קלושה, מפני שיתכן שהרהור חרטה זה בא לו מפני צרותיו אשר תקפו עליו, וגרמו לו	4612
להתעורר ולהפסיק מרוצתו, כי כאשר צר לו לאדם אז מביט ומתבונן איך שהוא מתגלגל בגלגל החיים, עד	4613
שנלאה מנשוא הגלים שיומם לא ינוחו ולילה לא ישקוטו.	4614
סוף סוף רואה הוא שהזמן בוגד בו עד שנעשה עשוק וגזול מכל שאיפותיו ותקוותיו, השקפותיו הנעימות	4615
פורחות וחולפות להן כעשן מפני רוח, והוא נשאר עם מעמסי אכזבותיו המעיקות לו, ואינן מניחות לו	4616
לשכחן ולהעבירן מלבו, ואם צרותיו הן שגרמו לו להתחרט על מעשיו הרעים ולהשתוקק לחיים של	4617
תשובה, חרטה כזאת היא באמת פתח קטן וקלוש מאוד.	4618

אבל כאן מונח הסוד הגדול אשר גילו לנו רבותינו ז"ל, שגם פתח קליל זה סופו להתרחב ולהתגדל עד	4619
שיהיה כפתחו של אולם, מהתמרמרותו על רעתו אשר הביאה אותו לא רק לחיים פחותים כי אם גם	4620
לצרות רבות ורעות, יתחיל להעלות על זכרונו דרך טובים וארחות צדיקים, ובלבו יתחילו להוולד געגועים	4621
חדשים לחיים גבוהים, חיים של בני עליה המועטים, לפני עיניו תעבורנה תמונות הזקנים שבדור שדעתם	4622
מתיישבת עליהם, לכלכל כל דבר לפי חוק ומשפט התורה.	4623
דרכיהם דרכי נועם ושביעתם רצון על מה שהשיגו מהשלמות, מעלות הצדיקים ירחיבו את לבו וימשכוהו	4624
להנצל תחת כנפי התורה ודרכה, אז יזהירו לפניו חיי התורה ויומתק לו הבקשה לשלמות, רוממות האדם	4625
השלם תופיע לנגד עיניו ויתחיל לראות ההבדל בין עובד ה' ללא עבדו, עד שתתעורר בלבו תשוקה פנימית	4626
לחיי תורה, וזהו הפתח של אולם הנפתח לו מן השמים ע"י הפתח הקטן שפתח בעצמו.	4627
מרגלא בפומא דמרן חותני זצ"ל, אושר גדול מצאנו וראינו בסדר הבריאה שחטאים תרדוף רעה, וסהדי	4628
שקרי אאגריהו זילי (סנהדרין כ"ט), ושכל הרודף אחר הכבוד הכבוד בורח ממנו, מציאות טבעית זאת	4629
מעוררת לאדם במדה גדולה להתחרט על מעשיו המגונים, כי במשך הזמן הרעה טופחת על פניו ורעתו	4630
תיסרהו.	4631
גם הרשעים שהם כבר ברשות לבם, ונלכדו ברשת חפצם ומתאווים רק רע כל היום, באים לידי חרטה על	4632
מעשיהם הרעים בעת שהזמן מיסרם, ואמרו חז"ל באדר"נ רשעים מלאים חרטות, לאחר מעשה רשעם	4633
נוכחים לדעת שהרעה בעצמה תוכיחם על פניהם ולבם מתמלא חרטה, וזה מחמלת הבורא עלינו שהאדם	4634
לא יוטבע לגמרי עד דכדוכה של נפש, לכן הטביע בהבריאה שהחטא ייסר את החוטא, בכדי שסוף סוף	4635
יתעורר לשוב ממעשיו המגונים.	4636
אולם בעוה"ר היום גם פתח קטן זה של המציאות אשר חטאים תרדוף רעה כבר נסתם, ועוד היה רגיל	4637
חותני ז"ל לומר בשם מרן הגרי"ס זצ"ל, הלואי והיינו לכה"פ מסוג של רשעים מלאים חרטות, כי היום	4638
אחרי שמעשה החטא עבר והנסיון של יצרו תקפו איננו עוד, אף אז הנהו מתיחס באדישות גדולה אל	4639
התשובה, יחס קר זה מורה על טמטום הלב, וכאמרם ז"ל ונטמאתם במ אל תקרי ונטמאתם אלא ונטמטם	4640
כי עבירה מטמטמת לבו של אדם.	4641
אולם ביותר יש להתפלא על קרירות החוש המורה על טמטום הרב בתקופתנו היום, כשאחזנו שומעים את	4642
קול ה' מתהלך וקורא לאדם אַנְכֹסֶה! בלשון איכה, מדוע נחבאת ולא תצא ללחום עם הנחש הוא השטן,	4643
הוא היצה"ר שפיתה אותך ויתלבש בבגדי ידידות, ויופיע לפניך כאילו הוא דואג אך ורק לטובתך, איך	4644
שמעת לקול פיתויי וגירויי ותתן אוזן קשבת לקריאתו של ונפקחו עיניכם והייתם כאלקים? איך נתת	4645
אימון לדבריו? ראה החרבן הנורא שנשתלשל מאַנְכֹסֶה זה, לך וקונן בחוצות איכה! לך ופרסם שורש הרע	4646
שהביא חרבן.	4647
הלא קלקול הבריאה נסתובב מזה שבא נחש והטיל בה זוהמא! כלומר הליביש הרצון הפחות באדרת	4648
השכל, ויבוא בטענה שלא רק טוב העץ למאכל להשביע התאוה הגסה, כי אם גם נחמד להשכיל לרוות	4649
צמאון השכלי.	4650
ידע הנחש הערום הלזה איך לצודד במכמרתו נפש נקיה ותמה, ולכן הבטיח לו חיים של שביעת הרצון	4651
והשתלמות הרצון גם יחד, וזוהמא זאת התחפשות הרצון בסמל התפתחות השכל והתעלות הדעת, נשארה	4652
עד היום בעוכרינו, הנחש עושה את שלו בתמידות להקיא ארסו ולהמית הרבה חללים בתחבולה זאת, כבר	4653
עברו אלפי שנה אשר מצודתו פרושה על כל החיים, וכל מי שעינים לו רואה את תכסיסי הנחש, ובכל זאת	4654
בעלי רצון עוד מעיזים וטוענים, שכל מגמתם ושאיפתם בעץ הדעת היא רק מה שנחמד להשכיל.	4655
אבל מה יענו כהיום? כבר חוסר הלוט וכולם רואים את מצולת העון הטמונה בחובם, כבר נראה בעליל	4656
ההרס והאבדון אשר בא בעטיו של נחש זה, צעדי ההשכלה והתרבות העולמית עזבו אחריהם נחלי דם	4657
ואש, כאשר היתה כונת הנחש מקדם רח"ל, אכן רבה העזובה ואין איש שם על לב קלקול וטשטוש	4658
הבריאה, אין דורש בצדק וכל אחד פונה לדרכו.	4659
לכן החוב מוטל עלינו על עמנו ממלכת כהנים וגוי קדוש, שכבר זכה שנפסקה הזוהמא ממנו בשעת קבלת	4660
התורה, לשכך חמת הנחש ע"י התבלין של התורה, עלינו גם לשוף ראשו ולשרשו מלבנו ע"י חרב	4661
הפיפיות אשר ביד עובדי ה', כי התורה מלמדת לאדם דעת ותבונה לעמוד על סוד היצר להכירו ולסתום	4662
פיו.	4663
נתקרב לאבינו שבשמים ע"י תורה ותשובה שלמה, נקרא לה' אלקינו ממעמקי הלב ותפילת רבים שאינה	4664
נמאסת, נתפלל על כבוד המקום ועל כבודם של ישראל, נתעורר בלב שלם ונפש חפצה לחיזוק האמונה	4665
ולהגברת השכל על היצר, נשובה אל התורה אשר היא חיינו ואורך ימינו, ואז נזכה גם אנחנו לפתחו של	4666
אולם וכימי קדם נראה נפלאות, ויקוים בנו כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות אמן! (המוסר	4667
והדעת).	4668

	4669
מאמר קה	4670
ויאמר האדם האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ ואכל (בראשית ג' י"ב).	4671
פרשת חטאו של אדם הראשון היא עמוקה ונעלמת מעיני כל חי, אפילו מלאכי השרת לא הבינוה ושאלו	4672
את הקב"ה מפני מה קנסת מיתה על אדם הראשון (שבת נה:), ואם כן לא נוכל להבין עומק חטאו שהרי	4673
לא היה לו יצר הרע והיה כולו דבוק בעבודת השכל, אלא שהיתה בו הרכבה של שני שכלים, שכל הנשמה	4674
ושכל גופני, ושני השכלים התבוננו בעולמו של הקב"ה, ושניהם למדו את גדלות הבורא לעומקה והקיפה,	4675
אלא שהשכל הגשמי גרם לו לטעות במהלך השכלי, לשמוע בקול אשתו ובעצת הנחש.	4676
אבל אנו איננו מסוגלים להשיג השקפתו וטעותו של שכלו הגשמי, יציר כפיו של הקב"ה שנברא בצלמו,	4677
ואף איננו יכולים להבין במה היה כחו של היצר גדול להטעות את האשה, ומדוע דיברה כלל עם הנחש	4678
בשעה שמלאכים נמצאו לה לשרתה (סנהדרין נט:), והיה לה עם מי לשוחח בהלכות דעות במקום לדבר	4679
עם חיה טמאה זו.	4680
ומה גם שהנחש פתח בדברי פתאות לכאורה, שהשי"ת ציוה שלא לאכול מפרי עץ הגן כביכול, שהרי אם	4681
האדם הושם בגן עדן שלו ודאי יש לו רשות ליהנות מפירותיו, ולמה היה לה לענות על חלומותיו ועל	4682
דבריו, והמשכיל יבין כי עצם הפרשה ומהות החטא הם דברים גבוהים למעלה מכח שכלנו ואי אפשר לנו	4683
להבינם על בוריים, ואם כן מפני מה כתבה התורה פרשה זו ומה יש בה ללמדנו.	4684
לכאורה היה נראה שפרשה זו נכתבה כדי ללמדנו, עד כמה יש להזהר מליפול ברשתו של היצר הרע	4685
האורב אף לאדם הגדול ביותר, ועל האדם לעמוד על המשמר ללא רגע של הסחת הדעת שבכך נכשל אדם	4686
הראשון, אבל כשנתבונן בדבר נראה שלא זו היתה התביעה עליו, שהרי קשה ללחום כנגד היצר הרע	4687
כאשר אין מכירים אותו וכשאינן יודעים מה הם דרכיו, בראש ובראשונה יש להכיר את היצר היכן הוא	4688
טמון, ואז יש לדעת איך ללחום בו, ואם כן לא על הנפילה ממכמורת היצר נתבע ולא עליה נענש.	4689
התביעה כנגד אדם הראשון היתה, שהאדם סמך על שיקול דעתו כנגד צו שמים, התביעה היתה על שנשמע	4690
לסברת שכלו, אף כי היה זה שכל אלקי שהאלקים עשה את האדם ישר, אבל בו ברגע המה בקשו	4691
חשבונות רבים, וסמך על שכלו וישרותו כנגד צו הבורא ולכן נטרד מן העולם, כי צו האלקים חייב להיות	4692
לאדם כעמוד ברזל, והעבירה כשמה כן היא, התביעה היא על עצם העבירה על דבר ה', כי אילו היה דבר	4693
ה' בעיניו כחוק ולא יעבור, כל רוחות שבעולם לא היו מזיזים אותו ממקומו, וכל פיתויי הנחש והטעיות	4694
השכל לא היה בכוחם להטותו.	4695
וזהו לימוד עצום עבורנו, שכאשר יש לפנינו צו שמים יש לקבלו כחוק אלקי, ולדעת שהוא בתכלית	4696
ההבנה והשכל, ואין לאדם לבוא אחר המלך את אשר כבר עשהו, ולהשכיל סברות נגד הציווי האלקי,	4697
ועלינו ללמוד קל וחומר, אם השלמים הללו האדם ואשתו שהיו מנוטלים מיצר הרע, הגיעו לטעות כזו	4698
ונטרדו מעולמם, מה יעשה החסר שבחסרים שיצר שוכן בקרבו ומסיתו לעשות רע, ולוהץ עליו מבפנים	4699
ומבחוץ, ואין עצה כנגדו זולת ההתחזקות לשמור את צו ה' כעמוד ברזל בל ימוט בלא שום חשבונות.	4700
עוד זאת יש ללמוד מפרשה זו, שמלבד העבירה גופא ישנו ענין נוסף ונורא, שהאדם משריש בתוכו ויוצר	4701
בנפשו יצר הרע חדש וכמו שאמרו (שבת קמו:), שמחמת החטא השתרשה באדם זוהמה לדורותיו, וזהו	4702
חטא ועון נורא הגורם צרות רבות ורעות, והוא כח מושך לחטאים הרבה, ומשום כך לא הועילה התשובה	4703
לאדם הראשון למרות שעשה תשובה רבה ק"ל שנה, ולא סר מעליו מר המות משום שהעבירה שינתה את	4704
טבעו, ולא פסקה זוהמתו אף לאחר תשובתו.	4705
ולא רק בעבירות כך, אלא אף במידות עלול האדם להשתרש בלי מוצא, וליצור בנפשו מציאויות חדשות	4706
ונוראות, כדוגמת האדם שנאלץ לחיות בצמצום בשעת מלחמה והשריש בנפשו את מידת הכילות, אין לו	4707
יכולת להנתק ממנה אף בעת רווחה ועושר, והגיע למצב שלא יהנה ולא יהנו אחרים ונטרד משני	4708
העולמות, על כן עלינו לעמוד על משמר לבלי תת ליצר הרע של העבירות והמדות הרעות להשתרש	4709
בנפשנו, כי להוציא לאחר שהפך לעצמיות ולבעל בית (סוכה נ"ב:) הרי זה כבריאה חדשה, זהו הלימוד	4710
מפרשה עמוקה זו. (לקט שיחות מוסר).	4711
	4712
מאמר קו	4713
ויאמר ה' אלקים אל הנחש כי עשית זאת ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה על גחנך תלך	4714
(בראשית ג' י"ד).	4715
בשעה שאמר לו על גחונך תלך, השיב הנחש ואמר רבון העולמים, א"כ אהיה כדג שבתוך הים שאין לו	4716
רגלים, וכשאמר לו עפר תאכל אמר הנחש, רבון העולמים אם הדג אוכל עפר אף אני אוכל עפר, באותה	4717

שעה תפס הקב"ה הנחש וקרע לשונו לשני קרעין, א"ל רשע שבעולם אתה התחלת בלשון הרע, לפיכך	4718
אני מודיע לכל באי העולם שלשונוך גרם לך זאת (אותיות דר"ע).	4719
נקל היה לו להנחש לקבל כל העונשים הקשים ביותר אך שלא יכירו את חטאו, להכנע ולהודות על חטאו	4720
אבל לא במקום שחטא בו, מסבב היה על כל הצדדין לקבל עונשין, אבל לא לגלות חטאו ברבים ולהודות	4721
עליו בכניעה ובבושה, שזהו מעיקרי התשובה על החטא כמש"כ החובת הלבבות, גדרי התשובה שבירת	4722
לבו והכנעו לאלקים ויוכיח את נפשו ויכלימנה, ובשע"ת לר"י העיקר השישי, המדרגה העליונה בזה	4723
שיכלם האדם על עוונותיו מלפני השי"ת.	4724
אחז"ל כל מי שיש בידו עבירה ומתבייש לעשות תשובה, יחליפנו במעשה הטוב ויעשה תשובה ויתקבל	4725
(ילקוט הושע י"ג). חז"ל בדעתם מסתרי נפש האדם שנקל לו לקבל ע"ע עונשין קשים מפליאות, גם	4726
מצוות כאלו של מסירות נפש אך ורק בעשה טוב, אבל כמה קשה לו לקבל התשובה באותו החטא שנכשל	4727
תמיד, לרפאות במקום הפגום והנכאב, לבייש א"ע על החטא לגלותו ולפרסם לפני מי שחטא זה קשה	4728
לאדם.	4729
ולכן הראו לו חז"ל את דרך התשובה מן הקל אל הכבד, אף לאיש הזה שבשום אופן אינו מוכשר לשבור	4730
א"ע ולהודות על חטאיו, במצפוני לבו מתלבט הוא וכואב על חטאיו, אבל לפצות פה ולבטא חטאתי לא	4731
יהין, מה יעשה אדם שכזה ומה תיקונו יתגבר ויתמסר למעשים טובים, ומתוך כך תעלה נשמתו עד הגיע	4732
לדרגת הודאה על האמת.	4733
ובזה האדם מוצא חינו בעיני השם, שהאדם יאמר לפניו חטאתי מתוך לב נשבר ונדכה ותשוקה אמיתית	4734
לשוב אליו, כמ"ש חז"ל דבר ה' אשר היה בימי יואל בן פתואל בן שמואל, רבי שמואל בר יצחק אמר	4735
למה נקרא שמו פתואל שפיתה להקב"ה בתפלה, שנא' ויקבצו המצפתה וישאבו מים, א"ר ירמיהו בשם	4736
רבי שמואל בר יצחק, כלום אתה מבקש מן האדם הזה אלא שיאמר חטאתי שנא' הנני נשפט עמך על	4737
אמרך לא חטאתי, ויאמרו שם חטאנו לה' עכ"ל.	4738
ולזה נשא יהודה חן לפני יעקב עד ששיבח אותו בתוכחתו לבניו, רק מפני הודאת חטאו ברבים, כמ"ש מי	4739
גרם לראובן שהודה יהודה (סוטה ז), וכתבו התוס' בפ' החובל אע"ג דאמרינן במדרש וישב ראובן אל	4740
הבור, מלמד ששב משקו ומתעניתו שבלבל יצועי אביו, וזה היה קודם מעשה תמר, מ"מ לא הודה ברבים	4741
עד אחר שהודה יהודה.	4742
הלימוד הוא שיכול האדם להיות בעל מעשים כבירים בעשה טוב עד למסירת נפש, אבל לומר חטאתי	4743
ולהציג א"ע כחוטא וכסיל לא יוכל, זוהי הדרגה העיקרית והעילאית ביותר אליה לא יזכו רק אלו	4744
המוכיחים את נפשם ע"י לימוד המוסר, מוטב לאדם שיוכיח את נפשו ויכלימנה ברבים, להודיע את חטאו	4745
ולהיכנע, לפני שהקב"ה יפרסם ויודיע חטאו ברבים, ויענש כעונש הנחש שאמר לו הקב"ה, אני אודיע לכל	4746
באי העולם שלשונוך גרם לך זאת.	4747
כיון שראה הקב"ה שלא פתח אדם בחרטה, התחיל שואל את האשה מה זאת עשית, והיה חפץ שתאמר	4748
חטאתי שימחול להם, והיא לא עשתה כך אלא בקשה להחזיר החטא אצל הנחש, אמר הקב"ה כולכם בעלי	4749
עלילות זה תולה בזה וזה תולה בזה, כמה קשה ונוראה היא ההודאה על האמת, וכמה צריכים לעמול על	4750
מדה זו שהיא התשובה האמיתית שמרצה את הבורא, תני ר"ש מפני מה נגרין הם ישראל, שהם יודעים	4751
לרצות את בוראם, פ' אומנים הם ויודעים לרצות את בוראם (מדרש).	4752
אם יציר כפיו של הקב"ה היה עמלו על מדת ההודאה ק"ל שנה, כ"ש אנו קטני ערך עד כמה עלינו לעמול	4753
להשיג האומנות של אמירת האמת וההכנעה, כי אמנם יכול האדם אף לעזוב את מעשה החטא, אבל לא	4754
יעכיר את עצמו לומר חטאתי נסכלתי, שוטה הייתי קל הדעת הייתי, בוודוי הפה הזה יש כל אוצר	4755
הנשמה! (תורת הנפש).	4756
	4757
מאמר קז	4758
ויאמר ה' אלקים אל הנחש כי עשית זאת ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה על גחונך תלך	4759
(בראשית ג' י"ד).	4760
ששה קולן הולך מסוף העולם ועד סופו ואין קולן נשמע, בשעה שהנחש מפשיט את עורו (פרקי דר"א	4761
ל"ד), ובפרק י"ד שם הנחש מפשיט עורו פעם לשבע שנים בעצבון גדול, וקשה עליו ההוא אתפשטותא	4762
ומשכא מכולא, ובמדר"ר בשעה שאמר הקב"ה על גחונך תלך, ירדו מלהש"ר וקצצו ידיו ורגליו והיה קולו	4763
הולך מסוף העולם ועד סופו.	4764
והנה קול הנחש שהולך מסוף העולם ועד סופו ואין קולו נשמע, כידוע נתקלל הנחש מכל חית השדה ומכל	4765
בריות העולם, להיות ההיפוך והניגוד הגמור לכל הטוב שבעולם, וכפי' הר"ן בדרשותיו, כאשר היה הנחש	4766
סיבה להפסד מזג המין האנושי וכוחותיו, כן הופסד מזגו וכוחו בתכלית הריחוק ממזג האדם, ואחרי	4767

שנתקלל נתרחק מיחס החיים הטובים כל מה שאפשר לבעל חי להתרחק, ונדבק באדמה שהיא ג"כ מזה	4768
הטבע יותר מכל היסודות עכ"ל.	4769
ובמד"ר בראשית א"ל הקב"ה אני עשיתיך מלך על האדמה ואתה לא בקשת, אני עשיתיך שתהא מהלך	4770
קוממיות כאדם ואתה לא בקשת על גחונך תלך, חז"ל הביעו את עוצם אימת הצער של הפרידה מן החיים	4771
הנצחיים שהיה לו לנחש בתחילת העונש, עלבוננו ויסוריו על אובדן קומתו צביונו והדרו שניתנו לו מקודם,	4772
איך לא יצרח ויבכה ויילל על שקוצצין ידיו ורגליו ומשליכין אותו לאבדון, להיות תמיד ברפש וחלאה	4773
גרוע מכל חיות שבעולם, הביעו כאן חז"ל את השתתפותם בצערו האיום של הרשע המקבל בפעם	4774
הראשונה את עונשו, והוא עודנו מרגיש בעלבונו ושפלותו וממרר בבכי.	4775
אמנם כן הנחש הרגיש בראשונה בעונש שהוטל עליו, אבל כמעט קט התרגל ונדבק בזוהמא, ונתרגל	4776
לחטאו ולטומאתו שנעשו לעצמותו, לאט לאט שכח את המרדות הראשונה וניטלה ממנו הרגשת הירידה,	4777
קהה טעמו ובכל דבר טועם טעם עפר, מתחיל לאהוב את העפרוריות ואת טעמי המרירות ונעשה מרוצה	4778
מגורלו, וכמ"ש ויאבה קללה ותבואהו ולא חפץ בברכה, ומי זה אוהב קללה ואינו להוט אחרי הברכה?	4779
אלא שמצוי הדבר אצל שופי הטבע, שהם כ"כ דבוקים בהשחתה עד שנדמה להם שזוהי ברכתם,	4780
ובעפרורית הם טועמים מתק הברכה.	4781
הנחש היה הדוגמא והסמל הראשון לשפלות מדרדרת זו, וכמו שפירש"י (תהלים נ"ח), חמת למו כדמות	4782
חמת נחש כמו פתן חרש יאטם אזנו, אשר לא ישמע לקול מלחשים חוכר חברים מחוכם, הנחש כשהוא	4783
מזקין נעשה חרש באוזן אחת, ואוטם אוזן שנית בעפר שלא ישמע את הלחש כשהחבר משביעו שלא יזיק	4784
עכ"ל, הרי שהנחש מפחד שמא יאבד את רשעו וטומאתו, והוא מקיף את עצמו באמצעי הגנה שלא תגיע לו	4785
חלילה השפעת הטוב, ולא יצטרך חלילה לשנות טעמו לטובה.	4786
אמנם מר ואיום נדמה לו העונש שמבראשית, צווח והשמיע את קול צערו שהלך מסוף העולם ועד סופו,	4787
אבל במרוצת העתים נהפך לו עונשו ויגונו לששון ושמחה, להישג אדיר שעליו גאוותו ותפארתו, מתוקה	4788
ונעימה לו המרירות, והיאך ישיגנו שוב תוכחת השי"ת, הלא קבל כבר פעם אחת את עונשו אשר התרגל	4789
בו ודאגה אין.	4790
ולזה הענישו הקב"ה שבכל תקופת שבע שנים הוא מפשיט עורו, שניטלת ממנו ההחסנה נגד הרגשת	4791
המרירות שהוא מתגונן בה, מפשיטין את עורו ומחזירין לו לרגע קט את שיעור קומתו לאותה המעלה	4792
הרוחנית העתיקה הראשונה, ומטעימין לו מכל ההשגות הנעלות והטובות, ולזמן מה הוא מתפשט מעדיו	4793
המשמש לו כשריון נגד הרגשת המרירות והכיעור שבו השתקע, וברגע של התעוררות והתחדשות כזו	4794
שוב קוצצין לו ידיו ורגליו ומשקיעין אותו בזוהמא, ושוב הוא מרגיש את כאב עלבונו ונפילתו, ועונשו זה	4795
כמדת חטאו, מה חטאו איום ונורא ומתמיד שגרם מיתה לכל העולם, אף עונשו הולך וניעור ונשנה בכל	4796
תקופה ותקופה. (אורות החיים).	4797
	4798
מאמר קח	4799
ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך ותאכל מן העץ (בראשית ג' י"ז).	4800
אינו מובן כי עיקר החטא שאכל מהעץ אשר נצטוה שלא לאכול, ומה להזכיר כי שמעת לקול אשתך?"	4801
מצינו בעת שאמר לו ה' המן העץ אשר צויתך לבלתי אכל ממנו אכלת, ויאמר האדם האשה אשר נתת	4802
עמדי היא נתנה לי, ולפלא מה זו תשובה הלא דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין?	4803
אבל הענין הוא כך, על פסוק 'ואיבה אשית' פירש רש"י לפי שהנשים דעתן קלות להתפתות ויודעות	4804
לפתות את בעליהן לפיכך ואיבה אשית עכ"ל, והנה ידוע כי חטא צריך לשרש אחריו, ורצה אדם הראשון	4805
שיהיה הוידוי והחרטה בשלמות לשרש אחריו המקור, ואמר אוי כי נתפתי מאשתי כי יודעות לפתות	4806
בעליהן וכדאי בזיון וקצף, אדם יציר כפיו של הקב"ה יתפתה מאשה, אהה! האשה אשר נתת עמדי היא	4807
נתנה לי, ומעתה אראה לעקור ולשרש את הכח שיש באדם להתפתות מאחרים, ומכל שכן מאשה שיודעת	4808
לפתות, אראה לעקור ממני הכח הנפסד הלזה בתשובה שלמה.	4809
זהו כונת הכתוב כי שמעת לקול אשתך, פירוש לא לבד על עיקר החטא אדרוש ממך, אבל על כח המביא	4810
לידי חטא אדרוש ממך, כי הכח הזה הוא יותר מן החטא עצמו, כי החטא בעצמו אחד הוא, אבל הכח הזה	4811
להתפתות מאחרים הוא כח המחזיק כמה חטאים ועוונו גדול מנשוא, ולכן צריך לשרש אחר הכח הנפסד	4812
הלזה אז תהיה תשובה שלימה, והודיע לו השם יתברך כי כאשר התודה על הכח הלזה כן הוא, כי זה עיקר	4813
הוידוי החרטה והתשובה המקובלת.	4814
ומעתה התבוננו מאוד וראו כי בראשית התורה בארה לנו חובת לימוד המוסר והעסק בו, לידע חולי הנפש	4815
ולשרש אחריו, ולראות כי גם אצל החכם היותר גדול יש בו דברים מפחותי הערך, ובאם לא ידעם ולא	4816
ישרש אחריהם בחכמה ומוסר, נשארים בו כארס להתפשט ח"ו.	4817

היאומן כי אדם שמלאכים היו משמשים אותו ונהירין ליה שבילין דרקיע, צריך לעסוק במוסר על דבר	4818
פחות הערך להתפתות מאשה, והודיעה לנו התורה כי יותר משבעים שערים צריך להתרחק מן ההיתר	4819
שלא לבוא לידי איסור, ולפי הנראה כי אדם הראשון לא ידע כי יש כח שפל כל כך באדם, שיצטרך לעסוק	4820
בזה ולהשמר מכח פחות כזה, ואח"כ כשידע שוב לא בא לידי חטא.	4821
ותמוה לי על לומדי תורה המפורסמים, איך לא ישימו עין להבין זאת מפרשה מבוארת בתורה, חיוב לימוד	4822
תורה ומוסר יחד, וכפי שנתבאר בפרשה באר היטב, כי עיקר התביעה מהקדוש ברוך הוא עליו היתה "כי	4823
שמעת לקול אשתך" מקור המחלה, למה לא נתת על לבך להשמר ממנו.	4824
ועוד יש לי ראיות הרבה מפורשות בתורה על חיוב לימוד התורה והמוסר גם יחד. והרבה ראיות מאוד יש	4825
לנו מתלמוד על זה, עד שאם נבוא לבארם צריך לחבר חיבור שלם על זה, עד שאני תמה על מי שהוא חכם	4826
תלמודי באמת איך לא יבין מכמה מקומות עצמו מספר, חיוב עסק התורה והמוסר גם יחד דוקא? ולדעתי	4827
מי שהוא מתנגד על מוסר מורה על עצמו כי הוא אינו חכם תלמודי, ואינו כדאי להקרא בשם חכם, והיודע	4828
יודע כי לא יתכן להקרא בשם חכם בלי מוסר. (חכמה ומוסר ח"א מא' קמ"ט).	4829
	4830
מאמר קט	4831
ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך ותאכל מן העץ (בראשית ג' י"ז).	4832
אחז"ל (דב"ד ד' ה') יש שומע לאשתו ונשכר ויש שומע לאשתו ונפסד, אברהם שמע בקול אשתו ונשכר,	4833
כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה, אדה"ר שמע לקול אשתו ונפסד, רואים אנו מדברי חז"ל שעצם	4834
ענין שומע בקול אשתו הוא מצוה, ואברהם אבינו היה מצווה מפי הגבורה לשמוע בקול שרה, זה מורה לנו	4835
על הסוד של אעשה לו עזר כנגדו שהוא כ"כ עמוק, שכל השלימות הנדרש אי אפשר לצאת בלעדי עזר,	4836
בתחילת היצירה כן נתקן שיהיו צריכים לעזר.	4837
וכמו שביאר הרלב"ג (משלי ל"א), אשת חיל מי ימצא על הגוף שהוא העוזר להנפש, הוא המביא מרחק	4838
לחמו, איש משכיל מבין את זה פשוט, כי אם יש גוף ונפש אי אפשר לומר שהם בניגוד זה לזה, וודאי	4839
שמצד יצירתם ושורשם הם עוזרים זה לזה, עד שבלעדי הגוף אין להנפש ממה לחיות, וכמו שאי אפשר	4840
בלא עוה"ז שהוא עיקר היסוד התקן עצמך בפרוודור, כן אי אפשר בלי הגוף הוא המסייע והעוזר לכל	4841
עניני השלמות, על דרך זה צריכים להבין ענין "אעשה לו עזר כנגדו" שזהו העזר לכל עניני השלמות ואי	4842
אפשר מבלעדי זה.	4843
על דרך זה צריכים להבין, שמה שאמר אדה"ר האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל, זהו	4844
אמת לאמיתו ותירוץ מספיק, שהרי היא העזר וצריך לשמוע בקולה, שכמו שאברהם אבינו היה מצווה	4845
לשמוע בקול שרה, כן ודאי גם אדם הראשון בתחילת יצירתם היה מצווה לשמוע בקולה, והרי חז"ל	4846
(דב"ר ד' ה') הביאו ע"ז משל לעבד ושפחה שציום המלך לבשל לו תבשיל ולבלי לטעום ממנו, אמרה	4847
השפחה איך אפשר ליתן למלך תבשיל מבלי שיתעמו מקודם שמא חסר בו תבלין.	4848
רואים אנו מזה שהכל היה לתכלית ותיקון השלמות, שאמרה השפחה שצריכים לטעום את התבשיל	4849
בבחינת אני ארבה ולא אסור, וא"כ הרי זה קודש קדשים, אלא שחז"ל תובעים יש שומע לקול אשתו	4850
ונפסד, שומע לקול אשתו הרי זה מדת 'טוב' ומעלה עליונה וכן צריך להיות, והתביעה היתה שלא היה לו	4851
לסמוך על השומע בקול אשתו, אלא היה לו לבחון ולבדוק היטב, כמו שמצינו מצרף לכסף וכור לזהב, כי	4852
יש לזהב כור המבחן שבו אפשר לנסות אם הוא זהב או לא, וכן כמה אחוזים יש בו זהב וכמה פסולת,	4853
וכשאחד טועה בזה אומרים לו למה לא בחנת היטב בהכור.	4854
כן סוד הדבר שיש כור המבחן לנסות בו כל מעשה ומעשה של האדם, והיסוד הוא שכל מעשה ומעשה	4855
צריך להניח בתוך הכור, כ"כ הוא מבחיל עד שגם אדם הראשון טבע הקדוש בתכלית, צריך להניח בהכור	4856
את המעשים שלו, את השומע לקול אשתו ולבחון ולבדוק היטב, למשמש בו בכל צדדין ולראות אם הוא	4857
טהור בתכלית, ולו היה עושה כן היה עומד שהפעם אין השומע בקול אשתו הולך כשורה, שמכין	4858
שאמרתי לא תאכל היה לך לשמוע בקולי ולא בקול אשתך, אבל אם מניח את מעשיו על הטבע, אין אנו	4859
יכולים לידע מה יצא מזה.	4860
רואים אנו מזה נוראות הדברים, עד כמה גדול הוא כור המבחן לנסות בו כל מעשה ומעשה, עד שישנו	4861
קורנס כזה להקיש בו גם על טבע של אדה"ר, ולבחון אותו להכירו אם טוב הוא או לא, כל מעשה ומעשה	4862
צריכים להעביר בתוך כור המבחן, ענין זה הוא הסוד לימוד המוסר, לימוד המוסר הוא הכור המצרף את	4863
כל מעשה ומעשה, וע"כ כתב ר' ישראל מסלנט ז"ל 'אור ישראל' סימן י"ד, אכן ההתהפכות מרע לטוב	4864
בלי מוסר היא כמו בקשת הראיה בלי עין ושמיעה בלי אוזן.	4865
היסוד הוא שכל מעשה ומעשה אף מעשיו של אדה"ר, מוכרחים לעבור בכור המבחן לצרפם ולבוחנם,	4866
ובלא זה אי אפשר לידע כלום, והכור של המעשים הוא הסוד של לימוד המוסר, מוסר יש לו חוש הבחנה	4867

על מעשים, בלא מוסר אין יודעים אפילו שיש טעות בעולם, וא"כ בלי מוסר מופרכים מכל התורה כולה	4868
חלילה, שהרי סוד התורה הוא שכל מעשה צריך לעבור תחת המצרף, אמנם כשאדם מכניס מעשה שלו	4869
במצרף, הנה מיד במכוש הראשון רואה כי רובו ככולו פסולת הוא, וכשהחזור ומקיש שנית הנה כמעט לא	4870
נשאר כלום כולו סמרטוט.	4871
מספרים על גדול אחד שנכנס לשיבתו ונתרגש כ"כ מרוב אהבת התורה עד שרקד מתוך שמחה, ואמר ע"ז	4872
גדול אחד, לו היו מספרים לי שרוקד בישיבה שאינה שלו, זו בחינה על אהבת התורה, אבל כשרוקדים	4873
בישיבה שלו כבר אין אנו יודעים איזה ריקוד הוא, זו היא כניסה לכור המבחן, הרי המוסר עמד על דבר	4874
זה, שיתכן שבמצב של קדושה ודבקות לכאורה, יהיה בו אותו הגיהנם עצמו המצוי בהמצבים הכי פחותים,	4875
הוא מה שאמר רבא לתלמידיו (יומא עב:), במטותא מיניכו לא תירתו תרתי גיהנם.	4876
גם במצבים הנעלים והגבוהים אפשר להמצא בהם אותו הגיהנם עצמו שבמצבים הפחותים, ואין שום	4877
חילוק ביניהם כלל אלא עוד מוסיף לירש תרתי גיהנם, חנוני העומד כל היום בחנותו ומונע אוכל מפיו,	4878
מתענה תעניתים משום שהוא רוצה לאסוף ממון, הכי יקבל שכר בשביל זה? וכי מה הוא עושה כל היום	4879
יושב וממלא כריסו בחמדת הממון, וכי לא שוה היה לו יותר שיאכל גם חמשה פעמים ביום? הרי אין זה	4880
אלא תרתי גיהנם, זהו הסוד של מוסר שהוא הכור המצרף צירוף אחר צירוף את כל מעשה ומעשה, ובצדק	4881
נוכל לומר שמוסר יש לו שולחן ערוך אחר. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' כ"ו).	4882
	4883
מאמר קי	4884
ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך ותאכל מן העץ ארורה האדמה בעבורך (בראשית ג' י"ז).	4885
כשהקב"ה עושה דין באדם, מתחלה הוא מלקהו מן הקלים ואח"כ מן החמורים, באדה"ר נאמר ביום אכלך	4886
ממנו מות תמות, אבל כשאכל וחטא לא עשה לו כך אלא קלל את הונו, שנא' ולאדם אמר ארורה האדמה	4887
בעבורך, ואח"כ גזר לו המות כי עפר אתה ואל עפר תשוב (מדרש תדשא י"ז).	4888
חז"ל מראים את הדרך האמיתית לכל אלה השואפים לשוב להשי"ת, ולהטהר מכלולונותיהם לבל ישובו	4889
עוד לכסלה, ואיך ידע בעל נפש שהרהורי החרטה המענים אותו על חטאיו, שהרהורים אלה הם באמת	4890
תגובת היצר הטוב על כתמי נפשו, ולא תחבולות היצר הרע לדכא עוד יותר את הנכשל, לזה צריך	4891
התלמוד רבה וידיעה חודרת בסודות הנפש, ואין לך טובה מזו שנלמד ממדותיו והנהגתו של הקב"ה, איך	4892
הוא ית"ש מיטיב ומקרב נפשות בני אדם.	4893
והנה ידועים הדברים לעוסקים בסוד שיח חוויות הנפש ותגובותיה, על מקרי החטא שהאדם נכשל בהם	4894
לפעמים, לפני החטא כל דמיון מהות החטא עודנו בשלב של תשוקה ותאוה בלבד, בבחינת הרהורי	4895
עבירה, אז כל כוחות הנפש הטבעיים מתלהטים עד שאול, ממריצים ומעוררים את האדם שיבצע את	4896
העבירה, בכמה מיני פתוי הם מאלצים את האדם שיהנה מן החטא, מלבישים אותו עוז ומרץ שלא לפחד,	4897
ומסירים ממנו כל נקיפת לב של גנות העבירה וסופה המר.	4898
אבל מה מאד קצרה וחולפת שעת תענוג העבירה, ומה ארוכה ומרה היא הרגשת השברון והדכאון הכרוכה	4899
בעקבה, בן רגע מסתלקים כל הכוחות המעודדים ומשמחים, והאדם כאילו עזוב בבדידות לנפשו, נעשה	4900
כאסקופה הנדרסת לכל מיני רגשים של עצבות ושפלות רוח, החרטה מכרסמת עד יסוד הלב, דמיון גודל	4901
העוון הולך ומתחזק, והוא נעשה נבזה ונמאס בעיני עצמו, וסופו שמגיע לידי יאוש גמור ואזלה כל תקוה	4902
לתיקון נפשו, ותוצאת היאוש עוד מרה שבעתיים, כי בועט הוא בכל שארית היקר והקדוש שעוד נשאר	4903
בנפשו לפליטה, והוא הולך ומדרדר מדחי לדחי.	4904
נמצא שכל החרטה הזאת אינה אלא המשך של החטא, ואולי חלק הארי והרציני ביותר של החטא, וכל זה	4905
מתחבולתיו וממזימתיו של היצה"ר, להקטין ולטשטש את ערך החטא עובר לעשייתו, להגדילו ולנפחו עד	4906
כדי ממדים מבהילים ומדהימים אחרי ביצועו, בכדי לטלטל לזעזע ולהדיח את האדם מן הקצה אל הקצה.	4907
אין חרטה זאת בחשבון של הרהור תשובה, כי היא חרטה שהטבע מטיל טעם מרור נוסף לפגם העבירה,	4908
וחרטה כזו נחשבת לגמר החטא, והיינו שאמרו הוא היצה"ר הוא השטן (ב"ב טז), מתחילתו מפתה ומעודד	4909
ולבסוף ממרר ומקטרג וממריד את האדם על עצמו, אותו יצה"ר הוא 'המקטין' את העוונות, והוא	4910
'שמגדיל' את העוונות, מקודם מלטף ומחבק את האדם ולבסוף משברו לרסיסים, שבירה של יאוש ודכאון	4911
עד כדי שלילת אמונה בתשובה.	4912
והדרך לתשובה האמיתית, או למניעת החטא מראשיתו ומעיקרו הוא, להתהלך במחשבתו ובהכרתו בדרך	4913
ההפוכה לתחבולת הטבע, והוא כשהאדם מרגיש שיצרו תוקפה ומשיאו לדבר של חטא, אזי עליו להגביר	4914
חיילים נגד היצר ותעתועיו, המקטין והמצמצם ומטשטש את ערך החטא.	4915
על האדם להגדיל את עוצם החטא ותוקפו, להזהיר את עצמו על מרירות החטא, להבהיר לעצמו את כל	4916
כיעורי החטא ותוצאותיו, ואם בכל זאת יחטא האדם, אז אסור להעמיס על עצמו הרגשת המיאוס ואפס	4917

תקווה, אלא שצריך להלקותו מתחילה מן הקלים, ועם הפוגת החרטה הראשונה הטבעית, הוא מוכן כבר	4918
לעיון של כובד ראש, מפני אימתו ובושתו מפני אורו של השי"ת, אז אפשר להתחיל לאט לאט להלקותו מן	4919
החמורים, ולהכניסו לטרקלין התשובה האמיתית של ההזדככות הנאמנה והטהורה היא ההיכנעות לאורו	4920
יתברך.	4921
וכן מצינו אצל קין שעשה תשובה ונמחל לו רק מחצה, ולכאורה תמוה למה לא נמחל לו הכל, אך לפי	4922
שתחילת החרטה של קין לא היתה מפאת אור התשובה הגמורה, אלא שפעלה כאן החרטה הטבעית, היתה	4923
כאן תגובה חיצונית על העבירה שזיעזעה את מוסדות הארץ מתחתיו, שכולם היו מתחבאים ובורחים מפניו	4924
בצווחה, סורו מעל רוצח זה הורג אחיו (שמו"ר), כל תנאי חייו הטבעיים נעשו עליו קשים, החיים	4925
הטבעיים ויחסי בנ"א אליו נעשו עליו כבדים, אבל לא מתוך ההכרה ששפיכת דמי אחיו פגעה כביכול	4926
בדמות דיוקנו של הקב"ה, אם כן היתה כאן רק תשובה 'למחצה'.	4927
ויצא קין מלפני ה' כגונב דעת העליונה כמפריס וכמרמה את בוראו (ב"ר כ"ב כ"ח), ובהתאם לדרגת	4928
תשובתו נמחל לו רק המחצה, ולכן קנס עליו הקב"ה 'גלות' ועוד האריך ימיו כדעת חז"ל (רמב"ן ד' י"ז.	4929
הראב"ע ט"ו), עד כדי תשכ"ו שנה יותר על חיי אביו ומת מתוך המבול, וכל זאת כדי שע"י אורך הגלות	4930
ומשך אריכות הזמן יעשה תשובה אמיתית, שיביין לכל עומק הפגמים וההריסות שגרם בחטאו לכל	4931
העולמות, ואז עם הכרה זו והתשובה השלמה תבוא גם הכפרה השלמה.	4932
והלך מרעיונו הוא, שעל האדם להתלמד את חכמת ההבחנה בין החרטה שהיא 0 פרי 0 החטא 0 והמשכן,	4933
0 ובין 0 החרטה שהיא פרי ההיכנעות האמיתית של הנפש השואפת להיטהר ולהזדכך באמת, וכן בהיותנו	4934
בתפקיד של הזרכת תלמידים בכדי להעלותם מפגימותיהם, לדעת איך להלקותם למען נקותם מן הקל אל	4935
החמור, כדרך הנהגת השי"ת כאומרו והלכת בדרכיו. (תורת הנפש).	4936
	4937
מאמר קיא	4938
וקוץ ודרדר תצמיח לך ואכלת את עשב השדה (בראשית ג' י"ח).	4939
איתא בגמ' בשעה שא"ל הקב"ה לאדם הראשון קוץ ודרדר תצמיח לך זלגו עיניו דמעות, אמר לפניו	4940
רבש"ע אני וחמורי נאכל באבוס אחד, כיון שאמר לו בזיעת אפך תאכל לחם נתקררה דעתו (פסחים	4941
קי"ח.). כדאי לנו להתעמק בסיבת הדבר שזלגו עיניו של אדה"ר דמעות, ונראה שעומק צערו היתה לא רק	4942
על הטירחה היתירה שנתרבה לו, אלא על האי שופרא דבלי בעפרא, על יופי הנשמה והשכל שעכשיו	4943
מוכרחים להשתעבד לצורכי הגוף, לא רק מלאכות מרובות נתחדשו בעולם, אלא מלאכות שיש בהם	4944
חכמה, שהרי עתה מוכרח להתאמן במלאכות החרישה והזריעה למיניהם, כל מין מתי זורעים אותו ואין	4945
מעבדים אותו, ואחרי השלמת כל המלאכה והחכמה אין בידו אלא אוכל חומרי.	4946
זהו שחרה לאדם הראשון, אשר מקודם כל תפקידו היה רוחני בלבד, נהפוך הוא ונעשה תכלית החמריות,	4947
שכל חכמתו עלולה להבלע בחומר, וכהרף עין שתוחב מאכלו לתוך בית הבליעה, נאבד פרי יגיעת	4948
מחשבתו ולא נשאר כלום מכל יגיעו, וזהו באמת מדרגת חמור שהרי אין יתרון מכל חכמתו, וזהו שאמרו	4949
חז"ל (שבת ל:): שעתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות, שלא יצטרך להשתמש בשכלו לצרכיו	4950
החומריים, ויוחזר למצב של קודם החטא שהיו מלאכי השרת צולין לו בשר ומוזגין לו יין (סנהדרין נט:),	4951
שלא להתבטל עבור מזונו אפילו רגע.	4952
באמת היה לו לאדם הראשון להצטער על אשר התגשם כבעלי חיים, שהרי מזונו קודם החטא היה רוחני,	4953
ועכשיו נעשה לו טבע ומתענג ממאכל מגושם אשר גם חמורו נהנה ממנו, ואחרי כל זה יש להבין איזה	4954
נחמה מצא באכילת לחם דוקא, שעל ידה נתקררה דעתו של אדם הראשון?	4955
ונראה שהענין הוא, שאם היה אוכל עשב או תבואה בלתי מתוקנת, לא היתה בה שום צד קדושה והיה	4956
לגמרי חומרי, אבל עכשיו שעליו לתקן מאכלו בדישה ומריחה, ולאפותו אחרי הטחינה שלש אותו במים	4957
ועושה ממנו עיסה, הרי בזה נתחייב בתרומות ומעשרות והעיסה נתחייבה בחלה, בזה נתקררה דעתו של	4958
אדם, שהרי עכשיו יהיה בכוחו להעלות את החומר שבאוכל לקדושה, וכבר אמרו חז"ל (ב"ר א' ו'),	4959
שהעולם נברא בזכות החלה שנקראה ראשית ובזכות המעשרות שנקראו ראשית, וכונתם שכדאי להקב"ה	4960
בריאית הארץ וצמחיה בשביל שיתקיים בפירותיה קשר רוחני לאדם.	4961
מכל זה אנו מבינים כמה יש להצטער על העול הכבד של גשמיות שמוטל על שכמנו, שכשהיתה היהדות	4962
על תלה באירופה היתה ההוצאה קטנה וההכנסה גדולה, ההשגות הגשמיות היו פעוטות ולפיכך השגות	4963
ברוחניות היו עשירות, כיום ההוצאה על האבוס תופס מקום חשוב יותר, ועל כן צריכים להגדיל העושר	4964
הרוחני על ידי ריבוי תורה ומוסר במדה הכי גדולה, והעיקר בכח הרבים שזה מה שהניחו לנו מן השמים	4965
מקום להתגדר.	4966

והנה עוברים עלינו זמנים מסוגלים להשגת השלימות, כמו ראש השנה ויום הכפורים, תקופה שהעונג שלה היא שבירת המדות ושאיפה למעלות ולשקידת התורה, אם בכל זאת רואה שאחר כך שוב מתעורר	4967
אצלו הנטיה לקנאה תאוה וכבוד, הלא צריך היה שיזלגו עיניו דמעות, אבל האדם מה עושה? הוא מתחבא ומתעלם מהשגתו וחוזר למרוצת הרגלו לעול הטבע, משלים הוא עם גורלו להתענג בתענוגי חמור ואוי לאותה בושה.	4968
אחרי שנתקררה דעתו של אדם באכילת לחם במקום עשב, אומר ר' לוי שלא היה כדאי לו החליפין, וזה בודאי צריך ביאור, והכונה היא שהאדם לא מסתפק באכילת לחמו כדי שובעה, אלא שבא ליפות את לחמו ולפתח את החומר ברוב עבודה עד שמסיח דעתו מהתכלית המבוקש, והתוצאה כמאמר החובת הלבבות כל שנתוסף העולם ישוב נתוסף השכל חורבן (פ"ר שער הפרישות), כי במעט חומר היה מספיק לו להחיות נפשו, ובשאר זמנו היה פנוי לעבודת בוראו אשר בשבילה נברא.	4969
אבל האדם יותר מדי מתעסק בהכשרת הלחם שיהיה נאה ומהודר, ומשקיע רעיונותיו בגינוני החומר בהשגת המותרות ומעדני העולם, וחושב שבזה עולה הוא על בעלי חיים שכל השגתם אינה אלא אכילת עשב, על כן אומר ר' לוי שבמצב כזה נוח היה לו אם היה עומד בקללתו, כי אם האדם ישתקע בשיפור לחמו אין לך ירידה גדולה מזו, שהרי אז הוא באמת עבד לחומריות ואין בינו לבין החמור ולא כלום, כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם. (המוסר והדעת).	4970
	4971
	4972
	4973
	4974
	4975
	4976
	4977
	4978
	4979
	4980
	4981
	4982
	4983
מאמר קיב	4984
בזעת אפיך תאכל לחם עד שובך אל האדמה כי ממנה לקחת כי עפר אתה ואל עפר תשוב (בראשית ג' י"ט).	4985
פליאה גדולה ועצומה נראה בהבריאה, האדם בחיר היצורים ותכלית הבריאה, משונה שינוי גדול מכל הנבראים לגריעותא, כל הבע"ח מיד כשנולדים כמעט ולא חסר להם מאומה מטבעם ושלימותם, שור בן יומו קרוי שור (ב"ק סה:), והאדם כמעט שאין להכירו בתחילת יציאתו לאויר העולם, כולו תלוי לחסד אחרים, החוה"ל (שער ב' פ"ה) אומר מחסדי השי"ת ששכלו חלוש בעת ההיא, שאילולי היה שכלו בשלמות לא היה יכול לסבול את זה, שצריך לכל תנועה לאחרים שישמשוהו והיה מת מאותן יסורין. וכן בסדר התפתחותו, שנים רבות עוברות עליו עד שהוא בא לאיזה מצב כל דהו, והרי השאלה גדולה מאוד, וכי בשביל שהוא צלם אלקים תכלית הבריאה כולה, מפני זה יגרע חלקו משאר הנבראים, הרי הקושיא חמורה כ"כ עד דלית נגר ובר נגר שיפרקינה, ובכלל כשמתבוננים במצב האדם מתעוררת לנגד עינינו שאלה גדולה, מה כל ענין העמל שאנו רואים אצל האדם, כל ימי חייו חי חיים של עמל, כל בעל חי הרי הוא חי חיים של תענוג, לא נראה בו כלל ענין העמל, מעולם לא ראיתי שועל חנוני וארי סבל (קידושין פב.), וכן הוא פשוט למה נבראה הבריאה אם לא לתענוג, וכשאנו באים אצל האדם שהוא כתר הבריאה, אנו רואים ההיפוך לגמרי כל חייו רק צער ועמל.	4986
אמנם יש גזירה של בזיעת אפיך תאכל לחם, אבל מצד זה היה סגי שיעמול פעם אחת לאיזה זמן וחסל ואח"כ לחיות חיי עונג, ולבסוף רואים אנו כי אדרבה רובא דרובא מימי חייו, הוא עמל ונותן נפשו בכפו עד שמשגיג מה, הרי זו פליאה גדולה מאוד, לכה"פ היה צריך להיות מחצה על מחצה, מחצה עמל ומחצה עונג, גם זה לא אלא כל חייו הולכים וכלים רק בעמל.	4987
עוד יותר כשסוף כל סוף אחרי כל העמל בא לו ליהנות במאומה, נוטל אוכל ומגיע לתוך מעיו, לא הספיק ליהנות עד שיצא שכרו בהפסדו, והאוכל אינו עולה יפה וחסל עם כל ההנאות שלו, זהו מצב האדם וכן הוא בכל עניני העולם, שכשמעמיקים בענין רואים שכל ימי חייו של אדם הולכים וכלים רק ביגיעה ועמל, כאלו שלזה נברא האדם רק בשביל העמל והיגיעה, לא שהוא עמל כדי לאכול אלא העיקר הוא העמל, והענין נפלא מאוד מה נשתנה האדם הגדול מכל הנבראים?	4988
כן כשנשקיף על מצב הרוחני של האדם נראה בו כמו כן ענין זה, שכל מצבו גם ברוחניות הוא רק יגיעה ועמל, רק לשום נפשו בכפו על כל דבר קטן, כשמתבוננים במעשה קרח הרי חז"ל תמהו ואמרו קרח שפקח היה מה ראה לשטות זה (במ"ר י"ח ז'), אבל סוף סוף הרי נכשל בענין של כבוד בהמי כבוד פשוט, וכן במעשה המרגלים.	4989
הרי שגם כשזוכים להיות מדור המדבר במצב רם ונשא שכזה, עוד עליו ליגע ולעמול שלא להכשל בכבוד פשוט, וכשמסיחים דעת מזה לרגע הסכנה גדולה, ונופלים בבור שחת של דברים פשוטים כ"כ, הרי דבר זה נורא נוראות! והוא עוד יותר מציורו של החוה"ל, שלו היה התינוק מכיר איך שאמו צריכה לקנחו לא היה יכול לסבול את זה, במדרגה כזו של דור המדבר לא יהיו בטוחים עדיין מדברים פשוטים ונמאסים כמו אלה, אלא לעמול על זה בכל היגיעה, כאילו כל מצבו של אדם גם ברוחניות רק עמל ויגיעה.	4990
	4991
	4992
	4993
	4994
	4995
	4996
	4997
	4998
	4999
	5000
	5001
	5002
	5003
	5004
	5005
	5006
	5007
	5008
	5009
	5010
	5011
	5012
	5013
	5014
	5015

הענין מקיף כ"כ עד שמצינו בחז"ל (סוטה לה.) טענה על דוד המלך ע"ה שהתבטא פעם אחת זמירות היו	5016
לי חקיך, החוקים היו אצלו כמו שהולכים לריקוד, ולמה לא? עליו גדול היה, כשרון של מלאך, עמל ויגע	5017
בכל היכולת, ולמה לא יהיה אצלו זמירות היו לי חקיך, ומצינו שאמר לו הקב"ה אתה אומר זמירות היו לי	5018
חוקיך, חייך שאתה נכשל בדבר שתינוקות של בית רבן יודעים, וטעה בפסוק מפורש בתורה, ולבני קהת	5019
לא נתן כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו.	5020
משום שכן הוא המציאות שזמירות אין בכלל, ואף במצבו של דוד המלך ע"ה לא היה רשאי לומר זמירות	5021
היו לי חקיך, עד כדי כך כל המציאות של האדם הוא רק יגיעה ועמל, עמל ועמל שום תענוג ושום הנאה	5022
אין, ובודאי שגם משרע"ה במצבו ג"כ לא היה רשאי לומר זמירות היו לי חקיך, משום שהיסוד הוא רק	5023
יגיעה ועמל, הרי כל אלה שאלות גדולות עד מאוד?	5024
החסיד לוצטו בדע"ת כתב וז"ל, אמר השכל היסוד הא' שעליו נבנה כל הבנין הוא, שרוצה העליון ב"ה	5025
שיהיה האדם משלים את עצמו ואת כל הנברא בשבילו, וזה עצמו יהיה זכותו ושכרו, זכותו לפי שנמצא	5026
הוא מתעסק ויגע להשיג השלמות הזו, וכשישיגה יהיה נהנה רק מיגיע כפיו וחלקו מכל עמלו, ושכרו	5027
שהרי סוף סוף הוא יהיה המושלם ויהיה מתענג בטובה לנצח נצחים.	5028
ביאור הדברים, היסוד הגדול המקיף והכולל הוא, שרצה הקב"ה לברוא את עולמו במדת הדין, סוד הענין	5029
הוא שמדת העוה"ז היא במדת הדין, אין משיגים כלום אלא במדת הדין, כל משהו צריך להיות בשכר ולא	5030
בחנם, בשכר הוא ע"י יגיע כפיו לא נהמא דכיסופא, וזה הסוד של יגיעה ועמל שאנו רואים על כל צעד	5031
ושעל משום שבחנם אין כלל, כל מדת עוה"ז היא רק יגיעה ויגיעה לא תענוג והנאה, תענוג והנאה אינו	5032
ממדת עוה"ז כלל זה כבר ממדת עוה"ב, שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, והענין כ"כ מקיף עד שאין בעוה"ז	5033
אף חוט כל דהו שאינו ביגיע כפיו כולו יגיעה ועמל.	5034
האדם הגדול עליו להשלים את עצמו דוקא על ידי יגיע כפיו, סוד זה של משלים את עצמו הוא כל כך	5035
מקיף, עד שמשנער ממעי אמו כבר עליו להיות משלים את עצמו, וזה הסוד מה שהאדם נברא כל כך חסר	5036
עד שכמעט כלום אין לו, שמתחילת יצירתו כבר עליו להיות משלים את עצמו, וזהו העמל המקיף כל כך	5037
את חיי האדם, שזהו סוד הבריאה דוקא במדת הדין, דוקא על ידי יגיעה ועמל להיות משלים את עצמו,	5038
עמל ויגיעה זה יסוד הבריאה, שלא לעמול שלא ביגיע כפיו זה ליכא כלל בהבריאה, זמירות היו לי חקיך	5039
זה אינו ממדת עולם הזה זהו ממדת עולם הבא.	5040
על דרך זה צריכים להבין מה שאמרו חז"ל בגמ' (סנהדרין צט:), אמר ר"א כל אדם לעמל נברא, לא כמו	5041
שמבינים שצריכים לעמול כדי להשיג, אלא פשוטו כמשמעו זה התכלית לעמל נברא, זה כל מציאותו רק	5042
עמל ותו לא, משום שרצה הקב"ה לברוא את עולמו במדת הדין, דוקא יגיע כפיו רק עמל, איני יודע אם	5043
לעמל פה נברא אם לעמל מלאכה, הרי היה הוה אמינא לומר שבעמל מלאכה הכל נגמר, כ"כ גדול הוא	5044
העמל מדת הדין.	5045
מספיק לנו לדעת גודל הענין של עמל מהו"א של הגמ' כי עמל מלאכה בלבד הוא התכלית, והיינו דאמר	5046
רבא כולהו גופי דרופתקי נינהו, טובי' לדזכי דהוי דרופתקי דאורייתא, ופרש"י דרופתקי טרחנים, טובי'	5047
לדזכי אשריו למי שזכה והיה עמלו וטרחו בתורה, סוד גדול הוא ענין של אדם לעמל יולד ונהנה מיגיע	5048
כפיו, שמדת הבריאה היא מדת הדין. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' ח"ב).	5049
	5050
מאמר קיג	5051
בזעת אפיך תאכל לחם עד שובך אל האדמה (בראשית ג' י"ט).	5052
מאחר שמזונותיו של אדם קצובים לו מן השמים, ופרנסתו היא נס כקריעת ים סוף, א"כ למה עמס השי"ת	5053
על האדם עול ההשתדלות בדרך ארץ? ידוע שעונשי הקב"ה לא בדרך נקמה ח"ו, אלא בדרך לימוד לתקן	5054
החטא, וחטא אדה"ר היה שחפץ לדעת גם את הרע, ובזה הוציא את עצמו ממדרגת ג"ע שבה נתן ממשות	5055
רק לרוחניות הזכה, והוריד את עצמו לעוה"ז לראות ממשות בטבע ובגשמיות, וע"כ ראה חכמתו ית'	5056
שתיקונו הוא, אשר בהיותו בתוך הסתר זה, בתוך ההשתדלות ביגיע כפיו על פי דרך הטבע, יתעלה	5057
להבחין בלבבו את ביטול דמיון הטבע, ואת אמיתת השגחתו יתברך.	5058
בענין זה כתב הגרש"ז זצ"ל בכתביו, שמשא ההשתדלות נתן השי"ת על האדם לנסיון, כי הנה שמהו	5059
השי"ת בעולם אשר השגחתו ית' בהסתר, ולמראה עיניו נראה כאילו הוא השולט בכל עניני פרנסתו	5060
ועסקיו כרצונו, אמנם בתוך הסתר זה עליו להתעורר להכיר בתוך לבבו, ולהראות במעשיו כי אין ממשלה	5061
לטבע כלל והכל אך ורק מיד ה', ואין דבר קטן וגדול שנעשה בלי גזירתו ית', וגם בעשותו ההשתדלות	5062
הטבעית, ידע ברור בלבבו כי אין במעשיו כלום, ורק רצונו ית' הוא הגורם, ובזה יגלה השגחתו ית' בתוך	5063
הסתר דרך ארץ, פי' שיקדש השי"ת בהכירו כבודו במקום שהוא בהסתר.	5064

אמנם נסיון זה הוא מן הקשים ביותר, כי הוא בכלל הענינים אשר החומר היפך הצורה, שחומר המעשה בחיצוניותו מתנגד לכונה הרוחנית שבלב העושה אותו, וכן בזה הלא מעשיו בדרך ארץ בחיצוניותם, הם מעשה השתדלות ע"פ דרך הטבע, ואם גם בשעת מעשה יכיר בלבבו את השגחתו ית', מכל מקום הסכנה קרובה מאוד שתכריע החיצוניות את כונתו הטובה וישאר טבעי ומגושם, אם לא יתחזק כנגדה בכל כחו בהתבוננות הבטחון והאמונה.	5065
איך יעמוד בנסיון זה, בעשותו תורתו עבודת רוחניותו קבע, ומלאכתו הטבעית עראי, פי' שימעט ככל האפשר את צרכיו הגופניים ואת השתדלותו עליהם, וגם בעסקיו שעושה לא תהיה דאגתו שמא לא יצליח בהם, כי הלא ההצלחה היא מה', אלא דאגתו תהיה תמיד שמא יפריעו לו בתורתו ובעבודת השי"ת.	5066
כתב עוד הגרש"ז זצ"ל, בשפלות מי שלא יתבונן בהשגחתו ית' שהוא כמו בבחינת בהמה, כי הרי ממותרי האדם מן הבהמה הוא, שהבהמה יודעת רק המסובב והאדם מכיר גם את הסיבה, ומעתה נתבונן נא הנה הכרת השגחתו ית' היא הכרת הסיבה הראשונה לכל הסיבות, וא"כ מי שלא הגיע לה הריהו מצד זה כבחינת בהמה, השי"ת יצילנו מכל שפלות ופחיתות, ויזכך מחשבותנו וישא את לבבנו אליו אכ"ר.	5067
(מכתב מאליהו ח"א).	5068
	5069
מאמר קיד	5070
בזעת אפיך תאכל לחם עד שובך אל האדמה (בראשית ג' י"ט).	5071
כל הצורך להשתדלות בענינים הגשמיים ע"פ דרך הטבע, בא מתולדת חטא אדה"ר שנאמר בזעת אפיך תאכל לחם, מפני שבחטאו ירד למדרגה גשמית כזו, אבל קודם החטא כשהיה במדרגה רוחנית עליונה מדרגת ג"ע, היו כל צרכי גופו באים אליו ממילא.	5072
וכן מפורש בילקוט ויניחיהו בגן עדן לעבדה ולשמרה, שמא תאמר יש מלאכה בגן עדן לפתח ולשדד את האדמה, והלא כל האילנות נצמחין מאליהן, או שמא תאמר יש מלאכה בג"ע להשקות את הגן, והלא נהר יוצא מעדן להשקות, אלא לעבדה ולשמרה לעסוק בדברי תורה ולשמור מצוותיה, וכן אמרו ז"ל מלאכים צולין לו בשר ומוזגין לו יין, וכיון שכל ענין ההשתדלות אינו אלא קללה, ולא נתנה בו התורה שיעור, א"כ הלא טוב לאדם שיפחית לעצמו מן הקללה כמה שאפשר כן אמרו הרבה גדולים.	5073
וז"ל (מסילת ישרים כ"א), הבטחון הוא שישליך על ה' יהבו לגמרי, כאשר ידע כי ודאי א"א שיחסר לאדם ממה שנקצב לו, וכמ"ש ז"ל מזונותיו של אדם קצובין, וכבר היה האדם יכול להיות יושב ובטל, אם לא שקדם הקנס בזעת אפיך תאכל לחם, ע"כ חייב האדם להשתדל איזו השתדלות כמס שפורע, וכיון שהשתדל הרי יצא ידי חובתו, ואינו צריך לבלות ימיו בחריצות והשתדלות, הדרך האמיתית הוא עושין תורתו עיקר ומלאכתו טפלה, כיון שעשה אדם קצת מלאכה משם והלאה אין לו אלא לבטוח בקונו, ואז תשאר דעתו פנויה ולבו מוכן לחסידות האמיתית ולעבודה התמימה.	5074
אמנם רוב בני אדם וגם אשר יחשבו עצמם למאמינים ובעלי בטחון אין עושין כן, אלא עוסקים בהשתדלות הטבעית בכל יכולתם ומעיינים בשכלם, ומדייקים ומעמיקים לחשוב בפרטי ההשתדלות בסיבות אשר לפניהם, ואח"כ יזדרזו בכל יכולתם וגם ילחמו את חבריהם בכל עוז, עד שברוב עמל יראו להוציא לפועל את כל פרטי מחשבותיהם, זה לא כבר נשמע פתגם כזה לא הנחנו כלום למקרה, פתגם של גאווה של אפיקורסות ועבודה זרה, האם אין ראוי שגם המאמינים בהשתדלם בכל יכולתם בהשתדלות הטבעית, יחשדו את עצמם כי גם בלבם מן הכפירה אשר יוכלו בהשתדלותם לשלוט במקרים ולנהלם לאשר יחפצו.	5075
אמנם המתחזק ברוחניות, וברוב התלהבות והתפעלות ישליך כמעט כל השתדלות ממנו, הנה גם בזה סכנה לפניו כי ההתפעלות עוברת חיש מהר, ואם השי"ת מנסה אותו ולא ישפיע לו את פרנסתו ע"י הסיבה הקטנה אשר הכין, אולי ח"ו לא יעמוד בנסיון ויתחרט על מעשהו ועל אשר מיעט בהשתדלות, ויתהה על הטוב אשר עשה וירבה לחטוא, ע"כ צריך האדם לשקול אורחותיו למעט בהשתדלות כפי ערך מדרגתו, כפי אשר יוכל שאת גם אם לא יזכה להצליח בגשמיות על פי ההשתדלות המעוטה שהשתדל.	5076
ומשקל זה צריך להיות בדקדוק עצום ודיוק רב, כי משני הצדדים היצר יארב עליו, אם ירבה בהשתדלות מכפי ערך אמונתו הרי יכפור, ואם ימעט מכפי ערכו יבוא לתהות על הראשונות וגם יכפור אח"כ, והמשקל בזה דק מאוד ואי אפשר להגיע בו אל הנקודה האמיתית, אם לא מתוך יראת שמים טהורה המצלת מן הנגיעות. (מכתב מאליהו א').	5077
	5078
מאמר קטו	5079
בזעת אפיך תאכל לחם עד שובך אל האדמה (בראשית ג' י"ט).	5080
הנה המדרגה הגבוהה היא כשעושה מעשים גשמיים וטבעיים, ולבבו יכיר כי הכל בא אליו אך מאתו ית', אמנם גם בזה יש ב' מדרגות, כבר כתבנו במקום אחר בשם מו"ח ז"ל ציור, כמו האדם שמסתכל דרך חור	5081
	5082
	5083
	5084
	5085
	5086
	5087
	5088
	5089
	5090
	5091
	5092
	5093
	5094
	5095
	5096
	5097
	5098
	5099
	5100
	5101
	5102
	5103
	5104
	5105
	5106
	5107
	5108
	5109
	5110
מאמר קטו	5111
בזעת אפיך תאכל לחם עד שובך אל האדמה (בראשית ג' י"ט).	5112
הנה המדרגה הגבוהה היא כשעושה מעשים גשמיים וטבעיים, ולבבו יכיר כי הכל בא אליו אך מאתו ית', אמנם גם בזה יש ב' מדרגות, כבר כתבנו במקום אחר בשם מו"ח ז"ל ציור, כמו האדם שמסתכל דרך חור	5113
	5114

המפתח אל תוך הבית ורואה עט כותבת, ומפני שהחלל קטן רואה רק את העט ולא את האדם הכותב, אבל	5115
אם הפתח פתוח רואה שהאדם הוא הכותב ולא העט עצמה, כך העוסק במעשים טבעיים, יש אשר יראה	5116
רק את הטבע וחושב שהיא הפועלת, אבל מי שפתח האמת פתוחה לפניו רואה שהקב"ה הוא העושה,	5117
והטבע הינה בידו כעט ביד הכותב.	5118
אבל יש מדרגה גבוהה מזו, היינו שרואה שהסיבות ביד ה' אינן כעט ביד הכותב, כי העט על כל פנים כלי	5119
כתיבה היא ביד הכותב, אבל הסיבות אין ואפס הן ואין הקב"ה משתמש בהם, אלא הוא עושה הכל בלי	5120
אמצעיים וכלים, ומה שאנו רואים כסיבות אין זה אלא טשטוש בכח הראיה שלנו, לפי זה האדם העוסק	5121
במעשים טבעיים, שמצווה הוא לעסוק בהן כמש"כ בזעת אפיך, אם הוא בעל מדרגה הנמוכה יבחין שהוא	5122
עוסק באחת המצוות השכליות, שהשי"ת צוהו לעסוק בסיבות אשר בהן יגיע אל הצריך לו.	5123
אבל בעל מדרגה גבוהה יבחין שעוסק במצוה שהיא מן החוקים, כמו פרה אדומה שהיא נגד שכל האדם, כי	5124
יודע שהסיבה היא אפס ואין, ואין שום מהלך שתצאנה ממנה התוצאות, כי הקב"ה הוא העושה ואינו	5125
משתמש בכלים כלל, וכל עניני הסיבות אינן אלא נסיונות לנו. (מכתב מאליהו ח"א).	5126
	5127
מאמר קטז	5128
בזעת אפיך תאכל לחם עד שובך אל האדמה (בראשית ג' י"ט).	5129
בשתי השקפות יסודיות אפשר להסתכל על כל דבר וכל מעשה, בהשקפה עילאית אמיתית, ובהשקפה	5130
חומרית אשר בשקר יסודה, למשל האכילה היא מעשה חומרי ותאווני בהשקפה הנחותה, אבל בהשקפה	5131
הרוחנית השלחן מזבח, והאכילה הקרבת קרבן, כיצד אכילתו של האיש הקדוש האמיתי היא בבחינת	5132
קרבן, כי הוא לא היה חפץ להתקרב אל הגשמיים כלל, ועושה זאת רק לשם שמים בהכירו שרצון השי"ת	5133
הוא, נמצא שאכילתו קרבן ממש שמוסר את נפשו ורצונו לשי"ת, ובמעשה האכילה שלו לבו נקי מכל	5134
חומריות.	5135
וכן בענין השתדלות הפרנסה, האיש החומרי מוצא בה הזדמנות להתגאות ולהתפאר, ולבוא למדת הכפירה	5136
ח"ו לומר כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, אבל בהשקפה רוחנית ענין זה הוא מעשה עילאי מאוד,	5137
האיש שהגיע להשקפה אמיתית, בהרגישו שהוא שרוי בתוך ההסתר וחושך שנוצרו על ידי חטא אדם	5138
הראשון, מוצא במעשה חומרי זה הזדמנות נפלאה להאיר בו האמונה הטהורה, ומתדבק בשי"ת בהכרה	5139
שהוא הנותן כח לעשות חיל.	5140
הוא מכיר תוך כדי מעשיו, כי כל כחו וגם המעשה עצמו ומחשבתו ועצתו והכנתו אליו הם אך ורק מעשה	5141
ה', ואין לאדם אלא כח הבחירה בלבד, וגם זה ניתן לו משמים, וניתן לו אך ורק עד כמה שנוגע להבחנה	5142
בין טוב לרע, את כל הכוונות האלה הוא מגביר בלבד, תוך כדי מאבקו בנסיון הקשה של רדיפת פרנסתו,	5143
שמושכת את לבו בכיוון ההפוך, נמצא שזה חורש וזורע וכן זה, ובחיצוניות מעשיהם אין לראות כל	5144
הפרשה ביניהם, אך הצדיק לוחם מלחמה רוחנית גדולה ומתקן בזה כל העולמות, ומייחד יחודים לקונו,	5145
הפך הרשעים שמפרידים בגאווה בין העולם ובין קונו ית"ש. (מכתב מאליהו ח"ג 154).	5146
	5147
מאמר קיז	5148
בזעת אפיך תאכל לחם עד שובך אל האדמה (בראשית ג' י"ט).	5149
איתא בתו"כ (ויקרא ה'), ר' יוסי אומר אם נפשך לדעת מתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא, צא ולמד	5150
מאדם הקדמוני שלא נצטווה אלא על מצוה אחת בלא תעשה אחת ועבר עליה, ראה כמה מיתות נקנסו לו	5151
ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף דורותיו, וכי איזו מדה מרובה מדת הטובה או מדת פורענות? הוי אומר	5152
מדת הטובה, ואם מדת פורעניות מועטת הרי כמה מיתות נקנסו לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל	5153
הדורות, השב מן הפגולין והנותר והמתענה ביוה"כ, עאכו"כ שמזכה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד	5154
סוף כל הדורות.	5155
כמה עולמות של עונג ועידון הכין הקב"ה לאדם עם בריאת שמים וארץ, וכמה נענש לאחר שחטא בעץ	5156
הדעת, נתמעטה קומתו ודמותו ונתקלקלה כל הבריאה, נתקללה האדמה שתצמיח קוץ ודרדר, והאדם יוציא	5157
ממנה את לחמו בזיעת אפן, ולא לבד חטאו של אדה"ר גרם שהעולם יתקלקל, אלא חטאו של כל יחיד	5158
ובכל הדורות משחית ומקלקל בעולם, כמו שמצינו בקין שעל ידי חטאו הוסיף העולם להתקלקל, ככתוב	5159
כי תעבוד את האדמה לא תוסיף לת כחה לך.	5160
מובן איפוא כמה נתקלקל העולם וירד ערך הבריאה עד דור המבול, ולא איש אחד ולא דור אחד אלא	5161
עשרה דורות, דור אחר דור היו מכעיסים ובאים עד שנגזר עליהם ועל כל היקום עליה, והנה רואים אנו	5162
שבכ"ז גם לאחר הקללות והירידות האלו, היו להם לדור המבול עוד שפע רב של טובה שאי אפשר	5163
לתארה, אמרו במדרש (ב"ר פל"ד), אמר ר' אחא מי גרם לדור המבול שימרדו, שהם זורעים ולא קוצרים	5164

יולדים ולא קוברים, בזה שהיו זורעים היה הכל גדל מאליו בלא שום טורח, עד שהיה מתבשל מאליו וראוי מיד לאכילה.	5165
וכן היו יולדים ולא מתו בניהם קודם זמנם, ומוסיף ר' יצחק אחת לארבעים שנה היו זורעים, ומהלכים מסוף העולם ועד סופו ותולשין ארזי לבנון בהליכתם, והיו אריות ונמרים חשובים בעיניהם כנימא בבשר, ר' לוי אמר לג' ימים היתה אשה מתעברת ויולדת ורבנן אמרי ליום אחד, וא"ר לוי כשהיתה יולדת ביום היתה אומרת לבנה צא והבא לי צור לחתוך טיבורא דילך, בלילה היתה אומרת לבנה צא הדלק לי נר לחתוך טיבורא דילך.	5166
מעתה הרי הדברים ק"ו, אם בדור המבול לאחר כל הקללות והירידות בבריאה, עוד נמצא העולם במצב נפלא כזה, א"כ איזו צורה היתה לעולם בדורות שלפניהם שעדיין לא הגיעו לירידה והשחתה כזו, ובדור לפני לפניהם עד לדורו של אדה"ר יציר כפיו של הקב"ה, וכל זה לאחר החטא של אדם הראשון, ומכאן אפשר ללמוד על אחת כמה וכמה מה היתה צורת העולם קודם שחטא אדם, בעת שהבריאה היתה בשלימותה כפי שברא אותה השי"ת, ולא היו בה שום קללה ושום רעה, הרי ודאי שאין בכח אנוש לקבל כל מושג כמה מן הברכה והאושר.	5172
וכל העולמות והעידונים המרובים והנפלאים האלה עוד לא הספיקו בשביל האדם, עד שנטע לו הקב"ה גן בעדן, שתי בחינות מיוחדות הן גן לחוד ועדן לחוד, כמ"ש ויטע ה' אלקים גן בעדן, כלומר שבתוך עולם העדן שכולו עונג ועידון בלי שום תוספת לווי אחר, נטע הקב"ה בשביל האדם גן, היינו עוד סוג מיוחד של תענוגים מלבד העולם של עדן.	5173
והנה לאחר שחטא אדה"ר ועבר על מצות לא תעשה שנצטווה שלא יאכל מעץ הדעת, נטרד וגורש מהגן והעדן ומכל התענוגים המופלאים ויצא נזוף ומנודה, נתמעטה קומתו וצורתו ושל כל מין האנושי ושל כל הדורות אחריו, ואיתו נתקללה כל הבריאה שתעלה קוץ ודרדר, וגם נטלו ממנו חיי עולם והוטלה עליו קללת המות, ויצאה הגזירה כי עפר אתה ואל עפר תשוב, וכל העונשים והמיתות האלו לא על אדה"ר לבדו נקנסו ולא למשך זמן מסוים, כי אם לו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות, הרי כמה גרם חטא קל אחד של אדה"ר.	5174
ומכאן נוכל ללמוד גם גודל מתן שכרן של מצות, אף אם רק נשוה את מדת הטוב למדת פורענות, כמה ראוי להיות שכרו של אדם כשמקיים ציוויו של מקום ואינו עובר על אזהרה אחת של ל"ת, ושכר זה אינו בדין שיתחיל מהעולם הזה שלנו, אלא מהגן והעדן שהושכן בו אדה"ר שזה היה בבחינת עוה"ז שלו, כי הלא צריך להשתלם לו הכל במדה טובה שקיים את מצות השי"ת, כנגד מדת פורענות שהביא עליו אדה"ר ע"י חטאו, והכל יש לתת לא לשעה ולא לדור אחד, כי אם לדורי דורות ולנצח, כשם שנקנס אדם הראשון בעונשים לדורי דורות.	5175
וזהו מה שאמר ר"י בתורת כהנים, אם נפשך לדעת מתן שכרן של מצות צא ולמד מאדה"ר, אם על עבירה אחת של אדה"ר כך, שהפסיד את כל העולמות של גני העדן שלו עם כל עדוני הבריאה, ובאה עליו קללת המות על הפחז והיסורין שעימה, הרי לעומת זה כמה צריך האדם לעלות בשכר קיומו אזהרה אחת, וכמה הוא מביא חיי נצח לעולם לו ולכל דורותיו אחריו, וכל מה שאמרנו הוא אם נשוה מדת הטובה למדת הפורעניות, אולם הרי אחז"ל שמרובה מדה טובה ממדת פורעניות חמש מאות פעמים, וא"כ יש לכפול את כל השכר הזה פי חמש מאות, והרי נגיע לממדים שאין כל תפיסה בהם.	5176
וכשנעמיק בזה יתבאר לנו עוד חידוש נפלא, ידוע שחטאו של אדה"ר היה דק מן הדק, שגם מלאכי השרת השכלים הנבדלים לא הרגישו בו כמאחז"ל (שבת נה), שאלו להקב"ה מפני מה קנסת מיתה על האדם? ולכאורה מה תמהו המלאכים, הלא מפורש נאמר לו כי ביום אכלך ממנו מות תמות? אלא בע"כ שבעיני המלאכים לא נראתה שום עבירה במעשה אדה"ר, ורק הקב"ה חוקר לב ובוהן כליות הוא ראה בזה חטא. ויש להבין את חטאו לא בחיוב כי אם בשלילה, שבתכיפות עלייתו של אדה"ר בשכלו והכרתו את ה' מרגע לרגע באורח חיים למעלה להשכיל, חל הפסק מה בסדר עלייתו זו, שלא עלה באותה מדה כפי שהיה ראוי לה, ומשום שהיתה לו אפשרות לעלות יותר ולא עלה בזה היה נעוץ החטא.	5177
ואם על תביעה דקה כזו נענש אדה"ר בעונשים חמורים כאלה, א"כ לעומת זה הרי גם השכר שהבאנו בחשבון על קיום אזהרת ל"ת, יש לחשב גם לגבי מעשה כזה שבעיני המלאכים לא היתה נראית בו כל מעלה, ואף באדם שהוא רע והמעשה שלו כולו רע, אלא שבעומק לבו יש עוד מקום לרדת לדיוטא תחתונה יותר, והקב"ה רואה בו שהאיט בירידתו קימעא, ראוי הוא להיות שכרו משתלם לו באותו שיעור שתיארנו, ומה נפלא הדבר, שבשלילת ירידה אף במדה דקה כזו שמלאכים אין בכוחם להשיגה, עומד אדם לקבל שכר גדול במדה כנגד מדה של עונשי אדה"ר, ולהביא חיים עידון ועידונים לו ולכל העולם כולו, ולדורותיו ודורות דורותיו עד אין סוף.	5178
	5179
	5180
	5181
	5182
	5183
	5184
	5185
	5186
	5187
	5188
	5189
	5190
	5191
	5192
	5193
	5194
	5195
	5196
	5197
	5198
	5199
	5200
	5201
	5202
	5203
	5204
	5205
	5206
	5207
	5208
	5209
	5210
	5211
	5212
	5213

והנה כל החשבונות הללו המה רק ביחס למצות ל"ת של אדה"ר שנצטוו עליה בתחלה לפני קבלת התורה,	5214
שהיה דינו כבן נח המקיים מצוה, ועאכו"כ באדם מישראל המקיים מצוה, ולא כדין בן נח שנצטוו על ז'	5215
מצות בלבד, אלא כדין שנצטוו על שש מאות ושלוש עשרה מצוות, ולא רק בחיוב אלא בשלילה, כי הרי	5216
אדם מישראל היושב רגע ואינו עושה שום דבר רע, קיים בבת אחת כל המצות ל"ת שבתורה, שהרי לא	5217
אכל פיגול, לא אכל נותר, ולא לבש שעטנז, ועוד יש לחשוב את העבירות החמורות ביותר שהרי נזהר גם	5218
מהן, כמו ע"ז ג"ע ושפ"ד ולשה"ר כנגד כולם (ערכין טו:).	5219
מעתה מק"ו המקיים באותה שעה מצות עשה אחת בפועל, אף הקלה ביותר כמה גדול שכרו, כי בקיימו	5220
מצות עשה הרי לא לבד שלא עבר על ציווי ה' באותה שעה, כי אם גם קיים רצונו ית' בקום ועשה, ולא	5221
עוד אלא שודאי לא נאבדה ממנו באותה שעה גם זכותו הגדולה, שקיים יחד עם זה כל אזהרות לא תעשה	5222
שבתורה, שהרי בזמן זה לא עבר שום עבירה, וכ"ש אם לומד תורה באותה שעה שהיא שקולה כנגד כל	5223
המצוות.	5224
כמ"ש חז"ל (ירושלמי פאה פ"א ה"א) כל חפציך לא ישוו בה, כל מצוותיה של תורה אינן שוות לדבר אחד	5225
מן התורה, נמצא שבעת עסקו בתורה כאילו קיים בפועל כל התורה כולה, המצות עשה וגם מצות ל"ת,	5226
ומי יוכל לבוא לעומק שכרו, והרי מגיעים אנו לפי חשבון זה לממדים אין סופיים, ומאבדים כל מושג	5227
במתן שכרם, וזהו מה שאמר הכתוב מה רב טובך אשר צפנת ליראיך, עין לא ראתה אלקים זולתך.	5228
(אור הצפון).	5229
	5230
מאמר קיח	5231
ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם (בראשית ג' כ"א).	5232
אחר חטא אדם הראשון כשנתערבו הטוב והרע, אי אפשר להשיג דרגת לשמה אלא בהצנע לכת כדי שלא	5233
יתגאה, מה ירך בסתר אף דברי תורה בסתר (מועד קטן ט"ז), אך גם בהצנע לכת אם מרגיש האדם	5234
שעושה דבר גדול הרי הוא מתגאה בלבבו, ועדיין אין זו בחינת לשמה אשר רק בה זוכה לעולם הבא	5235
(רמב"ם סוף מכות), רק אם יתגבר על יצרו עד הקצה האחרון, יבחין כי כל מה שהוא עושה הוא מאד	5236
בתכלית הפשטות, ואדרבא יצטער אשר נקודת בחירתו נמוכה כל כך, עד שהגיע יצרו להסיתו בדבר כזה,	5237
זוהי דרגת לשמה שזוכה בה לעוה"ב.	5238
בירושלמי תענית (פרק א' הלכה ד') מובא מעשה נפלא על איש ששמו פנטקקה מפורסם כחוטא, וגם	5239
פירוש שמו בלשון יוונית חמש עבירות והיה שומר בית הזונות, היתה שנת בצורת והראו לר' אבהו	5240
בחלום שהאיש הזה יתפלל וירדו גשמים, וכן עשה וירדו גשמים, שלח ר' אבהו והביאוהו אמר לו מה	5241
אומנותך, אמר לו חמש עבירות אני עושה בכל יום, משכיר הזונות, מכין התיאטרון לצרכן, מכניס בגדיהן	5242
למרחץ, מטפח ומרקד לפניהן, מוקיש בכלי זמר לפניהן.	5243
אמר לו ואיזה דבר טוב עשית? אמר לו פעם אחת הייתי מכין את התיאטרון, ובאה אשה אחת ועמדה	5244
מאחורי העמוד ובכתה, אמרתי לה מה לך ואמרה לי בעלי חבוש בבית האסורים, ואני רוצה לעשות כדי	5245
לפדותו, כלומר חשבה להשכיר את עצמה לבית הזונות כדי ליקח ממון לפדות את בעלה, מכרתי את מטתי	5246
ואת המצע שעליה ונתתי לה את דמיהן, ואמרתי לה הא לך ופדי בעלך ולא תחטאי, אמר לו ר' אבהו כדאי	5247
אתה להתפלל על הגשמים.	5248
הרי אנו רואים שהאיש הזה היה צדיק, ובכל זאת כששאלו ר' אבהו מה אומנותך ענה לו מיד שהוא לא	5249
אליכם בעל עבירות, הרי שהוא לא הרגיש כלל שהדבר הטוב שעשה עשהו לצדיק, נמצא שהמצוה שעשה	5250
היתה בהצנע לכת גם מעצמו ועל כן זכה על ידה בשמים, ועיין 'פני משה' שפירש שאמר ליה ר' אבהו	5251
כדאי אתה להתפלל על הגשמים, דמזה נראה שכל מעשיך לשם שמים שלא יחטאו בנות ישראל בזנות.	5252
ונראה לפי דבריו שזונות נכריות היו, והוא היה עוסק עמהן ומתקן את עניניהן בטוב, כדי שלא יחפשו	5253
הגויים זונות אחרות מבנות ישראל, הרי שבאמת כל מעשיו מצוות היו, ואף על פי כן החזיק את עצמו	5254
בעבריין זוהי הצנע לכת למופת, אוי למי שעבירותיו נחשבות בעיניו כמצוות, כי רחוק מאוד שיעשה מימיו	5255
מצוה אמיתית, אשרי למי שמצוותיו נחשבות בעיניו לעבירות, בהכירו כמה הן רחוקות עדיין מן השלמות,	5256
כי אז לעולם לא יתגאה בהן, וישארו בידיו ליום הדין. (מכתב מאליהו ח"ג עמוד 116).	5257
	5258
מאמר קיט	5259
הן האדם היה כאחד ממנו ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם (בראשית ג' כ"ב).	5260
דברנו יסוד גדול בענין הכרח, אחז"ל הובא ברש"י (דברים ל' י"ט), אמר להם הקב"ה לישראל הסתכלו	5261
בשמים שבראתי לשמש אתכם שמינו את מדתם, שמיא לא עלה לגלגל החמה מן המזרח והאיר לכל	5262
העולם, הסתכלו בארץ שבראתי לשמש אתכם שמיא שינתה מדתה, שמיא זרעתם אותה ולא צמחה, ומה אלו	5263

שנעשו לא לשכר ולא להפסד, אם זוכים אין מקבלים שכר ואם חוטאין אין מקבלין פורעניות לא שינו את	5264
מדתם, אתם שאם זכיתם תקבלו שכר ואם חטאתם תקבלו פורענות עאכו"כ.	5265
ולכאורה מאי ראייה משמים וארץ, הרי מוכרחים הם במעשיהם, וביארנו שסוד ההכרח שכל הנבראים	5266
מוכרחים המה, אינו כמו שמדמים אנו שמוכרחים ואינם יכולים לעשות אחרת, אלא שסוד ההכרח של	5267
הבריאה הוא מצד רצונו ית', שהם עושים באימה ובריאה רצון קונם, ומצד זה לא ישנו את תפקידם, סוד	5268
כזה מונח ברצונו ית', הכרח כל כך גדול הוא רצון ה', עד שבההכרות הכי קטנות ברצונו ית' הכרות של	5269
דוממים ובעלי חיים, מן הנמנע הוא לעבור עד בגדר מוכרח.	5270
הסתכל בארץ שמא שינתה את מדתה, לא מפני שאינה יכולה שהרי באמת מצינו שגם הארץ חטאה	5271
ושינתה הרי שיכולה לשנות, אמנם אינה יכולה זהו מחמת רצונו ית' שהוא הוא המכריח, וכמו במלאכים	5272
שאנו אומרים עליהם שהם מוכרחים, ומחמת שאין לעבור על רצונו ית' בשום אופן, ולפי"ז אם סוד של	5273
הכרח כזה מונח בכל הבריאה, בהכרותיהם הם שאין לעבור על רצונו ית' בשום אופן, איזה מוכרח צריך	5274
להיות האדם הגדול בהכרותיו הוא, וכמה צריך להיות מכריח אותו רצונו ית' שלא לעבור בשום אופן,	5275
וא"כ סוד הבחירה שבאדם מהו.	5276
וצריכים לידע שבאמת כן הוא, האדם כמעט בכל חלקיו גם עכשיו לאחר החטא מוכרח הוא, גם לאחר	5277
חטאו של אדה"ר עוד ישנו המצב של קודם החטא, וכל אדם במצבו יש לו מהמצב של אדה"ר קודם החטא,	5278
הרי ישנם באדם כמה עולמות, המקובלים מחלקים את האדם לכמה מדרגות, נפש רוח נשמה חיה יחידה,	5279
ועלינו לידע שבאמת בכל העולמות של האדם הנהו מוכרח, בחכמה הריהו מוכרח בתכלית ההכרח, ואינו	5280
יכול לעשות אחרת בשום אופן גם עכשיו, ורק חוט השערה ישנו בהאדם ששם הריהו בוחר.	5281
וכתב הרמח"ל בס' דרך עץ החיים, שמקום החלות הוא הרגל של התי"ו, וסוף הרגל התחתון שלה הוא	5282
המדרגה האחרונה שממנה יונקים, האדם בכל חלקיו הריהו מוכרח אין שם מקום חלות, ורק בהמדרגה	5283
התחתונה שם הוא סוד הבחירה, יכול לעשות כך ויכול לעשות אחרת, במצב זה הכל חושך ואפילה לא	5284
יראה ולא ישמע, אף זהרורית אור אין שם, וע"כ יכול לעשות מה שחפץ וזה סוד הבחירה.	5285
והנה אדה"ר קודם החטא היה כולו מוכרח, ולא היה יכול לעבור על רצונו ית' בשום אופן, והיה בו רק	5286
מקום חלות היינו בחינת מה מגוף, שגם בבחינה זו היה מוכרח בתכלית כמו מלאך, רק שלאחר כל ההכרח	5287
הגדול סוף סוף היה שם איזה אפשרות מקום חלות לחטא, זו היא נקודת הבחירה שלו, ולאחר החטא כבר	5288
הגיע לידי כך, שלפי מצבו מצב ההכרח הכי גדול, נעשה בבחינת מה באיזה נקודה קלה שבו בלתי מוכרח,	5289
והיה כבר יכול לעבור על רצונו ית', היינו שנתהוה שם חושך ואפילה שאינם רואים ואינם שומעים	5290
ויכולים לעשות אחרת.	5291
נמצא שסוף סוף גם עכשיו האדם מוכרח בכל העולמות שלו, בחכמה הריהו מוכרח בתכלית, ורק בקצה	5292
האחרון ישנו איזה חוט השערה, ששם הוא בלתי מוכרח והריהו בוחר, היינו מצב של בחירה, אין שם אור	5293
רק חושך ואפילה, ושם הוא סוד הבחירה.	5294
מהי עבודת האדם בבואו לידי נקודה זו ואיך יחזיק מעמד, איתא בחז"ל 'ובחרת בחיים' אני מורה לכם	5295
בחרו בחלק החיים, כאדם האומר לבנו בחר לך חלק יפה בנחלתי, ומעמידו על חלק היפה ואומר לו את זה	5296
ברור לך, וע"ז נאמר ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי, הנחת ידי על גורל הטוב לומר את זה קח לך,	5297
גילו לנו חז"ל המצב הנורא של נקודת הבחירה, ששם אובדים כל החכמות שבעולם, חושך ואפילה	5298
בתכלית, צריכים להחזיקו בידו ולהראות לו את זה ברור לך, רק זו היא העצה במצב של בחירה.	5299
ולציור כשהולכים באישון לילה ואפילה כחומה גבוהה בעלת מדרגות רבות, שהשליבות מתהפכות	5300
ומתעמקות בה פעמים רבות, הרי אי אפשר לכוון את הדרך בשום אופן, אכן אם מתאחז בהמעקה ותופס	5301
בה היטב, ימצא ויכוין את הדרך בלי ספק, את זה צריך האדם לידע, כי בעולם הבחירה אי אפשר לו	5302
לעבור בחכמה, בעולם זה של בחירה חושך ואפילה בתכלית הכל נאבד, ועצה אחת היא אחוז בהמעקה	5303
והחזק בה היטב, חכה עד יעבור החושך ואז יאיר לך.	5304
אנחנו מדמים שאברהם אבינו ע"ה בנקל עמד בנסיונותיו, לא כן הדבר הרי רואים אנו שהתחנן לבל ינתנו	5305
לו עוד נסיונות (בר"ר נ"ו י"ח), אין יכולים לצייר את החושך ואפילה של כי ביצחק יקרא לך זרע ואח"כ	5306
והעלהו לעולה, וצריכים לידע כי מה שעבר הנסיון הוא לא בחכמות, בעולם הבחירה אין חכמה כלל, מה	5307
שעמד הוא ואני בתומי אלך משימים עצמם כבהמה (חולין ה:), יודע אני שעכשיו חושך הוא וצריך אני	5308
לחכות עד שיהיה אור.	5309
והנה יוצא לנו מזה הערה נוראה, סוף כל סוף כשהאדם מתבונן על מצבו מהיכן הוא חי, יראה שהחיים	5310
שלו הוא דוקא בחכמה, במצב שהוא מוכרח שם הריהו טוב, אבל רק בנגעו במצב של 'בחירה' שם לגמרי	5311
אינו יכול לעמוד, נמצא שמופקעים מכל וכל.	5312
(דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' נ"ח).	5313

	5314
מאמר קכ	5315
הן האדם היה כאחד ממנו ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם (בראשית ג' כ"ב).	5316
יש להבין מה איכפת לו להקב"ה אם יחיה לעולם, שאלה זו הביא הגר"ח ז"ל בספרו נפש החיים בשם	5317
הגר"א ז"ל, והשיב כי זה מרחמי השי"ת שיהיה לו לאדם כפרה על חטאו במיתתו, ומכאן נוראות חומר	5318
חטא ועון, שהרי אף אם יחיה לנצח באין סוף ותכלית, הכל אין כדאי לו אם ישאר בלא כפרה על חטאו.	5319
צא וחשוב מה המה חיים נצחיים לאדם קדמאה יציר כפיו של הקב"ה, אשר מלאכים היו תולין לו בשר	5320
ומצננים לו יין, וכמה מצות ומע"ט היה עושה האדם הלזה בחייו לנצח, עם כל זאת כדאי לו יותר המיתה,	5321
וריחם עליו הקב"ה וגירשו מגן עדן פן ישלח ידו, הנה כל משכיל ומתבונן יחרד חרדה גדולה ולבו ימס	5322
בקרבו, בעשותו חשבון עוונותיו אשר רבו משערות ראשו. (אור יהל ח"ב).	5323
	5324
מאמר קכא	5325
הן האדם היה כאחד ממנו ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם (בראשית ג' כ"ב).	5326
הקב"ה העמיד את הבריאה בחוקים והם אינם משתנים, וא"כ אם יאכל אדה"ר מעץ החיים חוק הבריאה	5327
הוא שיחיה לעולם, לכן גורש האדם מג"ע כדי שלא יאכל מעץ החיים, וצריך הבנה מה איכפת לו להקב"ה	5328
שיחיה אדה"ר לעולם, וכתב הגר"א ז"ל בספרו אדרת אליהו, שלאחר חטאו של אדה"ר כבר לא יוכל	5329
האדם להגיע להתכלית כפי שהיה במחשבתו הקודמת של השי"ת, רק באופן זה שהאדם ימות וגופו ירקב	5330
ויכלה וישוב אל העפר אשר משם לוקח, ולעת התחיה יקום ויחיה מחדש, רק בכך נעוץ תכליתו ולא זולת	5331
זה.	5332
איתא בגמ' (שבת קנ"ב), רב אחאי בר יאשיה נמצא קבור בשדהו של רב נחמן, וכשנגעו בו הפועלים נזף	5333
בהם, באו ואמרו לו לר"נ נחר בן גברא, חזיה דאית ביה מששא, א"ל כתיב ורקב עצמות קנאה, כל מי	5334
שיש קנאה בלבו עצמותיו מרקיבין, וכל מי שאין קנאה בלבו אין עצמותיו מרקיבין, א"ל והכתיב כי עפר	5335
אתה ואל עפר תשוב, א"ל ההוא שעה אחת קודם תחיית המתים.	5336
הרי שאף הצדיקים הגדולים ביותר, מוכרחים לעבור מעבר זה של עפר אתה ואל עפר תשוב, ופשוט הוא	5337
שכבר כתב הרמח"ל בספרו 'דעת תבונות' שאדה"ר אפי' לאחר החטא היה גופו כ"כ זך ומצוחצח כמו	5338
הנשמה שלנו, ובכ"ז אמר לו פסוק זה של כי עפר אתה ואל עפר תשוב!	5339
ומכאן יש אמנם להתבונן ולדעת, שאם לאחר החטא היה גופו של אדה"ר נראה כך, ק"ו איך היה קודם	5340
החטא וכ"ש נשמתו! וכתב מהר"ל מפראג ז"ל, שהקב"ה רצה להשאיר דוגמה להראות איך היה נראה	5341
העולם קודם שחטא אדה"ר, וייחד לזה פינה אחת והוא קודש הקדשים שבביהמ"ק, כלומר קדושה כזו	5342
ששררה בקודש הקדשים שבמקדש הראשון, כן היה נראה כל העולם כולו אז קודם שחטא אדה"ר.	5343
ומסיים הגר"א ז"ל שלפיכך גורש אדה"ר לאחר החטא מג"ע, שאם יאכל מעץ החיים וחי לעולם, ולא	5344
יקויים בו כי עפר אתה ואל עפר תשוב, א"כ ישאר בחטאו ולא יבוא לידי תיקון, ונמצא כל העולם נשאר	5345
חרב לנצח, ולא יבוא למצב שהיה בראשונה קודם החטא.	5346
מעתה יש לשאול וכי אדה"ר לא ידע מזה? בודאי ראה חורבנו וחרבן העולם שנעשה ע"י החטא, וגם ידע	5347
והבין מה שנאמר לו כי עפר אתה ואל עפר תשוב, והרי גם עשה תשובה גדולה מאוד על זה כמ"ש חז"ל	5348
(עירובין י"ח), שישב בתענית מאה ושלשים שנה והעלה זרזי תאנים על בשרו, וא"כ איך אפשר לחשוד	5349
שיאכל עכשיו מעץ החיים, הלא יודע הוא שיאבד בזה כל תקוה להסיר חטאו מעליו ולמה לו חיים כאלו?	5350
וע"כ צריך לומר שאף לאחר התשובה שעשה, מ"מ כיון שכבר חטא אבד נאמנותו, ויש מקום לחשוד	5351
שיאכל מעץ החיים, אף שע"ז ישאר החטא לעולם ולא יבוא לידי תיקונו.	5352
ויש לשאול עוד בזה, כשנתפתה אדה"ר ובא לאכול מעץ הדעת, הרי ודאי זכר היטב כי ביום אכלו ממנו	5353
מות ימות, א"כ היה לו עצה לאכול מקודם מעץ החיים וממנו לא נאסר לו לאכול, כמ"ש מכל עץ הגן אכל	5354
תאכל, וממילא יחיה לעולם ואז יוכל לאכול גם מעץ הדעת ולא ימות.	5355
אבל יש בזה ענין עמוק, כי כל זמן שלא אכל מעץ הדעת היינו קודם החטא, וראה לפניו את הנחש הוא	5356
היצה"ר מתחזק כנגדו, ובא לפתותו לאכול מעץ הדעת, רצה אדה"ר שיהי לו דבר ללחום נגד יצרו	5357
ולהתחזק כנגדו לבל יפרוץ פרץ לאכול מעץ הדעת, לכן לא אכל מעץ החיים כדי שיוכל להזכיר לו יום	5358
המיתה, שזו היא עצה גדולה כנגד יצה"ר כמ"ש חז"ל (ברכות ה'), לעולם ירגיז אדם יצ"ט על יצה"ר נצחו	5359
מוטב ואם לאו יזכיר לו יום המיתה, ואם יאכל מעץ החיים ויחיה לעולם הרי יאבד הכלי זיין ללחום נגד	5360
יצה"ר, לכן לא אכל מעץ החיים אע"פ שהיה לו רשות גמורה לאכול ממנו.	5361
	5362

מיהו כ"ז קודם החטא, אבל לאחר החטא כבר נתחלפה לו השקפתו לגמרי, ונפל הרבה ממדרגתו עד כדי כך, שכבר נעשה מקום לחשדו שמא יאכל מעץ החיים כדי שיחיה לעולם, אע"פ שעי"ז ישאר בחטאו אשר חטא! למדים אנו מזה נוראות מה עושה רושם החטא באדם, שחוץ מעצם העבירה ועונש שעבר על רצון הבו"ת, מפיל החטא את האדם מהמדרגה שהיה קודם חטאו, מטמטם את לבו ומטמא את מוחו ושכלו, עד 0שמתחלפת 0אצלו 0ההכרה 0וההשקפה, ועוד אלמלא חטא היה עולה כמה דרגות רוחניות, אורח חיים למעלה להשכיל ועתה יורד שאול מטה, וזוהי תוספת איומה בחשבון שכר עבירה כנדה הפסדה!	5363 5364 5365 5366 5367 5368 5369
מהר"ם פאפיריש ז"ל תלמיד האר"י ז"ל מספר מעשה נורא, שכשהרמ"ק ז"ל נפטר לעולמו הלך האר"י הקדוש ללוותו, וכמובן שהלכו אתו גם תלמידיו, פתאום פנה האר"י אל סביביו ושאל מי רואה איזה דבר, ולא ענו לו רק בחזר צעיר אחד כבן חמש עשרה שנה ניגש אל האר"י ואמר לו, אני רואה עמודה דנורא סביב מטתו של הרמ"ק! האר"י הקדוש נתפעל הרבה מהבחור, כי חז"ל אמרו דלא אתחזיא אלא לחד בדרא או לתרי בדרא.	5370 5371 5372 5373 5374
ויאמר האר"י ז"ל אליו בני אתה תבוא אל ביתי, אני אהיה לך לאב ואתה תהיה לי לבן ואלמד אתך תורה, וכנראה שרצה לקחת אותו לחתן לבתו, למחרת בא אצל האר"י הביט האר"י בפניו וראה ברוח קדשו שנטמא בטומאה היוצאת מן הגוף באותו לילה, נזף בו ויאמר לו המדרגה שלך אבדת, צא מביתי ואינו רוצה לראות עוד פניך!	5375 5376 5377 5378
הרי לפנינו איזה עולם אבד, וכמה אור אלקי ניטל ממנו, ע"י מחשבה אחת אשר לא טהורה, כי הלא עמד במדרגה נפלאה כזאת לראות את העמודה דנורא מה שתלמידי האר"י לא זכו לראות, והאר"י הקדוש רצה לקחת אותו לבן ולגדלו בביתו, ומי יודע כמה היה הולך וגדל במעלות הרוחניות להפליא, ובין לילה אבד זה כל עולמו נורא ואיום! וכנראה שנפל בגבהות הלב וזה גרם לו להנוק ולהטמא כנ"ל, עכ"פ הרי לפנינו מה החטא גורם!	5379 5380 5381 5382 5383
ודבר זה למדנו מאדה"ר, שקודם החטא היה יכול לאכול מעץ החיים בהיתר גמור, ולא אכל רק כדי שיהיה לו כלי זיין ללחום בזכרון יום המיתה נגד יצה"ר הרוחני, ולאחר החטא מיד נתחלף אצלו השקפתו, עד כדי כך שהיה כבר מקום לחשוד אותו שיתעלם מחטאו אשר חטא להשאר בלא תיקון, ובלבד שיחיה לעולם ולכן גורש מגן עדן, הרי מה נורא טמטום הלב שנעשה ע"י החטא, והרושם שעושה פעולת העבירה בנפש האדם, אכן מדה טובה מרובה חמש מאות פעמים, כמה מתקדש נפש האדם בעשיית מצוה! (לב אליהו מא' טמטום הלב).	5384 5385 5386 5387 5388 5389
מאמר קכב	5390 5391
וישלחו ה' אלקים מגן עדן לעבוד את האדמה (בראשית ג' כ"ג).	5392
וישלחו ה' אלקים, כשבראו בראו במדת הדין ובמדת הרחמים, וכשטרדו טרדו במדת הרחמים (ילקוט בראשית ג' ל"ד), משמע שטרדת אדה"ר מגן עדן וגירושו באה לו מתוך רחמי ה', כי אכן יש והשי"ת ברחמיו הגדולים מכהה ומחשיך את אור השכל שבאדם לטובתו של האדם, וכמו האור שלא יכול לסבול את החושך כי גרש יגרשנו, כן אין אור הקדושה והחכמה יכול לסבול ולראות את האדם בתעלוליו הזדונים.	5393 5394 5395 5396 5397
ברם יש ובמצב שכזה ברחמי ה' יפרח מהאדם אור השכל, שלהבת הקדושה תודעך ולא יראה עוד האדם בשפלותו ולא יכיר בפחיתות עצמו, ולא ידע כמה גדולה מרירותו נגד המקום, ולטובתו ניטל מהאדם הדעת העליונה, כדי שלא יהיה לו כח ההבחנה והכרת עוצם חטאו, ואזי מתהווה צד חסד ורחמים כשהוא נקרא לדין.	5398 5399 5400 5401
כשהאדם מתרגל לחטוא בהכרה מלאה ובהעזה נגד השכל העליון, הרי החטא נעשה לו כהיתר, והוא דש ברגליו את כל הקדוש בלי כל נקיפת לב ומוסר כליות, והאדם יורד ושוקע בזוהמת החטא במזיד, א"כ מוטב שתוסר ממנו ההכרה הברורה, ומעין זה היה לישראל, שאחר מעשה העגל נשללו מעדיים וכתריהם שניתנו להם מקודם בהגיעם לדרגא גבוהה, כי לו היו נדונים חלילה לפי דרגתם, אז לא היתה תקומה להם חלילה, כמ"ש הספורנו (כי תשא), הורד עדיך לטובתך שלא לענוש אותך.	5402 5403 5404 5405 5406
גירוש אדם הראשון מג"ע היתה לטובתו שלא יחטא בפלטינו של מלך, לא בכדי להשפילו עבור החטא שחטא, מגמת הבורא ית"ש במעשה זה היה להציל את האדם ולמנוע הימנו עונש כליה, החשיך וכיבה את השלהבת בכדי להקטין ולהמעט בערך החטא, והמה כאדם עברו ברית, המה כאדם הראשון, מה אדה"ר הכנסתיו לתוך גן עדן וציוותיו ועבר על ציווי, ודנתי אותו בשילוחין וגירושין וקוננתי עליו איכה, אף בניו הכנסתים לארץ ישראל וציוותים ועברו על הציווי, דנתי אותם בשילוחין ובגירושין וקוננתי עליהם איכה (פתיחתא למדרש איכה).	5407 5408 5409 5410 5411 5412

ויגרש את האדם הראה לו חורבן בית המקדש, ולכאורה איזה שייכות בין הגירושין מגן עדן לחורבן בית המקדש, ואיזה הסבר על מצבו ניתן לאדה"ר בתיאור חורבן בית המקדש? ברם לפי הסברנו שהסרת ההכרה מהאדם הוא לטובתו, שלא יישפך עליו חרון אף מטעם שהוא ממרה את ה' עם השגה והכרה, ונוח לו לאדם כשיצרו גבר על שכלו שיעשה את חטאו בחושך ולא ייענש על כך, וזהו הענין שלטובתו ניטלת הימנו לפעמים הארת השכל, והוא נעזב לשעת חטאו באור כהה ודעוך, כי החוטא והוא באור גדול ובהיר הרי עונשו כפול ומכופל, והחוטא נעשה ירוד ונשחת ללא סוף.	5413 5414 5415 5416 5417 5418
וזהו ג"כ ענין חורבן בית המקדש, שהיה ג"כ מן הטובות ורחמי ה' לתיקוננו, כי החוטא במקדש בפלטינו של מלך, מול האור הגדול הבוקע ועולה מן המקדש הוא חטא גדול ונורא, וכשנעשינו שטופים בעבירות שונות וביהמ"ק היה קיים, הרי היתה ח"ו נגזרת עלינו כליה ולא היינו עומדים יותר, מה עשה הקב"ה בכדי לרכך ולהקל חומר הדין, הדעיך את שלהבת בית המקדש, סלק את האור וגנוז למעלה עד חזון למועד.	5419 5420 5421 5422 5423
במובן זה הסביר לו הקב"ה לאדה"ר, והראה לו דוגמא של רחמים גדולים הצפונים במעשה שנראה כעונש, גם חורבן ביהמ"ק והגירוש מארץ ישראל הוא לטובת ישראל, שחטאם הבלתי נמנע לא היה בפלטינו של המלך בארץ הקדושה, גם אתה אדה"ר הריני מגרשך מגן העדן מתוך רחמים.	5424 5425 5426
כי לא יתכן שהאדם יהיה שקוע בטומאת החטא, ובה בשעה ליהנות מאור זיו השכינה, שבזה מגדיל ומעמיק עוד את החטא, והתפרדות זו הוא ברחמי השי"ת שמכבה ומקטין את אור האלקות מסביב לחוטא, בכדי שעיוות החטא לא תיראה כל כך חמורה, או שהשי"ת מאפיל ומכה את עיני האדם החוטא שלא יוכל ליהנות מן האור הגדול, וזוהי סגוריה על החוטא שהוא כביכול מכין לאדם בתוך חטאו.	5427 5428 5429 5430
ויצא קין מלפני ה', וכי כל מקום שהיה בו לא היה לפני ה' והלא השכינה בכל מקום היא, אלא המובן בזה הוא שהסתיר הקב"ה ונטל הימנו את השגותיו הגבוהות בעניני האלקות והנבואה, כדי שלא יהא נראה כדר עם השכינה בכפיפה אחת וחוטא, כי קרבת השכינה מגדילה את החטא, ומלהיבה פי שבע את חום האש שעלולה לבוא על החוטא, ולכן יש שהסתלקות השכינה מן האדם הוא לטובתו ולרווחתו.	5431 5432 5433 5434
ובכן אתה האדם יציר כפיו של הקב"ה צלם דמותו ואצילותו, שבך הושקעו והואצלו כל המדות הנפלאות של התפארת ההוד והנצח, למה לא תחוס על יופייך והדרך, למה לא תשמור על העדיים והכתרים שהושמו עליך לכבודך ולהנאתך, ולמה תכריח את יוצרך להסתלק ממך מידי פעם בפעם, ולמה תכריח אותו כביכול להקטין ולגנוז את המאורות הגדולים שיצר להנאתך, שמור על עדייך בן אדם! (תורת הנפש).	5435 5436 5437 5438 5439
מאמר קכג	5440
ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן את הכרבים (בראשית ג' כ"ד).	5441
ויגרש את האדם, ר' יוחנן אמר כבת כהן שנתגרשה ואינה יכולה לחזור, ר"ל אמר כבת ישראל ויכולה לחזור (ב"ר כ"א), כשם שהזמן מחולק לרגעים ודקות ודקי דקות, כן גם המדרגות ומפעלי היצירה הרוחניים המיוחדים מדי פעם תלויים בכל רגע ורגע של הזמן, כל רגע נועד לעולם מיוחד ליצירה מיוחדת, מתאימה דוקא לרגע זה ולא אחר.	5442 5443 5444 5445
הרגע האחד הוא נפרד מהרגע השני בצביונו ובטבעו מרחק רב, ויש לו תחומים מסויימים שלו, וכן גם הרגע השני נפרד במהות יצירותיו מרחק רב, וגבול מסויים מהשלישי הבא אחריו, וכל רגע וכל דקה מהווים יצירות מופלאות ומיוחדות בתפקידם מהותם והויותם, אמנם לעיני הבשר אין תחומי הרגעים והדקות על יצירותיהם ניכרים ונבדלים, ונדמה לו להאדם שהכל מעורב, ואין נפקא מיניה בין רגע אחד למשנהו בין שלפניו בין שלאחריו.	5446 5447 5448 5449 5450
גם האדם בכל רגע ורגע משונה במהותו וצביונו, האדם נמצא בהשתנות בלתי פוסקת, פושט ולובש צורות חדשות ומחודשות, גם בגידולו והתפתחותו הגופנית, ואמרים החוקרים שהשינוי הוא שונה מעיקרו, וקטן שהולך ומתגדל אין המובן שהגוף הקטן נעשה גדול, אלא שהוא כולו לגמרי אחר ומהותו אחרת וכן הלאה. וכן הדברים לגידולי הנפש של האדם, ההתחלפויות וההשתנויות בין תקופה לתקופה, בין שעה לחברתה ואף בין רגע למשנהו חדשות הן בהחלט, וכמ"ש לרגעים תבחננו, ברגע זה הוא בתואר זה, וברגע אחר הוא מתהפך ליצירה חדשה אחרת, ובכן אחר הוא בשמו ותפקידו והשגתו, וממילא גם דינו שונה הוא, ולכן האדם נידון בכל רגע (ר"ה טז), כי כל רגע עולם אחר הוא, האדם נתבע לפי מצבו החדש, לפי תנאי העולם החדש שברגע החדש.	5451 5452 5453 5454 5455 5456 5457 5458
נשים שאמרו להם עכו"ם תנה לנו אחת מכם ונטמא אותה, ואם לאו נטמא את כולכם, יטמאו כולן ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל (רמב"ם יסודי התורה פ"ה), ובכסף משנה שם, כתב הרשב"א בתשובה, בסיעה של נשים עוברות ואמרו להם עכו"ם תנו לנו אחת מכם ונטמא אותה, אפילו היתה אחת מהן מחוללת יטמאו את כולן ואל ימסרו אותה להן.	5459 5460 5461 5462

ולא דמי למה שאמרו שם, שאם היתה ככר של תרומה טמאה, ימסרו אותה ולא יטמאו את כל הככרות של תרומה, שאני תרומה שטמא הוא לגמרי ומה יוסיף עוד זה, אבל אשה אם חללה עצמה פעם אחת ונטמאה בעבירה, כל שתעבור ותטמא את עצמה תוסיף על חטאתה פשע, ובפעם הזאת אין בינה לבין הטהורה שבהן ולא כלום, ולמה יאנסוה למסרה להם שלא מדעתה, ועוד שמא כבר הרהרה תשובה ושבה מדרכה הרעה עכ"ל.	5463 5464 5465 5466 5467
והרעיון הוא בהתאם להסברנו, כי אין להקיש את מצב הרוחני והקדושה, או הירידה של רגע שעבר על הרגע השני, אמנם כן שרגע אחד מקודם מישהו חילל את הרגע הזו, ואמת שמחק וביטל עולם גדול וביזה יצירה מהודרה, ברם הרגע השני הבא אחריו הוא כבר יצירה חדשה, יצירה עומדת ברשות עצמה בצביונה ותפקידה מסודרת ומזומנת מששת ימי בראשית.	5468 5469 5470 5471
וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בענין התשובה, אמש היה זה מובדל מה' אלקי ישראל והיום הוא מודבק בשכינה, הרגע השני עשה לאיש כנפיים לעוף במרומי הרוחניות, פשט את הצורה הראשונה ולבש צורה חדשה, והוא מתהלך בעולם שכולו אחר ושונה, חלק לו האיש המחולל, מחק הצורה הפגומה שלו והוליד את נפשו מחדש, ואין טענה יותר כי אחר הוא, זוהי מהותה וכוחה של התשובה.	5472 5473 5474 5475
ולכן הוא הדין בנוגע לאשה שחללה את עצמה באחד הרגעים הקדומים, שאין לחללה ואין להתיר לטמאה יותר, כי שני רגעים הן שני עולמות, שתי יצירות גדולות מיוחדות בערכן, ואינן מתייחסות זו לזו ביחס שנוכל לומר שאחת צריכה לוותר לשניה, ואין להחריב את יצירת הרגע השני מפני הראשון, הרגע השני מסביר פנים לחוטאת והיא כעת בדרגה שווה לחברותיה שמעולם לא נתחללו, כי החל מהרגע השני אחרת היא, והיא ג"כ טהורה ובלתי מחוללת.	5476 5477 5478 5479 5480
ולכן מי שביטל וטישטש רגע אחד מחייו, לא השלים ולא תיקן את היצירה הראויה לרגע הזה דוקא, הריהו כאילו גזר כלייה על רגע זה, ורגע זה לא ישוב לעולם ועל זה נאמר הכרת תכרת, וכמ"ש חובת הלבבות כי תמול לעד לא ישוב, וכן כתבו התוספות ב"ב כ"א במקרי דרדקי, דהווי פסידא דלא הדרא משום דשבשתא דעל על, דאותה שעה שמלמד להם טעות הם מתבטלים, ואותה שעה אין יכולים להחזיר לעולם.	5481 5482 5483 5484
וכן ספרו חז"ל על חזקיהו המלך, שהיתה לו שעת הכושר עת רצון להיעשות מלך המשיח, לו היה אומר שירה בעת מפלת סנחריב, ואף שסיבת ההימנעות מאמירת שירה היתה בגלל ההתמדה בתורה, שכידוע שבזמנו ידיעת התורה בישראל הגיעה לשיאה, וההתנצלות היתה שאין זמן פנוי לומר שירה, היות ועסק התורה כולל הכל (ילקו"ש שה"ש), מכל מקום יצא לו ולדורות הפסד עצום, היות ולא ידע לכוון את הרגע האחד הנועד והמתאים לומר שירה, והתיקון הזה יבוא לנו בעת שיתעוררו הרצון והרחמים מאת הבוית"ש להביא את המשיח, וכיוון שהפסיד את הרגע הזה, כבר לא הועילו כל התחנונים וההמלצות של מעריציו (סנהדרין חלק).	5485 5486 5487 5488 5489 5490 5491
ובכדי לקרב הרעיון של סוד החיים וסוד הרגעים אל הבנתנו המצומצמת, אפשר לומר בדרך השאלה שכשם שכל נקודה ונקודה על מפת הארץ, שלכאורה לעינינו מתגלה ונראית כנקודה אפסית וקלושה, אבל לאמיתו של דבר היא מייצגת ומסמלת עיר שלמה או מחוז שלם, נהר גדול הר גדול וכדומה שקיימים במציאות על שטח כדור הארץ.	5492 5493 5494 5495
כן הוא הענין עם הרגעים אפילו הדקים ורגעי הרגעים של הוויית הזמן, לכאורה נדמה לנו שהרגע זהו מין נקודה אפסית שאינה אוצרת בתוכה שום תוכן וענין, ברם לאמיתו של דבר כל רגע וכל דקה הם כסימנים קטנטנים המייצגים אוצרות של תפקידים משימות ומבצעים ענקיים, שצריכים להתממש ולהתבצע ברגע זה דוקא, וכל פשיעה והתעלמות מאותם הרגעים ממשיותיהם ותפקידיהם האצורים בקרבם, לפגמים גדולים יחשבו עפ"י ההבנה האלקית.	5496 5497 5498 5499 5500
וכגון שאז"ל על אדם הראשון, שמותר היה לו לאכול עץ הדעת, אילו היה ממתין עוד יום אחד עד למחר ביום השבת (חתם סופר עה"ת), אילו היה יודע לכוון לרגע הנכון למילוי התפקיד שנועד לו מששת ימי בראשית, אז היה זוכה ע"י אכילה זו, אבל היות והחליף את הרגע וערבב את סדר הזמנים והקדים את המאוחר, הרי בלבב בזה את מערכת הסודות שבבריאת בראשית, וגרם חורבן גדול לכל הדורות, וכגון משאז"ל על דור המע"ה, שראויה היתה בת שבע לו מששת ימי בראשית אלא שאכלה פגה, פי' רש"י ז"ל שקפץ את השעה ליוזקק ע"י עבירה (סנהדרין קז).	5501 5502 5503 5504 5505 5506
וכעת נשובה נא לביאור המאמר בראשית דברינו, ויגרש את האדם, כבת כהן שנתגרשה ואינה יכולה לחזור זוהי דעת ר' יוחנן, זאת אומרת הפסדו של אדה"ר הוא כל כך איום ועצום שאין לו חזרה עולמית, הדרגא העילאית האלוקית שהשיג אדה"ר ושניטלה ממנו עם החטא, אליה לא יוכל לשוב כבר, אותה ההזדמנות של קום ועלה לשיא המדרגות השמימיות, לא ישוב כבר לעולם עד ימות המשיח, שאז ברחמי השי"ת ובאופן מיוחד יתוקנו כל ההרגשות והמדרגות שלא בוצעו ברגעיהן הנכונים.	5507 5508 5509 5510 5511

ברם דעת ר"ל הוא שכן יכול לחזור כבת ישראל, אם אמנם הרגע הראשון אבוד ומופסד, אבל מכאן ולהבא אפשר לו לעבוד את הבוית"ש, וגם בזה היתה מדת חסד ורחמים מלפניו להמציא לו רגע מיוחד, בין שרשרת הרגעים הסדורים במערכת תפקידיהם המסויימים, ואף אחרי הארת רחמים זו, צריך היה אדה"ר לחכות מבחוץ על מדת התשובה עד ששב קין מחטאתו, כי הרגע החדש מיועד היה לתשובה לקין, והוא אדם כיון שהפסיד את רגעו הפסיד, ברם ברחמי השי"ת נתבצר לו רגע קט ושב וחזר כבת ישראל שנתגרשה שיכולה לחזור.	5512 5513 5514 5515 5516 5517
אבל מה רבה וגדולה צריכה להיות דאגת האדם, לא לאבד חלילה הרגעים המיועדים לו למלא את רצון בוראו, ע"י ביצוע מעשים מתאימים ומושלמים כסדרם וכהלכתם! ומה מאד תצטער נפשנו עת בוא המועד, מה מאד נשתומם אז מהמראות הנוראים של רבבות רגעים, ורבבות יצירות עלובות שלא בוצעו ברגעיהם המתאימים, וע"י לימוד ועמלת התורה והמוסר אפשר לכל בעל נפש להקנות לעצמו את הרגשת ההתאמה של המעשים היום יומיים וסוד ה' ליראיו, הרחמן יזכנו שנדע לאמץ לנו את שפעת האותיות שבתורה בזמנן במקומן וכהלכתן. (תורת הנפש).	5518 5519 5520 5521 5522 5523 5524
מאמר קכד	5525
ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן את הכרבים לשמור את דרך עץ החיים (בראשית ג' כ"ד).	5526
דרך זו דרך ארץ, עץ החיים זו תורה (ויק"ר פט), עניני דרך ארץ יש להם דרגות שונות, והם מתחילים מנימוסי בני אדם רגילים, ומגיעים עד המדרגות העליונות ביותר, וכבר הזהירו חז"ל אזלת לקרתא הלך בנימוסיה (שמו"ר מז), ואין זו חובת נימוס של בני אדם בלבד, כי אם מדברי תורה וחסידות שיש עליהם חובה רבה.	5527 5528 5529 5530
חובת נימוסין זו אינה נגמרת במנהגים רגילים של הבריות, כי אם מטילה על האדם חובות עליונות, איתא בגמרא א"ר תנחום בר חנילאי לעולם אל ישנה אדם מן המנהג, שהרי משה עלה למרום ולא אכל לחם, ומלאכי השרת ירדו למטה ואכלו לחם (ב"מ פ"ו), כשעלה משה לשמים ונמצא במחיצתם של מלאכי מעלה, היה צריך לנהוג וללכת בדרכיהם של השכליים הנבדלים מהענינים הגשמיים.	5531 5532 5533 5534
ובאמת כל אדם הרי מעצם ברייתו ראשו מגיע השמימה, חז"ל אומרים שאדם הראשון מן הארץ עד לרקיע היה, שנאמר למן היום אשר ברא אלקים אדם על הארץ ולמקצה השמים (סנהדרין לח), חומר זה זך ומופשט מכל הגשמה, ומקום משכנו היה בעולמות העליונים, עד שמלאכי השרת חשבוהו לבורא ובקשו לומר לפניו קדוש (ב"ר פ"ה), ואם כן עליו ללכת בדרכי העליונים ולנהוג כמותם.	5535 5536 5537 5538
ולא רק אדם הראשון, גם לאחר כמה דורות אנו מוצאים את הנפילים בארץ, חז"ל אומרים שקראו אותם ענקים מפני שהיו עונקים גלגל חמה, ולמה קראו אותם נפילים, שהיו מלאכים ומשום שקטרגו על דור המבול נפלו וירדו לארץ, והיו מעורבים מאנשים ומלאכים, מצד אחד היו על פני האדמה כאנשים, ומצד שני היתה להם היכולת לעלות לשמים, ומסופר באחד מהם שראה ריבה אחת ושמה איסטהר, נתן עיניו בה אמר לה השמעני לי, אמרה ליה איני שומעת לך עד שתלמדני שם המפורש שאתה עולה בו לרקיע, למד אותה שם הזכירה ועלתה לרקיע ולא קלקלה, אמר הקב"ה הואיל ופרשה עצמה מן העבירה, לכו וקבעוה בין שבעת הכוכבים האלה (ילקוט רמ"ד).	5539 5540 5541 5542 5543 5544 5545
הרי שיש בכוחו של כל אדם אם מתגלה לו הסוד לעלות לשמים ולקבוע שם מושבו, משום שהוא בעצם יצירתו ראשו מגיע השמימה, וא"כ על כל אדם לראות עצמו כאיש שמים שמקומו בין המלאכים, ומוטל עליו משום מדת דרך ארץ לנהוג תמיד כמנהגי מלאכי מעלה ולעשות כמעשיהם.	5546 5547 5548
ולכשנדקדק נמצא שלא מספיקים מנהגי מלאכי מעלה בלבד, כתוב בתורה ואתם הדבקים בה' אלקיכם, כלומר שכל בן ישראל נמצא תמיד בקרבת ה' ודבוק בו, והרגשה זו היא מחובתו של כל אדם בכל הדורות, לראות תמיד את עצמו לפני ה' בכבודו ובעצמו, כדברי המקרא שויתי ה' לנגדי תמיד, ואם הוא עומד לפני ה' הרי הוא כאילו בא למחיצתו לקרתא דיליה, ועליו לנהוג בנימוסא דקרתא של ה'.	5549 5550 5551 5552
אם אדם נמצא בקרבתו של מלך, עליו לפנות את לבו מכל הדברים שבעולם ולעסוק רק בעניניו של המלך, כי כך הם דרכי הנימוס, חז"ל אומרים שאוריה החתי נתחייב מיתה משום שאמר לדוד ואדוני יואב (שמואל ב' י"א), והרי היה בזה משום כבודו של המלך, שהוא מכבד גם את עבד המלך וקורא לו אדוני, ובודאי היתה כוונתו של אוריה לכך, ובכל זאת היתה בזה משום מרידה, כי במחיצתו של המלך מתבטלת כל האדנות, ואין ממדת דרך ארץ להזכיר בנוכחותו שום אדונים אחרים, כי אם לראות את כבוד המלך בלבד, ואם אוריה לא עמד ע"ז והזכיר בפניו אדנות אחרת, הריהו מורד במלכות וחייב מיתה.	5553 5554 5555 5556 5557 5558
ואם במחיצתו של מלך כך, על אחת כמה וכמה במחיצתו של השי"ת, שיש להתפנות מכל חפצי העולם, לשים כל מעייניו רק בעניני מלכותו בלבד, ולעמוד לפניו בכל היראה והכבוד ללא כל שיור לגבי שום דבר אחר, בעומדנו לפני השי"ת עלינו להתקשט לפניו בחיצוניותו ובפנימיותו בכל הדקדוקים וההידורים,	5559 5560 5561

ולא ניכשל בשום דבר שיש בו משום פגיעה כל שהיא בכבודו, ומשום סטיה מנוהגי הנימוס ודרך ארץ הראויים בקרבתו, ואם ממעטים בזה במשהו הרי זו מרידה במלכות שמים ח"ו.	5562 5563
ומה הם דרכי הנימוס במחיצתו של ה', הוי אומר לקיים מצוותיו בתכלית השלימות וההידור ולהתנהג במדותיו, זוהי ההתנאות לפני ה' כפי דרשת חז"ל, זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצוות, ויש שדרשו הוי דומה לו מה הוא חנון ורחום אף אתה היה חנון ורחום (שבת קלג), אלה הם הנימוסים הנוהגים בקרתא של השי"ת, ועל האדם ללכת בדרכי נימוסים אלה, עליו להתנאות בפנימיות לבו בכל ערכי השלמות כדי שיהיה ראוי לעמוד במחיצתו, הכתוב אומר זה אלי ואנוהו בלשון יחיד, שכל אחד צריך להרגיש שהוא אל שלו והוא נמצא בקרבתו, ועליו לדקדק בפניו בכל תנועה והנהגה שלו.	5564 5565 5566 5567 5568 5569 5570
ואם בכל עת ושעה כך, על אחת כמה וכמה בזמן שהאדם עוסק בתורה שעליו להרגיש שעומד לפני ה', הכתוב אומר עדותיך שיחה לי (תהלים ק"ט), כלומר שבשעה שהוא עוסק בעדותיו של ה' הרי כאילו הוא משוחח אתו, וכמה עליו להזהר באותה שעה להיות מהודר ומקושט לפני ה' כראוי לו, ולדקדק בכל נוהגיו ונימוסיו שיהיו הגונים לפניו, וכן גם בעומדנו לפני ה' בתפילה, אנו אומרים בתפילה את השירות והתשבחות של דוד נעים זמירות ישראל.	5571 5572 5573 5574 5575
ועלינו להרגיש שאין אנו חוזרים על דבריו של דוד, אלא שבכל הדורות אנו עומדים לפני ה' ואומרים ביחד עם כל מלאכי מעלה שירה של הקב"ה, כדכתיב דור לדור ישבח מעשיך שכל הדורות הולכים ומשבחים את ה', ולא עוד אלא ששירתנו גדולה משל המלאכים, ואין הם פותחים בשירה עד שאנו מתחילים כדברי חז"ל (חולין צא), אין מלאכי השרת אומרים שירה למעלה עד שיאמרו ישראל למטה, וכמה יש לדייק באותה שעה בכל ההוד וההדר ובדקדוקי השלימות בנוהגים החיצוניים, במחשבה ובכוונת הלב ובכל המדות הנאות והטובות, כיאות לפני מלך מלכי המלכים.	5576 5577 5578 5579 5580 5581
אולם האדם נקרא סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, יחד עם זה שהוא חייב לנהוג תמיד בנימוסי שמים, משום שהוא נמצא בכל עת ובכל שעה במחיצתו של מלך מלכי המלכים, עליו גם לדקדק בנימוסי הארץ בענינים של דרך ארץ של מטה, עם הימצאו ברום שמים הרי רגליו עומדות על הארץ, ועליו להיזהר גם בנימוסים הפשוטים ממנהגי ארץ, כך הוטל על האדם מתחילת ברייתו, כתוב אצל אדה"ר תמשילהו במעשי ידיך כל שתי תחת רגליו, צונה ואלפים כולם וגם בהמות שדי (תהלים ח'). הרי שאדה"ר עם מדרגתו הגדולה שהגיעה עד שמים, ועם התהלכו עם המלאכים אישי מעלה, היה מוטל עליו לטפל גם בעניני הארץ ובכל הבהמות והחיות ברואי מטה.	5582 5583 5584 5585 5586 5587 5588
למדנו גם ביעקב אבינו שכאשר שלח את יוסף לשכם ציוה אותו לראות את שלום אחיו ושלום הצאן (בראשית ל"ו), מצד אחד אמר לו להתענין בשלום אחיו שהם היו אנשי מעלה ושבטי י"ה, שיש בזה משום נימוסי שמים שהם ההתדמות למדת החסד של הקב"ה, ומצד שני אמר לו לדאוג גם לשלום הצאן שהם עניני דרך ארץ של מטה, ולא עוד אלא שיעקב ציוה את יוסף על שתי הפעולות האלה בבית אחת, והשווה את שלום הצאן לשלום האחים.	5589 5590 5591 5592 5593
וכן מצאנו באליעזר עבד אברהם, כאשר בא לבחון את רבקה אם הגיעה לשיא השלמות, והיא ראויה להיות אחת האמהות שממנה יבנה העם הנבחר עמד על נקודה זו, אליעזר לא הסתפק בזה בלבד, שלאחר שיאמר לה הגמאיני נא מעט מים מכדך היא תשקה אותו ואת אנשיו, אלא קבע לו תנאי שהיא תשיב שתי אדוני וגם לגמליך אשאב, ורק אז היה בטוח שהצליח בדרכו.	5594 5595 5596 5597
רבקה השיגה את היסוד הזה של דרך ארץ שהוא מורכב משני הצדדים, שיש ללכת בדרכי ה' ולעשות חסד עם הבריות בעלי צלם אלקים, ויחד עם זה לדאוג גם לגמלים הפשוטים, ורק לאחר שאליעזר נוכח כי רבקה השיגה ששלימות האדם נגמרת דוקא בתפישת שני היסודות הללו יחד, מצא אותה נאמנה לתעודה הגדולה המוטלת עליה, ואמר אותה הוכחת לעבדך ליצחק.	5598 5599 5600 5601
משיב מפני הכבוד (ברכות יג), הרי שאף אם האדם עוסק בענינים רוחניים הגבוהים ביותר, וקורא לפני ה' את פרשת שמע כדי לקבל עליו עול מלכות שמים, חייב הוא באותה שעה להיזהר במנהגי דרך ארץ ולהשיב שלום לכל אדם, מכאן שכל הנימוסים הפשוטים יש בהם ערך גדול, שאין לוותר עליהם בשום מקרה, אף ברגע שהוא עוסק בענינים שברומו של עולם, שזוהי דרכו של אדם עלי ארץ, וזוהי תורת דרך ארץ שקדמה לתורה, וגם על תורה זו נצטוינו מסיני. (אור הצפון).	5602 5603 5604 5605 5606 5607
מאמר קכה	5608
ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן את הכרבים לשמור את דרך עץ החיים (בראשית ג' כ"ד).	5609
לכל זמן ועת לכל חפץ, זמן היה לאדה"ר שיכנס לג'ע שנא' ויניחהו בג'ע, וזמן היה לו שיצא משם שנאמר ויגרש את האדם, זמן היה לאברהם שינתן לו המילה וזמן היה לבניו להמול, מהן שימולו בשני	5610 5611

מקומות אחד במצרים ואחד במדבר, ועת לכל חפץ תחת השמים, זמן היה שתנתן התורה לישראל (קה"ר ג').	5612
למדונו חז"ל בזה יסוד מבהיל! אדה"ר יציר כפיו של הקב"ה, שעליו נאמר ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה לרוח ממללא, כל מאן דנפח מדיליה נפח, הרי כניסתו לג"ע היה כל תכלית בריאתו ושלימותו מעיקר היצירה שלו, כל העבודה שלו וכל ההשתלמות לכך היא, ואיך זה שהכל תלוי בזמן, זמן היה לאדה"ר שיכנס לג"ע ואלמלא זמן לא היה נכנס, איך נוכל להבין זאת? זמן היה לו שיצא הוא היה הגורם, ולולא החטא לא היה יוצא משם, איך אפשר לתלות את זה בזמן?	5613
סוד גדול גילו לנו חז"ל בדבריהם אלו שאמנם כן הדברים, זמן אינו דבר צדדי כפי שאנו מורגלים בהשקפתינו, זמן הוא מעיקרי הבריאה והיצירה, הבריאה כולה כלליה ופרטיה הכל תלוי ועומד על סוד הזמן, זמן היה אינו כמו שאנו חושבים שיש זמן מסוגל לכך או לכך, צריך להבין שבסוד היצירה של הזמן כבר יש כל הדבר הכל נגמר, כאלו שבסוד היצירה של הזמן עצמו יש כל ההשפעה, ומסוד הזמן משיגים לכל השלמות ולכל התכלית, עד שבזמן עצמו יש כבר הכל ואין חסר להאדם כלום.	5614
כל ענין העבודה צריך להבין שאינו אלא ענין הכנה, הסוד של עבודת האדם הוא, שיהיה מכוין את עצמו להיות מוכן לקבל את השפע היורד עליו מסוד הזמן, אכן הזמן כבר מכיל בקרבו הכל, כל כך גדול הוא סודו של זמן, כל כך עיקר הוא בהיצירה, שהוא הכרכא דכולא ביה, הכל תלוי בו וממנו משיגים הכל, שכל הבריאה כולה מהחל ועד כלה, כל אשר בה כלליה ופרטיה, כל המאורעות והמקרים הכל יוצא ומתגלגל מסוד הזמן, באופן שבלא זמן א"א להשיג כלום וכשיש זמן יש הכל.	5615
סוד זה למדונו חז"ל, זמן היה לאדה"ר שיכנס לג"ע, אלו לא היה הזמן שהיה בו מציאות הרצון שיכנס לג"ע לא היה כלום, מה שאינו במציאות הרי אינו, הסוד הגדול הוא שזמן היה שיכנס ובזמן בלבד כבר היה נגמר הכל, כל הבריאה שלו כל עבודתו של אדה"ר, לא היה אלא ענין הכנה וכיוון מצדו לסוד הזמן שהוא העיקר.	5616
יצא מג"ע מפני שזמן היה לו שיצא משם, אלו לא היה זמן שיצא אף אחרי כל החטאים שלו לא היה מתגרש מג"ע, יצא מג"ע מפני שזמן היה שיצא, חטאו של אדה"ר אינו אלא הכנה שעל ידי זה היה מכוון להזמן, ולאחר הכיוון כבר מצד הזמן עצמו הכל נגמר, אבל בזמן אחר גם מאלו החטאים עצמם לא היה יוצא מג"ע.	5617
בצד הרע ג"כ יש זמנים גם שם תלוי בסוד הכיוון, שזמן כבר מכיל בקרבו הכל, אם לא יכוין את השעה אם לא יעמיד עצמו מוכן כלפי הזמן, אז גם הזמן לא כלום וניצל, בין המצרים הוא עידנא דריתחא, וע"כ בזמנים אלו העצה שלא להפגש עם הזמן, וכשאין נפגשים עמו כשאין מכוין את התלמידים וכדומה, גם הזמן חולף לו בלא כלום.	5618
דברים אלו מהפכים את כל מהלך מחשבותינו, ויוצא מזה דברים נוראים מאוד למעשה, עד היכן צריך האדם בכל מאמצי כוחותיו לשמור את הזמן, לנצלו ולבל לאבד ממנו אף רגע, שאם מאחר את הזמן אבד הכל, ולא ישיג זה לעולמי עד, לפי מה שבארנו שסוד הזמן עצמו כבר מכיל בקרבו הכל הלא נפלא מאוד הדבר, ימי רצון הוא שבהימים עצמם כבר ישנו כל סוד הרצון, הזמן עצמו של אלול משפיע שפע של רחמים ורצון עד אין שיעור, והאדם אינו צריך אלא שיהיה מוכן ומכוון כלפי ההארה הגדולה המושפעת מסוד הימים עצמם ימי רצון.	5619
ומה גדול מאוד החיוב על האדם לנצל כל רגע ורגע מימי אלול, לנצל את ההארת פנים המאירה והמזהירה בימים אלו, בידעו שכל סוד הצלחתו תלוי רק בזה, כמה שיהיה מכוון כלפי הזמן ימי רצון, אותם הנוסעים לקיטנאות יודעים היטב מה זה ימי שמש, ואיך צריך לנצל כל רגע ורגע מימי קייטא, אלול הוא קייטא לנפש, ימי אלול הם ימי שמש הכי בהירים ויפים ברוחניות, ימי שמש הכי טובים בגשמיות הם כלא נגד ימי שמש אלו, והיודע את זה ידע איך לייקר את הימים האלו שלא ילך אף רגע לאיבוד, נתבונן נא! הלא שערי רחמים אלו פתוחים לפנינו בימים אלה! וכה יגדל החיוב על האדם להשתדל בכל מאמצי כוחותיו, לנצל ימים אלו ימי הרחמים והרצון. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' ע"ג).	5620
מאמר קכו	5621
וישע ה' אל הבל ואל מנחתו ואל קין ואל מנחתו לא שעה (בראשית ד' ד').	5622
קין היה הראשון שהתעורר להביא קרבנות והבל הביא אחריו, מ"מ מנחת קין לא נתקבלה ורק להבל שעה ה' וקבל מנחתו, מפני שקין הביא קרבנו מן הגרוע, משא"כ הבל הביא מן השמנונית מבכורות צאנו ומחלביהו, ורב ההבדל בין שני אופני המעשים, עד כדי כך שמנחה פשוטה ויבשה אינה ראויה כלל להתקבל אצל הקב"ה.	5623
	5624
	5625
	5626
	5627
	5628
	5629
	5630
	5631
	5632
	5633
	5634
	5635
	5636
	5637
	5638
	5639
	5640
	5641
	5642
	5643
	5644
	5645
	5646
	5647
	5648
	5649
	5650
	5651
	5652
	5653
	5654
	5655
	5656
	5657
	5658
	5659
	5660

וכן יש לבאר בענין דידן, בעת שאדם ניגש לתורה מתוך הכנה ראויה ע"י התבוננות במהותה של תורה,	5661
ובהבנת אופני חיוב עבודתה, הרי תורתו כדוגמת מנחתו של הבל שהביא את השמנונית שבמצוה, אמנם	5662
בעת שניגש לתורה ישר מאוירת הרחוב ללא הכנה כלל הרי תורתו מן הגרוע, וכשם שלא קיבל ה' מנחתו	5663
של קין, ועבירה גוררת עבירה עד שהגיע לידי רציחת אחיו, כן יתכן אף בתורתנו שלא תקבל כלל אצל	5664
הקב"ה ח"ו, ובחינה זאת חייבת להיות לא רק בהכנה לתורה, אלא כל הגישה לתורה חייבת להיות מתוך	5665
התבוננות בחשיבות התורה, ורק בכך"ג היא התורה הראויה לפני הקב"ה.	5666
ובפרט שהרי אדם נולד ספוג בתאוות ומדות רעות, וכנאמר כי יצר לב האדם רע מנעוריו, והתאוות	5667
מדריכות אותו בכל מעשיו, וא"כ פשיטא שכל מעשיו ואף הטובים הם רק מן הגרוע, ורק לאחר שיתגיע	5668
יזכה להגיע להיות בכלל אלו שנאמרו עליהם ואתה תמשול בו, ומשום כך דרוש הכנה ועמל כדי שמעשיו	5669
יהיו מבכורות צאנו ומחלביהן.	5670
ויש להוסיף שאף שניתנה בחירה לאדם לבחור לפי הכנתו, מ"מ עדיין אין עבודתו מסתיימת בבחירתו	5671
הטובה אלא חייב לזכות לסייעתא דשמיא, ועזר ה' הכרחי לאדם בכל דרכיו ובפרט בעבודתו הרוחנית	5672
וכדאיתא בחז"ל (סוכה נב.), יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום ואם אין הקב"ה עוזרו אינו יכול לו,	5673
נמצא שבעת שאדם זוכה לקיים מצוה כהלכתה, ודאי שהגיע לכך רק בעקבות עזר ה', וכבר האריך בזה	5674
בחובות הלבבות (שער הבטחון פ"ד ד), שלאדם ניתן רק כח הבחירה אבל למעשים בפועל יזכה רק ע"י	5675
סייעתא דשמיא.	5676
הערה 0נפלאה 0עד 0כמה 0זקוקים 0אנו לס"ד יש לראות מפרשת נח, על נח נאמר איש צדיק תמים,	5677
ומבואר באבן עזרא צדיק במעשיו ותמים בלבו, ולכאורה זו המדרגה העליונה ביותר שיכול אדם להגיע	5678
אליה, שהקב"ה בעצמו יעיד עליו שהוא צדיק תמים, מ"מ מפורש בקרא את האלקים התהלך נח, ואיתא	5679
בחז"ל (בר"ר ל' י'), משל לשר שהיו לו שני בנים אחד גדול ואחד קטן, אמר לקטן הלך עמי ואמר לגדול	5680
בוא לפני, כך אברהם שהיה כחו יפה התהלך לפני והיה תמים, אבל נח שהיה כחו רע את האלקים התהלך	5681
נח, ר"נ אומר משל לאוהבו של מלך שהיה משתקע בטיט עבה, הציץ המלך ראה אותו א"ל עד שאתה	5682
משתקע בטיט הלך עמי, הה"ד את האלקים התהלך נח.	5683
והדברים נוראים שיתכן ויהיה במדרגת צדיק תמים, ומכל מקום הרי משתקע בטיט עבה, ולולי שהקב"ה	5684
יוציאו מתוך הטיט סופו היה שיטבע בתוך הטיט, אלא צריך להיות מכלל אוהבי המלך, ורק לאחר שהציץ	5685
עליו הקב"ה וראהו טובע בתוך הטיט הוציאו, א"כ כמה עלינו להשתדל מאוד להכליל בכלל הנקראים	5686
אוהבי המלך, ומבלעדי זאת אין לנו תקוה כלל, שאף הצדיקים והתמימים נשקעים בתוך הטיט.	5687
נמצא פשוט כמה הכרחית לנו חובת ההכנה בעבודתנו כדי שתהא עבודתנו מחלביהם, ואז נזכה לעזר ה'	5688
שיוציאונו מתוך הטיט העבה, הוא היצר הרע בו שקועים אנו בכל גופינו, ומשו"ה חייבים אנו להרבות	5689
בתפילה ובתחנונים לפני הקב"ה שיעזרנו שנזכה לגדול בתורה, ולשאוף לא לצאת מהיכלה של תורה, וכ"ז	5690
יהיה בכלל הכנה לתורה, שעל ידה יהיו מעשינו ראויים לזכות בהם לסייעתא דשמיא.	5691
ענין נוסף יש בכלל ההכנה, והוא השאיפה והרצון העז להצליח ולגדול בתורה ויראה, והבטחון שבעזה"י	5692
נזכה ונהיה לגדולים בתורה, ואף על פי שהגאווה מדה מגונה ביותר ומתועבת בעיני הקב"ה, מכל מקום	5693
לפעמים יתכן ומדת הגאווה דרושה ונחוצה לעבודת האדם, והוא מענין ויגבה לבו בדרכי ה', ולכן בגשתנו	5694
לעבודה הרוחנית לא לזלזל בכוחות עצמנו ולהסתפק בקטנות, אלא עלינו לשאוף לגדול ולעלות בתורה	5695
ויראה כאחד הגדולים, ולבטוח שבידינו ובכוחותינו להשיג זאת, ואף שנראה זאת כגאווה, מ"מ גאווה זו	5696
ראויה וישרה לפניו יתברך.	5697
ומבוארים הדברים בדברי הרמב"ן (שמות ל"ה כ"א), ויבאו כל איש אשר נשאו לבו, וטעם אשר נשאו לבו	5698
לקרבה אל המלאכה, כי לא היה בהם שלמד את המלאכות האלה ממלמד או מי שיאמן בהן ידיו כלל, אבל	5699
מצא בטבעו שידע לעשות כן, ויגבה לבו בדרכי ה' לבוא לפני משה לאמר לו אני אעשה כל אשר אדוני	5700
דובר.	5701
אנשים שהיו רועי צאן ולא היתה להם גישה כלל למלאכות עדינות של צורפי זהב וכסף, מ"מ מכח	5702
תשוקתם הרבה לעבודת המשכן, לא היססו בכוחם ומדדו עצמם כאילו ביכולתם לעשות הכל, ומכיון	5703
שעשו כן זכו לסייעתא דשמיא ועבודתם צלחה בידם, וכמו כן חייבים אנו לשאוף לגדולות ונצורות לידע	5704
ש"ס ופוסקים, וכיון שנשאף לכ"ז ונבטח בכוחנו להגיע לכך, עי"ז גופא נזכה לסייעתא דשמיא ויעזרנו ה'	5705
שנוכל להגשים ולקיים שאיפתנו הנעלה.	5706
טוב לראות מה שכתב בנפש החיים (שער ד' פרק ז'), ולזאת ראוי האדם להכין עצמו קודם שיתחיל	5707
ללמוד, להתחשב מעט עם קונו ית"ש בטהרת הלב ביראת ה', ולהטהר מעונותיו בהרהורי התשובה, כדי	5708
שיוכל להתקשר ולהתדבק בעת עסקו בתוה"ק בדבורו ורצונו ית"ש.	5709

מובא בספר מגיד מישרים שהמגיד אמר לבית יוסף, שלו היה יודע כמה עולמות בונה בכל רגע שעוסק בתורה, וכמה עולמות מחריב בכל שעה שמפסיק מהעסק בתורה, לא היה מפסיק ממשנתו אפילו לשעה אחת, ועלינו להבין שלא נאמרים הדברים רק למרן הבית יוסף אלא גם לדידן, כל בן תורה בונה עולמות בשעה שעוסק בתורה ובעת שמפסיק מחריב עולמות, הארות אלו חייבים להאיר דרכינו בתחילת הזמן, והם יהיו ההכנות שעל ידם נזכה לסייעתא דשמיא. (אור יחזקאל ח"ה קה).	5710 5711 5712 5713 5714 5715
מאמר קכז	5716
וישע ה' אל הבל ואל מנחתו ואל קין ואל מנחתו לא שעה (בראשית ד' ד').	5717
נר ה' נשמת אדם, כינה החכם מכל אדם נשמת אדם נר ה' שהיא חלק אלוך ממעל, ואורו של נר זה הוא רב למאוד, איתא בגמ' (פסחים סח.), רב חסדא רמי כתיב וחפרה הלבנה ובושה החמה, וכתיב והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהי שבעתיים כאור שבעת הימים, לא קשיא כאן לעולם הבא (וחפרה הלבנה ובושה החמה, שלא יהא בעולם אלא זיו וזוהר שכינה, רש"י), כאן לימות המשיח (והיה אור הלבנה כאור החמה), וע"ש ברש"י שבימות המשיח יהיה אור החמה שמ"ג פעמים יותר מאורה עכשיו, ועל אור יקרות זה אמר הכתוב שבעוה"ב ובושה החמה מפני זיו שכינת הקב"ה.	5718 5719 5720 5721 5722 5723
אם כי אין לנו בעוה"ז אור זיו השכינה, מ"מ באדם עצמו הנה גם עכשיו יש בו נר אלקים, נשמתו היא חלק אלוך ממעל והאור שבו גדול לאין שיעור, אכן מיכן אנו דנין גם לאידך גיסא, שכיון שצריך לאור גדול כל כך, הרי זו ראייה שהחושך אצל האדם גדול הוא למאוד, ולגרש חושך גדול זה צריך לנר אלקים נשמת אדם.	5724 5725 5726 5727
מעשה בחסיד אחד שהיה לו אב שיכור, פעם אחת היה יורד מטר ויצא החסיד לשוק, וראה שיכור שוכב בשוק ואמת המים יורד עליו, והנערים מכים אותו באבנים וצרורות, ומשליכים חומר בפניו ובתוך פיו, כשראה זה החסיד אמר בליבו אלך לאבא ואביאנו לכאן, ואראה לו זה השיכור והחרפה שעושים ממנו הבחורים והנערים, אולי ימנע פיו מלשתות היין ולהשתכר, וכן עשה הביאו לשם והראהו לו, מה עשה אביו הלך אצל השיכור ושאל אותו באיזה בית שתה יין משכר כ"כ, א"ל בנו החסיד אבא בשביל זה קראתיך שתראה החרפה שעושים לזה, כי כן עושים לך בעת שאתה שותה, אולי תמנע פיך מלשתות בבית היין, א"ל בני אין לי תענוג וגן עדן אלא זה עכ"ל (תנחומא סו"פ שמיני).	5728 5729 5730 5731 5732 5733 5734
הרי לנו דוגמא לחושך הגדול השורר אצל האדם, ובדיוטא התחתונה של שאול תחתית הוא רואה גן עדן, ולא עוד אלא שאין לו גן עדן אלא זה, וכשנתבונן יותר נראה שאף לאחר שיש באדם נר אלקים אור עליון שאין למעלה ממנו, עדיין חושך מלא אצלו כשהיה.	5735 5736 5737
ויבא קין מפרי האדמה מנחה לה' והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו, וכתב הרמב"ן הבינו האנשים הללו סוד גדול מהקרבנות והמנחות, נתבונן נא קין עמד מעצמו על סוד הקרבנות שהוא ענין עמוק ונשגב, לא היה לו מורה ומלמד על כך, אלא מתוך הכרה עצמית הגיע לכך, וא"כ הגיע למדרגה גבוהה מאד, ואילו הבל לא מעצמו הגיע לכך אלא למד מקין אחיו, וכמ"ש והבל הביא גם הוא, ולכאורה היה קין במדרגה גבוהה יותר מהבל.	5738 5739 5740 5741 5742
אך הכתוב אומר וישע ה' אל הבל ואל מנחתו, ואל קין ואל מנחתו לא שעה, ואחז"ל שקין הביא מן הגרוע שבפרי האדמה, והזכיר לכאורה תמוה שהרי כל העולם לפניו, ולא היה לו מה לעשות בכל פרי האדמה ומן ההכרח שיהיו נרקבים, ואעפ"כ חס מלהביא מנחה ממיטב פרי האדמה ונתן מן הגרועים שבהם, וכל עיקר שהביא מנחה לה' לא היה מחמת ציווי ולא הכריחו שום דבר, אלא שכלו והכרתו הביאוהו להקרבת הקרבן, וא"כ איך זה נתן מן הגרוע שבפרי האדמה.	5743 5744 5745 5746 5747
אלא כך הוא מהלך הדברים, האור והחושך בנפש האדם משמשים בערבוביא, ואין אחד מהם מסלק את חברו, אלא האור והחושך משמשים יחדיו ונפשו מלאה סתירות, מצד אחד אורה רב מאוד 'נר אלקים' עד כדי הכרה בסוד הקרבנות, ועם אור גדול זה הוא שרוי בחושך ואינו מקריב קרבן מן הטוב שבפרי האדמה, אלא מן הגרוע שבהם.	5748 5749 5750 5751
ובהמשך הפרשה ויחר לקין מאד ויפלו פניו, וזה מצד האור שבנפשו שהכיר בירידתו ונצטער עליה עד מאוד, והזהירו הקב"ה הלא אם תיטיב שאת, ומיד לאחר מכן כתיב ויאמר קין אל הבל אחיו, ויהי בהיותם בשדה ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו, ובתרגום ירושלמי שם, ענה קין ואמר להבל אחיו לית דין ולית דיין ולית עלם אוחרן, ולא למתן אגר טב לצדיקיא ולא לאתפרע מן רשיעיא, בגלל מה אתקבל קרבנך מינך ברעוא ומינאי לא אתקבל ברעוא.	5752 5753 5754 5755 5756
הרי שעם זה שהרגיש בירידתו לא מצא לנכון לשוב בתשובה, אלא בא לכלל כפירה בשכר ועונש, ואף לכפור בכל לית דין ולית דיין, והרי לפני כן דיבר אתו הקב"ה ואמר לו הלא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ, אלא כדי להשקיט רוחו כפר בכל, וזה ע"י החושך שבאדם שמכסה על פני כל	5757 5758 5759

דבר, ולאחר מכן ויאמר ה' אל קין אי הבל אחיך ויאמר לא ידעתי השומר אחי אנכי, והנה ודאי לא היה קין סבור שאפשר לרמות את הקב"ה, אלא צ"ל שאת עצמו רימה.	5760 5761
וענין זה שהאור והחושך משמשין בערבוביא מצינו ג"כ אצל יתרו, שהתנה עם משה שהבן הראשון שיוולד לו יהיה כומר לע"ז (ילקו"ש רמז קע"ד), ותמוה מאוד איך התנה יתרו תנאי זה, והרי אחז"ל שמתחילה היה יתרו כומר לע"ז וראה שאין בה ממש, עמד וכפר בה ונדוהו בני עירו (שמו"ר פ"א ל"ב), הרי שבמס"נ ממש פרש מע"ז והעמיד את בנותיו בסכנה, וכמ"ש חז"ל ויקם משה ויושיען, מלמד שהשליכום למים והוציאן משה יעו"ש, הרי שהלך ע"פ הכרתו במס"נ ממש, ולאחר כ"ז התנה עם משה שהבן הראשון יהא כומר לע"ז.	5762 5763 5764 5765 5766 5767
מכאן עד היכן מגעת תערובת האור והחושך שבאדם, אור עד כדי מס"נ וחושך עד כדי אילוץ משה רבינו שבנו יהא כומר לע"ז, וכן ויחד יתרו על כל הטובה אשר עשה ה' לישראל, ופירש"י וישמח יתרו זה פשוטו, ומ"א נעשה בשרו חידודין חידודין מיצר על איבוד מצרים, והנה אין מדרש זה מוציא המקרא מידי פשוטו, שהרי כתיב ויחד יתרו על כל הטובה, וע"כ דשניהם אמת שמח על הטובה אשר עשה ה' לישראל, ונצטער על אבדן מצרים, וע"ש בספורנו שפי' שלא שמח יתרו על אובדן מצרים כראוי למקנא לכבוד קונו.	5768 5769 5770 5771 5772 5773
אף אצל כלל ישראל מצינו יסוד זה, שכן כתוב ופרעה הקריב ויצעקו בני אל ה' ואחז"ל שתפסו אומנות אבותיהם בידיהם אברהם יצחק ויעקב (רש"י שם), ומיד אחר כך כתיב ויאמרו אל משה המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר, הרי ששני ההפכים נמצאים יחד באדם ובכלל ישראל, וכן מצינו עוד והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל, וכאשר יניח ידו וגבר עמלק, ותנן (ר"ה ט.) וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה, אלא כל זמן שהיו ישראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדים לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים, ואם לאו היו נופלים ע"כ.	5774 5775 5776 5777 5778 5779
והנה כל מלחמת עמלק היתה ביום אחד כמשמעות הפסוקים שם, ונמצא שבהפרש של זמן מועט לאחר שהיו משעבדים את לבם לאביהם שבשמים, היו יורדים ואין משעבדים לבם לאביהם שבשמים, וכ"ז משום שהאור והחושך משמש אצלם יחד ואין האור מגרש את החושך, ולכן בו בזמן לרגע מתגבר האור ולרגע מתגבר החושך ח"ו, והיוצא מדברינו שלא די לאדם להגביר האור שבו ולסמוך על כך שהחושך יסתלק מאליו, דגם לאחר שישכון בו אור גדול עדיין החושך במקומו עומד, אלא צריך הוא להשתדל במיוחד לגרש את החושך ממנו. (שיחות מוסר תשל"ב ז').	5780 5781 5782 5783 5784 5785 5786
מאמר קכח	5787
ויהי מקץ ימים רבים ויבא קין מפרי האדמה מנחה לה' (בראשית ד' ג').	5788
השם אמר לקין הלא אם תטיב שאת, אחר כך בהיותם בשדה ויאמר קין אל הבל אחיו, ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו, כתיב ויאמר קין ולא כתוב מה אמר, הלא אם תטיב שאת, פירוש אם תשוב בתשובה מחול לך, ועדיין לא מצינו מה חטא כי ויהרגהו נאמר אחר כך ומה חטא קודם לכן?	5789 5790 5791
יש קנאת סופרים תרבה חכמה, ויש קנאה המוציאה את האדם מן העולם, קנאה שיהיה גם הוא בעל מעלה כמו חברו זהו טוב, ויש קנאה מפני מה יש לחברו המעלה, ורוצה שגם חברו יהיה כמוהו זה חולי רע מאוד, מצינו למדים כי טוב לב מדה טובה מאוד ואפילו מעט ממנה גדולה הרבה, ונוכל להבין זה מקין שמחמת שלא היה לו לב טוב כהבל על כן הביא מפרי האדמה, והבל מחמת טוב לבו הביא מחלבי הצאן.	5792 5793 5794 5795
ראה נא כמה הבדל הוא מפרי האדמה עד חלבי הצאן, הלא מעט הוא ועם כל זה בשביל זה המעט שחסר לו נאבד מן העולם, הרע מעורר הרע כי בראותו שקרבן הבל נתקבל, נתעורר עוד רוע לבו לקנא בהבל קנאה רעה מדוע נכתר במדת טובו, ורצה שגם הוא יהיה רע כמוהו ולכן חרה לו מאוד.	5796 5797 5798
הקדוש ברוך הוא בראותו קנאתו ברע ולא בטוב, כענין ותקנא רחל באחותה שהיתה קנאה טובה, לכן אמר לו למה חרה לך, למה תפסת הקנאה ברע שהוא יהיה כמוך, ולא כן אלא תתפוס הקנאה בטוב שתהיה טוב לב כמוהו, ולכן אמר לו אם תטיב שאת, פירוש אם תקנא קנאת סופרים שתהיה טוב כמוהו אז שאת, מחול לך ותהיה לרצון לפני כמו הבל אחיך, ואם לא תטיב תדע כי זה הרע שנתעורר בך בקרבך, הוא רובץ לפתח להחטיא אותך עוד.	5799 5800 5801 5802 5803
העצה היעוצה להסיר הקנאה והשנאה מלב הוא לדבר דברים טובים עם השנאוי ולשמוח בטובתו, ואם קשה לו לכבוש את יצרו לדבר עמו דברים טובים, לכל הפחות ישמור מאוד שלא לדבר דברים רעים, כי הם כאש לנעורת להבעיר יותר הקנאה והשנאה, לכל הפחות ישמור פיו וישים עצמו כאילם שלא לעורר השנאה, אך קין לא נזהר מזה, וזהו שנאמר ויאמר קין פירוש לא היה יכול לכבוש פיו, ודבר דברים מעוררים הקנאה והכעס, ונתעורר הרבה עד שקם והרגו.	5804 5805 5806 5807 5808

ומעתה יש לנו מזה מוסר השכל ונורא, כי מעט לב רע יכול להביא לאדם לבאר שחת, וגם עד היכן מטעות	5809
האדם מדותיו שלו, עד שקין שהיה נביא ה' כי השם יתברך דבר עמו והשיג בשכלו ענין קרבנות, טעה בזה	5810
שחשב מה איכפת ליה להקדוש ברוך הוא קרבן טוב או רע, והיה זה מחמת רוע לבו.	5811
והבן עוד כי כאשר תקפוץ המדה הרעה אצל האדם, גם בפעולה טובה תוכל להביאו לבאר שחת, כי זאת	5812
היתה פעולה טובה קנאה בהתקרבות השם יתברך, עם כל זאת יען כי היתה מצד המדה הרעה שבקנאה,	5813
גברה עליו ועד להאבידו 0מ0 העולם, ומה 0 יהיה כבר בקנאה בפעולות רעות, ואם בארזים כמו קין	5814
נפלה שלהבת, מה יעשו אזובי הקיר רחמנא ליצלן כמוני היום, על כן נראה נא להשמר מזה מאוד.	5815
(חכמה ומוסר ח"ב מא' ר"א).	5816
	5817
מאמר קטט	5818
והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו וישע ה' אל הבל (בראשית ד' ד').	5819
רבים החושבים כי נקיון המדות הוא מעין לפנים משורת הדין, שהיא בודאי רצויה ואשרי המגיע למדה זו,	5820
אבל חיובה אינו כולל ומקיף את כל המין האנושי, ואם אדם שומר על שורת הדין, אף על פי שהוא עלול	5821
לגלול מזה לעומק הרע, עכ"ז במצבו חי חי יקרא, בצעדו במעגלי צדק של התורה ואורחות משפט.	5822
אבל מחשבה זו מבוססת על גישה שטחית, לא כן הדבר אם נשקיף מתוך גישה יותר מעמיקה, המשקיפה	5823
למעמקי הלב שנטייה טבעית לו אל הרע, שאם כי נזהר במעשה, בכל זאת עקרב כרוך אל עקבו שארסו	5824
מתפשט בכל איבריו, ופניה קלה אחת מספיקה שהלב ירגיש אחרת, ומחשבתו מנוגדת כבר לדעת התורה	5825
האמיתית, והוא שם חושך לאור ואור לחושך, כמו שהעיד בנו החסיד בחוה"ל שכמו שלא יתכן לשיכור	5826
להתרפא מן היין עד שיתרוקן ממנו, כן לא יתרפא האדם משכרות העוה"ז דאגותיו וטרדותיו עד שימאסם	5827
(סוף שער אהבת ה').	5828
וכן התפלל המלך החסיד לב טהור ברא לי אלקים ורוח נכון חדש בקרבי (תהלים נ"א), כי רק אחרי טהרת	5829
הלב מנגיעות ונטיות אפשרית היא הרוח הנכונה, ומבלי זה האדם טועה בעצמו ואינו מרגיש אפילו	5830
בפחיתותו, והוא מעיז אפילו להתריס כלפי מעלה.	5831
הבל הביא מבכורות צאנו ומחלביהן ולא הסתפק במתנה מקובלת, אלא התעלה מנטיותו הטבעית והקריב	5832
משופרא דשופרא, וע"כ שעה ה' אל מנחתו, אבל קין לא הביא אלא משהו מפרי האדמה, וכשקרבנו לא	5833
הפיק רצון הבורא ית', התריס כלפי מעלה ויחר לקין מאוד ויפלו פניו, וקבל תשובה כהלכה למה חרה לך	5834
ולמה נפלו פניך? האם יש לך עוד העוז לבקר משפטי י"ה? הלא רק אם תיטיב שאת, ולא לפתח חטאת	5835
רובך!	5836
דע והכר שאם תאוות העוה"ז תקועות בלבך, אף אם בדרכי התורה תלך יפרוץ היצר ברשותך וחבל את	5837
מעשה ידיך, ואם נשאת אשה שנקודת המגע הראשונה שלך נבעה מתוך 'וחשקת בה' הנך מובטח כי הפרי	5838
יהא בן סורר ומורה, ורק אם תטהר לבך מכל תאוות העוה"ז ונטיותיו, תוכל לקוות להתעלות להצלחה	5839
מוסרית רוחנית. (דבריהם זכרונם).	5840
	5841
מאמר קל	5842
והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו וישע ה' אל הבל (בראשית ד' ד').	5843
רב הונא בשם רב יוסף אמר, לעולם האלקים יבקש את נרדף, תדע שכך הוא שכן הבל נרדף מפני קין	5844
ובחר הקדוש ברוך הוא בהבל, נח נרדף מפני דורו ולא בחר הקדוש ברוך הוא אלא בנח, אברהם נרדף	5845
מפני נמרוד ובחר הקדוש ברוך הוא באברהם, יצחק נרדף מפני פלשתים ובחר הקדוש ברוך הוא ביצחק,	5846
יעקב נרדף מפני עשו ובחר הקדוש ברוך הוא ביעקב.	5847
ראוי להתבונן התיינח כל הני כמו נח, אברהם, יצחק, יעקב, יוסף, משה, דוד, הם אמנם נרדפים היו על ידי	5848
שונאיהם, אבל היכן מצאנו שהבל נרדף על ידי קין שחז"ל כללוהו בין הנרדפים, ומה זו ראיה ממה ששעה	5849
ה' אל הבל ואל מנחתו? הרי רק אחרי שנתקבלה ברצון מנחת הבל ולא מנחת קין, נאמר בתורה ויחר לקין	5850
ויאמר קין אל הבל אחיו, ופירש רש"י נכנס עמו בדברי ריב ומצה להתעולל עליו להרגו, אבל לפני זה לא	5851
מצינו כל רדיפה מצדו, והיכן מצינו שגם מקודם היה קין רודף את אחיו הבל, ובשביל זה בחר הקדוש	5852
ברוך הוא במנחתו של הבל?	5853
ולפי עניות דעתי יש כאן סוד גדול, והוא מה שאמרה תורה ויהי מקץ ימים ויבא קין מפרי האדמה מנחה	5854
לה', קין והבל היו שני אחים יחידים בעולם, והנה נתעורר קין מעצמו לסלול דרך להתקרבות אל ה' על	5855
ידי הבאת קרבן לה' ית', הרי שורת הדין מחייבת שבשעה שעלה בדעתו הרעיון הנשגב הזה, יכניס גם את	5856
הבל אחיו בסוד שיח זה, ולהתיעץ עמו על הדרך הטובה לעבודת ה' מחודשת זו, כדי ששניהם יחד יכבדו	5857
את ה' בהבאת הקרבן כיאות, מן הבהמה מן הצאן או מפרי האדמה.	5858

אבל לא כן עשה קיון, הוא לבדו הביא כדי שהוא יהיה המקורב אל ה' יותר מאחיו, וחז"ל ראו במעשה זה	5859
רדיפה, כיון שכוונתו היתה לדחות את אחיו מהתקרבות אל ה' ולכן באמת נענש, שמבלי העיון הראוי	5860
הביא רק מפרי האדמה מן הפסולת, והבל שהתעורר גם הוא להביא, הוסיף על המדה להביא מבכורות	5861
צאנו מן המובחר, וזכה שקרבנו נתקבל באהבה וברצון לפני ה'.	5862
למעשה יש בכך לימוד גדול לכמה אנפין, כגון שני חברים הלומדים בישיבה, או הנושאים בעול הישיבה	5863
ובהשפעה רוחנית, או שני רבנים בעיר אחת, שמחובתו של כל אחד מהם להיועץ עם השני בכל הענינים,	5864
לדרך לימודם ואופני עבודתם את ה', או בכל מה שנוגע לישיבה או בעיר לעצמם ולרבים, ולפעול כגורם	5865
אחד ממש באחזה וריעות, ולא ירצה האחד להבליט את עצמו על השני, כי התוצאות השליליות מהנהגה	5866
כזו והמגרעות שבה מי ישורנו.	5867
וכאשר שניהם הולכים שלובי יד בלב אחד כאיש אחד גדלה התועלת מאוד, ועל האדם לסלק את המניעים	5868
למידות הפחותות, מהגאווה והקנאה המונעות את ההתחברות, ואז ימצא תמיד את הסייעתא דשמיא והעוזר	5869
וימצאו שכר רב בעמלם. (הגיוני מוסר ח"ג).	5870
	5871
מאמר קלא	5872
הלא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ (בראשית ד' ז').	5873
אמרו ז"ל (בר"ר כ"ב יא), אשרי נשוי פשע כסוי חטאה, אשרי לאדם שהוא גבוה מפשעו, ולא פשעו גבוה	5874
ממנו שנאמר לפתח חטאת רובץ, רובצת אין כתיב כאן אלא חטאת רובץ, בתחילה הוא תש כנקבה ואח"כ	5875
מתגבר כזכר, ביאור ע"ז אמרו ז"ל (ברכות ה.), לעולם ירגיז אדם יצ"ט על יצר הרע, זהו יסוד גדול	5876
לעבודת האדם להכניע ולהחליש כח היצר, כי כל עבירה אינה כ"א מתגבורת היצר הרע וחלישת יצר טוב.	5877
לא כאשר אנו מדמין כי טענות היצה"ר גברו על טענות היצ"ט, לא! כי אם מאשר נתגבר היצר ממילא	5878
נחלש הטוב ואבדו טענותיו, וחז"ל הורונו כי זה כל עבודתינו ליתן כח וגבורה בהטוב, ודא ביה כולא ביה,	5879
כי כשיתגבר הטוב יקפוץ הרע את פיו ויאבדו טענותיו, כי כל כח היצה"ר לא מחכמתו כ"א מגבורתו, אשר	5880
האדם יתפטם תמיד בתאוה וכבוד, ובזה ישמן ויתגבר כחו ויאבדו כל טענות השכל מרוב חלישותו.	5881
וכללו זאת חז"ל (תדא"ר כו) בדברים קצרים, עד שיתפלל אדם שיכנסו ד"ת בתוכו יתפלל לבל יכנסו	5882
אכילה ושתייה בתוך מעיו, וענין זה ביאר רבינו יונה (שע"ת ש"א ט'), כי כאשר ישבר אדם תאוותו גם	5883
בדברים המותרים בזה תצליח הנפש, והמדה הזאת תערב לה כי ירים השכל ידו וגבר.	5884
היוצא לנו מזה כי כל עבודת האדם להגביר הטוב על הרע ובזה תהל אור חכמתו, והדבר הזה מתחלק	5885
לכמה דרגות כאשר ביאר החסיד ר"י סלנטר ז"ל בתבונה, אמנם לפי מצבנו השפל קשה לנו כל הדברים,	5886
אכן זו היא עצה נפלאה גם לנו, לחשוב תמיד בטוב לרוממו ולהגבירו על הרע, זאת היא דרגא גם לפי שפל	5887
מצבנו, לרומם ולחזק את הטוב וממילא יושפל הרע, וזהו אמרם ז"ל אשריו לאדם שהוא גבוה מפשעו ולא	5888
פשעו גבוה ממנו, וביארו לנו הדרך ברע איך הוא נעשה גבוה, וממנו נלמד גם על הטוב איך להגביהו.	5889
בתחילה הוא תש כנקבה ואח"כ מתגבר כזכר, זהו גילוי אשר גילו לנו כח בהיצר כי הוא שאור שבעיסה	5890
(ברכות יז.), טבע השאור הוא שאם נכנס בהעיסה, תתפח העיסה ותגבה גבוה בלי שום סיבה כי אם	5891
מהשאור עצמה, כן הוא טבע היצר באדם, האדם הוא כמו עיסה אשר אם יכנס בו מעט שאור מהיצר יתפח	5892
ויגבה גבוה גבוה, בתחילה דומה לחוט של עכביש, ולבסוף נעשה כקלע הזו של ספינה, כן הוא טבע היצר	5893
באדם, ולכן על האדם לשמור את עצמו מהתחללות, וזהו והוי בורח מן העבירה (אבות ד').	5894
לעומת זה נתבונן כי בהטוב ג"כ טבע כזאת, אחרי אשר היטיב השי"ת עמנו כי גוף האדם הוא כעיסה	5895
ממש, ולכן אין לפנינו הצלחה יותר גדולה מזה, ואשרי לאיש שיניח בהגוף דברים טובים, והגוף יתפטם	5896
ממילא ויגבה עד למעלה ראש, ולכן אין לנו כ"א לחזק את הטוב בקרבנו ולהגביהו, וכאשר יהיה הוא גבוה	5897
מפשעיו זהו אשרי לו וזהו כל עבודתנו.	5898
אחרי שכלול כל הטוב רק בגבורת הטוב ולא בהחכמה, ורק בגבורת תהל אור החכמה, עד כמה עלינו	5899
להשתדל ליתן כח וגבורה בהטוב ובזה נחכם, אכן עלינו לדעת כי כל ימינו אנו מתפטמים ונותנים כח	5900
בהרע בתאוה וקנאה וכבוד, ובזה אנו הולכים בחושך ולא אור, וזה ענין המובא בחז"ל (במ"ר ב ט), נאה	5901
לתורה ולתשובה גבורה.	5902
(דעת חכמה ומוסר ח"ג עמ' צד).	5903
	5904
מאמר קלב	5905
הלא אם תטיב שאת ואם לא תטיב לפתח חטאת רובץ ואלו תשוקתו ואתה תמשול בו (בראשית ד' ז').	5906
וביארנו לנו חז"ל (קדושין ל:), אמר הקב"ה לישראל בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין, אם אתם	5907
עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו, שנאמר הלא אם תטיב שאת, ואם אין אתם עוסקים בתורה אתם	5908

נמסרים בידו, שנאמר לפתח חטאת רובין, ולא עוד אלא שכל משאו ומתנו בך שנאמר ואלו תשוקתו, ואם	5909
אתה רוצה אתה מושל בו שנאמר ואתה תמשול בו, ופירש"י עסוק בתורה ואתה מושל בו.	5910
הרי מפורש שפרשה זו נאמרה לישראל ולא רק לקין, וישנם כאן גילויים על דרכי המלחמה נגד היצר, ויש	5911
איפוא להתבונן היטב בפרשה זו, תחילה עלינו ללמוד את עצם המעשה, כתוב ויחר לקין מאד ויפלו פניו,	5912
ויאמר ה' לקין למה חרה לך ולמה נפלו פניך, ואם נלמד שחרה לקין מקנאתו בהבל על שנתקבלה מנחתו,	5913
מדוע זכה שהקדוש ברוך הוא יטפל בו וישאל לו למה חרה לך, הלא קנאתו גרמה לו ותייסרו רעתו, אלא	5914
ששוב עלינו להתבונן ולהכיר את שיעור קומתו של קין, ולא כמו שהוא מצטייר במוחנו מתקופת הילדות	5915
כרוצה וכאיש המקנא באחיו.	5916
הלא קין הוא זה שמשכלו עמד על סוד הקרבנות וכמ"ש הרמב"ן (ד' ג') ויבא קין מפרי האדמה, הבינו	5917
האנשים האלה סוד גדול מהקרבנות והמנחות, וידע גם לכוון את מקום המזבח וכמ"ש הרמב"ם בהל' בית	5918
הבחירה (פ"ב א'), המזבח מקומו מכוון ביותר ואין משנין אותו ממקומו לעולם, ומסורת ביד הכל	5919
שהמקום שבנה בו דוד ושלמה המזבח, הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח ועקד עליו יצחק, והוא המקום	5920
שהקריב עליו קין והבל עכ"ל.	5921
ובודאי היה קרבנו שלם בכל הפרטים, ורק פרט אחד היה חסר שלא הקריב מן המובחר, נמצא שקין היה	5922
נביא ראוי לנבואה שלא כל אדם זוכה לכך, וחרה לו על שלמותו שנפגמה ע"י היצה"ר שהטעה אותו בענין	5923
הקרבנות, וכיון שהצטער כ"כ על טעותו והעדר שלמותו השכלית, דבר עמו הקב"ה ואמר לו שאין לדאוג	5924
מיצה"ר המטעה את שכלו ועליו רק לעסוק בתורה, היינו אם תטיב אז שאת ותמשול על היצה"ר.	5925
כדי להבין מה היתה תורתו של קין שנצטווה לעסוק בה, נתבונן בדבריו הק' של רבינו נסים גאון	5926
בהקדמתו למס' ברכות וז"ל, כל המצוות שהן תלויות בסברא ובאובנתא דלבא, הכל מתחייבים בהן מן	5927
היום אשר ברא אלקים אדם על הארץ, עליו ועל זרעו אחריו לדורי דורות עכ"ל ט.	5928
דבריו אלו מאירים את עינינו, שהשכל הנתון באדם הוא תורתו, וביום ברא אלקים אדם על הארץ לא	5929
הניחו להפקר, אלא נטע בלבו שכל שיורה אותו את הדרך הטובה ואושר החיים, ושבע המצוות שנצטוו	5930
בני נח המה כללי החכמה שנתן השי"ת לאדם שלא ישגה בעיונו וילך בדרך ישרה במחקריו, וכמ"ש	5931
הרמב"ן בספר האמונה והבטחון, שתרי"ג מצוות שבתורה הן תרי"ג כללי החכמה להורות לישראל איך	5932
להתנהג בחיים, ועל כן כל מה שהשכל מורה לאדם לעשות כי טוב, הן מצוות ה' לאדם ההוא ואם עובר על	5933
מצוות שכלו הוא נתבע ונענש.	5934
לאור השקפה בהירה ואמיתית זו, מתברר לנו שגדולי הדורות לפני מתן תורה, עמלו בתורת השכל	5935
להשכיל את הטוב והישר בעיני אלקים ואדם, והגדילו לחשוב על פי כללי החכמה והנבואות מהשי"ת	5936
שהיו אצלם בקבלה מאבותיהם, לתקן סדרי העולם לאושר הציבור והיחיד, והן השייכות שיסדו אבותינו	5937
כמבואר במסכת (יומא כ"ח:), ובתי מדרשם של שם ועבר הם שהאירו את העולם ולימדו דעת את העם,	5938
מהו רצון ה' בעולמו ומהו אושר האדם בחיים, כי זו היתה חובתם ועבודתם לפני ה' להשכיל ולקיים	5939
המצוות התלויות בסברא ובאובנתא דלבא.	5940
והנה קין והבל השכילו להבין שעליהם להביא קרבן, ונתחייבו להביאו ע"פ הכרתם השכלית, ונתבע קין	5941
שלא התבונן כראוי להביא את הקרבן מן המובחר, והשי"ת לימד אותו דעת אם תטיב שאת, היינו שיעסוק	5942
בתורת השכל שלו עד שיהיה טוב, ויקיים המצוות שהשכל מורה לו כי טוב הוא, ונרמז לקין שעליו לתקן	5943
את מדת הקנאה שלו ולהתרומם על היצה"ר שלו, וקין אשר נחרד מכוחו הרב של היצה"ר אשר הצליח	5944
להטעותו במדרגתו הגבוהה, ונפלו פניו מדאגתו היאך יוכל לנצחו ומה תקנתו להגיע לשלמות, זכה	5945
שהקב"ה ידבר עמו וילמדו כלל גדול במלחמתו על יצרו הרע.	5946
וזה מה שנאמר לו למה חרה לך ולמה נפלו פניך, אין לך לדאוג ולפחד כ"כ מהיצה"ר, כי כבר בראתי לו	5947
תורה תבלין והוא העסק והעמל בתורת השכל, ולהשכיל ממנו את הטוב והישר בעיני אלקים, והיא התורה	5948
אשר התחייבנו בה מיום ברא אלקים אדם על הארץ, טרם נתינת התורה על תרי"ג מצוותיה בהר סיני, וגם	5949
אם טועים פעם אחת אין להתייאש, כי עדיין אין בזה משום ממשלת יצה"ר על האדם.	5950
ידוע הוא שאין אדם עומד על דברי תורה אלא אם נכשל בהן תחילה, המכשול שהביא לידי ירידה זמנית	5951
הוא המכשיר את האדם לעליה בתורה, כי כך דרכה של תורה, נמצא שגם הטעות והחטא נכללים בעסק	5952
התורה, ומהווים חלקים בלתי נפרדים מהכנת התורה ומהעליה בה ועל כן נכשל קין, הלא אם תטיב שאת	5953
ואתה תמשול בו, וכפירש"י עסוק בתורה ואתה מושל בו.	5954
ויאמר קין אל הבל אחיו ויהי בהיותם בשדה ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו, ולא מוזכר מה אמר לו קין,	5955
וכך מבואר בתרגום יונתן בן עוזיאל, ואמר קין להבל אחיו איתא וניפוק לאפי ברא, והוה כד נפקו תרויהוון	5956
לאפי ברא, עני קין ואמר להבל אחיו לית דין ולית דיין ולית עלם אוחרן, ולא למתן אגר טב לצדיקיא ולא	5957

להתפרע מן רשיעיא, עני הבל ואמר לקין אית דין ואית דיין, ותמוה מאד היאך ניתן להבין את דברי קין,	5958
לאחר שהקב"ה דבר עמו וראה את הדיין ושמע אותו וידע את דינו.	5959
ע"כ יש לנו להבין שקין התפלפל עם אחיו הבל ואמר לו, שעל פי שכלו ועיונו בדרכי ה' והנהגת עולמו,	5960
אין לו ראייה שכלית להוכיח את האמת שראה בעיניו ושמע באזניו, ונראה כאילו הקב"ה מתעלם כליל	5961
מהנהגת העולם, הבל טען לעומתו את ההיפך, שהעיון השכלי מוכיח ומאמת שיש דין ויש דיין, והדין הוא	5962
דין אמת והכל מתנהג בהשגחתו הפרטית יתברך.	5963
ואיתא במדרש (ב"ר כ"ב י"ז), א"ר יוחנן הבל היה גבור מקין, שאין ת"ל ויקם אלא מלמד שהיה נתון	5964
תחתיו, כששמע הבל את דברי הכפירה מפיו של קין רצה להרגו ככופר והפילו על הארץ, אז אמר לו קין	5965
שנינו בעולם מה אתה הולך ואומר לאבא, נתמלא עליו רחמים והרפה ממנו, מיד עמד עליו והרגו כי קין	5966
חשבו לרודף.	5967
ובזה יש להבין את הדברים אשר יפלא מאד, מה היה חטאו של הבל אשר עברו הגיע לו מות, והרי לא	5968
נזכר עליו בתורה שום חטא וא"כ מדוע נהרג? וגם ביחס לקין יש לשאול הרי היה רוצח ממש, ומדוע לא	5969
קבל עונשו כהורג נפש, יחסית עונשו היה קל נע ונד תהיה בארץ, ולפי הנ"ל מובן שקין נידון כרוצח	5970
בשוגג ולכן נחרץ דינו להיות נע ונד היינו דין גלות, ונתקיים אצלם מאמר חז"ל, שני ת"ח הדרים בעיר	5971
אחת ואינם נוחים זה לזה בהלכה אחד מת ואחד גולה.	5972
הנה נתברר שחטאו של קין ותחילת ירידתו היה בזה, שלא עסק בלימוד תורת השכל להשכיל על ידה את	5973
הטוב בעיני ה' ולעשות את עצמו לטוב, ועי"ז להתרומם ולמשול ביצה"ר כמו שנאמר אם תיטיב שאת,	5974
אלא הלך להתבונן ולהתפלפל בנושאים פילוסופיים אם יש דין ויש דיין, ועבר על לא תתורו אחרי לבבכם	5975
כמבואר ברמב"ם ריש הל' ע"ז, וכך נתקיים בו ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ, שנמסר ביד יצרו אשר	5976
הטעהו והכשילו לרצוה את אחיו, ונענש בנע ונד וכליון הרוץ שהפסיד מעלתו הרמה כמ"ש ויצא קין	5977
מלפני ה'.	5978
אנו שזכינו בחמלת ה' עלינו לחיות באה"ק בארץ הנבואה, לעסוק בתורתו ולהתדבק במצוותיו, עלינו	5979
ללמוד ולהתבונן מהו רצונו ית', מה מבקש מאתנו ומה עלינו לעשות כדי להיות קדושים ושלמים	5980
כמלאכים בעלי רוח"ק, ועלינו לשנן לעצמנו תמיד את הנבואה שנאמרה לקין, והמחייבת את כלל ישראל	5981
לאורך כל הדורות, אם תיטיב שאת לעסוק בתורה על מנת לעשות את עצמנו לטובים, ואז נזכה להנשא	5982
ולהתרומם על היצה"ר, ולהיות שלמים וקדושים כמלאכי השרת בעזה"ת. (לקט שיחות מוסר).	5983
	5984
מאמר קלג	5985
הלא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ ואלך תשוקתו ואתה תמשול בו (בראשית ד' ז').	5986
מה הענין של הפתח? ועוד איך איש גדול כקין אשר הקריב קרבן להשם יתברך נפל אחר כך ברציחה?	5987
הענין כי עונג התכליתי צריך להיות לאדם נגד עיניו, עיין בעקידה פ' וזאת הברכה בנעילת שערים ותמצא	5988
נחת, וזהו שנאמר (דברים כ"ח) תחת אשר לא עבדת את ה' אל' בשמחה ובטוב לבב, וקשה וכי בשביל	5989
מניעת שמחה של מצוה יתייסרו כל כך.	5990
אבל הענין כך הוא, כל איש כשעושה דבר בלתי הכרחי, כמו שבונה בית מבלי שקדם לו הכרח לכך כי	5991
נקל לו להשיג דירה, לא יכין כל ההכנות הצריכות לתכלית הדירה, וכל מה שיכין יהיה מאוד בעצלותים	5992
ובאיחור זמן רב, וסוף סוף גדר אבניו גם כן נהרסה, כי לא יתכשר במלאכתו לשבת בה, ולא יגמור	5993
ההכנות הנצרכות לזה, מה שאין כן מי שקדם לו הכרח דירה הוא מתכשר מאוד במלאכתו להכנות	5994
הישיבה בו, ולא ירגיש בהשתדלות ההכנות אף שבאים לו בעמל ויגיעה.	5995
ולכן מי ששם לו נגד פניו עסק התורה והמצות בין לעצמו בין לזולתו, אינו מרגיש בעמל היגיעות	5996
המצטרכים לתכלית הנועם, ועושה בשמחה ובטוב לב כמו שמצינו בהלכות צדקה, שמי שרוצה לזכות	5997
עצמו ירחיב לבו להפריש לצדקה מהיפה שבנכסיו, מה שאין כן מי שלא שם נועם התכלית נגד פניו, אף	5998
שיתן צדקה אבל יתן בפנים זועפות ובלב רע, וכן כל מצוה יעשה בהכרח כאילו כפאו שד ובלב רע, משום	5999
שאין נועם התכלית נגד פניו, ומה יהיה סופו? לא ישלים כל חלקי ההכנות הצריכים לתכלית הבנין, וסוף	6000
כל סוף גדר אבניו גם כן נהרסה, כי אין בשרו נחוש לכופ רצונו תמיד.	6001
וזה היה ענין קין, מתחילה לא חסר אלא רק שמחת המצוה וטוב הלב שלא הקריב מחלב הצאן, ולא זיכך	6002
לבבו להבין התכלית להכין ההכנות בעמל ויגיעה, ולכך לבסוף גדר אבניו נהרסה שנפל בעבירת רציחה,	6003
וזהו אם תטיב פירוש אם תרגיל עצמך לעשות מצוה בהבנת נועם התכלית, ולשמוח בזה בטוב לב לתת	6004
מחלק היפה שזהו האות לזה, אז שאת היצר הרע יהא נישא ממך מוגבה ומסולק, מה שאין כן בלא הטבת	6005
הלב בנועם התכלית, אז היצר הרע נכנס בפתח ביתך ולאט לאט יכשיל אותך בגדולות, ולכן חובה עלינו	6006
ללמוד חשבון מצוה להבין התכלית, ויהי נועם אלקים עלינו. (חכמה ומוסר ח"ב מא' ר"ג).	6007

6008 מאמר קלד

6009 הלא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ ואליך תשוקתו ואתה תמשול בו (בראשית ד' ז').

6010 יש מקום לשאול כיון שהמציאות היא שהתורה היא החיים והעדרה הוא המות, מי פתי יסור מדרך התורה,

6011 ואיך יצויר שיעשה אדם עבירה כיון שמרגיש מיד העונש בטבע, מפני מה נמצא סר מן התורה וממרה פי

6012 ה', ונוכל לאמר שעל זה באמת אמרו חז"ל אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות (סוטה

6013 ג:), אבל הפליאה במקומה עומדת, כי קשה על זה גופה איך נכנס בו הרוח שטות, כי כמו שקשה לו

6014 לעשות עבירה, כן יקשה לו להניח לכנוס אליו את הרוח שטות, ואיך באמת מצא בו הרוח שטות פתח

6015 לכנוס אליו, מי פתח לו הפתח הזה ומה טיבו של הפתח?

6016 זה ביאר לנו הגר"א זצ"ל, לפתח חטאת רובץ, חטאת רובץ לעשות פתח, כי עיקר מה שהיצר רוצה לפעול

6017 על האדם, הוא רק לעשות לו פתח כשר לכנוס בו אל הרע, ואחר שנכנס בפתח שוב לא צריך להסיתו עוד,

6018 כי כבר הוא מוסת ומפותה, ואחר שנפתח הפתח יעשה ממילא את הרע, וכבדקא דמיא הוא כיון דרווח

6019 רווח, והדבר הולך במהירות ממעלה למטה ונתרחב מאוד, ואחר שהרע נתפתח אצלו אז קשה לו לפרוש

6020 ממנו, ורק בעת פתיחת הפתח יש לו הרשות בקלות להשמר ממנו, כי אז בידו לנצח את החוט השערה.

6021 אבל המעלה הזאת יש בה חסרון מצד אחר, הן אמנם בשעת פתח הראשון אז הבחירה קלה לו, אבל מצד

6022 השני קשה לו הבחירה, כי מצד שבא אליו בפתח כשר הכשרות מסמא את עיניו ואינו רואה כי פתח ליצר

6023 הוא, ונמצא שקל לו מצד שהוא פתח וקשה מצד שהוא כשר, וגם ההכרה שלו כי התורה היא טוב בטבע

6024 והרע הוא רע בטבע גם כן לא יכול להועיל לו, כי כשר הוא וכשר אינו רע, ואדרבה רואה את היפוכה כי

6025 לא רע הוא, כי אם הפתח כשר ה' דורש ממנו כך, ואיך ימנע עצמו ממנה, אם ה' דורש מסתמא טוב הוא.

6026 ובפתח הזה שלא נראה בולט הפסד מיד, ועוד יכול האדם לטעות כי טוב הוא כיון שכשר הוא, במצודה

6027 הזאת יכול לצוד וללכוד גם האנשים הגבוהים במעלה, כמו שמצינו ששאל ה' לקין למה חרה לך ולמה

6028 נפלו פניך, הלא אם תטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ, כי לא יתכן לעולם שקין יהרוג את הבל

6029 ברציחה פשוטה, ולא היה יכול היצר לפעול עליו בשום אופן לעשות המעשה הזה פתאום, כי גם לפי

6030 חלישות שכלנו אין הדבר עולה על הדעת, ועל אחת כמה וכמה במצבם אז שהיה שכלם חזק מאוד,

6031 והדברים הטבעיים לא פעלו עליהם כלל לנצח את שכלם, אם כן איך נשתלשל הדבר?

6032 אלא הוא הדבר שאמרנו, כי לאדם המעלה כמו קין בא אליו היצר בפתח כשר, מתחילה הסית אותו לקנא

6033 את הבל קנאת סופרים, כמו שספרה התורה וישע ה' אל הבל ואל מנחתו ואל קין ואל מנחתו לא שעה, וכן

6034 נפלו פניו והנפילת פנים לא כמו שנמצא בדורנו כי יראה חברו מתעלה בממון או בכבוד, יחר לו על זה

6035 ויפלו פניו ורודף לראות נקמתו, הקנאה מן המין הזה לא הרגיש כלל, אלא קנאתו הרגיש מצד שנתברר לו

6036 ממה ששעה ה' אל הבל, כי מדרגת הבל גבוהה ממנו והוא חסר השלימות של היתרון הזה, וזו היתה כל

6037 דאגתו על עצמו מה שלא נרצה בעיני ה'.

6038 ובזה הטעה אותו היצר להגדיל קנאתו ולהרחיבה, על יסוד כי היא קנאה אמיתית, כי הוא דואג על מצבו

6039 הרוחני ועשה לו למצוה הנפילת פנים והחרי אף, אולי יפעול על עצמו בדאגה זאת להחליף מצבו להיטיב,

6040 ובין כך ובין כך עשה היצר את שלו, להדליק בו הקנאה הפסולה לדאוג על מה שיש להבל יתרון עליו אצל

6041 ה' והוא פחות ממנו, עד שבהמשך הזמן הלכה הקנאה הזאת לאט לאט הלוך וגדל, עד שהרגיש שאינו יכול

6042 לסבול מציאות הבל בעולם וחפץ להורגו, נמצא שרגש הרציחה נכנס בו דרך פתח כשר של הקנאה

6043 הכשרה.

6044 אמנם גם קנאה זאת היתה פסולה, אלא שטעה מבלי להרגיש הנגיעה בקנאה הזאת, ונסתבב הדבר שחלקו

6045 ביניהם את העולם, כמ"ש במדרש שקין לקח האדמה והבל לקח הצאן, והבל רועה צאנו על אדמת קין

6046 (בר"ר כ"ב), ובן נח נהרג על הגזילה, לכן עשה בו קין דין בן נח גולן והרג אותו, ואם לא היתה הנגיעה

6047 להורגו לא היה חש על הגזילה, והיה מוותר לו כי אחיו הוא ועכ"פ היה מוכיח אותו, אלא נגיעתו מיאנה

6048 לוותר ומיד דן אותו לגולן והרג אותו.

6049 וזהו שאמר לו ה' קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה, לא כתיב מן הארץ אלא מן האדמה, בזה הסביר

6050 לו כי לא הרגת אותו בשביל הגזילה של האדמה, אלא בשביל הקנאה של פרי האדמה, מה שאתה פחות

6051 ממנו בעיני ה' כי הבאת פרי האדמה, והוא הביא מבכורות צאנו ומחלביהן, ע"כ נע ונד תהיה בארץ

6052 כמשפט השוגג, כי לא הרגשת הנגיעה והיית שוגג בהריגתו, ועל זה שאל קין אם כן כל מוצאי ירגני

6053 שיסברו כי אני מזיד, ואמר לו אשים לך אות.

6054 וע"ז התרה לו ה' מקודם בתחילת הפתח מדוע פניך נופלים, אם קנאתך היא קנאת סופרים היית צריך

6055 להתעלות מן הקנאה הזאת, לרדוף בשמחה אחר המעלה להשיגה, ואם פניך נופלים ברור הוא כי קנאתך

6056 היא על מה שיש להבל יתרון עליך בעיני ה', ולא תחוש על חסרונו כלל אלא על מה שפחות אתה בעיני

6057

ה' מהבל אחיך, ולא תוכל לסבול שהוא יהיה גדול ממך, לכן אני מתרה לך אם תטיב שאת, אם תעביר על המדות תתעלה מן הנסיון הזה, ולא יצמח נזק ממך להבל כלום, ואם לא תטיב לפתח חטאת רובץ, החטאת רובץ לעשות לך הפתח הזה שיראה כשר בעיניך ותרדוף אחר הקנאה הזאת.	6058
ואמנם נגיעה גדולה יש לך בקנאה הזאת, אתה נוגע בזה שהבל הוא גדול ממך, ולכן יש לך התנפלות ממעלתו, ולא קנאה סופרים היא זאת אלא קנאת עצמו, שחרה לך מה שאתה פחות מהבל אחיך, ואם לא תרגיש הנגיעה הזאת סופך שתסבב לך כי תרד מטה מטה עד שתהרוג את הבל, ועוד תסבור שעל פי דין עשית מפני שלא תרגיש הנגיעה, הרי לנו מזה שכל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו (סוכה נ"ב.) ללכדהו בפתח כשר, ויש לאדם הבחירה להרגיש הנגיעה של קנאתו, ולהטיב מעשיו הן בסור מרע והן בעשה טוב, מבלי להניח עצמו ביד הנגיעה.	6059
נמצא שגם אחר ההכרה במהות התורה כי דרכיה דרכי נועם (משלי ג'), יש לאדם למצוא ולגלות את הפתח הכשר, וזאת עבודה קשה מן הראשונה כמ"ש לעיל, כי להרגיש את הפתח כשר לחסרון, לא יוכל מצד ההכרה אלא מצד רצונו הטהור, שיהיה רוצה את האמת בלי שום נגיעה. (מדרגת האדם תקון המדות).	6060
מאמר קלה	6061
הלא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת (בראשית ד' ז').	6062
אמר ר' תנחום בר מריון אית כלבין ברומי דידיעין למשתדלא, אזיל ויתיב קמיה פלטירא ועביד גרמי מתנמם, ומרי פלטירא מתנמם והוא שמיט עגולה אארעא, עד דהוא מצית לון הוא משתכר עיגולא ומהלך ביה (בר"ר כ"ב).	6063
פירש המתנות כהונה, יש כלבים ברומי שיודעים להשתדל להם פרנסתם בחכמה, וכך עושים הולכים ויושבים לפני הנחתום ועושים עצמם כמתנממים, כדי שהנחתום לא ישמור לחמו מהם ואף הוא מתנמם, עתה קם הכלב ושומט ככרות לחם, עד שמאספיהם הככרות מספיק הכלב לאכול ככר ומסתלק לו, כן הוא יצר הרע, בערמומיות אורב הוא לאדם ומנסה ללכדו ברשת שפרש לו.	6064
ויש להבין הקשר בין המשל והנמשל, יש והאדם נכשל בעבירה ולבו מתמלא צער רב על שנכשל, ויש שנכשל בעבירה ואינו מתחרט על מה שעשה, ולא עוד אלא שמתגאה בכך שהתגבר על יצרו, לדוגמא אם בא יצר הרע אל האדם ומסיתו לבל יניח תפילין היום, השעה כבר מאוחרת ואם תתחיל להניח תפילין תאחר לעבודה, מתגבר האדם על עצמו ואינו נענה להסתת היצר, אבל כיון שהשעה מאוחרת הוא מניח בחופזה את התפילין, קורא קריאת שמע בלבד ורץ לעבודה, ומתהרהר בלבו נצחתי את יצרי הרע.	6065
אדם שיש לו עסקים רבים ויצר הרע מסיתו לחלל את השבת כדי להרויח ממון או כדי שלא יפסיד ממון, אין האדם הזה מקיים את עצתו של היצר לחלל את השבת, אבל בכל זאת הוא מתחיל לאחור בערב שבת ולהקדים בצאת השבת בעסקיו, ועוד הוא מתפאר לאמר ראו את גבורתי, היצר ביקש להעבירני על דעתי ולא עלתה בידו.	6066
אדם מתקוטט עם חברו עד שהדברים מגיעים לקטטה רצינית בביטויים חריפים ומעליבים, והשנאה בוערת בקרבו נגד יריבו, ולפי עצת יצרו צריך לבזות את חברו עד עפר, אבל הוא מתגבר על כך ומעליב אותו אבל לא בביטויים חריפים, אחר כך הוא מתפאר שהוא מן הנעלבים ואינם עולבים.	6067
כאן טמונה ערמומיות היצר, הוא מתכוון באמת לעבירות קלות, אבל כדי שלא ירגיש האדם כי הוא הפסיד במערכה ויזהר להבא, הוא בא עליו בהצעה מרחיקה לכת של חטא חמור, ומניח מראש מקום לפשרה כדי לתת אפשרות לאדם לחשוב, כי הוא לא נתפתה כלל לעצת היצר אלא התגבר עליו, וכך מוליך את האדם צעד אחרי צעד, היום אומר לו עשה כך ומחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו עבוד ע"ז ח"ו, והאיש הזה לא מרגיש כלל כי הוא נפל שדוד במערכה, ושהוא נמצא כל כולו ברשת היצר ועושה בו כרצונו.	6068
וזוהי כוונתם של חז"ל הקדושים במשל עם הכלב, כאשר בא הכלב אל הנחתום, אין הוא מבקש אלא ככר לחם אחד כדי להשקיט רעבונו, אולם כדי שהנחתום לא יראה את עצמו בקלקלתו ויזהר מן הכלב, מתחכם הכלב ועושה כאלו הוא בא לגזול את כל הככרות, כדי שהנחתום ישמח אחר כך כשהכלב יחטוף רק ככר אחד, ויוכל להתפאר כי עלה בידו לגרש את הכלב ולהציל את ככרות הלחם שלו, ולמחרת יוכל הנחתום בשקט להירדם שוב.	6069
הבה נקח מוסר מן המשל הזה, כל אדם לפי מצבו הרוחני ודרגתו בתורה ויראת שמים, לא לוותר ליצר הרע אף כחוט השערה כי אותה הוא מבקש, וכמו שהאריך בחובת הלבבות (פרק ה' מיחוד המעשה), להתחזק ולעלות מעלה מעלה בדרכי אבות אורח חיים למעלה להשכיל. (גוילי אש).	6070
מאמר קלו	6071
	6072
	6073
	6074
	6075
	6076
	6077
	6078
	6079
	6080
	6081
	6082
	6083
	6084
	6085
	6086
	6087
	6088
	6089
	6090
	6091
	6092
	6093
	6094
	6095
	6096
	6097
	6098
	6099
	6100
	6101
	6102
	6103
	6104
	6105
	6106
	6107

ויאמר קין אל הבל אחיו ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו (בראשית ד' ח').	6108
עיין תרגום ירושלמי, אמר לית דין ולית דיין ולית עולם אוחרן, פלא הוא אדם גדול כקין שהיה נביא איך אפשר שיעשה אפיקורוס? אבל צ"ע עוד בענין קין, הרי אז"ל על הפסוק ויבא קין מפרי האדמה שהביא מן הגרוע, ודבר כזה קשה מאד להבין, מי שהמציא בעצמו ענין הקרבן בודאי הרגיש בתוכן ענינו ולא עשאו מצד ההרגל החיצוני, א"כ איך יביא מן הגרוע? שאין זה קרבן.	6109
אמנם שורש הדבר הוא מדת הכילות, עד כמה כח המדה הרעה הזאת, כל פירות שבעולם היו לו לקין, ובודאי היו לו פירות כ"כ מובחרים שלא היה יכול לאכול אף חלק קטן מהם, ואעפ"כ הביא מן הגרועים ועיכב את המובחרים, וכשלא מתקבל הקרבן התקנא בהבל, ועיין במדרש (ב"ר פ' כ"ב) שעל חלוקת העולם היו מדיינים, ואף שחלק קין היה גדול מהכיל, מ"מ נתקנא על היות אדם אחר שגם הוא בעלים על חלק מן העולם, וקנאה גברה בקין עד שהשיאתו להרוג את הבל.	6110
לא היה יכול להתאים רעה כזאת עם הכרתו את הקב"ה, אבל עדיין הקנאה דוחפת אותו למלאות שאיפתה, וסתירה זו פעלה והצירה לו כ"כ עד שהיה נאלץ לפשרה על כל פנים, או לשבור שאיפתו ולאחוז בהכרתו באמת, או להניח לשאיפתו ולהתעלם לגמרי מהכרתו, עד כדי הפקרות גמורה לומר לית דין ולית דיין ולית עלמא אוחרן, ובחר קין בדרך השניה אפילו נגד ידיעתו הנבואית.	6111
כ"כ גדול הוא כח הבחירה להתעלם מן האמת וזה מהלך כל האפיקורסות, וכל אדם יודע את האמת בלבבו, אלא שרצונותיו הרעים מביאים אותו לידי עבירה שא"ל לו לתרצן לעצמו, ופנימיות לבו דוחפתו ליישב את הסתירה ע"י אפיקורסות, נמצא שכל אפיקורסות שקר משורשה. (מכתב מאליהו א').	6112
מאמר קלז	6113
ויהי בהיותם בשדה ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו (בראשית ד' ח').	6114
א"ר יוחנן הבל היה גבור מקין, שאין ת"ל ויקם אלא מלמד שהיה נתון תחתיו, א"ל שנינו בעולם מה אתה הולך ואומר לאבא, נתמלא עליו רחמים מיד עמד עליו והרגו, תמן אינון אמרין טב לביש לא תעביד וביש לא ימטי לך (ב"ר כ"ב י"ז), בוא וראה מה אדיר ומכריע היה כח שלטון השכל הבהיר אצל הגיבורים אנשי הרוח אשר מעולם המה, אף בעת עידנא דריתחא בעת התלקחות היצרים, גם לעיתות כאלה צף ועולה ברגע המכריע כח הטוב, כח הרחמים והחסד כח של התגברות עילאית.	6115
קין זה שהוא מתגרה באחיו הצעיר העובר את ה' לתומו, קין זה שכולו רותח ותוסס רגשי קנאה ואיבה להבל אחיו על שנתרצה לו ה' בקרבן, ובמקום לקחת מוסר וללמוד מאחיו הצעיר הריהו הולך ומעורר מדנים וקטטות, אחיו הצעיר מתגבר עליו אף במובן הגופני, והיכולת ביד הבל להעניש את מתקיפו, ובודאי שבנסיבות כאלו איברי האדם אינם כבר ברשות השכל המתון והשקול, והם פועלים מתוך זרם של להט שאין לכובשן.	6116
והנה מה שקרה בתוך רתיחת היצרים, הצליח הבל להתאושש ולעצור בבת אחת את זרם הטבע, ובבת אחת נצטללה מחשבתו ותשוקת הנקמה נעצרה, פנייתו בהכנעה המזוייפת של קין מה אתה הולך ואומר לאבא כל כך השפיעה על הבל, שתיכף ומיד שיחרר את הנוכל שהתנקש בנפשו, מיד עמד עליו והרגו, מנצל הוא הרשע את טוב לבו ואת גבורת מדרגתו הרוחנית של הצדיק ועומד עליו והורגו.	6117
הרשעים פונים בקריאת תחנונים ותובעים את הגשמת מדת החסד והרחמים, אך ורק כשהדבר נוגע להצלת עורם ובשרם, קין זה משתמש בתביעת מדת היושר והמוסר והרחמים, רק כשהוא כבול וידו על התחתונה, ומדוע קין לא השתמש במדות אילו ביחס להבל, שבודאי גם הוא התחנן ותבע וזעק לפניו מה אתה הולך ואומר לאבא, ובכן זוהי מדת האדם הטבעי, וזוהי כיעורו שמשתמש הוא בערכי קדשי הקדשים רק לתאוות נפשו והצלתו.	6118
וכאותו הרוצה שהובילוהו לבית האסורים בדרך ראה פגר חתול מושלך, והתחיל לצווח ולקרוא חמס! הוי רוצחים אכזריים איך זה לא יכאב לכם לבצע רצח כזה, מושחת ומקולקל הוא העולם על קטילת חיה קטנה, ידיו של הרוצה נוטפות דם נקיים, דם אנשים תמימים שעלולים היו להקים דורות ישרים ומבורכים לפי הרצון והסדר האלקי, ופיו מלא בדברי תחנונים מה אתה אומר לאבא, וכשידו על העליונה הוא הורג את מיטיבו ואיש חסדו, נראה נא ונבין מה בין גבור לחלש!	6119
והנה תיארו חז"ל תמונה מבהילה, איך גבורי ה' ידעו לשלוט ולהנחות את נפשם אף בעת זעם וחרון אף, לא לגבורים המלחמה זה אבנר, אמרו עליו שהיה בטוח בכחו ואמר, אילולי היה לארץ מקום לאחוז בו הייתי מזעזעה, והיה כל מחנה ישראל שרוי בין ארכבותיו, וכיוון שנפלה שעתו הכהו יואב בן צרויה, באותה שעה תפש בו אבנר וכפתו בידו כפקעת של שתי, מיד עמדו כל ישראל לפניו ואמרו לו אדוננו אם אתה הורגו מיד נשארנו כיתומים, ויבואו הפלשתים ויבוזו את נשינו ואת כל אשר לנו, א"ל ומה אעשה	6120
	6121
	6122
	6123
	6124
	6125
	6126
	6127
	6128
	6129
	6130
	6131
	6132
	6133
	6134
	6135
	6136
	6137
	6138
	6139
	6140
	6141
	6142
	6143
	6144
	6145
	6146
	6147
	6148
	6149
	6150
	6151
	6152
	6153
	6154
	6155
	6156

שכבה את נרי? אמרו לו תדון עמו לפני דיין האמת, השליך אותו מידו ונפל זה חי וזה מת (ילקוט ירמיה רפ"ה).	6157
	6158
עלינו להתבונן ולרדת לרום מדרגתו של אבנר, בהוכיחו בגלוי את כשרון שליטתו על היצר, כח כבישת זרם ההרגשות הנזעמות והנסערות, לבלום ולעצור את זרם הדמעות המתפרץ בכח איתנים, אף ברגע הנואש ביותר, ברגע שהוא יודע שעליו להפרד למוות וחבירו נפרד לחיים, מבהיל הוא איום ונורא! אבנר שר צבא הגדול ביותר נלכד ונחטף בערמה, והכעס והבזיון הנורא מתלקחים בקרבו בלהטי שאול, שאיפת הנקמה מרתיחה את כל עורקי דמו הנשפך לארץ ברגעי נשימותיו האחרונות.	6159
	6160
	6161
	6162
	6163
	6164
	6165
	6166
	6167
	6168
	6169
מאמר קלח	6170
ויאמר ה' אל קין אי הבל אחיך ויאמר לא ידעתי (בראשית ד' ט').	6171
וברש"י להכנס עמו בדברי נחת אולי ישוב ויאמר אני הרגתי וחטאתי לך, כל פרשת קין איננה לפי מושגנו, אין לנו כל מושג בכל הענין, הנה מתחלה דיבר עמו דברי נחת, כאדם המנהל משא ומתן עם זולתו ואינו רוצה להרגיזו, בשאלת אי הבל אחיך לא היה בה ענין של שאלה, כי אם ברוח של הרגעה ונחת, וזה מגודל חסדי ה' ורחמי המרובים לבל ידח ממנו נדח ולהביאו לידי תשובה, חז"ל (במ"ר כ"ו) תמהו עליו, כי צריך היה קין לחשוב בלבו ולהשיב, רבש"ע הנסטרות והנגלות לפניך גלויות ואתה שואלני בשביל אחי.	6172
	6173
	6174
	6175
	6176
	6177
	6178
	6179
	6180
	6181
	6182
	6183
	6184
	6185
	6186
	6187
	6188
	6189
	6190
	6191
	6192
	6193
	6194
	6195
	6196
	6197
	6198
	6199
	6200
	6201
	6202
	6203
	6204
	6205
	6206

ממש כפירה של איש פשוט בכל החומרה, התורה מלמדת אותנו להבין מעשה אדם אשר בסתר פעלו, אל תתמה על החפץ לשאול, המעיני ה' המשוטטות בכל הארץ הלה יתחבא? כי כן הוא מה' הוא מתחבא, וכשמתחבאים מן ה' זה הוא לא ידעתי.	6207
כביכול עשה עין של מטה כאילו אינה רואה, ע"י מעשיו נחשפים ויוצאים מצפוניו ועמקיותו שהיו טמונים עד כה, ויפה הביא המס"י פי"א משל חז"ל לבית מלא תבן, והיה בבית חורין והיה התכן נכנס בהם, לאחר ימים התחיל אותו התבן שהיה בתוך אותם החורין יוצא, ידעו הכל כי היה אותו הבית של תבן ע"כ, והוא מסוד הגדול של תעלומות סתרי כל חי, אשר עין לא תראם אדם לא יבינם כי אם אלקים, נעשה כגונב דעת עליונה אין זה אמור רק על קין, כי כל האדם כוזב אך משקר וגונב הוא דעת עליונה, אלא שאצל קין לגודל דרגתו ורוממותו, העמידה התורה זאת לטענה ולתביעה.	6208 6209 6210 6211 6212 6213 6214 6215
הסבא זצ"ל מקלם בכתביו מביא על הפסוק (משלי א), כי חנם מזורה הרשת בעיני כל בעל כנף, כי יש עוף ששמו בעל כנף, וכשרואה רשת לפניו וברשת זרעים שם, הוא אמנם מכיר את הרשת ותכליתו שהיא ללכדו ולצודו, אלא שמרוב חמדתו להזרעים דרכו לעצום עיניו וחושב כי אין רשת, כי לחנם היא ולא לו מכוונים, ואז נכנס ואוכל באין מפריע והוא ברשתו נלכד, אנחנו תמהים על החפץ ולצחוק זה בעינינו, לא נשיג כיצד יתכן שתהיה בריה חסרת שכל כזאת, אבל לך אצל אדם אשר כבעל כנף כן הוא זה דרכו כסל לו, קודם חטאו טרם יתקפהו יצרו ותאוותו תגבר עליו הנה ידוע ידע אחריתו.	6216 6217 6218 6219 6220 6221 6222
ידוע ודאי כי דרכו שאולה, פח טמון לרגליו ודרכיה דרכי מות, אלא שברבות המהומה המשתוררת בקרבנו קבל ים התאוה והחמדה, עוצם את עיניו וכבר אינו רואה רשת הפרוסה לפניו כי אם הערבות לחיי השעה, בעידנא דיצרא בישא לית מאן דמידכר ליה ליצרא טבא (נדריים לב:), החטא מטיח עיניו מראות, ובכל מיני פתלתולים ומעקשים את דרכיו יצדיק, ויאמר כי לא יאונה לו כל רע אין רשת ואין מכמר, לא יראני י' ולא יבין אלקי יעקב.	6223 6224 6225 6226 6227
זהו ענין כגונב דעת עליונה, מקודם האדם בעצמו עוצם את עיניו, אבל אחרי שהעצים את עיניו הנה מכלום לא יחדל, אינו רואה ואינו שומע לא פח ולא מכמר, כלום אין בעולם, הכל זך וישר בעיניו, וזהו אמרו 'לא ידעתי' הא לנו פשטות הפרשה והלימודים רבים לכל אדם ואדם. (דעת תורה).	6228 6229 6230 6231
מאמר קלט	6232
ויאמר ה' אל קין אי הבל אחיך ויאמר לא ידעתי (בראשית ד' ט').	6233
ופירש"י שרצה לגנוב דעת עליון, ואח"כ נאמר ומפניך אסתר, ומתרגם ומן קדמך לית אפשר לאטמרא, והנה סתירה גלויה יש כאן, אחרי שאין להסתר מן קדמוהי למה רצה לגנוב דעת עליון? אמנם יובן על פי שמצאתי ביעב"ץ בשם ר"ח, כי חנם מזורה הרשת בעיני כל בעל כנף, אמר כי בעל כנף בורח מן הרשת, אך כשרואה שם מאכל מעצם עיניו ונכנס בה וכן דרך הבעלי תאוה.	6234 6235 6236 6237
זהו הענין בקין אף שידע שא"א להיטמר, עכ"ז בעידן ריתחא שלו עצם עיני ידיעתו ופיתה עצמו לגנוב דעת עליון, ואם בארזים נפלה שלהבת מה יגידו אזובי הקיר כמונו, וצריכים להזהר שלא להשחד ח"ו, הרחמן יעזרנו לעמוד על האמת. (חכמה ומוסר ח"ב ר"ד).	6238 6239 6240 6241
מאמר קמ	6242
ויאמר ה' אל קין אי הבל אחיך ויאמר לא ידעתי (בראשית ד' ט').	6243
שלשה בדקן הקב"ה ומצאן עביט של מי רגלים, חזקיה בלעם וקין, בשעה שאמר הקב"ה לקין אי הבל אחיך, היה צריך לומר רבש"ע הנסותרות והנגלות לפניך גלויות ואתה שואלני בשביל אחי? אלא א"ל לא ידעתי, חזקיה כשעמד מחליו שלח לו מרודך בלאדן דורון, בא ישעיה וא"ל מה אמרו האנשים האלה ומאין יבואו אליך, היה צריך לומר אתה נביא של מקום ולי אתה שואל? אלא התחיל מתגאה ואמר מארץ רחוקה באו אלי מבבל, וכן בלעם הרשע בשעה ששלח בלק אצלו, א"ל הקב"ה מי האנשים האלה עמך, היה צ"ל רבש"ע הכל גלוי לפניך ולי אתה שואל? אלא א"ל בלק בן צפור מלך מואב שלח אלי (במ"ר כ' ו').	6244 6245 6246 6247 6248 6249
הענין של בדקן הוא שבא עליהם פתאום ובוה בחנם, שאילו היה בא לקין בשעת נבואה שלו, ודאי שהיה משיב הנסותרות והנגלות לפניך גלויות, אבל כשפגע בו בהמצב של כל היום, הנה הוא מדבר לגמרי בלשון אחר לא ידעתי, בדקן ומצאן עביט של מי רגלים, התביעה היתה שכל היום לא היה כבשעת נבואה.	6250 6251 6252
לו היה יודע חזקיה שהנביא בא אליו בדבר ה', והיה מתבונן ומכין עצמו אף רגע אחד בודאי שהיה משיב כהוגן, אבל כשבא אליו פתאום שלא בשעת נבואה בהמצב של כל היום, התחיל מתגאה ואמר מארץ רחוקה באו אלי מבבל, זאת אומרת לפי ערך דרגתו של חזקיה לא היה אצלו היום מחובר לשעת נבואה, שכל היום צריך להיות כשעת נבואה, ואם אינו כן על זה כבר אמרו חז"ל מצאן עביט של מי רגלים.	6253 6254 6255 6256

6257 בזה הבחינה והבדיקה של האדם, מאד מצוי שבשעות הטובות של האדם, בשעת התפלה הוא במצב טוב,
6258 אבל כשאנו רואים אותו האדם בשעה של כל היום, איך שמדבר כאיש מן השוק בכל כך חילונית ואין
6259 עליו זכר כלל מתפלתו, בזה נבדק האדם וזו ראייה שכל שעות ימי חייו הם אברים מופרדים זה מזה, אינו
6260 מחבר רגע אחד עם משנהו יום א' עם חברו, הרי פשוט שאדם כזה כל שכן שאת האחרית עם כל ימי חייו
6261 אינו מחבר, ואם האדם שוכח את האחרית הרי אין לו חלילה אחרית, אם כשזוכרים מאחרית כולי האי
6262 ואולי, מה גם כששוכחים את האחרית, ובמצב כזה מופרך הוא מכל וכל, וכל מעשיו הם דברים בטלים.
6263 הסבא ז"ל מקעלם חיבר מאמר על המשך יום הכפורים, ובאמת כן הוא שהאדם צריך להמשיך כל השנה
6264 את יום הכפורים, שיום הכפורים הוא בשביל כל השנה הרבה יותר ממה שהוא לשעתו, בכל השנה צריך
6265 האדם לקבל חיות מיוה"כ, וא"כ מה גדול החובה על האדם לבלי הסיח דעתו כל השנה מיום הכפורים,
6266 ונמצא שכל עבודת האדם הוא על דרך זה, ההוה בשביל העתיד בגדר זריעה וצמיחה, לחבר את העתיד
6267 לההוה, כל היום לתפלה, כל השבוע לשבת, כל השנה ליוה"כ, כל החיים להאחרית.
6268 הרמב"ם צוה לבנו ר' אברהם, שבלכתו לחכם לקבל ממנו דברי תורה, יחשוב קודם לימודו שהולך הוא
6269 לקבל תועלת, ולאחר הלימוד יחשוב מה קיבל מלימודו, זהו אדם שמחבר העתיד עם ההוה, אבל כשאנו
6270 חושב לא מקודם ולא לאח"כ, אינו מחבר את העתיד עם העבר לא יקבל כלום, שכח הצמיחה הוא רק בלי
6271 היסח הדעת, כשמחבר את העבר עם העתיד והעתיד עם העבר, כשכל ימי חייו מחוברים להאחרית אז יגדל
6272 האדם בזה ובכא. (דעת חכמה ומוסר מא' מ"ו).

מאמר קמא

6274 ויאמר ה' אל קין אי הבל אחיך ויאמר לא ידעתי (בראשית ד' ט').
6275 מצאנו דבר נפלא ראוי להבינו על בוריו, הנה קין נביא היה כי שמע קול ה' כמו אדה"ר, ויש להתפלא
6276 שאפי' אחר שקינא באחיו קנאה רעה, וקם עליו ורצחו נפש עדיין נשאר בנבואתו, כדכתיב ויאמר ה' אל
6277 קין אי הבל אחיך, דבר זה יש בו סוד עמוק, אם נעמוד עליו יצא לנו ביאור בהיר ומרחיק לכת, בכל אופי
6278 ההבדל שבין דורות הראשונים ודורות האחרונים בפנימיותם.
6279 מצאנו בדברי הגר"א ז"ל (אבן שלמה ג' ג'), ראשונים שנתגלה עונם נתגלה קצם (יומא ט'), מעשיהם
6280 הטובים טמונים ועונותיהם גלויים כי לבם היה טוב, ואחרונים להיפך ורחמנא ליבא בעי, ונראה לפרש הנה
6281 ע"פ נסיונו אנו ששכלנו מקיף הרבה מאד מגדלות הבורא ומחיובי האדם, עד שאם היו כל ידיעותינו
6282 הרחבות יוצאות לפועל בודאי היינו נעשים צדיקים גמורים, חדורים יראת ה' ואהבתו ודבקים בו לגמרי.
6283 אבל למעשה הרי אין אנו צדיקים גמורים, הרי שיש טמטום הלב שחוסם בפני הידיעות שלא תכנסנה ללב
6284 לפעול על שרשיו, ועל כן כשהיצר מתעורר לחטא נקל לו לטשטש ולהכהות את ידיעותינו, ולגרום לנו
6285 שנעלים עין מהם, ונטעה עצמנו שאין חטא זה כ"כ רע, אינו מתנגד לגמרי למה שידוע לנו לטוב, וכיון
6286 שהסיתנו לעבור פעם או שתיים כבר נעשה לנו כהיתר גמור, ושוב אינו בניגוד כלל עם ידיעותינו.
6287 אבל הראשונים לא היו כן, הם עלו למדרגה של ביטול הטמטום, וכל ידיעותיהם חדרו ממילא אל לבותם,
6288 וע"כ חיו את חייהם על רמה גדולה מאד של דבקות בקונם, וא"כ איך באו לידי חטא? משום שכלל הוא
6289 במלחמת היצר כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו (סוכה נ"ב:), כי הרי בכל מדרגה צריך להיות בחירה,
6290 ואם א"א ליצר להצליח בדרך הטעאה, אז מתגבר תוקף הרצון לעשות נגד מה שגלוי לשכלו, כי כח היצר
6291 גדול כ"כ שאפשר לו להסיתו באופן זה, ובזה חזר משקל הבחירה למקומו.
6292 ואם קרה פעם שגבר היצר בדרך זו, אח"כ בסור היצר וביודעם ערך חטאם שהיה גלוי לפנייהם ולא נכהה
6293 ע"י הטעאה, אז שבים בתשובה גמורה, והיינו נתגלה עונם נתגלה קיצם, כי בהיות עונם גלוי תשובתם
6294 קרובה, וגם קיצם קרוב וצפוי מראש, אבל האחרונים שלבם תמיד בסתירה עם השכל, יצרם מתרץ את
6295 הסתירה תמיד ומיישבה ע"י הטעאה, עד שאין ברור להם מה חטא ומה אינו חטא, מה מצוה ומה עבירה,
6296 והיינו שהחטא מכוסה והאדם רחוק מתשובה, וזהו לא נתגלה עונם לא נתגלה קיצם.
6297 קין כשחטא בדרך הראשונים חטא, שנכשל לפני תוקף רצון היצר, אבל אח"כ כשסר היצר ממנו הרי
6298 השגתו הנבואית במקומה היתה וחזר בתשובה, וגם מצאנו שהעולם נבנה ממנו שאשתו של נח מקין היתה,
6299 והנה דור המדבר שגם הם היו נביאים אצל הר סיני, וראתה שפחה על הים וכו', ובמתן תורה עלו גם
6300 למדרגת גן עדן כידוע, חטאם היה ג"כ בבחינת כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו, חטא גלוי שהחזירם
6301 לתשובה מיד, ומכאן הערה בגודל מדרגתם, כי דקות זו שבבחינת חטא כמבואר ברמב"ן ובאבן עזרא,
6302 שבמדרגתנו היה נחשב גם לצדקות אצלם היה חטא גלוי. (מכתב מאליהו ח"א 164).

מאמר קמב

6305 ויאמר מה עשית קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה (בראשית ד' י').
6306

פירש רש"י דמו ודם זרעיותיו, כאן נתבע קין על דמי אחיו הנשפך ועל כל הדורות שהיו עתידים לעמוד ממנו, וכן נאמר לנח שופך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלקים עשה את האדם, שלא נחשוב שכמו שנמסר לאדם השליטה על הבעלי חיים ומותר להמיתם לצרכינו, כן יהיה מותר לשפוך גם את דם האדם, לא כן כי האדם נברא בצלם אלקים, ומצד זה כל אדם הוא חשוב מאד ועלינו ליזהר משפוך דמו.	6307 6308 6309 6310
נתקלים אנו בזה בקושיא עתיקה, למה יהיה הרוצח אחראי למעשיו מאחר שהקב"ה משגיח על כל העולם, ושום מעשה אינו נעשה בלי ידיעתו והסכמתו, שאחרת מנין יקח הרוצח את הכוח להרוג את השני? ומכיון שהכל ידוע לפניו יתברך ובהסכמתו, מוכרחים לומר שהנרצח היה חייב מיתה, ואם כן למה יענש הרוצח? התירוץ הוא שהאדם מחויב להתנהג על פי חוקי הטבע, על אף שהטבע אינו אלא ברשותו יתברך וביכולתו לשנותו כרצונו, ואם ימית את חבירו בודאי שהיתה הרציחה בגזירת האלקים וברשותו, בכל זאת רוצח יקרא ויתבע על כך.	6311 6312 6313 6314 6315 6316
על מדוכה זו ישבו אבות העולם למצוא פתרון לסתירה בין ידיעת הקב"ה ובין בחירה חפשית של האדם, וכבר כתב הרמב"ם בפ"ה מהלכות תשובה וז"ל, אין כח באדם להשיג ולמצוא דעתו של הבורא, הוא שהנביא אומר כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי, וכיון שכן הוא אין בנו כח לידע היאך ידע הקב"ה כל הברואים והמעשים, אבל נדע בלי ספק שמעשה האדם ביד האדם, ואין הקב"ה מושכו ולא גוזר עליו לעשות כך.	6317 6318 6319 6320 6321
ולא מפני קבלת הדת בלבד נודע דבר זה, אלא בראיות ברורות מדברי החכמה, ומפני זה נאמר בנבואה שדנין את האדם על מעשיו כפי מעשיו אם טוב ואם רע, וזה הוא העיקר שכל דברי הנבואה תלויין בו עכ"ל, ועל זה כתב בעל התוספות יום טוב (אבות פ"ג) לפרש את המשנה, הכל צפוי והרשות נתונה, שאף על פי שהכל צפוי מראש על ידי ההשגחה העליונה, בכל זאת הרשות נתונה ולא נגרע כלום מכח בחירתו של האדם.	6322 6323 6324 6325 6326
וכבר עמדו בזה חכמי המדרש בענין קין והבל וז"ל, אמר ר' שמעון בן יוחאי קשה הדבר לאומרו ואי אפשר לפה לפרשו, לב' אתליטין שהיו עומדין ומתגושיים לפני המלך, אילו רצה המלך פירשן לא רצה המלך לפרשן, נתחזק אחד על חבירו והרגו, והיה מצווח ואומר מאן יבעי דיני קדם מלכא עכ"ל (ב"ר כב כב).	6327 6328 6329 6330
רצונו לומר מכיון שהיה ביד המלך להפריד בין שני המתאבקים ולא עשה כן, אם כן איך יאשם זה שהרג חבירו ומי יתבע דמי הנהרג? והכוונה שהרי הקב"ה היה יכול להציל את הבל מיד קין אחיו, והתירוץ הוא שאף שהכל צפוי לפני הקב"ה, בכל זאת הרשות ובחירה נתונה, מפני שהאדם הוא השולט בתחתונים לבחור כרצונו בטוב או ברע. (המוסר והדעת ח"ב).	6331 6332 6333 6334 6335
מאמר קמג	6336
ויצא קין מלפני ה' וישב בארץ נוד קדמת עדן (בראשית ד' ט"ז).	6337
פגע בו אדה"ר א"ל מה נעשה בדינך, א"ל עשיתי תשובה ונתפשרתי, התחיל אדה"ר מטפח על פניו, אמר כך היא כחה של תשובה ואני לא הייתי יודע, מיד עמד ואמר מזמור שיר ליום השבת (ב"ב כב.). האומר יברכוך טובים הרי זו דרך מינות, פירש"י ז"ל שאינו כולל רשעים בשבחו של מקום (מגילה כה.). והנה הערכת הדרך של יברכוך טובים בתור מינות לכאורה היא פליאה נשגבה מאד, ויש לבאר בדרך זו בהדגשת המלה טובים מתבטלת השקפתו של המברך, כאילו מסלק את אמונתו בשארית היכולת שיש עוד ברשעים, אינו רוצה לכוללם בשבחו של מקום בשום פנים, השקפה כזו מגלה את קוצר הבנתו של המברך בענין ערכה היקפה ויכולתה הבלתי מוגבלים של כח הבחירה.	6338 6339 6340 6341 6342 6343 6344
אין המברך מכיר ברוב עמקותה של התשובה שהיא פרי הבחירה הבלתי מוגבלת, 0אשר0 בכוחה0 לשנות ולהחליף0 אף את הרשע הגמור, מהות התשובה מאלצת לפקוח את עינינו לראות ולדעת, שאף ברשע עדיין יש איזה שביב דל ונחבא של הכרת האלוקות, ועם קצת התעוררות והשפעות מיוחדות ושונות, עלול שביב זה להתלהב ולהיהפך לאור נשמתי גדול מאד, כי אכן גדולה ואין סופית היא התשובה, אפשר עוד לחצוב להבות אש י"ה ואין כליון ואובדן תקוה כלל וכלל במקצוע התשובה.	6345 6346 6347 6348 6349
וכמאמר הגה"ח רש"י מקעלם זצ"ל, אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלקיך, והמובן משם מאותה קצת השמימיות, מאותה קצת הרגשת האלוקות שנדחתה 0אצלך0 לכאורה 0עד0 0סוף0 וקוצה0 כל הקצים, גם משם יקבצך ה' אלקיך להעלותך ולקוממך, וכבר פסק הרמב"ם ז"ל בהלכות תשובה (פרק ז'), שהתשובה מקרבת את הרחוקים, אמש היה זה שנאווי לפני המקום משוקץ מרוחק ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד.	6350 6351 6352 6353 6354

כשחסרה לו להאדם המברך ההכרה העמוקה, ונעדר הוא הכשרון של ההשקפה לראות למרחקי מרחקים	6355
לקצה השמים, וכגון התיאור הנפלא על זה שכתב חובת הלבבות המטמון הנסתר, והוא הנפש שכבר עלה	6356
עליה חלודה, ורק ע"י שפשוף רב יתגלה גם בלב כסיל ורשע מטמון של רוח אלקי.	6357
ואם חסרה לו להאדם הכרה והשקפה כזו על הזולת, הרי חסרה לו האמונה ביכולתה החפשי והבלתי	6358
מוגבל של כח הבחירה, ואם הוא רואה אחד ירוד ועלוב וחושב שאין לו תקנה עולמית, ואין מן הראוי	6359
לצרפו לשבחו של הקב"ה, הרי יש בזה משום דרך מינות, כי אין לך שבח חביב ונחת רוח גדולה לפני	6360
המקום מהכרת כח הבחירה, אור הקב"ה מגיע לעומק חדרי הנפש אף הרחוק, אור השגחתו ית"ש חודר	6361
ומאיר את כל הלבבות אף ללבבות הרשעים, ואף ללבבות הנאבדים והנדחים, במשך הזמן מגיע גם לתהום	6362
התהומות, מעורר ומלהיט אמונה ודבקות י"ה, ואין יאוש ואין אפס תקווה כלל וכלל.	6363
והלא רואים אנו גם כן בעליל מהחיים המציאותיים, שכמה וכמה רוצחי נפשות ופושעים שהיה נדמה לנו	6364
שכבר פג וכלה מהם כל זיק של נפשיות, כל רגש של רחמנות, והנה אחרי היותם כלואים במאסר במשך	6365
שנים אחדות, נתגלו אצלם קווים אנושיים עדינים מאד, אף הפושע המסתאב והמתגלגל באשפתות	6366
השפלות, יתכן שגם אצלו מסתתר איזה ניצוץ קטנטן שאינו נראה אלא בעיני האלקים.	6367
וגם לכזה יש תקוה לאחריתו שעוד יחונן באורו של הקב"ה, וגם הוא ביכולתו עוד להגיע אפילו למעלת	6368
האבות והנביאים, כמו שפירש הגר"א ז"ל עה"פ מקימי מעפר דל מאשפות ירים אביון, 'מעפר' מעפר	6369
חומריותו 'ומאשפות' הוא מי שמשוקץ בעבירות, השי"ת ירים אותו להושיבו עם נדיבים הם האבות,	6370
נדיבי עמו הם הנביאים, אם רק שתאב להסתלק מן העבירות ובוכה ומתחרט עליהן עכ"ל.	6371
ומצינו אצל מנשה מלך ישראל שהיה חוטא ופושע גדול, ואיתא בגמ' סנהדרין אר"י משום רשב"י מאי	6372
דכתיב ויתפלל אליו ויחתר לו ויעתר לו מיבעי ליה, מלמד שעשה לו הקב"ה כמין מחתרת ברקיע כדי	6373
לקבלו בתשובה מפני מדת הדין, והיו מלאכי השרת סותמין את החלונות של רקיע ואומרים לפניו רבון	6374
העולמים, אדם שהעמיד צלם בהיכל כלום יש לו תשובה, אמר להם הקב"ה אם אינו מקבלו בתשובה הרי	6375
הדלת נעולה כנגד כל בעלי תשובה, מה עשה הקב"ה חתר לו כמין חתירה אחת תחת כסא הכבוד שלו	6376
ושמע תחינתו (ילקוט מלכים).	6377
והנה מה נפלא ומרעיד את הלב הוא הוויכוח כביכול שבין מלאכי השרת והקב"ה, כאב חנון ורחום הפושט	6378
את ידיו להגן ולרחם ולחונן את בנו שסרח, מול הקטיגורים והמאשימים העומדים מלאי זעם וחרון אף	6379
לייסר את החוטא, דורשים את הגשמת הדין לכל תוקפו וחרירותו, ולבסוף ממלט האב את בנו ומחזירו	6380
לביתו דרך פתח סודי שידוע רק להאב.	6381
והנה אלה המלאכים הדורשים את הדין בכל תוקף, אין בכוחם וכשרונם לירד לתוך עמקי הנפש וסודיות	6382
נשמתם, וכשרואים לפניהם מפולת ותלי אשפתות הטבע שנצטברו ברקע נשמת האדם, חורצים את פסק	6383
דינם לחובה ללא כל ערעור, לדידם כלו כל הקיצין ואין שום תקוה לתיקון, ההכרה הוא שיבוא העונש.	6384
וזה היה הרעיון האיום שהקב"ה איים על ישראל אחרי מעשה העגל, שישלח לפניהם מלאך אשר לא ישא	6385
לפשעכם, המלאך אינו אלא שליח גרידא למלא משימה ידועה ללא כל התעמקות ועיון, וע"כ השמר מפניו	6386
ושמע בקולו אל תמר בו, ולכן כשהמלאכים הסתכלו בפרצופו של מנשה הרשע, לא מצאו בו שום זיק וצל	6387
של איזה הרהור תשובה, ולכן מהרו סתמו את כל הצנורות הרגילים של דרכי התשובה.	6388
ברם הקב"ה האב הרחמן בכבודו ובעצמו חתר 'חתירה נעלמה' אפילו מעיני מלאכי עליון, ומן הצנור הדק	6389
הזה הקשיב לשוועת תחינתו של מנשה, הקשיב להמיית בכיו ויקבלהו בתשובה לאות ולסימן לכל הדורות	6390
הבאים, שידו של הקב"ה פשוטה לקבל שבים אפילו נגד חוות דעתם של מלאכי השרת, וזהו משאז"ל וידי	6391
אדם מתחת כנפיהם, ידו כתיב זה ידו של הקב"ה פרוסה לקבל בעלי תשובה מפני מדת הדין, וברש"י ז"ל	6392
שמקטרגת ואומרת לא תקבלם והוא מקבלם בסתר (פסחים קי"ט).	6393
בעיית החטא ועומק קלקולו בנשמת האדם קשה וחמורה, עד שגם החכמה והנבואה נמנעים מתת פתרון	6394
שלם ומועיל בהחלט, ומצדם לא היה לחוטא שום תיקון, וכמ"ש הז"ל שאלו לחכמה חוטא מה עונשו, אמר	6395
להם חטאים תרדף רעה, שאלו לנבואה חוטא מה עונשו אמר להן הנפש החוטאת היא תמות, שאלו	6396
לקודשא בריך הוא חוטא מה עונשו, אמר להם יעשה תשובה ויתכפר לו (ירושלמי מכות פ"ב ה' ו').	6397
רק הסמכות העילאית והוא הקב"ה בכבודו ובעצמו, נתן את התירוץ המלא שהדהים אף את החכמה ואף	6398
את הנבואה, והוא יעשה תשובה ויתכפר לו, מזה נבין מה איום ונורא הוא הגילוי של התשובה, שרק	6399
השי"ת בעצמו הואיל לתנו לנו, והורה לנו הדרך אף להירודים והרחוקים מאד, סוד זה של אושר כח	6400
הבחירה יצירת התשובה, לא היה יכול אדם הראשון לתפוס על נקלה, והיה לו לחידה סתומה ולסוד נסתר,	6401
עד שראה את קין וממנו נתגלה סוד כמוס, יצירה חדשה ונפלאה בעולם העשיה.	6402
היוצא לנו ממאמרנו שכל מאמצינו יהיה להכיר, כמה גדולה טובתו של הקב"ה בתנו לנו את כח הבחירה,	6403
אותו הכח הנפלא והנהדר ביותר הנטוע בטבע הנבראים, ולהתרומם עד מעלת הקדושה העילאית ביותר,	6404

עצם כח הבחירה והכשרון להשתמש בו בכיוון הרצוי, הוא העונג הנפשי הגדול ביותר וזה סוד היצירה,	6405
א"כ מי האיש אשר יעמוד מרחוק ולא ישאוף אל הזמן היקר בתפארת כח הבחירה הגנוז בו, מי זה שלא	6406
יחוס על איבוד אותו רגע בחירה! (תורת הנפש).	6407
	6408
מאמר קמד	6409
ויצא קין מלפני ה' וישב בארץ נוד קדמת עדן (בראשית ד' ט"ז).	6410
ויצא קין מלפני ה', נגלה לו הקב"ה וא"ל גדול עוונך מנשוא, כיוון ששמע קין התחיל לעשות תשובה, א"ל	6411
גדול עוונך מנשוא, ואתה טוען עליונים ותחתונים ונקראת נושא עוון, א"ל הקב"ה אתה עשית תשובה אבל	6412
מחצה, עד שהוא יוצא פגע בו אדם א"ל מה נעשה בדינך, א"ל אלמלא שהודיתי הייתי אבוד מן העולם,	6413
באותה שעה תמה אדם ואמר טוב להודות לה' (מדרש בפ' הרא"ש עה"ת).	6414
תא חזי עד איזו ממדים רחבים ועמוקים יכול האדם להגיע בעוסקו בתורה, אבל כשיצטרך בגלל כשלון	6415
להודות על האמת, ולהתוודות בפה מלא חטאתי, אז אף הישר באנשים מתייסר הוא בעיניוים איומים, עד	6416
שנדמה לו שמוטב ששלייתו היתה נהפכת על פניו, ובלבד שלא להוציא מפיו את המלה הנוראה חטאתי,	6417
בכל מיני אמתלאות יתעטף ויתגונן ובלבד שלא לומר חטאתי.	6418
הכח הענקי הזה להודות ולהתוודות ולומר חטאתי, לזה צריך התלמוד רבה, צריך התעמלות והתאמצות	6419
מיוחדת שלא להשהות אף כתם בתוככי הנשמה, אם על ידי הביטוי של חטאתי אפשר להשתחרר מעקת	6420
החטא, אבל יש וגם הישר באנשים שמתחיל להתוודות ולהכיר בחטאיו, ובכל זאת ההודאה היא מגומגמת	6421
ובלתי מבוטאת כהלכה, חטאתי לחצאין ולא במלואה.	6422
על קין נאמר שיצא מלפני ה' כגונב דעת העליונה, וי"א כמפריס וכמרמה את בוראו, שתשובתו היתה	6423
קלושה ולא הקיפה בשלימות את כל שמתרחש בכל פינות נפשו, כל עוד שהאדם אינו פותח את מעיינות	6424
נפשו בכדי שיזרום זרם התשובה במלוא עצמה וטהרתה, הריהו עודנו כמרמה ותשובה עושה מחצה.	6425
וכדבר הספורנו ז"ל והשיבות אל לבבך, התבונן בכל חלקי הסותר ותשיבם אל לבבך יחדיו להבחין האמת	6426
מן השקר, ובזה תכיר כמה רחוקת מן האל יתעלה בדעות ובמנהגים אשר לא כתורתו עכ"ל, הרעיון הוא	6427
שהאדם צריך להתאמץ מאמץ אחר מאמץ, עיון אחר עיון בכל סתרי נפשו, למצוא את הסותר והמתנגד	6428
עוד להחלטתו לתשובה.	6429
כי אם הווידי והתשובה אינם שוטפים ומדיחים כל חלקי הסותר, הריהו עודנו בדרגת מרמה ומחלק,	6430
ואזרת התשובה היא שתהיה בכל לבבך שלא יהא לבך חלוק על המקום, וכתב הרבינו יונה ז"ל, כי יתכן	6431
להיות העוון נסלח ונפדה מן היסורין ומכל גזירה, ואין לשם חפץ בו ומנחה לא ירצה מידו, ותאות	6432
הצדיקים מן ההצלחות להפיק רצון מהשם ושיחפוף בהם (שע"ת א'), זאת אומרת שייתכן מאד שהתשובה	6433
הנראית פודה ומצילה מן היסורין והגזירה רעה, בכל זאת טרם פעלה בכיוון המטרה האמיתית שהשם	6434
יחפוץ בשב, כי תשובתו היא מוחצת.	6435
קין שתשובתו לא היתה שלימה זכה רק לחסד של מחצה, כל תשובתו התנהלה בעצלתיים, מאמין ואינו	6436
מאמין בהשגחת הבורא ית"ש על כל פרטי ההווי, ואחרי שנוכח למורת רוחו את השגחת השם יתברך	6437
ואיך להתחבא מהדר גאונו, ואחר שהעיר לו הקל ית' לשוב בתשובה רק אז נכנע, וכמובן שטיב תשובה	6438
כזו אין בה מן הזוהר הגדול הממרק והמטהר עד היסוד, ולעין היוצר נראה בעל תשובה כזה כמחלק	6439
וכמרמה.	6440
וזוהי סגולה יקרה ונפלאה שקשה לגשמה, ונחוץ לזה אומץ לב ועזות דקדושה, וכשם שהאדם דואג לעורו	6441
וגופו, ובעמדו לפני רופא לא יסכיל להסתיר את נגעיו אף הצנועים והמוסתרים ביותר, כן האדם המוסרי	6442
כי יעטוף לפני קונו ויתחנן רפאני נא, אל יסתיר ויגמגם בעקיפות אלא שיבטא גלוי ומפורש חטאתי, ורק	6443
אז יזכה לשוב למעלתו ויהיה רצוי לשם ית'. (תורת הנפש).	6444
	6445
מאמר קמה	6446
וצלה גם היא ילדה את תובל קין לטש כל חרש נחשת וברזל (בראשית ד' כ"ב).	6447
בני האדם בגאותם יחשבו, כי כל אשר יפתחו את העוה"ז להמציא המצאות לשכללו ולהתעדן בו יבנו להם	6448
עולם מתוקן, אבל טעות גדולה בידם, כל תיקוניהם אינם אלא קלקולים, כל הציביליזציה כערך	6449
התפתחותה מוספת חורבן, הם לא ירצו להבין כי המדות הרעות הן המחבלות את הכל, אילו היו בני אדם	6450
נותנים אזי היה העוה"ז משוכלל על כל פנים, אבל הקלקול הוא שהם נוטלים חוטפים ולוחמים, וממילא	6451
בכל המצאותיהם לחורבן וקלקול ישתמשו, למשל קירוב המרחקים באמצעות מכונות המסע והטיסה, הלא	6452
בעין נראה עד כמה הם מחבלים, ותחת שמקודם כל המלחמות קלקלו רק במקומם, כעת חורבן עולמי הוא.	6453

ומבט זה על חכמת העוה"ז מפורש בתורה, תובל קין לטש כל חרש נחושת וברזל, מה היינו אומרים אנחנו	6454
להמצאה הזאת בימי קדם, תחת אשר מקודם חרשו אדמתם בקנים ואבנים, הצליח תובל קין לחדש להם	6455
את כלי מתכת, כמה הרבה להקל את עבודתם בצרכי פרנסתם, אבל חז"ל פירשו שהתורה ראתה בזה	6456
חורבן, שהגדיל את הקלקול והחורבן בעולם, עי' רש"י 'תובל קין' תובל אומנותו של קין, תובל לשון	6457
תבלין תיבל והתקין אומנותו של קין לעשות כלי זיין לרוצחים.	6458
ועי' במדרש הנעלם זהר (חיי קכ"ה), אית מיא מגדלין חכימין ואית מיא מגדלין טפשיין, מיא דמגדלין	6459
חכימין הוו מטיפין דעדן, מגדלן חכימין אנשים רוחניים, ומיא דמגדלן טפשיין מי התהום, שורש חכמת	6460
הסט"א חכמת ההתגשמות, מכאן שכל המשתמש בחכמה להרחיב את הגשמיות מרבה טפשות וחורבן	6461
בעולם, ועי' חובות הלבבות (פרישות פ"ב), והשיאם היצר להניח ישוב עולם הצלתם, וחיבב עליהם	6462
להתעזן ולהתנשא עד אשר צללו במצולות ימיו, וחיבבם היצר לסבול צער גליהם, וכל אשר נוסף העולם	6463
ישוב נוסף שכלם חורבן.	6464
ורחמי רשעים אכזרי אלו דור המבול שהיו אכזרין, בשעה שהעלה הקב"ה עליהם את התהומות, נוטלין את	6465
בניהם ונותנים אותם על התהום וכובשין עליהם, ובאגדת בראשית פ"ד מוסיף, היו להם בנים מרובים	6466
והיה כל אחד מהם נוטל את בנו ונותנו על התהום, וכובש עליו טלאין שלא יעלו עליהן את המים, ושוב	6467
היו המים מתגברים והיו נוטלין את בניהם אחרים ונותנים על התהום, ראה רחמם ורחמי רשעים אכזרי.	6468
ביאור המאמרים כך, כל אשר ישתדלו בני אדם בהתפתחות העוה"ז, ישובו על ראשם צרותיהם במדה	6469
מרובה יותר, ותחת אשר עליהם לראות שהם נטבעים בהתגשמות, מחפשים עצות להתפתחות הגשמיות	6470
יותר, ומקווים שע"ז יגיעו לחיי עוה"ז מאושרים, וכשרואים שגם זה אינו מחפשים עצות אשר לכה"פ	6471
לבניהם יהיה אושר בעוה"ז.	6472
פלא הוא עד כמה בני אדם לא יבינו כי הולכים הם אל החורבן, וגם בדורנו כשרואים בחוש שהמצאת	6473
מכונות הביאה חסרון עבודה לרובי רבבות בכל מדינה, והגבהת דרגת החיים הרבה את הדאגות ואת	6474
הדוחק, ובכל מחקריהם באיקונומיה לתקנה יקלקלוה עוד יותר, אעפ"כ כולם חושבים כי עוד מעט ויתפתח	6475
העולם לטוב ולשלמות הגשמית, ואם גם לא יצליח בדור זה יהיה האושר ודאי לדור הבא, ובדרך זה יגדלו	6476
את בניהם לידבק בגשמיות ולפתחה.	6477
וזהו שהיו שמים את בניהם לסתום את מעינות התהום שלא יטבעו במימיו, ואינם רוצים לדעת כי אין בזה	6478
תיקון גם לבניהם, ואפי' אם יעלו טלאים עליהם טלאי על גבי טלאי, לא יוכלו לעמוד בפני החורבן	6479
שבטומאה, נמצא שרחמנותם על בניהם בדרך זו אכזריות היא כי עוד יקרבו את חורבנם, אמנם החיים	6480
המאושרים בעוה"ז אינם באים אלא ע"י ההסתפקות בעוה"ז והשאיפה הגדולה לרוחניות, וזהו אמרם ז"ל	6481
כך היא דרכה של תורה... אשריך בעוה"ז. (מכתב מאליהו ח"א עמ' 270).	6482
	6483
מאמר קמו	6484
ויאמר למך לנשיו עדה וצלה שמען קולי כי איש הרגתי לפצעי (בראשית ד כג).	6485
קין בנו של אדם הראשון היה חי תשכ"ו שנה יותר על ימי חיי אביו שהיו תקל"ל שנה, א"כ היה קין חי	6486
אלף ושש מאות וחמישים ושש שנה (שמו"ר לא יח), ולמה האריך הקב"ה לקין את שנותיו, ונראה לומר	6487
כי חטאו של קין היה כ"כ חמור, וזוהמת החטא דבקה בו במידה רבה כזו, שכדי לתקן את החטא ולהסיר	6488
הלכלוך שנצבר בגופו, לא היה די במעט שנים, נחוץ היה ברוב ימים ושנים כדי להיטהר מחטא הרציחה,	6489
כדי ללבן ולכבס החטא דרוש היה זמן רב, ומאריכות ימיו ושנותיו אנו מבינים את חומר החטא שכל כך	6490
פגם בנפשו, וזה כבר אחרי שעשה תשובה ואחרי שהתוודה על החטא.	6491
וכמו שאמר קין אלמלא שהודיתי הייתי אבוד מן העולם, שמשקל חטאו היה נצחי ולכן גם העונש היה	6492
נצחי, ורק ע"י שהתאמץ לעשות תשובה נמחל לו מחצה, שנמחק החטא מגופו, אבל הכתם והלכלוך נשאר	6493
בגופו ונשמתו למחצה, ולפי מדת הלכלוך כן גם מספר הימים והשנים הדרושים להגיע אל התיקון, ומן	6494
השמים מדדו שתהליך ההיטהרות והזיכוך מצריך תקופה של אלף ושש מאות וחמישים וחמש שנים	6495
(ויק"ר י ה).	6496
דוד המלך ע"ה אמר רפאה נפשי כי חטאתי לך, וקשה כאשר אדם בא לבקש חנינה מחילה וסליחה, הוא	6497
תולה בזכות עצמו או בזכות מעשיו, אבל איזו זכות היא שהקב"ה ירפא את נפשו מפני שחטאתי לך? ופי'	6498
ע"ז אחד מן הצדיקים, שקרה פעם ובא חסיד לרבו שיברך את הגוי שבשכנותו שיחיה ויזכה לאריכות	6499
ימים, וכאשר זקף הרבי והרים עיניו אל החסיד בתמיהה על בקשתו, הסביר החסיד לרבי כי הגוי חייב לו	6500
סכום כסף גדול, ואם ימות יפסיד כל הכסף ויגרום לו להישאר עני ואביון.	6501
כן יתבאר גם כאן תפלת דוד, תן לי רפואה ואריכות ימים כי חטאתי לך, חטאי רבים וכבדים וצריכים לזה	6502
חיים ארוכים ושנים רבות כדי לתקן את החטא, ובתנא"ר פעם אחת הייתי יושב בבית המדרש הגדול	6503

שבירושלים, ובא תלמיד אחד ושאל אותי דבר כמו בן ששואל את אביו ואמר לי, מפני מה נשתנו הדורות	6504
הראשונים מכל הדורות שרבו ימיהם והאריכו ימים ושנים? א"ל בני בשביל כך האריכו ימים ושנים, כדי	6505
שיוכלו לעשות גמילות חסדים זה עם זה.	6506
עצה הגונה וזכות גדולה היא לכל אדם באשר הוא כקטן כגדול, שיקבל על עצמו תכנית למעשים טובים,	6507
לאמץ השקפה לבנות ולעשות ולפעול הרבה בהרבצת התורה וזיכוי הרבים, וכן בעבודת עצמו ובתיקון	6508
מדותיו לכל החיים שלו, כדי שבגין זה יוכל לחנן פני הבורא ית"ש שירחיב לו הדרך ויאריך לו ימים	6509
ושנים, להשאיר אותו בעוה"ז כדי שיוכל לבצע כל הקבלות שנטל על עצמו בעבודת השי"ת.	6510
אמו של ר' טרפון ירדה לטייל בשבת ונפסק קורדייקין שלה, והלך ר' טרפון והניח שתי ידיו תחת	6511
פרסותיה והיתה מהלכת עליהן עד שהגיעה למטתה, פעם אחת נכנסו חכמים לבקרו, אמרה להן התפללו	6512
על ר' טרפון בני שהוא נוהג בי כבוד יותר מדאי, אמרין לה מה הוא עביד לך? ותניית להן עובדא, אמרין	6513
לה אפילו הוא עושה כן אלף אלפיים עדיין לחצי הכיבוד שאמרה תורה לא הגיע (ירושלמי קידושין א ז).	6514
ושואל החפץ חיים זצ"ל, וכי זו היא העת הנכונה למעט מעלותיו וזכויותיו של אדם, דוקא בשעת שהוא	6515
מוטל על ערש דוי וצריך לעורר רחמים ולהרבות זכויותיו ולהזכיר מעלותיו ופעולותיו הטובות? ותירץ	6516
אכן אלו הם הטעמים שהביאו את רבנן להקטין את זכות מצוות כיבוד אם שלו, שזוהי תפלה ובקשה	6517
להשי"ת לעורר רחמים עליו, כי הקב"ה יאריך לר' טרפון את ימיו, כי עוד לא הגיע למה שצריך להגיע,	6518
שהגיע רק לחצי כיבוד אם שאמרה תורה, ואם כן יש לו עוד לחיות לקיים ולהשלים את המצווה למדה	6519
הצריכה לפי התורה.	6520
היא נתנה לי מן העץ ואוכל, ובמד"ר אכלתי לא נאמר אלא אכלתי ואוכל עוד, והקשה האדמו"ר מקוצק	6521
זצ"ל, היתכן לדרוש זאת על אדה"ר יציר כפיו של הקב"ה שיעיז כל כך כלפי מעלה? ואמר על זה	6522
שהקב"ה שאל את אדה"ר איכה בניחותא, ז"א אם על כל פנים מכיר את עצמו באיזו בחינה הוא עומד	6523
כעת? האם לפחות בא בעקבות החטא זהירות מוגברת, שמכאן ואילך תוכל להתגבר על יצה"ר? על כך	6524
התנצל אדה"ר והתאונן, כי לדאבונו עדיין איננו מרגיש בקרבו הזדככות, ועלול הוא לחזור ולאכול מן העץ	6525
כאשר יגבר עליו יצרו, וזה מן החכמה הגדולה שיהא אדם מכיר את עצמו היטב וידע עד היכן מצבו מגיע,	6526
אם כן צריך הוא עוד לחיות זמן רב כדי שיוכל להיטהר מן החטא שדבק בו.	6527
אל האשה אמר הרבה ארבה עצבונך והרונך, בעצב תלדי בנים ואל אישך תשותך והוא ימשול בך,	6528
הרמב"ן מפרש והנכון בעיני שהעניש אותה שתהיה נכספת מאד אל בעלה, ולא תחוש לצער ההריון	6529
והלידה והוא יחזיק בה כשפחה, ואין המנהג להיות העבד משתוקק לקנות אדון לעצמו, אבל יברח ממנו	6530
ברצונו, והנה זה מדה כנגד מדה, כי היא נתנה גם לאישה ויאכל במצוותה, ועונשה שלא תהיה מצווה עליו	6531
והוא יצווה עליה כל רצונו.	6532
ושוב עולה השאלה, מה אשמות כל הנשים של כל הדורות אחרי חטא חוה? משמע שזאת המדה שהיתה	6533
בחוה האם הראשונה, עוברת לכל הנשים מדת השליטה על בעליהן, שעוד לא נטהרה ולא נתקנה המדה	6534
הזאת, אשר לכן העונש הוא שזהו התיקון למדה זו, בעצב תלדי בנים בעצב ובצורה של עליבות נפש, ובזה	6535
תיקון החטא הנמשך שנים רבות. (מעייני החיים).	6536
	6537
מאמר קמז	6538
ולשת גם הוא ילד בן ויקרא את שמו אנוש אז הוחל לקרא בשם ה' (ד' כ"ו).	6539
כתב הרמב"ם בפ"א מהלכות עבודת כוכבים וז"ל, בימי אנוש טעו בני האדם טעות גדולה ונבערה וזו היתה	6540
טעותם, אמרו הואיל והאלקים ברא כוכבים וגלגלים להנהיג את העולם, וחלק להם כבוד והם שמשים	6541
המשמשים לפניו, ראויין הם לשבחם ולפארם ולחלוק להם כבוד, וזהו רצון האל ברוך הוא לגדל ולכבד מי	6542
שגדלו וכבדו, כיון שעלה דבר זה על לבם התחילו לבנות לכוכבים היכלות, ולהקריב להן קרבנות ולשבחם	6543
ולפארם בדברים, ולהשתחוות למולם כדי להשיג רצון הבורא בדעתם הרעה עכ"ל.	6544
וצריך להבין א"כ במה הם טעו טעות גדולה, הלא זו טענה טובה וחשובה, שצריכים לכבד למי שהקב"ה	6545
מכבד, ושמעתי לאמור מתי מכבדים משרת המלך שלא בפני המלך, אבל בפני המלך זהו מרד במלכות,	6546
כמו שמצינו אצל אוריה החתי שהיה מורד במלכות, שאמר ואדוני יואב בפני המלך דוד (קדושין מ"ג),	6547
והיות שהקב"ה הוא מלא כל הארץ כבודו, לכן אם מכבדים המשרתים שלו זהו מורד במלכות שמים.	6548
ולענ"ד נראה לתרץ מדוע דור אנוש טעו טעות גדולה, כי אם נראה במלכותא דארעא שהקצין יכבד	6549
וישתחוה לפני חייל פשוט, או הגנרל ישתחוה לפני הקצין, בזה נראה שהוא מלגלג על המלוכה, כן גם	6550
האדם כשמתחוה לצבא השמים הוא מבטל בזה מלכותו של הקב"ה, כי תכלית הבריאה הוא האדם	6551
שיעבוד להקב"ה, וכל העולם בשמים ממעל והארץ מתחת הם משועבדים לאדם השלם, וכל צבא השמים	6552

והארץ ואפילו המלאכים, הם מתעלים ע"י האדם שעובד את הקב"ה, וכל הבריאה וגם המלאכים נבראו לשמש את האדם.	6553 6554
מצינו כמה פעמים בתורה שהקב"ה שלח מלאכים לשמש את האדם, כמו אצל אברהם אבינו ויעקב אבינו, אבל לא מצינו שהאדם ישמש למלאכים, כי האדם הוא במדרגה יותר גדולה מהמלאכים, וכשהאדם שהוא פאר הבריאה כולה משתחוה לצבא השמים אשר הם קטנים ממנו, הוא מבטל בזה ומלגלג על מלכות שמים, ומהפך הסדר אשר הקב"ה ברא את האדם שממנו יצא כבוד שמים הכי גדול, וכשהוא מקטין את עצמו א"כ הוא מחסר בכבוד שמים.	6555 6556 6557 6558 6559
ועל דרך זו מבאר המגיד מדובנא את מאמר חז"ל בפר' יתרו וז"ל, באותה שעה בקשו מלאכי השרת לפגוע במשה, עשה הקב"ה קלסטוריה של פניו של משה דומה לאברהם, אמר להם הקב"ה אי אתם מתביישים הימנו, לא זה שירדתם אצלו ואכלתם בתוך ביתו ע"כ, ומבאר כי המלאכים הסתכלו בעצמם שאין ערך כלל לגדלותם בין קרוצי חומר, כי המה עצמיים נבדלים העומדים ממעל, ובן אדם לו הארץ והוא שפל וירוד, לכן הפליגו ואמרו מה לילוד אשה בינינו תנה הודך על השמים, ובחכמתו יתברך בירר לפני המלאכים, שיכירו וידעו שחביבות הבשר ודם גדולה יותר מאשר המלאכים.	6560 6561 6562 6563 6564 6565
מה עשה הקב"ה צר קלסתר פניו של משה דומה לאברהם, ואמר להם אי אתם מתביישים, בהיות אברהם דואג ומתעצב על שלא היו אורחים באים, באו מלאכים בדמות אנשים לאכול אצלו לחם מה שהוא בלתי נאות לשכל רוחני, כי אין לפניו לא אכילה ולא שתיה, ועכ"ז מאהבת אברהם צוה עליהם לשנות הסדר ויאכלו, הנה מזה יש להם לראות יקרת מין האנושי שהוא עיקר מעשי ידיו יתברך. (דרכי מוסר).	6566 6567 6568 6569 6570
מאמר קמח	6571
זה ספר תולדות אדם בדמות אלהים עשה אותו (בראשית ה' א').	6572
זה ספר תולדות אדם ספר ודאי, כאשר היה אדם בגן עדן הוריד לו הקב"ה ספר ע"י רזיאל המלאך הקדוש הממונה על סודות עליונים קדושים, ובספר הזה חקוקות צורות עליונים וחכמת הקדושה, וע"ב מיני חכמות היו מתפרשות ממנו לשש מאות ושבעים צורות של עליונים, היה עמו ספר ההוא עד שיצא אדם מגן עדן, והשתמש בו כל יום בגנזי אוצרות של רבונו, ונתגלו לו סודות עליונים שלא ידעו מלאכים עליונים.	6573 6574 6575 6576 6577
כיון שחטא ועבר על מצות רבונו פרח ספר ההוא ממנו, והיה אדם מכה בידיו על ראשו ובוכה, ונכנס במי גיחון עד ערפו והמים עשו בגופו בקיעות בקיעות ונשתנה זיו שלו, בשעה ההיא רמז הקב"ה לרפאל והחזיר לו ספר ההוא, ר' אבא אומר ספר ודאי הורידו לו לאדם הראשון ובו היה יודע חכמה העליונה, וספר זה הוריד לו שר הרזים, ושלשה שליחים ממונים היו לפניו ללמוד עמו, ובשעה שיצא מגן עדן אחז ספר ההוא, כאשר יצא פרח ממנו הספר התפלל ובכה לפני רבונו והחזירו לו כמקדם (זוה"ק).	6578 6579 6580 6581 6582
כמה בכיות וכמה דמעות צריך כל בן עליה להוריד ולשפוך, כאשר זכה לגילויים והופעות עליונים שבאו לו לאחר עמל ויגיעה בתורה, אבל בגלל הזנחה והתרשלות או ע"י חטא ומדה שאינה נכונה, פרחו ונעלמו ממנו כל הגילויים, כמה הכאות צריך הוא להכות על ראשו כדי שתחזור לו החכמה שהיתה לו, לתקן את הירידות הרבות שתכפו עליו מאז היה שרוי בגן עדן, שם היה חופף עליו זיו החכמה, ועתה יצא מאותו גן עדן ירד ממדרגותיו, ואם עוד נשארו בו כמה רישומים מאור החכמה, הנה עתה גם זה נעלם ופרח ממנו, כמה איפוא עליו לבכות ולהתפלל להקב"ה שיחזיר לו אותם הרגעים הטובים בחייו.	6583 6584 6585 6586 6587 6588
בהקדמה לספרא דצניעותא מספר אחד מתלמידי הגר"א ז"ל, ששמע כן יוצא מפיו הקדוש, שפעם אחת ביום א' של פסח הוו יתבי תרי תלמידים מתלמידי החשובים, וכאשר היו יודעים זה דרכו בקודש מעולם הפלגת שמחתו וחדות ה' מעוזו, אשר היה שש ושמה ביו"ט כמצווה עלינו בתורתו ית"ש, וכאשר ראו אז שאין שמחתו במלואו וטובו כ"כ כהרגלו, שאלו את פיו הק' על זה ולא רצה להשיב והפצירו בו מאד.	6589 6590 6591 6592
לא יכול להתאפק ואמר מוכרחני לגלות לכם, כי בזו הלילה בא אלי אליהו וגילה לי חידושים נוראים אין חקר בשם י"ב על הפ' עלו זה בנגב, ובעומדי בבוקר מרוב הפלגת השמחה לא יכולתי להתאפק, והרהרתי בהם קודם ברכת התורה, ונענשתי שתיכף נתעלמו ממני ואינם, ונחמוהו וברכו לו השי"ת יחזיר לרבינו את אבידתו.	6593 6594 6595 6596
מהסיפור הנ"ל נובע לקח מוסרי כביר, כי אין עונש יותר גדול מזה שאינם יודעים לשמור על פרי השגתם והצלחתם ואינם מתקיימים בזה, אבל אם נהיה זכאים ויעלה בידינו לתקן מה שעווינו, יחזרו לנו אותם הגילויים שהיו בידינו ונתעלמו מאתנו, אבל מובן מאליו כי קודם צריכים אנו להשתדל לעמול בתורה וביראה כדי שתופיע עלינו רוח ממרום, וה' יאיר עינינו בתורתו.	6597 6598 6599
מספרים על בעל' מנוחה וקדושה' שהיה רוכל והיה גובה החובות אצל הגויים שהיו חייבים, ופעם מתוך טרדות הגבייה התאחר בדרך ונכנס לבית הכנסת, ומצא שאמרו סליחות בסוף הפיוט, עזרא הסופר אמר	6600 6601 6602

6603 בושתי ונכלמתי להרים פני אליך, והצטער עד0 למאוד0 והרגיש0 בבושה0 גדולה0, ואמר שכל ימיו
6604 התאמץ להזכיר לעצמו את אותו הרגע של אותה הבושה, התאמץ והתפלל שיחזיר הקב"ה את אותו
6605 ההרגשה ואותו הטעם של הבושה היא.

6606 מי יתן לי אבר כיונה אעופה ואשכונה, אחז"ל דנפתחו ליונה בעת המבול שערי גן עדן, והיא כיונה פותה
6607 אין לה לב שבה משם אל העולם הזה, לזאת אמר דוד מי יתן לי אבר כיונה שיהיה לי כנפים לעוף לגן עדן,
6608 אז לא עשיתי כמוה כי אם אעופה לגן עדן ואשכונה ולא שבתי עוד לעוה"ז (פרדס יוסף), דוד המלך
6609 התפלל להקב"ה שכל ההשגות העליונות שזכה להשיג ולקבל בחיים, יתקיימו ולא יתבטלו ח"ו, התפלל
6610 שיעלה ולא ירד אלא אגורה באהלך עולמים.

6611 ובספר 'צדקת הצדיק' לפעמים נפתח לאדם מדרגות רק לפי שעה, ואח"כ נעלם ממנו והוא חוזר לסורו,
6612 יש לו להתבונן ולדאוג פן הוא ח"ו על דרך שאמרו ז"ל בדור המבול, שהטעימן הקב"ה מעין עוה"ב,
6613 שנפתח להם לשעה ונעלם, שפתח להם השי"ת אור עליון וטעם והנאה וחמדה עילאית אבל העלימו כרגע.
6614 וכל אדם ידאג על אותם הרגעים העליונים שבהם מתגלה להם מעין עוה"ב, ומטעימין לו ממרום ונעלמים
6615 ממנו, כש"כ ידאוג על שהוא בעצמו היה הגורם להעלמה זו, ואל נהיה כמו לבן הרשע שטעם טעם מעין
6616 עוה"ב לרגע קט אחר כל הויכוח שהיה לו עם יעקב, וגרם ללבן להודות להקב"ה שכתוב ראה אלקים עד
6617 ביני ובינך, אח"כ אמר אלקי אברהם ואלקי נחור ישפטו בינינו חזר רשע ההוא לסרחונו, כיון שאמר אלקי
6618 אברהם חזר ואמר ואלהי נחור. (מעייני החיים).

6619 מאמר קמט

6620 זה ספר תולדות אדם ביום ברא אלהים אדם בדמות אלהים עשה אותו (בראשית ה' א').

6621 כתב הרמב"ן ז"ל, ולפי דעתי ירמוז לכל התורה, כי כל התורה כולה ספר תולדות אדם, ע"כ אמר בכאן
6622 ספר ולא אמר ואלה תולדות אדם, וטעם ויקרא את שמם אדם, מפני ששם אדם כלל כל המין האנושי,
6623 ועליהם אמר זה ספר תולדות אדם, למדים אנו מדברי הרמב"ן כי התורה כולה מצותיה והלכותיה, משקפת
6624 דמותו של המין האנושי, כיצד להתנהג ומה יש לו לעשות בעולמו, וספר תולדות אדם הראשון הוא ספר
6625 תולדות כל אדם.

6626 והנה השי"ת הטביע באדם חכמה כה רבה, עד שאמר הקב"ה למלאכים חכמתו מרובה משלכם, וברא
6627 בשבילו את הבריאה כולה עליונים ותחתונים והמשילו עליהם, כמ"ש תמשילו במעשי ידיך כל שתה תחת
6628 רגליו, ומילא לו כל העולמות בתענוגות לאין שיעור והכל עבורו ובשבילו כמשאחז"ל (ילקו"ש רמז י"ג),
6629 אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע! מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו, אמר להם א"כ צונה
6630 ואלפים כולם למה נבראו, צפור שמים ודגי הים למה נבראו, מגדל מלא כל טוב ואין לו אורחים מה הנייה
6631 לבעליו.

6632 גופו של אדם הראשון אמרו עליו חז"ל שמתחלה נברא מן הארץ עד לרקיע, וכשראו אותו0 מלאכי
6633 השרת0 נזדעזעו0 מלפניו0, ויקח ה' אלקים את האדם וינחהו בגן עדן, ואחז"ל שם הניחו והגין עליו
6634 ועידנו מכל אילני גן עדן, ואמרו עוד אדה"ר מיסב בגן עדן היה, והיו מלאכי השרת צולין לו בשר ומסננים
6635 לו יין (סנהדרין נ"ט).

6636 הרי כמה היה מתענג ומתעדן אדם הראשון בגן עדן, שכל הנאות עוה"ז הן כאין וכאפס נגדו, ושם הניחוהו
6637 בתחילת בריאתו שבע עונג ונהנה בחייו מזיו השכינה, והגיע להשגות שכליות ודרגות חכמה נפלאות יותר
6638 מן המלאכים, עד שהם טעו בו ובקשו לומר לפניו קדוש (ילקו"ש), וההשגות השכליות המופלאות האלו
6639 שהן התענוג האמיתי והעידון הגדול ביותר, באו לו לאדם הראשון בלא שום טורח והתאמצות, אלא כמו
6640 אויר לנשימה שיש לכל נברא תמיד ללא הפסק וללא יגיעה, וכך הלך והתעלה מרגע לרגע בשכלו והכרתו
6641 את ה'.

6642 ותענוגות נפלאים אלו הגשמיים והרוחניים, כולם היו אצלו שלמים בתכלית נצחיים לאין סוף, כי לפני
6643 חטאו היה עומד לחיות לעולם, כמשאחז"ל הן האדם היה כאחד ממנו כאחד ממלאכי השרת, ר' ברכיה
6644 אמר כאלהו, מה זה לא טעם טעם מיתה אף זה לא היה ראוי לטעום טעם מיתה, הרי ששלמים היו אצלו
6645 כל תענוגיו ועידוניו אלו עד תכליתם.

6646 וכל העולמות הללו נבראו לאדם עוד קודם שנצטוו על המצוה, הכין מתחילה את כל העולם כולו, השכינו
6647 בגן עדן והנאיהו ועידנו בכל, ואח"כ צוה לו על המצוה, הרי שכל אותו העולם הגדול על גן העדן וכל
6648 תענוגותיו וכל עידוניו, לא ניתנו לאדם כשכר עבור קיום מצוה, אלא הם היו תנאי תחילת יצירתו של
6649 האדם עצמו, בבחינת עולם הזה שלנו.

6650 והנה כל תכלית הבריאה הלזו לאדם הראשון, לא היתה אלא כדי שיקיים מצוה קלה אחת שנצטוו עליה,
6651 ולא עמד האדם בקיומה אלא שעה אחת בלבד, שהרי מיד חטא ואכל מעת הדעת, ובגלל זה גורש מגן עדן

ונתקלל וקלקל כל הבריאה אתו, רואים אנו מכאן כמה גדול ערכה של קיום מצוה אחת, שהרי כדאי היה לברוא את כל העולם המופלא הזה, רק כדי שיקיים אדם אחד מצוה אחת ולשעה אחת.	6653
ולא תאמר כי רק אדם הראשון שהיה יציר כפיו של הקב"ה, ורק לפני החטא זכה למדרגות נעלות אלו,	6654
אבל לאחר חטאו שנפל ממדרגתו אי אפשר שיגיע לדרגות רמות כאלה, ועאכ"כ בדורות שלאחריו שהלכו וירדו, אלא כל אדם ובכל הדורות ראוי הוא שבשביל מצוה אחת יבראו לו כל העולמות כולם, כמו לאדם הראשון בתחילת בריאתו קודם החטא, כדברי הרמב"ן ששם אדם כלל לכל המין האנושי, ועליהם הוא אומר זה ספר תולדות אדם, וכן דברי חז"ל חביב אדם שנברא בצלם על כל אדם נאמר, וכך שנינו בפירוש במשנה (סנהדרין ד' ה'), לפיכך נברא האדם יחידי, לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם.	6655 6656 6657 6658 6659 6660 6661
אותו העולם לאדה"ר חייב כל אדם לומר בשבילי נברא, בשביל כל אדם ובכל דור, ואף כי אין אנו רואים זה בעינינו כן הוא האמת, ועובדה היא שבמשך הדורות קמו אנשים שהגיעו למדרגות עליונות כאלה, כגון משה רבינו דוד המלך וחזקיה שהיה ראוי להיות משיח, וכן ראוי כל אדם לכך.	6662 6663 6664
מצינו בחז"ל (ברכות יז), כי הוי מיפטרי רבנן מבי ר' אמי ואמרי לה מבי ר' חנינא אמרי ליה הכי, עולמך תראה בחייך ואחרית לחיי עולם הבא, כלומר שתראה בחייך את העולם שנברא עבורך, והוא עולמו של אדם הראשון קודם החטא, וכן פירש בשיטה מקובצת שם, עולמך תראה בחייך, פירוש כאשר יגיע האדם לתכלית החכמה, דומה לעולם הנשמות שהם שכל נבדל, ומגיע לקצת עולם הנשמות בחייו, והברכות האלה מברכין אחד לחבירו, ואם חז"ל השתמשו לברך איש את רעהו בברכה זו, הרי שכל אדם ראוי להגיע לידי כך.	6665 6666 6667 6668 6669 6670
ולא עוד אלא שעיקר תכלית הבריאה היתה בשביל הדורות הבאים כפי שמצינו בחז"ל (ב"ר א'), בראשית בשביל התורה שנקראת ראשית, ובשביל ישראל שנקראו ראשית, והרי בתחילת הבריאה לא היו עוד ישראל בעולם? אלא ע"כ הכוונה היא בשביל ישראל שיקבלו את התורה.	6671 6672 6673
וכמו שאדם הראשון זכה בכל רק עבור מצוה אחת שנצטווה כן כל אדם ראוי לכך, קל וחומר לאחר שניתנה לנו התורה הקדושה על תרי"ג מצוותיה, ובאמת הרי אנו מחכים בכל יום שיתקיים בנו מקרא שכתוב, כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, כעולמו של אדם הראשון שכל הארץ תהיה מלאה דעת, שהשכל לא יהיה זקוק ליגיעה ועמל בכדי להשכיל ולהבין, אלא שההשגות ילכו ויתרבו מאליהם, כדברי הכתוב אורח חיים למעלה למשכיל.	6674 6675 6676 6677 6678
אולם מכאן יש ללמוד גם לאידך גיסא, אדם הראשון לאחר שלא עמד בקיום מצותו גורש מגן עדן, נתמעטה קומתו נקנסה עליו מיתה לו ולכל דורותיו, ונתקללה כל הבריאה אתו, וכן כל אדם בכל הדורות, הרי נבראים ומתחדשים עבור כל יחיד כל העולמות, אם כן בכל רגע שהאדם מחסר מעבודתו לאלקים, הוא מאבד אותם ומחריבם כמו ידיו לו ולכל העולם כולו כדברי הכתוב לרגעים תבחננו, וכשם שברגע אחד ראוי האדם לזכות לכל העולמות ולבוא לעולמך תראה בחייך, כן אם יסיח דעתו לרגע ולא ינצל אותה למטרת עבודתו להשי"ת, הוא מקלקל אותם ומאבדם ח"ו.	6679 6680 6681 6682 6683 6684
והנה הרמב"ן בגלותו לנו שספר תולדות אדם הראשון הוא תולדות כל אדם ואדם, בא ללמדנו בזה שנדע איך להעריך את האדם ואת כל רגע ורגע בחייו הן לחיוב והן לשלילה, ואם נדע את הסוד הזה נוכל להגיע למדרגות העליונות ולמטרת המין האנושי, ואמנם ראינו גם בדורות האחרונים יחידי עולם שהגיעו למדרגתם הרוחנית בבחינה זו של עולמך תראה בחייך, כגון האר"י ז"ל והגר"א ז"ל כי הם הכירו את ספר תולדות אדם, הם ידעו שבעבורם ובשבילם נראו כל העולמות, והבינו למה ראוי האדם להגיע ברגע אחד, וכמה עלול הוא לאבד כמו כן ברגע אחד.	6685 6686 6687 6688 6689 6690
אמחז"ל (מגילה ד) אם יאמר לך אדם יגעתי ומצאתי תאמין, הרי שהמציאה תלויה ביגיעה, ומשום שהם הבינו וידעו בבירור מה שאפשר להשיג ביגיעה, עמלו ושאפו לכך וזכו למעלות עליונות, אבל אנו אין מכירים גדולתו של אדם ואין מבינים את ערכו של רגע, לכן כל יגיעתנו והשגותינו מצומצמות, ואין אנו מוצאים ביגיעתנו אלא רק בהתאם למושגינו, אם כן זאת היא חובת האדם להתבונן ולהכיר מה ערכו, וכמה יקר ערכו של רגע בחייו, ואם יבין כך האדם ויעמול להשיג, אז אם יאמר לך אדם יגעתי ומצאתי תאמין! (אור הצפון).	6691 6692 6693 6694 6695 6696 6697
מאמר קנ	6698
זה ספר תולדות אדם בדמות אלהים עשה אותו (בראשית ה' א').	6699
זה ספר תולדות אדם — בן עזאי אומר זה כלל גדול בתורה (ילקוט בראשית מ'), תוה"ק מספרת לנו מהי צורת האדם האמיתית, אדה"ר נח האבות השבטים מרע"ה אהרן הכהן, ולעומת זה קין ישמעאל עשו לבן	6700 6701

6702 פרעה בלעם, אולם הנביא שגילה לנו ביותר צורת האדם הוא יחזקאל, הוא היחידי מכל הנביאים שהקב"ה
6703 קראו תמיד בן אדם, הבה נתבונן בתורת האדם שביחזקאל.

6704 למה נקרא יחזקאל בן אדם? רש"י מביא שני טעמים, בן אדם קורא ליחזקאל מתוך שראה המרכבה, הולך
6705 בין בני עלייה ומשתמש בה כמלאכים לומר אין כאן ילוד אשה אלא זה, ולי נראה שלא קראו בן אדם אלא
6706 בשביל שלא תהא דעתו רחבה עליו, מתוך שהיה גס לבו במראה המרכבה ובמלאכת עליונים (וראה שם
6707 ברד"ק), ועיין (שבת פט.) מה שנאמר שם על מרע"ה שעלה למרום לקבל תורה והתוכח עם המלאכים,
6708 ואחרי שניצח אותם כל אחד נעשה לו אוהב ומסר לו דבר, שנא' עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות
6709 באדם, בשכר שקראוך אדם לקחת מתנות, רש"י בשכר שחרפוך וקראוך אדם נוצר מאדמה לשון שפלות.
6710 שני הפירושים הם בגדר אלו ואלו דברי אלקים חיים, כי באמת האדם כולל שני הקוטבים ביחד, ההשגה
6711 הגדולה המגיעה עד למרכבה העליונה, וההכנעה והשפלות של הגוף מאדמה, זוהי מהותו האמיתית של
6712 האדם שהוא נמתח בין שני קוטבים אלה, בכחו להגיע להשגות עצומות, וכל אשר יתעלה יותר בהשגה הוא
6713 נכנע יותר בדעתו, האיש משה אשר תמונת ה' יביט במראה ולא בחידות, עניו מכל אדם אשר על פני
6714 האדמה, גם יחזקאל הנביא הוא בן אדם בשני המובנים בהשגה ובהכנעה.

6715 יחזקאל הוא הנביא אשר גילה ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם (יבמות סא.), אתם קרויין אדם ואין
6716 עכו"ם קרויין אדם, לפי דרכנו נבין כי בפנימיות זהו ההבדל בין ישראל ואומות העולם, גם אוה"ע יכולים
6717 להגיע לגילויים גדולים ועמוקים, אבל אין הם מביאים אותם לכלל ענוה והכנעה, אינם יכולים להגיע
6718 להשגות הגבוהות שזכו להן חכמי ונביאי ישראל, כי לאומות העולם אין נקודת הקדושה הפנימית שישנה
6719 לנשמות ישראל, אבל סו"ס הם מסוגלים לעמוד על דברים עמוקים וגדולים מאד.

6720 הוא אשר אמרו חז"ל, אמר להם הקב"ה לישראל חושקני בכם, שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה
6721 אתם ממעטים עצמכם לפני, נתתי גדולה לאברהם אמר ואנכי עפר ואפר, למשה ואהרן אמרו ונחנו מה,
6722 לדוד אמר ואנכי תולעת ולא איש, אבל אוה"ע אינן כן, נתתי גדולה לנמרוד אמר הבה נבנה לנו עיר,
6723 לפרעה אמר מי ה', לסנחריב אמר מי בכל אלהי הארצות, לנבוכדנצר אמר אעלה על במתי עב, לחירם
6724 מלך צור אמר מושב אלקים ישבתי (חולין פט ע"א).

6725 הרי לגויים יש צלם אלקים יש להם שכל ודיבור, אך אצלם נפרדות ההשגות של השכל מהמידות שבלב,
6726 שכל לחוד ומידות לחוד, וברור הוא האיחוד בין השגה והכנעה משנה לגמרי את המבט שלנו עליהם,
6727 כאשר השגה שכלית מביאה לידי ענוה, מבינים שהשכל הוא כלי להשראה עילאית ואין זה סתם
6728 אינטליגנציא, והאדם בהכנעתו רואה את כל מהותו ככלי לקבלת שפע עליון, ואין כחו ועוצם ידו עושים לו
6729 את החיל.

6730 אתם קרויין אדם ואין עכו"ם קרויים אדם (יבמות סא.), קרויין — כלומר אצל הכלל ישראל יצאה צורת
6731 האדם אל הפועל בשלימותה, משא"כ אוה"ע שאצלם צורת האדם בכח, יש להם צלם שכל ומידות אבל
6732 אינם מאחדים אותם, ובפירוד זה נשארה שלימות האדם רק בכח, פירוד זה מקטין את האדם ומשחית שכל
6733 ומידות גם יחד.

6734 עוד לא די בתורת האדם של יחזקאל הנביא, העומק של תורה זו נעוץ במעשה המרכבה עצמה, הרי הוא
6735 ראה דמות כסא ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה, גדול מאד גילויו של יחזקאל, רצה
6736 הקב"ה לגלות על ידו רוממות האדם, אם על דמות הכסא ראה יחזקאל דמות כמראה אדם מלמעלה, הרי
6737 כל מהותו של האדם מלמטה היא שהוא מתדמה אל האדם למעלה, וכמה גדול הוא האדם שיכול להתדמות
6738 ליוצרו!

6739 הוא אשר אמרו חז"ל ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי (מכילתא בשלח פי"ד), מה
6740 ראו? זה אלי הראו עליו באצבע, ויצא להם ממראה זה ואנוהו הוי דומה לו, מה הוא רחום אף אתה היה
6741 רחום וחנון (שבת קלג:), ורש"י שם ולשון ואנוהו אני והוא, אעשה עצמי כמותו להתדבק בדרכיו, לא על
6742 חינם נקטו חז"ל כאן דוקא יחזקאל בן בוזי, כי הוא שגילה הדמות כמראה אדם עליו מלמעלה, וראתה
6743 שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל, כי תכלית הבריאה שיהיה האדם מתדמה לו ית', כי אם הוא ית'
6744 מתגלה בדמות אדם, יבין האדם כי בכחו הוא להתדמות אליו.

6745 כאשר יחזקאל גילה לנו שורש האדם בגובה זה, אנו לומדים מכאן על רוממות האדם כי נוראה היא מאד,
6746 נזכיר רק מה שכתב הגר"ח בנפש החיים (א יג), ובדרשה שלו על מאמר חז"ל, אפילו שיחה קלה שבין
6747 איש ואשתו מגידים לו לאדם בשעת הדין, שנא' מגיד לאדם מה שיחו (חגיגה ה:), היינו שמגלים לאדם
6748 בשעת הדין את סוד הדיבור שיוצא מפיו עד היכן הוא מגיע, כי כל העולמות תלויים בו, שכל הנהגתם לפי
6749 מעשי האדם והנהגותיו.

6750 הרי בשעת הדין מגידים לאדם מהו אדם! אנחנו בחשבון נפשנו עומדים על הפרטים במעשינו ומתחרטים
6751 עליהם, אך את האדם ברוממותו איננו רואים כלל, כמי שאינו רואה את היער מרוב עצים, יתכן כי רק

בבוא האדם לדין שמים על כל מסכת חייו, רק אז תתגלה לו רוממותו הנוראה שלא ידע ממנה כל ימי חייו,	6752
ובילה כל ימיו בקטנות ושפלות ר"ל!	6753
אין עצה לזה אחרת אלא שימוש תלמידי חכמים, כי גדול שימושה יותר מלימודה (ברכות ז':), א"ר יוחנן	6754
מאי דכתיב כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשהו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא? אם הרב דומה	6755
למלאך ה' יבקשו תורה מפיהו, ואם לאו אל יבקשו תורה מפיהו (מו"ק יז.), מי שזוכה לשמש תלמיד חכם	6756
הדומה למלאך ה' הוא יודע מהו אדם, ולא אלמן ישראל ובכל דור שותל הקב"ה ת"ח כאלה הדומים	6757
למלאך ה' אם רבים אם מעטים, ואף אם מעטים הם יבקשו תורה מפיהם וידעו מהו אדם. (עלי שור	6758
ח"ב).	6759
	6760
מאמר קנא	6761
זה ספר תולדות אדם ביום ברוא אלהים אדם (בראשית ה' א').	6762
כתב הרמב"ן ז"ל ולפי דעתי ירמוז לכל התורה כי כל התורה כולה ספר תולדות אדם, ובמדרש אמר בן	6763
עזאי זה ספר תולדות אדם זה כלל גדול בתורה, כי התורה מלמדת לאדם להכיר את עצמו ואת תולדותיו	6764
שלו, כמו שנאמר בשירת האזינו זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור, ומהו ספר תולדות אדם, ראשית	6765
דבר עליו לדעת שביום ברוא אלקים אדם הוא נברא בשלמות היותר גדולה, בדמות אלקים עשה אותו, וגם	6766
נכלל בזה הזהירות במצוות שבין אדם לחברו.	6767
שידע כל אחד שחברו נברא בדמות אלקים כמ"ש (יבמות סג.), שכל מי שאין לו אשה אינו קרוי אדם,	6768
ובזוהר הק' נקרא פלג גופא, השקפה זו של האדם על אופן בריאתו ותכליתו מעמידה אותו על הדרך	6769
הישרה, הן במה שנוגע לעצמו והן במה שנוגע ליחסו לאחרים, וכשידע שהוא כליל המעלות ונברא בצלם	6770
אלקים, ידע את חביבותו לפני המקום, כמ"ש (אבות פ"ג) חביב אדם שנברא בצלם וחביבין ישראל	6771
שנקראו בנים למקום.	6772
עד כאן באשר לבריאת האדם, ועתה יבוא האדם לדרוש מעל ספר את תולדות האדם, ויתבונן ויראה את	6773
מקומו בחיים, ויראה שלקח השי"ת את האדם אשר יצר והניחו בגן עדן לעבדה ולשמרה ולהתענג על ה',	6774
והיה בתכלית העידון והעונג, עד שבחטאו נטרד מעולמו נגדעה קומתו וניטל זיוו (ב"ר פי"ב), נגזרה עליו	6775
מיתה לדורותיו וגורש מגן עדן, מה נורא הוא החטא!	6776
יתר על כן החטא לא השפיע רק על החוטא, לא זו בלבד שבעטיו נטרד האדם מעולמו, אלא שכל העולם	6777
נטרד עמו, לא זו בלבד שהאדם גורש מגן עדן, אלא שבעקבות החטא הפך גן עדן עצמו למדבר שממה,	6778
הדברים מבוארים ברמב"ן (בראשית ד' י"א), שבקללת ארורה האדמה בעבורך נתקללה האדמה גופה,	6779
והרי עונש זה נאמר לו בעודו בגן עדן, הרי שגן עדן נחרב בחטאו ולא נשתייר בו אלא עץ החיים לבדו,	6780
ומתוך החשש פן ישלח ידו ואכל מעץ זה גורש מגן עדן, זאת צריך האדם לדעת להכיר את ערכו ואת	6781
מקומו שהוא בגן עדן כל ימיו, אלא בחטאיו הרי הוא מקלקל את הגן עדן ועושה אותו לגיהנם.	6782
המתבונן בפרשיות התורה יראה שבכל הדורות כך הוא, שהקב"ה עוזר לאדם לבצר גן עדן לעצמו	6783
ולאחרים, והאדם בחטאיו מחריב את הגן עדן שלו ונטרד מעולמו, וגם בתקופת חייו יראה שלא פעם אחת	6784
הוא נכנס לתקופת חיים מאושרת כמו בגן עדן, וחוטא ומחריב את עולמו ומצטער בגיהנם שלו, ושוב	6785
הקב"ה עוזרו ליצור לעצמו גן עדן, והוא שוב חוטא ומנפץ את אושרו ומגורש לגיהנם בצער ובזיון.	6786
הנה האבות הקדושים עשו את ביתם למקדש ה' גן עדן ממש, שהטעימן הקב"ה מעין עולם הבא (ב"ב	6787
טז:), ובניהם היו בגיהנם בגלות מצרים כשסרו מדרכי אבותיהם הק', וכשגאלם הקב"ה ע"י משה ואהרן	6788
והוליכם במדבר ארבעים שנה, הלא היה שם גן עדן ממש, וכל מי שחטא בגן העדן נשרף, וגם נפתח	6789
הגיהנם וירדו חיים שאולה כקורה ודתן ואבירם.	6790
וכשזכו לעלות לארץ ישראל היתה הארץ לפנייהם גן עדן ממש, כמו שאמר יהושע לישראל לפני מותו,	6791
שלא נפל דבר אחד מכל הטוב שהבטיחם ה' ובכלל זה הטוב הרוחני, כמו שהגרא"א ז"ל פירש את הפסוק	6792
ונתתי מטר ארצכם בעתו על נבואה ורוח הקודש, וכמו שהגיעו לשיא שלוותם בימי דוד ושלמה שהיו אז	6793
ממש כמו בג"ע, וכשחטאו ונחרב הג"ע וגלו וגורשו מן הארץ, נצטוו בתורה לחיות בגלות שהוא כמו	6794
גיהנם ממש, וגם שם נצטוו כל אחד ליצור שם בגיהנם את הגן עדן כל אחד ואחד לפי ערכו.	6795
וזהו שאמרו (סנהדרין כ.), שקר החן זה דורו של משה ויהושע, והבל היופי זה דורו של חזקיהו, יראת ה'	6796
היא תתהלל זה דורו של ר' יהודה בר' אלעאי, שהיו ששה מתכסין בטלית אחת ועוסקין בתורה, והיינו	6797
שבדורם של משה ויהושע הנחיל הקב"ה לישראל גן עדן ממש במדבר ובארץ ישראל, וחזקיהו סיפק שמן	6798
לבתי המדרש והכריח את בני דורו לעסוק בתורה (סנהדרין צד:), אבל בזמנו של ר"י בר' אלעאי שהיה אז	6799
דורו של שמד נורא מאד ועסקו בתורה מתוך הדחק, והתענגו בה' בדבקות עילאית, ובצרו לעצמם גן עדן	6800
בגיהנם — היא תתהלל.	6801

6802 אם ישאל הלומד ספר תולדות אדם, מדוע הוא עצמו אינו רואה זאת במוחש, שהחטא טורדו מגן עדן
6803 ומחריב עליו את עולמו, ובתשובתו הריהו יוצר לעצמו ג"ע חדש, השואל כן מעיד בעצמו שאינו מבין
6804 בטיב גן עדן וגיהנם, כי מהו ג"ע סייעות לאדם לאפשר לו חיי רווחה כדי להתענג על ה', וגיהנם הטרדה
6805 נצחית המונעת מעבודת ה' זוהי מהות הגיהנם, והאדם אכן הושם בגן עדן כי אין הבדל בין המלאכים שצלו
6806 בשר לאדה"ר, לבין דאגת ההורים והמחנכים לילד, וכל העולם מלא סייעות לעבודת ה' והבא ליטהר
6807 מסייעין אותו (יומא לח:).
6808 אין לנו אלא להשתמש בסייעות אילו לעבדה ולשמרה, ובהיותו שמח בחלקו הריהו כאדה"ר, וכך היא
6809 דרכה של תורה פת במלח תאכל, ואם אתה עושה כן ושמח בחלקך, אשריך בעוה"ז כי חלקך בגן עדן, אבל
6810 החטא מגשם את האדם ומפנה את מבטו להבלי העולם, ושוב אינו שמח בחלקו, ובטן רשעים תחסר (משלי
6811 יג), ועיניו לא תשבענה והריהו מתייסר בגיהנם שהוא עצמו יצר לעצמו!
6812 והוא הדין להיפך, יכול אדם להיות כר"י ב"ר אלעאי שהפך את הגיהנם לגן עדן, גם כהיום שהעולם כולו
6813 גיהנם בעדנו, כי דכיתנו במקום תנים ותכס עלינו בצלמות, והרי אנו העמידנו ה' בחיים ועלינו לחיות ע"פ
6814 התורה, וליצור גן עדן בחיינו בכל מעשינו, ע"י עסקנו בתורה ובתפלה אפשר לטעום טעם גן עדן, ובדרכי
6815 התורה שדרכיה דרכי נועם ונתיבותיה שלום ינהג כל אחד עם חבריו ובביתו, ויהיה ביתו כבית האבות
6816 שהנחילים הקב"ה מעין עוה"ב (ב"ב יז.), ויזהר עד מאד שלא יחטא ולא יחריב את עצמו ואת גן עדנו, זאת
6817 עלינו ללמוד מספר תולדות אדם! (לקט שיחות מוסר).
6818
6819 מאמר קנב
6820 זכר ונקבה בראם ויברך אותם ויקרא את שמם אדם (בראשית ה' ב').
6821 ויקרא את שמם אדם, זהו פירוש על תולדות אדם וסופו, אם דבוק הוא למעלה ומתדמה לו ית' לילך
6822 בדרכיו, נקרא שמו בעצם אדם מלשון אדמה לעליון, ועל כסא דמות אדם, ואם הוא מפריד עצמו מן
6823 הדבקות, אז נקרא אדם על שם האדמה אשר לוקח משם, ועפר הוא ולעפר ישוב, אמנם שם אדם המורה
6824 על 'אדמה לעליון' זהו עיקר התכלית, כי הרע לא נברא רק בעבור הטוב (של"ה ח"א דף ג' ד"ה אח"כ).
6825 שלמה המלך כתב כי לא תבוא החכמה בלב רע, ואם כן הרוצה לזכות לחכמה צריך להיות בעל מידות
6826 טובות, סוקרטס אמר שיש בו 'כח תהומי' המונעו מעוול, ובוזה גילה מה שהעולם קוראים מצפון, יש בכל
6827 שיטות אלו נקודת אמת אבל אף אחת אינה מספיקה, אפילו על המצפון היקשה הכוזרי, אם שתי אומות
6828 נלחמות ומצפונם של חיילי שתי האומות מחייב אותם להרוג את הצד שכנגדו, איזה מצפון הוא האמיתי?
6829 תורתנו הקדושה מחייבת אותנו ללכת בדרכיו, וציווי זה כולל כל מידה טובה, מצוה זו כוללת כל דרכי
6830 החסד וההטבה ולפנים משורת הדין, שהאדם מטבעו מסוגל לעשות מעשי חסד, חסד אמר ייבא שהוא
6831 גומל חסדים (בר"ר פ"ח ה), איתא בספרי לפי שהוא אומר ואהבת את ה' אלקיך אינו יודע כיצד לאהוב,
6832 ת"ל והיו הדברים האלה על לבבך, שמתוך כך אתה מכיר בהקב"ה ומדבק בדרכיו, הרי שמההתדבקות
6833 בהקב"ה צריכה לצאת מיד ההליכה בדרכיו.
6834 הכרה שאין עמה הליכה בדרכיו איננה הכרה אמיתית! ובשבת קלג: אמרו, זה אלי ואנוהו אבא שאול אומר
6835 ואנוהו הוי דומה לו, מה הוא חנון ורחום אף אתה היה חנון ורחום, רש"י הוי דומה לו ולשון אנוהו אני
6836 והוא, אעשה עצמי כמותו לדבק בדרכיו, אין זה דרש של מלת ואנוהו גרידא, אלא זה היה מצב הכלל
6837 ישראל בקריעת ים סוף, שראו עצמם עם כל יכולתו ית' בלי מחיצה ממש בגדר אני והוא, ומיד יצא להם
6838 מזה אעשה עצמי כמותו, המתמר שהכיר את הבורא מבלי שהטיב מידותיו, את הבורא ית' לא הכיר!
6839 כל זה בבחינת אַדְמָה והמפריד עצמו מהדבקות וההתדמות נקרא על שם אדמה, הוא אשר ביאר רבינו יונה,
6840 ודע כי נפש הרשע אשר כל תאוותה לחפצי הגוף בחייו, ונפרדת תאוות הבורא ונבדלת משרשיה,
6841 תרד במותה למטה לארץ אל מקום תאוותה (שע"ת ב' יח), תאות הרשע נפרדת מעבודת השם, ובאמת
6842 מקומה דוקא בעבודה, גם תאות הגוף שייכת לעבודה, וכאשר משתמשים בה למצוה היא נקראת אש
6843 קודש! והפרדת התאוה מעבודת השם על חפצי הגוף גורמת שהנפש נבדלת מהשרשים שלה.
6844 שורש הנפש הוא במרומים, ומה נורא שהאדם יכול לנתק אותה משם, ותהיה מגושמת כל כך עד שבמותה
6845 תרד לארץ! עבודתנו היא להעלות את הגוף ולא להוריד ח"ו את הנפש! בחירה זאת היא בידינו להיות
6846 בבחינת אַדְמָה או ח"ו בבחינת אדם, אין לנו לטפס לשמים אלא לעמוד תמיד על הקרקע, אבל יש
6847 להעלות את הגוף וכוחותיו בכח הדעת, בזה נכללים כל גדרי האדם שלמדנו מחז"ל. (עלי שור
6848 ח"ב).
6849
6850 מאמר קנג
6851 ויחי אדם שלשים ומאת שנה ויולד בדמותו כצלמו (בראשית ה' ג').

הנה ידוע בספרי המקובלים כי כל הגלות הוא, כי נפלו איזה ניצוצות של קדושה ע"י חטא של אדם	6852
הראשון בתוך הקליפות, וצריכים ישראל עם תורתם ומעשיהם הטובים בכל מקומות מושבותיהם, לברר	6853
ניצוצות הקדושה מהטומאה, ואז יבוא צדקנו בב"א ויצמח קרן ישראל עד עולם.	6854
ואם כי איני יודע קבלה אבל יש לדבר הזה מהלך בנגלה, והנה ידוע כי כבר כמה מאות שנים אחר החורבן,	6855
אשר סבלו היהודים כמה גזירות ושמדות, וחרפו נפשם למות ביסורים קשים ומרים על קידוש השם, וכמה	6856
רבבות חסידים ואנשי מעשה היו מאז גלו מארצם, ועדיין לא נתבררו הניצוצות מהטומאה של הקליפות.	6857
הרי כמה עזים כוחות הטומאה, שיש להם כח כ"כ להחזיק ניצוצות הקדושה, ולמה הם מאמצים בידם	6858
הניצוצות? מפני שהם נזונים וקיימים ומתענגים מהם, ואילולא הניצוצות היה כלים תכף ומיד, בא וראה	6859
תוקף החטא! שכל גבורתם מהעבירות המה.	6860
והנה מעט הקדושה שהשיגו להתענג בהם כ"כ הוא רק ניצוצות מעט, וגם הקדושה נקראת בידם מתה	6861
כמבואר בסידור של"ה הקדוש, ועכ"ז יש כ"כ כח להמעט הקדושה מתה שבידם וגם אינם שלהם, כי	6862
סוכ"ס יבוררו הניצוצות ויחזרו להיות בכל תוקף קדושה.	6863
ומעתה נוכל להבין עוצם העונג של רוב קדושה ולא רק ניצוצות, וגם קדושה חיה ולא מתה, וגם מי שזוכה	6864
להתקדש ע"י תורה ומצות, ואז הקדושה שלו בנין עצמי, אין כח לשער עוצם העונג הזה, ומעתה נוכל	6865
להבין אשר אנו מברכים על מצוות אשר קדשנו במצותיו.	6866
ומעתה למה לאדם להתענג מן הטומאה המתה, אשר כל עונגה רק מניצוצות מתות ולא שלהם, טוב	6867
להתענג מהרבה קדושה של תורה ומצוות אשר בידו והיא שלו, ומי יוכל לשער עוצם העונג שיש לאדם	6868
המקודש בתורה ומצוות קדושים תהיו! (חכמה ומוסר מא' פ"ט).	6869
	6870
מאמר קנד	6871
ויחי אדם שלשים ומאת שנה ויולד בדמותו כצלמו (בראשית ה' ג').	6872
אמרו ז"ל אדם הראשון חסיד גדול היה וישב בתענית ק"ל שנה לכפרת חטאו (עירובין י"ח:), ואף על פי	6873
כן לא היה בתשובתו כדי לפטרו ממיתה, למה לא זכה? אך הענין הוא שכיון שחטאו כלל כל העולם כולו,	6874
שעל ידי חטאו גרם שירד חושך והסתר לעולם, הרי חטאו בבחינת חילול השם שגרם חטא לאחרים, ועל	6875
כן נגזרה עליו מיתה, כי לא יגמור השי"ת את התשובה במקום שזה נוגע לאחרים, ורק במיתתו יכופר כמו	6876
שכתוב אם יכופר לכם העוון הזה עד תמותו (ישעיהו כ"ב יומא שם), כי רק אז גומר השי"ת את התשובה	6877
ברוב חסדו.	6878
ומתבאר בזה עוד דבר תמוה בתשובת אדם הראשון, כי הנה כשנתברר לו חטאו שם פניו אל התשובה בכל	6879
לבבו ממש, והרי גדולתו היתה נוראה שהכל היה גלוי לפניו, כאמרם ז"ל גלגלי עיניו כגלגל חמה וצופה	6880
מסוף העולם ועד סופו, ואמרו אפילו על גופו אחר מיתתו עקביו דומים לשני גלגלי חמה (ב"ב נ"ח:), קל	6881
וחומר בחייו איך היה אור גילוי בוקע, ואף על פי כן איתא במדרש (בב"ר י"ט), שאמר אל הקב"ה אכלתי	6882
ואוכל, וכן איתא שם על הפסוק ועתה פן ישלח ידו שפתח לו הקב"ה פתח של תשובה, והוא אומר פן ואין	6883
פן אלא לאו היינו שאמר אי אפשי בתשובה, ואיך זה אפשר שאדם הראשון בגדולתו ישיב כך להקב"ה?	6884
אך הביאור הוא שאפילו התשובה העליונה ביותר בלא עזר השי"ת אין בכח האדם להשלימה לגמרי,	6885
וכשיגיע לנסיון עדיין הוא בסכנה שיחטא שוב ולא יחוש, וזהו אי אפשי לעשות תשובה כלומר אין זה	6886
ביכולתי, שהרגיש שאינו יכול לעקור רשמי החטא לגמרי על ידי תשובתו, ואמר 'אכלתי ואוכל' כלומר	6887
שעדיין הוא בסכנת אכילה, כי גם תשובתו הגדולה לא היה בכוחו לשרש ולעקור את החטא לגמרי.	6888
והנה איתא בספרים הקדושים, שדור מקבלי התורה תיקנו חטאו של אדם הראשון, וכן איתא בגמרא	6889
שפסקה מהם וזהמתו של נחש, והיינו שנתקן אצלם לגמרי חטאו של אדם הראשון, ולכאורה זו תמיהה	6890
גדולה הרי בחטאו של אדם הראשון נגזרה גזירת מיתה על כל העולם עד סוף כל הדורות, משום שהוא	6891
בחטאו הוריד את העולם וכל הנבראים למדרגה אשר מיתה והסתר שולטים בה, ואם כן איך זכו הבנים	6892
שהיו ודאי הרבה למטה ממדרגת אדם הראשון, לתקן החטא ולצאת מההסתר שבא על ידו?	6893
מצינו שתי פנים בטמטום הלב הנגרם לאדם על ידי החטא, (א) מצד העבירה עצמה, כגון מאכלות אסורות	6894
חילול שבת ועוד, שעצם העבירות ואפילו עשאן בשוגג או באונס, בטבען להכניס טמטום וטומאה בלב	6895
האדם, (ב) מצד הבחירה הרעה שיש כאן לעשות מעשה נגד רצון ה', שבזה מכניס בלבו את טומאת המרד	6896
נגד רצונו ית', ובזה שונה ערך הטומאה בין שוגג לבין מזיד, ובין הטומאה של החוטא עצמו, לזו של בניו	6897
אשר מעשי אבותיהם בידיהם, פירוש שממשיכים לעשות כמעשיהם הרעים.	6898
אם אמנם טומאת עצם העבירה יש בהם כמו האב, אבל ענין המרד והבחירה הרעה אין בהם, כי הרי חונכו	6899
והורגלו למעשיהם הרעים, ומעולם לא הכירו את האמת כדי שימרדו בה, מצד זה קלה היא התשובה	6900
לבנים יותר מאשר לאבות, אמנם האב שלפני חטאו הכיר פעם את האמת, יודע גם עכשיו את צורך	6901

- 6902 התשובה יותר מהבנים שהם בבחינת תינוקות שנשבו לבין עכו"ם, אך באשר לטמטום הלב, הנה האב
6903 למרות ידיעתו רחוק הוא מתשובה כי טומאת המרד מעכבת אותה, והבנים שאין להם טומאה זו, אם רק
6904 יזדמן להם לשמוע את האמת בנקל יתעוררו וישובו.
- 6905 ובוזה יובן מה שכתב המהר"ל ז"ל, בביאור ענין ביאת המשיח בדור שכולו חייב, שבדור כזה מכל מקום יש
6906 להם מדת הפשיטות, וביאור הענין הוא שמכיון שהאמת נעדרת אצלם לגמרי, הרי על כל פנים אין בהם
6907 אותה מדת העקמומיות של מרד נגד האמת, והללו ראויים יותר למשיח מאשר דור שאין כולו חייב, שהם
6908 מכיון שרואים קצת מן האמת, יש בהם עקמומיות של מרד ורחוקים מהתיקון.
- 6909 עתה מבואר למה בני ישראל בני בניו של אדם הראשון שהיו כלולים בו, שאף הם נכללו בהסתר ובחושך
6910 שנתהוו על ידי חטאו, בכל זאת זכו לתקן אותו ולצאת מההסתר שלו מה שלא זכה לו אדם הראשון
6911 בעצמו, כי אדם הראשון למרות גדולתו לא היה יכול לגמור את התשובה, כי אין בכח האדם לגמור את
6912 תשובתו בלי שישלים השי"ת את כל תיקונו כנ"ל, ועל כן לא היה ראוי לקבל את התורה, וכמ"ש בקרא פן
6913 ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים, ואמרו ז"ל (בתיקוני זוהר מ'), שעץ החיים היינו פנימיות התורה.
6914 אבל בני בניו שלא היו בעצם עשיית החטא, לכן ע"י שסבלו יסורים נוראים של קושי שעבוד מצרים, וזכו
6915 לראות את הגאולה באותות ומופתים ואת גילויי קריעת ים סוף, זיכרו ותיקנו עצמם וזכו לצאת מהסתר
6916 העולם הזה, ועלו למדרגת 'גן עדן' ובמדרגה זו קבלו את התורה, כי אצלם לא היה חטא אדה"ר בבחינת
6917 מרד וחילול, אלא בבחינת מעשה אבותיהם בידיהם, לכן לא היה עיכוב בדבר ונשלמה תשובתם ע"י
6918 הקב"ה בעצמו בבחינת 'ואשובה אליכם'. (מכתב מאליהו ח"ב 85).
- 6919
- 6920 מאמר קנה
- 6921 ויהיו כל ימי אדם אשר חי תשע מאות שנה ושלושים שנה וימת (ה' ה').
- 6922 מסופר בילקוט (רמז מ"א), הראה הקב"ה לאדה"ר דור דור ודורשיו ופרנסיו, והראה לו דוד חקוקין חיים
6923 לו ג' שעות, נצטער עליו אדה"ר, אמר רבש"ע לא תהא תקנה לזה? אמר הקב"ה כך עלתה במחשבה לפני,
6924 א"ל כמה שני חיי? א"ל אלף שנים, א"ל יש מתנה ברקיע? א"ל הן, שבעים שנים משנותי יהיה למזל זה,
6925 הביא שטר וכתב שטר מתנה וחתם עליו הקב"ה ומטטרון ואדם, אמר אדם רבש"ע מלכות וזמירות הללו
6926 נתונות לו במתנה, שבעים שנה יחיה ויהא מזמר לפניך.
- 6927 וראיתי בשל"ה הק' שכותב ומביא מדרש, אדם הראשון כשנגזר עליו מיתה מ"מ הוקצב לו יום אחד
6928 לחיות, שהוא יומו של הקב"ה שהוא אלף שנה, והתרצה אדה"ר מתחילה ליתן לו משנותיו שבעים שנה
6929 לדוד המלך, וכשהגיע לתתק"ל שנה והגיעה המיתה נתחרט ורצה לחזור, א"ל הקב"ה אדם אל תעשה כן
6930 מוצא שפתיך תשמור, הבט ביוצאי חלצריך ותראה שיקום אחד שיקיים כל נדרו, הוא יעקב כמ"ש "וידר
6931 יעקב נדר" ומה שנדר קיים, מיד חזר אדם ונשאר בנדרו, וכן בס' הרוקח מביא בשם המדרש, כשהגיע
6932 אדם הראשון למות כחש ואמר לא היו דברים מעולם, הוציא הקב"ה כתב ידו.
6933 ותמיהה עצומה מתעוררת, אדם הראשון יציר כפיו של הקב"ה שהמלאכים טעו בו, הבטיח מתוך התרגשות
6934 לתרום מחייו להציל את נשמת דוד המלך, והנה כאשר הגיע זמנו לקיים את שטרו חזר בו והתחרט
6935 מלקיים, ורק לאחר לחץ של דברים נשאר בנדרו, היתכן? מעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר? ולפי
6936 גירסת המדרש שכחש ואמר לא היו דברים מעולם, התמיהה גדולה עוד יותר, והלא כתב ידו וחתמת
6937 הקב"ה ומטטרון עומדים ומעידים עליו שכן היה נדרו, ואיך יתכן שהוא הכחיש וסותר את דברי עצמו?
6938 ויש לבאר ולומר כי אין זה שאדה"ר חזר מדיבורו והכחיש את כתב ידו, אלא מתוך שהגיע לקצו ולסוף
6939 ימיו, התעוררה בו התשוקה לחיים, ומתוך סערת הגעגועים לחיים טובים שיש בעוה"ז, אשר בהם תלויים
6940 חיי העוה"ב, לא יכול להשתלט על עצמו, הוא התקשה לשלוט בתשוקת געגועי הנשמה, ונראה הדבר
6941 כאילו הכחיש אמירתו ונדבתו.
- 6942 לאמיתו של דבר אדה"ר מדבר גם עכשיו כפי שדיבר לפני כמה מאות שנה בעת שתרם, גם עכשיו הוא
6943 מוכן לקיים את דברו למען הארכת החיים של דוד, אך באותו זמן הגעגועים לחיים מדברים בעד עצמם
6944 ומעצמם, ואין כאן סתירה לדיבורו ונדרו, כי הגעגועים נשארים גם לאחר קיום הנדר, התשוקה לחיים
6945 מתנהלת במסלול עצמי משלה, והיא פורצת מתוך מעיין מתגבר משלה, הגעגועים הללו לחיים אינם
6946 פוסקים ואינם מתבטלים, אבל אין הם פוגעים בנדר מלהתקיים.
- 6947 התשוקה לחיים היא גדולה ועזה, נשמת האדם כוספת ומשתוקקת לחיות, לפעול ולעשות בעולם המעשה,
6948 ובהיות אדם כמה מאות שנים לפני כן, עוד יריעת חיים ארוכה וגדושה לפניו, יכול הוא עדיין לבזבז כמה
6949 שנים ולהשאיר לאחרים, אבל כאשר התקרב ובא קצו ונעשה עני בשנים, עושרו כלה אוצר החיים
6950 התרוקן, כי אז ניצתו הגעגועים והחלו לגעוש כגלי הים, ומי יעמוד כנגד סערת אהבת החיים, וכנגד
6951 התשוקה לחיות על מנת להוסיף ולהתעלות?

דוקא גדולי הצדיקים הם האוהבים ביותר את החיים, כי מי כמוהם יודע להעריך ולהוקיר את החיים, והלא כל רגע שלהם בעולם החיים מנוצל עד תום, כל רגע בעולם הבחירה הוא עולם מלא בשבילם, הם ממלאים אותו ברגשותיהם הפורצים ובוקעים רקיעים, כמו משה רע"ה שביקש להשאיר בחיים, אף כדי להיות כצפור הפורח נודד בארץ החיים בעוה"ז.	6952 6953 6954 6955
האהבה לחיים היא מאד עזה, וכאשר מרגיש האדם כי מפרידים אותו מהם, והוא עומד לאבד את היקר לו מכל, אז מתגברת אצלו האהבה לחיים, והרגשות בקרבו סוערים כגלי הים, וככל שהוא מתרחק יותר מן החיים ונוטלים אותם ממנו, כן הוא מתרחק יותר בהערכתם, ומה עוד אצל מי שזילזל בהם בהיותו נתון בהם, הרי הקנאה המתעוררת אז היא עזה מאין כמוה, קנאת יורדי שאול אלו המתים לגבי אלה הנמצאים בחיים, היא עצומה כשלהבת וכלפיד אש, והיא שלהבת קודש נובעת ויוצאת מתוך עומק הנשמה הנפרדת מן הגוף, ואין לך עט סופר שיוכל לצייר ולתאר זאת.	6956 6957 6958 6959 6960 6961
אי בר נש קיים אלף שנים, ההוא יומא דאסתלקא מעלמא דמי ליה כאילו אתקיים בה חד יומא (זוה"ק ויחי), ואילו היה בידו של אדם להחזיר השנים שלו מאחוריו, היה מאושר ביותר ולא היה ערך וקץ לשמחתו, והיה מרקד בראש כל חוצות, והיה מוכן אפילו להיות גורף ביבים ברחובות, ת"ר משיח בן דוד שעתיד להגלות במהרה בימינו, אמר לו הקב"ה שאל בני מה אתה מבקש ואני נותן לך, כיון שראה למשיח בן יוסף שנהרג, אמר לפניו רבש"ע איני מבקש אלא חיים (סוכה נב.).	6962 6963 6964 6965 6966
אלמלא נהרג משיח בן יוסף, אז היה משיח בן דוד מבקש מהקב"ה הרבה שאלות ובקשות בהשגות עליונות וסודות שמימיים, כפי שנאה לו למשיח לבקש, אבל כיון שראה משיח בן יוסף נהרג, נעלמו ונסתמו ממנו כל הבקשות, ורק בקשה אחת ניצבת לנגדו והיא שקולה כנגד כולן, הבקשה על החיים, כי אין לך אושר גדול ומתנה טובה יותר כאושר החיים, אשר בה כלולות כל הברכות כל ההצלחות וכל הבקשות, כל רגע בחיים יש עמו השגות נצחיות, ואם יש לו חיים יש לו הכל ואינו צריך לכלום.	6967 6968 6969 6970 6971
במד"ר בראשית נאמר ארבע תשוקות הן, ואומר הגר"א ז"ל יש עוד תשוקה אשר אין בכח האדם לצייר ולשער והיא חזקה וגדולה, בעת שמלווין את האדם מביתו לקברו, שאז תפקחנה כל חושיו ורואה מה שלא יכול לראות בעת חיותו, מראין לו איך שכלה ימיו בבטלה, אשר כל שעה היה יכול להרויח אורות ותענוגים נפלאים אשר עין לא ראתה, ואם יהיה לאדם בעוה"ז חלק אחד מאלף מן הצער שיש לו שם, היה מוכרח למות כי לא יכול לסבול גדול הצער, כמה נכבד הוא האדם הבוחר כשהוא עודנו בחיים, במקום שבו מצויה הבחירה לרכוש את הטוב הצפון בעולם הנצח. (מעייני החיים).	6972 6973 6974 6975 6976 6977
מאמר קנו	6978 6979
ויתהלך חנוך את האלקים ואיננו כי לקח אותו אלקים (בראשית ה' כ"ד).	6980
ואמרו חז"ל כי חנוך תופר מנעלים היה, ועל כל תפירה ותפירה היה מייחד יהודים לקונו (עי' מדרש תלפיות ערך חנוך), ושמעתי בשם רבינו ישראל מסלנט זצ"ל, שביאר המאמר הזה ביאור נחמד ואמר, כי אין הכוונה שבשעת תפירתו היה דבק במחשבות עליונות שזה אסור על פי הדין, כי איך יפנה דעתו לדבר אחר בשעה שעוסק במלאכת אחרים אשר שכרוהו?	6981 6982 6983 6984
אלא תוכן היחודים שהיה מייחד, הוא אשר שם על לבו ומחשבתו בכל תפירה ותפירה, כי תהיה טובה וחזקה, וכי יהיו המנעלים טובים, למען יהנה מהם אשר ינעלם, ככה דבק חנוך במדת קונו אשר יטיב ויהנה לזולתו, וככה ייחד לו יהודים כי לא חפץ חנוך בשום דבר אחר, זולת החפץ האחד לידבק במדת קונו, ועוד אחרת לו בזה כי נשמר מכל שמץ רע, שגם שגגת אונאה ותרמית לא תגיענו, ולא תהיה נטילתו יתירה על ערך עבודתו אשר יתן. (מכתב מאליהו ח"א).	6985 6986 6987 6988 6989
מאמר קנו	6990 6991
ויתהלך חנוך את האלקים ואיננו כי לקח אותו אלקים (בראשית ה' כ"ד).	6992
בראש השנה דנוהו פעמים צדיק ופעמים רשע היה, ובעת היותו בצדקתו לקחו אלקים (ב"ר כ"ה), לא כן היא דעת הזוהר הקדוש, שהיה בבחינת גבוהה באופן נעלה, ועלה למרום בעודו בחיים חיותו, כל מה שיוסיף האדם חיילים נגד יצרו המסיתו לחטוא, ויכבשו בכח גדול לעשות הטוב והישר, יגדל שכרו ומעלתו ביותר, ולא הכירו החכמים את כח הגבורה האמיתית, כי אם בזה שכובש את יצרו.	6993 6994 6995 6996
אינו דומה כחו של הגבור שמבקש תחבולות איך להנצל מיד האויב לבל ישיגו ולא יתראה עמו פנים אל פנים, לגבור העומד מול אויבו ביד רמה ובכח גדול ומנצחו, אמנם הראשון הנהו בטוח יותר שלא יפול ביד האויב, כי בתחבולותיו מרחיק סחור סחור, והשני קרוב אל אויבו וטרם נדע מי ינצח את מי, אבל אחרי הנצחון נדע כמה כחו של השני גדול להיאבק עם אויבו בנפשו ולנצח, האיש הזה נושא את זר הנצחון על ראשו ויכול להתפאר בו.	6997 6998 6999 7000 7001

גבור כזה היה חנוך שלא שמר דרך הסייגים, והלך את האלקים כאשר הנהו מצווה ולא יותר, וזו היתה	7002
שיטתו לבלי בקש תחבולות וחשבונות רבים, להקיף את עצמו בגדרים ומבצרי הסייגים למען לא יוכל	7003
היצר להבקיע אליו לרעה, הוא עמד בעצמו מול יצרו תמיד, לא הכין סייג ולא עשה גדר אך המצוה עצמה	7004
כפי שיצאה מפי המצווה, שמרה בכל פרטיה מבלי פנות אל ההתנגדות של יצרו, ואדרבא עוד העמיד את	7005
עצמו במקום סכנה להגדיל בזה את כחו לעבודת השי"ת.	7006
ויהי אך קרב אל העוון, סר ממנו בכחו הגדול לאלקיו לעשות רצון קונו, מה שלא היה דוגמתו בעולם,	7007
ובעבור זה זכה לעלות לשמים ולהיות כאחד משרי מעלה, ולא כונו חלילה בעלי המדרש לכנותו רשע,	7008
ורצונם אך 'פעמים רשע' היינו שדרכו היתה דרך רשעים המקרבים את עצמם לעבירה, ופורצים בגדרים	7009
וסייגים ונכשלים בעבירה עצמה ע"י אי זהירותם, כי כוונת פריצותם בסייגים אינה לשם שמים לעבוד את	7010
ה' בתוקפו של בועז ופלטו בן ליש, כוונתם של הפורצים גדר היא רק להנאתם.	7011
וכן היה דרכו של חנוך שגם הוא לא שמר עצמו מקרבת העבירה, אך לא כמחשבות הרשעים מחשבותיו,	7012
שיטתו היתה שהאדם הנברא ביצר הרע, ובבחירתו יעשה רצון קונוהו לבחור בטוב, עליו ללחום תמיד עם	7013
יצרו ולנצחו, וכמו שאמרו ז"ל (ע"ז י"ז), ניזל וניכפיייה ליצרין ונקבל אגרא.	7014
אמנם אף כי הגדיל עשות בכבישת יצרו לחתות גחלים בחיקו ורגליו לא תכוונה, עם זה לא ישר דרכו	7015
בעיני ה', כי מלבד אשר הוא בעצמו אינו בטוח בדרכו זו, לעמוד תמיד בקשר המלחמה בלי היסח הדעת	7016
לבל ינוצח ויפול, מלבד זה לא היטיב לבני דורו אשר ממנו יראו וכן יעשו, ואך את הרע יקבלו ממנו ולא	7017
את הטוב, כי כל אחד יעפיל להתחקות כמעשי חנוך ויתיצב על דרך לא טובה, וגם הננס יאמר גבור אני	7018
לנסות כוחו במלחמות גדולות, אשר כפשע בינו לבין המות.	7019
אשר על כן ויתהלך חנוך את האלקים ואיננו כי לקח אותו אלקים, בעודו צדיק לקחו אלקים לשמים לבל	7020
יבולע לו במלחמותיו הנוראות, ובל יזיק לאחרים בשיטתו אשר כגודל מעלתה כן יגדל נזקה, לא מת	7021
במיתת הטבע אך לקח אותו האלקים בעודו בחיים ונעשה שר גדול במרומים, להראות לבאי עולם כי צדיק	7022
היה שזכה לכל הכבוד הזה, אך בכ"ז לא ישרה דרכו בעיני ה' ושומר נפשו ירחק מזה.	7023
לא כן אע"ה הוא היה ההיפוך מחנוך, הוא ברח מהעבירה בכל כחו ולא חפץ במלחמה ובנצחונה, גם כחו	7024
היה גדול לאלקיו כאשר יורו עשרה הנסיונות אשר עמד בהם בכבישת יצרו, אך היה מפחד תמיד פן ואולי	7025
ינוצח, ולכן בתחבולות עשה מלחמה, עשה גדרים וסבב את עמו בסייגים לבל יגיע אליו האויב, עד שאמרו	7026
ז"ל כי לא הכיר ביופיה של שרה אמנו עד כה, ומכש"כ כי לא הסתכל ביופי האיסור, ומלבד מה שהועיל	7027
לעצמו שיצא בשלום מן העולם, עוד סלל דרך כבושה לבניו אחריו שילכו בדרכיו.	7028
על הגבורה לבד אין להשען כי לפעמים גם הגבור היותר גדול ינוצח, כן גם במלחמת היצר, על גבורת	7029
האדם בלבד אין לסמוך כי דרך מסוכנת היא מאד, נוסף לגבורה נצטרך גם תחבולות לעושה מלחמה עם	7030
היצר, והתחבולות נקנות בשמים, במה שירחיק את עצמו מן העבירה, שיעשה סביבו גדרים וסייגים, וגם	7031
במה שיתקן מדותיו הפנימיות ויעשה סדרים בכוחות נפשו פנימה, אשר ע"ז יהיה בטוח בשמירה מעולה	7032
מפני האויב הוא היצר לבל יגיע אליו לרעה.	7033
נמצא שיש שלושה דרכים ביראת שמים, יש קרובה להרע אם בלי גדרים וסייגים, ואם במדות בלתי	7034
מתוקנות, וסר מרע בהיותו קרוב אל העבירה, זו היתה שיטת חנוך ועליו נאמר ואיננו כי לא באלה חפץ	7035
ה', נח עבד את ה' בכבישת יצרו ע"י תחבולות של גדרים וסייגים, אך מדותיו לא היו מתוקנות, ויהי אך	7036
התקרב אל העבירה וישת מן היין וישכר ויתגל, והשלישי הוא אאע"ה אשר בו נאמר 'התהלך לפני' שהיה	7037
הולך לעבודת ה' ע"י תיקון מדותיו וכמ"ש במדרש, אברהם שהיה כחו יפה נאמר התהלך לפני, נח שהיה	7038
כחו רע נאמר את האלקים התהלך נח, ובאר בספר 'התבונה' כי אאע"ה תיקן את מדותיו, ונח עבד את ה'	7039
אך בבחינת כובש את יצרו. (תורת המוסר).	7040
	7041
מאמר קנח	7042
ויהי נח בן חמש מאות שנה ויולד נח את שם את חם ואת יפת (בראשית ה' ל"ב).	7043
ובמדרש הובא ברש"י אמר ר' יודן מה טעם כל הדורות הולידו לק' שנה וזה לת"ק, אמר הקב"ה אם	7044
רשעים הם יאבדו במים ורע לצדיק זה, ואם צדיקים הם אטריח עליו לעשות תיבות הרבה, כבש את מעיני	7045
עד ת"ק שנה, כדי שלא יהא יפת הגדול שבבניו ראוי לעונשין לפני המבול, דכתיב כי הנער בן מאה שנה	7046
ימות, ראוי לעונש לעתיד וכן לפני מתן תורה.	7047
אם צדיקים הם אטריח עליו לעשות תיבות הרבה, וכי כל כך קשה לאב לטרוח בעבור בניו, והרי כל עמלנו	7048
אלו הבנים, ואין לך יגיעה מלאת מרץ ומרנינת לב כעסק ההכנה להצלת הילדים ממות, ובמשך ק"כ שנה	7049
אפשר להספיק בנין כמה וכמה תיבות, ובודאי אפשר לשכור פועלים ואף הבנים היו מסייעים לו בכך,	7050

האם בכדי למנוע ממנו טרחה זו, היה כדאי כל הצער הגדול הזה לנח, שנכבש מעיינו והיה כעקר בלא ולד,	7051
וכך כך למה בכדי שלא יוטלו עליו מעט טורח אתמהה.	7052
ולמען הבין את הדברים, אנו צריכים לבאר יסוד גדול הנראה לנו מן התורה ומדברי חז"ל, באלישע כתוב	7053
ויאמר לגחזי חגור מתניך וקח משענתי בידך ולך ושמת משענתי על פני הנער (מלכים ב' ד), ומה כח יש	7054
למשענת להחיות את הנער, והרי רק לאלישע נתן ה' הכח להחיות מתים והיה עליו ללכת בעצמו, מזה אנו	7055
למדין כחו של אדם, שבידו להחזיר כבול עץ דומם כח של החיאת מתים.	7056
אמנם כשם שביד האדם לעשות כן, כך ביד האדם לבטל כח זה, שכן אלישע נתן כח תחית המתים	7057
במשענת ובא גיחזי וביטלה ממנה, וכך אמרו חז"ל (ילקוט הובא ברד"ק שם), גיחזי היה הדבר כשחוק	7058
בעיניו, וכל אדם שהיה פוגע בו היה מדבר עמו ואומר לו, התאמין שהמטה הזה מחיה את המתים? לפיכך	7059
לא עלתה בידו, ע"י מה פקע כח תחית המתים מן המשענת ע"י הליצנות.	7060
איתא בגמ' (יומא ל"ח.), כשהלך ניקנור להביא דלתות מאלכסנדריא של מצרים, בחזרתו עמד עליו	7061
נחשול שבים לטובעו, נטלו אחת מהן והטילוה לים ועדיין לא נח הים מזעפו, בקשו להטיל את האחרת עמד	7062
הוא וכרכה אמר להם הטילוני עמה, מיד נח הים מזעפו והיה מצטער על חברתה, כיון שהגיע לנמלה של	7063
עכו היתה מבצבצת ויוצאת מתחת דופני הספינה, לפיכך כל השערים שהיו במקדש נשתנו להיות של זהב	7064
חוץ משערי נקנור מפני שנעשו בו נסים, מסירות נפשו של נקנור נתנה כח בשערים לצוף על פני המים	7065
וללוות את הספינה למחוז חפצה, בא וראה איזה שפע של כח נכנס בחומר ע"י המסירות והאהבה שמשקיע	7066
בו האדם.	7067
ומעיל קטון עשתה לו אמו (שמואל א' ב'), ואחז"ל (ילקוט שמואל רמז קל"ט), איש זקן עולה והוא עוטה	7068
מעיל, ולהלן הוא אומר ומעיל קטון תעשה לו אמו, תנא המעיל בו גדל בו נקבר בו עלה יעו"ש, כלומר	7069
אותו מעיל שעשתה לו אמו היה הולך וגדל עמו כל ימי חייו, ואף במותו לא נפרד ממנו, ומצינו כענין זה	7070
בדור המדבר ככתוב שמתך לא בלתה מעליך, אלא ששם היו ישראל צריכים לכך, כי מנין להם בגדים	7071
חדשים במדבר, אך למה הוצרך שמואל הנביא לנס זה.	7072
וצריך לומר כי שמואל נפשו היתה קשורה במעיל קטון זה דוקא, והטעם דהנה פי' הרד"ק על הפסוק הזה	7073
ומעיל קטון תעשה לו אמו, כי לא היה מנהגם לעטות מעיל אלא הגדולים אבל לא הקטנים, וזה מרוב	7074
אהבתה אותו עשתה לו מעיל, כל דמעותיה ותפילותיה, כל אהבתה וכל לבה נתנה חנה הנביאה אל תוך	7075
המעיל הקטון שעשתה לו.	7076
כל זה חדר ונספג אל תוך המעיל, והפך הוא עצמו למקור שופע אהבה וחסד, וכיון שנתעטף בו שמואל	7077
נכנסה בו אהבת ישראל ואהבת הקב"ה עד אין קץ, ויחד עם המעיל גדל וה' עמו, והיה מסבב כל עיירות	7078
ישראל להביא להם את דבר ה' ולנהל אותם בדרך הישר, הכל ממדת אהבת ישראל שהיתה בו, וע"י מדה	7079
זו זכה שתשרה עליו שכינה, על כן לא נפרד שמואל מן המעיל הקטן לעולם, ומשום זה נעשה לו נס שגדל	7080
המעיל עמו ולא בלה.	7081
וענין זה שנספג בדומם הכח שמשקיע בו האדם, ישנו גם בצד הרע והשלילה, ונלמד מן הכתוב ואם מזבח	7082
אבנים תעשה לי לא תבנה אתהן גזית כי חרבוך הנפת עליה ותחלליה, ואמרו חז"ל המזבח נבנה להאריך	7083
ימיו של אדם, והברזל לקצר ימיו של אדם, אין זה בדין שיונף המקצר על המאריך, ועוד שהמזבח מטיל	7084
שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, לפיכך לא יבוא עליו כורת ומחבל (רש"י שם).	7085
ולכאורה קשה וכי הברזל ממת, והרי האדם האוחז בחרב הוא הממת, והיאך כינו חז"ל את הברזל מקצר	7086
או מחבל, אלא הוא שאמרנו כי הרוצח המשתמש בברזל, מחזיר את כח הרציחה לתוך הברזל, ונחשב	7087
הברזל בעצמו כמקצר ימיו של האדם, לעומת המזבח שנברא עם הכח להאריך ימיו של אדם, שסגולה זו	7088
נתן בו הבורא ית"ש להיות מזבח כפרה, והחטא גורם למיתה וכיון שנתכפר לו ימיו מתארכין, ואינו בדין	7089
שיבנה ע"י הברזל המקצר ימיו של אדם.	7090
ואמרו חז"ל (מנחות צז.), בזמן שביהמ"ק היה קיים מזבח מכפר על אדם, עכשיו שאין ביהמ"ק קיים	7091
שולחנו של אדם מכפר עליו, ופירש"י שנותן פרוסה לאורחים, ובשטמ"ק שם גורס שנותן פרוסה לעניים,	7092
והתוס' פי' הטעם כי גדולה לגימה שמקרבת רחוקים, והנה את כל אלה עושה בעה"ב, אלא מאחר שע"י	7093
השולחן נעשים מעשי צדקה וחסד, נעשה הוא בעצמו למזבח כפרה, וכח זה ניתן לו ע"י השימש לבעליו	7094
לצדקה וחסד.	7095
ועפ"י האמור נחזור לענין שפתחנו בו, התיבה שנצטוה נח לעשות, לא היתה מקום מחסה ממי המבול	7096
גרידא, אלא שהיה עליו לבנות בנין של הצלה, דהיינו תיבה שיהיה טבוע בה כח גואל ומושיע, והוא על ידי	7097
שיהיה נח עוסק וטורח בבניינה מאה ועשרים שנה מתוך מסירות נפש כנגד רשעי הדור, ויחד עם המסירת	7098
נפש יושקעו בתיבה הקריאה והדרישה לתשובה מדרכיהם הרעים, כל זה יכנס ויחזור לעצם גופה של	7099
התיבה, ותהפוך על ידי זה למבצר הצלה לנח וביתו.	7100

במה דברים אמורים אם יעסוק נח בכבודו ובעצמו, הוא נח שמצא חן בעיני ה' להצילו מכל בני דורו, רק	7101
הוא יוכל להטביע בתיבה סגולת ישועה והצלה, אבל אין אחר מלבד נח יכול לבנות תיבה עם כח זה, כשם	7102
שאין משענתו של גיחזי מסוגלת להחיות מתים, והוא שאמר ר' יודן, אם צדיקים הם אטריח עליו לעשות	7103
תיבות הרבה, עליו דוקא הוא ולא אחר, וזה היה הקושי שלא היה יכול נח לעמוד בו.	7104
ומעתה אם דומם מקבל כח נפלא ע"י מסי"נ שנעשה על ידו, אדם על אחת כמה וכמה, שאם נתגדל אדם	7105
במסירות נפש על ידי מי שגידלו וטיפחו והשקיע בו אהבה ומסירות, איזה כוחות נפלאים חדרו ונספגו	7106
בתוכו, כוחות עצומים של מסירת נפש ואהבת הזולת, וזהו מה שאמרו חז"ל (מדר"ר ריש ויקרא), עשר	7107
שמות היו לו למשה רבינו, א"ל הקב"ה למשה חייך מכל שמות שנקרא לך, איני קורא אלא בשם שקראתך	7108
בתיבה בת פרעה ותקרא את שמו משה, ובמקום אחר אמרו (שמו"ר א' כ"ו) מיכן אתה למד שכרן של	7109
גומלי חסדים, שמכל שמות שהיו לו לא נקבע בו שם בכל התורה אלא כמו שקראתו בתיבה בת פרעה.	7110
והנה כל שם ושם שנקרא בו משה רבינו, בא לבטא ולתאר את מעלתו וגדלותו של משה, ירד שהוריד את	7111
התורה מלמעלה למטה, ד"א שהוריד את השכינה, אביגדור אביהם של גודרים, חבר שחיבר את ישראל	7112
לאביהם שבשמים, אבי סוכו אביהן של נביאים שסוכים ברוח הקודש (ויק"ר שם), כל אחד משמותיו	7113
ממצה צד אחר מגדלותו, וכדי להקיף את רום מעלת משה רבינו צריך עשרה שמות, אך ראה זה פלא שמו	7114
משה שנקבע בו בכל התורה מה הוא אומר? כי מן המים משיתיהו, ומה גדולה יש בכך ואם אמנם יש כאן	7115
שבח על בתיבה בת פרעה, מה לזה ולעצם מהותו של משה.	7116
אלא מכה מסירות נפשה של בתיבה בת פרעה, שמרתה פי אביה והצילה את משה נגד גזירת פרעה, ומכה	7117
גמילות החסד שגמלה עמו בגדלה אותו בהקרבה ובמסירות, קיבל משה רבינו אל תוך נפשו את הכוחות	7118
הללו, ועל ידם נתעלה והוכשר להיות גואלן ומושיען של ישראל, כי בהקרבה ובמסי"נ ניהל את צאן יתרו	7119
בתחילה, ובהקרבה ובמסי"נ הושיע אה"כ את ישראל, בין בעומדו לפני פרעה ובין בעליתו למרום, וכל	7120
ארבעים שנה במדבר היו חייו רצופים הפקרת נפשו עבור ישראל, מסירות נפש תמידית עבור כל אחד	7121
ואחד מישראל עד לאמירת ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת.	7122
כל זה היה טבוע בנפשו מן הגרעין שהשקיעה בו בת פרעה במשותה אותו מן המים, על כן נקבע בו השם	7123
משה יותר מכל השמות שהיו לו, כי שם זה ממצה את גדולת משה רבינו יותר מכל השמות, וזהו שכרן של	7124
גומלי חסדים, שהחסד שעושים עושה פירות, ומי שגמלו עמו חסד על שם החסד הוא נקרא, ושמו חי	7125
וקיים לעד כשמו של משה רבינו גואלן של ישראל. (שיחות מוסר).	7126
	7127
מאמר קנט	7128
ויאמר ה' לא ידון רוחי באדם לעולם בשגם הוא בשר והיו ימיו מאה ועשרים שנה (בראשית ו' ג').	7129
איתא בחז"ל פושעי ישראל בגופן ופושעי או"ה בגופן יורדין לגיהנם ונידונין בה י"ב חודש, לאחר י"ב	7130
חודש גופן כלה ונשמתן נשרפת ורוח מפזרתן תחת כפות רגלי צדיקים, שנאמר ועסותם רשעים כי יהיו	7131
אפר תחת כפות רגליכם (ראש השנה י"ז ע"א).	7132
אם נפרש כפשוטו שנשמתן נשרפת ולא נשאר ממנה כלום, כפי המושג בעוה"ז בדבר שנשרף ונעשה אפר,	7133
א"כ לשם מה נידונו י"ב חודש בגיהנם? והלא עולם חסד יבנה ובודאי אין העונש בא לשם נקמה, אלא	7134
לנקות ולטהר נפשו של אדם מחלאת טומאתה שנטמאה ונפגמה ע"י החטאים והעוונות, וא"כ אם ממילא	7135
נשרפת נשמתו ונתבטלה מכל וכל ח"ו, מה הועיל לה משפט הגיהנם? ועוד מהו ענין זה שאמרו שלאחר	7136
שנשמתן נשרפת, רוח באה ומפזרתן תחת כפות רגלי הצדיקים.	7137
כבר ביאר הרמב"ן בשער הגמול, כי עולם הבא הנזכר בדברי חז"ל בהרבה מקומות, אינו זה של שכר	7138
ועונש שלאחר פטירתו של אדם מן העולם, כי מה שמקבל שכרו או שנענש בעולם העליון לאחר פרידת	7139
הנשמה מן הגוף נקרא עולם הנשמות, דהיינו גן עדן לצדיקים וכנגדו גיהנם לרשעים, אבל 'עולם הבא'	7140
הוא עולם שהוא עתיד לבוא לאחר תחיית המתים, ואז ידונו כולם דין חדש ביום הדין הגדול והנורא, שאף	7141
הצדיקים שזכו לגן עדן יעברו שוב בכור המבחן, ויעמדו לדין ולמשפט כדי לזכות לעוה"ב.	7142
והנה בעולמות הרוחניים יש מדרגות רבות מאד, והמדרגה היותר גדולה בגן עדן אינה מגיעה למדרגה	7143
התחתונה שבעולם הבא, הנקראת אצל חכמי האמת 'רגל' כרגל שהוא למטה בקומת אדם, ולפי ביאור	7144
הרמב"ן נמצא שיש נשמות שאחר שינקו אותם מעוונותיהם יזכו לגן עדן בעולם הנשמות, אבל אין להם	7145
חלק לעולם הבא בעולם התיקון הגמור, דהיינו שישארו רק בגן עדן לנצח.	7146
וזה הביאור כי יהיו אפר תחת כפות רגליכם, כלומר לגבי המדרגות העליונות של נשמות הצדיקים שיזכו	7147
לעוה"ב, הרי נשמות אלו שישארו רק בעולם הנשמות ולא יגיעו לעוה"ב, הם בחינת שריפת נשמה	7148
שנעשית אפר לגבי הנשמות הזוכות לעוה"ב, אפי' לאותן הנשמות שהם במדרגה התחתונה ביותר בעוה"ב	7149
הנקראת רגל, וזהו כי יהיו אפר תחת כפות רגלי הצדיקים.	7150

נמצא כי פושעי ישראל בגופן, מנקים את נשמותיהם מטומאתן ע"י שנדונים בגיהנם י"ב חודש, ואח"כ	7151
באים על תיקונם להכנס בגן עדן, אבל אי אפשר להם לזכות לעולם הבא ממש, רק שנשמתן נשרפת	7152
ונעשית אפר תחת כפות רגלי הצדיקים, וכ"כ למה? מפני שפשעו בגופן וחסאו בנפשותם פשיעה מרובה,	7153
עד שנעשה פגם ומום גדול בנשמתם, למה הדבר דומה לאדם שחלה באבר מאבריו, כל זמן שהאבר קיים	7154
ורק אירע בו חולי ומכאוב יש מקום לרפאות המחלה, אבל אם ניטל כל חיותו של האבר כגון שנעשה עוור	7155
וכדומה, שוב לא שייך בזה תרופות, ואי אפשר לברוא עיניים חדשות.	7156
כן הדבר בנפש הרוחנית בעולם העליון, הגיהנם בא רק לנקות פגמי הנפש ולרפואתה ממחלות החטאים	7157
שנפגעה בהן, אבל אין היא מקבלת איברים חדשים בשום אופן, לכן יש נשמות כאלו שאע"פ שנוקו	7158
ונטהרו ממחלות החטאים, ונכנסות לגן עדן העליון בעולם הנשמות, אבל נפגמו באבריהם הרוחניים, ונאבד	7159
מהם כלי קיבול הרוחני להיות נזונים במזון הנפש העליונה בעולם הבא, ולכן ההכרח שיעשו אפר תחת	7160
כפות רגלי הצדיקים שם.	7161
זהו מה שאמר הכתוב לא ידון רוחי באדם לעולם בשגם הוא בשר והיו ימיו מאה ועשרים שנה, ופירש	7162
הרמב"ן וז"ל, והנכון בעיני כי יאמר לא יעמוד רוחי באדם לעולם, בעבור שגם האדם הוא בשר ככל בשר	7163
הרומש על הארץ בעוף ובבהמה וחייה, שאיננו ראוי להיות רוח אלקים בקרבנו, והענין כי האלקים עשה את	7164
האדם ישר להיותו כמלאכי השרת בנפש אשר נתן בו, והנה נמשך אחר הבשר, ובתאוות הגופניות נמשל	7165
כבהמות נדמו, ולכן לא ידון עוד רוח אלקים בקרבנו כי הוא גופני לא אלקי, אבל יאריך להם אם ישוּבו	7166
עכ"ל.	7167
למדנו מכאן כוונת הכתוב, וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים, עפר מן	7168
האדמה זהו כח יצר הרע שהוא הגוף שמושך תמיד לשורשו, היינו התאוות הגופניות והרצונות החומריות	7169
שבאים מכח העפר, ויצר הטוב הוא כח נשמת חיים, היינו הרוח האלקי אשר ניתן באדם להיותו כמלאכי	7170
השרת, שהם רוחניים טהורים בלי שום תערובת חומר כל שהוא.	7171
ואכן כל תכלית בריאת האדם על הארץ הוא, שתהא הנפש המשכלת לוחמת מלחמתה עם הגוף החומרי,	7172
ותכניע אותו ותכבשהו תחת ידה, וכמו שסיים הפסוק ויהי האדם לנפש חיה, עי"ז שנפח הקב"ה באפיו	7173
נשמת חיים, נעשה האדם לנפש חיה לרוח ממלא, אבל העשרה דורות מאדם ועד נח שקלקלו ושקעו	7174
בתאוות עוה"ז, דורות הללו עשו היפך מתעודת אדם עלי אדמות, ולא זו בלבד שלא השכילו לרכך את	7175
חומר גופם ולתת בו רוח מה, אלא אדרבה המשיכו גם את הנשמת חיים אחרי התאוות הגופניות, עד שגם	7176
הוא קיבל טעם בשר.	7177
וזה שאמר הכתוב לא ידון רוחי באדם לעולם בשגם הוא בשר, במקום אשר היה להם להפעיל את הנשמה	7178
שתכבוש את הגוף, עשו ההיפך וגם הרוח אשר נתתי בהם נעשה בשר, שנמשך אחר התאוות הגופניות,	7179
ולא ידון עוד רוח אלקים בקרבנו, כי נעשה גופני ולא אלקי, לכן אי אפשר שישאר בו הרוח לעולם, רק	7180
ק"כ שנה יהיו כל ימיו אח"כ תיפרד הרוח ממנו, ואז תצטרך לעבור בכור אש הגיהנם לנקותה ולהעביר	7181
ממנה כל לכלוך גופני, וכפי שיעור הלכלוך והפגם הגופני שבנפש, כן תצטרך כנגד זה בכיבוש ונקיון	7182
רוחני, עד אשר תוכל לשוב למקומה בעולם הבא.	7183
למדנו כי תכלית בריאת האדם והרכבתו הנפלאה מגוף ונפש יחדיו שיעשה מלחמה עם יצה"ר, שהנפש	7184
תלחם עם הגוף תמיד בלי הפסק ובלא היסח הדעת, כי קשה יצה"ר מאד לשברו ולהכניעו, לכן אם יזכור	7185
האדם ויעמוד במצב מלחמה תמיד, יש תקוה כי יגיע לתכלית יצירתו בעולם, אף כי פעם ינצח ופעם ינוצח	7186
אל יפול ברוחו, וידע כי יעזרהו השי"ת וכמ"ש צופה רשע לצדיק ומבקש המיתו ה' לא יעזבנו בידו, כי	7187
שבע יפול צדיק וקם, משא"כ אם ישלים עם אויבו ויראה לו פנים שוחקות, עלול הוא להטבע בין גלי ים	7188
התאוה ונהפך גם רוחו לבשר, לכן ידע זאת וילחם ואז ה' לא יעזבנו בידו. (לב אליהו).	7189
	7190
מאמר קס	7191
הנפלים היו בארץ בימים ההם וגם אחרי כן אשר יבאו בני האלקים אל בנות האדם וילדו להם (בראשית ו'	7192
ד').	7193
כשנתבונן בנבראים להעריכם, לכאורה האדם לגבי מלאך אין שום דמיון וערך, דרגתם של מלאכים הינה	7194
בעולמות אחרים לגמרי שאין לאדם שום שייכות לזה, במלאכים נאמר (ברכות ד:) מיכאל באחת, בעת	7195
שהאדם אין לו אבר כלל ולא יוכל לזוז ממקומו, אולם זהו רק בעולמותיהם, אבל ינסו המלאכים לטוס	7196
בעוה"ז לא יוכלו להניע אף אבר, הנפילים היו בארץ בימים ההם, ואמרו חז"ל שזה קאי על המלאכים,	7197
כשירדו למטה בני האלהים אל בנות האדם.	7198

והנה אין מפורש כלל שהיתה שם בצה גדולה מעין בצה של אשת פוטיפרע, ולא היתה אלא בצה קטנה,	7199
ובכל זאת לא יכלו אף להניע אבר שם, אמנם כוחם של מלאכים גדול הוא אבל רק בעולמותיהם הם, אבל	7200
בעוה"ז אינם יכולים לזוז ממקומם, וגדלותו של האדם היא שרק לו יש הסגולה לילך בבצה.	7201
איתא בחז"ל שבשעה שהעלה שאול את שמואל וניבא לו שיפול ביד פלשתים, שאלו שאול אם ינצל ממות	7202
כשינוס ואמר לו הן, אלא שאם לא ינוס ויקבל עליו דין שמים מחר אתה ובניך עמי במחיצתי, ואמרו חז"ל	7203
אמרו לו אבנר ועמשא מה אמר לך שמואל, אמר להם אמר לי למחר את נחית לקרבא ונצח ובניך מתמנין	7204
רברבין, אמר רשב"ל באותה שעה קרא הקב"ה למלאכי השרת ואמר להם בואו וראו בריה שבראתי	7205
בעולמי (ילקוט שם).	7206
מדבריהם ז"ל משמע שאילו היה שאול נס לא היה בזה חטא כלל, ובכל זאת הלך בבצה באופן כזה מבלי	7207
לנגוע בה כלל כאילו הולך הוא ביבשה, זוהי רק סגולת האדם 'שבראתי בעולמי' ששום נברא אחר לא	7208
יוכל לעשות זה בשום אופן, וכל מציאותו ומהותו של אדם הוא שהנהו נברא כזה ההולך בבצה, נמצא דכל	7209
התחלת האדם היא רק בבצה.	7210
בג' דברים אדם ניכר בכיסו בכוסו ובכעסו (ערובין ס"ה:), דוקא בשעת כעסו בעידנא דריתחא, בשעה	7211
שמותר לו לכעוס שם האדם ניכר, שבמדה שהוא עובר בצה זו בצת הכעס, עד כמה שהוא עובר לדרכו	7212
ומעביר על המדות באותה מדה הוא אדם, ענין מעביר על המדות כתב רש"י (ר"ה י"ז.), כמו אין מעבירין	7213
על האוכלין, ז"א שהוא עובר לדרכו ולא נשכו נחש, זוהי בחינה של עובר בבצה.	7214
אדמו"ר ר' שמחה זיסל ז"ל היה אומר שמדות הם מדות כשמן מל' מדידה, שצריכות להיות על כחות	7215
השערה, שגם במצב של קושי ונסיונות צריך שיהיו בכל גדרי התורה על כחות השערה, ארור אפס כי עז	7216
(בראשית מ"ט), מי יוכל להשיג גודל קדושת אורייתא דקמרתחא של שמעון ולוי שבטי יה, שהרי זה נכתב	7217
על דגל שמעון לזכרון לפני ה', ואחרי כל זאת ארור אפס, שזוהי מהותם של מדות על כחות השערה, דבזה	7218
הוא גדלות ורוממות האדם.	7219
דוקא בשעת כעס של היתר, שחייב הוא ללכת בבצה, במצב כזה לקלוע אל המטרה מבלי להחטיא כחות	7220
השערה, בזה כל סוד רוממותו של אדם, כשהחטיאו שמעון ולוי על כחות השערה היה כבר ארור אפס כי	7221
עז, ומזה יוצאת הערה נוראה לאדם בחומר העבודה, דכיון שיסוד העבודה הוא רק במצב של קשיים	7222
נסיונות ומפריעים, ורק שם מתחילה עבודתו לבלי להחטיא אף כחות השערה, ומהותו של כל אדם הוא רק	7223
במצב כזה, א"כ באמת מה נוראה וגדולה היא עבודתו. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' ק"ב).	7224
	7225
מאמר קסא	7226
ונח מצא חן בעיני ה' (בראשית ו' ח').	7227
מדרגה גדולה השיג נח, מדרגה שמשה רבן של ישראל בקש את זה, ועתה אם נא מצאתי חן בעיניך	7228
הודיעני נא את דרכך ואדעך למען אמצא חן בעיניך, נח זכה לזה כי הראה גדולות ונפלאות, החזיק מעמד	7229
יחיד נגד רבים נגד כל בני דורו, דור של ותמלא הארץ חמס, וכמ"ש הרד"ק על הפסוק את האלקים	7230
התהלך נח וז"ל, דבק היה בו וכל דרכיו לשמו, וזה היה כח גדול משכלו שהתגבר על טבעו, כי היה בדור	7231
רשעים ולא למד ממעשיהם, ולא התבודד בעבודת האל אלא הוא לבדו עכ"ל.	7232
וראה זה פלא דאיתא במד"ר, א"ר סימון שלש מציאות מצא הקב"ה, אברהם דכתיב ומצאת את לבבו נאמן	7233
לפניך, דוד דכתיב מצאתי דוד עבדי, ישראל דכתיב כענבים במדבר מצאתי ישראל, אתיבון חבריא לר'	7234
סימון והא כתיב ונח מצא חן, א"ל הוא מצא הקב"ה לא מצא ע"כ, וכמה נפלא הדבר עם כל גדלותו של נח	7235
עוד לא יצא ידי חובתו, ורק הוא מצא חן והקב"ה לא מצא, איננו כאברהם שכתוב עליו ומצאת את לבבו	7236
נאמן לפניך ומה הענין?	7237
אתה הוא ה' האלקים אשר בחרת באברם והוצאתו מאור כשדים ושמת שמו אברהם ומצאת את לבבו	7238
נאמן לפניך, ואפשר לבאר כי ענין שינוי שם אברהם, זהו הסבר לזה שהקב"ה מצא את לבבו נאמן, כי	7239
עצם ענין שינוי שם אברם לאברהם הוא כי אב המון גוים נתתיך, אברהם זכה לזה כי היה מגייר אנשים	7240
ומקרבן תחת כנפי השכינה, והמלמד את חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו (סנהדרין יט:), בשביל	7241
זה נקרא אב המון גוים, וגם בשביל שהשפיע על אחרים והרבה תלמידים, זכה לומצאת את לבבו נאמן	7242
לפניך, אבל נח לא השפיע על בני דורו, ואף תלמיד אחד לא העלה למדרגה שיכנס לתיבה וינצל.	7243
כתב הספורנו וז"ל, ונח מצא חן להציל גם בניו ובנותיו, לא מפני שהיה ראוי לכך אבל על צד חנינה זיכהו	7244
האל יתברך לזה, כאמרו ושלשת האנשים האלה בתוכם נח דניאל ואיוב, חי' ה' אם בנים ואם בנות יצילו	7245
המה לבדם ינצלו, וזה כי לא למדו את דורם לדעת את ה' כאברהם משה שמואל וזולתם, אף על פי	7246
שהוכיחם על המעשים המקלקלים ענין המדינות, לא הורה אותם לדעת האל יתברך וללכת בדרכיו, אף על	7247
פי שהוא היה צדיק תמים בעיון ובמעשה.	7248

כי צדיק המשלים עצמו בלבד הוא ראוי שימלט עצמו בלבד, אבל המשלים גם את זולתו הוא ראוי שימלט גם את זולתו, כי בזה יש תקוה שיחזירם בתשובה עכ"ל, בזה מובן למה הקב"ה לא מצא, אנו למדים מענין זה גודל התביעה להתמסר לזיכוי הרבים, וחייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב, אחרת לא יצא ידי חובתו, כי אפילו איש צדיק תמים, הוא מצא אבל הקב"ה לא מצא, והתביעה עליו שלא התמסר די צרכו לזיכוי הרבים. (זכרון מאיר).	7249
מאמר קסב	7254
ונח מצא חן בעיני ה' (בראשית ו' ח').	7255
ברצונתנו לעמוד על גדלות מדת הצדק שבהנהגת העולם, יש לנו להתבונן מפרשת הצלת נח מן המבול, הבריאה עמדה אז במצב של קלקול מוחלט והשחתה גמורה, עד כדי כך שבעל הרחמים יתברך לא מצא להם שום דרך של תיקון, שום מוצא של תשובה, וגזר דינם נחתם לאבדון מוחלט וכליה סופית על ידי המבול, כמ"ש ויאמר ה' אמחה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה מאדם עד בהמה עד רמש ועד עוף השמים כי נחמתי כי עשיתם.	7256
והנה אילו לא נמצא אף צדיק אחד בכל אותו הדור, ואילו בחר נח בדרך הרע ככל שאר בני דורו, הרי לא היה נשאר אף שריד ופליט עלי אדמות, הבריאה היתה נחרבת כליל והקב"ה היה צריך לחדש עולמו מחדש, ואז ודאי היה העולם מחדש יציר כפיו של הקב"ה, ועומד במדרגה נעלה יותר מאשר קודם לכן, ורק בגללו של נח שהיה זכאי להמלט ולהשאיר בחיים נשאר העולם קיים, והבריאה כולה נשארה עומדת על עומדה וקיימת בקיומה כמקודם, יוצא איפוא שבעטיו של הצורך להשאיר את נח קיים, לא באה הבריאה כולה לכלל התחדשות, ונשארה קיימת במצבה הקודם על כל פגמיה וקלקוליה, באופן שאחר המבול שוב היה העולם מוכן לחטא ומזומן לפורענות.	7257
אמנם חטאו כל הדורות הבאים אחר נח, חטאו ונענשו וכמה צער ויגון נכוננו להם לדורות הבאים, צער היחיד וצער הרבים וממילא גם צער השכינה, כי בזמן שאדם מצטער שכינה מה אומרת? קלני מראשי קלני מזרועי (סנהדרין מ"ו), ויש לשאול הרי אפשר היה לקצר שנותיו של נח כשם שנתקצרו שנותיו של חנוך, ולשלם לו שכרו מושלם בעולם שכולו טוב וכולו ארוך, הלא הקב"ה העיד על הבריאה שניחם כביכול על עשייתה, וא"כ יותר נכון היה לסלק אף את נח ולהתקין בריאה חדשה, בריאה אחרת יותר נעלה ויותר מסגולת להכרת האמת?	7258
רואים בזה שאף על פי שבעינינו נראית דרך זו כדרך הנכונה, המחשבה העליונה לא סברה כן, בשמים אין מתחשבים בחשבונות כלל, שם יש רק צדק מוחלט, אם קיים בעולם אך רק אדם יחידי שהוא ממלא תעודתו בחיים ויש לו זכות קיום, למרות שאף הוא אינו נקי לגמרי מתביעות, כי הרי לפי דעה בחז"ל היה נח איש צדיק תמים רק בדורותיו, ואילו בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום, מכל מקום מכיון שהוא כשלעצמו יש לו זכות קיום, הרי זכותו גורמת לבריאה כולה על כל צבאה להשאיר קיימת.	7259
למרות שכל העולם במצבו הפגום והמקולקל טומן בחובו צער ויסורים לאין תכלית, צער האדם ואף צער השכינה, שהרי נחלי דם ודמעות נגרים בעולם עד שהבריאה תשוב לתיקונה, כל זה כדאי הוא ובלבד שלא לקפח זכותו של נח, תתגלגל הבריאה באשר תתגלגל בגלגוליה הרבים לתיקונה, וזכותו של אדם אחד לא תקופח, כי אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, כזה הוא הצדק השולט בעולמו של הקב"ה, אין חשבונות כלליים, אין העולם כולו מתבשל בקדרה אחת, כל אחד נידון לפי חשבונו, כל אחד לפי זכותיו וחובותיו, הצור תמים פעולו כי כל דרכיו משפט. (נתיבות המוסר).	7260
מאמר קסג	7261
ונח מצא חן בעיני ה' (בראשית ו' ח').	7262
אמרו ז"ל אפילו נח שנשתייר מהן לא היה כדאי אלא שמצא חן בעיני ה' (סנהדרין קח.), למדים אנו מכאן גדולת מעלת מציאת חן בעיני ה', שהרי לולא שמצא נח חן היה נאבד עם כל העולם, ולא היתה מועילה לו זכות האבות וכלל ישראל ומלך המשיח שעתידיים לצאת ממנו, ולא ניצל בעבורם אלא רק משום שזכה למעלת מציאת חן בעיני ה'.	7263
ומצינו במשה רבינו שביקש, ועתה אם נא מצאתי חן בעיניך הודיעני נא את דרכיך ואדעך למען אמצא חן בעיניך (שמות ל"ג), ופירש"י למען אכיר כמה שכר מציאת החן, וענה לו הקב"ה גם את הדבר הזה אשר דברת אעשה כי מצאת חן בעיני ואדעך בשם, הרי שכל מה שביקש משה רבינו עבור ישראל ולא אך עבור עצמו — לא ביקש אלא בזכות מציאת חן בלבד, והרי לנו כמה גדולה היא מעלתה של מציאת חן, וענין מציאת חן הוא שאדם זוכה לקרבתו ולחסדו של הקב"ה יותר מן הראוי לו.	7264
	7265
	7266
	7267
	7268
	7269
	7270
	7271
	7272
	7273
	7274
	7275
	7276
	7277
	7278
	7279
	7280
	7281
	7282
	7283
	7284
	7285
	7286
	7287
	7288
	7289
	7290
	7291
	7292
	7293
	7294
	7295
	7296
	7297

שני דברים הגורמים למציאת חן בעיני ה' ענוה ותורה, בענוה כתיב ולענוים יתן חן, ובתורה כתיב אילת	7298
אהבים ויעלת חן (משלי ה'), ושניהם מועילים להציל את האדם מן הסכנה, בענוה אמרו (סנהדרין צב.),	7299
ואמר רבי אלעזר הוי קבל וקיים, ופירש"י הוי עניו קבל לשון אפל, עשה עצמך אפל ושפל ותחיה, הרי	7300
שהענוה מחיה ומצילה את האדם משום שלענוים יתן חן, וכיון שזוכה אדם למציאת חן הרי הוא ניצול מכל	7301
רע.	7302
וכן בתורה אמרו בגמ' (כתובות עז:), ריב"ל מיכרך בהו ועסק בתורה, אמר איילת אהבים ויעלת חן, אם	7303
חן מעלה על לומדיה אגוני לא מגנא, ופירש"י שהיה נדבק אצלם בשעה שעוסק בתורה ומובטח שתגין	7304
התורה עליו ולא יוזק, ונראה דאין זה בדרך נס שהרי אין סומכין על הנס, אלא שזהו טבעו של עולם,	7305
ובפשטות הביאור הוא שלמד ריב"ל ק"ו, שאם יש בכוחה של תורה להעלות חן על לומדיה, ודאי שיש	7306
בכוחה להגן מן הסכנה, אולם נראה שעיקר הפירוש הוא, שכיון שהתורה מעלה חן על לומדיה, הרי	7307
'מציאת חן' מצלת ומגינה היא, וכדרך שניצול נח ממימי המבול אף שלא היה ראוי להנצל ע"י שמצא חן	7308
בעיני ה'.	7309
מה שזכה נח למצוא חן בעיני ה' משום שהיו בו שני הדברים ענוה ותורה, ענוה דכתיב נח איש צדיק	7310
תמים, ואמרו ז"ל (ע"ז ו.) תמים בדרכיו צדיק במעשיו, ופירש"י ז"ל תמים בדרכיו עניו ושפל רוח, ותורה	7311
דכתיב מכל הבהמה הטהורה תקח לך, ופירש"י ז"ל העתידה להיות טהורה לישראל, הרי שלמד נח תורה	7312
(ע"ז ו' ע"א), אכן לכשנתבונן נעמוד על מדת תורתו של נח עד היכן הגיעה, עד שהיתה לו אילת אהבים	7313
להעלות עליו חן להצילו מן הגזר דין הנורא.	7314
אם אין תורה אין דרך ארץ אם אין דרך ארץ אין תורה, ופירש רבינו יונה ז"ל, מי שאינו יודע תורה אינו	7315
שלם במדות של דרך ארץ, כי רוב המדות הטובות שיש בדרכי העולם בתורה הם כמו והעבט תעביטנו,	7316
אם כן בלא תורה לא יהיו דעותיו שלמות בדרך ארץ, אם אין דרך ארץ אין תורה, שצריך תחלה לתקן את	7317
עצמו במדות ובזה תשכון התורה עליו, שאיננה שוכנת לעולם בגוף שאינו בעל מדות טובות ע"כ, ודוק	7318
בלשונו ז"ל שלא כתב מי שאינו מקיים תורה אינו שלם במדות, אלא מי שאינו יודע תורה.	7319
ויסודו של דבר נראה, שהן אמנם מדות דרך ארץ בעיקרן מן המושכלות המה, מן הדברים ששכל האדם	7320
מכריחם ומחייבם, והן מיסוד הצורה האנושית, אבל בתורה ישנם מושגים שונים לחלוטין בחיוב מדות	7321
דרך ארץ, למעלה מן השכל וההשגה האנושיים, ומצינו בכמה מקומות בחז"ל לימדה תורה דרך ארץ, והם	7322
בדברים שאין בכח האדם לעמוד עליהם מדעתו, ולכן אי אפשר לו לאדם להיות שלם במדות דרך ארץ אם	7323
אינו יודע תורה.	7324
והנה אמרו ז"ל (בר"ר ל"ד ד'), צא מן התיבה אמר נח כשם שלא נכנסתי בתיבה אלא ברשות, כך אין אני	7325
יוצא אלא ברשות ע"כ, והנה צער גדול היה לנח בתיבה, שהרי כתיב וישאר אך נח, ופירש"י גונח וכוהה	7326
דם מטורח הבהמות והחיות, ובתנחומא אמרו צא מן התיבה, א"ר לוי כל אותן י"ב חודש לא טעם טעם	7327
שינה, לא נח ולא בניו שהיו זקוקין לזון את הבהמה ואת החיה ואת העופות יעו"ש, וכן מבואר בגמ'	7328
(סנהדרין קח:).	7329
אף שכבר יבשה הארץ ויכול היה לצאת ממסגר נפשו הטורח והיסורים, לא יצא עד שאמר לו הקב"ה צא,	7330
שכיון שנכנס ברשות לא יצא אלא ברשות, והנהגה זו ממדות דרך ארץ היא אך אינה מחויבת מן השכל,	7331
וכי מן ההשגה האנושית שיהיו נח ובניו לאחר שמסרו נפשם כל אותם י"ב חודש לקיום העולם, נשארים	7332
בתיבה לשאת בטרחה ללא צורך? ואין זה אלא ממדות ד"א של תורה, שכיון שנכנס ברשות לא יצא אלא	7333
ברשות.	7334
ואז"ל בתנחומא (נח אות י'), על חנניה מישאל ועזריה, כיון שראה המלך שניצלו מכבשן האש בנס, אמר	7335
להן צאו לכם מכאן שהרי כבר התיר אתכם הקב"ה ועשה לכם ניסים, א"ל אין אנו יוצאים אלא ברשות	7336
המלך, ברשותו הושלכנו ברשותו נצא, ממי למדו מנח שנכנס ברשותו של הקב"ה שנאמר בא אתה וכל	7337
ביתך, ולבסוף נאמר לו צא מן התיבה ע"כ.	7338
וממה ששאלו ז"ל ממי למדו, מבואר שהנהגת דרך ארץ זו שנהגו חנניה מישאל ועזריה אינה מחויבת מן	7339
ההשגה האנושית, שאם לא כן אין לשאול ממי למדו? והדין נותן כן, שאין זה משכל האדם לנהוג דרך	7340
ארץ במלך רשע שהשליכם לכבשן האש שלא לצאת עד שיתן רשות, וודאי שאינו חייב למסור נפשו עבור	7341
מדת ד"א, וחמו"ע מסרו נפשם שהרי שהו בכבשן האש ואין סומכין על הנס, ועל כרחק שממדת דרך ארץ	7342
של תורה היא הנהגה זו, וזהו ששאלו ז"ל ממי למדו והשיבו שלמדו כן מנח, שעמד מכחה של תורה על	7343
מדת דרך ארץ זו.	7344
וביוסף נאמר ויעזוב בגדו בידה וינס ויצא החוצה, וכתב הרמב"ן ז"ל לכבוד גבירתו לא רצה להוציאו מידה	7345
בכחו הגדול והסיר אותו מעליו ע"כ, גם הנהגת ד"א זו נשגבה מהשגת האדם, שהרי סיכן את עצמו	7346

בעזיבת בגדו אצלה, ועוד שרצתה לאבדו משתי עולמות, אך מחיובי התורה היא שלא נפטר יוסף מחיוב	7347
ד"א של כבוד גבירתו אפילו במצב כגון זה, ועל כגון דא אמרו ז"ל אם אין תורה אין דרך ארץ.	7348
ואמרו ז"ל (יומא פו.), ואהבת את ה' אלקיך שיהא שם שמים מתאהב על ידך, שיהא קורא ושונה ומשמש	7349
ת"ח ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו, אשרי אביו שלמדו תורה אשרי רבו	7350
שלמדו תורה, אוי להם לבריות שלא למדו תורה, פלוני שלמד תורה ראו כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים	7351
מעשיו, הרי שגם הבריות יודעים שמה שפלוני נאים דרכיו ומתוקנים מעשיו, אין זאת מחמת מדותיו	7352
הטובות ושכלו האנושי אלא מחמת שלמד תורה, שאם אין תורה אין ד"א, ואין דרכים נאים ומעשים	7353
מתוקנים.	7354
ומזה שזכה נח לעמוד על מדת ד"א של תורה למדנו עד היכן הגיע מדת תורתו, והיא שעמדה לו להיות לו	7355
אילת אהבים ויעלת חן, להעלות עליו חן למצוא חן בעיני ה' להציל את עצמו ואת הבריאה עמו.	7356
(שיחות מוסר תשל"ג).	7357
נח	7358
מאמר קסד	7359
אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו (בראשית ו' ט').	7360
מציינת התורה מעלותיו של נח ומגדירה אותו כצדיק תמים, מכל מקום יש לראות שבכך אין הכל, דאיתא	7361
עוד ונח מצא חן בעיני ה', וזו מדרגה נוספת של מציאת חן בעיני ה', נמצא שחובת כל אחד מאתנו	7362
להשתדל להפיק רצון מה' ולמצוא חן בעיניו, והוא ענין נוסף מלבד החיוב בקיום מצוות.	7363
	7364
כתב רבינו יונה (שע"ת א מב), ועוד יתפלל בעל התשובה אל ה' שיחפוץ בו וירצהו ויעתר לו כאשר אם	7365
לא חטא, כי יתכן להיות העון נסלח ונפדה מן היסורים וכל גזירה, ואין לה' חפץ בו ומנחה לא ירצה מידו,	7366
ותאות הצדיקים מן ההצלחות להפק רצון מה' ושיחפוץ בהם, ורצונו החיים הקיימים והאמיתיים והאור	7367
הגדול הכולל כל הנעימות, כענין שנאמר חיים ברצונו, ואמרו חז"ל אין לנו אלא הארת פניך.	7368
הרי שלהיות מרוצה לה' זה מדרגה נוספת אחרי התשובה שחטאו נתכפרו, ומ"מ עדיין אינו זוכה להארת	7369
פנים, ולכן הוצרך לתפילה מיוחדת כדי שיזכה לנשיאות חן בעיניו יתברך, ולפי"ז יתכן ג"כ מדרגה הפוכה,	7370
שאף שעדיין אין מעשיו כהוגן מ"מ זוכה לנשיאות חן בעיני ה', וענין זה מפורש בחז"ל (במ"ר ג ב), אשרי	7371
תבחר ותקרב אשרי מי שבחרו הקב"ה אע"פ שלא הקריבו, ואשרי מי שקרבו אע"פ שלא בחרו, יש	7372
שהקב"ה בחר בו כיון שפעולותיו ראויות, וראוי מחמת שהקב"ה יבחר בו.	7373
אמנם יש שמבחינת מעשי האדם א"א לבוחרו כי עדיין לא הגיע לשלימות, אך מ"מ זוכה והקב"ה מקרבו	7374
שנשא חן בעיניו, ואיזה זה שבחרו זה אברהם שנאמר אשר בחרת באברהם, אבל לא קירבו והוא קירב את	7375
עצמו, משה בחרו הקב"ה שנאמר לולי משה בחירו, אשריהם אלו שבחרם, יתרו קירבו הקב"ה אבל לא	7376
בחרו, רחב הזונה קרבה אבל לא בחרה, אשריהם אלו שקירבן אע"ג שלא בחרן.	7377
יתרו לא היה ראוי מצד מעשיו, שהרי לא השאיר ע"ז שבעולם שלא עבדה, מכל מקום הקב"ה קירבו וזכה	7378
לנשיאות חן בעיניו, כי עשה פעולה אחת שמחמתה זכה לקירוב, וישמע יתרו מה שמועה שמע ובא מלחמת	7379
עמלק, כיון ששמע מלחמת עמלק התעורר מעצמו ועזב כבודו של עולם ובא להתגייר, ועבור מעשה אחד	7380
של הכרת האמת בשלימות, שאמר עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלקים, זכה שהקב"ה קירבו כי מצא חן	7381
בעיניו אף שמעשיו אינם ראויים.	7382
רחב היתה זונה כל ימיה, אך כיון שהגיעה להכרה אמיתית בהקב"ה ומסרה נפשה להציל את המרגלים,	7383
קירבה הקב"ה וזכתה למדרגות גבוהות וכדאיתא בחז"ל (מגילה יד:), שנשאה יהושע ונולדו ממנה ז'	7384
נביאים ואף חולדה הנביאה, כי מי שזוכה לקירוב הקב"ה שכרו רב לאין שיעור, וכן יתרו שזכה שיתר	7385
פרשה בתורה.	7386
דברי חז"ל אלו צריכים לעורר שמחה בלבנו, כי הרי בשעה שאדם רואה גודל חיובי התורה המוטלים	7387
עליו, ושאלו נתבעים להגיע לשלימות בכל התורה כולה, ומחויבים אנו בהשגת מעלות עליונות כאהבת ה'	7388
ודבקות וכו', ובהתבונן כאו"א במצבו היאך אין לו שייכות כלל לדברים אלה, ואף מצוה אחת כמאמרה	7389
קשה מאד לקיים, א"כ היינו חייבים ליפול לידי יאוש ח"ו, וכי תקוה יש לנו שנוכל לזכות, אמנם בראותנו	7390
בדברי חז"ל שיתכן שימצא חן בעיני הקב"ה, ויזכה לנשיאות חן אעפ"י שאינו ראוי, יתמלא לבנו שמחה כי	7391
הרי עדיין יש תקוה.	7392
אמנם ודאי שאין זה מן הקלות לזכות לקירוב השי"ת, וחייב להגיע להכרה אמיתית שתביא אחריה פעולות	7393
הנובעות מכה ההכרה וכמ"ש גבי יתרו ורחב, ואין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו אלא שכל אחד נתבע	7394
לעשות לפי כוחותיו, וזה היה ענינה של רחב הזונה, אע"ג דהיתה זונה ארבעים שנה, אמנם בשעה שבאה	7395
לידי הכרה אמיתית ומסרה נפשה עבור קיומה, נמצא שעשתה כפי כוחותיה שהרי קודם לא ידעה ולא	7396

הכירה, ולכן זכתה שהקב"ה יקרבה, זו חייבת להיות שאיפתנו ומטרתנו לעשות כפי כוחותינו, ונזכה לקירבת השי"ת ונמצא חן בעיניו.	7397
לו היינו מכירים ומבינים באמת יסודות אלו, היינו משנים כל אורחות חיינו שהרי אף אלו אשר מבקשים ודורשים את האמת, מ"מ כל מטרתם רק לצאת ידי חובה ומסתפקים בהבדיעבד, ובודאי שבאופן כזה לא יתכן שיהיו מרוצים להשי"ת וימצאו חן בעיניו, ורק בעת שיש לו שייכות להקב"ה יזכה לנשיאות חן,	7399
מחפש דרכים להוסיף חיזוק ואינו מסתפק בהבדיעבד, נמצא דיתכן ב' חברים המקיימים את התורה באופן שוה, מ"מ מצבם ומדרגתם שונה לגמרי, כי אחד מבקש רק לצאת ידי חובה וממילא אין לו שום קשר לנשיאות חן בעיני הקב"ה, ואילו חברו שואף לנשיאות חן ומשתדל בכל כוחותיו, וזוכה שהקב"ה יקרבו אע"ג שאין מעשיו ראויים כל הצורך.	7400
כתב הרמב"ם אחאב בן עמרי הכופר בקל ועובד עבודה זרה שהעיד ה' עליו רק לא היה כאחאב, כשצם ב' שעות וחצי בטלה גזירה מעליו, שנאמר יען כי נכנע אחאב בפני לא אביא הרעה בימיו, אף שאחאב נשאר ברשעתו שהרי ד' מלכים אין להם חלק לעולם הבא ואחד מהם אחאב (סנהדרין צ.), מ"מ כיון שנכנע בפני ה' באמת ובתמים הכנעה זו אינה בטילה, והיה דבר ה' מפורש שלא יביא את הרעה בימיו.	7401
נבוכדנצר הרשע ששרף את בית המקדש, בשביל שרץ ד' פסיעות להקדים כבוד המקום לכבוד בשר ודם, זכה שמלך ארבעים שנה כמו שמלך שלמה ולא קיפח שכרו, עשוי הרשע שעבר חמש עבירות חמורות ביום אחד, כיון שקיים מצות כיבוד אב כהלכתו אין הקב"ה מקפח שכרו, אע"ג שהיו רשעים גמורים מ"מ כיון שעשו מעשה שיש בו כבוד שמים קבלו שכרם מושלם ע"ז, כי מעשה זה מרוצה בעיני השי"ת.	7402
דע לפני מי אתה עמל (אבות ב' י"ז), מחובתנו לדעת שעמלין אנו לפני הקב"ה, ולכן צריכים אנו לדעת מה הם הענינים החשובים לפניו, וכיון שהעיקר הוא להיות רצויים לפניו, לכן זו צריכה להיות הדגש בעבודתנו, הנה ניכר לאחרונה רפיון בין כתלי הישיבה ונאמרו בזה כמה וכמה סיבות ותירוצים, אך האמת הניצבת אחר כל זה שאין שאיפתנו כלל להיות מרוצים אליו ית', בשעה שהאדם שואף להארת פניו אין מקום לתירוצים ואמתלאות.	7403
הנה יש לראות שאף בעת שאנו מתחזקים בתורה ויראה, מ"מ ההתעוררות אינה מחזיקה אלא זמן מועט, ומיד שבים אנו למצבנו הקודם, והסיבה לכך משום שאין לנו סייעתא דשמיא לחזק ולהמשיך את החיזוק וההתעוררות שקיבל, וכן יש לבחון זאת שלאחר שמתחזק פוגעים בו סיבות ומפריעים המונעים מאתו המשך החיזוק, ואף זה ראייה לחסרון עזר ה' כי בעת שזוכה לסייעתא דשמיא נמנעים מאתו כל המעכבים ופשוט הוא שמשוללים אנו סייעתא דשמיא, כי כיון שספוגים אנו במדות הרעות כגאווה וכדומה אין לנו עזר ה' כדברי רבינו יונה, ובעל הגאווה נמסר ביד יצרו כי אין עזר ה' עמו אחרי שהוא תועבת ה' (שערי תשובה), ומעתה אלו שאין להם סייעתא דשמיא הרי זה ראייה שאינן מרוצים אליו יתברך, א"כ קשה לנו לקוות שנזכה להצלחה, ומשו"ה מחובתנו להעמיק בענינים אלו כדי שנזכה לסייעתא דשמיא.	7404
איתא בגמ' (ב"ב י:), רב יהודה חלה שאלוהו מה ראת, אמר להם עליונים למטה ותחתונים למעלה, בודאי שאין הכוונה לעליונים בגשמיות, דפשיטא שאין להם כל חשיבות מחמת עשירותם וכבודם בעוה"ב, אלא גדולים בתורה ויראה ובמעשים טובים, ומ"מ אפשר שיהיה מצבם בעוה"ב למטה מאלו הנחשבים כפחותים מהם בעוה"ז, והיינו משום שאין לנו ידיעה איזה מעשה יוכשר בעיניו יתברך, ואפשר שאחרים עשו מעשה אחד וזכו עבורו לאין שיעור.	7405
הנה יש לראות כמה גדולים שזכו למעלות גבוהות שאחרים לא זכו לזה, החפץ חיים זצ"ל זכה שכל כלל ישראל מתנהג עפ"י הוראותיו וכל ספריו נעשו לאבני יסוד בעם ישראל, ובודאי היה להחפץ חיים מעלה מיוחדת שקירבו השי"ת, ומדוע אין אנו מבקשים מה היא הנקודה שעבורה זוכים כ"כ, הרי זה ראייה שאין לנו שייכות לעסק ברוחניות וכל מעשינו רק בגדר מלומדה, ומשו"ה אין נמצאת בנו בקשת האמת. (אור יחזקאל).	7406
מאמר קסה	7407
אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו (בראשית ו' ט').	7408
איתא במדרש (ב"ר ל א), הה"ד כעבור סופה ואין רשע וצדיק יסוד עולם זה נח ע"כ, עוד שם אלה תולדות נח, הה"ד פרי צדיק עץ חיים, מה הן פירותיו של צדיק מצוות ומעשים טובים ע"כ, עלינו לבנות עולם שלנו על פי היסוד הנ"ל, ועל דרך זה לשתול פירות בכרמנו, העיקר לעמוד איתן כנגד כל הסופות והרוחות של עולמנו לכל יזיו אותנו ממקומנו, היפך מהרשע שכעבור סופה וכבר אין רשע.	7409
גדלותו של נח היה שהלך בטוח בדרכו דרך התורה ועבודת ה' ולא הושפע ע"י דורו זה מה שה' דורש מאתנו ובה זכות קיומנו בעולם, כמ"ש אחות לנו קטנה, אחות לנו בתחתונים שהיא מתאוה להיות עמנו, ומקטנת את עצמה מכל האומות, שנאמר לא מרובכם מכל העמים שהם מקטינים את עצמם, ושדים אין לה	7410

עדיין לא הגיעה לעת דודים, מה נעשה לאחותנו ביום שידובר בה, כשעכו"ם מתחלשים עליה להכחידה שנאמר לכו ונכחידם מגוי עכ"ל.	7447
התשובה היא (שהש"ר פ"ח), אם חומה היא נבנה עליה אלו ישראל, אמר הקב"ה אם מעמידים מעשיהם כחומה נבנה עליה ונצילם, ואם דלת היא אם מטלטלים הן דבריהם כדלת זו נצור עליה לוח ארז, מה צורה זו אינה מתקיימת אלא לשעה אחת, כך אני איני מתקיימת עליו אלא לשעה אחת.	7448
אני חומה אמרו ישראל לפני רבש"ע, אני חומה ונעמיד מצוות ומעשים טובים כחומה, ושדי כמגדלות שאנו עתידים להעמיד כתות של צדיקים כיוצא בנו בעולמך, אז הייתי בעיניו כמוצאת שלום, דבר אחר אם חומה היא זה חנניה מישאל ועזריה, אמר הקב"ה אם מעמידים הם חנניה מישאל ועזריה מעשיהן נבנה עליהם העולם ונצילם ע"כ, מזה אנחנו למדים שעיקר מה שחביב אצל הקב"ה שהאדם יהיה גבור חייל, ללחום עם המפריעים שעומדים לו בדרך עבודת ה' ולא יחת מפני כל.	7450
אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב, כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה וילילה, והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו ועלהו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח, לא כן הרשעים כי אם כמוץ אשר תדפנו רוח, כי יודע ה' דרך צדיקים ודרך רשעים תאבד, בפשטות משמע שהמלים והיה כעץ שתול, מדבר על השכר שיש לאשרי האיש, לא כן הרשעים עונשם מתחיל מהמלים כי אם כמוץ, ואם ככה קשה להבין מאי קמ"ל, שרשעים לא יקבלו שכר כמו הצדיקים הגדולים והשוקדים יומם ולילה בתורה?	7451
אבל לפי הנ"ל אפשר לומר, שהכונה במלים לא כן הרשעים גם כן מדברים על אנשים גדולים ושוקדים בתורה, אבל אשרי האיש מדבר על אנשים שעם גדולתם בתורה, הם גם כעץ שתול על פלגי מים ועליהן לא יבול, פירוש דרכם דרך אני חומה ושדי כמגדלות וכמדרש הנ"ל, והמלים והיה כעץ שתול מדבר גם כן בהמשך דרכיהם, הם לא הלכו לא עמדו לא ישבו, כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה וילילה, וגם והיה כעץ שתול פי' נשרש חזק, ורק בהמלים וכל אשר יעשה יצליח מתחיל לדבר בשכרם.	7452
לא כן הרשעים, אפי' שהם ג"כ אנשים גדולים ושוקדים בתורה, אבל אם דרכם כמוץ אשר תדפנו רוח, פי' לא עומדים איתן בדרכם ודרכם דרך הפכפך, ורוחות המנשבות בעולם מזיזים אותם ממקומם, הם נחשבים רשעים ועונשם מתחיל במילים על כן לא יקומו רשעים במשפט ודרכם תאבד, כי יודע ה' רק דרך צדיקים שהם כחומה בשיטתם ודרכם דרך ברורה איתנה וחזקה.	7453
נח בהיותו איש צדיק תמים, לא יתכן שלא השפיע על מקורביו שלא יהיו חמסנים וגנבים, ואיך אפשר להבין מה שכתוב ותמלא הארץ חמס? היתכן שכולם היו חמסנים ולא היה לנח שום השפעה על מי שהוא? אבל הענין הוא שגם אלה שהיו תלמידי נח ומקורביו, אם כי לא היו חמסנים פשוטים, אבל נסחפו בזרם העולם וגם הם היו מקולקלים באופן עדין, באיזה היתר שהתירו להם לנגוע במה שלא שלהם, ולפי האמת בחברת חמסנים נחשבו גם הם.	7454
וזהו שמזכיר המדרש כעבור סופה ואין רשע, שנסחפו בסופה בזרם העולם, ולא זכו להכנס לתיבה ולהנצל, כי בעידן ריתחא צריכים זכויות גדולות להנצל, כמ"ש חז"ל כיון שניתנה רשות למשחית אינו מבחין בין צדיקים לרשעים (ב"ק ס.), וזה קשה לכאורה כי הלא אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אא"כ מכריזין עליו מלמעלה (חולין ז:), ואיך המשחית לא מבחין בין צדיק לרשע? הלא לא יתכן שינתן רשות להשחית את הטוב?	7455
אלא הפירוש הוא שבעידנא דריתחא צריך זכויות גדולות להנצל, וינצל רק מי שהוא טוב ונלחם כנגד הרע, אבל מי שהוא טוב אך נסחף בזרם הרע אפילו באופן עדין הוא נלכד, כי יש אחיזה בו למשחית לקטרג עליו, ה' ישמרנו ויתן בלבנו לעמוד כחומה נגד פרצות הדור, ונזכה להבטחת הקב"ה אם חומה היא נבנה עליהם ונצילם. (זכרון מאיר).	7456
מאמר קסו	7457
אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו (בראשית ו' ט').	7458
אלה תולדות נח נח איש צדיק, הואיל והזכירו סיפר בשבחו, שנא' זכר צדיק לברכה ושם רשעים ירקב, רש"י הק', מהו טיבה של הברכה ומה המניעה לברכה ה' ממעל, מנין ועל מה היא באה אלינו? הטיבה היא הזכרת המעלות, כשמזכירים המעלות ממילא יתעורר רגש הרחמים והחסד ממקור הברכות, כי מעלה היא ברכה וברכה היא מעלה, וכשמזכירים ונוגעים בהמעלה הרי היא פותחת את אוצרה הטוב, ומעדנת אותנו ברוחה הטהור.	7459
כתב הרמב"ן ז"ל בס' 'האמונה והבטחון' אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ, ודע כי כל זמן שאדם מחשב בתוך לבו שמו של הקב"ה או אחד מנפלאותיו, יש לפניו התעוררות כפי מחשבת מעלת החושב, וזשה"כ בכל מקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך, וכשהתעוררות ההיא מתעוררת	7490
	7491
	7492
	7493
	7494
	7495
	7496

על דברי ריק במה יברכהו והוא ראוי אל ההיפך עכ"ל, כל ענין הברכה הוא הזכרת המעלה והשבח,	7497
והזכרה מעוררת ופותחת את מקור הרחמים והשפעת החסד, הכל לפי מדת הטוב והמעלה שבאדם.	7498
עוד כתב הרמב"ן ז"ל (במדבר א'), עה"פ ויהיו כל פקודי בני, ועוד כי הבא לפני אבי כל הנביאים ואחיו	7499
קדוש ה' והוא נודע אליהם בשמו, יהיה לו בדבר הזה זכות וחיים, כי בא בסוד העם ובכתב בני זכות	7500
הרבים במספרם, וכן לכולם זכות במספר שימנו לפני משה ואהרן כי ישימו עליהם עיניהם לטובה, יבקשו	7501
רחמים עליהם ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים.	7502
ולכאורה אם בני ראויים הם לברכה, הכי לא יכול לברך אותם שלא בפניהם, וכי מה תוסיף הראיה	7503
והעברת בני ישראל לפני משה ואהרן? ברם לפי הנ"ל ניחא, ענין הברכה הוא ההתבוננות בהמעלה,	7504
וההתראות פנים אל פנים תגלה אור המעלות שטמון בלבות בני, ולכן מוטב היה שיעברו בני לפני	7505
המקום ולפני משה ואהרן, ועם חזותם ומראה הוד החופף על פניהם, תתעורר בלב משה ואהרן התפלה	7506
לשפעת הרחמים והחסד, וברכת ה' ממרומים תעלה על ראשם.	7507
כתב הרלב"ג ז"ל, כי ברכת הנביא תהיה דוקא לפי מה שיאות להם לפי ענינם, כמו שתתבונן מברכת	7508
מנשה ואפרים וכפי מה שהשיב יעקב ליוסף, גם הנבואה המגיעה לנביא בעתידות אשר יקרה לאיש, היא	7509
דוקא כשישים מחשבתו באיש ההוא, ולזה ביקש יעקב שיגיש אליו מנשה ואפרים, וכן כתב הספורנו ז"ל,	7510
ועיני ישראל כבדו מזוקן לא יוכל לראות היטב כדי שתחול עליהם ברכתו בראותו אותם, כענין ויראהו ה'	7511
את כל הארץ כדי שיברך אותם, וכן באלישע ויפן אחריו ויראם וישק להם ויחבק להם, כדי שתדבק נפשו	7512
בהם ותחול עליהם ברכתו עכ"ל.	7513
ובמס' (סוטה לח:), כה תברכו את בני ישראל אמור להם, פנים כנגד פנים או אינו אלא כנגד עורף, ת"ל	7514
אמור להם כאדם שאומר לחבירו, ע"י ההסתכלות בפני בני ישראל ע"י הבטתם בפני זרע אברהם יצחק	7515
ויעקב, תתעורר בלב הכהנים האהבה לזרע עם קודש, וימשיכו את הברכה באהבה כמו שהם מצווים אשר	7516
קדשנו במצוותיו וצווננו לברך את עמו ישראל באהבה.	7517
וראיתי ברמב"ן ז"ל פ' בשלח, והטעם שציוה משה את יהושע להלחם בעמלק, בעבור שיתפלל הוא	7518
בנשיאות כפים על ראש הגבעה, ועלה שם כדי שיראה את ישראל הנלחמים וישים עינו עליהם לטובה	7519
עכ"ל, שימת עין בישראל תביאהו להתבונן במעלות ישראל, והזכרת המעלה היא המניע להביא אור	7520
וברכה על איש המעלה, כי מעלה היא ברכה וברכה היא מעלה.	7521
הרמב"ן ז"ל בפ' בלק מפרש על בלעם הרשע, שהיה מתאמץ להרע לבני ישראל בעינו הרעה, והיה מחפש	7522
אחרי כל פגמים וסדקים שנמצאים בבני ז"ל, וירא משם קצה העם, היה מעלה אותו במקום שיראנו כדי	7523
שיתכוון אליו בקללתו ולא תיפרד נפשו מהם, כי אלה מכוחות הנפש להיות דבקה בעת הראיה כידוע	7524
מענין החכמים, דלי לי גבינאי דבעינא למחזי, דלי' הייב ביה עיני' ונח נפשיה עכ"ל, ובספורנו ז"ל וירא	7525
משם קצה העם כדי לתת עיניו במ, כענין ויפן אחריו ויראם ויקללם, וההפך ויראהו ה' את כל הארץ כדי	7526
שיברך לפני מותו עכ"ל.	7527
מתאמץ היה בלעם הרשע לעורר קטרוג על ישראל, וחיפש מקום שתוכל הקללה לחול עליו, מקום להיאחז	7528
בו בתוקף החטא והפגם, כי במקום טהרה וקדושה לא יתכן שתיפול הקללה, ואותו רשע רצה להטיל	7529
הקללה במקום שיכולה להדבק, לכן קפץ ממקום למקום בכדי למצוא את מקום התורפה שהיזק ראייתו	7530
יהיה היזק.	7531
ונחוץ לנו לדעת שמעולם לא יצליח האדם להזיק את חברו, אלא א"כ שחבירו פגום ומקולקל מאיזה צד	7532
שהוא, וכל קללה וכל עין רע לא יכולה לחדור ולהזיק את מקום הטהרה והקדושה, וכמו שמסופר (חולין	7533
ז:): על ר"ח שלא יכלו המכשפים להרע לגופו הטהור, אחרי שהמליך את הקב"ה על כל העולם כולו ועל	7534
נפשו, במקום שהשכינה שורה אין שום כח בעולם שיוכל לכבשו ולהחריבו.	7535
מה עמוקים הם הטהומות הנפש, הוא מש"כ רבינו יונה ז"ל (פק"א פ"א מ"ה), ומוצא אני מר ממות את	7536
האשה, אשר היא מצודים וחרמים לבה, כשהיא חושקת את האדם בלבה אפי' אם לא יחשוק אותה, ומזלו	7537
הרע של זה האיש גורם שתחשק היא בו אסורים ידיה, שאם אחזה בידו כבר לקוח הוא בבית האסורים	7538
ושוב אין לו תקנה, טוב לפני האלקים ימלט ממנה וחוטא ילכד בה, שהצדיקים הקב"ה משמרם ואין מזמין	7539
להם דבר אשר יוכלו להכשל בו, אבל החוטא שאינו מתרחק מדרכים רעים ואין לבו שלם מזדמן אליו ענין	7540
כזה עכ"ל הנפלא.	7541
אחז"ל מברכותיו של בלעם הרשע ניכרו ונודעו קללותיו שהיו בלבו, כל מעשי תהפוכותיו וקפיצותיו	7542
מכוונות היו, אך למצוא את הפרצה ומקום התורפה, ובוודאי שההסתכלות בטוב ובבעלי השלמות מרוממת	7543
את האדם, ואפילו מברכותיו של בלעם נתגדל שמו של ישראל ונקבעו כברכה לדורות עולם, מפני שנגע	7544
במעלות בני ישראל העיר את הברכות.	7545

בעל השכל הזך והטהור יודע להמשיך על עצמו שפע ברכות מכל מקום ואפילו ממתנגדיו, וברצות ה'	7546
דרכי איש גם אויביו ישלים עמו, הצדיק בעל נפש הזכה עם מעלות ומדות, גם אויביו יעוררו עליו זכות	7547
ויביאו עליו ברכה, אך גורל זכות הברכה תלוי ביד האדם על ידי תיקון החסרון והשגת המעלות, כי	7548
החסרון הוא קללה והברכה היא מעלה. (תורת הנפש).	7549
	7550
מאמר קסז	7551
אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו (בראשית ו' ט').	7552
עשרה דורות מאדם הראשון עד נח, ובכולן לא מצא הקב"ה איש אשר יוכל להקרא צדיק אלא נח, כנאמר	7553
כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה, מן הפליאה היא זו הלא קרובים היו לאמונה יותר מאתנו, כי לא	7554
רחוקים היו מאדם הראשון, הרי מתושלח נסתלק ימים מספר לפני המבול ומתושלח ראה את אדם	7555
הראשון, ומעתה אותו הדור שראו את מתושלח ודאי שמעו מפיו אודות אדם הראשון ובריאת העולם,	7556
וא"כ היאך יתכן שכל אותו הדור נכחדו במבול ולא נשאר צדיק לפני הקב"ה אלא נח, וכי בורים היו והלא	7557
חכמתם היתה לאין שיעור.	7558
לו היינו קרובים ליראת שמים, היינו מתבוננים בזאת ונחרדים לראות, שאין זה מן הדברים הקלים להיות	7559
מאלו אשר הקב"ה יקראם בשם צדיק, ועל אף קירבתם לאמונה לא היו במדרגה זו, וביותר כאשר נראה	7560
בחז"ל מה היתה חטאת דור המבול, איתא במדרש שלא נחתם גזר דינם אלא על הגזל, אמר ר' חנינא חמס	7561
אינו שוה פרוטה, וכך היו אנשי דור המבול עושים, היה אחד מהם מוציא קופתו מליאה תורמוסים, והיה	7562
זה בא ונוטל פחות משוה פרוטה, וזה בא ונוטל פחות משוה פרוטה עד שאינו יכול להוציאו ממנו בדן	7563
(בראשית רבה לא).	7564
חזינן שלא היו חוטאים ורשעים כהבנתנו הפשוטה, אלא שחיפשו ומצאו היתר היאך לחטוא, ומכל מקום	7565
נענשו כולם ולא היו לצדיקים בעיני השי"ת, ומעתה מי אשר יראת שמים נגעה ללבו, יבין וידע שלא בנקל	7566
להיות מן הזוכים לעולם הבא, ולא כל אחד זוכה, ואף אלו הנחשבים בעיני עצמם לצדיקים יתכן שח"ו	7567
ינחלו גיהנם.	7568
זכור ימות עולם מה עשה בראשונים שהכעיסו לפניו, התבונן ולמד מדורות הראשונים מה נקרא חטא ומה	7569
עונשו של החוטא, ומדוע איננו לומדים מוסר מעונשי דור המבול, והנה אנו סבורים שעונשי דור המבול	7570
הם עונשים אחרים לגמרי, אך האמת היא שהנהגת השי"ת אחת ולא נשתנתה כלל, ואותה הנהגה שהיתה	7571
במבול אף היא עתה בזמנינו, שיתכן שדור שלם יענש כולו ולא ישאר אלא צדיק אחד, וזה לנו למבחן כמה	7572
רחוקים אנו מיראת שמים, שהירא האמיתי יקח לעצמו דוגמא מכל אשר יראה, ויידע שהדבר נוגע אליו	7573
לגופו ולנפשו.	7574
איתא בחז"ל שגזירת דור המבול נגזרה ק"כ שנה לפני המבול, וכתב הרמב"ן שכל אותם השנים עסק נח	7575
בבניית התיבה, כדי שיראו אנשי הדור ויאמר להם שעתיד הקב"ה ליתן מבול על הארץ אולי ישוּבו	7576
בתשובה, מזה עלינו להתעורר שאף לאחר זמן מרובה הקב"ה עומד ומצפה, ולבסוף מקיים את שעלתה	7577
במחשבתו, הערה נוספת שאף לאחר ק"כ שנה שעמד נח ובנה את התיבה והוכיח את אנשי דורו לשוב	7578
בתשובה, מ"מ לא הועיל מאומה ואף אחד מהם לא חזר בתשובה.	7579
חזינן שאין זה מן הדברים הקלים לשוב בתשובה, ומעתה היאך נשלה את עצמנו שע"י לימוד מועט בספר	7580
מוסר או שמיעת שיחה מוסרית אחת, כבר שינינו את דרכינו ובכלל הזוכים נמנה, זו אשר הקדמנו שללא	7581
עיון רב ע"י קושיות ותירוצים לא ניהפך ליראי שמים, וכשם שבלימוד התורה דרוש עמל ויגיעה להיעשות	7582
ללמדן כן בעיני יראת שמים.	7583
איתא במדרש (ב"ר לב), א"ר יוחנן נח מקטני אמנה היה, אלולי שהגיעו המים עד קרסוליו לא נכנס	7584
לתיבה, ועיין ברש"י מאמין ואינו מאמין שיבוא המבול, ולא נכנס לתיבה עד שדחקוהו המים, הרי לנו	7585
מדרש פליאה, נח איש צדיק תמים, צדיק במעשיו ותמים בלב, ולאחר ששמע מפורש מפי הקב"ה ועמד	7586
וטרח ק"כ שנה בבניית התיבה, מ"מ לא נכנס לתיבה עד שדחקוהו המים.	7587
חייבים אנו להתיגע בדברי חז"ל אלו כשם שמתעמקים בהבנת רשב"א תמוה, אין לי ביאור בדברי חז"ל	7588
אלו, אך זו עלינו לראות כי קשה מאוד להיות מאמין, אמונה ויראת שמים אינה צומחת מאליה, ורק לאחר	7589
יגיעה והתבוננות אפשר לרכוש שייכות לאמונה, ומדרגות רבות יש באמונה, וכדברי חז"ל 'מקטני אמנה'	7590
לא נאמר חסרון באמונה אלא מקטני אמנה.	7591
כתב הרמב"ן בתחילת הפרשה, ידוע כי החיות רבות מאד והן גדולות מאד כפילים וראמים וזולתם, והרמש	7592
הרומש על הארץ רב מאד, גם מעוף השמים מינים רבים אין מספר, והנה יצטרך להביא מכולם שיוולדו	7593
כמותם, וכאשר תאסוף לכולם ומאכל אשר יאכל לשנה תמימה, לא תכיל אותם התיבה הזאת ולא עשר	7594

כיוצא בה, אבל היה נס מועט המחזיק את המרובה, היינו שלא היו בכלל בתוך התיבה אלא שהקב"ה	7595
החזיקם בידו, וכל התיבה היתה רק להראות שכאילו ויש תיבה.	7596
והוסיף הרמב"ן להקשות, כיון שהיה בדרך נס מדוע לא עשאוה יותר קטנה, וכתב ע"ז ב' טעמים חדא	7597
שיראו אותה בני דורו ויתמהו בה ויספרו עליה, וידברו בענין המבול וכנוס הבהמה והחיה והעוף לתוכה	7598
אולי יעשו תשובה, ועוד עשה אותה גדולה למעט בנס, כי כן הדרך בכל הנסים שבתורה או בנביאים,	7599
לעשות כל אשר ביד אדם לעשות והשאר יהיה בידי שמים.	7600
ביאור הדבר כי בעצם כל הבריאה כולה נסים הם, וכל מהלך הטבע הוא רק בגדר בחינה ונסיון להטעות	7601
הנבראים שיוכלו לטעות ולומר שאין נסים, כן בענין התיבה, לו היתה התיבה קטנה לא היה מקום כלל	7602
לנסיון שהכל רואים שכולו נס, ולכן עשה התיבה גדולה שיהיה מקום לאינו משכיל לטעות ולומר שהכל	7603
טבע, ואע"ג שבמעט התבוננות יראה בעליל שאין מקום כלל לטבע, וכדאיתא בחז"ל נח ראה עולם חדש	7604
(אסת"ר פ"ה).	7605
כל מהלך המבול והתיבה היתה בריאה מחודשת, שהרי הכל נמחה במבול, ואף ההרים הגבוהים נמחו	7606
ונמסו במי המבול, ואילו תיבה קטנה מיטלטלת ולא קורא לה מאומה, ואם כן בודאי שכולו נס ללא טבע	7607
כלל, ומ"מ עשה את התיבה גדולה למעט בנס, שמצב האדם הוא שאף בשעה שהכל ברור וגלוי לעיניו, אך	7608
כיון שיש לו איזו מקום לטעות שוב אינו שם לב לכל הנסים וחושב שהכל טבע, ורק כאשר יחיה	7609
בהתבוננות ובהשכלה יוכל להבחין את האמת.	7610
הוא מש"כ הרמב"ן בפ' בא, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שיאמין שכל דברינו ומקרינו כולם	7611
נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם בין ברכים ובין ביחיד, הירא והמשכיל יחדד מאד שמא אינו בכלל	7612
מאלו שיש להם חלק בתורת משה, וכן צריך להיות בכל מעשה ממעשי העולם שחייב להתבונן ולראות	7613
שהכל נסים, וכל מהלך הטבע אינו אלא לנסות את האדם, הנה עתה בתקופתנו שעה מתוחה בעולם וסכנת	7614
מלחמה מרחפת באויר, המשכיל והמבין יודע שאין זה תלוי כלל ברצונותיהם אלא הכל מעשי השי"ת, וכל	7615
שאינו מאמין בזאת ח"ו הוא בכלל אלו שכתב עליהם הרמב"ן שאין להם חלק בתורת משה רבינו ע"ה.	7616
אך האדם השלם יודע להבין שהכל מאת השי"ת, וכל מטרת המעשים והפעולות עבור האדם, וכשם	7617
שראינו בימי המבול שנגזרה הגזירה וק"כ שנה היה ממתין עד שתתקיים הגזירה, כן יתכן אף בענינים	7618
אלו, אך להגיע לזאת דרוש יראת שמים פנימית הנקנית בעמל ויגיעה וכנאמר והשבות אל לבבך, ללא	7619
השבה אל הלב לא יקנו הדברים בלב האדם, כי מדרכי השי"ת הוא שכל הרוצה לטעות יבוא ויטעה (בר"ר	7620
ח י), אך המשכיל יוכל לראות מכל דבר הנהגת השי"ת. (אור יחזקאל).	7621
	7622
מאמר קסח	7623
אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו (בראשית ו' ט').	7624
מאדם הראשון ואילך מתחילה תקופה חדשה בחיי הרוח של האדם, אינו יכול כבר אף אם ירצה להפשיט	7625
מעליו את אדרת החומריות ונטיות הטבעיות שלו, והוא מוכרח כל ימיו רק להתחרות בטבעו ולהלחם עם	7626
מדותיו הנשחתות, עד כי אחד מן הלוחמים השכל או הרצון יפול שדוד, האנשים שהיו אחרי אדם לא היו	7627
יכולים להלחם כראוי עם שונאם הגדול, ודור אחר דור מצב הרוח של האדם הולך ושלפל, עד שלבסוף	7628
השחתת בני אדם ורשעם כבר הגיעו למדה כ"כ גדולה, עד שהבורא נחם על מה שברא, ואמר אמחה את	7629
האדם אשר בראתי מעל פני האדמה, וזה היה דור המבול.	7630
אולם בשעה אשר השחתת האדם כבר הגיעה לקצה האחרון, בשעה שגם החיות והבהמות נשחתו מפני	7631
רעת בני אדם, בה בשעה נמצא גם אדם אחד אשר רוח הזמן לא בעתתו, הוא עמד לבלתי חת ולא הטה את	7632
שכמו בפני הרוח הנושבת בעולם, כעין מחאה היה נגד בני דורו זה היה נח.	7633
את האלקים התהלך נח, ופירשו ז"ל את האלקים התהלך נח, היה צריך סעד לתומכו, ביאור הדברים כך	7634
הוא, נח לא הגיע עדיין למדרגה כל כך גבוהה, הכרתו בטוב לא היתה כל כך חזקה עד שגם עזר ה' לא	7635
יצטרך לו! הוא היה מאותם האנשים אשר עליהם כתב הגר"א ז"ל, אלמלא הקב"ה עוזרו לא יוכל לו, כי	7636
אם האדם הגיע למדרגה כזאת שמצדו אין חסר לו כלום, ורק אלמלא ה' עוזרו לא יוכל לו אזי ה' לא	7637
יעזבונו בידו, יען כי אהבה ויראה פנימית תלוי בידי שמים, וכזה היתה מדרגת נח כי מצדו כל מה שיש	7638
ביכולתו וכוחו הוא מוסר לעבודת ה', ורק מה שנוגע להאהבה והיראה הפנימית, בה היה חסר קצת על מה	7639
שהיה צריך לעזר ה'.	7640
ועל זה אמרו חז"ל מאמין ואינו מאמין אלא שהמים דחפוהו, מאמין במה שנוגע לעבודתו, בכל מה שיש	7641
בכוחו ויכולתו, ואינו מאמין באותו מקצת שהוא צריך לעזר ה', היפוך מבני דורו שהם היו אינם מאמינים	7642
ומאמינים, אינם מאמינים במה שיש ברשותם ויכולתם לעשות כמ"ש הרמב"ם ז"ל (ה' תשובה), הרשות	7643

נתונה ביד כל אדם להיות כמשה רבינו וכירבעם בן נבט, ומאמינים במה שנוגע לעזר ה', כי מה איכפת להם אם יבוא להם בנקל?	7644
ולכן באותן המים שנדחף נח בהם אל התיבה, באותן המים עצמן נדחפו מן התיבה, כי כך הוא דרכו של נסיון, הוא מרומם את העולה ומשפיל את היורד, וכמו שהורה לנו הנסיון בזאת המלחמה, כי המבקש את דבר ה' הוא עמד בנסיון ועוד נתרומם בו והמים דחפוהו אל התיבה, ואשר לא האמין לדבר ה' הוא נהרס מן הנסיון ונדחף מן התיבה אשר עמד בה ברגלו האחת.	7645
אמנם אף שנה צדיק היה וכמו שהעיד עליו הכתוב, בחירת מדרגתו עדיין נשאר לנו בספק, אין אנו יודעים מה היה הגורם לנח שיתנשא על בני דורו? ומה הכריחו לזה? חד אמר לשבח וחד אמר לגנאי, חד אמר שאילו היה בדורו של אברהם אבינו כ"ש שהיה צדיק, וחד אמר שאלמלא היה בדורו של אברהם אבינו לא היה נחשב לכלום (סנהדרין ק"ח).	7646
ביאור דבריהם, לא שנחלקו בעצם צדקתו מה היתה בערך לצדקת אברהם אבינו! אלא מחלוקתם היתה רק מפני מה היה צדיק כזה ומה הכריחו לזה? חד אמר הביקוש עצמו, בקשת ידיעת האמת היא שהכריחו לנח להנשא על בני דורו שלא ליטבע בים התאוות כמוהם, וכל שכן אם היה חי בדורו של אברהם בשעה שלא היו לו מפריעים כלל כ"ש שהיה צדיק.	7647
וחד אמר כי בקשת האמת לבד לא היה בכוחה להכריח את נח להיות צדיק יותר מבני דורו, כי מחמת זה לבד היה נשאר בינוני, אלא שנה ראה שבדור כזה שבני אדם כל כך נשחתיים ומדותיהם כל כך מגונות! בשעה כזו אי אפשר לבחור לא בצוננין ולא בפושריין אלא בחמין, כי אם לא ישתדל להשיג את המדרגה היותר גבוהה, ההבל העולמי ימשכהו מטה מטה, ואז גם הפושריין לא ישארו אצלו, וכיון שכן יכול להיות אילו היה בדורו של אברהם שאז היה הדור יותר צדיק, והסכנה הרוחנית יותר קטנה, אז היה בוחר במדרגה יותר קטנה.	7648
והדמיון בזה הוא למי שנוסע ברכבת בכרטיס ממדרגה ראשונה, אם השעה היא שעת שלום וכל העגלות פנויות הן, אזי הנסיעה בהעגלה ממדרגה ראשונה מורה על עשירות האיש הלזה, אולם אם שעת חירום היא שכל העגלות ממדרגות הנמוכות מלאות חיילים ואנשי צבא, אז אין זה יכול להורות על אמידות הנוסע כיון שמוכרח הוא לעשות כן.	7649
וזהו מה שאמרו חז"ל אלמלא היה חי בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום, כיון שההכרח והאי רצון שלו להשאר בבית הנתיבות שלא לנסוע, הוא שגרם לו שיסע במדרגה הראשונה, אולם בעצם הדבר אין שום חילוק, כי איך שיהיה מכל מקום הלא נוסע הוא במדרגה הראשונה, ולכן נח איש צדיק תמים היה בדורותיו. (מדרגת האדם).	7650
מאמר קסט	7651
אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו (בראשית ו' ט').	7652
כתב רש"י ובאברהם הוא אומר אשר התהלכתי לפניו, נח היה צריך סעד לתומכו, אבל אברהם היה מהלך בצדקו מאליו, פירוש 'מעצמו' נח היה צריך לעזר ה' בכל דרכיו, ובאברהם לא היה כן, שאברהם התהלך מעצמו בלי שום עזר וסיוע ממנו יתברך, וצריך להבין מהו ענין 'מעצמו' ומהו ענין בלי סעד לתומכו.	7653
בארנו במק"א דענין מעצמו הוא אתערותא דלתתא, זאת אומרת שההתעוררות צריכה שתהיה תמיד מהאדם עצמו, ובארנו זה על פי דברי אדמו"ר זצ"ל הרש"ז, דמצינו בדוד המלך ע"ה שאמר (שמואל ב' ז'), אנכי יושב בבית ארזים וארון האלקים יושב בתוך היריעה, ואמר לו ה' על ידי נתן הנביא הדבר דברתי, והאריך הרמב"ן מפני מה באמת לא צוה הקב"ה לבנות לו בית כיון דזה היה התכלית, ומתבאר בדבריו שההתעוררות צריכה ומוכרחת להיות מצד האדם, ובלי אתערותא דלתתא אין אתערותא דלעילא.	7654
והגם שאין לנו מושג בגודל ההשתוקקות והרצון שהיה בבנין בית המקדש, שהוא עיקר כל המכוון והתכלית, מכל מקום הכל היה תלוי ועומד על אתערותא דלתתא, היינו התעוררות האדם, ואלמלא היה מתעורר דוד בדבר לא היה נבנה בית המקדש, וכן מצינו ביעקב שהגם שכל זכותה וקיומה של האומה הישראלית היה מאותו לילה שלן בהר המוריה, אעפ"כ אמרו חז"ל דלהכי לא עכבוהו מן השמים בעברו שם, משום דאיהו לא יהיב ליביה ומן השמים יעכבוהו? מתברר מזה גודל יסוד זה של 'מעצמו' וחייב עיקרו ביצירה, והדברים לעצמם הם אמיתיים וברורים.	7655
אבל לפי דברינו אלו נוכל להבין ענין זה על פי מהלך וגדר, הגדר של 'מעצמו' הוא טבע, וביאור של טבע הם הדברים שאדם פועל אותם על ידי מעשיו ופעולותיו, דכן הוא דרך יצירתם ובלעדו אינם מתהווים, וכמו בענין הנסים ששם פשוט לכל שהינם אך ורק מעשי ה', ואף על פי כן נצטוה משה הך את עפר הארץ, נטה את ידך על הים, ובלי ספק שמעשי משה לא היו כסגולה בעלמא, אלא שהיו נצרכים לעצם הנס, ואילו לא היה משה מכה כהוגן במטהו לא היה הים מתבקע, ואז היה תביעה על משה רבינו וגרעון בו.	7656
	7657
	7658
	7659
	7660
	7661
	7662
	7663
	7664
	7665
	7666
	7667
	7668
	7669
	7670
	7671
	7672
	7673
	7674
	7675
	7676
	7677
	7678
	7679
	7680
	7681
	7682
	7683
	7684
	7685
	7686
	7687
	7688
	7689
	7690
	7691
	7692
	7693

נכון שהנסים נעשו על ידו, ומשה היה שלוחו של הקדוש ברוך הוא ביצירת הנסים, אלא שגדרו של שליח	7694
הוא שכל מעשיו הם מעשה המשלה פיו כפיו וידו כידו, וזהו ביאורו של ונחנו מה (שמות ט"ז), דמשה לא	7695
היה חוצץ בינו לבין משלחו, וכל מעשיו היו אך ורק מעשי ה', וזהו אני ה' בקרב הארץ.	7696
כמו כן צריך להבין בדברים הטבעיים שנמסרו לאדם ורואים אנו באמת שהוא עושה, שהוא בבחינת נטה	7697
ידך על הים, היינו שהאדם הנהו בבחינת משה רבינו בנטיית הים, משום שבטבע כל אדם הוא שליח,	7698
שבידו תלויה יצירת הדברים הטבעיים, וכשאין האדם מקיים כל מה שהוטבע בו מעצמו ומוכרח לסיוע	7699
מהצד ודאי שהוא גרעון בו.	7700
מדרגת דוד ע"ה היתה ארדוף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד כלותם, שלא הצטרך לשום עזר אלא עשה הכל	7701
מעצמו, אבל גם זה פשוט שכל מעשיו של דוד לא היו כי אם בגדר נטה את ידך על הים, שכולם התייחסו	7702
לה' ולעשיית עצמו אין שם שום עיקר, שאין לו שייכות בהם כלל, זאת אומרת שביאורו של 'מעצמו'	7703
הוא, שכל מעשי האדם הינם מעשי ה' מכל וכל, שזהו פירושו של אני ה' בקרב הארץ.	7704
ולפי דברינו שלמות האדם הוא כשהוא במדרגת 'מעצמו' שאינו צריך לשום סעד וסיוע, דמי שנצרך לסעד	7705
וסיוע אינו שלם לגמרי, מדרגתו של אברהם היתה שהיה שלם בתכלית, וכל מעשיו היו מעצמו על דרך	7706
שבארנו, ומנח תבעו חז"ל שהוא לא היה במדרגתו של אברהם אבינו, ולא היה ביכולתו לקיים לבדו	7707
שליחות ה' בטבע והוצרך לעזר וסיוע. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' ט"ז).	7708
	7709
מאמר קע	7710
אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו (בראשית ו' ט').	7711
כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבור מי נח עוד על הארץ, וביאר אדמו"ר זצ"ל מה שאמרו חז"ל למה	7712
אמר מי נח, אחרי שהמבול בא בגלל מעשי דורו הרשע ולא בגללו? אלא כיון שהיה בידו לתקנם בתשובה	7713
ולא עשה כראוי לעשות נקרא המבול על שמו, כאילו הוא הביא את המבול על הארץ.	7714
למדנו מזה עד כמה רבה חובת המזכה את הרבים, שלא יאמר די במה שהוא לבדו עובד את ה', אלא	7715
ישתדל בכל כחו לזכות את אחרים בכל דרכי ההשתדלות, וזה מה שפירש רש"י ז"ל על הפסוק את	7716
האלקים התהלך נח, ובאברהם הוא אומר אשר התהלכתי לפניו, נח היה צריך סעד לתומכו, אבל אברהם	7717
היה מתחזק ומהלך בצדקו מאליו עכ"ל.	7718
למה היה צריך נח לסעד? לפי שמהלך בצדקתו לבדו ואינו מזכה את הרבים, קשה לו לעמוד בצדקתו מפני	7719
נסיונות העולם, וע"כ צריך יותר לסייעתא דשמיא, מה שאין כן אע"ה שהיה מזכה את הרבים, זה גופא	7720
הסעד הכי גדול לעמוד בצדקתו, כמשאז"ל כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, וזה בדרך טבעי כי	7721
מי שמזכה את הרבים באמת, זה גופא העזר ממרום הכי גדול שיחייב אותו שלא יחטא בעצמו.	7722
וע"כ היתה מעלת אע"ה רמה מאד בשלמותו לפי שזיכה את הרבים, כמ"ש ז"ל אמר משה שלי גדול	7723
משלכם, שלא הצלתם את דורכם ואני הצלתי את דורי, וע"ז נאמר רבות בנות עשו חיל ואת עלית על	7724
כולנה זה משה רבינו (מד"ר דברים).	7725
אף אם יהיה האדם מצד עצמו כגובה הארזים גבהו, לא יעמוד בתוכחתו של השי"ת, אלא זכות הרבים היא	7726
שתצילהו יותר מן הכל, וזה היה הטענה על נח שלא הציל את דורו, וע"כ נקרא מי נח שהוא הגורם	7727
בבחינה הרוחנית למבול למרות צדקתו, אין הקב"ה נושא פנים לכל בריה, והכל במשפט ובעומק הדין לכל	7728
אדם, אפילו נח שראינו מעלת נפשו בזמן המבול אשר עמודי עולם התפלצו, ולעיניו עבר חורבן עולם	7729
מלא, ואח"כ ראה עולם חדש, ויצא שלם בצדקתו מצד עצמו, ובכל זה על שלא הציל את בני דורו נענש	7730
ויצא בעל מום.	7731
הטיפול והטירחה בזיכוי הרבים הוא מעלת נפש גדולה, ומי שיש בידו לזכות הרבים לא יצא ידי חובתו, אף	7732
אם יזכה כנח הצדיק שהיה מקים עולם חדש, ונא' בו ונח מצא חן בעיני ה' שזה תכלית כל הבריאה, כמו	7733
שבקש משה רבינו אדון כל הנבראים הודיעני נא את דרכיך למען אמצא חן בעיניך, ובכ"ז אמחז"ל נח	7734
מצא אבל הקב"ה לא מצא (מד"ר שם), משא"כ באע"ה כתיב ומצאת את לבבו נאמן לפניך, עי"ז שמסר	7735
נפשו לתיקון העולם, וזה המציאה הכי גדולה שמצא הקב"ה בעולמו, הרחמן הוא יזכנו לכל זה אכ"ר.	7736
(מוסר התורה ח"א ד' י"ד).	7737
	7738
מאמר קעא	7739
אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו (בראשית ו' ט').	7740
מעלת המנוחה זוהי שלמות נפש גדולה, וענין המנוחה הוא זה שבא האדם לסדר ומשטר פנימי בהיות	7741
נפשו פנימה, ועל ידי מעלת המנוחה יגיע האדם לשלמותו הנפשית, כמ"ש וירא מנוחה כי טוב ויט שכמו	7742

לסבול, היינו שטובת המנוחה הוא הטוב האמיתי הנצחי, שיגיע האדם לסדר פנימי בבתי נפשו, ויכול	7743
לסבול כל תלאות העולם ולא יקוץ בתוכחת הסבל.	7744
אמרו חז"ל אלה תולדות נח נח, אתמהא לא הוה צריך קרא למימר אלא אלה תולדות נח שם, אלא ניחה	7745
לעליונים ניחה לתחתונים (ב"ר ל' א'), היינו כי השם נח הוא ביאור מהותו ודמותו פרצופו של נח מלשון	7746
מנוחה, שהוא איש מנוחה ונוחין ממנו בעולם העליון ובעולם התחתון, כמש"א במשנה כל שרוח הבריות	7747
נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו (פרקי אבות), ולהיות רוח הבריות נוחה הימנו, הרי צריך לתקן	7748
מדותיו ודעותיו ומעשיו ולהיות איש מנוחה, כי אז יכול לעמוד בנסיון הבריות להיות אדם טוב ושכן טוב	7749
לכולם, ולסבול מכל אחד במנוחה נפשית את כל הדרוש.	7750
מנוחת נפשו וכח סבלנותו של האדם צריך להיות גדול מאד, לא רק כלפי אדם אלא אפילו כלפי בעלי	7751
חיים, דבר זה למדנו מנח ששימש את הבעלי חיים שנאספו אל התיבה י"ב חודש, פרנסם כאב רחמן כל	7752
אחד לפי דרכו ושעתו, וכמ"ש חז"ל כל אותן י"ב חדש לא טעם טעם שינה לא נח ולא בניו, שהיו זקוקין	7753
לזון את הבהמה ואת החיה ואת העופות, אפילו שבישתין לפילין וזכוכית לנעמיות הכניסו בידן לזון אותן,	7754
יש בהמה שאוכלת לשתי שעות בלילה ויש אוכלת לשלשה, תדע לך שלא טעמו טעם שינה, דא"ר יוחנן	7755
פעם אחד שהה נח לזון את הארי הכישו הארי ויצא צולע (תנחומא נ"ה ט').	7756
עד כדי כך סבל ונשא בעול עם כל הבריות, ועד כדי כך הגיעה מנוחת נפשו לשאת בדומיה ולקבל באהבה	7757
אשר הוטל עליו מבורא העולם, ולא עוד אלא שכאשר הגיע קץ המבול וחרבו המים מן הארץ, ואפשר היה	7758
לו לצאת מבית כלא זה, גם אז לא נע ולא זז ממקומו עד שצוהו ה' לצאת מן התיבה, והוא כעבד נאמן	7759
לקונו וישוב ומצפה מתי יצא, וכמאז"ל (מדרש רבה שם) וידבר ה' אל נח צא מן התיבה, הה"ד הוציאה	7760
ממסגר נפשי להודות את שמך (תהלים קמ"ב) זה נח שהיה סגור בתיבה י"ב חודש.	7761
זה היה מעלת נפשו ורוחו כי היה סגור י"ב חודש בתיבה, ולא יצא מבלי צווי של המקום ב"ה, התיבה	7762
היתה לפניו בית ה' והוא עומד על דוכנו בה לשרת לפני ה' בלי שינוי כלל כמו הכהן באוהל מועד, וכמו	7763
במחנה ישראל כתיב ע"פ ה' יחנו וע"פ ה' יסעו, והיו עומדים ומחכים אם לנוח אם לנוע לפקודתו של	7764
הקב"ה, כן היה נח בתיבה שלו, וכן נעשה הוראה לגדולי הדורות הבאים להתנהג כן כמאז"ל (מדרש	7765
תנחומא שם).	7766
בשעה שהשליכו את חנניה מישאל ועזריה בכבשן האש, כיון שראה המלך אמר להם צאו מכאן, שהרי	7767
כבר התיר לכם הקב"ה ועשה לכם נסים, אמרו לו אין אנו יוצאים אלא ברשותו של מלך, שלא יאמר ברחו	7768
להם מן הכבשן, ברשותו הושלכנו וברשותו נצא, כשבא נ"נ וראה אותן התחיל תמיה ענה ואמר שדרך	7769
מישך ועבד נגו עבדוהי די אלהא פוקו ואתו, ממי למדו? מנח שנכנס ברשות ויצא ברשות.	7770
הרי לנו שהישיבה בתיבת נח דומה לכבשן האש, עד שלמדו ממנו חנניה מישאל ועזריה בכבשן האש שלא	7771
לצאת משם אלא ברשותו של מלך, וזאת הערה נפלאה במנוחת הנפש שלא יבעט ביסורין, אלא יקבל הכל	7772
במנוחה כפי מה שהוטל עליו מאת ההשגחה העליונה, עד שיצא מזוקק שבעתים מכל הנסיונות שבאו עליו,	7773
כדי להגיע למנוחה שלמה כזו לא יתכן אלא במי שיש לו המדרגה של צדיק תמים, ופירשו חז"ל צדיק	7774
במעשיו ותמים בדרכיו, כלומר שיהיה מתוקן במעשיו, ותם בדרכיו היינו תיקון הדעות, וכשיהיה לו תיקון	7775
המדות והדעות גם יחד, אז יזכה לעמוד במעמד המנוחה הנפשית השלמה. (מוסר התורה ח"א יו"ד).	7776
	7777
מאמר קעב	7778
אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו (בראשית ו' ט').	7779
את האלקים התהלך נח, ואמרו חז"ל שהיה הקב"ה סומכו שלא ישתקע במעשה דור המבול, אבל אברהם	7780
כתיב בו התהלך לפני, ובאבות כתיב האלקים אשר התהלכו אבותי לפניו, שהיו מרווחין לשכינה והיו	7781
מקדימין והולכין לפניו לעשות רצונו, ויש להבין כלום לא הוצרך אברהם לס"ד, והלא בלעדיה אי אפשר	7782
כלל לא בתחלה ולא בסוף, ועוד חילקו ואמרו צדיק במעשיו תמים בדרכיו, ויש להבין מה ההבדל בין צדיק	7783
לתמים, כמדומה לנו שזה מסייע לזה, הצדיק בא לידי תמימות והתמים בא לידי צדקות.	7784
אלא כך הוא הענין, האדם שהתורה היא חייו והיא המדריכה אותו בכל ענייניו, הוא מסוגל לחיות כל ימי	7785
חייו ע"פ דרך התורה בלבד בשמחה ובטוב לבב, גם רצונותיו ותשוקותיו הם ע"פ התורה וכל כוחות נפשו	7786
הם בהתאם לתורה, כי אין כל סתירה בין התורה לחיי האדם, כי כל מה שברא הקב"ה בעולמו משלים זה	7787
את זה ומסייע זה לזה, ואפילו כוחות הרע שבו מסוגלים לזה, שהרי יכול לעבוד את השי"ת בשני יצריו	7788
ביצר טוב וביצר הרע.	7789
אילו היו מציעים לאדם דרכים רבות וביניהם דרך התורה, צריך היה לבחור בדרך התורה, כי אי אפשר לו	7790
לקיים את רצונו ולחיות את חייו בלעדי התורה, ואין לו לאדם אלא להתבונן בדרכי העולם, ומיד יווכח כי	7791
אין לו אלא תורה, כי העולם עצמו הוא ספר מוסר גלוי ופתוח המלמד את האדם לבחור בדרך האמת,	7792

בהתבוננו בזה צריך היה האדם להגיע למסקנה הנכונה על דרך שאמרו חז"ל, עשה אברהם אבינו כל	7793
התורה כולה עד שלא ניתנה, וכיוצא בזה אמרו חז"ל שהקב"ה הסתכל בתורה וברא את העולם, נמצא	7794
שהתורה מכילה בתוכה את תוכניתה של הבריאה המבוססת על יסודי התורה, ולפיכך כשהתבונן אברהם	7795
בנעשה בעולם הבין מעצמו לקיים את התורה כולה.	7796
צא וראה עד היכן עשוי להגיע אדם ההולך בדרכי התורה, ומאמץ לעצמו את הדרכתה בראותו כי היא	7797
חייו, הדבר מגיע לידי כך שהתורה הופכת להיות תורתו שלו והיא נקראת על שמו, כמ"ש חז"ל בתחילה	7798
נקראת על שמו של הקב"ה ולבסוף נקראת על שמו, שנאמר בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה,	7799
גילו לנו חז"ל כי המטרה והתכלית היא שהאדם יחוש בנפשו שזוהי תורתו, אלא שלימדוהו כיצד יגיע לידי	7800
הדרגה זו, לימדוהו שתחילה הוא צריך לעסוק בתורת ה', ורק לאחר מכן תהפך להיות תורתו.	7801
כל עוד קשור האדם אל חיי ההבל ולדברי היצר לא יוכל להבין זאת, עליו להתפשט בתחילה מכל הרגלי	7802
הטבע לבל ימשכו אותו עוד לצדם, ולמסור עצמו תחת השפעת התורה לעשות ככל אשר תורה, כי בשעה	7803
שאדם מקושר לרצונותיו, עבד הוא למאוייו ויש עליו אדונים רבים, רצונות שונים רודפים אותו והוא נתון	7804
בסתירה מתמדת, אין לו איפוא לאדם אלא לשים תקותו בתורה, ולאמץ לעצמו את הרצון האמיתי הוא	7805
רצון ה' ואז תקרא על שמו.	7806
נמצא כי עיקר עבודתו של האדם היא שיכיר כי התורה היא חייו ובלעדיה אין לו חיים וכמ"ש (המס"י	7807
פ"ד), לשלמי הדעת תהיה להם ההערה במה שיתברר להם, כי רק השלמות היא הדבר הראוי שיחמד מהם	7808
ולא זולת זה ואין חסרון כחסרון השלמות, צריך האדם תחילה למסור נפשו למען התורה, ולהריק כל	7809
רצונותיו האישיים מקרבו ויפנה אל דרך התורה, כי אז יהא לימודו לשמה וכל רצונו יהא רצון ה' בלבד,	7810
ואז משיפענח את רזי נפשו יגלו לו רזי תורה, ותגלה לפניו הדרך אשר תורהו מה יעשה וימצא הכל בה.	7811
ויתכן שזו כוונת חז"ל באמרם גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה, מאברהם אבינו שקיבל את	7812
האורחים, שבחו של אברהם אבינו ע"ה היה בעיקר בשביל הכנסת אורחים, הגם שמעלות ומדרגות רמות	7813
היו לו עוד וגם היה נביא ה', אך אין בכך להוכיח על שלמותו, כי בו בזמן היה שם בן נח קיים ואף הוא	7814
היה נביא, ואף יתכן שאברהם קיבל ממנו את דרכי הנבואה, והוא עצמו לא היה שלם כרבו, אך מהו הדבר	7815
שמוכיח על שלמותו הנפלאה של אברהם? מידת הכנסת אורחים שיצר בעצמו, הוא יצר חיים של תורה	7816
בזה שהשתדל לקרוא בשם ה', והקים אוהל שהיה פתוח לארבע רוחות, הוא חידש בעולם דרך שכולה	7817
שלו ומיגיעתו באה לו.	7818
ובזה נוכל להבין את ההבדל שבין נח לאברהם, מצינו כי חז"ל מצאו תביעה על נח, ויש דורשים לגנאי	7819
מקטני אמנה היה וכדומה, ואף לאחר שיצא מן התיבה נאמר 'ויחל נח' ואמרו חז"ל י"ג פעמים וי מצינו	7820
בנח, ועוד אמרו אברהם הציל את בני דורו נח לא הציל אלא את עצמו, נח עלה בידו להציל את עצמו בזה	7821
שהוא עצמו התעלה, אבל לא העלה עמו את בני דורו, ודבר זה כשלעצמו הוא חסרון, כי מי שאינו יכול	7822
להציל אחרים אין זאת אלא שבו עצמו יש חסרון, בדומה למה שאמר ר' חיים ז"ל, כל חסרון בהסברה	7823
מוכיח על חסרון בהבנה.	7824
נח התעלה על בני דורו, ואילו חז"ל תבעו ממנו שצריך היה למצוא אמצעים למען יקלטו גם אחרים	7825
לתיבה, לא התכוונו לומר שהוא צריך ללכת אליהם אלא שצריך למשוך אותם, והוא לא עשה כן, מה שאין	7826
כן אברהם שנטע אשל והיה עוסק באכילה ובשתיה, וסופו של דבר שקירב את הבריות לשמים עד שבירכו	7827
את ה' והפכו לגרים. (דברי בינה ומוסר).	7828
	7829
מאמר קעג	7830
אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו (בראשית ו' ט').	7831
במדרש נח פרשה ל' איתא, כל מקום שנאמר איש צדיק ומומחה, שכל ק"ך שנה היה נח נוטע ארזים	7832
וקוצצן, אמרו למה כדין א"ל כך אמר מארי דעלמא דהוא מייתא מבולא על עלמא, א"ל אין אייתי מבולא	7833
לא אייתי אלא על ביתיה דההוא גברא עכ"ל.	7834
אומר ע"ז כתב סופר וז"ל, ונ"ל ע"פ שאמרו האי צורבא מרבנן דמרחמי ליה בני מתא משום דלא הוכיחו,	7835
ודמשנאו ליה משום שמוכיחו, ואמרו חז"ל תמה אני אם יש בדור שמקבלין תוכחה, אם יאמר להם טול	7836
קיסם מבין שיניך, יאמרו לו טול קורה מבין עיניך, היינו עבירה גדולה עשית יותר ממני, כשמוכיחם	7837
יחפשו מומים במוכיח ויאמרו הוא גרוע ממני, כי לובש אדרת שער והוא במחשך עושה מעשיו ואנחנו	7838
תוכנו כבר.	7839
וכ"ז שאין מוכיחם ישבחוהו כי הוא איש תמים אוהב שלום ואמת, והיינו איש צדיק תמים היה בדורותיו,	7840
שחשבוהו כולם לצדיק תמים ומרחמו ליה, והטעם מפני שאת האלקים התהלך נח, שלא היה מוכיחם והיה	7841
מצניע לכת עם אלקים ולא מנע דבר מאתם, והיו משבחים ומפארים אותו, וכשצוה ה' שיעשה תיבה ואמר	7842

להם כי ה' יענישם ויביא מבול כדי שיחזרו בתשובה, אז שנאו אותו וחפשו מומין וחסרונות עליו, ואמרו שהוא גרוע מהם, אלא שבמחשך עושה מעשיו באין רואה, ואמרו לו אם יביא מבול לא יביא אלא על האי גברא כי הוא גרוע מהם עכ"ל.	7843 7844 7845
ולוי נראה לבאר המדרש הנ"ל באופן אחר, החפץ חיים זצוק"ל בא פעם ללידא הסמוכה לעיר מגוריו ראדין, והקהיל את כל העיר ופנה אליהם בזו הלשון! הגוף והנשמה הם שכנים טובים הגרים שניהם יחד שבעים שנה, בכל זאת בעוה"ב כשמביאים אותם למשפט, כל אחד דוחה את האשמה על השני, הגוף אומר כי הנשמה אשמה והנשמה אומרת כי הגוף אשם, רואים שאף על פי שהם שני אוהבים, בכל זאת אין אחד רוצה ללכת באש של גיהנום בעד השני, וכל אחד מטיל האשמה על חברו ורוצה שחברו ילך באש של גיהנום.	7846 7847 7848 7849 7850 7851
כך תדעו אנשי לידא, הגם שהננו שכנים טובים ואוהבים זה את זה, בכל זאת בעולם הבא כשהקב"ה יתבע מכם למה עשיתם כך וכך? אע"פ שאתם אוהבים אותי, תשיבו הלא ר' ישראל מאיר לא רחוק ממנו והוא ת"ח, למה לא בא אף פעם להוכיחנו? לכן באתי להוכיח אתכם ולהזהירכם שלא תעמיסו חטאתכם עלי, כי גם אני אין ברצוני ללכת באש של גיהנום, והתחיל אח"כ להגיד להם תוכחות מוסר.	7852 7853 7854 7855
בזה אפשר לבאר את המדרש הנ"ל, היות ונח לא אמר להם כל הזמן תוכחה, כמ"ש את האלקים התהלך נח, על כן אמרו כי המבול יבוא עליו מפני שלא הוכיחם, לכן הוא אשם בחטאים שלהם, שצדיק נתפס בעון הדור מפני שלא הוכיחו, אע"פ שבסוף בנה התיבה ק"ך שנה כדי להוכיחן, אבל אז היה מאוחר כי כבר היו מושרשים בחטאים והיה קשה להם לפרוש, ואילו היה אומר להם תוכחה בהתחלה היו פורשים מעבירות שלהם.	7856 7857 7858 7859 7860
כל איש לא יכול להסתפק רק בד' אמות שלו לבד, ולצאת ידי חובתו אם הוא יושב ולומד ומתנהג טוב לפני ה' ואנשים, כל אחד צריך לדאוג בעד אחרים עד כמה שידו מגעת, ולמצוא דרכים כיצד להוכיח את חברו שיטיב את דרכו, ואם הוא יכול לעשות ואינו עושה, נזקפות עבירות האחרים עליו, ואם אחד זוכה להכניס אחד לעבודת השי"ת אומרים חז"ל שהוא דומה להקב"ה ויכול לבטל גזירות, א"כ כמה זה מחייב את המורים והמחנכים והמדריכים לעשות כל המאמצים, להציל ילדי ישראל מידי הכופרים ולהכניסם בצל כנפי השכינה. (דרכי מוסר).	7861 7862 7863 7864 7865 7866
מאמר קעד	7867
אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו (בראשית ו' ט').	7868
תיאור זה מורה על מדרגה גדולה שהיתה לנח, כל צעד ושעל כל פסיעה ופסיעה התהלך נח את ה', ולא הסיח דעתו אף רגע כי לפני האלקים הוא עומד, בכל מעשה ובכל תנועה בשכבו ובקומו בשבתו ובלכתו, בדיבורו ובמחשבתו שיהיה ה' לנגד עיניו כמ"ש שויתי ה' לנגדי תמיד, בגלל זה נאמר עליו צדיק תמים היה בדורותיו.	7869 7870 7871 7872 7873
במעלותיו אלה ראו חז"ל תולדותיו של נח וזו לשונם, אלה תולדות נח נח אתמהא! לא היה צריך קרא למימר אלא אלה תולדות נח שם, אלא נייחא לו נייחא לעולם, נייחא לאבות נייחא לבנים, נייחא לעליונים נייחא לתחתונים, נייחא בעולם הזה נייחא לעולם הבא, ואלה תולדות נח הדא הוא דכתיב פרי צדיק עץ חיים, מה הן פירותיו של צדיק? מצוות ומעשים טובים (בר"ר ל).	7874 7875 7876 7877
נח הלך והשתלם בעבודת ה' ועלה במדות הטוב והחסד מעלה מעלה, עד שעמד כביכול במקומו של הקב"ה, זן ופרנס כל ברואי עולם אשר אתו בתיבה י"ב חדשים שלמים, כלכל את כל אחד בעתו ובמקומו, ומנע מהם כל טרחה וצער כל שהוא, את שדרכו לאכול ביום האכילו ביום, את שדרכו בלילה האכילו בלילה, והשביע את רצונה של כל בריה בבחינת עיני כל אליך ישברון ואתה נתן להם את אכלם בעתו.	7878 7879 7880 7881
ואף כי לא נצטווה אלא 'להחיות אתך' והיה יכול לצאת ידי חובתו בזימון פרנסתם והכנסת מזונם בתיבה ודיו, אבל הוא השכיל והבין לקיים את הציווי 'להחיות אתך' בשלימותו, עד שטרח לפניהם בכל כחו כל י"ב חדשים, כדרך שהקב"ה זן ומפרנס לכל אחד ואחד בעתו ובזמנו ומאכלו שהורגל בו, בבחינת ישמע חכם ויוסף לקח.	7882 7883 7884 7885
וכמה צער נצטער אותו צדיק להשלים מצותו זאת במלוא מובנה, חז"ל מוסיפים (תנחומא נח ב), ולוקח נפשות חכם זה נח, ורבותינו אומרים כל אחד ואחד מכל מין ומין האכילם מה שלמד, הגמל תבן והחמור שעורים וכן כולם, יש בהמה שהיא אוכלת בשעה אחת ויש בשתים ויש בשלש, ויש בשליש הלילה ויש באמצעו ויש בקרות הגבר, אמרו רבותינו י"ב חודש בתיבה לא ראה שינה לא ביום ולא בלילה.	7886 7887 7888 7889
וכן אמרו חז"ל (סנהדרין קח), אמר לו אליעזר לשם, כתיב למשפחותיהם יצאו מן התיבה אתון היכן הוותון? א"ל צער גדול היה לנו בתיבה, בריה שדרכה לאכול ביום האכלנוה ביום, בלילה האכלנוה בלילה, האי זקיתא לא הוה ידע אבא מה אכלה, יומא חד הוה יתיב וקא פאלי רמונא נפל תולעתא מיניה	7890 7891 7892

אכלה, מיכן ואילך הוה גביל לה חזרא כי מיתלע אכלה, אורשינא (מין עוף הנקרא חול) אשכחיניה אבא	7893
דגני בספנא דתיבותא, א"ל לא בעית מזוני? א"ל חזיתך דהוית טרידא אמינא לא אצערך, א"ל יהא רעוא	7894
דלא תמות.	7895
כוחות אלה הם למעלה מהשגותינו, ואינם אלא כוחות רוחניים כבירים למעלה מכל מושג גשמי, והנה כמה	7896
היה ראוי נח לקבל שכר ושלטון על כל ברואי העולם בשכר פעולותיו אלה, נבוכדנצר בשכר ארבע	7897
פסיעות שרץ לכבודו של מקום, זכה למלכות בכיפה על כל דרי עולם ולהטיל אימה על כל הברואה, עד	7898
שבמשך כל ימיו לא נמצא שחוק בפי כל בריה (סנהדרין צו.), ואם בשכר ד' פסיעות כך לאיזה כבוד	7899
ושלטון היה ראוי נח לזכות בשביל זה שהתהלך כל ימיו לפני האלקים, ובשכר הצער הנורא והטירחא	7900
הרבה שסבל בתיבה במשך שנה שלימה לשם קיום רצונו של מקום.	7901
מופלא הדבר שלאחר כל עבודתו וטרחתו של נח, אחר כל השבח הזה לא נוקה מעונש כפי שאומרים חז"ל	7902
(ב"ר ל), אמר רב הונא משום ר"א בנו של רבי יוסי הגלילי, נח כשיצא מן התיבה הכישו ארי ושברו, ולא	7903
היה כשר להקריב והקריב שם בנו תחתיו, וחז"ל פירשו למה נענש בעונש כה חמור גשמי ורוחני כאחד	7904
(תנחומא ט'). פעם אחת איחר נח לזון את הארי הכישו הארי ויצא צולע, שנאמר וישאר אך נח אך שלא	7905
היה שלם, ולא היה כשר להקריב קרבן והקריב שם בנו תחתיו, ועליו נאמר הן צדיק בארץ ישולם, ר"ה	7906
בשם ר"י אומר יצא גונח וכוהה דם מן הצינא.	7907
מכאן כמה דורשים מן האדם השתלמות לאין שיעור, וכמה גדול כח ההרס של כל פגם קטן ואפילו אינו	7908
אלא בהפסקת העליה במעלת השלמות, עד שמביא לידי עונשין איומים ונוראים, הרי נח שהתורה העידה	7909
עליו שהתהלך את האלקים והתעלה בדרכיו של הקב"ה, זן ופירנס כל הבריות הנמצאות בעולם שהיו אתו	7910
בתיבה בזמנם ובעתם תוך צער ויסורי גיהנם ממש, עד שנאמר עליו פרי צדיק עץ חיים ולוקח נפשות	7911
חכם.	7912
בכל זאת על שאיחר פעם בי"ב חודש את מזונותיו של הארי שלא נתן לו טרפו בזמנו, עקב טרדתו הגדולה	7913
ותוך סבלו המר שהיה גונח ושותת דם מפני הצינא, נענש בעונש כזה בגופו ונעשה צולע, ונוטל ממנו	7914
השלטון והאימה מעל הבריות עד שהכישו הארי, וגם לקה במובן הרוחני, שבגלל זה נפסל להקרבת	7915
קרבנות לפני הקב"ה.	7916
איתא בחז"ל (בר"ר ל), נח איש צדיק תמים היה בדורותיו את האלקים התהלך נח, אבל אצל אברהם כתיב	7917
התהלך לפני והיה תמים, משל למלך שהיו לו שני בנים אחד גדול ואחד קטן, אמר לקטן הלך עמי ואמר	7918
לגדול הלך לפני, כך אברהם שהיה כחו יפה התהלך לפני והיה תמים, אבל נח שהיה כחו רע את האלהים	7919
התהלך נח, עוד מוסיפים חז"ל (תנחומא ה'), את האלקים התהלך נח שהיה הקב"ה סומכו שלא ישתקע	7920
במעשה דור המבול, משל למלך שהיה לו בן והיה הולך בשליחות אביו, והיה לפניו דרך משוקע בטיט	7921
והיה המלך סומכו שלא ישתקע בטיט, אבל אברהם כתוב בו התהלך לפני, האלקים אשר התהלכו אבותי	7922
לפניו, שהיו מקדימים והולכים לפניו לעשות רצונו.	7923
הרי לפנינו שאחרי כל אותם המעשים הנפלאים והכוחות העצומים שראינו בנח, בהליכתו בדרכיו של	7924
הקב"ה לעשות חסד עם כל העולם כולו לזונם ולפרנסם ולכלכלם, ומשום כך נאמר עליו השבח הגדול את	7925
האלקים התהלך נח, בכ"ז יש במעלה גדולה זו עוד תביעה, כי רק את האלקים התהלך נח ולא לפני	7926
האלקים, כוחו היה רע והיה צריך סעד, כי למעלות הרוחניות אין קץ וסוף, והאדם נתבע לעלות ולעלות	7927
תמיד בלא הפסק כלל, ולא עוד אלא שמכיון שלא הגיע למעלתו של אברהם אבינו, ולא היה כחו יפה	7928
כמוהו להתהלך לפני הקב"ה, כבר היה צריך סעד שלא ישתקע גם הוא במעשה דור המבול.	7929
עוד מצינו בחז"ל (זהר וירא קו), אמר רב יהודה מאן חמי אבא דרחמנותא כאברהם, תא חזי בנח כתיב	7930
ויאמר אלקים לנח קץ כל בשר בא לפני, עשה לך תיבת עצי גופר ואישתיך ולא בעי רחמי, אבל אברהם	7931
בשעתא דאמר ליה קב"ה זעקת סדום ועמורה כי רבה ארדה נא ואראה, מיד כתיב ויגש אברהם ויאמר	7932
האף תספה צדיק עם רשע, ולא עוד אלא בגלל שנח לא התפלל על דורו מיחסים לו את כל המבול, וכמ"ש	7933
חז"ל שלפניך נקרא המבול מי נח משום שלא התפלל על דורו (זוהר נח סג).	7934
כפי שמספרים חז"ל התקין נח את התיבה ק"כ שנה בפרהסיא, והוכיח לאנשי דורו כי עתיד הקב"ה להביא	7935
מבול לעולם כדי שיחזרו בתשובה (בר"ר ל), אבל הוא נתבע על אשר לא מסר נפשו עליהם בתפלה, כמו	7936
שעשה אברהם אבינו בהתפללו על אנשי סדום, נתבע כה קשות ונחרת עליו בתורה לעולמי עד 'מי נח'	7937
כאילו הוא שהביא את המבול על בני דורו והשחית והשמיד את כל העולם, וכל זה מפני שלא התפלל	7938
עליהם.	7939
הוא אשר אמרנו עד כמה חובת אדם לעלות במעלות הרוחניות בתמידות ללא הפסק והיסח הדעת כל	7940
שהוא, וחסרון מעלה בשלמות לא זו בלבד שנתבע האדם על אשר לא הגיע לכך, אלא רואים אותו כאילו	7941

הוא פועל רע בידים, עם קצה מעלותיהם העליונות יש עוד מקום לדרוש התעלות יותר לאין סוף ושיעור.	7942
(אור הצפון ח"א עמ' ט).	7943
	7944
מאמר קעה	7945
אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו (בראשית ו' ט').	7946
לכאורה אנו מוצאים סתירה בדברי חז"ל, עי"ש רש"י יש מרבתינו דורשים אותו לשבח, כל שכן אילו	7947
היה בדור צדיקים היה צדיק יותר, ויש שדורשים אותו לגנאי, לפי דורו היה צדיק ואילו היה בדורו של	7948
אברהם לא היה נחשב לכלום, ובודאי לא פליגי דכלפי דורו הוא לשבח, ואילו היה בדורו של אברהם היה	7949
צדיק עוד יותר, כי אברהם היה משפיע עליו ומגדיל את צדקתו, אולם אילו היה נח כמות שהיה בדור ההוא	7950
חי בדורו של אברהם, לא היה נחשב לכלום לעומת אברהם, במהותו של נח אין כאן כלל מחלוקת ולא	7951
שתי דעות, כל המחלוקת היא רק בפירוש המלה בדורותיו.	7952
וצריך עיון שבתנחומא ישן נאמר, נח נח שתי פעמים למה, אמר הקדוש ברוך הוא בשביל לפרסם לכל באי	7953
עולם שלא יהרהרו לומר שלא היה צדיק אלא בדורו, אמר הקב"ה שקול הוא כאברהם, נאמר שתי פעמים	7954
אברהם אברהם, יעקב יעקב, משה משה, שמואל שמואל, וכן נח נח בשביל להשוותו לצדיקים, משמע	7955
שקול כאברהם גם לפי מצבו הנוכחי, ואם דורשים לגנאי עכ"פ לפי מצבו העכשוי לא היה שקול	7956
כאברהם, ועוד מהו ענין להשוות את הצדיקים הרי לא ישוו במדרגותיהם.	7957
אמנם שתי בחינות יש, א) לכל אדם יש חלקו לעולם הבא שהוא חלקו בגילוי כבודו יתברך, כל הנשמות	7958
חצובות מתחת כסא הכבוד, הם נבראו למען תכלית הבריאה, כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו, שעל ידם	7959
ועליהם ישרה כבוד ה', וכל אחד יש לו חלק מיוחד בזה, וכל הנדרש לחלקו נותנים לו כלים ומסייעים לו	7960
בדיוק ממש, ולצורך זה קובעים את זיווגו ומכריזים קודם לידתו בת פלוני לפלוני, בית פלוני לפלוני שדה	7961
פלונית לפלוני (סוטה ב.), כל אלה הם כליו לעבודת ה' לפי חלק נשמתו, וזהו ענין המזל היינו חלקו וכליו	7962
שקובעים לו מראש.	7963
והנה צדיק הוא מי שאינו לוקח לעצמו אפילו נקודה אחת מהניתן לו ומחזיר הכל ליוצרו, בהשתמשו בכל	7964
ממש אך לכבודו יתברך כתכלית בריאתו, לא יגנוב רגע ולא יגזול פרוטה מרכושו למען צרכי עצמו, ולא	7965
יחמוס אפילו נצוץ מחשבה, נוראה המדרגה מאד.	7966
הבחינה הב' האדם יכול לשנות את המזל, בחינת משנה מקום משנה מזל הן לטוב והן למוטב, יכול אדם	7967
לשנות מקומו ברוחניות וממילא משתנים כליו, האדם יכול להרחיב מזלו ויגיע ליותר מחלקו, נוטל חלקו	7968
וחלק חבירו בגן עדן, אברהם נטל שכר כנגד כל העשרה דורות ממש, במזלו היה אב לארם להיות ראש	7969
משפחתו, והרחיב מזלו וזכה להיות לאב המון גויים, ניתן לו תכלית כל הבריאה.	7970
כל הצדיקים בבחינת השלמת חלקם בהכרח שישוו, שאם חיסר משהו הרי רשע הוא ולא צדיק, ואם	7971
השלים הרי הוא צדיק כי הרי השלים כל חלקו, כי כל צדיק ממלא חלקו המיוחד לו, אמנם ישנן עוד	7972
מדרגות למעלה מחלקו ומזלו וזהו הנדרש בנח לגנאי, דאילו היה בדורו של אברהם והשלים חלקו בצדק	7973
ממש מכל מקום לא נחשב לכלום, כי אברהם גילה בדורו גילוי כבודו יתברך בהתפשטות חלקו לחלקי כל	7974
העולם כולו במשך עשרה דורות שלמים, אולם בבחינת מילוי חלקו בנאמנות היה נח שוה לכל צדיקי	7975
עולם.	7976
ואיך נפרש דרשו לגנאי, האם גנאי הוא למי שלא עושה יותר ויותר מאשר נברא עבורו? אמנם כן למדנו	7977
מכאן שזהו גנאי וביזוי כבודו יתברך כביכול, שאם ישנה אפשרות לכבד את ה' עוד יותר איך ימנע מזה?	7978
שכך פירשו חכמים ז"ל בתורה שרמזה את הבקורת הזאת, ואם כן היא תביעת הקדוש ברוך הוא מהצדיק.	7979
תובעים מהאדם לא רק את מה שיכול להשיג בתורה בכשרונותיו ובכוחות נפשו, אלא גם מה שהיו	7980
מחדשים לו במזל נוסף כשרונות חדשים מן השמים, אחר ששם כל עמלו בתורה ועבודת ה', וכבר השיג	7981
את כל מה שביכולת מזלו להשיג ושואף להרחיב את חלקו, מדת הצדיק היא למלאות את חיובו, אולם מדת	7982
החסיד היא השאיפה לעשות למעלה מחיובו, וזה נקרא גנאי בפי חז"ל אם הצדיק לא הגיע לידי זה, בזה	7983
היה אברהם גדול מנח. (מכתב מאליהו ח"ב).	7984
	7985
מאמר קעו	7986
אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו (בראשית ו' ט').	7987
ראשית חכמה פ"ב מביא בשם הזוהר, האדם שעושה עבירה או מבטל מצוה הרי הוא גוזל מהשכינה, כל	7988
מה שאנו מבחינים בעולמנו כמציאות, ברור שהוא כלי שניתן לנו עבור עבודתו יתברך ורק לזה נברא,	7989
העשיר עושרו ניתן לו למען יעשה צדקה, ואם לא יתן גוזל את העני דכתיב גזילת העני בבתיכם, מה	7990

שנמצא בבתיכם מיועד עבור העני, ואם תמנעוהו ממנו הרי זו גזילה, וגזל מהקב"ה שהפקיד אצלו ממונ	7991
למצות הצדקה, והאדם מועל בו ולקחו לעצמו ולהנאותו.	7992
וכן כל כלי שנותנים מן השמים, לא לצרכי התאוות הגופניות ניתנו אלא לעבודת ה', וגזילת כלי העבודה	7993
מביאה למניעת השפעה ולחסרון ברכה, כי הברכה היא הוספת כלים לעבודת ה' (רמב"ם פ"ט מהלכות	7994
תשובה), זוהי תוצאת הגזילה ורק בתשובה משיב את הגזילה.	7995
העינים ניתנו רק לראות לצורך מצוה וקריאה בדברי תורה, האזנים ניתנו לשמוע דברי אלקים חיים, וכן	7996
כל האברים ניתנו רק להשתמש בהם לשם שמים, השימוש בדברי עולם הזה בעיני חז"ל גזילה היא, כך	7997
היא דרכה של תורה פת במלח תאכל, והגית בו יומם ולילה, עשה תורתך קבע ומלאכתך ארעי, ואנו? עד	7998
כמה תרבינה גזלותינו וממי נגזול? מהקדוש ברוך הוא, לא נקרא צדיק אלא מי שיבחין שהכל אינו אלא	7999
לעבודתו יתברך ולא יגזול מהשם יתברך מאומה, זהו הנאמר על נח איש צדיק תמים.	8000
איתא במדרש (תנחומא ישן), נח נח בעוה"ז ובעוה"ב, אמר הקב"ה כשאבוא לנחם את ירושלים בנח	8001
הצדיק אני נשבע לה, שאיני משעבד את בניה עוד שנאמר כי מי נח, מהו פירוש בנח הצדיק אני נשבע לה?	8002
הוסיף הרא"ש ז"ל בפירושו, שנשבע הקב"ה לעתיד לבוא בשם נח הצדיק לציון שלא יחריבנה עוד, וצריך	8003
עיון איך ישבע הקב"ה בשם הצדיק? אבל הענין הוא ככל שהצדק שולט ואין גזל בעולם לא שייך שינוי	8004
וחורבן, וענין הגאולה הוא גאולה מהשקר ומהחמס.	8005
שמו של נח תוכנו ומהותו היתה מדת הצדק שבה יגאל הקדוש ברוך הוא את העולם, ועל ידה יהיה שלום	8006
בעולם, כל אחד ישמח בחלקו וימלאנו בנאמנות ולא יתאוה כלל למה שיש לחברו, במדה זו של צדק ניצל	8007
נח כי אותך ראיתי צדיק לפני, והמבול בא בגלל החמס דהיינו ההיפך ממדת נח. (מכתב מאלהו ח"ב	8008
156).	8009
	8010
מאמר קעז	8011
אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו (בראשית ו' ט').	8012
איתא בזוהר הקדוש (נח נ"ט בתוספתא), למה נח נח תרי זמני? אלא כל צדיק וצדיק די בעלמא אית ליה	8013
תרין רוחין, רוחא חד בעלמא דין ורוחא חד בעלמא דאתי, והכי תשכח בכולהו צדיקי, משה משה, יעקב	8014
יעקב, אברהם אברהם, שמואל שמואל.	8015
ומפרש האר"י זצ"ל את המאמר הזה (בשער מאמרי רשב"י), הצדיקים נשמתם התחתונה שוכנת בתוך	8016
גופם, ונשמתם העליונה עומדת צל על ראשו בסוד אור מקיף, ומשם שואבת לו חיים מלמעלה תמיד	8017
ומריקה אל נשמתו אשר בתוכו, ויש לו תרין רוחין חד מעלמא דאתי היא העליונה שהיא בסיתום למעלה,	8018
וחד לתתא בעלמא דין במקום הנגלה הנקרא עולם הזה, וזה סוד משה משה שמואל שמואל.	8019
דבריהם הם עמוקים ורק נקח מהם נצוצות אור כדי לבאר ענינו, לנשמה יש שני חלקים, החלק העליון	8020
דהיינו הפנימי שקשור במקורו בעולם העליון, והחלק התחתון החיצוני השוכן בתוך הגוף, החלק העליון	8021
הוא בהסתר, אורו הפנימי אינו מתגלה לאדם בעודו בעולם הזה, רק החלק התחתון מתגלה לו, כי החלק	8022
הפנימי של הנשמה מכוסה על ידי טמטום הלב.	8023
אילו היה אורה הפנימי של הנשמה העליונה מאיר באדם בכל גילוייו בלי חציצת הטמטום, הרי בטלה כל	8024
אפשרות של בחירה, והאדם היה עומד במדרגת עוה"ב, כי הבחירה תתכן רק במקום ההסתר במקום	8025
המחלוקת, כשיש אפשרות של התנגדות לאמת, של התעלמות ממנו על ידי חושך עוה"ז.	8026
זהו הצמצום שצמצם הקב"ה את כבודו והסתירו מן העולם כדי ליצור את אפשרות הבחירה, מלא כל	8027
הארץ כבודו אלא שלבנו אטום ומטומטם מלראותו ומלהשיגו, וטמטום הלב הזה הוא המאפשר את	8028
הבחירה, כל עבודת היצר הרע היא להשכיח מהאדם דברים ברורים, ולכסות בשקריו את האמת הפשוטה,	8029
בשעת יצר הרע לית דמדכר ליה ליצר הטוב (נדרים ל"ב:), פירושו שהאמת מכוסה לגמרי מהאדם בשעה	8030
ששולט בו יצר הרע.	8031
האדם הפשוט אינו זוכה לגילויים מהנשמה הפנימית, ואחוז בה רק בקצה האחרון שבה, שהיא נקודת עולם	8032
הבא שיש בתוך לבו של כל יהודי בזכות ברית אבות לא מאסתים ולא געלתים, אך גם נקודה זו מכוסה	8033
בגשמיות וטמטום הלב, אפילו המתרגש ומתקרב על ידי זה לרוחניות, הרי רק נשמתו החיצונית פועלת	8034
כאן, אבל את נשמתו הפנימית קשה להביא לידי התגלות כי היא רחוקה ממנו.	8035
אולם לצדיקים יש חיבור עם נשמתם העליונה, הם מקבלים הארות ממנה גם בעודם עלי אדמות כנוצר	8036
לעיל בשם האר"י ז"ל, ומשם שואבת לו חיים מלמעלה תמיד ומריקה אל נשמתו אשר בתוכו, אך עצם	8037
נשמתם העליונה מוסתרת גם מהם, כי לולא זאת היתה מתבטלת אצלם הבחירה, כאמור ככל שיגדל הצדיק	8038
בתורה ובמצוות ובזיכוך טמטום לבבו, כן יזכה להארה פנימית יותר, בהכפלת שמות הצדיקים רומזת	8039
התורה על הארת נשמתם העליונה על התחתונה. (מכתב מאלהו חלק ג' דף 27).	8040

8041	
8042	מאמר קעח
8043	ותשחת הארץ לפני האלקים ותמלא הארץ חמס (בראשית ו' י"א).
8044	אמרו חז"ל (סנהדרין ק"ח), לא נחתם גזר דינם אלא על הגזילה, למה לא על עריות? הלא בין אדם למקום
8045	יותר חמור מבין אדם לחבירו, דברנו על ענין הסדר כמה גדול הוא, עד שהאדם וכל פרטיו לא יוכלו לחיות
8046	אף רגע בלי שמירת הסדר, קור וחום לחות ויבשות, אש רוח מים עפר, גם היסודות בעצמם, והם עם
8047	הגלגלים, וגלגל אחד עם חבירו שלא יפגשו זה בזה, שאם לא ישמור מהלך מרוצתו לרגע יחרב העולם,
8048	רואים עד כמה העולם בנוי על סדר, ומעתה נבין גודל יקרת האדם המתנהג על פי סדר, כי כל נושא ינשא
8049	לפי חשיבות הנשוא עליו.
8050	כשאנו רואים שמכינים הרבה צרכי סעודה בכבוד גדול, אנחנו מבינים כי יסעדו אנשים נכבדים גדולים
8051	שרים ומלכים, כן כשאנו רואים כל האדם כלליו ופרטיו, כדור הארץ כלליו ופרטיו, היסודות כלליהם
8052	ופרטיהם, הגלגלים כלליהם ופרטיהם, המלאכים השרפים וכדו' כולם בנויים על הסדר, הרי לך גודל
8053	הנושא של הסדר.
8054	ואם כן מי שמתנהג על פי הסדר, הרי לו מעלה כזו שנושא כל העולמות תלוי בזה, ואם כי אין לו ידיעת
8055	סדר כל העולם אבל חלק יש לו מזה, מה שאין כן מי שאינו מתנהג על פי הסדר הרי חסר לו כל, כי
8056	החסרון הוא חסר מכל כי הוא היפוך כל, ודי למבין גודל החסרון מה עמוק הוא ושנאווי להקדוש ברוך הוא,
8057	כי כל מעשה ידיו הכל בנוי על הסדר, וכמה אהוב לו יתברך המתנהג בדרכו יתברך בסדרים נכונים.
8058	והנה מן הנראה יוכל האדם לשפוט על האיננו נראה, מן בין אדם לחבירו יוכל לשפוט על בין אדם למקום,
8059	אם בגזל הריסת הסדר מכלה העולם איש את רעהו חיים בלעו, מכל שכן הנעלם מן האדם כמו עריות,
8060	הריסת הסדר והמשטר שסידר הקדוש ברוך הוא לאדם כמה מכלה העולם, וזהו כי מלאה הארץ חמס והיה
8061	להם להבין חומר עריות, ועם כל זה לא שבו ולכן נתמלאה סאתם, ולכן עלינו לשמור הסדרים של הקב"ה
8062	וטוב לנו. (חכמה ומוסר ח"ב מא' ר"ח).
8063	
8064	מאמר קעט
8065	ותשחת הארץ לפני האלקים ותמלא הארץ חמס (בראשית ו' י"א).
8066	ותשחת הארץ זה גילוי עריות ועבודה זרה (סנהדרין נז.), עניינים שבין אדם למקום, ותמלא הארץ חמס
8067	גזל ועושה הם עניינים שבין אדם לאדם, שלושת הדברים האלה כתובים במקרא אחד וסמוכין זה לזה,
8068	תחילה השחיתו בענייני שמים ואחרי כן בענייני הבריות, ובדרך אגב משמיעה כאן התורה, שמי שהוא רע
8069	לשמים סופו שיהיה גם רע לבריות, שאין להפריד בין זה לזה כפי שלמדנו בתורה בכמה מקומות.
8070	אאע"ה אמר רק אין יראת אלקים במקום הזה והרגוני על דבר אשתי, בגלל שאין יראת אלקים בלבם הם
8071	כבר יכולים להרוג, ומצד שני לגבי המיילדות העבריות במצרים כתוב, ותיראנה המילדות את האלקים ולא
8072	עשו כאשר דיבר אליהן מלך מצרים ותחינה את הילדים, משום שהיתה בהן יראת אלקים מסרו נפשן
8073	והחיו את הילדים.
8074	וירא אלקים את הארץ והנה נשחתה כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ, ולכאורה מקרא זה מיותר
8075	שהרי כתוב קודם ותשחת הארץ לפני האלקים, ובודאי ראה אלקים שהארץ נשחתה ומה בא פסוק זה
8076	להוסיף? אלא הכוונה היא שהואיל וכל בני האדם השחיתו את דרכם הם לא ראו בזה כל עוול, זו היתה
8077	דרך חייהם והשקפת עולמם.
8078	וכמו שמוצאים גם היום בארצות שונות או בחוגים מסויימים שההשחיתה היא שיטת חיים ואידיאל, וזה
8079	מלמד הפסוק שרק האלקים ראה את הארץ והנה נשחתה, ואלה הם שלבי הירידה, בתחילה כופרים בקב"ה
8080	ונעשים רע לשמים, אחר כך נעשים רע לבריות, ולבסוף כדי להשקיט את המצפון הופכים את כל זה
8081	לאידיאולוגיה ופילוסופיה, לשיטת חיים ולהשקפת עולם.
8082	ויאמר אלקים לנח קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס והנני משחיתם את הארץ, מזכירים כאן רק
8083	את ענין החמס, שהרי דור המבול עברו על העריות ועל עבודה זרה, ולא נחתם גזר דינם עד שפשוטו ידיהם
8084	בגזל (ילקו"ש רמז נ), החלק שבין אדם לאדם, וכן אמרו חז"ל משל לסאה שהיא מלאה עוונות מי מקטרג
8085	בה גזל (ויק"ר ל"ג ג).
8086	רעיון זה בצורה הפוכה אנו מוצאים בדור הפלגה, מה היה חטאו של דור הפלגה? אמרו חז"ל מעשה דור
8087	המבול נתפרש, מעשה דור הפלגה לא נתפרש (בר"ר ל"ח ו), לא מצינו בתורה שום חטא מפורש על דור
8088	זה, המפרשים מתקשים למצוא איזה רמז בפשוטו של מקרא במה חטאו, אנו מוצאים בתורה רק שני
8089	פסוקים המתארים את הדור הזה, ויאמרו איש אל רעהו הבה נלבנה לבנים ונשרפה לשרפה, ותהי להם

הלבנה לאבן והחמר היה להם לחומר, ויאמרו הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם, פן נפוץ על פני כל הארץ כל פסוק מתחיל במלה ויאמרו.	8090
לכאורה משמע שמדברים כאן על שני סוגי אנשים, הפסוק הראשון מדבר על סוג אנשים שאמרו שילבנו לבנים, והלבנה תהיה להם לאבן והחמר לחומר, ומה חטא מצאו בכך? אלא בזה רצו להבליט כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, הם לא האמינו בהשגחה פרטית שה' מנהיג העולם והוא עושה הכל, אלא אמרו שבכוחו של אדם ליצור בבריאה מה שהוא רוצה, איננו זקוק להשתמש בחומרים שנבראו באבנים ובחומר, אלא בכוחו ליצור בעצמו לבנים שהם יהיו לו במקום האבן, וחמר שיהיה לו במקום החומר, ולא הבינו שגם אלה מעשי ה' הם.	8091
ובזה נבין עוד ענין הנותן אור גם לכאן, הכתוב אומר על נמרוד הוא החל להיות גיבור בארץ, ופירש רש"י להמריד כל העולם על הקב"ה בעצת דור הפלגה, ולכאורה איפוא מצא רש"י משמעות זו בדברי הכתוב, ויותר צריך להבין למה כתוב שנמרוד החל להיות גיבור בארץ, הרי עוד לפניו מסופר על הגיבורים אשר מעולם אנשי השם? אלא הפירוש הוא שנמרוד החל לחשוב שהוא גיבור וזה היה חטאו, כי באמת אין האדם גיבור כלל וכלל ורק ה' הוא הגיבור כמ"ש לך ה' הגדולה והגבורה.	8092
ואם רואים אדם גיבור אין זה מכוח עצמו אלא שה' נותן לו את הכוח, כמ"ש אל יתהלל הגבור בגבורתו כי הגבורה מה' היא, ונמרוד שחשב שהוא גיבור מכוחות עצמו כמ"ש הוא החל להיות גבור, הרי יש בזה מרידה בהשגחתו הפרטית של ה' בארץ, ואת השיטה הזאת החדיר בתור מלך לכל אותו הדור דור הפלגה, ובזה המריד אותם נגד הקב"ה.	8093
חז"ל דורשים רעיון זה גם על מה שאמרו הבה נבנה לנו עיר, אמר להם הקב"ה לישראל חושקני בכם, שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם לפני, נתתי גדולה לאברהם אמר ואנכי עפר ואפר, למשה ואהרן אמרו ונחנו מה, לדוד אמר ואנכי תולעת ולא איש, אבל עובדי אלילים אינם כן, נתתי גדולה לנמרוד אמר הבה נבנה לנו עיר, לפרעה אמר מי ה', לסנחריב אמר מי בכל אלהי הארצות, לנבוכדנצר אמר אעלה על במתי עב, לחירם מלך צור אמר מושב אלקים ישבתי בלב ימים (חולין פט א), חז"ל מציינים כאן שבאמרם הבה נבנה לנו עיר הבליטו את כוחם וגבורתם וזאת היא המרידה בה'.	8094
זה היה סוג של אנשים שאולי האמינו בה', אבל חשבו שהוא בעליונים ואיננו מתערב למטה בארץ, וכאן השלטון מסור בידי בני אדם, הפסוק השני מדבר על סוג אחר של אנשים שכפרו באלקים ולא האמינו שהוא נמצא גם בעליונים, ורמז על כך מצאו בזה שאמרו הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים, להראות בזה שהם כפרו ביושב בשמים שכאילו חלילה אין כלום, ויש מפרשים שאמרו על פסוק זה בואו ונעשה לנו מגדל ונעשה ע"ז בראשו, וניתן חרב בידה ותהא נראית כאילו עושה עמו מלחמה (בר"ר ל"ח ו) מומרים להכעיס.	8095
לפי כל האמור לעיל מובן היטב מה שאמרו חז"ל, שדור זה היה גרוע מדור המבול, חז"ל שואלים ורש"י מביא דבריהם, וכי איזו קשה של דור המבול או של דור הפלגה? אלו לא פשטו יד בעיקר ואלו פשטו יד בעיקר להילחם בו, ואלו נשטפו ואלו לא נאבדו מן העולם? אלא שדור המבול היו גולנים והיתה מריבה ביניהם לכן נאבדו, ואלה היו נוהגים אהבה ורעות ביניהם, שנאמר שפה אחת ודברים אחדים, למדת ששנוי המחלוקת וגדול השלום (רש"י יא ט), לפיכך נשתירה מהם לפליטה.	8096
הרי כמה חשובים היחסים שבין אדם לבריות, דור המבול נמחה מן העולם בגלל החמס שבידיהם, בגלל היחס הרע לבריות, ואילו דור הפלגה למרות שכפרו בעיקר והכריזו מלחמה בה' כביכול, לא נעקרו מן העולם רק בגלל יחסיהם הטובים לבריות, וחז"ל ממשיכים גדול השלום שאפילו ישראל עובדים עבודת אלילים ושלום ביניהם, אמר הקב"ה כביכול איני יכול לשלוט בהן, שנאמר חבור עצבים אפרים הנח לו, אבל משנחלקו מה הוא אומר? חלק לבם עתה יאשמו (בראשית רבה שם), כלומר אם יש מחלוקת ביניהם רק אז אפשר להאשימם.	8097
ומעניין שאף נח למרות שהיה צדיק תמים והתהלך עם האלקים מצאו פגם ביחסיו עם הבריות, כתוב כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבור מי נח עוד על הארץ, ואמרו חז"ל שהמבול נקרא מי נח משום שלא התפלל על דורו (זוהר נח), כמו שעשה אברהם אבינו שהתפלל על סדום ועמורה, אמנם נח בנה את התיבה מאה ועשרים שנה, ואמר לבני דורו שה' עתיד להביא עליהם מבול ושיחזרו בתשובה, והם היו משחקים ממנו ומלעגיין בדבריו (תנחומא נח ה), אבל הוא לא ביקש רחמים עליהם כמו שעשה אברהם, לכן מייחסים את המבול אליו.	8098
עוד חז"ל ערכו כאן הקבלה בין נח למשה ואמרו, תא חזי מה בין משה לשאר בני עלמא! בשעה שאמר הקב"ה למשה ועתה הניחה לי ואעשה אותך לגוי גדול, מיד אמר משה וכי אניח לישראל בגללי, עכשיו יאמרו כל העולם שהרגתי להם לישראל כמו שעשה נח, דכיון דאמר לו הקב"ה שניצל בתיבה הוא ובניו	8099
	8100
	8101
	8102
	8103
	8104
	8105
	8106
	8107
	8108
	8109
	8110
	8111
	8112
	8113
	8114
	8115
	8116
	8117
	8118
	8119
	8120
	8121
	8122
	8123
	8124
	8125
	8126
	8127
	8128
	8129
	8130
	8131
	8132
	8133
	8134
	8135
	8136
	8137
	8138

לא ביקש רחמים על העולם ונאבדו, ובגלל זה נקרא המבול על שמו, כמ"ש כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבור מי נח עוד על הארץ.	8139
מיד ויחל משה את פני ה' אלקיו ולא הניח להקב"ה עד שמסר נפשו למות, כמו שכתוב ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת והקב"ה מחל להם (זהר פרשת נח שם), מכיוון שנח לא נפל על פניו להתפלל ולא אמר מחני נא מספרך כמו שאמר משה, הרי כאילו שהוא גרם למבול וכאילו שהוא הרג אותם.	8140
יש עוד מאמר חז"ל האומר שגם אברהם אבינו שהתפלל על אנשי סדום עדיין לא יצא ידי חובתו, א"ר אלעזר אף אברהם לא עשה בשלמות, אברהם תבע דין כראוי שלא ימות זכאי עם חייב ולא השלים, שלא ביקש רחמים בין כך ובין כך, אבל מי עשה בשלמות כראוי? משה, כיון שאמר לו הקב"ה סרו מהר מן הדרך אע"פ שכולם חטאו לא זו משם עד שאמר לו סלחתי, ובגלל זה לא היה בעולם איש שיגן על דורו כמשה שהוא רעיא מהימנא. (ד.ה.0).	8141
מאמר קפ	8142
וירא אלקים את הארץ והנה נשחתה כי השחית כל בשר את דרכו (ו' י"ב).	8143
אחז"ל ר' עזריה אמר הכל קלקלו מעשיהן בדור המבול, הכלב היה הולך אצל הזאב, והתרנגול היה מהלך אצל הטווס, הה"ד כי השחית כל בשר, כל אדם אין כתיב כאן אלא כי השחית כל בשר, ר"י אמר אף הארץ זינתה, הוּו זרעין לה חטין והיא מפקא זונין, אילין זונייא רבה מן דרא דמבולא אינון ע"כ (בראשית רבה שם).	8144
רואים אנו כאן מפורש, שגם מה שהשחיתו הבעלי חיים דרכם על הארץ גרם להביא עליהם את מי המבול, ויש להבין מה שייך להעניש בעל חי בעבירה? והרי אינם בעלי בחירה! וגם עצם הדבר צריך ביאור, איך ולמה שינו בע"ח את טבעם ונזקקו לשאינם מינם? וכ"ש הארץ שהיא גוש עפר דומם מה טעם יש בזה, ואיך שייך לומר שאף היא זינתה דהוּו זרעין לה חטים והיא מפקא זונין?	8145
ולהסביר הדבר אספר עובדא מה שאירע בנעורי כשלמדתי בישיבת לומזה, והיה שם בעיר בית חולים בנוי מעצים עבים ישן נושן מכמה דורות, עד כי גם האנשים הזקנים לא ידעו מתי נבנה בית החולים, ואירע כמה פעמים שחולים אשר שכבו שם זמן ארוך חלו במחלות אחרות אשר לא חלו בהן מעולם, ותהום כל העיר על זאת, והרופאים לא ידעו מאין מקור הרעה, והביאו כמה פרופסורים גדולים מווארשא, וחקרו ובדקו עד שבאו לידי מסקנה ואמרו, היות שבית החולים הוא ישן מאד, נבלעו בקירות הבנין חיידקים מכמה סוגי מחלות מדבקות מהחולים ששכבו שם משך דורות, וזהו מקור המחלות שחלו בהן החולים כעת, ומיד הרסו את כל הבנין והוציאו את כל עציו ואבניו מחוץ לעיר, עד שלא נשאר שום זכר מכל הבנין.	8146
ומעתה אם במחלות הגוף כך אנו רואים שהחיידקים נשארו ונכנסו בכותלי הבית, ויצאו והזיקו לאחר עשרות או מאות שנים, קל וחומר במחלות הרוחניות, חיידקי הטומאה של מחלת הנפש החוטאת, ודאי שבכוחם להרעיל את האויר בטומאה וזהמה לאין ערוך ושיעור, ולכן יש לדעת שבבית שגרה שם משפחה שלא שמרה על טהרת המשפחה, או שחיללו את השבת וכדומה, נולדים בהבית נגעים גדולים ונבלעים בקירותיו מחלות רוחניות, והנכנס לדור בבית הזה יש לו לפחד שלא ידבקו בו ח"ו ממחלות הנפש האלו ברב או במעט.	8147
וכן אמרו חז"ל (נגעים פי"ב מ"ו), על נגע שנראה בקיר של שותפות שניהם חולצין, שניהם קוצעים שניהם מביאין את האבנים, מכאן אמרו אוי לרשע ואוי לשכנו! אף שאין להשכן שום מגע ומשא עם הבעל הבית המנוגע, בכ"ז כיון שיש להם כותל אחד בשותפות, אפשר כבר שתיכנס הטומאה מבית הרשע לבית הצדיק דרך חור זה.	8148
עד כמה יכולים החוטאים להרעיל האויר ולהזיק אפי' להצדיק, מצינו בזה"ק סוף פ' כי תשא, אמר ר' יהודא כתיב ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב, דגרמו מותא עלייהו מההוא זמנא ולעילא, ושלט בהו ההוא חויה בישא דאעדי ליה מינייהו בקדמיתא, יהושע דלא חטא אמאי מית כשאר כל בני נשא והא לא חטא, דהא איהו עם משה הוה בשעתא דחבו ישראל, ומתריץ כיון דחבו ישראל בעגלא תבת סיהרא כמלקדמין לאתפגמא, ושלטא חויה בישא ואחיד בה, ועל דא יהושע אע"ג דזיינא קדישא הו' ליה, כיון דאיתפגים סיהרא הכי הוא ודאי לא איתשזיב בלחודו מיניה עי"ש.	8149
מצינו עוד בחז"ל (מגילה כ"ח), אסור להסתכל בדמות אדם רשע, וכתב מהרש"א הטעם ע"פ מה שאמרו חכמי הקבלה, ששורה על הרשע רוח הטומאה, והוא ענין אל תפנו אל האילים עי"ש, שאם יסתכל בפניו ישרה גם עליו רוח הטומאה, ולכן אסרו חז"ל להסתכל בפני אדם רשע, ואין זה מדת חסידות אלא איסור ממש.	8150
	8151
	8152
	8153
	8154
	8155
	8156
	8157
	8158
	8159
	8160
	8161
	8162
	8163
	8164
	8165
	8166
	8167
	8168
	8169
	8170
	8171
	8172
	8173
	8174
	8175
	8176
	8177
	8178
	8179
	8180
	8181
	8182
	8183
	8184
	8185
	8186
	8187
	8188

והאדם שעובר על זה יראה אח"כ שיעברו במוחו מחשבות זרות והרהורים רעים רח"ל, ויתמה על נפשו	8189
מהיכן באה לו מחשבה רעה כזו, ומה היה לו שבא לידי הרהור תאוה כזו, או גאווה וכדומה שאין לו שייכות	8190
לזה כלל, אבל הענין הוא כי נדבק בו רוח הטומאה של הרשע שהסתכל עליו, וחלק לו מתאוותיו או	8191
מגאוותו, ואפשר מאד שרשע זה כבר הכין גם לו מקום בגיהנם רחמנא ליצלן.	8192
וע"פ כל האמור למעלה יש להבין דבר תמוה מאד שמצינו בחז"ל (ברכות כט), יוחנן כהן גדול שימש	8193
בכהונה גדולה שמונים שנה ולבסוף נעשה צדוקי, וראה זה פלא! הלא כל כהן גדול שלא היה שלם	8194
בצדקתו ויראתו לא היה מוציא את שנתו (יומא ט.), ואם הוא זכה ליכנס אל קודש הקדשים ולצאת בשלום	8195
בלא פגע שמונים שנה זו אחר זו, ברור שהיה צדיק נשגב אין לשער ולתאר, ואיך היה יכול יצה"ר לגשת	8196
אליו ולהפכו מן הקצה אל הקצה, ולעשותו צדוקי שוטה רשע וכופר? אתמהא!	8197
אבל לפימ"ש מובן הדבר, כי בזמנו התגברו הצדוקים הרבה, והסיתו והדיחו את העם מעל השי"ת, הרעילו	8198
וטמאו את האויר עד שחיידיקי מגיפת הכפירה המה המזיקים, הגיעו ובאו ונדבקו גם ביוחנן כהן גדול האיש	8199
הגדול הלזה והפילוהו לבאר שחת!	8200
על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא, כלומר בעת שמגיפת הכפירה משתוללת בעולם, וכמו בדורנו	8201
בעו"ה שרוח ההפקרות הפריצות וההוללות שמקורם הוא הכפירה באמונה בהשי"ת ותורתו, משתוללת	8202
ומפלת חללים מנער ועד זקן טף ונשים לשאול תחתית רח"ל, בעת כזאת יש גם לחסיד גדול וירא שמים	8203
לפחד ולירא על שטף מים רבים אליו לא יגיעו, ומה מוטל עליו לעשות? זו תפלה! כמ"ש ברישא דקרא על	8204
זאת יתפלל כל חסיד אליך.	8205
המסילת ישירים בראש ספרו כתב, שאם האדם נמשך אחר העולם ומתרחק מבוראו, הנה הוא מתקלקל	8206
ומקלקל העולם עמו, ואם הוא שולט בעצמו ונדבק בבוראו, הוא מתעלה והעולם עצמו מתעלה עמו, ועל	8207
העיקר הזה העירונו חז"ל (קה"ר פ"ז), שבשעה שברא הקב"ה את אדה"ר נטלו והחזירו על כל אילני גן	8208
עדן, אמר לו ראה מעשי כמה נאים ומשובחים הן, וכל מה שבראתי בשבילך בראתי, תן דעתך שלא	8209
תקלקל ותחריב את עולמי ע"כ.	8210
לפי מה שנתבאר שהאדם בחטאו מתקלקל ומקלקל העולם עמו, שהחטא מהוה מחלה רוחנית ומביא טומאה	8211
על האדם ומרבה בו זוהמא ולכלוך, א"כ חיידיקים אלו של זוהמא וטומאת החטא נפוצים בעולם, ומפילים	8212
חללים בכל מקום אשר יפגעו, וכל מה שהחטא מתרבה הטומאה שבו תתגבר ותתרחב.	8213
וזה מה שאחז"ל שבדור המבול אף החיות והבהמות והעופות נזקקו לשאינם מינם וגם הארץ זינתה, כי	8214
אנשי דור המבול עלו פשעיהם למעלה ראש, וטימאו עצמם ואת העולם עמהם בטומאה גדולה כל כך, עד	8215
שנכנסה מחלה זו גם בבעלי החיים והדוממים, והתגברה עליהם באופן אנוש עד שהאבידה מהעולם כל	8216
זכות קיומם!	8217
זהו שאמר הכתוב וירא אלקים את הארץ והנה נשחתה, כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ, ויאמר	8218
אלקים לנח קץ כל בשר בא לפני, דור המבול פשעו וקלקלו עצמם ואת העולם כולו עמהם, שלא יוכלו	8219
להתקיים כלל, אפי' בעפר חומר האדמה המגושם, נאמר ותשחת הארץ לפני האלקים, לכן ויאמר אלקים	8220
לנח קץ כל בשר והנני משחיתם את הארץ, עד שבא נח והקריב קרבנותיו, רק אז וירח ה' את ריח הניחוח	8221
ויאמר לא אוסיף לקלל עוד. (לב אליהו).	8222
	8223
מאמר קפא	8224
וירא אלקים את הארץ והנה נשחתה כי השחית כל בשר את דרכו (ו' י"ב).	8225
פי' רש"י ז"ל אפילו בהמה חיה ועוף נזקקין לשאינן מינן, וקשה להבין בשלמא בן אדם הוא בעל בחירה	8226
ונתקלקל והשחית את דרכו, אבל בעלי חיים שאינם בעלי בחירה איך נתקלקלו ושינו את הטבע שלהן?	8227
פשוט אפשר לומר שדברי רש"י ז"ל מכוונים למה שאמרו חז"ל (ילקו"ש רמז ו), כי השחית כל בשר	8228
מלמד שהרביעו בהמה על חיה וחיה על בהמה, והכל על אדם ואדם על הכל ע"כ.	8229
ולפ"ז הפירוש השחית כל בשר את דרכו ע"י מעשה אדם, אבל הלשון של רש"י אפילו חיה ועוף נזקקין	8230
לשאינן מינן משמע בעצמם, וכנראה שרש"י לומד את זה מפשטות הכתוב, כי השחית כל בשר את דרכו	8231
משמע מעצמו, אבל הדבר לא מובן כנ"ל, גם מה שרש"י לא מזכיר כלל דברי חז"ל, משמע שאינו מכוון	8232
בזה לדבריהם.	8233
ואפשר לומר שרש"י בנה יסודותיו ע"פ דברי התרגום ירושלמי, על הפ' דור עקש ופתלתול אומר	8234
התרגום, דרא עוקמא ופתלגא דשנו עובדוי ואף סידרי עלמא אישתי עליהון, התרגום מפרש 'דור עקש'	8235
שמעשו משונים, ופתלתול סובב על סדר עולם, כי הנהגת האדם משפיעה שגם סדר העולם משתנה, ולפי	8236
זה אפשר לומר שבני אדם השחיתו את דרכם, וזה השפיע בטבע על בעלי חיים שישנו את דרכם, ולפי"ז	8237
מובנים דברי רש"י ז"ל.	8238

וכענין זה מצינו לצד הטוב (חולין ז.), ר' פנחס בין יאיר איקלע לההוא אושפיזא, רמו ליה שערי לחמריה	8239
לא אכל, חבינהו בנפה (חבטינהו לנקותם — רש"י) לא אכל, נקרינהו (בידים מן האבנים והפסולת רש"י)	8240
לא אכל, אמר להו (ר' פנחס בן יאיר) דלמא לא מעשרון, עשרינהו ואכל ע"כ, הרי מעשיו הטובים	8241
וקדושתו של ר' פנחס בן יאיר השפיע גם על חמורו שלא יאכל בלתי מעושר.	8242
וכן מצינו במס' (תענית כד.), ר' יוסי דמן יוקרה הויה לה ההוא חמרא, כדהו אגרי לה כל יומא לאורתא	8243
הו משדרי לה אגרה אגבה ואתיא לבי מרה, ואי טפו לה או בצרי לה לא אתיא, יומא חד אינשי זוגא	8244
דסנדלי עלה ולא אזלה עד דשקלינהו מינה והדר אזלה ע"כ, מזה רואים שחז"ל היו במדרגה כל כך גדולה	8245
של קדושה שהשפיעו גם על בהמתם.	8246
מזה אפשר ללמוד מקו"ח שבכוחו של אדם לשנות טבע שלו ולהשפיע על חלק הבהמיות שלו, וללכת	8247
בדרך הטובה ע"י הרבה עבודת ה' בקדושה ובטהרה, ואין לאדם להצדיק את עצמו על מעשיו הרעים כי	8248
הטבע שלו נוטה לרע, כי יש בכוחו של אדם להשפיע ולשנות הטבע שלו, כי הרי כח גדול של קדושת	8249
חז"ל שינו אפילו טבע של בהמה ממש נפלא הדבר. (זכרון מאיר).	8250
	8251
מאמר קפב	8252
ויאמר אלקים לנח קץ כל בשר בא לפני והנני משחיתם את הארץ (בראשית ו' י"ג).	8253
צריכים אנו להבין מה היה ענין המבול, חז"ל הורו לנו (במד"ר פ' מטות), ג' מתנות נבראו בעולם זכה	8254
באחד מהן נטל חמדת כל העולם, זכה בחכמה זכה בכל, זכה בגבורה זכה בכל, זכה בעושר זכה בכל,	8255
אימתי בזמן שהן מתנות שמים ובאים מכח התורה, אבל חכמתו גבורתו ועשרו של בו"ד אינו כלום, אנו	8256
רואים מדברי חז"ל שאין פשרה בזה, ההולך בדרך שכיוונו חז"ל זכה בכל ואם לאו אבד הכל, ומתנות	8257
אילו בזמן שאינן באין מהקב"ה סופן להיפסק ממנו, שלא היה מתנתן מהקב"ה אלא חוטפין אותם עי"ש.	8258
המובן מזה שברכישת החכמה הגבורה או העושר עוד לא רכש את חמדת העולם, ואם רצון רוב חכמי	8259
העולם גבוריו ועשיריו הוא רכישת החמדות האלו, הרי אכזבתן גדולה מפני שבסוף ימיהם הם נשארים	8260
בידים ריקות, ולא עוד אלא שהן עלולות להיות בעוכריו של המבקש, לקצר את חייו ולהעבירו מן העולם	8261
שככה עמל עליו, אכן הם קיימים ועושים מה שעושים, שהרי גם לרע יש כח גדול בבריאה כידוע.	8262
אבל ברור שכל חכמה גבורה ועושר שיש לאדם, והוא לא יודע ומכיר כי אלו מתנות הם מאת הקב"ה,	8263
ולפיו הן צריכות להשמע ולקיים את רצונו, אלא הוא חוטפם בשביל מילוי רצונו ותאוותו, הרי הוא מוסרם	8264
ע"י זה לידי הרע המוחלט והתוצאות הן ברורות.	8265
ולמה מתפלא האדם כשהצרות עטות עליו, וכליון בא על האנושות כולה, והמלחמות דוחקות אחת את רגלי	8266
חברתה? ברור אשר אין נעשה פתגם המעשה הרעה מהרה, אין מאות בשנים חשובות לפני הקב"ה ולא	8267
כלום, יש כוונה גדולה ויש דרך ארוכה למילוי התפקיד הגדול של העולם, הרע המשתלט בעולם עושה כל	8268
שביכולתו כדי להטות את האדם מדרך זו, אבל התוצאות הן ברורות, תהום ללא יציאה, הסתבכות באפס	8269
הנורא המביא לידי מה שראינו בעינינו.	8270
וכשנעמוד על סיבת הדבר, למה מפריעה השאיפה לעוה"ז את הדרך לרכישת החכמה והעושר והגבורה,	8271
וא"א להצליח בניצול המתנות כ"א בדרך הקדושה, נוכח שזה תלוי במגמה שהשים לו הקב"ה בבריאת	8272
עולמו, אין הבריאה נבראת לשם ההווי שלה לחוד, כ"א לתכלית הקדושה והתפשטות האלקית, ולכן צריך	8273
שהכל ישתלב במלחמת הרע עם הטוב, והמתנות האלו צריכות גם הן לקחת חלקן במלחמה זו, עד שיתגלה	8274
הטוב במילואו בלי שום ניצוץ של סטרא אחרא, ויהיה כל העולם חלק מגילוי שמו יתברך, ואם זוהי	8275
התכלית נמצא שכל דבר המפריע להגשמתה אין סופו להתקיים.	8276
למדים אנו מזה, שהצלחת מה במתנות אלו ע"י ניצול שלא בדרך התורה, זהו גם כן שלב להגשמת	8277
התכלית הגדולה, כי ברצות ה' ללמד את בני האדם שיווכחו בעצמם על דרכם המסולפת, הוא מוסר את	8278
העושר החכמה והגבורה לידם לתכליתם ולתאוותם, הם מצליחים בראשונה ובאים לידי כליון, שהרי סופן	8279
להיפסק ממנו ע"י קנאה תאוה ורדיפת הכבוד, ומי שנשאר נשאר בידיים ריקות.	8280
שוב מתחדשת האפשרות לעלות על דרך ה' בכיוון התכלית, ברור כי לא רבים הלומדים לקח מזה ושוב	8281
סוטים מן הדרך, ושוב באות התוצאות הידועות, וככה מתנהלת המלחמה הגדולה בין הטוב והרע, אבל יש	8282
לומדים מזה ושבם מדרכם ונתוספים למחנה הלוחמים למען גילוי כבודו ית'.	8283
מה היה בדור המבול? הם שכחו התכלית לשם מה נברא העולם, וכיוונו את חייהם בשאיפה לעוה"ז וכל	8284
הבהמיות הכרוכה בו, לא היה בעולם חוץ מנח מי שהוא שידע את תכלית הבריאה, הרי שלא היה שום	8285
זכות קיום לעולם בלי התכלית הזו, וכתוצאה מהשחית כל בשר את דרכו על הארץ, כי לא זו הדרך ולא זה	8286
מה שכיוון הקב"ה בבריאת העולם, בא חיסול העולם, בכדי שתנתן האפשרות לבריאה כולה שוב לעלות	8287
ע"י נח. (מכתב מאליהו ח"א ד' 66).	8288

	8289
מאמר קפג	8290
ויאמר אלקים לנח קץ כל בשר בא לפני והנני משחיתם את הארץ (בראשית ו' י"ג).	8291
נמצא שענין המבול הוא הוראה על תוצאות החמס שהוא מבטל ומאבד את עצמו, כמ"ש קץ כל בשר בא לפני מעצמו בא, חמס תרגם אונקלוס חטופין והוא גדר כח הנטילה כידוע, ועל כן ההצלה מן המבול לא היתה אלא בהפכו בכח החסד, נצייר לעצמנו נח ובניו ומשפחתו שמונה נפשות, שמשו והאכילו לעשרות אלפים בעלי חיים, כל אחד בזמנו ובמזונו המיוחד לו, הן ביום והן בלילה במשך שנה תמימה, הרי זו פעולה של גמ"ח מאין כמוה.	8292 8293 8294 8295 8296
חסד זה הוא הרוחניות שבענין התיבה, האבן הטובה שהיתה מאירה בו, כי אין מכסה לאור הרוחני גם בחשכת צרות העולם הזה, ואם פעם אחת בתוך מאות אלפי פעמים איחר נח רגעים אחדים לתת מזונות הארי, הכהו ועשהו בעל מום כאמרם ז"ל על וישאר אך נח, במדרגה זו של חסד גם איחור כזה נחשב למום בחסדו, ועל כן נעשה בעל מום ממש, כי אין החיצון אלא מראהו הנגלה של הפנים, בדרך הטבע לא היתה התיבה יכולה להתקיים בתוך שאגת גלי מים הזדונים, אלא שזהו עצם הנס כי נשמר בתוך החסד הנפלא.	8297 8298 8299 8300 8301 8302
יש גדר של הצלה שצריך ליכנס אל התיבה להנצל שם מפני סכנת מי המבול, ויש שאינו צריך להצלה כלל כי לא שייכת אצלו הסכנה, וזה גדרה של ארץ ישראל שלא ירד לה המבול כלל (זבחים קי"ג), והענין הוא שיש חסד שהוא בחינת התחסדות גמורה, שכל הלב שואף רק לחסד ומצטער אם חסרה ההזדמנות להתחסד, כגון אברהם שהצטער שלא מצא אורח, ויש חסד של חובה שעושהו בהכירו את הכרחיותו, אבל לא יצטער אם לא יזדמן לו לעשות חסד, זוהי דרגתו של נח איש צדיק תמים אבל לא חסיד.	8303 8304 8305 8306 8307
אולם אברהם אבינו ע"ה זכה לבחינת ההתחסדות הגמורה, שהיא למעלה מן המדות לשמה גמור, ועל כן זכה לארץ ישראל שבחינתה הראייה הבהירה בהשפעה ישרה מאת הקב"ה, בחינת תמיד עיני ה' אלקיך בה, והיא גדר הנתנה לשמה ממש, כי רק המתחסד רואה תמיד כל חסדיו יתברך, ובדרגה זו לא שייך גדר המבול כלל, אך נח לפי דרגתו לא היה יכול להנצל בארץ ישראל, והוצרך להצלה של תיבה שבחינתה ההתרגלות וההתעלות במידת החסד בפועל. (מכתב מאליהו ח"ב 155).	8308 8309 8310 8311 8312 8313
מאמר קפד	8314
ויאמר אלקים לנח קץ כל בשר בא לפני והנני משחיתם את הארץ (בראשית ו' י"ג).	8315
כי מי נח זאת לי (ישעיה נ"ד), ואמרו חז"ל שנקראו על שמו לפי שלא התפלל על בני דורו כשאמר לו הקב"ה קץ כל בשר בא לפני ע"כ, והנה נח מסר נפשו לקיום העולם כמו שאמרו חז"ל (תנחומא נח ט'), א"ר לוי כל אותן י"ב חדש לא טעם שינה לא נח ולא בניו, שהיו זקוקים לזון את הבהמה ואת החיה ואת העופות, ועי' רמב"ן (בראשית ה' כ"ט), שהותר לנח לאכול בשר בע"ה הואיל והוא קיימם, וכ"ה באור החיים (בראשית ט' ג'), ונראה מזאת גודל מסירות נפשו של נח לקיום העולם, ובכל זאת לא התפלל על בני דורו, ותמוה מאד למה באמת לא התפלל.	8316 8317 8318 8319 8320 8321
והנה אפשר היה לבאר עפ"י מה שאמרו חז"ל (בר"ר מ"ט י"ג), למה לא התפלל אברהם אם יהיו בסדום פחות מעשרה צדיקים? כבר נשתייר בדור המבול שמונה ולא נתלה בזכותם ע"כ, ולכך לא התפלל אברהם אם יהיו בסדום פחות מ' צדיקים כי ידע שתפילתו לא תתקבל, ויתכן לומר כי לכך נח לא התפלל כי ידע שתפילתו לא תתקבל, כיון שהיו בעולם פחות מעשרה צדיקים.	8322 8323 8324 8325
אלא שאם זה היה טעמו של נח שלא התפלל, יש להתפלא למה נקראו מי המבול מי נח על שלא התפלל, והרי טעמו עמו שידע שתפילתו לא תועיל, והמוכרח מזה שאעפ"כ היה צריך להתפלל, ואם כן קשה לאידך גיסא למה לא התפלל אברהם אבינו.	8326 8327 8328
ונראה בביאור הדברים, דהנה אמרו חז"ל ג' היו באותה עצה, בלעם יעץ איוב שתק יתרו ברח, בלעם שיעץ נהרג בחרב, איוב ששתק נידון ביסורים, יתרו שברח זכה ובניו ישבו בלישכת הגזית (סוטה י"א.), והנה איוב לא היה יכול להועיל אם לא היה שותק, ולכך שתק כי לא יועיל מאומה אם ימחה, וברור שאין לדמות חטאו של איוב לחטאו של בלעם שיעץ, ובכל זאת כשנתבונן נראה שעונשו היה גדול מעונש בלעם, שהרי בלעם נענש במיתה ואילו איוב נידון ליסורי איוב שהן קשים יותר ממיתה.	8329 8330 8331 8332 8333
וכן מצינו בחז"ל (כתובות ל"ג), אלמלא נגדוהו לחנניה מישאל ועזריה הוּו פלחו לצלמא, הרי שאע"פ שמסרו נפשם למיתה, בכל זאת לא היו יכולים לעמוד ביסורים, ומזה רואים כי עונש היסורים גדול הוא אף מעונש מיתה, ומה גם יסורי איוב שאין אה ודוגמא ליסורים אלו, ואחר כל זאת על אף שחטאו של איוב היה קטן מחטאו של בלעם, בכ"ז עונש איוב היה יסורים ואילו עונש בלעם היה אך מיתה.	8334 8335 8336 8337

ונראה בטעם עונשו הגדול של איוב, שמהות יסורים אינו אך עונש על החטא, אלא שהינם מורים לאדם	8338
שחטא, וזהו ענין מדה כנגד מדה, שבזאת יוכל האדם לעמוד מהו חטאו, והנה טעמו של איוב ששתק, כי	8339
חשב בלבו שלא יועיל כלום אם ימחה, וגם זו היתה סיבת בריחתו של יתרו שלא היה בידו לעכב וברח,	8340
וכך גם איוב משראה שאין הוא יכול למנוע שתק.	8341
ובאו עליו יסורי איוב להורה על טעותו, כי המתייסר ביסורים זועק וצועק, והגם שידוע כי אין בצעקתו	8342
להושיע לו במאומה, עם זאת טבע האדם משכואב לו הינו צועק, והשותק על כרחך שאין כואב לו, ובאו	8343
היסורים להורות לאיוב, כי הצרות של כלל ישראל לא היו אצלו כיסורין שלו שצועק עליהם, ומששתק	8344
על צרות כלל ישראל, הרי שאין הוא מרגיש בצרתם כשם שמרגיש ביסוריו.	8345
והנה מבואר בחז"ל כי טעם היסורים לאיוב היו לנסותו, ואיתא בגמרא (ב"ב ט"ו:), שהשטן ביקש לנסותו	8346
שאינו כאברהם אבינו יעו"ש, ואין זה סותר למש"א חז"ל דיסוריו היו לו לעונש על ששתק, כי משפטי ה'	8347
אמת צדקו יחדיו, וביסוריו היה גם מן העונש על ששתק וגם מן הנסיון, אלא שאם לא היה מגיע לו עונש	8348
מר כזה, כי אז לא היו באים עליו היסורים עבור נסותו בלבד.	8349
וכן הוא במי המבול כי גם אם טעמו של נח שלא התפלל היה שידע שתפילתו לא תתקבל, כי אין היא	8350
מועלת אם יש פחות מעשרה צדיקים, בכ"ז מי המבול נקראים על שמו מי נח, כי הגם שתפילתו לא תועיל	8351
היה לו להתפלל, כי אם היה כואב לו על חורבן העולם, אז היה מתפלל וזועק לה' לבל יחרב העולם, הגם	8352
שידע שאין תפילתו מועלת, ומשלא התפלל הרי שלא כואב הוא כפי הצורך על אובדן העולם, ולכך נקרא	8353
המבול מי נח.	8354
ומה שארז"ל שאברהם אבינו לא התפלל, משידע שאין עשרה צדיקים בסדום ולמד זה מנח, אף כי על נח	8355
היתה תביעה וכיצד למד ממנו? אולם תביעה זו לא היתה משום שאילו היה מתפלל היו נמנעים מי המבול,	8356
אלא שהתביעה היא על זה גופא שלא צעק והתפלל, אולם אברהם אבינו שהרבה להתפלל על אנשי סדום,	8357
עד שהוצרך להתנצל על רוב תפילתו, כאמור אל יחר לה' ואדברה אך הפעם.	8358
כל חובת התפילה עליו היתה אך אם תפילתו תתקבל, ומשלמד מנח שלא הועיל תפילתו לא הוסיף	8359
להתפלל, ודי לו בתפילותיו הרבות עד אז, והוא על דרך מש"א חז"ל בביאור מה שאמר הקב"ה למשה	8360
רבינו, רב לך אל תוסף (דברים ג'), שלא יאמרו הרב כמה קשה והתלמיד כמה סרבן ומפציר (רש"י שם	8361
בשם ספרי), שכיון שלא תועיל התפילה אין לו להתפלל יותר מדי. (שיחות מוסר).	8362
	8363
מאמר קפה	8364
ויאמר אלקים לנח קץ כל בשר בא לפני והנני משחיתם את הארץ (בראשית ו' י"ג).	8365
ת"ר שבעה דברים מכוסים מבני אדם ואלו הן עומק הדין (פסחים נ"ד:), בכדי שנוכל להשיג איזה מושג	8366
בעומק הדין שהוא נעלם ומכוסה מבני אדם, צריכים אנו לעיין באופן החקירה והדרישה שבהם האדם	8367
נחקר ונדרש, ושעל ידם מתגלים העמוקות והנסתרות אשר בשבילם האדם נדון, הבחינה הראשונה היא	8368
הבנת המעשים, וכמ"ש היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם (תהלים ל"ג).	8369
ולפי השקפה ראשונה פלא הוא מה שאנו משבחים את הקב"ה בהבנה זו, הלא גם בני אדם אשר רק	8370
לעינים יראו, יודעים ומעריכים את כל מעשה ופעולה אם טובה היא או לא, הוי אומר שהבנת המעשים	8371
עמוקה היא מאד, והערכתנו אם טובים או רעים המה אינה מתאמת עם המציאות האמיתית.	8372
אף אחרי שהאדם זוכה להכנס בהיכל המחשבה פנימה, מתבונן ומתעמק בעמקי חקר נפשו ובא לידי חשבון	8373
הנפש, בקורת המעשים וחיפוש הדרכים, אין בכוחו להתרומם מעל לגבולי מושגיו, להשתחרר מהמועקות	8374
אשר בהם הוא נתון, אם מושגיו הערכותיו והשקפותיו לא נשתנו ולא נתחלפו, כי הם החומר למחשבותיו	8375
והגינותיו, ואם אלה לא ישתנו שינוי עיקרי, ויסודי מושגיו בטוב ורע לא נתמרקו, הערכותיו השקפותיו	8376
לא קבלו צורה יותר בהירה, החכמה והגדלות מאין תמצא והעליה מאין תווצר.	8377
חייב להחליף כל מושגיו והערכותיו אשר כבר הכו שרשים עמוקים בלבו, ולהשיג מושגים יותר קרובים	8378
אל האמת בטוב ורע, השקפות נכונות ע"י התבוננות עמוקה בדבר חז"ל הק', כי אחרי העיון ויגיעה רבה	8379
בדבריהם הק', מתגלים לנו אוצרות של חכמה וגנזי נסתרות, חידושים נפלאים לא שערנום מקודם.	8380
בה במדה שמושגינו מתבהרים ומזדככים, מכירים אנו שהמחיצה בין טוב לרע מתקטנת ומתקצרת, אין	8381
בינם אלא כחוט השערה, קשה לצמצם לכוון ולסמן את הגבולים בקוים ישרים, הרע נכנס בתוך תחומי	8382
הטוב, הטוב נבלע בתוך תחומי הרע ובשביל זה השיבוש מצוי, ובאמת כבר עבר את חוט השערה ובתוך	8383
הרע הוא.	8384
קץ כל בשר בא לפני, אלו רבים על אלו ואלו רבים על אלו, אלו רבים על אלו בחימוס ממון, ואלו על אלו	8385
בחימוס דברים (בר"ל"א ד'), הנגזלים שבדור המבול מה חטאו ולמה נגזרה גם עליהם הגזירה, משום	8386

שגם הם חמסו מלאה הארץ חמס, צעקו יותר מדי על הגזלנים, הלא מותר לו לעשוק למחות ולזעוק מרה	8387
על עושקהו, אבל מכיון שהרים קולו יותר מכפי הראוי איננו רק נגזל אלא גם גזלן.	8388
את כל אשר לו לקחו הגזלנים, עלוב הוא וגם חמסן חמס את הגזלנים, וגם עליו נחתם הגזר דין של כליה	8389
יחד עם הגזלן, מפני שגם הוא בהרמת קולו בצעקתו היתירה גזל וחמס, שניהם חטאו ושניהם נענשו באותו	8390
עונש מר, הרי לנו ציור של העברת הגבולים מטוב ורע, בהרמת קול בצעקה יתירה נהפך הנגזל והנזכה	8391
לגזלן וחמסן של דור המבול.	8392
כששלה יעקב אבינו את בניו מצרימה אמר ואל שדי יתן לכם רחמים לפני האיש, ואמרו חז"ל מה ראה	8393
יעקב לברכם באל שדי, ללמדך שהרבה יסורין עברו על יעקב, עד שהיה במעי אמו היה עשו מריב עמו,	8394
ברח מפני עשו ללבן והיה שם עשרים שנה בצרות רבות, נמלט ממנו בא עשו בקש עוד להורגו, יצא מעשו	8395
באה עליו צרת דינה, צרת יוסף צרת שמעון אח"כ צרת בנימין, לפיכך היה מתפלל באל שדי ואומר, מי	8396
שאמר לשמים וארץ די יאמר ליסורי די, מקודם אמר לא ירד בני עמכם, א"ל יהודה אבא אם בנימין הולך	8397
עמנו ספק נתפס, ואם אינו הולך עמנו כולנו מתים ברעב, מוטב שתניח את הספק ותתפוש את הודאי	8398
(תנחומא מקץ).	8399
גם לדברי יהודה היה כאן ספק של פיקוח נפש עבור בנימין, אלא שהודאי מכריע את הספק, כששלחם	8400
בדרך של סכנה זו, תמך את ברכתו בזה שנרדף הוא מעשו אחיו עוד מבטן אמו, והנביא מתנבא וריב לה'	8401
עם יהודה ולפקוד על יעקב כדרכיו כמעלליו ישיב לו, בבטן עקב את אחיו (הושע י"ב), הקב"ה תובע מעם	8402
ישראל על שעקב בבטן את אחיו וריב לה' עם יהודה.	8403
יעקב אבינו אשר נרדף כל חייו מעשו אחיו אשר עברתו שמר תמיד, רדפו ורב עמו עוד בבטן אמו, יעקב	8404
אבינו הנקרא תמים תובעים אותו על מעלליו, בבטן עקב חטא של תינוק בעת לידתו, אמנם נרדף הוא אבל	8405
דין שמים אומר שגם רדיפה יש כאן, וידו אווזת בעקב עשיו נפלאים הדברים, המבין אל כל מעשיהם, עד	8406
כאן הבנת המעשים הנראים והנגלים לפנינו, ובכל זאת הם סתומים וחתומים, וכמה רחוקים אנו מלהבין	8407
בחנינה של וה' יראה ללבב. (חיי המוסר ד' רנ"ג).	8408
	8409
מאמר קפו	8410
ויאמר אלקים לנח קץ כל בשר בא לפני והנני משחיתם את הארץ (בראשית ו' י"ג).	8411
במשנה בעקיבתא דמשיחא חכמת סופרים תסרח, ויראי חטא ימאסו והאמת תהא נעדרת, על מה יש לנו	8412
להשען על אבינו שבשמים (סוטה מ"ט), והוא מפליא ותמוה וכי קודם עקבות משיחא יש חלילה מישהו	8413
אחר על מי להשען, הלא גם מקודם אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים, ומהו החידוש שגילו לנו חז"ל	8414
בזה על עקיבתא דמשיחא?	8415
ונתגלה לנו ביאור גדול בזה, דהנה מצינו שיש דברים שראוי להשען עליהם, ומצווין אנו כן מפי ה' שזהו	8416
הדרך שרצה הוא ית' שע"ז נתקרב אליו ית', והם מסייעים גדולים לעבודת השם, כן מצינו שהרמב"ן	8417
מבאר, הא דלא נחתם גזר דינם של דור המבול אלא על הגזל, משום שהוא מן הדברים שהשכל מחייבתן,	8418
ע"כ הוא חמור ביותר והעובר על דבריו חייב מיתה.	8419
המתבאר מזה שהתורה צותה לנו לשמוע אל השכל, עד כדי כך שהעובר על דבריו חייב מיתה, משום שזהו	8420
הדרך שנתן הבורא ית' לאדם לסמוך על השכל וע"י יגיע לרצון אלקיו כי מהו שכל? הערה אלקית, כפי	8421
שקורא אותו החוה"ל (שער ג' ה'), הזכרת אלקים את האדם באמצעות שכלו, ולמה לא נוכל לסמוך עליו	8422
בכל הבטחון הגמור, נמצא ששכל הוא מן הדברים שיוכל אדם להשען עליו בכל התוקף, ומצוה לישאל לו	8423
ולשמוע אליו עד שהעובר על דבריו חייב מיתה.	8424
וכן מצינו שאמרו חז"ל על תוה"ק משפט וצדקה ישרות אני נותן לכם, הנה צוה לנו ה' לסמוך על תורה,	8425
כאילו אין אנו צריכים לסמוך עליו ית' דוקא, ויכולים אנו להשען היטב על התורה הקדושה, נמצא שישנם	8426
באמת דברים שנוכל לסמוך ולהשען עליהם, כי זהו מחסדו ית' שנתן לנו דברים כאלו, וכמו נביא אורים	8427
ותומים שכל ותורה שנוכל לסמוך עליהם, ומצוה עלינו לשמוע ולבטוח בהם, והם מסייעים גדולים	8428
לעבודת ה' ועל ידם יתקרב האדם לה'.	8429
זהו שגילו לנו חז"ל בכל המשנה, שכל הדברים שנתן לנו ה' בחסדו להשען עליהם ולבטוח בהם אבדו	8430
ובטלו, אמת הוא מיסודות העולם, האם יש לך עוד יתד נאמן מאמת, ובכ"ז מה כתיב והאמת תהא נעדרת,	8431
חכמה עליונה שאנו בוטחים בה, חכמת סופרים תסרח ואיך נוכל לסמוך עליה, שכל אין נבואה בטלה,	8432
תורה ח"ו בטלה, טהרה ופרישות מתה, אמת כלתה משפט נגזל, המשנה מספרת איך נשארנו גלמודים	8433
מבלי כל משען, שכל אלו הדברים אשר נוכל באמת לבטוח בהם ולהשען עליהם, הכל פשט את הרגל כלה	8434
ובטל ואין על מה לסמוך ולהשען, והרי זה באמת נורא מאד, וזהו שמסיימת המשנה ועל מה יש לנו	8435
להשען.	8436

זהו הגילוי שגילו לנו חז"ל על אבינו שבשמים יש להשען, במצבנו זה שחסר לנו הכל, שספו ותמו כל	8437
המסייעים לעבודת השם, סוף סוף אין חסר לנו כלום, על אמונה יש לנו להשען, וע"י אמונה לבד נוכל	8438
להגיע לכל הדרגות העליונות, כל בן ישראל יכול ומותר להאמין כי גם עתה יוכל ללמוד תורה כמפי	8439
הגבורה מסיני, צריך להאמין באמונה שלמה שגם אנחנו במצבנו, יכולים להגיע לכל המצבים רמים	8440
ונשאים כמקדם ומאומה לא חסר לנו, על אבינו שבשמים יש להשען.	8441
ידוע על אחד מן הראשונים שחיבר ספר על הלכות ציצית, וקרא שמו 'ברוך שאמר' ע"ש מעשה שאביו	8442
מת קודם שנולד, ולא ידע מאומה בקטנותו כ"א ברוך שאמר, והיה הולך בכל יום לבהכ"נ והיה פותח	8443
הארון ואומר ברוך שאמר ובוכה, עד שעזרו ה' ונעשה ראשון ע"כ קרא שם חיבורו ברוך שאמר.	8444
והנה אמת הוא שזה מצבנו, שכל העצות בטלו ונאבדו מאתנו, נשארנו גלמודים בלי שום משען ומשענה,	8445
ואין לנו שום עצה רק לפתוח ארון הקדש, ולהפיל רחמים ותחנונים לפני בורא העולם שהוא לבדו יעזרנו,	8446
אמת הוא שבזמן הזה עקבתא דמשיחא הכל בטל וכלה, כל זה הוא אמת אבל עלינו לזכור ולידע סוף	8447
המשנה, ועל מה יש לנו להשען על אבינו שבשמים, הבורא הוא קיים לעד, אמונה היא מהדברים שלא	8448
יכלו לא יסופו ולא יתמו לעולם וקיים לעד, ובכל המצבים הרי בזה אנו בטוחים, אבינו שבשמים זה נשאר	8449
לנו וע"ז נוכל להשען. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' כ"ח).	8450
	8451
מאמר קפז	8452
צוהר תעשה לתבה ואל אמה תכלנה מלמעלה (בראשית ו' ט"ז).	8453
מעז יצא מתוך ומרע יצא טוב, עקב המצב בו אנו שרויים, התחלנו את הזמן בטרם מועדו, וכמו שאמר	8454
אברבנאל כאשר הלך בגלות וחבר את ספרו חסורי מחסרה והכי קתני, אם יש חסרון אזי הכי קתני,	8455
הלימוד נעלה יותר בעת כזאת עת צרה היא ליעקב, צרה גדולה סובבת אותנו כיום הזה, הרוגים מחוסרי	8456
ידיים רגלים ועינים רחמנא ליצלן, ומה תפקידנו בשעה קשה זו בעת צרה זו אשר חסורי מחסרה? הכי	8457
קתני, רק זכות התורה הקדושה וזכות התפילות בכוחם לעמוד לנו ולהצילנו מידם.	8458
כאשר נצטווה נח על בניית התיבה נאמר לו צוהר תעשה לתיבה, למה? לפי שכל בני דורו מתו במבול	8459
לפני ה', אמר לו הקב"ה צוהר תעשה לתיבה למען תביט בצערם של בני דורך, למען תהיה משתתף בצרת	8460
הכלל ולא תעלים עינים מהם, ואף על פי שרשעים המה מ"מ מעשי ידי טובעים, הלא אף המה נבראו	8461
בצלם, וזה הוא גם תפקידנו בשעה זו, לבל העלים עין מבני דורנו, אלא להשגיח בצערם ולהשתתף בצרת	8462
הכלל.	8463
איתא במדרש רבה (דברים) עה"כ פנו לכם צפונה, מהו פנו לכם צפונה, א"ר חייא אמר להם אם ראיתם	8464
אותו שמבקש להתגרות בכם אל תעמדו כנגדו, אלא הצפינו עצמכם ממנו עד שיעבור עולמו, א"ר יהודה	8465
ב"ר שלום אמרו לו ישראל, רבוננו של עולם אביו מברכו על חרבך תחיה ואתה מסכים עמו, ואומר לנו	8466
הצפינו עצמכם מפניו ולהיכן נברח, אמר להם אם ראיתם שמזדווג לכם ברחו לתורה, ואין צפונה אלא	8467
תורה שנא' יצפון לישרים תושיה.	8468
רק זכות התורה בכוחה לעמוד לישראל בשעה שאוה"ע קמים עליו, עצה אחת השמיענו הכתוב פנו לכם	8469
צפונה ואין צפונה אלא תורה! וזאת היא חובתנו בצרה זו, להגביר כוחנו באורייתא ללמוד בהתמדה	8470
ובשקידה רבה, ולבקש רחמים מבעל הרחמים.	8471
שמעתי ממורי ורבי הגרי"מ גורדון זצ"ל ראש ישיבת לאמזא אשר סיפר, כי לבעל 'מחצית השקל' היו	8472
שלשה בנים, אחד שהיה למדן ורב כח בתורה, לשני היה כח רב בתפילה, והשלישי היה עשיר, לימים נפל	8473
למשכב אחד מבניהם, אמר להם אביהם בני הלמדן ילמד בכל כחו בלא הפסק, בני המתפלל יתפלל ללא	8474
הפסק, והעשיר יתן צדקה כפי כחו, ויעשו כן בניו כאשר צום והילד קם מחוליו, ענה המחצית השקל ואמר	8475
זכות התורה היא שהכריעה את הכף ועמדה לו לילד להרפא, אמנם זקוקים היינו לשלשת הדברים —	8476
תורה תפילה וצדקה, אבל כח התורה היא שהכריעה את הכף.	8477
זקוקים אנו לישועת ה' ועל כן שומה עלינו להרבות בזכויות, שכן שנינו במסכת (קידושין ספ"ק), ת"ר	8478
לעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי, עשה מצוה אחת אשריו שהכריע עצמו לכף זכות,	8479
ר"א ב"ר שמעון אומר לפי שהעולם נידון אחר רובו והיחיד נידון אחר רובו, עשה מצוה אחת אשריו	8480
שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות, על כן בשעה זו אשר כלל ישראל זקוק לזכויות גדולות,	8481
עלינו להתחזק בשקידת התורה כי תורה מגינה, להתפלל בכונה ולכוון היטב בברכת 'רפאנו' ובאמירת	8482
תהלים, באשר ישנם פצועים רבים רח"ל חובה עלינו להשתתף בצערם ולא להעלים עין מהם.	8483
שמעתי מפי האדמו"ר מקודינב שביאר בדרך דרוש, מה שאנו אומרים בתפלת ימים נוראים ותשובה	8484
ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה, תשובה צום, תפילה קול, וצדקה ממון, כשאומרים ליהודי עשה	8485
תשובה וענה נפשך בצום, הרי הוא משיב כי אין לו כח לצום, כשאומרים ליהודי תן ממון לצדקה, הרי הוא	8486

עונה כי אין לו ממון, אבל תפילה קול יש לכל אחד, על זה אין תירוץ כל אחד בכוחו להתפלל כראוי,	8487
והקב"ה מתאוה לאותה תפלה ואומר השמיעיני קולך כי קולך ערב.	8488
ובאמת נראה לומר כי גם צדקה בכוחנו לעשות, איני מדבר על צדקה שבממון, אבל לענין צדקה שבגוף	8489
אף אנו בכלל, כמ"ש הרא"ש שאדם יכול לעשות בפיו יותר מהעשיר בכספו, ובזכות התורה התפלה	8490
והצדקה יעזרנו ה' כי נגבור על שונאינו וירפא ה' לשברנו. (דרכי מוסר).	8491
	8492
מאמר קפה	8493
ומכל החי מכל בשר שנים מכל תביא אל התבה (בראשית ו' י"ט).	8494
כתב הרמב"ן ידוע כי החיות רבות מאד ומהן גדולות מאד, והרמש הרומש על הארץ רב מאד, גם מעוף	8495
השמים מינים רבים אין להם מספר, והנה יצטרך להביא מכולם שיולידו כמותם, וכאשר תאסוף לכולם	8496
ומאכל אשר יאכלו לשנה תמימה, לא תכיל אותם התיבה ולא עשר כיוצא בה, אבל היה נס החזיק מועט	8497
את המרובה, וא"ת יעשנה קטנה ויסמוך על הנס, ראה השי"ת לעשותה גדולה כדי שיראוהו בני דורו	8498
ויתמהו בה ויספרו עליה אולי יעשו תשובה, ועוד עשו אותה גדולה למעט בנס, כי כן הדרך בכל הנסים	8499
שבתורה או בנביאים לעשות כל אשר בידם לעשות, והשאר יהיה בידי שמים.	8500
ביאור הדבר שכל תכלית עשיית הנס ומטרתו הוא, כדי שנתבונן ונראה מכאן גדלות הקב"ה, וכיון שעיקר	8501
כל הבריאה שלא יהיה האדם מוכרח במעשיו, וניתן לו כח הבחירה שיוכל לבחור ולעשות הטוב ע"פ רצונו	8502
ושאיפתו, ומעתה לו יהיה הנס גדול כ"כ שלא יוכלו לחלוק ע"ז, א"כ יפגם כח הבחירה שבאדם שהרי אין	8503
לו אפשרות לבחור ברע, ולכן מיעט הקב"ה בנס כדי שעדיין יוכל להשאר בידו אפשרות הבחירה.	8504
אולם עדיין הדברים תמוהים ומופלאים, וכי יש הבדל במהות ומציאות הנס בגודל התיבה, והרי להביא כל	8505
הבריאה לתיבה לא יספיקו אף אלפי תיבות, וע"כ שכולו נס ולכן החזיק מועט את המרובה, ומעתה אין	8506
שום הבדל בין אם גודל התיבה היתה שלש מאות אמה או אף עשר אמות בלבד, ומדוע ציוה הקב"ה למעט	8507
בנס והרי אין מיעוט לנס כלל בשיעור גודל התיבה.	8508
אלא ביאור הדבר הוא שאין מיעוט לנס בעצמותו, אלא כל מיעוט הנס רק בנוגע לבחינת האדם, שזה כל	8509
יסוד הבריאה לבחון את האדם האם מבחין בין טוב לרע, ולגבי הבחינה כבר מספיק נקודה זו שנראית	8510
לעיניו כאילו ואין כאן נס, שכאשר רואה תיבה קטנה רואה את הנס בצורה מוחשית, יותר מאשר רואה	8511
בעינו תיבה גדולה, ולכן אף שהתיבה היתה כולה נס, מ"מ ציוה השי"ת לעשות תיבה, ולא אמר לנח	8512
לעלות בראש הר ואליו לא יגיעו המים, כי רצה הקב"ה ליתן כח הבחירה לאדם, ובעיני בשר כאשר רואה	8513
תיבה, כבר יש לו מקום לטעות כאילו ואין נס ורק טבע הוא, ולכן נשארת בידו כח הבחירה שזו יסוד כל	8514
הבריאה.	8515
ועוד נראה להוסיף בזה, דאיתא במדרש חמשה ראו עולם חדש ואחד מהם נח, אתמול אבנים שחקו מים,	8516
דאמר ר' לוי אפילו אצטרובלין של ריחיים נמחה במים, והכא ויהיו בני נח היוצאים מן התיבה? אלא ראה	8517
עולם חדש, בדרך הטבע לא היה מקום כלל שהתיבה תהא מקום להצלה, שאף הרים גבוהים נמסו במי	8518
המבול, אלא ע"כ דנס הוא ובריאה מחודשת, ולעומת זאת חזינון שבעשיית התיבה אמר הקב"ה, וכפרת	8519
אותה מבית ומחוץ בכופר, וכתב רש"י ואילו גבי תיבתו של משה לא עשה כופר מבפנים, שבתיבת משה	8520
היו המים תשים ולכן הספיק זפת מבחוץ, וכאן מחמת חוזק מי המבול הוצרך לזפת אף מבחוץ.	8521
והדברים מופלאים כיון שנתבאר שהתיבה לא היתה דרך להצלה כלל באורח טבעי וכל מהותה רק נס, א"כ	8522
מה יוסיף לנו אם יזפתה מבפנים או רק מבחוץ, והלא אין הזפת מונע כלל מהמבול להכנס לתוך התיבה,	8523
אלא הן הדברים שנתבארו שדרך הקב"ה למעט בנס, ובשביל האדם הרוצה לטעות יש כבר אפשרות	8524
לחלוק, כיון שרואה בעיניו כופר מבית ומחוץ, יבוא לומר שלא היה כלל נס אלא רק טבע.	8525
ונראה זאת בעינינו, כאשר מן השמים מודים כולם ואומרים שזה נס ומופת וראיה להשגחת הבורא	8526
ית"ש, ואילו כאשר מוציא לחם מן הארץ, אין מרגישים כלל בהשגחת הבורא וחושבים כי טבע הוא, האם	8527
יש הבדל בין לחם שיוצא מלמעלה או שיוצא מלמטה, הרי שווים הם וכולם נס ולא טבע, אלא שלבחינת	8528
האדם יש יותר מקום לטעות, ולכן נתן הקב"ה לחם מן הארץ ולא מן השמים.	8529
וכאשר נתבונן אף בצמיחת החטה הרי כולו נס, וכמו שכתב החובות הלבכות בשער הבטחון פ"ג וז"ל,	8530
כאשר נראה הגרגיר האחד מן החטה מצמיח שלש מאות שבלים, ובכל שבולת שלוש גרגרים, ויהיה	8531
הגרגיר האחד סיבה לעשרת אלפים או קרוב להם, היעלם כי כח הגרגיר חלוש מעשות כמות זה, וכן שאר	8532
הגרגרים הזרועים והנטועים, וכאשר לא יתבונן בזאת ורואה שזורע חטה ומצמיח, שוב יש מקום לטעות	8533
שאינו נס.	8534

וכן המצב בכל הנהגות הבריאה, וכי יש למזון הנכנס בפי האדם סיבה בטבע להחיות אותו, ובאמת שכולו	8535
נס וע"פ דבר ה' יחיה האדם, ורק שיש לו מקום לטעות, כי כן הנהגת הקב"ה למעט בנס, שתהיה אפשרות	8536
לבחינת האדם לבחור בין טוב לרע.	8537
וכן הנהגת השי"ת בכל הבריאה, מזונותיו של אדם קצובין לו מר"ה (ביצה טז), וא"כ לא צריך לטרוח	8538
כלל להשיג טרף לביתו, שהרי כבר קצוב לו ולא תועיל טרחתו להרבות פרנסתו, ומ"מ חייב אדם להשתדל	8539
להשיג מזונות ופרנסה, וכ"ז למעט בנס כדי שתהיה בחינה שיוכל לבחור בין טוב לרע, והאדם המשכיל	8540
יודע שטרחתו לא עוזרתו, והכל כדי לקיים את הגזירה של בזיעת אפך תאכל לחם.	8541
וכן בהשגת הרוחניות, כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, שלמה המע"ה זכה בתפלתו ובקשתו לחכמה	8542
לאין שיעור, כי כל החכמה ניתנת במתנה מאת הקב"ה, וכל מה שאדם חייב ללמוד החכמה הוא רק למעט	8543
בנס, שיהיה מקום לטעות ולומר שבעצמו השיג את החכמה, ולכן מי שזוכה והגיע למדרגה שאינו צריך את	8544
הבחינה להבחין בין טוב ורע, זוכה והקב"ה נותן לו חכמה לאין שיעור ללא עמל ויגיעה, והלכך ראינו כמה	8545
צדיקים וחסידים שהגיעו לחכמה שאין באפשרות אדם להגיע אליה, שכל השגת החכמה היא רק מאתו	8546
יתב'.	8547
וזו עיקר עבודת האדם בעולמו, לידע ולהבחין כי הכל נס ואין מקום לטבע כלל, וכל מציאות הטבע הוא	8548
רק מקום לטעות כדי שתהא לו כח הבחינה, ובזה נראה לבאר הא דאיתא את האלקים התהלך נח, שידע נח	8549
שהכל רק מאת האלקים ולכן זכה לסייעתא דשמיא, ועיין במדרש משל לאוהבו של מלך שהיה משתקע	8550
בטיט עבה הציץ המלך וראה אותו, א"ל עד שאתה משתקע בטיט הלך עמי (בראשית רבה ל).	8551
וכל ענין הבחירה יש לבאר בדרך זה, שבוחר ויודע שהכל מאת הקב"ה ובעצמו אינו יכול לעשות מאומה,	8552
רק לסמוך על השי"ת ולילך בדרכו הטובה, ואזי יתן לו הקב"ה סייעתא דשמיא וינחהו לילך בדרך נכונה,	8553
וזה באמת יסוד אני מאמין הראשון, להאמין שהקב"ה בורא ומנהיג לכל הברואים ומלבדו אין מאומה, וכל	8554
עבודתו רק להשיג עזר ה' וסייעתא דשמיא. (אור יחזקאל).	8555
	8556
מאמר קפט	8557
ומכל החי מכל בשר שנים מכל תביא אל התבה (בראשית ו' י"ט).	8558
כשאנו מתבוננים בכוחות האדם ומתכונתם, רואים שבאמת כל אדם הועמד והותקן רק לזולתו, כל מה	8559
שהוא עושה עושה הוא לזולתו, עד שכל מציאותו ועצמותו כולו לזולתו, אלא שהאדם מהפך הקערה על	8560
פיה ומהוה מהכל לעצמו, כל העוסק בפריה ורביה נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, ולכאורה למה	8561
צריכים כלל להאדם, וכי לא היה יכול להבראות הכל ע"י הקב"ה, רואים אנו מזה שכל קיום העולם מסרו	8562
ביד האדם, משום שזה כל האדם למען קיום העולם למען זולתו, שותף להקב"ה בענין זולתו.	8563
כשמתבוננים בפרשת נח רואים דבר מפליא ומבהיל למאד, לקח הקב"ה את נח איש צדיק וכיבד אותו	8564
בשמשות פשוטה שישמש את הבריאה כולה, הטילו עליו שיכניס בתיבה מכל הנבראים, מכל מיני בהמות	8565
חיות ועופות, להכין להם מאכל ולשמשם כל י"ב חודש, הרי אין לנו ציור בעבודה רבה וקשה כזאת, פשוט	8566
שלא היה חסר להקב"ה דרכים להצילם באופן אחר.	8567
איך מטילים שמשות כזו על נח, איך אפשר להטריח כל כך את נח? איך זה מובן מה שצוה הקב"ה שנח	8568
בעצמו מחוייב להתעסק וליתן אוכל לכל מיני בהמות חיות ועופות ולשמש את כולם! גם אמרו חז"ל	8569
וישאר אך נח שהיה גונח וכוהה דם מטורח הבהמות והחיות, ויש אומרים שאיחר מזונות לארי והכישו,	8570
מבהיל מאד משום שאיחר פעם אחת לתת מזון להארי בעתו קבל עונש רע ומר כזה, שהרי פשוט שלא	8571
האריה היה המכיש אלא שהיה זה עונש, ואיך מבינים כל זאת?	8572
מזה מתברר לנו כי זה כל האדם רק לזולתו, וכן נאה ויאה לו להיות משמש לאחרים, והרי לנו ציור הלב	8573
הלא הוא עיקרו של אדם, כל הגדולות והנפלאות שבאדם הרי הם בלב, הלב הוא הצלם אלקים, ולכאורה	8574
היה מן הדין שכל האברים ישמשו את הלב, ולבסוף רואים אנו ההיפוך, שהלב הוא המשמש את כל	8575
האברים למגדלם ועד קטנם, עד שגם את הצפרנים הוא משמש, משום שכן הוא האמת וכך הוא המציאות,	8576
שהלב שהוא הגדול מכולם צריך לשמש לכולם.	8577
איתא בגמ' (קדושין לו:), מעשה בר' אליעזר ור' יהושע ור' צדוק שהיו מסובין בבית המשתה בנו של ר'	8578
גמליאל, והיה רבן גמליאל עומד ומשקה עליהם, נתן הכוס לר' אליעזר ולא נטלו נתנו לר' יהושע וקבלו,	8579
א"ל רבי אליעזר מה זה יהושע אנו יושבים ור' גמליאל עומד ומשקה עלינו, א"ל מצינו גדול ממנו	8580
ששימש, אברהם גדול הדור היה וכתוב בו והוא עומד עליהם, ושמא תאמר כמלאכי השרת נדמו לו אלא	8581
לערביים, ואנו לא יהא רבן גמליאל עומד ומשקה עלינו.	8582
א"ל ר' צדוק עד מתי אתם מניחים כבודו של מקום ואתם עוסקים בכבוד הבריות, הקב"ה משיב רוחות	8583
ומעלה נשיאים, מוריד מטר ומצמיח אדמה ועורך שולחן לפני כל אחד ואחד, ואנו אל יהא רבן גמליאל	8584

עומד ומשקה עלינו? ולכאורה תמוה מה תירץ לו ר' יהושע מצינו גדול ממנו ששימש, איזה תירוץ הוא מה	8585
שמצינו מה שהקשה לו כאן גם שם יקשה, ובכלל קשה הראיה מכבודו של מקום, שהקב"ה משיב רוחות	8586
ועורך שולחן, וכי אפשר ע"י אחר ומאין נקח רוח אם לא יתן הקב"ה, והוא כמו שנביא ראייה מהבריאה	8587
ממה שברא את העולם!	8588
אכן זה ביאור הדברים, חז"ל מלמדים אותנו בזה יסוד גדול, שעיקר הבריאה כן הועמד שגדול ישמש את	8589
הקטן, עיקר החיות והיניקה הוא דוקא מענין שמשות לזולתו, דוקא גדול משמש את הקטן, שמה שנקרא	8590
גדול ובמה שהוא גדול הוא בזה שעומד ומשמש, וכל מה שהוא יותר גדול הוא עומד ומשמש יותר, ואם	8591
הוא יותר גדול עומד ומשמש עוד יותר.	8592
וזהו שתירץ לו ר' יהושע מצינו גדול ממנו ששימש, שאדרכה משום שהוא גדול הוא עומד ומשמש שזהו	8593
עיקר הגדלות, ושלא לקבל ממנו שימוש אי אפשר, והרי זה כמו למנוע ממנו עיקר החיות שלו, שכל	8594
המציאות כל החיות הוא רק להיות עומד ומשמש, הקב"ה משיב רוחות ועורך שולחן לפני כל אחד ואחד,	8595
מציאותו כביכול שהוא עומד ומשמש לפני כל אחד ואחד, עד כדי כך הוא הסוד של גדול עומד ומשמש,	8596
שכל החיות של הגדול הוא דוקא מהשמשות.	8597
כל הבריאה כולה מאצילות הראשונה, הועמדה והותקנה פניה כלפי מטה רק לזולתו, וזהו כל המציאות וכל	8598
החיות, ונמצא שמשוהו כבוד זהו כבר גבנונית במהלך הבריאה, ואין זה במציאות כלל, 'אין כבודו מחול'	8599
צריך לרבות מפסוק מיוחד (קדושין ל"ב:), כי זה נגד כל הבריאה, וזהו בציוור ליטול את החיים מן האדם,	8600
כי כל חיותו הוא דוקא כשהוא כלו לזולתו ולא לעצמו כלל.	8601
ומה מתפלאים אנו כבר לפי"ז על מה שכבודו את נח בשמשות לכל הבריאה, מכיון שכל החיים והגדלות	8602
משיגים דוקא מלזולתו, דוקא בזה שעומד ומשמש, וע"כ פשוט הוא שאת נח שהיה הגדול מכל כבודו אותו	8603
בשמשות גדולה, להיות עומד ומשמש לכל הבריאה כולה, שזהו הגדלות וזהו החיות, הלב משמש את כל	8604
האברים היותר קטנים אפי' הצפרנים וזהו חיותו וקיומו, אחז"ל ונתתי עשב בשדך לבהמתך והדר ואכלת	8605
ושבעת, שכן הוא המציאות שהאדם צריך לשמש את הבהמה, נמצא שאין לו לאדם להתבייש בשמשות,	8606
שכל החיות הוא דוקא משמשות לזולתו.	8607
אחז"ל (ילקו"ש עמוס ט'), אין הצבור נענים עד שיהיו צדיקים ורשעים באגודה אחת, ואם כולם צדיקים	8608
וטובים אין תפלתם מקובלת, עד כדי כך הוא סוד הדברים, שצריך להיות דוקא בתכונת גדול וקטן, שיהיה	8609
גדול משמש את הקטן, זהו הטבעת הבריאה גדול וקטן ביחד, ואם כולם גדולים אינם נענים. (דעת חכמה	8610
ומוסר ח"ב מא' ח').	8611
	8612
מאמר קצ	8613
מהעוף למינהו ומן הבהמה למינה מכל רמש האדמה למינהו שנים מכל יבואו אליך להחיות (בראשית ו'	8614
כ').	8615
וברמב"ן ז"ל, ידוע כי החיות רבות מאד ומהם גדולות מאד כפילים וכראמים וזולתם, והרמש הרומש על	8616
הארץ רב מאד, גם מעוף השמים מינים רבים אין להם מספר, וכמ"ש חז"ל ק"כ מיני עופות טמאים יש	8617
במזרח וכולם מין איה הם, כשמתבוננים בעבודה הקשה שהיתה לנח, הן בבנין התיבה והן בהבאתו לתוכה	8618
כל החיות והעופות והרמשים, והכנת האוכל בשביל כולם מוצאים בזה ענין גדול ונכבד למאד.	8619
נח זן ופרנס כל י"ב חודש, ולמה נקרא שמו צדיק הואיל וזן את בריותיו של הקב"ה נעשה כבוראו	8620
(תנחומא ישן נ"ח ד'), עוד אמרו ד' מפתחות ביד הקב"ה ולא מסר אותם לבריה בעולם ואלו הם, מפתח	8621
של גשמים, מפתח של כלכלה, זכה נח שמפתח של כלכלה נמסר לו, שנא' ואתה קח לך מכל מאכל אשר	8622
יאכל, מזה רואים אנו שעבודה הלזו שנצטוו בה, היתה תפקיד מעולה למאד להיות זן ומפרנס את הבריאה	8623
כולה, להדמות לבוראו במעשה הטוב והחסד.	8624
כתב הרמב"ן ז"ל על הפ' להחיות אתך, צוהו שיתעסק ויעזור אותם בכניסתם לתיבה וישתדל בהם שיחיו	8625
כאשר ישתדל בנפשו, מדברי הרמב"ן יש להבין, שמצות ואהבת לרעך כמוך שהוא כלל גדול בתורה, שכל	8626
אדם מצווה לקיימו בינו לבין רעהו, כמוך ממש בלי שום הפרש כמוך בלי חילוקים (מס"י י"א), נצטווה נח	8627
להתנהג בו לא רק בין איש לרעהו, אלא אף במה שנוגע לבהמות וחיות ועופות, שישתדל בהם שיחיו	8628
כאשר ישתדל בנפשו, וזו היא הליכה בדרכיו של הקב"ה.	8629
חז"ל הק' גילו לנו עד כמה שהתמסר בכל כוחו ונפשו, עד שהכין עבור כל מין את מאכלו, זמורות לפילים	8630
זכוכית לנעמיות (ב"ר ל"א), ואמר ר' לוי כל אותן י"ב חודש לא טעמו טעם שינה לא נח ולא בניו, שהיו	8631
זקוקין לזון את הבהמה והחיה והעוף ביום ובלילה, א"ל אליעזר עבד אברהם לשם, כתיב למשפחותיהם	8632
יצאו מן התבה אתון היכי הויתון? א"ל צער גדול היה לנו בתיבה, בריה שדרכה להאכילה בלילה האכלנוה	8633

- 8634 בלילה, האי זקיתא לא הוה ידע אבא מה אכלה, יומא חד הוה יתיב וקא פאלי רמונאי נפלא תולעתא מיניה
8635 אכלה, מכאן ואילך הוה גביל לה חיזרא כי מתלע אכלה (סנהדרין ק"ח).
- 8636 כאשר מתבוננים היטב בדברי הגמ' מוצאים שהצער הגדול הנזכר בהם, לא היה בגלל הטירחא שהיתה
8637 להם בהזנת החיות והבהמות, אלא בגלל הדאגה פן חלילה אינו ממלא כראוי את התפקיד הגדול שהוטל
8638 עליו להתדמות לבוראו מה הוא אף אתה, ואם הקב"ה זן ומפרנס את כל ברואיו ומשביע לכל חי את רצונו,
8639 ונותן לכל אחד בעתו וכפי הרגלו, איך לא יצטער אם לא יודע מה הוא מאכלה של הזיקיתא, ואיך לא ידאג
8640 לפרנסתה של האורשינה ויניחנה רעבה? ואיך לא יצטער ע"ז שהארי ניזון מזה שגבר בו החום ולא ממזון
8641 הטבעי, והלא הקב"ה זן ומפרנס תמיד גם לחיות אלו ומשביעם במה שטוב להם.
8642 וכן מצינו בחז"ל, שאמר אברהם אע"ה למלכי צדק כיצד יצאתם מן התיבה? א"ל בצדקה שהיינו עושים
8643 שם, א"ל וכי מה צדקה היה לכם לעשות וכי עניים היו שם? ועם מי הייתם עושים צדקה? א"ל עם
8644 הבהמות חיות ועופות, לא היינו ישנים אלא היינו נותנים לפני זה ולפני זה לאכול ולשתות, באותה שעה
8645 אמר אברהם, לא היו אלו יוצאים מן התיבה אלא בשביל שעשו צדקה עם הבהמות חיות ועופות, אני
8646 אעשה צדקה עם בני אדם שהם בצלמו של אלקינו, אותה שעה ויטע אש"ל — ר"ת א' כילה ש' תיה ל' ויה,
8647 והנה אחר כל השבח הגדול הלזה נתבונן קצת בפרשה האחרת.
- 8648 ויחל נח איש האדמה נתחלל ונעשה חולין (בר"ר י"ב), משה משנקרא איש מצרי נקרא איש האלקים, נח
8649 משנקרא איש צדיק נקרא איש האדמה, בתחילה קראו הקב"ה איש צדיק תמים ולבסוף קראו עם הארץ,
8650 נורא נוראות תוארים כאלה על צדיק תמים זה המתהלך את האלקים! ויטע כרם! ולמה לא יטע כרם
8651 תחילה? הלא יין הוא דבר חשוב שקובע ברכה לעצמו מפני חשיבותו, ואין אומרים שירה אלא על היין,
8652 והקרבת הראשון שצריך להקריב אף הוא צריך יין לנסכים.
- 8653 בודאי שאין לנו שום מושג בחשבונות הרבים שהיו לנח, ושהכריעו לו לנטוע את הכרם בתחילת ישובו של
8654 עולם, מ"מ מה גדלה התביעה והטענה של הקב"ה עליו, השי"ת שהוא חוקר לב ובוחר כליות, מצא במעשה
8655 נטיעת כרם איזה פגם דק מן הדק שאין לנו מושג בזה, בוא וראה את התוצאות הרעות והקלקולים שיצאו
8656 מזה בהוה ובעתיד, אז"ל אמר ר' יהודה א"ר חנין בשם ר' שמואל ב"ר יצחק, ויגל אין כתיב כאן אלא
8657 ויתגל, גרם גלות לו ולדורות (ב"ר ל"ו).
- 8658 כל המהפכה בגלות יהודה ועשרת השבטים, וכל הצרות שנשתלשלו מאותו יום המר של הגלות עד היום
8659 הזה, הכל הוא תוצאה מההתעלמות הקלה הלזו, הרי לנו מזה לימוד נורא, מכל העבודה המרובה שעבד נח
8660 ק"כ שנה, בנטיעת ארזים וקציצתם ובנין התיבה, וי"ב חדש שפרנס לבהמות חיות ועופות יום ולילה, עוד
8661 התעלה עד שנקרא עבור זה ולוקח נפשות חכם, ואחרי כל אלה פעולה אחת של נטיעת זמורה איזה טעות
8662 קלה, עשתה מהפכה כ"כ גדולה בו ובעולם כולו, הרי עד כמה נתבע האדם על תכלית הדקדוק בטהרת
8663 המעשים. (הגיוני מוסר ד' י').
- 8664
- 8665 מאמר קצא
- 8666 ואתה קח לך מכל מאכל אשר יאכל והיה לך ולהם לאכלה (בראשית ו' כ"א).
- 8667 ופי' בכלי יקר לך משלך לא משל אחרים, כדרך לכם הנאמר במצות ד' מינים שמשמעו משלכם, וטעם
8668 הדבר שלא יאמר נח בלבו, הן היום או מחר ימותו כולם וממונם כלה למה לא יקח משלהם, ויהא סבור כי
8669 מותר הדבר לכן נאמר לו קח לך משלך, ואין אתה רשאי לקחת ממון אחרים כלל, ומסיק שהי' ציווי זה
8670 להגדיל הנס, שכן בדרך הטבע לא יספיק כל אשר לנח כדי לזון את כל הנפש אשר אתו בתיבה.
8671 ולכאורה סוף דבריו סותרים את תחילתם, שאם הטעם לך משלך שלא ע"י גזל, א"כ היה יכול לאסוף אוכל
8672 משל אחרים ובלבד שיטול ברשות, ואילו בסוף הדברים כתב הטעם כדי להגדיל הנס, ולפי"ז נצטוו לקחת
8673 ממה שיש לו ברשותו דוקא, ולא מטעם גזל אלא כדי לפרסם הנס, ודחוק לומר שהיה חשש שמא יטול נח
8674 משל אחרים, שהרי גזל היא אחת משבע מצות שנצטוו בני נח, ונח דכתיב ביה צדיק תמים יהיה חשוד על
8675 כך? יתר על כן גזל היה עיקר עוונם של דור המבול, ולא נחתם גזר דינם אלא על הגזל היתכן שיכשל בו
8676 נח.
- 8677 וע"כ צריך לפרש באופן אחר, אי' בגמ' (שבת ל"א), מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי, וא"ל גייריני
8678 על מנת שתלמדני כל התורה על רגל אחת ודחה אותו, בא לפני הלל וגייריה א"ל דעלך סני לחברך לא
8679 תעביד, זו התורה כולה ואידך פירושא הוא זיל גמור, הכונה בזה על דרך שאמרו (מכות כ"ד), תרי"ג
8680 מצות נאמרו למשה מסיני בא דוד והעמידן על אחת עשרה, בא ישעיהו והעמידן על שש, בא מיכה והעמידן
8681 על שלש, בא ירמיה והעמידן על שתים, בא חבקוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה, ופירש"י
8682 שבתחילה היו צדיקים והיו יכולים לקבל עול מצות הרבה, אבל דורות האחרונים לא היו צדיקים כל כך.

לימדונו רבותינו שתרי"ג מצות הם תרי"ג כללים ושורשים שבתורה, ועל ידי כל שורש וכלל אפשר להשיג התורה כולה, שכל התורה תלויה בכל אחד מן השורשים, כל אחד קבע את השורשים שהדור ראוי לעמוד עליהם, ומתוכן יעמדו על כל התורה כולה, עד שבא חבקוק והעמידן על אחת, מצות האמונה בה' שהוא יסוד ושורש לכל אדם מישראל, שעל ידו יכול להשיג כל התורה.	8683
וכן כתב הריטב"א שם, בא חבקוק והעמידן על אחת, שהמקיים אותה מקיים כל התורה שכוללת כל התורה, וזהו שביקש הגוי שילמדנו שורש אחד שעל ידו ישיג את כל התורה, ולימדו הלל שורש אחד הראוי אף לאותו נכרי, והוא מצות ואהבת לרעך כמוך שהוא שורש כל התורה והמצוות.	8684
הדרך שעל ידה יגיע האדם לאהבת השי"ת ולאהבת חבירו, אנו למדין מדברי המכילתא שהובאה ברמב"ן על הפ' לאוהבי ולשומרי מצותי (שמות כ'), ר' נתן אומר לאוהבי ולשומרי מצותי, אלו שהם יושבים בארץ ישראל ונותנים נפשם על המצות, מה לך יוצא ליהרג על שמלתי את בני, מה לך יוצא להשרף על שקראתי בתורה, מה לך יוצא להצלב על שאכלתי את המצה, המכות הללו גרמו לי לאהוב את אבי שבשמים.	8685
וע"ש ברמב"ן שפי' שמצות אהבת ה' היא מסי"ג על המצות, ואנו רואים בדברי המכילתא שאהבת ה' באה ע"י מסירות נפש, וכמ"ש המכות הללו גרמו לי לאהוב את אבי שבשמים, וכך הוא גם ביאור הכתוב ואהבת את ה' אלקיך בכל נפשך, ע"י שאדם מוסר נפשו על קדושת ה' הוא בא לידי אהבת ה'.	8686
וכן אנו מוצאים באהבת חבירו במסכת (דרך ארץ פ"ב), אם אתה רוצה להדבק באהבת חבירך הוי נושא ונותן בטובתו שע"י כן אתה נעשה אוהבו, הכל סבורים שאדם מיטיב למי שהוא אוהב, ואיפכא הוא שע"י שהוא מיטיב עם חבירו נעשה אוהבו, וכן כתב ארחות צדיקים (שער האהבה), כי העצה ליעשות אוהבו של חבירו, היא שישתדל להיטיב עמו בין בגופו בין בממונו.	8687
אין לך אדם שמסר נפשו עבור כל הברואים כנח, מסר נפשו שנה תמימה לפרנס כל הנפש בתיבה, וכך אמרו בתנחומא, אמר ר' לוי כל אותן י"ב חדש לא טעם טעם שינה לא נח ולא בניו, שהיו זקוקים לזון את הבהמה ואת החיה ואת העופות, יש בהמה שאוכלת לב' שעות בלילה, ויש אוכלת לשלש, תדע לך שלא טעמו טעם שינה, דאמר ר' יוחנן בשם ר"א בר"י פעם אחת שהה נח לזון את הארי הכישו הארי ויצא צולע.	8688
וברש"י הביא מדרש אגדה, וישאר אך נח גונח וכוהה דם מטורח הבהמות והחיות, ומטעם זה הותר לנח לאכול בשר בע"ח כשיצא מן התיבה, וכמו שנתבאר בפ"י אור החיים (בראשית ט'), שכיון שיגע וטרח בהם נח בתיבה הותר בבשרם, צא ולמד כמה יגיעות יגע בהם ועליו נאמר יגיע כפיך כי תאכל.	8689
ובכדי שיוכל נח להגיע למסי"ג כזו, היה צריך להיות אוהבם של הברואים, כי בדרך הטבע א"א שיעמול אדם לצורך זולתו במדה קשה כזו כדרך שעמל נח, על כן אמר לו הקב"ה קח לך משלך, שכל המזון הנצרך להם הכל יהיה משלו דוקא ולא משל אחרים ואפי' ברשות, וע"י שיפזר ממונו עבורם ויתן להם כל אשר לו יהפך לאוהבן, ובמדה כזו של אהבה שיהיה מסוגל לעמול במסי"ג שנה תמימה לצורכם.	8690
ולא זו בלבד שמצות ואהבת לרעך כמוך זו היא כל התורה, אלא שע"י מצוה זו זכו ישראל לקבלת התורה, כמו שכתוב ויחן שם ישראל נגד ההר, וברש"י כולם כאיש אחד בלב אחד, ובסוף מס' ד"א זוטא אי' ויחן שם ישראל, אמר הקב"ה הואיל ושנאו ישראל את המחלוקת ואהבו את השלום ונעשו חניה אחת, הרי השעה שאתן להם את תורתך.	8691
עיקרן של דברים שהתורה לא ניתנה לס' רבוא יחידים, אלא לכלל ישראל שהוא חטיבה אחת, וע"י שעסקו בצרכי חניה שהיה כל אחד עסוק בצרכי חניה של חבירו הגיעו לאחדות גמורה כאיש אחד בלבד אחד, וזוהי השעה הכשרה לקבלת התורה, שע"י שהיטיב כל אחד עם זולתו ודאג לצרכו נעשה אוהבו, וע"י האהבה נתאחדו להיות כאיש אחד בלב אחד, וכיון שקנו את השורש החשוב הזה של ואהבת לרעך כמוך, נעשו ראויים לקבל את התורה כולה, כי זו היא כל התורה ואידך פירושא זיל גמור. (שיחות מוסר מא' ד' תשל"ב).	8692
מאמר קצב	8693
ויאמר ה' לנח בא אתה וכל ביתך אל התבה כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה (בראשית ז' א').	8694
א"ר יהושע מה ראה נח שלא בקש רחמים על דורו? חשב בלבו פן לא ינצל שכתוב כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה, כלומר לפי ערך הדור הזה ולפיכך לא ביקש רחמים (זוה"ק נח), אם יבקש נח רחמים וילמד זכות על דורו, כי אז על ידי הרחמים שיגלה הקב"ה כלפי דורו עשויה להשתפר צורת אותו הדור, שאולי יעברו על בני הדור מחשבה קלה והרהור טוב, ובמצב זה לא תהיה בולטת מעלתו לטובה, כי הלא צדקתו היתה לפי ערך הדור, לכן חשש נח שאם הרחמים ישפרו את הדור, אז לא יהיה ערכו ניכר כל כך ואולי יפחתו סיכוייו להנצל.	8695
	8696
	8697
	8698
	8699
	8700
	8701
	8702
	8703
	8704
	8705
	8706
	8707
	8708
	8709
	8710
	8711
	8712
	8713
	8714
	8715
	8716
	8717
	8718
	8719
	8720
	8721
	8722
	8723
	8724
	8725
	8726
	8727
	8728
	8729
	8730
	8731
	8732

נמצא שאם האדם חושב לטובתו ולהנאת עצמו, הרי שבשעה זו אין הוא מסוגל לחשוב אודות טובתם של אחרים, כי משהאדם נעשה דואג רק לקיום עצמו, הריהו קמצן לבקש רחמים עבור אחרים, אפילו על אנחה אחת הוא מקמץ, על שמואל הנביא אף לאחר פטירתו נאמר, כי לא רצה לבוא אל מנוחתו כבוד בגן עדן למקומו הראוי לו כפי שהכינו לו, אלא בעודנו עומד על מזוזת היכל ה' הוא התפלל על בני ישראל וירושלים, וזה שאמרה חנה אמו והשאלתיו לה' עד עולם פשוטו כמשמעו.	8733 8734 8735 8736 8737
אי אפשר להבין ולהשיג בשכל האנושי את מסירות נפשו של שמואל לכלל ישראל, הכינו לו קבלת פנים מפוארת, כל פמליא של מעלה יוצאת לקראתו לקבל את פניו, משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו, מקומו בגן עדן עומד מקושט באורות, להשביעו מכל הטוב הצפון לצדיקים ובתענוגי עולם העליון, אבל איך ינעמו לו כל תענוגי גן עדן אלה כאשר המקדש חרב ועם ישראל יושבים כאבלים בין אומות נכר, יושבי חושך וצלמות בגלותם הנוראה, איך ינעמו לו הזמירות בשעה שעם ישראל בוכים ומקוננים.	8738 8739 8740 8741 8742
כמו כן אצל אסתר המלכה שאמרה איככה אוכל וראיתי באבדן מולדתי, אין עונג המלכות מתקבל עליה, היא בוחלת בכל התענוגים בשעה שבני ישראל נמצאים בצרה גדולה, כאלה היו גדולי ישראל נביאי ה', שבכל צרתם של ישראל צר גם להם, איך נשיר שירים ואיך נוכל להיות שקטים כאשר יש מי שמתפתל מיסורים בבית חולים, או מישהו שקומתו שחה מרוב דכאון נפשו, בסבל של חולי או מדוכא בעניות, מדוע אנו חסים להשתתף בצרתם של אחרים, מונעים עצמנו מלנדב להם כמה אנחות, כשאת הכל אנו שומרים לעצמנו?	8743 8744 8745 8746 8747 8748
אמר רבי יוסי ב"ר חנינא לא ניתנה תורה אלא למשה ולזרעו, שנא' כתב לך פסל לך מה פסולתך שלך אף כתבתך שלך, ומשה נהג בה טובת עין ונתנה לישראל, מתיב רב חסדא ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם, ואותי צוה ואני לכם, ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני ה' אלקי אותי צוה ואני לכם, וברש"י אלמא שניתנה נמי לישראל, ועתה כתבו לכם את השירה הזאת השירה לחודה, למען תהיה לי השירה הזאת לעד לבני ישראל, וברש"י שילמדו כל התורה, אלמא לישראל נמי נתנה? אלא פלפולא בעלמא.	8749 8750 8751 8752 8753 8754
והר"ן אומר פלפולא בעלמא נתן לו למשה, והוא נהג בו טובת עין ונתנו לישראל, ורש"י אומר להבין דבר מתוך דבר הוא דניתן למשה, ונהג בו עין טובה ונתנה לישראל, ובתוס' שיטת חריפות והבינה נמסר למשה רבינו ונהג בו טובת עין (בדרים לח.), כזו היתה מסירות נפשו של משה רבינו שנתן מה שלא נצטוו ליתן, את כל שלו נתן, את החריפות וההבנה ואת כל החכמה שניתנה רק לו, הכל הוא נתן ומסר להם.	8755 8756 8757 8758
אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלקיכם, ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל, טפכם נשיכם וגרך אשר בקרב מחנך, וכתב בעה"ט סמיך לכל איש טפכם, לומר שיהיו ישראל בעיני הראשים לנהלם ולהדריכם כטפם, צריך להשקיע יגיעה רבה ועבודה מאומצת בהדרכה לטובת טפם של אחרים, כפי שהוא משקיע כל כוחו וכשרונותיו בטף שלו, מצינו אצל הנביאים הק' שוויתרו על הנאת והטבת עצמם, אליהו הלך אצל צרפית האלמנה להחיות את בנה והיה לו לילך להחיות אבותיו, וכן אלישע שהיה לו לילך אצל אביו ואמו להחיותם כמו שהחיה בן אכסניא שלו, אלא שמסרו נפשם בעבור אכסניא שלהם (שמו"ר ד ב.). (מעייני החיים).	8759 8760 8761 8762 8763 8764 8765 8766
מאמר קצג	8767
ויאמר ה' לנח בא אתה וכל ביתך אל התבה כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה (בראשית ז' א').	8768
כתב הרמב"ם רפ"ו מהל' דעות, דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר רעיו וחבריו ונוהג כמנהג אנשי מדינתו, עיקר מדרגתו של נח היתה בזה, שאע"פ שהיה דור של רשעים אשר השחיתו דרכם, מעידה עליו התורה שהיה צדיק תמים, תמים בדרכיו וצדיק במעשיו ולא למד ממעשיהם הרעים של אנשי סביבתו (עבודה זרה ו.).	8770 8771 8772
שלא כדרך הטבע אשר האדם נמשך אחר אנשי מדינתו.	8773
מספרת התורה כי לאחר שהרג קין את הבל, נולד לו בן לקין וקרא את שמו חנוך, זאת ועוד ויהי בונה עיר ויקרא שם העיר כשם בנו חנוך, וענינו של דבר הוא דהנה מבואר במדרש (בראשית רבה כ"ב ט"ז), על מה היו קין והבל מתדיינים, אמרו בואו ונחלוק את העולם, אחד נטל את הקרקעות ואחד נטל את המטלטלין, זה אמר קרקע שאתה עומד עליה שלי היא, וזה אמר מה שאתה לובש שלי הוא, זה אמר חלון נעליך וזה אמר פרח באויר, מתוך כך ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו.	8774 8775 8776 8777
אחר שנידון קין ועשה תשובה והתפטר עם קונו, עמד וערך חשבון נפשו, והתבונן לראות עד היכן מגיעות מידותיו הרעות של האדם, עד היכן מגעת מדת הקנאה ומדת התאוה, עד כי גם שני בני אדם אשר כל קניני העולם רכושם המה, כל נכסי עלמא נכסי דניידי ונכסי דלא ניידים הכל בבעלותם, ואין להם אלא להשתוות ביניהם ולדור באהבה ואחווה ושלוה ורעות, ועם כל זאת לא עלתה בידם, וסופו של דיון הריגת איש את	8778 8779 8780 8781

אחיו, אמר קין כל זאת הגעתי בהיות ואבי לא חנכני כדת, ולכך כאשר נולד לו בן קרא שמו חנוך לומר אני אחנך אותו כראוי.	8782
	8783
ברם סבר קין בקושטא הן לא די בכך שאחנך את בני, כי דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר אנשי סביבתו, והסביבה תשפיע עליו לרעה, על כך ויהי בונה עיר ויקרא שם העיר כשם בנו חנוך, ואין הכוונה שבנה עיר והנציח שם בנו על אותה העיר על שמו, אלא בנה עיר קרית חינוך אשר כל כולה תהיה מיוסדת על דרכי החינוך.	8784
	8785
	8786
	8787
ובזה היה יחודו של נח, שאע"פ שהיה בדור רשעים מלאי חמס גילוי עריות ושפיכות דמים, אעפ"כ לא נמשך אחר דעותיהם ולא למד ממעשיהם הרעים, גם בהיותו יושב בתוך בני דור שכזה קיים את הנאמר הרחק משכן רע ואל תתחבר לרשע, וזו היתה גם מידתם של האבות הקדושים, אברהם העברי כל העולם כולו מעבר אחד והוא מעבר השני, כל בני דורו עובדי אלילים משתחווים להבל ולריק, והוא אברהם מעבר השני כורע ומשתחוה לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, ומפרסם בכל העולם יחודו ואחדותו יתברך, וכך מעיד גם יעקב אבינו עם לבן הרשע גרתי ותרתי"ג מצוות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים (רש"י).	8788
	8789
	8790
	8791
	8792
	8793
	8794
	8795
	8796
	8797
	8798
	8799
	8800
	8801
מאמר קצד	8801
ויבא נח ובניו ואשתו ונשי בניו אתו אל התבה מפני מי המבול (בראשית ז' ו').	8802
אף נח מקטני אמנה היה, מאמין ואינו מאמין שיבוא המבול, ולא נכנס לתיבה עד שדחקוהו המים (רש"י ז"ל), עומדים אנו מכאן על נבכי הכוחות הנוראים הצפונים בנפש האדם, נח זה שנאמר עליו איש צדיק תמים היה בדורותיו, שבזכותו ניצלה כל הבריאיה מכליון, בזכותו קיימים הם כל הדורות כולם עד סוף העולם.	8803
	8804
	8805
	8806
	8807
	8808
	8809
	8810
	8811
	8812
	8813
	8814
	8815
	8816
	8817
	8818
	8819
	8820
	8821
	8822
מאמר קצה	8822
מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה ומן העוף וכל אשר רומש על האדמה (בראשית ז' ח').	8823
אמרו חז"ל (פסחים ג), לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו, שהרי עיקם הכתוב שמונה אותיות בתורה ולא הוציא דבר מגונה מפיו, שנאמר מן הבהמה אשר איננה טהורה, ובתנחומא זה שאמר הכתוב כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע, מהו לא יגורך רע אין דבר טומאה יוצא מפי הקב"ה, וכן הוא אומר אמרות ה' אמרות טהורות.	8824
	8825
	8826
	8827
	8828
	8829
	8830
	8831

- 8832 ויש להתבונן הרי בבעלי חיים דיבר הכתוב, שאין להם דעת ואין מרגישים בחרפתם, ועוד איזו גנות יש
8833 במלה שמאה? והלא כל הכוונה אינה אלא לסמן אותם, וכמו שנאמר בפ' שמיני שמאים הם לכם, וזוהי
8834 עצמיותם ומהותם ואין אנו רואים בזה כל גנאי, וגם היה הכרח לציינם בשמם לטובתם כדי שיכיר אותם
8835 נח ויכניסם לתיבה להצילם מהמבול, נתאר לנו אם אחד חש להציל בריה ונותן לשלוחו את סימניה כדי
8836 שיכירנה, האם יעלה על דעתנו למתוח עליו בקורת על אשר לא דקדק להתבטא על אותה הבריה בלשון
8837 יותר נקיה?
8838 וכמה נפלא הדבר שנתגלה כאן בתורה, שגם בכזה יש מקום הוצאת דבר מגונה, ולשם מניעתו עיקם
8839 הכתוב שמונה אותיות, והרי שמונה אותיות בתורה הקדושה עולמות שלמים הם, חז"ל אמרו (ב"ר יב) על
8840 הפסוק אלה תולדות השמים והארץ בהבראם בה"א בראם, כלומר כל העולם כולו נברא באות אחת, הרי
8841 שכל אות בתורה עולם מלא הוא.
8842 והנה אם יסתכל אדם בבריאה בשמים ובארץ ובכל הנמצא בהם, כמה ישתומם ויתפעל מחסדי השי"ת עם
8843 ברואיו שנתן להם עולם כזה ומלואו ולענגם ולעדנם לאין שיעור, וכל העולם הזה נברא באות אחת בלבד,
8844 ומעתה כמה עולמות כלולים בשמונה אותיות בתורה, בחיבור אות לאות ובהצטרפן יחד לכמה תיבות, ואם
8845 עיקם הכתוב כאן שמונה אותיות כדי להתבטא בלשון נקיה ובביטוי יותר נאה, אף לגבי בעלי חיים שאין
8846 להם דעת, הרי מכאן כמה יש להיזהר בכבודו של כל בריה ובריה!
8847 ולא עוד אלא שבתנחומא דרשו על זה את הפסוק כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע, כלומר שאם לא
8848 היה הכתוב מעקם שמונה אותיות אלו, לא היה בזה משום חסרון בשלמות בלבד אלא גם משום רע, כאילו
8849 היו מריעים לבהמות בביטוי זה והיה ראוי לומר על כגון דא לא יגורך רע, ואם לבעלי חיים כך לאדם
8850 שהוא בחיר היצורים על אחת כמה וכמה, שיש להיזהר שלא להתבטא עליו בלשון שיש בה שום משמעות
8851 של איזו פגיעה שהיא.
8852 ולא עוד אלא אף בשעה שבא להציל את חבריו ממות ולהביאו לחוף מבטחים, וצריך להזכיר את שמו לשם
8853 הצלתו, עליו לבטא את שמו בביטוי הנאה ביותר שיש למצוא, ואם לא יזהר בכך הרי עליו נאמר כי לא אל
8854 חפץ רשע אתה לא יגורך רע, כלומר שהרע גר בקרב האדם הזה ומצא משכן בתוכו, ואין הקב"ה חפץ בו
8855 ואין מכניסים אותו במחיצתו.
8856 אמרו חז"ל (ילקוט שופטים ו'), אמר הקב"ה כל העולם בצרה ואני אייחד שמי? וכתוב כי לא אל חפץ
8857 רשע אתה לא יגורך רע, וכן ירמיה בשעה שהיה מתנבא דברי נחמות היה מייחד שמו, שנאמר כה אמר ה'
8858 זכרתי לך חסד נעורייך, אבל בדברי תוכחות כתיב דברי ירמיהו, וכן משה על כל דיבור ודיבור כתיב וידבר
8859 ה', וכשבא להוכיח כתיב אלה הדברים אשר דבר משה.
8860 מה נפלאים הדברים! הרי תכלית כל העולם היא התורה, כמ"ש אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים
8861 וארץ לא שמתי, ודברי התוכחות שבתורה הלא הם חלק מהתורה, שאם חסרה בספר תורה אות אחת מהם
8862 הוא נפסל כמו בשאר חלקי התורה, וכן דברי תוכחות של ירמיהו הנביא דברי נבואה הם שציוהו הקב"ה
8863 להשמיעם לישראל, ודברים אלו לאחר חטאי הדורות הכרחיים הם גם מצד עצמם, כי הם אמצעים להביא
8864 לידי תשובה ומעשים טובים תכלית הכל.
8865 ולאחר כל זה עם כל ערכם המיוחד של דברי התוכחות בתורה, אין הקב"ה מייחד שמו עליהם, ואין כתיב
8866 כאן וידבר ה' אלא אלה הדברים אשר דיבר משה, כאילו משה אומרם מפי עצמו ח"ו, וכל כך למה משום
8867 שהם קשורים בהרגשה של צער, אנו איננו ממצים כלל את המושג רע, ומפרשים רע על דבר שהוא היפך
8868 הטוב, אבל הרי גם תורה שלימה כאותן התוכחות שבמשנה תורה ובדברי הנבואה, שהם תכלית החסד
8869 ושלימות הטוב וצורת כל התורה, גם עליה נאמר כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע, אין הקב"ה חפץ
8870 להרשיע את בריותיו ואינו מייחד שמו על דברי תוכחה.
8871 ויש להוסיף עוד שהרי כל דברי התוכחה בפרשה זאת שבמשנה תורה, לא הוזכרו אלא ברמזים קלים כמו
8872 שפירש רש"י, אלה הדברים לפי שהן דברי תוכחה ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהם,
8873 לפיכך סתם את הדברים והזכירן ברמז מפני כבודן של ישראל, ואיפה הם הרמזים של דברי התוכחה,
8874 במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין תופל ולבן וחצרות ודי זהב, ופירש רש"י 'במדבר' בשביל מה
8875 שהכעיסוהו במדבר, 'בערבה' שחטאו בבעל פעור בשטים בערבות מואב, 'מול סוף' שהמרו בים סוף,
8876 הרי שדברי התוכחה נאמרו ברמזים דקים כאלה, ובכל זאת לא ייחד הקב"ה שמו עליהם.
8877 משום שהקב"ה ברא את העולם מלא תענוגים אין קץ, והכניס בו את האדם להתענג על ה' וליהנות מזיו
8878 שכינתו, מבלי כל צער ואי נעימות כל שהיא, ולפיכך גם בדברי תוכחה תוך רמזים הקלים ביותר, ואף אם
8879 אין האדם מרגיש בכך ועוד מתענג עליהם, אין מודדים לו לפי הרגשתו כי אם לפי מציאותו בתחילת
8880 יצירתו, ומכיון שלפי קנה מדה זו חסר בהם מן התענוג השלם, אין הקב"ה חפץ בזה ואינו מייחד שמו
8881 עליהם, כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע.

והנה הקב"ה דורש מן האדם שילך בדרכיו ושגם הוא יעשה מעשים לענג את הבריות שהם אך טוב וחסד,	8882
בלי שיהיו כרוכים באיזה צער ואף בכזה שאין האדם מרגיש בו, כי אם אין המעשים חדורים רק טוב	8883
וחסד, עלולים הם להידחות ממחיצתו של הקב"ה ולא יחפוץ בהם.	8884
ואכן העניק הקב"ה לאדם את היכולת למלא את כל העולם חסד ללא כל תערובת רע כדוגמת מעשי	8885
הקב"ה, חז"ל אומרים הקב"ה היה מביט בתורה ובורא את העולם, והתורה אמרה בראשית ברא אלקים בי	8886
ראשית ברא, ואין ראשית אלא תורה שנאמר ה' קנני ראשית דרכו (ילקוט שם), נמצא שכל העולם על כל	8887
טובו וחסדו נברא על ידי הקב"ה בכוח התורה, והרי התורה הזאת ניתנה לנו, א"כ יש גם לנו אותה	8888
האפשרות לברוא עולמות של חסד על ידי העיון שלנו בתורה.	8889
אמנם כן גילה הקב"ה בפירושו לישיעיהו ואשים דברי בפיך לנטוע שמים וליסוד ארץ (ישעיה נ"א), וביארו	8890
חז"ל ואשים דברי בפיך אלו דברי תורה (ירושלמי תענית פ"ד ה"ב), הרי שאדם העוסק בתורה בורא את	8891
העולם ומקיים אותו, נמצאנו למדים מכאן שיש בכוחנו על ידי לימוד התורה שלנו ללכת בדרכיו של ה',	8892
להטיב בכל עת עם כל העולם לרבות רשעי האומות, ולקיים בידינו את כל הבריאה על כל חסדיה	8893
ותענוגיה לכל ברואי תבל כבימי בראשית. (אור הצפון).	8894
	8895
מאמר קצו	8896
שנים שנים באו אל נח אל התבה זכר ונקבה (בראשית ז' ט').	8897
איתא בילקוט (נח נ"ו) וז"ל, שנים שנים באו אל נח, אתא שיקרא בעי למיעל, אמר ליה נח לית את יכיל	8898
אלא אם כן נסבת לך זוג, פגע בפתחא (אסון ועמל), אמרה ליה מן אן את אתי? אמר לה מן גבי נח, בעי	8899
למיעל לתיבותא ולא שבק לי, אמר לי אי אית לך בר זוג את מיעל, אי את בעי תהוי זוגי, אמרה ליה ומה	8900
את יהיב לי, אמר לה אנא מתקן עמך דכל מה שאנא מסגל את נסבת, עלון תרויהון לתיבותא, כיון דנפיק	8901
הוה שיקרא אזיל ומכנס, ופחתא נסבא דקדמי קדמי, אמר לה אן אינון כל מה דסגלית, אמרה ליה ולאן כן	8902
אתקנת עמי דכל מה דאת מכנס אנא נסבת, ולא הוה ליה פתחון פה לכך נאמר הרה עמל וילד שקר.	8903
כל פרט שברא הקב"ה יש לו התכלית שלו, גם כאשר נגזר על הבריאה שתחרב, היה רצונו לכלות רק	8904
האנשים אשר ניצלו את הבריאה לרע, ואת אשר קלקלו במעשיהם, אבל עצם הכוחות כמו שהם בטהרתם	8905
נשארו בעולם, וציוה על נח לעשות תיבה ולקלוט שם כל סוגי הנבראים עם כל טבעיהם, וציוה להכניס	8906
זכר ונקבה שמהם יהיה אפשר לבנות אחר המבול עולם מחודש, וכאשר הופיע כח השקר בפני נח לא רצה	8907
לקבלו אלא אם כן יביא זוג, פירושו איזה טוב יש בכך שממנה יהיה אפשר להוליד דבר טוב, ועל ידי שלקח	8908
לו לזוג את פחתא הפך השקר לדבר מועיל וזקוק ביאור.	8909
אחד מהיסודות בהשקפתנו על העולם כדי לידע איך להתנהג עמו, הוא זה אשר הקב"ה ברא את העולם יש	8910
מאין, הכוונה מאין היא אין עוד מלבדו, הבה נקלוט את העומק שבזה, כל אימת שאנו מדברים אודות	8911
הקב"ה הרי הכוונה היא לגילוי שבו הוא מתגלה לעולם, והשייכות הראשונה של הקב"ה לעולם הוא	8912
הרצון שחסדו יתגלה בעולם, מה עשה צמצם כביכול את כבודו והותיר מקום שבו תיראה בריאה וכאילו	8913
שהיא עומדת בפני עצמה.	8914
כל עצמה של מציאות זו לאמיתו של דבר אינה מציאות כלל, הספרים המשילו את הבריאה לצל שענינו	8915
הוא מקום מוסתר מאור, כך העולם כל מציאותו אינו אלא מקום שהקב"ה צמצם משם את כבודו, מקום	8916
שבו אין רואים בבהירות את האין עוד מלבדו, הסתר זה הוא הנקרא עולם, לשון העלם שמעלים מציאותו	8917
ית' לכאורה (המו"ל), תפקידו של האדם לגלות בו את האור את האין עוד מלבדו.	8918
השפה של אני עובד את ה' אינה נראית שפה נכונה לאמיתו של דבר, שפה זו אומרת שיש מציאות של אני	8919
כמציאות בפני עצמה ומציאות זו עובדת את ה', תפקידנו בזה העולם הוא לידע, אשר העולם הוא מציאות	8920
שנראה כאילו הוא נפרד ח"ו מן הקב"ה, ומאידיך בעבודתנו עלינו לסלק את הצל הזה עד כמה שניתן	8921
לסלקו, ואם כי לסלק לגמרי אי אפשר לנו בעוה"ז, וגילוי זה הגמור לא יתגלה כי אם לעת"ל בעולם הבא,	8922
אבל עכ"פ למעטו ולהקטינו בכוחנו גם בעוה"ז.	8923
חז"ל אמרו (שבת קי"ט:), כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכולו מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף	8924
להקב"ה במעשה בראשית, התפקיד אשר הועיד הקב"ה לאדם הוא ליטול את כל העולם על כל הגשמיות	8925
שבו, ומתוכה לראות ולהראות אשר אין עוד מלבדו, הכל יודוך והכל ישבחוך והכל יאמרו אין קדוש כה',	8926
התבונן בבריאה ותמצא בסדר הנפלא שבה את אשר לא גלוי בה, עד שתשמע את הבריאה משבחת	8927
ואומרת אין קדוש כה', השותפות של האדם במעשה בראשית היא להפוך את ששת ימי המעשה לשבת	8928
רוחנית.	8929
כנגד תפקידו של האדם עומד היצר, כחו של היצר הוא לקיים את הגשמיות בתור גשמיות, היצר מבקש	8930
ליטול את הדמיון ולהפוך אותו למציאות, אותם כוחות שניתנו לנו משמים, כח האהבה לאהבת ה', כח	8931

השנאה לשנאת רשעים, רצון של כבוד כדי לכבד הזולת, על אותן כוחות בא היצר ואומר לא כי, אלא	8932
שהם מציאות בפני עצמן, נמצא שהיצר הרע הוא מציאות של שקר.	8933
הוא אשר אמרנו אשר כל המידות ניתן לנצלן לצד הטוב, יוצא מן הכלל היא מידת השקר, כי הלא מידת	8934
השקר עומדת בסתירה לכל הכלל והצורך בעבודה של אדם, הלא מידת השקר מפקיע כל הענין של הפיכת	8935
גשמיות לרוחניות, מידת השקר פוטרת מלגלות את האמת המכוסה בבריאה, ולא יתכן איפוא עבודה	8936
במידת השקר, כי השקר ועבודה הם הסתירה הגדולה ביותר.	8937
ועל כן כאשר בא השקר ליכנס אל התיבה לא הניחו נח כי אין לו בת זוג, כלומר אין בו שום צד שאפשר	8938
להוליד ממנו דבר טוב לעבודת ה', שלא ככל הכוחות שיש בהם צד גשמי ורוחני, ובכוחו של אדם להפכו	8939
לרוחני ולהעמידו על תכליתו, עד שחזר השקר עם בת זוגו פחתא.	8940
מי שבא להתעלות ולעלות על המסילה הרוחנית, תחילת דרכו היא ראיית השקר, כי כל עוד שהאדם	8941
מסתובב על פני העולם ומדמה אשר העולם הוא בכל זאת עולם, ואשר הבלי עולם הזה הינם ענינים	8942
שראו להתמסר להן, הרי הוא חי בשקר ומסתובב בתוך עולם השקר, אנו רואים תינוקות משחקים בכסף	8943
של נייר ושקועים במסחרם וברווחיהם והפסדיהם, ובאים לאביהם ומספרים על הצלחותיהם או על	8944
כשלונותיהם, והיה אם אחד יחטוף מהם אחד מאותם ניירות ירוצו אצל אביהם בבכיה והאבא ירגיעם, מה	8945
לך פתי כי תבכה על נייר פחות שאין בו תועלת, וכאשר אנו רואים זאת מדמים הננו אשר אנחנו עולים	8946
עליהם, בעצם דומים אנו דמיון מלא לאותם תינוקות.	8947
איזה ערך יש לכסף אמיתי ביחס לערך החיים, כאשר בן חמש עשרה ישחק במשחקיו של בן חמש הלא	8948
נבז לו, עד מתי לא תתנער מילדותך, וכך יהיה גם מבטו של הרוחני, היודע כי תכלית העולם אינו	8949
העוה"ז, וכל העולם אינו אלא מקום עמילה ויגיעה, ואשרי מי שעמלו בתורה ואוי לו למי שעמלו בדברים	8950
בטלים, עלינו להתחנך שכל העולם הוא דמיון ואין בו מציאות אמיתית, מה לך מדמה וחולם על מרכבה	8951
נאה ובית נאה, אם תעצור ותחשוב במבט של אמת הרי זה כסף שוא, כל ההנאות של חיי עוה"ז אינם	8952
שויים כנגד שעה אחת של חיי עוה"ב.	8953
מהו התיקון של שקר אשר עמלים ועמלים ואין משיגים מאומה, יש אדם שהוא נרדם רעב ובחלומו רואה	8954
איך שאוכל כל הלילה עד שמתעורר משנתו ורעבונו לא חדל, בדיוק כך הם חלומות העולם הזה, בשוב ה'	8955
את שיבת ציון היינו כחולמים, באותו זמן נשאל את עצמנו על מה יגענו כל הימים? על כבוד לישב במזרח	8956
ולדרוש ברכים, ולהמתין שכולם יבואו להתפעל מהיופי של הדרשה, ומה יהיה מזה? מאומה! ולעתיד	8957
לבוא בעולם האמת שם ישבו עליונים למטה ותחתונים למעלה (פסחים נ').), ובבת אחת יווכחו אשר	8958
החמיצו את כל החיים ולא יגעו בו אלא להבל וריק, כמה נוראה הרגשה זו!	8959
והנה איתא בחז"ל יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה, ושמעתי ציור שממנו	8960
נוכל קצת לצייר את היחס בין שני סוגי החיים, אם ניקח אדם ונעניק לו את כל טוב העוה"ז שלפי דעתנו	8961
בזה נעשה האדם המאושר מכל האדם, וכנגד חיים מלאים באופן זה נעמיד רגע אחד בעולם הבא, יכריע	8962
הרגע את כל חיי העולם הזה, מפני שהעולם הבא אינו רק רגע אלא נצחיות.	8963
וכדי לקבל מושג מה אודות נצח, נצייר לעצמנו בית מלא בזרעוני פרג מלאה מן הקרקע עד התקרה, ואחת	8964
לאלף שנה מגיע ציפור ונוטל מהבית גרגיר אחד, כמה מליוני שנה יעברו עד שיגמרו כל הגרגרים, ועדיין	8965
אין זה נצח כי יש לו סוף ואילו נצח אין לו סוף, וזהו השקר והאסון והעמל של היצר, להחליף נצחיות יפה	8966
כזו על רגע אחד בחיי העוה"ז.	8967
בן תורה הוא היודע מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש (קהלת א'), ואמרו על זה חז"ל תחת	8968
השמש הוא דאין לו הא קודם שמש יש לו (שבת ל'), בעמלו אינו עמל אבל עמל הוא בעמלה של תורה	8969
(קה"ר א'), וכל מה שעושה בעולם הזה למען הרוחניות רק לזה יש יתרון, ורק אז הוא חי את החיים כפי	8970
שהם באמת וצריך לזה חינוך תמידי. (מערכי לב).	8971
	8972
מאמר קצז	8973
ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום וארבעים לילה (בראשית ז' י"ב).	8974
איתא ברש"י ויהי הגשם על הארץ ולהלן הוא אומר ויהי המבול, אלא כשהורידן הורידן ברחמים שאם	8975
יחזור יהיו גשמי ברכה וכשלא חזרו היו למבול, אף שהתחילה גזירת המבול מכל מקום הז' ימים	8976
הראשונים נתן הקב"ה ברחמים שמא יחזרו בתשובה, חזינן מהכא רוב רחמי הקב"ה, שהרי מאה ועשרים	8977
שנה עמד נח והזהיר את דורו שיחזרו בתשובה ולא הועיל, ועדיין הקב"ה עומד וממתין שמא ישובו	8978
בתשובה.	8979
כמה ארך אפיים טמון בענין זה, כאילו הקב"ה אינו רוצה כלל להעניש את בריותיו, כי הקב"ה כולו טוב	8980
וחסד וכל שאיפתו ית' רק להיטיב לבריותיו, ומעתה פשוט כמה רוצה הקב"ה להיטיב עם ישראל, ומשום	8981

כך נתן להם תורה ומצוות כדי שיזכו לעולם הבא, ויקבלו את העונג הגדול שעין לא ראתה אלקים זולתך,	8982
בעת שישיריש האדם בקרבו ענין זה ודאי שיתקרב לעבודת ה' מתוך שמחה, ולא יתפעל מהקושי בתחילת	8983
העבודה, שכל זה רק ברגע הראשון של ההתחלה, אבל אח"כ אף עבודתו תהיה קלה ונעימה.	8984
עוד הערה חזינן בקרא מהבהמה שאיננה טהורה באו שנים אל התיבה, וראה שם ברש"י באו אל נח	8985
מאליהן, ואילו גבי הבהמה הטהורה מבואר מכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה שבעה, שלא באו מאליהן	8986
אלא הוצרך נח בעצמו לטרוח ולהביאן, וכבר התעורר בזה הרמב"ן, וכתב בזה לפי שהבהמות הטהורות	8987
נועדו להבאת קרבנות והיא מצוה, ולכן כל אשר ירבה בטרחת המצוה ירבה שכרו.	8988
ויש להתעורר בענין הקרבן שלא ציוהו הקב"ה במפורש להביא קרבן אלא כדאיתא בחז"ל (בר"ר לד ט),	8989
שבעת שיצא נח מהתיבה התעורר מעצמו, מדוע ציוהו הקב"ה ליקח שבעה מהבהמה הטהורה, אלא כדי	8990
שיביאם לפניו קרבן, ומדוע לא ציוהו כי זו עיקר חובתינו לעבודה עצמית מתוך טורח ויגיעה.	8991
	8992
הכא נמי יש לראות את גודל רצון הקב"ה להיטיב עם בריותיו, ולכן מה שיכול להוסיף שכרן הרי זה ענין	8993
גדול, ומשום כך שינה הקב"ה הנהגתו בענין מצות הבאת קרבנות, כדי שיוכל נח לזכות במצוה גדולה	8994
יותר, ואע"ג שהקב"ה היטיב רבות עם נח, מ"מ לא מנע מאתו את הטירחא בהבאת הבהמות הטהורות, כי	8995
טרח זה שיתרח נח בעצמו היא ההטבה הגדולה ביותר, וכל תוספת טרח ויגיעה שכרה רב לאין שיעור,	8996
ואף שנח טרח הרבה במשך כל ימי המבול וכדאיתא בחז"ל (בר"ר ל ו), מ"מ כל תוספת טרח אין לשער	8997
גודל השכר שראוי לזכות עבור זה.	8998
הרגשה זו חייבת להנחות אותנו בעבודתנו בתחילת הזמן, אל לנו לירא ולחשוש מהטירחא והיגיעה	8999
בעבודתנו הרוחנית, כי כל השכר טמון ונמצא לפי מירב הטירחא בעבודת השגת השלמות, ולכך מחובתינו	9000
לשמוח שעומדים אנו בפתחה של עבודה ויגיעה, כי הרי הטירחא היא הדבר שעבורה נזכה להצלחתנו	9001
הרוחנית, וביותר עלינו לדעת שכל הקושי נמצא רק בראשית העבודה, ואח"כ תערב לנו העבודה ולא	9002
נחוש כלל בטורח היגיעה.	9003
הקב"ה נותן לנו טירחא בראשית העבודה, כדי שאף אח"כ כשיקל עלינו העבודה ג"כ נקבל שכר כאילו כל	9004
העבודה היתה קשה ביגיעה וטורח, והיינו דאיתא בקרא קודם קבלת התורה ועתה אם שמוע תשמעו	9005
בקולי, ופירש"י אם תקבלו עליכם יערב לכם מכאן שכל התחלות קשות, נתן לנו השי"ת את הקושי	9006
בתחלת העבודה, כדי שאף בעת שיערב לנו נקבל שכר כאילו וכל העבודה היתה בקושי וטורח.	9007
יסודות אלו חייבים להדריכנו בראשית הזמן שהעיקר היא העבודה העצמית, וכל שמוסיף אומץ ומתחזק	9008
ללא הארה מבחוץ בזאת טמון הצלחתו הרוחנית, והיינו דנאמר הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, יראת	9009
שמים ביאורו כולל כל העבודה הרוחנית, והוא חייב לבוא מעצמו ללא עזר שמים, לאחר מכן זוכה	9010
לסייעתא דשמיא, אבל תחילתו חייבת להיות עבודה עצמית, את האלקים התהלך נח, וברש"י נח היה צריך	9011
סעד לתומכו, אבל את הסעד לתומכו קיבל נח לאחר שנאמר עליו נח איש צדיק תמים, כי ללא סד"ש קשה	9012
מאד להתגבר על הנסיונות הקשים העומדים בפנינו, אך עזר ה' מקבלים רק לאחר התחלה קשה.	9013
ויש עוד להתעורר בדבר החשיבות במעט טירחא ויגיעה נוספת, ויקח שם ויפת את השמלה וישומו על	9014
שכם שניהם וילכו אחרונית ויכסו את ערות אביהם ופניהם אחרונית וערות אביהם לא ראו, וברש"י והוא	9015
מחז"ל (בר"ר לו ו), אין כתיב ויקחו אלא ויקח לימד על שם שנתאמץ במצוה יותר מיפת, לכך זכו בניו	9016
לטלית של ציצית ויפת זכה לקבורה לבניו.	9017
ויש להתבונן הרי כל ההתאמצות שהוסיף שם יתר על יפת לא היתה אלא דבר מועט, שלקח שם את	9018
השמלה מעצמו ויפת רק הוסיף אחריו, בואו ונראה את גודל ההפרש בין השכר שקיבל שם יתר על יפת,	9019
שם זכה למצות ציצית שהיא כקבלת פני השכינה, ואילו יפת זכה שבניו יקברו במלחמת גוג ומגוג, וכל	9020
ההבדל הגדול הזה עבור התאמצות מועטת יותר במצוה, והערה זו נפלאה היא בעינינו, ונצייר זאת לאחד	9021
שמתאמץ יותר מחבירו בתורה ובתפילה, האם נאמר שההפרש ביניהם יהיה שאחד יזכה לעוה"ב וחבירו	9022
למעט הנאה בעוה"ז, כ"ז מראה לנו שהעיקר החביב בעיני ה' יתברך הוא היגיעה, וכל תוספת טירחא	9023
שכרה רב לאין שיעור.	9024
נח איש צדיק תמים, ופירש הראב"ע צדיק במעשיו תמים בלב, זכה נח למצוא חן בעיניו יתברך שהיא	9025
המדרגה העליונה ביותר, והקב"ה מעיד על צדקותו כנאמר כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה, וכל זה	9026
היה עוד לפני מעשה המבול, ואחרי זה עמד נח במשך ק"כ שנה והזהיר את הדור, ובודאי כאשר עומד	9027
ומוכיח ומשפיע לרבים, התעלה עוד יותר על מדרגתו הקודמת, ולאחר מכן היה נח בתיבה במשך ימי	9028
המבול, והנה התיבה היתה בריאה חדשה וכמבואר בחז"ל, לאחר כ"ז בודאי הגיע נח למדרגות עליונות	9029
שאין אנו מבינים אותם כלל.	9030

מ"מ לאחר יציאתו מהתיבה נקרא נח בשם איש האדמה ברש"י עשה עצמו חולין, וראה בחז"ל שקודם היה	9031
איש צדיק תמים ואח"כ נקרא איש האדמה, כ"ז מפני שנטע כרם ביציאתו מהתיבה, היתה טענה על נח	9032
שנטע כרם ולא נתעסק בנטיעות אחרות, וכיון שלא נזהר בכך ירד ממדרגתו ונקרא איש האדמה, וסופו	9033
הוכיח ששתה מן היין וישכר וגרם גלות לו לבניו עד סוף הדורות.	9034
חזינן שאי זהירות קלה במעשה אחד יכול לדרדר את האדם מהמדרגות הנעלות ביותר עד לדיוטא	9035
התחתונה ממש, הרי שאף הגדול ביותר השרוי כולו ברוחניות, אין לו לבטוח במצבו שיכול בהרף עין	9036
לאבד את כל עולמו הרוחני, ענין זה חייב להיות מאבני היסוד בעבודתנו בתחילת הזמן, באים אנו כולנו	9037
לעולמה של תורה, מתוך מחשבות נעלות של רצון לזכות לגדלות ולמעלות עליונות, מ"מ לא להסתפק	9038
בכך, אלא חייבים אנו בזהירות מתמדת על כל מעשינו שלא נכשל, אי זהירות קלה נוכל לאבד על ידה את	9039
כל המעלות שנגיע אליהם.	9040
כן מחובתנו לעמוד בלימוד המוסר, כמ"ש נח איש צדיק תמים, אף לאחר שהגיע למדרגת צדיק עדיין	9041
יתכן שאינו תמים בלב, כי עשיית המעשים הטובים איננה ראייה לשלימות הלב, ועבודת התמימות בלב לא	9042
יתכן להשיגה ללא לימוד המוסר, ולימוד מוסר אין הכוונה עיון ורפרוף בספרי מוסר בזמן לימוד המוסר,	9043
אלא עלינו להבין שלימוד המוסר חייב להיות כלימוד התורה מתוך יגיעה והעמקה להבין דברי הראשונים.	9044
בודאי שאין זה נקנה בנקל, וחייב ללמוד מוסר זמן מרובה עד שיקבל טעם בלימוד המוסר, ובאמת חייב כל	9045
אחד להתבייש מעצמו בראותו שאין לו שייכות וקשר למוסר, שהרי זה ראייה שרחוק מאד מהשגת הענינים	9046
הקשורים בעבודת הלב, ורק ע"י לימוד מתמיד בהבנת הדברים יזכה להיות מאלו שנאמר עליהם תמים	9047
בלב, עבודת המדות היא מהעיקרים הנדרשים מבן תורה, וכל שלא יתיגע בזה בלימוד מוסר לא יחשב בין	9048
תלמידי אאע"ה. (אור יחזקאל).	9049
	9050
מאמר קצה	9051
וימח את כל היקום אשר על פני האדמה וישאר אך נח (בראשית ז' כ"ג).	9052
וברש"י 'אך נח' לבד נח זהו פשוטו, ומדרש אגדה גונח וכוהה דם מטורח הבהמות והחיות, וי"א שאיחר	9053
מזונות לארי והכישו, ועליו נאמר הן צדיק בארץ ישולם, התורה גילתה לנו את עומק חיוב החסד שהיה	9054
צריך להבין ולהשכיל מדעתו, שמעשה החסד איננו רק מעלה עליונה לפנים משורת הדין, אלא חסד הוא	9055
עמוד שעליו העולם נשען, ונותן לאדם זכות הקיום על פני תבל.	9056
אף שלא נצטווה צריך הוא להגיע לידי הכרה זו, ע"י הסתכלות מקיפה במרחבי הבריאה בכלל ובכל נברא	9057
בפרט, ואז יראה שכל הנבראים נבראו לשם חסד, כל אחד הוא חלק ונדבך בבנין הנהדר של עולם חסד	9058
יבנה, כל נברא ממלא תפקידו שבשבילו נוצר באמונה ובשמחה, השמש מאיר לכל העולם ישיש כגבור	9059
לרוץ אורח, הארץ נותנת פירותיה לכל ונפשי כעפר לכל תהיה, עפר הכל דורסים עליו ואעפ"כ הוא עושה	9060
חסד ומצמיח פירותיו לכל (אבודרהם).	9061
הלכות חסד צריך האדם ללמוד מכל נברא ונברא, כשם שכל נברא עושה חסד לפי עצמותו ואיכותו, כן	9062
האדם צריך לעשות חסד כפי גדלותו ויכולתו, והלא הוא עליון לכל הנבראים, הוד הבריאה ותפארת	9063
היצירה, ועליו למלא תפקידו לפי רוממותו, עולם מלא ברשותו עולם של תועלת ותענוג, ויכול להשתמש	9064
באוצר זה למטרה נעלה זו.	9065
אבל ישנה השקפה יותר עמוקה ויותר עשירה, תורת חסד איננו צריך ללמוד אצל הנבראים, חסד של נברא	9066
אינו מסמל את החסד הראוי לאדם העליון, תורת חסד צריך הוא ללמוד אצל מקור החסד מה הוא אף אתה,	9067
האדם נברא בצלם אלקים וחייב הוא להדמות לקונו, בבריאה מתגלה חסד הקב"ה עם בריותיו חסד ה'	9068
מלאה הארץ, וכמה שנקיף ונתעמק באותה ההכרה הנפלאה של חסד, לא השגנו מקצת מן המקצת מגודל	9069
החסד שבבריאה, והאדם המתבונן בא לידי הכרה שחסדו צריך להיות מעין חסד הקב"ה עם בריותיו	9070
ושואף לחסד מעין זה, ולפי גודל הכרתו עומקה והיקפה כן הם מעשי חסדו.	9071
זו היא חובתו של האדם להדמות לקונו, ואם לא מילא חובתו פוגם הוא את עצמו ושולל את גודלו	9072
ותפארתו, נברא הוא בצלם אלקים ובכחו להדמות לקונו, והוא מכוון בקרבו את כוחו הנפלא הזה, מי	9073
שאינו עושה חסד איבד קיומו, כמ"ש אצל אנשי סדום שלא נשתייר מהן פליטה, ועוונם היה שלא החזיקו	9074
יד עני ואביון, ולא רק אם איננו עושה חסד כלל, אלא אף אם הוא עסוק בחסד יומם ולילה, וע"י מחשבה	9075
תחלה בהתחכמות והתעמקות בצרכי מקבלי החסד, בכל זאת אם ימצא בתוך החסד איזה פגם כל דהו, עון	9076
פלילי הוא ונענש ע"ז בעונש מר.	9077
אמר ר' לוי כל אותן י"ב חודש לא טעם טעם שינה לא נח ולא בניו, שהיו זקוקין לזון את הבהמות ואת	9078
החיות ואת העופות, רע"ק אמר אפילו שבישתין לפילין וזכוכית לנעמיות הכניסו בידן לזון אותן, יש בהמה	9079
שאוכלת לב' שעות בלילה ויש אוכלת לג', תדע לך שלא טעמו טעם שינה, דאמר ר' יוחנן בשם ר"א ברבי	9080

יוסי הגלילי, פעם אחת שהה נח לזון את הארי, הכישו הארי ויצא צולע שנאמר וישאר אך נח, שלא היה	9081
כשר להקריב והקריב שם בנו תחתיו, ועליו נאמר הן צדיק בארץ ישולם (תנחומא ט).	9082
נפלא הדבר נח הפליא לעשות חסד, קודם שנכנס לתיבה הזמין עבור כל בריה אותו מאכל שהיא רגילה בו	9083
שבשתין לפילין וזכוכית לנעמיות, והיו שם מינים לאלפים והכין עבור כל אחד מזונותיו לפי טבעו והרגלו,	9084
ואחרי שנכנסו לתיבה נעשו הוא ובניו שמשים לכל החי אשר בתיבה לתת להם לחם חוקם בעתם, ב'	9085
שעות בלילה ג' שעות בלילה, י"ב חודש לא טעמו שינה.	9086
היש לנו ציור יותר חי ממעשה החסד של נח? לשמש בעלי חיים בתיבה גדולה כזו י"ב חודש, עד שלא	9087
הספיקו לטעום טעם שינה, פירנס אותם בחמלה ובחכמה רבה עד שעוף אחד לא יכול לראות בצערו של	9088
נח, אורישינא אשכחניה אבא דגגי בספנא דתיבותא, א"ל לא בעית מזוני? א"ל חזיתך דהות טרידא אמינא	9089
לא אצערך (סנהדרין קח), כ"כ היה נח מצטער להמציא לכל אחד מזונו עד שהעוף התחבא בפניה וסבל	9090
רעבון בכדי שלא יטריח את נח.	9091
ובכל זאת כשנמצא איזה פגם בתוך חסד נפלא זה, היסח הדעת לשעה קלה שהה לזון את הארי, לא הרעייב	9092
אותו אלא איחר את השעה הראויה, ויתכן שכל חטאו היה מה שנתן בשוגג לבע"ח אחר קודם, על חטא	9093
היסח הדעת מעשות חסד עם חיה טורפת, נענש בעונש גופני שנעשה בעל מום, ובעונש רוחני שנפסל	9094
מלהיות כהן להקריב קרבן לה', נפלא הדבר עד היכן מגיע חיוב החסד אף שלא נצטוו עליו, העלם כל	9095
שהוא בתוך החסד חסרון בשלמות החסד.	9096
מי מחויב לעשות חסד במדה נפלאה כזו אם לא המצווה להדמות לקונו! כשם שחסדו של הקב"ה הוא	9097
בתכלית השלמות, אף האדם מחויב להדמות גם בזה לקונו, והעלם כל זהו ירידה היא והשפלת כבוד	9098
האדם שנברא בצלם אלקים, זו היא השלמות שבחסד, חסד טהור בלי פגם כל שהוא, מתוך ריכוז המחשבה	9099
שיצא מתחת ידו חסד שלם.	9100
אבל מאידך גיסא, גם ניצוץ של חסד בתוך להבה של אכזריות איננו נאבד, כחו גדול ואורו מבהיק וגם הוא	9101
חסד, איתא בגמרא (סנהדרין קד), ויגדל עון בת עמי מחטאת סדום, וכי משוא פנים יש בדבר? אמר רבא	9102
אמר ר' יוחנן מידה יתרה היתה בירושלים שלא היתה בסדום, דאילו בסדום כתיב הנה זה היה עון סדום יד	9103
עני ואביון לא החזיקה, ואילו בירושלים כתיב ידי נשים רחמניות בשלו ילדיהם.	9104
ופרש"י וכי משוא פנים יש? הואיל וישראל רעים יותר מסדום למה לא נהפכו כסדום, מדה יתירה לטובה,	9105
דבירושלים כתיב ידי נשים רחמניות היו לברות למו, שהיתה מזמנת חברתה ואוכלות בנה אלמא רחמניות	9106
היו, ואילו בסדום כתיב יד עני ואביון לא החזיקה, ומדה זו כפרה עליהם שלא נהפכו.	9107
ויגדל עון בת עמי מחטאת סדום, היו יותר רעים מאנשי סדום שלא נשתייר מהן פליטה, ובשביל מה זכו	9108
להשאר בארץ החיים, לזכות לכל הטוב הצפון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם, בשביל מידה	9109
יתירה לטובה שהיתה בהם, שהיתה מזמנת חברתה לאכול את בנה, וכי יש אכזריות יותר גדולה מזו בישול	9110
ילדים, אבל בתוך האכזריות חי ניצוץ של חסד ובכוחו להצילם מחורבן סדום ועמורה ומכליון נצחי, כמה	9111
פוגם העלם כל דהו את החסד הכי גדול כחסדו של נח, ומה רב זהרו של ניצוץ חסד אחד! (אור הצפון).	9112
	9113
מאמר קצט	9114
וימח את כל היקום אשר על פני האדמה וישאר אך נח (בראשית ז' כ"ג).	9115
אמרו חז"ל 'אך נח' שהיה גונח וכוהה דם מחמת הצינה, ושואל בעל 'שפתי צדיק' צדיק שמצא חן בעיני	9116
הש"ת, הלא ביכולת השי"ת להצילו שלא ירגיש נדנוד של קרירות וצינה, וגם נח בעצמו למה לא התפלל	9117
להשי"ת על בריאותו שלא יצטנן או שירפא אותו? והוא מתרץ כי הצדיק רצה להשתתף בצער השכינה	9118
כדאיתא בסנהדרין במשנה, דמן של רשעים שנשפכו שכינה מהי אומרת קלני מראשי, וכש"כ באיבוד כל	9119
העולם.	9120
עוד י"ל כי נח רצה להשתתף בצערם של האומללים שלא זכו לעשות תשובה, וגרמו לעצמם ולכל דורם	9121
אסון וחורבן, אף על אלו שניספו מן העולם לא יכול היה נח לישב בשקט ובשלוה, לבו ונפשו היו גדושים	9122
ומלאים צער אף עליהם, ולזה לא התפלל להשי"ת על עצמו שלא יצטנן או שיתרפא, וכן מקשה בזוה"ק	9123
ויאמר ה' אל נח בא אתה וכל ביתך אל התיבה, תא חזי וכי לא יכול קוב"ה לנטרא ליה לנח באתר חד	9124
בעלמא, דיהא המבול בכל עלמי ולא יהא בהווא אתר כמה דכתיב בגדעון, או לנטרא ליה בארעא דישראל	9125
דכתיב ביה לא גשמה ביום זעם דלא נחתא עלה מי טופנא.	9126
וי"ל שרצה הקב"ה שירגיש נח בצער דורו, ושהתמונה הנוראה של המבול תעמוד לנגד עיניו כדי לעורר	9127
את לבו לבקש רחמים, ואילו היה הקב"ה נותן לו מקום פנוי בעולם שיהיה חי שם במנוחה בצורה רגילה,	9128
ולא ידע ולא יראה את צרת אנשי דורו, כי אז היה לבו אטום לגמרי ורחוק מלהרגיש בצער הדור, וכיצד	9129
יעלה על הדעת שהצדיק יהיה שלם עם נפשו בשעה שכל הדור נספה ונמחה מעל פני האדמה?	9130

והנהגה אנו רואים, כי גם לאחר הצטיינות זו של נח להשתתף בצער המתים במבול, והוא ראוי על זה לשבח,	9131
מכל מקום מתח הקב"ה כנגדו טענה וביקורת על שלא התפלל על דורו, כדאיתא בזוה"ק כשיצא נח מן	9132
התיבה וראה איך שנחרב העולם התחיל לבכות ואמר, ריבון כל העולמים הרי נקראת רחום וחונן היה לך	9133
לרחם על מעשי ידך.	9134
והשיב לו הקב"ה רועה שוטה עכשיו אתה אומר כך? למה לא אמרת כך בשעה שאמרתי לך כי אותך	9135
ראיתי צדיק לפני, ואח"כ הנני מביא מבול על הארץ ואח"כ עשה לך תיבת עצי גופר, כ"כ עכבתי בעבור	9136
שתבקש רחמים על העולם, ומאז ששמעת שאתה תנצל בתיבה לא נכנס בלבך לבקש רחמים על העולם,	9137
ועתה שנאבד העולם פתחת פיה לדבר לפני בקשות ותחנונים, כיון שראה נח כך הקריב קרבנות ועולות.	9138
עד כדי כך מגיע עומק הדין, שאותו נח בעל הרחמים שלא טעם טעם שינה י"ב חודש, וסבל עמו כמה אלפי	9139
בריות בתיבה, ואף לא רצה להתפלל להשי"ת שירפאהו מן הצינה, כדי להיות שותף בצער הבריות	9140
שנמצאות אתו בתיבה, ועל רבבות אנשים הניספים במבול, בכל זאת נענש בצורה מאד חמורה ונעשה בעל	9141
מום בגוף ובנפש.	9142
ישנה דוגמה רבת לקח איך צריך האדם להרגיש בצער חבירו וזה מובא בספר חסידים, אם בא ראובן לידי	9143
צער והגיד צערו לשמעון ושמעון התפלל על ראובן כאילו הצער על עצמו, לבסוף כשיבוא על שמעון שום	9144
צער ולא התחנן ראובן על שמעון כמו שמעון על ראובן, הרי הוא כאילו גוזלו שנא' גזילת העני בבתיכם,	9145
עוד כותב שם אם אין אדם רחמן מה בינו לבין בהמה שאינה מקפדת וחוששת בצער חברתה, עד כדי כך	9146
צריך האדם לעמול ולהתייגע ולחדד את הלב בכדי להרגיש את צער זולתו. (מעייני החיים).	9147
	9148
מאמר ר	9149
וימח את כל היקום אשר על פני האדמה וישאר אך נח (בראשית ז' כ"ג).	9150
פירש"י גונה וכוהה דם מטורח הבהמות והחיות, ויש אומרים שאיחר מזונות לארי והכישו, ועליו נאמר הן	9151
צדיק בארץ ישולם, עונש זה היה על האיחור כי א"א לפרש שהארי סתם הכישו, כי הרי אימתו של נח	9152
היתה מוטלת על כל הבריות, שאם לא כן לא היה אפשר לו להתקיים עמהם אפילו שעה אחת, אלא הכשה	9153
זו שהכישו הארי עונש היה על איחור מזונותיו, כי היה עליו לדאוג שלא לאחר מזונותיו לארי.	9154
והנה א"א לנו לצייר את עמלו של נח בתבה, וכמו שהעיד שם בן נח צער גדול היה לנו בתבה, בריה	9155
שדרכה להאכילה ביום האכלונה ביום, שדרכה להאכילה בלילה האכלונה בלילה (סנהדרין כ"ח), הרי היה	9156
עליו לפרנס ולזון כל מיני בעלי חיים שבעולם, מחיה ועד בהמה עד רמש ועד עוף השמים, לתת לכל איש	9157
די פרנסתו ולכל גוי' די מחסורה, כמה גדולה היא מדת החסד שנתחסד אז נח עם כל באי עולם וההטבה	9158
שהטיב עמהם, ואם בכל אותו זמן מרובה ששהו בתבה, אירע פעם אחת שאיחר מזונותיו לארי קיבל עונשו	9159
על אתר.	9160
כך היא המדה כי אם הינו אחראי בעד כל באי עולם והוא חייב במזונותיהם, אסור לו לאחר מזונותיו של	9161
אחד מהן אפילו פעם אחת, ואם הוא מאחר אין כל אמתלא פוטרנו והוא מקבל את עונשו, לפי הכלל של	9162
הן צדיק בארץ ישולם תכף ומיד, אין תימה איפוא שאין לו לאדם אף היותר גדול וקדוש, אפילו האבות	9163
בעצמם אשר הם המרכבה לתבוע ולדרוש בדין, כי אין צדיק בארץ אשר לא יחטא, ומשנכשל אדם בחטא	9164
אף אחרי התשובה העצומה ביותר, שוב אין לו מקום לתבוע בדין, אלא להתחנן ולבקש מתנת חנם.	9165
מכיון שכן שאין אדם בארץ שבכחו לדרוש ולתבוע בדין, הרי שכל העולם אינו מתקיים אלא על חסדי ה'	9166
עולם חסד יבנה, בזה עדיף עולמו של האדם מעולמם של המלאכים, כי מלאכי מרום אין להם זכות זו,	9167
מלאך אם נכשל ולו פעם אחת, הרי גורלו נחרץ לאבדון והוא חדל מלהתקיים, ואילו עולמו של האדם בנוי	9168
הוא על חסד, והוא מוסיף להתקיים למרות פגמיו המרובים.	9169
ומה רבה היא מדת חסד זו? אם האבות הק' זקוקים היו למדת החסד לקיומם, כמה גדולה איפוא מדת	9170
החסד שאנו זקוקים לה, אנו הנכשלים יום יום בקלות ובחמורות, ואם בשביל חטא אחר זקוק כבר העולם	9171
כולו לחסדו של הקב"ה, מה רב ומה גדול החסד שנעשה עם מי שעובר על כל התורה, והקב"ה מוסיף	9172
להחיותו לזונו ולפרנסו? (נתיבות המוסר ע' 92).	9173
	9174
מאמר רא	9175
ויזכר אלהים את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה (בראשית ח' א').	9176
אמר ר' שמואל בר נחמני, אוי להם לרשעים שהם הופכים מדת רחמים למדת הדין, כל מקום שנאמר ה'	9177
מדת רחמים, וכתוב ויאמר ה' אמחה את האדם, אשריהם הצדיקים שהן הופכים מדת הדין למדת רחמים,	9178
כל מקום שנא' אלהים הוא מדת הדין, עד האלקים יבא דבר שניהם, וכתוב ויזכר אלהים את נח מה זכר	9179
לו? שזן ופירנס אותם י"ב חודש בתיבה (בר"ר ל"ג).	9180

נתבונן נא מעט בפרשה זו ונראה עד היכן הדברים מגיעים, השי"ת גמר בדעתו להשחית את העולם כולו,	9181
כי נשחתה הארץ ותמלא חמס, ולנח צוה לעשות תיבה ולהכניס בתוכה את כל משפחתו, ומכל החי מכל	9182
בשר למינהו, כדי להנצל ממי המבול ולהחיות זרע על פני כל הארץ, ומפני מה בחר בנח? מפני שהיה	9183
צדיק, כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה, מכאן שאומרים מקצת שבחו של אדם בפניו וכולו שלא בפניו	9184
(רש"י מ"ב), הרי שזכה נח להנצל ממי המבול מפני שהיה צדיק תמים.	9185
נוסף לזה היתה הבטחת השי"ת בשבועה שנח ומשפחתו ישארו בחיים אחרי המבול, והקימותי את בריתי	9186
אתך ובאת אל התבה, לאות שהשם נשבע לו שלא ימות הוא ובניו במבול (אבן עזרא), ויותר נכון בדרך	9187
הפשט, בעת שיבוא המבול תהיה בריתי קיימת אתך שתבוא אל התיבה אתה וביתך ושנים מכל בשר	9188
להחיות, כלומר שתהיו שם ותתקיימו לצאת משם לחיים, והברית הוא דבר השם שיגזור אומר בלי תנאי	9189
ושיר (רמב"ן).	9190
ואחרי כל אלה היה זקוק נח לזכירה מיוחדת ולהפך מדת הדין לרחמים, כדי לשכך את מי המבול ולצאת מן	9191
התיבה בשלום, ואלמלא כן עלולים היו המים לגבור עוד על הארץ, ולשטוף במרוצתם גם את התיבה וכל	9192
הנמצאים בתוכה, למרות ההבטחה הקודמת בדבר ה' או בשבועה שישארו בחיים.	9193
מכאן שאם השי"ת דן את האדם במדת הדין, אין אדם בארץ אשר יצדק לפניו, לפי שהאדם הוא כל כך	9194
גדול בנפשו, כל כך יש בידו להתעלות במעלת עבודת האלהים, ואין לך אדם בעולם שהוא משתלם	9195
בשלמותו המוחלטת, ואפילו נח שהתורה מעידה עליו שהיה צדיק תמים, והשי"ת הבטיח לו להצילו ממי	9196
המבול, אף הוא ניצל ונשאר רק בזכות מיוחדת, ואחרי שהפך מדת הדין למדת הרחמים.	9197
חז"ל אנשי כנסת הגדולה הדגישו השקפה זאת במטבע של תפלה, וגם את נח באהבה זכרת ותפקדהו בדבר	9198
ישועה ורחמים בהביאך את מי המבול, ככתוב בתורתך ויזכר אלהים את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה	9199
אשר אתו בתבה, ויעבר אלהים רוח על הארץ וישכו המים, הם הדגישו שזכירתו של נח לפני הקב"ה היתה	9200
באהבה מיוחדת, ואף אנו בעומדנו לדין הרינו מבקשים מלפניו יתברך אהבה ורחמים, כי בדין ומשפט אין	9201
מי שיצדק לפניו.	9202
נתבונן נא במה זכה נח להפך את מדת הדין למדת הרחמים? בזה שזן ופרנס אותם כל י"ב חודש מדה כנגד	9203
מדה, נח ריחם על בריותיו של הקב"ה וטיפל בס' וזנסם ופרנסם י"ב חודש, בעבור זה אף הקב"ה ריחם	9204
עליו, ולא רק רחמים סתם היו במעשיו אלה, הלא היה נמצא במצב כזה שכל ימיו ולילותיו היה עסוק	9205
בבריות אלה, ושינה בעיניו לא ראה שהרי היו שם כל מיני החיות והברואים שישנם בעולם לאלפים	9206
ולרבבות.	9207
כמה מיני ברואים ישנם בעולם שאין לנו מהם מושג אפילו, וכולם נכנסו בתיבה ונח היה מטפל בהם בכל	9208
אחד ואחד לפי מזגו, וטבעו של זה לא כטבעו של זה, יש מהם מי שאכילתו ביום ויש מי שאכילתו בלילה,	9209
יש שמזונו זה ויש שמזונו אחר, וכל אלה היה על נח לספק לכל מין ומין מזונו ובעיתו, ולא עוד אלא שהיה	9210
מצטער צער רב כשלא היה יודע מה להאכיל לאיזה מין שהוא, והיה מחפש עצות ותחבולות להיוודע מהו	9211
מזונו.	9212
אדמו"ר הסבא זצ"ל העיר פעם על מדת רחמים זו, שנח התעלה ממש למדרגת מה הוא אף אתה, ואתה	9213
נותן להם את אכלם בעתו, פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון, כשם שהקב"ה משביע רצונה של כל	9214
בריה ובריה מקרני ראמים ועד ביצי כנים וממציא לה את אוכלה, כך נח במשך י"ב חודש היה משביע	9215
רצונה של כל בריה ובריה בעיתה ובזמנה, אין פלא שמדת רחמים כזו יכולה להפוך את מדת הדין	9216
לרחמים.	9217
אבל הסתכל לאידך גיסא, אחרי היותו צדיק תמים, אחרי שהיתה בידו הבטחת השי"ת להחיותו ולהצילו	9218
ממי המבול, והעולה על כולנה מדת רחמיו המרובה על בריותיו של הקב"ה והתדמותו לקונו, אחרי כל	9219
אלה לא בדין זכה אלא ברחמים, אשריהם הצדיקים שהן הופכים מדת הדין למדת רחמים, לפי שאף לאדם	9220
השלם שבשלמים, כמעט שמן הנמנע הוא לזכות בדין כי מי יצדק לפניך בדין.	9221
השקפה זו ביתר עומק אנו מוצאים בתורה ובדברי חז"ל במקום אחר, ולקחתם אגודת אזוב וטבלתם בדם	9222
אשר בסף, והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות מן הדם אשר בסף, ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד	9223
בקר, ועבר ה' לנגוף את מצרים וראה את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות, ופסח ה' על הפתח ולא יתן	9224
המשחית לבוא אל בתיכם לנגוף, מגיד שמאחר שניתנה רשות למשחית לחבל אין מבחין בין צדיק לרשע,	9225
ולילה רשות למחבלים היא (רש"י ב"ק ס').	9226
הלא נורא הוא! כל הנסים והנפלאות כל המכות אשר הביא הקב"ה על המצריים, הלא לא באו אלא כדי	9227
שידעו את ה' וישלחו את ישראל, ומכת בכורות האחרונה היא היתה המכה בפטיש להכרה זו, ויצאת	9228
מצרים כשלעצמה לא באה אלא כדי שישאל יעבדו את ה' ויקבלו את התורה, שתכלית הבריאה כולה	9229
היתה לשם אותו הזמן שישאל יקבלו את התורה תורת ה'.	9230

והנה בשעה שעמדו כבר ישראל על סף תכליתם עמדה בדרכם סכנה כזו, שאלמלא לא היו נותנים מן הדם	9231
אשר בסף על המזוזות ועל המשקוף, אז היה ח"ו המשחית שולט גם בבתיהם! ואז כל הנסים והנפלאות היו	9232
בכדי, והבטחות השי"ת על הגאולה ועל קבלת התורה, בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים היו	9233
בטלות ח"ו!	9234
וכל כך למה? שמאחר שניתנה רשות למשחית לחבל אינו מבחין בין צדיק לרשע! שמא תאמר שהם	9235
נעשים דומים זה לזה. לא כי הצדיק עומד בצדקו גם לאחר כך, ולא עוד אלא שמתחיל מן הצדיקים תחילה	9236
שנאמר והכרתי ממך צדיק ורשע (ב"ק ס'), ואלא מה? הוא הדבר אשר דברנו, שבזמן שמדת הדין שולטת	9237
בעולם אין אדם בארץ אשר יצדק לפניו, והצדיק ששגגות נעשות לו כזדונות עליו חרי האף גדול יותר,	9238
ועל כן אינו מבחין בין צדיק לרשע, ועל כן הוא מתחיל מן הצדיקים תחילה.	9239
חז"ל הוסיפו ללמוד ממקרא זה הלכה למעשה, אמר רב יהודה אמר רב לעולם יכנס אדם בכי טוב ויצא	9240
בכי טוב, שנאמר ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר מפני המזיקין (רש"י שם), אף הלכה זו אינה	9241
מחלקת בין צדיקים לרשעים, וכבר ספרו לנו חז"ל שקיימו הלכה זו דוקא גדולי עולם, וכן אתה מוצא	9242
שהאבות והנביאים נהגו בדרך ארץ, וישכם אברהם בבוקר, וישכם יעקב בבוקר, וישכם משה בבוקר,	9243
וישכם יהושע בבוקר.	9244
והרי ק"ו ומה האבות והנביאים שהלכו לעשות רצונו של מי שאמר והיה העולם נהגו בדרך ארץ, שאר בני	9245
אדם על אחת כמה וכמה (מכילתא הרמב"ן), האבות והנביאים גם בלכתם לעשות רצונו של מי שאמר	9246
והיה העולם, גם הם היו מתיראים מפני מדת הדין העלולה להשתלט עליהם, דוקא מצד שלמותם וגדלותם,	9247
והיו נוהגים בדרך ארץ ויוצאים לדרכם בשעה שלא נתנה בה רשות למחבלים ולמזיקים.	9248
הם דברי חז"ל, א"ר יודן א"ל המקום שוב אל ארץ אבותיך אעפ"כ ויירא יעקב מאד, אלא מכאן שאין	9249
הבטחה לצדיק בעוה"ז, ר' הונא בשם ר' אחא אמר הנה אנכי עמך, והוא אמר אם יהיה אלהים עמדי? אלא	9250
מכאן שאין הבטחה לצדיק בעוה"ז, לאחר כל ההבטחות שהובטחו לצדיקי עולם, פסקו חז"ל שאין הבטחה	9251
לצדיק בעוה"ז, כי עמוק הדין מאד עד שמעשה קל שבקלים בידו להפוך את הכל. (אור הצפון).	9252
	9253
מאמר רב	9254
וישלח את העורב ויצא ושוב עד יבושת המים (בראשית ח' ז').	9255
במדרש וישלח את העורב התחיל משיבו תשובה, מכל בהמה ועוף שיש כאן אי אתה משליח אלא לי, אמר	9256
ליה מה צורך בעולם בך לא לאכילה ולא לקרבן, אמר ליה הקב"ה קבלהו שעתידי העולם שיצטרך לו, אמר	9257
ליה אימתי? אמר ליה עד יבושת המים, עתיד צדיק אחד לעמוד וליבש את העולם, והעורבים מביאים לו	9258
לחם (ילקוט).	9259
בעצם לא היה שום צורך לעולם במין העורב, ונח לא הבין משום מה צריך הוא לטרוח ולטפל בו, עד	9260
שגילה לו הקב"ה שכן יש בו צורך ומהו צורך זה? שפעם אחת בכל ימות העולם מתחילת הבריאה ועד	9261
סופה, פעם אחת במשך אלפי שנים ישתמשו בעורבים שיביאו אוכל לאליהו הנביא, ולכאורה האם חסרו	9262
לו לקב"ה דרכים אחרות כיצד לספק לנביא לחם, מבלי שיזדקק לבריאת מין מיוחד של עוף למטרה זו?	9263
ברם אין לנו עסק בנסתרות, אבל זה ברור למטרה זו בלבד נוצר מין מיוחד של עוף, מין שמונה לאלפים	9264
ולרבבות, הכל בשביל זה שבודדים מאותו המין יעשו במשך תקופה קצרה שירות לנביא ה' בשעת	9265
מצוקתו.	9266
מקרה זה לא ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא, שבכל נוצר יש בו תועלת, ואפילו אם	9267
אין מכירים בתועלתו בשעה זו, הרי יתכן שתגיע התועלת לדור אחר כמו במעשה העורבים, ועוד עלינו	9268
ללמוד מכאן שאל יזלזל האדם בשום דבר, שכן רגע אחד של מצוה אחת, כדאי הוא שבשבילו יחיה האדם	9269
חיים שלמים על הארץ, ובלבד שתהיה בידו האפשרות להגיע לכך.	9270
ואולי בזאת תפתר לנו חידה ידועה, שרואים בעולם כל כך רשעים שלכאורה אין להם שום זכות קיום,	9271
ואף על פי כן הם חיים וקיימים, אך לפי האמור יתכן שכדאי לו לשי"ת לתת להם חיים ארוכים בשביל	9272
פעולה אחת טובה שיעשו בחייהם, ואפילו אם הם בעצמם לא הגיעו, שאפילו דבר טוב אחד לא נמצא בהם,	9273
בכל זאת יוכל היות שצאצאיהם יהיו טובים ובזכות הבנים מתקיימים האבות, כך מלמדים אותנו חז"ל.	9274
ויאמר ה' אלי אל תצר את מואב ואל תתגר במ מלחמה, וכי מה עלה על דעתו של משה לעשות מלחמה	9275
שלא ברשות? אלא נשא משה קל וחומר בעצמו, אמר ומה מדינים שלא באו אלא לעזור את מואב, אמרה	9276
תורה צרור את המדינים והכיתם אותם, מואבים עצמן לא כל שכן, אמר לו הקב"ה לא כשעלתה על דעתך	9277
עלתה על דעתי, שתי פרידות טובות יש לי להוציא מהן, רות המואביה ונעמה העמונית, בשביל שתי	9278
פרידות טובות חס הקב"ה על שתי אומות גדולות ולא החריבן (ב"ק לה.).	9279

משה נשא קל וחומר שאין עליו פרכא, ק"ו שגם הקב"ה הכיר בצדקתו שלפיו המואבים אין להם זכות	9280
קיום, ומוטלת עליו החובה להשמידם, אלא שצודק היה בהערכתו רק ביחס להוה, ואילו הקב"ה הצופה	9281
לעתיד ידע על שתי הפרידות הטובות שתצאנה מהן, ובשביל אלו מצא להחיות את שתי האומות ולא	9282
להחריבן, זהו אחד מסודות הבריאה והנהגת העולם ע"י השי"ת.	9283
ולא זו בלבד שמוצאים בריאה מיוחדת בשביל מטרה זמנית, אלא שגם באופני היצירה אנו מוצאים שידוד	9284
הטבע בשביל מקרה חד פעמי, איתא בחזקוני (בראשית ג'), הכל משמשין פנים כנגד עורף חוץ משלשה	9285
משמשין פנים כנגד פנים מפני שהשכינה מדברת עמהם, ואלו הן אדם נחש דג, שמצד הטבע שוה דרך	9286
התשמיש לכל הברואים פנים כנגד עורף, אלא ששלשה אלה הוצאו מן הכלל משום כבוד השכינה.	9287
והנה ביחס לאדם נקל להבין, שהאדם בעצמותו מסוגל להגיע למדרגה זו שהשכינה תדבר עמו, וכל מין	9288
האדם בכלל זה ובכל הזמנים, אבל הנחש והדג הרי אין בהם מדה זו שיהיו מסוגלים להתגלות השכינה,	9289
אלא שקרה שלרגלי מצבים מיוחדים דיבר כביכול אל הנחש פעם אחת ואל הדג פעם אחת, והנה בשביל	9290
פעם זו הבדלים השי"ת מכל הברואים בדרך תשמישם, הרי שבשביל מאורע חד פעמי שינה הקב"ה את	9291
אופן היצירה ביחס לברואים מסוימים. (מסלות חיים).	9292
	9293
מאמר רג	9294
צא מן התבה אתה ואשתך ובניך ונשי בניך אתך (בראשית ח' ט"ז).	9295
א"ר לוי כל אותן י"ב חודש לא טעם טעם שינה לא נח ולא בניו, שהיו זקוקין לזון את הבהמה ואת החיה	9296
ואת העופות, ר' עקיבא אומר אפי' שבישתין לפילין וזכוכית לנעמיות הכניסו בידן לזון אותן, יש בהמה	9297
שאוכלת לב' שעות בלילה ויש אוכלת לשלשה, תדע לך דא"ר יוחנן בשם ר"א פעם אחת שהה נח לזון את	9298
הארי הכישו הארי ויצא צולע, ולא היה כשר להקריב קרבן והקריב שם בנו תחתיו, ועליו נאמר הן צדיק	9299
בארץ ישולם, רב הונא בשם ר' יוסי אמר יצא גונח וכוהה דם מן הצינה.	9300
ויש להתבונן דהא כל ענין כניסת בעלי החיים בתיבה היה בדרך נס ופלא שלא כדרך הטבע וכמ"ש	9301
הרמב"ן כאן וז"ל, ידוע כי החיות רבות מאד ומהן גדולות מאד כפילים וכראמים וזולתם, והרמש הרומש	9302
על הארץ רב מאד, גם בעוף השמים מינים רבים אין להם מספר, וכמו שאמרו רבותינו מאה ועשרים מיני	9303
עופות טמאים יש במזרח וכולם מין איה הם, והנה יצטרך להביא מכולם שיולידו כמותם, וכאשר תאסוף	9304
לכולם ומאכל אשר יאכלו לשנה תמימה, לא תכיל אותם התיבה הזאת ולא עשר כיוצא בה, אבל היה נס	9305
שהחזיק מועט את המרובה.	9306
וכן ביאתם אל התיבה הרי מפורש שנים שנים באו אל נח אל התיבה, וברש"י באו אל נח מאליהן, וכן	9307
מהעוף למינהו שנים מכל יבואו אליך להחיות, וברש"י מהעוף למינהו אותן שדבקו במיניהם ולא השחיתו	9308
דרכם ומאליהם באו, וכל שהתיבה קולטתו הכניס בה ע"כ, וא"כ למה נצטערו כ"כ נח ובניו בתיבה	9309
להאכיל את כל הבהמה החיה והעוף והרמש לאין מספר, ולא נתנו שינה לעיניהם כל אותן י"ב חודש,	9310
ולמה לא עזבו אותם לנפשם והיו מתקיימים בתיבה ע"פ נס?	9311
ואם מפני שנצטוו להכין להם מכל מאכל, כמ"ש בפרשה ואתה קח לך מכל מאכל, היו יכולים לעשות	9312
אבוס אחד לכולן, וכשם שבאו מעצמם בדרך נס וקלטתן התיבה למעלה מן הטבע, מועט המחזיק את	9313
המרובה, היו ודאי מסתדרין גם באכילתן לבדם, ואמנם אצל הארי הרי ראו כן שאחזתו חמה כדי שלא	9314
יצטרך לטרוף טרף, ומסתמא אירעו עוד דברים נפלאים כאלו בתיבה, כדי שישארו כל הבריות בריאות	9315
ושלמות לאחר המבול, וא"כ לשם מה חילקו אותם משפחה משפחה לבדה, ולא נתנו שינה לעיניהם כל	9316
אותן י"ב חודש, להאכילם ולעמוד לפניהם בצער גדול כל כך?	9317
אבל הענין הוא כי נח נזדמן לפניו בתיבה מצוה רבה של והלכת בדרכיו, מה הקב"ה זן כל בריותיו מביצי	9318
כנים עד קרני ראמים, כך נח בא לידו לזון כל בריותיו של הקב"ה י"ב חודש, ולכן נצטער צער רב לקיים	9319
מצוה גדולה זו בשלמות, ולא נתן שינה לעיניו הוא ובניו כל אותן הימים, והיה ירא ונפחד שמא לא יצא ידי	9320
חובתו כראוי לו, ושמא תאמר כי כל זה רק מדת חסידות בעלמא, מצאנו במדרש (תהלים ל"ז) עה"פ אל	9321
תתחר במרעים אל תקנא בעושי עולה, ובמה תקנא ביראת ה' כל היום.	9322
אלמלא שקינא אברהם ואימתי קינא, כששאל למלכי צדק כיצד יצאו מן התיבה, אמר לו בצדקה שהיינו	9323
עושים, א"ל וכי מה צדקה היה לכם לעשות וכי עניינים היו שם, א"ל על החיה ועל הבהמה ועל העוף, ולא	9324
היינו יושנים כל הלילה אלא היינו נותנים לפני זה ולפני זה, פעם אחת אחרנו את עצמנו ויצא אבי משובר,	9325
אותה שעה אמר אברהם מה אלו אילולי שעשו צדקה עם בהמה חיה ועוף לא היו יוצאים משם, ובשביל	9326
שאיחר עצמו כמעט קיבל שכרו ונשבר, אני אם אעשה עם בני"א שהם בדמות וצלם של המלאכים, עאכו"כ	9327
שאנצל מן הפגעים מיד 'ויטע אשל' אכילה שתיה לוי' ע"ש.	9328

הרי לפנינו שכל עיקר יציאתם מן התיבה היה תלוי במה שפרנסו את הבריות שם, ואלמלא צדקה זו היו	9329
נשארים בתיבה כל ימי חייהם ולא היו רואים אור עולם כלל נורא ואיום! ולא זו בלבד אלא אף לאחר	9330
שכבר נצטערו צער רב כל כך, ולא נתנו שינה לעיניהם כל י"ב חודש יום אחר יום, אם איחר נח פעם אחת	9331
לתת מזונות לפני הארי הכהו הארי ושברו, ועשאו בעל מום לכל ימיו, ואם בשביל בע"ח נצטערו נח ובניו	9332
צער רב כל כך לזונם ולכלכלם, ק"ו אדם שהוא נברא בצלם אלקים, עד כמה יש להצטער עליו במה	9333
שחסר לו, ולמלא מחסורו בכל מה שאפשר, וק"ו בן בנו של ק"ו ביהודי מאמין בהשי"ת ותורתו והוא	9334
תלמיד חכם וירא שמים.	9335
אנו אף שאין בידינו אפשרות לזון ולכלכל בריותיו של הקב"ה, אבל יש לנו בחינה מעין דבר כזה והיא	9336
התפלה! כשהאדם עומד ומתפלל לפני קונו ואומר ברכ' עלינו את השנה הזאת הרי כולם בכלל, ונמצא	9337
עוסק בצדקה עם הבריות ובלבד שיכוין לבו כראוי, וכן עוד יותר בשאר הברכות ובתקע בשופר גדול	9338
לחרותנו, וכן את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח, ואם מאחרים לבוא אל התפלה אף שמספיקים עוד	9339
להתפלל כראוי, אבל יש להתבונן שאיחור זה כמוהו כאיחור שאיחר נח במזונות הארי! הרחמן הוא יזכנו	9340
לעבדו כראוי. (לב אליהו).	9341
	9342
מאמר רד	9343
ויבן נח מזבח לה' ויעל עולת במזבח (בראשית ח' כ').	9344
ויבן כתיב נתבונן אמר מפני מה ציוה הקב"ה וריבה בטהורים יותר מן הטמאים אלא להקריב מהן קרבן,	9345
מיד ויקח מכל הבהמה הטהורה, ר"א בן יעקב אומר הקריב אותם על המזבח הגדול שבירושלים ששם	9346
הקריב אדה"ר (ב"ר לח ח).	9347
מהי הבינה כאן? אחר המבול אחרי כל הנסיונות שעברו על נח בהיותו בתיבה, אחרי כל היסורים	9348
וההתלבטות במשך ימות המבול ואחרי צאתו מן התיבה, הנטייה הפשוטה לכאורה היא לסדר ולתקן	9349
הענינים הגופניים הפרטיים, לב מי יעלה על הדעת אחרי עייפות והתלבטות גופנית כזו של הטלטול על גלי	9350
המבול הסוערים, לחשוב על קרבנות הודייה להשי"ת.	9351
ברם נח החוש הרוחני שבו דחפו ועודדו, שמן היושר והראוי לעת כזאת דוקא, וגם מצד החיוב להביא	9352
קרבנות מן הבהמות הטהורות לכוונה ותכלית גבוהה, ואחרי שלא היה לו ציווי מפורש לעשות, הוא	9353
התבונן והבין מעצמו בבינה היתירה שניחן בה מאת השי"ת, שרצונו של השי"ת הוא שיקריבו לפניו	9354
קרבנות!	9355
זוהי גדלותו של הצדיק שיודע לכוון במעשים רצויים בשעה הרצויה לפניו ית"ש ובמקום הרצוי לפניו,	9356
במקום מזבח הגדול שבירושלים שכבר אדה"ר הקריב עליו, הנסיונות שעברו עליו לא הנמיכו את קומתו	9357
הרוחנית, אלא להיפך חידדו את הרגשתו ובינתו, ובינה זו אמרה לו להקריב קרבנות.	9358
וידבר אלקים אל נח צא מן התיבה, כתיב אם רוח המושל תעלה עליך מקומך אל תנח, אמר נח כשם	9359
שנכנסתי לתיבה ברשות כך איני יוצא אלא ברשות, א"ר יודן אילו הייתי שם הייתי שוברה ויוצא, אלא	9360
אמר נח כשם שלא נכנסתי אלא ברשות, כך איני יוצא ממנה אלא ברשות (ילקוט שמעוני ח' נ"ט).	9361
גם במאמר הנ"ל מגלים לנו חז"ל את עומק חוש הבינה שנחון בה נח, לדעת ולכוון ולהתאים את עצמו	9362
לרצונו וחפצו של השי"ת, כי בנוהג בעולם כשאחד כלוא בסוהר או במיצר במשך זמן ידוע, בהגיע לו	9363
שעת הפדיון וההרווחה לצאת לחופש, הכי ישתהה אפילו רגע אחד ולא יימלט החוצה? הבהילות לחופש	9364
והסבל שסבל בהימצאו בהסגר, ממריצות אותו אפילו לשבור את המקום המזכיר לו את דכאונו, וכהגדרתו	9365
של ר' יודן אילו הייתי שם הייתי שוברה ויוצא.	9366
וכאן נח זה שסבל עינויים ויסורים קשים מכל מיני החיות והבהמות, ואף מבני ביתו הקרובים לא שבע	9367
נחת ביותר, בהגיע לו תור החופש וההצלה הריהו מבליג על תשוקתו ומחכה, הבינה היתירה לחשה לו	9368
שצריך לחכות עוד מעט מה, הבין וראה שכשם שנכנס לתיבה בציווי ובאמונה בהשי"ת, כן צריכה יציאתו	9369
להיות בציווי ובאמונה.	9370
ומי בתנאים כגון אלה עולה לו על הדעת להרגיש שיש לצאת רק ברשות, קח נא לדוגמא בתנאים ונסיבות	9371
שלנו, מוצאי יום הכפורים אחרי נעילה ואחרי ערבית כל אחד מרגיש את עצמו חלש ומעונה, נכנע ומדוכא	9372
מהוידויים התפילות והצום, ובהגיע מקרה של נסיון קל כגון לחכות עוד שנים שלשה רגעים לצורך חבירו	9373
או לצורך מצוה, או לוותר על זכותו וסידורו לטובת הזולת, היקדים פני חבירו אז לדבר טוב? לקרבן גדול	9374
יחשב לו אז להתעכב ולהשהות ברשות השכל, הסבלנות תפקע והשכל יטבע.	9375
אבל נח הבין והרגיש שיש לצאת ברשות, שצריך להיות בסדר אף אחרי היותו מעונה בתיבה, לא נידחף	9376
אלא חיכה לציווי ה' ולרשותו, וזהו קו נפלא באופיו של נח, שליטה על כוחות הנפש בתנאים כאלו מראה	9377
על דרגת ההזדככות ובינה יתירה, ועלינו לקחת לימוד שבכל תנאי חיינו, נדע לסגל לעצמנו את מדת	9378

9379	'הבינה היתירה' של מתינות וסבלנות, לדעת לכוון את מעשינו לרצונו של השי"ת בעת הנכונה ובמקום הנכון. (אור הנפש).
9380	
9381	
9382	מאמר רה
9383	וירח ה' את ריח הניחוח ויאמר ה' לא אוסיף לקלל עוד את האדמה כי יצר לב האדם רע מנעוריו (בראשית ח' כ"א).
9384	
9385	הנה מחשבתו של אדם נסתרת וצפונה לא נראה פעולתה, אמנם לכשנתבונן נראה עד כמה מגיע המרחק בין מחשבה קדושה למחשבה מקודשת יותר ונקיה ממנה, שהרי ריח הניחוח שעלה למרום בעת שהקריב נח קרבנותיו אחר המבול, היא ודאי מחשבתו בעת הקרבתו, כי הלא זה עיקרה של ההתקרבות לאלקים ושרשו של הקרבן, נמצא כי במחשבה טהורה זו הציל נח כל הבריאה שממנו והלאה עד סוף כל הדורות, שאף אם ירדו לדיוטא התחתונה להיותם ראויים לכליון כדור המבול, בכל זאת אמר השי"ת לא אוסיף עוד לקלל.
9390	
9391	ומכיון שאנו רואים שיש למחשבתו של נח להיות לריח ניחוח להציל כל הדורות, אם כן למה לא היה בכוחו להציל לכה"פ את דורו הוא, אלא שמקודם לא הגיע למחשבה קדושה וטהורה כזו שהגיע לה לאחר כך, ולא עלה לריח ניחוח לפניו יתברך, הרי ההבדל הרחוק שבין מחשבה למחשבה, שבחסרון זה לא היה בכוחו אפילו להציל את דורו.
9392	
9393	ובזה נבין מה שאמר הכתוב כי מי נח זאת לי, ואמרו חז"ל למה נקראו מי המבול 'מי נח' מפני שלא הגין על דורו ולא התפלל עליהם, נורא ואיום כי בחסרון התפילה על דורו להצילם מעונש הראוי להם, הכריזו בשמים והעתיקה בתורה הקדושה לנצח נצחים כי מי נח זאת לי, כאילו היה נח עומד ופותח ארובות השמים ומציף מבול על בני דורו ומשמידם, והוא שהשחית כל בשר על הארץ, היש לך תביעה גדולה מזו שתובעים האדם, למה הפכת כל הבריאה כולה וקלקלת מעשי השי"ת.
9394	
9395	הכל משום חסרון מחשבה המקודשת יותר שלא היה לו קודם המבול, שהלא אחרי המבול שהגיע למדרגה זו אמנם הציל כל הדורות, ולכן נתבע נח למה לא השיג מחשבה זו קודם ירידת המבול, ואם יש בכוחך להציל ולא הצלת, הרי אתה כאיש משחית ומחבל עולם ומלואו, ומכריזים על נח בקול גדול לעולמי עולמים כי מי נח זאת לי, עד כה גודל מחשבתו של אדם. (אור יהל כ"ד).
9399	
9400	
9401	
9402	
9403	
9404	
9405	מאמר רו
9406	וירח ה' את ריח הניחוח ויאמר ה' לא אוסיף לקלל עוד את האדמה כי יצר לב האדם רע מנעוריו (בראשית ח' כ"א).
9407	
9408	וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום, זהו הביטוי שצויין בו יצרו של אדם 'רק רע' מציאות של רע, כך ציינה אותו התורה, עיקם הכתוב שמונה אותיות שלא להוציא דבר מגונה (פסחים ג'), התורה כתבה ריבוי דברים ובלבד שלא לכתוב מלת טמא, וכאן ביטויים כה חזקים רע מנעוריו רק רע כל היום, והרי אפשר היה לכתוב לא טוב, אשר גם לשון זו מבטא שלילה מוחלטת של טוב, והרי כתוב לא טוב היות האדם לבדו, והחסרון שם היה רב כי היה חסר כל ההשלמה של הבריאה, כי גם 'לא טוב' הוא שלילה מוחלטת. בכל זאת תורת ה' כשהזכירה את יצר לב האדם, מצאה לנחוץ להזכיר את השם רע במלואו, ולא עוד אלא להוסיף רע מנעוריו ולהדגיש רק רע כל היום, כי עצומה ורבה לאין שיעור היא מציאות הרע הטבועה בלב האדם, חזק מאד הוא שורש הרע המושרש בו, וגדול הוא המאמץ והגבורה הנדרשים מן האדם לשם עשיית כל מעשה אף הקל ביותר, עליו להתאמץ לכופף את יצרו ולהטות עצמו לצד הטוב, התורה ביודעה ובהכירה את לב האדם ונפתוליו, היא ציינה את שומרי השביעית לגבורי כח, ואת ישראל שאמרו נעשה ונשמע לבעלי מדרגה יותר גבוהה עושי דברו. (נתיבות המוסר עמ' 75).
9410	
9411	
9412	
9413	
9414	
9415	
9416	
9417	
9418	
9419	
9420	מאמר רז
9421	וירח ה' את ריח הניחוח ויאמר ה' לא אוסיף לקלל עוד את האדמה כי יצר לב האדם רע מנעוריו (בראשית ח' כ"א).
9422	
9423	יצרו של אדם מתגבר ומתחדש עליו בכל יום, שנא' כי יצר לב האדם רע מנעוריו (קידושין לא.), ההוראה שבמלה מתחדש היא שאין כח היצר נח ונרדם, אלא שבכל שעה ובכל עת מחפש דרכים חדשות בכדי ללכוד את לב האדם, אין כח היצר מוגבל ומוגדר, וכשם שהעליה לצד הטוב אינה מוגבלת, והאדם השואף למעלה שלבי סולם העליה נוצרות ומזדמנות לתחת רגליו להמריא מעלה מעלה, כן גם בבחירת הרע שלבי הסולם המוביל תהומה, הולכים ומשתקעים לרגלי האדם היורד, וכמו הטוב כן גם הרע אין להם תחום וקצבה וזה לעומת זה.
9424	
9425	
9426	
9427	
9428	

אמרו חז"ל (ר"ה יז), המינין והאפיקורסין ושחטאו ושהחטיאו את הרבים, יורדין לגיהנם ונידונין בה	9429
לדורי דורות, המובן בנ"ל שהירידה היא ממושכת, תוצאות הרע והנטייה מדרך הישרה הולכות ומתגלות	9430
בכל פעם באופן אחר ובצורה אחרת, וכמ"ש רש"י על הפ' ואת ברשע מלך עמורה שנתעלה ברשעתו,	9431
מלך עמורה נתגלה בעלייתו ברשע, כי אין מעצור בתהום השפלות והירידה, וכשם שהמונח הכולל של	9432
העולה משמעותו עליה בלתי פוסקת מרגע לרגע ומדרגה לדרגה, כן גם המונח הכולל של היורד מקיף את	9433
ההתגלגלות למדרון התהום.	9434
וזשה"כ אל תאמינו ברע, ודרשו ז"ל אין רע אלא יצה"ר שאומר לו לאדם חטוא והקב"ה מוחל (חגיגה	9435
טו.), אל תאמין שהירידה הראשונה תשאר במקומה, או שאחרי הירידה תצליח שוב לטפס ולשוב לאיתנך	9436
על נקלה, לא כן הוא! מזהירים אותך לא להאמין, כי אחרי הירידה הראשונה היצה"ר יתגלה לפניך שנית	9437
לבוש בגדי חמודות חדשים בכדי להדריכך מטה, שלב שני שלישי רביעי וחמישי, עד שתתגלגל למקומות	9438
שמעולם לא עלה על לבך להגיע שמה, מקודם ינסה להשקיטך שהקב"ה מוחל וסולח, אבל עליך לדעת	9439
שמחילה וסליחה לפני עשיית החטא אינן מתקבלות לפניו ית"ש.	9440
בשנת שש מאות שנה לחיי נח נבקעו כל מעיינות תהום רבה, מדה כנגד מדה, הם חטאו ברבה רעת האדם	9441
ולקו בתהום רבה (סנהדרין קח.), העונש של תהום רבה מכוון נגד התהום של רבה רעת האדם, שונה	9442
ומשונה ובעלת צורות רבות ודרגות שונות היא רעת האדם, וכנגדן הן המעיינות השונות והמשונות של	9443
עונש התהום.	9444
אין קץ וגבול להשחתה כי אינה עומדת במקום אחד, מתפתחת ומעמיקה רשעות אחר רשעות עד שאין	9445
בכח הזמיון לתאר, ולזה נענשו 'בתהום רבה' שנשמדו ונכחדו כליל, כמשאז"ל אנשי דור המבול אין להם	9446
חלק לעוה"ב, נכרתו מאור הנצח ושוכנים תהומה ללא כל תקוה לעלות, וכמ"ש ז"ל משפטיך תהום רבה,	9447
כשם שאין קצבה לתהום כך אין קצבה למשפטן של רשעים, וכשם שאין מימי התהום שווין, מהן מלוחים	9448
מהם מרים ומהם מתוקים, כך אין משפטן של רשעים שווין.	9449
וירדו בדגת הים, יש בלשון הזה לשון רידוי ולשון ירידה, זכה רודה בחיות ובבהמות, לא זכה נעשה ירוד	9450
לפניהם והחיה מושלת בו (רש"י), א"ר חנינא אם זכו רדו ואם לא זכו ירדו (אבדר"ן פ"ח), אם האדם אינו	9451
זוכה להיות במעלת העליה הריהו נעשה ירוד, ושחיתת לבו מתפתחת והולכת כל ימי חייו, וההפך מזה	9452
נעשה לרודה ושליט ביצרו והולך ומתעלה מעלה.	9453
הבת קול כינתה לאלישע בן אבויה בשם אחר, התכוונה בזה לציין אותה הירידה הבלתי פוסקת של	9454
החוטא, המובן בשם אחר שבכל רגע ובכל שעה נעשה 'אחר' לריעותא חדשה, מתחדש ומתגלה בכל פעם	9455
בצורה אחרת של המחשבה והמעשה הרע.	9456
עד כמה מגיע תהום הרע שבנפש האדם, הלא תסמר שערת ראשינו בקוראינו על עשרה הרוגי מלכות, בת	9457
בליעל לקול בכייתו של ר' ישמעאל עמדה, תואר יופיו בלבה חמדה, ושאלה מאת אביה חייתו להעמידה,	9458
נאץ בליעל דבר זה לעשותו, להפשיט עורו מעל פניו שאלה, ולא עכב דבר זה לעשותו, וכשהגיע למקום	9459
תפילין צרח בקול מר ליוצר נשמתו, ענתה בת קול אם אשמע קול אחר אהפוך את העולם למים, לתוהו	9460
ובוהו אשית הדומיים ע"כ.	9461
אהה! מה קודר ומזעזע המחזה הזה! עד איזו ממדים תהומיים עלולה לרדת השחתת האדם הנברא עם יצרו	9462
הרע, הלא הזמיון אינו יכול אפילו להאמין, שהאדם מוכשר ויכול להיות כל כך שקוע באכזריות כה רבה,	9463
ועוד להתפנק ולהתענג על סבל האיום של הזולת.	9464
בכדי לספק את רוחה ותאוותה מבקשת בת הבליעל להפשיט את עור הפנים של קדוש עליון זה, ואינה	9465
שמה לב ולא אוזן קשבת לאותן הצריחות והאנחות הבוקעות ויורדות עד תהום ההוויה, היא עוד מתענגת	9466
בתאוה מתוקה, איך שמחתכים את עור פני הקדוש, כל היסורים שאין בכח האדם לתאר אך בכדי	9467
להשקיט את צמאונה הטמא והנבזה, שומו שמים! מה עמוק הוא תהום רבה של השחתת האדם!	9468
תורתינו הקדושה מגמתה ומשימתה לשמור, שאלה התהומות לא תשטופנה את צחות הנפש ונשמת יה	9469
החצובה מתחת כסא הכבוד, ואחריה באו חז"ל קדושי עליון וחיזקו גדרים וסייגים שהתהום רבה לא	9470
תחרוג, והרחמן יזכנו להתרחק מתהום ונשבע באור צחצחות של תוה"ק. (אור הנפש).	9471
	9472
מאמר רח	9473
וירח ה' את ריח הניחוח ויאמר ה' לא אוסיף לקלל עוד את האדמה כי יצר לב האדם רע מנעוריו (בראשית	9474
ח' כ"א).	9475
ת"ר קשה יצר הרע שאפילו יוצרו קראו רע, שנאמר כי יצר לב האדם רע מנעוריו, אמר רשב"ל יצרו של	9476
אדם מתחדש עליו בכל יום שנאמר רק רע כל היום, ואמר רשב"ל יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום	9477

ומבקש המיתו, שנאמר צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו, ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו שנאמר	9478
אלקים לא יעזבנו בידו (קידושין ל:).	9479
כל תכלית האדם היא ללחום ולנצח את יצה"ר ולהכניעו תחת ממשלת יצה"ט, כמ"ש ואלריך תשוקתו ואתה	9480
תמשול בו, ורש"י אם תרצה תתגבר עליו, ולכן עלינו להתבונן מה המה הכלי מלחמה איך להתגבר עליו,	9481
אחז"ל לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, רש"י שיעשה מלחמה עם יצה"ר שנאמר רגזו ואל תחטאו,	9482
נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה שנאמר 'אמרו בלבבכם' נצחו מוטב ואם לאו יקרא ק"ש שנאמר על	9483
משכבכם, נצחו מוטב ואם לאו יזכיר לו יום המיתה שנאמר 'ודומו סלה' (ברכות ה:).	9484
והנה כיון שאחז"ל לעולם ירגיז, למדנו כי המלחמה צריך לעשותה לעולם ממש בלא הפסק כל שהוא וללא	9485
היסח הדעת כלל, ואין לך רגע שיוכל אדם לנוח ממלחמת היצר ולומר שלום עלי נפשי, והרי"ז נורא ואיום	9486
למתבונן, 0 שהרי"ז אם 0נתחייב 0 האדם 0ללחום עם יצה"ר לעולם דוקא, ההכרח לומר כי יצה"ר לוחם	9487
אתו תמיד ולא נח לעולם ממלחמתו! לפיכך הוזהר האדם לעשות גם הוא אתו מלחמה לעולם.	9488
א"כ מה מאד גדולה הסכנה! כאשר עומד כנגד האדם שונא מובהק, שונא שמתגבר בכל יום ומתחדש בכל	9489
יום, וכלי מלחמה אדירים בידו ולוחם תמיד עם האדם, ואם יסיה דעתו לרגע ולא ילחום ודאי יכריעהו	9490
יצרו מיד ויפיל אותו לבאר שחת ח"ו, וק"ו בן בנו של ק"ו אם יבחר לו האדם לתת מנוחה לנפשו, וכבר	9491
צווה חובת הלבבות (פ"ה יחוד המעשה), בן אדם ראוי לך לדעת כי השונא הגדול שיש לך בעולם הוא	9492
יצרך, אתה ישן לו והוא ער לך, אתה מתעלם ממנו והוא אינו מתעלם ממך עי"ש, הלא רעדה תאחזנו איך	9493
נערוך אתו מלחמה? ומה הם כלי מלחמה כנגד יצה"ר?	9494
אמר הכתוב וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים, ואחז"ל מאי דכתיב וייצר	9495
בשני יודין, דאר"ש בן פזי אוי לי מיוצרי ואוי לי מיצרי (ברכות ס"א:), כאן גילו לנו חז"ל סוד לבל נפול	9496
ברוחנו ונתחזק במלחמתנו עם יצה"ר, כי הקב"ה ברא את האדם בשני כוחות שוים לא יכריע אחד את	9497
חבירו, כי אם האדם עצמו הוא אשר יטה כף ידו ויכריע על ימין או על שמאל.	9498
וזהו וייצר בשני יודין אוי לי מיוצרי ואוי לי מיצרי, תחילת בריאתו של האדם הוא בקו משקלות שוה בין	9499
שניהם, כשם שהוא מרגיש כאב בשעה שעוזב תאוותו, כן ירגיש כאב בשעה שעוזב תורתו! וכמו שהוא	9500
מתענג ונהנה בהליכה אחר יצרו כסוס כפרד אין הבין, כך יש לו הכח להיות מתאוה ומתענד בהמשכו לבית	9501
מדרש לעשות רצון יוצרו! ואח"כ אם זוכה להתרומם אל על ומשלים את עצמו, הרי הוא מכריע את הכף	9502
לצד הטוב ומכניע את יצרו כובשו ומושל עליו, ואם ח"ו להיפך הרי הוא מכריע את הכף לצד יצרו ונפול	9503
לבאר שחת.	9504
נמצא כי יכול האדם ללחום מלחמתו עם יצרו, לתור ולחפש אחר הנאה רוחנית כנגד הנאה גשמית, הנאה	9505
כנגד הנאה ותאוה כנגד תאוה! וכבר אחז"ל (אבות פ"ד) העוה"ז דומה לפרוזדור בפני עוה"ב, התקן עצמך	9506
בפרוזדור כדי שתיכנס לטרקלין, והנה עוה"ב אין בו לא אכילה ולא שתיה לא משא ומתן ולא הנאה לא	9507
שנאה ולא תחרות, אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה (ברכות יז), ואיך	9508
יתקן אדם עצמו בפרוזדור בדברים שאינם שם? מהיכן יקח כל זה? אלא ודאי שיכול הוא ומצויה היא	9509
אצלו להשיגה כאן בפרוזדור, אם לא כולה לכל הפחות מעין הנאה נפלאה זאת.	9510
הוא מה שמצינו בגמ' שם, כי הווי מופטרי רבנן מבי ר' אמי ואמרי לה מבי ר' חנינא אמרי ליה הכי, עולמך	9511
תראה בחייך ואחריתך לחיי עולם הבא, שהיו מברכים כל אחד לחבירו שיזכה לעולמך תראה בחייך, היינו	9512
הנאה של מעלה בעולמו יראה כאן בעוה"ז, ואחריתך לחיי עולם הבא! כן מתפרש בשיטה מקובצת שם	9513
ראה ברכה משולשת וז"ל, עולמך תראה בחייך, כאשר יגיע האדם לתכלית החכמה דומה לעולם הנשמות	9514
שהם שכל נבדל, ומגיע לקצה עולם הנשמות בחייו, והברכות האלה מברכין כל אחד לחבירו עד כאן	9515
לשונו.	9516
וזהו לעולם ירגיז אדם יצ"ט על יצה"ר שיעשה מלחמה עם יצה"ר, שלא יתפתה ולא יתפייס ממה שיעצה"ר	9517
מהנהו מהבלי עוה"ז ועשיית הרע, אלא יעשה אתו מלחמה ויראה לו את התענוג האמיתי והעידון הגדול	9518
שיוכל למצוא בקיום מצות ה' ועשיית הטוב, שכל הנאות עוה"ז הם אין ואפס ממש נגדם! ואיך יוכל האדם	9519
לבוא לידי מדה טובה זו, לבטל שאור חמצן של עוברי עבירה ולהתענג בעשיית הטוב והישר? ראשית דבר	9520
הוא התבוננות!	9521
המסילת ישרים בפ"ב כתב, שההולך בעולמו בלי התבוננות אם טובה דרכו או רעה, הנה הוא כסומא	9522
ההולך על שפת הנהר אשר סכנתו ודאי עצומה ורעתו קרובה מהצלתו, ואולם הנה זאת באמת אחת	9523
מתחבולות היצה"ר וערמתו להכביד עבודתו, עד שלא ישאר להם ריוח להתבונן ולהסתכל באיזה דרך הם	9524
הולכים, כי יודע הוא שאילולא היו שמים כמעט קט על דרכיהם, ודאי שמיד היו מתחילים להנחם	9525
ממעשיהם עי"ש.	9526

המתבונן תמיד יראה בקל כמה נואלו האנשים הרודפים אחר תענוגי עולם הזה, כי הוא רק רגע אחד ולא יותר, ולא יתכן שיהנה אדם בהנאה גשמית לא רגע קודם ששיגיגה ולא רגע אחר שכבר השיגה, וכמ"ש החכם העבר אין והעתידי עדיין וההווה כהרף עין! וגם הנאה רגעית זו סופו שיקיאנה כמאחז"ל (שבת קנא:), לאחר ג' ימים מפטירתו כריסו נבקעת ונופלת לו על פניו ואומרת לו טול מה שנתת בי.	9527
כללו של דבר כל התבוננות צריכה שתעורר את האדם ולהביאו לידי רוגז גדול על יצה"ר ולצעוק עליו גזלן! למה רימיתני, כן צריך האדם להרגיש בשעה שהוא מתבונן על דרכיו, ובכך יתקיים לעולם ירגיז אדם יצ"ט על יצה"ר יעשה אתו מלחמה.	9528
נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה, אם לבו כבד עליו כל כך שאע"פ שהוא מתבונן ויודע את אשר לפניו, מ"מ רבה עליו תאוותו כפי טבעו, ואין לבו מרגיש מה ששכלו יודע ונשאר ברשעתו, העצה היא יעסוק בתורה! שכל העוסק בתורה נעזר מן השמים, ונגלה ללבו תכלית האדם להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו ית', ואף אם רק לחם יבש יהיה מאכלו וטלאי בגדיו ירבו מאד, ינעמו לו כל רגעי חייו ואושר נפשו תשמחו בכל עת אשר יהגה בתורת ה'!	9529
הוא מה שאחז"ל עוד שם בגמ', אמר הקב"ה בראתי לו יצה"ר בראתי לו תורה תבלין, כי כל כחו של יצה"ר הוא שמראה לו הנאות עוה"ז ומפתהו ללכת אחר סיחה נאה, אבל העוסק בתורה מתעדר ומתענג הרבה יותר מכל חיי עוה"ז, ולמה לו להשחית נחלתו ולהתפתות ביצרו? ואכן כל בר בי רב דחד יומא יבוא ויעיד שכן הוא האמת לאמיתה, וכזאת היא הרגשת כל תלמיד חכם הנכנס בשערי תורה!	9530
חבל חבל! על כל כך הרבה בני אדם, שהיו יכולים להיות ולשמוח להתענג ולהתעדר בזה ובבא, והם רצים ופוחזים אחר איזה תענוג של סיר נפוח ובקרבו אין רוח, ולבסוף נופחים שם את רוחם ונפשם וחסל! וכ"כ למה? מפני שכסילים הם ולא יחפצו בתבונה, לתת לב להתבונן ולעמוד מעט קט על דרכיהם, וכשיחסר להם טיפת שומן בקדירה יתבלבלו וישברו וזייהם אינם חיים.	9531
נצחו מוטב ואם לאו יקרא קריאת שמע, אם אדם כבר נשקע בטומאת תאוות עוה"ז ויצרו מתגבר עליו, עד כדי כך שאין מועיל לו לא ההתבוננות ולא עסק התורה לנצח את יצרו, יקרא קריאת שמע שיקבל עליו עול מלכות שמים, כלומר שתמשוך ידיך מהשטות וההבל בעל כרחך שלא ברצונך, כי הוא קנך לעבד לו לעולם! ואין ביכולתך כלל להשטט ממנו, ומה לך קנין גדול יותר מזה שהוא עשך ויכוונך.	9532
נצחו מוטב ואם לאו יזכור לו יום המיתה, הגה זה האדם כבר עומד במצב הגרוע והשפל ביותר, שכל אלו לא הצליחו לנצח יצרו, אך אעפ"כ אל יתייאש ויש לו עוד עצה ותרופה למכתו, אשר בה ודאי יצליח להכניע את יצרו, יזכור לו יום המיתה, ודע כי עיקר זכרון יום המיתה ימצא בלימוד המוסר! לעורר נפשו ולחזק לבו לבל יטה אוזן קשבת לטענות היצר, וכמה גדול כח לימוד המוסר, שאף אדם כזה שלא הצליח בתרופות הנפלאות של ירגיז ויעסוק בתורה ויקרא ק"ש, הבטיחו לו חז"ל הקדושים כי בזה כן יעלה בידו לנצח יצרו הרע, וכאן ראינו פלאות במעלת לימוד המוסר!	9533
ומה יעשה אדם וינצל, ישים עיניו על דרכיו ולהתבונן במעשיו, אז יראה כי עדיין רחוק הוא מאד לבוא בשערי הנצחון, ולא לחנם אחז"ל נצחו מוטב ואם לאו, כי ידעו כמה קשה הוא יצה"ר שיוצרו קראו רע! ואין לנו אלא להשען על אבינו שבשמים שייסיענו ויחזקנו להרגיז יצ"ט על יצה"ר, בעסק בתורה בקריאת שמע ובזכרון יום המות שהוא לימוד המוסר! וכמ"ש שלמה המע"ה (משלי ד'), החזק במוסר אל תרף נצרה כי היא חייך! (אור יהל).	9534
	9535
	9536
	9537
	9538
	9539
	9540
	9541
	9542
	9543
	9544
	9545
	9546
	9547
	9548
	9549
	9550
	9551
	9552
	9553
	9554
	9555
	9556
	9557
	9558
	9559
	9560
	9561
	9562
	9563
מאמר רט	9564
וירח ה' את ריח הניחוח ויאמר ה' לא אוסיף לקלל עוד את האדמה כי יצר לב האדם רע מנעוריו (בראשית ח' כ"א).	9565
וברש"י מנעוריו כתיב משננער לצאת ממעי אמו ניתן בו יצר הרע, ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע, שני דרכים הם הטוב והרע, ביניהם אין מקום פנוי שיהיה לא טוב ולא רע, כל התורה מבראשית עד לעיני כל ישראל, כל העסק הוא מלחמת היצר, אדה"ר תחילת עסקו היה התחבטות עם היצר, וכן כל הדורות, דור המבול דור הפלגה האבות הקדושים ודור המדבר, כולם היו עסוקים וטרודים עם יצרם הרע.	9566
אולם נתבונן ונשאל שאלה גדולה, האם זה הכרחי? מדוע לא יבחר לו האדם דרך אמצעי להתנהג באופן נייטרלי, יהיה אדם אשר ימנע עצמו מלהיות סבוך כלל בזו המלחמה, יעסוק לו במקצועו ובמלאכתו אם במסחרו אם בכל צרכי חייו ולא יותר, ובמאבק היצרים לא יתבע כלום, לא יעבור עבירות וגם מצוות לא יקיים, כי אם אחת יאמר עומד אני ביני ובין עצמי, איני נוטה לא לימין ולא לשמאל!	9567
ינסה נא האדם להתנהג ככה במשך איזה זמן ויווכח כי זה בלתי אפשרי, יתנהג במסחרו ובכל מלאכתו לעמוד מן הצד, והנה בסוף ימצא עצמו אחת משתים, או צדיק או רשע אבל לא נייטרלי כלל! לא תועיל כל	9568
	9569
	9570
	9571
	9572
	9573
	9574
	9575
	9576

התאמצות לברוח מן המאבק, לחינם יהיה חפצו שלא להיות מעורב בזו המלחמה, אין אפשרות לאדם להיות בלתי תלוי, כמו שבכל התורה הכל נתון במאבק במלחמה בלתי פוסקת, כך הוא בכל החיים מקצה הארץ ועד קצה, בכל המעשים והפעולות אין אף חוט של נייטרליות הכל נתון בקרב תמידי.	9577
משננער ממעי אמו, עד כדי כך מגיעים הדברים שאין נייטרליות, תינוק הננער ממעי אמו, שם לכאורה הלא הכל בלתי תלוי, הלא התינוק עדיין אינו יודע ולא כלום ואין לו כוונה לשום דבר, ובכל זאת מגלים לנו חז"ל שגם שם הוא איננו בלתי תלוי, גם שם יש מאבק והתלבטות, גם הבכי וגם הצחוק הכעס וגם המנוחה, הכל בתוך המאבק אם בידיעה ואם שלא בידיעה, סבוך הוא בשני הצדדים פעם לזה ופעם לרעהו, כבר הנהו בתוך הקרב אין כל נייטרליות!	9578
הוא החל להיות גבור בארץ, וברש"י להיות גבור להמריד את כל העולם על הקב"ה, הנה בצד הטוב אנו יודעים כי לא בנקל משיגים מה שהוא, רואים אנו בחוש המלחמה והעמל עד שהאדם קונה איזה קנין רוחני טוב כל שהוא, אבל בצד הרע נדמה לו לאדם כי בהשגת הרע אין צורך לכל מלחמה, משיגים זאת ללא קרבות כלל, זוהי טעות! שני צדדים הם וביניהם תמיד מלחמה, כמו שבצד הטוב לא משיגים שום דבר בלתי מאבק, כך גם בצד הרע לא יושג דבר בלתי מאבק גדול וחזק.	9579
ביעקב נאמר ויאבק איש עמו וירא כי לא יכול לו, מלחמה קשה היתה שם, אלא שיעקב היה גבור כזה שאותו לא היה אפשר לנצח, אבל את החלשים שאינם חזקים כיעקב עליהם הוא מתגבר וכובשם, ברם גם הם אך בקרב הם נכבשים, הנה בנמרוד נאמר כי הוא החל להיות גבור כי גבורה רבה דרושה לזה.	9580
הוא גבור ציד פירש"י צד דעתן של בריות בפיו ומטען למרוד במקום, רואים אנו כאן דבר מבהיל ונורא, הנה להמריד את כל העולם על הקב"ה הרי זה ודאי מלחמה במלואה, ממש כנוטלים כלי זין בידיהם נגד כביכול, וכלשון רש"י ומשם הפיצם למד שאין להם חלק לעולם הבא, וכי איזו קשה של דור המבול או של דור הפלגה, אלו לא פשטו יד בעיקר ואלו פשטו יד בעיקר להלחם בו.	9581
הנה כי למרוד בהקב"ה הרי זה ממש כפשוטו, פשטו יד להלחם בו, ועל מלחמה שכזאת נאמר ומטען, הנה כי יתכן שהם עצמם לא ידעו בטיב מעשיהם, לא הבחינו כלל שהם מנהלים מאבק נגד הקב"ה, ועוד איזה מאבק! יתכן כי לו היו שואלים אותם על הדבר, הלא גם משיבים כי נייטרלים הם אתמהה!	9582
לומדים אנו מכאן שני יסודות, ראשית כי ענין הנייטרליות אין כלל במציאות, מקצה הארץ ועד קצה מתנהל מאבק בלתי פוסק, תיכף משננער ממעי אמו מתחיל המאבק, והנה האדם אינו מרגיש זאת אף אינו יודע כלום מן המאבק, אף דומה לו כי נייטרלי הוא, הנה הוא סוד הדבר, כי דמיון הנייטרליות בא מגודל סוד ההעלם, כל ימיו האדם לוחם במאבק בלתי פוסק והוא לא ידענו כלל! עד כדי כך הוא סוד ההעלם, קין אמר לא ידעתי השומר אחי אנכי, ואמרו חז"ל שנעשה כגונב דעת העליונה, להשתומם מגודל סוד ההעלם עד היכן הדברים מגיעים. (דעת תורה).	9583
מאמר רי	9584
שופך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלקים עשה את האדם (ט' ו').	9585
כל דרכי החיים החומרניים או המוסריים, חיי הצבור או חיי היחיד מתנהלים על פי מדת הכרת ערך עצמו, העני בדעת ובהכרת עצמו הרי הוא מזלזל בעצמו ומזלזל בכל החיים, עד כדי כך שהוא עלול לפעמים להפקיר את עצמו לסכנות בלי כל תשומת לב, גם על דבר הקל שבקלים, לא כן העשיר בדעתו המכיר את עצמו, הרי הוא מייקר ומחבב את החיים, ובכל כחו הוא משתדל להתרומם בעצמו ולרומם את כל החיים אתו.	9586
כללו של דבר ההכרה בערך עצמו היא בחינת החיים ומדת העליה לכל אדם אשר על פני האדמה, ולכן העיקר הגדול מעיקרי חיינו הוא, להכיר ולדעת ערכו של האדם כפי שהעריכה אותו התורה, מפני שאך היא האמת לפי המציאות, ואך בהכירנו את האמת הזאת תתבסס העבודה אצלנו, ואז יהיה בידינו קנה המדה האמיתי למוד על פיו כל מעשינו ותנועותינו, בכל הנהגתנו הכללית והפרטית.	9587
הוא היה אומר חביב אדם שנברא בצלם, חיבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם שנאמר בצלם אלקים עשה את האדם (אבות פ"ג), חיבה יתירה זאת הנודעת לנו היא המגלה לנו גדולת האדם וערכו, חשיבותו כלפי עצמו וחיבתו אצל בוראו ית"ש, כי כשנתבונן בשימת לב בטיבו וערכו של תואר צלם אלקים, ונחקור לדעת עד היכן הדברים מגיעים, אז נמצא כי באמת עולה הוא לאין שיעור וערך על כל טוב ונעלה, שישנם ונמצאים בכל המציאות כולה, בכל מעמקי ומסתורי הבריאה של רום ותחת.	9588
כל חכמי החוקרים מימות עולם חקרו לדעת ולמצוא סגולת נפש האדם, ומודדים בחכמתם גדולת האדם וערכו, אבל לא תגיע מדתם והכרתם אף לעקב של אותה הגדולה של צלם אלקים שהאצילה התורה לאדם,	9589
	9590
	9591
	9592
	9593
	9594
	9595
	9596
	9597
	9598
	9599
	9600
	9601
	9602
	9603
	9604
	9605
	9606
	9607
	9608
	9609
	9610
	9611
	9612
	9613
	9614
	9615
	9616
	9617
	9618
	9619
	9620
	9621
	9622
	9623
	9624
	9625

כי כגודל הערך וההכרה שאפשר להעריך ולהכיר ברוממותו הבלתי משוערת של האלקים ית"ש, הוא גודל	9626
ערך התואר המתואר בו האדם בהתדמות מה להבורא ית'.	9627
מתוך אספקלריא מאירה זו עלינו להסתכל על המצוה הגדולה של והלכת בדרכיו, וכמו שדרשו חז"ל זה	9628
אלי ואנוהו, הוי דומה לו מה הוא אף אתה (שבת קלג), מצוה זו כוללת בה כל תורת המוסר על ידי	9629
ההתדמות לו ית"ש, ולא תעמוד לפנינו השאלה איך יתכן ההתדמות של האדם החדל אונים לקונו? נכיר	9630
ונדע כי אין מצוה זו של ההליכה בדרכי ה' — אך גזירת מלך הגוזרת על האדם להיות מה שהוא אינו	9631
כלל, הידיעה והחיבה הנודעת לנו בדמותו וצלמו, מחייבת את האדם שיהיה מה שהוא ראוי להיות באמת	9632
מראשית יצירתו, ולהוציא אל הפועל מה שיש בו בכוח, להתדמות אל מה שדימהו יוצרו.	9633
הכרת חיבה יתירה זו צריכה שתהיה אצלנו כחותם על לבנו, לבלתי הסיח דעת ממנה אף רגע, ועלינו	9634
להתאמץ בכל עוז ולהשפיע על נפשנו, שנחבב את עצמנו באותה החביבות שמחבב אותנו הבוי"ת, העולה	9635
על חיבת כל הנבראים כולם שברא בעולמו, ובכל כוחנו נשתדל להשתלם ולהיות האדם כצורתו האמיתית	9636
ברו כתוכו, בזה שנוציא אל הפועל כל מה שיש בכוחנו, להנהיג את כל תנועות החיים ע"פ ההתדמות אליו	9637
ית"ש, עד שנהיה אותו האדם אשר בו מתפאר הקב"ה ואומר ראו בריה שבראתי בעולמי וצורה שצרתי	9638
(ב"ר י"ב).	9639
אמרו חז"ל כל מי שהוא שופך דמים מעלים עליו כאלו הוא ממעט את הדמות, מאי טעמא? שופך דם האדם	9640
באדם דמו ישפך כי בצלם אלקים עשה את האדם (בר"ר ל"ד), כשנעמיק בדבריהם נמצא, כשבאה התורה	9641
להזהיר בעונש מיתה על אותה המצוה השכלית הגלויה לכל, שהשכל מכריחה ובשום אופן אי אפשר	9642
לכפור בה, היא האזהרה של שפיכות דמים.	9643
כשבאה להרחיק את האדם מאותה העבירה החמורה שבחמורות, ולהזהירו בעונש מיתה עליה, היא	9644
מאיימת עליו בהצד היותר חמור שבה העולה על כל חומרות צדדי הרציחה, היא הידיעה שכל השופך	9645
דמים מעלים עליו כאלו הוא ממעט את הדמות, הרי אין החומר של הרציחה רק מה שהוא מחריב את	9646
הישוב, וגם לא מה שהוא מאבד עולם מלא, אלא הצד היותר חמור שבעוון זה הוא מה שחילל קדושתו של	9647
האדם, ופגע בדיוקנה של מעלה וכאלו הוא ממעט את הדמות, והוא עולה בחומרו על ההשחתות	9648
והחורבנות שהוא משחית ומחריב בידים ממש בשפיכת דם האדם.	9649
מתוך הכרה זו בחומר עוון הרציחה, נשכיל להבין משפטי צדק ששפטו חז"ל לומר, נוח לו לאדם שיפיל	9650
עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים (ב"מ נט), וכל המלבין פני חברו ברבים והקורא לחברו	9651
בכינוי והמתכבד בקלון חברו אין להם חלק לעוה"ב (סנהדרין י), שהרי עבירות הללו פוגעים הם בכבוד	9652
האדם החביב שנברא בצלם אלקים, והורו חז"ל שזלזול כזה בכבוד חברו עולה הוא בחומרו על כל	9653
העבירות שבעולם, כיון שאינו יודע ומכיר חביבותו וקדושתו של האדם, הרי הוא בעל נפש שאין בה	9654
שלמות ואיננה ראויה לעוה"ב.	9655
השקפה עמוקה ורוממה הורו לנו חז"ל, השקפה המעלה את שכלנו אל אותו הגובה בהכרת ערכו של	9656
האדם, שמלבד חשיבותו של האדם שהוא בריה נפלאה בכל הבריאה, וחיבתו אצל בוראו ית"ש שהוא	9657
מתפאר בו ראו בריה שבראתי בעולמי וצורה שצרתי, יש לו להאדם חשיבות וערך יותר גבוה בזה שהוא	9658
מציאות של קדושה וכבוד אלקים, עד שהוא נחשב לדיוקנה של מעלה ואיקונין של מלך, שכל הפוגע בו	9659
הרי הוא כממעט את הדמות.	9660
הכרה רוממה זו צריכה לברוא בנפשנו גיל ורעדה כאחד, כשאנו מתבוננים ומסתכלים בהכרה זו, ודאי	9661
שתמלא נפשנו שמחת הנפש וגדלות הדעת על רום גדלות האדם וקדושתו, יחד עם זה רגשי יראת שמים	9662
וחרדת קודש יקיפו אותנו, רצון בוער להשתלמות ועבודה מוסרית יוולד בלבנו, עבודה מוסרית שיהיו כל	9663
תנועות החיים שלנו נכונים ורצויים לפי רום ערך קדושת האדם, בהתעלות השכל, קשוט המחשבות,	9664
טכסיס המדות, וסדרי הנהגת המעשה, על פי ההשתדלות לדמות צורה ליוצרה, שלא לגרום חלילה פגם	9665
בכבוד ה' החופף עליו.	9666
אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי, כשאנו באים לידי הכרת גדולת האדם ומקומו בעולם ושמחה	9667
תמלא נפשנו, באותה שעה עלינו להתירא יראה גדולה, וגם לנפשנו נאמר אכן יש ה' בקרבנו, אין האדם	9668
אלא דיוקן של מעלה, מה נורא הוא האנכי שבקרבי ואנכי לא ידעתי! (אור הצפון).	9669
	9670
מאמר ריא	9671
שופך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלקים עשה את האדם (ט' ו').	9672
כשם שהקב"ה מלך העולם כך האדם מלך בעולם הקטן שלו, אימתי כשהנשמה שולטת בעולמה שהוא	9673
הגוף והנפש הבהמית וכל כוחותיהם, אמרו רז"ל (ברכות י'), הני חמשה ברכי נפשי כנגד מי אמרן דוד?	9674
כנגד הקב"ה וכנגד הנשמה, מה הקב"ה מלא כל העולם אף נשמה מלאה את כל הגוף, מה הקב"ה רואה	9675

ואינו נראה אף נשמה רואה ואינה נראית, מה הקב"ה זן את כל העולם כולו, אף הנשמה זנה את כל הגוף,	9676
מה הקב"ה טהור אף הנשמה טהורה, מה הקב"ה יושב בחדרי חדרים אף נשמה יושבת בחדרי חדרים, יבוא מי שיש בו חמשה דברים הללו, וישבח למי שיש בו חמשה דברים הללו.	9677
מה הקב"ה מלא את כל העולם, פירוש שאין אפילו נקודה כל שהיא בעולם שאינה תחת ממשלתו ית', אף נשמה מלאה את כל הגוף שלא תהיה אפילו נקודה קטנה בעולם הקטן בלי ממשלת הנשמה, מה הקב"ה רואה ואינו נראה כי לא יתכן שנשיגהו, כידוע כי אלמלי ידעתיו הייתי, אף הנשמה רואה ואינה נראית, שהגוף לא יבחין את מהות הנשמה אלא רק מציאותה, כי היא רוחנית לגמרי הויה טהורה בניגוד לקנין חיצוני כידוע, וגדר זה של 'אינו נראה' עיקר גדול הוא, כי כל הנראה ונבחן אפילו בצירוי השכל, אינו רוחניות גמורה ואין זה נשמה.	9678
מה הקב"ה זן את כל העולם אף שאינו גוף ולא מושג בגוף, מציאות עולם התחתון הגופני תלויה בו, כי הוא סיבתו הראשונה ומחייהו תמיד בלי הפסק, אף הנשמה זנה את כל הגוף, היא הסיבה התכליתית למציאות הגוף וכל עניניו, מציאות הגוף צריכה להיות רק ככלי לנשמתו, ולא ככלי לצרכים אחרים שאין בהם כל ערך לעומת ערכה העילאי של הנשמה, מה הקב"ה טהור אף הנשמה טהורה, שתשאר כל הנשמה בטהרה שלא תפגם על ידי החטא, ולא יתפסו ניצוצות ממנה בגולה תחת ממשלת הנפש התחתונה.	9679
מה הקב"ה יושב בחדרי חדרים אף נשמה יושבת בחדרי חדרים, אין הקב"ה מתגלה אלא למחפש אותו שצריך אתערותא דלתתא, כך הנשמה לא תשפיע אלא במבקש אותה, מתחילה היא אור מקיף והצדיק מושכה על ידי המצוות לשמה אל פנימיותו והופכה לאור פנימי.	9680
יבוא מי שיש בו חמשה דברים הללו, וישבח למי שיש בו חמישה דברים הללו, אף נקודה אחת בלי שליטת הנשמה, ולא נשארה לגוף הרגשת תכלית זולת היותו כלי לנשמה, ואפילו ניצוץ אחד של הנשמה איננו בגולה דסיטרא אחרא, ועוד שכל השלטון הזה של הנשמה מבוסס על אתערותא דלתתא, רק לאדם כזה אפשר להרגיש באמת שבחו של מקום ברוך הוא. (מכתב מאליהו ח"ג דף 255).	9681
מאמר ריב	9682
ויחל נח איש האדמה ויטע כרם (ט' כ').	9683
א"ר ברכיה חביב משה מנח, נח משנקרא איש צדיק נקרא איש האדמה, אבל משה משנקרא איש מצרי נקרא איש האלקים (בר"ר ל"ו), אדמו"ר זצ"ל ביאר בספר 'מדרגת האדם' מאחז"ל, ויהי ערב זה מעשיהם של רשעים ויהי בוקר זה מעשיהם של צדיקים, ואיני יודע באיזה מהן חפץ הקב"ה, כשנא' וירא אלקים את האור כי טוב הוי אומר במעשיהם של צדיקים חפץ (בר"ר ג'), וקשה להבין איך זה יעלה על הדעת שחפץ ה' במעשיהם של רשעים?	9684
אלא שיש רשע שמעשיו הגלויים כצדיק, ונסתרו הוא רשע ואין אדם יודע את סתרו, וע"כ אין ברור נכון על מהות הצדיק והרשע אלא בהגיעם לנסיון אז יבחן הצדיק מן הרשע, כי הרשע יפול שדוד לרגלי נסיונות הזמן, והצדיק יעמוד חזק ועוד יתעלה יותר במעלת נפשו להדבק בבוראו ית' ביזכוך הנפש, וכמו האור והחושך יש בין המצרים ביניהם והוא בין השמשות, שאז אור וחושך משמשים בערבוביא, ובהגיע הלילה האור נדחה מפני החושך, ובהגיע היום אז החושך נדחה מפני האור.	9685
כן הרשע אשר סתרו רע ידחה האור שבו מפני החושך, מה שאין כן הצדיק ידחה החושך שבו מפני האור שבנפשו, וז"ש וירא אלקים את האור כי טוב זה מעשיהם של צדיקים, ועיקר הבחינה הנפשית בעתיד ובאחרית האדם וכמ"ש מבחר הפנינים, רבים התחילו בקניני הטובות אך מעטים המתמידים החזקים אשר ישיגוהו, והנה ההתמדה והחזוק בדרכי השלמות היא הבחינה על נפש העובד אלקים.	9686
וכמה נורא מצב המדרגות בשלמות הנפש שיש לאדם להחרד מזה, נח הצדיק שהקב"ה קראו צדיק תמים, שחי בדור המבול שהיו רעים וחטאים לה' כל כך, עד שאבדו את זכות הקיום לחיות עוד, ורק הוא נשאר הצדיק היחיד בדורו, ובכ"ז בצאתו ברשות ה' מן התיבה ונטע כרם כדי להחיות את נפשו הנלאה, ולעודד את רוחו מהעמל אשר מצאתו במשך השנה, וקוראתו התורה איש אדמה שנעשה חולין על שלא נזהר מן היין כיאות למדרגת צדקתו.	9687
ולעומת זה משה רבינו ע"ה שקרא לעצמו איש מצרי, התעלה במדרגת נפשו העליונה מדרגה לדרגה עד שנהפך לאיש אלקים, כאמרם ז"ל מחציו ולמטה איש ומחציו ולמעלה אלקים, שגם האנושית שלו נתקדשה בקדושה אלקית עליונה, עד שגם עניניו החומריים נהפכו לאלקיים, היא תכלית הקדושה העליונה שביד האדם להשיגו כמבואר במס"י בשער הקדושה, שיהיה האדם נבדל ונעתק מן החומריות לגמרי, ומתדבק תמיד בכל עת ובכל שעה באלקיו, והנה איש כזה הוא עצמו נחשב כמקדש וכמזבח, וכמאמז"ל האבות הן הן המרכבה, ומשה רבינו זכה בעבודת שלמות נפשו להגיע למדרגה הרמה בקדושת הנפש.	9688
	9689
	9690
	9691
	9692
	9693
	9694
	9695
	9696
	9697
	9698
	9699
	9700
	9701
	9702
	9703
	9704
	9705
	9706
	9707
	9708
	9709
	9710
	9711
	9712
	9713
	9714
	9715
	9716
	9717
	9718
	9719
	9720
	9721
	9722
	9723
	9724

מזה אנו רואין עד כמה גדולה מעלת הבחירה בנפש האדם, שיכול להגיע לרום המעלות מאיש מצרי לאיש אלקים, ולאידך גיסא יכול לרדת מרום המעלות של צדיק תמים לאיש אדמה, אם לא יזהר בדקדוק הנדרש לצדיק בתמימותו, ואם בארזים כן בעשבי השדה עאכו"כ, שצריך האדם לשמור את נפשו שלא ירד ממדרגת שלמותו, אלא יתעלה הרבה ממדרגה למדרגה תמיד, ואלו הן מעלות יחידי סגולה אשר ישיגו אור ה' בנפשותיהם בתכלית השלמות, בשמירה מעולה בראשית ובאחרית.	9725
והנה שטף מים רבים של מבול ששטף את העולם כולו, הנהו שוטף גם כעת והוא מבול של המדות והדעות המטושטשות, שנתבלבלו המושגים הרוחניים והמוסריים האמיתיים מימי קדם, ונהפכו לייקר את הרע ולהרחיק את הטובה האמיתית, וע"ז יתפלל כל חסיד שלא ישטפוהו גלי הזמן הסוערים את נפשו ולא ימשך בזרם הזמן, וכדי לעמוד בנסיון המבול הרוחני של אנדרלמוסית העולם, צריך האדם להיות צדיק ותם גם יחד, צדיק במעשיו ותם בדעותיו.	9726
ואל יבטח בתמימות דעתו אלא יפקח על מעשיו וישמור מכל מקרה של נזק נפשי, ויזהר שלא ימשך אחר שכרות העולם המבלבל את הדעת, אלא יהיה תקיף וחזק בדעותיו ומשגיח על מעשיו ומדותיו בכל מיני הזהירות, אז יגיע בסייעתא דשמיא לתכלית השלמות (מס"י פ"כ), הרחמן יזכנו לזה אכ"ר. (מוסר התורה ח"א ד' י"ב).	9727
	9728
	9729
	9730
	9731
	9732
	9733
	9734
	9735
	9736
	9737
	9738
	9739
מאמר ריג	9740
ויחל נח איש האדמה ויטע כרם (ט' כ').	9741
עניני חיזוק ואמונה דומים בעיני רוב בני אדם כי אך למותר הם, והרי כלל ישראל מאמינים בני מאמינים הם, אך באמת אין אנו יודעים כמה רחוקים אנו מיסודות האמונה, כי איננו מבינים כלל מהותה של אמונה, ולכן מחובתנו להתחזק בעניני אמונה, ואף למאמינים צפויה סכנה שכל רגע ורגע עלולים להפגע באמונתם, אין בין גיהנם לגן עדן אלא כחוט השערה, כל כפיפה קלה מסוגלת להוריד את האדם מגן עדן לגיהנם רח"ל, ולכן כל שלא יוסיף אומץ וירבה פעלים בחיזוק האמונה גדולה סכנתו.	9742
ויחל נח איש האדמה נתחלל ונעשה חולין, ולמה ויטע כרם, לא היה לו ליטע דבר אחר של תקנה לא יחוד אחד ולא גרופית אחת (בר"ר נח), שהיה לו לחשוש ולא ליטע כרם המביא לידי שכרות וחטא, אלא ליטע עץ פרי אחר, ועבור מעשה אחד של אי זהירות ופחד שמא יכשל בחטא, נתחלל ונעשה חולין וירד ממדרגת איש צדיק תמים ונעשה איש האדמה, הביטו וראו האם אין זה כחוט השערה ממש.	9743
איתא בחז"ל (בר"ר ל'), נח ראה עולם חדש, שכל העולם עומד תחת המזלות והשמש והירח, ואילו השנה ששהו בתיבה היה ללא מזלות, נמצא דהתיבה היתה בריאה חדשה תחת השגחת השי"ת, ללא שום השגחה אחרת ואף לא ע"י שלוחים, מלבד כל הנסים שראו בשהותם בתיבה, היאך נכנסו כל החיות ועמדו תחת שליטתו של נח.	9744
ובודאי לו אנשים פשוטים כמונו היו רואים את הנסים והשגחת השי"ת המיוחדת, כל זה היה מוסיף ומחזק אמונה ויראת שמים בקרבנו, עאכו"כ נח הצדיק עם כל מדרגתו שיכול היה לראות ולהתחזק ביתר שאת במדרגתו העליונה, ועם כל זה עבור מעשה אחד של פגימה דקה בזהירות מחטא, כבר ירד ממדרגתו הקודמת ונעשה חולין.	9745
עוד בחז"ל (בר"ר לו ג), בשעה שהיה הולך ליטע כרם פגע ביה שידה שמדון אמר ליה שותפי עמך, אלא איזדהר בכך דלא תיעול לחלקי, ואם עלת בחלקי אנא חבל בכך, מבואר דע"י נטיעת כרם שאינו חטא עדיין, אלא רק חוסר זהירות שלא יכשל בחטא, כבר משכו היצר ונקרא שותף למלאכי חבלה והזהירו שלא יכנס לחלקו, וסופו של אותו מעשה הוכיח שלא נזהר נח, ושתה מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה, וכל המעשה המגונה של חם אירע כתוצאה מאותה אי זהירות בנטיעת הכרם, הרי מפורש שאין בין גיהנם לגן עדן אלא כחוט השערה.	9746
כתב הרמב"ן וז"ל, והנה ידוע כי החיות רבות מאד ומהן גדולות מאד כפילים וכראמים וזולתם, והרמש הרומש על הארץ רב מאד, גם מעוף השמים מינים רבים אין להם מספר, וכמו שאמרו רבותינו מאה ועשרים מיני עופות טמאים יש במזרח וכולם מין איה הם, והנה יצטרך להביא מכולם שילידו כמותם, וכאשר תאסוף לכולם ומאכל אשר יאכלו שנה תמימה, לא תכיל אותם התיבה הזאת ולא עשר כיוצא בה, אבל היה נס החזיק מועט את המרובה, ועוד עשו אותה גדולה למעט בנס כי כן דרך כל הנסים שבתורה למעט בנס.	9747
מדוע דרכי שמים למעט בנס, כי הבריאה כולה בגדר נסיון היא כדי שיהיה מקום לטעות, ולכן אף בשעה שעושה הקב"ה נסים אינו מונע את מצב הבחירה מן האדם, ולכן נותן הקב"ה מקום בטבע כדי שיוכל הרשע לטעות ולומר שאינו נס.	9748
	9749
	9750
	9751
	9752
	9753
	9754
	9755
	9756
	9757
	9758
	9759
	9760
	9761
	9762
	9763
	9764
	9765
	9766
	9767
	9768
	9769
	9770
	9771
	9772
	9773

והדברים מתמיהין היאך יעלה על דעת לומר שהתיבה היתה טבע ולא נס, והרי כתיב וימח כל היקום,	9774
שע"י המבול נמח כל העולם ואף אבנים והרים נמסו, ובתוך אותה סערה גדולה מתנוודת לה תיבת עץ	9775
כסוכה קטנה ואין קורה מאומה, אף שטף המים אינו נכנס לתוך התיבה, וא"כ כאשר נתבונן קמעא בקמעה	9776
התיבה, נראה שכל מציאותה והווייתה אין לה מציאות כלל בטבע אלא כולה נס.	9777
וכן כל תקופת שהות האנשים והחיות במשך שנה שלמה בתוך תיבה קטנה הוא רק ע"פ נס, ומעתה מה	9778
כוונת הרמב"ן שרצה הקב"ה למעט בנס, ולכן ציוה לעשות את התיבה גדולה ולא קטנה, והרי אף בתוך ל'	9779
אמה אורך ג"כ אין מציאות בטבע אלא רק נפלאות השי"ת, ומדוע עי"ז מיקרי שנתן הקב"ה מקום לטעות	9780
שלא נאבד מצב הבחירה.	9781
חזינן נוראות כמה גדול כח הרע אשר באדם, שבעת אשר רואה תיבה גדולה שלש מאות אמה ארכה, כבר	9782
מוצא מקום לטעות ולומר שאינו נס, בשעה שרואה בעיניו פירור זעיר של טבע כבר אינו מייחס הדבר	9783
להקב"ה, אלא תולה הכל בכוחי ועוצם ידי, ומתעלם מכל אשר מראה בחוש שהוא רק נסים ונפלאות	9784
השי"ת, וכן כל ענין כוחי ועוצם ידי, אף שללא השי"ת אין מקום לשום הצלחה, מ"מ כיון שמעשיו פועלים	9785
משהו שוב אינו תולה זאת בהנהגת ה' ובהשגחתו, אלא כוחי עשה לי את החיל הזה.	9786
מעתה הלא דברים ק"ו ומה המבול שכולו נס ללא שייכות לטבע, בכל זאת בעת שרואה איזה מיעוט מסוים	9787
בנס אינו מייחס את הדברים לקב"ה, א"כ כמה יקשה על האדם בשעה שרואה שמעשי ידיו מצליחים,	9788
ובשעה שטורח ומתיגע לפרנסתו משיגה, ואילו כשאינו עובד אינו מקבל עוה"ז, א"כ איך יוכל ליחס הכל	9789
להשי"ת שהבריאה כולה רק נס ואין מקום לטבע כלל.	9790
אלא שהנהגת השי"ת ניתנה בב' אופנים, בהנהגה גלויה ובהנהגה נסתרת, וכשם שהנהגה הגלויה כולה נס,	9791
כן באותה מידה ממש אף ההנהגה הנסתרת, ומטרת ההנהגה הנסתרת היא להטעות את הרשעים וליתן	9792
אפשרות בחירה לבני אדם, אך המשכיל מבין שהכל נס וכדברי ר' חנינא בן דוסא, מי שאמר לשמן וידליק	9793
יאמר לחומץ וידליק (תענית כה), שאין הבדל בין חומץ לשמן שכל כח ההדלקה הוא רק דבר ה'.	9794
(אור יחזקאל).	9795
	9796
מאמר ריד	9797
ויחל נח איש האדמה ויטע כרם וישת מן היין וישכר (בראשית ט' כ').	9798
אמרו חז"ל (ב"ר שם), ויחל נח נעשה חולין, למה? ויטע כרם! לא היה לו ליטע דבר של תקנה, לא יחור	9799
אחד ולא גרופית אחת אלא ויטע כרם, א"ר ברכיה חביב משה מנח, נח משנקרא איש צדיק נקרא איש	9800
האדמה, אבל משה משנקרא איש מצרי נקרא איש האלהים ע"כ.	9801
נתבונן נא הקב"ה מעיד על נח בתורה כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה, ובחר בו להיות המכלכל לכל	9802
ברואי עולם אשר אתו בתיבה למשך שנה תמימה, ואכן דקדק נח ומילא את תפקידו באמונה כשלוחו של	9803
מקום, ואף כי סבל הרבה וצער גדול היה לו בתיבה, בריה שדרכה לאכול ביום היה מאכילה ביום, בלילה	9804
היה מאכילה בלילה, ולא נתן שינה לעיניו כל אותם י"ב חדשים, בכל זאת לא יצא מן התיבה עד שנצטוה	9805
צא מן התיבה כמ"ש חז"ל (ב"ר פל"ד), אמר נח כשם שנכנסתי ברשות כך איני יוצא אלא ברשות.	9806
עוד אמרו חז"ל משל לפרנס שיצא מן המקום והשיב אחר תחתיו, כיון שבא אמר לו צא ממקומך! כך נח	9807
צא מן התיבה! ולא קיבל עליו לצאת, אמר אצא ואהיה פרה ורבה למארה? עד שנשבע לו הקב"ה שאינו	9808
מביא מבול לעולם, שנאמר כי מי נח זאת לי, הרי כמה מסר נח נפשו לפרנס את כל ברואי עולם בתיבה,	9809
ובכמה דעת ותבונה פעל והציל את כל הדורות הבאים אחריו מכליון של המבול עד עולם.	9810
והנה מיד בצאתו מן התיבה התחיל להתעסק בישובו של עולם, ביודעו רצונו של מקום לא לתהו בראה	9811
לשבת יצרה, ובמה התחיל? אמרו חז"ל (ילקוט שם), מצא גפן גרופה מגן עדן ואשכולותיה עמה ושתל	9812
מפירותיה ואכל ושמח בלבו, ואם נח מוצא לפניו גפן מגן עדן למה יהסס מלנטוע אותה בארץ, ולענג את	9813
בריותיו של הקב"ה בפרותיה? ועוד שהיין משמח אלהים ואנשים, ועוד אמרו חז"ל (ב"ב יב), הרגיל ביין	9814
אפילו לבו אטום יין מפקחו, ובכן מה החטא שמצאו בנח בזה שנטע כרם?	9815
אכן אם כי היין טוב הוא אבל גבול יש לשתייתו, שאם ירבה בו בא על ידו לאבידת הדעת, ואמרו חז"ל	9816
בשעה שהיה הולך ליטע פגע בו שידא שמדון, אמר לו שותפי עמך אלא איזדהר דלא תיעול בחלקי, ואי	9817
את עלת בחלקי אנה חביל בכ (ילקוט שם), נמצא כי אמנם עצם נטיעת כרם יש בו משום מעשה טוב, אבל	9818
סכנה רבה יש בזה כי עלולים בני אדם להרבות בשתיית יין, ולעבור את הגבול מחלק הטוב שבו לחלקו	9819
של שטן ולרדת למדרגות פחותות מאד.	9820
וכן איתא בחז"ל (ברכות סג), הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין כי הרבה יין עושה, והתורה	9821
הוסיפה סייגים רבים לנזיר, שלא יאכל ענבים לחים וכל היוצא מגפן היין, משום לך לך אמרי נזירא סחור	9822
סחור לכרמא לא תקרב (שבת יג), ולכן היה חייב נח להיזהר מאד בנטיעת כרם, למרות ערכו ותועלתו	9823

וישוב העולם שיש בו ולהתחיל בנטיעה אחרת, ומשום שלא נהג בזהירות מופלגת זו קוראים אחריו	9824
בתורה ויחל נח איש האדמה, על ידי זה נעשה חולין ונתהפך מאיש צדיק לאיש האדמה.	9825
ולא זו בלבד אלא שלבסוף גם הוא שתה מן היין ויתגל בתוך אהלו ונתבזה, ואמרו חז"ל (ב"ר פל"ו) ויגל	9826
אין כתיב כאן אלא ויתגל שגרם גלות לו ולדורות, עוד אמרו לעולם אל תהי להוט אחר היין שכל פרשת	9827
היין כתיב ויין י"ד פעמים, הדא הוא דכתיב ויחל ויטע וישת, כלומר שהתורה מתאנחת על נח ווי ארבע	9828
עשרה פעם.	9829
ולא נגמר עוד בזה כי השתלשלו הענינים ובעת שכרותו של נח קלקל חם בנו, ויקלל אותו ויאמר ארור	9830
כנען עבד עבדים יהיה לאחיו, ידוע מה פחותה היא דרגתו של העבד, בהפקירא ניחא ליה זילא ליה פריצא	9831
ליה (גיטין יג), וכתוצאה מאותו מעשה נטבעה פחיתות של עבדות בטבעם בדמם ובנפשם של בני חם	9832
לדורי דורות, ושליש העולם של האנושות נהפכו לעבדי עולם, ופחיתות זו נשתרשה כה עמוק בנפשותם,	9833
עד כי גם קדושת התורה אין בכוחה להוציאם מקללה איומה הלזו, כמו שמצינו באליעזר עבד אברהם.	9834
חז"ל אמרו על אליעזר, זקן ביתו המושל בכל אשר לו שהיה שליט ביצרו כמותו, דמשק אליעזר שהיה	9835
דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים (יומא כח), ובכל זאת כשעלה במחשבתו של אליעזר להשתדך עם	9836
אברהם, אמר לו אתה ארור ואני ברוך ואין ארור מתדבק בברוך (בר"ר נט), ורק על ידי ששימש את רבו	9837
באמונה יצא מכלל ארור ונכנס לכלל ברוך כמ"ש בא ברוך ה', אבל זולת זה לא הועילה לו כל תורתו	9838
וצדקתו להוציאו מהקללה שנתקלל כנען אביו.	9839
הרי מכאן שאף אדם המגיע למדרגות הגדולות ביותר, כמו נח שכתוב עליו את האלהים התהלך נח, ברגע	9840
שנמצא בו פגם כל שהוא, הריהו מפסיד מיד את מעלותיו ויורד בבת אחת, ולא רק הוא אלא גם זרעו וזרע	9841
זרעו עד סוף כל הדורות, וזה הכלל חנוך לנער ע"פ דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה, כי עלול האדם לעת	9842
זקנה לסור מכל מדרגותיו.	9843
לא כן מצינו במשה רבינו שנתעלה על כל בני דורו, ובו בחר ה' להוציא את בני ישראל ממצרים ולתת	9844
תורה על ידו, היה בשמים ארבעים יום וארבעים לילה, לחם לא אכל ומים לא שתה, ולמד תורה מפי	9845
הקב"ה בכבודו ובעצמו, ולאחר כל זה הוא אומר להקב"ה אתה החילות להראות את עבדך, לא סר כל ימיו	9846
מלהתחנך ולעלות למעלה למשכיל תמיד בלי הפסק והיסח הדעת כל שהוא, הלך והתעלה יותר ויותר	9847
והשיג את המעלות העליונות בשלמותו. (אור הצפון).	9848
	9849
מאמר רטו	9850
ויחל נח איש האדמה ויטע כרם וישת מן היין וישכר (בראשית ט' כ').	9851
מאה ועשרים שנה הפיץ נח ופרסם את מציאות ה' (ב"ר ל.), נח זה שזכה לחסד נפלא בהצלתו מן המבול,	9852
שזכה שיתחדש ממנו העולם, נח זה תכף ליציאתו מן התיבה התעסק בנטיעה, בשיקומו של העולם וישובו	9853
מחדש, כי זה היה תפקידו להקים עולה של תורת הבריאה, ללמד לדורות הבאים את תורת האמונה, והרי	9854
זוהי תכליתה העיקרי של הבריאה.	9855
אולם אותו נח איש צדיק, משפגם בטהרת ושלמות המחשבה המכוונת בתכלית הנטיעה, ונטע בתחלה כרם	9856
גרם עי"ז חורבן לשליש העולם, שנתקלל חם שהוא שלישי העולם, ואף הוא עצמו נתחלל כמו שמעיד עליו	9857
הכתוב ויחל נח שנעשה חולין (ב"ר לו.), ואמרו חז"ל י"ד פעמים וי נאמרו בפרשה זו ויחל, וישכר	9858
ויתגל וכו', זהו וי עצום קריאת אסון איומה חורבן העולם, וכל זה בחסרון כלשהו בתכלית כוונת הנטיעה	9859
פגם ברוחניות שבארציות.	9860
ממעשה זה של נטיעה בגפן נודף ריח של תאוה ליין, אמנם היין יש בו סגולה נפלאה, שאפשר להגיע על	9861
ידו למדרגת הנבואה, כי יין ישמח לבב אנוש, אולם כל זה אם שותים במידה, אבל נח שתה שלא במידה	9862
ונתבזה (ב"ר שם), וכשעבר קצת את המידה הביא חורבן לעולם שאין לשער את עוצמתו, באותה שתיה	9863
גופא אפשר להגיע לשיא פסגת המעלה האלקית לנבואה, ומאידיך אפשר להגיע לידי השחתת עולם, אין קו	9864
ביניים אין דרך ממוצעת.	9865
על האדם איפוא לשקול מעשיו, ולהתבונן תדיר על דרכיו ואורחותיו שיהיו שקולים ומדודים שלא יטו ח"ו	9866
לצד הרע, כי גם בדבר הרשות מצויים הקצוות האלה, אם לעליה או לחורבן והרס ח"ו, כי הלא אין איסור	9867
מפורש על שתיית יין יתר על המידה ודבר רשות הוא, וכמה צריך איפוא האדם להיות חרד בעת אכלו	9868
ושתותו, כי הלא באכילתו כדרך התורה יבוא הוא להגיע לידי הכרה עליונה, לידי מעלות האמונה והיראה,	9869
ומאידיך אם עובר על המידה, אם אין מחשבתו וכוונתו נקיים מכל שמץ של רצונות, הרי אכילתו גובלת	9870
כבר עם תאוה ואחריתה מי ישורנה ח"ו. (נתיבות המוסר).	9871
	9872
מאמר רטז	9873

ויחל נח איש האדמה ויטע כרם, וישת מן היין וישכר (בראשית ט' כ').	9874
ויחל נח עשה עצמו חולין שהיה לו לעסוק תחילה בנטיעה אחרת, איש האדמה א"ר ברכיה חביב משה	9875
מנח, נח משנקרא איש צדיק נקרא איש האדמה, אבל משה משנקרא איש מצרי נקרא איש האלקים (ב"ר	9876
ל"ו).	9877
הרי שע"י שנעשה חולין ונטע כרם ירד ממדרגתו ונקרא איש האדמה, וזה דבר נפלא להתפעל, דהנה זה	9878
מוכן שנח אחרי שיצא מהתיבה לא היה לבו פונה לשכרות, אפילו פחות שבפחותים לא היה עושה זה,	9879
כוונתו היתה ודאי לטובה כי שבור ורצוץ היה, כשראה שכל העולם כולו חרב, והוא צריך להתחיל לבנות	9880
עולם מחדש.	9881
כדי לשמור על הקשר עם הקב"ה היה צריך להיות בשמחה, כי אין שכינה שורה אלא מתוך שמחה של	9882
מצוה (שבת ל:), חיפש עצה לשמחה בדרך הטבע, ונטע כרם כי היין משמח לבב אנוש, וכן משמע	9883
מילקו"ש ס"א וז"ל, ויטע כרם מצא גפן שגרופה מגן עדן ואשכולותיה עמה ושתל מפירותיה ואכל ושמח	9884
לבו, שנאמר משמח אלקים ואנשים, ובו ביום שנתגשגו פירותיה ושתה ממנו ונתגל.	9885
והנה הילקוט לא מביא את הפסוק של תהלים ויין ישמח לבב אנוש, אלא הפסוק בשופטים המשמח אלקים	9886
ואנשים, להורות שכאן היה ענין גם שמחת אלקים, וכמו שרש"י מבאר בשופטים וז"ל, שאין אומרים שיר	9887
הקרבת אלא על הנסכים עי"ש, וגם ראה שכיוון לשם שמים כי זכה לשני נסים, ראשית שהזמין לו הקב"ה	9888
גפן מגן עדן, ושנית ששנתגשגו באותו יום פירותיה שזה נגד הטבע.	9889
וזה דבר נפלא להתבונן, אע"פ שעצם כוונת נח היתה לטובה, אבל כיון שלבסוף שתה מן היין יותר מדי	9890
וכדמצינו (ב"ר לו ז), וישת מן היין שתה שלא במדה ונתבזה ע"כ, כי היין רובו קשה ומעוטו יפה (ד"א רב	9891
פ"ז), בשביל זה התורה פרסמה אותו בלשון ויחל נתחלל ונעשה חולין ונקרא איש אדמה, וירד ממדרגת	9892
איש צדיק לאיש אדמה.	9893
התורה מגלה לנו כי היה לו לפחד ולהזהר מזה, והיה לו לעסוק בנטיעה אחרת קודם ולא לנטוע גפן, וסופו	9894
שתה הרבה הוכיח על תחילתו מה שלא עסק בנטיעה אחרת קודם, מפני שהיה לו נטיה לשתיית יין ביחד	9895
עם כוונתו לש"ש, מזה יש להבין עד כמה צריך אדם להזהר במעשיו ובעניניו אפילו הטובים, שלא תתערב	9896
בהם כוונה לא טובה ג"כ.	9897
על דרך שאמרו חז"ל נוח לו לאדם שלא נברא, ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו וא"ד ימשמש במעשיו,	9898
ובמסילת ישרים פ"ג מבאר וז"ל, הפשפוש הוא לחקור על כל המעשים, ולהתבונן הנמצא בהם מעשים	9899
אשר לא יעשו אשר אינם הולכים ע"פ מצות ה' וחקיו, כי כל אשר ימצא מאלה יבערם מן העולם, אך	9900
המשמוש הוא החקירה אפילו במעשים הטובים עצמם, לחקור ולראות היש בענינם איזה פניה אשר לא	9901
טובה, או איזה חלק רע שיצטרך להסירו ולבערו, וה"ז כמשמש בבגדו לבחון הטוב וחזק הוא או חלש	9902
ובלוי, כן ימשמש במעשיו לבחון תכונתם בתכלית ההבחנה עד שישאר זך ונקי עכ"ל. (זכרון	9903
מאיר).	9904
	9905
מאמר ריז	9906
ויקח שם ויפת את השמלה ויכסו את ערות אביהם (בראשית ט' כ"ג).	9907
וברש"י אין כתיב ויקחו אלא ויקח לימד על שם שנתאמץ במצוה יותר מיפת, לכך זכו בניו לטלית של	9908
ציצית, ויפת זכה לקבורה לבניו שנאמר (יחזקאל ל"ט), אתן לגוג מקום שם קבר ע"כ, וכן ויעש בצלאל	9909
את הארון, וברש"י לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים נקראת על שמו עכ"ל.	9910
והנה אנו לומדים מזה דבר גדול, כמה חשובה ההתאמצות במצוה, וההבדל כל כך גדול בין העושה מצוה	9911
בלי התאמצות יתרה, ובין העושה אותה מצוה בהתאמצות קצת יתרה, הלא שניהם לקחו השמלה על שכמ	9912
שניהם, ושניהם הלכו אחורנית ושניהם וערות אביהם לא ראו, וקשה להבחין במה היתה פה התאמצות של	9913
שם יותר מיפת? אבל התורה מעידה שכן היתה יותר התאמצות למצוה במעשה של שם, וכתבה התורה	9914
ויקח ולא ויקחו על ששם נתאמץ במצוה יותר מיפת.	9915
וההבדל בשכר כל כך גדול, כי שם זכה למצות טלית של ציצית כדאיתא ברש"י, וכשבירך נח את שם	9916
ויפת כתיב ויאמר ברוך ה' אלקי שם, וברש"י שעתיד לשמור הבטחתו לזרעו לתת להם את ארץ כנען,	9917
ועוד כתוב וישכון באהלי שם, וברש"י ישרה שכינתו בישראל, ויהי כנען עבד למו, וברש"י אף משיגלו	9918
בני שם ימכרו להם עבדים מבני כנען, זאת אומרת שכלל ישראל יצאו מחלציו, ובנין בית המקדש	9919
והשראת השכינה יהיו ע"י בניו, והבטחת ארץ החמדה יקויים הכל לבניו של שם, ויפת לא זכה רק	9920
לקבורה לבניו.	9921
אח"כ כתוב יפת אלקים ליפת, וברש"י אע"פ שיפת אלקים ליפת שבנה כורש שהיה מבני יפת בית שני לא	9922
שרתה בו שכינה, והיכן שרתה במקדש ראשון שבנה שלמה שהיה מבני שם, והנה לא כתוב בתורה סיבה	9923

אחרת למה זכה שם כ"כ הרבה יותר מיפת, משמע רק זה ששם התאמץ יותר במצוה מיפת, ובבחינת מצוה גוררת מצוה התעלה וקיבל שכר גדול הרבה יותר מיפת לאין ערך ושיעור.	9924
וכן אמרו חז"ל במס' (חגיגה ט:), א"ל בר הי להלל, מאי דכתיב ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע, בין עובד אלקים לאשר לא עבדו, היינו צדיק היינו עובד אלקים, היינו רשע היינו לא עבדו? א"ל עבדו ולא עבדו תרווייהו צדיקי גמורי נינהו, ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד, א"ל ומשום חד זימנא קרי ליה לא עבדו, א"ל הן צא ולמד משוק של חמרין, עשרה פרסי בזוזא חד עשר פרסי בתרי זוזי.	9925
אנו רואים מזה דבר נשגב, אם אדם עמל עד שלמד פרקו מאה פעמים, אבל לא בא למדרגה של השני שטרח והתאמץ ללמוד עוד פעם, מדרגתו לעומת השני בבחינת לא עבדו, נפלא כמה חשובה התאמצות יתרה, וכמו ששבתם וראיתם הבדל גדול בין צדיק לרשע, כך ושבתם וראיתם הבדל בין שני צדיקים גמורים, שאחד בהתאמצותו הוא בחינת עבדו, והשני בלי התאמצות יתירה הוא בבחינת לא עבדו, ה' יחזקנו ויאמצנו בעבודתו יתברך. (זכרון מאיר).	9926
	9927
	9928
	9929
	9930
	9931
	9932
	9933
	9934
	9935
	9936
מאמר ריח	9937
ויקה שם ויפת את השמלה ויכסו את ערות אביהם (בראשית ט' כ"ג).	9938
הרי שניהם ביחד עשו אותו מעשה טוב, שניהם לקחו את השמלה, שניהם שמוה על שכמם, שניהם כסו את ערות אביהם ושניהם לא ראו, אלא שמכל מקום שם הזדרז יותר (בר"ר ל"ו), לכאורה הרי זה הפרש קל בין מעשה שם למעשה יפת, הצטיינות קלה שהצטיין שם יותר מיפת בעשיית המעשה הטוב, בוא וראה כמה גדול הוא ההפרש וכמה רב הוא ההבדל בתשלום שכרם של שניהם.	9939
שם זכה שהאבות הקדושים וכל בית ישראל יצאו מחלציו, הוא הפך עיקרה ותכליתה של הבריאה כולה לבורא העולם, ועל ידו תשוב הבריאה כולה לתיקונה באחרית הימים, ואילו יפת למרות שאף הוא התעסק בכל אותו מעשה הטוב, אבל מכיון שפעולתו היתה חסרה השלמות, חסרה הזריזות הנדרשת במעשה המצוה, הוא נשאר יפת ותו לא, רחוק משלמות האדם רחוק מדרך האמת שזכו לה צאצאיו של שם.	9940
בימות המשיח אמנם תהיה לו אסיפה של כבוד, ויזכה לקבורה על ידי בניו של שם כמו שאמרו חז"ל, אמר לו הקב"ה ליפת אתה כסית ערות אביך, חיך שאני פורע לך שנא' ביום ההוא אתן לגוג מקום שם קבר בישראל (ב"ר שם), אבל לא יזכה לאור פני מלך חיים אף באחרית הימים, כה גדול הוא ההפרש בין שכר מצוה הנעשית בזריזות הראויה, לבין שכרה של מצוה שהיא חסרה אותה הזריזות.	9941
כי על כן אין דבר קטן במעשיו של האדם, האדם אחראי הוא בעד כל מעשיו ללא יוצא מן הכלל, אם הוא נכשל ופוגם אף הפגם הקטן ביותר, אין מוותרים לו מאומה ונפרעים ממנו מושלם, ומאיך מרובה מדה טובה, אם הוא עושה מעשה טוב כלשהו, או שהוא מצטיין מחבירו בעשיית מעשה טוב הצטיינות כלשהי, שכרו גדול ונעלה לאין ערוך, ולכך נאמר מה רב טובך אשר צפנת ליראיך, ואמרו חז"ל שכר מצוות בהאי עלמא ליכא (קידושין ל"ט), כי אין כל אפשרות לשלם שכר מצוה כמאמרה בטובות העולם הזה.	9942
	9943
	9944
	9945
	9946
	9947
	9948
	9949
	9950
	9951
	9952
	9953
	9954
	9955
	9956
	9957
מאמר ריט	9958
ויאמר ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו (בראשית ט' כ"ב).	9959
רגילים לפרש כי נח כעס על חם וקללו שיהיה עבד, אבל באמת אינו כן כי מה לו לאב לקלל את בניו, אלא שבחטאו שראה ערות אביו והגיד לאחיו, נהפך למציאות אחרת במובן הרוחני, וירד לדרגה של עבד שהוא אדם פחות המעלה, ונח שהכיר זאת גילה אותה בעולם והכריז ארור כנען, כלומר מעתה ירד כל זרעו של חם לדורות עולם לדרגה נמוכה של עבדי עבדים, הוי אומר שבעבדות זו לא היתה הכוונה בשעבוד הגופני בלבד, כי אם בעיקר במושגים הרוחניים.	9960
	9961
	9962
	9963
	9964
	9965
	9966
	9967
	9968
	9969
	9970
	9971
	9972
	9973

עם מצרים לעבדי עבדים בהיותם מצאצאיו של חם, הרי שעבדות זו משמעותה במושגים הרוחניים בשלבים העליונים ביותר.	9974
ומצאנו עוד יותר מזה, אמר הכתוב ויאמר ה' אלקים במה אדע כי אירשנה, ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום ואחז"ל (נדרים לב), מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים, מפני שהפריז על מדותיו של הקב"ה שאמר במה אדע כי אירשנה, והנה אברהם ע"ה האדם הגדול בענקים, נאמר עליו ומצאת את לבבו נאמן לפניך שלבו נעשה כולו אמונה, כל חלל לבו של אברהם היה מלא אמונה בה' יתברך, ובודאי באמרו במה אדע לא היה שום חסרון באמונתו ח"ו.	9975
תדע שהרי כששלח הקב"ה את משה רבינו ע"ה לגאול את ישראל ואמר והן לא יאמינו לי אחז"ל (שמו"ר שם), אמר לו הקב"ה הן מאמינים בני מאמינים, מאמינים דכתיב ויאמן העם בני מאמינים דכתיב והאמין בה', ואתה אין סופך להאמין דכתיב יען לא האמתם בי, הרי שלא היתה שום תביעה על אברהם באמירתו במה אדע על חסרון באמונה, והוא נשאר ראש המאמינים כמו שהיה.	9976
אלא שלפי תומת יושרו של אברהם אבינו וגודל דעתו, ראו בשמים תביעה כל שהיא עליו במה שהתבטא בביטוי כזה, שיש לפרש משמעותו כבקשת הוכחה לדבריו של השי"ת, ואעפ"כ נענש נוראות שנגזר על בניו שיהיו עבדים, על ידי ביטוי במה אדע נתרשמה בו מציאות כזאת שסיבכה ירידת הדרגה בבניו עד כדי עבדות של ארבע מאות שנה.	9977
הוי אומר מכאן כי אף חטא כזה של אברהם חטא דק מן הדק עד אין נבדק, שגם אברהם אבינו בשכלו הבהיר לא עמד עליו, היה בכוחו לשנות את מציאותו ולהטביע סוג עבדות בבניו, המתבטאת בפחיתות ההכרה והדעת שהלכה וגדלה במשך הדורות, עד שהגיע לדרגה כזאת שמלאכי השרת טענו הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז (ילקוט ראובני), כאילו זרעו של אברהם וצאצאי חם שניהם עומדים במדרגה אחת.	9978
והנה כשנתבונן בזה נראה כמה מופלא הדבר, שהרי כידוע הגיע אברהם אבינו למדרגות העליונות ביותר בהכרת כל הבריאה ובידיעת השי"ת שהוא רם על הכל, שחקר בשכלו הגדול והבחין בכל הברואים ברואי מטה וברואי מעלה, וידע את כוחותיהם גבורתם חכמתם והשפעתם, עד שבא לידי הכרה וידיעה ברורה בכל שפע הטובה והחכמה שבהם, כי כולם אין להם משלהם כלום והם אפס ותוהו לעומת ההכרה האמיתית בהשי"ת, הממציאם ומנהיגם והמחדש אותם בטובו בכל עת.	9979
הוא מה שאמרו חז"ל (ב"ר), משל לאחד שהיה עובר ממקום למקום וראה בירה אחת דולקת, כך לפי שהיה אברהם אבינו אומר תאמר שהעולם בלא מנהיג? הציץ עליו הקב"ה ואמר לו אני הוא בעל העולם. אולם מכיון שבאותו רגע שהגיע להשגה הגדולה ביותר אמר במה אדע כי אירשנה, נפל איזה טשטוש קל דק מן הדק בהכרתו של אברהם ופגם מה בהשגותיו העליונות, חלה הפרעה כל שהיא בשלמות החירות לפי המושגים העליונים, ואם יש איזה טשטוש כל שהוא באמונתו של האדם אף בשלבים הגבוהים ביותר, הרי יש כאן פגיעה בחירותו, איננו בן חורין במלוא מובנה העליונה של המלה, ויש בו משהו מבחינת העבדות.	9980
ואמנם הגזירה של ועבדום לפי הבחינה שהסברנו התחילה כבר מיצחק ע"ה, ולמרות מדרגותיו העליונות בתור עולה תמימה וברכותיו הרבות שברכו השי"ת, ראו בו בשמים איזו בחינה קלה של עבדות, וכן אצל יעקב אבינו ע"ה ובניו אחריו, שבהם כבר נתגשם השעבוד יותר שיצאו מהארץ הנבחרת וירדו למצרים, ועם היותם שם בכבוד וגדולה כי נתקיימו שם חלומותיו של יוסף, ויוסף הוא השליט במצרים, בכל זאת בשמים נחשבה יציאתם מן הארץ כגלות, והשתהותם במצרים בבחינה של עבדים למצרים.	9981
ובאמת גם לאחר הירידה הגדולה, שכבר נגזרה על בני ישראל במצרים גזרת קושי השעבוד ממש, ויעבידו מצרים את בני ישראל בפרך, וימררו את חייהם בעבודה קשה בחמר ובלבנים, התגלה שעבוד זה בעיקר במעמד הרוחני, בטשטוש הכרתם וברידתם השכלית במושגים העליונים, כי הסבל הגופני לא תפש מקום אצל בני ישראל, שאף לאחר ירידתם היו במדרגה רמה, אלא שעיקר הסבל התבטא במובנים הרוחניים.	9982
ואמנם כן פירשו חז"ל את הפסוק ויעבידו מצרים את בני ישראל בפרך, בפרך דא פירכא בעבודה קשה דא קשיא, בחמר דא קל וחומר, ובלבנים דא ליבון הילכתא, ובכל עבודה בשדה דא ברייתא, הרי מפורש כי עיקר השעבוד היה שנטשטשו אצלם השגותיהם, וחסרה להם צלילות הדעת הדרושה להלכה, כפי דברי חז"ל שמעתתא בעי צלותא (מגילה כה).	9983
וכן הבהירות בהכרת השי"ת וידיעת תורתו, והיו זקוקים להגיע למעלות הכרותיהם דרך פירכא קושיא וקל וחומר, וזאת היתה גזירת העבדות שנגזרה על ישראל, משום שאברהם אבינו התבטא במה אדע באו בניו לידי כך, ולא הגיעו לתענוגים הרוחניים המופלאים במילואם, אשר זוהי בחינת עבדות לפי ערך מדרגותיהם.	9984
	9985
	9986
	9987
	9988
	9989
	9990
	9991
	9992
	9993
	9994
	9995
	9996
	9997
	9998
	9999
	10000
	10001
	10002
	10003
	10004
	10005
	10006
	10007
	10008
	10009
	10010
	10011
	10012
	10013
	10014
	10015
	10016
	10017
	10018
	10019
	10020
	10021
	10022

ומתוך שעמדו במדרגות כה גבוהות, וכל עיקר השעבוד לא היה אלא בחוסר בהירות בהשגות העליונות	10023
כאמור, לכן גם גאולתם ופדות נפשם באה רק ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו, כפי דברי חז"ל על הפסוק	10024
ועברתי בארץ מצרים אני ולא מלאך, והכיתי כל בכור אני ולא שרף, ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים	10025
אני ולא שליח, אני ה' אני הוא ולא אחר.	10026
הרי כל הפגם של במה אדע לא היה אלא בקצה השלמות העליונה ביותר, חסרון דק כזה שאף מלאכים	10027
ושרפים לא השיגו אותו ולא עמדו עליו, א"כ גם בחינת העבדות שנתהוותה מאמירה זו היתה למעלה	10028
מהשגתם של המלאכים (ילקוט בשלח רמא), ולא היה איפוא כל מקום שהגאולה תהיה על ידי המלאכים,	10029
ורק הקב"ה הוא ולא אחר בחן מדרגתם של בניו, הן בעת שעבודם והן בשעה שחסרו לשלמותם בהשגת	10030
אמונתם בו והכרתם אותו.	10031
ועוד שהשלמת הכרתם וגמר תקון הפגם במה אדע, לא יכלו לבוא אלא על ידי התגלות הקב"ה בכבודו	10032
ובעצמו לפנייהם, רק אז הגיעו לשלמות המדרגה של וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים	10033
ויאמינו בה', שמתוך כך באו משעבוד לגאולה ונעשו ראויים לקבל את התורה מן השמים ולהיות עם	10034
סגולה, וזאת היא הבחינה של יציאת מצרים, שנתעלו אבותינו ויצאו מבחינת העבדות הרוחנית, והגיעו	10035
למדרגת בני חורין במושגים העליונים של שלמות האמונה וההכרה בהשי"ת ונקראו גאולים.	10036
(אור הצפון).	10037
	10038
מאמר רכ	10039
מן הארץ ההיא יצא אשור ויבן את נינוה היא העיר הגדולה (בראשית י' י"א).	10040
ופירש"י ז"ל כיון שראה אשור את בניו שומעין לנמרוד ומורדין במקום לבנות המגדל יצא מתוכם, היא	10041
העיר הגדולה היא נינוה עכ"ל, הגע בעצמך כמה אומץ לב וגדלות נחוצים להאדם, שבגיל זקן יחליט לעזוב	10042
את ביתו ואת כל קנינו ורכושו ולהיעקר ממקום שנולד ונתגדל שם, ראינו מן הנסיון בדורנו, אלו	10043
שאבותיהם וילדיהם נהרגו ונרצחו על אדמת הדמים סדום ועמורה המודרנית, והם נאלצו להימלט ולברוח,	10044
בכל זאת בהגיע עם מצוא הם מתגעגעים לשוב למולדת זו, כי זהו טבע האדם להיות כרוך אחרי מקום	10045
מולדתו אם טובה היא אם רעה.	10046
וכבר אמרו חז"ל חן מקום על יושביו (סוטה מז), חד תלמיד מן דבי רבי יוסי הוה יתיב קודמוי, הוה מסביר	10047
ליה ולא סבר ליה, א"ל למה לית את סבר, א"ל דאנא גלי מאתראי, א"ל מהיכן אתר, א"ל מן גובת שמאי,	10048
א"ל ומה אינון אווריא דתמן, א"ל כד ינוקא מתילד אנן גבלין ליה אדמדמני וטושין מוחיה דלא יכלוניה	10049
יתושא, אמר ברוך המקום שנתן חן מקום בעיני יושביו עכ"ל.	10050
זוהי תכונת נפשו של האדם להתקשר אל המקום למרות המגרעות, וכענין לוט שאף בעת התקרבות	10051
השואה האימה של מטר גפרית ואש על סדום, גם אז ויתמהמה קשתה עליו הפרידה אף מסדום העומדת	10052
להשמד.	10053
וכאן אנו רואים איש זקן מכובד מסודר בארץ, יוצא לנוד ולהיות מטולטל, השם והכסף מתמעטים והגולה	10054
והנכר מציקים, ובכל זאת החלטתו של הזקן במקומה עומדת, ומנין לו לזקן זה תוקף ההחלטה? התשובה	10055
היא הכרתו העמוקה והבנתו הגדולה, שמוטב לו להטלטל ולסבול עוני וגולה מאשר להישאר במקום, ובניו	10056
יהיו נתונים להשפעת המינות של נמרוד וסייעתו, תמימות מחשבתם של בניו וצורך הצלת שלמות נפשם	10057
מכריעים אצלו את הכף!	10058
ומה היה מתן שכרו ותגמולו של זקן זה, אשור שיצא מן הארץ זכה לבנות את נינוה העיר הגדולה, ועל	10059
מעלותיה של עיר גדולה זו הלא מסופר בנביאים בספר יונה, שבהשפעת דברי התוכחה של הנביא עשו	10060
תשובה מעולה ומצויינת, וכל השקפותיהם המסולפות חזרו לישרות, כמ"ש ויאמינו אנשי נינוה באלקים	10061
ויקראו צום וילבשו שקים מגדולם ועד קטנם, ויגע הדבר אל מלך נינוה ויקם מכסאו, ויעבר אדרתו מעליו	10062
וילבש שק וישב על האפר, ויזעק ויאמר בנינוה מטעם המלך וגדוליו לאמר.	10063
האדם והבהמה הבקר והצאן אל יטעמו מאומה, אל ירעו ואל ישתו ויתכסו בשקים האדם והבהמה, ויקראו	10064
אל ה' בחזקה וישבו איש מדרכו הרעה ומן החמס אשר בפייהם, והיו שם יותר משנים עשר רבוא אדם	10065
שהעמיד המלך, אנשים לבד ונשים לבד, וכן בהמה מצד אחד וילדיהם מצד אחד, והילדים רואים שדי אמם	10066
ובוכים, וגם אמם רואים הילדים ובוכים, ועמד המלך מכסא מלכותו והגביה יונקי שדים כלפי מעלה, ואמר	10067
להקב"ה בבכי גדול עשה בשביל אלו שלא חטאו.	10068
ביום השלישי חזרו כולם מדרכם הרעה, אפילו מציאה שאדם מצא בשדות וכרמים בשווקים וברחובות	10069
החזירו לבעלים, אפילו לבנים של גזל שבנו בפלטין של מלך, סתרו הפלטין והחזירו הלבנים לבעליהן,	10070
ובכל כרם שהיו בה שתי נטיעות או שני אילנות מן הגזל עקרום והחזירו לבעליהם, וכן בגד שהיו בה	10071
שתי פקעיות של גזל קרעו הבגד והחזירו, וכל עבירה שבידו מתוודה ומקבל עליו דין תורה, אם סקילה אם	10072

שריפה, ואפילו מכר אדם לחבירו ביתו חורבה ומצא בה ממון, מה היה עושה הדיין בקש שטר של אותה חורבה ומצא ל"ה דורות, ומצא יורש לאותו האיש שהטמין אותו ממון והחזירו לבעליו (ילקוט יונה ג).	10073
הראית אם שמעת מימך תשובה מעולה ונפלאה כזו שהתרחשה בעיר נינוה? הלא היתה כאן ממש מרידה בכוחות הטבע של האדם, מהפכה בכל מחשבות האדם ותעלוליו, איפה אנו מוצאים תשובה נעלה כזו, הלא הנביא יונה בהרגישו עוד מקודם את כשרונם וסגולתם של אנשי נינוה לשוב לה', ומשום כך היה מתחמק והולך ומתחבא מפני השי"ת שלא יטיל עליו תפקיד זה של השליחות לנינוה, שעלולה להיפך לבסוף לקטרוג גדול על ישראל.	10074
ואיך נתגלה להם לאנשי נינוה הכח הגדול והנורא הזה להאמין בדברי הנביא, ולהצית בנפשם את תשוקת התשובה וההתעוררות לשוב באמת לאל חי? הטעם הוא שהם מגודלים ומחונכים לפי מסורת ופקודת אשור הורם ומחוללם הראשון ומהשפעתו, וע"י שמנע מהקשיב לדרשותיו של נמרוד, שמירה זו הועילה להם שדברי הנבואה והתוכחה של יונה, יכלו להיקלט את לבותיהם ומוחותיהם טרם נפגעו וטרם הורעלו.	10075
משום כך בבוא יום הפקודה של תוכחת הנביא ודבריו הקשים, התעורר בהם כח הבחירה שעוד נשמר בחובם בטירתו, ונשא פרי של סליחה ומחילה והתחדשות החיים על רקע הקדושה והתשובה, מזה יש לנו להתלמד עד כמה שהאדם צריך לשמור על מחשבתו שלא תפגם, כי הפגימה והקלקול בשכל ובמחשבה, הרבה יותר גרוע מחטא ופגימה באיברים, חטא ופגימה באברים ע"י מעשים בלתי נכונים השכל יחלימם, ובהיפגם השכל והדעת הטהורה מי ירפאם?	10076
ובס' החינוך (מצוה תנ"ו), שלא נשמע נבואת מתנבא בשם ע"א, כלומר שלא נשאלהו ונחקרהו על אות ומופת, משרשי המצוה לפי שהטעות נמצא אצל בני אדם תמיד, ושכלם איננו בריא לבוא עד תכלית האמת בדברים, ותחוש התורה כי אולי מתוך הטענות המזכוכיות ואריכות הדיבור והוויכוח עם הזר דובר שקרים המתנבא בשם ע"א יתפתה האדם לדבריו, ואף כי לא יתפתה אולי יפקפק בלבו אפילו שעה אחת, ואע"פ שידענו שאין תקומה לדבריו רק לשעה, כי האמת יורה דרכו כי שקר בפיו, אע"פ כן חסה התורה עלינו לבל נאבד אפילו שעה אחת מכל ימינו בפקפוק המחשבה הרעה עכ"ל.	10077
רואים אנו מהנ"ל עד כמה ההקשבה אפילו לשעה קלה, עלולה להזיק ולהטיל בלבנו מאותה זוהמת היצר המתנכל לנו בכל עת מצוא, ולא רק על אובדן הזמן הטוב אנו צריכים לדאוג לבל נאבד אפילו שעה אחת, אלא שרע מזה שכלי שכלינו העדינים נפגמים ע"י נבואות השקר או ניבול החודרים ללבותינו, והטיהור והזיכוך מחדש דורש הרבה מרץ והתאמצות ולא תמיד מצליחים להיטהר, ובכן טובה יותר ההימנעות הגמורה מהקשבה לדברי נמרוד וסייעתו. (אור הנפש).	10078
	10080
	10081
	10082
	10083
	10084
	10085
	10086
	10087
	10088
	10089
	10090
	10091
	10092
	10093
	10094
	10095
	10096
	10097
	10098
	10099
	10100
	10101
מאמר רכא	10101
ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים (בראשית י"א א').	10102
הרוחניות היא תוכן הבריאה ותוכניתה, כל מה שמתהווה לעינינו בעולם הגשמי שורש הוייתו הוא ברוחניות, ולא רק הוייתו אלא גם כל אופן השתלשלותו ופעולתו, הכל נעשה ומתנהג רק על פי צרכי הרוחניות ובסדר רוחני, ולשם התכלית הרוחנית אשר נתכוון לה הבורא ב"ה בבריאתו, וכמ"ש אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי, פי' שגם חוקות הטבע תלויות בתכלית הרוחנית השמורה בברית התורה.	10103
ומה שנראים לנו כחוקים תחתונים אין זה אלא דמיון, והרבה ממאמרי חז"ל מורים על עיקר זה, והיינו שאמרו ז"ל לא נבראו רעמים אלא לפשוט עקמומיות שבלב (ברכות נ"ט), וכן לא איברי סיהרא אלא לגירסא, וכן בענין חמש האצבעות (כתובות ה'), כל חד למילתא עבידא וקחשיב אמה וקומץ וזרת, שכל אחת יש לה חלק בקדושה שבעבורה נבראת, והיינו תוכנם ומציאותם של כל דברים אלו באמת, וכן לכל שאר הדברים והענינים הגשמיים.	10104
אך מה שאין אנו רואים כל זאת הוא כי טח מראות לבנו, כי הנה בעיני המגושם הקרוב אל הגשמיות ולהוט אחריה, העולם הגשמי לבדו הוא המציאות האמיתית, וחוקי הטבע ידמו לו כחוקים מוחלטים העומדים בכח עצמם ואין ניצל מגזירותם, וע"כ נבין מדוע חכמי האומות הנלכדים בשחיתות הגשמיות, ישתדלו בכל כוחם להסביר כל עניני העולם במושגי הגשמיות, ויתלבטו להוכיח איך הכל נתהווה ונשתלשל אך ורק על פיה, והוא משום שהרוחניות מחוץ להשגתם לגמרי, וממילא א"א להם לראותה בשום אופן, גבול השגתם הוא הגשמיות וע"כ יראו את הכל במשקפיים מגושמים.	10105
ולא רק הסדר הרוחני הרגיל שהעולם מתנהג תמיד על פיו רואים באופן זה, אלא אם גם היו מראים להם לעיניהם ניסים גלויים, היה נשאר התוכן הרוחני של הניסים ההם מחוץ להשגתם, ויהיו מחפשים ומוצאים דקדוק חדש באיזו תיאוריה טבעית שלהם שיסביר להם הנס באופן גשמי, או שימציאו תיאוריה חדשה, אך סוף סוף יכניסו הנס ההוא לתוך עולם הטבע.	10106
	10107
	10108
	10109
	10110
	10111
	10112
	10113
	10114
	10115
	10116
	10117
	10118
	10119
	10120
	10121
	10122

וענין זה ממש הוא שאמרו ז"ל בדור הפלגה, כאשר ביקשו לכפור בהשגחה והיה ענין המבול קשה	10123
בעיניהם, המציאו חוק טבעי חדש ואמרו אחת לאלף ותרנ"ו שנה הרקיע מתמוטט (רש"י נח י"א), וא"כ	10124
הוכיחו לדעת ע"פ סכלותם שגם המבול לא היה אלא דבר טבעי, ואופן זה של מחשבה מדעית אין	10125
להמשילו אלא לאותו איכר במשל הדובנ"ר זצ"ל.	10126
איכר אחד אמר לשר הצבא שמעולם לא החטיא המטרה בירייתו, וכשנשתומם הלה איך עושה זאת? השיב	10127
לו האיכר הלא פשוט הוא! בכל מקום אשר אני מוצא שם הנקב של הירייה הנני מצייר סביביו את עיגולי	10128
המטרה, ובזה הנה ירייתי מכוונת תמיד בקוטב, ה' ישמרנו מאולתם ומעוורונם של אלה ומכל טמטום	10129
ושגיאה, ויטהר לבנו לראות נפלאות תורתנו והנהגתו, כמ"ש מי חכם ויבין אלה נבון וידעם כי ישירים דרכי	10130
ה' צדיקים ילכו במ. (מכתב מאליהו ח"א 183).	10131
	10132
מאמר רכב	10133
ויאמרו הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים (בראשית י"א א').	10134
ואינו מובן לנו מה פשעם ומה חטאתם, איזו סכנה יש בבנין העיר והמגדל, שהיה נחוץ לאחוז באמצעים	10135
מיוחדים למען הפר עצתם זאת, אמנם יודעים אנחנו כי בפשטות התורה אינו מסופר עוד כל הענין כפי מה	10136
שהוא, כי לזה יש עוד חלק המבואר במדרשי חז"ל, ועוד יש חלק הסוד הטמון בדברי התורה, כידוע שכל	10137
התורה כולה הן שמותיו של הקב"ה, אבל הלא כבר למדנו לדעת, כי גם בחלק הנגלה והמפורש מוכרח	10138
שתהיה תורה שלמה לנו, שצריכים אנו להבין וללמוד הימנו.	10139
וכאן הנגלה והמפורש בתורה אינו מובן לנו כלל, וגם לכאורה אין לו שייכות וקשר עם הדרושים שנאמרו	10140
בענין דור ההפלגה, דהנה בדברי חז"ל מצינו בענין זה דרשות מופלאות מאד, על הכ' ודברים אחרים	10141
פירש רש"י, באו בעצה אחת ואמרו לא כל הימנו שיבור לו את העליונים נעלה לרקיע ונעשה עמו מלחמה,	10142
ובמדרש תנחומא איתא בלשון אחרת, אמרו לא כל הימנו שיבור לו עליונים ויתן לנו התחתונים נעלה	10143
לרקיע ונכהו בקרדומות, עוד מובא ברש"י ז"ל שם, ודברים אחרים אמרו אחת לאלף ותרנ"ו שנה הרקיע	10144
מתמוטט כמו שעשה בימי המבול בואו ונעשה לו סמוכות.	10145
והנה מלבד שמהמפורש בכתוב לא נראה כלל שהיו כאן ענינים כאלה, דברי המדרשות כשהן לעצמן	10146
נפלאים מאד, כי מי פתי יפרש דברי המדרש כפשוטו, שדור הפלגה היו טפשים כאלו לדמות כי אפשר	10147
לעלות לרקיע ולעשות אתו מלחמה בקרדומות, הלא ידענו ונוכחנו כי דורות הראשונים היו גדולים	10148
בחכמה, ונמרוד שהיה בתוך דור הפלגה ומנהיגם נאמר עליו יודע את רבונו ומכוון למרוד בו, הרי תארו	10149
אותו חז"ל כידוע את רבונו והיה נמצא במדרגה גבוהה.	10150
אם כן א"א לומר שדור הפלגה היו בוערים מדעת לחשוב כי אפשר לעשות מלחמה עם רבונו של עולם,	10151
ואם אמנם היו בורים כאלה מה צורך יש להתחשב עמהם, ומה דורש היה לשנות הטבע בשבילם ולבלבל	10152
שפתם, יבנו להם מגדל וידעו מה יפה כוחם, ועוד יקשה הלא כתוב מפורש בתורה ועתה לא יבצר מהם כל	10153
אשר יזמו לעשות, משמע שכוחם גדול ואפשר היה להם לפעול מה, לולא יתערב הקב"ה כביכול ויבלול	10154
שפתם וזה פלא שטות כזו.	10155
הרמב"ן ז"ל אחרי שמשיג על רודפי הפשט, מבאר לנו על פי הסוד כי כוונתם היתה לקצץ בנטיעות, ועל	10156
זה כתב שם חז"ל, והסתכל כי בכל ענין המבול הזכיר אלקים, ובכל ענין הפלגה הזכיר שם המיוחד, כי	10157
המבול עבור השחתת הארץ והפלגה עבור שקצצו בנטיעות, והינם ענושים בשמו הגדול וזהו טעם הירידה	10158
והמשכיל יבין, והנה גם הוא ז"ל לא גילה לנו ענין החטא ועונשו, ואיזה שייכות יש לבנין המגדל עם קיצוץ	10159
בנטיעות, ויחס ענין החטאים לפי הסוד עם פשט הכתוב, ובכלל אין שום ביאור מספיק לפרשה זו במפרשי	10160
התורה.	10161
אולם הואר לפני כל הענין בע"ה, והכל מתבאר בהתאם לפשוטי הכתובים, ויהי כל הארץ שפה אחת	10162
ודברים אחרים, ויאמרו איש אל רעהו, כי בהיותם מחוברים יחד בדעה אחת, ובאשר כבר גדל ורב	10163
מספרם, בהכרח היה עליהם להתפשט בארץ ולהיות נפרדים כל אחד לעברו, אך ידעו והבינו כמה	10164
פורעניות מוכנות לו לאדם היחידי מפגעי העולם, ועלה בדעתם שצריכים למצוא עצות ותחבולות למען	10165
תשלוט ביניהם אחדות גמורה, שתהיינה כל משפחות הארץ מאורגנות ללחום בכוחות משותפים עם פגעי	10166
העולם, וכוחות הבריאה העליונים והתחתונים המרעים לו לאדם, ע"י ההתאחדות אפשר למצוא תחבולות	10167
שונות שתהיינה כתרסיס נגד כמה מיני פורעניות כמו מלחמות וכדומה.	10168
גם חשבו והבינו בחכמתם, שאם תשלוט ביניהם אחדות מוחלטת וארגון גמור, וכל אחד בכוחותיו	10169
המיוחדים ישתדל למצוא תחבולות בעד האנושיות בכלל, אפשר למצוא אמצעים כנגד הפורעניות הרבות	10170
המוכנות לו לאדם היחידי מחולאים ומשאר פגעי העולם, בידועם כי אצורים בעולם כוחות נפלאים לאין	10171

שיעור וערך, אשר רק אם ימצאו וישכללו אותם יכולים להשתמש בהם לכמה ענינים, הלא גם הדורות	10172
האחרונים ראינו כמה המצאות חדשות שעשו מהפכה בכמה עניני התבל.	10173
נתגלו כוחות טבע נסתרים ונפלאים שכוחם גדול ורב, עד שקודם התגלותם קשה היה לשער ולהאמין כי	10174
נמצאים כוחות כאלו בטבע, ואמנם כל מה שנתגלה לנו עתה אין זה אלא כטיפה מן הים מול סתרי הטבע	10175
שעדיין לא נתגלו לנו ולא ידענו אודותם, ואלמלא היו בני אדם באחדות גמורה בשלום ושלוח, והיו	10176
עובדים כל אחד במנוחה במקצוע שלו לתועלת העולם, מי יודע כמה כוחות נפלאים הטמונים בחיק הטבע	10177
היו יכולים למצוא, ולהשתמש עמהם להנאות העולם וכתריס נגד הפורעניות השונים.	10178
ובאמת נראה כי יש בטבע הבריאה עצמה אמצעים כנגד כל הפגעים והסכנות הכרוכות בה, ולכן בידועם	10179
את הסכנות והרעות הרבות המוכנות לו לאדם חפצו להתאחד ולהתארגן, ויאמרו הבה נבנה לנו עיר ומגדל	10180
וראשו בשמים, שישמש להם מרכז וסמל להתאחדות, למען לא יהיה כל איש פונה לעברו ולא יפוצו על	10181
פני כל הארץ כל משפחה לבדה, אלא כולם יהיו מאוחדים לעזור איש לאחיו במלחמת החיים.	10182
והנה לפי הנגלה לעין אין כאן שום חטא ועוון, בבקשם תחבולות איך להנצל מפגעי העולם, אבל הבורא	10183
ית' ראה וידע, שבבקשת האמצעים האלה טמון רגש רע החפץ להשתחרר מההשגחה, ושלא להיות מוטל	10184
תחת הנהגת ה', רק להנהיג את חייהם בעצמם בכוחות המסורים לידם, בהיותם טועים לחשוב, כי אחרי	10185
שנסדרה הבריאה נמסרה היכולת להם להשתמש בכוחות הנתונים בטבע הבריאה כפי רצונם, ויוכלו להיות	10186
על ידי זה בלתי תלויים בהשגחה האלקית, ורצונם זה שלא להיות קשור עם הנהגת ה' כי אם להפרד ממנו,	10187
ולהיות בעולם בעצמם נמצא חטא של כפירה ומרידה בה'.	10188
אמנם זאת היתה כונה נסתרת שלא נתגלתה בבהירות גם להם והיתה טמונה בעמקי לבבם, ולכן בפשטות	10189
הכתובים ספרה לנו התורה המעשה הנגלה כפי שהביאו בדבריהם המפרשים, שאמרו ונעשה לנו שם פן	10190
נפוץ על פני כל הארץ, שהיה חפצם להתאחד ולהתארגן, ולזה בנו עיר ומגדל וראשו בשמים, שישמשו	10191
להם בתור מרכז וסמל לארגונם, וירד ה' לראות את העיר ואת המגדל, נסתכל הקב"ה במעשה ידיהם וירד	10192
לסוף דעתם וכוונתם מהו, שרצונם בזה להסיר עול ההשגחה מעליהם ולקחת גורלם בידם.	10193
ויאמר ה' הן עם אחד ושפה אחת לכולם וזה החילם לעשות ועתה לא יבצר מהם, לפי ידיעת העליון ברוך	10194
הוא, לולא שעכבום מן השמים על ידי בלבול שפתם, והיתה יוצאת לפעול כוונתם בבנין העיר והמגדל,	10195
היה אפשר להם ע"י השתדלות מרובה בכוחות משותפים, למצוא אמצעים כנגד כל מיני הפורעניות,	10196
ולהוציא מזימתם הפנימית הרעה להשתחרר מעול ההשגחה, ולכן ירדה ההשגחה העליונה והפכה את	10197
מחשבתם ע"י בלבול שפתם, ויפץ אותם משם על פני כל הארץ ויחדלו לבנות העיר.	10198
ולפי האמת ענין וירד ה' לראות הבה נרדה, מראה על ענין יותר עמוק, כי בלבול השפה נעשה ע"י	10199
ההנהגה היותר עליונה, הנהגת שם הוי' שהיא למעלה מהנהגת שם אלקים, שם אלקים מורה על ההנהגה	10200
התמידית המסודרת ומוגבלת במערכות הטבע, ולפי מערכה זו אפשר היה להם להוציא מזימתם, אבל כאן	10201
נתגלה אור הנהגת שם הוי' המראה על עצמיות רצון הבורא בבריאה, המשדד כל מערכות ההנהגה	10202
הטבעית, ונקראה בתורה בלשון 'וירד נרדה' וכדומה, וענין ירידה היינו שההנהגה העליונה מתגלה	10203
בתחתונים, זהו וירד ה' שירד בתחתונים עיכב וביטל מחשבתם.	10204
הם לא ידעו ולא הבינו כי עצם ההנהגה היא תמיד בידו של הקב"ה, ולא נמסרה ההנהגה לכוחות הבריאה	10205
התחתונים או העליונים, כי ה' לבדו מסדר תמיד כל הבריאה לפי תכלית רצונו, וכי ענין הנהגת שם הוי'	10206
נסדר גם הוא בחוק הבריאה מבראשית, זאת הידיעה נעלמה מהם, כי בהתבוננם בהנהגה התמידית של	10207
האלקים, נדמה להם כי יש ביכולת בני אדם ע"י כח הבחירה להשתמש בכוחות הבריאה שלא כחפץ	10208
ההשגחה, והם חפצו להעמיד עניני חייהם כרצון עצמם ולהלחם עם ההשגחה.	10209
וזהו כוונת המדרש שאמרו נעלה לרקיע ונעשה עמו מלחמה, כלומר שברצונם הפנימי היה לצאת מתחת יד	10210
ההשגחה ולהשתמש בכוחות הטבע הנפלאים שנתנו בבריאה שלא בתכלית המכוונת לפי רצונו ית', וכן יש	10211
להבין דברי המדרש אחת לאלף ותרנ"ו שנה הרקיע מתמוטט בואו ונעשה להם סמוכות, שחפצו למצוא	10212
אמצעים גם כנגד המבול, בהבינם כי אפשר למצוא בכוחות הנסתרים של הבריאה, אמצעים גם נגד	10213
פורענות זו, נמצא כי דברי המדרשות מתאימים בעיקרם, שענין דור הפלגה היה שחפצו להשתמש בכוחות	10214
הניתנים בבריאה שלא כרצון ההשגחה.	10215
וכשנתעמק עוד בדבר יובן לנו גם מה שכתב הרמב"ן על פי הסוד, המתאים למה שבארנו על פי הפשט	10216
והדרוש, בכונה זאת להשתחרר מעול ההשגחה המכוונת בבריאה, היתה טמונה מרידה וכפירה באלקות,	10217
שחשבו כי אחרי שברא כל הבריאה ונתן שליטה לכוחות וממונים שונים, אפשר להשתמש בהם ולהפרידם	10218
משורשם, וזהו הענין 'קצוץ בנטיעות' כי הם ידעו מאל אחד מסבב כל הסיבות ושורש הכל, אבל טעו	10219
לאמר, כי אחרי שברא הכל והשליט כוחות עליונים ותחתונים על פי חוק וסדר קבוע, הרי כאילו כביכול	10220

עזב ח"ו ההנהגה מידו וארץ נתנה ביד רשע, אפשר להשתמש בכוחות ההם שלא ברצון הוי' ב"ה המכוון בבריאיה.	10221 10222
וזה נאמר הבה נרדה ונבלה שם שפתם, כאן הופיע אור הוי' ב"ה ובלבל לשונם, וזה מה שכתב הרמב"ן, והנה ענושים בשמו הגדול וזהו טעם הירידה, שבלבול לשונם היה מכח הנהגת שם הוי' היא ההנהגה היותר עליונה המשדדת כל הכוחות המוטבעים בבריאיה, ואורה מתגלה בתחתונים כשדרוש זאת להביא את הבריאיה לתכליתה, ונתבאר לנו כי הפשט הדרוש והסוד נקשרים זה בזה והכל אחד הוא, אלא בפשט מספרים לנו כפי פשטותן של הדברים מהנגלה במעשיהם ודבריהם, ובדרוש הדברים לעומקן להכונה הטמונה במחשבתן הפנימית, ובסוד כפי שורש הדבר וסודו שהוא אמיתותו.	10223 10224 10225 10226 10227 10228
והנה שמץ חטא של דור הפלגה מצאתי בזה, שהאדם מבקש עצות מרחוק להטיב מצבו, ורוצה להנתק מהמצב שהועמד בו על פי ההשגחה, אולם יש לדעת כי מלבד שאין זה לפי דרך האמונה לחקור עתידות, ושיבקש האדם להעמיד גורל חייו ע"י השתדלות יותר מכפי הנאות, הנה גם לפי דרך הטבע הפשוט א"א לו לאדם להכין עתידו, כי אין בכח האדם להביא בחשבון כל הסיבות והענינים הנסתרים בחוק העתיד, כי כל דבר תלוי בהמון סיבות שונות שאינם תלויים בו ומי יודע מה יוכשר לבסוף, כי מה שנראה לו עכשיו לטוב יוכל להיות לבסוף לפוקה ומכשול ח"ו, וכן מה שנחשבהו לרעה אפשר שתצמח מזה אחרית טובה ואושר לאדם. (שעורי דעת ג' שעור ד')	10229 10230 10231 10232 10233 10234 10235
מאמר רכג	10236
ויאמרו הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים (בראשית י"א א').	10237
באו בעצה אחת ואמרו, לא כל הימנו שיבור לו את העליונים וליתן לנו את התחתונים, נעלה לרקיע ונעשה עמו מלחמה ע"כ (בר"ר לח. ו), הנה כל הפרשה הזו אינה לפי הבנתנו וכי טפשים היו? והמפרשים אותה כפשוטה כבר בטל דעתם הרמב"ן ז"ל, וכבר הקדמנו בתחילת פרשת בראשית, כי פרשיות אלו הגלו והחתום בהן אמת והן כולן סוד.	10238 10239 10240 10241 10242
דוד המע"ה אמר (תהלים ע"ג), ואני קרבת אלקים לי טוב, כל טוב האדם הוא עד כמה שהוא קרוב לה', ואמנם קרוב לנו ה' מאד, וכבר אמר יעקב אבינו האלקים הרועה אותי מעודי, ומקרא מלא הוא, קרוב ה' לכל קוראיו, קוראים אל ה' והוא יענם, וכל הריחוק הוא רק מצדנו כי לא אותי קראת יעקב, קין אמר 'ומפניך אסתר' הנה נפשו מרה לו ותכבד אנחתו מאד על כי לא יראה עוד פני ה', את 'מפניך אסתר' לא היה יכול לסבול יותר מהכל, כי היה מצב של 'פנים בפנים' ומעתה איך זה אפשר לחיות בלי הארת פני ה' בריחוק ולא בקירבה.	10243 10244 10245 10246 10247 10248
ומזה באה לנו המצוה הגדולה של 'והלכת בדרכיו' כי בהיותנו במצב קירבה כזה איך יתכן כי לא נלמד מדרכיו ית', כשאדם נמצא אצל אדם גדול מדרך הטבע הוא שהוא מתלמד ממנו בכל יכולתו, משתדל בכל כוחותיו לחקות אותו על כל תנועותיו וכל הליכותיו, וכשאדם אינו מהלך אחרי ה' הרי זה מפני שאינו קרוב לו אלא מרחוק עומד, והנה הוא אבוד באמת ומה טוב יהיה לו?	10249 10250 10251 10252
מגנותם של ראשונים אנו מוצאים שבחם, כי מה היה חטאו של אדה"ר, הלא בלכתו אחרי ה' ובחפצו העז להדמות לקונו ולהיות כביכול שוה בכל, אדה"ר אשר נאמר עליו (תהלים ח) ותחסרהו מעט מאלקים, ואמרו ז"ל כי בשעה שברא הקב"ה את אדה"ר טעו בו מלאכי השרת ובקשו לומר לפניו קדוש, מה עשה הקב"ה הפיל עליו תרדמה וידעו הכל שהוא אדם עי"ש (בר"ר ח' י).	10253 10254 10255 10256
הנה קודם החטא היה אדם במצב רם כזה, שאף מלאכי השרת לא הכירו בו מקום החסרון מעט מאלקים, אבל אדם אשר הוא אמנם הכיר את עצמו וידע את המעט שחיסרהו הקב"ה, לא היה יכול לסבול זה החסרון, ורצה מאד להיות במצב יותר נעלה בבחינת 'והייתם כאלקים' כביכול, תשוקתו העזה היתה רק להתדמות לקונו להיות יודע טוב ורע, שהוא אמנם המצב היותר גבוה מדת אלקים מצד אחד, אלא שהקב"ה מנעו מזה מצד הסכנה הגדולה הכרוכה בזה.	10257 10258 10259 10260 10261
בדרך זה הוא חטאם של דור הפלגה, אנו משחקים על דבריהם נעלה לרקיע, והוא מצד רוב שפלותנו כי לא יודעים אנו כלל גודל התאוה והכוסף העצום להדמות לעליון ית', חסר לנו ההשגה השלמה בגודל קרבתו ית' אלינו, ובמצב שלנו ברוב התרחקותנו אין לנו שום תשוקה להתדמות לקונו ית', הם שהיו במצב קרוב אליו ית' חשקו בכל עוז לנעלה לרקיע להדמות לקונם ית'.	10262 10263 10264 10265
הוא אשר אמרו ז"ל (בר"ר לח ט), אשר בנו בני האדם בנוי דאדם קדמאה, וברמב"ן כי היה חטאם דומה לחטא אביהם, סוד חטאם של דור הפלגה וחטאו של אדה"ר שניהם מצד גודל דרגתם באה, מצד תשוקתם העזה להיות כאלקים, וכן קין כל סוד חטאו לא היה מצד קנאה פשוטה ח"ו, אלא מקנאת הסופרים שהיא מרבה חכמה, נביא ה' היה והיתה תשוקתו גדולה לעלות מעלה מעלה, אלא שכולם נכשלו ותחת לעלות נפלו מאיגרא רמא.	10266 10267 10268 10269 10270

ארבעה נכנסו לפרדס (חגיגה יד:), הנה סיכנו עצמם כ"כ וידעו זאת מקודם, עד כדי כך היתה תשוקתם עזה לעלות מעלה, לא בקפיצה באו לשם אלא נכנסו תנינא, אבל בהיותם במצב הקירבה האמיתית, אז שום דבר לא יכול לעכב משיכתם ותשוקתם לעלות עוד יותר ויותר, הוא אשר אמר הכתוב אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה, ענין העליה למעלה אין זה ענין של יתרון, אלא בנפשנו הוא למען סור משאול מטה, ענין העליה הוא התחלתו של האדם והיא תכליתו, האדם בטבע יצירתו מצד מציאותו הנהו בזו התשוקה, כתשוקת החיים כן התשוקה לעליה, ובלעדיה אין האדם כלל בסוג יצירתו.	10271 10272 10273 10274 10275 10276
כשאנו מתבוננים בכלל הבריאה, הנה כל דבר ודבר יש לו תכליתו והשלמתו, וכמעט בכולם הנה תכליתם והשלמתם ידועים וניכרים הם בעצמותם, כשאנו רואים שבולת מראשית צמיחתה עד הוצאת גרעיניה בכל שלמותה, כל ברנש יודע כי תכלית השבולת היא הגרעינים שבה, והם תכליתה והשלמתה, ולא תהא כהנת כפונדקית, לא יהא האדם גרוע מכל הנבראים גם בלעדי כל מחקרים, ודאי כי גם לאדם נודע די ברור תכליתו והשלמתו.	10277 10278 10279 10280 10281
חז"ל אמרו (בדרים כב), שאלמלא לא חטאו ישראל לא היה נותן להם נביאים וכתובים, כי ברוב חכמה רוב כעס, רוב החכמה ניתן להם רק מצד רוב כעס שהכעיסו להקב"ה, החטא מחשיך עינים ואז צריכים להארת החכמה, כשאדם זוכה לאיזה אור ובהירות, הנה הוא מסתכל ורואה כי כל החכמות אמנם למותר הם, וכי הכל אמנם פשוט בתכלית באין כל חקירות וספקות.	10282 10283 10284 10285
והשלמתו של האדם מהי? מה חסר לנו ומה צריך לנו יותר מהגדרת התורה, ולדבקה בו והייתם כאלקים היא הגדרת תורתנו הקדושה, וכל תהליכי ההתעלות אינם אלא אופנים ודרכים להוצאת התכלית, כפעולות הצמיחה בשבולת לתכלית הגרעינים, ולדבקה בו והייתם כאלקים הוא ההשלמה.	10286 10287 10288
נמצינו למדים כי מהו אדם, והייתם כאלקים הוא האדם וכל מציאותו, ובפחות מזה הוא לא בסוג אדם, כי מציאות כל דבר הוא אך עם ההשלמה של הדבר, ואם כן למה נתמה על הראשונים אשר ידעו סוד האדם ומהותו, הם השתוקקו להדמות לקונם והייתם כאלקים, לנעלה לרקיע, כי לא מעלות ויתרון הן התשוקות והכיסופים להתעלות, כי זה כל האדם והייתם כאלקים! (דעת תורה).	10289 10290 10291 10292 10293
מאמר רכד	10294
ויאמרו איש אל רעהו הבה נלבנה לבנים ונשרפה לשרפה (בראשית י"א ג').	10295
אמרו חז"ל נחלקו לשלש כתות, אחת אומרת נעלה ונשב שם, ואחת אומרת נעלה ונעבוד ע"ז, ואחת אומרת נעלה ונעשה מלחמה, ר' נתן אומר כולם לע"ז נתכוונו, חז"ל יחסו ע"ז זו לאדם הראשון, הכתוב אומר וירד ה' לראות את העיר ואת המגדל אשר בנו בני האדם, ושאלו חז"ל בני האדם אלא בני מי שמא בני חמורים וגמלים? אלא בני אדה"ר שכפר את הטובה ואמר האשה אשר נתת עמדי, אף אלו כפו בטובה למרוד במי שהשפיעם ומלטם מן המבול.	10296 10297 10298 10299 10300
הרי שעוד בכפיית הטובה של אדם הראשון ראו בשמים שורש של ע"ז, ואם כי הפגם באדם הראשון היה בשיעור הקל ביותר, שלא נתגלה אלא בביטוי שעלול להתפרש כך, הוכר בזה כבר מקור לכפירה ומינות, ואולי יש להסביר בדרך זו את מאמר חז"ל אדם הראשון מין היה (סנהדרין לח:), חז"ל דנו אותו על שם סופו, מכיון שהתורה יחסה את חטא דור הפלגה בעבודה זרה לאדם הראשון, הרי שכבר היה בו שורש של אותו חטא שכמוהו כמינות, ומכאן יצא לנו חידוש גדול שפגם קל בהכרת טובה יש בו כבר משום מינות ועבודה זרה.	10301 10302 10303 10304 10305 10306
מצינו חומר מדת כפיית הטובה גם בבלעם, שבכל שנאתו לישראל ורצונו לקלל אותם, הודגשה התביעה בעיקר במדה זו, חז"ל פירשו על דבריו של בלעם מן ארם ינחני בלק, שאמר לו בלעם לבלק השוינו שנינו להיות כפויי טובה, שאילולא אברהם אביהם לא היה בלק, שנאמר ויזכור אלקים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפיכה, ואילולא אברהם לא פלט לוט מסדום ואתה מבני בניו של לוט, ואילמלא יעקב לא עמדתי אני בעולם, שלא ראה לבן בנים אלא בזכות יעקב, ואילולא אבותם אני ואתה לא עמדנו בעולם עי"ש (ילקוט בלק כג).	10307 10308 10309 10310 10311 10312
הרי חז"ל מצאו בבלעם את שלש המדות הרעות, עין רעה רוח גבוהה ונפש רחבה, שהן כוללות כל הפחיתויות שבאדם (ר' יונה אבות פ"ה), ומציינים אותו בתור אבי בעלי המדות המגונות בעולם, ובכל זאת טעה בלעם בכל דרכיו ומעשיו וחשב שהוא תמים עם ה' ועושה רצונו, אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבור את פי ה', וכן אמר אשר ישים אלקים בפי אותו אדבר, אולם עם כל זה עמד על חסרונו בכפיית טובה.	10313 10314 10315 10316 10317
הרי שמדה זו היא הגסה ביותר שלא יכול להתעלם ממנה, ולא עוד אלא שהוכיח בזה גם את בלק, איך הוא בא לקלל את ישראל, בזמן שהוא חייב טובה לאבותיהם של אלו, ואם כי טובה זו באה לפני דורות רבים לאבות אבותיו, בכל זאת ראה בזה חובה רבה שבגללה היה צריך בלק לוותר על כל טענותיו לישראל	10318 10319 10320

שיבואו להחריב את ארצו, ואם לא הרגיש במדה בשיעור דק כזה, ראה בכך בלעם השחתה רבה, מכאן שמדת כפיית טובה היא המושחתת ביותר וראשית הזדון והרשע.	10321
ואולם לא רק מדת כפיית טובה היא שורש המינות וכל מעשי השחיתות כי אם כל המדות, אף בשעה שחטא ישראל בע"ז לא נתבעו אלא משום ליקוי המדות, מצינו בחטא העגל שה' אמר למשה, עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו ויזבחו לו (שמות ל"ב), ובכל זאת כשהיה בא להענישם, כתוב ויאמר ה' אל משה ראיתי את העם הזה והנה עם קשה עורף הוא, הרי ראו את עיקר החטא של ע"ז לא בעצם העבודה כי אם במדה שהניעה אותה.	10322
ולא עוד אלא שאם המדות הן כשורה לא תתכן כלל אשמת עבודה זרה, אמרו חז"ל (ילקוט נח יא), גדול השלום שאפילו ישראל יעבדו עבודת אלילים ושלום ביניהם כביכול אינו יכול לשלוט בהן שנאמר (הושע ד'), חבור עצבים אפרים הנח לו, אבל משנחלקו מהו אומר חלק לבם עתה יאשמו, הרי מכאן שאשמת עבודה זרה חלה רק במקרה שהם לקויים במדותיהם ולבותיהם נפרדים זה מזה, אבל אם מדותיהם מתקונות ויש ביניהם יחסי חבירות ושלום, אף אם זה לשם עבודת אלילים אין מדת הדין שולטת בהם.	10323
ולכאורה הרי גם בדור הפלגה שררו ביניהם יחסי שלום ואחדות, כדברי הכתוב ויהי כל הארץ שפה אחת, ולא עוד אלא שאמרו חז"ל שאף על פי שחטא דור הפלגה בעבודה זרה היה קשה משל דור המבול, בכל זאת מכיון שדור המבול היו שטופין בגזל לא נשתיירה מהן פליטה, אבל אלו מכיון שהיו אוהבים זה לזה שנאמר ויהי כל הארץ שפה אחת, נשתיירה מהם פליטה (ילקוט שם), ואם היו אוהבים זה לזה היאך שלטה בהם בכל זאת מדת הדין.	10324
אולם לא היתה אחדות שלמה ביניהם, שאם כי היתה להם שפה אחת אבל גם דברים אחדים שנחלקו לשלש כתות, ואע"פ שכולם לעבודה זרה נתכוונו, היו ביניהם חילוקי דעות בעצם שיטותיהם בע"ז, ומכיון שלא השלימו הרי שמדותיהם לא היו מתוקנות, וכאמור לעיל ראו בהן בשמים ליקוי במדת הכרת הטובה כפי דברי חז"ל, ומשום כך באה עליהם הפורענות, אבל באפרים שלטה אחדות גמורה שהיו שלמים במדותיהם, אין כביכול יכול לשלוט בהן.	10325
ובאמת לא תיתכן כלל באומות העולם שלמות המדות ואחדות גמורה, זו רק נחלתם של ישראל בלבד, כל העמים עוד מחלחל בהם חטאו של אדם הראשון, כי עכו"ם שלא עמדו על הר סיני לא פסקה זוהמתם (שבת קמו). ואין בכוחם לבוא לידי אחדות ואהבה שלמה, ואף בזמן שאוהבים זה את זה ומאחדים לפעולה אחת, אין זה אלא בצורה חיצונית הנראית לעין, אבל בתוך תוכם אינם חושבים על טובת זולתם, ויש לכל אחד מטרה אחרת וכוונתם לטובת עצמם.	10326
אבל בני ישראל לאחר שעמדו בהר סיני ופסקה זוהמתם, ועקרו מתוכם את החטא של אדם הראשון, בכוחם להגיע לשלמות המדות ולאחדות גמורה, ולכן הדגישו חז"ל שישאל אם עובדים עבודת אלילים ושלום ביניהם, אין הקב"ה כביכול יכול לשלוט בהם, אבל באומות העולם לא יתכן שלום גמור כזה, ואף אם הם מתאחדים לא בטלה עבודת אלילים שלהם.	10327
ולא עוד אלא אף המעשים הטובים של העכו"ם אינם שלמים, כי כל אימת שאין המדות שלמות לא יתכנו מעשים שלמים, הכתוב אומר צדקה תרומם גוי וחסד לאומים חטאת, כיון שבתוך תוכם אין מדותיהם שלמות, אף במעשי החסד יש להם כוונות רעות, כמ"ש חז"ל שכל צדקה וחסד שעכו"ם עושים חטא הוא להם, שאין עושים אלא להתגדל בו, ואחרים אומרים להתיהר בו ולשם כוונות גרועות יותר (ב"ב י).	10328
לעומת זה צדקה תרומם גוי בישראל, אף אם הוא נותן צדקה לשם אותה הכוונה כמו העכו"ם, כגון בשביל שיחיה בנו או בשביל שיזכה בעולם הבא, בכל זאת הריהו צדיק גמור, משום שבתוך תוכו לבו שלם ובעמקי מחשבותיו הוא מכוון לש"ש, וזהו כללם של הדברים הכל תלוי במדות, סטיה מן המדות מגיעה עד מינות וע"ז, ולעומת זה אם המדות מתוקנות אין מקום לחול אף לאשמת עבודה זרה. (אור הצפון ח"א פז).	10329
	10330
מאמר רכה	10331
ויאמר ה' הן עם אחד ושפה אחת לכלם ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות (בראשית י"א ו').	10332
בספר דרשות הר"ן אומר, שרבותינו השאירו אותנו בפרשה זו כעוורים מגששי קיר, שלא נדע מה היה חטאם של אנשי דור הפלגה, אחד מן הראשונים רצה לומר, שחטאתם היה ברצונם להיות מכונסים במקום אחד, והראיה שעונשם היה הפיזור, והקשה הר"ן מה חטא הוא זה, הרי הריכוז והאחדות דברים חיוביים הם.	10333
כשנתבונן בדברי רבותינו על החטא שבבניית המגדל נראה דברים תמוהים לכאורה, רש"י כתב עה"פ ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים, שבאו בעצה אחת ואמרו לא כל הימנו שיבור לו את העליונים, נעלה לרקיע ונעשה עמו מלחמה, ולכאורה נראית טענה מטופשת שאין להקציב לה פרשה בתורה, שכידוע	10334
	10335
	10336
	10337
	10338
	10339
	10340
	10341
	10342
	10343
	10344
	10345
	10346
	10347
	10348
	10349
	10350
	10351
	10352
	10353
	10354
	10355
	10356
	10357
	10358
	10359
	10360
	10361
	10362
	10363
	10364
	10365
	10366
	10367
	10368
	10369
	10370

10371	המהלך מהארץ לרקיע חמש מאות שנה (חגיגה יג), והיום יודעים שלצאת מהארץ בלבד הוא מהלך אלפי שנים, שיש מערכות של כוכבים וקוראים לזה חלל היקום, ואי אפשר לו לאדם להגיע לסופו אף אם יחיה אלף שנים, הכל מבינים שאין זה אלא שגוען להלחם בקב"ה.
10372	ובלשון שני אומר רש"י, אמרו אחת לאלף ותנ"ו שנים הרקיע מתמוטט כשם שנעשה בימי המבול בואו ונעשה לו סמוכות, ושגוען זה קשה מן הראשון, השמע משהו רעיון כזה לעשות יתידות לרקיע המתמוטט והעמודים לא יתמוטטו? ומה יעשו למעיינות תהום רבה שנבקעו במבול, ואחת לאלף ותנ"ו שנה ישוּבו ויצילו את העולם ברותחין? מבינים אנו היטב את דברי רבינו נסים האומר שאנו מגששים בפרשה זו כעוורים.
10373	אבל ברש"י עצמו מצאנו פתח איך להבין פרשה זו, דהנה על הפסוק הוא החל להיות גבור בארץ, פירש"י להמריד את כל העולם על הקב"ה בעצת דור הפלגה, הרי לנו שנמרוד עמד בראש ענין המגדל, וכל כוונתו היתה להמריד את העולם כולו כנגד הבורא, וכן כתב רש"י על הפסוק מן הארץ ההיא יצא אשור, לאן יצא ולמה יצא? אלא כיון שראה אשור את בניו שומעים לנמרוד למרוד במקום ולבנות את המגדל יצא מתוכם, בהבנת גדרו של נמרוד נוכל להבין את ענין המגדל שהגה בדעתו.
10374	ומצינו להראב"ע על הכתוב הוא היה גבור ציד לפני ה', שהיה צד חיות ומקריבן לה' וכתב עליו הרמב"ן שזה תמוה מאד, מאחר שקבלת חז"ל שנמרוד היה רשע מדוע להצדיק רשע ולומר שהקריב לה', אבל לפי דרכנו בהבנת פרשיות התורה ניתן להבין את פירושו, והוא שמהותו של נמרוד היתה גבור ציד מכבד ומוקיר את הגבורה והממשלה.
10375	אף כי ידע את בוראו ולא חלק בפרהסיא על נח ושם ועבר שחיו בדורו, ואדרבה הקריב לפניו קרבנות, אלא שחידש להקריב חיות דוקא, לא כנח שהקריב מן הבהמה הטהורה, הכבש והיונה ובעלי החיים החלשים והנרדפים, והוא בשכלו חידש להקריב את הארי מלך החיות ואת הנשר מלך העופות, ומתוך שהוקיר את הגבורה והכח נכנע לצבא השמים, לכוכבים ולגלגלים שכח וגבורה נתן בהם להיות מושלים בקרב תבל, והואיל והוא היה הגבור בארץ לקח לעצמו ממשלה למלוך על העולם כולו.
10376	זה היה גדרו של נמרוד להוקיר את הכח הגשמי והגבורה החיצונית, וזו היתה השבשתא שלו שהיה מוכן להקריב לה' את מלך החיות ומלך העופות, אבל את עצמו לא היה מוכן להקריב, לא הקריב את לבו ולא הטיב את מדותיו, לא שבר את רצונו ואת נפשו לא הכניע, ואילו הכתוב אומר זבחי אלקים רוח נשברה, כי חסד חפצתי ולא זבח, ואלו נמרוד היה מוכן להקריב את הכל רק לא את לבו, ונשאר רשע ההולך בתאוות לבו ורצונות נפשו, מכיר את בוראו ומתכוון למרוד בו ולא נכנע לפני בורא העולם.
10377	ומכיון שבחיצוניותו נשמע נמרוד לנח ושם ועבר, והכניע את כל העולם תחת ממשלתו בכחו, חשב מחשבות כיצד למנוע את העולם מלהתדרדר בע"ז שתביא עליהם חורבן כפורענות המבול, וזה היה ענין המגדל לעשות כמין מרכז רוחני לכל משפחות בני האדם, שכולם דוברים שפה אחת ודברים אחדים ומשם תצא תורה, ונמרוד יעמוד בראש המגדל אותו מרכז רוחני, ויהיה אבי החכמים ומושל על כל המושלים, ובחיצוניות היתה זו לכאורה עצה טובה.
10378	על זה נאמר וירד ה' לראות את המגדל אשר בנו בני האדם, שהיה צורך לבחון ולראות שאסון נורא יתחולל על העולם כולו, אם יעמוד בראש המרכז ובשכלו הוא ינהיג את העולם, אם היה כן היה העולם מתקלקל קלקול נורא כל כך, שלא היתה לאברהם אבינו כל אפשרות לתקנו, לכן ויפץ ה' אותם משם ויחדלו לבנות העיר.
10379	זהו הלימוד שיש לנו מפרשתו של נמרוד, שאין חפץ לה' בעולות אלא רחמנא לבא בעי (סנהדרין קו), ואף הקרבנות ומיניהם מורים על השפלות וההכנעה, ולהכיר את הסכנה הגדולה הטמונה בהנהגתו של אדם שאין תוכו כבורו, עד שמוטב להפיצם על פני כל הארץ ולבלבל שפתם, אף אם יבואו לעבודה זרה גמורה, יהיה סיכוי להחזירם בתשובה בהתעוררותם, מאשר להניחם לנהות אחר מנהיג שאינו הגון שאין לבו מסור לבוראו. (לקט שיחות מוסר).
10380	מאמר רכו
10381	וימת הרן על פני תרה אביו בארץ מולדתו באור כשדים (בראשית י"א כ"ח).
10382	איתא בחז"ל (בר"ר לח יג), תרה עובד צלמים היה, חד זמן נפק לאתר הושיב לאברהם מוכר תחתיו, אתי בר אינש בעי דיזבן, א"ל בר כמה שנין את א"ל בר שתין, א"ל וויי לההוא גברא דהוה בר שיתין ובעי למיסגד לבר יומי, והוא מתבייש והולך לו, חד זמן אתא חד איתתא בידה חדה פינק דסולת, א"ל הא לך קרב קודמיהון, קם נסיב בוקלסא ותבירהון לכולהו פסילא, ויהיב בוקלסא בידה דרבה דהוה ביניהון.
10383	כיון דאתא אבוה א"ל מאן עביד להון כדון, א"ל מה נכפר מינך, אתא חדא איתתא טענה לה חד פניק דסולת ואמרה לי הא לך קריב קדמיהון, דין אמר אנא איכול קדמאי, ודין אמר אנא איכול קדמאי, קם הדין

רבה דהוה ביניהון נסב בוקלסא ותברין, א"ל מה אתה מפלה בי וידעין אינון? א"ל ולא ישמעון אזניך מה שפיך אומר ע"ש.	10421
ולכאורה כל הדברים האלו הם דברי ליצנות שהתלוצץ אברהם אבינו ע"ה מכח הצלמים, והרי נתבאר שאין בדברי חז"ל דברי מעשה בעלמא אלא הכל תורה ממש, ומה תורה יש בספורי ליצנות אלו, וביותר מדוע הוזקק אברהם אבינו ע"ה לדברי ליצנות ושחוק אלו, שנראה לכאורה שאמונתו של אאע"ה התחזקה ע"י דברים אלו.	10422
כתב הרמב"ם פ"א מהל' עבודת כוכבים הל"א, בימי אנוש טעו בני האדם טעות גדולה, ונבערה עצת חכמי אותו הדור, ואנוש עצמו מן הטועים היה וזו היתה טעותם, אמרו הואיל והאלקים ברא כוכבים אלו וגלגלים להנהיג את העולם, ונתנם במרום וחלק להם כבוד והם שמשים המשמשין לפניו, ראויין הם לשבחן ולפארן ולחלוק להם כבוד, וזה רצון הקל ברוך הוא כמו שהמלך רוצה לכבד העומדים לפניו וזהו כבודו של מלך.	10423
לא כפי הבנתנו שעבודה זרה תחילתה בחסרון באמונה, שודאי תחילתם מאמינים הם אלא שטעו בהבנת דרכי העבודה, וסברו שזו דרך העבודה לכבד ולשבח שמשיו של מלך, ולכן התחילו לבנות לכוכבים היכלות ולהקריב להם קרבנות, כדי להשיג רצון הבורא בדעתם הרעה, ולאחר זמן שכבר הורגלו בעבודתם זו, נשתכחה מהם כוונת עבודתם שהיא רק בתורת שמשים למקום ועבדו לכוכבים ומזלות ממש, וע"ש בלשון הרמב"ם שכן טבע הבריאה, שכאשר האדם מורגל ומסתגל לחשוב שהעיקר הוא העבודה החיצונית ומשתכח מאתו כוונת העבודה הפנימית, מסתפקים בעשיית מצוות בצורה חיצונית, בלי להעמיק בצורת הדברים ומהותם.	10424
והוסיף הרמב"ם שם, כיון שנגמל איתן זה התחיל לשוטט בדעתו והוא קטן, והיה תמיה היאך אפשר שיהיה הגלגל הזה נוהג תמיד ולא יהיה לו מנהיג, ומי יסבב אותו כי אי אפשר שיסבב את עצמו, זו היתה תחילת דרכו של אברהם אע"ה עד שהגיע לאמונה שלמה, שהתחיל לשוטט בדעתו היאך יתכן שהעולם ללא מנהיג, והרי כל דבר נעשה בגבול ותכלית ואיך לא נח העולם מעבודתו, ואף הגלגל הסובב כל הבריאה עשוי בגבול ומדוע אין גבול לסיבוב הגלגל, וע"כ שיש בורא עולם המנהיג הכל שהוא מחויב המציאות ומסבב הכל, וכיון שהבורא ללא תכלית ממילא פעולותיו הם ללא גבול.	10425
ובאמת אנו יכולים כעין זה להתבונן במצב האדם, ברוך הנותן ליעף כח, הולך אדם לישון בערב בעת שכוחותיו אפסו, ולמחר בשעת קימתו קם בכוחות מחודשים ורעננים, ויכול אדם לחשוב היאך קיבל כוחות חדשים, וכי השינה נותנת לו כוחות, וע"כ שיש בורא ומנהיג הנותן ליעף כח, ועיין ברמב"ם מאמר תחיית המתים שביאר, מפני שתנועת השמים תמידית ונצחית וכל מתנועע צריך למניע, יורה שיש אלוך בעל כח מנהיג אותם בכוחו ובאלקותו, והיינו כנתבאר שמכל דבר תמידי, ראייה שיש מנהיג תמידי שמנהיגו תמיד ללא גבול.	10426
והוסיף שם הרמב"ם, והיה משוטט ומבין עד שהשיג דרך האמת, וידע שיש שם אלוך אחד והוא מנהיג הגלגל והוא ברא הכל, ואין בכל הנמצא אלוך חוץ ממנו, ובן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו, ובראב"ד בהשגות כתב יש אגדה בן שלש שנים, וע"ש שם בכסף משנה שתחילת עבודת אברהם אע"ה היתה בן ג' שנים, אך לתכלית ההכרה השלמה הגיע בן ארבעים ואז נשלמה הכרתו המלאה, וראו כמה זמן הוצרך לעבודה בחיזוק אמונה, משנגמל איתן זה התחיל משוטט בדעתו דהיינו מבן ג' שנה, וכל הזמן עמד וטרח ללא ליאות בהבנת האמת עד שבן ארבעים הגיע לאמונה האמיתית.	10427
והמשיך הרמב"ם, כיון שהכיר התחיל להשיב תשובות על בני אור כשדים ולערוך דין עמהם, ולומר שאין זו דרך האמת שאתם הולכים בה, ושיבר הצלמים והתחיל להודיע לעם שאין ראוי לעבוד אלא לאלוהי עולם, כיון שגבר עליהם בראיותיו בקש המלך להורגו ונעשה לו נס ויצא לחרון, והיה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר וממלכה לממלכה עד שהגיע לארץ כנען והוא קורא, שנאמר ויקרא שם בשם ה' אל עולם, וכיון שהיו העם מתקבצין אליו ושואלין לו על דבריו, היה מודיע לכל אחד ואחד כפי דעתו עד שיחזירנהו לדרך האמת.	10428
חזינו מהכא דרך עבודת אברהם אבינו ע"ה עד שהגיע להכרה השלמה, שהרבה לשוטט מדעתו מהיותו בן ג' עד ארבעים, וא"כ איזה מקום יש בדרך זו לדברי הליצנות שאיתא במדרש, שאמר לזקן היאך עובד בן ששים לבן יום וכדומה, והרי לכאורה לא בדרך זו הגיע לאמונה, אלא בדרכי העבודה וההתבוננות כמבואר ברמב"ם.	10429
מגלים לנו חז"ל כאן דרך בעבודת האדם, שיכול להיות במדרגות נשאות ורמות כל כך, וכל האמת ברור ומחוויר לו מתוך מחשבות והתבוננות, מ"מ עדיין צריך לבטל את הרע, והמלחמה ברע צריכה להיות מתוך דברים פשוטים ודברי ליצנות, להוכיח את אפסיות הרע והבלו, ואינה מספקת לו ידיעת האמת על ידי	10430
	10431
	10432
	10433
	10434
	10435
	10436
	10437
	10438
	10439
	10440
	10441
	10442
	10443
	10444
	10445
	10446
	10447
	10448
	10449
	10450
	10451
	10452
	10453
	10454
	10455
	10456
	10457
	10458
	10459
	10460
	10461
	10462
	10463
	10464
	10465
	10466
	10467
	10468
	10469

מחשבות והתבוננות, ואף שהגיע להכרת העשה טוב מכל מקום אסור לנו לשכוח כי נמצא בקרבנו יצר	10470
הרע, ועבודת ביטול הרע היא בדברים פשוטים כדבר אל ילד קטן ובדברי שחוק והיתול וכדחזינן בחז"ל.	10471
וכן חייבים אנו לדעת שאף לאחר שהגיע אדם להכרה באמונה השלמה שאין עוד מלבדו ואפילו בחללא	10472
דעלמא, מ"מ חייב לדבר אל לבו בדברים פשוטים, שלא יתכן במציאות אחרת, ואין אפשרות כלל לחשוב	10473
שהכל מקרה, שאין שום דבר נעשה שלא בהנהגה וכיוון, ועל אף שנראה בעיניו שהגיע לאמונה, מ"מ	10474
צריך להתבונן באפסיות כוחי ועוצם ידי, ורק הקב"ה הוא הנותן כח לעשות חיל, וזה חזינן גבי אאע"ה,	10475
שאף לאחר ההכרה השלמה המשיך לבטל את הרע בדברים פשוטים, שלא יתכן שאדם בן ששים יעבוד	10476
וישתחוה לצלם בן יום אחד.	10477
וראה עוד בחז"ל, א"ל נמרוד נסגוד לנורא, א"ל אברהם ונסגוד למיא דמטפין נורא, א"ל נמרוד נסגוד	10478
למיא, א"ל א"כ נסגוד לעננא דטעין מיא, א"ל נסגוד לעננא, א"ל א"כ נסגוד לרוחא, א"ל נסגוד לבר	10479
אנשא דסביל רוחא, א"ל מלין אתה משתעי אני איני משתחוה אלא לאור, הרי אני משליכך לתוכו,	10480
ולכאורא יכול אברהם לומר לו מתחילה נסגוד לבר אנשא.	10481
אלא כך דרך העבודה שהוכיח בדברים פשוטים שנער יכול להבינם, ולדבר דברי שחוק והיתול ועי"ז יוכל	10482
להוכיח את אפסיות הרע, והיינו דאיתא בחז"ל (מגילה כה:), כל ליצנות אסירא מלבד ליצנותא דעבודה	10483
זרה, כת ליצים אינה מקבלת פני שכינה, ומ"מ ליצנותא דעבודה זרה מותרת משום שליצנות זו הכרחית	10484
לעליית האדם, ואף שיגיע למדרגות גבוהות מתוך הכרת העשה טוב, מ"מ כדי להלחם עם כח היצר דרוש	10485
עבודה פשוטה בביטול הרע, ועבודה זו דרכה ע"י ביטול וליצנות מהרע, ולכן מותרת ליצנותא דעבודה	10486
זרה.	10487
אנו ב"ה זכינו שאין אנו זקוקים לעבודת השגת האמונה חקירות ודרישות, והכל ברור לנו ע"י האמונה	10488
במסורת אבות, מ"מ עבודת ביטול הרע אינו נעלם מאתנו, וחייבים אנו תמיד להמשיך בדרך ביטול הרע,	10489
וכדחזינן באאע"ה שלאחר כל גדולתו נזקק לדרך ביטול הרע, דרך עבודה זו של ביטול הרע איננה רק	10490
בעבודת האמונה, אלא כל השגת המעלות העליונות נרכשות בדרך זו של הכרה בכח המעלות וביטול	10491
דברים המתנגדים לה.	10492
הנה הידיעה שתכלית הבריאה היא עולם הבא, היא עיקר עבודתנו בעולמנו, ודרוש לזה הכרה והבנה	10493
עמוקה, מכל מקום דרושה אף מחשבה פשוטה של ביטול עוה"ז, וכדחזינן דשלמה המע"ה כתב חיבור	10494
שלם ספר קהלת שיסודו ביטול ואפסיות העוה"ז, הכל הבלים אמר קהלת הכל הבל, ולאחר שהאריך רבות	10495
בביטול העוה"ז שוב סיים, סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם	10496
(קהלת י"ב).	10497
וכן חזינן בדברי המסילת ישרים בתחילת ספרו, שפתח שיתברר אצל האדם מה חובתו בעולמו, ולמה	10498
צריך שישים מבטו ומגמתו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו, כי זה התענוג האמיתי והעידון הגדול שבכל	10499
העידונים שיכולים להמצא, ואף לאחר שהגיע להכרה זו בתכלית העוה"ב, הוסיף הרמח"ל לבאר את	10500
אפסיות העוה"ז וז"ל, וכבר תראה שלא יוכל שום בעל שכל להאמין שתכלית בריאת האדם הוא למצבו	10501
בעוה"ז, כי מה הם חיי האדם בעוה"ז, ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה, ורהבם	10502
עמל ואון בכמה מיני צער וחלאים.	10503
והיינו כמו שנתבאר, שמלבד ההכרה בתכלית העוה"ב ובגודל העונג והעידון הנמצאים בעוה"ב, מ"מ צריך	10504
לבטל את הרע ביטול אפסיות עולם הזה וכמ"ש הרמח"ל, וכן עבודת האדם בתיקון מדותיו, שלאחר	10505
שישריש בקרבו גודל מעלת העוה"ב, והטוב הצפוי למי שזוכה להגיע למעלה זו, צריך לא להסתפק בזה	10506
אלא לחזור ולשנן תמיד חסרון מדת הגאווה, שאינה מוסיפה לו מאומה וכולה אינה אלא הרגשת התנשאות	10507
ותו לא.	10508
ובזה יש לבאר הכתוב לדעת חכמה ומוסר, שנים הם דרכי עבודת עלית האדם, צריך לרכוש לעצמו חכמה	10509
ולהשריש בקרבו ידיעת המעלות מכח העשה טוב, ואף שהשיג את החכמה אסור לו להסתפק בכך, אלא	10510
חייב 'לדעת מוסר' ומוסר פירושו ליסר את עצמו, ולהבין כמה שקר טמון בכח הרע וכמו שנתבאר לעיל,	10511
ורק ע"י שאוחז בב' הדרכים יש לו תקוה שיוכל להשאיר במעלות החכמה ולא יפול בסכנת היצר.	10512
(אור יחזקאל).	10513
	10514
מאמר רכז	10515
ויקה תרח את אברם בנו ואת שרי כלתו ללכת ארצה כנען (בראשית י"א ל"א).	10516
הקב"ה אמר לאברהם לך לך מארצך, הציווי היה רק לאברהם, ואיך בא הכתוב ומספר שתרח לקח את	10517
אברהם ומשפחתו לצאת מאור כשדים, בשעה שהציווי לא היה אלא לאברהם? מזה משמע שגם לתרח	10518
זקפים זכות היציאה, אור החיים הק' כותב שתרח היה חי יותר מאביו נחור, האריך ימים בשכר שעשה	10519

וטרה בשביל אברהם, בכלל זה גם זכותו של תרח שלקח את אברהם, כמו שכתוב ויקח תרח את אברם בנו.	10520
מוסיף אור החיים הק', ויקח תרח את אברם בנו היה מכוון לשנות את המקום, כי אחרי שראה שלאברם לא נולדו בנים, רצה לעשות שינוי מקום שתהיה לו זכות להוליד בנים, מפני זה לקח את אברם ושרי למקום אחר, ועשה זאת מפני חשיבות אברהם בנו בעיניו לצאת בשבילו למקום אחר.	10521
ובעבור זה שיצא מאור כשדים ללכת ארצה כנען זכה לאריכות ימים יותר מאביו, שאביו נחור היו שנותיו קמ"ח ותרח בנו חי יותר מאביו נ"ז שנה, ואפשר שיותר שנים קצבו לו ממה שהיה חי אם היה משלים כוונתו ללכת ארצה כנען, ומי גרם לאריכות ימים של תרח בעבור ויקח תרח את אברם בנו ויצאו מאור כשדים ללכת ארצה כנען, אבל תרח נשאר בחרן ולא המשיך ללכת ארצה כנען, ואם היה משלים כוונתו ללכת ארצה כנען היה חי עוד יותר.	10522
וכן כתב הספורנו, וימת תרח בחרן ולא השתדל להשיג מה שכיוונו להשיג בנוסעם מאור כשדים, ולא בא כלל אצל אברהם בהיותו בארץ כנען ובקראו בשם ה' עם כל גדלות שמו של אברהם אז, וההפך מזה עשה לוט זמן מה, ולכן זכה הוא וזרעו בחלק ממתנות אברהם, ולא זכו לזה שאר צאצאי תרח הקרובים לאברהם כמוהו או יותר עכ"ל.	10523
עוד באוה"ח הק' אבל תרח לא השלים נדרו והלך רק עד חרן וישב שם, לזה לא השלים שנותיו והיה חי רק מאתיים וחמש שנה, תרח אמנם התחיל לזוז ממקומו אבל הוא לא הלך עד הסוף, הוא נשאר באמצע הדרך ולכן זכה ולא זכה, ויגוע וימת אברהם בשיבה טובה זקן ושבע, פי' הספורנו ושבע מכל מה שהתאוה לראות ולעשות בימיו, הוא ניצל את כל ימיו וביצע כל מה שבכוחו להשיג ולעשות.	10524
וכן מסופר בתנ"ך על נעמן שר צבא מלך ארם, אחר שאלישע הפתיע אותו שעל ידו נתרפא, מעוצמת המאורע שריפאו מצרעתו באופן פלאי, הוא נהפך לאיש אמונה והגיע להכרה באלקי ישראל, אבל גם כאן אותה התמיהה, שאם כבר הגיע להכרה באמונה איך זה שהוא נעצר באמצע הדרך, מה עצר אותו מללכת עד סוף הדרך ולהיות גר צדק? מי צינן אותו מן ההתפעלות ומה עיכב אותו להסיק מסקנות ולהתגיייר? אכן חידה היא וכמה חבל שנעצר באמצע הדרך, ולא הוציא מה שיכול להוציא מהאור שזרח לו.	10525
ויהי כאשר כלה יצחק לברך את יעקב, ואומר האוה"ח הק' ויהי לשון צער, כי התורה מצטערת על אשר כלה ולא ברך כל הברכות, שהרי מצינו שברך לעשו אח"כ, ואם היה מברך אותן הברכות הנשואות ליעקב כבר אבדה תקות אדום, וזה לימוד על כל אלה שנעצרים ונשארים באמצע הדרך. (מעייני החיים).	10526
	10527
	10528
	10529
	10530
	10531
	10532
	10533
	10534
	10535
	10536
	10537
	10538
	10539
	10540
	10541
	10542
	10543
	10544
	10545
	10546
	10547
	10548
	10549
	10550
	10551
	10552
	10553
	10554
	10555
	10556
	10557
	10558
	10559
	10560
	10561
	10562
	10563
	10564
	10565
	10566
	10567
	10568
	10569

והנה אברהם אבינו ע"ה היה ראש הפילוסופים להבין כי יש ממציא כל המציאות בורא עולם, ועוד ראיות	10570
רבות כמבואר בפילוסופיה הנכונה, והבין כי עיקר הבריאה היה לדעת אותו ולהתקרב אליו יתברך, וכל כך	10571
היה חזק מחקר שכלו ביסוד הנ"ל עד שבנה על זה בנינים רבים ועצומים, עשר שנים נחבש בבית	10572
האסורים בכבלי ברזל, ולא ענוהו מן השמים משך זמן רב כזאת, התבוננו מה זאת שנה אחת בית סוהר,	10573
והכל לנסותו אם שכלו ומחקרו חזק.	10574
כל כך בנה על שכלו ומחקרו, ומסר עצמו לאור כשדים לקדש שם שמים, כ"כ היתה השכלתו חזקה, עד	10575
שבנה עליה בנינים לסבול כ"כ משך זמן רב ובכל מיני סבל, התבוננו וציירו היטב הדבר הנשגב הזה	10576
והשתוממו על זה, ואז דוקא כשמסר עצמו כל כך לעבוד את שכלו, ראה הוא יתברך שראוי הפילוסוף	10577
הנפלא הלזה אשר יכול לסבול בעבודת שכלו, להיות עבד נמכר לשכלו, ואז דוקא נגלה אליו מלך מלכי	10578
המלכים הקדוש ברוך הוא, ויאמר ה' אל אברהם לך לך.	10579
אחרי שהרגיל להיות עבד על ידי שכלו מכל שכן שיהיה עבד ה' על ידי אמונה, וכענין שאמר דוד המלך	10580
ע"ה לשלמה בנו וחזקת והיית לאיש, פירושו להוציא לפועל כוחות האדם באשר הוא אדם ואז ושמת, כי	10581
האמונה הבאה אחרי מחקר השכלי, או על ידי ידיעת התורה תהיה חזקה מאד בל תמוט, ולכן לא נגלה אל	10582
אברהם ע"ה רק אחר שראה שנתחזק שכלו, ואז יהיה כלי מחזיק לעבודתו יתברך ונגלה אליו, וזו מציאה	10583
גדולה כי האדם בעל בחירה, ואילו לא סבל כל כך במחקר השכל לבד לא היה ראוי לגילוי שכינה, ולא	10584
היה לנו ח"ו תורה, ורק על ידי בחירתו זכינו לכל הכבוד כהיום הזה.	10585
ואם כן יצא לנו מזה דבר חדש, שאין האדם ראוי לקבל התורה באמת עד שתקרא תורה דיליה כאז"ל	10586
ובתורתו יגה, ואין זה אלא כשיוכל לסבול הרבה בשביל עבודת השכל, שמרגיל עצמו לשמוע לעצת	10587
שכלו, אף אם יסבול הרבה ח"ו בשביל זה, ולא כדרך בני אדם שתיכף כשידמה לו שהוא הולך בדרך	10588
התורה, עומד ומצפה תכף ומיד שינחווהו מן השמים לטוב גם בזה העולם.	10589
אלא יחשוב יהיה מה שיהיה ח"ו מדרך הטוב לא יסור, כאברהם אע"ה אשר סבל עשר שנים יסורים רבים,	10590
ועכ"ז לא זו מגזרת שכלו שלא לנטות ממסבב כל הסיבות, עד שהפיל עצמו לכבשן האש בעבור מחקר	10591
שכלו ולא נטה מהאמת, אף שעד עתה לא עזרוהו כלל, ואז הוא ראוי לקיום התורה, כמו עבד נמכר היה	10592
לעצת שכלו מכל שכן לצווי השם יתברך בגלוי, ואז ראוי לברכות התורה והבטחותיה לראות עין בעין.	10593
ולדעתי זה מבואר במדרש על הפסוק ויאמר ה' אל אברם, משל לבירה שהיתה עומדת, התחיל להציץ	10594
כלום יש בעל הבית לבירה, ולכאורה נראה שעד עתה לא ידע שיש לעולם מנהיג א"כ איך מסר עצמו	10595
למיתה, אמנם לפי הנ"ל ניחא, הוא סבר שמן השמים אינם עוזרים להולך בצדק בזה העולם ושכרו	10596
בעוה"ב, כיון שראה שניצל אמר יש גם בזה העולם עזר לצדיקים, וזה לא ידע עד עתה.	10597
ובדרך זה ניחא מה שהיה קשה לי הרבה, מדוע לא נזכר מעשה אור כשדים שמסר עצמו למיתה מדעתו	10598
ומשכלו? הלא לכאורה זה היה יותר מעקידת יצחק בנו שהיה בצווי השם יתברך, ובעקידה נאמרה פרשה	10599
שלמה, ומעשה נורא שיעמוד אדם משכלו נגד העולם כולו בדעתו ולא יפותה מהם כמלוא נימא, ויעמוד	10600
בצדקתו זמן רב כזה ולא ימשך אחר משפחתו ואחר כל העולם, ואדרבא להם עמהם ומרד במלך גדול	10601
כנמרוד אז בתקפו הרב.	10602
ולא פעלו כל מלחמותיו להטרידו מצדקתו מאומה, אשר לא היה בצווי רק השכלה מעצמו, אתמהה	10603
ואשתומם היאומן והישוער פילוסוף נפלא כזה, ולא די זאת אלא שמסר עצמו למיתה משונה, לשריפה	10604
נוראה בלי צווי הכל במחקר שכלו הזך, היאומן לנו תוקף גבורת שכלו? ולפי השערותנו זה גדול הרבה	10605
מעקידת יצחק, והנה העקידה פרשה שלמה בתורה, וכל הגבורות ונפלאות מהפילוסוף הנפלא הלזה עצמו	10606
מספר, לא באו בתורה רק ברמז אור כשדים.	10607
והנראה לי דבר נפלא כי התורה לא באה רק למעלה מהשכל, וכל המכין עצמו במה שיכול ובמה שיוכל	10608
להבין בשכלו, אז בא לכלל התורה שהיא למעלה מהשכל, ולכן כל הדברים והגבורות שפעל אברהם אבינו	10609
ע"ה קודם שנגלה אליו מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, הכל היה בשכלו ולא בצווי, אף על גב שאם	10610
לא היה בא לכלל השכלה גדולה כזו, לא היה ראוי לקבלת התורה בצווי ולא היה ראוי לגילוי ה', מכל	10611
מקום כיון שלא היה רק בשכלו לא באה בתורה רק ברמז, מה שא"כ עקידה היה בצווי השם יתברך ע"כ	10612
נאמרה פרשה שלמה.	10613
ומזה נוכל להבין המתנה היותר גדולה אשר זכינו להיות מצווים ועושים, כי כל נפלאותיו היות נפלאים	10614
אשר פעל בשכלו, לא באו רק ברמז והעקידה בביאור רחב, ומעתה מי יוכל לשער השמחה הגדולה שזכינו	10615
להיות מצווים, והכל בזכות אבינו ע"ה שהוא עשה את מסילת הברזל, ואנחנו הולכים על מסילת הברזל	10616
שלו, אשרינו מה טוב חלקנו.	10617
הטו אזניכם לדברים נפלאים אלה, ונבין כמה מחויב האדם להוציא כח שכלו לפועל, ולשעבד חושי	10618
וכוחות נפשו לעבודת השכל, כדי שיהא מוכן להמתנה הגדולה מצוה ועושה, וזהו כלל הלימודים	10619

והחינוכים, וזוהי כוונתם ז"ל לשמור את דרך עץ החיים, ללמדך שדרך ארץ קדמה לתורה, עץ החיים זה תורה, ודרך עץ החיים זה דרך התורה, זהו דרך שדרך בה אברהם אע"ה עד שבא לכלל התורה. (חכמה ומוסר ח"א מא' רמ"ה).	10620 10621 10622 10623
מאמר רל	10624
ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך (בראשית י"ב א').	10625
איתא במדרש (בר"ר ל"ט ג'), אחות לנו קטנה זה אברהם, ושדים אין לה שלא הניקוהו במצות ומעשים טובים, מה נעשה לאחותינו ביום שידובר בה, רואים אנו מזה יסוד גדול, שכל דבר הוא על דרך הנקה, ובלתי יניקה אין דבר בעולם בין צד הטוב ובין צד הרע, על האדם לידע שהוא מניק תמיד, אלא החילוק את מי הוא מניק, כי גם צד הרע צריך לקבל יניקה, ואת יניקתו הוא מקבל דוקא מצד הטוב, שהטוב הוא מקור היניקה לכל, ובלתי זה לא יוכל לחיות בשום אופן.	10626 10627 10628 10629 10630
כשנתבונן היטב בכל השיטות החדשות אשר נתפשטו בעת הזאת, נראה כי כל הבית אחיזה שלהם הוא רק באיזה נקודה של טוב אשר נתערבה ונבלעה בהם, ומזה היא יונקת כל ישותה, ואם תפסק הנקודה היא תתבטל כל השיטה ותעבור מן העולם, הרי בעליל כי גם צד הרע מקבל מזונות מצד הטוב, כי מאין יצא כל הרע וכל השיטות שלהם, אם לא מאיזה נקודה של אדם טוב שהניק להם, ונמצא שהאדם ההוא נתן מטובו חיות לכל הרע.	10631 10632 10633 10634 10635
המתבאר מזה שכל הרע באמת ניזון אך ורק מן הטוב, ונמצא לפי זה שיש אופן שהטוב עצמו נעשה מזון ויניקה לרע וזה מבהיל מאד, עד שכל מה שיש יותר טוב נעשה עוד יותר מזון לשדים ומשחיתים, זקן נאה ומגודל יהיה כנגד המשחיתים, וכל מה שנאה ומגודל יותר הוא יותר כנגד המשחיתים.	10636 10637 10638 10639
ומה מבהיל מאד הדבר ונורא, בלעם הרשע שאמרו עליו חז"ל (ספרי ברכה), אבל באומות העולם קם ומנו בלעם, למי היה מזין בכל חכמתו וגדלותו אם לא לצד הרע, את מי החיה בנבואה שלו אם לא להמדות הרעות, וכמו שאמרו חז"ל (רש"י במדבר כ"ב), על הפ' אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב, שגם זה אינו מספיק, שהרי אם ילך למלחמה הוא רק ספק נוצח אבל אם ילך עמדי ודאי נוצח, וביקש בעד נבואה תשלומין של ממון, נמצא את מי היה מזין ואת מי החיה בכל הגדלות שלו? להקנאה והתאוה והכבוד.	10640 10641 10642 10643 10644
האבות הקדושים גם הם היו מניקים, אבל הם הניקו את הבריאה כולה, וכל הטוב החיו בהנקתם, בלעם עם כל גדלותו היה רק מזון וחיות לכל הרע, ורואים אנו את זה על כל שעל, אדם בעל כשרון זקן נאה ומגודל מי היונק מכשרונו, כל השדים והרוחות הרעות, הכתבן 'שלוש עליכם' היה בעל כשרון גדול ומי ינק ממנו הליצנות.	10645 10646 10647 10648
והנה כשיסתכל האדם בהבטה אמיתית על עצמו, יראה את עצמו בציור כמו שאנו רואים חזירה שוכבת על הארץ וחזירים קטנים יונקים ממנה, כן האדם יש סביבו כמה חזירים, והם היונקים ממנו ומקבלים חיות, מבהיל מאד את מי אנו מחיים בתורתנו ועבודתנו, אם לא את השדים והמזיקים רח"ל.	10649 10650 10651
וזוהו מה שאמרו חז"ל (שבת ל"א), והיה אמונת עתך חוסן ישועות, ואפילו הכי אי יראת ה' היא אוצרו אין אי לא לא, משל לאדם שאמר לשלוחו העלה לי כור חטים, אמר ליה עירבת לי בהן קב חומטין אמר ליה לאו, אמר ליה מוטב אם לא העלית, קב חומטין הוא סם הממית את התולעים, שיסוד הדברים הוא שתורה בלא יראת שמים אינו אלא רק כנגד המשחיתים, ושנה ופירש קשה יותר מכולן, יראת שמים הוא הסם הממית את התולעים והמשחיתים שלא יקבלו יניקה מהטוב.	10652 10653 10654 10655 10656
מה נעשה לאחותנו ביום שידובר בה, קאי על הנסיון של אור כשדים, שצריך גבורה רבה לזה, ושדים אין לה שלא הניקוהו במצות ומעשים טובים, שיסוד הגבורה הוא תורה ומעשים טובים, יסוד הגבורה הוא קדושה, מהיכן היתה גבורת שמשון אם לא מגזירות שהיא יסוד הקדושה, מאין היו הראשונים חזקים כל כך מאריות גברו, אם לא שהניקום בתורה ומעשים טובים, ואם אנו רואים שאנו חלשים כל כך, יכולים אנו להבין מזה את מי אנו מניקים בהטוב שלנו, מבהיל מאד שזוהו עיכוב הגאולה. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' כ"א).	10657 10658 10659 10660 10661 10662
מאמר רלא	10663 10664
ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך (בראשית י"ב א').	10665
עיין בהראב"ע על הפסוק כאשר התעו אותי אלהים מבית אבי, שהיה נוסע ממקום למקום ולא ידע אנה ילך, עד שבא לארץ כנען וא"ל זאת הארץ, נצייר נא המראה הנפלא הזה, איך שהיה יוצא לדרך ולא יודע אנה הוא הולך, לא היה לו שום מטרה עצמית רק כפי שיראוהו מן השמים, היה פוסע פסיעה ולא ידע אם לצפון או לדרום, רק ע"פ ה' יחנו וע"פ ה' יסעו גם לענן לא זכה, כי אחרי שמחברו לירושלים היה רק	10666 10667 10668 10669

מהלך זמן מועט איך כתוב ביום השלישי, שהיה תועה עד שביום השלישי ראה ענן קשור (רמב"ן כ"ב ד'),	10670
מפני שלענן זכו רק הכלל, אבל זה היה דרגתם שכל הליכותם רק על פי ה'.	10671
אין לנו מושג כלל בדבר, אין אנו יודעים כלל מהו שכל, אנו מורגלים בכל ספק שיוולד לנו להתיישב עם	10672
השכל, וכפי אשר יורה השכל כן נעשה, אבל האמת שאין אנו יודעים כלל מהי הוראת השכל, שכל הרי	10673
הוא 'הערה אלקית' (חזה"ל ג' ה'), שכל הוא המגיד לנו רצון ה' הוא המורה לנו רצונו ית', אבל אימתי	10674
הוא במהותו רק כשהוא בטוהרתו, שכל נקי מצוחצח טהור מכל סיג של נטיה ורצון, שאם רק יש בו איזהו	10675
שייכות לרצון כל דהו, כבר מוליכין אותו בדרך רצונו, מראין לו מה שלבו חפץ, בדרך שאדם רוצה לילך	10676
מוליכין אותו (מכות י'), והשכל כבר אינו מגיד את רצון ה'.	10677
נמצא שלהוראת השכל צריך להעמיק בינה, להבין איך להתנהג עם השכל שיהיה צח מצוחצח, וכמה צריך	10678
שיהיו ידי האדם נקיים וטהורים למשמש בו, אף בנגיעה כל דהו מיד הוא מתקלקל, ואינו כבר אותו השכל	10679
שנתן לנו הבורא ית' לשאול ולידע ממנו רצונו ית', לציור כשאחד מנהיג מכונית על משעול צר, צריכים	10680
לנהג אומן וחכם שידע איך להזהר בו, כי הנטיה הקלה מני הדרך אף פסיעה כל דהו מעמדת בסכנה את כל	10681
המכונה, ועלולה ליפול מעומק ההר ולהשבר לרסיסים.	10682
כך הוא השכל, השכל הוא מכונה שצריכים להזהר בו בזהירות רבה ויתירה, ולא כמו שאנו מורגלים	10683
ששכל הוא איזה חומר יבש, אין לך דבר בכל הבריאה כולה שצריך כל כך זהירות כמו שכל, צריכים	10684
לירא מאד ליגע בו יד, שכל נטיה כל דהו מביא את האדם לידי בור שחת.	10685
שמעתי מגדולים בעלי סמכא שהגר"א ז"ל אמר, שכאשר יהיה לאחד ספק באיזה ענין איך לעשות, ישב	10686
ללמוד ג' שעות ואח"כ כפי אשר יפול במחשבתו הראשונה כן יעשה, והנה נסיתי פעם לעשות עצה זו ולא	10687
עלתה בידי, ונוכחתי לדעת כי עצה זו היא רק להגר"א ז"ל לו נאה לו יאה, רק הגר"א ששכלו היה תמיד	10688
צח מצוחצח טהור מכל סיג ונטיה, והיה תמיד כמו אחר ג' שעות לימוד ולא היה שייך אצלו ספיקות כלל,	10689
ובהסתפק לו איזה ספק תלה באיזה קלקול בשכל, ועצה לזה ג' שעות לימוד לתקן שכלו, וחזר השכל על	10690
מכונו להגיד האמת הברור רצון ה' מבלי שום ספק.	10691
על דרך זה צריך להבין מדרגת השכל של אאע"ה, א"א היה נהג טוב ידע איך להתנהג בשכלו, שכלו היה	10692
שלם בתכלית השלמות בלי נטיה כל דהו, רק על דרך 'הערה אלקית' ככל אשר נפל במחשבתו ברגע	10693
הראשונה, שכל המגיד את רצון ה' האמיתי הברור בלי שום ספק, כן צריך להבין מה שאנו קוראים שכל,	10694
היה אצל אאע"ה על דרך על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו.	10695
הוראת השכל היתה אצלו רק בבחינה של לנחותו הדרך, פסע פסיעה והיה ספק אצלו להיכן ילך לסטופץ	10696
או לטורעץ, נפל במחשבתו טורעץ נסע לשם, לא ידע כלום היה תועה מעיר לעיר, רק על פי ה' יחנו ועל	10697
פי ה' יסעו, כן היה מנהגו ודרכו עד שגילה לו את הארץ, נמצא כי בזה הדרך צריך שיתנהג בה האדם,	10698
והיא מעלת שלמות גדולה שלא ילך כלל בעצמו, רק בכל הליכותיו גם הגשמיים לא לפסוע פסיעה בלתי	10699
הוראת רצון ה', וזה היתה דרגתם של האבות הק' שלא פסעו פסיעה בעצמם כלל.	10700
וזהו אחרי ה' אלקיכם תלכו זה הענן, והיא מצוה לדורות לילך אחר הענן (ספרי רמב"ן דברים י"ג ה'),	10701
שנצטוינו על דרגא זו שלא לילך בעצמו כלל רק ע"פ ה' יחנו וע"פ ה' יסעו, ואם כי אין לנו ענן שלענן זכו	10702
רק דור המדבר במדרגתם הגבוהה באמונה, בכ"ז גם בכל הדורות וגם ליחיד כפי מעלתו ודרגתו, מזדמנים	10703
לפניו סימנים שמראין לו מן השמים הדרך אשר ילך בה, וזהו הדרך לאדם ומצוה לדורות לילך אחרי	10704
ההנהגה האלקית המתגלית לפניו, אף בלא שום ידיעה לאן ולהיכן שמוליכין אותו.	10705
מצוי לראות בתינוקות המתחילים לגדול כח מושחת במדות, שחפצים דוקא ליטול את הכף בעצמם לאכול	10706
ושלא יתנו להם אחרים, עד"ז צריכים להבין כל הענין, תכלית בריאת האדם היתה שלא יהיה באדם שום	10707
עצמיות כ"א כולו ע"פ ה' לגמרי, הן מצד שכלו שהוא צלם אלקים המראה לו רצון ה', הן מצד הנהגת ה'	10708
אתו המראה לו על כל צעד איך להתנהג, והשחתת האדם היא שחפץ לילך בעצמו, וכך היא המדה בדרך	10709
שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, אבל נוכל להבין מה יהיו התוצאות מזה, כללו של דבר אל יתעקש האדם	10710
ללכת בעצמו, אלא יניח עצמו להוליך אותו מן השמים וזהו אחרי ה' אלהיכם תלכו. (דעת חכמה	10711
ומוסר ח"ב מא' ל"ב).	10712
	10713
מאמר רלב	10714
ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך (בראשית י"ב א').	10715
הננו רגילים לחשוב כי בהיותנו בני אבותינו הקדושים בני אברהם יצחק ויעקב, הננו מיוחסים בעיני	10716
הש"ת ולא ידינו ע"פ מדת הדין כפי אמיתת המשפט, שהרי בני אוהביו אנחנו וראוי שירחמנו, להטות את	10717
דיננו לצד הטוב מפני אהבתו לבני אוהביו, ואנחנו חושבים שזו היא הירושה הגדולה אשר ירשנו מאבותינו	10718
הקדושים ענקי הרוח, אשר קרבו להש"ת יותר מכל אדם, היינו כי אם נעשה ככל אשר יחפוץ לבבנו,	10719

מ"מ לא יעשה לנו ה' מאומה, כי אך נזכיר לו את אשר עשו אבותינו אהוביו, וכל אשר חטאנו יהא מחול לנו כרגע, אבל האם באמת מובן הוא לנו הדבר הזה? נתבונן נא.	10720
	10721
	10722
האם משפט נכון הוא אשר הדיין יטה את משפט בן אהובו מן הדין האמיתי וירחמהו, ואת האחר שלא הזדמן לו להולד אצל אהובו של הדיין, ישפוט על דבר אותו החטא ממש כאשר חטא בו אוהבו ככל חומר המשפט, איה איפוא הצדק והיושר? האם רשאים להטות משפט ולרחם בשביל אהבה, הלא כתוב בתורה לא תטה משפט.	10723
	10724
	10725
ועל כל אלה הן השי"ת הוא מקור האמת מציאותו אמת, ואי אפשר בשום פנים לצייר לנו דבר שאיננו אמת אלא אצל נברא, שמציאותו בהסתר והשקר עמו תמיד, אבל כלפי השי"ת הרי אין שום הסתר ח"ו ואין שום אפשרות להסתר, ודבר שאינו אמת לאמיתו מכל צד לא יכנס לפניו ית' כלל, ואם כן מה זה אשר נבקש את השי"ת שירחמנו בזכות אבותינו אהוביו, הלא לא יעשה ח"ו מה שאיננו נכון ע"פ משפט האמת? ואם בדין ע"פ האמת חויבנו ח"ו, איזה אמת יכול להיות ברחמים?	10727
	10728
	10729
	10730
	10731
אמרו חז"ל שהיו דורות אשר תמה זכות האבות, במה תלוי ענין זה? אם בריחוק הדורות מן האבות, או ע"פ גדר תמה ח"ו זכות האבות הק' לבניהם? דברים נפלאים מצאתים בכתבי קודש של מרנא רבנו חיים מוואלאזין זצ"ל, תלמידו המובהק של הגר"א זצ"ל, ואלה דבריו בספרו הרם והנישא 'רוח חיים' על (אבות ה' מ"ג), מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו, נשימה נא לב ונראה איך הגר"ח מבארו, כי כמה מדות שהצדיק טרח ויגע להשיגם, לבניו אחריו המה כמו טבע מוטבע ובקצת יגיעה יגיעו לזה.	10732
	10733
	10734
	10735
	10736
	10737
	10738
	10739
	10740
	10741
	10742
	10743
	10744
	10745
	10746
	10747
	10748
	10749
	10750
	10751
וכן כל העשרה נסיונות היו להישיר הדרך לפנינו, וכן התעוררות האדם פתאום ללכת אחרי הקדושה הוא מנסיון לך לך, מה נפלא זה אלפיים שנה שגלינו מארצנו, ואיך נשארה אהבתה בלבנו. כי אין זו אצלנו לאומיות כמו אצל העמים, כי אז כבר היתה ח"ו ארץ הקדושה שכוחה מלכותנו, כמו העמים שגלו זמן רב מארצם, אבל אהבה זו תלויה בקדושה שבארץ ההיא ששם בה הקב"ה, ואותה קדושה דבוקה בנו כי ירושה היא בנפשנו מאבינו אברהם שמסר נפשו לעמוד בנסיון של לך לך.	10752
	10753
	10754
	10755
	10756
	10757
	10758
	10759
	10760
	10761
	10762
	10763
	10764
	10765
	10766
	10767
	10768
	10769

ספורות למו אשר נסבול זה אלפי שנים, ובתוך תוכה של נפשנו נדע, כי כל זה הוא לטובתנו כי יהיה לנו שם ושארית.	10770
הנה כלל כל הנסיונות הוא הכח הנפלא של השתעבדות הגופניות לנפש, ללחום כנגד היצר ולהכניעו,	10771
לעמוד בפנימיות הלב על נקודת האמת הטהורה, ובלי הטעות עצמנו לנטות אל השקר כאלו הוא אמת,	10772
הכלל של כל אלה כח הדבקות אל האמת, את היכולת הזאת גם כן ירשנו מאבותינו הקדושים.	10773
והנה גם זולת הכח הזה, יש אשר יעשה אדם טובה ולפעמים גם טובה הרבה, אבל זה מפני שאין יצרו עומד מנגדו, אך לו יעמוד יצרו להלחם בו כי אז כרגע יפול בידו, על כן הרואה את כח התשובה בעצמו ללחום ביצרו ולשברו, ולתקן את עצמו לבל יעשה עוד אשר כאלה בו, הנה יש לו מאותה העשירות הרוחנית הנפשית שירשנו מאבותינו.	10774
ועתה הלא כל אחד ממנו יוכל לדעת, אם לא הפסיד את העושר הגדול אשר נחל מאברהם יצחק ויעקב אבותינו, ומכל קדושינו מאז ועד עתה, ומה גדלה הסכלות של אותם אשר החליפו את ירושת אבותיהם העשירה, בגשמיות נמוכה שאין בה ממש, ועוד יותר מזה כי טמאו את נפשותם בה, ויהיו לכל ימי חייהם למס עובד, וכל מצוקות החיים ישלטו בהם ח"ו, לא יבינו ולא ישיגו בדעתם עצה איך להנצל.	10775
אשרינו שזכינו לטעום מצוף מתק התורה הקדושה, ונלמוד בה יסודות כאלה לטוב לנו כל הימים, לחיות חיי נחת ועונג בעושר רוחני ובמתק ההתקרבות אליו ית', אשר נוכל לקוות עי"ז כי נלמוד לדעת את הטוב הפנימי שבכל מעשי ה' עמנו, ונהיה מאושרים תמיד בכל מצב שיהיה, ועוד נלמוד איך להתרכז אל ההשגה הפנימית להדבק בנקודת האמת, לזכות לכח העיקרי כח שבירת היצר הרע.	10776
וכאשר התברר לנו כל זה הנה יאיר לפנינו כל הענין כולו, ונבין את גודל האמת אשר בכל משפטי התורה מתחילה ועד סוף, הלא התבאר למעלה כי ירשנו ירושה עשירה מאבותינו, הלא המה כוחות הנפש והמדות הטובות אשר בהם נוכל להתרכז אל האמת, ולעמוד כנגד היצר הרע ולחזור בתשובה, ועתה נגלה בזה עוד מעט ונראה נפלאות, הן זה אשר אמרנו הוא ענין 'זכות אבות' ממש, היינו הכוחות המביאים לידי זכות, שהוא קשר של כוחות זכים המעמידים את האדם על האמת והצדק, שהם נקראים 'זכות אבות' אשר על ידם דבוקים אנו באבותינו, בהיותנו דבוקים במדותיהם שמסרו לנו.	10777
וכיון שנמצאים בנו אותם המדות הטובות והכוחות המעולים, אשר השי"ת יראה ברוחב ועומק חכמתו כי לא ניתק החבל בינינו לבין אבותינו הקדושים, ועדיין יש תקוה כי נבחר בדרך התשובה לתקן את אשר עוינו, אזי הדין נותן כי ירחמנו שופט כל הארץ ה', כי 'זכות אבותינו' (ז' בפתח) בידינו ויש תקוה לאחריתנו, וזה הוא אשר יעורר את מדת הרחמים בזכות אבות, ואם ח"ו תמה 'זכות האבות' מקרבנו, אז אין התעוררות ח"ו למדת הרחמים בדרך זו, הוא אשר אמרו חז"ל שהיו דורות אשר בהם תמה זכות אבות. היוצא מזה כי עלינו לדבק במדות האבות הק', מדות החסר ואמונה היראה והאהבה, מדת ההתרכזות לשאוף רק אל האמת, מבלי להטעות את עצמנו על ידי פתויי היצר ולהשתוקק לדבק ברוחניות, כי אז לפי קטון ערכנו נביא אל תוך נפשנו את 'זכות האבות' וה' הטוב יתנהג עמנו במדת הרחמים, כה ירחם ה' את עמו במהרה ויזכנו לראות בישועתו ישועת ה'.	10778
(מכתב מאליהו חלק א' עמ' 8).	10779
מאמר רלג	10780
ויאמר ה' אל אברם לך לך. ואעשך לגוי גדול ואגדלה שמך (בראשית י"ב א').	10781
אמר רבי יצחק משל לאחד שהיה עובר ממקום למקום וראה בירה אחת דולקת, אמר תאמר שהבירה הזו בלא מנהיג? הציץ עליו בעל הבירה אמר לו אני בעל הבירה, כך לפי שהיה אבינו אברהם אומר, תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג? הציץ עליו הקב"ה ואמר לו אני הוא בעל העולם (ב"ר לט א), אמר ר' שמעון בן לקיש ואעשך לגוי גדול זהו שאומרים אלקי אברהם (פסחים קיז:).	10782
אברהם אבינו זכה בתורת יחיד מה שלא השיגו כל האומות ביחד, זכה להבחר על ידי הקב"ה כנשיא אלקים בעולם, להעמיד גוי גדול שהוא סגולה מכל העמים, ולא עוד אלא שקרוב אליהם הקב"ה בכל קוראם אליו, מסר להם נוסח התפלה והורה להם להתפלל בשם אלקי אברהם, כל זה הובטח לאברהם אבינו במלים אלה של ואעשך לגוי גדול.	10783
מובן לנו היטיב שלא בחנם זוכים לכגון דא, ועלינו לעמוד על הנקודה שממנה התפתחה אישיותו של האדם הגדול בענקים, אמנם עסק אברהם בתורה וקיים כל התורה כולה עד שלא נתנה (קידושין פב), אולם זה גופא קשיא, איך הגיע למדרגה של קיום התורה אחרי שנולד מעובד עבודה זרה תרח וגדל בין עובדי ע"ז.	10784
מסביר המדרש שאברהם הבין שיש בעל לבירה, לא יתכן שהעולם וכל סדריו ותנועותיו פועלים בלי מנהיג, משהכיר את זה ידע שיש אלוך אחד והוא ברא הכל, ואין בכל הנמצא אלוך חוץ ממנו וידע שכל העולם טועים (הרמב"ם ע"ז פ"א הל' ג), כיון שהכיר וידע התחיל להשיב תשובות על בני אור כשדים ולערוך דין עמהם, שאין זו דרך האמת שאתם הולכים בה ושבר הצלמים, והתחיל להודיע לעם שאין ראוי	10785
	10786
	10787
	10788
	10789
	10790
	10791
	10792
	10793
	10794
	10795
	10796
	10797
	10798
	10799
	10800
	10801
	10802
	10803
	10804
	10805
	10806
	10807
	10808
	10809
	10810
	10811
	10812
	10813
	10814
	10815
	10816
	10817
	10818
	10819

לעבוד אלא לאלוק העולם ולו ראוי להשתחוות, כיון שגבר עליהם בראיותיו בקש המלך להורגו ונעשה לו נס ויצא לחרן (שם).	10820
בן ארבעים שנה היה אברהם כשהכיר את בוראו, ועוד מהיותו בן שלש כבר היה משוטט בדעתו לפתור התמיהה הזו של עולם בלי מנהיג, עד שכבר החליט שמוכרח להיות מנהיג, אבל מאז שהגיע להבנה זו עברו עליו שנים מלאים יגון ואנחה בהתמודדו עם כל בני דורו עובדי ע"ז, ישב כמה שנים בכלא (ב"ב צא).	10822
נזרק לתוך כבשן האש וניצול דרך נס, וכל אותו הזמן היה מלמד לבריות את טעותם ולוחם נגד מנהיגיהם, כל הזמן הזה לא נתגלה אליו הקב"ה עד שהיה בן שבעים וחמש שנים, אז נתגלה אליו ואמר לו אני הוא בעל הבירה, ורק אז הבטיחו מה שהבטיחו, והתחילו העשר נסיונות שהצווי של 'לך לך' הוא הראשון מהם.	10823
אמרו חז"ל על הפסוק מי העיר ממזרח זה אברהם! אברהם אבינו העיר את כל העולם מתרדמת השטות בה היו שקועים, עוד אמרו (ברכות ז:): ארשב"י מיום שברא הקב"ה את העולם לא היה אדם שקראו אדון עד שבא אברהם וקראו אדון ע"כ, איך שאב את העוז והאומץ להתגרות במלכים ושרים ולעמוד נגד כל העולם כולו, ולא להתע אפילו כאשר זה עלה לו כמעט בחייו? סוד זה גילו לנו חז"ל על הפסוק "מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו נקי כפים ובר לבב" שדרשוהו על אברהם, 'נקי כפים' שאמר אם מחוט ועד שרוך נעל (ילקוט שם).	10824
איך זכה אברהם לעלות להר השם שזה היא השלמות כמ"ש אברהם קראו אדון, בזכות זה שהיה נקי כפים, אי אפשר היה לשחד אותו ותוכו וברו שווים, מה שהכיר בשכלו לא סטה ממנו מה שיהיה, ושום לחץ או סיכון לא היה בכוחו להטות אותו מהכרתו, ומתי זה נבחן? בשעה שאמר למלך סדום אם מחוט ועד שרוך נעל, שם גילתה לנו התורה תכונה זו של אברהם אבינו, ששום חישובים אישיים לא תפסו מקום אצלו.	10825
מזה שאב הכח להיות כל כך חזק בדעתו, ששום דבר לא היה יכול להניעו ממבט האמת הטהור, ואחרי שכל כולו היה חדור בהכרה האמיתית, לא היה יכול לכבוש אותה בתוכו אלא היה מוכרח להודיע את האמת לבריות, וזה חלק של מצוות אהבת ה' כמ"ש "כ הרמב"ם לאהבו על הבריות, ועל כן קראו הקב"ה אברהם אוהבי שהיה מודיע לבריות עבודת ה'.	10826
כמה מבהיל שרק שאלה תמימה של ילד בן שלש איפה בעל הבית של העולם, מזה הגיע אברהם לראש סולם המדרגות, אולם רק משום סיבה אחת היה זה אפשרי, ששכלו ולבו היו לאחד בלי חציצה של רצונות ותאוות, נקי כפים היה בממון ונקי כפים גם מכל תענוגי העולם, שום הנאה לא היתה שווה אצלו ורק הכרת האמת היתה מגמתו, הרבה אנשים היו בעלי הכרות גדולות, אבל רפו ידיהם להוציא לפועל את הכרותיהם, העדיפו שהכרותיהם תשארנה בשטח השכלי, אבל בנוגע לאורח חייהם לא היו מוכנים לוותר כחוט השערה מהנאות תבל.	10827
מספרים על הפילוסוף המפורסם אריסטו כשתפסוהו בשעת קלקלתו, ובתמהון שאלוהו איך מתאים הנהגה פחותה לאיש כמוהו? על זה ענה הפילוסוף שעכשיו אני לא אריסטו, השכל בעולם אחד והגוף בעולם אחר, מאות ואלפים מאלה הנאורים לא עמדו במבחן זה לחיות על פי השכל, והם התלמידים של בלעם הרשע שבו כתוב נופל וגלוי עינים, אפילו בשעת השגותיו היה בבחינת נופל, כל זה הגיע להם משום שלא באו לשדד אדמתם, לתקן הטבע שלהם ולהסיר הקוצים של מדות מגונות ותאוות פחותות, אין השכל ראוי לשמו אם אין ביכולתו לפעול על הנהגת הגוף. (המוסר והדעת).	10828
מאמר רלד	10829
ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך (בראשית י"ב א').	10830
אבות העולם עמדו בשלמות מעלתם גבוה מעל כל הנביאים, במ חשק ה' מכל אדם שעל פני האדמה, אמנם מה עשו האבות שכ"כ חשק ה' בהם והבטיח להם הבטחות נשגבות וברכות מאלופות להם ולזרעם לעד ולנצח, במה זכו להתקטט לפניו ית' ולהגיע למעלה קדושה הכי נפלאה, שדיבר ה' אתם כ"כ באהבה רבה ובחיבה גדולה, ולנחותם לפניו במעגלי צדק עד יומם האחרון?	10831
תחילת דבר ה' עם אברהם לך לך מארצך היה כבר בן שבעים שנה, וכן יצחק כשדיבר ה' אתו בפעם הראשונה, היה בן ע"ה שנים, יעקב כשנגלה ה' אליו בבית אל היה כבר בן ע"ז שנים, מה עשו אבות העולם כל אותן השנים עד שזכו ליכנס אל הקודש פנימה, לעמוד בסוד קדושים וסוד ה' אל יראיו, עלינו לעמוד על סוד מעשיהם עד העת ההיא, ורק אז יתגלו לפנינו מעלות האבות בכל הדור תפארתם והדרם.	10832
אבות העולם נביאים היו ולא סתם נביאים אלא מגדולי גדולים שבהם, נבואה הלא זו המדרגה הכי העליונה בהשגה אלקית וקרבת אלקים, לאיזו מדרגת קדושה וטהרה וכל מיני זיכוך זקוק האדם, עד שיהא שלם בתכלית השלמות ויהא ראוי שתחול עליו נבואה! זה לשון הרמב"ם (יסודי התורה פ"ז ה"א).	10833
	10834
	10835
	10836
	10837
	10838
	10839
	10840
	10841
	10842
	10843
	10844
	10845
	10846
	10847
	10848
	10849
	10850
	10851
	10852
	10853
	10854
	10855
	10856
	10857
	10858
	10859
	10860
	10861
	10862
	10863
	10864
	10865
	10866
	10867
	10868
	10869

אין הנבואה חלה אלא על חכם גדול בחכמה גבור במדותיו, ולא יהא יצרו מתגבר עליו בדבר בעולם, אלא	10870
הוא מתגבר בדעתו על יצרו תמיד, והוא בעל דעה רחבה נכונה עד מאד, אדם שהוא ממולא בכל המדות	10871
האלו שלם בגופו, כשיכנס לפרדס וימשך באותם הענינים הגדולים הרחוקים, ותהיה לו דעה נכונה להבין	10872
ולהשיג, והוא מתקדש והולך ופורש מדרכי כלל העם ההולכים במחשכי הזמן ותחבולותיו.	10873
אלא דעתו פנויה תמיד למעלה, קשורה תחת הכסא להבין באותן הצורות הקדושות הטהורות, ומסתכל	10874
בחכמתו של הקב"ה כולה מצורה ראשונה עד טבור הארץ ויודע מהן גדלו, מיד רוח הקודש שורה עליו,	10875
ובעת שתנוח עליו הרוח תתערב נפשו במעלת המלאכים הנקראים אישיים ויהפך לאיש אחר, ויבין בדעתו	10876
שאינו כמות שהיה אלא שנתעלה על מעלת שאר בני אדם החכמים, כמו שנאמר בשאול והתנבית עמם	10877
ונהפכת לאיש אחר (שמואל י' 1).	10878
מדברי הרמב"ם אלה בתנאי ומעלות הנביא, נוכל לקבל מושג כל דהוא מטבעו ומהותו של הנביא, מעלתו	10879
הרוחנית וקדושתו האלקית, את מדת הטהרה והקדושה וכל ההכשרה ההכרחית לכל אשר נקרא בשם	10880
נביא, והרצוה לעמוד ברום מעלה זאת.	10881
המעלות הזקוקות לנבואה הן הקדושה והטהרה המכשירה אל הקדש, וכל אותה ההכשרה הנפשית שמנה	10882
הרמב"ם בתנאי הנבואה ובמעלות הנביא, שבלעדם א"א שתחול על האדם כלל וכלל, זה מגלה לפנינו קצת	10883
את הלוט ומכניסנו בסוד קדושת מעלת האבות, אם אין הנבואה חלה אלא על חכם גדול בחכמה גבור	10884
במדותיו, ולא יהא יצרו מתגבר עליו בשום דבר בעולם, בעל דעה רחבה נכונה עד מאד, שלם בגופו	10885
כשיכנס לפרדס, מתקדש והולך ופורש מדרכי כלל העם ההולכים במחשכי הזמן ובתחבולותיו, דעתו פנויה	10886
תמיד למעלה קשורה תחת הכסא להבין.	10887
מן ההכרח שהאבות היו מעוטרים בכל המידות והמעלות הללו ועוד יותר מהן, השלמות האלקית הלזו לא	10888
מעצמה היא באה, שבעים שנים ויותר עסקו ועמלו בעבודת הקודש, עמדו במבחן על כל מעלה ומעלה	10889
ממעלות הנבואה, עליה אחר עליה שלמות אחר שלמות, עד שהיו כמלאכים הנראים אישים.	10890
שבעים שנות עליה, שנים רבות רצופות של קדושה וטהרה הכשירתם אל הקודש, הגיעתם למעלת נבואה	10891
וזכו לקרבת האלקים, בן ג' שנים הכיר אברהם אבינו ע"ה את בוראו, ומני אז שלשלת ארוכה של	10892
התכשרות והתקדשות פנימית, ועבודה רבה ענקית בתקון המדות ושלמות האדם, אלה הם מעשי אבות,	10893
בזה עסקו כל ימי חלדם וזהו סוד שלמותם האלקית, נבואה ושלמות היינו הך, אם אין שלמות אין נבואה,	10894
אבותינו הקדושים עמדו במעלת שלמות הכי עליונה, ולכן הגיעו למעלת נבואה הכי טהורה, ועמדו	10895
במעלתם הגדולה מכל הנביאים שלפניהם ואחריהם.	10896
וזה לשון הרמב"ם (מורה נבוכים ח"ג פרק נ"א), בהגיע איש מבני אדם מהשגות האמיתיות ושמחתו במה	10897
שהשיג, לענין שיהיה בו מספר עם בני אדם ומתעסק בצרכי הגוף, ושכלו כולו בעת ההיא יהיה עם השי"ת	10898
והוא לפניו תמיד בלב, ואע"פ שגופו עם בני אדם, על הדרך שנאמר בהשירים אשר נשאו לאלו הענינים,	10899
אני ישנה ולבי ער קול דודי דופק.	10900
זאת המדרגה אין אני אומר שהיא מדרגת כל הנביאים, רק אומר שהיא מדרגת משה רבינו ע"ה, הנאמר	10901
עליו וניגש משה לבדו אל ה', וזאת ג"כ מדרגת האבות, אשר הגיע קרבתם אל השי"ת עד שנודע שמו בהם	10902
ובעולם, אלהי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב זה שמי לעולם, כי אלו הארבעה האבות ומשה רבנו	10903
התבאר בהם מן ההתאחדות בשם, ר"ל השגתו ואהבתו מה שהעיד עליו הכתוב.	10904
וכן השגחת השם בהם ובזרעם אחריהם גדולה, והיו עם זה מתעסקים בהנהגת בני אדם והרבות ממון	10905
ומשתדלים במקנה וכבוד, הוא אצלי ראה שהם כשהיו עושים המעשים ההם, לא היו עושים אותם אלא	10906
רק באכריהם בלבד, אך לבם ודעתם לא יסורו מלפני השם.	10907
ויראה לי כי אשר חייב היות אלו הארבעה עומדים על תכלית זה השלמות אצל השם ואפילו בעת התעסקם	10908
להרבות הממון, ר"ל בעת המרעה ועבודת האדמה והנהגת הבית, היה מפני שתכלית כוונתם היה בכל	10909
המעשים ההם להתקרב אל השי"ת קרבה גדולה, כי תכלית כל כוונתם כל ימי חייהם להמציא אומה שתדע	10910
השם ותעבדהו... כוונת כל השתדלותם היתה לפרסם יחוד השם בעולם ולהיישיר בני אדם לאהבתו, ומפני	10911
זה זכו לזאת המדרגה.	10912
האבות תכלית כל עבודתם היתה להשיג אהבתו וקרבתו של השי"ת, גם הגוף נזדכך אצלם והיה לשכל	10913
ממש צלם אלקים, בזה זכו שהקב"ה ייחד שמו עליהם, אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב זה שמי	10914
לעולם, ואמרו (מגילה יח) מניין שקראו הקב"ה ליעקב אל, שנאמר ויקרא לו אל אלקי ישראל, ויקרא לו	10915
ליעקב אל, ומי קראו אל אלקי ישראל עי"ש, וכן יעקב אבינו אמר לפני הקב"ה אתה אלוה בעליונים ואני	10916
אלוה בתחתונים (בר"ר ע"ט), מאמרי חז"ל אלה שהם מסודות התורה נותנים לנו ציור ממעלת שלמות	10917
האבות.	10918

מה רחוקה היא מעלת השלמות הזאת ממושגנו והרגלי השקפתנו שהורגלנו בהן בתחילת עיוננו בתורת מעשה אבות, אם רוצים אנו להבין את כל האמור בספורי התורה, עלינו להשתחרר מצמצום המוחין וממושגי מלומדה שהתרגלנו בהם, אם נשקיף מתוך שפופרת עינינו קצרי הראות על מעלת ומעשי אבות, וראינו בהם רק את עצמנו, אבל אם נרחיב את השקפתנו ונשקיף עליהם מתוך האספקלריה המאירה ומאמרי חז"ל המאירים, ומכל מלוא עומק ורוחב ההכרה בכל גדלות האדם ומעלת האבות, וראינו בני מרום אישים בגדר מלאכים, מלאכים הנקראים אישים.	10919 10920 10921 10922 10923 10924
מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב, זו היא השאיפה הכי נעלה למדרגה הכי עליונה, לשלמות הכי רצויה בעיני ה', שלמות שכזו שמימית היא, שאיפה שכזו היא מעין עליה למרום, האדם מגביה מרום עיניו ומזדעזע ממרום פסגת הר השלמות הלזו, על האדם להזקק ולהטהר להתקדש להתכשר כל ימיו, כדי שיוכל לנגוע בקצה השאיפה הזאת, השאיפה הזאת היא רק תכוון למטרה שממנו והלאה כמיתה הנפש לשלמות.	10925 10926 10927 10928 10929
סולם השלמות הוא סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, בסולם הזה הרבה מדרגות, תורה מביאה לידי זהירות, זהירות מביאה לידי זריזות, זריזות מביאה לידי נקיון, נקיון מביא לידי פרישות, פרישות מביאה לידי טהרה, טהרה מביאה לידי חסידות, חסידות מביאה לידי ענוה, ענוה מביאה לידי יראת חטא, יראת חטא מביאה לידי קדושה, קדושה מביאה לידי רוח הקודש, רוח הקודש מביאה לידי תחיית המתים (ע"ז כ), כל דרגה ומדרגה שבו מובילה להר השלמות, כל שלב ושלב עליה היא.	10930 10931 10932 10933 10934
על האדם לעסוק בתורה ובמצות, לא רק בשביל שלא להיות כסומא ההולך על שפת הנהר, אשר סכנתו ודאי עצומה ורעתו קרוב מהצלתו (מסילת ישירים ב), לא רק בשביל שלא להכשל בפח היצר, אלא בשביל שחלק השלמות היא, שזוהי המדרגה הראשונה בסולם העליה המובילה לראש פסגת תכלית האדם, נשקיף נא תמיד לראש הפסגה נגביה עוף למרומים, נשאף בלבב שלם מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, יעמוד נא האדם בכל יום לפחות שעה אחת פנויה משאר כל המחשבות לחשוב רק על זה, בזה ילך בעקבות אבות וימצא חן בעיני ה' כן יזכנו ה'.	10935 10936 10937 10938 10939 10940
(לקט שיחות מוסר).	10941
מאמר רלה	10942
ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך (בראשית י"ב א').	10943
איתא במדרש ר' ברכיה פתח לריח שמניך טובים שמן תורק שמך, א"ר ברכיה למה היה אברהם אבינו דומה, לצלוחית של אפופילסימון מוקפת צמיד פתיל ומונחת בזוית ולא היה ריחה נודף, כיון שהיתה מטולטלת היה ריחה נודף, כך אמר הקב"ה לאברהם אבינו טלטל עצמך ממקום למקום ושמך מתגדל בעולם ע"כ (ב"ר ל"ט ב').	10944 10945 10946 10947
לכאורה קשה הלא לא דומה המשל להנמשל, הצלוחית של בשמים משהיא עומדת במקומה אין ריחה נודף, אבל ע"י הטלטול מתעורר כח ריח הבשמים וריחה נודף, אבל אצל אברהם אבינו בזוית שלו גם כן היה ריחו נודף, כי בן שלש הכיר את בוראו ונפשות עשה בחרן, וכולם הכירו גדולתו עד שהישו לעשותו עליהם מלך, ואם חז"ל אומרים שאברהם אבינו דומה לצלוחית של בשמים הרי זה ודאי דומה ממש?	10948 10949 10950 10951
ואפשר להסביר כמו אצל הבשמים, אף על פי שבכל מקום שנמצאים גם בזוית בשמים הם אבל אין ריחם נודף, כך אברהם אבינו עם כל גדלותו ומפעליו הגדולים בזוית שלו בשמים הוא, אבל כל זמן שאינו הולך בגלות ומיטלטל ממקום למקום ומחזיק מעמד, נקרא בבחינת אין ריחו נודף, וכמו שאצל הבשמים ע"י הטלטול מתעורר כח ריח הבשמים, כך אם יטלטל ויחזיק מעמד ויעמוד בנסיון, בזה תהיה גדלותו ניכרת ואז יזכה לברכת ואגדלה שמך והיה ברכה.	10952 10953 10954 10955 10956
מזה אנחנו למדים שמעלות האדם נמדדות בשמים ע"פ מה שיש בכחו להחזיק מעמד בחיים בלתי נורמליים כגון בגלות ובטלטול, ועם כל זה יהיה לבן חיל וינצח את המפריעים לו בהשתלמותו, אז יהיה האדם השלם, וכענין שאמרו חז"ל על הפסוק אף חכמתי עמדה לי (קהלת ב), אמר ר' אחא אמר שלמה כל תורה שלמדתי באף היא שעמדה לי (מדרש רבה שם).	10957 10958 10959 10960
ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן, ואיתא בתנחומא פ' לך, א"ר חנינא בא וראה חיבתו של אברהם לפני בוראו, שכן שלש שנים הכיר בוראו שנאמר עקב אשר שמע אברהם בקולי, ע שבעים ק מאה ב שנים, הרי מאה שבעים ושנים, וכל ימיו של אברהם קע"ה, הא למדת שכן ג' שנים הכיר את בוראו ע"כ.	10961 10962 10963 10964
נפלא הדבר שרק אחרי נסיון של לך לך ואברהם בן שבעים וחמש, אז פרסמה התורה מעלתו וגדולתו של אברהם, אבל עד הנסיון של לך לך לא נזכר בתורה על אברהם כלום מגדולתו, אם כי בן שלש כבר הכיר את בוראו ולחם נגד כל הדור, אחד היה אברהם ולחם אפילו עם אביו תרח, גייר נפשות והכניסן תחת כנפי	10965 10966 10967

השכינה והראה גבורת אריה לעשות רצון קונו, מכאן אנו למדים שעיקר חשוב להקב"ה תורה ומעשים טובים ע"י נסיון וטלטול, וזה נקרא ריחו נודף ולרצון לפניו יתברך. (זכרון מאיר).	10968
	10969
	10970
מאמר רלו	10971
ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך (בראשית י"ב א').	10972
ברש"י לך לך להנאתך ולטובתך, ואעשך לגוי גדול, כאן אי אתה זוכה לבנים, ועוד שאודיע טבעך בעולם, הרי בין אותם עשרה נסיונות שנתנסה אברהם אבינו נמצא הנסיון לך לך, וקשה איזה נסיון הוא זה בשעה שמבטיחים לו ששם יהיה לו בנים ממון ושם שאותם לא ישיג כאן, ובכתב סופר תירץ דהנסיון לא היה בלך לך מיד, אלא בשעה שבא לא"י שהקב"ה הבטיח לו ששם לא יחסר לו כלום, ובשעה שבא לארץ מיד ויהי רעב בארץ, וזה היה הנסיון שאברהם לא הרהר אחר הקב"ה, אלא שיש לשאול דהרי בין עשרה הנסיונות נמנה גם הנסיון של ויהי רעב בארץ.	10973
	10974
	10975
	10976
	10977
	10978
לכן אמרנו תירוץ אחר, דאמנם הקב"ה הבטיח לאברם כל הדברים האלו, אבל הנסיון היה האם אברהם אבינו ילך לא"י בשביל אותם הדברים שיהיה לו שם, או שילך בשביל צווי הקב"ה, ומעידה התורה וילך אברם כאשר דבר אליו ה', אברם הלך רק בגלל צווי ה' יתברך ולא לשם ההבטחות שהובטחו לו, וילך אתו לוט ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן, אבל לוט שהלך עם אברם לא היתה כוונתו לש"ש, אלא הלך אתו משום שאברם בן חמש ושבעים שנה, ועדיין אין לו בנים ולוט היה יורשו, לכן הלך אתו כדי שירשו.	10979
	10980
	10981
	10982
	10983
	10984
והבאנו דוגמא לזה, יש מצוה לצום ביום כפור ומצוה לאכול בתשיעי בתשרי, וודאי לצום ביו"כ לש"ש אין בו כ"כ קושי, דאם אינו צם לש"ש א"כ בשביל מה צם? והרי יכול לאכול במקום שלא יראו אותו, אבל בשעה שאדם אוכל בתשיעי בתשרי ונהנה מהמאכלים, ודאי שיותר קשה לכוון לש"ש, זה הכלל כל שהנאה ממצוה יותר גדולה, הקושי לכוון לש"ש יותר גדול, ולכן הנסיון אצל אברהם אע"ה היה גדול מאד כיון שהיה לו הנאה ע"י המצוה, ובכל זאת לא הלך בגלל הנאה אלא הלך לש"ש.	10985
	10986
	10987
	10988
	10989
	10990
	10991
	10992
	10993
	10994
	10995
	10996
	10997
	10998
	10999
	11000
	11001
	11002
מאמר רלו	11003
ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך (בראשית י"ב א').	11004
כאשר אמר ה' לאברהם לך לך היה כבר בן שבעים וחמש שנה, אנחנו מבינים שלא פתאום התחיל ה' לדבר אל אברהם, ובודאי קדמו לזה מעשים רבים, אבל לא מסופר בתורה כלום, מלבד לידתו ונישואיו עם שרה בסוף הפרשה הקודמת, אולם בחז"ל מסופר הרבה מאד על אברהם, חז"ל אומרים למה קוראים אותו אברהם העברי, משום שכל העולם היה מעבר אחד והוא היה מעבר אחר, כל בני דורו לרבות אבותיו היו עובדי אלילים, והוא קם ומרד בכל העולם והתחיל להפיץ אלקות עלי תבל.	11005
	11006
	11007
	11008
	11009
	11010
	11011
	11012
	11013
	11014
	11015
	11016

ברא הכל, ואין בכל הנמצא אלוה חוץ ממנו, והתחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל העולם ולהודיעם שיש שם אלוה אחד לכל העולם ולו ראוי לעבוד (הלכות ע"ז פ"א ה"ג).	11017
מוצאים דברים אלה גם בדברי חז"ל, א"ר יצחק משל לאחד שהיה עובר ממקום למקום וראה בירה אחת דולקת, אמר תאמר שבירה זו בלי מנהיג? הציץ עליו בעל הבירה, כך לפני שהיה אברהם אבינו ואמר תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג, הציץ עליו הקב"ה ואמר אני הוא בעל העולם" (ב"ר לט).	11018
חז"ל הביאו משל בבירה דולקת, כדי לומר שהעולם לא דומה לארמון דומם אלא לבירה פועלת, כל העולם נמצא בתנועה, כדור הארץ מסתובב בלי הפסק בכיוונים קבועים ובזמנים קצובים, כל אשר על פני הארץ נמצא תמיד בפעולה, הימים הנחלים והרוחות, והצומחים לאלפי מיניהם, בעלי חיים לרבבותיהם, החיות והבהמות העופות והדגים השרצים והרמשים ללא סוף, ועל כולם האדם בעל השכל והתבונה, והיאך הכל מסתובב ופועל ללא מנהיג? מכאן בא אברהם לידי הכרה שיש מי שברא את העולם ומנהיג את הכל.	11019
עוד מאמר חז"ל המתאר היאך בא אברהם לידי הכרתו בה', ידוע שאברהם שיבר את הצלמים בבית אביו, והביאווה לנמרוד שהיה באותו זמן המלך ודנו לשריפה, והאגדה מספרת שנמרוד אמר לאברהם השתחוה לאש ותינצל, אמר לו אברהם ואשתחוה למים שמכבים אש, אמר לו נמרוד השתחוה למים, א"ל אברהם א"כ אשתחוה לענן שטעון מים, א"ל נמרוד השתחוה לענן, א"ל אברהם אשתחוה לרוח שמפזר הענן, א"ל נמרוד השתחוה לרוח, א"ל אברהם אשתחוה לבן אדם שסוכל רוח, א"ל נמרוד אתה משיאני בדברים, אני איני משתחוה אלא לאור, הרי אני משליכך לתוכו ויבא אלקיך שאתה משתחוה לו ויצליך הימנו (ב"ר לח).	11020
אגדה זאת מתארת היאך הגיע אברהם לידי הכרתו באל עליון, כידוע עבדו הגויים בתקופה ההיא לכוחות הטבע ועשו אותם לאילילים, ואברהם הוכיח להם שמעל כל כח של הטבע יש כח יותר חזק, עד שהגיע לאדם השולט על כולם, ולכן לא יתכן שאדם יעבוד לכוחות הטבע, ובודאי יש כח שהוא עליון גם מעל האדם ועליו לעבוד לו, והנה עם כל הכרתו של אברהם ה' ניסה אותו בעשרה נסיונות, הראשון היה שלא נכנע לנמרוד והוא השליכו לכבשן האש.	11021
הנסיון השני שה' אמר לו לעזוב את ארצו את מולדתו ואת כל משפחתו, וללכת לנדוד בעולם ללא מטרה אל הארץ אשר אראך, ואברהם קיים את דבר ה', ויקח אברהם את שרי אשתו ויבואו ארצה כנען, והנה שוב נסיון ויהי רעב בארץ, וירד אברהם מצרימה לגור שם כי כבד הרעב בארץ, ומפרש רש"י כתוב 'בארץ' משמע שרק בארץ כנען היה רעב, לנסות אם ירהר אחר דבריו של הקב"ה שאמר לו ללכת אל ארץ כנען ועכשיו משיאו לצאת ממנה, במצרים שוב באו עליו הרפתקאות שונות על דבר שרי, והכל כדי לנסותו עד כמה יעמוד באמונתו.	11022
לכאורה אחרי שכבר התנסה בזה שמסר נפשו להפילו בכבשן האש שהוא נסיון גדול יותר, למה ניסו אותו שוב בנסיונות שהם לכאורה יותר קטנים? אולם לא כן הדבר, יש שאדם מסוגל להתרומם בבת אחת ולמסור את נפשו בעד הכרתו, אבל בכל זאת עדיין איננו מוכן לסבול כל החיים בגלל הכרתו, כי זהו נסיון גדול יותר שקשה לעמוד בו.	11023
וכבר אמרו חז"ל אילמלי נגדוה לחנניה מישאל ועזריה פלחו לצלמא (כתובות לג:), חנניה מישאל ועזריה מסרו נפשם על הכרתם והפילו אותם לכבשן האש, ובכל זאת אמרו חז"ל שאם היו מענים אותם ומביאים עליהם יסורים לא היו עומדים בנסיון, לכן ניסה ה' את אברהם על ידי נדודים סבל והרפתקאות שונות, ואברהם עמד בכל הנסיונות עד שה' אמר לו עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה.	11024
אנו מוצאים רעיון זה בדברי חז"ל, שלמרות שר' חנינא בן תרדיון מסר נפשו על לימוד התורה, עדיין אינו בטוח מה חלקו לעוה"ב, ורק בגלל מעשה שנחלפו לו מעותיו במעות של צדקה וחילקם לעניים שלכאורה זה מעשה פעוט, התפעל ממנו ר' יוסי ואמר לו מחלקך יהא חלקי (ע"ז יח.), מכאן רואים שמסירות נפש עוד אינה ראייה עד כמה האדם מושרש בהכרתו, אלא דוקא מהחיים הרגילים היום יומיים, אם הוא עומד בהם בנסיון יש הוכחה על מדרגתו.	11025
והנה על ידי מעשה זה שנתחלפו לו מעות של פורים במעות של צדקה, והיה לו מקום להוראת היתר לעצמו, כי סעודת פורים גם כן לצורך מצוה היא, ואפשר להשתמש למטרה זו במעות של צדקה מספק, ואם עמד בנסיון והחזיר את הכסף לצדקה, הרי זו הוכחה גמורה על הכרתו המוצקה ותקיפות דעתו והוא ראוי לעוה"ב.	11026
ואברהם עמד גם בנסיונות כאלה, הנה במלחמת ארבעה וחמישה כשניצחם אברהם ובא מלך סדום ואמר תן לי הנפש והרכוש קח לך, ולפי החוק והדין היה הרכוש שייך לאברהם משום שלל מלחמה, בכל זאת עמד אברהם בנסיון כדי לקדש שם שמים, שלא עשה מה שעשה בגלל ממון, ואמר הרימותי ידי לאל עליון	11027
	11028
	11029
	11030
	11031
	11032
	11033
	11034
	11035
	11036
	11037
	11038
	11039
	11040
	11041
	11042
	11043
	11044
	11045
	11046
	11047
	11048
	11049
	11050
	11051
	11052
	11053
	11054
	11055
	11056
	11057
	11058
	11059
	11060
	11061
	11062
	11063
	11064
	11065

אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקה מכל אשר לך, ואמרו חז"ל שבשכר זה זכו בניו לשתי מצוות, לחוט של תכלת ולרצועה של תפילין. (ד.ה.ו.).	11066
	11067
	11068
מאמר רלה	11069
ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך (בראשית י"ב א').	11070
אחז"ל משל לאחד שהיה עובר ממקום למקום וראה בירה אחת דולקת, אמר תאמר שהבירה הזאת בלא מנהיג? הציץ עליו בעל הבירה ואמר אני הוא בעל הבירה, כך לפי שהיה אבינו אברהם אומר, תאמר שהעולם בלא מנהיג? הציץ עליו הקב"ה ואמר אני הוא בעל העולם (ב"ר שם).	11072
ויש להבין הרי כולם ראו את הבירה דולקת, ובודאי שאלו גם הם מי כאן בעל הבירה? ולמה לא נגלה עליהם הקב"ה כדרך שנגלה לאברהם אבינו? אלא שאברהם אבינו לא הסתכל בבריאה לבד, אך התעמק בחכמת הבריאה והכיר את יסוד החסד שבה, הוא ראה את השמש הנפלאה איך היא מאירה על פני תבל ומועילה לכל הנמצאים עליה, וכן הירח והכוכבים כולם מטיבים ומועילים לברואים, לא ישנו מתפקדים ולא ימעטו מהטבתם, ואין מקום לתגמול ושכר חלף עבודתם.	11073
כן ראה את כדור הארץ בכל היקפו, גשר עצום על פני המים המחזיק עליו כל יושבי חלד, בו ימצאו מזונותיהם בתבואה בעשבים ובאילנות, והארץ הזאת עומדת לעולם לכלכל ולזון, וכל מטרתה אך טוב וחסד, וכשהתבונן בזה מצא כי יש מקור לכל מעשי חסד אלו, שבירה זו דולקת במצות הבורא ית', הוא אשר ברא את השמש והירח להועיל ולהטיב לכל הנבראים כולם, והם ששים ושמים לעשות רצון קונם, להאציל לעולם שפע של הטבה וחסד.	11078
מכאן למד אברהם אבינו גם לעצמו ללכת בדרך זו להטיב עם הבריות, להנאותם ולענגם בכל אשר יוכל, וראה כל תכליתו וחובתו בעולמו לעשות רק חסד לשם חסד, וכמו השמש המאירה לעולם כן יצא והאיר אף הוא ממזרח צדק, לא חשך עמל ויגיעה לעשות תמיד חסד בארץ, וכשם שאין במעשי החסד של הבריאה שום מקום לתגמול ושכר, כך לא ביקש אברהם שום שכר והנאה חלף עבודתו.	11079
ומתוך שראה והתבונן בבירה זו והכיר את מעשה החסד בהבריאה, חייב את עצמו גם הוא לעשות כן, ולא הסתפק במעשי חסד לבני אדם שהם מצויים לפניו, ובדברים שהם מרגישים את חסרונם, אלא חזר אחר בני אדם כדי שיוכל להטיב עמהם, ואף בהנאות שאינם משתוקקים להם כלל.	11080
אחז"ל (אדר"נ פ"ז), יהי ביתך פתוח לרוחה כיצד? מלמד שיהא ביתו של אדם פתוח לדרום למזרח ולמערב ולצפון, כגון איוב שעשה ארבעה פתחים לביתו, כדי שלא יהיו עניים מצטערים להקיף את כל הבית, הבא מן הצפון יכנס כדרכו, הבא מן הדרום יכנס כדרכו וכן לכל רוח, אע"פ כן אמר הקב"ה איוב! עדיין לא הגעת לחצי שיעור של אברהם, אתה יושב ושוהה בתוך ביתך ואורחין נכנסין אצלך, את שדרכו לאכול פת חטים האכלתו פת חטים, את שדרכו לאכול בשר האכלתו בשר, את שדרכו לשתות יין השקיתו יין.	11081
אבל אברהם לא עשה כן, אלא יושב ומהדר בעולם, וכשימצא אורחין מכניסן לתוך ביתו, את שאין דרכו לאכול פת חטים האכילהו פת חטים, את שאין דרכו לאכול בשר האכילהו בשר, ואת שאין דרכו לשתות יין השקהו יין, ולא עוד אלא עמד ובנה פלטרין גדולים על הדרכים והניח מאכל ומשקה, וכל הבא ונכנס אכל ושתה וברך לשמים, וכל שהפה שואל מצוי בתוך ביתו של אברהם שנאמר 'ויטע אשר בבאר שבע'.	11082
אברהם אבינו לא חיכה שיבואו אליו אורחים ושיהיו זקוקים לטובתו, אלא הקדים פני אורחים והגיש להם מאכלים שלא הורגלו בהם כלל, כדי לענג אותם בכל התענוגות שבעולם, ולא עוד אלא שבנה פלטרין גדולים על הדרכים, והמציא להם תענוגיהם מבלי שיאלצו לטרוח אף טירחא כל שהיא, ויוכלו להגיע להם דרך כל הרוחות והכל מוכן לפניהם.	11083
ומנין למד אברהם אבינו הנהגה זו, הסתכל בבריאה וראה כמה טובות המציא הקב"ה לברואיו, אף בדברים שלא היה עולה על דעתם לבקשם ולחפש אחריהם, ולא חיכה השי"ת עד שיבוא האדם ויבקש אור בעדו, וכן לא השהה את מזונותיו עד שירעב ויצמא ויבקש, אלא עד שלא נברא האדם כבר הוכנו לו השמים והארץ וכל צבאם עם טרפו וכל צרכיו וכל תענוגותיו כדי שיכנס לסעודה מיד (סנהדרין לח), ואח"כ ברא הקב"ה את האדם, ומילא לו את העולם בכל הפינוקים והעידוניהם שלמעלה מכל מושגיו בכדי שיוכל ליהנות מהם.	11084
וזהו מה שאמר הקב"ה לאיוב, עדיין לא הגעת לחצי שיעור של אברהם, כי אברהם אבינו מיצה כל לימודו מהבירה הדולקת, להשתדל גם הוא להכין לבני אדם אף תענוגות שלא עלה על דעתם לבקשם, והיה הולך ומהדר בעולם, את שאין דרכו לאכול פת חטים האכילהו פת חטים, שאין דרכו לכול בשר האכילהו בשר. ועוד לא הסתפק אברהם בזה ושאל, תאמר שהבירה הזו בלא מנהיג? התעמק והתבונן ללמוד לא רק מהבירה הדולקת, כי אם גם מהבורא ית' עצמו כביכול, וראה חובתו לא רק לעשות חסד בארץ, אלא אף	11085
	11086
	11087
	11088
	11089
	11090
	11091
	11092
	11093
	11094
	11095
	11096
	11097
	11098
	11099
	11100
	11101
	11102
	11103
	11104
	11105
	11106
	11107
	11108
	11109
	11110
	11111
	11112
	11113
	11114
	11115

להיות בורא חסד כבעל הבירה, בהיותו בן תשעים ותשע שנה ביום שלישי למילתו, שסכנתו מרובה וכאבו גדול, עד שהקב"ה הוציא חמה מנרתיקה כדי שלא להטריחו באורחים, אינו מוצא מנוחה לנפשו ויושב כחום היום בפתח ביתו ומצפה בכליון עינים, אולי יעבור מי שהוא דרך ביתו שיוכל להעניק לו מטובו וחסדו.	11116 11117 11118 11119
ולכאורה מה ראה לעשות כן, הלא הבין כי ביום שרב כזה לא ילך שום איש בדרך, ואין מי שיהיה זקוק לביתו ולטובתו, ובודאי גם לא חסר לו אורחים ששהו בביתו מהימים הקודמים, כי הלא היו באים אליו מכל קצוי ארץ לחסות בצל קורתו, ובלי ספק היו מתעכבים בביתו זמן רב, וא"כ למה הצטער אברהם אבינו לחפש אחר אורחים חדשים?	11120 11121 11122 11123
אכן הוא הדבר אשר אמרנו, כי אברהם הגיע ללמוד מבורא העולם שהוא מקור החסד, וכשם שמדת חסדו של הקב"ה חייבה לברוא מתחילה את כל ברואי העולם כדי להטיב עמהם, לגמול חסד מבלי אשר יהיו לה מבקשים, כן עיצב אברהם אבינו בעצמיותו מדה זו של יצירת מקבלי החסד, וישב כחום היום והצטער הרבה על אשר אין לו אפשרות זו, עד שחייב שינוי הטבע ושלחו לו מלאכי השרת כדמות אנשים כדי שיוכל לבצע מדה זו מכח אל הפועל.	11124 11125 11126 11127 11128
אחז"ל (ילקוט שם), האומר שלא אכלו המלאכים אצל אברהם לא אמר כלום, אלא בצדקתו של אותו צדיק פתח להם הקב"ה פיהם ואכלו, שנאמר 'והוא עומד עליהם ויאכלו', רואים אנו מזה שהשי"ת שינה את הטבע של המלאכים והתחילו לאכול, משום שאברהם אבינו הצטער על שאין אפשרותו להטיב היום, ומן התימה וכי משום כך צריך לשנות את הטבע ולברוא להם פה וקיבה? ולמה לא היה די בזה כאותה דעה בגמ' (ב"מ פ"ו), שהיו נראים כאוכלים?	11129 11130 11131 11132 11133
אלא שאברהם שנגלה עליו בעל הבירה למד דרכי טובו של הקב"ה, ברא את עולם החסד וברא את האדם כדי שיהנה מהחסד הזה, והשתוקק גם הוא ללכת בדרכיו של הקב"ה, שתתהוה מציאות כזו שיהיה לו עם מי להטיב, וישב בפתח האהל כחום היום וחיכה לאורחים, וכשראה שאין אפשרות להוציא לפועל את מידת חסדו הצטער צער גדול, עד שהקב"ה שלח אליו מלאכים בדמות אנשים, ופתח להם פיהם לקבל חסדו של אברהם אבינו ואכלו ממש, כדי שיוכל להדמות גם בזאת לקונו לברוא מקבל חסד.	11134 11135 11136 11137 11138
וכשנתמה ונשאל מה למלאכים לאכילה? שכל נבדל אם גם נוצרו בו פה וקיבה, כלום הנאה יש לו אם יאכל לחם וחמאה, ואיך יצוייר בכלל שדבר רוחני זה כמלאך אלקים מיסב על השלחן ולועס ואוכל פת? הנה עד שאנחנו תמהים על המלאכים נתמה על בן אדם, שהרי הוא מצד שכלו ושורש נשמתו גדול הוא ממלאכים, כמו שמצינו בחז"ל (בר"ר י"ז), שאמר הקב"ה למלאכי השרת חכמתו מרובה משלכם, אעפ"כ כשבראו השי"ת בעולם הטביע בו טבע של אכילה ושתייה כפי צורך קיומו, הוי אומר כי טובה היא לאדם וחסד גדול עשה אתו השי"ת, שיאכל ויהנה ויברך להשי"ת ויתעלה בזה לתכלית הטוב, כן גם המלאכים בצדקתו של אותו צדיק ובשכר טרחתו שטרח, עלו במדרגתם ופתח להם הקב"ה פיהם ואכלו.	11139 11140 11141 11142 11143 11144 11145
ומכאן למדנו טיבם של מעשי אבות אשר כל מעשיהם לא נבעו אלא ממקור החכמה, שמתוך הכרתם את השי"ת וההתדמות אליו ללכת בדרכיו, נעשו בעצמם למקור הטוב והחסד, ומתוך כך גרמו הנאה לבריות בכל פרט קטן כמדת הקב"ה מקור הטוב והחסד, ומכיון שאברהם אבינו הגיע מתוך הבריאה להכיר את ה' כדי להידמות אליו ולהוות מקור הטובה וחסד, הופיע לפניו הקב"ה והציץ עליו ואמר אני בעל הבירה, וגילה לו את עצם חכמת מדות הטוב והחסד, כדי שיראה דוגמה להתנהג לפי מדותיו ומעשיו של הקב"ה בבריאה.	11146 11147 11148 11149 11150 11151
ולכך כיונו חז"ל במאמרם חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אברהם יצחק ויעקב, שיש לנו ללמוד שכל מעשינו הטובים לא יהיו מעשים סתם כי אם יהיו מעשי חכמה ויהוו מקור הטוב, ישנם אנשים עושים מעשים גדולים אבל לבם אינם מהוה מקור הטוב, ולכן הם רחוקים ממעשי האבות, ואין להסתפק אף במעשי חסד כדוגמת איוב שנעשו לפי הדרישה והצורך, אלא יש לפעול חסד בתור מטרה לעצמה, ויש לנו אפשרות להגיע למדרגה זו, אם נוסיף מחשבה והתבוננות למעשינו.	11152 11153 11154 11155 11156
יש שאנו עושים מעשים גדולים שיסודותם בהררי קודש כדוגמת מעשי האבות, אבל אין אנו מתבוננים בהם ולא עומדים על מהותם, ומתוך כך הם מאבדים את עיקר ערכם, והנה דוגמאות אחדות, חז"ל תיקנו במוצש"ק לומר מזמור יושב בסתר עליון, שהוא שיר של פגעים כדי שלא יזיקו אותנו המזיקים, יש עוד טעם לתקנה זו כדי להאריך בתפלה ולהשהות חזרתם של הרשעים לגיהנם, והנה יש באמירת מזמור זה הטבה גדולה לחיים ולמתים.	11157 11158 11159 11160 11161
אילו היה האדם משים לבו לזה, הרי בכל מלה שהוא מוציא מפיו נמצא גומל חסדים ומטיב לבריות בתפלתו עליהם, והולך בדרכיו של הקב"ה לחונן את הרשעים ולהצטער בצרתם, אף שלא רואים את סבלם ואין איש דורש דבר זה ממנו, הן הן דוגמת מעשי האבות, אבל דא עקא כי אנו אומרים תפלה זו ולא	11162 11163 11164

מרגישים כלל כי יש כאן הטבה וחסד בדרגות עליונות, אלא יוצאים ידי חובתנו בזה כמצוה שביננו לבין המקום בלבד.	11165 11166
נמצא כי החובה של האדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, אינה לעשות דוקא מעשים גדולים כדוגמת האבות, אלא לשפר אותם המעשים שהוא עושה, שיהיו מתוך הכרה להידמות להקב"ה, כדי להוות מקור הטבה וחסד כמטרה לעצמה. (אור הצפון ח"א צ"ה).	11167 11168 11169 11170
מאמר רלט	11171
ואעשך לגוי גדול ואברכה ואגדלה שמך והיה ברכה (בראשית י"ב ב').	11172
הובטח לו לאברהם אבינו ע"ה כאן גדולות ונצורות, ועי' ברש"י והוא מחז"ל, כאן אי אתה זוכה לבנים, ועוד שאודיע טבעך בעולם, ואעשך לגוי גדול זה שאומרים אלוקי אברהם, ואברכך זה שאומרים אלוקי יצחק, ואגדלה שמך זה שאומרים אלוקי יעקב, יכול יהו חותמין בכולן, ת"ל והיה ברכה בך חותמין ולא בהם, וכל המעלות האלו זכה להם אברהם אבינו ע"ה.	11173 11174 11175 11176
לא הוזכר בתורה הטעם מדוע זכה אאע"ה לכל הטובות האלו, וכבר העיר על כך הרמב"ן וז"ל, והנה זאת הפרשה לא בארה כל הענין, כי מה טעם שיאמר לו הקב"ה עזוב ארצך ואטיבה עמך טובה שלא היתה כמוהו מעולם, מבלי שיקדים שהיה אברהם עובד אלקים או צדיק תמים, ומנהג הכתוב לאמר התהלך לפני ותשמע בקולי ואטיבה עמך, כאשר בדור ושלמה ובענין התורה כולה, כוונת הרמב"ן להקשות על הטובות והברכות שזכה להם אברהם כמפורש בקרא, מדוע זכה לכך.	11177 11178 11179 11180 11181
וכתב הרמב"ן אבל הטעם מפני שעשו אנשי אור כשדים עמו רעות רבות על אמונתו בהקב"ה, וכדאיתא במדרש שהושיבו את אברהם אע"ה בבית האסורים עשר שנים, ומסר את גופו וכבודו עבור אמונתו בהקב"ה, והוא ברח מהם ללכת ארצה כנען, ושם יגדל שמו ויתברכו בו הגויים ההם, לא כאשר עשו עמו באור כשדים שהיו מבזין ומקללין אותו, ושמו אתו בבור או בכבשן האש, מבואר בדברי הרמב"ן דזכות אברהם לא היתה רק בגלל אמונתו, אלא עבור הבזיונות ומיעוט כבודו שהיה לו באור כשדים.	11182 11183 11184 11185 11186
והדברים מפורשים אף ברמב"ם (מורה נבוכים ח"ג כ"ט) וז"ל, ידוע שאברהם אבינו ע"ה גדל באמונת הצאב"ה, ודעתם שאין אלוה רק הכוכבים, אמנם אברהם שגדל בכותא כשחלק עם ההמון, סוף הענין היה שהמלך שם אותו בבית הכלא, וכשהוא התמיד לטעון עליהם ימים רבים והוא בבית כלאו, פחד המלך שיפסיד עליו ממלכתו וישיב בני אדם מאמונתם, וגרשו המלך לקצה המזרח אחר שלקח כל אשר לו, ואין ספק אצלי שהוא ע"ה אשר חלק על דעת בני"א כולם, שהיו מקללים ומבזים אותו התועים ההם, וכאשר סבל הכל בעבור השם וכן הדין לעשות לכבודו, נאמר לו ואברכך מברכיך ומקללך אאור, והיינו כדברי הרמב"ן שזכות אברהם אע"ה היתה עבור זה.	11187 11188 11189 11190 11191 11192 11193
חזינו מהכא היכן טמון עיקר הצלחת האדם, שכל שמתבזה עבור כבוד שמו יתברך ונותן מכבודו וגופו עבור כבוד שמים, מובטח לו שיזכה לכל הברכות, ודאי שזכות אאע"ה שהגיע למעלת הנבואה היתה בגלל אמונתו בהשי"ת, אבל מה שזכה שהכירו בו כל העולם והתברכו בו וכדאיתא בחז"ל (בר"ר מג ה), שהושוו כל העולם ואמרו לו נשיא אלקים אתה בתוכנו, כ"ז זכה בגלל שמסר נפשו וכבודו עבור כבוד שמים, נמצא שעיקר השתדלותו בעבודה חייבת להיות כאשר ימסור כבודו ונפשו עבור תורה, עיקר הנפש הוא הכבוד ולמסור נשמתו היינו במיעוט כבודו.	11194 11195 11196 11197 11198 11199
ענין העבודה הזאת איננה ידועה לנו כלל, שאף אלו שמתגעעים בתורה ועמלים בה, מכל מקום אינם מוכנים לוותר על כבודם, וכל עסקם בתורה הוא כדי להגדיל כבודם, אבל יגיעה בתורה תוך כדי בזיונות רחוקה מאד מאתנו, ורק יחידי סגולה מסוגלים לכך, ואפשר לראות זאת בעליל, בשעה שדומה בעיני האדם שכרוך בעבודתו בתורה איזה מעט בזיון, מזניח כל עסקו ועבודתו ומבקש לעצמו דרכים אחרים, ואיננו יודע שבשעה שמקבל על עצמו בזיונות, אז יהיה מכובד בעיני הקב"ה, ויזכה למירב ההצלחות בזה ובבא.	11200 11201 11202 11203 11204 11205
יסוד זה אפשר לראות אף בפרשת השבוע, היכן טמון עיקר הצלחת האדם, ושרי אשת אברם לא ילדה לו ולה שפחה מצרית ושמה הגר, ותאמר שרי אל אברם הנה נא עצרני ה' מלדת בוא נא אל שפחתי אולי אבנה ממנה, והנה איתא בחז"ל (יבמות סד), שאברהם ושרה טומטומים היו, שמתבע ברייתם לא היה אפשר שילודו להם בנים, ובקשה שרה עצות ודרכים היאך לזכות לבנים ולעקור גדרי הטבע, ולכך אמרה לאברהם שיקח את הגר לאשה, ופרש"י בזכות שאכניס צרה לתוך ביתי.	11206 11207 11208 11209 11210
והדבר מפליא והרי איתא שאאע"ה היה טפל לשרה בנבואה (רש"י כ"א), וא"כ היתה מדרגתה גבוהה ועליונה לאין שיעור, וכל זה אינו מספיק כדי שתזכה לבנים, ורק ענין זה שתכניס צרתה לתוך ביתה יהיה סיבה וטעם שעבור זה תזכה שתבנה ממנה, ובודאי אין זה מן הדברים הקלים ששפחתה תהא לגבירה	11211 11212 11213

וילדת בנים, ואילו שרה הגבירה עקרת הבית תשאר עקרה לא ילדה, ועבור הבזיון והסבל הגדול שכרוך בכך תזכה לבנים.	11214
וישמע אברם לקול שרי, וברש"י לרוח הקודש שבה, רוח הקודש הסכימה לכך שזו הדרך היחידה שעל ידי זה אפשר לזכות, ובאמת מפורש בתורה שזו היתה הסיבה שזכתה שרה ליצחק, ותקנא רחל באחותה ותאמר אל יעקב הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי, וברש"י אמרה לו זקנך אברהם היו לו בנים מהגר וחגר מתניו כנגד שרה, א"ל זקנתי הכניסה צרתה לתוך ביתה, אמרה לו אם הדבר הזה מעכב הנה אמת, הרי להדיא שיעקב אע"ה אמר שהטעם שזכתה שרה לבנים לא היה בגלל אאע"ה, אלא בגלל מעשה זה שהכניסה צרתה לתוך ביתה.	11215
ובאמת זה הקושי הגדול בעבודה, שיכול האדם להתיגע בכל כוחותיו ומאמציו, אבל לוותר מעט מכבודו עבור כבוד שמים אינו יכול, כי אהבת הכבוד דוחקת בו וכל פעולותיו ומעשיו נובעות מחמת אהבת הכבוד, והיינו דנאמר הקנאה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם, ולכן כיון שזה הקושי הגדול פשוט מאליו שהפסד הכבוד עבור הקב"ה היא ההצלחה, תשועת ה' באה לאלה שנדכאים וסובלים עבור כבודו ית', ומעתה מובן מדוע עבודת תקון המדות היא מעיקרים הנדרשים מאתנו, משום שבלימוד התורה מוצא אדם כבוד ולכן עוסק בזה, ואילו ענינים אלו שאין מצפה מהם כבוד רב לאדם רחוקים מאד מאתנו.	11216
ויאמר לך מלאך ה' שובי אל גברתך והתעני תחת ידיה, ועיין בחז"ל שזכתה הגר לראות ה' מלאכים משום שהתענתה תחת שרה אמנו ע"ה, מבואר שהסבל והבזיון הם הגורמים לחכיכות בעיני הקב"ה, ועליהם נאמר הנעלבים ואינם עולבים שומעין חרפתן ולא משיבים ושמחים ביסורים, עליהם נאמר ואהביו כצאת השמש בגבורתו (שבת פח), כי עיקר הזכות טמון בקבלת עלבונות והם החביבים בעיניו יתברך.	11217
	11218
	11219
	11220
	11221
	11222
	11223
	11224
	11225
	11226
	11227
	11228
	11229
	11230
	11231
	11232
	11233
מאמר רמ	11234
ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה (בראשית י"ב ב').	11235
וברש"י ואעשך לגוי גדול זהו שאומרים אלקי אברהם, ואברכך זהו שאומרים אלקי יצחק, ואגדלה שמך זהו שאומרים אלקי יעקב, יכול יהיו חותמים בכולן, ת"ל והיה ברכה בך חותמין ולא בהן, בחומש בראשית ישנן רק מעט הלכות, רובו ככולו מדבר בעיקר על מעשה אבות, מעשה אבות אינם סיפורים בעלמא להתנהג כמותם, חז"ל אמרו מעשי אבות סימן לבנים, הפירוש שמלבד האבות ומעשיהם אין כלום, כל הראשית וכל האחרית נסתים בהאבות הק' בהם הכל נגמר, כשאנו אומרים אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב, הרי כל האלקים כלול באברהם.	11236
כשאנו מדברים בענין אלקים אין הכוונה בזה למציאותו ית' שהוא נעלם על כל נעלם, המדובר הוא רק על מידותיו ית' במה שרצה להתגלות לברואיו, והדברים מבוארים בספר דעת תבונות, נמצא שאברהם תופס מקום מסוף העולם ועד סופו, ואין בבריאה כולה אף כמלוא נימא שלא יהא שם אברהם כמו שאין זולת אלקים, כי על כן הוא נקרא אלקי אברהם, ואעשך לגוי גדול זהו שאומרים אלקי אברהם, הנה גדול הוא אברהם מסוף העולם ועד סופו ולגדולתו אין חקר, כי אין כלום זולתו בכל הבריאה.	11237
ועל דרך זה צריכים לבאר מה שאמרו חז"ל (ברכות טז:), אין קורין אבות אלא לשלשה ואין קורין אמהות אלא לארבע, סוד האבות הוא שהינם שורשי הבריאה תופסים מסוף העולם ועד סופו, הוא מה שאמרו חז"ל (בר"ר ע טו), וללבן שתי בנות כשתי קורות מפולשות מסוף העולם ועד סופו, גילו לנו חז"ל סוד האבות והאמהות שהם תופסים כל הבריאה מסוף העולם ועד סופו, גדולים היו הרבה אבל למדרגת שרשים לא הגיעו אלא האבות.	11238
והנה כשאנו אומרים גם אלקי יצחק ואלקי יעקב, בודאי ישנם עוד ענינים ואופנים שגם יצחק ויעקב לבדם תופסים מקום מסוף העולם ועד סופו, אבל המבין יבין כי גם יצחק ויעקב הינם כלולים באלקי אברהם, אמנם כי מצינו בחינות מיוחדות בהאבות, 'חסד לאברהם' 'פחד יצחק' 'אמת ליעקב' אבל סוכ"ס צריכים להבין שכל זה הכל כלול במדתו של אברהם אבינו ע"ה במדת החסד, יכול יהיו חותמין בכולן ת"ל והיה ברכה בך חותמין ולא בהן.	11239
בזה נאמר לנו גדולתו של אאע"ה, אמנם כי האבות הקדושים כולם היו שרשים, אבל שורש השרשים היה רק אאע"ה, בך חותמין בך נסתים הכל ואין עוד יותר, הראשית והאחרית הכל הוא אאע"ה, הביטו אל צור חוצבתם הביטו אל אברהם אביכם (ישעיה נא), אברהם נקרא 'צור' והקב"ה נקרא 'צור ישראל' זה סוד הענין כי אברהם אע"ה הוא שורש השרשים, כאמרו על הקב"ה שהוא עיקר ושורשא דעלמא.	11240
באדם ישנם כמה אברים, וכל אחד הינו מיוחד בפני עצמו, אבל חיות כולם הוא הלב, וכשיקרה קלקול בלב אז כולם יחלו, אפילו השערות הצפרניים גם הם יניקתם מהלב, וחולשה כל שהיא בלב נכרת תיכף גם בהם, כי שורש כולם הוא הלב, על דרך זה צריכים להבין סוד הענין, כי לב האומה הוא אאע"ה, כל	11241
	11242
	11243
	11244
	11245
	11246
	11247
	11248
	11249
	11250
	11251
	11252
	11253
	11254
	11255
	11256
	11257
	11258
	11259
	11260
	11261
	11262
	11263

האבות הינם אמנם שרשים, תופסים הם מסוף העולם ועד סופו, כי אין קורין אבות אלא לשלשה, אבל לב	11264
הכל הוא אאע"ה בכ חותמין.	11265
מזה יצא לנו חידוש גדול הנה אחז"ל (כתובות קיא:), על הפסוק 'ולדבקה בו' וכי אפשר לאדם לידבק	11266
בשכינה, אלא כל המשיא בתו לתלמיד חכם והעושה פרקמטיא לתלמידי חכמים, והמהנה תלמידי חכמים	11267
מנכסיו, מעלה עליו הכתוב כאילו מדבק בשכינה.	11268
הענין הוא הנה באילן העיקר הוא השורש, והכל יונקים חיותם מן השורש, גם העלים של האילן אם כי הם	11269
רחוקים מן השורש, וגם מראיהם הן אחרות לגמרי מן השורש, אבל אחרי שהם מחוברים לאילן הנה הם	11270
יונקים וחיים מן השורש, כל מה שיש בהם הוא מן השורש, וכל מה שבשורש יש גם בהם אם רק החיבור	11271
קיים, הוא אשר מגלים לנו חז"ל, שבכל מין חיבור גם בחיבור של משיא בתו לת"ח או עושה פרקמטיא	11272
לת"ח, כבר מחובר הוא להשורש, וגם בחיבור כזה כבר הוא אחד עם השורש, ונקרא 'ולדבקה בו' כבר	11273
הוא דבוק בשכינה.	11274
אם כן כשאנו אומרים שהאבות הינם שרשים, ואברהם אע"ה הוא שורש השרשים, הלא יש מצות עשה	11275
של 'ולדבקה בו' להתדבק בהאבות הק' ובאברהם אבינו ביחוד, כי הרי צריך להיות מחובר אל השורש,	11276
וצריך אם כן להדבק במדותיהם של האבות.	11277
ועכשיו אגלה לכם סוד גדול שיוצא מזה תורה חדשה למעשה, אחז"ל (שמו"ר ל ג) ואלה המשפטים —	11278
משל למטרונה שהיתה מהלכת הזין מכאן והזין מכאן והיא באמצע, כן התורה דינין מלפניה ודינין מאחריה	11279
והיא באמצע, ולכאורה קשה להבין האם משפט כל סדר נזיקין אינו תורה? וחז"ל הלא קוראים אותם כי	11280
אם הזין מלפניה ומאחריה?	11281
אולם חז"ל גילו לנו סוד גדול ונורא, כי אמנם בתורה ישנם כמה מיני מדורים, משפט אמת, יושר, ענוה,	11282
וכדומה, כל אחד הוא מדור גדול עולם מלא וחשוב לעצמו, אבל החוט השדרה של התורה שהכל מכוון	11283
אליו זה חסד, החסד זהו חוט השדרה של תוה"ק הוא האמצע של הכל, משפט הוא רק לשמירת החסד, וכן	11284
אמת הוא רק לשמירת החסד, זהו שמצינו 'חסד ואמת' כי יש חסד שאינו של אמת, ומובן שחסד כזה אינו	11285
חסד ולכן ישנו אמת בכדי לשמור על החסד, חוט השדרה של התורה הוא חסד, וכל יתר הענינים אינם	11286
אלא משרתים שומרים לחסד, הזין מלפניה והזין מלאחוריה והיא באמצע.	11287
ויוצא לפי"ז מהפכה גדולה למעשה, כסבורים אנו שלפי מדרגתנו הנה עבודתנו ועסקנו הוא רק בענין	11288
משפט, שלא לגזול ולא להזיק וכדומה, אבל מי הוא זה אשר יהיה במדרגה כה רמה שיוכל לעסוק בעניני	11289
חסד, אבל לפי דברינו אלה ההתחלה של הכל הוא דוקא החסד, הצעד הראשון של עבודת האדם הוא חסד,	11290
מההתחלה ועד הסוף צריך להיות העיקר החסד, כי אם לא חסד יחסר העיקר, ואם יחסר החוט השדרה הרי	11291
הכל דברים בטלים ומבוטלים, כי כל כולם הינם רק שומרים לראש, הזין מלפניה והזין מלאחריה, ועורק	11292
החיים הוא דוקא חסד.	11293
בזה נבין היטב דברי הר"י (שע"ת ג טו), ומצאנו באנשי סדום שהיו רעים לה' מאד בכמה עלילות נשחתות	11294
כמו הגזל והחמס ועיוות הדין וגילוי עריות, ועם כל זה הזכיר הכתוב כי אבדו ונשמדו בעוון ביטול	11295
הצדקות, שנאמר הנה זה היה עוון סדום אחותך גאון שבעת לחם ויד עני ואביון לא החזיקה, בעד שום	11296
חטא אחר לא חרבה סדום, עיקר העיקרים הוא מפני שחסד לא היה אצלם ויד עני ואביון לא החזיקה, חסד	11297
הוא החיים ובלי חסד זה חורבן, רואים אנו איפוא מה זה חסד, ומובן בפשטות שבחסד לאברהם כלול גם	11298
פחד יצחק ואמת ליעקב, ומובן פשוט ששורש השרשים לב האומה הוא אאע"ה, כי שורש השרשים	11299
הנשמה הוא חסד! (דעת תורה).	11300
	11301
מאמר רמא	11302
ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה (בראשית י"ב ב').	11303
איתא בחז"ל ואעשך לגוי גדול זהו שאומרים אלקי אברהם, ואברכך זהו שאומרים אלקי יצחק, ואגדלה	11304
שמך זהו שאומרים אלקי יעקב, יכול יהיו חותמין בכולן ת"ל והיה ברכה, בכ חותמין ואין חותמין בכולן	11305
(פסחים קיז), ידוע כי אברהם היה מיוחד במדת החסד 'חסד לאברהם' וזה מה שאנו מזכירים בתפלה אלקי	11306
אברהם, כלומר שכל העולם ראו במדת חסדו של אברהם אבינו למעלה מכוחות הטבעיים של בשר ודם,	11307
הודו ואמרו כי יש גבוה מעל גבוה שומר, וכבוד השם חופף עליו כל היום.	11308
וכן אברהם עצמו השתמש במדת חסדו זה להטיב עם הבריות, לא רק בגופם אלא להטיב אחריתם לחיי	11309
נצח, וכמ"ש ויטע אשר בבאר שבע ויקרא שם בשם ה' אל עולם, ואחז"ל (מד"ר שם נ"ד) 'ויטע אשל'	11310
רבי יהודא ורבי נחמיה, ר' יהודא אמר אשל פרדס שאל מה שתשאל, כלומר שאמר לעוברים ושבים שאל	11311
מה אתה רוצה ואתן לך תאנים ענבים ורמונים.	11312

ר' נחמיה אומר אשל פונדק שאל מה תשאל, עיגולא (לחם) קופר (בשר) חמר (יין) ביעין (ביצים), על	11313
דעתיה דר' נחמיה דאמר אשל פונדק, אברהם היה מקבל את העוברים ואת השבים, ומשהיו אוכלין ושותין	11314
אמר לון בריכו, והן אמרין מה נאמר? ואמר להון אמרו ברוך אל עולם שאכלנו משלו, הדא הוא דכתיב	11315
ויקרא שם בשם ה' אל עולם!	11316
זה מה שאומרים אלקי אברהם, שאברהם הודיע לכל באי עולם כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל	11317
הארץ מתחת אין עוד, בפיו ובשפתיו בלבו ונפשו ובמדת חסדו וטובו, וראו כולם זוהר אור האלקי אשר	11318
שוכן בקרבו, נמצא שהתייחד עליו שמו ית' ביותר, הוא מה שאנו אומרים אלקי אברהם! וכן יצחק אבינו	11319
היה עמוד העבודה ויצא יצחק לשוח בשדה זו תפלה! ופרסם אלקותו ית' ע"י מדה שלו, לכן אנו אומרים	11320
אלקי יצחק, וכמו"כ יעקב אבינו שהיה עמוד התורה, וכמ"ש תתן אמת ליעקב אמת זו תורה (ברכות ה'),	11321
לכן אומרים אלקי יעקב.	11322
להשפיע על העולם אמונה בהשי"ת ולקרבם אליו, אי אפשר רק באופן כזה שנהגו אבותינו, ראו גדלות על	11323
אנושית באמונתו ויראתו את השי"ת, ובמדת טובו וחסדו לבני אדם למעלה מכוחות הטבעיים של בשר	11324
ודם, כשראו עליו אור זה האלקי ירוצו גם המה לקראת האלקים ולדעת דרכיו יחפצון, וכמ"ש המדרש על	11325
רבי שמעון בן שטח, ששלח לקנות חמור מישמעאלי אחד ומצאו אבן טובה על צווארו של החמור, הלך ר'	11326
שמעון בן שטח והחזיר לו האבן טובה, והכיר הישמעאלי כי אין זה אלא יראת האלקים אשר בו, וקרא	11327
בקול ברוך אלקי שמעון בן שטח!	11328
זהו מה שאנו אומרים ברוך אלקינו שבראנו לכבודו, פירוש הקב"ה ברא אותנו עם כוחות נפשיים כה	11329
עדינים ורמים, ובמדות טובות ונאות כאלו, אשר בהתנהגותנו במשא ומתן באמונה עם הבריות וכדומה	11330
לזה, נרבה עי"ז כבוד השי"ת בעיני הבריות, בראותם את העשירות הרוחנית אשר בנו ויש לזה מקור	11331
אלקי, ויאמרו ברוך אלקי ישראל מעולם ועד עולם! וזהו ברוך אלקינו שבראנו לכבודו!	11332
נבוא לסיום מאמרם ז"ל, יכול יהיו חותמין בכולן ת"ל 'והיה ברכה' בך חותמין ואין חותמין בכולן, הכל	11333
הולך אחר החיתום והוא מדת החסד! כי בזה היה יכול אברהם אע"ה להשפיע ביותר על אנשי העולם	11334
שיכירו וידעו את השם ית', כי הבריות אין מכירים האדם במעשיו והנהגתו כלפי שמים, כי מה להם	11335
ולדרכיו של פלוני במה שבינו לבין קונו? אבל מה הם מכירים? מה שנוגע להם לעצמם ולבשרם בטובה	11336
אשר הם מקבלים.	11337
מעתה לדין כשרואים בחור ישיבה צעיר עם כוחות נפש גדולים, שעושה חסד עם הבריות ומתנהג עמהם	11338
בעדינות נפשית לבבית, ודיבורו עם בני"א בנחת ואצילות כראוי לבן תורה, הרי"ז קידש השם וקיים בזה	11339
מצות ואהבת שיהא שם שמים מתאהב על ידך! וגורם עי"ז להרבות לומדי תורה בישראל ולחזק האמונה	11340
בקרב ההמון אשרי לו ואשרי חלקו.	11341
וכן נאמר לעצמנו היום הכל הולך אחר החיתום, שזה יהיה הקבלה בשבילנו לשנה הבאה עלינו לטובה,	11342
להרבות בחסד ולהטיב עם הבריות, וכשבאים לבית יש לזכור לעזור להורים בסידור הבית וכדומה, כי	11343
מחוץ למצות כבוד אב ואם, גם קידוש השם לאהבו על הבריות, או ח"ו להיפך חילול השם!	11344
ואני אומר את זה במכוון קודם ימי הדין הימים הנוראים! כי מן הצורך שתהיה הקבלה הזאת בראש	11345
ובראשונה, והלא אחת מהמדות הראשיות היא להיות נושא בעול עם חבירו כ"ש עם אביו ואמו, לכן נקבל	11346
עלינו לעשות חסד ולאהוב ולקיים מצות 'ואהבת' שיהא שם שמים מתאהב על ידך, ונזכה לשנות חיים	11347
טובים וארוכים ולביאת גואל צדק, ותחזינה עינינו בשוב השם את שיבת ציון במהרה בימינו אמן. (לב	11348
אליהו רמ"ה).	11349
	11350
מאמר רמב	11351
וילך אברם כאשר דבר אליו ה' וילך אתו לוט (בראשית י"ב ד').	11352
הנה לוט עשה דבר גדול שהלך עם אברהם מרצון עצמו מארצו אחד מעשר נסיונות שהתנסה אברהם,	11353
ועשה זאת כדי לא להתרחק מרבו אברהם, ובאמת קיבל שכר עבור זה כדכתיב וגם ללוט ההולך את אברם	11354
היה צאן ובקר, ובחז"ל מי גרם לו זאת? הליכתו עם אברהם! וגם היה מושפע מאברהם רבו בענין הכנסת	11355
אורחים, עד שמסר נפשו על הכנסת אורחים והפקיר שתי בנותיו, טבע האדם למסור נפשו על ילדיו יותר	11356
מעל עצמו, והוא הפקיר בנותיו כדי להציל האורחים.	11357
אבל לבסוף לא החזיק מעמד, כדכתיב ולא נשא אתם הארץ לשבת יחדיו כי היה רכושם רב, ויהי ריב בין	11358
רעי מקנה אברהם ובין רעי מקנה לוט, ויאמר אברם הפרד נא מעלי, וישא לוט את עינו וירא את כל ככר	11359
הירדן כי כלה משקה, ויבחר לו לוט את כל ככר הירדן ויסע לוט מקדם ויפרדו איש מעל אחיו.	11360
נסיון הכסף עמד לו בדרכו, יען שלא הספיק מרעה לשניהם נתרחק מאברהם, דבר פלא הלוא מקודם קבל	11361
עליו נסיון של 'לך לך', ובודאי ידע שהדרך ממעטת את הממון, כמו שחז"ל אומרים על הפסוק ואעשך	11362

לגוי גדול ואגדלה שמך, לפי שהדרך ממעטת פריה ורביה וממעטת את הממון וממעטת את השם, ואף על פי כן וויתר על כל הדברים האלה כי לא רצה להפרד מאברהם.	11363
הרי לא ידע שיתעשר בצאן ובקר, הואיל והוא לא קיבל הבטחת ואברכך כמו אברהם, ואיך הדבר נשתנה אצלו? זה מלמדנו כמו שכתוב, מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו, אחר שאדם עולה למדרגה איננו בטוח עדיין, הוא צריך לדאוג שיקום במקום קדשו, שיחזיק מעמד שעלייתו לא תפסק, ולוט נכשל בזה שלא החזיק מעמד.	11364
וחז"ל אמרו במד"ר ויסע לוט מקדם הסיע עצמו מקדמונו של עולם, אמר אי אפשי לא באברהם ולא באלקיו, וקשה להבין זה כפשוטו שכך אמר לוט, אלא ההסבר הוא, זה שעזב את אברהם רבו ומחנכו בשביל מקנה צאן ורכוש, זה נחשב כאילו אמר אי אפשי לא באברהם ולא באלקיו, כי אילו היה מאמין באמונה שלמה, היה לו למכור את הצאן ואפילו להפקירם ורק לא להפרד מאברהם.	11365
ואחר כך הלך מדחי אל דחי כדכתיב אברם ישב בארץ כנען ולוט ישב בערי הכנען ויאהל עד סדום, ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד, ובחז"ל (סנהדרין קט.) רעים בגופם וחטאים בממונם, ואף על פי כן לא נמנע לוט מלשכון עמהם, ולבסוף נעשה שופט שלהם לשפוט אנשים חוטאים שמכניסים אורחים, וצריך להבין איך ירד ממדרגתו כ"כ, מתחילה עזב את מולדתו להיות קרוב לאברהם, ואחר כך התקרב לסדום עם כל רשעם וחטאם ונפל לבירא עמיקתא?	11366
אבל מים עמוקים עצה בלב איש ואיש תבונה ידלנה), חז"ל ברוח קדשם גילו לנו סוד הדבר, ואמרו על הפסוק לתאווה יבקש נפרד זה לוט, וכן על 'בואכה צוער' פי' רש"י על שהיו שטופי זימה בחר לו לוט בשכנותם (רש"י הוריות י:), מה נפלאים כוחות הנפש של האדם, כח התאווה ביחד עם נסיון הכסף היו בעוכריו, נסיון הכסף התיר הקשר בינו לבין אברהם ונפרדו, וכח התאווה הוריד אותו לבירא עמיקתא עד סדום.	11367
סופו היה מר שנשבה בין הגוים, ונתקלקל עד שהיה ראוי להפך כמו הסדומים, רק ניצל בזכותו של אברהם, כדכתיב ויזכור אלקים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה, זה לימוד נפלא עד כמה שאדם צריך לפחד תמיד ולדאוג שיחזיק מעמד ממדרגתו שעלה, ושלא ירד שוב מטה מטה ע"י כח ההרס של מדות רעות, ולא להיות בטוח בעצמו כי המדות יכולים להרוס כל עליותיו ועמדתו. (זכרון מאיר).	11368
מאמר רמג	11369
ויעתק משם ההרה ויבן שם מזבח לה' ויקרא בשם ה' (בראשית י"ב ה').	11370
ויבן שם מזבח לה' ויקרא בשם ה', ואחר כך נאמר ויטע אשר בבאר שבע ויקרא שם בשם ה' אל עולם ודרשו רז"ל (סוטה יא.), שהיה זה פרדס ופונדק להכנסת אורחים, כשנתבונן בדבר נראה שבתחילה לימד אברהם אבינו את העם, אל תקרי ויקרא אלא ויקריא, מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקב"ה בפה כל, את דרך עבודת ה' על ידי עבודת הקרבנות ובניית מזבח, ולבסוף לימד את דרך הדבקות בה' ע"י מעשי חסד ונטיעת אשל, שהיא דרך מעלה יותר מהקרבנות, כמ"ש כי חסד חפצתי ולא זבח (הושע ו), שדרך החסד נבחרת יותר מדרך הקרבנות.	11371
ברם יש להזהיר מפני שבשטא בהבנת הפסוק, אל לנו לטעות שהפסוק ממעיט בחשיבות הזבח, ההיפך הוא הנכון שהרי סולם מוצב ארצה זה מזבח אדמה, וראשו מגיע השמימה אלו הקרבנות שריחן עולה לשמים (ב"ר סח), ובזכותם נכרתה ברית בין הבתרים וניצלו ישראל מכליה (מגילה ל"א:), חשיבות הזבח כדקאי קאי, קרבן הוא כשמו שמקרב את המקריב לבוראו, והפסוק בא להעלות את מבט החסד, שגם הוא חייב להעשות באותה דבקות בה', ולהביא לאותה קירבה כמו הזבח.	11372
וממעשי אבות למדנו זאת, שהעיקר הן בקרבנות והן במעשי חסד היא הכוונה ולא המעשה, כי אאע"ה בנה מזבח לקרוא בשם ה' ועבד אותו גם במעשה הקרבנות, והקרבן היותר חשוב שהצטווה להקריב היה בנו יחידו אשר אהב, וכבר ביארנו שמתנאי העקידה היה להעצים את רגשות האהבה במלוא עוזם ולמוסרם לבוראו, ואמרו חז"ל (ב"ר נו), כשאמרתי לך קח נא את בנך לא אמרתי לך שחטתו אלא העלתו לשם חיבה אמרתי לך, העלית אותו וקיימת דברי עתה הורידהו.	11373
למדו הקב"ה שזהו הנרצה בקרבן הכוונה והקרבת הרגשות, ולא רגשות סתם אלא שיא של רגשות אנוש, אהבת אב לבנו יחידו אשר אהב, בן שמילא את כל הציפיות שהאדם הגדול בענקים תלה בבנו ממשיך מורשתו, כך היתה העקידה לימוד במשמעותו של קרבן, זאת לימד ה' את אברהם, ואברהם חנין את הנפשות אשר עשה וקירבם תחת כנפי השכינה.	11374
לאחר מכן למד אברהם ולימד כי חסד חפצתי ולא זבח, והיינו חסד כזה שכל עיקרו הקרבת הרגשות לה', כי יש חסד לאומים חטאת (משלי י"ד), כי הם חושבים שהעושר שלהם הוא, והעני תלוי בהם והם מצילים אותו זוהי דרך מינות, המאמין יודע שהעני הוא עשיר כמותו כי יש לו רבש"ע כמותו, והעושר שהעשיר	11375
	11376
	11377
	11378
	11379
	11380
	11381
	11382
	11383
	11384
	11385
	11386
	11387
	11388
	11389
	11390
	11391
	11392
	11393
	11394
	11395
	11396
	11397
	11398
	11399
	11400
	11401
	11402
	11403
	11404
	11405
	11406
	11407
	11408
	11409
	11410
	11411
	11412

סבור שיש לו הריהו למעשה של הקב"ה והוא מקריבו אליו כקרבן, לעשות בו נחת רוח לבורא שאמר ונעשה רצונו.	11413
	11414
וכדי להשמיענו שגם במעשה החסד העיקר הוא הקרבת הכל לה' ולא רק עצם המעשה והנתינה, באה פרשת הכנסת האורחים של אברהם אבינו, הגע עצמך אברהם אבינו לעת זקנתו, וביום השלישי למילתו אינו פוסק ממעשי החסד שלו, והקב"ה חפץ במנוחתו והוציא חמה מנרתיקה כדי שלא יצאו בני אדם לדרך ולא יטריחו אותו צדיק (ב"מ פו:), ואברהם אבינו יודע שבני אדם נכלאים בביתם ואין איש צריך למעשה חסד, ולא נחת דעתו עד שהקב"ה שלח לו אורחים.	11415
	11416
	11417
	11418
	11419
ואם ענין החסד היה סיפוק צרכי הנצרך, הרי אין כל מבוא להבין את השתוקקותו של אברהם אבינו לאורחים בידועו שאינם זקוקים להטבתו, אלא על כרחנו שכל עצמו של מעשה החסד הוא הקרבת הנכסים והרגשת הבעלות להקב"ה, והתדבקות בו בהליכה בדרכיו, ובוזה נבין מדוע מכל האשל שנטע אברהם והמון מעשי החסד שלו, לא נפרט אלא אירוח המלאכים שלמעשה לא היו צריכים כלל למאכליו, כי לא המעשה עיקר אלא הכוונה שבו כקרבן.	11420
	11421
	11422
	11423
	11424
ובמדרש (שמו"ר מז) מצינו דעות בזה, והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו, אמר רבי יוחנן נראין כאוכלין, ור' תנחומא בשם ר"מ אומר, המשל אומר עלת לקרתא הלך בנימוסיה ואכלו ממש, והסבר מחלוקתם שלפי האמור עיקר מעשה החסד הוא בהקרבת הכל להקב"ה, ולשם כך די בנראין כאוכלין, ורבי מאיר אומר שיש במעשה החסד גם משום השתוקקות להטיב בגדר והלכת בדרכיו, מה הקב"ה גומל חסדים אף אתה (סוטה יד.).	11425
	11426
	11427
	11428
	11429
מצינו במדת החסד של הקב"ה שאינו מטיב לנצרכים בלבד, אלא ברא מלכתחילה עולם כדי להטיב עמו, ואף אברהם בעולם שבו חמה יצאה מנרתיקה ביקש שימצאו אפשרות לחסד, והקב"ה ברא עבורו מציאות חדשה להטיב עמה וברא איצטומכא למלאכים, כדי שאברהם ישיג את פיסגת הדרגה של מה הוא אף אתה. וזהו שאמרו (ויק"ר לד י'), יותר משבעל הבית עושה עם העני העני עושה עם בעל הבית, הרגילו את העניים להרגיש שלא בעל הבית הוא הנותן, אלא הקב"ה הפקיד אצלו את חלקו של העני, ואילו העני נותן לבעל הבית אפשרות של דבקות בה' והליכה בדרכיו, ועל כן אמרו אפילו שיחתן של בני ארץ ישראל תורה היא, הא כיצד אדם אומר לחברו זכה בי זכה גרמך בי, כלומר שעל ידי אתה יכול לזכות עד לדרגה היותר עליונה של דבקות בה'.	11430
	11431
	11432
	11433
	11434
	11435
	11436
	11437
	11438
	11439
מאמר רמד	11439
ויעתק משם ההרה ויבן שם מזבח לה' ויקרא בשם ה' (בראשית י"ב ה').	11440
הסיבה שאין אנו מבינים ענינים גבוהים, אין זה מצד גודל ההשגה, אלא מצד שאיננו נמצאים בענינים אלו, דוגמא לזה הנה ברכת אהבה רבה, ברכה שלמה שנתקנה על אהבת ה' אותנו, פתיחתה וסיומה גודל אהבתו ית' לישראל וכל מה שהשגנו תוך האהבה, תורה חוקי חיים וכל החמלה הגדולה שחמל עלינו, והולך ומונה כל הסגולות והחמדות שיגיע לנו בעבור זאת, והלא אין טמיון יותר גדול מזה, ואיך אנחנו עוברים בזו הברכה?	11441
	11442
	11443
	11444
	11445
	11446
	11447
	11448
	11449
	11450
	11451
	11452
	11453
	11454
	11455
	11456
	11457
	11458
	11459
	11460
	11461

שהנהו למען האדם, אז ודאי היה מתקשה והיה מביט על הדבר כיוצא דופן מסדר הבריאה, מופרך	11462
מהתכנית הראויה, מהתכנית של האדם שהוא עבודת השם ית' ויראתו ותורתו.	11463
וכאלה הם דברי הרמב"ן בפירושו על הנאמר באברהם (בראשית יב), ויקרא בשם ה' והנכון שהיה קורא	11464
בקול גדול את שם המודיע אלקותו לבני אדם, הנה כי שם מיוחד נקרא שם המודיע אלקותו, המודיע	11465
כוחותיו וגבורותיו לבני אדם, ואיך הוא ענין של פרסום שמו, איך זה מתוודע כוחותיו ית' לבני אדם? לא	11466
בדברים ומחקרי ידיעות הענין אמור, אלא כנתבאר לעיל שנחיה ונרגיש ידיעה זו שכל פועל ה' למענהו,	11467
כל הנמצא וההווה בכל הבריאה הינם רק למען כבודו.	11468
אחרי שהשם מגלה פעולותיו, הנה מודיע ומפרסם כוחותיו ויכולתו כי זה כל התכלית, ואין כלום בבריאה	11469
זולת זה, ועל כן ודאי הוא שכל היצורים נבראו לכבודו, שאם כל דברינו ומציאותינו יהיו רק למענו, אזי	11470
יבואר לנו כל ההנהגה על הסדר האמיתי ודאי, ויקשה לנו להבין אם נראה בעולם דברים היוצאים למענו	11471
ולא למענהו ית'.	11472
אבל אם חיותנו וכל הרגשותינו יהיו בהבנה, שכל ההנהגה והסדר הוא למענינו אנו, הנהגה וסדר כזה ודאי	11473
הוא היפוך כל ענין של פרסום שמו ית', כי סוד זה השם מחייב שבקרבתו יתפרסם ויתודע כוחותיו יכולתו	11474
ומציאותו ית', ואם איננו חיים על יסודות אלו, לא יוצא כלל הסוד של יהי שם ה' מבורך, שכל סודו הוא	11475
קדוש ה' בקרבנו, אלה הם דברי הר"י ז"ל, כי הדבר ידוע כי מדרכי השם ית' להודיע בכל מבטא שפתים,	11476
ובכל אשר ירמזון עינים, ובכל הנהגה ופועל ידים, כי יסוד לנפש האדם עבודת השם ית' ויראתו ותורתו	11477
כי זה כל האדם.	11478
ולפי דברינו יבואר לנו יותר הגמרא (ברכות יד.), דמיבעיא להו בהלל ובמגילה מהו שיפסיק, אמרינן ק"ו	11479
ק"ש דאורייתא פוסק הלל דרבנן מבעיא, או דילמא פרסומי ניסא עדיף, והענין קצת תמוה שפירסומי	11480
ניסא יהיה יותר חמור מק"ש דאורייתא? הנה לנו מזה ללמוד כמה רם ונכבד הוא הענין של פרסום כוחות	11481
ה' ויכולתו וגבורתו, כי זה שם שלם שם המודיע אלקותו לבני אדם! וכי זה הוא כל האדם בהיקף כל	11482
העבודה.	11483
והנה ההלל שכל עיקרו הוא לפרסם יכולתו ית' ביציאת מצרים ובקריעת ים סוף, בצאת ישראל ממצרים	11484
הים ראה ויננס, וכבר אמרנו כי יסוד פרסום שמו ית' היינו כי יתפרסם הענין בקרבנו אנו, הנה באמרו את	11485
ההלל הלא הוא מתקרב ומתדבק בשמו ית', בשם המודיע אלקותו לבני אדם, והנה הוא אז ממש כעומד	11486
לפני המלך ודאי, ואיך א"כ יפסיק באמצע עמידתו לפניו ית'? וע"כ היטב הוא שסברה הגמ' דענין של	11487
פירסומי ניסא עדיף מדברים של דאורייתא.	11488
זהו ג"כ טעמא דלא מפסיקין בתפלה, אף שגם תפלה אינה אלא מדרבנן, אבל הלא תפלה היא מדברים	11489
העומדים ברומו של עולם, ר"ל האדם המתפלל עומד הוא אז ברומו של עולם לפני המלך ממש, ומה זה	11490
ולמה זה? ג"כ מאותו הטעם, דענין התפלה הוא מהענינים המפרסמים ומודיעים שמו של הקב"ה כוחותיו	11491
וכל יכולתו כן מבואר בתרגום, ויקרא בשם ה' וצלי בשמא דה'.	11492
וז"ל הרמב"ן ז"ל סוף פרשת בא, ואין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין לעליון בתחתונים חפץ מלבד	11493
זה שידע האדם ויודה לאלקיו שבראו, וכוונת רוממות הקול בתפלות, וכוונת בתי כנסיות וזכות תפלת	11494
הרבים, זה שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו ויודו לאל שבראם והמציאם, ויפרסמו זה ויאמרו לפניו	11495
בריותיך אנחנו, וזו כוונתם ז"ל ויקרא אל אלקים בחזקה, מכאן אתה למד שתפלה צריכה קול (ירושלמי	11496
תענית פ"ב), יוצא לנו ודאי שאף שתפילה מדרבנן היא עדיפה מדברים דאורייתא!	11497
וזהו ג"כ ענין של חנוכה, שמטעם פרסומי ניסא שבה יוצאים הרבה דינים למעשה, כגון למכור כסותו	11498
בשביל נרות חנוכה, וכן קודמת היא לקידוש היין ועוד כאלה, והכל מפני רוממות הענין של פירסומי ניסא,	11499
וכל עיקר העבודה בחנוכה היא פרסומי ניסא וקידוש שמו ית', כנאמר ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך,	11500
שהרי מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים למעלה מן הטבע המורגל, הכל במהלך אחר לגמרי	11501
במהלך של יכולת ה' וכוחותיו.	11502
זהו ודאי השם הגדול והקדוש בעולם, וזהו תכלית ענין החנוכה שעשית ופרסמת את השם הגדול לכל	11503
היצורים, פרסמת שהבריאה כולה מלאה כבוד ה' ואפס בלתו, אין כל כוחות ויכולת, אין כח של גבורים,	11504
ואין כח של רבים, כל הכחות המה רק עבורו ואין זולתו, וזהו ודאי כל השם הגדול והקדוש. (דעת	11505
תורה).	11506
	11507
מאמר רמה	11508
ויהי רעב בארץ וירד אברם מצרימה לגור שם (בראשית י"ב י').	11509

וברמב"ן ודע כי אברהם אבינו חטא חטא גדול בשגגה שהביא אשתו הצדקת במכשול עוון והיה לו לבטוח	11510
בה', וגם יציאתו מן הארץ שנצטווה עליה בתחילה מפני הרעב עוון אשר חטא, כי האלקים ברעב יפדנו	11511
ממות, ועל המעשה הזה נגזר על זרעו הגלות בארץ מצרים, במקום המשפט שמה הרשע והחטא.	11512
איתא במדרש (בראשית רבה), ר' פנחס בשם ר' אושעיא, אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם צא וכבוש את	11513
הדרך לפני בניך, ואתה מוצא כל מה שכתוב באברהם כתוב בבניו, וצריך עיון הסתירה מרישא לסיפא,	11514
וכעין זה כתוב גם בזהר (בראשית פ"א), ויהי כאשר הקריב דאקריב גרמיה לקודשא בריך הוא כדקא	11515
יאות, אמר ר' יהודה תא חזי כיון דנחת אברהם למצרים בלא רשו, אשתעבידו בניו במצרים ארבע מאה	11516
שנים, דהא כתיב וירד אברם מצרימה ולא כתיב רד מצרים, והוא כדברי הרמב"ן ז"ל וגם עם אותה	11517
הסתירה.	11518
והנה ביעקב נאמר וירד מצרימה אנוס על פי הדיבור, שאף שהיה רעב בארץ כנען וגם נתבשר שעוד יוסף	11519
חי, וזה כבר עשרים ושנים שחשבו למת, למרות זאת לא היה בלבו אף שביב אחד של רצון לרדת	11520
שמה, אלא הרגיש את עצמו כאנוס ממש, כמ"ש ז"ל אל תירא מרדה מצרימה, אין אומרים אל תירא אלא	11521
למי שמתירא.	11522
וזהו שהבחינו חז"ל באברהם אבינו ע"ה, שבדקי דקות לפי עוצם מדרגתו, חסרה אצלו קצת מבחינת אנוס,	11523
ואם גם בודאי כיוון בירידתו כל הכוונות הנעלות שבכוחן לכבוש את הדרך ברוחניות לפני בניו, וגם פעל	11524
שם נצורות לרכך בעוצם קדושתו את הקליפה הקשה של טומאת מצרים, מכל מקום לא היה בבחינת אנוס	11525
לגמרי, כי הרי הרגיש בבחינת צל גם בצורך לרדת שם מפני הרעב, ולפי שחסרה נקודה זאת גם בכבישת	11526
הדרך לבניו נשאר חסרון זה בהם לדורות, וגרר את ההכרח לגלות. (מכתב מאליהו ח"ב עמ' 175).	11527
	11528
מאמר רמו	11529
ויהי כאשר הקריב לבוא מצרימה ויאמר אל שרי אשתו הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את (בראשית	11530
י"ב י"א).	11531
וברש"י עד עכשיו לא הכיר בה מתוך צניעות שבשניהם, ועכשיו הכיר בה ע"י שראה בבואה שלה במים,	11532
לאחר עשרות בשנים שהיו אברהם ושרה ביחד לא הכיר אברהם את מראה שרה, לא כבני אדם אלא	11533
כמלאכי השרת ממש, וגדולים ממלאכים שהרי כשירדו מלאכי מרום לארץ נכשלו בבנות האדם, ואילו	11534
אברהם ושרה חיו בעוה"ז כמלאכים.	11535
ומאידך אנו מוצאים ששאלוהו המלאכים איה שרה אשתך, ואחז"ל (ב"מ פ"ז) יודעים היו מלאכי השרת	11536
שרה אמנו היכן היתה, אלא להודיע שצנועה היתה כדי לחבבה על בעלה, הרי שעם היותם ברום המעלה	11537
כמלאכי השרת, ונוסף לכך זקנים באים בימים, עדיין היה צורך לחבבה על בעלה, והשתדלו המלאכים	11538
לעשות כן, ולמדנו מיכן עד היכן ענין השלום מגיע.	11539
וכן מצינו ששינה הקב"ה מפני השלום, כשאמרה שרה 'ואדוני זקן' שינה הקב"ה ואמר לאברהם כי אמרה	11540
ואני זקנתי, ולמדו חז"ל מכאן שמותר לשנות מפני השלום, והנה אף שאינו מובן למה יקפיד אברהם על	11541
אמרה ואדוני זקן, והרי כך הוא באמת שהיה כבן מאה שנה, וכבר אמר אברהם על עצמו הלבן מאה שנה	11542
יולד, מ"מ כיון שעלול הדבר לגרום פירוד כל שהוא שינה הקב"ה מפני השלום, ויש ללמוד מיכן גודל	11543
החיוב של השכנת שלום.	11544
אצל יעקב כתיב ויאהב גם את רחל מלאה (בראשית כ"ט), משמע שגם את לאה אהב אלא שאת רחל אהב	11545
יותר, ואילו מיד לאחר מיכן כתיב וירא ה' כי שנואה לאה ויפתח את רחמה, וכשנולד שמעון כתוב עוד	11546
ותאמר כי שמע ה' כי שנואה אנכי, ולכאורה הכתובים סותרים זה את זה, וכבר עמד על כך האוה"ח הק'	11547
ופי' שלאה עצמה לא הכירה כלל בשנתו, אלא הקב"ה לבדו הוא ידע וראה כי שנואה היא, ומשנולד	11548
שמעון ראתה בנבואה ששנואה היא.	11549
ומתוך שלא ידעה לאה כלל כי שנואה היא, אנו למדין שלא היתה שם ח"ו שנאה ממש, אלא היה בלבו של	11550
יעקב ביחס ללאה איזה רגש דק מן הדק שאין כל בריה יכולה לעמוד על טיבו, בלתי ה' לבדו הוא בחן	11551
והכיר כי יש משהו ממדת השנאה, ויותר מזה נראה שאף יעקב בעצמו לא ידע מזה, אלא וירא ה' ולא	11552
זולתו, ואעפ"כ היה ללאה צער גדול משנאה דקה זו עד שנתנה לבנה שם על ענין זה, ובכך ביטאה את	11553
צערה הגדול כדרך שביטא בנימין את צערו על מה שאירע ליוסף, ע"י שקרא לבניו שמות להנציח את	11554
הצער ולקובעו לנגד עיניו תמיד.	11555
והנה עד הקמת המשכן היתה עבודה בבכורות, כדכתיב כי לי כל בכור בבני ישראל ביום הכותי כל בכור	11556
בארץ מצרים הקדשתי אותם לי (במדבר ח'), שכיון שנהג הקב"ה בבכורים הנהגה פרטית ומיוחדת	11557
להצילם ביום מכת בכורות, עי"ז נתקברו כביכול אליו ית' ונתקדשו בקדושה יתירה, אך משגרם החטא	11558
ניטלה קדושת בכורה מן הבכורים ונתנה לשבט לוי.	11559

אמנם לא נזכר בכתוב הטעם לקדושת שבט לוי, אמנם שבט לוי לא חטא בעגל ואף במצרים לא נשתעבדו,	11560
ומאז היה שבט לוי מורם מעם, אך יש לומר כי שורש הענין נעוץ בכך, שעל ידי לידתו של לוי יום הווסדו	11561
של השבט, נגרם קירוב לבבות בין יעקב אבינו ללאה, הפעם ילוה אישי אלי על כן קרא שמו לוי, והשם	11562
הזה שאיחד את הפירוד נתקדש לעד.	11563
מצינו שרחל אמרה כשנולד יוסף אסף אלקים את חרפתי, וברש"י שם כל זמן שאין לאשה בן אין לה במי	11564
לתלות סרחונה משיש לה בן תולה בו, מי שבר כלי זה, מי אכל תמרים הללו בנך, הדברים מפליאים	11565
שתרגיש רחל הרגשה זו כלפי יעקב שמסר נפשו עליה, שיקפיד על שבירת כלי או על אכילה של מה בכך,	11566
והדברים נאמרו ביום לידת בנה הראשון לאחר היותה עקרה זמן רב, ששקול יום זה כאילו קמה לתחיה,	11567
כמו שאמרה בעצמה הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי, וביום גדול זה אין רחל רואה אלא פרט קטן, כי	11568
מעתה יהיה לה במי לתלות סרחונה.	11569
אלא אם קטן הענין בעינינו, גדול הוא בעיני האבות והאמהות הקדושים, שידעו מעלת השלום ותכונתו,	11570
וע"י שהוסרה אפשרות של קפידה כל שהיא בין יעקב לבניה, על אף שבודאי לא תהיה אלא קפידה דקה	11571
שאינ מכיר בה אלא הקב"ה בלבד, מ"מ אף בה יש כדי לגרום פגם כלשהו באחדותם, ועתה בלידת יוסף	11572
היתה נקודת שמחה גדולה, והיא השגת שלום בלי נדנוד של פירוד והקפדה.	11573
אמר הכתוב וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם (בראשית י"ח),	11574
ובמדרש רבה שם, אמר אברהם אם אני רואה שכינה ממתנת עליהם אני יודע שהן בני אדם גדולים, ואם	11575
אני רואה אותן חולקין כבוד אלו לאלו, אני יודע שהן בני אדם מהוגנים, וכיון שראה אותם חולקין כבוד	11576
אלו לאלו, ידע שהן בני אדם מהוגנים, ולכן נאמר ב' פעמים 'וירא' על שם שתי ראיות הללו.	11577
מדברי חז"ל אלו נשמע שיתכן שיהיה האדם גדול כל כך עד ששכינה ממתנת עליו, ועדיין ספק אם הוא	11578
אדם הגון, ולא היה אברהם אבינו רץ לקראתם אף בראותו שכינה ממתנת עליהם, כל עוד לא היה מתברר	11579
אצלו כי הינם בני אדם מהוגנים, וגדר בני אדם מהוגנים היינו בנ"א המכבדים אלו לאלו, וכן אמרו חז"ל	11580
(שמות רבה פ"ח א'), למה נקרא הקב"ה 'מלך הכבוד' שהוא חולק כבוד ליראיו, כיצד מלך בו"ד אין	11581
רוכבין על סוסו ואין יושבין על כסאו, והקב"ה הושיב לשלמה על כסאו.	11582
ובעירובין י"ד אמרו כי לכך זכו בית הלל שיקבעו הלכה כמותם, מפני שהיו שונים דבריהם ודברי ב"ש ולא	11583
עוד אלא היו מקדימין דברי ב"ש לדבריהם, ומוכח מזה כי המכבד את הבריות לא רק שנקרא מכובד, אלא	11584
זוכה לאסוקי שמעתתא אליבא דהילכתא, כי 'כבוד הבריות' היא מעלה המשלימה את האדם בכל מקצועות	11585
השלמות, ומי שחסרה לו מעלת כבוד הבריות, לא זו בלבד שהשלמות נעדרת ממנו, אלא עונשו גדול עד	11586
מאד כמבואר (יבמות ס"ג), שכל כ"ד אלף תלמידי ר"ע מתו בפרק אחד על שלא נהגו כבוד זה בזה.	11587
אחז"ל מקדש ראשון מפני מה חרב, מפני שהיה שם ע"ז ג"ע ושפיכות דמים, אבל מקדש שני שהיו עוסקין	11588
בתורה ובמצוות ובגמילות חסדים מפני מה חרב? מפני שהיה בו שנאת חנם, ללמדך ששקולה שנאת חנם	11589
כנגד שלש עבירות, עוד אמרו שם בירה תוכיח שחזרה לראשונים ולא חזרה לאחרונים ואמרו (גיטין נז.),	11590
א"ר אלעזר בא וראה כמה גדולה כוחה של בושח, שהרי סיעה הקב"ה את בר קמצא והחריב את ביתו	11591
ושרף את היכלו, אפי' בושחו של יחיד חמור ועי"ז נחרב בית המקדש. (שיחות מוסר).	11592
	11593
מאמר רמז	11594
ויהי כאשר הקריב לבוא מצרימה ויאמר אל שרי אשתו הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את (בראשית	11595
י"ב י"א).	11596
כתב הרמב"ן ודע כי חטא אברהם אבינו חטא בשגגה שהביא אשתו הצדקת במכשול עון, וגם יציאתו מן	11597
הארץ שנצטווה עליה מפני הרעב עון אשר חטא, וכבר תמהו שהרי יציאתו מן הארץ נמנית בין עשרה	11598
נסיונות שנתנסה אברהם אבינו, ואיך יחשוב זאת הרמב"ן לחטא, וכן יצחק אע"ה למד ממעשה אביו לרדת	11599
מצרימה בעת הרעב, וכמ"ש רש"י שהיה דעתו לרדת למצרים כמו שירד אביו בימי הרעב, אמר לו הקב"ה	11600
אל תרד מצרימה שאתה עולה תמימה ואין חוצה לארץ כדאי לך, ולא היה עולה על דעתו של יצחק לרדת	11601
אם היה במעשה של אביו עון.	11602
כתב מהר"ל מפראג ז"ל בספרו גבורות ה' כ"ט, והנה הרמב"ן ז"ל נתן טעם לדבר מפני שהיה אברהם	11603
מביא את שרה בנסיון גדול, שאמר אחותי היא ולקחה פרעה ע"י זה, בשביל זה הביא הקב"ה את זרעו	11604
במצרים גם כן, וכמו שהביא על פרעה נגעים גדולים כך הביא הקב"ה על מצרים נגעים גדולים עכ"ל,	11605
וכבר הקשו עליו קושיות עד שנעקר פירושו מכל וכל, שהרי אחר שנגזר הגלות עליו חזר אברהם כשהלך	11606
לגור ואמר אחותי היא, ואיך יתכן זה שאחר שחטא וענש אותו עונש גדול יחזור לחטא, חלילה לומר כן,	11607
ועוד יצחק שאמר אחותי היא למה עשה זה, אחר שאברהם נענש איך יחטא הוא ע"כ.	11608
	11609

ברם מצאתי מקור לדברי הרמב"ן בזהוהר הק' בפרשה זו, אמר רב יהודה על דנחית אברהם למצרים בלא	11610
רשות אשתעבידו בנוי במצרים ארבע מאין שנין, דהא כתיב וירד אברם מצרימה ולא כתיב רד מצרים,	11611
ואיצטער כל ההוא ליליא בגינה דשרה.	11612
ויתכן שדברי הרמב"ן בנוגע לשרה מקורם ג"כ בדברי הזוהר, שכן ירידתו של אברהם למצרים גררה	11613
אחריה תביעה של פגם בבטחון, כיון שלפי מדרגתו הרמה בהכרת ה' נדרש היה ממנו שיתגבר גם על	11614
סכנת הרעב, ויבטח שהבורא יתברך לא יעזבנו וימציא לו פרנסתו, מעתה ניתן להאמר שגם העובדה של	11615
עצה בנוגע לשרה, היה בה משום פגם בבטחון לפי ערך מדרגתו, שכן יכול היה לבטוח בה' שלא יאונה	11616
להם כל רע, ואילו הוא השתמש בתחבולות והביא את שרה לידי נסיון גדול, שנחשב לו לחטא לפי ערכו	11617
והכרתו, ברם מה שקשה על הרמב"ן יש להקשות גם על הזוהר הקדוש.	11618
ונראה לבאר, איתא בגמרא (חולין קה.), אמר ר' עוקבא אנהא מילתא חלא בר חמרא לגבי אבא,	11619
דאילו אבא כי הוה אכיל בשרא האינדא לא הוה אכל גבינה עד למחר כי השתא, ואילו אנהא סעודתא	11620
הוא דלא אכילנא לסעודתא אחרינא אכילנא, אמר שמואל אנהא מילתא חלא בר חמרא לגבי אבא,	11621
דאילו אבא הוה סייר נכסיה תרי זמני ביומא ואנהא לא סיירנא אלא חדא זמנא.	11622
עוד איתא כעין זה במדרש (בר"ר תולדות), אמר רבן שמעון בן גמליאל כל ימי הייתי משמש את אבא ולא	11623
שמשתי אותו אחד ממאה שמשמש עשו את אביו, אני בשעה שהייתי משמש את אבא הייתי משמש בבגדים	11624
מלוכלכין, ובשעה שהייתי יוצא לדרך הייתי יוצא בבגדים נקיים, אבל עשו בשעה שהיה משמש את אביו	11625
לא היה משמשו אלא בבגדי מלכות.	11626
לכאורה הדברים תמוהים מאד, גדולי עולם אלה שחיו חיים קדושים ונעלים, וכל מגמתם היתה אך לקיים	11627
את התורה על הצד המעולה ביותר, והנה ראו מעשי אבותיהם והבינו את המעליותא שבהם, עד שהמשילו	11628
את עצמם כלפיהם כחלא לגבי חמרא, מי איפוא מנע בעדם מלאחוז אף הם מעשי אבותיהם בידיהם? האם	11629
נבצר ממר עוקבא לנהוג זהירות בעניני בשר וחלב כפי שנהג אביו, או הכי כבד הדבר משמואל לסייר	11630
נכסיו פעם נוספת? ורשב"ג שהשתאה למדת כבוד אב של עשו הרשע, האם כבד ממנו הדבר להחליף	11631
בגדיו המלוכלכים.	11632
אמר רבי אבהו מריש הוה אמינא עינותנא אנהא כיון דחזינא ליה לרבי אבא דמן עכו דאמר איהו חד טעמא	11633
ואמר אמוריה חד טעמא ולא קפיד, אמינא לאו עינותנא אנהא (סוטה מ.), הנה במקרה זה לא יעלה על	11634
הדעת לתמוה, מפני מה היה מקפיד רבי אבהו כשהאמורא שלו היה אומר טעם שונה משלו, בעוד שלא	11635
הקפיד רבי אבא דמן עכו.	11636
קושיא כזו לא תתכן שכן הכל יודעים שענוה היא מדה בנפש, שיש לעמול קשה על שלמותה ולא כל אדם	11637
זוכה להשתלם בה, אשר על כן באמירה גרידא שאינו מקפיד לא סגי, מובן איפוא שלא יכול היה רבי אבהו	11638
להכריז על עצמו כענותן, כל עוד שלא מצא את עצמו מושלם במדת הענוה כרבי אבא דמן עכו, וכל עוד	11639
שלא ראה עצמו ענותן במחשבה לא יכול היה אפילו להתנהג במדת ענוה כלפי חוץ.	11640
השתא דאיתנא להכא נמצא פתרון גם לתמיהתנו, הענינים שעליהם הצביעו רשב"ג מר עוקבא ושמואל,	11641
היו גם הם ענינים שאין בהם פסק הלכה קבוע, ולכך היה מר עוקבא קורא עצמו חלא בר חמרא, לפי שלא	11642
היה פרוש כל כך כמוהו, עומקו של דבר לכל פרישות דרושה הכנה נפשית קודמת ורק אחריה בא	11643
המעשה, אשר על כן בטרם שרכש מר עוקבא בתכונתו מדת הפרישות של אביו, לא מצא לנכון לנהוג	11644
כמנהגו בענין שהוא לפני משורת ההלכה, שלא יהיה מעשהו נחשב כגוף בלא נשמה, ועל כך היה מיצר	11645
על שלא זכה להשתלם במדת הפרישות כדוגמת אביו.	11646
וכמו כן ענין סיוור הנכסים, שהוא נובע מזה שצדיקים חסים גם על פכים קטנים, גם זה ענין הנוגע לתכונת	11647
נפש האדם, וכל עוד לא מצא שמואל את תכונת נפשו מתאימה לדקדוקים כגון אלה, לא היה נוהג כן	11648
למעשה, למרות שהכיר שמן הראוי לנהוג כפי שנהג אביו, ורשב"ג אף הוא אלמלא מצא עצמו שלם במדת	11649
כיבוד אביו, במדה שהיתה מחייבת החלפת בגדיו בשעה שהוא בא לשמשו, ודאי שהיה עושה כן, אלא שכל	11650
עוד שבמעמקי נפשו טרם מצא סיפוק בשלמותו במדה זו, לא ייחס שום ערך לזה שלפנים יתהדר בבגדים	11651
יקרי ערך בעמדו לפני אביו.	11652
מעתה ניתן לבאר גם את דברי הזוהר והרמב"ן, אמנם מדת הבטחון השלמה היתה מחייבת שלא לצאת מן	11653
הארץ אפילו בשעת רעב, וכמו כן היה על אברהם להמנע מלהביא את שרה אשתו בנסיון, ואם היתה	11654
תביעה בנדון זה וגם עונש, היה זה בגלל הפגם הדק במדת הבטחון לפי ערך מדרגתו של אברהם אבינו,	11655
ברם אברהם אבינו כשלעצמו, לפי מדת הכרתו ונאמנותו למצפונו טוב וישר עשה, שכל עוד לא ראה את	11656
עצמו שלם במדת הבטחון עד לקצה האחרון, מדת היושר שבו חייבתו לנהוג כפי שנהג, למרות ידיעתו	11657
שיחול עונש על כך.	11658

אמנם מעידים חז"ל שבעשרה הנסיונות שנתנסה אברהם אבינו שזה אחד מהם עמד בכולם, ואין כל פלא	11659
בזה שאחר שנגזר הגלות עליו, חזר אברהם כשהלך לגרר ואמר אחותי היא כפי שהקשה מהר"ל, שכן	11660
עשה אברהם הכל כפי שחייבו מצפוננו, ובהתאם לחיוב שיהא תוכו כברו לא אבה לפעול שום פעולה	11661
חיצונית, בשעה שבתוך תוכו טרם הרגיש עצמו הגון לכך, וכן יצחק כשבא הנסיון לידו אמר לנהוג מנהג	11662
אביו ואמר על אשתו אחותי היא, וכן חשב לרדת מצרימה מפני הרעב כאשר עשה אביו, לפי מדרגתם זו	11663
היתה הדרך הנכונה, אלא שכאן נגלה עליו הקב"ה בצווי מפורש אל תרד מצרימה, ובמקום שיש מצוה	11664
מפורשת אסור לנטות ימין ושמאל. (מסלות חיים).	11665
	11666
מאמר רמח	11667
ויהי כאשר הקריב לבוא מצרימה ויאמר אל שרי אשתו הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את (בראשית	11668
"ב י"א).	11669
איתא בגמרא (תענית כג:), רבי מני הוה שכיח קמיה דרב יצחק בן אלישיב, אמר לא מקבלי עלי אינשי	11670
ביתי (אין אשתי מקובלת עלי שאינה יפה), אמר לו מה שמה? חנה שמה, תתייפי חנה ונתייפית, שוב בא	11671
ואמר קא מגנדרא עלי (מתגדלת עלי מתוך יופיה), אמר לו א"כ תחזור חנה לשחרורתא, וחזרה חנא	11672
לשחרורתא, אם כן יכול היה אברהם אע"ה להתפלל שתחזור שרה להיות שחורה.	11673
וי"ל הקב"ה ברא את העולם כשהכל מחושב מכוון ומדוייק, כל דבר וכל יצירה על מקומם יבואו, ויש	11674
יצירות הנגלות לבני אדם ויש יצירות שהן סודיות ונעלמות, עה"פ כי כפלים לתושיה אומר הרמב"ן ז"ל,	11675
כי כל היש הנראה בעולם כפול, ובו חכמה נגלית וחכמה נעלמת, ואכן הבריאה כולה ספוגה סודות	11676
כמוסים.	11677
הבה נתבונן נא באחד ממראות הטבע, שענינו מוכשרות להסתכל ולתפוס את חילופיו וריבוי צורותיו	11678
המופלאות, אלה הם פתיתי השלג, שמעולם לא היה ולעולם לא תהיינה שני פתיתים דומים בצורתם, יש	11679
בעלי שש צלעות כדמות כוכב, ישנן בעל חמש זוויות, מרובעות מלוכסנות, ומעולם לא קרה ששני פתיתים	11680
תדמינה במראיהן תוארן ויופיהן, וכן הוא בכל מקצועות הטבע הנראים לעינינו, שהם בעלי שפעת גוונים	11681
בלתי פוסקת.	11682
מן העפר נוצר אדה"ר שהכהה בעקבו את השמש, העפר הוא חומר סודי שיצא ממנו אדם הענקי עד	11683
שהמלאכים טעו בו, אבל אנחנו דורסים ובוועטים בעפר ואיננו שמים לב, עפר פשוט נחשב אצלנו לכולם,	11684
אך באמת שבחומר זה צפון אור גדול כמו אדה"ר.	11685
י"ג חופות קשר לו הקב"ה לאדם הראשון בגן עדן, שנא' בעדן גן היית כל אבן יקרה מסכתך, אודם פטדה	11686
ותרשיש שוהם וישפה, ספיר נופך וברקת וזהב (תנחומא ב), לפני מי היה אדם הראשון צריך להתקשט	11687
בי"ג חופות, והלא היה יחיד בעולם? וכלפי שמיא כלום יש מושגים של יופי באבנים? האם בעולמות	11688
העליונים יש מושגים של יופי כסף וזהב? אלא שאבנים יקרות וספירים הם עולמות עליונים ויופי, שרק	11689
מלאכים יכולים להשקיף אל תוך פנימיותם, ולכן י"ג החופות שקשר הקב"ה לאדה"ר הם י"ג עולמות	11690
טמירים ונעלמים.	11691
ארשב"ל לא היה העולם ראוי להשתמש בזהב ולמה נברא? בשביל המשכן ובשביל בית המקדש, ז' זהבים	11692
היה בבית המקדש, זהב טוב, זהב טהור, זהב שחוט, זהב סגור, זהב מזוקק, זהב פרוים, זהב מופז, א"ר	11693
חנינא לא היה העולם ראוי להשתמש בארזים, לא נבראו אלא בשביל המשכן ובשביל בית המקדש, שנא'	11694
ישבעו עצי ה' ארזי לבנון אשר נטע (שמו"ר לה), אמנם כל היצירות וההמצאות בעולם הן רק דוגמאות	11695
זעירות ובבואות קלושות מעין הוד עולם הבא.	11696
עשרה קבין של יופי ירדו לעולם, תשעה נטלה ירושלים (קידושין מט), ואומר המהר"ל יופי שייך דוקא	11697
לארץ אשר היא קדושה נבדלת, היופי הוא זיו האור ואין זה האור הגשמי, שופריה דרב כהנא מעין שופרא	11698
דר' אבהו, שופריה דר' אבהו מעין שופריה דיעקב אבינו, שופריה דיעקב אבינו מעין שופריה דאדם	11699
הראשון (ב"מ פד).	11700
אדה"ר נברא בצלם אלקים ומפני כך היה לצלמו יופי, אור פניו היו מאירים בשביל צלם האלקים שבו	11701
נברא, ובשביל שיעקב אע"ה היה נבדל מהגשמיות, לכן היה לו פנים מאירים כ"כ (מהר"ל שם), ועתיד	11702
הקב"ה ליפות לגוף הצדיקים לעתיד לבוא כיופי של אדם הראשון כשנכנס לגן עדן (זהו"ק).	11703
	11704
א"כ היופי יצירה נעלמת, ושרה אע"ה היתה מארבע הנשים שהלבישן הקב"ה באור היופי השמימי, בת	11705
עשרים כבת שבע ליופי, ושואל המהר"ל למה משבח אותה הכתוב ביופי והלא שקר החן והבל היופי?	11706
הגיד לך הכתוב ששרה היתה שלמה בשלמות הנפש ושלמות הגוף, והיופי הזה אינו לפי הטבע, והוא יורה	11707

שהגוף נקי ובהיר מבלי סיג, וכמו שתמצא אצל משה רבינו לא כהתה עינו ולא נס ליחה, שגם זה מורה על	11708
בהירות הגוף, ומה שהיתה שרה בת ק' כבת כ' יורה על מעלת הנפש, והנה היא היתה שלמה בכל עכ"ל.	11709
ולכן לא היה נוח לאברהם לשנות את הטבע והיצירה שבה נוצרה שרה ביופיה, ולא רצה לילך נגד כוונת	11710
הבוי"ת וסוד היצירה, והלא ר' יוחנן שהיה יצירה של יופי והיה יושב בשערי הטבילה כדי שיביטו הנשים	11711
ביופיו, שילדו כיופיו וכאור חכמתו, ומיופיו של שאול המלך השפיע טובה על כל המסתכלים בו, ודוד	11712
המלך ע"ה היה טוב רואי, שלכ מי שרואה אותו היה חוזר לתלמודו, א"ר יצחק טוב רואי בהלכה, כל	11713
הרואהו נזכר לתלמודו (מד"ר אחרי כ), יופיו של דוד מעין יופי דלעילא, הוא הקרין על כל מי שהסתכל בו	11714
והזכיר לו את תלמודו. (מעייני החיים).	11715
מאמר רמט	11716
ויאמר אל שרי אשתו הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את (בראשית י"ב י"א).	11717
מי יבוא להרהר בזה על אברהם אבינו ברדתו מצרימה מפני הרעב, או במה שאמר על אשתו אחותי היא,	11718
ודאי חקר ואיזן מעשים אלו ככל הליכותיו והלכותיו, ושקל מעשיו במאזני פלס שכלו הגדול, ודן דין	11719
באמרו לשרה שתאמר אחי הוא, וראה זה פלא נורא מה שכתב הרמב"ן ז"ל בפרשה זו וז"ל.	11720
ודע כי אברהם אבינו חטא גדול בשגגה שהביא את אשתו הצדקת במכשול עון מפני פחדו פן יהרג,	11721
והיה לו לבטוח בה' שיציל אותו ואת אשתו וכל אשר לו, כי יש באלקים כח לעזור ולהציל, גם ביציאתו מן	11722
הארץ שנצטווה עליה בתחילה מפני הרעב עוון הוא אשר חטא, כי האלקים ברעב יפדנו ממות, ועל	11723
המעשה הזה נגזר על זרעו הגלות בארץ מצרים ביד פרעה עכ"ל הק'.	11724
מי יוכל להקיף בשכלו כל אלה הדברים המזעזעים, צא וחשוב! אברהם אבינו האדם הגדול בענקים שבן	11725
שלש שנים הכיר את בוראו, יורד לעומקה של הלכה ופוסק שצריך לרדת מצרימה, בא הרמב"ן ז"ל	11726
ומכריז שאין ההלכה מחוורת, ולא עוד אלא שחטא חטא גדול בשגגה בזה, וברור שלא נאמרו דברים אלו	11727
אלא ע"פ רוח הקודש, ואלמלא מקרא כתוב א"א לאמרו, ראה בזה"ק וז"ל, אר"י תא חזי בגין דנחת	11728
אברהם למצרים בלא רשו, אשתעבידו בנוי במצרים ד' מאת שנה, ויש להתבונן איך יתכן דבר זה.	11729
וע"כ מבלי להכנס בהסברים לעצם דבריו של הרמב"ן ז"ל, למדנו מכאן יסוד גדול, שאף הלכה מחושבת	11730
בצדדים וחשבונות מקיפים ומעמיקים, בשכל הקדוש והנורא של אברהם אע"ה, מ"מ כל זמן שפסק	11731
ההלכה נוגע לעצמו, יש עוד מקום לחפש ולדקדק אולי אינה מכוונת כל צרכה, כי כיון שלדון על עצמו	11732
בא, הנה עצמו ובשרו אחד הוא בויכוח וחשבון, וכמו"כ בהוצאת פסק הדין, ולפיכך גם גוף קדוש זך	11733
ומזוכך של אברהם אבינו, יכול לשחד עיני שכלו הבהיר והחזק אשר מעל שמים יביט.	11734
תדע שהרי אם יבואו לפני אברהם אבינו ב' בעלי דין לדון לפניו בדין פרוטה א', ובאם יהיה איזה צד	11735
נגיעה אליו בפרוטה ההיא, הנה הוא פסול לדון דין זה, וכל טעם פיסול נגיעה הרי הוא שמא יטה הדין ולא	11736
ימצנו לאמיתו, ואיך יעלה על הדעת שאברהם אבינו יטה דין ח"ו בשביל פרוטה אחת, ובכל זאת כן הוא	11737
דעת תוה"ק, אי אפשר לזוז הימנה אף כמלוא נימה, שנוגע אינו דיין ודינו אינו דין, ומזה כל איש לבו יחיל	11738
בקרבו בדעתו כי על כל מעשיו הוא הדיין על עצמו ואין אחר עמו.	11739
עוד כתב הרמב"ן, שחטא גדול בשגגה חטא אבינו אברהם שהביא את אשתו הצדקת במכשול עוון מפני	11740
פחדו פן יהרגוהו, וכן ביציאתו מן הארץ מפני הרעב, תסמר שערות הראש, הנה האדם הגדול בענקים	11741
שמוסר נפשו עבור רצון בוראו, מפיל עצמו בכבשן האש, והולך לשחוט בנו יחידו, נתנסה בעשרה נסיונות	11742
ועמד בכולן, וכל חייו מסורים לה' לבדו, ומי שם מבטחו בה' יותר מאברהם אבינו, ובכל זאת הרמב"ן	11743
מכריז בקול שנתבע ע"ז כי היה לו לבטוח בה', איקרי כאן חסרון שלמות הבטחון בהש"ת, אתמהה!	11744
אמנם אי אפשר לנו לומר ולא להוסיף שום דבר אפי' משהו, אלא לראות הדברים כמו שהם, לפחוד	11745
לרעוד ולהזדעזע! ומסיים הרמב"ן ועל המעשה הזה נגזר על זרעו הגלות בארץ מצרים ביד פרעה, במקום	11746
המשפט שמה הרשע והחטא, מי ימלל ומי יפלל כי על שגגה דקה מן הדקה זו של אבינו אברהם שהקב"ה	11747
קרא אוהבי, נגזרה הגלות לבניו בארץ מצרים, להשתעבד תחת ידי עריצים בכל חומר הדין ארבע מאות	11748
שנה.	11749
אכן זהו מה שאמרו רז"ל (ב"ק נ'), שהקב"ה מדקדק עם חסידיו כחוט השערה, הנה לפנינו איזה חוט	11750
ואיזה דקדוק נורא למאד! אמנם דקות החוט וקושי הדקדוק תלויים במדרגת חסידותו של האדם, וא"כ אנו	11751
למדים מזה קדושתו של אברהם אבינו וקרבתו לאלקיו עד כמה הוא מי יכילנו, והיינו דאמרי אינשי לפום	11752
גמלא שיחנא (כתובות ס"ז).	11753
(אור יהל ח"ב).	11754
מאמר רנ	11755
ויראו אותה שרי פרעה ויהללו אותה אל פרעה ותקח האשה בית פרעה (בראשית י"ב ט"ו).	11756
	11757

11758	אחז"ל שפרעה כתב לשרה ארץ גושן בכתובתה, ולפיכך נתיישבו ישראל אח"כ בארץ גושן, כי הקב"ה
11759	הכין מקודם מקום לישראל, שישבו במקום שנתקדש עי"ז שהיה שייך לשרה אמנו, שכבר ניתן לה ע"י
11760	פרעה, לכן בחר יוסף הצדיק את ארץ גושן, ומה שאמר לפרעה ארץ מקנה היא, זה היה רק לפניו, אבל
11761	טעם האמיתי היה שארץ גושן נתקדשה בזה ששרה קבלה הבעלות על ארץ זו, ולכן נבחר המקום הזה,
11762	מפני שאין שולט בו טומאת מצרים כאמור.
11763	למדים אנו מכאן, שאפילו הדומם מקבל השפעה של קדושה עי"ז שנכנס לבעלות של נשמה גבוהה כשרה
11764	אמנו, ומוכה מכל הפרשה שפרעה לא לקח את ארץ גושן משרה, כשם שלא לקח את המתנות שנתן
11765	לאברהם.
11766	וזהו ג"כ הסוד של שבט לוי שלא נשתעבדו כלל במצרים, ולא נשקעו בטומאת מצרים כשאר השבטים,
11767	דהנה כבר אמרו חז"ל (סוטה י"א) עה"פ "ויעבידו מצרים את בני" בפרך" בפה רך, שמתחילה לא הכריחו
11768	אותם לעבוד אלא פיתו אותם בכל מיני פיתויים, וגם נתנו שכר לכל בוני פיתום ורעמסס וכדומה, ואף
11769	המלך בעצמו תלה לבנה של זהב על לבו והראה חיבת העבודה, ולכן לא התחשבו ההמון ובאו כולם
11770	למצרים לעבוד עבודתם של המצרים.
11771	ונשאלת השאלה איך עזבו את ארץ גושן שנבחרה ע"פ יוסף הצדיק, אבל נתפתו מפני שכר עבודתם שנתנו
11772	להם בתחילה, משא"כ שבט לוי לא עזבו את הישיבה ולא את גושן, ונשארו שם יושבים ועוסקים בתורה,
11773	כי מתחילה לא הכריחו אף אחד שיעבוד, אבל בקשו לכל אחד שילך ברצונו וגם נתנו שכר ע"ז, לפיכך
11774	שבט לוי שלא נתפתו ולא יצאו מארץ גושן נשארו בלא שעבוד כלל, גם המצרים לא יכלו לשנות דבורם
11775	ולאכריח אותם שיבואו לעבוד כי גזרת מלך היא, וכך נשארו בכל גלות מצרים משוחררים מכל עול
11776	ועוסקים בתורה.
11777	וכשפרעה ראה ששבט לוי לא הלך, ולהכריח אינו יכול כי כך הכריז מתחלה, והמלוכה הרי נתנה לכל
11778	עובד במדינתם לאכול ודאי, וגם כל המשפחה של העובד קבלו פרס מבית המלך למזונותם, הוציא פרעה
11779	כרוז כי מי שאינו עובד לא יקבל מזון, וממילא יבואו גם שבט לוי לעבוד כי אחרת ימותו ברעב, אבל הם
11780	בקדושתם לא נפלו ברוחם גם מגזירה זו ונשארו בישיבה לעסוק בתורה.
11781	אמנם יש להתבונן מהיכן נזונו שבט לוי כל הזמן? שאלה זו שואלים חז"ל ומספרים לנו דבר פלא, שכל
11782	משפחה ומשפחה ממה שהיו מקבלים מזון ופרס מבית המלכות, היו מפרישים חלק מזה ומביאים לארץ
11783	גושן ונותנים לשבט לוי, וזה נמשך בכל ימי גלותנו במצרים, התבוננו אחי כמה גבורי רוח היו אז בני
11784	ישראל, לא רק שלא התאוננו על שבט לוי שאין זוים ממקומם, והם משועבדים לפרעה במצרים בכל מיני
11785	שעבודים, אלא שפרסו מלחמם הדל ולחם בני ביתם וטפם שנתן להם פרעה בצמצום גדול, והוליכו לשבט
11786	לוי בכבוד גדול ודרך ארץ נפלא.
11787	ולא שמעו מאף אחד שיתאונן ויאמר למה אני צריך ליתן להם, ילכו ויעבדו גם הם, ואם לא הזקנים לכל
11788	הפחות ישלחו בניהם לעבוד, לא כן היה שם, לא דברו ולא הרהרו ח"ו על קדושי אנשי שבט לוי העוסקים
11789	בתורה, כי כולם הכירו והבינו כי צריך שישאר חלק הגון בכלל ישראל שיהיה תורתם אומנותם, וכל
11790	מעיינם בעסק התורה לבד, ולכן פרסו כל אחד מלחמם, וזנו ופרנסו את כל שבט לוי הם ובניהם וכל אשר
11791	להם, ודאגו שלא יחסר להם מאומה!
11792	כתוב כבוד את ה' מהונך ואחז"ל (פסיקתא כ"ה ב'), אל תיקרי מהונך אלא ממה שחננך, כדי שימלא
11793	אסמך לעתיד לבוא ע"כ, פירוש לאו דוקא אם קבצת הון ואתה עשיר צריך לתת צדקה, אלא אפילו
11794	מזונותיך מצומצמים יש לך להפריש חלק ולתת לאחיך לענייך, ובזה תכבד השם שציוה על כך.
11795	מכל זה אנו למדים מה גדול היה דור יוצאי מצרים, שלא היה להם תורה שבכתב וכ"ש תורה שבע"פ, ולא
11796	ראו עדיין נסים ונפלאות, ולא היה להם לא מקדש ראשון ולא מקדש שני, לא נס חנוכה ולא נס פורים, לא
11797	נקרע להם עדיין הים ולא ירד להם המן, ואעפ"כ כל כך גדולת הנפש וגבורת הרוח, לחשוך מעמל כפיהם
11798	ולא לחוס על רעבון בניהם, ונתנו כל משפחה חלקם לשבט לוי העוסקים בתורה, אכן לא לחנם זכו להיות
11799	דור דעה דור מקבלי התורה! מצינו לרשב"י שאמר כי דור נפלא כזה של דור המדבר לא היה ולא יהיה עד
11800	ביאת הגואל.
11801	צא וראה במצבנו אנו ששמענו וראינו כל כך הרבה נסים, ירידת המן ארבעים שנה שלקטו כולם ובביתם
11802	מצאו כל או"א בדיוק, המרבה לא העדיף והממעט לא החסיר, ולמדנו מדת הבטחון שלא להניח למחר,
11803	ואם הניחו למחר וירום תולעים ויבאש, ולהיפך מע"ש היה מונח עד למחר ולא נתלע, וכן בע"ש מצאו
11804	כאו"א ב' עומרים באותה מדת הלקיטה שלקטו בכל יום, וכבר כתב ר' סעדיה גאון שהנס הגדול ביותר
11805	היה ירידת המן, כי כל הנסים היו לשעה כגון קריעת ים סוף וכדומה, אבל נס ירידת המן נשתהה ארבעים
11806	שנה יום אחר יום.

11807	אח"כ מלחמת ל"א מלכים, וכן חומת יריחו שנפלה ע"י שבע הקפות, ראו כמה נסים ונפלאות עברנו שאין יכולים להכחישם, אח"כ בית מקדש ראשון ועשרה נסים שנעשו במקדש, וכן מקדש הראשון ועשרה נסים שנעשו במקדש שני, נס פורים ונס חנוכה, ועל הכל תורה שבכתב ותורה שבעל פה, ואעפ"כ אין אנו מגיעים לעדינות הנפש וטוב לבם של יוצאי מצרים, וחלקו לחמם המצומצם בשמחה גדולה להחזיק את שבט לוי שאינם עובדים לזונם ולפרנסם, הא ודאי לא לחנם זכו לקבל התורה! (לב אליהו ד' נ"ה).
11808	
11809	
11810	
11811	
11812	
11813	מאמר רנא
11814	ויהי ריב בין רועי מקנה אברהם ובין רועי מקנה לוט והכנעני והפריזי אז יושב בארץ (בראשית י"ג ז').
11815	פרש"י על פי המדרש לפי שהיו רועי צאן של לוט רשעים ומרעים בהמתם בשדה אחרים, ורועי אברהם מוכיחים אותם על הגזל, והם אומרים נתנה הארץ לאברהם ולו אין יורש ולוט יורשו ואין זה גזלה, והכתוב אומר "והכנעני אז יושב בארץ" ולא זכה בה אברהם עדיין.
11816	לוט היה דומה לאברהם בקלסתר ובמעשים, שהרי סיכן את עצמו לקיים מצוות הכנסת אורחים, גם היה נאמן לאברהם שלא גילה ששרה אשת אברהם ולא אחותו, בהיותו ממקורביו של אברהם ודאי ספג בקרבו תורת רבו על אחדות הבורא, ועל אף הכל פירש לוט מאברהם וזלזל בשיטתו, וכמ"ש חז"ל על הפסוק ויסע לוט מקדם שהסיע את עצמו מקדמונו של עולם, אמר אי אפשר לא באברהם ולא באלקיו (ב"ר מא י), מה גרם לו לזרוק הכל ולעזוב את אברהם ואת אלקיו, ולמה הרחיקו אברהם כל כך?
11817	
11818	כאן הגענו לנקודת התורפה של האדם, העלולה להפר כל ההשגות השכליות, לוט סבל מחמת הממון,
11819	מחלה זו בכוחה לקלקל כל מה שהשיג, ברגע שהבחין אברהם במדה זו בלוט, הבין שאין מה לעשות אלא להרחיקו מעל פניו, בכל זאת אם היה לוט מכיר בחולשתו ומנסה לעוקרה היה יכול, בפרט אם היה שוקל שכר עבירה כנגד הפסדה.
11820	
11821	כמה מן הבושה יהיה לו בזה ובבא בעוזבו את רבו ואת דרך ה' בשביל מה בכך, אבל לוט לא עמד בנסיון זה להודות על חולשתו, ולא עוד אלא שעוד התעורר אצלו גם מדת התאוה בראותו את כל ככר הירדן כולה משקה, ואמרו חז"ל שכל הפסוק אינו אלא לשון ערוה, והחליט לשבת בין אנשי סדום לרוב חמדתו.
11822	
11823	החמדה של לוט טשטשה את מבט האמת שלו, אף שלא עזב לגמרי את עשיית המצוות, בכל זאת התנגד לדרך של אברהם בהרחקת החמדה והתאוה, לא היה מוכן לנקיון כפים שדרש אברהם, ולא היה מוכן לעבוד אלקים שדורש התרחקות מן הרע, בשבילו היה מספיק אלקים שמסתפק במעשים טובים, ולא מדקדק אחרי נטיות רעות, אבל אברהם אבינו הבין שאורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה.
11824	
11825	אמרו חז"ל על הפסוק וכתותי מפניו צריו ומשנאויו אגוף זה אברהם, א"ר אבא בר יודן משל ללסטים שפוף (שפל וחלש) שהיה יושב על פרשת דרכים, כל דהוה אזיל הוהה אמר הב מה דעלך, עבר פקח אחד וראה שאין בו תועלת התחיל מכתתו, כך כמה דורות איבד יצר הרע, דור אנוש דור המבול דור הפלגה, כיון שבא אברהם וראה שאין בו תועלת התחיל מכתתו (ילקוט שם), איך הבין הפקח שאין שום ממשות ללסטים זה? משום שהיה לו מבט חודר, כן אברהם הבין בטפשות עובדי ע"ז משום שלא היה משוחד מחמדת הממון והתאוות, לכן בראותו שלוט נמשך אחרי מדות רעות, הבין שאינו מסוגל להשגת המעלות משום שחיתות המדות.
11826	
11827	
11828	
11829	
11830	
11831	
11832	
11833	
11834	
11835	
11836	
11837	
11838	
11839	
11840	
11841	זה ענין מאמרם ז"ל, אם יאמר לך אדם חכמה בגוים תאמין תורה בגוים אל תאמין (מגילה ו:), אפילו חכמיהם שהתאמצו להבין ולהשכיל, ויגעו הרבה לעמוד על סוד הבריאה וסוד הנפש, אולם לא התאמצו רק על למעלה למשכיל אבל לא על למען סור משאול מטה, וכמו הפילוסוף היוני שהודה שהוא דו פרצופי, ובשעה שקופץ עליו בולמוס של רצון ותאוה אחר הוא לגמרי, סופו של דבר שנעשה אצלו מטושטש היכולת להשיג את האורח חיים למעלה למשכיל, ואי אפשר לו לכוון את האמת כמו אצל לוט.
11842	
11843	
11844	
11845	
11846	מצינו אצל חז"ל שההיקף של לימודם היה נורא מאד, ולא הניחו דבר שלא עסקו בו, מעשה בראשית, מעשה מרכבה, שתי שנים ומחצה נחלקו אם נוה לאדם אם נברא או לא (עירובין יג:), כמה מן העומק יש במושגים האלה, עד שקשה לנו לנגוע אף באפס קצהו, אבל אחרי כל גדלותם לא הסיחו דעתם מהכלל, עכשיו שנברא יפשפש במעשיו, הן במה שנוגע לסור מרע והן במה שנוגע לעשה טוב.
11847	
11848	
11849	
11850	הסבא ז"ל היה אומר כי אין אונאה ברוחניות, לא כמו קנייני העולם שמחירם מוגבל ואסור לקחת יותר משער שבשוק, לא כן ברוחניות, אותן תלמיד חכם שאם היו נותנים לו כל חלל העולם לא היה משקר (ב"מ מט:), לא הפריז על המחיר מפני שזה הערך של דובר אמת בלבבו, ששוה יותר מכל חלל העולם ושכרו צפון לו בזה ובבא.
11851	
11852	
11853	
11854	שמעתי מגיסי הגה"צ רי"י ז"ל שבנות צלפחד תבעו גשמיות והתורה מהללתן ומשבחתן, הקב"ה הסכים להם וזכו שפרשת נחלות תנתן על פיהן, וקרח שתבע רוחניות הביא פורענות חמורה על עצמו ועל עדתו,
11855	

אלא הכל תלוי בפנימיות נפשו אם מסור הוא לדרך ה' וכוונתו למען כבוד שמים, או שבא למלאות רצון עצמו, רק על ידי לימוד המוסר יש להגיע להבחנה זו. (המוסר והדעת).	11856
	11857
	11858
מאמר רנב	11859
ויאמר אברהם אל לוט אל נא תהי מריבה ביני ובינך ובין רעי ובין רעיך כי אנשים אחים אנחנו (בראשית י"ג ח').	11860
	11861
לוט הלך אחרי אברהם, עזב את ארצו ומולדתו ברצונו להיות תלמיד נאמן לאברהם, ואברהם לקח אותו עמו, לוט השתתף עם אברהם בנסיונו הראשון לעזוב בית אביו, שלכאורה נראה נסיונו של לוט גדול משל אברהם, שהרי אברהם שהיה נביא ודבקו בה' עלה על כל הנביאים, בודאי יש לו לשמוע בקול ה' לעזוב את בית אביו, וכל שכן כשפירש לו השי"ת כל הברכות המגיעות לו מקיום מצוה זו שזה מקטין הנסיון, כי מי זה לא ילך אחר דבר ה' להתברך בברכות גדולות כאלו.	11862
	11863
	11864
	11865
	11866
אלא שאנו מבינים שאברהם אבינו לא הלך אחר ה' בשביל אלו הברכות, עובד השי"ת היה מאהבה שלא על מנת לקבל פרס, וכל מה שהפרס יותר גדול הרי הנסיון יותר גדול, להתעלות על הרצון הנפשי שהוא נמשך אחר הפרס הגדול שלפניו, לוט לא הגיע לשלמות כזו בעבודת ה', אבל מעלתו גדולה היא בזה שהשכיל להבין ללכת אחר אברהם, בעזיבת בית אביו ארצו ומולדתו להיות גר בארץ נכריה.	11867
	11868
	11869
	11870
	11871
	11872
	11873
	11874
	11875
	11876
	11877
	11878
	11879
	11880
	11881
	11882
	11883
	11884
	11885
	11886
	11887
	11888
	11889
	11890
	11891
	11892
	11893
	11894
	11895
	11896
	11897
	11898
	11899
	11900
	11901
	11902
	11903
	11904
	11905

הענף מן האילן, ובשביל זה עליו להתדבק לאברהם, והיה לו לומר נשיא אלקים אתה לי וכל הפורש ממך	11906
כפורש מן החיים, ולא תהיה עוד מריבה בין רועי ובין רועיד, כי אהיה תלמיד כייף לרבו כל הימים, אבל	11907
הוא רוצה להיות נשיא לעצמו מפני שהוא גדול כמו אברהם.	11908
ויאהל עד סדום בפניה חשוכה שלא עלה ביד אברהם להאירה, רצה להראות את כוחו כי יחזיר אותם	11909
למוטב, התקרב להם והתחתן עם הטובים שבהם, הכניס אורחים בסתר ומסירות נפש כמו אברהם אבינו,	11910
וכשבאו המלאכים להחריב את סדום, היה מלמד עליהם סניגוריא כל הלילה שלא להחריבם, שיש תקוה	11911
שיחזיר אותם למוטב, והנה כל התביעות שנאמרו על לוט יש להבין שהכל נאמר על פנימיותו, שנתקלקל	11912
במדותיו שרכש לו אצל אברהם, וכיון שנפגם אצלו רוח נמוכה ונפש שפלה לא היה יכול להיות עוד	11913
מתלמידי אברהם אבינו ע"ה.	11914
אבל בעולם המעשה היה לוט כמו כל תלמידי אברהם דולה ומשקה תורת רבו בעולם, ואברהם אבינו מסר	11915
נפשו עליו להצילו כשנפל בשבי המלחמה, והחזיר אותו למקומו ודירתו בסדום, מפני שהיה גם לאברהם	11916
השקפה לטובה שלוט יחזיר אותם למוטב, אבל הרשעים הללו לאחר כ"ד שנה שישב לוט עמם, שרפו	11917
באש את בתו שהיתה נשואה לאחד מגדולי סדום, על שעשתה חסד עם עני אחד ופרנסה אותו בסתר (פרקי	11918
דר' אליעזר פרק כ"ה).	11919
שלשה היו בני ביתו של אברהם אבינו, לוט בן אחי אברהם ואליעזר עבד אברהם והגר שפחת שרה, לוט	11920
כשהרגיש בשלמותו עזב את רבו ונפרד ממנו והפסיד לעצמו עד עולם, הגר שפחת שרה ברחה מגבירתה	11921
ונצטוותה ע"פ מלאך ה' לשוב להיות תלמידה כבראשונה, וכאשר עשתה כדבר ה' הצליחה ונתקיימו כל	11922
הברכות שנאמרו לה, ואליעזר עבד אברהם היה כייף לרבו תמיד והתפאר לפני כל ואמר עבד אברהם	11923
אנכי, נכנס חי לג"ע והרי הוא משמש את אדונו בג"ע לנצח כמפורש (בבא בתרא נ"ח.), ר' בנאה כי מטא	11924
למערתא דאברהם אשכחיה לאליעזר עבד אברהם דקאי קמי בבא...	11925
באנו לידי איזו הכרה ברום ערכם של בני ביתו של אברהם אבינו, ונדע לומר מתי יגיעו מעשי למעשי	11926
אבותינו, עד כמה צריך הרב למסור נפשו בעד תלמידיו, ועד כמה צריך התלמיד להיות כייף לרבו, אפילו	11927
שהוא מרגיש בעצמו שהוא בתכלית השלמות לא יעזוב את רבו, כמאמר ר' יהושע בן פרחיה עשה לך רב	11928
(אבות פ"א טז וברמב"ם שם). (לקט שיחות מוסר).	11929
	11930
מאמר רנג	11931
וישא לוט את עיניו וירא את כל ככר הירדן כי כולה משקה כגן ה' כארץ מצרים באכה צוער (בראשית י"ג	11932
י').	11933
אומר רש"י הסיע עצמו מקדמונו של עולם, אמר אי אפשר לא באברהם ולא באלקיו, אומר הסבא מקלם	11934
מרן רש"י זצ"ל, מאיפוא לקחו חז"ל להגיד על לוט שאמר אי אפשר לא באברהם ובאלקיו, הלא ראינו	11935
שמסר נפשו בשביל לקיים מצות הכנסת אורחים, וגם אפה מצות ואומר רש"י שהיה פסח, אלא אם לוט	11936
יכול לעזוב מקום קדוש כבית אברהם וללכת למקום שאנשים הם רעים וחטאים, אע"פ שהוא עוד שומר	11937
מצוות, אבל חז"ל הקדושים הכירו כבר בלוט שבלבו אומר, אי אפשר באברהם ובאלוקיו עכ"ל.	11938
גם עכשיו רואים אנשים שהם מדקדקים במצוות, אבל כיון שומעים השקפות שלהם, רואים שבלבם הם	11939
אפיקורסים גמורים, המצוות שהם מקיימים זה רק מצוות אנשים מלומדה, מדקדקים במצוות ובזה מחפים	11940
על דעותיהם הכוזבות, לא מזדעזעים מן הכפירה שלהם, זה סימן שבלבם נזרקה אפיקורסות, המצוות	11941
שעושים טופחים על פניהם, רואים מה היה הסוף של לוט מה נשאר מכל העשירות שלו, הוא ברח בעירום	11942
ובחוסר כל והציל את נפשו רק בזכותו של אברהם.	11943
אברהם אבינו אמר אם מחוט ועד שרוך נעל ולא תאמר אני העשרתי את אברם, ויתר אברהם על רכוש	11944
גדול כדי שלא יהיה חילול השם, מה זכה אברהם אבינו בעד זה, אומרים חז"ל בשביל שאמר אם מחוט	11945
ועד שרוך נעל זכה לשתי מצוות, לתכלת ולרצועה של תפילין, לדורי דורות זכה אברהם אבינו לשתי	11946
מצוות בשביל שויתר על רכוש גדול שלא יהיה חילול השם.	11947
וכי אפשר לדמות לוט שרדף אחרי הכסף לאברהם אבינו שויתר על רכוש, וזכה בזה לשתי מצוות בשביל	11948
קידוש השם, הרכוש של לוט לא נשאר אצלו, והרכוש הרוחני של אברהם נשאר לעולם ועד, מה נשאר	11949
ללוט מחמדת הממון שלו, שעזב בית קדוש של אברהם אבינו, ומה נשאר לאברהם אבינו שעזב רכוש גדול	11950
בשביל קידוש שם שמים.	11951
זהו לימוד גדול לאדם, לא לעזוב מקום תורה בשביל חמדת ממון או שאר חמדות, כמ"ש הספורנו על הפ'	11952
ויאמר הגר שפחת שרי אי מזה באת ואנה תלכי וז"ל, הביטי וראי מאיזה מקום נסעת כי היית במקום קדוש	11953
ובבית צדיקים, והנך הולכת אל מקום טמא ואנשי רשע עכ"ל, המלאך אמר לה כדאי לך להתענות ולא	11954
לברוח ממקום קדוש.	11955

במלחמת העולם הראשונה סיפר לי מו"ר המשגיח הרה"צ ר' משה רוזנשטיין זצוק"ל, כשהמנהל משיבת	11956
לומזה הרה"צ ר' אליעזר שולביץ זצוק"ל קיבל אותו למשגיח בישיבה, הקציב לו משכורת שהיה בה כדי	11957
לחיות עם משפחתו, ועלה במחשבתו לבקש יותר כדי לחסוך נדוניה לבנותיו, ואם היה מבקש היה נותן לו	11958
אבל החליט לא לבקש, כשפרצה המלחמה והבנקים פשטו רגל והכסף של רוסייה בטל, אמר לי מה היה אם	11959
הייתי לוקח כסף יותר והייתי מפקיד בבנק, ובזה שלא לקחתי והשארתי חוב אצל הקב"ה, השאתי את	11960
בנותי לתלמידי חכמים גדולי תורה.	11961
הייתי ראש ישיבה בלידא ביחד עם הרה"ג מרדכי שמוקלר זצוק"ל הי"ד, הוא היה מבחירי תלמידי ראדין	11962
וגדול בתורה, סיפר לי שאחרי חתונתו קיבל הרבה נדוניה ורצה לעסוק במסחר, אמר לו החפץ חיים	11963
זצוק"ל, כשבן תורה מתחתן ורוצה לעזוב עסק התורה ורוצה לעסוק במסחר, אם יש לו מזל מאבד הנדוניה	11964
שלו מיד, אז יש לו עצה להיות רב או ראש ישיבה כי עדיין הוא יודע ללמוד, אבל אם אין לו מזל אז זה	11965
לוקח הרבה זמן עד שמאבד הנדוניה, וכבר שכח מה שלמד ונשאר ריק משניהם, לכן ברך אותו הח"ח	11966
שתכף יאבד הנדוניה לפני ששוכח תלמודו, וכך היה במסחר הראשון איבד כל הכסף ונהיה ראש ישיבה	11967
מצוין יהא זכרו ברוך. (דרכי מוסר).	11968
	11969
מאמר רנד	11970
ויבחר לו לוט את כל ככר הירדן ויסע לוט מקדם (בראשית י"ג י"א).	11971
תניא רבי נהוראי אומר אין לך אדם מתון בכל הכרכים יותר מסדומיים, שכן מצינו בלוט שחזר בכל ערי	11972
הככר ולא מצא מתונה כסדום (שבת פח.), ויבחר לו לוט את כל ככר הירדן, ויסע לוט מקדם ויפרדו איש	11973
מעל אחיו, הסיע עצמו מקדמונו של עולם, אמר אי אפשר לא באברהם ולא באלקיו (רש"י שם יג).	11974
כל ענין יציאת לוט מארצו והליכתו עם אברהם, לכאורה אפשר לראות בזה נסיון קשה כדוגמת נסיונו של	11975
אברהם לך לך מארצך, כי גם הוא השאיר בארצו את קרוביו עזב הכל ונמשך אחר אברהם, ומה גם שלא	11976
נצטווה, וכן ביאר הספרנו ז"ל, וימת תרח בחרן ולא השתדל להשיג מה שכיוונו להשיג בנוסעם מאור	11977
כשדים, ולא בא כלל אצל אברהם בהיותו בארץ כנען בקראו בשם ה' עם כל גדולת שמו אז, והפך זה	11978
עשה לוט זמן מה ולכן זכה הוא וזרעו בחלק ממתנת אברהם, ולא זכו לזה שאר צאצאי תרח הקרובים	11979
לאברהם עכ"ל.	11980
ובכן כל התחברותו של לוט אל אברהם, נושאת היא על עצמה אופי של התמסרות לרעיון הקדושה,	11981
ונכונות לנסיונות בהשתדלות השגת האלוקות, וראוי הוא לוט לכאורה לשבח, ברם דא עקא שהשתדלות	11982
מצדו של לוט היתה חולפת וזמנית, מתחילה לשעה ונפסקת ושוב מנצנצת, עד שהוברר שתפקיד של השגת	11983
האלוקות בדרכו ושיטתו של אברהם אע"ה ממנו והלאה מכל הבחינות.	11984
והנה הגיעה שעת ההכרעה והפירוד, ולא דוקא מצידו של לוט אלא גם מצידו של אברהם, כי נוכח	11985
שהנסיונות לא יהיו לו ללוט שלבים בעלייתו בקודש, אלא יסורים והתלבטות מרע לטוב ומשוב לרע ללא	11986
כל תועלת והישג, ודיבר אתו גלויות הפרד נא מעלי, אמנם זעיר פה זעיר שם משיג לוט עליה ומתרומם	11987
לשעה, אבל הירידות גורמות לו אכזבות מרות, הגשם העכור והישגי האלוקות משמשות אצלו בערבוביא,	11988
ללא כל החלטה להכריע לצד הטוב ולהאחז באור החיים.	11989
ולוט זה אחרי שנפרד מאברהם היה הולך ובוכה הולך ומתייסר, כי מעט השגות שהשיג בהיותו בצוותא	11990
את אברהם לא הרפו ממנו, ומידי פעם ופעם היו לו למזכיר עוון נפילתו, ובכדי להשתחרר מהעינויים	11991
האלה חיפש לוט מפלט ומחסה, מקום מתון ושקט, שסערת לבו מאור פניו של אברהם תדעך ותשקוט	11992
כליל, וחיפש בכל ערי הככר ולא מצא עד הגיעו לסדום, סדום היתה עיר מתונה שאין דוגמתה, והסדומיים	11993
היו מתונים שאין דוגמתם.	11994
מתינותם של הסדומיים היא במובן המגונה והירוד ביותר, אבירי לב ובלתי רגישים לשום סבל וצער	11995
ומחשבה אנושית טהורה, אדישים וקרירים למראה רצה וכל מעשי תועבה, אלה הסדומיים כבר כבשו את	11996
כל זיקי יצרם הטוב, ואינם מתפתים ואינם מתבלבלים קלה אפילו למרדות הלב, או לתביעות המוסריות	11997
הצפות ועולות לפעמים, אף בלבותיהם של הרחוקים מה' ותורתו, הללו כבר טמטמו ועקרו משורש לבם	11998
כל מדה נכונה וכל ניצוץ של אמת.	11999
ובהגיעו לוט לאוירה של סדום, קיווה שכאן ימצא לו נופש ממצוקת נפשו, לסדום לא תגיע אליו עוד דמות	12000
דיוקנו של אברהם, ככה קיווה שכאן בסדום הגיע אל המנוחה, ואברהם ואלקיו לא יפריעו מנוחת נפשו	12001
ושלותו, ברם טעות גדולה טעה לוט, לא ידע שרשימות קדושות אלה שנרשמו בנפשו בהשפעת אברהם,	12002
לא יעלמו ולא תרדנה לטמיון עד נצח! אלה היצירות השמימיות אף הזעירות ביותר, אינן יכולות להבטל	12003
כליל אפילו באווירת סדום, וכעבור תקופה קצרה צפו ועלו ממעמקי נפשו, אלה הגעגועים הנוראים	12004
והעזים למעשי חסד ולהכרת אלוקות שירש מאברהם.	12005

מתענה ומתייסר ואינו יכול לקבל על עצמו מרוחם של אנשי סדום, קשה לו ההסתגלות הגמורה למנהגי המקום, וכיון שהכריזו אנשי סדום ואמרו כל מי שהוא מחזיק בפת לחם עני ואביון ישרף באש, היה מתירא לעשות ביום ועשה בלילה (פרקי דר"א כה), ולבסוף היה צריך לברוח משם ושוב היה לו להמצא בצל כנפי אברהם, ומתעוררת השאלה אם כן מה הרויח לוט בכל שנות התלבטות אלו כשנפרד מן אברהם ומאלקיו, הרי סוף סוף לא יכול היה להתמוגג לגמרי לשחיתות של סדום, וסוף סוף מוכרח היה לברוח מסדום הבווערת.	12006 12007 12008 12009 12010 12011
וייתכן שהתורה גילתה לנו כאן בדמותו של לוט את האדם הטועה ששנה ופירש, ואשר חשב שעוד מעט יצליח להסתדר מחוץ לחיי התורה, וימצא את המזיגה של מעט ריח התורה עם הרבה מחיי העולם הטבעי, ועוד מפליג לחשוב שע"י הנהגה כזו יקדש שם שמים וישפיע על בני האדם מרוח התורה והמוסר שבו, וע"י התערבותו עם אנשי העולם יפיח בהם רוח ונשמה מוסרית.	12012 12013 12014 12015
ומה הסוף הוא נמחק ונדרס כאסקופה לרגלי החיים הזועפים והסוערים, ובמקום למשוך אליו בני אדם, הריהו נמשך אחרי דעות ומעשי הבאי שלהם, ובא ללמד ונמצא למד ומושפע מהם, ואחרי זכרו את תקופת תמימותו הריהו מתלבט והוא מוכרח לברוח ולשוב למקומו הראשון, כי העולם ים זועף ושוטף כל מדה יקרה, טוב יותר שלא להפסיק ממשנתנו ומעיונו ואורח חיינו המוסרי, כי אכזבות רבות ונכונות נועדות לבעל הנסיון וסופו כשלון והתלבטות, ובעל כרחו יצטרך לשוב לחיי התורה. (אור הנפש).	12016 12017 12018 12019 12020 12021
מאמר רנה	12022
ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד (בראשית י"ג י"ג).	12023
מצינו אצל אבותינו הקדושים, כי תמיד היו מודים ומתפללים להציל משאול נפשם, וכמה פעמים מצינו בס' תהלים העלית מן שאול נפשי כי הם הרגישו אף בחיים את השאול, אנהנו אין אנו מכירים את עצמנו, ואין אנו יודעים ארכו ורחבו של גיהנם הטמון בעבירות ובמדות רעות רח"ל, לו ראה אדם בעצמו עומק של המדה, כי ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, היה רואה כי ממש אין שיעור להרע הכרוך בעקב המדה רעה, והראשונים ברוב הכרתם וברוב קדושתם הרגישו וגם ראו זאת.	12024 12025 12026 12027 12028
ועתה אשתומם מאד מאי ידיעתנו את עצמנו, נאמר על אנשי סדום רעים וחטאים לה' מאוד, ופירש"י יודעים את רבונם ומכוונים למרוד בו, ובפ' בחקותי פירש"י על הפ' ואם לא תשמעו לי וז"ל, אין לי אלא זה המכיר את רבונו ומכוון למרוד בו, ומצינו בחז"ל (ילקוט"ש ח"א תרעה), כי פעם אחד ישבו תחת אילן והיה עליהם חרדה פן רודפים אותם האויבים, ואח"כ ראו כי היה פחד חנם, ונאמר שם כי ישבו ובכו ואמרו אוי לנו כי נתקיים בנו התוכחה ורדף אותם קול עלה נדף (ויקרא כ"ו ל"ו).	12029 12030 12031 12032 12033
ובאמת איך חרדו כ"כ הכי חשדו את עצמם על החטאים אשר הם סיבת התוכחה, ובתוך החטאים הרי כתוב ג"כ יודעים את רבונם ומכוונים למרוד בו? וצריכים לאמר כי יראו פן יש בהם חטא כזה לידע את רבונו ולכוון למרוד בו, חכמינו ז"ל אשר היו נשמות זכות וקדושות מופשטים מגוף, יראו פן יש בהן חטא כזה! ומסתמא לא חשדו את עצמם לחנם, אלא שהם ידעו כי יצר לב האדם רע מנעוריו, ראו גודל כח החטא כחו ומקורו.	12034 12035 12036 12037 12038
על דבר קל שהוציא חזקיה המלך ע"ה מפיו הקדוש כאשר שאלו הנביא, מה אמרו האנשים האלה וענה לו מארץ רחוקה באו אלי, וע"ז קראוהו חז"ל (במ"ר כו) עביט של מי רגלים, האין להשתומם! כי ממלה אחת אשר היה רק בגדר מחזי כיוהרה ולא גאוה ח"ו כמובן אף במושכל ראשון, ובכ"ז קראהו עביט של מי רגלים, נורא הדבר והדבר בטח כמו שהוא, חס לן לחשוב ולגרוע מזאת, ומסתמא מצאו בדברים אלו כל העביט עם כל כוחותיו, ודבריהם הכל בידיעה ולא השערה.	12039 12040 12041 12042
ומזה נוכל להבין בכל יתר הדברים, אשר בעד דבר קטן של שגיאה נתנו להם שמות בדברים היותר גדולים, כידוע על שהע"ה נשיו הטו את לבבו, כאילו עבד כל ע"ז שבעולם ח"ו, ובאמת אין זאת כ"א שהיה לו למחות ולא מיחה, כי הם בידיעתם הרחבה את הגוף והחטא, ידעו מזיגת כל כח החטא, ולכן אין זה פלא כי חשדו את עצמם על חטא כזה שיודע את רבונו ומכוון למרוד בו.	12043 12044 12045 12046 12047
עשו מלחמה את ברע מלך סדום, פירש רש"י ברע רע לשמים ורע לבריות, ברשע שנתעלה ברשע, שנאב שונא אביו שבשמים, ושמאבר שם אבר לעוף ולמרוד בהקב"ה, איך לא נבוש ולא נכלם, כי לכל אחד נתנה התורה שם מיוחד לרשעתו, ואני לא אדע אף מהו רע לשמים ורע לבריות, ומהו שנתעלה ברשעו, או מהו שם אבר לעוף ולקפוצ', עד כמה עלינו להשגיח על עצמנו, ולהכיר מעט מעט חכמת הניתוח של כוחות החטאים, לכל נהיה בסוג של אין דורש לנפשי חלילה.	12048 12049 12050 12051 12052
ובאמת גם בצד הטוב המבין יבין כי אין אנו יודעים מאומה, כי באמת אף הנסיון יורה כי אין אנו יודעים טיבם של מדות טובות, וכל הטוב המורגל בפי הבריות המה רק שמות מושאלות כמו מדת מנוחה, אנו	12053 12054

מדמים כי יש לנו בה מושג, וחז"ל (מובא ברש"י ב) גילו לנו, כי אחר כלות כל הבריאה היה העולם חסר מנוחה בא שבת בא מנוחה.	12055
הרי כי מנוחה היא לא בגדר העדר מלאכה, ולולא ש"ק לא היינו יודעים מהו מנוחה, וכמו כן גילו לנו בנוסח התפלה יום מנוחה וקדושה, מנוחה אהבה ונדבה, מנוחה אמת ואמונה, מנוחה שלום ושלוה והשקט ובטח, הרי כמה מדות נכללו במדת המנוחה, אהבה ונדבה, אמת ואמונה, שלום ושלוה, השקט ובטח, אשר כל אחד מהם ארוכה מארץ מדה, וכל אלה כלולים במדת מנוחה.	12056
הרי כי בעצמנו לא נוכל לדעת טיבם של מדות כמו הטבה ואהבת הבריות, אין אנו יודעים אף שמץ מהם, ובעל כרחנו אנו מודים כי המדות האמיתיות אינם אלא כי אם בדרכי ה' ית' כי חותמו אמת (שבת נה.), ואין לנו ממי ללמוד להבין והשכיל טיבם של דברים כי אם ממנו ית' במ"ע של והלכת בדרכיו.	12057
הראב"ע פ' תולדות כתב, והחוקים הם חוקות השם שילך האדם אחרי מעשיו, ואלה החוקות נטועות בלב עכ"ל, הרי גילה לנו סוד גדול אשר לא יאומן אם לא נשמע זאת מחכם כמוהו אשר ידע והכיר היטב כוחות נפשו, להבהל מאד כי להלוך בדרכי ה' ית' אשר נאמר לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי, כגבוה שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם, גם זאת נטועים המה בלב האדם, נורא מאד מהו אדם, ומקרא מלא הוא בצלמנו כדמותנו וזה סוד נורא, ואחרי העיון הלא זה פשוט הוא, כי אחרי שנצטוונו בתוה"ק והלכת בדרכיו, בלי ספק כי יש זאת בטבעינו ובכוחנו.	12058
איתא במד"ר (עקב ג ה), רבנן אמרי מאמותו של בו"ד אתה יודע אמונתו של הקב"ה, מעשה מר' פנחס בן יאיר עי"ש בפנים, הרי מאמותו של בשר ודם אתה יודע אמונתו של הקב"ה, ועוד שם מעשה בר' שמעון בן שטח שלקח חמור אחד מישמעאלי אחד, וקרא עליו אותו ישמעאל ברוך ה' א' שמעון בן שטח, הוי מאמותו של בשר ודם אתה יודע אמונתו של הקב"ה, הרי מצינו כי חז"ל הק' עשו מעשים כאלה אשר הינם רק מעשי ה', ואיך יוכל בו"ד לעשות מעשים כאלו אם לא כי נטוע בקרבו צלם א'.	12059
ובזה מבינים אנו עד כמה צריך האדם לחגור שארית כחו להתנהג ולהתחזק ללכת בדרכי ה' ית', ולהיות בצלם ודמות וגם להבחין בכל מעשה ומעשה באיזה מדה ילך הדבר, ועתה כאשר בחר בנו השי"ת ונתן לנו תוה"ק אשר היא דרכי ה', הלא יש לנו עזר גדול להועיל לכוחותינו הנכבדות הנטועות גם בלב כדברי הראב"ע ז"ל. (דעת חכמה ומוסר ח"ג).	12060
מאמר רנו	12061
וה' אמר אל אברם אחרי הפרד לוט מעמו שא נא עניך וראה מן המקום אשר אתה שם (בראשית י"ג י"ד).	12062
ת"ר בכניסתו מה הוא אומר יהי רצון מלפניך ה' אלקי שלא יארע דבר תקלה על ידי, ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי, ולא אומר על טמא טהור ולא טהור טמא, ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם, וברש"י וישמחו בי חברי על כשלוני, הרי רעות שתיים שיבואו על ידי שאגרום להם שיענשו (ברכות כח).	12063
הדברים נוראים והרי השמחה לאיד היא מהמדות המגונות ביותר, וביותר שמחה לאיד במה שנוגע לכשלון בדבר עבירה וטעות בדבר הלכה, הרי זה חמור יותר כי הדברים קשורים בכבוד שמים, והיאך יתכן שחז"ל הקדושים חששו שמא יפלו בעון חמור כ"כ, ודייק לשון המשנה שלא נאמר שמא ישמחו בי חברי, אלא נאמר שלא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי, משמע שבשעה שאכשל בדבר הלכה הרי זה ודאי שחבריו ישמחו בזה.	12064
הדברים אמורים בחז"ל הקד' חביריו של ר' נחוניא בן הקנה, וא"כ מה נענה אנן יתמי דיתמי שודאי מדה רעה זו מצויה בנו, ואילו אנו חיים בהשקט ושלוה ואיננו חוששים למאומה, והכי חזינן בחז"ל (יבמות סב), י"ב אלף זוגות תלמידים היו לו לר' עקיבא, וכולם מתו בין פסח לעצרת משום שהיתה עיניהם צרה בתורה זה לזה, הרי שגדולי עולם נכשלו בענין זה של שמחה לאיד בדבר תורה.	12065
חכם ירא וסר מרע וכסיל מתעבר ובוטח, ומבאר רבינו יונה (שע"ת א טז), שחכם אע"ג שהוא סר מרע מ"מ ירא שמא יכשל ברע, ועיין בהגר"א שביאר שהחכם בעת שרואה רע הרי הוא ירא שמא יכשל באותו הרע, והכסיל אע"ג שהוא מתעבר ובעל כעס ונמצא שקרוב מאד לחטא, מ"מ אינו ירא אלא בוטח בעצמו שלא יכשל בחטא, בראותנו דברי הגמ' שיתכן שגם גדולים יכשלו בשמחה לאיד, א"כ כמה קרובים אנו למדת הכסילות, שאיננו חוששים כלל שמא נכשל בעבירות אלו.	12066
ביציאתו מהו אומר, מודה אני לפניך ה' אלקי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות, וברש"י פירש יושבי קרנות חנוני, והיינו שלא תפרש יושבי קרנות אנשים בטלים היושבים בצדי קרנות, אלא היינו חנונים ואומנים העוסקין במלאכתן, וע"ז חייב להודות להשי"ת שזכה שחלקו אינו בין האומנין אלא מיושבי בית המדרש.	12067
	12068
	12069
	12070
	12071
	12072
	12073
	12074
	12075
	12076
	12077
	12078
	12079
	12080
	12081
	12082
	12083
	12084
	12085
	12086
	12087
	12088
	12089
	12090
	12091
	12092
	12093
	12094
	12095
	12096
	12097
	12098
	12099
	12100
	12101
	12102
	12103
	12104

ויש להבין שאין הכוונה ביושבי בית המדרש שיושב בקרב בני תורה, יתכן ואדם יושב בישיבה ועדיין אינו	12105
אלא חנוני, אלא יושב בית המדרש הביאור שמהותו ומציאותו הוא יהודי של של בית המדרש, וזכורני	12106
שהמשגיח דמיר זצ"ל אמר שיתכן ויהיה ראש ישיבה והוא חנוני, ואף יתכן משגיח העסוק ביראת שמים	12107
ומציאותו הוא חנוני, שכל עיסוקיו בתורה וביראת שמים אינם אלא בגדר חנוני, שעיסוקיו בתורה כדי	12108
להרויח ולעשות עסק בתורה ודו"ק.	12109
שאני משכים והם משכימים, אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים, אני עמל והם	12110
עמלים, אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר, אני רץ לחיי העולם הבא והם רצים לבאר	12111
שחת, מצב האדם הוא שעומד בסכנה גדולה ואיומה, וללא עבודה מתמדת וריצה לעולם הבא הרי מצבו	12112
שרץ לבאר שחת, כי כך נוצר האדם שחייב תמיד להיות משים לב על כל צעד וצעד מדרכיו, ובעת שמרפה	12113
מעט מתשומת הלב נופל מיד לבאר שחת.	12114
ואין שום הבדל באיזה מצב רוחני, ואף הגדולים ביותר שהגיעו לרום המעלה, ג"כ מצבם שיכולים לרדת	12115
מטה מטה, ולכן הוצרכו לתפילה ובקשה מיוחדת אף ליושבי בית המדרש, שלא יכשלו בדברים הרעים	12116
ביותר עוד בהיותם יושבים בביהמ"ד, וכדחזינן בתלמידי ר' עקיבא שהיו הגדולים ביותר באותו הדור,	12117
ונכשלו בעון צרות עין בתורה זה לזה ונענשו במיתה חמורה.	12118
ביאור הדבר אף במעלות היותר גבוהות אין הרע נעלם לגמרי, והרע עומד סמוך ודבוק לאדם, וכיון	12119
שסמוך לרע כל נגיעה קלה ברע מזיקה לאין שיעור, ולכן חייב להזהר שלא ידבק ברע, וזו מהעבודות	12120
הקשות ביותר לא להדבק בדברים הסמוכים וקרובים אליו, ומשו"ה בעת שמפסיק מעט ממלחמת הזהירות,	12121
לא יעזרהו מאומה ויפול ברשת שהרע טומן לרגליו.	12122
וה' אמר אל אברם אחרי הפרד לוט מעמו, וברש"י בזמן שהרשע עמו היה הדיבור פורש מעמו, ואין ביאור	12123
הדבר שהיה הדיבור פורש מאברהם משום שלוט לא היה ראוי שהדיבור יופנה אליו, שהרי יתכן שיהיה	12124
הדיבור לאברהם ולא ישמע אותו לוט, אלא משום אברהם עצמו, שכיון שעומד אצל הרשע לא יתכן שלא	12125
יודבק מעט מלחלוחיתו של הרשע, ולכן בעת שראה אברהם מעשה גזל אצל לוט אמר לו הפרד מעלי, ואף	12126
שלוט היה בן אחיו וחניכו של אברהם, מ"מ חשש אברהם שלא יודבק בו מרשעתו של לוט, ולא היתה עצה	12127
לאברהם אלא להפרד מלוט.	12128
ומעתה יש להתעורר לאחר שחזינן גודל הסכנה בהתחברות והתקרבות לרשע, הרי האדם עומד תמיד	12129
סמוך לחבר רע כי יצר לב האדם רע מנעוריו, וכל שאיפתו רק להזיק ולבקש את הרע, ולא תתורו אחרי	12130
לבבכם ואחרי עיניכם הלב והעין תרי סרסורי דעבירה, אחרי לבבכם זה מינות, וכיון שהלב הספוג במינות	12131
קרוב לאדם, הלא פשוט הוא שאם לא יעורר את נפשו להתרחק מן הרע, הרי הרע מנחהו ומדריכהו בכל	12132
מעשיו.	12133
וביותר יש להוסיף בזה, שהנה אנו סבורים שכל מעשינו ופעולותינו הם אמת צרופה ואין בהם פגם כלל,	12134
וכל תורתנו ותפילותינו הם לשם שמים, אבל כיון שנתבאר גודל הסכנה בקרבת האדם לחבר ושכן רע,	12135
ונתברר לנו שכאז"א סמוך לרע השוכן בקרבו, א"כ בודאי אף מעשיו הטובים אינם אמיתיים ונכונים אלא	12136
השקר שולט במ ללא מעצור.	12137
ומעתה לאחר שנתבאר גודל קרבתנו לרע, אף אי נימא שאין מעשינו מודרכים ע"י הרע, מכל מקום	12138
הקירבה לרע מסלקת את האמת מקרבנו, ולהיות פיו ולבו שוין איננו מסוגלים להגיע, וכמ"ש השמרנו לכם	12139
פן יפתה לבבכם, שהלב מתפתה אחר הרע ורחוקים אנו מהאמת, ואל נטעה שמאליו נגיע למדת האמת, כי	12140
דרוש לכך עבודה ויגיעה תמידית.	12141
הגר שפחת אברהם, היתה בת פרעה ועזבה את בית המלוכה כדי להתדבק בביתו של אאע"ה, והיתה שם	12142
זמן רב וראתה כל הנסים שנעשו בביתו של אברהם, וזכתה לראות מלאכים ולדבר עמם, ומ"מ נאמר עליה	12143
זרוק חוטרא אאורא אעיקריה קאי, כיון שנבנתה בבית פרעה כל האמונה שספגה אצל אברהם לא	12144
הועילוה מאומה, כי חייבים הדברים לקבל בסיס מוצק של דבקות בחלק אלוה ממעל, ומבלעדי זה גם	12145
שנים רבות של ראיית נסים ונפלאות לא יעזור.	12146
והיינו דנאמר והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים, רק בעת שירכוש השבה אל הלב אזי יש תקוה	12147
לעתידי, ומבלעדי זאת טבעי הרע פועלים ללא הרף וסופם לנצח, ועבודתנו להחליש את סרסורי הרע	12148
ובדרך זו נזכה להגיע לאמת האמיתית. (אור יחזקאל).	12149
	12150
מאמר רנו	12151
וה' אמר אל אברם אחרי הפרד לוט מעמו (בראשית י"ג י"ד).	12152
ר' יודא אומר כעס היה על אבינו אברהם בשעה שפירש לוט בן אחיו מעמו, אמר הקב"ה לכל הוא מדבק	12153
וללוט אחיו אינו מדבק? אך לדברי ר' נחמיה כעס היה לו להקב"ה בשעה שהיה מהלך לוט עם אברהם	12154

אבינו, אמר הקב"ה אני אמרתי לו לזרעך נתתי את הארץ הזאת והוא מדביק את לוט בן אחיו כדי ליורשו?	12155
ילך ויביא לו שני פרסתקין (אסופים) מהשוק ויורישם את שלו.	12156
ובמדרש הפליגו בענין זה ואמרו שנחלקו הקב"ה ופמליא שלו, בית דין של מעלה אומרים שראוי שיהרג	12157
(אברהם) ויענש מפני חבורת לוט, והקב"ה אומר הוציאוהו ממזל מיתה למזל חיים, למה היה הנסיון של	12158
אברהם ברעב לפי שלקח עמו לוט, לוט (בא"ת ב"ש) כפ"ן ותרגום רעב כפנא, ובוזר דרשו את שמו של	12159
לוט לווטין קללות.	12160
וכן במהותו של לוט עצמו מצאנו דעות חלוקות, באותיות דרבי עקיבא מובא בתורה שלמה, אמר לו	12161
הקב"ה ליעקב, ומה לוט שצדיק גמור היה אפילו הכי לא רצה אברהם לילך עמו, עשו שהוא רשע גמור	12162
הלא תתפרד ממנו, ומצד שני אנו מוצאים ברש"י כל זמן שהיה הרשע עמו הדבור פורש ממנו, ובפסיקתא	12163
רבתי, ראה כמה קיפח לוט הרשע את אברהם הצדיק מהדבור, ובמדרש רבה הפליגו עוד ברשעתו באמרם	12164
ויסע לוט מקדם, הסיע עצמו מקדמונו של עולם, אמר אי אפשר לא באברהם ולא באלקיו.	12165
אך ברור הוא ששני הצדדים הללו הם שתי פנים במדרגתו של לוט, וכך מתבאר מתוך דברי לוט עצמו	12166
כמובא ברש"י, כשהייתי אצל אנשי סדום היה הקב"ה רואה מעשי ומעשי בני העיר והייתי נראה צדיק	12167
וכדאי להנצל, וכשאבוא אצל צדיק (אברהם) אני כרשע, הרי ששני המבטים אמת כי בודאי בסדום היה	12168
לוט צדיק, וגם הוכיחם במסירת נפש אל נא אחי תרעו ויגשו לשבור הדלת, ולוט כבר ידע את רציחותיהם,	12169
כמו שכתוב בזהר שהנערה שנתנה פת לעני והמיתוה ע"י הדבורים היתה בתו של לוט, וגם הצליח קצת	12170
שאף שהתנהג בהיפך מהם, מכל מקום הוקירוהו עד כי מינהו שופט עליהם (רש"י שם).	12171
וגם מסר נפשו על האורחים אף שלא ידע שהם מלאכים, וגם לא סר מכל דקדוקי הכנסת אורחים שראה	12172
אצל אברהם, עד כדי ויעש להם משתה, וכל זה למרות הסכנה הגדולה שחפפה עליו מאנשי סדום, ובמדרש	12173
הגדול על הפסוק ויאמרו לא, שלא קבלו עליהם עד שהחזיק בם שלא מרצונם והכניסם לביתו, נורא ואיום	12174
עד כמה גדלה צדקתו בהכנסת אורחים, שגם במצב כזה כפה אותם בעל כורחם.	12175
אך לעומת זה מפורש בכתוב למה הלך לוט לסדום, וישא לוט את עיניו וירא את כל ככר הירדן כי כולה	12176
משקה, ויבחר לו לוט את כל ככר הירדן, הרי שהלך בשביל ממון, ומה שלא הרגיש את עוצם חטאו	12177
בהתחברותו עם סדום, זה היה מחמת נגיעת חמדת הממון שפעלה אפילו על גדול החסד שכמותו, וגם שנה	12178
בחטאו זה, שהרי אחר שהצילו אברהם מכדלעומר וחבריו שב לו אל סדום שנית.	12179
הרי שמדה רעה שהיתה בלבו, השחתה מוסרת שקיננה בפנימיותו, ושבאה על ביטויה בהסכמתו להפרד	12180
מאברהם דודו ורבו, מקור חיותו ודרגותיו הרוחניות, כדי להתיישב בין הרשעים המושחתים אנשי סדום,	12181
והעידה התורה הקדושה שהרע נגע בפנימיות לבו, ועל כך שפטוהו חז"ל לרשע כמובא לעיל.	12182
	12183
לעומת זאת לא הועילה כל מסירות נפשו למען החסד אשר למד מאברהם אבינו, שכל אשר עושה האדם	12184
מפאת החינוך שקיבל אפילו עד כדי מסירות נפש, אינו משקף את דרגתו האמיתית, מצד זה היתה טענה	12185
גדולה על אברהם על התחברותו עם לוט, ואף שכבר נענש שפרש ממנו הדיבור כל אותן השנים, מכל	12186
מקום טענו הפמליא של מעלה מדת דינו של הקב"ה, שהיה ראוי לעונש מיתה ח"ו על חילול ה', בהיות	12187
איש כזה נחשב לאחד מילידי ביתו ואף ליורשו של אברהם.	12188
אך הקב"ה בעצמו הרואה לפנים הלבבות בעומק לאין שיעור מראיית המלאכים, אמר הוציאוהו ממזל	12189
מיתה למזל חיים, כי העיד עליו שעצם הראותו חיבה ללוט גילה על שאיפתו הגדולה לחסד, שהיה מוכן	12190
לוותר אף על רוח הקודש, כדי להשפיע על לוט עד שיתקן את פנימיותו, והוא כגדר שמצאנו באברהם,	12191
גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה, כדאי היה לו לדחות אף את הנבואה משום חביבות	12192
מצות גמ"ה, גדר הדבר שבמדרגת אברהם אבינו האיר מעשה החסד לנפשו הארה גדולה כל כך, עד	12193
שאפילו גילויי הנבואה היו טפלים לה.	12194
פשר הדבר מצד אחד היה אברהם מחוייב לקרב את לוט שאר בשרו ולהשפיע עליו, אולם בדרגה	12195
שאברהם היה עומד בה, לא היה יכול להשפיע עליו בלי שיהיה ניזוק על ידי התחברותו אתו, ולכן היה	12196
מוכרח להפרד ממנו ובכל זאת נתבע על הפירוד הזה עצמו, עד שמדת הדין הוציאה עליו פסק דין של	12197
מיתה, כי הרי אין סוף לדרגות העליה, ולו היה אברהם אבינו מתעלה במדרגתו במדה עוד יותר גדולה,	12198
היה מגיע לדרגה שלא היתה פועלת עליו התחברותו עם לוט, ולא היתה מחסרת ממנו את הדיבור, פירוש	12199
התגלות הנבואה, ואז לא היתה נחשבת לו התחברות זו לעוון אלא למצוה רבה.	12200
כעין זה מצאנו שנתבע אברהם אבינו על עצם המריבה, עיין ספרי כי תצא (רפ"ו) על הפסוק כי יהיה ריב,	12201
אין שלום יוצא מתוך מריבה וכן הכתוב אומר ויהי ריב בין רועי מקנה אברהם, מי גרם ללוט להפרד	12202
מהצדיק ההוא הוי אומר זה מריבה, מריבה לא שייכת אלא בין שני צדדים, הרי שרועי מקנה אברם היו גם	12203

12204	כן אשמים בדבר, ואף שמבואר ברש"י שלשם שמים רבו עמהם כדי להזהירם מהגזל, ואף שמצות תוכחה היא עד כדי נזיפה והכאה.
12205	זה רק מצד המוכח, אבל המוכיח עצמו עליו לפעול מתוך אהבה וחסד ולא להכניס את עצמו לתוך מריבה כלל, וכיוון שרועי אברהם הכניסו עצמם למריבה נתבע על זה אברהם, כי לו היה מחנך אותם למעלה גבוהה יותר בחסד, לא היה קורה דבר זה ולא היה לוט נפרד ממנו, וכה נתבע אברהם ע"ה על לוט ועל זרעו ועל כל אשר היה ראוי לצאת ממנו עד סוף כל הדורות, וכל אשר חסר בכל אלה תבעו מאברהם, נוראה היא האחריות.
12206	גם אנו במדרגתנו עלינו ללמוד גודל האחריות לחינוך בנינו ותלמידינו, כמה עלינו להתאמץ ולהתעלות במדת החסד כדי להשפיע עליהם לטובה, ומצד שני עלינו להשמר ממעשים כעין של לוט, ולפחד מאד מלהתרחק מסביבת רבותינו, עלינו לחשוש תמיד ממדה רעה כמו זו של חמדת ממון שתגרום למעשים שיעידו ח"ו אי אפשי לא באברהם וכו', הרי לוט בלכתו לסדום סבר כי כוונתו לשם שמים אך ורק לתקן את סדום, ולא הרגיש בנגיעת מדת חמדת הממון אשר התרשמה כל כך בעומק בפנים לבבו.
12211	והנה אברהם הביא את כל הרוצים להתגייר אליו, ופעל עליהם הרבה בחסדיו ובלמודיו, אבל הוא לא הלך אליהם, מה שאין כן לוט שהלך להתיישב בסדום, הוא רצה לתקן וללמד ונמצא למד, וצריכים לדעת כי מי שהולך אל הטועים ללמד להם, סכנה גדולה לפניו שמא ילמד הוא מדרכיהם וטעויותיהם.
12212	וכבר אמר ר' יוסי בן קיסמא (אבות פ"ו), אפילו אתה נותן לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם אין אני דר אלא במקום תורה, והקשו אדרכה הרי צריך שילך אצלם ללמדם? אלא על כרחך שאפילו תנא כר' יוסי בן קיסמא פחד כ"כ מסביבה לא טובה, בני תורה באמת התורה תלמדם מה לעזוב ומה לעשות, ולא יפלו בטעות כזו אפילו בדורנו פועט הרוחניות. (מכתב מאליהו ח"ב דף 166).
12213	
12214	
12215	
12216	
12217	
12218	
12219	
12220	
12221	
12222	
12223	
12224	מאמר רנח
12225	ויבוא הפליט ויגד לאברם העברי (בראשית י"ד י"ג).
12226	אמרו רז"ל הפליט זה עוג, ולא נתכוין לש"ש אלא כדי שיהרג אברהם ויקח את שרה עי"ש, והנה עוג עשה מעשה טוב לגמול חסד עם אברהם אבינו וזכות גדול הוא לו, וע"י מעשה גמ"ח זה חי ת"ק שנה מלך ומושל, ומשה רבן של ישראל וששים רבוא יוצאי מצרים עומדים ויראים ממנו מחמת זכותו זה שהיה בידו, ולבסוף באים חז"ל ומהפכים קערתו על פיה, ואומרים לא נתכוין זה אלא לרציחה וניאוף, שיהרג אברהם במלחמה ויקח את שרה לאשה, ויש להתפלא מהיכי תיתי לומר כן.
12227	אבל לכשנתבונן פשוט הוא, שהרי אדם מורכב מעפר מן האדמה, כח חומרי גס וחשוך המושך אותו לכל מיני תאוות מגונות ומדות מושחתות, והוא קשור אליו מתחלת תולדתו כמ"ש (איוב י"א), ועיר פרא אדם יולד, וכל מה שמתגדל משתרש בו כח זה, ופועל בחוק טבעו בלא הפסק לא ייעף ולא ייגע, ואין בכל מחשבה דיבור ומעשה של האדם שלא יניע אותו כח זה, כי הוא מושל בכל אשר לו.
12228	אדם קרוב אצל עצמו, ממילא אם תימצא איזו הנאה בפנינה נדחת בקצה העולם, בהכרח הוא שכל פעולותיו תהיינה רק להשיג ההנאה ההיא אשר יחפוץ בה, זולת מי שיגע לשרש אחר מדותיו הרעות והכניע חומר גופו תחת ממשלת נשמתו, ומי הוא הממשיל רוח עלי עפר אדמתו, אין זה אלא הירא וסר מרע, שמייסר ומלמד את עצמו להועיל בתורה ומוסר.
12229	ועלינו לדעת כי תוה"ק נקראת תורה, מפני שהיא מורה ומלמדת לאדם לכוון דרכיו והליכותיו, ולהראותו באצבע על כל מדותיו המגונות ותאוותיו המשוונות היכן הם לעוקרם ולשרש אחריהם, ולפיכך אם חז"ל ביארו לנו דבר זה במעשה עוג ללמד אותנו הם באים, לבל נרמה את עצמנו לומר טהורים אנו ונקיים מחלאה וזוהמה זו, ולב יודע מרת נפשו עד כמה יגע ועמל על מדותיו.
12230	ואם בפועל אדם רואה שאיננו רוצח ולא גזלן, אין בזה עדיין בכדי הוכחה על טובו ויושרו, כי יודע הוא שאם יחמוס ויגזול שפטים נכוננו לו ובבית האסורים ישב, ולמרר חייו המתוקים לו אינו רוצה, ולכן נמנע מלהוציא מחשבותיו אל הפועל, תדע כי במוחו ולבו של אדם אשר טמונים ונסתרים מעיני מפקחים, מופיעים כל מיני מחשבות זרות והרהורים רעים, לאלפים ולרבבות ברגע אחד, ומטיילים שם להנאתם באין מפריע, ואדם כזה האם לא נקרא לו שפל ונבזה.
12231	ויצוייר אם יש לאדם קרוב עצמו ובשרו, אשר עתיד להורישו הון רב לאחר מותו, האם ימלט מלהעביר במוחו על העתיד לבוא לו בירושתו, ודאי נופל בדעתו ומתענג בציירו איך הוא חוזר מהלוייתו של זה וכל עושרו וטובו בידו, ומה זאת? הרי הוא כאומר לעצמו מתי ימות קרובו ויירשנו, ואיזה שם ניתן לה למחשבה כזו, האם אינה מחשבת רצח וגזל?
12232	והרי כל רוצח אינו הורג נפשות אלא משום הנאת עצמו, והנה גם כאן ניחא לו במיתת חבירו ומטיבו ובלבד שישגי רצונו וחפצו, לקחת ולהשתמש בממון שאינו שלו ולא עמל בו, וכבר אמרו חז"ל (יומא כט),
12233	
12234	
12235	
12236	
12237	
12238	
12239	
12240	
12241	
12242	
12243	
12244	
12245	
12246	
12247	
12248	
12249	
12250	
12251	
12252	
12253	

הרהורי עבירה קשים מעבירה, הוא הדבר אשר אמרנו כי במקום אשר אין האדם ירא לנפשו מעונש גופו,	12254
ובאין מי אשר יגרס בחצץ שיניו, הרי הוא רוצח וחמסן לא יבוש ולא יכלם.	12255
אמנם אין לך רפואה ותעלה אלא בחכמה יראה ומוסר, כמ"ש על כן יאמרו המושלים בואו חשבון, ואמרו	12256
חז"ל (ב"ב עח) אלו המושלים ביצרם, כלומר המושלים על עיקרו של האדם היינו המחשבה הרצון וחמדת	12257
הלב, ואין עצה אלא ביראת אלקים, כי היראה היא השוטר והמקל החובטו לבל יפרוץ פרץ וכמ"ש חכם	12258
ירא וסר מרע. (אור יהל ח"ב ד' ל"ד).	12259
	12260
מאמר רנט	12261
ויבוא הפליט ויגד לאברם העברי (בראשית י"ד י"ג).	12262
ויבא הפליט ויגד לאברם העברי, בא להגיד לאברהם ע"ה שנשבה לוט, מצא שאברהם יושב ועוסק באפיית	12263
מצות, ולכן נקרא עוג על שם עוגות מצות (מדרש הגדול), ויש להבין איזה שייכות יש לאפיית מצות של	12264
אברהם לקריאת שם עוג? ואם קריאת השם עוג באה לציין שבה ומעלה, במה זכה להתכנות בשם זה?	12265
כאשר בא הפליט לביתו של אברהם אבינו מצאו עוסק במצוות אפיית מצה שפסח היה, ובודאי היתה זו	12266
שעה של דבקות עליונה של אברהם בהש"ת, שרוי היה ברוממות הנפש אורות עליונים חופפים עליו, כי	12267
אז היה גלוי לו עתידם של בניו וזרעו אחריו, ראה בגלותם ובצרתם לו צר, וראה בגאולתם העתידה ושש	12268
לקראתם, ואז הוריד אור גדול מעולם העליון למטה, וכל מי שנמצא אז בסביבתו נסחף עמו, הושפע	12269
ונתעורר מהאוויר הצח שיצר אברהם, ואותו האוויר חדר לפליט הזה עד שלרגע נשתנה לטובה.	12270
ולפי דברי חז"ל זה עוג שפלט מדור המבול, ובמדרש הגדול איתא ויבוא הפליט אמר ר' יוחנן זה עוג	12271
שפלט מדור המבול, ואם כן ראה את החורבן וההרס שגרמו הרשעים לעצמם, ראה את הנס שנעשה לנח	12272
ובניו, אבל הוא ירד ונפל מהכרתו והודאתו להקב"ה ונעשה כפוי טובה, אבל כאשר בא לתוך ד' אמות של	12273
אברהם ניצת בו ניצוץ מאור קדוש וטהור זה, חזרה אליו אפילו לזמן קצר ההכרה בחסדי השם ית', ולכן	12274
נשתנה גם שמו לטובה שדבק בו משהו מאווירה דקדושה שיצר אברהם באפיית המצות.	12275
והזמין ה' לידי בתחילת מחשבתי ספר 'שפתי צדיק' ובפ' לך מצאתי תימוכין לרעיוני וז"ל, ותמוה לקרותו	12276
את הפליט בשם עוג מפני שמצא את אברהם עוסק באפיית המצות, וכי בעבור רגע אחת בביתו של הצדיק	12277
כדאי לקרותו בשם עוג ע"ש עוגות מצות? ונראה שנכנס בו התעוררות טובה כשראה פעולות צדיק	12278
בהתלהבות בהכנה למצוות מצה ונשאר בו מעט ניצוץ, ואין הקב"ה מקפח שכר בריה לכן נקרא בתוה"ק	12279
בשם זה עכ"ל.	12280
וכאמור לעיל שבמקום שנמצא אדם גדול וקדוש עוסק בתורה ומצוות, נדלק אור בכל השטח שהוא נמצא,	12281
וקדושתו מתפשטת והולכת על כל העוברים דרך איזור זה יהיה מי שיהיה, אווירת הקדושה חודרת ונכנסת	12282
לכל הגופים הנמצאים במקום באותה שעה, והרי אמרו ז"ל כלבים משחקים אליהו הנביא בעיר, כלבים	12283
נובחים מלאך המות בעיר (ב"ק ס.), האוויר הטוב משפיע על כל הבריאה והיצורים, ואף בעלי חיים	12284
מרגישים שינוי באוויר.	12285
ומצינו אצל בצלאל שהתורה מעידה עליו, וימלא אותו רוח אלקים בתבונה בחכמה ובדעת ובכל מלאכה,	12286
ואומר על זה המדרש ולא זה בלבד אלא כל מי שנתעסק במלאכת המשכן נתן בו הקב"ה חכמה ובינה, ולא	12287
בני אדם בלבד אלא אפילו בבהמה ובחיה, שנא' ועשה בצלאל ואהליאב וכל איש חכם לב אשר נתן ה'	12288
חכמה ותבונה בהמה, בהמה כתיב שנתנה חכמה באדם ובבהמה (שמו"ר מח ה), זריחת האור העליון	12289
נתפשטה בכל הסביבה.	12290
סיפרו על אחד מגדולי הזמן שנהג להתפלל בבית הכנסת של הגר"א ז"ל בוילנא, ויום אחד שינה את מקומו	12291
הקבוע בבית הכנסת, ובעמדו להתפלל במקום האחר נפתחו מעיינות לבו, והשיג התלהבות כזו שלא טעם	12292
כמותה מעודו, וכך בכל התפלה הרגיש התעוררות מרובה, לאחר חקירה ודרישה אצל זקני וגבאי בית	12293
הכנסת נודע לו, שבמקום ההוא עמד להתפלל הגר"א, ותפלתו ורוחו של אותו צדיק וקדוש השאירו רושם	12294
לדורות.	12295
מספרת הגמ' (סוטה יג), כי כשמת יעקב התאספו מלכי כנען ונשיאי ישמעאל למלחמה, חשבו שזו שעת	12296
הכושר לתקוף את בני ישראל, כיון שהם עסוקים בצער מיתת אביהם יעקב, כיון שראו כתרם של יוסף	12297
תלוי בארונו של יעקב, עמדו גם הם ותלו את כתריהם בארונו של יעקב, כיון שבאו והתקרב אל הסביבה	12298
של מיטת יעקב, הושפעו עד עומק נפשם מאור האמת של יעקב, ואז פקעה מהם רוח המלחמה הקנאה	12299
וההשחתה, הסביבה השפיעה עליהם רוח של כניעה. (מעייני החיים).	12300
	12301
מאמר רס	12302

וישמע אברם כי נשבה אחיו וירק את חניכיו ילידי ביתו שמנה עשר ושלוש מאות וירדוף עד דן (בראשית י"ד י"ד).	12303
בגמ' (נדרים לב) נחלקו בפירוש הכתוב, חד אמר ג' מאות ושמונה עשר חניכים היו ואליעזר כנגד כולם, ואית דאמרי אליעזר לבדו היה מנין שמו הוא גימטריא כן, עכ"פ לא יותר משלוש מאות ושמונה עשר איש ואברהם אבינו בראשם, נלחמו נגד ארבע אומות ומלכיהם גבורים גדולים ועצומים.	12306
ובדרך הליכתם החריבו עוד כמה אומות, כמ"ש ויכו את רפאים בעשתרות קרנים ואת הזוזים בהם ואת האימים בשוה קריתים, אברהם אבינו עם חניכי ביתו הפיל כולם כעמיר מאחרי הקוצר! ובמה נלחם איתם באיזה כלי נשק? אחז"ל (תענית כא), דכי הוי שדי אברהם עפרא הוי סיפיה גילי הוו גירי, הרי שכל מלחמות של אברהם אבינו היתה ע"י נסים ונפלאות למעלה מדרך הטבע.	12311
ואכן כל האומות ובפרט אלו החמשה מלכים הכירו דבר זה, כמ"ש ויצא מלך סדום לקראתו אל עמק שוה הוא עמק המלך, ואחז"ל (ב"ר פמ"ג) ר"ב ור"ח בשם רשב"ג ששם הושו כל אומות העולם וקצצו ארזים ועשו בימה גדולה והושיבו אותם בתוכו למעלה, והיו מקלסין לפניו ואומרים לו מלך אתה עלינו נשיא אתה עלינו אלוה אתה עלינו, אמר להם אל יחסר העולם מלכו ואל יחסר אלוקיו.	12315
ומה מאד יש להתפלא, שדוקא אלו הארצות חטאו ופשעו מאד, עד אשר אבדו כל זכות קיום על פני האדמה ונאבדו מן העולם, וכמ"ש זעקת סדום ועמורה כי רבה וחטאתם כי כבדה מאד, ומן התמיהה איך שכחו לגמרי כי יש אדון לעולם, ולא ידעו ולא הבינו כי יש עונש ונקם על העון, ועוד הרי אכזריותם כידוע עלתה למעלה ראש שאפי' בלא אמונה ושכל, עם קצת יושר לב ונגיעת אפס קצהו בשערי הדעת וההגיון, לא היו מגיעים למצב ירוד ומבהיל שכזה.	12319
התשובה היא כי אדם אשר התרגל לחיות ע"פ מדותיו ותאוותיו, ולא שם אל לבו לפעול נגד הרצון אשר בו ולכבוש משברי היצר, הרי אם עלה בלבו להתאוות איזו תאוה הוא רץ אחריה כעיר זה, וגלי ים הדמיון הולכים וסוערים עליו מכל צד, אף כי שכלו יגיד לו שסופו רע ומר לבו בריא לו כאולם, לא יזוז ממקום תאותו כמלוא נימא, אף לא יחוש לפנות אל טענת שכלו, והולך שובב בדרך לב רצונו ושוקע ויורד עד לשאול מטה.	12325
וכן באנשי סדום אשר עליהם נאמר רעים וחטאים לה' מאד, מפני שהיו בעלי תאוה! ולא עמלו לעקור מדה רעה זו מלבם, שהרי לוט שהלך אחריהם אמרו עליו חז"ל (נזיר כ"ג), לתאוה יבקש נפרד זה לוט! ופירש"י לדבר עבירה יבקש מי שנפרד, ואיזה זה לוט שנפרד מעל אברהם, הרי שמקור רעתם לפני ה' היתה תאוותם לתענוגים והנאות, שלא לעמוד מנגד אלא כרעו ברך לפני אל זר שבגופו של אדם זה יצר הרע! וא"כ מה יועיל להם שכלם והכרתם את האמת, אם בקרב לבם שתולה התאוה על כל אגפיה.	12329
וכבר אחז"ל (שבת לא) עה"פ זה דרכם כסל למו, יודעים רשעים שדרכם למיתה וחלב להם על כסלם, שמא תאמר שכוחה היא מהן, ת"ל ואחריהם בפיהם ירצו סלה, ופירש"י לעיל מיניה כתיב קרבם בתימו לעולם דהיינו קבורה, והדר כתיב זה דרכם כסל למו, כלומר יודעים הם שזו דרכם אבל כסל למו, כליותיהם מחופין בחלב מהשיב אל כליותיהם מחשבת סופם, ושמא תאמר מחמת החלב שכחו והרי הם שוגגין, ת"ל 'ואחריהם' את העתיד לבוא לנפשם ירצו ויספרו תמיד ואעפ"כ אינן חוזרין ע"כ, וק"ו אנשי סדום ועמורה אשר רעתם רבה.	12335
הבה ונתבונן בדרכיו של אברהם אע"ה, בן שלש שנים או בן מ' שנה הכיר את בוראו, ולא ע"י נבואה ולא ע"י רוח הקודש, אלא בשכלו לבד הגיע להכרה ואמונה בהש"ת כי היה פילוסוף גדול, ומכיון שהגיע להכרה וידיעה עמוקה זו, ידע עוד שאין די לו לאדם רק לידע להבין ולהשכיל, אלא צריך גם ללמד לאחרים, וכן הלך בדרכו על פי שכלו לבד עד שגזר עליו נמרוד להפילו לכבשן האש.	12339
אברהם ע"ה קיבל עליו להשרף עבור כבוד הש"ת, ולא עלה על דעתו כלל שהקב"ה יעשה לו נס, ואז הציץ עליו בעל הבירה ואמר לו אני הוא בעל הבירה! לאחר מסירת נפשו שרתה עליו רוח הקודש והתחיל להתנבא בשם אלקים, והתחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל העולם, ולהודיעם שיש אלוה אחד לכל העולם לו ראוי לעבוד, והיה מהלך וקורא מעיר לעיר וממלכה לממלכה, עד שהגיע לארץ כנען והוא קורא, שנאמר ויקרא שם בשם ה' אל עולם (הרמב"ם).	12345
מכאן זכה אברהם לכל מה שזכה! מפני שלא התעצל ולא הסתפק לצאת ידי חובתו בהשכלה והבנה לבד, אלא קיים כל השכלתו וחכמתו הרבה, והוציא לפועל במעשה להיות אחוזים וקשורים זה בזה גם יחד, הוא מה שאה"כ אשר בחרת באברם והוצאתו מאור כשדים ושמת שמו אברהם, כל אהבה זו לא באה לו אלא מפני שמצאת את לבבו נאמן לפניך! אינו אומר ומצאת את שכלו נאמן לפניך, אלא את לבבו דייקא. (לב אליהו).	12349
	12350
	12351
מאמר רסא	12352

ויאמר אברם הרימותי ידי אל ה' ואם אקח מכל אשר לך ולא תאמר אני העשרתי את אברם (בראשית י"ד כ"ב).	12353
	12354
הרימותי ידי כתב רש"י לשון שבועה, ולא תאמר אני העשרתי את אברם, וברש"י שהקב"ה הבטיחני לעשרני שנאמר ואברכך, וברמב"ן משם הספרי שדרכם של צדיקים להשביע את יצרם, הנה משום חשש שמא יאמר מי שהוא שבעשירות אברהם היה יד למלך סדום, ולא יהיה קידוש השם ככל הראוי, השביע תיכף את יצרו לבלי קחת מאומה מחוט ועד שרוך נעל.	12355
	12356
	12357
	12358
לכאורה אין אנו מבינים צורך שבועה זו, ביודענו שכל מהותו של אברהם אבינו היה ויקרא בשם ה' וכל תשוקתו ומטרת עבודתו שיתקדש שמו ית' בכל אשר יפנה, וכיון שכן נעשה זה אצלו טבע שני, ומובן מזה עד כמה שנאוי לאברהם בתכלית השנאה חילול השם, ובפרט כשנתבונן עד כמה שהאבות הק' היו רחוקים מחימוד ממון, והובא ברש"י על יעקב אבינו, שכל מה שרכש בפדן ארם נתן לעשו, אמר נכסי חוץ לארץ אינן כדאי לי, וא"כ איך נוכל לצייר לנו שאברהם יחרד שמא יכשל בחימוד ממון?	12359
	12360
	12361
	12362
	12363
החפץ חיים זצ"ל היה זהיר כל ימיו אפי' מאבק לשון הרע, עד שהיה אומר שלשה"ר מאוס ומשוקץ בעיניו, האם יהיה לנו חשש במצב כזה שיוכל להכשל בלה"ר, והלא הוא עוד בזעיר אנפין לעומת תיעובו של אברהם אבינו לממון וכדומה, ובכל זאת כשידע אברהם שיש כאן חשש נדנדוד של פגם בקידוש שמו ית' השביע תיכף ליצרו, ובכלל יש להבין שבועה זו מה טיבה ומה תקנה יש בה, דלפ"מ שאנו רגילים להבין מה שדרכם של צדיקים להשביע את יצרם שהוא מחשש שמא יכשלו, אם כן הלא עדיין היה מקום לחשש שמא יעברו גם על השבועה.	12364
	12365
	12366
	12367
	12368
	12369
חז"ל גילו לנו בזה סוד רוממותו של אברהם אבינו שכל מעשיו היו קיימים דסוד השבועה הוא קיום. ואמרו חז"ל שדרכם של צדיקים להשביע את יצרם, שכל מעשיהם היו בטוחים בכל מאת האחוזים בקיומם, ובמדת קיימות של אברהם אבינו שהוא עצמו היה סוד השבועה שכולו קיים, בכל זאת לא הסתפק בזה עד שגדר עצמו בשבועה ובודאות גמורה, כזו היו כל מעשיהם של הצדיקים.	12370
	12371
	12372
	12373
ולא רק שלא האמינו לעצמם מצד מדה זו, אלא שלא בטחו גם בזולתם, ומצינו שבקש אברהם לאליעזר שישבע לו על הבטחתו, גם אליעזר שהיה "דולה ומשקה מתורת רבו" והיה הן שלו צדק וקיים, בכל זאת לא סמך עליו אברהם אבינו והצריכו שבועה, וכן מצינו ביוסף הצדיק שהשביעו אביו ולא בטח יעקב בבנו ובצדקתו והצריכו שבועה, משום שכן הוא דרכם של צדיקים שבכל מעשיהם הם קיימים, ומסוד הקיימות הוא שלא להאמין לא בעצמו ולא בזולתו, דכל מעשיהם מחוייבים להיות בטוחים לגמרי בלי שום נדנדוד הכי קל של ספק.	12374
	12375
	12376
	12377
	12378
	12379
ומשום זה מצינו בתורה הק' שחושדת היא לכל, ואפי' מבחר היצורים והגדול שבגדולים לא האמינה בו, משום תורה גדרה צדיק, ובגדרו של צדיק הכל חשודים בעיניו, שאין שום אמונה ובטחון אפי' בהיות נאמנים, הצדיק מוגדר ומושבע על כל מצעד רגליו, וגם אחרים מושבעים ע"י דזהו סוד הקיימות, ולפי"ז נבין מה שאמרו דרכם של צדיקים להשביע, צדיקים בדוקא משום דמדתם של הרשעים שאינם משביעים את יצרם, הרשעים בטוחים בעצמם וכמו כן מאמינים בזולתם, והם כחומה פרוצה לא גזורה, והפכם הם הצדיקים שדוקא הם אינם מאמינים בעצמם ומשביעים את יצרם.	12380
	12381
	12382
	12383
	12384
	12385
ולפי"ז תסולק תמיהתם של כמה מן המפרשים בפ' "ואתה תחזה" עי"ש באבן עזרא, שתמהו שלפי החשבון נמצא שכל עשירי מישראל היה דיין ומורה, וכי למה היה דור המדבר צריך לכל כך שופטים? ומדברינו יוצא שזהו סוד רוממותו של כלל ישראל, שדוקא הוא שהנהו במדרגה כל כך רמה ונשאה, העמיד שופטים על כל מצעד רגליו, דזהו דרכם של צדיקים שמושבעים הם בכל מעשיהם, ומעמידים שומר אחר שומר לשומרם בכל אשר יפנו, ועד שהם מתמיהים על דור המדבר, יתמהו על אברהם אבינו שגם הוא היה מושבע בכל מעשיו.	12386
	12387
	12388
	12389
	12390
	12391
וכן מצינו כבועז שנשבע לרות שלא יגע בה, רואים אנו שגם גדול כבועז ולעת זקנתו, אעפ"כ לא בטח על עצמו והגדיר את עצמו בשבועה בהתיחדו עם אשה, וכן אסרה תורה היחוד בלי שומר אף לצדיקים, ובאמת העולם ההמוני אינו מבין איסור יחוד כלל, ואותם הפרוצים בעריות מערערים עליו, מבלי שיראו בזה איזה יסוד לאיסור, ודוקא בני תורה ומקבלי התורה רק הם הגדירו עצמם, דזהו אך ורק מדרכם של הצדיקים שדרכם להשביע את יצרם. (דעת חכמה ומוסר ח"א י"ז).	12392
	12393
	12394
	12395
	12396
	12397
מאמר רסב	12398
ויאמר אברם הרימותי ידי אל ה' ואם אקח מכל אשר לך ולא תאמר אני העשרתי את אברם (בראשית י"ד כ"ב).	12399
	12400
הרימותי ידי אל ה' פירשו ז"ל שבועה, והטעם ולא תאמר אני העשרתי את אברם, ופירש"י שהקב"ה הבטיחני לעשרני שנאמר ואברכך, יש להתבונן כלום העושר הגדול הלזה לא מה' הוא? לנצח במעט כוחו	12401
	12402

כל המלכים, גבורים כאלה נפלו חלל ביד אחד ועוזרו ולקה את כל שללם, האם יש ריוח יותר כשר מזה,	12403
והשגחה גלויה יותר מאת ה' להעשיר אותו ולמה לא יקח? והמקרא עצמו מעיד כי רק איש אחד עלול	12404
לומר אני העשרתי את אברם ומשום כך לא לקח.	12405
ואמרנו להציע שאלה אחת בהלכות היראה, מצינו במצוות שדבר חמור דוחה את הקל ממנו, אם כי נצטוינו	12406
הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, בכ"ז רואים אנו שיש חמור וקל, וכענין עשה דוחה לא תעשה, והנה	12407
הגדולה שבמצוות היא קידוש שם שמים, והחמורה שבעבירות הוא חילול ה', עד שתשובה ויום הכפורים	12408
תולין ורק מיתה ממרקת, א"כ איך יעשה אדם אם בפעולה אחת אשר יעשה, מוצא בה קידוש ה' מצד אחד	12409
וחילול ה' מצד שני מי נדחה מפני מי?	12410
יתר על כן שהרי גדר קידוש ה' הוא, שעל ידו למדים בני אדם לקיים רצונו של מקום, וגדר חילול ה'	12411
שעל ידו מתלמדים לסור מאחרי ה' ולהקל בדבר תורה, ואיך לעשות אם קידוש ה' יתפשט בפעולה זו על	12412
מאה בני אדם, וחילול השם יגרם רק לעשרה? ומכל שכן אם בקידוש השם שלו ילמדו ממנו רבבות ויותר,	12413
וחילול השם יהיה רק כלפי איש אחד בלבד?	12414
והנה למדנו מן הסיפור הלזה בתורתנו הקדושה עד כמה יש להתרחק מחילול ה', אף בשעה שכל מעשיו	12415
הינם קידוש ה' לפני עולם מלא, בכל זאת בשביל שלא יאמר מלך סדום אני העשרתי את אברם, איש כזה	12416
אשר גם הוא אמר תן לי הנפש והרכוש קח לך! אלא שאברהם חשש שאינו מכיר במדה מספקת את הנס	12417
הנגלה והטמון כי ה' העשיר את אברהם ולא הוא, וכזאת מתגלה כבר חסרון בקידוש שם שמים לגבי	12418
היחיד הזה, ומשום כך כדאי לו לאברהם אבינו להפקיר את כל רכושו המגיע לו.	12419
מזה יש ללמוד קל וחומר בן בנו של קל וחומר, עד כמה צריכים להזהר אף אלה המקדשים שם שמים	12420
ברבים, שלא יגרם ח"ו על ידי מעשיהם איזה רפיון אפילו לאחד מישאל מכל הנהגתו, וכמו פלוני שלמד	12421
תורה כמה מגונים מעשיו, אלא הזהר והזהר רק לקדש שם שמים, ושיאמרו כולם אשרי פלוני שלמד	12422
תורה. (אור יהל ח"א קפ"ג).	12423
	12424
מאמר רסג	12425
הרמותי ידי אל ה' קונה שמים וארץ ואם אקה מכל אשר לך ולא תאמר אני העשרתי את אברם (בראשית	12426
י"ד כ"ב).	12427
קונה שמים וארץ היא בחינת קונה הכל אשר גדרה היא ההכרה הברורה, שכל מה שיש בבריאה הכל ניתן	12428
ככלים לאדם להכיר על ידיהם את בוראו, ישנם כמה מיני כלים שהאדם יכול להשתמש בהם לשם עלייתו	12429
הרוחנית, הכלים משתנים לפי דרגת עבודתו, ולפעמים גם מתבטלים כשמגיע לדרגה שאין לו עוד צורך	12430
בהם, תינוק מזרזים אותו ללמוד על ידי זה שמבטיחים לו ממתקים.	12431
נער יותר גדול מושכים אותו על ידי ציורי כבוד שיהא לו אם יצליח בלימודו, ואז אבדה חשיבותם של	12432
האמצעים הקודמים, בטלו הכלים האלה, ואם יבוא לדרגת לימוד לשמה, אז בטל גם השלא לשמה של	12433
כבוד שהשתמש בו מקודם, אולם שבירת הכלים כזו היא תיקונם, שלכך נוצרו לעזור את האדם בעבודתו	12434
עד שלא יצטרך להם עוד, וכיון שבא האדם למדה זו אז השיגו גם הכלים תכליתם ונתקנו.	12435
אברהם אבינו אמר הרמותי ידי אל ה', ידוע שידיים הם בחינת הכלים כי הידיים הם כלי הפעולה, הרמותי	12436
ידי אל ה' פירושו, שאברהם אבינו הביא את כל כליו וכל מדותיו לתיקונם, וכבר אמרו חכמים ז"ל	12437
שהשלים עם היצר הרע (נדרים לב), פירוש שכל הסתת היצר לא היתה אצלו בגדר רצון ושאיפה, אלא	12438
ראה בה רק אפשרות ונתינת מקום לעבודת ה', כי בלא עקיצת יצר הרע הלא לא היתה לו הבחירה.	12439
על פי זה יש להבין מה שאמר למלך סדום, אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקה מכל אשר לך ולא תאמר	12440
אני העשרתי את אברם, לכאורה נראה זה כהבעת מדה רעה ח"ו, כלומר איני רוצה להיות משועבד לך	12441
בהכרת הטוב, ואינני יכול לסבול שאתה תתפאר עלי שהעשרתני, כוונה כזו היתה רחוקה מאד ממחשבת	12442
אברהם אבינו ע"ה, ועל כן הקדים לומר הרמותי ידי, להראות שלא היתה טענתו מצד מדותיו כלל, כי כל	12443
מדותיו משועבדות היו לגמרי לה'.	12444
אלא אם נביט בעין חודרת נראה, שמלך סדום היה משולל מכל מדות טובות, הרי אברהם אבינו מסר נפשו	12445
להצילו מארבעת המלכים שהיו חזקים מכל הענקים והרפאים שבארץ ישראל, כי כבר הכו את כולם קודם	12446
שיצאו מלכי סדום ועמורה לקראתם, וגם הם לא היו יכולים לעמוד נגדם, והוא שם נפשו בכפו לרדוף את	12447
העריצים האלו בחבורת אנשים מועטים, והציל את מלך סדום ממצב מיואש, ואם כן היה לו למלך להודות	12448
למושיעו לחבקו ולנשקו, אבל לא מצינו שאמר לו שום דבר של תודה, רק מלכי צדק הוא שם בן נח, שלא	12449
מצינו שהותקף כלל על ידי המלכים, הוא נתן לו ברכה ותהילה.	12450
וגם מזה לא למד מלך סדום, אלא פתח מיד במשא ומתן, תן לי הנפש והרכוש קח לך, כלומר אף על פי	12451
שמצד הדין הכל שלך שהרי כבשתו במלחמה, אף על פי כן תן לי לכל הפחות את אנשי והרכוש תעצור	12452

לך, האם זו הדרך לפתוח לדבר למי שעשה לו טובה גדולה כזאת, להצילו מאבדון במסירת נפש, הלא	12453
ניכרת מדת סדום בכפיית טובה הבולטת.	12454
ועל כן השיב לו אברהם אבינו לא אקח מידך כלום, כי אם אעשה כן אז תשיאך מדת הנטילה גם כן לומר	12455
שעשית לי טובה, והעשרתני כמה שעכבתי מצד הדין, נמצא שאברהם אבינו ע"ה, ראה שמלך סדום אובד	12456
ושוקע במדותיו הרעות, ונכמרו רחמיו עליו עד שרצה ללמדו מדות טובות, וכל טענתו היתה רק מצד	12457
החסד והרחמנות עמו, כך מתנהג מי שמדותיו עצמן קנויות לשם יתברך ומשועבדות לו לגמרי.	12458
אמנם כמו שיש שבירת הכלים על ידי עלייה ותיקון, שבטלים כמה שהגיעו לתכליתם, כן יש שבירת	12459
הכלים על ידי ירידה, שהיצר הרע גובר כל כך עד שאי אפשר להשתמש במדות עוד לעלייה, ועל כן	12460
המדות נשברות, שבירת כלים כזו מצינו בדורנו דור עיקבתא דמשיחא, שהוא בבחינת ערב רב חיצוניות	12461
כדברי הגר"א ז"ל, אין התורה מכובדת על הבריות, ועל כן אינה נותנת ללומדיה כבוד וממון בעוה"ז,	12462
נמצא שבטל השלא לשמה ומדוע עשה ה' ככה? אין זה אלא מפני שבני הדור הם למטה מדרגת השימוש	12463
בשלא לשמה לעלייה, כי יש סכנה שישארו בשלא לשמה וללשמה לא יגיעו לעולם, ולכן נשבר השלא	12464
לשמה.	12465
ומהי העצה לעלות ממבוכה של הכלים השבורים על ידי ירידה? עיין ליקוטי מהר"ן קט"ו שהקדוש ברוך	12466
הוא אוהב משפט ואוהב ישראל, וכשמדת הדין מקטרגת על מי שאינו ראוי להתקרב אל השם יתברך מפני	12467
מעשיו הרעים, אזי הקדוש ברוך הוא מוכרח להסכים עם מדת הדין להזמין לו מניעות כפי מדת המשפט,	12468
ועל כן הוא מסתתר בתוך המניעות, ומי שהוא בר דעת יכול למצוא את הקב"ה בתוך המניעות, כך כתב	12469
שם מהר"ן.	12470
ביאור הדבר מי שכבר טבע בחטא עד שאי אפשר לו לעלות על ידי סיוע המדות ושלא לשמה, אינו בדין	12471
ליתן לו הסיועים הללו, אלא מניחים לו את כליו השבורים עד שיבוא לקצה היאוש, ואז אם יש לו דעת	12472
יכיר שאי אפשר לו להמשיך בדרך זו שמובילה לשממה ואבדון, אלא שצריך להתאזר בכל שארית כוחו,	12473
ולשבור כל המחיצות והמניעות בתשובה קיצונית.	12474
שישתנה מן הקצה אל הקצה בכל פרטיו עד שיהא אחר לגמרי, שלא תהא הנהגתו היום כהנהגתו אתמול	12475
בשום דבר ויתחזק בחיזוק אמיץ וקיים, שיעשה מרידה והתקוממות נגד היצר הרע, וזהו מה שאמר מהר"ן	12476
שמי שהוא בר דעת יכיר את בוראו בתוך המניעות, כי מבין הוא שהמניעות ניתנו לו כדי לעזור לו לשוב אל	12477
השם יתברך בתוקף ועוז.	12478
ובילקוט לך לך, ויחלק עליהם לילה הלילה נחלק מאליו, רבנן אמרין יוצרו חלקו, תנא קמא גילה שמי	12479
שמתעורר לתשובה מתוך ההסתר, ההסתר נחלק ונקרע לו מעצמו כי זהו טבעו, ורבנן גילו נקודה אחרת,	12480
שאינו זה בטבע ההסתר שיחלק אלא למי שזוכה לסייעתא דשמיא לעלות מתוך ההסתר וזהו יוצרו חלקו,	12481
והנפקא מינה בזה, שרבנן הוסיפו שצריך גם להתפלל על סייעתא דשמיא, כי לא יתקיים בלי סייעתא	12482
דשמיא, ואין זוכים לסייעתא דשמיא אלא על ידי תפלה. (מכתב מאליהו ח"ב דף 170).	12483
	12484
מאמר רסד	12485
ויאמר אברם אל מלך סדום הרימותי ידי אל ה' אל עליון (בראשית י"ד כ"ב).	12486
וברש"י הרימותי ידי לשון שבועה, וברמב"ן וכן מצאתי בספרי, מצינו בכל הצדיקים שמשביעים את יצרן	12487
שלא לעשות, שדרכן של צדיקים להשביע יצרם, אחרי כל החשבונות שהיו לאברהם אע"ה שלא לקחת	12488
מאומה מסדום, לא סמך על עצמו כי אם על ידי שבועה.	12489
איתא במנחות קט. כשמת שמעון הצדיק אמר חוניו בני ישמש תחתי, ולא קבל עליו חוניו שהיה שמעי	12490
אחיו גדול ממנו, הלא זה ממש מעשה רחל אמנו לא לנגוע בכבוד אחיו! ובכן מסר לו את הכהונה הגדולה,	12491
ואעפ"כ נתקנא בו חוניו בשמעי אחיו, א"ל בא ואלמדך סדר עבודה, הלבישו באונקלי וחגרו בצילצול	12492
והעמידו אצל המזבח, אמר להם לאחיו הכהנים ראו מה נדר זה וקיים לאהובתו, אותו היום שישתמש	12493
בכהונה גדולה אלבוש באונקלי שליכי ואחגור בצלצול שליכי, וכששמעו חכמים בדבר אמרו, ומה זה	12494
שברח ממנה כך המבקש לירד לה על אחת כמה וכמה.	12495
כיצד נבין זאת? אחרי מעשה כזה למסור את הכהונה הגדולה כדי שלא לפגוע בכבוד אחיו, יוכל להפוך	12496
הכל ולעשות מאחיו היתול ולעג? והעמידו אצל המזבח הלבנת פנים כזאת בפני אחיו הכהנים, בלעם הרשע	12497
היה לו רצון לקלל את ישראל, אולם היה לו נבואה לא תלך עמהם לא תאור את העם כי ברוך הוא, והדבר	12498
מובן כי אחרי שקבל הנבואה לא תאור כי ברוך הוא, החליט כי לא יתכן לאור את העם וכי ודאי לא ילך.	12499
בכל זאת הלך וגם אחרי ויחר אף אלקים כי הולך הוא, אחרי כל המעשה אשר בא המלאך לשטן לו, וכל	12500
הנסים והנפלאות שראה את מי שם פה לאדם, וגם החליט ואמר ועתה אם רע בעיניך אשובה לי, בכל זאת	12501
לא חזר! וכל הזמן עמד עם פניו להמשיך בדרכו הלאה, ואחרי הכל ניסה כמה וכמה פעמים לקלל, עד כי	12502

לא היתה לו ברירה אחרת, וירא כי טוב בעיני ה' לברך את ישראל ולא הלך כפעם בפעם לקראת נחשים וכיצד מבינים זאת?	12503
זהו סוד הדברים, להמית את היצר להמית את הרצון עד כדי כך שלא יקום לתחיה זהו מן הנמנעות, לכאורה אחרי קבלת נבואה, או אחרי מעשה רב כזה למסור כהונה גדולה כדי שלא לפגוע בכבוד אחיו, נדמה לכאורה כי היצר כבר מת ממש, ומתגלה כאן סוד זה שהיצר אינו מת כלל, ועוד כחו עמו להפוך את הכל באותו ענין ממש, עד לבשו והעמידו אצל המזבח ואמר לאחיו הכהנים, פתגם הוא נחש אי אפשר להמית, גם אם תחתוך אותו לעשרה גזרים עדיין הוא חי, ואולי בגלל זה נקרא היצר נחש (ספורנו לעיל ג).	12504
מעולם לא ידעתי עד כמה פשוטים הם דברי החובות הלבבות (יחוד המעשה פרק ה), ומן התימה אחי כי כל אויב כשתנצח אותו פעם ושתיים ירף ממך, ולא יעלה על לבו להלחם בך לדעתו יתרון כוחך על כחו, והוא מתיאש מנצוח אותך ומגבור עליך, אבל היצר אינו מספיק לו ממך ניצוח פעם ומאה פעמים, כי אם ניצח אותך ימיתך, ואם תנצחנהו פעם אחת יארוב לך כל ימיו לנצח אותך, כמו שאמרו רז"ל אל תאמין בעצמך, כי סוף סוף ייתכן ויעמוד היצר לתחיה, על כן לא סמכו על עצמם לעולם ודרכן להשביע את יצרם, כי ידעו שעל ידי שבועה זו שוב לא יעמוד היצר לתחיה אצלם.	12505
היוצא מזה אדם יכול לעשות מעשה צדקות גדול מאד, ואפילו מעשה של שבירת הרצון הכי גדול, אבל אם אך אינו עושה באופן של דרכן של צדיקים להשביע את יצרם, עדיין אינו בטוח כלל וכלל מה שיוכל לעשות עוד באמצע הדרך, אדם יכול לעמוד על יסוד זה מהרגעים הטובים שלו, לכאורה הוא מסכים כבר בהסכמה גמורה לעשות איזה דבר טוב, ואחרי רגע אחד כבר אחר הוא וכבר הכל נשכח ממנו, ואולם אם אדם לא יתנהג בענין זה לפי היסוד של דרכן של צדיקים להשביע את יצרם, יתכן עוד שיוכל להפוך את הקערה על פיה. (דעת תורה).	12506
	12507
	12508
	12509
	12510
	12511
	12512
	12513
	12514
	12515
	12516
	12517
	12518
	12519
	12520
	12521
	12522
	12523
	12524
מאמר רסה	12524
ויאמר אברם הרמותי ידי אל ה'. ואם אקח מכל אשר לך ולא תאמר אני העשרתי את אברם (בראשית י"ד כ"ב).	12525
	12526
לפי ההלכה ולפי נוהגי העולם מגיע רכוש סדום לאברהם, כי הלא נפל לשלל בידי המלכים המנצחים והם זכו בו מדין כיבוש מלחמה, ולאחר שאברהם ניצח את המלכים האלה והציל את הרכוש הזה מידם, הרי עבר לרשותו של אברהם בקנין גמור, ולא עוד אלא שמלך סדום ויתר לו מרצונו הטוב על רכושו, והציע לפניו כאמור שיקח אותו לעצמו.	12527
	12528
	12529
	12530
	12531
	12532
	12533
	12534
	12535
	12536
	12537
	12538
	12539
	12540
	12541
	12542
	12543
	12544
	12545
	12546
	12547
	12548
	12549
	12550
	12551
	12552

החמיר בכך אלא משום חשבונות של חסידות, לא האמין בעצמו שיוכל לעמוד בנסיון זה אף לגבי חוט ושרוך נעל, וראה צורך לסייג את עצמו בשבועה ובהרמת ידו לה' אל עליון.	12553
ואם יש הכרח בסייגים ובגדרים כאלה כנגד היצר לגבי אברהם אבינו, האדם הגדול בענקים עם כל כוחותיו העצומים, לגבי כל אדם על אחת כמה וכמה, ואם בהחלטה הבאה מצד ההכרה השכלית בלי ציווי כלל כך, כמה צריך אדם להגדיר את עצמו כנגד יצרו בדברים שלא הגיע אליהם מצד הכרתו כי אם מצד ציווי של מקום, וכבר אמרו חז"ל גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה (ב"ק פז), כי למצווה יש אגרא טפי משום שעליו לדאוג ולהצטער יותר לעמוד כנגד יצרו (תוס' קידושין לא.).	12554
אם כן כמה יש לאדם הבא מצד הציווי לטכס עצות בנפשו, ולקבל עליו סייגים וגדרים כדי שיוכל לעמוד כנגד יצרו אף בדברים הקלים ביותר, וכן פירשו חז"ל את הפסוק והיו הדברים האלה על לבבך, מכאן היה ר' יאשיה אומר צריך להשביע את יצרו, שכן אתה מוצא בכל הצדיקים שהשביעו את יצרו, והוא מביא ראיה בין השאר גם מאברהם שאמר הרמותי ידי אל ה' אל עליון אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך (ספרי ואתחנן).	12555
הבה נתבונן מה עמוק תוכנו של מצוות התורה, כמה רבות הן דרגותיהם ומה גדול ההבדל בין דרגה לדרגה, הכתוב אומר על אברהם וישמור משמרת מצוותי חוקותי ותורותי, ולמדים מכאן חז"ל שאברהם קיים את התורה כולה אחד תורה שבכתב ואחד תורה שבעל פה (יומא כח), אברהם לא הסתפק בשבע המצוות שנצטוו בני נח אלא הוסיף מדעתו מצוות אחר מצוות, בחינת תן לחכם ויחכם עוד עד שהשיג את כל התורה.	12556
אולם יש הבדל גדול בין מצוות שבא אליהן מתוך הכרתו לבין מצוות בני נח, ובין שבע מצוות בני נח לבין תרי"ג המצוות שנצטוונו עליהן בהר סיני, הרמב"ם פוסק (מלכים פ"ח) שגר תושב צריך לקבל ולקיים את שבע המצוות של בני נח מפני שציוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו שבני נח מקודם נצטוו עליהן, אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת אין זה גר תושב ואינו מחסידי אומות העולם ולא מחכמיהן. ולכאורה מה ההבדל אם מקיימים את המצוות משום שנצטוו עליהן נח או נצטוו עליהן בהר סיני, הרי נצטוו עליהן לפני קבלת התורה מסיני על ידי נח, וכל בן נח נקרא לגבן מצווה ועושה, ומה היתרון בזה שיקיימו אותן כפי דברי הרמב"ם, מפני שציוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו עליהן על ידי משה רבינו?	12557
אולם באמת אין כאן ההבדל בציווי המצוות כי אם בצורת המצוות, לאחר שציוה הקב"ה בתורה על שבע המצוות, אין להם עוד אותה הצורה והכוונה שהיו להן קודם, הועלה ערכן והן קיבלו מושגים אחרים ומושכלות חדשים, בשעה שמצוות אלה היו בתוקף ציוויו של נח בלבד, היתה לכל מצוה משמעות פרטית מבלי קשר עם המצוה השנייה, אבל כשנצטוו עליהן בתורה ביחד עם שאר תרי"ג מצוות, מהוה כל אחת מהן חלק מהתורה האלקית כולה, ובכל אחת נכללו כל תרי"ג מצוות, ומשמעותה היא בעלת מושגים אחרים ומסוג אחר לגמרי.	12558
כדי להבין ביותר בהירות, כדאי לתת דוגמא ממקום אחר, בפרשת הנשיאים כתוב שהקרבנות הנשיאים היו אחידים ללא שום הבדל בין אחד לשני, ובכל זאת חוזרת התורה שתיים עשרה פעם על אותם הדברים, וכותבת את הקרבנות של כל נשיא לחוד מלה במלה, וכבר עמד הרמב"ן על טעם הדבר, ואמר שלכל נשיא ונשיא היו בהקרבנות קרבנו מחשבות אחרות וכוונות אחרות, ומשום כך נחשבים קרבנותיהם כשונים, אין העיקר בחומר הדברים כי אם בצורתם.	12559
כיון שהיה שינוי צורה בקרבנו של כל נשיא ביחס לכוונה ולמחשבה, נחשב כל קרבן כאילו הוא מסוג אחר, אם כי כתוב עליו בתורה באותה לשון ובאותן המלים, וזה דומה כאילו היה כף של אחד משל עץ, של השני משל עופרת, של השלישי משל כסף של הרביעי משל זהב, ואי אפשר בשום אופן לכוללם יחד, ואם מחשבתו וכוונתו של אדם מהפכות אותו המעשה לסוג אחר, על אחת כמה ששבע המצוות שחזר עליהן הקב"ה בתורה בתוך כל תרי"ג המצוות, אם כי נשנו באותן המלים, קיבלו משמעות עליונה יותר וממדים רחבים יותר, ומאז יש להן דמות אחרת לגמרי.	12560
ובזה מובנים דברי הרמב"ם, שעל גר תושב לקיים את שבע המצוות של בני נח מפני שציוה בהן הקב"ה בתורה ולא מהכרע הדעת, כי לאחר מתן התורה יש להן כאמור משמעות אחרת ודרגה אחרת ואינן מאותן סוג המצוות, ומי שלא מקיימן באותה משמעות, אין בו כאמור לא חסידות ולא חכמה, ואם כה רב ההבדל בין מצוות התורה לבין מצוות בני נח שגם עליהן נצטוו מפי ה', כמה רב המרחק בין מצוות התורה לבין מצוה שקיים אותה אברהם אבינו מדעתו.	12561
אם אברהם אבינו עם כל מדרגותיו וכוחותיו העצומים, ראה צורך להגדיר את עצמו ולהישבע בה' על מצוה שאינו מצווה עליה, ויש בה משום נסיון מועט, א"כ מצוה שנאמרה מפי דעת עליון ונצטוו עליה, ושחייבים עליה מצד הדין ועוד יש בה נסיון קשה, על אחת כמה וכמה שיש לטכס עצות ולעשות גדרים	12562
	12563
	12564
	12565
	12566
	12567
	12568
	12569
	12570
	12571
	12572
	12573
	12574
	12575
	12576
	12577
	12578
	12579
	12580
	12581
	12582
	12583
	12584
	12585
	12586
	12587
	12588
	12589
	12590
	12591
	12592
	12593
	12594
	12595
	12596
	12597
	12598
	12599
	12600
	12601

וסייגים לכבול את המוח ואת הלב שלא יכשלו בה ושיוכלו לעמוד בה כנגד היצר, ומכאן כמה גדול חיובו של לימוד המוסר לחיזוק העבודה והיראה. (אור הצפון ח"א קל).	12602
	12603
	12604
מאמר רסו	12605
בלעדי רק אשר אכלו הנערים וחלק האנשים אשר הלכו אתי (בראשית י"ד כ"ד).	12606
מסופר בגמרא (ב"מ פז), רבה בר רב הונא תבירו ליה הנהו שקולאי חביתא דחמרא שקל לגלימייהו, אתו אמרו ליה לרב א"ל הב להו גלימייהו, א"ל דינא הכי? א"ל אין למען תלך בדרך טובים, יהיב להו גלימייהו, א"ל עניי אנן וכפינן ולית לן מידי, א"ל זיל הב להו אגרייהו, א"ל דינא הכי? א"ל אין ואורחות צדיקים תשמור, ויש לדייק הלא רבה שאל אם הדין כן, והיאך השיב לו רב שכן הדין בהסתמך על הפסוק למען תלך בדרך טובים ואורחות צדיקים תשמור, הרי במקרא זה משמע שאינו אלא לפני משורת הדין, דרך טובים ואורחות צדיקים.	12607
	12608
	12609
	12610
	12611
	12612
אלא מכאן שגם החובות שלפנים משורת הדין מוטלות על כל אדם, ואין לו להסתפק בדין לבד כי אין גבול לחובותיו, וכל אחד חייב להתעמק בזה יותר ויותר, עד שלא רק שפטר רב את הסבלים לשלם מה שהזיקו מבחינת דרך טובים, אלא שעוד חייב את רבה בר רב הונא לשלם להם את שכרם, משום 'אורחות צדיקים' וגם בזה ראה דין ממש.	12613
	12614
	12615
	12616
עוד יותר מזה, לא רק שיש חיוב על כל אחד למצות את כל העומק בלפנים משורת הדין, אלא שאם אינו עושה כן רואים בזה בשמים משום גזל, אמרו חז"ל (חולין פט) קשה גזל הנאכל שאפילו צדיקים גמורים אין יכולים להחזירו שנאמר בלעדי רק אשר אכלו הנערים, מופלא הדבר אברהם נלחם עם ארבעה מלכים לאחר שניצחו את החמשה, וע"פ ההלכה קנו הם בתחילה את הרכוש ששללו מסדום בדין חזקת מלחמה, ואברהם קנה מהם לאחר שניצח אותם.	12617
	12618
	12619
	12620
	12621
ועוד מלך סדום בעצמו אמר לו תן לי הנפש והרכוש קח לך, אלא שאברהם ויתר להם והכריז הרימותי ידי אם אקח מחוט ועד שרוך נעל מצד לפנים משורת הדין, והיתה בזה מדת חסידות רבה, עד שאמרו חז"ל בשכר שאמר אברהם אבינו אם מחוט ועד שרוך נעל זכו בניו לשתי מצוות, לחוט של תכלת ורצועה של תפילין (חולין פט), וא"כ היאך קראו לזה שאכלו הנערים גזל הנאכל? איזה גזל יש בדבר שלפי ההלכה הברורה הוא שייך לו?	12622
	12623
	12624
	12625
	12626
אולם מכיון שאף בדבר שמצד הדין אינו חייב להחזירו ומותר לו לקחת לעצמו, נשארת עליו חובה לפנים משורת הדין, לפי החומרות העמוקות ביותר, וכפי שאמנם קיים אברהם לגבי כל השלל, ואם הוא לא נהג כן אף לגבי חלק פעוט, ולא לעצמו כי אם לזה שכבר אכלו הנערים, הרי זה נקרא גזל ורואים בזה על אברהם ביקורת חמורה שלא יכול לעמוד בנסיון, ובאים לידי מסקנה שקשה גזל הנאכל שאפילו צדיקים גמורים אין יכולים להחזירו.	12627
	12628
	12629
	12630
	12631
מצינו עוד בתורה שהמבול בא לעולם בעון גזל, כמ"ש ותמלא הארץ חמס, וא"ר חנינא חמס אינו שוה פרוטה, וכן היו אנשי המבול עושים, היה אחד מהם מוציא קופתו מלאה תורמוסין, והיה זה בא ונוטל פחות משהו פרוטה וזה נוטל פחות משהו פרוטה עד שאינו יכול להוציא ממנו בדין (מד"ר שם), הרי שנזהרו לגזול דבר השוה פרוטה, ודקדקו לקחת דוקא דברים שאין בהם ערך שלא חייבים עליהם בדין, ובכל זאת ראו בזה בשמים השחתה גדולה, עד שהקב"ה הביא בגללה כליה על כל העולם והשחית כל היקום. ולא רק על הגוזלים פחות משהו פרוטה באה כליה כי אם גם על הנגזלים, ואף הם בכלל אנשי החמס, משום שהגיבו על עושקיהם יותר על המדה ועברו על חמס דברים, חז"ל אומרים על הפסוק מרוב עשוקים יזעיקו ישועו מזרוע רבים (איוב לה), מרוב עשוקים יזעיקו אלו הנעשקים, ישועו מזרוע רבים אלו העושקים, אלו רבים על אלו ואלו רבים על אלו, אלו רבים על אלו בחימוס ממון, ואלו רבים על אלו בחימוס דברים עד שנחתם גזר דינם, ולפי שהיו שטופים בגזל נימוחו מן העולם (בר"ר לא).	12632
	12633
	12634
	12635
	12636
	12637
	12638
	12639
	12640
	12641
	12642
	12643
	12644
	12645
ואם נעייין בדברי חז"ל נמצא דברים מתמיהים עוד יותר, הקונה מחבירו פירות ונתן לו מעות ולא משך את הפירות יכול לחזור בו, אבל אמרו מי שפרע מאנשי דור המבול ומדור הפלגה הוא עתיד להיפרע ממי שאינו עומד בדיבורו (ב"מ מד.), הלוקח הזה מותר לו מצד הדין לחזור ואין עליו כל חיובים לגבי חבירו, כי לא עשה שום קנין אלא שאינו עומד בדיבורו, ובכל זאת מטילים עליו קללה איומה כזו, שתבוא עליו הפורענות של דור המבול שנגזרה עליהם בגלל העושק החמור של חמס.	12646
	12647
	12648
	12649
	12650

ויש לציין שבקללה של מי שפרע מזכירים עם דור המבול גם את דור ההפלגה, ואם כי דור ההפלגה לקו בכפירה בה' והכריזו מלחמה כלפי שמים, בכל זאת השוו להם דור המבול, משמע מכאן שלא נפלו מהם ברשעותם וחטאם דומה לשלהם, וקשורות הן העבירות שבין אדם לחבירו לעבירות שבין אדם למקום, ולאחר כל זה משוים את החטא של מי שאינו עומד בדיבורו לחטא של דור המבול, והפורעניות שחלה עליהם ראוייה לבוא עליו.	12651 12652 12653 12654 12655
ויש להוסיף עוד, שמתוך השוואות של מי שאינו עומד בדיבורו לפורעניות של דור המבול, מוכח שגם בדור המבול נכלל בחטא החמס אי העמידה בדיבור, מכאן שאף על עבירה זו בלבד ראוי היה שיחתך גזר דינו של המבול, הרי עד כמה מגיע עומק חיובו של האדם בדינו, שאף לאחר שיצא ידי חובתו מצד הדין עוד מוטלות עליו חובות רבות למעלה מן הדין, ובחומרה כזו שהיא עולה על כל השערותנו, ואם לא מיצה את כל עומקן עד תכלית צדקותן, נתבע עליהם בצורה דומה לעצם הדין. (אור הצפון ח"א עמ' קיג).	12656 12657 12658 12659 12660 12661
מאמר רסז	12662
אל תירא אברם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד (בראשית ט"ו א').	12663
מצינו בחז"ל (בר"ר מ"ד ו'), שאברהם אבינו ע"ה טכס עצה להבטיח את עצמו שלא יעזבהו ה', ואמר לפני הקב"ה רבון העולמים, כרת ברית עם נח אח"כ עמדתי וסגלתי מצות ומעש"ט יותר ממנו ודחתה בריתי לבריתו, עד שנשבע לו הקב"ה שלא יעזבהו לעולם, ולכאורה מוזר בעינינו, הרי כל סוד האדם הוא דוקא לזולתו ולא לעצמו, וזו היתה באמת מדתו של אברהם אבינו חסד לאברהם, שהיה כולו לזולתו ולא כלום לעצמו, וכאן רואים אנו לכאורה להיפוך כולו לעצמו, ואיך זה מתאים עם מדתו של אברהם אבינו ע"ה ואיך נוכל להבין זה?	12664 12665 12666 12667 12668 12669
אמנם זה סוד הדבר ראיתי מעשה ונוכרתי הלכה, נזדמן לי פ"א להיות אצל רופא שהזהיר על דבר שתיית קפה בעד אנשים חלשים, ואמר שיש מין קפה כזה שמותר גם לחלשים, וחשבתי מי יודע איזה מין קפה מיוחד הוא זה, אח"כ ראיתי את מין הקפה הלז, והנה הוא אותה הקפה עצמה רגילה שוה לה ממש מכל וכל אפי' בקופסה, החילוק הוא רק במה שהקפאין שנמצאת בכל קפה נמשכה מתוכה והרי היא כבר מותרת, מה שהקפה מזיק הוא רק מפני קפאין שבתוכו, ואם אך נלקח משם אזי אין בה כבר שום חסרון והוא טוב מאד.	12670 12671 12672 12673 12674 12675
עצמו הוא טרף בתכלית, אכן צריך לידע שהטרפות אינה אלה הקפאין שיש בעצמו, אבל יש אמנם עצמו שהוא קדוש בתכלית, רק לעצמו אבל בלי קפאין, ואותו העצמו הלזה אינו מובדל כלל מזולתו, העצמו והלזולתו הולכים שלובי יד תמים יחדיו, וכמעט שאין שום חילוק בין עצמו לזולתו.	12676 12677 12678
כשאנו אומרים שסוד כל הבריאה הריהי לזולתו, נדמה בעיניו שהבריאה הריהי כמשפך שלזולתו משתפך ויוצא, טעות הוא סוד הדבר הוא דוקא עצמו ודוקא לעצמו, וכשמקודם הוא כולו לעצמו מסתעף מזה אח"כ לזולתו, כי כן הוא מהלך הדברים, משה זכה וזיכה את הרבים, בלא זכה לעצמו אי אפשר להיות זיכה, מהעצמו הקדוש בלא קפאין והארס משתלשל טוב הלזולתו, וכן מתאימים המה יחדיו הלעצמו והלזולתו באחדות גמורה.	12679 12680 12681 12682 12683
ענין הזיכוך משיגים ע"י אמונה, אמונה יש לה הסגולה לנקות ולזכך להוציא את הקפאין, ע"י מדת אמונה אפשר להיות עצמו ושיהיה בתכלית הזיכוך, בלי אמונה כשיש כחי ועוצם ידי שם הוא הקפאין האמיתי של עצמו, מעצמו כזה אי אפשר שיצא לזולתו בשום אופן, אבל כשהעצמו מזוכך בתכלית קדוש קדוש, אז אדרבא יוצא מזה גופא הלזולתו והולכים שלובי יד יחדיו. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מאמר י').	12684 12685 12686 12687 12688
מאמר רסח	12689
אל תירא אברם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד (בראשית ט"ו א').	12690
איתא במדרש (בר"ר מ"ד), ר' לוי אמר תרתין ורבנן אמרי חדא, ר' לוי אמר לפי שהיה אברהם אבינו מפחד ואומר, תאמר אותן אוכלוסין שהרגתי שהיה בהם צדיק אחד וירא שמים אחד, ורבנן אמרי חדא לפי שהיה אברהם אבינו מפחד ואומר, ירדתי לכבשן האש ונצלתי, ירדתי למלחמת המלכים ונצלתי, תאמר שקבלתי שכרי בעוה"ז ואין לי כלום לעתיד לבוא, א"ל הקב"ה אל תירא אברם אנכי מגן לך, כל מה שעשיתי עמך בעולם הזה חנם עשיתי עמך, אבל שכרך מתוקן לעתיד לבוא שכרך הרבה מאד.	12691 12692 12693 12694 12695
הענין תמוה איך אפשר לומר שהיה מתירא שמא קבל שכרו המוכן לו לעולם הבא בעולם הזה, כשירד לכבשן האש וניצל, וירד למלחמת המלכים וניצל, אברהם אבינו שהכיר את בוראו, קרא בשם ה' והודיעו בעולם ועשה נפשות לה', האם אפשר שבהנאה וקורת רוח זו שהיה לו מנצחון והצלחתו של בן אחיו ישולם לו כל שכרו?	12696 12697 12698 12699

ויש לתמוה עוד איך אפשר לשלם בהאי עלמא עולם עובר, לתת שכר שהוא שייך לעולם הנצחי, שעל	12700
שכר זה נאמר יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העוה"ז, כל תענוגות העולם וכל ההנאות	12701
שאפשר לו לאדם לצייר לעצמו בעולם הזה, אינן שוות לקורת רוח אחת בעולם הבא, וא"כ איך אפשר	12702
שיקבל שכרו המוכן לו לעולם הבא בהנאות העוה"ז? ובכלל איך יתחלף שכר עוה"ב על עניני הנאות	12703
עוה"ז, הלא השכר הצפון לצדיקים לעתיד לבוא אין לנו בו שום מושג וציור, וכמ"ש חז"ל (ברכות ל"ד)	12704
כל הנביאים לא נתנבאו וכו' אבל ת"ח עצמן עין לא ראתה, ואיך ישולם השכר הזה בהנאות העוה"ז?	12705
ולא עוד אלא שבאמת אי אפשר שתהיה לאדם הנאה שלמה בעוה"ז, ומי הוא אשר יחיה בשלוה גמורה	12706
בעוה"ז המלא צער ופגעים? וכמ"ש במסילת ישרים (פ"א), כי מה הם חיי האדם בעוה"ז ומי הוא ששמה	12707
ושלו ממש בעולם הזה, ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה, ורהבם עמל ואון בכמה	12708
מיני צער וחלאים ומכאובים וטרדות ואחר כל זאת המות, אחד מני אלף לא ימצא שירבה העולם לו הנאות	12709
ושלוה אמיתית, וגם הוא אלו יגיע למאה כבר עבר ובטל מן העולם.	12710
מספרים על הגאון בעל שאגת אריה שכשנתקבל לרב במיץ ושלחו לו בני עדתו הרבה מתנות, ראה את	12711
אשתו שהיא מצטערת ובוכה, ובשאלו למה היא בוכה, השיבה לו שיראה היא שמא ינוכה להם מחלקם	12712
לעולם הבא, ויגער בה ויאמר כלום בהבלים כאלה ישלמו שכר העולם הבא? ופשוט היה בעיניו שבהבלים	12713
כאלה, אי אפשר שישולם שכר שמקומו בעולם הבא.	12714
בכלל יש לנו לדעת כי אף בדברי חז"ל שא"א לנו לירד לסוף דעתם וכונתם, ואין אנו מבינים אותם בכל	12715
היקפם ואת כל פרטיהם, צריכים אנו לקבל את החלק שאנו מבינים ושנתברר לנו כפי פשוטן של הדברים	12716
וכונתם ולהתלמד מזה, וע"י אור זה המזהיר מתוך דבריהם הק' שזכינו להרגישם, יקל לנו הרבה להגיע	12717
להבנה יותר עמוקה ונשאה, ולחדור לתוך נשמתו ואמיתותו של דבר, ואין אנו רשאים בשביל שאין	12718
מובנים לנו כל פרטי דבריהם לעקמם ולהוציאם ממשמעותם.	12719
ונראה לומר דבר חדש, וכשנתבונן במאמרי חז"ל ונדקדק בדבריהם הק' נראה כי אמת הוא, כי עניין שכר	12720
ועונש הניתן לאדם בעולם הזה, אינו בא בתור תשלום וניכוי כנגד השכר המגיע לו לעוה"ב, שאם היה	12721
שכר זה ניכוי נגד השכר העליון, אז לא היה די בו לנכות לו משכרו הנצחי, כי מאחר שאין השכר הניתן	12722
פה דומה בשום צד לשכר העליון, נמצא שלא קבל את אותו השכר המגיע לו בעד מעשיו.	12723
אבל באמת שכר ועונש שמקבל האדם בזה העולם, הרי הוא נוטל ממש את זה הענין הנמצא ומוכן לו	12724
למעלה, רק כשהוא מוריד את אותו השכר עצמו ממקומו העליון לזה העולם, הרי הוא מתגלם ומתגשם	12725
בענינים התחתונים, ולובש את צורתו לפי זה העולם, ואותם הדברים עצמם הנצחיים, שבהיותם במקומם	12726
למעלה הם נשגבים וקדושים לאין שיעור וערך, והתענוג וההנאה הכלולה בהם אין לנו שום מושג ודמיון.	12727
אותם הענינים עצמם בהשתלשלם לעולמנו זה העובר, הרי הם ג"כ מצטמצמים להנאות ותענוגים עוברים	12728
ובלתי קיימים, ובלובשם את צורתם לפי זה העולם, מקבלים הם ביחד עם זה גם את טעמו המר של	12729
העוה"ז.	12730
ועפ"ז יובן לנו מה ששינונו בקדושינו ל"ט, כל שעונותיו מרובין מזכויותיו מטיבין לו, ופירש רש"י	12731
שמשלמין לו שכר מצוותיו כאן להיות מתוקן ליום רע, ותמוה הדבר למה יגרע שכר מעשיהם הטובים של	12732
הרשעים המוכן להם לעוה"ב משכר מעשיהם של הצדיקים? הלא הטוב שפעלו הרשעים ג"כ נצחיים הם,	12733
וא"כ הלא יצדקו בתביעתם שנותנים להם שכר נפסד בלתי קיים, תחת מה שהיה להם לקבל שכר עליון	12734
ונשגב.	12735
אבל לפי דברינו אין בזה כל הפליה, כי הלא באמת אין מקבלים הם בזה העולם שכר אחר מהשכר המוכן	12736
להם למעלה, כי אם אותו השכר עצמו ממש המוכן בעליונים ניתן להם בעוה"ז, אלא שהשכר מקבל את	12737
צורתו לפי מקומו, ובהיותו בעולם עובר הרי גם דמות השכר כמוהו, וגם מן הדין הוא שיותן להם שכרם	12738
פה בעוה"ז, כי מקום קבלת השכר לכל אחד הוא לפי מדת התקשרותו לעולמות הגבוהים, ובהתקשרו	12739
לעולם יותר גבוה גם שכרו יהיה בהתאם לעולם ההוא, וכיון שנפשם של הרשעים שקועה כולה בהנאות	12740
זה העולם, ומשתוקקת היא לתענוגים הגשמיים, הרי מן הצדק ששכרם יהיה לפי תשוקתם.	12741
ידיעה זו מעוררת אותנו להרגיש ולהבין כמה ממכמני נצח ואוצרות לא שזפתם עין, מבזבו האדם ומכלה	12742
בהתגבר עליו יצרו לקבל איזו הנאה מועטת, ואפי' בענינים המותרים, והרי זה דומה למדליק שטרי ערך	12743
ששויים עולה לאלפים להצית את מקטרתו! ישים נא האדם דבר זה אל לבו ואז יתעורר וידע מה מאד ראוי	12744
ונכון להמנע מהנאות יתירות.	12745
ובאמת כל ההנאות והתענוגים שאנו מקבלים בזה העולם, הוא רק מרוחניותו של הדבר למעלה, החודרת	12746
דרך מסך החומר הגס, ותענוג זה בהיותו בענינים הרוחניים הוא נשגב ושלם, אך בעברו דרך החומר הגס,	12747
הוא מפסיד הרבה מהטוהר והזכות הנמצאים בו, ובדרכו לעוה"ז נפגם טעמו ונטפלים אליו גם הסובין	12748
והמורסן שא"א בלעדיהם לקבל הנאה בעוה"ז.	12749

ומובן לנו איזה ערך ושווי יש להנאה כזו היורדת וחודרת דרך גשרים ומחיצות עבות וגסות לעומת ההנאה הרוחנית, שהנשמה בטהרתה מרגשת מהתדבקותה באלקים, ובשביל זה כשמתרחשת לו לאדם איזו תשוקה ותאוה להנאה אסורה או מותרת, צריך הוא מיד להתבונן ולהעלות בחשבון את ערך ההנאה שהוא יכול להשיג כאן דרך מחיצות וגדרים, לעומת אם יתגבר על תשוקתו ויהנה מאותה ההנאה בטהרתה ושלמותה, בלי שום ערבוב ולא מאחורי הגדר העב. (שעורי דעת ב' שעור ד').	12750 12751 12752 12753 12754 12755
מאמר רסט	12756
אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברם אל תירא אברם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד (בראשית ט"ו א').	12757 12758
מהו אחר הדברים האלה? אחז"ל אחר שנעשה לו נס שהרג את המלכים היה דואג ואמר שמא קבלתי שכר על כל צדקתי, לכך אמר לו המקום אל תירא אברם אנכי מגן לך, ומה שאתה דואג על שכרך, שכרך הרבה מאד ע"כ, והנה פשוט שלא דאג א"א על קיבול שכר במובן הגשמי, ולא על זאת ענהו הקב"ה שכרך הרבה מאד, וכן בתרגום יונתן, בתר פתגמיא דאלין חשב אברהם בלביה ואמר, ווי כען לי דילמא התקבלת אגר מצוותי בעלמא הדין ולית לי חולק בעלמא דאתי, ובזמנא תנינא לא משתכח עמי אגרא ויתחל בי שום שמיא ע"כ.	12759 12760 12761 12762 12763 12764
הרי שכל דאגתו היתה על חלקו לעוה"ב, או שאם יפול ביד אויביו ח"ו נמצא שיתחלל שם שמים על ידו, שהוא יהיה הגורם לחילול השם בזה, ולכן מה שאמר אברהם וכן משק ביתי הוא דמשק אליעזר, והנה בן ביתי יורש אותי, ומפורש שעיקר טענתו על שאין לו בן, וכן שאחרים ירשו אותו ולא מי שהוא בנו, וגם הקב"ה ענה לו לא ירשך זה כי אם אשר יצא ממעיך הוא יירשך.	12765 12766 12767 12768
ולכאורה מה ראה אברהם להזכיר צערו על הבנים שחסר לו בהוספת טעם שאחרים יירשו אותו, למה לא היה די לו באמרו ואנכי הולך עירי ותו לא מידי, ודאי דברים בגו איכא הכא! אבל גם כאן ברור שלא התאוונן אברהם אע"ה על הדבר במובן הגשמי כלל, רק על ענין הרוחני, אברהם אבינו לא דאג על שבן משק יורש אותו, אלא משום כבוד שמים וכמו שיתבאר להלן.	12769 12770 12771 12772
בפרקי דר"א שואל היכן הם נכדיו של אליעזר עבד אברהם? דמשק אליעזר שהיה דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים (יומא כח). למה לא נודעים כלל כגדולי תורה ויראה? וכן לוט בן אחיו ותלמידו, וכן כל הנפש אשר עשו בחרון, שאברהם היה מגייר את האנשים ושרה את הנשים היכן נעלמו? ומתוך שם זרוק חוטרא אאוריא אעיקריה קאי, כשם שאם אתה זורק מקל או אבן למעלה לאויר, כל זמן שיש בו עוד כח הזורקו הרי הוא עולה, אם הזורק בעל כח גדול הרי עלייתו של האבן בריחוק גדול ושוהה באויר זמן רב יותר, ואם כח מעט בו מתמעט הריחוק והשהות, אבל סוף כולם לרדת ולנוח בארץ כאשר בתחלה.	12773 12774 12775 12776 12777 12778
כן היה הדבר באותם האנשים אשר גיירם וקירבם אברהם תחת כנפי השכינה! אמת כי הגביה אותם בכחו הרב למעלה עד להפליא, אך כל זה היה רק בחיי אברהם שהשפיע בהם רוח חכמתו ויראתו ונשא אותם על כתפיו, אבל מיד שנפטר אברהם ונסתלק מהם כחו שהיה משפיע בהם ומחזיקם, מיד התחילו לרדת ולשוב למקור שורשם, כמו שהיו אבותיהם ואבות אבותיהם, אחדים מהם נשאר עוד זמן מה דור או שנים נאמנים להשי"ת כאשר למדם אברהם, ומהם אשר נפלו מיד ללוועיהם של הקנאה והתאוה והכבוד ונתרסקו ונאבדו, עכ"פ מכולם לא נשאר איש אשר יכולים להראות עליו כי הוא מתלמידיו של אברהם!	12779 12780 12781 12782 12783 12784
ועפי"ז יתבאר מה שלמדנו בפ' חיי שרה, כשהשביע אברהם את אליעזר אמר לו לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני כי אם אל ארצי ואל מולדתי תלך, אמר לו אליעזר אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי, ואחז"ל מד"ר שם הה"ד כנען בידו מאזני מרמה לעשוק אהב, אמר אולי לא תאבה ואתן לו את בתי, אמר לו אתה ארור ובני ברוך ואין ארור מתדבק בברוך.	12785 12786 12787 12788
ויש להתבונן דהא מתשובתו של אברהם שאמר לו אתה ארור ובני ברוך מוכח, כי בתו אמנם היתה צדקת גדולה כמו רבקה אמנו, שהרי אליעזר אמר אולי לא תאבה ואתן לו בתי, הרי שאחרי שיקול דעתו הגדולה של אליעזר שהיה דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים ושולט ביצרו כמותו, ושהיה זיו איקונין שלו דומה לאברהם, החליט ענק הרוח הזה כי אכן בתו ראויה ליצחק אבינו, וראויה היא להיות אמם של ישראל לכל הדורות.	12789 12790 12791 12792 12793
גם אברהם לא הכחישו בזה ורק אמר לו אתה ארור וכו', נמצא שבשיקולו בעצם זכויות בתו לא היה משום מאזני מרמה ולא טעה בה כלל, אלא כל מה שקראוהו כנען בידו מאזני מרמה מפני שהוא ארור, כלומר שהוא מצאצאיו של חם שנאמר בו 'ארור כנען' ואין ארור מתדבק בברוך.	12794 12795 12796
הרי למדנו נפלאות ביסוד האמור למעלה, שאע"פ שאליעזר אדם גדול ורם היה, וחינך את בתו בחינוך נפלא מאד, אעפ"כ אין לסמוך ע"ז כלל ואינה ראויה בשום אופן ליתן על ראשה כתר האם בישראל, מכיון שהיא מצאצאי חם אבי כנען, כל מעשיה הטובים וישרות דרכה בעבודת השי"ת, וגם מעשי אביה הגדולים	12797 12798 12799

לא יוכלו להשפיע שפע טובה וברכה לכל דורותיה, מפני דם כנען הארור הזורם בעורקיהם ואין ארור	12800
מתדבק בברוך, כאשר באמת לא מצאנו זכר לתורתו ויראתו של אליעזר עבד אברהם בצאצאיו כמו הנפש	12801
אשר עשו בחרן.	12802
אבל זרעו של שם הוא ההיפך הגמור, שאף בבית בתואל הרשע ולבן הארמי בין החוחים הללו, פרחו	12803
עלתה שושנה נפלאה בקומה זקופה רבקה אמנו! אשר לא נעקצה ולא נפגעה מהקוצים כלל וכלל, ולא	12804
נפגם במאומה יופיה הודה והדרה, והיא הראויה להעמיד דורות כלל ישראל, כי יצחק אבינו ברוך וגם היא	12805
ברוכה לעד ולנצח שהרי מזרעו של שם היא באה! וכל זה כלול במלים הקצרות בפרקי דר"א, זרוק חוטרא	12806
אאוריא קאי! כי הכל תלוי בפנימיות האדם שהוא מקורו עיקרו ושרשו הן לטוב והן להיפך, ככתוב רק	12807
באבותיך חשק ה' לאהבה אותם ויבחר בזרעם אחריהם בכם מכל העמים.	12808
והנה הברכה שאנו ברוכים בה הם המדות הטובות! וטבועים המה בדמיוננו ונפשותינו, כי ירושה היא לנו	12809
מאבותינו, ובפרט מדת החסד שנשתבחה בה ראש אומתנו אברהם אבינו ע"ה וכמשאחז"ל (ד"ר פ"ג), ג'	12810
מדות טובות ביד ישראל רחמנים ביישנים גומלי חסדים, גומלי חסדים מנין שנאמר ושמר ה' אלקיך לך	12811
את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך.	12812
הוא הדבר אשר אמרנו בטענתו של אברהם מה תתן לי וכן משק ביתי הוא דמשק אליעזר, וחז"ל פירשו	12813
דמשק אליעזר שהיה דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים, ומה זו טענה אדרבה שבה גדול הוא זה לאליעזר?	12814
אלא אברהם התאונן שאם התורה נמסרה ע"י אליעזר שהוא מצאצאי כנען הארור מצד רוע לבו ומדותיו	12815
המגונות, הרי לא תהיה לתורה זו קיום לדורות, כי בטבעם של אלו אינו זורם דם הנפש המרגשת כי באלה	12816
חפצתי נאום השם, וענה לו השי"ת לא ירשך זה כי אם היוצא ממעיך הוא ירשך, וממילא כל צדקותיך	12817
קיימים לדורות ולדורי דורות. (לב אליהו).	12818
	12819
מאמר ער	12820
ויאמר הבט נא השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספור אתם ויאמר לו כה יהיה זרעך (בראשית ט"ו ה').	12821
הדבק בהשי"ת מודד את יחסו אל כל דבר, רק לפי הקשר של הדבר אל עבודת הדבקות בה, ואינו רואה	12822
שום ערך אחר לכל דבר שבעולם, זולת מה שיוכל להסתייע על ידו באיזה אופן שהוא בעובדו את השי"ת,	12823
זוהי שויתי השלמה שלא נשאר לו מאומה זולתו ית' והשאפה לדבק בו, אפילו את נקודת לעצמי שהיא	12824
סיבת מעשיו וגם של דבקותו, חוזר הוא ונותנה לקב"ה בדבקותו, זוהי עבודת ההתבטלות בפניו ית'.	12825
המדרגה הרמה של הכרת מלא כל הארץ כבודו, היא ההשגה שאין מציאות בבריאה כולה זולת גילוי כבודו	12826
ית', ובחינה זו נבחנת רק בדבקות, כשמעמיק למסור גם לעצמי עד כדי שלא תשאר בו גם נקודה אחת	12827
מבלי דבקות, אמונה בבחינה זו שמבטל כל ערך זולתו ית' נדירה היא מאד, ועל כן הפליא השי"ת כל כך	12828
את אמונת אברהם אבינו ע"ה, שהיא היתה אמונה תולדת הדבקות.	12829
ומה נפלא הוא אשר גילו לנו חז"ל עוד יותר בזה, אחרי שאמר השי"ת לאברהם אשר יצא ממעיך הוא	12830
יירשך, אמר הכתוב ויוצא אותו החוצה ויאמר הבט נא השמימה וספור הכוכבים כה יהיה זרעך, מהו ענין	12831
היוצאתו החוצה? ופירשו רז"ל (עי' רש"י), הוציאו מחללו של עולם והגביהו למעלה מהכוכבים, הבטה	12832
מלמעלה למטה, זו היתה ההקדמה אל והאמין בה' אחר כל דבקותו של אאע"ה, ואחר שביטל את עצמו	12833
להשי"ת.	12834
אבל כל זמן שתפס במחשבתו רק את כל סדרי הנהגתו ית' בעולמו שלמטה, לא היה יכול עדיין לתפוס	12835
במחשבתו את המובטח לו, כי היה היפך מכל סדרי הנהגה, ובמקום שמרגישים סתירה שוב אין תפיסה	12836
מציאותית למחשבה, וע"כ הגביהו השי"ת לראות את הנהגה, לא מתוכה אלא מלמעלה הימנה, גילה לו	12837
שורשה ופתח לפניו את תכלית כל הבריאה וסדריה, ומשם מצא מקום תפיסה להשגת ענין הבטחת הזרע.	12838
אך אז הגיע אל היכולת של והאמין שהיא הבחינה היותר קשה והיותר עליונה, שלא יהיה שום חוצץ ולו	12839
גם הרהור קל בינו לבין הקב"ה, זהו הטעם למה שכתוב ויחשבה לו צדקה, זוהי מעלת האמונה בשיאה,	12840
הבה נתחיל בטפוח האמונה במקום אשר אנחנו עומדים בו, גם במדרגתנו השפלה, בארצותנו כמו שכתוב	12841
שכון ארץ ורעה אמונה, במדרגתה התחוננה שם תתחיל להזין ולטפח את אמונתך, ונזכה לסייעתא דשמיא	12842
לעלות במעלות האמונה. (מכתב מאליהו ח"ג 170).	12843
	12844
מאמר רעא	12845
ויאמר הבט נא השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספור אתם ויאמר לו כה יהיה זרעך (בראשית ט"ו ה').	12846
אמרו ז"ל לא ניתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי המן (מכילתא בשלה י"ד), פי' מה שניתנה תורה במדבר	12847
כאשר היו בני ישראל באופן שהוא למעלה מדרך הטבע, אין זה מקרה בגלל שלא היתה האפשרות למתן	12848
תורה במצרים במ"ט שערי טומאה, והצורך שיבואו לארץ עם התורה, לא זה גרם למתן תורה במדבר,	12849

אלא שהתורה והטבע תרתי דסתרי הן, כי הטבע פי' מבט הטבעי כלי זיינו של שטן הוא, כשמסתכלים לפי	12850
מבט זה רואים שאין שום אפשרות לאדם להחיות חיים רוחניים, ואם ככה יעשה ישלוט בו החורבן, וזה	12851
ברור ע"פ מבט הטבעי.	12852
וכן באברהם אבינו כשהבטיחו הקב"ה על כל העתיד לצאת ממנו תכלית כל הבריאה! שאל הרי ראה	12853
באצטגנינות שלא יהיה לו בן, ואמר לו הקב"ה צא מאצטגנינות שלך, שאצטגנינות היא ע"פ הטבע, והיא	12854
סותרת את התכלית הרוחנית אפי' בתחילת בנינה, אבל התכלית נבנית למעלה מדרך הטבע.	12855
ודבר זה אנו רואים בחוש עד היום הזה בכל אדם לפי מדרגתו, מי ששמירת שבת נסיון לו, יראה ע"פ	12856
הטבע בחוש ששמירת השבת תחריב את פרנסתו, אבל העומד בנסיון ובוטח בה' ימצא שהזמינו לו מן	12857
השמים מוצא, וכן מי שחפץ לבנות לו בסיס נאמן לפרנסתו ע"פ הטבע לא יהיה לבן תורה לעולם, כי רואה	12858
הוא בחוש שזה יחריב את ביסוס פרנסתו, ורק מי ששם נפשו בכפו ודבק בתורה, הקב"ה מסייעו ללמוד	12859
ולהתפרנס גם בלי הבסיס הטבעי.	12860
וזכרנוי שפעם באסיפה גדולה טען אחד שסוף כל סוף לא תתקיימנה הישיבות ח"ו, מאחר שאין להם בסיס	12861
טבעי לפרנסתם ותמיד תלויות הן באויר, והשיב לו דודי הג"ר חיים עוזר זצ"ל אל תדאגו, אדרבא התורה	12862
צריכה לעמוד בנס ואין לה בסיס טבעי לעולם, אם כי בודאי צריך להשתדל ולהרבות הכנסות בכל האפשר	12863
להגדיל תורה ולהאדירה, אבל מפני קושי העבודה לא ידאגו לעתידותן של הישיבות, וגם החפץ חיים ז"ל	12864
לא היה שבע רצון מאלה שחפצו לנדב קרן קיימת אשר הישיבה תהנה מפירותיה, ואמר אדרבא הלא	12865
אפשר להרבות תורה בעד כל הקרן מיד. (מכתב מאליהו).	12866
	12867
מאמר ערב	12868
והאמין בה' ויחשבה לו צדקה (ט"ו ו').	12869
מעיקרי האמונה שכל יהודי חייב להאמין ולהכיר, שיסוד היסודות הוא ה' אחד ושמו אחד, הכתוב אומר	12870
אני ראשון ואני אחרון, כשם שראשון בתחילת ראשון ממש, במצב של קודם החטא שאחדות הבורא היתה	12871
גלויה במצב של נטייל בגן עדן, באור הגדול ההוא הרי פשוט כי אני אני הוא ששם נמצא הוא ית', כמו כן	12872
צריך להאמין כי אני אחרון בתכלית האחרון, בדרגה אחרונה במצב של וימש חושך, בעקבתא דמשיחא	12873
אשר חוצפא יסגא עם כל האביזרייהו, ואשר לכאורה איך זה מתאים עם סוד האחדות, הלא מצב זה של	12874
חושך מסתיר את אחדותו ית'?	12875
אולם עלינו לדעת כי אני אחרון גם שם אני הוא, וזה אמנם מנפלאותיו של הכל יכול ית', שהוא ידע כיצד	12876
לארוז את הדברים באריזה הנכונה, עד שבתכלית החושך ואפלה בעקבתא דמשיחא, יהיה ממש אותו גילוי	12877
עצמו כמו בראשון, אני ראשון ואני אחרון.	12878
חסד ומשפט אשירה, אם חסד אשירה ואם משפט אשירה (ברכות ס:), חסד ומשפט הם מצבים שונים זה	12879
מזה לגמרי ולכאורה הם שתי מציאויות, אבל האמת היא כי אין כאן שני דברים אלא ענין אחד, אם חסד	12880
אשירה ואם משפט אשירה, וזה סוד גדול של האריזה! כן הם נפלאות הדברים אני ראשון ואני אחרון, כל	12881
אני ראשון חייבים להכיר באני אחרון! שם הרי חושך ואפלה בלי טעם, וסוף סוף התכלית היא כי דוקא	12882
בחושך זה שלא רואים בו מאומה, שם צריכים להאמין בה' אחד!	12883
אברהם אע"ה זכה לכל מה שזכה דוקא על ידי חושך, הכל זכה בגלל ומצאת את לבבו נאמן לפניך, אאע"ה	12884
הלא ראה פחות ממרע"ה ושמי ה' לא נודעתי להם, הוא לא זכה בשביל ספר היצירה שחיבר, אלא דוקא	12885
בשביל והאמין בה' ויחשבה לו צדקה, כי תכלית השלמות היא דוקא במה שלא רואים, הסוד של 'אני	12886
חומה' להיות איתן וחזק כברזל הוא דוקא מתוך חושך, מתוך משימים עצמם כבהמה, אינני יודע מאומה,	12887
אינני מבין מאומה, אלא אני מאמין!	12888
מכל הענין של אתה הראת לדעת אשר שם ודאי ראו הכל בגילוי הכי גדול! אבל לא זאת התכלית, משם	12889
עדיין צריכים להגיע למדרגה כזאת שיוכלו לחיות באופן פשוט, ופשוט עד מאד ממש יבש! לאאע"ה לא	12890
היה מתן תורה ויצאת מצרים והוא היה אני חומה, אלא מפני שסוד 'אני חומה' הוא דוקא באני אחרון	12891
בחושך, מסוד האמונה להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות, זה עולם הזה שהוא דומה ללילה (יל"ש	12892
שם), אמונה יוצאת דוקא מבליחות מתוך החושך.	12893
סוד הגלות היא חושך לא רואים כלום, ומתוך הגלות צריך לצמוח כל סוד עולם הבא, סוד הגלות הוא סוד	12894
האמונה ואמונתך בלילות, חז"ל אומרים בזכות האמונה זכו לומר שירה ושרתה עליהם שכניה (שמו"ר	12895
כ"ב ד'), אי לזאת מי יודע איזה מצב יותר גדול, המצב של אתה הראת לדעת או מצב הגלות ששם לא	12896
רואים מאומה, ששם חושך ואפלה וימש חושך! הלא נוכחנו לדעת כי רום הפסגה הוא דוקא על ידי לילות	12897
ואמונתך בלילות, חזק כברזל לא מחכמה יבוא! מתוך חכמה לבד אין אדם נכנס לתוך אש, ושדי כמגדלות	12898
זה חנניה מישאל ועזריה, הם נכנסו לתוך האש מפני שהיו כמגדלות.	12899

כאשר אנו לומדים סיפורי חז"ל על החורבן, כמו המעשה של חנה עם שבעה בניה ועוד, אנו מרגישים שזה	12900
מזעזע אותנו! מסרו נפשם ולא פעל עליהם שום דבר בעולם, וכל זה לא מחכמה רבה אלא מאני חומה	12901
שהיו כמו ברזל, ולכן אי אפשר היה להיזום ממקומם, שלשה עזים הם ישראל באומות זהו סוד האמונה,	12902
בעבור אבותינו שבטחו בכך ותלמדם חוקי חיים, כל מה שזכו לא זכו בגלל חכמתם אלא בגלל שבטחו בכך	12903
בזכות האמונה, לא עבור שהבינו לא עבור שידעו אלא עבור ואמונתך בלילות.	12904
זהו ביאור נחמד חז"ל, כל העונה אמן בכל כוחו פותחין לו שערי ג"ע (שבת קיט:), מהיכן לוקחים פטיש	12905
חזק כזה לפתוח אותם? הנה גילו לנו חז"ל שהפטיש לפתוח שערי ג"ע הוא דוקא כל העונה אמן בכל כחו	12906
אמונה! לא מתוך חכמה והבנה אלא דוקא מתוך ויתור על הבנה, אמן איני יודע מאומה רק אני מאמין! זהו	12907
הפטיש החזק לפתוח שערי ג"ע, ויתכן שלזה כוונו חז"ל בלשונם 'בכל כחו' כי סוד האמונה הוא סוד הכח.	12908
אני חומה הוא דוקא מאמונה באין שום ידיעות שם סוד הכח, חזק כברזל שאי אפשר להיזו, ואם יכולים	12909
להיזו ממקומו שמשנתנה הוא, סימן הוא שחסר כח האמונה, עד שחז"ל אמרו כל המחליף בדבורו כאלו	12910
עובד ע"ז (סנהדרין צב.), סימן הוא כי חסר לו כח האמונה, ולכן הוא יכול להחליף בדבורו, מרגלא	12911
בפומיה דרבא תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים (ברכות יז.), אין להבין זאת שהתכלית היא המעשה,	12912
אלא התכלית היא להיות פשוט, וככל שעושה עצמו יותר פשוט טפי מעלי, בלי כל חכמות והבנות אלא	12913
לעשות בגלל שכך מצווים אף שאיני יודע מאומה.	12914
במצוות שבין אדם למקום אנו מבינים זאת בפשטות, תפילין הם אצלנו מצוה יבשה מאד, אמנם אנו	12915
מבינים שבתפילין ישנה חכמה גדולה וסודות, הלא איתא בחז"ל (ברכות ו.) שהקב"ה מניח תפילין, וראית	12916
את אחורי מלמד שהראה הקב"ה למשה קשר של תפילין, הרי שלמרע"ה גילו את הסודות של קשר תפילין	12917
לבד, מזה אנו מבינים כמה דברים גדולים ישנם בקשר של תפילין, ומה גם בתפילין עצמם, אעפ"כ אצלנו	12918
תפילין היא מצוה פשוטה מאד, רצועות שחורות ובתים של עור, ודאי שבלי אמונה אין לנו מהלך במעשה	12919
יבש כזה! ואין זה אלא אך ורק אני מצווה ואני עושה בלי כל הבנה.	12920
היום לעשותם הסוד של עולם הזה הוא לעשותם, מעשה יבש כעצם פשוט בתכלית בלי כל חכמות, הסוד	12921
של עולם המעשה הוא שהוא עולם האמונה אני מאמין, בחושך גמור בפשטות גמורה, כל התביעה על דור	12922
המדבר היתה, ועד אנה לא יאמינו בי בכל האותות אשר עשיתי בקרבן, תכלית המופתים הוא להגיע	12923
לאמונה ולהיות פשוט, להאמין בלי כל מופתים, ברבי לא מהרהרים כלל! התביעה על דור המדבר היתה	12924
עד אנה לא יאמינו בי! עוד לא הגיעו להיות פשוטים.	12925
מספרים על ר' זונדל סלנטר זצ"ל שבבואו לירושלים היה סופר את הבתים, וכששאלוהו לפרש הדבר,	12926
אמר הלא כתוב (תהלים מח) ספרו מגדליה! האם יש לנו ציור מהסוד הטמון בפשטות זאת? מהו 'ספרו	12927
מגדליה' הלא זוהי מילתא בלא טעמא דבר יבש כל כך! אולם זהו סודו של עוה"ז יבש כעצם 'אני מאמין'	12928
ותו לא, כתוב 'ספרו מגדליה' על כן הבה ונספור!	12929
מרגלא בפומיה דהסבא ז"ל שהתורה אינה כשאר חכמות, בכל החכמות הולכים מכתה אחת אל השניה	12930
אח"כ אל השלישית, ושלמות החכמה משיגים בכתה העליונה, לא כן בתוה"ק מקודם נמצא בכתה ראשונה	12931
בדרגה שהכל פשוט, אח"כ נכנס לכתה שניה, אח"כ נכנס לחכמת התורה לדרגה העליונה, אבל התכלית	12932
אינה להשאר בכתה העליונה אלא לחזור לראשונה, ולהיות שוב פשוט בתכלית, איני מבין אני מאמין!	12933
מספרים על מקובל גדול שלעת זקנתו נהג להתפלל בתכלית הפשטות כיהודי פשוט, זוהי תכלית השלמות	12934
להיות פשוט, ומה נואלו האנשים הבאים בשנים ולומדים תורה, ואינם יודעים כלל מהיסוד הגדול	12935
שצריכים להתהוות פשוטים, להאמין מבלי להבין 'כך כתוב' וזה מספיק לעשות! ואלה שאינם יודעים מזה	12936
אין להם ח"ו שום שייכות לתורה. (דעת תורה).	12937
	12938
מאמר רעג	12939
והאמין בה' ויחשבה לו צדקה (ט"ו ו').	12940
תכלית האדם להכיר את בוראו בכל רגע ורגע, לחדש את הכרת הלב ולקבל משמעות חדשה באמונה, לא	12941
להסיח דעת אפילו רגע אחד, האמונה היא כאויר לגוף, בכל רגע צריך לנשום אמונה, כל הסובב אותנו	12942
יכול להביא להכרה חדשה בבורא ולשם כך נתנו המצות, האדם מסובב במצות תפילין ציצית ומזוזה,	12943
המצות שומרים על האדם שלא יסיח דעתו מהכרת בוראו, אם רגע אחד מפנה שכלו ולבו מבוראו, מיד	12944
מתפרצים תשוקות ורצונות הבל, והאדם נופל בשבי דמיונות העוה"ז.	12945
כתב הרמב"ן בסוף פרשת בא, ולפיכך אמרו הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, שכולן חמורות והביבות מאד	12946
שבכל מעשה אדם מודה בהן לאלקיו, וכונת כל המצות שנאמין באלוקינו ונודה אליו שהוא בראנו והיא	12947
כוונת היצירה, שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין לעליון בתחתונים חפץ מלבד זה שידע האדם	12948

ויודה לאלוקיו שבראו, וכוונת רוממות הקול בתפילות וכוונת בתי כנסיות וזכות תפלת הרבים, זהו שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו ויודו לאל שבראם והמציאם ויאמרו לפניו בריותך אנחנו ע"כ.	12949
כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו, ופי' הראב"ע ז"ל שכל המצות עיקרם הלב ויש מהם זכר בפה לחיזוק הלב, ויש מהם מעשה כדי שיזכור בפה ע"כ, המצות כולן נתנו כדי להגיע להכרת הבורא שנאמין באלוקינו וזה כוונת היצירה כולה, תכלית הבריאה היא שיכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל ברך תשבע כל לשון, על זה מתפללים אנו בר"ה, תן פחדך ה' אלוקינו על כל מעשיך ואימתך על כל מה שבראת, ובתפלת שבת מתפללים אנו אתה קדשת את יום השביעי לשמך.	12950
מטרת קדושת יום השביעי היא לשמך להכיר שמו יתברך, וזה תכלית מעשה שמים וארץ, אין טעם אחר ביצירה אלא שידע האדם ויודה לאלוקיו שבראו, מה שפחות מכירים את הבורא יותר מתרחקת הבריאה מתכליתה, ומכיון שכך ברור הדבר שכל אחד צריך להשתדל לחדש בכל רגע את הכרתו בבוראו, הכרת שכל והכרת הלב, להכיר יותר ויותר וממילא להתקרב יותר ויותר לבורא, וכשם שאדם המכיר את רעהו כשם שמכיר יותר מתהדק הקשר ביניהם, כך בתוספת ההכרה בבורא מתהדק הקשר אליו יתברך.	12951
ראיה לזה הביא הגרש"ז מהפסוק ויוצא אותו החוצה... וספור הכוכבים אם תוכל לספור אותם כה יהיה זרעך, והאמין בה' ויחשבה לו צדקה, ופרש"י הקב"ה חשבה לאברהם לזכות ולצדקה על האמונה שהאמין בו ע"כ, וצ"ע הרי אברהם אבינו היה ראש המאמינים ומסר נפשו לכבשן האש עבור האמונה, וכי מה המיוחד בזה שהאמין בהבטחת הבורא, ועיין רמב"ן שם שעמד בזה.	12952
רואים אנו מפי' רש"י עד כמה גדולה תוספת הכרה, שלם היה אברהם באמונתו, אולם כיון שנתוספה לו הכרה חדשה באמונה, שוב זכיה מיוחדת לדורי דורות, ולמרות שלא היה שום מעשה בפועל אלא רק תוספת הכרה, ומכאן הערה לאלה המתאוננים שלימוד המוסר אינו מועיל להם, כיון שבין כה אינם נוהגים למעשה כפי שמתעוררים בשעת הלימוד, ואדרבא גורמים שהתביעה כלפיהם תהיה יותר גדולה שידעו ולא יעשו, אמנם דעה זו בטעות יסודה ונובעת מכך שאין יודעים את ערך חידוש הכרה.	12953
אותה הכרה המתחדשת בשעת לימוד המוסר היא גופא בלי תוצאות למעשה, שקולה וכדאית מההפסד שיבוא מהתביעה למה לא נהגו כפי שלמדו, כל הכרה מקרבת את האדם לבורא, והחיים צריכים להיות מלאים בתוספת הכרה, ומה שיותר ממלאים את החיים בהכרה, יותר מתקרבים לתכלית ומסוגלים לקבל יותר התקרבות ודבקות בבורא, הפך ממדת הגוף שאם מרעיבים אותו הוא תאב יותר לקבל. (אור יחזקאל).	12954
	12955
	12956
	12957
	12958
	12959
	12960
	12961
	12962
	12963
	12964
	12965
	12966
	12967
	12968
	12969
	12970
	12971
	12972
	12973
	12974
	12975
מאמר רעד	12976
והאמין בה' ויחשבה לו צדקה (ט"ו ו').	12977
הז"ל תיארו לאיזו מדרגה עליונה בהכרה הגיע אברהם אבינו, בן שלש שנים הכיר את בוראו מדעתו כנגד דעתם של כל העולם, ומשום כן קראו אותו אברהם העברי, שכל העולם כולו מעבר אחד והוא מעבר אחר (בר"ר מב), אברהם מסר נפשו על הכרתו, בגללה השליכו אותו לאור כשדים, ולא הסתפק בהכרה שלו בלבד, אלא שמרוכ אהבתו את ה' שוטט בתבל, ובכל מקום בואו בנה מזבחות וקרא בשם ה' והפיץ אמונה והכרה בבורא עולם, גם זכה שה' נגלה אליו וציווה לו ציווים ואזהרות, וגילה לו את עתידו ודורותיו אחריו ושזרעו יהיה תכלית העולם.	12978
	12979
	12980
	12981
	12982
	12983
	12984
	12985
	12986
	12987
	12988
	12989
	12990
	12991
	12992
	12993
	12994
	12995
	12996
	12997

שהם מאמינים בני מאמינים (שמו"ר פ"ד), הלכו והתעלו בהשגותיהם באמונתם והכרתם לאחר כל מכה ומכה.	12998 12999
והנה כשהגיעו לים סוף והים נבקע לפניהם, הגיעו להשגות עוד יותר עליונות באמונה, כדברי הכתוב וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים, ויראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו, וחז"ל אמרו שבזכות אמונה זו שרתה עליהם רוח הקודש ואמרו שירה, כן אמרו חז"ל שעל הים ראו פי חמש מאשר ראו במצרים, כי על עשר המכות שבמצרים כתוב אצבע אלקים היא, ועל הים כתוב היד הגדולה.	13000 13001 13002 13003
עוד אמרו זה אלי ואנוהו, ר' אליעזר אומר ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי וכל הנביאים (מכילתא שם), השגותיה של הפחותה שבפחותות אף לא מבני ישראל, השיגה מראות האלקים יותר מיחזקאל הנביא במעשי מרכבה וכל הנביאים, ואם שפחה השיגה כך בת ישראל אף הפחותה ביותר השיגה עוד יותר, ובן ישראל אף הדיוט שבהדיוטים השיג יותר מבת ישראל, וכל שכן החשובים מישראל ושבעים הזקנים ואהרן ובניו, ועל אחת כמה וכמה לאלו השגות עליונות הגיע משה רבינו.	13004 13005 13006 13007 13008
בכל זאת עוד לא הגיעו לשיא ההשגות כי אין להם סוף ושיעור, לאחר קריעת ים סוף הביא ה' את בני ישראל להר סיני, ויבואו מדבר סיני ויחן שם ישראל נגד ההר, ואמרו חז"ל כתוב ויחן בלשון יחיד ולא כבכל מקום 'ויסעו ויחנו' בלשון רבים, שכאן הושו בלב אחד (ילקוט שם), שנעשו כולם בדעה אחת ונתאחדה הכרתם כאילו היו איש אחד, נמצא שהכרתו של כל אחד נכפלה בששים רבוא פעם.	13009 13010 13011 13012
זה היה לפני קבלת התורה, לאחר זה באה קבלת התורה מפי הגבורה בכבודו ובעצמו, ובדברה הראשונה השמיע להם אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, לא פנה אליהם בלשון רבים כי אם בלשון יחיד, וכאילו ייחד שמו על כל יחיד ויחיד, גם לאחר קבלת התורה הלכו והתקרבו יותר ויותר לאלקים, כשירד משה מסיני ציוה לו הקב"ה להקים משכן לה' בתוך בני ישראל, שצורתו תסמל בריאת שמים וארץ וכל צבאם, ויהיה דומה למקום השכינה למעלה.	13013 13014 13015 13016 13017
ועשית קרשים למשכן, א"ר אבין משל למלך שהיה לו איקונין נאה אמר לבן ביתו עשה לי כמותה, אמר לו אדוני המלך! איך יכול אני לעשות כמותה? א"ל אתה בסממניך ואני בכבודי, כך אמר לו הקב"ה למשה וראה ועשה, אמר לפניו רבון העולמים! אלוה אני שאני יכול לעשות כאלו? אמר לו כתבניתם בתכלת ובארגמן ותולעת שני, וכשם שאתה רואה למעלה כן עשה למטה, ואם תעשה כאותה של מעלה למטה, אני מניח סנקליטין של מעלה ומשרה שכינתי ביניכם למטה, מה למעלה שרפים עומדים אף למטה עצי שטים עומדים, ומה למעלה כוכבים אף למטה כן (שמו"ר ל"ה).	13018 13019 13020 13021 13022 13023
ולאחר שעשו את המשכן ירדה השכינה למטה וקבעה מקום בתוך בני ישראל, צא וראה מה גדולה קדושתו של אהל מועד, שהרי משה רבינו עלה לשמים ושכן בענן ארבעים יום וארבעים לילה, ואילו כשהקים את המשכן כתוב בתורה ולא יכול משה לבוא אל אוהל מועד כי שכן עליו הענן וכבוד ה' מלא את המשכן, הרי שקדושת המשכן עלתה על של מקום השכינה בשמים, והשראת השכינה לא הצטמצמה בין קרשי המשכן בלבד, כי אם התפשטה ללכות בני ישראל בכל מקום שהם, ושכנתי בתוכו לא נאמר אלא 'ושכנתי בתוכם' בתוך לבם של כל בני ישראל, מכאן לאיזה שיא של השגות אלקיות הגיעו בני ישראל שקצרה דעתנו לתארן.	13024 13025 13026 13027 13028 13029
והנה מופלא הדבר, שלאחר כל זה מצא החוקר לב ובוחן כליות שעדיין לא הושלמה אמונתם, ושיש עוד מקום לביקורת חריפה על הכרתם, עד כדי כך שהכתוב מתבטא עליהם, ארבעים שנה אקוט בדור ואומר עם תועי לבב הם, לא הסתפק הכתוב לתבוע אותם על קוצר השגה בלבד, אלא תועי לבב כאילו לא ידעו ממציאות השי"ת כלל, כדוגמה שמכנים את אומות העולם שאינם מכירים בה' בשם תועים, ושאנו מודים לה' בכל יום שהבדילנו מן התועים, עד כדי כך עמקי האמונה אין להם שיעור ואין להם תכלית.	13030 13031 13032 13033 13034
עוד יותר מזה, הנה משה רבינו שהכתוב מעיד עליו בכל ביתי נאמן הוא, ובדאי התעלה בדרגות האמונה בכל מאורעות מצרים וים סוף יחד עם כל בני ישראל פי כמה וכמה, עד שחז"ל אמרו עליו שהוא שקול כנגד ששים רבוא מישראל, והנה אף במדרגה זו של משה בהשגת אלקים, נמצא עוד מקום לפגם באמונה, עד שהכתוב טוען כנגדו יען לא האמנתם בי, ופגם זה היה כ"כ חמור שנענש עליו בעונש מר כזה, שלא זכה להכניס את ישראל לארץ.	13035 13036 13037 13038 13039
נמצא שאין סוף ושיעור להכרת ה', וכמה שהאדם יעלה אף לשיא השגותיה העליונות, עדיין לא הגיע לתכליתה ועודנו זקוק לעלות יותר ויותר, ואם נמצא בה פגם כל שהוא הרי הוא בבחינת לא מאמין ותועה לבב, א"כ יש לאדם הדל שבדלים ואף לדורותינו הירודים מקום אחיזה באמונה, וזו היתה כוונתו של חבקוק הנביא וצדיק באמונתו יחיה, כי עיקר החיות היא האמונה אשר הכל זקוקים לה, נמצא שגם לנו אפשרות לזכות על ידה ביסוד התורה ומצוותיה שהן עומדות על אחת שהיא האמונה. (אור הצפון).	13040 13041 13042 13043 13044 13045
מאמר ערה	13046
והאמין בה' ויחשבה לו צדקה (ט"ו ו').	13047

האמונה שורש הגאולה כדאיתא במדרש וז"ל, אתה מוצא בשכר האמונה שהאמין אאע"ה ירש העוה"ז	13048
והעולם הבא, שנאמר והאמין בה' וכן ויאמן העם... וכן במשה ויהי ידיו אמונה... ואין הגליות ראויות	13049
להגאל אלא בשכר אמונה, שנאמר אתי מלבנון תשורי מראש אמנה ע"כ.	13050
איתא בסה"ק שאמונה היינו שמאמין במה שלא ישיג עוד בשכלו, יש ב' בחינות באמונה שהם אחת, א)	13051
אמונת חכמים שמאמין לרבו ואבותיו במה שמלמדים אותו, ב) שמאמין בהקב"ה כשמבחיין בנבראים	13052
ורואה גודל החכמה בסדר בריאתם, וכן כשמסתכל בהשגחה הפרטית ורואה את דקדוקה, יבחין ברור כי	13053
ה' עושה כל אלה.	13054
אמנם לשניהם בחינת אחת, דהיינו שבאים מכה הכרעת הישירות שבלבו, לבו אומר לו כי אי אפשר אשר	13055
אבותיו ורבותיו שאהבוהו ינחילוהו שקרים, וישתדלו לרמותו שלא יתענג בחייו בעוה"ז שלו, וכן אומר לו	13056
לבו שמכונה המסודרת מכל כך הרבה חלקים וכאו"א מדוקדק במקומו, איך אפשר שכל זה יסודר שלא	13057
בכונה, כמו שא"א שאם נפלו הרבה חלקי שעונים, ומעצמם נתחברו בנופלים שנעשו מצויינים וגם הולכים	13058
בדיוק רב, הרי שהישירות שבלבו מבררת ומאמתת לו את אשר יאמין, נמצא שהכרת הישירות בלב היינו	13059
האמונה.	13060
והנה שכל האדם קובע לסמוך על הישירות אפי' בדיני נפשות אלמלא גזירת הכתוב, הרי ע"פ שכל האדם	13061
דנים האומות דיני נפשות, למשל אם ימצאו הרוג וסכין דקור בו ובעפר סימני נעלים, ומצאו בסמוך	13062
מטפחת אף מלוכלכת בדם, ומצאו את בעל הסכין שהוא בעל מטפחת האף, ויש עדים שראוהו הולך במקום	13063
ההוא מעט קודם זמן הרצח והרי סימני נעליו בחול, אבל הוא טוען כי הלך לשוח, ובא עליו אחד שגזל	13064
ממנו נעליו סכיני ואפי' מטפחת האף, וזהו שרצח ולא הוא האם יאמינוהו?	13065
וכש"כ אם ימצאו אח"כ את נעליו בביתו מלוכלכים בדם, האם תועיל לו הטענה שהגזולן שרצח החזירם לו	13066
לביתו למען יתפסוהו במקום הרוצח האמיתי, הלא יפסקו לומר כי הוא הרוצח וגם יהרגוהו, זהו בירור	13067
ע"פ הישירות, ואם גם פי אלף תהיינה ההוכחות, לא תהיינה דומות להוכחות שהבריאה כולה בכל מיליוני	13068
מיליונים פרטיה וחכמת דקדוקיה, כולם יעידו על יוצרם בחכמה מחוכמת שאין דוגמתה, ואיך יהינו לומר	13069
בסילופים ועקמומיות שכך הזדמנו יחד מקרים שונים לאלפים ולרבבות?	13070
אמנם אחר שמכיר את הישירות ומתאמתת בקרבו, אז נעשה לו לדבר ברור בשכלו, כי מכיר ורואה ממש	13071
שהצד השני שקר ובלתי אפשרי כלל, ואחר שיכיר בשכלו ונעשה כמו חוש אצלו, אז הכרתו זו נקראת	13072
צדק דהיינו משפט השכל, וזהו ענין צדיק באמונתו יחיה, כי בחינת הצדק מקבלת את תוכנה וחיותה	13073
מבחינת האמונה, ונא' באאע"ה והאמין בה' ויחשבה לו צדקה, פי' כיון שהאמין חשב לו הקב"ה על שם	13074
סופו, שייגיע ע"י האמונה אל בחינת השגת הצדק ע"פ משפט השכל.	13075
וכיון שהאמונה באה מהכרעת הישירות שבלב, הנה היא נפחתת ע"י הנגיעות, כי השוחד יעור עיני חכמים	13076
ויסלף דברי צדיקים, וכדבריהם ז"ל שמסלף דברים המוצדקים' ובתנחומא שמעוור עיני חכמים עד	13077
שאינם יכולים לראות האמת, והיינו בדברים שנדרשת ישירות להבחנתם, והנוגע לא יבחין בישירות אלא	13078
מסלף ומעקם את סברותיו, ומשום זה איתא בזה"ק דאין מקום לאפיקורסות אלא בתאות, לא עבדו	13079
ישראל ע"ז אלא כדי להתיר להם עריות בפרהסיא.	13080
ודרך עליית הגדולים כך היתה, מה שהיה אצלם אמונה היום אצלם משפט השכל למחר, שהשיגו את זה	13081
בבחינת צדק, ואז מה שלמעלה מהכרה זו מתגלה להם בבחינת אמונה, ואח"כ גם זה נעשה אצלם בבחינת	13082
צדק, והיינו בחינת יחשבה לו צדקה. (מכתב מאליהו א' דף 170).	13083
	13084
מאמר רעו	13085
ויאמר אליו אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים לתת לך את הארץ הזאת לרשתה (בראשית ט"ו ז').	13086
אחות לנו קטנה זה אברהם, ושדים אין לה מה נעשה לאחותנו ביום שידובר בה, ביום שגזר נמרוד הרשע	13087
ואמר לירד לכבשן האש, אם חומה היא אמר הקב"ה אם מעמיד הוא דברים כחומה נבנה עליה טירת כסף,	13088
נצילנו ונבנה אותו בעולם, ואם דלת היא ומטלטל מעשיו כדלת (שהש"ר ח ט).	13089
לכאורה מה היה חסר באברהם לפני אור כשדים? הרי אברהם ע"ה הכיר את בוראו בן שלש שנים ויש	13090
אומר בן מ"ח שנים, עכ"פ היה זה לפני אור כשדים, ואם כן ודאי הכיר כל מה שניתן להכיר, מה למעלה	13091
מה למטה מה לפניו ומה לאחור, את העין לא ראתה אלהים זולתך בודאי ראה, כי אם לאו לא היה זה	13092
אברהם ע"ה! אפשר להאמין כי את ספר היצירה חיבר עוד לפני אור כשדים, ואם כן מה רצה הקב"ה לידע	13093
על ידי הנסיון של כבשן האש, ומה היה עליו להשלים?	13094
עוד מאמר חז"ל יהי רקיע בתוך המים פירש"י יתחזק הרקיע, אע"פ שנבראו שמים ביום א' עדיין לחים	13095
היו ונקרשו בשני מגערת הקב"ה באומרו יהי רקיע, מה זה עניין לחים היו הלא בחכמה יסד ארץ כונן	13096

שמים בתבונה בדעתו תהומות נבקעו, ומה שייך בבריאה של חכמה ותבונה כי לחים היו? אולם הרי חז"ל	13097
כן אומרים כי לחים היו ונקרשו מגערתו של הקב"ה, כי מרוב יראה נקרשו!	13098
הרי כאן יסוד גדול, כאשר ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה, הרי בודאי לא היה חסר כלום הכל	13099
היה בתכלית השלמות, ובכל זה גם בתכלית השלמות ישנה עוד בחינה של 'לחים היו' שניתנים עדיין	13100
לטלטלם, עדיין הם רכים כדייסה, ויש ענין של גערה אמצעי מיוחד שיקרשו ויהיו קשים כאבן לבלי	13101
להזיזם, וזהו גם כן ענין של אברהם אבינו ע"ה, גם לפני אור כשדים היה שלם שבשלמים, אולם היסוד	13102
הוא שגם בשלם שבשלמים שייך עוד עניין של לחים היו, ועל זה ניסו אותו אם הוא בבחינה זו של לחים	13103
היו שיוכלו להזיזו ממקומו, או אם חומה היא אם הוא קשה כברזל, ועל זה באה תשובתו של אאע"ה אני	13104
חומה ושדי כמגדלות.	13105
והנה הקב"ה הוכיח את מרע"ה על שאמר למה הרעות, אמר לו הקב"ה חבל על דאבדין ולא משתכחין, יש	13106
לי להתאונן על מיתת האבות וכו' ולא הרהרו אחר מדותי, והנה הכתוב אומר וארא אל אברהם באל שדי	13107
ושמי ה' לא נודעתי להם, הרי שמרע"ה היה גדול מהאבות בנבואה, כן אנו מאמינים שהיה אב לנביאים	13108
לקודמים לפניו ולבאים אחריו, רק 0 על 0 משרע"ה 0 כתוב פה אל פה אדבר בו, ורק הוא זכה למה	13109
שכתוב ותמונת ה' יביט, והנה גם במדרגה כזאת עדיין שייכת אצלו תביעה שחסר לו עוד משהו באני	13110
חומה, עוד נמצא אצלו איזו התפעלות ותזווה, שבבחינת אני חומה היה אאע"ה גדול ממרע"ה.	13111
הנראה מכאן שישנם שני ענינים, עצם המדרגה וענין חיזוק החומה שזהו ענין מיוחד, מציאות מיוחדת	13112
מלבד עצם המעלה, והחיזוק של המעלה גדול יותר מהכל, יכולה להיות מדרגה בכל שלמותה עד מדרגתו	13113
של מרע"ה, ושם הרי כלום לא חסר עוד, ואעפ"כ גם במצב כזה ובמדרגה כזאת ישנה עוד בחינה של לחים	13114
היו, אחר שיא כל המדרגות ישנו עוד סוד של ונקרשו מגערתו של הקב"ה, היינו שישנו עוד עניין של	13115
חזוק.	13116
הרמב"ן מבאר על הפסוק וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד שהכוונה היא לעניין הקיום,	13117
רואים מזה כי כל הבריאה אף שנבראה בחכמה בינה ודעת, עדיין היתה במצב של חוסר קיום, הסוד של	13118
לחים היו ונקרשו מגערתו של הקב"ה סוד הקיום חיזוק חומה, גערה זו היא הסוד של יראה, קירבה	13119
ודבקות גדולה מאד, שהבריאה דבוקה בתכלית במציאותו ית"ש, כי חוץ ממציאותו ית' אין כלום ובודאי	13120
שאין קיום.	13121
וכמה פשוטים דברי חז"ל (ברכות לב:), ארבעה דברים צריכים חיזוק, תורה מע"ט תפלה ודרך ארץ,	13122
ישנם ד' דברים ויש כאן עוד דבר נוסף, כי ארבעת הדברים צריכים שיהיו מחוזקים, יש עוד סוד גדול כי	13123
אף התורה הקדושה עדיין צריכה חיזוק.	13124
הוא אשר אמרו (שבת לא.), והיה אמונת עתיד וכו' ואפילו הכי אי יראת ה' היא אוצרו הן ואי לאו לא,	13125
משל לאדם שאמר לשלוחו העלה לי כור חיטים לעלייה והעלה לו, א"ל עירבת לי בהן קב חומטין א"ל	13126
לאו, א"ל מוטב אם לא העלית, הרי כאן דבר מבהיל, גם תורה הקדושה כל עוד שלא השתלבו כל הגידין	13127
עם יראה שהיא הקב חומטין עלולה להקב, תורה הקדושה נמצאת עדיין בבחינה של לחים היו, גם תורה	13128
עדיין צריכה חיזוק! סוד מקיף כזה הוא ענין של חיזוק.	13129
זהו שאמר ר"ש בן עזאי, לא בא הכתוב אלא להזהירך וללמדך עד כמה צריך אדם להתחזק במצוות, אם	13130
הדם שאין אדם מתאוה לו הוצרך לחזק באזהרתו ק"ו לשאר מצוות! כאן גילו לנו חז"ל את סוד החיזוק	13131
והתעצמותו, הסוד הוא כי אין חכמה ואין תבונה עוזרת לאדם בזה, כי הן בבחינת לחים היו, וכדי שלא	13132
לאכול דם עדיין זקוקים להיות בריא וחזק, רק חזק לבלתי אכול הדם!	13133
לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם כי מאהבת ה' אתכם, וכתב הרמב"ן הטעם כי מאהבת ה' אתכם	13134
בחר בכם, שראה אתכם ראויים להתאהב לפניו ונבחרים לאהבה יותר מכל העמים, ולא הזכיר בזה טעם	13135
מן הבחירה, כי הנבחר לאוהב הידוע לסבול את אוהבו מכל הבא עליו ממנו, ישראל ראויים לכך מכל עם	13136
כמו שאמרו שלשה עזים הם ישראל באומות, כי יעמדו לו בנסיונות או יהודאי או צלוב.	13137
זהו סודו של הכלל ישראל, הם חזקים כמו חומה אינם מתפעלים משום דבר, באים באש ובמים ואינם	13138
נרתעים, או יהודאי או צלוב, אין זה מרוב חכמה כי מצד חכמה אין אדם בא באש ובמים, כי חכמה היא	13139
בבחינת לחים היו, כח הכלל ישראל נובע מסוד החומה, אני חומה ושדי כמגדלות.	13140
מעתה איך מתארים לעצמנו את הדרך להיות חומה? לכאורה נדמה שהדרך היא דוקא על ידי נסים גלויים,	13141
יציאת מצרים קריעת ים סוף מתן תורה, כי איך יתכן אחרת הלא אז מתברר הכל לגמרי! ברם אנו רואים	13142
כי בדור המדבר היו שתי הנהגות, הנהגה של נסים גלויים וענך עומד עליהם אשר עין בעין נראה, והנהגה	13143
שניה ויענך וירעיבך, ואמר בפסוק הקודם למען ענותך לנסותך לדעת את אשר בלבבך התשמור מצוותיו	13144
אם לא, ורש"י התשמור מצוותיו שלא תנסהו ולא תהרהר אחריו.	13145

אין המדובר על המצבים ההם אלא בעתיד להיות, על התכלית שצריכה לצאת שלא תנסהו ולא תהרהר	13146
אחריו, שיתהווה אני חומה ושדי כמגדלות, וזה בא דוקא ע"י ויענך וירעיבך! הכתוב אומר ויענך אין	13147
המדובר כלל בחכמות אלא עיניו מר בתכלית! במצב אשר לא ראו כלום, וכן נאמר זכרתי לך חסד נעורייך	13148
אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה!	13149
הנה לנו סוד גדול כי ענין אני חומה אינו בא מתוך גלויים והבנות, ראייה והבנה הן בבחינת לחים היו,	13150
השגות האדם הבאות דוקא בלי הבנות, בהן דוקא כל הסוד של חומה, אאע"ה ראה פחות מאשר משה	13151
רע"ה, וארא אל אברהם ושמי ה' לא נודעתי להם, ודוקא הוא היה אני חומה, אדם המתבונן יבחין כי	13152
ההתחזקות הרבה בעניניו נובעות דוקא מהמצבים אשר בהם עשה מבלי להבין, ואילו דברים שהבין בהם	13153
ועשה מתוך הבנה, אינם אלא בבחינת לחים היו, הסוד האמיתי של חומה טמון בדבר בלתי שום הבנה.	13154
הסבא ז"ל אמר על שנו חכמים בלשון המשנה ברוך שבחר בהם ובמשנתם (אבות ו'), שכשהולכים ללמוד	13155
צריכים קודם להגיד ברוך שבחר בהם ובמשנתם, וביאר כי למדונו חז"ל בזה ענין ביחס המחנך והמחונך,	13156
שמלבד לימוד החכמה והתבונה, יש עוד ענין והוא דוקא המביא לשלמות החינוך, מסירותו אל המחנך בלי	13157
כל הבנה 'הרבי אומר' ותו לא! מה צריך לצאת מכל החכמות והלימודים? המסירות האמונה בהרב ברוך	13158
שבחר בהם.	13159
זהו הסוד של 'חומה' סוד האמונה הוא ולדבקה בו ושם הכל נעשה פשוט לפניו, אנו רואים כי התורה בכל	13160
מקום אינה מדברת כלל על עניני חכמות, כי סוד התורה הוא תכלית השלמות ובתכלית השלמות אין	13161
חכמות! חכמה הינה עדיין בבחינת לחים היו, ורום הפסגה היא האמונה פשוט.	13162
הוא מה שאמרו חז"ל על האבות הקדושים אדם ובהמה תושיע ה', אלו בני אדם שהן ערומין בדעת	13163
ומשימים עצמן כבהמה (ילקוט שמעוני בראשית קא), מכל הערומים בדעת הנה מה יצא מזה? משימים	13164
עצמם כבהמה, לגמרי בלי שכל, איני יודע כלום, איני מבין מאומה, אמונה ותו לא! ומצאת את לבבו נאמן	13165
לפניך. (דעת תורה).	13166
	13167
מאמר רעז	13168
ויאמר אליו אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים (בראשית ט"ו ז').	13169
בשעה שהפילו את אברהם אבינו לכבשן האש ירד מלאך גבריאל להצילו, אמר הקב"ה אני יחיד והוא יחיד	13170
נאה להיחיד להציל את היחיד עכ"ל (ילקוט), עד כמה שהאדם מתקרב במדרגתו אל השי"ת הריהו שלו	13171
ודומה לו, והקב"ה מתגלה אליו כמדתו על היחיד, על אברהם אבינו חלה היחידות מיחודו של עולם, וככה	13172
הוא לעולמים עם כל יחיד ויחיד. (המדע והחיים ד' קס"ד).	13173
	13174
מאמר רעה	13175
ויאמר אליו אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים (בראשית ט"ו ז').	13176
בפרקי דרבי אליעזר מבואר, כי הנסיון הראשון היה שנמרוד בקש להורגו ונחבא בקרקע שלוש עשרה	13177
שנה, והנסיון השני היה שנשלך לאור כשדים, ואילו הנסיון השלישי הוא לך לך מארצך, בפירוש המשנה	13178
להרמב"ם אינו חושב שני הדברים הראשונים בהנסיונות, ולפירושו אמירת לך לך היה הנסיון הראשון,	13179
למרות שאת מעשה ההשלכה לאור כשדים מזכיר הרמב"ם בחיבורו (ע"ז פ"א).	13180
וצריך לומר כי אין שני המעשים האלה נחשבים לפי הרמב"ם לנסיונות, והדבר מפליא כיצד לא תחשב	13181
מסירות נפש עצומה כזו לנסיון? ולא עוד אלא שלעומת זה אמירת לך לך דוקא כן נחשבת לכל הדעות בין	13182
הנסיונות, והרי לכאורה נסיון קטן בהרבה הוא מאשר מסירות הנפש באור כשדים?	13183
מנסיונותיו של א"א ע"ה יש לנו ללמוד את עומק סתרי לבו של האדם, ורוב העקולי ופשוטי שבמעמקיו,	13184
וכמה צריך להתנסות ולהצרף עד שנקודת האמת שבו תתגלה ותראה במלוא הדרה, א"א האדם הגדול	13185
בענקים אשר כל העולם כולו מעבר אחד והוא מן העבר השני (ב"ר מ"ב), הוא אשר היה נרדף מכל	13186
העולם כולו, באיזו פניה היה אפשר לחושדו? מה הוא משתכר ממחלוקת זו נגד העולם כולו, מי ירחוש לו	13187
כבוד והדר בלכתו לישרף חיים בתוך כבשן האש? וכי אין בכל זה עדות נאמנה וראיה חותכת המרחיקה	13188
כל ספק בטוהר לבו?	13189
אולם החכמה העליונה לא כך סוברת, יוצר האדם הבוחן לב וכליות היודע עמק מסתרי הלב לא הסתפק	13190
בכל זה, כי גלוי לפניו כי אין עוד בכל האמור משום גילוי על טוהר הלב ונקיונו מפניות זרות, גם במעשים	13191
של מסירות נפש יכולה להתגבב בלב איזו פניה, איזו מחשבה שאינה כולה לה', ורק אחרי עומדו בעשרה	13192
נסיונות קשים, שכל אחד מהם דרש התמסרות גמורה ללא היסוס וללא ספק בלב, רק אחרי הצירופים	13193
הרבים האלה, עלתה ונתגלתה הנקודה העמוקה הזאת בכל טהרתה, אחרי מעשה העקידה שזה היה הנסיון	13194
העשירי, נאמר לו עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, רק עתה נודע הדבר.	13195

נורא ואיום כמה עמוק ומסובך הוא לב האדם, אפשר לו להיות מוותר על כל אשר לו, ונלחם נגד כל העולם במסירות נפש ממש, ועדיין אין בכך הוכחה על נקודת האמת שבקרב לבו פנימה, משום כך כל אותם מעשים של מסירות נפש שעשה א"א, אינם באים כלל בחשבון הנסיונות שנתנסה, ודוקא דברים הנראים בעינינו קלי ערך ביחס אליהם, אולם מכיון שדברים אלה היו קשורים בעינינו שברוחניות, בשאלות מוסריות ובלבטים נפשיים, הם נכנסים לחשבון הנסיונות, כי רק בהם מתגלה גילוי טוהר הלב והנפש.	13196 13197 13198 13199 13200 13201
אף מצות לך לך שלכאורה אין לראות בה כל נסיון, כי איזה נסיון הוא לאדם שהוא נרדף מכל בני מדינתו, ואף בית אביו ומשפחתו זרים לו, לעוזבם ולעבור לארץ אחרת, אבל קשורה בה שאלה רוחנית וזו שהעיקה על א"א, אמרו חז"ל שהיה א"א מפחד ואומר, אצא ויהיו מחללים בי שם שמים ואומרים הניח אביו והלך לו לעת זקנתו (ב"ר ל"ט), תביעה מוסרית זו הכבידה עליו את ההליכה עד שהליכה זו נחשבת לו לנסיון, כמה יראת ה' דרושה לשם הרגשה כגון זו?	13202 13203 13204 13205 13206
וכך גם הנסיון בגירוש ישמעאל, ישמעאל בנו שהיה אהוב עליו מאד כפי הנלמד מבקשתו לו ישמעאל יחיה לפניך, ואילו משנצטוו לשמוע בקול שרה, אם אמנם נאמר לו כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה (בראשית כ"א), אבל לא נאמר לו שישלחנו ריקם ערום ויחף, רשאי היה אברהם להעניק לו כסף וזהב ועבדים, ולא להפקירו לרעב ולצמא במדבר.	13207 13208 13209 13210
אמנם לא קל היה לו להתנכר אל בנו האהוב לו כנפשו, אבל מכיון שראה שהסכימה דעת המקום שיגרשוהו מעל פניו, שוב אין הוא אביו של ישמעאל וישמעאל אינו בנו, כי הרי אין לו רצון ורגשות עצמיים כי אם רצונו של מקום, ואם נודע לו כי רצון ה' הוא בענין אחר ממש שחשב, הרי בו ברגע בטל כל רצונו העצמי והיה כלא היה, והרי הוא נוהג כפי רוח רצונו של הקב"ה, יוצא איפוא כי לא עצם הגירוש היווה את הנסיון, כי על כך הרי היה מצווה מפי הגבורה, אלא צורת השילוח היא שקבעה את גילוי נקודת הלב בכל זהרה ותפארתה.	13211 13212 13213 13214 13215 13216
אם כן כמה גדולים ועצומים הם המעשים שכן נכללו במנין העשרה נסיונות! ולבסוף אחרי כל המעשים הגדולים, אחרי תשעה נסיונות עצומים שנתנסה, ואחרי שכבר צורף צירוף אחר צירוף, עדיין לא נודע כלל כי אמנם ירא אלקים הוא, ורק אחרי הנסיון העשירי נסיון העקידה, רק אז נאמר לו עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה רק עתה! ואמנם אומרים חז"ל כי אלמלא עמד אברהם בנסיון האחרון כי אז היה מאבד את הכל (סנהדרין פ"ט).	13217 13218 13219 13220 13221
כמה נפלא הדבר א"א שהקנה לה' שמים וארץ (ב"ר מ"ג), שם השם נשכה מבני אדם והוא עמד והחזירו, ואת הנפש אשר עשו בחרן, בתשעה נסיונות נתנסה ועמד בכולם, ואעפ"כ אלמלא עמד בנסיון העשירי היה מאבד את הכל! כל גדולותיו היו כלא היו, כך היא המדה כל זמן שאין אדם עומד בכל הנסיונות, אם נכשל באחד מהם, אין פירושו של דבר כי בנסיון זה לא עמד, אלא לא עמד באף אחד מן הנסיונות שנתנסה, כל המעשים הכבירים והפעולות הנשגבות שעשה לא ממקום קדוש יהלכו, לא באו מנקודת האמת אלא פניות יש בגו.	13222 13223 13224 13225 13226 13227
מדה זו אשר לכאורה עדות היא על פחיתות נפשו של האדם, על גודל יצרו ועומק כח הרע הטבוע בו, הרי היא באמת עדות נאמנה על היפוכו של דבר, על גדלות נפשו של האדם וגודל שיעור קומתו, כי על עומק נפלא כזה בכוחות הנפש אין כל אפשרות של מציאות, אלא אם כן הנשמה היא באמת חלק אלוה ממעל, ויצירתו של האדם היא בצלם ודמות אלקים, נמצא שמתוך גנותו של האדם באים אנו לידי שבחו, לידי הכרת הפלא שבנפשו ורום שיעור קומתו הרוחנית. (נתיבות המוסר ע' 97).	13228 13229 13230 13231 13232 13233
מאמר רעט	13234
ויאמר אליו אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים (בראשית ט"ו ז').	13235
הרמב"ם בספרו מורה נבוכים (ח"ג נ"א), מסביר את מאמרם ז"ל האבות הן הן המרכבה, שכמו שהמרכבה נושאת את הרוכב עליה ונתונה להכוונתו, כך האבות היו דבוקים בבוראם גם כאשר עסקו במרעה וקניין, ולא הגיע שום אדם למעלה זו מלבד משה רבינו ע"ה, ויש לנו להבין מהי הדבקות הזו שמעלתה כה גדולה, שהיא קנה המידה לריחוק הדרגות של האבות הקדושים ומשה רבינו מכל שאר הנבראים.	13236 13237 13238 13239
הענין הוא שדבקות המחשבה בכלל, וקביעתה לעיון בדבר מסויים מבלי הפסק כלשהו של מחשבה אחרת, הרי זה מהדברים היותר קשים עבור אנשים כערכנו, שאפילו צמצום ומחשבה בברכת אבות שבשמונה עשרה שהיא לעיכובא קשה עלינו, ושם אין צורך אלא לכוון את פירוש המילות בלבד, ומה גם לצמצם את המחשבה בדבר אחד בעומק הדבקות, ויסוד הדברים הוא שאנו חיים בעולם של שטחיות ורפרוף, וכמו שמתוודים על חטא שחטאנו בקלות דעת, ואלו ההישגים הרוחניים אינן נקנים אלא בכובד ראש.	13240 13241 13242 13243 13244

הרמ"ק אמר פעם לתלמידיו שהוא מוכן ללמדם להשיג רוח הקודש, משבאו לקבל גילה להם, שמי שיוכל	13245
לכוון את מחשבתו בענין אחד בלי הפסק במשך שני רגעים, הוא שיוכל להגיע להשגת רוח הקודש,	13246
והתלמידים ניסו את כוחם והתברר להם שאין זה קל כלל.	13247
ובל נדמה לנפשנו שדבקות המחשבה אף ברגע כמימריה היא ענין כבד רק לנו כערכנו, הנה רבינו	13248
הרמב"ם במשך דבריו שם מלמד את האדם כיצד לדבק את מחשבתו ואלו דבריו, ומכאן אתחיל להישיירך	13249
אל תכונת ההרגל והלימוד עד שתגיע לזאת התכלית הגדולה, תחילה מה שתתחיל לעשות שתפנה	13250
מחשבתך מכל דבר כאשר תקרא קריאת שמע ותתפלל, ולא יפסיק לך מן הכוונה בקריאת שמע בפסוק	13251
ראשון ובתפלה בברכה ראשונה, וכשתרגיל בכך ויתחזק בידך שנים רבות.	13252
ראה והתבונן בהוראתו של הרמב"ם, ששנים רבות צריך האדם לעמול עד שיעלה בידו לרכז את מחשבתו	13253
בפסוק ראשון ובברכת אבות! זוהי תחילת ההתרגלות, וסופה מעיד הרמב"ם, וסוף דבר תשים מחשבתך	13254
במילי דעלמא בעת אכלך או בעת שתייתך או בעת היותך במרחץ, או בעת ספרך עם אשתך או עם בניך	13255
הקטנים או עם המון בני אדם, אלו זמנים רבים ורחבים שמצאתי לך לחשוב בכל מה שתצטרך מענייני	13256
הממון והנהגת הבית ותקנת הגוף.	13257
היש לנו מושג בדרגתו וקדושתו של הרמב"ם ז"ל, שרגעים מספר של אכילה ושתייה הם אצלו זמנים רבים	13258
ורחבים, די והותר לחשוב ולסדר במוחו כל ענייני דעלמא, ועם כל זאת היתה זו סוף דרגת הדבקות של	13259
הרמב"ם, משום שבעת אכילתו ושתייתו בעל כרחו נפסקה דבקותו וחושב במילי דעלמא.	13260
מעתה נבין את מדרגת האבות שלא פסקה דבקותם אף לא לרגע, ובכל מעשיהם עבדו את הבורא, ואף	13261
אכילתם ושתייתם היו החלק ממעשי הכנסת האורחים שלהם, כזרים וכאורחים נדמה להם גופם, הם לא	13262
הרגישו לא את עצמם ולא את ישותם, רק את עבודת הבורא בגדר מה הוא אף אתה (סוטה יד. שבת	13263
קלג:).	13264
בגמרא (מגילה ג.) על הפסוק וראיתי אני דניאל לבדי את המראה והאנשים אשר היו עמי לא ראו המראה,	13265
אבל חרדה גדולה נפלה עליהם ויברחו בהחבא, נהפכו צירי עלי ולא עצרתי כח ונשמח לא נשאה בי, ויגע	13266
בי כמראה אדם ויחזקני (דניאל י), האנשים אשר אתו היו חגי זכריה ומלאכי, ואף על פי שלא ראו את	13267
המלאך נפלה עליהם חרדה גדולה מכח ההרגש בלבד, ודניאל נחלש עד כדי כך שהמלאך הוצרך לחזקו.	13268
רואים אנו שעצם ההשגה הרוחנית גורמת לביטול כוחות הגוף, ואם כן הוא בראיית מלאך כל שכן בהשגת	13269
הנבואה עצמה, ומעתה מה נעלה מדרגת האבות שהיו דבוקים במחשבתם בבוראם תוך כדי פעולתם	13270
הגשמית, ולא הופרעה ולא הפריעה בכהוא זה להשגתם הרוחנית, אברהם אבינו עומד לפני ה' ועינו	13271
צופיות לאורחים לגמול עמם חסד, וכשראה את האורחים ביקש מה' להמתין לו ורץ אל הבקר.	13272
להשתומם כיצד האדם הגדול בענקים הדבוק בבוראו תמיד, נתן לב להתבונן בכל חלקי הבשר ומצא	13273
שהלשון היא המובחרת, וטעמה משתבחה כשהיא מתובלת בהרדל, וכל התבוננות זו לא היתה לעצמו	13274
ולטעמו, אלא חיכו ואבחנתו היה מכשיר להכנסת אורחים, לשחוט להם ג' פרים כדי להאכילם ג' לשונות.	13275
עד כמה היה אברהם אבינו מנוטל ומנותק מכל שיגרה, ועד כמה היו כל מעשיו מעשי עבדות והליכה	13276
בדרכי בוראו, נוכל לראות גם מהקצה השני, לא רק ממעשים נעלים ונפלאים כביכול מהשגתנו, כישיבתו	13277
בפתח אהלו בחום היום ביציאת חמה מנרתיקה, והוא בן תשעים ותשע וביום ג' למיתו, ואף התגלות ה'	13278
עליו אין בה כדי להסיח את דעתו מהשתוקקותו למעשי חסד החסרים לו כאויר לנשימה.	13279
אבל ישנו מעשה נוסף שהתורה מספרת עליו בהרחבה והוא פשוט ומושכל, אברם אבינו קבר את שרה	13280
אשתו, מה יותר פשוט ומהחייב המציאות ממעשה זה, ומי בעולם אינו נוהג כן, אמר לו הקב"ה תפסת	13281
אומנותי לגמול חסדים בוא ולבוש לבושי, ואברהם זקן בא בימים (ב"ר יג).	13282
להשתומם על כך שאצל אברהם אבינו לא היו מעשים פשוטים ולא היו מעשים מחוייבי המציאות, אלא	13283
בכל דרכיו ידע את ה', כל אורחותיו חסד ואמת והליכה בדרך ה'! וזה גופא הטעם שאברהם אבינו היה	13284
שרוי בדבקות תמידית בהקב"ה וכל ענייני העולם לא הפריעוהו, משום שכל ענייני העולם היו מילי	13285
דשמיא, והם גופא היו מעשי דבקות ועבודת ה', ומעתה נשיג גדר חדש בחיוב לומר אימתי יגיעו מעשה	13286
למעשי אבותי, חיוב של דבקות מחשבה מדרגה לדרגה, החל מקריאת שמע ותפלה ועד לדבקות תמיד.	13287
(לקט שיחות מוסר).	13288
	13289
מאמר רפ	13290
ויאמר אדני אלקים במה אדע כי אירשנה (בראשית ט"ו ח').	13291
בגמרא (נדרים ל"ב.) נשאלת השאלה, מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים ונותנים שם	13292
שלשה טעמים, א) מפני שעשה אנגריא בתלמידי חכמים (שהולכים למלחמה ר"ן) שנאמר וירק את חניכיו,	13293
ב) מפני שהפריז על מדותיו של הקב"ה שנאמר במה אדע, ג) שהפריש בני אדם מלהכנס תחת כנפי	13294

השכינה שנאמר תן לי הנפש והרכוש קח לך, ומהר"ל בספר גבורות ה' ביאר, שגדר ענינים אלו הוא	13295
חסרון דק באמונה, שהוצרך לבוא על מילואו על ידי שירדו בניו לגלות מצרים, נשתדל לבאר סיבות אלה	13296
לגלות מצרים ותיקונו.	13297
ידוע שהאבות הקדושים ע"ה עבדו את השם יתברך בכל רגע ורגע מחייהם, כמ"ש חז"ל האבות שרצו	13298
לפני כסוסים וזכו להיות מרכבה לשכינה, ואף על פי כן מצאה התורה הקדושה מקום לבחון במשפטה	13299
המעמיק את מעשיהם של האבות, וגילתה בהם חסרונות דקים עד שכמעט אי אפשר להבחין בהם, והן	13300
ברור שחסרונות אלה היו רק בבחינת צלו של גוף, שגם אחרי שבירת היצר ושלמות המדות שהגיעו אליהן	13301
צדיקי הדורות, עדיין נשארה להם עבודה בבחינת צל של המדות, שגם בהיות המעשה לשם שמים	13302
בשלמות שלמעלה מהשגתנו, מתלווה עמו לפעמים מעין מדה שעדיין אפשר להוסיף ולזככה, על פי	13303
מדרגתם המפליאה של אבותינו הקדושים ע"ה.	13304
וירק את חניכיו בגמרא מחלוקת רב ושמואל, חד אמר שהוריקן בתורה וחד אמר שהוריקן בזהב, הוריקן	13305
בתורה פירש רש"י שלימד תורה כאדם שמריק מכלי זה לתוך כלי זה, והר"ן פירש בחד לישנא שזירזן	13306
בתורה, ולחד לישנא שהוריקן מלשון והבור ריק שעשה בהם אנגרייא, ועל הוריקן בזהב פירש שנתן להם	13307
זהב כדי שילכו.	13308
ידוע שבאגדות חז"ל אין אנו מוצאים מחלוקת במוכן הרגיל כי שני הצדדים אמת, אלא שמלמדים לנו	13309
בחניות שונות בענין, מה שאין מגלה זה מגלה השני, וכן כאן אף שהוריקם בתורה כפירוש רש"י וכפירוש	13310
ראשון שבר"ן מכל מקום נחשב כחטא, וברור שאין זה אלא בבחינת צל, כי אף שצאתו למלחמה היתה	13311
בכוונה גמורה לשם שמים לשם מצות הצלת נפשות, וכך לימד אברהם לתלמידיו חניכי ביתו, אפשר	13312
שנתלוותה אליה נקודה קטנה מאד של קירבת אחים, כעין צל של מחשבה שחניכיו מוכרחים לעזורו משום	13313
שלוש נתון בסכנה.	13314
ונקודה דקה זו היא שכינו חז"ל בעומק משפטם שעשה אנגרייא או שהוריקן בזהב, כיון שנכללה בה	13315
בחינה דקה של שלא לשמה, וכיון שחסר לימוד גבוה זה, סובר הר"ן שיש בה גם בחינת הוריקן מן	13316
התורה, כי בחינה נוספת זו של תורת הרוחניות חסרה להם, ואברהם אבינו ע"ה הוא אחראי לזה, כי גם על	13317
זיכור צל דק כזה אחראי על פי משפט המעמיק של חז"ל.	13318
וכן אומרו במה אדע, שאמרו ז"ל על הפסוק ושלחהו מעמק חברון, מעצה עמוקה של אותו צדיק שקבור	13319
בחברון (סוטה י"א), הרי שאמירת במה אדע היתה עצה עמוקה מאברהם אבינו, בכוונה צרופה וטהורה	13320
כדי לסבב הבטחה מוחלטת מאת השי"ת על ירושת הארץ ועל נצחיות ישראל, הוא רצה לקבוע סיבות	13321
כאלה שעל כל פנים יביאו את הגאולה.	13322
וכן מצינו (בב"ר מ"ד כ"ד), שהשי"ת נתן לו את הברירה בין גהינום וגלות לזככם אם יחטאו ואברהם	13323
בחר בגלות, על כל פנים יש בשאלת במה אדע חטא של מיחזי כלפי חוץ כחסרון אמונה, אך אברהם אע"ה	13324
החליט כעין הוראת שעה של עבירה לשמה, לשאול שאלה זו כדי להבטיח את האמצעים לגאולה.	13325
והנה היתה זאת מסירת נפש נוראה מצד אברהם אע"ה לעשות כעין חטא כלפי חוץ, עם כוונה פנימית	13326
שעומדת ברומו של עולם, ואשר בה תלויה תכלית הבריאה כולה, ואם כן איך נענש על חטא כזה שלא היה	13327
אלא מיחזי כחטא? אלא שגם במיחזי יש קצת אחיזה לצל של מדה, כי הפגם של מיחזי אינו עושה רושם	13328
רע רק על האחרים אלא פוגם גם בעושה עצמו, על ידי מעשה של מיחזי כיוהרא העושה עצמו נפגם במדת	13329
הגאולה.	13330
כמו כן כיון שעשה אברהם ע"ה מעשה של מיחזי כחסרון אמונה על ידי שאלתו במה אדע, נפגם במשהו	13331
על ידי המיחזי, וצל של מדה בא ונתלווה לאמת הגמורה שבלבו, וגם על צל כזה אחראים צדיקי הדורות,	13332
וכן בתשובתו למלך סדום, אף שהפסק שלא לכבוש אותם לעבדים היה אמיתי, יתכן שנצטרפה אליו נקודת	13333
הרגש של ריחוק לאנשי סדום שהתנגדו בהחלט למדת החסד שלו, קצת יותר מן המדה בבחינה דקה מן	13334
הדקה, וגם זה נחשב לו לחטא.	13335
נקודות דקות אלו של חסרון שכמעט ואי אפשר לעין בשר ודם להבחין בהן כחסרון כלל, היו סיבות לגלות	13336
מצרים ולשעבוד ישראל מאתם ועשר שנים, והענין הוא שכל רגע ורגע מעבודת האבות הקדושים, גרם	13337
לתוצאות כבירות בעלות השפעה מכרעת על מהלך כל הדורות, מצינו למשל שמכיון שאברהם אבינו אמר	13338
ואקחה פת לחם, נתן השם יתברך את המן לבניו בכבודו ובעצמו, פירוש בהתגלות מלאה, וכנגד יוקח נא	13339
מעט מים נתן להם במדבר את המים על ידי שליח, פירוש באופן יותר נסתר.	13340
הרי שאם היתה חסרה באחד ממעשיהם גם דרגה אחת של בחינת צל שהיו יכולים להשלימה, נחסר על ידי	13341
כך הלימוד הזה מנפשותיהם של ישראל לכל הדורות, וגילו לנו חז"ל שנקודות דקות אלו שנזכרו לעיל,	13342
גרמו חסרון בחינוך הדורות שהיה יכול להשתלם רק על ידי שעבוד מצרים, ואילו היו הנקודות הללו	13343
נשלמות על ידי אברהם אע"ה, היה תוקף החינוך שהיה נכלל בזה ממלא מקום כל הלימודים וכל הגילויים	13344

שנכללו בגלות מצרים, וזה ביאור חז"ל שעל ידי כך נענשו בניו במצרים, שכל ענין העונש אינו אלא לימוד.	13345
נוראות להשתומם מגדולת האבות ע"ה, כי כל הגלות וכל השעבוד של מצרים לא באו אלא לקבוע בנפשותיהם של ישראל, את עיקרי האמונה שנתגלו לעולמי עד על ידי גאולתם בידו החזקה ובזרועו הנטויה של השי"ת, ודרגה אחת נוספת בעבודתם הרוחנית של האבות ע"ה, היתה ממלאת מקומם של כל הגילויים הנוראים האלה. (מכתב מאליהו ח"ב 173).	13347
	13348
	13349
	13350
	13351
מאמר רפא	13352
ויאמר אדני אלקים במה אדע כי אירשנה (בראשית ט"ו ח').	13353
אמרו חז"ל על שאמר אברהם אבינו ע"ה במה אדע, אמר הקב"ה חייך ידוע תדע כי גר יהיה זרעך, ויש לנו להתבונן מפני מה נענש עונש קשה כזה של שיעבוד ארבע מאות שנה, בשביל מכשול אחד שנראה כ"כ דק, ויתר מזו הרי אע"ה האמין בסופו של דבר, אלא שביקש לחזק את אמונתו בדבר שלא בא לעולם, הוא ושרה היו עקרים בטבע ולא נראה עדיין כי יצחק יולד כי שניהם היו זקנים, ואעפ"כ והאמין בה' ויחשבה לו צדקה.	13354
	13355
	13356
	13357
	13358
אלא התביעה על אברהם אע"ה לא באה על חוסר האימון, אלא על שרצה לראות בהשתלשלות כיצד יירש יצחק, נטיה היא באדם להתענין לדעת אופני תהלכות ההבטחה והוצאתה לפועל אף בשעה שהוא מאמין בה, אבל לפי האמת אחרי ההבטחה הגדולה לא היה צריך להרגיש שום חסרון גם אם לא יראה זאת, שהרי לא יחסרו אופנים וסיבות בכל מקום ובכל זמן, כמו שהיה אומר אדמו"ר זצ"ל הסבא מנובהרדוק, שכל הרהור בטחון מוכרח להניב פירות, ואין שום הרהור בטחון הולך לאיבוד, כי השי"ת מסבב שישגי את בטחונו בזמן ובמקום שהוא נזקק לזה ביותר, וכשמגיעה השעה דואגת ההשגחה שהדבר יצא לפועל בשלמות.	13359
	13360
	13361
	13362
	13363
	13364
	13365
למה הדבר דומה לנוסע בדרך רחוקה מסוכנת, ויש לו רכוש רב והוא מבקש להעביר מעותיו דרך הדואר, כדי לבטח עצמו מן הפגעים העלולים שיקרו לו אם יחזיקם בכיסו, אם אדם זה ירצה להכנס מדי פעם אל הדואר לראות את ממונו, ואף להקל על הפקידים במשלוח יגרשוהו משם ולא יניחוהו, משמסר את הממון אינו צריך להתערב כלל בדבר עד שמגיע למחוז חפצו ואז ישיג את שלו, ואם ירצה דוקא להתענין ולראות איך יגיעו מעותיו לידו בודאי לא יקבלו תנאיו, ולא יקבלו ממנו מעותיו להעבירם, ויצטרך לסמוך על כוחותיו ותחבולותיו הדלים אשר אינם בטוחים וקרובים להפסד.	13366
	13367
	13368
	13369
	13370
	13371
	13372
	13373
	13374
	13375
	13376
	13377
	13378
	13379
	13380
מאמר רפב	13381
ויאמר אדני אלקים במה אדע כי אירשנה (בראשית ט"ו ח').	13382
אמרו חז"ל כי מה שאמר אברהם במה אדע כי אירשנה אין זה ספק באמונה ח"ו, אלא שאלה של עצה היא איך להבטיח את ירושת הארץ לישראל שלא תהיה תלויה בבחירה, שלא יגרום החטא של ישראל או תשובה של אוה"ע היושבים בה, למנוע מעם ישראל ירושה זו (הובא ברמב"ן בראשית ט"ו ז').	13383
	13384
	13385
	13386
	13387
	13388
	13389
	13390
	13391
	13392
	13393

- 13394 ממאמר זה של הגמרא אנו למדין מהותו של יצר הרע, פלא הדבר איזו תאוה יכולה להיות בעובר לבעוט
13395 באמו ולצאת? ענין של תאוה נמצא רק בדבר שאדם טעם אותו, טעם טוב הנשאר בזכרונו של אדם מושך
13396 אותו לטעום אותו עוד פעם, אבל עובר עדיין לא יצא לאויר העולם, אין לו שום ידיעה מהנמצא שם, למה
13397 הוא מתאוה לצאת ממעי אמו, האם חסר לו דבר מה? אוכל ממה שאמו אוכלת, שותה ממה שאמו שותה,
13398 איזה יצר רע שייך במצב זה? ועד כדי בעיטה ויצאה!
13399 אלא שמציאות היצה"ר היא חירות, גם יצה"ר היותר פשוט כזה של העובר, בשעה שנוצר כבר מתאוה
13400 לצאת לחפשי, אי אפשר לו להיות סגור במעי אמו, אף כי לא ידע מאומה מהנעשה מחוצה לה, בועט בה
13401 בשארית כוחותיו ויוצא, זוהי מהותו של יצה"ר חירות ופריקת עול, חירות זו באמת הלא היא שייכת לענין
13402 בחירתו של האדם, כי מהי בחירה אם לא דבר זה, שתהיה אפשרות גמורה לאדם לבחור ברע כמו בטוב,
13403 במות כמו בחיים, ומדוע יקרא דבר זה אצל חז"ל בשם יצה"ר?
13404 אלא שבזה תלוי השינוי בין בחירה של קודם חטאו של אדה"ר, ובין בחירה של אחר החטא, גם קודם
13405 החטא היתה לאדה"ר רשות הבחירה, כי לולא זה לא היתה לו אפשרות לחטוא, אך הבחירה היתה בשכל,
13406 לאחר החטא נהייתה אצלו הבחירה ברצון.
13407 הרמב"ן הביא דעת המפרשים האומרים כי עץ הדעת הוליד באדם תאות המשגל, והוא סותר את דבריהם
13408 מן הכתוב והייתם כאלקים יודעי טוב ורע, ושמא תאמר כי הנחש אמר שקר, הלא חז"ל אמרו שלשה אמרו
13409 אמת ואבדו מן העולם ואלו הן, נחש ומרגלים ודואג האדומי, וגם הכתוב מעיד הן האדם היה כאחד ממנו
13410 לדעת טוב ורע, לכן הוא מבאר כי עץ הדעת פירושו רצון עי"ש.
13411 דברי הרמב"ן צריכים ביאור הלא גם דעתו כדעת המפרשים, כי מה ההבדל אם התאוה היא של משגל או
13412 של רצון אחר, הלא הכתוב מעיד היפך זה? אלא הבחירה שקודם החטא היתה בחירה שכלית, לאחר החטא
13413 נעשתה לבחירה רצונית, לא נולדה אצל אדה"ר שום נטיה ותאוה לאיזה דבר, אלא התאוה נולדה בבחירה
13414 עצמה, זהו יצה"ר שמהותו הוא תאוה להיות בוחר, לא רק הבחירה ברע תאוה היא, אלא גם הבחירה
13415 בטוב, כל עניין הבחירה נתהווה ע"י אכילת עץ הדעת, יצה"ר זה נמסר מאדה"ר לזרעו וזרעו זרעו, אשר
13416 מהותו הוא רצון של חירות, כל הטוב רוצה האדם לבחור בעצמו.
13417 יצה"ר זה מתחיל בקטנים ומסיים בגדולים, מתחיל הוא אצל תינוק המוטל בעריסה, אין ברצונו להיות
13418 עטוף בחיתולים, אין רצונו להיות מכוסה, רצונו להיות בן חורין, בלי שום תאוה מיוחדת, רצונו להיות
13419 חפשי בתנועותיו, ידיו ורגליו תהיינה ברשותו בלי מפריע להניע אותן כפי רצונו, ואם הוריו מפריעים לו
13420 הוא צועק מרה.
13421 לו היה אצלו יצה"ר קודם יציאתו לאויר העולם, היה עושה כל תחבולות שברשותו להניע ידיו ורגליו, עד
13422 שהיה בועט במעי אמו ויוצא, זהו יצה"ר של מתחיל והוא מסיים בגדולים, רצון החירות מתפתח והולך עד
13423 שקשה עליו לסבול עול כל שהוא מאחרים, לא בשביל מדת העצלות, כי מה שבוחר בעצמו אינו קשה לו,
13424 אלא בשביל תאוה לחירות.
13425 תאוה זו של חירות מקיפה את כל מעשי האדם ומחשבותיו, לא רק דברים שיש בהם מעשה, אלא גם
13426 דברים שאין בהם מעשה, לא רק דברים שהוא ממלא על ידם את רצונו, אלא גם דברים שהוא כובש בהם
13427 את רצונו, אם רק הוא הבוחר מתוך חפץ לבו, תאוה זו של חירות היא הבחירה לאחר החטא, אשר מהותה
13428 היא היצה"ר, יכול האדם להיות בוחר בטוב בכל מעשיו, שלם בכל מדותיו, ויצה"ר זה לא פסק ממנו, כי
13429 גם הבחירה בטוב תאוה היא לעשות כחפץ לבו.
13430 לתאוה זו שהיא היצה"ר אין עצה אחרת כי אם עול ושעבוד, כל עול היותר קטן פוגם הוא ביצה"ר של
13431 חרות הנקרא פריקת עול, טוב לגבר כי ישא עול בנעוריו, לא בקיום מצוות הכתוב מדבר אלא בהצלה
13432 מפריקת עול, שזוהי צורת היצה"ר ומהותו, זהו מה שאמרו חז"ל למה קדמה שמע לוהיה אם שמוע, כדי
13433 שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה ואח"כ מקבל עליו עול מצוות (ברכות יג), דבר זה אינו מובן מהי
13434 קבלת עומ"ש אם אינו מקבל עליו לקיים מצוות השם? אך זה פירושו.
13435 ראשית עבודת האדם היא קבלת עול שלא להיות בן חורין, כי חרות היא צורת היצה"ר ומהותו, קבלת
13436 עומ"ש גם בלי מצוות פרטיות תריס הוא בפני היצר, מעמיד האדם את עצמו תחת רשותו של הקב"ה, עבד
13437 השם הוא בלי בחירה וחפץ עצמי, לא הוא הבוחר מעתה לא ברע ולא בטוב, אלא ככל אשר יורהו השם
13438 זהו היסוד, ואח"כ יקבל עליו עול מצוות פרטיות, כי אחר שקבל עליו עול מלכות שמים, גם המצוות
13439 שמקבל עליו עול שמים הן, לא בחירת לבו כי זהו יצה"ר, ואם ישנה אדם את הסדר לקיים מצוות התורה
13440 טרם שקיבל עליו עול מלכות שמים, אין זה עול מצוות אלא תאוה של מצוות, ואז אפילו אם אין עבירה
13441 בידו כולו יצה"ר הוא, כי התאוה של בחירה על כל שולטת.
13442 וכמו שיש דרך לתיקון יצר הרע של בחירה רצונית לאיש פרטי, כן יש דרך לתיקון יצה"ר של בחירה זו
13443 לכל האנושות כולה, כי מיום שאכל אדה"ר מעץ הדעת נשתנה עניין הבחירה בכל האנושות כולה כמו

שבארנו, שנהפכה הבחירה השכלית לבחירה רצונית, וכל העולם כולו משועבד לבחירה זו, לקלקול של	13444
בחירה זו חפשו גדולי העולם עצות איך לתקנו, לא תקון פרטי אלא תיקון כללי, לשנות את הבחירה מעט	13445
מעט עד שתשוב למה שהיתה קודם אכילת עץ הדעת, זהו תקון החטא בשלמותו.	13446
אברהם אבינו בקש עצה איך לתקן את רצון הבחירה במדה כזו שירושת הארץ תהיה בטוחה, ארץ זו	13447
שאינה מחזקת עוברי עבירה אפילו מאוה"ע, וכל קיומה וישובה תלוי רק בזה, כמו שכתוב ולא תקיא	13448
הארץ אתכם כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם (ויקרא י"ח), ארץ זו לא תצא לעולם מהיות נחלת ישראל,	13449
לעולם תהיה ברכת המזון ברכה דאורייתא לעם ישראל, שיהיה ביכולתם להודות להשם גם בגלותם על	13450
ארץ חמדה טובה ורחבה שהנחיל לאבותיהם.	13451
ברכת המזון היא ברכת הארץ, כמ"ש ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך,	13452
ברכת הארץ לא תהיה ממצוות הנהגות בארץ, אלא בכל אכילת כזית ירגיש אדם את הקשר שיש לזה עם	13453
נתנת הארץ שהיא נתונה לו גם עתה, שאלה זו שאל אברהם להקב"ה איך אפשר לתקן את היסוד של	13454
עוברי עבירה, את המקור הראשון של רצון הבחירה לכה"פ במדה זו?	13455
ע"ז השיב לו השם כי יש עצה, אפשר לתקן את הבחירה של חטא אדם הראשון במדה זו כי גר יהיה זרעך	13456
בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה, ע"י גרות ושעבוד אפשר לעקור אותה נקודה של	13457
רצון הנקראת יצה"ר, יצה"ר זה שמהותו היא פריקת עול, אפשר לתקן אותו ע"י שעבוד וקבלת עול.	13458
(תורת אברהם).	13459
	13460
מאמר רפג	13461
ויאמר לאברהם ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם (ט"ו י"ג).	13462
הבחירה שנתהוותה ע"י האכילה מעץ הדעת לא תאוה פשוטה היא, אלא תאוה להיות בן חורין גמור לבחור	13463
במה שייטב בעיניו, תאוה זו אי אפשר לעקור אותה משרשה כי בעל הבחירה הוא האדם בכל אופן, גם	13464
אחר תיקונו מוכרח להיות בעל בחירה באשר הוא אדם ולא מלאך, לכן לא היה ביכולתם של דורות לתקנה	13465
בשלמות, אך מה שאפשר לאיש פרטי לתקן את חלקו הוא ע"י קבלת מלכותו ית', כשהאדם מוסר את כל	13466
לבבו ונפשו להשם, כל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו נתונים המה להשם, מחשבותיו הרגשותיו וכל תנועותיו	13467
רק להשם המה, שזהו הביטול הגמור של דעת עצמו ורצונו, הרי זה עצה ותיקון פרטי לבחירה רצונית.	13468
אבל איזה עצה ותיקון לבחירה רצונית הוא השעבוד לבשר ודם, ולא רק עבדות לאיש אמת אלא גם עבדות	13469
לאנשים היותר פחותים כמו אנשי מצרים, על ידי עבדות לשקר איך תתוקן האמת, וכש"כ אמת גדולה כזו	13470
אמת של בחירה שכלית! ולא רק שאין זו עצה לעליית האדם להשגת שלמותו, אלא שזהו מהדברים	13471
המשפילים את האדם כי אין שפלות כעבדות.	13472
אין לנו גדול בתורה ומעשים כאליעזר עבד אברהם שהיה דולה ומשקה מתורתו של רבו לאחרים (יומא	13473
כח:), שליט ביצרו כמותו, ועליו אמרו חז"ל יפה שיחתן של עבדי בתי אבות מתורתן של בנים, ובכל זאת	13474
כשבקש להתחתן עם יצחק אמר לו אברהם, אתה ארור ובני ברוך ואין ארור מתדבק בברוך, עבדות זו	13475
שמקורה גסות וענינה שפלות איך אפשר שאדם יתרומם על ידה? ולא רוממות סתם אלא לרומם את עם	13476
ישראל כולו מסוג של עוברי עבירה עד כדי הבטחת ירושה הארץ לדורי דורות?	13477
אך האמת היא כי הקושיא היא התירוך, לבני חם העבדות היא שפלות, ולבני שם העבדות היא נסיון	13478
וזיכוך, מי שגסות היא עצמיותו גם כשאינו עבד עבד הוא, נשמתו עבד מהותו עבד כל מהלך רצונו של	13479
עבד הוא, כמו שאמרו עבדא בהפקירא ניהא ליה (גיטין יג.), אבל איש שעצמיותו אצילות היא, כל ריח של	13480
עבדות למורת רוח הוא לו, וכפי גודל אצילות נשמתו יגדלו יסורי העבדות שלו, ולא רק עבדות ששפלות	13481
יתרה בה, אלא גם גרות לאיש כזה בשם עבדות תכונה.	13482
אחד מהנסיונות של אברהם אבינו היה הנסיון של לך לך מארצך כי הדרך ממעט שלשה דברים (רש"י	13483
שם), נסיון זה אינו מובן אם הקב"ה מבטיח לו כי שלשה דברים אלה לא יחסרו לו, ואדרבה עוד יתוסף לו	13484
מה שלא היה לו, עד עכשיו לא זכית לבנים ושמה תזכה, כמו שכתוב ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה	13485
איזה נסיון יש בזה?	13486
אלא שאצל אברהם היה זה נסיון של גרות בארץ לא לו, אם הוא צריך ללכת מארצו לארץ אחרת אף אם	13487
כל טוב שמה גלות היא, כי גם העתקה משכונה לשכונה נקראת גלות, כש"כ לאברהם אבינו וכן ליצחק	13488
ויעקב אבות העולם, שהטעימן הקב"ה בעולם הזה מעין עולם הבא (ב"ב יז.), אם יהיה להם כל טוב של	13489
עולם הזה, אך יחסר להם אותו טעם של עולם הבא הרי אין יסורין גדולים מזה.	13490
ובכן אף כי היו נשיאי אלקים בכל מקום בואם, נתקיים בהם ע"י טלטולים כי גר יהיה זרעך בארץ לא	13491
להם, ולא גרות בלבד אלא גם עבדות, כי השעבוד היותר קטן למנהגי המקום שבאו לשם, עבדות היא	13492

לאבותינו הקדושים, כש"כ גרות בין אנשים פחותים שפלי ערך בין אנשים שטופים בזימה אין גלות גדולה מזו.	13493
ובכן נתקיים מאמר השם שאמר לאברהם ועבדו וענו אותם ארבע מאות שנה, כי גם הגלות של האבות עיניו הוא לפי ערכם הגדול, כי גם אותן השנים שהיה יוסף השליט במצרים בכלל שעבוד מצרים הן, אף כי נתבטלה גזרת הרעב לחמש שנים בשביל ביאתו של יעקב דבר הגלוי ומפורסם לכל, כן הנילוס עלה לקראתו של פרעה בשביל ברכתו של יעקב, ויוסף הוא המשנה למלך כבוד וגדולה שאין כמותם, ובכל זאת בכלל מאתים ועשר שנה נחשבות השנים הללו, כי בארץ לא להם הם ובארץ טמאה מלאה כישוף וע"ז, תחת היותם בארץ שהאבות הקדושים חמדו אותה עוד טרם שניתנה להם.	13494
כש"כ אותן שמונים שנה ששעבדו המצרים את ישראל בעבדות פרך, אף כי גם אז לא פסקה ישיבה מהם (יומא כח:), אותה ישיבה שיעקב אבינו יסד אותה נתקיימה כל העת שהיו ישראל במצרים, ושבת לוי לא חל עליו שעבוד כלל, כולם הכירו כי המה אלה הראויים להיות מורי הוראה בישראל לכן לא שעבדו אותם, בכל זאת כבר היו אז שנים של עבודת פרך וגזרות רעות לבני אברהם יצחק ויעקב, אם אנחנו אחר שנות אלפים עודנו מרגישים כי בנינו אנו לאבות אלה, המה שהיו דור שני לאבות הקדושים, והרבה מהם עוד ראו את יעקב אבינו ובניו שהמה שבטי יה, כמה יסורי הנפש סבלו בעבדות זו.	13495
אך באמת לא די שלא נעשו שפלים ופחותים ע"י עבדות שלהם, אלא עוד עלו למעלה ע"י שעבוד זה, כי יש מעלה בעבדות שאיננה בכך חורין, הכתוב אומר בן יכבד אב ועבד אדוניו (מלאכי א'), איזה ציור יש לנו בהלכה בכבוד זה? אפשר לנו להבין הלכות כבוד אב שכל כך הרבו חז"ל לדבר עליהן, מלבד מה שהשכל הישר מכיר טובה לאלה שמסורים אליו מיום הולדו, אבל קשה להבין כבוד של עבד לאדוניו, בחובה"ל (עבודת אלקים ה') מבאר אגב אורחא את אופני הכבוד הזה, בתור דוגמא ומשל על חיוב האדם בעבודת ה' וז"ל.	13496
עבד השם צריך להיות מסור בכל לבו ונפשו באופן שיכנע אליו בנראה ממעשיו ובסתר מצפוניו, ויכבדהו וירוממהו בלשונו ובלבבו, וישבח ויודה אותו ביומו ולילו, וירוף לעבודתו בשמחה ובטוב לבב ויאהבהו, ויפחד שהוא מקצר במה שצוהו, ולא יהגה כי אם בזכרו, ולא יביט כי אם אל דרכיו, ולא ישמע כי אם אל דבריו, ולא יחשוב אלא בגדולתו, ולא ישמח כי אם בעבודתו, ולא ירצה אלא במי שעושה רצונו, ולא יעתיק רגל ולא יניע עפעף אלא אחר הפקת רצון אדוניו בהם.	13497
החובה"ל אומר דברים אלה ועוד הרבה מזה על חיוב העבד לאדון, ומזה דן קל וחומר על חיוב עבודת האדם לבוראו, מזה נראה את מדת הכרת הטובה שרבותינו הראשונים הרגישו, כמה שמחויב המקבל להשיג גמול להנותן, ובאמת השוואה זו של החובת הלבבות השוואה של נביא היא, אחר הפסוק הנ"ל נאמר אם אב אני איה כבודי ואם אדונים אני איה מוראי, השוואה זו של הנביא מורה לנו את החיוב הכבוד של בן לאביו ושל עבד לאדוניו, עד שנוכל ללמוד מזה במה שנוגע לחיוב עבודתו ית'.	13498
מעלה זו של עבדות לא נמצאת אצל בן חורין, עבד אין לו משלו כלום, כל מה שקנה עבד קנה רבו, ולא קנינים לבד אלא גם גופו ידו כיד רבו, כל מהותו הרי היא של אדוניו, מעלה זו עצה גדולה היא ליצה"ר של חירות, ליצה"ר של פריקת עול, יצה"ר זה מקורו באכילת עץ הדעת, שנעשה כח הבחירה של אדה"ר ענין של רצון לבחור בטוב או ברע, הרצון של בחירה נעשה עי"ז ליצה"ר שמהותו הוא חירות ופריקת עול, ליצה"ר זה מעלה גדולה היא העבדות. (תורת אברהם).	13499
	13500
	13501
	13502
	13503
	13504
	13505
	13506
	13507
	13508
	13509
	13510
	13511
	13512
	13513
	13514
	13515
	13516
	13517
	13518
	13519
	13520
	13521
	13522
	13523
	13524
	13525
	13526
	13527
	13528
מאמר רפד	13529
ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה. (בראשית ט"ו י"ג).	13530
ביסורים שתי תועליות, אחת שעל ידם מחפש האדם דרכיו וזוכה לתשובה, שנית שהם מכפרים על חטאיו כמבואר (בשע"ת ב' ג'), ובתחלואי הגוף אשר חלה השם בו ירפא חולי נפשו, ראיה לדברי רבינו יונה אלה נראה ממה דאיתא (יומא פו.), עבר על כריתות ומיתות ב"ד ועשה תשובה, תשובה ויום הכפורים תולין ויסורין ממרקין.	13531
יסורים אלה אינם לעורר את האדם לתשובה, כי כבר שב בתשובה שלמה, אלא לזכך את הנפש ויזכך שלם, כיון שחטא אדם בדבר שחויב כרת יש בו, הרי אותו העון דבוק כ"כ בנפשו עד שא"א לו להפרד ממנו כי החטא נתעצם בו, ולו היו מנסים להפריד את העון ממנו היתה גם הנפש בדבקו בעון נפרדת מנצחיותה, לכן גם אחר התשובה זקוק לאמצעים המנתקים את החטא מהאדם לגמרי, אמצעים אלה המה היסורים המרפים את כוחות הגוף ותאוותיו, וממילא תצא הנפש זכה מחטאה.	13532
והנה כשם שהיסורים משלימים את טהרת הנפש וזכותה אחר התשובה, כן יש מהם תועלת גם קודם התשובה, כמו יסורי גיהנם לאחר מיתה שאדם נידון בהם ומזדכך מן החטא, הגיהנם מצרף את הנפש	13533
	13534
	13535
	13536
	13537
	13538
	13539
	13540
	13541

מהשחתתה והאדם נכנס ממנו לג"ע, ושם הלא אין תשובה מועילה, נמצא שיסורים גם בלי תשובה רב	13542
כוחם לרפואת הנפש, רפואה כזו המציא השם לאדם גם בזה העולם, שיסורים ימרקו את העוונות.	13543
מובן הדבר כי אם יבין האדם את מטרתם, ויחפש דרכיו ויעשה תשובה אז אין ערוך לסליחתו, וביסורים	13544
הכי קלים יוכל להרפא מהחטאים היותר גדולים, אבל גם לאיש חסר הבנה החי את חייו כסוס שוטף	13545
במלחמה בלי דעת ובלי חשבון, בלי פשפוש המעשים ובלי תשובה, גם לאיש כזה יש יתרון מיסורים, כי	13546
הוא מתעלה על ידם בחייו כמו לאחר מותו.	13547
מעלה זו של שלמות מכח היסורים עצמם, משיגים גם באופן שהיסורים נעשו מלומדה, כי החסרון של	13548
מלומדה הוא חוסר המחשבה וחוסר ההרגשה, חסרונות אלה ישנם רק בנוגע למטרה הראשונה של חיפוש	13549
דרכים, במחשבה והרגשה המה האמצעים הכי נחוצים לזה, אבל במה שנוגע למטרה שניה הלא היסורים	13550
עצמם המה המשלימים, חלישות הגוף וכח תאותו באה על ידם אם יחשוב ואם לא יחשוב.	13551
אך לא רק אם היסורים המה באופן מלומדה תהיה תועלת מהם למטרה שניה זו, אלא אפילו אם האדם לא	13552
ירצה בהם ולא ישמח איתם, אלא יצטער מהם צער גדול, ויהיה כמ"ש עליו והיה כי ירעב ויתקצף וקלל	13553
וגו', איש כזה לכאורה אין לו שום תועלת מיסורים, לא תועלת הבאה ממחשבה והרגש ולא תועלת על	13554
היסורים עצמם, כי אדרבה עוד נתוספו לו על ידם כעס והשחתה.	13555
אבל כאשר נתבונן נראה כי גם איש כזה מתעלה ע"י יסורים, כי מי לנו גדול ככעס ומרירות יותר מאיוב,	13556
קללות שונות קלל, טענות ותביעות שאין להשיב עליהן השמיע, כי הצדק היה אתו שלא היה בו שום חטא,	13557
טענותיו הקשות לא הניחו לו לשוב ע"י יסוריו, ואדרבה נתקלקל ונעשה חוטא על ידם, כמו שאמרו חז"ל	13558
על הכתוב לא חטא איוב בשפתיו, בשפתיו לא חטא אבל בלבו חטא (רש"י שם).	13559
איוב לא נתבע על מה שחטא בלבו כי אין אדם נתפס על צערו, אדרבה חבריו נתבעו על תשובותיהם	13560
שחשדו בכשרים, כי יסוריו הועילו לאיוב לעמוד בנסיון שלא יחטא בשפתיו, ועמידתו בנסיון בחלק זה	13561
גרמה שלא פסקה נבואה ממנו, אף כי היה מלא כעס ומרירות עד אין קץ, כי גם אחר הכעס וגודל המרירות	13562
היסורים עושים את שלהם, ומקנים לאדם איזו מדרגה של שלמות במקצוע אחד, וגם זה נקרא תועלת	13563
ונכנס בכלל את אשר יאהב ה' יוכיח.	13564
יסוד זה שיש שלמות גם בלי תשובה אנו מוצאים בגלות מצרים, גלות זו באה כדי להבטיח את ירושת	13565
הארץ שתהיה בלא תנאי של מעשים טובים, כאשר ביאר הרמב"ן על שאלת אברהם אבינו במה אדע כי	13566
אירשנה, שלא היה בזה שום חסרון באמונה, רק שאלה על עצה איך להבטיח שלא יגרום החטא של דורות	13567
הבאים, או אם ישובו האומות הדרים בארץ כנען מדרכם הרעה שלא תתבטל ההבטחה, וע"ז באה התשובה	13568
כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה, כלומר יסורים של הגלות יכשירו	13569
את עם ישראל לירושה זו גם בלי תנאי.	13570
דבר גדול זה שאין בכל המציאות דוגמתו, ע"י מה הוא ניתן לנו ע"י גלות מצרים, גלות זו שלא נשאר	13571
ממנה רק חלק קטן, מאה ותשעים שנה לא היינו כלל במצרים, גם מהמאתים ועשר שנים שהיו ישראל	13572
שם, היו יותר משבעים שנה תחת מלכותו של יוסף בכבוד וגדולה שאין כמוהם, במצב רוחני שאין כמוהו,	13573
ואת יהודה שלח לפניו לתקן לו בית תלמוד ישיבה של יעקב ובניו, וגם אחרי מיתת יוסף לא היתה גלות עד	13574
שמת כל הדור ההוא, וקושי השעבוד היה רק שמונים ושש שנים (שהש"ר ב' כ"ד), גלות זו הכשירה את	13575
עם ישראל להיות נוחלי ארץ הקדושה לעולם בלי שום תנאי.	13576
ומה נפלא הדבר האם הטיבו עם ישראל את דרכם ע"י גלות מצרים, הלא אדרבה נתערבו בגוים ולמדו	13577
מעשיהם, כמ"ט שערי טומאה שקעו, על הכתוב לקחת לו גוי מקרב גוי אמרו חז"ל, כאדם ששומט את	13578
העובר ממעי בהמה (ילקוט ואתחנן תתכו), לא כעובר היוצא מאליו שגם הוא מעורה בגידין, וחבלי לידה	13579
נחוצים ליציאתו, אלא כעובר שנתעצם ונעשה לגוף אחד, שאי אפשר להוציאו אלא ע"י חיתוך, כך	13580
נתערבו בגוים האלה, נתעצמו עמהם ונעשו טמאים בכל גדרי הטומאה.	13581
רק שער אחד נשאר שהקב"ה הוציאם דרך שם כדאיתא (פסיקתא י"ז), ראה הקב"ה שאין להם זכות במה	13582
להגאל עמד ונתן להם שתי מצוות, מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות, ובכך הפלא יותר גדול אם קלקלו	13583
מעשיהם ע"י השעבוד והגלות, ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה, איך הוכשרו ע"י זה לדבר	13584
שהוא נגד המציאות נגד כוונת הבריאה ומטרתה?	13585
אלא ששני מיני שלמות נמצאים בלב האדם, שני דרכים שונים אחד מרעהו והם הבחירה וההשגחה, דרך	13586
הבחירה הוא עסק התורה, שיהא האדם יודע את התורה כולה, מבין אותה הבנה שלמה עד מקום ששכלו	13587
מגעת, ומקיים אותה עד תכליתה בשלמות המדות וטהרת הלב עד רוח"ק ונבואה, גדול הוא האדם שיש	13588
מקום בלבו לתפוס גדלות התורה ולהשלים עצמו כפי גדלות זו.	13589
התורה והאדם אחד הם, גדלות האדם לומדים מגדלות התורה, אם ניתנה תורה הזו לאדם, תורה שארוכה	13590
מארץ מדה ורחבה מני ים, הלא יש אורך ורוחב כזה בלב האדם! לב אדם זה הנראה לנו קטן כל כך,	13591

מצומצם באפשרותו מוגבל מכל צדדיו, לב זה אין תוכו כברו, רוחב של הים הגדול רחבו, אורך ארץ	13592
ארכו, ועל ידי זה מתאים הוא לקיום התורה ושלמותה לרחבה ועומקה, זה הצד של בחירה.	13593
הצד של השגחה דרך אחרת לו בשלמות, דרך יותר עמוקה ויותר רחבה, וגם זה נמצא בלב האדם, על	13594
עומק זה של הלב נאמר עקוב הלב מכל ואנוש הוא מי ידענו, אני ה' חוקר לב בוחן כליות (ירמיה י"ז), כי	13595
קצרה בינת אדם להבין את זאת עד תכליתה, דרך של השגחה היא למעלה מכל בחירת האדם, ודרך זו גם	13596
היא מביאה לשלמות לב האדם, עמקות זו אין איש רואה אותה, אלא מי שחוקר לב ובוחן כליות, דרך	13597
שלמות זו של השגחה באה להאדם ע"י יסורים.	13598
מי שיש לו מוח בקדקדו והוא משתמש ביסורים אלה לחפש דרכיו ולחקור אותם, זוכה הוא לתשובה	13599
שלמה עד תשובה מאהבה, ע"ז נאמר אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו, לתכלית האושר	13600
הגיע, הבנה של תורה השיג, אבל מי שלבו לב אכן אינו שומע ואינו מרגיש, גם לאיש הזה או לדור כזה	13601
אין יאוש, אם אבדה הדרך הסלולה דרך של בחירה, אבל הדרך של השגחה לא אבדה, דרך זו אין	13602
באפשרות לאבד אותה אם רק יש יסורים, זוהי אהבה הנקנית ביסורים אהבת השם לכל אדם.	13603
דרך זו של שלמות הבאה ע"י השגחה לא פסקה מעם ישראל, גם שמונים שנה של שעבוד וגלות הביאו את	13604
עם ישראל לידי הכשרה גדולה, לעומת הירידה העצומה בשלמות של בחירה במשך שנים אלו, שלמות זו	13605
אם כי לא נראתה לעין אז מסיבת חסרון הבחירה אצלם, נשארה טמונה בלב בתור הכשרה ואפשרות	13606
להתגלות ולצאת לפועל בהזדמנות ראשונה, כיון שנשלמה הכשרתם די היה בגילויים אחדים של אמת, כדי	13607
לחזור מטעותם הגדולה.	13608
פלא הזכר נסים שהיו במצרים ועל הים ראו כולם ישראל והמצרים יחד, אלה יצאו ממ"ט שערי טומאה	13609
ואמרו שירה, למדרגה היותר גדולה בנבואה עלו, ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל (מכילתא	13610
פ"ג), וכה הלכו מדרגה אחר מדרגה שזכו לקבל תורה מפי הגבורה, והשם דבר עמהם פנים אל פנים מעין	13611
מדרגת משה רבינו, ואלה נשארו מצריים כמו שהיו, גם על הירא שבהם נאמר טוב שבמצרים הרוג, כי	13612
ע"י יראת שמים שלהם נעשו לרודפים אחר עם ישראל.	13613
הכשרה גדולה נחוצה כדי להשיג היכולת להשתמש במעשה נסים, הנס הוא הגילוי ולקבל את הנס צריך	13614
כלי קבול, שעבוד מצרים הכשיר עם ישראל והכין בלבם את האפשרות לקבל, כיון שבאו משה ואהרן	13615
וגילו להם דבר השם מיד האמינו, האמינו בנבואה האמינו אף שהיא לא בדרך הטבע, כי אין עבד	13616
יכול לברוח ממצרים, עלו עליה אחר עליה עד שבמשך זמן קצר השליכו מעליהם כל אשר קלטו במצרים,	13617
ולא זו בלבד אלא שביערו את הרע שבלבם עד הזוהמא הראשונה של חוה, ישראל שעמדו על הר סיני	13618
פסקה זוהמתם (ע"ז כ"ב).	13619
הרמב"ן אומר כי יציאת מצרים היא יסוד האמונה בכל חלקיה, כי שינוי הטבע שנראו ביציאת מצרים די	13620
בהם לברר לכל כי השם משגיה על מעשה בני אדם, וכי הוא גומל טוב לשומרי מצוותיו ומעניש לעוברי	13621
מצוותיו, וכן כל חלקי האמונה, ובאשר כי אין השם עושה נסים לכל איש וכל דור, בחר דור מן הדורות	13622
והראה לפניהם את כל יסודות האמונה, למען יתבונן בה כל אחד מהדורות הבאים אחריהם.	13623
ופלא המה דבריו אם בחר השם בדור מן הדורות, היה לו לבחור בדור של תנאים ואמוראים, או יותר טוב	13624
בדור של נביאים ובזמן שבית המקדש קיים! מה ראה השם לבחור בדור של מ"ט שערי טומאה? אלא	13625
שהם הנבחרים כי הם נדונו ביסורים, הם סבלו את קושי השעבוד, הם האהובים למקום כי אין זיכוכ הנפש	13626
כיסורים, אין שלמות הכשרה כשעבוד וגלות, דור של גלות הוא הנבחר לראות נסים ולהכינם, עד מדרגה	13627
של נבואה עד קבלת התורה.	13628
ואם גלות של שמונים שנה כך, גלות של אלף ושמונה מאות שנה עאכו"כ, אי אפשר לשער את גודל	13629
הזיכוכ שעם ישראל נזדכך ע"י הגלות הארוכה הזו, ובכן אין לשער את העליה הגדולה העומדת לפנינו,	13630
את הארת פניו של המקום שאנו מובטחים בה, להופיע אלינו פעם שניה כאשר הופיע במתן תורה, ובפעם	13631
זו יבאר לנו טעמי התורה ומסתרי צפונותיה, כמבואר בהז"ל על הפסוק ישקני מנשיקות פיהו.	13632
(תורת אברהם).	13633
	13634
מאמר רפה	13635
ואתה תבוא אל אבותיך בשלום תקבר בשיבה טובה (בראשית ט"ו ט"ו).	13636
אמרו ז"ל (מדרש אגדה ויקרא ה'), שאברהם הציל את תרח שנאמר ואתה תבוא אל אבותיך בשלום, וכתב	13637
על זה הרמב"ן שמא יש לו חלק לעולם הבא בזכות בנו, וצריך עיון שהרי עוה"ב הוא מציאותו ועצמותו	13638
האמיתית של האדם, ואיך זאת יכול להשתנות על ידי מעשי בנו? וכן צריך עיון מה שאנו מתפללים בעד	13639
נשמות הנפטרים ואומרים קדיש ולומדים עבורם, איך זה פועל על מצבם לעוה"ב.	13640

עוד יש לעיין במה שכתב הרמב"ן בפסוק והאלקים נסה את אברהם, שטעם הנסיונות הוא להוציא את	13641
צדקת הצדיק מן הכח אל הפועל, וצריך עיון מה מוסיף במה שמוציאה לפועל, אם כבר ישנה בו והקב"ה	13642
רואה אותה? ועיין בראב"ע שהביא דברי הגאון, שגדר הנסיון הוא להודיע את צדקתו לאחרים, והקשה	13643
הראב"ע ז"ל שהרי אפילו נערי לא לקח עמו ואם כן מי ידע מזה?	13644
אבל הענין הוא על פי מה שנאמר בתרגום על הפסוק סוף דבר הכל נשמע (קהלת י"ב), סוף פתגם	13645
דאתעבד בעלמא בצנעא, כולא עתיד לאתפרסמא ולאשתמעא לכל בני אנשא, וכן מה שאמר הנביא ושבתם	13646
וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלקים לאשר לא עבדו (מלאכי ג').	13647
היינו שיש בעולם הבא בחינה שמתגלה לעין כל כל מה שנעשה בעולם בשיתא אלפי שנין של בחירת בני	13648
אדם, עם כל הנהגת השי"ת עמהם בפרטי פרטות ובדקי דקות עד מאד, ובזה כל הבריאה מצטרפת לגילוי	13649
אחד גדול ורב גווני מאד בבחינת צירופי שמות, שכל הגילויים מצטרפים למכונה גדולה ונפלאה, וכל	13650
הגילויים מתחדשים ונכפלים בכפלי כפליים בהצטרפותם, וכל נשמות הצדיקים למדים מגילויים אלו,	13651
והיינו יושבים ונהנים מזיו השכינה.	13652
ועל פי בחינה זו מבואר כל מה שהקשינו לעיל, כי בבחינה זו כל באי עולם מצטרפים לגילוי אחד	13653
בשותפות, ובפרט אבות ובנים כי הבנים המשיך חלק אביהם, ועל כן אפילו אם האב שייך לגילוי של הבן	13654
אך בנקודה קטנה, מצטרפת זו למעשי הבנים וזוכה האב לעוה"ב בצירוף זה, הרי אם האב בבחירתו	13655
הטובה גרם להעלאת נקודת בחירתו של הבן, ודאי שגילויי הבן משותפים הם לאב ולבן.	13656
אלא אפילו אם האב לא גרם באופן ישיר לרוחניותו של הבן, מכל מקום הרי הביא אותו לעולם וגם ודאי	13657
עזר אם מעט אם הרבה להתפתחותו של הבן, וגם חלק זה ניכר הוא כשיצורפו כל הגילויים של כל מעשי	13658
בני אדם, וכעין זה מה שצירף רבי יוחנן את אחר לגילויי תורת תלמידיו והכניסו לעוה"ב, ולפי הגדר הנ"ל	13659
אפשר להבין גם את דברי הרמב"ן ור' סעדיה גאון, כי צורך הנסיון הוא שתצא צדקת הצדיק לפועל,	13660
ותתגלה בבחינת צירופי הגילויים של כל הבריאה. (מכתב מאליהו ח"ד 157).	13661
	13662
מאמר רפו	13663
ודור רביעי ישובו הנה כי לא שלם עון האמרי עד הנה (בראשית ט"ו ט"ז).	13664
כי לא שלם עוון האמורי עד הנה, עדיין היו שם ועבר מלכי צדק מלך שלם, אך אחר כך כשנתמלאה סאתם	13665
של עמי כנען כתיב ותקיא הארץ את יושביה (ויקרא י"ח), ועיין שם באבן עזרא, כל מה שיקיא האדם הוא	13666
נתעב בעיניו ואליו לא ישוב, שוב לא נקלטו הגויים בארץ ככתוב והשמותי אני את הארץ ושממו עליה	13667
אויביכם היושבים בה, והנה גם את עם ישראל הקיאה הארץ, מכל מקום רואים אנו כי עתה השיב ה' בני	13668
ישראל רבים לארץ הקדושה ומתישבים בה איך נבין את זאת?	13669
כיון שלעולם לא שייך נתמלאה הסאה בישראל, כי הובטח להם שלא תבטל מהם לגמרי תורה ועבודת ה'	13670
ח"ו וגם כשגלו אינה הקאה, ואפילו הרבה ח"ו טועים מדרך האמת, מכל מקום הם קיימים אפילו בארץ	13671
הקדושה בתורת כלים של בני התורה עובדי ה' שלא יסופו ממנו לעולמים, כלים בשני אופנים או	13672
כמסייעים או כיוצרי הנסיונות.	13673
מעתה האם נדע את ערך הישיבות ותלמידיהם, אנו מושפעים מהכמות מסתכלים כמעט על פי מבט הרחוב,	13674
וח"ו היינו בעינינו כחגבים בשביל שכן היינו בעיניהם, אבל ידיעת האמת אינה גאוה אנו הכל ממש, תכלית	13675
הבריאה בדורנו דור יתום אנו חיילותיו של הקב"ה, לחיילים עול מיוחד לנו עול התורה, אף פגימה קטנה	13676
של ביטול תורה אפילו במחשבה מחרבת, אפילו ביטול ערך לימוד התורה בלב מהרס, ואף הקלה קטנה	13677
בהנהגת התפלה אצלנו הוא בגדר חורבן בית המקדש ח"ו, לנו נמסר כל התיקון, כל עלייה כל התחזקות	13678
ערכה גדול מאד הרבה למעלה מתפיסתנו, האיכות הרוחנית היא הכל וגדרה בנין בית המקדש.	13679
(מכתב מאליהו דף 201).	13680
	13681
מאמר רפז	13682
ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת (בראשית ט"ו יח).	13683
מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו תרח אבי אברהם ואבי נחור, והוא על פי המשנה בפסחים מתחיל	13684
בגנות ומסיים שבה, ויש להבין מה התועלת בזה שמזכירים את העבודה זרה של אבותיו של אברהם	13685
אבינו, הלא אברהם אבינו ע"ה נעתק לגמרי ממקורו הראשון והתחיל יחוס חדש לגמרי, ומה לנו לשוב	13686
ולייחסו אל מוצאו הראשון?	13687
אך דוקא זאת רוצים ללמדנו, שנתאר לעצמנו את אמיצות דעתו של אברהם אבינו שקם ועמד כנגד אביו	13688
וביתו וכל משפחתו ונגד כל העולם כולו, ונלחם למען אמינת יחודו ית', הרי כל אחד מאתנו יודע כמה	13689

קשה הדבר לשחות כנגד זרם הכלל, אפילו בסביבה שמתנגדת רק מעט לדעותינו, על אחת כמה וכמה למי שהוא יחיד ובודד בתוך סביבה שהיא כולה מתנגדת בהחלט.	13690
הרי לנו ציור למדת האמיצות שהצטרך לה אברהם אבינו, כדי לעמוד כנגד תרבות של עבודה זרה מושרשת מדורי דורות, אין זאת אלא קשיות עורף ממש לצד הטוב, ואי אפשר להגיע לזאת אלא בהחלטה מוצקה כברזל שלא להכנע בשום פנים ואופן, אם הצד שכנגד לא בא בחשבון כלל, אין ליצר הרע אחיזה, כמו שכתב הגרש"ז זצ"ל שהמתחיל לחשוב שהנסיון קשה, כבר הגביר על עצמו את היצר הרע.	13691
בכה זה קבל אברהם אע"ה הבטחה בגדר ברית שלא תופר לעולמים שלא יכלה זרעו, כמש"כ לא מאסתיים ולא געלתיים לכלותם, פירושה שהנקודה הקדושה הטמונה בלבו של כל אחד מישראל לא תתבטל לעולם, בחינת שבועתו ית' בניגוד לשאר ההבטחות שאינן אלא על תנאי, היא עצם הקביעות שלא שייך בה כל שינוי וערעור, בעולם הרוחני כל דרגה שמשיגים נעשית למציאות קיימת, כמ"ש ז"ל אפרו של יצחק צבור ועומד לפני על המזבח, וכן הנקודה הקדושה שירשנו בנשמותינו, היא האמיצות של אברהם אבינו שהמשכה בורעו הובטחה על ידי הברית הנ"ל.	13692
אברהם אבינו ע"ה זכה להגביל את כח הסטרא אחרא, עד שלא תוכל להתקיף את הנקודה האחרונה של מציאות קדושה בלב ישראל, אולם משה רבינו הרחיק לכת עוד יותר ממנו, הוא התפלל כמה מאות תפילות שיזכה להכניס את ישראל לארץ, והענין ביאר בזהר (פנחס ר"כ:), שאילו משה הכניס את ישראל לארץ לא היה שייך חורבן וגלות, שמשה רבינו ע"ה בהכנסתו את ישראל לארץ ישראל, היה מצמצם את גבול היצר הרע עד שלא יכלול גם את הנסיון לעבודה זרה, ובזה לא היה נוצר מקום לחורבן בית המקדש וכל הגלויות.	13693
דבר זה היה מתאים לבחינת פנים בפנים שלו, פירוש שהדעת קבועה ומתמדת בדבקותה להשי"ת שהיא העוקרת את שורש העבודה זרה, כמו שאז"ל אל תפנו אל האלילים אל תפנו אל מדעתכם (שבת קמט), אך דורו לא היה ראוי לכך ויהושע הוצרך לבחינת מלאך בחינת שליח, כי כבר לא זכו לפנים בפנים כנאמר עתה באתי, אני הוא שבאתי בימי משה רבך ודחה אותי (תנחומא משפטים פי"ח), הנהגה זו משקפת את מציאותם האמיתית של ישראל עד ביאת המשיח ב"ב. (מכתב מאליהו ח"ב עמוד 21).	13694
	13695
	13696
	13697
	13698
	13699
	13700
	13701
	13702
	13703
	13704
	13705
	13706
	13707
	13708
	13709
	13710
	13711
	13712
	13713
מאמר רפה	13714
ותרא כי הרתה ותקל גברתה בעיניה ותענה שרי ותברח מפניה (בראשית ט"ז ד').	13715
הנה חז"ל אמרו שיפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים, וכמו כן יפה שיחתן של שרה אמנו ושפחתה, וצריכים להבין ענין הבריחה והחזרה שנראה כעין טעות, כי לפי פשטות הדבר קשה להבין, הלא חז"ל העידו על הגר שהיא בת מלכים, ועובה כל ארצה ומולדתה והצלחתה, להיות נודדת עבור התלמדות הנהגת האבות והאמהות, ואמרה מוטב לי להיות שפחה בביתו של זה מלהיות מלכה בבית אביה, לפי דעתנו זה העינוי היותר גדול מכל העינויים, ואיך הרגישה עינוי גדול עד שברחה ממקום אשר מתחילה מסרה נפשה עליו?	13716
וביותר קשה להבין על שרה אמנו ע"ה, אשר חז"ל העידו עליה שהיא גדולה בנבואה מאאע"ה, והמה היו מקור הרחמים והחסד איך תענה שפחתה הגיורת, אשר בהרבה מקומות בתורה הזהירה התורה על הונאת הגר? ומה גם לאשה חשובה כמותה שנאים מעשיה כקטורת, וזכתה להיות רגילה עם מלאכי ה' בלי פחד כלל, ולדבר עמהם כאשר ידבר איש אל רעהו? אך אחד התבוננות נוכל להעמיס בכוונת הכתוב, שאין הכתוב מדבר עבור דברים גשמיים, כי אלו ברהה עבור הגשמיות מבית גבירתה, לא היתה שומעת תיכף לדבר המלאך ולחזור בלי ויכוח, כי היתה יכולה לדון החזרה לפקו"נ.	13717
אך הוא הדבר אשר נתברר לנו, כי כל הענין הוא על רוחניות, אף שהגר מתרצה לעזוב בית אביה וכל הבלי העולם וכל הגדולה והכבוד, אך ורק כדי להיות תלמידה בבית שרה הצדקת ע"ה, אך בכ"ז המדות עושים שלהם, כי שרה אמנו ע"ה הנהיגה כל בני ביתה בכל ההנהגות רק על פי טהרת הקודש, שבירת המדות ופחיתות העולם.	13718
ובעת ששרה הכבידה עול עבודת ה' כאשר היא עצמה הכירה והבינה לעצמה ועשתה ג"כ, כי על שרה אמנו לא נמצא מי שיכול לומר לה טול קורה מבין עיניך, ואז כל השומעים התלמדות שלה לא מצאו ידיהם ורגליהם, והכירו פחיתות עצמם הכרה אמיתית, אך בכ"ז המדות עושים את שלהם ותובעים ואינם משגיחים על החינוך.	13719
הגר לפי אמונתה הגדולה בגבירתה שרה אמנו ע"ה, בטלה דעתה וקבלה על עצמה להיות למעלה מן האמתלאות והתירוצים, ולחמה מלחמת ה' עם מדותיה, והיתה שותה כל דברי שרה והנהגתה כמים קרים לנפש צמאה, ולא הניחה אף פתח כחודו של מחט לעשות ספיקות או שאלות ח"ו כלל וכלל בדברי שרה, ועבודת שרה היתה חביבה בעיניה עד מאד.	13720
	13721
	13722
	13723
	13724
	13725
	13726
	13727
	13728
	13729
	13730
	13731
	13732
	13733
	13734
	13735
	13736
	13737
	13738
	13739

אך כאשר ותרא כי הרתה ותקל, ופירשו חז"ל שהתחילה לפקפק בצדקת שרה אע"ה, בעיני שבירת	13740
המדות ופחיתות העולם, כי באמת מי יוכל לשער גדול הזהירות של כל דבר ודבר אצל שרה הצדקת, אשר	13741
לא כל אדם זוכה לכך אף בדורה, והראיה כי היה ציווי ה' לאע"ה כל אשר תאמר אליך שרה שמע	13742
בקולה, המקום בטח בה כי לא דברה שלא כהוגן, אף שהשי"ת אינו מייחד שמו על החיים מכל מקום בטוח	13743
היה בה.	13744
כמובן שלמדרגת שרה לא היתה יכולה הגר להשיג והתחילה להרגיש הקושי של עבודת שרה, ואימתי	13745
התחילה להרגיש הקושי? רק אחר ותקל ע"י שהוקלה בעיניה צדקתה וחשדה את חסידותה, לכן נדמתה	13746
בעיניה ששרה אע"ה מענה אותה בעבור שפעולותיה לא ימצאו חן בעיני שרה, ודרכה עוד לא הוטב	13747
בעיניה, לכן ברחזה לעשות לה דרך לעצמה כפי שאך יכולה לפי שכלה ולפי הרגשתה.	13748
וזה"ל 'ותקל ותענה' כי ותקל גרם הרגשת העיני, כי בשעה שאמונתה בטהרת הלב של שרה היתה	13749
חזקה כל כך, אז ידעה כי זה עיניו של חינוך כעין שאמה"כ ויענך וירעיבך, הרי שגרם הקב"ה עיניו בשביל	13750
החינוך לחנכם בגבורת הנפש, וכמו שתרגם אונקלוס על הכתוב כאשר ייסר איש את בנו, כאשר מליף כי	13751
העיניו של הקב"ה הוא פרק גדול בחכמת ההנהגה לדעת איך להתנהג עלי חלד, ואין העיני מצמצם את	13752
המוח, אלא אדרבא מרחיבו ונותן לו היקף לדעת מה לרחק ומה לקרב, מה לשבח ומה לגנות.	13753
ולכן לא היתה מרגשת זה לעיניו כי כן צריך להיות, ובאופן אחר אי אפשר לאדם אשר נוח להתפתות	13754
לקבל תועלת, כי לב הותל לו וצריך לעיניו של חינוך, אמנם אחר שנתן לה הקב"ה מקום לטעות, ודנה	13755
מהעדר זרע על המעשים והמחשבות, וסרה מלבה אמונתה ותמימותה על דעת שרה אע"ה, אז ממילא	13756
נעשה כל תוכחת שרה ותביעתה אותה לעיניו, והמדות מצאו כאן מקום להתעקש ולפרוק מעליהם עול	13757
תביעת שרה אע"ה, בטענה כי א"א לקבל האמת כ"כ גבוה ממי שאמרו, ובחרה לברוח למקום שיכולה	13758
לעשות כפי הכרתה.	13759
נמצא שלא ברחה משרה בשביל שרה, אלא ברחה משרה בשביל החשד שלה, לכן כשאמר לה המלאך	13760
שובי אל גבירתך, כי האמת אתה וכל מה שעושה לשם שמים עושה, ואסור להרהר אחריה כלל וכלל, זאת	13761
היתה בגדר הכרעה על הפיקפוקים והחשדות שהיו מונחים על הלב וחזרה תכף.	13762
מכ"ז אנו למדין כי מאד קשה לאדם להחזיק את עצמו שדרכו לא טוב כי יש פגם עליו, ומי יודע אם לא	13763
יברח בעבור זה מכל השלמות, ומלאך אין להחזיר אותו, וכ"כ קשה לו לסבול האמת, עד שמעט מהרגשת	13764
המעלה שלו דוחה הרבה הרגשת המעלה של זולתו, וקשה לו לקבל ממנו שום תועלת, היפוך ממה שאמרו	13765
חז"ל עשרה דברים יקרים נבראו בעולם ואחד מהם הסכלות, שנא' יקר מחכמה ומכבוד סכלות מעט,	13766
והבינו חז"ל כי להרגיש סכלות מעט הוא דבר יקר.	13767
טבע האדם אשר חכמה מעט הוא מכסה סכלות הרבה, וכ"ש שחכמה הרבה על סכלות מעט, וכשהאדם	13768
מגביר עצמו על לב הותל אשר לו להרגיש סכלות מעט, הוא מהדברים היקרים כמו נבואה ותורה עי"ש,	13769
לכן צריך כל אדם לעבוד כל ימי חייו בשבירת המדות ואז ילך לבטח דרכו, והבא ליטהר מסייעים לו	13770
שישלח לו ה' עזרתו מקודש כמו המלאך אצל הגר, ויכניס במוחו שובי אל גבירתך! להיות נכנע אל האמת	13771
ולסתור מה שיחייב בכל אופן שהוא. (אור המוסר).	13772
	13773
מאמר רפט	13774
ויאמר אברם אל שרי הנה שפחתך בידך עשי לה הטוב בעיניך ותענה שרי ותברח מפניה (בראשית ט"ז	13775
ו').	13776
נשכיל לדעת עומק הדבר מה היה לשרה אמנו עם הגר שפחתה, שבהשקפה שטחית הענין נעלם מהבנתנו,	13777
והכל מתפלאים למה זה הקפידה שרה אמנו כ"כ על הגר וכמ"ש ותעניה שרי ותברח מפניה, איך אפשר	13778
להעלות על הדעת על שרה אמנו שתעשה עוול חלילה, לענות את השפחה עד שתברח מפניה, שאם חטאה	13779
השפחה היה לה לענוש אותה כראוי לה או לגרשה מעל פניה, אבל לענות אותה עד שברחה מעצמה אין זו	13780
מדת החסד של אברהם.	13781
אבל עתה נתגלה לפנינו עומק הדבר, אחרי שידענו שהאבות הקדושים עם חניכיהם אלה, היה כל עסקם	13782
בעבודת השי"ת, עבודת השלמות בהתדמות אליו ית' בכל דרכיו, ולהאיר את העולם באור דעת אלהים	13783
ועבודתו האמיתית, נשכיל טוב ששרה אמנו כשראתה שלא זכתה לבן, התאמצה להמציא זכות בעדה,	13784
בעשות חסד שאין דוגמתו בעולם, מסרה נפשה לעשות חסד באופן כ"כ גבוה, מסירות נפש כזו בפנימיות	13785
הנפש שהיא קשה יותר ממאה מיתות, כמאמרם ז"ל מאה מיתות ולא קנאה אחת (דברים רבה ט').	13786
חסד כזה עשתה שרה אמנו, לקחה את שפחתה בדברים נאים לפתותה שתסכים לעלות עליה כזו, מה שלא	13787
עלה מעולם על דעתה שתזכה להיות אשה לאברהם, וכשהיו המטרונות באות לשאול בשלומה של שרה,	13788
אומרת להם צאו ושאלו בשלומה של עלובה זו (בר"ר מ"ו), ובזכות שהכניסה צרה לביתה זכתה להבנות,	13789

גם בשכלנו הדל יכולים אנו להבין גדלותה של שרה, שאין ביכולת כל אדם לעשות חסד כזה, רק שרה	13790
אמנו עשתה דבר שאין בכח אנושי להתדמות אליו.	13791
עבודתה של הגר אצל גבירתה שרה, היתה כמו אותה העבודה של אליעזר אצל אדונו אברהם, דולה	13792
ומשקה מתורת רבו לאחרים, תלמיד נאמן כיף לרבו, שאפילו כשנתן לו רבו רשות להיות זקן ויושב	13793
בישיבה, לא אמר דבר שלא שמע מפי רבו, וישיבתו היתה רק ענף לישיבת רבו, וכן הגר היתה כל ימיה	13794
מתורגמת של שרה, לפרש תורת גבירתה לפני המטרוניות הבאות ללמוד משרה.	13795
אבל כשהתרוממה למדרגה זו להיות אשה לאברהם גבירה כמו שרה, ושרה היתה שולחת המטרוניות	13796
לשאול בשלומה, טעתה לדמות בנפשה שהיא באמת גדולה כמו שרה, ולא היתה כייפת עוד לשרה כמו	13797
אליעזר לאברהם, והתחילה לחדש דברים מדעתה ולא לתרגם ולפרש תורת גבירתה, גם חלקה באיזה	13798
ענינים על שרה, ואמרה לפני המטרוניות שישמעו אליה ולא לשרה, כי היא גדולה משרה שהיא זכתה	13799
להריון מאברהם, על זה הקפידה שרה.	13800
על חיי כבוד וצערה לא חסה כלל, על הכל ויתרה! בשביל עשיית חסד, אבל על האמת לא היתה יכולה	13801
לוותר, לחדש ולקיים תורה עד שלא נתנה, ידעה שרה שרק אברהם אבינו הגיע לזה ולא תלמידיהם,	13802
שבכל רום מעלתם יכולים הם רק להשכיל ולהבין דברי רבותיהם, אבל לא להשכיל את התורה בטעמיה	13803
וסודותיה כפי אמיתתה מדעתם, ובשביל תורת האמת שלא תשתבש על ידי תלמיד שלא שימש כל צרכו	13804
ולא הגיע להוראה ומורה, צעקה חמס לאברהם שהוא יגער בה שלא תתנהג עוד לחלוק על שרה, ולומר	13805
לפני התלמידות שהיא גדולה משרה.	13806
והנה שרה אמנו בענותנותה חשבה שאינה יכולה לגעור בה אחרי שעשתה אותה לגבירתה כמותה, וכאשר	13807
אמר אברהם את חוות דעתו דעת תורה שהן שני ענינים, מה שהיא אשתו וגבירה בבית אין זה סותר	13808
מהיותה שפחה ותלמידה לשרה כמלפנים, לקחה שרה ממנה את תלמידותיה הבאות ללמוד, וציותה עליה	13809
שתתרגם ותפרש תורת גבירתה לפני התלמידות, אבל לא לומר חידושים וטעמים מדעתא דנפשא.	13810
דבר זה היה נחשב להגר עינוי גדול לרדת מגדולתה, ולא היתה יכולה עוד להיות שם כיון שלא היתה	13811
כייפה לרבה ותברח מפניה, כמאמרם ז"ל אל ידור אדם במקום רבו אם לא כייף ליה (ברכות ח'), וכוונה	13812
בזה לדעת גבירתה שהעמידתה בנסיון כזה, אם תהיה עוד תלמיד נאמן כייף לרבו או לא, שע"כ לא גירשה	13813
אותה שרה מביתה רק עשתה בחינה הוגנת לה, אם היא יכולה להיות כייפה לרבה תהיה גבירה ואשה	13814
לאברהם ותלמידה לשרה, והגר הרגישה בנפשה שאינה יכולה להיות כייפה לרבה, ועל כן יצאה מבית	13815
גבירתה לעבוד את ה' כפי שכלה.	13816
עיקר דאגתה של הגר היתה, שהפסידה בזה שנתרחקה ממקדש ה' ביתו של אברהם, ומעתה לא תראה עוד	13817
מלאכים ומראות אלהים שזכתה לראות בביתו של אברהם, על כן התאמצה בקדושה ודבקות בהיותה	13818
במדבר, עד שזכתה לראות מלאכי ה' כמו שהיתה רגילה מלפנים בהיותה אצל גבירתה, ושמחה על זאת	13819
שמצאה חן בעיני השי"ת, לשלוח לה מלאכי עליון לגלות לה את סוד ה' בעתידותיה, יותר מעל כל	13820
ההבטחות שנאמרו לה בשם ה', כי בן נתן לה בקריאת שם קודם שנולד, עם ברכת ה' להרבות זרעו שלא	13821
יספר מרוב כמו ברכת ה' לאברהם, שבזה אנו רואים ג"כ רוממותה וגדלותה של הגר, שלא אמרה תודה	13822
והלל לה' על ההבטחות הגדולות האלו, רק נתנה שבח והודיה שגם הלום ראיתי אחרי רואי.	13823
וכשהמלאך העמידה על האמת, שאיננה גדולה כמו שרה וצריכה להיות כייפה לגבירתה, כמשפט התלמיד	13824
שצריך להיות כייף לרבו, ושרק באופן זה תהיה גם גבירה בבית אברהם כרצון שרה העושה חסד עמה,	13825
ותהיה אשה לאדונה לאברהם ותזכה לכל הברכות שהבטיחו לה מן השמים, חזרה לבית אברהם להיות	13826
מתורגמת של שרה להשקות מתורתה של שרה, ולהיות אשה לאברהם כרצונה של שרה. (לקט שיחות	13827
מוסר).	13828
	13829
מאמר רצ	13830
ויאמר לה מלאך ה' שובי אל גברתך והתעני תחת ידיה (בראשית ט"ז ט).	13831
הרבה נבוכו בענינה של הגר כיצד הגיעה שפחה לדרגה של ראיית מלאכים וענינים גבוהים, אבל כבר	13832
אמרו ז"ל (תנ"ך פ"ט), מעיד אני עלי שמים וארץ בין איש בין אשה בין עכו"ם בין ישראל בין עבד בין	13833
שפחה, הכל לפי מעשיו רוח"ק שורה עליו, ולכשנדקדק נמצא שגם חיי הגר היו חיים של שכל, בניגוד	13834
למצות אנשים מלומדה המנחה תמיד את האדם בדרכו, וכבר הסברנו כי חיי השכל הם הגורמים לשלמות	13835
ולדרגה גבוהה מאד בעבודת ה', ולואי שגדולים בעבודת ה' יגיעו למעשי הגר, כי הראשונים רק שכלם	13836
לימדם דרך בחיים והן המציאו את חיי השכל.	13837
ידוע כי הגר בת מלכים היתה, ובתור שכזו היתה עומדת להינשא למלך ולהיות בעצמה מלכה השולטת על	13838
עמים, ועבדים ושפחות יעמדו לרשותה ויסורו למשמעתה, ובכל זאת הסכימה להיות שפחה כל ימי חייה	13839

מבויזה ומושפלת, וזאת משום שאביה פרעה מלך מצרים ראה את הנסים שאירעו לאברהם, ואמר מוטב	13840
שבתי תהיה שפחה בבית אברהם ולא גבירה בבית אחר, והיא הסכימה לכך ונטלה על עצמה את הנסיון	13841
הגדול הזה.	13842
וכשנזדמן לה אפשרות להשתחרר מן העבדות, כאשר הציעה לה שרה להינשא לאברהם ולהיות גבירה	13843
בבית, דבר שכל עבד וכל שפחה חולמים על כך כל ימי חייהם, והיו מוסרים את נפשם כדי להיות חופשיים	13844
מכל עול ומכל בזיון והתעללות, הגר לא רצתה בכך ורק לאחר ששרה משכתה בדברים הנוגעים	13845
לרוחניות, באומרה אשריך שזכית לכך שאת נדבקת בגוף קדוש כזה, רק לאחר השידולים הללו הסכימה	13846
הגר להינשא לאברהם.	13847
וגם כשהיא נתעברה והיה מקום להגר להרהר שהיא צדקנית יותר משרה שה' פקד אותה ולא את שרה,	13848
ומשום כך ברחה מבית אברהם משום שחשבה שהיא גבירה לא פחות משרה, אבל לאחר שנתברר לה	13849
האמת שבכל זאת שרה היא הגבירה, לא פקפקה להכריז על עצמה שהיא שפחה, במיוחד לאחר שאמר לה	13850
המלאך הגר שפחת שרי, לא נרתעה מלהכריז על עצמה כי היא שפחה, וחז"ל למדו כאן דרך ענוה, וענתה	13851
למלאך מפני שרי גברתי אנכי בורחת, ולמה אמרה כן? האם לא ידוע למלאך שהיא שפחת שרי, אלא	13852
ללמדך כי לאחר ששמעה את האמת לא התביישה לומר בפומבי שפחה אני!	13853
יתר על כן הרי היא ברחה מפני שרה משום הסבל הרב שגרמה לה, והסבל היה כה גדול עד שהיא ברחה	13854
למדבר שממה ללא אוכל ומים, ובחירה לחיות במדבר מאשר לסבול עינוי ושפלות כזו, אבל כשהמלאך	13855
אמר לה שובי אל גברתך והתעני תחת ידיה, היא חזרה אל שרה, אף שהיא ידעה מה צפוי לה בביתה של	13856
שרה, אבל היא ראתה בדברי המלאך דרך ה', וזו היתה לה דרך חייה במשך כל השנים, משום שהיא	13857
רצתה לחיות חיי שכל אע"פ שזה כרוך בסבל רב, והיא ראתה בבזיון ובעינוי חלק מדרכה, בגלל שמץ	13858
גאוה שנצנץ בה כשחשבה שהיא עולה על גבירתה.	13859
וכן מצינו אצל אחאב שנאמר עליו ויהלך אט, ואמרו חז"ל שהלך יחף, ואמר הכתוב הראית כי נכנע אחאב,	13860
וכן גבי יהושפט שהלך לקבל מלקות שלש פעמים ביום, הרי שאלה שהבינו את קלקלתם לא התחשבו	13861
ביסורים, בידועם כי הם ממרקים את העוון, וזאת היא דרך העובד להימצא תמיד תחת בקורת עצמית ושל	13862
אחרים, ולהודות על פגם רוחני שנמצא בו, עד שלא יכאב לו הדבר אם לאחר היותו מלך הפך לשמש, אלא	13863
יקבל את הדבר.	13864
אמרו חז"ל (ב"ר נ"ג פ"כ), על הפסוק ותמלא את חמת מים ותשק את הנער, הדא אמרת מחוסרת אמנה	13865
היתה שה' ישלח לה עוד מים בעת הצורך, ונסיון זה הוא מר מאד כי הנער עומד למות מצמא, והוא היה	13866
חולה וזקוק להרבה מים, והם נמצאים במדבר שמם שאין בו מים, והמים שקבלה זה עתה על פי נס גדול	13867
באו לה, ומהיכן יכלה לדעת שיקרה לה נס כזה שנית, האם יכלה לסמוך על הנס בשעה שחיי בנה בסכנת	13868
מות, וכל מה שנמצא ברשותה היה חמת אחת ולא יותר ואותה מילאה מים ומה החטא בזה?	13869
אבל מעצם התביעה אנו למדים כמה גדולה היתה במדת הבטחון, שהרי אין אדם מתנסה בנסיון שאינו	13870
מסוגל לעמוד בו, ואם הועמדה בפני נסיון כזה, מוכרחים לומר שהכירו בה כבעלת בטחון יוצא מגדר	13871
הרגיל, מדת בטחון כזו ספק רב אם גדולי הדורות ראויים להשתבח בה, ומי מהגדולים היה עומד בנסיון	13872
חמור כזה, ואפשר היה לתבוע ממנו על שמילא חמת מים ולא העמיד את בנו יחידו בסכנת מות, הרי לפנינו	13873
דרגתה העילאית בבטחון.	13874
ידוע מה שאמרו חז"ל (ב"ר ס"א פ"ד), על שנקרא שמה קטורה, שאף היותה במדבר במקום הפקר, מכל	13875
מקום שמרה על עצמה בצניעות במשך כל השנים עד שאברהם החזירה, ואחר כל זה לא העלימה התורה	13876
פגם שנמצא בה, ועל הכתוב ותקח לו אמו אשה מארץ מצרים דרשו חז"ל (שם נ"ג), זרוק חוטר אאורא	13877
אעיקרא קאי, וכן מספרת לנו התורה שביזתה את שרה ותקל גבירתה בעיניה.	13878
ומעתה לא תקשה כיצד הגיעה שפחה לדרגה כזו שתראה מלאכים הרבה, והתורה מרבה לספר כיצד הלכה	13879
ותעתה באריכות דברים, ואין להתפלא על שרשב"י אחד מגדולי התנאים ראה את עצמו בדרגה פחותה מזו	13880
של הגר, עד שבכה ואמר (מעילה יז:), שפחת בית אבא נזדמנו לה ארבעה מלאכים זה אחרי זה כשברחה	13881
משרי, וכשהדבר נגע להצלת כלל ישראל מגזרה קשה לא זכו שיזדמן להם מלאך, והשתמשו בשד שנזדמן	13882
להם ואמר להם מה לעשות, זוהי דרגתם של עבדי אבות. (גוילי אש).	13883
	13884
מאמר רצא	13885
ויאמר הגר שפחת שרי אי מזה באת ואנה תלכי ותאמר מפני שרי גברתי אנכי בורחת (בראשית ט"ז ח').	13886
כמה מלאכים נזדווגו לה, ר' יוסי בר חנינא אמר חמשה, אמר ר' יצחק צופיה הליכות ביתה, בני ביתו של	13887
אברהם אבינו צופים היו והיתה רגילה לראות בהם (בר"ר מ"ה), את אברהם אבינו ושרה אמנו ע"ה כבר	13888
יודעים אנחנו שהיו דבוקים בה' יותר מכל הנביאים, ולא היה יצרם מתגבר עליהם בשום דבר שבעולם	13889

ולבם נאמן לה' תמיד, עתה עלינו להתבונן ולהכיר גם את תלמידיהם המשמשים אותם בקדושה ובטהרה,	13890
ומשתלמים להיות צופים ברוה"ק כמותם, ואז נזכה להבין ולהשכיל מעשי אבות ולעמוד על סוד עבודתם	13891
התמידית לפני ה'.	13892
אליעזר עבד אברהם והגר שפחת שרה הכל יודעים ומכירים אותם, מהתינוק המתחיל ללמוד מקרא עד	13893
הת"ח הגאון היודע ומבין כל התורה, אבל כמה רחוקות הכרות אלו זו מזו, יודעים הם הנערים מבית	13894
הוריהם שעבד ושפחה הם אנשים פשוטים גסי השכל ואטומי הלב, שאינם ראויים רק לעבוד עבודה	13895
פשוטה חוטבי עצים ושואבי מים, וכן היה אליעזר עבד לאברהם אבינו, וכן היתה הגר שפחה לשרה אמנו,	13896
עבדו בבית ובשדה ושמשו את אדונם בכל כוחם.	13897
אבל מה שהורונו חז"ל ברום מעלת עבדי אבות הוא, שאליעזר עבד אברהם זקן ויושב בישיבה היה, והיה	13898
דולה ומשקה מתורתו של רבו לאחרים (יומא כ"ח:), זיו איקונין שלו דומה לאברהם, והיה שליט ביצרו	13899
כמותו (בר"ר נ"ט), וכל מי שיש לו לב הוא מבין דבר זה לאשורו, שהעבד הזה היה תלמיד מובהק של	13900
אברהם אבינו, לא עבודת עבד עבד בבית ובשדה, אלא בפרדס החכמה טייל עם רבו, והתחנך אצלו להשיג	13901
שלמות של עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה, להיות שליט ביצרו כמו רבו, עד שעלה להיות זקן ויושב	13902
בישיבה.	13903
לא לחדש תורה משכלו ודעתו, אלא להיות דולה ומשקה מתורתו של רבו לאחרים, הוא היה תלמיד נאמן	13904
שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו, וכן עלה בשלמות עד שזכה לתקן את נפשו ולעקור מתוכה את הארור	13905
שירש מאבותיו בני חם, ונכתב בתורה בשם ברוך ה' ונמנה בין אלה שנכנסו בחייהם לגן עדן (דרך ארץ	13906
זוטא פרק א').	13907
וכן הורונו חז"ל רום מעלת שפחת שרה, שהיתה גדולה הרבה יותר מאליעזר עבד אברהם, אמר רשב"י	13908
הגר בתו של פרעה מלך מצרים היתה, וכיון שראה פרעה מעשים שנעשו לשרה בביתו נטל בתו ונתנה לו,	13909
אמר מוטב שתהיה בתי שפחה בבית זה ולא גבירה בבית אחר (בר"ר מ"ה), אברהם אבינו היה אצל פרעה	13910
בשנת ע"ה לימי חייו כמפורש בסדר עולם (רש"י כ"א ל"ד), ומקץ עשר שנים נתנה שרה אותה לאברהם	13911
לאשה, והנה בזמן קצר של עשר שנים הצליחה לעלות בשלמות, ולהזדכך כ"כ עד שעקרה מתוך נפשה את	13912
הארור שירשה מבית אביה שהיה מזרע חם, ונתדבקה בברוך שזכתה להיות אשה לאברהם שהוא ברוך	13913
ה'.	13914
והנה מפורש בתורה שהגר זכתה לראות מלאכי ה' ולשמוע דבר ה' מה שלא מצאנו זה באליעזר, ועד היכן	13915
מגיע שלמותה של הגר בראיית המלאכים פירשו חז"ל, שד' מלאכים דברו עמה כשברחה מבית אברהם	13916
במדבר, הראשון שאל בשלומה, השני צוה לה לשוב אל גבירתה, השלישי הודיע לה הבטחת ה' הרבה	13917
ארבה את זרעך, והרביעי הבטיח לה בן וגם שם קרא לו כי שמע ה' אל עניה.	13918
וכן זכתה עוד פעם שניה כשגורשה מביתו של אברהם ע"פ צווי ה', קרא אליה מלאך ה' מן השמים	13919
בדרישת שלום והבטחה גדולה, כנאמר מה לך הגר אל תיראי קומי שאי את הנער כי לגוי גדול אשימנו,	13920
זוהי גדלות נפלאה שלא כל אדם זוכה לזה, לראות מלאכי ה' בדרישת שלום בהבטחות וברכות לדורות,	13921
חז"ל הוסיפו לבאר רום ערכה של הגר במדרגת רוח הקודש שעליה, שבבית גבירתה היתה רגילה לראות	13922
מלאכים, ואצלה היה פלא שזכתה גם במדבר לראות מלאכים, שע"ז אמרה שבה והלל לה' כנאמר, ותקרא	13923
שם ה' הדובר אליה אתה אל ראי, כי אמרה הגם הלום ראיתי אחרי רואי.	13924
וברש"י וכי סבורה הייתי שאף הלום במדבריות ראיתי שלוחו של מקום, אחרי רואי אותם בביתו של	13925
אברהם, ששם הייתי רגילה לראות מלאכים, ותדע שהיתה רגילה לראותם, שהרי מנוח ראה את המלאך	13926
פעם אחת ואמר מות נמות, וזו ראתה ד' זה אחר זה ולא חרדה כלל, הנה פירשו חז"ל במה כוחה יפה שלא	13927
חרדה בראיית המלאכים, מפני שהיתה רגילה לראותם בביתו של אברהם, ובמה היה כוחה יפה לראותם	13928
בבית אברהם, על זה אמר ר' יצחק בני ביתו של אבינו אברהם צופים היו והיתה רגילה לראות בהם	13929
(בר"ר מ"ה).	13930
אבל הגר שפחת שרה היתה במדרגה יותר עליונה מכל בני ביתו, שגם במדבר רחוק ממקדש ה' ביתו של	13931
אברהם זכתה לראות מלאכי ה', לא היתה זקוקה לאצילות הרוח מאברהם ושרה, ולא לקדושת המקום של	13932
משכן ה' בביתו של אברהם, כמו שמצינו בשבעים זקנים שהיו סנהדרין גדולה בנשיאות משה רבינו ע"ה,	13933
וזכו שתנוח עליהם הרוח רק כשעמדו סביבות האהל, ונאצל עליהם מרוחו של משה ויתנבאו ולא יספו.	13934
ושפחת בית אבא זכתה לראות מלאכי ה' במדבר, עד שנתקדש המקום ההוא כ"כ שיצחק אבינו היה הולך	13935
תמיד אל המקום ההוא, כי הוא לו מקום תפלה בעבור הראות שם המלאך, כמ"ש הרמב"ן על הפסוק	13936
ויצחק בא מבוא באר לחי ראי, ושם היה מקום משכנה של הגר תמיד אחרי שנתגרשה מבית אברהם, כי	13937
הלך יצחק שם להביא אותה לאברהם אביו שישאנה (בר"ר ס').	13938

למען תהיה לנו הכרה ברורה ברום מעלתה של הגר שפחת שרה, יש לנו להתבונן במאמרם ז"ל שהמליצו	13939
לשבר את האוזן במשל נפלא, אר"ש בר נחמן משל למטרונה שאמר לה המלך עברי לפני, עברה לפניו	13940
והיתה מסתמכת על שפחתה, וצימצמה פניה ולא ראתה המלך והשפחה ראתה (שם מ"ח), שרה שהיתה	13941
נביאה גדולה מכל הנביאים, למה לא ידעה כל אלו ההבטחות שנאמרו להגר שפחתה, שאילו ידעה לא	13942
היתה נותנת לה לברוח, ובלא רשותה לא היתה הגר יוצאת מביתה, וביארו הטעם במשל נפלא זה, ללמדנו	13943
שלא מפני שלא היה בכוחה לראות ולדעת עתידה של שפחתה, אלא צניעותה של המטרונה גרמה לה שלא	13944
לראות את המלך.	13945
שרה אמנו הגדולה שבנביאות צמצמה את פניה שלא לראות את המלך למען דעת עתידותיה של שפחתה,	13946
אבל השפחה שזכתה לרוח הקודש בשביל הגבירה שנסמכה עליה, התאמצה לראות את המלך לדעת גורלה	13947
וידעה כרצונה, אבל כל מה שראתה מלאכי ה' שנשלחו לה מהמלך, היה רק בזכות המטרונה שהיתה	13948
מסתמכת עליה, והמלאך ששאל בשלומה קרא לה בשם הגר שפחת שרה, והמלאך השני צוה לה שתשוב	13949
אל גבירתה להתענות תחת ידיה, כי רק זהו זכותה לראות את המלך על ידי הגבירה. (לקט שיחות	13950
מוסר).	13951
	13952
מאמר רצב	13953
ויאמר לה מלאך ה' שובי אל גברתך והתעני תחת ידיה. (בראשית ט"ז ט').	13954
על כל אמירה היה שולח לה מלאך אחר, לכך נאמר מלאך בכל אמירה ואמירה רש"י ז"ל, כמה מלאכים	13955
נזדווגו לה, ריב"ח אמר חמשה בכל אמירה מלאך, רבנן אמרי ארבע בכל מקום שנאמר מלאך (בר"ר	13956
מ"ה), המלאך אינו בעל עליה, מדרגתו מוגבלת ושליחותו היא לפי מדרגתו, וכשתמה מדרגתו מאליה	13957
נפסקת השליחות והוא חוזר למקומו.	13958
ברם האדם הוא בעל עליה, מתחלף ועולה עליה מתמדת בכל שעה ובכל רגע, ואין הרגע האחד דומה	13959
במהותו ותוכנו לרגע קודמו ולא לרגע שלאחריו עד סוף חייו, ולכן אין מלאך אחד יכול להמשיך בתפקיד	13960
שליחותו להאדם, כי האדם הלאה הולך ומשתנה מחיל אל חיל בכל רגע ורגע, והמלאך עם ביצוע	13961
השליחות של רגע אחד, מאליה מסתלקת ממנו השליחות לרגע הבא, ולכן הדגישו חז"ל שכל אמירה	13962
ואמירה היתה ע"י מלאך אחר.	13963
ומה היתה מדרגת הגר בעליה הראשונה הצער והעינוי, זה גרם לה השראת השכינה כמשה"כ ה' עומד	13964
לימין אביון כי את דכא ושפל רוח אשכון, המצב הדחוק והעלוב שהיה להגר העמיד אותה במדרגה ידועה,	13965
וכאשר אמר המלאך שפחת שרה אי מזה באת ואנה תלכי, והיא השיבה מפני שרי גברתי אנכי בורחת,	13966
ואחז"ל מנא הא מילתא דאמרי אינשי חברך קרייך חמרא אוכפא לגבך מוש (כלומר הודה לדבריהם).	13967
היינו שהמלאך קרא אותה שפחה, והיא הודתה לדבריו ואמרה מפני שרי גברתי אנכי בורחת, מטבעו של	13968
אדם לטשטש ולהרחיק מעל זכרונו את סימני השיעבוד והביזוי שבעבר, וכל רמז במובן השלילי מעוררים	13969
בו רגשי מרידה, וכאן אנו מוצאים שהגר עוד מדגישה את מצבה העלוב באומרה שרי גברתי.	13970
בחילופי הדברים בינה לבין המלאך מתגלית מעלה חשובה בהגר, המלאך אומר לה שפחת שרי ובאמירה זו	13971
כרוכים שני דברים, רמז למצבה השפל בתור שפחה, וגם רמז על יתרון ידוע, שכדאי להיות שפחה	13972
וליהמצא בקרבת השפעתה הרוחנית של שרה, והיא אמנם תפשה והבינה הרמז ואמרה בהכנעה כן, אמנם	13973
שפחה אני וגברתי היא שרה, ובזה הראתה מעלת שבירת המדות והתגברות על הטבע, וממילא אחרי	13974
הגיעה לדרגה כזו, כבר מתאימה היא לשליחות חדשה מלאך אחר יותר גבוה.	13975
ואכן שהאמירה שובי אל גברתך והתעני תחת ידיה היתה כבר ע"י מלאך אחר, וקבלת עול העינויים	13976
במחיצתה של שרה, למרות הסבל וההתבלטות של החלטה כזו גרמה לה עליה חדשה, ושוב היא צריכה	13977
'למלאך אחר' בענין קבלת ההבטחה של ארבה את זרעך, כל שוני וחידוש במעלות האדם מצריכים מלאך	13978
אחר, כי האדם הולך והמלאך עומד.	13979
וכן איתא בזוה"ק ויקרא אליו מלאך ה' מן השמים ויאמר אברהם אברהם, אברהם אברהם פסיק טעמא	13980
בגווייהו דלא אברהם בתראי כקדמאי, בתרא שלים קדמאה לא שלים עכ"ל, כיון שאחר העקידה נתעלה	13981
למדרגה הרצויה והעילאית ביותר, וכמ"ש חז"ל שבשעת העקידה היה ככהן גדול ביום הכפורים עומד	13982
ומקריב (פרקי דר"א ל"א), אזי מן ההכרח שתהיה אחר מעשה העקידה השליחות ע"י מלאך אחר, ולא	13983
היה יכול יותר מלאך ההוא למלא הפעם השליחות לפי מדרגת אברהם.	13984
וכן בענין דכתיב 'וירא אליו' ולא כתיב וירא ה' אל אברהם, היינו שההדגשה היא אליו, לפי המדרגה	13985
העילאית שהוענקה לו אחרי הברית מילה נראתה לו השכינה, ועיין בזוה"ק וירא אליו ה' למדרגה ההיא	13986
דוקא, מה שלא היה לו מקודם שנימול והוא סוד כמוס.	13987

וכן בפ' וישלח כששאל המלאך את יעקב מה שמך, ולכאורה הכי לא ידע המלאך את שם יעקב ואת צורתו	13988
החוקקה תחת כסא הכבוד, ומה גם שנגדו בא להיאבק ומה טעם לשאלת מה שמך? אלא מכיון שיעקב	13989
הצליח להתעלות ולנצח את המלאך, וזה היתה בשבילו תוספת קדושה ומדרגה, ממילא באה השתנות	13990
בצורתו עד שהמלאך שרו של עשו כמעט שלא הכירו, וכמשתומם שאלו מה שמך, יעקב אמנם בענוותנותו	13991
ענהו יעקב, אבל המלאך מופתע מהתעלותו הנפלאה של יעקב, הצהיר והכריז לא יעקב כי צורתך התעלתה	13992
והזדככה עוד ביתר שאת כי אם ישראל.	13993
ויאמר עוד אלקים אל משה כה תאמר אל בני ישראל, ה' אלקי אבותיכם אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי	13994
יעקב שלחני אליכם, האלקות ששרתה על אברהם היה ענין אחר מן האלוקות שחלה על יצחק, וכן	13995
האלוקות שחלה על יעקב היה בענין אחר, ואז נקראת אלוקי יעקב, כי זה משתנה לפי מדרגת הדור ההוא	13996
(המלבי"ם).	13997
היוצא מדברינו שעל האדם להתאמץ להיות בעל עליה תמידית, וממילא יהיה לו גילויים נוספים חדשים	13998
לבקרים, כי השוני של תפישת האלוקות מראה דוקא על ההתקדמות, וההתחלפויות יובילוהו לאט לאט	13999
למעלה בקדושה, עד שיזכה לחזות ולראות באור פני מלך חי העולמים. (אור הנפש).	14000
	14001
מאמר רצג	14002
וירא ה' אל אברם ויאמר אליו אני אל שדי התהלך לפני והיה תמים (בראשית י"ז א').	14003
א"ר לוי למטרונה שאמר לה המלך עברי לפני ועברה לפניו ונתכרכמו פניה, אמרה תאמר שנמצאה בי	14004
פסולת? א"ל המלך אין בך פסולת אלא ציפורן של אצבע קטנה שלך גדולה קימעה, העבירי אותו ובטל	14005
המום, כך אמר הקב"ה לאברהם אבינו אין בך פסולת אלא הערלה הזאת, העבר אותה ובטל המום	14006
(בראשית רבה מו ג).	14007
לכאורה קשה להבין איך אברהם שהיה גדול מנח לא זכה להקרא תמים עד שלא מל, ועל נח אמר תמים	14008
היה בדורותיו בלי שתנתן לו מצוות מילה, ועוד דמצינו לחז"ל שאמרו בשעה שאמר הקב"ה לאברהם	14009
התהלך לפני והיה תמים אחזו רעד, כיון שאמר לו ואתנה בריתי ביני ובינך מיד נתקררה דעתו (נדרים	14010
לב), ולמה נתקררה דעתו בזה שצריך מצוות מילה להגיע למדרגה שנח הגיע אליה בלעדיה?	14011
ונראה לומר ששני ענינים יש כאן, אצל נח התנהג בתמימות כלפי הקב"ה ובוזה לא נפל אברהם ממנו,	14012
שהרי סבל רבות למען כבוד שמים ולא הרהר אחר מדותיו חלילה, אבל כאן מדובר בשלמות הגוף, שעל	14013
ידי שיתקן גופו יהיה יותר מסוגל להשגת המושכלות, וזה מה שהמשילו למטרונה שצפורנה קצת מגודל,	14014
כן באברהם הערלה הוא המום שהפריע בעדו להשיג מה שהיה יכול להשיג, וברגע שחתכו הוסר ממנו	14015
המניעה.	14016
ובזה יש להבין מאמרם ז"ל (שבת קל), שהמילה קבלו עליהם בשמחה כמ"ש שש אנכי על אמרתך, ולמה	14017
קבלו את המילה יותר בשמחה משאר מצוות? אבל לפי הנ"ל מוסבר שכל עצמו של אברם היה השגת	14018
האמת ודבר זה היה מעכב בעדו, וממילא בהסרת הערלה זכה לי"ג בריתות שלא היה יכול להשיג בעודו	14019
ערל, המילה אינה רק מצוה בפני עצמה אלא יסוד גדול בהשגת התורה.	14020
וכן אמרו חז"ל שעקילס הגר אמר לקיסר אדריינוס שרוצה להתגייר כדי שיוכל ללמוד תורת ישראל,	14021
השיב לו המלך שילמד התורה בלי למול, אמר לו עקילס שאפילו זקן וחכם אינו יכול ללמוד תורה בלי	14022
למול, משום שכתוב מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל לא עשה כן לכל גוי, הרי שהיכולת להשיג	14023
התורה כולה מותנה בהעברת הערלה שהוא המום שבגוף שמעכב ההשגות העליונות.	14024
מצוות המילה היתה גולת הכותרת להשגות שהשיג אברהם אבינו מאז החל לעיין בתכלית הבריאה בשחר	14025
ילדותו, המילה היא מתן האלקים לאברהם ולצאצאיו להראות את האמונה שהשיג אברהם באחדות הבורא	14026
בתוך פעולה מעשית, וכן מבואר במדרש תנחומא (לך לך) וז"ל, יפית אדם הוצק חן בשפתותיך	14027
על כן ברכך אלקים לעולם, חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך, כנגד מי אמרו בני קרה המזמור הזה?	14028
לא אמרוהו אלא כנגד אברהם,	14029
יפית מבניו של אדם הראשון, ומי היו שת קין מהללאל ירד חנוך, מתושלח למך נח ובניו, הוצק חן	14030
בשפתותיך כשאמרת למלך סדום אם מחוט ועד שרוך נעל, על כן ברכך אלקים לעולם, הנה גלוי וידוע	14031
לפני כל אשר עשית וכל מה שנשתבחת, שירדת על קדושת שמי לתוך הכבשן ונתנסית בעשרה נסיונות,	14032
רדפת אחר אמרפל וחבריו ונשתבחת בעולם, מכאן ואילך אם אתה מבקש להודיע גבורתך בעולם חגור	14033
חרבך על ירך גבור, תן את המילה בין ירכך והוא הודך והדרך, ואתנה בריתי ביני וביניך עכ"ל.	14034
(המוסר והדעת).	14035
	14036
מאמר רצד	14037

וירא ה' אל אברם ויאמר אליו אני אל שדי התהלך לפני והיה תמים (בראשית י"ז א').	14038
וברש"י והיה תמים עכשיו אתה חסר ה' אברים, ב' עינים ב' אזנים וראש הגויה, אוסיף לך אות על שמך	14039
ויהיו מנין אותיותיך רמ"ח כמנין אברייך, בדברים גשמיים יודע כל אחד כי כל דבר הנהו מציאות לעצמו	14040
מוגדר ומיוחד במהותו, אש מציאות היא וכל טבעיו שהוא בוער, הוא עולה למעלה והוא חם ויבש, כל	14041
הפרטים באים מציאותו, מים מציאותו וטבעיו, מכבה יורד למטה קר ולח וכדומה, כולם הם הפרטים	14042
והגדרים של זו המציאות, כל הפרטים הם חלקי בנין עצם מציאותו, ובחסר אחד חסר עצם מציאות הדבר.	14043
לא כן בדברים רוחניים טועים אנו, ואין אנו נותנים מציאות ושם לדברים, סוברים אנו כי הם רק דברים	14044
הפורחים באויר, דוד המע"ה אמר (תהלים קי"ט), חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, ופירשו חז"ל	14045
(ויק"ר ל"ה), אמר דוד רבש"ע בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני ולבית פלוני אני הולך,	14046
והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, ה"ד ואשיבה רגלי אל עדותיך.	14047
רגליו של דוד היו מוליכות אותו לעשות טוב בלי כל מחשבה, דרכי דוד והליכותיו לא היו אצלו עניני	14048
חשבון ומעשים בעלמא, דרכי דוד היו אצלו מציאות, הליכותיו נתהוו אצל דוד לאברים ממש, אברים	14049
גמורים אשר בשם רגלים קרואים, וכמו שאברים גשמיים אין משנים מדתם, עושים תפקידם ואין יוצאים	14050
לעולם מחוק הקבוע להם, כמו כן באברים רוחניים, הליכות דוד היו אצלו אברים ממש, לא שינו בשום	14051
אופן את מהלכם למרות מחשבותיו להיפך, כי אברים שלמים הם לא ישנו מעולם את תפקידם.	14052
וכמו בצד הטוב כן לעומתו בצד הרע מצינו גם כן כי מהלכי החוטאים אברים הם, אמר הכתוב (משלי	14053
י"ט), גם בלא דעת נפש לא טוב ואץ ברגלים חוטא, הנה הרגלים מאליהם הן כבר אצות, דרכי חטאיו	14054
באברים משתלשלים בלי כל מחשבה, הרגלים בעצמן מוליכות אותו לרע, רגלים ממהרות לרוץ לרעה,	14055
כשאנו אומרים לב טוב אנו רגילים להבין הכוונה כי עושה הוא דברים טובים, ולב רע היינו שעושה	14056
מעשים רעים.	14057
כל זה אצלנו רק ענין של מעשים בעלמא דברים הפורחים באויר, אמנם טעות גדול הוא לב טוב הוא	14058
כפשוטו אבר טוב, מציאות המשתוקקת תמיד רק לטוב, וכן לב רע הוא פשוט אבר רע, מציאות	14059
המשתוקקת רק לרע כל היום, והמעשים היוצאים משניהם זה כבר בבחינת מאליהם, מאליו איש טוב וכן	14060
להיפוך מאליו איש רע.	14061
גם מחשבה ועיון אינן כפי שאנו סוברים סתם ענינים בעלמא, גם מחשבה ועיון אברים הם, תופסים מקום	14062
מיוחד ומוגדרים הם במציאותם, בגמ' מובא מעשה בההוא צדוקי דחזייה לרבא דקא מעיין בשמעתא,	14063
ויתבא אצבעתא זידיה תותי כרעיה וקא מייץ בה וקא מבען אצבעתיה דמא (שבת פ"ח.), הנה שום דבר	14064
לא הפריע מחשבתו, שום דבר לא הגיע אל המחשבה, עד כדי כך המחשבה היא מציאות שלמה, אשר כל	14065
רוחות שבעולם לא יזיזה.	14066
גם בדורנו זכינו וראינו גדולים אשר בעסקם בהגיון ועיון אי אפשר היה לבוא אליהם, לא שמעו ולא ראו	14067
וכלום לא הפריע אותם, גם מחשבה ועיון אברים הם, ומציאותו של אבר היא כי עושה הוא את שלו ושום	14068
דבר לא שולל חוקו, ובאם תראה פעם אבר שאינו עושה מלאכתו חולה הוא, אם איזה שהוא דנדוד קל	14069
מפריע תיכף מחשבתנו, סימן הוא או שאין לנו אברים או שהאברים חולים הם, כי באברים שלמים אין	14070
מקום במציאות לשום הפרעה.	14071
על דרך זה יש לנו להבין סוד הענין של תורת ה' תמימה, שמעולם לא הבינונו באופן כה פשוט, ביאור	14072
הדברים הוא כי סוד התורה הוא שהיא מעצבת אברים וגידים, כל עניניה הם מציאויות והם תמימות	14073
ושלמות, ישנם מתחכמים וגם מתחסדים אבל מעשיהם אינם בנויים, אין אברים ואין גידים, כל עניניהם	14074
באויר פורחים מפורדים ולא דבוקים, אין יסוד ואין גמר ולא יהיו נגמרים.	14075
לא כן תורת ה' תמימה, סודה היא כי כל עניניה הם אברים וגידים, עניניה הם מיוסדים בנויים ונגמרים,	14076
ואבר הנה הוא מציאות אחרת לגמרי, בסודו אינו בא שום שינוי ושום פגע, הולך הוא בשלמותו ותמימותו,	14077
ואם באי פעם יקרה מקרה וסר מדרכו הקבועה, הנה תדע אחת משתים, או כי נפסד ובלה או שחולה הוא.	14078
מצינו בראשונים הק' כי לא חטאו מימיהם, על דוד המע"ה נאמר (שבת מו.), כי פעם בחייו קיבל איזה	14079
לשה"ר, ובודאי כי גם בפעם ההוא היה זה חטא רק לפי גודל דרגת דוד המע"ה, ושמואל אמנם חולק שם	14080
בגמ' כי דוד לא קבל לשה"ר, ואנחנו עומדים ומתפלאים איך זה ביכולת אנוש להחזיק מעמד כל הימים	14081
ללא כל כשלוך, כל זה מפני שאין לנו ידיעה כלל בסוד האברים, לו היינו בסוד האברים כי אז לא היינו	14082
מתפלאים כלל, האם נתמה על אש ומים כי לא יקרה אצלם אף פעם באלפי שנים כי אש לא תדליק ומים	14083
לא יכבו? ומדוע אמנם תמוה על דרך איש אשר לא יסור ממנו כל ימי חייו.	14084
הוא אשר התפלל דוד המע"ה יהי לבי תמים בחוקיך, ואמרו ז"ל (ש"ר יט ב), אמר דוד רבון העולם כשאני	14085
עוסק בחוקיך לא יהא רשות ליצה"ר להציץ בי, מה זה הצצה של היצר? ומה יש אם היצר יציץ בו? אין	14086

כאן לא מכשול ולא חטא! אלא בידעו סוד התמימות, ובאבר כשהוא בשלמותו אין כל פגע, ולא יגור אתו בסביבתו שום רע אף לא הבטה של היצר.	14087
אברהם אבינו אשר הגדיל לעשות גם קודם מילתו, והתורה מעידה עליו הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את, וברש"י מביא מדרש אגדה, עד עכשיו לא הכיר בה מתוך צניעות שבשניהם ועכשיו הכיר בה על ידי מעשה, הנה גם על אשתו לא הסתכל, ועליו יתכן לאמור והיה תמים עכשיו אתה חסר ה' אברים, ובגמ' אמרו בתחילה המליכו הקב"ה על רמ"ח אברים (נדרים ל"ב):.	14088
והנה עם כל מעשיו עדיין אפשר לומר עליו כי חמשה אברים טרם הם ברשותו, עד כדי כך רב מאד סוד האברים, שגם אברהם אבינו לא הגיע לשיא המדרגה, עד שהקב"ה השלימו והמליכו על כל אבריו בברית מילה, והוא סוד התורה היא תמימה ומקיימה תמימים.	14089
וזהו אמרם ז"ל (אבות א') עשה תורתך קבע, לא אמרו למוז הרבה, אין המדובר כאן אודות ריבוי הלימוד יומם ולילה, אלא אמרו 'תורתך קבע' כי זהו ענין בפני עצמו, שהקבע שלו יהיה תורה ולא זולתה, חיי יהיה בעולם של תורה כי הוא עולמו, ואם אפילו יהיה אנוס לפעמים ולא ילמוד רק שעה אחת, אבל סוף סוף תורתו היא קבע אצלו, הוא סוד האברים והתמימות הנקנים דוקא ע"י קבע.	14090
ידע זה כל בן תורה להעריך גודל אושרו בהיותו זוכה להיות מיושבי אוהל, וגם ישתדל שיהיה יושב וקבוע, לקנות אברים וגידים על ידי תורה תמימה, להיות תמים ושלם, ואין סכנה כסכנת יושבי חוץ, כי היא מדת עשו איש שדה אץ ברגלים חוטא. (דעת תורה).	14091
מאמר רצה	14092
ויפול אברם על פניו וידבר אתו אלקים לאמר (בראשית י"ז ג').	14093
נפלא מאד לראות טמטום החטא כמה גדול הוא, הנה א"א ראש האבות אשר הקנהו להקב"ה שמים וארץ (סוטה ד'), נאמר עליו בן ג' שנה הכיר בוראו, ע"ה שנה סבל סבלונות רבות מרורות מאחרים, לבד אשר סגף ומרר עצמו כמור הזה שהנוגע בו ידיו מתמרמרות כן אמרו ז"ל עליו (בר"ר ל"ט ח'), וכל ע"ה שנה נבואה לא ראה רק הכל בשכלו הזך מעצמו, וכל השנים לא ידע כי שרה אמנו יפת תואר היא רק על ידי מעשה הכיר.	14094
ויפול אברהם על פניו וידבר אתו אלקים לאמר, ופירש רש"י ז"ל ממורא השכינה, שעד שלא מל לא היה בו כח לעמוד ורוח הקודש נצבת עליו, וזהו שנאמר בבלעם נופל וגלוי עינים ברייתא דר"א עכ"ל.	14095
והנה אף שקיים אברהם אבינו כל התורה ולמה לא מל? בהכרח משום שידע שיצטוו ורצה להיות מצווה ועושה ועכ"ז לא היה בו כח לעמוד, כי כל המצות כטבע הם, ובטבע העושה דבר המזיק אף באונס מזיק לו, ומזה נוכל להבין המטמטום במעשה ובחטא את כל אבריו רח"ל, בין במעשה בין במחשבה בתאוה ובדעות, כמה יגדל הטמטום וכמה ערלות צריך להסיר ממנו הרחמן יעזרנו.	14096
אדם הראשון קודם החטא דבר הקב"ה עמו כשהיה ערום, גם הערוה לא היתה ערוה, ואחר החטא גם א"א ע"ה שהיה כחו רב מאד בכל הזכיות שלו, ומה גם אחרי כל הנסיונות, רעב בארץ שנצטוו ללכת שמה לטובתו, וכן לקיחת שרה אמנו, ולא היה לו שום הרהור כלל על זה, עד שגם השטן תמה על זה כדאיתא (ב"ב פ"ק), ועכ"ז לא היה יכול לעמוד, והנה חטא אדם הראשון אמרו זכרונם לברכה מצוה קלה נתתי לו (שבת נ"ה:), ועם כל זה גרם טמטום כל כך, ומה עושים עבירות הרבה ומכל שכן חמורות הרחמן יעזרנו.	14097
(חכמה ומוסר ח"א מאמר קפ"ו).	14098
מאמר רצו	14099
ולא יקרא שמך אברם והיה שמך אברהם (בראשית י"ז ה').	14100
איתא בגמ' אמר רמי בר אמי כתיב אברם וכתיב אברהם, מתחילה המליכו הקב"ה על מאתים וארבעים ושלושה אברים, ולבסוף המליכו הקב"ה על מאתים וארבעים ושמונה אברים (נדרים ל"ו:), המליכו הקב"ה יש לשאול מהו המליכו? מאי משמע כי אאע"ה נהיה מלך? לכאורה היה צריך לומר הפוך, כי אאע"ה המליכו להקב"ה כביכול, ולא שהבורא עולם המליך את אברהם?	14101
חז"ל (נדרים לב.) אומרים בן ג' שנים הכיר אאע"ה את בוראו, הנה לגילוי זכה רק אחרי אור כשדים, הרי שקודם היתה רק הכרה שכלית ובכ"ז אמרו חז"ל (ב"ב צא.), כי עשר שנים ישב בבית הסוהר, וכל זה רק בעד הכרה שהכיר בלי שום גילוי, ומי יוכל לשער מהו עשר שנים בבית הסוהר? אף ירד לכבשן האש ורק בגלל ההכרה שלו, ונראה מזה עד כמה ההכרה ממש קשרה אותו, עד שהגוף עשה כל מה שהשכל ציוה אותו, ואם ציוהו לשבת בבית הסוהר ישב לבוא באש בא.	14102
חז"ל אומרים (ע"ז.), כי לעתיד לבוא יתן הקב"ה לאוה"ע מצות סוכה ומקדיר עליהם חמה כבתקופת תמוז, מיד כל אחד מבעט בסוכתו ויוצא, שנאמר ננתקה את מוסרותימו ונשליכה ממנו עבותימו, הרי כי יש	14103
	14104
	14105
	14106
	14107
	14108
	14109
	14110
	14111
	14112
	14113
	14114
	14115
	14116
	14117
	14118
	14119
	14120
	14121
	14122
	14123
	14124
	14125
	14126
	14127
	14128
	14129
	14130
	14131
	14132
	14133
	14134
	14135
	14136

כאן ענין של ננתקה את מוסרותימו, כי קשורים הם על ידי מצוה, ובאמת איננו יודעים כלל עד כמה אף	14137
הכרה שכלית לבד קושרת את האדם, אמרו חז"ל משל לאחד שראה בירה דולקת ושאל, איך אפשר	14138
שתהיה בירה בלי בעל הבירה, הרי שישנו בעל הבירה, ובעד הכרח כזו לבד מסר נפשו, והיא הכריחתו	14139
לסבול עינויים קשים ומרים, עד כדי כך אי אפשר להתעלם מהכרה.	14140
ובאמת גם אצל חכמי אוה"ע מצינו שנתנו חייהם, ופרשו מן העולם רק בגלל שהגיעו להכרה, אף שכל	14141
אחד מבין כי שכלם של האומות והכרתם אין שם שכל חל עליהם, כל כולם אין זה אלא כחלום, ובעד	14142
הכרה כזאת כבר מקריבים את החיים, גם הכרה כזאת קושרת את הגוף במדה שהיא לפי ערכם, מעתה מי	14143
יכול לדבר על שכל והכרה היוצאים מדרכי התורה, עאכו"כ שעל ידיהם קשור הגוף מכל וכל, ואי אפשר	14144
בשום אופן לעבור על ציוויו של השכל.	14145
לפי זה נבין בפשטות ביאור החוה"ל (שער עבוה"א פ"ג), ביתרון העבודה היוצאת מהכרה שכלית שהוא	14146
קורא לה 'הערת השכל' וז"ל, אחד מהם שהעבודה שתהיה מדרך הערת התורה, אפשר שיהיה האדם	14147
מכוון בה לשם שמים, ואפשר שתהיה כוונתו לשבח בני אדם וכבודם בעבודה, אך העבודה שהיא מצד	14148
הערת השכל לא תהיה כי אם לשם שמים, סוד גדול כזה טמון בהכרת השכל, שהיא ממש עצם מעצמו	14149
ולא שייך בה כוונה שלא לש"ש.	14150
והשני כי העבודה שהיא מהערת התורה לא תהיה אלא אחר היחול והרהות, ואשר תהיה מהערת השכל לא	14151
תהיה כי אם מגדיבת הנפש ורצונה להשתדל בכל יכולתה, והרביעי כי העבודה שהיא מן התורה כמבוא אל	14152
העבודה אשר היא מן השכל, לולא כתוב אי אפשר לאומרו, כי כל התורה הק' אינה אלא מבוא אל השכל	14153
ולהכרה שכלית, נמצא העיקר ומקום הראש תופש השכל.	14154
והשביעי כי העבודה כשהיא מן התורה בלבד אין אדם בטוח בעצמו שלא יכשל בה, כי כח התאוה אורב לה	14155
ומצפה העיתות שהוא מתעלם ממנה, אבל העבודה שהיא מהערת השכל בטוח הוא מהכשל בה, הרי שעם	14156
תורה עם נבואה עדיין אינו בטוח, ששם ישנו עוד אופן שהוא מתעלם ממנה, ושם עוד יוכל להכשל, ובלעם	14157
יוכיח אחרי כל הנבואות כיון שלא הלכו אצלו יחד עם הכרה שכלית, הנבואה היתה נתונה לו ולא מעצמו	14158
ומהכרת שכלו באה, כי על כן נשאר בלעם הרשע בועל אתונו עם שאר מעשה הרשע שלו.	14159
הוא אשר ביאר אדמו"ר הסבא ז"ל מקלם על אמרם ז"ל (מגילה ו:), לא יגעתי ומצאתי אל תאמין, אין	14160
הכוונה שלא תתכן מציאה בלא יגיעה, לא כן הוא כי אם 'לא יגעתי' יתכן ויתכן כי 'מצאתי' ובכל זאת אל	14161
תאמין, היינו שלא תאמין במציאה כזו, כי מציאה בלי יגיעה לא תתקיים! אך מה שמשגיגים ע"י הכרה	14162
שכלית בזו יוכל להיות בטוח לגמרי, הכרה זו האדם עצמו ובזה לא שייך העלם ושכחה.	14163
הוא מה שאמרו חז"ל (שבת פח.), קיימו וקבלו היהודים קיימו מה שקבלו כבר, במתן תורה עדיין היתה	14164
איזה בחינה של אונס כפה עליהן הר כגיגית, לא כן בפורים שם קיימו ברצון מה שקבלו עליהם באונס,	14165
אבל כיצד נבין זאת? הלא בנס פורים לא היה מצב יותר גדול מאשר בהר סיני? ואיך זה מעלין קבלת דור	14166
אחשורוש על קבלת דור המדבר?	14167
ולפי הנ"ל נבין היטב, כי אמנם מצבם בסיני ודרגת נבואתם שם היו באמת גבוהים מאד, אבל היה שם	14168
חסרון בהכרה שכלית, הענינים לא הלכו בהכרה שכלית טהורה לגמרי, ובימי אחשורוש אמנם כי היתה	14169
דרגתם הרבה יותר קטנה בנבואה, כי היו בעיצומו של הסתר פנים, אבל באחת הם נתעלו כי זכו להיות	14170
להם הכרה, הם בשכלם הכירו לקבל אותו ית', וכשישנה הכרה שכלית אין צריך יותר בזה 'קיימו ברצון'	14171
ודאי.	14172
כשישנה הכרה שכלית אזי הגוף כבול ממש תחת ממשלת הנפש, והוא באש ובמים יבוא על פי ציווי	14173
השכל, ולפי זה שפיר מה שאמרו על אאע"ה כי המליכו הקב"ה על רמ"ח אבריו, כי זוהי תכלית השלמות,	14174
תכלית החכמה היא שיהיה מושל בתכלית על הגוף, תכלית השלטת השכל על הגוף.	14175
אין דרך אחרת! אנחנו מדלגים על הכל, רצים אנו לפטרבורג אל הקיסר עצמו ועל מושל המחוז אנו	14176
מדלגים, והנה אל הקיסר לא מגיעים ואין אנו אתו כלל, ככה שנשארים בלא כלום ולא יודעים מן הקיסר,	14177
אולם עם מושל המחוז הוא השכל, אנחנו נמצאים במחיצה אחת כל חיינו, וכשאנו שומעים על ידי מושל	14178
המחוז פקודת הקיסר, סו"ס אנו יודעים עי"ז מהקיסר גם כן, המלכיות שלנו הוא להמליך השכל על הגוף,	14179
להמליכו ממש ששום תנועה לא יעשה הגוף בלעדיו, וכשהשכל ימלוך על הגוף הנה בזה ממילא יהיה עם	14180
הבורא עולם המלך באמת. (דעת תורה).	14181
	14182
מאמר רצו	14183
ולא יקרא עוד שמך אברם והיה שמך אברהם (בראשית י"ז ה').	14184
האבות תקנו לגמרי את העבר, אברהם אבינו ע"ה הוא תחילה לגרים, אבל לא נשאר בבחינת גר, הש"ת	14185
הוסיף בשמו אות ה' ששינה את תוכנו, הוא נעשה לאב המון גויים, שזכה לתקן את עצמו להיות שורש	14186

לתכלית כל הבריאה, על ידי שנעשה שורש לכנסת ישראל, ולא רק את העבר שלו תיקן, אלא גם את	14187
עשרת הדורות שלפניו שהיו מכעיסין ובאין לפני הקב"ה, עד שבא אברהם אבינו וקיבל שכר כולם, כי	14188
הפך את כל החושך שלהם לסיבת האור.	14189
ככל שהחשיכו יותר הרי הוכבד נסיונו, וממילא היו גילוייו עוד יותר גדולים, נמצא שחטאיהם נעשו	14190
לסיבת גודל קידוש ה' של מעשי אברהם אע"ה, והיה אברהם לאיתן האזרחי חזק הגילוי, שעל ידו הכל	14191
מתוקן ועומד מאז ומעולם, כי גם החושך נעשה לסיבת התיקון, לכן הזכרת גנות הדורות הקודמים עובדי	14192
עבודה זרה, היא אדרבא שבח לאברהם שתיקן את העבר את השורש שלו בתיקון שלם.	14193
על הגרים אמרו ז"ל (יבמות מ"ה:), גרים מפני מה מעונין, אחרים אומרים מפני ששיהו עצמם להכנס תחת	14194
כנפי השכינה, ששיהו זהו העבר הרע שלהם שלא תיקנו עדיין על ידי גירותם, לכן גם לבעל תשובה אל	14195
יאמר לו זכור מעשיך הראשונים (גמרא שם), כי שמא לא השיג עדיין את הדרגה השלמה בתשובתו שכל	14196
זדונותיו נעשו לו כזכויות, ולא תיקן לגמרי את העבר שלו. (מכתב מאליהו ח"ב עמ' 82).	14197
	14198
מאמר רחצ	14199
והפריתי אותך במאד מאד ונתתיך לגוים ומלכים ממך יצאו (בראשית י"ז ו').	14200
הנה ראש הפילוסופים וראש המאמינים אשר און וחקר בשכלו, טרם נגלה אליו מלך מלכי המלכים	14201
הקב"ה, הבין בשכלו בהכרה חזקה שיש מצוי הממציא כל המציאות מאין המוחלט, ומקיימם ומחדשם בכל	14202
רגע ורגע, ובלתי שפגע בכל רגע אין לכל הנמצאות מציאות כלל, וכיון שכן הבין בשכלו שאליו ישים כל	14203
מגמתו ורצונו למצוא חן בעיניו וזה תכלית ההצלחה, כי אחרי שהכיר יכולתו שהוא כל יכול והכיר רוב	14204
טובו בלי תכלית, אין לו אלא לבקש למצוא חן בעיניו ית'.	14205
והכיר כי בלתי אפשר למצוא חן בעיניו כל זמן שיש לגוף שליטה כל דהו על השכל, כי מעט מחיצה מפסיק	14206
בינינו לבין השמש, אף שהוא אלף אלפים יותר גדול מכל כדור הארץ, מכל מקום רוב המרחק אף מחיצה	14207
כל דהוא מחשיך ומפסיק אור גדול כזה, ומכ"ש אור השכל שהוא רחוק מהגוף הרבה יותר ממרחק השמש	14208
מהארץ, כי השמש והארץ שניהם בסוג אחד זה גשם וזה גשם זך, מה שאין כן השכל עם הגוף אינם כסוג	14209
אחד כלל, ומחמת רוב המרחק הזה מי יודע כמה שליטה כל דהוא של הגוף מחשיך שמשו של אור השכל.	14210
ע"כ ראה שיש לכתת הגוף הנגוף, והחומר העכור המאוס והנבזה מלא דם וצואה עפר רמה ותולעה, ראה	14211
להכניעו שלא יהיה לו שום שליטה על חלק הזך והנכבד הצח והמצוחצח קיים לעד הוא שכלו הבהיר,	14212
וקבל עליו עול השכל לכבוש יצרו הגס, ולשבור רצונו החומרי עד לשנות טבעו הרע, בין בתאוות בין	14213
במדות הכל על פי השכל יצאו ויבאו, ויהיה הגוף לשדה נעבד להשכל וללכת בדרכיו ית'.	14214
הוא אברהם אבינו ע"ה שנאמר עליו ומצאת אל לבבו נאמן לפניך, ושם לבבו להשים עצמו כשור לעול	14215
לקבל עליו עול מלכות שמים, לקשור חושי ותנועותיו להיות כשדה נעבד לשכלו החזק, לסבול יסורים	14216
קשים ומרים לגוף העכור ונעימים ומתוקים לשכלו, כי בזה יתחזק שכלו להיות כחומה וזה מבטו ומגמתו,	14217
עד שראה מלך מלכי המלכים הקב"ה את בחירתו וחכמתו החזקה להתחזק בחלק הנכבד, היא נפשו	14218
האצילה ממרומים, נגלה אליו וקרבו וברכו ומסר הברכות בידו.	14219
וכמה יש עלינו לשבח לפאר ולרומם שהוא הוריד אור גדול בעולם, וגילה ופרסם והקנהו להקב"ה שמים	14220
וארץ, ומאז נפתחו שערי שמים לבניו בזכותו בנסים גלויים עד אין ספורות למו למבין דבר, וכמה וכמה יש	14221
עלינו לקבל עול מלכות שמים, אבל בעונותינו הרבים אין אנו מקבלים עלינו עול מלכות שמים כפי	14222
הצורך, ע"כ שמנו עלינו בלי נדר ובלי הסכמה, יום אחד לעשרה ימים שבזה היום נקבל עלינו עול מלכות	14223
יותר. (חכמה ומוסר ח"א מאמר ל"ג).	14224
	14225
מאמר רצט	14226
ולישמעאל שמעתוך הנה ברכתי אותו והפריתי אותו (בראשית י"ז כ').	14227
פרשת ישמעאל היא פרשה נפלאה, חז"ל מיחסים לו עבירות חמורות מאד, עריות ע"ז וש"ד, ובכל זאת	14228
אירעו לו כל כך הרבה נסים, קודם שנולד אמר ה' להגר שיוולד לה בן, ה' שמע בקול הנער ולא מת	14229
בצמא, אברהם אמר להקב"ה לו ישמעאל יחיה לפניך, והקב"ה הבטיח לאברהם ולישמעאל שמעתוך,	14230
והכתוב מונה את שנותיו ודרשו חז"ל שחזר בתשובה, וכאשר ריחם עליו הקב"ה במדבר, אמרו חז"ל על	14231
הפסוק באשר הוא שם עכשיו הוא צדיק, באיזו זכות זכה ישמעאל לכל הנסים הללו?	14232
אולם כשנדקדק בחיי ישמעאל נמצא, כי הוא חי חיי שכל, חיים שלמעלה מן הטבע, ללא פניות שלא לשמה	14233
אלא לפי השכל בלבד שיא הענוה, מצאנו בחז"ל (ב"ב טז:): על הפסוק ויקברו אותו וישמעאל בניו,	14234
כאן בן האמה חולק כבוד לבן הגבירה, כמה נסיונות נתנסה ישמעאל אותה שעה, הרי הוא היה הבכור וזה	14235

היה נוגע לענין הירושה וכבוד אביו, וכידוע העריך עצמו שהוא יותר חשוב מיצחק, שהרי הוא מל בן י"ג ולא סירב כמ"ש חז"ל.	14236
ואם הודה שיצחק גדול ומכובד ממנו, נמצא שכל העולם ילמד מזה כי הטעה אותם במשך כל הזמן, וכי דרכו של יצחק יותר נכונה מדרכו וזה ישפיע על מצבו לעתיד, ויש להניח כי עדיין לא נח מכעסו על יצחק, שבגיננו גורש מבית אביו וטעה במדבר עד שנטה למות מצמא, ואמו של יצחק הכניסה בו עין רעה עד שחלה, ושרה עינתה את הגר אמו כידוע, הרי שישמעאל עמד בנסיון קשה מאד, נסיון של העבר ההווה והעתיד, אבל הוא התגבר על כל זה ונהג כבוד ביצחק לעיני כל העולם שהעמידו בראש, ולא התחשב במה יאמרו האנשים.	14237
עוד אמרו חז"ל (ב"ר ס"ב פ"ח), למה יחסו שנותיו של ישמעאל בתורה, שבא מקודקודה של מדבר לגמול חסד לאביו, חז"ל מחשיבים מאד את העובדה שבא במיוחד מן המדבר לקבורת אביו, וכל זה למה? אלא ששוב אנו חוזרים למה שעבר עליו, אביו גרשו מהבית כשהוא חולה ובגללו הוא נטה למות מצמא, אברהם ריחק אותו וקירב את יצחק, והיה זה בודאי בזיון גדול בשבילו שהורחק מביתו של אברהם אביו, נשאר ללא עתיד גשמי ורוחני, משוטט במדבר ללא עזרה ומבוזה על ידי כולם, והוא לא נשא טינה בלבו, ומיד כשנודע לו שאביו נפטר בא לגמול לו חסד, האם זו מילתא זוטרתא?	14238
מסר עצמו למילה בהיותו בן י"ג ולא עיכב כדי לקיים מצות ה' אף שהיו במעשה זה הרבה נסיונות, כמ"ש חז"ל על אברהם אבינו בעצמו, ובמעלה זו הוא התפאר על יצחק שקיים את מצות ה' בשמחה, ואמרו חז"ל על הפסוק 'והוא אחריו' כדי שישמעאל לא יתייחד עם שרה, נמצא שישמעאל נזהר בזה, ואם מדובר באדם כזה, אין ספק כי גם העבירות שלו אין לדונן כעבירות לפי המושגים שלנו הבאות משום פריקת עול.	14239
רואים אנו מכל הנ"ל שהוא חזר בתשובה שלמה, וכל מה שאירע עמו לרעה מקורו במדותיו ביחסו כלפי יצחק, אבל כשהתגבר על זה יצא מתוקן ומטוהר. ואיך הגיע ישמעאל לעבירות אלו ע"ז ג"ע ושפיכות דמים? משום שהיה מצחק, הוא ראה במה שהוא עושה רק ענין של צחוק, ולא מפני שהיה סבור שכך צריך להיות, אמנם נתכוון ישמעאל להחליש את אמונתו של יצחק כדי שהוא יעלה על יצחק, וזה הביאו שנתרחק מבית אברהם, אבל הוא התגבר על המדות הללו וחזר בתשובה שלמה. (גוילי אש).	14240
מאמר ש	14241
ויכל לדבר אתו ויעל אלקים מעל אברהם (בראשית י"ז כ"ב).	14242
על פסוק זה אמרו ז"ל (בר"ר מ"ז), האבות הן הן המרכבה, ועיין בגור אריה שפירש כי על ידם השכינה שורה בארץ, והשכינה היא עליהם ולפיכך הם כסא לשכינה ומרכבתו, ויש בזה דברים עמוקים מאד, אבל המעט שנתיק לנו להבין הוא, שהאבות הקדושים זכו לדבק דעתם לבם והווייתם בבורא יתברך בלי שום הפסק כלל.	14243
כל מציאותם היתה מסורה לה' עד בלי להשאיר מקום לעצמיותם, כל מחשבותיהם ומעשיהם היו אך ורק לעבודת השם יתברך, עד שבכל דבורם ובכל תנועותיהם, אף בענינים שנראים לעין כעסקי העוה"ז, היתה מתגלה קדושת השם יתברך והשראת שכינתו, עד שהוא יתברך ייחד שמו עליהם אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב.	14244
מנקודת ראייה זו עלינו להתבונן על כל מה שמספרת התורה מעניני האבות, כי בכל מעשה שמספרת לנו התורה מעניניהם, היא באה ללמדנו דרגות עליונות בדרכי עבודת השם השלמה, ועוד כתב שם בגור אריה שהאבות הן מרכבה שלמה, כי אחר שהיו שלשה אבות והן אבות העולם הן הן המרכבה השלמה בכלל, וכתב שם הרמב"ן על מדרש זה, ירמוז למה שכתוב תתן אמת ליעקב חסד לאברהם ופחד יצחק היה לי והמשכיל יבין, וענין זה פותח לנו פתח גדול בדרכי עבודת ה', ועתה ניגש אל ביאורו בעזרת השי"ת.	14245
באדם נמצאים שלשה כוחות יסודיים שבאמצעותם יוכל להגיע אל הטוב, וכל אחד מהם שונה מחברו בשורשו ובאופיו, א) חסד שבו שם האדם את עיקר מעיינו באחרים, ומשתדל להיטיב עמהם ולהשפיע עליהם, ובמקום אחר קראנו לזה כח הנתינה, ב) יראת שמים, בניגוד לחסד שעיקר פנייתו החוצה, ביראה פונה האדם אל תוך עצמו בחוששו לתוצאות מעשיו, ג) אמת כח בקשת האמת מברר את הדרך הנכונה בעבודת ה' בלי לנטות ימין ושמאל אל צד החסד המופרז, או אל צד בקורת העצמית המופרזת שממעטת במעשים.	14246
אם נתבונן בכל אחת מהמדות האלה, נוכל להבחין בכל אחת מהן שלש בחינות, מי שמדתו העיקרית חסד, אפשר לידבק בחסד מרצונו הפשוט להשפיע טוב לאחרים, ואפשר שיתיירא שמא יקצר בחובת החסד, או שישאף שיהיה חסדו אמיתי שיפיק המקבל ממנו את התועלת הנכונה, וכן ביראה אפשר שיתיירא מעבירה	14247
	14248
	14249
	14250
	14251
	14252
	14253
	14254
	14255
	14256
	14257
	14258
	14259
	14260
	14261
	14262
	14263
	14264
	14265
	14266
	14267
	14268
	14269
	14270
	14271
	14272
	14273
	14274
	14275
	14276
	14277
	14278
	14279
	14280
	14281
	14282
	14283
	14284

בכל מעשה ממשעיו, ואפשר שיראתו תביאהו גם לגמול חסדים, כי יירא שלא יצא ידי חובתו מבלי שירבה	14285
בחסד, בהבינו שגם החסד הינו מהחובות המוטלות על האדם.	14286
וכן אפשר שיתירא שמא לא יצא ידי חובתו אם לא יעשה את כל מעשיו על דרך האמת, וכן במדת האמת	14287
לפעמים ישאף האדם אל האמת מפני עצם היותה אמת, ויש והשאיפה לאמת תכריחנו להרבות בחסד, כי	14288
כל איש אמיתי וישר מכיר באמיתת החסד, ושאיפת האמת תביאהו גם לחשוש שמא יתרחק מן האמת.	14289
אנו מוצאים כרגיל שאופיו המיוחד של האדם, מבוסס בעיקר על אחד משלושת הכוחות העיקריים האלה	14290
שהזכרנו למעלה, כי על פי רוב מהוה אחד מהם את תכונתו הרוחנית האישית, אשר על פיה בעיקר	14291
מושפעים ומודרכים כל מחשבותיו ומעשיו, וראשית עבודת האדם היא שיכיר ויגלה את מדתו העיקרית	14292
הזאת, יפתחה לשלמותה על פי דרכי התורה ויהיה נאמן לה, אך אל לו להסתפק רק בזאת, כי הרי גם	14293
המדות האחרות טמונות בחובו, וכדי להגיע לשלמות עליו להשתדל לפתח גם אותן, ולהביא את הגרעין	14294
לידי צמיחה.	14295
וכן מצינו באברהם אבינו, שקודם שנתגלה לו השם יתברך בחרן כבר הגיע מעצמו לשלמות החסד, כמו	14296
שכתוב ואת הנפש אשר עשו בחרן, נפשאת דשעבידו לאורייתא בחרן שהכניסן תחת כנפי השכינה,	14297
והנחילם בזה את הטוב הנעלה ביותר בעולם הזה ובעולם הבא, וכמעט כל נסיונותיו שבאו אחר כך היו	14298
בכיוון הגבורה, לך לך לעזוב את אביו לעת זקנתו לשם קיום מצות ה', מלחמת המלכים, ברית מילה	14299
שהפרידה בינו לבין שאר האנושות, פירוש שהנסיון היה קשה בשבילו כי היה בניגוד למדת החסד הטבועה	14300
בו.	14301
אבל דוקא על ידי ניגוד זה והעבודה הכרוכה בו, התעורר להכיר את אלקותו יתברך באופן הרבה יותר	14302
נעלה, כי מה שעשה מקודם רק על פי מדתו, עושה הוא כעת על פי הכרה עמוקה ומחוזקת הרבה יותר	14303
באמונתו יתברך, וכן בגירוש ישמעאל והגר על פי מצות ה', ועל הכל בנסיונו הקשה ביותר נסיון העקידה,	14304
שבעמדו בוט נאמר לו 0 מאת ה' 0 עתה 0ידעתי כי ירא אלקים אתה, כלומר שזכה אברהם אבינו ע"ה	14305
לקנות את שלמות מדת היראה במובנה העליון ביותר, שמקבל על עצמו עול מלכותו יתברך בלי שום	14306
הסתייגויות, ומוכן לוותר על כל קניניו הגשמיים והרוחניים כאחד מפני הדר גאון עוזו.	14307
ביצחק לעומת זאת היתה מדתו העיקרית מדת היראה פחד יצחק, ונבחר להיות קרבן כליל לה', הבה	14308
נתבונן בזה איש צעיר מובל לשחיטה על פי מצות ה', והריהו מקבל גזירה זו בשמחה, הרי שהוא מעריך	14309
את כבוד ה' למעלה עד אין ערך מחייו הפרטים, והתבטלותו לעומת קדושת שמו יתברך היא שלמה	14310
וגמורה, זו היא בחינת יראה נעלה וטהורה, והנה האדם הירא פונה בעיקר אל תוך עצמו, ומתוך התבטלותו	14311
הגמורה כלפי כבוד שמים, מותח הוא בקורת תמידית על כל מעשה ממשעיו, עד שהדבר מביאו למעט	14312
במעשים ובפרט באותם הנעשים בפרהסיא, מחשש שמא ישל ויטעה, או שיתערב בתוך כוונתו איזה סיג	14313
של פניה היצונית.	14314
וכן בניגוד לאברהם לא מצאנו שבנה יצחק מזבח לקרוא בשם ה' עד שעלה לבאר שבע ונאמר לו, אל	14315
תירא כי אתך אנכי וברכתך והרבתי את זרעך בעבור אברהם עבדי ועיין ספורנו (כ"ו ה'), והנה ליצחק	14316
תלה בזכות אחרים עתה, וכן למטה באמרו והרבתי את זרעך בעבור אברהם עבדי, ולא כן אמר ליעקב כל	14317
שכן לאברהם, וזה היה קודם שהתעורר יצחק לקרוא בשם ה', אבל אחר שקרא בשם ה' נאמר ואבימלך	14318
הלך אליו מגרר, ואמרו ראה ראינו כי היה ה' עמך אתה עתה ברוך ה', ולא מצאנו עוד תלאות מקנאים	14319
ודברי ריבות כאשר בראשונה.	14320
ביאור הענין שבכל התלאות אשר מצאו את יצחק אבינו ע"ה, הרעב סכנת רבקה מאבימלך, קנאת	14321
הפלשתים, סיתום הבארות, גירושו מארץ פלשתים, המריבות על הבארות, בכל אלה לא נתעורר לאחוז	14322
במדת אברהם במלואה, לבנות מזבחות ולקרוא בשם ה', כי בראותו את צרותיו חשש שמא איננו כדאי	14323
וראוי לכך, רק אחר שנתן הקב"ה אות ברכה והשפעה בלי התנגדות מהסביבה, כי עתה הרחיב ה' לנו	14324
ופרינו בארץ.	14325
אז נתעורר לעלות לבאר שבע מקום עיקר התחסדותו של אברהם, ושם נתחזק על ידי נבואת ה' אל תירא	14326
כי אתך אני, והבין שאין לו לחשוש עוד, כי בבואו לשלמות היראה אפשר וגם ראוי עתה שיפוצו מעינותיו	14327
חוצה, ורק אז כאשר הובטח מאת ה' שלא ישל, נגש לבניית מזבח ולהשפעה על הסביבה כדרכו של	14328
אברהם, ולבסוף נתנסה עוד יצחק אבינו במדתו, וויתר על תוקף מדת הגבורה שלו, ובא לידי שלמות מדת	14329
החסד כפי שיתבאר להלן.	14330
גם במדת האמת של יעקב היו ממוזגות מדות החסד והגבורה לשלמות נפלאה, יעקב איש תם יושב אהלים	14331
בתמימותו ואמיתותו התמסר מנעוריו ללימוד תורה, ולימודו כלל גם השפעה לאחרים כמו שכתב בספורנו,	14332
כי הוא מנעוריו ישב ללמוד וללמד דעת את העם, וגבורתו גם היא התבטאה באופן לימודו כמ"ש וישכב	14333
במקום ההוא, באותו מקום שכב אבל ארבע עשרה שנה ששימש בבית עבר לא שכב בלילה שהיה עוסק	14334

בתורה (רש"י ויצא), ועל ידי מיזוג כוחות אלה קנה יעקב את מדת האמת לחלוטין כאמור תתן אמת ליעקב.	14335
מי ששורש שאיפתו בחסד, אף היראה והאמת שלו יראה ואמת שבחסד הן, יתכן ששאיפתו המופרזת להתחסד תביאהו שיפזר ממונו יותר מיכולתו, ואם אין לו ילוח ממון מאחרים ויפזרנו עוד, וסופו שהחסד יביאהו לגרום הפסד לאחרים, וכן אפשר עוד שבמדת חסדו ירחם גם על אכזרים ויגרום על ידי זה אכזריות לרחמנים כאז"ל על שאול.	14337
עוד אפשר שיכשל בחסד דטומאה שהיא התאוה, כנאמר בעריות חסד הוא, כי ענין פריה ורביה הוא חסד גדול, כי על ידו משפיע האדם טובה לעולם באפשרו את התהוות הדור החדש, אבל כשיוצא חוץ לסדר הקבוע לו מאת הבורא יתברך, ונעשה לשם סיפוק תאוה גרידא או בעבירה ח"ו, הרי גדרו חסד שבטומאה, זהו גורל החסד שלא יוגבל על ידי מדת הגבורה.	14338
וכן מדת הגבורה אפילו גבורה דקדושה גבורה ממותקת, גם היא בחששה עלולה למעט את המעשים הטובים, אך מצד שני אפשר גם שיכשל בעל הגבורה בגבורה שבטומאה, כי בהתרכזו בעצמו נופלת בעיניו חשיבות חבריו ועלול הוא ליפול בידי כח הנטילה, לבטל בלבו את זולתו ולהשתדל למשוך את הכל אל עצמו, וכך אפשר שידרדר אל תהום הגאווה והשנאה וע"ז, זהו גורל הגבורה כשאינה ממוזגת עם החסד.	14339
אבל מדת האמת מאחדת את החסד והגבורה כאחד, בשאיפה למצוא את נקודת האמת כחוט השערה בכל בעיה והחלטה, זהו גדר התורה הקדושה תורת אמת, מי שעיקר שאיפתו אמת לא יכשל לעולמים, כי האמת לא תמשכנו לעולם לשום צד של קלקול, כמו החסד והגבורה כשהן לעצמן, אלא אדרבא היא עצמה תביאהו למיזוג הנכון של החסד והגבורה בהדר השלמות בחינת תפארת.	14340
בדרך כלל מוריש האדם לבניו את מדותיו העיקריות שהן חלק ממהותו, ובהן הבן ממשיך את עבודת אביו, אבל באבות הק' לא כך היה הדבר, אילו היתה גם ביצחק מדת החסד המדה העיקרית, כי אז היתה עבודתו חזרה על עבודת אביו וכן ביעקב, על כן כוננה החכמה העליונה שתהא מדת יצחק שונה לגמרי משל אביו, וכן מדת יעקב ממדת יצחק, כדי שכל אחד מן האבות הקדושים יוריד לעולם בחינה חדשה של עבודת ה', ומשלשתן יחד תתכונן שלמות העבודה על שלושת עמודיה.	14341
אמנם ראוי לתשומת לב, שלכל אחד משני האבות הראשונים נולד בן שיצא לתרבות רעה, ישמעאל לאברהם, עשו ליצחק, ורק אצל יעקב היתה מטתו שלמה י"ב שבטי י"ה, כולם צדיקי עליון שמהם נבנה בית ישראל, ומצינו בספרים הקדושים לידת ישמעאל ועשו לאבות הקדושים הוא בסוד הבריורים, הענין עמוק ונשתדל לבאר קצת.	14342
הנה לאברהם היתה מדת החסד טבועה במהותו, ומדות שקנה אותן בעמלו ונסיונותיו הן הגבורה והאמת, וישמעאל שלא הוטל עליו התפקיד הנעלה של הבאת דרך חדשה של עבודת ה' לעולם, ירש בדרך הטבע את המדה העיקרית של אביו והיתה בו לתכונה טבעית, נמצא שחלקו ותפקידו היה שיבוא מעצמו לידי שכלול החסד על ידי כח הגבורה כמו שעשה אברהם, אבל הוא לא עשה כן וכתוצאה מזה נהפך חסדו לחסד שבטומאה זנות, אשר היא מתוצאות התפשטות החסד בלי הגבלה מצד הגבורה.	14343
וכן ירש עשו מיצחק את מדת הגבורה, אבל במקום לשכללה ולהשלימה על ידי מיזוג כוחות החסד והאמת, הניחה להתפתח בלי הגבלות, ויצא לתרבות רעה של גאווה ורציחה, ועל ידי זה נתבררו מדות האבות ע"ה, כי על ידי החושך רואים מתיקות האור, ועל ידי כשלונם של אלו הוכח לעין כל טוהר מדרגתם של האבות ע"ה שהשיגו בעבודתם העצומה, אבל יעקב אבינו שמדתו אמת לא היה שייך לבריורים, כי מדת האמת אינה ניתנת לקלקול והפרדה כלל.	14344
אין ספק שבלי ההכנות הגדולות שעשו אברהם ויצחק, לא היה יכול יעקב לבוא לידי שלמות מדרגתו, ומצד שני יעקב אע"ה הוא שהשלים את עבודת האבות והביאה לידי שיכלולה, נמצא שעל שלשתם יחד נבנה עם ישראל מקבלי התורה, אשר בהם נמצא המיזוג השלם של חסד, יראה, ואמת. (מכתב מאליהו ח"ב 160).	14345
מאמר שא	14376
הלא כל הארץ לפניך הפרד נא מעלי אם השמאל ואימנה ואם הימין ואשמאילה (בראשית י"ג ט').	14377
אילו היה לוט מתבונן בהצעתו של אברהם אבינו הפרד נא מעלי — היה צריך לקום ולצווח חס וחלילה מלהפרד ממך — שכל הפורש ממך כפורש מן החיים — הוא יעמיד את הרועים שלו על חומרת הריב ועל טעותם, ומכאן ולהבא לא יהיה שום ריב ומדון, ולא רק מתוך חשבון רוחני אלא גם מבחינה גשמית כדאי לו הדבר, שהרי רק מכה הליכתו עם אברהם זכה לכל העושר הזה, וכמ"ש רש"י על הפסוק וגם ללוט ההולך את אברם היה צאן ובקר ואהלים — מי גרם שהיתה לו זאת הליכתו עם אברהם ע"כ, ואם כן הרי נוכח שע"י הצטרפותו לאברהם זוכה לעושר רב.	14378
	14379
	14380
	14381
	14382
	14383
	14384

אכן לוט לא התרגש מדבריו של אברהם, הוא מוכן להפרד ולהתרחק ממנו, נשאלת השאלה איך קרה	14385
שמקודם התלווה לאברהם בכל מסעיו, גלה עמו הצטרף לכל גלויותיו ונידודיו, ועתה הסכים בקלות	14386
להפרד ממנו? אכן כבר פירש הגאון בעל החתם סופר, שעיקר הסיבה להצטרפותו ללכת עם אברהם לא	14387
היתה בגלל הדבקות בדרכו, וכך הוא מפרש את הנאמר וילך אברם כאשר דבר אליו ה' וילך אתו לוט —	14388
ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו בחרן, ואין מובן מה השייכות בין הליכת לוט עמו, וגילו של	14389
אברהם שהיה אז בן שבעים וחמש שנה.	14390
ומפרש החתם סופר שהיא הנותנת שבגלל שאברם היה אז בגיל שבעים וחמש שנה, לכן חשב לוט שהנה	14391
קרב ובא יומו של אברהם, ואחר שלא היו לו בנים ראה לוט את עצמו כיוורש, ורצה להיות בקרבת מקום	14392
אליו בכדי שבבא עת פקודתו יוכל לקבל את ירושתו ע"כ, ומאחר שמטרתו היתה בעיקר להתעשר הרי	14393
מעתה שכבר קבל עושר רב, ויש סיכוי שע"י הפירוד מאברהם יוכל להגדיל רכושו — הסכים לכך בחפץ	14394
לב, הוא רואה לפניו ככר שכולו משקה והדבר שובה את לבו.	14395
אמנם זכה לוט הרבה מהליכתו עם אברהם, לא רק לעושר גשמי אלא גם לעליה רוחנית גדולה, שהרי	14396
חז"ל דרשו על הפסוק וגם ללוט ההולך את אברם היה צאן צאן ובקר ואהלים, ר' טוביה ב"ר יצחק אמר	14397
שני אהלים רות המואביה ונעמה העמונית, א"ר יצחק מצאתי דוד עבדי היכן מצאתיו בסדום ע"כ, הרי	14398
ששורשה של מלכות בית דוד נמצא אצל לוט, למרות שהאהיל עם סדום אעפ"כ האוהל של רות ושל	14399
נעמה הוקם ע"י לוט, אותה מגילת חסד של רות באה מכח החסד של לוט שלמד מאברהם אבינו.	14400
כאשר באו אליו המלאכים בדמות אורחים התייחס אליהם בכבוד מלכים, ואף סיכן את חייו כדי להכניסם	14401
לביתו, וזאת לאחר שבתו נתנה מזון לפני הרגוה אנשי סדום, למדנו מכאן שלוט היה בעל חסד במדרגה	14402
נעלה ביותר וזה למד וקיבל מאברהם אבינו, ואת מדת החסד הזו הוריש לדורות הבאים, במשך הזמן	14403
יתגלה שגם משיח השם אף הוא יבוא מכח מדת החסד של לוט.	14404
אולם מאידך מצינו גם ששתי האומות שהוזהרנו להרחיקם מבית ישראל עמון ומואב היו מיוצאי חלציו,	14405
שתי אומות אלה אשר הכתוב חתם אותם בחותם ההשחתה, ולכן אסורים לבא בקהל ה' עד עולם כמ"ש	14406
לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' עד עולם, כנראה שהיו בו שני הכוחות המנוגדים בבת אחת, מצד אחד למד	14407
את מדת החסד מאברהם אבינו, ומצד שני נמשך אחרי מראה עיניו כמ"ש וישא לוט את עיניו וירא את כל	14408
ככר הירדן כי כולה משקה, ויסע לוט מקדם ויפרדו איש מעל אחיו, וחז"ל מוצאים שבועמק לבבו מתגנבת	14409
כאן מחשבה, הסיע עצמו מקדמונו של עולם אמר אי אפשר לא באברם ולא באלהיו. (מעדני	14410
שמואל).	14411
	14412
מאמר שב	14413
אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקה מכל אשר לך ולא תאמר אני העשרתי את אברם (בראשית י"ד כ"ב).	14414
מלחמת עולם נטושה בכל עוזה ארבעה מלכים נגד חמשה, כולם גיבורים על צבאותיהם העצומים,	14415
הארבעה מנצחים את החמשה, צבאות המנוצחים נסו על נפשם והשאירו אחריהם בשבי המנצחים את	14416
רכושם את אכלם את לוט ורכושו, מששמע אברהם את האסון מיד יצא להצלתו של בן אחיו, ליקט סביבו	14417
שלוש מאות ושמונה עשר מחניכיו, ויצא להלחם בארבעת המלכים הגיבורים על צבאותיהם הכבירים.	14418
מן השמים נלחמו עבורו הוקדש לו לילה מיוחד על סגולותיו המיוחדות, לילה אחד ויחיד בבריאה, חציו	14419
האחד הוקדש ליציאת מצרים וחציו האחר הוקדש לנצחוננו של אברהם (רש"י שם טו), בדרך הטבע לא	14420
יתכן לנצח את ארבעת איתני העולם, אלא שמסירות נפשו של אברהם אין לה גבולות, זרועותיו הרוחניים	14421
חובקים גם את הבריאה עצמה, כל חוקות הטבע נשמעים ופועלים לצרכיו של האדם השלם.	14422
עמד קברניטו של עולם ויצא בראש צבאותיו בזה הלילה להציל את בן אחיו מיד עושקיו, וחפץ ה' בידו	14423
הצליח, כל העולם עומד משתאה ונדהם לעומת הלא יאומן, אברהם העברי עם קומץ חניכיו הכריע את	14424
ארבעת המלכים הגיבורים, החזיר את לוט בן אחיו עם רכושו שלם אל ביתו והציל את כבודם המושפל של	14425
המלכים המוכים.	14426
ויצא מלך סדום לקראתו, ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין, להביע הכרת הטוב להוקיר את פעלו של	14427
אברהם, ואף כדי להציע תן לי הנפש והרכוש קח לך, הלא זהו המעט מזעיר שניתן לעשות כדי להביע את	14428
הערכתם לנס הגדול, והרכוש הלא בדין מגיע הוא לאברהם מדין כיבוש מלחמה, אברהם נשבע לפתע לאל	14429
עליון קונה שמים וארץ שלא לקבל מאומה, והסירוב מלבד שהוא מאומת בשבועה מלווה בנימוק, ולא	14430
תאמר אני העשרתי את אברהם, למה הסירוב? מה טעם השבועה? מה איכפת לו לאברהם אם מאן דהוא	14431
יעלה על דעתו את הטעות הזאת כי הוא העשיר את אברהם? למה הוצרך אברהם לכולי האי? על שום מה	14432
הקיצוניות, אף לא חוט אף לא שרוך נעל? מדוע לא? ואף להשבע על כך!	14433

בספר הישר לרבינו תם (שער יג יד) כתב כי חובה על כל אדם להתקין לו פנקס בו יהיו רשומים מאורעות מיוחדים, דרכי הנהגתו של הקב"ה עמו והשגחתו הפרטית עליו ניסיו ונפלאותיו, לקרוא בו לפחות אחת לשבוע, כדי לזכור בוראו ולהכיר לו טובה, מדוע אם כן לא יטול אברהם אבינו איזו מזכרת ממלחמתו אולי תכשיט קטן או שלט לתלותו על הכותל מול עיניו, או חפץ קטן ויטילו במגרתו הפרטית, מידי פעם בפתחו את אותה מגרה יזכר בנפלאותיו של הבורא, ואם אף זה לא אולי חוט שאיש אינו זקוק לו או שרוך נעל?	14434 14435 14436 14437 14438 14439
השקפה עמוקה אל נבכי הנפש הדריכה את מהלכיו של אברהם, סובב לו האדם בזה העולם ומתכנן את תכניותיו, עוסק לו תדיר בהבטחת קיומו ופרנסתו, סוחר משקיע קונה מוכר נושא ונותן פעמים מצליח פעמים נכשל, מוטרד דואג שמח נהנה וחוזר חלילה, והנה תוך כדי עיסוקיו וטרדותיו מוחדרת בו ההשקפה המוטעית, כי הוא המצליח הוא המפרנס, הוא המגלגל את קיומו והצלחותיו.	14440 14441 14442 14443
האמת אינה כן, כל מה שיש לנו הלא הוא מידך המלאה הפתוחה והרחבה, אדם אינו אלא שליח ההשגחה הפרטית, ואילו הוא גם תוך כדי ברכת מזונו ותפילותיו עסוק בשכחה הנוראה הזאת, כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמריה סייעיה (ב"ק כ:), הלא אינו אלא שלוחא דרחמנא, הקב"ה הוא שמצליחו הוא שמפרנסו ומקיימו, ידע אבינו אברהם כי כל אותן מתנות גם אם ינתנו לו לזיכרון או להכיר טובה, תוך כדי כך עלול מישוהו לטעות במשמעות האמיתית של מידך הפתוחה והרחבה, טעות כזאת סכנה מרובה טמונה בה, היפך האמת! היפך דרכי ומעללי ההשגחה העליונה, אסור כי מישוהו יחשוב כך אין לך חילול ה' גדול מזה.	14444 14445 14446 14447 14448 14449 14450
משל נפלא משלו בעלי המוסר הנובהרדוקאים, אדם רצה לנסוע מביתו לארץ רחוקה, הכין את כרטיסו הכין את נסיעתו, ואילו את רכושו חשב לשלוח בדרך הדואר באחריות, למחרת נכנסו בו הרהורים ועצבנותו גברה, הלך אל בית הדואר וביקש להראות לו את חבילתו היקרה, או לפחות להסביר לו באיזו דרך יעבירו את החבילה למחוז חפצו, שאל פעם ופעמיים וחזר מדי יום ביומו על שאלתו, אנשי הדואר נכנסו לכלל כעס גערו בו, ולבסוף אמרו לו כי אם עצבנותו גוברת בידו לקבל חזרה את חבילתו וידאג לה בעצמו, קיבל האיש את חבילתו ונטלה עמו בדרך נגנבה החבילה ואיננה...	14451 14452 14453 14454 14455 14456
ואתה בן אדם כולך פקדון אצל בורא עולם, ועדיין הנך מרבה בשאלות יום יום שעה שעה, והנך רוצה לדעת באיזו דרך מעבירים את חבילתך, אם תשאל יותר מדאי יסכימו ח"ו כי אתה בעצמך תדאג לחבילתך, אך הזהר בן אדם בדרך עלול לקרות אסון...	14457 14458 14459
נכון כי היה על אברהם אבינו לקבל את הכרת הטובה ממלך סדום, ואף יש טעם בהשראת מזכרת מפני שעל ידי כך יתכן להוסיף הכרה בנסיו של הקב"ה, ברם איימת סכנה כי יעלה על דעתו של מישוהו כי העשרתי את אברהם, כי המלחמה היתה כדאית כי בכל זאת גרמה משהו לאברהם... ואילו האמת היא כי הכל מחוט ועד שרוך נעל וכל דבר אחר אינו אלא מידך המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה, אך מי יודע שמא בכל זאת יחדור יצר הפיתוי לטובה הרוחנית הזאת, לכן אין עצה אלא הרימותי ידי לאל עליון, כדי לבלום את הסכנה הנוראה הזאת, מתנות קיבל אברהם מאבימלך ומפרעה ועוד ועוד, אך דברים של שכר של מגיע זה לא, ולא תאמר אני העשרתי את אברהם אסור לגרום לחילול השם כזה, אסור שמישהו ולו הרחוק ביותר יכשל בזיוף הנורא הזה, אין לנו אלא מידך המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה. (ברכת מרדכי).	14460 14461 14462 14463 14464 14465 14466 14467 14468
מאמר שג	14469 14470
ויאמר ה' אלהים במה אדע כי אירשנה (בראשית ט"ו ח').	14471
וצריך ביאור כי אף אם נוכל להרגיש כי יש כאן חטא וחסרון בהכרת הבורא לפי דרגתו של אברהם אבינו, מאחר שחז"ל ברוח קדשם אמרו בן שלש שנים הכיר אברהם את בוראו (נדרים לב.), והתורה מעידה ואומרת עליו והאמין בה', ואם כן היה צריך להיות סמוך ובטוח שתתקיים ההבטחה בלי שום היסוס ופקפוק, ולא היה צריך לשאול במה אדע, בכל זאת קשה להבין ולהשיג עומק מדת הדין של עונש מר וקשה זה, שישתעבדו בניו בעבדות ושפלות נוראה כ"כ.	14472 14473 14474 14475 14476
במרירות החיים ועבודת פרך משך מאתים ועשר שנים, אשר כמה דורות הלכו בחושך ולא ראו אור, וגם אלו שזכו לגאולה משוקעים היו בארבעים ותשע שיערי טומאה ולא היו ראויים לגאולה, וגם הגוי אשר יעבודו וגם לרבות ארבעה מלכיות שאף הם כלים על ששעבדו את ישראל (רש"י שם), הרי דכל הגלויות ושעבודי המלכויות, עם כל יסוריהם צרותיהם ועינויים בחיי עם ישראל, מאז ועד ביאת המשיח ואחרית הימים.	14477 14478 14479 14480 14481
באו בשביל אותו החטא של אברהם אבינו ראש המאמינים, שנתנסה כבר בכמה נסיונות ונמצא נאמן לה', השליך עצמו לכבשן האש, ומסר נפשו להקריא שם ה' בעולם, אם אמנם חטא ושגה בשאלו אות על	14482 14483

הבטחתו, האם יענשו בניו באופן כל כך קשה בגלות בת מאתים ועשר שנים, בשעבוד מצרים וגלות של אלפי שנים תחת ממלכות שפלות, ניתנו למססה ולבוזזים בידי זדים ומרשיעים עריצים ומרצחים, ורק בשל אותו החטא!	14484
ואפשר לבאר ע"פ הבנה בגודל דמותם וערכם של האבות, בכלל אין לנו מושג במדת גדלם ושיעור קומתם, ואין לערכם במדות ושיעורים אשר אנחנו משתמשים בהם, למשל כשאומרים אברהם אבינו היה מכניס אורחים, נדמה לנו שאנו יודעים ומכירים מדת חסד זאת, אלא שמדתנו פחותה ממנה, אמנם מתפלאים אנו על מדת החסד של אברהם אבינו, שהצטער הרבה כשהיה חסר לו האפשרות למלא אחר מדה זו בפועל, אבל בכל זאת נדמה לנו שאינה למעלה מכח השגתו של האדם, וכן ביתר המדות שהאבות היו מחוננים ואצילים בהם, נדמה לנו כי ממושגינו הוא ונוכל להכיר ולהרגיש אותם.	14487
אולם באמת שונה היא לחלוטין דרגת האבות ממדרגתנו, ולמעלה מכח אנוש היא להשיגה, כתוב ויביאה יצחק האהלה שרה אמו (חיי שרה כ"ד), ברש"י כתוב שכל זמן ששרה קיימת היה נר דולק מערב שבת לערב שבת, וברכה מצויה בעיסה וענן קשור על האוהל, ומשמתה פסקה וכשבאת רבקה חזרו עכ"ל, דמות עליונים היה להם, וכמלאכים נחשבו, וכבר האריך הרמב"ם במורה נבוכים ח"ג פנ"א ברום מעלת האבות הק' ע"ש.	14488
לפי השקפה מרוממת זאת במדות האבות ושיעור גדלם, מובן היטב העונש הקשה והנורא שנתחייב בה אברהם אבינו, דהנה כתוב וסביביו נשערה מאד ודרשו חז"ל מלמד שהקב"ה מדקדק עם חסידיו כחוט השערה (יבמות קכא:), ביאור הדברים דאמנם אין בזה גודל שיעור של חטא ופשע, אלא לפי גודלם ושיעור קומתם של הצדיקים, בגלל מדרגת האמונה והצדקות שהגיעו אליה נתבעים הם כך, ויתעורר בהם מדת הדין בכל העומק בדקדוק רב. (עץ הדעת).	14489
	14490
	14491
	14492
	14493
	14494
	14495
	14496
	14497
	14498
	14499
	14500
	14501
	14502
	14503
	14504
וירא	14505
מאמר דש	14506
וירא אליו ה' באלני ממרא והוא ישב פתח האהל כחם היום (בראשית י"ח א').	14507
יושב פתח האוהל לראות אם יש עובר ושב ויכניסם בביתו, כחום היום הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה שלא להטריחו באורחים, ולפי שראהו מצטער שלא היו אורחים באים הביא המלאכים עליו בדמות אנשים (רש"י שם), לכאורה מה היה לו לאברהם להצטער על האורחים הזקוקים לחסד, הלא תכליתה של הצדקה להיטיב לעני, ואם אין כאן זקוקים אין חיוב לתת ולהיטיב, ועל מה הצטער אברהם אע"ה?	14510
אמנם לא כן משמע דעת חז"ל, דוקא מכאן יש ללמוד שתכלית הצדקה אינה רק לטובת המקבל, כי אם לצד הנותן צדקה, כי התורה ניתנה לצרף את הבריות, כל מצוה הן בחיובה והן בשליליותה עשה ולא תעשה הוא תיקון הנפש, והנותן צדקה יותר משהוא מיטיב לעני הריהו מיטיב ומנקה את כוחות נפשו ומחשבתו, לעדנם ולצחצחם עד שיהיו רגישים לכל כאב וצער הזולת.	14511
בפעולה כזו האדם מתרומם ומתגבר בהכרה ואהבת ה', מתעשר באושר גדול של אהבת יצורי השם וממעט באהבת האנוכיות, וצערו של אברהם אבינו מלבד טוב לכבו ודאגתו לרגלי העניים, צערו היה גם בגלל העדר ההזדמנות של ליטוש נפשו על ידי נתינה והשפעה, ידוע ידע אברהם שלהיטותו אחרי פזר נתן לאביונים, הועילה גם להיטיב לנפשו הוא, אהבת הבריות הוסיפה לו קומה על קומה באהבת השי"ת.	14512
כמה עזה היתה תשוקתו של א"א ע"ה להיטיב עמהם, וממילא להיטיב את נפשו הוא, וזה שאמרו ז"ל על הכתוב רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד, מוסב על אברהם אע"ה (ב"ר נח יג). הוא היה מחזר ורודף אחרי עשיית הצדקה ואחרי הנצרכים, אף בשעה שבני אדם לא היו צריכים לו היה מחזר לעשות צדקה וחסד, כי הוא היה צריך להם כדי לצרף את נפשו ביתר צירוף וזיכוך.	14513
התשוקה להיטיב לבני אדם בריותיו של הקב"ה, שימש לו קנה מדה ובחינה להכרת מדרגתו באהבת השי"ת, ולא יתכן לאהוב את המלך מבלי לאהוב את עבדיו, ומצינו שהקב"ה בעצמו אישר דרגתו בזה כמ"ש חז"ל, התחיל איוב משתבח ואומר מה עשה אברהם אבינו ולא עשיתי אני, אמר לו הקב"ה איוב עד מתי אתה משתבח, אתה אם לא בא עני בתוך ביתך לא היית מרחם עליו, אבל אברהם לא עשה כן אלא מיום שלישי למילה הלך וישב לו פתח אהליו, שנא' והוא ישב פתח האהל עכ"ל (אבדר"ן פי"ד).	14514
עוד סיוע לרעיונו, כשהמלאכים באו להפוך את סדום, אחר שנתארחו בביתו של א"א ובישרוהו על יצחק והשקיפו על סדום, הלא כבר ידע אברהם שמלאכים הם ולא אנשים א"כ לשם מה ללוותם, אין מלאכי השרת זקוקים ללויה ולשמירה? אלא גם בזה אנו רואים שמעשי החסד של אברהם, לא היו נובעים רק מפאת ההשקפה שצדקה זהו ענין לעני בלבד, אלא זהו גם ענין של הנותן בעיקר, והוא ליווה את המלאכים לשם תיקון עצמו, לשם תיקון המדה של הטבה לזולתו, מדה שהיא בעיקר לתיקון נפשו.	14515
	14516
	14517
	14518
	14519
	14520
	14521
	14522
	14523
	14524
	14525
	14526
	14527
	14528
	14529
	14530
	14531
	14532
	14533

נפשו של אברהם הולכת ומזדככת באמת שבה, שגם אבימלך ראה והכיר באברהם שרוח אלקים בו	14534
וכמאמרם ז"ל, ויאמר אבימלך ופיקל שר צבאו אל אברהם לאמר אלקים עמך בכל אשר אתה עושה, לפי	14535
שחרבו מקומות של סדום ופסקו העוברים והשבים, ולא חסר קלורין שלו כלום לפיכך אלקים עמך,	14536
והואיל והאלקים עמך ועתה השבעה לי באלקים הנה אם תשקור לי ולניני ולנכדי עכ"ל.	14537
הרי אף אבימלך הכיר וראה שמדת חסדו וחמלתו של אברהם אע"ה היא מפאת תשוקת האלקות שבו,	14538
תשוקה להגיע לאהבת השם ע"י אהבת הבריות, עשיית החסד והצדקה היא גם מצד תכלית התיקון, מי יתן	14539
ונוכל להמשיך עלינו את זיו השכינה ע"י מעשה החסד והצדקה, שנהיה ראויים ומוכשרים לקבל השכינה	14540
ולהשרותה בקרב לבנו. (אור הנפש).	14541
	14542
מאמר ש	14543
וירא אליו ה' באלני ממרא והוא ישב פתח האהל כחם היום (בראשית י"ח א').	14544
וברש"י הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה שלא להטריחו באורחים, ולפי שראהו מצטער שלא היו אורחים	14545
באים, הביא המלאכים עליו בדמות אנשים, שצערו של אאע"ה בחוסר הכנסת האורחים, גדול מהטרחת	14546
בקיום המצוה, חזינן מהכא גודל ענין החסד, שבפשטות מבינים שמצות החסד היא בשעה שדרוש החסד	14547
ויש להיטיב, אמנם כשאין אורחין לא שייך חסד, ואילו הכא חזינן גודל צערו של אאע"ה באי עשיית חסד,	14548
אף בזמן שאין אפשרות לגמילות חסד. חזינן מהכא דחסד מדה באדם והיא תובעת לעשיית חסד, ואין	14549
שייכות כלל למדת הנצרך בקבלת החסד, אלא גוף עשיית החסד זה ענינו ומטרתו.	14550
כתב הרמב"ן בביאור מצות ואהבת לרעך כמוך, שבפשוטו הביאור הוא אהבת זולתו כאהבת עצמו, וכתב	14551
ע"ז כי לא יקבל לב האדם שיאהב את חברו כאהבתו את נפשו, אלא צוותה התורה שיאהב את חברו בכל	14552
ענין כאשר יאהב את נפשו בכל הטוב, שכל מה שחפץ לעצמו יחפוץ לזולתו, וזה בגדר מאי דעלך סאני	14553
לחברך לא תעביד, מפני שהמדריגה שיאהב את אחרים כשם שאוהב את עצמו כמעט שאין להשיגה.	14554
ולכאורה גבי אאע"ה חזינן שהגיע למדרגת כמוך ממש, ועוד עדיפה מדרגתו שהרי הקב"ה ראה שלפי	14555
מצבו הגופני קשה לו לקבל אורחים, ומ"מ צערו של אאע"ה באי עשות חסד גדול יותר מדאגתו לבריאות,	14556
וצריך ביאור הרי הרמב"ן כתב שמדת כמוך היא למעלה ממדרגת אדם, והיאך הגיע אברהם אע"ה למעלה	14557
יותר ממה שנמצא בכח האנושי.	14558
חזינן מהכא כח מעלת החסד שהוא למעלת ממדת האנושי, בשעה שהמדות פועלים מכח טבע האדם יש	14559
תכלית וגבול לכח המדות, ויש מדרגות שאין בכח האדם להגיע אליהם, אבל כח המעלה בעצמה אין לה	14560
סוף, כי המעלה היא מעלה רוחנית ולרוחניות אין גבול, וכשם שאנו מבינים שבדרך הטבע אין מקום	14561
להשגת נבואה, ורק כשאדם זוכה מקבל מעלת הנבואה למעלה מדרכי הטבע, כן מדת החסד שכאשר האדם	14562
זוכה למדה בשלימותה, מקבל מתנה מיוחדת מהשי"ת וזוכה למדתו של הקב"ה.	14563
כל מה שאנו מטיבים לחברינו, ודומה בעינינו כאילו ויש לנו שייכות לגמילות חסד אין זה האמת, אלא יש	14564
לנו רק חלק ונגיעה בגוף מדת החסד, אבל למדת החסד בשלימותה עדיין לא הגענו, ודוגמא לזה הנה	14565
הנשמה שיש באדם היא חלק אלוה ממעל, וזה ודאי שאינו זוכה בנשמתו האמיתית, אלא רק מעין אותה	14566
הנשמה שיש לו בעוה"ב, ולו יקבל אדם את כל נשמתו היה זוכה לגן עדן בעולם הזה, וכל נשמתו בעוה"ז	14567
הוא רק חוט השערה מאותה הנשמה הנמצאת בעולם הבא, כן יש לבאר אף במדת החסד, שכל החסד	14568
הנמצא בעוה"ז הוא רק חוט דק מהגוף האמיתי של מדת החסד שהיא מדה ממדותיו של הקב"ה.	14569
כתב התומר דבורה בראש הספר, מדת מי אל כמוך מורה על היות הקב"ה מלך נעלב סובל עלבון מה שלא	14570
יכילהו רעיון, הרי אין דבר נסתר מהשגחתו בלי ספק, ועוד אין רגע שלא יהיה ניזון ומתקיים מכח עליון,	14571
והרי תמצא שמעולם לא חטא אדם נגדו שלא יהיה באותו הרגע ממש שופע קיומו, ועם היות שהאדם	14572
חוטא בכח ההוא לא מנעו ממנו כלל, אלא סובל הקב"ה עלבון כזה להיות משפיע בו כח תנועות אבריו,	14573
והוא מוציא אותו כח באותו רגע בחטא ועון ומכעיס והקב"ה סובל.	14574
היינו שבאותו כח שהקב"ה נותן ברוב טובו לאדם מורד האדם כנגדו, ובפשטות אין מקום כלל לחסד,	14575
בשעה שמקבל את החסד ובאותו הדבר בועט כנגד הנותן, אלא ביאור המדה כנ"ל שהחסד מצד עצמו רוצה	14576
להיטיב ואין לו קשר כלל למקבל החסד, האם צריך לחסד או מה יעשה בהחסד שקיבל, אלא עצם הניתנה	14577
וההטבה היא עונג הנותן, לכח המדה הזו במדותיו של הקב"ה זכה אברהם.	14578
ומעתה הלא פשוט כמה רחוקים אנו ממדת החסד, שאף הגומלי חסדים שבנו עושים חסד בגלל שזו מצוה	14579
ממצותיו של הקב"ה ורצונם לקבל שכר ע"ז, והאמת שעלינו לעשות חסד משום רצון הטבה לזולת ונושא	14580
בעול עם חברו, ולכך צריך לרכוש בנפשו אהבת הבריות, ולעקור מעצמו את המדות הרעות שהם	14581
המונעים מאתו אהבת זולתו, וראה ברבינו יונה (שע"ת ג' לו), שיתכן ונותן צדקה ונתינתו נובעת ממדת	14582
האכזריות שרוצה שחבירו יוצרך אליו, ונהנה מכך בראותו שחבירו נזקק אליו.	14583

יש ואדם גומל חסד וחסדו נובע ממת הרחמנות שקשה לו לראות שחבירו סובל, ואף זו אינה מדת החסד,	14584
המדה צריכה לבוא מכח רצון להטבה ללא כל סיבות צדדיות, אלא מפני שהיא ממדותיו של הקב"ה,	14585
והזוכה למדת החסד זוכה להתדבקות בזיו השכינה, וכשם שכל דבר המתחבר לאש נעשה לחלק מהאור, כן	14586
בענין הנ"ל כיון שמדת החסד מדתו של הקב"ה, בעת שזוכה ומגיע למדת החסד בשלימות הרי מדובר	14587
בהשי"ת, והיינו הנאה מזיו השכינה בעולם הזה, ומעתה מבואר מדוע מלאכת עבודת המדות מעיקרי	14588
חובתנו בעוה"ז, שרק בתקון המדות יתכן להגיע לשלימות מדת החסד, ועל ידי זה מתבטלת כל מציאותו	14589
והווייתו הפרטית.	14590
הקנאה התאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם (אבות ד), מדות אלו מונחות בטבע האדם מתחילת	14591
ברייתו, ומדות אלו מנוגדות למדת החסד, הנה הקנאה בחבירו אינו יכול לשאת כלל ולראות טובות שיש	14592
בחבירו, וממילא אינו יכול להיטיב לזולתו, ומבלעדי לימוד המוסר ועבודה רבה לא יגיע לידי תיקון	14593
מדותיו הרעות, ואל נאמר שכיון שעוסקין אנו בתורה ובמצוות, מסתמא גם מדת החסד נמצאת בנו, דהנה	14594
חזינו בית שני שהיו עוסקין בתורה ובמצוות, ונחרב מפני שנאת חנם שהיתה בהם (יומא ט), חזינו שאף	14595
שהיו עוסקין בתורה אין זה ראייה לתיקון המדות, וכל שיש בו שנאת חנם הרי זה היפך מדת החסד.	14596
(אור יחזקאל).	14597
	14598
מאמר שו	14599
וירא אליו ה' באלני ממרא והוא ישב פתח האהל כחם היום (בראשית י"ח א').	14600
רבן גמליאל בנו של ר' יהודה הנשיא אומר, כשנמול אברהם ביום השלישי כאב היה לו מאד כדי לנסותו,	14601
מה עשה הקב"ה נקב חור אחד בגיהנם והרתיה את היום כיומן של רשעים, אברהם אבינו חקר ודרש עד	14602
שנגלה לפניו בעל הבירה, הכיר את בורא העולם למד את דרכיו והנהגתו בעולמו, עד שהגיע לאותה	14603
הנקודה המרכזית הנראית ביצירת העולם, עולם חסד יבנה.	14604
ומכיון שנברא האדם בצלם אלקים, חובתו ומטרתו ללכת בדרכי ה' ולהדמות לקונו מה הוא אף אתה, כמו	14605
שהקב"ה בנה עולמו בחסד אף האדם חייב לבנות את העולם בחסד, מדה זו צריכה להקיף את כל מעשיו	14606
ומפעליו, הקב"ה מטיב עם בריותיו ומשביע לכל חי רצון כל אחד לפי טבעו ורצונו, אף האדם מחויב	14607
להטיב לכל היצורים לכל אחד באופן המתאים לו.	14608
מה עשה הקב"ה לנסותו? נקב חור מתוך גיהנם והרתיה את העולם, העולם נהפך לתנור לוהט, בני אדם	14609
לא יצאו לדרך ואינם זקוקים לחסד של הכנסת אורחים, פטור הוא ממצוה זו לפי השגתנו, חוב הוא להטיב	14610
למי שחסר לו הטוב, וביום זה שכל אחד יושב בביתו אין מקום להכנסת אורחים, מה עשה אברהם אבינו	14611
ישב בפתח האוהל ומצפה, תורת חסדו לא נסתיימה מפני שלמדה ממקור החסד, ותורה זו אומרת עשה	14612
חסד כחסדו של הקב"ה מה הוא אף אתה.	14613
אין זה חסד שלם אם יש מי שמצפה לחסד וזקוק לו, חסד הוא כחסדו של הקב"ה שברא את האדם בכדי	14614
להטיב עמו, יצר את החסד עוד קודם בריאת האדם, מה הקב"ה הזמין עולם נאה קודם שברא את האדם,	14615
אף אתה מחויב להכין את החסד, ולצפות לאפשרות עשות חסד, ואם איננו יכול למלא תפקידו זה לא הגיע	14616
לשלמותו, שדריה לאליעזר למיפק לברא נפק ולא אשכח, אמר לא מהימנא לך, היינו דאמרי תמן לית	14617
הימנותא בעבדי נפק איהו (ב"מ פ"ו).	14618
גיהנם בעולם אין עובר ושב, ניטלה ממנו האפשרות להטיב להדמות לקונו, מוכן הוא לעשות חסד אבל	14619
לברוא מקבל חסד אין בכוחו, ישב בפתח האהל והצטער, השתוקק לעשות חסד שלם, ראה הקב"ה בצערו	14620
ושלח לו מלאכים בדמות בני אדם, עזרוהו מן השמים לעשות חסד שהוא כחסד של הקב"ה, יצרו בשבילו	14621
יצירה מיוחדת, מלאכים אוכלים כבני אדם בכדי שיוכל להטיב עמהם.	14622
האומר שלא אכלו המלאכים אצל אברהם לא אמר כלום, אלא בצדקתו של אותו צדיק ובשכר טורח	14623
שהטריח פתח להם הקב"ה פיהם ואכלו, שנאמר והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו (תנא"ר יב), זכה	14624
לחסד מעין חסד של הקב"ה חסד שהוא למעלה מיכולת האדם, יצירה חדשה בכדי שיוכל לעשות חסד	14625
כחפץ לבו להדמות לקונו.	14626
הכרתו של אברהם אבינו בחסד ה' היתה בהירה ועמוקה, הוא ראה את חסד ה' בכל העולם, אף הגיהנם	14627
כולו חסד כמו הגן עדן, וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד זה הגיהנם (בר"ר ט'), המקום הכי	14628
נורא שהוא מפלצת לבני אדם, מקום שבו נשפטים בעונשים קשים ומרים, אינו אלא חסד עולם כמו הגן	14629
עדן, גם מתוך הגיהנם נשמע הקול יפה דנת יפה חייבת, הם מרגישים את חסד ה' שעושה עמהם על ידי	14630
היסורים, הריחוק בינם לבין האמת הולך ופוחת, ומרגע לרגע הם מתקרבים למקור העידון והעונג.	14631
חסרון ביראה הוא חסרון בחסד, חסרון בחסד הוא חסרון ביראה, אנשי סדום שהיו רעים וחטאים לה'	14632
מאד, ניבא עליהם יחזקאל הנביא גאון שבעת לחם יד עני ואביון לא החזיקה, התביעה היא על חסרון	14633

- 14634 בחסד, והתורה מעידה עליהם רעים וחטאים לה', מפני שהיינו הך חסרון בחסד מעיד על חסרון ביראה,
- 14635 חסרון בהכרת חסדו של הקב"ה בכל העולם, ובחסד ה' עמהם בפרט גאון שבעת לחם, הרי יש כאן חסרון
- 14636 ביראה רעים וחטאים לה'.
- 14637 ר' עזריה בשם ר"י בתחילה צדקה ולבסוף משפט, הא כיצד? אברהם היה מקבל את העוברין ואת השבים,
- 14638 משהיו אוכלין ושותין אמר להו ברכו, א"ל מה נאמר? א"ל ברוך אל עולם שאכלנו משלו (בר"ר מ"ט),
- 14639 חסד שמקורו יראה מביא את מקבל החסד לידי התעלות רוחנית, אינו מסתפק בהנאה חומרית אלא מזכהו
- 14640 גם בהנאה נצחית, הכרה בגדלות הבורא ובחסדו שאכלנו משלו, מעשה החסד הוא אמצעי להסביר את חסד
- 14641 השי"ת, זהו חסדו של אברהם אבינו, לא רק חומרי אלא גם רוחני ונצחי.
- 14642 אחרי כל הנסים שעשה הקב"ה עם ישראל בצאתם מצרים, לא היה ראוי להם במדבר אלא רעב וצמא
- 14643 (מכילתא וארא), וע"י חסדו של אברהם זכו לכל הסגולות, אמר הקב"ה לאברהם אתה אמרת ואקחה פת
- 14644 לחם חיך שאני פורע לבניך, הנני ממטיר לכם לחם מן השמים (בר"ר ח), בשביל פת לחם שנתן למלאכי
- 14645 השרת, זכו כל ישראל ללחם שמלאכי השרת אוכלים.
- 14646 בשכר קיתון של מים שרחצו ידיהם נתן הקב"ה לישראל באר מ' שנה (ילקוט וירא יח). בשכר והוא עומד
- 14647 עליהם זכו לעמוד הענן (ב"מ פ"ו), לעונג מלאכים וכבוד מלכים זכו במדבר בשביל החסד שעשה עם
- 14648 מלאכי השרת, מפני שחסד אברהם היה בתכלית השלמות מעין חסד הקב"ה, הכין את החסד קודם שהיה
- 14649 מי שזקוק לחסד, חסד מתוך חכמה ויראה, מתוך עומק הכרתו וגודל השגתו בחסד השי"ת הממלא כל
- 14650 הבריאה.
- 14651 זה החסד וזה שכרו חסד עם כל ישראל עד סוף כל הדורות, ולא רק במדבר אלא גם בארץ כנען, וגם
- 14652 לעתיד לבוא נזכה לחסד ה' ולרוב טוב בשכר חסדו של אברהם, ר' אליעזר בשם ר' סימאי אמר, אתה
- 14653 אמרת יוקח נא מעט מים חיך שאני פורע לבניך במדבר ובישוב ולעתיד לבוא, בארץ כנען מנין? ארץ
- 14654 נחלי מים, לעתיד לבוא מנין? ת"ל ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים (בר"ר מח).
- 14655 נפלא הדבר שכר החסד הוא חסד עולמי נצחי, כמה גדול כחו של חסד, ולא רק חסד של אברהם אבינו
- 14656 שעמד בכל הנסיונות, והקב"ה מצא את לבבו נאמן לפניו, אלא אף אם העושה חסד רשעתו יתרה על
- 14657 רשעת סדום ועמורה, החסד מגין עליו מכליון וזוכה לחסד עולם.
- 14658 ר' יהושע בר' נחמיה בשם ר' אחאי אמר, נאמר בשבט יהודה ובנימין מה שלא נאמר בסדומים, בסדומים
- 14659 כתיב וחטאתם כי כבדה מאד, אבל בשבט יהודה ובנימין כתיב ויגדל עוון בת עמי מחטאת סדום ההפוכה
- 14660 כמו רגע ולא חלו בה ידים, אותם לא פשטו ידיהם במצוות ואלו פשטו ידיהם במצוות, ידי נשים רחמניות
- 14661 בשלו ילדיהן, אמר הקב"ה לא הניחו אותי לפשוט ידי בעולמי.
- 14662 כיצד? היתה לאחת מהן ככר אחת, והיה בה כדי שתאכלנה היא ובעלה יום אחד, וכיון שמת בנה של
- 14663 שכנתה היתה נוטלת אותו הככר ומנחמתה בה, והעלה עליהם הכתוב כאילו בשלו ילדיהן למצוות, הה"ד
- 14664 ידי נשים רחמניות בשלו ילדיהן, וכ"כ למה? בשביל שהיו לברות למו (איכה ד).
- 14665 זהו כחו של חסד, אף ויגדל עון בת עמי מחטאת סדום ההפוכה, החסד הגין עליהם והצילם מחורבן
- 14666 ונשתתיר מהן פליטה, לולא ה' הותיר לנו שריד כמעט כסדום היינו, ושריד זה הוא עם ישראל עם הקדוש,
- 14667 לו העתיד והנצח רם ונשא וגבוה מאד. חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אברהם יצחק ויעקב, חסד
- 14668 כחסדו של אברהם, כתורת חסדו של אברהם שלמדה ממקור החסד, תחילתה יראה וסופה יראה.
- 14669 (אור הצפון).
- 14670
- 14671 מאמר שז
- 14672 וירא אליו ה' באלני ממרא והוא ישב פתח האהל כחם היום (בראשית י"ח א').
- 14673 איתא בחז"ל (ב"מ פו), יום שלישי למילתו היה ובא הקב"ה לבקר את החולה, נתבונן בפרטי הדברים, זקן
- 14674 בן מאה שנה שמל את עצמו ויום השלישי למילתו היה, אף בעל חסד ששואף לעשיית חסד, כל זה רק בעת
- 14675 שפנוי מכל דאגות עצמיות, ואז דעתו פנויה לעשיית חסד לזולתו, אולם בעת שטרוד במחלתו והדבר תלוי
- 14676 בפיקוח נפש ממש, ודאי אינו דואג להשלמת החסד, ובפרט בשעה שאין רואה לפניו מקום לעשיית חסד,
- 14677 ואילו גבי אאע"ה חזינן שלא היה במנוחה אף בשעה זו.
- 14678 איתא בגמ' (ב"מ פו), שלח אאע"ה את אליעזר לראות היש בחוץ מי שאפשר לגמול עמו חסד, חזר ואמר
- 14679 שאין נפש, אאע"ה לא האמינו ויצא בעצמו לחפש אורחים כדי לגמול חסד, ולא היה חסר לו אורחין אלא
- 14680 יום אחד בלבד, שהרי מבואר בחז"ל שהוציא הקב"ה חמה מנרתיקה כדי שלא להטריחו באורחין, מ"מ
- 14681 אאע"ה אינו במנוחה ואי עשיית החסד טורדתו יותר ממחלתו, כאשר ראה הקב"ה שקשה לו אי עשיית
- 14682 החסד יותר מכאביו, שלח לו ג' מלאכים כדי שיגמול עמם חסד.

בעת שראה את האורחין רץ והשתחוה לפניהם, והתחנן אליהם אל נא תעבור מעל עבדך. כאילו הם	14683
הגורמים לו אושר ושמחה בעשיית החסד, וכן כל הטירחה שטרח אאע"ה בעצמו עבור ג' אנשים שהיו	14684
נראים כערבים, ביאור הדבר שאין סוף ותכלית לעשיית החסד, אצל בעל החסד האמיתי החסד היא	14685
מציאות חייו, כי הנפש היא חלק אלוה ממעל והיא מדה ממדותיו של הבורא ית' ואין סוף למדותיו של	14686
הקב"ה.	14687
למרות כל מה שראינו בגודל מדת חסדו והטבתו של אאע"ה, כל זה היה רק בעת שראוי להתנהג במדת	14688
החסד, אמנם בשעה שראוי להשתמש במדת המשפט, השתמש במדת האכזריות לאין שיעור, וכמו בענין	14689
הנהגת אאע"ה עם בנו ישמעאל, והערה זו היא מהסבא מקעלם ז"ל, והנה אהבת אאע"ה לישמעאל בנו	14690
היתה לאין שיעור, וכנאמר לו ישמעאל יחיה לפניך.	14691
ואיתא בחז"ל בשעת העקידה אמר הקב"ה לאברהם קח נא את בנך אשר אהבת, א"ל שני בנים יש לי	14692
ושניהם אני אוהב, אאע"ה חנננו כל ימיו ולא מצא בו כל עולה, ורק שרה אמנו ע"ה ראתה איזה חסרון	14693
בהנהגת ישמעאל, ובודאי שהיה זה רק דקדוק קל שהרי אברהם לא הרגיש בזאת, ולכן וירע הדבר מאוד	14694
בעיני אברהם על אודות בנו.	14695
וראו נא הנהגת אאע"ה, לאחר שאמר הקב"ה אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך, כל אשר תאמר אליך	14696
שרה שמע בקולה כי ביצחק יקרא לך זרע, מיד וישכם אברהם בבוקר 0ויקח 0לחם 0וחמת 0מים 0ויתן 0	14697
אל הגר שם על שכמה ואת הילד וישלחה, וברש"י ולא כסף וזהב לפי שהיה שונאו על שיצא לתרבות	14698
רעה, כיון שיצא לתרבות רעה לא ריחם עליו כלל, אלא התנהג עמו באכזריות לאין שיעור, שהרי לקח	14699
נער צעיר חולה שחלצתו חמה (בר"ר נג ג) ושלחו למדבר ללא אפשרות קיום.	14700
וכ"ז בנער החביב ואהוב עליו מאוד בשעה שלא חש כלל בחטאתו, ואף שבודאי חייב לשמוע בקול	14701
הקב"ה, אך מהיכן ניתנה באב מדת אכזריות גדולה כל כך, ובפרט אצל אברהם שכל מציאותו מדת החסד,	14702
ופה מתנהג עם בנו באופן אכזרי מאוד, ובאמת מבואר שזה אחד מן הנסיונות שנתנסה בהם אברהם אבינו	14703
ע"ה, כי בזה נראית גדולתו להשתמש במדותיו בשתי הקצוות, מצד אחד חסד ורחמים לאין שיעור, ואילו	14704
בעת שרואה שצריך להתנהג באופן שונה, הרי הנהגתו ודרכו היא מדת האכזריות.	14705
וכן יש לראות בהנהגת אאע"ה עם לוט בן אחיו, שבשעה שראה אברהם שיש ריב בין רועי מקנה לוט לבין	14706
רועיו, אמר לו אברהם הלא כל הארץ לפניך הפרד נא מעלי, ואע"ג שלוט היה בן אחיו וכל חינוכו היה על	14707
ידי אברהם, מכל מקום כיון שהבין שעל פי דין אינו יכול לדור עמו בכפיפה אחת, אחר שראה מדה רעה	14708
של נטיה לחמדת הממון אצלו, א"כ אין מקום כלל לרחמנות וגירשו מעל פניו.	14709
כל זה תורה חדשה עבורנו, מי שטמון בו מדת ההטבה כל מעשיו מודרכים ע"י מדה זו, ואינו מבחין	14710
ומבדיל היכן להשתמש במדה זו ואימתי להמנע ממנה, וכאשר נמצא בו רוע לב אינו יכול להתנהג במדת	14711
ההטבה, הנה לדוגמא מצות כיבוד אב ואם, נמצא לעתים בחורים מבני הישיבה הדואגים מאוד בענין כיבוד	14712
אב, ובודאי שמצות כיבוד אב היא לאין שיעור, וחייב למסור את נפשו עבור כבוד אביו ואמו, וכן חובת	14713
הכרת הטוב לאביו ואמו לאין שיעור אמנם בעת שרצון האב והאם סותר לתורה ולרוחניות, עליו להתנהג	14714
כאילו זרים המה לו, ואין לו להתחשב כלל ברצונם ובשאיפתם.	14715
בודאי שאין זה מהדברים הקלים שללא עמל ויגיעה מתנהג אדם על פי טבעו, טבעיו מושרשים בו והם	14716
המנהלים כל דרכיו, וראשית עבודת האדם להשיג שלימות זו חייבת להיות התלמדות בשבירת הרצון, ורק	14717
בדרך זו יהיה קרוב להנהגת השי"ת, זהו קבלת עול מלכות שמים ללא מחשבות עצמיים כלל, ואף בעת	14718
שנוגד לטבעיו עושה כפי רצון השי"ת, וע"ז צריך הרגל מרובה בשבירת רצונותיו וטבעיו ורק בדרך	14719
ההרגל יגיע לשלימות, ועבודה זו חייבים לעשות עוד בנערותנו, וכל שיקדים בזאת העבודה יש לו תקוה	14720
לאחריתו, ורק ע"י לימוד המוסר יוכל להרגיל עצמו, וכל הרחוק ממוסר ודאי שלא יגיע לשלימות.	14721
(אור יחזקאל).	14722
	14723
מאמר שח	14724
וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם (בראשית י"ח ב').	14725
בנוהג שבעולם איש חולה רוצה וצריך מנוחה, ושמה כאשר ינוח מטרדות כי כן יאות לבריאותו, היאומן כי	14726
בן תשעים ותשע שנה שמל את עצמו, והיה חולה מאוד עד שבא הקב"ה לבקר את החולה, והוציא חמה	14727
מנרתיקה שלא להטריחו באורחים, והנה היה לו לשמוח שפטור מן הדין, היאומן כי יש אדם בעולם	14728
שיצטער על יום אחד שאין לו אורחים, ובפרט כשהוא חולה גדול וסובל יסורין, והאורחים כד חזויהו דהוי	14729
שרי ואסר פרשו הימנו, הרי שהיה סובל יסורין, והנה הצער מהעדר האורחים יום אחד היה קשה לו יותר	14730
מהיסורים שסבל בעת זקנתו, עד שהוצרך הקב"ה באותו יום להביא מלאכים בדמות אנשים להשקיטו	14731
מצערו החזק.	14732

והנה היה די לו העונג אם באו מלאכים אצלו בדמות מלאכים, ובפרט כי הקדוש ברוך הוא בכבודו נתראה	14733
לו ובא אצלו, וכמ"ש רש"י ובא הקב"ה ושאל בשלומי, ולא נשקט בכל זאת כי רצה מעשה המצוות דוקא	14734
להטיב עם זולתו, ולא די ששמח בהם אבל לבש עוז ותעצומות והתגבר לרויץ לקראתם, והתגבר למהר	14735
האהלה אל שרה בעצמו לא על ידי שליח, והתגבר עוד יותר ואל הבקר רץ אברהם, והוא עומד עליהם	14736
לשרתם כמבואר בתרגום, וכאילו שמחת האורחים של הערביים נתן בו כח למהר לרויץ ולשמש.	14737
היאומן כי יסופר שמחה כל כך ביום אחד שחסר לו אורחים בתחלת היום אף אם היה בריא, ומכל שכן	14738
בחולה גדול וסובל יסורין קשים, ולא עוד אלא שבקש מהקב"ה אל נא תעבור מעל עבדך עד שיטפל	14739
באורחים, והכל כדי לקיים מעשה המצוות ולהדמות אליו יתברך בהטבה, והנה האדם הגדול בענקים הזה	14740
במדת טובו למעלה משכל אנושי, מצינו לו מדת ההפוך מקצה אל קצה, ותרא שרה את בן הגר מצחק,	14741
ותאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת בנה, וירע הדבר מאוד בעיני אברהם על אודות בנו, והנה רש"י	14742
מעתיק לשון מצחק עבודה זרה ג"ע ורציחה.	14743
אבל הרמב"ן הביא לשון הברייתא, תניא אמר רשב"א ארבעה דברים היה ר"ע דורש ואיני דורש כמותו	14744
ונראין דברי מדבריו, הוא דורש אין צחוק אלא לשון ע"ז, ואני אומר ח"ו שיהא בביתו של צדיק כך,	14745
אפשר מי שכתוב בו כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו יהא בביתו ע"ז ג"ע וש"ד, אלא אין	14746
צחוק האמור כאן אלא לשון ירושה, ומסיים רשב"א ונראין דברי מדבריו.	14747
נמצא כי היה ישמעאל אדם גדול מאוד, ולכן היה רע מאוד בעיני אברהם לגרשו מביתו, לפי מדת טובו	14748
הנשגבה לאחרים וכל שכן לבנו הגדול, ועכ"ז כאשר אמר לו הקב"ה כל אשר תאמר אליך שרה שמע	14749
בקולה, נאמר אחריו וישכם אברהם בבוקר ולא נתן לה שום דבר לפרנס בנו האהוב לו רק לחם וחמת	14750
מים, והנה הרמב"ן כתב בפסוק ט"ו, ורבתינו אמרו שהיה חולה בעת ששלחו, והיה כל ענין זה לאברהם	14751
מפני שהקב"ה ציוה לו לעשות כל אשר תאמר שרה, והיא ציותה להוציאה מיד ושלא לתת לה כסף וזהב	14752
ועבדים וגמלים נושאים אותם עכ"ל ז"ל.	14753
אדם שהיה מצטער מאוד בעת סבלו יסורים קשים מפני שהיה חסר לו אורחים פעם אחת, ושחט לשלשה	14754
בני אדם שלשה בן בקר רך וטוב, ורץ לפנייהם ושמש אותם בעצמו לא ע"י אחר, איך יוכל שאת אכזריות	14755
לגרש בנו הנחמד לו בעת שהיה חולה, ושלא לתת לו אף גמל אחד לשאת אותו, היאומן כי יסופר מדות	14756
הפכיות כאלו, ולא עוד אלא שזרז עצמו וזריזין מקדימין, אשר אין סוג זה של שני ההפכים בגדר אדם, רק	14757
מלאך לעשות רצון קונו, ומזה נבין כי מדת טובו היה גם כן רק להדמות אליו ית' והלכת בדרכיו.	14758
היוצא לנו מזה כי מדת הטבה היא מעלה עליונה מאוד, וצריך האדם לכוון בזה דוקא להדמות לקונו, ולכן	14759
ההטבה היותר נעלה היא לקרב אנשים תחת כנפי השכינה, ואשר ע"כ היה אדמו"ר ז"ל משתדל בכל כחו	14760
לקרב אנשים למוסר, כי בזה מקרבם תחת כנפי השכינה ואין הטבה יותר מזה. (חכמה ומוסר ח"א	14761
מא' קס"ח).	14762
	14763
מאמר שט	14764
וירא אליו ה' באלני ממרא והוא ישב פתח האהל כחם היום (בראשית י"ח א').	14765
ידוע כי עונג המלאכים אין לשער ואין להעריך, והדין נותן כי אין בהם כל מום לפי ערכם הרם, והם	14766
נזונים משולחן המלך מלכו של עולם הקב"ה, ואין להם שום דאגה כלל רק ששים ושמים לעשות רצון	14767
קונם, והפילוסופים הבינו זאת והשתדלו כל ימיהם בחכמה לבוא לתכלית עולם הבא שלהם לפי דעתם,	14768
להתדבק בשכל הפועל פירוש המלאך הממונה על זה, והנה עולם הבא שלנו לא על ידי מלאך ולא על ידי	14769
שרף, אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנין מזיו השכינה, וזהו עולם הבא שלנו עם סגולה,	14770
ומקרא מלא דבר הכתוב ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום, ונוכל להבין העונג הבלתי משוער	14771
הזה.	14772
והנה אברהם אבינו ע"ה זכה לעונג הנפלא הזה בחיים, וירא אליו ה' ובפרט העונג כי בא לבקר החולה	14773
חולי של מצוה רבה מאוד, עד שעל כל עבירה שבתורה יום הכיפורים מכפר חוץ מהמגלה פנים בתורה	14774
ומפר ברית, ונוכל להבין התענוג שהיה לו אז הבלתי משוער, ועם כל זה כשראה שלשה אנשים וכערביים	14775
נדמו לו, היה ישר בעיניו לבקש מהקדוש ברוך הוא שיפסיק מהעונג הבלתי משוער הזה עד שיכניס	14776
האורחים, ובנחת היה עוסק עמהם ולא בחופזה.	14777
נציר נא אילו אנו היינו עוסקים בעונג נפלא כערכנו ולא כזה הבלתי משוער, היעלה על הדעת כשנראה	14778
את אחד בא בדרך נפסיק ונרויץ לנגדו, פן ואולי יבוא אצלנו וישמע להפצרתנו לבוא לאכול ולשתות, די	14779
מאוד אם היה בא בביתנו ובקש אכילה ושתיה, אם היינו מפסיקים מאיזה תענוג כל דהוא היינו מחזיקים	14780
טובה לעצמנו מאוד, ומכל שכן אם הם לדרכם הולכים ומכל שכן עונג בלתי משוער.	14781

ועוד איך יעלה על הדעת כשאדם היה עוסק עם הגר"א ז"ל, והיו אנשים עוברים לדרכם, היעלה על הדעת	14782
שיפסק מעסקו עם הגאון הנ"ל, ולהפציר באורחים שיבואו אצלו לאכול ולשתות, ואתמה תמיד איך עלה	14783
על דעתו לבקש זאת, אל נא תעבור מעל עבדך.	14784
הרי כי רדיפתו אחרי קיום המצוות למעשה, גרם לו שיעלה על דעתו לבקש רשיון מהקב"ה בהפסקה הזו,	14785
ובשהיה ובלא חופזה רק במתון ובסבר פנים יפות, ונקל בעיניו הפסקת התענוג הבלתי משוער הזה, בשביל	14786
תענוג קיום המצוות אשר זה רצון קונו, שש ושמח לעשות רצון קונו, הרי תכלית חכמה תשובה ומעשים	14787
טובים, סמוך לאור היום רציתי לענגך בעונג הנפלא הלזה, ולראות צור חוצבתם מבטן מי יצאנו ונלך	14788
בעקבותיו אכ"ר. (חכמה ומוסר ח"א מא' קנ"ה).	14789
	14790
מאמר שי	14791
וירא אליו ה' באלני ממרא והוא ישב פתח האהל כחם היום (בראשית י"ח א').	14792
דורות הראשונים שקדמו למתן תורה אף הם היתה להם תורה תורת דרך ארץ, ולא עוד אלא אף שבע	14793
המצוות שנצטוו בני נח אף הם רובם בהלכות דרך ארץ הם, בדברים שבין אדם לחברו, במה עסקו גדולי	14794
כל אותם הדורות, ואף אבות העולם עצמם במה זכו למה שזכו והגיעו למה שהגיעו? הכל על ידי תורת	14795
דרך ארץ, נשאלת איפה השאלה מנין למדו כל אותם הדורות תורה זו, מהיכן שאבו את ידיעתם בתורת	14796
דרך ארץ.	14797
התשובה היא כל עיקר תלמודם לא נבנה אלא על היסוד הגדול של והלכת בדרכיו, על ידי אמונתם הגדולה	14798
באלקי עולם, ומתוך רצונם העז להדמות אליו, מזה נבע יושר מדותיהם וצדקת הליכותיהם, בעומדם על	14799
החסד הגדול הממלא את הבריאה כולה חסד אל כל היום, בהכירם את טובת הבורא עם ברואיו, אשר	14800
בטובו הגדול מהוה ומחיה את כל העולם הגדול והנפלא הזה, מתוך כך שאפו גם הם למדת החסד להטיב	14801
איש עם זולתו ולהתחסד עם הבריות, ביותר השתקף דבר ההתדמות לבורא ית' במדת חסדו וטובו אצל	14802
אאע"ה.	14803
אם נשקיף ונתבונן במדת טובו של הקב"ה, נמצא אותה נעלה מאוד מכל מושג של הטבה המורגל אצלנו,	14804
בנוהג שבעולם אדם מטיב עם זולתו משום שזולתו צריך וזקוק לטובתו, אבל אם הלה אינו זקוק כלל	14805
לטובתו, כלום יהא מחזור אחר המקבל כדי שיקבל טובתו? ואילו מדת טובו של הקב"ה אינו כן, כי הרי כל	14806
תכליתה של הבריאה היתה רק זו, להביא לידי גילוי את מדת טובו משום רצונו להטיב, נמצא שבעצם לא	14807
היה כאן מי שיקבל טובתו, לא היה קיים מי שיהא נצרך לטובתו, ברם מדת טובו של הקב"ה הריהי כ"כ	14808
גדולה, עד שעמד וברא בריאה גדולה וכבירה ובלבד שיהא לו עם מי להטיב, שיהיה עם מי לעשות חסד.	14809
מדה מעין זו מוצאים אנו אצל אאע"ה, הוא רצה ושאף כ"כ להדמות לקונו ולהתדבק במדותיו של הקב"ה,	14810
עד שלא הסתפק בזה שהטיב עם מי שהיה מבקש טובתו וזקוק לחסדו, אמנם גם זו מדת הטבה היא, אבל	14811
בזה גרידא אין יוצאים עדיין ידי חובת והלכת בדרכיו, אלא כשם שמדת טובו של הקב"ה הביאה לידי	14812
בריאת העולם בכדי שיהיה עם מי להטיב, כך גם הוא מחפש וממציא לו מקבלים לקבל הטבתו.	14813
וכך אנו מוצאים אותו כשהוא יושב בהיותו זקן וחולה על פתח אהלו כחום היום, יושב ומצפה לאורחים	14814
שיבואו ויקבלו טובתו, רץ ומשתחוה ומבקשם בכל לשון של בקשה שיבואו אליו, כאילו הם המטיבים עמו	14815
והוא המקבל טובתם, וכשהם מסכימים להצעתו הרי אין לתאר השמחה שנעשתה במעונו, הוא רץ לכאן	14816
ורץ לכאן מכין שור שלם בשביל כל אחד ואחד בכדי להאכילם שלש לשונות בחרדל (ב"מ י).	14817
עד כדי כך ישב וחשב איזהו העונג היותר גדול שיוכל להמציא בשבילם, מדרגה גבוהה זו במדת החסד	14818
וההטבה מהיכן באה לו? מהשאיפה הגדולה של הוי דומה לו, הרי למדת טובו של הקב"ה אין כל גבול, כל	14819
המעשה וכל המפעל ביקום הרי אינו אלא בכדי להטיב עם ברואיו, ואף עצם הבריאה כולה לא נבראה אלא	14820
בכדי שיהיה עם מי להטיב, האדם השואף איפוא למדת ההליכה בדרכיו ולהדמות אליו, הרי מעשיו צריכים	14821
להגיע למדרגה נעלה זו של הטבה, למדת חסד מופלאה שכזו.	14822
מאיך מוצאים אנו באותה פרשה גופה, להיכן עלול האדם להגיע ח"ו אם תחסר לו האמונה ח"ו בקל	14823
הטוב והמטיב, אם תחסר לו השאיפה של 'הוי דומה לו' האדם עלול אז להתגלגל לדיוטא התחתונה של	14824
רשע, מחזה כזה מעבירה לפנינו התורה על סדום, כאן רואים אנו את היפוכה הגמור של דמותו של	14825
אאע"ה, ואין המדובר ברשע יחידי, יש כאן עסק עם עיר שלמה שהפכה את הקערה על פיה, שחקקה חקקי	14826
און להצדיק רשע ולהרשיע צדיק, עיר הלועגת על כל מה שמקובל בעולם כצדק ויושר, אצלה כל	14827
המושגים הפוכים, החמס זה דין והשוד משפט, למדרגת שפלות שכזו עלול האדם להגיע, מכיון שחסר לו	14828
יסודם של הצדק והמשפט שהיא הכרת האלקים והשאיפה ללכת בדרכיו.	14829
מכאן רואים אנו עד כמה מוטעית היא ההנחה המקובלת של מצוות שכליות, כאילו המשפטים שבתורה הם	14830
מצוות שכליות ששכלו של האדם מחייבם, והם יכולים להתבסס על טהרת השכל גרידא, הרי לפנינו עיר	14831

שלמה של אנשים בעלי השכלה, והם הגיעו על פי השכלתם הגדולה לפתח את התרבות הגבוהה והחוקה	14832
המפורסמת של סדום, וכך היא המדה בכל מקום ובכל זמן, כל אימת שהאמונה אובדת מבני אדם, עלולים	14833
הם להגיע לידי מדת סדום ממש, ומעשים בכל יום הינם עדות נאמנה על זה.	14834
ומפליא הדבר מדתו של אברהם אבינו ע"ה, שלא להסתפק בהטבה עם מי שצריך להטיב, אלא לדרוש	14835
ולחפש מקום למעשי הטבה, רצונו העז להדמות לקונו באה לידי ביטוי דוקא בתפלתו על אנשי סדום,	14836
בשום מקום אין אנו מוצאים את אברהם מתפלל, בכל נסיונותיו וזמניו הקשים לא ראינוהו מתפלל, אבל	14837
כאן נוגע הדבר לאחרים אשר חרון אף ה' מתוח עליהם.	14838
אמנם חטאים הם מאוד אבל אברהם אבינו למד מדרכי קונו, והרי הקב"ה סובל כל העולם כולו על כל	14839
חוטאיו ופושעיו, אף האדם צריך שיהא בלבו מקום לסבול את הרשעים ולהתחסד עמהם, בוא וראה כמה	14840
הפציר בתפלתו וכמה מסר נפשו על הרשעים הללו, מאין למד כל זה מהיכן הגיע למדרגה נפלאה זו?	14841
משאיפתו העזה להתדבק במדת טובו של הקב"ה, שהוא ארך אפים לרשעים סובלים ומקיימם, מה הוא ארך	14842
אפים אף אתה. (נתיבות המוסר ד' 126).	14843
	14844
מאמר שיא	14845
וירא אליו ה' באלני ממרא והוא ישב פתח האהל כחם היום (בראשית י"ח א').	14846
בחובות הלבבות כתוב שהמרחם על הזולת ומטיב עמו משום רחמנות, מבחינת מה מרחם ומטיב הוא עם	14847
עצמו, כי נותן להפיג את צער עצמו היות ואינו יכול לראות בצרת חברו, הרי שירד בעל חובות הלבבות	14848
לתוך עומק נפשו של האדם, וגילה שמילוי חסרון חברו יכול להיות גם מילוי חסרונו.	14849
אמנם הרגשת חסרון חברו כחסרונו היא מעלה גבוהה ומדה טובה מאוד, והלואי והיינו זוכים לה תמיד,	14850
אכן אין זו מעלת החסד אלא מעלת הרחמנות, בעל מדת הרחמנות עושה מעשיו מחמת מניעים חיצוניים	14851
המעוררים את מצפונו, כשרואה עני הוא מרגיש את חובתו לעזור לו וגם מושיט לו עזרה כפי יכולתו,	14852
שונה ממנו בעל מדת החסד, מי הוא בעל החסד? זה הרודף חסד והשוואף לחסד בכל מהותו, ואין לו מניע	14853
אחר אלא עצם החסד בלבד, הוא אינו זקוק למניעים חיצוניים לעוררו למעשה הטובה, כי החסד ממלא את	14854
כל פנימיותו ונובע ממנו תמיד עד שרואה בכל חייו רק הזדמנות לחסד.	14855
וכעין זה מצינו באבות דר' נתן פ"ז, ויהיו עניים בני ביתך, אמר לו הקב"ה לאיוב עדיין לא הגעת לחצי	14856
שיעור של אברהם אבינו, אתה יושב בתוך ביתך ואורחים נכנסים, את שדרכו לאכול בשר האכלתו בשר,	14857
את שדרכו לשתות יין השקיתו יין, אבל אברהם לא עשה כן מהדר בעולם וכי מצא אורחים מכניסו, את	14858
שאינ דרכו לאכול בשר האכילו בשר, ואת שאין דרכו לשתות יין השקהו יין, ולא עוד אלא עמד ובנה	14859
פלטרין גדולים על הדרכים, וכל הבא ונכנס אכל ושתה, וכל שהפה שאל מצוי בתוך ביתו.	14860
הרי לך ההבדל שבין חסד להטבה ורחמנות, איוב השלים רק את החסד לאורחים זוהי רחמנות, אבל	14861
אברהם נתן אפילו מה שלא היה חסר להם, כי מדת החסד היא אהבת עצם הנתינה, הוא לא רק ריחם על	14862
הנצרכים שבאו לפניו, אלא חיפש אפשרות לעשות חסד, והיה לו צער כשהוציא הקדוש ברוך הוא חמה	14863
מנרתיקה ופסקו עוברים ושבים, הרי שאברהם לא עשה למען השלמת חסרון האחרים בלבד, אלא	14864
שאיפתו היתה עצם מעשה החסד.	14865
ובזה ההפרש בין מדרגות אברהם ונח, נח איש צדיק ואברהם איש החסד, אבל יש להתעמק בזה יותר, בלי	14866
ספק היטיב נח הרבה מאוד לאחרים, ואף מפורש בתורה הטבתו לבעלי החיים שבתובה, טורח האכלת	14867
והשקאת כל מיני בעלי חיים, כל אחד בזמנו וכהרגלו משך שנה תמימה, וכשאיחר רק פעם אחת את	14868
מזונות הארי נשכו, הרי עבודת חסד שאין כמוה, ובודאי עשה מאהבה כי אי אפשר לעבוד למען הזולת כל	14869
כך בלי אהבת הבריות, ומכל מקום היה זה רק צדק, עשה חיובו אבל חסד אין זה עדיין, כי חסד שייך רק	14870
כשהשאיפה נובעת מתוך עצם מהותו, בלי צורך מניעים חיצוניים כלל.	14871
והבדל זה נוהג לא רק במצוה שבין אדם לחברו אלא גם בין אדם למקום, גם כאן אנו מוצאים שתי	14872
הבחינות, א) עבודה לשם מילוי החובה או מפאת מניעים חיצוניים, ב) עבודת החסד שהיא למעלה מכל	14873
החיובים והסיבות, האדם נתהפך במהותו לנותן ושואף אף להתחסד עם קונו, וכאן מתגלה לנו דבר עמוק	14874
מאוד, והוא חידוש גדול במדרגת האבות הקדושים ע"ה, ובגדרי שלימות העבודה בדרגותיה העליונה,	14875
הורגלנו לחשוב שאהבה ודבקות הן דרגות העבודה שאין למעלה מהן, אבל מצאנו בזה דבר פלא.	14876
אמרו ז"ל (בב"ר ל') את האלקים התהלך נח, אברהם שהיה כחו יפה התהלך לפני, אבל נח שהיה כחו רע	14877
את האלקים התהלך נח, וברש"י נח היה צריך סעד לתמכו, אבל אברהם היה מתחזק ומהלך בצדקו מאליו,	14878
וביאר המהר"ל בס' גור אריה, היה נח דבק בשכינה וזהו הסעד שעשה לו הקדוש ברוך הוא, שמי שדבוק	14879
באלקים אי אפשר לו לזוז ממנו ולחטוא, אבל באברהם כתוב התהלך לפני, שהיה מהלך מעצמו בלי אותו	14880

דיבוק שכינה שהיה עמו, שהרי כמה פעמים היה מנסה אותו, ואז לא מסייע לו הדיבוק כיון שהיה מנסה אותו והבן זה היטב.	14881
	14882
הרי שגם הדבקות בה' אינה המדרגה האחרונה, מה אחריה? עבודת החסד, הנה לדבקות שלימה זכה אברהם אע"ה, כשאמר לו הקב"ה אל תירא אברם אנכי מגן לך בחינת אנכי ה' אלקיך, השגה זו באה על ידי דבקות רבה מתוך אהבה טהורה להשי"ת, בחינה זו היא מגן בפני היצר הרע שלא יוכל לדחוק ולכנוס בין הדבקים, וזה כעין מה שהביא הרמ"א בריש אורח חיים בשם מורה נבוכים, שויתי ה' לנגדי תמיד, מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד השם יתברך ובושתו ממנו תמיד, אם זוכר תמיד את הקב"ה אז לא נשאר מקום כניסה ליצר הרע. ואם בזכרון ה' במחשבה כך כל שכן בדבקות לבבית.	14883
	14884
	14885
	14886
	14887
	14888
	14889
	14890
	14891
	14892
	14893
	14894
	14895
	14896
	14897
	14898
	14899
	14900
	14901
	14902
	14903
	14904
	14905
	14906
	14907
	14908
	14909
	14910
	14911
	14912
	14913
	14914
	14915
	14916
	14917
	14918
	14919
	14920
	14921
	14922
	14923
	14924
	14925
	14926
	14927
	14928
	14929
	14930

מאמר שיג	14931
וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם (בראשית י"ח ב').	14932
בדבר מהלך קנין הרוחניות, דרך העלייה קשה היא מאוד ודורשת עמל של הרבה שנים, וצריך עיון הן	14933
מפורש בכתוב כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו, אולם כבר ביארנו שעבור האדם שרוצה	14934
לעלות בכחות עצמו המרחק רב מאוד, אלא שעל ידי פתחו של מחט שעושה האדם, ממחר אורו של	14935
הקב"ה כברק לבוא אל לב האדם, ועל ידי סייעתא דשמיא זו הריהו קרוב אליך מאד, ומה הוא הפתח של	14936
מחט? השאיפה הרבה!	14937
אמר לו הקב"ה לאברהם, בשכר שלש ריצות שרצת אני ארוץ לפני בניך שלש ריצות בשעת מתן תורה,	14938
ואלו הן שלש ריצות של אברהם, וירא וירץ, ואל הבקר רץ, וימהר לעשות, מה פרע לבניו מסיני בא וזרח	14939
משעיר למו הופיע מהר פארן (תנחומא ובילקוט שם).	14940
אברהם אבינו ע"ה אחר שמל את עצמו לא היה יכול ללכת מרוב יסוריו כדכתיב והוא יושב, מכל מקום	14941
ברוב שאיפתו לחסד רץ לקראת ערביים כדי שלא יעברו ממנו, גם כשכבר שהו אצלו רץ אל הבקר מפני	14942
השאיפה הגדולה לחסד, וזירז גם את השליח ללמדו לשאוף במרץ לחסד, ריצה זו לגמול חסד היא	14943
שהביאה ממרחקים רבים את גילוי השכינה לבניו, מסיני בא וזרח משעיר למו, למדנו ששאיפה המביאה	14944
לזריזות היא המביאה את הסייעתא דשמיא, שתקרב אלינו מאוד את הרחוק בתכלית הרחוק וכך מגיעים	14945
למדרגות רמות. (מכתב מאליהו ח"ג דף 19).	14946
	14947
מאמר שיד	14948
וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם מפתח האהל וישתחו ארצה	14949
(בראשית י"ח ב').	14950
כמה פרשיות מספרות על חסד אברהם ואת הטובות שגמל לבני אדם, ולא רק הכללים אלא גם הפרטים	14951
ופרטי הפרטים של כל מעשה ופעולה, וירא וירץ לקראתם, יוקח נא מעט מים ורחצו רגליכם והשענו תחת	14952
העץ, פרטים מהכנסת אורחים של אברהם אבינו פרשיות מן התורה הם, ובהעדר אות אחת מפרטי סדר	14953
הכנסת אורחים של אברהם אבינו הספר תורה נפסל חסרון יש בשלמותו.	14954
קודם העיון בעמקי גלויות אלה עומדים אנו ומשתאים, באות אחת נברא העולם אלה תולדות השמים	14955
והארץ בהבראם ב'הא' בראם (בר"ר יב), באות קלילא נוסדו שמים וארץ, ועל חסד אברהם לא אות ולא	14956
אותיות אלא פרשיות שלמות נכתבו, ועל כל קוץ של אות יש תלי תלים של הלכות, גופי עיקרי תורה	14957
מרומזים בהם, הלכות שבת חגיגות ומעילות, מקרא מועט והלכות מרובות, והיתר נדרים פורחין באויר	14958
ואין להם על מה שיסמכו והן הן גופי תורה (חגיגה י').	14959
יותר נתפלא כשנעיין ברוב פרשיות התורה אשר בהן אברהם אבינו נזכר שהן רק במעשי החסד, ועל דברי	14960
אמונתו והכרתו לא נכתבו פרשיות בתורה, בן ג' כבר הכיר את בוראו שה' הוא האלקים ואין עוד מלבדו,	14961
יחיד היה אברהם וכל העולם כנגדו, רודפים אותו דנים אותו לשריפה בכבשן האש, אברהם אבינו הפיץ	14962
תורתו עשה נפשות והעמידן על האמת שה' הוא יחיד ומיוחד ואין לו דמות ואין לו גוף, ד' מאות פרקים	14963
במס' ע"ז למדם (ע"ז יד), הרס וסתר את האמונות הטפלות והדריכם בדרכי אמת, ועל מעשיו אלה לא	14964
מצינו פרשיות בתורה.	14965
הוי אומר שמחסד אברהם אבינו צריכים אנו להבין את גדולתו אשר בחרת באברם, במעשי חסדו כלולים	14966
ואצורים רוממותו והתעלותו של אברהם אבינו, אמונה של אב המאמינים שבן ג' הכיר את בוראו, פרשיות	14967
אלו של חסד הן פרשיות של שלימות אמונתו ורום הכרתו, מעשי החסד הם ביטוי אמונתו והכרתו, הלא	14968
אין לנו מושג במהות הבורא אלא בדרכי הבורא שהם חסד, הקב"ה ברא את העולם לשם חסד עולם חסד	14969
יבנה, ומנהיג את עולמו בחסד ארחות ה' חסד ואמת.	14970
כשבקש משה הראני את כבודך, אמר לו הקב"ה לא תוכל לראות את פני כי לא יראני האדם וחי, אני	14971
אעביר כל טובי על פניך, יכול הוא האדם להשיג את טוב ה', ויעבור ה' על פניו ויקרא, גילה הקב"ה	14972
למשה רבינו את הי"ג מדות שבהם מנהיג את עולמו, במדה הראשונה יש נצחיות של טוב וחסד ה' בלי	14973
גבול ותכלית, ובמדה שאחריה כלול חסד ה' עוד יותר גדול.	14974
ה' אמרו חז"ל, ה' קודם שיחטא ה' לאחר שיחטא (ר"ה י"ז):, נמצא שהמדה הראשונה כוללת חסד ה'	14975
של בריאת העולם וקיומו קודם החטא, נשתדל נא להשיג ולהבין מחסד ה' הכלול בבריאת העולם וביצירת	14976
האדם, כי לא למענו ית' ברא הכל איננו צריך לבריותיו, אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא, ולשם	14977
מה ברא עולם ומלואו בשביל האדם בכדי להיטיב עמו, שמים וארץ וכל אשר בהם, עליונים ותחתונים	14978
וברואי מעלה ומטה, צבא השמים ומלאכי מרום כל שתי תחת רגליו, הוא מושל בכל וכולם לשרתו	14979
נבראו.	14980

עולם מלא תענוגים ועידונים, שפעות של טוב וחסד נוצרו בשביל האדם נזר הבריאה, בשביל אדה"ר	14981
קודם החטא שהיה מסוף העולם ועד סופו, ויכול היה לקבל את כל התענוגים והעידונים, ליהנות מכל	14982
מחמדי הבריאה מנועם טוב ה', ולא עוד אלא שהזמין הקב"ה עולם נאה זה קודם יצירתו, אדם נברא בע"ש	14983
כדי שיכנס לסעודה מיד, משל למלך שבנה פלטרין ושיכללו והתקין סעודה ואח"כ הכניס אורחין, שנאמר	14984
חכמות בנתה ביתה חצבה עמודי שבעה אלו ז' ימי בראשית, טבחה טבחה מסכה יינה אף ערכה שולחנה	14985
אלו ימים ונהרות וכל צרכי עולם, שלחה נערותיה תקרא זה אדם וחיה (שם לח), וכל אלו בשביל אדם	14986
אחד נבראו, לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם (סנהדרין ל"ז).	14987
ומה רב חסד ה' אשר ביצירת האדם, שבראו הקב"ה בצלם אלקים עליון לכל הנבראים, גדול אפילו מן	14988
המלאכים, אמר רב אחא בשעה שבא הקב"ה לבראות את האדם נמלך במלאכי השרת א"ל נעשה אדם,	14989
א"ל מה טיבו א"ל חכמתו מרובה משלכם, הביא לפניהם את הבהמה את החיה ואת העוף, א"ל זה מה שמו	14990
ולא היו יודעין, העבירן לפני אדם א"ל זה מה שמו? אמר זה שור זה חמור (בר"ר יז).	14991
מדרגה של חכמה זו אינה אלא שליבה אחת בסולם מעלות החכמות וההשגות של האדם, כי הלא בתחילת	14992
יצירתו ברגעים הראשונים זכה להשגות אלה, ועל ידי השגות אלה נתעלה להשיג השגות יותר עמוקות	14993
יותר עליונות, וכה נתעלה ונתגדל מרגע לרגע, חננו הקב"ה בגדלות וברוממות כזו עד שמלאכי מרום טעו	14994
ובקשו לומר לפניו קדוש (בר"ר ח), לא יכלו להשיג את תכלית גדלותו ולא ראו שהוא נברא, ואדם זה	14995
הכניס הקב"ה לגן עדן מקור כל התענוגים, לחם אבירים אכל מלאכים צולין לו בשר, והיה מתעלה	14996
ומתרומם בלי הפסק מחיל אל חיל בהשגות ועליות נצחיות ובתענוגים אין סופיים.	14997
ועדיין לא תמו חסדי ה', נתן לו כח הבחירה שיוכל לבחור בטוב וברע, כי אחרי כל התענוגים והעידונים	14998
ההשגות והעליות, היה מרגיש בנתינה זו מעין נהמה דכיסופא, אמנם בחינה זו היא למעלה מהשגתו, אלא	14999
לפי חסד הבורא ית' עם האדם נקרא זה נהמה דכיסופא, בשביל זה ניתנה לו סגולת הבחירה לבחור בטוב	15000
וברע, ואם בחר בטוב אזי שכר בחירתו הוא נוטל.	15001
מה גדול ורב הוא חסד ה' שעשה עם האדם, שיתענג ויתעדן בעונג ועידון שאין בהם צל של פגם, נתן לו	15002
אותו הכח להיות בוחר ובכחו לבחור גם ברע, להשפיל את עצמו והבריאה כולה עד הדיוטה התחתונה,	15003
ולרדת מטה מטה בעמקי שאול תחתית, להפוך טוב לרע גן עדן לגיהנם עד שהקב"ה אומר אין אני והוא	15004
יכולין לדור בעולם (סוטה ה'), ובשביל מה נתן לו כח זה, כדי להוסיף בתענוגו של האדם שירגיש ששכרו	15005
הוא נוטל, גמול מעשיו הטובים שעשה מתוך בחירתו בטוב, חסד זה כלול במדה הראשונה מ"ג מדות.	15006
המדה השניה כוללת בקרבה חסד הקב"ה לאחר שיחטא האדם, ולולא חסד ה' אף אם ישוב אל ה'	15007
בתשובה היותר נעלה כמו אדה"ר שישב בתענית ק"ל שנה (עירובין י"ח), וסבל יסורי גיהנם שנתגרש מגן	15008
עדן, בכל זאת אין מקום לתשובתו אבד זכות קיומו, שאלו לחכמה נפש החוטאת מה תהא עליה? אמרה	15009
נפש החוטאת תמות, אין מקום לתשובה אלא שהקב"ה ברוב טובו, גם אחרי שחטא האדם והפך טוב לרע,	15010
השחית וקלקל את הבריאה הורידה והשפילה, גם אז לא ידח ממנו נדח והקב"ה מקבלו בתשובה, ה' לאחר	15011
שיחטא ויעשה תשובה, הטוב כי לא כלו רחמיו אין קץ ואין גבול לחסדו, חסד ה' מעולם ועד עולם.	15012
בן ג' שנים הכיר אברהם את בוראו, הכרה זו פשטה צורה ולבשה צורה יותר עליונה, וכה נתעלתה	15013
ונזדככה הכרתו בעילוי וזיכוך בלתי נפסק, ראה והשיג הקיף והבין את חסד הקב"ה אשר בהתהוות היצירה	15014
וקיומה, צורת הבריאה חסד, צורת ההשגות והעליות במעלות החכמה גם כן חסד, היש חסד, והמטרה חסד,	15015
הבריה התיכון של היצירה הוא חסד, והוא גם המפתח הנועל שערים והפותחם, ומפתח זה ניתן ביד האדם,	15016
בכוחו להתעלות ולהעלות את כל היצירה בעילוי בלתי מוגבל, ובמה? בחסד כי אין ביצירה אלא חסד ומה	15017
הוא אף אתה.	15018
כה התעלה והשתלם בחסד מתוך הכרתו בדרכי השי"ת, אמונתו והכרתו גדלו יחד עם מעשי חסדו, מעשי	15019
חסד מתוך אמונה והכרה, האמונה היא הצורה והמעשים הם ביטויה, וכמו בהביעו דעת האמונה לא כבשה	15020
בלבו ולכבשן אש השליכוהו, כן בעת שהרתיח הקב"ה את העולם כגיהנם, לא יכול לכלוא ולכבוש את	15021
בטווי אמונתו, צמאה נפשו לחסד ישב בפתח והצטער.	15022
כשראה את האורחים וירץ לקראתם, רץ לגיהנם כדי לעשות חסד ולא שינה מכפי הרגיל, יוקח נא מעט	15023
מים ורחצו רגליכם, לא החסיר אף משהו בתענוגם ובכבודם מפני יסורי מחלתו וצער גיהנם, כי אותם	15024
המעשים הם ביטוי אמונה, ומכל מדרגה נוספת במעלות האמונה, נוצר צמאון חדש אשר התבטא בחסדים	15025
יותר גדולים, וכשם שאין קץ לאמונה והכרה כך אין גבול לחסד, גבוה ורום מעל רום עד אין סוף.	15026
(אור הצפון א' שיחה ח').	15027
	15028
מאמר שטו	15029
ויאמר אדני אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך (בראשית י"ח ג').	15030

אמר ר"י אמר רב גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה, דכתיב אדני אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא	15031
תעבור מעל עבדך, והניחו והלך לקבל האורחים (רש"י), אברהם אבינו ע"ה היה לו אז גילוי שכינה	15032
ודבקות בה', והכנסת אורחים ערביים דחה רוחניות שלו, כ"ש שצריכים לדחות גשמיות של עצמו בעד	15033
רוחניות של חברו.	15034
רואים מזה כמה צריכים בעד חברו לדחות אפילו רוחניות של עצמו, כמובן בזמן שאי אפשר לעשות	15035
המצוה ע"י אחרים כמבואר (ביו"ד רמ"ו י"ח), ת"ת שקול כנגד כל המצות, היה לפניו עשיית מצוה ות"ת,	15036
אם אפשר למצוה להעשות ע"י אחרים לא יפסיק תלמודו, ואם לאו יעשה המצוה ויחזור לתורתו.	15037
צריכים להבין הערך של להתעמל כבור הטבת חברו, אברהם אבינו ע"ה היה מקבל פני השכינה, היה	15038
מתדבק מחשבתו בהקב"ה, ובאמצע הלך לקבל פני אורחים, ומזה למדו חז"ל שגדולה הכנסת אורחים	15039
מהקבלת פני שכינה, כל אחד עושה בעד עצמו כדי להגיע לגילוי שכינה, אבל להיטיב עם חברו גדולה	15040
ממנה. (מבקשי השלמות).	15041
	15042
מאמר שטז	15043
ויאמר אדני אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך (בראשית י"ח ג').	15044
ואמרו חז"ל (שבת קכ"ו.), גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני השכינה, ולמדנו זאת מאברהם שביקש	15045
מה' אל נא תעבור מעל עבדך, והוא דבר מתמיה כי על כל פנים נראה ח"ו כחילול ה', להניח להקב"ה	15046
לחכות כביכול באמצע השראת השכינה.	15047
אבל יש בחינת עת לעשות לה' הפרו תורתך כהיתר כתיבת תורה שבעל פה, וכן מה שאנו נוהגים	15048
להתנענע ולנגן בתפילה כדי לעורר הכונה, ולכאורה כשאנו משוים עומדנו בתפלה לעומת עומדנו לפני	15049
בשר ודם, האם התנועות והניגונים בתפלתנו לא כחילול יחשבו ח"ו?	15050
אלא שעומק הענין הוא, שעיקר קידוש השם הוא ההשגה הפנימית הבהירה, וזה עולם עליון יותר, ונדחה	15051
מפני זה חילולו שבעולם תחתון ממנו, כי במבט עולם העליון הוא אין זה חילול כלל, כי שם מתחשבים	15052
רק עם הפנימיות שזה התכלית, וממבט התכלית דבר המביא לקידוש ה' הוא בעצמו קידוש ה'.	15053
זהו הביאור גם בהנ"ל, הכנסת אורחים של אברהם אבינו ע"ה היתה מבחינת החסד הטהור, ואפילו אם	15054
האורחים עובדי עבודה זרה פחותים המשתחוים לאבק שברגליהם, אדרבא זהו חסד פנימי ונעלה יותר,	15055
ועולם החסד הטהור שהוא עולם הנתינה, גבוה מעולם הנבואה שהוא עולם הדבקות וקבלת השפע, וממילא	15056
לא שייך חשבון של חילול בזה. (מכתב מאליהו ח"ב דף 180).	15057
	15058
מאמר שיז	15059
ויאמר אדני אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך (בראשית י"ח ג').	15060
יש אומרים ששם זה קודש הוא, והיה אומר להקב"ה להמתין לו עד שירוץ ויכניס את האורחים, ולמדו	15061
מכאן שגדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכינה (שבועות לה:), אין לנו עסק עם עולמות עליונים,	15062
הדברים הנעלים ביותר נמצאים כאן בעולמנו זה, והתורה אף היא תורת העולם הזה היא.	15063
וזה סוד הענין, גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכינה, כי תהא קבלת פני שכינה גדולה כאשר	15064
תהא, אבל כל זאת הלא הוא מצב של עולמות עליונים, ומצות הכנסת אורחים הלא של עולם הזה היא,	15065
הכנסת אורחים היא הקבלת פני שכינה של העולם הזה ולכן גדולה הכנסת אורחים, ומכאן כל סוד המעשה	15066
כי סוד כל התורה הוא שהיא תורת העולם הזה.	15067
ויש אומרים ששם זה חול לגדול שבהם אמר (רש"י שם), כתב הרמב"ן ז"ל והנה קראם בשם רבם באלף	15068
דלת כי הכיר בהם שהם מלאכי עליון, ולולא דמסתפינא הייתי שואל מה הכריח את הרמב"ן לומר שהכיר	15069
בהם שהם מלאכי עליון, מדוע אין התנהגות אברהם מתפרשת היטב אם נאמר שחשבו לאנשים פשוטים?	15070
הלא איתא בחז"ל שחכמתו מרובה משלכם (בר"ר יז ה), טעו בו מלאכי השרת ובקשו לומר לפניו קדוש,	15071
נמצא שדרגת האדם גבוהה משל מלאך.	15072
ואם ניחא לומר על המלאכים שקראם בשם רבם, מדוע אי אפשר להבין שאמר כן לערביים ממש? הלא	15073
האדם נברא בצלם אלקים! המלכת את קונך המלכת את חברך (חז"ל מובא בראשית חכמה שער היראה	15074
פי"ב), הלא דברים כפשוטם ממש הם המלכת ממש! מובן ששונים הם העולמות כל אחד באופנו הוא, אבל	15075
סוכ"ס אחד הם כל מה שיש בעליונים יש בתחתונים (שמו"ר לג ד).	15076
המס"י פ"ו כותב וז"ל, ותראה שהמלאכים נשתבחו במדה הטובה הזאת, שנאמר בהם גבורי כח עושי דברו	15077
לשמוע בקול דברו, ואמר והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק, וחז"ל (ברכות ד:) מונים את מספר הטיסות	15078
שכל מלאך עף כדי למלא שליחותו, מה הסוד בענין רצוא ושוב שנשתבחו בו העליונים? לאן רצים ולשם	15079
מה רצים?	15080

והענין הוא הנה אמרו חז"ל אין מלאך אחד עושה שתי שליחות, שכל מציאותו של מיכאל הספיקה רק כדי לבשר את שרה בלבד, ולא נשאר בו אף חוט השערה יותר על שליחות אחרות, כי שליחות אינה כמו שרגילים לחשוב כשני דברים נפרדים, אלא השליח והשליחות אחד הם שניהם מציאות אחת, וכאשר הוא משתלח לשליחות שניה הרי זו מציאות אחרת לגמרי עבורו.	15081 15082 15083 15084
למה זה תשאל לשמי, ופירש"י ז"ל אין לנו שם קבוע, משתנים שמותנו לפי עבודת השליחות שאנו משתלחים, כלומר השליחות שאני ממלא היא המציאות שלי, כי יסוד השליחות הוא לעשות רצון השי"ת המצוה, ולעשות רצונו ית' הוא ההתדבקות בו כביכול כי הוא ורצונו חד, ומובן בפשטות ענין רצוא ושוב של חיות הקודש, שכל מרוצתם להתדבק ברצונו ית"ש.	15085 15086 15087 15088
והנה כל זה הוא בעליונים, ועלינו לדעת שגם בעולמנו נמצא ענין זה, ורצוא ושוב של העולם הזה הוא ריצה לדבר מצוה, משום שהמצוות הן רצונו ית"ש, וא"כ כשרצים למצוה הרי זה ריצה לרצונו ית"ש, חז"ל למדו כי למיעל לביהכ"נ מצוה למירהט שנאמר נרדפה לדעת את ה', וכן אמר ריב"ל לעולם ירוץ אדם לדבר הלכה ואפילו בשבת, שנאמר אחרי ה' ילכו כאריה ישאג (ברכות ו'), אם היינו באים אנו לפרש את הפסוק אחרי ה' ילכו בודאי היינו מכניסים בו כוונות עליונות ונשגבות, אבל חז"ל פירשוהו באופן הפשוט ביותר, כי לרוץ לדבר מצוה זהו הרדיפה אל הרבש"ע זה אחרי ה' ילכו.	15089 15090 15091 15092 15093 15094
ולפי זה נתחדש לנו בענין רצוא ושוב חידוש גדול, כי אנו רגילים לפרש שהעיקר הוא קיום המצוות, והריצה לדבר מצוה היא בגלל המצוה כדי לקיימה, ולפי דברינו נמצא דעיקר העיקרים היא הרצוא ושוב, הוא מה שאמרו חז"ל אגרא דפרקא ריהטא והדברים כפשוטם ממש, מכל ענין הפרקא הנה העיקר הוא הריהטא הרצוא ושוב!	15095 15096 15097 15098
חז"ל מרבים להגדיל ענין של שליח מצוה, הוא פטור מן הסוכה וכדומה, ואמרו שאין לך חביב לפני הקב"ה כשליח שמשתלח לעשות מצוה, ונותן נפשו כדי שיצליח בשליחותו, וכנראה ששליח מצוה עוד יותר גדול מעושה מצוה, והוא מסוד ענין השליחות למצוה מסוד אחרי ה' ילכו.	15099 15100 15101
הר"ן ז"ל על הרי"ף סוף פ"א דע"ז) מבאר את הפסוק וכלה מכפר את הקודש, בשכר וכלה היינו בשכר הזריזות במה שהכהן עושה עבודתו בזריזות, בזה זוכה הכלל ישראל לוכפר, וזהו ענין זריזות מביאה לידי נקיות כי כפרה היינו נקיות, והדבר נורא מאוד כי יתכן שעל עצם הקרבן מדלגין לגמרי, והעיקר העומד הוא הזריזות, משום שאמנם כן שהרצוא ושוב הוא עיקר העיקרים, כל מעשיהם על צדיקים תמיד במהירות.	15102 15103 15104 15105 15106
וישא עיניו וירא וירץ לקראתם וימהר אברהם האהלה אל שרה, ויאמר מהרי' שלש סאים קמח סלת, ואל הבקר רץ אברהם ויתן אל הנער וימהר לעשות אותו, כך האמת וימהר הוא העיקר היותר גדול, מהרי שלש סאים קמח סלת, מהרי הוא יותר עיקר מאשר שלש סאים קמח סלת.	15107 15108 15109
אמר ר' אליעזר מימי לא קדמני אדם לבית המדרש, פעם אחת השכמתי ומצאתי הזבלים והתבנים, אמרתי אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה', אנחנו לא כזבלים ולא כתבנים (שהש"ר א ט), אין אדם יודע להעריך מה זה להיות מקדים לאיזה דבר מצוה, מה זה להקדים מעט לביהכ"נ לתפלה, או באיזה רגעים קודם סדרי הלימוד, יתכן וכל האושר והזכות יגיע לאדם מההקדמה יותר מעצם המעשה, יכול האדם להרבות במעשים מאוד גדולים, אבל יפסיד כל הרצוא ושוב שהוא התנאי והתכלית לכל עבודה. (דעת תורה).	15110 15111 15112 15113 15114 15115
מאמר שיח	15116
ויאמר אדני אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך (בראשית י"ח ג').	15117 15118
אמר רב יהודה אמר רב גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכניה, דכתיב ויאמר ה' אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך (שבת קכז), השגתנו בחיוב החסד דלה היא, ורק אחרי התבוננות בדברי חז"ל הק' עיון אחר עיון עומק בתוך עומק, נוכל להכיר עד היכן מגיע חיוב החסד, ואז נקבל מושג אמיתי בערך החסד, ואם ערך הענין גדול הוא הרי גם פעולה קטנה מעשה קל אין קץ לחשיבותו.	15119 15120 15121 15122
עולם חסד יבנה הקב"ה ברא את האדם בכדי להטיב עמו, ויפח באפיו נשמת חיים, היא רוח השם מפיו דעת ותבונה, כי הנופח באפי אחר מנשמתו יתן בו (הרמב"ן), ובשביל אדם זה שנברא בצלם אלקים נוצרו כל היצירות של חסד, עולם מלא תענוגים ועידונים שפע של חסד וטבע, כדי לזכות לאושר הנצחי ולהתענג מזיו השכינה.	15123 15124 15125 15126
ובמה יכול הוא לזכות לאותה העליה אשר עין לא ראתה? מה הוא התפקיד אשר הוטל על העליון לכל הנבראים בצלם אלקים? להדמות לקונו מה הוא אף אתה, כמו שבכל היצירה יצירת האדם ויצירת העולם הנברא בשבילו, הנקודה הפנימית העיקרית היא חסד השי"ת עם האדם, בראו בצלמו שמהו עליון לכל הנבראים, גידלו מן המלאכים השכלים הנבדלים, ויצר בשבילו תענוגים ועידונים, אף אתה האדם מחויב	15127 15128 15129 15130

להדמות ליוצרו, מטרתו בעולם רק חסד זהו תפקידו הרם, ורק על ידי מלואו בכוחו להתעלות למדרגה הנשאה.	15131 15132
חסד היא הנקודה אשר אליה ירוכזו כל המעשים והפעולות, בה טמון סוד גדלותו של האדם, הוי דומה לו חסד הוא העיקר, השורש ממנו יניקתו קיומו וגידולו של האדם, וכל המעשים שאדם עושה הם הענפים, ואם אינם יונקים ממקור קדוש זה אין להם ערך, לא נתגדל ולא נתעלה עושה, רק בזה כחו גדול בחסד, הוא מקור גדולתו וזה כל האדם.	15133 15134 15135 15136
הוי דומה לו עשה אתה חסד כמו שעשה הקב"ה עמך, השתדל להטיב לחבריך כמו שהטיב לך, כל מה שבכוחך לתת תן לו, כל ההנאות שבעולם כל התענוגים והעידונים, המציא בשבילו הנאה ועידון, ולא רק בתענוגי עוה"ז בהנאות חומריות לשם רוחניות, אלא גם ברוחניות טהורה מגשם וקליפה, החכימו והשכילו האר את שכלו וזכך את לבו, ולא רק נתינה מעין זו שהמקבל הרויח וגם הנותן לא הפסיד, ומתלמידי יותר מכולם (תענית ז), אלא גם ויתורים רוחניים בשביל חברו, ענין הכי נעלה וחשוב יחיד במינו מחויב הוא לוותר עליו לטובת חברו, מפני מה? מפני שבאמת אין כאן שום ויתור, עיקר העיקרים הוא חסד להטיב עם חברו, והחסד הוא לפי גודל וחשיבות המתנה שנתן לחברו.	15137 15138 15139 15140 15141 15142 15143
העבר רצונך מפני רצון חברך, שכן עשתה רחל ללאה ודוד לשאול (ד"א זוטא א'), על רוחניות כזו ויתרה רחל אמנו, להיות אשת יעקב אבינו בחיר האבות דמות האדם שבמרכבה, כי יעקב בחר לו שהוא יקים י"ב שבטי י"ה יסוד עם ישראל הנבחר, עם שלו העתיד הנצחי, על זה ויתרה רחל אמנו מלהיות אם לעם קדוש זה בכדי להטיב עם אחותה הבכירה, מפני שנקודת החסד שיש בויתור זה, לזכות את לאה בטובה גדולה כזו ביעקב אבינו, ערכה הרוחני יותר גדול וחשוב מאשר היתה זוכה בעצמה להיות אשת בחיר האבות ואם לעם ישראל הנבחר.	15144 15145 15146 15147 15148 15149
ועדיין לא נאמרה המלה האחרונה, לא רק ויתור של רוחניות בשביל חברו, שיזכה לאותו ענין נעלה שהוא מוותר עליו, אלא מחויב הוא לוותר גם על רוחניות היותר גדולה וחשובה בשביל הנאה חומרית לחבירו, הנאה גשמית פשוטה לאדם פשוט וגס, גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה, שנאמר וירא שלשה אנשים (רמב"ם פ' י"ד הלכות אבל).	15150 15151 15152 15153
אכן נפלא הדבר לוותר על רוחניות כזו של קבלת פני שכינה, א"ל הקב"ה עד שלא מלת היו בני אדם ערלים באים אצלך, עכשיו אני ופמליה שלי נגלים לך, הה"ד וישא עיניו וירא, וירא בשכינה וירא במלאכים (ילקוט יח), ויתר אברהם אבינו על עליה רוחנית זו שזה עכשיו זכה לה לקבל את פני השכינה ופמליה שלה, ובשביל מה? בשביל הכנסת אורחים, אורחים שכערביים נדמו לו, נטל רשות מהקב"ה הניחו והלך לקבל האורחים (רש"י שם), אין כאן ויתור גדולה הכנסת אורחים לתת פת לערבים להשקותם ולכבדם, ענין זה יותר חשוב יותר נעלה אף מהקבלת פני שכינה, כדאי לוותר עליה בשביל חסד, מפני שזה כל האדם יסוד קיומו סוד גדלותו ועליתו הבלתי מוגבלת. (אור הצפון א', שיחה ה').	15154 15155 15156 15157 15158 15159 15160 15161
מאמר שיט	15162
ויאמר אדני אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך (בראשית י"ח ג').	15163
בגמ' למדו מכאן שגדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה (בבא מציעא פז), ולפי פירוש זה שם אדנ"י כאן קודש, וכך כתב הרמב"ם בפ"ו מהלכות יסודי התורה הלכה ט' ששם זה קודש, ואם כן נלמד להלכה דהכנסת אורחים חשוב יותר מהקבלת פני השכינה.	15164 15165 15166
אברהם אבינו הוא עמוד האמונה ועמוד החסד בעולם, אמרו במדרש (תהלים קי) שעכו"ם היו ישנים מלבוא תחת כנפי השכינה ואברהם העירם, ולא זה בלבד אלא אף הצדקה היתה ישינה והעירה אברהם, וכיצד עשה אברהם עשה לו פונדק ופתח לו פתחים לכל רוח והיה מקבל העוברים והשבים, שנאמר ויטע אשר בבאר שבע, אמרו שם שאברהם עמד על גודל החסד ממלכי צדק.	15167 15168 15169 15170
אברהם שאל ממלכי צדק באיזה זכות זכו לצאת מן התיבה, וענהו בזכות הצדקה שהיו עושים עם הבהמות והעופות, דן אברהם קל וחומר שאם כל כך גדול כוחה של צדקה לבעלי חיים, על אחת כמה וכמה אם יעשה צדקה עם בני אדם שהם בדמות וצלם, ומיד התחיל להכניס אורחים, ובזה פירשו הפסוק אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה' כל היום (משלי כג), שאברהם אבינו קינא במעשים הטובים של נח ובניו, וביראת ה' צריכים לקנאות.	15171 15172 15173 15174 15175
אכן הכנסת אורחים היא ענין גדול, אבל כשהיה עסוק בהקבלת פני השכינה היה פטור ממצוות אחרות, שהרי העומד בתפלה שנחשב כעומד לפני השכינה אסור לו להפסיק לשום דבר, ואיך הפסיק אברהם בשביל הכנסת אורחים? ברם לפי מה שפירש הרמב"ן כאן יובן על נכון וז"ל, וזה גילוי השכינה אליו למעלה וכבוד לו, כענין שנאמר במשכן ויצאו ויברכו את העם וירא כבוד ה' אל כל העם (ויקרא ט). כי מפני השתדלותם במצות המשכן זכו לראיית השכינה, ואין גילוי השכינה כאן וכאן לצוות להם מצוה או	15176 15177 15178 15179 15180

לדיבור כלל אלא גמול המצוה הנעשה כבר, ולהודיע כי רצה האלקים את מעשיהם, וזהו כוונתם שאמרו לבקר את החולה (ב"מ פו:), שלא היה לדיבור אלא לכבוד לו עכ"ל, ודבריו הם קילורין לעינים.	15181
תענוג גדול וקורת רוח היה לאברהם אבינו כשנראה אליו השם, בהיותו חולה במילתו יושב ומתקרר בפתח אהלו מפני חום היום אשר יחלישנו (הרמב"ן שם), אבל יפה שעה אחת של מעשים טובים של עולם הזה מכל קורת רוח של עולם הבא (אבות פ"ד), היות ולא היה גילוי השכינה לשם חובה או מצוה ורק לחזות בנועם ה', היה בכחו לוותר על נועם זה ולהעדיף עשיית המצווה של הכנסת אורחים.	15182
מתאים לזה מה שאומרים בשם הגר"י סלנטר זצ"ל, שחפצו היה להשיג הדרך בעבודה שעל ידו מגיעים לגילוי אליהו, ההיפך מרצונם של אנשים שהעיקר אצלם זה הגילוי, ומטעם זה באמת מתעלם מהם אליהו, היות ותכלית מעשיהם אינה העמלות וההכשרה הדרושה אלא התוצאה, לכן יש פגם בעבודתם ואינם זוכים לגילוי זה, אברהם אבינו היה להוט אחרי מעשי המצוות אבל לא אחר שכר המצוות, בחר לוותר על גילוי השכינה ממה שלוותר על עוד מצוה של הכנסת אורחים, הרגיש שהזמן קצר והמלאכה מרובה ואין השעה פנויה לקבלת שכר. (המוסר והדעת).	15183
	15184
	15185
	15186
	15187
	15188
	15189
	15190
	15191
	15192
	15193
מאמר שכ	15194
יוקח נא מעט מים ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ (בראשית י"ח ד').	15195
מצינו בחז"ל שאמרו חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב (תנדב"א), לא אמרו שישאף שתגיע דעתו לדעת אבותיו אברהם יצחק ויעקב, כי אם שיגיעו מעשיו למעשי אבותיו, הרי שזוהי המדרגה הגדולה ביותר, וכי שיא הדעת והחכמה בא עם הקיום המעשי, המעשים הטובים אינו קיום מצות בלבד, אלא הם המהוים תורה וחכמה וזוהי דעת האלקים.	15196
הבה נתבונן במעשי האבות וניוכח, שדוקא בביצועם בפועל הגיעו לידי תכלית התעלותם, והביאו להתגלות ה' לכל הדורות, ומשום כך פירטה התורה כל פרט ופרט שבכל מעשיהם, כי כל נקודה חיובית יש לה ערך רב וזכותה פועלת לדורות, וכל נקודה שלילית בביצוע המעשה רישומה ניכר לשלילה לדורות.	15197
אמר רב יהודה אמר רב כל מה שעשה אברהם אבינו למלאכי השרת בעצמו עשה הקב"ה לבניו בעצמו, וכל מה שעשה אברהם על ידי שליח עשה הקב"ה לבניו על ידי שליח, ואל הבקר רץ אברהם — ורוח נסע מאת ה' ויגו שלוים מן הים, ויקח חמאה וחלב — הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, והוא עומד עליהם תחת העץ — הנני עומד לפניך שם על הצור, ואברהם הולך עמם לשלחם — וה' הולך לפניו יום, ויקח נא מעט מים — והכית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם (בבא מציעא פו).	15198
הרי שבשכר כל פרט שבמעשה חסד של אברהם, זכו בניו לאחר כמה דורות להתגלות ה', ולא עוד אלא שהופיע לפניו בכבודו ובעצמו, לכאורה לא עשה אברהם עם המלאכים כי אם מעשים רגילים, עמד עליהם תחת העץ, הלך עמהם לשלחם ולווה אותם בדרכם, והנה בשכר פעולה פשוטה זו התגלה הקב"ה לפני בניו ועמד לפניו על הצור, והלך לפניו במדבר להראות להם את הדרך, מכאן כמה יש בכל פעולה מעשית של חסד חכמה ודעת אלקית, עד שהיא מביאה לידי התגלות לדורות.	15199
ומכאן גם לצד השלילי, אם חסרה נקודה כל שהיא במעשה אברהם שלא עשהו בעצמו, נתמעטה התגלות ה' ולא זכו בניו לאותה מדרגת ההכרה והדעת, כי לעומת החשיבות בכל פרט שבמעשהו של אברהם וההשפעה החיובית שבו, כן היתה שלילת ההשפעה בהעדרו של כל פרט שבאותו מעשה, בשכר זה שאברהם לא הושיט להם בעצם ידיו את המים לרחוץ את רגליהם, ואמר להם בלשון אדיבה יוקח נא מעט מים, וכנראה הגיש להם על ידי אחד מעוזריו, לא המציא הקב"ה בעצמו מים לבניו במדבר, כי אם אמר למשה והכית בצור ויצאו ממנו מים.	15200
ויש להתבונן באיזו אהבה ומסירות נפש קיבל אברהם את האורחים, וגמל איתם את מעשי ההטבה והחסד, אברהם כבר היה זקן ושבע ימים בגיל תשעים ותשע, ועמד ביום השלישי למילתו שיש בו כאב רב, וכן אמר רבן גמליאל בנו של ר' יהודה הנשיא, כשנימול אברהם ביום השלישי היה לו כאב הרבה מאד למכתו (ילקוט פ"ב), והיה טרוד בתחבשותיו (ב"מ פו), ובאותו יום הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה והרתיח את כל העולם, עד ששום בריה לא יכלה לצאת ולבוא (פרקי דר"א).	15201
ועם כל זה לא התחשב אברהם לא בכאביו ולא בחום הרוח, ורץ לקראת האורחים שחשב אותם כערבים המשתחווים לאבק רגליהם, ועשה כל המאמצים לשרת אותם דוקא בעצמו, כדכתיב וימהר אברהם, ואל הבקר רץ אברהם וימהר לעשות אותו, והכין להם את המאכלים הטעמים ביותר, שחט שלשה פרים כדי להאכילם שלש לשונות בחרדל שהוא מעדן מלכים (ב"מ פ"ו), ורק בדבר אחד לא טיפל אברהם בעצמו, בהגשת המים לרחיצת רגליהם, אבל כיון שלא עסק בנקודה זו למעשה בידי וברגליו ממש, נגרם ממילא העדר בהתגלות ה' לבניו.	15202
	15203
	15204
	15205
	15206
	15207
	15208
	15209
	15210
	15211
	15212
	15213
	15214
	15215
	15216
	15217
	15218
	15219
	15220
	15221
	15222
	15223
	15224
	15225
	15226
	15227
	15228
	15229

הוא אשר אמרנו כי המעשה הוא הדעת, ובכל פרט ופרט כלולה תורה וחכמה לאין שיעור, ואם חסרה איזו נקודה שהיא אף באופן ביצוע המעשה, נרשם ממילא חסרון בדעת ה' ובהתגלות ה', והעדר זה בהתגלות ה' שגרם שלא הקב"ה בעצמו הוציא להם את המים כי אם על ידי שליח, לאו מילתא זוטרתא היא.	15230 15231 15232
אחר מעשה העגל אמר הקב"ה למשה ושלחתי לפניך מלאך, השיב לו משה אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה, משה התרצה שכל העם ישאר במדבר ציה וצלמות, במדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב וצמאון, ולוותר על כניסת הארץ ועל כל היעודים התלויים בה, ובלבד שה' בעצמו ילך לפניהם ולא מלאך, הרי כמה גדול המרחק בקרבת ה' אם הקב"ה בעצמו הולך לפניהם או על ידי שליח.	15233 15234 15235 15236
ומכאן כמה חכמה ודעת כלולה במעשה אברהם, עד שכל נקודה שלילית באיזה פרט שהוא בביצועו, גרמה הבדל עצום כזה בהתגלות ה' שבין הופעתו בכבודו ובעצמו לבין פעולתו על ידי שליח, וכל זה הוא אף במעשה אברהם שקיים את כל המצוות מעצמו לפני נתינת התורה מבלי להיות מצווה ועושה, על אחת כמה וכמה לאחר שניתנה התורה לישראל ומקיימים אותה בתור מצווה ועושה, כמה דעת ה' כלולה בכל מעשה מצוה וכמ"ש (ב"ק פ"ז), אמר ר' חנינא גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה. (אור הצפון א' עמ' קמ"א).	15237 15238 15239 15240 15241 15242
מאמר שכא	15243 15244
ואקחה פת לחם וסעדו לבכם ויאמרו כן תעשה כאשר דברת (י"ח ה').	15245
כן תעשה כאשר דברת מה שאמרת ואקחה פת לחם, יהי רצון שתספיק לעשות כך לעולם כמו שאתה מתנדב עכשיו להכניס אורחים (חזקוני), זוהי הוראה והדרכה לכל אדם ולכל איש החסד, שתורת החסד תמשיך ותאריך ימים ושנים, שלא תהיה פעולתו הטובה חד פעמית, אלא יקנה בלבו את מדת החסד כקנין נפש תמידי, הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו, מהו לעולם חסדו? אין הקב"ה עושה חסד עם ישראל לא לשנה ולא לשנתיים אלא עד עולם.	15246 15247 15248 15249 15250
וכן משה נתן להם התורה שנקראת חסד שנא' ותורת חסד על לשונה, ולא נלקחה מהם אלא לעולם נתנה להם (מדרש תהלים), אב הרחמן עושה חסד לאלפים ואינו נפסק כי לעולם חסדו, חסד ליחיד חסד לרבים חסד לכל העולם כולו, חסד שלא נפסק אף לרגע קט כי לעולם חסדו, והאדם יציר מעשיו יש ללמוד לילך בדרכיו בדרך טובים.	15251 15252 15253 15254
מעשה האשה השונמת מהווה דוגמה לדברינו, ויהי היום ויעבור אלישע אל שונם ושם אשה גדולה ותחזק בו לאכול לחם, ותחזק בו לאכל לחם מה פירושו? ומצאתי באלשיך הק' וז"ל, לא יעלה על הלב שפירושה לשון אחיזה כמו והחזיקה כי אם לשון חזקה, והוא שע"י שלוחיה רבים ונכבדים לפי כבודו האכילתו לחם בביתה, עד היות לה חזקה בו ג' פעמים, כי בתלתא היא חזקה וזהו ותחזק בו לאכל לחם, ומאז והלאה לא היה לה להזמינו בכל פעם שהיה בא לעיר, כי כבר הוחזק ואין לשנות.	15255 15256 15257 15258 15259
החסד האמיתי הוא לא להתעייף ולא להיות נלאה במידתו הטובה, לב טוב איננו מותנה בתנאים, שאלו תלמידיו את רב אדא בר אבהו, את ר' זירא, את ר' פרידא, במה הארכת ימים, ובפי' הרמב"ן ז"ל בס' האמונה והבטחון, כלומר באיזה מצוה הרבית להרגיל בה את עצמך, עד שנתחזקה בידך זה ימים רבים יותר משאר המצוות, דוד המלך ע"ה אמר אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי ושבתתי בבית ה' לאורך ימים, ופי' האברבנאל וטעם ירדפוני? כל כך ארגיל את עצמי לעשות טוב וחסד, טוב לנפשי וחסד עם אחרים ללמדם ולהורותם לעבוד את ה', עד שיהיה לי חוק כי אילו רציתי להניח הטוב רגע אחד הוא היה רודף אחרי.	15260 15261 15262 15263 15264 15265 15266
לעולם יעסוק אדם בתורה וגמילות חסדים אף שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, ופי' הגרי"צ בלזר זצ"ל שהעיקר הוא לעולם, אם הפעולה או המידה שהאדם אוהז בה היא מידה ופעולה של לעולם, זאת אומרת שהאדם דבוק ואחוז בענין זה מן ההכרח שיבוא גם לשמה, כי דבר שתוכנו בלתי טהור אין לו קיום והוא מתפורר ונפסק, לכן גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה, שצדקה בממונו וגמ"ח בין בגופו בין בממונו, צדקה לעניים גמ"ח בין לעניים ובין לעשירים (סוכה מט.).	15267 15268 15269 15270 15271
צדקה היא מצוה שאינה מצויה תמיד, כי אם אין עניים אין מצות צדקה, ואילו גמ"ח היא מצוה המקיפה את כל היום וכל הלילה, היא מזדמנת עם כל אנשים שנפגש בהם ואפילו עשירים בין ביום ובין בלילה, ולא דוקא בממון אמורה אלא בפיוסים וכיבודים כדברי רבינו יונה, וכן ידבר על לב העני וינחמהו מצרתו, ומי שאין לו ממון לעשות צדקה ידבר טוב על העני, ויהיה לו לפה לבקש מאחרים להיטיב עמו.	15272 15273 15274 15275
אמר ר' יוחנן כיון שיצא רוב שנותיו של אדם ולא חטא שוב אינו חוטא, שנא' רגלי חסידיו ישמור (יומא לח.), ומפרש המהרש"א רגלי מלשון רגילות שהרגיל את עצמו להיות חסיד, שוב ישמור אותו הקב"ה מלחטא, ורגילות הוא שמורגל כן ברוב שנים, למען תלמד ליראה את ה' אלקיך, פי' החזקוני תהיה רגיל כמו עגלה מלומדה פרא למוד מדבר, תלמד בכל עת ובכל שעה תמיד בלי הפסק.	15276 15277 15278 15279

וישאל יוסף לאחיו ויאמר השלום אביכם הזקן אשר אמרתם העודנו חי, אדם עד שלא נכנס לשררה הוא	15280
שואל בשלום בני אדם, אבל משנכנס לשררה רוחו גסה עליו ואינו משגיח לשאול לשלום בני העיר, אבל	15281
יוסף לא היה כן אעפ"י שנכנס לשררה הוא היה מנהגו לשאול בשלום אחיו, שנא' וישאל להם לשלום	15282
(תנחומא), חולשתם וקטנותם של אנשים מתגלה במבחן זה, כאשר מגיעים לשררה גדולה או קטנה, כבר	15283
יש בה כוח להשכיח מהם אף את קרוביהם, השררה משכיחה מהם אפילו את התומכים שהטיבו עמהם.	15284
צריך האדם להדמות להקב"ה ולילך בדרכיו, שחסדו יהיה לעולם בלי הפסק, וכל דבר טוב וכל מעלה	15285
במידותיו ימשכו בלי הפסק, מעשה בחסיד אחד שלמד כל ימיו מסכת חגיגה, וכשמת הלבישה (מסכת	15286
חגיגה) את עצמה בדמות אשה והספידה עליו וטיפלה בקבורתו, עד כדי כך מגיעה סגולת ותועלת ההתמדה	15287
התמידית בתורה, שהיא מגינה ומצילה את הלומד והוא מגיע הודות לכך לעולם נצח. (מעייני	15288
החיים).	15289
מאמר שכב	15291
ואקחה פת לחם וסעדו לבכם ויאמרו כן תעשה (בראשית י"ח ה').	15292
כתיב ואקחה פת לחם וכתיב ואל הבקר רץ אברהם, אמר ר' אלעזר מכאן שצדיקים אומרים מעט ועושים	15293
הרבה, רשעים אומרים הרבה ואפילו מעט אינם עושים, מנלן מעפרון מעיקרא כתיב ארץ ארבע מאות	15294
שקל כסף, ולבסוף כתיב וישמע אברהם אל עפרון וישקול אברהם לעפרון את הכסף אשר דבר באזני בני	15295
חת ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר, דלא שקל מיניה אלא קנטרי דאיכא דוכתא דקרי ליה לתיקלא	15296
קנטירא (ב"מ פ"ז).	15297
הצדיק שבא בהתנגשות תמידית עם החיים יומיים, וזקוק להתאמצות כבירה כדי להתגבר על כל	15298
המפריעים בדרכו לעשות רצון קונו, יודע הוא את הקושי במלחמה כבדה זו, ובהיכוננו לעשות איזה דבר	15299
טוב, הוא מפחד מאלו המניעות שיש בכוחן להפריע ולבטל רצונו הטוב, מעריך הוא היטב את מדת כחותיו,	15300
ומרגיש אל נכון עד כמה מגיע תוקף רצונו לטוב, ולכן חושש הוא שמא עדיין אין בו כ"כ עוז ועצמה	15301
להתגבר ולהתרומם על כל המפריעים העלולים להפריעו ולעכבו מלגשם את חפצו הטוב.	15302
ומאחר שהצדיק אינו מזלזל בדיבורו בידועו ערכה הרב של אמירה, הוא זהיר לומר מעט פן לא יתאים	15303
סיום מעשיו למחשבותיו תחילה, ומה שלבסוף הוא עושה הרבה, מפני שלמרות הכרת עצמו טרם התחיל	15304
במעשה הטוב, עדיין אינו יכול להבחין בכל כחותיו האצורים בתוכו פנימה, הטמונים בעמקי נפשו	15305
וסתומים מידיעתו, ורק כשמתחיל להוציא לפועל את מחשבתו הטובה, אז רגש זה מתפתח ומתרחב בלב, ו	15306
ורגש זה מעורר את הכוחות הנרדמים באדם, ומעניק לו כחות חדשים לנצח כל המפריעים.	15307
ולהיפך הרשעים ההולכים אחר יצר לבם, אומרים הרבה ואפילו מעט אינם עושים, כי מהעדר הרצון	15308
להלחם ולהתגבר על יצרם, אינם מכירים את כל אלו המפריעים שיכולים להתקל בהם בדרכם, וביחד עם	15309
זה אינם נותנים את הערך והשווי הדרוש לאמירה ודיבור, ולפיכך אינם דואגים שמא לא ימלאו אחרי	15310
דיבורם, ואומרים הרבה ואפילו מעט אינם עושים, כי גם לפעולה טובה צריכים התאמצות מרובה, והרשע	15311
שאינו מלומד להתגבר על יצרו אי אפשר לו לקיים את דבורו לטוב אף במעט.	15312
ועל פי מה שנתבאר יובן לנו היטב מה ששמעתי בשם גדול אחד בהא דאיתא (סוכה נ"ב:), דרש ר' יהודה	15313
לעתיד לבא מביאו הקב"ה ליצר הרע ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים, צדיקים נדמה להם כהר גבוה	15314
ורשעים נדמה להם כחוט השערה, הללו בוכים והללו בוכים, צדיקים בוכין ואמרין היאך יכולנו לכבוש הר	15315
גבוה כזה, ורשעים בוכין ואומרים היאך לא יכולנו לכבוש חוט השערה הזה, ואף הקב"ה תמה עמהם!	15316
שנאמר כה אמר ה' כי יפלא בעיני שארית העם בימים ההם גם בעיני יפלא.	15317
היינו כי הרשעים שהלכו תמיד אחר שרירות לבם ולא התאמצו להתגבר על יצרם, אינם רואים בחיי צדיק	15318
שום קושי, כיון שלא הגיעו לעולם לכלל מעשה, נדמה להם כי לו חפצו היו יכולים גם הם לעשות כמעשה	15319
הצדיקים, ובהכירם אח"כ את דרך האמת יבכו, היאך לא יכולנו לכבוש את חוט השערה הזה.	15320
כי גם לעתיד לבוא כשיכירו כל יושבי תבל את האמת, בכל זאת לא יוכלו הרשעים להרגיש את נפש	15321
הצדיק, ואת כל אשר עבר עליו במלחמת חייו, ולא יבינו את הקושי והתאמצות הכחות שהיו דרושים	15322
לצדיק להתגבר על יצרו וללכת בדרך הטובה, ובראותם עד כמה דרך החיים קרובה לדרכם דרך המות	15323
אשר דרכו בה, שבאמת כפתח הוא בין האמונה ובין המרי, יבכו במר נפשם איך לא יכולנו לכבוש את חוט	15324
השערה הזה.	15325
לא כן הצדיקים בהביטם על עברם ובראותם את מלחמת חייהם, את כל ההרפתקאות דעו עלייהו בשביל	15326
כל דבר טוב וטהור, הרי הם באים לידי התפעלות, איך היו יכולים בכחותיהם להחזיק מעמד נגד הר גבוה	15327
כזה, כי אף שהתגברות הטוב על הרע תלוי תמיד בחוט השערה, בכ"ז על כל צעד ושעל פוגש הצדיק את	15328
היצר המתגבר עליו תמיד, כמאמרם ז"ל יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, ולכן בידועו את המלחמה	15329

ולא עוד אלא שבאותה שעה נראה אליו הנבואה שנאמר וירא אליו ה', ועם כל זה בקש להקדוש ברוך הוא	15379
אל נא תעבור מעל עבדך, הניח הנבואה והלך לקראת אורחים, ומדוע הלא הנבואה היא עונג נפלא, כי	15380
מהות הנבואה היא ידיעת אלוקות ואין עונג כידיעת אלוקות, ועם כל זה עזב את העונג מפני האורחים, כי	15381
לא המדרש עיקר אלא המעשה (אבות א'), ולמדו חז"ל מזה גדולה הכנסת אורחים מקבלת פני השכינה	15382
(שבת קכ"ז), אבל אברהם אע"ה הוא בעל הלכה הלזו, והוא מעצמו הבין זאת כי אחרי כי זה רצונו	15383
יתברך להדמות אליו יתברך להטיב ורצונו הריהו כבודו.	15384
ואדם לא יבין איך לא ישכה תשוקת הנבואה תשוקת בשר ודם, וגם לא יבין איך יצטרפו שני הידיעות	15385
האלה, ידיעת ומחשבת אלוקות וגם ידיעה שפלה ופחותה ידיעת בשר ודם, מעט תענוג נבזה ושפל אשר	15386
לפי ערכו היה כל טוב העולם הזה לאפס ותוהו, ועם כל זה היו שניהם בו במשקל שוה, להכיר ולהבין זאת	15387
עד לדחות זה מפני זה, אין להעלות על הכתב גודל הפלא של שני הפכים הנזכר לעיל בנושא אחד.	15388
וזה לא יוכל להיות רק במי שהוא מחצי ולמעלה אלקים ומחצי ולמטה אדם, מלאך ואדם יחד, עפר מן	15389
האדמה וגם ויפח באפיו נשמת חיים, וזהו כוונתו יתברך וכן כיוון אברהם אבינו ע"ה, ואחרי שאנחנו חלק	15390
מאבינו אשר הניח לנו ברכה, כדרך האב המוליד כחו בבנים, על כן עלינו בנים הנכבדים בני אב נכבד	15391
כזה, לאחוז דרכו בקודש לחבר עולם הזה ועולם הבא גשם ורוחני ביחד. (חכמה ומוסר ח"ב מא' רי"א).	15392
	15393
מאמר שכד	15394
וימהר אברהם האהלה אל שרה ויאמר מהרי שלש סאים קמה סלת לושי ועשי עגות (בראשית י"ח ו').	15395
המתבונן בתוה"ק יראה שכולה מלאה רק מדברים קטנים, פרשה שלמה באברהם, וימהר אברהם, ויאמר	15396
מהרי, ואל הבקר רץ, אין אנו רואים כאן מעשה גדול אלא דברים קטנים, שמעשה החסד של אברהם לא	15397
היה מעשה אחד של חסד, כי אם הרבה דברים קטנים לבלי שיעור, שכל מעשה הוא קובץ מדברים קטנים,	15398
כאילו שאין מעשה כלל כ"א דברים קטנים, ומדברים קטנים אלו זכה אברהם לכל סוד הנצח, שהרי אמרו	15399
ז"ל (ב"מ פ"ו), כל מה שעשה אברהם למלאכי השרת בעצמו, עשה הקב"ה לבניו בעצמו, וכל מה שעשה	15400
אברהם ע"י שליח עשה הקב"ה ע"י שליח.	15401
זוהי באמת מהותה של הבריאה כולה, בכל הבריאה אין דברים גדולים בנמצא כלל, כל הבריאה הוא רק	15402
דברים קטנים חוט השערת, דיסוד העולם הזה הוא רק סיבות נקב מחט סידקית, וזהו יסוד המצות כמו	15403
שמבאר הרמח"ל, שאין כל זה כי אם סיבות, וזהו הסוד של חוט השערת, ובחוט השערת אלו כל הצלחת	15404
האדם.	15405
רבקה אמנו זכתה לכל הנצח בעד דברים קטנים, בשביל שתה אדני גם לגמליך אשאב, כי כל עבודת האדם	15406
הוא רק דברים קטנים שמהם זוכים לכל האין סוף, וכן מצד הרע גם שם כל העונש הוא בעד חוט השערת	15407
דברים קטנים, אברהם נענש בשביל במה אדע, בשביל חטא של חוט השערה דק עד אין נבדק, משום שבין	15408
מצד הטוב ובין מצד הרע הכל תלוי על משקל חוט השערה, דזהו מהותה של כל הבריאה דין ומשפט על	15409
חוטי השערה.	15410
אדמו"ר ז"ל היה אומר ברגע קטון עזבתך וברחמים גדולים אקבצך (ישעיה נ"ז), הרי דכל העוה"ז הוא	15411
רק רגע קטון, בשצף קצף הסתרתי פני רגע ממך, כל העוה"ז הוא רק רגע, מכל זה רואה האדם מהו חוט	15412
השערה, ועל זה נאמר צדקתך כהררי אל, כשזכתה רבקה אמנו בעד דבר קטן לכל הנצח הרי צדקתך	15413
כהררי אל.	15414
הגר"א ז"ל לפני פטירתו בכה ואמר, איך אפשר להפרד מעולם כזה שבעד פרוטות אחדות שקונים בהם	15415
ציצית יכולים לזכות לכל הנצח, שיסוד העוה"ז הוא רק דברים קטנים רק סיבות, ובדברים קטנים אלו	15416
כלול כל סוד הנצח נצחים, ממחט סידקית זה יוצא פתחו של אולם.	15417
טבע האדם לעסוק תמיד בדברים גדולים, ומדמה בלבו שעוסק בדברים רמים ונשגבים, והוא טעות ושגגה	15418
שארין בעוה"ז עסק בדברים גדולים כי אם בדברים קטנים, ר' ישראל ז"ל מסלנט מיעץ לאדם שיעסוק לפני	15419
יום הדין בדברים קטנים, ולפי הנתבאר זהו יסוד כל עבודת האדם ובוזה תלוי כל הצלחתו. (דעת	15420
חכמה ומוסר ח"א מא' פ"ד).	15421
	15422
מאמר שכה	15423
ויקח בן בקר רך וטוב ויתן אל הנער וימהר לעשות אותו (בראשית י"ח ז).	15424
מובא בספרים הק' שחובת האדם להיות מחציו ולמטה איש ומחציו למעלה מלאך (דב"ר יא יד), כ"כ רבה	15425
וחמורה עבודת האדם, שמצד אחד חייב להיות איש דהיינו כולו גוף וחומר, ומצד אחר חייב להיות מלאך,	15426
ורק בצורה זאת נקרא אדם השלם, שלמרות היותו גוף ואיש וחייב להשתמש בכוחות אלו, מ"מ עבודתו	15427
ומציאותו היא להיות בגדר מלאך.	15428

איתא בחז"ל (שיה"ר א יג), מה היה אברהם אבינו עושה מסגף את עצמו, והסיגוף ענינו שמתרחק מכל	15429
אהבת העוה"ז, והתמיד אאע"ה בעבודה זו של ביטול כל מציאות העוה"ז, עד שמגדירים זאת מה היה	15430
אברהם עושה, שזו היתה עבודתו העיקרית, והגיע אאע"ה למעלה עליונה בביטול כל עניני העוה"ז עד	15431
שאמר ואנכי עפר ואפר, שלא החשיב עצמו למאומה ואין לו צורך כלל בכל עניני הכבוד והעוה"ז, ואין	15432
הדברים כמליצה בעלמא אלא כך באמת היתה מציאות הרגשתו וכדחזינן בחז"ל (חולין פט), דוד המע"ה	15433
אמר ואנכי תולעת ולא איש, אאע"ה אמר ואנכי עפר ואפר, ומשרע"ה אמר ונחנו מה.	15434
כבר הזכרנו דברי הרמב"ן ריש פר' לך לך ומובא ברמב"ם במורה נבוכים, שישב אאע"ה עשר שנים	15435
בבור אצל נמרוד, והיו כל יושבי העולם מבזים ומקללים אותו, כיון שהיה יחידי באמונתו נגד כל העולם,	15436
וקיבל כל זאת עבור כבוד שמים, שכיון שהחשיב עצמו כעפר ואפר ולא היה לו כל שייכות לעניני העוה"ז,	15437
לכך לא פגע בו כלל.	15438
וכמו כן יש לראות בהא דאיתא במדרש על הכתוב הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את (תנחומא לך ה),	15439
מכאן שעד עתה לא הכיר במראה אשתו, ורק כשעבר על יד המים ראה צורת אשתו, נורא לראות עד היכן	15440
היה אברהם רחוק מכל מושגי העוה"ז, והנה בשעה שמגיע אדם למדרגות עליונות כאלו, שאין לו שייכות	15441
כלל בכל מושגי העוה"ז, בטבע צריך להיות שזה מקיף כל התנהגותו, וכשם שלעצמו בז להם כן אף בנוגע	15442
לזולתו כיון שאינו מחשיב זאת, אינו דואג ואינו טורח שיהיה להם חלק בזה.	15443
אולם כאשר נתבונן בפרשת אאע"ה נראה שלא כן הדברים, שרק בנוגע לעצמו התנהג בדרך זו, ואילו	15444
בנוגע לזולתו היתה הנהגתו עם כל ההרגשים האנושיים שיש לכל העולם, והיינו שהקדמנו שעבודת האדם	15445
חייבת להיות מחציו ולמעלה מלאך, וזה רק בנוגע לעבודתו העצמית חייב להיות בגדר מלאך רחוק מכל	15446
מושגי העולם הזה, ואילו בנוגע לאחרים חייב להיות מחציו ולמטה איש, עם כל ההרגשים והמושגים שיש	15447
להאדם הפשוט ביותר.	15448
ואל הבקר רץ אברהם ויקח בן בקר רך וטוב, ובחז"ל (ב"מ פז) ג' פרים היו כדי להאכילם ג' לשונות	15449
בחרדל, השתדל אאע"ה למלאות תאוותם באופן הגדול ביותר, עד ששחט עבורם ג' פרות כדי שכל אחד	15450
יקבל את החלק המובחר ביותר שבבשר, ולכאורה הרי אברהם רחוק מכל תאוות העוה"ז, מנין לו ההבנה	15451
והידיעה באיזה צורה תגבר הנאת אכילתם, אלא הן הדברים שנתבארו, שבנוגע לזולתו חייב להיות בגדר	15452
איש, ולדאוג לטובתם ולהנאתם בכל מה דאפשר.	15453
וירא וירץ לקראתם מפתח האהל וישתחו ארצה, רץ לקראתם והשתחוה לפניהם כדי לכבדם, והרי אאע"ה	15454
רחוק מהכבוד ואין לו שייכות לזה, ומנין לו הרגשים עמוקים כ"כ בכבוד בני אדם עד שכבדם בנפילת	15455
אפים, וביותר שהרי מפורש בגמ' (שבת קנז), שאמר להקב"ה להמתין לו עד שיכניס את האורחים,	15456
והפסיק הדיבור עם הקב"ה כי גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה, והלא להגיע להכרה זו	15457
שכבוד לאורחים חשוב מאוד יותר מקבלת פני השכינה, צריך שיהיה לו הבנות והכרות עמוקות במהות	15458
ענין כבוד בני אדם.	15459
והנה כאשר ישאל אחד מאתנו האם כבוד הבריות חשוב כ"כ, זה מוכיח שאין לנו מושג רחב כ"כ בחשיבות	15460
כבוד הבריות, ומשו"ה איננו יודעים שגדולה הכנסת אורחים מקבלת פני השכינה, ואילו אאע"ה ידע והבין	15461
בגודל כבוד הבריות, ואף שסבר כי אנשים פשוטים המה, מ"מ הרבה טרח בכבודם, ואע"ג שאאע"ה	15462
לעצמו לא חש כלל צורך בכבוד הבריות, שעמד יחידי באמונתו למרות כל הבזיונות שביזוהו אנשי העולם.	15463
והיינו שנתבאר בגודל חובת העבודה המוטלת עלינו, שמצד אחד חייב להזהר בכבוד חברו, ואילו לעצמו	15464
חייב לברוח מן הכבוד כבורח מן האש, מצד אחד חייב להרגיש ונפשי כעפר לכל תהיה ולמקללי נפשי	15465
תדום, ולזולתו צריך להרגיש כי האדם צלם אלקים, וכל התענוגות והכבוד שיש בעולם חייב לדרוש ליתן	15466
לזולתו, ולכן טרח אאע"ה לשחוט לכל אחד ואחד פר מיוחד כדי ליתן לו לשון בחרדל, וכל זה להראות	15467
כבודו של האורח, כי כדאי הוא בעיניו לשחוט עבורו לבד פר שלם.	15468
נתבונן נא במצבנו ובאורחות חיינו, ונראה כמה רחוקים אנו משלימות זו, הנה כאשר אחד מאתנו מתעלה	15469
מעט ברוחניות, בד בבד מבטל ומזלזל בחביריו הנראים פחותים בעיניו, וכ"ז מחמת הגאווה שרוכש לעצמו	15470
ע"י התעלותו, וכן אינו מחשיב כלל את אלה שלא הגיעו למדרגתו, נמצא שרחוק מאוד מהשלימות	15471
האמיתית, שלעצמו חייב לחיות בלחם צר ומים לחץ, ואילו לזולתו חייב לדאוג לתת לו לשונות בחרדל.	15472
ופשוט שללא עבודה מתמדת ויגיעה מרובה לא ישיג יסודות אלו, כי דרוש לכך עקירת כל שרשי טבעיו	15473
מעיקרם, כי טבע האדם מנוגד לכל זה בתכלית, כי לעצמו דורש ומבקש כל ההנאות והכבוד שיש בעולם,	15474
ואילו לחבירו מסתפק במועט, ומכיון שחייב לעקור את טבעיו ודאי שללא עמל לא יגיע לזאת.	15475
מעלה עליונה זו כותב הגר"י בלזר זצ"ל על מרן הגרי"ס זצ"ל וז"ל, והיותר נפלא אם כי לעצמו היה	15476
מושלל מכל חמודות התבל מהתאוה והחמדה והכבוד ועוד, בכ"ז במה שנוגע לזולתו היה יודע ומרגיש בכל	15477
תשוקת האדם חפצו ומאווי מעניני התבל ומלואה, והביא ע"ז ממש"כ הגרי"ס בעצמו בס' תבונה, כי זה	15478

כלל גדול במדות, שרוב מדות הטובות המה רק במה שנוגע להאדם בעצמו, אבל במה שנוגע לחבירו החוב	15479
להשתמש בכל עוז בהיפוכה, כמו לברוח מן הכבוד היא מדה יקרה, אכן במה שנוגע לחבירו אמרו חז"ל	15480
איזה מכובד המכבד את הבריות.	15481
הפרישות אשר היא מעלה נשגבה לבני עליה, אבל היא רק בבחינת האדם לעצמו, אבל במה שנוגע	15482
לתועלת חבירו החיוב להשתמש היפך הפרישות, לצאת בשווקים לחפש למלאת טובות חבירו, וראה בגמ'	15483
(כתובות סז) במעשה דמר עוקבא שהיה נותן צדקה לעני, ובא בנו וא"ל שראהו שותה יין ולכן אין ליתן	15484
לו, וא"ל מר עוקבא שלהיפך חייב להוסיף על הנתינה עי"ש, ומעתה על אף שמלאכה מרובה להגיע	15485
לשלימות להיות חציו איש וחציו מלאך, מכל מקום לכל הפחות עלינו לידע את האמת היכן טמונה העבודה	15486
האמיתית ולהשתדל להשיגה. (אור יחזקאל).	15487
	15488
מאמר שכו	15489
ויקח בן בקר רך וטוב ויתן אל הנער וימהר לעשות אותו (בראשית י"ח ז).	15490
מדת החסד השכל מחייבה גם בלא ציווי התורה, ולמה צייתה התורה עליה? אלא שהחסד של התורה	15491
שונה לגמרי מאותו חסד שהשכל מחייבו, שכל האנושי מחייב להרגיש את צער חבירו עוניו וחלישותו	15492
ולהשתדל להטיב עמו, אבל התורה דורשת מהאדם לא להסתפק בחיוב זה, אלא להרגיש בצער חבירו מה	15493
שחבירו בעצמו איננו מרגיש, ולהטיב עמו אף בזה, כי בתוך תוכו בעומק לבו יש יסוד להרגשת חסרון זה,	15494
הרגשה עמוקה כזו מחייבת התורה כל איש ישראל להרגיש אותה, ולהשתדל להטיב לחבירו לפי המדה	15495
שהיא מחייבת, כי גם הרגשות אלה חלק מהחיים המה.	15496
מעשה ברבי יוחנן בן מתאי שאמר לבנו צא ושכור לנו פועלים, הלך ופסק להם מזונות, וכשבא אצל אביו	15497
אמר לו בני, אפילו אם אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך שהן בני אברהם יצחק	15498
ויעקב, אלא צא ואמור להם ע"מ שאין לכם עלי אלא פת וקטנית בלבד (ב"מ פ"ג:), פועלים אלו שלא	15499
טעמו עושר מימיהם ורובם עניים בני עניים הם, אם יש להם לחם צר ומים לחץ שמחה גדולה היא אצלם,	15500
לאנשים אלו אם אתה נותן להם כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך, דרישה יותר גדולה יש להם	15501
בענין מזונות, דרישה שגם שולחן מלכים אין בכוחו למלאותם.	15502
האם יודע הוא הפועל מדרישת נפשו זאת? לא ולא! מרחק גדול מבדיל בינו ובין ידיעת הרגשה זו, אבל	15503
התורה מרגישה אותה עד עומקה, ואומרת עליו שסעודת שלמה אינה נקראת מזונות אצלו, ואם בנו פסק	15504
עמם לתת להם מזונות, מוכרח לחזור ולומר להם שאין להם עליו אלא פת וקטנית בלבד, עומק הסתכלות	15505
התורה בנפש האדם ובהרגשותיו נותן מקום לחסד של תורה, מה שאין בשכל האנושי שום מבוא בו, חסד	15506
כזה מצינו אצל אבותינו הקדושים שקיימו את כל התורה עד שלא ניתנה.	15507
איתא בגמ' (שם פ"ו), למימרא דסעודתא דאברהם אבינו עדיפא מדשלמה, ומתריך התם תלתא תורי	15508
לתלתא גברי, הכא לכל ישראל, ולמה לי תלתא תסגי בחד? א"ר חנן בר רבא כדי להאכילן שלש לשונות	15509
בחדל, אורחים אלו שכערביים נדמו לו, האם לא תספיק להם סעודה של חמאה וחלב ובשר, אבל אברהם	15510
אבינו מצא לנחוח להמציא להם גם עונג בסעודה מה שלא היה בסעודת שלמה בשעתו, להאכיל לכל אחד	15511
לשון בחדל.	15512
המצאת עונג כזה היא תוצאה ישרה מעומק הסתכלות בנפש האדם והרגשותיו, נפש שנחצבה משמי מרום	15513
אין קץ לעשירותה ועומק דרישותיה, ובכן אין האדם רשאי להגביל את רוחב לב זה, אלא אדרבא חייב	15514
להעמיק לחפש את מצפוניו ולגלותם, חוב על האדם לנער את האבק שנצבר עליו ממצביו השונים,	15515
ומהשפעת חיי הפשטות של הסביבה אשר חי בתוכה, עבודה רבה היא גילוי נסתרות אלו, רק אמון פדגוג	15516
יכול לפענח נעלמות כאלה, שהמה לפעמים גם ירושה של הרבה דורות, ואם ביכולתו של אברהם לענג	15517
אנשים בעונג יותר גדול מסעודת שלמה בשעתו, הלא חובה עליו למלא את הדרישה העשירה של נפשות	15518
אלה.	15519
אהבת חסד של אברהם אבינו נפלאה היא ביותר, כשאנו מעיינים באיזה מצב היה אז חולה מסוכן שלישי	15520
למילתו, עד שהקב"ה הוציא חמה מנרתיקה כדי שלא להטריחו (בבא מציעא פו), אבל אהבת חסד של	15521
אברהם לא הניחה לו להיות יום בלא אורחים, לא פטר עצמו בטענת אונס אפילו כגון זו, שדריה לאליעזר	15522
למיפק לברא נפק ולא אשכח, אמר עבדא לית ליה הימנותא, עבד זה שדולה ומשקה מתורת רבו לאחרים,	15523
לית ליה הימנותא אם איננו מוצא אורחים נפק איהו.	15524
לא המתין שהאורחים יבואו אצלו אלא רדף אחריהם, המציא להם פתחים בכל צד כדי שלא יצטרכו לפסוע	15525
גם פסיעה יתרה סביב ביתו, שלח שלוחים אליהם הלך בעצמו לחפשם, ובאיזה זמן ומצב בשעת סכנה כזו	15526
שמן השמים פטרוהו מעשיית חסד, אבל אהבת החסד שלו הציקתו כל כך, עד שראה הקב"ה בצערו הגדול	15527

ממה שחסר לו עם מי להטיב, ושינה עוד פעם סדרי בראשית להמציא לו מלאכים בדמות אנשים כדי שייטיב עמהם, זו מדרגת אהבת חסד של תורה.	15528
ומה שמפליא ביותר הוא מה שאמרו שם, כל מה שעשה אברהם למלאכי השרת בעצמו עשה הקב"ה לבניו בעצמו, וכל מה שעשה ע"י שליח עשה הקב"ה לבניו ע"י שליח, נראה כאילו היתה גם איזו תביעה על אברהם, על שלא עשה הכל בעצמו בלי שום שליח, גם במצב סכנה כזה שהיה פטור וכמעט אסור, אבל אם עשה בעצמו היה לו לעשות הכל.	15529
על חסד של תורה כזה אמרו חז"ל, חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, חובת איש ישראלי להשלים מעשיו כמו שהשלימו אותם אבותינו הקדושים, חובה עליו להכיר את דרישת לב חברו היותר עמוקה, דרישה שאין חברו יודע ממנה כלל ואין לו הרגשה בחסרונה, דרישות כאלה צריך האדם להכיר אותן ולמלא אותן בכל גודל יכולתו. (אור הצפון א' שיחיה ב').	15530
מאמר שכזו	15531
ויקח בן בקר רך וטוב ויתן אל הנער וימהר לעשות אותו (בראשית י"ח ז).	15532
בן בקר רך וטוב ג' פרים היו כדי להאכילן ג' לשונות בחרדל (רש"י שם), מקובל בעולם כי המצוות שבין אדם למקום, והמצוות שבין אדם לחבירו הם שני ענינים נפרדים, אפשר להיות גומל חסד עם הבריות אף ללא אמונה בה', ומבלי לקיים מצוות שבין אדם למקום, וכן אפשר לקיים מצוות שבין אדם למקום אף מבלי להיות טוב לבריות, אולם אין זה נכון, המצוות שבין אדם למקום ושבין אדם לבריות קשורות אלו באלו ולא תיתכן כל הפרדה ביניהן.	15533
כשאדם מטיב עם הבריות ובאותה שעה הוא מתכחש למקום, הריהו דומה למי שגומל חסד עם אדם אחד, ולמי שהוא מקור הטוב והחסד הוא גומל רעה, ובודאי שאין הטבתו נובעת ממדת החסד, ואם כי אין נפקותא להשי"ת ואין כלל מושג של גמול רעה כלפי המקום כביכול, אבל יחס זה מצד האדם פוגם במדת הטבתו, ומוכיח שכל מעשי הטבתו אינם נובעים ממקור החסד, ועוד יותר מזה לא רק שבזה נפגמה מדת הטבתו של אותו האיש, אלא שכל מעשי החסד שלו אין להם כל ערך, ובמקום להוות הטבה וחסד הם מהוים רשעות ואכזריות.	15534
כשאדם מקיים מצוות שבין אדם לחבירו מתוך הרגשת טבעו בלבד ללא הכרה בה', ומבלי לקשר אותן עם מקור הטוב והחסד ולדמותן למעשי החסד של השי"ת, קנה המדה של מעשיו מצומצם מאוד והן מעוטי צורה ודמות, הן במרחב ובמעוף והן בגישה וביחס, מושגי החסד של האדם מצד הרגשת עצמו מוגבלים והוא מסתפק במעשים פעוטי ערך.	15541
ולא עוד אלא לכשנדייק בהם נמצא שאין זו הטבה כלל אלא רשעות, כי הוא מונע מחבירו את כל גדולת החסד ואת כל השפע האלקי האצור בתוכו, ובמקום לתת את טובתו של מקום הריהו נותן לו את טובתו הוא המוגבלת, והוא דומה למי שיכול לתת לחבירו עולם מלא, ואינו נותן לו כי אם דבר פעוט ואין לך עלבון גדול מזה.	15542
אך לעומת זה אם אדם בא אל המצוות שבין אדם לחבירו מתוך זה שהוא מכיר בה', והוא מקיים אותן לא מתוך הרגשותיו ומושגיו המצומצמים, כי אם לאחר הסתכלותו בשפעת החסד הפרושה בכל הבריאה, ומתוך רצון להזמות בזה להשי"ת וללכת בדרכיו, הרי ממדי החסד שלו הם שמימיים מעין חסד של הקב"ה, ויש להם מעוף אחר וגישה אחרת, והם מקבלים צורה נשגבה ודמות עילאה.	15543
וזהו דמות החסד של האבות, האבות לא עסקו במעשי חסד סתם, כי אם הכירו קודם את ה' הטוב והמטיב שחסדו מלאה הארץ, והם הבינו שעל האדם ללכת בדרכיו ולקחו דוגמה ממנו, כשם שהוא שופע חסד לכל הברואים ללא גבול וללא הרף, כך השתדלו הם להטיב בעולם בממדים הגדולים ביותר, אברהם אבינו הגיע במדת החסד לשיאה עד שמיחסים את המדה הזאת אליו, כדברי הכתוב חסד לאברהם (מיכה ז'), משום ששאב ממקור החסד ותפש כביכול את מדת חסדו של הקב"ה.	15544
בן שלש שנים הכיר אברהם את בוראו, הסתכל בבירה וראה אותה מלאה טוב ועונג לאין שיעור וכל יסודה הוא חסד, כדברי הכתוב עולם חסד יבנה (תהלים פ"ט), וכל שפע החסד הזה אינו מיועד לכל הברואים בכללם אלא בשביל כל יחיד ויחיד, כי הקב"ה ברא את כל העולם בשביל אדם הראשון כשהיה יחיד בעולם, וכן בורא אותם בכל הדורות בשביל כל אדם ואדם, ומתוך זה למד אברהם ללכת בדרכי הבורא, והתחיל לעשות חסד עם הבריות כדוגמת הבורא, ככל אשר עלה בהכרת ה' כן עלה יותר במעשי החסד שלו, עד שהגיע בהטבתו שהתדמה ממש למדת חסדו של הקב"ה.	15545
מדת הכנסת אורחים של אברהם, הגיע בה לשיא ועלה על כל אנשי החסד בכל הדורות, חז"ל אומרים שסעודת אברהם היתה חשובה משל שלמה המלך בשעתו (ב"מ פו:), וההבדל היה לא באיכות הסעודה בלבד כי אם בכל היחס והגישה, חז"ל מספרים שכאשר באו המלאכים לביתו של אברהם, שחט לכל אחד	15546
	15547
	15548
	15549
	15550
	15551
	15552
	15553
	15554
	15555
	15556
	15557
	15558
	15559
	15560
	15561
	15562
	15563
	15564
	15565
	15566
	15567
	15568
	15569
	15570
	15571
	15572
	15573
	15574
	15575
	15576
	15577

מהם פר מיוחד כדי שיוכל להאכילו לשון בחרדל, עובדה זו לבזבו שור שלם כדי להוציא מתוכו את הלשון	15578
ולהגיש אותו למאכל לאיש אחד, מוכיחה על גישתו והערכתו את האדם ועל דמות החסד שלו.	15579
בפעולה זו היה ערך הרבה יותר ממה שהיה מאכיל למי שהוא שור שלם, כי בכך הוא מגלה גם את יחסו	15580
הנשגב אל האדם שיש להטיב לו בשיעור נפלא כזה, ויש ביחס זה בלבד עונג גדול שאין כמותו, ומנין בא	15581
אברהם למדת חסד מופלאה כזו? מתוך התדמותו למעשי החסד של הקב"ה בעולם, שברא את כל הדר	15582
הבריאה על כל תענוגותיה המרובים והמגוונים בשביל כל יחיד ויחיד, ואף במטרה להאכילו מתוך כל שפע	15583
הטובה הזאת סעודה אחת בלבד.	15584
הוא אשר אמרנו שדוקא מתוך הכרה בה' והסתכלות במעשי החסד שלו בבריאה, יש להגיע למדת החסד	15585
בשיעור הגדול ביותר שהוא למעלה מכל מושגי האדם, ומכאן שמי שמטיב עם הבריות ללא הכרה בה',	15586
נמצא שמעשיו פעוטים מאד והוא מונע מהן את החסד באותם הממדים הגדולים, ויש בזה משום זלזול	15587
באדם ואין הוא מטיב כי אם מריע.	15588
ומתוך זה שאברהם נגש אל החסד בעקבות הכרתו בה', בא גם למעשי חסד רוחניים, לקרב את הבריות	15589
לשמים ולזכותם במצוות שבין אדם למקום, כפי שהכתוב אומר ואת הנפש אשר עשו בחרן, כלומר שעשה	15590
נפשות לה' והכניסם תחת כנפי השכינה, אברהם ראה שגמר יצירתו של האדם היה בזה שהפיח בו נשמה,	15591
כדכתיב ויפח באפיו נשמת חיים, הרי שזו עיקר יצירתו ובזה החסד הגדול ביותר, ומתוך זה בא גם הוא	15592
להכרה שבעיקר יש לעשות נפשות.	15593
ובאמת לא יתכן חסד עם הבריות בענינים חמריים בלבד, והעושה כן דומה למי שרואה אדם ישן בתוך בית	15594
בוער באש, והוא מרחם עליו ואינו רוצה להקיצו ולהפריעו משנתו, והרי אין לך אכזריות גדולה מזו, כי	15595
מה יועילו רחמיו בשעה שאינם אלא לרגע, ומיד אחר זה תתפשט הדליקה ותשרוף אותו, כן אם מטיבים	15596
לאדם בעניני גופו בלבד ולא דואגים למצבו הרוחני, כי אז הרי מעלימים עין מאושרו האמיתי והנצחי, ומה	15597
התועלת בכל הטבתו אם היא לחיי שעה בלבד ועוזבים את כל חיי העולם.	15598
ולא עוד אלא שאם האדם עוסק במצוות שבין אדם לחבירו בלבד, הוא מונע מהבריות עולמות של חסד,	15599
חז"ל אומרים על הפסוק בהבראם שבאות הא ברא ה' את כל העולם (מנחות כט), ואם באות אחת	15600
שבתורה נברא עולם מלא כל טוב ותענוגים לאין שיעור, הרי מכאן כמה עולמות של טוב וחסד כלולים	15601
בכל מצוה שבתורה, ואם האדם מחסיר אפילו מצוה אחת הרי הוא מונע עולמות של חסד מהבריאה והורס	15602
כל מעשי בראשית, נמצא שאם אין האדם מקיים את המצוות שבין אדם למקום, הוא מחריב את העולם	15603
ומונע את שפע טובו וחסדו של הקב"ה מהבריות, ופוגע איפוא בצורה חמורה מאוד גם בענינים שבין אדם	15604
לחבירו.	15605
וכשם שאין לקיים מצוות שבין אדם לחבירו בלי מצוות שבין אדם למקום, כך אין לקיים מצוות שבין אדם	15606
למקום בלי מצוות שבין אדם לחבירו, הכתוב אומר בכל צרתם לו צר (ישעיה סג), כלומר שאם הבריות	15607
סובלות הרי גם הקב"ה נמצא אתם בצרתם, הקב"ה רוצה בטובתם של הבריות בממדים העליונים ביותר,	15608
ומשום כך ברא עולם של חסד מלא כל טוב ותענוגים לאין שיעור, והושיב את האדם בגן עדן, שאחרי כל	15609
התיאורים אי אפשר לנו לקבל כל מושג על תענוגותיו ומעדניו, ואם חסר לאדם משהו מאותם התענוגים	15610
יש צער להקב"ה והוא משתתף בסבלם.	15611
הכתוב אומר בחטא דור המבול ויתעצב אל לבו, כפי שחז"ל מתארים עוד חי דור זה בתענוגים גדולים	15612
מאוד, חייהם נמשכו קרוב לאלף שנה, זרעו אחת לארבעים שנה, ולפי מושגינו היום היינו רואים בזה גן	15613
עדן, ובכל זאת התעצב הקב"ה על מצבם זה, משום שחסר להם מהחסד שרצה להעניק לבריותיו במדה	15614
הגדולה ביותר, מתענוגי הגן עדן של אדם הראשון.	15615
נמצא איפוא שאדם המקיים מצוות שבין אדם למקום, ואינו גומל חסד עם הבריות ומונע מהם את הטבתו,	15616
הריהו לא רק פוגע בבין אדם לחבירו כי אם גורם צער גדול גם למקום, ומביא סבל להקב"ה כביכול	15617
המשתתף בצרתם ובסבלם, והוא פוגע ממילא גם במצוות שבין אדם למקום, וזה מה שאמרו חז"ל חייב	15618
אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב, כי אם האדם רוצה לקיים חובתו בעולמו	15619
עליו ללכת בדרכי האבות, לקשר את מעשי החסד עם הכרה בה' ולקיים אותם מתוך התדמות למעשי	15620
הקב"ה, ואז יקיים גם מצוות שבין אדם למקום וגם מצוות שבין אדם לחבירו, ויביא אושר לכל העולם	15621
ויהפוך אותו מגיהנום לגן עדן. (אור הצפון א' ק"א).	15622
	15623
מאמר שכח	15624
ויקה חמאה וחלב וכן הבקר אשר עשה ויתן לפניהם (בראשית י"ח ח').	15625
אמר ר"ח ברבי חנינא וכן תנא דבי ר' ישמעאל, בשכר שלשה זכו לשלשה, בשכר חמאה וחלב זכו למן,	15626
בשכר והוא עומד עליהם זכו לעמוד הענן, ובשכר יוקח נא מעט מים זכו לבארה של מרים (ב"מ פו:),	15627

ותמה המהרש"א שם ממה שאמרו שלשה פרנסים טובים עמדו לישראל, אלו הן משה אהרן ומרים, וג'	15628
מתנות טובות ניתנו על ידם, ואלו הן באר וענן ומן, באר בזכות מרים, עמוד הענן בזכות אהרן, מן בזכות משה (תענית ט).	15630
ונראה לומר עפ"י דוגמא מטבעו של עולם, אילן גדול צומח מגרעין קטן, אך הגרעין בלבד לא היה יכול להצמיח את האילן בלי אדמה, ושניהם יחד אף הם זקוקים למים ושמש וכדומה, וכל הגורמים יחד כוחם יפה להצמיח את האילן, וכך הוא בענינו הגרעין לעמוד הענן לבאר ולמן היה מעשה החסד של אברהם אבינו, ועדיין היה זקוק גרעין זה לאדמה כדי להצמיח את האילנות של באר עמוד ענן ומן, וזאת קיבלו ישראל ממשה אהרן ומרים.	15633
וכך מפורש בכתוב (במדבר כ"א), באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם במחוקק במשענותם, ותרגם יונתן בן עוזיאל בירא דחפרו יתה אבהת עלמא אברהם יצחק ויעקב רברבניא דמלקדמין, חפרו יתה רישי עמא משה ואהרן, בהצטרף פעולות האבות עם פעולת משה ואהרן זכו ישראל לכל אלו.	15636
וכדרך זה אנו מוצאים בכמה מקומות, על הפסוק ויקח שם ויפת את השמלה אמרו חז"ל (רש"י שם), לימד על שם שנתאמץ במצוה יותר מיפת לכך זכו בניו לטלית של ציצית, והק' הר"א מזרחי ז"ל מגמ' (חולין פ"ט), דאמרי' התם בשכר שאמר אברהם אבינו אם מחוט ועד שרוך נעל זכו בניו לחוט של תכלת, ואף בזו אין כל סתירה דודאי היה מעשהו של הגרעין שממנו נבטה מצות ציצית לבניו, אך הכח המצמיח היה מעשה אברהם.	15639
וכשם שהוא כן בצד הטוב כך הוא בצד הרע, יש גרעין שטמון בו כח הרע ואינו חסר אלא דבר המצמיחו ונותן בו כושר גידול ושגשוג, ולכך אעפ"י שלא נראה הרע לעין אלא לאחר זמן, מ"מ ידוע כי שורשו היה נמצא זה מכבר עד שנשא פרי, אמרי' בגמרא אמר רב שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן, אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים זה אברהם אבינו, שלא הלך בעצת אנשי דור הפלגה, ובמושב לצים לא ישב, שלא ישב במושב אנשי פלשתים מפני שליצנים היו, שנא' ויהי כטוב לבם ויאמרו קראו לשמשון וישחק לנו (עבודה זרה יט).	15642
ולכאורה אינו מובן והרי ליצנות זו שמצינו אצל פלשתים לא היתה אלא לאחר כמה וכמה דורות, ומה ענינה אצל דורו של אברהם, אלא מכאן מוכח מה שאמרנו כי הליצנות שנראתה בפועל בדורו של שמשון, היה גרעינה טמון בקרב הפלשתים עוד בדורו של אברהם, וקיים אברהם את הכתוב ובמושב לצים לא ישב, שאפי' במושב אנשים אשר נעוץ בקרבם רק שורש של ליצנות, אפי' מאלו הרחיק ולא ישב במחיצתם.	15644
והדברים נמצאים להדיא בפ"י הרמב"ן עה"ת (ריש פ' נצבים), על הכתוב פן יש בכם שורש פורה ראש ולענה, וכתב הרמב"ן פן יש בכם שורש רע שיפרה וישגה, ובימים הבאים יוציא פרחים רעים ויצמיח מרורות, וזה על אשר איננו פה היום, כי האב שורש והבן נצר משרשיו יפרה, והזכיר השורש לומר הוא יכול להביא כאלו בדורות הבאים.	15645
איתא בגמ' (חגיגה טו.), ת"ר מעשה באחר שהיה רוכב על הסוס בשבת, והיה ר' מאיר מהלך אחריו ללמוד תורה מפיו א"ל חזור בכך, א"ל ולא אמרתי לך ששמעתי מאחורי הפרגוד שובו בנים שובבים חוץ מאחר, ובתוס' כתבו בשם הירושלמי למה אירע לו כך, אמר לו אחר לר"מ ר' עקיבא רבך כך דרש, טוב אחרית דבר שהוא טוב מראשיתו ובי היה מעשה.	15646
אבויה אבי מגדולי ירושלים היה וביום שבא למהולי קרא לכל גדולי ירושלים, והושיבם בבית אחד ולר"א לר' יהושע במקום אחר, מן דהוה אוכלין ושתין ישבו ונתעסקו בדברי תורה, ירדה אש מן השמים והקיפה אותם, אמר לון אבויה אבא גברין מה באתם לשרוף ביתי, אמרו לו ח"ו אלא יושבין וחוזרין דברי תורה, אמר הואיל וכך כוחה של תורה, אם יתקיים הבן הזה לתורה אני מפרישו, ולפי שלא היתה כונתו לשמים לפיכך לא נתקיימו בי.	15647
אמנם בגמ' (שם טו.) איתא, זמר יווני לא פסק מפומיה, אמרו על אחר בשעה שהיה עומד מבית המדרש הרבה ספרי מינין נושרין מחיקו, ואיתא בגמ' (קידושין לט:), לישנא דחוצפית המתורגמן חזא דהוה גריר ליה דבר אחר, אמר פה שהפיק מרגליות ילחך עפר נפק חטא, אעפ"י שהרבה גורמים גרמו לו שיצא לתרבות רעה, מ"מ בהכרח שיימצא איזה שורש רע בראשיתו שממנו צמחו הפרחים הרעים אצל אחר, והשורש היה אצל אביו שלא נתכוון לשם שמים, ומזה צמח בהדרגה ראש ולענה אצל בנו.	15648
פגימת הכונה שהיתה אצל אבויה היתה בכך, שנתפעל בכוחה וכבודה של תורה, והיה לו לכבד את התורה מצד עצמה שהיא תורת אלקים חיים, ופגימה דקה זו של כונה שלא לשמה, דיה לגדל ולהצמיח מרורות כאלו כאלישע אחר, והתחלת הרקבון אצל אחר היתה בזה שלא פסק מפומיה זמר יוני, וע"י כן בא לידי כך שספרי מינים היו נושרין מחיקו, וזו היתה הכשרת הקרקע, ובראותו את לשונו של ר' חוצפית המתורגמן בא לידי כפירה.	15649
	15650
	15651
	15652
	15653
	15654
	15655
	15656
	15657
	15658
	15659
	15660
	15661
	15662
	15663
	15664
	15665
	15666
	15667
	15668
	15669
	15670
	15671
	15672
	15673
	15674
	15675
	15676
	15677

הוא הדבר למה יצא אחר לתרבות רעה למראה דבר זה, והרי אלפי ורבבות מישראל למן גדולי עולם עד	15678
הפשוטים בישראל ראו דברים המחרידים יותר מזה, בכל הגזירות שעברו עלינו אם בגזירות תתנ"ו ות"ח	15679
ואם בדורנו אנו ולא יצאו לתרבות רעה, אדרבא הצדיקו את הדין ונתעלו ע"י כן למדרגות נעלות יותר,	15680
וכמו שאמרנו בשעה שהקב"ה עושה דין עם קדושי באותה שעה הוא מתירא ומתעלה ומתקלס, אלא שאצל	15681
אחר היתה הקרקע מוכשרת מתחילה ולכן השפיע הדבר עליו לרעה, ותחילת הימשכו לזמר יוני ולספרי	15682
מינים היתה כתוצאה מן השורש הרע שניטע בקרבו מיום הולדו.	15683
וכן איתא בספרי (סוף פ' שופטים), כפר לעמך ישראל אשר פדית אלו המתים מלמד שהמתים צריכים	15684
כפרה, נמצינו למדים ששופך דם חוטא עד יוצאי מצרים, וטעם הדבר שהמתים צריכים כפרה עד יוצאי	15685
מצרים ומה חטאו, אלא הן הדברים שאם נמצא בבני בניהם אחד השופך דם, על כרחך היה שורש דבר	15686
בתוככי אבות אבותיו, וגרעין נעלם זה התפתח כעבור דורות לצמח של רציחה, ועל כן הם צריכים כפרה	15687
שיצא חטאם לפועל.	15688
ויעקב אבינו ע"ה ביקש בסודם אל תבוא נפשי, בקהלים על תחד כבודי שלא יזכר שמו במעשה זמרי, ואין	15689
כתיב שם אלא נשיא בית אב לשמעוני, וכן גבי קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ולא נאמר בן יעקב, ועפ"י	15690
פשוטו המובן הוא שהזכרת שמו של עושי רשע הריהו בזיון גדול עבורו, והתפלל יעקב שלא יתבזה על	15691
ידם, אך לאור האמור יש כאן כונה עמוקה יותר, שכשראה יעקב אבינו ברוח קדשו את בני בניו חוטאים,	15692
ביקש מהקב"ה שיכתוב כי לא משרשו יצא הדבר, וכי נקי הוא מחטא זמרי ומחטא קרח, ומתוך שלא שייך	15693
אליו שורש החטאים הללו אין שמו נזכר עליהם.	15694
ומיכן עד היכן חייב בן תורה ליזהר מכל שורש ונטיה לרע, ובל יאמר הן אין כאן מעשה עבירה, שהרי	15695
מנטיה קלה לרע יוכלו לצמוח פירות רעים ומרים עד מאד, וכן להיפך ע"י נטיה קלה לצד הטוב, עתידים	15696
לצמוח פירות נאים ומתוקנים כבאר ומן ועמוד הענן. (שיחות מוסר).	15697
	15698
מאמר שכט	15699
ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה ויתן לפניהם (בראשית י"ח ח').	15700
כל דבר מצטייר בדמיונו כפי כח ההשגה והדמיון שלנו, אין אנו יכולים להשיג דבר שלמעלה מהשגתנו,	15701
ואין הדמיון יכול לצייר דבר שלמעלה ממנו, עין הבשר של האדם רואה רק מה שבתוך שטח ראייתה, ומה	15702
שממנה והלאה אינה רואה, כשאנו מתבוננים בספורי התורה אנו מקרבים אותם תיכף לשכל שלנו, למרות	15703
כל ההשתדלות להתרומם מעל הרגלי ההשקפות ומושגי מלומדה, ולהתרומם לרום ערך הדברים, אי	15704
אפשר לנו להשתחרר מאותם המושגים וקוי ההשוואה שהורגל בהם דמיונו וכח הבנתנו מכל החיים	15705
המקיפים אותנו.	15706
כשאומרים לנו שאברהם אבינו היה מכניס אורחים נדמה לנו שאנו יודעים את האצילות ההיא, לו תהא	15707
במדה פחותה ממנו ובלי מסירות נפש כמותו, כשאומרים לנו שאשה צרה עיניה באורחים מנלן משרה,	15708
עומדת לפנינו תכונת האשה שמעולם ועד עולם, כשאומרים לנו ביתו של אברהם אבינו רואים אנו את	15709
הבית ההוא מעין הרגלי הבתים שלנו, לו יהא בשינוי גדול או קטן, זהו האדם באמת מדתו מודד הוא את	15710
כל הנעלם וגבוה ממנו בישותו ובצורתו.	15711
רואים אנו אותם כגדולי הדור שמלכים באים אליהם מקרוב ומרחוק לכרות אתם ברית שלום, ויכרתו	15712
ברית בבאר שבע, חצרות מלכים מבקשים את קרבתם כי להם הכח והגבורה כמ"ש הרמב"ן ז"ל, ויתכן	15713
שהיה אברהם גדול מאד ורב כח, שהיו בביתו שלש מאות איש שולף חרב ולו בעלי ברית רבים, והוא גם	15714
בן חיל אשר לבו כלב אריה, ורדף ארבעה מלכים גבורים מאוד ונצחם, וכאשר ראו הצלחתו כי הוא מאת	15715
האלקים, פחד ממנו מלך פלשתים פן יכבוש את מלכותו ולכן בא עמו בברית, וכמעשה אבות עשו בנים כי	15716
היה יצחק גדול כאביו, ופחד המלך פן ילחם בו בגרשו אותו מארצו.	15717
לא רק שהכירו את גבורתו אלא גם את רוממות הבית הזה, פרעה אמר מוטב שתהא בתי שפחה בבית זה	15718
ולא גבירה בבית אחר (ב"ר מ"ו), והיתה הגר בת פרעה שפחה בבית אברהם, תמנע אחות לוטן בת מלכים	15719
הוא, הלכה והיתה פלגש לאליפז בן עשו, אמרה מוטב תהא שפחה לאומה זו ולא תהא גבירה לאומה	15720
אחרת (סנהדרין צט:), גדול היה כבוד הבית הזה ושמעו הולך בכל הארץ, כי גדול הדור היה אברהם	15721
שהכל חלקו לו כבוד, האדם הגדול בענקים זה אברהם, כולם אמרו נשיא אלקים אתה בתוכנו לו יאתה	15722
כבוד לו יאתה גדולה, כי היה משכמו ומעלה גבוה מכל אנשי דורו.	15723
וכרוב גדלו ועשרו ומעשי תוקפו, כן היה אציל הרוח ונדיב לב, כל מגמתו והנאתו בחיים היתה לעשות	15724
חסד בעולם, חסד רוחני וחסד גשמי כאחד, הוא היה סמל החסד לכל באי עולם, ביתו מלכות היה	15725
פתוח לרוחה לכל עובר אורח, מר נפש וקשה יום בו מצאו אש"ל מזון וארוחה, לא רק להשקיט רעבונם	15726
אלא יותר מסעודת שלמה המלך בשעתו, ואם ליום אחד לא נזדמנו לו אורחים היה שרוי בצער, שלשעה זו	15727

אינו יכול להנות את בני אדם והוא יושב ודואג, מה גדולה היתה שמחתו כשראה והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם.	15728
משתוממים אנו על אצילות שכוז, אבל בכל זאת נדמה שאינה למעלה מכח השגת האדם, גם אנו רואים אצילות ומעשי חסד בדמות חיינו אנו, ודמיוננו מכפיל לנו אותם פי עשר פי מאה פי אלף והיה לרב חסד, והכרנו במ קצת מעין חסדו של אברהם אבינו, על ידי אמת מדה הכי פעוטה מודדים אנו את המרחק הכי גדול, כשקוראים אנו בסיפורי התורה שגם אבות העולם עסקו בעניני קנין, ועמלו וטרחו להרבות את רכושם, ואברהם כבד מאוד במקנה בכסף ובזהב, מבלי כל התבוננות במי הכתוב מדבר, מחליטים אנו כבר על טיב העסק ההוא.	15729
מובן שבהיותו צדיק תמים וירא שמים היה נושא ונותן באמונה, נזהר מאונאה וכ"ש מגזל, הן שלו צדק ולא שלו צדק, אבל עצם העסק היה ענין גשמי ככל עסקי בני אדם, נדמה שכל עיקר קרבתו אל ה' היתה בעומדו לפניו בתורה ותפלה, אבל עבודתו הגשמית היתה הפסקה בעבודת ה', כל עניני הגשם כגון אכילה ושתיה שינה וכל צורכי אדם, ואף הטיפול הממשי באורחים, לקיחת בן בקר שחיטתו ובישולו, וכל עניני ההכנה ההכשרה והקרבת האוכל לאורחים, הפסיקו לשעתם את דבקותם בה' ית'.	15730
כעין זה מציירים לעצמנו את האנשים ההם, כעין זה מופיעה לעינינו גדלותם של האבות במשאם ובמתנם עם בני אדם, חושבים אנו שאם אין לנו השגה ממעלת קרבתם אל ה', אבל הליכתם עם בני אדם עסקם וקנינם, את זה גם אנו יכולים להשיג, זו היא השקפת האדם ולא השקפת התורה, זו דמות תחתונים ולא דמות עליונים, לא זו הדמות לא זו הצורה שחלק ה' ליראיו מדור דור.	15731
באור התורה והשקפת חז"ל משכן ה' היה הבית ההוא, שהשכינה לא משה מתוך האהל, כמ"ש ז"ל ויבאה יצחק האהלה שרה אמו, כל זמן ששרה קיימת היה נר דלוק, ברכה מצויה בעיסה וענן קשור על האהל ומשמתה פסקו וכשבאת רבקה חזרו (בר"ר ס'), כשם שהיה ענן ה' קשור על המשכן בהיות ישראל במדבר, ובעלות הענן על המשכן היה נראה בו כבוד ה', כן היה ענן ה' קשור על ביתם של האבות וכבוד ה' בבית ההוא.	15732
כשם שהיתה המנורה במשכן ונר מערבי במקדש ה' דלוק תמיד בנס, לעדות לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל (שבת כב), כן היה נר דלוק באהל שרה מע"ש לע"ש, לעדות לכל באי עולם שהשכינה שורה בבית הזה, הם עמדו בסוד ה' עלו במעלות השלמות הכי עליונה, המשיכו עליהם שפע קודש ממרומים ועשו את עצמם מדור לשכינה, ביתם בית ה' משכנם משכן ה' והם עצמם עבדי ה', הכהנים הגדולים המשרתים בקודש בהיכל ה'.	15733
משמתו פסקה נבואה גלתה שכינה בטל המשכן, והיתה שכינתא בגלותא משך כמה דורות עד שיצאו ישראל ממצרים, קרבו להר סיני וקבלו את התורה מפי הגבורה, הקימו את המשכן ושכן בו כבוד ה' אז שבו למעלת אבותם כבראשונה, כן דברי הרמב"ן בתחלת ספר שמות, הנה הגלות איננו נשלם עד יום שובם אל מקומם ואל מעלת אבותם, וכשיצאו ממצרים אף על פי שיצאו מבית עבדים עדיין נחשבו גולים, כי היו בארץ לא להם נבוכים במדבר, וכשבאו להר סיני ועשו המשכן ושב הקב"ה והשרה שכינתו ביניהם, אז שבו אל מעלת אבותם שהיה סוד אלוה עלי אהליהם והם היו המרכבה אז נחשבו גאולים, לכן נשלם הספר הזה בהשלימו ענין המשכן, ובהיות כבוד ה' מלא אותו תמיד עכ"ל.	15734
אחרי כל ענין יציאת מצרים, אחרי שקרבו להר סיני וראו מחזות אלקים, קבלו את התורה ועמדו במעלת השלמות הכי עליונה, הקימו את המשכן וכבוד ה' מלא אותו תמיד, אז שבו אל מעלת אבותם שהיה סוד אלוה עלי אהליהם והם הם המרכבה, הוי אומר שמה שזכו ישראל אחרי כל הנסים והנפלאות במצרים ועל הים, שכבוד ה' הלך לפנייהם תמיד, אחרי כל מה שזכו לשמוע קול אלקים חיים מדבר אליהם מתוך האש, בקולות וברקים עליהם נגלית ובקול שופר עליהם הופעת, זכו להם האבות דורות דורות לפנייהם בהצנע לכת עם ה'.	15735
היעלה על דעת מי שהוא לחשוב אף לרגע, שאותה עבודת המשכן בשנה השנית לצאת בני ישראל מארץ מצרים, היתה עבודה גשמית מעין עבודה שלנו! היבוא כל בר דעת לראות בהקרבת הפר צפונה, שחיטתו הפשטת עורו ניתוחו וזריקת דמו על המזבח, את הצד הגשמי שבעבודה מעין עבודה שלנו? האם לא היו העור והבשר הגידים והעצמות נבלעים ועולים כליל בלהב הקדש, שלהבת הקדושה וחרדת י"ה שהיה שורר במשכן ה'? האם לא היתה כל העבודה ההיא כולה אך ורק לפני ה' ריח ניחוח לה'.	15736
האבות הם המרכבה הם המשכן, בן בקר שלקח אברהם היה מעין פרו של אהרן, והוא עומד עליהם בדבקות רבה, ככהן גדול העומד להקריב קרבן על המזבח, שלחנם שולחן ה' לחמם לחם הפנים, אכילתם כאכילת מזבח שתייתם כניסוך היין, עבודתם את ה' התגלמה בצורת הענינים הגשמיים ההם, הוא ראה בזה דרך בעבודת ה', וכיון שעבודת ה' היא מסר נפשו עליה כעל כל עבודה גדולה, הוא נתן לאורחיו משופרא דשופרא ויעלו ריח ניחוח לפני ה'.	15737
15738	
15739	
15740	
15741	
15742	
15743	
15744	
15745	
15746	
15747	
15748	
15749	
15750	
15751	
15752	
15753	
15754	
15755	
15756	
15757	
15758	
15759	
15760	
15761	
15762	
15763	
15764	
15765	
15766	
15767	
15768	
15769	
15770	
15771	
15772	
15773	
15774	
15775	
15776	
15777	

כבוד ה' מלא אותם תמיד, והם התדבקו בשכינה בצורה ואופנים שונים, יש ועבדו את ה' מתוך אכילה	15778
ושתייה, ויש שהשכינו את כבוד ה' מתוך עסק בהויות העולם, יש ועבדו את ה' מתוך מלחמה והכות	15779
אויביהם בשער, ויש ועבדו את ה' מתוך שלום וכריתת ברית עם מלכי האדמה, אף שבתם וקומם היה	15780
תמיד עם ה', מחשבותם והגיונם רק בה', עסקם וכל קנינם אופן של דבקות בו יתברך כמו שאומר	15781
הרמב"ם ז"ל וז"ל.	15782
ויראה לי כי אשר חייב היות האבות ומשה רבינו עומדים על תכלית זה השלמות אצל השם, והשגחתו	15783
עליהם מתמדת ואפילו בעת התעסקם להרבות הממון, רצה לומר בעת המרעה ועבודת האדמה, היה מפני	15784
שתכלית כונתם היתה בכל המעשים ההם להתקרב אל השי"ת קרבה גדולה, כי תכלית כל כונתם כל ימי	15785
חייהם להמציא אומה שתדע ה' ותעבדהו, כונת כל השתדלותם היתה לפרסם יחוד השם בעולם ולהישיר	15786
בני אדם לאהבתו (מו"נ ח"ג פ' נ"א).	15787
לא היה זה עסק ולא היה זה קנין, אלא אופן עבודה בעבודת ה', עובדי ה' היו האבות, וביתם בית עבודת	15788
השלמות, כל כוחות הנפש כל נטיה ומדה כל מחשבה והרהור, כל מעמקי ומצפוני הלב היו נקיים מכל	15789
שמץ דופי, מלאים וחדורים שאיפה אחת עילאית, לעבוד את ה' בכל מלוא עומק הויתם, לא בתאורי	15790
וחזיוני בני אדם עלינו להכיר את דמות הוד קדשם של אבות העולם, אלא בדמות עליונים שהם מעשי	15791
בראשית ומעשי מרכבה. (לקט שיחות מוסר).	15792
	15793
מאמר של	15794
ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך ושרה שומעת פתח האהל והוא אחריו (בראשית	15795
י"ח י').	15796
אמר הכתוב ותפרעו כל עצתי ואמרו חז"ל (ב"ר יח), שפסוק זה נאמר על יצירת האשה, מצינו שיצירת	15797
גוף האדם חשובה בכמה מעלות מכל הבריאה, על יצירת הבריאה נאמר בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו	15798
כל צבאם, כלומר הכל שבבריאה של מעלה ושל מטה נבראו בציוויו של מקום, כדברי הכתוב ויאמר	15799
אלקים יהי אור יהי רקיע.	15800
ואמרו חז"ל (ב"ר יב) בהבראם בהא בראם, מה הא זה כל האותיות תופסין את הלשון וזה אינו תופס את	15801
הלשון, כך לא בעמל ולא ביגיעה ברא הקב"ה את עולמו אלא בדבר ה' שמים נעשו, אבל ביצירת האדם	15802
כתוב ויאמר ה' אלקים נעשה אדם, בבחינת פעולה ומעשה ובהכנה רבה כביכול, וכן כתוב ויצר ה' אלקים	15803
את האדם, ואחז"ל (ב"ר יד) כאשה הזו שמקשקשת עיסתה במים ומגבהת חלתה מבינתיים, כך בתחילה	15804
ואד יעלה מן הארץ ואחר כך וייצר את האדם.	15805
ועוד אמרו (ב"ר יב), מי יבוא אחרי המלך את אשר כבר עשוהו, עשהו לא נאמר אלא עשוהו, כביכול מלך	15806
מלכים המלכים הקב"ה ובית דינו נמנין על כל אבר ואבר שנאמר הוא עשך ויכוננך, מכאן שלא רק יצירת	15807
גופו של אדם בכלל היתה בבחינת פעולה יותר מכל הבריאה, אלא שעל יצירת כל אבר ואבר שבו נמנו	15808
כביכול הקב"ה ובית דינו ועשוהו, ולאחר כל זה נופחה בו נשמה רוחנית עילאית חלק אלוה ממעל, כדברי	15809
הכתוב ויפח באפיו נשמת חיים ומאן דנפח מדלילה נפח, בזה נתגבשה שלימות צורתו של האדם הנבחר	15810
ויהי האדם לנפש חיה.	15811
והנה יצירת האשה עולה על יצירת האיש, כי היא לא נבראה מן העפר אלא מגוף האדם ולאחר שכבר	15812
ניתנה בו הנשמה, אדה"ר אחרי שהושלם כולו שימש חומר לבריאת האשה, ולא כל האברים ראויים	15813
לבריאתה כמ"ש חז"ל (ב"ר יח), ויבן ה' אלקים את הצלע התבונן מהיכן לברוא אותה, לא ברא אותה מן	15814
הראש שלא תהא קלת ראש, ולא מן העין שלא תהא סקרנית, ולא מן האוזן שלא תהא צייתנית, ולא מן	15815
הפה שלא תהא דברנית, אלא ממקום צנוע באדם, ואפילו הוא ערום אותו המקום מכוסה, ועל כל אבר	15816
שהיה בורא היה אומר תהא אשה צנועה.	15817
הרי שהיה רצון כביכול ליצור את האשה בצורה נעלה יותר, ונבחר אבר מיוחד באדם שיש בו כל המעלות	15818
כדי לבראותה, וכן מצד חלק הרוחני עלתה האשה על האיש, כדברי חז"ל ויבן ה' אלקים את הצלע, מלמד	15819
שניתנה בה בינה יתירה יותר מן האיש (נדה מ"ה).	15820
ומה נפלא הדבר שבפגם קטן שנתגלה פעם באשה, ראה הקב"ה הפרעה כביכול בכל תכניתו בבריאה, כמו	15821
שסיימו שם חז"ל ואעפ"כ ותפרעו כל עצתי, לא בראתי אותה מן הראש ומקלת ראש, ולא מן העין והרי	15822
היא סקרנית, ולא מן האוזן והרי היא צייתנית שנאמר ושרה שומעת פתח האהל.	15823
והנה אם נתבונן בתביעה על שרה אמנו ששמעה פתח האהל נמצא אותה דקה מן הדקה, מה שמעה אזנה	15824
של שרה? דברי נבואה, שיחת מלאכים שנשלחו מאת השי"ת לבשרה כי יולד לה בן ובודאי יש בזה משום	15825
מדרגה גדולה עד מאוד, ורק נביא ראוי לשמוע דברים כאלו מפייהם של מלאכי עליון, ולא עוד אלא	15826

שהדברים עצמם מתייחסים אליה שהיא תלד בן, וגם השמיעה היתה שלא בכוונה, שהרי האוזן היא אחד	15827
משלשה דברים שאינם ברשותו של אדם (תנחומא תולדות יב).	15828
ואכן לא ירדה שרה בזה ממדרגתה בבינה היתירה שניתנה בה יותר מבאיש, שהרי אף לאחר מעשה זה	15829
נאמר לאברהם (בראשית כא), כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה, ואמרו חז"ל (רש"י שם) למדנו	15830
שהיה אברהם טפל לשרה בנביאות, נמצא איפוא שהיה כאן פגם שאין במושגינו לעמוד עליו, ורק הקב"ה	15831
חוקר לב ובוחר כליות גילה שהיה בזה איזה חסרון, שלא הגיעה לתכלית השלימות לפי מדרגתה.	15832
למדים אנו מכאן מה נורא הוא קלקול ופגם של חטא אחד אפילו הקל ביותר, שהרי לפי האמור כל ענין	15833
התביעה על שרה אמנו לא היה אלא חסרון משהו בקצה השלימות ופגם דק מן הדק עד אין נבדק, ובכל	15834
זאת כינו אותה צייתנית, והקב"ה קורא עליה ותפרעו כל עצתי, כלומר כל עצתו של הקב"ה שהתבונן	15835
מהיכן לברוא אותה כאמור הופרעה ולא נתקיימה כביכול.	15836
ועוד יותר מופלא הדבר, דבאותו מאמר מנו חז"ל בין הנשים שהפריעו עצתו של הקב"ה ביחד עם שרה	15837
לאה ורחל גם בנות ציון, והנה חטאיהן של בנות ציון מתוארים בצורה חמורה מאוד, כמ"ש (ישעיה ג')	15838
ותלכנה נטויות גרון ומשקרות עינים, והנביא תולה בהן חורבן המקדש וחורבן הארץ, ונאמרו שתי	15839
התביעות יחד כאילו הן שוות, התביעה על שרה ששמעה דברי נבואה פתח האהל, עם התביעה על בנות	15840
ציון שהלכו נטויות גרון, ולא היה איכפת להן אם יחרב המקדש וילכו בני ישראל בגלות, ובטחו בעצמן	15841
להינשא לערלים מהרסים ומחריבים אויבי ה' ועמו, על שתיהן מתאונן הקב"ה במאמר אחד ותפרעו כל	15842
עצתי!	15843
ואמנם גם חטאיהן של בנות ציון אין לפרש כפי פשוטם של הדברים שהרי אמרו חז"ל (בדרים פא), דבר	15844
נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירשוהו על מה אבדה הארץ, עד שפירשה הקב"ה בעצמו ויאמר ה' על	15845
עזבם את תורתי, וראה מה שכתב הר"ן ז"ל שם, דמדלא ידעו החכמים והנביאים לפרש החטא, שמע מינה	15846
שהיו עוסקין בתורה תמיד, אלא שהקב"ה יודע מעמקי הלב, הרי שהחטאים שגרמו לחורבן הארץ לא	15847
השיגם השכל האנושי עד שפירשם הקב"ה בעצמו, ואם כן אין לפרש תיאור חטאיהן של בנות ציון כפי	15848
הנראה מפשוטו של מקרא.	15849
אבל על כל פנים בלשון התורה נתבעו בצורה החמורה ביותר, ואילו על שרה אמנו גם בתורה לא הודגשה	15850
במיוחד שום תביעה על חטא כל שהוא בשמיעתה זו ששמעה פתח האהל, ובכל זאת נאמר גם עליה	15851
ותפרעו כל עצתי סתרה וקלקלה כל עצתו של הקב"ה, הרי כמה חמור כל פגם איזה שהוא במדרגתו של	15852
האדם, שנתבעים עליו כמו על חטא ופשע ממש, והוא מהרס את הבריאה ומקלקל את העולם, נורא הוא	15853
עומק דין שמים שנתבע כל אדם על כל פגם, ושוקלין עליו את הקלי קלות כחמורי חמורות.	15854
והנה כשנעמיק עוד בזה יתבאר לנו חידוש נפלא בגדלות האדם, שהרי לאחר שבנות ציון נתבעות בלשון	15855
התורה על ירידתן בדרגות נמוכות ביותר, עד שתולין בהן את חורבן המקדש והארץ, ובכל זאת נכללו גם	15856
הן ביחד עם האמהות באותה התביעה ותפרעו כל עצתי, הקב"ה מתאונן גם עליהן שלא הגיעו לשלמות	15857
הבינה שניתנה באשה יותר מבאיש, היינו צורת החכמה העליונה שהטביע הקב"ה בהן בתחילת יצירתן.	15858
למדים אנו מכאן שאותה המדרגה הנעלה שהוטבעה באדם בתחלת יצירתו, לא אבדה ולא נתמעטה בכלום,	15859
ואף בשעת כשלוננו בחטאיו הגרועים ביותר, רואים בו בשמים את דמותו הראשונה במלוא שיעור קומתה	15860
כאילו לא נפגמה כלל, וכאותה התביעה שנתבעו האמהות על פגם כל שהוא בקצה השלימות העליונה, כן	15861
יתבע כל אחד ואחד בכל דור ודור על שלא הגיע לשלימות המעלות העליונות ביותר, כפי שנברא האדם	15862
בתחילת יצירתו.	15863
זהו מה שאמרו חז"ל חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב, אין זה שאיפה	15864
בעלמא אלא זוהי חובה ממש וכמ"ש חייב, אף לאחר כל הירידות של האדם ועל אף כל חטאיו, נשאר	15865
במציאותו צלם האלקים אשר בו בכל יפעת הדרו, וכל הירידות והנפילות המתהוות באדם מדור דור, אינן	15866
אלא קליפות חיצוניות גרידא שמתדבקות בו על ידי חטאיו, אבל בכוחו להסירן ולגלות את מהותו הפנימית	15867
והנצחית, המושרשת בו עד היום בכל השלימות ללא שינוי ופגם כלל, ולכן חייב כל אדם אשר הוא לדקדק	15868
שלא יחסר כלום ממעלותיו הטובות בצלם האלקים אשר בקרבו, כדוגמת אבותינו אברהם יצחק ויעקב.	15869
(אור הצפון).	15870
	15871
מאמר שלא	15872
ותצחק שרה בקרבה לאמור אחרי בלתי היתה לי עדנה ואדני זקן (י"ה י"ב).	15873
אמרו במדרש (בר"ר ל"ב), אמר ר' לוי בר' שילא למה נתעקרו אמהות מפני שהקב"ה מתאוה לשמוע	15874
שיחתן, ובמקום אחר מובא שניטל רחמן לגמרי, ולכאורה למה היה צריך ליטול רחמן, וכי מה איכפת אם	15875
תהיינה עקרות בלא נטילת רחם, אלא משום שכך היא מדתו ית' לסגור בעד האדם, שלא תהיה שום תקוה	15876

ומנוס בטבע עד נטילת הרחם לגמרי, שלא יהיה מקום בטבע ללידה בשום אופן, ואז מתקבל מזה התכלית הנדרש השמיעיני קולך.	15877
ולפי זה מתבאר מה שאמרו חז"ל (ברכות י'). על חזקיהו המלך, שכשהודיעו הנביא שהוא הולך למות ויסב חזקיהו פניו אל הקיר (ישעיה ל"ח), אמר כך מקובלני מבית אבי אבא, אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל יתיאש מן הרחמים, ולכאורה איך נוכל להבין ענין זה, הנביא אומר לו שימות והוא עומד לתפילה, איזה מקום יש כאן לתפילה? ולפי דברינו הרי זה מבואר, שבאמת כל החרב חדה ההסגר מכל הרוחות מבלי מצוא מקלט בטבע, כל עיקרו הוא אך ורק השמיעיני קולך, אל יתיאש מן הרחמים זהו כל המכוון.	15878
ותצחק שרה בקרבה לאמר, והיה טענה על שרה למה זה צחקה במצב של סגור ומסוגר מבלי שום מוצא, עקרה ונטולת רחם, אחרי בלתי ואדני זקן, ואחרי כל זה כשבאו אנשים פשוטים שהיא לא ידעה שהיו מלאכי עליון ואמרו לה שתלד, היה טענה על שרה שלא אמרה תכף אמן כן יאמר ה' (הרמב"ן) שלא התפללה תכף לה', והיה הטענה על שבמצב של חרב חדה לא יצאה אצלה אל יתיאש מן הרחמים, שלא יצא המכוון של השמיעיני את קולך כשם שיצא בדור המדבר. (דעת חכמה ומוסר ב' ע"ב).	15885
מאמר שלב	15886
למה זה צחקה שרה לאמר האף אמנם אלד ואני זקנתי (בראשית י"ח י"ג).	15887
וברש"י (יא לב) וז"ל, לאחר שיצא אברהם מחרן ובא לארץ כנען והיה שם יותר מששים שנה וכו', ולמה הקדים הכתוב מיתתו של תרח ליציאתו של אברהם, שלא יהא הדבר מפורסם לכל ויאמרו לא קיים אברהם את כבוד אביו שהניחו זקן והלך לו ע"כ, והרמב"ן מוסיף עוד שכל זה כדי שיראה מבלי עיון שהיה אברהם שם עמו ע"כ.	15888
בעלי העיון הלא יבינו ולהם לא תוקן כלום, אלא רק לחסרי העיון הוא שהקדים מיתתו של תרח, רואים אנו עד כמה הוא סוד הדבר של בפרהסיא, שההכרח הוא שייראה כבודו ית"ש ולא ההיפך חלילה, עד שאפילו אם איזה חסר דעה עלול לטעות אין זה נקרא בפרהסיא.	15889
היכי דמי חילול השם? אמר ר' יוחנן כגון אנא דמסגינא ד' אמות בלא תורה ובלא תפלין (יומא פו.), במה עלול להחשד ר' יוחנן כשיראוהו הולך ד' אמות בלא תורה ובלא תפלין? הלא רק חסר דעה מוחלט עלול לחשוך את ר' יוחנן! וכן רב שאמר שם כגון אנא אי שקילנא בשרא מטבחה ולא יהיבנא דמי לאלתר, האם עלול אדם מן הישוב ללמוד מכך שגזל מותר? ובכל זאת החליטו חז"ל הקדושים שזה הוא בכלל חילול השם.	15890
הרי ברור שחילול השם הוא דוקא אצל חסרי דעת, שאסור שתהיה אפילו הוה אמינא, שגם אצל חסרי דעת לא תיתכן שום טעות זהו גדר בפרהסיא, אדם בר דעת ידע בנקל להעריך את מדרגת אברהם אע"ה, אבל זה שאינו בר עיון הלא עלול לחשוב שלא קיים אברהם אבינו ע"ה כבוד אביו, ובשביל אנשים אלה העמידה התורה וימת תרח בחרן, כדי שהבלתי מעיין לא תהא לו קושיא.	15891
לפי זה באנו להערה נוראה בענין האמונה, שגם במדת האמונה יש ענין מיחזי כאי אמונה, חלילה לשרה אמנו הצדקת בחוסר אמונה, וכבר ביאר הרמב"ן כל הענין, כי המלאכים האלה הנראים כאנשים באו אל אברהם והוא הכיר בחכמתו בהם, ושרה שומעת ולא ידעה כי מלאכי עליון הם, ותצחק שרה בקרבה, והקב"ה האשים אותה למה היה הדבר נמנע בעיניה, וראוי לה שתאמין או שתאמר אמן כן יעשה ה', וראוי שנאמר עוד כי אברהם לא גילה לה הנאמר לו מתחילה אבל שרה אשתך יולדת לך בן אולי המתין.	15892
הנה איזה תביעה היתה כאן לשרה? נצייר בעצמנו לזוג זקנים חסרי בנים באים ג' אביונים הולכי דרך, והזקנים הללו מכניסים אורחיהם כרגיל, ובהפרדם מהם מברכים אותם האורחים ואומרים להם למועד הזה לשנה הבאה את חובקת בן, הנה הזקנה הזאת אשר כבר התיאשה זה מימים רבים מליד בן, עליה תהיה טענה מדוע לא אמרה כן יעשה ה'! האם כזה נקרא חוסר אמונה? לו ידעה שרה כי בשם ה' הם מדברים, הלא ודאי היתה מאמינה באין כל פקפוק כלל וכלל, אבל עכשיו שלא ידעה מכלום הזכירה בקרבה את חוקי הטבע, אחרי בלתי היתה לי עדנה ואדוני זקן, הנה כל התביעה היתה רק על הזכירה בענין הטבע, ומה אמנם היה לה לחשוב, האם היה לה לדלג לגמרי את כל מהלכי הטבע?	15893
הוא אשר אמרנו כי התביעה היתה על איזה מיחזי של אי אמונה שהיה כאן, כי הלא סוד האמונה הוא אתה הוא עד שלא נברא העולם, כלומר משנברא הוא אותו מצב בדיוק כאשר עד שלא נברא, כשם שעד שלא נברא העולם לא היה מאומה מלבדו ית', כך ממש הוא גם לאחר שנברא שגם עתה אין כל מאומה, גם מה שאנו קוראים בריאה באמת איננה כלל בנמצא, ובסוד אמונה זו הרי אין מקום כלל לאחרי בלתי אדוני זקן.	15894
	15895
	15896
	15897
	15898
	15899
	15900
	15901
	15902
	15903
	15904
	15905
	15906
	15907
	15908
	15909
	15910
	15911
	15912
	15913
	15914
	15915
	15916
	15917
	15918
	15919
	15920
	15921
	15922
	15923
	15924
	15925

אין שום מציאות כלל וכלל בלעדו ית', והיה לה לענות אחריהם אמן כן יעשה ה', ובהחטיאה לאמור זה	15926
וגם הזכירה בקרבה אחרי בלותי, הרי יש כאן מיחזי כל שהוא, הנה לנו חידוש גדול כי גם באמונת האדם	15927
בינו לבין בוראו יש ענין של מיחזי, כי כמעשיו כן אמונתו צריכים להיות מציאות שלמה בתכלית	15928
הפרהסיא ובבהירות מוחלטת.	15929
ביוסף הצדיק אמרו חז"ל (בר"ר פט ג), אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו, על ידי שאמר לשר המשקים	15930
'זכרתי והזכרתי' ניתוספו לו שתי שנים, האם יש איזו הוה אמינא שיוסף בטח בשר המשקים? ברור	15931
שאין לפרש החסרון אלא במשמעות לשונית קלושה גרידא, ועבור זאת נענש כבר בעונש כה חמור,	15932
מתברר לנו מזה שאיננו יודעים כלל להעריך ענין של מיחזי באמונה, סוד הדבר הוא שהאמונה צריכה	15933
להיות שלמה כל כך עד שאפילו מיחזי כל שהוא אסור שיהא! (דעת תורה).	15934
	15935
מאמד שלג	15936
ויאמר ה' אל אברהם למה זה צחקה שרה לאמר האף אמנם אלד ואני זקנתי היפלא מה' דבר (בראשית	15937
י"ה י"ג).	15938
תבע הקב"ה משרה אמנו ע"ה מדוע לא האמינה לברכת המלאכים שעתידה לילד בן, וכאילו חסרון אמונה	15939
יש כאן, צריך להבין מה התביעה משרה אמנו והרי לא ידעה שמלאכים הם, וסבורה היתה שאורחים	15940
בעלמא מברכים אותה ברכת הדיוט, והרי חדל להיות לשרה אורח כנשים, ומצד הטבע אין אפשרות שתלד	15941
ומדוע שתאמין לברכותיהם, נצייר לעצמנו כאשר יבוא עני לאשה בת תשעים ויבקש ממנה נדבה, ובעת	15942
שתתן לו יברכנה שתזכה לבנים, הלא לחסר דעה יחשב בעיני כל, ומה היתה טענת השי"ת משרה ע"ה.	15943
חזינו מהכא גודל התביעה שתובעים מאתנו, עד כמה צריכה להיות אמונתו מגעת, שכיון שהכל נתון בידי	15944
הבורא יתברך, וביד הקב"ה אין שום מניעה מלעשות כל אשר יחפוץ, לכן מחובתנו להאמין בכל דבר	15945
שיכול להיות, וכאשר נאחל לזקן בן מאה שנה שעתיד לחזור לימי נעורו, חייב להאמין ולומר אמן כן יהי	15946
רצון, שהרי לא יפלא מה' דבר, ולכן צריך לומר הלואי ונזכה שהקב"ה יעשה כן עבורנו, ובעת שאדם	15947
מזולזל בזה נמצא כאילו אומר שאין הדבר יכול להתקיים, וכאילו חסרון אמונה כאן.	15948
איתא במדרש (בר"ר מה יט), ר' יודן בר' סימון אמר, משל לאחד שהיה בידו שתי קפלויות (טבעות)	15949
הוליכן אצל נפה, אמר לו יכול אתה לתקנם לי, אמר לו לברואתן כבתחילה אני יכול לתקנם לך איני יכול?	15950
כן הכא לברואתן כתחילה אני יכול, להחזירם לימי נעורו איני יכול? כן חייבת להיות האמונה בהשי"ת,	15951
כשם שהקב"ה בורא נבראים כן יכול להחזיר זקנים לימי נעורו, ואע"ג שבטבע נראה שאין נעשים	15952
זקנים לנערים, מכל מקום אמונתם חייבת להיות שאין לטבע מקום במציאות כלל, ואין בין לידת נבראים	15953
לבין שינוי מצבם.	15954
מעשה יש להתבונן כיון שחסרון אמונה כאן, בשלמא אנן יתמי דיתמי שאין אמונתנו ברורה ומיוסרת כ"כ,	15955
ודאי שקשה לנו להאמין בכך, אמנם שרה אמנו ע"ה שראתה נסים גלויים, וראתה היאך אאע"ה נכנס לאור	15956
כשדים ויוצא בשלום, וזה ודאי נס גדול יותר מנס לידת יצחק לאשה בת תשעים שנה, וכן ראתה שרה	15957
אמנו ע"ה וינגע ה' את פרעה נגעים גדולים, וכן נצחון אברהם אבינו על ד' מלכים, וכדאיתא בחז"ל שזרק	15958
אאע"ה עפר ונצח בזה המלכים (בר"ר מג), וא"כ לא היו נסים גלויים אצלה דבר מיוחד ומשונה, ומדוע לא	15959
האמינה בברכת המלאכים.	15960
מבואר מכאן שיתכן ויראה בעינינו אותות ומופתים גלויים, מכל מקום כיון שחייו מתנהלים על פי הטבע,	15961
ההרגל גורם לו שקשה מאוד להאמין בשינוי הטבע, ואף שיודע שביד השי"ת לחולל נסים ומופתים, מ"מ	15962
לאחר שהורגל בטבע, משפיע ההרגל שמחשבתו הראשונה לא תהיה אלא לפי הרגליו הקודמים, וכיון	15963
שנראה שהבריאה מתנהגת לפי מהלך מסוים ונערים נעשים לזקנים, ואילו הזקנים אינם חוזרים לימי	15964
נעורו, לכן אף המאמין הגדול היודע שביד הקב"ה לשנות את מהלך הבריאה, מ"מ קשה עליו האמונה	15965
בשינוי הבריאה, ולכן אף שרה אמנו ע"ה שראתה נסים גלויים ומלאכים סובבו בביתה, צחקה ולא האמינה	15966
לברכת המלאכים.	15967
עינו של אדם מטעתו לראות טבע ומהלך, ואינו נוטה לחשוב מה מהותה של הטבע ופירושה, כי באמת	15968
פירושו של טבע אינו כפי ההבנה הפשוטה שיש אופן הנהגה מסוים, אלא עלינו לדעת כמו שכתב החסיד	15969
לוצאטו בספר דעת תבונות, אמנם המאמין ביחוד ומבין ענינו צריך שיאמין שהקב"ה הוא יחיד ומיוחד	15970
שאין לו מונע ומעכב כלל ועיקר בשום פנים ובשם צד, אלא הוא לבדו מושל בכל, לא מיבעיא שאין שום	15971
רשות נגדו חס ושלום אלא הוא עצמו בורא הטוב והרע, כענין הכתוב יוצר אור ובורא חושך עושה שלום	15972
ובורא רע אני ה' עושה כל אלה.	15973
לעינינו נראה הנהגה טבעית כאילו וסיבות פועלות, וכל סיבה פועלת דבר מסוים, ולכן דומה בעינינו כאילו	15974
מוטבע הדבר באיזה מהלך ומוכרחת ההנהגה על פי הטבע, אך חייבים אנו לדעת כי הכל יד ה' וכולו	15975

רוחניות ואין מקום לגשמיות כלל, וזו מנפלאות הבורא להראות כאילו ויש גשמיות בעולם, אך האמת הוא שאין עוד מלבדו ואפילו בחללא דעלמא, כל הבריאה כולה היא אין עוד ורק רצונו יתברך הוא קיום העולם.	15976 15977 15978
ורק בעיני אדם הדלות נראה שיש גשם והנהגה טבעית, ועי"ש בהמשך דבריו שאין שום שר ולא כח שני, ולא עוד אלא שהוא לבדו משגיח על כל בריותיו השגחה פרטית, ואין שום דבר נולד בעולמו אלא מרצונו ומידו ולא במקרה ולא בטבע ולא במזל, הוא השופט כל הארץ וכל אשר בה, וגוזר כל אשר יעשה בעליונים ובתחתונים עד סוף כל המדרגות שבכל העולם כולו.	15979 15980 15981 15982
נמצא שהחושב שיש מציאות וטבע בעולם, והוא כח בפני עצמו ודאי שזו שטות גמור, ואפילו אלו המאמינים שהכל מאת הבורא יתב"ש, רק סבורים שהקב"ה נתן כוחות בסיבות, ולאחר נתינת הכח מתנהג הכל על פי כוחות אף זה טעות גמור, אלא האמת שאין כל מציאות בעולם מלבד רצונו יתברך, וכשם שאנו מבינים בענין הנסים שהם ללא הנהגה וטבע, כן אף הטבע מציאותו נס, ורק חלוקים המה דנס הוא גלוי שהכל מבינים שאין בזה מהלך, ואילו כל הנהגת הטבע היא הנהגה נסית אלא דנסתרת שאיננו רגילים להבינה, משום שטועים אנו וסבורים שיש טבע בעולם.	15983 15984 15985 15986 15987 15988
ולהאמור מבוואר שפיר תביעת התורה היפלא מה' דבר, וכי יש הבדל בין נער לזקן והלא הכל נסים, לא תבעה התורה משרה אע"ה, שהלא ראתה נסים גלויים ומדוע חסרון אמונה כאן, אלא היפלא מה' דבר ודייק בלשון היפלא מה', והרי ה' וכן כל ההנהגה היא רק רוחנית, ואין סיבות כלל בעולם וא"כ אין נפק"מ בין זקן לנער, כי אף הנהגת הטבע כולו שינויים ללא מקום לטבע.	15989 15990 15991 15992
האמונה הפשוטה היא שאף הטבע גם כן נס, וכנאמר כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם, הלחם לבדו אינו אלא לבוש גשמי להשפעה רוחנית, לפעמים ברצונו יתברך שיתפרנסו בלחם, ולפעמים נותן מזון ע"י מן כי אין הבדל בין מן ללחם, שכל החיות הוא רק בהשפעה רוחנית, וכל נתינת הלחם הוא רק כדי שיהיה מקום להטעות בני אדם, כדי שיהיה אפשרות ליתן שכר למי שיגיע לאמונה מתוך הכרתו. (אור יחזקאל).	15993 15994 15995 15996 15997 15998
מאמר שלד	15999
ותכחש שרה לאמר לא צחקתי כי יראה ויאמר לא כי צחקת (י"ח ט"ו).	16000
בכל דבר בכל נברא יש נגלה ונסתר, אש יש לו נגלה הנגלה הוא מה שאנו רואים השלהבת והאור המגיע לעינינו, ויש לו נסתר כח האש שאינו נראה כלל הוא הנסתר שבו, ובאמת שהעיקר שבאש הוא הנסתר, אותו הכח שאינו נראה ונגלה לכל.	16001 16002 16003
מורגלים אנו להבין שנסתר אינו מציאות, ורק נגלה אנו מרגישים בתור מציאות, לא כן הדבר לא לבד שנסתר הריהו מציאות לא פחות מכפי שאנו מבינים בנגלה, אלא אדרבא עיקר המציאות האמיתית הוא דוקא הנסתר, תכלית כל נגלה הריהו הנסתר, היינו שיבורר לו לאדם מציאות הנסתר שבנגלה, עד שגם הנגלה לא ישאר אצלו כלל נגלה רק נסתר, באופן שלא יהיה אצלו חילוק כלל בין נגלה לנסתר, והכל ישוב אצלו נסתר.	16004 16005 16006 16007 16008
וזהו תכלית הידיעה אי הידיעה, היינו תכלית הנגלה הוא הנסתר, מהו נסתר? נסתר הוא מה שאין לנו כניסה כלל בדבר ואין לנו בהם שום מהלך, סתום וחתום והרי אנו בהם בבחינת עם הארץ גמור וזהו אמונה, אמונה פירושה אני מאמין, אין לו בזה שום כניסה וכלא גמיר כלום, וזהו התכלית שדורשים מהאדם והוא הנרצה, ולא כמו שאנו מורגלים שהעיקר הוא להבין דהינו נגלה, נגלה הריהו דוקא במהלך בשכל בחכמה ובהבנה, וזה אינו עיקר כלל שאדרבא דוקא שם מגיע עקיצת היצר ונשיכתו, ומה דורשים מן האדם מהי תכלית הרוממות ורום המדרגות, דוקא ערומים בדעת ומשימין עצמן כבהמה (חולין ה').	16009 16010 16011 16012 16013 16014
התוצאות מכל הנגלה ומכל השכל והחכמה ומהלך והבנה, שלא ישאר אצלנו נגלה כלל אלא כולו נסתר, כי ביצחק יקרא לך זרע והעלהו לעולה ולא הרהר, אמונת אע"ה היתה על דרך מי כאן בעל הבירה? אי אפשר לבירה בלא בעל הבירה (בר"ר ל"ט א'), כל כך פשוט משום שזהו נסתר, וזוהי התכלית היוצאת מכל הנגלה.	16015 16016 16017 16018
והנה כתב הרמב"ן שהטענה על שרה אמנו למה זה צחקה שרה היתה, שאף שהיא היתה סבורה שהיו אורחים ולא מלאכים, מכל מקום לא אמרה אמן כה יאמר ה', ולכן לא אמרה אמן מפני שחדל להיות לה אורח כנשים, וזו היא הטענה עליה שהיה אצלה איזה חילוק בין נגלה לנסתר, שעל נגלה בודאי שהיתה עונה אמן, וצריך שלא יהיה שום חילוק בין נגלה לנסתר, והכל צריך להיות נסתר.	16019 16020 16021 16022
וזהו מה שהזכרנו שדוקא במקום זה הוא שליטת היצר, שדוקא בחלק הנגלה הוא עוקץ ונושך, שנעשה הכל נגלה עד שנאבד הנסתר לגמרי, כמו שטען הרמב"ן על אריסטו, צריכים לחסום פי המתחכמים בטבע הנמשכים אחרי היוני, אשר הכחיש כל דבר זולתי המורגש לו, והגיס לו דעתו לחשוב הוא ותלמידיו	16023 16024 16025

- 16026 הרשעים, כי כל ענין שלא השיג אליו הוא בסברתו איננו אמת (רמב"ן ויקרא ט"ז ח'), היינו שאין לו כלל נסתר רק נגלה, וזהו מדת הרע שהכל מתהווה אצל האדם נגלה.
- 16027 וזהו מה שהזכרנו שאמונה בטוחה משליטה היצר, מפני שיצר שולט דוקא בנגלה, החסיד לוצטו בדעת
- 16028 תבונות מבאר, כי אם היה בורא הקב"ה את עולמו על דרך שלא היה בבריאה שום מהלך, היה סותם פיהם
- 16029 של כל הבריות שלא יפצו פה כלל על מעשיו, משום ששליטת היצר הוא דוקא במהלך דוקא בנגלה, ואילו
- 16030 היתה הבריאה כולה בלי מהלך, והיו ע"ה גמורים ולא ידעו כלל מפני שהיה כולו נסתר, לא היה היצר שולט כלל.
- 16031 בעקבתא דמשיחא הכל יאבד ואין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים, וזהו יסוד הדברים, המציאות
- 16032 העיקרית ואמיתית היא הנסתר, ומהו נגלה? נגלה הוא שכר מה שזוכים מהנסתר, בשכר של נסתר זוכים
- 16033 שהקב"ה מגלה טעמה של תורה, הכלל ישראל שאמרו נעשה ונשמע, ז"א היו ע"ה גמורים שאינם יודעים
- 16034 כלום, שהיה אצלם כולו נסתר ובשביל כך זכו לתורה, נתגלה להם טעמים עוד יותר ועוד יותר, כל מה
- 16035 שיראה אדם לזכות בנסתר שזהו אמונה בלי מהלך זוכה לנגלה יותר ויותר.
- 16036 ולעומת זה גילו לנו חז"ל המצב של התמעטות הדורות עד עקבתא דמשיחא, שמפני שנתמעט הנסתר
- 16037 נתמעט גם הנגלה, וכפי מה שנאבד הנסתר כפי זה נאבד גם הנגלה, ועתידה תורה שתשתכח מישאל
- 16038 (שבת קלח:), עד עקבתא דמשיחא שיאבד הנסתר לגמרי, היינו שיתהווה הכל נגלה ותאבד האמונה, ואז
- 16039 יאבד גם הנגלה ולא ישאר לנו כלל נגלה, וזהו על מה יש לנו להשען שאבדנו כל הנגלה, ולא נשאר לנו רק
- 16040 הנסתר עצמו בלי שום נגלה, על אבינו שבשמים שזה מצבנו לחיות על הנסתר עצמו. (דעת חכמה
- 16041 ומוסר ח"ב מא' ל').
- 16042 מאמר שלה
- 16043 וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה (בראשית י"ח י"ז).
- 16044 כבר בארנו במקום אחר ענין הכנסת אורחים של המלאכים שנכתב בתורה, והראינו לדעת כי זה המדרגה
- 16045 של אאע"ה על חיבור הגוף והנפש, עוה"ז ועוה"ב שניהם יחד, מחציו ולמעלה מלאך ומחציו ולמטה איש.
- 16046 והנה אאע"ה הלך בדרכי ה' יתברך ולמד מהנהגתו עם העולם, ויצוה גם ביתו אחריו לילך בדרכיו, וזהו
- 16047 שלמד מהנהגת סדום איך להתנהג עם הרשעים, לרחם גם על רשעים ולבקש עליהם בתפלה, כי הבין למה
- 16048 גילה לו הקדוש ברוך הוא ע"כ כדי לבקש בתפלה עליהם, כענין שאמרו במשה רבינו ע"ה (שמו"ר מ"ב),
- 16049 הניחה לי ואכלם, והבין דהכי בבגדו אני תופס, וע"כ כוונתו על התפלה, וכן בזה הבין שבשביל תפלה גילה
- 16050 לו.
- 16051 והנה ה' יתברך יודע הכל וידע שבאמת אין שם צדיקים שייגנו ולמה גילה לו, הלא לא הועילה תפלתו?
- 16052 לזה אמר המכסה אני מאברהם, ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום והכל לומדים ממעשיו, ויגזרו אומר כי
- 16053 אין לחוס על רשעים כלל, ובאמת לא כן הוא כי יש לחוס על רשעים גם כן, מעשי ידי טובעים בים ואתם
- 16054 אומרים שירה (סנהדרין ל"ט), יתמו חטאים מן הארץ, מי כתיב חוטאים? חטאים כתיב (ברכות י').
- 16055 וזהו שאמר המכסה אני מאברהם הלימוד הזה? אלא אודיעו ויבין כי כוונתי להתפלל על רשעים גם כן
- 16056 ולבקש רחמים עליהם, וזהו כי ידעתיו פירוש הודעתי לו את דבר סדום, למען אשר יצוה את בניו וביתו
- 16057 אחריו ושמרו את דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, פירוש המשפט שהקב"ה עושה עם הרשעים בא גם כן
- 16058 מצדקה הקודמת לו, כי מאריך אף הרבה וגם אינו עושה עול כלל, ומשלם גם לרשע שברשעים אפילו על
- 16059 מצוה קלה שעושה שכר מרובה.
- 16060 טבע האדם שכלפי שונאו מסיר עין מן הטוב שבו ואינו רואה אותו כלל, אך לא כן הקב"ה עשיו היה רשע
- 16061 והיה לו דבר טוב אחד כדאיתא במדרש, ראה כמה נטל הוא ובניו זמן מרובה, ומזה ילמד האדם לילך
- 16062 בדרכי השם יתברך כנ"ל, וזהו שרצה הקב"ה להודיע לאברהם אבינו עליו השלום ענין סדום ללמוד דרכי
- 16063 רחמנותו, וזהו המכסה אני מאברהם ואברהם היו יהיה לגוי גדול, פירוש ותחסר הידיעה הזאת הנחוצה
- 16064 להנהגת עם רב, מלכים ושופטים מבניו יצאו, נחוץ להודיע להם הנהגתי עם העולם למען ילכו גם הם
- 16065 בדרכי הנ"ל, וזה הפלא ופלא מאוד. (חכמה ומוסר ח"ב מא' ר"ג).
- 16066 מאמר שלו
- 16067 וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה (בראשית י"ח י"ז).
- 16068 וביאר הרמב"ן הנכון כי השי"ת דבר בכבוד אברהם, אמר הנה הוא עתיד להיות לגוי גדול ועצום ויהיה
- 16069 זכרו בזרעו ובכל גויי הארץ לברכה, לכן לא אכסה ממנו כי יאמרו הדורות הבאים איך כיסה ממנו, או איך
- 16070 נתאכזר הצדיק על שכניו החונים עליו ולא ריחם ולא התפלל עליהם, והגילוי אליו טוב ויפה כי ידעתי בו
- 16071 שהוא מכיר ויודע שאני ה' אוהב צדקה ומשפט.

מבואר שחייב הצדיק להתפלל ולדאוג לטובת אנשי העולם, וכל שלא התפלל על זה הרי זה ממדת	16076
האכזריות, ואע"ג שרצון השי"ת להעניש את הרשעים, מ"מ אין זה נוגע לחובת התפילה והדאגה עבורם,	16077
ובאמת חזינן שאברהם הרבה בתפילה עבור אנשי סדום, וכנאמר ויגש אברהם ויאמר, וברש"י מצינו	16078
הגשה למלחמה, הגשה לפיוס, והגשה לתפילה, ולכל אלה נכנס אברהם, לדבר קשות ולפיוס ולתפילה.	16079
חזינן שהחובה לדאוג ולהשתדל עבור זולתו בכל המאמצים והאפשרויות שבכוחו, ולכן בכל שלשה	16080
הדרכים נגש אברהם לדאוג ולהשתדל עבורם, וראה במדרש כמה טענות טען אברהם, נשבעת שאין אתה	16081
מביא מבול לעולם, נמצאת מערים על השבועה, מבול של מים אין אתה מביא מבול של אש אתה מביא	16082
(בר"ר מט ט).	16083
ומפרש במדרש שאברהם זכה רבות עבור זה, א"ל הקב"ה אהבת צדק ותשנא רשע, אהבת לצדק את	16084
בריותי ותשנא רשע ומאנת לחייבן, ע"כ משחך אלוקים אלוקיך שמן ששון מחבריך, מנח ועד אצלך י'	16085
דורות ומכולם לא דברתי עם אחד מהן אלא עמך, וכ"ז משום שמסר אאע"ה את נפשו עבור אנשי סדום.	16086
והיאך יגיע אדם למעלה זו של מסירות נפש עבור זולתו, הדרך לכך היא בשעה שנמצאת בו מדת אהבת	16087
חסד, שדואג עבור חברו אף בשעה שאין חברו מבקש זאת ממנו, אלא הדבר נובע מחמת התשוקה	16088
הבוערת בו להיטיב לזולתו, וכדחזינן גבי אאע"ה שהצטער על שאין ביכולתו לגמול חסד.	16089
מובא בחז"ל (ברכות יב), שחייב אדם להחלות עצמו עבור תלמיד חכם שחלה, והיינו נושא בעול עם	16090
זולתו, שחייב ליטול על עצמו עול וסבל חברו ובכך יקיל מעול זולתו, וכמ"ש במדרש גבי משרע"ה ויגדל	16091
משה וירא בסבלותם, וברש"י נותן עינו ולבו להיות מיצר עליהם שהיה נוטל משא זולתו ונושא בעצמו,	16092
וזה מצינו גבי אברהם בתפילתו על אנשי סדום, ושכרו הרבה מאוד כדחזינן שם בחז"ל, שכל מה שזכה	16093
לדיבור עם הקב"ה לא היה עבור גדלותו באמונה ובצדקות, אלא עבור המידות שהיה נושא בעול עם	16094
הסדומים.	16095
ואל נא נטעה ונאמר שענין זה רק מדת חסידות ולפנים משורת הדין, אלא עלינו לדעת שזה מגוף חיובי	16096
התורה, וכ"ז נכלל במצות ואהבת לרעך כמוך, כל מה דעלך סאני לחברך לא תעביד (שבת לא), ולכן כיון	16097
שאין ברצון האדם לסבול צער, כן חייב גם לרצות שלא יארע שום צער לזולתו, וחייב להשתדל בכל	16098
מאמצי נפשו לשאת בצער חברו, ומעלה זו אחת מהארבעים ושמונה מעלות שבהם נקנית תורה, ובודאי	16099
שכל שאינו לומד מוסר אינו יודע ומכיר כלל חיובי התורה, ומדמה בעצמו כי צדיק ובעל מעלה נקרא,	16100
ואיננו יודע כי חסרים לו עדיין העיקרים הראשונים בחובת עבודתו.	16101
וכאשר נראה בספר תומר דבורה היאך הם דרכי שמים, ונדע להבין חובת מצות והלכת בדרכיו, אזי יקל	16102
עלינו להתלמד בזה, וראה שם מדת לשארית נחלתו שכתב, הנה הקב"ה מתנהג עם ישראל בדרך זה לומר,	16103
מה אעשה לישראל והם קרובי שאר בשר לי עמהם שהם בת זוג להקב"ה, ומה אומר אם אענישם הרי	16104
הכאב עלי כדכתיב בכל צרתם לו צר.	16105
היינו דאיתא בחז"ל, בשעה שאדם מצטער שכינה מה אומרת קלני מראשי קלני מזרועי (סנהדרין מו),	16106
שהשכינה כביכול סובלת בעת צער ישראל, והיינו דאיתא בגמ' (מגילה י), שבשעת קריעת ים סוף ביקשו	16107
מלאכי השרת לומר שירה לפניו, אמר הקב"ה מעשי ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה, שכיון שצער	16108
מעשי ידיו כצער ממש של הקב"ה, לכן לא יתכן לומר שירה לפניו בשעה זו שהרי שעת צער הוא	16109
להקב"ה.	16110
והוסיף תומר דבורה, כך האדם עם חברו כל ישראל הם שאר בשר אלו עם אלו, מפני שהנשמות כלולות	16111
יחד יש בזה חלק זה ובזה חלק זה, ולכן אינו דומה מרובים העושים את המצוה, וכן מטעם זה ישראל	16112
ערבים זה לזה (שבועות לט), מפני שיש בכל אחד חלק אחד מחבירו, ולכך ראוי לאדם להיות חפץ בטובתו	16113
של חברו, ועינו טובה על טובת חברו שהרי הוא הוא ממש, ומטעם זה נצטוינו ואהבת לרעך כמוך, זו	16114
העצה היאך להרגיל עצמו בענין נושא בעול, בעת שיבין שכולם קרובים וכולם אחד ממש, ובעת שיש	16115
באדם שנאת חנם הרי זה ממש ההיפך.	16116
איתא בחז"ל (זהר ח"א קו), ג' מדרגות היו, נח לא התפלל כלל עבור אנשי דור המבול, אאע"ה הרבה	16117
בתפילה עבור אנשי סדום, משרע"ה מסר את העולם הבא שלו עבור כלל ישראל, שאמר ואם אין מחני נא	16118
מספרך אשר כתבת, ואמר מוטב ימותו אלף כמשה ואל ימות איש מישראל עי"ש.	16119
היתה כביכול כעין טענה על אאע"ה שעדיין לא הגיע לשיא השלימות בענין נושא בעול, ולכן נקרא משה	16120
רע"ה רעיא מהימנא, המוסר נפשו ועוה"ב שלו עבור ישראל, ובהא דמבואר דנח לא התפלל על אנשי דור	16121
המבול נראה לבאר, דהרי נח עמד והוכיח במשך ק"כ שנה ברציפות את בני דורו, וראה שלא עזר תוכחתו	16122
מאומה, ולכן סבר שלאחר כ"ז אין מקום כלל להתפלל עבורם, מ"מ היתה טענה על נח שמחובת הנושא	16123
בעול לא להתחשב במאומה, אלא לטרוח ולהשתדל עבור הסובלים.	16124

ובאמת היאך יתכן להגיע למעלה זו, וצריך לומר שכאשר האדם חי ומתרומם מעל טבעיו, יכול להוציא מפנימיותו את החלק אלוה הטמון בו, מפני שהכל טמון באדם וכמ"ש (מנחות צט), שהתורה ניתנה לארבעים יום והנשמה נוצרה בארבעים יום, מפני שהנשמה כולה תורה, ובעת שעובד ומתיגע הרי יוצר את הנשמה שהיא התורה, ולכן יכול להגיע עד למדרגת התורה ממש, ובאמת שהערה זו בעצמה חייבת להביא מחשבות והרהורי אמונה נעלים בלב האדם, שהרי היאך יתכן שיגיע אדם למעלות אלו שיוכל למסור נפשו עבור זולתו, האם מטיפה סרוחה יוצר זאת, הלא זה ודאי שאדם הוא חלק אלוה ממעל ומכח הנשמה בא כל זה.	16125 16126 16127 16128 16129 16130 16131
איתא בחז"ל (בר"ר נ"ג), זרוק חוטרא אאירא אעיקרא קאי, והנה האדם יצר לבו רע מנעוריו וכל המדות הרעות שולטות בו, וזה העיקרא של האדם, ומה תקוה יש לו שיוכל להתעלות, וע"כ צריך לומר שכיון שיש בו חלק אלוה ממעל אזי חלק זה הוא העיקרא, אמנם בעת שפועל בו כוחות הגוף אין לו תקוה כלל, ובאמת רואים זאת בעליל אצל רבים מבני הישיבה שלומדים שנים רבות, אח"כ לא ניכר עליהם כלל החינוך שקיבלו בישיבה, אין זאת אלא שכיון שכוחות הגוף פועלים בו הרי זה אעיקרא שלו, וכל חוטרא שיזרוק אאירא לא יעזרהו מאומה כי יפול שנית אעיקרא. (אור יחזקאל).	16132 16133 16134 16135 16136 16137 16138
מאמר שלו	16139
וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה (בראשית י"ח י"ז).	16140
כתב הרמב"ן הנה הוא עתיד להיות לגוי גדול ועצום ויהיה זכרו בזרעו ובכל גויי הארץ לברכה, לכן לא אכסה ממנו כי יאמרו הזורות הבאים איך כיסה ממנו או איך נתאכזר הצדיק על שכניו החוננים עליו ולא ריחם ולא התפלל עליהם כלל, והגילוי אליו טוב ויפה, כי ידעתי שהוא מכיר ויודע שאני ה' אוהב צדקה ומשפט, כלומר שאני עושה משפט רק בצדקה ולכך יצוה את בניו וביתו אחריו לאחוז דרכי, והנה אם בדרך צדקה ומשפט יפטר, יתפלל לפני להניחם וטוב הדבר, ואם חייבין הם לגמרי גם הוא יחפוץ במשפטם, ולכן ראוי שיבוא בסוד ה'.	16141 16142 16143 16144 16145 16146
מבואר שדרך ה' היא דרך צדקה ומשפט, ולכן אאע"ה המצוה את בניו ללכת בדרך ה' מצווים לעשות צדקה ומשפט, וזו כוונת הכתוב כיון שדרך ה' היא דרך צדקה ומשפט, ואף דרכו של אברהם ג"כ סלולה מאהבת הצדקה ומשפט, ולכן יש מקום להודיעו את אשר אני הולך לעשות באנשי סדום, מבואר שרק אברהם אבינו הגיע למדרגה זו להכיר בצדקה ומשפט, וזו הנהגתו של לצוות את בניו אחריו לילך בדרך זו של צדקה ומשפט.	16147 16148 16149 16150 16151
ובאמת קשה מאוד לילך בדרכי צדקה ומשפט, כי לכאורה הנהגה אחת סותרת לחבירתה ונראים כשני הפכים, כי מהותו של משפט זה יסוד הדין ללא ויתור כלל וכדאיתא בחז"ל (חגיגה ה), אפילו שיחה קלה שבין איש לאשתו מגידין לו לאדם ביום הדין, וכדאמרין יקוב הדין את ההר (יבמות צב), ואילו הנהגת הצדקה היא רחמים וויתור, שאין המרחם יכול לראות בסבל השני ובצער, נמצא לכאורה שהם ב' הנהגות מנוגדות, ורק אצל הקב"ה יתכן שני הנהגות יחד, כי אין אצלו מדות וטבעים ולכן אין כלל סתירה ביניהם, שרק בגלל המדות לא יתכן שני הנהגות יחד, ולמדרגה זו הגיע אאע"ה שיכול היה להשתמש בשני הנהגות שלכאורה מנוגדות הם.	16152 16153 16154 16155 16156 16157 16158
וכן מצינו אצל אאע"ה ההשתמשות בב' כוחות שנראים כסותרים, מדת החסד והרחמים היתה אצל אאע"ה, ובודאי שהיתה בלבו מדת רחמים ואהבה לאין שיעור ליצחק בנו, וכנאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק, ומכל מקום כאשר ציווה הקב"ה במעשה העקידה לשחוט את בנו, הלך בשמחה ולא ערער כלל אחר צווי הקב"ה אף לרגע קט, הרי לך שהשתמש במדת המשפט אעפ"י שלבו היה מלא ברחמים ללא גבול, וזה באמת הקושי הגדול שבעבודה.	16159 16160 16161 16162 16163
והנה מצינו גבי שרה אע"ה שלא יכלה לעמוד בזה, ולכך לא גילה לה אברהם ממעשה העקידה, וכן בשעה שאמר לה השטן שאברהם הלך לעקוד את בנו פרחה נשמתה, ורק אאע"ה האוהב צדקה ומשפט שזו דרך ה' יכול להשתמש בב' הפכים אלו.	16164 16165 16166
ובאמת מצינו בחז"ל (בר"ר מ"ט ט), שמתפעלים מענין תפילת אברהם עבור סדום, א"ל הקב"ה אברהם אהבת צדק ותשנא רשע, אהבת לצדק את בריותי ותשנא רשע מאנת לחייבן, ע"כ משחך אלוקים שמן ששון מחברייך, אע"ג דתשנא רשע מ"מ אהבת לצדק את בריותי, וזה הקושי הגדול שבעבודה להשתמש בב' הפכים, מצד אחד אהבת המשפט ושנאת הרשע ומצד אחר אהבת הצדקה, וחובה זו מוטלת אף עלינו, וכנאמר כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו אחריו לעשות צדקה ומשפט, משמע דזו העבודה מוטלת אף לבניו אחריו.	16167 16168 16169 16170 16171 16172
כאשר אנו חיים חיי גוף וטבע קשה מאוד להשתמש בב' הפכים אלו, ורק בשעה שנחיה חיי נפש ונשמה שאז אנו דומים לבוראנו, ממילא יתבטלו כל הדברים הנראים בעינינו כסתירות וכניגודים, ובזה יש לבאר	16173 16174

הא דאיתא (דב"ר יא ד), מחציו ולמטה איש מחציו ולמעלה אלוקים, בנוגע לחבירו חייב להיות איש	16175
לדאוג בכבודו וברוחותו של חבירו, ואילו בהנהגת עצמו צריך להיות כאלוקים ללא שום הצטרפות של	16176
כבוד ושל פרנסה, וזו עבודה קשה למאוד והיא בגדר שבור חבית ושמור את יינה (ב"ב טז).	16177
שמעתי מהמשגיח דמיר זצוק"ל שראה היאך מו"ר הגה"צ ר' הירש ברוידא זצוק"ל, בהיותו נוטל צפורניו	16178
בעש"ק השתדל לשייפם יפה, וא"ל שטעמו בכך שהיות ומשתמש בספרים שאינם שלו, ויתכן שיעשה	16179
שריטה קלה בצפורניו בספר זולתו, ולכן דואג לשייפם שלא יזיקו, כן היא דמותו של האדם השלם הירא	16180
אף מחשש היותר רחוק שלא יארע נזק לזולתו, נתבונן נא בהנהגות אלו ונלמד להבין היאך חובתנו	16181
בעולמנו. (אור יחזקאל).	16182
	16183
מאמר שלח	16184
כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט (בראשית י"ח	16185
י"ט).	16186
בגמרא (כתובות ה:), בנוסח ברכת תנחומי אבלים איתא, אחינו גומלי חסדים בני גומלי חסדים המחזיקים	16187
בבריתו של אברהם אבינו, שנאמר כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו לשמור דרך ה'	16188
לעשות צדקה, הרי שבריתו של אברהם אבינו היתה ציווי לדורות לעשיית צדקה, וכן פירש רש"י שם	16189
בבריתו של אברהם אבינו שגמל חסדים דכתיב ויטע אשל (כ"א ל"ג), ראשי תיבות אכילה שתיה לווייה,	16190
ואם כן הברית היא על החסד, כאילו נשבע אברהם אבינו שיהיה כולו חסד הוא וזרעו עד סוף כל הדורות,	16191
ובברית זו התמצתה שלימות האמיתית ובה מצא חן בעיני ה'.	16192
ויש להבין את משמעותה של הברית וחשיבותה, ולפני שנסביר את חשיבות ברית החסד לדורות, יש	16193
להסביר את חשיבותה של עבודת אברהם עצמו, במה התעלטה עד כדי כך שהוא קיבל שכר על העשרה	16194
דורות שלפניו (אבות פ"ה), למרות שהיו בהם עובדי ה' בעלי נבואה כשם ועבר, ושם ה' נקרא עליהם	16195
כדכתיב ברוך ה' אלקי שם, והיה להם בית מדרש והאבות למדו בו (בר"ר נו ח), ובמה התעלה עליהם	16196
אברהם אבינו ונטל אף את שכרם.	16197
ונראה להסביר זאת על פי דברי הרמב"ם ז"ל במורה נבוכים (ח"ג פנ"א), שהסביר את מעלת האבות	16198
והגדרת חז"ל האבות הן הן המרכבה, דהיינו שכל ימיהם היו דבוקים בה' בלי היסח הדעת כלל, וגם	16199
כשעסקו בעניינים גשמיים במלאכה ובמרעה ובקניין לא הסיחו דעתם מדבקות בה', ואף אדם לא הגיע	16200
לדרגה זו מלבד משה רבינו ע"ה, זהו תוכן דבריו ז"ל.	16201
ומעתה נבין שדרך אברהם ע"ה ושם ועבר היו דרכים שונות בתכלית, שם ועבר התעלו בדבקות בה'	16202
והגיעו להתפשטות הגשמיות, וחינכו את תלמידיהם ללכת בדרכם שזו היתה ישיבתם, וכמו שכתב הכסף	16203
משנה פ"א מה"ל ע"ז ה"ג, שהודיעו דרך ה' לתלמידיהם אבל לא התעוררו לקרוא ולהכריז בשם ה'	16204
עכ"ל, וע"כ לא הצליחו להרחיב את גבולות הקדושה.	16205
החובות הלבבות השריש לנו, כי כל מה שנתוסף בעולם יישוב נתוסף בשכל חורבן, ובזמננו שיישוב	16206
העולם התקדם והשתכלל כל כך בהמצאות הטכניקה וחינושי המדע, בה במידה התרוקן וחרב השכל, למי	16207
יש כיום שייכות עם עבודת ה' ועם רוח הקודש! והוא הדין לסיטרא האחרא, הן אמרו בגמ' (חולין יג:)	16208
שעובדי ע"ז מנהג אבותיהם בידיהם בלבד, כי אינם מתדבקים ברוח הטומאה ומקבלים ממנה השפעה	16209
כאבותיהם.	16210
אבל בזמנים הקדמונים שלא היה חורבן השכל, היו זה לעומת זה דרישת אלקים והשגת שפעו, נביאי ה'	16211
מול נביאי הבעל, אלא שחילוק גדול ביניהם, שהמבקש להגיע לרוח הק' חייב להתקדש ולהטהר בכל	16212
המעלות שמנה רבי פנחס בן יאיר (ע"ז כ:), מה שאין כן המבקש להתדבק ברוח הטומאה, עליו להיות טמא	16213
ומשווקן ועושה כל תועבה, ולכן היתה דרך הטומאה קלה הרבה יותר, וגרפה אחריה את ההמונים וגברה	16214
בעולם, והיה העולם מתקלקל והולך, ולא הועילה זכותם ותורתם של שם ועבר לעצור בעד הסחף, עד	16215
שבא אברהם וקיבל שכר כולם.	16216
ומה היה חידושו של אברהם אבינו, ללמד את העולם לעשות כדוגמתו, לעבוד את ה' לא מתוך התפשטות	16217
הגשמיות כשם ועבר, אלא מתוך העיסוק בגשמיות, וזאת למד אברהם אבינו מתוך מידת החסד, כי אם	16218
האדם עסוק בחסד ומבטו הוא מבט של חסד, הרי כל מעשיו בחותם החסד, ולא רק בהטבתו עם זולתו,	16219
אלא אף במעשיו הגשמיים שלו יכול הוא להגיע לדרגה שלא יהיה בה כי אם גמילות חסד, כמ"ש גומל	16220
נפשו איש חסד שדרשוהו חז"ל על הלל הזקן.	16221
כשהלך לאכול אמר שהוא הולך לגמול חסד הדין אכסניא בגו ביתא זו הנפש שבגוף, וכשהלך לרחוץ אמר	16222
שהולך לרחוץ איקונין של מלך כי בצלם אלקים עשה את האדם (ויק"ר לד ג), הרי שגם בפעולותיו	16223
הגופניות התעלה לדרגת גמ"ח, כשהאדם חדור בהרגשה זו אינו צריך להרעיב עצמו כדי שתשרה עליו	16224

רוח קדושה, ולהגיע להתפשטות הגשמיות כשם ועבר, אלא יכול לעסוק בכל ענייני העוה"ז ולעבוד בהם	16225
את הבורא, וכמאמרם ז"ל איזוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויים בה, בכל דרכך דעהו (ברכות סג ע"א).	16226
זאת לימד אברהם אבינו אל כל באי העולם, ועל ידי כך התקבצו אליו אלפים ורבות (רמב"ם פ"א ע"ז ה"ג), כי זו דרך כבושה לרבים ובה הכירו בעליונותו, הכתירוהו עליהם למלך והיה לאב המון גויים,	16227
וביותר יבואר בזה מה שאמרו (ב"ר מג), שאומות העולם הכתירוהו למלך עליהם לאחר מלחמת המלכים, בנוהג שבעולם שהמלחמה מסיחה דעת מדבקות בה', ואילו אברהם אבינו לא מש מדבקותו בה' אף לא לרגע.	16228
ומעתה נבין מהי בריתו של אברהם אבינו שכרת על ידי חסד, שאברהם אבינו גילה את הדרך לכרות ברית עולמים בין האדם לבוראו על ידי חסד, וזוהי ברית בל תמוט, כי באמצעותה יכול האדם להיות דבוק לבוראו בכל מעשיו הגשמיים, וברית זו לימדנו אברהם אבינו, וציווה את בניו ואת אחריו לשמור דרך ה' על ידי עשיית צדקה, ודרך זו למד מבוראו שכן חסד אל כל היום, וחסד ה' מלאה הארץ (תהלים לג).	16229
כל רגע וכל מעשה חסד ה' הוא, כל מעשיו של אברהם אבינו אך טוב וחסד, יתר על כן משלמות ההליכה בדרכי הבורא הוא שהאדם יגמול חסד בהצנע לכת, ששום בריה לא תדע מהטוב שהוא עושה וגם הוא עצמו לא ירגיש זאת, ואז ידמה ליוצרו שהוא נסתר בעצמותו ומתגלה רק מצד מעשיו.	16230
כשהאדם לומד מוסר ומתחנך במידה זו, כל חייו הם עבודת ה' של חסד, ואפילו כשהוא מטייל הוא משמח את כל הפוגש בו בסבר פניו יפות, שעליהם אמרו חז"ל טוב מלבין שיניים לחברו יותר ממשקהו חלב (כתובות יא:), גם כשאינו פוגש באיש יכול הוא להתבונן בחסד ה' בעולם, ובהטבת הבריות זה עם זה, בשומו אל לבו שהכל נברא לתועלת פרטית וכללית, והאדם נברא כיצור מדיני ולא טוב היותו לבדו, והוא יוצר מוסדות לטובת הבריות, ואיש את רעהו יעזורו, וברוך שברא כל אלו לשמשני. (לקט שיחות מוסר).	16231
	16232
	16233
	16234
	16235
	16236
	16237
	16238
	16239
	16240
	16241
	16242
	16243
	16244
	16245
	16246
	16247
מאמר שלט	16248
ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה וחטאתם כי כבדה מאד (בראשית י"ח כ').	16249
אברהם אבינו במעשיו הטובים ובחסדיו הרבים שגמל עם כל אדם, ברוב טוב עונג ועידון שהעניק לבריות הפיץ את תורת החסד בעולם, כל מי שנכנס לבית אברהם היה יוצא שבע תענוגים וכבוד מלכים, והיה הולך לדרכו ומספר בשבחיו של אברהם ובשבחה של מדת חסדו, וקרני האור למרחקים הגיעו, מסוף העולם ועד סופו צלצלה שירת הבריות אשר זכו לטעום מנועם חסד אברהם, הפיחה במ חיים והלהיבה בלבותיהם אהבה בין איש לרעהו, רחמים וחמלה לכל יצור, נתרבו תלמידיו אשר למדו דרכיו והשתדלו להדמות לו, כל אחד התברך בלבבו מתי אגיע למעשי אברהם.	16250
אבל פינה אחת בחשכתה הקדירה את פני העולם, לא חדרו שמה קרני אור חסד אברהם, לא שמעו אותה השירה הנעימה של אהבה, סתמו אוזניהם ואטמו לבותיהם מתוך רב טוב שהעניק להם הקב"ה, ת"ר אנשי סדום לא נתגאו אלא בשביל טובה שהשפיע להם הקב"ה (סנהדרין קט).	16251
הם לא שמעו קול שועת עניים ותחנונים, בחלל האויר נשארו ועלו השמימה הכצקתה הבאה אלי, ומכיון שהאבה לבריות לא קננה בלבם תפסה שנאה מקומה, תכלית שנאה שנאו את העני המושיט ידו לפת לחם, המעורר המון רחמים והשתתפות בצערן, כגזלן נדמה להם, אמרו למה לנו עוברי דרכים שאין באין אלא לחסרנו מממוננו, בואו ונשכח תורת רגל מארצנו (שם).	16252
ומכיון שנטו מדרך החסד גם דרכי המשפט נתעוותו, הרשיעו את הצדיק והצדיקו את הרשע, חוקים של עיוות הדין והמשפט חקקו חכמי סדום ועל פיהם שפטו שופטיהם, וכה העמיקו לרדת ולהשפיל עד שגזרו אסור לגמול חסד, מי שעושה חסד מתחייב בנפשו, ההיא רביתא דהות קא מפקא ריפתא לעניא בחצבא, אגלאי מלתא שפיוה בדובשא ואוקמוה על איגר אתו זבורי ואכלוה, והיינו דכתיב ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה, ואמר רב יהודה אמר רב על עסקי ריבה (שם), למדרגה זו של רוע ואכזריות ירדו, נתנוה מאכל לזבורי בשביל שהאכילה עני רעב.	16253
	16254
	16255
	16256
	16257
	16258
	16259
	16260
	16261
	16262
	16263
	16264
	16265
	16266
	16267
	16268
	16269
	16270
	16271
	16272
	16273
	16274

אלעזר עיקר שלותה של סדום לא היתה אלא נ"ב שנה, ומהן כ"ה שנה היה הקב"ה מרעיש עליהם הרים, ומביא עליהם זוועות כדי שיעשו תשובה ולא עשו.	16275
כשגילה הקב"ה לאברהם אבינו את העונש הצפוי לסדום, לפי מושגנו היה לו לשמוח במשפט ה' על הרשעים המהרסים ומחריבים את העולם, הסותרים את בניני החסד שהוא בונה ומפיצים חוקי אכזריות, באבוד רשעים רנה חורבנן ריוח והצלה לעולם, מיתת רשעים טוב להם ולעולם, אבל אברהם אבינו לא נעכרו רחמיו, רשעתם ואכזריותם לא חסמה בפניו זרם האהבה והרחמים, ואברהם אבינו בעל החסד נעשה סניגור לאותם שדנים דין מות את מי שגומל חסד, גם עליהם ריחם והשתדל למצוא בהם זכות כרחם אב על בנים.	16277
תני ר' חייא כרחמן שבאבות זה אברהם אבינו, אתה מוצא שכשהתפלל על סדום ועמורה, לא הסתפק בתפלה אחת אלא הרבה לבקש ולהתחנן עבורם, השתמש בחסד העליון שניתנה לו הרשות לדבר עם ה' גם לטובת סדום, ויגש אברהם ויאמר ר' אליעזר פשט לה, אם למלחמה אני בא אם לפיוס אני בא אם לתפלה אני בא (ב"ר שם), לכל אלה נכנס אברהם לדבר קשות ולפיוס ולתפלה, הכניס את עצמו לסכנה לדבר קשות כמו איוב מרוב יסוריו, כדי להציל את הרשעים בוזי דבריו ומחשיכים אורו בעולם.	16278
ולוא נגש אברהם לבקש ולהתחנן עבורם ולדבר קשות, היה זה פגם במדת חסדו והיה נתבע על חורבנה של סדום, כמו שמצינו אצל נח שתובעים אותו על שלא התפלל על דור המבול אע"פ שרשעים היו, וירא אלקים את הארץ והנה נשחתה, בכל זאת היה לו להתפלל ולבקש רחמים שמא יעשו תשובה, כיון שלא עשו תשובה א"ל עשה לך תבת עצי גופר.	16279
עמד נח ונטע ארזים והיו אומרים לו ארזים אלו למה? אמר להן הקב"ה מבקש להביא מבול לעולם, ואמר לי לעשות תיבה כדי שאמלט בה אני וביתי, והיו משחקין ממנו ומלעיגין בדבריו, והיה משקה אותן ארזין והן גדלין, והיו אומרים לו מה אתה עושה? ומשיב להן כענין הזה והיו מלעיגין עליו, לסוף ימים קצצן והיה מנסרן, והיו אומרים לו מה אתה עושה? והיה מתרה בהן, כיון שלא עשו תשובה מיד הביא עליהם מבול שנאמר וימח את כל היקום (תנחומא נח ה.).	16280
ק"כ שנה התרה בהם והוכיחם על מעשיהם הרעים, בכל זאת לא יצא ידי חובתו, צריך היה להתפלל וללמד סנווריא עליהם, ומכיון שלא התפלל ולא עשה עמהם חסד זה מתיחס המבול אליו, נח שבזכותו ובמסירת נפשו ניצול העולם מכליון גמור, שדאג בעד קיום כל מין ומין מחי וצומח, ועל ידו נבנה העולם מחדש, הוא נתבע על חורבן העולם, המבול נקרא מי נח כי מי נח זאת לי (זהר נח סז), העונש המגיע להם עבור מעשיהם הרעים נקרא על שמו, כאילו הוא גרם לזה מפני שלא התפלל, ואע"פ שאם היה מתפלל לא היתה תפלתו נשמעת כי לא היו שם עשרה צדיקים, בכל זאת כיון שלא ידע היה לו להתפלל ולבקש רחמים עליהם.	16281
עד כדי כך מגיע גודל חיוב החסד אפילו עם הרעים שברעים, מתנגדיו ושונאיו בוזיו ומלעיגיו, אשר ברשעתם הורסים ומקלקלים את אשר במסירת נפשו בנה ותיקן, וגם אסור להתחבר עמהם אף לדור בשכנותם אשר רשעתם עד לשמים הגיע, ובכל זאת עשה עמהם חסד והתפלל עליהם, מפני שמחויב הוא לסבול גם אותם, כמו שהשי"ת ברוב טובו סובל את החוטא, ואיננו מסיר חסדו ממנו אף בעת חטאו, כן גם האדם מה הוא אף אתה. (אור הצפון).	16282
מאמר שמ	16283
ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע (בראשית י"ח כ"ג).	16284
ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בהם ופושעים יכשלו בהם (הושע יד), הביאור ילכו מלשון הליכה ועליה, כי כן דרכי התורה להיות תמיד בגדר הולך ועולה, ולכן כיון שישירים דרכי ה' מתעלים בהם הצדיקים, ואילו הפושעים אף שהולכים באותה הדרך שצדיקים מתעלים, מכל מקום נכשלים וניזוקים בה, והדבר זקוק ביאור היאך יתכן שאותה הדרך המועילה לצדיק מזיקה ומכשילה את הפושע.	16285
הנה מחובתינו לאהוב את הצדיקים ולשנוא את הרשעים, וכמ"ש דוד המע"ה תכלית שנאה שנאתים (תהלים קלט), והנה בזמנינו שבני עליה מועטין ואילו הרשעים רבים מאוד, וכיון שחייבים אנו לשנוא את הרשעים, נמצא שתמיד חייב לחיות מתוך הרגשי שנאה כלפי הרשעים, ומעתה יפלא הלא שנאת הבריות מהעבירות החמורות ביותר, ואהבת הבריות מעיקרי התורה והדת, וכנאמר ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה.	16286
ומאחר שנתבאר שמחובתינו לשנוא את הרשעים, והרי רוב אנשי העולם בכלל רשעים נחשבים, ונמצא שרוב ימיו חייב לעסוק בשנאה, וכיון שהאדם נפעל לפי פעולותיו, ומאחר שעוסק תמיד בשנאה, הרי לבבו נפעל לפי מעשי השנאה שעושה, וא"כ נמצא שישריש מדת השנאה בקרבו, ומעתה היאך יגיע למעלת אהבת הבריות שהיא מעיקרי התורה.	16287
	16288
	16289
	16290
	16291
	16292
	16293
	16294
	16295
	16296
	16297
	16298
	16299
	16300
	16301
	16302
	16303
	16304
	16305
	16306
	16307
	16308
	16309
	16310
	16311
	16312
	16313
	16314
	16315
	16316
	16317
	16318
	16319
	16320
	16321
	16322
	16323
	16324

אמנם כמו שהקדמנו צדיקים ילכו במ פושעים יכשלו במ, הפושע באמת יכשל בדרך זו, שמכיון שחייב לעסוק בשנאה מרגיל את עצמו במדת השנאה, ודובר על הרשעים לשון הרע ומשפיע על עצמו להתרגל בלשון הרע, וכמו כן כיון שכועס עליהם מגביר בקרבו מדת הכעס וכן בשאר מדות, אמנם הצדיק הולך באותו הדרך אולם עליו אין זה משפיע בשלילה, אלא להיפך הולך ומתעלה בה, אמנם זו מהעבודות הקשות שבמקדש, שיוכל להתעסק במדת השנאה ולא ישפיע עליו, בגדר שבור את החבית ושומר את יינה תרתי דסתר, ורק הצדיק יוכל לעמוד במלאכה נכבדה זו ולא להנזק ממנה.	16325 16326 16327 16328 16329 16330
דרך העבודה חייבת להיות, שישנא את המעשים של הרשעים אבל אסור לו לשנוא את הרשעים עצמם, שהרי חביב אדם שנברא בצלם ואי אפשר לשנוא אותו, אלא חייב להשריש בקרבו אהבת השי"ת במדה מרובה כ"כ שמכוחה יבוא לשנוא מעשי רשע, ובזה שישנא רק את מעשיהם יתעלה ויגדל שהרי מגביר אהבת הקב"ה בעצמו, אמנם בעת ששונא את הרשעים הרי מוסיף בעצמו מדת השנאה, וזו הדרך שהפושע יכשל בה.	16331 16332 16333 16334 16335
וראה מה שכתב רבינו יונה (שע"ת ג ריט), בענין מספרי לשון הרע, כי אעפ"י שהוא מצוה לפרסם את החוטאים בנפשותם ואת החנפים, אבל החוטא אם לאיש כמוהו רשעו ולבן אדם חטאותיו אין לפרסמו, כי אין כונתו בגלותו מסתריו לטובה כי אם לשמוח לאיד, ועי"ש שביאר מדוע כתוב רעהו בלשון הרע, שכיון ששנאת הרשעים מותרת מחמת שנאת המעשים ולא שנאת העושים, א"כ כ"ז רק בעת שבעצמו אין לו שייכות למעשי רשע, אבל כאשר בעצמו חוטא, מוכח שאינו שונא המעשים שהרי עושה אותם בעצמו, וע"כ ששנאתו רק שמחה לאיד לרשעים עצמם ושנאה זו אסורה.	16336 16337 16338 16339 16340 16341
והבחינה בדבר תהיה בעת ששונא רק את המעשים ולא את העושים, א"כ חייבת להיות בקרבו רחמנות להחוטאים, ובלבו תפילה להקב"ה שישובו הרשעים בתשובה שלמה, ובעת שרואה איזה התקרבות אצל הרשעים, מתמלא שמחה וחדוה על שנתמעטו מעשי רשעה בעולם, שהרי את החוטאים אוהב וכל שנאתו להמעשים, ומשו"ה כל שנתמעטים מעשי רשעה שוב אין מקום לשנאה.	16342 16343 16344 16345
צדיקים ילכו במ פושעים יכשלו במ, אותה המצוה ממש להפושע היא דרך הכשלון משום שעוסק בשנאת הרשעים ומגביר שנאת הבריות בקרבו, אמנם הצדיק שונא את המעשים ולא העושים, וכן היא הנהגת הקב"ה טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו (תהלים קמה), אף הרשעים דהא כתיב לכל ולכן הצדיק הולך ומתעלה באותה הדרך.	16346 16347 16348 16349
והיינו דמצינו בתפילת אברהם אע"ה על אנשי סדום, ולא תפילה בעלמא אלא מסר את נפשו עבורם, וראה במדרש ויגש אברהם, רי"א הגשה למלחמה ר' נחמיה אומר הגשה לפיוס, ורבנן אמרי הגשה לתפילה, ר"א פשט לה אם למלחמה אני בא אם לתפילה אני בא אם לפיוס אני בא, ומלחמה הביאור שמסר נפשו עבורם, עוד שם אם עולם אתה מבקש אין דין, ואם דין אתה מבקש לית עולם, את תפיס חבלא בתרי ראשין בעי עלמא ובעי דינא" (בר"ר מט ח').	16350 16351 16352 16353 16354
ראו היאך טען אאע"ה, נשבעת שאין אתה מביא מבול לעולם היאך אתה מערים על השבועה, מבול של מים אי אתה מביא ומבול של אש אתה מביא, ומובא שם במדרש שהקב"ה הצדיק את מעשיו, שא"ל אהבת צדק ותשנא רשע ע"כ משחך אלקים אלקיך שמן ששון מחבריק עי"ש עוד במדרש, זו הדרך הנכונה שיבחר בה האדם בהיחס אל הרשעים, שמכיון שאינו שונאם משתדל ומבקש עצות ותחבולות היאך לעזור להם שישובו בתשובה, וממילא יתמעטו מעשי הרשע.	16355 16356 16357 16358 16359
וכתב התומר דבורה יש בני אדם שאינם הגונים והקב"ה מרחם על כולם, עם היות שאינם הגונים יזכו בשביל שהם מזרע האבות, כך יהיה האדם אם יפגע ברשעים אל יתאכזר כנגדם או יחרפם וכיוצא בהם, אלא ירחם עליהם ויאמר סוף סוף הם בני אברהם יצחק ויעקב, ואם הם אינם כשרים הלא אבותיהם כשרים והגונים, והמבזה הבנים מבזה האבות, אין רצוני שיתבוזו אבותיהם על ידי ומכסה עונותיהן ומתקן כפי כחו, זו חייבת להיות הנהגתינו בנוגע אל הרשעים וכמו אצל אאע"ה, שאף ללא טעמו של התומר דבורה, שהרי אנשי סדום אינם בני אברהם יצחק ויעקב, ורק מחמת צלם אלקים השתדל עבורם.	16360 16361 16362 16363 16364 16365
נמצא שחייבים אנו לחיות באופן אחר לגמרי, ראשית להקדים אהבת הבריות ואהבת התורה, ורק ממנה לנבוע ההתייחסות אל הרשעים, שלא תהיה באופני שנאה אלא מתוך רחמים ורצון ההטבה אליהם, ואף בפרשה זו יש לראות שהנהגת הקב"ה בגדרי רחמים, ארדה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו כלה ואם לא אדעה.	16366 16367 16368 16369
וברשי"אם עומדים במרדן אעשה כלה, ואם לאו אדעה מה לעשות להפרע מהן ביסורין ולא אכלה אותם, וכביכול ממתין הקב"ה שמא ישובו בתשובה ולא אצטרך להפרע מהם באופן חמור כ"כ, כאשר נתבונן בזה נראה ונלמד היאך חייבת להיות הנהגתינו עם הרשעים, בשעה שאדם מצטער כביכול הקב"ה אומר קלני מראשי קלני מזרועי (סנהדרין מו), זו הנהגת הקב"ה מרחם על החוטאים ומשתתף בצערם, וכן חייבת להיות הנהגתינו. (אור יחזקאל מדות קמ"ג).	16370 16371 16372 16373 16374

	16375
מאמר שמא	16376
ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע (בראשית י"ח כ"ג).	16377
בבראשית רבה ובילקוט פירשו, הגשה למלחמה ולפיוס ולתפלה, וכן ברש"י ולכל אלה נכנס אברהם לדבר	16378
קשות לפיוס ולתפלה, וכתב המהר"ל (גור אריה שם), שכולם גדרי תפלה הם ושלוש כוונות היו לו	16379
בתפלתו, כי הדברים אשר דבר אברהם היו קצת קשים, והם גם פיוס להקב"ה שיעשה בשביל הצדיקים,	16380
וגם היה מכוון בתפלה שהיה מתפלל שיעשה זה הקב"ה דרך תפלה, והדברים צריכים ביאור כי איך שייך	16381
בתפלה אופן של מלחמה כביכול, הרי לכאורה יש כאן חלול ה' ח"ו בזה שטוען על משפטי ה' ועוד מהו	16382
גדר דרך תפלה? ומהו הענין העמוק שרמז אליו המהר"ל?	16383
אך ביאורם של דברים כך הוא, יש תפלה אשר בה מבקש האדם מהקב"ה למלאות חסרון בין של עצמו	16384
ובין של אחרים, כי הוא מכיר שרק השי"ת הוא בעל היכולת למלאות משאלותיו, ובהכרה זו יכול לזכות	16385
שהשי"ת ימלא בקשתו, כי מילוייה יהיה אמצעי לתוספת הכרה בחסדיו יתברך ובכוחו וביכולתו, ובוזה הרי	16386
מילויי הבקשה עצמה הנהו כלי לגילוי כבודו יתברך, כך הוא גדר עניית התפלה.	16387
אמנם הקב"ה נותן לאדם את הדבר שביקש בתפלתו, רק בזמן שהדבר המבוקש אינו סותר לחלקו בקידוש	16388
ה', ואינו עלול להפריעו בעבודתו, למשל יש וחלקו בעבודת ה' הוא להיות בעל יסורים, ולכן לא תועיל	16389
תפלתו לבטל יסוריו, וזהו אופן התפלה שקראו ז"ל תפלה סתם, וזה ביאור מה שכתב המהר"ל שהתפלל	16390
שימלא ה' בקשתו דרך תפלה.	16391
ומהו גדר התפלה הנקראת פיוס? הוא שהאדם מתפלל למחילת עוונות, בהרגישו שהם המפריעים את יחסי	16392
התקרבותו אל השי"ת, ומונעים ממנו את השפעת טובו, כי אין נותנים כלים ואמצעים מהשמים על מנת	16393
לסייע לחוטא, וכן כתב הרמב"ם בפרק ט' מהלכות תשובה, שזהו גדר ועצר את השמים ולא יהיה מטר,	16394
שמונעים מהחוטא כל הטובות כדי שיאבד מהר ברשעו, אבל כשחוזר בתשובה ומבקש מהשי"ת שיחדש לו	16395
את השפעתו, שיתנו לו כלים חדשים לאפשר עבודת ה' אז מתמלאת בקשתו, כי הוא ית' לא ימנע טוב	16396
להולכים בתמים.	16397
ושתי בחינות אלו מוצאים אנו בתפלת אברהם בעד סדום, גדר תפלה סתם שביקש שלא ימותו אנשי סדום,	16398
בחמלתו עליהם בהיותם בריותיו של הקדוש ברוך הוא, והוא דרך התפלה שהזכיר מהר"ל, ועוד נכלל	16399
בתפלתו גדר פיוס, בהדגישו שאולי נמצאים שם צדיקים שיוכלו לחדש בסדום כוחות של תשובה, ובדרך	16400
זו יזכו להשפעת חיים מחודשת כמבואר לעיל.	16401
ויש אופן שלישי של תפלה, שטוען הצדיק שהנהו סובל מהנהגת שמים שיש בה הסתר לחסדי ה', כי	16402
הכרתו בחסדיו יתברך מופרעת על ידי זה, ורואה בזה כעין חילול ה' בתוך עצמו ומרגיש שעבודתו סובלת	16403
מזה, ועל כן מחלה את פני ה' לשנות את ההנהגה, כי זולת זה אינו יכול להמשיך בעבודתו על טהרתה, אז	16404
אם הצדיק הוא מאותם שנאמר עליהם אבירי לב הרחוקים מצדקה, פירוש שנוטלים בזרוע וזוכים במדת	16405
הדין, אפשר שיזכה במדת הדין במילוי בקשתו, כי יש הבטחה לצדיקים שלא יחסרו להם כלים לעבודתם,	16406
כמ"ש ולא ראיתי צדיק נעזב.	16407
ובמצב כזה אפשר שישנה השי"ת את ההנהגה כדי לסייע לצדיק בעבודתו, ולהסיר כל מכשול רוחני	16408
מדרכו, וזו היא כוונת תפלה של מלחמה כי זוכה הוא בדין בזכות עצמו, וכוונה זאת גם היא היתה כלולה	16409
בתפלתו של אברהם אבינו על סדום באמרו, האף תספה צדיק עם רשע חלילה לך חולין הוא לך.	16410
הרי ודאי שאברהם אבינו היה סמוך ובטוח שאל אמונה ואין עול וכל דרכיו משפט, גם אם לא יבינם	16411
לעומקם, ולא בא לטעון ח"ו על צדקת הנהגתו יתברך, אלא בקשתו היתה כנ"ל, שלגבי השגתו את עוצם	16412
קדושת מדותיו יתברך, יצא משהו לחולין על ידי איבוד סדום חולין הוא לך, וכמו כן יפריע לעבודתו	16413
החילול שיעשה בעיני אחרים, לכן ביקש לסלק את ההסתר הזה.	16414
והנה לזכות בתפלה על פי הגדר השלישי באופן של דבור קשות ומלחמה, אפשר רק כשהמתפלל עומד	16415
בדרגה עליונה של שלימות האמת, כשאין בבקשתו שום שמץ טענה בקידוש שמו ית', אלא רק שאיפה	16416
לראות בקידוש שמו ית', נמצא שתפלה באופן זה לא רק שאין בה החילול כלל, אלא הריהי גילוי גדול של	16417
קידוש ה' ובקשה כנה ועמוקה להסרת החילול.	16418
אך מובן הדבר שסכנה גדולה כרוכה בתפלה מעין זה, כי אם תחסר למתפלל אף בחינה דקה של התפלה,	16419
יש כבר בזה חילול ה' ועלול הוא להענש קשות, וזהו הנאמר בילקוט איוב (תתק"ז), ר' לוי אמר שני בני	16420
אדם אמרו דבר אחד אברהם ואיוב, אברהם אמר חלילה לך מעשות כדבר הזה להמית צדיק עם רשע,	16421
ואיוב אמר על כן אמרתי תם ורשע הוא מכלה, אברהם נטל שכר עליה ואיוב נענש עליה, אברהם אמרה	16422
בשולה איוב אמרה פגה.	16423

ביאור הדברים כי לאיוב נשאר נקודה דקה של קושיא, אבל אברהם אבינו היה כולו קודש, ובאמרו האף	16424
תספה לא היתה אף נקודה כל שהיא של קושיא על הנהגתו יתברך, הוא היה כולו אך תפלה שיראה לו	16425
השי"ת את חסדי הנהגתו, באופן שלא תהיה אצלו בחינת חילול והסתר ח"ו, אלא שיוכל ללמוד מהנהגתו	16426
קדושת שמו יתברך, ויגל וירנן על רחמיו העצומים, והעיד השי"ת שאילו היו עשרה צדיקים בתוך העיר	16427
היתה תפלתו מתקבלת, וזה לאות על אמיתת תפלתו, כי רק תפלה שהיא בשלמות האמת אפשר לזכות על	16428
ידה להשיג מבוקשו. (מכתב מאליהו ח"ב דף 183).	16429
	16430
מאמר שמב	16431
אולי יש חמשים צדיקים בתוך העיר (בראשית י"ח כ"ד).	16432
ופי' הראב"ע ז"ל שהם יראים את ה' בפרהסיא, ולכאורה למה דוקא בפרהסיא, הלא והצנע לכת עם	16433
אלקיך כתיב? אמנם יובן בהקדם מה שנתעוררתי מדברי קדשו של הספורנו ז"ל על טעם אם יש חמשים	16434
צדיקים, ולכאורה אינו מובן טעם לשאת לכל המקום בשביל חמשים צדיקים ומכ"ש עשרה צדיקים?	16435
אבל תהלה נודע לי ע"י האישי הנפלא הלזה ז"ל, כי יסוד המחילה בעבורם הוא מפני שהם יחזירום	16436
לתשובה, ומהאי סברא ע"י עשרה קרוב ולא ע"י פחות מעשרה, ולכן דוקא בתוך העיר בפרהסיא כי	16437
בהצנע טוב להם ולא לאחרים, כי אחרים לא יראו ללמוד מהם, ולכן דוקא בפרהסיא כדי שיהיה תקוה	16438
להשיבם בתשובה, כענין שנאמר באאע"ה ויקרא שם בשם ה' פי' בפרהסיא.	16439
ומעתה ראו כמה גדול כח עשרה המשתדלים להחיות זה את זה, וממילא יש תקוה מהם כי יחיו גם אחרים,	16440
וזכות גדול יהיה להם ולכל העולם, והא דכתיב והצנע לכת פי' סתר כוונתו יהיה לש"ש, ומזה תבינו גודל	16441
הענין של הבאים לפעמים יחד כי זה ג"כ בפרהסיא (חכמה ומוסר מא' צ"ב).	16442
	16443
מאמר שמג	16444
חלילה לך מעשות כדבר הזה להמית צדיק עם רשע (בראשית י"ח כ"ה).	16445
מפני טעותנו ואי הבנתנו במהותו של דין מביטים על דין כעל גזלן ומעניש, ואין אנו יודעים שכל חיותנו	16446
כל הבריאה כל מה שזכינו יש לנו אך ורק בדין, העולם נברא במדת הדין (בר"ר י"ב), הרי הטיל על עצמו	16447
הבורא ית' כביכול עול ושעבוד, שכל זה השיגו הנבראים ממדת הדין, ואמנם כן הוא שאין לשער גודל	16448
הרחמים והחסד עד אין קץ שיש במדת הדין, משתמשים אנו במלות רחמים וחסד משום שאין לנו מלים	16449
אחרות בכדי לבטא את זה.	16450
צדיק ה' בכל דרכיו צדיק הריהו מדת הדין, ונתבונן נא מה היא מדתו של צדיק, אברהם תבע מהקב"ה	16451
השופט כל הארץ לא יעשה משפט, איך יהפוך עיר שיש בה עשרה צדיקים, פשוט שאין מדובר כאן בדבר	16452
הצלת הצדיקים דהרבה דרכים למקום, שבין כך ובין כך היו ניצולים, והרי לוט ניצל באופן אחר, ותבע	16453
אברהם במדת הדין השופט כל הארץ לא יעשה משפט, שמצד הדין החיוב להציל כל העיר אפי' הרשעים	16454
שבהם.	16455
האם יש לנו ציור ומושג במדת רחמים שכזו, שאנו לא היינו מייחסים זה אפי' למדת חסידות, והרי כ"ז	16456
מחויב מצד מדת הדין, הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול (דברים ל"ב), מי הוא	16457
שיוכל להתבונן מהו האין עול של הבורא כביכול.	16458
במעשה של ר' פנחס בן יאיר (חולין ז'), שהלך לפדיון שבויים והפסיקו נהר ונבקע לפניו, והוא טייעא	16459
שליווהו נשאר מעבר השני, ומשום וכי כך עושין לבני לוייה נבקע הנהר גם לפני הטייעא, זהו אין עול	16460
שהרי רפב"י תבע זאת במדת הדין שלא יאמרו וכי כך עושין, האם יש לנו ציור בריבוי הרחמים והחסדים	16461
הכולה באותו גזלן במדת הדין. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' פ"ט).	16462
	16463
מאמר שדמ	16464
ויאמר ה' אם אמצא בסדום חמשים צדיקים בתוך העיר ונשאתי לכל המקום בעבורם (בראשית י"ח כ"ו).	16465
מהו בתוך העיר? פירש הראב"ע ז"ל שהם חמשים צדיקים מתנהגים בצדקתם ויראים את ה' בפרהסיא	16466
בתוך העיר, זה יהיה לזכות לאנשי סדום שינצלו כולם, והיינו זכות שלא עכבו את הצדיקים להתנהג	16467
בצדקתם בפרהסיא, נמצא שאפילו אם יהיו חמשים צדיקים, אבל אינם יכולים להראות עצמם בתוך העיר	16468
בצדקתם, כי ירגמו אותם באבנים וכדומה, באופן כזה אי אפשר שהם יצילו אנשי העיר, והרמב"ן פירש	16469
'בתוך העיר' אם יש חמשים צדיקים אפילו שלא מהעיר אלא שבאו שם ממקום אחר, ג"כ יגן זכותם	16470
להציל את כל העיר.	16471
והנה אמר הכתוב אהבת צדק ותשנא רשע על כן משחך אלקים אלקיך שמן ששון מחברריך, ואחז"ל	16472
שהקב"ה אמר כך לאברהם, 'אהבת צדק' אהבת לצדק את בריותי 'ותשנא רשע' מאנת לחייבן, על כן	16473

משחך אלקים אלקיך שמן ששון מחברריך, מהו מחברריך? מנה ועד אצלך עשרה דורות, ומכולם לא דברתי עם אחד מהם אלא עמך (בר"ר מ"ט).	16474
מוכה מכאן שגם בעשרה דורות מנה ועד אברהם היו צדיקים, שאם לא כן מה החידוש שלא דיבר עמהם הקב"ה. והטעם שלא דיבר עמהם השי"ת מפני שלא היתה בהם מעלה זו של אהבת לצדק את בריותי ומאנת לחייבם, אבל אברהם אבינו זכה משום כך לנבואה, הרי לנו שאם רואה אדם רשעים לפניו, ולא רשעים כאלו שיש צורך לחשוב עליהם אם הם רשעים אם לא, אלא אפילו רשעים שברור לנו שהם רשעים כאנשי סדום, שהקב"ה אמר לאברהם זעקת סדום ועמורה כי רבה וחטאתם כי כבדה מאד, עם כל זאת צריכים מקודם להתעורר עליהם ברחמנות ולא סתם לשנוא אותם.	16475
וכמו שרואים אחד רץ לתוך נהר ורוצה להפיל עצמו בתוך המים לאבד עצמו לדעת רח"ל, בודאי כל בעל לב מרחם עליו ואומר רחמנות עליו, כנראה שהיו לו צרות גדולות כ"כ עד שאבד חושיו, ועכ"פ משתדל להצילו בכל הכוחות, וק"ו אם אחד הלך לתומו להתרחץ בנהר ושטף מים רבים הגיע אליו והוא עומד להטבע, ודאי מי יהיה אכזרי שלא להציל.	16476
והנה בדורנו בארץ הקודש אנו נפגשים עם רשעים גדולים מאחינו בני ישראל, וודאי צריך מתחלה להרגיש כי הם בני ישראל והם טובעים בים רחמנות עליהם, ויש לידע כי עליהם עשה רושם שראו בעיניהם איך אוה"ע איבדו יותר משהו מליונים מאחינו בני ישראל, דהיינו יותר משתים עשרה פעמים ששים רבוא יוצאי מצרים! והרגו אותם בכל מיני מיתות משונות ואכזריות והקב"ה שתק כביכול.	16477
לכן יש לידע כי להבין זאת צריך אדם להיות מאמין גדול, ולהאמין באמונה שלמה שאין העולם הפקר ח"ו, כי הקב"ה עשה בזמנינו ניתוח נורא בתוך עם ישראל, והניתוח הזה בא מתוך השגחה גדולה ונפלאה על עם ישראל! אבל כל זה מבינים אנשים שלמדו תורה, ויודעים מכמה מקראות ודברי חז"ל וספרים הקדושים, המה יודעים עוד דברים יותר נוראים מזה.	16478
אבל הם שלא היה להם חינוך ולא למדו בישיבות, ואף בתלמודי תורה לא הלכו, לכן עשה ניתוח זה רושם רע עליהם, ואמנם רשעים הם אבל רחמנות עליהם, ויש להשתדל להצילם דהיינו להוכיחם ולהדריכם, והרי כן ראינו באברהם אבינו שלאחרי שידע שרשעים גמורים היו, התאמץ כל כך לבקש עליהם רחמים ולהצילם, וגם השי"ת ענה לו ויאמר ה' אם אמצא בסדום חמשים צדיקים בתוך העיר ונשאתי לכל המקום בעבורם.	16479
ויש להתבונן מה זאת שאמר לו השי"ת אם אמצא, ולמה לא השיב לו מיד שאין שם חמשים צדיקים, הלא הקב"ה ידע שלא היו, אלא הקב"ה מנהיג את העולם בדרך סיבה ומסובב, ואמר מתחלה ארדה נא ואראה הכצקתה הבאה אלי עשו אז אגזור עליהם כליה, ואם לא אדעה מה לעשות להם ולא אכלה אותם, וגם כאן יש להבין מהו 'ואם לא' אך ראה בפירש"י וז"ל, אם עומדים במרדם כלה אני עושה בהם, ואם לא עמדו במרדן אדע מה אעשה להפרע מהן ביסורין ולא אכלה אותן.	16480
נמצא שצריך לפרש כי כך אמר לו הקב"ה לאברהם, ארדה נא כלומר אוריד אני עליהם שפע אור אלקי, והיה אם אעפ"כ לא יחזרו בתשובה ויעמדו במרדם אז אעשה עמהם כלה, אבל אם לא יעמדו במרדן ויחזרו בתשובה כשיקבלו את האור, אז אדעה לייסרם ביסורים אבל לא אכלה אותם, ואף שידוע הקב"ה אם יעשו תשובה או לא, הרי כבר אמרנו שאין הקב"ה מנהיג את העולם לפי ידיעתו כביכול אלא בדרך סיבה ומסובב, כ"כ הרמב"ם במורה נבוכים, עכ"פ למדנו עד כמה יש לצדק את בריותיו של הקב"ה ולהמנע מלחייבם. (לב אליהו דף רל"ג).	16481
	16482
	16483
	16484
	16485
	16486
	16487
	16488
	16489
	16490
	16491
	16492
	16493
	16494
	16495
	16496
	16497
	16498
	16499
	16500
	16501
	16502
	16503
	16504
	16505
	16506
	16507
	16508
	16509
	16510
מאמר שמה	16511
ויען אברהם ויאמר הנה נא הואלתי לדבר אל ה' ואנכי עפר ואפר (י"ח כ"ז).	16512
הראב"ע ז"ל פירש עפר הייתי ואל עפר אשוב, ומה החידוש הרי כל בר בי רב יודע שעפר הוא ואל עפר ישוב, והביאור הוא דאמנם מורגלים אנו להגדיר אדם מעולה ומושלם, כאילו נתחכם בדברים אשר אחרים אינם יודעים, ולכן כשאנו רוצים להשתלם במדות ודעות הננו מחפשים בספרים שיש בהם מן החידוש והפליאה וכל זה טעות גמור.	16513
האדם שנשמת חיים לו החצובה מתחת כסא כבודו ית', משיג ומבין הרבה יותר מחיות ואופני הקודש, שהם למטה מרגלי כסא הכבוד כמבואר במסכת חגיגה, אלא מפני שנשמתו הושמה בדירה חשוכה של הגוף, שהוא חומר חשוך ומחשיך עד כדי מניעת כל אור בפני הנשמה הקדושה, מזה יש לפחד שלא ישאר האדם בדיוטה התחתונה ח"ו.	16514
	16515
	16516
	16517
	16518
	16519
	16520
	16521
	16522

וכי מי לא יודע זאת אלא הוא הדבר, שאין האדם נדרש אלא לידע מה שהוא בעצמו יודע, ולהרגיש בחושיו את אשר מבין שכלו.	16523
אמנם עבודה זו קשה מאוד יותר מלחדש איזה ענין, הרי אנו רואים שעם כל יגיעתנו בתורה וביראה, בכל זאת להרגיש בחוש דבר שהשכל מחייב כמו הרגש הגוף בצרכיו הוא, רחוקים אנו כמרחק שבין שמים וארץ, והנה כל אדם מדבר בפיו שאדם עפר הוא ואל עפר ישוב, וסוף אדם למות והעוה"ז הבל הבלים, ואעפ"כ יום וליילה לא ישבות מלהתעסק בהבל זה, ומעמיק נפשו בתהום בכל אבריו וחושיו מכף רגלו עד קדקודו בכל יום יותר ויותר.	16524
וילכו אחרי ההבל ויהבלו, כלומר שהולך אחרי ההבל עד שנעשה בעצמו חתיכה של הבל, ופליאה היא הרי גם בעל חי לא יאכל דבר המזיקו, וכל בר דעת יתרחק ויברח מדבר אשר יוכל לקצץ פתיל חייו המעטים עלי אדמה, ובע"כ כי אדם ביקר ולא יבין נמשל כבהמות נדמו, שנשתרש בלבו ועומק נפשו הרגשה בהמית בלא חשבון ודעת, ואזיל אינש בהאי עלמא וחשיב דדיליה הוא תדיר, והוא ישתאר בה לדרי דרין, האם יש לך הבל ושטות גדול מזה.	16525
אבל עלינו לדעת כי כה מגושם זה אשר מתעה באי עולם אין בו ממש, והוא רק שקר חושך ועיוורון מסתיר האמת לבל יראה, ואין צורך לדחות השקר בידים ולגרשו כי שקר אינו מציאות, אלא כשיאיר אדם לעצמו בשכל האמת אשר לו, ממילא סר החושך וברח השקר, וכן אמר דוד המע"ה הוציאה ממסגר נפשי להודות את שמך, פירוש שהנפש סגורה בחומת בית הגוף של האדם, אבל לכשיסור המסגר ותצא לחפשי שוב אין לה מעצור ומונע, והיא מוכנה כולה להודות לשמו ית'.	16526
למדנו מכל זה שאברהם אבינו שאמר ואנכי עפר ואפר אין הכי נמי שאין שום חידוש בעצם הדבר, אבל ההבדל הגדול הוא, שעל א"א נחקק בתורת אמת שאמרו באמת לפני הקב"ה, שהוא אמת וחותרו אמת, היינו שהרגיש כל רמ"ח אבריו את האנכי עפר ואפר, כשם שהגוף מרגיש דבר המוחש אצלו כאכילה ושתייה ושאר עניני הגוף, והוא הוא המרחק הגדול שבין אמירתו לאמירתנו, והיא המדרגה הגדולה ביותר בענוותנותו של א"א האדם הגדול בענקים.	16527
(אור יהל ח"ב ד' מ"א).	16528
מאמר שמו	16529
ויאמר אל נא יחר לאדני אולי ימצאון שם עשרה (בראשית י"ח ל"ב).	16530
ולכאורה צריך ביאור הרי אם ישארו בחיים הלא יסיפו לחטוא עוד יותר, ואם כן ביקש מה שנראה כחילול כבודו יתברך, ולו יהיו עשרה צדיקים בתוך העיר, הרי ישנם עוד רשעים גמורים למאות ולאלפים, האין זה סיכוי חלש מאוד שיחזרו כולם בתשובה? ואם כן הרי יתרבו העבירות ההסתר והחילול? ומצינו בזהר (בראשית דף ס"ז.), שעוד תבעו מנח למה לא התפלל אף הוא על דורו שימלטו מן המבול, לכן נקרא המבול על שמו כדכתיב (ישעיה נ"ד) כי מי נח זאת לי וגם זה צריך ביאור.	16531
אבל הענין הוא שתפלתו של אברהם אבינו ע"ה נבעה מחסד טהור, כי התפלה האמיתית היא ביטוי השאיפה, ואברהם אבינו ע"ה בחסדו השלם שאף להנחיל להם חיים, ויהיה מצבם אפילו בבחינה גרועה מאוד, כי כל אשר יחובר לחיים יש תקוה, ולא יכול היה לסבול שינתקו מן החיים ויאבדו בזה ובכא, ורצה ליתן את עצמו עליהם ממש בהתחסדו עמהם, ואפילו את העולם הבא שלו היה מוכן לסכן למענם, כי נכנס לעובי הקורה לדבר קשות בשבילים, והוצרך לבקש מחילה על זה כמה פעמים כמפורש בקרא.	16532
ועוד כשישארו ברשעם ובחטאתם, הלא יפריעו לו בהפצת האמונה הטהורה ובעבודת החסד שלו, כי הרי הם התנגדו אל עבודת החסד שלו התנגדות מן הקצה אל הקצה, כי זה לאות על התחסדותו הטהורה והנפלאה עמהם, וכיון שלבו כל כך מלא חסד אליהם נשמעה תפלתו, ויתחסד השי"ת למעלה אם יש גם אפשרות רחוקה של רחמים, וגילוי חסד כזה שהקב"ה נותן חסד חנם אף לחוטא, הוא קידוש ה' גדול מאוד בעולם העליון, אשר לעומתו החילול דלמטה אינו נחשב לכלום.	16533
אולם על לוט לא התפלל אברהם, ועיין זהר (וירא ק"ה) שהיה זה משום שלא רצה אברהם לתבוע שכר מצוותיו הוא, והביאור הוא מפני שלוט היה קרובו, ואילו התפלל עבורו היה נראה כמתפלל עבור עצמו, ולא תהיה זאת תפלה מבחינת חסד טהור כלל אלא בקשה גרידא, והרי בקשה שלא יגיע עונש אל חוטא תגרום לחילול ה' ותמעט את זכויותיו, לכן נח לא התפלל על דורו, כי לא הגיע לבחינה גבוהה זו של חסד, ובמדת צדק לא שייכת תפלה על הרשעים, אלא אדרבא הצדק מחייב להענישם, והתביעה על נח היתה שלא התנשא לרום מעלת החסד להתחסד עם רשעים. (מכתב מאליהו ח"ב מא' 181).	16534
מאמר שמו	16535
ויאמר אל נא יחר לאדני אולי ימצאון שם עשרה (בראשית י"ח ל"ב).	16536
מאמר שמו	16537
ויאמר אל נא יחר לאדני אולי ימצאון שם עשרה (בראשית י"ח ל"ב).	16538
מאמר שמו	16539
ויאמר אל נא יחר לאדני אולי ימצאון שם עשרה (בראשית י"ח ל"ב).	16540
מאמר שמו	16541
ויאמר אל נא יחר לאדני אולי ימצאון שם עשרה (בראשית י"ח ל"ב).	16542
מאמר שמו	16543
ויאמר אל נא יחר לאדני אולי ימצאון שם עשרה (בראשית י"ח ל"ב).	16544
מאמר שמו	16545
ויאמר אל נא יחר לאדני אולי ימצאון שם עשרה (בראשית י"ח ל"ב).	16546
מאמר שמו	16547
ויאמר אל נא יחר לאדני אולי ימצאון שם עשרה (בראשית י"ח ל"ב).	16548
מאמר שמו	16549
ויאמר אל נא יחר לאדני אולי ימצאון שם עשרה (בראשית י"ח ל"ב).	16550
מאמר שמו	16551
ויאמר אל נא יחר לאדני אולי ימצאון שם עשרה (בראשית י"ח ל"ב).	16552
מאמר שמו	16553
ויאמר אל נא יחר לאדני אולי ימצאון שם עשרה (בראשית י"ח ל"ב).	16554
מאמר שמו	16555
ויאמר אל נא יחר לאדני אולי ימצאון שם עשרה (בראשית י"ח ל"ב).	16556
מאמר שמו	16557
ויאמר אל נא יחר לאדני אולי ימצאון שם עשרה (בראשית י"ח ל"ב).	16558
מאמר שמו	16559
ויאמר אל נא יחר לאדני אולי ימצאון שם עשרה (בראשית י"ח ל"ב).	16560
מאמר שמו	16561
ויאמר אל נא יחר לאדני אולי ימצאון שם עשרה (בראשית י"ח ל"ב).	16562
מאמר שמו	16563
ויאמר אל נא יחר לאדני אולי ימצאון שם עשרה (בראשית י"ח ל"ב).	16564
מאמר שמו	16565
ויאמר אל נא יחר לאדני אולי ימצאון שם עשרה (בראשית י"ח ל"ב).	16566
מאמר שמו	16567
ויאמר אל נא יחר לאדני אולי ימצאון שם עשרה (בראשית י"ח ל"ב).	16568
מאמר שמו	16569
ויאמר אל נא יחר לאדני אולי ימצאון שם עשרה (בראשית י"ח ל"ב).	16570
מאמר שמו	16571
ויאמר אל נא יחר לאדני אולי ימצאון שם עשרה (בראשית י"ח ל"ב).	16572

כל עבודתנו עומדת על היסוד של בחירה לבחור בין טוב ורע, החיוב הוא לבחור בטוב אבל קושי עצום	16572
עומד בפני הבא לבחור, כי אם היה רואה שכר ועונש היה חש בחושיו, שהבוחר בטוב מקבל שכר והבוחר	16573
ברע יענש, אלא שכאן באה פעולתה של מידת ארך אפים ומעכבת בעד העונש, ועל ידי זה יתכן שאדם	16574
יחיה כל חייו ולא יזכירו לו מאומה כאילו ח"ו לית דין ולית דיין, הוא בוחר בצד הטוב ואינו רואה שכר,	16575
בצד הרע ואינו רואה עונש, הסתרת השכר והעונש גורמת לרפיון ומקשה על העבודה, אלא שכן חייב	16576
להיות, כי אם היו רואים את השכר ואת העונש לאלתר היה בזה משום שלילת הבחירה.	16577
וטובת האדם היא שיעשה את הטוב דוקא ע"י בחירה, כדי שאת הטוב אשר יקבל לעתיד יחוש אשר שלו	16578
הוא על ידי שהתגבר ובחר בטוב, ורצונו של הקב"ה הוא להטיב באופן זה שהוא חסד גדול יותר מלקבל	16579
ולחוש כמקבל, מי שיתבונן ימצא שעיקר חולשתו בעבודה, הן בעשיית דברים שאינם נכונים, והן בדברים	16580
הטובים שלא עשאו באופן טוב יותר, הוא חסרון ההכרה החושית בשכר ועונש, אם היה מרגיש בחוש	16581
אשר יהיה עליו למסור דו"ח אפילו עבור מחשבה קלה, ודאי שהיה חי באופן אחר.	16582
אלא שגם מי שחפץ בעבודה עדיין עומד לפניו קושי גדול, מצד אחד רחמי ה' ומאידך דין, מחד מלמדת	16583
אותנו התורה על רחמים ללא גבול, הטוב כי לא כלו רחמיך המרחם כי לא תמו חסדיך, ומאידך שהעולם	16584
אינו הפקר, ועל האדם לעורר עצמו להרגיש את שתי ההרגשות יחד, כי מי שמתעורר רק בענין רחמי ה'	16585
שהם ללא גבול, מרפה עצמו בזה שמצבו יתוקן, כשעבר עבירה אינו מתפעל מזה כי הרי יוכל לעשות	16586
תשובה, וכך הוא מתרגל בעבירות עד שאינו מרגיש בזה כלל.	16587
בפרשתנו מלמדת אותנו התורה גדרן של שתי ההנהגות הללו, כי הנה סדום הוא מושג של רשעות, רשעות	16588
שהגיעה צעקתה לקב"ה כמבואר במדרש גודל אכזריותם, וגדל עוונם עד שהוסכם אצל הקב"ה להחריב	16589
סדום ועמורה אדמה וצבויים, אילולי מוצאים גילוי מפורש בתורה, היינו ודאי מחליטים שלא להשתדל	16590
בעדם כלל, ואפילו אם יש שם צדיקים מכל מקום הרשעים ידונו בראוי להם, והצדיקים ימלטו כלוט	16591
שניצול בזכות אברהם.	16592
והנה בפרשה שלמה מאריכה התורה איך שאברהם עמד ללמד סנגוריא על רשעי סדום, אברהם אבינו הוא	16593
זה אשר כל ימי חייו היה כפירוש חי למדת הרחמים של הקב"ה עד שנעשה לעמוד החסד, להורות עד כמה	16594
מחויבים אנו להגיע במה הוא חנון ורחום אף אתה היה חנון ורחום (שבת קל"ז), וכשמלמדים אותנו אשר	16595
אברהם אבינו מלמד סנגוריא, מלמדים אותנו אשר כן היא מדת חסדו של הקב"ה, וכאילו שהקב"ה בעצמו	16596
מלמד סנגוריא.	16597
כי כל חסד שעשה אברהם הרי זה כאילו בשליחותו של הקב"ה, ומבואר במדרש שהיה הקב"ה חפץ	16598
בסנגוריא על סדום וז"ל, אולי יחסרון חמשים הצדיקים חמשה, אמר רבי חייא בר אבא ביקש אברהם	16599
לירד לו מחמשים לחמשה, אמר לו הקב"ה חזור בך למפרע, אמר רבי לוי לחלף סרדה מלאה מים, כל זמן	16600
שהיא מלאה מים הסניגור מלמד, פעמים שהדיין מבקש שילמד סניגוריא, הוא אומר הוסיפו בתוכה מים	16601
(בר"ר מ"ט).	16602
נתבונן עוד כלום פעל אברהם סניגוריא? הרי גלוי וידוע היה לפניו יתברך שאין בסדום אפילו חמשה	16603
צדיקים, איזה תועלת היה בהארכת הסניגוריא, בשטחיות נראה שחבל על הזמן וחבל על הדיבורים, אין	16604
זאת אלא שאותה סניגוריא על סדום ללמדנו היא באה, אשר נדע עד היכן מגעת מדת ארץ אפים עד אין	16605
גבול.	16606
אלא שיחד עם אותה הארץ אפים, מלמדים אותנו בחדא מחתא גם את השלילה מהטעות של ויתור, אשר	16607
סוף סוף קיבלה סדום את מכתה, ביחד עם הלימוד על ארך אפים בא הלימוד על המשפט, יש אדם שכבר	16608
הגיע לבן עשרים וחיייו הולכים במישרים, הוא כבר בן ארבעים בן ששים וחיייו חיי נעימות, ומתוך כך	16609
עלול לדמות שכל עברו נשכח ח"ו למעלה.	16610
הוא עצמו כבר שכח שכאן היה לו ביטול זמן, כאן ביטול תפילה שם ביטול תורה ושם בין אדם לחברו,	16611
שמה נסתלקו כל אלה מאליהם? הלא אין זה אלא ארך אפים אשר מעכבת בעד מדת הדין שלא תפגע בו,	16612
הטעות הגדולה ביותר היא להפוך את מידת ארך אפים לויתור, ואחר כך כאשר מדת הדין שולטת עומדים	16613
ותמהים עליה!	16614
ועיין שם עוד במדרש, וילך ה' כאשר כלה לדבר אל אברהם, הדיין הזה כל זמן שהסניגור מלמד הוא	16615
ממתין, נשתתק הסניגור עמד לו הדיין, כך וילך ה' כאשר כלה לדבר אל אברהם, הסניגור הזה כל זמן	16616
שהדיין מסביר לו פנים הוא מלמד, עמד לו הדיין נשתתק הסניגור, כך וילך ה' כאשר כלה לדבר אל	16617
אברהם, וכתוב ואברהם שב למקומו, הקטיגור הזה כל זמן שהסניגור מלמד והדיין מסביר לו פנים ממתין,	16618
עמד לו הדיין נשתתק הסניגור והמקטרג הולך לעשות שליחותו, כך וילך ה' וכתוב ויבואו שני המלאכים	16619
סדומה בערב.	16620

- 16621 ודברי המדרש טעונים ביאור, שאם אין הדיין עומד עד שהסניגור משתתק, ואין הסניגור משתתק עד
16622 שהדיין עומד, אם כן אין הסניגור משתתק לעולם ואין הדיין עומד לעולם, וצריך לבאר שאם הסניגור
16623 מפסיק לרגע מהסניגוריא שלו, מיד עומד הדיין ואפילו אם רוצה לחזור וללמד סניגוריא אין דבריו
16624 מתקבלים, כי כל עוד שיש לימוד סניגוריא שולטת מדת ארך אפים, כי הסניגוריא מעוררת צד זכות ויש
16625 לה למדת ארך אפים על מה שתחול, אבל מיד עם הפסקת הסניגוריא נפסק מדת ארך אפים וחלה מדת
16626 הדין, מעתה אפילו אם חוזר הסניגור ללמד סניגוריא אין שומעים לו.
16627 מהו הלימוד עבורנו? כל עוד שמידת הרחמים שולטת אין לו לאדם להתיאש, ויוכל לפעול רחמים יותר
16628 ויותר, כי מדת הדין עומדת במצב של ממתין, כל עוד שהם חיים יש על מה לרחם, אות הוא שעדיין יש
16629 תקוה לצאת ממצבם, על עמון ומואב נצטוינו אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה, והטעם בשביל שתי
16630 פרידות טובות שיש לי להוציא מהן רות המואביה ונעמה העמונית (ב"ק ל"ח:), אי אפשר לשלול אדם
16631 כאשר נשאר צד של תקוה, ומעתה אם על סדום מלמדים סניגוריא, כמה יש ללמד על מי שיש בו נשמה,
16632 כמה תקוה יש בכל אדם מישראל.
16633 ובאותה פרשה גם למדנו עד היכן השפעתה של סניגוריא מגעת, כי מבואר שאברהם ביקש להצילם בזכות
16634 הצדיקים, ומהלך ההגנה של הצדיקים על כל העיר מבואר בספורנו וז"ל, אם אמצא בסדום עתה כשאנסה
16635 אותם במלאכים ששלחתי, אם אמצא בסדום נ' צדיקים שימחו ברשעים בסדום, ונשאתי לכל המקום לא
16636 לצדיקים בלבד, הרי יש בידינו אמת מדה לכוחה של ארך אפים, אם עדיין יש מי שמוכיח ממילא יש לו
16637 לרשע אפשרות של שמיעת תוכחה, ובכח אפשרות זו מציל את עצמו ממות לחיים.
16638 וכשם שהדברים אמורים בנוגע לסניגוריא שהקב"ה מבקש ללמד על ישראל, וכשם שהם אמורים לענין
16639 חובתנו ללמד זכות על הזולת, אמורים הם גם בנוגע לאדם כלפי עצמו, כי יש ואדם מקטרג על עצמו, כי
16640 בראותו את עצמו (שקוע בחטא), הוא מתיאש ואומר מה כבר אוכל לפעול יותר, ובאמת הרי זה חסרון
16641 בהכרת חסדי ה' וחסרון בכח הסניגוריא, אשר אם הוא חי עדיין הרי זה גופא מוכיח שעוד ניתן לקוות
16642 הימנו לתשובה.
16643 כל רגע ורגע של חיי אדם יש בהם להפוך את האדם לבעל תשובה גמורה וכן עולם הבא, כמ"ש יש קונה
16644 עולמו בשעה אחת (ע"ז י"ז), ואם נוהגים אתו במדת ארך אפים הלא זה משום שממתינים לתשובתו, ואם
16645 ממתנים לתשובתו אות הוא שיש בו כוחות של תשובה. (מערכי לב ח"ד עז).
16646
16647 מאמר שמח
16648 ויפצר בם מאד ויסורו אליו ויעש להם משתה ומצות אפה ויאכלו (בראשית י"ט ג').
16649 יש להתפעל מאד הנה לוט נמצא בסדום אשר אנשיה רעים בגופם וחטאים בממונם, וענין הכנסת אורחים
16650 היה שם חטא גדול, ואנשי סדום נסבו על הבית מנער ועד זקן כל העם מקצה, וברש"י בשם המד"ר, מקצה
16651 העיר עד הקצה שאין אחד מוחה בידם, שאפילו צדיק אחד אין בהם, רואים שהחטא של לוט שהכניס
16652 אורחים הרגיז את כולם, עד שכולם נסבו על הבית ודרשו הוציאם אלינו.
16653 לוט בעצמו התקלקל מאד כמ"ש ויסע לוט מקדם נסע מקדמונו של עולם, ואנשי סדום רעים וחטאים,
16654 וברש"י לא נמנע לוט מלשכון עמהם, וניצל רק בזכותו של אברהם, כדכתיב המלט על נפשך אל תביט
16655 אחריו, וברש"י אתה הרשעת עמהם ובזכות אברהם אתה ניצל, אינך כדאי לראות בפורענותם ואתה ניצל,
16656 אשתו היתה גם כן סדומית כמ"ש רש"י על הפסוק ותבט אשתו מאחוריו ותהי נציב מלח, אמר לה תני מעט
16657 מלח לאורחים הללו, אמרה לו המנהג הרע הזה אתה בא להנהיג במקום, וחתניו לוקחי בנותיו גם כן היו
16658 סדומים ורשעים.
16659 לוט עצמו היה שופט של סדום כמבואר ברש"י, ולוט ישב בשער סדום אותו היום מינוהו שופט עליהם,
16660 כמובן שהיה צריך לשפוט לפי חוקי סדום, ולהעניש את מי שעבר עבירה והכניס אורחים, ואחרי כל זה
16661 הוא בעצמו מסר נפשו ממש בשביל הכנסת אורחים, עד שאמרו עתה נרע לך מהם, גם הפקיר את שתי
16662 בנותיו כדי שלאנשים האלה לא יעשו דבר, באיזה כח עשה כל זאת?
16663 פשר הדבר איתא ברש"י בשם (מד"ר י"ט א), על הפסוק וירא לוט ויקם לקראתם, מבית אברהם למד
16664 לחזור על האורחים ע"כ, מזה רואים חשיבות הגירסא דינקותא שזה נשמר לאדם כל החיים, לעמוד בזה
16665 בנסיון וללחום נגד המפריעים השונים ולנצחם, וכן איתא בגמ' (שבת כא:), אמרוה רבנן קמיה דאביי
16666 משמיה דר' ירמיה ולא קיבלה, כי אתה רבין אמרוה רבנן קמיה דאביי משמיה דר' יוחנן וקיבלה, אמר אי
16667 זכאי גמירתיה לשמעתייה מעיקרא, והא גמרא? נפק"מ לגירסא דינקותא עי"ש, ופירש"י גירסא דינקותא
16668 מתקיים יותר משל זקנה.
16669 והנה בטבע האדם להיפך מזה, כי הנער מזלזל בימיו ושניו ומשאיר את השתלמותו לימים יבואו כשיתבגר,
16670 זוהי טעות נוראה כי כל הצלחת האדם היא רק בנעוריו, זה נשאר לו לתמיד כמבואר לעיל. ועד"ז אמרו

ז"ל (סוכה נג.), אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו, כי מי שילדות שלו אינה בסדר אח"כ כשבא	16671
לזקנה הוא מאוד סובל. (זכרון מאיר).	16672
	16673
מאמר שמט	16674
ויבאו שני המלאכים סדמה בערב ולוט ישב בשער סדום וירא לוט ויקם לקראתם וישתחו אפים (בראשית י"ט א').	16675
	16676
הנה כאשר התבוננתי על מצב לוט מצאתי כי היה צדיק בבין אדם למקום ובין אדם לחבירו, מצינו שהיה מצוין נפלא בהטבה, כי ישב בשער סדום מחמת שהיה שופט היום כמבואר ברש"י, והנה כשראה אורחים באים קם מלא קומתו לפניהם, ולא עוד אלא שנפל לפניהם ארצה, ולא עוד אלא שקרא להם אדונים ולעצמו קרא עבד, והנה כשעשה להם כל הכבוד הזה היה להם להבין גודל מעלת האיש הזה, כי שופט יכניע עצמו כל כך לגרים הבאים בארצו, והתחנן להם לבוא לביתו.	16677
והנה תכף ומיד כשראו זאת היה להם ליפול שבע פעמים ארצה, ומכל שכן שלא לסרב נגד השר הנכבד הנפלא הלזה, ולא כן עשו אבל סרבו נגדו ואמרו כי ברחוב נליו, והם עשו כן לנסותו לזכות לו, והנה לא התרעם עליהם אבל ויפצר במ מאוד.	16678
ראה נדבתו וענותו לפני גרים באים בארצו היאומן כי יסופר, מעתה הלא מבואר מעלת האיש בבין אדם לחבירו, והנה בבין אדם למקום כתיב ומצות אפה ויאכלו כי פסח היה, הרי ששמר התורה קודם שניתנה, ואין כל חדש כי חניך האדם בענקים אע"ה היה, הפילוסוף האלקי מלידה ומבטן, מה חידוש הוא כי המחונן ממנו ובפרט קרובו בן אחיו יתרומם ברום המעלה.	16679
והנה מצאנו בפרשת לך לך וישא לוט את עיניו, ברש"י יש דורשים לגנאי על שהיו שטופי זמה בחר בשכונתם, וגם בפסוק אחריו ברש"י הסיע עצמו מקדמונו של עולם אי אפשר באברהם ולא באלקיו, נבהלתי מה ראו על ככה, מה פשעו ומה חטאתו לבטל כל צדקת האיש הזה? לקמן ברש"י א"ר לוי כל מי שלהוט אחר בולמוס של עריות לסוף מאכילין אותו מבשרו, גם הרמב"ן כתב בפ' ח' מתוך שבחו בא לידי גנותו יעו"ש, גם הספורנו בפסוק ג' כתב משתה קביעות סעודה על היין בהיות היין אהוב אצלו עי"ש, והנה כולם דורשים לגנאי את האיש הנכבד הזה והלא דבר הוא.	16680
וכן מוכח שביתו היה נגד מזנות כי אמר על בנותיו אשר לא ידעו איש, וגם בנותיו העיד עליהן הכתוב שלא שכבו עמו רק מחמת שרצו שלא יחרב העולם כמבואר שם, והנה ישב בין הרשעים ולא למד ממעשיהם, לא בזנות ולא בהכנסת אורחים וכדומה, ולמה היה הרעש כל כך מחז"ל עליו? אבל הסכת ושמע דברים יקרים נפלאים להועיל למעשה.	16681
הנה הרמב"ן בריש פ' קדושים האריך בענין פרישות וז"ל, והענין כי התורה הזהירה בעריות ובמאכלות אסורות, והתירה הביאה איש באשתו ואכילת הבשר והיין, אם כן ימצא בעל התאווה מקום להיות שטוף בזמת אשתו, ולהיות בסוכאי יין ובזוללי בשר למו נבל ברשות התורה, לכן באה התורה וצותה בדבר כללי שנהיה פרושים מן המתותרות למעט במשגל, כל שכן שלא יהיו ת"ח מצויין אצל נשותיהן כתרנגולין, עד שנהיה נקיים וטהורים ופרושים מהמון בני אדם שהם מלכלכים עצמם במותרות ובכיעורים.	16682
והנה לוט כשנפרד מאברהם בשביל מרעה היה ניכר בו חמדת הממון, כי לא היה לו להפרד מהמחנך הצדיק הגדול בענקים, והיה זאת מחמדתו לממון, והנה חמדה ותאוה ממקור אחד יבואו, ובחר לו את סדום כי חשב שלא יזיק לו ולבני ביתו ישיבתו אצלם, כי היה נבזה בעיניו מדותיהם המגונות והפסולות עד מאוד, באשר כבר נשרש בקרבו מדות נעלות במדה נפרזה מאד, מהחינוך שנתחנך בבית אברהם, וכאשר באמת היה כן שלא למד ממעשיהם.	16683
אמנם מאשר הכירו בו חז"ל נטיה לממון, ובחר להפרד מאברהם אע"ה ולשבת אצל סדום, הכירה התורה כי נוצרה בו יצירה מתאוה, כענין שנאמר וכל יצר מחשבות מבין, פירוש הוא יתברך מבין יצירת הרע שנוצר בו בלי הרגשו בה, נטיה לאיזה דבר של רעה אשר פסלתה התורה, ומזה יולד המעשה הרעה לבסוף, ומחמת שנפרד מאברהם אע"ה גזר המדרש עליו אי אפשר באברהם ובאלקיו, פירוש לא רצה לשאת עליו עול מלכות שמים כל כך כנצרך אצל אברהם, ומחמת שלא פחד פן ילמוד ממעשה סדום, גזר המדרש עליו שבתוכו אם ישל לא איכפת ליה, וכדברי הרמב"ן ז"ל מתוך שבחו בא לידי גנותו.	16684
	16685
	16686
	16687
	16688
	16689
	16690
	16691
	16692
	16693
	16694
	16695
	16696
	16697
	16698
	16699
	16700
	16701
	16702
	16703
	16704
	16705
	16706
	16707
	16708
	16709
	16710
	16711
	16712
	16713
	16714
	16715
	16716
	16717
	16718
	16719

המותרות, ולכן כשנשתכר לילה ראשונה, אף על פי כן לילה שניה שיהיה גם כן ולא חש פן יכשל, כי כל ענין פרישת המותרות הוא שלא יכשל ח"ו, ומזה תפשו עליו ז"ל ודרשו בגנותו.	16720
ומעתה יבואר היטב כוונתנו על הכתוב גם המה בחרו בדרכיהם ובשיקוציהם נפשם חפצה, כי מתחלה בחרו בדרכיהם בהיתר רק לא להיות בפרישות, ומזה יבוא ובשיקוציהם נפשם חפצה, פירוש כסובאי יין כזוללי בשר נפשם חפצה, ואי אפשר לו להפרד עד שיבוא לאיסור, ע"כ שומר נפשו ירחק מכל זה וטוב לו סלה.	16721
והנה המאמר הזה מגלה לנו עמוקות בטבע האדם, איום ונורא הוא אשר פחוד יפחד האדם ממנו, כי לא ידע האדם את דינו מה יאמרו עליו בשמים, כי מי מלל על אדם גדול כזה אשר ישתומם עליו האדם, על גודל מעלתו בהטבה ובהכנעה לאורחים, עד כי כתב הרמב"ן כי הפצרת המלאכים היה למען הרבות זכותו להנצל, והנה הפקיר בנותיו בשביל האורחים אשר אין זה מדרך היותר קל.	16722
ועם כל זה בשביל נקודה קטנה שנולדה בו מאז עלה בלבו לתור אחרי בצע, ונתגדלה הנקודה עד שהוטב בעיניו לסור ממחנכו, והכל בהיתר כי אין איסור בכל זה, רק על דרך המוסר להתקרב אל הטוב ולהתרחק מחברת רעים פן ישחיתו דרכו, ועם כל זה רעשו עליו כל הרעש הזה, ואם כך עלתה לאדם גדול מצוין במעשיו שנתחנך אצל אבי המאמינים, מה יענו אזובי הקיר, מי יודע כמה נקודות יולד בהם יום יום.	16723
והנראה כי אברהם אע"ה שאמר לו אל נא תהי מריבה ביני ובינך, נראה כי הכיר בו יצירת החמדה, ועשה מבחן לזה ואמר לו הפרד נא מעלי אם השמאל ואימינה, וחשב כי היה לו להשיב אי אפשר להפרד מהחיים בשביל ממון, ואחרי שלא השיב לו זאת הבין כי נתקלקל ולא רצה לשבת עמו יחד, והראיה כי אחר כך נתייחד הדיבור עמו ולא קודם.	16724
הרי שני דברים נלמד מזה, כמה צריך האדם להתרחק מחברת רעים פן ילמד ממעשיהם, וגם צריך האדם להתרחק גם מקרובי אנשי ביתו אם יכיר בהם מדות פסולות ודבר רע, ולא ישלים עמהם בשביל חמדת ממון או שאר נגיעות, כמו שאמר אברהם אבינו ע"ה אל נא תהי מריבה ורמז לו שיפרד ממנו, והשנית כמה יש על אדם להשתדל להתקרב אל הטובים, כי תפס הכתוב עיקר החטא בזה שנפרד מאברהם, הלימודים מכל זה נפלאים המה למבין המתבונן בהם.	16725
ועוד שלישיית יש ללמוד מזה, כמה צריך האדם להזהר מחטא לא לבד הוא עצמו, אבל צריך להוכיח ולישר בני ביתו ולכל מי שיש בידו למחות, הנה מה שכתב רש"י ז"ל על פסוק אחרי הפרד לוט מעמו, וכל זמן שהרשע בביתו לא נתייחד הדיבור, והנה לא מצינו מאז עד עתה עליו שום חטא, רק שנטה אחרי אהבת הבצע ולא מזה ברועיו הרועים בשדות אחרים, ובשביל זה נקרא רשע ואברהם לא רצה להיות עמו יחד, והראיה כי ה' לא נתייחד עמו עבור זה.	16726
ועוד רביעית להזהר הרבה מיצירת תאוה או חמדה וכדומה סרסורי דחטא, ואם כבר נוצר שלא לעשות יצירה חדשה, כי כמה מדרגות לכל דבר, והיותר שלא לבוא ח"ו לובשיקוציהם נפשם חפצה, וזכות הרבים יעמוד לנו להתלמד בכל זה ולעלות מעלה מעלה אמן כן יהי רצון. (חכמה ומוסר ח"א מא' קמ"ה).	16727
	16728
	16729
	16730
	16731
	16732
	16733
	16734
	16735
	16736
	16737
	16738
	16739
	16740
	16741
	16742
	16743
	16744
	16745
	16746
	16747
	16748
	16749
	16750
	16751
	16752
מאמר שנ	16753
ואת האנשים אשר פתח הבית הכו בסנורים מקטן ועד גדול וילאו למצוא הפתח (בראשית י"ט י"א).	16754
שמעתי הערה גדולה ממנו"ר הגה"צ ר' שמואל קגן זצ"ל, הלא הסדומיים הוכו בסנורים מקטן ועד גדול, והיו צריכים לראות כי יד ה' נגעה בהם, ואיך עוד העיזו לחפש את הפתח? עוד פלא איך לא מצאו את הפתח? הלא היו עם רב כדכתיב כל העם מקצה, ואם היו רק שמים יד על יד והיו מסובבים את הבית, היו מוכרחים לממש את מקום הדלת, ואיך יתכן שלא מצאו את הפתח? אלא זה דרך נס ופלא שלא מצאו, והיו צריכים לראות שיד ה' זה וצריכים לחזור מדרכם.	16755
אלא רואים מזה חידוש במאמרם ז"ל, אם אין אני לי מי לי, אם חסר האני אז מי לי אפילו הקב"ה אינו מסייעו, ונחשב בין הבא לטמא פותחים לו (שבת קד.), ואז דרך רשעים תאבד ואינו מוצא את הדרך אפילו הפשוטה והברורה ועושה מעשה טפש, וזה מה שאומרים חז"ל (בב"ר נ' יב) על הפסוק וילאו למצוא הפתח, אילאון פי' לשון לאות ועייפות, ומובן מזה כמה גדולה מדת בא ליטהר מסייעין אותו (שבת קד.), כי מדה טובה מרובה ממדת פורענות (סנהדרין ק:), הקב"ה יתן חלקנו בין הבא לטהר. (זכרון מאיר).	16756
	16757
	16758
	16759
	16760
	16761
	16762
	16763
	16764
	16765
מאמר שנא	16766
כי משחיתים אנחנו את המקום הזה כי גדלה צעקתם את פני ה' וישלחנו ה' לשחתה (בראשית י"ט י"ג).	16767

הרי שביארו דבריהם כי שלחם השם לשחתה, ולקמיה פסוק כ"ב כי לא אוכל לעשות דבר, פירש רש"י	16768
זהו עונשן של מלאכים על שאמרו כי משחיתים אנחנו ותלו הדבר בעצמן, לא זזו משם עד שהזקקו לומר	16769
שאין הדבר ברשות, ותמהתי הלא אמרו וישלחנו ה' לשחתה.	16770
ונזכרתי כי פעם ראיתי בס' החינוך בהקדמתו שכתב תכף ומיד כי לקח רוב דבריו מספרי הראשונים ז"ל,	16771
ותמהתי מה נזדרז כ"כ להודיע זאת בראשונה, ונתפעלתי מאוד מצדקתו בשביל שלא יטעה אדם אפילו	16772
שעה קלה שהם שלו, וע"כ נזדרז לכתוב תכף ומיד בראשית דבריו.	16773
נשתוממתי על גודל צדקתו של הרא"ה ז"ל, ואח"כ כאשר באתי לפסוק זה ותמהתי ע"ז, נזכרתי מהרא"ה	16774
ז"ל והבנתי עפ"ז עונשן של מלאכים, שהיה להם להקדים וישלחנו ה' לשחתה כי גדלה, ואמרתי אולי	16775
למד זאת הרא"ה ז"ל מהתורה הזאת. (חכמה ומוסר ח"א ק"ז).	16776
	16777
מאמר שנב	16778
כי משחיתים אנחנו את המקום הזה כי גדלה צעקתם (בראשית י"ט ג).	16779
ר' לוי בשם רב נחמן, מלאכי השרת ע"י שגילו מסתורין של הקב"ה נדחו ממחיצתו של הקב"ה קל"ה	16780
שנה, פי' מסתורין סודותיו וסתריו שאמרו שנשתלחו להשחית העיר, והקב"ה לא גילהו אפילו לאברהם.	16781
ולכאורה הלא נשתלחו למטרה זו להפוך את סדום ולהשחיתה, והלא לאחר זמן בין כך יתברר ללוט	16782
ולאנשי סדום, כי עומדת לבוא השעה שהעיר תיהפך לגפרית ואש, למה איפוא לא יוודע סופם שידעו	16783
ויצטערו, הלא העונש והצער מגיע להם? כי בודאי נתפשטה הידיעה על הפיכת סדום לכל אנשי העיר ע"י	16784
חתני לוט שהתלוצצו בו.	16785
אולם דרכי השי"ת בין בשכר ובין בעונש ניתן הדבר במדה מדוייקת, לא פחות ולא יותר אפילו כחות	16786
השערה, לא יוסיף ולא יגרע אף כהרף עין, ללוט ולאנשי ביתו די ומספיק להם הידיעה והצער של הפיכת	16787
סדום בשעתה, וכן לאנשי סדום די ומספיק להם הצער והיסורין שיסבלו בשעתם, כאשר יעלו באש	16788
וייסחפו עם מטר גפרית, ואין להוסיף להם על צערם אף רגע אחד, ואין צורך לצערם בחנם ללא כל	16789
תועלת.	16790
לשם מה עליהם לדעת מקודם את צער העונש העתיד לבוא עליהם, למה לגלות לפניהם סודותיו וסתריו	16791
של הקב"ה, המחשב ומודד להם את עונשם במדה ובמשקל בדיוק נמרץ, לא כפי דרכי אדם המוסיף או	16792
גורע מעונש, אילו היתה הידיעה גורמת להם שישובו בתשובה היה הדבר כדאי, אבל לא עשו כן לשם מה	16793
להם הידיעה, לשם מה להסב להם צער נוסף? (פרי הארץ).	16794
	16795
מאמר שנב	16796
ויהי כהוציאם אתם החוצה ויאמר אל תביט אחריו (בראשית י"ט ז).	16797
המלאך המשחית אמר ללוט אל תביט אחריו, ואח"כ נאמר ותבט אשתו מאחרי ותהי נציב מלח, צריך	16798
להבין גדרי האיסור ועונשו, וברש"י אתה הרשעת עמהם ובזכות אברהם אתה ניצול, אינך כדאי לראות	16799
בפורענותם ואתה ניצל, בזכותו של אברהם בהכרח יתפרש, אם כדי שאברהם לא יצטער במיתת לוט, או	16800
כדי שאברהם יודה להשי"ת, היינו שחיי לוט יהיו כלים לעבודת אברהם, וא"כ תמוה וכי בשביל שראה	16801
לוט בפורענות סדום יתבטלו הטעמים הללו, ויקבל אברהם צער שאינו ראוי לו בדינו, ויתבטלו ממנו כלים	16802
הנדרשים לו להודאתו להשי"ת?	16803
אמנם ברור שראיית עונש הרשעים יכולה לעלות את האדם ויכולה להורידו, ידוע מש"כ בפרי הארץ בפ'	16804
נשא על הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין, דיש לומד גם בראותו עונש הרעה, ובמדרש כשמראים	16805
לשיכור איך שהשיכורים מתבזים בהתגלגלם בטיט חוצות, הוא אדרבא ישאלם מאין היה להם יין טוב	16806
כזה, אינך כדאי לראות בפורענותם שע"ז ידבק שוב בהם, כי ראיית העונש תזכירנו טעם העבירה, ותחת	16807
אשר בכורחו מתרחק מכל זכר החטא יחזור אליו בדעתו.	16808
והנה צער אברהם הוא כל זמן שחשב שהיה יכול להצילו גם בפנימיותו, אבל אם יביט לוט שוב ברשעים,	16809
אז יגיע למצב שהתקרבותו של אברהם לא תועיל לו, וא"כ למה יצטער אברהם? אדרבא טוב אז לחוטא	16810
ליענש, מאשר להשאר בלי עונש בלי תיקון, וגם מהאי טעמא גופיה לא שייך שיהיה לוט כלי להודאת	16811
אברהם, דאם יחובר לסדום בפנימיותו, מה טובה היא זו שלא יקבל את עונשו אשר יודה אברהם עליה?	16812
והרמב"ן הוסיף בטעם איסור ההבטה, כי הראות באויר ובכל החליים הנדבקים יזיק מאד וידביקם וכן	16813
המחשבה בהם, ולכן יסגר האיש המצורע ולכן היתה אשתו של לוט נציב מלח, כי באה המכה במחשבה	16814
כאשר ראתה גפרית ומלח היורד עליהם מן השמים ודבקה בה.	16815
והענין הוא שכמו שבגשמיות מצאנו בע"ח דקים וקטנטנים מאוד (חידקים), אשר פורחים באויר ומחליאים	16816
את כל החי אשר יכנסו בו, אם בנשימה או באכילה או במגע וכדומה, כן הבחינה הרוחנית שבחולי שהיא	16817

מציאות ותוכן החולי, תגיע אל האדם ע"י התחברותו אליה אם במגע ואפי' בראיה, ואליבא דאמת זהו המחליא את האדם ולא החידק הגשמי אשר נראה במיקרוסקופ, וכבר אמרו חז"ל לא הערוד ממת אלא החטא ממת, כי הגורם הגשמי שאנו רואים בחוש אשר המית או החליא, אינו בא אלא לשם נסיון לכסות את התוכן הרוחני.	16818 16819 16820 16821
ואין להקשות א"כ למה יועילו סמי הרפואה הרי אינם מתקנים את הרוחניות? התשובה היא כי כמו שגשמיות החולי הוא לשם נסיון כך גם הרפואה הגשמית נסיון היא, ובאמת האדם מתרפא רק מצד הסיבה הרוחנית, אם מפני שתיקן את מעשיו או משום מדתו ית' של לא החזיק לעד אפו, או משום שיודה להקב"ה ויתוקן על ידי זה, או שגם הרפואה באה לנסיון, ישוב עי"ז ויודה או אדרבה יחזק לבבו הרע, עכ"פ למדנו מדברי רש"י ומהרמב"ן זצ"ל כמה גדולה סכנת הרשעים, הן ראייה לבד ראית העונש תוכל להוריד האדם לגמרי עזי כליון, ולא יוכלו אפילו זכויות של אאע"ה להציל. (מכתב מאליהו ח"א 157).	16822 16823 16824 16825 16826 16827 16828
מאמר שנד	16829
לא אוכל להמלט ההרה פן תדבקני הרעה ומתי (בראשית י"ט י"ט).	16830
כשהמלאכים היו הופכים את סדום ומצילים את לוט, מה אמרו לו ההרה המלט פן תספה, בזכותו של אותו ההר הגדול אברהם נמלטת לך אצלו, אמר להם איני יכול שכבר אמר לי הפרד, לא אוכל להמלט ההרה (פס"ר פ"ג), כאן מתגלה לפנינו המראה הנורא של כח עקשות הרע, ושרירות לב האדם היורד עד כדי ניוון שכזה.	16831 16832 16833 16834 16835
מוטב לו להתעלל בנפשו וגופו ולמנוע מעל עצמו את אפשרות ההצלה, ובלבד שלא להודות על האמת ולהיכנע, והלא צוער היתה העיר הקרובה ביותר לסדום, והסכנה היתה לה כבלתי נמנעת, ובכן מוטב היה לו ללוט לקבל את עצת המלאכים לנוס ולהמלט על נפשו, בכדי להסתופף בצלו של דודו אברהם שהיה מגין עליו ומציל אותו כימים מקדם, ומה גם שבסופו נאלץ לברוח משם הלאה, ולמה לא קיבל את העצה הטובה הזאת?	16836 16837 16838 16839 16840
אלא שכאן מתגלה לפנינו דמותו המסולפת של לוט, מוטב לו להתלבט ולסבול עינויים קשים מאשר להיות מודה ועוזב וחוזר לתיקונו, מונע הוא את עצמו משוב אל השפעתו וסביבתו של אברהם אע"ה, נסחף ומנותק ממקור הקדושה בעקב תאוותו החמרית, כמ"ש ז"ל עה"פ לתאוה יבקש נפרד שזה מוסב על לוט (נזיר כג:), שתאות מקום המשקה של ככר הירדן שיכרה אותו להפרד מעל אברהם, נשאר הוא לוט אותו הנפרד כמקדם, חוכך את עצמו בעינויו ואך בכדי לא לשוב אל אברהם.	16841 16842 16843 16844 16845
אמנם מרגיש הוא אחרי חורבנה של סדום שהוא מנותק מכל השקפותיו שבסדום ימצא את הדרך המוצלחת בחיים, אכזבת סדום טופחת על פניו ושופכת עליו בושה אימה, מקופח הוא בנפש ובחומר, גם מעט העושר שרצה להציל לא עלה בידו, כפירש"י על הפסוק ויתמהמה שהיה רוצה להציל ממונו משם, אבל המלאכים האיצו והחזיקו בידו ואמרו המלט ההרה, דייך להציל נפשות אל תחוס על הממון, מה מבהילה היא דמותו של לוט בשעה זו, אכזבה מרה, כל תקוותיו והשקפותיו נשרפים באש סדום.	16846 16847 16848 16849 16850
הלא מדרך האמת המופיעה לנגד עיניו, צריך היה לשוב ולהתרפס לפני אברהם, ברם הוא אינו יכול להתוודות ולומר חטאתי עויתי, מוטב לו להישאר במקום סכנה להתלבט ביסורים פחד ואימים, מאשר להודות ולהתחדש מעט בכלימה, עשר מיתות נוחות לו יותר מאשר לסבול את עינוי הוידוי, לא יכול היה להבליג מקודם על תאוותו ולוותר על הארץ של כולה משקה, וגם עכשיו בהתפתלו ביסורי אכזבה של אבדן הכל, אינו יכול להכנע ולשוב אל אברהם, קשה לו העליה להרה שהוא אברהם.	16851 16852 16853 16854 16855
יודע הוא לוט שאברהם הרחמן והמלמד זכות לא ירצה לעת כזאת להתחשב אתו ולעמוד על חשבונות ישנים, ולו היה מחליט לשוב אליו כי אז היה מוצא בביתו של אברהם פדות ומחסה עידוד וניחום, ואולי היה מתרפא כליל ממחשבותיו והשקפותיו.	16856 16857 16858
יודע זאת בבירור גמור, כי הלא העבר מעיד על הכנת לבו ומסירת נפשו, שאזר מתניו ויצא להלחם עם המלכים כדי להצילו מידם, והשיב אותו ואת כל רכושו וכל אשר אתו, היה לו אז לראות טעותו ופרידתו מאברהם, ושוב היה לו להתדבק ולהסתתר בצלו של אברהם ובאלוקיו, ואף אחרי בריחתו מצוער והוא הולך ומתקרב בכיוון המקום של אברהם, גם אז אינו יכול להבליג ולהגיע לאברהם, אלא מסתתר ונטמן במערה, עד כמה קשה להכנע ולהודות על האמת.	16859 16860 16861 16862 16863
בוחר הוא בנסיבות העלולות לגרום לו שפלות וירידה, שיעמיד אותו לקלון לעיני כל העולם ולדורות, מאשר להתקרב עוד מעט ולשוב ולעלות לאברהם ההרה, ובזה הכרית את עצמו לעולמים מעל קדושת אברהם ואלקיו, לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה', ומוטב היה לו להכנע ולהכלם רק פעם ורגע אחת מאברהם מלהכלם לנצח, פרידתו הראשונה מן אברהם כבר חתמה גורלו להיות מנותק ומופרד לעולמים.	16864 16865 16866 16867

וזהו גורלם של כל הנפרדים, ירידה אחר ירידה, והתרחקות אחרי התרחקות וכבדקא דמיא כיון דרווח	16868
רווח, והמתרחק מהקדושה סופו שגם הקדושה מתרחקת ממנו, וניטלת ממנו כל אפשרות לשוב ולהתחבר	16869
לעולמים כמ"ש ויסע משם אברהם, להתרחק מלוט שיצא עליו שם רע שבא על בנותיו, ולו היה מתאמץ	16870
לחזור אל אברהם להכנע ולהתוודות על פרידתו לא היה בא לכלימה זו.	16871
ובזה נופל לוט בהרבה מהגר שפחת שרה, הגר המצרית אחרי שברחה מביתו של אברהם, והמלאך אמר	16872
לה שובי אל גברתך והתעני תחת ידיה לא היססה הרבה, שבה וזכתה להתבשר שתלד בן מאברהם, זכות	16873
גדולה זו הוקנתה לה בגלל נכונותה להכנע אל האמת, ואחז"ל שהמלאך אמר לה הגר שפחת שרה, הודתה	16874
ואמרה מפני שרי גבירתי אנכי בורחת (ב"ק צ"ו), קבלה את המרות וההיכנעות למדת האמת וזכתה למה	16875
שזכתה, לא כן לוט מתלבט היה בעניינים איומים, אבל אין לו השליטה על נפשו להכנע ולהודות על	16876
האמת, ומת באולתו והתדרדר עד תהום הבזיון והחילול.	16877
ומה מאוד צריכים אנו לחוס ולרחם על האדם האומלל המתענה תחת ידי היצר, מפתהו ומלמדו לומר אינו	16878
יכול לשוב בתשובה, מוחלט אני ואין תקוה לאחריתי, ועושה את עצמו כאסקופה הנדרסת תחת כל	16879
המאורעות של חייו, ובכל פעם הוא יורד ומתגלגל מטה מטה, מה מאוד נמס לב איש המוסר מהעדר כח	16880
ההודאה ראשית החכמה והיראה, מה מאוד צריכים אנו להתלמד לא ליפול חלילה ברשת האיני יכול, ה'	16881
יעזרנו להתקומם ולשלוט על מדה זו. (אור הנפש).	16882
	16883
מאמר שנה	16884
וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם את פני ה' (י"ט כ"ז).	16885
בגמרא (ברכות ו:), אמר רב הונא כל הקובע מקום לתפלתו אלקי אברהם בעזרו, וכשמת אומרים עליו אי	16886
עניו אי חסיד מתלמידיו של אברהם אבינו, ואברהם אבינו מנא לן דקבע מקום דכתיב וישכם אברהם	16887
בבקר אל המקום אשר עמד שם, ואין עמידה אלא תפילה שנאמר ויעמוד פינחס ויפלל, אמר רבי יוחנן	16888
משום רשב"י כל הקובע מקום לתפלתו אויביו נופלים תחתיו.	16889
הנה איך שנפרש דבר זה ברור הוא, שאם בקביעת מקום לגוף שהוא רק לבוש להנפש שכרו הרבה מאוד,	16890
ק"ו דבעינן שיקבע מקום להנפש בתפלתו, כי רצון השם הוא שתפלתו של אדם תהיה בקביעות מקום	16891
דוקא, כי בקביעות מקום מתפלל האדם במנוחה ובלא בלבול הדעת, לא כמו אותם האנשים שהולכים	16892
מביהכ"נ לביהכ"נ וממקום למקום שמבלבלים את עצמם ותפלתם.	16893
אם רצון ה' הוא שהתפלה תהיה בקביעות מקום להגוף שהוא רק לבוש, ק"ו האדם עצמו דהיינו הנשמה וזה	16894
עיקר האדם, שם בודאי צריך האדם שיקבע מקום, שלא יטריד את עצמו ממחשבה למחשבה בשעה שעומד	16895
לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, ויקבע מקום למחשבה אחת ויחידה שעומד הוא לפני השי"ת! והרי לפניו	16896
ית' מחשבה כדיבור, והמחשבה זה הביטוי מהנשמה! וא"כ יתבונן האדם שעומד ומדבר ישר לפני הקב"ה,	16897
ובאמצע פונה ממלכו של עולם וחושב מכל העניינים שחשב כל היום, אם היה כן לפני מלך ב"ו היה	16898
מתחייב ראשו למלך.	16899
וכן כשהאדם עומד להתפלל אומר ה' שפתי תפתח, ומפרש ביערות דבש טעם לזה, כשהאדם מתבונן לפני	16900
מי הוא עומד עכשיו להתפלל, כמ"ש חז"ל ודע לפני מי אתה עומד, צריך שיאחז בו פחד גדול, ואפשר	16901
שמרוב הפחד לא יוכל לפתוח פיו, לכן מקדים ומבקש ה' שפתי תפתח, עוזרני נא שאוכל לפתוח פי ולדבר	16902
לפניך.	16903
וקראתי פעם מעשה ברוסיא בימי הצאר ניקלאי, שהיה אדם אחד קבלן שעשה כביש גדול בעיר הבירה,	16904
והמלך נסע על הכביש ומצא מאוד חן בעיניו טיב עבודתו, ונתן לו כבוד היותר גדול במדינה, שהזמין אותו	16905
לבוא אל ארמונו לשיחה, והנה כשהופיע האדם הזה לפני המלך אחזו פחד ורעדה ונתכווצו גידי לשונו,	16906
ונעשה אלם ממש ולא היה יכול להוציא הגה מפיו מרוב פחד, ונשאר כך אלם לכל ימי חייו, א"כ ק"ו	16907
כשעומד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, אם יתבונן היטב לפני מי הוא עומד, אפשר שיאחזנו פחד גדול	16908
ולא יוכל לדבר כלל, לכן מתחיל ומבקש ה' שפתי תפתח!	16909
והנה מתחיל האדם להתפלל ברוך אתה ומיד כבר משוטט במחשבותיו ממקום למקום, והרי מחשבה לפני	16910
הקב"ה כדיבור, וא"כ כמה צריך האדם הזה להתבייש בעצמו, שמקודם מבקש ה' שפתי תפתח, שמפחד	16911
שמה מרוב פחד לא יוכל לדבר כלל, ואח"כ מדבר במחשבותיו שטויות הבלים מכל המינים! אוי לה לאותה	16912
בושה אוי לה לאותה כלימה!	16913
קשה מאוד לצמצם את המחשבה למקום אחר וצריך לזה הרגל רב, וגם שיהא לאדם הרבה חכמת התורה	16914
שראשו יהיה מונח בתורה, שכל מחשבתו תהיה פנויה רק לתורה, וע"י לימוד בחכמת התורה ולימוד הרבה	16915
במה שנוגע למדות, עי"ז נעשה איש רוח! ואיש רוח יכול לצמצם מחשבתו שתעמוד במקום אחד, כי אם	16916
אין לאדם מדות טובות יחשוב באמצע שמונה עשרה בהקפדה על פלוני ועל פלוני וכו', וכלל גדול הוא אם	16917

האדם לא ריכך מדותיו שיהיה עדין המדות ואציל נפש, אינו יכול לצמצם מחשבתו שתעמוד במקום אחד בתפלה.	16918
כתב החובות הלכבות שכשם שאי אפשר להיות אש ומים בכלי אחד, כן אי אפשר בלבו של אדם להיות אהבת עוה"ז ואהבת עוה"ב כאחד, שאם אהבת עוה"ב אצלו חזקה יותר הרי היא מבטלת אצלו האהבה לעוה"ז וכן להיפך ח"ו, ולא שאי אפשר שיהיה לו עוה"ז ועוה"ב כאחד, זה אפשר ואפשר רק אהבה לשניהם אהבת עוה"ז ואהבת עוה"ב יחד בלבו כאחד זה אי אפשר.	16919
וכן אי אפשר לאדם מבין ומשכיל על דבר אמת, שבשעה שעומד בתפלת שמ"ע ומדבר עם הקב"ה שיתנענע במחשבותיו לכאן ולכאן, ואמנם זוהי מעבודות קשות שבמקדש עבודת השי"ת, אבל משום מה נברא האדם הלא לעמל! וכי רוצה הוא שהחיים הנצחיים יעלו לו בנקל, הלא חיים אלו הם חיים נצחיים לעד ולעולמי עולמים, א"כ ודאי צריך לזה עמל רב.	16920
נמצא שזוהי הצורה של ההלכה שאומרים לכל אדם, שהגוף יעמוד על מקום אחד, שאם הגוף מתנועע ממקום למקום חסר לו מנוחת הנפש ואינו יכול לכוון בתפלתו, אבל האדם הרי הוא משכיל ובודאי ילמוד לעצמו מזה, שאם הגוף צריך מנוחה להשאיר במקום אחד בתפלה, ק"ו הרוח שזה עיקר האדם ומחשבה אצל הקב"ה כדיבור, עאכ"ו שצריך מנוחת הנפש במחשבתו שיקבע לה מקום בתפלתו, ומה יעשה האדם שיהיה לו כן, ההכרח בראשונה לשרש אחרי הגאווה, שאם לא יעקור האדם גאוותו רע למאוד וכן לעקור התאוה לעוה"ז. (לב אליהו).	16921
	16922
	16923
	16924
	16925
	16926
	16927
	16928
	16929
	16930
	16931
	16932
	16933
	16934
מאמר שנו	16935
ויזכר אלקים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה (בראשית י"ט כ"ט).	16936
עד כמה גדול כוחה של מדת החסד ומה רב שכרה, יש לעמוד על כך מהצלתו של לוט, לוט הרי נראה די פגום, כל מה שסגל לא היה אלא בזכותו של אברהם, וכיון שנפגע בדבר קל הריהו מתקצף ועוזבהו, ולא רק אותו הוא עוזב כי אם גם את אלקיו כמ"ש ויסע לוט מקדם, הסיע עצמו מקדמונו של עולם, אמר אי אפשר לא באברהם ולא באלקיו, והריהו הולך ומזדווג לאנשי סדום.	16937
אבל מכיון שנמצא בו דבר טוב, ששמע את אברהם קורא לשרה אחותי ושתק, עמדה לו זכות זו להנצל ממהפכת סדום, כי דבר זה גילוי הוא על מדה טובה, מדת החסד וההטבה, ואמנם אנו מוצאים כי מדה זו של הטבה בהתנהגותו עם המלאכים, עמדה לו זכותה להנצל ממפלתה של סדום, ולא עוד אלא שזכה שמישיח בן דוד יצא מחלציו.	16938
	16939
	16940
	16941
	16942
	16943
	16944
	16945
	16946
	16947
	16948
מאמר שנו	16949
ויזכר אלקים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה (בראשית י"ט כ"ט).	16950
רוב מעשי האדם מדותיו והתנהגותו הם פרי חינוכו, המושג חינוך משמש כאן במובנו הרחב, וכולל כל מה שהאדם לומד מסביבתו וממגעו עם הבריות, האדם מסתגל לסביבתו ומחקה גם בלי יודעין את אנשי סביבתו, הכל משפיע עליו בלי הפסק, רבותיו חבריו כל שאר הבריות שפוגש בהם בחייו, וכן הספרים שהוא קורא וכל אשר הוא רואה תחת השמש.	16951
	16952
	16953
	16954
	16955
	16956
	16957
	16958
	16959
	16960
	16961
	16962
	16963
	16964
	16965
	16966
	16967

כתוב בסוף הפרשה ויזכור אלקים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה, נזכר שהיה לוט יודע ששרה	16968
אשתו של אברהם, ושמע שאמר אברהם במצרים על שרה אחותי היא, ולא גילה הדבר שהיה חס עליו	16969
לפיכך חס הקב"ה עליו (רש"י שם), והלא זה מופלא מאוד שאדם גדול החסד במדה של מסירות נפש	16970
כזאת, לא תחשב לו כל זאת לכלום, אלא מה יחשב לו כשנצרך לזכות, שלא היה הגרוע שבמלשינים	16971
למכור את דודו שהוא גיסו ורבו לרוצחים.	16972
ביאר הגרנצ"פ זצ"ל, שכל מה שמגיע לאדם מסביבתו על ידי חינוך וחינוך, ואפילו עד מסירות נפש ועד	16973
בכלל, אינו אלא היצוניות ולא מדרגת האדם אמיתית, ומה היא מדרגתו? כשמתגבר על יצרו בדבר שלא	16974
למד מאחרים, בדבר ששם הוא נלחם נגד יצרו הפנימי, לתוספת ביאור ישנם אנשים שמפזרים מומן הרבה	16975
לצדקה וגם עושים כך בציניעה, ואף על פי כן במשאם ומתנם הינם גנבים ורמאים, ולכאורה תמוה הרי	16976
דברים אלו שניהם נוגעים לדיני ממונות, ולמה מתנהגים כשורה באחד ולא בשני? ההסבר הוא משום	16977
שלמדו מסביבתם את מדת הצדקה והורגלו בה, אולם מדת הנאמנות לא למדו.	16978
והנה עיקר נסיונו הפנימי של לוט היה אהבת הבצע, ובשבילה נפרד מאברהם והלך לסדום, כמ"ש וירא	16979
את כל ככר הירדן כי כולה משקה, וכשבאו למצרים ושרה נלקחה לבית פרעה, היה זה נסיון גדול ללוט	16980
כיון שהיה בו מאהבת הבצע, כי אילו היה רק רומז למצריים במישרין או בעקיפין שאברהם הוא בעלה,	16981
והיו המצריים הורגים אותו הלא היה לוט נשאר אחיה היחידי של שרה.	16982
והיה יכול לקוות שכל מתנותיו הגדולות של פרעה אליו תבואנה, כך בא יצרו המיוחד לנסותו דוקא בזה,	16983
והוא עמד בנסיון בכוחו הפנימי העצמי בדבר הזה, שלא נתגלה לשום בריה אלא לעיניו של הקב"ה לבדו,	16984
כאן מוצאים חז"ל את מדרגתו הפנימית האמיתית וזוהי זכותו. (מכתב מאליהו ח"ג דף 132).	16985
	16986
מאמר שנה	16987
ויזכר אלקים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה (בראשית י"ט כ"ט).	16988
אז"ל מה זכירה זכר ללוט, שתיקה ששתק לאברהם שאמר לשרי אחותי היא והוא היה יודע ושותק (בר"ר	16989
נ"א ו'), ויש להתבונן דהנה לוט קיים בסדום הכנסת אורחים במדרגה גדולה ובמס"נ ממש, וא"כ היו לו	16990
זכויות של חסד נוראות כל כך, וא"כ למה הוצרך לזכות השתיקה כדי להנצל, עוד יותר דהא כל הפיכת	16991
סדום היתה בעיקר משום שהתנגדו לחסד, וכמפורש בקרא הנה זה היה עון סדום אחותך גאון שבעת לחם	16992
ויד עני ואביון לא החזיקה, וא"כ לוט שהיה בתכלית ההיפך בזה עד כדי מס"נ ועד בכלל, א"כ בדין היה	16993
שינצל ולא היה צריך לזכות ששתק לאברהם.	16994
עוד מפורש בדבריהם ז"ל דגם בני ביתו של לוט מסרו נפשם על החסד, דאמרו ז"ל על הפ' הכצעקתה	16995
הבאה אלי, דזוהי צעקת פלוטית בתו של לוט שראתה עני אחד ברחוב ועגמה עליה נפשה, מה היתה עושה	16996
בכל יום שהיתה יוצאה לשאוב מים היתה נותנת בכד שלה מכל מה שבביתה ומאכלת לאותו עני, אמרו	16997
מאין חי העני הזה וכשידעו בדבר הוציאוה להשרף, ועלתה צעקתה לפני כסא הכבוד וזהו הכצעקתה	16998
(פדר"א פכ"ה).	16999
א"כ כל חורבן סדום היה בשביל מס"נ על חסד של בתו של לוט ששרפיה אנשי המקום, וא"כ הרי בדין	17000
הוא שינצל לוט ולמה לו זכות השתיקה להנצל, הלא זכות זו דמס"נ על חסד גדולה מזכות השתיקה	17001
שהיתה רק בשב ואל תעשה, ושמעתי מהסבא זצ"ל דענין הכנסת אורחים של לוט היתה רק מעשה של	17002
חיקוי מה שראה אצל אברהם, אבל לא היתה זאת מדרגתו בעצם, שבעצמותו היה רק במדרגה שלא יעשה	17003
עון פלילי כזה לגרום מיתה לאברהם, ולכן הועיל לו דבר זה יותר.	17004
ביאור הדברים דהלא ודאי שלא היה מעשה חסד זה דהכנסת אורחים המעשה היחידי של חסד אצל לוט,	17005
אלא שהתורה כתבה רק מעשה זה, וכמו באברהם אבינו שמכל חסדיו המופלאים לא כתבה תורה להדיא	17006
רק מעשה אחד של הכנסת אורחים, אך חסד של לוט לא היה זה עצמיותו, שאפשר לו לאדם לעשות כל	17007
הפעולות הטובות של חסד והטבה ואף בקביעות, ומ"מ עדיין אינו איש חסד בעצם, כדכתיב גומל נפשו	17008
איש חסד, שיהא זה תוארו ומהותו ממש.	17009
כיוצא בדבר אנו מוצאים גבי תפילה, דישנה דרגה של 'איש תפילה' כדכתיב ואני תפילה, אדם שכל	17010
עצמותו היא השתפכות הנפש ומסירת כל הכוחות בתפילה, ואפשר שיתפלל אדם בכוונה יתירה ועדיין	17011
איננו בחינת איש תפילה, וכיו"ב הוא בשאר עניני העבודה והמצוות, שאפשר לקיים מצוות ולעסוק	17012
בעבודה ולא להיות בעצם עובד ה', וכן הוא בלוט שאף שעסק בקביעות בחסד לא היה החסד עצמיותו.	17013
והנה ודאי הוא שכל מעשה טוב כשלעצמו נחשב לאין ערך ושיעור, ומכ"ש אם שובר בזה רצונו וכוחותיו,	17014
ומכ"ש כשיש נסיון גדול בדבר, ואפילו כשאבד סלע ומצאה עני ונתפרנס בה אז"ל (ספרי דברים כ"ד	17015
י"ט), דיש לו זכות צדקה אף שלא כיון לזה כלל וכ"ש בנסיון דידן, וגדולה מזו מצינו במלחמת עוג מלך	17016
הבשן דאמר לו הקב"ה למשה אל תירא אותו, ואז"ל מתשובתו של אותו צדיק אתה יודע מה היה בלבו,	17017

אמר שמא תעמוד לו זכות של אברהם אבינו דכתיב ויבא הפליט ויגד לאברהם העברי, ואר"י זה עוג מלך	17018
הבשן שפלט מדור המבול (ילק"ש תשס"ה).	17019
היינו שנתיירא שתעמוד לו הזכות שגרם להציל את לוט, ואף שמפורש בדבריהם ז"ל שלא נתכוון לש"ש,	17020
אלא אמר אברהם זה קנאי הוא, עכשיו אני אומר שנשבה בן אחיו והוא יוצא למלחמה ונהרג ואני נוטל את	17021
אשתו (בר"ר מ"ב ח'), מ"מ כיון דסו"ס נתגלגלה הצלת נפש על ידו הרי זכותו גדולה, א"כ בלוט שמעשה	17022
החסד שלו הוא גדול בדרגין של אין שיעור, בודאי שזכותו גדולה יותר וראוי להנצל על ידה, ומ"מ לא	17023
היה די בכ"ז שינצל לוט לאחר שכבר נגזרה עליה על סדום, וביחוד להצילו בדרך נס ולשלוח מלאכים	17024
להצילו כיון שלא היה זה עצמותו.	17025
למדים אנו מכאן עד כמה צריך להשתדל לקנות בנפשו המעלות שיתעצמו בו, ושתהיה כל מעלה מדרגתו	17026
בעצם, שהרי אפשר לו לאדם ללמוד תורה ולא להיות בן תורה הראוי לשמו, ואיתא בדבריהם ז"ל אמר	17027
המושל אם בניה של תורה אתם למה אין אתם נותנים נפשכם עליה, וזו רק בחינת התחלה שהבין אותה גם	17028
העכו"ם, הרי שאפשר לעמוד בתורה ועדיין אין ראויין לשם בן תורה.	17029
שאם חלושה אצלו ההחלטה לא למוש מאהלה של תורה ומעסק התורה כל ימיו, וכאמרו אחת שאלתי מאת	17030
ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי (תהלים כ"ז), ויכול בשביל ענינים הבליים להזניח או למעט	17031
בתורה, הרי אינו בן תורה בעצמותו, ומכ"ש כשרגיל בביטול תורה, וכשמבטל תורה אין עושה הדבר עליו	17032
רושם, ומכ"ש אם קובע עצמו לביטול תורה בכמה שעות ביום או בלילה, הרי ודאי דאינו בגדר בן תורה.	17033
ומלבד שהוא מחוייב לתת דין וחשבון על כל שעותיו ועל כל רגע ורגע ביחוד, ועובר בג' לאוין כדין	17034
השוכח דבר אחד ממשנתו (מנחות צט:), שהרי כשאפשר לו ללמוד ולחזור על למודו או לעיין בו והוא	17035
מבטל, נמצא דהוא יושב ומסיר ד"ת מלבו, הרי כל לימודו הוא בדרגה אחרת דאינו מגדר 'בן תורה'	17036
בעצמותו, דהרי לדרגת 'בן תורה' צריך לקנות בנפשו תשוקת התורה ואהבת התורה, וההכרה שלא תיתכן	17037
כלל חיות בלתי לימוד התורה, כי הוא חייך ואורך ימיך ושלא יחפוץ בחיים אחרים.	17038
ומכ"ש אם הוא צריך לשבור רצונו כשלומד דאין לו רצון טבעי ללמוד, ויסוד מחשבותיו ורצונותיו הוא	17039
בדברים בטלים, הרי אין זה דרגה של בן תורה כלל, ומכ"ש כשעוסק בטוב טעם בליצנות וכדומה שזה	17040
היפך התורה, דעיקר בן תורה שתהא מחשבתו שקועה בתורה, ואף שמבטל תורה מפני ההכרח אם למנוחה	17041
או לצורך אחר, מ"מ תהא תדיר דעתו על התורה ולא יסיח דעתו הימנה, ועד"ז אמרו אשכחיה לרב שמואל	17042
בר שלית דקאי בגינתיה, אמר ליה שבקתיה להימנותך, א"ל הא תליסר שנין דלא חזיא לי והשתא נמי	17043
דעתאי עלויהו (ב"ב ח:).	17044
הגדר של 'איש חסד' הוא מי שהחסד הוא תכלית חייו, וכמו באברהם שישב פתח האהל אף שהיה יום ג'	17045
למילתו והיה חולה, ונצטער שלא באו אורחים אף שהקב"ה הוציא חמה מנרתיקה שלא יטריחוהו, אעפ"כ	17046
נצטער אברהם שלא יוכל לעשות חסד עם הבריות, עד שהוצרכו לשלוח לו מלאכים בדמות אנשים.	17047
אף דלכאורה לא היה לו להצטער על כך, ואדרבה היה לו לשמוח שאין מזדמן לו ענין של חסד, ויש לו	17048
פנאי לעסוק בתורה ות"ת כנגד כולם, ומכ"ש ז"ל קיים אברהם ע"ה כה"ת כולה עד שלא ניתנה (יומא	17049
כח:), ואם כן הרי ידע התורה ועסק בה, ובגמ' שם אמרו אברהם זקן ויושב בישיבה, ועוד שהרי היה אז	17050
עסוק בנבואה דכתיב וירא אליו ה', אל נא תעבור מעל עבדך ואז"ל דלשכינה אמר, מ"מ היה מצטער על	17051
חסרון החסד.	17052
והביאור בזה דהלא זו היתה מידתו של א"א חסד כדכתיב חסד לאברהם, וכמו שהבריאה שתכליתה היא	17053
התורה, נתיסדה ע"י החסד עולם חסד יבנה, מידת חסדו ית' להיטיב עם בריותיו, כן כדי להכשיר את	17054
ישראל לקבלת התורה, היה צריך מקודם לבסס בעולם את מידת החסד, ולכן מידת א"א היא החסד, כיון	17055
שע"י מידה זו בנה את יסוד עם ישראל, וע"כ כל מניעה מקיומה של מידת החסד גרמה לו להצטער כ"כ	17056
ע"ז, שזו היא מהותו של איש חסד.	17057
ויש ללמוד מזה היאך צריך להיזהר מסביבה מזקת, דבהכרח ישנה ירידה גדולה בתורתו ועבודתו, וביותר	17058
חמור הדבר אם הכניסה היא בשביל חשבונות חומריים, שאז אינו בגדר 'מדרגה' כלל וכל מעשיו הם	17059
חיצוניים בלבד, ומכ"ש בגוונא שגדולה הסכנה שלא יעמוד אפי' במדרגת אמונתו וירד מטה מטה, ומובן	17060
גודל החיוב לישב בבית ה' ולהתחזק שיהא בן תורה בעצמותו, ושתהא לו כל מדה שזכה לה קנין	17061
בעצמותו, שדבר זה אין לשער גודל חשיבותו אף לעומת מעשים כבירים. (משנת רבי אהרן).	17062
	17063
מאמר שנט	17064
ותשקין את אביהן יין בלילה הוא ותבא הבכירה ותשכב את אביה ולא ידע בשכבה ובקומה (בראשית י"ט	17065
ל"ג).	17066

פרש"י בצעירה כתיב ותשכב עמו, צעירה לפי שלא פתחה בזנות אלא אחותה למדתה, חיסך עליה הכתוב	17067
ולא פירש גנותה, אבל בכירה שפתחה בזנות פרסמה הכתוב, החזקוני והעמר נקא הקשו דהא במעשה	17068
הבכירה היה משום הקדמה למצוה שכך דרשו בגמרא (בבא קמא לח:), אמר ר' חייא בר אבא אמר ר'	17069
יהושע בן קרחא לעולם יקדים אדם לדבר מצוה, שבשביל לילה אחד שקדמתה בכירה לצעירה, קדמתה	17070
ארבע דורות לישראל עובד ישי ודוד ושלמה, ואילו צעירה עד רחבעם דכתיב ושם אמו נעמה העמונית.	17071
והנה לפום ריהטא יתכן לומר שזוהי המחלוקת שבמדרש רבה, ר' הונא אמר מתחילת עיבורו של מואב לא	17072
היה לשם זנות אלא לשם שמים, ר' סימון אמר מתחילת עיבורו של מואב לא היה לשם שמים אלא לשם	17073
זנות, וכדעת ר' סימון הוא גם סתמא דמדרשא (במד"ר כ'), ויחל העם לזנות זרוק מטה לאויר לעיקרו	17074
נופל, מי שפתח בזנות תחילה השלים לבסוף, אותה שפתחה בזנות השלימו בנותיה אחריה שנאמר לזנות	17075
אל בנות מואב, אבל עצם המחלוקת מעורר תמיהה, היתכן שיתהוו חלוקי דעות במקרא אחד במרחק רב	17076
כזה מן הקצה אל הקצה?	17077
כדי להבין במדת מה ענין זה עלינו להתעכב על נקודת גדלות האדם, יכולים אנו להכיר ערכו של כל דבר	17078
ביחוד כשנחלקנו לחלקים, אם יש ממש בכל חלק וחלק אזי כשנשוב ונצרפם יחד, יתקבל בפנינו מושג על	17079
גודלו של הדבר בשלמותו, לדוגמה פרוטה אחת יש לה ערך כלשהו, ברם לכשנחלקה לחלקים לא יהיה	17080
בהם כל ממשות, לא כן סכום של מיליון דינרי זהב גם כשנחלקו למיליון חלקים, הרי כל חלק ממנו יהיה	17081
חשוב ויהיה חתיכת הראויה להתכבד.	17082
מבחינה זו עלינו להשקיף על נפש האדם, האדם הוא מבחר הבריאה יציר כפיו של הקב"ה, וסוד גדלותו	17083
מונח בזה שכל חלק מחלקיו כל פעולה מפעולותיו, כל הגה קל היוצא מפיו וכל רחש מרחשי לבו מהוה	17084
עולם מלא, מלא טובה במקרה של מעשה טוב או מחשבה טובה, ורע שאין גרוע ממנו במקרה הפכי, כל כח	17085
וכל פעולה אינו מאבד את מהותו גם כשהוא מעורב בכח אחר המתנגד לו, ההשגחה העליונה מיחדת לכל	17086
חלק ולכל פרט את מקומו המיוחד לו, ומפתחת את התוצאות המתאימות אשר לטוב ואשר למוטב.	17087
במעשה זה של בנות לוט היו מעורבים כח של מצוה וכח של זנות גם יחד, ושני הכוחות האלה לא אבדו	17088
את השפעתם אחד בגלל משנהו, אלא כל אחד ייחד לו מקום לעצמו וגרם לתוצאותיו הוא, מלכות בית דוד	17089
כתוצאת המצוה ומעשה שטים כתוצאת העבירה, יתר על כן יתכן שר' הונא ור' סימון אינם חולקים כלל,	17090
ומאן דאית ליה הא אית ליה נמי הא, אלא שכל אחד מציין ומדגיש את הנקודה שהוא למד מן המקרא, שכן	17091
אם בהלכה יש הכרח לפסוק כחד מאן דאמר, הרי זה משום ששתי הדעות הן תרתי דסתרי, ואי קיימא הא	17092
לא קיימא הא, מה שאינו כן בדעות ומדות, שיתכן שבפעולה אחת פעלו שני כוחות, מר אמר חדא ומר	17093
אמר חדא.	17094
וכשנוסיף להתבונן נראה, שהגמרא בבא קמא לעולם יקדים אדם לדבר מצוה, אינה מספרת כלל על המצוה	17095
כשלעצמה לפי שזה פשוט, שאם כתוצאה מכך נולדו צדיקים כדוד ושלמה יסוד המלכות בישראל, ודאי	17096
שהיתה משום מצוה בפעולה זו, אלא שהגמרא מדייקת שגם הזריזות למצוה השתלמה בשכר מיוחד, שכן	17097
הקדימה הבכירה לצעירה ארבעה דורות בשכר זריזותה, והמדרש שדורש מעשה שטים ואומר, אותה	17098
שפתחה בזנות השלימו בנותיה אחריה, מציין את הכיוון הנוסף שהיה לבנות לוט בפעולתן כיוון הזנות,	17099
שכתוצאה ישירה ממנו השלימו בנות מואב במעשה שטים.	17100
ומפליא הדבר עד כמה שפעולה אחת שנראית לכאורה פעוטה מאד, עלולה לגרום לתוצאות מרחיקות לכת	17101
ולברוא עולמות שונים רחוקים זה מזה, איתא במדרש (בר"ר נ'), אמר רבי יצחק מצאתי דוד עבדי היכן	17102
מצאתי בסדום, לוט ובנותיו שמוצאם מסדום המציאו את דוד עבד ה', הגע בעצמך תכליתה של הבריאה	17103
כולה היא לתקן עולם במלכות שדי, ומי יחולל תקון עולם זה הלא משיח צדקנו לו אנו מחכים, ומוצאו של	17104
משיח זה מבית דוד, ודוד מוצאו ממואב בן לוט שנולד משכיבתו עם בתו.	17105
הנה כי כן מהוה פעולה זו שורש עתידו של עם ישראל קיומו ויעודו, ומצד שני הולידה פעולה זו את בנות	17106
מואב להחריב ח"ו את האומה הישראלית, וכמעט שלא היה משתייר משונאיהם של ישראל שריד ופליט	17107
לולא פינחס שעמד בפרץ, כמ"ש בתורה ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי, הרי מטרה מנוגדת מן הקצה	17108
אל הקצה לתכלית המשיחית! והגורם לשני עולמות מנוגדים אלה הוותה פעולה אחת של אותם בני אדם.	17109
ואגב אנו למדים שלעולם אין בידינו להעריך חשיבותו של אדם גם כשלכאורה איבד כל זכות קיום, הרי	17110
מי העמיד את דוד לישראל סדום, סדום זו ששום זכות לא נותר לה עוד להתקיים ונגזרה עליה כליה,	17111
ואפילו לוט ומשפחתו לא רחוקים היו מיתר אנשי סדום, ולא בזכותם ניצלו כי אם בזכותו של אברהם, ואף	17112
על פי כן עוד קיים היה בתכונתם של אנשים אלה משהו להוליד את דוד המלך, שחוטט מגזעו יהיה המשיח	17113
תקות ישראל ותכלית הבריאה! הרי שאין להעריך עד כמה כחו ותכונתו של האדם מגיעים. (מסלות	17114
חיים).	17115
	17116

מאמר שס	17117
ותלד הבכירה בן ותקרא שמו מואב. והצעירה גם היא ילדה בן ותקרא שמו בן עמי (בראשית י"ט ל"ז).	17118
א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה אפי' שכר שיחה נאה, דאילו בכירה	17119
דקאמרה מואב א"ל הקב"ה למשה אל תתגר במ מלחמה, מלחמה הוא דלא הא אנגריא עביד בהו, צעירה	17120
דאמרה בן עמי א"ל הקב"ה למשה, וקרבת מול בני עמון אל תצורם ואל תתגר במ, דאפילו אנגריא לא	17121
תעביד בהו, וא"ר חייא בר אבא א"ר יהושע בן קרחה, לעולם יקדים אדם לדבר מצוה, שבשביל לילה אחת	17122
שקדמתה בכירה לצעירה קדמתיה ד' דורות לישראל, עובד ישי דוד ושלמה, ואילו צעירה עד רחבעם	17123
(בבא קמא לח).	17124
הנה במאמר הראשון מוצגת הבכירה לבקורת ולקיפוח, בגלל העדר נקיון הלשון שהתבטאה וקראה את בן	17125
בטנה מואב, בניגוד לצעירה שדקדקה בלשונה כדי לא להוציא שם גנאי, ובגלל זה זכתה הצעירה לזכות	17126
מיוחדת, וסמוך לזה במאמר השני של ר' חייא בר אבא מהופכת השיטה, הבכירה היא מוצגת בתור זריזה	17127
ומחזרת אחר דבר מצוה, והצעירה מבוקרת ומקופחת הזכות אתמהה?	17128
ברם י"ל שהעובדא הנ"ל משמשת לנו בתור סימן, שכל מעשה הוא כמטבע דו צדדית, שבכל עובדא צפויה	17129
התהוות של גנאי ושבח מעלה וחסרון, ולדוגמא על בנות לוט הורו לנו חז"ל ששתייהם לשם שמים נתכוונו,	17130
ובאופן כמס מטעם דרכיה הנסתרות של ההשגחה, היתה כאן איזו דחיפה לשם מצוה, ובכך הבכירה	17131
שהזדרזה בכדי לבצע את המצוה להעמיד דורות, מוצגת כאן בתור סמל של זריזות וחריצות לקיום	17132
המצוות, ומדה זו משובחת בפי ר' חייא בר' אבא והגמול הטוב בצדו, ומאידיך גיסא אגב התלהבותה לא	17133
נזרה בלשונה והפליטה מפייה שם מגונה ובגלל זאת נתקפחה.	17134
העדר המדה של מתינות ושיקול הדעת, והעדר הזהירות והשמירה על מוצא השפתים אף בעת קיום המצוה	17135
או לאחריה, זהו צד שלילי ולפעמים אף מגונה, היא ביישה את אביה לדורות אף שמתחילה לש"ש	17136
נתכוונה, לכן עונשה ג"כ לדורות, וזהו המטבע משני צדדיה מצד אחד זריזות המצוה ולהיטות קיומה,	17137
ובסופה הקדיחה ע"י בטוי שפתים בלתי הוגן, והתוצאה שאסור להתגר מלחמה במואב אבל אנגריא	17138
מותרת, והצעירה שחסרה את הזריזות והחריצות בתחילת המעשה, השכילה לעשות בסופה בקריאת שם	17139
צנוע, והתוצאה שלא רק מלחמה אלא אפילו אנגריא אסור לעשות להם.	17140
וכן העריכו חז"ל את הנהגתה של לאה ביציאתה לקראת יעקב, מצד אחד זריזות עם כוונה כולה לש"ש,	17141
ובגלל זה זכתה להקבר עם יעקב, ורחל שזולזה בצדיק נתקפחה ואינה נכנסת עמו בקבורה, ובכך ישנה מין	17142
יציאה והזדרזות שהיא מציינת המחשבה והשאיפה כזו של לאה, אבל ראה מה כתוב להלן בפ' וישלח,	17143
ותצא דינה בת לאה ולא בת יעקב, על שם יציאתה נקראת בת לאה שאף היא יצאנית היתה, שנאמר ותצא	17144
לאה לקראתו כאמה כבתה, ובירושלמי (סנהדרין פ"ב ה' ו') פשוטן יציאה מיציאה.	17145
ובכך מופלא הוא הענין, מצד אחד מעמידים את לאה לדוגמה ולמופת של התאמצות והשתדלות, קיום מצוה	17146
עם רגשות נעלים של התקדשות לש"ש, ובזה הראתה את מעלתה היתירה על רחל אחותה, ומאידיך גיסא	17147
במקום גנאי ביציאת דינה, תולים את היציאה של גנאי זו ביציאת לאה אמה אתמהה?	17148
מזה משמע שאף בהתלהבות ולהיטות של קיום מצוה, צריכים מאוד להזהר שלא יגנוב שמץ של איזה	17149
הרהור שלילי, ואף ביציאת לאה שבוודאי לש"ש נתכוונה, ואשר זכתה לרוב מנין השבטים שבטי י"ה, היה	17150
איזה הפסד בהתאם למ"ש במדרש חזית, שתיהן הפסידו רחל הפסידה שבטים ולא הפסידה בכורה, שלכל	17151
אחד יש צד קדושה וצד הפסד, ובהתאם לזה בא הגמול של הקיפוח, זו הפסידה וזו הפסידה זו הרויחה וזו	17152
הרויחה.	17153
ובכך רואים אנו שמסובך ומעורב הוא כל מעשה ומעשה שלנו, הרכב הרע והטוב שבו מפתיע ולפעמים	17154
מוזר מאוד, הלא תראה שדו צדדית היתה הערכת חז"ל, על שתבעתו בפה גינוה וגם הלילוה על זאת, ואיך	17155
זה? אלא שזהו צביונה של הנהגתנו, ישנם מעשים שהם כתפוחי זהב במשכיות, הכל מחושב ומסודר	17156
בהתאם לכשרון של עשיית הטוב בשלמות, מן הדיבור ועד ביצוע המעשה הכל נקי וטהור, ויש שתחילתו	17157
בלתי רצויה אבל תוכנו של המעשה הוא רצוי ומקובל לפני השי"ת, שהוא יודע שהכוונה היתה לכבודו.	17158
ויש שהזדרזות לעשיית המצוה היא יפה וטובה, אלא שלסוף מתגלעת השליליות שבמעשה ע"י דיבור או	17159
תנועה בלתי רצויה, הרחמן ינחנו על מעגלי המתינות והטעם הטוב, לדעת בכל מעשה שלנו להוציא יקר	17160
מזולל, להרחיק את תערובות הרע שבכל מבצע ולגלות רק את הטוב, לעבד וללטש את המעלות שבנפשנו.	17161
(תורת הנפש).	17162
	17163
מאמר שסא	17164
ויאמר הגוי גם צדיק תהרג. ועתה השב אשת האיש ואם אינך משיב דע כי מות תמות (בראשית כ' ג').	17165

יש להבין דמה שאמר לו הנך מת, אין פירושו בגדר עונש על העבר אפילו אם ישיב את שרה, שעל מה	17166
שלקח לבד מוכרח למות, כי לולא היה בגדר עונש למה השם צריך להגיד לו, מה תועיל ההתראה אם חפץ	17167
ה' לעונשו, היה לו ליתן העונש בלי התראה.	17168
אלא ע"כ שלא היה בגדר עונש אלא בתור התראה, שעוד הברירה בידיך אם תשיב אשת האיש אז תהא נקי	17169
ממיתה, ואם לא תשיב אזי תקבל עונש המיתה, וכיון שגילה ה' אשר רצונו שישב את האשה ואם לא	17170
ימות, מעתה קשה מה אמר לו הגוי גם צדיק תהרוג מה חפץ בטענה זאת, הלא היה לו הבחירה שלא למות	17171
אם ישיב את האשה, ואם באמת לא ישיב את האשה אז הוא מחויב מיתה ואינו נקרא גוי צדיק אלא גוי	17172
רשע.	17173
אלא ע"כ צריכין אנו לומר שבזה גופא היה חולק על מצות ה', שאף אם לא ישיב גם אז אינו חייב מיתה,	17174
יען כי לא אמר אשתי אלא אחותי ומאין היה יכול לדעת האמת, וכיון שכן טען הגוי גם צדיק תהרוג? שגם	17175
אם לא ישיב אינו מחויב מיתה ולא היה חפץ להשיב, ועל זה השיב לו הבורא פעם שנית השב, לא יועילו	17176
לך כל טענותיך אלא מוכרח אתה להשיב ואם לא תמות.	17177
הרי לנו מזה שמי שאינו יכול לברר את מדותיו ולעמוד על האמת, גם אם יברר לו ה' שצריך להשיב, גם	17178
עם הקב"ה הוא חולק, ואינו רוצה להודות על האמת עד שצריך לומר לו פעם ב', ובפעם הא' לבד אין	17179
מניחין לו מדותיו להכיר שחטא וצריך להשיב, וזהו מה שאמר אאע"ה רק אין יראת אלקים במקום הזה	17180
והרגוני על דבר אשתי, כיון שאין אתה מברר את מדותיך על פי יראת ה', הגם שמדינתך טובה יותר משל	17181
פרעה, כי שם הם שטופי זמה ואצלך מתנהג הדבר בסדר יפה.	17182
עכ"ז כיון שחסר לך בירור המדות, והראיה כי כשבא אורח אצלך אין צריך שתהא השאלה הראשונה על	17183
אשתו אלא על שאר דברים, וכיון ששאלת מיד על אשתו, נראה מזה אשר אין אתה נקי מן הדבר הזה,	17184
והייתי מוכרח לומר כי אחותי היא, כי יכול להיות אשר הנגיעה הזאת תסבב לך אשר תהרגני על דבר	17185
אשתי, ואתה לא תרגיש כלום מנגיעתך כיון שחסר לך בירור המדות, ולכן הייתי מוכרח לאמר אחותי היא,	17186
ומיד שאמר לו הדבר הזה שתק ולא מצא מה לענות.	17187
אמנם יש לעמוד על שורש הענין, כשנתבונן בכל עניני העולם ועניני התורה, נמצא כי כל דבר אשר יבוא	17188
האדם לעשותו, לא יתחיל כי אם אחר שיש לו שני מחייבים, והם טעם, ואמת, המחייב של טעם הוא מה	17189
שהאדם מוצא בזה הרגשה טובה, הרגש של חיים הרגש של מעלות, אשר נעים וערב אליו הדבר מאוד,	17190
והמחייב של אמת הוא, כי הטעם לבד לא מספיק לזרו אותו לעשות, אלא יבקש לנמק מעשהו גם בזה, כי	17191
מחוייב הוא לעשות הדבר הזה גם מצד האמת ולא מצד הטעם בלבד.	17192
לדוגמא מי אשר בחר להיות רופא, נמוקיו בזה הם שנים, האחד הוא הטעם, ע"י האומנות הזאת יפתור כל	17193
שאלות החיים שלו כמו ממון כבוד וכדומה, ושנית שעצם האומנות מחויב שימצאו כאלה בעולם, כי זולתם	17194
ישאר החולה באין אונים ולא ידעו במה להושיעו, אולם בזה יש הבדל גדול כי העיקר תלוי מה קודם ומה	17195
מאוחר, אם הטעם נולד מהאמת או שהאמת נולד מן הטעם.	17196
יש אשר האמת נותן את הטעם, כי הוא בא אצל האמת לכתחילה בלי טעם, ולקח את האמת מצד שהוא	17197
אמת, והגם שמתחילה לא היה לו טעם ומתיקות בזה בכל זאת לא הביט על זה, ואחר שבחר ושקד על	17198
האמת הרגיש כי יש טעם גדול להאמת, אלא שהטעם הזה לא ירגיש קודם שיבדוק בהאמת, ויכול האדם	17199
לטעות אשר האמת לא טוב קודם שיבדוק בו, אבל האדם שאומר אף על פי כן ולוקח את האמת, הוא	17200
מרגיש טעם גדול עד שיבטלו אצלו כל הטעמים שבעולם מפני הטעם שמצא בהאמת, ומי ברא לו הטעם	17201
הזה, אמנם הוא גנוז בהאמת לבד כמשה"כ טעמו וראו כי טוב ה'.	17202
ויש אשר הטעם ממציא לו את האמת, כי בא קודם אל הטעם, עינו ראתה את הטעם וחמדה לבו ולקח את	17203
הטעם לעצמו, והטעם הזה בדה לו כי גם האמת אתו, והוא לא בחר בהטעם מפני האמת אלא בחר בהאמת	17204
מפני הטעם, אצל אבימלך היה הטעם לפני האמת, כי מיד שראה האורחים שאל על האשה, הרי לנו	17205
שנתעורר אצלו 'הטעם' קודם, וכל כך פעל עליו עד שחלק עם הבורא, וגם אחר ההתראה לשוב פנה	17206
להקב"ה בטענה הלא הוא אמר לי אחותי היא.	17207
הוא ראה תשובת אברהם ולא ראה שאלת עצמו, אשר כל התשובה היתה לפי השאלה, הוא לא הרגיש את	17208
הטעם שלו וטען כי עשה באמת הדבר הזה, ולו לא היה לו טעם בדבר אז היה רואה האמת כמו שהוא, כי	17209
האמת הוא אם בא אורח שואלין אותו על עסקי אכילה ושתייה ולא על מה ששאל הוא, ויען אשר יסודו היה	17210
הטעם ולא האמת, לכן הגם שהקב"ה אמר לו שישב לא הספיק לו פעם אחת, ולא הודה על חסרונו מפני	17211
הטעם שהיה לו בחסרון וחיפה אותו עם האמת, עד שהקב"ה אמר לו פעם שנית השב ואם לאו מות תמות	17212
אז היה מוכרח להשיב.	17213
הרי לנו שצריך האדם לעמוד על דרך זה שיקח הטעם מן האמת, כי אם יבנה האמת על יסוד הטעם, ומה	17214
הוא טעמו של אדם הלוא רק המדות שלו, עוד יפסיד כפלים האחד מה שחי על מדותיו הרעות, והטעם הזה	17215

אם בהשקפת הדמיון הוא נעים לו, אבל לסוף מוציא אותו מן העולם, ועוד שישאר מוטעה כל ימיו, כי אם	17216
יסבור שהדרך שלו היא אמת, לא ישוב לעולם אלא יוסיף עוד עצים על האש, ועוד ירבה לשתות מים	17217
המלוחים מפני שמשלה עצמו כי אמת הוא, ונמצא במקום שהיה לו להאמת לתקן את החסרון שלו עוד הוא	17218
מגדיל אותו.	17219
ודבר זה הורונו חז"ל במשל נאה, איש אחד הלך בדרך וראה שתי צפרים מתרוצצות זו עם זו עד שקמה	17220
אחת והרגה את חברתה, אח"כ הלכה הציפור החיה ותלשה עשב אחד והניחה על הציפור המתה, מיד שבה	17221
הציפור לתחיה, כאשר ראה זה האיש אמר כיון שהעשב הזה מחיה מתים, אטול העשב ואשתמש בזה	17222
להחיות מתים, לקח את העשב ורץ בשמחה רבה לעיר, בעוברו לפני ארי מת אמר בדעתו אבחון את העשב	17223
אם יש לו עוד כח להחיות מתים, לקח העשב ודבק לו להארי המת, מיד שב הארי לתחיה ואכל אותו ולא	17224
השאיר ממנו כלום (ויק"ר פכ"ד וקהלת רבה פ"ה).	17225
כן הוא האדם עם האמת, האמת הוא סם חיים והוא יכול להחיות מתים, ולו היה יכול להשתמש עם האמת	17226
כמו שיאות, שהיה בא אצל האמת תחילה, אז היה פועל עליו האמת להשלים את החסרון שבו ולהחיות את	17227
השכל שלו, לא כן כשבא אל האמת אחר הטעם, והמדות משתמשים בהאמת לחפות על רעתם, אז דומה	17228
הוא לאיש אשר כשהיה לו סם חיים אשר יכול על ידו להחיות מתים.	17229
לא השתמש בהעשב הזה להחיות בני אדם אלא החיה בו את הארי, וכשקם הארי המית אותו, כן הוא מצב	17230
האדם בעוה"ז שיש לו הבחירה להחיות את הטוב שבו, ולהגביר שכלו על מדותיו ולהיות מאושר באמת,	17231
ואם יגביר רצונו על שכלו והוא משתמש בהשכל לשעבדו לחיי המדות, הוא כמו שמדבק העשב של תחיה	17232
להארי המת וכשקם המית אותו. (מדרגת האדם מא' בירור המדות).	17233
	17234
מאמר שסב	17235
הלא הוא אמר לי אחתי היא והיא גם היא אמרה אחי הוא בתם לבבי ובנקיון כפי עשיתי זאת (בראשית כ'	17236
ד').	17237
הנה אבימלך היה בעל מדרגה גדולה, שהיה לו העוז להגיד להקב"ה החוקר לב ובוחן כליות, שעשה דבר	17238
זה בתום לב ונקיון כפיים, בבחינת מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו נקי כפיים ובר לבב, והקב"ה	17239
הסכים על החצי כדכתיב ויאמר אליו האלקים בחלום גם אנכי ידעתי כי בתום לבבך עשית זאת, ופי' רש"י	17240
והוא מחז"ל אבל לא בנקיון כפיים, ואבימלך היה מגדולי הדור כפירש"י על הפסוק ויעש אברהם משתה	17241
גדול, שהיו שם גדולי הדור שם ועבר ואבימלך.	17242
ומן הפלא שאחרי כל גדלותו כשהקב"ה אמר לו ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא ויתפלל בעדך וחיה,	17243
לא היה מספיק כדי למונעו מחטאו אלא היה צריך להוסיף מות תמות אתה וכל אשר לך, מזה אנחנו למדים	17244
אמיתות דברי המסילת ישרים פ"ו וז"ל, ותראה כי טבע האדם כבד מאוד כי עפריות החומריות גם עכ"ל,	17245
להכניע טבע האדם צריכים כוחות גדולים, ואל תאמין בעצמך כי יתכן בן אדם שהוא בבחינת נקי כפים	17246
ובר לבב, ויכול לעבור על התורה במדרגה שפלה מאוד כאשר מתחזקת עליו תאוותו.	17247
וכן מבואר בדברי הר"י שערי תשובה שער הראשון וז"ל, ישיב אל לבו כי התאוה עוללה לנפשו לחטוא	17248
ולמשוך העון בחבלי השוא, כי כל זמן שהאדם הולך אחרי התאוה נמשך אחרי תולדות החומר וירחק	17249
מדרך הנפש המשכלת ואז יתגבר יצרו עליו, ואמרו ז"ל אבר קטן יש באדם משביעו רעב ומרעיבו שבע,	17250
והנה התאוה הנתונה בלב אדם שורש כל הפעולות, ועוד שם ההולך אחר תאוותו לא בדבר אחד יחטא	17251
בלבד, אך בכל שבתורה יתגלע כי יעבור כל כולנה עכ"ל.	17252
ובכן על האדם להתמסר להתרגל בשבירת הרצון והתאוה ע"י לימוד המוסר, והתחזקות באמונה שלמה	17253
בעונשי שמים למי שממרה את פי ה', וע"י הרגלים רבים נגד טבעו יתכן שיוכל להחזיק מעמד בעת	17254
התגברות התאוה והרצון, שלא ירד ממדרגתו ויתדרדר מטה מטה רח"ל ה' יעזרנו. (זכרון מאיר).	17255
	17256
מאמר שסג	17257
ואבימלך לא קרב אליה ויאמר אדני הגוי גם צדיק תהרג (בראשית כ' ד').	17258
אבימלך בא בטענה ובתרעומת להקב"ה הגוי גם צדיק תהרוג? הוא מכנה את עצמו צדיק ומעמיד פנים של	17259
תמימות, הלא נואף הוא לוקח וגוזל את אשת חברו, מה עסקו לנשים אלא לשם דבר שאינו טהור ואינו	17260
מותר, ומלך חכם זה העוסק בענינים של תאוה וזנות, בא עוד ומהפך את הקערה על פיה, ותובע מתובעו	17261
בלשון של צדקות ויושר, עוד מגלה טענות על היושר כמ"ש חז"ל, אמר אם כך דנת לדור המבול ולדור	17262
הפלגה צדיקים היו, אמר אם גוי זה תהרוג צדיק תהרוג, בתום לבבי ובנקיון כפי עשיתי זאת, הלא הוא	17263
אמר לי אחותי היא.	17264

ואם זו אחותו כלום היא מותרת לך הלא בעל לאשה אתה, אם היית בודק היטב היית מגלה שהיא אשת	17265
איש ולא פנויה, אלא בכוונה לא בדקת ולא חקרת מפני התאוה הארורה השולטת בך, היא הכתה את	17266
עיניך בעוורון עד שהרע פסק מלהיות מגונה בעיניך, ואינך מתבייש מתאוה נשחתה זו, והנך מוכן לעשות	17267
כפי דרישת הטבע והרע בלי היסוסים, ולולא שמנע ממך הקב"ה מעשות זאת, היית כבר כלוא בחטא	17268
ועבירת הזנות, כמ"ש לו הקב"ה ואחשוך גם אנכי אותך מחטוא לי על כן לא נתתיך.	17269
משל לגבור רוכב על הסוס והסוס רץ וראה תינוק אחד מושלך ומשך הסוס ולא הזיק את התינוק, למי הכל	17270
מקלסין לסוס או לרוכב, לא לרוכב? כך על כן לא נתתיך לנגוע אליה מחטוא לי, יצרך המחטיאך בידי הוא	17271
מסור ואני מנעתך מלחטוא, משכתיך מן החטא והשבח שלי הוא ולא שלך, עד כדי כך יכול האדם לרמות	17272
את עצמו ולהיות לוקה בעוורון וחוסר הכרת הרע בנפשו, הוא רע ואכזר ומושחת במדות גסות, ויכול	17273
לטעון שהוא צדיק שצריכים עוד לכבדו, כי המדות הרעות אינן מגונות בעיניו, ורק על ידי תוכחה ומכה	17274
גדולה אולי יפקחו עיניו.	17275
וכבר התריע רבינו יונה ז"ל, ויש אנשים ימנע מהם אור התשובה כי הם זכאים וטהורים בעיניהם, ולא	17276
יתעשתו על תיקון מעשיהם כי ידמו בנפשם שהם מתוקנים והם חטאים לשם מאוד, והאנשים ההם מאשר	17277
הם בוזים לדבר עוונות לא ירגישו ולא יבינו למו, כמו החולה שאינו מרגיש בחוליו ולא יחשוב על	17278
הרפואה, ויכבד חליו תמיד עד אשר לא יוכל להרפא, ופעמים תהיה סיבה לזאת מקוצר בינתם, כי לא	17279
יבואו לדרוש אלקים ודעת דרכיו לא יחפצון, על כן לא ישקדו על דלתות חכמים ותלמידיהו, והעצה היא	17280
ללמוד מוסר לגנות את החטא והמדות הרעות, וכשיהיה לאדם השכל להבין בגנות המדות הרעות אז ירגיש	17281
את החטא. (פרי הארץ).	17282
	17283
מאמר שסד	17284
ועתה השב אשת האיש ואם אינך משיב דע כי מות תמות (בראשית כ' ז').	17285
החובל בחבירו אעפ"י שהוא נותן לו דמי נזקו וצער ריפוי שבת ובושת, אין נמחל לו עד שיבקש מחילה,	17286
שנא' ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא ויתפלל בעדך (ב"ק צב.), עלינו להבין שמגמת התורה בהעניקה	17287
לנו את יכולת התשובה, לא רק להשיב את הגזילה ולתקן המעשה שעיוותנו, שזה חלק ותנאי נכבד מענין	17288
התשובה, אלא בעיקר לתקן את נפשנו שנפגמה ע"י המעשה הרע, שייכנע וירגיש את מרדות הלב, ואז	17289
ברחמי השם יוסר ממנו הפגם והקלקול שגרם לעצמו, כי עצם המעשה אינו אלא פרי השחתה וירידה	17290
נפשית קודמת שכבר התרחשה בנפשו מאז, ואשר בסופה התבטאה במעשה של גניבה וכדומה.	17291
המעשה בלבד מעיד שהוא התקלס בכבוד חבירו, התחצף כנגדו והטיח דברים נגד הצלם אלקים הנמצא	17292
בכל אדם, ולכן בבואו לשוב ולהיטיב, מעשה התשובה צריך להקיף את כל הפגמות שפגם, הוא ציער את	17293
חבירו ישלם דמי צער, הוא חבל ופצע בחברו ישלם, אבל עצם מעשה הפיצויים עוד טרם יעידו על תיקון	17294
נפשו הוא, אלא שמחובתו להראות בגלוי את שבירת קשה ערפו בצורת הכנעה כלפי חבירו בבקשת	17295
מחילה, כי רק הבקשה הזאת תשמש לנו כעדות נאמנה שהפוגם בנפשו חוזר לאיתנו.	17296
וכזה הוא הדין בקרבן פסח, שם תזבח את הפסח בערב, שלוחו מנין ת"ל ובשלל ואכלת, א"כ מה ת"ל שם	17297
תזבח, לפי שאינו בדין שיהא קרבן קרב ואתה עסוק במלאכתך (ירושלמי פסחים פ"ד ה"א), כי צריך	17298
שתהיה נפשו של האדם עם הקרבן וכמ"ש אדם כי יקריב מכם קרבן, הקרבן צריך שיהיה מכם מתוך	17299
הפנימיות שבכם, מתוך השאיפה להיטיב ולתקן, ולכן צריך להראות את נכונותו לתיקון, ע"י הסתכלות	17300
בסדר ניתוח הקרבן והקרבתו.	17301
וכמ"ש הרמב"ן (ויקרא א' ט'), בעבור שמעשה בני אדם נגמרים במחשבה בדיבור ובמעשה, צוה השם	17302
כי כאשר יחטא ויביא קרבן יסמוך ידיו עליו כנגד המעשה, ויתודה בפיו כנגד הדיבור, וישרוף באש הקרב	17303
והכליות שהם כלי המחשבה והתאוה, והכרעים כנגד ידיו ורגליו של אדם העושים כל מלאכתו, ויזרוק	17304
הדם על המזבח כנגד דמו בנפשו, כדי שיחשוב אדם בעשותו כל אלה כי חטא לאלקיו בגופו ובנפשו, וראוי	17305
לו שישפך דמו וישרף גופו לולי חסד הבורא שלקח ממנו תמורה, וכפר הקרבן הזה שיהא דמו תחת דמו	17306
נפש תחת נפש, וראשי אברי הקרבן כנגד ראשי אבריו, והמנות להחיות בהן מורי התורה שיתפללו עליו,	17307
וקרבן התמיד בעבור שלא ינצלו הרבים מחטוא תמיד עכ"ל.	17308
א"כ איך תגיע לו הכרה כזו אם הוא יעמוד מרחוק בשעת מעשה הקרבן, כי מעשה התשלום של דמים או	17309
שור עז או כבש בלבד לא יניע את טבעו ולא יטהרו מזוהמתו, כי רק הכלימה וההכנעה בעומדו על יד	17310
הקרבן, או בהביטו בפני חבירו עלולה להשקיט את נטיותיו שהובילוהו לטומאת החטא.	17311
ומצאתי יסוד למאמרנו במס' נדרים ס"ה. תניא המודר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו, דכתיב	17312
ויאמר ה' אל משה במדין לך שוב מצרים, במדין נדרת לך והתר נדרך במדין עכ"ל, וטעם הדבר מביא	17313

הר"ן בשם הירושלמי, דפליגי בטעמא דאין מתירין לו אלא בפניו, דאיכא מ"ד בטעמא דמילתא מפני הבושה, ובקרבן העדה פי' כדי שיתבייש הואיל והעזי להדירו בפניו צריך שיתבייש בהתירו עכ"ל.	17314
ההתרה אינה ענין רשמי בלבד, כי לולי זאת הי' אפשר להתיר שלא בפניו, אלא שכל ענין ההתרה אינה אלא ענין של תיקון נפש הנודר, שפגם וזלזל בכבודו של הנידר! לכן אין התיקון דהיינו ההתרה אלא בפני הנידר, שאז דוקא תתרחש בנפשו הכלימה שתביא לידי טהרתו באמת.	17315
שנינו במס' (כריתות כח.), עשיר שהביא קרבן עני לא יצא, וי"ל הטעם שקרבן העני אינו ביוקר כגון תורים ובני יונה, ואם לא תשיג ידו די במנחת סולת. ולמה די לו לעני בקרבן מועט? כי הוא כבר מדוכה ביסורי העניות המשפילות את האדם, והיסורין ממרקין ומטהרים בין כך וכך, והקרבן רק משלים את התשובה שרובה כבר נעשה ע"י מצבו המר והירוד של העני, שהכניעה נפשו והשפילה רוחו והוא הולך ומתקרב ועומד לימין ה', מה שאין כן העשיר החי לו בשלוה ובתענוגות, איך יצא ידי חובתו בקרבן עני, כי טרם התחיל בפעולת תשובה כל עיקר.	17316
תכלית הקרבן הוא להכניע את הלב הערל, וע"י שיעמול העשיר ויטייסר בזיעת אפים בהבאת הקרבן, הן מצד יוקר הכסף והן מצד היגיעה והטרדה, והעמידה על הקרבן המנותח והמבוער באש, יסתכל ויראה בעיניו ושב ורפא לו, אבל בלי יגיעה והתאמצות איך יטהר, וכן כזה הוא מה שצריך הגזלן להביא קרבן על חטאו נוסף על השבת גזילתו, על פגימת חטא הגזלה וההכחשה כנ"ל.	17317
ומצאתי בס"ד קצת מעין זה בספר משך חכמה וז"ל (ויקרא ה.), הנה בקרבנות העשיר לא כתב רחמנא ונסלח רק בקרבן הדלות, אך עשיר שהקריב קרבן עני לא יצא, משום דקרבן זה בלא העניות אינו מכפר, שכל מי שרואה דקדוקי עניות אינו רואה פני גהינם, ועי"ז ונסלח לו שנגמרה הכפרה על ידי העניות עכ"ל.	17318
ולכן לא הזכיר בחטאת כהן המשיח וכפר עליו ונסלח לו, כאשר הזכיר בשאר החוטאים בקהל ובנשיא ובהדיוט, אולי לרוב מעלתו לא יתכפר לו לגמרי עד שיתפלל ויתחנן לאלקיו כי מלאך ה' צבאות הוא, וצריך להיות נקי וטהר ידים (הרמב"ן ז"ל שם), שפגם החטא הנדבק בכהן המשיח לרום מעלתו לא על נקלה יוסר ויכופר, זקוק הוא לתוספת יגיעה וכיבוס הנפש, כי מהותו הרוחנית של כהן המשוש דומה למהותו של מלאך ה' צבאות, ואם ייראה כתם כלשהו כלכלוך גדול יחשב וצריך כבוס יתירה.	17319
ואמרו ז"ל כל הזובח יצרו ומתוודה עליו כאילו כיבדו להקב"ה בב' עולמים (סנהדרין מג.), אין מספיק שהוא מכניע את יצרו וכובשו בפנימיותו, אלא שצריך עוד להתוודות בגלוי ובביטוי שפתים להכלים את נפשו בניזיפה עצמית, ואז ינקה ונפשו עליו תשמח, היוצא מדברינו שהתשובה האמיתית צריכה להיות לכל היקף החטא וצדדיו המרובים והטמונים ביותר, ואז כל הפגומות תוסרנה וטוהר נפשו יתגלה שוב והוא נרצה ומקובל בעיני השי"ת. (אור הנפש).	17320
	17321
	17322
	17323
	17324
	17325
	17326
	17327
	17328
	17329
	17330
	17331
	17332
	17333
	17334
	17335
	17336
	17337
	17338
	17339
	17340
	17341
	17342
מאמר שסה	17343
ויאמר אבימלך אל אברהם מה ראית כי עשית את הדבר הזה (בראשית כ' י"א).	17344
וברש"י אכסנאי שבא לעיר על עסקי אכילה ושתייה שואלין אותו או על עסקי אשתו שואלין אותו, אף כי התורה אינה ספר דברי הימים, אבל גם מהתורה יכולין לקבל מושג על השנים הקדמוניות, ועל כל פנים לא פחות להבדיל אלף הבדלות מדברי הימים שלהם, הנה גם משטחיות הפרשה אנו משתוממים על החיים ועל ההנהגה הנפלאה אשר שררה בשנים הקדמוניות, תאלמנה שפתי שקר הדוברים עתק על הדורות העתיקים כי היו לא תרבותיים כמו היום, טרם השכילו להתקדם בכל הנהגה אנושית.	17345
והנה לא אדבר כאן על בני אברהם יצחק ויעקב, הקדמונים האמיתיים מקבלי התורה ומאירי העולם בכבודה, וכפי הקבלה המסורה בידינו הנה הדורות הולכים ונחלשים, ואם הראשונים כבני אדם אנו אף לא כחמורו של ר' פנחס בן יאיר, אבל פרשתנו כאן הרי תעיד לפנינו גם על אומות העולם, גם על העמים מקדם על אנשיהם ומנהיגיהם, איך היתה כל הנהגתם אז ודרכם המוסרית בחייהם, מצבם הרוחני דוגמתי הוא באמת כלפי כל התרבות של היום.	17346
הנה לפנינו מלך אחד בגוים ההם, לא יחיד ומיוחד היה אבימלך כי אם מלך בין מלכי ארץ, והנה היה נביא מי שה' דיבר אתו בחלום הלילה, גם נאמר עליו ואחשוך גם אנכי אותך מחטוא לי, הרי כי היה קרוב אל ה' ומונח תחת השגחתו ית' הפרטית, והנה גם המשרתים לא פשוטים היו, כי קרא לכל עבדיו וכסספר כל הדברים באזניהם הנה יראו האנשים מאוד, הראינו היום עובדות כמו אלה? והעולה על כל כי הנה שואל אבימלך את אברהם איש אורח שבא למדינתו, מה ראית כי עשית את הדבר הזה? מה הביא לך כי התנהגת ככה?	17347
	17348
	17349
	17350
	17351
	17352
	17353
	17354
	17355
	17356
	17357
	17358
	17359
	17360
נקח נא ציור מאשר אתנו אנו, הנה כאשר יבוא אחד בהישיבה שלנו, הנה גם אם יהיה אתו כיס מעות, הלא בלי פחד יניח אותו גם על הבימה באין שמירה כלל, ולא יירא מאיש כי יקחהו כי הלא כולנו בני תורה כאן, וכי חשוד מי שהוא שיגע בכסף של אחרים? וכשיהיה לאיש הלז מקל יד לא ידאג למקום שמור	17361
	17362
	17363

להעמידו, כי בכל מקום שיעמידהו שמה ודאי ימצאהו, והנה במקום כזה אם אחד יבוא להטמין חפציו אשר	17364
אתו מדאגתו לכל יקחם מי שהוא, הנה אז ודאי כבר נצטרך לחקור ולדרוש על מה זה עשה ככה, מה ראה	17365
כי נקט אותנו לחשודים, ודאי מצא בנו איזה עול אשר הביאהו ליחס כזה.	17366
והנה משפט כזה שייך רק על מקום בני תורה אשר מוחזקים הם בכשרותם ונאמנותם בכל הענינים, ובלי	17367
מעשה מיוחד שום אדם לא יחשוד אותם בכלום, אבל לא כן נשפוט על מקום של סתם בני אדם, שמה אם	17368
יקרה כי יבוא אחד במקום דשכיחי רבים, ונראה אותו כי מטמין מעותיו במקומות משומרים ביותר, מסתיר	17369
עצמו וכל החביב לו מעיני בני אדם, אל נתמה על כך לשאול אותו מה ראה על ככה, ומה הגיע לו לזו	17370
ההנהגה, נבין אותו היטב ולא נשאל אותו.	17371
והנה כאן מספרת לנו התורה עובדה, כי בא איש אורח עובר במדינה נכריה, והוא מפחד מהם ודואג לעצמו	17372
ולאשתו אשר אתו, ומשתדל בכל ערמה למנוע מהם שליטת עין כל אדם, ובדורותינו אנו הנה זה דבר מובן	17373
והנהגה רגילה, והנה כאן אנחנו רואים כי אבימלך שואל את האישה הלז ותמה עליו, מה ראית כי עשית את	17374
הדבר הזה, איזה מעשה מיוחד ראית אצלנו אשר מזה דנת אותנו לחשודים ולא כשרים?	17375
הנה שאלה ותמיהה שכזאת, שהיתה נאה וראויה לישאל רק במקום גדולים ואנשי מעשה, מקום אשר כולם	17376
בחזקת כשרים ונאמנים הם, נשאלה במדינה של גויים במקום אשר עם הארץ מלא בה, הלא זאת מראה	17377
לנו כי מלוכה בדורות ההם היו בחזקת נאמנים לא פחות ממקום תורה כיום, ומה באמת ענה אותו אברהם?	17378
רק אין יראת אלקים במקום הזה והרגוני על דבר אשתי, וברש"י אכסנאי שבא לעיר על עסקי אכילה	17379
ושתיה שואלין אותו או על עסקי אשתו שואלין אותו אשתך היא או אחותך היא.	17380
תשובתו היתה כי אמנם מצא ריעותא בחזקת נאמנותם, כי לא ראה בהם יראת שמים, מפני שהקדימו	17381
לשאול על דבר אשתו טרם שאלו אותו על עסקי אכילה ושתיה, הנה בחן אותם ומצאם חסרים, ואני	17382
מסופק מאוד אם היה קורה כזאת אצלנו בישיבה, אם לא היו שואלים אותו על אודות אשתו, אמנם בבחינת	17383
התורה שאלה כזאת מורה היא על אי יראת שמים, ומזה גם תדון לחשוד אותם אל והרגוני על דבר אשתי.	17384
להשתומם נורא על מבטם ומשפטם ועומק בחינתם, כי בחוסר יראת שמים אצלם אשר נוכח לדעת על זה	17385
משאלתם אותו על עסקי אשתו, הנה מזה יחליט כי עלולים הם גם על רציחה והרגוני על דבר אשתי, זאת	17386
היא באמת עובדה מדגימה את גובה מצבם הרוחני של האומות בימי קדם, וירידת הדורות הלוך וחסור עד	17387
היום. (דעת תורה).	17388
	17389
מאמר שסו	17390
ויאמר אברהם כי אמרתי רק אין יראת אלקים במקום הזה והרגוני על דבר אשתי (בראשית כ' י"א).	17391
אילו היתה התורה מחייבת לדעת ולהבין רק ידיעה שכלית ולא ידיעה חושית המביאה לידי מעשה, והיתה	17392
כל השלמות שיהיה האדם יודע הכל רק בידיעה, אז לא היה שום נפקא מינה מאין באו לו הידיעות ומאיזה	17393
מקור שאב המושכלות, כי אחרי שבאה הידיעה אל מוחו ומונה בראשו כבר השיג תכלית השלמות, ולמה	17394
לו לחקור אחר המקור בין שבא אליו מן התורה, בין שבא מן השכל, מן היושר, מן התכונה, או מן ההרגש,	17395
בין מישראל בין מבלתי ישראל, כיון שהוא מבין מה לי מי אמר ומי הגיד ועל איזה מקור הוא סומך, כיון	17396
שמבורר לו בידיעת שכלו סגי.	17397
לא כן עכשיו שלא הידיעה היא העיקר, אלא העיקר הוא החיים של התורה, היינו החוש המביא לידי	17398
מעשה, מפני שיש להאדם טבע פראי והרגלים מגונים וצריך האדם לחנכם, וכל מלחמה שהיא נגד הטבע	17399
מלחמה חזקה היא, כי יכול האדם לדעת הרבה ולהיות בעל שכל ישר ובעל מזג טוב, ובעל יושר גדול, מכל	17400
מקום כאשר באה התעוררות של מדה רעה וטבע מגונה, אז יברחו כל הידיעות ונשאר ריק מכל, וקופץ	17401
עליו יצרו ועושה עם כל אבריו מה שלבו חפץ, ולא הצילו אותו כל המעלות האלו בעת הנסיון.	17402
אחר כל הכשרונות וההרגשים הטובים שיש בו לא מצא כח להתגבר על הכח המתעורר שלו, כי הטבע	17403
עושה את שלו ואינו מתפעל מפני רוממות ידיעת מעלותיו, ומפני מה באמת לא נצח את הטבע? הלא יש לו	17404
ידיעות רבות המורים להתנגדות לטבע והרגלים? אלא צריכים אנו לומר שהן אמת אשר זהו ממעלות	17405
השכל, אשר יכול להורות את האדם שהטבע הבל הבלים הוא.	17406
אבל כשם שנקל להבין כי הטבע לא כלום הוא, כך נקל להמשך אחר מראה עיניו ואחר כח המתעורר שלו,	17407
אין השכל ממאס עליו חיי הטבע אשר יהיה קשה לחיות על הטבע, ויהיה בנקל להחליף טבעו ולחיות חיי	17408
שכל, זה אינו שייך ליכולת השכל, השכל יכול רק להבינו אבל לא להגבירו, וצריך גבורת הנפש וידיעה	17409
חושית אשר תוכל לצאת לידי פועל, וזה לא יוכל להועיל השכל לבד, כי אצלו לא נמצא גבורה וחוש אלא	17410
מחשבה בלבד.	17411
היוצא לנו מזה, אשר לנצח את יצרו צריך יסוד אחר מלבד הידיעות השכליות, כי כל יסוד של ידיעות	17412
הבנוי רק על בקשת השכל, אין היסוד הזה יכול לתת כח וגבורה בידיעתו שיחיה עליהם, וכן אם יהיה	17413

היסוד של תכונה טובה או בעל יושר וכדומה אינם מעלה מעולה, וכד חסר לגנב למיגנב נפשיה לשלמא	17414
נקיט, לכן כאשר בא לו הנסיון יהיה כמוץ לפני רוח, אלא אימתי יכול למשול על טבעו ידיעותו ומושכליו,	17415
רק בעת שהיסוד והמקור של כל הידיעות הוא רק יראת אלקים ורצון ה', ורק כשיכיר את רצון ה' בהכרה	17416
חושית ומסירת נפש לעשות כפי רצון התורה, אז ישיג גבורה לעמוד בנסיון, ויהיה נקל לצלו להחליף	17417
טבעו על פי רוח התורה.	17418
וא"כ יש נפקא מינה מאיזה מקור שאב הידיעות, כי בעת שבאים אליו הידיעות רק משכלו או ממזגו היפה	17419
והטוב או מיושרו הדק, אז הגם שמצד אחד נקל לו להסכים עליהם ולאחוז בהם, אבל מצד השני נקל	17420
לעבור עליהם ולא לעשותם, כי מה שנקל לו לעשות לא מצד המסירות נפש אלא מצד אהבת היפוי, זה	17421
יעמוד רק בעת שיצליח ההתייפות, אבל כאשר יהיה נוגע בצד השני, או כי יבוא עליו רוח שטות ונסיון, אז	17422
יהיה לו נקל לעשות את ההיפוך.	17423
כי אין בכח התכונה לעשות בעת שמתנגדת עליו תכונה אחרת, ואין בכח ההרגשים הדקים להתגבר על	17424
ההרגשים הזועפים על הטבע וים החיים של הרחוב, כי במה יתגבר היפה על המכוער בעת שהמכוער טובע	17425
אותו עוד יותר ממה שתובע לו היפה? לכן קיימת באמת ההנחה כי אם כל כח האדם יהיה כח היושר שלו	17426
אז יהיה נקל לו לעשות ולא לעשות.	17427
לא כן אם מקור הידיעות הוא התורה ורצון ה', אם עמל בכל כחו למסור את עצמו לפי רוח התורה	17428
האמיתית, אז הכח הזה הגם שקשה להשיגו במהרה, אבל המבקש אשר מסר את כל כוחותיו לסדרם רק	17429
על פי רצון ה', יש בכח המסירות נפש להצילו גם בעת הנסיון, ואם שמתחילה יהיה קשה לו לעשות אבל	17430
אח"כ יהיה קשה שלא לעשות, שההבדל הגדול בין התורה והיושר הוא בזה, שיושר נוח לקנות ונוח לאבד,	17431
והתורה קשה לקנות וקשה לאבד.	17432
אם שמתחילה צריך האדם לצרף גם חשבונות השכל שיהיה נוח לקנות, אבל שיהיה חזק ומתמיד על קיום	17433
התורה, זה יכול להשיג רק בעת שיבנה בעצמו היסוד של מס"נ על רצון ה' ודרכי התורה ואז יהיה קשה	17434
לאבד, מי לנו גדול בתקופת הפילוסופים כאריסטו, מ"מ בנסיון לא היה יכול לעמוד, הרי לנו שהשכל לבד	17435
בלא יסוד של רצון השם הוא נוח לאבד, מפני שאין להשכל מקור נאמן וקיים אלא במקור התורה, ורק	17436
ממנה תוצאות חיים.	17437
וכן מה שנוגע לבין אדם לחבירו, צריך ג"כ מוסר ויראת שמים שיעמוד בנסיון, ולא יכול להועילו כלל	17438
הידיעה מה שהוא בין אדם לחבירו שיעבור על מדותיו. כי אם לא יהיה הבן אדם לחבירו נובע ממקור של	17439
בן אדם למקום, לא יעמוד בנסיון כל שהוא אם יהיה הדבר נוגע לעצמו, כי ההרגש של בין אדם לחבירו	17440
לבד לא יכול להועילו.	17441
אבל אם יהיה חזק ביראת ה', וכל ההתחייבות של בין אדם לחבירו יהיה מפני שהתורה מכריחה כן וזהו	17442
רצון ה', אז יוכל גם בהכרתו להעמיקה ולהרחיבה מכל הצדדים, מה שאין כן אם יהיה לבו ריק מיראת ה'	17443
ואין לו שום מסירת נפש בעד רצון ה', אלא שחטף הרגשים אחדים מבין אדם לחבירו זה אינו כלום, כי זה	17444
לא יחייב לו שיהיה זהיר בכבוד חבירו במקום שיהיה לו נגיעה של הקפדה עליו, ואם נראה עליו לפעמים	17445
נימוס ודרך ארץ היא רק בגדר שמור לי ואשמור לך.	17446
גם אם לפעמים נמצא שאחד מטיב לחבירו בהטבות גדולות גם זה לא כלום, כי זה רק כמו שאומרים	17447
העולם, נותנים מספוא לחמור כדי לרכוב עליו, כן כל חסדו וטובתו רק לתקוות הטבת חבירו אליו, וגם אם	17448
חבירו עומד עכשיו במצב שאינו יכול להחזיר לו טובה ומ"מ הוא מטיב עמו, גם זה אינו כלום כי תקוותו	17449
עליו לזמן רחוק, כמ"ש שלח לחמך על פני המים כי ברוב הימים תמצאנו, וכל זה רק לטובת עצמו בצורת	17450
בין אדם לחבירו.	17451
אין לך בין אדם לחבירו יותר גדול מהכנסת אורחים, שהוא דבר על פי דין ועל פי יושר, והכל מכירים כי	17452
כאשר בא אורח צריכים לקדם אותו בשאלה על עסקי אכילה ושתיה ושינה, להטיב עמו בכל הפרטים	17453
וכ"ש שלא להרע לו, והשכל מחייב אשר כל מה שיהיה האדם יותר בעל יושר יותר ייטב עמו, וכל ענין	17454
הכנסת אורחים תלוי רק בלב הטוב.	17455
אבל גם בזה הענין אם לא יהיה האדם חזק ביראת ה', שכל ענין הכנסת אורחים יהיה רק מפני שכך הוא	17456
רצון ה', ובהכרתו הטובה ישתמש רק להרחיב את ההטבה בכל המילי דעלמא, אם לא יהיה כן אלא כל	17457
יסודו רק יושר האדם ומעשה רעיון בעלמא, אחר כל הרגשים הדקים שיהיה לו בענין הזה, אם יבוא נסיון	17458
לידו שיהיה נוגע ברעת האורח, מלבד שלא ייטיב עמו אלא עוד יהרוג אותו.	17459
הרי מצינו כשבא אברהם אבינו אל אבימלך בגדר אורח, והיה צריך להתנהג עמו כמו עם אורח חשוב,	17460
ומיד שראה אותו תיכף היה צריך לשאול אותו על עסקי אכילה ושתיה להיטיב עמו, בכל זאת השאלה	17461
הראשונה היתה רק על אשתו, זאת היא תמיהה עצומה, מפני מה נתעורר בו נגיעת היופי על מדת ההטבה	17462
שהיתה בו, כמ"ש מה ראית כי עשית את הדבר הזה?	17463

הרי לנו מזה שהיתה כל הנהגתו ביושר רב ובנימוס גדול, כי היה בטוח שלא ראה שום עולה, ואם אמנם	17464
שלא ראה שום עולה, בכל זאת ענה לו אברהם בתוקף, רק אין יראת אלקים במקום הזה והרגוני על דבר	17465
אשתי, מפני מה ענה לו כן, ואיך היה בטוח שיכול להרוג אותו על דבר אשתו?	17466
הוא הדבר שאמרנו, כי היה צריך לשאול על עסקי אכילה ושתייה, ומפני מה שאל על אשתו? מזה הבין	17467
שחוש היופי שלו גדול הרבה מכח ההטבה שלו, ובמקום שאין נגיעה של חוש היופי שמה יתנהג בהטבה	17468
וביושר, אבל כאשר תהיה לו נגיעת יופי שמתנגד למדת ההטבה, שם לא יביט על ההטבה אלא תפעול בו	17469
הנגיעה למה שלבו חפץ, ויבקש עצות ותחבולות איך להשיג היופי לעצמו, ואם כי לא יהיה יאות לו ליקח	17470
ממנו בעל כרחו, תסבב לו הנגיעה עלילות על אברהם אבינו מצד אחר עד שיהרוג אותו.	17471
והבין אברהם אבינו כל זה משאלתו העקומה, מזה בנה מן הקודם אל המאוחר לדון אותו כך, וזהו שאמר	17472
לו רק אין יראת אלקים והרגוני על דבר אשתי, שהטבע פועל עליך ומיד שתראה ברק חיצוני תתפעל	17473
מאוד ותבקש אותו, וכיון שרצונך חפשי לא יועיל לך כל היושר להצילך מהנגיעה של הטבע, כי גם	17474
ההריגה תעשה ביושר, תסבב עלילות מן הצד עד שאין איש שירגיש נגיעתך ורצונך האמיתי, ויכול להיות	17475
שגם אתה לא תרגיש הנגיעה, אבל סו"ס והרגוני על דבר אשתי.	17476
הרי לנו מזה שאפילו בעל יושר אם אין בו יראת שמים, מלבד שלא ייטיב לו עוד יהרוג אותו אם תדחוק	17477
לו הנגיעה, ולא מטעם שהנגיעה חזקה, אלא מפני שחסר לו יראת שמים, והראיה שאותה הנגיעה היתה	17478
אצל אליעזר עבד אברהם, ובכל זאת לפי שהיה בו יראת שמים הלך בדרך אחרת לגמרי, שלא היה חפץ	17479
לאכול עד שיגמור הענין בעד יצחק, וכל מה שעשה הסימנים וכל מה שהתפלל שיצליח ה' דרכו, היו	17480
אמצעים לקרב הדבר שלא תפריע לו הנגיעה את עבודתו.	17481
לזה אמרו חז"ל חביב לו להקב"ה שיחתן של עבדי אבות יותר מתורתן של בנים, כי התורה ניתנה בגזירה	17482
שוה ובבנין אב וכאן כתבה התורה פרשה גדולה כל פרט ופרט מפורש, והוא מפני שעיקר התורה הוא	17483
תיקון המידות, והראיה שלא ניתנה התורה למלאכים, מפני שכלום קנאה יש בכם כלום שנאה יש בכם,	17484
לכן כאשר כל שיחתן של עבדי האבות היו איך שהלכו היפך המדות והנגיעות, זהו מטרת התורה ולכן	17485
כתבה התורה הכל בפירוט.	17486
הרי לנו מזה שאותה הנגיעה עצמה צדיקים ילכו בהם ופושעים יכשלו בהם, אליעזר נתעלה מהנגיעה הזאת כי	17487
עמד בנסיון ואבימלך נכשל בה, מיד שראה הברק הראשון נמס כל היושר שלו, אז היה והרגוני על דבר	17488
אשתי כיון שאין בו יראת שמים, וגם אבימלך כששמע זאת שתק, הלא קודם תבע מה ראית? מפני מה	17489
שתק כעת?	17490
אלא שלב יודע מרת נפשו, והרגיש שהאמת הוא עם אברהם שאין להיושר חזקה, כי כאשר יעבור עליו	17491
רוח הנגיעה נמס כדונג ויכול להפוך הרים בעת נגיעתו, זאת הבין ולכן שתק, הרי לנו מכל זה שאין התורה	17492
יכולה להשתלם אצל האדם בכל חלקיה, בין הבין אדם למקום ובין הבין אדם לחבירו, אם לא יהיה לו יסוד	17493
חזק של לימוד המוסר ויראת שמים. (מדרגת האדם).	17494
	17495
מאמר שסז	17496
ויאמר אברהם כי אמרתי רק אין יראת אלקים במקום הזה והרגוני על דבר אשתי (בראשית כ' י"א).	17497
אף שהתנהגו כצדיקים כמ"ש הגוי גם צדיק תהרוג, והיו מצויינים בעדינות הנהגתם ודרך ארץ שלהם,	17498
העיד אברהם שכל זה לא יועיל להפך את מהותם הפנימית לטוב, והיו חשודים ברציחה ממש, וקשה למה	17499
לא השפיעו מעשיהם על פנימיותם? ביאור הענין הוא שבמעשים נמצאים שלשה גדרים, א) מלאכה, בכל	17500
מעשה הדורש התרכזות ויגיעה יש בכוחה להרחיק מהאדם את מחשבות התאוה, כאמרם ז"ל שמלאכה	17501
משכחת עון, אבל מצד שני הרי תוכנה הוא בדרך כלל גשמי, ועל כן ממילא מרחקת היא גם את הפנימיות	17502
הרוחנית ומבטלת את האדם מתורה.	17503
ב) תורה ודרך ארץ, ביאורים שונים ניתנו למושג זה אך הקולע ביותר הוא זה של הגאון ר' חיים	17504
מואלאזין ז"ל, שפירש מתי יפה תורה עם דרך ארץ? כשהדרך ארץ גם היא תורה וז"ל שם, רבא אמר	17505
לתלמידיו ביומי ניסן וביומי תשרי לא תתחזקו קמאי כי היכי דלא תיטרדו ממזונייכו כולא שתא (ברכות	17506
לה:), וחלילה לומר שיפנו לבבם אך לחיי שעה כל היום ויתבטלו ממש מלימוד בתורה, אך באמת גם	17507
בעסקם בחיי שעה כוונתם ומחשבתם לן בעומקה של הלכה עכ"ל.	17508
עוד מצינו לחז"ל (במדבר רבה י"ג) שאמרו 'בלולה בשמן' זו תורה שצריכה לבלול במעשים טובים,	17509
כהיא דתנינן יפה ת"ת עם ד"א שגייעת שניהם משכחת עוון, הוי למנחה שאותה שעה הוא עושה נחת רוח	17510
ליוצרו, בזמן שאדם עסוק בתלמוד תורה והוא בעל מעשים טובים ושומר עצמו מן החטא, פירוש שע"י זה	17511
שומר את עצמו מן החטא, ובזה מתקרב האדם למדרגת לשמה כי הכל נעשה עבודת ה' טהורה.	17512

ג) שלא לשמה, בדבר מעשים שלא לשמה ישנן שתי מדרגות, הראשונה שלא לשמה הסותרת לפנים, והשניה זו שמסייעת לפנים, על הראשונה נאמר ואבדה חכמת חכמיו, ועל השניה נאמרה בחינת כיון שאתה מתעסק בה אתה חוזר ועושה אותה לשמה.	17513 17514 17515
ההפרש שבין שתי מדרגות אלו ברור מאוד, והוא בדבר אחד בלבד אם יש בו יראת שמים או לא, דבר זה פירש אברם אבינו ע"ה רק אין יראת אלקים והרגוני, אם ישנם בלב האדם יסודות מוצקים של יראת שמים, גם המעשים החיצוניים שלו יועילו בכל הבחינות הנ"ל, בין כתריס בפני הרע ובין כהתעוררות לחיזוק פנימי, אבל בלי יסודות אלה אין המעשים החיצוניים אלא מרחקים את האדם ממהותו האמיתית. ואם כה הכרחית לנו היראה, כיצד נצליח לפתח אותה בנו? מובן שהדרך העיקרית היא לימוד המוסר ברצינות ובהתלהבות פנימית, אך לפיתוח היראה צריכים גם להרבות במעשים, מעשים מתוקנים אם גם חיצוניים המה, כל הממעט במעשים והמתרשל בהם באמרו שהוא רחוק מתיקון הנפש, הולך ומרחיק את עצמו גם מקנין מדת היראה, הנה אחד הכוחות הנפש הוא שמפחד האדם, כל זמן שסבור שעדיין קיים מוצא מהסכנה בה הוא נתון, אבל כשהוא מתיימש באין עצה הפחד מצטמצם.	17516 17517 17518 17519 17520 17521 17522 17523 17524
למשל אילו היו נחלקים בני האדם לאלה שחיים לעולם ולאלה שסופם למות, כי אז היה כל אדם חושש שמא הוא מההולכים למות, אבל מכיון שסוף כל אדם למות, שוב אין אחד שיפחד מהמיתה הבטוחה, וכן נראה בחוש שהחיל מפחד בעת המלחמה עד שמגיע לקו האש ממש, אף מכיון שהגיע לשם מתקטן אצלו הפחד, והטעם הוא שהסכנה הברורה מולידה בו יאוש וע"י זה מתמעט הפחד.	17525 17526 17527 17528
כן הוא גם ברוחניות, כל זמן שמרבה אדם בעצות ובמעשים עדיין יראת שמים פועמת בו, אוי לו למי שמתיימש מלשנות מעשיו, לא רק שנשאר בחטאו אלא גם יראתו מתמעטת והולכת, כי המתיימש אינו ירא כבר ואין לו ממה להתחיל את תיקונו, ואם באמת חפץ האדם בתיקונו יתחיל במעשים מיד בלי כל דחיה, יש סימן מובהק על אמיתת הרצון שבלב האדם, כי לאשר הוא משתוקק באמת לא ידחה בשום פנים, גאון בעלי המוסר הגרי"ס ז"ל גילה אור זה בו יכיר האדם את ערך חיזוקו הפנימי, הן הירא יתחיל מיד כי ירא גם לתיקון הרגע העובר.	17529 17530 17531 17532 17533 17534
וישנה עוד דרך להבחין אם ההתחזקות פנימית היא או לא, והיא שנתבונן עד כמה מעשינו נעשים בצנעה, הצנע לכת בה שמירה בה ברכה בה ריבוי העלייה, הגדולים היו חוששים לפרסום כי היו יראים שיפסידו בזה את כל ערך מעשיהם, וכן מצינו בראשית חכמה בשם התשב"ץ מהירושלמי (פרק ב' חגיגה ה"ב), רבי יוסי בן חנינא אמר צירא דתרעא דגיהנם קביע באודנא, (פי' שראו ברוח הקודש אשה אחת שהיתה מוחזקת לצדקת, שרויה לאחר מותה בגיהנם וציר השער של גיהנם טובב באוזנה), אמר לו למה דא כן א"ל דהוות ציימא ומפרסמה (שהיתה מתענה ומפרסמת תעניתה).	17535 17536 17537 17538 17539 17540
סוד גדול גילה שם בראשית חכמה, שמי שמסתיר מעשיו מבני האדם, הקב"ה חופה עליו בלבוש החסד לשומרו שלא יכירו בו בעלי הדין חילות היצר המסיתים, כי בהצנע לכת מתמעטת הסתת היצר, התלהבות המעשה, ביטול היאוש, טיפוח היראה, וכל ההתחזקות הפתוחות לפנינו בימי אלול מלאי ההזדמנויות ימי הרצון. (מכתב מאליהו ח"ב עמ' 57).	17541 17542 17543 17544 17545
מאמר שסח	17546
ויאמר אברהם כי אמרתי רק אין יראת אלקים במקום הזה והרגוני על דבר אשתי (בראשית כ' י"א).	17547
ופירש"י ז"ל בתום לבבי שלא דמיתי לחטוא, ובנקיון כפי נקי אני מן החטא שלא נגעתי בה, ידעתי כי בתום לבבך וגו', אמת שלא דמית מתחילה לחטוא אבל נקיון כפים אין כאן, רק אין יראת אלקים במקום הזה, אכסנאי שבא לעיר על עסקי אכילה ושתייה שואלין אותו, או על עסקי אשתו שואלין אותו?	17548 17549 17550
יש להתבונן מזה במעלות היראה שאבימלך היה אדם חשוב ומגדולי הדור, עד שבא אליו האלקים בחלום הלילה והודה לו שבתום לבבו עשה זאת, וכדברי אבימלך שקרא את עצמו צדיק ותבע משפטו מאת ה', ובכל זה כאשר אמר לו אברהם אבינו ע"ה רק אין יראת ה' במקום הזה, נסתתמו טענותיו ולא ענה אותו דבר, הרי החזיק את עצמו לצדיק תמים ולמה נשתתק ונסתרו כל טענותיו?	17551 17552 17553 17554
אלא שגם אבימלך הכיר את עצמו, ידע שיש במדינתו נמוסי מלכות ודרך ארץ, אבל אין בהם יראת אלקים היא היראה העליונה שירא את אלקיו, שהוא המשגיח וחוקר לב ובוהן כליות ואין דבר נעלם ממנו, לפניו נגלו כל תעלומות, ואם ידמה האדם בדעתו להטעות את עצמו ואת אחרים זולתו, לא יטעה את בוראו המכיר אותו מעומק לבבו ונפשו.	17555 17556 17557 17558
והנה אברהם אע"ה שהכיר את מהות נפש האדם, על מעלותיו וחסרונותיו מכל הצדדין, לא התפתה מברק נמוסי המדינה של אבימלך שנראה כאילו הם צדיקים ותמימים, אמנם הוא באחת ומי ישיבנה, כי היראה היא היחידה שכוחה רב לעצור בכוחות הפנימיים של הטבע הבהמית, ובלעדה אין כח לנצח אותה בעולם,	17559 17560 17561

כי הרי היו כמה חכמים ופילוסופים בעולם שהגיעו מצד שכלם האנושי למוסרי החכמים הגדולים, ובכ"ז בהגיעם לגוף הנסיון לא עמדו ונכשלו.	17562
וזה שאמרו חז"ל אם יאמרו לך חכמה יש באוה"ע תאמין, תורה יש באוה"ע אל תאמין, שהחכמה שהיא הבחינה העיונית, גם באוה"ע היו חכמים שהגיעו מצד העיון שלהם לחכמה העליונה, אבל מהות התורה היא תורת חיים והנהגת האדם במעשה, זה המושג של תורת חיים אין באוה"ע, כי מהות התורה היא נעשה קודם לנשמע שיסוד התורה הוא המעשה, ואם המעשים טובים אז החכמה היא טובה, ואם המעשים רעים החכמה איננה מתקיימת.	17563
וע"כ בנה אברהם אבינו ע"ה בנין אב על אבימלך ומדינתו שאין יראת אלקים במקום הזה, כי נוכח לדעת שרחוקים הם מיראת חטא, כי לו היו רחוקים מן החטא לא היו שואלים בראשונה על דבר אשתו אלא על דבר עסקי אכילה ושתיה, וכיון שזאת היתה שאלתם הראשונה, אות היא על נפשם כי תשוקתה לבקש היתר על חפץ לבם ואינם יראים את ה' מחטוא לו, ומה שנבנה על שכלם הוא בנין חלש שלא יקום בשעת נסיון, כי ימצאו חשבונות רבים להכשיר את השרץ בק"ן טעמים ולהרגו בעבור רצונם. (מוסר התורה).	17564
	17565
	17566
	17567
	17568
	17569
	17570
	17571
	17572
	17573
	17574
	17575
מאמר שסט	17576
ולשרה אמר הנה נתתי אלף כסף לאחיך הנה הוא לך כסות עינים לכל אשר אתך (בראשית כ' ט"ז).	17577
א"ר יצחק לעולם אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך, שהרי אבימלך קלל את שרה ונתקיים בזרעה שנא' הנה הוא לך כסות עינים, אמר לה הואיל וכיסית ממני שהוא אישך וגרמת לי הצער הזה, יהי רצון שיהיו לך בני כסות עינים ונתקיים בזרעה שנא' ביצחק ותכנינה עיניו (ב"ק צג.).	17578
ולכאורה תמוה הלא אבימלך היה המתחיל בעבירה, לא למד ממעשה פרעה שניכווה על שהעז לעכב את שרה אמנו, א"כ ראוי היה לעונש רב של צער ויסורים והאשמה בו, מכל מקום הצער של אבימלך פעל רושם שנתקיים בזרעה של שרה, והענין מבהיל ממש הלא שרה מוכרחת היתה לרמות את אבימלך בכדי להציל את נפשה ונפש בעלה, והאשם בכל מהלך הדברים היה אבימלך, ובכל זאת אם שרה שימשה עילה וגורם לצער שבא עליו, הצער הזה לא שב ריקם והשאר רשומו בזרעה של שרה.	17579
ואם על צער שנגרם על ידינו לזולת מתוך הכרח של הצלה עצמית אנו נתבעים, על אחת כמה וכמה איך צריכים אנו להיבהל מפני חומר הדין של גרימת צער לזולת מתוך קלות דעת, או מתוך רדיפה לממון לכבוד או מניעים אחרים, ואכן ששום צער שבעולם אינו נאבד, וכל סובל ואפילו הדיוט שבהדיוטים, המביע את מרירות לבו על הסבל והעלבון שהוא סובל, ואף שהוא בעצמו לעתים תכופות היה האשם המתחיל בדבר, אף סבל וצער שכזה רישומו מתהפך ונעשה לרועץ לכל המעורבים בענין, כי אין נעלם מנגד עיניך.	17580
	17581
	17582
	17583
	17584
	17585
	17586
	17587
	17588
	17589
	17590
	17591
	17592
	17593
	17594
	17595
	17596
	17597
	17598
	17599
	17600
	17601
	17602
	17603
	17604
	17605
	17606
	17607
	17608
	17609
	17610
	17611

	17612
מאמר שע	17613
ויגדל הילד ויגמל ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק (בראשית כ"א ח').	17614
אמרו חז"ל אמר ר' שמואל בר נחמני, כל אותם שלשים ואחד מלכים שהרג יהושע כולם היו במשתה של	17615
אברהם אבינו, שנאמר ויעש אברהם משתה גדול משתה שגדולים היו שם (ילקוט יהושע כב), והנה תמוה	17616
מאוד היאך היה אברהם מיסב עם מלכים אלה שאיבדו את זכות קיומם בעולם, וישראל נצטוו עליהם לא	17617
תחיה כל נשמה? והרי נקיי הדעת שבירושלים לא היו יושבים אלא אם כן היו יודעים מי מיסב עמהם,	17618
ועאכו"כ שאברהם לא היה לו להתחבר עם רשעי עולם אלה שנגזרה עליהם כליה ומצוה להחרימם.	17619
ולכאורה היה אפשר לחשוב שאולי אברהם לא היה מיסב עמהם, אלא מרוב ענותנותו ומדת חסדו הזמין	17620
אותם כדי להיטיב עמהם ולכבדם, כדרך שנהג לגמול חסד עם כל בני אדם ללא יוצא מן הכלל, אבל מדברי	17621
חז"ל משמע שאברהם לא רק היסב במשתהו, אלא עוד התכבד בהם עד כדי כך שהמשתה שלו נקרא	17622
בתורה גדול, משום שהשתתפו בו אותם גדולי עולם, יש להבין איזה כבוד ראו כאן בהשתתפות מלכי כנען	17623
אלה רשעי אומות העולם?	17624
אולם מכאן שנפש האדם גדולה מאוד וצפונים במעמקיה כוחות מופלאים, ועל אף ירידותיהם של מלכים	17625
אלה עדיין היה להם ערך רב, ולכבוד גדול נחשב אף לאבי העולם האדם הגדול בענקים, הימצאם	17626
במחיצתו והשתתפותם במשתהו, ואמנם רואים אנו בת אחת של אותם העממים רחב הזונה, שלמרות שגם	17627
עליה נגזר לא תחיה כל נשמה, הגיעה למדרגות עליונות מאוד עד שמצאו יתרון עליה רק במשה רבינו.	17628
שנו חז"ל יתרו אמר עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים (שמות י"ח), אמרו שלא הניח עבודה זרה שלא	17629
עבדה, לכך אמר מכל האלהים נתן ממש בעבודה זרה, נעמן הודה בדבר יותר שנאמר הנה נא ידעתי כי אין	17630
אלקים בכל הארץ כי אם בישראל (מלכים ב' מ'), רחב הודתה בדבר יותר מהם, אמרה כי ה' אלקים	17631
בשמים ממעל ועל הארץ מתחת.	17632
אמר הקב"ה לרחב את אמרת על הארץ מתחת, ניחא בארץ שמא בשמים ממעל, את אמרת מה שלא ראית	17633
בעיניך, חייך שבנך עומד ורואה מה שלא ראו הנביאים, שנאמר נפתחו השמים ואראה מראות אלקים	17634
(יחזקאל א'), רחב שיירה בחללו של עולם בא משה ואמר, כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ	17635
מתחת אין עוד, אפילו בחללו של עולם (ילקוט יהושע ר'), הנה רואים אנו אלו מעלות גדולות באמונה	17636
השיגה רחב עד שעלתה בה על של יתרו ושל נעמן, ורק משה רבינו גדול הנביאים עלה עליה במושגי	17637
האמונה.	17638
חז"ל אומרים עוד שבשעה שרחב הורידה את המרגלים בחבל, אמרה רבש"ע! בשלשה חטאתי לפניך	17639
בחלה בנדה ובהדלקת הנרות, בשלשה מחול לי בחבל בחלון ובחומה, ומה שכר נטלה ע"ז? ר"א אומר	17640
זכתה שיצאו ממנה שמונה נביאים, ירמיהו, חלקיהו, שריה, מעשיהו, ברוך בן נריה, חנמאל, שלום, וכתוב	17641
ומשפחת בית עבודת הבוץ לבית אשבע אלו בני רחב הזונה שהטמינה את המרגלים בבוץ, ר' יהודה אומר	17642
אף חולדה הנביאה היתה מבניה של רחב, הרי זכתה רחב שבשכרה יצאו מחלציה נביאים וכהנים רבים.	17643
והנה נפלא הדבר עד היכן מגיע עומק ערכו וגדולתו של האדם, שרחב זו מבנות הכנענים שירדו לדיוטה	17644
האחרונות ואיבדו זכות קיומם, נתגלו בה כוחות כה גדולים בהשגות עליונות, שלא רק השלימה דרגת בן	17645
נח כי אם גם של ישראל ובשלבם העליונים ביותר, ועוד הורישו כוחותיה לדורותיה אחריה, ויצאו ממנה	17646
כהנים ונביאים שהשיגו מה שלא ראו נביאים אחרים.	17647
וכשם שצפונים כוחות כאלה ברחב, כך היו מצויים בכל נפש אף של שבעה עממים, ומשום כך לא נשלל	17648
ערכם של ל"א מלכים לפי הערכת התורה ובעיני אברהם, והתייחס אליהם לא לפי מדרגתם בפועל, כי אם	17649
לפי כוחותיהם האלהיים החבויים בהם, והיה כבוד גדול בהשתתפותם במחיצתו של אברהם עד שכל	17650
המשתה קיבל ערך אחר.	17651
והנה מופלא הדבר שלמרות שרחב הגיעה להשגות עליונות והשלימה את עצמה למדרגות גדולות כאלה,	17652
לא בטל גם מעליה הלאו לא תחיה כל נשמה, ובני ישראל נענשו על אשר לא קיימו בה החרם תחרימם.	17653
חז"ל אומרים אמר הקב"ה אני אמרתי ואם לא תורישו את יושבי הארץ והיה אשר תותירו מהם לשיכים	17654
בעיניכם ולצנינים בצדיכם כי החרם תחרימם, והמה לא עשו כן אלא ואת רחב הזונה ואת אביה ואמה	17655
החיה יהושע, הרי ירמיה מבני בניה של רחב, ועשה להם לישראל דברים של שכים בעיניהם (שם ט"ו).	17656
יש לציין שבני ישראל היו מחויבים לנהוג כך עם רחב, מתוך הכרת הטובה שעשתה להם בזה שהצפינה	17657
את שני האנשים, ומסרה נפשה להצילם מהרודפים אחריהם ועזרה בכך לכיבוש יריחו, והרי כתוב	17658
בשופטים שבשכר זה שאיש אחד הראה לבית יוסף את מבוא העיר בית אל גמלו לו חסד רב, וחז"ל	17659
אומרים במה הראה להם? חזקיהו אמר פה עקם להם ר' יוחנן אמר באצבע הראה להם.	17660

ומה חסד עשו עמו? שכל אותה העיר הרגו לפי חרב ואותו האיש ומשפחתו שלחו, וילך האיש ארץ החתים	17661
ויבן עיר ויקרא שמה לוז, היא לוז שצובעים בה תכלת! היא לוז שבא סנחריב ולא בבלבלה, נבוכדנצר ולא	17662
החריבה, ואף מלאך המות אין לו רשות בה, זקנים שבה בזמן שדעתם קצה עליהם הם יוצאים חוץ לחומה	17663
והם מתים (ילקוט שופטים פ"א).	17664
ומכאן עד היכן מגיע שכר חסד כל שהוא, שהרי אותו האיש לא טרח בכלום להראות להם את מקום מבוא	17665
העיר, ורק עזר להם בתנועה קלה בפה או באצבע, ובכל זאת זכה בשכר זה שנהפך כל גורלו לטובה,	17666
ובמקום שהיה מוטל קודם תחת הגזירה לא תחיה, העניקו לו משמים ולכל דורותיו אחריו חיים במדרגה	17667
כזו, שלא היתה שליטה למלאך המות בעירו, וכל המהפיכות בעולם בכל התקופות לא נגעו בהם, ואם	17668
בשכר חסד כל שהוא כך, על אחת כמה וכמה שהיו חייבים לגמול טובה רבה לרחב, שטרחה כ"כ הרבה	17669
בשבילם ומסרה נפשה להצלתם.	17670
אולם זה נוגע רק לגבי הכרת הטובה מצד ישראל שחייבים היו לנהוג בה כמו שנהגו, אבל במה שנוגע	17671
לרחב עדיין היה מוטל לגבה הצו החרם תחרימם, וישראל נתבעו על אשר באו לידי מצב כזה, שלא יכלו	17672
לקיים את החובה הזאת כלפיה ונענשו על כך.	17673
הרי כמה גדולים החיובים המוטלים על בני נח, שאף רחב עם כל השגותיה הגדולות באמונה שרק משה	17674
רבינו עלה בהן עליה, ועם כל תשובתה השלמה שתיקנה מה שקלקלה במשך ימי חייה, ועד כדי כך שהיתה	17675
ראויה שיצאו ממנה נביאים וכהנים רבים, ובכל זאת לא השלימה עוד את חוקה ועדיין נשארה במדרגה	17676
שיש להחרימה מן העולם.	17677
אמנם הפגם שנשאר ברחב היה דק ל מאוד והתוצאות שנגרמו על ידו יוכיחו, לפי דברי חז"ל הרי בגלל	17678
שהחיו בני ישראל את רחב, נתקיימו בהם דברי הכתוב והיה אשר תותירו מהם לשכים בעיניכם ולצנינים	17679
בצדיכם, ויצא ממנה ירמיהו הנביא שעשה להם דברים של שכים בעיניהם, יודעים אנו כמה דאג ירמיהו	17680
והצטער על ישראל כל ימי חייו, ולא בא לידי דברי תוכחתו אליהם אלא מתוך אהבתו הגדולה אותם.	17681
ולא עוד אלא שהקב"ה הטיל עליו שליחות זו, וציוה להוכיחם ולהתרות בהם שישובו בתשובה כדי	17682
להצילם מסכנת האבדון והחורבן האיום שנסקף להם, אולם עם כל זה נחשבה הופעתו של ירמיהו כעונש	17683
לישראל וחזון הנבואה שלו כשכים וצנינים, משום שדבריו לא נאמרו בלשון נחמה כי אם בלשון תוכחה	17684
וגרמו בסגנונם אי נעימות.	17685
ואם דברי ירמיהו הם השכים והצנינים כתוצאה מהתורשה של רחב, כמה קל הוא איפוא הפגם שמצאו בה,	17686
וכמה דקה התביעה עליה, ובכל זאת מכיון שלא הושלם בה פגם זה לא יצאה מכלל שבעה העממים,	17687
ולמרות השגותיה ומעלותיה העליונות, לא בטלה מעליה גזירת הקב"ה החרם תחרימם.	17688
ואם כך חייבת להיות מדרגתו של בן נח, כמה גדולה היתה לעומת מדרגתו של אברהם אבינו, שה' מצא	17689
את לבבו נאמן לפניו ובחר בזרעו להיות לו לעם סגולה, ואם כן מה עליונות הן המדרגות שחייבים להגיע	17690
אליהן בני ישראל, שה' נגלה עליהם בהר סיני ונתן להם תורה משמים, ומכאן שכל החיובים שהתורה	17691
מטילה על בני ישראל כל המצוות ואזהרות, אינם לפי מושגינו המקובלים כי אם לפי מושגים וממדים	17692
אחרים לגמרי, מושגים וממדים דקים כאלה שקשה לנו לתופשם.	17693
הרי כמה עמוקות הן הדרישות מן האדם, וכמה נידונים הפגמים הדקים ביותר לחומרי חמורות, ומכאן	17694
שאף האדם שהגיע למדרגות העליונות ביותר, יש עוד מקום למצוא בו נקודה שיש בה תביעה משום	17695
מעילה בה' ועבודה זרה, ולא רק רחב מבנות שבעה העממים עם כל השגותיה והשלמותיה, נשארה בכלל	17696
משוללי זכות החיים בגלל פגם כל שהוא, אלא גם צדיקי עולם מבני ישראל המהוים יסוד כל הדורות,	17697
עלולים בגלל תביעה דקה להיקרא בבחינת מתים בעודם בחיים, אם כי באותה שעה הם עדיין נשארים	17698
אנשים עליונים. (אור הצפון).	17699
	17700
מאמר שעא	17701
ותאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק (בראשית כ"א	17702
י').	17703
עם בני עם יצחק, מכיוון שהוא בני אפילו אם אינו הגון כיצחק, או הגון כיצחק אפילו אם אינו בני אין	17704
כדאי לירש עמו, ק"ו עם בני עם יצחק ששתיהן בו (רש"י שם), מסירות נפשה של אמנו שרה לשמור על	17705
מדרגת יצחק שלא תפגם חלילה ע"י השפעתו של ישמעאל, היתה כ"כ עמוקה ונקיה מכל שמץ של נגיעה	17706
עצמית, עד שהקב"ה אמר לאברהם כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה, התנהגותה של שרה אף	17707
שלכאורה יש בה ממדת האכזריות היא מעשה נבואה ממש, שמן ההכרח לפעמים לנתוך להאביד ולהרוס	17708
בכדי שיקויים לבנות ולנטוע, בכדי להציל את טהרת המדרגה יש לשלם המחיר אפילו ע"י מעשה גירושין.	17709

אמנם לא כל אחד ראוי לבצע מעשה כזה, כי אם מי שנמצא במעלת נבואה כדוגמת שרה אמנו, השקפתה ונבואתה עלתה על מדרגת אאע"ה, כאמרם ז"ל שמע בקולה בקול רה"ק שבה, למדנו שהיה אברהם טפל לשרה בנביאות, ויחד את המתיחות ידעה לכלכל את מעשיה במדה מדוייקת וטהורה.	17710
רק גוף טהור מכל השחתת הטבע יכול וראוי להשתמש עם כל מדותיו שהוא שולט עליהם, כמ"ש חז"ל צדיקים לבם ברשותן, והם מושלים על הכוחות לדעת להשתמש בהם רק לכבודו ית"ש מבלי כל נטיה עצמית, א"כ גם הכעס והגאווה הזמניים הם להם בגדר של מלבוש חיצוני, שלובשו ופושטו הכל לפי צו השכל העליון והנבואה, וכמאמרם ז"ל ה' מלך גאות לבש שהגאווה הוא בגדר לבוש חיצוני.	17711
כענין זה הוא מדת הכעס וכדומה שצדיקים גמורים צריכים לפעמים להתעטף בהן, כעס פנים חיצוני לזרוק מרה בתלמידים, או גאווה שמשתמשים בה לשם הרמת כבוד ה' ותורתו, ויגבה לבו בדרכי ה', הצדיקים יודעים להבחין במאזני האמת, מתי המדות ההן לשם שמים ומתי מתגנבת בהן הנאה עצמית, והחיץ המבדיל בין הבחינות הללו דקיק יותר מקליפת השום, והתחומין שבין גיהנם לגן עדן הם פחות מחוט השערה.	17712
על תמר מספרת לנו התורה שכיוונה לש"ש פעולתה והערמתה, להסתתר ולהתנכר בהסוואה מתאימה כדי להעמיד בנים מן הצדיק (הוריות י:), ואחרי שהשיגה מטרתה הסירה את בגדיה הנחמדים ולבשה את בגדי אלמנותה, וכן כתב הספורנו ז"ל, צדקה ממני היא צדקה במרמתה שהיתה לתכלית טוב ורצוי לאל ית', שהוא קיום הזרע לא להנאת עצמה שהרי חזרה לאלמנותה תיכף, משא"כ הבלתי טהור כשהוא משתמש בכעס וכדומה, הרי יש משום סיפוק לנטיות נפשו הבלתי טהורות, ומוטב שלא להשתמש בזה כלל.	17713
אמנם חז"ל היו דומים למלאכי השרת, ומוכנים היו להפגש עם מקומות הנסיון ולא לטעות במדות, אבל אנו אין בכוחינו לעמוד במקום המדות והנסיון, ולנו מוטב לברוח מכגון אלו, והמתיימרים לומר שהם רק לובשים בגדים חיצוניים של המדות, ואין הדבר פוגע פנימה בקודש יש לומר שטועים הם, והכתוב אומר יעלו חסידים בכבוד, שדוקא האנשים הצדיקים מורמים מעם, יכולים לעלוז לשם שמים בזמן שמזדמן להם איזה כבוד חיצוני.	17714
לנו הקטנטונים בעלי ההרגשה והשקפה המעורבת קודש וחול, אי אפשר לנו להשיג את מעלת שרה אמנו הנראית לנו לתמהון, ברם שרה אמנו ששרתה עליה רה"ק יכולה ליטול את מדת האכזריות ולהשתמש בה לעת מצוא, ומוכנה היתה להתנהג כך אפילו אם יצחק לא היה בנה, כי היא צפתה וראתה למרחקי תכלית הבריאה ועתידות הדורות של עם ישראל.	17715
וכזה מצינו אצל לאה אמנו שיצאה לקראת יעקב ואמרה שכור שכרתיך, גם בהופעה כזו צפון היה רעיון של קדושה עילאית ונשגבה, וראה מה שגילה לנו התנא האלקי רשב"י בזה"ק ויצא וז"ל, ותצא לאה לקראתו דבר זה נראה כחציפות, אבל אינו כך אלא מכאן למדנו ענוותנותה של לאה שלא אמרה לפני אחותה כלום, והיא התקדמה לדרך ואמרה לו בלחש, והודיעה לו שדבר זה ברשותה של רחל נעשה.	17716
וכדי שלא ירע הדבר בעיני רחל אמרה לו בחוץ, ולא עוד אלא שהכניסה ליעקב בפתח החיצון קודם שנכנס לאהל רחל, כדי שלא תאמר הדבר לפני רחל, ולא עוד אלא שאמרה לאה אם יכנס יעקב באהל רחל אין שורת הדין להוציא משם לפיכך אמרה לו בחוץ, וכל זה למה? אלא לאה רוח הקודש נתעורר בה, וידעה שכל אלה השבטים העליונים שכולם קדושים יולדו ממנה, ודחקה השעה באהבתה להקב"ה עכ"ל.	17717
וראה מש"כ הספורנו ז"ל, ותאמר אלי תבוא ולא תעשה עוול בזה לבטל עונת אחותי בהיות זה מדעתה ובהסכמתה, ובזה הסיפור הנראה מגונה אצל מגלי פנים בתורה, הודיענו שהיה ענין התולדה אצל האבות, כמו שהיה אצל אדם ואשתו קודם חטאם, כי לא היתה כוונתם בו להנאת עצמם כלל, אבל היה להקים זרע לכבוד קונם ולעבודתו, והודיע שבהיות כוונת האמהות רצויה לפני האל ית' בהשתדלותן בהכנסת הצרות נשמעה תפלתן על זה, כי ראוי לצדיק שיעשה השתדלות הטבעי להשיג חפצו, ועם זה יתפלל שישגי התכלית, כאמרם ז"ל שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים עכ"ל.	17718
הנה יש לנו תמונה נפלאה איך צדיקי עולם יכולים לעסוק בענינים גשמיים, ענינים שבחיצוניותם נראים לנו לתמהון, ברם תוכנם רצוף אהבת השם בממדים עצומים ורחבים מאוד, חובקים זרועות עולם ונשקפים לעתיד הדורות של עם ישראל ושל העולם כולו, גדולה ונשגבה מדרגה זו ולא כל אחד אפילו מאנשי המעלה ראויים ויכולים להשתמש בתכסיס זה שמלאכי השרת משתמשים בו.	17719
לא כל אחד יכול להתלבש במלבושי המדות של כעס גאווה כבוד ויופי ולומר לשם שמים מכוון, מוטב לו לבחור בעונה שלא לשמה מעבירה לשמה, וכל אחד מאתנו כשיגיע למקום הנסיון יבדוק את עצמו בשבע בדיקות ובחינות אם כוונתו לשם שמים, וה' יהיה בעזרנו לכוון הטוב הנכון הישר והרצוי בעיניו ית"ש.	17720
(אור הנפש).	17721
	17722
	17723
	17724
	17725
	17726
	17727
	17728
	17729
	17730
	17731
	17732
	17733
	17734
	17735
	17736
	17737
	17738
	17739
	17740
	17741
	17742
	17743
	17744
	17745
	17746
	17747
	17748
	17749
	17750
	17751
	17752
	17753
	17754
	17755
	17756
	17757
	17758
מאמר שעב	17759

ויאמר אלקים אל אברהם אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך (כ"א י"ב).	17760
מקודם נאמר וירע על אודות בנו, ואחר כך נאמר אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך? ופי' הרד"ק ז"ל,	17761
כי ידע כי גם על האמה רע בעיניו ששימשה אותו כמה שנים וכ"ש שהיה לו ממנה בן, ואע"פ שאמר על	17762
אודות בנו אמר בנו כי הוא העיקר ועליו היה מריב עם שרה, אבל האל שידע לבבו אמר גם על אמתך	17763
עכ"ל, והאזה"ח מוסיף לבל יצא לתרבות רעה וישתקע באמונות רעות בצאתו מבית אביו וסוף סוף בנו	17764
הוא.	17765
כל המפרשים מסבירים כי לגרש בנו ולבזות אמתו, זה היה נגד טובת הלב של אברהם אע"ה, וירע הדבר	17766
מאוד בעיני אברהם, ובמד"ר כתבו וירע הדבר מאוד בעיני אברהם, הה"ד ועוצם עיניו מראות ברע (ישעיה	17767
לג), פי' אינו יכול לראות בעיניו את הרע שנעשה, וכ"ש שהוא בעצמו יעשה את זה.	17768
יש להתפעל איך שאברהם אבינו ע"ה, כשרק שמע ויאמר אלקים אל אברהם אל ירע בעיניך, כל אשר	17769
תאמר אליך שרה שמע בקולה, ושרה לא אמרה אלא גרש האמה הזאת ואת בנה בלי פרטים איך לגרש,	17770
והיה מספיק אם היה מגרש אותם לא בבוקר השכם והיה מכין להם צידה לדרך, ומסדר אותם כדרוש ולא	17771
בזמן שהנער חולה.	17772
אבל אברהם אבינו ע"ה כששמע שזה רצון ה', נהפך לגמרי ושלט על טבעו, וישכם אברהם בבקר ויקח	17773
לחם וחמת מים שם על שכמה (בראשית כ"א), רק לחם ומים! ואת הילד וישלחה, וברש"י שלא יכול	17774
ללכת ברגל כי אחזתו חמה, נגד טבעו ורצונו עשה את כל זה, לשלוח את הילד במדבר כשהיה חולה, כי	17775
ביטל רצונו מפני רצון ה', וכאן בולט מה שאומרים חז"ל במד"ר על הפסוק וה' ברך את אברהם בכל	17776
שהשליטו ביצרו.	17777
ולהוסיף הסבר אפשר לומר על דרך שאמרו חז"ל (ב"ר נח ל"ד יא), הצדיקים לבם ברשותם, ושמעתי מפי	17778
מו"ר הגה"צ רנ"ז זצ"ל מקעלם שאמר, בכל מקום שכתוב לב הכוונה על הטבע של האדם וזה נפלא,	17779
ולפי"ז צדיקים לבם ברשותם — הפירוש טבעם ברשותם, שולטים על טבעם ויכולים לעשות נגד טבעם,	17780
וחייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי ללכת בדרכיהם ולהתרגל לשבור את הטבע והרצון.	17781
עוד לימוד מזה לחינוך הבנים, כי בטבע האדם קשה להרחיק את בנו הסר מדרך התורה ואפילו כשיש	17782
חשש שיקלקל את בניו האחרים, ומשתמש בפסוק כרחם אב על בנים, אבל רחמים אלה אכזריות היא לגבי	17783
שאר הבנים, ומעשה אבות סימן לבנים איך להתנהג, שרה אמנו אמרה לגרש את ישמעאל אך ורק מטעם	17784
שמה יקלקל את יצחק כמו שאמרו חז"ל (שמו"ר א), גרש האמה הזאת ואת בנה שמה ילמד בני אורחותיו	17785
ע"כ, והקב"ה הסכים על ידה ואמר לאברהם כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה.	17786
ואיתא בתוספתא (סוטה פ"ה), אמרה לו שרה רואה אני את ישמעאל שבונה במה וצד חגבים ומקטיר	17787
לעבודה זרה, אם ילמד את בני יצחק לא נמצא שם שמים מתחלל? אמר לה מאחר שזכין לאדם חבין לו?	17788
מאחר שעשינו אותה גבירה נוריד אותה מן הבית, הבריות מה אומרות עלינו? אמרה לו הואיל ואני אומרת	17789
כך ואתה אומר כך יכריע המקום בינותינו, וה' הכריע כדברי שרה שנאמר כל אשר תאמר אליך שרה	17790
שמע בקולה, ומה ת"ל כל? אלא שהכריע על השניה כראשונה, מה השניה על אודות הגר אף הראשונה	17791
אודות הגר ע"כ. (זכרון מאיר).	17792
	17793
מאמר שעג	17794
ויאמר אלקים אל אברהם אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה (כ"א	17795
י"ב).	17796
הסבא מקעלם ז"ל היה מעורר, דהנה בטבע מוטבעים באדם מעלות ומדרגות שונות, והדבר נתון לפי	17797
כוחות האדם, יש ונמצאת במדת ההטבה במדרגה רבה ורוצים יותר להיטיב משאר אנשים, ויש הנמצאת	17798
בקרוב מדה פחותה, וכן בכל המידות מחולקים האנשים לסוגים שונים, ועל ידי עבודה רבה ויגיעה יכול	17799
להוסיף ולהתעלות בתכונותיו, כגון להגביר מדת ההטבה שבו ולחזקה, וכן להיפך יכול לרדת במדרגת	17800
המעלות.	17801
אמנם לעקור מדותיו ולהשריש בקרבו אופי אחר ותכונות שונות קשה מאוד, מפני שכל אחד פועל לפי	17802
כוחותיו ואופיו, ותכונותיו מתמידים בעבודתם ולכן קשה לעוקרם משורשם, אמנם כל זה דוקא בשעה	17803
שפועל על פי כוחותיו, אבל בשעה שמקבל מתנה מאת השי"ת מסוגל להגיע למדרגות ומעלות שאינם כלל	17804
בכוחותיו, וזוכה לדברים שהם למעלה מן הטבע.	17805
ובהארה זו נוכל להבין הנהגת אברהם אבינו ע"ה עם בנו ישמעאל, דהנה חזינן שאהבת אברהם לבנו	17806
ישמעאל היתה גדולה ורבה לאין שיעור, וכדאיתא בפרשת העקידה בעת שאמר הקב"ה לאברהם, קח נא	17807
את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק ולך לך אל ארץ המוריה, וכתב רש"י והוא מחז"ל, את בנך א"ל	17808
שני בנים יש לי, א"ל את יחידך א"ל זה יחיד לאמו וזה יחיד לאמו, א"ל אשר אהבת א"ל שניהם אני אוהב	17809

א"ל את יצחק, מבואר שאאע"ה החזיק את ישמעאל לבנו ואהבו באותה מידה שאהב את יצחק, ולכן	17810
כשאמר לו הקב"ה אשר אהבת עדיין לא ידע אם הכוונה לישמעאל או ליצחק.	17811
ומעתה צריך להבין היאך מובנת הנהגת אאע"ה עם ישמעאל, בשעה שאמר לו הקב"ה אל ירע בעיניך על	17812
הנער ועל אמתך, כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה, והיה כל זה לאחר שרע הדבר מאוד בעיני	17813
אברהם על אודות בנו, שראה שבנו יחידו אשר אהב יוצא לתרבות רעה, וישכם אברהם בבוקר ויקח לחם	17814
וחמת מים וישלחה ותלך ותתע, וברש"י ולא כסף וזהב לפי שהיה שונאו על שיצא לתרבות רעה.	17815
ולכאורה הנהגה זו נראית כאכזריות ממש, שלוקח את בנו יחידו ומגרשו בעירום ובחוסר כל אל המדבר,	17816
ואיתא בחז"ל שהיה חולה (בר"ר נג ג), ויש לתמוה היאך מתאים זאת עם אאע"ה שהיה בעל חסד, ומדת	17817
חסדו היתה לאין שיעור ולמעלה ממדרגת אנוש, היאך לא התעוררה מדת חסדו וטובו על בנו ישמעאל,	17818
ובפרט שאהבתו לישמעאל היתה גדולה כאהבתו את יצחק, ואף שהיה ציווי ה' לגרש את בנו ישמעאל,	17819
אמנם לא היתה מצות הקב"ה לגרשו בעירום ובחוסר כל, והיאך היה מסוגל אאע"ה עם מדת חסדו להתנהג	17820
כלפי בנו באכזריות כזו.	17821
וביאור הדברים שלא היתה מעלת החסד של אאע"ה מפני אופי תכונת טבעו, שרצה להיטיב עם הבריות	17822
ולגמול עמם חסד, אלא היתה מעלה ממעלותיו של הקב"ה ובו תדבק, מה הוא גומל חסדים אף אתה גומל	17823
חסדים (תנחומא וישלח י), וכשם שאצל הקב"ה אין סתירה כלל בין מדת טובו וחסדו שהיא לאין שיעור,	17824
לבין מדת המשפט שהיא משפט לאין שיעור וללא ויתור כלל.	17825
הקב"ה מדקדק בדין כחוט השערה, ואפילו שיחה קלה שבין איש לאשתו מגידין לו לאדם בשעת הדין, ואין	17826
סתירה בין שתי ההנהגות, כך היתה הנהגתו של אאע"ה, שבעת החסד היתה מעלת החסד עמוקה ונפלאה,	17827
אבל בעת שהיה ציווי הקב"ה לנקוט במדת הדין, לא היה מקום כלל למדת החסד, והיתה הנהגתו על	17828
ישמעאל בדין ללא רחמנות וחסד כלל.	17829
כאשר המדה נובעת מתכונת האדם קשה מאוד להבדיל בין החסד והמשפט, ואף בעת המשפט מתערבת	17830
מדת החסד, ולכן המשפט אינו משפט כראוי למשפט הקב"ה, אמנם בעת שהחסד נובע ממעלת החסד שהיא	17831
מעלה ממעלותיו של הקב"ה, ובעל החסד דבק בהשי"ת בעת החסד, וכצדיקים הנהנים מזיו השכינה בעולם	17832
הבא, כן הרי הוא דבק בהשי"ת בעוה"ז, א"כ כל החסד שייך רק בעת שההנהגה צריכה להיות בחסד,	17833
אמנם כשנתבע להתנהג במדת המשפט אין שייכות כלל למדת החסד.	17834
ויש להוסיף כמו שאצל הקב"ה אף בשעת המשפט הוא חסד, ומשפט ה' גופו זה חסד, כן אצל חסידיו שזכו	17835
להגיע למעלת החסד, אין סתירה בין הנהגת החסד להנהגת המשפט, ולכן וישכם אברהם בבוקר ללא	17836
שהיות כלל, כאשר זוכה האדם למתנה מאת הקב"ה, זוכה למעלות ומדרגות שהם למעלה מכוחות הטבע	17837
האנושי, ומכיון שזכה אאע"ה והתנהג במדת החסד לפי כוחותיו, זכה לקבל מאת הקב"ה מעלות ומדרגות	17838
עד אין סוף.	17839
עיקר העבודה המוטלת עלינו לעשות את ההתחלה לפי כוחותינו, ואח"כ נזכה לקבל מתנה מאת השי"ת,	17840
והיינו שנאמר ועתה אם שמוע תשמעו, עבודתנו לעשות את השמוע דהיינו כל אשר יעלה בכוחנו, ואזי	17841
נזכה לתשמעו שזה מתנה מהקב"ה, וזה מה שחייבים אנו ללמוד מפרשה זו.	17842
עצם ההבנה בענין הנהגת האדם בדבר החסד והמשפט, גם הוא צריך להיות מעיקרי עבודת האדם שחייב	17843
להבדיל בין ההנהגות, ולפעמים צריך להתנהג להיפך במדת ההרחקה והאכזריות, וכן צריך להיות הנהגת	17844
כל אחד ואחד לגבי היחס אל הרשעים, לפעמים חייב לקרובם ופעמים צריך להרחיקם.	17845
הנה יש לראות גבי הנהגת אאע"ה עם אנשי סדום, שהתפלל עבורם וביקש רחמים ותחנונים מהקב"ה שלא	17846
יהפוך את סדום, מפני שאין לנו לשנוא את הרשעים מחמת מדת השנאה הנמצאת בו, אלא שנאת הרשעים	17847
חייבת לנבוע מתוך רצון להיטיבם, רק לפרקים חייב להרחיק את הרשעים והרחקה זו גם כן נובעת ממדת	17848
החסד, חזינן מזה שבכח האדם לזכות למעלות עליונות, אך כל זה לאחר שיעבוד ויתיעג בכל כוחותיו.	17849
(אור יחזקאל).	17850
	17851
מאמר שעד	17852
ויקרא מלאך אלקים אל הגר מן השמים ויאמר לה מה לך הגר אל תיראי כי שמע אלקים את קול הנער	17853
באשר הוא שם (בראשית כ"א י"ז).	17854
לפי שמלאכי השרת מקטרגים ואומרים, רבש"ע מי שעתיד להמית בניך בצמא אתה מעלה לו באר, והוא	17855
משיבם עכשיו מה הוא צדיק או רשע, אמרו לו צדיק אמר להם לפי מעשיו של עכשיו אני דנו באשר הוא	17856
שם רש"י ז"ל, ולכאורה תמוה הלא כל סיבת גירושו של ישמעאל מבית אברהם היתה מפאת היותו רשע,	17857
כי היה מצחק לשון ע"ז, לשון גילוי עריות, לשון רציחה, ואיך פתאום נעשה לצדיק באותה שעה, ועוד	17858

קשה למה יענש ישמעאל על מעשי בניו שעתידין לחטוא בעתיד? וא"ת בכדי שלא יוולדו מוטב שימות	17859
ישמעאל עכשיו אין זו מדת היושר, מוטב שיענשו בניו או שלא יוכלו להרע לבני ישראל.	17860
והנה בכדי להבין את דברי חז"ל הנ"ל, עלינו לנתח יפה ולהגדיר מדוייק את המושג ופירושה של המלה	17861
צדיק, הקו הראשון של איש צדיק הוא שמעשיו הם צדיקים, המעשים הישרים והנכונים שהאדם עושה	17862
בגלוי בכל יום מקנים לו את התואר צדיק כמ"ש על נח איש צדיק, פרי צדיק עץ חיים, מה פירותיו מצוות	17863
ומעשים טובים (ילקוט נח), וכן פי' הספורנו צדיק במעשה תמים במושכלות.	17864
מה שהחכם עושה בשמירתו אין הגיבור יכול לעשות בגבורתו, החכם מונע את עצמו ממקום 0המדות0	17865
ומשתמט ממקום 0הנסיון, כי יתכן מאוד שלו היה נקלע למקום נסיון לא היה יכול לעמוד בו, וכטענתו	17866
של אבימלך לפני הקב"ה הגוי גם צדיק תהרוג, ולכאורה נראה כצדיק כי לא נגע בה, והקב"ה אומר לו גם	17867
אנכי ידעתי כי בתוך לבבך עשית זאת ואחשוך גם אנכי אותך מחטוא לי, אני מנעתך מן החטא והשבח	17868
שלי הוא ולא שלך (מד"ר נ"ב).	17869
נמצא שיש סוג אנשים שהילוכם בנחת, ומתנהגים כצדיקים וישרים כל זמן שהנסיבות והתנאים משחקים	17870
להם, אבל כשנפגשים עם בני גילם, אזי כל המדות הרעות הרדומות בהם תתעוררנה בכל כיעורן, ותופעה	17871
רווחת היא בין אנשים אף אנשי המעלה, משאחד מהם נכווה מחופת חברו ונדמה לו שהוא נתקפח במשהו,	17872
שבן רגע תתעוררנה כל היצרים האפלים שהיו שרויים בו במשך שנות צדקתו, והוא עלול להפוך קערה	17873
על פי' ולשלח את גחלי נפשו להבעיר ולהשחית.	17874
ולכן אמת הדבר שבתוך ביתו של אברהם נגלה ישמעאל על כל פחיתותו וכיעורו בע"ז ג"ע ושפ"ד, כי שם	17875
היה לו מקום נסיון קשה, הרי דמות יצחק נצבת נגד עיניו, הקנאה מגרה בו את מדותיו והוא נדחף לעשות	17876
את ההיפך מיצחק, אבל כשנתרחק מביתו של יצחק, נשקטו בו המדות הרעות, ומעט האצילות ששאב ע"י	17877
חינוכו של אברהם אביו הקרינו מעט את פניו, ובאשר הוא שם נראה כצדיק, התועבה שבלבו לא נעקרה	17878
כליל אלא חיכתה להזדמנות חדשה.	17879
וטענת המלאכים היתה, כיוון שבעתיד יתכן שאותו גל התועבה הטמון יעלה שוב ויהיה לרועץ לזרע	17880
אברהם, הרי מוטב שימות עכשיו, ברם הכרעת הקב"ה היתה באשר הוא שם מכריע, אכן שענין זה של	17881
גילוי והטמנה שבמדות הרעות, הוא ענין מסובך וכבד לכל המבקש דעת החותר לקראת האמת, ואין איש	17882
המוסר האמיתי צריך להשלול את עצמו בחיצוניותו הצדקות, אלא לחתור ולחפור עמוק עמוק בנפשו	17883
למען הזדכך באמת.	17884
חובה גדולה מוטלת על כל עובד ה' להכיר את מצפונו נפשו, ובכל מיני דרכים לחטט אחריהם ולהרחיקם,	17885
כי בהשאירו אותם במצב של רדימה, הרי הוא מעמיד את עצמו בסכנה רבתי, שלעת מצוא של נסיון יעלו	17886
וישטפו את חלקה טובה שבנפשו, והצדיק עלול בן רגע להיפך לרשע ח"ו, לכן קורא הנביא לתשובה	17887
הגונה, הלא זה צום אבחרהו פתח חרצובות רשע (ישעיה נח), זה ענין הצום אשר יבחר בו, שיפתח ביום	17888
ההוא את קשרי הרשע (מצודות שם), מחובת האדם לנער מעל נפשו את כל שרשרות הרשע הטמונים,	17889
ואף שאותה שעה כשר וצדיק הוא, אבל לכשיזדמן נסיון לא יוכל לעמוד.	17890
ומצינו שהעירו בזה חז"ל כבשים בני שנה, ב"ש אומרים כבשים שהם כובשים את עוונותיהם של ישראל,	17891
כמה דאת אמר ישוב ירחמנו יכבוש עוונותינו, ובית הלל אומרים כבשים שהן מכבסין עוונותיהם של	17892
ישראל, כמה דאת אמר אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו, בן עזאי אומר ככבשים שמכבסין עוונותיהם	17893
של ישראל ועושיין אותן כתינוק בן יומו עכ"ל (ילקוט פנחס כח).	17894
אכן אנן אזלינן לפי בית הלל שכל דבר שהוא נכבש סופו לצוף, כל עקמומיות והשחיתה שאינה מתכבסת	17895
ומופשטת מנשמת האדם, סופה שלעת נסיון תצוף ותעלה, ועוד תשטוף מעט החיצוניות הטובה, אלא מה	17896
הן משימתן של הכבשים, לכבס ולטהר השכם והערב את נפשותינו העלולות תמיד להתלכלך בתעלולי	17897
החיים, וחובתנו לא לכבוש ולהטמין כי אם להעלות ולכבס. (אור הנפש).	17898
	17899
מאמר שעה	17900
ויפקח אלקים את עיניה ותרא באר מים ותלך ותמלא את החמת מים ותשק את הנער (בראשית כ"א י"ט).	17901
ותמלא את החמת מים, הדא אמרת מחוסרת אמנה היתה (בר"ר נג יד), ופי' רש"י מחוסרת אמנה היתה,	17902
שהיתה יראה שמא יחסרו לה המים ולא יתן לה עוד, ומהרז"ו פי' שהיה לה לעשות בהיפך, תחלה	17903
להשקות את הילד שהיה בסכנה ואח"כ למלאת החמת, אלא שחששה שעד שתלך אל הנער להשקותו	17904
ותחזור אל הבאר הרחוק ממנה מיל, לא תמצא עוד למלאת, והיה לה להאמין בהשי"ת שהבטיח שיהיה	17905
לגוי גדול.	17906
תמוה מאד לתבוע כ"כ מהגר בזמן שבנה חולה מסוכן ובדרך נס השיגה מים, למה אסור לה לדאוג ומה	17907
עוול אם מלאה החמת מים, ואם בכ"ז היתה עליה תביעה, זו ראייה שהגר היתה בעלת מדרגה גבוהה	17908

וכמ"ש חובה"ל שכל אחד נתבע לפי הכרתו, ואין זו שאלה היאך הגיעה למעלה זו, הלא בגמרא מסופר,	17909
אמתא דבי רבי חזיתיה לההוא גברא דהוי מחי לבנו גדול, אמרה להוי ההוא גברא בשמתא דקעבר משום	17910
ולפני עיור לא תתן מכשול, ותניא במכה לבנו הגדול הכתוב מדבר (דכיון דגדול הוא שמא מבעט באביו	17911
והיה מכשילו רש"י שם), ומבואר בגמרא שהמשיך בנדויה שלש שנים עד שנוקקו לו גדולי הדור והתירו	17912
לו (מועד קטן י"ז).	17913
ובפ"י הרא"ש מביא בשם הראב"ד, תמה הראב"ד ז"ל למה שהה זה בנידויו ג' שנים, אם היתה קיימת למה	17914
לא התירה לו, ואם מתה למה לא התיר לו רבי, וא"ת שכבר מת למה לא היה מתיר רבן גמליאל שהיה	17915
נשיא, ואמרינן לקמן בשמעתין נידוהו ואינו יודע מי נידהו ילך אצל נשיא, אלמא נשיא עדיף מכולהו.	17916
ותירץ הראב"ד דודאי כשאינו יודע מי הוא המנדה, אז הנשיא מתיר דאזלינן בספיא בתר רובא, ורובא	17917
דישראל לא שקלי כהדי נשיא, אבל כשהמנדה הוא ידוע והוא חשוב, ימנע כל אדם מלשקול עצמו כנגדו,	17918
שאם שוה לו בחכמה שמא אינו שוה לו ביראת חטא, ולא לגדולה ולא למנין שנים, והשפחה היה בה חכמה	17919
יתירה ויראת חטא, ולא רצו לשקול עצמם כנגדה עד שנוקקו לו גדולי הדור והתירו לו, ואם שפחתו של	17920
רבי זכתה לזה כ"ש שפחתו של אברהם אבינו.	17921
ובאמת מצינו במדרש ראה למעלתה, כתוב ותעניה שרי ותברח מפניה וימצאה מלאך ה', ומובא במדרש	17922
כמה מלאכים נזדווגו לה, ר' חמא בר חנין אמר כל מקום שנאמר אמירה מלאך הוא, אמר רבי חייא בא	17923
וראה מה בין אחרונים לראשונים, מנוח אמר לאשתו מות נמות כי אלקים ראינו, והגר שפחת שרי רואה	17924
חמשה מלאכים בזה אחר זה ואינה מתיראה מהם, א"ר חייא צפורנן של אבות ולא כרסן של בנים עכ"ל	17925
(ילקו"ש לך לך ע"ט).	17926
וכן שמעתיה בשם אחד מגדולי המוסר במדרגתה של הגר, שבשעה שגירש אברהם אבינו ע"ה את הגר	17927
והלכה במדבר, הלא הגיע מצבה למצב פיקוח נפש, ולמה זה לא שבה לבית אביה כי בת מלך היתה, אלא	17928
אחרי שהיתה בבית אברהם אבינו, מוטב היה לה כבר למות במדבר מלחיות חיים שפלים בבית אביה, ודי	17929
בזה שנכיר מעלתה של הגר, אמנם לפי זה השאלה עוד גדולה איך באמת שהיתה מחוסרת אמונה.	17930
אמנם אחרי התבוננות נראה שאותה התמיהה שיש על הגר עוד יותר אפשר לתמוה על עצמנו, לנו הלא יש	17931
תורה מן השמים שמדריכה אותנו, השי"ת חנן אותנו בשכל ישר שמרגיש עקמומיות וכל פגימה קטנה,	17932
הנסיון מוכיח ומראה לכולם שאור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה, כפירים רשו ורעבו ודורשי ה' לא	17933
יחסרו כל טוב, שקר הסוס לתשועה וברב חילו לא ימלט, עיני ה' אל יראיו למיחלים לחסדו.	17934
להפך רע ומר עזבך את ה', ארור הגבר אשר יבטח באדם, ואחרי כ"כ בירור המציאות היכן יש מקום עוד	17935
להתעלם מן האמת, ולחיות נגד ידיעתו והכרתו הן לחיוב ולשלילה, הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את	17936
האדם מן העולם, ויש על זה הוכחות מהכתוב מהשכל ומהנסיון, וא"כ על האדם להמנע מזה, עם	17937
כל זה אין לו שליטה על עצמו.	17938
וכן לצד החיוב כמה מאושר האדם הבוטח בה', השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך, כמה מנוחת הנפש והגוף	17939
היה משיג, וכמ"ש בספר מדרגת האדם שהבוטח בה' הוא תמיד חזק בדעתו ולא יחת מפני המקרים, אוכל	17940
לשובע נפשו איננו דואג דאגת המחור מאחר שיש לו דרגת הבטחון ובטחונו על ה', וכל הזמנים שוים	17941
אצלו, וכמו שה' הכין צרכו היום יכין בעדו למחר ואין מקום לדאגת העתיד וכמ"ש בירושלמי.	17942
ר' חונאי משתעי הדין עובדא, חד גיור הוה איסטרולגוס חד זמן אתא בעי מיפיק אמר כדן נפקין (אמר	17943
בלבו וכי עכשיו יוצאין הלא סכנה היא לפי איצטגנינו), חזר ואמר כלום אידבקות בהדא אומתא קדישתא	17944
לא למיפרש מן אילין מיליאי, נפקי על שמיה דבריין, קריב למכסח (קרוב להיות נכרת ונאכל מחיה רעה),	17945
יהב לה חמרא ואכלה, מאן גרם ליה דאישתיזיב בגין דאתרחץ על ברייה (שבת פ"ו הלכה ט').	17946
הרי שהבוטח בה' הוא כ"כ חזק ברוחו עד שאף במקום סכנה לא יחת מהחיות הטורפות כלל, ועם בטחונו	17947
בה' ינצל מכל הסכנות והפגעים, וכ"ש שבנוגע לשאלות החיים שלא ידאג בהמצא אף במקום שלפי	17948
הנראה א"א לו להשיג שם מחייתו, ולא יחת ולא יפחד בלבבו כלל, אלא יסמוך על בטחונו בה' שישג מה	17949
שצריך לו, ולא יפלא מה' להטריפו אף במקומות שנראה לו שאי אפשר להשיג טרף לביתו שם.	17950
אבל האדם בוחר לו בהקללה של בזיעת אפיו תאכל לחם מזה חי ומתענג, וילבש קללה כמדו ותבוא כמים	17951
בקרבו וכשמן בעצמותיו, והאדם עומד ותמה מה עשה אלקים לנו, מוקפים באוצרות של אושר ונחת,	17952
ומרגישים בעצמנו את הקללה של בעיניך תראה ומשם לא תאכל, א"כ מה מועיל השכל אם א"א להנות	17953
ממנו.	17954
אמנם כמה שהתמיהה גדולה וחזקה אצלנו, זה מראה כמה רחוקים אנו מרחק גדול מהאמת הנכון	17955
ומהמציאות האמיתית, נתקלים אנו מדי פעם בבנ"א פורקי עול ורחוקים מדרכי התורה והמצוה, הולכים	17956
בשרירות לבם ושקועים בחיי הטבע והרצון, וכל מגמתם להגביר יצרם ולהרבות תאותם, ואם תשאלם	17957

האם זה כל האדם לחיות חיי בהמה, ומה עם הצלם אלקים והיכן תכלית האדם וחובתו בעולמו? תשובתם	17958
ששכלם אינו מבין ואין לו תפיסה בענינים אלה, ולכן אינו נוטה להאמין בכל דרישות התורה וחז"ל.	17959
אבל כמה הטעות היא מרה ורחוקה מן הקו הנכון, ומי פתי יאמין לדבריהם המזויפים שבשקר יסודם,	17960
יודעים רשעים כי רע ומר דרכם אבל קשה להם לפרוש, ה' ברא את האדם ישר, רואה ומכיר את האמת	17961
אבל קשה לו להפקיר הטבע והרצון ולחיות חיי אמת, כדי לחיות חיי התורה זקוק הוא למלחמה תמידית	17962
עם הבשר והדם, וכבר אמר חז"ל שהגברת התאוה על השכל היא ראש כל חטאת וסיבת כל גנות, וכונת	17963
התורה בבריאת האדם היא להגביר השכל על תאוות הנפש ולהמשילו עליהם ע"כ.	17964
האדם מספיק יודע שומע ורואה, אבל ידיעה אינה מספיקה להגיעו למחוז חפצו, עליו גם לנסוע ולעמול	17965
קשות, גם להפקיר עוד רצונות ונטיות אחרים כדי להגיע למטרתו, ואם לחיי שעה כך לחיי עולם על אחת	17966
כמה וכמה, על האדם להחליף עצמו לב חדש ורוח נכון המתאים לפי דעת התורה ורצון ה', כדי שיהנה	17967
ויתענג מקרבת ה' ומקיום מצוותיו.	17968
אמנם זה קשה ומי לנו גדול מדוד המלך וכמה תחינות ובקשות מהשי"ת שיתן לו לב טהור, אבל הבא	17969
ליטהר מסייעין לו, הדרישה מהאדם רק לבחור לו הדרך הנכון ולעשות את שלו והשאר מן השמים, פתחו	17970
לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם, הידיעה מועילה רק למי שכבר זכה לרצון	17971
הטוב אז אין עם הארץ חסיד, והידיעות הם גורם חשוב לעלייתו בתורה ויראה.	17972
לא כן מי ששורשו רע ולבו בל עמו, אז כל ידיעותיו הם חיצוניים ואינם חודרים אל תוך ליבו, ממילא כל	17973
ידיעותיו הם עד הנסיון ובעת הנסיון כל ידיעותיו נעלמים ממנו, והוא נמשך כקש לפני רוח מפני כל נסיון,	17974
אין לו שום שליטה על עצמו למרות ידיעותיו, וזה היה מצבה של הגר, למרות שהיתה בביתו של אברהם	17975
ושרה, עוד יותר זכתה להיות אשתו של א"א, וראתה כ"כ פנימיות ואמת מצד שרה אמנו שהיא היתה	17976
היזמת והמכריעה בדבר זה, כמה טהרת הלב ומסירת נפש דרוש לכך כדי לגשם מעשה נועז זה, אפילו כל	17977
אדם מרגיש ורואה בחוש הגדלות והצידקות של שרה אמנו.	17978
ומה אצל הגר מה היתה תגובתה ומה היו אצלה התוצאות, לכאורה היתה צריכה להתפוצץ מהתפעלות,	17979
ובכלל קשה להאמין שישנה מציאות כזו להכניס צרה בתוך ביתה, ולא סתם אשה אלא שפחתה, כמה	17980
המקום להתגדר מהציור הגבוה של שרה אמנו, אבל המציאות לא כך, אלא ותרא כי הרתה ותקל גברתה	17981
בעיניה, במקום לראות המעלות מחפשת חסרונות, אמרה שרי זו אין סתרה כגלויה מראה עצמה כאילו היא	17982
צדקת ואינה צדקת, שלא זכתה להריון כל השנים הללו, ואני נתעברתי מביאה ראשונה (רש"י מד"ר).	17983
בטח כל השנים בהיותה רק שפחה העריכה והתפעלה הרבה מביתו של אברהם אע"ה, וגם התנהגה	17984
בהכנעה כמו כל שפחה, אבל כל התנהגותה אינה אלא סתם התפעלות חיצונית ולכן רק עד הנסיון ותו לא,	17985
הנסיון הוא אבן הבוחן עד כמה עושים הדבר מצד הכרה ובינה, וכמה הענין תקוע בלבו ומושרש בנפשו,	17986
אחרת לא יעמוד בנסיון בשום אופן, וכן איתא בחז"ל על הפסוק ותקח לו אמו אשה מארץ מצרים זרוק	17987
חוטרא אאורא אעיקריה קאי.	17988
גם סיבת הגירוש מראה כמה היתה בתכלית הריחוק בשנאת הרע, ותרא שרה את בן הגר המצרית אשר	17989
ילדה לאברהם מצחק, רש"י מצחק לשון ע"א, ד"א לשון גילוי עריות, ד"א לשון רציחה, עבירות כה	17990
חמורות שרה ראתה ולא הגר? אלא שניהן ראו אבל למי כואב רק לשרה ולא להגר, ואין עצה רק גרש את	17991
האמה הזאת ואת בנה, היות והיא השורש הרע, וכן מצינו שאמר המלאך להגר והוא יהיה פרא אדם,	17992
ופירש הספורנו פרא אדם הוא חמור הבר, שיהיה חמור במזגו מצד האם המצרית, כאמרו על המצרים	17993
אשר בשר חמורים בשרם עי"ש.	17994
ולכן למרות שהיא יודעת ברור שאפשר להאמין בה' ואין מה לחשוב וכ"ש לדאוג על המחר, כל זה הכירה	17995
וידעה לא מסתם תאוריה ולימוד יבש, אלא הכל ראתה בחוש חיים גבוהים של אמונה, הלא זהו כל מעלתו	17996
של אברהם אבינו שהיה ראש המאמינים, אמנם כן ראתה בעיניה הכירה בשכלה, אבל לא ספגה לתוך	17997
לבה, הפך ממה שנאמר אצל אליעזר בא ברוך ה'0, ואמרו חז"ל שיצא מכלל ארור ונכנס לכלל ברוך.	17998
בתוה"ק אין סתם היסטוריה, כל פרשה כל ענין וכל מעשה התכלית והמטרה העיקרית היא ללמוד ולהפיק	17999
תועלת מהמכשולים של אחרים, שזהו היסוד לקנינים רוחניים, ובעיקר ממדרגת הבטחון בה', בכדי	18000
שקנינים אלה יחדרו פנימה ללב האדם, עלינו להתנער מכל המדות הרעות, לראות גנותן והפסדן כגורם	18001
היחידי לכל פגעי האנושות הרוחניים והגשמיים, ואם כן יעלה בידינו אז נראה בחוש האושר והתענוג	18002
הגנוז בקיום התורה והמצוה, וזה יתברר לנו לא רק מצד התורה אלא גם שכל האדם מחייב כך.	18003
הסבא זצ"ל מנובהרדוק אמר, אף שמבואר ברבינו יונה ז"ל שמידת הבטחון הוא מצות עשה מן התורה,	18004
אמנם כשנסתכל בדבר נראה שמידת הבטחון לבד מה שהיא מצוה חוקית, עיקרה ויסודה הוא בשכל, נצייר	18005
נא בדעתנו על אדם אחד ששם בטחונו באדם כמוהו אפילו ימות ברעב, היעלה על הדעת שהאדם שבטח	18006

בו, שלא ישתדל בכל יכולתו לפנות אליו ולמלאות חפצו ומחסורו, שהרי בוטח רק עליו ולא בזולתו,	18007
והבטחון בו זה הוא בעצמו הסיבה שיושלם צרכיו ע"י מי שבטח עליו.	18008
כש"כ הבוית"ש שהוא חזק מכל חזק, שההכרח מצד השכל שהבוטח בה' חסד יסובבנו, כי באמת אין לו	18009
דרך אחרת ואין לו על מי לבטוח זולתו, כי רק הבוית"ש יכול למלאות מבוקשו כי הוא יודע אופני תחלואיו	18010
וארוכתו יותר ממה שהוא יודע בעצמו, וכל היכולת רק בידו לא בזולתו, ואדרבא האדם הזה השיג הדעה	18011
האמיתית, ואם יהיה בוטח בה' באמת ולא יבקש זולתו ולא יקוה בלעדו, הלא בהכרח שישגי חפצו וכל	18012
מחסורו יתמלא.	18013
החוב על האדם לשום כל השתדלותו להשיג מדת הבטחון אשר היא יסוד התורה כולה וכל מצב האדם	18014
תלוי בה, ולכן נשים כל בטחוננו בה' ואזי יהיה לנו ס"ד שנהיה מן הבוטחים בה' והיה ה' מבטחו, ביאורו	18015
אם האדם מוסר נפשו להיות בוטח בה' אז יהיה לו עזר ה' שיהיה ה' מבטחו, היינו שיהיה מן הבוטחים	18016
בה' באמת. (אל המבקש).	18017
	18018
מאמר שעו	18019
ויפקח אלקים את עיניה ותרא באר מים ותלך ותמלא את החמת מים ותשק את הנער (בראשית כ"א י"ט).	18020
כשאנו לומדים פסוק זה אין אנו רואים שום חידוש בדבר, ושואלים לשם מה הרחיבה תוה"ק הדיבור בזה,	18021
אבל חז"ל בעיניהם הק' הרגישו עמדו ודייקו בכתוב, ותמלא את החמת לומר לך שמלאה את החמת במים	18022
יותר מכדי הצטרכותה בעת ההיא בדאגתה למחר, והכריזו על זה הדא אמרה מחוסרת אמונה היתה	18023
(בר"ר), אמנם יש להתבונן היכן חסרון אמונה כאן, אשה ובנה חולה אנוש תועים במדבר שמם ונמצאים	18024
בסכנה גמורה, ונעשה להם נס ומצאו באר מים, למה לא תדאג למלא את החמת מים.	18025
והביאור הוא אילו יצוייר אדם שנוסע במרכבה עם המלך מטיבו ואיש חסדו, היתכן שיכין לו זה לחם	18026
וחמת מים שמא ירעב ויצמא, הרי אם יעשה כן הוא מראה בעצמו שאינו מכיר כלל בחסדי המלך אתו,	18027
אשר ודאי לא יעזוב אותו רעב וצמא, אדרבא יתן לו מפתו ויאכל מאכלי ומעדני מלך, ונתמה על שטותו	18028
איך יהיו עלות על מרכבת מלכים וסמרטויו על כתפיו.	18029
הנה כן מביטים בשמים על האדם הדואג ואומר מה יאכל למחר ומקטני אמנה הוא, כי הלא במרכבת מלך	18030
מלכי המלכים הקב"ה הוא יושב ומה לו לדאוג, וזו היתה התביעה על הגר כי ראתה שנעשה לה נס,	18031
ונבראה עבורה בריאה חדשה של מעין מים זכים במדבר שמם להחיות נפשה ונפש בנה, הנה ה' עמה ולא	18032
יעזבה, וכשם שהובא לה מים כעת כך יהיה לה לכשתצטרך עוד ולמה לה למלא חמת מים.	18033
הגר זו בת מלכים שעזבה כל כבודה ואושרה בביתה, ומבינה כי כדאי לה יותר להיות שפחה בבית אברהם	18034
משלחן מלכים, וזכתה משום כך להיות אשתו של אברהם אבינו, וכשהיא תועה במדבר מזדמנים לה	18035
ארבעה מלאכים בזה אחר זה, ואינה נרתעת מפניהם כאשר ידבר איש אל רעהו, ולפתע יורדת מן השמים	18036
ומתעסקת במילוי החמת, נתבעת היא ע"ז ומכריזים עליה משמים כי מחוסרת אמונה היא, ואכן זה נקרא	18037
אמונה שלמה, כלומר אמונה חושית להרגיש כי ה' מצוי לו לאדם בכל עת, וכל אשר אתו ה' מצליח בידו.	18038
(אור יהל ח"ב ד' מ"ג).	18039
	18040
מאמר שעז	18041
ויהי אלקים את הנער ויגדל וישב במדבר ויהי רובה קשת (בראשית כ"א כ').	18042
בכל דור ודור ובכל תקופה ותקופה, יורדת מן השמים מידה מסויימת של סיעתא דשמיא הן עבור הכלל	18043
והן עבור הפרט, הן לרבים והן ליחיד, ואם השכל ער ופועל כראוי וכהוגן, ואם האדם פותח את לבו	18044
ומכוונו היטב וכראוי כדי להכניס ולקלוט סיעתא דשמיא זו, כי אז סיכויי גדולים שתהיה הצלחתו ניכרת	18045
ופוריה.	18046
ברם הוא עומד גם אז בפני סכנה גדולה, שבנטיה קלה מאוד שמאלה יתקדם היצר, ויעביר את כל הסיעתא	18047
דשמיא ואת ההופעות הקדושות לעבר ענינים גשמיים, לעבר נטיות חומריות, וגרוע מזה אף לאיסורים	18048
חמורים, וכל פעולה רעה שהוא יעשה תהיה מוצלחת, כלומר שהרע והעבירה יצליחו להתקיים בלי	18049
מפריע.	18050
אם למשל יקרה והאדם יכנס למחלוקת עם איש אחד או עם ציבור, אז הוא יצליח שאותה מחלוקת תתפתח	18051
ותצליח, תתרחב ותתפשט ותאריך ימים, ואם הוא בעל הנאה הוא יצליח שכל כשרונותיו וסגולותיו יעברו	18052
לרביבו בהנאות, והרי אמר רב פפא גנב העומד אפומי דמחותרתא רחמנא בעי, קורח זכה לסייעתא דשמיא	18053
ולגילוים, אבל ניצל את הכל אף את הנבואה למחלוקת.	18054
ואמרו משמו של האר"י ז"ל, כי בשעה שנתן אלישע הנביא את המטה שלו לגחזי משרתו ותלמידו שילך	18055
להחיות את בן השונמית, ובדרך הילוכו רצה לנסות את המטה אם הוא מסוגל להחיות כדברי רבו אלישע,	18056

פגש בדרך כלב ושם המטה על הכלב והכלב קם לתחיה, אז כאשר בא לאשה השונמית לא הועיל להחיות את בנה, כי כבר ניצל את הזכות והסגולה על הכלב, וכך חלפה והלכה לה הסיעתא דשמיא.	18057
פעם ראה הבעל שם טוב את השחקן שהיה משחק עם סוסים, והתקיימה התחרות עם עוד כמה מומחים במירוץ הסוסים מי יתקדם יותר, ואותו השחקן הוכיח כשרון הריצה, והיה מפליא את כל אלפי האנשים הסקרנים שבאו לראות זאת, וכאשר עבר הבעש"ט במקרה ברחוב והסתכל בשחקן המצליח הזה, אמר כי היה מזלו להיות מלך ולא השכיל להגיע לכך, ועברה כל ההצלחה שנגזרה לו להיות שחקן מצטיין במקצוע מירוץ הסוסים והצליח בזה באופן מיוחד.	18058
פעם בא חסיד אחד לקבל ברכה מאחד האדמורי"ם, היות וקנה כרטיס הגרלה על סכום מאוד גדול והרבי בירכו כי יצליח, ויצא מהרבי בשמחה גדולה, אבל לבסוף לא הצליח ולא זכה בגורל, חזר החסיד ובא לפני רבו בנפילת אפים עצוב ושבור על אי הצלחתו, שאל הרבי לחסיד מה עשית אחרי שבירכתי אותך, והשיב כי נכנסו הוא ומשפחתו למסעדה מתוך שמחה, וקרה שנשא חן בעיני בעל המסעדה וקיבל הנחה גדולה בעבור הסעודה כמעט בחינם, אז ספק הרבי על ידו ואמר חבל שאתה בעצמך הפסדת את האוצר, כי הברכה וההצלחה כולה היתה מוכנה לפניך, אלא שניצלת את ההצלחה לדברים פעוטים וקטנטנים.	18059
ויהי אלקים את הנער ויגדל וישב במדבר ויהי רובה קשת, רוח אלקים היתה מרחפת על ישמעאל שהיה יכול להתעלות ולהצליח בחיים הרוחניים, אבל לבסוף ניצל הסד"ש והצליח להיות רובה קשה, חבל על האנשים שניבאו עליהם גדולות ונתדרדרו לקטנות.	18060
סיעתא דשמיא היא כמו הגשם והמטר שמרביע את הארץ, רק תלוי מה שזרעו באדמה פירות וירקות או קוצין, ומי שאין בו דעה אסור לרחם עליו, מפני שניצל אותה לדברים קטנוניים ופעוטים ולפעמים גם לדברים שליליים, כמו שקרים או אף רמאות והשחתה, ואשרי לו למי שיש בו דעה לנצל את הס"ד במקומה הנכון, כדי למשוך וליצור יצירות רוחניות ונעלות.	18061
מספרים על הסבא מנובהרודוק זצ"ל שהיה לו תלמיד אחד מצויין בכשרונות ובכוחות עצומים, וניבאו לו עתיד גדול בעם ישראל, אבל הוא לא עמד על נפשו ולא שלט ביצרו, ויום אחד קם ויצא מן הישיבה לחיי המסחר, פתח עסק גדול והצליח מאוד, ובשכנותו היה עוד סוחר איש פשוט בשכלו, אבל גם הוא מצליח בעסקיו כמו אותו הסוחר העשיר בכשרונות.	18062
אמר על זה הסבא זצ"ל, הנה תראו האיש הזה כשרונותיו מעטים, ויש לו רק שלישי מהשכל שיש לחבירו שעזב את הישיבה, כלומר גם במעט מן השכל שיש לו אפשר להצליח במסחר, והמסקנה מכאן כי לאותו בן ישיבה נשאר שלושה רבעים של שכל וכשרון שאינם מנוצלים.	18063
וארחצך במים ואשטוף דמיך מעליך, ואסוכך בשמן ואלבישך רקמה ואנעלך תחש ואחבשך בשש, ואכסך משי ואעדך עדי ואתנה צמידים על ירך ורביד על גרונוך, ואתן נזם על אפך ועגילים על אזניך ועטרת תפארת בראשך (יחזקאל ט"ז), כל אלה הם מושגים רוחניים נשגבים אורות עליונים, מושגים של השראת השכינה והארת פנים, אלא שניצלו כל אותם הכלים ואת היופי האלקי הנעלה והנאצל לעשות במות טלואות, ותקחי כלי תפארתם מזהבי ומכספי אשר נתתי לך ותעשי לך צלמי זכר, ולחמי אשר נתתי לך סלת ושמן ודבש האכלתיך ונתתיהו לפניהם לריח ניחוח.	18064
ורש"י מפרש ולחמי אשר נתתי לך, יום שעשו את העגל ירד להם המן ונתנו ממנו לפני העגל, ואפ"כ ויהי ביום מחר ולא פסק, ואף כן מפורש בספר עזרא, אף כי עשו להם עגל מסכה ומנך לא מנעת מפיהם, וברד"ק כדאי היה למנוע מפיהם ולא מנעם.	18065
המן אשר ירד משמים היה כולו השכלה ודעת, כדברי הרמב"ן ובעה"ט עה"פ ויאכילך את המן למען הודיעך, מלמד שבאכילת המן ניתן להם דעה, המן היה לחם אבירים מאכל שהעליונים ניזונים ממנו השכלה עליונה, והם הלכו והעבירו את הסגולה הזו לצד הניגוד של ההשכלה, פיטמו את העגל וטימטמו את הדעת. (מעייני החיים).	18066
	18067
מאמר שעח	18068
ויהי בעת ההיא ויאמר אבימלך אל אברהם אלקים עמך בכל אשר אתה עושה (בראשית כ"א כ"ב).	18069
אחר גירוש הגר וישמעאל מתחילה פרשה חדשה, ויהי בעת ההוא ויכרתו שניהם ברית, וצ"ע למה הודיעה התורה שכריתת הברית עם אבימלך היתה דוקא בעת ההיא? אך זה ביאורו אברהם אבינו גדול החסד שאהב שלום ורדף שלום תמיד בכל סביביו, אך בעת ההיא לאחרי שהוכרח להשתמש במדת הגבורה, ולעשות מעשה שנדמה בחיצוניותו כעין אכזריות גירוש הגר וישמעאל, רדף שלום במדה עוד יותר גדולה, ושמח על ההזדמנות לכרות ברית עם אבימלך, כדי לתקן את הרושם של המעשה הקודם שלא יפגם אף במשהו במדת חסדיו.	18070
	18071
	18072
	18073
	18074
	18075
	18076
	18077
	18078
	18079
	18080
	18081
	18082
	18083
	18084
	18085
	18086
	18087
	18088
	18089
	18090
	18091
	18092
	18093
	18094
	18095
	18096
	18097
	18098
	18099
	18100
	18101
	18102
	18103
	18104
	18105

אך מצאנו שחז"ל מצאו מקום להעיר על כריתת ברית זו, עיין רשב"ם בתחילת פרשת העקידה שמביא	18106
מדרש וז"ל, אמר לו הקב"ה אתה נתת שבע כבשות, חייד שבניו עושים שבע מלחמות עם בניך ונוצחין	18107
אותן, דבר אחר חייד שבניו הורגים שבעה צדיקים מבניך, שמשון חפני ופנחס שאול ושלשה בניו, ד"א	18108
חייד שבניו מחריבים שבע משכנות, אהל מועד וגלגל נוב ושילה וגבעון ובית עולמים תרין, דבר אחר	18109
שארון בשדה פלשתים שבעה חדשים.	18110
אף שכריתת ברית עם הפלשתים בודאי באה מתוך השתדלותו במדת החסד, מכל מקום העירו חז"ל ברוח	18111
קדשם שהפריזו בזה על המדה במקצת מן המקצת בבחינה דקה מאוד, בכרתו ברית עם מלך רשע מיושבי	18112
ארץ ירושתו, ובמדגתו נחשב לו זה לפגם שהוצרך לכל הכפרות הללו נורא ואיום.	18113
עוד יש להבין פרשת העקידה מתחילה ויהי אחר הדברים האלה, היינו אחר כריתת הברית עם אבימלך,	18114
וצ"ע כי לפי דברי חז"ל עברו בין כריתת הברית לנסיון העקידה יותר משלשים שנה, והרשב"ם פירש	18115
שאברהם אע"ה הוצרך להתנסות מסיבת כריתת הברית הנ"ל, ואם כן אחר הדברים האלה אין פירושו	18116
תכיפות הזמן אלא מסיבת הדברים האלה.	18117
ובמה שנתבאר אולי יש לפרש, שאחת מן הסיבות שהביאו לנסיון העקידה היתה ההפרזה הדקה במדת	18118
החסד, שהתבטאה בכריתת הברית עם אבימלך, וע"כ בא נסיון העקידה כדי להעלות את אברהם אבינו	18119
ע"ה שוב בדקי דקות למדרגה גבוהה יותר במדת הגבורה, עד תשובת המשקל האמיתית המדויקת, וע"כ	18120
נסמכו שני הענינים זה לזה. (מכתב מאליהו ח"ב דף 189).	18121
	18122
מאמר שעט	18123
ויקה אברהם צאן ובקר ויתן לאבימלך ויכרתו שניהם ברית (כ"א כ"ז).	18124
מובא בתנא דבי אליהו רבה פ"ז, לכן ישמור הדברים בלבו שלא יעשה שום שותפות דברים עם העובד	18125
כוכבים ולא יכרות עמו ברית, שכן מצינו באברהם אבינו שעשה שותפות עם אבימלך, וסוף הדברים	18126
שכרת עמו ברית כמ"ש ויכרתו שניהם ברית, וכשכרת עמו ברית נתקבצו מלאכי השרת לפני הקב"ה	18127
ואמרו, למה יכרות אברהם ברית עם עכו"ם אדם יחיד שבחרת משבעים אומות ולשונות, אמר להם	18128
הקב"ה בן יחיד שנתתי לו למאה שנים אני אומר לו להעלותו עולה, אם יעלהו הרי אתם יודעים שכוונתו	18129
היתה לטובה מפני דרך שלום, ואם לא יפה אתם אומרים שנא' ויהי אחר הדברים האלה והאלקים נסה את	18130
אברהם ע"כ.	18131
ידוע שישנן כמה ענינים בקיום מצוות התורה שהם מסובכים מאוד, יש והאדם מתחיל לקיים מצוה ידועה	18132
מתוך הרגשת חובת שמים, אבל תוך כדי עשיית המצוה נטפלים אליו גם כן נימוקים אנוכיים שממריצים	18133
אותו לקיים מצוה זו, נמצא שהלשם שמים והגירוי הגשמי משמים כאן בערבוביא, ויש שהנימוק הגשמי	18134
גובר בכל המצוה, וממילא כל הלשם שמים שבה מיטשטש, ועל כגון זאת הזהירנו התורה ויראת	18135
מאלוקיך דבר המסור ללב.	18136
ואיך להכריע באופן ברור ערכה הרוחני של מצוה כזו בעלת פנים לכאן ולכאן, רק ע"י בחינה ונסיון	18137
שהקב"ה מזמין למקיימה של מצוה זו, ותוצאות הנסיון מעידות על מסירות לבו של מקיים המצוה, אם	18138
כוונתו היתה כולה לש"ש בלי תערובת גשמית ואנוכית.	18139
הבחינה מעידה על הפנימיות של המצוה, למשל כשאחד מוכיח את חברו ומתיימר שכל כוונתו לש"ש,	18140
וכולו אומר כבוד ה' להורות את הדרך הטובה, להגן על חברו ולקרבו לעבודת השם, מה תהא בחינת ענין	18141
זה, אם אחרי התוכחה לא נדבק במוכיח שום שמץ אכזריות וכעס, מוסיף לדבר עם חברו בסבר פנים יפות	18142
אוהבו ומחבבו, הרי זה סימן שהתוכחה היתה כולה לש"ש, בלי התערבות טבעית של נקמה כעס וכדומה	18143
מן המדות הרעות.	18144
וכן כשאחד התרגל לסלסל בשערו והוא אומר שלש"ש מתכוון לרומם כבוד התורה, והדבר מוטל בספק	18145
אם באמת כוונתו לשם שמים, או שכוונתו להתנאות ולהתייפות למגמות גשמיות, גם בענין כזה ישנה	18146
בחינה ונסיון, אם יש בכחו להיטפל לעת מצוא לחבירו גם כן להדרו ולקשטו כשם שהוא מקשט את עצמו,	18147
כי הרי גם חברו הוא בן תורה, ומאי נפק"מ אם מחבירו יתקדש שם שמים או על ידו, כי יש וחבירו עני	18148
הולך קרוע, והוא זקוק הפעם לאיזה הידור דוקא לשם שמים, ואם לעת כזאת מוכן לפשוט מעל עצמו את	18149
בגדיו ולהלבישם את חברו, הרי זה סימן שטענת הסלסול לש"ש אמיתית ונאמנה היא, ומכלל הן אתה	18150
שומע לאו.	18151
וזהו תוכן דברי חז"ל, המלאכים התרעשו ונדהמו שאברהם היחיד והנבחר משבעים אומות ולשונות,	18152
הלוחם נגד כל מיני הדעות הכוזבות והנפסדות ומפיץ דבר אמת בעולם, הוא יעשה שותפות ויכרות ברית	18153
את אבימלך, לעיני המלאכים הוטל ספק גדול על כל מהותו וטיבו של אברהם, כי מי יודע אם כוונתו	18154

טהורה ולש"ש, מלאכי השרת חרדו ונדהמו והקב"ה ענה להם יפה דברתם, הגיעה שעת הבחינה והנסיון,	18155
ותוצאות בחינה זו תגלינה לעיניכם את מהותו הפנימית והאמיתית של אברהם.	18156
אני אצווהו להקריב לפני את בנו יחידו, דבר שהוא למעלה מכל שכל אנושי, ואז תיווכחו ותראו אם	18157
אברהם ע"י כריתת ברית עם אבימלך וסייעתו נפגם בתמימותו, או שהוא האור הגדול אשר באמונתו יחיה,	18158
והנה לפי זה יקשה לכאורה מדוע נענש על יחסי ההתקרבות לאבימלך, כמ"ש ויצב אברהם את שבע	18159
כבשות, אמר לו הקב"ה אתה נתת שבע כבשות בלי רצוני, חייך שאני משהה בשמחה בניך ז' דורות, אתה	18160
נתת שבע כבשות בלי רצוני, חייך כנגד כן הורגים מבניך שבעה צדיקים עכ"ל (בראשית רבה נד).	18161
ברם נעמיקה נא היטב ליישב המאמרים, אמנם הנסיון הגדול עקידת יצחק גילה ששיטת אברהם היתה	18162
טהורה ונכונה, ורק הוא היה יכול לעשות כריתת ברית אפילו עם אבימלך, אבל העונש שנבע מזה לבניו	18163
היה מפאת הטעות העלולה להתגלגל ממעשה זה, לאלה שאינם בבחינת אברהם, אלה הנוטלים לעצמם את	18164
מעשה אברהם שלפני עקידת יצחק לדוגמה ולסמל, שגם הם יכולים לכרות ברית עם כל מיני מלכים, שגם	18165
הם יכולים להסב למשתאות ולשותפות עם הרחוקים מדבר השם, ובכדי להחליש את אלה המתעטפים	18166
באיצטלא דרבנן, העניש הקב"ה לכמה דורות לזרעו של אברהם, למען דעת והרגיש שאין לומדים מכללא.	18167
אברהם אבינו שגלוי וידוע היה לפניו ית"ש שיעמוד בנסיון העקדה, לו מותר היה לכרות ברית עם	18168
אבימלך, לו היו כל המדות ששימשו לו מגן וחוסן להרחיק מעל עצמו ופנימיותו אף אבק של ע"ז	18169
ואביזריהו, וכפירש"י ז"ל עה"פ את ה' אלקיך תירא אותו תעבוד וכו' תדבק ובשמו תשבע, ולאחר שיהיו	18170
בך כל המדות הללו אז בשמו תשבע, ואינו נשבע מי שאין בו המדות הללו, כי הוא עושה את המצוות לשם	18171
הנאה עצמית ונמצא שמועל בקדשים, כי הלא הוא אומר שלשם שמים הוא מתכוון, ועוד תומך יתדותיו	18172
בכתבי הקודש ובפסוקי תוה"ק, ומעיו להתעטף בלבושם של האבות הקדושים.	18173
ולכן שומה עלינו בנסותנו להתקרב ולהשתתף במשימות צבורית או פרטית, לבדוק אם הלשם שמים שלנו	18174
אינו מעורב בטבע, והוא עלול חלילה לטהר טמאים ולטמא טהורים, ואף אברהם אע"ה למרות כל מעלותיו	18175
האדירות לא נמנע מנזיפתו של הקב"ה באמרו לו, אתה נתת לו שבע כבשות חייך שבניו עושים שבע	18176
מלחמות עם בניך ונוצחין אותן (מדרש שמואל). המוסר השכל בעלי הבחינה הגדולה והעילאית	18177
ביותר, מותר להם לעיין בהצעת ההתקרבות עם מתרחקים, ברם בינונים שבנו מעורבי טבע ומעט דעת,	18178
מוטב למשוך ידם מהתקרבות כאלו. (אור הנפש).	18179
	18180
מאמר שפ	18181
ויקה אברהם צאן ובקר ויתן לאבימלך ויכרתו שניהם ברית (כ"א כ"ז).	18182
מובא בתנא דבי אליהו רבה פ"ז, לכן ישמור אדם שלא יעשה שותפות עם עכו"ם ולא יכרות עמו ברית,	18183
שכן מצינו באברהם אבינו עשה שותפות עם אבימלך, וסוף הדברים שכרת עמו ברית, וכשכרת עמו ברית	18184
נתקבצו מלאכי השרת לפני הקב"ה ואמרו, למה יכרות אברהם ברית עם עכו"ם, אדם יחיד שבחרתו	18185
משבעים אומות, אמר להם הקב"ה בן יחיד שנתתי לו למאה שנה אני אומר לו להעלותו עולה, אם יעלהו	18186
הרי אתם יודעים שכוונתו היתה לטובה מפני השלום, ואם לאו יפה אתם אומרים, שנאמר ויהי אחר	18187
הדברים האלה והאלקים ניסה את אברהם עכ"ל.	18188
נבואה חשבון והוא נורא למאוד, הנה אם אדם ירא ה' מוסר ממונו וכל נכסיו עבור עשיית מצוה, ודאי	18189
כוונותיו לטובה שהרי מוסר כל ממונו ומרעיב עצמו וב"ב בכדי לקיים מצות בוראו, וכ"ש אם ימסור נפשו	18190
עליה, ויש עוד מדרגה עוד יותר גדולה, כמ"ש חז"ל אלמלא נגדוהו לחנניה מישאל ועזריה הוּו פלחו	18191
לצלמא, כי יסורים הרבה יותר קשים ממיתה עצמה.	18192
וא"כ נתבונן נא, אברהם העברי שכל העולם כולו בעבר אחד והוא בעבר השני, קורא בשם ה' ומשליך	18193
עצמו לכבשן האש להשרף עבור כבודו ית', וכבר עבר תשעה מיני נסיונות בממון וגלות ומסירות נפש	18194
ויסורים, הרבה בחינות זו למעלה מזו, וכשאדם יחיד זה שבחר בו הקב"ה משבעים אומות ולשוונות כורת	18195
ברית עם אבימלך, מתקבצים מלאכי השרת ורועשים מה לו לאברהם שכרת ברית עם עכו"ם.	18196
מה זו טענה? אם אאע"ה עשה כן הלכה היא ואין להרהר אחריה, ולא עוד אלא שהקב"ה עונה להם גלוי	18197
וידוע לפני שכוונתו לטובה ומה לנו עוד בזה, ובכ"ז אחר הדברים האלה והאלקים ניסה את אברהם, זוהי	18198
התשובה שהשיב להם הקב"ה, שאני אומר לו לעלות בנו יחידו עולה לפני, אם שומע לי הרי אתם יודעים	18199
שכוונתו לטובה, ולא היתה כוונת הקב"ה אלא להעלותו על ההר ולנסותו כדמסיים תדב"א.	18200
הרי לנו מעשה של אברהם אבינו עם עדותו של הבור"ת, שהוא לבדו חוקר לב ובוהן כליו, מעיד עליו	18201
שכוונתו לטובה, ובכל זאת נצרך אברהם אבינו לנסיון עשירי להעלות בנו יחידו על גבי המזבח, בכדי	18202
להוכיח את כוונתו לטובה, למדנו מזה ענין כוונתו לשמים, עוד סוד גדול נתגלה לנו ע"י אליהו הנביא כאן,	18203
מה שאמר להם הקב"ה אם שומע לי הרי אתם יודעים שכוונתו היתה לטובה, ואם לאו יפה אתם אומרים.	18204

ויש להתבונן מה שייך הנסיון להעלות בנו על גבי המזבח, לטענת המלאכים על שכרת ברית עם אבימלך,	18205
וע"כ שנסיון העקדה יוכיח על כוונתו הטובה בכריתת הברית, שאם לא ימסור את בנו עבור כבוד השי"ת,	18206
ע"כ שיש לו עוד קשר ושותפות עם כח חומריו ולא בטל עדיין, ושוב אין בו אף מעשה אחד שיהיה נקי	18207
לגמרי מפסולת העבר שבו, וא"א לקרוא עליו בשמים שכוונתו לטובה, וזהו מה שאמר להם ה' אם יעלהו	18208
לעולה יודע שכוונתו לטובה גם בכריתת הברית, ואם לאו יפה אתם אומרים. (אור יהל ח"ב ד'	18209
מ"ה).	18210
	18211
מאמר שפא	18212
ויטע אשל בבאר שבע ויקרא שם בשם ה' אל עולם (בראשית כ"א ל"ג).	18213
איתא בילקוט מלמד שהקריא אברהם אבינו שמו של הקב"ה לכל עובר ושב, כתב מו"ר בספרו יסודי	18214
הדעת וז"ל, כה אמר ה' אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגיבור בגבורתו אל יתהלל עשיר בעשרו כי	18215
אם בזאת יתהלל המתהלל השכל ויד' ע אותי.	18216
הנה יש לומר שענין חכם וגיבור ועשיר בדברי הנביא הוא, על דרך שאמר בן זומא איזהו חכם הלומד מכל	18217
אדם, איזהו גיבור הכובש את יצרו, איזהו עשיר השמח בחלקו (אבות פ"ד), שהמה כולם אמיתיים	18218
במעלתם, וגם חכם על דרך שאמר הכתוב ויאמר לאדם הן יראת השם היא חכמה וסור מרע בינה, שהוא	18219
חכם ביראת השם, ובכל זאת אל להם להתהלל במעלות האמת הללו, ומדוע איפה יתהלל המתהלל בהשכל	18220
וידוע אותי, אם גם ביראת ה' לא יוכל להתהלל?	18221
והנראה לי בזה שחידוש גדול השמיענו הנביא, שהאמת כן הוא שאין ראוי לאדם להתהלל במעלותיו אף	18222
שהינן אמיתיות, כי אף בהילול זה יש משום שקר לגבי האמת האמיתית, וכמו שאומרים בתפילת נעילה,	18223
הלא כל הגיבורים כאין לפניך ואנשי השם כלא היו, וחכמים כבלי מדע ונבונים כבלי השכל, אין לאדם	18224
במה להתהלל, לא בכל מעלותיו ולא בשום דבר שבעולם.	18225
אמנם השמיענו הנביא חידוש, שדבר אחד ישנו בעולם אשר אפשר לאדם להיות מתהלל בו, והוא לומר	18226
בשפה ברורה בפני כל העולם, שהנני יודע ומכיר את בורא עולם בהכרה גדולה וידיעה עצומה אשר	18227
למענה אבוא באש ובמים, וכל חכמי העולם וכל חכמתם כאין לעומת הכרתי זאת, שכל הבריות תחת	18228
השמים יאמרו וישמיעו לפני כל יושבי תבל, שאנחנו מכירים בהכרה בהירה כשמש בצהרים את אבינו	18229
שבשמים, את גדלו ותפארתו וחסדו וטובו על כל בריותיו.	18230
דבר אחד הוא בעולם שאפשר לאדם להיות מתהלל בו ולא בזולת זה, וכיון שכן יש לנו הרשות לומר בפני	18231
כל באי עולם, שאנו מכירים בהכרה גדולה שם כבוד מלכותו ית', ועלינו החובה ללמד ולהודיע זאת לכל	18232
אלו החפצים להטות אוזן קשבת לדברינו, כמו שאמרנו לידע ולהודיע שהוא אל הוא היוצר הוא הבורא	18233
(אבות פ"ד), וזאת היא הטובה הגדולה אשר יש לנו לעשות עם בני ישראל ללמדם שיכירו את אביהם	18234
שבשמים.	18235
והמשל בזה לבן מלך שתעה מבית אביו והוא במדינה אחרת, מתגולל ברחובות ולא ידע הדרך לשוב אל	18236
בית אביו ומלכותו, כל הטובות שיעשו עמו אינן שוות לעומת הטובה שיעשה מי שישבו אל בית אביו	18237
ויושיבו אל שולחן המלך, זוהי הטובה האמיתית היחידה שאפשר לעשות לו וזולתה לאין נחשב.	18238
כן הוא עניינו של מי שחסרה לו דעת אלקים ית', הולך כל ימיו בתמהון לבב, לא ידע עצה בלבו אנא	18239
לפנות ומה לו לעשות כל ימי חייו, הרי הוא תועה מבית אביו המלך, ומתגולל ברחובות ומחזר על הפתחים	18240
לבקש להחיות נפשו, על כן החובה גדולה להשיב אבידת גופם ונפשם של אחינו בית ישראל הנקראים	18241
בנים למקום, להשיבם על שולחן אביהם שהוא מלך עולם ית' עכ"ל.	18242
את דבריו הנשגבים צריך כל אחד לשנן לעצמו ולא להסתפק בהעברה בעלמא, בפרט בזמננו שכל	18243
החפשיות נובעת מאפיקורסות וחוסר אמונה, צריך כל מי שמאמין בהשי"ת לעשות כל עצות ותחבולות	18244
להפיץ האמונה, אשר זהו יסוד כל התורה כולה כמ"ש חז"ל בא חבקוק והעמידן על אחת צדיק באמונתו	18245
יחיה.	18246
הרמב"ן בסוף פ' בא אומר וז"ל, וכוונת כל המצוות שנאמין באלוקינו ונודה אליו שהוא בראנו, והיא	18247
כוונת היצירה שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין לעליון בתחתונים חפץ מלבד זה שידע האדם	18248
ויודה לאלקיו שבראו, וכוונת רוממות הקול בתפילות וכוונות בתי כנסיות וזכות תפילת הרבים, זהו שיהיה	18249
לבני האדם מקום שיתקבצו וידו לאל שבראם ויאמרו לפניו בריותיך אנחנו עכ"ל.	18250
החפץ חיים צוק"ל אומר, מה שחז"ל אומרים שאברהם אבינו ע"ה אחרי שנתן לאורחים לאכול, אמר	18251
להם שיברכו לה' כדי להשריש בהם אמונה בהשי"ת, זה ג"כ היה ממידת ההטבה שלו, כי אין לך הטבה	18252
גדולה יותר לאדם מללמד אמונה בהשי"ת, שיכיר ויאמין כי הקב"ה נותן לחם לכל בשר, מרוב מדת	18253
הטובה שלו נתן לכל אחד אכילה שתיה ולינה זהו בגשמיות, וברוחניות עשה להם הטבה שהודיע אותם כי	18254

הקב"ה ברא את השמים ואת הארץ זוהי הטבה שלמה עכ"ל, על כן עלינו כולנו להתגייס למעשה חסד ברוח, כדרך שאנו חייבים למעשה חסד בגוף, כי בשניהם רוצה אבינו שבשמים. (דרכי מוסר).	18255
	18256
	18257
מאמר שפב	18258
ויטע אשל בבאר שבע ויקרא שם בשם ה' אל עולם (בראשית כ"א ל"ג).	18259
כי באור פניך נתת לנו תורת חיים ואהבת חסד, האהבה לחסד מתנה חשובה היא מאת השי"ת לעמו ישראל, שנטע בלבם אהבה לחסד והנאה מעשיית חסד, הם מתאווים להנאה זו תמיד וע"י מדה טובה זו נכרים הם בין שאר האומות ומובדלים מהם, גומלי חסדים אוהבים לעשות חסד עם בני אדם, לא רק מתוך הכרה שהוא מקיים מצוה זו כמו ציצית ותפילין, ולא רק מפני שהוא אוהב את הבריות ושמח בטובתם, והוא נהנה לראותם שמחים וטובי לב, אלא גומלי חסדים מתוך נטיה נפשית פנימית אהבה לחסד.	18260
הוא נהנה הנאה מרובה בעת שעושה חסד, הוא אוהב את החסד כמו שהוא אוהב חכמה, והוא עושה חסד אף עם אלה שאינו מכירם ואינו אוהבם, ואף עם הפחותים שבבני אדם, מפני שמעשה החסד הוא העונג היותר גדול בשבילו, והוא מתאוה ומשתוקק להנאה זו כמו להנאות אחרות, וכל מה שמרבה להטיב ולעשות חסד, הנאתו מתגדלת ותשוקתו מתחזקת להוסיף במעשה החסד, להרחיב את פעולותיו ולשכללם עד שכל לבו ונפשו מסורים לאהבה זו ולמעשים אלו.	18261
מדקדק בפעולותיו שיהיו בתכלית השלמות, שהחסד יהא שלם ומשוכלל, שלא יהא בו פגם ושיהא נקי מכתם, והוא נזהר שלא ירגיש חבירו שהוא מקבל חסד ממנו, שלא ירגיש חבירו את היד הנותנת, שלא יתערב בהנאת חבירו אף צער כל שהוא, וזהו העונג הכי גדול בשביל נותן החסד, אם חסדו הוא שלם בתכלית ההטבה, שאז הנאתו יותר גדולה והחסד הוא לפי ההנאה.	18262
ולא רק בזה הוא נזהר שלא יכניס ויערב צער בהנאה, אלא אף מזה הוא נזהר שהחסד יהא שלם ונקי מסיגים ופסולת שלא יכתים את החסד, בכוונה ומחשבה צדדית בנטיה לכבוד ופרסום, כי בהתערב מחשבה זרה או רגש פסול הם מקטינים את החסד, מגרעים וגוזלים ממנו הודו ותפארתו, האוהב את החסד המתענג ממנו הנאה רבה, משתדל בכל כוחו שיצא מתחת ידו חסד שלם ומשוכלל כאות נפשו.	18263
נקי משמץ מחשבה שלא לשם חסד, מיום ליום מפעולה לפעולה הוא מתחכם במה לשכלל ולהדר את החסד, אדיר חפצו ותשוקתו לחסד שלם ומשוכלל, ותשוקה זו נובעת מעומק הנשמה הישראלית, על כן אנו רואים גם אצל אלה מבני עמנו שנתרחקו מתורתנו הקדושה, בכל זאת נדיבי לב המה עושים חסד בהסתר ובצנעא לכל יודעו לאיש מעשיהם.	18264
אהבה כזו לחסד שמקורה הנשמה הישראלית, איננה מסתפקת בחסד של חיי שעה, במה שימלא לחברו את כל צרכי החיים ותענוגיו, אלא כשמהנאה הנאה חומרית תשוקתו מתחזקת, צמאנו מתגבר להטיב עמו לעד ולנצח, לעשות עמו חסד רוחני ללמדו דעה ובינה, להוסיף לו הכרה ודעת אלקים, כי הלא זה כל האדם דא חסר מה קני, עיקר החסד הוא רק ברוח ובנפש.	18265
אמרו חז"ל משל למה הדבר דומה לעירוני שנשא בת מלך, אם יביא לה כל מה שבעולם אינם חשובים לה כלום שהיא בת מלך, כך הנפש אלו הבאת לה כל מעדני מלך אינם כלום לה שהיא מן העליונים (קה"ר ו'), כל מעדני החיים ותענוגיו אינם כלום אצלה, ומה הנאתה? התעלות רוחנית, ולכן האדם האוהב חסד משתדל להשפיע דעת ויראת אלקים על כל שומעיו, שיפקחו עיניהם ויראו את האמת, ומלמד את חבירו תורה כי אין רעב אלא הרעב לדברי תורה, ואין ערום אלא הערום מן המצוות, וזהו עיקר החסד שהוא לנצח.	18266
חסד כזה מצינו אצל אברהם אבינו שהגיע לשלמות של אהבת חסד, נטע אשל אכילה שתיה ולויה לכל עובר אורח בלי שום הבדל, אורחים שעזבו בתייהם והלכו בדרך חסר להם שלווה ותענוגיהם, ובביתו של אברהם אבינו התענגו על כל טוב יותר מאשר בבתייהם, לא הסתפק אברהם אבינו בחסד זה שעשה עמהם, שבני אדם נהנים ומתענגים מטובו, עדיין חסר להם העיקר, אינם יודעים את עצמם ואת רום ערכם, נהנים מן העולם ואינם מכירים את בורא העולם, וכי זו היא הנאה אם אדם נמשל כבהמות? הנאה של בעל חי אינה הנאה אצל אדם.	18267
ואם כן עדיין לא עשה עמהם חסד אותו החסד שהם זקוקים לו, לכן התאמץ להשכילם ללמדם שהקב"ה ברא את העולם והוא מנהיגו, רום מעלת ערך האדם שלא נברא אלא להתענג ולהתעודן מזיו שכינתו, תורה זו היה מלמדם, אותם שמקודם כבהמות נדמו נעשו בני אדם שחכמתם מרובה את הנפש אשר עשו.	18268
	18269
	18270
זהו חסד אברהם לא רק להזמין להם תענוגים, עיקר החסד הוא במה שמעלהו למעלה באורח חיים ומצילו מבאר שחת, זהו הסמל לחסד אמיתי שבו אברהם משתוקק לו, לעשות חסד מעין חסד אברהם, נהנה	18271
	18272
	18273
	18274
	18275
	18276
	18277
	18278
	18279
	18280
	18281
	18282
	18283
	18284
	18285
	18286
	18287
	18288
	18289
	18290
	18291
	18292
	18293
	18294
	18295
	18296
	18297
	18298
	18299
	18300
	18301
	18302
	18303

ממעשה החסד ומשתוקק להטיב עם בני אדם שיהיו מאושרים לעד לעולם, אהבה כזו לחסד מתנה היא	18304
מאת הקב"ה לעמו ישראל. (אור הצפון).	18305
	18306
מאמר שפג	18307
ויהי אחר הדברים האלה והאלקים נסה את אברהם (בראשית כ"ב א').	18308
כמה ראשונים מתקשים להבין מהו ענין נסיון, הלא לפני השי"ת אין שייך ענין נסיון, לפניו אין שום	18309
התחדשות מלפני הנסיון לאחר הנסיון, ואומרים כי הנסיון יקרא רק מצד המנוסה ולא מצד המנסה ית' עיין	18310
ברמב"ן וגם בספורנו, וקשה להבין ביאורם כי לכאורה נשאה הקושיא במקומה, עד שעמדתי היום	18311
בביאור חדש ונכון בע"ה.	18312
עלינו לדעת ידיעה גדולה, כי בענין הוצאת דבר מכה אל הפועל מוטעים בזה דעת העולם, הם סוברים כי	18313
אין שום שינוי בכל דבר, בין בהיותו בכח ובין כשיתהוה בפועל, ולכאורה אתם הצדק כי אין בהפועל אלא	18314
מה שנמצא בהכח, אכן טעות גדולה היא, כרחוק מזרח ממערב עוד יותר רחוק כל דבר מעת שהיא רק בכח	18315
עד עת שתצא לפועל, ובאמת רואים אנו כי ישתנה הדבר בשינוי גמור אף בתמונתו ובמראיתו, מטוב רע	18316
וממתוק מר, וזה סוד גדול וידיעה חדשה וזה כל עבודת האדם.	18317
כל דבר היוצא מן הכח אל הפועל, כמו המוציא אש מן האבנים או כאשר מדליקים גפרורית, הלא בעת	18318
שהוא בפועל אנו רואים אש ממש בתמונתו ובמראיתו, ובעת שהיה רק בהכח באבן או בגפרית היה זה	18319
דבר אחר ממש, אף לא היה בו חמימות כ"א קרירות כידוע בתכונת אבנים.	18320
ואיך יצא מכה כזה אש בפועל, הלא משונים המה זה מזה שינוי גמור, ומי היה הממוצע בין שני מצבים	18321
אלו אשר הביא למצב חדש בתכלית, מי היה הסרסור השלישי? בע"כ אנו מוכרחים לשפוט בדעתנו, כי	18322
הסרסור הממוצע השלישי אשר יש כאן הוא ההכאה על האבן, או התחממות הגפרית ע"י השריטה, הם	18323
המוציאים אותו מן הכח, ובתוך דרך ההוצאה וההשתלשלות יתהוה למין אחר הוא האש בפועל.	18324
וכן בכל הבריאה כולה ישנם דברים כוחיים, ולעומתם ישנם בפועל והם ממש מין אחר, ובתוכם יש דברים	18325
ממציאים אותם, אשר על ידם יולידו את הדבר מן הכח אל הפועל, וזו היא סגולה נפלאה בעולמנו, שניתן	18326
לכל אחד ואחד כח ודעת להיות בורא, ממציא דברים מתכונה לתכונה ממצב למצב ומעולם לעולם, וזו היא	18327
מתנה טובה אשר זיכה השי"ת לנבראיו, כי גם הם יהיה להם חלק בהבריאה, כאילו הם שותפים במעשה	18328
בראשית.	18329
ומזה נוכל לדון בעניני האדם בחיר הנבראים, כי הוא נברא ג"כ על תכונה זאת, כי האדם נברא בצלם	18330
אלקים בכחות אלקיים, כל הצלם אלקים נתנו בו אבל רק בכח, ותכלית האדם בעבודתו הוא להוציא את	18331
הכחות את הצלם אלקים אל הפועל, וזהו מה שכתוב (איוב יא) עיר פרא אדם יולד, כאשר כל מעלותיו	18332
הם רק בכח אז עיר פרא הוא, ואדם יולד ר"ל על האדם להוליד את עצמו, היינו להוציא כחותיו הוא הצלם	18333
אלקים לפועל, נפלא הדבר למבין.	18334
וכשנחליט זאת בהחלטה גמורה נוכל להתבונן מזה, כי אחרי שכל העבודה הגדולה הזאת מוטלת על האדם,	18335
לברוא את עצמו ולהוציא כל הצלם אלקים אל הפועל, א"כ יש לנו שאלה גדולה, איך ובמה נוכל לגמור	18336
דברים כאלו, באיזה כלי ואיזה אמצעים נוכל להמציא זאת, בלי ספק כי לזאת נדרשים כלים נפלאים	18337
מכונות הכי חדשים.	18338
איפוא נמצאים ומי הוא האומן שיוכל לברוא מכונות כאלו להוליד האדם הגדול? אם לא הבורא אשר חפץ	18339
בעבודתנו זאת, רק הוא ודוקא הוא ועליו מוטל ליתן ולהנחיל לנו מכונות כאלו, והיא תורה מן השמים	18340
אשר רק על ידה יוכל להשלים מעשה כזה להיות בורא, וזהו ענין של והלכת בדרכיו, מה הוא בורא אף	18341
אתה בורא, נורא מאוד הדבר.	18342
ועתה אסביר לך ביתר ביאור על אופן אחר אכן כוונה אחת היא, ידוע כי האדם הוא עולם קטן, עולם גדול	18343
אין קליין פארמאט, וידוע כי העולמות מתחלקים לכמה עולמות, וחכמי האמת נתנו שמות לכל עולם בפני	18344
עצמו, אצילות, בריאה, יצירה, עשיה, ואף שנסתלשלו כל העולמות זה מזה, בכ"ז מובדלים המה זה מזה	18345
ונקראים אף בשמות אחרים, ומי יוכל לשער הריחוק בהמדרגות מבריאה ליצירה או לעשיה.	18346
ומובן כי יש בינם הבינתיים דהיינו דרך השתלשלותם, אשר בדרך השתלשלות יפגשו אמצעים אחרים, וכן	18347
ילכו מדרגא לדרגא עד שיתהוה לעולם אחר ממש, וכמובן שריחוקם זה מזה הוא באין ערך ושיעור, וכן	18348
הוא בהאדם גם כן על דרך זה, כל כחותיו בעוד שהם נמצאים בו רק בכח, הוא נקרא למשל עולם הבריאה	18349
או יצירה, ובעולם ההוא הוא טוב מאוד וכל הצלם א' נטוע בקרבו.	18350
אכן עוד מוטל עליו לצאת מעולמו זה כי לא שם מקומו, ועליו להוציאם ולברוא אותם לעולם אחר הוא	18351
עולם העשיה, ואז תלוי איך הם האופני היצירה, אם ישתלשלו ממקומם על ידי הסרסור האמיתי, היא	18352

תורה ומצות אשר לזה נבראה, וכל כחותיו יתיילדו ע"י מעשים טובים זכים ונקיים, אז יתיילד הדבר	18353
בהעולם העשיה כולו צח מצוחצח, ויהיו מעשיו פרי הלולים קודש לה'.	18354
אכן אם הסרסורים יהיו באמצעים אחרים אשר יוציאו כחותיו, ויוליכוהו בדרך השתלשלות על ידי	18355
אמצעים מזהמים, אז יתילדו אף מהכחות הטובים האלה רק מעשים רעים ומגונים, ועל אופן זה יתילדו	18356
בהעולם העשיה בהפועל שלהם, אף שמתחלה בראשיתם בכוונה ובמחשבה היו טובים מאוד, כן הוא סוד	18357
הדבר וטבע הבריאה.	18358
ובזה מובן אשר אמרו ז"ל (יומא עב:), אף על לימוד תוה"ק זכה נעשית לו סם חיים לא זכה נעשית לו סם	18359
המות, ובאמת תמוה הדבר מאוד איך תצא ח"ו סם המות מתוה"ק אשר היא מקור החיים כי היא חייכם,	18360
ולפי דברינו זהו ביאורם, חז"ל הקדושים אשר נהירין להם כל טבעי הבריאה הודיעונו דבר גדול, כי אף	18361
בלימוד תוה"ק אף כי היא חיינו ואורך ימינו והיא עץ החיים, וכל תיבה ותיבה תתן חיים ללומדה בזה	18362
ובבא, בכ"ז דוקא אם זכה מלשון זך כן פירש ר"ח מוואלאז'ין.	18363
אם הלומד הוא זך במדותיו ובמעשיו הטובים, אז תהיה לו התורה סם חיים מרפא לגופו ולנפשו, ויהיו	18364
מעשיו כולם אהובים ונחמדים פרי הלולים ישראל אשר בכך אתפאר, ויאמרו עליו ראו פלוני שלמד תורה	18365
כמה נאים דרכיו ומתוקנים מעשיו, ואם ח"ו לא זכה אינו זך במדותיו, והתורה תצא בהשתלשלות דרך	18366
מדותיו הרעות והמגונות, אז כשתבוא בעולם החדש בהפועל תהיה לו סם המות, ותהיה בקרבו לארס אשר	18367
ימית כל רואיו, וכל מעשיו בפועל יהיו רעים ומגונים, ובעזר התורה עוד ירע במעשיו יותר ממי שלא למד	18368
כלל, כידוע צעקת הנביא הוי חכמים המה להרע.	18369
מי לנו גדול מבלעם אשר אמר על עצמו יודע דעת עליון, ואמר תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי	18370
כמוהו, וקנא את עם ישראל קנאה רבה, ואיך היו מעשיו היפוך חכמתו? ואמרו חז"ל (סנהדרין קו.), כי	18371
מעשה שטים היה עצת בלעם, וגם בא אח"כ לבקש שכרו בעד המתים במגפה, היאומן כי יסופר כי מחכם	18372
גדול כמוהו יצאו מעשים מושחתים כאלה, אשר אף לאיש פשוט הוא גנאי גדול להרוג אומה שלימה	18373
בשביל כסף, ובפרט אשר הוא בעצמו ראה גדלותם ורוממותם, ואיך יצאו מחכמה כזאת מעשים כאלה, אין	18374
זאת אלא כי חכמתו היתה נובעת בדרך השתלשלות רק ע"י מדותיו הרעות.	18375
מי יוכל לשער ולערוך הארס הגדול פורה ראש ולענה הטמון בעצמיות המדות הרעות, כי היודע ומבין	18376
דבר יודע היטב, כי הרע שבאדם הם ארס ממש אשר תמית כל חי כידוע, ולכן באשר החכמה השתלשלה	18377
לבלעם ע"י המדות הרעות, נעשית לו אף חכמתו הרבה לסם המות חכם להרע, והמית כמה אלפים	18378
מישראל עם חכמתו, ואחרי כן כשבא ליטול שכרו נתנו לו שכרו מושלם והרגוהו בחרב, וזאת גרמה לו	18379
חכמתו, היאומן זאת אם לא כי סוד גדול הוא באופני ההשתלשלות מעולם הבריאה לעולם העשיה, ולכן	18380
מצא בעולם העשיה מעשים רעים כאלה.	18381
ועתה מבואר את אשר התחלנו ע"ד נסיונות, אשר שואלים איזה חילוק בין קודם הנסיון או לאחר הנסיון,	18382
ולפי דברינו הלא ממש שני עולמות הם, מתחלה הוא בעולם הבריאה ואח"כ בעולם העשיה ואינם	18383
מכריחים זה את זה, ויכול היות אף כי בהכחות היו טובים מאוד, ובכ"ז לא היה מוכרח שיצא הדבר לפועל,	18384
ובאמת כאשר נעיין בדברי חז"ל (תנחומא כב) על דבר נסיון העקידה.	18385
רואים אנו איך שכמה פעמים היה ח"ו קרוב שתתבטל מעשה עקידה, וכמה קטרוגין היו במעשה העקידה	18386
עד שהוציאה אברהם אבינו ע"ה לידי מעשה גמור, ולכן אחר שנגמר המעשה ויצא בפועל, אמר לו ה' עתה	18387
ידעתי כי ירא א' אתה, ודוקא ממעשה העקידה בפועל ולא מלב טוב, זכינו לכל הטוב לאכול משכרה עד	18388
סוף כל הדורות, ראה עד כמה גדול ההבדל בין לב טוב ובין מעשה טוב. (דעת חכמה ומוסר ח"ג מא' רמז).	18389
	18390
	18391
מאמר שפד	18392
ויהי אחר הדברים האלה והאלקים נסה את אברהם (בראשית כ"ב א').	18393
כתב הרמב"ן שענין הנסיונות אינם אלא החילוק בין לב טוב למעשה טוב, כי קודם העקידה היה אותו	18394
אברהם עצמו שלאחר העקידה, אלא שמקודם היה בחינת לב טוב והבורא רצה מעשה טוב, בלב טוב של	18395
אברהם אבינו עדיין לא היתה עקידת יצחק, ורק אחר מעשה הטוב נתהוה כל ענין העקידה.	18396
התורה גילתה לנו כי כל ענין העקידה נתהוה על ידי מעשה פשוט שנהג אברהם אבינו את בנו לשוחטו,	18397
אבל מה שקודם היה מוכן לזה אינו כלום, עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, מה נפלא הדבר שלירא אלקים	18398
נעשה אך עתה ע"י מעשה, כאלו שעד כאן בלב גרידא עדיין אין כאן ירא אלקים.	18399
איך אפשר להשיג שהחכמה אינה ולא כלום נגד המעשה, וכל טוב שבעולם משיגים רק ממעשה, אם יתן	18400
אדם פרוטה לעני יעשה טוב, ואם יתעסק בחכמת מעלת הטוב והחסד ישאר אכזר, הלא זוהי פליאה	18401
גדולה, והרי זה בבחינת עליונים למטה ותחתונים למעלה (פסחים נ'). אין לנו דרך לפתור את זה זולת	18402

18403	דרכם של חז"ל הקדושים שהם גילו לנו סודו של דבר, ואמרו עה"פ וישמעו את קול ה' אל' מתהלך מהלך
18404	אין כתיב כאן, עיקר שכינה בתחתונים היתה (בר"ר פי"ט).
18405	לא כמו שמורגלים לחשוב, שגם כאן בעוה"ז יש שכינה כמו בעולמות העליונים, אלא להיפך חז"ל שהכל
18406	היה מאיר לפנייהם הם גילו לנו הסוד הגדול, שדוקא בעולם המעשה יש שכינה ולא בחכמה דעה ובינה,
18407	חכמה דעה ובינה הינן חשך לגבי מעשה ששם הוא עיקר שכינה, קודם החטא של אדה"ר היתה עיקר
18408	שכינה בתחתונים דוקא בגופו של אדה"ר, בבחינת והתהלכתי בתוככם אטייל עמכם בגן עדן, הקב"ה טייל
18409	עמו עד שמלאכים לא יכלו להבחין ביניהם, וזה היה דוקא בגופו ששם הוא עיקר השכינה.
18410	ואחר החטא התחילו להתהוות חורבנות עד שנסתלקה השכינה לרקיע הז' כמבואר בחז"ל שם, וצריך
18411	להבין על דרך זה, שגם לאחר החטא עיקר שכינה בתחתונים אלא שהיא שכינה בחורבנה ביהמ"ק חרב,
18412	אדה"ר קודם החטא היה כל גופו כל אבריו שכינה, ולאחר החטא נשאר ביהמ"ק חרב, אבל ודאי שגם
18413	בשכינה בחורבנה יש לראות נפלאות גדולות, שהרי אף בחורבנה של א"י עדיין רואים בה השראת
18414	השכינה ומכירים נפלאות גדולות שישנן שם, אורא דארץ ישראל מחכים (ב"ב קנ"ח:) אף לאחר החורבן,
18415	מעשי המצוות אחר כל הירידה עדיין הם ביהמ"ק בחרבנו.
18416	באדה"ר קודם החטא לא היו יכולים להבחין בינו ובין הבו"ת (בר"ר פ' ח'), ומני אז נתהוו חורבנות אחר
18417	חורבנות, וגם כהיום לאחר החורבן הגמור שנחרב הכל ולא נשאר אף זכר מאדם, מ"מ גם במצב זה של
18418	חורבן אם יחפרו מתחת לחורבות ימצאו שכינה, אם ישב אדם כל היום ויחשוב על אודות חסד ישאר
18419	אכזרי, ואם יתן פרוטה אחת יעשה טוב טוב הלא הוא שכינה, אברהם אבינו שהיה כולו שכינה כולו היה
18420	חסד.
18421	הרי שגם מעשים שלנו שאנו הרי איננו יודעים כלום, שכל פעולותינו הם מעשה קוף בלי ידיעה, מעשה
18422	באונס ושלא לשמה, גם ממעשה זה מתהווה איש טוב וחסד, משום שכל כך הוא הסוד של עיקר השכינה
18423	בתחתונים אפי' במעשים שלנו, שכל הטוב והסגולה שבעולם תלוי דוקא במעשים ששם הוא עיקר שכינה,
18424	זוהי סגולת ישראל על כל העמים שכל אומה ולשון אינם מכירים ביסוד זה.
18425	אמרו חז"ל על שלמה המלך כשאמר אני ארבה ולא אסור, כלומר ע"י החכמה לא יסור לבבי, עלתה יו"ד
18426	שבירבה א"ל הקב"ה ואלף כיוצא בו יהיו בטלין וקוצה ממך אינו מתבטל (שמו"ר ו' א'), הרי
18427	שלמה שהיה חכם מכל אדם סו"ס ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו (מלכים א') ולא הועיל כלום,
18428	ורק על ידי מעשה של לא ירבה אז לא יסור לבבו, שזוהו סוד המעשה משום שעיקר שכינה דוקא במעשה
18429	דוקא בתחתונים.
18430	מעשה מובן היטב מה שאמרו (ברכות י"ז), מרגלא בפומא דרבא תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים,
18431	חכמה אינם אלא אפס כלפי מעשה, תשובה ומעשים טובים הוא התכלית מפני שהיא עיקר השכינה, זו
18432	אמונתנו שאין כל אומה ולשון מכירים בסודה, ודי זה בשביל כל איש ישראל ואין צריך יותר, אחר יסוד
18433	זה כבר יודעים פשוט כי ה' הוא הא', הוא הא' כאן ולא בעולמות העליונים, עד שממשיכים זה בחוש וזה
18434	סוד המעשים.
18435	הסגולה של עולם המעשה הוא כל כך רם ונשא, עד שאם אדם מניע תנועה קלה בידו הוא רואה תיכף
18436	שכינה, א"ל שמואל לרב יהודה שינא פתח פומך קרי פתח פומך תני, כי היכי דתתקיים ביך ותוריד חיי,
18437	שנא' כי חיים הם למוצאייהם למוצאייהם בפה (עירובין נ"ד.), לא סגי בלחישא חכמתו של רב יהודה! אלא
18438	דוקא בפה ובשפתים עיקר שכינה ודוקא משם זוכים, שמואל א"ל לרב יהודה פתח פומך דדוקא בשפתים
18439	שם הוא סוד החיים סוד המעשה סוד השכינה.
18440	היוצא מזה שטעות גדולה היא לחשוב כמו שחושבים העולם, שעולם המעשה הוא עולם השפל, וחוש הוא
18441	מהדברים השפלים, הלא כבר הראינו לדעת מה זה מעשה ומקורו של חוש, שהוא מהסוד של עיקר שכינה
18442	בתחתונים, שתכלית כל היה יצירת גופו של אדה"ר ששם היתה עיקר שכינה, וא"כ מעלת חוש הוא
18443	התעלות גדולה, ומה שאנו קוראים אותו עולם השפל הוא מפני שיש בו חלות ליצר, משא"כ בעולם
18444	המלאכים שאין יצה"ר שולט בהם, אבל בעצם הדברים האמת היא, שדוקא בעולם זה של חומר וגשם, בו
18445	כלול כל ענין הקדושה, וזהו היסוד של מלא כל הארץ כבודו. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' פד).
18446	
18447	מאמר שפה
18448	ויהי אחר הדברים האלה והאלקים נסה את אברהם (בראשית כ"ב א').
18449	אחר דבריו של שטן אמר שטן לפני הקב"ה רבש"ע, זקן זה חננתו למאה שנה פרי בטן, מכל סעודה שעשה
18450	לא היה לו תור אחד או גוזל אחד להקדיש לפניך, מיד והאלקים נסה את אברהם, נמצא כי אילו הקריב
18451	קרבן טרם הסעודה לא היה לשטן פתחון פה, אך כיון שלא עשה כך הצליח מעשה שטן ונגזר עליו
18452	להתנסות בנסיון העקדה, אמר לו הקב"ה אל השטן כלום עשה אלא בשביל בנו, אם אני אומר לו זבח את

בנך לפני מיד זוכחו, כלומר שלא עשה את המשתה לכבוד עצמו, אלא להרבות כבוד שמים ולפרסם את הנס ולתת תודה לה'.	18453
ואמרו חז"ל וישם אותו על המזבח, עיני אברהם בעיני יצחק ועיני יצחק בשמים, והיו דמעות נופלות מעיני אברהם עד שהיתה קומתו משוטטת בדמעות, והנה יתכן מאוד שלא מחמת אהבתו לבנו זלגו עיניו דמעות, שהרי ביטל כל אהבתו ונתדבק באהבת ה' בלבד, אלא שבדק ומצא כי הוא עצמו אשם, שאילו הקריב קרבן לא היה בא לידי מעשה זה, אעפ"כ לא נתעורר בלבו שמץ של חרטה על העבר, הוא הזדרז והתאמץ לעמוד בנסיון שבא לידו, הנסיון נבע מאיזו פגימה דקה ביותר, אך הוא התעלה ועמד בנסיון.	18454
מכאן אתה למד כלל גדול בעבודת האדם, לפרקים נכשל אדם בענין מסוים, כגון שאימץ את לבבו ונמנע מלעזור, והנה חלה אחד מבני ביתו ותולה הדבר באותו החטא, כיון שכך מחליט הוא לפזר ממון לצדקה ולמעשה חסד, אך חלילה להתחרט על העבר וגורמיו שגרמו לו לפזר עתה מממונו, אדרבה עליו לשמוח בחלקו שה' אינה נסיון לידו, וישתדל לעמוד בו בכל כוחו.	18455
משל לשר גדול שפגע בכבודו של המלך ונגזר עליו דין מות, והנה ניתנה בידו הזדמנות לצאת לחזית וללחום את מלחמת המלך, אין כל ספק כי הוא ישמח אלי גיל במלחמה הזאת, בתקוה שלא זו בלבד שיתקן את חטאו, אלא אף יזכה לעלות בדרגה בהוכיחו את נאמנותו 0למלך, 0 כיוצא 0בזה 0בעניינינו 0 כי החרטה על המכשולים דבר גדול הוא, אך במה דברים אמורים כשהוא בא לחזור בתשובה ומקבל על עצמו שלא ישוב לכסלה עוד, אך כשבא נסיון לידו אין לך תיקון גדול מביצוע המעשה בשלמות. (דברי בינה ומוסר).	18456
מאמר שפו	18457
ויהי אחר הדברים האלה והאלקים נסה את אברהם (בראשית כ"ב א').	18464
ויש לשאול מדוע הנסיון של העקידה מיוחס רק לאברהם אבינו ולא ליצחק, בזמן שגם הוא היה בידו לעכב? כך שואל הזוהר, אם נתבונן נבין כי מה שקוראין בעולם מסירת נפש זהו באמת מסירת הגוף, אבל מסירת נפש ממש נקרא מדת ההשתוות, והנסיון מעיד כי בהתחלה נקל מאוד יותר מסירת נפש ממסירת הגוף, שיכול לוותר על נפשו ואינו יכול לוותר על גופו.	18462
אמנם אצל האדם השלם הוא להיפך, נקל יותר מסירת הגוף ממסירת נפשו, יכול הוא לוותר על ממון ושאלת החיים וכבוד, אבל לוותר על רוחניותו זהו כל עקשנותו, ומובן לפי זה אם האדם השלם יש לו ציווי ה' שיוותר על הרוחניות שלו זהו מסירת נפש ממש, וזהו המכוון של 'בכל מאדך' מה שאצלך יקר מאוד, וגם אם הרוחניות זהו מאדך גם זה אתה צריך למסור בשעה שהתורה דורשת ממך כך.	18463
ובזה נבין מפני מה הנסיון של העקידה נקרא על אברהם אבינו ע"ה, משום שליצחק היה מסירת הגוף אבל לאברהם היה מסירת נפש, היינו השתוות בחלקי הרוחניות, כי בהסכמתו על עקידת יצחק, הרי הסכים לוותר על כל הרוחניות שלו, שעמל ויגע כל ימי חייו כדי שישאר יורש רוחני ממשך דרכו, להעמיד דורות ותלמידים שיכירו את האמת, וזהו מרכז הנסיון שהקב"ה בחן אותו אם יש לו התפעלות עד עכשיו. (חיי המוסר ח"ב ד' רל"ט).	18464
מאמר שפו	18469
ויהי אחר הדברים האלה והאלקים נסה את אברהם (בראשית כ"ב א').	18470
אחר דבריו של ישמעאל שהיה מתפאר על יצחק שמל בן י"ג שנה ולא מיחה, אמר לו יצחק באבר אחד אתה מיראני, אילו אמר לי הקב"ה זבח עצמך לפני לא הייתי מעכב (רש"י שם), כוונתו של ישמעאל שמה שהסכים להימול הוא מתוך בחירה חופשית, שהרי היה בן י"ג שנה והיתה לו ברירה לעכב ואף על פי כן הסכים, מה שאין כן אצל יצחק שלא היה במצב של בחירה, שהרי נימול בן שמונה ימים, ועל כך יצחק משיבו שאם בבחירה תלוי הדבר, הרי הוא מוכן למסור את כל כולו למען ה' ולא רק באבר אחד.	18471
בתרגום יונתן בן עוזיאל מוסיף שכל מטרת הויכוח היתה על ענין הירושה, ישמעאל הרגיש שאילו מגיעה הירושה של אברהם בגלל מעשה הגבורה שעשה מבחירה, ואילו יצחק עונה לו שהירושה מגיעה לו בגלל היותו בן שרה הגבירה, ולא לישמעאל בן שפחת שרה אמו, ואם רק ענין הבחירה מעכב הריהו מוכן למסור את כל נפשו כדברי רש"י ז"ל.	18472
והנה כשנתבונן בוויכוח זה נדמה לנו כאילו ח"ו יצחק אבינו מתנהג בזחיחות הדעת ובגאווה, ומתפאר על ישמעאל שיש באפשרותו להשיג יותר ממנו, ולהיות גדול ממנו כאומר אני גדול ממך! והרי זה פלא היכן העונה? היכן הבושה? וכל שכן שמדובר ביצחק אבינו המתהלך בדרכי אברהם אביו שאמר על עצמו ואנכי עפר ואפר, וביטל את עצמו בתכלית הביטול.	18473
מאמר שפו	18477
ויהי אחר הדברים האלה והאלקים נסה את אברהם (בראשית כ"ב א').	18478
אחר דבריו של ישמעאל שהיה מתפאר על יצחק שמל בן י"ג שנה ולא מיחה, אמר לו יצחק באבר אחד אתה מיראני, אילו אמר לי הקב"ה זבח עצמך לפני לא הייתי מעכב (רש"י שם), כוונתו של ישמעאל שמה שהסכים להימול הוא מתוך בחירה חופשית, שהרי היה בן י"ג שנה והיתה לו ברירה לעכב ואף על פי כן הסכים, מה שאין כן אצל יצחק שלא היה במצב של בחירה, שהרי נימול בן שמונה ימים, ועל כך יצחק משיבו שאם בבחירה תלוי הדבר, הרי הוא מוכן למסור את כל כולו למען ה' ולא רק באבר אחד.	18488
בתרגום יונתן בן עוזיאל מוסיף שכל מטרת הויכוח היתה על ענין הירושה, ישמעאל הרגיש שאילו מגיעה הירושה של אברהם בגלל מעשה הגבורה שעשה מבחירה, ואילו יצחק עונה לו שהירושה מגיעה לו בגלל היותו בן שרה הגבירה, ולא לישמעאל בן שפחת שרה אמו, ואם רק ענין הבחירה מעכב הריהו מוכן למסור את כל נפשו כדברי רש"י ז"ל.	18489
והנה כשנתבונן בוויכוח זה נדמה לנו כאילו ח"ו יצחק אבינו מתנהג בזחיחות הדעת ובגאווה, ומתפאר על ישמעאל שיש באפשרותו להשיג יותר ממנו, ולהיות גדול ממנו כאומר אני גדול ממך! והרי זה פלא היכן העונה? היכן הבושה? וכל שכן שמדובר ביצחק אבינו המתהלך בדרכי אברהם אביו שאמר על עצמו ואנכי עפר ואפר, וביטל את עצמו בתכלית הביטול.	18490
מאמר שפו	18492
ויהי אחר הדברים האלה והאלקים נסה את אברהם (בראשית כ"ב א').	18493
אחר דבריו של ישמעאל שהיה מתפאר על יצחק שמל בן י"ג שנה ולא מיחה, אמר לו יצחק באבר אחד אתה מיראני, אילו אמר לי הקב"ה זבח עצמך לפני לא הייתי מעכב (רש"י שם), כוונתו של ישמעאל שמה שהסכים להימול הוא מתוך בחירה חופשית, שהרי היה בן י"ג שנה והיתה לו ברירה לעכב ואף על פי כן הסכים, מה שאין כן אצל יצחק שלא היה במצב של בחירה, שהרי נימול בן שמונה ימים, ועל כך יצחק משיבו שאם בבחירה תלוי הדבר, הרי הוא מוכן למסור את כל כולו למען ה' ולא רק באבר אחד.	18494
בתרגום יונתן בן עוזיאל מוסיף שכל מטרת הויכוח היתה על ענין הירושה, ישמעאל הרגיש שאילו מגיעה הירושה של אברהם בגלל מעשה הגבורה שעשה מבחירה, ואילו יצחק עונה לו שהירושה מגיעה לו בגלל היותו בן שרה הגבירה, ולא לישמעאל בן שפחת שרה אמו, ואם רק ענין הבחירה מעכב הריהו מוכן למסור את כל נפשו כדברי רש"י ז"ל.	18495
והנה כשנתבונן בוויכוח זה נדמה לנו כאילו ח"ו יצחק אבינו מתנהג בזחיחות הדעת ובגאווה, ומתפאר על ישמעאל שיש באפשרותו להשיג יותר ממנו, ולהיות גדול ממנו כאומר אני גדול ממך! והרי זה פלא היכן העונה? היכן הבושה? וכל שכן שמדובר ביצחק אבינו המתהלך בדרכי אברהם אביו שאמר על עצמו ואנכי עפר ואפר, וביטל את עצמו בתכלית הביטול.	18496
מאמר שפו	18497
ויהי אחר הדברים האלה והאלקים נסה את אברהם (בראשית כ"ב א').	18498
אחר דבריו של ישמעאל שהיה מתפאר על יצחק שמל בן י"ג שנה ולא מיחה, אמר לו יצחק באבר אחד אתה מיראני, אילו אמר לי הקב"ה זבח עצמך לפני לא הייתי מעכב (רש"י שם), כוונתו של ישמעאל שמה שהסכים להימול הוא מתוך בחירה חופשית, שהרי היה בן י"ג שנה והיתה לו ברירה לעכב ואף על פי כן הסכים, מה שאין כן אצל יצחק שלא היה במצב של בחירה, שהרי נימול בן שמונה ימים, ועל כך יצחק משיבו שאם בבחירה תלוי הדבר, הרי הוא מוכן למסור את כל כולו למען ה' ולא רק באבר אחד.	18499
בתרגום יונתן בן עוזיאל מוסיף שכל מטרת הויכוח היתה על ענין הירושה, ישמעאל הרגיש שאילו מגיעה הירושה של אברהם בגלל מעשה הגבורה שעשה מבחירה, ואילו יצחק עונה לו שהירושה מגיעה לו בגלל היותו בן שרה הגבירה, ולא לישמעאל בן שפחת שרה אמו, ואם רק ענין הבחירה מעכב הריהו מוכן למסור את כל נפשו כדברי רש"י ז"ל.	18500
והנה כשנתבונן בוויכוח זה נדמה לנו כאילו ח"ו יצחק אבינו מתנהג בזחיחות הדעת ובגאווה, ומתפאר על ישמעאל שיש באפשרותו להשיג יותר ממנו, ולהיות גדול ממנו כאומר אני גדול ממך! והרי זה פלא היכן העונה? היכן הבושה? וכל שכן שמדובר ביצחק אבינו המתהלך בדרכי אברהם אביו שאמר על עצמו ואנכי עפר ואפר, וביטל את עצמו בתכלית הביטול.	18501

- 18502 איך יאה ליצחק להתפאר ולומר לאחיו אני גדול ממך? ומדוע לא יבטל את עצמו ויכנע לפני אחיו, כפי
- 18503 שהורונו חז"ל מאד מאד הוי שפל רוח בפני כל אדם התבטלות האדם לגבי חבריו, ואפילו לפי יונתן בן
- 18504 עוזיאל שהכוונה היתה כדי לזכות בירושה ובחלק פי שניים, וכי מה ערכה של ירושה כשמדובר על ערכים
- 18505 רוחניים, על הישגים גבוהים בעבודת ה' ומה יש להתווכח על זה?
- 18506 אלא שאנו צריכים לומר שכמו שיש שני סוגי ענווה כך יש גם כן שני סוגי גאווה, יש ענווה כשרה וטובה
- 18507 זוהי הענווה של אברהם אבינו, הרואה את עצמו כאין וכאפס כעפר ואפר, ויש מה שאנו מגדירים כשפלות
- 18508 שהיא מדה גרועה ביותר, באשר האדם הוא במציאותו שפל וחסר ערך, ומתנהג כיצורים שפלים ובהמיים
- 18509 ואיננו מכיר בחלק אלוה ממעל שבו.
- 18510 במדת הענווה האמיתית השתבח משה רבינו והאיש משה עניו מאוד, והיא איננה מידת השפלות הגרועה,
- 18511 וכל זאת אף על פי ששתי המדות הן קרובות זו לזו והאבחנה ביניהם דקה ועדינה, וכדי להכיר ולהבחין
- 18512 ביניהם אנו צריכים לבדוק את המקור שממנו הן יונקות, ועל מצב זה אמרו חכמינו ז"ל, שמיום שגברה
- 18513 אגרופה של חנופה פסקו מלומר מעשי גדולים ממעשיך, זוהי ביקורת חז"ל שאין אומרים יותר מעשי
- 18514 גדולים ממעשיך בגלל חנופה.
- 18515 ולכאורה הרי איפכא מסתברא, מי שאומר מעשי גדולים ממעשיך מתפאר הוא, ויש כאן סימנים של גאווה,
- 18516 ואיך חז"ל מייחסים את זה למקור טוב שרק אגרופה של חנופה גרמה לביטולו? והרי גם אצלנו קשה
- 18517 לשמוע ביטויים כאלו, מעשי גדולים ממעשיך אשר חז"ל כה משבחים?
- 18518 אלא ודאי שחכמינו ז"ל ידעו להבחין בין שני הכוחות שבאדם, מהי הענווה הכשרה והנכונה ומהי שפלות
- 18519 האדם המכתיבה לו התנהגות הפוכה מהרצוי, אותה האבחנה קיימת גם במידה ההפכית היא מדת הגאווה,
- 18520 ישנה מידת הגאווה הנכונה הכשרה והרצויה בבחינת ויגבה לבו בדרכי ה', וישנה גאווה פחותה בזויה
- 18521 ופסולה, והרי היא כמטבע כסף שנפסל על ידי השלטונות ואין לו כל ערך!
- 18522 ובזה נבין את הגאווה המופגנת כאן על ידי יצחק ביחס לישמעאל אחיו, יצחק מרגיש כאן שמטרת ישמעאל
- 18523 בויכוח היא קביעת עליונות הנוגעת לדורות, לכל ההשקפה והעתיד של עם ישראל של המסורת הרוחנית
- 18524 של אברהם אבינו, כאן צריך לצאת גיבור כארי ועז כנמר כדי להעמיד את הדברים על נכונותם, אסור
- 18525 לוותר! לא כאן המקום להכניע את עצמו לפני חברו, ולקבל את קביעת דעתו של ישמעאל.
- 18526 אסור להיות מנוצח אפילו מול טענות הנראות חשובות וטובות, נכון שישמעאל מל את עצמו והגדיל את
- 18527 כח הבחירה שבאדם, אך זה לא מספיק למסור אבר אחד, זה לא מספיק בשביל עבודת הבורא והוראת
- 18528 הדרך לדורות, כאן צריך למסור את הנפש בשלמותה ללא כל שיוך, כל רמ"ח האברים וכל שס"ה הגידים
- 18529 יהיו מסורים לה' יתברך.
- 18530 זוהי גאווה! אך ויגבה לבו בדרכי ה', כאן צריך להתגאות ולהוכיח שהריהו מוכן למסור את נפשו למען ה'
- 18531 ולמען הדורות שיבאו, ושאינן להסתפק בחלק מסויים, ובודאי שאין להסתמך ואין לוותר למי שעושה דרך
- 18532 ושיטה ממסירת אבר אחד בלבד, ובזה שואף להשיג את הירושה! והרי גם שרה אמנו הרגישה שכל הויכוח
- 18533 היה בענין הירושה, ועל כן אמרה לאברהם גרש האמה הזאת ואת בנה, כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני
- 18534 עם יצחק, כאן טמון סוד הויכוח, ועל זה גם הקב"ה הסכים ואמר כי ביצחק יקרא לך זרע!
- 18535 ומה שכתוב וירע הדבר בעיני אברהם על אודות בנו, הרי זה בגלל שיצא לתרבות רעה, זוהי ההוכחה
- 18536 האמיתית של הקשר בין אב לבנו, לא קשר טבעי אלא קשר רוחני והעברת הירושה הרוחנית לדורות
- 18537 הבאים, ורק יצחק מוכן להבטיח, על ידי היותו דוגמא לדורות של מסירת נפש ללא שיוך למען ה' יתברך,
- 18538 ובזה אנו מבינים גם התרגום יונתן בן עוזיאל שהעמיד את הויכוח בענין הירושה.
- 18539 אין הכוונה לירושת הנכסים הגשמיים, אלא ירושת הערכים הרוחניים הנצחיים, אשר עליהם יש להילחם
- 18540 בחירוף נפש, לא לוותר ולא להיכנע ואין כאן המקום לנהוג בשפלות ולחשוך את עצמו בגאווה, לעומת זה
- 18541 ישמעאל גם רצה את הדרך שלו להוריש לבניו, הוא צחק על יצחק וראה בו בטלן שלא יצמח ממנו מאומה,
- 18542 לעומתו הוא ישמעאל איש מדיני מודרני, דעתו מעורבת עם הבריות ידו בכל ויד כל בו.
- 18543 ובזה נבין את ביקורת חז"ל, משגברה אגרופה של חנופה פסקו לומר מעשי גדולים ממעשיך, איך זה קשור
- 18544 לחנופה? אלא שכאשר האדם חונף או נחנף מחברו, הרי הוא מתבטל כלפיו, ואינו אוזר עוז בעצמו לומר
- 18545 מעשי גדולים ממעשיך, הוא נראה כאילו עניו גדול בבחינת ונפשי כעפר לכל תהיה ואין לו כח עמידה,
- 18546 והגאווה האמיתית בטלה ממנו, לא כן יצחק אבינו אינו במצב של חנופה ודעתו צלולה עליו, ועל כן הוא
- 18547 בהחלט משיב מלחמה שערה ומכריז מעשי גדולים ממעשיך.
- 18548 ראהי לכך אנו מוצאים בפסוקים הבאים, אחרי וילכו שניהם יחדיו לעקידה, בא כי ברך אברכך והרבה
- 18549 ארבה את זרעך, היכן המדה כנגד מדה איך הגמול הזה תואם? אלא ודאי המסירות נפש שעשה אברהם
- 18550 אבינו שהיה מוכן לא רק לעקוד את יצחק בנו יחידו, אלא היה מוכן גם לוותר על כל מה שטיפח במשך
- 18551 שנים רבות כהשקפת עולם וכתורה לדורות.

הרי גירש את ישמעאל משום ההבטחה של כי ביצחק יקרא לך זרע, ופתאום גם את יצחק להפקיר ולשחוט	18552
ומה ישאר? ומה עם כל הייעוד של עם ישראל לדורות? ועל כן הקב"ה שילם לו מדה כנגד מדה, אברהם	18553
היה מוכן להפקיר אפילו את הרוחניות של העתיד עבור השי"ת, הרי לפניו הבטחה של רוחניות לעתיד עד	18554
סוף כל הדורות, יען אשר עשית ולא חשכת את בנך יחידך, כי ברך אברכך והרבה ארבה את זרעך.	18555
וכמה ערבים דברי הספורנו שאומר על הפסוק והתברכו בזרעך כל גויי הארץ, כשיקראו כולם בשם ה'	18556
לעבדו שכם אחד יתברכו בזרעך וישתדלו להידמות להם, הרי שהברכה היא שזרעו יהיה ציור ודוגמה	18557
לדורות אשר ילמדו ממנו להידמות אליו, וכן כתב הרמב"ן ז"ל יען אשר עשית את המעשה הגדול הזה,	18558
הובטח שלא יגרום שום חטא שיכלה זרעו או שיפול ביד אויביו ולא יקום, והנה זו הבטחה שלמה בגאולה	18559
העתידה לנו.	18560
זוהי המדה כנגד מדה גמול רוחני למסירת נפש רוחנית, ואלו הם הפירות של הגאווה של יצחק אבינו!	18561
ואילו ח"ו יצחק אבינו נהג בענוה פסולה והיה מבטל את דעתו מפני ישמעאל אחיו, איזה הפסד היה נגרם	18562
לכל האנושות! הוזה אומר שגאותו של יצחק היתה בבחינת גאווה של מצוה ויגבה לבו בדרכי ה'.	18563
כמה עלינו לאמץ מדה זו! וכמה עלינו ללמוד להבחין מתי ואיך ובמה להתגאות ולא להפוך את היוצרות	18564
חלילה, שהרי גם ישמעאל לא התגאה בדברים של מה בכך, אלא במסירת אבר שלם ולא מילתא זוטרתא	18565
היא, ואילו אנו במה אנו מתגאים? ממה אנו מתפעלים? חליפה יפה משקפיים יפים כובע מהודר! כמה	18566
רחוקים אנו בבחינת אלו המסלפים את הפסוק שקר החן והבל היופי, ואומרים השקר זהו החן, ההבל זהו	18567
היופי, ואילו חכמינו ז"ל מבטלים בזה אפילו את דורו של משה רבינו וחזקיה המלך, ורק דורו של ר'	18568
יהודא בר אלעאי שהיו ששה מתכסים בטלית אחת, ביטול גמור של היש הוא הדור של אשה יראת ה' היא	18569
תהלה.	18570
כל עוד לא מבחינים בצורה נכונה באיזו דרך לדבוק ובמה להתגאות באמת, הרי אנו בבחינת מקור משחת	18571
ומעין נרפש צדיק מט לפני רשע (משלי כה), אנו חייבים לחפש את מקור הגאווה האמיתית שבה כדאי	18572
להתגאות, והרי חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב, שומא עלינו לעמוד	18573
נגד האגרופה של חנופה, נגד החן והיופי שהם בבחינת שקר והבל, ובוזה נגיע לדרגת ויגבה לבו בדרכי ה'.	18574
(דגל המוסר).	18575
	18576
מאמר שפח	18577
ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק (בראשית כ"ב ב').	18578
יש להתבונן איך יתכן אצל אברהם אע"ה אהבה חוץ מאהבת השי"ת, הוא שקראו הקב"ה אברהם אוהבי	18579
ברור שלא נשאר דבר בעולם שיאהב אותו אברהם זולת אהבתו ית', שאלמלא כן איך יקרא בשם אוהבי,	18580
וכמ"ש האבן עזרא בפ' יתרו, שלא יתכן לקרוא אדם בשם ירא אלקים, אלא למי שאינו ירא משום אדם	18581
ושום דבר בעולם זולת יראתו את השי"ת, וכן באהבת המקום ב"ה, הלא כתוב ואהבת את ה' אלקיך בכל	18582
לבבך, שכל הלב צריך שיהיה מלא רק באהבת השי"ת באין מקום פנוי אף לאהבת בנו?	18583
גם יש להתבונן שמצינו בכל התורה שהובטח לנו שכר בקיום מצותיו ועונשים לעוברי מצותיו, והרי"ז	18584
שלא לשמה? ואע"פ שאמרו (פסחים נ'): לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה שמתוך	18585
שלא לשמה יבוא לשמה, מ"מ הרי כל דבר שבתורה לכל נאמר ואף לאותם הצדיקים בעלי מדרגה גבוהה	18586
שעובדים לשמה, ג"כ נאמר למען ירבו ימיכם וברך את לחמך ואת מימך, וכן כל הברכות והתוכחות	18587
שבתורה.	18588
אבל הענין הוא כי מהו לשמה? לקיים רצון השי"ת כאשר ציונו לשמור ולעשות, וא"כ גם להעוסק לשמה	18589
ידיעה גדולה היא בשבילו לידע מתן שכרו, לא משום קבלת השכר אבל מגודל השכר יתודע עד כמה יש	18590
רצון ה' בקיום מצותיו, ולמה הדבר דומה למלך המחלק אותות הצטיינות לחייליו נאמני פקודיו, יש אות	18591
העשוי נחשת, ולהמצטיינים יותר נותן אות של כסף, ועוד יותר של זהב, האם נאמר שחתיכת הזהב	18592
שהמצטיין מקבל הוא כדי שיתוסף לו ממון? מ"מ מחבבו מאוד כי אות הוא שמצא חן בעיני המלך	18593
ויאהבו, וכן הוא בידיעת שכר המצות להעוסקים לשמה אות עד כמה חפץ ה' בו!	18594
ולא רק בשכר עוה"ז כן הוא אלא גם בעוה"ב, וכמ"ש חז"ל (ירושלמי סוף מס' ברכות), אם ראית הבריות	18595
שנתייאשו ידיהן מן התורה, עמוד והתחזק בה ואתה מקבל שכר כולם, ויש להבין מאי שייך ליתן לאחד	18596
את המוכן לשני? אם מגיע לו שכר גדול הלא ביד השם לתת לכולם בלי סוף ותכלית, ואמר אדמו"ר הסבא	18597
מקלם ז"ל, כי שכר עוה"ב אינו כתשלום שכרו של פועל, אשר האדם ושכרו המשתלם לו דברים נפרדים	18598
המה.	18599
אלא השכר הוא רצון השי"ת, כלומר לא ניתנו המצוות לישראל אלא כדי לצרפם ולזכך לבם לבוא	18600
לתכלית זו של דע את אלקי אביך ועבדהו, נמצא שהמצוות אשר מקיים האדם בעוה"ז, הם עטרות לראשו	18601

בעוה"ב שזיככו אותו לדעת את השי"ת, ובהם זוכה להיות נהנה מזיו השכינה, הוא מה שאמרנו כי שכרו של אדם הוא קיום רצונו ית' ורצונו כביכול הוא השכר!	18602
ולפי"ז כן כוונת חז"ל באמרם אם ראית את הבריות שנתייאשו מן התורה, עמוד והתחזק בה ואתה נוטל שכר כולם, כי בדור שאין עוסקים בתורה, קשה יותר להיחיד לעסוק בתורה וצריך חיזוק גדול, ולכן אם מתחזק ולומד יש בלימודו רצון השי"ת כאילו כל ישראל עוסקים בתורה, וזהו ואתה נוטל שכר כולם	18603
שהרי שכר ורצון ה' אחד הם, וכן מה שאמרו צדיק נוטל חלקו וחלק חבירו בגן עדן, כי חבירו רשע מטמא את העולם ומקשה על הצדיק בעבודת השי"ת, לכן יש בעבודתו רצון השם כאילו גם הרשע היה צדיק, ולכן נוטל חלקו וחלק חבירו בגן עדן שנהנה מזיו השכינה יותר.	18604
ואגב יש לעמוד ולהתבונן נוראות, כי שתיים רעות עושה רשע העובר עבירה שהוא חוטא וגם מחטיא, ומי יודע כמה בני אדם נכשלו בחטא על ידו, שהקשה עליהם ע"י חטאו לעמוד בנסיון וכרעו תחת מעמס התאוה ולולא רשעתו היו נצולים, הרי לפנינו חשבון נוסף בעומק הדין המכוסה מבני אדם (פסחים נ"ד):	18605
כי כל זה רק לפניו ית' גלוי וידוע, עכ"פ רעדה תאחז כל לב מבין זאת.	18606
כתב הרמב"ן בשער הגמול, שאף אם יהיה לו לאדם בכל ימי חייו בלא הפסק כל יסורי איוב, בממונו בנכסיו בבניו ובבנותיו בגופו וכל אשר לו, לא ידמו לרגע אחד של גיהנם, וא"כ כמה הוא משנה שברון של גיהנם כזה ולא רגע בלבד, אהה מה נאמר ומה נדבר נחפשה דרכינו ונחקורה, אכן בל נשכח כי מדה טובה מרובה ממת פורענות חמש מאות פעמים (סוטה י"א), עד כמה זוכה צדיק ומזכה את העולם בצדקתו, וק"ו בדור שפשטו ידיהם מן התורה והוא מתחזק בה.	18607
ואף שאמר אנטיגנוס אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס, וידוע מ"ש הגר"א ז"ל (אבן שלמה פ"ז), שהלומד בשביל בוראו שימצא חן בעיניו ויתן לו שכר טוב בעוה"ב, ג"כ נכלל בעל מנת לקבל פרס, אלא לשמה הוא כאשר ציונו לשמור ולעשות ולא לשום פניה כלל עי"ש, והרי שכר עוה"ב הוא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה, א"כ שוב קשה דהוי על מנת לקבל פרס?	18608
אבל לפי מה שכתבנו הכי קאמר, דגם תענוג רוחני נפלא זה לא יקח לעצמו, אלא משום שכך רצון בוראו שיתענג, ולא אסר אנטיגנוס אלא על מנת לקבל פרס, אבל לידע את הפרס אדרבה ראוי לידע ולהתעמק יותר ויותר, ובכן היה לו לאברהם אבינו הנסיון העשירי היותר גדול מכולם, למסור להמקום אהבת בנו אשר כל מקורה ג"כ אהבת המקום, וכשעמד בנסיון הראה בזה שכבר נשלמה שלמותו לגמרי ולא נשאר מקום פנוי בלבבו, אף משהו דק מן הדק עד אין נבדק של אהבה טבעית, אפי' אהבה כזו שבאה מלמעלה למטה כאשר ביארנו, ולכן נאמר לו עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה.	18609
אלא יש עוד להתבונן, דא"כ למה נאמר עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה ולא כי אוהב אלקים אתה, והלא אהבה גדולה מיראה, ובנסיון זה הרי הראה אברהם אבינו כי אהבתו להשי"ת נפלאה היא עד מאוד, שלא נשאר שום דבר שיקשר את לבו מחוץ לאהבת השם אין עוד מלבדו, אפי' אהבה כזו הנובעת מאהבתו ית' וזוהי הערה גדולה.	18610
אבל מצינו בירושלמי (סוטה פ"ה ה') ורמזה הרמב"ן ז"ל בפ' ואתחנן וז"ל, כתוב א' אומר ואהבת את ה' אלקיך, וכתוב אחד אומר את ה' אלקיך תירא ואותו תעבוד, ואהבת את ה' אלקיך משמע שיש לעבוד את ה' מאהבה, ואת ה' אלקיך תירא משמע שיש לעבדו ביראה, והן סותרין זה את זה? ומשני עשה מאהבה שאם באת לשנוא דע שאתה אוהב ואין אוהב שונא, עשה מיראה שאם באת לבעוט דע שאתה ירא ואין ירא מבעט, פירוש שאם באת לשנוא ולעשות המצות כעובד מיראה בע"כ שלא בטובתו דע שאתה אוהב, ואם באת לבעוט כגון שבאו עליו יסורין ויבעט באהבתו, דע שאין ירא מבעט כי הוא ירא מעונש (קרבן עדה).	18611
הנה גילו לנו חז"ל כאן תהומות עמוקות בכוחות נפש האדם, שאף אם הגיע כבר למדרגה הגדולה ביותר של אהבת השי"ת, שלומד תורה לא בשביל שיקרא חכם, ולא בשביל שישב בישיבה, ולא בשביל שיאריך ימים, ואף לא בשביל שיזכה לעוה"ב שם צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה, אלא כל תורתו ומצותיו מטרם רק לאהבתו ית' בלי שום פניה כלל, גם לאיש גדול ונפלא זה אשר כמלאך אלקים קדוש הוא, אמרה תורה אל תבטח באהבת השם לבדה, כי אף מתוך אהבה זו אם יבוא עליך יסורים, עלול אתה לבעוט בכל ולעזוב הכל אם תשכח ליראה את ה' אלקיך, אלא אחוז בזה וגם מזה אל תנח ידיך!	18612
הרי לפנינו עד כמה חשכת חומר גופו של אדם מחשיך עליו תמיד, והיסח הדעת כל שהוא יכול לנתק את הקשר האמיץ ביותר בינו ובין אלקיו, כענין שאמר הכתוב התעיף עיניך בו ואיננו, ואף בשעה ששלהבת האהבה בוערת בו כולו, עדיין יש לו לפחד פן ימשך אחר תאות בשרו לבעוט, וכן אף בעת יראתו הגדולה את האלקים, עוד השנאה קבועה בחשכת גופו להיות עליו כל היראה למעמסה וכאילו כפאו שד, ורק האהבה מסלקת את השנאה.	18613
	18614
	18615
	18616
	18617
	18618
	18619
	18620
	18621
	18622
	18623
	18624
	18625
	18626
	18627
	18628
	18629
	18630
	18631
	18632
	18633
	18634
	18635
	18636
	18637
	18638
	18639
	18640
	18641
	18642
	18643
	18644
	18645
	18646
	18647
	18648
	18649
	18650
	18651

18652 ועפי"ז נבין מאד כי לאחר הנסיון האחרון של אברהם ע"ה, הכריז עליו מלאך ה' מן השמים עתה ידעתי כי
18653 ירא אלקים אתה, הנה נתנסה באהבה ונשתבח ביראה, לומר לך כי בעקידת יצחק בנו ע"ג המזבח שהראה
18654 אהבתו הנפלאה רק לאלקים, נודעה בזאת גם מדת יראתו הרוממה שלא היה בו אפילו משהו מן הבעיטה
18655 ח"ו, כי האהבה והיראה היו צמודים בו יחד, לכן נאמר לו עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה.
18656 אבל מה יעשו אזובי קיר אנשים השותים כמים שטות והבל, אם תפול ח"ו האש הגדולה השורפת חומות
18657 בצורות, על ניצוץ דק שלהם שבו נאחזים במצות תוה"ק איך יוכלו קום ח"ו? ועל האדם להכיר עצמו
18658 וגודל שפלותו, עד כמה הוא קשור תמיד בעבותות חשכת החומר וטבעי מדותיו שאין להם שום מקום
18659 בשכל, ובכ"ז הם הפועלים בו בחזקה ומושכים אותו ברשתם! לכן על האדם לעמוד תמיד בגבורה בעיניים
18660 פתוחות, שלא ירדם בתרדמת השטות אשר מפילים עליו כוחות נגעני לבבו מתוך חומר עפרו, ויעיר למוסר
18661 אזנו לאהבה את ה' אלקיו ליראה אותו ולעבדו בלבב שלם. (אור יהל).

מאמר שפט

18662 ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק (בראשית כ"ב ב').
18663 יש להבין איך תתכן אהבה אצל אברהם אבינו ע"ה אף לבנו? הוא שקראו הקב"ה אברהם אוהבי, ברור
18664 שלא נשאר שום דבר בעולם שיאהב אותו אברהם חוץ מאהבת השי"ת, שאלמלא כן האיך יקרא בשם
18665 אוהב? וכמ"ש האבן עזרא בפ' יתרו, שלא יתכן לקרוא אדם בשם ירא ה' אלא למי שאינו ירא משום אדם
18666 ושום דבר שבעולם זולת יראתו את האלקים, וכן באהבה אם הוא אוהב עוד דבר זולת האהבה להשי"ת,
18667 היאך יקרא אותו הקב"ה אוהבי והלא כתוב ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך, שכל הלב שיהא מלא רק
18668 באהבת ה' ואין מקם פנוי אף לבנו?
18669 אכן כבר כתב 'חובות הלבבות' כי האדם חושש לעניני בנו יותר מעניני עצמו, והשי"ת קבע אהבה זאת
18670 בלב האדם למען יהא לו קנה המדה בידו, אם ממלאת אהבת השי"ת את כל חלל לבו ושוגה בה תמיד יותר
18671 מכל עניניו, ובטלים כל עניני עצמו לגבי אהבת השי"ת, וכמו אהבתו אל בניו שהוא חושש לעניניהם יותר
18672 מעניני עצמו, וזוהי הדוגמא לאהבת ה', ולא לחנם מתפללים כל ישראל תמיד כרחם אב על בנים, ובוזה
18673 ימצא האדם גם איזה דמיון מצער השכינה כביכול והנאתה בהנהגת בני ישראל לטוב ולמוטב, כאמור בנים
18674 אתם לה' אלקיכם.
18675 לפי"ז מלות את בנך אשר אהבת, הוא כעין רמז להשלמת רום מעלת אאע"ה, כלומר הן עוד ישנה איזו
18676 אחיזה בלבך לאהבת בנך, וא"כ קח את אשר אהבת והעלהו לעולה, למען תתנסה שלא נשאר מאומה שלא
18677 מסרת להקב"ה, ולזאת בשעה שכבר עמד בנסיון ומלאך ה' קורא אליו אל תשלח ידך אל הנער, והקב"ה
18678 אומר בי נשבעתי כי יען אשר עשית את הדבר הזה ולא חשכת את בנך את יחידך לא כתוב אשר אהבת, כי
18679 הנסיון העשירי שעמד בו אאע"ה הורה שכבר נשלמה שלמותו לגמרי, ולא נשאר מקום פנוי בלבבו אפילו
18680 לאהבת בנו, לכן נאמר לו עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, כי רק עתה נודעה יראתך את האלקים לבדו.
18681 (אור יהל ח"א ק"פ).

מאמר שצ

18682 ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק (בראשית כ"ב ב').
18683 רואים אנו בדורות אלו הרבה אנשים פשוטים זרים לאמונה ודת, משליכים נפש מנגד לקראת המות,
18684 לקראת עינוים קשים ומרים, מוסרים נפשם למען תכלית נצחון רוחם ומהלך דעותיהם, ואם כן לכאורה
18685 יקשה מה כה יתפארו עם ישראל במסירת נפשם? אם אנשים נמוכי מעלה מתחרים עמהם גם בזה?
18686 התשובה לזה היא, יש להתבונן בהוה ונדע את ההבדל הגדול מה בין בני לבר חמי, מובטחים אנו בשכר
18687 מצוה בעוה"ב, עין לא ראתה אלקים זולתך, כל העולם אינו מספיק בשביל שכר מצוה, ואז"ל יפה שעה
18688 אחת בעוה"ב יותר מכל חיי העוה"ז, הרי שבעד פעולה קטנה ממעשה מצות ה', ואף בעד מחשבה טובה
18689 אחת, מובטח הוא באיזו קורת רוח בעוה"ב, ודאי כי היא המדה הקטנה ביותר, ומה שכרו שם? מטמון גדול
18690 ששוה יותר מכל תענוגי העולם הזה, וכל המוסיף מוסיפין לו ש"י עולמות וכדומה, עד שהיו מי שאין
18691 יכולים לעמוד במחיצתם, והכל לפי רוב המעשה.
18692 ולכאורה מה כל החרדה בעד מה משלמים שכר נפלא כזה, בעד מה מבזבזים שם בעולם האמת רכוש נשגב
18693 עד בלי די ונצח לא יפסק? הכל רק בעד מעשה אנושי, בעד איזה מחשבות ותפילות ופעולות וכדומה, אשר
18694 במה נחשבו הן לעומת עמל אדם בעולם הזה להשגת חפצי גופו, אשר יומם לא ישקוט ולילה לא ינוח?
18695 נשער נא בנפשנו, אלו עשה אדם פעולה אחת לשמים כמו שעושים בכל יום בעד קיום החיים, כמו למשל
18700 לעזוב את אשתו ולנדוד דרך ימים, לבוא במקום לא ידע לשונם ושפתם, ולהיות נע ונד כמה שנים
18701 ולהסתכן בהרבה מיני סכנות, והכל עושים בשביל כמה פרוסות לחם בשביל כמה זהובים, וכמה היה דורש

- 18702 האדם שכר אילו עשה מעשים אלו לשמים, ולמה ידרוש כ"כ אחרי שעושה הוא עבודות כאלו בעוה"ז
- 18703 בשביל שיווי של כסף ומזון.
- 18704 אולם ההבדל הוא פשוט! מלחמת הכוחות הטבעיים אלו בעד אלו לא דבר חדש הוא, האדם מוכר כבודו
- 18705 בשביל כספו וכספו בשביל מחיר של כסף, מביא כספו ומתהדר בביתו בעירו או במקום קיבוץ בני אדם
- 18706 בשביל כבודו, אבל למסור את טבעו בעד נפשו בעד דעתו, בעד אצילות שאין לה חלק בטבע החומר שלו,
- 18707 זוהי כל מעלת האדם המעולה.
- 18708 הלא תדעו הלא תבינו מה תכלית כוונתם של אלו הלוחמים המוסרים חייהם, לשם מה עושים כך? מה הם
- 18709 מבקשים? חופש מדינה שלטון, ואף אלו המחפים את מעשיהם במסוה של אידיאל למען זולתם למען
- 18710 העולם, מה בעצם הם מבקשים בעדם, הכל חמרנות! מאטריאליזם! ואם כן נבין כי לא מסירת נפש
- 18711 כשלעצמה היא המעלה הרמה והנכספת, לא סבל עינויים קשים ומרים הוא סגולת מין האדם, יש ויש
- 18712 הסובלים הרבה בעולם בשביל כבוד בשביל תאוות וכדומה, יש הרבה מאבדים עצמם לדעת בשביל שלא
- 18713 נתמלאה איזו תאוה מתאוותיהם השפלות, האם גם אלה בין גבורים יחשבו?
- 18714 עיקר המעלה המכוונת היא ההכרה, הדבקות הבינה והתכונה, האמונה במה שהוא אמת, במה שהוא
- 18715 מתרומם ונעלה מכל תאוה, מכל גאווה, מכל חפץ טבעי, מכל מאטריאליזם, ומי שמכיר את האמת במדה כזו
- 18716 עד שמוסר נפשו עליה זוהי המעלה העיקרית, עיקר מעלת עם ה' הוא מסירת נפשו בעד ה' בעד תורתו
- 18717 בעד אמונה צרופה, והכרה כזו באמיתת הדעות האמיתית זוהי המעלה הרמה.
- 18718 ויש שואלים מה כל הרעש שעושים ישראל מעקידת יצחק? ובכל דור ודור אפרו כאילו צבור לזכות את
- 18719 ישראל, אם כי לא נשחט רק איל, מה זאת? הלא בכל עת יש ויש משליך נפשו מנגד, ומעשים בכל יום
- 18720 הוא, ומעביר בנו ובתו למולך אשר התורה אסרתו, א"כ דבר כזה הריהו בכח של אנשים פשוטים?
- 18721 אבל לפי המבואר לא המעשה הוא עיקר השבח, שהרי מאבד עצמו לדעת יוכיח! אלא כשם שמוכיח מי
- 18722 שמאבד עצמו לדעת על רוע מזגו, על שפלות תאוותו שהיתה דבוקה בו, עד מדה זו שחיו אינם חיים
- 18723 בלעדה, וכמו כן מעיד ומוכיח מעביר בנו וביתו למולך על רוע דעתו ותבונתו, שמאמין הוא בהבלי שוא
- 18724 עובד לאש ומים עד שמעביר בנו ובתו.
- 18725 כמו"כ להיפך מי שהביא בנו יחידו לעולה שכולה כליל לה' להאמת האמיתית, מעיד הוא בזה שהכיר את
- 18726 האמת, כי האמת מכירה ויודעת שכיון לה זה האיש, והאמת אמת לעצמה, וזאת אם כי לא נשחט אלא איל,
- 18727 אבל הלא ה' יחקור זאת כי הוא יודע תעלומות לב, ויודע הוא תוכן עומק ההכרה, ועל כן עיקר המעלה מה
- 18728 שאנו מכירים היא האמונה הצרופה הטהורה וההכרה הברורה האמיתית. (אור יהל ח"א קמ"א).
- 18729
- 18730 מאמר שצא
- 18731 ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק (בראשית כ"ב ב').
- 18732 צדיק גוזר והקדוש ברוך הוא מקיים, ברור הוא שאין הכונה שהצדיק גוזר דבר שהוא נגד רצון הבורא
- 18733 יתברך ח"ו, אלא הענין הוא אמרם ז"ל שיש צדיקים שכל העולם מתקיים בזכותם, שכל המתרחש בעולם
- 18734 אמצעי הוא שילמד ממנו הצדיק להתעלות בעבודתו הנשגבה, ואפשרויות אלו של לימודי הצדיק הן
- 18735 הנותנות קיום לדור כולו גם לשפלים שבו.
- 18736 כך מתפרש אמרם ז"ל שכולם חיים בזכות הצדיק, כלומר להיות כלים לצדיק, כגון שיוכל לראות את
- 18737 חסדי השי"ת העצומים שזן את העולם כולו בחינם, ובראות הצדיק הנמצא במדרגה גבוהה זו דבר שיש בו
- 18738 הסתר לכבוד ה', בדין שיבקש מהשי"ת שימנענו, אף אם כרוך בדבר שינוי הנהגתו יתברך, וזה שנקרא
- 18739 צדיק גוזר והקב"ה מקיים, אך מובן שאם איש אחר שאינו בדרגה זאת יעיז לבקש דבר זה לחטא יחשב לו.
- 18740 וזה ביאור המדרש (ילקוט איוב תתקכ"ז), אמר הקב"ה שלא יאמרו בני אדם אף אנו מדברים בהקב"ה
- 18741 כאשר דבר אברהם והוא שותק לנו, אמר הקב"ה לא אחריש בדין, לאברהם בלבד שתקתי, למה? שהוא
- 18742 דבק לי, אמרתי לו כי ביצחק יקרא לך זרע, ואח"כ אמרתי לו קח נא את בנך ושתק לי, אף אני אחריש לו
- 18743 אע"פ שאמר דברים קשים, דכתיב האף תספה אמר אברהם שלא יאמרו אוה"ע כך אומנותו להיות מאבד
- 18744 את הדורות באכזריות, דור אנוש, דור המבול, דור ההפלה.
- 18745 אברהם בגדולתו היה יכול להתפלל ככה, כי הרגיש בכל עומק הכרתו שאומות העולם יטענו שיש בזה
- 18746 חילול שם ה', ועל ידי זה הסתר חסדו בא לעולם, ומאהבתו להשם יתברך לא יכול היה לסבול חילול ה'
- 18747 כזה, אולם בעקידה כשהדבר היה נוגע לעצמו הוא שתק, וזה לאות שכל טענותיו היו רק למען גילוי שמו,
- 18748 ולכן הקב"ה החריש לו. (מכתב מאליהו ח"ב דף 186).
- 18749
- 18750 מאמר שצב
- 18751 ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם (בראשית כ"ב א).

לכאורה לשם מה היה עוד זקוק אברהם אבינו לנסיון זה הקשה מכולם? הלא השי"ת אינו צריך לבחון את	18752
האדם לשם ידיעתו, כי הוא חוקר לב ובוהן כליות, אלא תועלת הנסיון היא לצורך האדם עצמו כדי לצרפו	18753
בכור הנסיון, וא"כ לא היה צורך לאברהם בכך, כי הרי כבר נאמר אתה ה' אשר בחרת באברם ומצאת את	18754
לבבו נאמן לפניך.	18755
נמצא שכבר עמד אבינו אברהם בנסיון אור כשדים, ובירר דבקות לבו ואמונתו הגדולה באלקים, שהפיל	18756
עצמו לכבשן האש רק למען כבודו ית', וא"כ למה היה זקוק לנסיון נוסף של העקידה? ואם כדי להודיע	18757
לבאי עולם ולקדש את השם ע"י העקידה שעקד אברהם את בנו על גבי המזבח, האם לא היה די בזה	18758
שאברהם מהלך בעולם כולו וממליך את הקב"ה על הכל, כמ"ש בתורה שהיה נוטע אשל ובונה מזבחות	18759
בכל מקום ומקום וקורא בשם ה'?	18760
ועוד אחז"ל (ברכות ז), מיום שברא הקב"ה את העולם לא היה מי שקראו אדון עד שבא אברהם וקראו	18761
אדון, פירוש שהודיע אדנותו ית' בעולם כולו שהוא אדון כל, ואמנם זכה אברהם להכניס נפשות רבות	18762
תחת כנפי השכינה ולהרבות כבוד שמים בעולם, ובני דורו הכירו את ה' ושאברהם הוא עבדו הנאמן, כמו	18763
שמצינו בבני חת שאמרו נשיא אלקים אתה בתוכנו, וא"כ מה היתרון בעקידה שאמר לו ה' להעלות בנו	18764
יחידו לעולה לפניו.	18765
עוד יש להתפלא שרק לאחר העקידה נאמר לו עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, עתה ולא קודם לכן?	18766
אתמהה! האם לא הוכיח עדיין אברהם בכל הנסיונות הקודמים שירא אלקים הוא? ואם כדי להודיע	18767
לאחרים, הרי היה צריך להיות כתוב 'עתה הודעת' ולא עתה ידעתי, אכן בדברי חז"ל אנו מוצאים פתרון	18768
לשאלה זאת, שלא היה כאן נסיון בלבד אלא גם משום כפרה.	18769
ילמדנו רבינו העולה על מה היתה באה? כך שנה ר' ישמעאל העולה באה על מצות עשה ועל מצות ל"ת,	18770
ורשב"י אמר על הרהור הלב שנאמר (איוב א'), ויהי כי הקיפו ימי המשטה והעלה עולות מספר כולם, כי	18771
אמר אולי חטאו בני וברכו אלקים בלבבם, אתה מוצא אברהם היה מהרהר אחר מדת הדין, ומה היה	18772
אומר? ר' לוי אמר כמדומה אני שקבלתי כל שכרי בעוה"ז, עזרני הקב"ה באותם המלכים והצילני מן	18773
הכבשן, כבר קבלתי שכרי ושוב אין לי שכר בעוה"ב, אמר לו הקב"ה כיון שהרהרת אחר מעשי עולה אתה	18774
צריך, לפיכך ויאמר קח נא את בנך את יחידך והעלהו שם לעולה (תנחומא).	18775
צא ולמד מה עשה אברהם ומה פעל בעולם באמונתו ודבקותו בהשי"ת, עד שבא מתוך כך להרהר שמא	18776
קיבל כל שכרו בעוה"ז, כתוב וישמע אברם כי נשבה אחיו וירק את חניכיו, לא היסט ולא פקפק אברהם	18777
ומסר נפשו עליו כעל אח דבוק אליו באהבה וחזיבה, ונכנס בסכנה בגללו להלחם עם ארבעה מלכים	18778
להצלתו, לא היה לאברהם שום נגיעה עצמית בזה, אלא רק כונה קדושה לעשות חסד להלוך בדרכיו של	18779
הקב"ה, מה הוא רחום אף אתה היה רחום.	18780
והנה הולך אברהם ומפעיל חסדו הגדול עם לוט, ומתרחשים לו נסים גלויים במלחמתו עם המלכים, שזרק	18781
עליהם קש ונעשו גירים, עפר ונעשו חרבות וקידש בזה שם שמים בעולם, כמ"ש ומלכי צדק מלך שלם	18782
הוציא לחם ויין ויאמר ברוך אברם לאל עליון קונה שמים וארץ ופירשו חז"ל (סוטה ד), מלמד שהקנהו	18783
אברהם להקב"ה שמים וארץ, ע"י מעשה זה של מלחמתו עם המלכים, השליט כבוד השי"ת על כל העולם	18784
על השמים והארץ, וא"כ מה היה לאברהם להרהר שמא קיבל בכך שכרו בעוה"ז? אדרבא הלא בפעולה זו	18785
הרבה כבוד שמים עד שהקנהו להקב"ה שמים וארץ.	18786
אולם חשש אברהם אבינו, שמא על כל מסירות נפשו לכבוד שמים עלול שינכו לו מזכותיו, מכיון שמסר	18787
עצמו לסכנה ונעשו לו נסים, ואמנם הפחד הזה עצמו יש בו משום מצוה שכן אמרו (ברכות ט), אשרי אדם	18788
מפחד תמיד בדברי תורה קאי, וכל הגדול יותר עליו לפחד יותר שמא לא יצא ידי חובתו, ובאמת דורשים	18789
חז"ל את הפ' הזה על אברהם אבינו לגבי אותה המלחמה (תנחומא).	18790
נמצא שאף אברהם אבינו שטרה ועמל כל חייו רק לכבוד השי"ת, וקרא בקול גדול לכל העולם שיש	18791
אלוקים אחד יחיד ומיוחד ולו ראוי לעבוד, והיה מלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר וממלכה לממלכה	18792
לחסות בצל כנפי השכינה (יד החזקה הלכות עכו"ם פ"א), ובודאי שכרו לעוה"ב גדול מאוד, ובכ"ז היה לו	18793
מצד הדין ומצד מעלת השלמות לחשוש ולפחד שמא ינכו מזכותיו, בגלל הנסים שנעשו לו במעשה זה של	18794
קידוש שם שמים במלחמתו.	18795
ולא רק שהיה לו לחשוש לניכוי שכר שיש בו עכ"פ שארית גם לעוה"ב, אלא שמא קיבל כל שכרו בעוה"ז	18796
ושוב אין לו שכר בעולם הבא, ושבוהו לאברהם על פחדו זה והכתוב אומר עליו אשרי אדם מפחד תמיד,	18797
ולעומת זה הבטיח לו הקב"ה אל תירא אברהם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאוד, כלומר שהגיע לשיא	18798
השלמות ולא הפסיד שכרו.	18799
אולם מדת הדין מצאה עוד מקום, על אף שלמותו ומדרגותיו העליונות של אברהם אבינו, לתבוע אותו על	18800
פחדו זה ולמצוא בתוך מעמקי לבו הנאמן איזה שמץ של הרהור על מעשיו של הקב"ה, ואם כי חייב היה	18801

- 18802 אברהם אבינו לפחד שמא ינכו לו מזכיותיו, אבל לפום גמלא שיחנא, ובזה שדקדק ואמר כמדומה אני
18803 שקבלתי כל שכרי בעולם הזה, ושוב אין לי שכר בעולם הבא, התגלה פגם מה בעומק הכרתו בחסד ה'
18804 שהוא מעולם ועד עולם, וראו בכך הרהור אחר מדת הדין.
- 18805 בגלל פגם דק זה חייבו אותו לכפר על עצמו בקרבן עולה, ואיזו עולה? בנו יחידו שחננו ה' לאחר מאה
18806 שנה, ואע"פ שהקב"ה הבטיח לו כי ביצחק יקרא לך זרע, ועליו הושת יסוד כל בית ישראל בקבלת
18807 התורה, בירושת הארץ, בבנין המקדש, ובכל יעודי אחרית הימים של ימות המשיח ועולם הבא, בכ"ז אין
18808 חכמה ואין תבונה נגד ה', שום דבר לא יכול לעמוד כנגד התביעה הזאת שנתבע אברהם, וכמו שאיוב
18809 בשעתו העלה עולות על הרהורי הלב של בניו, כך אברהם אבינו נתחייב להעלות את בנו יחידו לקרבן
18810 עולה כדי לכפר על הרהור, הרי כמה עמוקה היא מדת הדין! נורא הוא ומי יכילנו!
18811 ובאמת היה בעמידתו של אברהם בנסיון העקידה, תיקון על אותו הרהור במדה כנגד מדה, כי בהעלותו את
18812 יצחק על גבי המזבח, הלא היה לו מקום להרהר ולטעון, אמש אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע ועכשיו
18813 אתה אומר לי לשחטו ולהקריבהו עולה (ב"ר נ"ו), ומכיון שלא הרהר אחרי מדותיו של הקב"ה והלך
18814 בתומו, ועוד הזדרז והשכים בבוקר ויחבוש את חמורו לקיים רצון השי"ת, הנה גילה בזה אמונתו הגדולה
18815 באלקים, ובטחוננו השלם בו עד למדרגה מופלאה כזאת, שעל אף עקידתו את יצחק יתקיימו כל הבטחותיו
18816 של הקב"ה אליו, ואין מקום להרהר אחר מדותיו, ובזה תיקן אברהם מה שפגם בהרהורו ונמצא לבבו
18817 נאמן.
- 18818 ואמנם משום כך נאחז אברהם כל כך במעשה העקידה ורצה דוקא לשוחטו ולשפוך דמו, עד שנאלץ מלאך
18819 ה' מן השמים לקרוא לו 'אברהם אברהם' ב' פעמים ואמר חז"ל (ב"ר נ"ו שם), למה ב' פעמים? שפסלו
18820 מלאכי השרת את הסכין ורצה אברהם לחונקו, מפני שידע שבזה ימצא כפרתו והשלמת מדרגתו, והוא מה
18821 שנאמר לו אחר מעשה העקידה, עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה ולא חשכת את בנך יחידך ממני, כלומר
18822 עתה באת לשלמות העליונה באמונתך ובהכרתך, שכל הנהגתו יתברך בעולם הוא חסד ואמת מעולם ועד
18823 עולם. (אור הצפון).
- 18824
- 18825 מאמר שצג
- 18826 ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק (בראשית כ"ב ב').
- 18827 הנסיון הראשון בין עשרה נסיונות שנתנסה אברהם אבינו הוא ירידתו לכבשן האש, והאחרון הוא נסיון
18828 העקידה, ויש להבין הלא בנסיון הראשון שעדיין לא הציץ עליו בעל הבירה לומר לו אני הוא בעל הבירה,
18829 לכאורה הוא נסיון הרבה יותר גדול מנסיון העקידה, שאז כבר זכה לשמוע בפירוש מפי השי"ת קח נא את
18830 בנך את יחידך והעלהו שם לעולה, ואילו בנסיון הראשון לא נאמר לו כלום, ואעפ"כ הלך להשרף בשמחה
18831 רבה למען כבוד שמו ית', וא"כ מה הטעם שמענין ירידתו לכבשן האש לא דיברה תורה כלל ורק נזכר
18832 ברמז, ויאמר אליו אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים, ומעשה העקידה הרחיבה תורה בפרשה שלמה.
18833 אכן יסוד גדול למדנו כאן, דירידתו לכבשן האש אין הכי נמי שלא נצטוו ע"ז מפי הגבורה, אבל בשכלו
18834 הבהיר השיג זאת, גם התברר והתאמת אצלו כי זוהי חובתו בעולמו למסור נפשו עבור השי"ת, והוא עושה
18835 בזה נחת רוח כביכול לבורא, ולכן לא הרגישה תוה"ק שיש בזה משום התפעלות מיוחדת לגבי אברהם, כי
18836 בודאי אם שכלו הגיד לו וחכמתו הדריכתו עבור אהבתו את השי"ת לעזוב את עולם הגשמי, ולעלות
18837 להסתופף בצל כסא כבודו תחת כנפי השכינה, למה ימנע את עצמו מזה, והרי אין לך עונג גדול מזה לאדם
18838 הגדול בענקים, והנסיון היה רק עצם ההשכלה וההבנה שהשיג והגיע למצב נפלא זה! לכן לא נזכר נסיון
18839 זה בתוה"ק אלא ברמז.
- 18840 אבל נסיון העקידה היה קשה מאוד אף לגבי אברהם, ולא לחינם אחז"ל (תנחומא וירא כ"ב), שאמר לו
18841 הקב"ה לאברהם בבקשה עמוד לי בנסיון זה עי"ש, והענין הוא כי כל הימים היה אברהם מהלך מעיר לעיר
18842 וממדינה למדינה, ומקבץ העם וקורא בשם השם לעזוב דרכי מות של עבודת כוכבים ומזלות, ושהעבודה
18843 להשי"ת היא רק בעשיית חסד ורחמים, ובשום אופן לא יתכן לעבוד את ה' בשחיטת בני אדם והקרבנות
18844 לפניו ח"ו, דבר זה מתועב ומשוקץ הוא ביותר, ולבסוף הרי הוא שומע קח נא את בנך את יחידך והעלהו
18845 שם לעולה.
- 18846 הנה יכולים אנו לצייר לעצמנו סערת רוחו של אברהם אבינו ודאגת לבו כי רבה מאוד, מה יענה לאחר
18847 מכאן לכל אותם התועים אחר עבודה זרה, שיראו עליו באצבע לאמר, ראו זה האדם שסותר את עצמו
18848 מתחלתו ועד סופו, ובפרט לאותם האלפים והרבבות שכבר נתקבצו אליו ונתקרבו לעבודת השם יתברך,
18849 הרי יחזרו לסורם לעבודת האלילים ולכל התועבות אשר עשו, ונמצא כל יגיעתו ועמלו מיום שעמד על
18850 דעתו ועד עכשיו לגיירן ולהכניסן תחת כנפי השכינה לשוא היתה ח"ו, האם אפשר לומר כי זהו חפץ השם

- 18851 יתברך? ואפשר מאוד שכל הציווי לא בא אלא לנסות אותו, אם יכשל ויבוא לקיים ולעשות כפי אשר
18852 נצטווה.
- 18853 וזו הטענה היתה בין הטענות הראשונות של השטן שבא להטעות את אברהם אבינו, ואמר לו דע כי כל
18854 ענין הציווי של והעלהו לעולה אינו אלא לנסותך להטיבך באחריתך אם תימנע ולא תעשה כן, ואז ידע כי
18855 אוהב נאמן אתה להקב"ה, וההיפך בהיפך! ואכן אי אפשר לשום בעל שכל לחשוב ולהחליט אחרת מזה.
18856 אבל אברהם עבד ה' קיים בעצמו מה שנאמר לו התהלך לפני והיה תמים, לא פנה אל רהבים ושטי כזב של
18857 שכל אנוש נגד ציווי השי"ת, ולא עשה שום חשבון של ריוח והפסד בשעת חיובו לקיים מצות בוראו, אף
18858 חשבון כזה הנראה צודק לכבודו של מקום, כי היה ירא ונפחד לסטות גם זיז כל שהוא ממה שנצטווה,
18859 ובטוח היה כי לא יעזוב ה' חסדו אתו, ולא יכשילנו בדבר אשר לא כן הוא, והרי כן היה באמת שלא ציוהו
18860 ה' לשחטו אלא להעלותו, אלא שכל זה היה הנסיון שאברהם לא יבין הרמוז.
18861 עכ"פ ידענו טעם שעל נסיון העקידה נכתב בתורה"ק פרשה שלימה וארוכה על כל פרטיה, כי בזה הלך
18862 אברהם לקיים מצות ה' אף שהיה זה נגד שכלו הגדול, וזוהי המדרגה העליונה במסירות נפשו של אברהם
18863 לאלקיו, וזה מה שאמר לו המלאך לאחר מכן, עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, ולא אמר לו כי אוהב
18864 אלקים אתה, מפני שעיקר מעשה העקידה היה בו משום יראה ופחד, שלא להמרות פי ה' בשום אופן
18865 שבעולם.
- 18866 הוא משאחז"ל (איכ"ר פ"א), אם יאמר לך אדם יש חכמה באומות תאמין, יש תורה באומות אל תאמין,
18867 חכמה היא הנהגת האדם על פי שכל, והיו כאלו פילוסופים גדולים באומות כמו סוקרטס שלחם נגד הע"ז,
18868 וכן חיבר ספר המדות נפלא מאוד, וכל הנהגתם היתה רק לפי הוראת שכלם וחכמתם באשר הם אדם! אבל
18869 אם יאמר לך אדם יש תורה בגויים אל תאמין, כי הם לא ישיגו ארחות חיים ע"פ תורה נגד שכל אנושי
18870 בשום אופן, גם לא נצטוו על זאת, משא"כ אנו בני אברהם יצחק ויעקב, לנו ניתנה תורה לשמור דרך עץ
18871 החיים למעלה למשכיל.
- 18872 וזה מה שאחז"ל (ויק"ר פ"ט ג'), דרך ארץ קדמה לתורה, הבנת השכל בבריאת העולם כי יש בורא ומנהיג
18873 יחיד לבירה, וכן ענין המדות נקרא דרך ארץ, שזוהו הדרך לכל אדם באשר הוא אדם, ונתן הקב"ה כח
18874 באדם להיות שכלו מורו ומדריכו בזה, ומשום כך נענשים כל בני אדם אפילו גויים בכלל, אם פוגמים את
18875 עצמם בשלימות אמונה פשוטה זו, ולכן לא נזכר נסיון אור כשדים בתורה אלא בדרך רמז, כי זה ענין דרך
18876 ארץ שקדמה לתורה! שגם בלא תורה יכול האדם וצריך הוא להגיע להבנה והשגה מלאה בזה ע"פ שכלו
18877 לבד, ישמע חכם ויוסיף לקח ונבון תחבולות יקנה (משלי א'). (לב אליהו).
- 18878
- 18879 מאמר שצד
- 18880 ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק (בראשית כ"ב ב').
- 18881 וברש"י אין נא אלא לשון בקשה, אמר לו בבקשה ממך עמוד לי בזה הנסיון, שלא יאמרו הראשונות לא
18882 היה בהן ממש, הנה גם הראשונות כולם נסיונות היו ואיש אחר ודאי לא היה עומד בהם, וא"כ מה כל כך
18883 אם לא היה עומד בזה הנסיון, וכי בחסרון אחד כבר אומרים על כל הראשונות שאין בהם ממש?
18884 אלא שכן הם ביאורם של הדברים, אמרו חז"ל (אבות ה') כל אהבה התלויה בדבר בטל דבר בטל אהבה,
18885 ואפשר שאפילו באהבה היותר גדולה וחזקה, אבל אם היא סו"ס תלויה באיזה דבר שהוא, אם יבטל הדבר
18886 ההוא תבטל גם האהבה, ואמנם באדם נמצאים הרבה דברים התלויים בדברים, וכל אדם יש לו תנאיו
18887 ומצביו.
- 18888 מספרים על אחד שהיה לו חותנת מקפדת על כל הליכות חייו, ובהמצאו בחדרו והיה שומע קול צעדיה
18889 מבעד לחדרו, היה מתחזק ולומד ומתפלל ביתרון עוז, פעם אחת הוא היה עומד באמצע ק"ש, מדקדק
18890 ומכוון ביתרון בחשבו כי חותנתו מאחורי הפרגוד שלו, לבסוף שומע כי היה זה חתול אשר השמיע צעדיו
18891 בהילוכו, והנה בטלה כל הק"ש והעבודה שלו, אמנם אם כי הגורם היה החותנת אבל סו"ס הרי בהמשך
18892 הזמן נתמלא בלימודים, והיה איש עובד בקודש ומתעלה בכל הליכותיו, אלא כיון שעבודתו היתה תלויה
18893 בדבר הנה הוא עומד בסכנה, כי בביטול דבר תבוטל עבודה.
- 18894 כל אחד ואחד יש לו בעבודתו סיבותיו והגורמים שלו, אם מחמת התפארות לבני אדם או יראתו אותם, אם
18895 מחמת הכרח משרתו, ואם מחמת הרבים והסביבה בהם הוא נמצא, כל אלה הם הדברים התולים בעבודתו,
18896 כל מעשיו אין עושה האדם בלתי דבר תולה, ומדת עבודתו היא כפי מדת הדבר התולה.
18897 עד כמה שמגיע דבר התולה במדה זו ירבה עבודתו, עם הדבר התולה בוקע האדם כל נסיון קשה שהוא,
18898 אם ידמה האדם למשל שבני אדם יתלוצצו על הנהגתו ודאי שידקדק ולא יכשל, הדברים התולים הם
18899 המכוונים צעדיו של האדם, וכן בכל ענין וענין ישנם הדברים התולים שלהם, אשר הם המעמידים את
18900 האדם בכל עבודה, ובהם הוא כמצב כשבטל דבר בטלה אהבה.

18901	ודאי שגם הנסיונות הראשונים של אברהם היו נסיונות גדולים, ואדם זולתו ודאי לא היה עומד בהם, אלא
18902	שכאן היה לו נסיון לשחוט את בנו את יצחק, ואם לא היה בוקע קושי זה הנסיון, אם היה מתעכב בזה
18903	המעשה, הרי זה מורה כי עדיין טרם ניקה וטיהר עצמו מהדברים התולים, זה מורה כי עמידתו עד הנה לא
18904	היתה מתוך תלוי ביראת אלקים, כי ביראת אלקים טהורה אין עכובים ואין ביטולים, אלא עומדת לעד
18905	עומדת בכל נסיון, ורק אחרי עמדו גם בזה הנסיון האחרון, ובקע כל קושי ועיכוב ולא חשך אף את בנו את
18906	יחידו, אז העיד עליו הקב"ה עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה וזכה לברך אברכך אחת לאב ואחת לבן.
18907	(דעת תורה).
18908	
18909	מאמר שצה
18910	ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק (בראשית כ"ב ב').
18911	בדרשת הר"ן דרשה ו' כתב בענין נסיון העקידה וז"ל, כי לא היה נמשך לו עונש כלל אם לא עקדו כי לא
18912	צוהו ה' ית' בזה, והוא הבטיחו כי ביצחק יקרא לך זרע, וזה לשון הכתוב קח נא, וכאשר נודע שזה
18913	המאמר אינו לשון ציווי אלא בקשה שהראה לו, שייטב בעיניו אם ימחול אברהם על הבטחתו ויעקוד בנו,
18914	ולו היה אברהם משיבו הן לי לא נתתה זרע כי אם זה ואיך אעשה זה, לא היה נחשב לו עון ולא השיגהו
18915	עונש מזה, ואעפ"כ לגודל אהבתו את השם מצא את לבבו לעוקדו כדי שיעשה חפץ ה' וזה ענין העקידה
18916	וסודו עכ"ל.
18917	ולפי דברי הר"ן הללו אפשר ליישב את לשון הכתוב אצל העקידה, והאלקים נסה את אברהם, והלא כל
18918	ימיו עמד אברהם בנסיון ולמה דוקא כאן כתב שה' ניסה את אברהם, אבל לדברי הר"ן מבואר היטב, זכאן
18919	היה סוג נסיון אחר משאר כל הנסיונות, שהרי לא היה כאן ציווי מפורש להקריב את יצחק, רק גילוי
18920	בעלמא שיהיה לו יתברך נחותא בדבר אם יקריבוהו, וזה נסיון גדול לאברהם להקריב בנו היחידי שנולד
18921	לו כשהיה בן מאה שנה וממנו עתיד להבנות כלל ישראל, וליכא נסיון אחר כזה כלל.
18922	מבואר במדרש בשעה שהלך אברהם לעקוד את יצחק בא השטן אליו בהרבה טענות, א"ל היום תעלהו
18923	לעולה ולמחר יאמר לך רוצח אתה, א"ל אברהם על מנת כן, כל כך היה פשוט אצל אברהם לעשות נחותא
18924	לפניו ית', דלא שת לבו לטענת השטן, אע"ג דלא היה כאן ציווי מפורש מאת ה' בזה ואיכא מקום לחוש
18925	לדברי השטן, מכ"מ מגודל חשקו ורצונו לעשות נחותא להקב"ה אמר על מנת כן, וכן התגבר על כל
18926	העיכובים שהעמיד השטן לפניו, כי לגודל אהבת ה' הבווער בלבו לא עמד שום דבר לפניו, ובזה מובן למה
18927	רק זכות העקידה עומדת לכל הדורות, כי בנסיון הזה הראה אברהם עד היכן מגעת אהבתו להקב"ה.
18928	(קובץ שיחות).
18929	
18930	מאמר שצו
18931	ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק (בראשית כ"ב ב').
18932	מפני שענין העקידה הוא העמוד הגדול והחזק אשר העבודה עומדת עליו, והוא תופש מקום היותר נכבד
18933	בתורה, ואשר בו נחקקה צורתו של אאע"ה בלבנו, ואשר בה נקרא א"א לירא אלקים, ומפריה נאכל
18934	בעוה"ז כמ"ש חז"ל, ובראש תפלותינו נזכר עקידתו של יצחק, ע"כ ראינו בע"ה להאיר מעט ענין
18935	העקידה, מהותה ערכה ותכליתה כפי אשר חננו השי"ת, כי ראינו רבים לא יבינו מהותה של העקידה
18936	לדמות לה מעשה חנה ושבעה בניה, וכן הגזירות הרעות של מסע הצלב ושנות ת"ח ות"ט ר"ל, אשר קרו
18937	מקרים כאלו אשר האבות שחטו בידיהם בניהם ובנותיהם, למען לא יפלו בידי הטמאים ויתעללו בהם,
18938	ומדמים מעשיהם למעשה העקידה.
18939	ע"כ ראינו לדבר נכון מאוד לבאר ערכה ומהותה של העקידה, שחלילה לדמות המקרים הנ"ל לעקידתו של
18940	יצחק, אף שלכאורה יש דמיון במעשיהם למעשה העקידה בעצם המעשה, שיש לנו לדעת שענין העקידה
18941	לא היה ולא יהיה כמוהו בעולם, אשר ינוסה מי בעולם בנסיון גדול ונורא, מרעיד ומפחיד כל לב כנסיון
18942	העקידה, כן יש לנו לדעת שכל מעשה יערך לא לפי המעשה לבד, כי אם לפי ענינו ומצבו של עושה
18943	המעשה, ועם תנאי הזמן והמקום ושאר כל הפרטים והמקרים המתלויים עם המעשה, ולפיהם ישתנה כל
18944	מעשה ויבדל מעשה ממעשה בהבדל גדול.
18945	אין שום דמיון במעשי הגבורים בעתות הגזירות ר"ל, אשר האבות שחטו בידיהם בניהם ובנותיהם —
18946	למעשה העקידה, מפני שאז נעשו כל המעשים הנוראים בעת מהומה ובהלה, אשר עמדו בניהם ובנותיהם
18947	ליפול בידי הפראים האכזרים, והיו עושים כל מעשה בגופם ונפשם, ולטמאם בכל מיני טומאה כידם
18948	הרחבה במרכבה הטמאה, וגם לא אחד עשה זאת כי אם רבים גדולים וחכמים, והיו כולם בדעה אחת,
18949	שטוב להם לגופם ונפשם טהורה ליהרג בידי אבותם מליפול בידי הטמאים, והיה מזה קה"ש גדול מאוד
18950	ונתקדש ש"ש בעולם, בהשקפה זו אין פלא כ"כ בעשותם המעשים הגדולים האלו.

לא כן מעשה עקידתו של יצחק שאז היה בנו יחידו של א"א, האהוב והנחמד לאביו ואמו, בן הניתן בנס גדול שלא היה כמוהו בעולם, האהוב והנחמד לכל באי שער עירו ולכל ב"ב, יושב בכבודו של עולם בבית אביו הגדול בעושר וכבוד כאחד ממלכי הארץ, יושב באוהל ועוסק בתורה ועבודת ה', וביתו של א"א מלא אורה ושמחה, כל באי ביתו ששים ושמחים בשמחתו, ובשמחת אמנו שרה בבנה יקירה הניתן לה אחרי בלותה, האב והאם עומדים ושומעים קולו של יצחק יושב ועוסק בתורה ותפלה.	18951 18952 18953 18954 18955
כל מלכי מזרח ומערב מקדימים לפתחו של א"א לשמוע תורתו וחכמתו, כל העוברים ושבים המתארחים בביתו של א"א, כל תלמידיו הרבים וכל ילידי ביתו ומקנת כספו, כולם רואים את אשרו של רבם ואדונם בבן זקונים שלו, כולם שמחים בשמחתו ונותנים שבח והודיה לשמו הגדול ית' על כל הטוב אשר עשה לעבדו הנאמן, ופיהם מלא תהלות ה', רואים את יצחק ממלא מקום אביו אחריו, להיות מאיר לעולם בתורתו וחכמתו, וכל הבא בביתו של א"א נעשה שמח משמחתו של אברהם ושרה אשתו.	18956 18957 18958 18959 18960
והנה בעצם תוקף שמשו של א"א נאמר לו, קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק והעלהו שם לעולה, ומה יהיה בסופו של דבר? יצחק חמודו של עולם ימות, שרה תמות מרוב צערה ויגונה על בנה יחידה, אברהם יחשב כמתעתע בעיני אנשי העולם, אין מי בעולם שיאמינהו וגם לא היה מותר להם להאמינו שעשה ע"פ ה', שזה דבר נגד שקול דעתו של אדם, אשר אין ראוי להאמין לנביא גם על הוראת שעה, כי אם יצחק לבדו מהכרתו הגדולה וברוח קדשו האמין לאביו.	18961 18962 18963 18964 18965
כל תלמידיו אוהביו ומכיריו יבדלו ממנו, עבדיו ומשרתיו יברחו ממנו מיראתם פן יעשה להם כמו שעשה לבנו, יקומו אנשים ויגזלו ממנו כל רכושו בחושבם אותו לסר טעמו ממנו לעת זקנתו, כל תורתו וחכמתו שלמדו ממנו תלמידיו תבטל ותהיה לאין מפני שסופו מוכיח על תחילתו, ואיך לסמוך על חכמתו של איש כזה, אשר היה מוכשר לעשות מעשה נורא ואכזרי כזה, שמים וארץ ירגזו ממעשה נורא ומבהיל כזה.	18966 18967 18968 18969
ומה תהיה אחריתו של א"א ישאר בדד וגלמוד, נדח ונעזב מבני אדם, כל רואיו ילעיגו עליו יפטירו בשפה יניעון ראש, יזכור ימי עוניו ומרודו, כל מחמדיו וכל כבודו הגדול אשר היה לו בימי קדם, יהיה נע ונד בארץ בלי רע ומיודע, ולא ישאר לו בעולם הגדול הזה כי אם אלהי אברהם לבד, אשר ידע בנפשו שעל פיו ית' עשה מה שעשה, ועל מי ישען כי אם על אביו שבשמים לבד! זה דודי וזה רעי מעשה עקידתו של יצחק!	18970 18971 18972 18973 18974
כל זה ידע אברהם בלכתו לשחוט את בנו יחידו לא נעלם ממנו כל זה, בלכתו להר המוריה היה לו די עת לחשוב ולהתבונן לכל התוצאות הנוראות של מעשהו הנורא, ובכ"ז לא נתפעל מכל החזיון המבהיל הזה, והיה ישר בעיניו להפרד מכל הטובות הגדולות ומכל מחמדי נפשו, והיה די לו שה' לבדו יהיה חלקו ונחלתו, והשכים בבוקר לעשות רצונו ית' בשמחה וזריזות גדולה, ולא פחד לבו מכל החזיון הזה, לפי הדברים האלה מה ידמה ומה ישוה לעקידתו של יצחק! לא היה ולא יהיה כמוהו בעולם, ואין דמיון לכל המעשים הגדולים אשר נעשו בעולם, לעומת עקידתו של יצחק אע"ה. (יסודי הדעת).	18975 18976 18977 18978 18979 18980
מאמר שצז	18981
וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחוק. ויאמר אל נעריו שבו לכם פה עם החמור (בראשית כ"ב ד').	18982 18983 18984
אמרו חז"ל מה ראה? ראה ענן קשור בהר, אמר דומה שאותו מקום שאמר לו הקב"ה להקריב את בנו שם, אמר ליצחק בני! רואה אתה מה שאני רואה? א"ל הן, אמר לשני נעריו רואים אתם מה שאני רואה? א"ל לאו, אמר הואיל וחמור אינו רואה ואתם אינכם רואים, שבו לכם פה עם החמור (בר"ר נו), ואמרו עוד ומנין שהעבדים דומים לבהמה? מהכא שבו לכם פה עם החמור.	18985 18986 18987 18988
ומי היו נעריו אלה ישמעאל ואליעזר שהיו מחניכי ביתו של אברהם אבינו, ועמדו במדרגות גדולות מאוד בהכרתם ובהשגותיהם, אולם מכיון שלא הגיעו לשיא הכרתם של אברהם ויצחק, ולא השיגו במדרגת רוח הקודש מה שהשיגו הם, גבה הר ביניהם עד שנקבע להם דרגה של חמורים, ולא להם בלבד כי אם לכל זרעם וזרע זרעם עד עולם, ולא רק בהשקפה כי אם להלכה ולמעשה כפי שנפסק לדורות.	18989 18990 18991 18992
הרי מכאן כמה ערכה של כל השגה בהכרה, עד שההבדל בין השגה אחת לשנייה במקרה אחד בלבד, הוא כהבדל בין אדם לחמור, ולא של אדם סתם אלא כהבדל שבין איש המעלה הגדול ביותר כדרגותיהם של אברהם ויצחק עד דרגת חמור ממש, אברהם הלך והתעלה כל ימיו מדרגה לדרגה, חז"ל אומרים בן שלש הכיר אברהם את בוראו (נדרים לב), ובמקום אחר שנינו שכן ארבעים או בן ארבעים ושמונה הכיר את בוראו (מד"ר פ' יד).	18993 18994 18995 18996 18997
והסביר הרמב"ם (הל' עכו"ם פ"א ה"ג), שעוד מילדותו התחיל אברהם לשוטט בדעתו ולחשוב יום וליילה על גלגל העולם מי מסבב אותו, וכך הלך והתעלה מהכרה להכרה, כי הרי בעוד היותו בן שלש נאמר עליו שהכיר את בוראו, ובכל זאת המשיך להוסיף הכרות על גבי הכרות עד שהגיע לגיל ארבעים ושמונה ובא	18998 18999 19000

19001	לשלמותה, ואף אז עדיין לא השלים את מדרגתו והמשיך להתעלות משלב לשלב, רק בהגיעו לשנת
19002	התשעים ותשע ציוה לו הקב"ה על המילה, ואמר לו התהלך לפני והיה תמים, כלומר שעל ידי המילה
19003	נעשה שלם (תוספתא נדרים פ"ב).
19004	וגם ישמעאל ואליעזר למדו מאברהם והתעלו ביחד אתו בהכרתם, חז"ל אומרים שאליעזר נקרא דמשק
19005	משום שדלה והשקה מתורת רבו (רש"י בראשית כ"ב), וכן נימול ביחד עם אברהם, כמו כן שנינו על
19006	ישמעאל שהתעלה מאוד במעשה המילה, עד שטען כלפי יצחק שהוא חביב ממנו שנימול בן י"ג שנה ולא
19007	מיחה (בר"ר נה), והתפאר כנגדו שנתן נפשו על המילה וקיבל עליו (תנחומא וירא מב).
19008	אולם במעשה ההליכה אל העקידה התבלט ההבדל בין אברהם ויצחק לבין ישמעאל ואליעזר, אמנם
19009	בתחילה הלכו במשך שלשה ימים כולם יחדיו, אבל ביום השלישי ראה אברהם את המקום מרחוק וגם
19010	יצחק ראה את המקום, הוא ראה והשיג מה שראה והשיג אברהם, ומשום כך נמצא ראוי לעקידה.
19011	חז"ל אומרים שלאחר שיצחק השיב לאביו שהוא רואה את עמוד הענן שבהר, הבין אברהם שנרצה הנער
19012	לעולה (פרקי דר"א לא), אבל ישמעאל ואליעזר לא ראו ולא השיגו מה שאפשר היה להשיג, ומשום
19013	שעמדו ולא המשיכו להתעלות עם אברהם ויצחק בשיא החזות ורוח הקודש, נמצאו שאינם ראויים ללכת
19014	יחד אתם, ואמר להם אברהם שבו לכם פה עם החמור, בגלל זה בלבד נקבעה להם דרגה של חמור.
19015	יסוד זה בא ללמד גם עלינו, אף לאחר שיצאנו ממצרים לחירות עולם, שקבלנו את התורה ואי אפשר לנו
19016	לרדת למדרגה של עבדים, בכל זאת גם לגבינו יש הבדל בין השגה להשגה כאותו מרחק שבין אדם
19017	לחמור, אמר ר' זירא אמר רבא בר זימנא אם ראשונים כמלאכים אנו בני אנשים, ואם ראשונים כבני
19018	אנשים אנו כחמורים, ולא כחמורו של ר' חנינא בן דוסא ושל ר' פנחס בן יאיר (שבת קיב).
19019	הרי שר' זירא ראה הבדל בדרגה של דורו לגבי הדרגה של הדור שלפניו כהבדל בין חמור לבני אדם, הגם
19020	שדורו של ר' זירא עמד במדרגה גדולה מאוד בהשגת החכמה, שלפי מושגינו אין לנו בה כל תפישה, בכל
19021	זאת מכיון שהשגותיו של הדור שלפניו היו גדולים משל השגותיהם, שהם תפשו סברה אחת יותר, ראו
19022	בזה מרחק עצום ביניהם, כי רב מאוד ערכה של כל השגה והכרה, עד שכל הבדל בין זו לזו מהוה מהות
19023	אחרת לגמרי, מהות הרחוקה מחבירתה כמרחק האדם מן הבהמה.
19024	ואין תימה בדבר כי הרי מרחקי חכמת ה' הם עצומים ללא גבול וללא שיעור, כמה חכמה מכיל גלגל אחד
19025	שבבריאה וכמה יש להתעמק בו כדי להשיג אותו, והרי ישנם בעולם גלגלים רבים ובכולם משתקפת
19026	חכמה ללא סוף, נמצא שממדי החכמה הם ללא שיעור, ואם בחכמת העולם כך, על אחת כמה וכמה
19027	שבחכמת התורה שבאות אחת ממנה נברא כל העולם, אין שיעור למושגיה ויש מרחקים עצומים בין דור
19028	אחד למשנהו, או בין איש לרעהו אף כדי מרחק שבין אדם לבהמה, אף אם הדור הפחות או האדם הפחות
19029	נמצא במדרגה גדולה מאוד.
19030	ומכאן יש לראות גם את הצד השני, שאם אחד משיג משהו יותר מחברו בהכרתו ובהשגתו, הריהו עולה
19031	עליו בממדים אחרים ומהוה מהות אחרת, וגם זה יש ללמוד מדברי חז"ל באותו ענין, כתוב בגמרא שם
19032	שרבי חזקיה שאל איבעיא בהלכה ור' יוחנן תלמידו פתרה לו מתוך סברא ידועה, וקרא עליו ר' חזקיה
19033	בגלל סברתו זו לית דין בר אינש, כלומר שאינו בן אדם אלא מלאך (רש"י שם), הרי שבגלל סברתו זו
19034	בלבד שתפשו מה שלא תפשו אחרים, התעלה למדרגה אחרת, והובלט הבדל ביניהם כהבדל בין מלאך לבני
19035	אדם, הרי כמה חשובה כל השגה בהכרה ובחכמה התורה, שהוא מעלה למהות אחרת ולעולמות אחרים.
19036	(אור הצפון).
19037	
19038	מאמר שצח
19039	ויאמר אברהם אל נעריו שבו לכם פה עם החמור (בראשית כ"ב ד' ה').
19040	אמרו חז"ל מה ראה? ראה ענן קשור בהר, אמר דומה לי שאותו המקום שאמר הקב"ה להקריב את בני
19041	שם, אמר ליצחק רואה אתה מה שאני רואה א"ל הן, אמר לשני הנערים רואים אתם מה שאני רואה א"ל
19042	לאו, אמר הואיל והחמור אינו רואה ואתם אינכם רואים שבו לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור (יבמות
19043	סב ע"ב).
19044	מי היו נערים אלו של א"א אליעזר וישמעאל, מוצאים אנו באליעזר שהתורה מציינת אותו בתור אדם גדול
19045	מאוד כך מפורש בגמ' (יומא כ"ה:), אליעזר זקן ויושב בישיבה היה שנאמר ויאמר אברהם אל עבדו זקן
19046	ביתו, המושל בכל אשר לו שמושל בתורת רבו, הוא דמשק אליעזר שדולה ומשקה מתורתו של רבו
19047	לאחרים.
19048	ועד כמה גדול הדבר בשביל תלמיד לרדת לסוף דעת רבו! אנו מוצאים שמסכת ע"ז של א"א היתה בת
19049	ארבע מאות פרקים (ע"ז י"ד:): כפי הנראה הכילה מסכת זו הוכחות אפסותן של כל הדעות הכוזבות

והשיטות שבעולם, והנה כל זה קיבל אליעזר מא"א, וסמך עליו שימסור תורתו לאחרים בלי שום תוספת וגרעון, ולא יסלף את הכונה האמיתית, היש לנו מושג כלשהו בגדלותו של אליעזר?	19050
על גדולתו של ישמעאל יכולים לעמוד, לא מזה בלבד שהניח למול את עצמו בהיותו בן י"ג שנה, אלא גם מזה שאנו מוצאים שבשעה שגירשו אברהם אבינו מביתו הוא ואמו, לא העניק לו לא כסף ולא זהב אלא לחם וחמת מים בלבד, וכשאנו רואים אותו שוב בבית אברהם אבינו, אנו למדים שבודאי תיקן את העבר והכיר בעותתו ושהיה ראוי לאותו עונש, ומבלי שישמור טינה כלשהי בלבו לאביו חזר ובא אליו, הרי שהועילה לישמעאל ההתרחקות כשם שהועילה ליצחק ההתקרבות, וכמה כבד דבר זה להתעלות מהתרחקות ולטהר את הלב מכל טינה.	19051
יתר על כן על אותה שעה שגירש א"א את ישמעאל דרשו חז"ל, מלמד שהיה שונאו על שיצא לתרבות רעה, והנה בשעה שהקב"ה אומר לאברהם קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת, משיב א"א שני בנים יש לי, זה יחיד לאמו וזה יחיד לאמו, שניהם אני אוהב, הרי שנהפך לבבו של אברהם על ישמעאל משנאה לאהבה, ואיזו אהבה? אהבה שהיא שוה לאהבתו של יצחק בלי שום הבדל כלל, א"כ בודאי שהיה ישמעאל ראוי לכך שאברהם אבינו ע"ה יאהבו.	19052
ובעובדא זו גופא בלכתם יחד אל הר המוריה, בא השטן לקראתם ועשה בדרכם נהר שבו נכנסו במים עד צוארם, עד שהתפלל א"א הושיעני אלקים כי באו מים עד נפש, הלא גם ישמעאל ואליעזר נכנסו בנהר עד צוארם, ולא נסוגו אחור ולא אמרו מה לנו ולצרה הזאת.	19053
והנה אחר כל זה! משלא הגיעו לידי מדרגה לראות את הענן הקשור על ההר, שמזה ניתן להבין את קדושת המקום, למרות כל גדולתם קרא עליהם א"א עם הדומה לחמור, ודאי שהיה א"א זהיר בהונאת דברים ולא נתכוין לקנטרם, אלא היו הדברים בגדר תוכחה ולימוד להודיע להם את מגרעותיהם, וכפי שאנו רואים אף הם קבלו הדבר בשתיקה ולא מצאו עצמם נעלבים, כיון שגם הם היו מעונינים לדעת את החסר להם במדת השלמות, ובאיזה מדה עדיין הבהמיות שולטת בהם.	19054
ומכאן לימוד לדורות שכל עוד אין אדם מבחין באור השופע בקירבת האלקים, כל עוד כן הוא עדיין נפשו לא מטוהרה והשלמות ממנו והלאה עודנה, והתעוררות מכאן בשבילנו לימי הרחמים והסליחות, חודש אלול והימים הקדושים שמראש השנה ועד יוה"כ ימי הדין והמשפט, שבאותם הימים מציאות וקרבת אלוקים שרויה בתוכנו, ועליהם קורא הנביא דרשו ה' בהימצאו קראוהו בהיותו קרוב, ואם באותם הימים אין אנו חלים ואין אנו מרגישים את האור הגדול, ושפע הקודש הבוקע אלינו איזהו השם שנקרא לעצמנו? (דבריהם וזכרונם).	19055
	19056
	19057
	19058
	19059
	19060
	19061
	19062
	19063
	19064
	19065
	19066
	19067
	19068
	19069
	19070
	19071
	19072
	19073
	19074
	19075
	19076
	19077
	19078
	19079
	19080
	19081
	19082
	19083
	19084
	19085
	19086
	19087
	19088
	19089
	19090
	19091
	19092
	19093
	19094
	19095
	19096
	19097
	19098
	19099

וכמו כן כל דרגות האדם מהקצה האחרון עד רום המעלה, כל העבודה היא להעשות בריה חדשה ע"י כל הכרה והכרה, מתחלה חמור ואח"כ מלאך, ובמלאך עצמו יש דרגות לאין קץ. וכל עמל האדם להוציא לפועל הכחות שבאמת כבר ישנם בו, ואעפ"כ מקודם שהוציאו לפועל הרי חסר כאן בריה ויצירה, מכאן חיזוק לאדם שלא יתייאש, ושלא להתנצל באמתלאות אם אינו מצליח בכשרונותיו ובמדותיו, כי מכיון שאבנים מוציאים פירות להפליא, מכש"כ שעל האדם להוציא מכחות אבנים שלו פירות. (תורת המוסר ד' 121).	19100
	19101
	19102
	19103
	19104
	19105
	19106
מאמר ת	19107
ויקה אברהם את עצי העלה וישם על יצחק בנו ויקח בידו את האש ואת המאכלת וילכו שניהם יחדו (כ"ב ו').	19108
	19109
נסיון העקידה בא ללמדנו, שלא היה זה נסיון לשעה שניסה אותו הקב"ה בפעם הזאת בלבד, ואילו במשך כל ימי חייו לא עמד במדרגה זו, לא כן אלא שהנסיון הזה בריר את הדבר למפרע, שבמשך כל ימי חייו חי באותה מסירות נפש, ותמיד היה מחנך עצמו למסור נפשו לעבודת אלקיו, והדברים מוכיחים מהאמור בפרשה ויקח אברהם את עצי העולה וישם על יצחק בנו, ויש להבין למה עשה זאת הרי הוא לא נצטוה על זה?	19110
	19111
	19112
	19113
	19114
אלא הוא הדבר שאמרנו, הוא רצה לחזק את רוחו של יצחק וללמדו מדת סבלנות, ומן הסתם דברו על ענין זה וכל תוצאותיו במשך שלשת הימים, והראיה שבשעה שאמר לו אלקים יראה לו השה לעולה בני, לא עשה הדבר עליו שום רושם ולא עלתה שום דאגה בלבו, כי הכין עצמו לזה מכבר והבין תכף שמסתמא יהיה הוא השה לעולה, שהרי הוא רואה את העצים ואין שם בנמצא.	19115
	19116
	19117
	19118
	19119
	19120
	19121
	19122
	19123
	19124
	19125
	19126
	19127
	19128
	19129
	19130
	19131
	19132
מאמר תא	19133
ויאמר יצחק אל אברהם אביו הנה האש והעצים ואיה השה לעלה (כ"ב ז').	19134
	19135
	19136
	19137
	19138
	19139
	19140
	19141
	19142
	19143
	19144
	19145
	19146
	19147
	19148
	19149

מלבו דברי השטן, וכתוב אחר כך עוד וילכו שניהם יחדיו זה לשחוט וזה להשחט, זה לעקוד וזה ליעקד כמו מקודם, ומה מדוקדקים הכתובים עתה.	19150
ועתה השתוממו אחי המשכילים, חרף נפשו למות על קידוש ה', ולא עשה עליו רושם כלל דברי השטן ואמר אף על פי כן, ואילו בשביל תכשיטין שישארו לישמעאל עשה עליו רושם לפעולה למחצה לפי שעה, רצוני בזה כי הלא הרושם יצא לפועל כי שאל אחר כך ואיה השה לעולה, ואילו קודם דברי השטן כתיב וילכו שניהם יחדיו זה לשחוט וזה להשחט זה לעקוד וזה ליעקד, מבהיל עד כמה לישנא בישא על האדם היותר גדול ממלאך עושה רושם לפעולה, אם לא יראה תיכף לבטל הלישנא בישא.	19151
יצא לנו מזה שני למודים גדולים, הא' כי מעלת המדות יותר גדול ממסירת נפש וזה מבהיל, השני כי האדם היותר גדול הרבה ממלאכי השרת, יש אצלו שפלות כל כך אם לא יתבונן, כי המדה היותר קלה היתה יכולה לבטל אותו מזכות נורא כעקידה אם לא היה מתבונן לבטלה ח"ו, הרי לנו כמה קשה כוחה של מדה רעה אחת ומכ"ש הרבה מדות רעות ה' יעזרנו לתקנם.	19152
עוד יצא לנו כמה יש על האדם להזהר מליצנות שלא יעשה עליו רושם ח"ו, ויכול להיות כי יצחק אבינו ע"ה אז לא היה עדיין מגיע למדרגת אביו בשינוי הטבע לגמרי מכל וכל בלי שום נקודה מטבע הלידה, וע"כ עשה עליו רושם לפי שעה ולא על אברהם אבינו ע"ה, וגם זה לימוד נורא כמה שנים צריך האדם לעמול על מדות, כי בן ל"ז שנים היה יצחק בעת העקידה, ובהעקדה נשלם בו שינוי הטבע לגמרי כי היה עולה תמימה, ומה יעשו אחרים שאינם כיצחק אבינו ע"ה ואין להם עקידה, הרחמן ירחם עלינו ויעזרנו.	19153
(חכמה ומוסר ח"א מא' רכ"א).	19154
מאמר תב	19155
ויאמר יצחק אל אברהם אביו הנה האש והעצים ואיה השה לעלה (כ"ב ז').	19156
בא לו סמאל אצל אברהם אבינו, וכיון שלא הועיל ממנו כלום בא לו אצל יצחק, אמר לו ברא דעלובתא הולך הוא לשחטך, אמר לו על מנת כן, אמר לו אם כן כל אותן הפרגזיות (מיני תכשיטין) שעשתה אמך, ישמעאל שנאיה דביתא ירותא ואתה אינך מכניס בלבך? כד לא תיעול מילא כולא תיעול פלגא, וילכו שניהם יחדיו זה לעקוד וזה ליעקד זה לשחוט וזה לישחט (ב"ר נו ה).	19157
כתב מרן הגאון ר' שמחה זיסל זצ"ל וז"ל, הייתי עתה בהתפעלות מרובה כמה שפלות נטוע בטבע האדם היותר גדול שכל העולם לא נברא אלא בשבילו, כל ישראל אוכלים בזכותו, עם כל זאת כח המדמה לפי שעה עשה אצלו רושם שנתפתה לפי שעה קלה לדברי השטן, ותיכף התבונן יצחק לבטל המדמה, כי נכתב אחר כך עוד וילכו שניהם יחדיו זה לשחוט וזה לישחט ע"כ, ולאחר שהאריך מרן בעומק כוחות הנפש עדיין לא נחה דעתו.	19158
מאוד תמוה הדבר איך יעלה על הדעת שנתפתה יצחק לדברי השטן משום איזה תכשיטים? יצחק שהיה אז בן שלוששים ושבע שנים וכבר היה מוכן מקודם למסור נפשו על קידוש השם (רש"י כב), אף שהבין היטיב כמה צער זה יגרום לאביו ולאמו, ובכל זאת אם זה ציווי ה' סבר שעל כרחך אין לקחת דברים אלה בחשבון, וכאשר אמר לו השטן שהוא הולך לישחט ענה לו בגאון שהוא מוכן לזה, ובשעה שהזכיר איזה תכשיטים שיירש ממנו ישמעאל, היעלה על הדעת שדבר מגוחך כזה היה יכול לעשות עליו רושם כל שהוא? בודאי צדק מרן הגרש"ז כאשר התפלא על דבר מוזר כזה.	19159
ונראה לבאר הענין על פי הקדמה אחת, מצאנו לאברהם אבינו שגירש את ישמעאל בנו בצורה אכזרית, איך יתכן דבר כזה אחרי שאברהם אבינו היה מקרב כל הרחוקים תחת כנפי השכינה, ודוקא בנו יגרש ממנו? וכן בענין לוט שריחקהו ממנו והוא קרובו ומחונכו, וכי שלשה ערביים עדיפים ממנו?	19160
הפירוש הוא שאברהם אבינו היה מדקדק מאוד עם מקורביו שלא יהיה בהם דופי ושיהיה תוכם כבדם, כל עצמו לא בא אלא לפרסם בעולם את האמת, ואם ימצא בפמליתו אנשים בלתי הגונים, אז יתלו הבריות שזהו הדרך של אברהם אבינו, ולכן כשהרגיש בלוט ששולט בו חמדת הממון תיכף ריחקהו מעליו כדי שלא יזייף את שיטתו, ובמקום שילמדו הבריות נקיות כפים מאברהם, עלולים ללמוד גזל מלוט, וכן כשגילה לו הקב"ה שישמעאל אינו נוהג כשורה ושרה צודקת במבטה השלילי עליו, תיכף ריחקהו אברהם כדי שלא ינצל עמדתו כבנו של אברהם להשפיע לרעה על הבריות.	19161
הוא הדבר שחשש יצחק בשעה שעלה על דעתו שישמעאל יהיה יורשו, חישובים של עולם הזה לא היו ביכולתם להשפיע עליו כי הוא זה, לא שנותיו המעטים ועזיבת העולם ערירי, לא צערם של הוריו ולא שום דבר אחר מעין זה, שכל עניני העולם הזה הם בידי שמים, ואין לנברא אלא לעשות רצון הבורא, אבל ברגע שחשב שבהעדר יורש מתאים לאברהם אבינו, אז ישמעאל מלא השיבושים יחשב הממלא מקום של אביו, הרי יתעה את כל העולם בהבליו ויקלקל את כל מפעליו.	19162
	19163
	19164
	19165
	19166
	19167
	19168
	19169
	19170
	19171
	19172
	19173
	19174
	19175
	19176
	19177
	19178
	19179
	19180
	19181
	19182
	19183
	19184
	19185
	19186
	19187
	19188
	19189
	19190
	19191
	19192
	19193
	19194
	19195
	19196
	19197
	19198
	19199

השבון כזה הוא כבר ענין של רוחניות, ועלה בדעתו שאולי אין לו הרשות לשמוע בקול אביו במקום שיכול לצאת תקלה כזאת, אדרבא אולי כאן הנסיון לא לציית כדי להציל את כל העולם, עד שהתחזק יצחק בדעתו ושקל מחדש כל הענין, והבין שהיות שהיה על זה ציווי מפורש מהקב"ה אז לא עליך המלאכה לגמור, ועליו לעשות מצותו והקב"ה ידאג כבר לעולמו, כעין זה אומרים מהגרי"ס ז"ל, שעלינו לעשות ולא לדאוג לתוצאות, עלינו לעשות את המוטל עלינו והקב"ה כבר יראה שהכל יצא על צד היותר טוב. (המוסר והדעת).	19200 19201 19202 19203 19204 19205 19206
מאמר תג	19207
ויאמר יצחק אל אברהם אביו הנה האש והעצים ואיה השה לעלה (כ"ב ז').	19208
והנה יש לנו לאמר עוד חידוש נכבד בענין העקידה בע"ה, שהיה במעשה העקידה נסיון אשר לא היה כמוהו בכל הנסיונות שנתנסה א"א, שבכל הנסיונות נתנסה א"א בכל מיני צער הן בגופו והן בנפשו ועמד בכולם, והנה בעצם מעשה העקידה לא היה חידוש גדול ונסיון חדש, כי אם תוספת צער יותר גדול מכל הנסיונות שנתנסה עד עתה לכאורה, אכן היה בענין העקידה צער גדול אשר לא טעם עוד טעם כזה בכל הנסיונות שעברו, והיה לא"א צער גדול אשר לא ידמו ולא ישוו לו כל היסורים שבעולם אשר אפשר לצייר בדמיונו של אדם, הוא צער של חילול השם ית'.	19209 19210 19211 19212 19213 19214
בודאי שכבוד שמים היה לא"א יקר וחביב מכל החמודות שבעולם אף מאהבתו את יצחק בנו, שכל עמלו וטרחו של א"א כל ימי חייו היה לגדל ולהודיע שמו הגדול ית' בעולם, והנה לעשות דבר משונה ובלתי מתקבל על שכל האדם כזה, להקריב קרבן אדם על גבי המזבח על לא דבר ובלתי אנוס כי אם ע"פ רצונו הטוב, היה העולם כולו מביטים ע"ז בגועל נפש וחרפה ובוז ולדבר משונה וסר טעם, והיה א"א מוכרח להודות שעשה זאת ע"פ מצות השי"ת, ודבר זה טוב וישר בעיני אלהים שיקריב האב את בנו יחידו קרבן לה', מה שאין הלב והשכל סובל זאת ומתנגד לזה בהתנגדות גדולה.	19215 19216 19217 19218 19219 19220
והנה היה מזה חילול השם שאין כמוהו, אשר היה מזה צער גדול לא"א יותר מצערו על יצחק בנו, הוא צער של חילול שם שמים בעולם, אשר היה יקר לא"א יותר מכל החמודות שבעולם, ואשר על מזבח כבודו ית' הקריב כל ימי חייו, במעשה העקידה ראינו חדוש גדול בנסיונו של א"א, שלא היה כמוהו בכל הנסיונות שנתנסה עד הנה, שבכולם היה קה"ש ופרסום כבוד שמים בעולם, אבל במעשה העקידה מלבד צערו הגדול על יצחק בנו ועל חמודותיו שהלכו ממנו, עוד נתוסף לו צער רוחני גדול ונורא, הוא צער של חילול כבוד שמים בעולם אשר לא היה עוד כמוהו.	19221 19222 19223 19224 19225 19226
עוד דבר הראוי לדעת בענין העקידה, שלא קרב א"א לשחוט את בנו בדרך אכזרית, לשכוח את היחס שבינו לבין יצחק ואהבתו אותו, ולדמות כשוחט איזה בעל חי כדרך העמים הפראים הקדמונים עובדי אלילים, שהיו מוסרים את בניהם ובנותיהם הקטנים לשרפם באש, והיו תופפים בתופים לבל ישמע קולם וצעקתם הגדולה ומרה, והיה זה מעשה אכזרית ורציחה כדרך כל רוצחי נפשות, מפאת תאותם של כהניהם לראות איך תצא נפשם של הילדים ואיך יפרפרו ביסורי מות נוראים כאלו, והיה זה להם לעונג גדול מאוד.	19227 19228 19229 19230 19231 19232
לא כן אצל אברהם אבינו ע"ה הוא נצטוה קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק, ואמרו חז"ל ליתן שכר על כל דיבור ודיבור, מהו השכר המגיע לא"א בעל ריבוי הדברים? שכל דיבור היה ענין בפני עצמו, קח נא את בנך שלא תשכח אף רגע אחד שהוא בנך יוצא חלציך, את יחידך שלא תשכח שהוא יחידך, אשר אהבת לא תסור אהבתך אף רגע אחד ממנו, את יצחק שלא תשכח כל העת שהוא יצחק הגדול בחכמה ודעת ובעבודת ה'.	19233 19234 19235 19236 19237
זהו השכר אשר הגיע לאברהם אבינו בעד כל דיבור, שמפאת כל דיבור שנצטוה גדל נסיונו של א"א, ועשה מעשהו לא בגדר אכזרית כי אם בכל מדת הרחמים והאהבה לבנו יחידו, והיה מעורר בקרבו בכל כחו רגשי חמלתו ואהבתו אליו, ובכ"ז היה צריך שתתגבר אהבתו לשמו הגדול והנורא ית' על אהבתו וחמלתו על בנו יחידו, זהו עיקר גדול לדעת בענין העקידה.	19238 19239 19240 19241
אשר ע"כ יש לנו לעיקר ויסוד במעשי העקידה, דברי חז"ל שאמרו שהיה יצחק בן ל"ז שנה בעת העקידה, שכבר היה גדול בדעתו, ועשה א"א מעשהו בהסכם גמור עם יצחק בנו, והיה יצחק משתתף במעשה העקידה ועובד ה' במדה ידועה כאברהם אביו, וכמו שרמזו בכתוב וילכו שניהם יחדיו, אחרי הודיעו כי הוא יהיה השה לעולה, הנה בזה לא היה מעשה של א"א אכזרי כי אם של מעלה שהסכימו שניהם האב והבן, ונעשה כ"ז בכל ההרגשים הטובים של אהבה וחמלה ויקרת החיים מפאת שניהם.	19242 19243 19244 19245 19246
אבל לא יתכן בשום אופן לאמר שהיה יצחק נער קטן, ולקחו אביו ועקדו בע"כ ורצה לשחטו ולהמיתו בע"כ, שזה היה מעשה אכזרי ורצח, ולא יתכן שיתנסה אדם בדבר המשחית את נפשו, ואי אפשר להעלות זאת על הדעת בשום אופן, שיתנסה א"א להיות לאכזר ורוצח לבנו יחידו, כי אם כדברי חז"ל שהיה יצחק	19247 19248 19249

בן ל"ז שנים ונעשה בהסכם וברצון שניהם, ולפלא גדול על מורנו החכם הגדול הראב"ע ז"ל, אשר כתב בפירושו על התורה, שיתכן שהיה יצחק נער קטן ועקדו אביו בע"כ, מלבד שהוא כנגד שקול הדעת כמו שבארנו עתה, הוא ג"כ כנגד הכתוב בתורה וילכו שניהם יחדיו שלא נופל זה הלשון על ילד קטן, כי אם על איש גדול הדומה לאברהם. (יסורי הדעת).	19250
מאמר תד	19251
ויאמר אברהם אלקים יראה לו השה לעלה בני (בראשית כ"ב ח').	19252
גדולתה של העקידה איננה בפעולת העקידה עצמה, אלא בהיקף של כל מהלך החיים, אין הנסיון מתייחס רק לפעולה זו שנצטווה אאע"ה לעצמו, אלא היה בזה נסיון ובחינה על כל הדרך של מסירות נפש בעד רצון ה', דרך אשר נשארה לנו לדורות, וראיה לזה שהרי פעולת העקידה לא היתה תכלית רצונו של ה', שכן לא יצא המעשה אל הפועל, ובכ"ז אנו מתפללים לזכור לנו אפרו של יצחק ולא אפרו של איל יצחק, כי אין כל נפקא מינה והרי זה כאילו הוקרב יצחק אע"ה ממש, מפני שהתכלית לא היתה הקרבת יצחק, אלא בחינה של מסירות הנפש הכללית בכל חייהם.	19253
ומטעם זה אחז"ל כשאתם זוכרין עקידת יצחק מעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני, אילו היתה תכלית העקידה הפעולה עצמה, כי אז אין לנו שום שייכות למעשה זה, ואיך יזכור לנו ענין שאין לנו שום קשר מציאותי עמו? אלא ע"כ שגם לפנינו יש נסיון העקידה, לא במעשה העקידה אלא בדרך העקידה ומסירות הנפש בעד רצון ה', וע"כ כשאנו משלימים את דרכינו ומזדהים עם דרך העקידה, מעלה עלינו כאילו עקדנו עצמנו ממש.	19254
וכיון שהיתה העקידה נסיון החיים של אאע"ה והוא נקט כל חייו בדרך זו, לכן בא הנסיון לבחון את דרכו, כמ"ש חז"ל שביקש הקב"ה מאאע"ה עמוד לי בנסיון זה שלא יאמרו הראשונות אין בהם ממש, שאם לא יעמוד בנסיון יתגלה למפרע כי חסרה לו דרך העקידה כל חייו, אולם אם יעמוד בנסיון אין כל חידוש במסירות נפשו העכשווית בעת הנסיון, כי זו דרכו במסירות נפשו מקדמת דנא.	19255
ולכן מצינו טענת השטן בענין הקרבן, כי באמת מפני מה לא הרגיש אאע"ה בעצמו שבעת שמחה גדולה כזו צריך להביא קרבן למקום? מפני שביטל בקרבן כל התקשרות עם יצחק, והראיה ממ"ש חז"ל ביום הגמל את יצחק שגמלו מיצה"ר לטוב, ובזה כבר השלים בפנימיותו את מסירות נפשו של יצחק לרצון ה', ויצחק עצמו הוא הקרבן גם בחייו, המסירות נפש בעד רצון ה', וע"כ לא היה הכרח להביא קרבן, ואדרבה העדר הקרבן מוכיח על מסירות נפשו, ובאמת יצחק עצמו הוא הקרבן, אבל השטן לא רצה להכיר שהוא ניתק קשר עצמי עם יצחק, וחשב שהשמחה אינה נובעת מתוך הגמלו מרע לטוב, וע"כ צריך קרבן להשלמה.	19256
אכן כשנסתבך אאע"ה בנסיון, רואים כי הנסיון היה נורא מאוד, כי מטבעו של אדם הנדרש לעמוד במסירות נפש, מחשב את הענין בעבורו הוא מוסר נפשו, והוא משקיט את עצמו מעט כשמוצא ענין נשגב במסירות נפשו, ככל שתוצאות הענין הן יותר נעלות בעיניו, כן יקל עליו למסור את נפשו, מה שאין כן בנסיון העקידה של אאע"ה, כל עיקר הנסיון בא לו מפני שלא הביא קרבן פר ואיל, והרי הוא עומד כעת במצב כזה, כי בנו יחידו יצחק אשר בו יקרא זרע וכל העתידות הנשגבות נשענות עליו, צריך להיות לקרבן תמורת פר.	19257
כלומר אילו היה מביא פר היה שומר על קיומו של יצחק, ומכיון שלא הביא פר צריך להביא את יצחק כקרבן תמורת פר, נסיון כזה הוא קשה מאוד, כי לפי שכלנו אין בזה תוצאות חשובות במסירות הנפש, ועוד יותר קשה לקבל נסיון שבא כעונש ואינו נובע מנימוקים של מסירת נפש, ובפרט בעת שהחטא דק והעונש כ"כ קשה, כי חסרה בו רוח חיים של מסירות נפש, כל מעשה העקידה נובע ממכשול ובא בתור עונש, ואין כאן התנדבות עצמית למסינ"פ.	19258
ובהיותו עומד במעשה העקידה היה הנסיון עוד יותר קשה לאור דברי חז"ל, שאמר א"א הואיל והתחלת על רביעית דמדך יוצרך יזמין לך קרבן אחר תחתיך, קודם טען השטן השה לעולה ולא יצחק לעולה, וא"א השיב לו כך עונשו של בדאי, ואילו עתה ידע שמזומן לו קרבן אחר וא"כ מה נסיון בעקידה?	19259
אך לפי דברינו שכל עיקר העקידה היתה לברר את דרך חייו בפועל, ומפני זה לא היה צורך למעשה העקידה ממש, נמצא כי מצד אחד צריך להביא קרבן ומצד השני אין צריך, וגם צווי ה' על העקידה משתמע לתרי אנפין, אלקים יראה לו השה לעולה בני, מן הצורך שתהא עולה אבל מי ישמש עולה? ע"ז נרמז מצד אחד 'השה לעולה' ומצד שני 'לעולה בני' כל הענין עמד להכרעתו של אאע"ה עצמו, אם יהיה מושלם בפנימיותו שיהיה 'לעולה בני' אז יוכל להיות 'השה לעולה', אבל אם לא אז יהיה מוכרח להיות 'לעולה בני'.	19260
	19261
	19262
	19263
	19264
	19265
	19266
	19267
	19268
	19269
	19270
	19271
	19272
	19273
	19274
	19275
	19276
	19277
	19278
	19279
	19280
	19281
	19282
	19283
	19284
	19285
	19286
	19287
	19288
	19289
	19290
	19291
	19292
	19293
	19294
	19295
	19296
	19297
	19298

וע"כ זלגו עיניו דמעות, כי ידע בבירור שאם יתעורר צורך לקיים למעשה את העקידה הרי זה בגלל חסרון פנימיותו, לו היה שלם במסירות נפשו כי אז לא היה צריך לזה, והיה מחליף לו הקב"ה 'שה לעולה'	19299
תמורת יצחק, כי העיקר צריך להיות כאן קרבן או פר או יצחק, וכיון שלא הביא קרבן פר ביום הגמל את יצחק, גרמה טענת השטן להביא את יצחק לקרבן, ומפני מה לא הביא באמת קרבן? מפני שחשב שיצחק עצמו הוא הקרבן.	19300
ומעתה תבוא הבחינה, אם אמנם מסור הוא בפנימיותו ושלם במסירות נפשו אל עקדת יצחק, החלפת הקרבן בפר או איל תוכיח, או שמא לא יזדמן לו פר או איל, ואות הוא כי אינו שלם במסירות נפשו, ולכן צריך להביא את יצחק דוקא, הוא בכה לגודל תביעתו על חסרון מסירות נפשו, ובוזה יובן משאחז"ל שהשטן טען למחר יאמרו שופך דמים אתה, ואכן אם כל מעשה העקידה נובע מחסרון פנימיותו, הריהו בזה שופך דמו של יצחק, כי אילו תיקן את עצמו במסירת נפש כי אז היה נשאר יצחק קיים, ותמורתו היה קרבן פר ואיל.	19301
וע"כ התפלל אאע"ה מאין יבא עזרי, כי עמד במצב מסובך מאוד ממה נפשך, אם יחשוב שיתרצה להשי"ת תמורת איל, כי אז יש פגם במסיני"פ ואז עשוי הוא חלילה להתחייב ההיפך, הן בפנימיות והן במעשה אשר שניהם להפסד, ואם יחשוב כי המעשה מוחלט בלי שום תמורה, שמא יתחייב ח"ו על שפיכת דמים הנובעת מתוך אי השתלמותו, מאין יבא עזרי שתהיה פנימיותו שלמה ויווכח שהוא מרוצה לשמים בלי שום טענה, לא מטענת השטן בענין הקרבן, ולא מהטענה של שפיכות דמים.	19302
וע"ז השיב עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ, כשם ששמים וארץ הם כוחות נפרדים ואינם סותרים זה את זה, כן הוא יקיים ואני בתומי אלך להשלים מצות ה' בלי חשבונות והיקפם מצד האמת וישאר בתמימותו, וזה יציל אותו מכל צעד נפתל, הוא מסובך ברעיונותיו גם האיל מסובך, השטן העומד לשטנו מסבך את האיל בכדי לקיים את העקידה בפועל, דרכו של אאע"ה היתה איתנה ובטוחה, אבל כדי לברר את המציאות לבל ישל ח"ו בשום צעד היה זקוק לעזר מעם ה'. (דברי בינה ומוסר ד' ל"ט).	19303
מאמר תה	19304
וישלה אברהם את ידו ויקח את המאכלת לשחט את בנו (בראשית כ"ב י').	19305
מרגלא בפומיהו דחסידיים, שגם הסלקא דעתין דגמרא צריך לימוד כש"כ ס"ד דרחמנא, ועפ"ז נלמוד מנסינו של העקידה דבר גדול מאוד במדותיו של הקב"ה, שאין מדת הקב"ה כמדת בו"ד, שמדת בו"ד לבלי התחשב עם ענינו של היחיד בדבר הנוגע לטובת הרבים, ודורשים מכל אחד שיעשה לטובת הכלל אף שיפסיד בזה את עניניו הרוחניים ויגרום רעה לנפשו.	19306
אבל מדת הקב"ה אינה כן, שמפני שה' אלהים אמת וחותמו אמת, מדת האמת מחייבת וחי אחיך עמך חייו של אדם קודמין לכל, וגם ע"פ האמת אין חשיבות לרבים מהיחיד כי אם במקרה בעלמא, אבל בעיקר המציאות אין יתרון לרבים מהיחיד.	19307
ולפיכך נברא אדם יחידי שחייב אדם לאמר בשבילי נברא העולם (סנהדרין), ע"כ ע"פ מדת האמת לא ידרש מהאדם שיעביר את עניני נפשו מפני התועלת של הרבים, ראשית השקפתו של אדם צריכה להיות לסדר את עניני נפשו, מבלי הבט מאומה על טובת אחרים שחייו קודמין לכל, והענינים הנוגעים לאחרים המה בשורה השניה, וכן נוהגים למעלה עם כל אדם, אם ראוי לעשות דבר מה לטובת אדם יחידי הראויה לנפשו ולעניניו הרוחניים, עושים לו מבלי הבט אם יגיע מזה נזק לרבים ואף לכל העולם, ואפשר שיבטל כל העולם ולא יבטל מדת טובו הראויה לעשות לאדם יחידי.	19308
דבר זה נלמוד מהס"ד של העקידה, שמפני שהיה ראוי לעשות דבר מה לטובת אברהם אבינו, לנסותו ולהעלותו למעלה יותר גדולה, כמ"ש עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה, אף שהיה מגיע מזה נזק גדול לכל העולם, שהיה מזה חילול ה' גדול מאין כמוהו, בכ"ז נראה מתורתנו הק' שלא היו מתחשבים בזה למעלה מפני תועלתו של א"א, ומפני מה? מפני מדת האמת וחי אחי עמך חייו קודמים, ואם חייו של אדם קודמים לחברו, אין הבדל בין אדם יחידי לבין העולם כולו, שנפש אחת מישראל כעולם מלא.	19309
מזה ידענו כמה גדול כוחה של מדת האמת, שמוטב שיחרב כל העולם ולא ילקה מדת האמת, וכן מצינו בדברי חז"ל בענין העקידה, שאמר לו הקב"ה לאברהם אבינו, שהיה ראוי לבוא עליו יסורי איוב להגדיל נסיונו בחוזק אמונתו, אך מפני בקשתו של אברהם אבינו אחר העקידה שלא ינסהו עוד, פן לא יעמוד בו ויאבדו ממנו זכותיו הקודמים לא ינסהו עוד.	19310
הבה לציייר אילו באו על א"א יסורים כאלו אשר באו על איוב, להיות אברהם יושב באפר ומגרר את עצמו בחרס, תחת שבתו על כסא כבודו ללמד בני אדם תורה ודרך ה', מה היו הבריות אומרים זו תורה וזה שכרה? זאת היא פעולת עבדי ה' ההולכים לפניו באמת ובתמים ומוסרים את נפשם בעד קדושת שמו	19311
	19312
	19313
	19314
	19315
	19316
	19317
	19318
	19319
	19320
	19321
	19322
	19323
	19324
	19325
	19326
	19327
	19328
	19329
	19330
	19331
	19332
	19333
	19334
	19335
	19336
	19337
	19338
	19339
	19340
	19341
	19342
	19343
	19344
	19345
	19346
	19347

הגדול ית', אשר פעלו לנפשם להיות מוכי שחין רע! ומה בצע כי נעבוד את ה' ונלכה קדורנית מפניו, אם הגיע גמול כזה אחרי כל מעשיו הטובים וחסדיו הנאמנים אשר עשה אברהם עבד ה' כל ימי חייו.	19348
הנקל להבין איזה חילול השם גדול היה מזה אילו באו על א"א יסורים של איוב, הרי היה מבהיל מאוד והיו רפו ידיהם של כל אנשי בריתו, והיה מזה חורבן רוחני לכל העולם, מזה נראה שאם מפאת תועלתו של א"א ומעלת נפשו היה דרוש לעשות לו כזאת, הנה מפאת מדת האמת החזקה לא היו משגיחין ע"ז, ומוטב שיחרב העולם ולא תבטל מדת אמתו של הקב"ה, וכן ראינו במרע"ה עת לכתו בשליחותו של מקום ב"ה להוציא בני ממצרים, ויפגשו ה' ויבקש המיתו, ומה עם גאולת ישראל? אלא תבטל גאולת ישראל ולא תבטל מדת האמת, שהיה ראוי להענש על התאחרו ממילת בנו.	19349
אכן יש לדעת שענין העקידה לא היה ס"ד בעלמא, כי האם ראוי ויאות להשי"ת לצוות על דבר בערמה לבד ולא באמת, חלילה לו ית' לרמות את האדם ולצוותו על דבר שאינו, שבאמת לא היה ענין העקידה ערמה בעלמא לנסות כחו של אברהם אע"ה, כי אם היה מעשה בפועל ובמציאות ולא סלקא דעתין לבד, שתכלית העקידה היתה, לא שישחט יצחק ולשלול ממנו חייו, כי מה חטא יצחק שיגיע לו עונש כזה, ומה הנאה יש שימות יצחק ויאבד מן העולם, הלא אמר לו אלהים שיקח את יצחק ויעלהו לעולה, וענין עולה מרמז על עילוי הנפש ונדבת רוחו של אדם ולא עונש החטא.	19350
לא היה שום רמז שיענש יצחק, התכלית והמכוון היה להראות בפועל ובעליל מעלתם הגדולה, ויראתם ואמונתם של א"א ויצחק בנו ולא להמית את יצחק, והנה זה לא היה נסיון לבד, כי אם מעשה בפועל הן מאברהם והן מיצחק, שנגמרו ונעשו כל הדברים בתכלית, לראות בפועל מעלת נפשם וגודל כוחם בעבודת אלהים, שכבר נעשה הכל מאברהם ויצחק.	19351
כל היסורים הגדולים הראוים להיות במעשה העקידה כבר היו ונעשו בפועל, וכבר נגמר מעשה 'והעלהו לעולה' בכל פרטיו מא"א ויצחק, וכל הכחות הפנימיות נתאמתו בפועל משניהם, שכבר היתה המאכלת סמוכה לצוארו של יצחק, וידו של אברהם היתה פשוטה ומוכנת בלי שום פקפוק אף משהו להעביר על צוארו של יצחק.	19352
הרי הכל נעשה ונגמר מפאת פעולת נפשם והסכמתם לבם ורצונם הטוב, וכל מה שהיה דרוש לראות כבר נראה ונעשה, ולמה ישחט יצחק ויאבד מן העולם על חנם, כי מה איכפת לנו שלאחר כל המעשים הנוראים האלו מאברהם ויצחק המרעישים הלבבות נשאר גם יצחק חי, וישמח גם כן הוא בעצמו על מפעלו הכביר שזכה להקרב לעולה לה'.	19353
הנה זכינו לזה שלא היה ענין העקידה לרמות את אברהם אבינו לנסותו, כי אם מעשה הנעשה בפועל, וביחד עם זה נשאר יצחק חי ולא הגיע מזה שום נזק רוחני לעולם, ולא התחלל שם שמים מזה מאומה, כי אם התקדש ש"ש אשר אין כדמותו בעולם, שעד עתה אנחנו אוכלים פירותיו הרוחניים והגשמיים.	19354
וראינו עוד לבאר בע"ה דבר נכבד אשר נלמד מענין העקידה, איך יש לשמור מה שכתוב שמר תם וראה ישר כי אחרית לאיש שלום, שראוי לאדם למען תועלתו לעניניו הרוחניים והגשמיים, לשמור בכל מעשיו ועסקיו עם בני אדם התום והיושר, ולבל יביט על הנזק אשר מגיע לו עתה מזה אף הנזק היותר גדול, ואף שאיננו רואה עתה איך ובאיזה אופן ישולם לו נזקו, יבטח על דברי הכתוב שסוף דבר יהיה אחרית לאיש שלום ותבוא לו טובה גדולה משומרו התום והיושר יותר מנזקו המגיע לו עתה מזה.	19355
דבר זה נלמד מענינו של העקידה, שאף שהובטח לו מהקב"ה כי ביצחק יקרא לך זרע, וכל תקוותיו היו על יצחק, בכ"ז לא הרהר אחרי מדותיו של הקב"ה, ובעת לכתו לשחוט את יצחק בנו לא בא בלבו שום הרהור, מה יהיה בהבטחתו של הקב"ה אודות יצחק בנו, וידע נאמנה כי לא איש אל ויכזב וכן אדם ויתנחם, והיה בטוח כיון שהבטיח לו הקב"ה כי ביצחק יקרא לך זרע, יקיים הבטחתו עכ"פ אף שקצרה דעתו של א"א להבין זאת, באיזה אופן יהיה הדבר הזה, יצחק יעלה לעולה וביצחק יקרא לך זרע? חשב בודאי שגבהו שמים מארץ כן גבהו מחשבות השי"ת ממחשבותינו, ואין לאדם לעמוד על דעתו של הקב"ה.	19356
הנה ראינו אף שהיה דבר זה בלתי אפשרי שיתקיימו שניהם, בכ"ז לא היה בטחוננו לשוא, אף שהיה למעלה משכלו וסוף דבר היה שבאמת נתקיימו שניהם, שיצחק הועל לעולה על אחד ההרים, וגם נתקיים כי ביצחק יקרא לך זרע מה שלא עלה על דעתו של א"א, הנה יהיה לנו דבר העקידה לזכרון לסמוך על דברי הכתוב כי אחרית לאיש שלום, שיתכן להיות דבר אשר לא נוכל לשער מקודם אפשרותו.	19357
(יסודי דעת).	19358
	19359
מאמר תו	19394
וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת לשחט את בנו (בראשית כ"ב י').	19395

- 19396 אמרו חז"ל (ב"ר נו יא), וישלח אברהם את ידו, הוא שולח יד ליטול את הסכין ועיניו מורידות דמעות
- 19397 ונופלות לעיניו של יצחק מרחמנותו של אבא, ואף על פי כן הלב שמח לעשות רצון יוצרו, ותמהו רבים
- 19398 כיצד זה יתכן שאברהם אבינו ע"ה לא יכול היה לעשות את העקידה בשלמות הנדרשת ובכה.
- 19399 ואמרת הערה נכונה בענין זה, כי כאשר אמר הקב"ה לאברהם קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את
- 19400 יצחק, הרי כל דיבור ודיבור הוא מצוה בפני עצמה, ונצטוה אברהם אבינו להכין את כל הרגשותיו,
- 19401 בתחילה 'את בנך' להרגיש את מלוא אהבת אב ורחמי אב, ואחר כך 'את יחידך' לחוש במלוא עוזה אהבה
- 19402 לבן יחיד לאמו, ובכך לא די אלא 'אשר אהבת' להעצים את האהבה לבן הזקונים נושא כל תקוותיו
- 19403 ותפלותיו, נושא ההבטחה של כי ביצחק יקרא לך זרע, 'את יצחק' זוהי מעלתו מצד עצמו, לאלו דרגות
- 19404 שלמות הגיע יצחק אבינו בהיותו בן שלוששים ושבע שנה!
- 19405 ועם כל ההרגשים האלו 'העלהו לעולה' כמנחת ביכורים, ואם היה אברהם אבינו משכח מלבו ומדחיק
- 19406 ממחשבותיו את האהבות הללו, והיה מתדבק בה' באופן שבנו יישב אצלו כזר כאיל, לא היה מקיים את
- 19407 ציווי העקידה, והרי זה כמו בקרבן פסח שכתוב בו שה תמים זכר בן שנה, שאלו הם ארבעה תנאים שכל
- 19408 אחד מהם מעכב בקרבן, וזאת הודיעונו חז"ל בגלותם שעניו של אברהם אבינו זלגו דמעות מרחמנותו, כי
- 19409 קיים את הציווי בשלמותו, והיה מלא ברגשי אהבה אין קץ לבנו, ואת הרגשות הללו הקריב לה', והלב
- 19410 שמח לעשות רצון קונו.
- 19411 ובכך נבין מה שפירש רש"י שאברהם לקח את האיל לעולה תחת בנו, שאמר על כל עבודה יהי רצון כאילו
- 19412 עשה זאת בבנו, ואיך אפשר לומר כן והלא זהו איל ולא בנו, אלא כיון שהקריב כל רגשותיו ואהבתו ולא
- 19413 היה חסר אלא מעשה השחיטה, שפיר שייך לומר על המעשה גרידא יהי רצון כאילו עשה זאת בבנו.
- 19414 והגרי"ס זצ"ל דן בדברי המדרש, וכתב שם שכוחותיו הפנימיות פעלו שיהיו דמעות נושרות מעיניו, אף
- 19415 שעמל על כך שיהיה הלב שמח, וכתב שם עוד שזהו מה שאמרו חז"ל (סוכה נב.), שיצרו של אדם מתגבר
- 19416 עליו ואלמלי הקב"ה עוזרו אין יכול לו, שכפיית הכוחות הפנימיים שבנכחי הנפש הוא רק בעזר ה', אבל
- 19417 דבריו צ"ע שאפשר לומר כן על כל אדם, אבל לא על אברהם שמלך על כל איבריו כמפורש בגמרא
- 19418 (נדרים לב:). (לקט שיחות מוסר).
- 19419
- 19420 מאמר תז
- 19421 ויקרא אליו מלאך ה' מן השמים ויאמר אברהם אברהם (בראשית כ"ב י"א).
- 19422 איתא בזה"ק הפסיק בין אברהם לאברהם, לאמר שאין אברהם קדמאי אברהם בתראי, קדמאי לא שלים
- 19423 בתראי שלים ע"כ, ויתכן על ג' אופנים, אופן הראשון כי אמר הכתוב קח נא ופירש"י אין נא אלא בקשה,
- 19424 עמוד לי בנסיון זה כדי שלא יאמרו הראשונות היה אפשר לעמוד בהם גם ע"פ השכל והחקירה, אבל נסיון
- 19425 האחרון אי אפשר לעמוד בו בדרך החקירה אלא רק ע"פ דרך האמונה.
- 19426 ונבין בזה מה שאמר הכתוב שבו לכם פה עם החמור, ואמרו חז"ל עם הדומים לחמור, לפי שלא ראו הענן
- 19427 קשור אל ההר, ולכאורה קשה למה לא לקח אותם שיראו מסירת נפש של עקידת יצחק, ויהיה להם תועלת
- 19428 להתלמד מזה מסירת נפש, ועוד למה קרא אותם חמורים כשלא ראו הענן שהיה מחזה של נבואה, מפני
- 19429 שלא הגיעו למעלת הנבואה המה דומים לחמור?
- 19430 אמנם יתכן כיון שע"פ דרך החקירה לא היה מובן מסירת נפשו של אברהם ויצחק, ומצא כאן היצר לבטלו
- 19431 מעבודה זו בטענות שכליות כמו שופך דמים אתה, אתמול אמר לך כי ביצחק יקרא לך זרע, ואנכי הולך
- 19432 ערירי בלי יורש רוחני שימשיך דרכו, וכדי שלא יפול אברהם מתמימותו הראה לו הקב"ה ענן קשור אל
- 19433 ההר שזה מין גילוי שכינה, ומה נרמז לו בזה?
- 19434 אמנם יתכן ע"פ מה שכתב הרמב"ן ז"ל על פסוק וירא אליו ה', לא היה כאן לא ציווי ולא אזהרה אלא
- 19435 הארת פנים בלבד, שיבין מזה שהשי"ת מסכים ושמח על קיום המצוה, כן נבין כאן שלא היה כאן צווי
- 19436 ואזהרה אלא הסכמה בלבד, ולמה היה צריך הסכמה? כיון שמצוה זו היא נגד דרכי החקירה לשחוט אדם,
- 19437 וכ"ש לשחוט בן וכ"ש לשחוט תלמיד מצוין, וכ"ש לשחוט יחיד מסוגל שלא נשאר אחריו מי שיכיר
- 19438 האמת, ואין כאן אלא תמימות נפלאה כדאיתא במדרש שאמר ואני בתומי אלך.
- 19439 לכן זכה לענן קשור על ההר שראה בזה חיזוק לכח תמימותו, ולכן כששאל להם אע"ה אם רואים הענן
- 19440 שקשור על ההר ואמרו לאו, דן מזה שאינם ראוים להיות אצל מעשה העקידה שלא יקבלו תועלת ועוד
- 19441 יגיע להם חסרון, כי לא יבינו זה ברוח חקירתם, ולהכיר הסכמת הקב"ה ע"י הענן שקשור על ההר ג"כ לא
- 19442 זכו, ונמצא שיותר טוב להם שלא ידעו מזה כלל, ולכן אמר להם שבו לכם פה עם החמור, שאתם עדיין עם
- 19443 הדומים לחמור, כי דרך החקירה לגבי דרך האמונה כחמור לגבי אדם, לכן שבו פה ואין אתם ראוים
- 19444 לראות מעשה העקידה שיסודה בדרך האמונה והתמימות.

וז"ש אברהם קדמאי לא שלים, היינו אאע"ה מתשעה נסיונות לא שלים, יען כי גם רוח החקירה מחייב כן	19445
ואין כאן בירור על כח אמונתו ותמימותו, אבל אברהם בתראי שלים, מהנסיון האחרון שלים, מכאן בירור	19446
על כח תמימותו הנפלאה, ואין כאן שום בית מיחוש מהשמא יאמרו הנ"ל, ומזה ראייה שגם כל הנסיונות	19447
עמד בהם מצד אמונה והתמימות.	19448
אופן שני כמו שאמר אדמו"ר זצ"ל בפרשה זו, כי באמת מה שהלך אאע"ה לשחוט את בנו אין כ"כ רבותא	19449
לפי ערכו, יען כיון ששמע שרצון ה' לשוחטו א"כ בהכרח שנגזר עליו מיתה כי אין מצוה בלא גזירה, א"כ	19450
מה יועיל אם לא ישחט אותו הלא הרבה שלוחים למקום, א"כ מוטב יותר שיתקיים רצון ה' וישחוט הוא	19451
עצמו וירויה לכה"פ מה שמקיים רצון ה', אבל אם ימות מחמת סיבה אחרת א"כ ישאר קרח מכאן ומכאן,	19452
ונמצא שלא מצא אאע"ה בירור בעצמו שעושה כן מחמת בחירה, כי אולי עושה כן מחמת שאין לו ברירה	19453
אחרת.	19454
ולכן כאשר אמר לו המלאך אל תשלח ידך אל הנער, א"כ מתברר לו מזה כי אין הכרח של גזירה, כי	19455
בודאי אם לא ישחט אותו הוא ישאר בחיים, א"כ אם עכשיו יקיים הציווי הראשון לשחטו, ימצא בירור	19456
גמור בעצמו כי עושה כן רק מחמת הצווי ה', כשראה הקב"ה שאאע"ה דוחק עצמו דוקא לשחטו כדי	19457
לקיים הצווי הראשון בבירור גמור, א"ל פעם שלישית אל תעש לו מאומה, כי כבר ביררת מעשיך בזה	19458
שבחרת את צווי הראשון, אחר שנודע לך שאין עליו גזירת מיתה, א"כ כבר נתברר מזה שהיית מוכן	19459
לשחטו בבחירה גמורה בלי שום הכרח כלל, א"כ מעכשיו שוב לא תעשה לו מאומה, כי אין המכוון מעשה	19460
השחיטה, אלא בירור מעשיך שאין בלבך אלא קיום רצון ה' בלבד.	19461
וז"ש אברהם קדמאי לא שלים, כי במעשי עקידה גופא יש קדמאי ובתראי, בשעה ששמע הצווי הראשון	19462
והסכים לקיימו, עדיין אין זה קיום שלם שמא מחמת הכרח עשה כן, כי אם לא ישחט הוא יבא עליו המיתה	19463
ממקום אחר, אבל אברהם בתראי שלים כי הציווי השני הראה כי אין גזירה אעפ"כ רצה לשחטו, מזה	19464
נראה בירור גמור כי שלם לה' בבחירה טהורה.	19465
אופן שלישי כי טבע האדם נוטה לפריקת עול, בשעה שהתורה פוטרנו שמח וכשמחייבתו הוא עצב, ולכן	19466
מתחילה כאשר אמר לו הקב"ה קח נא את בנך את יחידיך אשר אהבת את יצחק לא מצא מקום לפטור	19467
עצמו, כי אילו לא היה שומע מפורש את יצחק היה מקום לחשוב שמא מכוון על ישמעאל, אבל כשמע	19468
מפורש את יצחק אין כאן מקום לטעות, נמצא שלא מצא מקום לפטור עצמו, אבל אחר שאמר לו הקב"ה	19469
אל תשלח ידך אל הנער א"כ כבר פטר לו מן הנסיון, מעכשיו יש מקום לבחון איך יתנהג אחר שישמע את	19470
הפטור, אם יקבל הפטור בשמחה יותר מן החיוב, או יהא שוה בעיניו הפטור עם החיוב, או יהא אצלו	19471
השמחה מן החיוב יותר גדול מן הפטור.	19472
ולכן כאשר שמע אל תשלח ידך דחק עצמו לשחטו כדי לקיים הצווי של החיוב, א"כ יש לנו בירור מזה	19473
שאאע"ה הגיע למדרגה זו שאהבת החיוב בבחינת חיים אצלו, עד שאמר לו הקב"ה אל תעש לו מאומה,	19474
וגם אח"כ היה מצטער על מה שלקח הקב"ה ממנו הפועל עד שזכה שבשביל זה המציא לו הקב"ה איל,	19475
כמ"ש הספורנו ז"ל שלכן המציא לו הקב"ה איל כדי שיקיים דובר אמת בלבבו.	19476
הרי שכ"כ היה לבו מוכן לקיים רצון ה' בפועל, עד שהמציא לו הקב"ה איל כדי שלא ישאר בלבו רוח בלי	19477
למעשה, ואם היה מרגיש שמחה מן הפטור יותר מן החיוב, אין כאן דובר אמת בלבבו ולא היה ממציא לו	19478
הקב"ה על דרך נס איל, וזה שאמר אברהם קדמאי לא שלים, כי ממה שרצה לקיים הציווי הראשון אין	19479
כאן בירור שחפץ יותר החיוב מן הפטור, אבל אחר שפטרנו הכתוב ואעפ"כ דחק עצמו לקיים הציווי	19480
הראשון, מזה ראייה שחפצו בחיוב יותר מן הפטור, וז"ש אברהם בתראי שלים, כי זהו השלימות האמיתי	19481
שירצה החיוב יותר מהפטור.	19482
אעפ"כ מצינו שאחז"ל אלמלא בא הקב"ה בדין עם אאע"ה לא היה יכול לעמוד בתוכחתו, שאחר כל	19483
הבירורים מצינו שאחז"ל בשעת מעשה עקידה זלגו עיניו דמעות, וכבר יש מקום לתבוע לפי הכרתו על	19484
דמעות הללו, אע"פ שלא היו מעכבות השמחה והפנימיות, מ"מ כיון שהיה גם מעורב דמעות חלק אחד	19485
מאלף כבר יש מקום של תוכחה.	19486
מובן מזה כמה צריכים אנו לפחד מיום הדין הקדוש, כי בעבודתנו הלואי שנמצא חלק אחד של שמחה	19487
בתוך תשעים ותשעה חלקים של התאוננות, א"כ מובן כמה מן התוכחה יש עלינו שעדיין לא הגענו לשום	19488
חלקים מן הבירור, ואדרבא יש לנו בירור ששמחתנו מן הפטור יותר גדול מן החיוב, ומעט שאנו עובדים	19489
הוא מחמת הכרח ובהענינים שהם עם"פ רוח החקירה ג"כ מוסכם, א"כ בודאי יש לחוש שמא גם ביום הדין	19490
יחליטו ח"ו שאין ממש בעבודה כזו, ולזאת צריכים אנו להכין עצמנו לעמוד בנסיונות ברוח התמימות	19491
ובכח הבחירה ובאהבת החיוב וכולי היא ואולי. (חיי המוסר ח"א).	19492
	19493
מאמר תח	19494

ויאמר אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה (בראשית כ"ב י"ב).	19495
וסכין היכן היה? נשרו שלש דמעות ממלאכי השרת על הסכין ונשחת הסכין (ילקו"ש כב), הנה מה גדול	19496
כוחן של דמעות, שאילו היינו מורידים דמעות מעומק לבנו על צרות אחינו ועל צרות הכלל, צרות הפרט	19497
וצרות האומה, אילו היו דמעותינו נושרות ונוטפות היו משחיתות את כל הסכינים והחרבות המונפות	19498
עלינו, ומחלישים את כוחם והשפעתם המשחיתה על אחינו בני ישראל.	19499
ובתרגום יב"ע מובא, שזרש אשתו של המן אמרה להם שאי אפשר להשתלט על ישראל באיזה נשק	19500
שהוא, כי כל הנשק שיכוונו להשתמש בהם להרע לישראל כבר הוחלש והושחט ע"י הצדיקים, אם	19501
נשתמש בחרבא ליקטול אותם כבר איתהפך חרבא עלינו, נרמי אותם לנורא יקידתא לכבשן האש, כבר	19502
עקרוהו חנניה מישאל ועזריה דנפקו מיניה, נזרוק אותם לגוב אריות כבר לא חבילי אריות בדניאל כד חי,	19503
נרמי אותם קדם כלבין כבר איסתתם פיהם של כלבין בארעא דמצרים על ישראל, נגרש אותם במדברא	19504
כבר הלכו במדבר וניצלו, מה עוד קטלא ניקטיל עליהם? אלא צליבא רבא נעביד ליה.	19505
כל כלי הנשק והאמצעים כדי לפגוע בישראל כבר נשחתו ונחלשו ע"י אותם הצדיקים בתפילותיהם	19506
ובדמעותיהם ובכח הקדושה שלהם, האבות החלישו והמתיקו את כח הרע ע"י מסירות נפשם וטהרתם,	19507
והם הקהו את חודו עד שלא יוכל כבר להשחית.	19508
למנצח על אילת השחר אלי אלי למה עזבתני (תהלים כ"ב), אומר רש"י כי המזמור מתפרש על אסתר	19509
המלכה, ובילקוט יום ראשון אמרה אלי, יום שני אמרה אלי, יום שלישי צעקה בקול גדול ואמרה למה	19510
עזבתני, וכיון שאמרה בקול גדול אלי אלי למה עזבתני מיד נענית, עוד דמעה ועוד אנחה עוד צעקה ועוד	19511
אנקה, ומפעם לפעם ביתר רגש ויתר כוונה ועומק, עד שנפתחים שערי שמים ונענים, אם דמעה ראשונה	19512
אינה מביאה מענה אין מרפים אלא ממשיכים וביתר שאת עד שהתפלה היוצאת מעומק הלב תתקבל.	19513
ויזעק יהושפט להקב"ה כשהיה בצרה, כשהשונאים הקיפו אותם צעק רבונו של עולם עזור לי וברגע ההוא	19514
עזר לו הקב"ה (שוח"ט), ובילקוט ראוי היה יהושפט ליהרג ובשכר שצעק תלה הקב"ה לו שבע שנים	19515
ועלה מנין מלכותו לבניו, אף ששערי תפלה ננעלו ושערי דמעה לא ננעלו, כי דמעה יותר לבבית יותר	19516
מכוונת ואמיתית, דמעה היא שפת הלב ומחשבה יותר עמוקה ומדוייקת, הזורעים בדמעה ברנה יקצורו,	19517
מכל דמעה ודמעה יציין ויפרח פרחים מריחות גן עדן.	19518
איתא בזה"ק פעם אחת א"ר אלעזר לחברים נלך ונגמול חסד לר' יוסי מפקיעין, שהרי נסתלק מן העולם	19519
ואין מי שיהיה ראוי לעסוק בו והוא מודע לנו, הלכו שמה כיון שראו אותם כל בני העיר יצאו אליהם,	19520
ונכנסו שם בבית ר' יוסי דפקיעין הם ואלו החברים, בן קטן היה לו לר' יוסי ולא הניח לכל איש לקרב אל	19521
מיטת אביו לאחר מותו, אלא הוא בלבדו היה סמוך לו.	19522
פתח עלם הזה ואמר רבונו של עולם, כתוב בתורה כי יקרא קן ציפור לפניך שלח תשלח את האם, בכה	19523
ואמר רבונו של עולם אנא תקיים אתה אלו דברי התורה, שני ילדים נולדנו מאבי ואמי אני ואחותי	19524
הצעירה ממני, היה לך לקחת אותנו ולקיים דברי התורה, ואם תאמר רבש"ע אם כתוב ולא אב, הלא כאן	19525
הכל נלקח האב והאם, אמי כבר מתה ולקחת אותה מעל הבנים, ועתה אבי שהיה חופף עלינו נלקח מעל	19526
הבנים איה דין התורה? בכו ר' אלעזר והחברים לעומת הבכיה של העלם הזה.	19527
העלם הזה היה פיו דבוק בפיו אביו ולא היו נפרדים, א"ר אליעזר או שרוצה הקב"ה לעשות כאן נס או	19528
שרוצה שלא יעסוק בו איש אחר. בתוך שהיו יושבים שמעו קול אחד שהיה אומר זכאי אתה ר' יוסי, דבר	19529
גדי הקטן הזה ודמעותיו עלו לפני כסא המלך הקדוש ודנו דינו. ושלושה עשר אנשים הזמין הקב"ה למלאך	19530
המות תחתיך, והרי עשרים ושתים שנה הוסיפו לך עד שתלמד תורה לגדי הזה השלם והחביב לפני הקב"ה	19531
ור' יוסי פתח עיניו.	19532
א"ר אלעזר אשרי חלקנו שראינו תחיית המתים עין בעין, קרבו אליו וראו שעלם זה נתעלף, ולקחו העלם	19533
ונשקוהו והוציאוהו לבית אחר להשיב נפשו, וישמחו שם שלושה ימים וחידשו עם ר' יוסי הרבה חידושי	19534
תורה, אמר להם ר' יוסי לא נתנה לי רשות לגלות מה שראיתי בעולם ההוא אלא לאחר י"ב שנה.	19535
אבל שלוש מאות ששים וחמש דמעות ששפך בני נכנסו במספר לפני המלך הקדוש, ואני אומר לכם	19536
חברים, שבשעה שפתח בפסוק הזה וגעה באותם הדברים, נזדעזעו ג' מאות אלפים כסאות העומדים	19537
בישיבה של מעלה, וכולם עמדו לפני המלך הקדוש ובקשו רחמים עלי, ועכבו בעדי שלא יקלקל מעשיו	19538
ויולד רעה לנשמתו ע"י תחייתו, והקב"ה נתמלא רחמים עלי.	19539
מבהיל להיווכח מסיפור זה עד כמה גדול כוחן של בכיה ודמעות, עד שהביאו תחיית המתים, כמה איפוא	19540
מחוייבים אנו להרבות דמעות על צרות האומה הכלל והפרט שבכוחן להחיש פדות וישועה. (מעייני	19541
החיים).	19542
	19543
מאמר תט	19544

ויאמר אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה כי עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה (בראשית כ"ב י"ב).	19545
אחרי שעברו עשרה דורות אשר לא היה בהם אף אחד שבחר לחיות חיי הרוח, והדורות היו מכוסים	19547
בחשכת הבערות כסומא שלא ראה אור מימיו, מתוך אופל כזה הופיע אדם אחד אשר רחק מהם מקצה אל	19548
הקצה, כבן שלוש שנים הכיר את בוראו, אבותיו ובני דורו המותעים לא יכלו להגביל את כח הביקוש	19549
שלו, כח בקשת האמת היה אצלו כ"כ גדול עד שהפסיק בעדו ההרגל הישן והנחות הקדומות ודעות	19550
הנפסדות שראה ושמע מכל בני דורו.	19551
בקש ומצא חקר והשיג את השם ואת תורתו וכמ"ש חז"ל (יומא כ"ח), קיים אברהם אבינו כל התורה עד	19552
שלא נתנה, ולא לבד שהגיע לקיים את מעשה המצוה בפועל, עוד הגיע להשיג את הדבר אשר מכוסה מכל	19553
בני אדם ואחד מהם עומק הדין, ופירשו ז"ל עומק הדין העתיד שהוא חשבון בירור מעשיו, ועל שתי	19554
השגות הגדולות האלה העיד לנו מעשה העקידה, שלחם ונצח את השטן בכל הזרכים שרצה להכשילו במ	19555
כדי להפריעו מכל חלקי המצוה, ועל שניהם הוא אורב להפסידם.	19556
בראשונה בא להכשילו שלא יהא ביכולתו לקיים את מעשה המצוה, אם מנצחו מוטב ואם רואה כי לא יכול	19557
לנוצחו בנסיונותיו להפריעו מעצם מעשה המצוה, יתחיל לבקש תחבולות איך להרוס הלשמה שלו, ושונה	19558
הוא מין מפריע הראשון מהשני, בשעה שבא להפסידו את עצם מעשה המצוה, אזי ישתדל להכביד עליו	19559
הנסיון במפריעים קשים, כמו שאמר שלמה המלך ע"ה ארי בחוץ וכו', אולם בשעה שבא להפסידו את	19560
הלשמה, אזי ישתדל להקל מעליו את הנסיון בכל מיני פיתויים, וכמבואר בחוה"ל בשער יחוד המעשה.	19561
מצינו שבשני הזרכים הללו בא השטן לאברהם ללכוד אותו בחרמו, בתחלה העמיד לו נהר על דרכו וחשב	19562
כי בזה ימנעו מליילך להר המוריה, אולם אברהם אבינו לא התפעל מהנהר ואמר לו ואני בתומי אלך	19563
כמבואר במדרש, עד שהתפלל כי באו מים עד נפש, ואחר שראה כי לא יכול לנצח את מעשה המצוה,	19564
השתדל להפסיד את הלשמה שלו לגנוב ממנו את הנסיון לגמרי, והגיד לו שמעתי מאחורי הפרגוד כי השה	19565
לעולה ולא יצחק לעולה ואין כאן נסיון כלל, וכל מעשיך הוא רק מעשה חיצוניות לגמרי.	19566
על זה ענה לו כך עונשו של בדאי שאפילו אמר דבר אמת אין מאמינים לו, שקר הדבר לא שמעת מעולם	19567
מאחורי הפרגוד כמבואר במדרש, ולכן היו תשובותיו שונות ומשונות, כי על הנהר לא יכול לומר אליו	19568
שקר אתה דובר הרי הנהר לנגד עיניו, ולכן היה מוכרח להלוך בתמימות כך צוה לי הבורא ואין לי להמנע	19569
מפני שום דבר, ועל טענת שמעתי מאחורי הפרגוד לא יכול להלוך בתמימות, הלא הוגד לו סוד הדבר כי	19570
רק נסיון הוא ולא שישחט אותו, ולכן היה צריך להרגיש כי שקר וכזב הדבר ולא שמע מעולם.	19571
כאז כן גם עתה ישתדל השטן להפריע את האדם בדרכים האמורים, אולם בזה שונה הוא, כי בשעה שרצה	19572
להפריע את אברהם אבינו נאלץ להעמיד לו נהר על דרכו, אבל אנו אין צריך למפריע כ"כ גדול, אצלנו כל	19573
דבר קל לנסיון יחשב, ועל מפריעים כאלה בודאי נוכל לענות ואני בתומי אלך, יען כי הנסיונות שלנו המה	19574
כחוט השערה לגבי נהר של אברהם, וכן בשעה שבא להפריע את אברהם אבינו מהלשמה, היה מוכרח	19575
להפסיד אותו מדבר אמת שמעתי מאחורי הפרגוד, אצלנו אין צריך לכל זה! אותנו יכול לפתות גם בדבר	19576
שקר, להבטיח לנו ממון או כבוד וכדומה.	19577
ולפי מה שהורונו חז"ל אדרבה! זה שמבטיח לנו הוא סיבה להפסד טענותיו, כמ"ש חז"ל כל המחזר אחרי	19578
הגדולה גדולה בורחת ממנו (עירובין י"ב), וכתב הגר"א שכן הוא בכל המדות, לכן ע"ז אין צריכין לבוא	19579
אליו בכך עונשו של בדאי שאפי' אומר אמת אין שומעין לו, שהלא כל פיתויו אצלנו המה שוא ושקר.	19580
אמנם הגם שנצח להשטן בכל דרכיו, אעפ"כ נשאר עוד מה שהיה חסר לו והוא בירור המעשה, אחרי כל	19581
המעשים לא מצא אברהם אבינו בירור כי הוא מסור לעשות רצון השם בלי שום נטיה דקה מן הדקה, כי	19582
מי יודע הרצון הראשון שסיבב לו שילך לעקוד את יצחק בנו? כי אף אם לא ישחוט אותו הוא לא יפלט מן	19583
המיתה מצד אחר כי הרבה שלוחים למקום, וגם מפני שהרגיש טבעו בקצת שאז"ל שזולגו עיניו דמעות	19584
(ב"ר כ"ו), ואין לו מזה בירור על מצפונו הישר לאלקיו, עד שאמר לו המלאך אל תשלח ידך אל הנער	19585
ואל תעש לו מאומה, ופי' חז"ל שבקש לכה"פ להוציא ממנו דם, לכן אמר לו אל תעש לו מאומה.	19586
אחר שבקש כל ימיו בירור הלשמה מצא פה מקום לברר, וכיון שאמר לו המלאך אל תשלח ידך אל הנער,	19587
והיו לו שני ציוויים לשחוט ושלא לשחוט, ובהר בציווי הראשון לשחוט בזה בירר את הלשמה, שלא נמצא	19588
בתוכו שום טבע המעכבו לקיים את דבר השם, ואם בחר בציווי השני שמא נטייתו גרמה לו שיתאים עם	19589
הציווי ולא מחמת הציווי בלבד, ומה שרצה לשחוט מקודם שמא הוא מפני הטעמים שהזכרנו.	19590
למען היווכח בבירור כי אין לו שום רצון ראשון המסייע אותו לשחוט, וכן שאין לו שום דבר הכרחי אשר	19591
על ידו הוא מוכרח לבחור מה שבחר לו הבורא, וגם שאין לו שום נטייה שתתאים עם הציווי שלא לשחוט!	19592
אחרי ששמע הציווי שלא לשחוט בחר בציווי הא' ועתה אין כאן הטעמים הנ"ל, כי הבורא סלק ממנו	19593
הציווי ומצא אז ג"כ את עצמו שאין טבעו מפריע לו לקיום המצוה כלל.	19594

ולכן אמר לו ה' עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה, מזה גופא היית לירא אלוקים, כי עד עכשיו היית ירא	19595
אלוקים בכח והיה חסר לך הבפועל, כמו שיחסר לקטן שיגדל אף שבכוחו לגדול, בכל זאת לשעתו קטן	19596
הוא! אולם עכשיו בררת מעשיך והיית לירא אלוקים בפועל.	19597
עוד נתברר מזה מדרגתו כי לא היה צריך לעזר השם, כמו שהעידה עליו התורה אשר התהלכתי לפניו,	19598
שלא היה צריך סעד לתומכו, כי אלמלא כח הרע פועל עליו במקצת והיה צריך עזר ה', א"כ הרי אין לך	19599
עזר ה' גדול מזה שצויה לו שלא לשחוט, ובכ"ז אף לאחר הציווי היה בוחר לעצמו הציווי הראשון, ולכן	19600
אמר לו המלאך ולא חשכת פירוש, ולא חשכת ע"י בחירתך בציווי של השחיטה, לא חשכת את בנך מצדך	19601
רק ממני מצדי. (מדרגת האדם תקופות העולם ג').	19602
	19603
מאמר תי	19604
ויאמר אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה כי עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה (בראשית כ"ב	19605
י"ב).	19606
מורגלים להבין מצות את ה' אלהיך תירא, שיירא האדם לעבור על רצונו ית', באמת תירא הריהי מצות	19607
עשה של יראה גרידא מבלי חשבונות, אלא להיות במורא ופחד בלי גבול יראה פשוטה, שזהו ענין בפני	19608
עצמו שיירא ויזדעזע ממנו ית' יראה לשם יראה, זהו פי' של תירא וזהו ענין המצות עשה שהיראה גרידא	19609
הריהי קיומה.	19610
היראה קודמת לכל והיא הינה ההתחלה והאלף של האדם, מהותה של יראה הוא שניטלו מהאדם כל כוחות	19611
בחירתו, אינו חפשי בשום תנועה ירא וחרד להניע באבריו, ואין ביכולתו אפי' להתחיל להרהר מפני	19612
יראתו, שהיראה קודמת גם למחשבתו, טרם שיתחיל לחשוב דבר מה הריהו ירא כבר בלי גבול, שאי	19613
אפשר שיעלו על מחשבתו שום הרהורים.	19614
באברהם אבינו נאמר עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, אחרי עומדו בנסיון של מסירות נפש כ"כ גדולה	19615
שלא בא אפילו לידי הרהור כל דהו, מזה רואים שאך ורק מיראה נובע סוד זה שלא הרהר, מצינו אנשים	19616
מתנדבים למסור נפשם בעד מולדתם, אבל מסי"נ זו הריהי לגמרי אחרת ממסי"נ של חייל במלחמה,	19617
שהראשון הרי יש לו בחירה, אלא שהוא בוחר במות משום שכן ישר ונכון בעיניו, כל חייל הנהרג נהרג	19618
מבלי שום חשבונות וחקירות רק משום שחייל הוא, אין בו דבר והפכו אלא דרך אחת לפניו, שכולו איש	19619
צבא המסור כולו למשמעת מבלי שום ענין פרטי ורצון עצמי כלל.	19620
וכן הוא המצב של יראה ששם אין שום מקום להרהור, שמן הנמנע הוא צד ההפך, אברהם אבינו היה ירא	19621
אלקים, פי' שהיה בבחינת חייל שלא היה לו שום הרהור, ציוו לו למסור נפשו ועשה זאת מבלי שום	19622
הרהור, יוכל היות שלו היה מהרהר לא היה עומד בנסיון, ולא עמד בנסיון אלא משום שהיה בבחינת לא	19623
הרהר.	19624
ר' ישראל מסלנט ז"ל היה אומר, לו היה מי שהוא ואפי' שוטה מזהיר לאדם, אל תשתה כוס זה כי סם	19625
המות בו, הגם שידוע שאינו כן בכל זאת לא ימצא אף אחד שישתה, כי מרוב הסכנה שבדבר יחשוב אולי	19626
סו"ס יש ממש בדבריו, וא"כ איך יוכל אדם לעבור על מצות ה' אף זולת האמונה בשכר ועונש, בעת	19627
שחז"ל הק' הזהירו לאדם כי סם המות בכל עבירה ועבירה, האם היה בעולמות העליונים ונוכח ששקר	19628
הדבר, האם יוכל להשבע שאין גיהנם ושכר ועונש? ואיך לא ימנע עצמו אפי' מחשש היותר רחוק פן	19629
ואולי?	19630
וזהו באמת פליאה גדולה, אפי' רשעים תספיק להם ידיעתם שתהיה להם יראה, שגם הם יודעים משכר	19631
ועונש, יודעים רשעים שדרכם שאולה, וכיון שמצד היראה לבד גם טרם הגיעו לאמונה, לא יוכל האדם	19632
בשום אופן לעבור על רצון ה' עד שלא יוכל להרהר ההפך, א"כ הרי בטלו כל נגיעותיו, דבין כך ובין כך	19633
לא יוכל לעשות מה שלבו חפץ, וכשבטלה הנגיעה והוסר השוחד המעורר עיניו, אזי האמונה הינה אצלו	19634
מושכלות ראשונים.	19635
וזה היתה באמת דרגת אברהם אבינו, שמדת היראה שלו היתה בלי גבול עד שלא היה ביכולתו אף	19636
להרהר, וזה היה סוד העקידה שעמד בנסיון, אתה הוא ה' האלקים אשר בחרת באברם ומצאת את לבבו	19637
נאמן לפניך (נחמיה ט'), נאמן פי' שאין בו נטיה כל דהוא או שום הרהור, שאברהם אבינו היה בבחינת	19638
חייל ירא בתכלית. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' פז).	19639
	19640
מאמר תיא	19641
ויאמר אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה כי עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה (בראשית כ"ב	19642
י"ב).	19643

- 19644 כל היסוד של מדת עוה"ז הוא מדת הדין, ומזה מסתעף כל הענין של אדם לעמל יולד, שאין להשיג כלום
19645 כאן אלא ע"י עמל ויגיעה, שסוד מדת הדין הוא דוקא בשכר ולא בחנם, וזה דוקא ע"י עמל ויגיע כפים, על
19646 דרך זה צריכים להבין כל יסוד ענין המעשה, הרי כל התורה מלאה יסוד זה של מעשה, ועולם זה נקרא
19647 עולם המעשה, ולמה היסוד הוא דוקא מעשה, אבל מכיון שיסוד כל הבריאה הוא יגיע כפיו, הרי שעמל זה
19648 יוצא דוקא ממעשה.
- 19649 לפי"ז מבורר כל ענין הנסיונות, שתמוה מה צריכים לנסיון הרי הקב"ה יודע אם יוכל לעמוד בנסיון ולמה
19650 צריכים בפועל, והרמב"ן ז"ל כתב על הפ' עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, מתחלה היה יודע יראתו בכח
19651 ועתה נודעה במעשה, ביאור הענין גם קודם המעשה לא היה חסר כלום באברהם אבינו, יראתו היתה בכל
19652 השלימות לא נוסף מאומה, רק היסוד הוא רצה הקב"ה לברוא את עולמו במדת הדין, וא"א להשיג ולזכות
19653 בכלום רק ע"י מדת הדין רק על ידי עמל ויגיע כפיו.
- 19654 הן אמת כי לא היה חסר מאומה אצל אאע"ה גם קודם העקידה, אמנם מה שהיה ירא אלקים בלב זה לא
19655 כלום, עדיין לא עבר את מדת הדין שיסודה הוא דוקא עמל ויגיע כפיו, עמל הוא דוקא לאחר הנסיון, עתה
19656 ידעתי כי ירא אלקים אתה, דוקא עתה כשעבר דרך נסיון שזהו סוד העמל ועתה נודעה במעשה, דוקא עי"ז
19657 זכה אאע"ה לכל מה שזכה ע"י העקידה, סוד גדול כ"כ הוא סוד העמל ויגיע כפיו, שלזכות במה שהוא אי
19658 אפשר אלא דוקא ע"י עמל.
- 19659 סוד הענין מגיע כ"כ עד שהיתה הו"א בחז"ל לומר שהאדם נולד לעמל מלאכה, הרי יתכן לומר שגם עמל
19660 פשוט של מלאכה, אם רק מתאים עם דרכי התורה הוא יהיה התכלית, יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ
19661 שיגיעת שניהם משכחת עון (אבות ב'), תורה לבדה אינה משכחת עון רק יגיעה היא המשכחת עון,
19662 משכחת עון הרי היא דרגא עליונה, בחינה של ישב ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כעושה מצוה (קידושין
19663 ל"ט:), וכל זה יוצא מיגיעה של מלאכה פשוטה, שהרי העמידו חז"ל יגיעת מלאכה עם יגיעת תורה שיגיעת
19664 שניהם משכחת עון.
- 19665 מזה נוכל להתבונן מהו ענין מלאכה ומהו יגיעה, שהעמידו חז"ל את זה בשורה אחת עם תורה, לפי"ז נבין
19666 מה שהראשונים נתנו כ"כ ערך וחשיבות לענין המלאכה להתפרנס דוקא מיגיע כפיו, שונא מתנות יחיה
19667 (משלי ט"ו), ובהרמב"ם על המשנה ודאשתמש בתגא חלף, האריך בענין זה והחמיר בזה מאוד, ואחרי כל
19668 זה מי יוכל להתבונן מהו עמלה של תורה, אם עמל פשוט חשוב כ"כ ק"ו בן בנו של ק"ו לעמל התורה כמה
19669 גדול ענינו ומה שזוכים ממנו.
- 19670 לפי"ז נמצא שמוטעים אנו לגמרי בזה כשלומדים או מתעסקים באיזה מעשה טוב והענין מתקשה עלינו,
19671 אומרים קשה הוא ומתעכבים מלעשות, הרי מעיקרא דדינא פירכא, מכיון שכל המכוון הוא דוקא הקושי,
19672 ומה שמתקשה יותר אדרבא זהו עיקר המכוון, שדורשים מהאדם דוקא בקושי, שבמצב של קלות אינו כלל
19673 ממדת עוה"ז, עמל ויגיעה עד כדי להזיע זהו העיקר, וכולן לא נתנו אלא ע"י יסורין ע"י עמל, כשאדם יש
19674 לו קבלה ללמוד במצב של קושי וכבידות, הכי אפשר שכשיתקשה עליו הלימוד יעזבהו, הלא באופן זה
19675 קבלתו, וכשמתקשה עליו עוד יותר הרי זהו מקום עבודתו ובוהו עליו לעמוד.
- 19676 כן על דרך זה הוא מצב האדם בזה העולם, במדת הדין נברא העולם, כל דבר ודבר אין נותנים אלא בשכר,
19677 כלום בחנם דוקא יגיע כפיו, דוקא עמל דוקא ע"י יסורין וקושי, נמצא שעיקר המכוון הוא דוקא הקושי
19678 והכבידות, וכל מה שירבה להתקשות על האדם זהו העיקר המכוון היותר גדול, ומה שייך להתפטר כשהוא
19679 בא אל העיקר והמכוון שדורשים ממנו, הלא לזה הוא נברא וזהו תכליתו דוקא לעמל, ענין זה הוא להיפך
19680 מכל המורגל במהלך מחשבותינו, זהו יסוד 'עולם המעשה' יגיע כפיו ועמל. (דעת חכמה ומוסר
19681 ח"ב מא' ל"ט).
- 19682
- 19683 מאמר תיב
- 19684 ויאמר אל תשלח ירך אל הנער ואל תעש לו מאומה כי עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה (בראשית כ"ב
19685 י"ב).
- 19686 גם אחר תשעה נסיונות שכבר נתנסה בהן, אף לאחר שהפקיר את חייו בכבשן האש באור כשדים, בכל
19687 זאת עדיין לא היה די ורק בנסיון העשירי בעקידת בנו, נאמר עליו 'עתה ידעתי' עתה ולא עד עתה, הענין
19688 נשגב מאוד להתבונן, כי במה שלא חס על חיי עצמו עדיין לא נבדק כל צרכו, ורק מה שעקד את בנו יחידו
19689 לה' אשר באמת לא נשארה אלא העקידה עצמה, זה שהעלו רק על המזבח זכות זה עולה על כולנה, כל
19690 יתרון מעלות הנפש הוא באמונתו של אדם באלקיו, ביראתו ופחדו ממנו אף בדברים שהם נגד חכמתו
19691 ושכלו, הכיצד? הרי זהו ענין הנסיונות שנתנסה אברהם אבינו.
- 19692 להודיע עד כמה יעבור וישבור כל המחיצות ולא יפסיקוהו מהמשך אחרי ה' אלקיו, לא גלות ולא רעב לא
19693 אש ולא מים, עד הנסיון האחרון של העקידה, מפני שכאן יש עוד ענין בו לאדם לעלות למדרגה יותר

גבוהה, כמ"ש החכם לוצאטו בספרו דרך חכמה, שאף האדם הנמשך אחר החכמה וכל המדות החמודות	19694
בהכרת לבו ובתבונה שכן הוא האמת וכן הדעת מחייבתו, בכל זאת עדיין לא הגיע לרום פסגת מעלת	19695
האדם, ועדיין אינו נקרא עובד ה' כי עובד הוא את שכלו ודעתו, אבל עיקר המדרגה היא, שאפילו אחר	19696
כלות כל כוחות עיונו ימשך אחרי ה', רק באשר כן ציוה ה' ורק משום רצונו ית'.	19697
וע"ז אמר הכתוב אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו ואל יתהלל עשיר בעשרו, אע"פ	19698
שאלו המעלות מכינות לנבואה בכ"ז אל יתהלל, כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי, וגם בזאת	19699
עדיין אינו די אם יעשה בשביל שהשכיל, אלא רק כי באלה חפצתי נאום ה' משום שכן חפץ ה'.	19700
והנה כל מצות ה' יש להם שורש במדע, וכל דבר שיש לו שורש במדע עדיין אין זה בחינה גמורה על	19701
יראת ה', ולכן כשניסה השי"ת את אברהם בענין העקידה שהוא באמת ההיפוך מחפץ ה', כי לא חפץ ה'	19702
בזה אלא להעלותו על המזבח לנסותו ולא יותר, ואברהם אבינו ע"ה עקד את בנו על גבי המזבח לשחטו	19703
בכל לבו ונפשו לקיים מצות ה' אלקיו, בדבר כזה אשר אין לו שורש בדעת, כי הלא רק נסהו ה' ולא	19704
יחפוץ שיקריבו לפניו בן או בת.	19705
לכן מיד כששלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת לשחוט את בנו, קרא אליו ואמר עתה ידעתי כי ירא	19706
אלקים אתה, כי בחנתיך וצרפתיך במסירותך לשמים רק משום כי באלה חפצתי נאום ה' בלא שום חיוב	19707
ואסמכתא מהדעת והשכל, רק בזה נקראת עתה ירא אלקים.	19708
וזהו שאמר הכתוב (זכריה ב'), לא בחיל ולא בכח היינו מעלת הדעות והמדות באדם שקונה אותו בחילו	19709
וכחותיו הוא, אף אם יגיע למעלתם העליונה בכל עיונו בבתי נפש שכלו הגדול, צלם אלקים אשר בו, בכ"ז	19710
עדיין לא הגיע לדרגה של יראת שמים האמיתית, כי אם ברוחי אמר ה' צבאות, היינו כי באלה חפצתי	19711
נאום ה'. (אור יהל ח"א ד' ע').	19712
	19713
מאמר תיג	19714
ויאמר אל תשלח ידך אל הנער כי עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה (בראשית כ"ב י"ב).	19715
רק לאחר הנסיון העשירי של אברהם אע"ה שלא נשאר שום דבר שיקשר את לבו של אברהם לאהבה	19716
מחוץ לאהבת השי"ת, כתוב עליו עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, ולמה לא נאמר עתה ידעתי כי אוהב	19717
אלקים אתה?	19718
יעדיין ברמב"ן פ' ואתחנן שהביא מאמר חז"ל, עשה מאהבה ועשה מיראה, עשה מאהבה שאין אוהב שונא,	19719
ועשה מיראה שאם באת לבעוט אל תבעוט, בזה גילו לנו חז"ל תהומות עמוקות בכוחות האדם, שאף	19720
במדרגה הגדולה ביותר של אהבה עדיין אינו בטוח שלא יבעוט, ואף במדרגה הגדולה ביותר של יראה	19721
עדיין אינו בטוח מהיות שונא, ורק באהבה ויראה יחד יהיה בטוח שלא ישנא ולא יבעוט.	19722
וכענין שאמר הכתוב התעיף עיניך בו ואיננו, כי הסיח הדעת כלשהו מנתק את הקשר בינו ובין אלקיו, ואף	19723
בשעה ששלחבת האהבה בוערת בו, הרי חשכת החומר שלו עומדת ומושכת אותו לבעוט אם לא ירתע	19724
מיראה, ואף בעת יראתו עדיין שנאה קבועה בחשכת חומר, ורק האהבה מסלקת את השנאה, אז האהבה	19725
והיראה צמודות ומשלימות את האדם, וזהו מאחז"ל אין אהבה במקום יראה ויראה במקום אהבה אלא	19726
במדת הקב"ה בלבד. (אור יהל ח"א קפ"א).	19727
	19728
מאמר תיד	19729
ויאמר אל תשלח ידך אל הנער כי עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה ולא חשכת את בנך יחידך ממני (כ"ב	19730
י"ב).	19731
ידוע שהעקידה היתה הנסיון הגדול והמכריע של אברהם אע"ה, וזכות העקידה עומדת לישראל בכל	19732
הדורות, את גודל הנסיון אפשר להבחין בכמה אופנים, ראשית גודל מסירות הנפש וההתבטלות כלפי רצון	19733
השם יתברך בהקרבת בנו יחידו היקר לו מאוד, כמ"ש ולא חשכת את בנך את יחידך ממני, אולם יש	19734
בחינה עליונה מזו, והיא מסירות הנפש הרוחנית, כי הרי הכיר אברהם שבקיימו ציווי זה יסתור במו ידיו	19735
כל מה שפעל בשטח הרוחני בחייו.	19736
הוא גייר גרים והראה להם לשמור דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, לימד מדת החסד ולחם נגד עבודת	19737
האלילים שדרשה הקרבת בני אדם, ועכשיו הוא בעצמו נצטווה במעשה מעין זה, הלא בזה הוא סותר את	19738
הבנין הנפלא אשר בנה במשך קל"ו שנות פעולתו, אך הוא בתמימותו הגדולה לא שם לבו לזאת, כי רק	19739
חפץ אחד היה לו לקיים רצון הבורא יתברך, וכיון שנתגלה לו בלי שום ספק שכך הוא רצונו יתברך, לא	19740
התחשב כלל בדברים אחרים.	19741
אך יש עוד עיקר גדול בנסיון זה, כי הרי לא רק כלפי חוץ היו ההסתר והחילול אלא גם כלפי עצמו, כי	19742
בזה היו כל דרכי הנהגתו יתברך נסתרים ונעלמים ממנו כחידה שאין לה פתרון, הרי כבר הובטח לו מאת	19743

השם יתברך בעצמו, שיהיה לגוי גדול וביצחק יקרא לו זרע, וציווי העקידה היה בסתירה גמורה לכל	19744
ההבטחות שנאמרו לו מקודם, ואם כן לכאורה היה צריך להתפלל אל השם יתברך ולשאול ממנו את ישוב	19745
הסתירה, אך הוא לא עשה כן אלא וישכם אברהם בבוקר בלי מענה ובלי שאלה והוא פלא גדול.	19746
אך לאחר גמר הנסיון כתוב ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה, ואמרו ז"ל (בר"ר נ"ו), אמר לפניו	19747
רבון כל העולמים בשעה שאמרת לי קח נא את בנך את יחידך, היה לי להשיב לך אתמול אמרת לי כי	19748
ביצחק יקרא לך זרע ועכשיו אמרת לי קח נא, ח"ו לא עשיתי כן אלא כבשתי רחמי לעשות רצונך,	19749
ובפסיקתא איתא אמר לו רבונו של עולם, גלוי היה לפניך שהיה לי מה להשיבך כשאמרת לי להקריב את	19750
יצחק, ולא השבתי אותך אלא עשיתי עצמי כאלם, ואני כחרש לא אשמע וכאלם לא יפתח פיו, כשיהיו בניו	19751
של יצחק נדונים לא תשמע למקטרגים.	19752
הרי שגילה אברהם אבינו ע"ה, שעיקר נקודת הנסיון אצלו היתה שלא יתבע מהשם יתברך את ישוב	19753
הסתירה, אף שבזה היה מסיר מעצמו את ההסתר והחילול מאי יכלתו להבין דרכי הנהגתו יתברך, וכבר	19754
ביארנו לעיל בענין תפלת אברהם אבינו על סדום, שהיה בכוחו של אברהם לדרוש בירור כזה, והיה יכול	19755
להתפלל אל השם שיסיר את התמיהה וימנע את החילול הכרוך בה כאשר עשה אז, אך כאן נמנע אברהם	19756
אבינו מלהתפלל, וצריך ביאור למה לא התפלל כאן.	19757
רואים אנו בזה נפלאות בטהרת לבם של האבות, אברהם אבינו ע"ה הראה בזה התבטלות גמורה כלפי	19758
רצונו יתברך, הוא חשש שאם יבקש מהשם יתברך לברר לו את הענין, שמא יתערב בבקשתו שמץ דק של	19759
התנגדות לרצונו יתברך, בחינה דקה מאהבתו העמוקה ליצחק בנו יקירו, ועל כן לא העז לגשת אליו	19760
יתברך בכל שאלה שהיא אף לא במלה אחת, וקיבל את הציווי על כל הקושיות והתמיהות שהיו כרוכות	19761
בו.	19762
ועל זה נאמר עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה ולא חשכת את בנך, פירוש שלא שלטה בו בחינת חשכת את	19763
בנך אפילו בבחינה דקה מן הדקה, וזהו האות הברור ביותר על גדלותו הענקית בעבודת ה', ובעמדו בנסיון	19764
התפלל אברהם אבינו שישאר הכח הזה של ההתבטלות בישראל בכל הדורות ושימנע מהם הקטרוגים,	19765
ולזה קרא שם המקום ה' יראה על שם העתיד, ובזכותו זכו ישראל בפנימיותם לנקודה זו של התבטלות,	19766
וכן זכו שיענה ה' לתפלותיהם וימחול לעוונותיהם, כאמרם ז"ל מחר שיבואו בניו של יצחק להתפלל	19767
לפניך תמחול להם עוונותיהם.	19768
ונקודה פנימית זו שבה זוכים לקבלת התפלות ולמחילת העוונות, היא נקודת הכרת האמת נקודת	19769
ההתבטלות מול רצונו יתברך, אף שהאדם אינו מבין טעם הנהגתו, ודרכי טובו ומדת חסדיו יתברך נסתרים	19770
ממנו, אף על פי כן שמח הוא לקיים את רצונו יתברך, נקודה זו יש והיא טמונה ומכוסה עמוק בלבו של	19771
האיש הישראלי, ולכאורה נשארה עמומה וחשוכה ואיננה יוצאת לפועל, אך כשיסורים באים עליו חוזרת	19772
היא וננערת. (מכתב מאליהו ח"ב דף 190).	19773
	19774
מאמר תטו	19775
ויאמר אל תשלח ידך אל הנער כי עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה (כ"ב י"ב).	19776
עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, לאחר מעשה העקידה ולא קודם, ומדוע? ע"ז נאמר שענין יראת אלקים	19777
יאות למי שהכרתו ביראת ה' שלמה, שלא יחסר לו אף חלק אחד מאלף, עד שיהיה בגדר בלתי בעל	19778
בחירה שאי אפשר לו לנטות ימין או שמאל מדבר ה', וכמ"ש חז"ל ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין	19779
עובד אלקים לאשר לא עבדו, אין דומה מי ששונה את פרקו מאה פעמים למי ששונה את פרקו מאה ואחת.	19780
ענין מאה ואחת מורה על השלמת הדבר בכל מאה אחוזים, כמו י"ג שנה ויום אחד שמורה על מלאות י"ג	19781
שנים שלמות, אבל מי ששונה מאה פעמים לבד יתכן שחסר לו עוד מעט משלימותו ביראת ה', וחסרון אף	19782
המעט ביראת ה' הוא דבר גדול מאוד, אשר מפני זה יבדל האחד מחברו בהבדל גדול כהבדל שבין עובד	19783
אלקים לאשר לא עבדו.	19784
מפני זה כל המעשים הטובים והגדולים שעשה א"א עד מעשה העקידה, לא היה אות שיראתו את ה' היא	19785
בשלימות, מפני שכל המעשים שעשה היו טובים בעצמם, והיה אפשר לעשותם מפאת שני דברים, האחד	19786
מפאת שבח בני אדם להתכבד בעיניהם, והשני מפני אהבת הטוב והישר, שגם להפיל את עצמו בכבשן	19787
האש אין מופת על אמונתו השלמה, שאף אם היה חסר לו חלק אחד מאלף מאמונתו והכרתו, ראוי לאיש	19788
משכיל למסור את עצמו ליהרג ולא יעבור על הכרתו, כש"כ להכניס אורחים וללמדם יראת ה', ראוי ונכון	19789
לעשות זאת לש"ש אף שחסר לו עוד אחוז למאה או לאלף ביראתו ואמונתו.	19790
לא כן מעשה העקידה שהיה מעשה רע בעצם אין רע כמוהו, מרעיש את העולם כולו לשמע מעשה נורא	19791
כזה, לא היה אפשר לעשותו לא מפני שבח בני אדם ולא מפני אהבת הטוב, שלא היה בגוף המעשה שום	19792
צד טוב, כי אם מפאת רצון בוראו ית' לבד, ואילו היה חסר לאאע"ה אף חלק אחד מאלף מאמונתו והכרתו	19793

19794	ביראת ה', לא היה יכול ליקח את המאכלת להעביר על צואר בנו, לכן אחרי עשותו זאת היה ראוי לאמר עליו עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה.
19795	
19796	וע"י מעשה העקידה נתברר שכל מעשיו הטובים שעשה עד הנה, היו כולם בתכלית היראה והאמונה, והיה מעשה העקידה לחותם אמת לכל מעשיו שעשה עד עתה, לא מפאת כוונה אחרת כי אם מיראתו הטהורה.
19797	
19798	ואמונתו השלמה בו ית', ע"כ נמצא בדברי חז"ל שאמר לו הקב"ה לא"א אחר מעשה העקידה, שאילו לא עמד בנסיון זה היו בטלים כל מעשיו הטובים שעשה, והוא מפני שהיה חסר להם חותם אמת שהוא חותמו של הקב"ה.
19799	
19800	
19801	והנה במעשה העקידה נתקדש הר המוריה למעשה הקרבנות לדורות, ונתקדש הר המוריה להקרבת הקרבנות בקרבן הראש והראשון עקידתו של יצחק, הנה נגלה לנו עתה סוד הקרבנות אשר נאמר בהם ריח ניחוח לה', ומהו הריח ניחוח אשר מריח הקב"ה בהקרבת הקרבנות? הלא לכאורה במעשה הצדקה והחסד היה ראוי ביותר לאמר ריח ניחוח, כמו שאמר הנביא כי חסד חפצתי ולא עולות, ועוד הרבה מצות יקרות ונחמדות בתורה ולא כתוב בהן ריח ניחוח, ומדוע כ"כ אהוב למעלה ריחם של קרבנות מכל המצות היקרות והנחמדות?
19802	
19803	
19804	
19805	
19806	
19807	אכן לפי מה שבארנו הכוונה לקרבנו של א"א, שעל ידו נתקדש המקום לכל הקרבנות לדורות, ותכליתו הוא לדעת לבו השלם באמונתו ויראתו את ה', שלא היה אפשר לדעת זאת מכל מעשיו הטובים כי אם ע"י מעשה העקידה לבד, והיה זה הקרבן הראשון שבו נתחנך הר המוריה למעשה הקרבנות, הנה כל הקרבנות תכליתם היא כעין העקידה לדעת לבו השלם של אדם, שכל קרבן הוא מעין העקידה שהוא מעשה רע בעצם, צער בעלי חיים והשחתת ממון בלי תועלת.
19808	
19809	
19810	
19811	
19812	לא יתכן לעשות זאת לא מפני אהבת הטוב ולא מפני שבח בני אדם, כי המקריב עולה לה' לא ישובח בזה בפי הבריות, ואדרבה הרבה יבוזו לו וביחוד העניים הרעבים ללחם, יאמרו מה הנאה יש לנו מצדקתו של זה, הלא טוב היה לו תחת הקריבו על המזבח יתן לנו ולטפינו הרעבים, הנה לא יתכן לעשות זאת כי אם מלבו השלם באמונתו שצוה הוא ית' ע"ז, שחשוב בעיניו ית' כאילו נתן מתנה לה' חלק מרכושו, להראות בזה לה' הארץ ומלוואה.
19813	
19814	
19815	
19816	
19817	וכן יכוון בקרבנו שכל מה שעשה עם קרבנו כן ראוי לו לעשות לעצמו כפי האפשר, אם למסור נפשו על קה"ש או למעט דמו וחלבו בעבודתו את ה', ולכן נאמר לריח ניחוח במעשה הקרבן, מפני שאין בעצם מעשה הקרבן שום טובה, כי אם הכוונה הטובה לבדה, והוא ריח טוב לבד בלי מעשה טוב, ומפני זה זבח רשעים תועבה מה שאין כן בשאר המצות, מפני שעיקר הקרבן היא הכוונה הטובה, ע"כ זבח רשעים שחסר הכוונה הרצויה ונשאר כי אם מעשה רע לבד תועבה הוא.
19818	
19819	
19820	
19821	
19822	ותכלית העקידה לדורות, לדעת עד כמה מגיעה עבודת אלקים מפאת נדבת לבו והכרת שכלו של אדם, כי דעתנו נוטה לאמר שדבר העקידה לא היה בגדר מצוה על א"א, מפני שלא יתכן לצוות על אדם לעשות מעשה נורא ומבהיל כזה כי אם בקשה לבד, אמר הקב"ה קח נא את בנך ואין נא אלא לשון בקשה, והבקשה אינה מצוה ומצוה אינה בקשה.
19823	
19824	
19825	
19826	וכיון שלא היה א"א מצווה על העקידה, היה אפשר לו לאמר רבש"ע אין בכחי לעשות כזאת לבני, כמשפט כל בקשה שהבחירה למלאותה או לא, וכמו שמאן משרע"ה שבעה ימים לילך בשליחותו של מקום ב"ה להוציא בני"י מארץ מצרים, שגם שם לדעתנו לא היה מצוה כי אם בקשה, כן היה הרשות לא"א להפטר מזה, אבל עשה זאת מנדבת לבו ואהבתו את שמו הגדול ית', והכרתו הגדולה בהשכר הנצחי.
19827	
19828	
19829	
19830	הנה לא נחטא אם נאמר, שכמו שהיה מעמד הר סיני דבר אשר לא היה ולא יהיה עוד בעולם כמוהו, להאמין באנכי ה' אלקיך ובאמיתת הנבואה, שיתכן שידבר האל עם האדם וחי, כן היה ענין העקידה דבר אשר לא היה ולא יהיה עוד כמוהו, ללמוד ממנו אמיתת עבודת אלקים עד כמה מגיעה, ועד כמה ראוי לאדם לסבול עולו של הקב"ה.
19831	
19832	
19833	
19834	לולי העקידה לא ידענו שצריך האדם למסור את נפשו בעד אהבתו ית' במדה מרובה כזו, כי אם לחיות חיי ישרים ולעשות המעשים הטובים, אך ממעשה העקידה נלמד שאם יבוא לידנו איזה נסיון, ויהיה היצר משיב לנו שאין ראוי לאדם לסבול כ"כ, ושהוא דבר למעלה מכחותינו, אז נזכור מעשה העקידה ונדע כי לא קצה השמים הוא, ולא סוף דבר של עבודת אלקים הוא, כי ישנן עוד מדרגות גדולות וגבוהות מנסיוננו, ולא יכבד עלינו לעמוד בנסיונות.
19835	
19836	
19837	
19838	
19839	הנה יהיה מעשה העקידה לנו לזכרון עולם ולסמל חי, ללמוד ממנו גודל הסבל אשר ראוי לנו לשאת ולסבול עולו של הקב"ה, וכנגד מדתנו יהיה מדת טובו ית' עלינו, לזכור לנו את הברית ואת החסד ואת השבועה אשר נשבע לאברהם אבינו בהר המוריה, שזוהו יסוד זכות העקידה אשר יעמוד לנו, שכמו שאנחנו זוכרים עקידתו של יצחק ולמדו ממנו, כן יזכור לנו צדקתם של א"א ויצחק בנו לרחם את בניהם, אבל אם אנחנו לא נזכור העקידה ולא נלמוד ממנו מאומה ולא יעשה שום רושם בעבודתנו, הנה לסכלות
19840	
19841	
19842	
19843	

יחשב לנו לבקש שהוא ית' יזכור לנו עקידתו של יצחק לגמול לנו כל טוב, הלא בושה וכלימה תכסה פנינו לבקש כזאת. (יסודי הדעת).	19844
	19845
	19846
מאמר תטז	19847
אל תשלח ירך אל הנער כי עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה (כ"ב י"ב).	19848
וקשה ירא ולא אוהב? הרי עמידה זו בנסיון מעידה על אהבה עזה, הביאור הוא מכיון שהיה נסיון, אם כן ברור שמדרגת אברהם ע"ה באהבה עדיין לא הגיעה למדרגה העליונה בענין ההוא, כי לו הגיעה לא היתה שייכת בחינת נסיון בעקידה, שבאהבה לא שייכים נסיון ומלחמת היצר, ומכיון שהיה זה נסיון הנצחון על יצרו בא על ידי היראה דוקא.	19849
מצינו ביוסף הצדיק שבשעת נסיונו החמור ביותר נראתה לו דמות דיוקנו של אביו, יוסף ידע את אביו ידע שה' יתברך נתן לו את האמת במתנה תתן אמת ליעקב, ודי היה לזכור את דיוקנו של נושא האמת, כדי שהיראה והפחד מפני טענותיה של האמת ישברו לגמרי את הקשה שבנסיונותיו, כללו של דבר כלי הזיין במלחמת היצר הוא היראה, אבל אחר הנצחון כדי למנוע שלא ישוב היצר ללחום בנקודה זו צריך להשתמש באהבה, בפחד מפני האמת נוצחים במלחמה, ובאהבת האמת מסתלקות המלחמות. (מכתב מאליהו ח"ג דף 46).	19850
	19851
	19852
	19853
	19854
	19855
	19856
	19857
	19858
	19859
מאמר תיז	19860
ויאמר אל תשלח ירך אל הנער ואל תעש לו מאומה (בראשית כ"ב י"ב).	19861
באותה שעה אמר אברהם לפני הקב"ה, רבון העולמים אדם מנסה לחבירו שאינו יודע מה בלבו, אבל אתה שאתה יודע מה הלבבות והכליות יועצות, אתה צריך לעשות בי כן? אמר לו עתה ידעתי (תנחומא), וכי לא היה הקב"ה יודע בו לשעבר, והא כתיב מגיד מראשית אחרית אלא אל תקרי ידעתי (בקמץ) אלא ידעתי (בחריק), עכשיו ידעו כל באי העולם עד היכן הוא כוחה של יראת שמים, עד כדי שישחוט האדם את בנו יחידו, כל זה גדולה לשמו הנכבד והנורא.	19862
בהתחלה היה אברהם אבינו מאוכזב מתוצאות העקידה, לא עלה על דעתו שדיבור ה' שנאמר לו בפירוש להעלות את בנו לעולה אינו אלא נסיון, ואין הקב"ה רוצה בהקרבתו של יצחק, שאר הנסיונות היו כולם דברים ברורים, לעבור באש ובמים על קידוש השם לקיים רצון הקב"ה ועשאו בשלימות, אבל כאן לא היה בידו לקיים מה שנאמר לו.	19863
	19864
	19865
	19866
	19867
	19868
	19869
	19870
	19871
	19872
	19873
	19874
	19875
	19876
	19877
	19878
	19879
	19880
	19881
	19882
	19883
	19884
	19885
	19886
	19887
	19888
	19889
	19890
	19891
	19892

הרי תועלת גדולה במעשה העקידה, אף שלאברהם לא הוסיף כלום וגם ליצחק, משום שמוכנים היו כבר למסירות נפש עבור קידוש השם, אבל מלך במשפט יעמיד ארץ וכך גזרה חכמתו יתברך, שכל פעולות התחתונים מוכרחים לעמוד בדין, ונתמנו מקטרגים אשר הרשות בידם לתבוע עונש עבור מעשים בלתי הגונים, וכביכול אינו משיב פניהם ריקם אם אין זכות מספיק נגד קטרוגם, על כן נבחן אברהם אבינו ויצחק בנו בנסיון זה שתהיה זכותם גלויה ומפורסמת לכל, וכמו שהפקירו עצמם על קדושת שמו יתברך, זכו לזה שהקב"ה יתנהג לפני משורת הדין עם בניהם אפילו אם אינם כדאים.	19893 19894 19895 19896 19897 19898
עיקר ההישג של אברהם אבינו בכל עבודתו היתה להכשיר את הקרקע, להכין את בניו להיות עם סגולה שיקבלו את התורה, אבל גלוי וידוע לפניו יתברך שהבנים עלולים לחטוא, ועל כן היה מן הנחוץ להכין להם זכות כזה, שאפילו אם יחטאו לא ידחו לגמרי, אלא ישארו עם עולם ושהקב"ה יכנס איתם לפני משורת הדין.	19899 19900 19901 19902
יען אשר עשית את הדבר הזה, כי ברך אברכך והרבה ארבה את זרעך וירש זרעך את שער אויביו, כתב הרמב"ן וז"ל, גם מתחילה הבטיחו כי ירבה את זרעו ככוכבי השמים וכעפר הארץ, אבל עתה הוסיף לו יען אשר עשית המעשה הגדול הזה, שנשבע בשמו הגדול שיירש זרעו את שער אויביו, והנה הובטח שלא יגרום שום חטא שיכלה זרעו, או שיפול ביד אויביו ולא יקום, והנה זה הבטחה שלימה בגאולה העתידה לנו.	19903 19904 19905 19906 19907
תכלית העקידה להיות זכות לדורות, וכן הוא במדרש ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה, ר"י אמר אמר לפניו רבון העולמים בשעה שאמרת לי קח נא את בנך את יחידך היה לי מה להשיב לך וז"ו לא עשיתי כן, אלא כבשתי רחמי לעשות רצונך, יהי רצון מלפניך ה' אלקינו בשעה שיהיו בניו של יצחק באים לידי עבירות ומעשים רעים, תהא נזכר להם אותה העקידה ותתמלא עליהם רחמים ע"כ (בראשית רבה נו טו).	19908 19909 19910 19911 19912
העקידה היא שהכינה האמצעי לדחות טענות השטן ביום הדין הוא ראש השנה כדאיתא במדרש ארחב"י כל ימות השנה ישראל נאחזים בעבירות ומסתכנין בצרות, ובראש השנה הן נוטלין שופר ותוקעין בו ונזכרים לפני הקב"ה והוא מוחל להם, וסופן ליגאל בקרניו של איל (ב"ר נו יג).	19913 19914 19915
כל הנסיונות היו לצורך אברהם, אבל העשירי היה לצורך בניו והוא השלים את כולם, וזה מה שאמרו בגמרא שאמר לו הקב"ה, בבקשה ממך עמוד לי בנסיון זה כדי שלא יאמרו הראשונים אין בהם ממש (סנהדרין פט:), אם לא יוכח צדקותנו לעין כל ללא פקפוק, היתה חסרה הזכות לעם היהודי להיות עם עולם, שהרי יכולים היו המלאכים לקטרג מה בין אלו לאלו? אבל עכשיו שעמד בנסיון זה קיים בעצמו הפסוק, ביראת ה' מבטח עוז ולבניו יהיה מחסה (משלי יד), ופירש רש"י שמדבר באברהם שהראה יראתו בנסיון העקידה ונתברכו בניו וחוסים בצל זכותו. (המוסר והדעת ח"ב).	19916 19917 19918 19919 19920 19921 19922
מאמר תיח	19923
ויאמר אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה כי עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה (בראשית כ"ב י"ב).	19924 19925
מושרשים אנחנו בדעות קדומות אשר קשה לשרש אותן, רגילים אנחנו לחשוב כי אדם המכיר ומבין דבר לאשורו ולא הביא המחשבה לידי מעשה, חסר לו רק הקיום במעשה, אבל בעצם ההכרה והידיעה שלו אין חסר כלום, הנה זה טעות גמורה, כשהכרתו לא הביאה לידי מעשה גם ידיעותיו והבנותיו לא כלום הן.	19926 19927 19928
דומה הדבר לאדם הבונה בית, שאף אם בנה את היסוד וכבר בנה עליו אבנים וקורות, אבל אם לא יגמור אותו, אם לא ישלים את הבנין עד מקום מושב ובית דירה, כי אז לא בשם בית יקרא לו וכלא יחשב זה, כן הוא היסוד ברוחניות, עם ראשית המחשבה עם התחלתה הראשונה של המחשבה, צריכה היא להיות מכוונת ומודרכת לסופה ולתכליתה והוא המעשה, ובלעדי זה אין שום מציאות וממשות גם בגופה של המחשבה, סוף מעשה במחשבה תחילה.	19929 19930 19931 19932 19933
גם סוד התענוג בסיומם של הדברים תמצאנו, אדם הבונה בית העונג האמיתי יהיה לו אחרי גמרו את הבנין, ואף אם תמצא איזה עונג גם באמצע בניו, הרי זה רק מצד מבטו והתקרבותו להשלמת הבית, ככה הוא גם ברוחניות כל התענוגים והעידונים אשר בחכמה בינה ודעת, המה כאין לעומת התענוגים אשר במעשה תכליתה של החכמה, וזה שאנחנו לא מרגישים במעשינו זה התענוג הוא מגודל השחתתנו, כי מעשינו שקר ובסודם של מעשים אמיתיים לא באה נפשנו ואיך נתענג?	19934 19935 19936 19937 19938
הנה הגדולים אמנם נכספה נפשם להתקיים בהאי עלמא, כי סוד הבנין וההשלמה הם דוקא בזה העולם בעולם המעשה, ורק במעשה היה כל תענוגם, הוא אשר אמרו חז"ל יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא, יפה ממש יותר עונג כי שם לא תמצא לא מעשה ולא בנאות.	19939 19940 19941

במדת הדין נברא העולם (רש"י א' א'), מדה זו לא יודעת מכל ענין של מחשבות, לפני שהדבר נגמר לא	19942
תחשוב אותו מדה זו לכלום, מצינו בגמ' על הפסוק וממקדשי תחלו (יחזקאל ט'), אל תקרי מקדשי אלא	19943
מקודשי אלו בני אדם שקיימו את התורה כולה מאלף ועד תיו, אלא שאמרה מדת הדין הרי היה בידם	19944
למחות ולא מיחו, ואם לפניך גלוי להם מי גלוי עי"ש (שבת נה).	19945
ודאי כי צדיקים אלה שקיימו את התורה כולה הלא גם מצוות התוכחה קיימו כהלכה, וזה שלא מיחו באמת	19946
הלא היה ודאי מתוך השערותם כי לא ישמעו לדבריהם, אלא שסוד הידיעה אשר בזה העולם, הוא דוקא	19947
כשהיא באופן הכי גלוי בפועל ממש, שיוכיחו אותם פעם ולא ישמעו להם, והוא סוד מדת הדין אשר בה	19948
נברא העולם בתכלית הבפועל, ועל זה בא העונש לאלה הצדיקים.	19949
למען ענותך לנסותך לדעת את אשר בלבבך התשמר מצותיו אם לא (דברים ח'), כבר עמדו הראשונים	19950
על ענין לדעת, כי הקב"ה הלא בין כך ובין כך הוא יודע? ואמר בספר הבהיר כי לדעת לא נמשך לריש	19951
הפסוק אל הקב"ה, כי אם אל האדם עצמו, שהאדם הוא ידע את התשמר מצותיו אם לא, את אשר בלבבך	19952
יהיו לך בבחינת ידיעה ולא בבחינה של מחשבות, בשם ידיעה מוגדרת החכמה רק כשבאה לסיימה	19953
ושלמותה, והוא כשהביאה לידי מעשה שהוא תכליתה, וזהו כל ענין הנסיון להיות הלב גלוי וידוע.	19954
הוא אשר נאמר עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, כי רק אחרי הנסיון בא לידי בחינת של ידעתי, וטרם זה	19955
לא תקרא בשם ידיעה כי אם בשמות של הכרה וחכמה, אמנם זהו מנפלאותיו של הקב"ה, שהמציא מעשה	19956
כזה אשר ביכולתו לארוז את כל יראתו וחכמתו של אברהם אע"ה, ואל נתמה על הדבר כי הרי הקב"ה	19957
מקור החכמה ואין סוף, והנה לגדולתו אשר אין חקר צמצמה והביאה בזה העולם במעשים גשמיים, הוא	19958
אשר נאמר מה רבו מעשיך ה', ולא רק מעשה אחד ולא רק לפעם אחת, אלא המחדש בטובו בכל יום	19959
מעשה בראשית, את כל האין סוף הכניס במעשה.	19960
ומה תימה אם הכין בשביל כל אברהם אבינו מעשה רב כזה, לארוז בו את כל יראתו הוא מעשה העקידה	19961
מעשה נצחי באין סוף, ואחרי שהשלים אברהם זה המעשה, כן נאמר עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, עתה	19962
נגמרה היותו של אברהם, אחרי התהוותו של דבר אז הנך יודע אותו, רק עתה נתהוה ובא בבחינת ידעתי,	19963
ולפני זה ובלעדי זה כאילו הראשונות אין בהם ממש. (דעת תורה).	19964
	19965
מאמר תיט	19966
וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו וילך אברהם ויקח את האיל ויעלהו לעולה	19967
תחת בנו (בראשית כ"ב י"ג).	19968
מהו אחר? אחר כל הדורות אחר כל המעשים, וישראל נאחזים בעבירות ומסתבכין בצרות, וסופן ליגאל	19969
בקרניו של איל, בתנחומא שם אמר הקב"ה לאברהם, כשיחטאו בניך יתקעו לפני בשופר בר"ה ואני מכפר	19970
להם, אמר אברהם מהו שופר, א"ל הקב"ה חזור לאחוריד מיד וירא ויקח את האיל (מד' וירא).	19971
ועי' פירש"י דאחר קאי על וירא, אבל פשוטו של מקרא איל אחר, כמי שאומר לא איל זה רק איל אחר,	19972
ומקודם הרי לא היה איל אלא יצחק? והנראה בשעה ששאל יצחק איה השה לעולה, השיב לו א"א אלקים	19973
יראה לו השה לעולה בני, הביאור שענין הקרבן כבר אמרו הראשונים ז"ל, כי עיקרו ציור המחשבה	19974
שיכיר החוטא עותתו, שהיה לו לשפוך דמו של עצמו עבור חטאו, ורק הקב"ה ברחמיו חפץ חיים החליף	19975
את דינו על בעל חי הנשחט, ואם האדם בכחו להמשיך מחשבתו זו להבין גודל מריו, הכרתו הלזו היא	19976
כפרתו ורחמנא לבא בעי.	19977
זהו שהשיב אברהם ליצחק כי האלוקים בוחר לו שה, וזה די להמשיך ציור עומק מחשבתו והכרתו	19978
הראויה, אבל אם יראה ה' שהשה אינו די הרי לעולה בני, אברהם אבינו צידק דין שמים עליו, שאינו די	19979
בעדו בקרבן בעל חי להגיע לעומק הכוונה הנדרשת, רק בהקרבת בנו יחידו עצמו והלך לעשות רצון	19980
בוראו, והעמיק בדעתו את גדולת השי"ת וכנגדו שפלות האדם, כי במה נחשב הוא הנברא לעומת גדולתו	19981
ית', עד שלפי שעה הלכו ממנו כל הרגשי החיים, ולא נשאר בו שום רגש יתרון כי אדם הנהו, ובשביל זה	19982
הלך לשחוט את בנו בלא יתרון כלל כמעלת שה לעולה, וזהו וירא והנה איל אחר, כאילו נצטוה לעזוב איל	19983
זה ולקחת איל אחר.	19984
וכן כתוב ויקח את האיל ויעלהו לעולה תחת בנו, היינו שאף בשעה שהקריב האיל היה לבו מלא ביראת ה'	19985
ואהבתו אליו, עד שלא הרגיש כלל גם כעת שום הבדל, אם מעלה את בנו ושוחטו או מקריב לפניו תמורתו	19986
איל, וזהו תחת בנו שהאיל ובנו שוים היו בעיניו בשעה הזאת, נמצא כי גם ענין הקרבת האיל נכלל	19987
בעוצמת הנסיון, והוא היה השלמתו וגמר מלאכתו, במה שנבחן א"א ועמד בו בכל עומק כוונתו מראשיתו	19988
עד תכלית סופו.	19989
ובזה יש לבאר מה שכתוב אח"כ יען אשר עשית את הדבר הזה ולא חשכת את בנך את יחידך ממני,	19990
ופשטותן של דברים כאילו מחלק מעשהו לשני ענינים, עשית את הדבר הזה הוא ענין אחד, ולא חשכת את	19991

19992	בנך הוא ענין שני, ואיזה דבר עשה זולת זה שלא חשך? אבל עשית את הדבר הזה קאי על הקרבת האיל,
19993	על רום מחשבתו שהיה לו בהקרבתו כאילו הקריב את בנו, וגם מה שלא חשך את בנו בפועל זהו ולא
19994	חשכת את בנך.
19995	ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה, היינו שה' יראה ללבב ורחמנא
19996	לבא בעי, והכיר זאת אברהם מהמאורע שלא נתן לו ה' להקריב את בנו ממש, ורק בוחן לבות חפץ לנסותו
19997	לדעת עומק מחשבתו ולא יותר, ולכן אשר יאמר היום בהר ה' יראה, היינו שיאמר היום לכל אדם והכל
19998	יכירו, כל אשר בהר ה' יראה להקריב עולה וזבח, ידע כי עיקר כוונת הקרבן הוא, שחפץ ה' עיקר עומק
19999	מחשבת האדם לבוא למדרגה זו, שיכול להראות לפני ה' בהר ה' כי האדם יראה רק לעינים אבל ה' יראה
20000	ללבב.
20001	וע"ד המדרש יש מסירות נפש בפועל, ויש מסירות נפש בכח בדעה ובהסכם הלב, היינו שלבו מבין ומוכן
20002	הוא בדעתו בכל עת למסור נפשו לשמים, מפני הכרתו באמיתות מציאותו ית', כענין כי עליך הורגנו כל
20003	היום, והנה מסי"נ בפועל הלא אדם מת רק פעם אחת, אבל מסי"נ בדעה הוא דבר תמידי וזה מורה ענין
20004	הקרבן, והתחלת ענין זה במסי"נ בכח, היה העקידה שעקד א"א את יצחק בנו, למען דעת כי המוסר נפשו
20005	בכח אם ידע שאינו בפועל הרי אין כאן מסי"נ ומחשבתו בטלה.
20006	אבל ענינו צריך להיות כמו שהיה בעקידה, ויקח את המאכלת לשחוט את בנו ולא ידע כלל שמן השמים
20007	יעכבו, ואבינו זה הנחיל לבניו הכח היסודי הנורא הזה, השרישו בלבותיהם והורישם נחלה להיות להם
20008	לטבע קדוש, וזהו זכות העקידה שאנו מזכירים תמיד, כי מסי"נ של ישראל היא בחוק טבעם, שירשו זרע
20009	קודש להיות מוסרים נפשם גם בכח — עד המעשה בפועל ממש!
20010	והנה בזמן שביהמ"ק היה קיים נמסר הענין במעשה הקרבנות, אבל אחר כל המעשים, אחר כל הדורות
20011	שביהמ"ק חרב וישראל נאחזין בעבירות ומסתבכין בצרות במה סופן ליגאל? ע"ז השיבו חז"ל בקרניו של
20012	איל, כמאמר ר' תנחומא שאמר הקב"ה לאברהם, כשיחטאו בניך יתקעו לפני בשופר של איל ואני מכפר
20013	להם.
20014	אם עדיין נשאר לנו הקרן של האיל שבו תוקעין ומריעין, נזכרים אנו את צור מחצבתנו אבותינו הק', אם
20015	נשאר אצלנו עוד אף מעט זכר של זרע קודש, הוא ג"כ זיק בוער שיש בו הרבה מיסוד אש דת קודש
20016	שהנחילו לנו אבותינו, ובאם ננפח בו יהיה לשלהבת גדולה בתוך לבותינו, ננפח עד שתצא שלהבת זו ונפיל
20017	עצמנו בכח תבונתנו עד הפועל ממש, במדורה של מסי"נ על קדושת שמו ית' ובוזה ניגאל!
20018	ואולי יש להבין בזה מה שאנו מזכירים תמיד הנסיון של א"א יותר מנסיונו של יצחק, והרי הוא העלה את
20019	עצמו, ומי קרוב יותר? אבל יוכל היות כי יצחק אבינו בראותו מעשה אביו, שוב היה לו כסיוע טבעי במה
20020	שכבר ראה מסי"נ של אביו שעוקד בנו יחידו, א"כ היה לו רב מובהק ללמוד הימנו וכבר ירש כח זה
20021	מאביו, אבל אברהם האב הראשון שלא ראה זאת מאבותיו, הרי הכרתו יותר עצמית ובוזה יתרומם, ומינה
20022	ילמוד האדם עד כמה עליו לעמול להגיע להכרה עצמית בלי שום המשכה אחר אחרים, רק כאילו היה
20023	היחיד והראשון בעולם.
20024	אבל למען לא יתחכמו לאמר שרק הלב די, מכיון שכל המצוות רק אמצעים לעורר הלב, א"כ יסתפקו במה
20025	שממציאים לדעתם המשובשת דברי רוח כסיר נפוח, להועיל להביא פרי מעלות נכבדות כאשר נראה
20026	בעוה"ר, לזאת השמיעונו מעשה העקידה שהוא פעולה ממשית במסי"נ, שגם לא"א האדם הגדול בענקים
20027	ובנסיון העשירי שכבר עבר תשעה נסיונות, לא האמין בו ה' אף לאחר שכבר הביא את בנו אצל מזבח ה'.
20028	ולא קרא לו לאמר אל תשלח ירך אל הנער עד שהעלהו ועקדו ולקח המאכלת בידו לשחוט את בנו, אז
20029	ויקרא אליו כי עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה — עתה ולא מקודם, עתה ולא רגע קודם, אלא לאחר כל
20030	המעשים כולם כאמור, ואין רפואה אחרת להוציא פרי תנובת לב לעשות מסי"נ בכח כמסי"נ בפועל, אלא
20031	רק מתוך וע"י מעשי מצות ה' במלואם, כמו שאמר לו הקב"ה והעלהו דוקא. (אור יהל ח"ב ד'
20032	ש"ד).
20033	
20034	מאמר תכ
20035	וירא והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו וילך אברהם ויקח את האיל ויעלהו לעולה תחת בנו (בראשית כ"ב
20036	י"ג).
20037	ר' חנינא בן דוסא אומר, אותו איל שנברא בין השמשות לא יצא ממנו דבר לבטלה, גידין של איל אלו
20038	עשרה נבלים של כנור שהיה דוד מנגן בהם, עורו של איל היה אזור במתניו של אליהו, קרניו של איל
20039	שמאלו תקע בו בהר סיני, קרנו של ימין שהוא גדול משמאלו הוא עתיד לתקוע בו לעתיד לבוא, שנאמר
20040	והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול (ילקוט ק"א).

איל שנברא בין השמשות, פירוש שהוא בין טבע העולם הזה לדרגה של למעלה מן הטבע, כי ההשגה הנ"ל היא היותר גבוהה האפשרית בעולם הזה, גידין עשרה נבלים של כנור, פירוש שגילוי זה היה כולל כל השגותיו של דוד המלך ע"ה, אפילו אותן שבבחינת מעין עולם הבא שעליו מרמז נבל ועשור, עורו היה אזור של אליהו, פירוש שכוחו של אליהו שהוא האזור שלו בקנאו את קנאת ה' לבטל את העבודה זרה מישראל, היה משורש אותה ההשגה של אברהם אבינו ע"ה בביטול היש שעל ידי נסיון העקידה.	20041 20042 20043 20044 20045
קרני שמאל שתקע בו בהר סיני, כי כל גילויי מתן תורה כבר היו כלולים בהשגתו של אברהם, והעיר המדרש ששופר של מתן תורה מקרן שמאל היה, כי ידוע שהפרסום שבמעמד הר סיני היה ענין שמצא השטן צד שמאל מקום להתערב בו, כאמרם ז"ל לוחות ראשונים על שניתנו בפומבי לפיכך שלטה בהן עין הרע ונשתברו (תנחומא כי תשא ל"א), קרן ימין שהוא גדול יתקע בשופר גדול זהו שופרו של משיח, הגילוי של ביטול היצר שהוא פירסום וגילוי גדול, אך בו לא תשלוט יד היצר כי כבר הגיע זמנו להתבער מן העולם.	20046 20047 20048 20049 20050 20051
למדנו שבנסיון העקידה הגיע אברהם אבינו למדרגה הגבוהה ביותר בביטול היש השייכת בעולם הזה, מעין עולם הבא ממש, ונקודה זו היוותה את השורש לכל ההתפתחויות העתידות לבוא אחר כך, גם לגילוי מתן תורה וימות המשיח, וצריך עיון מכיון שבהקרכת האיל התפיס את כל הדרגות הרמות, מדוע לא הזמינו לו את האיל מיד? כי הנה כתוב וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר, ופירש רש"י (במקצת ספרים) אחר כל דברי המלאך והשכינה, ואחר כל טענותיו של אברהם.	20052 20053 20054 20055 20056
והענין הוא שטענות אברהם עם המלאך באמרו אעשה בו חבלה, וכן אמרו עכשיו אפרש את שיחתי אתמול אמרת ביצחק, היו הנקודות הדקות האחרונות שבעצם נסיון העקידה, ועל ידיהם נתבררה בעליל מסירת נפשו ואהבתו של אברהם אבינו, ועל כן סבבו מן השמים שיתעכב האיל עד לאחר גמר הוצאת נקודות אלו לפועל, כדי שכולן תוקבענה במעשה על ידי הקרכת האיל בכוננות אלו.	20057 20058 20059 20060
ועד כדי כך מתחשבים בדקות הנסיונות, שלא נתנו לאיל להתקרב אל אברהם אלא שהיה נאחז בסבך בקרניו, ופירש רש"י שהיה רץ אל אברהם והשטן סובכו ומערבבו באילנות, וידוע שהשטן לשם שמים נתכוון כדי להגדיל הנסיון ולהגדיל הגילוי ומה התועלת בעיכוב הזה?	20061 20062 20063
אלא שאחר כל התעלותו של אברהם אבינו, אחר כל גילויי מסירת נפשו ואהבתו הבלתי מוגבלת, אחר כל אלה עוד נדרשה ממנו התאמצות קטנה יתירה, שישא הוא את עיניו וילך במו רגליו לקחת את האיל מתוך הסבך, ובלי התאמצות נוספת זאת היתה חסרה קביעותן של כל הנקודות הנפלאות הנ"ל, עלינו ללמוד מהו ערכם של עמל והתאמצות גופניים גם הנראים כקטנים ביותר בדרכי עבודתו יתברך, כי רק על ידיהם נזכה ונעלה מעלה בעזרת השי"ת. (מכתב מאליהו ח"ב דף 199).	20064 20065 20066 20067 20068
מאמר תכא	20069 20070
וירא והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו וילך אברהם ויקח את האיל ויעלהו לעולה תחת בנו (בראשית כ"ב י"ג).	20071 20072
והנה אאע"ה אחר שהביא בנו לעקוד על גבי המזבח, ונתבשר מן השמים שעלה בידו המדרגה הגבוהה, ועמד בנסיון כזה להתנוסס לדורות עולם, וגם מה שזכה שבנו יצחק ישאר בחיים ולא ירד מהמזבח, עד שהזמין לו הקב"ה איל תחת חליפת בנו, ופי' הספורנו ז"ל שבזה הבין שנזדמן לו ברצון האל ושלא יהיה בו חשש שום גזל עכ"ל.	20073 20074 20075 20076
מה נפלאה דוגמא זו של אברהם אבינו בשעה זו! התהפכות פתאומית ממצב של והעלהו לעולה, ממצב של יאוש והיכנעות לרצון השי"ת, ממצב של הפסקת התקוה להמשך הקיום בזרע, ממצב של רגש ערירות, עד מצב של עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה אל תשלח ירך אל הנער, עד מצב של חזון עתידות של עם גדול בחיר ה' וסגולתו, והלא כל זה התחולל בנפשו של אברהם אבינו בשעה גורלית זו, ובכל זאת ידע להתכוון ולעיין אם האיל אין בו חשש גזל.	20077 20078 20079 20080 20081
מה מלהיב ועצום הוא הדבר הזה! כח ההתלהבות האלקית הטהורה והזכה, ההולך בד בבד עם שיקול הדעה הצלולה והעיון הוך, אף בענינים לכאורה קטנים בשעה אחת! לא השמחה הפתאומית ולא היגון הפתאומי אינם יכולים להוציא את הצדיק האמיתי משיקול דעתו, שלא יכשל חלילה בדבר הלכה לעת מצוא!	20082 20083 20084 20085
וכמ"ש הרמב"ן ז"ל עה"פ ויפג לבו, וזה הענין ידוע בבוא השמחה פתאום, והוזכרו בספרי הרפואות כי לא יסבלו זה הזקנים וחלושי הכח, שיתעלפו רבים מהם בבוא להם שמחה בפתע פתאום, כי יהיה הלב נרחב ונפתח פתאום והחום התולדי יוצא ומתפזר בחיצי הגוף ויאפס הלב בהתקדרו עכ"ל, וכן פי' הספורנו ז"ל בפ' חיי שרה, ויאמר אחיה ואמה תשב הנערה אתנו ימים או עשור, שתתישב דעתה בהדרגה ללכת אל ארץ אחרת ולא יהיה לה פתאום, כי ההשתנות הפתאומי לא יסבלה הטבע עכ"ל.	20086 20087 20088 20089 20090

ומה אנו רואים אצל אאע"ה ששום השתנות פתאומית לא פעלה עליו, ולא הוציאה משיקול דעתו הטהורה	20091
וזיו מחשבתו, לא מקודם הנסיון ולא אחריו, ובזה הוכיח את שלמות נפשו במדרגה האלקית הגבוהה	20092
ביותר, וכמ"ש רש"י ז"ל עה"פ ויהי ביום השלישי, למה איחר מלהראותו מיד כדי שלא יאמרו הממו	20093
וערבבו פתאום וטרף דעתו, ואלו היה שהות להמלך אל לבו לא היה עושה עכ"ל. (המדע והחיים ד'	20094
ר"ז).	20095
	20096
מאמר תכב	20097
וירא והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו וילך אברהם ויקח את האיל ויעלהו לעולה תחת בנו (בראשית כ"ב	20098
י"ג).	20099
הרי למדנו שזה האיל נברא בין השמשות, ובן שנתו היה כמ"ש כבש אחד בן שנתו לעולה, וא"כ איך אמרו	20100
שבין השמשות נברא, הלא כבר עברו עליו יותר משני אלפים שנים? וי"ל שנצטווה אז זה הכח להזמין איל	20101
בשעה שיצטרך לו אברהם, כמו בכל שאר הדברים שנבראו בין השמשות (זוה"ק וירא).	20102
	20103
ועוד יש מפרשים כיון שנברא בין השמשות ובגן עדן היה רועה, ושם בגן עדן אין המות שולט ואין שם	20104
זמן, ובמקום שהוא למעלה מזמן אין השנים נחשבות לשנים כמ"ש (כתובות ל"ח), יש בגר בקבר או אין	20105
בגר בקבר, אם מתה כנערותה עד שלא עמדה בדין והגיע זמן בגרותה בקבר, מי חשוב בגר או לא, אם יש	20106
בגר בקבר הרי קנסה לעצמה ובנה יורשה ולא אביה, כי הקבר מפקיע כח האב, או אין בגר בקבר וקנסה	20107
לאביה.	20108
במקום שיש מושג הזמן האדם משתנה וגדל, אבל בעולם העליון שהוא למעלה מהזמן אין השתנות, הרגע	20109
הראשון נמשך לנצח יום שכולו ארוך ולא היה כמחוסר זמן שמונה ימים, לפי שכל מה שברא הקב"ה	20110
במעשה בראשית בקומתו ובצביונו בראם (חולין ס').	20111
מאמר זה בא לעורר את המחשבה ולצייר לפנינו את עולם הנצח, את העונג העילאי הנצחי כאשר האדם	20112
יזכה בו, וכמה ההפסד גדול אם האדם יזניח ויתרשל בקיום המצוות ולא יכשיר עצמו ליכנס שמה, וכמ"ש	20113
ז"ל אוי לאותה בושה אוי לאותה כלימה, אותה בושה הנצחית בושה שאין עמה זמן והגבלה, כשם שהזמן	20114
הוא נצחי כן הבושה נצחית ואינה פוסקת, לעולם היא עומדת בצורתה הראשונה כוחה עמה תמיד, אין בה	20115
שינוי כשם שאין שינוי בזמן.	20116
בעולם הזה יש זמן וגבול יש שינוי מרגע אחד למשנהו, וכן יש שינוי מיום ליום וממקום למקום, כשהדבר	20117
משתנה בצורתו הריהו משתנה גם באיכותו ובעוצמתו עד שנעשה פושר וקר לגמרי, לא כן הרגע הנצחי	20118
תמיד הוא עומד תמיד הוא קיים ללא שינויים, אינו מתיישן ואינו מפסיק, הבושה הנצחית חריפה וחדה	20119
מאוד לוחטת ובווערת ועומדת כבראשונה, אוי לו לאדם שתפגע בו הבושה הנצחית שאז תמיד יעמוד בה.	20120
ומצאתי יסוד לזה בפ' רבינו יונה ז"ל פרקי אבות פ"ג, הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה	20121
וכו' ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, כי איך יחטא האדם אם יחשוב לפני מי עתיד ליתן דין וחשבון,	20122
ויותר על הפורענות שיהיה לו על חטאיו כי יתבייש בושת גדול, משל למלך שנכנס אדם לפניו, אם	20123
ימצאהו מרמה במעשיו או משקר בדבריו הלא יתבייש בושת גדול, על אחת כמה וכמה לפני מלך מלכי	20124
המלכים הקב"ה.	20125
גם כי בהתבייש הנפש אחר שנתפרדה מן הגוף, הבושת ההיא גדולה מהבושת בעודנה שמה, כי טבע הגוף	20126
משכח, וכי יעשה האיש דבר כיעור ויתבייש עליו מבני אדם, לשנה או לשנתיים ישכח הדבר וילך הבושה	20127
מעליו, וגם כי לא ישכח מלבו יהיה הדבר נושן ישן והוסרה קצת הבושה, כי טבע השכחה שבגוף מתערב	20128
עם טבע הנפש, וכי אינו יכול להתגבר עליו לשכוח הדבר לגמרי, על כל פנים יתגבר עליו להתיישן הדבר	20129
שהוא קצת השכחה.	20130
אך בהיות הנפש לבדה אין שכחה לפניה, כי כולה ברה וזכה ואין שום טבע מהגשמים בתוכה,	20131
וכשמתביישת לפני מלך המלכים הקב"ה לעולם ולעולמי עד תעמוד בבושה, וכמו הפעם ההיא תעמוד	20132
מבוישת לעולם, וכמ"ש ז"ל אוי לאותה בושה ואוי לאותה כלימה, לכן עכ"פ המעלה על לבו דברים אלו	20133
לא יבוא לידי עבירה עכ"ל.	20134
ע"פ רעיון זה ניתן לפרש מש"א ז"ל (שמו"ר ל טו), וכן היה בן זומא אומר ודורש, נתביישת בעוה"ז אין	20135
אתה מתבייש מן הקב"ה לעוה"ב, למה שאין בושתו של עוה"ז כלום אלא בושת של עוה"ב, בעולם הבא	20136
הבושה היא בבחינת עומדת על מקומה במלוא עוצמתה, בדרגתה הראשונה שהיד סולדת תמיד מעוצם	20137
האש שבה, אינה משתנית אינה נחלשת אינה מתיישנת וכש"כ שאינה משתכחת.	20138

ומכאן על האדם לחשוב ולהתבונן על אחריותו, פחד יאחזנו והוא יתירא מלהיכשל בחטא, וזאת יוכל רק	20139
ע"י שילמוד מוסר בהתלהבות, להלהיב הלב ולהעשיר את הרעיון ולצייר לפניו את נעמיות חיי הנצח, ואז	20140
עם מטען כזה גדולה תקוותו שיינצל מאותה בושה וכלימה, ויזכה להתענג בזיו השכינה. (אור חדש).	20141
	20142
מאמר תכג	20143
ויאמר אל תשלח ירך אל הנער ואל תעש לו מאומה (בראשית כ"ב י"ב).	20144
העקידה היתה הנסיון הגדול ביותר שהיה בכל הדורות, אך כשאנו באים לעיין בענין נשגב זה נתקלים אנו	20145
בקושיות שונות, כמו שחז"ל מפרשים את הטענות שאברהם אבינו ע"ה היה יכול לטעון בענין העקידה,	20146
מביאים תמיד שעיקר טענתו היתה אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע, ואחר כך אמרת לי קח נא את בנך.	20147
ולכאורה קשה מדוע טען רק מפאת ההבטחה שביצחק יקרא לו זרע? הלא יכול לשאול שאלה קשה יותר,	20148
שכל עצם ציווי העקידה מופרך הוא לגמרי כי הרי כתוב לא תרצח, ושריפת הבנים היא מתועבות הכנענים	20149
שעליהן נאמר לא תעשו כן לה' אלקיכם?	20150
ועוד יש להקשות, כשאמר המלאך לאברהם אל תשלח ירך אל הנער ואל תעש לו מאומה, עיין רש"י אמר	20151
לו אם כן לחנם באתי לכאן? אעשה בו חבורה ואוציא ממנו מעט דם, אמר לו אל תעש לו מאומה אל תעש	20152
בו מום, וקשה כיון שנודע לו עתה שמחשבתו להעלות את בנו לעולה היתה טעות וכל הענין היה רק נסיון,	20153
ודאי שאין רצון ה' לחבל בו ולעשות בו מום?	20154
ועוד כתב שם רש"י כשאמרתי לך קח מוצא שפתי לא אשנה, לא אמרתי לך שחטוהו אלא העלתו אסקתיה	20155
אחתי, כשמעמיקים בענין נראה שהוא קשה מאוד, איך תתכן טעות בנבואה? הרי נבואה איננה שמיעת	20156
מלים גרידא, אלא התגלות ה' והשגה פנימית, ואם לא הבין המכוון הרי לא השיג כלום? אלא צריך לומר	20157
שגם האופן שבו הבין אברהם אבינו ע"ה את ציווי העקידה היה כלול מעיקרא בנבואה.	20158
נגש נא אל ביאור הענין הצריך להתבוננות יתירה כי עמוק הוא מאוד, הנה כתב המהר"ל בספר גבורות ה'	20159
(פרק מ' ד"ה עוד שם) וזה לשונו, כל ענין הקרבן הוא להודיע כי בהתבונן מציאות השם יתברך אין אצל	20160
מדרגתו מציאות לשום נברא, כי הוא יתברך נבדל מכל חומר בעולם, ואם כן במעלתו ובמציאותו אין דבר	20161
חומרי נמצא.	20162
לכך היו מקריבים אליו קרבנות, לדעת כי הדברים החומרים אין להם מציאות אצל השם יתברך שהוא	20163
נבדל מן החומר, וכעין זה כתב בפרק ס"ט, ולפיכך נצטווה העלול בהקרבת הקרבן להורות על אחדותו,	20164
שכל הנמצאים במדרגת רוממותו נחשבים לאפס והכל שב אליו ואין כאן בריאה כלל, ומפני זה צוה	20165
להקריב לו קרבן, כי לא צריך השבה גמורה שיקריב עצמו אליו לגמרי, רק הוראה שהנמצאים שבים	20166
אליו.	20167
ונבאר דבריו הקדושים העמוקים, ידוע שתכלית בריאת העולם היא לגלות כבודו יתברך לנבראים, וכמה	20168
אופנים של גילוי יש בעולם, ישנם גילויים ממדת דינו יתברך ויש ממדת רחמיו, ויש ממדת חסדיו יתברך,	20169
אך יש עוד גדר של גילוי למעלה מהם והוא גילוי אחדותו יתברך, הגילוי של אין עוד מלבדו, לגלות	20170
שכלפי מציאותו יתברך בטלה כל מציאות זולתו, ולעומת ערכו אין ישות של ממש בכל נברא וגם לא	20171
בבריאה כולה.	20172
גדר הקרבן הוא בעיקר שחיטת בעלי חיים, והקטרתן על גבי המזבח היינו ביטולן הגמור, ולפי זה עומק	20173
גדר הקרבן הוא להראות לנו את ביטול ישות הנבראים כלפי מציאותו יתברך הבלתי בעל תכלית, ולפי	20174
האמור לעיל לכאורה היה מקום לחשוב שיוכל האדם ח"ו להקריב את עצמו ואת בניו ובנותיו, כדי לגלות	20175
את ההתבטלות האפשרית ביותר לעומתו יתברך.	20176
אבל המחשבה הזאת בטעות יסודה ומופרכת היא לגמרי, לצורך זה אנו יכולים להשתמש רק בבהמה אשר	20177
כל מציאותה היא כלי לאדם וזה חלקה בגילוי, אבל האדם הינו בעל בחירה ויש לו חלק בבריאה שיוכל	20178
לגלות בעצמו, ואם אב ירצה לעשות את בנו כלי לגילוי יהיה זה גזל ורציחה, כי בזה שמבטל אותו ואת	20179
גילויי בחירתו, גוזל ממנו את חלקו העצמי בבריאה ויוצא שהוא גם רוצח.	20180
וכמו כן בביטול עצמו על ידי הקרבת עצמו לא שייך גילוי כזה, כי עוד הרבה בחירות אפשריות בחלקו,	20181
ואין לו לאדם רשות לשנות את חלקו בצורה זו ולאבד את כל האפשרויות הללו, וזהו שכתב המהר"ל	20182
ומפני זה צוה להקריב לו קרבן, כי לא צריך השבה גמורה שיקריב עצמו אליו לגמרי, רק הוראה	20183
שהנמצאים שבים אליו.	20184
אך ישנה אפשרות רחוקה שיוולד בן שכל תכלית יצירתו וכל חלקו בגילוי הוא להיות כלי לבחירת אביו,	20185
ולגילויים הגדולים אשר יצאו מקיום גזירת שמים במסירות עליונה כזו, ואם הבן הוא גדול הרי גם לו יהיה	20186
גילוי בבחירו לקבל גזירה זו בשמחה, ואפשר שלשם גילוי מאוחד זה זימנו אותם יחד מהשמים, אך אין	20187
שייך שידע שום אדם דבר זה מעצמו אלא רק על ידי נבואה, ככל מקרה של הוראת שעה.	20188

ועתה מובן לנו איך אפשר היה לאברהם אבינו להבין את גדר ציווי העקידה כפשוטו, כי קשה לצייר השגה	20189
נבואית בדבר שמופרך אצל האדם לגמרי, אך אפשר לו לחשוב שכל תוכן חלקו של יצחק בבריאה היה	20190
כלול במסירת נפשו באופן זה, בהיותו כלי לנסיונו של אברהם בגדר הוראת שעה.	20191
ובזה נבין מדוע רק מהבטחת ה' כי ביצחק יקרא לך זרע היתה לו טענה, ולא מעצם ענין ההעלאה לקרבן,	20192
נבואת העקידה היתה ברורה ונהירה לו למדי עד שלא נסתפק בענינה אף לרגע, כאמרם ז"ל מדרש	20193
תנחומא שבאמור לו השטן תשמע מהמסטין ותאבד נשמה? ענה לו אברהם אבינו בתקיפות לא מסטין היה	20194
אלא הקב"ה, פירוש שגדר הוראת השעה, שבזה היה ברור לו בלי שום ספק.	20195
והרמב"ן ז"ל העיר (בראשית כ"ב י"ב), שהמנסה והמצווה בעקידה הוא הקב"ה בעצמו, והמניעה היתה על	20196
ידי מלאך, והענין מבואר שבבחינת הייחוד העליון בחינת שם הוי"ה ב"ה, היה מקום לציווי העקידה לחול	20197
וגם לצאת לפועל, ולו היה העולם זוכה לכך כבר היתה מביאה בעקבותיה את התיקון הגמור של הבריאה	20198
בכללותה, כי גילוי גדול ונשגב המתגלה על ידי צדיק גדול אחד, יש בכוחו למלאות מקום אלפי גילויים	20199
של בחינה נמוכה יותר, כי לפי האיכות נמדדים הדברים, בזה מבואר היות הציווי בשם ה'.	20200
אך מה עיכב בפני התיקון? שאלה זאת שאל אברהם אבינו בעצמו, כשאמר לו המלאך אל תשלח ידך אל	20201
הנער, אמרו ז"ל שענה לו אברהם שמה מצאת בי פסול או ביצחק בני? שמה אין אנו ראויים להוציא גילוי	20202
נשגב כזה לפועל? אך לא זה היה העיכוב אברהם ויצחק ראויים היו, אך מדרגת הדור לא היתה ראויה	20203
לכך.	20204
גילוי מעין זה שייך רק לגדולי גדולים, אשר כל דרכי גילויי מדותיו יתברך כגון מדות הדין החסד	20205
והרחמים פתוחות לפנייהם, ולא חסרה להם לשלמות מדרגתם אלא השגת גילוי אחדותו יתברך לבד, אבל	20206
לאחרים שאינם במדרגה זאת אין זה גילוי אלא חילול נורא, וכן מביא שם במדרש שטען השטן, זקן זה	20207
השתטה והולך לשחוט את בנו, פירוש שכך נראה דבר זה בעיני אחרים, והרי זה מקום לחילול גדול ח"ו.	20208
זה מרומז בפסוק וירא את המקום מרחוק ויאמר אברהם אל נעריו שבו לכם פה עם החמור, אמר לו ליצחק	20209
רואה אתה מה שאני רואה? אמר לו רואה הר נאה ומשובח וענן קשור עליו, אמר לנעריו רואים אתם	20210
כלום? אמרו לו אין אנו רואים אלא מדברות (פירוש דרגה זו לא היו משיגים אלא כחורבן ומדבר שממה),	20211
אמר להם שבו לכם פה עם החמור, הואיל והחמור אינו רואה ואינכם רואים כמותו עם הדומה לחמור	20212
(תנחומא שם).	20213
מי היו הנערים? אליעזר וישמעאל המעולים שבדור ההוא חוץ מהאבות הקדושים, וגם הם לא יכלו לראות	20214
את הר המוריה כלל, זאת אומרת שלא היתה באותו דור הכנה אף במשהו למדרגה הנעלה ההיא, ולכן	20215
נשאר הגילוי לעילא עתה ידעתי לבדי כי לא נתגלה למטה.	20216
והיינו דברי הרמב"ן שהמניעה היתה על ידי מלאך ולא על ידי השי"ת בעצמו, כי מלאך הוא בחינת הסתר	20217
כלפי גילוי שמו הגדול יתברך, והמניעה באה מצד אי הכנת הדור לגילוי ההוא דהיינו בחינת הסתר, וזה גם	20218
ביאור אמרם ז"ל לא אמרתי שחטאו אלא העלהו, שתי הבחינות היו נכללות בדיבורו יתברך, לגבי אברהם	20219
ויצחק היה שחטאו ממש, אך לגבי מדרגת הדור היה שייך העלהו לבד.	20220
אבל לגבי עצמו לא היה אברהם יכול להתחשב עם ההסתר ההוא כלל, מכיון שנתגלה לו בבירור שכך הוא	20221
רצון הבורא יתברך שמו, ואדרבא בהיותו עומד בדרגת השגת היחוד הגמור, היה מתברר לו שגם מה	20222
שנראה לנו כעין חילול אינו מגיע לאחזקותו יתברך בשום פנים, כמ"ש ורבו פשעך מה תפעל בו, אך	20223
הקדוש ברוך הוא ברחמיו מנע את המעשה, ברצותו שלא לגרום הסתר כזה לשאר נבראים לפי דרגתם.	20224
נמצא שנסיון העקידה כלל בתוכו כמה וכמה בחינות, בתחלה אם ימסור את נפש בנו, שנית אם ימסור את	20225
כל גילוי שגילה עד אז בעולם, ויחריבם כמו ידיו על ידי חילול גדול כזה כדי לקיים מצות בוראו, וגדולה	20226
מכולם אם יגביה עצמו כל כך עד כדי להשיג, שהחורבן שבא על ידי החילול בטל הוא לעומת אחדותו	20227
יתברך, שהיא השגה גדולה בביטול היש, היינו בביטול ישות כל הנבראים לעומת אמיתת מציאותו יתברך	20228
כמו שכתב המהר"ל.	20229
ובכל הנסיונות הללו עמד אברהם אבינו ע"ה, אלא שלא הרשוהו מהשמים להוציאם לפועל, והודיעוהו	20230
שמטעמים כמוסים אין ברצון ה' שיוציאם לפועל, וממילא נשאר הגילוי של נסיון בלבד, ועל זה נתיירא	20231
אברהם וחשש שמה מפני פסול שנמצא בו מנעוהו מגילוי זה, ולכן כשנאמר לו שלא כך הוא, בקש שיעשה	20232
בו חבורה או יטיף ממנו טיפת דם, וכוונתו היתה שיעשה על כל פנים מעשה כל שהוא להתפיס בו כל	20233
הגילויים אשר גילה במחשבתו, כי כל גילוי צריך מעשה כדי לקבעו בלב.	20234
למדנו מזה גודל ערך המעשה כי הכיר אברהם אבינו ע"ה, שכל הגילויים הנוראים ההם שהעלה בעבודה	20235
רוחנית פנימית כל כך כבירה ועילאית, לא היו נחשבים אלא בבחינת הכנה לבד לולא היה קובע אותם	20236
במעשה, אם גם מעשה כל שהוא או מעשה סמלי, ולשם זה הזמינו לו מן השמים את האיל שהוכן לכך	20237
מששת ימי בראשית שיקריבנו במקום יצחק, כי גילוי זה היה כולל תכלית כל הבריאה כנ"ל, ובכל מעשה	20238

ומעשה שעשה באיל היה מתפס במחשבתו כאילו היה עושה בבנו, כמו שאמרו ז"ל בבראשית רבה (נ"ו י"ד).	20239
	20240
אמר לפניו רבון העולם הוי רואה דמו של איל זה כאילו דמו של יצחק בני, אימוריו כאילו אימוריו של יצחק בני, ועל כן נחשב לו לאברהם כאילו הקריב את יצחק באמת, וכן אמרו ז"ל שאפרו של יצחק צבור לפניו יתברך, אפר של יצחק ולא אפרו של איל, כי למעלה נחשב כאילו עשה כל המעשים ביצחק ממש, ולמדנו מזה שאף שנצרך המעשה לשם קביעות הגילוי, אין הגילוי בא מהמעשה אלא מהכוונה שבלב שנתפסה בו, אולם אילו הורשה להקריב ממש את יצחק, היה מתעלה לגילויים עוד יותר גדולים ושלמים כמבואר לעיל.	20241
	20242
	20243
	20244
	20245
	20246
עוד למדנו שהשובר יצרו ומקריב לשם שמים את דמיונותיו, נותנים בשמים ערך למעשיו כאילו הקריב מציאות ממש ולא דמיון בלבד, למשל מי שיש לו דמיונות של חיי רווחה, והוא מניחם ומפריש כל חיי לתורה ועבודה, ערך מעשהו כאילו כבר השיג את כל אשר ידמה בלבבו, וכבר חי במציאות חיי נחת והרוחה אלו, ועם כל זה עזב את הכל במסרו את כל ימי חייו לתורה ועבודה מתוך הדחק.	20247
	20248
	20249
	20250
ויותר מזה אם בחר לעזוב את תקוותיו ולמסור לשמים, אפילו אם אחר כך יתברר שתקוותיו גם כן תקיימנה במלואן, אם רק עשה מעשה להתפס בו את מחשבת מסירת תקוותיו שגמר בדעתו מקודם, מחשבתו מצטרפת למעשה ומקבל עליו שכר כאילו עשה את הכל ממש כמו שאמרו (קדושין מ'), מחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה ואשרי הזוכה. (מכתב מאליהו ח"ב 194).	20251
	20252
	20253
	20254
	20255
מאמר תכד	20256
ויאמר בי נשבעתי נאם כי יען אשר עשית את הדבר הזה (בראשית כ"ב ט"ז).	20257
באותה שעה אמר אברהם איני זו מכאן עד שתשבע לי שאין אתה מנסה אותי עוד לעולם, אמר לו הקב"ה חייך כך הוא ונשבע שלא ינסנו עוד שנא' ויאמר בי נשבעתי נאום ה', א"ל הקב"ה יסורים קשים ונסיונים אחרים היו ראויין לבוא על אברהם ואינן באין, היסורים שבאו על איוב היו ראויין לבוא על אברהם, באותה שעה א"ל הקב"ה לאברהם לך אכול בשמחה לחמך כי כבר רצה האלקים את מעשיך.	20258
	20259
	20260
	20261
האדם כאשר קורה לו איזה נסיון או צער מסויים הוא נעשה מודאג, אולם אילו הרשו לו להסתכל למעלה בסודות הבריאה ולדעת אותם, היה מוצא שצרה זו שבאה עליו החליפו אותה בשמים, ונתנו לו אותה במקום אסון גדול שמנעו ממנו, אילו ידע זאת היה מקבל באהבה את הגזירה ההיא של הצער והנסיון. במעשה העקידה עבר אברהם אבינו באמונה שלמה נסיון גדול, ובצער ההוא העביר מעל עצמו את היסורים הקשים והנוראים שבאו על איוב, ורק מפני שתיקן את עצמו כל כך במעשה העקידה, לא היו צריכים להביא עליו את היסורין הללו. (פרי הארץ מ' סוד היסורים).	20262
	20263
	20264
	20265
	20266
	20267
	20268
מאמר תכה	20269
ויאמר בי נשבעתי נאם ה' כי יען אשר עשית את הדבר הזה ולא חשכת את בנך את יחידך (בראשית כ"ב ט"ז).	20270
	20271
בענין עקידת יצחק שאנו חיים בזכותה עד היום, ובזכותה נמחלים עוונותיהם בראש השנה ובזכותה יגאלו לעתיד לבוא (ב"ר נו), יש להתבונן מהו המיוחד שבעקידה זו שעמדה לאבותינו ולנו עד לגאולה האחרונה, אם מסירות הנפש שבה הרי עם ישראל מוסר את נפשו בכל דור ודור, והכתוב אומר כי עליך הורגנו כל היום, מה יונה זו פושטת צוארה לשחיטה כך ישראל (תנחומא תצוה ה), וחנה אמרה לבניה שיאמרו לאברהם אבינו אתה עקדת מזבח אחד ואני עקדתי שבעה מזבחות (גיטין נז:), ובמה התיחדה עקידת יצחק.	20272
	20273
	20274
	20275
	20276
	20277
כדי להבין זאת יש להקדים את מאמר הגמרא (סוכה מט:), דרש רבא מאי דכתיב מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב (שה"ש ז'), מה יפו פעמותיהן של ישראל בשעה שעולין לרגל, בת נדיב בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב, שנאמר נדיבי עמים נאספו עם אלקי אברהם (תהלים מ"ז), ופירש"י אברהם אבינו נקרא נדיב שנדבו לבו להכיר את בוראו.	20278
	20279
	20280
	20281
והנה לפי קטנות מושגינו אין הכרת הבורא באה מנדיבות, להיפך המכיר את בוראו נוחל שני עולמות, כי מלבד הטוב הצפון לו בעלמא דאתי, הרי נודע לו שיש בורא ומנהיג ויש לו אב בשמים, ואין הוא גלמוד בזה העולם, הרי שהוא מקבל ללא שיעור ואינו נותן משלו מאומה, ומדוע קראו להכרה זו בשם נדיבות. אלא שחז"ל הבינו את הענין לעמקו שיש כאן נדיבות שאין ערוך לה, שהרי הכרת הבורא היא מושכל ראשון, ושאלתו של אברהם אבינו תאמר שהבירה הזו בלא מנהיג (ב"ר לט) היא ראשית חכמה, והשמים מספרים כבוד אל והארץ מלאה חסדו, ומכל שכן לאחר שחשף את זרוע קדשו באותות ובמופתים לעין כל, ואם כן מהיכן ישנה לכפירה בעולם, ומה עוד כפירה של מכיר את בוראו ומתכוון למרוד בו, אלא שהכרת	20282
	20283
	20284
	20285
	20286
	20287
	20288

הבורא דורשת מהאדם נדיבות מוחלטת, שאין כל בעלות בעולם לא כחו ולא עוצם ידו, וגם הוא וחיו	20289
ורגשותיו כולם של הבורא הם ומוקדשים עבור הבורא, אמנם זהו אשרו אבל נדמה לו בתחילה שהוא	20290
נדרש לנדיבות ונתינה, ויש כאן נדבו לבו להכיר את בוראו.	20291
עבודת האבות היתה כל כולה בנדיבות זו, אברהם אבינו העמיד את כל רכושו במקנה בכסף ובזהב כדי	20292
להאכיל עוברי אורח לשונות בחרדל, והעמיד את גופו לעת זקנתו וביום השלישי למילתו בפתח האוהל	20293
לצפות לאורחים בכליון עינים, אבל לשיא הנדיבות הגיע בפרשת העקידה, שהרי כשהתבשר מפי הקב"ה	20294
שאינו לו לירא ושכרו הרבה מאוד, אמר ה' אלקים מה תתן לי ואנכי הולך עירי, כל טוב העולם הזה	20295
והעולם הבא לא ישוו בעיניו לבן שימשיך את עבודת ה' אחריו, ובו יקרא לו זרע לייסד את האומה	20296
הישראלית, ומשנולד בן זה והצדיק את כל ציפיותיו במלואן, נצטוה אברהם אבינו להעלותו לעולה היש	20297
נדיבות גדולה מזו.	20298
ומעתה אין כל דמיון למסירות הנפש של הנהרגים על קדושת ה' לדורותיהם הי"ד אל מול העקידה, מבלי	20299
להמעיש בגדולת ההרוגים שאין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן (פסחים ג.), אבל הרי הם קנו את עולמם	20300
בשעה אחת (עבודה זרה יז.), שהרי נוח לו לאדם שלא נברא משנברא פן יחטא ואשם, וכשבא לידו למות	20301
על קידוש שמו יתברך הריהו קונה אושר נצח בשעה אחת.	20302
אבל אברהם בעקידתו את יצחק ויצחק במסירות נפשו, עליו לא נאמר שטוב לו שלא נברא משנברא, הרי	20303
הוא זכה לחיים מעין עולם הבא ולא שלט בו יצר הרע, חיים כאלו להקריב הרי אין נדיבות גדולה הימנה,	20304
ואם בזכות הנדיבות של ויקח חמאה וחלב זכו ישראל לאכול מן ארבעים שנה (ב"מ פו.), הרי כל אכילות	20305
שישראל אוכלין בעולם הזה אינם אוכלים אלא בזכות אותה מאכלת (ב"ר נו).	20306
וכשנצטוונו לומר אימתי יגיעו מעשינו למעשי אבותינו (תדבא"ר פכ"ה), חוייבנו לשאוף שיהא בנו לפחות	20307
אחת מאלף ממידה זו של נדיבות, ועל כך אמרו בגמרא (סוכה מט:), הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש	20308
ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלקיך (מיכה ו), עשות משפט זה הדין, ואהבת חסד	20309
זו גמילות חסדים, והצנע לכת עם אלקיך זו הוצאת המת והכנסת כלה לחופה, הלא דברים קל וחומר.	20310
ומה דברים שדרכן לעשות בפרהסיא (כמו הוצאת המת והכנסת כלה) אמרה תורה הצנע לכת, דברים	20311
שדרכן לעשותן בצנעה (כמו צדקה) על אחת כמה וכמה, דרישת הצניעות היא שאפילו הוא עצמו לא	20312
יתפעל ממעשי החסד שהוא עושה, ומכל שכן שאחרים לא ירגישו בהם, משום שברגע שהוא ירגיש בחסד	20313
שהוא עושה אין כאן נדיבות, שהרי הוא מקבל תמורתו נתינתו סיפוק עצמי ומקבל רגשי כבוד, ולא זו	20314
הדרך של בת נדיב בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב, שכל מהותו היתה נתינה ונדיבות.	20315
והגמרא אומרת שמכאן סייעתא לרב ענן שלומד מהפסוק חמוקי ירכיך (שה"ש ז'), מה ירך בסתר אף	20316
דברי תורה בסתר, שגם לימוד התורה חייב להיות בהצנע לכת, היינו שיהיה כל לימודו בנדיבות ובמסירות	20317
לידיעת התורה ודבקות בנותנה, ועל כן אמרו (ברכות ז:) גדול שימושה של תורה יותר מלימודה,	20318
שבלימוד הוא מקבל מרבו ואין בזה נדיבות, ובשימושה הוא משתלם בנדיבות, שהוא נותן את כולו להיות	20319
עבד לרבו בשביל התורה, זהו הלקח עבורנו ממעשי אבות, שיהיו כל מעשינו ותהיה כל הוייתנו בבחינת	20320
נתינה ונדיבות, והדרך לכך היא הצנע לכת ואז יגיעו מעשינו בנגיעה כל דהוא במעשי אבותינו.	20321
(לקט שיחות מוסר).	20322
	20323
מאמר תכו	20324
וישב אברהם אל נערי ויקמו וילכו יחדיו אל באר שבע וישב אברהם בבאר שבע (בראשית כ"ב י"ט).	20325
איתא במדרש וישב אברהם אל נערי, ויצחק היכן היה שלחו אצל שם ללמוד ממנו תורה, משל לאשה	20326
שהעשירה מפילכה, אמרה הואיל ומן הפלך הזה נתעשרתי עוד אינו זו מתחת ידי לעולם (ילקו"ש שם),	20327
ויש להבין הכונה בחז"ל הקדושים, שלכאורה קשה כי אם יצחק זקוק היה לשיבה מדוע איחר עד כה	20328
לשלחו, מוכרחים לאמר שההכרח נולד רק עכשיו אחרי העקידה, וצריכים להבין מה התחדש אצל אברהם	20329
אבינו אחרי העקידה, שנאלץ לשלוח את יצחק בנו לשיבה רק עכשיו ולא קודם.	20330
כידוע שחיי האדם הם שרשרת ארוכה של נסיונות שעל ידם האדם זוכה לבנות עולמו הנצחי, הנסיונות	20331
לכל אחד הם לפי מדרגתו ובהם נבחנת אמונתו והכרתו בבורא יתברך, וכמו שכתב המסילת ישרים (פ"א	20332
כ"ו), עיקר מציאות האדם בעוה"ז הוא לקיום המצוות ולעבוד ולעמוד בנסיון, יציר כפיו של הקב"ה תכף	20333
כשנברא הפעולה הראשונה היה נסיון עץ הדעת, קין נסיון של קנאה, אברהם אבינו נתנסה בעשרה	20334
נסיונות, וכן יצחק בעקידה, וכן יעקב שכל חייו היו רק נסיונות, גם בעת התגלות הבורא יתברך בסיני	20335
לעמו, תכלית הגילוי היה לבעבור נסות אתכם בא האלקים.	20336
הנסיונות הם תופעה מוכרחת בחיי האדם ואין מפלט מהם, אחרי שכל עלייתו ותיקונו ושלמות נפשו בא לו	20337
רק ע"י עמידה בנסיון, וכמ"ש החסיד בעל חובת הלבבות, כי חפץ הבורא יתעלה בבריאת מין האדם היה	20338

לייסר הנפש ולנסותה בעוה"ז, בעבור שתזדכך ותהיה בתכונת המלאכים הקדושים, הרי שאין עליה בלעדי הנסיון, וזה מה שכתוב בתורה ובחרת בחיים דהיינו לעמוד בנסיון ויתרחק מן הרע ויבחר בטוב שהוא החיים.	20339 20340 20341
ויש להבין מדוע קשה לעמוד בנסיון, הלא ידוע שכל הנסיונות שורשם במדות רעות, הקנאה והתאוה והכבוד, וכל בעל שכל יודע ומבין הסכנה הכרוכה בזה וכמ"ש חז"ל מציאין את האדם מן העולם, וכן פסוקים מפורשים בתוצאות החטא תמותת רשע רעה (תהלים), רבים מכאובים לרשע (שם), חטאים תרדוף רעה, תיסרך רעתך (ירמיה) ועוד ועוד.	20342 20343 20344 20345
אם האדם קרוב רק קצת לעצמו יראה, איך שכל סבלו יסוריו ומכאוביו באים לו רק ממדותיו הרעות, אם זה קנאה תאוה כבוד או כעס, גם חוסר בטחוננו בה' וכדומה, וחסרונות אלה הם בעוכרו, ורק אלה וכדומה הם שמגלגלים עליו כל הצרות שבעולם ומי יבוא ויכחיש מציאות מרה זו, ולכאורה אחרי ידיעה זו אין מקום לנסיון בכלל, וכל בר דעת לא יתאוה למעדני מלך ביודעו שמכיל בתוכו רעל ממית רח"ל.	20346 20347 20348 20349
אמרו חז"ל כל שמעשיו מרובים מחכמתו מתקיימת, וכל שחכמתו מרובה ממעשיו אין חכמתו מתקיימת, כשהמעשים מרובים מן החכמה זה אומר שכל מה שמבין בשכלו והשיג בחכמתו אינו נשאר בעל חוב לשכלו אלא הכל מבצע למעשה, מעשיו אינם סתירה לחכמתו, ולא רק שמעשיו הולכים בד בבד עם חכמתו ואינו מוותר כחוט השערה מכל השגי הכרתו, עוד יותר מעשיו פורצים גדרי החכמה למעלה, וגם מה שלא מובן לו ואינו נתפס בשכלו מקיים בתמימות, בבחינת חוקה חקקתי גזירה גזרתי אין לך רשות להרהר אחריה, במצב כזה חכמתו מתקיימת, כי המעשים והחכמה תואמים יחדיו, וכפי שיעור עלייתו בחכמה לעומת זה המעשים ג"כ מתפתחים ומתרבים, ונמצא שלום בתוך מחנהו בין לבו ושכלו יחד.	20350 20351 20352 20353 20354 20355
אבל אם חכמתו מרובה ממעשיו נמצא שהוא יודע ומבין הרבה, ומצד חכמתו והכרתו אינו פחות מחבירו ואולי אפילו למעלה ממנו, אך דא עקא שלמרות ידיעותיו הוא מוגבל בזה שאין התאמה למעשיו, אומר הרבה ועושה מעט חכמתו אין לה שליטה על הלב, הוא יודע שחי חיי סתירה נגד הכרתו אמנם תש כוחו למלאות רצון שכלו, וכאן הוא מקום הבחירה שפירושו נסיון, הנסיון נוצר בין ההכרה והשלימות ונסביר הענין.	20356 20357 20358 20359 20360 20361
באי עשיית הרע ישנם שתי מדרגות, יש מדרגה של כובש יצרו, ר"ל אחרי שנטיית האדם היא לצד הרע בכ"ז מתגבר על יצרו וכובשו, וע"ז נאמר איזהו גיבור הכובש את יצרו, אבל ישנה עוד מדרגה יותר גבוהה שנאת הרע, שזה בבחינת תקון האדם ודבקותו בה' וכמ"ש אוהבי ה' שנאו רע, וכן הובא בחובת הלבבות וראוי לך אחי שתייסר נפשך בפרישות מכל מה שציוך האלקים לפרוש ממנו, עד שתגיע מן התיעוב והמיאוס במיני התענוגים המנועים ולקחת איסור, כאכילת העכבר הדם והשקץ אשר יתעבהו טבעך ותשנאהו נפשך (שער הפרישות פ"ה).	20362 20363 20364 20365 20366 20367
כל עוד לא יגיע האדם למעלה רמה זו הוא נמצא במצב הנסיון, שמקומו מצא בהחלל שיש בין ההכרה והנטיה, והרפואה לזה היא שהאדם ע"י עבודתו בתורה ולימוד המוסר, וגם התבוננות בחובתו בעולמו יזכה לעמוד בנסיונות, ובזה ישלים את נפשו ויתקן את לבו שיתאימו עם שכלו והכרתו, ובמקום הנטיה להרע ייווצר מצב חדש שנאת הרע, כמובן שבזה לא הגיע עדיין אל המנוחה ואל הנחלה.	20368 20369 20370 20371
היות והכרתו שוב עולה מעלה מעלה, ואז רואה שהזיקוק לא נגמר ועבודתו לא נשלמה עדיין, וכמ"ש חז"ל בקש יעקב לישוב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף, וכן אמר איוב ושם ינוחו יגיע כח, ועל זה אמרו חז"ל אמר רבי יוחנן מפני מה נגזרה מיתה על הצדיקים, אלא כל זמן שהצדיקים חיים נלחמים עם יצרם, וכיון שהם מתים הם נינוחין שנאמר ושם ינוחו יגיעי כח (ילקו"ש איוב תצ"ה).	20372 20373 20374 20375
רואים מזה שעל האדם לא להניח חלל זה, שזהו סיבה וראש לכל חטאת ומקור לכל הנסיונות, החובה מוטלת עליו להאבק עם היצר, לברר לעצמו האמת לאמיתו עד שישלים את עצמו ויתאים להכרתו, וכן כותב חובת הלבבות שכל אדם נתבע לפי הכרתו, רוצה לומר שכל ההכרה נתונה לאדם רק לתכלית זה שתאיר לפניו הדרך הגבוהה שעליו להשיג, וזהו תפקידו וחובתו בעולמו, ואם האדם לא יעמוד בנסיון ממילא ישאר במצב של אי תיקון.	20376 20377 20378 20379 20380
אבל סו"ס המלחמה בין ההכרה והנטיה אל הרע במקומה עומדת וההפסד בכפליים, כי אם אינו עולה מעלה מעלה אז מוכרח לרדת מטה מטה (הגר"א), וזה הכוונה בחז"ל וכל שחכמתו מרובה ממעשיו אין חכמתו מתקיימת, ר"ל כי אם לא זכה לכוון לבו על פי הכרתו ועצת שכלו, אז יצטרך לעקם שכלו כדי שיתאים לרצונו ומאויי טבעו.	20381 20382 20383 20384
ולכן מצאנו אצל גדולי ישראל ויסודי האומה, שתמיד התרחקו מהארות וגילויים שאינם לפי מדתם, השתדלו שהכרתם תגדל בד בבד עם עלייתם ושלמות נפשם, שלא ייווצר בלבם חלל גדול כי פחדו מהנסיונות, יעקב אבינו בחלומו והנה סולם מוצב ארצה והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו, וע"ז אמרו חז"ל אמר ר' ברכיה בשם רבי חלבו ור"ש בן יוסינה, מלמד שהראה לו הקב"ה ליעקב אבינו שרה של	20385 20386 20387 20388

בבל עולה ויורד, ושל מדי עולה ויורד, ושל יון עולה ויורד, ושל אדום עולה ויורד, א"ל הקב"ה ליעקב	20389
למה אין אתה עולה, באותה שעה נתירא אבינו יעקב ואמר כשם שיש לאלו ירידה כך אני יש לי ירידה,	20390
א"ל הקב"ה אם אתה עולה אין לך ירידה ולא האמין ולא עלה (תנחומא ויצא ב').	20391
ומפרש המהר"ל שאמר לו הקב"ה שיתעלה לדרגה רוחנית עליונה, ומשום מה לא עשה כצווי הקב"ה,	20392
משום שבאותה שעה היה חסר משהו למדרגת הדבקות השלמה עי"ש (דבריו מובאים במכתב מאלהו	20393
ח"ג), יעקב אבינו פחד להכניס עצמו למדרגה שחשב שאינה לפי שיעור קומתו של עכשיו, לא רצה גלויים	20394
גבוהים שהם למעלה ממדרגתו האמיתית, וזה פירוש לא האמין ולא עלה.	20395
וכן מצאנו אצל משה רע"ה, ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלקים, הקב"ה מתגלה אליו בסנה	20396
וחושף לו את כל תעלומות הבריאה, לראות את כל ההוד וההדר של בורא עולם, והוא מסרב לראות	20397
ומחליט שאינו ראוי לכך כי ירא מהביט אל האלקים, זו היתה דרכם של אבותינו הקדושים מדדו עצמם	20398
העריכו נפשם ולא הרשו לעצמם לטייל ולהציץ כאוות נפשם והכל בגלל הטעם הנ"ל.	20399
וכן עוד אצל משרע"ה הוסיף יום אחד מדעתו (שמות רש"י יט), לכאורה זה מבהיל מאוד איך יתכן לדחות	20400
את קבלת התורה של שישים רבוא מישראל לעוד יום אחד, כל הבריאה נתונה בציפיה ממושכת ובגעועים	20401
עזים לאותו יום השישי של מתן תורה, והנה משה רבינו בא ודוחה את ההופעה האדירה ליום שלם	20402
והקב"ה מסכים לו.	20403
אמנם דעתו היתה דעת המקום, בכדי לסבול אור חזק ואדיר כזה של מעמד הר סיני שהכל ברור וגלוי, כל	20404
הרקיעים היו פתוחים ומפי הגבורה שמעו אנכי ולא יהיה לך, לקבל תועלת במעמד זה תלוי בהכנה זיכוך	20405
הלב וטהרת הנפש, ואם כי מאז יציאת מצרים הכינו עצמם, הרגיש משה רבינו ע"ה שצריך להוסיף עוד	20406
יום אחד, וכדאי כל האיחור כדי להגיע להתכלית.	20407
להפך אלו שלא הכשירו את עצמם מספיק, והרשו לעצמם להכנס לפני ולפנים להנות מהאור הגנוז, למרות	20408
חכמתם וגדולתם לא יכלו לסבול את האור הגדול, ואי התאמת עצמם להכרתם יצרה חלל גדול שלא היה	20409
אפשר לחבר שתי הקצוות ונפגעו בגלל זה, וזה היה גורלו של אלישע בן אבויה שהיה מארבעה שנכנסו	20410
לפרדס וזכה לכ"כ גילויים, אך מפני שלא הגיע במציאות להתאים מדרגתו להכרתו נפגע, לא כן רבי	20411
עקיבא שהכשיר עצמו והשלים נפשו והתאימה לקבלת האור, נכנס בשלום ויצא בשלום.	20412
ואפשר להעמיד רעיון זה בדברי חז"ל הקדושים, ויצחק היכן היה שלחו ללמוד תורה אצל שם ועבר,	20413
אברהם אבינו הרגיש אצל יצחק שע"י מעשה העקידה הגיע לגילויים ולהארות אדירים, ובזה הגיע להכרה	20414
חזקה והשיג אור בהיר במידה מאוד גדולה, ואברהם אע"ה מפחד ליצחק שלא יסתכן מהחלל הגדול שנוצר	20415
בין עצם מציאותו האמיתית ובין הכרתו, ולמלא החלל הגדול הזה שלחו ללמוד תורה אצל גדולי הדור,	20416
הציור הגבוה והמושג בעבודת ה' בזה יתאים עצמו להכרתו הגבוהה.	20417
וכן מצינו אצל יעקב אבינו, שאחרי שעזב את בית אביו במקום ללכת ישר אצל לבן עיכב עצמו והלך	20418
לישיבה אצל שם ועבר, ולמד תורה ארבע עשרה שנה יום ולילה, ולכאורה עד עכשיו מדוע לא נסע	20419
לישיבה? ולפי הנ"ל ניחא שגם יעקב אבינו ע"ה אחרי קבלת הברכות מאביו יצחק, כ"כ עתיד מזהיר	20420
רוחניות וגשמיות, עליו הוטל האחריות לבנות עם ישראל, משימה כל כך קשה ונוראה, יעקב אבינו הרגיש	20421
כדי להצליח בתפקידו עליו להתאים עצמו לתפקיד זה שיהיה במציאות ראוי לה, והמקום לזה הוא אצל שם	20422
ועבר, גדולי הדור שרק אצלם אפשר להשתלם, ששיעור קומתו תתאים לתפקידו הגבוה המוטל עליו.	20423
וכן מצינו בחז"ל על חנניה מישאל ועזריה, שאחרי שעלו מכבשן האש נעלמו, וחז"ל שואלים איפה הלכו,	20424
רבי יהושע בן לוי אמר שינו מקומם והלכו להם אצל יהושע בן יהוידק ללמוד תורה (ילקוט בראשית	20425
ק"ב), גם כאן אותה התמיהה מה פתאום רק עכשיו הלכו ללמוד תורה, אמנם כנ"ל שבטח מעשה נורא כזה	20426
לעיני כל העולם, מובן מאליו שהכרתם והשגתם בה' גדלה ללא שיעור וגבול, ופחדו מהמרחק הזה שיש	20427
בין השגתם והכרתם, לבין מדרגתם האמיתית שלא יהיה סיבה לנפילתם בגדר הציץ ונפגע, ולכן הלכו	20428
ללמוד תורה כדי שיתאימו עצמם להכרתם.	20429
מורי ורבותי נמצאים אנו היום בעיצומו של יום א' של ראש השנה, ובלי ספק שכל אחד לפי מדרגתו ולפי	20430
הכרתו הכין עצמו פחות או יותר ליום הדין הגדול והנורא בו ספרי חיים ומתים נפתחים, וכל הברואים	20431
עוברים לפניו כבני מרון, אמנם יום זה אינו מיועד אך ורק לשפוט בני אדם ולשקול מעשיהם לזכות או	20432
לחובה, אבל נוסף לכך ביום זה נפתחים שערי שמים, אור גדול שופע בכל הבריאה, וגם אלו שכל השנה	20433
נמו שנתם וכמעט אבדו חוש ההרגשה בחומר החטא, הטמטום גבר והלב סתום, גם אלו זוכים בימים אלה	20434
לאיזו מדה של התעוררות פנימית.	20435
נשמת ישראל טובלת בימים אלה בתוך אור חזק ואדיר שהשי"ת הואיל בטובו לחונן עמו השקועים בתוך	20436
הבלי הזמן, לעוררם ולזרזם שלא יטבעו לגמרי חלילה, אור זה של תחיה זורח מדי שנה בשנה להקיץ	20437
נרדמים ומשמש טל תחיה למרחיקי לכת, וכמו בן מלך שנשבה בין לסטים ואנשים פחותי ערך, ובגלל	20438

סיבות מסויימות שרק המלך ידע מהם, אין אביו רוצה בהצלחתו כעת, אבל כדי שלא ישכח לגמרי צור	20439
מחצבתו שהוא בן מלך, אביו שולח מפעם לפעם דבר שיזכיר לו שהוא בן מלך, שלא ישלים עם החיים	20440
הפחותים בהם הוא חי, כי גאולתו קרובה לבוא.	20441
אור זה הוא בלי גבול ובלי סוף, וכמה שהאדם מוכן מצדו ויותר קרוב להשי"ת, האור פועל עליו ביתר	20442
שאת וביתר עז, מרגיש התעוררות נוראה ואפילו מדרגות עילאיים, שאיפות וכמיהות להשי"ת, וכאילו	20443
פתאום עלה במעלות היראה והאהבה, צופה ומביט למרחוק ולמקום גבוה, ואינו האדם של אתמול, מלא	20444
התרגשות וצמאון להתקרבותו יתברך, להפיק רצונו להתקרב אליו ולהדבק בו.	20445
המקור לכך הוא האור הזה שבא מן השמים, וכמ"ש חז"ל 'אורי וישעי' אורי זה ראש השנה וישעי זה יום	20446
הכפורים, וכן אמר הושע דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, ואמרו חז"ל אלו ימים שבין ראש השנה	20447
ויום הכפורים, אבל עלינו לדעת שאין זה אלא אור, אין זה מדרגתנו האמיתית, זה דומה לסיר נפוח נראה	20448
כ"כ גדול, אבל מהותו האמיתית הוא קטן קטן ורק מלא רוח, ונקב קטן מאבד ממנו כל הרוח ואז נראה	20449
במציאותו האמיתית.	20450
כן אנו זכינו לאור מקיף, ראייתנו אחרת הרגשותינו עילאיים למאוד, השקפותינו איכותיים ופנימיים,	20451
והתמונה בכלל רוחנית ועילאית מאשר כל השנה, אבל כיון שמדרגות אלה הינם מושאלים ואינם שייכים	20452
לנו כלל, עבודתנו במשך השנה הבעל"ט היא לקרב מדרגות אלה שיהיו רכושנו, חלק בלתי נפרד	20453
מעצמיותנו, הרגשותינו יחזרו להיות קנינים בנפשנו, ואין זה מהדברים הקלים, אבל ע"י לימוד התורה	20454
ולימוד המוסר כפי שהורו לנו רבותינו, נוכל בע"ה להגיע לכך והבא ליטהר מסייעין לו. (אל	20455
המבקש).	20456
	20457
מאמר תכז	20458
ויהי אחרי הדברים האלה ויוגד לאברהם לאמר הנה ילדה מלכה גם הוא בנים לנחור אחיך (בראשית כ"ב	20459
כ').	20460
יסוד עבודת האדם היא רק 'סור מרע' לרוץ מפני הרע במהירות הכי גדולה, וכי אין כל מקום שבו יהיה	20461
אפשר לעמוד אפילו במצב הנעלה ביותר, אם רק האדם יעצר בו כבר הוא בסכנה, לא חרבה ירושלים אלא	20462
על שהעמידו דבריהם על דין תורה, הרי גם בדין תורה אי אפשר להעצר! בוא וראה עד היכן הדברים	20463
מגיעים, שאדה"ר במצב שלו של בקשו מלאכי השרת לומר לפניו קדוש, תפוח עקבו של אדה"ר היה	20464
מכהה גלגל חמה (תנחומא אחרי), ג"כ היתה עבודתו רק 'סור מרע' ביטול הרע, לברוח מרע במהירות	20465
הכי גדולה.	20466
איתא בחז"ל אחר הדברים האלה אחרי הרהורי דברים שהיו לו, אחרי העקידה היה מהרהר ואומר אילו	20467
היה בני שחוט היה הולך בלי בנים, היה לי להשיאו אשה מבנות ענר אשכול וממרא, וכמה מבהיל הדבר,	20468
אברהם אבינו ע"ה בנסיון הגדול הזה שבו הגיע לשיא השלמות, וזכה לעתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה,	20469
במצב שמרע"ה נכשל בו וארא אל אברהם ולא הרהר אחרי מדותי (רש"י שמות ו').	20470
הרי ששאלת 'למה הרעות' היתה בבחינה הדומה לכי ביצחק יקרא לך זרע, ואברהם אבינו הוא אשר עמד	20471
בנסיון הזה ולא אחר, והנה במצב זה פחד אולי הוא אשם במה שלא דאג לקיום הבטחת כי ביצחק יקרא לך	20472
זרע, הרי בדרגת השלמות של העקידה עוד דאג אברהם אבינו אולי הוא נכשל, עד כדי כך מגיע הסוד של	20473
סור מרע, וחשש אברהם אבינו בדרגה זאת אולי הוא התקרב לרע, מבהיל הוא לראות מזה כי ממש אין	20474
איפה להעצר וכנ"ל.	20475
הוא ענין הכתוב (איוב כח), הן יראת ה' היא חכמה וסור מרע בינה, סור מרע הינו בבינה כי הבריחה	20476
והריצה מן הרע היא אמנם הרחק הרחק באין להעצר, ואמר הכתוב סור מרע לרוץ מרע, וכפי הנ"ל כך	20477
הוא הסוד של עשה טוב ג"כ בבחינה של סור מרע, ללכת הלאה והלאה במהירות הכי גדולה הרחק מן הרע	20478
וכמו שביאר הרמח"ל ז"ל (מס"י פ"ו).	20479
כמו שצריך פקחות גדולה והשקפה לינצל ממוקשי היצר הרע, כן צריך פקחות גדולה והשקפה רבה לאחוז	20480
במצוות, כי כמו שמשתדל יצה"ר ומסבב בתחבולותיו להפיל את האדם במכמורות החטא, כן משתדל	20481
למנוע ממנו עשיית המצוות, ותראה כי טבע האדם כבד מאוד כי עפריות החומריות גם, על כן לא יחפוץ	20482
האדם בטורח ומלאכה, הרי כי עשה טוב הוא ג"כ בבחינת סור מרע לרוץ הלאה והלאה בללי להעצר, הוא	20483
אשר מבאר הרמח"ל, כי מה שאדם נעצר הוא מסוד העפר, כי עפריות החומריות גם ואין לאדם עצה כי	20484
אם בריצה.	20485
חז"ל אומרים על הפסוק (משלי כד), על שדה איש עצל עברתי זה אדם הראשון, כל הראשונים שואלים	20486
איפה מצינו אצל אדם הראשון עצלות, שוב אומרים חז"ל (במ"ר כ כד), והמה בוכים ורפו ידי משה, ולפי	20487

שנתעצל קבל עונש על זה ולא ידע איש את קבורתו, במצבים רמים כאלה של אדם הראשון ושל משרע"ה	20488
איפוא היתה שם עצלות?	20489
ולפי דברינו הענין מבואר בפשטות, כי כל עבודת האדם היא רק סור מרע לרוץ במירוץ הכי גדול, וזאת	20490
היתה גם עבודת אדה"ר ומשרע"ה, גם במצב שלהם היה אסור להעצר, וכאשר היה אצלם כשולן מסתמא	20491
היה אצלם חסרון במהירות הריצה לפי מדרגתם, ועל זה כבר נתבעים בעצלות, הריצה היתה צריכה להיות	20492
יותר מהירה, ואם חסרה המהירות העצומה, כבר שייך לומר כי טבע האדם כבד מאוד ועפריות החומריות	20493
גם, כי הסוד של חוסר מהירות הוא מסוד העפר, יוצא לנו מזה חידוש כי כמו שזהירות סור מרע הוא לרוץ	20494
מפני הרע, כך גם סוד הזריזות עשה טוב הוא גם כן בבחינת סור מרע, לרוץ מפני הרע ולא להעצר.	20495
(דעת תורה).	20496
	20497
	20498
חיי שרה	20499
מאמר תכה	20500
ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה (כ"ג א').	20501
שני חיי שרה כולן שוין לטובה (רש"י שם), מהו המובן בזה שכולן שוין לטובה, הלא ידוע שרוב השנים	20502
היו בלתי מסודרות, וכמה תקופות של נדורים גלויות וסבל, מעשה פרעה ואבימלך פחד ועינויי רעב, ומה	20503
גם ששרה היתה כשותפה בכל עשרת הנסיונות שנתנסה בהן אברהם, וקשה מכולן שהיתה עקרה כל כך	20504
הרבה שנים עד לבת תשעים, ואיך מציגים לפנינו חז"ל את כל שנות חייה לדוגמא ולסמל שכולן שוין	20505
לטובה?	20506
משמע מכאן שאם האדם מקבל על עצמו באהבה ובשמחה גם גזירות קשות שהקב"ה מזמין לו לנסותו	20507
בהם, ואינו מתרעם אלא תולה רצונו ברצון הבורא, הרי כל הסבל החיצוני וההתלבטות הפנימית אף	20508
הנסיונות, הכל הופך לו לזכות ולתוספת של מתיקות ונועם יה, העינוי מזכך את נשמתו והמרירות	20509
החיצונית הופכת למתיקות, הנסיונות והעינויים מחזקים את כלי נשמתו, ומתקרב לטעום קרבת המלך	20510
בפלטינו.	20511
וכאותו המשל של אדם אחד שטייל ביער מסוכך, ופתאום ראה מרחוק ארי מתקרב אליו, הוא מיהר	20512
להמלט ולברוח, ואגב בריחתו נקלע לשביל חדש שהוביל אותו לפלטינו של מלך, כן הם הנסיונות הבאים	20513
על איש המעלה, היודע להמלט ולהופיע בדרך המלך מלכו של עולם, מי שנודמן לו יסורים הרי מתוך עיון	20514
עמוק מובן שהיסורים באו לצרפו ולזככו, בזה מתרומם ומתקרב לנועם העליון, ומעריך את הנסיונות	20515
מתוך היסורים, בבחינת חביבין עלי יסורין.	20516
זהו הרעיון המונח בהגדרה שכולן שוין לטובה, שאף הנסיונות הנדודים וההתלבטות כנ"ל, הכל שימש לה	20517
להשתלמות ולעליה רוחנית, לא חסר לה אף יום אחד אף שעה אחת מחייה, בכולן הפיקה את התכלית	20518
העילאית של התרוממות הרוחנית ע"י מעשי חסד וצדקה, כי מה הם החיים? הרגשת התכלית, שינוי	20519
ושיפור דרכי החיים עד היותם משוכללים יותר ויותר, והרגשה זו ליוותה את שרה אמנו בכל שנות חייה.	20520
אם חלילה החיים פוסקים ועומדים ואפילו לרגע אחד, הרי הרגע הזה כמת נחשב, ואם הרגעים האלה	20521
מתרבים עד היותם לימים ושנים, הרי האדם הזה כמת הולך נחשב, ויש בני אדם שרוב חייהם עוברים	20522
בקפאון ובהעדר הרגשת התכלית האמיתית, כאמרם רשעים בחייהם קרואים מתים, המחשבה הפוריה היא	20523
מקור החיים, ושרה אמנו כל שנות חייה היו לטובה. (אור הנפש).	20524
	20525
מאמר תכט	20526
ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה (כ"ג א').	20527
איתא במדרש זרח השמש ובא השמש (קהלת א'), א"ר אבא ב"כ וכי אין אנו יודעים שזרח השמש ובא	20528
השמש, אלא עד שלא ישקיע הקב"ה שמשו של צדיק זה, הוא מזריח שמשו של צדיק חבירו, עד שלא	20529
שקעה שמשו של עלי זרחה שמשו של שמואל, שנאמר ונר אלקים טרם יכבה ושמואל שוכב בהיכל ה',	20530
עד שלא השקיע הקב"ה שמשו של שרה הזריח שמשו של רבקה (בר"ר שם), אין צדיק נפטר מן העולם	20531
עד שנולד צדיק אחר (קידושין ד' ע"ב).	20532
לכאורה לפי הכלל הזה היה צריך להיות עכשיו צדיקים כמו שהיה בדורות הקודמים, ואנו יודעים שעכשיו	20533
נתמעטו מספר הצדיקים, ובדורות הקודמים היה לנו הרבה יותר צדיקים, ואפשר לומר שבכל דור ודור	20534
נולדים נשמות טהורות שראוים להיות צדיקים כמו אבות העולם, כמ"ש חז"ל חייב אדם לומר מתי יגיעו	20535
מעשי למעשי אברהם יצחק ויעקב, ומדויק הלשון בגמרא אין צדיק נפטר מן העולם עד שנולד צדיק אחר,	20536
כי בשעת לידתם הם ראויים להיות צדיקים, אלא שהם מתקלקלים בזה שלא נותנים להם את החינוך	20537

הראוי, כמו עץ אם לא מטפלים בו כראוי לא נותן פירות, כך ילדינו כשלא מטפלים בהם די צרכם לא נותנים פירותיהם.	20538
חסר לנו אמהות כמו חנה, שהביאה את בנה בהיכל ה' כשהיה עוד צעיר לימים, הכל תלוי בחינוך, בדורות הקודמים היו לנו גאונים וצדיקים מפני שהאמהות היו צדקניות, והשמחה הגדולה ביותר היתה אצלן כשראו שבניהן עוסקים בתורה ועובדים את הקב"ה, ועכשיו שאין לנו גאונים וצדיקים לא מפני שחסרים הכשרונות, אלא מפני שאין לנו האמהות הצדקניות כמו שהיה בדורות הקודמים.	20539
עכשיו כל הדאגה של ההורים היא רק איך לסדר את בניהם שירויהו יותר כסף, וכל השמחה והתענוג הוא כשזוכים לראות שבניהם מרויחים הרבה כסף, ומסתפקים בזה שבניהם דתיים אע"פ שגם בזה אינם בטוחים בזמן הזה, כי רוח בא ועוקרתו והופכת על פניו אלו מעשים בכל יום, אח"כ כשההורים רואים את פרי גידולם, בודאי מתחרטים על שלא שלחו את בניהם לשיבות, כדי שישרישו בקרבם תורה ויראת שמים, שלא יוכל שום רוח רע בעולם להזיז אותם ממקומם אבל אח"כ הוא ללא הועיל.	20540
תאות הבצע וחמדת הממון הם בעוכרנו שלא דואגים כראוי בשביל נשמת הילד, כמו שהמד"ר אומר על עפרון, נבהל להון איש רע עין זה עפרון שהכניס עין הרע בממונו של צדיק, ולא ידע כי חסר יבואנו שחסרתו התורה וא"ו, כמה אנחנו מחסרים מהתורה הקדושה ע"י שאנחנו נבהלים להון.	20541
וכדאי להעיר עד היכן הדברים מגיעים, עפרון שהיה רק מבני נח ודרש כסף בעד שדהו, ומה כ"כ העוול בזה, וחז"ל הרגישו והדגישו בזה שכיון שנבהל להון מחמת חשקו לכסף כמו שהבינו חז"ל מן המקרא, זוהי השחתה פנימית במדותיו שמהפך את הבן אדם לאיש אחר, וכבר אינו אותו עפרון הקודם ושם אחר לו, א"כ אנו בני ישראל אחר שקבלנו התורה ונצטוונו על והלכת בדרכיו, כמה עלינו להזהר מבהילות אחר כסף שמהפך האדם לחסר.	20542
הסבא מקלם מרן רש"י זצ"ל אמר שצריך להבין, מתחלה אמר עפרון לאברהם באזני בני חת, השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה, א"כ היה עפרון כ"כ איש עדין שאינו רוצה לקבל כלום, ואח"כ אמר ארץ ארבע מאות שקל כסף ביני ובינך מה היא, מזה הבין אברהם כיון שהזכיר לו הסכום ארבע מאות שקל כסף, מיד וישקול אברהם לעפרון, מאין בא השינוי הזה בעפרון שנתהפך מהקצה אל הקצה.	20543
אמר ע"ז הסבא זצ"ל, מספרים על הרמב"ם שהיה לו ויכוח עם חכמים, הם אמרו כי יכולים ללמד את החתול דרך ארץ ונימוס שיתנהג כמו בן אדם להפוך את טבעו, והרמב"ם אמר כי אי אפשר להפוך את טבעו, החכמים קבלו על עצמם עד זמן מסוים ללמד לחתול מנהג דרך ארץ, כיון שבא יום המיועד בא קהל גדול לראות הפלא איך שהחתול מסדר השולחנות ומציע מפות, וכ"א שנכנס בבית ניגש אליו החתול והשתחוה לפניו וקיבל את כל אחד ואחד בכבוד, והושיב כל אחד במקומו.	20544
אח"כ הלך להביא לפני הקהל טס עם יין כדי לכבד אותם, ונשא הטס עם כוסות היין, פתח הרמב"ם קופסא ויצא משם עכבר, כיון שהחתול ראה את העכבר עזב הטס עם היין וכל היין נשפך על השולחן, והוא רדף אחר העכבר להשיג אותו, אז הודו כולם להרמב"ם כי אי אפשר ללמד את החתול שישנה טבעו, יכולים ללמד אותו כל זמן שאינו רואה את העכבר.	20545
כך היה עם עפרון כל זמן שלא ראה את הכסף לפני עיניו היה נראה איש עדין כמו החתול, אבל כשאברהם לקח את הכסף בידו ועפרון שמע את הצלצול של הכסף, כמו שכתוב שאברהם אמר לו נתתי כסף השדה קח ממני, אברהם החזיק את הכסף בידו ואמר לעפרון קח ממני, כיון שעפרון ראה את הכסף נתהפך לאיש אחר, שכח כל העדינות שלו ורדף אחר הכסף, כמו שהחתול רדף אחר העכבר מפני שהיה נבהל להון. (דרכי מוסר).	20546
	20547
מאמר תל	20576
ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה (כ"ג א').	20577
שני חיי שרה פי' רש"י כולן שוין לטובה, לכאורה קשה והרי שרה היתה תשעים שנה עקרה וסבלה עוד צרות, איך אמר דכל חייה שוין לטובה, אך האמת היא שהצדיקים כל מה שסובלים בעוה"ז נחשב אצלם לטובה, כי זה מכפר להם על החטאים והם שמחים ביסורים, לכן אצל שרה נחשב כל חייה לטובה.	20578
מסופר על חסידיים ששאלו לרבם שיסביר להם מאמר חז"ל, חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, אמר להם גשו לר' זושא בבית המדרש והוא יסביר לכם ענין זה, ר' זושא היה עני מרוד בחוסר כל, וכשגששו לשאול אותו ענה להם פלא על רבכם ששלח אתכם אלי, וכי איך אוכל להסביר לכם ענין זה והלא לא סבלתי מעולם רע, ואיך אדע להודות על הרעה? וכששאלוהו לר' זושא איך יכול אתה לשמוח בשעה שבני בית רעבים ללחם, ענה ואמר הם שבוטחים בבשר ודם יש להם על מה לבכות, אבל אני מאמין ובוטח בהקב"ה, ויש לשמוח על אשר שלח לי את הצרות ואת העניות.	20579
	20580
	20581
	20582
	20583
	20584
	20585
	20586

מעשה באדם אחד שחזר אחוזה אצל פריץ ואותו פריץ היה אדם טוב, ואע"פ שהיהודי לא שילם לו מיד	20587
ויתר לו, לימים נסע הפריץ למקום רחוק ומינה אדם שיטפל בנכסיו, אותו אדם היה רע וכיון שהיהודי לא	20588
שלם לו בזמן הלקהו עשרים מלקות, כשחזר הפריץ התאונן היהודי על הממונה שהלקהו, והפריץ העמיד	20589
את הממונה לדין, השופט פסק שהממונה חייב לשלם ליהודי סכום כסף בעד כל מכה שהלקהו, כיון שלא	20590
היה לו לשלם גבו ממנו חצי בית ונתנו ליהודי, חזר היהודי לביתו בבכי, שאלתו אשתו מפני מה אתה	20591
בוכה? ענה לה מצטער אני על שלא הלקה אותי ארבעים מלקות, ואז הייתי זוכה בכל הבית.	20592
כך בשעה שיבוא האדם לעולם האמת ויראה השכר הגדול שמקבל על היסורים שסבל בעולם הזה, ועל	20593
כמה עבירות כפרו היסורים, יצטער על שלא קיבל בעוה"ז עוד יסורים, ולכן הצדיקים שמחים ביסורים,	20594
וזהו מה שאמר רבי ישראל מסלנט זצ"ל, לומר שהקב"ה עושה רעות כשמייסר בני אדם זה אסור לומר,	20595
אך לומר שהקב"ה נותן לאדם דברים מרים זה מותר, כי הרפואה לפעמים מרה, וכדי להכשיר ולתקן את	20596
האדם לחיי העוה"ב יש צורך לפעמים בתרופה מרה, אבל אין זה רע אלא טוב, ודבר זה יודעים הצדיקים	20597
שכל היסורים ששולח הקב"ה לטובה ושמים בהם.	20598
מסופר על רבי לייב חסיד מקלם שהיה מופלג בצדקתו, כשחלה פעם הגיע לבקרו רבי איצלה פטרבורג	20599
ושאל אותו לשלומו, רחץ רבי לייב חסיד את ידיו ואמר בשמחה ברוך ה' יותר גרוע, ובזה מובן מה שכתוב	20600
בגמ' חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, למאי נפקא מינא כי היכי דלקבלינהו בשמחה,	20601
כשיודע האדם שהיסורים מביאים אותו לחיי העוה"ב שמח בהם. (דרכי מוסר).	20602
	20603
מאמר תלא	20604
ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה (כ"ג א').	20605
רבי עקיבא היה יושב ודורש והציבור מתנמנם, ביקש לעוררן אמר מה ראתה אסתר שתמלוך על קכ"ז	20606
מדינה? אלא תבוא אסתר שהיא בת בתה של שרה שחיתה ק' וכ' ז' ותמלוך על ק' וכ' ז' מדינות (בר"ר	20607
שם), דברי חז"ל אלה אומרים דרשני, היתכן שתלמידי רבי עקיבא נמנמו בשעת שיעורו, וכיצד ביקש	20608
לעוררם על ידי מאמר זה, האם על ידי התמיהה שבמאמר? ובכלל מה שייכות מלכות אסתר על קכ"ז	20609
מדינות לשנות חיי שרה?	20610
קיימות שתי דרכים לעורר בהן את האדם, הראשונה היא דרך התביעה והבקורת, להצביע על חסרונות	20611
האדם ועל סכנת הרע האורב לו, ולתבוע ממנו שיטיב את דרכיו, הדרך השניה היא לצייר לפניו את	20612
הדרגות הגבוהות, ולומר לו שגם הוא יכול להגיע אל המעלות האלה אם רק ישאף לעלייה, לרומם את	20613
עצמו לקראת המטרות הנעלות, כאמרם ז"ל חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק	20614
ועקב, זוהי דרך העלייה, ואם אמרו חייב ודאי שביכולתו להגיע לרום המעלות, אין מקום ליאוש צריך	20615
להגביר את השאיפה אליהן, ולשאול את עצמו מתי יבא הזמן.	20616
רבי עקיבא דרש בענינים גבוהים והציבור מתנמנם, ענינים אלה לא עשו רושם בלבם לעוררם לעליה,	20617
מחמת השאלה האם יש לדברים רמים אלה שייכות גם אלי, הרי גבוהים ונשגבים הם? ביקש רבי עקיבא	20618
לעוררם שדוקא ההתבוננות בדברים רמים תדרבנם לעליה, ואמר מה ראתה אסתר כלומר מאסתר נלמד	20619
יסוד זה, כי הגיעה לרום המעלה רק מתוך התבוננות בחיי שרה אע"ה.	20620
ותלבש אסתר מלכות לבשה רוח הקודש, כשאסתר היתה צריכה להכנס אל אחשוורוש ולשעבד אותו	20621
לרצונה, התעלתה למדרגת רוח"ק וזכתה לגלות את פנימיות כל הענין, ולראות בו אך את רצון ה' ממילא	20622
זכתה למלכות האמיתית, ואחשוורוש היה לעבד לה ומילא את רצונה, כיצד התעוררה לעליה זו? היא	20623
התבוננה בשרה אע"ה.	20624
איתא במדרש שם יודע ה' ימי תמימים ונחלתם לעולם תהיה, כשם שהן תמימים כך שנותם תמימים, בת	20625
כ' כבת ז' לנוי, בת ק' כבת כ' לחטא, ואצל אברהם אע"ה כתיב ואברהם זקן בא בימים, ומבואר בזוהר	20626
הקדוש שבא עם כל ימיו, שכל רגע מהם לא היה לריק אלא מלא בעבודת ה', כמו כן היו כל ימי שרה	20627
תמימים בעבודת ה', כשם שהם תמימים כך שנותם תמימים, שרה שיעבדה כל רגע מחייה וכל ניצוץ	20628
מכוחה לעבודת ה', ולא השאירה כלום לשליטת היצר הרע, זוהי מדת המלכות האמיתית.	20629
בשלמותה של שרה הסתכלה אסתר ואמרה מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, היא ראתה בקכ"ז מדינות רמז	20630
לשני חיי שרה התמימות, והבינה שאם תגיע למדת מלכותה של שרה, תזכה למלכות האמיתית וכולם	20631
ימלאו את רצונה, כך עורר ר' עקיבא את הציבור שלא התענין בדברים הרמים שדרש לפניהם, כי נראו	20632
להם נשגבים למדי, הוא הוכיח להם שהשואף לעליה מוצא בכל מקום, וכ"ש בדברים הרמים רמזים	20633
וסיועים לעליה.	20634
הדרך האחרת להתעוררות היא דרך הביקורת, להתעורר מחמת ראיית החסרונות וסכנת הנפילה, זוהי	20635
הבחינה של מיעוט הירח וחידושו, אמרו רז"ל פני משה כפני חמה פני יהושע כפני הלבנה (בבא בתרא	20636

ל"ה.), אור החמה ואור הלבנה הם שני גדרים בהכרה והשגה, יש שהלב כל כך זך וטהור מכל טמטום, עד שכל הכרה שהשכל משיג חודרת מיד אל הלב פנימה, האדם מזדהה לגמרי עם ידיעותיו ואין שום פירוד בין ידיעותיו לבין לבו רצונותיו ומעשיו, זוהי הדרגה של האספקלריא המאירה, הראיה של פנים בפנים שרק משה זכה לה ולכן פני משה כפני חמה, אור ה' זוהר בתוכו באופן בלתי אמצעי, כאמרם ז"ל שהשיכנה היתה מדברת מתוך גרונו (זוהר פנחס רל"ב).	20637 20638 20639 20640 20641
ויש אופן שני של הכרה והשגה, בראשונה משיג השכל את הידיעה, ועבודת האדם היא להחדיר את הידיעה אל הלב וידעת היום והשבות אל לבבך, צריך האדם להכשיר את הלב שיוכל לקבל את הידיעה, לסלק הטמטום כדי שהידיעה תשפיע על רצונות לבו והיא תקבע את מעשיו, צריך הוא להכין את הכלי שיקבל את האור, זהו גדר קבלת האור של הלבנה, ובזה יש דרגות רבות של מיעוט וריבוי הקבלה. אולם בדרך ההשבה אל הלב, צריך האדם תמיד לחדש את הארת השכל אל הלב, מה שקיבל אתמול כבר נחלש היום, בכל יום יהיו בעיניך כחדשים (פסיקתא ואתחנן ו'), את הרשמים של אתמול צריך לחדש היום, זהו מה שמלמדנו חידוש הלבנה שהחיוזוק הולך וחסר וזקוקים תמיד לחדשו, על כן הלבנה במיעוטה בערב ר"ח מעוררת אותנו לחשבון הנפש לתשובה.	20642 20643 20644 20645 20646 20647 20648 20649
בשתי דרכי התעוררות אלו צריכים אנו להתמיד בכל יום, מתוך עיון חדש במדרגות הגדולות ובמטרות הנשגבות נתעורר מתרדמתנו נשאף להתרומם ולהתנשא, ומתוך לימוד המוסר שיביא אותנו לבקורת עצמית תדירית, ולהתבוננות בביטול היש של עניני עולם הזה שלנו, ומתוך ראיית עוצם סכנת הרע נתחזק תמיד ללחום מלחמת היצר בלי רפיון, ולעלות במעלות העלייה בעזרת השי"ת. (מכתב מאליהו ג' דף 25).	20650 20651 20652 20653 20654 20655
מאמר תלב	20656
ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון בארץ כנען ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה (בראשית כ"ג ב'). לספוד לשרה ולבכותה כף קטנה שלא בכה אלא מעט (בעל הטורים), הוראה מוסרית נשגבה ארוגה כאן, המאמר מראה על עומק השלמתו ומוסריותו של אברהם אבינו, שאף בעת מיתת אשתו ידע לשלוט בכל מערכי לבו ומסתרי נשמתו, וכשנאלץ לדבר דברים ידע לצמצמם ולכלכלם בזהירות נפלאה ומזוקקת שבעתים, שכל דבריו יהיו אך ורק קודש לה', שלא יתגנב בהם אף שמץ של התרברבות כלשהי! בנוהג שבעולם שהמספיד את המת אינו יכול לעצור בשטף ריתחת דבריו, אין בכחו לבלום את רעיונותיו המתפרצים בחריפות בכדי להדהים ולהמם את השומעים, והכל בכוונה טמונה ומסותרת להראות את כוחותיו וכשרונותיו בענפי התורה ודעת החיים, מגמה ותשוקה פנימית להיגלות ולהתראות לפני השומעים.	20657 20658 20659 20660 20661 20662 20663 20664 20665
נמצא שכל ההספד כאילו נטה ממטרתו העיקרית כבוד הנספד, כל המחזה הופך התחרות שבין הנואמים, שכל אחד מתכוון להנאת עצמו ולכבודו, המספיד שוכח שכל דבריו צריכים לנגוע אך ורק בנקודה האמיתית, בה יתהלל וירום כבודו של הנספד ופעלו, ובמקום יקרא דשכבי שהיא הכוונה האמיתית בהספד, הרי המספיד המקונן מתכוון ליקרא דחיי עצמו ולא זהו רצונו של המקום.	20666 20667 20668 20669
ומשום כך הזהירונו חז"ל אין אומרים בפני המת אלא דבריו של המת, הדברים צריכים להיות ספורים ומדויקים לכבודו של המת בלבד, וכמש"כ רבינו יונה ז"ל עה"פ שמחה במענה פיו ודבר בעתו מה טוב, כשהדברים טובים בעיני האדם יש לו חשק לאמרם, ומתוך שרואה אותם נאותים אינו מבקש עת שראוי שיצא מפיו כל דבר ודבר על אופניו, ואומר אותם לפעמים בלא עתם, ואין מעלתם ניכרת והוא טעות אלא לבקש עת כל דבר ודבר, כי הדבר האמור בעתו כמה הוא טוב, מפני שבני אדם מכירים ומרגישים במעלתו עכ"ל.	20670 20671 20672 20673 20674 20675
וראיתי בשיטה מקובצת (ב"ק יז.), וכבוד עשו לו במותו מלמד שהושיבו ישיבה על קברו, ובתשובות ה"ר יוסף הלוי ז"ל אבן מיגש, וששאלת הא דאמרינן אין אומרים בפני המת אלא דבריו של המת, אלמא אסור לדבר בפני המת בד"ת, וקשיא לן אהא דאמרינן וכבוד עשו לו במותו שהושיבו ישיבה על קברו, הכי חזינא דהא דאמרינן שהושיבו ישיבה על קברו, ה"מ בחכם שהיתה לו ישיבה בחייו, ומתכוונים היו בני ישיבתו לכבדו לישב לפניו כדרך שהיו יושבין לפניו בחייו, ולומר שמועות בפניו בד"ת שלמדו ממנו, וכיוון שהדבר ידוע שכבוד גדול יש לו בכך אין בזה משם לועג לרש.	20676 20677 20678 20679 20680 20681
וההיא דאמרינן אין אומרים לפני המת אלא דבריו של מת ואוקימנא בד"ת, וכן הא דתניא לא יהלך אדם בבית הקברות בתפילין ויקרא ויתפלל, במת שלא היה חכם ולא בעל ישיבה עסקינן, א"נ שהיה חכם אלא שאותם העוסקים בד"ת בפניו אינם מתכוונים לעשות לו כבוד, אלא לעסוק בד"ת להנאת עצמן הוא שמתכוונים, מה נפלאה ודקה היא הרגשת גדולי הראשונים, שלא ניסחף חלילה בדיבורים העלולים לפגוע בכבודו של מת, ואשר מטרתם היא ההנאה העצמית!	20682 20683 20684 20685 20686

ומכאן אנו שבים לעדות הכתוב על אברהם אבינו ע"ה שבא רק לספוד לשרה ולבכותה, בשביל שרה	20687
ולכבודה (ספורנו), ואף בעת יחם לבבו הנדכה על הסתלקות צדקת זו לא יצא מגבולי ההספד לשמה, שלא	20688
השתלטו עליו שום פניות ומגמות אחרות, ידע לצמצם את עצמו ודיבר רק דבריו של המת, בכה בכ"ף	20689
קטנה מתוך ענוותנות ושלטון אלוקי עילאי, כדין וכהלכה של בכיה והספד על אדם גדול.	20690
והרעיון של צמצום הדברים שכוונתם תהיה רק לשם שמים, יפה גם לכל נסיבות שונות המזדמנות לו	20691
לאדם, ומאלצות אותו לפתוח את פיו ולדבר, ולא רק בנידון צער ואיננות, אלא אף בעת שמחה וצרכי	20692
הפרט והכלל, כשהאדם מוזמן לדבר ולהרצות דברים לפני קהל ועדה, אל נא ישכחו את המטרה שלשמה	20693
הוא הוזמן, והוא הטבת מצב חבירו בפרט או לחיזוקו של הכלל או לכבודה של תורה, ואל יהא כאותו	20694
שליח שהלך בשליחותו של חבירו לקדש לו אשה וקדשה לעצמו.	20695
מטבע השלוחים שבאים לקדש שם שמים במסיבות שמחות של מצוה, לעתים מאוד קרובות יקרה שהם	20696
שוכחים את משימתם שהוטלה עליהם, ומתחילים לשוב ולהתפאר בכשרונותיהם רק להנאת עצמם	20697
ולהתפארותם, נמצא שכל המטרה מקולקלת ומעוקלת. וזהו הלימוד המוסרי המונח באותו המאמר של	20698
בעה"ט, לספוד לשרה ולבכותה בכ"ף קטנה שלא בכה אלא מעט, בכל עת מצוא צריך להתרכז ולומר את	20699
הדברים ההכרחיים ושיהיו לשם שמים בלבד, כמש"א עשה דברים לפועלך ודבר בהן לשמן. (תורת	20700
הנפש).	20701
	20702
מאמר תלג	20703
ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון בארץ כנען ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה (בראשית כ"ג ב').	20704
לספוד לשרה ולבכותה, נסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק, לפי שע"י בשורת העקידה שנזדמן בנה	20705
לשחיטה וכמעט שלא נשחט פרחו נשמתה ומתה (רש"י שם), בתכונות נפשו של אדם טבועה מידת	20706
ההסתגלות, ואף הדברים הקשים ביותר אט אט מסתגל האדם אליהם והוא חי בהם, נוכחנו בדורנו אנו	20707
אשר אחינו מבני ישראל נלכדו בגיא התופת הנאצי, ויסורים קשים מנשוא היו מנת חלקם יום יום.	20708
הלא למשמע און תסמרנה שערות הראש, עד שנבצר מבינתנו להשכיל כיצד אנשים שנלקחו מבתיהם	20709
השלוים, נשטפו ביון מצולה של חיות האדם צמאי דם ותאבי רצח והיו שנשארו בחיים, הכיצד? אלא	20710
שהמעבר מהבית אל הגיהנום שלבים רבים היו לו, ומשליבה אחת לשליבה שניה הסתגל האדם וכך עד	20711
הדיוטה התחתונה, וכיון שנסתגל אט אט יכול היה לעמוד במצבו האיום שנקלע אליו, ועבר חיים עם	20712
שבעת מדוריו של הגיהנום.	20713
וכן אנו מבארים לעצמנו ההבדל שבין אברהם לשרה בנסיון עקידת יצחק, שאברהם כבש את רחמיו ולקח	20714
את המאכלת לשחוט את בנו יחידו על מזבח, ואילו שרה שהיתה גדולה בנבואה יותר מאברהם, כיון	20715
ששמעה שנלקח בנה לשחיטה לא עמד לבה ומתה, כמבואר ברש"י וכן הוא בתרגום יונתן שם, שהלך	20716
השטן וסיפר לשרה שאברהם שחט את יצחק ומתה מרוב צער, ותמיהה בעינינו מה בינה לבין אברהם,	20717
ולמה לא עמד לבה בצער הזה כאברהם שעושה את מעשה השחיטה, ואין ידיו מרתתות ככהן העושה	20718
עבודה במקדש.	20719
אכן אברהם אבינו הכניסו הקב"ה לתוך הנסיון באיטיות, כמו שפירש"י מקרא שכתוב ויאמר קח נא את	20720
בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק (בראשית כ"ב), 'את בנך' אמר לו שני בנים יש לי, 'את יחידך' אמר	20721
לו זה יחיד לאמו וזה יחיד לאמו, 'אשר אהבת' אמר לו את שניהם אני אוהב, אמר לו 'את יצחק' ומסיים	20722
רש"י ולמה לא גילה לו מתחילה, שלא לערבבו פתאום ותזוח דעתו עליו ותטרף.	20723
הרי שאילו גילה הקב"ה לאברהם מתחילה שהוא מבקש ממנו לקחת את יצחק ולהעלותו לעולה, היתה	20724
דעתו נטרפת ולא היה יכול לעמוד בנסיון כיון שהיה בא עליו פתאום, ולפיכך גילה לו את הדבר טיפין	20725
טיפין, ובאותן השהיות נתקררו רגשותיו של אברהם, ויכול היה לגבור על געגועי אהבתו ליצחק, וקיבל	20726
את המצוה במנוחה ובלי ערבוב דעת, וכך הכשיר עצמו לקיים את המצוה, ועמד בנסיון להקריב את היקר	20727
ביותר שיש לו למען שמו ית', אכן שרה אמנו שנודע לה דבר הקרבתו של יצחק בפתאומיות לא עמד לבה	20728
ופרחה נשמתה.	20729
ועל דרך זה הסברנו מעשה חושים בן דן (סוטה י"ג), בעת קבורת יעקב אתא עשו וקא מעכב שמקום	20730
הקבורה שייך לו, השיבו לו שיעקב קנה ממנו, ביקש עשו שטר מכירה, אמרו השטר נמצא במצרים,	20731
ונפתלי שהוא קל ברגליו ילך ויביא את השטר, חושים בריה דדן תמן הוה ויקירן ליה אודניה, אמר להו	20732
מאי האי, אמרו ליה קא מעכב האי (עשו) עד דאתי נפתלי מארעא דמצרים, אמר להו ועד דאתי נפתלי	20733
מארעא דמצרים יהא אבי אבא מוטל בבזיון, שקל קולפא מחייה ארישיה נתרן עיניה ונפלו אכרעא דיעקב	20734
עי"ש.	20735

ולכאורה צריך ביאור, מה העיר את חושים לקנא לכבוד אבי אביו יותר מכל בני יעקב שהיו מצויים שם,	20736
ולמה לא הרגישו כולם שאין להרשות שיהא אביהם מוטל בבזיון עד שיחזור נפתלי מארץ מצרים, גם	20737
הדגשת הגמ' שחושים בן דן היו אזניו כבדות צריכה תלמוד.	20738
אכן נראה הביאור בזה שכל בני יעקב ובני בניו הנלוים עמו, כיון ששמעו ערעורו של עשו על מקום	20739
הקבורה ועמדו אתו במשא ומתן, תוך כדי כך הסתגלו לעובדה שיעקב אביהם מוטל במיטתו, ולא הרגישו	20740
בבזיון שבדבר, ברם חושים בן דן שהיו אזניו כבדות, ולא האזין לאותן טענות שקדמו, כיון שנתגלה לו	20741
פתאום שעשו מעכב מלקבור את יעקב, מיד בערה בו קנאת כבוד אבי אביו, בראותו מוטל בבזיון עד	20742
שיביאו השטר מארץ מצרים, ולקח את המקל והכה בראש עשו.	20743
מידה זו של הסתגלות הטבועה בתכונות נפשו של האדם, יש שהיא לפוקה כאשר היא מפזרת כל	20744
התעוררות לטובה שנתעורר האדם לעשותה, ובשעה הראשונה כאש יוקדת בערה בו, אבל עם הזמן החולף	20745
הולכת האש ודועכת קמעא קמעא, ועל כן שומה על האדם לשמור שלא תשקוט האש ותוסיף ללהט כאשר	20746
בתחילה, ואם ישים את דעתו על זה יראה ברכה בעליותיו במוסר ויראת ה'.	20747
ומצאנו בפ' החסיד יעבץ לפרקי אבות שמבאר טעם הכתוב הבא דרך שער צפון להשתחוות יצא דרך	20748
שער נגב, והבא דרך שער נגב יצא דרך שער צפונה, לא ישוב דרך השער אשר בא שם כי נכחו יצא,	20749
הקפיד הקב"ה שלא יראה השער ב' פעמים פן ישוב בעיניו לשער ביתו וקירות הבית לקירותיו, וזה היה	20750
ענין חטא העגל, שהיה האהל בתוכם עד שמאסו בו ואמרו עשה לנו אלהים, ומשה רבינו הרגיש בזה ונטה	20751
האוהל הרחק מן המחנה ע"כ ע"ש.	20752
חרדת קודש אופפת את העולה בית ה' בעת הכנסו בשער הבית, וכדי לשמור על אותה חרדה שלא תפוג	20753
הקפיד הקב"ה שלא יצא דרך אותו השער, שאם יראה אותו שער פעמיים תסור החרדה ממנו עד שישהו	20754
בעיניו כשער ביתו, וקירות הבית כקירותיו, ומכאן שעל עובד ה' ליתן דעתו על כך שכל התעוררות של	20755
קדושה לא ידעך אשה, והרבה הרבה יש לאדם לעמול כדי לשמור על רעננותה של ההתעוררות שתישאר	20756
תמיד במידתה הראשונה. (שיחות מוסר תשל"ג).	20757
	20758
מאמר תלד	20759
ועפרון ישב בתוך בני חת ויען עפרון החתי את אברהם (בראשית כ"ג י').	20760
ר' יצחק אמר ישב כתיב, אותו היום מנו אותו ארכוסטריטגוס דלא יהא בר נש רב זבין מן בר נש זעיר	20761
(בר"ר פ' ח'), איזו חשיבות יש לו לאברהם בזה, ואיזו הנאה מרגיש בהיותו קונה את השדה מאיש נושא	20762
משרה ולא מאיש פשוט, שההשגחה תמצא הנאה זו לאברהם, מי משים לב לפעוטות כאלו? ואפי' אם יש	20763
מקום בלב האדם להנאה כזו, איזה מקום יכולה לתפוס בהיות אברהם אבינו במצב כזה בבקשו קבר לשרה	20764
אשתו, וכמדומה שאילו היו שואלים אותו לא היה מקפיד בזה כלום!	20765
ואפשר ליישב קושיא זו, כי ענין ההשגחה אינו כפי שחושבים ששולחים לאדם ישועה מן השמים בכדי	20766
שיקבל איזו טובה, אלא הענין הוא שכל אדם לפי מדרגתו נמצא תחת מערכת השגחה מיוחדת המתאמת	20767
למעלת נפשו ומעשיו הטובים, וכך נסדר טבע הבריאה שלפי מדת קרבותו של האדם אל ה' ודקדוקו למלא	20768
רצונו ית' כך מדקדקת עמו ההשגחה, וכשיש איזה רגש בנפשו המתנענע בקרבו פנימה מתנענעת לעומתו	20769
ההשגחה, אף אם הוא בעצמו אינו מקפיד ואינו משים לב לזה.	20770
וכמו שראינו בשעון הנעשה בידי אדם, הרי נעשה בעיקר כדי לדעת את השעות או את הרגעים, בכל זאת	20771
המחוגה מתנענעת ועובדת להראות גם זמן דק אחד, ומראה אף על הדקים שאינם נחוצים לו לאדם	20772
לדעתם, כמו כן ההשגחה הנערכת במכונה הנפלאה — הבריאה, מוכרח שתראה על כל תנועה שבנפש	20773
האדם, ואם האדם נמצא במצב כזה שזכאי הוא להשפעת ב"ה ולטובתו בדקדוק רב, אז כל עניני העולם	20774
והבריאה מתקנים ומכינים לו סיבות המביאות לו נועם וטובה.	20775
ואם נמצא איזה רגש דק ועדין עמוק בנפשו שהוא בעצמו אינו שם לב לזה, אור ההשגחה שופע גם על	20776
רגש זה, כי כל אדם מוצלל מצל ההשגחה לפי מעשיו ולפי מדרגת התקרבותו ודבקותו בה', ולפי אותה	20777
המדה עצמה הוא מסתתר בצל כנפיו, וכמ"ש חז"ל על הפסוק ה' צלך, מה צלך אתה משחק לו הוא משחק	20778
לך, ואם אתה בוכה הוא בוכה כנגדך, ואם אתה מראה לו פנים מוסברות אף הוא נותן לך כך, אף הקב"ה	20779
ה' צלך, כשם שאתה הוה עמו כך הוא הוה עמך.	20780
והיינו שכמו שכל תנועה קלה שיעשה האדם גורמת שיתנענע הצל לעומתה, כמו כן קבע ה' בהנהגת	20781
הבריאה, שהשפעתו ית' תהיה בדקדוק רב עפ"י כל מהלך תנועות נפשו של האדם, ואם ראוי הוא שימלא	20782
רצונו עפ"י עומק הרגשתו, אז כל תנועה קלה שבנפשו עושה את רשומה, שתענה לו ההשגחה לעומתה,	20783
אף שאין כל כך חשוב להתחשב עמה...	20784

20785	אמנם כן הוא וכן אנו צריכים לתפוס במחשבתנו, שכל עניני ההשגחה השכר והעונש, נסדרו בטבע העליון
20786	של הבריאה שיתנענעו ע"פ מהלך רוחו של האדם, וכל רגש דק שבנפשו עושה רושם במערכת ההשגחה
20787	ע"פ חוק טבע הבריאה, ויש בכוחם לשנות הרבה כל עניני חייו וחיי תולדותיו, וכמו שקריאת יעקב לעשו
20788	אדוני גרמה שפלות לנפשו ולנפשות בניו, עד שנתאחרה להם מפני זה העמדת מלכים בישראל, וכן הוא
20789	לענין התרוממות נפשו של האדם, יש אשר איזה ענין הנראה לנו קל הערך, עושה רושם בנפש האדם
20790	ומקרב לו כח המלאכה.
20791	ולכן לא דבר קל הוא מה שהוסב ע"פ מהלך ההשגחה, שיהיה לאברהם עסק עם ממונה על בני עירו ולא
20792	עם הדיוט, כי מכיון שמורגשת איזו השפלה לאדם גדול כשיש לו עסק עם הדיוט, ואיזו נעימות ורגש של
20793	התרוממות כשהוא נושא ונותן עם שר ומושל, מובן לנו שדבר זה יכול להשתרש בנפשו, ולהתגדל אצל
20794	בניו עד שיצאו מזה ענינים חשובים ורבי הערך — ואין דבר שיאמר עליו שנעשה על פי מהלך ההשגחה
20795	באין צורך גדול בו...
20796	וכבר אמרו חז"ל שבשביל משקל שני סלעים מילת ששינה יעקב את יוסף משאר אחיו ירדו אבותינו
20797	למצרים (שבת י'). בודאי לא תפס אותו הרגש מקום כ"כ חשוב בכל המעשה אשר עשו אחי יוסף
20798	לאחיהם, ואעפ"כ לולא זה המעשה היתה חסרה הסיבה לירידת אבותינו למצרים, ואם אמנם כבר נגזרה
20799	גזרה, מ"מ אפשר שהיתה מתקיימת ע"י דרך אחרת לגמרי, וחכמינו ז"ל בגודל חכמתם בחנו ומצאו, כי
20800	משקל שני סלעים מילת גרם לירידת אבותינו למצרים, וכמו"כ הרושם שנעשה בנפשו של אברהם אבינו
20801	ע"י הפרש זה, אם הוא נושא ונותן עם הדיוט או עם בעל משרה, בהתאגד זה עם זה עוד סיבות וכוחות
20802	שונים, יגרום להתפחות ענינים חשובים בו ובזרעו אחריו. (שעורי דעת ב' שעור ג').
20803	
20804	מאמר תלה
20805	וישקול אברהם לעפרון ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר (כ"ג ט"ז).
20806	אמרו חז"ל כתיב ואקחה פת לחם וכתוב ואל הבקר רץ אברהם, אמר ר"א מכאן שצדיקים אומרים מעט
20807	ועושים הרבה, ורשעים אומרים הרבה ואפילו מעט אינם עושים, מנלן מעפרון מעיקרא כתיב ארץ ארבע
20808	מאות שקל כסף, ולבסוף כתיב וישקול אברהם לעפרון את הכסף ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר,
20809	דלא שקיל מיניה אלא קנטירי ע"כ (בבא מציעא פ"ז).
20810	עוד בחז"ל (ילקוט), זהו שאמר הכתוב נבהל להון איש רע עין זה עפרון, שביקש להכניס עין הרע בממונו
20811	של אברהם, אמר אי את בעי למיתן ארבע מאה קנטירין דכסף מן סוחרתא דביתך את יכיל יהב לי, ולא ידע
20812	כי חסר יבואנו שחסרו הכתוב ו' שנאמר וישקול אברהם לעפרון, עפרן תנינא חסר ו' ע"כ.
20813	חז"ל גילו לנו ההבדל היסודי שבין צדיקים לרשעים כהבדל בין האור לחושך, כי עיקרו של הצדיק הוא
20814	הלב ורקבון הרשעים הלשון, כי גם הצדיק יכול לומר הרבה אלא שאין זה אומנותו, שיודע מהו האדם
20815	ואינו בטוח כי יעשה, יוצא שאומר מעט ועושה הרבה, משא"כ הרשעים אומרים הרבה ואפי' מעט אינם
20816	עושים, ואין זה מפני שהם משקרים לחשוב אחרת ממה שהם מוציאים בפיהם לא בזה דברו חז"ל.
20817	מפורש בפרשה שאמנם דיבר עפרון באזני בני חת לאמר, השדה והמערה אשר בו לך נתתיה ולא רצה
20818	לקבל מאומה, עוד יותר אברהם ביקש רק המערה והוא אומר גם השדה נתתי לך במתנה, אלא בתחילה
20819	קופץ ומבטיח הרים גדולים, אבל מכיון שאברהם אינו חפץ במתנה רק בכסף מלא, כאן מאבד עפרון את
20820	חושיו ונבהל להון, ואומר אי את בעי למיתן ארבע מאה קנטירין, ואין כאן מחלוקת בחז"ל שאמנם זוהי
20821	אמירה הרבה, שלא ביקש ולא תבע אלא אמר אי את בעי, כלומר מכיון שאתה עומד בדוקא ליתן כסף
20822	מלא, הריני מודיע אותך שאם אתה רוצה לתת ארבע מאות קנטירין.
20823	רשע זה מדבר בנימוס ודרך ארץ נפלא, אבל חז"ל גילו מערומיו, והכריזו נבהל להון איש רע עין זה
20824	עפרון, שרצה להכניס עין הרע בממונו של אברהם, שנזדקרו כאן כוחות נפשו שהוא בעצמו לא הכיר
20825	בהם, אמנם חז"ל ראו מהכתוב וישמע אברהם אל עפרון, שאברהם האזין לנבכי לבו של עפרון ושמע
20826	שבקנטירין הוא רוצה, מיד וישקול אברהם לעפרון.
20827	עפרון מתנצל על שאברהם אינו רוצה במתנה, אבל נבהל הוא כשאברהם שוקל הוא פושט ידו ונוטל, ואינו
20828	יודע שכבר יצא פסקו בתורה הק' נבהל להון איש רע עין, זהו מה שהתפלל דוד המע"ה הצילה נפשי
20829	משפת שקר מלשון רמיה, משקר שהוא שפה ומרמיה שהוא לשון, אבל שקר ורמיה הוא שהרשעים
20830	משקרים בנפשותם ומרמים את עצמם במחשבתם, כי לשון מדברת גדולות הוא האדם ולכן אומרים הרבה.
20831	ולא ידע כי חסר יבואנו שחסרו הכתוב ו', הציור הוא לאדם שקנה בכל הונו מרגלית א' ושמה ע"ז שמחה
20832	עצומה, אבל אינו יודע שהיא מזויפת ואבן פשוטה היא, הרי שזרק כל הונו ונכסיו בבהילותו שלא השגיח
20833	מה קנה, ולא ידע כי חסר יבואנו שנשאר בעירום וחוסר כל, כן הדבר אצל עפרון נבהל לפשוט יד וליטול
20834	ארבע מאה כסף, ומה הרויח בזה חסרו הכתוב ו' בתורה הק' לעד ולנצח נצחים, ומה הועילה בכל קניניה

אם רעה בעיני אדוניה, אבל הצדיק לבו מסור בידו ואל כל אשר יחפוץ יטנו לטוב לו כל הימים.	20835
(אור יהל ח"ב ד' מ"ז).	20836
	20837
מאמר תלו	20838
וישקול אברהם לעפרון ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר (כ"ג ט"ז).	20839
איתא במדרש נבהל להון איש רע עין ולא ידע כי חסר יבואנו, זה עפרון שחסרו הכ' וא"ו, על שביקש	20840
מאע"ה ארבע מאות שקל כסף עבור שדהו, ולכאורה מה מקום לתביעה זו? וכי מחוייב היה עפרון לתת	20841
את שדהו חינם, ובפרט כשהשדה אצלו מאחוזת אבותיו, והישרות נותנת להוקיר הדבר שהוא מירושת	20842
אבותיו, וא"כ איזה מקום לתביעה זו?	20843
ואפי' כשלקח ד' מאות שקל כסף ג"כ טובה גדולה עשה לאאע"ה, בזה שהסכים למכור לו שדהו שהיא	20844
יקרה לו, וכמ"ש אאע"ה לבני חת שמעוני ופגעו לי בעפרון בן צוחר, הרי שהיה צריך השתדלות, ומצדו	20845
של עפרון הרי היא טובה גדולה, ואיזה עולה מצאו בו שהחסירו לו אות משמו? הנה כשפנה א"א לבני חת	20846
בהצעתו, כולם כאחד ענו לו נשיא אלקים אתה, איש ממנו את קברו לא יכלה ממך, נשיאות לא מצד כחו	20847
ולא מצד התמנות רק נשיא אלקים, שגדולתו ורוממותו האלקית רוממה אותו לנשיא עליהם, וא"כ הכירו	20848
גדולתו שהוא יחיד בדור, והיו בטוחים שלמי מהם שיפנה בבקשתו בלי ספק שיתן לו בלב שלם.	20849
וגם כשהציעו בני חת לעפרון שימכור לו את מערת המכפלה בכסף מלא, אמר לאאע"ה בפני כל השומעים	20850
לו אדוני שמעני, היינו שאינו חפץ שום כסף, השדה נתתי לך עם המערה חינם, א"כ גם עפרון העריך	20851
חשיבותו, אבל אחרי שא"א ע"ה חפץ בדוקא לשלם בעד השדה ושואל המחיר, התחיל כבר לאידך גיסא	20852
וחפץ ד' מאות, לפחות היה לו להוזיל מהמחיר או שיאמר לו כמה שירצה יתן, אחרי שבתחילה היה בדעתו	20853
ליתן לו חינם.	20854
אבל עפרון לא כן היה, בתחילת המשא ומתן כשלא נתעוררה אצלו חמדת הממון, הכיר גדולתו של אאע"ה	20855
והבין שכדאי הוא אאע"ה ליתן לו בחינם כל זה, אבל אחרי ששמע על הכסף התעוררה אצלו חמדת הממון	20856
ונאבדה כל הכרתו, וכדי להקל הבקורת אמר ביני וביניך מה היא, היינו שאין זה נחשב אצלו לכסף שיוכלו	20857
לחושדו בחמדת הממון.	20858
יכול להיות שלולא צורך אאע"ה למערת המכפלה שהיתה שייכת אז לעפרון, לא היה נזכר כלל בתורה	20859
ולא שייך לתבוע ממנו יותר גדולות, אמנם התביעה עליו היא לפחות לא יאבד מה שיש לו מכבר, כל	20860
התביעה עליו היא מדוע נתהפך, בתחילה הבין והכיר והיה מוכן ליתן לו חינם השדה עם מערת המכפלה,	20861
ולבסוף כשהזכיר לו כסף נבהל להון, ורצונו בדוקא ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר.	20862
בתחילה היה כל משאו ומתנו של עפרון עם אאע"ה משא ומתן רוחני, הטבה במדה מרובה, וכל דבריו היו	20863
כמו שידבר אדם בעל שכל והכרה מרובה, ונתהפך לבסוף לסוחר טוב, ומכל שכלו והכרתו היה עסק של	20864
כסף, וזהו התביעה עליו כי לו היה חפץ בתחילה שישלמו לו בעד שדהו לא היה שום טענה עליו, וכי	20865
מחוייב לתת חינם מה שיש לו, אבל העיקר הוא מדוע נתהפך, היה צריך לשמור שלא יאבד מה שהכיר	20866
והשיג כבר, וזהו חסר יבואנו חסר נצח, החסרון נכתב בתורה הקיימת לעד בזה שהחסירו לו אות משמו.	20867
מזה ילמוד האדם לנפשו, ומכש"כ המוסר עצמו לעבודת השלמות, והשקפתו היא אך ורק לתכלית הנרצה,	20868
שצריך לשמור ההשקפה הגבוהה שלא תאבד ח"ו עם איזה נסיון, כי אין נפקא מינה אם נסיון של ממון או	20869
איזה נסיון אחר, אם ההתעוררות של איזה רצון מכהה אור מעלתו והשקפתו הרוחני, הרי כל הכרתו	20870
במעלה ושלמות נמצאת בסכנה גדולה, ויוכל ברגע להתהפך לכסף או רצון אחר.	20871
ואם רואים אנו שאפילו אצל אדם פשוט כמו עפרון היא תביעה רבה, א"כ כמה התביעה רבה על האדם	20872
שהשקפתו להשיג מעלה וכל עסקו הוא עסק רוחני, אם כאשר יפגש עם איזה רצון או נסיון יהיה 'נבהל	20873
להון' ויאבד ח"ו מרוחניותו מעלתו והשקפתו, לידע איניש בנפשיה אם העמיד לו למטרה מעלה ושלמות,	20874
יזהר בכל יכולתו שלא לאבד ח"ו מה שיש לו, ואדרבא לעלות מעלה מעלה.	20875
ולא ידע כי חסר יבואנו, בודאי חשב בלבו שירויה ממשא ומתן כזה, ראשית ארבע מאות שקל כסף עובר	20876
לסוחר, ובטח גם מרוחניותו לא יחסר לו, כי הרי מצדו חפץ ליתן לו כל זה חינם, רק אאע"ה חפץ בדוקא	20877
לשלם טבין ותקילין, וזהו מרצונו הטוב של אאע"ה, וכי אסור לו ליקח כשנותן, הלא אינו לוקח ממנו בעל	20878
כרחו הכסף, אבל לא ידע כי חסר יבואנו חסרון נצח, הד' מאות כסף כבר אבד זכרם, אבל חסרונו הרוחני	20879
נכתב נצח נצחים חסרון הוא"ו ניכר גם כעת.	20880
זה ג"כ לאדם לידע בל יחשוב שאפי' אם לא ישבור רצונו, לא יהיה הפסד לרוחניותו ויכול להשיג שניהם,	20881
לא כן הדבר כי אם רק ינטה האדם אף מעט מדרך המעלה והשלמות ישיג החסר יבואנו, ואל יהיה 'נבהל'	20882
להון' בראותו איזה רצון, ואל יניח עצמו להתפתות שיוכל להשיג שניהם, לפסוח על שתי הסעיפים וירויה	20883

מזה, כי סוף סוף ענינים הגשמיים לא לנצח המה אף כשישיגם, ורובם ככולם הם רק ערבים לשעתם, אבל החסרון שיבואנו מזה ח"ו יהיה חסרון נצחי.	20884
20885	
והנה כל הסיפור הזה היה יכול להיות בקיצור, ביודענו היטב שהתורה הק' אוהבת הקיצור, אבל כוונת התורה בהרחבת הסיפור הזה, להסביר להאדם הטעות הגדולה הזו, בעת שהאדם משים לב על דרכיו והנהגותיו ומתנהג ביושר ישיג אפילו מה שאין לו, אבל בעת שינטה האדם מדרך האמת, ולא ישים לבו על דרכיו והנהגותיו יאבד אפילו מה שיש לו, אפילו מעלות שכלו שהמה לו בתכונתו שנולד עמהם, והוא כתוב מפורש האלקים עשה את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים, שבחשבונותיהם הרבים קלקלו והפסידו גם הישרות שעשה האלקים להם ביצירתם.	20886 20887 20888 20889 20890 20891
זהו לימוד לאדם שצריך להתחזק שלא לעשות שותפות עם רצונותיו הגשמיים, כדי שלא ישלוט ההפסד והאבדון ברוחניותו, העלולים להתהפך ח"ו בעת בהילות הרצון לרצונות גשמיים פשוטים, ואדרבא לקיים ולחזק השפעתו במעלה ושלמות, שלא יתרפה האדם ממלאכתו מלאכת הקודש, שלא להענש בהחסר יבואנו, ואדרבה לעמוד תמיד על המשמר בכל כחו, ולהוסיף תמיד חיזוק על חיזוק, ואז יתעלה וישיג תכליתו האמיתית. (חיי המוסר ח"ב ד' רס"ב).	20892 20893 20894 20895 20896
מאמר תלז	20897
וישקול אברהם לעפרון ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר (כ"ג ט"ז).	20898
נבהל להון איש רע עין ולא ידע כי חסר יבואנו, נבהל להון איש רע עין זה עפרון שהכניס עין רעה בממונו של צדיק, ולא ידע כי חסר יבואנו שחסרת התורה וא"ו (ב"ר ט). עפרון קצב דמים כרצונו ביוקר גדול, ואברהם בנדבת לבו שמע ועשה כרצונו והגדיל (הרמב"ן), חז"ל מספרים לנו שעפרון שהיה נבהל להון ובקש מחיר מופרז, סוף דבר שבא לידי חסרון שנחסר אות וא"ו משמו, ופירושו שבלי הוא"ו עולה שמו בגימטריא רע עין, שבזה נתגלה קלונו לדורות, או דחסרון הוא"ו משמו מורה שנחסר ממנו ברכת ה'.	20899 20900 20901 20902 20903 20904
כמה יקר וגדולה נעשה לעפרון מזה שהיה לאברהם אבינו צורך בו, אמרו חז"ל ועפרון יושב בתוך בני חת, שאותו היום מינוהו לשר עליהם, משום חשיבותו של אברהם שהיה צריך לו עלה לגדולה (ב"ר רש"י), מאז מלחמת המלכים שהמליכוהו כל האומות עליהם, היה אברהם נקרא בשם 'נשיא אלקים' וגם רצו לתארו בשם מלך ואלוה, אבל תוארים אלה לא קיבל עליו אברהם (ב"ר מג'ו).	20905 20906 20907 20908
כל כך נכבד היה אברהם בעיניהם, עד שהדיוט שהיה לו איזה ענין עם אברהם הועלה לדרגת שר, כדי שלא יהיה פחיתות כבוד לאברהם להתעסק אתו, ועפרון עוד התייר לומר 'ביני ובינך' ופרש"י בין שני אוהבים כמונו, היה לו ההזדמנות להתקרב לנשיא הארץ, ומן הנכון היה להראות נדיבותו ולתת את השדה כמתנה, כמו שאמרו בני חת איש ממנו את קברו לא יכלה ממך, וכל שכן השר שלהם שהעמידו אלוף לראשם, אבל עפרון לא השתלט על חמדת הממון, לא רק שדרש את מחיר השדה, אלא ביקש מחיר מוגזם משום שהיה נבהל להון.	20909 20910 20911 20912 20913 20914
קשה עליו לחכות עד שיתעשר בתור שר, ורצה בן רגע לצבור הון גדול ממסחר זה, מדות הנדיבות והחמדה התאבקו בתוכו וגברה יד החמדה, קיבל אמנם את ההון אבל נתבזה מזה לעין כל, בסוף לא השתלם לו ריוח זה משום שהראה את חוסר נדיבותו, ואינו ראוי לגדולה אליה עלה, גם מארה נכנסה בנכסיו כדרך כל נבהל להון, וגם נתגלה קלונו לעולם, אילו היה מתעמק בפרשה מראש היה רואה שכדאי לו לוותר על הכסף, ומזה יהיה מכובד בעיני הבריות ובסוף ירויח עוד יותר, אבל עפרון מרוב פזיזותו עשה את שלו על פי מושכל ראשון בלי להתעמק יפה ויצא שכרו בהפסדו.	20915 20916 20917 20918 20919 20920
מי שלומד תורה מבין שאי אפשר לבנות על מושכל ראשון, על פי מושכל ראשון הוא עומד ומקשה, אבל לאחר העיון לא רק שאין שום קושיא אלא סיוע נמי מסייעי, כי קנאתי בהוללים שלום רשעים אראה, מרבה שם לצעוק על הצלחת הרשעים, אבל בסוף הוא אומר עד אבוא אל מקדשי אל אבינה לאחריכם, כי יתחמץ לבבי וכליותי אשתונן, ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך, ומפרש רבינו יונה (שע"ת שע"ג קכב), כי הנקמה ברשעים מגיע להם באחריהם.	20921 20922 20923 20924 20925
זה מה שהבין אסף אחרי שבא אל המקדש, ופירש האבן עזרא ששם במקדש נמצאים כהני ה' וחכמי ישראל והם גילו לו סוד הדבר, כי לא הובא האדם בעולם הזה להתענג בו או להיותו מלך או עשיר, רק שתהיה אחריתו טובה וזהו שכר נפשות הצדיקים ע"כ, על פי מושכל ראשון צועק חמס, ובסוף מבין שזה שיתחמץ לבבו משום שחסר בו ההבנה בהשגחת הבורא.	20926 20927 20928 20929
כן הוא טבע האדם בכלל והנהגתו בפרט, לעשות הכל על פי מושכל ראשון, וזה הסיבה שמעשיו נפרדים ללא אחדות ודעותיו מקולקלות, רק על פי התורה יכול האדם להתרגל בעיון וללמוד מתינות, אמרו חז"ל שבקשו לגנוז את ספר קהלת משום שדבריו סותרים זה את זה, אבל מכיון שתחילתו דברי תורה וסופו	20930 20931 20932

דברי תורה לא גנזוהו (שבת ל:), הבינו על נכון שאם ההתחלה והסוף הם דברי תורה אז אי אפשר שיהיו סתירות באמצע, ומוכרחים לדורשו עד שיתיישבו מה שנראה כסתירות.	20933
אותו דבר שייך אצל כל אדם, על ידי תורה תחילה וסוף יתעמק בכל פעולותיו ויהיה בהם אחדות, ואם נראים לכאורה סתירות זה רק משום שלא ירדו לסוף דעתו, אבל האדם שחי ללא תורה ויראת שמים רק על פי מושכל ראשון, אז אין תיאום בכל מעשיו ומלאים סתירות, ואין פעולותיו נצחיים אלא חולפים ועוברים כעשן וזהו גניזתם.	20934
הסתירות מצויות מאוד אצל האדם, יתכן שאחד שמסוגל לוותר על תענוגי העולם, לירתם לעולה של תורה ולשבת בד' אמות של הלכה בלי חשבונות רבים, אשר המון העם מבקשים בחושבם שזהו התכלית, ובכל זאת בן תורה זה עלול לפעמים לוותר על תורתו בשביל דברים קטני ערך, לדבר דברים בטילים באמצע הלימוד וכדומה, וכן בתפלה כשיש לאחד חולה בתוך ביתו חלילה, ירעיש עולמות בתפלתו, ואחרי שמבין שהקב"ה שומע זעקתו, איך מזלזל הוא להתפלל תמיד בחטיפה ובבהילות?	20935
וכן המדות מלאות סתירות למי שאינו עמל לתקנם, אבל על ידי יראת שמים והתעמקות של תורה אפשר ליישר כל ההדורים בלי שום סתירות, וה כל עמלינו בתורה שבעל פה ליישב מה שנראה כסתירות, ביודענו נאמנה שמשפטי ה' אמת צדקו יחדו, כן מוטל על האדם לצרף את עצמו ולהתעמק ביישור המדות ובירור המעשים, שלא נבוש ולא נכלם לעולם ועד. (המוסר והדעת ח"ב).	20936
	20937
	20938
	20939
	20940
	20941
	20942
	20943
	20944
	20945
	20946
	20947
	20948
מאמר תלה	20949
ויקם שדה עפרון אשר במכפלה השדה והמערה אשר בו (בראשית כ"ג י"ז).	20950
ואמרו חז"ל (הובא ברש"י ז"ל), תקומה היתה לו שיצא מיד הדיוט ליד מלך, ותמוהים הדברים איך שייך ענין תקומה גבי שדה, הלא מושג זה שייך לכאורה רק לבעלי שכל והרגשה, אבל לא אצל שאר בעלי חיים, וכל שכן אצל דומם שאין לו שום הרגשה והבחנה אם שייך הוא לגדול או לקטן.	20951
אבל התמיהה היא רק לפי מושגנו אנו, כפי שמצטייר בנפשנו ענין הבריאה ורואים אנו את החי והדומם, כל אחד במציאות מובדלת בפני עצמה אשר פה התחלתה וגמר תכליתה, אבל כפי אשר הראנו זה כמה וכן נמצא בספרים הקדושים, שכל הבריאה הוא רק חלק מהבריאה כולה, וכל אחד דבוק ומושרש בחלק יותר עליון ובעולם יותר גבוה ממנו וכדמצינו (ב"ר י'), אין לך כל עשב ועשב שאין לו מזל ברקיע שמכה אותו ואומר לו גדל, נוכל להבין כי גם אצל הדומם והצומח שייך עניני הרגש כאלה.	20952
וכדי לתת לנו מושג בזה נביא ציור מהבריאה בזה העולם עצמו, גם פה בעולמנו רואים אנו ברואים כאלה, אשר מפני קוצר מושגם מצטיירים אצלם הרבה ענינים באופן אחר לגמרי מכפי שמצטיירים אצלנו, למשל זכוב הנח על אחד מאברי האדם רגלו או ידו, בודאי נדמה לו כל חלק מאברי האדם שהוא בריאה בפני עצמה, ובשום אופן אי אפשר לו להשיג שזהו חלק מאדם היודע ומרגיש את הנעשה באבריו, ואף אילו היה אפשר להסביר לזכוב ולהביאו לידי ידיעה זו, בכל זאת גם אז אי אפשר היה לו להרגיש ענין זה מפני קוצר מושגיו וחושיו, אבל האדם שיש לו מושג והיקף רואה ומרגיש מה שהזכוב עושה על אבריו.	20953
כן אפשר לצייר לנפשנו, כי לו היה לנו מושג יותר גדול בבריאה ויכולנו להסתכל בה בהיקף יותר גדול, אז היינו יכולים לראות בשדה שהיא חלק מהבריאה היודעת ומרגשת מה שנעשה בחלקה, שגוף השדה מרגיש את הנעשה בו ויודע את התקשרותו עם הבריאה כולה, אמת שהשדה אינה מרגישה את זה, כמו שגם אברי האדם אינם מרגישים את הנעשה בהם, ורק האדם מרגיש את הנעשה באבריו, וכן זו הידיעה עצמה שכל אבר הוא חלק מהאדם, לא בכל אבר ואבר לעצמו מקומה, כי האברים אינם יודעים מהאדם, אלא האדם יודע מאבריו ומכיר שהם חלקים ממנו, וכמו כן בשורשה מרגישה שדה זו התקומה שהגיעה לה על ידי תוספת איזו מעלה. (שעורי דעת ח"א 44).	20954
	20955
	20956
	20957
	20958
	20959
	20960
	20961
	20962
	20963
	20964
	20965
	20966
	20967
	20968
	20969
	20970
	20971
	20972
מאמר תלט	20973
ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו אל מערת המכפלה (כ"ג י"ט).	20974
הדא הוא דכתיב רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד, צדקה זה אברהם שנאמר ושמרו דרך ה' לעשות צדקה, וחסד שגמל חסד לשרה, אמר ר' שמואל בר' יצחק אמר לו הקב"ה אני אומנותי גומל חסדים, תפסת אומנותי בוא לבוש לבושי ואברהם זקן בא בימים (בראשית רבה נח ט).	20975
לכאורה תמוה שאברהם נקרא בשם רודף צדקה וחסד, על שום שנתעסק בקבורתה של שרה אשתו, כלום חסד הוא זה כשהאדם מתעסק בקבורתה של אשתו? הרי 'אשתו כגופו' ומי לא היה עושה כמעשה אברהם בפרט זה, לולא עשה זאת היה בזה משום רשעות שאין כדוגמתה, כלום משום כך יקרא בעל חסד. ואפילו אם נאמר כי גם במעשה כזה יש משום חסד, מה לכאורה ערכו של מעשה כזה בין מעשי אברהם עמוד החסד, שכל חייו חסד ומסר נפשו על החסד, לכאורה היה ראוי אברהם שיקרא רודף צדקה וחסד	20976
	20977
	20978
	20979
	20980
	20981
	20982

עבור אותה הכנסת אורחים, או שאר מעשי החסד שלו כל ימיו, והנה מגלים לנו חז"ל שדוקא בעבור	20983
מעשה החסד הזה של קבורת אשתו, זכה אברהם להיקרא בתואר רודף צדקה וחסד.	20984
אולם נתבונן נא במהות החסד מה ענינו של חסד לאמיתו? החסד מתגלה לנו בראשונה בעצם הבריאה, כל	20985
הבריאה כולה ענינה חסד, עולם חסד יבנה הכל מכוון לחסד, כל היצורים יונקים בלי הרף מחסדו של	20986
הבורא, וכל הבריאה כולה אומרת שירה לפניו, על חסדיו שבכל רגע ורגע עם כל יצור.	20987
ותכלית כולם הוא האדם ואף זה חסד להם, עילוי גדול הוא לבריות כולם בהיותם משמשי האדם השלם	20988
(מס"י פ"א), כולם משמשים לאדם כולם נוצרו כדי להטיב עם האדם, לשם כך נברא העולם כולו, כל	20989
מלאך בעליונים וכל עשב בתחתונים, הכל הוא למען בחיר היצורים האדם, שגדול הוא כל כך עד שצריך	20990
הוא לכל העולמות, ואם יחסר איזה עשב או איזה מלאך ואף רגע אחד יהא חסר לו לאדם, אדם נברא	20991
בערב שבת כדי שיכנס לסעודה מיד (סנהדרין לח:).	20992
ואף על פי כן לא די לאדם בהנאתו שלו בלבד, אין היא מספקת אותו אם רק הוא לבדו נהנה מכל הבריאה	20993
על כל שפעתה וטובתה, כי זוהי גדולתה של מדת החסד, גדולה ומקיפה היא כל כך שניתנה לו לאדם	20994
היכולת ליהנות ולשמוח, לא רק משמחותיו והנאותיו של גופו בלבד, אלא שכל שמחה והנאה אם היא של	20995
רעהו או של כל נברא, מכל המון הנבראים כקטנה וכגדולה, כל אלו תהיינה שמחותיו והנאותיו שלו, כי	20996
אמנם נידון בכח ענקי זה להיות שותף לבריאה כולה, וביחוד בשמחת האדם בזה שיאהב לרעהו כמוהו.	20997
אך כלום די לו לאדם אף בזה, הלא לאחר ככלות הכל ועם כל ההיקף שבהנאה ושמחה זו, הרי איננו אלא	20998
בבחינת מקבל שזוהי נהמא דכיסופא, וכלום זוהי שלמות ההנאה? ולפיכך הוטבע בו באדם הרצון לפעול	20999
חסד, וניתנה לו גם היכולת להטיב עם הברואים בבחינת נותן, שאליבא דאמת נתינה זו היא בעצם שיא	21000
הקבלה וההנאה שמקבל מזולתו, וכבר אמרו חז"ל יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם	21001
בעת הבית (ילקו"ש רות ב').	21002
בכל זה עוד לא די, ניתנו לו מצות וניתנה לו היכולת להיות מצווה ועושה וזהו החסד הגדול ביותר, רצה	21003
הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות (מכות כג), לא ניתנו מצוות אלא לצרף את	21004
הבריות (ב"ר מ"ד), ובכל ההנאות שהוא נהנה בהיותו אוהב את הבריות וגומל חסד עמהם, הריהו גם	21005
מקיים את מצוות האהבה והחסד, והריהו עובד ה' ואף מקבל שכר על כך, ולא עוד אלא שיש במעשי	21006
החסד משום התדבקות בקונו והליכה בדרכיו, הוי דומה לו (שבת קל"ג. רש"י שם), ואם כן כל מעשה	21007
חסד ואפילו קטן שבקטנים הנאתו ללא שיעור.	21008
וכשנתבונן עוד בדבר נראה, שאפילו אם יתן אדם לזולתו את כל העולמות כולם עדיין אין כאן חסד גמור,	21009
שהרי האדם סובל מזה שהוא נזקק לזולתו, כמ"ש חז"ל ר' יוחנן ור' אלעזר דאמרי תרוויהו, כיון שנצטרך	21010
אדם לבריות פניו משתנות ככרום, שנאמר כרום זלות לבני אדם, ר' אמי ור' אסי דאמרי תרווייהו, כאילו	21011
נדון בשני דינים אש ומים, שנאמר הרכבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים (ברכות ו:).	21012
החסד הגמור הוא דוקא אותו חסד שגומלים לאדם, באופן שלא יהא צריך לבריות שלא יצטרך לבוא באש	21013
ובמים, והיינו כשמתפללים עליו שהקב"ה יגמול עמו חסד (רש"י שבת קכ"ז:), ועיון תפילה הינו בכלל	21014
גמילות חסדים, וחסד זה הוא החסד האמיתי, אבל כשהאדם עצמו נותן לחבירו, עם כל החסד שיש בזה אין	21015
כאן עוד חסד גמור, שהרי בה בשעה שהוא מקבל חסד זה הריהו נדון באש ובמים, והיה ראוי מצד מקבל	21016
החסד שלא יהא נצרך למתנת בשר ודם.	21017
וזה שאל טורנוסרופוס הרשע את ר' עקיבא, אם אלקיכם אוהב עניים מפני מה אינו מפרנסן? אמר לו כדי	21018
שניצולו אנו בהן מדינה של גיהנם (ב"ב י'), ואם כן רק מצד עשות החסד כדאי הדבר שתהא מציאות כזו,	21019
שאדם יהא נזקק לחסדו של רעהו, והרי זה מחסדיו של מקום על בריותיו, שיצר להם מציאות כזו שיש בה	21020
מקום לכך ובזה ינצלו מדינה של גיהנם, אבל במה שנוגע למקבל החסד אין זה עוד חסד אמיתי.	21021
והנה עיקר קיום רצונו של מקום הוא, שתהא מצות החסד נעשית כולה חסד, שאף מצד המקבל אל תהא	21022
איזו לקותא בחסד, וככל שפחותה במעשה החסד המידה של באש ובמים, מתקיים בה במדה יותר גדולה	21023
רצונו של מקום, ומתוך כך חובה מיוחדת לגמול חסד עם הקרובים כמ"ש ומבשרך לא תתעלם, ועוד יש	21024
להקדים צדקה לקרובים, שהרי ככל שקרוב המקבל יותר להנותן, פחותה הזילותא שלו כשהוא מקבל	21025
ממנו.	21026
ומתוך כך דוקא משום גמילות חסד עם אשתו שהיא כגופו, זכה אברהם לתואר רודף צדקה וחסד, ונאמר	21027
לו מאת הקב"ה תפסת אומנותי בוא לבוש לבושי, שבחסד כזה עם הקרוב ביותר שפחותה בו הזילותא	21028
ביותר הריהו מתדמה לקונו ביותר, ולא עוד אלא שאם האדם גומל חסד עם עצמו, מתקיים בו ביתר שאת	21029
רצונו של מקום, באשר אין בו פגם וללא זילותא כל שהיא.	21030
ומכאן הערך המיוחד של גומל נפשו איש חסד, כשמתעלה אדם לאותה מדרגה שמעשיו עם נפשו ואף עם	21031
גופו נעשים בתור חסד, יש בה משום מצוות גמילות חסד העילאה ביותר, וכבר אמר חז"ל גומל נפשו איש	21032

חסד זה הלל הזקן, שבשעה שהיה נפטר מתלמידיו אמרו לו תלמידיו, רבינו להיכן אתה הולך? אמר להם	21033
לגמול חסד עם הדין אכסניא בגו ביתא, אמרו לו כל יום אית לך אכסניא? אמר להם והדין נפשא עלובתא	21034
לאו אכסניא היא בגו גופא? (תענית י"א).	21035
רצונו של מקום בבריאת עולמו הוא להנאות את הבריות, בבחינת הרחב פיך ואמלאהו, ושתהא הנאתם	21036
שלמה וגמורה ללא פגם כל שהוא, נמצא איפוא שדוקא אם האדם גומל חסד עם נפשו ועם הקרובים לו	21037
ביותר, וכוונתו לשם מעשה חסד, הריהו מגיע בזה בתור נותן לשיא ההנאה ללא כל פגם וזילותא, והוא	21038
מעמיד את עצמו במקום הקב"ה, ותופש אומנותו בתור בעל מדות הטוב והחסד. (אור הצפון).	21039
	21040
מאמר תמ	21041
ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל (בראשית כ"ד א').	21042
יודע ה' ימי תמימים, אנשי העולם השקועים בהבלי העוה"ז ורחוקים מחיי התורה, אין אצלם מציאות	21043
שיהיו נהנים מכל חייהם רציפות ארוכה ובלתי פוסקת, ההנאה הראשונה של השעה הראשונה ביום, אין	21044
לה שום קשר וצירוף עם ההנאה של השעה השניה, כי השעה השניה עדיין איננה, ואילו כאשר הוא מגיע	21045
לשעה השניה הראשונה חלפה לה, וכן השעה השלישית הרביעית או החמישית, נמצא שהוא נהנה רק שעה	21046
אחת ביום, אותה שעה שהוא נמצא בה כעת, כי ההנאות נפרדות הן ואין אפשרות שיהנה הנאה רצופה	21047
אחת כל שעות היממה.	21048
כן גם ההנאות של ימי השבוע, הנאת היום הראשון אין לה קשר להנאת היום השני, וכך הוא לאורך כל	21049
ימי השבוע, כל הנאה נפרדת ליום שבו היא מנוצלת, ואין בה שום יחס להנאה של היום הבא לאחר מכן,	21050
ואותו דבר להנאות של כל שנה ושנה, אין אחת רואה את פני חברתה, חייהם אינם רצופים כלל, חיים	21051
שעות נפרדות ימים נפרדים ושנים בודדות, אין להם הנאה של רציפות כ"ד שעות ביממה, ולא שבעים	21052
שנות חייהם, כל זה בא להם מפני שאין להם כלי המחשבה וסגולת הטעם הנצחי.	21053
יודע ה' ימי תמימים, הכוונה לאנשים המנצלים את סגולתם של הכלים הנצחיים ואת מטמון המחשבה	21054
הנסתר, על מנת לצרף ולאחד את כל הימים והשנים ולקפלם כאילו היו צרורים בתוך רגע אחד, חיי החכם	21055
תפילה ארוכה, ברגע אחד יכול הוא לנשום את האוויר של כל שנותיו, וזוהי סגולה מיוחדת וסוד ה'	21056
ליראיו שאותה אין יודעים כל אלו הרחוקים מאור הנצח.	21057
ירא ה' מחונן בכלים נצחיים, כאלו שהוא מסוגל לקפל כאחד את הנאת כל כ"ד שעות ולטעום טעם עליון,	21058
וכך יכול הוא גם בערוב ימיו לשקוע במחשבה, ולהעביר בעיני רוחו את הנאות כל שנותיו הרבות, ולחוש	21059
כאילו נמצא הוא באותו רגע החולף במוחו כאילו היה חי עתה, הוא מצרף את העבר ההווה והעתיד בצרור	21060
אחד, ועושה מהם רק הווה, כי הוא דומה ליוצרו שהכל הווה ונצחי אצלו, ואשרי הצדיקים שמדמים צורה	21061
ליוצרה.	21062
אנשי העולם חסרי האמונה נעדרים סוד זה, מחוסרים המה אושר ומתיקות בחייהם, כל חייהם אינם אלא	21063
רגע ושעה קלה, ואף כל שעה מלאה רוגז וחסרון, ולעומתם הצדיקים יראי ה' תמיד לא חסר להם, כמ"ש	21064
בעל הטורים עה"פ ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל בה ג' במסורה דין, ואידך וצפחת	21065
השמן לא תחסר, ובטן רשעים תחסר, אעפ"י שזה נאמר בארץ ישראל שהצדיקים בכל מקום לא יחסרו	21066
לחם, שהרי אליהו הלך לצרפת ושם אמר לה לא תחסר, אבל הרשעים בכל מקום תחסר להם.	21067
צדיק אוכל לשובע נפשו זה אליעזר שאמר לרבקה הגמיאני מעט מים, ובטן רשעים תחסר זה עשיו שאמר	21068
הלעיטני נא (תנחומא פנחס י"ג), ד"א צדיק אוכל לשובע נפשו זו רות המואביה, שכתוב בה ותאכל	21069
ותשבע ותותר, שהברכה שרתה בפיה של אותה צדקת, ובטן רשעים תחסר אלו הגויים.	21070
מעשה בגוי אחד שעשה סעודה לכל בני עירו, אמר רבי דוסתאי אותי זימן לאותה סעודה עם כל בני עירו,	21071
ולא היה שולחנו חסר מכל מטעמים שבעולם אלא אגוזי פרך בלבד, מה עשה? נטל את הטבלא מלפניו	21072
שהיתה יפה יותר מששה ככרי כסף ושברה, אמרתי לו מפני מה עשית כך? אמר לי אתם אומרים שהעוה"ז	21073
שלנו והעוה"ב שלכם, אם אין אנו אוכלים עכשיו אימתי אנו אוכלין? וקראתי עליו ובטן רשעים תחסר	21074
עכ"ל.	21075
מכאן איפוא שהרשעים אינם יודעים את סוד נעימות החיים, נעדרים עונג ומשוללים מן השכל הנצחי עד	21076
שחסר להם האושר בחיים, העולם הזה הוא אמנם שלהם אבל אינם נהנים הימנו, עשו הרשע שהעולם הזה	21077
נתון לו אינו יכול להשתמש בו העונג רחוק ממנו, ואף אם כל מטעמי העולם הזה נמצאים בידיהם, הרי הם	21078
בטלים ומבוטלים אם חסר להם רק דבר קטן, זה מטריד אותם ומבלבל את חושיהם, שולל את עשירותם	21079
ועומדים ריקים מכל זיק של שמחת הנפש.	21080

ובטן רשעים תחסר תמיד חסר להם עוף קטן אם לא יהא בידם ידכא וישפיל אותם, ירוקן מתוכם כל אושר	21081
ושמחה, ואילו לצדיקים לא יחסר מאום, אם אמנם חסרים הם בכמות, הרי שמחת ומנוחת הנפש ממלאת	21082
את כל גופם ונשמתם, לא תחסר כל בה כי יש להם סגולות סוד הנצח, הנשמה המשמחת את הנפש.	21083
הנה עפלה לא ישרה נפשו בו וצדיק באמונתו יחיה, עפלה לא ישרה בו זה נבוכדנצר, כיצד? המליך הקב"ה	21084
אותו על כל העולם ולא היה שמח בחלקו שנא' לא ישרה נפשו בו, והיה מביט בעצמו ומתבייש בפני	21085
הבריות ואומר אני מלך, ולא ישרה נפשו בו למה? שהיה קטן כבד, לכך נקרא שמו נבוכדנצר נוטריקון	21086
נבוכדנצר, שהיה נובח ככלב על שהיה קטן ונצר שהוא ענף קטן, וצדיק באמונתו יחיה (תנחומא תרומה	21087
ד').	21088
אין לך דוגמא בהירה אף כי נוראה, מאותו המלך הגדול שהיה קטן ושפל מאוד בעיני עצמו כמו נבוכדנצר	21089
זה שעולמו חשך בעדו, ואין לך אומלל בחיים כמו מאושר זה, אין לך עני בכל הדורות כמו עשיר זה, אף	21090
אחד בדורות ובעולם כולו שעליהם מלך נבוכדנצר לא היה מרגיזו, לא היה מי שהשפילו או לבזותו וכש"כ	21091
למרוד בו, אלא כל העולם כולו היה מכבדו כורע ומשתחוה לו, מהללו ומשבחו בפה מלא, שולט בכל	21092
העולם ומכניע את כולם, ובכל זאת היה אחד שנהג בו קלות ראש, והביט עליו בעינים עקומות ובמבט של	21093
בזיון.	21094
ומיהו זה? זהו נבוכדנצר בעצמו הוא שהשפיל את עצמו, הוא שביזה את עצמו, הוא שנפשו לא ישרה בו,	21095
הוא התבייש מעצמו ונעדר היה משמחת החיים, הוא רגז על עצמו, והכל בשל סיבה אחת ויחידה, מפני	21096
חסרון קטן שהיה בו שהיה קטן וכבד, מלך מושל בכיפה של העולם כולו, ודבר קטן זה החסיר ומיעט ממנו	21097
את כל העושר והאושר שלו, מפני זה היה בעיניו מאוס ונמאס חלש וחולה אנוש.	21098
זה השפיל את חייו כאילו אבוד הוא לעולם, זה הפך אותו לאיש האומלל ביותר בחייו, כאסקופה הנדרסת,	21099
מלא רוגז, נובח ככלב שאין לו תקנה ואין לו אחיזה בחיים, כל אוצרות הכסף והזהב אינם מועילים	21100
להושיעו ולרפאותו ממחלתו, ואפילו יתאספו כל מלכי העולם לשנות את טבעו ולעשותו גדול, אין מה	21101
שיועיל בעדו ויעזור לו.	21102
אולם הצדיק העני הקטן אשר אחרים מבזים אותו עשיר הוא ומאושר בחיים, צהלתו בפניו וחדוותו בלבו,	21103
כל העולם שלו הוא, העולם הבא שלו, העולם הזה שלו, מושל על עצמו, מושל על יצרו, כבש את כל	21104
העולם, בא בימים שבע שנים, ימיו תמימים בלי צל של פחד ודאגה, מאושר בעולם הזה ומאושר בעוה"ב.	21105
(אור חדש).	21106
	21107
מאמר תמא	21108
ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל (בראשית כ"ד א').	21109
ר' לוי אמר בכל שהשליטו על יצרו (בר"ר נ"ט.), המעלה שבן אדם הוא שליט על יצרו, כל הברכות	21110
כלולות בזה וזהו בכל, כי כל הצרות שיש לאדם בעולם הזה באים מיצר הרע, מקנאה תאוה וכבוד	21111
שמוציאין את האדם מן העולם, ומי שהוא שליט ביצרו הוא מבורך בכל ופטור מכל הצרות שבעולם, גם	21112
על אליעזר עבד אברהם נאמר עליו זקן ביתו המושל בכל אשר לו, ואיתא בבר"ר (שם יא) שהיה שליט	21113
ביצרו כמותו ע"כ.	21114
וזה מדרגת הצדיקים שאמרו (ב"ר לז), צדיקים לבם ברשותם, לבם פירושו הטבע שלהם, ברשותם	21115
פירוש הצדיקים בכוחם לשנות טבעם, לא כאנשים שחושבים שהיות והטבע שלהם נוטה לרע אין להם	21116
ברירה, והם מתנצלים בזה לחפות על מעשיהם הלא טובים, ובאמת אינו כן כי האדם מחוייב לשבור את	21117
טבעו ולשנותו על ידי הרגלים טובים, כדברי המסילת ישרים (פ"ב), ולא ילך במהלך הרגלו כעוור	21118
באפלה.	21119
והנה גדולתו של אליעזר רואים בעליל בענין השידוך ליצחק, חז"ל אומרים על הפ' אלי לא תלך האשה	21120
אלי כתיב במקום אולי, בת היתה לו לאליעזר והיה מחזר למצוא עילה שיאמר לו אברהם להשיאו בתו,	21121
אמר לו אברהם בני ברוך ואתה ארוך ואין ארוך מדבק בברוך עכ"ל, ובמדרש כנען בידו מאזני מרמה כנען	21122
זה אליעזר, בידו מאזני מרמה שהיה יושב ומשקיל אם בתו ראויה או אינה ראויה, לעשוק אהב לעשוק	21123
אהובו של עולם זה יצחק, אמר אולי לא תאבה ואתן לו בתי, אמר לו אתה ארוך ובני ברוך ואין ארוך	21124
מתדבק בברוך.	21125
אע"פ שלאליעזר היתה בת והיא בת תלמיד חכם גדול כמ"ש חז"ל (יומא כח:), דמשק אליעזר שהיה דולה	21126
ומשקה מתורתו של רבו, וכן אליעזר עבד אברהם זקן ויושב בישיבה היה, שנאמר ויאמר אברהם אל עבדו	21127
זקן ביתו המושל בכל אשר לו, אר"א שמושל בתורת רבו, ואליעזר היה ג"כ ירא שמים כמ"ש חז"ל (בר"ר	21128
ס א), מי בכס ירא ה' זה אליעזר, שומע בקול עבדו בקול אברהם שהיה עבד להקב"ה, ואדם כמוהו	21129

מתאים להשתדך עם אברהם, ולו היתה תשוקה גדולה להתחתן עם אברהם ויצחק, כי מי כמוהו יודע גדולתם ותפארתם וזה רצון שם שמים, ואחר במקומו היה מקבל את השליחות רק כאילו כפאו שד.	21130
אבל אליעזר בצדקתו כדי לעקור מלבו הנגיעה והרצון שיתחתן עם אברהם, ולקיים דברי אברהם רבו שאמר אין ארור מדבק בברוך, עשה התאמצות יתירה בתפילה ובתחנונים, ויקוד וישתחוה לה' שיזמין לו אשה ליצחק, עד שבשכר גודל צדקתו זכה לבסוף שיצא מכלל ארור ונכנס לכלל ברוך כמ"ש (בר"ר ד ט), ויאמר בוא ברוך ה' א"ר יוסי ב"ר דוסא כנען הוא אליעזר, ועי"ז ששרת אותו צדיק באמונה יצא מכלל ארור לכלל ברוך, זוהי מדרגה נפלאה בבירור המדות.	21131
אחרי הכל בבחינת הקב"ה מדקדק עם צדיקו כחוט השערה, כתבו עליו כנען בידו מאזני מרמה, וההסבר בזה אפשר לומר כי איך עלה בדעתו שלא תאבה האשה ללכת, מי פתי לא ירצה ללכת לבית אברהם המפורסם לגדול הדור ועשיר גדול? ובזה נתפס שהחשש בא לו מנגיעה שחושב על בתו, והיה מחזר למצוא עילה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיא את בתו, וע"ז אמרו אלי כתיב, ומזה לימוד כמה עבודה צריך האדם לעבוד עד שיגיע לברר מדותיו, ולהגיע למים עמוקים שבלבו לנקות ולטהר אותם.	21132
(זכרון מאיר).	21133
	21134
	21135
	21136
	21137
	21138
	21139
	21140
	21141
	21142
	21143
מאמר תמב	21144
ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל (בראשית כ"ד א').	21145
אחרים אומרים בת היתה לו לאברהם אבינו ובכל שמה (בבא בתרא טז:). כתב הרמב"ן שאחרים חדשו כאן ענין נפלא והוא שיש להקב"ה מדה שנקראת כל, ומדה אחרת נאצלת ממנה שנחשבת לה לבת והיא שנקראת כלה בספר שיר השירים, והיא שחכמים מכנים כנסת ישראל במקומות רבים, ומדה זאת היתה לאברהם כבת כי הוא איש החסד ויתנהג בזו עי"ש.	21146
ביאור הענין על פי דרך הפשט הוא בהקדם המדרש מביאו הרמב"ן שם וז"ל, שאל רבי שמעון בן יוחאי את רבי אליעזר ברבי יוסי, אפשר ששמעת מאביך מהו בעטרה שעטרה לו אמו? אמר לו הן, אמר לו היאך? אמר לו משל למלך שהיתה לו בת יחידה והיה מחבבה יותר מדאי והיה קורא אותה בתי, לא זו מחבבה עד שקרא אותה אחותי, ולא זו מחבבה עד שקרא אותה אמי, כך בתחלה חיבב הקב"ה את ישראל וקראו בתי, ולא זו מחבבן עד שקראו אחותי, ולא זו מחבבן עד שקראו אמי, עמד ר' שמעון בן יוחאי ונשקו על ראשו, אמר אילו לא באתי אלא לשמוע זה הדבר מפיך די ע"כ (שהש"ר ג כא).	21147
מבואר מזה שישנם שלוש בחינות, בחינת אם היא הכי גבוהה, והכונה שבתו של אדם אף שחביבה לאביה, בכל זאת היא בבחינת מקבל ממנו שהרי סמוכה היא על שולחנו, אבל אחותו זו מדרגה יותר גדולה שהיא שוה לו, שיכולה לסייע לו וגם אינה סמוכה על שולחנו, אבל האם היא מדרגה הכי גדולה בזה שהיא סובלת העול של ילדיה, מטפלת בהם ומאכילה אותם.	21148
כמו כן ברוחניות יש שלוש בחינות, הראשון שכלל ישראל מקבלת מהקב"ה בבחינת בת שכל טובתה ממנו, אחר כך נקראת אחות שעל ידי מצוות ומעשים טובים מעוררים הצדיקים את ההשפעה ולא בבחינת מתנה כבת, והשלישית היא שאם זוכים למדרגות גבוהות מאוד, אז כל השפע שבא לעולם הוא רק בזכותם וזאת בחינת אם, וכמ"ש בגמרא כל העולם כולו ניזון בזכות חנינא בני (ברכות יז:), וזה על פי הסדר שקבע הקב"ה בעולם שמעשה התחנונים כאילו נותנים כח למעלה, כמ"ש הפסוק תנו עוז לאלקים, שהקב"ה מסר לבריות את הכוח שעל ידי מעשיהם יושפע העולם לטובה, וכאילו הם המשפיעים לכל העולם.	21149
אבל באמת אין מדרגות אלה נפרדות אחת מחברתה, שאפילו הצדיק שמעשיו מורידים ברכה לעולם אין זה מכח עצמו, אלא רק מזה שיש לו המדרגה שהוא קשור להקב"ה ומבין שהכל ממנו, ובאמת הכל נובע מהבחינה הראשונה של בת, וכן אמר דוד אם לא שויתי ודוממתי נפשי כגמול עלי אמו (תהלים קל"א), אחרי שהגיע למדרגה של משפיע בכל זאת עדיין היה רואה את עצמו כתינוק הצריך לאמו, כי הצדיקים מבינים שהם רק מקבלים מהקב"ה ואין בהם שום כח עצמי, ההיפך מהאומר כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, ואז בעלותם בסולם המדרגות ניתן להם הכח להשפיע לעולם, אבל ברגע שיחשוב שיש לו איזה כח עצמי ונכשל בגאוה, אז השכינה בורחת ממנו וכל המדרגות נפסדות.	21150
אמר החכם כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, הרי שמעלות הרוחניות מסורות להקב"ה ואליהן מצפים הצדיקים, אלא שיש מדרגות שונות בזה, יש שמקבלים בתור מתנה ויש שעולים למדרגה שנחשבים מסייעים, ויש שמגיעים לשיא המעלות שעל ידי מעשיהם נחשבים הם המשפיעים, זאת היתה מדרגת אברהם אבינו, שעל ידי מדת החסד שבו הוריד השפעה לעולם, ולכן נחשבת כנסת ישראל אצלו כבת, בהיותו הוא המשפיע והמכלכל בכוח דבקותו בו יתברך, וכן היו דבוקים למדרגה זאת של בת גם יצחק ויעקב דוד ושלמה, כל אחד לפי דרכו כמבואר ברמב"ן.	21151
	21152
	21153
	21154
	21155
	21156
	21157
	21158
	21159
	21160
	21161
	21162
	21163
	21164
	21165
	21166
	21167
	21168
	21169
	21170
	21171
	21172
	21173
	21174
	21175
	21176
	21177
	21178
	21179

נמצא שיש לנו הגדרה חדשה בתכלית הצדיק לא די לנו מה שהוא בעצמו סר מרע ועושה טוב, אלא מוטל עליו להתעלות יותר ולהשפיע על דורו, לזה צריך הצדיק להרגיש אחריות עבור הדור ולקבל על עצמו את העולם, כמו שמצאנו אצל אברהם שהתפלל על דורו, ולא כמו נח שלא התפלל על דורו ולכן נקרא המבול על שמו מי נח, ואמר בגמרא על הכהן הגדול שהיה לו לבקש רחמים על דורו שלא יקרה רציחות, וכמו שהוא שאכלו ארי קרוב למקומו של ר' יהושע בן לוי, ולא רצה אליהו לדבר עם ר' יהושע בן לוי שלשה ימים, משום שהיה צריך להתפלל שלא יקרה מקרים כאלה (מכות יא), על הצדיק מוטל להיות צופה למרחוק ולהגן על דורו מכל רע. (המוסר והדעת).	21180 21181 21182 21183 21184 21185 21186 21187
מאמר תמג	21188
ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל (בראשית כ"ד א').	21189
איתא בילקוט יש לך אדם שהוא בזקנה ואינו בימים, בימים ואינו בזקנה, אבל כאן זקנה כנגד ימים וימים כנגד זקנה, שמעתי פעם מאדמו"ר זצ"ל שהאדם חושב תמיד שעבודת הוהו אינו מספיק למלאת כל רעיוני מחשבתו והגיוני לבו, ותמיד מוצא מקום פנוי במוחו ולבו לחשוב ולרצות מה שעומד לפניו בעתיד, ואמר בזה"ל חושב הוא האדם כי תורת הוהו אין בכוחה להכיל כל כשרונות שכלו.	21190 21191 21192 21193
אבל באמת רואים אנו שגם שכל גבוה כאברהם אבינו שבן ג' הכיר את בוראו, מ"מ מצינו שכל שכלו ומחשבתו היה תמיד ממולא בתורת הוהו, ומעיד עליו הכ' זקן בא בימים שבא עם כל הימים שלו, היינו שבכל רגע שבימי חייו היה חי כל פנימיותו ומחשבתו והרגשותיו של אברהם אבינו ע"ה, שאם נאמר שנשאר מקום פנוי בפנימיותו ויכולת הכרתו שלא השתמש בו בהוהו, נמצא שחסר ברגע זו כל האברהם, ולא נוכל לאמר שבא עם כל הימים, שהרי חסר בהרגע זו כל כחותיו ויכולתו הפנימית.	21194 21195 21196 21197 21198
מזה מוכח שמוכרח הוא האדם, ויש ביכולתו להתעמק עם מחשבתו והגיוני רגשי לבבו, כדמיון הג' אורחים אשר באו לאאע"ה, אף שהיו ערביים והיה פטור מן הדין מפני התגברות החולי, מ"מ נשאר עבורנו תורה שלמה עד היכן מגיע חיובת של הכנסת אורחים, שלא הסתפק בפטור וביקש רק החיוב והעבודה בהוהו ונשאר מזה לדורות, מה שעשה בעצמו שילם הקב"ה לישראל במדבר בעצמו, ומה שעשה ע"י שליח נשתלם ג"כ ע"י שליח.	21199 21200 21201 21202 21203
מוכרח האדם להתעמק תמיד רק בהוהו ויפקיר כל מחשבות העתיד, כי אם יחשוב בהוהו אודות העתיד, אז יאבד הוהו מפני שהוא בלי מחשבה ושימת לב, וגם העתיד לא יהיה לו כי העתיד יתוהו ג"כ הוה, ואז כבר יחשוב אודות עתיד אחר וממילא ישאר בלי ימים כמובן, וע"ז אמר שלמה ע"ה את פני מבין חכמה ועיני כסיל בקצה הארץ.	21204 21205 21206 21207
כשנתבונן מה הוא המפריע העיקרי אשר לא יניח את האדם לחשוב תמיד בהוהו, הוא מה שהאדם טרוד בשאלות החיים של העתיד, ונדמה לו שאם לא יחשוב בזה אז ישאר בלי משענת, אבל פלא מאוד על דמיון האדם, שחושב אודות שאלות החיים של העתיד ולא מהחיים עצמו, מי הבטיח לו שיחיה מחר, ואם בהחיים הוא מובטח ממאן דיהיב חיי, גם בצרכי החיים יבטח כי יהיב מזוני, ומי שברא יום ברא פרנסתו, ואם האדם יפנה מחשבתו מדאגת מחר ויתלה בטחונו בהש"ת, אז ימצא מקום לחשוב אודות הוהו בעיון דק ושכל עמוק ויגיע לכל ההצלחות. (חיי המוסר ח"א ד' ס"ז).	21208 21209 21210 21211 21212 21213 21214
מאמר תמד	21215
ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל (בראשית כ"ד א').	21216
כל אשר האדם משיג אינו אלא כלי להכרת בוראו ולעבודתו, מלבד החסד הגדול שעשה הקב"ה עמנו ליתן לנו כלים לאלפים ולרבבות, עוד הגדיל עמנו בנותנו אפשרות שיחדשו בני אדם כלים חדשים לעצמם בעת הצורך, אם אדם גדול מרגיש שאין הכלים שלו מספיקים ונחוץ להמציא כלי חדש, יכול הוא לחדשו ולהמציאו בעזרת הש"ת, על ידי עבודת ה' יוצאת מן הכלל.	21217 21218 21219 21220
אברהם תבע זקנה אמר לפניו רבוננו של עולם אדם ובנו נכנסים למקום אחד אין העולם יודעים למי מכבד, ומתוך שאתה מעטרו בזקנה ושיבה אדם יודע למי מכבד, אמר לו הקב"ה חייך דבר טוב תבעת וממך הוא מתחיל, מתחילת הספר עד כאן אין זקנה, וכיון שעמד אברהם אבינו ניתן לו זקנה הה"ד ואברהם זקן, יצחק תבע יסורין, אמר לפניו רבוננו של עולם אדם מת בלא יסורין מדת הדין מתוחה כנגדו, וכיון שעמד יצחק אבינו ניתן לו יסורין, דכתיב ויהי כי זקן יצחק ותכהינה עיניו מראות, יעקב תבע את החולי, אמר לפניו רבון העולמים אדם מת בלא חולי אינו מיישב בין בניו, מתוך שהוא חולה ב' או ג' ימים הוא מיישב בין בניו, הה"ד ויאמר ליוסף הנה אביך חולה (ילקוט חיי שרה ק"ה).	21221 21222 21223 21224 21225 21226 21227
אברהם אבינו היה חלקו במדת החסד, ומצד החסד בא הרצון לכבד את הבריות, לא בדרך חניפה דהיינו לשם נטילה, להפיק תועלת מהאדם שהוא מכבד, אלא בדרך האמת להנאות את המכובד, משום כך הרגיש	21228 21229

אברהם אבינו כחסרון את אי אפשרות ההבדלה במי שיש להקדים בכבודו, ולכן סבר שדרוש לו כלי חדש	21230
זקנה, אמנם עזר לו הקב"ה לחדש זקנה מכיון שהרגיש בכנות את חסרון הכלי הזה לצורך עבודתו, עבודת	21231
יצחק אבינו היתה מצד מדת הדין, ומצד מדתו זאת הרגיש שעדיין חסר כלי שיעורר את האדם לתשובה,	21232
שיתן לו ציור מיסורי גיהנם העתידים לבוא עליו ח"ו אם לא יעשה תשובה, על כן תבע את היסורין	21233
שיזכירוהו את אחריתו אם לא יתקן דרכיו בחייו.	21234
יעקב אבינו 'איש תם' שהיתה מדתו שלמות, בחינת עשיית שלום בין ההפכים, ראה שלא יתכן שישרור	21235
שלום בין היורשים אם המוריש לא יספיק לצוות את ביתו וליישב הכל ביניהם כראוי, וזה דבר שאי אפשר	21236
לעשותו אלא סמוך למיתה, הוא ראה שהשלום ימצא רק במקום שישנה שלמות, כי אם יהא אדם מושלם	21237
במדה אחת כגון מדת החסד, אפשר שעדיין חסר במדת הגבורה, עד שבא לידי המיזוג הנכון בין שתי מדות	21238
אלה זוהי מדת התפארת.	21239
כן בין בני אדם בעלי תכונות שונות, אי אפשר שישרור שלום אם אין שם מדת השלמות, שכל אחד ישאף	21240
למלא תפקידו בחלקו הראוי לו בלי לקנא בחלקו של השני, ויכיר שרק בהצטרף כל החלקים יזכו לתכלית	21241
השלמה, לשם השראת שלום ושלמות בין היורשים יש צורך גדול ליישוב הדעת, והכנה רבה בעת הראויה	21242
לזה, ועל כן חשש מפתאומיות המיתה ותבע חולי לתיקון דבר זה.	21243
ומפורש הוא בילקוט אברהם חידש זקנה, יצחק חידש יסורים, יעקב חידש חולי, חזקיה המלך תבע חולי	21244
שני, אמר לפניו רבוננו של עולם לא טוב לאדם שהעמדת אותו עד מותו, אלא מתוך שהאדם חולה ועומד	21245
הוא עושה תשובה שלמה, ה"ד מכתב לחזקיה מלך יהודה בחלותו ויחי מחליו, מכאן שהיה בין חולי	21246
לחולי חולי כבד משניהם, חזקיה המלך הכיר שחסר כלי להכרת הטוב שתהא כה גדולה עד שערי מות	21247
ויאבד כל שביב תקוה לחייו, ואך על ידי חסד עליון יחזור לאיתנו, אז בלי ספק שיעוררנו הדבר להכרת	21248
טובה גדולה שתביאהו לתשובה שלמה. (מכתב מאליהו ח"ג דף 188).	21249
	21250
מאמר תמה	21251
ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו (בראשית כ"ד ב').	21252
אז"ל (בר"ר ס' ח'), יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים, שהרי דין דם השרץ מטמא כבשרו	21253
נלמד מיתורא דוזה לכם, ובפרשה של אליעזר האריכה התורה ב' וג' דפים ובפרטות רבה מה חשב מה	21254
עשה ומה סיפר, משום שיש בכל דיבור לימודים גדולים בהלכות דרך ארץ ובעניני מידות.	21255
כל ההלכות כלולות בתורה, מלבד הסודות הכלולים בכל דיבור והעולמות התלויים בהם, ונמסר לחז"ל	21256
איך לפרש כל תיבה וכל דיבור, ואיך לדרוש מידות שהתורה נדרשת בהם, ואחרי שידענו שהלכה פלונית	21257
נלמד מאות פלונית אין צריך להאריך יותר, שההלכה ברורה דם השרץ מטמא כבשרו, אבל בעניני מידות	21258
ודרך ארץ שהלכותיהן אינן קבועות כ"כ בכל הפרטים, ותלויים במצב הדברים לפי הענין ועיקרן בהבנת	21259
הלב, בזה נחוצה הדרכה ושימוש ת"ח.	21260
אני ה' מלמדך להועיל מדריךך בדרך תלך, ודרך הוא ענין הנהגת האדם עם חבירו, כדכתיב והודעת להם	21261
את הדרך ילכו בה ופירשו חז"ל (ב"מ ל:), הדרך זו גמילות חסדים וכלול בגמ"ח כל עניני חסד והנהגת	21262
האדם עם חבירו, ולזה נחוצה הדרכה בביאור הפרטים והתיאור למעשה, בגדר גדולה שימושה יותר	21263
מלימודה.	21264
אמנם זה שייך גם על כללות שמירת המצוות וזהירות בהנהגה למעשה, אבל ביותר הוא אמור על ישרות	21265
ההנהגה הנקראת דרך ארץ, ואמרו בגמ' הלא היא כתובה על ספר הישר, זה ספר אברהם יצחק ויעקב	21266
שנקראו ישרים (ע"ז כה.), והישרות היא במדות והנהגה עם הסביבה הנקרא דרך ארץ, וזהו עיקרו של	21267
ספר בראשית שכולו לימוד בענינים אלה, וכל תיבה ודיבור הוא לימוד שלם גם בפשוטו.	21268
והנה פרשת אליעזר מלאה לימודים גדולים, עצם השקפתו של אליעזר בנוגע למהות האמהות, מי הראויה	21269
להיות אם בישראל וראויה ליצחק אבינו, שהדבר תלוי במדות טובות ובחסד, וענין הסמיכות על ההשגחה	21270
וכן מה שעשתה רבקה יותר ממה שחשב אליעזר, כי הוא אמר ואמרה שתה וגם גמליך אשקה בלשון של	21271
השוואה, אמנם היא בחכמתה שינתה והשקתה אותו קודם, ורק אח"כ אמרה גם גמליך אשקה.	21272
ומה שפתח עבד אברהם אנכי ומזה למדו חז"ל (ילקו"ש רמז ק"ט), מילתא גנאה דאית בך קדים אמרה,	21273
ואין הטעם שמא יודע הדבר ע"י אחרים, אלא מפני שזה ממדת המוסר, והנה האבות היו כמלאכים ויותר	21274
מזה, כמפורש בתורה נשיא אלקים אתה בתוכנו ומלכים באו לפניהם, ואליעזר היה המושל בכל אשר לו	21275
בדומה לנהוג אצל המלכים, שיש להם שר חצר המנהיג כל עניני המלכות, ויכול היה אליעזר לומר שהוא	21276
השר המושל בכל אשר לאברהם, ובפרט שהיה גדול בתורה ויראה כמ"ש חז"ל (יומא כח:), דמשק שהיה	21277
דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים, המושל בכל אשר לו מושל ביצרו כמותו, ואעפ"כ לא זחה דעתו כלל	21278
ואמר עבד אברהם אנכי.	21279

ובכלל זה מה שבדק את עצמו אם ראוי הוא לקחת את יצחק לבתו, וכמ"ש חז"ל כנען בידו מאזני מרמה	21280
לעשוק אהב (הושע י"ב), לעשוק אוהבו של עולם, הרי דלא הלך אחרי רצונו אלא היה שוקל בדעתו אם	21281
ראויה היא לכך, עכ"פ האריכה תורה בעניני ד"א לגודל חשיבותו, יפה שיחתן של עבדי אבות, והנה	21282
בעניני ד"א נכללים דרכי קידוש השם והפכו ח"ו, וכמבואר בברייתא דיומא פ"ו ענין קידוש השם והיפוכו	21283
ח"ו שהוא חילול השם, וביארה שם דהכל תלוי בעניני ד"א, ובענינים אלו הדבר תלוי במקומו ושעתו.	21284
דרך ארץ קדמה לתורה ואמרו חז"ל (ילקוט ויקרא תכ"ט), כל ת"ח שאין בו דעה נבילה טובה הימנו, תדע	21285
לך שכן הוא צא ולמד ממשה אבי החכמה אבי הנביאים, שהוציא את ישראל ממצרים ונעשו נסים על ידו,	21286
נפלאות בארץ חם נוראות על ים סוף, ועלה לשמי מרום והוריד התורה ונתעסק במלאכת המשכן, אעפ"כ	21287
לא נכנס לפנים עד שקרא לו שנא' ויקרא אל משה ע"כ, למדנו עד כמה היא חשיבות ד"א הוא מה שכתב	21288
הרח"ו בשערי הקדושה, דלא כתבה התורה הזוהרות להדיא ברוב עניני המידות, כי הם מעיקרי נפש האדם	21289
וצורת אדם באשר הוא אדם, והתורה ניתנה לאדם שיש בו רוח ונשמה, והמידות הם עצם חיותו ותיקונום	21290
הכרחי לנפש החיונית.	21291
והנה תיקון הנפש נמצא בעצם הבריאה וכמ"ש ז"ל (עירובין ק:), אלמלא נתנה תורה היינו למדים גזל	21292
מנמלה עריות מיונה, צניעות מחתול ד"א מתרנגול, וכשחסר יסוד זה של מדות טובות נמצא דמכניס	21293
התורה למקום פגום ומאוס, ובכה"ג לא זו בלבד שתורתו אינה חשובה, אלא שהוא מאבד את הצורה	21294
האנושית בכללה, עד כדי מה שהתבטאו ז"ל בצורה חמורה כ"כ נבילה טובה הימנו, ואף משה שנאמר לו	21295
ונודעתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת, מ"מ אם היה נכנס מעצמו היה זה חסרון בד"א, אף כי כל	21296
תכלית המשכן וקדושתו היה בשביל זה כמבואר ברמב"ן.	21297
הרי לנו כמה גדול ענין דרך ארץ, ועיין במש"א ז"ל (בר"ר מ"ח י"ד), מתלא אמר עלת לקרתא הלך	21298
בנימוסה, למעלה שאין אכילה ושתיה עלה משה ונדמה להם, ואשב בהר ארבעים יום וארבעים לילה לחם	21299
לא אכלתי ומים לא שתיתי, אבל למטה שיש אכילה ושתיה' והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו, ולמדנו	21300
גודל ענין דרך ארץ.	21301
סוד דבר אם אין אדם מתחנך בד"א ואינו גודר עצמו בהיותו עוסק בתורה, ואינו חש על פחיתות ואינו	21302
בורר באמצעים טובים כשבא למלאות מבוקשיו, קרוב הדבר כי ברבות הימים כאשר יגיעו לידו ענינים	21303
חמורים הנוגעים לכבוד שמים, לא יעמוד על הגובה הראוי ויכשל ח"ו, ועל כן ירגיל עצמו עכשיו לקדש	21304
שם שמים בכל דרכיו. (משנת רבי אהרן).	21305
	21306
מאמר תמו	21307
ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו (בראשית כ"ד ב').	21308
חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב (תנא דבי אליהו רבה פכ"ה), הנה יש	21309
לדעת דמכל מה שכתוב בתורה אודות האבות הקדושים, עדיין אין לנו שום מושג בגודל מעלתם וקדושתן,	21310
רק מאחר דנכתבו הסיפורים בתורה היה לנו בזה הוראה במה ששייך לנו, וזהו מה שחייב אדם לומר מתי	21311
יגיעו מעשי למעשה אבותי, פירוש שיהיה מעשינו שלמים בשלמות האפשרית כמו האבות, ולא שיש לנו	21312
חלילה שום הבנה במעשיהן.	21313
אנו רגילים לחשוב דמי שהוא סר מרע בכל התוקף והשלמות, כבר הגיע לרום המעלה ואין למעלה ממנו,	21314
ואמנם אף דזוהי מדרגה גדולה שהרי אין לבוא אל בית המלך בקופת שרצים של עבירות וחטאים, אבל	21315
מכל מקום אין זה סוף המדרגות והמעלות, דהא מצינו באליעזר עבד אברהם שהיה במדרגה גדולה של סור	21316
מרע, ועם כל זה עדיין היה רק עבד אברהם, דכתיב ויאמר אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו, ואיתא	21317
במדרש רבה המושל בכל אשר לו שהיה שולט ביצרו כמותו עי"ש.	21318
הרי שאליעזר עבד אברהם היתה מדרגתו בשליטת היצה"ר שוה למדרגת אברהם אבינו, ומכל מקום לא	21319
היה רק עבד אברהם ולא כאברהם, מוכח מכאן שמדרגת סור מרע למרות גדולתה, עדיין אינה השלמות	21320
האמיתית והשלמות האמיתית היא רק בעשה טוב, וזוהי מדרגת האבות שהיו רציני לפניו כסוסים בין בצעי	21321
מים, אבל אליעזר אע"ג שהיה גדול מאוד מכ"מ רק בסור מרע היה גדול ולא בעשה טוב, ולשלמות	21322
האמיתי בעיניו נמי מדרגה גדולה דעשה טוב.	21323
ומדרגה זו מצינו אצל אברהם, כתיב וירא אליו ה' באלוני ממר, ופרש"י שלישי למילתו היה, הרי שעם	21324
גודל חולשתו מחמת מילה נצטער שלא היו לו אורחים, עד שהוצרך הקב"ה לשלוח לו מלאכים בדמות	21325
אנשים כדי שיוכל לגמול עמהם חסד, זהו מדרגת אברהם דהיה שלם אפילו בהמדה דעשה טוב, וזה	21326
הביאור במה דאיתא במדרש (בר"ר ל"ט ז'), לפי שהיה אאע"ה מפחד ואומר אצא והיו מחללין בי שם	21327
שמים, ואומרים הניח אביו והלך לו לעת זקנתו, א"ל הקב"ה לך אני פוטר מכיבוד אב ואם.	21328

הביאור הוא דכל כך התעלה בעשה טוב עד שיצא מכלל יחוסו לתרח אביו, ולכן לך אני פוטר מכיבוד אב	21329
ואם, וכן מצינו בשעת העקידה וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו, ופרש"י ויחבוש הוא בעצמו	21330
שהאבה מקלקלת את השורה עכ"ל, כל כך התעלה במילוי רצון ה' ית' עד שהוא בעצמו חבש חמורו ולא	21331
הניח דבר זה לעבדיו.	21332
וכתב בשערי תשובה שער ב' ט' וז"ל, והנה אנשים צדיקים וישרים בלבותם שאגה להם כלביא תמיד	21333
במחשבותם, וינחמו על חטאיהם כנהמת הים ועל אשר קצרה ידם מעבודת השם, כי על זה יפשע גבר	21334
והרבה אשמה כמו על העבירות החמורות, כעין שאמרו חז"ל ויתר הקב"ה על גילוי עריות ושפיכת דמים	21335
וע"ז ולא ויתר על ביטול תורה עכ"ל.	21336
הרי שכתב הצדיקים דאגתם תמיד על שקצרה ידם מעשיית הטוב, משום שזוהי עיקר מעלת ומדרגת	21337
האדם, וכן כתב בשע"ת ש"ג י"ז וז"ל, המעלות העליונות ניתנו במצות עשה עכ"ל, עיקר מעלת האדם אינו	21338
בסור מרע ובזה אפשר לוותר, אבל ביטול תורה דהוא בעשה טוב אי אפשר לוותר דזהו עיקר מדרגת	21339
האדם.	21340
אם בחוקתי תלכו ופרש"י שתהיו עמלים בתורה, מבואר דבשכר עמלות בתורה באות הברכות, והפירוש	21341
בזה הוא דעיקר מעלת האדם הוא בעשה טוב, ואין לך עשיית הטוב כמי שעוסק בתורה מתוך עמלות, דזהו	21342
עשיית הטוב בכל התוקף ובזה זוכה להברכות.	21343
דבר זה מבואר בדברי הרמב"ם בפירוש המשניות סוף מסכת מכות וז"ל, מעיקרי האמונה כשיקיים אדם	21344
מצוה מתרי"ג מצוות כראוי וכהוגן, ולא ישתף עמה כוונה מכוונת העולם בשום פנים, אלא יעשה אותה	21345
לשמה מאהבה זכה בה לחיי עוה"ב, וע"ז אמר ר' חנניא כי המצוות בהיותם הרבה, א"א שלא יעשה האדם	21346
בחיי אחד מהם על מתכונתה ושלמותה, ובעשותו אותה המצוה תחיה נפשו באותו המעשה, ומה שיורה על	21347
זה ממה ששאל ר' חנינא בן תרדיון מה אני לעוה"ב, והשיבו כלום מעשה בא לידך, כלומר נזדמן לך	21348
לעשות מצוה כהוגן, השיבו נזדמנה מצות צדקה על דרך שלמות ככל מה דאפשר וזכה לחיי עוה"ב.	21349
במדרש רבה (בראשית ס"ב ג') כד דמך ר' אבהו אחזו ליה י"ג נהרי אפרסמון א"ל אלין דמאן א"ל דידך,	21350
אמר אילו דאבהו ואני אמרתי לריק יגעתי לתהו והבל כוחי כליתי עכ"ל, וקשה מה עלה בדעתו של ר'	21351
אבהו לומר להבל וריק היה כל עבודתו, אלא הביאור כנ"ל דצדיקים שאגה להם כלביא תמיד אולי מקצר	21352
בעבודה, ולכן כל ימיו אמר אני לריק יגעתי, דאולי למרות כל יגיעתו בעבודת ה' עדיין מקצר ידו בעבודה,	21353
דאפשר לעשות עוד יותר הרבה, עד שנדמה לו דהבל וריק יגיעתו זהו מדת הצדיקים.	21354
רבינו הגדול מרן ורבן של ישראל ר' משה פיינשטיין זצ"ל, סיפר מעשה מאחד מרבותיו שהיה לו חבר	21355
נאמן, והחליטו ביניהם שמי שיסתלק ראשון לעולמו יבוא לחבירו בחלום ויגיד לו מה דינו, החבר נפטר	21356
ראשונה ובא לרבו של ר' משה זצ"ל בחלום ואמר לו, בדין סור מרע ועשה טוב יצאתי נקי לגמרי, אבל	21357
בגן עדן אינו טוב לי כמו שחשבתי בהיותי בחיים, דכאן עיקר הזכות והמעלה היא לאלו שקיימו בנפשם	21358
לעשות רצונך בלבב שלם, ולמרות שהוא היה ברוסיא ולמד ולימד תורה מתוך עוני ודוחק ובמסירות נפש,	21359
מכל מקום עדיין חסר בשלמות הלב ע"כ.	21360
ובזה יובן מה דאיתא במס' (סוכה מ"ה): א"ר שמעון ראיתי בני עליה והמה מועטים, פירוש דודאי איכא	21361
הרבה בני אדם עוסקים בסור מרע ועשה טוב, ויש הרבה לומדי תורה ועמלי תורה, אבל אינם בני עליה	21362
דמסתפקים במעשיהם, אבל כאלו שעושים בלבב שלם ועולים תמיד למעלה מעלה ואינם מסתפקים	21363
במעשיהם, ושואגים תמיד על שקצרו ידם בעבודה, ושואפים ומשתדלים תמיד להרחיב עבודתן להיות	21364
בלבב שלם בתכלית השלמות, בני עליה כאלו מועטים המה. (קובץ שיחות).	21365
	21366
מאמר תמו	21367
ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו שים נא ידך תחת ירכי (בראשית כ"ד ב').	21368
כח שקרים אינה מקבלת פני שכינה, ומבאר רבינו יונה (שע"ת קפ"ח), מי שמשתבה במעלות שאינן	21369
נמצאות בו, ואמרו חז"ל (ירושלמי סוף שביעית), כי מי שמכבדים אותו בכבוד הראוי למי שהוא יודע שתי	21370
מסכתות והוא אינו יודע זולתי אחת, עליו שיאמר להם אחת לבדה אני יודע, כל שכן כי אסור לכזב	21371
ולהתפאר לאמר שמענו כאלה רבות, כל זה כלל רבינו יונה בכלל כת שקרים, ואף על מדה זו אמרו חז"ל	21372
שאינן מקבלים פני שכינה.	21373
קשה מאוד להגדיר לעצמו בדיוק מדרגתו ומה הם מעלותיו, ואף זו מעיקרי חובתו, כי בעת שאינו יודע	21374
היטב את מצבו ומעלותיו ומחשיב עצמו יותר מאשר ראוי לו, נכלל בכלל כת שקרים, שאין הבדל בין	21375
המשקר לאחרים ובין המשקר לעצמו, ואף הוא נכלל בין הכת שקרים, וזו מהעבודות הקשות המוטלות	21376
עלינו, מי שזכה להכיר את בעלי המוסר האמיתיים, יודע כמה היו נזהרים מעשיית פעולות שלא יתפרשו	21377
יותר מכפי מעלתם האמיתית.	21378

הארה בענין זה יש לראות בפרשת השבוע, שהתורה מתפעלת ומחשיבה מאוד מעלה זו, אליעזר עבד	21379
אברהם זקן ביתו המושל בכל אשר לו, ובחז"ל (בר"ר נט ח), שהיה דמות דיוקנו דומה לדמותו של אברהם	21380
אבינו, וכאשר ראה אותו לבן חשב שזה אאע"ה, עוד איתא שהיו מעשיו דומים למעשי אברהם, אליעזר	21381
יצא לחרן עם עשרה גמלים מגמלי אדוניו, ומיד עם בואו לחרן הקדים ואמר עבד אברהם אנכי, וכן חזר	21382
כמה וכמה פעמים שרק עבד אברהם הוא, כדי שלא יחשבוהו ליותר מזה, והרי באמירת עבד בזיון גדול	21383
לאדם, ולא הוצרך אליעזר כלל לאמירה זו, מ"מ לא הפסיק מלומר זאת.	21384
ראו כמה רחוקים אנו ממדה זו, כאשר אנו מדברים בדברי תורה ומביאים דבר תורה בשם אחר, איננו	21385
אומרים זאת בראשית הדברים אלא רק לאחר שסיים דברי תורתו, שראשית מבקשים אנו לקבל את	21386
הכבוד שינתן לנו בעת שיחשבו שדברי תורה עצמיים הם, וזה אמור ביראי שמים שאינם רוצים להסתיר	21387
האמת, ומכל מקום אינם מקדימים זאת בראש הדברים, ולכן הקדים אליעזר שלא יחשבוהו לאפוטרופוס	21388
בנכסי אברהם, אלא אמר דברים כהויתן עבד אברהם אנכי, כי זו הגדלות האמיתית לא להשתבח במעלה	21389
שאינו בו.	21390
וכאשר נרד לעומקם של דברים נראה, שההתפארות במעלה שאין בו איננה כבוד כלל, אלא הרי זה בזיון	21391
גמור, וכדוגמת ההולך בבגד שאול לשמחה, הרי בוש בדבר שהולך בבגד שאינו שלו, וכמו כן כאשר	21392
מתפאר במעלה שאין בו היה צריך ליבוש בכך, שנמצא כאומר ומעיד על עצמו שבאמת לא מגיע לו כלל	21393
כבוד, ורק תובע שיכבדהו עבור מה שאין בו, ונמצא זה גופא בזיון ובושה, אך מ"מ טבע האדם אינו	21394
מרגיש בזאת, ומוסיף להתפאר במה שאין בו.	21395
אמר ר' אחא יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים, פרשתו של אליעזר שנים ושלושה דפים, ושרץ	21396
מגופי תורה ואין דמו מטמא כבשרו אלא מריבוי המקרא (בר"ר ס' ח'), מאמר זה חייב לחולל מהפכה	21397
בהבנת האדם במה שנוגע לחיוב עבודתו בעולמו, שחזינו מה העיקר הנדרש מאתנו והיא עבודת תיקון	21398
המדות, שמעלת עבדי אבות הוא בזה גופא שאומר על עצמו שהוא עבד, ואינו מתפאר במה שאין בו,	21399
ובדברים אלו מונח טהרת המדות, ולכן חביב מאוד לפני הקב"ה.	21400
וכאשר נתבונן מעט בגודל החביבות שבענין זה נראה נפלאות, שהרי גופי ועיקרי תורה ניתנו ברמיזה,	21401
ואילו ענין תיקון המדות האריכה בו תורה כמה וכמה פרשיות, הרי זה בחשבון אלפים רבים כפל הרמיזה,	21402
נמצא דהחביבות בכך גדולה כפולה ומכופלת לאין שיעור, ומעתה המשכיל ודורש טובת עצמו חייב לבקש	21403
עצות היאך להתעלות בדברים החביבים לפני הקב"ה, וביותר כאשר נתבאר במהות גודל החביבות שהיא	21404
לאין שיעור, ונמצא שעבודת תיקון המדות חייבת להיות הענין העיקרי שבו נעסוק ונשקיע בו עיקר	21405
מאמצנו.	21406
והנה כאשר נתבונן היטב במצבנו נראה שרחוקים אנו מהכרת עצמנו, וכל המעלות הטובות סבורים אנו כי	21407
לנו הם, ובשעה שנותן פרוטה לעני כבר דומה בעיניו שבקרב בעלי החסד נמנה, ואיננו מכירים את מצבנו	21408
האמיתי, ואין אנו בודקים כלל את תורתנו תפילתנו ואמונתנו הראויים המה אם לאו, ואפשר לראות זאת	21409
שאפילו בני תורה מובהקים יראים וחוששים מלימוד המוסר, והסיבה לכך שמא ע"י זה יתגלה חסרונו,	21410
וביותר החשש שמא יראה שאין מדותיו נאותות.	21411
והדרך להגיע לשלמות רק ע"י עבודה ויגיעה, מחובתנו לעשות איזה צעד להשתלם בזה, אף שהפסיעה	21412
הראשונה היא בקטנות אין לנו למעט מערכה, כי יקבל סייעתא דשמיא וימשיך אח"כ בדברים קשים יותר,	21413
וענין ההתלמדות בדברים קלים חייב להיות בכל הענינים הנוגעים לעבודה הרוחנית, בתורה בתפילה	21414
ובעבודת המדות, ולדוגמא להשתדל לעמוד בתפילה במקומו ולהתפלל מתוך הסידור, כ"ז לימודים בדברים	21415
קלים ועל ידם ילמד לשבור את רצונותיו, וכל שמוסיף בשבירת הטומאה הרי מגביר רוחניות בעולם הזה	21416
וזוכה לעוה"ב לאין שיעור (אור יחזקאל).	21417
	21418
מאמר תמה	21419
ואשביעך בה' אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני (בראשית כ"ד ג').	21420
כשהלך אליעזר לקיים שליחותו היה נרעש ונפחד, והפיל תחינה לפניו ית' שיזמין לו אשה הראויה ליצחק,	21421
ונתן סימן בזה בענין שאיבת המים, וכשראה שנתקבלה תפילתו והנה היא רבקה יוצאת, ויקוד האיש	21422
וישתחו לה, ופלא גדול יש כאן כי אף אם ראה בה מדות נפלאות של גמ"ח ודרך ארץ וזריוות, אבל איך	21423
ידע מזה אם יש לה יראת שמים או לא? גם לא ביקש סימן על זה כלל, היתכן? ומה יועיל אם היא בעלת	21424
מדות טובות וח"ו יראת שמים אין לה, והלא היא בת בתואל ואחות לבן הארמי, ושמה היא עובדת גלולים	21425
כמו כל משפחתה ואנשי מולדתה, האם זו היא האשה הראויה ליצחק אבינו לבנות את בית ישראל?	21426
מכל זה למדנו יסוד גדול וחדוש נפלא אשר לאו כל מוחא סביל דא אבל כן הוא, דאף כי היראה היא	21427
העיקר בעבוד האדם, וכמו שמצינו באברהם אע"ה, שלאחרי כל הנסיונות שנתנסה ועמד בכולן, ואחרי כל	21428

המדרגות והמעלות שעלה בהן, נאמר לו עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, מ"מ יש לנו לידע כי אדם שיש	21429
בו עדינות הנפש ומדות טובות, אף כי עומד במצב שעדיין לא קנה היראה, אבל אם יגיע להכרה בחיוב	21430
יראת שמים ירדוף אחריה וישיגנה בנקל.	21431
כי מי שיש לו מדות טובות יש בו היסוד לבנות את עצמו ולהגיע לכל המדרגות היותר נעלות, משא"כ	21432
המושחת במדות חולה רעה היא ואיומה, אשר מעטים מאוד זכו להחליץ ולהרפא ממנה, וכל זמן שהמדות	21433
הרעות שולטות באדם, כל יגיעתו בעבודת השי"ת לריק הוא והולך לטמיון רח"ל.	21434
מעשה נבין היטב מה שהקפיד אברהם אבינו ע"ה כל כך, והשביע לאליעזר שלא יקה אשה לבנו מבנות	21435
הכנעני, כי הכנעני מושחתים במדות רעות, שהם זרעו של חם אבי כנען, אשר השחית והתעיב עליה לפני	21436
אביו נח הצדיק, ואמנם החרימו וקללו בקללה נמרצת עד עולם, ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו, חם	21437
השריש בקרבו ובלב בניו מדתו הרעה והארורה אשר לא יוכלו לצאת ממנה, ונשארו כולם בעלי מומים עד	21438
עולם.	21439
תדע שכן הוא שהרי כשאמר לו אליעזר, אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי, אחז"ל ע"ז ה"ד כנען בידו	21440
מאזני מרמה, שהיה יושב ומשקל בתו אם ראויה היא ליצחק או אינה ראויה, א"ל אתה ארור ובני ברוך	21441
ואין ארור מדבק בברוך ע"כ, הנה לא אמר לו שום חסרון אחר לא בו ולא בבתו, אלא מה שהוא מזרע	21442
כנען הארור ותו לא, לומר שאברהם אבינו ענה לו, כי לולא שהוא מזרע כנען היתה בתו ראויה להנשא	21443
ליצחק מכל צד אך רק דבר זה מעכב, הרי מצינו מה נורא ענין המדות.	21444
ואביא לך עוד ראיה נאמנה ליסוד זה שאמרנו, דהנה ראשית גויים עמלק שיצא להלחם עם ישראל ולכן	21445
אחריתו עדי אובד, ונצטוינו תמחה את זכר עמלק מתחת השמים, וכן כי מחה אמחה את זכר עמלק, האם	21446
יש לך דבר יותר חמור מזה שנאמר על עמלק? ובכ"ז אם יבוא עמלק להתגייר מקבלין אותו ככל גוי,	21447
ומותר בבת ישראל כשרה והרי הוא כשאר ישראל בלא שום הבדל, משא"כ עמוני מואבי עליהם נאמר לא	21448
יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' עד עולם.	21449
ובודאי מעורר דבר זה התבוננות מרובה מאי שנא זה מזה? ואדרבה לפי קט שכלנו היו צריכים לרחק את	21450
העמלקי הרבה יותר מעמוני ומואבי, כי על מה נתרחקו עמוני ומואב כל כך על דבר אשר לא קדמו אתכם	21451
בלחם ובמים, אבל עמלק זה יצא ראשונה בחוצפה נוראה ולחם עם ישראל, ככתוב אשר קרך בדרך ויזנב	21452
בך כל הנחשלים אחריו.	21453
אבל סוד זה נגלה לנו בתוה"ק בסיום הכתוב שהזכרנו, ואתה עיף ויגע ולא ירא אלקים, כלומר שהעיד	21454
הקב"ה בתורתו, שכל רשעתו של עמלק שעבור זה קיבל עונשו של מחה אמחה, מפני שלא היה בו יראת	21455
שמים, ומשום כך נתעצם בחוצפה ורשעות ועשה מה שעשה, וא"כ כשאחד מבני אומה זו נפרד מהם ומכיר	21456
עוותתם, והוא ירא את ה' ומבקש להכנס תחת כנפי השכינה, ומקבל עליו עול מלכות שמים ועול תורה	21457
ומצוות, ודאי ירא וכשר הוא ככל גר צדק.	21458
אבל עמוני ומואבי שנשחתו במדות, על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים וכמ"ש חז"ל (ב"ר פמ"א	21459
ג') עה"פ ויהי בשחת אלקים ויזכור אלקים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה, וכנגדן היו בניו	21460
צריכים לפרוע לנו טובות, ולא דיין שלא פרעו לנו טובות אלא רעות, ונכתב חטא שלהם בד' מקומות, לא	21461
יבוא עמוני ומואבי על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים, ועמדו ד' נביאים וחתמו גזר דינם עי"ש.	21462
הנה מצאנו ראינו דבר חידוש אשר נוראות ישימיעונו, עד היכן מגיע חיוב טהרת המדות באדם, כי צאצאיו	21463
של לוט אחר כמה דורות נתבעים, למה לא זכר חסד שנעשה עם לוט אבי אביהם ע"י אברהם אבינו,	21464
שבזכותו ניצל הוא מתוך ההפכה של סדום ועמורה, והיה להם למסור לבניהם אחריהם דבר זה, ולחייבם	21465
לפרוע החוב בהכרת הטובה שהם חייבים לאברהם, ולעשות טובות לישראל שהם צאצאיו של אברהם,	21466
ולכל הפחות לקדם אותם בלחם ובמים בצאתם ממצרים, והם שכפו את הטובה ולא עשו כך, ולא עוד אלא	21467
ששכרו את בלעם לקללם, נחתם עליהם גזר דין הקשה ביותר, לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' עד עולם.	21468
מדה רעה זאת שנשחתו בה ב' אומות אלו לא יוכל אף אחד מהם להטהר ולהנצל ממנה, ולכן אינם זכאים	21469
בשום ענין ואופן לבוא בקהל ה' ולהדבק בישראל, כי תולדותם יהיו כמותם בעלי מומים מושחתים במדות	21470
רעות, ומה להם לבני ישראל המצויינים במדות טובות להשחית את נחלתם בזרע גרוע ומושחת, לכן גם	21471
דור עשירי לא יבוא להם בקהל ה' עד עולם.	21472
ודע כי לעקור המדות משורשן קשה מאוד כמ"ש בגמ' (ב"ב טז.), אמר רבא בקש איוב לפטור את העולם	21473
כולו מן הדין, אמר לפניו רבש"ע בראת שור פרסותיו סדוקות, בראת חמור פרסותיו קלוטות, בראת גן	21474
עדן בראת גיהנם, בראת צדיקים בראת רשעים מי מעכב על ידך, ופירש"י לפטור את העולם כולו מדינו	21475
של הקב"ה, לומר שאנוסין הן ע"י הקב"ה שברא יצה"ר.	21476
ויש להתבונן מה הדמיון מבראת שור בראת חמור בראת צדיקים בראת רשעים, החמור אנוס הוא ואינו	21477
יכול להשתנות ולעשות פרסותיו סדוקות בשום ענין ואופן, אבל אדם שנתן לו הקב"ה שכל ובינה יכול	21478

לשנות טבעו, אם נולד כעסן יעסוק בשכלו וישים אל לבו מה יגיע לו מהכעס, ומה התועלת אם יכעס	21479
ויטרופ נפשו באפו וינוח רוגזו, משא"כ בע"ח ודאי ישארו בטבעם עד יום מותם, ומוכרחים בכל הנהגתם	21480
כל ימי חייהם, וא"כ מה הדמיון זה לזה.	21481
וצ"ל בעומקו של דבר, שגם השכל לא יוכל להועיל הרבה לעקור טבע המדות משורשן, רק הוא מעכב את	21482
המדה מלפרוץ החוצה, וזה יכול האדם לעשות גם עם הבע"ח, למשל כשהסוס משתולל ומתפרע בא לו	21483
בעליו ומלטפו והוא נרגע, אבל לעקור את המדה משורשה לא יועיל שום שכל, תדע שהרי גם חבריו של	21484
איוב הסכימו לו בנקודה זו כי כך אמרו בגמ' שם, ומאי אהדרו ליה חבריה דאיוב, אף אתה תפר יראה	21485
ותגרע שיחה לפני אל, ברא הקב"ה יצה"ר ברא לו תורה תבלין, ומפורש שרק התורה היא רפואה ליצה"ר	21486
ולא זולתה וזה ברור מאוד. (לב אליהו).	21487
	21488
מאמר תמט	21489
ואשביעך בה' אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני (בראשית כ"ד ג').	21490
אמר ר' אחא יפה שיחתן של עבדי אבות יותר מתורתן של בנים, שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה,	21491
והרבה גופי תורה לא ניתנו אלא ברמיזה (ב"ר והובא ברש"י), ולהבין זה נתבונן בפ' וירא, כי ידעתיו	21492
למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, ופירש"י כי ידעתיו לשון	21493
חיבה, ולמה ידעתיו למען אשר יצוה לפי שהוא מצוה את בניו עי"ש.	21494
אברהם אבינו שכן ג' שנים הכיר את בוראו, אברהם העברי שכל העולם בעבר אחד והוא בעבר השני,	21495
משליך עצמו לכבשן האש עבור כבוד השי"ת, ונתנסה בעשרה נסיונות ועמד בכולן, ועבור כל המעשים	21496
של אברהם אבינו האדם הגדול בענקים לא כתוב כי ידעתיו, רק משום שמצוה את בניו ואת ביתו אחריו	21497
ושמרו דרך ה' מה טעם?	21498
אחז"ל יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב יותר מכל חיי העוה"ז, ויפה שעה אחת בתשובה ומע"ט יותר	21499
מכל חיי עוה"ב, מהו עוה"ב? צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה (ברכות יז),	21500
וא"כ איך אפשר כי שעה אחת בתשובה ומע"ט בעוה"ז של איזה אדם במקלו ותרמילו, יכריעו את הכף של	21501
כל חיי עוה"ב?	21502
וביארנו הענין ע"פ ציור, שאם לוקחים חתיכת צבע ושמים אותה בחבית של מים, וכל המים שבה מקבלים	21503
צבע החתיכה, הנה הבלתי מבין יחשיב ודאי את מי החבית יותר מהחתיכה כי היא קטנה בעיניו, אבל האמת	21504
אינו כן שהרי מחתיכה קטנה זו נתקנו כל מי החבית, וכמו כן בענין זה אמנם יפה שעה אחת של קורת רוח	21505
בעוה"ב יותר מכל חיי עוה"ז, אבל היכן מייצרים עולם הבא? הרי זה רק בעוה"ז, לפיכך יפה שעה אחת	21506
בתשובה ומע"ט בעוה"ז יותר מכל חיי עוה"ב.	21507
ובהכי מתפרש הכתוב כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו, מי יוכל להשיג ולדבר בגדלותו של אברהם	21508
אבינו האדם הגדול בענקים, אשר הקב"ה קורא אותו אברהם אוהבי, ועליו נאמר ומצאת את לבבו נאמן	21509
לפניך, כללו של דבר כמו שאין לנו השגה מהו עולם הבא, כי הוא עולם רוחני גבוה מעל גבוה ונאחזנו כאן	21510
על הארץ בעיני בשר, כך לא נוכל להשיג ולבוא עד חקר גדולתו של אברהם אבינו ע"ה, אבל בכ"ז בא	21511
הכתוב ולמדנו כי עיקר גדולתו וחביבותו הוא, כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו, מפני שבזה מייצר	21512
עולמות חדשים בעולם הבא לבניו ולבני בניו עד סוף כל הדורות.	21513
וכשם שיפה שעה אחת בתשובה ומע"ט בעוה"ז יותר מכל חיי עוה"ב, מפני שבעוה"ז הוא מקום היצירה	21514
של עוה"ב, כך יפה מעשה זה של אברהם אשר יצוה את בניו יותר מכל מעשיו, וכ"כ למה? מפני	21515
שבמעשיו אף כי נפלאים המה מאוד ואברהם מייצר בזה חיי עוה"ב, אבל בזה אשר יצוה את בניו, הרי הוא	21516
עושה יצירות חדשות של תשובה ומע"ט של בניו ובני בניו וכל קהל ישראל עד סוף הדורות!	21517
אגב יש לעמוד ולהתבונן מכאן מה עצום הוא ענין זיכוי הרבים, שהרי עולם חסד יבנה ומה לנו חסד גדול	21518
מזה שמזכה את חבריו בתשובה ומע"ט בעוה"ז שהוא יפה מכל חיי עוה"ב, ולא להם בלבד אלא לבניהם	21519
אחריהם בכל דור ונמצא שם שמים מתאהב על ידו, וקונה לו אהבה מאת השי"ת כענין אשר ידעתיו למען	21520
אשר יצוה וגו', והרי הוא מעלה אותם ומתעלה עמם וחוזר חלילה עד אין סוף.	21521
וכבר אמרנו בשם אדמו"ר הגרי"ס ז"ל לפרש מ"ש בגמ' (שבת נה) תמה זכות אבות, וכתב ר"ת בתוס'	21522
שם דזכות אבות תמה אבל ברית אבות לא תמה עי"ש, וביאר הגרי"ס בכונתו דיש בזה ב' בחינות, (א)	21523
זכות עצם פעולות הצדיק במה שמקיים מצוות ה' לזה יש גבול בעוה"ז, דהיינו אם כבר השתמשו הבנים	21524
בזכות אבותיהם עד שתמה זכות אבות.	21525
אבל יש בחינה ב' שבפעולות הישירות של האבות השרישו בבניהם מקדושתם וטהרתם שגם הם ילכו	21526
בדרכיהם, ומכאן יוצא ברית עולם בלי גבול ובלי תכלית, כי בזה שאנו בניהם מתקדשים יותר ומקיימים	21527
מצוות ה' כאן בעולם, המה מתעלים יותר גם שם בעולם האמת כי תורה דידן דידהו היא, ומכיון שהמה	21528

מתעלים יותר אנו נהנים שוב בזכותם החדש הלזה, ומאתנו ישוב להם וחוזר חלילה בלי קץ וכמש"נ ולכן ברית אבות לא תמה!	21529 21530
כל תכלית מעשה בראשית הוא בשביל התורה שנקראת ראשית דרכו, ובשביל ישראל שנקראו ראשית תבואתו, תנאי התנה הקב"ה עם מעשה בראשית, אם ישראל מקבלים את התורה אתם מתקיימים, ואם לא אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו (שבת פח), ומי הכשיר את ישראל לקבל את התורה? האבות הקדושים! הם שכל חייהם ממש כל נשימה ונשימה שלהם אך ורק לקיים תנאי זה, הם השרישו אור גדול בזרעם אחריהם בכל דור ודור, אור חזק ומקיף כל בית ישראל שיהיו ראויים לקבל את תוה"ק, דוגמא לזה מצינו בגמ' (סוטה יז), בשכר שאמר אברהם אבינו ואנכי עפר ואפר זכו בניו לשתי מצות עפר סוטה ואפר פרה, הרי שכל טהרתן של ישראל תלויה באמירה אחת של אברהם אבינו.	21531 21532 21533 21534 21535 21536 21537
מעתה כמה יפה אנו מבינים דברי חז"ל שאמרו יפה שיחתן של עבדי אבות יותר מתורתן של בנים, שהרי כל תורתן של בנים תלויה בהמעשים והדיבורים הנפלאים של האבות הקדושים, אשר יצרו הכשירו והכינו בבנים כח קבלת תורה זו, וכן בעבדי האבות שהלכו בשליחותם למטרה קדושה.	21538 21539 21540
גם בעצם שליחותו של אליעזר יש לראות תורתן של בנים, שהרי ידוע מאמרם ז"ל (ירושלמי סנהדרין פ"ו ה"ז), ג' מדות טובות נתן הקב"ה לישראל, ביישנים רחמנים גומלי חסדים, וגם אלו המתנות ודאי לא קבלו ישראל אלא בזכות האבות הקדושים וכמ"ש בגמ' (יבמות עט), גומלי חסדים שנאמר למען אשר יצוה את בניו לעשות צדקה ומשפט.	21541 21542 21543 21544
מעתה אילו היתה לו ליצחק אבינו אשה אשר איננה במעלת גדולה כזו של רבקה אמנו, כמה היו נפסדים כל ישראל בכל הדורות במעלות הרוחניות משום כך, ולא לחינם הקפיד אברהם אבינו בבחירת אשה ליצחק, ולא האמין אף לאליעזר זקן ביתו המושל בכל אשר לו, ואמרו חז"ל שהיה שליט ביצרו כמותו, עד שנשבע לו בשבועה חמורה שלא יקח אשה לבנו מבנות הכנעני.	21545 21546 21547 21548
והנה במחשבה נכונה זו הלך גם אליעזר עבדו פסיעה אחר פסיעה, להקים ליצחק את בית ישראל מקבלי התורה, ועשה הכל באמונה ובמסירות נפש ממש כנודע, עד שיצא מכלל ארור לכלל ברוך עבור זאת, ולפיכך גם הוא ומעשיו בכלל 'מעשי אבות' לקיום התורה ולקיום ישראל מקבלי התורה שעבורם נברא העולם! וזהו יפה שיחתן של עבדי אבות יותר מתורתן של בנים. (אור יהל).	21549 21550 21551 21552 21553
מאמר תנ	21554
ויאמר אליו העבד אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי (בראשית כ"ד ה').	21555
מצינו בחוה"ל שחכם אחד אמר למדתי לברר מעשי כ"ה שנה, אם נסתכל בשיקול הדעת הרגילה אצל האדם, נמצא כי יש בו שני מיני שיקולים אשר אינם יוצאים מדי טעות, לפעמים מפני שחסר לו ההכרה הברורה, ולפעמים מפני שיש לו נגיעה, והדמיון בזה למשקלות העשויים לצורך שימוש האדם בעניני החומריים, יש מאזנים של אבנים אשר המאזנים הוא ספינה גדולה, ומחוץ לספינה יש רשמים ומדרגות, ושמים בה האבנים ולפי כובדן כן תרד הספינה מטה, וכאשר תרד הספינה יעלו המים להמדרגות המראות המשקל של האבנים.	21556 21557 21558 21559 21560 21561
ויש מאזנים אשר ישקלו ברזל והמאזנים ההם וגם המשקלות גדולים בכמותן, יש מאזנים לשקילת תבן ויש לתבואה וכדומה, וכל אשר יהיה הדבר הנמדד יותר דק יהיו גם המאזנים יותר מדויקים, עד שאם תשקול זהב אז יהיו המאזנים דקים ומדויקים, וכן מאזנים לשקילת רפואות לפי שסמני רפואה צריך להיות מדויק ומצומצם לא פחות ולא יותר, גם המאזנים הם בדקות כזו אשר תצמצם במשקלה שיהיה שוה בדיוק גדול עם המשקלות, והמאזנים עצמם דהיינו הכפות הם שוה בשוה על חוט השערה.	21562 21563 21564 21565 21566
וזה פשוט אם יקח אדם זהב או רפואות וישקול על המאזנים העשויה לשקול אבנים לשחוק יחשב, מפני שהמאזנים הגסים אינם ראויים לשקול דברים יקרי ערך, או דברים אשר חיי האדם תלוי בהם, וגם אם ישקול את הזהב ואת הרפואות במאזנים של בית מרקחת, אם יארע אשר בהמאזנים עצמם אין הכפות של המאזנים שוה בשוה, והמחט האמצעי אינו עומד שוה אלא יש לו הכרעה לצד אחד, אז לא יהי' המשקל אמת.	21567 21568 21569 21570 21571
וכן הוא בנוגע למדות האדם, כי התורה כולה היא רפואה לחולי נפשו של האדם, וצריך שיקח האדם מן התורה על פי מדה ומשקל, כמו ששכל התורה מודד ושוקל, אשר רק היא המאזנים שהיא טובה מכל הצדדים, הן מצד המאזנים והן מצד המחט האמצעי, ומי הם המאזנים אשר שוקלים את התורה, הוא האדם שנמסרה לו התורה כולה לשיקול דעתו.	21572 21573 21574 21575
ולכן כמו במילי דעלמא יש שני תנאים בדבר, אחד שיהיו המאזנים ממין זה, ועוד שבמאזנים גופא יהי' המחט מדויק היטב בלי הכרעה לאחר הצדדים, כן נצרך לשיקול הדעת של האדם שני תנאים אלו, האחד שתהיה לו הכרה אמיתית ומושג ברור בחיוב שלמות האדם במדות הדעות, ולא יביט על השלמות בשאלה	21576 21577 21578

של מה זאת, כיון שאינו יכול לתפוס במוחו אלא רק חיוב הזהירות מהדברים החמורים ביותר כמו ע"ז ג"ע ש"ד וכדומה.	21579 21580
אבל בנוגע לחיובי התורה של מצוות הלבבות הוא מביט כעל מדת חסידות והפרזה יתירה, ואינו משים לבו ואינו מפנה דעתו לזה כלל, ומשולל ממנו אף ההשגה וההבנה בענינים אילו, וזה חסרון מצד שיקול דעתו שהוא כמו המאזנים המיועדים רק לשיקול אבנים וברזל וכדומה, וצריך להיות שיקול דעתו כמו המאזנים של הרוקח אשר שוקל הכל בדייקנות יתירה ובצמצום דק ולא יחטיא השערה.	21581 21582 21583 21584
וגם המאזנים שהם ממין הרפואה צריכים עוד לתנאי, שיהיה המחט האמצעי בלי שום הכרעה לאחד משני הצדדים, אלא מדויק היטב בשוה כחוט השערה, כן יארע אצל האדם אשר יש לו הכרה גדולה והרגשה רחבה בכל עניני בירור המדות, אבל החסרון הוא מצד הנגיעה, מפני שיש לו הכרעה לאחד הצדדים, ולכן אשר יצא מן המאזנים שלו הוא שקר ובלתי מדויק.	21585 21586 21587 21588
ועל התנאי השני העירו חז"ל כנען בידו מאזני מרמה, שהיה יושב ושוקל אם בתו ראויה או אינה ראויה, לעשוק אהב לעשוק אהובו של עולם זה יצחק, הן אמת אשר מצד מעלתו הגדולה היתה בתו ראויה ליצחק, והראיה כי אחר ששמע את הנגיעה שלו הלך בקצה האחרון כדי להשיג אשה אחרת ליצחק, והיתה בזה מדה רבה של חסידות, אלא לכתחילה היה שוגג בנגיעה זו, ושכח כי מצד שהוא עבד לא יכול להיות דבר זה.	21589 21590 21591 21592 21593
וזה מה שאמר המדרש כנען בידו מאזני מרמה זה אליעזר, שלא היה חסר לו המאזנים הנכונים, כי בזה גדלה מעלתו שיהיו המאזנים שלו ממין החסידות, והראיה כי אחר שהרגיש הנגיעה הלך בקצה האחרון לסבב בכל ההשתדלות לקיים מה שאמר לו אברהם, אלא כל החסרון היה מצד שהמאזנים היו מאזני מרמה, שהמחט היה לו הכרעה לצד אחד, ולכן שכח אשר אין ארור מתדבק בברוך.	21594 21595 21596 21597
ויש לנו מזה להבין עד כמה צריך האדם לברר מדותיו שיהיה כל השיקול שלו אמיתי ומדויק, שגדולה סכנת הנגיעה כי יכולה היא לגנוב ממנו כל התורה כולה, ועוד גרוע מזה אשר הגניבה הזאת לא תוכל להתודע לעולם, יען כי כמו שהנגיעה לוקחת את תורתו כן היא נותנת לו תורה אחרת, ויכול להיות כל ימי חייו ולא ידע אשר באמת היתה לו תורה אחרת אשר בדה לו רצונו הפחות, וכל מה שהחזיק בחשבונותיו הצודקים לפי דעתו, התרחק ביותר ממרכז האמת שהיא תורת ה'.	21598 21599 21600 21601 21602
ולפי המבואר כי מעיקר כוונת נתינת התורה לאדם היתה לרפא מדות נפשו, כמאמרם ז"ל כלום קנאה יש בכם, נתברר כמו כן שלא יכול האדם לחטוף מן התורה כל הבא בידו, כמו שהחולה לא יכול לקפוץ אל בית מרקחת לחטוף רפואה ולשתות, אלא צריך לקבוע מחלתו על ידי רופא מומחה, ורק על ידו יקח הרפואה לפי מחלתו.	21603 21604 21605 21606
ואם יקח את הרפואה בלתי מדויק לפי מחלתו אלא לפי מחלת חברו, לא לבד שלא יועיל אלא עוד יזיק לו, כי מה שיפה לחברו יוכל להיות לעצמו סם המות, ולכן צריך כל אחד לפי תכונתו ומדותיו ליקח את הרפואה המתאימה לו, בעל גאוה קצה השפלות, והשפל קצה הגאוה במקום שצריך, ואם יחליף אופן השימוש לפי מדותיו או מפני נגיעותיו, תורה תהיה לו אבל לא תורתו התואמת לו באמת. (מדרגת האדם בירור המדות פ' ג').	21607 21608 21609 21610 21611
	21612
מאמר תנא	21613
ויאמר אליו העבד אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי (בראשית כ"ד ה').	21614
אחז"ל ה"ד כנען בידו מאזני מרמה לעשוק אהב, כנען זה אליעזר, בידו מאזני מרמה שהיה יושב ומשקל בתו ראויה היא או אינה ראויה, 'לעשוק אהב' לעשוק אהובו של עולם זה יצחק, אמר אולי לא תאבה ואתן לו את בתי, אמר לו אתה ארור ובני ברוך ואין ארור מתדבק עם ברוך (בר"ר שם).	21615 21616 21617
ויש להתבונן הלא אחז"ל עה"פ ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו, שהיה שליט ביצרו כמותו, א"כ מה שהיה שוקל אם בתו ראויה ליצחק, לא נתערב בשיקול זה שום ענין של ממון או של כבוד ח"ו, שאל"כ לא היו אומרים עליו שבח גדול כזה שהי' שליט ביצרו כאברהם, אדרבה בכה"ג יצרו שליט עליו ולא הוא שליט על יצרו, אלא ודאי שהיה שיקול נקי לשם שמים שרצה לזכות בחתן כיצחק אבינו, ואמנם היתה בתו ראויה ליצחק מצד מעשיה, שהרי הטעם שדחה אותו אברהם אבינו, לא היה אלא מפני שהוא ארור ואין ארור מתדבק בברוך, ולמה קוראים עליו כנען בידו מאזני מרמה?	21618 21619 21620 21621 21622
אלא ע"כ שאליעזר לגודל מעלתו נתבע שהיה לו להבין מעצמו מה שא"ל אברהם אתה ארור ובני ברוך, ומשום שלא הבין דבר זה כבר נקרא כנען בידו מאזני מרמה, ולמה באמת לא עמד על דבר זה? רואים אנו מכאן עד כמה כוחה של נגיעה! ואפי' נגיעה טהורה וקדושה כזו של אליעזר עבד אברהם, זקן ביתו המושל בכל אשר לו שהיה שליט ביצרו כמותו.	21623 21624 21625 21626 21627

ויש להתבונן עוד בזה דהא כל מה שדרשו חז"ל כאמור למעלה, הרי הוא מדכתיב אלי בלא וא"ו, והיינו	21628
שחשב הלואי שלא תאבה האשה ללכת אחרי ונמצא יצחק נופל בגורלי, א"כ למה כתוב כן רק אח"כ	21629
בשעה שסיפר המעשה לבתואל וללבן, ואומר אל אדוני אלי לא תאבה, אבל בתחילה כתוב ויאמר אליו	21630
העבד אולי לא תאבה מלא וא"ו, והיה צריך הכתוב לכתוב חסר וא"ו בהאי פסוקא של 'ויאמר העבד' ולא	21631
בשעה שסיפר המעשה.	21632
אבל הביאור הוא שאמנם בשעת אמירתו לאברהם אולי לא תאבה, לא הבין עוד טעותו ואמר אולי מלא	21633
וא"ו, אבל לאחר שכבר בא לבית רבקה וראה כל האותות, כי רבקה אמנו היא המיועדת ליצחק אבינו ולא	21634
בתו, כבר סרה נגיעתו זו להשיא את בתו ליצחק, אז עמד על טעותו ואמר אהה! עכשיו אני מכיר כי	21635
אמרתי אל אדוני אלי לא תאבה כלומר אלי. (לב אליהו דף רע"ב).	21636
	21637
מאמר תנב	21638
ה' אלקי השמים אשר לקחני מבית אבי הוא ישלח מלאכו לפניך ולקחת אשה לבני משם (בראשית כ"ד	21639
ז').	21640
וכתב רש"י ולא אמר ואלוקי הארץ, אמר לו עכשיו הוא אלוקי השמים ואלוקי הארץ שהרגלתיו בפי	21641
הבריות, אבל כשלקחני מבית אבי היה אלוקי השמים ולא אלוקי הארץ, שלא היו באי עולם מכירים בו	21642
ושמו לא היה רגיל בארץ, אלוקי הארץ ביאורו שהקב"ה מנהיג ומשגיח על הבריאה כולה, לפני זה היה	21643
רק אלוקי השמים שידעו שיש בורא שברא את השמים, אך לא האמינו בהשגחת הבורא על בראיו, ו	21644
ואאע"ה השריש והרגיל בפי כל העולם שהקב"ה הוא גם אלוקי הארץ.	21645
ויש להתפעל היאך יש בכח אדם אחד לחולל מהפכה כ"כ גדולה בעולם, ולהביא כל העולם להכרה	21646
שהקב"ה משגיח על הבריאה, נצייר לעצמנו לו נרצה להשריש בקרב ציבור קטן יסוד אחד בחוזק אמונה	21647
האם יעלה זאת בנקל בידינו, דיברנו לא מכבר בגודל הענין שישתדל כאו"א לומר לפני כל פעולה שאעשה	21648
זו אי"ה, ולא להשתמש בלשון כאילו בכוחו לעשות ולפעול.	21649
האם עלה זאת בידינו האם ניכר שינוי בפרט זה בקרבנו, ואנו עוסקים לא בעולם מלא, אלא בקרב ציבור	21650
קטן של בני תורה השואפים להיטיב דרכם, ומ"מ אין ניכר שהצלחנו בזה, וגבי אאע"ה ראינו שאע"ג	21651
שהיה יחיד, הצליח להחדיר בקרב עולם מלא יסוד גדול המשנה כל אמונתם הקודמת, ומלמדם שהקב"ה	21652
אלוקי הארץ.	21653
כתב הרמב"ם בספר מורה נבוכים חלק ג' פרק כט, והוזכרו הדברים ברמב"ן סוף פרשת נח, שמצא כתוב	21654
בספרי דברי הימים של חכמי מצרים, שאאע"ה נולד בכותא וחלק עם ההמון ואמר להם שהשמש נפעל ע"י	21655
אחר, טענו עליו שהרי יש כח בשמש לפעול, כח וגבורה נתן בהם להיות מושלים בקרב תבל, אמר להם	21656
אברהם צדקתם אבל הוא כגרון ביד החוצב בו, וסוף הענין שהמלך שם אותו בבית כלא, והוא התמיד	21657
לטעון עליהם ימים רבים והוא בבית כלאו, ואח"כ פחד המלך שיפסיד עליו ממלכתו וישיב בני אדם	21658
מאמונתם וגרשו המלך לקצה המזרח.	21659
ה"נ יש להתפעל שגם כשהיה בבית הסוהר, מ"מ חשש המלך שמא יצליח להניא את העולם מאמונתם, וכך	21660
הוה שהצליח אאע"ה בכל זה, וכדאיתא בחז"ל עמק שוה הוא עמק המלך, שהושוו כל העולם וקרוהו מלך	21661
אתה עלינו (בראשית רבה נח), וכן חזינן בשעה שביקש אברהם מבני חת לקבור את שרה, אמרו לו נשיא	21662
אלוקים אתה בתוכנו.	21663
ועוד כתב שם ודעו כי ענין אברהם ומעלתו ואמונתו נתפרסם מאוד ונודע בעולם, והולך שמעו יותר משם	21664
המלכים, שאתה רואה שאבימלך כרת ברית עמו, ועוד שבא אליו לביתו וא"ל כי עצמת ממנו מאוד, וכן	21665
ארז"ל יפה זבל פרדותיו של אברהם יותר מכספו וזהבו של אבימלך (בראשית כ"ו), ומכל זה מתעצם	21666
פליאתנו היאך אאע"ה הצליח לשנות כל העולם, ואילו אנו רחוקים כ"כ ואיננו מסוגלים להתעורר ולשנות	21667
את דרכינו ומהלך חיינו.	21668
ואין לומר שאאע"ה הראה מופתים גלויים לעין כל ולכן הצליח לשנות את העולם, כי אף אנו בזמננו יש	21669
צדיקים שעשו מופתים לאין שיעור, הנה יש לכל אחד לספר מופתים גלויים מהחפץ חיים זצ"ל, וביותר	21670
החסידיים מספרים אף הם מופתים רבים מאדמורי"הם, ומ"מ על אף האמונה במופתים אין הדברים	21671
משפיעים עלינו לחולל שינוי מהותי בכל מצבנו.	21672
ובאמת כמה טעמים לדבר, ראשית בימים עברו ידעו הכירו הכל את הקב"ה, והבינו שפשוט שאין שום	21673
דבר נעשה מאליו, ולכן בודאי שהעולם נברא אלא שטעו אנשי העולם ועבדו עבודה זרה, כי יחסו את כח	21674
הבורא לדברים אחרים, ולכן טעו ועבדו לשמש ולירח שסבורים שבכוחותיהם בראו את העולם, אבל	21675
בעצמם עמדו במצב של חכמה וחיפוש אחר אמונה.	21676

ולכן כשבא אאע"ה והוכיחם דאין בכח השמש לפעול כלום, וכל כח השמש רק כגרזן ביד החוצב, וכמ"ש	21677
במדרש הויכוח בין אברהם לנמרוד שאמר נסגוד לנורא, א"ל אברהם נסגוד למיא דמכבה נורא, א"ל נסגוד	21678
למיא, א"ל אברהם א"כ נסגוד לעננא, ונסגוד לרוחא דמפזרא לעננא (בר"ר לז).	21679
מבואר מזה כי בקשו וחפשו דרכים לחזק אמונה, ולכן כשבא אברהם והוכיחם בטעותם העבירם לאמונה	21680
האמיתית, כי לא קשה להשפיע על המבקש ולהורות לו דרכי האמת, ואילו אנו בזמננו איננו מבקשים כלל	21681
להשיג דברים רוחניים וחיים במרוצת ההרגל, לכן קשה להיות מושפע ומחונך אף בעת שרואה מופתים	21682
גלויים.	21683
ונראה להוסיף עוד בענין זה שדורות הראשונים הוא ענין ומהות אחרת לגמרי, הורגלנו תמיד להביא דברי	21684
חז"ל, אם הראשונים כמלאכים אנו כבני אדם, ואם ראשונים כבני אדם אנו כחמורים (שבת קיב), ונראה	21685
בזה שחז"ל ביארו לנו יסוד וסיבת גדלותם שנבעה מעצם היותם ראשונים, וזו הראשית אשר הביא	21686
לגדלותם, שכל שהיו יותר ראשונים וקרובים לתחילת הבריאה, כן היו יותר גדולים מדורות שבאו	21687
אחריהם, דמצב הבריאה בראשיתה היתה אחרת.	21688
איתא בחז"ל (בר"ר מה ז), בא וראה גדולתן של ראשונים, מנוח ראה מלאך ה' ואמר לאשתו מות נמות כי	21689
אלקים ראינו, ואילו הגר שפחת שרה ראתה חמשה מלאכים ולא נתיראה מהם, וזאת למודעי כי מנוח לא	21690
היה מאנשי ההמון, כי כיון שזכה לראות מלאך ה' ודאי שהיה ראוי לכך, ומ"מ ההבדל בין דור האבות	21691
לדור השופטים תהומי כל כך, ועוד שם בחז"ל צפורנם של אבות ולא כריסם של בנים.	21692
נתבונן נא בזאת ונראה החילוק בין צפורן שהוא חלק נפרד מהגוף ואין בו כל חכמה, לבין כרסן של	21693
אחרונים שזה מהות הדורות האחרונים, ובלשון זה איתא נמי בחז"ל ההבדל בין דור בית ראשון לדור בית	21694
שני, יפה ציפורנן של ראשונים מכריסן של אחרונים (יומא ט:), שהראשונים היו קרובים לבריאת העולם	21695
ולחכמת אדם הראשון, ואיתא בגמ' (בבא בתרא קכא), שעמרם אבי משה ראה לוי, ויעקב ראה שם בן נח,	21696
וכיון שראו את נח שראה את אדם הראשון.	21697
ידעו והכירו את חידוש הבריאה ולכן היו קרובים לאמונה, וביותר שהיו קרובים לדור המבול, וידעו שנח	21698
נשאר יחידי מכל באי עולם, ומכיון שידעו והכירו הכל בעיניהם, היתה חסרה להם רק התעוררות מועט,	21699
אמנם אנו בזמננו חיים ללא מחשבה כלל, ומורגלים אנו במחשבות כפירה שכוחי ועוצם ידי עשה לי את	21700
החיל הזה, ומושרשים אנו זמן רב במחשבות אלו, לכן כדי להתעורר חייבים אנו לעקור מעיקרם את כל	21701
השרשים הקודמים שבטבענו וזה אינו בא בנקל, ומשו"ה קשה ההתעוררות בחיזוק אמונה.	21702
והסיבה לזה שאיננו מתבוננים ומתעוררים מכך, מפני שהתאוות והרצונות מטמטמים את לבותינו, וחיים	21703
אנו ללא מחשבה והתבוננות כלל, ומשום כך רחוקים אנו מאמונה, והעצה לכ"ז הוא עבודה ויגיעה רבה,	21704
ועי"ז נוכל להגיע להתחזק באמונה, נתקרב להיות מכלל המבקשים את האמת ונזכה לאמונה שלמה.	21705
(אור יחזקאל).	21706
	21707
מאמר תנן	21708
ויקה העבד עשרה גמלים מגמלי אדניו וילך אל עיר נחור (בראשית כ"ד י').	21709
א"ר אחא יפה שיחתן של עבדי בתי אבות מתורתן של בנים, פרשה של אליעזר שנים ושלושה דפים הוא	21710
אומרה ושונה, והשרץ מגופי תורה ואין דמו מטמא כבשרו אלא מריבוי המקרא, רשב"י אמר טמא הטמא	21711
ר"א אומר זה וזה (בר"ר ס'), ויש להתבונן למה האריכה התורה בפרשה של אליעזר ב' וג' דפים יותר	21712
מגופי הלכות שבתורה?	21713
מזה נלמד במהות התורה שעיקר כוונתה היא לחנך את האדם בתיקון מדותיו ובירור מדותיו, כמארז"ל וכי	21714
מה איכפת להקב"ה שישחטו מן הצואר ולא מן העורף? אלא לא נתנה תורה לישראל אלא כדי לצרף בהן	21715
הבריות, ומהות המצוות היא להביא את נפש האדם לתכלית השלמות, לצרף את לבו ממדות רעות והרגליו	21716
הרעים, וכמבואר בחובת הלבבות עיקר כוונת התורה בעבודת האדם להמשיל השכל על תאות הנפש.	21717
(מוסר התורה ח"א ל"ח).	21718
	21719
מאמר תנן	21720
ויאמר ה' אלקי אדני אברהם הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדני אברהם (בראשית כ"ד י"ב).	21721
ישנה מדרגה גבוהה למאוד, שיכול האדם להסכים הסכמה חזקה כל כך עד שיקנה עולמו בשעה אחת,	21722
ההסכמה פועלת עליו כל כך עד שיכול לעמוד בדרך הישרה מיד, ואינו מתהפך לבו בקרבו ואינו צריך	21723
לצאת בקצה של המדות, הוא עומד כ"כ חזק עד שיכול להשתמש בכל מדותיו בשעתו ומקומו כמו	21724
שהתורה דורשת מאתו, כי הוא רוצה רק הרצון ה' בלבד, והוא ביד התורה כחומר ביד היוצר שכל דבר	21725
שצריך יכול לעשות.	21726

ולא יכשל בחשבונות הן בחשבונות אשר יקצר על ידם מדרך התורה והן בחשבונות אשר צריך להרבות משלו על התורה, כי הוא אינו נוגע בעצמו, אלא מוכן כמו מלאך לבחור כל מה שתבחר לו התורה, בלי שום שאלה מה כתיב בה, כי כל מה שימצא מן הטוב הוא מקבל מיד, וכל מה שירגיש מן הרע הוא מפקיר מיד, ואין עליו שום טענה ובקורת, כי הוא השלים כל החלקים אשר האדם מחויב להשלים מכל הצדדין, וכל רוחות העולם לא יזיזו אותו ממקומו.	21727 21728 21729 21730 21731
אבל אם לא יגיע להסכמה חזקה, הוא מוכרח להסכים רק על החיצוניות, להפקיר את מקום העבירה וזה יעלה בידו, אבל הפנימיות שלו לא יכול להשלים בפעם אחת, אלא מתהפך פעם כך ופעם כך, וכדי להשקיט את הפנימיות שלו, מוכרח הוא לצאת בקצה המדות, וכמ"ש מוטב לי להקרא שוטה כל ימי ולא ליעשות שעה אחת רשע לפני המקום (עדיית פ"ה:), ובכל מקום שמרגיש חלישות צריך הוא להתחזק, לפעמים גם ע"י אמצעים אשר יוצאים מכלל הישרות בחיצוניות שלהם, ורק היודע תעלומות מבין פעולות אלה.	21732 21733 21734 21735 21736 21737
וכמו שאמר הגר"א ז"ל, כל אחד צריך לגדור עצמו מן העבירות לפי טבע מזגו, אף שאין דרכו נכונה בעיני הבריות שאינם מכירים בטבעו, רק בדבר שהוא נגד התורה לא יסמוך על שכלו, וכמ"ש הרמב"ם שמתחילה צריך האדם להרחיק את עצמו בקצה השני ממדותיו, וינהוג בו זמן רב עד שיחזור לדרך הבינונית, (דעות פ"ב ושמונה פרקים פ"ד), והמשל בזה כשרוצים ליישר חישוק מוכרח מקודם להטות לצד השני ואח"כ יהיה אפשר ליישרו.	21738 21739 21740 21741 21742
והמדות אינן שוות בכולם, אלא מסור לכל אחד ואחד והוא צריך ליקח לו דרך לפי תכונתו, ובמקום אשר נכשל שמה, ואין לו אמיצות לעמוד על דרך התורה, צריך לתקן המכשול הזה, שיעשה פעולות קיצוניות כנגד החולשות ממין המכשול, שיהיה זה לעומת זה בדיוק, וזה מסור לכל אחד אשר יבחר לעצמו מה הוא היפוכו של חסרונו, ויכול להיות בכל פרט ומעשה ותנועה אשר האדם מרגיש בחוש את הנגיעה שלו יטהו להיפוך.	21743 21744 21745 21746 21747
וכמו שמצינו אצל אליעזר אשר לכאורה קשה על כל הדרך שלו, בעת שהלך ע"פ ציווי אברהם לקחת ליצחק אשה מבנות קרוביו, ראשית למה היה צריך להתפלל לה' שיצליח דרכו, היה לו לסמוך שודאי אברהם התפלל עליו? ועוד למה נתן לה הנזמים טרם ידע בת מי היא? ולמה שיבח את אברהם כל כך? ולמה אמר לא אוכל עד אם דברתי דברי? ולמה לא הסכים לה לישב ימים או עשור אלא לקח אותה מיד? מפני מה היו כ"כ השתדלויות, גם אם היה פוחת מהשתדלותו היה גם כן הענין נעשה ונגמר.	21748 21749 21750 21751 21752
אלא הוא הדבר שאמרנו, כי חז"ל אמרו על הפסוק אולי לא תאבה האשה אלי כתיב, כי רצה את יצחק לבתו (בר"ר נ"ט), והיתה לו נגיעה גדולה אשר לא תאבה האשה וישאר יצחק אצלו, וכיון שהרגיש את הנגיעה לא היה יכול להתנהג בדרך הישרות, כי הנגיעה תובעת לעקם את הישרות ולהתעצל בהשתדלותו, ועכ"פ להרבות אמצעיים אשר על ידם יקרב הענין אל צד הנגיעה עוד יותר, זה ודאי לא עשה והיה מתגבר על טבעו, ויצא כגבור להלחם עם נגיעתו להטות את מדותיו לצד ההיפוך, בזה השתדל בחריצות ובכל דבר המועיל, לפעול על הענין שיוגמר ויצא לאור בלי שום אמתלא.	21753 21754 21755 21756 21757 21758
ולכן מתחילה התפלל על זה והתפילה היתה ודאי על זה, לבל ילכד במצודת הנגיעה להכשיל את הדבר, שלא לבד שלא יועיל עוד יוכל להזיק, וכאשר השלימה הסימנים נתן לה הנזמים, והיה כדאי לו מספק ליתן לה הנזמים, כי אפילו אם לא תהיה ממשפחתו, כדאי לו לשלם לאברהם נזמים אחרים, וכדי לצאת מדי ספק כי שמא באמת היא מוכרח הוא שיתן לה הנזמים, כי אולי היא תקרב לדעתו ע"י הנזמים האלה, וכיון שחשד את עצמו שמא נגיעתו גורם לו אשר לא יתן לה הנזמים מספק, לכן יצא על זה בקצה השני של הנגיעה.	21759 21760 21761 21762 21763 21764
וכן לא רצה לאכול עד אם ידבר דברו, ג"כ מטעם זה שלא להניח את הנגיעה לפתוח לו פתח שיתעצל בדבר, כי שמא אם יוותר בחוט השערה הזאת יתן בזה מקום לחוט השערה שאחריה, לכן לא וותר כלום, ואשר בקשו שתשב ימים או עשור, גם כן חשד עצמו שמא הוא יתרצה מפני נגיעתו, לכן גם על זה יצא בקצה האחרון להתאמץ שלא להניח גם החלק הזה, עד שגמר כל הענין והביאה ליצחק.	21765 21766 21767 21768
ע"ז אמרו חז"ל יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים, שהרי פרשתו של אליעזר שנים ושלוש דפין, והשרץ מגופי תורה ואין דמו מטמא כבשרו אלא מריבוי (בר"ר ס'), והוא משום שכל התורה ניתנה רק לתקן את מדותיו של האדם, לכן כאשר כל שיחתן של עבדי האבות הוא דרך תקון המדות, ומכל פעולה ודיבור שלהם נוכל להבין איך לעבור על המדות ולהטותם אל קצה ההיפוך, לכן כתבה התורה כל פרט להתלמד מהן איך לעשות.	21769 21770 21771 21772 21773
ונמצא שהן גופי תורה כי זו היא תורה האמיתית, וזו המטרה של התורה כולה, כמ"ש חז"ל כי בעת ששאלו המלאכים תנה הודך על השמים, השיב להם משה קנאה יש בכם שנאה יש בכם (שבת פ"ט:), כן	21774 21775

האדם אשר יתהפך לבבו בקרבו למשוך את התורה לפי נטייתו, צריך לצאת בקצה ההיפוך של המדות,	21776
ומדת תשובתו כנגד מדת משובתו, כמו שעשה אליעזר עבד אברהם.	21777
אילו היה יכול למסור עצמו לגמרי אל התורה בלי שום פשרות, והוא מתדבק שוה בשוה עם התורה	21778
כמתכונתה, אז הוא בטוח וגם אחרים בטוחים בו ומקדש שם שמים בכל מקום שיהיה, כי על התורה אין	21779
שום טענה במציאות, וכל הטענה רק על האדם, ואם הוא אדם אשר הוא אל התורה כנשמה בלא גוף, מוכן	21780
לקיים כל דרך התורה כמו שהיא בלי שום חסר ויתר, אז גם עליו אין שום טענה כי דרכיו דרכי נועם.	21781
לא כן האדם אשר לא יכול להתדבק אל התורה בפעם אחת, שימוד אותה כמו בגד תפור בעדו, אלא יתהפך	21782
בלבו כי יש לו הרבה דברים המנתקים אותו מן התורה, כי העבר שלו השאיר בנפשו הרבה דרכים אשר	21783
הוא קשור אחריהם ככלב, וכל עת שיעלה זכרון של מעשיו עליו, זה נותן לו משיכה גדולה עד שהוא יכול	21784
להפוך הקערה על פיה.	21785
הוא מוכרח שיצא בדרך של הקצה, לשבור כל נטיותיו בל ימשול עליו הדבר הזה ולא יתפעל מהם, ועל זה	21786
ודאי שהוא צריך לצאת בפעולות נוגדות לרעיון העבר שלו, וכל כך הוא צריך להרבות בפעולה, עד אשר	21787
יולד מהם תכונה שתהיה הפוכה מהקודמת, כי מעשה מוציא מידי מעשה, ובלי הפעולות גם כי יחשבו ימי	21788
מתושלח, ירבה רק החלומות ולא יגיע לכולם.	21789
(מדרגת האדם דרכי התשובה פרק ט').	21790
	21791
מאמר תנה	21792
ויאמר ה' אלקי אנני אברהם הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אנני אברהם (בראשית כ"ד י"ב).	21793
מי בכם ירא ה' זה אליעזר, שומע בקול עבדו זה אברהם, אשר הלך חשכים זה אליעזר בשעה שהלך	21794
להביא את רבקה, יבטח בשם ה' זה אליעזר, ויש להבין למה קראו עליו אשר הלך חשכים, וכי מה ענין	21795
חשיכה זו? עוד אמרו ארבעה שאלו שלא כהוגן, אליעזר זימן לו הקב"ה כהוגן, ומדוע באמת שאל אליעזר	21796
שלא כהוגן? ולמה שינו עמו לטובה להזמין לו כהוגן?	21797
אמנם אליעזר היה רם במעלתו מאוד עד שאמרו (ב"ר נ"ט), וה' ברך את אברהם בכל שהשליטו ביצרו,	21798
ויאמר אברהם אל עבדו המושל בכל אשר לו שהיה שליט ביצרו כמותו, וכבר הרחיב מרן הגרי"ס זצ"ל	21799
לבאר בי באיכות גדולה מעלת אאע"ה, כי מדרגת אליעזר היתה בחינת גבור כובש את יצרו בכבישת	21800
המדות, לא כן אאע"ה שליטתו היתה בבחינת תיקון היצר, היא תיקון המדות לבל יתאוה לרע כלל, על פי	21801
המבואר להרמב"ם שיש שני מדרגות, מושל ביצרו אשר נפשו אותה רע אך הוא כובש את תאוותו, וחסיד	21802
המתאוה ונכסף אך לטוב.	21803
ידוע כי ישרות השכל אי אפשר שתמצא באדם רק על ידי תיקון המדות, שאז השכל מובדל מן הטבע	21804
והמדות שדרכם להטיל ארס בשכל האדם, אך על ידי כבישת המדות אחרי שהטבע והמדות מתעוררים בו,	21805
אף שהינם כבושים במאסר שכלו בל יראו פעולותיהם על האברים במעשה, אמנם קשה מאוד שיקלע	21806
האדם הזה בשכלו אל נקודת האמת, מבלי נטיה לשום צד הן לטוב הן למוטב, וא"כ אי אפשר שיסמוך על	21807
שכלו ודעתו כלל.	21808
וע"כ אליעזר אף כי במעשה השלים כבישת נגיעתו על צד המעלה היתירה בתכלית קצה מדותיו, ולא הניח	21809
שום מקום ליצר על מעשיו, עד שאמרו ז"ל יפה שיחתם של עבדי אבות מתורתן של בני (ב"ר פ"ט),	21810
בכ"ז שיקול דעתו לא היה נקי לגמרי כיאות, ואמרו כנען בידו מאזני מרמה זה אליעזר, שיושב ושוקל אם	21811
בתו ראויה או אינה ראויה (ב"ר נ"ט), ובמקום שהיה אצל אברהם אע"ה בתור ודאות והחלטה כי בני	21812
ברוך ואתה ארור ואין ארור מתדבק בברוך, היה זה אצל אליעזר רק בתור ספק אם אינה ראויה, וכבר	21813
פעלה הנגיעה בעזרת החשבונות הרבים הנעלים שהיו יכולים להמצא בענין כזה, להשפיע על שכלו ג"כ	21814
אם בתו ראויה.	21815
ואילו היה לבו חלל בקרבו ולא היה רצונו מטהו להניח שום ספק בשיקול דעתו, אז היה גם הוא רואה	21816
בהכרה ברורה ומוחלטת שאינה ראויה, ויתכן דבזה עצמו היה יוצא מכלל ארור לכלל ברוך והיתה בתו	21817
ראויה באמת, וכמו שהיה אח"כ שאחר שגמר שליחותו על צד השלמות נכנס לכלל ברוך כמו שדרשו על	21818
בוא ברוך ה' (ב"ר פ"ט), ואולי היתה זאת תשובת אאע"ה אליו 'אתה ארור' כך האשם, כי מה שהנך	21819
יושב ושוקל זה גרם לך שעדיין לא יצאת מכלל ארור, ואבדת בזה שאינך מתדבק בברוך.	21820
וע"כ כשמצא אליעזר את עצמו, כי שכלו עומד תחת השפעת הנגיעה שמטלת לו ספיקות למען יטה הענין	21821
לטובתו, כמו שדרשו אולי לא תאבה אלי כתיב הרגיש כי א"א לסמוך על בינתו לפי השקפת דעתו, כי	21822
בשום אופן לא יראה האמת לאישורו, ומבוכה זו מבוכת השכל ומדות שהיתה אז אצלו, כינוה חז"ל	21823
במאה"כ אשר הלך חשכים, וע"כ מצא לנכון לסלק את עצמו לגמרי, ועשה הסימנים והתפלל הקרה נא	21824
לפני היום, שבזה יצא לשום בה' מבטחו שהוא מושלל משכל האדם, וע"ז אמרו יבטח בשם ה'.	21825

למדנו מכלל זה עד כמה אין לאדם לסמוך על עצמו ועל שכלו כלל וכלל, וכמאה"כ ואל בינתך אל תישען, וביאר הגר"א ז"ל שלא תאמר אבטח בה' אך אני מחויב לעשות ולהשען גם על שכלי, ולכן אמר שאל תשען אפילו בתורת משענת לא יהא לך שכלך. (אור המוסר ב').	21826 21827 21828 21829
מאמר תנו	21830
והיה הנערה אשר אומר אליה הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה אותה הוכחת (בראשית כ"ד י"ד).	21831 21832
ובה אדע לשון תחינה הודע לי בה (רש"י שם), על מה ולמה מיהר כל כך אליעזר שהשידוך יצליח, מה היתה הבהלה שדוקא היום תהיה ההצלחה? למה בכלל קובע אליעזר יום, כלום יקרה אסון אם יתאחר השידוך לעוד זמן מה? אם התאחר יצחק עד ארבעים שנה, מה כח חשוב שלא יתאחר עוד איזה זמן פחות או יותר?	21833 21834 21835 21836
אכן כפי שמבואר במדרש היה אליעזר נוגע בדבר, היתה לו נגיעה ליקח את יצחק לבתו, כמש"א ז"ל כנען בידו מאזני מרמה כנען זה אליעזר, בידו מאזני מרמה שהיה יושב ושוקל אם בתו ראויה היא או אינה ראויה, לעשוק אהב אהובו של עולם זה יצחק, אמר אולי לא תאבה האשה ללכת ואתן לו בתי, א"ל אברהם אתה ארור ובני ברוך ואין ארור מתדבק בברוך.	21837 21838 21839 21840
לכן השתדל אליעזר להשתלט על הרגש והתשוקה שלו, הוא נלחם כארי כנגד הנגיעה גם אם היתה זו נגיעה כשרה, שע"י שישתדך עם רבו אברהם ויצחק ישרו עליו השראה והשפעה עליונה שיצא מכלל ארור לברוך, אבל הוא לחם נגד יצר טוב זה, כדי לשמור הבטחתו ולקיים את שבועתו לאברהם.	21841 21842 21843
ולכן היה ממחר עצמו, מזדרו ומתפלל שיצליח להחזיק את הרגש הטוב ואת ההסכמה החזקה שלו שלא ליפול ברשת היצר, שלא יתפתה להפר את הברית שכרת את אברהם, וכל זמן שהרגש הקדוש חי ומתקיים בלבו לשמור את השבועה, וכל זמן שלא הצטנן ולא נחלש כח הטוב ללחום נגד היצר, ונגד כל מחשבה ונטיה אחרת, עשה את המאמץ הגדול ביותר כדי למהר את השידוך שהוכיחו לו מן השמים שהיא רבקה, היא הראויה להיות אשה ליצחק.	21844 21845 21846 21847 21848
ולכן התפלל והתחנן להשי"ת הקרה נא לפני היום, דוקא היום כדי לבצע את השליחות בשלמותה כפי שאדונו אברהם רוצה, עם כל הכוונה הטהורה והרגש הטוב, שלא תהיה פגיעה כלשהי בזה.	21849 21850
ולכן אמרו חז"ל שאליעזר עבד אברהם היה מן הארבעה שבקשו שלא כהוגן וזימן לו הקב"ה כהוגן, והיה הנערה אשר אומר אליה הטי נא כדך ואשתה, ואילו יצאה אמה אחת והשקתו היה משיאה לבן אדונו, זימן לו הקב"ה והנה רבקה יוצאת, השלא כהוגן של אליעזר נבע מתוך רצון טוב וחזק לקיים את הרגש הטוב נגד נגיעתו, מהירותו וזריזותו במצוה של כבישת היצר, בעוד שאש האמת בוערת השלא כהוגן הוא כהוגן. (מעייני החיים).	21851 21852 21853 21854 21855
מאמר תנו	21856 21857
והיה הנערה אשר אומר אליה הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה אותה הוכחת ליצחק (בראשית כ"ד י"ד).	21858 21859
א"ר שמואל בר נחמני א"ר יהונתן שלשה שאלו שלא כהוגן, לשנים השיבו כהוגן ולאחד השיבוהו שלא כהוגן, ואלו הן אליעזר עבד אברהם, ושאל בן קיש, ויפתח הגלעדי, אליעזר עבד אברהם דכתיב והיה הנערה אשר אומר אליה יכול אפילו חיגרת אפי' סומא, השיבו כהוגן ונזדמנה לו רבקה, שאל בן קיש דכתיב והיה האיש אשר יכנו ואת בתי אתן לו, יכול אפילו עבד אפילו ממזר, השיבו כהוגן ונזדמן לו דוד, יפתח הגלעדי דכתיב והיה היוצא אשר יצא מדלתי בתי, יכול אפילו דבר טמא, השיבו שלא כהוגן ונזדמנה לו בתו (תענית ד').	21860 21861 21862 21863 21864 21865
וצריכין להבין האם משוא פנים יש בדבר הלא שאלתם היתה שוה, ועוד הרי אמרו חז"ל על אליעזר יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים, פרשתו של אליעזר שתים ושלשה דפים הוא אומרה ושונה, והשרץ מגופי תורה ואין דמו מטמא כבשרו אלא מריבוי המקרא (בר"ר ס'), ואיך נשאו והרימו דברי אליעזר בשעה ששאל שלא כהוגן, ועוד לומר על זה שהוא יפה מתורתן של בנים.	21866 21867 21868 21869
אמנם שמעתי כמה פעמים מאדמו"ר זצ"ל שהיה שואל שאלה עצומה, על מה שמצינו שבאו בחלום הלילה אל הכוזרי, ואמרו לו כונתך רצויה אבל מעשיך אינם רצויים, והיה שואל אדמו"ר זצ"ל הלא גם אנו מבקשים את האמת ומתייגעים כ"כ הרבה, ואין מי שיכול לומר חזק בדעתו שהוא מכוון אל האמת גם בהמעשים, ותמיד אנחנו מסופקים ואין אנו יודעים בבירור באיזה דרך נלך, ולמה גם אלינו אינם באים לברר אם מעשינו רצויים אם לאו.	21870 21871 21872 21873 21874

ואמר אדמו"ר זצ"ל שיש שני מיני כוונות רצויות, יש כוונה רצויה שרוצה את האמת, ורצונו לבקש האמת	21875
הוא בשלמות גמור, כי כל מה שמכיר הוא חי על זה במציאות בפועל ממש בלי שום שינוי מהכרתו	21876
למעשהו, ויש מין שני שרצונו וכונתו להאמת הוא רק בבחינת מחשבה טובה, ונשאר רצונו בכונתו לבד,	21877
ואינו מוציא לפועל לחיות על כל מה שנתברר לו, ולכן אצל הכוזרי שכל מה שנתברר לו הוא חי על זה	21878
ולא היה מחוסר אלא בירור, לכן זכה לבירור במקום שאין יד שכלו מגעת, אבל אנו שגם במקום ששכלנו	21879
מגיע אין אנו חיים על זה מה יועיל הביורור.	21880
ובזה יתכן החילוק בין אליעזר עבד אברהם ליפתח אע"פ ששניהם שאלו שלא כהוגן, אבל ההכרח לשאול	21881
שלא כהוגן לא היה בשניהם שוה, אליעזר היה מוכרח לזה מצד טהרת הנפש לעשות הדבר שלא כהוגן, כי	21882
אמרו חז"ל שהיתה לו נגיעה להתחתן עם יצחק כמ"ש אולי לא תאבה האשה אלי כתיב, וידוע שכששולחין	21883
שליח לעשות דבר קשה וגדול, אם השליח איש חי רב פעלים ועקשן גדול שלא להתפעל מהמונעים, אז יש	21884
תקוה שיגמור השליחות במסקנא טובה, אבל אם השליח מתרפה במלאכתו והענין קשה אז סימן רע	21885
לשולחו.	21886
וידוע כי אין לך עצל כבעל נגיעה, ואין לך רך לבב כאדם שצריך לעשות נגד טבעו, וא"כ איך באמת גמר	21887
אליעזר הענין הקשה כקריעת ים סוף על צד היותר טוב, בשעה שהיו לו עכובים ומפריעים פנימיים	21888
והצוניים?	21889
אלא שכאן נתבררה לנו גבורתו של אליעזר לעשות היפך הנגיעה כמו בעד הנגיעה, ואע"פ שהיה חי בלבו	21890
נטייתו, מ"מ לבש רוח גבורה בעצת הקצה של הרמב"ם ז"ל (שמונה פרקים פ"ד), הוא לא סמך על חכמתו	21891
ויושר מדותיו להתנהג בזה כמו שאר כל אדם, כי פחד אולי תעוור נגיעתו את עיניו וימצא חסרונות	21892
להתרחק מן הדבר, כל עיכוב קל מצד אחרים יספיק לעשות לו רפיון רוח, ויעזוב וילך משם בלא כלום	21893
בטענה שאינם ראויים לזה כלל.	21894
וכדי לשמור הצווי של א"א אדונו, לקח לו דרך חדש שלא לבנות על עצמו כלל, ולעשות עצמו כאינו יודע	21895
כלום, אלא עשה סימנים כמבואר והיה הנערה בלי שום תנאי כלל, אלא אותה הוכחת ליצחק היא כמו	21896
שהיא, אע"פ שזה שלא כהוגן כי אולי תזדמן חיגרת או סומא, אבל כיון שעשה הדבר לשם שמים בלי שום	21897
נטיה לרע ח"ו, אלא רק מפני רוב חסידותו שמצא עצמו חשוד לעשות רפיון בדבר.	21898
ולכן התגבר בהיפוך שלא לבנות על עצמו אלא לבטוח על ה' שיעשה לו משאלתו ע"י האמצעים של	21899
הסימנים, ולכן השיבו הקב"ה כהוגן ונזדמנה לו רבקה, ומשמחת הנס השיג חיזוק גדול, וגברה בו רוח	21900
טהרה עד שאמר לא אוכל עד אם דברתי דברי, ומזה נתברר לנו היסוד כי אין לו לאדם אלא מערכי לב	21901
לראות את האמת, ואז גם השלא כהוגן שלו יצליח, וזכה לזה מפני שלא היה חסר בשלמות הרצון להגיע	21902
אל האמת כרצון אדונו.	21903
אבל אצל יפתח ששאל שלא כהוגן ולא הי' לו סיעתא דשמיא, מפני שאצלו לא היתה מבוכת היצר, שנאמר	21904
שמרוב ההשתדלות לכוון הדבר ברוח טהרה, היה מוכרח להמעיט בחכמת ההיקף לעשות הענין שלא	21905
כהוגן, שלא להתנות שום תנאי בדבריו, כי לכאורה איזה הכרח אנו יכולין למצוא כאן, עד שנאמר שהיה	21906
מוכרח לעשות על דרך שעשה ולא באופן אחר.	21907
וכיון שלא היה כאן מה שהיה אצל אליעזר, א"כ בזה שלא התנה תנאי בדבריו קמה עליו התביעה, על שלא	21908
התאמץ בזריזות המחשבה לעשות הדבר בהיקף כל הצדדין, ולכן לא נענה כהוגן, ושאל בן קיש אע"פ	21909
שלא היה ההכרח של היפוך הנגיעה, היה לו ההכרח של עבודת הרבים והצלחת הכלל, לכן זכה גם הוא	21910
שנענה כהוגן. (אור המוסר ח"א ד' קצ"ה).	21911
	21912
מאמר תנח	21913
והיה הנערה אשר אומר אליה הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה אותה הוכחת ליצחק	21914
(בראשית כ"ד י"ד).	21915
יש לשאול הלא ענין שידוך בשביל יצחק אבינו העולה תמימה זה דבר גדול וקשה, ויקר המציאות למצוא	21916
את הראויה לו, כי היא צריכה להיות מושלמת בכל המעלות, בטהרת הלב באמונה בה' ביראת שמים	21917
במדות טובות, איך החליט אליעזר שדולה ומשקה מתורתו של רבו ומושל בכל אשר לו, ואמרו חז"ל	21918
שהיה שליט ביצרו כמותו (מד"ר).	21919
מי כמוהו יודע איזה אשה ראויה להיות אשתו של יצחק, ואיך חשב שהיא האשה המתאימה רק על ידי	21920
שהיא תעשה גמילות חסד ותגיד שתה וגם גמליך אשקה? ואליעזר כל כך סמך על סימן זה עד שחז"ל	21921
אומרים (חולין צה:), כל נחש שאינו כאליעזר עבד אברהם אינו נחש, ופירש"י כל נחש שאינו סומך עליו	21922
ממש כאליעזר עבד אברהם, שאם תשקני אדבר בה ואם לאו לא אדבר בה עכ"ל, ואינו מוכן באמת איך	21923
סמך על זה?	21924

ובאמת אמרו חז"ל (מד"ר פ"ס ג), ד' הן שתבעו שלא כהוגן לג' ניתן כהוגן ולאחד ניתן שלא כהוגן, ואלו	21925
הן אליעזר עבד אברהם וכו', אליעזר אמר והיה הנערה אשר אומר אליה הטי נא כדך ואשתה, הא אילו	21926
יצאה אמה אחת והשקתו היה משיאה לכן אדונו? אתמהה, וזימן לו הקב"ה כהוגן, ויהי הוא טרם כלה	21927
לדבר והנה רבקה יוצאת עכ"ל, רואים שבאמת תבע שלא כהוגן ומה היתה דעתו?	21928
ואפשר לומר כי הענין הוא דאיתא (בפ"א פ"ב מ"ט), אמר להם צאו וראו איזו היא דרך טובה שידבק בה	21929
האדם, ר"א אומר עין טובה, ר' יהושע אומר חבר טוב, ר' יוסי אומר שכן טוב, ר' שמעון אומר הרואה	21930
את הנולד, ר' אלעזר אומר לב טוב, אמר להם רואה אני את דברי ר' אלעזר בן ערך מדבריתם שבכלל	21931
דבריו דבריתם.	21932
ופי' הרע"ב לפי שהלב הוא המניע לכל שאר הכוחות, הוא המקור שממנו נובעים כל הפעולות, ומפני זה	21933
אמר ר"י בן זכאי רואה אני את דברי אלעזר בן ערך מדבריתם שבכלל דבריו דבריתם עכ"ל, והתפארת	21934
ישראל מבאר וז"ל, כשהלב שוקט ושמח ישקיף על כל אדם לטובה, וירבו אוהביו בחבר טוב ושכן טוב,	21935
וגם במנוחת נפשו יוכל להשקיף את הנולד ויאהב גם ה' בכל לבבו ונפשו ע"כ.	21936
והנה מעשיית פעולה טובה צדקה או גמילות חסד, אי אפשר עוד להכיר את הלב טוב שבאדם, כי יתכן	21937
בכוחות הנפש שאדם עושה טובה לשני וזה בא מחלישות המזג שלא יכול לראות צער, ועושה את זה להקל	21938
לעצמו את הצער או מטעמים אחרים, יעויין חו"ה שער עבודת האלקים באריכות בזה.	21939
אבל כאן שהיה אליעזר ואנשיו, אמר אליעזר הנה אנכי נצב על עין המים, והיה הנערה אשר אמר אליה	21940
הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם גמלך אשקה, וכידוע יש בגופו של גמל מקום לצבירת מים למשך	21941
שבוע ימים, כי הגמל הולך במדבריות ושותה כמויות עצומות של מים, וזו טרחה גדולה להשקות גמל וכל	21942
שכן שהיו עשרה גמלים, וכאן לא היה מקום לרחמנות כי הלא אליעזר ואנשיו נמצאו על עין המים,	21943
ומספיק היה לתת להם את הכד ויקחו מים בעצמם, כי הלא הם גברים ואנשים בריאים, והיא נערה בת	21944
שלש (מס' סופרים פכ"א ט).	21945
ואדרבא אליעזר התנהג כאילו לא בנימוס, הוא נתן לנערה קטנה לטרוח כל כך הרבה והוא רואה ושותק,	21946
וכן איתא בספורנו כ"א וז"ל, מחריש ולא אמר לה אל תטרחי כל כך כמו שהיה ראוי בחוק המוסר, לדעת	21947
להכיר מתוך אופן חסידותה וזריזותה ההצליח ה' דרכו אם יהיה על צד הטוב והחסד הגמור עכ"ל, ואם	21948
הנערה בטוב לבה שמחה לעשות את זה בעצמה, סימן מובהק הוא על טוב לבה באמת, ובכלל לב טוב	21949
באמת ישנן כל המעלות כדברי ריב"ז.	21950
ולפי"ז אפשר אולי להצדיק את מעשה אליעזר שחשב שהוא עושה כהוגן, ולא חשש שאיזה אמה תצא	21951
ותגיד שתה וגם גמליך אשקה, כי זה יכול להיות רק אצל מי שיש לה נשמה טהורה ולב טוב, אצל רבקה	21952
מצא אליעזר יותר גדלות במדת הטבה, כעדות הכתוב 'ותרץ ותמהר' כמה פעמים ותשק לכל גמליו.	21953
	21954
אלה הם פלאים! בזמן שאליעזר ואנשיו עומדים ומביטים ולא עוזרים, רבקה עושה זאת בשמחה ובזריזות,	21955
כאילו עוזרת לאנשים מחוסרי יכולת ובאה להצלתם, וזה סימן על טוב לבה באמת, כי מי שיש לו לב טוב	21956
באמת הוא רוצה ומשתוקק לעשות טוב עם השני, לא בגלל חולשת מזג או סבל או רחמנות, אלא ממש	21957
שמה על ההזדמנות שיש לו להטיב לזולתו, נביט אל צור חוצבנו ונלמד ממעשיהם הגדולים להטיב עם	21958
זולתנו ברצון ובשמחה ובמסירות באמת. (זכרון מאיר).	21959
	21960
מאמר תנט	21961
והיה הנערה אשר אומר אליה הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה אותה הוכחת ליצחק	21962
(בראשית כ"ד י"ד).	21963
וברש"י ראויה היא לו שתהא גומלת חסדים וכדאי ליכנס בביתו של אברהם, והיינו שעשה אליעזר בחינה	21964
לידע מי האשה הראויה להנשא ליצחק ולהכנס לבית אברהם, והבחינה היתה שתהא גומלת חסדים ורק זו	21965
ראויה להנשא ליצחק, שזו הנקודה העיקרית הנדרשת מן האדם, ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט	21966
ואהבת חסד והצנע לכת עם אלוקיך (מיכה ו' ח'), מבואר דחסד אינו כהבנת אנשי העולם שעושה פעולות	21967
חסד, אלא דרוש לכך אהבת חסד ורק זו ה' דורש מעמך.	21968
וכתב רבינו יונה (שע"ת ג יג), ע"כ אמרו על ג' דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות	21969
חסדים, והנה הצדקה בממונו וגמילות חסדים בין בגופו בין בממונו, כי חייב האדם לטרוח בדרישת טוב	21970
לעמו, ר"ל שחייב האדם לטרוח בעשיית חסד, וכשם שמי שאוהב ממון אינו מסתפק בממון שיש לו, אלא	21971
טורח ומתיגע ומחפש עצות ודרכים להגביר ולהוסיף ממון, כן האוהב חסד טורח ומחפש את החסד.	21972
ולשקוד בעמל נפשו על תקנת חבירו אם דל ואם עשיר, וזו מדרגה נוספת כאדם השוקד על תלמודו,	21973
שאהבת התורה מביאתו לשקוד על התורה, כן אוהב החסד שוקד ואינו מסתפק בעומד לפניו, אלא כל	21974

הדרכים והאופנים כשרים בעיניו להוסיף ולעשות חסד, זוכה במעלת החסד ונעשה לקנין בטבעיו ששואף לעשיית חסד וזו ממעלות הנפש.	21975
ביאור הענין שהרי חייב אדם להתדמות לבוראו, וכשם שהקב"ה ברא נבראים בעולם כדי להיטיב עמהם, כן חייבת להיות הדרישה והתאוה לעשיית חסד, והוסיף רבינו יונה וזאת מן החמורות ומן העיקרים הנדרשים מן האדם, ומכיון שזו מן החמורות חייב להתיגע ע"ז עד כדי מסירות נפש ממש.	21977
והנה כאשר נעיין בבחינת אליעזר את רבקה, נוכל להבין עד היכן מגיע מדרגת אהבת חסד, ואמרה שתה וגם גמליך אשקה, היינו שיאמר לה הטי נא כדך ואשתה בעצמי, והיא תאמר שתה וגם גמליך אשקה, ולכאורה הרי עומדים לפנינו עשרה עבדים, ומ"מ דורש אליעזר מנערה צעירה שבעצמה תשקה את הגמלים ולא העבדים, והרי זו דרישה שבפשטות לא היתה צריכה כלל לעשות, מ"מ כך היא הבחינה האמיתית של אוהב חסד, ורק מי שיעמוד בבחינה זו ראוי להכנס לביתו של אברהם.	21978
והיינו כנ"ל שכשם שאוהב ממון מבקש דרכים לאסוף עוד ממון, כן אוהב חסד אינו מביט על שום דבר, ואין נוגע לו אם יכולים בעצמם לעשות כן, כי עשיית החסד זה רצונו ותאוותו, שהרי היתה רבקה צריכה לבקר את העבדים העומדים בחיבוק ידים, ומחכים שנערה קטנה תגמיאם מים, אוהב החסד אין לו ענין בבקורת, מפני שאין מטרתו רק למלאת חסרון השני, אלא זה צורכו ותאוותו הפרטית, ומאי נפק"מ אם המקבל יכול לעשותו באופן אחר, וראה עוד שהוסיפה ולא הסתפקה בנתינת המים לאליעזר, אלא השקתה אותם בעצמה, שאף בזה יש תוספת ענין הנובע מכח אהבת החסד.	21979
וזו היתה מדת החסד של אאע"ה, ביום שלישי למילתו והוא כואב וחולה, ויושב בפתח האוהל ומבקש אורחים כדי להיטיב עמם, והקב"ה הוציא חמה מנרתיקה ואין עוברים ושבים כדי להכניסם, מ"מ אאע"ה אינו מסתפק בכך ומצטער שאין בידו אורחים, עד שראה הקב"ה שצערו של אאע"ה באי קיום מצות החסד, גדול יותר מהצער והטרחו בהכנסת האורחים על אף מחלתו, ולכך זימן לו שלושה מלאכים בדמות אנשים שיוכל להיטיב עמם, מפני שאוהב חסד עושה חסד לא רק להיטיב לאחרים, אלא צורך פנימי ונפשי שלו היא עשיית החסד, ומעתה מובן הבחינה שעשה אליעזר לרבקה שהיתה אף היא בדרך זו.	21980
וכל זה נכלל בכלל 'אהבת חסד' שהיא המעלה הנדרשת מן האדם, ומעתה יש להתבונן ולראות ענין המלאכה מרובה, שהנה לנו רק מעלה אחת של אהבת חסד, ודומה בעינינו כאילו מבינים אנו מהותה של מעלה זו, וסבורים כי נמצאת בנו ואיננו חייבים לטרוח להשיגה, והנה לנו דוגמא בביאור מעלה אחת, וממנה יש לראות כמה רחוקים אנו מהבנת שלמותה, וכמה עמל וטורח ויגיעה מרובה חייבים אנו להשתדל כדי להשיגה.	21981
והנה יש להתבונן מדוע הספיקה לאליעזר עבד אברהם הבחינה במדת החסד, והרי היו באברהם אבינו ע"ה מעלות נוספות מלבד מעלת החסד, כיראה ובטחון ובפרט אמונה, ומדוע לא בדקה אליעזר אף במעלות אלו, ואף אם במדת החסד מושלמת מכל מקום אולי חסרה לה מעלות אלו, והיאך תכנס לביתו של אברהם ושאר מעלותיו של אברהם אין בה, וממהלך הכתובים משמע שהסתפק אליעזר במדת החסד, חזינן מהכא יסוד גדול בדרכי העבודה, שבשעה שיש באדם מעלה אחת בשלמות, יש בכח המעלה הזו לבדה להביאו לכלל השלמות בכל המעלות, ובפרט מעלת החסד יכול על ידה להגיע לשאר המעלות, ובפרט למעלת האמונה בהשי"ת.	21982
בעת שביקש הקב"ה להפוך את סדום ועמורה, עמד אאע"ה והפציר בתפילה ובתחנונים להקב"ה ולא נענה, מ"מ בשעה שלוט ביקש הנה נא העיר הזאת קרובה לנוס שמה והיא מצער, אמלטה נא שמה הלא מצער היא ותחי נפשי, ויאמר אליו הנה נשאתי פניך גם לדבר הזה לבלתי הפכי את העיר כאשר דברת, והועילה תפילת לוט מה שלא הועיל תפילת אאע"ה, וכתב הרמב"ן וברור הוא שהיו המלאכים יודעים דעת עליון בזה כי גם צוער בתפלתו נמלטה, ויתכן שיהיה זה לכבוד האכסניא כי דרך מוסר לשלוחים להציל בעל ביתם וכל אשר לו.	21983
כיון שלוט הכניס את האורחים לביתו וכיבדם, חייב האורח משום רגש הכרת הטוב להחזיק טובה לבית המארח, ולכן אמרו המלאכים ללוט שיוציא את בני ביתו, וכן שמעו לבקשת לוט אודות צוער, וזה כוונת הרמב"ן שזו מדרכי המוסר, והביא ראייה לזה משלוחי יהושע שהתארחו אצל רחב הזונה, והצילו אותה ואת כל משפחת בני ביתה, וכן איתא במדרש על ידי שכיבד את המלאך נשא לו פנים, כן דרכי המוסר בגודל חובת הכרת הטוב, שכיון שקיבל טובה מאת חבירו חייב לטרוח עבורו ולעשות לטובתו כל מה שאפשר.	21984
וכן יש להתעורר גבי משה רע"ה, איתא במדרש בשעה שאמר לו הקב"ה ועתה לכה ואשלחך אל פרעה, א"ל רבון העולם איני יכול מפני שקבלני יתרו ופתח לי ביתו ואני עמו כבן, ומי שהוא פותח פתחו לחבירו נפשו חייב לו (שמו"ר ד ב), נוראות הדברים לראות חיובי התורה עד היכן מגיעין בענין הכרת הטוב, שכאשר מקבל טובה מחבירו חייב להכיר לו טובה עד כדי מסירות נפש.	21985
	21986
	21987
	21988
	21989
	21990
	21991
	21992
	21993
	21994
	21995
	21996
	21997
	21998
	21999
	22000
	22001
	22002
	22003
	22004
	22005
	22006
	22007
	22008
	22009
	22010
	22011
	22012
	22013
	22014
	22015
	22016
	22017
	22018
	22019
	22020
	22021
	22022
	22023
	22024

ומעתה יפלא הלא האדם מקבל כל ימיו וחיייו טובות עד אין סוף מהבורא ית"ש, ועל זה מברכים בכל יום ברכת השחר שבו כוללים את טובות הבורא עלינו, והמעייץ בחובות הלבבות שער הבחינה יראה נפלאות בגודל הטבת הקב"ה, ומדוע לא נשאל איך אנו גומלים ומכירים טובה להמיטיב הגדול הזה, והלא הפותח פתחו לחבירו נפשו חייב לו, שעל פעם אחת שקיבל טובה מזולתו, חייב להכיר לו טובה עד כדי מסירות נפש.	22025 22026 22027 22028 22029
ומדוע לא נכיר טובה לכל הפחות באותה מידה להקב"ה, שבכל עת ובכל שעה מלאים טובותיו עלינו, והסיבה לזה נובעת מכח המדות הרעות הנמצאות בנו, שאינם נותנות לנו מקום למחשבה כאילו אנו מקבלים, ומחשבתינו היא שכל הנמצא בעולם הוא רק שלנו ועשינו זאת במו ידינו, אדם אזיל בהאי עלמא וחשיב דיליה הוא ולדרי דור, ואינו רוצה להכיר טובה כלל לזולתו.	22030 22031 22032 22033
אמנם בשעה שמתנתק מאהבת עצמו ומיטיב לזולתו, אזי אותה המדה מביאתו אף לידי ההכרה שמקבל מחבירו, כי הרי מרגיש את הארחים ואינו חושב רק על עצמו, ממילא מרגיש את ההטבות שמקבל וחש בזה נהמא דכיסופא שזו ממעלות הנפש, ומשו"ה מכיר טובה לזולתו עד אין שיעור. (אור יחזקאל).	22034 22035 22036 22037 22038
מאמר תס	22039
והיה הנערה אשר אומר אליה הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה אותה הוכחת ליצחק (בראשית כ"ד י"ד).	22040 22041
אמר ר' אחא יפה שיחתן של עבדי בתי אבות מתורתן של בנים, פרשתו של אליעזר שנים ושלושה דפים הוא אומרה ושונה, והשרץ מגופי תורה ואין דמו מטמא כבשרו אלא מריבוי המקרא, רשב"א אומר טמא הטמא ר"א בן יוסי אומר זה וזה, ומים לרחוץ רגליו ורגלי האנשים אשר אתו — א"ר אחא יפה רחיצת רגלי עבדי בתי אבות מתורתן של בנים, שאפילו רחיצת רגלים צריך לכתוב, והשרץ מגופי תורה (בראשית רבה ס').	22042 22043 22044 22045 22046
דברי חז"ל אלה באו להורות לנו כיצד צריכים אנו ללמוד פרשיות אלה, וכמה ראוי לכל משכיל ללמוד בהתבוננות עמוקה וחודרת את שיחתן של עבדי אבות, כי לא רק מפני כבודו של אברהם אבינו האריכה התורה לספר אפילו את רחיצתן של רגלי עבדי אבות, שאלמלא כך למה לא האריכה התורה בסיפור מעשי אבות עצמם, ואפילו הנסיון הראשון והנס הנפלא שעשה השי"ת לאברהם אבינו, בשעה שהפילו נמרוד הרשע לכבשן האש ויצא ממנו בשלום, נרמז בתורה רק במלה אחת אור כשדים.	22047 22048 22049 22050 22051
אלא מכאן שתורה שלמה היא שיחתן של עבדי אבות, ללמד אותנו יסודות חסד ודעת אלקים בארץ, ויפה היא פרשה זו של סיפור שיחתן של עבדי אבות, שיש בה עיקרי תורה וכללי דעת אלקים, יותר מגופי תורה שהם פרטי הלכות טומאה וטהרה, וכך צריך להיות מצדנו ההתבוננות בלימודים נשגבים אלה לא פחות מנזיקין וקדשים.	22052 22053 22054 22055
והנה אליעזר עבד אברהם הוא אספקלריה מאירה, שבה משתקף לפנינו אור דמותו של אברהם אבינו, שהרי הוא שימש את אברהם כל ימיו, וראה עבודתו התמידית להתדבק בה' ע"י אהבת חסד, וקיבל ממנו את תורתו להיות דולה ומשקה מתורת רבו בעולם, ומהי מהותה של תורה נשגבה זאת? שביטוי האמונה במעשים צריך להיות בחסד כזה שחותמו עליו, מה הוא אף אתה, שהרי הבריה התיכון של היצירה כולה הוא חסד, ואין קץ ואין גבול לחסדי השי"ת, וכשם שאין קץ ותכלה לאמונה והכרה, כך אין קץ וגבול לאהבת חסד, ומכל עליה בדעת אלקים צריך שיולד צמאון חדש לחסדים יותר גדולים עד אין סוף.	22056 22057 22058 22059 22060 22061
וכשאנו מעיינים בפרשה זו כמו בעניני נזקין וקדשים, אנו מוצאים שאליעזר לא עשה איזה ניחוש בסימן שעלה בלבו, למצוא את הנערה הראויה להיות אשה ליצחק, אלא האמת היא כמו שכתב הר"ן בדרשותיו, שאליעזר לא עשה סימן של ניחוש אלא בחינה עשה, לבחון ולהכיר את נדבת לבה אם היא ראויה לפי נדיבותה להיות אשה ליצחק.	22062 22063 22064 22065
בהתבוננות עמוקה וחודרת בבחינה זו של אליעזר, מתגלה לפנינו אור גדול בחסדי אבות שלא זכינו ליהנות ממנו עד עתה במה שנתפרש עליהם בתורה, בחינה זו מה טיבה וערכה באמת, איך רצה אליעזר לראות נדיבות לבה של נערה היוצאת לשאוב מים לצרכי בית אביה, שהיא תתנדב בחפץ לב לחמול עליו ועל אנשיו שלא יטרחו בהשקאת גמליהם.	22066 22067 22068 22069
דבר כזה אינו נמצא בעולם, שמי שהוא שלם בדעתו יתעורר לנדיבות כזו, ורוכבי גמלים לא ישמעו ולא יבינו חמלה כזאת עליהם, שהמה יעמדו ויביטו בשוויון נפש איך נערה צעירה תשקה גמליהם, בשעה שהמה שיירת גבורי חיל ויש אתם הכל, שלא יסמכו בדרכם על גמ"ח של איזו נערה טובת לב שתשקה את גמליהם, והעושה נדיבות כזו לא יקרא בעיניהם נדיב כי אם נער חסד לב.	22070 22071 22072 22073

אלא המשכיל מבין שאליעזר זקן ביתו של אברהם חכם גדול היה, וידע את מטרת שליחותו על בוריה,	22074
שעליו למצוא אשה כזאת שתהיה כמו שרה אמנו ראויה לכהן במקדש ה' במקומה, שהשכינה תהא שרויה	22075
על משכנה, ענן קשור על פתח אהלה ונר דולק מע"ש לע"ש, ושכל דבקותה בה' היתה על ידי אהבת חסד	22076
לעשות חסדים גדולים, והיה בטוח שבודאי האציל השי"ת נשמה גבוהה כזו והיא נמצאת בעולם, שבשביל	22077
כך התפלל אל ה' שיעשה חסד עם אדונו אברהם, ויצליח את דרכו להגיע אל מטרתו הנשגבה בדרך נס	22078
ופלא.	22079
ומתוך חכמה רבה השכיל אליעזר להמציא בחינה שהיא לא כמנהג העולם, בנדיבות כזו שרק האמהות	22080
הקדושות ראויות לה מתוך עוצם דבקותם בה', בצמאון לעשות חסד גם עם עשירים שאינם זקוקים לחסד	22081
כלל, שכך אמר בתפלתו ובה אדע כי עשית חסד עם אדוני, שאם תזדמן לפניו נערה אצילה שתעשה חסד	22082
כזה בחפץ לב, יהיה בטוח שהגיע אל מטרתו בלא שום ספק, כי לא נמצא בעולם דוגמתה שתעשה חסדים	22083
כמו אלה.	22084
תפלתו לה' היתה שיעשה עמו נסים בזכותו של אברהם, ואמר ה' אלקי אברהם הקרה נא לפני היום, נס	22085
יעשה לו השי"ת מעוטף בסדרי הטבע, שיהא מקרי ככל מקרי ומאורעות העולם, אבל מוכן ומזומן	22086
מההשגחה העליונה, להמציא בשעה זו את הכבודה בת מלך פנימה שלא הכיר בה אדם מעולם, שסגולת	22087
המין האנושי תבוא לפניו ותשקה את גמליו, ותעשה זאת מנדבת לבה ללא כל בקשה ודרישה מצדו, רק	22088
להשקיט את צמאונה ותשוקתה לעשות חסד למי שאינו זקוק לחסד, כי לא הלך אליעזר לקראת נחשים	22089
ולא בדרכי העולם, רק נוכח ה' דרכו לראות חסדי השי"ת ונפלאותיו בעד אדונו אברהם.	22090
נתקבלה תפלתו ומה שבקש נתנו לו תיכף, וחז"ל מנו אותו בין השלושה שנענו במענה פיהם, תני ר"ש בן	22091
יוחאי שלושה נענו במענה פיהם, אליעזר ויהי טרם כלה לדבר והנה רבקה יוצאת, משה ויהי ככלותו לדבר	22092
ותבקע האדמה אשר תחתיהם, שלמה ויהי ככלות שלמה להתפלל אל ה' והאש ירד מן השמים, למדנו	22093
שחז"ל ראו בענין זה דבר פלא מן השמים, כמו אותן הפלאים שנעשו למשה רבינו ושלמה המלך שאין	22094
דוגמתן בעולם.	22095
וכל משכיל מבין רום מצב נפשה של רבקה אמנו בבית אביה, שהיתה כבודה בת מלך צנועה בהיכלה,	22096
עסוקה בעיון השכל ודעת בתורת אברהם דודה, שבשכלה האלקי הכירה מעצמה ששקר נחלו אבותיה	22097
בתואל ונחזור שהיו עובדי עבודה זרה, ותורת אמת בפי אברהם דודה, ומה גדלה שמחתה כשפגשה בדרכה	22098
באדם המבקש ממנה חסד, הגמאיני נא מעט מים מכדך.	22099
דבקותה בה' בלב מלא תודה שהצליחה להשקות בן אדם הצריך לגמיאת מים, עוררה בלבה התשוקה	22100
והרצון הטוב לעשות חסד גם עם אלה שאין הם צריכים לה, ותמהר ותרץ עוד אל הבאר לשאוב ותשאב	22101
לכל גמליו, כל מעשיהם של צדיקים במהירות למדו חז"ל ממקרא זה, עשתה במהירות נפלאה את עבודת	22102
החסד שלה, ותמהר ותרץ ותשאב לכל גמליו, ותשמח על האושר הנצחי שהזמין השי"ת לפניו באין כל	22103
מונע ומפריע.	22104
כנען בידו מאזני מרמה לעשוק אהב, כנען זה אליעזר שהיה יושב ומשקיל את בתו ראויה או אינה ראויה,	22105
לעשוק אהב לעשוק אהובו של עולם זה יצחק, אמר אולי לא תאבה ואתן לו את בתי, א"ל אתה ארור ואני	22106
ברוך ואין ארור מתדבק בברוך, אלו נהג אליעזר כמנהגו של עולם והיה מקיים את ציווי אדונו לבוא אל	22107
מולדתו בית בתואל אחי אדונו, לדבר עמהם על אודות בתם ולראות את הבת אם היא ראויה ליצחק.	22108
היה מקום לחשוד אותו שעשה מעשים כאלה שיוכיחו שהיא אינה ראויה ליצחק, כדי שתהיה לו האפשרות	22109
ליתן את בתו ליצחק, אבל כשאנו רואים שלא סמך אליעזר על הכרתו והבחנתו, ואל אלקי אדונו אברהם	22110
נשא עיניו שיעשה חסד עם אדונו, ויעשה לו נס להביא לפניו האשה שהכין בעד יצחק אהובו של עולם,	22111
וכדי שיהיה בטוח שמה' יצא הדבר והנחהו בדרך אמת, התחכם לעשות סימן מובהק להכיר על ידו אותה	22112
הבת הראויה ליצחק.	22113
הנהגה נפלאה זו מוכיחה שמאזני צדק היה לו לאליעזר, וכל מעשיו ומחשבותיו היו כולם קודש לה' בלא	22114
שום סמיכות דעת על עצמו כלל, אלא שיש להבין את דברי חז"ל אלה שהתביעה היתה על מחשבה	22115
שעלתה פעם על לבו, שהיה שוקל להשיא בתו ליצחק אהובו של עולם, ובודאי בחן את בתו באותה בחינה	22116
שעשה כדי למצוא את רבקה, וראה שיש לה אותה השלמות הנפלאה כמנהג האמהות הק'.	22117
וכשראה אברהם אבינו ברוח קדשו שיש בלבו של אליעזר מחשבה כזו, והוא יודע שתלמידו החשוב טועה	22118
בדבר זה שאינו רואה את הפגם של ארירות בבתו, רצה להעמידו על האמת באופן שלא לפגוע בכבודו,	22119
לפיכך עשה אותו שליח והשביע אותו ללכת אל ארצו ואל מולדתו ולא לקחת מבנות הכנעני, שבעד	22120
אליעזר היתה זאת תורה שלמה להשכיל ולדעת, שאפילו במי שעומד במדרגה גבוהה של שלמות יש לחוש	22121
לפגם של ארירות, שאין ארור מתדבק בברוך.	22122

אליעזר השכיל לעמוד אדעתיה דרביה ומלא את שליחותו בכל לב באמת, וזכה בזה לצאת מכלל ארור	22123
ונכתב עליו בתורה בא ברוך ה', את המחשבה הטובה הזאת שעלתה בלבו של אליעזר רשמו חז"ל לתביעה	22124
על אליעזר, וקראו אותה בשם מאזני מרמה, משום שלא העלה על המאזנים שלו בשיקול דעתו, את כובד	22125
הפגם של היחס הארור שיש בבתו.	22126
זכינו בעהש"ת ליהנות מעט מאור שיח חן של עבדי אבות שבתורה, לעמוד על ענינים גדולים בדעת תורה	22127
עד היכן מגיעים חסדי אבות היוצאים מתוך דבקות בה', אהבת חסד בצמאון נפלא גם לעשירים מה הוא	22128
אף אתה, וכן מה הם מאזני הצדק אצל האבות כשהיו מדקדקים במעשיהם שיהיו זכים ונקיים לפני ה', וגם	22129
עומק הדין עד כמה נתבע האדם אם לא ראה איזה פגם שיש בנפשו, אפילו אם הוא שלם בתכלית השלמות	22130
ולא נכשל במעשה, רק שעלה במחשבתו בשיקול דעתו שלא כפי האמת, שמעלים עליו כאילו עשק	22131
צדיקים במרמה, ועל כגון אלה אמרו חז"ל חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק	22132
ויעקב. (לקט שיחות מוסר).	22133
	22134
מאמר תסא	22135
וירץ העבד לקראתה ויאמר הגמייאני נא מעט מים מכדך (בראשית כ"ד י"ז).	22136
למה רץ? רבקה מיהרה ורצה כדי לקיים מצוות החסד ומצוות אורחים, ותמהר ותורד כדה, אבל	22137
למה רץ אליעזר? אלא כיוון שראה שקפצה לו הארץ, ואבוא היום אל העין היום יצאתי והיום באתי, כיון	22138
שנעשה לו נס והוא עת רצון, אז עשה כל מאמץ לנצל את השעה ולא להחמיץ אותה.	22139
וימהר משה ויקד ארצה וישתחו, ואמר החזקוני לפי שראה משה להקב"ה עובר והולך מלפניו, היה רוצה	22140
להתפלל לפניו קודם שיתכסה ממנו, וכן אמרו ז"ל אימתי אדם שואל צרכיו מאת המלך בעוד שהמלך	22141
לפניו, חכמה גדולה היא להזדרז לכוון השעה הרצויה, ולנצל אותה בטרם תתעלם ממנו ההופעה וההשראה	22142
העליונה, ואחז"ל שאמר הקב"ה למשה כשרציתי לא רצית כשרצית לא רציתי (ברכות ז).	22143
ר"י ב"ק ורבי הושעיא, אחד מהם אמר לא יפה עשה משה כשהסתיר את פניו, שאילולי לא הסתיר פניו	22144
גילה לו הקב"ה מה למעלה מה למטה, מה שהיה ומה שעתיד להיות, ובסוף ביקש לראות שנא' הראני נא	22145
כבודך, אמר הקב"ה למשה, אני באתי להראות לך פנים והסתרת פניך, עכשיו אני אומר לא יראני האדם	22146
והי.	22147
אעפ"י שהסתיר מפני ענוה, אבל איחר את הזמן, את הרגע המוכשר והרצוי הוא החמיץ, כי כל רגע ורגע	22148
מחושב מהקב"ה לתכלית שונה, ותכלית כוונת הרגע הבא נועדה למטרה אחרת, והרגע הקודם לא נוצל	22149
ועבר ושוב אינו קיים לתכלית הקודמת, הגם שמצד אחד הרי הרויח לפי מאן דאמר, שבשכר שהסתיר פניו	22150
זכה לקלסתר פנים כי קרן עור פניו, אבל גם הפסיד את העת רצון והרווחים הטובים שהיה יכול אז לקבל.	22151
גם חזקיה המלך הפסיד את הרגע המאושר והמוכשר שהיה עומד לזכותו להיות מלך המשיח, מפני שלא	22152
אמר שירה על הנס שנעשה לו ולישראל במפלת סנחריב, ואף שבגלל התמדתו ושקידתו בתורה שאמר	22153
שאין לו פנאי שאני עוסק בתורה, על אף כל זאת הפסיד את הרגע וההזדמנות להתעלות הגבוהה ביותר	22154
ולא הועילו לו כל ההשתדלויות, אף שר העולם בא להקב"ה להמליץ עליו לחונן לצדיק הזה, והקב"ה	22155
משיב שזה רז והוא רז שלי רזי לי היינו שאיחר הזמן, והרגע השני כבר נזקף ושייך לאחרים ולמטרה	22156
אחרת (סנהדרין פ' חלק).	22157
אשרי אדם שנמצא לו שעת רצון, כך חנה שעלתה לרגלים עם כל ישראל, כיון שראתה את כל ישראל	22158
אמרה לפני הקב"ה, רבון כל העולמים הרי השעה שתתרחצה, תשע עשרה שנה וששה חדשים היתה חנה	22159
עקרה, ולא נתייאשה עד שמצאה עת רצון ונענתה.	22160
אילו היה מתעכב בועז ולא היה ממחר לישא את רות היה מחמיץ את הזמן, כי באותה לילה מת בועז,	22161
מתריעין בשבת על דלת הננעלת, על דלת הננעלת על האדם מהיות מצליח, ונפקא מיניה לאפושי רחמי	22162
רש"י, מתריעין בצבור ובתחנה בשופרות ובחצוצרות, והרי"ץ חיות מפרש להורות שאם יזדמן לאדם שעה	22163
מוכשרת לא יעבור הזמן בבטלה, רק יעשה ההשתדלויות המועילות כי לא במהרה תפתח.	22164
הר"ש אלקבץ ז"ל שואל מדוע מתו תלמידי רבי עקיבא דוקא בימי הספירה? הלא חטאם שלא נהגו כבוד	22165
זה בזה ודאי נמשך זמן רב קודם לכן? ומתריך כיון שבימי הספירה בהם מתנוצצים האורות של ההכנה	22166
למתן תורה נסתכנו ומתו, כי מי שרואה אור הקדושה מתנוצץ ואינו מתאמץ לזכות בו ולהתעלות על ידו,	22167
אלא דוחה ונשאר בקטנותו, בודאי קטרוג גדול הוא המביא את האדם לידי סכנה ע"כ, הוא הדבר שמחמיץ	22168
את הזמן של עת רצון, ולא מנצל ליהנות מהאורות המתנוצצים מזמן לזמן. (מעייני חיים).	22169
	22170
מאמר תסב	22171
וירץ העבד לקראתה ויאמר הגמייאני נא מעט מים מכדך (כ"ד י"ז).	22172

אם נתבונן בכל המדות כולם נמצא, כי כל חסרון פרטי אשר נובע ממדותיו, אין ראוי להתכנות בשם	22173
חסרון פרטי ולחסרון כללי יחשב, מפני שכל המדות תלויים ונאחזים כל אחד בחברו וחברו בחברו, ואם	22174
יכשל באחד מהם יכשל בכולם, נמצא שלא יכול האדם לחשוב ולומר מה לי אם יחסר לי הפרט הזה, כי לו	22175
היה באמת הפרט רק פרט אז לא רע כ"כ אם יחסר פרט אחד, אבל הפרט הזה יגרום קלקול בכל הפרטים	22176
כולם, ואם לא יעמוד בנסיון במדה אחת, יפעול עליו שלא יעמוד בכל המדות כולם, כי מיד שיתן מקום אל	22177
מדה זו, ישיג על ידו צמאון בכל המדות כולם מזה לזה, כן מראה הנסיון להאדם המשגיח על עצמו.	22178
ויתכן שבזה טעה שלמה המלך במה שהרבה לו נשים, כי הוא סבר שכל מדה הוא דבר בפני עצמו ולא	22179
יגרור אחד את חברו, ואם יכשל בפרט אחד אין המכשול אלא מכשול פרטי, ולכן חשב אני ארבה ולא	22180
אסור, כי על פרט זה הי' בטוח בעצמו כי יתגבר על יצרו ולא יעשה עליו רושם, אבל אח"כ נתברר כי הטו	22181
את לבבו, שגרר הדבר הזה לעשות הטייה בלב, מחמת שמדה אחת נוגעת לכל המדות, ונוגעת ג"כ אף למה	22182
שיצמח מזה לסוף חייו, כי לעת זקנתו הטו את לבבו, וברור אשר זה היה מסובב מן ההתחלה.	22183
ועל ההקשה הזאת ימצא האדם בעצמו באופן יותר בולט ויותר נגלה, שלא ימצא חסרון פרטי שיתחיל מן	22184
הפרט ויסיים אל הפרט, אלא ההתחלה מן הפרט אבל הסיום הוא בכל הכלל כולו, ולכן הרבה אנשים אם	22185
נשאל אותם מי גרם שנהרס כל מצבם הרוחני, יגידו לנו שהכל תלוי בפרט אחד אשר קשה לפרוש הימנו,	22186
והיא המדה הראשית לכל המדות כולם, ובעת שיחשוב אודות תיקון מצבו, יפול מיד במחשבתו פרט הזה	22187
ומפניו הוא מתייאש מכל החלקים כולם.	22188
כי יודע בעצמו שאפילו אם יסכים מאה הסכמות על כל המכשולים כולם, אבל אם יניח החלק הזה סופו	22189
שיגרום החלק הזה להרוס כל החלקים כולם, יען כל המדות אחוזים זה בזה כטבעות בשלשלת, וכאשר	22190
תפול הטבעת הראשונה יפלו כל הטבעות כולם.	22191
וכמו המשל אם יקנה אדם כובע יפה על ראשו, הפרט הזה יתבע אותו שיקנה גם כן בגדים נאים, ויגרור	22192
אותו אח"כ שיקנה נעלים יותר יפים, ואח"כ יגרור אותו שיקנה שעון זהב, ואח"כ יבקש להתחבר לחברה	22193
מכובדת, וזה יגרום שיפרוש מן העבר שלו עד שיכול לישראל ערום מכל התורה כולה, ונמצא כי כל המדות	22194
כולם הם סובבים אחד את חברו, ומסובבים אחד מן חברו, ואין האדם יכול מפני זה לוותר אף חלק אחד,	22195
לא מפני אבידת החלק לבד אלא מפני אבידת הכלל כולו.	22196
וכיון שימצא האדם בעצמו ההרגש הזה יפתח לו פתח תקוה ג"כ בדרך התיקון, כי כמו שמחוט השערה של	22197
מדה אחת יכול לקלקל את כל המדות כולם, כן בצד השני אם האדם יתקן חוט השערה אחת, הולך התיקון	22198
הזה בכל המדות כולם, אשר בכולם ישמור כפי מדת התיקון הזה, ואינו צריך להתחיל מכל המדות כולם,	22199
אלא צריך להתלמד לעשות פעולה אחת שתהיה טובה בכל החלקים שיש בה, וזה יפעול עליו אשר ידע	22200
לעשות כן עם כולם.	22201
נמצא שהאדם שמרגיש בעצמו שיש לו הרבה חסרונות, והוא מושחת בכל המדות כולם עד שאינו יודע	22202
ממה להתחיל, אם יבין אשר כל חסרונותיו משתלשלים מאחת אל חברתה בדרך סיבה ומסובב, יבין ג"כ	22203
אשר אין צורך להתחיל מכולם אלא יתעכב על פרט אחד, כיון שכל אחד גורר את חברו וחברך חברה אית	22204
ליה, אין צריך לכולם אלא לאחת מהם, ושם ילמד לתקן היטב בכל הצדדים, ואז יהיה לו דרך לכולם	22205
ויתבע אותו שיתקן את כולם, יען המה תלויים זה בזה, וכמו בקלקולם מסתובב הכל מצד נטיה אחת כן	22206
הדבר בצד התיקון.	22207
וכמו בהתחלה אשר חשב שלהמשך אחר רצונו הוא טוב, והלך אחר רצונו בפרט, וגרר פרט אחד את חברו	22208
להמשך אחר רצונו בכולם, והנה אח"כ הכיר אשר הרצון מוציא אותו מן העולם והשכל הוא טוב וערב,	22209
אם יעשה פרט אחד מדרכי השכל זה יפעל עליו ג"כ אשר יסבב את כל הפרטים לטוב, בסיבת החלטתו	22210
שהרצון הוא רע והשכל הוא טוב, וצריך בכולם להנהיג אותם בדרכי השכל.	22211
בעת שהלך אליעזר לבחון את רבקה אם היא צדקנית אם לא, בחן אותה בדבר קטן, אשר לכאורה הרבה	22212
תמהים איך בנה על הפעולה הזאת כי אותה הוכחה ליצחק? ועוד שמא עשתה הפעולה משום כיסופא או	22213
משום כבוד! ועוד שאפי' עשתה באמת מפני מה סמך שהיא מושלמת בכל המדות, שמא דוקא היא בעלת	22214
מעלה במדת הטבה, אבל במדה אחרת חסר לה השלמות לגמרי, ואיך הכיר באמת אשר יש לה תיקון	22215
המידות?	22216
אם נבקש ההבדל בין האדם השלם להבלתי שלם, איפה מונח ההבדל שלהם נמצא בזה, כי האדם הבלתי	22217
שלם כשנבקש ממנו דבר, די לו אם יתן לנו את הדבר הנשאל לבד בכמותו ואיכותו, אבל שיתבונן הבלתי	22218
שלם מן השאלה לדון מעצמו להשלים כל החלקים שאפשר לעשות בפעולה הזאת זה לא יבקש, אבל	22219
האדם השלם לא יסתפק במילוי שאלתו לבד, אלא ישקוד להשלים הדבר לפי האפשרות, ואם יגדיל	22220
האפשרות עשיית הדבר על שאלתו בכמה חלקים שלא שאל השואל, הוא לא יגביל פעולתו כדי לצאת ידי	22221
השואל לבד, אלא להשלים כל הדבר עם כל החלקים שיש בו.	22222

הדבר הזה מצינו אצל רבקה, אשר לא שאל אותה רק הגמיאני שמשמעותו לי לבד, מעט מים משמע מעט	22223
ולא הרבה, מכךך שלא תשאוב מים מבאר אלא להשקות אותי רק מכךך, והיא השקתה אותו ואת גמליו עד	22224
תומם, ושאבה מן הבאר לזה הרבה מים, והשלימה כל החלקים שיכולים להמצא בהטבה הזאת, הגם שלא	22225
שאל ממנה כ"כ.	22226
והנה אף שאם לא היתה משקה גם אותו, או אם היתה משקה אותו רק כמו ששאל לה, לא היה מזה ראייה	22227
אשר אינה בעלת הטבה, כי על פי דין כיון שהיתה קטנה בת ג' שנים, ויש לו הרבה עבדים איננה מחויבת	22228
להשקותם, כיון שיכולים הם להשקות עצמם ואת גמליהם, בכ"ז אם היתה משקה אותו כפי בקשתו לבד	22229
לא היה ראייה באמת אשר היא בעלת מדות, דהיה אפשר לומר משום כיסופא עבדא.	22230
אבל כשעשתה למעלה מבקשתו והשלימה כל החלקים בלי בקשה, יש ראייה מזה שהיא בעלת מדות	22231
מתוקנת, ולא לבד בענין הטבה אלא גם בכל המדות כולם, שאלמלא עשתה הדבר הזה משום כיסופא	22232
המדות יש להם גבולין, ולפי גבול הכיסופא כן יגביל את פעולתו, והיה די לה לעשות רק למלא שאלתו	22233
לבד, ועכשיו שעשתה יותר מגבול המדות, יש לנו מזה ראייה שלא עשתה מטעם המדות אלא מטעם	22234
השלמות, ועי"ז עלה בידה להשלים כל החלקים.	22235
ולזה יש לנו ראייה שהיא מתוקנת בכל המדות ג"כ, כי לו היתה חסרה בכל המדות, מנין באה לה השלמות	22236
כאן, כי השלמות לא יכולה להמצא בפרט אחד כי המדות תלויות זו בזו, ואם היתה חסרה בשאר המדות,	22237
היתה צריכה להיות חסרה גם במדה הזאת, וכיון שראינו אשר כאן השלימה, יש לנו ראייה אשר כמו	22238
שעשתה כאן, כן היא בכל מקום ובכל המדות, ולכן בנה אליעזר על פעולת ההטבה הזאת כי היא מתוקנת	22239
במדותיה.	22240
ולכן האדם אשר הוא רוצה לתקן את מדותיו, אין לו לבלבל דעתו בהשאלה איך יתכן לתקן כולם בפעם	22241
אחת, אלא ישתדל להגיע אל שלמות אשר יהיה ביכולתו בכל פעולה להשלימה בכל החלקים שיש בה, הן	22242
בסור מרע והן בעשה טוב ובזה יבוא מהפרט לכל הכלל כולו בדרך סיבה ומסובב, ולא שיבוא לו ממילא	22243
בלי שום השתדלות, אלא יהיה לו מדה שידע מפעולה זאת איך לעשות כל התורה כולה, והפרט הזה יסייע	22244
לו גם ביכולת להלך בכל הכלל כולו בדרך סיבה ומסובב, כי מי שיודע כאן יודע ג"כ בכולם. (מדרגת	22245
האדם ברור המדות פרק ה').	22246
	22247
מאמר תסג	22248
ותכל להשקותו ותאמר גם לגמליך אשאב עד אם כלו לשתות (כ"ד י"ט).	22249
אם אנו רוצים שכר מצות גם במילתא דחסידותא, חסידות נפרזה שלא נשמע כזאת, נביא ראייה ממקרא	22250
מפורש אשר ישתאה לב השומע אשר לא נשמע כזאת, הן אמת גמ"ח מצוה רבה היא, אבל גמ"ח מעט	22251
בכמות בין מצד הפועל בין מצד מקבל הפעולה, זה לא חסר כל כך וזה לא נהנה כל כך, הבשביל זאת גם	22252
כן שכרו נורא מאוד, זה לא שמענו ולא ראינו אם לא מקרא מפורש הוא.	22253
מי לא יבין כי איש נכבד שיש ביכולתו, ישתדל בכל מאמצי כוחו להשיא בתו בבית מכובד יותר מערכו	22254
ומפזר ע"ז הון רב, ומכל שכן כשהמחותן הוא יותר עשיר ויותר מכובד ממנו באין ערך, וביתו מלא חכמה	22255
גם כן והרבה חכמים מקדימין לפתחו ללמוד חכמה ממנו, ומכ"ש כשהוא מלך כמה מיליון יוציא כדי	22256
להתחתן עמו למען כבודו ולמען הצלחת בתו, ומכ"ש כשהחתן הוא ג"כ דומה לו.	22257
והנה רבקה אמנו אילו לא היתה בה מדת גמ"ח בדרך הפלגה רבה, עד שתשוקתה רבה גם לעשות טובה	22258
קטנה לאנשים אשר הטובה לכלום יחשב להם, ורק היא שמחה לעשות טובה קטנה ג"כ, כמו שאמרה שתה	22259
אדני וגם לגמליך אשאב, אטו אנשים שהלכו עם אליעזר היה קשה להם לשאוב מים לגמלים ומה זו טובה	22260
להם, אבל היא עונגה ועידונה להיטיב עם זולתה, היש מדת חסידות יותר מזה.	22261
ועכ"ז אם לא היתה בה מדה זו, היתה מאבדת ביתו של אע"ה המפורסם בכל העולם נשיא אלקים, וגם	22262
היתה מאבדת לה בעל הדומה לחותנה הוא יצחק אע"ה, וזה שכרה בעוה"ז אבל לעוה"ב הלא היא אם כל	22263
ישראל, בשביל ישראל נברא העולם כאמרם ז"ל, בשביל ישראל שנקראו ראשית (ויק"ר ל"ז), ובנין בית	22264
המקדש ומלכות בית דוד ועוה"ב, הכל בשביל זאת שאמרה וגם לגמליך אשאב, היאומן כי אדם עושה	22265
מילתא דחסידותא, ופעם אחת לא יעשה החסידות, האם ענוש יענש לדעתנו.	22266
והנה אם היתה מחסרת פעם לומר גם לגמליך אשאב היתה מפסדת הכל, ובשביל פעם אחת היתה מרויחה	22267
שכר הרבה כזה, הרי צדקתך כהררי אל, ואמרנו כי כל כך למה? מפני שכוונה ללכת בדרכיו יתברך, ולכן	22268
החסד היותר קל גדול הוא, נמצא כי הכל בכונת הלב תלוי, והכונה אי אפשר בלי מחשבה ויש לדבר עוד	22269
בזה. (חכמה ומוסר ח"א מא' ר"ד).	22270
	22271
מאמר תסד	22272

ויהי כראות את הנזם ואת הצמידים על ידי אחותו ויבוא אל האיש והנה עומד על הגמלים (בראשית כ"ד ל')	22273
בליקוט ויהי כראות את הנזם מיד הלך להמיתו, הכיר בו אליעזר שמרוצתו לרעה הזכיר שם והעמיד הגמלים על העין באויר, והוא עומד על הגמלים באויר, ויהי כראותו כן הכיר שהוא צדיק, ואמר בוא ברוך ה' שהיה סבור שהוא אברהם שהיה קלסתר פניו דומה לו, כנען הוא אליעזר וע"י ששימש את הצדיק באמונה יצא מכלל ארור לכלל ברוך.	22274
בפגישתם הראשונה הכירו מיד איש ברעהו, אליעזר הכיר בלבן שהוא רשע וכדי להימלט ממנו הזכיר שם, ולבן הכיר באליעזר שהוא צדיק ואמר בוא ברוך ה', ויש להבין שמצב היות האדם ארור או ברוך, אין זו סגולה הבאה ע"י ברכת צדיק או כמתנה מן השמים, אמנם זוהי מציאות האדם שהוא במהותו ארור או ברוך ולא מאיזו סיבה.	22275
כשמתבוננים מהיכן הגיע לכלל ארור, אנו מוצאים שזה לא היה סתם בגלל שקילל אותו נוח, אלא שנח הרגיש בחם בנו שהוא איש גס רוח ובעל מדות מגונות, אם העז לנהוג בחוצפה כזו כלפי אביו, ואין זה משנה אם רבעו או סרסו כדרשת חז"ל, אבל יש כאן עדות לנפש מושחתת, בו בזמן ששם ויפת בלטו בעדינות נפשם ובהתנהגות עדינה, ולפי זה ארור כנען זו לא קללה אלא קביעת עובדה, תמונת מצב כפי שהיא במציאות.	22276
וכן אומר הראב"ע על הפסוק וחס הוא אבי כנען, מאי קא משמע לן? אלא בא ללמד שכמעשי האבות כן מעשה הבנים, ודפוס ההתנהגות והטבעים מוכרים בבנים, ואם האבא הוא במציאותו ארור, הרי גם הבנים הם בבחינת ארור, והתיקון שלו יהיה על ידי עבד עבדים יהיה לאחיו, וכן רואים כשנגזר על אדם הראשון בזיעת אפך תאכל לחם, אין זו קללה אלא זהו תיקון שנמסר לו כמשקל נגד קלקול שגרם, וכן בכל הברכות והקלות, כשיעקב אבינו ע"ה קילל את שמעון ולוי אחים כלי חמס מכרותיהם, הקללה זו היא הדרך לתיקון, כדי להכניע אותם ולהביאם לתקן הקלקול שגרמו.	22277
וממילא אנו מבינים כאן את כוונת מדרש חז"ל על אליעזר, הוא היה ארור במהותו אך עבד עבדים יהיה לאחיו נמסר לו כתיקון לנפשו, והוא אומרם שעל ידי ששימש את הצדיק באמונה יצא מכלל ארור לכלל ברוך, לא כסגולה אלא כמציאות שתיקן את עצמו ואת חטא כנען, ועל ידי זה חולל מהפכה קיצונית במהותו והרי הוא עכשיו ברוך במהותו, והמהפכה הזו מתחוללת כתוצאה משימוש באמונה מבחירה ולא מכפיה.	22278
דבר זה לא היה קל לאליעזר, שהרי היה מקום להקפדה וטינא כלפי אברהם אע"ה אשר התייחס אליו בזלזול, וריחק אותו באומרו אין ארור מדבק בברוך, כזה בזיון אחרי כל כך הרבה שנים של עבדות, וכן המלחמה נגד המלכים וכו', והרי לכאורה כבר תיקן את עצמו וכבר יצא שמו בעולם דמשק אליעזר, דולה ומשקה מתורת רבו לאחריים, וכבר הוא רואה את עצמו צדיק גמור, והראיה שאותו שולח אברהם אצל בתואל הרשע.	22279
הרי שהגיע לתיקון אמיתי ולשלמות, ועל כן העיז לחשוך בנפשו שזרעו ידבק בזרע אברהם אבינו, כי ראה את עצמו ראוי ומוכשר לכך ולא רק לשם כבוד או נוחיות, ובדיוק עכשיו בא אברהם אבינו ומצהיר בפניו אין ארור מדבק בברוך? כזו סטירת לחי! ומה רואים אנו שלמרות הסיבה לקפידה ולכעס, ויתר והכניע את עצמו באמונה והוא מכריז על עצמו עבד אברהם אנכי, כזו הכנעה בקצה היא שאכן חוללה את המהפכה במהותו, והפכה אותו מכלל ארור לכלל ברוך, ולא יעלה על הדעת שזה רק בגלל שהדברים יצאו מפיו של לבן הרשע.	22280
הוא אשר אמרנו ברוך אינה סגולה כתוצאה מברכת לבן או אחר, אלא מהותו ומציאותו של האדם, אין לך נסיון גדול מנסיון ההכנעה, וכל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו, כי ההקפדות יותר שכחות ויותר קשה לוותר, ובהכניע האדם את עצמו לפי מדרגתו הרי הוא מבטל מדת הכבוד המגונה והרגשת הגדלות, ובוה הוא שואף למהותו האמיתית שהיא חלק אלוה ממעל, שהיכן שאתה מוצא את גדלותו שם אתה רואה את ענוותנותו, ובהתגלות מהותו המקורית טמונה הברכה האמיתית. (דגל המוסר).	22281
מאמר תסה	22282
ויהי כראות את הנזם ואת הצמידים על ידי אחותו ויבוא אל האיש ויאמר בא ברוך ה' (בראשית כ"ד ל').	22283
ובמדרש ויהי כראות הכיר שהוא צדיק ואמר בוא ברוך ה', שהיה סבור שהוא אברהם שהיה קלסתר פניו דומה לו, כנען הוא אליעזר וע"י ששימש את הצדיק באמונה יצא מכלל ארור לכלל ברוך, חז"ל תולים את זכות המעבר מארור לברוך בשימוש הצדיק באמונה.	22284
ויש להתבונן מדוע כל כך גדול הנסיון של שימוש תלמידי חכמים! אשר על כן מגיע לו לאליעזר כ"כ שכר של יציאה מארור לברוך? וכן מצינו עוד לחז"ל במקום אחר גדול שימושה יותר מלימודה (ברכות ז:), וכן	22285
	22286
	22287
	22288
	22289
	22290
	22291
	22292
	22293
	22294
	22295
	22296
	22297
	22298
	22299
	22300
	22301
	22302
	22303
	22304
	22305
	22306
	22307
	22308
	22309
	22310
	22311
	22312
	22313
	22314
	22315
	22316
	22317
	22318
	22319
	22320
	22321
	22322

יש להבין משום מה היה הכרח לגמול לאליעזר על מסירותו לאברהם אבינו מידה גדושה של הכרת הטוב?	22323
והרי כל ההנאה היתה בעיקר בשבילו ולטובתו, הרי השיג השגות כל כך גבוהות עד כי קלסטר פניו דומה לאברהם! התורה מכנה את אליעזר המושל בכל אשר לו, ואומרים חז"ל שליט ביצרו כמותו, דמשק אליעזר הדולה ומשקה מתורת רבו לאחרים, ואם כן מה ההתפעלות הגדולה הזו ששימש את הצדיק באמונה, עד כי יצא מכלל ארור לכלל ברוך?	22324 22325 22326 22327
לדוגמא בישיבה רואים לפעמים תלמידים מסויימים עם מדות כה פחותות, שאנו מתייאשים מהם וחושבים שלעולם לא יצליחו לתקן עצמם, ואפילו במצב של עבודה ולימוד המוסר ויגיעה, אין רואין איך אפשר להם להתגבר על נטיות ויצרים חזקים, ואנו מתיאשים בבחינת היהפוך כושי עורו, בכל זאת רואים אנו שאליעזר הצליח לתקן אף מידה שהיתה נטועה בו בירושה מדורות, השתוממות לאיזו מדרגה יכולים להגיע מן השימוש של תלמיד חכם.	22328 22329 22330 22331 22332
אלא יכולים מכאן לראות ולהבין כוחות נפשו של התלמיד, אליעזר שומע מאברהם אבינו את המלים אין ארור מתדבק בברוך, בו זמן שהוא חושב על עצמו שהוא כבר הגיע למדרגה לא פחות מא"א, ולא בגלל שיקולים חיצוניים כגון כבוד וכדומה, אלא חשבונות רוחניים בתכלית הבריאה, בהמשכיות הדורות לפי תורתו של א"א תכלית האושר, כל זה מגיע לו לאליעזר ראוי ומתאים הוא לכך.	22333 22334 22335 22336
כל הזמן יושב ושוקל כמאמר חז"ל על אולי לא תאבה האשה אלי כתיב, שהיה משקל בתו אם ראויה אם אינה ראויה, לעשוק אהב לעשוק אהובו של עולם זה יצחק, ואמר אולי לא תאבה האשה אתן לו בתי, ופתאום הוא שומע את תגובת אברהם, לא רמז ולא השערה אלא דברים ברורים אין ארור מתדבק בברוך, ואחר כך ואשביעך יש צורך להשביעו? מסופקני אם אנו במדרגה להבין ולהרגיש נסיון כזה.	22337 22338 22339 22340
כאן חכמים מדגישים את השימוש באמונה, כאן צריכים אמונה חזקה אמיתית בלי סייג, כל פגם הכי קטן באמונה זה לא אמונה, זה חשש לבעיטה בכל הדרך, מספרים על הסבא זצ"ל מנובהרדוק שביום נישואי בתו לפני כניסתה לחופה, חיפשוהו זמן רב בכל מקום ולא מצאוהו היכן היה? התגלה לבסוף כשהוא משוחח ארוכות עם תלמיד מסויים, כדי לעודד את רוחו באשר היתה לו לאותו תלמיד עגמת נפש וחלישות הדעת, על כי לא הוא שזכה להיות בבחינת חתנא דבי נשיאה.	22341 22342 22343 22344 22345
אם התלמיד מרגיש שמגיע לו צריך הרבה חיזוק ועידוד והסברים כדי לעזור לו לעמוד בנסיון זה, וזה מענין נסיונו של אליעזר, מצב כזה טומן בחובו אפשרות להקפדות לטינה ולשנאה, ואף לרצון לנקמה ונטירה, והכל עם חשבונות מוצדקים, כאילו כל מעשיו הם לשם שמים, מזה מגיע להרהר אחרי רבו, וזה יכול להוביל את האדם עד ועד בכלל רח"ל.	22346 22347 22348 22349
זה אמור להקל עלינו להבין את נסיונו של אליעזר, זהו נסיון בדרגה גבוהה ברוחניות, באיכות נסיון של בעל השקפה אמיתית, של מי שאמר עבד אברהם אנכי, של מי שהתנהגותו שימשה לחז"ל מקור לדוגמא כמובא בגמ' (ב"ק צב:), מנא הא מילתא דאמרי אינשי מילתא גנאה דאית בך קדם אמרה, דכתיב ויאמר עבד אברהם אנכי, ודומה לזה מצאנו גם אצל הגר, מנא הא מילתא דאמור רבנן, חברך קריך חמרא אוכפא לגביך מוש, דכתיב ויאמר הגר שפחת שרי אי מזה באת ואנה תלכי, ותאמר מפני שרי גברתי אנכי בורחת. גם אצל הגר רואים שאפילו אחר שברחה והמלאך קורא לה שפחת שרי, וזה הרי נסיון נורא בשבילה כמסופר במקרא, ואף על פי כן היא עונה מפני שרי גברתי, כמו כן הדבר באליעזר לא ניסה להסתיר או לטשטש את מעמדו, עבד אברהם אנכי, לא רק שלא כעס, לא מבקש לנקום באברהם אשר גרם לו לאכזבה מרה, אלא הרי הוא מכריז עבד אברהם אנכי.	22350 22351 22352 22353 22354 22355 22356 22357 22358
ועל ידי זה נוכל גם להבין, מדוע כדי לבחור אשה עבור יצחק, הוא בחר דוקא את הסימן אותה הוכחת לעבדך ליצחק, דרישה כזו היתה כל כך חמורה, איך אפשר למצוא כזו אשה? זה למעלה מדרגת אנוש! שתה אדוני וגם לגמליך אשאב! הנמצא כדבר הזה? אבל לפי מצבו העכשווי של אליעזר אפשר בנקל להבין, אחרי שהוא בעצמו השיג כאלו השגות נעלות, אחרי שהוא בעצמו הגיע לכזו דרגה של הכנעה בקיצוניות, של ביטול עצמו מוחלט, הרגיש שליצחק אבינו מגיע הטוב השלם בלי שום שיוור בלי הגבלה. אם האשה שתימצא לא תהיה דביקה בקיצוניות במידותיו יתברך, היא לא תוכל להיות אמא של עם ישראל, אותה הוכחת, מה הוא רחום אף אתה רחום, אליעזר דרש מדרגה גבוהה כפי המדרגה שבה הוא בעצמו נמצא אחרי שעמד בנסיון, וזהו הסוד של יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתם של בנים, אליעזר כל כך כיוון לדעת העליונה עד כי יצא מכלל ארור לכלל ברוך.	22359 22360 22361 22362 22363 22364 22365 22366 22367
כיוצא בזה רואים אצל ישמעאל, חז"ל למדו שבסוף ימיו עשה תשובה ממה שכתוב ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו, וזוהי שיבה טובה שנאמרה באברהם אבינו, ההסבר בזה כותב הגר"ח זייציק זצ"ל, שבהמשך כל חייהם היו יצחק וישמעאל בהתמודדות מתמדת מי גדול ממי, ורק כאשר נכנע ישמעאל והסכים לתת ליצחק להיות לפניו, אז הוא קיבל על עצמו את דרכו של אברהם וזוהי השיבה הטובה. (דגל המוסר).	22368 22369 22370 22371 22372

	22373
מאמר תסו	22374
ויאמר בוא ברוך ה' למה תעמוד בחוץ ואנכי פניתי הבית (בראשית כ"ד ל"א).	22375
ומה אם אליעזר על ידי ששירת את הצדיק באמונה יצא מכלל ארור לכלל ברוך, ישראל שעושיין חסד עם גדוליהם ועם קטניהם בידיהם ורגליהם עאכו"כ (ב"ר ס ט), יפלא מאוד למה דוקא כאן על ידי מעשה זה זכה לצאת מכלל ארור יותר מכל שאר פעולותיו שעשה עבור אברהם? הרי מסר נפשו לרדוף אחרי המלכים, ונקרא דמשק אליעזר שהיה דולה ומשקה מתורתו של רבו לאחרים (יומא כח:).	22376
וכן אמרו על הפ' ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו, אר"א שמושל בתורת רבו, ובמדרש פירשוהו שהיה שליט ביצרו כמוהו (ב"ר נט יא), ומאחר שהיה מושל בתורת רבו ומושל ביצרו, מרביץ תורה לרבים ומסר נפשו בשביל אדונו, למה נתאחר יציאתו מכלל ארור עד שליחות זו?	22377
כבר ביארנו שכל עצם שליחות זו היתה כרוכה בעקירת נגיעות עמוקות ששררו בלב אליעזר ברצונו להשיא בתו ליצחק, בנקל היה לו לסבב כשלוש שליחותיו אם אך היה פועל מתוך השפעת הנגיעה הזאת, אילו היה אומר על יצחק איזה דבר שלילי או המתפרש לתרי אנפי, היה השידוך מאליו מתפרד בלי שיוכלו להוכיח אשמתו בכך, וכל שכן אם היה נותן לבתואל ולבן איזה נקודה להאחז בה.	22378
אילו היה אומר שכמעט ששחט אברהם את בנו, הרי היו מבינים מדבריו שאין דעת אברהם נוחה מיצחק ושרוי ביניהם מריבות, ועלול הוא להעביר ממנו הירושה או לרצחו, לא רק שלא עשה כן אלא השתדל בכל יכולתו בנאמנות, והתפלל להקב"ה לסייעתא דשמיא על הצלחת הענין, לא השתמט מאחריותו אלא נכנס בעובי הקורה שיצא מתחת ידו דבר מתוקן.	22379
אמרו חכמינו ז"ל באבות מרבה עבדים מרבה גזל, ואיתא בגמ' (בפסחים קיג:), חמשה דברים ציוה כנען את בניו אהבו זה את זה, אהבו את הגזל, אהבו את הזימה, ושנאו את אדוניכם, ואל תדברו אמת, ופירש הרשב"ם שם שמנהגם של העבדים כך כאילו ציוה עליהם אביהם, ונפקא מינא שצריך אדם להזהר מהם, אצל אליעזר בודאי עקר מעצמו כמה מהחסרונות האלה הטבועים באופי של בני כנען, אבל עדיין עליו להוכיח מתוך הנסיון אם כוחו יפה לעמוד נגד הנטייה למרמה ולידבק במדת האמת.	22380
אמרו במדרש על הפסוק כנען בידו מאזני מרמה לעשוק אהב, שמדבר מאליעזר במה שרצה להשיא את בתו ליצחק (ב"ר ס יב), זאת נחשבת מרמה ועושק משום שהוא היה בכלל ארור ואין ארור מתדבק בברוך, ובזה שאליעזר אור חיל למצוא זיווגו של יצחק בכשרון ובדעת, הצליח לעקור מעצמו השורש של מרמה ואחז במדת האמת, ומשום כך זכה דוקא כאן לצאת מכלל ארור לכלל ברוך.	22381
ויש להתעמק יותר בזה, שעצם מה שקבל אליעזר דעתו של אברהם בלי פקפוק, כבר הראה שמוקיר הוא את האמת, המושכל ראשון של אליעזר היה, שאם רוצה הוא לטהר זרעו עליו לטמעם בזרע ברוך ובזה יעלם הפגם, וכמו שמצאנו בהורדוס שבקש להתחתן במשפחת החשמונאים כדי לטהר את עצמו מכתם של עבדות (ב"ב ג:), ומה שאברהם הרחיק את הרעיון היה אליעזר יכול לתרץ, שמהמבט של אברהם בודאי עליו להדר אחרי מיוחסת בשביל בנו, אבל סוף סוף האחריות לעתיד צאצאיו מוטל על אליעזר ולא על אברהם, ומהמבט שלו צריך לעשות הכל להכשיל כל הצעה אחרת עד שיוכרח יצחק לקחת את בתו.	22382
כבר היה לעולמים חילוקי דעות כאלה בין הרב לתלמיד, כמו שקרה אצל ר' חיים מוולוז'ין ז"ל שרצה לקבל עליו גלות והגר"א התנגד לזה, ר' חיים החליט לערוך את הגלות אפילו אם אחר כך יתחרט, ולא להמנע משום התנגדות רבו, כמו כן היה אליעזר יכול לחשוב שעליו להתנגד לפסק של אברהם, כי מהמבט שלו אין לו ברירה, אולם אליעזר ביטל דעתו לדעת אברהם, ומיד ששמע האמת יוצא מפיו של כהן גדול, קיבל עליו את הדין ולא חיפש אמתלאות, ולא רק שלא חלק על דעת רבו, אלא הסכים לקבל על עצמו להיות האחראי לביצוע נשואיו של יצחק ממשפחת בתואל.	22383
אליעזר בקבלו את דברי רבו ובעקירת נטייתו למרמה, בטל את חותמת העבדות שנתקלל בה והוציא את עצמו מכלל ארור לברוך, לא הפסיד אליעזר בצייתו לאברהם, אדרבה בזה שוויתר על התכנית שלו וקבל עליו את הדין, אף שבדאי חשב שאבד שברו וכבר לא ימצא הזדמנות אחרת לטהר את עצמו, מזה גופא יצא מכלל ארור, אכן אין מחשבת הקב"ה כמחשבתינו, ובמקום אכזבתו של אליעזר צמחה הצלחתו. (המוסר והדעת).	22384
	22385
	22386
	22387
	22388
	22389
	22390
	22391
	22392
	22393
	22394
	22395
	22396
	22397
	22398
	22399
	22400
	22401
	22402
	22403
	22404
	22405
	22406
	22407
	22408
	22409
	22410
	22411
	22412
	22413
	22414
	22415
	22416
	22417
מאמר תסז	22418
ויבוא האיש הביתה ויתן תבן לגמלים ומים לרחוץ רגליו (כ"ד ל"ב).	22419
איתא בב"ר (פר' ס' י"א), א"ר אחא יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים, פרשתו של אליעזר שנים ושלושה דפים הוא אומרה ושונה, והשרץ מגופי תורה ואין דמו מטמא כבשרו אלא מריבוי המקרא,	22420
	22421

יתרה על זאת שנינו שם, ומים לרחוץ רגליו ורגלי האנשים אשר אתו, א"ר אחא יפה רחיצת רגלי עבדים	22422
אבות מתורתן של בנים, שאפילו רחיצת רגלים צריך לכתוב והשרץ מגופי תורה.	22423
ביאור הענין מוצאים אנו בדברי הרמב"ן פ' ויקהל, בביאורו ענין המשכן וז"ל, והנה החזיר בתורה מלאכת	22424
המשכן ה' פעמים, כל זה דרך חיבה ודרך מעלה לומר כי חפץ ה' במלאכה, ומזכיר אותה בתורתו פעמים	22425
רבות להרבות שכר לעוסקים בה, כענין שאמרו במדרש יפה שיחת עבדי אבות לפני הקב"ה מתורתם של	22426
בנים, ענינו של דבר כי התורה מאריכה ושונה בסיפור הדברים החביבים בעיני המקום, ואע"פ שגופי	22427
תורה אינם נלמדים אלא מיתור וריבוי, הרי שבסיפור שיחתן ואפילו רחיצת רגליהן של עבדי אבות,	22428
מאריכה התורה למאוד להודיענו חובתן ומתן שכרן.	22429
ואם יש את נפשך לידע מהי החיבה ומהו השכר הגדול, במה שהתורה מאריכה בציון מעשה טוב, צא ולמד	22430
ממה שנאמר על שלמה המלך ע"ה, ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו (מ"א י"א), אחז"ל בשמות	22431
רבה וארא, ארשב"י נוח לו לשלמה שיהא גורף ביבין ובלבד שלא נכתב עליו המקרא הזה.	22432
מעדיף היה שלמה להיות מפנה בורות שופכין, מאשר לישב על כסא מלכות בית דוד, ובלבד שלא יכתב	22433
עליו המקרא הזה, וכל כך למה? כיון דהא גופא שנכתב עליו בדברי הנביאים נשיו הטו את לבבו, היה לו	22434
לשלמה כעונש על רעתו אשר עשה, ומעתה הלא מרובה מדה טובה ממדת פורענות, אם התורה מציינת	22435
מעשה טוב של האדם, ולא עוד אלא ששונה וכופלת בסיפור הדברים ומאריכה בהם כמה וכמה דפים, הרי	22436
זה עצמו משמש לו לאדם כשכר וגמול טוב לאין ערוך ושיעור.	22437
מאיך מוצאים אנו בפרשתנו על דרך זו עונשו של עפרון, כיון שנתן עיניו בממונו של אברהם ונטל הימנו	22438
קנטרי גדולים, לפיכך חסר הכתוב אות אחת משמו כמ"ש במדרש, נבהל להון איש רע עין זה עפרון	22439
שהכניס עין רע בממונו של צדיק, ולא ידע כי חסר יבואנו שחסרתו התורה וא"ו, הדא הוא דכתיב וישקול	22440
אברהם לעפרון עפרן כתיב חסר וא"ו, שכיון שחסרה התורה אות אחת משמו במעשה מכירת המערה, הרי	22441
זו ראייה כי נמצא בו בעפרון פגם, וזהו עונשו שלא כתבה תורה את שמו בשלמות.	22442
כשאנו באים ללמוד מפרשה זו מה כתוב עליו בתורה, עלינו לברר לעצמנו מה הם באמת סוג המעשים	22443
אשר כה רצויים לפני המקום ב"ה, ויפה חיבתן להכתב ולהחקק לפניו, ואשר יראה בזה כי המעשה החביב	22444
ביותר לפני ה' הוא זה הנעשה במדת הטהרה, אשר ענינה הוא שלא יניח אדם מקום ליצר במעשיו, אלא	22445
יהיו כל מעשיו על צד החכמה והיראה ולא על צד החטא והתאוה, כי המעשה אשר יפה חיבתו לפני המקום	22446
ב"ה, הוא זה הנעשה במדת הטהרה.	22447
המסילת ישרים בבארו מעלת הטהרה (פט"ז) כתב שם, שכשם ששייך טהרת המחשבה במעשים הגופניים,	22448
אשר המה מצד עצמם קרובים ליצר, והעבודה בזה הוא להרחיקם מן היצר לבל יהיה לו בהם אחיזה	22449
כלשהי, כך שייך טהרת המחשבה במעשים הטובים הקרובים לבורא ית"ש, לבלתי יסורו מאת ה' ולמען	22450
לא יהיה ליצר שליטה בהם, והוא ענין הלשמה טהרת המחשבה בעת עשיית המצוה.	22451
ולהלן הוסיף המס"י, כי מה שצריך לאדם יותר עיון ומלאכה רבה הוא תערובת האיסור, שלפעמים האדם	22452
הולך ועושה מצוה לשמה ממש, אך לא יחדל מלשתף עמה איזו פניה אחרת, כגון שישבחוהו בני האדם או	22453
שיקבל שכר במעשהו, ואע"פ שאיסור כזה בטל במעוטו, עכ"פ במעשה שבתוכו תערובת כזו איננו טהור	22454
לגמרי, כשם שאין עולה על גבי המזבח שלמטה אלא סולת נקיה מנופה בשלש עשרה נפה שכבר טהרה	22455
לגמרי מכל סיג, כך אי אפשר לעלות על רצון מזבח העליון, להכלל בכלל עבודת האל הלשמה	22456
והמובחרת, אלא המבחר שבמעשים הטהור מכל מיני סיג.	22457
הנה עולה בפנינו כי המעשה החביב למאוד בעיני המקום אשר בכחו לעלות על רצון מזבחו יתברך, הוא	22458
המעשה הנעשה במדה כזו של סולת נקיה מנופה בי"ג נפה, כזו היתה שיחתו של אליעזר עבד אברהם וכזו	22459
היתה רחיצת רגליו טהורה מכל סיג, כי הרי חניך בית אברהם היה כמ"ש רז"ל (יומא כת:), אליעזר זקן	22460
ויושב בישיבה היה שנא' ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו, המושל בכל אשר לו אר"א שמושל בתורת	22461
רבו, הוא דמשק אליעזר אר"א שדולה ומשקה מתורת רבו לאחרים.	22462
ובב"ר (נ"ט י"א) איתא, ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו, שהיה זיו איקונין שלו דומה לו, וכך אמרו	22463
להלן בא ברוך ה' שהיה סבור בו שהוא אברהם, שהיה קלסתר פנים דומה לו, יתרה על זאת שנינו במדרש	22464
(נ"ט), מושל בכל אשר לו שהיה שליט ביצרו כמותו, שליטה ביצר באופן מוחלט כמ"ש באברהם אבינו	22465
שהיה מתגבר על יצרו תמיד, ולא היה יצרו מתגבר עליו בדבר בעולם, ובמדה כזו היה גם אליעזר שליט	22466
ביצרו, אדם כזה העושה מעשה וודאי הוא שהמעשה נעשה בתכלית השלמות והטהרה בלא שום סרך וסיג,	22467
ולכך חפץ ה' בו וחביב הוא בעיניו, עד כי יפה שיחתו מתורתן של בנים.	22468
ומן העבר השני עולה לחרפה ולדראון עולם, מעשהו של עפרון הנעשה על צד החטא והתאוה, אשר חמדת	22469
הממון העבירה אותו על דעתו, לנהוג כמדתם של רשעים האומרים הרבה ואפילו מעט אינם עושים, שכן	22470
בתחילה אמר ליתן את השדה במתנה לאברהם, ולבסוף וישקל אברהם לעפרן ארבע מאות שקל כסף עובר	22471

לסוחר, ואחז"ל דלא שקל מיניה אלא קנטרי (ב"מ פז.), ופי' רש"י ששקל הימנו משקל גדול שבכל מקום	22472
היה מתקבל, ועתה בא וראה עונשו של אותו רשע, שכיון שנבהל להון וחמד ממונו של אברהם אבינו, בא	22473
על עונשו וחסר הכתוב אות משמו.	22474
לפינו שני מעשים מעשה עפרון ומעשה אליעזר, הראשון שנעשה על צד התאוה והחמדה נפגם ונחסר,	22475
אולם השני טהור היה מכל מיני סיג מנופה בי"ג נפה, כפל בו הכתוב והאריך בסיפורו, אך אנו איך יתכן	22476
שנאחזו במדת הטהרה, אם אין אנחנו מבינים את הצורך לחשוב להתבונן וללמוד מוסר, כדי לעמוד על	22477
המעוות הדורש תיקון, להישיר את הנפש בדרך המעלות והמדות טובות, למה אין אנו מבינים בצורך	22478
הגדול הלזה? כי היצר מסמא את עינינו לבל נחזה באמת הלזו, ונמצאנו כהולכים בחושך מבלי ראות	22479
במכשולים הנערמים בדרכנו, וכבר הרחיב המס"י בענין זה בדברים נוראים, לבאר גודל חיוב ההתבוננות	22480
ולמוד המוסר.	22481
ואכן כשלב ראשון בעבודה, עלינו להבין נכונה את הצורך וההכרח שבלימוד המוסר, וכבר אמר הסבא	22482
מקלם זצ"ל, כי צריך אדם ללמוד מוסר שנתיים ימים כדי לדעת שצריך ללמוד מוסר, שרק לאחר שנתיים	22483
של לימוד מוסר יעלה ביד האדם להכיר בפגמיו וחסרונותיו, ואז ירגיש את הצורך והחיוניות שבלימוד	22484
המוסר, למען עלות מעלה מעלה בנתיב המדות הנעלות. (שערי ציון).	22485
	22486
מאמר תסח	22487
ויבוא האיש הביתה ויתן תבן לגמלים ומים לרחוץ רגליו (כ"ד ל"ב).	22488
אמרו ז"ל (ילקוט ק"ט), יפה שיחתן של עבדי אבות יותר מתורתן של בנים, שהרי פרשתו של אליעזר	22489
שנים ושלושה דפין היא אמורה ודם השרץ מריבוי המקרא, כמה לימודין גדולים יוצאים מפרשתו של	22490
אליעזר, הבה נדייק בענין אולי יתגלה לנו מקצת מהאורות הגדולים הטמונים בה, כשמספר אליעזר את	22491
סיפורו לפני לבן ובתואל, אפשר לראות כמה שינויים מסיפורה של התורה הקדושה על המאורעות ההם,	22492
כשסיפר להם את מה שדיבר עם א"א, אומר אליעזר ואומר אל אדוני אולי לא תלך האשה אחרי, ואינו	22493
מזכיר את הסוף ההשב אשיב את בנך.	22494
וכן שם כתוב אולי מלא וכאן בסיפורו של אליעזר אלי חסר, וידוע מדרשם ז"ל בת היתה לו לאליעזר והיה	22495
מחזר למצוא עילה שיאמר לו אברהם להשיאו בתו, אך למה מביאה התורה את הרמז הזה בתוך סיפורו	22496
של אליעזר ולא בפעם הראשונה, וכן ואשאל אותה ואומר בת מי את ואשים הנזם על אפה, וכתב רש"י	22497
ז"ל שינה הסדר שהרי הוא תחלה נתן ואחר כך שאל, אלא שלא יתפשוהו בדבריו ויאמרו איך נתת לה	22498
ועדיין אינך יודע מי היא.	22499
כאן רצתה התורה הקדושה ללמדנו פרשה בתורת הנגיעות, כל אדם יש לו גבול לראייתו הטבעית, ואין	22500
העין תופסת מה שמחוץ לחצי עיגול של שדה הראייה, מי שעניו חלשות ונזקק למשקפים, שדה ראייתו	22501
מצומצם יותר מזה שהוא בריא, כמו כן הדבר ברוחניות אין אדם יכול לראות בבירור ולעמוד על האמת,	22502
אלא באותו שטח עד היכן שמדרגתו מגעת, וחוזן מזה אינו יכול לראות בשום אופן, מי שנמצא במדרגה	22503
תחתונה אינו יכול להשיג דברים השייכים למדרגה יותר גבוהה, כי דברים אלו מושגים רק באותה מדרגה,	22504
ובמדרגה נמוכה ממנה אי אפשר לעמוד על אמיתותם בשום אופן.	22505
למשל בעל כח הנטילה לא ישיג את חסד המתחסד, ויש חטאי הצדיקים שלאדם הפשוט אינם מושגים	22506
כחטאים כלל, ועל דבר זה ביאר הרש"ז ז"ל מה שהקב"ה מדקדק עם חסידיו כחוט השערה, כי מה שנראה	22507
לנו כדבר טפל ודק כחוט השערה, נראה במדרגת הצדיקים כעוון פלילי ועל כן הם נענשים בעונש מר.	22508
לפי זה מובן לנו שינוי סדר המעשים בסיפורו של אליעזר, אמונתו העמוקה של אליעזר ושמחתו על הנס	22509
שנעשה לו, הם שגרמו שישים הצמידים על ידי רבקה בטרם ששאל על משפחתה, כי בטוח היה בלי שום	22510
ספק מה תהיה תשובתה, אך בבואו לספר הדברים לבתואל ולבן, הכיר בחכמתו שאי אפשר להסביר להם	22511
את הדברים כהויותם, כי במדרגתם לא יוכלו בשום אופן להשיג אמונה ובטחון, בעיניהם כזר יחשב	22512
כמשוגע ומתעתע, כי מי שגבול ראייתו מצומצם על ידי אהבת הגשמיות, לא יוכל לתפוס אמיתתן של	22513
מדרגות רמות.	22514
וכן הוא הדבר בכל מי שיש לו נגיעות, בענין אשר שם שוררת הנגיעה איננו יכול ומסוגל לראות את	22515
האמת, ורק בסור הנגיעה יוכל לעמוד על אמיתת הדברים, ועל כן כשהשביע אברהם אבינו את אליעזר	22516
שלא יקח אשה ליצחק מבנות כנען, השיב אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי ההשב את בנך, אולי מלא כי	22517
בשעה זו עדיין היתה לו תקוה לבתו ולא היה יכול להרגיש נגיעתו בשום אופן, וסבר ששאלתו היתה רק	22518
לטובת הענין ולא נכנסה בדעתו כוונתו על בתו, כי הרי הצעתו היתה ממין אחר לגמרי, ההשב אשיב את	22519
בנך אל הארץ.	22520

אבל בספרו הדברים בפני בתואל, כבר ראה שמן השמים נבחרה אשת יצחק, ולא היתה שום תקוה שבתו תזכה ליצחק, ממילא בטלה נגיעתו והכיר את האמת, שכל שאלתו הקודמת היתה מצד הנגיעה בלבד,	22521
לפיכך לא רצה לבטאות שאלתו המוטעית תולדת נגיעתו אודות השבת יצחק אל פדן ארם, כי נתברר לו שלא אמר זאת אלא כדי לכסות על נגיעתו ועל כן רמזה התורה עכשיו אלי חסר כתיב, כי עתה נתגלתה נגיעתו והכיר האמת. (מכתב מאליהו דף 202).	22522
	22523
	22524
	22525
	22526
מאמר תסט	22527
ויבוא האיש הביתה ויתן תבן לגמלים ומים לרחוץ רגליו (כ"ד ל"ב).	22528
אמרו חז"ל יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתם של בנים, פרשתו של אליעזר שנים ושלושה דפים אומרה ושונה, ושרץ מגופי תורה ואין דמו מטמא כבשרו אלא מריבוי המקרא (בר"ר ס), ולכאורה היאך יתכן דבר זה ששיחתם של עבדי האבות יפה יותר מהתורה, אלא גילו לנו חז"ל שלא רק מעשיהם היו של חסד, אלא כל שיחותיהם שדיברו וחזרו ושנו היוו דברי תורה במסכת החסד, ולא דברי תורה סתם כי אם עמקי התורה והחכמה.	22529
	22530
	22531
	22532
	22533
חז"ל אמרו דמשק אליעזר, אמר ר"א שדולה ומשקה מתורתו של רבו לאחרים (יומא כ"ח), הלשון דולה נופל על הוצאה ממעמקים, כדברי החכם מים עמוקים עצה בלב איש ואיש תבונה ידלנה, חכמתו של אברהם היתה עמוקה בתוך כליותיו, כפי שאמרו חז"ל זימן הקב"ה שתי כליותיו כשני חכמים, והיו מבינות אותו יועצות אותו ומלמדות אותו חכמה (אדר"נ לג), ומתוך מעמקי כליותיו היה דולה אליעזר, ומה היתה חכמתו של אברהם? חכמת החסד, הרי שתורת החסד שלהם היא חכמה עמוקה מאוד והיא יפה מתורתם של בנים.	22534
	22535
	22536
	22537
	22538
	22539
כל צורת התורה שלנו מתבטאת בחסד, כדברי חז"ל תורה תחילתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים (סוטה יד), כשם שרצונו של הקב"ה בבריאה משתקף במעשי חסד, כן גם בתורה מתגלה רצונו בחסד, ובזכות החסד קיים כל העולם כדכתיב עולם חסד יבנה, אמנם שנינו על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים (אבות פא), אבל צורת כל הדברים הן של התורה והן של העבודה הוא החסד, הוא היסוד העיקרי שעליו מושתת העולם, ואי אפשר לומר אחרת, כי היאך היה קיים העולם לפני מתן תורה ובנין בית המקדש? אלא בעל כרחנו שהיה קיים על החסד שהיא תמציתה ותכליתה של התורה והעבודה.	22540
	22541
	22542
	22543
	22544
	22545
	22546
אולם בדרכי ה' כתוב כל אורחות ה' חסד ואמת (תהלים כ"ה), כלומר חסד ה' קשור באמת, לא כל מה שנראה לעינינו כמעשה חסד הוא חסד אמת, כי רק חסד הנובע ממדת האמת ראוי להיקרא חסד, ומשום כך אומר המקרא תתן אמת ליעקב חסד לאברהם כי שתי המדות קשורות זו בזו, אין אמת בלי חסד ואין חסד בלי אמת, וחסדו של אברהם אבינו היה קשור באמת.	22547
	22548
	22549
	22550
מסופר בתורה כי אברהם ישב כחום היום לאחר שהקדוש ברוך הוא הוציא חמה מנרתיקה וחיכה לאורחים, לכאורה היה אברהם פטור ממצות אורחים שהיה חולה אנוש, ביום השלישי למילתו שהוא הזמן המסוכן ביותר, וגם לא היתה אפשרות כלל שיבואו אורחים בחום כזה שהיה דומה לגיהנום, ולפי מושגי השכל האנושי לא היה כאן כל מקום למעשי חסד, ולא עוד אלא שאברהם שלח את אליעזר עבדו לחפש אורחים והביא לו תשובה שאין אורחים, אבל אברהם אמר לית הימנותא בעבדי ויצא בעצמו (ב"מ פ"ו:).	22551
	22552
	22553
	22554
	22555
	22556
אברהם למד את מדת החסד מדרכי הקב"ה וידע כי חסד ה' מלאה הארץ, אין שום מקום פנוי מחסד הקב"ה ואף בגיהנום יש מקום לחסד, ולכן ישב אברהם פתח האוהל וחיכה לאורחים, כי היה בטוח שיזדמנו לו מעשי חסד, ואף אם אין כל אפשרות שילכו עוברי דרך בחום כזה, הבין אברהם שבודאי יבוא שינוי הטבע שתיוצר דרך חדשה למעשה חסד בתוך הגיהנום, וה' יברא ברואים מיוחדים שיוכל להיטיב עמהם.	22557
	22558
	22559
	22560
	22561
אברהם השתוקק ללכת בדרכי הקב"ה, וכשם שהכין הקב"ה את כל הבריאה לפני שהיה אדם בעולם, ואח"כ יצר את האדם שיקבל את החסד (סנהדרין ל"ח), כך השתוקק אברהם אבינו ע"ה ללכת בדרכי ה', לעשות חסד לפני שעוד היה עם מי להיטיב, ורצה שיווצרו ברואים שיוכל לבצע עליהם את מדת טובו וחסדו.	22562
	22563
	22564
	22565
אמנם יצא מגיהנום זה חסד לשעה ולדורות לעוה"ב ולעתיד לבוא, כי שלח ה' מלאכים ושינה את טבעם שאכלו ממש כפי דעה אחת, כדי שאברהם יוכל לגמול אתם חסד, ומכל פעולה שעשה אברהם עם המלאכים, יצאה ממנה טובה לישראל לכל הדורות ואף לעתיד לבוא, אמרו חז"ל בשכר חמאה וחלב זכו למן, בשכר והוא עומד עליהם זכו לעמוד הענן, בשכר יוקח נא מעט מים זכו לבארה של מרים (בבא מציעא פ"ו:).	22566
	22567
	22568
	22569
	22570

ולא עוד אלא שכל מה שעשה אברהם למלאכי השרת בעצמו עשה הקב"ה לבניו בעצמו, שבזכות חסדו של אברהם למלאכים, טיפל הקב"ה בכבודו ובעצמו בבניו וגמל להם חסד למעלה מדרך הטבע, ועוד שבזכות זו יפרע להם הקב"ה לעתיד לבוא (ילקוט י"ח), הרי שהגיהנום הזה שהקב"ה הוציא חמה מנרתיקה נהפך לגן עדן ומשם דוקא זכו אבותינו במדבר לאכול את המן, לחם שמלאכי השרת אוכלים אותו, כדכתיב לחם אבירים אכל איש (יומא ע"ה), ונעשו להם נסים בצאתם ממצרים ועוד יזכו לנפלאות גם להבא.	22571
ומנין בא אברהם לידי הכרה זו? משום שהכיר את דרכי ה' ואת מדת טובו וקבל מושגים אחרים בחסד, הוא ידע שאין מקום פנוי מחסד ה' ואף בגיהנום עצמו, וכבר אמרו חז"ל וירא ה' את כל אשר עשה והנה טוב מאוד, טוב זה גן עדן מאוד זה גיהנום (ילקוט בראשית רמ"ז ט"ז), הרי שעל הגיהנום נאמר טוב מאוד כי גם הוא כולו חסד ה', נמצא שאין משמעות החסד לפי המושגים שאנו מתארים לנו במעשים הנראים לנו לטובים, אלא שהחסד קשור באמת אף במעשים הנראים לנו כאכזרים, אם הם לפי מדת האמת הרי יש בהם חסד ה', ודוקא על כגון דא נאמר טוב מאוד.	22572
כתוב בתורה ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד (בראשית י"ג), וידוע שהיו לקויים במדת החסד, כדברי הכתוב הנה זה היה עוון סדום אחותך גאון שבעת לחם ושלות השקט היה לה ולבנותיה ויד עני ואביון לא החזיקה (יחזקאל ט"ז), גם משם אנו למדים שמשמעות החסד אינם לפי המושגים שלנו, הכתוב אומר שהתביעה על סדום היתה, שלמרות שהיתה גאון שבעת לחם ושרויה בשלוחה לא החזיקה יד עני ואביון.	22573
כלומר שביחס למצב היותם שבעים ושלוים לא מילאו את חובתם להחזיק את העניים, משמע שאף אם היו מחזיקים יד עני ואביון, אבל לא בשיעור הראוי לפי ערך עשירותם ושלותם, יש בהם רשעות סדום וראויים הם לגזור הדין של הפיכתם וחורבנם, הרי יש לנו מושג חדש בחסד עד כמה מגיעה בזה חובתו של האדם, שאף אם הוא עוסק בחסד אבל אם חסרה לו בזה השלמות בהתאם לשיעור שהוא חייב בו, יש בכך השחתה רבה המביאה לידי השמדה מן העולם.	22574
וכן אנו מוצאים להיפך לצד החיוב, שמעשה חסד עלול לשנות את גזר דינו של האדם ולהפוך את כל מדרגתו, אנו קוראים באיכה (פרק ד'), ויגדל עוון בת עמי מחטאת סדום ההפוכה כמו רגע ולא חלו בה ידים, הרי שעוון ישראל גדל מחטאת סדום, והיו ראויים להיפך כמו סדום ועמורה, והגמרא (סנהדרין ק"ד) שואלת וכי משוא פנים יש בדבר, הואיל וישראל רעים יותר מסדום למה לא נהפכו כסדום, רש"י.	22575
אמר רבא א"ר יוחנן מדה יתרה היתה בירושלים שלא היתה בסדום, דאילו בסדום כתוב הנה זה עוון סדום אחותך גאון שבעת לחם ויד עני ואביון לא החזיקה, ואילו בירושלים כתוב ידי נשים רחמניות בישלו ילדיהם היו לברות למו, ומבואר במדרש (איכה ד), כיצד? היתה לאחת מהן ככר אחת והיה בה כדי שתאכלנה היא ובעלה ובנה יום אחד, כיון שמת בנה של שכנתה היתה נוטלת אותו ככר ומנחמת אותה בה, והעלה עליהם הכתוב כאילו בישלו ילדיהם למצוות, ומשום זה מסיים הכתוב לא חלו בה ידים (בר"ר כ"ח).	22576
רואים אנו מכאן שאף שבני ישראל ירדו למדרגה כזו שהיו גרועים יותר מסדום, והיו ראויים שתבוא עליהם מהפיכת סדום כרגע, בכל זאת משום שנתגלתה בהם מדת חסד, שהיתה אשה מוסרת ככרה לחברתה כדי לנחם אותה באבלה, ואם כי לכאורה נראה מעשה זה כאכזריות, שחטפה את הככר מפיה של בעלה ובנה, עד שהכתוב מתאר אותו בצורה חמורה שבישלו ילדיהן, אבל מכיון שאכזריות זו מהולה בחסד שיש בה ממדת אברהם אבינו, נהפכה הגזירה ולא הושחתה כסדום.	22577
והכתוב אומר לא חלו בה ידים, ומפרש ר' יוסי, אמר הקב"ה לא הניחו אותי לפשוט ידי בעולמי, וזכותם מגיעה עד לידי כך, שבניגוד לאנשי סדום הם ודורותיהם אחריהם ממשיכים את קיומם עד היום, ועוד יזכו להביא חיים לכל אנשי תבל, ויצא מהם משיח שיגאל את האנושות ויתקנו את העולם במלכות שדי.	22578
הרי לנו שבחסד הקשור באמת תלוי קיום העולם, כי מצד אחד אם בסדום חסרה מדת החסד במדרגותיה הגדולות שאינה לפי ממדי האמת, נקראים רעים וחטאים לה' מאוד ונהפכו ונשמדו מן העולם, ומצד שני אם בישראל נמצאה נקודה של חסד שיש בה ממדת האמת שהיא ממדותיו של אברהם אבינו, אף כשהיו רעים וחטאים יותר מסדום, ניצלו מן הפורעניות וזכו לחיי עולם להם ולכל ברואי תבל.	22579
היוצא מדברינו שחייב האדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, שעלינו לעשות חסד בבחינת החסד של אברהם אבינו שהתדמה בו למדות השי"ת, שיעשה חסד אף אם לא ידרשו בני האדם ממנו, ואף בזמן שאין זקוקים לאותו חסד, ושהחסד יהיה לא לפי מושגי בני האדם כי אם לפי מושגי היראה, ומכאן עוד שעיקר החסד הוא במעשים רוחניים, כי זו היתה עיקר פעולתו של אברהם אבינו, ואת הנפש אשר עשו בחרן שעשה נפשות לה'.	22580
גם בזה שהאכילם והשקם עיקר מטרתו לחנכם במצוות, כפי שהיה אומר להם בשעה שעמדו לברכו, וכי משלי אכלתם והלא ממי שלו כל העולם אכלתם, הודו וברכו למי שאמר והיה העולם (ילקוט כ"א), זו הצורה האמיתית של חסד ואין לך חסד גדול מזה.	22581
	22582
	22583
	22584
	22585
	22586
	22587
	22588
	22589
	22590
	22591
	22592
	22593
	22594
	22595
	22596
	22597
	22598
	22599
	22600
	22601
	22602
	22603
	22604
	22605
	22606
	22607
	22608
	22609
	22610
	22611
	22612
	22613
	22614
	22615
	22616
	22617
	22618
	22619
	22620

והסד זה נתון בראש ובראשונה בידי לומדי תורה, כי יש אפשרות לכל אחד לסייע לחבירו בלימוד ואין	22621
נדבה גדולה מזו, ואל יאמר הגדול היאך אלמוד עם קטן ממנו, כי גם הקב"ה עושה חסד עם ברואי	22622
הקטנים ביותר, ואם אנו רואים עוולה אצל חברינו אסור לנו להתעלם ולחשוב שאין זה מעניינינו ואין לנו	22623
לצער אותו, כי זוהי מדת החסד להיטיב עם כל אחד ברוחניות, ולהיפך אם אדם יעלים עיניו ולא ירצה	22624
לגרום לו עגמת נפש, אין זו הטבה כי אם אכזריות גדולה, ועלינו לכוון מעשינו במדת החסד לפי מושגיו	22625
האמיתיים שיהיו בבחינת אורחות חסד ואמת. (אור הצפון).	22626
	22627
מאמר תע	22628
ואמר אל אדני אולי לא תלך האשה אחרי (בראשית כ"ד ל"ט).	22629
הרבה מסופר בחז"ל על אליעזר עבד אברהם, יפה שיחתן של עבדי אבות, יפה רחיצת רגלי עבדי אבות	22630
מתורתן של בנים, קפצה לו הדרך כשהלך לחפש אשה בשביל יצחק, והקב"ה האיר לו את הדרך בזיקים	22631
וברקים, הוא נענה מיד כשהוציא את המלים מפיו כמו משה רבינו ושלמה, וכמ"ל חז"ל (ב"ר פ"ס פ"ד)	22632
שלשה נענו במענה פיהם אליעזר משה ושלמה, מפני מה זכה אליעזר לכל הנסים והנפלאות שאירעו עמו?	22633
אמרו חז"ל (ב"ר נ"ט י"א), המושל בכל אשר לו שהיה שליט ביצרו כמו אברהם, חייו היו חיי שכל	22634
שלמים ונמנה על גדולי הדור ההוא, והרבה דינים של דרך ארץ למדנו ממנו, לא אוכל עד אשר דברתי	22635
דברי מכאן שאין מסיחין בסעודה, שיקח אדם צידה לדרך כפי צרכו, כל דרכו בחיים היתה ללא נגיעות	22636
ועשה הכל בזריזות ובחכמה, ולמד הרבה עד שדלה והשקה מתורת רבו לאחרים.	22637
חז"ל למדו ממנו דרך בענווה, שיפרסם אדם את מגרעותיו ויבזה עצמו ובלבד שלא להטעות אחרים	22638
באמרם (שם ס א), מילתא דגנאה אית בך קדים אמרה שנאמר עבד אברהם אנכי, והרי כל חייו של אדם	22639
הוא משתדל שלא ידעו בגנותו, אלא להיפך יעשה כל מאמץ כדי לשבח את עצמו בפני אחרים, במיוחד	22640
כאשר מדובר באדם שהיה תלמידו המובהק של אברהם, וגם בבית לבן לא ידעו כלל שהוא עבדו של	22641
אברהם, וחשבו שהוא אברהם עצמו משום שאיקונין שלו היה דומה לאברהם כפי שספרו חז"ל במדרש.	22642
ועוד הרי הוא עצמו בחר להיות עבד אצל אברהם ולא ששיעבדו אותו אחרים, ואולי אם ידעו שהוא עבד	22643
לא ירצו לסיים עמו את הענין בכי טוב, זאת ועוד למה היה לו לספר שהוא עבד מיד בהציגו את עצמו, ולא	22644
המתין עד גמר הענין ואחר כך יספר מי הוא באמת, הוא תלה כל מה שאירע לו בזכותו של אברהם ולא	22645
בזכות עצמו, הרי שעניויות יתירה היתה בו.	22646
אמרו חז"ל (שם ס פ"א), מי בכם ירא ה', זה אליעזר שהיה הולך ולא ידע היכן כאדם ששוהה בחושך,	22647
יבטח בשם ה' וישען באלוקיו, ובטחונו היה כה איתן עד שנתן לה את התכשיטים בטרם ידע מי היא, וממנו	22648
למדנו שאין מזווגין לאדם אשה אלא לפי מעשיו, שאמר היא האשה אשר הוכחת לבן אדוני, ועוד שהלך	22649
ללחום עם אברהם במלחמת ארבעת המלכים, אף שהם היו מעטים והאויב חזק מאד, ומספר אנשי	22650
המלחמה היו רב מאד, אבל בטח באלוקי אברהם.	22651
צדיק אוכל לשובע נפשו ובטן רשעים תחסר (משלי י"ג), ודרשו חז"ל (ילק"ש קט), צדיק זה אליעזר	22652
שאמר הגמיאני נא מעט מים, ובטן רשעים תחסר זה עשו שאמר הלעיטני נא, למדנו עד כמה היה אליעזר	22653
רחוק מעניני הגשמיות, שגם בבקשה גשמית השתמש בלשון נקיה, וחז"ל קראו אותו משום כך בשם	22654
צדיק, ואמרו חז"ל (ב"ר ס י"ג) על הפסוק ותלכנה אחרי האיש, מפני שמכוער הדבר שאיש ילך אחרי	22655
אשה, הרי שדקדק גם בצניעות מופלגת.	22656
זיכוי הרבים זה מפורש במה שאמרו חז"ל (יומא כה:), דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים, האם יש לך	22657
זיכוי הרבים גדול מזה? ובכל זאת כאשר היתה לו נגיעה עצמית אחת, כאשר ביקש להשיא את בתו	22658
ליצחק, וזו היתה הנגיעה היחידה לאדם גדול כמותו, ואף שלנגיעה זו היה רקע מבוסס שרצה להתחתן עם	22659
אברהם, והרי הוא היה זקן ביתו וכל אשר לאברהם מסר בידו, והיה מקום לחשוב כי אמנם יאות הוא	22660
להתחבר עם אברהם אבינו, בכל זאת שקיל למיטרפסיא על כך עד שאמרו חז"ל (ב"ר נ"ט י"ב), כנען	22661
בידיו מאזני מרמה, כלומר אם כבר הגעת למדרגה גבוהה כזו, כיצד לא הבנת שיש כאן נגיעה אישית	22662
משמע שפנימיותך פגומה, וזוהי תביעה גדולה לאדם בשיא המעלות. (גוילי אש).	22663
	22664
מאמר תעא	22665
ואבא היום אל העין ואומר ה' אלהי אדוני אברהם אם ישך נא מצליח דרכי אשר אנכי הולך עליה	22666
(בראשית כד מ"ג).	22667
אמר רבי אחא יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים, שהרי פרשה של אליעזר כפולה	22668
בתורה והרבה גופי תורה לא ניתנו אלא ברמיזה, יש באמת להתבונן מה ההתפעלות כל כך מפעולתו של	22669

אליעזר, נכון הדבר שאליעזר פעל בדרך של הטבה במקום הקפדה, נכון שאליעזר היתה לו נגיעה גדולה	22670
שבתו תשתדך עם יצחק, וכפי שרמזו חז"ל במילה אולי לא תאבה האשה אלי כתיב.	22671
בודאי כאשר לא הצליח במשימה זו היה לו מקום מוצדק להקפיד ואולי אף לנקום, ואליעזר לא רק שלא	22672
נקם ולא נטר ולא הקפיד אלא פעל בקיצוניות בדרך של הטבה, אבל כל נשכה שאליעזר התחנך אצל	22673
אברהם אבינו, וממילא כזו התנהגות היא טבעית וכך היה צריך להיות, ומה כאן מקום להתפעלות כה	22674
גדולה?	22675
אם זוכים ללמוד מוסר ולהשיג הישגים כלשהם בעבודה, ומתחילים לעשות פעולות בשבירת המידות, מכל	22676
שכן אם אנו מרגישים שהגענו להשיג מדה טובה במיוחד, אז כמה זה טבעי ונורמלי שמתגברים נגד נגיעה	22677
ושוברים אותה! ואין אנו מתפעלים כל כך מביצוע פעולה בהכנעה וביתור, ומרגישים אפילו שאין הוה	22678
אמינא לנהוג אחרת, אדרבא אנו מרגישים שזו סתירה גדולה להקפיד, שיש להתבייש מכעס וכדומה, וכל	22679
שכן אצל בעל מדרגה גבוהה כאליעזר, כמה היתה גדולה הבושה והתביעה אילו נהג אחרת מכפי שנהג!	22680
ואם כן ממה התורה הקדושה כל כך מתפעלת כאן, עד כי חוזרת על הדברים באריכות כזו במקום שגופי	22681
תורה ניתנים ברמיזה קלה בלבד.	22682
אלא רואים כמה התורה הקדושה ירדה לסוף דעתו של האדם, האדם אינו מרגיש שום סתירה לחינוכו	22683
ולהשקפתו בזמן שהוא נתון במצב של הקפדה, כאשר הוא חושב שמגיע לו ואולי רק לו, אז כל דרך	22684
נראית לו כשרה בעיניו, ואינו רואה שום סתירות כשהוא נוהג בניגוד לדרך התורה, בניגוד לויתור על	22685
ההקפדות, והוא עלול להגיע עד לשפל המדרגה, ואפילו אם רואים אותו עסוק רק ברוחניות ובהתעלות,	22686
אין שום חזקה ואין שום בטחון שהוא יצליח לשבור את מדותיו, ואצל התורה הקדושה עיקר חיות האדם	22687
שבירת המדות ואם לאו למה לו חיים.	22688
וכן מביא ענינים אלו בהתפעלות גדולה הרש"ז בספרו 'חכמה ומוסר' על הפסוק עקב ענווה יראת ה',	22689
אומר רש"ז כמה זמן עיינתי במאמר זה ולא הבנתי אותו עד שהגעתי לפרשת בלק ובלעם, כמ"ש חז"ל על	22690
הפסוק ולא קם בישראל עוד נביא כמשה, בישראל לא קם אבל באומות העולם קם ומנו בלעם, בלעם נביא	22691
כמשה ואף על פי כן ירד עד לדיוטה התחתונה, ונתן עצה למדין להפקיר את בנותיהן, איזו השחתה והכל	22692
בגלל נגיעה!	22693
אין שום הבטחה לאדם מול נגיעה, ורק על ידי הגברת יראת ה' בקרבו ראשית חכמה יראת ה', הרי	22694
שהחכמה הכי גדולה זוהי יראת ה', זו העצה ורק דרכה אפשר להתגבר ולעבור נסיונות, ובכל זאת! עוד	22695
לא הכל, עקב ענווה יראת ה' הענווה היא עוד יותר חשובה, יותר גדולה עד כי מה שעשתה חכמה עטרה	22696
לראשה עשתה ענווה לסולייתה, הענווה היא ערובה לשבירת המידות, ועל כן התורה כה מתפעלת	22697
מאליעזר, שאף שהיה מוחזק בתור תלמידו של אברהם אבינו, אבל אם הצליח להתגבר על הנגיעה ולעמוד	22698
בנסיון ההקפדה, זוהי הענווה האמיתית שרכש בביתו של אברהם אבינו, מזה יש באמת להתפעל.	22699
וכן מביאים חז"ל (תענית כה:), מעשה ברבי אליעזר שירד לפני התיבה ואמר עשרים וארבעה ברכות ולא	22700
נענה, ירד רבי עקיבא אחריו ואמר אבינו מלכנו רחם עלינו וירדו גשמים, הו מרנני רבנן יצתה בת קול	22701
ואמרה לא מפני שזה גדול מזה, אלא שזה מעביר על מדותיו וזה אינו מעביר על מדותיו, איך יתכן	22702
שבשמים לא נענו לרבי אליעזר הגדול! אבל בשמים מודדים בדרכים אחרות, להעביר על מדותיו זהו	22703
הקובע רחמנא לבא בעי, והרבה סיפורים מבליטים את מדת סבלנותו של ר' עקיבא.	22704
עוד מביאים חז"ל (פסחים נ'), כי הא דרב יוסף בריה דר' יהושע בן לוי חלש ואיתנגד, כי הדר אמר ליה	22705
אבוה מאי חזית אמר ליה עולם הפוך ראיתי, עליונים למטה ותחתונים למעלה, וקיבלו חז"ל איש מפי איש	22706
שזה היה רב יהודה ושמואל רבו, שהתלמיד ר' יהודה היה הגדול שישב למעלה מרבו בעולם הבא, הכלים	22707
למדידה בעולם הבא שונים מהכלים שלנו ורחמנא לבא בעי.	22708
על כן התורה כל כך מתפעלת מאליעזר שהכניע את עצמו, עשה הטבה במקום הקפדה ועבר את הנסיון,	22709
כמה עלינו לקבל מזה חיזוק בדרכנו, שכל הזמן אנו תובעים מעצמנו רק הכנעה והיפך הנגיעה, וכמה	22710
רואים בעולם מחלוקות ומריבות וכל אחד תולה שזה לשם שמים, ואח"כ יוצא כל כך חילול ה', ורואים	22711
שזה בגלל חוסר בירור המדות, ואין איש חושד את עצמו אולי הוא נוגע מקנאה ושנאה.	22712
וידועים דברי הסבא זצ"ל בספר מדרגת האדם, שבכל התנהגות של האדם יש טעם ויש אמת, והשאלה מה	22713
קודם למה, האם חיפוש האמת קודם, או הטעם והנגיעה הם קודמים, ואח"כ מחפשים להם חיזוק כאילו	22714
זוהי אמת, אצל הצדיק האמת קודמת, אבל אצל הרשע הטעם קודם, הוא רוצה את הטעם ורק אחר כך הוא	22715
בונה על זה אמת משלו.	22716
כולם מרגישים את הערכים החשובים, כגון שמירת שבת קודש טהרת המשפחה, ועוד הנהגות הנוגעות	22717
לקיום הכלל, אבל לנושא זה של תיקון המדות לא מתייחסים כלל, אבל האמת היא שבירור המדות זוהי לא	22718

רק מדרגה גבוהה שאפשר גם בלעדיה, אלא זוהי הדרך המוכרחת לקיומו של עם ישראל. (דגל המוסר).	22719
	22720
	22721
מאמר תעב	22722
ויאמר אלהם אל תאחרו אתי וה' הצליח דרכי (בראשית כ"ד נ"ו).	22723
כשבקשו אחיה ואמה של רבקה לעכב אותה, השיב להם אליעזר אל תאחרו אותי וה' הצליח דרכי,	22724
ולכאורה מה תשובה היא על בקשתם להתמהמה ימים או עשור? ונראה שהכתוב מגלה לנו בזה יסוד גדול	22725
המקיף הכל מהחל ועד כלה, שנינו באבות ר"ט אומר היום קצר והמלאכה מרובה והפועלים עצלים, כל	22726
אלה הם טעמים המחייבים את האדם לזריזות בעבודה משום ריבוי המלאכה, ומה הוסיף לנו אח"כ באומרו	22727
ובעל הבית דוחק?	22728
ובארנו שאין הביאור של דוחק כפי שאנו מורגלים שהוא מכריח לעבודה, אלא שהתנא העיר לנו בזה על	22729
יסוד גדול בעבודת האדם, ובעל הבית דוחק היינו שהקב"ה כביכול אינו מחכה ואינו ממתין אלא ממחר	22730
ודוחק מאוד, בעה"ב דוחק הוא מצד מהירות השכינה שאינה מתעכבת בשום אופן, מדלגת על ההרים	22731
מקפצת על הגבעות, ועל האדם לרוץ ולמהר אחרי הקב"ה כביכול, עד שאין לו שהות להתעכב אף רגע, כי	22732
אין ממתנים עליו כלל וכלל.	22733
והוא בציור כמו אחד שהסכים עם חבירו לפגשו על דרכו בעבור על ביתו, הנה בידעו שהלה אינו מחכה	22734
עליו, ודאי שלקול דפיקתו הראשונה יחיש תיכף לקראתו בכל כח מהירותו, לא יועיל שום דברים לעכבו,	22735
יפסיק מסעודתו וממלאכתו וימהר לקול קריאתו, בידעו שבהתעכבו מעט יעבור הלה הלאה לדרכו.	22736
בציור זה צריך להבין ענין בעל הבית דוחק, שעל האדם להיות מיד מוכן לצאת תיכף לקול דפיקה	22737
הראשונה, משום שבעל הבית דוחק כביכול אינו ממתין, אין מציאות של שהות והמתנה כלל, ובהעיקר	22738
האדם עיניו אף רגע תיכף כבר איננו, ומה גדלה חובת הזהירות והזריזות על האדם לבלתי החמיץ אף רגע	22739
קל, שבעל הבית דוחק ואינו ממתין עליו כלל.	22740
יסוד זה הוא שמגלה לנו הכתוב אל תאחרו אותי וה' הצליח דרכי, שמכיון שה' הצליח דרכי הרי זהו כבוד	22741
ה' נצב עליו שכביכול עובר דרך עליו, ולכן אל תאחרו אותי שהוא כביכול אינו מחכה, בעל הבית דוחק	22742
ועליו לרוץ ולמהר, וא"כ אי אפשר להתמהמה אף רגע.	22743
סוד זה של אל תאחרו אותי הוא מקיף את הכל מתחלה ועד סוף, מקצה הדרגה עד רום כל הדרגות עד	22744
האין סוף כביכול, יסוד הכל הוא אל תאחרו אותי, שאין בעולם מציאות של המתנה כלל, ומצינו ביעקב	22745
אבינו שאמר ללבן (כ"ט כ"א), הבה את אשתי כי מלאו ימי ואבואה אליה, וכתב רש"י שהרי אני בן פ"ד	22746
שנה ואימתי אעמיד י"ב שבטים.	22747
ולכאורה נפלא מאוד בעינינו חרדה זו מהי, שאם עד פ"ד שנה חיכה יעקב ולא חשש כלל, למה זה בהגיעו	22748
לפ"ד שנה חרד כ"כ להעמדת השבטים עד שלא לאבד אף יום אחד? ומזה אנו עומדים על היסוד של בעל	22749
הבית דוחק, שמצד יסוד זה אי אפשר לחכות אף רגע קל, וע"כ חרד מאוד שלא להתעכב אף שעה דמתי	22750
אעמיד?	22751
אמרו במדרש לכל זמן, זמן היה שתנתן תורה לישראל (קהלת ג'), ומונים שם חז"ל הרבה ענינים בזמן	22752
שכל דבר ודבר יש לו זמן ושעה, וכן צריך להבין שזמן היה שתנשאנה האמהות ליעקב, שקודם בא הזמן	22753
לא היה אפשרות לקיחת האמהות, אבל תיכף בהגיע הזמן מיהר יעקב אבינו במהירות הכי גדולה שלא	22754
לעכב ולאחר אף רגע, משום שבעל הבית דוחק שאין מחכה אף רגע, וע"כ אל תאחרו אותי כי בהחמיץ	22755
השעה יעבור ואיננו, ולמדנו מכאן עד היכן הדברים מגיעים ועד כמה הוא דוחק, עד ששהיה קלה הריהו	22756
כבר מתי אעמיד י"ב שבטים. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' ק"ל).	22757
	22758
מאמר תעג	22759
ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב. ותשא רבקה את עיניה ותרא את יצחק ותפול מעל הגמל (בראשית	22760
כ"ד ס"ג).	22761
אמר רב הונא צפתה שידו שטוחה בתפלה, אמרה ודאי אדם גדול הוא (בר"ר ס טו), מן המראה הזה שידו	22762
שטוחה בתפלה, ראתה רבקה והבינה כי מדובר באדם שהתרגשות לבו עוברת על גדותיה, כי פיו איננו	22763
מספיק לו להביע את קילוסי לבו, עד שהוא נזקק גם לבטא בידיו, שכל אבריו מקלסים משבחים לאלקים,	22764
רגשי תהלתו כה מלאים עד שהם מתפרצים ועולים מלבו ומתפשטים בכל הגוף, ולזה רומז שידו שטוחה	22765
בתפלה, כלומר כל אברי הגוף מתנועעים ומספרים כבוד ה', ומזה הבינה רבקה ואמרה ודאי אדם גדול	22766
הוא.	22767

מובא בזה"ק עה"פ ולא יראו פני ריקם, א"ר חזקיה זה סוד זקיפת האצבעות, כאשר האדם זוקף אצבעותיו לא לזקופן אלא בתפלה ובתחנונים או בברכות, ועל זה כתוב ולא יראו פני ריקם, כי הרמת הידים וזקיפת האצבעות מהוות ביטוי לרוב ההתפעלות והרגש הפנימי, שאותו לא ניתן להביע בשפת הדיבור.	22768
כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך, אמר לו הקב"ה דוד מה אתה עושה לי? אמר לו אני משבחך בכל אברי, בראשי בשערות ראשי בצווארי בעיני בפי ובשפתי, בזקני בגרוני בלבי ביד ימין וביד שמאל, בצפרנים במעי בכליותי בברכי וברגלי, לכך נאמר כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך (מדרש תהלים לה), כל אבר ואבר יש לו סגנון בפני עצמו, לכל אבר יש שפה אחרת ושונה איך להוציא מהלב רגשי הודיה ליוצר גופו ונפשו, ומה שהותיר אבר זה בהודיה וקילוס, בא האבר השני ומשלים מה שקודמו לא הספיק.	22769
איתא בירושלמי (ע"ו פ"ב ה"ח), תורמסין של עכו"ם מה הן? רבי אוסר גניבא מתיר, רבי חייא ברבא אזל לצור ואשכח לרבי מנא בן תנחום שהתיר תורמסין שלהם, אתא גבי ר' יוחנן א"ל מה מעשה בידך? א"ל אשכחית לרבי מנא ב"ר תנחום שהתיר תורמסין שלהם, א"ל ולא פגעת ביה לגזור עליו נידוי? א"ל אדם גדול הוא והוא יודע איך למתק את הים הגדול, אמר לו לא בני בשביל זה אינו אדם גדול אלא חשבון מים הוא יודע, שיש שעה שהמים מקלסים את בוראן ובשעת הקילוס הן מתמתקין, וכי לא דבר גדול הוא? אדם גדול הוא מי שיש לו אזנים לקלוט את הרננות וצילילי הניגונים שבהם הטבע מקלס את בוראו.	22770
ואיתא (בזה"ק ויקהל קצו), אמר ר"א אלמלא דבני עלמא אטומין לבאי וסתמיין עינהון, לא יכלו למיקם מקול נעימתא דגלגלא דשמיא כד נטיל, אדם גדול הוא מי שכל אבריו וכלי גופו ונפשו מרימים קול לקלס לקוב"ה, והרמת יד שלו היא שפה ברורה ונעימה מלאה קילוסים ליוצר בראשית, עד שגם תנועה אחת מכילה הרבה גוונים של שירה שבח והודאה לבורא ב"ה. (מעייני החיים).	22771
	22772
	22773
	22774
	22775
	22776
	22777
	22778
	22779
	22780
	22781
	22782
	22783
	22784
	22785
	22786
	22787
מאמר תעד	22787
ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי (בראשית כ"ה ו').	22788
רש"י שם טומאה מסר להם, ולכאורה מדוע נתן להם דבר רע? אלא שענין שם טומאה הוא העסק בגשמיות כשהיא לעצמה, בני נח אשר אינם שייכים לעבודת ה' חלקם להיות כלים לישראל, לבנות עולם מתוקן שיתעסקו בו ישראל בעבודת ה' בהרחבה, אבל עסק זה של הגשמיות מכיון שאינו עבודת ה' בעצמה הריהו טמא, ההנהגה במדות טובות כחסד ומשפט לצורך תיקון העולם איננה קדושה, כי קדושה היא רק כשנעשית לשם שמים, וכל מה שאינו נעשה לשם קדושה כבר שייך לצד הטומאה.	22789
בני קטורה שלא השיגו מעלת אביהם, נשארו בבחינת בני נח אשר תוכנם רק שם טומאה, וסוד זה מסר להם א"א בחסדו, שאם ירצו להצליח בעולם הזה, עליהם למלא את חלקם בעשיית עוה"ז מתוקן בסדרי משפט ויושר, שיוכל לשמש כלי נאות לעלייתם הרוחנית של ישראל, אך כדי לשמור על טהרת התכלית העליונה שנמסרה ליצחק, שלחם בחייו מעל פני יצחק בנו, כדי שלא תתערב הטומאה עם הקדושה. (מכתב מאליהו ח"ג דף 190).	22790
	22791
	22792
	22793
	22794
	22795
	22796
	22797
	22798
	22799
מאמר תעה	22800
ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו אל מערת המכפלה (בראשית כ"ה ט').	22801
אמר ר' יוחנן ישמעאל עשה תשובה בחיי אביו מדקדמיה אדבורי אדבריה, ומדאדבריה שמע מינה תשובה עבד (ב"ב טז). למדו חז"ל מכאן כיון שהניח מקודם ליצחק לקבור את אביו, הגם שהיה גדול בשנים מיצחק ש"מ שעשה תשובה, הרי מידת התשובה דורשת מהאדם להחליף עצמו לגמרי, וכל פעולותיו יעשה באופן יותר גבוה ולבו יתחלף מהקצה אל הקצה, וא"כ איך משמע מפעולה אחת במה שהקדים ליצחק שעשה תשובה?	22802
אמרו חז"ל שלושה סימנים יש באומה זו רחמנים בישנים גומלי חסדים (יבמות עט), והנה גמילות חסדים ורחמנות מוצאים אנו אצל א"א במדה מרובה מאוד לאין שיעור וערך לכל אדם ואפי' לעכו"ם, וגם אופן ההטבה היה בלי גבולים ממש אפי' במקומות היותר קשים ונסיונות היותר כבדים, ומוכן שיש להתלמד מאאע"ה הטבה ורחמנות, ומי שהגיע למדה זו הוא מבניו ומאומתו, אבל מדת הביישנות איפה ראינו באאע"ה, אדרבא רואים בו אמיצות גדולה בדרכו, שאמר כל העולם מעבר זה ואני מעבר השני ולא חת מפני כל.	22803
	22804
	22805
	22806
	22807
	22808
	22809
	22810
	22811
	22812
	22813
	22814
	22815
	22816
	22817

וזה הבושה מצינו אצל אאע"ה, שבשעה שבה לבקש מהקב"ה על סדום ואנכי עפר ואפר, ואמרו חז"ל	22818
כבר הייתי ראוי להיות עפר ע"י המלכים ואפר ע"י נמרוד (בר"ר מ"ט), הרי שבשעה שעמד לפני הבוי"ת	22819
לבקש נתקטנו אצלו כל מעלותיו, כמו הפלת עצמו לכבשן האש על קידוש ה' וכדומה, ואדרבא התחיל	22820
להרגיש דאגה בעד זכות קיומו, כאילו אינו יודע מפני מה הוא חי, נעלמו ונתבטלו כל מעלותיו כשהתקרב	22821
להתדבק בבוי"ת, זה מדרגת הבושה המביאה אל היראה אצל אאע"ה.	22822
וכן הוא ג"כ ענין הבושה הפנימית, להתבטל ממעלת אנשי עליה וממדרגתם, עד שיוקטנו בעיניו כל	22823
מעלותיו ונעלמים מעיניו, וכל השתוקקותו להשיג המעלות שמוצא בזולתו, וכאן הענין כבד מאוד שהרי	22824
אפשר לו לבטל מעלותיו של זולתו בהעריכו אותם נגד מעלת עצמו, אבל זהו מדרגת השלם שמרגיש רק	22825
מעלת זולתו ונעלמו ממנו מעלותיו, ונעשה שקוע רק באחת להשיג מה שמוצא בחבירו מן המעלות.	22826
וזה מצינו אצל יצחק אע"ה וישמעאל, יצחק וישמעאל היו מדיינים זה עם זה, זה אומר אני גדול ממך	22827
שמלתי לח' ימים, אמר ישמעאל אני חביב ממך למה שהיה בידי למחות ולא מחיתי, באותה שעה אמר	22828
יצחק אע"ה הלואי יגלה עלי הקב"ה ויאמר לי שאחתוך לו אחד מאברי ולא אעכב, אל"ל הקב"ה ע"מ	22829
שתקריב עצמך ולא תעכב (ילקוט בראשית צ"ה).	22830
רואים מכאן כמה הגיע מעלת התלמודות אצל יצחק, אשר בעת שהוכיחו ישמעאל והראה שהוא גדול	22831
מיצחק, לא גילה יצחק צדדי המעלה שיש בו וצדדי החסרון שיש בישמעאל, אלא שמע דבריו וקבל אותם,	22832
והשתוקק שגם אותו יבחן הקב"ה בנסיון כזה, הגם שהיה יכול למצוא חסרונות בישמעאל כידוע שהיו בו	22833
כמה עבירות, ומעיו פניו להראות שהוא גדול ממנו, בכ"ז לא הקטינו רק קינא מעלתו שהיה בו.	22834
ואם הראה רק פעולה אחת גבוה ממנו במדרגה שלא היה בו, לא שקט ולא נח ושכח מכל מעלותיו לגמרי,	22835
ורק בקש שגם אותו יבחן בנסיון כזה ועוד בנסיון יותר גדול, וקבל דברי ישמעאל כאילו הוא הבעל חסרון,	22836
וחבירו הוא בעל מעלה שאין כמוהו, ונמצא שהתבטלות ממעלת ישמעאל עוד העמידו על רגליו, וגדלה	22837
מדרגתו יותר עד שזכה לעקידה, ופעולת העקידה נעשה גם לדורי דורות.	22838
לא כן היה אצל ישמעאל, שמחמת ליצנות וביטול שהיה לו על יצחק, לא די שלא התלמד כלום ממעלותיו	22839
שהיה יכול באמת לראות גבוהות ושלמות מרובה, אלא עוד ביטל אותו וצחק ממנו, והגם שהיה באופן	22840
נסתר מעט ולא באופן גלוי כ"כ, והראיה שאאע"ה לא ראה בו שהוא מצחק, אבל שרה הרגישה בו שהוא	22841
מצחק, עד שגרש אותו אאע"ה מפני שורש החטא שראתה בו, שאף שיש לו מקום להתגדר כזה להתלמד	22842
ממעלת יצחק, לא די שאינו מתלמד אלא עוד מפחית המעלות שרואה ביצחק אע"ה, ולכן אינו ראוי להיות	22843
בביתו של אאע"ה.	22844
וזה שאמרו חז"ל מכאן שעשה ישמעאל תשובה, כל שורש החטא בישמעאל היה מה שלא הניח לעצמו	22845
מקום ההתלמדות, ובמקום שהיה יכול להתלמד מיצחק בטלו, א"כ אין זה חטא פרטי לבד, אלא זה חטא	22846
כללי שכל האדם שלו מסוכן מאוד, ונסתר ממנו דרך העליה ועומד ליפול מטה מטה, וכאשר בעת שמת	22847
אברהם ומוליקים אותו לקבורה, וישמעאל מראה בפני כולם שיצחק גדול ממנו, הגם שיצחק הוא הצעיר	22848
ומקדימו לילך קודם.	22849
הרי מפעולה זאת לבד שהכניע עצמו מוכח וגלוי תשובתו של ישמעאל, התחלף לגמרי והפך את כל שורש	22850
החטא, ואם סיבת החטא היתה העדר ההתלמדות, עכשיו כאשר הניח מקודם את יצחק הרי בטל את עצמו	22851
לגמרי, ומודה לעיני כולם שיצחק הוא הבחיר ה' הוא האדם המעלה, והוא יתלמד ממנו ויש לו כבר מקום	22852
מאין לשאוב השלמות ודרך העליה.	22853
וזהו התשובה האמיתית, כי שורש התשובה הוא דרך התשובה, וכאשר ישמעאל השיג דרך התשובה	22854
בפעולת ההכנעה הזאת, הרי זה בירור נכון וראיה אמיתית שעשה תשובה, וזהו ענין הבושה שמביאה לידי	22855
יראה, וזה נותן לאדם תביעה מתמדת בעבודתו לעמוד על הדרך לעלות לשלמות האמיתית. (חיי המוסר	22856
ח"א ד' קצ"ז).	22857
	22858
תולדות	22859
מאמר תעו	22860
ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק (בראשית כ"ה י"ט).	22861
ר' שמואל אומר אברהם לא ניצל מכבשן האש אלא בזכותו של יעקב (בר"ר ס"ג), הדבר צריך ביאור	22862
אברהם אבינו ע"ה איך לא עמדה לו זכות עצמו להנצל מכבשן האש, אלא שהי' נצרך לזכותו של יעקב	22863
אע"ה? חז"ל הורונו לא כאברהם שקראו הר ולא כיצחק שקראו שדה אלא כיעקב שקראו בית, שנאמר	22864
ויקרא את שם המקום ההוא בית אל (פסחים פ"ח), והביאור כי פעולת אאע"ה היתה להמליך את הבורא	22865
ית' על עולמו בפי כל הבריות, עד שבא אברהם לא היה מי שקרא להקב"ה אדון, עד שבא אברהם וקרא	22866
להקב"ה אדון (ברכות ז).	22867

אף שהיה אברהם אע"ה ראש אמונה, והוא אשר הביא את מין האנושי להכרה השלימה במציאות ה' והעלם להר ה', ויצחק אע"ה שהעמיד במהות חייו היסוד של מסירות נפש לשמו ית', שלא יעכב שום דבר שבעולם במקום שנוגע לרצון ה' וכבוד ה', ושיהיה מצד עצמו כלא וכאינו, וזה משאז"ל גדולה השתחוויה שבזכותה זכו אבותינו לכל הגדולות, כמ"ש ואני והנער נלכה עד כה ונשתחווה ונשובה אליכם, וביאור גדר ההשתחוויה ביטול עצמי לגמרי נגד כבוד מלכותו ית'.	22868 22869 22870 22871 22872
ואחר כל זה שזכו אברהם ויצחק להגיע לשלמות העבודה לה', ותיקון נפשותם לאלקים ית' במדה שאין למעלה ממנה, ובכל זה לא זכו להעמיד בית לה' בעולם אחריהם כי אם יעקב אע"ה, וחז"ל ביארו זה (מד"ר דברים), אברהם שלא הוכיח את ישמעאל על כן יצא לתרבות רעה, יצחק שלא הוכיח את עשו על כן יצא לתרבות רעה, יעקב שהוכיח את בניו יצאו כולם צדיקים.	22873 22874 22875 22876
ואף שאברהם אבינו ע"ה גירש מביתו את ישמעאל, כדי לחנכו בזה שירחיקו מביתו שיעשה תשובה, ולא נתן לו יותר מלחם ומים, ואחר כל זה אחז"ל שלא הוכיחו עדיין לישמעאל כראוי לו, ועל כן יצא לתרבות רעה, הרי לנו מזה עד כמה גדולה מעלת התוכחה והחינוך, ועד כמה רבה היא עבודת חינוך האדם מנעויותו למען יעמוד גם לימים יבואו, כמ"ש חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה, וזאת מעלת החינוך שיחנך האדם את עצמו, שיעמוד תחת קבלת עול מלכות שמים שלימה בכל לבבו ונפשו תמיד בלי הפסק כלל ולהגיע לחינוך פנימי כזה.	22877 22878 22879 22880 22881 22882
וזה היה העמל והחינוך של יעקב אבינו ע"ה ובניו, שזכו לקבלת עול מלכות שמים בלי הפסק כל ימיהם, ולפי שהשלים יעקב אבינו ע"ה מעלת התוכחה והחינוך לבניו, הוא אשר הקים בית ה' בעולם במציאות החיים והטבע, והוא המשלים את עבודתם של אברהם ויצחק אבותינו בעולם, ובגללו נפדה אברהם אבינו ע"ה מכבשן האש, הרחמן יזכנו לזה אכ"ר. (מוסר התורה ד מ"ז).	22883 22884 22885 22886 22887
מאמר תעז	22888
ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק (בראשית כ"ה י"ט).	22889
ופרש"י לאחר שקרא הקב"ה שמו אברהם הוליד את יצחק, ד"א ע"י שכתב יצחק בן אברהם הוזקק לומר אברהם הוליד את יצחק, כוונתו לישב הא דכתיב אברהם הוליד את יצחק, ונראה להוסיף עוד ביאור בזה, כתיב אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברהם, אל תירא אברם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאוד, ויאמר אברם ה' אלקים מה תתן לי ואנכי הולך ערירי ובן משק ביתי הוא דמשק אליעזר.	22890 22891 22892 22893
פשוט כוונת אברהם היה, דמאחר שאין לו בן אין מי שימשיך עבודתו לפרסם שמו של הקב"ה בעולם וילמד תועי לבב דרך האמת, ולכן בהכרח שיתן לו הקב"ה בן, ואם לא יתן לו בן אינו שוה כלום דהא לא יתקיים עבודתו וישכחו שם ה' מבני העולם, וצ"ב דהלא כבר כתיב ויקח אברהם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו ואת כל רכושם אשר רכשו ואת הנפש אשר עשו בחרן (בראשית י"ב), ופרש"י הנפש אשר עשו בחרן שהכניסן תחת כנפי השכינה, אברהם מגייר אנשים ושרי מגיירת נשים עי"ש, וא"כ יש להם תלמידים הרבה שימשיכו בדרכיו ויפרסמו שמו של הקב"ה בעולם ומה היה טענתו.	22894 22895 22896 22897 22898 22899
וצ"ל כמו דאיתא בסה"ק דאותם גרים כולם חזרו לסורם ולא עמדו באמונת הקב"ה, וזהו טענת אברהם אבינו אע"ג דיש לו תלמידים הרבה הנפש אשר עשה בחרן, אבל מזה אין קיום והמשך ואין שום עצה לזה רק שיתן לו הקב"ה בן שיהיה יורשו הרוחני, וילך בדרכיו ויפרסם שמו של הקב"ה בעולם, וילמד תועי לבב דרך האמת, וזהו הביאור אברהם הוליד את יצחק, דמכל עמלו לעשות הנפש בחרן ולפרסם שמו של הקב"ה בעולם לא נשאר לו כלום רק יצחק, וזהו יורשו האמיתי ההולך בדרכיו.	22900 22901 22902 22903 22904
פחד זהו מדתו של יצחק, ופחד הוא מדת היראה ויראה הוא קיום, כמו שנ' יראת ה' טהורה עומדת לעד דע"י יראה יש קיום, וכן מצינו בבריאת העולם שע"י יראה נתקיימו כדאיתא במס' (חגיגה י"ב). א"ר יהודה אמר רב בשעה שברא הקב"ה את העולם היה מרחיב והולך כשתי פקעיות של שתי עד שגער הקב"ה והעמידו, וכן פרש"י יהי רקיע יתחזק הרקיע, שאע"פ שנברא שמים ביום א' עדיין לחים היו וקראו בשני מגערת הקב"ה באומרו יהי רקיע.	22905 22906 22907 22908 22909
במדרש תנחומא (תולדות י"ג) א"ר לוי בשם ר' חמא בר חנינא שתי חרדות חרד יצחק אחת על גבי המזבח ואחת כשנכנס עשו, ואין אתה יודע איזה מהן גדולה, אלא ממה שאת קורא כאן גדולה עד מאוד אתה יודע שזו גדולה ע"כ, השקלא וטריא כאן הוא במדרגת יצחק אבינו במדת היראה, וחקרו לידע איזה היא המדרגה העליונה במדת היראה, יראה דעקידה או יראה דברכת יעקב, והסכימו דמדת היראה שהגיע אליו בברכת יעקב, היא גדולה מיראה שהגיע אליו בשעת העקידה.	22910 22911 22912 22913 22914
והביאור הוא דיראה מחייב האדם להיות עומד תמיד תחת בקורת של טעות, וצריך להיות עומד על המשמר תמיד אולי הוא טועה, ויצחק אבינו חשב שהברכות מגיעות לעשו, ונתגלה לו שטעה בזה וחי בחיי	22915 22916

טעות, זהו לימוד במדת היראה עד כמה חייב אדם לפחוד אם הוא טועה, ולכן מדת היראה של הברכות	22917
היתה יותר מיראה דעקידה.	22918
ומכח זה חזר ופתח הבארות אשר סתמו הפלשתים, דמבואר ברמב"ן (כ"ו כ'), דענין הבארות רמז על בית	22919
המקדש ושני פעמים נחרב המקדש, וכנגדם שני פעמים סתמו הפלשתים את הבארות אשר חפר אברהם,	22920
והבאר השלישי לא נסתמה והיא נקראת רחובות עי"ש, אברהם אבינו התחיל בחפירת הבארות כי כחו	22921
גדול עד מאוד בתחילה, אבל הקיום הוא ע"י פחד יצחק, ולכן חזר וחפר הבאר של רחובות ולא נסתמה,	22922
דיראת ה' טהורה עומדת לעד, וזהו טענתו של אברהם אבינו ואנכי הולך ערירי, דבלי יצחק ומדת יראתו	22923
אין קיום מכל מה שעשה ופעל כל ימי חייו.	22924
א"ר חלבו א"ר הונא כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין שנ' סוף דבר הכל נשמע, מאי כי זה כל	22925
האדם? א"ר אלעזר אמר הקב"ה כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה, ר' אבא בר כהנא אמר שקול	22926
זה כנגד כל העולם כולו (ברכות ו'), הרי מבואר דתכלית הבריאה זה יראת שמים, ולכן קיום הוא ע"י	22927
יראת שמים, וכל מי שיש לו יראת שמים בהכרח שדבריו נשמעין, ואם אינן נשמעין לאלתר נשמעין לאחר	22928
זמן, וזהו שדרשו סוף סוף יהיו דבריו נשמעין.	22929
וכן מבואר במס' (שבת ל"א), לאחר פטירת האדם מן העולם בא לפניו ב"ד של מעלה, שואלין אותו נשאת	22930
ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה, עסקת בפריה ורבייה, צפית לישועה, פלפלת בחכמה, הבנת דבר מתוך	22931
דבר, ואפ"ה אי יראת שמים היא אוצרו אין אי לא לא, משל לאדם שאמר לשלוחו העלה לי כור חיטין	22932
לעלייה הלך והעלה לו, א"ל עירבת לי בהן קב חומטין א"ל לאו, א"ל מוטב אם לא העלית, הרי מבואר	22933
להדיא דהעיקר הוא יראה.	22934
ואפילו אי קיים כל הני מילי דשואלין אותו, מ"מ רק אי אוצרו מלא יראה אז יש לו הכל, ואם אין לו יראה	22935
אין לו כלום, דעיקר הקיום הוא רק ע"י יראה, ובלי יראה אין שום קיום בעולם, ואפילו למד כל התורה	22936
כולה ועסק כל ימיו במצות, לא מהני כלום דהעיקר שהכל תלוי בו הוא יראה, דעיקר היראה הוא להיות	22937
ירא מטעות, ובלא יראה אפשר להיות ברום המעלות ומכ"מ הולך בטעות.	22938
בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין (ב"ב ט"ז), ואיתא במס"י פ"ה דקאי על תורת היראה וזהו לימוד	22939
המוסר, ועל דבר זה מוסר היצה"ר כל חכמתו וכחו לבטל האדם מלימוד המוסר, דזהו סוד קיומו של אדם,	22940
דאפילו למד כל התורה כולה לא מהני לו כלום, דהעיקר תלוי באם יראת ה' היא אוצרו, אי אית ליה יראה	22941
טוב, ואם לאו מוטב שלא העלית, ולכן הרוצה שתורתו תקיים וכל מעשיו יהי' להם קיום, צריך להתחזק	22942
בלימוד המוסר שהוא לימוד ביראת שמים. (קובץ שיחות).	22943
	22944
מאמר תעח	22945
ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה (בראשית כ"ה כ').	22946
טעם שהוצרך להודיע זמן נשואין מה שלא נהג כן באברהם, בא לתת טעם הזמן שעשה יצחק בלא נשואין	22947
עד מ' שנה, הטעם ששהה עד ארבעים שנה בשביל קיחת רבקה, ומקשה המהר"ל ויעקב שנשא אשה בן	22948
פ"ד שנה למה אין התורה מבארת הסיבה לזה? הטעם שהיה יעקב יושב אוהלים ועוסק בתורה, וקי"ל	22949
לישא אשה וללמוד תורה ילמד תורה ואח"כ ישא אשה, אבל יצחק בביתו למד.	22950
האם יש לנו מושג איזה עליות נשגבות ניתן להשיג ולהגיע אליהן בסביבתו של יצחק אביו בעל העקידה?	22951
יצחק משלושה האבות שבייש את העולם כולו על ידי פעולתו הגדולה, פשט את צווארו להישחט, הוריד	22952
את השכינה לעולם, הכי אין השפעתו מספיקה ליעקב כדי ללמוד תורה במחיצתו של אביו?	22953
	22954
והנה מסתבר כי כן ישנה תועלת נוספת שבאה לו לאדם על ידי דיבוק חברים שהוא מקניני התורה, שגם	22955
האדם הדגול צריך לזה, תועלת הבאה מסגולה זו של דיבוק חברים היא מיוחדת במינה חרב על הבדים,	22956
והמהרש"א ז"ל כותב מכאן ועד סוף הפרק לא ראיתי להעלות על ספר מחידושי הלכות, מפני שלא למדת	22957
אז בשיבה בהיותי ביריד לובלין.	22958
אל תהי דן יחידי שאין דן יחידי אלא אחד, הקב"ה דן את עולמו יחידי, מה שאין כן בשר ודם שאין ביד	22959
פחות מג', והטעם לפי שכל אדם דן את חבירו כפי מה שעולה על רוחו, ואם הוא נוטה אחר שום מדה	22960
גרועה, הוא דן ג"כ את חבירו אחר אותה המדה, שסובר שחבירו ג"כ נוטה אחר אותה מדה גרועה כמוהו,	22961
אבל אם הם שלושה אי אפשר שיהיו כולם נוטים אחר אותה מדה גרועה, וחביריו רבין עליו ומבטלין את	22962
דעתו, וזה לא שייך גבי הקב"ה ולכן הוא יחידי.	22963
זוהי סגולת כח הרבים המרוממת ומנשאת את היחיד, מעלה אותו מפתחת את המעלות והכשרונות, הודות	22964
לה מתגלים הכוחות הנסתרים והנעלמים שבאדם ומתקצצים קרני מדותיו הגרועות, היא מסתתרת את	22965

הבליטות ומחזקת את העוקצים שבתכונותיו, מיישרת את עקמומית שכלו ומרככת את עקשות המדות והלב, ומחיה הנדכאים ומנשאה את השפלים.	22966
ואמרו חכמי המוסר הביקורת תיישר דרכו של האדם, כי חביריו שהם חפשים מן המדה הרעה שיש באחד מן החברים, הם באותה מדה ובאותה שעה ישרים בשכלם, הם לא כבושים תחת היצר של אותה מדה הרעה, הם מבקרים אותו ומגנים את מדתו הרעה, וכן למחר החבר המבוקר של אתמול הוא יכול לבקר ולגנות את מדתו הרעה של חבירו המבקר מאתמול, כי באותה המדה האחרת הוא מופשט ושכלו רואה את העקמומית של חבירו המבקר, ובין כך ובין כך כל אחד מיישר את חבירו, ומתוך הביקורת ההדדית מתקנים כל אחד את מומו וחסרונותיו, כל אחד מחזק שכל חבירו בפלפול בהבנה ובקיאות בחכמת התורה. (מעייני החיים).	22967 22968 22969 22970 22971 22972 22973 22974 22975
מאמר תעט	22976
ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה היא ויעתר לו ה' (בראשית כ"ה כ"א).	22977
איתא במדרש אינו דומה תפילת צדיק בן צדיק לצדיק בן רשע, אברהם אע"ה צדיק בן רשע, יצחק אע"ה צדיק בן צדיק, מעולם לא הבנתי הלא הדעת נוטה להיפוך כענין שאמרו (סנהדרין ל"ט), יבוא מי שדר בין שני רשעים ולא למד ממעשיהם, ויפרע מהדר בין שני צדיקים ולא למד ממעשיהם.	22978 22979 22980
אבל הנראה ענין נפלא הוא מאוד וכמה גדול העמקת דבריהם, והענין כך הוא כי נאמר (ויקרא כ"ו), וזכרתי את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור, ואמרו ז"ל כל אחד בפני עצמו נמצא כי שקולים הם, ואם כן האחרון גדול כי הנה ידוע אמרם ז"ל עתיקתא קשיא מחדתא (יומא כ"ט), טעם הדבר כי חדתא יודע האדם שאינו יודע ומעמיק לדעת וידע על בוריו, מה שאין כן עתיקתא נדמה לו שידע, ובאמת אינו יודע וההעמקה נשכח ממנו, והנה המעמיק בעתיקא משובח יותר.	22981 22982 22983 22984 22985
והשתא ניחא כי אברהם אבינו ע"ה מצא עולם מוטעים עובדים פסל והבין כי טועים המה, והתחיל לחפש האמת והעמיק הרבה ומצא, אבל יצחק אבינו ע"ה צדיק בן צדיק וכבר היה לו דרך סלולה מאברהם אבינו ע"ה, והיה לו זאת עתיקא ועם כל זאת העמיק בו כמו איש שמראים לו להרגיש, אשר אחרי שדרך טעות לו מוכרח לחפש דרך האמת, והוא לא היה צריך לזה כי מצא דרך אביו.	22986 22987 22988 22989
אבל רצה ליסד אצלו יסודות הדת כמו איש חדש שמוצא מעצמו, כי אז מתקיים יותר וגם הדעת מתרחב יותר ונעשה מאושר יותר, וממילא היה לו מדרגה מה שאברהם אע"ה לא היה יכול לעשות זאת, מטעם כי הוא חידש הדרך ולא היה יכול לעשות מעתיקא חדש, אבל יצחק אע"ה היה לו זה היכולת להשיג המדרגה הנזכר לעיל, והן אמת אם היה אברהם אע"ה בדור ישן היה גם כן עושה מישן חדש, אבל לא היה לו המציאות לזה והבן.	22990 22991 22992 22993 22994
עוד נאמר בזה ענין נסיון לצדיקים הוא למען יהיה להם מקום להתנוסס, להוציא מכח אל הפועל הטוב העליוני, ואם כן מי שהוא בטבע בעל מדות רעות, ברב עמלו נקל לו לשנות טבעו ומגיע למדרגה גדולה מאוד, כי יש לו מקום להתלמד, ומחמת שעמלו גדול מאוד יוציא הטוב מכוח אל הפועל ונעשה מאושר יותר.	22995 22996 22997 22998
מה שאין כן מי שהוא בטבע בעל מדות טובות, אין לו מקום להתלמד לכבוש כראשון, כי יקל לו להיות כובש את יצרו, והנה אם איש כזה ישיג מדרגת הראשון שעמל על מדות גרועות מדרגתו יותר גדולה, לא היה לו נושא על מה להתלמד ואף על פי כן הגיע למדרגת הראשון, ונמצא לפי זה יצחק אבינו ע"ה שהיה בן צדיק והיה לו מדות טובות בטבע מאביו, ואף על פי כן הגיע לאושר אע"ה זהו מדרגה גדולה מאוד. (חכמה ומוסר ח"ב מא' רי"ט).	22999 23000 23001 23002 23003 23004
מאמר תפ	23005
ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה היא ויעתר לו ה' (בראשית כ"ה כ"א).	23006
לידת יעקב אבינו ע"ה היתה בנס, כי יצחק ורבקה שניהם עקרים היו (יבמות סד), ללמדנו שהתכלית הרוחנית אינה יוצאת לפועל על פי טבע בעוה"ז, אלא לעולם בנס היא עומדת, וקשה התינח יעקב שממנו יצאו י"ב שבטים שמהם נבנה כלל ישראל, אבל עשו הרי ידוע שרשע גמור היה עד שסמאל השטן עצמו היה שרו, איך אפשר להבין שגם הוא יוולד באותו הנס?	23007 23008 23009
אבל עיין מש"כ הרי"א חבר ז"ל בספר אור תורה (ביאור על ספר מעלות התורה סי' ל"ג), מה שנמשל עשו לקש שהוא שומר לחיטה, כל מציאותו של עשו בעולם הזה שומר לישראל שהם עיקר הפרי ולהיות להם רצועת מרדות, שאין לעשו שום מציאות בעולם הזה מאחר שנולד מיצחק ורבקה שעקרים היו, וישראל חיותם בתורה ועשו נברא להיות גדר סביבו לבל יפרוץ את הגדר, וכשפוסק מן התורה אז ניתן לעשו שליטה.	23010 23011 23012 23013 23014 23015

הרי שגם עשו הוצרך להיוולד על ידי נס, כי אין לו מצד עצמו זכות קיום בעוה"ז כלל, וקיומו הוא רק במה	23016
שמשרת לישראל שבו תלויה תכלית הבריאה, ושימוש זה יכול להיות בשני אופנים, א) רצועת מרדות	23017
להענישם כשיעברו ישראל על דברי תורה, כדכתיב והיה כאשר תריד ופרקת עולו, ב) שהוא ישמש שומר	23018
לפרי באופן חיובי, להיות עבד ועזר לישראל כדכתיב ואת אחיך תעבוד, וזה כאשר ישראל דבוקים לתורה.	23019
וכן מצאנו במשה רבינו ע"ה כשעלה למרום לקבל תורה וניצח את המלאכים, גם השטן נתן לו מתנה	23020
(שבת פט.), היינו שבדרגה זו גם כח הרע משועבד לקדושה, והיא בחינת התהפכות הרע לטוב, אבל כל	23021
שימוש ברע אף לתכלית הטוב כרוך בסכנה, כי כל זמן שיש לאדם שייכות עם הרע יש סכנת עבד כי	23022
ימלוך ושפחה כי תירש גברתה, שלבסוף הרע ישתלט על האדם ויאבד גם את הטוב שבו ח"ו, ולזה צריך	23023
זהירות יתירה.	23024
וזה"ל הרמח"ל (מגלת סתרים פרשת נח), ויש כאן סוד שאמרו ז"ל שעוג נשבע לנח להיות לו עבד עולם	23025
ובזה ניצל, ועשה נח נקב אחד בתיבה והיה נותן לו מזונותיו, עוג הוא הקליפה העומדת אחרי נח,	23026
וכשהקליפה משתעבדת לקדושה אין ראוי להכריחה, אדרבא התיקון הוא לקיימה שתהיה כמשרתת, ולכך	23027
היה לו הצלה לעוג על ידי נח, והס"א אף על פי שמשתעבדת אין ראוי להכניסה עכ"פ בקדושה, אלא	23028
שתשב בחוץ כמשרתת והקדושה משפעת לה מבחוץ כדי חיותה, ולכך לא הכניס עוג בתיבה אלא מבחוץ	23029
נתן לו מזונותיו.	23030
לפי ביאורו של רמח"ל עוד מרמז לכוחות הגוף שבדרך כלל מתנגדים לקדושה, אך יכולים גם לעזור לה	23031
ועל כן אין להרחיקם יותר מדאי, אבל סכנה גדולה מאוד בזה, כי האדם עלול לטעות במדת הקירוב	23032
והריחוק ולבסוף הוא ניזוק על ידיהם, וזה כענין ריש ועושר אל תתן לי פן אשבע וכחשתי וכדומה, וכן	23033
מחשבת אני ארבה ולא אסור שהתורה אסרתה, וכעין זה חכמות חיצוניות שכתב הרמב"ם שלקחן להיותן	23034
כרקחות וטבחות בחינת עבד לתורה, אבל העיד על עצמו שלבסוף נעשו לה צרות, וידוע מה שכתב עליו	23035
הגר"א והפילוסופיא הטעתו ברוב לקחה (יו"ד סי' קעט).	23036
וכן בעוג נאמר ויבא הפליט ויגד לאברהם העברי, וברש"י שם זה עוג שפלט מדור המבול, היינו על פי	23037
המדרש המובא במגלת סתרים, ומתכוין שיהרג אברהם וישא את שרה, הרי שלבסוף במקום לשמש את	23038
עיקר תולדות נח אברהם אבינו, רצה לאבד את הכל ואלמלא נס גדול היה מצליח, למדנו שאין לסמוך על	23039
הרע שישאר בשעבודו, אלא קרוב יותר שיזיק ויאבד את הכל.	23040
רק לימוד התורה בהתמסרות והתעמקות הוא שיכול להפוך את היצה"ר לטוב, היינו שיש דרך להינצל	23041
מהגדלת האנוכיות על ידי שידבק לתורה בכל נימי נפשו, ואז גם האנוכיות עצמה תוסיף בו דבקות, אבל	23042
כל שאר הנסיונות להפוך רע לטוב, כגון להיכנס לריבוי גשמיות כדי לשעבד אותה לרוחניות הם מסוכנים	23043
מאוד, כי גדול כח החומריות למשוך את האדם אל רשתה.	23044
וזהו אמרם ז"ל כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל, וכן הזהירו בבני העניים שמהם תצא תורה	23045
(נדרים פא.), כי החושש לנפשו יתרחק משפע העולם הזה ויתמסר אך ורק ללימוד התורה ולקיום	23046
מצוותיה באהבה, אוי למשתוקק לעולם הזה ורודף אחריה, ומדמה בנפשו שיזכה לשני שלחנות וירבה	23047
כבוד התורה על ידי זה כי לבסוף יכשל, כי החומריות תשלוט בו ויהפך הוא לגמרי לחומרי וכבוד התורה	23048
יתמעט על ידו ח"ו, אשרי מי ששם חלקו בתורה ובורח מרצונות העולם הזה כבורח מסכנת נפשות.	23049
(מכתב מאליהו ח"ד עמ' 37).	23050
	23051
מאמר תפא	23052
ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה היא ויעתר לו ה' (בראשית כ"ה כ"א).	23053
ר' יוחנן אמר, מלמד שהיה יצחק שטוח כאן והיא שטוחה כאן, ואומר רבש"ע כל בנים שאתה נותן לי יהיו	23054
מן הצדקת הזו, אף היא אמרה כן כל בנים שאתה עתיד ליתן לי יהיו מן הצדיק הזה (בר"ר ס"ג). כל אחד	23055
מהם מתאמץ בתפלתו לטובת זולתו, תפלותיהם היו נובעים מתוך השתפכות בצער הזולת, כי הלא יתכן	23056
שיוושעו כל אחד ואחד באופן נבדל, הוא יזכה לבנים ולא דוקא מרבקה וכן היא, אלא שהתפלה כאן היתה	23057
דוקא בתחנונים שהצד השני ירוחם.	23058
האדם הפשוט כשהוא שקוע בתפלתו להיות ניהן בבנים, האהבה והתשוקה לראות את יוצאי חלציו, אינו	23059
קשור דוקא בצער זוגתו העקרה, מוכן הוא לגרש את אשתו ובלבד שיוושע הוא, וצערה ודמעתה של זוגתו	23060
אינן מדיאגות אותו ביותר, ולעומקו של הדבר מוכן לוותר ולשכוח את צער אשתו בגלל עורו ובשרו הוא,	23061
וכאן אנו מוצאים תופעה מוסרית עילאית ביותר, הצדיק מתחנן שיחונן בבנים, ברם תנאי גדול מראש!	23062
נחמתו תהיה מלאה רק בהיוושע רעיתו גם כן.	23063
תופעה בלתי נדירה היא, שאף אהבת אב ואם שנעשתה לסמל ודוגמה כרחם אב על בנים, אף אהבה זו בלי	23064
מוסר התורה עלולה להיות פגומה, והנסיון מוכיח שאשה המעוניינת שבנה או בתה לא יעזובה, מוכנה	23065

אפילו לוותר על האושר של נשואי בניה בכדי שהיא לא תישאר גלמודה, ויש שגם מטילה דופי בבנה או	23066
בבתי למען שים מכשולים בדרך שידוכים, עד כאן עלולה להגיע השחתת האדם מטעם אהבת עצמו! אף	23067
במקום שהאהבה הטבעית צריכה להיות השולטת, ואמנם כזאת היא האהבה הטבעית בלי ציווי התורה.	23068
אכן האדם מבעלי העליה שכל תשוקותיו ומאווייו עוברים דרך הערכת התורה, מוכן הוא לבטל את	23069
תשוקת תענוגותיו לטובת הזולת, ואין בכח נפשו להתענג בשעה שחבירו בצער ובושה, בכל מאודו ונפשו	23070
משתתף בצער זה, אין לו מנוחה ומרגוע עד שגם חבירו יסתדר ויוושע, ובשעה שהוא יורד להתפלל אינו	23071
מתייחד בדאגותיו הפרטיות, אלא שמרחיב ומעמיק את תפלתו לטובת חבירו ולטובתו גם הוא, זו היתה	23072
דרך אבותינו ואמהותינו הראשונים, יצחק לא הסתפק להעתיק ולהתפלל על הצלחתו, אלא שכלל והתנה	23073
את תשועתו בתשועתה של רבקה.	23074
מצינו באברהם אבינו כשבקש על בנים אמר הן לי לא נתת זרע ואנכי הולך ערירי, ומדוע לא הדגיש ואנו	23075
הולכים ערירים לצרף גם את שרה? מצאתי בזה"ק פ' תולדות, שבכלל לא התפלל אז אברהם על בנים,	23076
ומה שאמר הן לא נתת לי זרע לא היה מעין תפלה, אלא כמספר לפני הקב"ה עי"ש.	23077
ומה שמצינו אח"כ בהטחת דברים מצד שרה כלפי אברהם באמרה חמסי עליך, כשהתפללת להקב"ה מה	23078
תתן לי ואנכי הולך ערירי לא התפללת אלא עליך, והיה לך להתפלל על שנינו והייתי אני נפקדה ממך, היה	23079
באמת טעות מצדה שלא ידעה סוד הדבר, שאברהם כלל לא התפלל אז אלא כמתנה וכמספר היה לפני	23080
הקב"ה, אבל יצחק שכן התפלל על בנים שיתף את רבקה ושפך את צערה לפני המקום עוד קודם לצערו,	23081
והתנה שהרווחתו תבוא ותהיה מותנית בהרווחת רבקה.	23082
ועד כמה שהאבות היו מעודנים בהרגשות דקות מן הדקות, ראינו במה שסיפרו חז"ל על יצחק, ויצחק בא	23083
מבוא באר לחי רואי, ר' אושעיה אומר כיון שראה יצחק שאביו לקח לו אשה (ר"ל ליצחק), אמר אפשר	23084
אתיחד עמה ויהיה אבי יושב לבדו, אלא אלך ואחזיר לו את הגר ואמציא לו קורת רוח ולא יבטלו מפריה	23085
ורביה.	23086
והרי ממש להבהל ולהתפעל מרגש מחודד ועדין כזה, הלא כל אב שמח ומאושר שבנו נושא אשה מסתדר	23087
ומתעלה, ומצפה לרגע המאושר שעוד יזכה לראות בני בנים, הכי יש בלבו של אב רגש של קנאה או צער	23088
בדידות? הלא שמחת בנו היא שמחתו, ובעיקר כאן הלא רבקה מאז בואה לבית יצחק, החזירה כל ההוד	23089
והזיו שהסתלק עם מיתתה של שרה, מ"מ אף לעת כזאת לא יכול היה יצחק להסתפק במלוא שמחתו,	23090
ועלתה על לבו דאגת הבדידות של אביו ולא נח ולא שקט, ועובר לשמחתו הטריה א"ע להחזיר את הגר	23091
בכדי שלא יחסר אברהם את הצוותא ההכרחית!	23092
ומן הראוי לציין שבהחזרת הגר לבית אברהם, הלא החזיר יצחק כמה זכרונות בלתי נעימים של יחסי שרה	23093
והגר, גם ישמעאל הקשור בשובה של הגר לא היה ליצחק מן הדברים הנעימים, ובכן היה גם ענין של	23094
סכנה לעמדתם של יצחק ורבקה, הלא הגר תוכל לשאת את ראשה בזלזול כלפיהם, אם הקילה בשרה	23095
גבירתה על אחת כמה וכמה שתקל בבניה.	23096
מה גם יצחק בא כאילו להפציר בה שתשוב לאברהם, וכשהיא תהיה אשתו בוודאי תמשוך אחריה את בניה	23097
ובני בניה וכל הסביבה הפחותה, ומה יהיה עם אותה ההשפעה הרוחנית של אברהם, מ"מ למרות כל	23098
הנימוקים השלייליים, גבר אצל יצחק הצער בבדידותו של אברהם למעלה מכל החשבונות והפחדים! זהו	23099
האדם השלם שצער הזולת הוא צערו הוא.	23100
והנה המאורעות והפרעות האיומים של המלחמה האחרונה, העלו לפנינו דמויות עילאיות של קדושי עליון,	23101
שנתגלו לעינינו לעת מצוא הנסיון הגדול במחנות החנק והכבשנים, יש ונולדה הזדמנות לאנשים בעלי שם	23102
להנצל ע"י השתדלויות מן החוץ מהגיהנם הזה, והם סירבו ואמרו שטוב להם למות יחד עם חבריהם	23103
וקרוביהם, מאשר להיפרד מהם ולא למות על קידוש השם.	23104
לא יכלו לגמור אומר בנפשם שהם ינצלו ואחר כך יתהלכו עלי אדמות מלאי צער על מות קרוביהם	23105
וידידיהם, הקדושים האלה הוכיחו שעוד ישנם בתוכנו אנשים שצער הזולת צערם הם ממש, ואף שהיה	23106
כאן נסיון גדול ואיום ולא היה שום פסק דין של ההלכה איך להתנהג, בכל זאת ההרגש המזוכך של אנשי	23107
מעלה הכריע, הרחמן יצילנו ולא יביאנו לידי נסיונות כאלו.	23108
הנותן תשועה למלכים זה שאול ודוד, הפוצה את דוד עבדו, אמר ר' יצחק כשם שהיה דוד מתפלל שלא	23109
יפול בידי שאול, כך היה מתפלל שלא יפול שאול בידו (ילקוט תהלים קמ"ד), מבהיל הוא הלימוד היוצא	23110
מחז"ל זה, אף בשעה שהאדם נתון בצרה ובסכנה האיומה הגדולה יותר מצד חבירו, גם אז עליו לזכור את	23111
נפש חבירו שגם הוא ינצל ולא יתקל, ואף שחבירו הוא האורב לו ומבקש את נפשו לטורפה, בכל זאת	23112
צריך אם בעל נפש הוא לזכור ולהביא בחשבון את צער חבירו זה, ואף בעת הסכנה האיומה ביותר יזכור	23113
האדם את נפש שונאו, שלא לדכדכה ושלא להזיקה ביותר מן הראוי.	23114

ההיפך אנו רואים בחיים אצל בני אדם, המתיימרים להיות רעים אהובים אחד לשני, רעים נאמנים אוכלי לחם ממתיקי לשון על שולחן אחד, ועל כל גרגיר של כבוד עלולים לבלוע חבריהם חיים, מעט הנאה	23115
עצמית מכריעה ומפרידה בין רעים נאמנים, מעט הנאה גשמית או כבוד טפשי מדומה לרגע קל בין אחים יפריד, האהבה העצמית בצורה הגסה ביותר תעביר האדם הבינוני על דעתו, והדברים יגיעו! נראה נא מה בין אישי התורה לבין החיים הרגילים. (אור הנפש).	23116
	23117
	23118
	23119
	23120
מאמר תפכ	23121
ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה היא ויעתר לו ה' (בראשית כ"ה כ"א).	23122
שואל הוזה"ק למה לא מצינו גם אצל אברהם אבינו ע"ה שיעתר ויתפלל לה' על בנים? וא"ת הלא כתוב הן לי לא נתת זרע, זה לא בשביל תפלה אלא כמי שמספר לפני רבונו, ומתריץ אברהם ידע והיה בטוח שכשיתפלל הקב"ה יענה לו, אבל כיון שעדיין לא נימול לא רצה שילדיו שיולדו לו בהיותו ערל, אלא אחר שימול שיולד בן בקדושה.	23123
	23124
	23125
	23126
גבורה ענקית וכוחות עילאיים היו לו לאברהם, בכדי להתגבר על סערות התשוקה שיש בכל אדם לבנים, שזו התשוקה האנושית החזקה ביותר, וכשיעור הזה דרושה גבורה נפשית עצומה כדי לכבוש את הלחץ הטבעי, לשלוט על היסורים הנוראים יומם ולילה ובכל שעה משעות היממה, שבהן הרצון הזה מציק ללא הרף, בגלוי ובמסתרים תבכה נפשו של האדם על זה בשעות המנוחה, ועל משכבו ערשו ירטב מדמעות ומאנחות.	23127
	23128
	23129
	23130
	23131
מי יוכל למנות את מספר אגלי הדמעה המרות כלענה, מי יוכל לאמוד את יסורי האיש המשתוקק הזה, את היסורים המענים ומוצצים ממנו את לשד נפשו כשהוא מתהפך מצד לצד, כשהוא נע ונד במבוכי הרעיונות המבהילים אותו כל העת? אין קנה מידה בעולם שיוכל להגדיר את צער התשוקה של ההולך בלא בנים, אין עונש גדול מזה עד שהמשילוהו חז"ל כמת, ועל אף כל זאת כבש אברהם את תשוקתו העזה, שלט ברגשותיו הסוערים להמתין עוד כמה שנים, עד שיבוא הזמן שיהיה נימול ולא יהיה הבן נולד מערל.	23132
	23133
	23134
	23135
	23136
	23137
	23138
	23139
	23140
	23141
	23142
	23143
	23144
	23145
	23146
	23147
	23148
	23149
	23150
	23151
מאמר תפג	23152
ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה היא ויעתר לו ה' (בראשית כ"ה כ"א).	23153
ויעתר לו נתפייס לו (רש"י הק'), מה שייך פיוס עם הקב"ה ולמה היה פיוס? הכי נפלה תיגרה או רוגז? ומה בעצם הוראת המלה פיוס כאן? ונבאר שכל ענין התפלה הוא תשוקת הנפש וגעגועיה להתדבק ביוצרה, ומולידה על ידי זה כיסופי השלמות, וכשאלו הכיסופים מתמלאים הרי משתלטת בתוך הנשמה הרגשת התנחמות והרגעה.	23154
	23155
	23156
	23157
	23158
	23159
	23160
	23161
	23162
	23163
	23164

אאע"ה לאליעזר אין ארור מתדבק בברוך, והאלשיך הק' ז"ל בפ' מצורע מביע את הרעיון בענין מראות הנגעים, שלכן אין בדורותינו דין מראות הנגעים, היות ועצם הקדושה האצורה בנפשו של האדם, אין בכוחה להיות כפופה וסובלת את הטומאה בדירה אחת.	23165 23166 23167
ולכן מתגברת הקדושה ופולטת את הטומאה מקרבה, והטומאה מתגלה ומופיעה בצורת נגע, ואכן כל התהליך הזה יפה היה רק בדורות הקדמונים, בזמן שחלק הקדושה שבנפש הישראלית היה עז ואדיר, ואפילו אצל פשוטי העם לא יכלו הקדושה והטומאה לדור בכפיפה אחת, והטומאה היתה נאלצת תמיד להסתלק, מה שאין כן בדורותנו שנקלש כח הקדושה, ואין בכוחה להשתלט ולכוף את הטומאה שתצא החוצה, לכן אין בדורותנו דין מראות נגעים.	23168 23169 23170 23171 23172
והקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים, כי מהות התפילה הוא החתירה מול ההזדככות האמיתית, השתפכות הנפש של הצדיקים הוא להתרחץ מכל שמץ של הרהור פסול המעכב את הדבקות עם הקדושה, ובהיות האדם מזוכך בנפשו יכול הוא להיות חיבור למקור הטהרה כי רק מין במינו מתחבר, וכן כתב החוב"ה"ל מה ענין האהבה באלקים, הוא כלות הנפש אל הבורא כדי שתדבק באורו העליון, והוא שהנפש עצם פשוט רוחני נוטה אל הדומה לה, ומתרחקת בטבעה מאשר הוא כנגדה מן הגופות העבות עכ"ל.	23173 23174 23175 23176 23177
וכעת נבין הענין נתפייס לו, יצחק אבינו כשבאה עליו האתערותא הגדולה להתפלל על בניו, הלך למקום המקודש שבו נתקדש מקום העקידה, שם התחיל להתרומם ולהרגיש ממש כאילו הוא פושט מחדש את צווארו על קידוש השי"ת, יצחק אבינו שנתקדש בקדושה העילאית ביותר נוסף על קדושת הארץ, בהיעקדו במקום שבית הבחירה עתיד להיבנות עליו, הגיע לקדושה רוממה כזו שהקב"ה נתפייס לו, היתה התאחדות והתקשרות טהרה של מין במינו, ללא כל שמץ תערובות של פסול, והדבקות היתה כעצם שמים לטוהר.	23178 23179 23180 23181 23182 23183
וכן יתבאר הענין מש"א ז"ל על הבל וקין, וישע"ה אל הבל ואל מנחתו נתפייס ממנו, ואל קין ואל מנחתו לא שעה לא נתפייס ממנו (בר"ר ב), רחשי לבו של הבל בהביאו את קרבנו אל השם, היו כל כך צחים ומנוקים מכל תערובת של מחשבת פיגול, עד שהקב"ה נתפייס ממנו, התקרב והתאחד עם רגשי לבו של הבל, וקרבנו נתקבל בריצוי ובפיוס לפניו ית"ש, אבל מקרבנו של קין שהיה רק ביטוי מן השפה ולחוץ, מפולחן זה לא נתפייס ממנו, אין ריצוי ואין פיוס למחשבה קלושה ואין דבקות ללב חלוק וגס, והוא קין נשאר נידח מבחוץ.	23184 23185 23186 23187 23188 23189
וזהו שכתב הרמב"ן ז"ל בפ' ויקרא בענין המלה קרבן שהיא מלשון קריבה ואחדות, כשהאדם מביא קרבן לה' ובתוך לבו הוא מתגעגע להשי"ת, מתוך טהרה והכנעה והכרת גדולתו, ממילא הוא מתקרב ומתאחד את השי"ת, ומה גם שהכהן המשרת אומר לפניו דברי כבושים על עניני תשובה וטהרת הנפש, ובהשפעת דברי הכהן נפשו של המביא קרבן מתכבסת מכל כתמיה, אז מתבצע הפיוס וההתקרבות להשי"ת והקרבן הוא לרצונו!	23190 23191 23192 23193 23194
וכמובן שגם בהתכבסות זו ישנן מדרגות ומעלות, ובהתאם לדרגת ההזדככות הוא מעלת יעילותו של הקרבן, וכמ"ש הספורנו ז"ל עה"פ לא תוכלו לראות את פני, לא יהיה זה נמנע ממך מפני חסרון השפעת, אבל מפני חסרון קבלתך שלא תוכל לקבל את שפע האור עכ"ל, היינו שמיעוט הבנת האלוקות הבא לפעמים להאדם, אין זה מפאת חוסר ההשפעה האלקית על העולם, אלא מפאת חסרון המקבלים שאינם מטהרים כל צרכם, ולכן כפי שיעור הזיכוך והטהרה כן תהיה השראת השכינה עליו.	23195 23196 23197 23198 23199
ולכן הבל שהתרום במדרגת הזדככות שהביא מבכורות צאנו ממיטב נפשו, זכה ונתפייס לו הקב"ה והשכינה נמשכה ושרתה עליו, בבחינת אני לדודי ועלי תשוקתו, מה שאין כן קין שלא היה לו הכשרה של הזדככות כ"כ, ממילא אי אפשרית היתה ההתפייסות וההתאחדות, ומזה לנו לימוד על גודל הצווי הבלתי פוסק של טהרת המדות וכבישת היצר ע"י לימוד המוסר, ואז נזכה להתקרבות למעלה בקודש, עד כדי פיוס גמור והתאחדות נשגבה מאוד ונעלה. (תורת הנפש).	23200 23201 23202 23203 23204 23205
מאמר תפד	23206
ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה היא ויעתר לו ה' (בראשית כ"ה כ"א).	23207
איתא בגמרא (יבמות סד), אברהם ושרה יצחק ורבקה עקורים היו, וא"ר יצחק מפני מה היו אבותינו עקורים מפני שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים ע"כ, הקב"ה יוצר סיבה המביאה למצב של ויעתר יצחק הרבה והפציר בתפלה (רש"י), להתבונן בכמה נקודות בענין זה, וכי גדלותם של האבות לא היתה מושלמת ורצויה בעיני הבורא שיוצר הוא סיבות שיוסיפו בתפלה, ועוד משמע שהסיבה יצרה את התפלה, ובלי הסיבה לא היה נוצר ענין זה של ויעתר יצחק, למרות שהאבות היו כה מושלמים.	23208 23209 23210 23211 23212
אמנם ביאור הדברים פשוט הוא, עליית האדם שייכת אפילו במדרגות הגבוהות ביותר, תמיד קיימת אפשרות לעליה נוספת, אין בזה נקודה סופית שממנה א"א להתקדם יותר, גם אבותינו הקדושים במעלתם	23213 23214

הגבוהה עמדו לפני סולם עליה לגדול ולעלות עוד יותר, וגם אצלם שייך מצב כזה, שבלי סיוע של סיבה	23215
לא היו זוכים להתעורר יותר במדרגתם הגדולה, כיון שכך היא מציאות הבריאה, שהאדם זקוק לסיבות	23216
התעוררות בכל המצבים שהוא נמצא בהם, ואפילו במדרגות הכי עליונות.	23217
צרותיו ויסוריו של האדם הם סיבות לרומם אותו ולהכשירו להתקרבות לבורא, כי כאשר ייסר איש את	23218
בנו ה' אלוֹקֵיךְ מִסֹּרֶךְ, כאב המחנך את בניו כך נוהג הבורא כלפינו בנתינת היסורים, שהרי אם מקבלים	23219
צרות ויסורים משתנים לטובה, וכפי שכותב רבינו יונה בריש השער השני, בדרכי הסיבות שיתעורר	23220
האדם בהם, הדרך האחד כאשר תמצאנה את האיש צרות, ישיב אל לבו ויאמר אין זה כי דרכיו ומעלליו	23221
עשו אלה לו, וחטאיו עוללו לנפשו וישוב אל ה' וירחמהו, כענין שנאמר ומצאוהו רעות רבות וצרות	23222
ואמר, הלא על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה עכ"ל.	23223
בלי הרעות לא היה עומד להתבונן, כך הוא טבע האדם כשהוא שבע הוא בועט, ולעומת זאת כשהוא רעב	23224
וכואב לו הוא פונה אל ה', ואפילו אצל דור המדבר דור דעה שהיו במעמד הר סיני מצינו עליהם בגמרא	23225
(יומא ע"ו), שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת בשנה, אמר להם	23226
אמשול לכם משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שיש לו בן אחד, פסק לו מזונותיו פעם אחת בשנה ולא	23227
היה מקביל פני אביו אלא פעם אחת בשנה, עמד ופסק מזונותיו בכל יום והיה מקביל פני אביו כל יום, אף	23228
ישראל מי שיש לו ארבעה וחמשה בנים היה דואג ואומר שמא לא ירד מן למחר ונמצאו כולן מתים ברעב,	23229
נמצאו כולן מכוונים את לבן לאביהן שבשמים ע"כ.	23230
אפילו על דור דעה אומר רשב"י כי היתה הנהגת סיבות של פחד ודאגה כדי שיכוונו לבם יותר לאביהם	23231
שבשמים, וחייב האדם לנצל את הסיבות הבאות עליו שימלאו את המטרה שלשמה נתנו, ואם האדם מרכך	23232
לבו ומתפלל אל ה', נוצרת העליה וההתקרבות שזהו כל ענין התפילה, מהותה של תפלה היא לגבש באדם	23233
את ההכרה שאין עוד מלבדו, הכל ניתן ע"י ה' ואליו אנו פונים שרק בו תלוי הכל, וכשפונים אליו ממילא	23234
נוצרת התרוממות הנפש וקירבת אלוקים, וכמ"ש חוה"ל בחשבון התשיעי, וראוי לך אחי שתדע כי כוונתנו	23235
בתפלה אינה כי אם כלות הנפש אל האלוקים וכניעתה לפניו, עם רוממותה לבוראה ושבחה והודאתה	23236
לשמו והשלכת כל יחי' עליו.	23237
זהו תוכן התפילה להשליך כל יחי' אליו שהרי הכל תלוי בו, להודות ולשבח לו על מה שיש לנו שהרי	23238
מידו קיבלנו זאת, והכרה זו יוצרת רוממות הנפש ובונה את מעלת האמונה באדם, וכן ברמב"ן סוף בא	23239
מודגש כי ענין התפלה מטרתה שנאמין באלוקינו עי"ש, ולכן נותן הקב"ה צרות ויסורים שיביאו לתפילה	23240
וממילא לחיזוק הכרת האדם ואמונתו בבורא.	23241
ולפי"ז פשוט הדבר שצריך לשמוח ביסורים, ומי שחיי שוטפים בשקט ושלווה הוא האומלל, שהרי חסרים	23242
לו סיבות לשלמות וקירבת אלוקים, ומצינו שדוד המלך אמר שבטך ומשענתך המה יחמוני, שבטך יסורים	23243
משענתך תורה, ב' ענינים אלו הם הנוחם והשמירה בהליכה בגיא צלמות, והם היוצרים את המצב של כי	23244
אתה עמדי.	23245
לאור דברים אלו נבין ג"כ השאלה על עצם התפלה למילוי בקשותינו לחיים מאושרים בלי כל צרה ופגע,	23246
ולכאורה מה שייך לבקש מהבורא שישנה את מצבנו, אם סובלים אנו אין זה ח"ו מקרה אלא רצון ה',	23247
וא"כ צריך לקבל את הדברים כמו שהם שהרי רצון ה' הוא זה, ולהאמין כי כל מאי דעבדין מן שמיא לטב,	23248
ואע"פ שאין אנו מבינים את צד הטובה שבזה, אולם ודאי שהענין לטובתנו כפי שמבאר המסילת ישרים	23249
בפרק י"ט עי"ש, וא"כ מה שייך להתפלל על מילוי חסרונותינו, וכיצד התפללו האבות על מומם, וכן חנה	23250
ששפכה נפשה לפני ה' שיתן לה בן.	23251
אמנם לפי מה שנתבאר הרי כל ענין החסרון והמום מטרתו להביא את האדם לתפלה, שירגיש בצרתו	23252
ויבקש להסירה ממי שבידו הדבר, וזהו רצון ה' שביצירת המום שיביא הדבר להתעוררות וקירבת	23253
אלוקים, ואם שימש הדבר כדוחף לעליה א"כ שוב אין צורך במום, רצון ה' הוא בהתאם למצב החדש	23254
שנוצר, מצב שאינו דורש יותר את סיבת המום להתעוררות, ולכן מרפא אותו הקב"ה ממומו.	23255
(אור יחזקאל).	23256
	23257
מאמר תפה	23258
ויתרוצצו הבנים בקירבה ותאמר אם כן למה זה אנכי (בראשית כ"ה כ"ב).	23259
וברש"י ד"א מתרוצצים זה עם זה ומריבים בנחלת שני עולמות, חז"ל גילו לנו כאן דברים גדולים, שאף	23260
שכולם יודעים מזה אבל אין לנו שם לזה, וחז"ל גילו לנו סודם ושמן של הענינים, סוד מלחמת האומות	23261
וישראל, אגיד לכם מחשבה ואם כי עתיקה היא, אבל אתם צעירים טרם תראו ותבינו, לקליטת ידיעה זו	23262
צריכים קצת לנסיגות החיים, שמעו נא מחשבה זו ותחי רוחכם.	23263

כשאני קורא איזה העתקה מעיתון, טרם אקרא יודע אני כל דברי הבלבולים, מורגלים אנו בכל הטענות	23264
והשטויות שלהם שאף מלה מהם אינה מתחברת עם השניה, תמיד הננו נמצאים עמהם בגלות, לפני	23265
המלחמה היינו תחת רוסיא, וגם שם שמענו כל אותן הטענות עצמן של עכשיו ממש מלה במלה בלי שום	23266
שינוי, טבע האנשים שמדמים שכל זה חדש הוא מפני ששוכחים את העבר.	23267
כל אלפי השנים שהננו בגלות, כשגויים פגשו יהודי תיכף התחילו לדרוש על התלמוד שלנו, יש דורשים	23268
לשבח ויש דורשים לגנאי, יש מהפכים לזכות ויש לחובה, וסוף סוף אחרי שעולה בידינו להשתיקם, הנה	23269
אחרי עבור איזה שנים אחדות ושוב אותן הדרשות עצמן, אותם הבלבולים והטענות שמכבר, וכשעוברים	23270
כן על האדם עשרות שנים, ושומע הוא כמה פעמים איך שהם חוזרים על הטענות שלהם, הנה נמאסים הם	23271
כבר אף לשומען.	23272
והם הטוענים אינם נלאים להשמיען ולחזור עליהן, האם אין זה מן הפליאה והתמיהה היותר גדולה? ויש	23273
להשתומם שמן היות ישראל לעם מלחמה לאומות עם ישראל, וכל זמן שיש אף רק יהודי אחד בין האומות	23274
מתגרים בו ומלחמה להם עמו, מה זה ועל מה זה? הלא האומות היו צריכות להתבייש מזה, כולם חוגרים	23275
כוחותם וכל מאמצייהם להלחם עם שה פזורה שארית ישראל הנדכאים והסחופים, חרפה וכלימה היא זאת	23276
להם.	23277
האמת הוא שהמלחמה היא בלי שום סיבה ותכלית, המלחמה היא טבעית, כשהתרחקנו מהם היו טוענים	23278
שאנחנו הננו אתה בחרתנו ניקעס, וכשהתחילו ישראל להתכולל ביניהם שוב לא הוטב בעיניהם, בקצרה	23279
היהודי הוא לא טוב והמלחמה עמו היא עולמית, ומזה גופא יש לראות כי אין זה פשוט, כל בר דעת צריך	23280
להבין שאין זה דבר פשוט, אלא שענינים גדולים רוחניים יש בזה, כי הרי מלחמה היא תמיד בעד השגת	23281
תכלית דבר מה, וכאן מלחמה על לא כלום אלא מלחמה טבעית, כמו אש ומים אשר מעצם טבעם מלחמה	23282
עולמית ביניהם, כמו כן מלחמה לאומות עם ישראל מצד עצם טבעם ומציאותם והדברים עמוקים.	23283
ועיין בחז"ל (ר"ה יט.), שמטרוניתא אחת יעצה להם בואו והפגיננו, הלכו והפגיננו וצעקו מה נשתנינו מכל	23284
אומה ולשון ומה אתם רוצים ממנו, כי אמנם כן האמת שאין בכל התקפתם נגד היהודים שום תכלית, אלא	23285
המלחמה עצמה היא התכלית, והאמת הוא כי מהות יצירתם ותכלית מציאות הדברים היא המלחמה	23286
שביניהם, כי מלחמה זו היא לעולם, ועד שיבוא משיח לא תפסק כי זהו מציאות, ובעלי המלחמה הם	23287
ישראל ואומות.	23288
עוד מה שצריך לידע ולהבין בזה, כי המלחמה היא עמוקה ונוראה מאוד, ושתכלית מלחמתם הוא לעקור	23289
ולשרש ביצתן של שונאי ישראל לאבדם ולכלותם בתכלית, ואין לנו במה לקדם ולהודות על חסדיו ית'	23290
ביודענו הנוראות של המלחמה, ולולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם, שכל מחשבותם רק בזה איך לשרש	23291
ולכלות שם ישראל ח"ו, ולא דוקא מעוה"ז אלא אף מעוה"ב, והראיה מהגזירות שגוזרים עלינו על תורה	23292
ומצות, אשר זהו עיקר סוד ענינם לאבדנו מן העוה"ב.	23293
ואם כי אינם יודעים ואינם מבינים כלל מהו עוה"ב, אבל המשכיל מבין שזהו עיקר ושורש מלחמתם,	23294
לעקר ולשרש אותנו משני העולמות מעוה"ז ומעוה"ב, מה נפלאו דברי חז"ל שהגדירו לנו כל המלחמה	23295
הגדולה הלזו המקיפה כל ימות עולם עד האחרית, תיכף מתחילת יצירתם של יעקב ועשו, בדברים אלו	23296
שהיו מתרוצצים ומריבים בנחלת שני עולמות, והבן כי הדברים עמוקים. (דעת תורה).	23297
	23298
מאמר תפו	23299
ויתרוצצו הבנים בקירבה ותאמר אם כן למה זה אנכי (בראשית כ"ה כ"ב).	23300
אמרו חז"ל כשהיו יעקב ועשו במעי אמן אמר לו יעקב לעשו, אחי שני עולמות יש לפנינו העולם הזה	23301
והעולם הבא, העוה"ז יש בו אכילה ושתייה ומשא ומתן, לישא אשה ולהוליד בנים ובנות, אבל העוה"ב אין	23302
בו כל המדות הללו, רצונך טול אתה העולם הזה ואני אטול העוה"ב (ילקו"ש).	23303
דברי חז"ל כאן סתומים הם מאוד, דאיך אפשר לומר שיעקב השיא לעשו עצה כזו לסלקו כליל מעולם	23304
הבא? האם לא הספיק לו חלקו לעוה"ב עד שהיה מוכרח לקפח את עשו מחלקו? גם איך מותר לתת לו	23305
עצה שאינה הוגנת לו, שהרי גם גוים מצווים על שבעה מצוות, ואם יהיה מחסידי אומות העולם ויקיים	23306
מצותיו הרי יקבל גם כן חלק לעוה"ב, ובזה שסילקו מעוה"ב משמע לכאורה ששחררו ממצותיו ושכנעו	23307
לעבור עליהם, וככה יפסיד חלקו לעוה"ב.	23308
ונראה ביאור הענין ששני דרכים ישנם לקנין עוה"ב, דרך אחד הוא על ידי פרישות מכל עניני העולם	23309
ולעסוק בתורה ועבודה, ואין לו בעולמו אלא ד' אמותיו בלבד, הדרך השני הוא לקבל על עצמו עול עניני	23310
עולם הזה, אבל לכלכל דבריו במשפט שיהיה הכל על פי התורה, ובזה גם כן יזכה לעוה"ב בזה שמנהל	23311
עניניו הגשמיים כפי רצון ה'.	23312

יעקב ועשו מתחילת יצירתם היו הפכים בתכונותיהם, יעקב היה איש תם ויושב אוהל, אבל עשו היה	23313
מפותח בגופו גבור ואיש מלחמה, תפקידו של יעקב אבינו ע"ה היה להיות השכל המופשט שיורה את	23314
הדרך ילכו בו על ידי דבקותו בתורה, וגם עמוד העבודה בהתבודדו מהבלי העולם, על עשו היה מוטל	23315
התפקיד להיות המוציא לפועל בתור כלי הדיינים להעמיד הדת על תילה.	23316
להעניש את החוטאים ולנצל הטבע שלו של אדמוני, זאת אומרת שופך דמים למען כבוד שמים כמו שעשה	23317
דוד, שאמנם עסק במלחמות אבל על פי הסנהדרין, וכן כל הנהלת הענינים הגשמיים אשר יעקב מסתייג	23318
מהם מרוב דבקותו בעבודת ה', היה עשו מסוגל לעשות ולהיות תומך באחיו שיוכל לעסוק בתורה, כדי	23319
שיהיה לו לעינים להורותו הדרך ילך בו והמעשה אשר יעשה.	23320
כל זה היה מתאים לשני האחים מצד טבעם, כדי שכל אחד היה יכול לעבוד את הקב"ה כפי התכונות שלו,	23321
לכן נתן לעשו הבכורה שמשמעו השררה והמלכות, כדי שיוכל לנהל עניני העולם, ולתמוך באחיו שיהיה	23322
דבק בענינים יותר נעלים, זה מה שהציע יעקב לעשו במעני אמם, שהוא בעצמו יקח לעצמו תפקיד הפרוש	23323
ועשו יעסוק בענינים מדיניים, ואף שבלי ספק חלק יעקב לעולם הבא יהיה יותר גדול משום שתלמוד תורה	23324
כנגד כולם, מכל מקום הרי אין עשו מסוגל לתפקיד זה, ומוכרח הוא לעבוד את הקב"ה בכוחותיו הוא על	23325
ידי הנהלת העולם כפי רצון התורה, זהו כוונתם שיעקב רצה לקחת לחלקו עוה"ב ועשיו עוה"ז, מפני	23326
שהבין יעקב שזה התקוה היחידה עבור אחיו האדמוני.	23327
אבל כאשר נולדו לא קיים עשיו את המוטל עליו, שניהם למדו עד גיל שלש עשרה אבל אחר כך נתפרדה	23328
החבילה, עשיו לא רצה לרסן את טבעו השואף לתאוות ושפיכת דמים, נמשך אחרי החומר לשם חומר ולא	23329
למטרות רוחניות, ורצה ליהנות מהעולם לשם הנאה ולא יותר, לא מוכן לקבל על עצמו עול תורה, ונמשך	23330
אחרי הצידי למלא כריסו ותו לא, לא ראה ביעקב מורה דרך אלא יושב בטל שמתנזר מהנאות העולם מפני	23331
אי הכשרתו, לא ראה בלימודו של יעקב שום מטרה חיובית, היות וקבע לעצמו שהאדם נוצר ליהנות	23332
מעוה"ז.	23333
יעקב היה בעיניו מסכן שאינו מסוגל לדברים החשובים לדעתו המשובשת, דהיינו מילוי התאוות ורדיפות	23334
המותרות, כתב בפדר"א שהיה עשו כל יום אוכל מצידו ולא נותן כלום ליעקב, זה מורה איך שיעקב לא	23335
היה נחשב בעיניו ולא ציפה לשום תועלת ממנו, ובודאי שלא חשב להמליכו אלוף לראשו.	23336
ובכל זאת ידע עשיו היטב שהברכות הם ברשות אביו ושכל תקוותיו תלויים בזה, שאם יתברך בעושר	23337
וממשלה אז יוכל להשיג תאוות נפשו, אבל אביו היה רחוק מאוד מהשגותיו, והבין עשיו שאילו יבין	23338
כוונתו לא יסכים לברכו, לכן החליט שעליו לפסוח על שני הסעיפים, כלפי אביו יראה כצדיק וחרד על	23339
דבר ה' מקדקק במצוות עד להפליא, פורש ליערות לשם התבודדות ותפלה (תנחומא).	23340
וברגע שאך התחמק מרשות אביו הסיר מעל פניו מסוה הצדקות ונתן יד חפשי לנטייתו השפלות, בהתחלה	23341
בצידי חיות ומשם לצידי נפשות, ככה קיווה להשיג מבוקשו לחיות ללא עול ורסן, ולהציג את עצמו כלפי	23342
אביו כדורש אלקים וחרד על דברו, עד שיצליח בתרמיתו להשיג ממנו הברכות ויוכתר בכבוד והדר מאת	23343
האלקים, מיום ליום הלך השקר והתחזק והצלם אלקים בקרבו הלך ונתמעט.	23344
יעקב אבינו ורבקה הבינו על נכון תעותעיו של עשיו ששבע תועבות בלבו, שהרי לא היה לו שום ענין	23345
להחניף להם ורק לאביו היה מכוון כל המשחק שלו, קודם מיתתו של אברהם טרם יצא לתרבות רעה	23346
בפרהסיא, אבל השחתת נפשו על ידי מעשיו בסתר כבר התחיל מקודם, גאוותו ותאוותיו ידועות לאמו	23347
ואחיו.	23348
כך הוכנה הבמה למאבק בין שני האחים, יעקב מצד אחד מתרומם במעלות ובתמימות, ועשיו נטל לעצמו	23349
אומנותו של הנחש בשקריו, חלק הטוב שבבריאה מתגשמת ביעקב וחלק הרע בעשיו, יעקב מתעלה ונעשה	23350
מרכבה לשכינה, האבות הן הן המרכבה (ב"ר פב), ועשו נעשה מרכבה לטומאה זה לעומת זה עשה	23351
האלקים, ליעקב העולם הזה נחשב פרוזודור לעולם הבא, ולעשיו הוא התכלית בפני עצמו, גורלה של	23352
הבריאה נתונה במשקל, והבכורה נראית שייכת לעשיו ואיתה הממשלה, ויעקב יושב באבל ובצרה על	23353
שהיתה המלכות ושררה לעשיו (פדר"א לה), זהו הרקע שעליו מתרחשים העובדות בפרשה שלנו, המאבק	23354
בין הטוב והרע מאבק עולמי שטרם נסתיים. (המוסר והדעת).	23355
	23356
מאמר תפז	23357
ויתרוצצו הבנים בקירבה ותאמר אם כן למה זה אנכי (בראשית כ"ה כ"ב).	23358
יש להתבונן בענין מצבו הרוחני של האדם, הנה אדם חי יחד עם יצרו הרע במשך כל ימי חייו, וכל מעשיו	23359
מחשבותיו ופעולותיו משותפים, ומכל מקום אין אנו מכירים כלל את יצרנו הרע, ואיננו יודעים מה	23360
שאיפותיו ומה הם כוונותיו, ואנו סבורים כי אינו שותף לנו כלל, הלא לפלא הדבר יחשב.	23361

כתב החובות הלבבות (שער יחוד המעשה פרק ה), בן אדם ראוי לך לדעת כי השונא הגדול שיש לך בעולם הוא יצרך הנמסך בכוחות נפשך ומעורב במזג רוחך, כתערובת המין במינו שאי אפשר להפריד בין הדבקים, והמשתתף עמך בהנהגת חושיך הגופניים והרוחניים, ומושל בסודות נפשך וצפון חובך ובכל תנועותיך הנראות והנסתרות עי"ש בארוכה.	23362 23363 23364 23365
ובפשטות הסיבה לאי הכרת האדם את יצרו, שכיון שמעורב היצר בכל תנועה מתנועותיו, צריך בחינה מדוקדקת להבדיל בין הדבקים, ודומה למי שניתן לפניו מזון מבושל מכמה מיני מאכל, ללא הבחנה לא יכיר בתרכובת מיני המאכל, ודרוש לכך בחינה מדויקת כמה שניתן לפניו, וביותר כאשר חסר לו חוש הטעם ודאי שלא יוכל להרגיש בכך, כן בנידון דידן כיון שהרע והטוב מורכבים יחד וחסר לו חוש הטעם, אינו מבחין כלל בפעולותיו איזה נובעת מכח יצר הרע ואיזה להפך, צדיקים ויראי ה' החיים מתוך מנוחת הדעת, וניחונים בחוש הטעם וההבחנה יודעים ומרגישים בכך, ולכן עומדים במלחמה מתמדת עם היצר שלא ישלוט במעשיו.	23366 23367 23368 23369 23370 23371 23372
מעשי אבות סימן לבנים (סוטה לד), כל מעשי האבות בספר בראשית אינם סיפורי מעשיות בעלמא, אלא כל מעשי האבות הם סימן לבנים והם יצירת הבריאה כולה, וכן הא שמפורש בכתוב שני גויים בבטנך ושני לאומים ממעיך יפרדו, אין זה מעשה שאירע אצל רבקה אמנו ע"ה בלידת יעקב ועשיו, אלא זה לימוד בשבילנו לדעת ולהכיר מצב הבריאה וכל העולם כולו, וכל מה שיש בכלל יש בפרט, א"כ כן הוא מצב כל יחיד ויחיד.	23373 23374 23375 23376 23377
ויתרוצצו הבנים בקרבה, הנה כמה וכמה לידות תאומים יש בעולם ולידתם בהשקט ובטחה, ואילו כאן מתחוללת לידת התאומים מתוך סער ומלחמה, עד כדי כך שאין רבקה יכולה לשאת בצער העיבור, ותלך לדרוש את ה' ויאמר ה' לה שני גויים בבטנך ושני לאומים ממעיך יפרדו ולאום מלאום יאמץ ורב יעבור צעיר, כן הוא מצב העולם ומצבו של כלל ישראל, מלחמה מתמדת וקשה מתחוללת בין כוחות הטוב לבין כוחות הרע, וכן ענין מלחמת ישראל ואומות העולם, אף הוא מענין מלחמת הטוב והרע.	23378 23379 23380 23381 23382
וראה במדרש (בר"ר סג ו), ויתרוצצו הבנים בקרבה זה רץ להרוג את זה וזה רץ להרוג את זה, כוחות הטומאה והרע אינם יכולים לשאת את הטוב, ולוחמים מלחמה עקבית להשמיד ולהכחיד את הכוחות הטובים, ולכן כל זמן שעדיין לא יצאו לאויר העולם היו הכוחות מופשטים, והמלחמה היתה מלחמה גלויה בין ב' הכוחות, זה רץ להרוג את זה וזה רץ להרוג את זה, עלינו להתבונן בפרשה זו ונבין היטב מהותה של מלחמת היצר, ואף שאיננו מרגישים מ"מ המלחמה אינה מפסקת בגלל חוסר הבנתנו, וכמ"ש החובות הלבבות (יחוד המעשה פ"ה), מלחמת היצר והייליו היא המלחמה הגדולה.	23383 23384 23385 23386 23387 23388
עבודת האדם להחליש את כח הרע ולהגביר את כח הטוב, בודאי שאין בכוחו לעקור הרע אבל להחליש יש בידו, וכל שלא יתמודד עם כך אין תקוה לזכות, כי הרע אינו פוסק מלהלחם בכל מה שבידו, זה מכיר ציוויו של זה וזה מכיר של זה, ר' לוי אמר שלא תאמר רק משיצא ממעי אמו, אלא אף במעי אמו זה רוצה להרוג את זה וזה רוצה להרוג את זה, כשהוא עובר על בתי ע"ז עשיו מפרכס לצאת, וכשהוא עובר ליד בתי כנסיות ובתי מדרשות יעקב מפרכס לצאת, זה מצב האדם בעולמו ורק איננו מרגישים בזאת, כי היצה"ר מעורב בכל מזג רוחנו ומשו"ה קשה להבחין בכך.	23389 23390 23391 23392 23393 23394
ולאום מלאום יאמץ ורב יעבוד צעיר, כאשר מחזק כוחות הטוב שבקרבו יכול להגיע שרב יעבוד צעיר, שכוחות הטוב ישלטו על כוחות הרע, ואחרי כן יצא אחיו וידו אוחזת בעקב עשיו, מגלה לנו התורה דרכי המלחמה ביצר, חייב אדם לעמוד תמידית ולהחזיק בעקב היצר ולא להרפות ממנו אף לשעה קלה, לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע (ברכות ה), כי בעת שנותן ליצר ממשלה אף לרגע, כבר סכנתו מרובה שיאבד לגמרי ולא יוכל יותר לקום.	23395 23396 23397 23398 23399
וראה שם במדרש (ילקוט שמעוני), באותה שעה רצה סמאל להרוג את יעקב במעי אמו אלא שעמד מיכאל כנגדו, ובאותה שעה רצה מיכאל לשרוף את סמאל אלא שהעמיד הקב"ה מחיצה ביניהם, מבואר דאין זה מלחמה כפשוטה אלא מלחמת מלאכים היא, ואנו איננו יודעים כלל מענינים אלו, ויש להתעורר עד היכן מגיע כח הרע, שיש באפשרותו לחולל מהפיכות ויצירות חדשות בבריאה, וכמו שמצינו בחטא העגל שמובא במדרש, שעשה השטן ערבוביא בעולם והראה דמות משה מונחת בארון, הרי מוכח שכח הרע מקורו ויסודו בענינים רוחניים שאין לנו הבנה בהם.	23400 23401 23402 23403 23404 23405
עלינו לדעת כי הסכנה העומדת בפני האדם היא מלחמת אדם בתאוותיו, הנה אדה"ר נכשל בחטא אף שעדיין לא היתה כח התאוה בקרבו, וחטאתו נבע מכח הטומאה הוא כח הנחש, וראה מה שכתב החובות הלבבות (פרישות פ"ב), מן הידוע שהגברת התאוה על השכל הוא ראש כל חטאת וסיבת כל גנות, שלאחר חטא אדה"ר שאכל מעץ הדעת נוצרו בנו כח התאוות והרצונות, ולא נטה עם אל העולם עד שנטו מן התורה, כדי לקיים את התורה כהלכתה לא יתכן אם קרוב הוא לתאוותיו, דרך קניית התורה היא רק בעת שיתרחק ריחוק רב מן התאוות.	23406 23407 23408 23409 23410 23411

וראה שם בחובה"ל שהאריך בזה, שדרך אבותינו היה הסתפקות במועט ולכן זכו לתורה, וכמ"ש חז"ל	23412
שהעולם כולו ניזון עבור חנינא בני, וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת (תענית כד),	23413
עאכו"כ בזמננו שכל מצבנו הוא רק הגברת תאות העוה"ז, ודאי שקשה מאוד לשמור את התורה, עד	23414
שכמעט אפשר לומר כי לזכות לתורה ללא עבודה ויגיעה הרי זה היפוך הטבע ממש, וכל זה מפורש בקרא	23415
ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, ופירש"י אחרי לבבכם זה מינות ואחרי עיניכם זה תאוות, ואלו ב'	23416
הסכנות העומדות בפני האדם.	23417
ויצא הראשון אדמוני כולו כאדרת שער, הרע יוצא לאויר העולם מתוקן ושלם, רק לכח הטוב דרוש תיקון	23418
ומבלעדי זאת אין מאומה, ומעתה כמה פשוט שאם לא ישים לבו לכך לא יבחין כלל בכוחות המנחים אותו,	23419
ויכול לעשות עבירות ויחשוב שכולם שלמים אין בהם פגם, ויגדלו הנערים עד שגדלו הלכו שניהם לבית	23420
הספר ולא הבדילו ביניהם, ואף שעוד במעי אמו שאף עשיו לצאת ולהדבק בבתי עבודה זרה, מ"מ לא	23421
הורגש זאת כלל, כי כח היצר גדול שיכול להתעטף באיצטלא של מעשי צדקות, ולא חשים כלל שתחת	23422
האיצטלה מונח רשעות לאין גבול, ולכן דרוש עמל ויגיעה מרובה כדי להבחין בין הרע לטוב.	23423
(אור יחזקאל).	23424
	23425
מאמר תפח	23426
ויאמר ה' לה שני גויים בכטנך ושני לאומים ממעיך יפרדו (בראשית כ"ה כ"ג).	23427
שני גאים אלו אנטונינוס ורבי שלא פסקה מעל שולחנם לא צנון ולא חזרת לא בימות החמה ולא בימות	23428
הגשמים (ע"ז יא), וצריך ביאור שהרי כמה עשירים יותר גדולים עמדו מיעקב ועשו, כמו שלמה	23429
ואדריינוס שהוזכרו במדרש כאן, ולמה העדיפה הגמרא לדרוש פסוק זה דוקא על רבי ואנטונינוס?	23430
אבל בלאו הכי צריכים להבין איזה נחמה ניחמו לרבקה? קודם שהלכה להתפלל לה' חשבה שרק בן אחד	23431
במעיה, והתפלאה על צער העיבור הגדול שיש לה, אבל אחר כך הוגד לה בנבואה שישנם שני בנים במעיה	23432
ששונאים זה את זה, ועוד טרם שנולדו כבר מתחרים הם (רש"י ורמב"ן), אם כן הרי הבינה למפרע שזה	23433
שהרגישה כאבים בשעת קרבה אל בית המדרש ולהבדיל אצל בית עכו"ם, לא מבן אחד היה אלא משנים,	23434
שאחד מהם נמשך לתורה ואחד לע"ז, ובודאי דבר זה גרם צער רב לאותה צדקנית שתגדל בן לע"ז, וכי	23435
בשביל זה עזבה את בית אביה להתדבק בזרעו של אברהם אבינו, וגם הרבתה יחד עם בעלה תפלה	23436
שתפקד בזרע?	23437
זה הטעם שאמר לה ששני הגוים הם רבי ואנטונינוס, לא מיבעי רבינו הקדוש שבשעת מותו הרים עשר	23438
אצבעותיו למעלה, שעמל בעשר אצבעותיו בתורה ולא נהנה מן העולם הזה אפילו באצבע קטנה (כתובות	23439
קד), שדבר זה בודאי הניח דעתה של רבקה, אבל עוד הוגד לה שאפילו הבן השני שנמשך לבתי ע"ז, וכל	23440
חפצו ושאיפתו לעקור את הקדושה, אל לה לחשוב שלשוא כל עמלה בסבלה שגם ממר זה יצא מתוק,	23441
ומצאצאי עשיו הרשע יקום נכד כאנטונינוס.	23442
ספרו חז"ל (עבודה זרה י' ע"ב) שאנטונינוס שימש את רבי, והיה מאכילו ומשקהו וכופף את עצמו שרבי	23443
יעלה עליו למטה, פעם שאל אנטונינוס לרבי אם יהיה לו חלק לעוה"ב והשיבו בחיוב, הקשה אנטונינוס	23444
מהפסוק לא יהיה שריד לבית עשיו, ותירץ רבי שזה דוקא בעושה מעשי עשיו, וכן יישב לו הפסוק שמה	23445
אדום מלכיה וכל נשיאיה, שהכוונה מלכיה ולא כל מלכיה, נשיאיה ולא כל נשיאיה, ואמרו בירושלמי	23446
(מגילה פ"א הי"א) שאנטונינוס התגייר.	23447
זוהי הנחמה האמיתית עבור האם הסובלת, שיש תקוה לאחריתם של ילדיה, שיעקב הקטן החובב בתי	23448
מדרשים שנראה כקנה הנהו גם קשה כארז, ומצודתו פרושה להוציא יקר מזולל ולקרר הרחוקים אף מבית	23449
עשיו, ניתן לה לדעת שתהיה ידו של יעקב אוחת בעקב עשיו, וכמו שפירשו במדרש שיעקב יתפוס	23450
המלכות בסוף, ולכן ראוי להודיעה שמשני הבנים שבקרבה יצאו רבי ואנטונינוס כדי שתנחם שעמלה	23451
כולו קודש לה'. (המוסר והדעת).	23452
	23453
מאמר תפט	23454
ויגדלו הנערים ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה ויעקב איש תם יושב אהלים (בראשית כ"ה כ"ז).	23455
עשיו נתגדל יחד עם אחיו יעקב בבית מדרשו של שם ועבר עד י"ג שנה, ובכל זאת יעקב הלך לבית ה'	23456
ועשו לבית עכו"ם, במה נבדלו אחרי שבנערום למדו יחד? איתא בחז"ל ר' ברכיה אומר שלא תאמר	23457
משיצא ממעי אמו נזדווג לו, אלא עד שהוא במעי אמו זיריתיה מתוחה לקבליה, הה"ד זורו רשעים מרחם,	23458
הרי כי הבדלתם היתה מלידה ומבטן, זה נולד בתכונה טובה וזה נולד בתכונה רעה, ואם כן מה פשעו	23459
שנעשה רשע אחר כך ולא היה יכול לנצח את טבעו הקשה?	23460

א"ר אבא בר כהנא, כיון שראה שמואל את דוד אדמוני נתיירא ואמר אף זה שופך דמים כעשיו, א"ל	23461
הקב"ה עם יפה עינים, עשיו מדעת עצמו הוא הורג, אבל זה מדעת סנהדרין הוא הורג (מד"ר ס"ג), הרי	23462
לנו שגם דוד משיח ה' שמראהו החיצוני היה אדמוני, ובכ"ז כל מעשיו היו על פי התורה, מפני שנלחם	23463
קשה ביצרו כמ"ש חז"ל דוד הרג את יצרו, פירוש שהלך בקצה האחרון של כפיית המדות עד עקירתן	23464
וביטולן מן השורש ממש, עד שאמר על עצמו לבי חלל בקרבי.	23465
הרי לנו מזה שאפילו מי שיש לו תכונה קשה יש בידו לתקן את עצמו, אם בגדר כבישת המדות או בגדר	23466
תיקון המדות, וכמו שכתב הגר"א ז"ל, שמי שטבעו טוב הוא דומה לרוכב על סוס טוב, ומי שטבעו קשה	23467
עליו דומה לרוכב על סוד רע ולפום צערא אגרא, ולפי"ז נמצא שגם עשיו היה בידו לנצח את יצרו הרע,	23468
ולחנך את עצמו בקצה ההיפוך לו רצה באמת.	23469
מזה יש להתבונן עד כמה גדול חובת חינוך המדות, שיעיין אדם על מעשיו עיון שלם, וישקול פעולותיו	23470
ומדותיו לפי מצב תכונתו ומזגו, כל אחד לפי טבעו במדה ובמשקל הראוי לו, כמ"ש הרמב"ם ז"ל בשמונה	23471
פרקים פרק ד', שהאדם היודע במלאכת הרפואות, כשרואה מזגו שישתנה מעט שינוי, לא יניח שהחולה	23472
יתחזק בחוליו עד שיצטרך רפואה חזקה בתכלית, כן האדם השלם צריך שיזכור מדותיו תמיד, וישקול	23473
פעולותיו ויבחן תכונות נפשו יום יום, וכל מה שיראה נפשו נוטה לצד מן הקצוות ימהר ברפואה, ולא יניח	23474
התכונה הרעה להתחזק בשנותו מעשה הרע.	23475
עוד אמר כשיהיה האדם שוקל פעולותיו תמיד ומכוין אל אמצעותם, יהיה במדרגה העליונה ממדרגת בני	23476
אדם, ובזה יתקרב אל ה' ית' וישיג אל טובו, וזה הדרך השלם שבדרכי העבודה, וכבר זכרו החכמים ז"ל	23477
זה הענין (סוטה ה.), כל השם אורחותיו ומשגיח בהם זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה, שנאמר ושם דרך	23478
אראנו בישיע אלקים, אל תקרא ושם אלא ושם, והשימה הוא השיעור והסברא עכ"ל (שמונה פרקים פ"ד).	23479
לשום דרך ולהשגיח על המעשים, ולבחון כל הפעולות שיהיו נקיים מתערובות המדות הרעות, אף שנדמה	23480
לו שכוונתו לשם שמים כמ"ש כל דרך איש ישר בעיניו, זה רק לפום ריהטא אבל לאחר העיון והבירור	23481
יתבאר לו האמת, אם כוונתו לשם שמים או מרמה את עצמו או אחרים, ומי שרודף אחר האמת לא יתן את	23482
נפשו להלכד בפח הטעות והרמיה, אלא יבקר את מדותיו ויחפש דרכיו, וזה הנקרא בירור המדות	23483
והמעשים, הרחמן יזכנו לחנך מדות נפשנו במשקל הנכון אכ"ר. (מוסר התורה ח"א ד' מ"ט).	23484
	23485
מאמר תצ	23486
ויגדלו הנערים ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה ויעקב איש תם יושב אהלים (בראשית כ"ה כ"ז).	23487
ומפרש רש"י כל זמן שהיו קטנים לא היו ניכרים במעשיהם, ואין אדם מדקדק בהם מה טיבם, כיון שנעשו	23488
בני י"ג שנה זה פירש לבתי מדרשות וזה פירש לע"ז, יודע ציד לצוד ולרמות את אביו בפיו ושואל, אבא	23489
היאך מעשרים את המלח ואת התבן, כסבור אביו שהוא מדקדק במצוות, ויבא עשו מן השדה והוא עיף,	23490
ופירשו חז"ל חמש עבירות עבר אותו רשע ביום ההוא, בא על נערה המאורסה והרג את הנפש וכפר	23491
בתחיית המתים וכפר בעיקר ושט את הבכורה (ב"ב טז:).	23492
ובכן אנו מוצאים את עשו עובר ג' עבירות החמורות, וכל אדם הכיר במעשיו שהוא עובד ע"ז מגלה	23493
עריות ושופך דמים, ואין לך עבירה שאין עשיו חשוד עליה, ואין לך דבר מתועב שנפשו של עשיו תתנער	23494
ממנה, אך אחד היה שאינו מבחין בו הוא יצחק אביו, שאינו מסתיר אהבתו אליו ואינו זז מלחבבו, לכאורה	23495
אין זאת אלא מפני שאין יצחק בקי בהויות העולם, ומצטייר בעינינו כאחד הזקנים שכבדו עיניו ויושב	23496
באהלו ואינו יודע מהנעשה, אך אין זאת אלא כי מתוך גירסא דינקותא השתבשה בעינינו דמותו של אבינו	23497
יצחק, ונסתלפה גדלותו עד בלי להכיר.	23498
לעומת זאת אנו מוצאים בחז"ל שהפליגו הרבה בשבחו של עשיו במצות כיבוד אב, אמר רשב"ג כל ימי	23499
הייתי משמש את אבא, ולא שימשתי אותו אחד ממאה ששימש עשיו את אביו, אני בשעה שהייתי משמש	23500
את אבא הייתי משמשו בבגדים מלוכלכים, ובשעה שהייתי יוצא לדרך הייתי יוצא בבגדים נקיים, אבל	23501
עשיו לא היה משמשו אלא בבגדי מלכות, אמר אין כבודו של אבא להיות משמשו אלא בבגדי מלכות (ב"ר	23502
ס"ה ט"ז).	23503
כאן מתגלה לפנינו עשיו אחר עם מידה נאצלת ביחסו של אביו, חרדת קודש אופפת אותו כשעליו להכנס	23504
אל אביו, עד שלא יוכל להכנס באותם הבגדים שלובש כשהוא מהלך בשוק, והוא מחליף בגדיו בבגדי יקר	23505
ומתכסה בגלימה של מלכות, ואומר אין כבודו של אבא להיות משמשו אלא בבגדי מלכות! אמנם העריך	23506
רשב"ג את כיבוד האב של עשיו, באמת מידה פי מאה על גבי הכיבוד שעשה הוא לאביו רבן גמליאל נשיא	23507
ישראל, עד שהוא אומר כל ימי הייתי משמש את אבא ולא שימשתי אותו אחד ממאה ששימש עשיו את	23508
אביו.	23509

ומעתה מבינים אנו את משמעות הפסוק ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו, שאין הכוונה על הציד שהכין	23510
עשיו בטעם ערב לחיכו של יצחק, רק הכוונה אל הגדלות המוסרית שהיה עשיו מתעטף בה כשהיה נכנס אל	23511
הקודש פנימה, ועל ההופעה של מלכות שהיה עשיו מתהדר בה באותה שעה שהביא הציד לפיו של יצחק,	23512
ורחב לבו של יצחק לראות בנו בכורו ברוך במעלות נאצלות, ולפיכך אהבו ונתן בו אמונו המלא.	23513
הלעיטני נא מן האדום האדום הזה כי עייף אנכי על כן קרא שמו אדום, כבר הזכרנו מאמר חז"ל כי באותו	23514
היום עבר עשיו חמש עבירות ביניהם שלוש עבירות החמורות ביותר, ומה טעם יש לייסרו על שהתבטא	23515
בלשון שאינה נקייה, וקרא לעדשים האדום האדום הזה בשעה שאין דעתו מיושבת, ומה טעם יש להוכיחו	23516
על פליטת פה לעת הזאת שחוזר מן השדה ושלוש עבירות חמורות בידו.	23517
אכן אחרי שראינו את עשיו בעיסוקו במצות כיבוד אב ברוב מעלתה עד מלכות, יש לנו להקיש אליה שאר	23518
עסקיו ומעשיו, ולהגיע למסקנה כי עשיו התנהג כאדם גדול, מדקדק במצוה קלה כבחמורה ומקיימן	23519
בשלמות ובתכונה של גדלות, דולה מבארותיו של יצחק בארות מים חיים, ומשקה בהן את העדרים	23520
הסובבים אותו ושותים בצמא את דבריו.	23521
וכן מופיע עשיו בין האנשים, באיצטלה של הנסיך העתיד לשבת על כס הנשיאות של יצחק אביו הגדול,	23522
בהליכות של כבוד המתאימות לנסיכים ובמידותיהן הנאצלות, לא לחינם קראה לו רבקה אמו עשו בנה	23523
הגדול, והרמב"ן כתב שיצחק אבינו נקבר בכבוד ע"י עשו ועקב בניו גדולי העולם, ולכשיצא מן הקו	23524
ונפלט מפיו ביטוי שאינו הולם את בן המעלה, מיד תפסו הכתוב על כך וקרא שמו אדום.	23525
ואיסור שפיכות דמים שעבר עשיו, הנה בדעת זקנים לבעלי התוספות נתפרשה מהותה של אותה שפ"ד,	23526
שאותו היום הרג לנמרוד שנלחם עמו, כי כאשר התחיל עשיו לצוד בשדה מצאו נמרוד שהיה גיבור ציד,	23527
ואמר לו שאין שום אדם רשאי לצוד בשדות אלא הוא, ולקחו יום מלחמה ובא עשיו ונטל עצה מיעקב,	23528
ואמר לו כל זמן שיהיה נמרוד לבוש בגדיו החמודות לא תוכל לו, אך תאמר לו שיפשיטם אז תוכל לו וכן	23529
עשה והרג את נמרוד.	23530
אכן לא היה שום איסור בהריגתו של נמרוד שהמריד את כל העולם על הקב"ה, והוא שהפיל את אברהם	23531
אבי אביהם לתוך כבשן האש, והיטב עשה יעקב כשהשיא לעשיו איך להתגבר עליו ולהרגו, למען בער את	23532
הרע מקרב הארץ, וידי עשיו שהוציאו את פסק דין של יעקב אל הפועל, עשו תושייה במצות ובערת הרע	23533
מקרבך, ולמה אמרו חז"ל שעבר על עבירה דשפ"ד?	23534
ויש להסביר על פי דברי רבינו יונה (שע"ת ש"ג רי"ט), הדין במעשהו של יהוא בן נמשי שקרא לכל עובדי	23535
הבעל ארבע מאות במספר, ובירר האם אין ביניהם חלילה מעובדי ה', והעמיד עליהם שומרים והרג את	23536
כולם (מלכים ב' י'), הרי זה מעשה כביר של קידוש ה' כהריגת ארבע מאות נביאי האשרה בידי אליהו	23537
הנביא, ובא הנביא (הושע א') ואומר ופקדתי את דמי יזרעאל על בית יהוא, ומסביר רבינו יונה שאם אדם	23538
תובע את חברו על עוולה ומסיק גזר דין מוות מוצדק, ולאחר מכן מתברר שהוא עצמו נגוע באותה עוולה,	23539
אין זה קידוש ה' אלא רצח פשוט, ומכיון שיהוא עצמו עבד עבודה זרה נפקד עליו עוון רצח נביאי הבעל.	23540
הוא הדין כאן אילו יעקב היה הורג את נמרוד היה זה קידוש ה' ללא שיעור, אבל מכיון שעשיו עשה זאת	23541
ובו עצמו היה פגם בפנימיותו, וחז"ל קראוהו לב רע והוא שוא שבראתי בעולמי (ב"ר סג), ונשיו עבדו ע"ז	23542
אין זה קידוש ה' אלא רצח, על כל פנים לא ניתן היה למצוא פגם גלוי בהתנהגותו של עשיו.	23543
ומה שאמרו שבא על נערה מאורסה, כבר שאלו התוס' שהרי באותה עת לא היו אירוסין כלל, ואמרו	23544
שמכל מקום מכוער הדבר, ומסתמא אותה נערה המאורסה עזבה את ארוסה כדי ללכת להיות לפילגש	23545
לעשיו כדי להתדבק במשפחת א"א, כמו תמנע שהיתה בת מלכים והסכימה להיות פילגש לבן עשיו	23546
(סנהדרין צ"ט).	23547
וכך יש להבין מה שאמרו חז"ל שהיה צד נשים מתחת יד בעליהן, שהיה צד אותן בציד בפיו, בשפתים	23548
דולקות שבהן נשא דרשות נלהבות, ואותן נשים עזבו את ביתן והרי זה כגירושין בדיני בן נח והסכימו	23549
להיות לו לפלגשים, ועשיו היה בטוח שהכל נובע מהשפעתו הברוכה להרבות כבוד שמים ולקרוא בשם	23550
ה', ולא ידע שביסוד הכל פועל לב רע וכח התאוה והרציחה ועבודה זרה, וכל זה משום שמהותו הוא עשיו	23551
עשיו וגמור, וכמדומה לו שהוא מושלם ואינו צריך לעמול על מדותיו, שלא כיעקב שהיה יושב אהלים	23552
לילה ויום.	23553
כסף סיגים מצופה על חרס שפתים דולקים ולב רע, ואמרו חז"ל הכתוב מדבר בעשיו, למה היה דומה	23554
למוליאר שהיה מבחוץ של זהב ומרגליות קבועות בו, אלא שמבפנים היה של חרס כך עשיו (ילקו"ש ח"ב	23555
תי"ח), מונח לפנינו כלי כסף מפואר מלאכת מחשבת, משובץ אבנים טובות ומרגליות, אך לאמיתו של	23556
דבר אינו של כסף כל עיקר, רק חרס מאלה החרסים המתגוללים בחוצות ואינם שוים כלום, גם כסף	23557
הציפוי אינו כסף טהור אלא כסף סיגים.	23558

כך גם עשיו הניצב לפנינו במידותיו הנאצלות ומתעתד להיות השלישי שבאבות, אמנם שפתים דולקים לו,	23559
עומד לפני בני אדם וחוצב להבות אש לעשות נפשות לתורת אבותיו, כפי שציוה אברהם זקנו לבניו וביתו	23560
אחריו לעשות צדקה ומשפט, ברם עשיו אך בשפתיו יכזב ולבו לא נכון עמו כי לב רע לו, תוכו סיגים ותוך	23561
תוכו חרס.	23562
עתה נתיישב לנו איך ביקש יצחק אבינו שעינים טהורות לו, הצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו, ובודאי	23563
ידע ברוח קדשו מחשבות אדם ותחבולותיו, נביא אלקי קדוש יאמר לו, ובכל זאת ביקש לסמוך ידיו על	23564
עשיו, כי כל כך היה השקר גנוז במטמוניות לבו של עשיו, עד שגם קרני ראייתו של האדם הגדול בענקים	23565
לא הגיעו אליו, הוא רואה לפניו איש מושלם במעלות תרומיות כפי שעשיו הציג את עצמו.	23566
ורק הקב"ה הבוחן גזי נסתרות ומכיר צפוני מצפוניו של האדם, הוא אשר ידע כי תוך תוכו של עשיו אך	23567
שקר ושוא, וזה היה התוכן של השם עשיו הא שוא שבראתי בעולמי (ילקו"ש ק"י), כל מלוא השוא	23568
הנמצא בעולם מקופל מאחורי שמו של זה, וגילה הדבר לעבדיו שם ועבר, והם שהעירו אזני רבקה שרב	23569
יעבוד צעיר והצעיר הוא השלם בתכלית, ולכן רבקה אוהבת את יעקב ועמדה על המשמר שלא יסמוך	23570
יצחק ידיו על עשיו כי אם על יעקב בנה הקטן.	23571
אולם אם כי בתחילה היה השוא טמון בלבו של עשו חדר בתוך חדר, אבל כך דרכו של השוא להתפשט	23572
ולהתקרב, ואנו משתוממים לקרוא שאמר עשיו בלבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי כל כך	23573
נשתנה פרצופו, עשיו זה שהיה אומר אין כבודו של אבא להיות משמשו אלא בכגדי מלכות, יצפה בלבו	23574
לימי אבל אביו והיכן הכיבוד אב, הוי אומר שוא ושקר זהו עשיו.	23575
יותר מזה מפורש בנבואתו של יחזקאל שממות עולם אתה יען אמרך את שני הגוים לי תהיינה וה' שם	23576
היה (יחזקאל ל"ה), ומפרש רש"י בשם מדרש רבי תנחומא, לפי שהלך עשו אל ישמעאל להתחתן בו,	23577
להשיאו שיעורר על ירושת אברהם ויהרוג ישמעאל את יצחק, ואהיה אני גואל הדם ואהרוג את ישמעאל,	23578
וזהו יקרבו ימי אבל אבי ואירש אני את יצחק ואת ישמעאל, וה' שם היה יודע את מחשבותיך ע"כ.	23579
כאן מתגלה פרצופו האמיתי כאיש דמים ומרמה, שבשביל ירושת שתי ארצות הוא מצפה למותו של אביו,	23580
ולא עוד אלא שהולך להשיא את ישמעאל שיהרוג את אביו יצחק, ולא ידע איש במחשבותיו של זה, רק ה'	23581
לבדו מעיד מה היה שם בתוך נימי נפשו הפנימיים ומחשבותיו הזידוניים, אכן כשנכנס עשיו לכבד את	23582
אביו במורא של מלכות מופיע לפניו, אבל בלבו ישים ארבו ואורג מחשבות דמים עליו, אוי לאותו כיבוד	23583
אוי לאותו מורא! (לקט שיחות מוסר).	23584
	23585
מאמר תצא	23586
ויגדלו הנערים והי עשו איש יודע ציד איש שדה ויעקב איש תם יושב אהלים (בראשית כ"ה כ"ז).	23587
במלים אלו מציינת התורה מהותם של יעקב ועשיו, יש להתפלא והרי עשיו מראשית ברייתו עוד במעי	23588
אמו היה רשע כמבואר בחז"ל (בר"ר סג ה), שבשעה שאמו עוברת על יד בתי עבודה זרה היה מפרנס	23589
לצאת, ובאותו יום עבר חמשה עבירות חמורות כמפורש בחז"ל (ב"ב טז), וא"כ התורה צריכה להדגיש	23590
את גודל רשעתו של עשיו, ומדוע מסתפקת רק במלים אלו של יודע ציד איש שדה, וכן גבי יעקב אבינו	23591
ע"ה בחיר שבאבות, התורה מציינת מהותו של יעקב רק שהיה איש תם יושב אהלים.	23592
התורה מגלה לנו בזה יסוד גדול, שעיקר גדלות האדם תלוי בקטנות, על ידי מעשים קטנים נעשים לעשיו	23593
הרשע, אנו מורגלים להבין שהחטא תלוי במעשים וכל שמעשיו רעים הוא רשע, אך האמת שהחטא והרע	23594
תלוי בשרשים, ולו לא היו שרשיו רעים ומושחתים לא היה מגיע להיות עשיו הרשע, וכמו כן בעת שאנו	23595
רואים אנשים כופרים, אין הדבר נובע מאי הבנות וידיעות, אלא כל יסוד הכפירה נובעת משרשי הרע	23596
שבקרבו, וכיון שנמצא בו שורש רע הרי בסופו יגיע להיות רשע ובעל עבירות.	23597
איש יודע ציד איש שדה, מגלה לנו התורה שיסוד השורש הרע שהיה טמון בעשיו, וממנו נבע כל הרעות	23598
שאליהן הגיע עשיו הרשע, היה איש יודע ציד שהיה בו מדת השקר, וכאשר נמצא בו מדה רעה זו, יתכן	23599
שיגדל ויתחנך בביתם של יצחק ורבקה, ויראה בעיניו מלאכים ממש ומ"מ יגיע לשאול תחתית, וביותר יש	23600
להוסיף שאף עשיו עצמו היה מאמין חזק, וכדחזינן שבעת שיעקב לקח את הברכות צעק צעקה גדולה	23601
ומרה עד מאוד, וסיבת הצעקה כי עשיו האמין שברכת יצחק אבינו תתקיים והברכה היא כנתינה ממש,	23602
ולכן גדול היה צערו עד שצעק צעקה גדולה, ועוד הוסיף להתחנן אל יצחק אביו ברכני גם אני אבי.	23603
אף אנו מאמינים בברכת אדם גדול, מכל מקום איננו רואים שאנו מאמינים גדולים בזה, ואין אנו מוכנים	23604
למסור את נפשנו עבור הברכה, והסיבה לכך חסרון אמונה הנמצאת בנו, ואילו בעשיו הרשע היתה אמונה	23605
חזקה, ולכן מסר נפשו עבור הברכות, ועל אף אמונתו השלימה נעשה עשיו הרשע, וכ"ז מפני שהיה איש	23606
יודע ציד, וכלשון רש"י יודע לרמות את אביו בציד שבפיו, ומדת הרמאות הזו שרימה את אביו ורימה את	23607
עצמו היתה הסיבה לחטאתו.	23608

כח נוסף מציינת התורה בהגדרתו של עשיו איש שדה, וברש"י כמשמעו אדם בטל וצודה בקשתו חיות ועופות, ביאור אדם בטל שאינו מוכן לקבל על עצמו עול ועבודות, ולכן מתרחק מכל עבודה ואינו חושב כלל על מצבו, ומדה זו של אי שימת לב נמצאת ברבים מן האנשים, ונובעת תכונה זו מכח מדת הילדות הנמצאת בו, ומדת הילדות אינה רק אצל ילדים, אלא יתכן שאף אנשים באים בימים נגועים במדת הילדות, וכשם שהילדים צוהלים ואינם שמים לב אל תכליתם ומצבם, כן מדה זו נמצאת אצל כולם באופנים שונים, אך שורשם אי התבוננות אל העתיד.	23609 23610 23611 23612 23613 23614
ומצינו בגמ' (סוטה ז), גבי השקאת סוטה שאומרים לה בשעת הוידוי כדי להקל מעליה את החטא, הרבה יין עושה הרבה שחוק עושה הרבה ילדות עושה, וכל אלו דברים שיכולים להביא את האדם לידי עבירות חמורות, יין מביא לידי שכרות, ובעת שכרותו יכול לחולל אף דברים שהם למטה ממדרגתו, וכמו כן ענין השחוק חמור מאוד, וכנאמר שחוק וקלות ראש מרגילין את האדם לערוה (אבות ג'), וזו היתה מדתו של עשיו 'איש שדה' אדם בטל שאינו חושב על מהות מעשיו מחמת מדת הילדות.	23615 23616 23617 23618 23619
ויעקב איש תם יושב אוהלים, מדתו של יעקב אע"ה היתה מדת האמת, ומכיון שמדה זו היתה טבועה בו לכן לא שם עצמו כהפקר והיה יושב אוהלים, נמצא שכל גדלותו של יעקב אע"ה מקורה במדת האמת שהיתה בו, וכך להיפך רשעתו של עשיו נבעה מחמת מדת השקר, מעתה עלינו להבין כמה עבודה עלינו להשקיע לעקור את מדת השקר הנמצאת בנו ולהתדבק במדת האמת, וע"י זה נגיע לקבלת עול עבודות ונתרחק מהיות איש שדה וכך נגיע לתכלית.	23620 23621 23622 23623 23624
איתא במדרש (בר"ר סה כב), וירח את ריח בגדיו ריח בוגדיו כמו יוסף משיתא, בשעה שבקשו שונאים להכנס להר הבית אמרו יכנס מהם ובהם תחילה, אמרין ליה עיל ומה דאת מפיק דידך, נכנס והוציא מנורה של זהב, אמרו לו אין דרכו של הדיוט להשתמש בזו, אלא עול שנית ומה דאת מפיק דידך ולא קיבל, א"ר פנחס נתנו לו מכס ג' שנים ולא קיבל עליו, אמר לא דיי שהכעסתי לאלוקי פעם אחת אלא אכעיסנו פעם שניה, מה עשו לו נתנו אותן בחמור של חרשים והיו מנסרים בו, היה מצווח ואומר ווי אוי שהכעסתי לבוראי.	23625 23626 23627 23628 23629 23630
בשעה שהיו חותכים את גופו לא צעק כלל על צער הגוף, אלא כל צעקתו היתה על שהכעיס את הקב"ה, והרי זו מדרגתו של ר' עקיבא שהיו מסרקין את בשרו במסריקות של ברזל, ובשעת מעשה היה קורא קריאת שמע, ולכאורה הדבר מופלא שהיה אותו יוסף משיתא רשע מפורסם שהעז להכנס לביהמ"ק ולהוציא מנורת הזהב, שאפילו אומות העולם לא העיזו לעשות, והיאך הגיע למדרגה עליונה זו.	23631 23632 23633 23634
ביאור הדבר שבאמת יוסף משיתא היה מאמין אף קודם לכן, אלא שהיתה בו מדה של חמדת הממון ומדת הילדות של אי שימת הלב על מעשיו, ומדות אלו הורידו אותו עד לדיוטא התחתונה ממש, ולכן העיז להכנס לביהמ"ק על מנת להוציא לעצמו כלי הקודש, אך בשעה שנכנס ויצא ולא נתנוהו ליקח לעצמו, פגע עניין זה בעומק לבו ונחרד ונזדעזע, והביא אותו לידי התבוננות במצבו ובאורח חייו, ונתעוררה האמונה אשר בקרבו והיה מוכן למסור את נפשו, ולא להתבונן לשום דבר אלא רק להצטער היאך הכעיס את הקב"ה בפעם הראשונה.	23635 23636 23637 23638 23639 23640
יתכן ומונה באדם גדלות של מסירות נפש על קידוש השם, מ"מ המדות והשרשים אשר בקרבו מונעים מאתו להגיע לשלמות, והחסרונות שבו פועלים את פעולתם ומדרדרים אותו עד שאול תחתית, וענין זה נאמר בכל המדות, יש מחמת אהבת השקר, ואחרים מפאת חמדת הממון כמו יוסף משיתא.	23641 23642 23643
וענין זה הוא אם כל חטאת, ולכן יש לראות בני תורה היושבים בישיבה מספר שנים רב, ולאחר עזיבת כותלי הישיבה נראה שלא ספגו כלל מאוירת הישיבה, כי אף בעודם בישיבה לא הבינו לאחרייתם, וחיו במהלך הרגילם כאיש שדה האוהב את הבטלה, וראה מה שכתב רבינו יונה (שערי תשובה כז), מן התמיהה והפליאה אדם עומד בחצי ימיו ורואה כי כוחותיו הולכים ודלים והיאך לא שם אל לבו, והסיבה לזה כיון שאינו חי בהתבוננות, אף כשרואה שכוחותיו הולכים ודלים, אין זה משפיע עליו מאומה כי חי כהפקר איש שדה, ולכן שום דבר אינו מסוגל להשפיע עליו. (אור יחזקאל).	23644 23645 23646 23647 23648 23649 23650
מאמר תצב	23651
ויגדלו הנערים ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה ויעקב איש תם יושב אהלים (בראשית כ"ה כ"ז).	23652
הגרי"ס זצ"ל באיגרת המוסר שלו פותח בקריאתו, האדם חפשי בדמיונו ואסור במושכלו, דמיונו מוליכו שובב בדרך לב רצונו, אוי לדמיון אויב הרע הלזה! בידנו הוא בכוחנו להרחיקו בתינתו אוזן קשבת אל השכל, ומה נעשה הדמיון נחל שוטף והשכל יטבע אם לא נולחנו באניה, היא רגשת הנפש וסערת הרוח.	23653 23654 23655
השכל והדמיון שניהם כוחות במחשבתו של האדם, האחד מוגבל בכבלי ההגיון והשני משוחרר מהם, אבל בהיות שניהם מחשבות שכליות נוצרת מהן תרכובת, וזוהי הסכנה הגדולה, הסכנה היא שהאדם יחדל להבחין היכן מסתיים השכל ומתחיל הדמיון, שהרי בכל דמיון יש יסוד של שכל, ובלעדיו לא היה הדמיון	23656 23657 23658

יכול לבנות ולפעול מאומה, אלא שבהיותו נחל שוטף הריהו נוטל גרעין השכל ומטביעו בתוכו, ובונה עליו את עליותיו ומשנהו לבלי הכר.	23659
כיצד יכול האדם להנצל ממכמורת הדמיון, על ידי רגשת הנפש וסערת הרוח, שהרי העסק בתורה הוא התבלין ליצר הרע, היא האניה בה ימצא השכל מפלט מים הדמיון, רגשת הנפש הוא לימוד ההלכות בפלפול ובחכמה, שעל ידו יתחזק השכל בקביעת גבולות וגדרים שיהיו סכר בפני הדמיון הגואה, והשכל יהיה השליט באדם, וסערת הרוח הוא לימוד המוסר ופחד מפני הדין והמשפט, הוא שימוש של השכל בכח הדמיון כדי להכניע את היצר הרע, ולחזק את השכל עד שיהיה בטוח כבמגדל עוז.	23660
השתא דאתינא להכא שעיקר הסכנה היא בהרכבתם של כוחות הדמיון והשכל, אם כן יתכן שיבנה אדם על מחשבה שכלית תלי תילים של דמיונות ויאבד את דרכו, ויתכן שיבנה אדם בנין שלם של שכל בנוי על אדני הדמיון, וכדי להבחין בכך אין די בבחינת המחשבות עד לתשתיתן, משום שיסוד מוסד בחכמת המוסר והוא ענין נפלא בכוחות הנפש, שיש במחשבה חיצונית ופנימיות, ויש מעמקים אחר מעמקים במחשבתו של האדם, שנצרכים לחכמה עמוקה וליגיעה רבה כדי לחשפם.	23661
כלל גדול זה למדנו מן התורה ממעשי האבות שיש עליהם תביעות, גילו לנו חז"ל ברוח קדשם שבאמת אין כל תביעה על האבות הקדושים בשום דבר ממשי, כי היו דבוקים בה' תמיד באהבה ודבקות לאין שיעור, אלא שבשמים מצאו בפנימיותם איזה פגם שלפי גדלותם היתה כאן תביעה, ובכך נבין מה בין יעקב לעשו, ושניהם למדו מפי יצחק וגדלו על ברכי אברהם, ושניהם התעלו במעשיהם למעלה למעלה, שהרי חז"ל המשילו את עשיו למוליאר זהב משובץ מרגליות אלא שהוא מחופה על חרס.	23662
כלומר שהציפוי הנפלא נשען על בסיס פגום, ובנין השכל של עשיו נבנה על יסוד דמיון רשע שפתיים דולקים ולב רע, וחובה עלינו לרומם את מושגנו על עשיו, כדי להעלות בנפשנו את רום ערכם של האבות, ומבואר בדעת זקנים מבעלי התוספות (בראשית כה ל), שיעקב אבינו נתן לעשיו את העצה כיצד להרוג את נמרוד, שהמריד את העולם בבוראו והשליך את אברהם לכבשן האש (עירובין נג.), ובהריגתו חשב עשו ללא ספק שהוא הממשיך את דרך אברהם אבינו בעולם.	23663
אלא מאי בניינו של עשיו הושתת על בסיס רקוב שפתיים דולקים ולב רע, כשנשא עשיו את מחלת בת ישמעאל אמרו חז"ל (ב"ר סז), שבשמת שמה אלא שנתן דעתו להתגייר ומחלו לו כל עוונותיו, הרי אין לך תשובה מזו שהתורה מעידה עליה שפעלה למחול כל עוון, והנה אמר הכתוב (יחזקאל לה), יען אמרך את שני הגויים ואת שתי הארצות לי תהיינה וה' שם היה, ופירש"י שבשעה שעשיו לקח את בת ישמעאל לאשה, חשב בלבו שיסית את ישמעאל להרוג את יצחק, והוא יהרוג את ישמעאל מדין גואל הדם, ויירש את יצחק ואת ישמעאל, הרי זו מחשבה נוראה, ומי יכול לגלותה רק וה' שם היה, הוא ראה את המחשבה הנוראה.	23664
ויש להשתומם כיצד יתכן שהתורה מעידה שעשה תשובה עד שמחלו לו כל עוונותיו, בו בזמן שהיו כל נשואיו ערמה נפשעת להרוג את אביו ואת חותנו ולרשת את ארצם, אלא על כרחך שמעמקים יש במחשבת האדם, ובלבו עלה להתגייר ובלבו שב בתשובה, ובמעמקי לבו קינן הרשע כי היה כסף סיגים מצופה על חרס, ויש צורך בהבחנה יתירה שזהו ציפוי על חרס ושהכסף סיגים הוא, ויתכן שאפילו בית הדין הגדול בשמים יראו בשטחיות המחשבה וימחלו לו עוונותיו, וה' שם היה ויראה את הלב הרע שמאחורי השפתיים הדולקות.	23665
מכאן שצריך האדם לחקור בפנימיותו בחיפוש אחר חיפוש, האם אין כל בניינו נסמך על נקודת דמיון נעלמת המכוונת ומדריכה את מעשיו, ועל כן חייב האדם ללמוד מוסר בסערת הרוח בהתפעלות והתרגשות, כדי לחדור ולטהר את פנימיות מחשבותיו, ואז יהיה בניינו של השכל איתן.	23666
(לקט שיחות מוסר).	23667
	23668
	23669
	23670
	23671
	23672
	23673
	23674
	23675
	23676
	23677
	23678
	23679
	23680
	23681
	23682
	23683
	23684
	23685
	23686
	23687
	23688
	23689
	23690
	23691
	23692
	23693
	23694
	23695
	23696
	23697
	23698
	23699
מאמר תצג	23700
ויגדלו הנערים והי עשו איש יודע ציד איש שדה ויעקב איש תם יושב אהלים (בראשית כ"ה כ"ז).	23701
ולכאורה יפלא הלא כאשר ישאל אחד מאתנו מי הם יעקב ועשיו ומה ההבדל ביניהם, הרי תשובת כל אחד ברורה ופשוטה, ועוד יתמה על השאלה וכי יש כלל להשוות ביניהם, הלא עשיו סמל הרע והרשע, ולהיפך יעקב אע"ה המרכבה שבאבות, ואילו הכא חזינן שהתורה כותבת הבדל קטן ביניהם, שעשיו יודע ציד איש שדה, וזו כל הגדרת מהותו של עשיו.	23702
חזינן מהכא יסוד גדול שאף עשיו היה מדקדק במעשיו, וכל ההבדל היה רק בתכונה זו של יודע ציד, וזה מבואר בחז"ל (תנחומא ח), שיצחק אע"ה סבר שעשיו מדקדק במצוות, והיאך יתכן זאת שהיה עשיו מסוגל לרמות את אביו יצחק, אלא בודאי שעשיו דקדק במצוות, ולפחות היה סבור שמדקדק במצוות, וחי בתוך השקר ששלם הוא במעשיו, כי כן ניתן כח לרע שיכול להיות רשע גמור ולסבור שמעשיו כשרים,	23703
	23704
	23705
	23706
	23707
	23708

וכיון שהיה מרמה את עצמו יכול גם לרמות את אביו, וכלשון רש"י שיודע לצוד ולרמות את אביו היאך מעשרין את המלח.	23709
ויהי עשיו בן ארבעים שנה ויקח אשה, וברש"י עשיו נמשל לחזיר כשהוא שוכב פושט טלפיו לומר ראו שאני טהור, כך אלו גוזלים וחומסים ומראים עצמם כשרים, כל ארבעים שנה היה עשיו צד נשים מתחת בעליהן ומענה אותם, כשהיה בן ארבעים אמר אבא בן ארבעים שנה נשא אשה אף אני כן, זו מציאות הרשע שתמיד אומר בכל פעולה שהוא כשר.	23710
יסוד זה למדים אנו בדברי חז"ל אלו, והטעם פשוט כי 0 לוי לא 0היתה 0 מדת 0האמת כלל בעולם, בודאי שכל מעשינו היו רק להראות טלפינו הכשרים, כי בעת שאנו עומדים בדרך השקר הרי האמת נעדרת והשקר שולט, וכל פעולתו אינה אלא להראות לעין כל שכשר הוא, ומגיע כח השקר עד כדי שיכול עשיו לישא אשה בן ארבעים שנה ולומר הריני כיצחק אבי, אף שכל מעשיו סותרים למעשי יצחק, וכל הזמן היה מענה נשים מתחת בעליהן, מ"מ כח השקר מטעה אותו לחשוב שדומה ממש ליצחק.	23711
וכן לשון חובות הלבבות (יחוד המעשה פ"ה), וכאשר יגבר היצר וימשול בך, יעתיק אותך מן המדרגה ההיא שהיתה קרובה אל האמת ונסתרים בה פני השקר אל מה שאחריה, עד שיביאך אל מדרגה שנסתרים בה פני האמת והיא השקר הגמור, והיינו שיש מדרגה שהשקר שולט בה ומעלימה כל דרכי האמת, זה עיקר העבודה מאתנו, שאין בתורה ספורי מעשיות בעלמא, אלא עשיו היא מדרגת הטומאה והשקר, ואילו יעקב אע"ה זה מדרגת האמת הצרופה ללא שום התפעלות נוספת, אמת לאמיתה פיו ולבו שוין.	23712
ויגדלו הנערים איתא במדרש (בר"ר סב י), משל להדס ועצבונית שהיו גדילים זה על גבי זה, וכיון שהגדילו זה נותן ריחו וזה חוחו, כך כל י"ג שנה שניהם הולכים לבית הספר ושניהם באים מבית הספר, לאחר י"ג שנה זה הולך לבתי מדרשות וזה הולך לבתי עכו"ם, מלמדים אותנו חז"ל שבעת גידול אינו ניכר כלל שגדל קוץ אלא דומה ושוה לגדילת הדס, ורק לאחר מכן מתגלה שקוצים נושא בקרבו, ואצל עשיו התגלה זאת לאחר י"ג שנה, ואילו אצלנו יתכן שיתגלה מאוחר יותר.	23713
ר' חיים ויטאל (שערי קדושה חלק א'), הקשה מדוע ענין המדות אינו מפורש בתורה, ותוכן דבריו שכל המצוות קשורים במדות, וכפי מדותיו של האדם כן הם תורתו ומצותיו, ולכן לא הוזכר המדות שפשוט שחייב לתקן מדותיו הרעות, ועי"ש בלשונו הק' שמי שהוא בעל מדות טובות בנקל יקיים כל המצוות, ולכן ענוה ושפלות מביאין לידי רוח הקודש.	23714
כאשר נתבונן במצבנו נראה שרחוקים אנו מהבנות אלו, והלא אנו סבורים שמדות הם מדת חסידות ואיננו יודעים שהם עיקרי תורה, וכמפורש במשנה כל מי שיש בו ג' מדות אלו הרי זה מתלמידי אאע"ה, ומי שיש בו ג' מדות אחרות הרי זה מתלמידי בלעם הרשע, ואף שיושב בישיבתו של אאע"ה, כיון שבו מדות רעות הרי זה מתלמידי בלעם הרשע וכן בשאר המדות.	23715
וע"ז אפשר לומר עתידה תורה שתשתכח מישראל שנשתכח ענין המדות, וכל הענינים החשובים נעשו אצלנו כשנויים במחלוקת, כאילו והבעלי מוסר אומרים שחייבים ללמוד מוסר ולעבוד בתיקון המדות, ואילו מתנגדי המוסר סבורים שאין חייבים בעבודת המדות, אלו האומרים שאפשר להסתפק בלימוד התורה ללא עבודת המוסר ותיקון המדות, אין זה שיטה ואין זה קולא אלא פשוט חסרון ידיעת התורה, והבנת העיקרים הנדרשים מאתנו.	23716
יסוד זה שהכל תלוי במדות יש ללמוד מפרשת יעקב ועשיו, שכאשר התורה מגדירה מהותו של עשיו הרשע, אינה אומרת שעבר חמש עבירות חמורות, או שהיה בעל תאוה גדול, אלא ויהי עשיו איש יודע ציד, שהיתה בו מדת השקר שיכול לצוד אנשים בפיו, ואף אביו יכול היה לרמות, כ"כ חזקה היתה בו מדת השקר, וכדוגמת אנשים היודעים לעשות מעשי קסמים להתעות את זולתם, כן היה עשיו קוסם ומומחה גדול באופני השקר, איש שדה שחי בהפקרות ואינו מקבל על עצמו כל עול.	23717
ויעקב איש תם יושב אוהלים, מהותו של יעקב אע"ה היתה מדת האמת, עד י"ג שנה היו עשיו ויעקב הולכין בשוה לבית הספר, ולא היה ניכר כלל רשעתו של עשיו, ואף זה מכח תכונת השקר שהיתה בו, שלא יכלו כלל להכיר את תכונות הרע שהיו טמונים בו, השקרן אין לו קשר לפנימיות ומסתפק בחיצוניות, שהרי רצונו רק לשקר ולהתעות את העולם, ועליו נאמר בפיו שלום ידברו ובלבו ישים ארבו.	23718
כל כך רחוק אצלו ענין הלב מהנאמר בפיו, ומכיון שמסתפק בחיצוניות ואין לו קשר למהותם של הדברים, ממילא רחוק מהתקרבות אל השי"ת, ולכן כיון שהשקר בו אין לו תקוה שיזכה לעולם הבא, ומשום כך מגדירה תורה את עשיו במדת השקר, שכיון שהשקר בו לכן הגיע להיות עשיו הרשע, ומעתה מובן מדוע חובת הדבקות במדות ובפרט במדת האמת חייבת להיות עיקר עבודתנו. (אור יחזקאל).	23719
מאמר תצד	23757
ויגדלו הנערים ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה ויעקב איש תם יושב אוהלים (בראשית כ"ה כ"ז).	23758

מעלת יעקב אבינו היתה שהיה יושב אהלים לא זו אף רגע מהאהל, דוקא מזה שהיה יושב אהל קנה מעלה זו של יושב אהל, והיה תמיד אפי' בעסקו במקנה להרבות ממון מחובר ומדובק אך בו ית', וזהו ענין המקדש וזהו יסוד בתי כנסיות ובתי מדרשות בישראל, שבאמת הרי הבריאה מצד עצמה היא בית המדרש, שבכל הבריאה הי' צריך להיות חיבור ודיבוק בו ית', אלא שהוא בגדר מה שהספורנו מבאר ענין המשכן וז"ל (שמות כ"ה ט').	23759 23760 23761 23762 23763
קודם חטא העגל היה בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך, ולא היו צריכים למקומות ותנאים מיוחדים, אבל לאחר החטא שנתקלקלה הבריאה הוצרכו למשכן, פינה מיוחדת ששם נשאר החיבור כבתחילה, כמו שהיה בכל הבריאה קודם הקלקול, וכל הנכנס לשם היה נכנס למקום שכולו טהור ומזוכך מכל סיג, והיה מתחבר תיכף עם הבורא ית' ע"כ.	23764 23765 23766 23767
וכן הוא בענין זה החיבור היינו צריכים להשיג מכל הבריאה, ורק מכיון שנתקלקלה הבריאה בגרמת החטא ונהרס בית המדרש של כל הבריאה, הוצרכנו לבתי כנסיות ובתי מדרשות, מקומות מיוחדים שיסודם בני העליה המשתוקקים לתורה וחכמה, וקבעו מקום זה למקום עיון ומחשבה טהורה וקדושה מבלי שום תערובות של מחשבה זרה, מקום שכל ענינם ועסקם בו הוא קדושה חיבור ודיבוק בו ית', וכשזוכים כבר לבתי כנסיות אזי מהלך הדברים הוא על דרך שמבאר הרמב"ם (מורה נבוכים ח"ג נ"א), שמזה יוצא שכל הבריאה חוזרת ונעשית אצלו בית המדרש.	23768 23769 23770 23771 23772 23773
נמצא שיסוד עבודת האדם הוא על דרך זה, ראשית עבודתו שיהיה לו בית מדרש, וכשיהיה לו בית המדרש מזה יזכה לדרגא כזו שכל הבריאה תעשה אצלו לבית מדרש, וכל עוד שלא יעשה האדם בית המדרש א"א לו להגיע לשום עבודה, וזהו מה שכתב רבינו יונה שכל אדם צריך שיקבע חדר מיוחד בתוך ביתו שיהיה מיועד למקום תפלה, עיון ועסק רק בדברים שבקדושה, והוא משום שזהו היסוד הראשון בעבודת האדם לקבוע בית מדרש, ואז לאט לאט יבוא לדרגא כזו שכל הבריאה תעשה אצלו בית מדרש, וזו היתה דרגת האבות הק', שכל הבריאה היתה אצלם מרכבה עליונה.	23774 23775 23776 23777 23778 23779
והנה דוקא בעלי המעלה הם חרדים תמיד על מעלתם שמא יאבדוהו, וזהו שמצינו ביעקב אבינו (מגילה י"ז), שבברחו מפני עשיו טרם שהלך לחרן ישב י"ד שנה בבית מדרשו של שם ועבר, משום שיעקב אבינו שהוא בעל המעלה של יושב אהל הוא היה ירא מאוד, ולא רצה להפרד מהאהל אף רגע, שמא יגרום זה ח"ו פירוד כל דהו ועי"ז זכה למעלתו.	23780 23781 23782 23783
וזה היה ענין אל נא תעבור מעל עבדך, שאברהם אבינו אפי' בלכתו לעשות מצוה היה ירא ומפחד שמא יקלש החיבור, שזוהי המעלה של יושב אהלים, שהאבות הק' לא זו אף רגע מהאהל, ויראו לפסוע אף פסיעה קלה חוצה לו, וכשהוכרח יעקב לברוח מעשיו, והוצרך לצאת אחרי שישיב כל ימיו באהל, ישב עוד י"ד שנה בבית מדרשו של שם ועבר, כל כך היה יעקב ירא ומפחד לצאת מהאהל, והוא לפי הכלל המבואר לנו תמיד, שמי שהוא בעל מעלה חרד תמיד על המעלה ומפחד שלא יאבדנה.	23784 23785 23786 23787 23788
לחיבור תמידי בכל מעשה זוכים רק ע"י יושב אהלים ז"א ע"י בדידות, ענין בדידות הוא מקום מיוחד שעוסקים בו בקדושה וטהרה וזהו ענין בתי כנסיות בישראל, מזה זוכים שכל הבריאה תעשה אצלו בית מדרש, ומזה זכו האבות הק' לדרגתם וקדושתם משום שהיו בדרגת יושב אהלים, שהיו תמיד מחוברים ומדובקים בו ית' בלי הפסק כל דהו.	23789 23790 23791 23792
לא היו מפנים דעתם ומחשבתם ממנו ית' אף רגע, שבהיסח הדעת כל דהו כבר נפסק החיבור, טובל את עצמו כולו בקדושה וטהרה כל היום מבלי שיהיה היסח הדעת, ולכן הי' יעקב ירא ומפחד עד מאוד לצאת מהאהל, והיה נזהר בכל מיני הזהירות שלא יסיח דעתו אף רגע בכדי שלא יפסיק החיבור, שהסכנה היא כ"כ גדולה עד שבהיסח הדעת כל דהו מהאהל, כבר אין זה יושב אהל וכבר אינו חיבור.	23793 23794 23795 23796
וכמו שמצד הקדושה בעשות האדם בית מדרש, לאט לאט נעשית אצלו כל הבריאה לבית מדרש, כמו"כ להיפוך בצד הפירוד, כמו שהבריאה נהפכה ונעשית אצלו לעצים ואבנים, במרוצת הימים יבוא לידי דרגא שגם הבית מדרש יהפך אצלו לרחוב, וכמו שהבריאה נתחללה כמו"כ גם בית המדרש יוכל להתחלל, ומזה תצא הערה נוראה עד כמה חייב אדם להזהר לכה"פ בעסקו בדברים שבקדושה, שיהיה אז בבחינת בית המדרש לבלי הפריד מחשבתו אף רגע, שבהיסח הדעת הכי קל כבר נפרד החיבור שבינו ובין הבורא ית', ואינך עמו והוא אינו עמך ח"ו. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' צ"ז).	23797 23798 23799 23800 23801 23802 23803
מאמר תצה	23804
ויגדלו הנערים ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה ויעקב איש תם יושב אהלים (בראשית כ"ה כ"ז).	23805
עשיו לא היה הדיוט ובעל תאוה כפי שהוא מצטייר בדמיונו, אף הוא היה בעל שכל ושיטה בחיים והראיה שיצחק טעה בו, אף השטן לא יכול היה להטעות את יצחק בלכתו לעקידה ואילו עשיר הטעהו,	23806 23807
התורה מגדירה את ההבדל בין עשיו ליעקב בתיבות מועטות, על עשיו נאמר איש יודע ציד איש שדה, ועל	23808

יעקב איש תם יושב אוהלים, ולא נאמר על עשיו שהוא רשע ולא על יעקב שהוא צדיק, וכן בנמרוד לא	23809
נאמר שהיה רשע אלא גבור ציד לפני ה', ויש להבין מה פירושו של יודע ציד ומה פירושו של תם יושב	23810
אוהלים, עוד צריך להבין מה ענין הבגדים של עשיו שכל החיות היו מתייראות מפניהם, חז"ל אמרו	23811
שעשיו ירש אותם מנמרוד ונמרוד מאדם הראשון.	23812
הנה מדרגת אדם הראשון היא שהיה בעל שכל פשוט, ולא נזקק לשום מצוות כדי לעמוד איתן ויציב על	23813
זוך שכלו, אך לא היה יכול לצמצם עצמו ועבר על צווי המקום, נמרוד וחבריו לא ראו בזה מכשול, ודעתם	23814
שעל האדם להרחיב בשכלו ואינו זקוק לגדרים, הוא צריך לעשות ככל שהשכל מחייבו, ולבטוח כי שכלו	23815
החזק לא יכשילהו גם בלא גדרים, וזהו ביאור ענין בגדיו של אדה"ר.	23816
וזה היתה המחלוקת שבין אברהם אבינו לאבימלך, אבימלך טען בתום לבבי ובנקיון כפי עשיתי זאת,	23817
ואברהם אבינו השיב לעומתו רק אין יראת אלקים במקום הזה והרגוני על דבר אשתי, עם כל היושר	23818
ההגיון והנימוס שיש כאן בלא גדרים אי אפשר להתקיים, והא ראייה שאבימלך לגבי יצחק צריך היה לגזור	23819
הנוגע באיש הזה ובאשתו מות יומת.	23820
וזה ההבדל בין יעקב לעשיו, יעקב היה איש תם יושב אוהלים מוגדר בגדרים, מסור לצווי ה' ועומד תחת	23821
רשות התורה, עשיו לא היה יכול להיות מוגדר, הוא היא איש שדה הוא נזקק לכר נרחב ולא היה יכול	23822
להצטמצם באהלו ולקבל עליו מצוות ואזהרות, הוא עושה רק מה שהשכל מחייבו, אם השכל מחייב	23823
להפריש מעשר צריך להפריש גם ממלח ותבן שהרי מדרכי החיים הוא, אך יעקב לא שאל על זה, כי הוא	23824
עייך בתורה וראה שהתורה פוטרת אותו מכך, משום כך יכול היה עשיו לקיים כיבוד אב יותר מיעקב, כי	23825
ליעקב היו עתים שהתורה פטרתו מזה, אך לעשיו לא היו הגדרים האלו לפיכך היה יכול להיות כל היום	23826
אצל אביו.	23827
ובזה טמון גם ענין מכירת הבכורה, כששמע פרטיה אמר הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכורה, כי	23828
לשיתתו חיים כאלו שיש בהם גדרים שלא לשנות יין ושלא ליכנס פרוע ראש הם מות לגבי עשיו, ומיד	23829
אמר לו יעקב מכרה כיום את בכורתך לי, כיום לשיטתך הרי הבכורה אינה מתאימה לאיש הפקר כמוך.	23830
אך יצחק בראותו כי עשיו הוא בעל כח גדול כזה, לא ידע איך לדון אותו ורצה לבחון אותו, לפיכך אמר לו	23831
להביא לו ציד, הוא רצה לבחון אותו אם יוכל לבצע דבר אחד בשלמות במילי דעלמא ובמילי דשמיא,	23832
בזאת יבחן אם הוא צדיק וכדאי וראוי לברכות, לפיכך אמר לו שא נא כליך תליך וקשתך, לך בכוחך	23833
ובכליך שלך כח וכלים של איש חזק ובעל שכל חריף, ובלבד שיהא מעשיך מסוייג בגדרים, אל תקח מן	23834
הגזל ושחוט כדן ובוזה תיבחן.	23835
אולם רבקה הכירה בו שהוא אינו בעל שיטה ולא בר שכל אלא בעל תאוה פשוט, שבראותו נזיד עדשים	23836
פוער פיו כגמל ואומר הלעיטני, לפיכך אמרה ליעקב לעשות מטעמים והלבישה אותו בגדי עשיו, להוכיח	23837
שגם ליעקב כוחות חזקים ושכל חריף כמו שנראה עשיו, אך יתירה מזו יש בו גם הכוחות לבטל שכלו	23838
ודעתו ולהעמיד עצמו תחת גדרי התורה, ולבסוף השיג גם הברכות אף שלא רדף אחריהם, כי ישב כל ימיו	23839
אצל שם ועבר, ואילו עשיו ששמר פתחו של אביו תמיד הפסיד לגמרי.	23840
ולמדנו מזה שהאדם לא יהסס להפקיר עצמו מחשש שמא יפסיד, ולא עוד אלא שיצחק העניק ליעקב את	23841
ברכתו לדרך, ודוקא מתוך הרדיפות נתעלה יעקב, בדומה למכוניות שחוזרות לפעמים לאחור, ודוקא	23842
נסיעה זו מעניקה להן כח הדחיפה, עשיו נשאר אבל וחפוי ראש, ואח"כ משהתחרט רצה לשוב ולחקות את	23843
יעקב שלא לקחת נשים מבנות כנען, והלך ולקח מבנות ישמעאל הוסיף רשעה על רשעתו, זהו זיוף	23844
היישרות והשכל הגורם לאבדון, ואף כשרוצה לחזור בו לא מסתייעא מילתא. (דברי בינה ומוסר ד'	23845
נ').	23846
	23847
	23848
מאמר תצו	23848
ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו ורבקה אוהבת את יעקב (כ"ה כ"ח).	23849
ספר בראשית 'ספר הישר' מלמדנו לילך בדרכי ישרים, מאדם הראשון למדנו שהאדם נברא לישב בגן	23850
עדן, ועבודתו היא שלא להיות מגורש ממנו, וכמו שהשמיענו בריש המסילת ישרים שיסוד החסידות	23851
ושורש העבודה התמימה... שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה', מנח למדנו משמעות עולם חסד יבנה,	23852
שהלך בדרכי הבורא הזן מקרני ראמים ועד בצי כנים (שבת קז:), ואף הוא הכניס את כל בעלי החיים	23853
לתיבה וזן ופרנס את כולם שנה שלמה, ובזכות זו זכה לייסד עולם אחר המבול.	23854
וכשם שמנח למדנו את היקף החסד, כך למדנו מאברהם אבינו את עומק החסד המביא להתדבקות בה',	23855
כמו שנאמר ויטע אשל ויקרא בשם ה' שהקריא את שם ה' על ידי מעשי החסד (סוטה י:), ועל ידו הגיע	23856
לשיא המעלה עד שכל בני ביתו היו רגילים בראיית מלאכים, ולעומת זאת בבחינת זה לעומת זה, מלמדנו	23857

ספר הישר שהעולם נחרב בהעדר חסד, ולא נחתם דין דור המבול אלא על הגזל, וסדום חרבה על שיד עני ואביון לא החזיקה.	23858
בפרשה זו אנו מוצאים מימד חדש, לא טוב לחוד ורע לחוד אלא הרע שאצל הטוב ולצידו, מה מהותו של עשיו לכאורה הריהו שיא השלילה, לב רע קוראים לו חז"ל, אבל אם מעיינים בדבריהם רואים שאין הדברים כפשוטם שכך אמרו (בילקוט ח"ב תיח), כסף סיגים מצופה על חרס שפתים דולקים ולב רע, הכתוב מדבר בעשיו למה היה דומה למוליאר שהיה מבחוץ של זהב ומרגליות קבועות בו, אלא שמבפנים היה של חרס, כך עשיו ויאמר עשיו בלבו יקרבו ימי אבל אבי.	23859
והנה לא אמרו רז"ל שהמוליאר של חרס היה שבור או סדוק, ואף מחשבתו על ימי אבל אביו באה לאחר שאביו אמר אליו הנה נא זקנתי לא ידעתי יום מותי, ואף במחשבה זו היתה כוונתו שלא לצער את אביו כמ"ש רש"י שם, אלא כלפי הזהב ומרגליות שבחיצוניות היתה מחשבה זו בבחינת חרס, ולעומת השפתים דולקים בחיצוניות היה כאן לב רע, והדרא קושיא לדוכתא מהי נקודת השלילה שבעשיו.	23860
התשובה לכך מגלה לנו התורה, ויצא הראשון אדמוני ויקראו שמו עשו, עשיו פירש"י שהוא עשוי וגמור, אמנם כן יתכן שמוליאר של חרס ראוי הוא למלאכתו, מוליאר של זהב ואבנים טובות טוב הימנו, ויתכן שיכול אדם לשנות את עצמו ממוליאר של חרס למוליאר של זהב, אבל עשו כיון שראה עצמו בחיצוניותו עשוי וגמור זהב משובץ במרגליות, הסתפק בכך ולא ניסה לשפר את פנימיותו.	23861
כי ציד בפיו כאותה שאמרו תורתו של דואג מן השפה ולחוץ (סנהדרין קו:), שהיה שואל את אביו כיצד מעשרין את המלח התבן והקש הוא כבר מושלם, ויעקב איש תם יושב אהלים הוא המושלם האמיתי, גבר שלים משום שהוא יושב אהלים ושוקד בלי הרף על שלימותו העצמית, ומכיר בחסרונותיו ודואג עליהם, ויירא יעקב מאד אמר שמא יגרום החטא שמא נתלכלכתי בטומאה בבית לבן.	23862
בכך ביארתי את הפסוקים במלאכי אהבתי אתכם אמר ה' ואמרתם במה אהבתנו, הלוא אה עשו ליעקב נאם ה' ואוהב את יעקב, ואת עשו שנאתי ואשים את עריו שממה ואת נחלתו לתנות מדבר, ויש להבין את מהלך הדברים, אהבתי אתכם אמר ה' הרי זה שיא האושר שאין למעלה ממנו, ומהי השאלה במה אהבתנו האם דורשים חלילה הוכחה לנבואה, ואם אכן דרושה אין כאן תשובה על כך.	23863
אלא שהציעם של דברים כך הוא, בני ישראל נפעמים לשמוע על אהבת ה' אותם, שהרי כשהאדם מעלה בדעתו את שפלותו מול גדלות הבורא, בעל כרחו שואל הוא 'במה אהבתנו' במה זכינו לאהבת ה', ועל כך באה התשובה הלוא אה עשו ליעקב ואוהב את יעקב ואת עשו שנאתי, ביאור הדברים ששאלה זו של 'במה אהבתנו' היא גופא הסיבה לאהבת ה', כי זוהי מדתו של יעקב הרואה את עצמו חסר וזקוק להשתלמות. ואת עשו שנאתי שאם היו מודיעים לו על אהבת ה' אותו לא היה מתפלא כלל, באשר בטוח הוא שהוא מושלם בתכלית השלמות, ואין דרך להודיעו שהמוליאר הוא של חרס מבלי לנפצו, ואשים את עריו שממה ואת נחלתו לתנות מדבר, זאת עלינו ללמוד מפרשה זו, שלא נתפתה לחשוב שמאחר שאנו מקיימים מצוות ולומדים תורה, ומנושאים משטף המון העוסקים בהיצר הרע כל היום, הרי אנו מושלמים זהב משובץ מרגליות ומה לנו עוד, זוהי מחשבתו של עשיו מחשבת דמיון, הא שוא שבראתי בעולמי (ב"ר סג) ואין היא חלק יעקב.	23864
אמנם אין באפשרותנו להיות כיעקב אבינו שהרי אמרו (מכות כד.), משה אמר וישכן ישראל בטח בדד עין יעקב, כלומר אימתי ישכון ישראל לבטח כשיהיו צדיקים כעין יעקב, בא עמוס וביטלה שנאמר חז"ל לומר יקום יעקב (עמוס ז), חז"ל נא מברכתו של משה מי יוכל להיות חסיד יעקב, אבל הרי חייבנו חז"ל לומר מתי יגיעו מעשינו למעשי אבותינו אברהם יצחק ויעקב (תדבא"ר פכ"ה).	23865
הרי שמחוייבים אנו כפי אפשרותנו בכח התורה ובסייעתא דשמיא, לשאוף להיות כיעקב בהשתלמות בלתי פוסקת, וחלילה לנו להתרפות ולהדמות בזה לעשיו הסבור שהוא מושלם, ובהכרת החסרון נגיע לשלמות, כשם שעל ידי ישיבת האהלים נעשה יעקב לאיש תם, ונזכה להארת אהבתי אתכם אמר ה'. (לקט שיחות מוסר).	23866
מאמר תצו	23867
ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו ורבקה אוהבת את יעקב (כ"ה כ"ח).	23868
ההגדרה הרווחת והמקובלת אצלנו על אישיותו של עשיו, והכינוי הבלתי מנותק ממנו הוא עשיו הרשע, והנה לפי מושכל ראשון וההנחה המקובלת שעשיו זה איש מכוער וגס בטבעו, בעל רגשות עבים ומסואבים בור וריק מכל, ברם צא דוק שאותו עשיו מוערך בשמי מרום, בתור בריה אחרת לגמרי מזו שאנו מתארים אותה בדמיוננו, שם למעלה מוצג כאיש בעל רגשות נעלים גבוהים ומחודדים.	23869
סיפרו לנו חז"ל על רשב"ג שאמר, כל ימי הייתי משמש את אבא ולא שמשתי אותו אחד ממאה ששימש עשיו את אביו, אני בשעה שהייתי משמש את אבא הייתי משמש בבגדים מלוכלכים, ובשעה שהייתי יוצא	23870
23871	23872
23873	23874
23875	23876
23877	23878
23879	23880
23881	23882
23883	23884
23885	23886
23887	23888
23889	23890
23891	23892
23893	23894
23895	23896
23897	23898
23899	23900
23901	23902
23903	23904
23905	23906
23907	

לדרך הייתי יוצא בבגדים נקיים, אבל עשיו בשעה שהיה משמש את אביו לא היה משמשו אלא בבגדי	23908
מלכות, אמר אין כבודו של אבא להיות משמשו אלא בבגדי מלכות (מד"ר תולדות ס"ה).	23909
הרי לנו שאכן עשיו זה מצטיין היה בקיום מצוה זו של כיבוד אב, עד שרשב"ג העיד על עצמו שלא הגיע	23910
בקיומה של מצוה זו אפילו לכדי אחד ממאה, כי מרומם היה עשיו בביצוען של מצוות ידועות, עד כדי	23911
הידור העולה על יעקב אחיו, ומובא במד"ר עמד יעקב ושלח לו דורון לסמות את עיניו, שנא' כי השוחד	23912
יעוור עיני חכמים ואין חכמים אלא אדומים, שנא' והאבדתי חכמים מאדום ותבונה מהר עשיו עכ"ל, הרי	23913
מבואר גדולת חכמת עשיו.	23914
מבואר בירושלמי (מגילה א. ה"א), הבגדים החמודות שהיה משמש בהן בכהונה גדולה, כאן אנו רואים	23915
שעשיו זה מחונן היה בחמודות ותשוקות נעלות ונשגבות, ולעתים קרובות מותקף היה ע"י געגועים	23916
עמוקים ונוראים על האלוקות עד כדי הסתערות והפרזה על המדה, ואף שאלתו לאביו יצחק כיצד מעשרין	23917
את התבן, היתה מתוך רוח הגעגועים לאלקות שהובילתו עד כדי העדר כח השיקול.	23918
גם בזה שהתגבר וגם ויתר על זעמו להרוג את אחיו יעקב, גם בזה היה הרבה מן הגבורה הרוחנית וביותר	23919
לפי תכונת נפשו, ורק בכח עילאי יכול היה לשום מחסום לנפשו המתמרמרת והרותחת, וצווח ואמר אחכה	23920
עד שיקרבו ימי אבל אבי, ופירש"י שלא אצער את אבא, כ"כ היתה הכרתו והרגשתו במצות כיבוד אביו	23921
בדרגה נפלאה מאוד, עד כדי כבישת יצר הרצח ורתיחות הדמים הגועשים.	23922
אח"כ כשראה כי רעות בנות כנען בעיני יצחק אביו, הלך ולקח את מחלת בת ישמעאל בכדי לעשות נחת	23923
רוח לאביו, עד כמה מצויין היה בהרגשתו וזהירותו בכבוד אב עד שהגיע ממש לגאונות, ועוד רמזו לנו	23924
חז"ל שיעקב נענש על שהטמין את דינה בתו ומנעה מעשיו הרשע, כי אולי מצליחה היתה להחזירו למוטב,	23925
כי היה בו אוצר גדול של רוממות נשמתית שבתנאים ידועים עלול היה לחזור למוטב.	23926
עוד סיפרו חז"ל שיעקב פחד מעשיו, אמר כל השנים הללו הוא יושב בארץ ישראל, תאמר שהוא בא עלי	23927
מכה ישיבת ארץ ישראל, כל השנים הללו הוא יושב ומכבד את הוריו, תאמר שהוא בא עלי מכה כיבוד אב	23928
ואם? ולולי שהיה יעקב יודע שעשיו עושה זאת בחשבון ובהרגש כדרך הגדולים, לא היה יעקב מפחד	23929
ממנו, כי דברים שאדם עושה רק במקרה, לא למעלה יחשב ולא לזכות יהיה לו, אלא דוקא בהרגש גדול	23930
עשה שני הדברים.	23931
וזה היתה סיבת אהבת יצחק לעשיו בנו, על שהכיר בו מחשבה ותשובה עילאית, כי ברגעיו הנעלים	23932
והמרוממים, נתן עשיו עילה רצינית לאביו שיקרבו ויחבבו ושירצה להאציל לו ברכה, ומהמאמץ שעשה	23933
עשיו להשיג ברכה מאביו, יש בו אות ומופת על רגשות טובות ונעלות שהיו מקשקשים בנפשו, ואף	23934
שמכיר היה יצחק קלישותו ורפיונו להחזיק מעמד מתמיד בגילוייו והשגותיו אלו, מדמה היה יצחק שע"י	23935
הברכות שיעניק לו יזכה להצילו ולהעמידו על כנו, שרגשותיו הנעלים יכנסו לאפיקים הנאים והמתאימים	23936
של הקדושה העילאית, והלבשת ההשגה המחשבתית לכלים מעשיים.	23937
ומה מאוד נוראה היתה הפתעתו ואכזבתו של יצחק כשנתגלה לו מתוך חרדה ואימה, שלא כך עלה	23938
במחשבה לפני הקב"ה, ושיד ההשגחה היתה שיעקב יקבל את הברכה ולא עשיו, רוח הקודש צווחה	23939
ואומרת אל תאמין בו, אל תתפעל מהמראתו העילאית החולפת, כי שבע תועבות בלבו וכעבור זמן וישוב	23940
על קיאו, והקפיד הקב"ה על יצחק שלא יסתכל באותה הדמות הרוחנית המדומה והמזוייפת של עשיו, כי	23941
אין תועלת באלו המעלות שסופן אכזבה.	23942
אמרו חז"ל על הפסוק שם שם לו חוק ומשפט, חוק זה דינין ומשפט זה כיבוד אב (מכילתא), ועוד אמרו	23943
עה"פ יש נספה בלא משפט זה עשיו (ב"ר ס"ה י"ד), והנה הגר"א ז"ל באבן שלמה אומר מי שנמשך אחר	23944
החמדה מפסיד את מדותיו הטובות שהורגל והרגיל את עצמו בהן, ומי שנמשך אחר התאוה הרי הוא	23945
מפסיד את מדותיו הטובות שנולד בהן ע"ש.	23946
ולפ"ז אף עשיו למרות היותו מחונן ומוכשר להשגות נעלות בדרך כלל, ובפרט בקיום מצוות כיבוד אב	23947
בהידור מופרז, כשנמשך והשתקע בתאוות הפסיד ואיבד את מדרגתו, אף במצוה זו שהיתה כל כך טבועה	23948
בתכונתו, וזה מובנו של יש נספה בלא משפט, היינו עשיו נספה ונעשה משולל אף ממצוה זו של כיבוד אב,	23949
שטפון התאוות הנמבזות סחף והשחית את שארית יקרת המדה האחת הטובה שבו.	23950
אף הכשרון הטוב שבו, כשרון הגעגועים לשלמעלה ממנו נהפך לו לסם המות, כי מנצל את הרגשת היופי	23951
שבו לרדיפת התאוות, וקימעה קימעה הולך ומתרחק מכל היופי הנעלה שהיה אצלו, וכמ"ש במדרש (ב"ר	23952
ס"ה), אמר הקב"ה לעשיו אתה אמרת יקום אבי, חיך אף אני בו בלשון אני פורע לך, יקום אלקים יפוצו	23953
אויביו, יקם אבי חסר ו' לשון כעס לשון דאגה לשון הריגה, שנא' לא יוקם כי כספו הוא (כת"י בתו"ש),	23954
כשהציקו הטבע נתעלמו ממנו כל ההרגשות העדינות, ואף רגש של כיבוד אב שהיה שעשוע נפשו הפסיד	23955
בשעה שתקפה עליו יצרו, ודיבר בלשון גסה וכעס יקום אבי.	23956

וכמו שפירש בתרגום יונתן עה"פ ויקח עשיו נשיו בניו ובנותיו וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו, וטייל	23957
לארעא אחרי דהוה רמיא עלוי אימתא דיעקב אחוהי עכ"ל, לכאורה מוזרה היא האימתא הפתאומית של	23958
עשיו מפני יעקב, והלא מצינו שכל הזמן היה יעקב מתירא מפני עשיו אחיו, עשיו עם האלופים עשיו עם	23959
ארבע מאות המזוינים, יעקב הרועד מידי עשיו אחיו ופתאום רמיא עלוי אימתא דיעקב אתמהא!	23960
ברם לפי הנ"ל יובן לנו כל ענין האימתא שתקפה את עשיו פתאום, עשיו מונע את עצמו מכל סביבה	23961
העלולה לעורר בו רגשי עינויים וכאבים על תבוסתו וכשלונו בחיים, שואף הוא לטשטש ולמחוק את	23962
הצורה העליונה שהיתה חקוקה בו ואשר לא הצליח להגשימה בחיים, רואה את יעקב בדרכו והצלחתו	23963
בחיי המקודשים, כואב הוא על שהכריע את עצמו לניוו ולרשע ע"י תאוות הגוף, רואה הוא את צורתו	23964
של יעקב המעודנה והמזוככת, ואימה גדולה נופלת עליו, ומפני אימתא זו הוא בורח, יעקב גורם צער נוקב	23965
עד תהום נפשו של רשע זה.	23966
ובזה יובן שפיר המאמר המופלא בירושלמי (בדרים פ"ג ה"ח), עתיד עשיו הרשע לעטוף בטליתו ולישב	23967
עם הצדיקים והקב"ה גוררו ומוציאו משם עכ"ל, איך יעזי עשיו זה לדמות ולחשוב בלבו שבין הצדיקים	23968
מקומו, הלא בעצמו ברח מהם ונעשה ההפך הגמור מהם, ברם לפי הנ"ל יובן אל נכון, לעתיד לבוא	23969
יתעורר עשיו ויזכיר לעצמו את כשרונותיו הראשונים, איך שמוצלח היה לעוף במרומי מרומים בהשגותיו	23970
ותשוקותיו האלקיים, שבאופן מופשט הלא היו כנים ואמיתיים.	23971
בזכות זכרונות השגותיו שהיו נשגבים אף שלא ירדו ולא חדרו לפני ולפנים, ידחוק את עצמו למחיצתם	23972
של הצדיקים האמיתיים, יטעה וידמה שגם הוא בהשגותיו ראוי לישב במסיבתם, וגם הוא בעל דרגא	23973
כמוהם, אבל הקב"ה גוררו ומוציאו משם ומעמידו לשמצה לעיני כל, כי למרות השגותיו ורגשותיו	23974
הנשגבים הלא הוא למעשה עשיו הרשע.	23975
וזה שאז"ל עה"פ קום עלה בית אל. א"ל הקב"ה יעקב שכחת נדרך קום עלה בית אל ועשה שם מזבח, ואם	23976
אין אתה עושה כן הרי אתה כעשיו, מה עשיו נודר ואינו מקיים, אף אתה נודר ואינך מקיים (ב"ר א' ב'),	23977
עשיו מתרגש מתעורר ומתרומם וטס במרומי מרומים, אבל היצר מוריד אותו ומשליכו עד תהום של	23978
תאוות העולם, זה הגדר של עשיו שנודר ומבטיח מתרצה ומתפייס, אבל סופו חילול כל הבטחותיו ונדריו,	23979
יעקב הוא ההפך מזה הוא עולה בית אל ומקיים את נדריו.	23980
הלקח מכל הנ"ל להאדם השואף להשתלם, שיתאמץ לקיים ולבצע בפועל ממש את כל הברקותיו	23981
הרוחניות שהן בבחינת נדר, כי ברגע שהוא זוכה ורואה את המראות העליונים הריהו מתאוה להם באמת,	23982
וכלוחש לנפשו מי יתן ואזכה להתקשר עם המראות האלה בחיי וזהו מעין נדר, ולכן מחובתו של הנודר	23983
שיקיים הנדרים האלו, אחרת הריהו חלילה מצטרף לדרכי עשיו ותעלוליו, שאינו מקיים את נדריו ואינו	23984
מגשם רגשותיו, ועוד רע מזה שאם אלה ההשגות אינן מוצאות לפועל לצד הטוב, בעל כרחו שתדקקנה את	23985
בעליהן לנצלן לצד הרע ח"ו ומוטב שלא נבראו כלל. (אור הנפש).	23986
	23987
מאמר תצח	23988
ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו ורבקה אוהבת את יעקב (כ"ה כ"ח).	23989
וברש"י בפיו של עשיו שהיה צד אותו ומרמהו בדברים, שהיה שואל אותו איך מעשרים את התבן ואת	23990
המלח, שסבור אביו שהוא מדקדק במצוות, וקשה איך זה שיצחק לא הכיר את עשיו, והלא דרך החכמים	23991
שמכירים טיבו של אדם כל שכן שהוא אתו יחד, ואם כי ותכהינה עיניו מראות אבל רבקה ודאי סיפרה לו	23992
על מעשיו הרעים, וממה נפשך קשה למה רבקה אוהבת את יעקב ויצחק לא הפריע לה בזה.	23993
ואפשר לומר דבאמת יצחק הכיר די טוב את עשיו וידע שהוא בבחינת חזיר שפושט טלפיו לומר שאני	23994
טהור (בר"ר סה א), והראיה שעל הפסוק גשה נא ואמשך בני פירש"י, אמר יצחק בלבו אין דרך עשיו	23995
להיות שם שמים בפיו וזה אמר כי הקרה ה' אלקיך, הרי שכן הכיר את מהותו של עשיו, וכן בשעה שחשב	23996
שמברך את עשיו נתן לו רק מטל השמים ומשמני הארץ, אבל את ברכת אברהם לא נתן לו, אלא בירך	23997
בזה את יעקב אח"כ כששלח אותו לפדן ארם, כי הכיר אותו היטב שאינו מתאים לברכת אברהם אשר זוהי	23998
עיקר הברכה.	23999
אבל הענין הוא כי כידוע מדרכי החינוך, בן כי יסור מדרך הטובה אם גם בועט באביו ואמו וברבו ועובר	24000
על כבוד את אביו, צריך להרחיקו ולגרשו מעל פניו, אבל כל זמן שהוא מקיים כבוד את אביו וגם רוצה	24001
לרמות את אביו שהוא מתנהג כראוי, אז כדאי לקרב אותו כי יש תקוה אולי במשך הזמן ישוב מדרכו	24002
הרעה, והנה עשיו אחרי כל רשעתו אבל מצות כיבוד אב הוא קיים במדרגה גדולה מאוד, שהיה לובש בגדי	24003
מלכות בשעה ששרת את אביו (מד"ר פ"ה יב).	24004
וכן במדרש וירא יעקב מאד, יעקב פחד ואמר כל השנים הללו הוא יושב ומכבד את הוריו, תאמר שהוא	24005
בא עלי מכה כיבוד אב ואם, וכן רואים אצלו גדלות בזה שאמר יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי,	24006

אחרי שכבר החליט להרוג את יעקב על שלקח ממנו את הבכורה, אבל לא עשה את זה שלא לצער את	24007
אביו, וגם לרמות את אביו שהוא מדקדק במצות.	24008
ולפי"ז אפשר לומר כי הגם שיצחק הכיר את רשעתו של עשיו די טוב, אעפ"כ קירב אותו והראה לו אהבה	24009
ע"פ דרכי החינוך כאמור לעיל, ובוה מובן מה שנאמר ויאהב יצחק את עשו ורבקה אוהבת את יעקב,	24010
דלכאורה קשה כיון שנאמר ורבקה אוהבת צריך לכתוב ויצחק אוהב ומדוע כתיב ויאהב? אלא גם יצחק	24011
אהב את יעקב, ולעשיו רק מטעם חינוך הראה אהבה, ומדויק לשון ויאהב הראה אהבה כמבואר, אבל	24012
רבקה אוהבת באמת את יעקב אהבה פנימית טבעית.	24013
וממילא מובן שיצחק לא הפריע לה, כי רבקה לא היתה צריכה להשתמש בדרך החינוכית גם לפי הסכמת	24014
יצחק, זה מתאים רק בשביל יצחק גופא, ולפי"ז הפי' כי ציד שרימה אותו לא שבאמת יצחק היה מרומה,	24015
אלא בשביל שעשיו רימה אותו ורצה ליפות עצמו לפני אביו, הוא ראוי להתקרבות.	24016
ובזה אפשר לתרץ מה שלכאורה יש להקשות, הלא האבות הקדושים מדעת קונם היה בהם, והרי כתוב	24017
(מלאכי א) הלא אח עשו ליעקב נאם ה' ואוהב את יעקב ואת עשו שנאתי, אבל כאמור לעיל ניחא כי	24018
באמת לא אהב את עשיו אלא ויאהב הראה לו אהבה מטעם דרכי החינוך כמבואר לעיל.	24019
מזה לימוד והדרכה בנוגע לחינוך הבנים, צריך התחכמות מתי לקרב ומתי לרחק, את מי לקרב ואת מי	24020
לרחק, רבים חללים הפילו הורים שלא ידעו חכמה זו איך לטפל בבניהם, כי יתכן שאילו היו מקיימים	24021
והשיב לב אבות על בנים, היו משפיעים על בניהם שיהיו גם הם מקיימים ולב בנים על אבותם.	24022
(זכרון מאיר).	24023
	24024
מאמר תצט	24025
ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו ורבקה אוהבת את יעקב (כ"ה כ"ח).	24026
העולם סוברים כפשוטו יצחק אהב את עשיו ואנחנו איננו סוברים כן, כי אי אפשר שאחד מאבות העולם	24027
ירמה אותו בנו, אבל הענין הוא כך על יצחק נאמר ופחד יצחק כי מדה שלו היה פחד, ע"כ היה חושש פן	24028
תשאר לו מדת הדין לעתיד לבוא, וע"כ רצה לתת הברכות לעשיו ולא ליעקב כענין שאמרו (חגיגה ט:),	24029
יאה עניותא ליהודאי כמ"ש אין ארי נוהם מתוך קופה של תבן אלא מתוך קופה של בשר (ברכות ל"ב),	24030
וע"כ מאהבתו ליעקב שישאר נקי ממדת הדין העתיד לבוא, היה בוחר לתת לעשיו הרשע עוה"ז לגמרי,	24031
וכל מה שהיה לעשיו הרשע עוה"ז יותר היו משעבדים יותר בישראל.	24032
ונקל להבין כמה קשה היה השעבוד אילו היו הברכות שלו, ואין אנו מבינים איך היו יכולים להתקיים	24033
בדרך הטבע רק בדרך נס, ועם כל זאת מאשר ידע יצחק אבינו תוקף מדת הדין לעתיד לבוא, היה ברור לו	24034
כי כל מה שיסבלו בעוה"ז אפילו יסורי איוב ח"ו, הכל כדאי שלא יצטרכו לסבול דינא קשיא של עולם	24035
הבא, וכענין שאמרו (בר"ר פ"ד ג'), בקש יעקב לישב בשלוה אמר הקב"ה לא דיין לצדיקים שמתוקן להם	24036
עוה"ב אלא שמבקשין עוה"ז.	24037
ולכן רצה לברך את עשיו בעוה"ז, ורק מן השמים ידעו כי אי אפשר להם לשאת גלות קשה כזו, ונודע	24038
לרבקה אמנו לשלוח ליעקב, ושמחתי כי בוה ניחא לי היטב מה שאמרו (תנחומא ל"ג ג'), כי אברהם אבינו	24039
ע"ה לא רצה לברך את יצחק פן יברך את עשיו, והיה קשה לי מאוד איך חשדו ליצחק אבינו ע"ה שיברך	24040
את הרשע ולא את הצדיק.	24041
אמנם על פי זה ניחא, כי היה חושש פן על פי מדת פחד שלו, יעלה בדעתו לתת הברכות לעשיו למען	24042
הקשות השעבוד, ומי יודע אם יוכלו לסבול כל כך כענין שאמרו (עירובין מ"א:), עניות מעבירין אותו על	24043
דעתו ועל דעת קונו, ולא היה יכול להכריע איך לעשות והניח הדבר בשב ואל תעשה, ואמר יבוא בעל	24044
הברכות ויתן למי שירצה, וכן היה כי מן השמים ידעו כי לא יוכלו לסבול כזאת ולא יעבירו על דעתם, ע"כ	24045
נודע לרבקה לשלוח ליעקב לקבל הברכות, וזה כפתור ופרח תהלה. (חכמה ומוסר ח"א מא' קצ"ג).	24046
	24047
מאמר תק	24048
ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו וכו', ועשה לי מטעמים וכו' בעבור תברכך נפשי (בראשית כ"ה כ"ח).	24049
נשאלתי איך היה אפשר לו ליצחק לטעות כ"כ בעשיו למסור לו את הברכות, הלא גם אם טעה ולא חשבו	24050
לרשע, אבל ידע כי יעקב איש תם יושב אוהלים ושם שמים שגור בפיו, וא"כ יעקב הצדיק ראוי יותר	24051
לברכות אלוקים מעשיו שלא היו לו כל אלו המעלות, ואיך יתכן שבידעו זאת יהיה ברצונו להקדים את	24052
עשיו בברכה, וגם להעמידו במעלה על יעקב בכל הדורות.	24053
באמת אין הענין קשה כמו שנדמה לכאורה וצריך רק להבינו לאשורו, יצחק אבינו היה יודע כי ברכת	24054
אברהם אבינו שנמסרה לו להיות בעל ברית אלוקים ובחירו, לא יוכל להנחילה לשני בניו כי רק אחד מהם	24055
יכול לזכות לה, כמו שנאמר כי ביצחק יקרא לך זרע ודרשו חז"ל ביצחק ולא כל יצחק, ולכן כשהיה צריך	24056

לבחור באחד מהם ולברך אותו, לא היה רשאי לעבור על סדר הברכה המגיע לבכור שהוא הראש בכל	24057
כמבואר ברמב"ן, ואם היה מקדים את יעקב בזה היה מקפח את עשיו אשר לו זכות הקדימה.	24058
גם ברכתו שיהיה גביר לאחיו וימשול על יעקב היתה בחשבון נכון, כי כיון שידע יצחק שבניו לא יהיו	24059
שויים במעלה, וכי רק אחד מהם יזכה בברכה והוא יהיה יותר נשא מעל חבירו, מוכרח היה שגם יהיה גביר	24060
לאחיו, וגם הידיעה שאין עשיו ראוי לברכה לא יכלה למנוע את יצחק מלמסור לו את הברכה, כי כיון	24061
שהדרך הנכונה היא לברך הבכור וכן הוא רצון ה', אין לו לעבור על זה מאחר שלא חשבו לרשע שאסור	24062
לברכו, ובהדי כבשי דרחמנא למה ליה, ואם הוא אינו כדאי אפשר שבניו יהיו זכאים, ואולי הם יביאו את	24063
העולם לתכליתו באופן יותר קל.	24064
גם היה אפשר שעל ידי הברכה היה מחזירו למוטב, וכמו שמצינו במדרש שנענש יעקב אע"ה מפני שמנע	24065
את בתו דינה מעשיו, שמא תחזירנו למוטב ונפלה ביד שכם, וע"ז אמרו חז"ל למס מרעהו חסד מנעת	24066
מרעך חסד, לא בקשת להשיאה למהול הרי היא נשאת לערל, וע"כ אין לנו להתפלל מה שלא רצה יצחק	24067
להעביר את הברכה מעשיו ולמוסרה ליעקב.	24068
אך עדיין קשה כי מאחר שכבר מסר את הברכה ליעקב והודה לו וכמ"ש גם ברוך יהיה, ואת עשיו הכיר כי	24069
רשע הוא וכמ"ש חז"ל, ויחרד יצחק חרדה גדולה שראה גהינם פתוחה מתחתיו, איך היה מסכים אחרי זאת	24070
לבקשת רשע לברך אותו בברכות משמני הארץ יהיה מושבך, והיה כאשר תריד ופרקת עלו מעל צואריך,	24071
איך החליט בדעתו לברך את הרשע ולהוסיף לו יותר עוצמה?	24072
אבל קושיא זו יכולה להשאל רק כפי המצב שבו נמצאים אנו עתה, ומפני קטנותו אין לנו ציור בגודל	24073
התעודה שהיתה לאבות הק', שחיו בזמן שהעולם היה צריך להסתדר וכלל ישראל להבנות, כי לאחר	24074
נתינת התורה כבר נסדרה ונתנה בעדנו הנהגה, שעלינו להתחשב עמה ולחיות רק כפי חוקיה וציוויה, ועל	24075
פיה עלינו החובה בכל מעשינו ופעולותינו, להוסיף כח ועוצמה לצד הטוב והקדושה, ולהחליש את כח הרע	24076
והטומאה, ואין לנו להתחשב עם חשבונות אחרים, ואנו מזהירים שלא ללכת בדרכים כאלה שבהם אפשר	24077
להוסיף כח לרשעה.	24078
אבל האבות הקדושים שהיו מרכבה לשכינה, וחיו בזמן שהיה צריך להווסד ולהבנות כלל ישראל תכלית	24079
הבריאה, הם נשתתפו כביכול לבורא בסידור העולם ולבניו של כלל ישראל, והיו צריכים לכלול ולהקיף	24080
בחשבונותיהם ובמעשיהם צרופי כל הסיבות, ע"פ המצבים שימצא בהם עם ישראל בכל הזמנים עד סוף	24081
כל הדורות שאז יגיע העולם לתכליתו, הם הכירו וראו ברוח קדשם כי למען יוכל עם ישראל למלא את	24082
תעודתו, דרוש ליתן כח ועוז לעשיו ולחזק ע"ז את כח הרע, וכמו שמצינו בהנהגה האלקית בסידור	24083
הבריאה שנותנים כח לרע לפעול, וגם מוסיפים לו כח כשמוצאים לנחוץ לאיזה תכלית אע"פ שסופו	24084
לאבדון.	24085
כמו"כ הכירו האבות הקדושים, כי למען ימלא כלל ישראל את תעודתו ביתר שלמות, דרוש שגם לעשיו	24086
תהיה גבורה ועוצמה יתרה, כי אז בנצחון הקדושה על הרע יגדל אור האמת, ועוד כי בעת שיעזבו את ה'	24087
ישכחו את חובתם ולא ימלאו את תעודתם יווסרו על ידו, כמ"ש אשור שבט אפי ומטה הוא בידם זעמי,	24088
אבל תכלית ברכת יצחק את עשיו היתה למען יגיע עם ישראל ע"ז למטרתו כפי יעודו במלואה ובתכלית	24089
השלמות. (שעורי דעת ח"א ד' 189).	24090
	24091
מאמר תקא	24092
ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו ורבקה אוהבת את יעקב (כ"ה כ"ח).	24093
ענין לידת עשיו מיצחק לא היה במקרה, הלא הכתוב אומר ויאהב יצחק את עשיו, ענין עשיו הוא כל סוד	24094
הרע, כל תכלית העבודה הוא דוקא ע"י יצר הרע, ולולא יצה"ר בטלה כל העבודה, וזה מה שאמרו חז"ל	24095
(בר"ר פ"ט) טוב מאוד זה יצה"ר, לתכלית הטוב האדם מגיע דוקא מיצה"ר אם רק יעמוד כנגדו, דוקא	24096
מיצה"ר זוכה האדם לכל הטוב והשלמות.	24097
בפרשת קבלת מלכות שמים אנו אומרים ואהבת את ה' אל' בכל לבבך בשני יצריך (ברכות נ"ד), שכל	24098
תכלית עבודת האדם הוא דוקא ביצה"ר, במצבים של אי רצון ואי טעם, בכל נפשך אפי' נוטל את נפשך,	24099
במצב של קושי היותר גדול, בכל מאדך ג"כ ביצה"ר, דוקא מזה שיש לו חמדת הממון ונהרג על שוה	24100
פרוטה ומוסר ממונו לאהבת השם, מזה יוצאת אהבה של בכל מאדך, בלי מונעים ומפריעים ובלי מעכבים	24101
לא תצא אהבת השם.	24102
נמצא שכל הגדולים הגיעו לכל מה שהגיעו דוקא ע"י יצה"ר, שאלמלא הוא הרי בטל כל עבודתם וזכותם,	24103
הם היו מחפשים אחרי היצה"ר, ואלמלא היה בעולם היו ממצייאים ובוראים אותו מחדש, שבלעדו הרי	24104
בטל כל העבודה והזכות, עיין ירושלמי ברכות פ"ט, והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ אלו ימות	24105
המשיח שאין בהם לא זכות ולא חובה (שבת קנ"א:), נתבטל היצה"ר ואין ממה לזכות.	24106

וע"כ יצחק אבינו שהיה מדת הדין, הוא הוליד את עשיו כל סוד הרע, שכל סוד העבודה הוא דוקא על ידו,	24107
נתפייסה רבקה כאשר אמרו לה שני גוים בבטנך, שהפחד והחרדה על הפרכוס היה שמא הוא אחד ולא	24108
שנים, אבל אם הוא שני גוים שמלחמה נטויה תמיד זהו טוב, כל התכלית דוקא ע"י שני גוים בבטנך, דוקא	24109
ע"י הגויים יוצא כל התכלית.	24110
ועד"ז צריך להבין ויאהב יצחק את עשיו, יצחק שהיה מדת הדין שתבע יסורים הוא היה אוהב את עשיו,	24111
משום שכל הצלחת עבודת האדם הוא דוקא מעשיו, דוקא מהיצה"ר דוקא מהסתר פנים, וזהו מדת אל'	24112
מצד אחד, אבל מאידך גיסא יש סכנה גדולה במדה זו של הסתר פנים, ששם יש מקום חלות להיצר.	24113
והנה ודאי שענין תולדת עשיו מיצחק הוא מסודות התורה, והרמב"ן (דברים כ"ט י"ז) מרמז עליו ואינו	24114
רוצה לגלותו, אבל מה שניתן לנו להאמר הוא שעשיו הוא מאותו יסוד של העולם נברא במדת הדין שהוא	24115
כל סוד היצר, והכתוב ברצותו לגלות לנו מהו עשיו אמר ויצא הראשון אדמוני כולו כאדרת שער, הרגשת	24116
הדברים הוא כמו הבד שמתחלק לשני מינים שעיר וחלק, מתכונתו של הבד השעיר שבו מתדבק אבק,	24117
אבל הבד החלק אין בו חלות של אבק כלל, עשיו זהו בד שלם רק כאדרת שער, ששם נרגש עדיין שער	24118
אינו חלק לגמרי, וזהו מהותו של מדת הדין, ששם יש עדיין מקום חלות והתדבקות וזהו ענין חלות היצר.	24119
על יעקב אבינו אמר הכתוב יעקב איש תם, ענינו של תם הוא כמו תמים תהיה עם ה' אלהיך, תמימות היא	24120
מדה בפני עצמה שאין בה שער כל דהו, ואין במדה זו מקום לחלות היצר כלל, מדתו של אברהם אבינו	24121
היא שהיה תמים שלא רהרר אחר מדותיו, ובמד"ר נ"ו מבואר איך שענה אברהם על טענות השטן, סבא	24122
סבא אבדת לבך בן שניתן לך למאה שנה אתה הולך לשחטו, א"ל על מנת כן, א"ל למחר אומר לך אתה	24123
חייב ששפכת דמו של בנך, א"ל על מנת כן, אברהם לא ענהו כלל על טענותיו רק על מנת כן, אין לי שום	24124
קושיא ושום הרהור, זהו תמימות שאינו קולט אבק כלל ואין שם מקום חלות היצר, וזהו שאמר יעקב	24125
אבינו ואנכי איש חלק, ההיפוך מעשיו שהוא כאדרת שער.	24126
ולזה יצחק שהיה מדת הדין אהב את עשיו, ומצד מדתו זו תבע יסורין, ואלו שעומדין בנסיון היסורין הינן	24127
להם מרום פסגת ההצלחה, כמבואר בד' הח' לוצאטו בדע"ת, שכל ההצלחה היא דוקא במדת הדין, וכבר	24128
בארנו שמה שרצה יצחק לתת הברכות לעשיו, היינו שאפי' כשיעקב יהיה עושה רצונו של מקום, בכל	24129
זאת תהיינה הברכות נתונות לעשיו, והוא על דרך מה שאמרו (בר"ר י"ב), רצה הקב"ה לברוא את עולמו	24130
במדה"ד שכולו דין, ומה שלבסוף ניתנו ליעקב הוא, משום שראה שאין העולם יכול להתקיים במדה"ד	24131
ושיתף לו מדת הרחמים.	24132
מדת יעקב היה איש תם יושב אהלים שזכה למדת תמימות, ז"א שלמות וחלקות לגמרי בלי שום שער,	24133
וברש"י כתב יעקב איש תם שאינו יודע לרמות, היינו שאינו יודע כלל מרע שאין בו שום חלות להיצר,	24134
וזהו מדת תמימות שלם לגמרי מבלי שום שער כל דהוא.	24135
ולפי"ז תצא לנו הערה נוראה, כשיזדמנו לאדם שתי מצוות אחת בבחינת יושב אהלים והשניה בבחינת	24136
איש שדה, אע"פ ששתיהן חשובות ואין האחת נופלת בערכה מחברתה, בכל זאת ישתדל לעשות המצוה	24137
של יושב אהלים, שבחינת איש שדה בכל המצבים הכי מעולים ומובחרים, בכל זאת לא הן ולא שכרן,	24138
ששם הזהירות נוראה מאוד שבחינתה היא כאדרת שער עלולה להתדבק.	24139
ושמעתי בשם הר"י מפטרבורג זצ"ל שהעיר ממה שאמרו בשני הפרים שבמעשה אליהו, שלא רצה השור	24140
שהוקבע לבעל הלכת, וטען אני וחברי יצאנו מבטן אחת וגדלנו במרעה אחד, ואני עליתי לחלק הבעל	24141
להכעיס את בוראי, ופיססו אליהו ואמר לו שמשניהם יתקדש שם שמים עיין במדרש (ילקוט מלכים ר'	24142
י"ד), כל המו"מ שהיה ביניהם, ואחרי כל הפיוסים לא רצה הפר ללכת עד שהוליכוהו בע"כ.	24143
מזה יוצאת הערה לאדם, שלהפסיק מתלמוד תורה אפי' למצוה גדולה שגם ממנה יתקדש ש"ש, בכל זאת	24144
אם המצוה היא מחוץ לכותלי ביהמ"ד, שם צריך כבר לאלוהו שיוליכו בע"כ, כיון ששם הוא מצב של	24145
אדרת שער מקום חלות היצר. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' צ"ו).	24146
	24147
מאמר תקב	24148
ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו ורבקה אוהבת את יעקב (כ"ה כ"ח).	24149
וראיתי בשם האריז"ל, שטועים החושבים שעשיו היה צבוע ובוזה הטעה את אביו ח"ו לחשוב כך, ודאי	24150
כיון שטעה יצחק אע"ה היה מקום גדול לטעות, ואילו היה באמת צבוע איך אפשר שיטעה יצחק אע"ה	24151
בוזה?	24152
אלא הכונה בבחינת ציד בפיו היא בפיו דוקא, דהיינו שנצוצות הקדושה שאחז בהם התעוררויות	24153
האפשריות להגיע על ידם לקדושה השאיר בפיו ולא בלעם, כי היה ירא לבלעם פן יחזור למוטב ע"כ	24154
רהרר רק מצד החיצון לבד, והתענין איך מעשרין את התבן, איך אפשר לקיים בהם מצוות מעשר, ודבר	24155

בענינים אלה עם אביו ואחרים, כדרך כל דבר שהוא ממנו וחוצה שמשוחחים ומדברים בהם, ואדרכא ע"י הדבור נשאר הענין אצלו מבחוץ עוד יותר.	24156
אז"ל (יומא ע"ה) דאגה בלב איש ישיחנה לאחרים, כי עי"ז גם הדאגה שבלב מתקררת ונחלשת, והיינו שבחינת עשיו היא שלא בלע את ההארות שהיו בפיו אלא רק דיבר בהם, ונאמרו מבחוץ להאני הפועל, אם כן מי שדברי מוסר ורגשי התעוררות ותשובה שגורים רק בפיו הרי הוא חברו של עשיו הרשע, ה' יצילנו מזה ויסייענו לבקוע את טמטום הלב. (מכתב מאליהו ח"א ע' 234).	24157
	24158
	24159
	24160
	24161
	24162
מאמר תקג	24163
ויזד יעקב נזיד ויבא עשו מן השדה והוא עיף (בראשית כ"ה כ"ט).	24164
כל זמן שהיה אברהם חי לא מרד עשיו דכתיב ויבא עשיו מן השדה, ותניא אותו היום נפטר אברהם אבינו ועבר אותו הרשע חמש עבירות ביום ההוא (ב"ב טז.), משמע שצער ראיית הרשע הוא הרבה יותר קשה ממות, הגע בעצמך חיים של אברהם אע"ה כל רגע ורגע של השגותיו באלוקות, כל יום ויום התרוממות חדשה, וכאן לפנינו ענין של חמש שנים שלמות אהובות ונעימות, שעלויות היו למלא כל העולם אור חדש נפשות חדשות, ומ"מ בכדי שלא להצטער למראה הרשע והרשע, ובעיקר כשהרע הוא מאחד מבניו או יוצאי חלציו, הרי מותר לוותר על כל האושר הנצחי הזה, ולא לראות בקלקול היציאה לתרבות רעה.	24165
א"כ עד כמה צריך האדם להצטער על החטא והקלקול שנמצאו בו ושהוא נושא בקרבו, מה רב הכאב והעינוי על החטאים שהאדם יודע בוודאי שהם דבוקים בו ככלב רח"ל, מה רבה צריכה להיות המועקה שתלחץ על לבו של האדם, הידיעה וההכרה שבעוון ובחטא הוא מתהלך עלי אדמות, והעצה היחידה לאדם להשתדל להחליף את משא הרגשת חטאיו ועוונותיו במשא של לימוד המוסר, קריאה והגות של דבקות באלוקות, מועקת החטא בחרדה תמידית של יראת שמים ימיר והיה הוא ותמורתו יהיו קודש.	24166
וכן מצינו אצל יצחק אבינו ע"ה, ותכהינה עיניו מראות מפני הכעס שהיה מכעיסו, לפי שהשכינה היתה שרויה בביתו של יצחק, ועמד עשיו ונטל מבנות כנען והיו נשיו מעשנות ומקטירות לע"ז שלהן, ונסתלקה השכינה מיצחק והיה רואה ומיצר, אמר הקב"ה הריני מכה את עיניו שלא יראה ויוסף צער (תנחומא שם), הרי הסומא חשוב כמת ופטור מכמה מצוות וצער גדול הוא, מ"מ צער ראיית החטא גדול מצער העוורון, ועוד צדקה עשה הקב"ה את יצחק אבינו שהכה עיניו, בכדי שלא יסבול מעשן קטורת הגילולים בעיניו הרואות.	24167
	24168
	24169
	24170
	24171
	24172
	24173
	24174
	24175
	24176
	24177
	24178
	24179
	24180
	24181
	24182
	24183
	24184
	24185
	24186
	24187
מאמר תקד	24188
ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא מן האדום האדום הזה (בראשית כ"ה ל').	24189
יש להתבונן ולשאול איך באמת בא עשיו לכל זה והלא מאמין גדול היה, ולפי המבואר בכמה מאמרי חז"ל היה גם בעל הרגשים נפלאים, ובכיבוד אב עלה למעלה ראש, ולא לחנם טעה בו יצחק אבינו ויאבהו, וא"כ איך הגיע לפשוע ולהרשיע עד כדי כך?	24190
	24191
	24192
	24193
	24194
	24195
	24196
	24197
	24198
	24199
	24200
	24201
	24202
	24203
	24204
	24205

וכך היה גם דרכו של עשיו הרשע! ויגדלו הנערים ויהי עשיו איש יודע ציד איש שדה ויעקב איש תם יושב	24206
אהלים, ופירש"י איש יודע ציד לצוד ולרמות את אביו בפיו, ושואלו אבא היאך מעשרין את המלח ואת	24207
התבן, כסבור אביו שהוא מדקדק במצות, ויעקב איש תם אינו בקי בכל אלה אלא כלבו כן פיו.	24208
והנה אין לנו השגה כל שהיא איך היה אפשרי הדבר שעשיו הרשע ירמה את יצחק אבינו ע"ה, ועד כדי כך	24209
שיחשוב עליו שהוא מדקדק במצוות, ויאהבהו וירצה ליתן לו את הברכות, כמ"ש בפרשה ובמאמרי חז"ל,	24210
והלא אף אדם פשוט מכיר את בניו, בפרט שעוסק בחינוכם ובוהן אותם, וק"ו בעל רוח"ק שיודע לקרות	24211
על הפרצוף מעשי בנ"א, וכידוע מה שמביא הרח"ו ז"ל על האר"י הקדוש ז"ל הרבה עובדות נוראות,	24212
שהיה אומר להאנשים הנכנסים אליו כל מעשיהם מיום הולדם ועד שבאו לפניו, וכן ידוע ומסופר בכמה	24213
ספרים מצדיקי עולם שהיו מכירין בפרצופו של אדם כל מהותו, ולכן הקושיא בעינה עומדת איך היה יכול	24214
עשיו לצוד ולרמות את יצחק אבינו.	24215
אולם אם אנו מבינים או לא הרי הכתוב מעיד על כך, וכפי שחז"ל מבארים ויהי עשיו איש יודע ציד שיודע	24216
לרמות, אומנות גדולה ברמאות היה לו לעשיו, וכשם שמה שהוזכר על יעקב בשבחו שהיה איש תם יושב	24217
אהלים, אנו מבינים כמה כוחות מפליאים למעליותא הוזכרו כאן דרגא אחר דרגא, איש תם ואיש יושב	24218
אהלים! כך הוא גם בהיפך בצד הרע לגבי עשיו שהיה איש, ואיזה איש? איש שיודע לרמות ולצוד את	24219
אביו, כלומר כמה גדול היה איש זה ברמאות שהיה יכול לרמות גם את יצחק אבינו ע"ה, ולפי"ז אין אנו	24220
צריכים לחפש טעמים איך רימה רשע זה את אביו, שהרי הכתוב מעיד עליו כמה גדול היה ברמאות!	24221
אך מה שיש לנו להתבונן בזה הוא מה שנוגע אלינו, לדעת כי בראש וראשונה רימה רשע זה את עצמו,	24222
ובודאי לא התנהג כהדיוט ובל נשכח בן נכד מי היה עשיו, אלא שכך עלה במחשבתו שאע"פ שיהיה איש	24223
יודע ציד איש שדה, על אף שישים כל מגמתו וכל מחשבתו אחר אהבת עוה"ז ותענוגיו, מ"מ גם מאהבת	24224
עוה"ב לא יניח ידו, וישתדל להשיג עוה"ב בכיבוד אביו וכדומה, ולא יגרע שכרו לעוה"ב כי ימצא הן	24225
ושכל טוב בעיני אלקים ואדם, הנה טעות מר זה היה בעוכריו, כי נמשך אחר הבלי העולם והנאותיו בכל	24226
לבו ונפשו, ורק פיו ידבר דברי צדק ואמרי יושר.	24227
היינו משאחז"ל איש יודע ציד לצוד ולרמות אביו בפיו! כי בפיו היה מדבר גדולות ממש אבל לבו לא כן	24228
יחשוב, עליו נאמר שפתים דולקים ולב רע (ב"ר), וזהו ויאהב יצחק את עשיו כי ציד בפיו, הוא גם מה	24229
שאחז"ל רשעים הם ברשות לבן, שנאמר ויאמר עשיו בלבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי,	24230
שכלו לא הורה לו לרציחה כזו אבל לבו אמר לו כן! והרשעים הם ברשות לבם, וכ"כ בזה"ק דמשום כך	24231
ראשו של עשיו קבור במערת המכפלה, כי בראשו היה גדול מאוד אך לבו לא היה טוב!	24232
אבל בל נטעה לפרש כי ח"ו רק את עשיו אהב, אלא גם אותו אהב כי ציד בפיו וכ"ה בספורנו ז"ל, ויאהב	24233
יצחק את עשיו, גם את עשיו אע"פ שידע בלי ספק שלא היה שלם כיעקב, ורבקה אוהבת את יעקב לבדו,	24234
מפני שהכירה ברשעו של עשיו ע"כ, ובודאי כן הדבר כי כל מה שנדקדק לפרש איך טעה יצחק אבינו	24235
בעשיו איש יודע ציד איש שדה, עכ"פ ק"ו הוא שידע ואהב את יעקב אבינו ע"ה שהיה איש תם יושב	24236
אהלים.	24237
ואכן כבר אחז"ל (תנדב"א זוטא פי"ט), שיעקב ועשיו חלקו עוד במעי אמם את ב' העולמות, עשו לקח	24238
עולם הזה ויעקב לקח עולם הבא, והא ודאי אי אפשר לומר שכל כך שוטה היה עשיו עוד מתחלתו במעי	24239
אמו, לוותר על כל עוה"ב ולא ירצה בו כלל, הוא בחר והחליט כי יזכה לעוה"ב גם דרך הנאות עוה"ז,	24240
וכמ"ש בתדנב"א הנ"ל, כשבא יעקב מבית לבן ראה עשיו בנים ובנות עבדים ושפחות, אמר לו יעקב אחי	24241
לא כך אמרת לי שתטול אתה עוה"ב ואני אטול עולם הזה מנין לך כל זה, מיד אמר עשיו רצונך בוא	24242
ונעשה שותפות עי"ש.	24243
וזהו מ"ש שם וישא עשו את עיניו וירא את הנשים ואת הילדים ויאמר מי אלה לך, כלומר הלא אני רואה	24244
שיש לך גם עוה"ז, א"כ כל החלוקה שלנו מקח טעות, וכי אתה חושב שאין אני רוצה בעוה"ב, אני רק לא	24245
רציתי לוותר על עוה"ז, אבל מכיון שאני רואה שיש לך גם עוה"ז, אף אני רוצה בכך בוא ונעשה שותפות.	24246
עכ"פ כך באמת חשב יצחק אבינו, שעשיו ודורותיו יתמכו ביעקב ודורותיו, יעקב יהיה כולו קודש לה'	24247
ועשיו יפרנס, יצחק פחד על יעקב שלא ישתקע בפרנסתו בעוה"ז ויחלש בעסק התורה ח"ו, יצחק דאג על	24248
יעקב שישאר תמיד באהלה של תורה, וכן מצינו בחז"ל שאמרו אלמלא לא קיבל יעקב אבינו את הברכות,	24249
היו בני ישראל תמיד עניים ודלים, כי יצחק אבינו רצה שעשיו יפרנס את יעקב, והספורנו הביא ראיה	24250
גדולה לכל הנ"ל, שבברכות שנתן ליעקב בחשבון כי הוא עשיו, לא מצינו רק ברכות גשמיות ענייני עוה"ז,	24251
רק אח"כ כששלח את יעקב לחרן, שם כתוב ויתן לך את ברכת אברהם.	24252
והנה כ"ז היה כשעדיין לא ידע על המכירה, אבל מיד שאמר לו את בכורתי לקח, אמר א"כ הלא כדין	24253
ברכתי אותו גם ברוך יהיה, ויש בזה גם רמז כלומר אם אתה יכול למכור את בכורתך עבור נזיד עדשים,	24254

אי אפשר להאמין לך שתתמוך ביד אחיך, כי אינך רוצה כלל בעוה"ב, לכן כדין ברכתי אותו גם ברוך יהיה. (לב אליהו).	24255
	24256
	24257
מאמר תקה	24258
ויאמר יעקב מכרה כיום את בכורתך לי (בראשית כ"ה ל"א).	24259
המעלה מצד עצמה אינה נחשבת כ"כ לייקר את האדם בשבילה, כי הרבה מעלות יש בעולם בכל מקום שנפנה נראה מעלות לרוב, ורק כשהמעלה היא של האדם נייקרנה בשביל זה, כדומה מי שלובש תכשיטים של אחרים אין זה כבוד, ורק כשהם שלו הם לו לתפארת, וכן בזה המעלה אם היא שלו היא לו לתפארת, ואם נראה כי אינה שלו אין זה לו לתפארה.	24260
ועל פי זה נשכיל על מצב האדם, ברגע נייקר אדם בשביל מעלה, וברגע נחזול לייקרו ולכבדו במעלה שיש לו, ולמה ואיך? כי נראה שאינם שלו שפושטם ונותנם לבעליו הרי זה לאות שאינם שלו, וככה כזה כי התמורה תעיד על יקרת הענין, למשל מי שיש לו חפץ ואינו רוצה ליתנו רק במחיר גדול תמורתו, זה יעיד על יקרת הכלי בעיניו וכי הכלי הוא שלו, ולכן דורש תמורת הכלי שלו מחיר גדול, אבל כשימיר כלי יקר על פרוטה וכדומה זה יעיד לנו כי הכלי אינו שלו, ולכן טוב לו הפרוטה שיקבל והיא תהיה שלו מכלי יקר של אחרים.	24261
	24262
	24263
וכענין הזה במעלות השכל, כשנראה אדם משכיל על דבר ומיקרו ובהשכל ידבר ומתנהג בערך זה אז נכבדנו, כי נראה בו מעלה רמה, ולובש תכשיטים פנימיים כאלה תפארת היא לו, אבל כשנבחין כי בשביל תאוה או כבוד כל זה הוא יעזוב הנהגת השכל, הרי שהמיר המעלה בכל זהו זה לאות כי המעלה אינה שלו, ולכן בוחר כל זה הוא על המעלה שאינה שלו, נמצא ברור כי ברגע שראינו מי שהפשיט תכשיט מראשו, מזה יתודע לנו שהתכשיט אינו שלו, ואין לנו לייקרו בשביל מעלת התכשיט שאינו שלו.	24264
ולכן עשוי שהמיר את הבכורה על נזיד עדשים, גילה לכל כי הבכורה ברוב ערכה אינה שלו, כי איך אפשר להחליף על דבר מועט כזה, וזהו ויבז עשיו את הבכורה, בזה שהחליף על דבר מועט הראה לכל כי מעלת הבכורה אינה שלו, וכדין לקח יעקב את הבכורה.	24265
	24266
	24267
	24268
	24269
	24270
	24271
	24272
	24273
	24274
	24275
	24276
	24277
	24278
	24279
	24280
	24281
	24282
	24283
	24284
מאמר תקו	24285
ויאמר עשו הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכורה (בראשית כ"ה ל"ב).	24286
אמרו בגמ' שעשיו כפר בעיקר, נאמר כאן למה זה לי בכורה ונאמר במקום אחר זה אלי ואנוהו, וכמו ששם מדבר מהקב"ה גם כאן כפר בהקב"ה (ב"ב טז:), אמר ר' יצחק אמר הקב"ה יבוא עובדיה שדר בין שני רשעים ולא למד ממעשיהם, ויפרע מעשיו הרשע שדר בין שני צדיקים ולא למד ממעשיהם (ילקוט עובדיה).	24287
	24288
	24289
	24290
	24291
	24292
	24293
	24294
	24295
	24296
	24297
	24298
	24299
	24300
	24301
	24302
	24303

לחיי עולם הזה, נמצא שבתוך אותה מסגרת אנשים רצים זה על יד זה באותו המהירות, זה לעולם הבא וזה להנאות עולם הזה.	24304
זהו שאנו אומרים מודה אני לפניך ששמת חלקי בין יושבי בית המדרש ולא בין יושבי קרנות, שאנו עמלים והם עמלים אנו רצים והם רצים, אנו רצים לחיי עולם הבא והם רצים לבאר שחת (ברכות כח:), כולנו רצים אבל בכיוונים הפוכים, עשיו מצדו בחר בתענוגי עולם הזה עסקו היה בציד החיות לצלותן, ציד הנפשות לשודדם במטרה שהעולם יספק לו מלוא תאוותיו, הצורה השטחית של מילוי דרישות החושים היוו עבורו השקפת עולמו, לא התעמק לחזור לתכלית הדברים, סיבת בריאת העולם, תפקיד האדם, סופו אחרי מותו, מה לו לדברים מסובכים כאלה בשעה שחושיו שכורים מיופי הבריאה המרהיבה עין.	24306 24307 24308 24309 24310 24311
התורה דורשת מכל יהודי להשקיע מרצו ביפוי המצוות זה אלי ואנוהו, אשר זה מיוסד על קבלת עול מלכות שמים והכרה בתכלית האדם, המצוות הם האמצעים להביא את העולם לתכליתו, ולכן לא מספיק לעשות את המצוות באופן של מלומדה, אלא להשקיע מחשבתו שהמצוות יעשו בצורה הנאה ביותר, ולא עוד אלא שצריך ליפות גם את עצמו להיות דומה למדותיו כביכול, כמו שדרשו חז"ל ואנוהו הוי דומה לו (שבת קלג).	24312 24313 24314 24315
הרי שעל האדם לתת צורה לחומר כדי לתקן עולם במלכות ש"ד"י והעיקר הוא הפנימיות, כמה פעמים הזהירנו התורה שלא להמשך אחרי החומר ופיתוייו, משום שזה עלול להוליך את האדם שולל, וזה היסוד הראשון של זהירות, וכמו שכתוב בתורה ואכלת ושבעת השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם.	24317 24318 24319
לפני עינינו מחזה מוזר, אדם בא מן השדה עייף וזועף מאי הצלחה בצידו, רואה איך שאחיו מבשל תבשיל ואומר הלעיטני מן האדום האדום הזה, אינו אומר תן לי לאכול פן אמות, אלא תן לי מהאדום האדום הזה, גילתה לנו התורה שלא היתה באכילתו משום שביעת רעבוננו כדי ליישב דעתו בלבד, אלא משיכה למראה החיצוני של המאכל, שאפילו במצב שאחזו בולמוס ומוכרחים להלעיטו בתוך פיו כמו שעושים לגמל (ב"ר סג טז), בכל זאת מדגיש הוא את צבעו של המאכל, כל כך היה מסור למילוי התאוה לעינים, שאינו רואה כאן אלא האדום.	24320 24321 24322 24323 24324 24325
זהו תמונה של האדם הפועל לפי ראות עיניו ונמשך לקסם שטחי והשגת חמדת לבו, אכן הוא אדם גבור חיל מלומד מלחמה, אולם בראותו איזה מאכל נכנע הוא לגמרי לדרישת תאבונו, אסור הוא בזיקת אהבתו, אין לו הכח לעמוד נגד רעבוננו, ומוכרח הוא להשיג מיד את מה שרק ימשוך את עינו ויעורר את רצון לבו, עשה את בטנו לאלוהיו כמו שכתב החוה"ל (פ"ב משערי הפרישות).	24326 24327 24328 24329
האדם השקוע במילוי רצונותיו אינו מסוגל להתמסר לאלקים, ברגע שתרחש איזה התנגדות בין דרישת האלקים לבין דרישת תאוותיו, אין לאל ידו לשבור תאוותו ולבטל רצונו מפני רצון האלקים, כלוא הוא לגמרי במאסר חושיו ואין לו היכולת לסגל לו שום אידיאל זולתם, זהו האדם השפל המוכן למכור הכהונה עבור נזיד עדשים, כששכלו עומד אין אונים נגד הזרם הכביר של תאוותו, זהו האדם המסוגל להיות כופר בעיקר משום שמבט עולמו היה תמיד זה בטני ואנוהו ולא זה אלי ואנוהו.	24330 24331 24332 24333 24334
אמר שלמה בחכמתו שאול ואבדון לא תשבענה ועיני אדם לא תשבענה, מובא בגמ' מעשה נורא שאלכסנדר מוקדון הגיע לפתח גן עדן, וכאשר לא נתנו לו להכנס ביקש שיתנו לו משהוא, נתנו לו גלגל העין של אדם, הלך ושקל אותה נגד כל כספו וזהבו והיתה מכריע את כולם, שאל מרבנן מה זאת? אמרו לו גלגל העין של בשר ודם שאף פעם אינו שבע, אמר להם ואיך אתם יודעים שזאת הסיבה? לקחו קצת עפר וכסו את העין ושוב היה אפשר לשוקלו, ומפסוק זה למדו שעיני אדם לא תשבענה (תמיד ל"ב), ואמרו חז"ל (במ"ר יז ז) שהלב והעין שני סרסורי החטא.	24335 24336 24337 24338 24339 24340
זהו המצודה הפרושה על כל החיים, אם האדם אינו מחליט להשתלט על חושיו ולטהרם, אזי ימשך תמיד אחר הערב לשעתו והשטחיות, ולא יוכל להתעמק בדברים שכליים ועבודת ה', וכמו שכתב הגר"א ז"ל שלא יתכן עבודת ה' אלא אחר שהמית התאוה והנאות העולם, וזהו עיקר חיות האדם להתחזק תמיד בשבירת המדות, כמו שאמר שלמה החזק במוסר אל תרף נצרה כי היא חייך (משלי ד' ובהגר"א שם), כל זמן שהאדם עדיין נמשך אחרי האדום האדום הזה, עדיין הוא פרא נטול מכל חכמה אלקית, ואין שום עבירה חמורה בעיניו, ואין שום מדרגה אליה יוכל להגיע, רק בעוזבו הנזיד עדשים של עולם הזה, מוכן הוא להשגת הבכורה ולעלות את הסולם בית אל. (המוסר והדעת).	24341 24342 24343 24344 24345 24346 24347 24348
מאמר תקן	24349
ויאמר עשו הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכורה (בראשית כ"ה ל"ב).	24350
אחז"ל (ברכות ה.) לעולם ירגיז אדם יצ"ט על יצה"ר שנאמר רגזו ואל תחטאו, אם נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה שנאמר אמרו בלבבכם, אם נצחו מוטב ואם לאו יקרא ק"ש שנאמר על משכבכם, אם נצחו מוטב ואם לאו יזכור לו יום המיתה שנאמר ודומו סלה.	24351 24352 24353

כאן למדונו חז"ל בספר מלחמות ה', איך צריך אדם לפעול בחייו עלי אדמות, וכיצד יכול ללחום ולנצח	24354
את יצרו הרע החזק והקשה, ומן התמיהה שהרי זאת כל תעודתו של אדם וחובתו בעוה"ז, שישים מבטו	24355
ומגמתו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו, וכמה מעטים המה בני אדם שעומדים להתבונן במאמר חז"ל זה	24356
הנפלא, אשר בו טמון עיקר התרופה להנצל מיצה"ר.	24357
לעולם ירגיז אדם, פירש"י ירגיז יצ"ט שיעשה מלחמה עם יצה"ר, הרי יסוד הראשון שלעולם צריך	24358
שיעשה מלחמה עם יצה"ר, לומר לך שאין שעה ואין זמן בכל חיי האדם שיוכל לשבת ולנוח ולומר שלום	24359
עלי נפשי, שאם תסיח דעתך ממנו אפי' רגע אחד הנך נמצא בסכנה גדולה, נצחו מוטב ואם לאו יעסוק	24360
בתורה שנאמר אמרו בלבבכם, ממה שנאמר אמרו בלבבכם נתחדש לנו דבר שעסק התורה תלוי בלב, ולא	24361
די באמירה בפה אלא אמרו בלבבכם, כשיתבונן אדם וידע כי דברי תורה הם חיינו ואורך ימינו, אז בודאי	24362
בהם יהגה יומם ולילה ואז ינצל, וכמ"ש חז"ל אמר הקב"ה בראתי לו יצה"ר בראתי לו תורה תבלין.	24363
נצחו מוטב ואם לאו יקרא ק"ש, יצה"ר בכל מקום ובכל זמן אינו מתיימש מלהפיל את האדם, מתגבר	24364
ומתחדש עליו בכל יום, וכיון שרואה שהאדם מתגבר כנגדו ועוסק בתבלין שהוא התורה, זורק עליו חצים	24365
של כפירה ומינות להדיחו מהתורה והמצוה ח"ו, ולכן העצה שנתנו החכמים בזה היא יקרא ק"ש, שיש	24366
בפרשיותיה קבלת עול מלכות שמים, קבלת עול מצות וזכירת יציאת מצרים, ועי"ז יתחזק באמונתו ושב	24367
ורפא לו.	24368
נצחו מוטב ואם לאו, אם אדם זה גלי ים התאוה סוערים עליו ועוברים על ראשו בלא הפסק, ולמרות כל	24369
התאבקותו לחיים במלחמתו ועסקו בתורה וקבלתו עול מלכות שמים, הרי הוא עומד ח"ו להטבע ולירד	24370
לתהום רבה, אם עדיין נצחונו על יצה"ר ממנו והלאה, יזכור לו יום המיתה שנאמר ודמו סלה, והנה בהא	24371
דיזכיר לו יום המיתה לא אמרו חז"ל צד שני של 'ואם לאו' כי אין בזה צד ספק, אלא חז"ל מבטיחים לו	24372
לאדם בודאי, כי כשיגיע ויזכור לו יום המיתה יסורו ממנו כל מניעות והכשלונות במלחמתו עם יצרו, ויגיע	24373
לחוף מבטחים בלא שום נגע ופגע אשריו ואשרי חלקו!	24374
ולכאורה נראה כי תרופה זו היא החזקה ביותר נגד היצה"ר מכל התרופות שהוזכרו עד כה, א"כ יש	24375
להתבונן בפרשה זו, ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא, ויאמר יעקב מכרה כיום את בכרתך לי, ויאמר עשו	24376
הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכורה וימכור את בכרתו ליעקב, ויש לשאול איך עלתה בכלל הצעה	24377
כזאת למשא ומתן נזיד עדשים עבור בכורה, היתכן שימכור אדם אבן טובה ששווייה אלפי דינרי זהב בעד	24378
ככר לחם ונזיד עדשים? אתמהא!	24379
ולא עוד אלא שעשוי קיבל הצעתו ברצון רב ובנפש חפצה וימכור את בכורתו ליעקב, והשתמש רשע זה	24380
להסביר טעם מכירתו בקלות דעת ובשויון נפש באמרו, הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכורה, והדבר	24381
פלא! הלא יזכור לו יום המיתה היא התרופה היותר חזקה לעמוד בה כנגד התאוה והרצון השפל, ולבסוף	24382
בא עשוי רשע זה ומהפך קערה על פיה, ודוקא משום כך שהוא הולך למות, ביזה את הבכורה ומכרה בעד	24383
לחם ונזיד עדשים ואיך?	24384
ואולם מצינו עוד כיוצא בו וכבר צווח ע"ז הנביא (ישעיה כ), ויקרא ה' אלקים והנה הרג בקר ושחט צאן,	24385
אכול בשר ושתות יין כי מחר נמות, הרי כי מחר נמות נעשה סיבה לאכול בשר ולשתות יין ומה זאת?	24386
אולם הדבר פשוט כי זכרון יום המות אינו תרופה מיוחדת לבטל תאוות ומחשבות לב יצר הרע, אלא זכרון	24387
זה בא להורות לאדם שישים על לבו, כי במה שהוא עוסק בעוה"ז ובמה שמשתדל ומה שהשיג בימי חייו,	24388
מכל אלו סופו להפריד במקדם או במאוחר ולא ישיגנו עוד והוא יום המות!	24389
ממילא נמצא שבהעלאת האדם על זכרונו יום זה המר והנמהר, יתחזק לחטוף ולמהר להשיג יותר ויותר	24390
במה שמשתדל בו כל זמן שהוא בחיים, כי יקר הוא מאוד והזמן מתמעט והולך, ולכן אמת הוא כי אדם	24391
אשר עושה מלחמה עם יצרו ועוסק בתורה וקורא ק"ש, הרי כל מגמתו וחפצו להכנס לטרקלין של עולם	24392
הבא, ששעה אחת של קורת רוח שם יפה מכל חיי עוה"ז, לכן הוא משים על לבו למהר להתקין עצמו	24393
בפרוזדור כאן בעוה"ז.	24394
אלא שקשה יצה"ר שאפילו יוצרו קראו רע ומבקש להדיחו, לכן נתנו לו חז"ל עצה לזכור לו יום המיתה,	24395
וכשיתבונן לאחריתו וכי לא ידע האדם את עתו, יכנס בו יראה ופחד שמא ח"ו יבוא לעוה"ב בלתי מתוקן,	24396
ויאבד חלקו ולא יוכל להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו יתברך, לכן בודאי ישתדל לשוב על חטאיו	24397
ולהרבות בתשובה ובמעשים טובים כל זמן שאפשר לו, חטוף ואכול חטוף וברידך!	24398
אבל אדם שכל משאלותיו הוא תענוגי עוה"ז בענינים הגשמיים והבלי העולם, ואינו חושב כלל להתענג על	24399
ה' וליהנות מזיו שכינתו ית', אינו מרגיש שום תענוג במצות ובמעשים טובים רק ההיפך מזה, ובכן אם	24400
מעלה בזכרונו את יום המות, ומתבונן שהזמן קצר ועוד מעט קט ויצטרך להפריד מכל הנאותיו בעולם הזה,	24401
הנה בודאי גם הוא יתעורר לחטוף לעצמו כל מה שאפשר לו עד שלא תחשך לו שמשו, אבל מה יחטוף?	24402

עוד חתיכת הבל! ועוד תענוג דמיוני בעניני עוה"ז, ביודעו כי לא ישיגם עוד אחרי שיפרד מעל גופו בזה העולם.	24403
	24404
זהו מה שאמר הנביא אכול בשר ושתה יין כי מחר נמות, ובגמ' אמרו עד כאן מדת בינונים (תענית יא), כי כולם יודעים את ודומו סלה, אך התוצאות מזה שכל אחד מרגיש אשר יחסר לו במיתתו, ומשתדל להרבות ולהגדיל את חלקו כל זמן שהוא בחיים, הצדיק בתורה ובמצות ומע"ט! והרשע בהיפך ירדוף יותר אחר תענוגי עוה"ז והבלי העולם!	24405
	24406
	24407
	24408
זה מה שאמר עשיו הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכורה, כי המשיל עליו את הקנאה והתאוה והכבוד, וכיון שידע שדרכו למיתה אמר לנפשו, הואיל וכבר באתי לידי כך איזל ואיתהני בהאי עלמא, ולמה זה לי בכורה! והחליף את הבכורה עבור נזיד עדשים, וגם אחר שכבר אכל ושתה עביד אינש לאחזוקי כדיבוריה, ותאות הכבוד מנעתו להודות כי כרה לעצמו בור ויפול בשחת יפעל, ויבז עשו את הבכורה ועוד צחק על יעקב אחיו על בטלנותו איזו סחורה קנה.	24409
	24410
	24411
	24412
	24413
ויעקב אבינו ידע זה מתחלה שכשיציע לו מכירה כזו יעשה כן ויקיימו, כי הצדיקים יודעים מה זה רצון ותאוות אנוש עלי ארץ, שאם אדם אינו לוחם עם יצרו ומניחו להגביר עליו התענוגים והבלי עוה"ז, ימכור גם ראשו עבור תאוה רגעית קטנה וקלה ולכן הציע לו המקח, וגם דרש שישבע לו על זה, והוא כעיר שמהלך אחר סיחה נאה נשבע ומכר חטף ואכל.	24414
	24415
	24416
	24417
והכתוב צווח ויעקב נתן לעשו לחם ונזיד עדשים ויאכל וישת ויקם וילך, כלומר ראו איך אדם שמוח בקדקדו ובינתו פתוחה, בנו של יצחק אבינו ונכדו של אברהם אבינו, יכול לתעות ולהגיע עד כדי איבוד עצמו לדעת בשביל הנאת רגע אחד, וכ"כ למה מפני שהרשעים הם ברשות לבם! אל כל אשר יחפוץ יטה אותם כחמור למשאוי וכבהמה בבקעה, ככתוב אדם ביקר ולא יבין נמשל כבהמות נדמו.	24418
	24419
	24420
	24421
	24422
	24423
	24424
	24425
מיהו כל זה בשעת מילוי תאוותו או סמוך לה, אבל לאחר זמן כשראה עשיו כי יעקב לקח את הברכות במקומו, והוא איבד במו ידיו הכל, וע"י הלעיטני נא מן האדום האדום הזה שמכר את הבכורה ליעקב קיבל הוא גם את הברכות, כמ"ש חז"ל שיצחק אבינו חרד חרדה גדולה שמא עון יש בו שבירך קטן לפני גדול, וכיון ששמע כי מכר את בכורתו ליעקב, אמר עכשיו לבכור ברכתי גם ברוך יהיה.	24426
	24427
	24428
	24429
	24430
	24431
	24432
	24433
	24434
	24435
	24436
	24437
	24438
	24439
	24440
מאמר תקח	24440
ויעקב נתן לעשו לחם ונזיד עדשים ויאכל וישת ויקם וילך ויבז עשו את הבכורה (בראשית כ"ה ל"ד).	24441
	24442
	24443
	24444
	24445
	24446
	24447
	24448
	24449
	24450
	24451

בכל זאת איזה הצדקה, כמ"ש בגמ' אמר רב אלעאי אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו ילך למקום שאין מכירין אותו וילבש שחורים ויתעטף שחורים (מועד קטן יז).	24452
וכבר סיפרו שם איך שתלמיד חכם אחד שנדוהו משום שמועות רעות שיצאו עליו, וזכה להקבר בין הדיינים משום שעשה כר' אלעאי, משום שהיה נלחם נגד יצרו אלא שיצרו התגבר עליו, אבל אצל עשוי לא היה שום מאבק פנימי אלא כל כולו היה יצר הרע, כל כך השתרש הרע בתוכו על ידי שקריו ומעשיו הרעים, עד שלא נשאר בו שום נטייה כלל לטוב.	24453
אולם לפי פירוש רש"י שעשוי אמר הנה אנכי הולך למות, בשמעו שהרבה עונשים ומיתות תלויים בכהונה, כמו העובד שתוי יין או פרוע ראש שהם במיתה, אם כן איזה פשע היה בו הרי מחמת רוב פחד שלא יוכל לעמוד בכל דקדוקי הכהונה, ומרוב רגש אחריות ויראת שמים סרב לקבל על עצמו את הבכורה, ומסרה ליעקב שהיה יותר מוכשר ממנו, ולמה נחשב זה לבזיון העבודה?	24454
אבל האמת הוא שפחדו של עשוי רחוק היה מפחד הנובע מיראת שמים כרחוק מזרח ממערב, הוא שאמר שלמה המלך ע"ה, אמר עצל ארי בחוץ בתוך רחובות ארצה (משלי כ"ב), וכתב על זה רבינו יונה וז"ל בא להודיע כי המדות הרעות מתעות השכל ויבקש טעמים להמשך אחרי התאוות, על כן אמר כי העצל ימצא טענה להמשך אחרי עצלותו, ויפחד מדבר שלא יפחד ממנו זולתו עכ"ל.	24455
כמה מגוחך הדבר שבריון כזה העוסק כל ימיו בצידת חיות ומסתובב ביערות, שופך דם האדם וצד נשי אחרים עד שסיכויי קלושים להאריך ימים כמ"ש הרמב"ן, וכאשר מדובר בעבודת הכהונה שכל עצמו בא לעשות שלום כמו שאמרו חז"ל על השלמים, ואסור להניף ברזל על אבני המזבח שהברזל נברא לקצר ימיו של אדם והמזבח נברא להאריך ימיו (מדות פ"ג משנה ד), ועוד שאבנים שלמות כתיב שמטילות שלום (מכילתא כ ח).	24456
ומפני שצריך להתמחות בדיני העבודה אומר רשע זה שהעבודה מסוכן בשבילו, אין זה אלא מרוב עצלותו, שאף שהיה זריז לשפוף דם בכל זאת למלחמה הגדולה שהיא מלחמת היצר וחיליו, לזה רפו ידיו להתגבר על טבעו הרע, כמ"ש חז"ל איזהו גבור הכובש את יצרו כאן הוא עומד אין אונים, מוכן לסכן את חייו כדי לחיות חיי הפקר, ובענין הבכורה דוחה הוא בקש שאכן סכנה בדבר.	24461
הוא אשר דברו חז"ל, כשאומרים לעצל רבך במדינה לך למוד ממנו תורה, עונה הוא שחל בדרך יש סכנה בדרכים, כשרבו כבר בעיר אומר ארי בין הרחובות, אומרים לו רבך כבר בבית, אומר מתירא אני שאמצא את הדלת נעול, אומרים לו פתוח הוא, אז הוא אומר שיהיה פתוח או נעול מבקש אני עוד לישן (ילקוט משלי כב), נתגלה הדבר למפרע שגם בהתחלה, הסיבה האמיתית שלו שרוצה לישון ומתעצל ללכת ולא שפחד מאריות.	24462
וכן מצאנו בחז"ל (תנא"ז יד), שפגע אליהו באיש בור שהיה מתלוצץ, ושאל ממנו אליהו בני מה אתה משיב ליום הדין שלא למדת תורה, ענה לו בינה ודעת לא ניתנה לי שאלמד תורה, אמר לו מי למדך שתביא פשתן ותארגהו מצודות ותשליכהו לים ותעלה הדגים מן הים? ענה לו לזה נתנו לו בינה ודעת מן השמים, השיבו אליהו לכל המלאכות האלה נתנו לך בינה ודעת, וללמוד תורה שכתוב בה כי קרוב אליך הדבר מאד לא נתנו לך בינה ודעת? התחיל האיש לבכות, עד שאמר לו אליהו בני אל ירע לך, כל שאר בני אדם באי עולם הם משיבים תשובה זו, אבל מעשיהם מוכיחים עליהם.	24463
כן הוא אצל עשוי מצא לו איזה אמתלא בדויה ובזה דחה כל ענין הבכורה, ונדחה מחיי עולם הבא כמ"ש בתרגום יונתן, וכל הענין לא עורר אצלו שום שימת לב או דאגה, אלא בגמרו לאכול ולשתות חזר לדרכיו, אבל אין אנו יוצאים ידי חובתנו בזה שמגלים תרמיותיו של עשוי, עלינו לפשפש במעשינו אם גם בנו לא נמצא אדישות לדברים העומדים ברומו של עולם, שלא יחרץ עלינו אותו המשפט שמבזים את הבכורה חלילה.	24464
בענין התפלה למשל האם איננו מוותרים על כל המעלות שאפשר להשיג כמו הכנעה ובטחון, האם נצלנו את התפלה ככל האפשר? כן בלימוד המוסר אשר אין בו שום קושי, ואין סוף לטובה שיכול לקבל ממנו ומזלזלים בזה, באמרם מה חידוש אמצא כאן שטרם שמעתיה? האם יש חידוש גדול מזה שיכול להשיג לב חדש ורוח נכון, כמו שמבקש דוד לב טהור ברא לי אלקים ורוח נכון חדש בקרבי (תהלים נא), הרי שאצל דוד נחשב לחידוש דברים כאלה.	24465
נוכחתי אצל החפץ חיים זצ"ל בשעה שחתנו הגר"מ ז"ל חזר מנסיעה, ובמהירות הושיט לעגלון את שכרו והזדרז ללכת לעסקיו, אז אמר לו החפץ חיים הלא עסקת במצוה של ביומו תתן שכרו, וגם ניצלת מלעבור על בל תלין, ולמה תעשה פעולה כה חשובה כלאחר יד? הוא אשר דברנו כמה וכמה בכורות ישנם תחת ידינו, ועלינו להתחזק בחשבון הנפש לנצלם שלא יוכלו לומר שמכרנו את הבכורה עבור נזיד עדשים. (המוסר והדעת).	24466
	24467
	24468
	24469
	24470
	24471
	24472
	24473
	24474
	24475
	24476
	24477
	24478
	24479
	24480
	24481
	24482
	24483
	24484
	24485
	24486
	24487
	24488
	24489
	24490
	24491
	24492
	24493
	24494
	24495
	24496
	24497
	24498
	24499
	24500
	24501

	מאמר תקט	24502
	ויעקב נתן לעשו לחם ונזיד עדשים ויאכל וישת ויקם וילך ויבז עשו את הבכורה (בראשית כ"ה ל"ד).	24503
	ויבז עשיו את הבכורה הכניס עמו כת של פריצים ולעגו על קניית יעקב את הבכורה (בר"ר סג יט), כאן	24504
	מתגלית לפנינו תמונת נפש האדם המתלבטת במרירות העבירה, ואשר גם מתאמצת להמתיק את טעמה	24505
	המר של עבירה זו, ידוע שבטבע האדם הלהוט אחרי העבירות, להעמיד את עצמו כלפי הבריות כאמיץ לב,	24506
	ובהימצאו בחברת חבריו הריהו כמנצח בשדה המערכה וכולו אומר בטחון וגאון עצמי, ברם בבואו הביתה	24507
	ובהימצאו בין ד' קירות חדרו, הרי כל עוזו והדרו כאילו נעלמים, ורואה את עצמו כסמרטוט שפל ובזוי	24508
	בעיני עצמו, ומכיר את נפשו שנסחפה בזרמי הרפש והתאוה הבהמית.	24509
	דומה הוא בעל העבירה לאותו השיכור השותה אפיוס, שלכתחילה משחק לו הדמיון ומצייר לו עולמות רב	24510
	גוונים ורואה הכל מתוק, אבל עם הרגע של הפוגת אפיוס, הריהו נשטט ומושלך ממרומי הדמיונות לעפר	24511
	המציאות האפלה והמרה, והוא מרגיש עצמו כל כך חלש ונטול כל רגש של חיות ממשית שבור ורצון	24512
	ובזוי.	24513
	ברם גרוע הוא בעל העבירה, שאף אחרי הרגישו את עצמו שפל מדוכדך ומושלך, במקום לכוון את צעדיו	24514
	לצד התשובה האמיתית, הוא הולך ומסלף את דרכו עוד יותר, הוא יוצר לעצמו השקפה פילוסופית,	24515
	שהעבירה שהשתקע בה היא דוקא מעשה הגיוני, החרטה אמנם מוצצת במסתרם את דמו, אבל בכל זאת	24516
	מתחצף ומרים קולו אכלתי ואוכל! ובכדי לתת לשיטתו החדשה מין אישור וגושפנקא, הריהו כונס כנופיות	24517
	של אנשים ריקים כמוהו, ובזה מתחזק ומתגבר על החרטה שמתפחת על פניו.	24518
	והי התמונה שחז"ל הציגו לנו במאמרם הנ"ל, עשיו הרשע אחרי הרגשתו את מכירת הבכורה בשביל נזיד	24519
	עדשים, אחרי היותו מותקף מרורות החרטה, אכול קנאה ותאוה על יעקב אחיו התם, שע"י השגת הבכורה	24520
	הולך ונוחל ש"י עולמות של רוחניות ושלווה עילאית, והוא עשיו השיכור מתפרפר ביסורי עלבונו ותאוה,	24521
	מה יעשה עשיו זה בכדי להיחלץ מעט מיסוריו וכעסו? מקשיב הוא לפיתוי היצר האומר לו, לך כנוס את	24522
	חבריך והמצא לך שיטה והשקפה פילוסופית מצדיקה את דרכיך, וכן עשה הכניס עמו כת של פריצים	24523
	ולעגו על קניית יעקב את הבכורה!	24524
	כפי שתיארנו לעיל ראשית צעדיו של אותו רשע הוא, לא ללעוג על מכירתו ועל שפלותו וירידתו שנתבזה	24525
	לדורות, איש התאוה המוכר את דרגתו הרוחנית עבור נזיד עדשים, אבל על קניית יעקב כן הוא לועג,	24526
	קיתון של שופכין הוא מטיח כלפי אנשי האמת והטהרה, על התאמצותם להתחזק ולהשתמר מעוון, על	24527
	אמונתם ברוממות מעשה הטוב, על אמונתם ברוממות האדם שנברא בצלם האלקים.	24528
	הרעיון הנ"ל מושתת ג"כ על מהלך התסבוכת האנושית הרגילה, כי מדי רואנו איש רגיל מתחיל פתאום	24529
	לצאת מגבולי הנימוס ותחומי השכל הישר שבהם היה מתהלך עד עכשיו, וכל הנהגתו נעשית פתאום	24530
	מוזרה ותוקפנית, והוא מגיע לאותו המצב הנפשי המוגדר בשם עזות, הרי זה לעתים מאוד קרובות יכול	24531
	לשמש לנו אות וסימן, שמשוהו פלילי התרחש בנפשו שנכשל בעבירה, ומתוך שהחרטה נוקבת בו ובוודאי	24532
	שהיא מתגלה על פניו והוא ירא שמא יכירו בו, הריהו לובש גאות ועזות צעקות ותקיפות, ועל כגון זה	24533
	אמרו ז"ל כל אדם שיש בו עזות בידוע שנכשל בעבירה (תענית ז:).	24534
	כל הנ"ל הוא בדוק ומנוסה, האדם הפורץ לפתע פתאום ומתחיל להריע בקול עזות, סימן הוא שבתוככי	24535
	נפשו נרדף ומעונה מאיזו מין שפלות עצמית המתרחשת בקרבו, בגלל איזו עבירה קשה שנכשל בה, ולשם	24536
	הצדקת העבירה הוא מכריז על שיטה חדשה ובשיטה זו עשה את העבירה וחי בה! ובכדי להתחזק ביתר	24537
	שאת בהשקפתו יוצר לעצמו חוג אנשים כמותו התומכים בו.	24538
	ויש והוא האדם שנכשל בעבירה ובכדי להשתיק את סאון נפשו המתפתלת, לא רק שיוצר לעצמו שיטות	24539
	כנ"ל, אלא שלפעמים עוד מפליג בכדי לחפות על עצמו, להתקשר ולהתייחס לגדולים אנשי אמת לשם	24540
	אימות ואישור שיטתו המכוערת, כן מצינו שעשיו מקנאת יעקב אחיו ומשפלות נפשו, הלך ולקח לעצמו	24541
	מבנות ישמעאל בכדי להתייפות בעיני יצחק אביו, והמגמה היתה להראות ולהוכיח שהוא עשיו לא התרחק	24542
	מהשקפת אבותיו.	24543
	בכל מיני תחבולות יתלבט ויאחז הנכשל בעבירה, בשיטה חדשה בהשתוות למעשי אבות, ורק אל התשובה	24544
	האמיתית לא יגש, כאותו עשיו שהיה עומד ברשעתו מתחלתו ועד סופו, והלימוד לנו מכל הנ"ל	24545
	שהמתבייש להתייחס ולאחוז בשיטת עשיו ודרכיו, יזהר מאוד שלא לעמוד על דעתו, שלא ישאר ח"ו עומד	24546
	על עקשנותו ואוולתו, והמפתח המועיל והמתאים ביותר הוא לימוד המוסר בהתרגשות ובהתפעלות	24547
	עצומה, כפי שהורונו כל קדושי יוצרי תנועת המוסר שבכל הדורות. (תורת הנפש).	24548
		24549
	מאמר תקי	24550
	ויעקב נתן לעשו לחם ונזיד עדשים ויאכל וישת ויקם וילך ויבז עשו את הבכורה (בראשית כ"ה ל"ד).	24551

יש לתמוה וכי אותו רשע שוטה היה שלא ידע מה היא בכורה? והרי נאמר אח"כ ויצעק צעקה גדולה ומרה	24552
את בכורתו לקח, הרי שידע ערך הבכורה, ומה שנשבע ליעקב מעיקרא אפשר לומר אחזו בולמוס,	24553
וכשגבר בו רעבונו הסכים למכירה זו, אבל לאחר שכבר אכל ושבע ודשן ושקעה אש התאוה, הנה במקום	24554
שהיה לו להרגיש מיד את סכלותו ולהתחרט ולצעוק צעקה גדולה ומרה את בכורתו לקח, הרי הוא קם	24555
מהאכילה ועוד מבזה אותה ומה טעם?	24556
אבל כן יתנהג אדם אשר מדותיו שולטות עליו, כי הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מדעתו	24557
ועולמו, ונעשה סכל ובער אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו ואין קץ לכח השטות, כי מתחילה כאשר בערה	24558
בו אש התאוה מכר הבכורה הלזו, אשר הוא בעצמו בכה אח"כ על אבידתו הגדולה, מכר והחליף את ראשו	24559
עבור נזיד עדשים, ולאחר מכן שהשקיט רעבונו והלכה לה מדת התאוה, הנה באה מיד במקומה מדת	24560
הכבוד, עביד אינש לאחזוקי בדיבורי' ואומר לנפשו כי טוב עשה, ומה שוה היא הבכורה? ועוד קיבל	24561
עבורה פת ותבשיל.	24562
וזהו ויבז עשו את הבכורה, שנעשית אצלו המכירה שיטה ודרך בחיים, והכל מפני רוע המדות ששלטו	24563
עליו, כי כן בני אדם אשר לא יחפצו בטוב, כחנות פתוחה וכהפקר לכל מדה נמבזה, אשר יבואו ויעשו בהם	24564
כל מה שירצו, והוא כגולם לא ינוע ולא יזוע.	24565
ולכשתשאל איה שכלם ובינתם? התשובה היא שהרשעים משתטים עם חכמתם, שלא יחושו לסכנת המדות	24566
כאשר באמת אין להם מקום בשכל, לכן יחשבו כי אין להם צורך לחכמים האלו להתייגע ולעמול לשרש	24567
אחריהם, ובוטחים על חכמתם שלא יטו אוזן לרוע המדות, ובזה הם ניצודים והרי הם נופלים בפח טבעי	24568
המדות הרצונות והתאוות, לא כן חכמי התורה המה ישכילו להבין עד כמה קשה עורף הוא טבע האדם,	24569
ויחשדוהו בכל דבר נאלח ונתעב, ומתוך כך נזהרים מאוד, ולא יסיחו דעתם להשמר ממנו לבל יפלו	24570
במכמוריו. (אור יהל ד' נ')	24571
	24572
מאמר תקיא	24573
עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתי (בראשית כ"ו ה').	24574
עקב אשר שמע אברהם בקולי, ועמדתי על זה כי תלה לו רק בזכות אביו, ולא ידעתי טעם למה? ומצאתי	24575
בספר ספורנו על התורה כדרך גאון שאינו ירא לכתוב מה שנראה לו, כי זה מחמת שלא קרא עדיין בשם	24576
ה' לפרסם אלקותו יתברך, עד שלבסוף נתעורר לזה וקרא בשם ה' וזה מבהיל, יצחק אבינו ע"ה שנקרב	24577
לעולה תמימה, ורק בשביל שלא פרסם ידיעת אלוקות נענש עונש, שלא תלה לו בזכותו רק בשביל אביו	24578
אשתומם על זה.	24579
וידוע מאמרם ז"ל (ברכות י.), כל התולה בזכות עצמו תולין לו בזכות אחרים, חזקיה שאמר זכר נא את	24580
אשר התהלכתי לפניך נענש על זה, דכתיב וגנתי על העיר הזאת למען דוד עבדי, ואמר חזקיה על זה הנה	24581
לשלום מר לי מר, ופירש שם הגמ' אפילו בשעה ששיגר לו הקב"ה שלום מר הוא לו, והכל בשביל שראה	24582
כאילו הוא אין לו זכות.	24583
ועתה התבוננו נא יצחק אבינו ע"ה אחד משלושה שנקראו אבות, וכל זכות כלל ישראל הוא זכור לנו ברית	24584
אבות כאשר אמרת, והנה קודם שקרא בשם ה' ואולי חשב כי אין מן הצורך, כי כבר פרסם אברהם אבינו	24585
ע"ה וגם הוא עולה תמימה, ולא אהני לו כל זה ונכתב עליו כאילו אין לו זכות, וכמו שנזכר לעיל מחזקיה	24586
מר לי מר, מבהיל לראות גודל השכר לפרסם יראת שמים בעיני הבריות, ואף כי כבר פרסם אביו אבל כל	24587
דמפיש טפי עדיף.	24588
והנה מקצה אל קצה, מקודם כאילו אין לו זכות כלל ואחר כך כל ישראל אוכלים זכותו, כמו שנאמר	24589
וזכרתי את בריתי ואף את בריתי יצחק, נזכה לפרסם יראת שמים ויתקדש שם שמים על ידינו וטוב לנו,	24590
וכן יש ללמוד משם (ברכות י.) כי כל זכויותיו של אדם היותר גדול הכל כלא נגד חיוב האדם לבוראו וכל	24591
הטוב שעושה עמו (חכמה ומוסר ח"ב מא' ר"כ).	24592
	24593
מאמר תקיב	24594
עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתי (בראשית כ"ו ה').	24595
אמר רב קיים אברהם אבינו כל התורה כולה, אמר רבא ואיתימא ר' אשי קיים אברהם אבינו אפילו	24596
עירובי תבשילין, שנאמר תורותי תורה שבכתב ותורה שבעל פה (יומא כה:), ראשית דבר מתגלים לפנינו	24597
בפרשיות הראשונות סוד הבריאה וסוד האדם, הבריאה כולה על כל הברואים השונים זה מזה נבראו	24598
לתכלית אחת, ועם השוני שבפרטים משועבדים הם זה לזה ומשתלבים זה עם זה.	24599
הדומם לצומח והצומח לחי והחי למדבר, והמדבר צריך להקיף את הכל וללמוד מכל פרט בבריאה מה	24600
תכליתו ותועלתו, וממנו להקיש על עצמו ולהשתלם בשלמות עצמו, שהרי גם אלמלא התורה לא היה	24601

האדם יכול להיות בכלל ריק מדעת ומהכרה בחיים הרוחניים הגבוהים, כמו שאמרו ז"ל אלמלא ניתנה תורה היינו למדין גזל מממלה, עריות מיונה צניעות מחתול דרך ארץ מתרנגול.	24602
הרי שהאדם צריך להקיף את כל הבריאה ולקבוע תכונותיה שילמד מתכונות אלו ויקיש אותם לעצמו, ויתרה מזו למדנו אם יש בכח בחירתו של האדם להקיף כל הבריאה וללמוד ממנה, אין זאת אלא שכל כוחות הבריאה מצויים בו, אם יש בכוחו לגלות רזי הבריאה, אין זאת אלא שיוכל גם לגלות מצפוני הבריאה, כמאה"כ ומבשרי אחזה אלוה, מעצמו יוכל להגיע אל התורה, אלא שהתורה באה להמריצו לעבוד יותר מיכולתו ויותר מכפי שמשער הוא בעצמו.	24603
וזה שגילו לנו חז"ל באמרם קיים אברהם אבינו כל התורה כולה אפילו עירוב תבשילין, ובעצם מנין למד לקיים את התורה, ולמה צריך היה לקיימה בכלל עד שלא ניתנה? אלא שצריך האדם להקיף את הבריאה לדעתה, ולכוון את רצון השי"ת עד שלא ניתנה תורה, וזהו שאמרו ז"ל דרך ארץ קדמה לתורה, ואם אין דרך ארץ אין תורה, כלומר צריך האדם להכשיר את עצמו למען יקרא בשם אדם, ויהא מסוגל לקבל את התורה ולקיימה, ואם תחסר הכשרה הזאת אין תורה כי האדם לא יכשר אליה, אברהם אבינו ע"ה השלים את עצמו בכל המידות, בזה שפענח את צפונות נפשו ואת רזי הבריאה, עד שלמד מעצמו וקיים את כל התורה כולה.	24604
ומה שאמרו אפילו עירוב תבשילין, פירושו שהוא קיים אפילו הדברים שאין בכח שכל אנוש להשיגם, שהרי יש בחוקי התורה דברים ששכל האדם יכול להשיגם, אך יש בהם דברים שהם למעלה משכל אנוש, אך אברהם אבינו השיג גם את הדברים הללו כתוצאה מהתאמצותו לרדת לחקר התורה, עד כי השיג גם עירוב תבשילין, לפיכך האריכה התורה בספורים ובפעולות השונים של האבות, ללמדנו דרכיהם וחייהם ועד היכן הגיע כח בחירתם, למען נרכוש גם אנו שתי אלה תורה ודרך ארץ, ומאידיך גיסא גילתה לנו התורה דרך ההשגחה איך התנהג עמם הבורא ודקדק עמהם.	24605
שני דברים אלו הם אפוא יסודות חשובים שהאדם צריך לתת לבו אליהם, הדבר הראשון שיכיר עד היכן מגיע כח בחירתו ומהי חובתו השלמה, והשני שיחוש בכוחה של ההשגחה על כל צעד ושעל, שהכל בידי שמים והקב"ה מודד כל אחד במדתו וכמ"ש ה' צלך, כי בלעדי ההשגחה לא היה האדם יכול להתקיים. ואשר לענין הבחירה אין האדם מכיר את עצמו, ואינו משער כלל עד היכן מגיעים כוחותיו, הוא מגביל את כח הטוב שבו ואינו יודע עד היכן מגיע כח הרע וההשחחה, והרמב"ם אמר שכל אחד יכול להגיע למדרגתו של משה רבינו מחד גיסא, ולמדרגתו של ירבעם בן נבט מאידך גיסא, הרי לך שכוחות האדם בלתי מוגבלים אלא שהוא אינו מכיר בהם, ועוד שעתיד הוא להיתבע על כך שלא האמין בעצמו, צא וראה שהתורה האריכה בדברים שנראים פעוטים, ודוקא בהם תופסת מקום נכבד והעלו אותם על נס, עד שאמרו יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים. (דברי בינה ומוסר).	24606
	24607
	24608
	24609
	24610
	24611
	24612
	24613
	24614
	24615
	24616
	24617
	24618
	24619
	24620
	24621
	24622
	24623
	24624
	24625
	24626
	24627
	24628
	24629
	24630
	24631
	24632
	24633
	24634
	24635
	24636
	24637
	24638
	24639
	24640
	24641
	24642
	24643
	24644
	24645
	24646
	24647
	24648
	24649
	24650

ב"ג היה פעם באמריקה ודיבר באוניברסיטה של ישיבת ר' יצחק אלחנן, והכחיש שעם ישראל הוא העם הנבחר ואמר אנו ככל הגויים, ועל דברי ההבל הללו אמרתי, כשמרן החפץ חיים זצ"ל נפטר, אמר המשגיח ר' ירוחם זצ"ל למחרת ההלויה דברי הספד במשך שלוש שעות, ובין דבריו אמר ידועה מימרת דרוין שאדם נברא מקוף, מה פלא שכך הבין שאדם נברא מקוף, הרי הוא נמצא כל ימי חייו יחד עם אותם אנשים שבאמת דומים לחיות עם כל המדות הרעות, אבל אם היה דרוין רואה פעם אחת מימי חייו את מרן החפץ חיים זצ"ל, כבר היה מבין שאדם כזה אינו יכול לצאת מקוף.	24651 24652 24653 24654 24655 24656
וכך אמרתי על ב"ג שתמיד היה נמצא בין חבריו שכולם היו מחללי שבתות אוכלי טרפות המטמטמים את נפשם, ולכן אין פלא שלא הבין שעם ישראל הוא העם הנבחר, כי הכיר רק את ישראל אשר פרק מעליו כל עול ואשר התנהג ככל הגויים, אבל אילו היה נמצא בין צדיקים כמרן החפץ חיים זצ"ל וכדומה לו, היה מבין שעם ישראל עם ככל הגויים אלא הוא עם נבחר, ובינו לבין הגויים יש מרחק עצום, ולדברינו אלו מובן שאברהם אבינו הבין את כל התורה כולה מעצמו, היות והיה לו טוהר לב והרגיש בנשמתו הטהורה את כל התורה.	24657 24658 24659 24660 24661 24662
עוד אפשר לומר ע"פ מה שביאר מו"ר הגאון ר' יחיאל מרדכי גורדון זצ"ל, שלמה המלך אמר אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, אומרים חז"ל שזה קאי על פרה אדומה שמצוה זו לא מבין, ואמר מו"ר לא רק פרה אדומה לא הבין אלא מזה שלא הבין פרה אדומה הבין, שגם משפטים אינו מבין, היות וכל התורה קשורה זה בזה, וכל המצוות קשורות זו בזו, ולכן משה רבינו הבין אף את פרה אדומה היות והבין את כל התורה היטב.	24663 24664 24665 24666 24667
ואפשר לומר שאברהם אבינו הבין היטב כל שבע המצוות שהיה חייב, וממצוות אלו הבין את התורה כולה, כי התורה קשורה זה בזה, וזהו מעצמו למד תורה מהמצוות שהיה מחויב אלו לימדו אותו את כל התורה, עלינו להעמיק ולהתבונן בגדלות תורתנו הקדושה וביחודה, אשר מקיימי מצוותיה מובטח להם אושר עצום והתעלות רוחנית עצומה מה שאין כל נברא מסוגל להשיג, ולהודות להשי"ת על שזכינו להיות העם הנבחר לקבל את התורה הקדושה. (דרכי מוסר).	24668 24669 24670 24671 24672 24673
מאמר תקיד	24674
עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמתי (בראשית כ"ו ה').	24675
האלקים עשה את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים, רש"י אשר עשה הקב"ה את האדם ישר, והמה — כשנזדווגה לו חוה אשתו ונעשו שניים ונקראו 'המה' בקשו חשבונות רבים מזימות ומחשבות של חטא, כך נדרש מדרש (קהלת ז כט ובקה"ר שם).	24676 24677 24678
אדם הראשון היה ישר בתכלית, מסוף העולם ועד סופו היה, מן הארץ עד הרקיע היה, קדושת גופו היתה כקדושת בית המקדש, דרגת כל הבריאה היתה אז יותר גבוהה משל עכשיו, הוא היה מוכן לחיי נצח בגן עדן, אבל כח הרע היה נמצא בעולם וזקוק לתיקון, אם אדה"ר היה עומד בנסיון של פרי עץ הדעת היה זה התיקון, כח הרע עמד חוץ ממנו ולא היה מעורב בכוחות נפשו כמו אצלנו.	24679 24680 24681 24682
הנסיון היה קשה אבל אדה"ר עם ישרותו היה מסוגל לעמוד בו, כשלא עמד בו ולא תיקן הרע חילק הקב"ה את הרע לחלקים קטנים לאין שיעור, והטיל על כל אחד מבאי עולם עד סוף כל הדורות חלק אחד ממנו לתקנו הוא היצר הרע של כל אחד ואחד, הוי אומר אותו רע שכל הדורות עסוקים בו לתקנו היה מוטל על אדה"ר לבדו לתקן, והמה בקשו חשבונות רבים, חוה נתפתתה והכשילה גם אותו והישרות נתקלקלה.	24683 24684 24685 24686 24687
האם אין עוד ישרות בעולם מאז קלקול זה? בוא וראה דברי הרמב"ם, ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי עולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעתו, להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעת את ה', והלך ישר כמו שעשהו האלקים, ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קדש קדשים וכו' (שלהי שמיטה ויובל), מלמדנו בזה הרמב"ם כי כל אדם נברא ישר, ורק בקשת החשבונות הרבים מעקמת את הישרות, מי ששומר על ישרותו הטבעית ומתמסר לעבודת ה', מגיע באמת למעלות העליונות.	24688 24689 24690 24691 24692 24693
עוד אחת נאמר על אדה"ר וצאצאיו, לפיכך נברא אדם יחידי ללמדך שכל המאבד נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו איבד עולם מלא, וכל המקיים נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא (סנהדרין פד), היחידות של אדה"ר לא נאבדה עם ריבוי בני האדם, עדיין כל אחד ואחד מבני האדם יחידי הוא כמו אדה"ר, וכל אחד עולם מלא כמוהו, המצאם של מיליארדי בני אדם אינה פוגעת כלל ביחידותו של כל אחד מהם, המשנה ממשיכה שם ולהגיד גדלותו של הקב"ה, שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד וכולם דומין זה לזה, והקב"ה טבע על אדם בחותמו של אדה"ר ואין אחד מהן דומה לחברו.	24694 24695 24696 24697 24698 24699

כל אדם הוא בריאה חד פעמית וידע זאת כל אדם אני עם כוחותי ותכונותי פרצוף פני וסגולות נפשי יחיד בעולם, בין כל החיים עכשיו אין אף אחד כמוני, בדורות שעברו לא היה כמוני ועד סוף כל הדורות לא יהיה כמוני! ואם כך ודאי הקב"ה שלחני לעולם בשליחות מיוחדת ששום אחר אינו יכול למלאותה רק אני! לנו לדעת זאת היחידות והישרות יש לנו כמו שהיתה לאדה"ר, ואם נהיה ישרים כאשר בראנו האלקים ולא נבקש החשבונות הרבים המאבדים את הישרות, כי אז נמלא את היעוד שהשגחה הטילה על היחודיות שלנו, להשיב אמרי אמת לשולחנו.	24700
אדה"ר לא תיקן את העולם ישרותו לא עמדה לו, הראשון שהתחיל לתקן היה אברהם אבינו ע"ה, הרמב"ם מתאר את התפתחותו בתחילת הלכות ע"ז וז"ל, כיון שנגמל איתן זה התחיל לשוטט בדעתו והוא קטן והתחיל לחשוב ביום ובלילה, והיה תמיה היאך אפשר שהיה הגלגל הזה נוהג תמיד ולא יהיה לו מנהיג ומי יסבב אותו, כי אי אפשר שיסבב את עצמו, ולא היה לו מלמד ולא מודיע דבר אלא מושקע באור כשדים בין עובדי כוכבים הטפשים.	24701
אביו ואמו וכל העם עובד עכו"ם והוא עובד עמהם, ולבו משוטט עד שהשיג דרך האמת והבין קו הצדק בתבונתו הנכונה, וידע שיש שם אלוה אחד הוא מנהיג הגלגל והוא ברא הכל, ואין בכל הנמצא אלוה חוץ ממנו, וידע שכל העולם טועים ודבר שגרם להם לטעות, זה שעובדים את הכוכבים ואת הצורות עד שאבד האמת מדעתם.	24702
ובן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו, וכיון שהכיר וידע התחיל להשיב תשובות על בני אור כשדים ולערוך דין עמהם ולומר, שאין זו דרך האמת שאתם הולכים בה ושיבר הצלמים, והתחיל להודיע לעם שאין ראוי לעבוד אלא לאלוה העולם ולו ראוי להשתחוות ולהקריב ולנסך כדי שיכירוהו הברואים הבאים.	24703
בחז"ל יש שתי דעות, עקב אשר שמע אברהם בקולי, ר' יוחנן ור' חנינא אמרין בן מ"ה שנה הכיר אברהם את בוראו, ר"ל אמר בן ג' שנים הכיר אברהם את בוראו, מנין עק"ב שמע אברהם בקול בוראו (בראשית רבה סד ד), הרמב"ם מביא כאן שתי הדעות לפונדק אחד, וראה מה שנתחדש לקדוש עליון הרמב"ם זללה"ה בזה, כשאברהם אבינו ע"ה ידע שיש שם אלוה היה כבן שלוש, וכאשר הכיר את בוראו היה בן ארבעים, מה ההבדל בין הידיעה שיש שם אלוה ובין הכרת בוראו? כנראה הידיעה היא בשכל וההכרה היא בלב, וההבדל ביניהן הוא גדול מאוד.	24704
על נמרוד שהיה גבור ציד לפני ה' אמרו חז"ל והובא ברש"י שהיה יודע רבונו ומתכוון למרוד בו, גם על אנשי סדום שהיו רעים וחטאים לה' מאד, אמרו חז"ל יודעים רבונו ומתכוונים למרוד בו, אם יודעים כבר שיש להם רבון איך מתכוונים דוקא למרוד בו? יש בזה מהלך עמוק, הידיעה שיש שם אלוה מחייבת את האדם, כי מעתה אינו יכול להתנהג עוד בשרירות לבו וככל העולה על רוחו, אולם כוחות הגוף והנפש מתמרדים נגד ידיעה שכלית זו שיש אלקים, כי הכוחות רוצים דוקא למלאות תאוותם בלי הגבלה, ומה יעשו כדי להחזיר לעצמם את החופש ללכת בשרירות לבם? מתכוונים למרוד באלקים עצמו! הרי עצם ידיעת רבונו גורמת את ההתמרדות נגדו.	24705
כל זה בידוע רבונו בידיעה שכלית, אבל המכיר את בוראו היא הכרה בלב, הידיעה השכלית חודרת לתוך ההרגשות ומקיפה את כוחות הנפש, שכולם מסכימים להכרה ומקבלים אותה ברצון, אז לא יתכן למרוד בה, ועוד כי אין ההכרה הזאת סתמית יש אלקים, אלא היא פרטית מאוד הוא מכיר את בוראו, שיש כאן יחס אישי בינו לבין בוראו, זוהי הכרה שלימה המשנה את כל חיי האדם.	24706
מצינו כמה פעמים שחז"ל מדברים על מכיר את בוראו ותמיד הם מוסיפים לזה דבר, כגון והיו הדברים האלה — למה נאמר? לפי שהוא אומר ואהבת את ה' אלהיך איני יודע כיצד לאהוב, ת"ל והיו הדברים האלה על לבבך, שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם ומדבק בדרכיו (ילקוט ואתחנן תתל"ט מהספרי), הרי המכיר את בוראו באמת מכיר גם דרכי חסדו ית' ומתדבק בהם, הכרה שאין עמה קנין מידות טובות — אינה אלא דמיון!	24707
כך הכיר אברהם אאע"ה את בוראו ונהיה איש חסד, וכיון שהכיר וידע התחיל להשיב תשובות לבני דורו, חידוש גדול היה זה כי גודלו ית' היא מידת טובו, ועד כמה שהוא ית' מגביהי לשבת הוא משפיל לראות בשמים ובארץ, וכל תכלית השגחתו והנהגתו היא שהוא מקימי מעפר דל מאשפות ירים אביון להושיבי עם נדיבי עמו, לרומם ולגדל את האדם ברוב חסדו, ודוקא זהו רצונו ית' שנפנה אליו בכל ענינינו הקטנים והוא יושיע אותנו, זוהי תשובה חותכת על הטעות של הע"ז.	24708
רק קדוש עליון ועובד ה' גדול כהרמב"ם היה יכול לעמוד על דרכו זו של אאע"ה, כי היה צורך בארבעים שנה כדי להשיב הידיעה השכלית אל הלב, להפוך הידיעה שיש שם אלוה להכרת בוראו! ארבעים שנה מידיעת השכל עד הקליטה בלב! ומה אנן נענה אבתריה בהיותנו מצוים וידעת היום והשבות אל לבבך.	24709
	24710
	24711
	24712
	24713
	24714
	24715
	24716
	24717
	24718
	24719
	24720
	24721
	24722
	24723
	24724
	24725
	24726
	24727
	24728
	24729
	24730
	24731
	24732
	24733
	24734
	24735
	24736
	24737
	24738
	24739
	24740
	24741
	24742
	24743
	24744
	24745
	24746
	24747
	24748

ואיך מצא אברהם אבינו ע"ה את הדרך מהשכל אל הלב, ואיך הבין בכלל שיש ענין של השבה אל הלב?	24749
הרי הרבה פילוסופים הגיעו לידיעה שיש אלקים, אבל אף אחד לא מצא השביל המוביל מהשכל אל הלב,	24750
ורק אברהם אע"ה בעמדו על ידיעה זו הבין, שבוה מצא את דרך האמת ואת קו הצדק, ומעתה הוא יצטרך	24751
ללכת בדרך ולהמשיך הקו עד התכלית, ומהי התכלית? הלב, ההליכה העקבית בדרך זו עד הגיעו אל	24752
השלמות האחרונה דרך כל עשרת הנסיונות, זוהי הישרות אשר עליה נקרא כל הספר ספר הישר, ישרות	24753
זו עמדה לכל האבות הקדושים וליוסף הצדיק, והם שהתחילו לתקן את אשר אדם הראשון לא הצליח	24754
לתקן.	24755
הגר"ח כותב כמה מידות שהצדיק יגע וטרח להשיגם, לבניו אחריו המה בטבע ובקצת יגיעה יגיעו לזה,	24756
כמו שנראה בחוש שרבים מעמי הארץ מהיהודים מוסרים את עצמם על קידוש השם, הוא מוטבע בנו	24757
מאבינו אברהם שמסר נפשו באור כשדים על אמונתו, וכן כל עשרה נסיונות היו להישיר הדרך לפנינו.	24758
ההתעוררות פתאום לילך לארץ הקודש הוא מנסיון לך לך, קבלת כל דעבדין משמיא לטב מנסיון הרעב,	24759
העמידה בנסיונות, ידיעת השם וההבאה אל הלב אשר נצטוינו עליה וידעת היום והשבות אל לבבך, הכל	24760
מוטבע בעומק נשמת האדם מישראל כירושה מאבותינו הקדושים, ובקצת יגיעה נגיע לזה אשרינו!	24761
(עלי שור ח"ב).	24762
	24763
מאמר תקטו	24764
וישקף אבימלך מלך פלשתים בעד החלון וירא והנה יצחק מצחק את רבקה אשתו (בראשית כ"ו ח').	24765
רבים מתקשים בהבנת פסוק זה ויתבאר בהמשך דברינו, הגר"ח מוואלאז'ין ז"ל כותב בהקדמת ספרא	24766
דצניעותא וזה תוכ"ד, ידוע שרבינו הקדוש (הגר"א ז"ל) היו לו גלויים ואין ידוע אם בהקיץ או בחלום, כי	24767
רבינו היה מתנהג בהצנע לכת מאוד והסתיר דברים כאלו, אך לפעמים היה מתבטא מאלו הדברים	24768
באמצע שיחה ונודעו קצתן.	24769
אירע פעם שהיה מדבר מענין לענין, ובתוך הדברים סיפר שהיה בוילנא איש אחד אשר היה מגלה דברים	24770
נסתרים, ואפילו מה שאדם היה עושה בחדרי חדרים היה יודע ואומר להם, עד כדי כך שהאנשים היו	24771
מפחדים להראות בפניו שמה יגלה מסתורין שלהם, והביאו אותו לרבינו הגר"א, ואמר לו אם יתן לי רבינו	24772
רשות אומר לפניו מה שדרש רבינו מלפני ב' שבועות, ונתן לו רשות ואמר כי בשעה פלוגית ישב רבינו	24773
על מקום זה שיושב כעת ולמד פ' האזינו ונתגלו לו סודות עמוקים מאוד, ורשב"י ישב מימינו והאר"י	24774
הקדוש משמאלו וכך היה דורש...	24775
הגר"א היה לו התפעלות גדולה מזה, ואמר כי יש ב' דרכים לדעת נסתרות בנ"א, יש דרך קדושה אם אדם	24776
נוהג בפרישות יתירה ופורש מכל תענוגי עוה"ז, יש לו התקשרות עם המרכבה הקדושה ונכנס בשערי	24777
הקדושה הרבה, ואז יכול להביט ולראות מה שנעשה בכל העולם, ואף מה שעושה אדם בין ארבע קירות	24778
ביתו הוא רואה כמו שרואים דרך חלון פתוח, אך יש גם דרך שניה להבדיל אם אדם מתקשר במרכבה	24779
הטמאה רח"ל, גם הוא יכול לראות כמו דרך חלון, כי זה מול זה עשה האלקים, וסיים הגר"א כי האיש הזה	24780
יודע דברים אלו ע"י המרכבה הטמאה וציוה מיד לגרשו מביתו.	24781
ועתה נבוא לפרשת אבימלך עם יצחק אבינו, כתוב ויגדל האיש עד כי גדל מאוד, ויאמר אבימלך אל יצחק	24782
לך מעמנו כי עצמת ממנו מאוד וילך משם יצחק, הרי שקינא בו וגרשו מגרר, ומה זאת שאח"כ נתיישב	24783
והחליף דעתו, ככתוב שם ואבימלך הלך אליו מגרר ואחזת מרעהו, ויצחק אבינו באמת אמר להם מדוע	24784
באתם אלי ואתם שנאתם אותי ותשלחוני מאתכם, ומה תשובה השיבו לו? ראה ראינו כי היה ה' עמך אתה	24785
עתה ברוך ה', ויש לשאול מדוע ראו רק עכשיו ולא מקודם?	24786
אכן כפי האמור למעלה הרי זה לעומת זה עשה האלקים, וכשם שיש ב' שערי קדושה במרכבה הקדושה,	24787
כך יש להבדיל ב' שערי טומאה במרכבה הטמאה, והוא השטן הוא היצה"ר הוא מלאך המות וכת דיליה,	24788
ועד הגאולה האחרונה יש להם כאילו ממשלה משלהם בעולם, וכמו שאנו אומרים בתפילות והרשעה כולה	24789
כעשן תכלה כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ, והיא המרכבה הטמאה היא הרשעה והיא הממשלת זדון	24790
בארץ.	24791
וכבר הבאנו מהגר"ח בשם הגר"א, שגם המקושר אל המרכבה הטמאה רח"ל יכול לראות ולידע הרבה	24792
נסתרות, וזהו משאה"כ וישקף אבימלך בעד החלון וירא, וח"ו איך אפשר לפרש שיצחק אבינו לא יתנהג	24793
חלילה בצניעות? אבל כבר כתוב בזה"ק פירוש וישקף אבימלך בעד החלון, היינו מחלון שלו של	24794
המרכבה הטמאה, והנה הגענו להבין בעזה"י פסוק בתורה שהיה סתום וחתום אצלנו עד כה.	24795
וכעת נתבונן מה שיש לנו ללמוד מכל פרשה זו, דהנה הכיר אבימלך כעת כי יצחק אבינו הוא ברוך השם,	24796
שמתחילה גירשו ואמר לו לך מעמנו, כל מה שנעשית עשיר ועצום מאתנו הוא וכ"ה במד"ר כאן, אבל	24797

כשהלך יצחק מהם וישב בנחל גרר והוא הולך וגדל גם שם, והם אדרבה יבשו בארותיהם וזרעו ולא צמחו שדותיהם.	24798
כמ"ש בתרגום יונתן בן עוזיאל עה"פ ראה ראינו כי ה' עמך, ומתרגם מחמא חמינא ארום הוה מימרא דהשם בסעדך דבזכותך הוות לך כל טבתא, וכדו נפקתא מן ארען יבישו בירן ואילנא לא עבדו פירין, ואמרנא נהדרינאו לוותנא עי"ש, א"כ הכיר אבימלך שהכל בא לו ליצחק מברכת השי"ת, כמ"ש ויזרע יצחק ויברכהו השם, והם נתקלקלו מפני שגירשו את יצחק מהם, לכן אמרו עכשיו ראה ראינו כי היה ה' עמך.	24799
והנה מכיר אבימלך בהכרה ברורה כי השי"ת עם יצחק והוא ברוך השם, והוא מוותר על כבודו והולך ובא עם אחוזת מרעהו, ומכניע עצמו כל כך ליצחק, והרי זה אמונה גדולה בהשי"ת, שמי שמוצא חן בעיני השם הוא מברך אותו, ומי שמתגרה באיש הזה שמוצא חן בעיניו ית' מתקלל ומתבזה, ומי הוא זה שמוצא חן בעיניו מי שמעשיו רצויים, ומי הוא אשר אינו מוצא חן בעיניו מי שאין מעשיו רצויים, א"כ הרי הגיע להכרה גדולה באמונה באופן נפלא, ומה נשאר בסופו מה ביקש מיצחק? ונכרתה ברית ותו לא מידי, בא גוי והלך גוי ונשאר גוי, והיכן אמונתו? ואיה הכרתו?	24800
אלא לומר לך שכל מי שאינו עובד על מדותיו הרי הוא נשאר בתאוותיו ובחמדתו, ואינו יכול להפרד מתענוגי חיי עוה"ז וזוהמתו, בפיו ובשפתיו מדבר עניני אמונה ובטחון, אבל אינו יכול להתגבר על יצרו, כי לא הורגל בכך מנעוריו ונשתקע בחטא, ולכן נשאר שוקט על שמריו כדאמול ולא זו ממעשיו המתועבים אפי' זיז כל שהוא.	24801
(לב אליהו ד' ק"י).	24802
מאמר תקטז	24803
ויבן שם מזבח ויקרא בשם ה' ויט שם אהלו (בראשית כ"ו כ"ה).	24804
ויקרא בשם ה' ויכרו שם ואבימלך הלך, אחרי שהתעורר לקרוא בשם ה' כרו שם עבדי יצחק באר מוצלחת בלתי מריבה, ואבימלך הלך אליו לכרות ברית ולא הזיקוהו עוד (ספורנו שם), משמע שעד עתה לא היה קורא בשם ה', ורק בהיותו זקן נתעורר לקרוא בשם ה'.	24805
נפלא ומוקשה הדבר מאוד! כי הנה כל תכלית האדם בעולם וכל תעודתו הלא היא זאת ולא אחרת, להכיר את האלקות לידע ולהבין את האמונה האמיתית, ולהרגיש בציורי לבו את יסודותיה ולהפיץ בעולם הכרות ורגשות אלו, ולנטוע בלבבות בני אדם האמונה בה' ולקרבה לענינים רוחניים, שירגישו שיש ענינים יותר גבוהים רמים ונעלים מעניני העולם החמרי שבהם הם חיים, ושיכירו וידעו הכל כי רק ה' הוא בורא הכל ומבלעדי אין כל.	24806
והנה יצחק אבינו ע"ה שנתגדל על ברכי אאע"ה ראש ואבי המאמינים, שהיה הראשון שהכיר את האלקות כח הכוחות המהוה הכל וממציאן, ושעל ידו נתפרסמה האלקות בעולם, בודאי לימד את יצחק והשריש בו את האמונה כפי שהבין והרגיש הוא, והיאך היה אפשר שאחרי כל זאת עוד תחסר ליצחק האמונה, ההכרה בחובתו ותעודתו לקרוא בשם ה'?	24807
ולא עוד אלא שזה היה אחרי אשר בהיותו בן שלשים ושבע שנה פשט צוארו על המזבח לקרבן לה', שבשביל זה יתקדש שמו יתברך, והרושם החזק שפעלה אז על נפשו החלטתו למסור את נפשו לקרבן על קדושת ה', פעלה עליו שישאר רושם זה כל ימי חייו, ונשאר תמים בקדושתו תמים בטהרתו, ירד מעל המזבח ונשאר עולה תמימה, בכל זאת עוד לא הגיע למדרגה לקרוא בשם ה' והיאך זה.	24808
למדים אנו מזה מה קשה הוא לאדם כ"כ, שכל עניניו ומעשיו יהיו מוחדרים ומושפעים מהאמת הנמצאת בתוך תוך פנימיות האדם, שקריאתו בשם ה' תהיה נובעת מעמקי זכות נפשו, ושכל פעולותיו יהיה בולט ההד האמיתי שבנפשו, וכמה עקולי נמצאים בנפשו של האדם שמעכבים את האמת שתצא ותראה בטהרתה, בלי שום ערבוב של כוחות וענינים שונים, שכך קשה לו לאדם להפרד מהם ולבלי התחשב עמהם, וכמה מחיצות של ברזל מפסיקות בעד האמת ליראות ולצאת החוצה.	24809
והנה גם אנו לפי מדרגתנו מרגישים לפעמים, איך שהנפש מתעלה ומתרוממת למדרגה רמה ונישאה כ"כ, עד שנדמה לנו שאנו מרגישים אלקות ורואים ממש את השגחתו ית', ומאגדים עולמנו לעולמות גבוהים ונעלים, והננו מגיעים להכרת האמת בלמדנו תורה, ולפעמים כשמכוונים לאמיתתה מרגישים את המאור האמיתי שבתורה, אז אנו מרגישים שגם פה בעולמנו נמסר לנו המפתח לפתוח את ספר התורה של עולמות הרוחניים גבוהים, ומתוך כך מרגישים אז שהנפש מתאגדת וחיה עם עולמות רוחניים קדושים וטהורים, ואז מתבהרת ההכרה כי כל התעודה וענין החיים, הם רק להפיץ בעולם את האמונה האמיתית לקרוא בשם ה'.	24810
והנה אחרי כל זאת, אחר כל ההכרה ורגש הזה אם יארע לאדם איזה מקרה, נענוע קל אי נועם קצת והנה הוא מט ומושכב ארצה, והיאך זה? היאך אפשר לו לאדם להיות עצב ביודעו שיש לו אלוה? איך הוא דואג	24811
	24812
	24813
	24814
	24815
	24816
	24817
	24818
	24819
	24820
	24821
	24822
	24823
	24824
	24825
	24826
	24827
	24828
	24829
	24830
	24831
	24832
	24833
	24834
	24835
	24836
	24837
	24838
	24839
	24840
	24841
	24842
	24843
	24844
	24845
	24846
	24847

ביודעו כי הוא שייך לו? והיאך לא ישמח ביודעו שיש לו תורה כזו? והיאך זה לא יגיל ביודעו כי זכה להיות מיושבי בית המדרש?	24848
אבל כן היא תכונת האדם! כי כוחות החומר שבאדם חזקים וכבדים, ונפשו מקושרת ומאוגדת בהם כ"כ עד שאיזה נענוע קל בנפשו דיו להורידו מטה, כל זמן שהוא מלובש בחומר הכוחות הגופניים שבו כ"כ חזקים, משקל החומר בו כ"כ כבד עד שנענוע קל ממשיכו למטה, ולהתנשא כמה קשה לו, ובאיזו מדרגה שיעמוד האדם, עדיין נמצאים בו כוחות טבעיים שרועשים בו וממשיכים אותו למטה.	24849
והנה ענין השמות שקרא יצחק לבארות הוא שעשה חשבון נפשו וציין מצבו, כי בראותו כי רועי גרר מריבים עם רועיו, הכיר כי הריב הזה לא רק ביניהם הוא, והרגיש כי הקטרוג ממנו הוא ושולט בו, וסיבת מקור הריב הוא בו בנפשו ולכן ויקרא שם הבאר עשק, בשם הזה ציין לו את מצבו מדת קומתו, כי עוד נמצאו בו מדות העשק המפריעים אותו להגיע לשלמות האמיתית, ובחפרו באר אחרת ויריבו גם עליה, ויקרא שמה שטנה שם קשה מהראשון, ואחרי כן חפרו באר אחרת ולא רבו עליה, אז הרגיש כי נחו בו הכוחות ואינם מרגיזים עוד.	24850
ולציין את מצבו זה קרא שם הבאר רחובות כי עתה הרחיב ה' לנו, ואחרי שהרגיש שנתרחב לו ואחרי שנראה אליו ה', רק אז התעורר לקרוא בשם ה', בקריאה שנשמע בה ההד האמיתי, הד הנובע מעמקי פנימיות זכות הנפש! וזה הצליח לכרות באר מוצלח בלתי מריבה, ולא רק הוא הרגיש השינוי הזה, כי אם לכל היתה מורגשת שלמות נפשו, ויחס העולם אליו נשתנה, אבימלך שגרשו מארצו חזר אחריו לכרות עמו ברית, כי אמר ראה ראינו כי היה ה' עמך אתה עתה ברוך ה'.	24851
והנה רואים אנו מכל זאת, כי תורתנו תורת אמת היא! כי באותה שעה שהתורה מתארת לנו את גדולת האבות וקדושתם, אינה עוברת בשתיקה על חסרונותיהם, אינה מחפה על מגרעותיהם, אינה מתארת אותם כאנשים אלקיים בכל המעלות, בלי מגרעות וחסרונות מופשטים מכל עניני וכוחות החומר.	24852
לו היתה התורה מחוברת מאנשים שכתבו אותה בעד העם, והציגו לפנייהם גדולים להיות להם למשל בכל דרכיהם ועניניהם, אזי לא היו מציירים את האבות במגרעות וחסרונות בני אדם, אבל תורתנו — תורת אמת — תורת חיים היא! היא מלמדת לנו כי האדם באשר הוא אדם אינו יכול להיות אלקי, וכל זמן שנפשו מלובשת ומקושרת בחומר, בהכרח ימצאו בו כל הכוחות והענינים הגשמיים והטבעיים.	24853
והנה בעד אנשי המעלה התועלת מספורי התורה, כי כשהם נכשלים לפעמים בדבר מה, הידיעה הזאת מנחמת ומלמדת אותם שככה היא תכונת האדם, כי באיזו מדרגה שיעמוד האדם ואיך שיהיה גודל הכרתו באמת, בכ"ו מוכרח שימצאו בו כל הכוחות הטבעיים שמושכים אותו למטה, ובכ"ז מבלי הבט על כל אלה אין לו להתרפות מלהמשיך עבודתו, ויחזק את רוחו ולבו וישתדל בכל כוחותיו לפתח ולרומם את עצמו, להתגבר על כוחותיו הטבעיים ולקלוט בנפשו עוד יותר מהאמת האמיתית, כי הלא זוהי שאיפת האדם ועבודתו בחייו.	24854
אולם לאנשים קטני הדעת, גורם הדבר להצטדק על מגרעותיהם ומעשייהם הרעים, באמרם הלא גם האבות הק' לא היו שלמים, הלא חסרונותיו ומגרעותיו הוא גם בהם נמצאו, אבל באמת סכלות ושפלות רוח היא, ושוטה גמור צריך להיות האדם החושב כזאת, כי מה גדול ורחוק הוא ההבדל בינינו לביניהם, ואין להביא שום דוגמא מחייהם הם לחיינו אנו.	24855
הם חיו חיים נעלים קדושים וטהורים, והכוחות המעלים והמורידים היו כ"כ דקים וברגשות נעלים ונעלמים דק מן הדק, מה שאין אנו מסוגלים להרגיש בהם כלל, וכמו שרואים בעצם חומרי שיכול להחלק לחלקים דקים מן הדקים, עד שחושי האדם אינם יכולים לתפוס אותם כלל, ובכ"ז מציאותו שלמה היא ונמצאת בכל עניניו, כן הוא גם בענינים רוחניים.	24856
כוחותיהם היו מזוככים כל כך, מעלים ומורידים שבהם היו ברגשות כל כך דקים, עד שלפי תפיסתנו אין לנו בהם שום השגה, ורק חז"ל שחדרו ללב אדם, בחנו ומדדו את כל כוחותיו, רק להם היתה היכולת להכיר ברגשות האלה, ועלינו ללמוד מזה שאף הם שחיהם היו קדושים וטהורים ונעלים, בכ"ז גם בהם היו כוחות מעלים ומורידים.	24857
ולכן עלינו לדעת מה קשה היא מלחמת כוחות האדם, ובאיזו סכנה גדולה הוא נמצא תמיד, כי עלול הוא מאוד לנטות מדרך הישר ולהנקש וליפול ממדרגתו, ובאיזו מדרגה גבוהה של התפתחות והשתלמות שיעמוד האדם אינו בטוח, ולכן עלינו לדעת מה שלפנינו ומה רבה היא הזהירות הדרושה לנו.	24858
נתאמץ נא ונתחזק בכל כוחותינו להשתלם באמונת ה', להכיר יותר המאור האמיתי שבתורה, ולהזדרז יותר בעבודת ה', להפיץ את האמת בעולם, ולהשריש בלבות בני אדם האמונה בתורה ולהשכיל אותם בדרכי ה' זאת צריכה להיות מטרתנו ושאיפתנו בחיים, זאת ולא אחרת! וביחוד בזמננו שהעולם כ"כ רחוק מידיעת כל הענינים האלה, והלבבות רקים בלי לחלוחית רוחנית, ורחוקים מהרגשים נעלים ורוממים, ועלינו להשתדל ולהתאמץ שכל מעשינו יהיו לש"ש, שכל פעולותינו תושפענה ותנבענה ממקור האמת	24859
	24860
	24861
	24862
	24863
	24864
	24865
	24866
	24867
	24868
	24869
	24870
	24871
	24872
	24873
	24874
	24875
	24876
	24877
	24878
	24879
	24880
	24881
	24882
	24883
	24884
	24885
	24886
	24887
	24888
	24889
	24890
	24891
	24892
	24893
	24894
	24895
	24896
	24897

והטהור שבלבנו, ואחרי שנשתדל אנו אז יהיה ה' בעזרנו וישפיע חסדו עלינו. (שעורי דעת ב' שעור י"ג).	24898
	24899
	24900
מאמר תקיז	24901
ויאמר אליהם יצחק מדוע באתם אלי ויאמרו ראה ראינו כי היה ה' עמך (בראשית כ"ו כ"ח).	24902
וברש"י ז"ל ראו באביך ראינו בך, מידי פעם בעברי על פרשה זו מתעוררת התמיהה, אמנם לא נוכל	24903
לחרוץ על האיש משפט חמור בהכשלו בפעם הראשונה מפני העדר הנסיון, השכל טרם הכיר לדעת את	24904
תחבולות היצר השואף להפיל את האדם ולהכשילו, אבל כשנכשל האדם פעם אחת באופן מגונה, ונתגלה	24905
קלונו ברבים בעונשים בזויים ומכאובים קשים, למה לא יזכור את המעשה הראשון להזהר שלא יאונה לו	24906
הרע שנית.	24907
כגון אבימלך שכבר שילם ביוקר כשהתחיל עם אברהם ושרה, ואיך קיבל עונשו הכבד על שהעיז לפגוע	24908
באיש האלוקים, ועוד חבלי העונש הראשון נוקפים בגופו, ושוב הוא שוכח ומרשה לעצמו להציג מחזה	24909
חדש על כל תוצאותיו העגומות, מופיע לפניו יצחק בן אברהם, ומהעדר אימון באנשי המקום הוא ג"כ	24910
משנה את טעמו, ויצחק ורבקה נעשים לאח ואחות, ואיך זה אבימלך חוזר ככלב על קיאו? ומתאנה שוב	24911
ליצחק ורבקה אחרי שכבר קיבל את עונשו בהיטפלו לאברהם ושרה?	24912
אלא שמזה נראה כמה עצום ואיום הוא כחו של היצר, לפתות ולרמות את האדם אף שלקה כבר על אותו	24913
העונש, יש בו הכח האיום להשכיח את מרירות העונש, ולעורר ולחדש בלב האדם המתיקות הרגעית של	24914
החטא, עד כדי הכשילו שנית ושלישית להפילו ולהניחו מופקר ומוכן לכל פגעי הזמן.	24915
והוא כמו שאז"ל על לוט ששתה יין ושכב את בנותיו, בפעם הראשונה היה אונס, אבל בלילה השני היה	24916
כבר מזיד, לכן נקוד ובקומה של בכירה לומר שבקומה ידע, ואעפ"כ לא נשמר ליל שני מלשתות (רש"י	24917
וירא כ.), קשה להבין אבל זהו כוחן של מדות, שהתאוה מסמאה ומעוורת משכיחה ומבלבלת אף את עיני	24918
החכם, כל שכן את קטני המוח אשר רק התאוה מושלת בהם והם ביד יצרם כליל.	24919
ותמאן המלכה ושתי, שלחה ואמרה לו דברים שהם נוגעין בלבו, אמרה לו אם רואין אותי נאה הם נותנין	24920
עיניהם להשתמש בי והורגין אותך, ואם רואים אותי כעורה אתה מתגנה בי, רמזתו ולא נרמז עקצתו ולא	24921
נעקץ, שלחה ואמרה לו ממונה על ארוות סוסים של בית אבא היית, והיית מכניס לפניך נשים ערומות,	24922
ועכשיו שנכנסת למלכות לא חזרת מקלקולך, רמזתו ולא נרמז עקצתו ולא נעקץ, שלחה ואמרה אפילו	24923
אנדיתיקו של בית אבא לא נידונו ערומים (אסת"ר ג' י"ד).	24924
הרי לפנינו תמונה מטמטום האדם הנתפש לעבירה, שיכור הוא ושום שיחה נאה או קשה, שום דברי חן	24925
ושום דברים קשים אינם יכולים להפיג ממנו את שכרון תאוותו הבהמית, מלך הוא על קכ"ז מדינות, וכבוד	24926
המדינות ובטחונן תלוי בהנהגתו ובנימוסו, אבל כשהותקף על ידי היצר בתאוה הכל נעשה מטושטש, כל	24927
דרכי הנימוסין המקובלים אפילו אצל הגויים הכל אבד, ושלטון התאוה גובר על הכל.	24928
ולא רק רמזים דקים שכליים עדינים אינם משחררים אותו מכבלי תאוותו, אלא אפילו דיבורים קשים	24929
ועוקצים אינם מניחים את דעתו, ואפילו בזיונות וגינויים אינם חודרים אל לבו המטומטם, גם הקריאה	24930
שמעשה זה עלול לסכן את שלום המדינות אשר במלכותו, אינה מוציאה אותו מזוהמת המחשבה שנשקע	24931
בתוכה.	24932
וכאותו אבימלך שבמקרא שמציג את עצמו כפילוסוף חכם ובעל נימוסין ובר לבב, גם הפילוסוף הלזה אינו	24933
יכול להשתחרר מהתאוות השוררות בלבו, ואף כי קבל כבר פעם אחת עונשו הראוי, בכל זאת מוכן הוא	24934
שנית להיסחף אל החטא המתוק השקט בל יוכל, על טיפוסים כגון אילו אומר הנביא והרשעים כים נגרש	24935
השקט לא יוכל ויגרשו מימיו רפש וטיט, גלי הים אלו ההומים ואצים בגבורת עזות לקראת שפת הים,	24936
ונראים שואפים לצאת לשטוף ולנצח את העולם, ברם אחרי רגע הם מתנפצים וחוזרים כלעומת שבאו	24937
ונעלמים.	24938
אבל תבוסת הגלים הראשונים אינה מעכבת את הגלים השניים להסתער, מתימרים ואומרים עלה נעלה	24939
וננצח את הארץ, כי לא כגלים שקדמונו שלא התאזרו כל צרכן, והם זורמים בשאון ורעש איום, ובנגעם	24940
בחול שעל שפת הים הם מתנפצים, ונוכחים שגורלם לא טוב מגורל קודמיהם, וכן הלאה כל גל מתנפץ	24941
לפי חוק הבורא.	24942
וזהו מה שצייר הנביא ישעיהו והרשעים כים נגרש, מה הגל הראשון אומר אני עולה ומציף את כל העולם,	24943
וכיון שבא לחול הוא כורע לפניו, ואין הגל השני לומד מן הראשון (ילקוט ישעיה ת"צ), הרשעים אינם	24944
מתלמדים ואינם שמים על לבם מנסיונות העבר, בכדי לפתח בקרבם השקטת היצר האורב לבלעם.	24945
התביעה היא על כל יחיד ויחיד שיעיין לתוך מראות החיים, יתלמד ויוציא לקח ומוסר ממכשוליהם של	24946
אחרים וכש"כ של עצמו, יסתכל נא האדם ללמוד מנסיונות הזולת על חייו הוא, ולמה לו להתנסות ולעבור	24947

בכור היסורים, תשלומי העבירות שאין להמנע מהם בשום פנים, ואם כן ישתדל נא האדם להיות חכם	24948
ונבון בהרגשת רמז תוכחת ה' על זולתו, בטרם שיצטרך הוא בעצמו להתנסות ולחזות את תוצאת החטא	24949
על גבו. (תורת הנפש).	24950
	24951
מאמר תקיח	24952
ויהי עשו בן ארבעים שנה ויקח אשה וכו' ותהיינה מורת רוח ליצחק ולרבקה (בראשית כ"ו ל"ה).	24953
יש להתבונן הרבה בגדולתה של רבקה אביה רשע אחיה רשע אנשי מקומה רשעים, והצדקת הזו שיצאה	24954
מביניהם למה היא דומה לשושנה בין החוחים, בטבע האדם להיות נמשך אחר סביבתו והרבה חברים	24955
עושים, אף אם יהיה מצד עצמו מחונך אחרת, וזו בסביבה שכולם לא לפי רוחה, ולא קבלה שום השפעה	24956
ולא למדה ממעשיהם, זהו סוד האבות והאמהות שהיו שרשים לבאים אחריהם, שיתלמדו מהם ויקבלו	24957
מדותיהם הטובות בבחינת ענפים, כמו שאמרו חז"ל כל מי שיש בו שלשה מדות הללו בידוע שהוא מזרעו	24958
של אאע"ה.	24959
ונאמר ויביאה יצחק האהלה שרה אמו, וביארו חז"ל כל הימים שהיתה שרה קיימת היה ענן קשור על	24960
האהל והדלתות פתוחות לרוחה, וכיון שבאה רבקה חזר אותו ענן וחזרה אותה רוחה, וידוע שהיתה אז בת	24961
שלש ואפילו תינוק שנשבה לבין העכו"ם אם נקחהו לבית אולפנא תורה ויר"ש, הרי ישתנה מיום ליום עד	24962
שישכח את כל העבר בזמן קצר, אף כי בזמן ארוך של עשרות שנים, ומכ"ש רבקה אמנו כאשר באה לבית	24963
מדרשו של יצחק, האם נוכל לשער את עוצם המדרגות והעליות שהיתה עולה מיום ליום ומשנה לשנה.	24964
ע"פ החשבון לפי דעת חז"ל, כשנולדו יעקב ועשיו היתה בת כ"ג שנה, וכאשר היה עשיו בן ארבעים היתה	24965
רבקה בת ס"ג שנה, ואיתא בגמרא האי סהדותא עד שיתין שנין מדכר טפי לא מדכרי, ונאמר ותהיינה	24966
מורת רוח ליצחק ולרבקה, למה ליצחק תחילה, אלא רבקה על ידי שהיתה בת כומרים לא היתה מקפדת	24967
על טנופת עבודה זרה, יצחק שהיה בן קדושים היה מקפיד על טנופת ע"ז, וכי לרבקה לא היה מורת רוח	24968
חלילה, והכתוב עצמו מעיד ותהיינה מורת רוח ליצחק ולרבקה, אולם חז"ל הבחינו שאינה דומה המורת	24969
רוח של רבקה למורת רוח של יצחק.	24970
נסתכל נא במפרשים ונרעה מהו פירוש מורת רוח, רש"י ז"ל פירש לשון המראת רוח, כל מעשיהם היו	24971
להכעיס לעצבון, והספורנו מפרש היו לתער וסכין מקצר חיי יצחק ורבקה, כמו ומורא לא יעלה על ראשו	24972
עיי"ש, רואים אנו שמעשיהם גרמו זעזועים גדולים וקשים בחיי משפחת האבות, והנה זעזועים אלו לא היו	24973
שונים ממש אצל יצחק ורבקה, את ההבדל הדק הלזה כבר קוראים חז"ל לא היתה מקפדת, והכל ממה על	24974
ידי שהיתה בת עובדי עבודה זרה, ואף שכבר עברו ששים שנה מיום שעזבה את ביתה ונתגדלה בביתו של	24975
יצחק ואברהם. (הגיוני מוסר ב').	24976
	24977
מאמר תקיט	24978
ויהי כי זקן יצחק ויקרא את עשו בנו הגדול (בראשית כ"ז א').	24979
הגדול בא לציין כאן את מעלת הבכורה שעשיו נולד קודם, ולכאורה כמה זמן היה בין לידת עשיו ללידת	24980
יעקב? הלא רק רגע אחד הבדיל ביניהם, כמ"ש וידו אוחזת בעקב עשו שכמעט באותו רגע נולדו שניהם,	24981
אבל מכיון שעשיו הקדים בדקה אחת לפני יעקב, הוא כבר הוכתר בתואר הגדול, וכל מעלות הבכורה	24982
ועבודת הקרבנות מגיעות לו, הכל בשביל רגע שהקדים עשיו לצאת, רגע אחד בחיים רגע נוסף בחיים	24983
כמה חשוב הוא!	24984
ויהי אך יצא יצא יעקב מאת פני יצחק אביו ועשיו אחיו בא מצידו, להגיד נסים שנעשו ליעקב בא הכתוב,	24985
שאילו הקדים עשיו לבוא רגע אחד קודם לא נתברך יעקב (רשב"ם), אילו היה יעקב אביו ע"ה מתעכב	24986
בהליכתו עוד רגע אחד, וממשיך בויוכו עם אמו בסרבו לקבל את ההצעה המסוכנת לרמות את אביו, די	24987
היה בכך כדי להפסיד את הברכות.	24988
ולמה מסרב יעקב כי לבו הטהור שמדתו מדת האמת תתן אמת ליעקב מעכב בעדו, את מי מצוה אותו אמו	24989
לרמות את אביו בעל העקידה את נביא ה', ודי בעצם הרעיון לבדו כדי להבעיתו ולבהלו, ברכיו רועדות	24990
וכושלות כל גופו אחוז צמרמורת ופלצות, והוא מתחנן לאמו לעזבו ולהניחו לנפשו, כי אין הוא מסוגל	24991
לבצע דבר כזה שהוא בניגוד לכל מהותו ולמידתו היסודית מדת האמת.	24992
וכשהוא כבר מחליט הוא ללכת, גם אז רגליו כמו משותקות, לבו פג בקרבו הוא מתעלף ומלאכים	24993
מקדימים אותו, אוהזים בו מנשאים אותו ומוליכים אותו, והוא בוכה ומבקש על נפשו שלא יכנס לסכנת	24994
מוות, אבל אמו הנביאה עומדת בתוקף על דעתה, לך בני עלי קללתך, ואילו היה עומד בסירובו עוד רגע	24995
אחד, היה עשיו מקדימו והיה אז נאבד ואתו כל הברכות, כי הכל היה עובר לעשיו, וכל עתידו של עם	24996
ישראל וגורלו אבודים, כי אם אין ברכות אין יעקב ואין עם ישראל.	24997

הרגע הזה הכריע את העתיד, רגע זה הוא שיצר והוליד את עם ישראל וזוהי משמעות הנס, כי ברגע הזה	24998
עומדת כל פמליא של מעלה, על רבבות אלפי מלאכי מרום בצפייה וברעדה ומצפה לראות איך תיפול	24999
ההכרעה, כולם ממתנים באימה, ונחלי מים מתהווים מזיעת המלאכים מי ינצח, והנס אכן התרחש יעקב	25000
הקדים, יעקב שלט ברגשותיו הטהורים הלך ילך ובכה, אבל הגיע ברגע הנכון ושמחה ועליזות פורצות	25001
בשמים.	25002
הבריאה כולה רועדת מקולות העליונים והתחתונים המריעים לכבוד הנס הגדול והנצחי, והכל ענין של	25003
רגע אחד אשר הכריע את כף הזכות, מלאכים מרננים ופותחים במחול בברכת מזל טוב על יצירת עם	25004
ישראל, אהה רגע אחד כמה תלוי בו כמה יכול להיווצר בו.	25005
ואם אין האדם מנצל הרגע המוצלח והעילאי בשלמותו, אפילו שהברכות כבר הומטרו עליו אבל אם לא	25006
הגיע לכל מה שעומד לזכותו ולרשותו, כאשר נפתחו לו אוצרות החכמה ויכול לקבל עוד ועוד, הרי זה	25007
צער גדול לאותו האדם לדורות עולם, ואכן כך קרה בברכות שקיבל יעקב מאביו יצחק, הכתוב אומר ויהי	25008
כאשר כלה יצחק לברך את יעקב, ומפרש האור החיים הק' טעם אומר ויהי לשון צער, כי התורה מצטערת	25009
על אשר כילה ולא ברך כל הברכות, שהרי מצינו שברך לעשו אח"כ, ואם היה מברך אותן הברכות	25010
הנשארות ליעקב כבר אבדה תקות אדום.	25011
וחזקתי את לב פרעה ורדף אחריהם, ואכבדה בפרעה ובכל חילו וידעו מצרים כי אני ה', כותב הראב"ע	25012
וידעו מצרים הנשארים גם הנטבעים לפני מותם כי אני ה', הנשארים ידעו זה טוב שכיוון שיכירו את השם	25013
המיוחד, יתוספו בעלי הכרה ובעלי אמנה ויגדל כבוד שמים, וגם היחס כלפי עם ישראל ישתפר ולא יוסיפו	25014
לעשות רע, אבל לא רק הנשארים אלא אפילו נטבעים לפני מותם, גם אם מדובר בכמה רגעים בלבד, גם	25015
לזה יש ערך להכרתם והודאתם אם כי מדובר ברגע בלבד, כי רגע אחד של חיים עשוי להימשך לנצחיות.	25016
ועל האדם לדקדק שלא לאחר ולא לבזבז את הרגע הרצוי והעילאי שניתן לו מן השמים, עליו לחוש ברמז	25017
שפתחו לו פתח ליהנות מאוצר החכמה, וכי אפשר שכל ההתעוררות שנוצרה נועדה להיות שעת רצון,	25018
לפעמים רק לו ולפעמים זה רגע של התגלות כללית, מי שהוא חכם ויפתח לבו לקבל מטל השמים, יצליח	25019
בזה אולי לכל החיים שלו, הרגע הזה פתח לו פתח לעוד רגעים ושעות רצויות, ויתכן שזו גם כמו נבואה	25020
קטנה.	25021
ולכן היה אליעזר מאיץ בלבן שיתנו לו לשוב לאדונוי כאשר ראה שהצליח ה' דרכו, כי לבן ומשפחתו רצו	25022
לעכבו עוד מספר ימים באמרם, תשב הנערה אתנו ימים או עשור אחר תלך, ונימוקם היה כדי שתתיישב	25023
דעתה בהדרגה ללכת אל ארץ אחרת ולא יהיה זה פתאום, כי השתנות הפתאומי לא יסבלהו הטבע	25024
(ספורנו), אבל אליעזר עומד על דעתו ואומר אל תאחרו אותי וה' הצליח דרכי שלחוני ואלכה לאדוני, כי	25025
פחד גדול פחד שאם לא ימהר וינצל את הרגע הנרצה והמוצלח, אולי ישתנה המצב והוא יאחר וכל עמלו	25026
יהיה לריק.	25027
אין להחמיץ את השעה בה שערי השמים פתוחים לו, אף לבן ובתואל נהפך לבם לטובה ואמרו מה' יצא	25028
הדבר, לא נוכל דבר אליך רע או טוב לבטל גזירתו (ספורנו), וכן דברי הרשב"ם, לא הסתירה ולא הבנין	25029
תלוי ברצונו, כי על כרחנו רוצים ולא רוצים כי הקב"ה עשה שהיכולת בידו, הנה רבקה קח ולך גם בלתי	25030
רשותנו כאשר דיבר ה' שגזר בת פלוני לפלוני, שהרי נתן אות על רצונו בזה, השעה ההיא היתה כל כך	25031
מסוגלת, כה מלאה השראה עליונה, עד שנהפך לבם של מכשפים ופוקרים כמו לבן ובני פמלייתו ובעל	25032
כורחם דיברו גדולות, ולכן מיהר אליעזר לבצע את הדבר, כי רצה לנצל את השעה הטובה, ולא להחמיץ	25033
את הסייעתא דשמיא שבאה לו.	25034
ובספר חסידים (סימן תשע"ג) כותב, אדם המתפלל ונפלה בלבו שמחת אהבת ה' פתאום, דע כי חפץ ה'	25035
לעשות רצונו, אם בשמע קולנו נפלה בלבו השמחה, או קודם שיסיים יהיו לרצון אמרי פי יש לבקש כך,	25036
יהי רצון מלפניך שזאת האהבה תהא לעולם קשורה ונטועה בלבי ובלב כל זרעי, ואל יבקש אלא על אהבה	25037
ורצון ה', ואם באיזה שעה ביום או בלילה בלא תפלה נפל בלבו השמחה, אז בעוד שלבו שמח ונפשו גילה	25038
בהקב"ה אל ידבר עם אדם עד שתצא מלבו, והנביאים בשעה שנפשם קשורה באהבה עזה בלבם להקב"ה	25039
כאילו אינם בזה העולם עכ"ל.	25040
כי משחיתים אנחנו את המקום, ר' לוי בשם ר' נחמן אמר מלאכי השרת ע"י שגילו מסתורין של הקב"ה	25041
נדחו ממחיצתו קל"ח שנה (ב"ר ג יג), ולכאורה הלא היה להם להודיע שסודם נהפכה והם באו להציל לוט	25042
ומשפחתו בנותיו וחתניו וכל אשר לו בעיר? ובעלי התוס' מבארים שאמרו המלאכים בלבם, אם נאמר	25043
ללוט צאו מן המקום ולא נגלה לו הטעם לא ישמע אלינו, ולפי שגילו מסתורין של הקב"ה דנם ית' ונדחו	25044
ממחיצתו קל"ח שנה, והלא כוונתם היתה לטובה ולמה נענשו?	25045
וי"ל שכן מוכרחים היו להודיע, אבל הם מיהרו להודיע לפני הזמן, ואפילו שהקדימו רק בזמן מועט אולי	25046
רק בכמה רגעים, אבל זו היתה בשורה רעה שסודם נהפכת ונהרסת וכולם נספים, ובכך גרמו צער נוסף	25047

ומיותר יתר על המידה, והקב"ה אף בשעת כעסו חס על בני אדם שלא להוסיף צער על צער, כי הכל מדוד	25048
ושקול מאתו ית' וגם אם מדובר בדקה אחת, והמלאכים נידונו על תוספת הצער שהוסיפו על דעת עצמם,	25049
ועל זה הקפיד עליהם הקב"ה ונענשו קל"ח שנה.	25050
עד שבא יעקב כמ"ש והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו, היינו אותם המלאכים שבאו להפוך את סדום,	25051
שתלו הכבוד לעצמן שאמרו כי משחיתים אנחנו, וגם גילו מסתורין של הקב"ה ולכן נדחו ממחיצתן של	25052
הקב"ה קל"ח שנה ועכשיו עלו (בעתו"ס), בעבור רגע נוסף אחד של צער, קבלו עונש של קל"ח שנה	25053
להיות נדחים ממחיצת הקב"ה, משקל רגע אחד וערכו קל"ח שנה.	25054
ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר, וירא כי לא יכול לו ויאמר שלחני כי עלה השחר, אמר	25055
לו המלאך מיום שנבראתי לא הגיע זמני לומר שירה עד עכשיו (חולין צא), וישר אל מלאך ויוכל בכה	25056
ויתחנן לו למה בכה המלאך והתחנן ליעקב שיעזוב אותו ויניח לו? כי הוא ביקש לעלות השמימה לומר	25057
שירה, כי עלה השחר והגיע זמנו לומר שירה, וכדבריהם ז"ל שמיום שנברא לא הגיע זמנו לומר שירה	25058
אלא רק עכשיו.	25059
ויש בזה לקח ולימוד גדול לעורר אותנו, כיצד צריכים לחוש ולדאוג שלא להפסיד הזמן המיועד הקבוע	25060
והמדויק, אלא לנצל את השעה הרצויה שנקבעה בשמים, השירה היא העליה הנפשית שלו היעודה לשעה	25061
ולרגע זה, והאיחור עלול להיות בכיה לעולם, כי יש שעה לפעמים רגע שבו תלוי כל העתיד, רגע שהוא	25062
ראשון והוא אחרון, שמיום שנברא לא הגיע זמנו לעליה, והרגע מכוון מן השמים דוקא לעתה, ולו ידע	25063
האדם את הרגע את סוד הרגע המיועד בעבורו, וכי עכשיו בא והגיע התור לעלייתו, כי אז לא היה מתרשל	25064
ולא מאחר.	25065
וזה היה פשרו של המאבק בין יעקב לבין המלאך, כי גם יעקב רוצה לנצל את הרגע הזה, כי זהו העכשיו	25066
של יעקב, והוא גובר על המלאך והעכשיו שלו, יעקב מוצא כי זו שעת הכושר והרגע הרצוי לכפות על	25067
המלאך שהוא שר של עשוי, היודע על הברכות שקיבל מאביו יצחק שיסכים על הברכות, ומספרים על	25068
אחד הגדולים שבכל יום לפנות בוקר היה פונה אל השכנים שלו ומעורר אותם, כי אורח נכבד עומד להגיע	25069
אורח שמעולם לא בא, וכאשר נשאל מי הוא האורח הזה השיב 'זה היום הזה!' (מעייני החיים).	25070
	25071
מאמר תקב	25072
ויהי כי זקן יצחק ויקרא את עשו בנו הגדול (בראשית כ"ז א').	25073
אברהם תבע זיקנה, אמר לפניו רבון העולמים אדם ובנו נכנסים למקום ואין אדם יודע למי מכבד, מתוך	25074
שאתה מעטרו בזקנה אדם יודע למי מכבד, א"ל הקב"ה חייך דבר טוב תבעת וממך הוא מתחיל, מתחילת	25075
הספר ועד כאן אין כתיב זקנה וכיון שעמד אברהם נתן לו זקנה, שנא' ואברהם זקן בא בימים, יצחק תבע	25076
יסורים, אמר לפניו רבון העולמים אדם מת בלא יסורין מדת הדין מתוחה כנגדו, מתוך שאתה מביא עליו	25077
יסורין אין מדה"ד מתוחה כנגדו, א"ל הקב"ה דבר טוב תבעת וממך אני מתחיל, מתחילת הספר ועד כאן	25078
אין כתיב יסורין, וכיון שעמד יצחק נתן לו יסורים, ויהי כי זקן יצחק ותכהינה עיניו מראות.	25079
יעקב תבע את החולי, אמר לפניו רבון העולמים אדם מת בלא חולי אינו מיישב בין בניו, אינו יכול לצוות	25080
אותם לסדר וליישב ענין ירושתם, א"ל הקב"ה דבר טוב תבעת וממך אני מתחיל, שנא' ויאמר ליוסף הנה	25081
אביך חולה, א"ר לוי אברהם חידש זקנה, יצחק חידש יסורין, יעקב חידש חולי, חזקיה חידש חולי	25082
שיתרפא, אמר לו חזקיה להקב"ה העמדת אותו עד יום מותו, מתוך שאדם חולה ועומד חולה ועומד הוא	25083
עושה תשובה, א"ל הקב"ה חייך דבר טוב תבעת וממך הוא מתחיל, הה"ד מכתב לחזקיה בן יהודה בחלותו	25084
ויחי מחליו (מד"ר סה ד).	25085
כל התביעות שתבעו האבות והנביאים נועדו, כדי ליתן לאדם רווח זמן להתבונן ולהרגיש שהוא נברא	25086
והוא בן תמותה וזמנו קצוב, ועליו להכין את עצמו להיפרד מהפרוזדור בכדי להיכנס לטרקלין, אברהם	25087
שתבע זקנה ידע שהאדם איננו עומד על מקום אחד, הוא מתבגר ומזדקן שכל יום ויום מחייו מקרבו לקיצו,	25088
ואם לא יהיה לו דבר המעורר אותו ומזכירו זאת, כי אז לעולם לא יעלה על דעתו לעשות הכנה לחיי עולם	25089
הבא, תמיד נדמה לו שהוא אדם צעיר כי יש עוד שהות, הוא טרוד בעסקיו ושקוע בעניניו וצריך הוא מי	25090
שיזכירו ויעוררו ולכך נועדה הזקנה.	25091
גם שיבה זרקה בו והוא לא ידע (הושע ז), יש אנשים שאינם מתעוררים להכין עצמם לעולם הבא אפילו	25092
אם הזקנה כבר קפצה עליהם, היצר הוא כה חזק עד שהוא משכר את האדם ומערפל את דעתו ושכלו, מכל	25093
מקום אם גם לא תהיה לאדם הזקנה, הרי אז בוודאי שלא יתעורר לחשבון הנפש, לא יהיה מי שיעצרנו	25094
מבהילות נפשו, מן הריצה אחר הממון וקניני החומר, מי שיקיצנו מתרדמתו ומשנתו העמוקה, וכן גם	25095
היסורים והחולי שמעמידים את האדם מחייו הסוערים והשתקעותו בהבלי העולם הזה, מזכירים אותו	25096
לעצור ולזכור שהוא רק עובר אורח, ועליו למהר ולעשות למען ביתו הנצחי.	25097

ברם יש גם להתבונן ולהתעורר במה שהקב"ה השיב לכולם באותה לשון, חייך דבר טוב תבעת וממך אני מתחיל, 0מכאן המסקנה שהאדם נשפט לפי הכרתו, ואם הוא מתעורר ומחדש ומשיג השגה גבוהה, הרי יהיה נשפט מאותה ההשגה שלו, לפי ההכרה והחידוש שחידש והשיג אומרים לו לאותו אדם חייך דבר טוב תבעת, ההכרה הזאת נהפכת עליו לתביעה לדין ולמשפט.	25098 25099 25100 25101
מעלה זו של ההשגה הגבוהה שופטת אותו ותובעתו לדין ומכרזת וצווחת ממך אני מתחיל, יפה דרשת חן חן לך בעבור ההשגה הזאת, אולם הזכות נהפכת לו לחוב, הטענה עליך היא חמורה יותר ממי שלא זכה להשגה זו, כמו שאמר הקב"ה למשה רב לך אל תוסף דבר, ופי' בעל הטורים אפילו בדבר מועט שאתה עושה שלא כהוגן הוא רב לך לפי חכמתך.	25102 25103 25104 25105
האבות חידשו דברים מועילים ונחוצים, הם תבעו מהקב"ה לבצע ולהגשים את חידושיהם והקב"ה השיבם ממך אני מתחיל, כפי ההשגות שהשגתם בעצמכם, אתם כבר מחוייבים לבצע את ההברקה הטובה שניתנה לכם מן השמים, החידושים וההשגות שמתגלים לו לאדם בתור בעל זכות ובן עליה, הם הם התובעים אותם, הם נהפכים לדין ותביעה למחדש ושופטים אותם, אם האדם איננו מבצע את ההשגות, הריהו נענש גם בזה שמסלקים ממנו את ההכרה, מקצצים ממנו את קומתו וההשגות מסתלקות הימנו.	25106 25107 25108 25109 25110
אמר רבי יצחק מאי דכתיב יוחן רשע כל למד צדק, אמר יצחק לפני הקב"ה רבש"ע יוחן עשו, אמר לו רשע הוא, אמר לו כל למד צדק, אמר בארץ נכוחות יעול, אמר לו יצחק א"כ כל יראה גאות ה' (מגילה ו), יצחק המליץ על עשו בנו שיחון אותו הקב"ה, ואולי במשך הזמן יתעורר להגשים את השגותיו, השיבו הקב"ה שאין כל תקוה לך, כיון שלא נראים בו סימנים שיתגבר על טבעו וישווה את מעשיו לפי הכרתו. כאשר שמע יצחק תשובה זו מהבוי"ת, אז ביקש מהקב"ה שיסלק מעשיו גם את השגותיו, כי אם אינו מבצע את ההשגות שלו למעשה, לשם מה לו ההשגות הגבוהות מה הן מועילות לו? והלא גרוע עוד יותר שהוא חוטא נגד ההשגות, ואז חטאו גדול יותר ונפשו עוד יותר מלוכלכה ומכוערת, משום כך ביקש יצחק מהקב"ה כי יעשה עמו טובה וחסד, כי יחון אותו ויקח ממנו את אור ההשגות הגבוהות, יסלק ממנו את ההכרה העליונה כדי שלא יהיה לו קטרוג נוסף על חטאיו, תסולק ממנו ההכרה ואזי לא יהיה נידון כה חמור.	25111 25112 25113 25114 25115 25116 25117 25118 25119 25120
בשביל ד' דברים מתו בניו של אהרן, על שתויי יין ועוד שהיו מחוסרי בגדים, ומה היו חסרים מעיל שכתוב בו מיתה (ויק"ר כ ו), ושאלו להרא"ש ז"ל בתשובותיו כלל י"ג, הלא הם היו כהנים הדיוטים והדיוט אינו משתמש במעיל? והשיב שם כלל כ' שלפי שהחזיקו א"ע ככהנים גדולים ונכנסו לפני ולפנים, עברו על ונשמע קולו בבואו אל הקודש, הם נשפטו לפי דעתם אז, כי אם הרגישו איזו התעוררות עליונה, היה עליהם להתנהג בדקדוק שלא תחסר בהנהגתם מאומה, ולפי שהישוו את עצמם לדרגת כהן גדול, צריכים להיות מלובשים במעיל.	25121 25122 25123 25124 25125 25126
כי תדור נדר לה' אלוקיך לא תאחר לשלמו, מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת לה' אלוקיך נדבה אשר דברת בפיוך (תצא כג), ובזוה"ק עה"פ כי עוף השמים יוליך את הקול נאמר, כי כשאדם חושב בדעתו מחשבה שפתותיו מדובבות מעצמן בלי ידיעתו, זהו אשר דיברת בפיוך המחשבה שחשב והרהר לקבל ולעשות, היא הדורשת ותובעת את בעל המחשבה להתנהג כפי מחשבתו אשר חשב.	25127 25128 25129 25130
הדברים הטובים תובעים ממנו מתי יתחיל לקיים מה שדיבר, האדם עצמו יוצר את שופטיו ודייניו, כיון שהירהר במחשבתו על דבר טוב מצוה או תשובה, הרהר לעשות ולפעול למען עליה נוספת, אז מן הנמנע הוא שלא יוציא מפיו געגועים ושאיפה לבצע את מחשבתו, ואז נחשבת לו כקבלה לדבר מצוה, והמחשבה ההיא שקיבל על עצמו היא ששופטת אותו.	25131 25132 25133 25134
כתב הרמב"ן ז"ל, מי שהרהר מחשבה טובה ולא ביצע מחשבתו עובר על לא תשא שם ה' לשוא (ס' אמונה והבטחון), נמצא כי כל מה שהאדם יותר חשוב ומעולה במדרגתו, הרי מחשבתו והרהוריו הטובים נעשים לו כשופטים לשופטו ולדונו לפי הכרתו, כל הרהורי לבו הטובים ואף ההברקות שעברו דרך מחשבתו ורגשי לבו, הם תובעים ודורשים מהאדם בעל הרעיון המחדש ובעל הרגש לבצע אותם למעשה, דורשים ואומרים לו אימתי תתחיל כי ממך אני מתחיל! (אור חדש).	25135 25136 25137 25138 25139 25140
מאמר תקכא	25141
ויהי כי זקן יצחק ויקרא את עשו בנו הגדול (בראשית כ"ז א').	25142
קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות, הנה זה עומד אחר כתלנו משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים (שיה"ש ב), לפעמים נפתחים החלונות והקב"ה מוריד שפע רב של קדושה ואורה, ולפעמים הוא מציץ מן החרכים, יורדות רק הברקות קטנות וכמה ניצוצות המתגלים ומתכסים, ומי שאיננו ער ולא מוכן לקבל את האור, הרי הוא מפסיד את ההזדמנות, ההברקות חולפות מעל פניו ואחרי זה הוא	25143 25144 25145 25146

מתחרט, הוא רודף אחרי ההופעות אך אין הוא מוצא אותן, הוא רץ אחרי אותו אור נפלא אך הוא כבר נתכסה ממנו ונעלם.	25147
קול דודי דופק פתחי לי רעייתי, מוסבים הדברים על השכינה שמתגלה לעם ישראל, היא דופקת על פתחי לבותיהם של העם הנבחר ומבקשת, התעוררו ופתחו לבותיכם להכניס את השכינה, נצלו את העת המוכשרת והרצויה, אולם יש אנשים מתרשלים ואומרים, פשטתי את כתנתי איככה אלבשנה רחצתי את רגלי איככה אטנפם.	25148
שומעים את קול השכינה המעורר ודופק על לבותיהם, אבל הם מתרשלים ומפסידים את הרגעים המאושרים הללו, ויש שמנסים רגע אחר ההתרשלות להשיג את אשר איבדו, אבל אותו האור העליון כבר חמק לו, קמתי אני לפתוח לדודי (השכינה) אבל דודי חמק עבר, וגדולים הם לאחר מכן הגעגועים לחזור לאותו הרגע המאושר, גדולה הכמיהה עזה כמות, בקשתיו ולא מצאתיו קראתיו ולא ענני, ומה גדול הוא כאב ההפסד של אותו רגע שבו האור העליון נסתלק ונעלם וזוהי בכיה לדורות, תשימו לב לקריאת החכמה מהר ולמדוני בטרם תבקשני ולא תמצאני (רמח"ל).	25149
מי עוור כעבדי כשחלונות הרקיע פתוחים לפניו, ואיננו יודע לנצל את הרגע ההוא שאור השכינה מבריק ונוצץ, לא בכל שעה מושיטים לו יד מן השמים, לא כל אחד זוכה וראוי לקבל את האור העליון, ואף לא כל דור מוכשר להופעת השכינה, מראות רבות מראים לו מן השמים מחזות נפלאים, ואיננו שומר לעצמו אותן ההופעות וההברקות, וזהו עוול משווע שאיננו ניתן לסליחה.	25150
לא פעם מזדמנת לו לאדם שער כושר ועת רצון להשיג מדרגות ולעלות במעלות התורה וההשגה, אלא שהם מחמיצים את הרגע הנעלה הזה, ואת השראת הקדושה שנשפעת להם משמים, לא פעם קוראים לו לאדם, הרקיעים נפתחו לפניך, קום וטול את הטוב הניתן לך מאוצרות עליונים, אל תתרשל ואל תחמיץ את הזמן המאושר, אל תהיו כאותם עבדים הרואים ואינם רואים, אוזניהם פקוחות ואינם שומעים, צריך האדם לקלוט את הקריאה הזו ולמלא אחריה.	25151
ויקרא את עשיו בנו הגדול, הגיע ליל פסח קרא יצחק לעשיו בנו, אמר לו בני הלילה הזה העליונים אומרים שירה, הלילה הזה אוצרות טללים נפתחים עשה לי מטעמים, גם רבקה אמרה ליעקב בנה, הלילה הזה העליונים אומרים שירה, היום הזה ברכת טללים, עשה מטעמים לאביך, שעד שהוא בעולמו ויברכך (ילקוט כ"ז קי"ד. פרקי דר"א כ"ב).	25152
הן יצחק אבינו והן רבקה אמנו נחפזו לנצל את השעה הרצויה, לעת שזרם של שירה ואורה שורה על כל העולמות, לעת שנפתחו אוצרות של ברכה, ושערי רחמים עומדים להשתפך בשפע רב, וברגע זה מי שיודע לנצל את השעה עשוי להתעשר, מי שמזדרז יכול להצליח ולנצח, יצחק ורבקה חכמים היו ועיניהם פקוחות, רואים את ההצלחה, רואים את שערי השמים הפתוחים, רואים שהברכה כבר עומדת ותלויה בקצה השמים.	25153
רבקה האם המפוכחת והחכמה, בעיניה הצופיות ברוח הקודש מדברת על לב בנה, אנא מהר מהר אין זמן לפקפק ולהסס, אין זמן לוויכוחים לוותרנות וענוה, שכן הנה יהיה רגע ואיננו האור יעבור, העת הברוכה נחפזת להיעלם, ואם תאחר רגע זה תהיה זו בכיה לדורות, נהיה אבודים ועם ישראל יומחק, מהר וחטוף את הברכה שכבר התחילה לירד לעולם והיא כבר באמצע הדרך.	25154
עוד נימוק נתנה רבקה כי יזדרז, עשה מטעמים לאביך עד שהוא בעולמו, כי עוד מעט לא יהיה יותר מי שיתווך לך את הברכה, כי אביך זקן ואינו יודע יומו, ומתוך ידיעות שני הדברים הללו תתקדם ורוץ מהר ובחפזון לנצל את הרעיון, כי אם לא יזדרז יעקב עומד עשיו אחיו לקבל הברכות, והוא ישתמש בהן להשבעת תאוותיו ולידיעותיו הכוזבות, ולמען הביא ח"ו כליה על ישראל, ולו יאחר יעקב אע"ה אף רגע והיה מתעכב עם אמו, ומסרב לקבל הברכות שלא לפגום בתמימותו וצדקת נפשו, היה מאחר ומפסיד כל האושר וההצלחה של אותה השעה הרצויה והמבורכת.	25155
והרשב"ם מפרש בענין זה, ויהי אך יצא יעקב זה נכנס וזה בא, להגיד נסים שנעשו ליעקב בא הכתוב, שאילו הקדים עשיו לבוא רגע אחד קודם לא נתברך יעקב, ואלו היה יצחק מנצל השעה הרצויה והיה ממשיך לברך ליעקב בנו את כל הברכות, לא היה עשיו מקבל אף הברכות שהשיג אח"כ, וכן כתב אור החיים הק', ויהי כאשר כלה יצחק לברך את יעקב, טעם אומרם ויהי לשון צער, כי התורה מצטערת על אשר כלה ולא ברך כל הברכות, שהרי בירך לעשיו אח"כ ואם היה מברך אותם הברכות הנשארות ליעקב כבר אבדה תקות אדום עכ"ל.	25156
ויש גם והאדם מנצל את ההצלחה והשעה הרצויה לדברים פעוטים וחסרי חשיבות, ומפסיד השגות גדולות שהיה יכול להשיג במקומו, והוא אינו יודע שכבר לקח בזה חלקו מן ההצלחה הגדולה והחשובה שנועדה לו מן השמים, באותו יום ובאותה שעה שקבעו לו הצלחה, אבל רק פעם אחת בחיים ולא יותר, ואם כבר ניצל זכותו שוב חלפה לו השעה של הצלחה.	25157
	25158
	25159
	25160
	25161
	25162
	25163
	25164
	25165
	25166
	25167
	25168
	25169
	25170
	25171
	25172
	25173
	25174
	25175
	25176
	25177
	25178
	25179
	25180
	25181
	25182
	25183
	25184
	25185
	25186
	25187
	25188
	25189
	25190
	25191
	25192
	25193
	25194
	25195
	25196

האריז"ל מספר שבשעה שנתן אלישע הנביא את מטה לגחזי להחיות את בן האשה השונמית, בדרך הילוכו	25197
רצה לבחון אם המקל מסוגל להחיות מתים, וניסה להחיות גויית כלב מת שפגש על הדרך, הכלב קם	25198
לתחיה אולם מסיבה זו לא הועיל כבר המקל להחיות את בן השונמית, כי הסגולה כבר חלפה, ולכן אל	25199
יזלזל האדם בהארת פני השכינה שמתגלה ומבריקה לו, כי יתאכזב ביותר אם ידחה אותה למחר, ויהיה	25200
כמש"כ בקשתיו ולא מצאתיו.	25201
ומי יודע כמה הצלחה שהאדם מפסיד על ידי התרשלותו, הוא מתעצל ומחמיץ את הרגע והשעה הרצויה	25202
שמזמינים לו מן השמים שפוחחים לו אז שערי חכמה, וכל זה מותנה באותו הרגע שהאור מבריק אליו ואין	25203
להשיגו ברגע שלאחריו, ההתרוממות של האדם מקורה ברגע אחד וממנו מתהווה כל גורל העתיד, הרגע	25204
אינו רגע אלא הברקה, וההברקה היא פתחה לשער העליה, כאשר מתרוממים לרגע פירוש הדבר יצירה,	25205
וכאשר יש יצירה יש לידה, ומלידה מתפתחת כל ההווה, ובאותה המידה הפסד של רגע הפסד כל החיים	25206
הוא. (קול צופיד).	25207
	25208
מאמר תקכב	25209
ויהי כי זקן יצחק ויקרא את עשו בנו הגדול (בראשית כ"ז א').	25210
אמר ר"י בן סימון אברהם תבע זקנה, אמר לפניו רבון העולמים אדם ובנו נכנסין למקום ואין אדם יודע	25211
למי מכבד, מתוך שאתה מעטרו בזקנה אדם יודע למי מכבד, אמר לו הקב"ה חייך דבר טוב תבעת וממך	25212
אני מתחיל, מתחילת הספר ועד כאן אין כתיב זקנה, כיון שעמד אברהם נתן לו זקנה, יצחק תבע יסורין	25213
אמר לפניו רבון העולמים אדם מת בלא יסורין מדת הדין מתוחה כנגדו, מתוך שאתה מביא עליו יסורים	25214
אין מדת הדין מתוחה כנגדו, אמר לו הקב"ה חייך דבר טוב תבעת וממך אני מתחיל, מתחילת הספר ועד	25215
כאן אין כתיב יסורין, וכיון שעמד יצחק נתן לו יסורין שנאמר ויהי כי זקן יצחק ותכהינה עיניו מראות.	25216
מעתה זה תנחומין גדולים לסובלי יסורין, הרי יצחק שהיה עולה תמימה והוא מאבות העולם, ואין נקראין	25217
אבות רק אברהם יצחק ויעקב, ועכ"ז היה מתירא שלא תהיה מדת הדין מתוחה כנגדו, והקב"ה הודה לו	25218
ואמר לו חייך דבר טוב תבעת, מה יענו אזובי הקיר? ע"כ אין לאדם רק להצדיק הדין ולקבל דין שמים	25219
באהבה ולשמוח ביסורין.	25220
והמדרש הזה שזכיתי למצוא שמחה גדולה לי מאוד כמעט כמוצא שלל רב, כי גם אני לפי דלות ערכי	25221
ומעוט סבלנותי בעונותי המרובים אינני סבלן, וקשה לי היסורין ל"א כי מבלבל ומפריע אותי כמעט כל	25222
היום מתורה ותפלה, ועל זה לבי דוי כמדומה, אבל האמת אני הושד את עצמי בחשד שיש בו ממש, כי אין	25223
זה רק ממעוט סבלנות שלי, ושמחתי גדולה בהמדרש שמצאתי תהלה, ומה שכתבתי כמעט כמוצא שלל	25224
רב, כי מי יודע אם הייתי נותן על זה שלל רב, אבל שמחתי גדולה בזה, אדמה כי המדרש הזה צורי ומזור	25225
לכל מרי נפש וסובלי יסורין לקבל באהבה רבה. (חכמה ומוסר ח"א מא' קצ"ג).	25226
	25227
מאמר תקכג	25228
ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי בעבור תברכך נפשי (בראשית כ"ז ד').	25229
ענין אהבת יצחק לעשיו קשה מאוד להבין, איך רצה לברך ברכה כזו לעשיו? אבל יובן מאוד בהקדם,	25230
פילוסוף אחד היה לו עושר רב ופקד קודם מותו, שאם יהיו בניו חכמים ינתן עשרו לאחרים ליהנות בהם,	25231
כי בניו החכמים יהנו מחכמתם באין ערך הרבה מאוד, יותר משיהנה בעל הממון מעושרו המדומה, אבל	25232
אם לא יהיו חכמים ינתן להם עושרו ליהנות בהם, והנה יצחק ידע כי עשיו בעל תאוה וגאוה ובעל קנאה,	25233
ויעקב חכם גדול והכל לאפס ותוהו אליו נגד החכמה.	25234
שמעתי מאמר מרבי עקיבא איגר ע"ה, בנו רבי שלמה ע"ה ביקש לשמת את אחד על שהיה נוהג שררה נגד	25235
אביו, ואמר לו אל בני אני מחויב על פי הדין להניח, ושאל לו למה? והשיב זה נהנה וזה לא חסר, פירוש	25236
אני איני חסר כי לא איכפת לי והוא נהנה מכבוד.	25237
והנה יצחק אבינו ע"ה הלך בדרכי אביו אברהם אבינו ע"ה, לרחם על הרשעים ומבלי להסיר עין מקצת	25238
טוב שנמצא בהם, ולכן אהב את עשיו גם כן, ואין הכוונה לשלול את יעקב, רק ויאהב יצחק את עשיו גם	25239
כן וכל שכן את יעקב, כי זה פשוט אין צריך לבאר, ורבקה אוהבת את יעקב ולא את עשיו כלל.	25240
והבט נא וראה דבר הפלא בתורה, כי נאמר ויאהב יצחק את עשיו כי ציד בפיו, מה הצורך לבאר למה אהב	25241
אותו, ולמה לא ביאר הטעם באהבת רבקה ליעקב? אבל כוונת הפסוק להודיע איך זה אהב יצחק הצדיק	25242
את הרשע, ופירש הטעם כי מצא בו דבר טוב, והיינו כי ציד של עשיו בפיו של יצחק תמיד כן פירש	25243
הרמב"ן ז"ל, שהיה מכבד אביו ותמיד צד ציד לאביו להאכילו את אשר אהב.	25244
ובשביל דבר טוב זה היה לו מעט אהבה גם לבנו הגדול, כי למד מאביו אברהם אבינו ע"ה לרחם גם על	25245
הרשעים ולדרוש טובתם, ולכן בשביל מדה טובה זו ביקש לברכו ולתת לו את אשר אהב להתענג בהם	25246

בעולם הזה, תאווה מטל השמים וגאווה הוי גביר לאחיד, ויעקב בנו הקטן האהוב אצלו יותר, ידע יצחק כי ללא כלום זאת בעיניו, ואהבת תענוג לימוד החכמה באין ערך ערב לו יותר.	25247
וגם כבוד גביר יהיה לאחיו עליו, גם כן זה נהנה וזה לא חסר, ורצה לילך ממש בדרכי השם יתברך לתת לרשע מאוויי נפשו שיתענג בהבליו בעבור הטוב שמצא בו, ואהב אותו כערך הטוב שמצא בו, ולכן תמצא כי כשברך את עשיו היה מבקש ממנו שיביא לו ציד בפיו, למען תקשר נפשו בו לברכו כמו שכתב הרמב"ן, אבל כשברך את יעקב בלכתו פדנה ארם בלא הכנה, והיינו כי אליו היתה אהבתו עצומה, ונפשו קשורה בנפשו בלא הכנת ציד בפיו.	25248
והנה השם יתברך ידע כי לא יאות זאת לבניו לקבל עבדות על פי פסק הלכה, כי עניות מעבירין על דעתו ועל דעת קונו (עירובין מ"א), ולכן הוגד לרבקה להלביש את יעקב למען יקבל הברכה על פי דין גם בעולם הזה, ורק כאשר תריד זה יהיה לקנס, ושאני דיני קנסות מדיני ממונות, ולכן תראה כי הרבה זמן יותר מושלים בני עשיו על בני יעקב מאשר משלו בני יעקב על עשיו, וזהו כי יצחק הלך על פי דין כי הוא דרגא דדינא ועל פי דין כן צריך להיות, ורק מן השמים רצו שיהיה בתורת קנס, ובמהרה ינקו עוונותינו ונחזור לברכתנו במהרה בימינו אמן סלה. (חכמה ומוסר ח"ב מא' ר"ג).	25249
	25250
	25251
	25252
	25253
	25254
	25255
	25256
	25257
	25258
	25259
	25260
	25261
מאמר תקכד	25261
ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי בעבור תברכך נפשי (בראשית כ"ז ד').	25262
הנה כבר עמדנו על תמיהה בפרשה זו, שגם מפרשי התורה העירו בזה, והוא שציוהו לצאת השדה לצוד לו ציד, ולהכין לו מהם מטעמים כאשר אהב בעבור תברכנו נפשו, למה היה צריך לאלו המטעמים, ומה יתן ומה יוסיף זה ליצחק אבינו קדוש עליון ברצותו לברך את בנו לפני מותו, איזו שייכות יש לה לברכה אל המטעמים שהיה צריך עשיו להביא.	25263
	25264
	25265
	25266
	25267
	25268
	25269
	25270
	25271
	25272
	25273
	25274
	25275
	25276
	25277
	25278
	25279
	25280
	25281
	25282
	25283
	25284
	25285
	25286
	25287
	25288
	25289
	25290
	25291
	25292
	25293
	25294
	25295

ותראה עתה ההפרש שבין קדוש לטהור, הטהור מעשיו החומריים אינם לו אלא הכרחיים, והוא עצמו אינו מתכוון בהם אלא על צד ההכרח, ונמצא שע"ז יוצאים מסוג הרע שבחומריות ונשארים טהורים, אך לכלל קדושה לא באו, כי אלו היה אפשר בלתם כבר היה יותר טוב, אך הקדוש הדבק תמיד עם אלקיו, ונפשו מתהלכת תמיד בין המושכלות האמיתיות באהבת בוראו ויראתו, הנה נחשב לו כאילו מתהלך לפני ה' בארצות החיים עודנו פה בעולם הזה.	25296 25297 25298 25299 25300
והנה איש כזה עצמו נחשב כמשכן כמקדש וכמזבח, וכאמרם ז"ל האבות הן הן המרכבה הצדיקים הן הן המרכבה, כי השכינה שורה עליהם כמו שהיתה שורה עליהם במקדש, ומעתה המאכל שהם אוכלים הוא כקרבת העולה על גבי האישים, כי ודאי הוא שיהיה נחשב לעילוי גדול אל אותם הדברים העולים על גבי המזבח, כיון שהיו נקרבים לפני השכינה, וכל כך יתרון היה להם בזה עד שהיה כל מינם מתברך בכל העולם וכאמרם ז"ל.	25301 25302 25303 25304 25305
כן המאכל והמשתה שהאיש הקדוש אוכל עילוי הוא למאכל ההוא ולמשתה ההוא, וכאילו נקרב על גבי המזבח ממש, והוא הענין שאמרו חז"ל כל המביא דורון לת"ח כאילו הקריב בכורים, ועל דרך זה כל תשמיש שישתמשו מדברי העולם אחרי היותם כבר דבוקים לקדושתו ית', הנה עילוי ויתרון הוא לדבר ההוא שזכו להיות תשמיש לצדיק עכ"ל.	25306 25307 25308 25309
רואים אנו שאצל הקדוש כל מעשיו ופעולותיו חוזרים להיות קדושה ממש, אכילתו קרבן ושתיתו במקום נסכים, ועילוי הוא לדבר שהצדיק הנהג ממנו ומשתמש בו, והאדם המביא דורון לקדוש נחשב כאילו הביא קרבן ע"ג המזבח, מפני שאצל הקדוש כל עניניו וכוחותיו אינם ענינים חומריים נפרדים, אלא כולם מקושרים לקדושת שמו ית', ולכן אכילתו וכל הנאותיו ג"כ הן ענין קדושה, והמהנה אותו הרי הוא מעלה את אלו הדברים, מקדישים ומקריבים קרבן לה'.	25310 25311 25312 25313 25314
יצחק אבינו שהיה מרכבה לשכינה, שכל כוחותיו שימשו רק לתכלית הנרצה, והיה תמים עם ה' אלקיו, הלא ודאי שאכילתו היתה קרבן ושתיתו במקום נסכים כמ"ש המס"י, שהאבות הם עצמם נחשבו כמשכן וכמזבח, והמביא להם דורון כמביא קרבן ע"ג המזבח, ולכן כשרצה לברך את בנו, ציוה להביא לו מטעמים שהם במקום קרבן וליהנות בזה את נפשו, העלאת הקרבן ע"י נפשו הק' למעלה, יעלה את הנפש השפלה ויאגדה לשורשה האלקי, ועי"ז יוכל לעורר את השפע למעלה, ולהוריד הברכה על ראש מביא הקרבן ביתר שאת.	25315 25316 25317 25318 25319 25320
ובאמת הטעמים שהבאנו אינם סותרים את טעמי מפרשי התורה, כמו טעם הספורנו שהיה בשביל כיבוד אב, כי כל הטעמים הם בחשבוננו של יצחק, כי כשחפץ שברכתו תצא בשלמותה, הקיף בחשבוננו כל הענינים שיוכלו להועיל ע"י הבאת המטעמים, ובודאי היה בחשבוננו גם חשבון העלאת הנפש השפלה וטעם כיבוד אב, שעל ידי שיקיים מצות כיבוד אב יהיה יותר ראוי לברכה, וכן כל הטעמים שנוכל למצוא בזה בודאי ידעם וחשב אודותם, וכולם נכונים ואמיתיים, כי א"א שיהיה טעם נכון בדבר שיעשה אותו האדם הגדול ולא יתחשב עמו, אף כשיש לו טעמים אחרים לזה. (שיעורי דעת א' 191).	25321 25322 25323 25324 25325 25326 25327
מאמר תקכה	25328
ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי בעבור תברכך נפשי (בראשית כ"ז ד').	25329
יצחק ביקש ליתן את הברכות לעשיו, וכבר עמדו המפרשים על זה כי בדעתו היה שעדיין ניתן לתקן את עשיו, ובשם הראשונים ביארו כי רצה שיעקב ועשיו יהיו כשותפות יששכר וזבולון, ועל ידי שעשיו יספק ליעקב את צרכיו הגשמיים יהיה לו חלק ברוחניות של יעקב, והראיה שבברכות הראשונות לא מסר לו את ברכת אברהם, ורק כשברך אח"כ את יעקב נאמר ויתן לך את ברכת אברהם, וכונתו של יצחק לא היתה אלא לעשות את עשיו לכלי שרת למען יעקב.	25330 25331 25332 25333 25334
ומה שבברכות הראשונות נאמר הוה גביר לאחיך וישתחו לך בני אמך, אין המדובר אלא בנוגע לעניני גשמיות, ויש שפירשו ביתר עומק כי שרשו של עשיו היתה מידת היראה מידתו של יצחק, וכונתו היתה להעלות בזה את המידה של עשיו ולתקנה, וסבר שעל ידי זה יצא הדבר לפועל.	25335 25336 25337
אלא שרצונו של הקדוש ברוך הוא שנמסר בנבואה לרבקה היה שלא ליתן לעשיו את הברכות, והיא לא מסרה זאת ליצחק כי לא נצטוה למסור זאת, ונביא שלא נצטוה למסור נבואתו אינו מוסרה לאחרים, עכ"פ לפי מה שהיה נראה בהשגות היותר גדולות עד נבואה ממש, היה בדין שעשיו יטול את הברכות. ואמנם פחד היה לו ליעקב ליטול את הברכות, וכמ"ש אולי ימשני אבי והייתי בעיניו כמתעתע והבאתי עלי קללה ולא ברכה, כי הגם שהיתה כונתו לשם שמים לא היה לו להתערב בעניני אביו, וכמו שמצאנו להלן במעשה ראובן כמבואר בחז"ל שהיתה כונתו לש"ש כי עלבון אמו תבע (שבת נ"ה:), ובודאי שלפי כל חשבונותיו של ראובן עשה כדין, מכל מקום אמר לו יעקב פחו כמים אל תותר.	25338 25339 25340 25341 25342 25343 25344

כי היה לו לידע שגם אביו ידע מכל החשבונות, ואף על פי כן הכריע כפי שהכריע, ואל לו להתערב בעבודתו של אביו, ומאותו מעשה איבד בכורה כהונה ומלכות (בר"ר צ"ח), וכך הבין יעקב גם בנוגע לברכות מאביו יצחק, אשר תגיע אליו קללה עבור נטילת הברכות, אם לא שאמרה לו רבקה שעשתה על פי הנבואה עלי קללתך בני.	25345
אמנם מבואר במדרש (תנחומא י"א), בקש ליטול את הברכות ולומר גם ארור יהיה, אמר לו הקב"ה מה אתה עושה לעצמך אתה מקלל, שאתה אמרת לו ארריך ארור ומברכיך ברוך, חזר וקיים את הברכות ואמר גם ברוך יהיה, הרי שמה שחזר יצחק וקיים את הברכות היה רק לאחר שקלא וטריא, ומפני שיצחק בעצמו ביקש להתדבק בברכה.	25346
מחובתנו להתבונן בדברי המדרש, שהקב"ה לא גילה לו אשר מאתו יצא הדבר ומגיעות הברכות ליעקב ולא לעשיו, ויתירה מזו שאפילו לאחר מעשה, אין הקב"ה מצוה עליו בציווי שלא יחזור לקללו, אלא אומר לו מה אתה עושה לעצמך אתה מקלל, כלומר ענין זה של ברכת יעקב חוזרת להיות תלויה בבחירה של ההדבקות בברכה או בקללה, ואם יצחק היה מצטוה לברך את יעקב שוב לא היתה הבחירה שקולה כל כך שהרי יברכו על פי ציווי.	25347
התבוננו בזה עד היכן כוחה של בחירה, עד כמה אין מכריחים מן השמים לבחור בצד הטוב, מניחים לפני אדם את צד הטוב ואת צד הרע בשוה, ומן השמים רק מזכירים לו מהי בחירה בטוב, ואם אדם פועל אצל עצמו רצון להתדבק בברכה הוא בוחר בטוב להתדבק בברכה, כי פעל אצל עצמו להתדבק בברכה, ואם אינו חפץ בברכה בוחר ח"ו להיפך.	25348
אלא שמאיידך גיסא מצאנו במדרש (שם י"ב), מהלך הפוך בבחירה ויחרד יצחק חרדה, זה שאמר הכתוב (משלי כ'), אוזן שומעת ועין רואה ה' עשה גם שניהם, וכי לא עשה הקב"ה אלא עין ואוזן בלבד, והלא כל האברים הוא גלפן באדם, אלא מהו און שומעת, את מוצא שלשה דברים ברא הקב"ה ברשותו של אדם ושלשה אינן ברשותו, הללו שהם ברשותו הידים הפה והרגלים.	25349
הידים רצה לעסוק בהם מלאכת שמים סוכה לולב שופר וציצית, לכתוב תפלין ומזוזות עושה, רצה לגנוב לשפוך דם נקי לקפח את העוברים ושבים, לעבור בהן עבירות הרבה, עושה, הפה בקש לעסוק בתורה להלל ולהתפלל אומר, בקש לספר לשון הרע לגדף ולהשבע על שקר אומר, הרגלים בקש לילך לדבר מצוה ולבקר חולים הולך, בקש לילך לדבר עבירה לנאוף לרצוח ולגנוב הולך.	25350
הללו שאינן ברשותו העינים האזנים והחוטם, העינים כיצד היה עובר בשוק ראה עבירה או דבר שהוא מאוס בעיניו, או אדם שאין לו בו חפץ לראות, או שלטון שלא היה רצונו לראותו, מה יעשה רואה הוא שלא בטובתו, האזנים שומעות חירופין וגידופין או דבר שאין לו בו חפץ, מה יעשה שומע שלא בטובתו, החוטם עבר בדרך והריח תבשילין טמאין, או ריח של קטורת עבודה זרה או מבואות מטונפות, לא היה רצונו להריח, מה יעשה הריח בהם שלא בטובתו.	25351
כשהקב"ה חפץ אף אלו שהן ברשותו אינן ברשותו, מנין ממשע ובלעם ויונה וירמיה וירבעם, ואף הפה אינו ברשותו של אדם מנא לן מבלעם ויצחק, בלעם שנאמר ולא אבה ה' אלהיך לשמוע אל בלעם ויהפוך ה', יצחק בשעה שנכנס עשיו אצלו התחיל מזדעזע ולומר גם ארור יהיה, אמר לו הקב"ה מה אתה סבור שפיך ברשותך חזר ואמר גם ברוך יהיה, לכך נאמר אוזן שומעת ועין רואה.	25352
הרי לפנינו שיש והקב"ה נוטל מאדם את הבחירה, וזה יתכן בא' מב' אופנים, אופן אחד זכות הרבים וכמ"ש (אבות פ"ה), כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, שאין מניחים לו מן השמים לעבור עבירה בזכות הרבים, ואם הוא עובר אות הוא על פגם של הרבים כמ"ש (ברכות ל"ד): המתפלל וטעה סימן רע לו, ואם שליח ציבור הוא סימן רע לשולחיו, והאופן השני בשעה שהוא זוכה, הצדיק זוכה לפעמים ונוטלים ממנו את הבחירה.	25353
ומעתה עלינו לקבל על עצמנו את מה שלמדנו משני המדרשים הנ"ל שהם שני דרכים, המדרגה הראשונה היא לקבוע בלבד בבירור את גם ברוך יהיה, לשוות כנגד עיניו את הברכה שטוב עד שישלול מעצמו את הבחירה, מיד כשניעור משנתו עומדת לפניו הבחירה, בידו להמשיך בשנתו ובידו לקום ממטו, והלא הידים הפה והרגלים ברשותו הן לילך לבית מדרש או לא לילך, אם היה תוקף הברירות של הברכה עומדת כנגד עיניו, אז היה משולל הבחירה מלהמשיך בשנתו, אם עדיין שני צדדים לפניו הרי שאין הדבר ברור אצלו.	25354
יצחק היה זקוק לדבר ה' לגלות לו מהו דרך הברכה, לנו כבר גלתה התורה ובחירת בחיים, אם היה ברור לנגד עיניו שדרך התורה הוא חיים ולהיפך ח"ו מות, לא היה נשאר לפניו מאומה מהבחירה, וכי אפשר לומר שיש לו לאדם בחירה לבחור בין חיים למות, אפשרות מעשית יש לכל אדם גם לשרוף את ידו באש, אבל כלום לזה בחירה יקרא? אם היה מוחש לפנינו מה שאמרו חז"ל שלשון הרע הורגת שלשה, כלום בחירה היא לנו על זה להרוג ג' אנשים? זו היא המדרגה הראשונה.	25355
	25356
	25357
	25358
	25359
	25360
	25361
	25362
	25363
	25364
	25365
	25366
	25367
	25368
	25369
	25370
	25371
	25372
	25373
	25374
	25375
	25376
	25377
	25378
	25379
	25380
	25381
	25382
	25383
	25384
	25385
	25386
	25387
	25388
	25389
	25390
	25391
	25392
	25393
	25394

אבל יש ואדם בוחר תמיד בטוב, ומכל מקום הוא זקוק שיטלו ממנו את הבחירה, כי לפעמים בא לפניו מעשה ואין השעה פנויה להתיישב היטב, וכן יש ולאחר התישבות לא כיון אל רצון הקב"ה על אמיתותו, וכמו שהיה אצל משה יונה וירמיה המוזכרים במדרש הנ"ל, שעם כל חשבונותיהם שהיה לשם שמים, מכל מקום רצון ה' לא היה כן, במצב זה זוכים הם והבחירה ניטלת מהם.	25395 25396 25397 25398
והנה דברי המדרש מוסבים על צדיקים שהם זוכים לנטילת הבחירה מאברים שהם ברשותם, הידים הפה והרגלים, אבל כמה פעמים מסלק הקב"ה את כח הבחירה מאברים שאינם ברשותו, שלא יראה ושלא ישמע ושלא יריח דברים אסורים, וכשאדם מוכח לראות אשר לא רק שלא נטלו ממנו כח הבחירה, אלא שעוד מזדמנים לפניו מחשבות שלא כראוי, וראיות ושמיעות שלא כראוי, אות הוא על הפגם בעבודתו. אם מזדמנים לפניו נסיונות אות הוא שמבקשים ממנו התעלות, אם עומד בתפלה ומשתדל להתפלל ומזדמנים לפניו הפרעות, אות הוא שתובעים הימנו תיקון לגדל את נפשו במדרגות ההכנות, והמדובר הוא דוקא במי שרוצה ומשתדל להתפלל כך, כי אלה העומדים בתפלה ולבם בל עמם, אין הם יודעים אם עומדים בבית הכנסת או בשוק, להם אין מזדמנות מחשבות זרות.	25399 25400 25401 25402 25403 25404 25405 25406
עד הנה דיברנו במי שרוצה לבחור בטוב, אבל כמה יגדל עונשו של זה הבוחר ברע באברים שכן ברשותו ידים פה ורגלים, כמה דין וחשבון יצטרך למסור, שהרי בכוחו לבחור בטוב במידה כזו שיגיע למדרגת מוכרח שזהו תכלית העבודה, והנה במקום זה הוא בוחר ברע, כשרצונו לכעוס יכעוס, שלא ללמוד לא ילמוד, הלא אתה בוחר במות כלום אין רצונך לחיות?	25407 25408 25409 25410
תחילת העבודה היא לקבוע בעצמו בבירור את האמת, וכמו שכתב המסילת ישרים יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה הוא שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו, כנגד אלפי מליון שקרים קיימת אמת אחת, ותחילת העבודה היא לקבוע בעצמו בבירור את האמת, ובלא 'שיתברר ויתאמת' אין מהיכן להתחיל להגיע למדרגות יותר גבוהות, ומתוך כך יוכל לראות תמיד לנגד עיניו במה לבחור אם בדרך האמת או להיפך. (מערכי לב).	25411 25412 25413 25414 25415 25416
מאמר תקכו	25417
ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול החמודות (בראשית כ"ז ט"ו).	25418
אמר רשב"ג כל ימי הייתי משמש את אבא ולא שמשתי אותו אחד ממאה ששימש עשיו את אביו, עשיו בשעה שהיה משמש את אביו לא היה משמשו אלא בבגדי מלכות, אמר אין כבודו של אבא (בר"פ ס"ה).	25419 25420 25421
והנה כיבוד אב ואם הלא היא מצות תורה, ולכאורה מאין היה לעשיו מצוה זו במדה שלא הגיע עדיה אף רשב"ג שהיה לו כבר תורה? ובקדושינו ל"א: א"ר יהודה אמר שמואל, שאלו את ר"א עד היכן כיבוד אב, א"ל צאו וראו מה עשה עכו"ם אחד, בקשו ממנו חכמים אבנים לאפוד בששים רבוא, והיה מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו ולא צערו, וקיים עכו"ם כיבוד אב במדה גדולה שאינה במושגינו, שהפסיד הון רב כזה אף שבנקל היה מוצא היתרים להעיר אביו משנתו בשביל זה.	25422 25423 25424 25425 25426
הרי דאפשר לעמוד על מצות תורה גם בלי תורה, דכן נח עמד על זה רק מדרך ארץ לבד בלי תורה, ועמד מדרך ארץ על כיבוד אב תוריי דאופן כיבוד אב זה הוא כיבוד אב תוריי, שהרי חז"ל למדו מזה עד היכן כיבוד אב, וצריך להבין איך באמת יכולים לעמוד מדרך ארץ על תורה? וזוהי הוכחה ברורה ליסודנו בפי' משנת אם אין דרך ארץ אין תורה, היינו שמקור התורה הוא מדרך ארץ, וע"כ באמת אפשר לעמוד על תורה מדרך ארץ לבד, הרי באברהם נאמר שלמד תורה מעצמו (בר"ר צ"ה).	25427 25428 25429 25430 25431
כאן נעיר על יסוד היוצא לנו מזה, דכיון שרואים אנו שאברהם עמד על תורה מעצמו, הרי שאין חילוק כלל בין דרך ארץ לתורה, וכמו שיסוד הדרך ארץ מעצמו, ולמד אברהם את התורה מעצמו, ולא היה אצלו חילוק בין דרך ארץ לתורה, וכן מצינו בחז"ל (שמ"ר פ"א), שפרעה אמר למשה שיקבע לישראל יום מנוחה, הלך משה ותיקן להם את יום השבת לנוח, הרי דגם קודם קבלת התורה שמרו את השבת ועמדו על זה רק מעצמו, נמצא דיכולים לעמוד על כל התורה גם מעצמו.	25432 25433 25434 25435 25436
ועיין בחוה"ל שער ג' פ"ה. אך הדברים אשר יגיע בהם האדם לענין ההערה השכלית, שיתברר אצלו מה שנטע הבורא בשכל בשבח האמת וגנות הכזב, ובחור בצדק וסור מעול, והנה דברים אלו הלא הם מעיקרי התורה, והחוה"ל כתב שהם נטועים בשכל, דכן הוא באמת סוד הדברים אם אין דרך ארץ אין תורה, שורש התורה וגידולה הוא רק מדרך ארץ היינו מעצמו, אשר משום זה אם אין דרך ארץ א"א שיהיה תורה, ואם כן הלא יכולים באמת לעמוד על תורה מעצמו.	25437 25438 25439 25440 25441
אם אין תורה אין דרך ארץ, דאילו היה דרך ארץ היה בהכרח שיצמיח תורה, ואם אין צומחת תורה בע"כ שאין גם ד"א, דהאדם והשלמתו הם אחד ואי אפשר להפרידן בשום אופן, יוצאת מזה הערה לאדם בחומר העון של השחתת כוחות המוטבעים בו וערך שמירת כוחות עצמו, כל התורה חכמה ובינה הכל נבנה על	25442 25443 25444

כוחות המוטבעים באדם, ואם יסתלק אבן היסוד אם אין דרך ארץ אז בהכרח אין תורה, המבחן שבו יבחן האדם הוא מצב הכוחות המוטבעים בו.	25445
(דעת חכמה ומוסר ח"א מא' כ"ד).	25446
	25447
	25448
מאמר תקכו	25449
ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול החמודות (בראשית כ"ז ט"ו).	25450
כיצד אפשר להסביר את מה שאנו רואים לעיתים בענין כבוד אב ואם, בנים שנתקו מעל צוארם עול מלכות שמים, אינם מקיימים מצוות שבין אדם לחברו, מושחתים בגזל וחמס ובכל זאת מכבדים אביהם ואמם בהידור, ומוכנים להקריב הרבה על מנת להנעים להוריהם את חייהם כיצד יתכן הדבר?	25451
הרי מדת כבוד אב ואם מקורה בהכרת הטוב שרוכש הבן להוריו, הכרת הטוב היא שמחייבת את האדם להחזיר טובות לזה שגמל לו פעם חסד, אכן אדם שהוא מהנוטלים שמושך את הכל אליו, בחשבו שהכל נברא בשבילו ושייך לו, בהכרח שיחסר לו בהכרת הטוב, שכן למה יכיר טובה אם נותנים לו את המגיע לו לדעתו? אם כן איך ישאף להחזיר טובה לזולת, להתחסד עם הזולת ולו גם להוריו?	25452
איתא במדרש (ילקוט"ש קט"ו), אמר רשב"ג כל ימי הייתי משמש את אבא, ולא שמשתי אותו אחד ממאה שמש עשיו הרשע את אביו, מאידך גיסא הרי עשיו היה מושחת מאוד במדות, ואמרו חז"ל אותן ה' שנים שמנע הקב"ה מחייו של אברהם מפני שעבר עשיו שתי עבירות, בא על נערה מאורסה והרג את הנפש (בר"ר ס"ג), כיצד תתכן סתירה כזו בכוחות הנפש? מצד אחד רציחה וניאוף ומצד שני התחסדות והכרת הטוב.	25453
נתעמק נא למצוא הסבר לזה, מוצאים אנו בדברי חז"ל הקדושים חמשה דברים ציוה כנען את בניו, אהבו זה את זה ואהבו את הגזל ואהבו את הזימה, ושנאו את אדוניכם ואל תדברו אמת (פסחים קי"ב:), כיצד אפשר להבין זאת? איך מתאימה אהבת רעים עד גזל וזימה?	25454
חברתו שודדים0 ורוצחים0 מוכרחת0 לסגל לעצמה משטר חזק של נאמנות בין איש לרעהו, נכונות להקרבה עבור כל אחד מאנשי חברתם, האם באמת אהבה הדדית זו מקורה מחסד? אלא כל התחסדותם נובעת מתוך אהבת עצמם, מתוך רצונו של כל אחד למלא את תאוותיו במדה גדושה, וכדי להפיק רצון זה בכוחות מאוחדים מוכרחים הם להתאגד לחבורה אחת לקבוע משטר זה, יוצא ששאיפתם לגמול חסד זה עם זה נובעת מתוך רצון לגזל ורציחה!	25455
בני דור ההפלגה אמרו הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים, הם רצו להיות מאוחדים לא מפני שאהבו זה את זה אהבה אמיתית אהבה פנימית, אלא מטרתם להשיג מילוי התאוות והרצונות הוא שהביא אותם לידי אחדות, מטרת התאגדותם היתה להתחבר נגד ה' כביכול, לסלק מעליהם לגמרי את עול מלכות שמים, ולחיות חיים גשמיים נוחים לפי דמיונם בלי זיקה רוחנית כלשהי.	25456
נמצאנו למדים שאהבת הבריות והכרת הטוב הדדית של כנען ודור ההפלגה ממקור אחד נובעות, מגמה משותפת מדריכה אותם, יד אחת רוחצת את חברתה שמור לי ואשמור לך, מתוך אותה מגמה אנוכית של תועלת עצמית נבע גם כבוד אב ואם של עשיו, האב נותן לבן די סיפוקו עד עומדו ברשות עצמו, ובעבור זה נותן הבן לאביו בזקנותו את הנצרך לו, לא מתוך הכרת הטוב אלא מתוך חשבון התועלת, להוות דוגמא חיה לבנו, כדי שבבוא זקנתו גם בנו יספק לו את צרכיו.	25457
יוצא שהסכם זה מהותו היא נתינה לשם קבלה, אהבת הזולת לשם אהבת עצמו כדרך הנוטלים, וכמוכן שדבר שמטרתו היא הנאה עצמית עושים ביתר התלהבות ודקדוק, ומחפשים תחבולות שונות כדי לשכלל עסק מכניס זה, עד כדי כך הגיעו הדברים שעשיו שמש לפני אביו בבגדים החמודות של אדה"ר שגזלם מנמרוד אחר שהרגו, דומה לזה הוא המכיר טובה כדי להלהיב את הנותן להגדיל טובותיו, או כדי להמריץ אחרים לעשות כמוהו, כדוגמת אות הצטיינות שנותנים לזה ששרת את אומתו בנאמנות, גם הכרת טובה של זה בנטילה יסודה. (מכתב מאליהו ח"ג דף 98).	25458
	25459
	25460
	25461
	25462
	25463
	25464
	25465
	25466
	25467
	25468
	25469
	25470
	25471
	25472
	25473
	25474
	25475
	25476
	25477
	25478
	25479
	25480
	25481
	25482
	25483
	25484
	25485
	25486
מאמר תקכז	25487
ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול החמודות (בראשית כ"ז ט"ו).	25488
מעשה במרים בת נחתום שנשבית היא ושבעה בניה, נטלן קיסר ונתנן לפניו מן שבעה חדרים, הביא את הראשון וא"ל השתחוה לצלם, א"ל איני משתחוה לצלם, א"ל למה א"ל מפני שכך כתוב בתורתנו אנכי ה' אלקיך, מיד הוציאו והרגו, הוציא השני וא"ל השתחוה לצלם, א"ל אחי לא השתחוה ואני איני משתחוה, א"ל למה? א"ל שכך כתוב בתורה לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, מיד גזר עליו והרגוהו, וכן הוציא השלישי, הרביעי, החמישי, הששי.	25489
	25490
	25491
	25492
	25493

באחרונה הוציאו השביעי והוא הקטן שבכולן, אמר לו בני השתחוו לצלם א"ל ח"ו, למה? א"ל שכן כתוב	25494
כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד, ואחרי כל הויכוח עמד המלך האכזר וגור	25495
עליו להרגו, אמרה לו אמו בחיי ראשך תנה את בני ואחבקהו ואנשקהו, אמרה לו בחיי ראשך הרגני תחלה	25496
ואח"כ הרגהו, אמר לה איני שומע לך מפני שכתוב בתורתכם ושור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום	25497
אחד (איכה רבתי א' נ"ג).	25498
מיום שנבראו אומות העולם לא תמצא בהן שאשה חלושה תגלה מעשה גבורה כה נפלא וכה אמיץ כאשר	25499
זו, לא גבורה גופנית לא כה גשמי אלא גבורה רוחנית אלקית, גבורה שבתוכה גלומה תמציתה של נשמת	25500
ישראל תמצית יופיה והדרה, כלום אפשר למצוא כמו זה אצל אומות העולם? אומות העולם יודעות	25501
ומכירות את הכח הנסתר החבוי בעם ישראל, הם יודעים ומכירים עוד יותר מעם ישראל את מטמון	25502
הכוחות הנעלים החבוי בתוכו, הם באים בקשר עם עם ישראל ע"י הרדיפות שרודפים אותו, ע"י הנגישות	25503
והצרות שהם מעוללים לו.	25504
אומות העולם הם העדים הנאמנים ביותר להעיד על קדושת וגבורת ישראל, הלא הם מצרים לו שופכים	25505
את דמו בכל מיני עינויים נוראים וקשים, מעלים את בניו על מוקדות האש, הם יודעים כי כל העינויים לא	25506
הועילו להם להעביר את בני ישראל על דעתם ועל אמונתם, הם לא החליפו ולא המירו אותה גם אל מול	25507
מראה, כל המיתות המשוונות שהמציאו מתוך דמיונם השטני.	25508
אילו היו אומות העולם צריכים לעמוד בנסיונות מרים כאלו, היו מזמן מתנפצים לרסיסים ולא היה נותר	25509
מהם שריד ופליט, הם יודעים כי לעומת עוז רוחו של עם ישראל, הרי הם חלשים ונכנעים כורעים	25510
וזוחלים, אחרי כל מאורע שבא עליהם מיד הם מוכנים לשנות ולהשתנות, והיה כי ירעב והתקצף וקלל	25511
במלכו ובאלהיו, ואילו עם ישראל עובר גלויות קשות וארוכות והוא מתקיים בלי כל שינוי ח"ו, אם כן	25512
הגויים הם העדים לגבורת עם ישראל וחוסן קיומו.	25513
היאומן כי יסופר 0ש0א0ם0 מקריבה מתוך אמונה את שבעה בניה? לנגד עיניה מוציאים להורג שבעת	25514
מחמדי נפשה, אותם גידלה וריבתה במסירות נפש יומם ולילה, כל שעות היממה עטופה דאגות על בן זה	25515
או אחר, ואילו כאן מוכנה לראות במו עיניה כיצד נשפך דמם על הארץ, לבה נקרע לגזרים אולם אין היא	25516
מוכנה לזוז כהוא זה מאמונתה.	25517
רק כאשר הולכים להוציא להורג את הבן השביעי בן שנתיים, מבקשת היא שימיתו אותה תחילה כדי שלא	25518
תראה בהוצאת בנה הצעיר למוות, אולם הרוצח האכזר אומר לה שלא ניתן לעשות כן, שהרי בתורה נאמר	25519
אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד, הוא מכון היטב ללבה של האשה, שאף כאשר לבה קרוע למראה	25520
שפוך דם ילדיה יקריה, היא יכלה גם בשעה כזו להתרומם למרום הדרגה של אמונה ולדקדק בהלכות	25521
התורה.	25522
ידע אכזר את הכוח הגנוז בעם ישראל, ובאותו זמן ידע גם את חולשת הגויים ורפיון כוחם, שהם בשביל	25523
דבר פשוט מסוגלים לבוז לכל אמונה שלהם, מסוגלים להתקצף ולקלל מלכם ואלוהיהם, ואילו עם ישראל	25524
גיבורים כאריות המה, ומסוגלים לעמוד באמונתם אף בשעות הטרופות ביותר, עוד מחמירים ביותר באותן	25525
שעות שמדקדקים בקלה כבחמורה.	25526
ואשרו אתכם כל הגויים, עתידין ישראל להתקלס מן האומות, אמר ר"ש בן חלפתא כשהמטרוניתא	25527
מתקלסת מאוהביה ומשכניה אין לה כבוד, אלא כשמתקלסת מצרותיה זו היא כבודה, וכן הוא אומר ברוך	25528
תהיה מכל העמים, וכן הוא אומר ראוה בנות ויאשרוה, כגון פרעה אמר ליוסף אין נבון וחכם כמוך, וכן	25529
בלעם מברך ליעקב, לכן לרבקה נבוכדנצר לדניאל, באדין נבוכדנצר נפל על אנפוהי ולדניאל סגיד (ילקוט	25530
מלאכי רמז תק"צ).	25531
הקילוס וההכרה בכוחות הנסתרים של עם ישראל באים דוקא מהגויים, הם יודעים טיבם וטבעם הם	25532
יודעים עד כמה מגיע תוקף גבורתם וסגולת עמידתם בכל הנסיונות והצרות שממיטים עליהם, ולא לוותר	25533
אפילו על קוצו של יו"ד מהתורה הקדושה, עכו"ם באים לפני הקב"ה בטענה, רבש"ע ישראל שקבלוה	25534
היכן קיימה, אמר להם הקב"ה אני מעיד בהם שקיימו את התורה כולה, אומרים לפניו רבש"ע כלום יש	25535
אב שמעיד על בנו.	25536
אמר להם הקב"ה שמים וארץ יעידו בהם שקיימו את התורה כולה, אומרים לפניו רבש"ע שמים וארץ	25537
נוגעים בעדותן, שנא' אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת, אמר להם הקב"ה מכם	25538
יבואו ויעידו בהם בישראל שקיימו את התורה כולה, יבוא נמרוד ויעיד באברהם שלא עבד עבודת כוכבים,	25539
יבוא לבן ויעיד ביעקב שלא נחשד על הגזל, תבוא אשת פטיפרע ותעיד ביוסף שלא נחשד על העבירה,	25540
יבוא נבוכדנצר ויעיד בחנניא מישאל ועזריה שלא השתחוו לצלם, יבוא דריוש ויעיד בדניאל שלא ביטל	25541
את התפילה (ע"ז ג').	25542

דוקא הרודפים והנוגשים הם יבואו ויעריכו את הכוח הנעלם של עם ישראל, השונאים הנאבקים	25543
בשונאיהם הם המכירים ויכולים למשש בחוש את מידת ערכם, ולבסוף הם נעשים אוהבים ומעריצים	25544
נאמנים של הכוח הנגדי, והם באים ונעשים עדים לצדקת ישראל, ומכם יבואו ומי לנו עדים כמוהם.	25545
גיבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו, ר' צדוק תבעתיה ההוא מטרוניתא (לעבירה), אמר לה חלש לי	25546
ליבאי ולא מצינא איכא מידי למיכל, אמרה ליה איכא דבר טמא, אמר לה מאי נפקא מיניה דעביד הא אכיל	25547
הא, שגרא תנורא (הסיקה התנור לצלות דבר טמא שם), קא מנחא ליה (לאותו צלי בתוכו) סליק ויתיב	25548
בגוה, אמרה ליה מאי האי? אמר לה דעביד הא נפל בהא (באור של גיהנם), אמרה ליה אי ידעי כולי האי	25549
לא ציערתיך (קידושין מ).	25550
אף הצדיק והחבר הנאמן ביותר, לא יוכל להעיד נאמנה על גבורת ישראל כמו האשה הזרה הזו, שראתה	25551
בעליל את הפלא הזה ואת כח הגבורה שהתגבר על יצרו ולחם כארי נגד השונא הגדול והחזק, הוה אומר	25552
דוקא אנשי העולם הרחוקים מהאלקות, יכולים להיות עדים נאמנים על גיבורי כח שבישראל.	25553
במחנה אושוויץ בימי השואה, בא אב אחד לפני הרב שהיה כלוא ושבו ביחד אתו במחנה והביא לפניו	25554
שאלה חמורה, הוא סיפר לרב כי יצאה גזירה מאת הרשעים ימ"ש שצריך לאסוף מספר של חמש מאות	25555
ילדים ולהביאם לכבשנים, והיות ויש לו סכום של כסף במידה ניכרת אותו הטמין במקום סתר, והוא יכול	25556
לפדות את בנו הקטן מתוך החמש מאות, אולם הממונים על ביצוע הגזירה הלא מצווים להביא חמש מאות	25557
ילדים, כלומר שבמקום בנו שיפדה אותו יבוא בן אחר, אם כן שאל את הרב האם מותר לו לפדות את בנו	25558
ע"פ דין תורה, שתק הרב והשתמט מלפסוק את דינו.	25559
אולם האב לחץ על הרב שיפסוק לו לפי דעת תורה, ואז פרץ הרב בבכי עז ואמר לו שאסור לעשות זאת	25560
ולהציל את בנו, כיון שילד אחר יבוא במקומו וימסר לשריפה, האב הצטרף לבכיו של הרב ושניהם בכו	25561
ביותר, למחרת היה ראש השנה וכאשר הגיעו בזמן התפילה לתפילת היום הרת עולם, העבירו אז את חמש	25562
מאות הילדים לכבשן האש, והאב האומלל נתעלף מרוב התרגשות וצער.	25563
כלום נשמע בקרב עם אחר שאב יהיה מצוייד בגבורה עצומה כמו זו של אב יהודי? הם הרשעים ראו כן	25564
תמהו נבהלו נחפזו, המה ראו את גבורת ה' שנטע חיי עולם בתוכנו, הגבורה הזאת עומדת לנו ליום נסיון,	25565
הם נבהלו מהתמונה נוראת הוד זו, הם משתאים ומפליאים את עם ישראל, ויודעים כי סוד אלוקי נצחי	25566
חבוי וטמון בו, ומגבורת עם ישראל ונפלאותיו הם יודעים את סוד אחדותו וייחודו של הבורא ית"ש.	25567
ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול החמודות אשר אתה בבית, והלא כמה נשים היו לו והוא מפקיד אצל	25568
אמו? אלא שהיה בקי במעשיהן וחושדן (רש"י כ"ז ט"ו), הרשעים הללו מכירים את חולשת חברתם ואת	25569
גדלותם של עם ישראל, ההכרה הזו יש בה כדי לעורר את הציבור החרדי, שישמחו בטוב הצפון להם	25570
כשיתגלה כבוד ה' בעולם, ואשר על כן מצווים אנו כולנו להתחזק ולעשות הטוב והישר בעיני ה', לעמוד	25571
בתורה ולחזק את האמונה בו, ואשרי החכם הסובל סבלו וצופה לישועת ה' ולביאת משיח צדקנו בב"א	25572
אכ"ר. (אור חדש).	25573
	25574
מאמר תקכט	25575
ויאמר יעקב אל אביו אנכי עשו בכורך (בראשית כ"ז י"ט).	25576
כל המחליף בדיבורו כאילו עובד עכו"ם (סנהדרין צ"ב), מהו הביטוי מחליף בדיבורו מה הכונה בהגדרה	25577
זו? אם מדובר במי שמשקר למה לא אמרו המשקר בדיבורו? וכן מה השייכות בין המחליף או משקר	25578
בדיבורו לבין עובד עכו"ם? אכן יש שוני בין מדבר שקר לבין מי שמחליף בדיבורו, דבר שקר הוא מי	25579
שמשקר בפיו, ודיבורו תואם בהחלט את תוכן פנימיות לבו, שכן גם פנימיותו נוטה לפעולה רעה הקשורה	25580
בדיבור השקר שלו.	25581
שונה הוא המצב של המחליף בדיבורו, כאן אמור במי שמדבר באופן שונה ממה שהוא מרגיש בנפשו	25582
ובתוככי לבו, הדחה הפנימי מדריך אותו שלא לסלף את האמת, שיעשה את פעולתו ויאמר את דיבורו	25583
בצדק וביושר, אך היצר מגרה אותו לסלף את כוונת לבו ומחשבתו הטהורה, והריהו מדבר ההיפוך מרצונו	25584
ובניגוד למצפונו, וכשהוא מדבר הוא יודע ומרגיש שעובר וחוטא לרגשי נפשו, אולם כוחותיו חלושים הם	25585
לעמוד נגד היצר ולמרוד בו, ובעל כורחו הוא מדבר נגד הרגשתו.	25586
ועתה מובן מה שאמרו חז"ל כל המחליף בדיבורו, שכן במקום שיבטא אל נכון את ריגשת נפשו, במקום	25587
שיבצע את צו מצפונו הניצב כבר על לשונו לומר את האמת, אבל מפאת לחצו של היצר הרי הוא מחליף	25588
את הדיבור הפנימי האמיתי היוצא מיושר לבבו, בדברים שהם ההיפך מהאמת והמנוגדים לנפשו,	25589
מתחלפים לו הדיבורים בן רגע מאיוב לאויב, אע"פ שכואב לו מאוד שנאלץ לדבר שלא כרצונו, והחליף	25590
בין הדיבור הטוב והאמיתי לדיבור רע ושקר.	25591

היסוד לפירוש זה נמצא בעצם בחז"ל, ומקורו ביעקב אבינו ע"ה שהתווכח עם רבקה אמו ע"ה באמרו,	25592
אולי ימושני אבי והייתי בעיניו כמתעתע, יעקב לא היה יכול לדבר דברים שהם נגד יושר לבו, שהרי כיצד	25593
יוציא מפיו דברים העומדים בניגוד למצפונו ובניגוד לאמת? זו היתה מסירות נפש שאין לתארה מצד יעקב	25594
אבינו, ולכן אמרו שם כל המחליף בדיבורו, שיעקב לבו ופיו שווין והאמת של לבו היא שעולה על לשונו,	25595
ולכן לא היה יכול לקבל עליו את שליחות אמו, ואף לאחר שקיבל את גזירת אמו גם אז היו ברכיו כושלות	25596
ונתעלף, ומלאכי מעלה הרימוהו והוליכוהו ליצחק אביו, ועפ"י נבואת אמו החליף את דיבורו ואמר אנכי	25597
עשו בכורך.	25598
וכן גם אפשר להבין למה הקישו חז"ל את המחליף בדיבורו לעובד עכו"ם, ישראל העובד את הע"ז אין	25599
הוא עושה זאת ח"ו מתוך הכרה באילולי זהב וכסף עץ ואבן, אלא מפני סיבה אחרת הדוחקת אותו, כמו	25600
ירבעם בן נבט שהעמיד עגלים מפני פחיתות הכבוד, שפחד כאשר רחבעם ישב והוא יעמוד בעזרה ויאמרו	25601
האי מלכא והאי לאו מלכא (סנהדרין ק"א), או כמ"ש ז"ל שמה שביקשו ישראל לעבוד העגל היה כדי	25602
שיתירו להם עריות בפרהסיא.	25603
הוא מכיר ומאמין בה' אלא מחליף את רגשותיו הפנימיים מתוך הלחץ של הכסף או הכעס, הוא מחליף את	25604
מצפון לבו האמיתי למעשה שקר וכזב, שבעצמו מבין ויודע שאין בו שום ממשות, זהו מה שמבדיל בין	25605
מחליף בדיבורו לבין משקר, שהרי פנימיותו של המחליף רחוקה מן הדיבור שיוציא מפיו, רק כאשר	25606
הדברים באים על לשונו, הוא מחליף מדיבור האמת לדיבור השקר.	25607
כל אדם המתרגש ומתעורר להידבק בהשי"ת, בכל מאוודו רוצה הוא לעשות דבר טוב, הרגש הטוב כבר	25608
עלה מלבו והוא שוכן ונח על פתח לשונו, אולם תוך כדי הרצון לדיבור בא לו היצר ולוחץ ומגרה אותו,	25609
וגם העצלות הטבעית מחלישה אותו, והוא עושה מה שבניגוד להכרתו, זהו מה שנקרא מחליף, הוא מחליף	25610
את הכרתו הטובה במעשה שאינו טוב שמנוגד לאמת, הרמב"ן ז"ל אומר בספרו 'האמונה והבטחון' כי כל	25611
מי שאינו מוציא את מחשבתו הטובה לפועל, הוא עובר על הלאו של לא תשא את שם ה' אלוקיך לשוא.	25612
שכן סילף את הכרתו והחליף את דיבורו.	25613
כי השוחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים, מי שלקה בשוחד נעשה עיוור כמי שאיבד את הכרתו,	25614
אבל מי שעדיין שלם בהכרות ובהשגות עליונות, ומצפון לבו טרם נתקלקל והוא עוד צדיק בנפשו, אבל	25615
כאשר הוא רוצה לבצע את צידקת לבו לדבר אמת, ועל פתח דבריו מתחלף דיבורו ומסתלפים דבריו	25616
מאמת לשקר, אזי הוא מאבד את יושר לבו והכרתו הטובה, מחליף בדיבורו ומסלף את צידקתו, העצה	25617
הנכונה היא להתאמץ ולהגביר את הרגשות הטובים, ולהימנע מלעוות את צורת הלב וגילוייו.	25618
(אור חדש).	25619
	25620
מאמר תקל	25621
ויאמר יצחק אל יעקב גשה נא ואמשך בני האתה זה בני עשו אם לא (בראשית כ"ז כ"א).	25622
דרש ר' שמלאי מאי דכתיב מי יגור באהליך הולך תמים ופועל צדק ודובר אמת בלבבו לא רגל על לשונו,	25623
לא רגל על לשונו זה יעקב אבינו שאמר אולי ימושני אבי (מכות כד.), ויש לעיין כיוון שיעקב הסכים	25624
להצעתה של רבקה לקבל את ברכות יצחק, למה לא אחז בכל האמצעים בכדי שיצחק לא יכירו לגמרי,	25625
מכל הילוכו של יעקב בשעה זו נראה הוא כאנוס שאינו משתדל להסתיר את מהותו, הלא ידע יעקב את	25626
צורתו ואופיו של עשיו אחיו, דיבורו לשונו והילוכו, וא"כ למה הניח מקום ליצחק להסתפק ולחשוב האתה	25627
זה בני עשו.	25628
הוא הזכיר את שם ה' באמרו כי הקרה ה' לפני שזה לא היה מדרכו של עשיו, גם השתמש בלשון	25629
הנימוסין והכבוד קום נא שבה, דיבורים שהטילו טרדה בלבבו של יצחק כפרש"י במקום, אמר יצחק בלבו	25630
אין דרך עשיו להיות שם שמים שגור בפיו, והלא כאן היה ענין נורא ונשגב שכל קיום זרעו של יעקב	25631
לדורות הבאים היה תלוי בזה, ובכן למה לא נזהר יעקב לחקות את תואר פני עשיו ותכונתו ומהותו עד	25632
היסוד.	25633
אמנם מכאן יש לנו ללמוד ולפלט נתיב איתן ובטוח בחיינו בעבודת השם! יעקב לא רצה בשום פנים לוותר	25634
על מדת האמת, לא רגל על לשונו לא שינה מדתו ויקוב הדין את ההר, ואף במקום שכמה הישגים וקנינים	25635
רוחניים אדירים עומדים על הפרק, ואף במקום שכל קיום העתיד נמצא במשקלות, וכל אושר עתיד	25636
הדורות תלוי בזה, גם אז אין לזוז ולהפסיד את המדות הנעלות שרכשנו לעצמנו, ובשום פנים לא הסכים	25637
יעקב להתלבש לבוש פנימי בצורת עשיו צורת איש שקר ומתועב, בכדי שלא יסתאב חלילה אף במשהו	25638
מריח הנהגתו של רשע זה.	25639
ואף שנאלץ לפי פקודת אמו להתלבש בבגדי עשיו, זה היה ענין של הסתר חיצוני ורק לשעה קלה, אבל	25640
את שפת לשונו הפנימית לא שינה בשום פנים, לא יכול היה לדבר בשפתו הגסה של עשיו, כי כל דיבור	25641

משאיר רישומו בנפש האדם, נפשו העדינה של הצדיק תמאס ותרעד מפני דיבור בלתי הגון, הכי יכבש	25642
את עצמו להזכיר שם שמים כדי לשחק בתפקיד של עשיו, ואף לשם תכלית כזו שאין גדולה הימנה והיא	25643
השגת הברכות לדורות הבאים, לא שינה יעקב את מהותו הפנימית.	25644
ואף על החיצוניות שהוכרח לומר היה מגמגם ומחלק דיבורו, אנכי המביא לך ועשיו בכורך, לבו רפה	25645
כשעווה ונתעלף, וזימן לו הקב"ה שני מלאכים לימינו ולשמאלו ואוחזין אותו בכדי שלא יפול (ילקוט כ),	25646
ובכל הילוכו זה של אונס ובכיה הסיר מעל עצמו והרחיק את השמץ הקל ביותר שעלול היה להיאחז בו,	25647
ע"י לבישת בגדי עשיו אפילו באופן חיצוני.	25648
ואף אחר כל אלה עוד קבל עונש על שציער את אביו, כאמרם ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאוד ויאמר	25649
מי איפוא, בשביל חרדה שהחריד יעקב ליצחק אביו, נענש יעקב בעונש של יוסף שחרד חרדה כזו בשעה	25650
שאמרו לו זאת מצאנו, יצחק אמר מי איפוא ובאיפוא נענש יעקב שכתוב איפה הם רועים, ושם נאבד יוסף	25651
ונענש יעקב (זוה"ק שם).	25652
הנהגתו של יעקב תשמש לנו אזהרה שלא תשובשנה דעותינו, אף בעת עסקנו לקראת השגת ענינים	25653
רוחניים גדולים, אל לנו לוותר על האמת והדין, ואל לנו לשנות את טעמנו הפנימי אף לשם השגת תכלית	25654
גדולה, או הצלת הכלל לדורות ע"י אמצעים של ויתור הנפש, לחפות או להסיר מאתנו ח"ו את הצלם	25655
האלוקי, להעלים ולהבליע הזכרת ש"ש.	25656
אל לנו לסלף בשום חילוף צורה את מדות הצניעות והאמת שבנו, ע"י חיקוי מוגזם ומזויף אפילו לכאורה	25657
לעת מצוא, והלא נראה שיעקב אבינו שלא שינה לשונו ונשאר תקיף ותמים בדרכו, דוקא ע"י זה השיג את	25658
הברכות לו ולזרעו אחריו, ואמיתותו ותמימותו נתקיימו בידו ללא כל זיו ושינוי, וזכה למתנת אלוקים	25659
כהבטחת תתן אמת ליעקב!	25660
מעשה יעקב צריך לשמש סמל ודרך בתקופות חיינו, אנו המיועדים לכל מיני נסיונות הרפתקאות ומבחנים	25661
שונים, רק עם קלסתר פנינו המקורי ללא כל טשטוש וחיקוי, עם הבלטת מדותינו התרומיות נזכה, שאף	25662
כל האורבים לנו לכלותנו בעל כרחם יענו אמן ויאמרו ברוך יהיה. (אור הנפש).	25663
	25664
	25665
מאמר תקלא	25666
ויגש יעקב אל יצחק אביו וימשהו ויאמר הקול קול יעקב והידים ידי עשו (בראשית כ"ז כ"ב).	25667
צריכים להבין מפני מה רצה יצחק לברך את עשיו ולא את יעקב? ומה היה הפחד אולי הוא יעקב כמו	25668
שאמר הקול קול יעקב? הרי שאילו ידע שהוא יעקב לא היה מברכו, שנית אם הקפיד שלא לברכו מפני	25669
מה אמר בסוף גם ברוך יהיה, ואם אחר המעשה התחלף אצלו החשבון, עלינו להבין מעיקרא מאי סבר	25670
ולבסוף מאי סבר? ועוד למה היה ליעקב ליקח הברכות מיצחק, היה לו להשתדל לקבל אח"כ מעשיו כמו	25671
שעשה בהבכורה.	25672
אם נתבונן מה היה מהותו של עשיו, מצינו בתורה כי אחר שאמר הלעיטני נא מן האדום האדום הזה, על	25673
כן קרא שמו אדום, גם כאן קשה להבין הלא אמרו חז"ל כי באותו יום עבר על כמה עבירות חמורות, וא"כ	25674
למה התורה בחרה לקרוא לו אדום על שם האדום, הלא יותר היו צריכין לקרוא לו שם על שאר עבירות	25675
היותר חמורות, כי בהלעיטה מונח רק חסרון לעצמו מה שהוא רודף אחר האכילה, אבל ברציחה מונח	25676
הפסד גם לחברו, ובע"כ צריכין אנו להבין שאם התורה בחרה דוקא שם אדום, מפני שזה היה החסרון	25677
העיקרי שלו, וזו היתה הסיבה הראשונה לכל העבירות שעשה, וא"כ ראוי לנו לבאר החסרון הזה.	25678
ועוד קשה איך עלה על דעת יעקב תיכף אחר ששמע מעשיו הלעיטני נא, לאמר לו מכרה כיום את	25679
בכורתך, מאין ידע כי עתה העת שיתרצה להמיר בכורתו בעד נזיד עדשים? ואם שהכיר שיש לו רצון חזק	25680
לעדשים, וטבע האדם ליתן את שלו בעד רצונו, הלא יש לו ג"כ רצון להיות בכור, ומאין ידע כי יחליף	25681
רצון של בכורה בעד רצון של עדשים? ואם הכריע בדעתו אשר נקל לו להחליף, מפני מה לא בקש ממנו	25682
שימכור לו עד היום?	25683
ועוד קשה אחר שמכר את הבכורה כתיב ויבז עשיו את הבכורה, שביזה עבודתו של מקום, וקשה הלא	25684
מתחילה שאל מה משפט הבכורה כמבואר בחז"ל, הרי שהיה אצלו שיקול הדעת אם למכור אם לאו, ואם	25685
היה לו ענין הבכורה משקל במחשבתו, ולא היה ערכה ספק אצלו, מדוע ביזה אח"כ את הבכורה? איך	25686
התחלף מקצה אל קצה?	25687
הבחינה האמיתית אם החושים בריאים אם לאו הוא ע"י ידיעת ההבדל, ואם כל הצבעים שוים בעיניו אות	25688
היא כי הוא סומא, וההבדל בין קול אדם לקול בהמה הוא על חוש השמיעה, ואם כל הקולות שוים לו	25689
זה מורה כי הוא חרש, וההבדל בין בשמים לבורסקי מורה על חוש הריח, ואם כל הריחות שוים לו אות	25690

הוא כי חסר לו חוש הריח, וההבדל בין מתוק למר אות על חוש הטעם, וההבדל בין יסורים לבין שלווה מורה על חוש ההרגש.	25691
כן מה שנוגע לחוש הדעת תלוי בהכרת ההבדל, כמ"ש חז"ל אם אין דעת הבדלה מנין, ואיזה הבדלים שייך לחוש הדעת רק בהבחנה בין אמת לשקר ובין טוב לרע, ואם אינו מכיר בין אמת לזיוף ובין מציאות לאחיזת עינים, הוא מופת חותך שאין לו דעת, אלא כל שיפוטו הוא רק אחר מראה עיניו, אצל האדם העליון כל החושים תלויים בחוש הדעת, מה שהדעת מכיר זה טוב ומתוק, ומה שהדעת ממאס זה רע ומר, ומדרגת הדעת אין לה שיעור כל מה שהדעת חריף יותר, הוא רואה המקום לזיופים שיש בכל ענין.	25692
כן בעניני המדות המדומות, הבר דעת מביט בהשקפה שכלית ואינו מתפעל מן המושכל ראשון, אלא ממתין עד שנתיישב בדבר ורואה הטעות, אבל מי שמביט בהשקפה דמיונית הוא כמוץ לפני רוח, אנה שנושב הרוח לשם הוא רודף, טבע האדם רץ אחר רצונו כסוס שוטף במלחמה, מיד שיתעוררו רצונותיו שוב אינו יכול למשול על עצמו, והטבע עושה במהירות את שלו, ועד שבא אליו לעלות על רעיונו מה שגורמים לו מדותיו כבר מעשהו.	25693
אעפ"י שהמאכל הזה מעורר את האדם לאבלות כמבואר בחז"ל, הוא לא ראה האבלות אלא רק האדמימות, ונהפך לו המאכל לסם המות, כי העדשים אשר דומות לגלגל, לומר לך שהאבלות גלגל חוזר בעולם, זה יקח הבר דעת מפני שמתבונן בכל דבר, אבל עשיו כאשר ראה הברק הראשון מיד נפל בהתעוררות התאוה, ועד שלא ידע מה שם אחזו בולמוס, ובלי שום שאלה פער פיו להלעיטו, שגבר עליו טבעו מיד בהברק הראשון ועל זה נקרא שמו אדום, כי ההוראה של אדום הוא על האדם שאינו יכול להבדיל, מצד שמתפעל מיד אחר הברק הראשון וזה סיבת כל חטא.	25694
נמצא דמי גרם לו שיתקבצו כל כוחותיו רק לנקודת דמיונו וישכח כל הצדדים? רק הברק הראשון לכך קראו שמו אדום, שזו הסיבה הראשונה לכל הרעות, ולכן מצא יעקב העת להציע לפניו מכירת הבכורה, כי בעת שהתפעלות גברה עליו ממראה דמיונו, אז כל דבר אינו שוה לו כלום, ויפרוץ בשל הדברים אשר המה סתירות להרגשה זו, וכיון שראה אשר משפט הבכורה הוא להנזר מן היין (רש"י שם), ראה שלא יכול לעמוד על דרך זו מיד אמר למה לי בכורה, כי הנפש כאשר רואה אשר התמורה עודפת אז מתנדבת במה שיש לה.	25695
לא מפני שעשיו ריק מכל ולא היה מאמין בה' לכן מכר הבכורה, כי הרי אמרו חז"ל ששאל מה טיבה של עבודה זו הרי שהיה מאמין בה', ואלו לא היתה הבכורה מחייבת להנזר מן היין לא היה מוכרה כלל, ועיקר החסרון שמצא בהבכורה הוא רק מה שאוסרת היין, יוצא לנו מזה שיכול האדם להיות מאמין בה' ובכל התורה כולה, רק אם ילך אחר דמיונו אז ימצא חסרונות בכל התורה במה שגדרה את האדם עם המצוות, וא"כ לא יכול האדם לדעת בהיותו במצב השלמה מה יהיה אתו בעת הנסיון, כי גם עשיו אלו לא היה דמיונו גובר עליו היה מייקר הבכורה, בכל זאת מכרה כאשר ראה האדום.	25696
האדם חושב אשר יכול לבחור כל מה שהתורה דורשת ממנו, אבל באמת כל יכולת הבחירה שלו הוא כל עוד שמרשה לו רצונו, אבל כאשר מגביל לו רצונו ומדותיו נוטות להמרות הבורא אז לא יכול לזוז ממקומו, לכן על האדם להשתדל לדחוק את עצמו לשבור הרגליו ולעלות מעלה, כדי שיהיה לו הרגל ודרך לעמוד בנסיון, ואם לא ילמוד מוסר על זה אינו בטוח שלא ימכור בכורתו בעד נזיד עדשים, ומקודם ימכור במצפנו כמ"ש כי השוחד יעור עיני חכמים, ואח"כ יעשה לו כהיתר עד שיאמר בפירושו למה זה לי בכורה.	25697
אבל יעקב כאשר היה לו חוש הדעת חזק, ולא היה להוט אחרי מראה עינו הבחין בין אמת לשקר, בין טוב לרע, לכן מיהר נתן לו העדשים ולקח הבכורה, וזה היה ההבדל בין יעקב לעשיו, אשר ההבדל הזה נשאר גם לדורות, שזה היה מביט רק על הברק החיצוני וזה הביט על הברק הפנימי.	25698
אחרי הדברים האלה תגדל התמיהה מפני מה רצה יצחק ליתן הברכות לעשיו שהיה שקוע כ"כ בהבלים, ולעומת זה יעקב היה כ"כ רחוק מן הדמיון וקרוב אל המציאות, הלא השכל מחייב שכל הברכות היה צריך לברך ליעקב מדוע רצה להיפך? ומלבד שלא רצה ליתן ליעקב עוד היה מפחד שמא הוא יעקב, ומה בכך אילו הוא יעקב וכי מפני שהוא צדיק יפסיד?	25699
אמנם אם נתבונן בדרך התורה נמצא בה שתי דרכים, האחת היא להיות איש מדיני, כי עם קיום התורה הוא יכול להתעסק במשא ומתן וכדומה, ואין המובן בזה כי הוא צריך להיות סוחר או חנוני, כי זה נקרא רק סוחר וחנוני, אבל הביאור של 'איש מדיני' הוא, להיות איש בהיותו עסוק במדיניות, כמ"ש חז"ל על יעקב עם לבן גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי, ולא פעל עליו לבן והסביבה שיהא מקיל מן התרי"ג מצוות אפילו כחוט השערה, בלי פשרה בלי קולא ובלי שום עבירה לשמה, זה נקרא איש מדיני אשר בכל מקום הוא אותו האיש בלי שום שינוי לגריעותא.	25700
	25701
	25702
	25703
	25704
	25705
	25706
	25707
	25708
	25709
	25710
	25711
	25712
	25713
	25714
	25715
	25716
	25717
	25718
	25719
	25720
	25721
	25722
	25723
	25724
	25725
	25726
	25727
	25728
	25729
	25730
	25731
	25732
	25733
	25734
	25735
	25736
	25737
	25738
	25739

והדרך השני בקיום התורה הוא כמו שאמר הגר"י סלנטר ז"ל, בדרך התורה אדם צריך להיות איש מדיני	25740
אלא שבעל כרחו — היינו מי שרוצה לחיות חיי שלמות עלינו להיות פרושים, כי בעת אשר מצבו של	25741
האדם שפל מאוד יצרו חזק ושכלו חלש, לא יכול לומר אני יכול להכניס עצמי בנסינות ואלחם מלחמת	25742
תנופה, וזוה הדרך אחיה חיי שלמות אמיתי, כי בעתים הללו הרבה עשו כן ולא עלתה בידם, אלא עכשיו	25743
קם המאמר מה שהגבור מאבד בגבורתו יכול החלש לנצח בשמירתו, ולכן הדרך הבטוח להשמר מן הסכנה	25744
הוא לעקוף את הסכנות, ומלחמת מגן נקל ממלחמת תנופה.	25745
ולכן אמר רי"ס זצ"ל, מפני ההכרח עלינו להיות פרושים ולא נוכל ליטול התורה של איש מדיני, כי מה	25746
שהנסיון יותר גדול ומצב הזמן כדמיון נחל שוטף, צריכים אנו להתחזק להיות בחבורה של חכמים מבקשי	25747
האמת, ועכשיו נבין למה רצה יצחק לתת את הברכות לעשיו ולא ליעקב, כי יצחק חשב אשר עשיו יוכל	25748
לקיים התורה גם בהיותו איש מדיני, מפני שעשיו רימה אותו שהוא מבקש דרך ה', איך נותנים מעשר	25749
מתבן ומלח כמ"ש חז"ל.	25750
יצחק אע"ה ראה שהמצב הגשמי שלו הוא משיג מההפקר מצידת חיות ועופות, לכן הוא יכול להיות איש	25751
מדיני, ויעקב איש תם יושב אוהלים, כיון שאינו מסוגל אל העולם לו נאה לקחת תורת הפרישות, ולמה לו	25752
הברכות אם אינו צריך לכלום, וכאשר זה יקח תורת האיש מדיני וזה יקח תורת הפרישות, יהיו שני בניו	25753
משלימים שני דרכי התורה.	25754
ולכן את עשיו צריך לברך מפני שהדרך שלו היא להיות איש מדיני, ויעקב אינו צריך לברכות מפני	25755
שהדרך שלו הוא להיות פרוש, ולכן היה מפחד שמא הוא יעקב, כי אם יתחלף הדבר שניהם לא יצליחו, כי	25756
יעקב מפני שאינו מלומד בעסקי העולם יהיו הברכות אצלו לחסרון, כי לא יוכל לעמוד בנסיון איש מדיני,	25757
ועשיו אשר הדרך שלו הוא להיות איש מדיני, אם לא יהיו לו הברכות יהיה קשה לו לקיים את התורה של	25758
איש מדיני, ורק אם יהיה לו הצלחה בכל עניניו יהיה נקל לו לדקדק אחר קיום התורה.	25759
אמנם כל זה חשב רק בהיותו מוטעה שיעקב אינו מסוגל להעולם, ועשיו יש לו דרך של איש מדיני, אבל	25760
כאשר שמע מפי עשיו את בכורתי לקח ראה מזה כי טעה בשניהם, מה שחשב את עשיו לאיש מדיני ראה	25761
כי הוא מדיני בלי איש, כי הוא להוט אחר דמיונו ומוכן למכור בכורתו בעד נזיד עדשים, ומזה היה לו	25762
ראיה כי בכל ימיו הטעה אותו בצביעות, ובעצם הוא איש פשוט הולך אחר מראה עיניו.	25763
ומה שחשב על יעקב שהוא בטלן, הכיר בו עתה שהוא קשר את עשיו בשק ולקח ממנו הבכורה, וא"כ	25764
שהוא אדם כזה רק לו ראויין הברכות ולכן אמר גם ברוך יהיה, הרי לנו מזה אשר עשיו שרדף כל הימים	25765
אחרי הברכות אבד הברכות וגם הבכורה, ויעקב שלא רצה לרדוף אחר הברכות מפני שבטח בה', ראה	25766
בסוף אשר היה ה' מבטחו שנתן לו בסוף הבכורה וגם הברכות. (מדרגת האדם דרכי החיים).	25767
	25768
מאמר תקלב	25769
ויגש יעקב אל יצחק אביו וימשהו ויאמר הקול קול יעקב והידים ידי עשו (בראשית כ"ז כ"ב).	25770
חז"ל (פתיחה איכ"ר ב'), דורשים פסוק זה באמרם כל זמן שקולו של יעקב מצפצף בבתי כנסיות ובבתי	25771
מדרשות אין הידים ידי עשיו, יש מפרשים שהוא"ו של והידים אינו וא"ו החיבור אלא וא"ו המחלק, והיינו	25772
לומר שיש ב' דרכים לפני יעקב שישאר בשם יעקב ולא ישכח ממנו שרשו ועיקרו, (א) שקול שלו מצפצף	25773
בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, ועי"ז יודע שמו בשם יעקב איש תם יושב אהלים.	25774
(ב) שאם ח"ו לא יהיה מצוי בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ועלול לשכוח צור מחצבתו, אז יזכירוהו ע"י	25775
הידים ידי עשיו! וכמו בדורנו שהצורך היטלר ימ"ש עם חיילותיו הזכירו לאלפי גרמנים, שאבי אביהם או	25776
אם אמם עד שלושה דורות היו יהודים ולקחו אותם לכבשני האש, והילדים ראו כן תמהו וכי אנחנו	25777
יהודים? הרי והידים ידי עשיו.	25778
במעלות התורה מביא בשם הגר"א שפירש הכתוב בוא"ו החיבור ואין סתירה בזה למשאחז"ל, דהכי קאמר	25779
בזמן שקולו של יעקב מצפצף בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אין ישראל משועבדים לכוחות הטבע, ועולים	25780
למעלה מן הטבע ויורדים למלחמה ונוצחים כאילו היו הידים שלהם ידי עשיו, אבל בזמן שאין קולו של	25781
יעקב מצפצף בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, אז הידים שלהם מוכרחים להיות ממש ידי עשיו, כלומר	25782
שיצטרכו להלחם בטבע כמו הידים של עשיו, וזולת זה לא יוכלו להלחם, כי אין להם הזכות שינהגו אתם	25783
למעלה מדרך הטבע.	25784
אף כי גם הטבע הוא נס גמור וכמ"ש הרמב"ן בסו"פ בא וז"ל, מן הנסים המפורסמים אדם מודה בנסים	25785
הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו	25786
שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם בין ברבים בין ביחיד עי"ש, אבל מ"מ יש חילוק גדול בין	25787
יחיד או רבים הזוכים לנסים גלויים, לבין אותם שהנהגת שמים איתם רק בנסים נסתרים.	25788

המסילת ישרים ביאר, כי בכדי שיגיע האדם לתכליתו הגדול, להיות נהנה מזיו השכינה ולהתענג על ה',	25789
הושם האדם בעוה"ז שרבים בו המרחיקים אותו ממנו ית' והם התאוות החומריות, נמצא שכל עניני עוה"ז	25790
מרחיקים את האדם מהשי"ת, אלא שזוהי הבחינה שיעמוד בנסיון ויחזק עצמו לבל יפול וגם יעלה ויתקרב.	25791
מה מאושר האדם הזוכה שהקב"ה מסייעו ומקרבו אליו כאן בעולם, ונגלה לפניו באמור לו אני הוא בעל	25792
הבירה, ומנהיגו בנסים גלויים שיוכל להראות עליו באצבע ולומר לפניו זה אלי ואנוהו, כמה עליות	25793
מתעלה האדם הלזה העומד איתן וחזק בהתקרבותו לאלקיו כבר כאן בעולם, להיות מתענג על ה' וליהנות	25794
מזיו שכינתו יתברך!	25795
זהו מה שאחז"ל לפי מה שפירש הגר"א, שכל זמן שקולו של יעקב מצפצף בבתי כנסיות ובבתי מדרשות	25796
אין הם זקוקים שיהא להם ידי עשיו, כלומר ההנהגה הטבעית של נסים נסתרים, אלא כל הנהגת הקב"ה	25797
אתם הוא למעלה מדרך הטבע, להיות מכירים גבורתו ית' ולהגיעם עד תכלית בריאתם עלי ארץ, ככתוב	25798
ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי.	25799
זה ברור שכל מלחמה שאנו לוחמים עם או"ה תלוי כל נצחוננו בזה, שבני הישיבה יעסקו בתורה בכל	25800
הזמנים ובכל המצבים בלא יוצא מן הכלל, כי אם אין קולו של יעקב מצפצף בבתי כנסיות ובבתי מדרשות	25801
ח"ו הרי הידים ידי עשיו, וכן מצינו בכל מלחמותיו של דוד המע"ה שאמרו (סנהדרין מט.), אלמלא דוד לא	25802
עשה יואב מלחמה, ואלמלא יואב לא עסק דוד בתורה, ויהי דוד עושה משפט וצדקה ויואב בן צרויה על	25803
הצבא, ופירש"י אלמלא דוד שהיה עוסק בתורה לא עשה יואב מלחמה, אבל זכותו של דוד עומדת לו	25804
ליואב במלחמותיו של דוד ע"כ.	25805
אמנם כל גבורות יואב שהתגבר במלחמה, עוד יותר הראה דוד גבורות בעסק התורה, ולא העיב עליו שום	25806
מצב להחלישו בעסק התורה, וכמו שמצינו גבורתו של דוד בתורה בכל מצב שהוא, אחז"ל אותה הלילה	25807
שברח דוד משאול והלך אצל שמואל, למד משמואל הנביא תורה מה שאין תלמיד ותיק לומד במאה שנה	25808
(ילקוט שמואל א' י"ט), צא וחשוב דוד בורח מחמת מרדין, ובסכנת נפש ופחד מות הוא נמצא אצל	25809
שמואל, וכמובן שבכל רגע הוא מתכוון לברוח גם משם פן תשיגנו ידו של שאול, ובכל זאת הוא לן	25810
בעומקה של הלכה עד כדי כך, שקיבל משמואל תורה בלילה אחת מה שתלמיד ותיק צריך ללמוד במאה	25811
שנה!	25812
וכמו"כ יש לנו לדעת בזמנינו כאן בארץ הקודש, שאנו נמצאים במצב מלחמה עם שונאי ישראל, עלינו	25813
להתגבר בתורה וללמוד מהחיילים שעומדים במערכה במסירות נפש וסכנת נפשות, והרי פי כמה עלינו	25814
להתעצם בלימוד התורה, שיצפצף קולנו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות במסירות נפש והתמדה גדולה לאין	25815
שיעור, כי כל חיינו ונצחוננו לבל ישלטו בנו ח"ו ידי עשיו תלוי בזה שאנו נתגבר בעסק התורה, וגם	25816
להרבות בתפלה בלב ורגש, כי עיקר התפלה היא בלב כמ"ש ולעבדו בכל לבבכם ואחז"ל (תענית ב),	25817
איוהי עבודה שהיא בלב זוהי תפלה, ורגשות הלב אינה באה בעצמה כי אם ביגיעה והכנה רבה לזה. (לב	25818
אליהו).	25819
	25820
מאמר תקלג	25821
ויגש וישק לו וירח את ריח בגדיו ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה' (בראשית כ"ז	25822
כ"ז).	25823
אחז"ל אין לך דבר שריחו קשה מן השטף של עזים, אלא בשעה שנכנס יעקב אבינו אצל אביו נכנסה עמו	25824
גן עדן, כמ"ש ראה ריח בני כריח שדה, ובשעה שנכנס עשיו אצל אביו נכנסה עמו גיהנום הדא דאמר בא	25825
זדון ויבא קלון (בר"ר ס"ה).	25826
מצד אחד אנו רואים כאן כמה היה מפותח חוש הריח של יצחק, כי שום איש לא הרגיש כל הבדל בין ריחו	25827
של יעקב לבין ריחו של עשיו, ואילו יצחק הבחין כאן בין גן עדן לבין גיהנום, הרי שחושיו של האדם	25828
בטבעם הם מופלאים מאוד, וכוחותיו מגיעים מסוף העולם ועד סופו, אלא שהאדם בעצמו מטשטשם, אבל	25829
יצחק אבינו התרומם למדרגה שחזר לדמותו הטבעית, וחושיו נפקחו במדה כזאת שהבחינו במהותו של	25830
עשיו את ריח הגיהנום שנלוה עמו, ואילו ביעקב חדרו מבעד לשטף העזים ריח גן עדן.	25831
ומצד שני נפלא הדבר, כמה שהכל נתון ברשותו של האדם עצמו, הרי לפנינו שני אחים יעקב ועשיו,	25832
שמוצאם מאותו האב ומאותה האם, גדלו בבית אחד ובדרך אחידה, והנה אחד מהם הפכה כל מהותו גן	25833
עדן, ואחד עשיו הפכה כל מהותו גיהנום.	25834
יעקב התרומם למדרגה נפלאה כזו שבכל מקום שהלך נלוה גן עדן עמו, שאף עורות גדיי העזים שלבש על	25835
ידיו ועל צוארו שריחם רע, התבשמו ממנו ונדף מהם ריח גן עדן, לא יצר יעקב את ריח גן העדן שנדף	25836
ממנו, אלא ריח זה טבוע בכל אדם מתחילת יצירתו, ובא כתורשה מאדם הראשון שהושיבו הקב"ה בגן	25837
עדן.	25838

איתא בחז"ל היה צריך לומר ראה ריח בגדי בני אלא אמר ראה ריח בני, מלמד שריחן של צדיקים מעין עולם הבא (תנחומא ט"ז), אלא שהאדם על ידי חטאיו מגרש את עצמו מגן עדן ומעכר את ריחו, אבל יעקב שהיה איש תם ושלם בכל מעשיו, חזר ועמד על דמות יצירתו הראשונה ולכן נדף ממנו ריח גן עדן. ואילו עשיו על ידי מעשיו הרעים, לא רק שעכר את ריח גן העדן הנודף מן האדם בטבע יצירתו, אלא בא זדון ויבא קלון הביא עליו את הגיהנום, בכל מקום שהלך נלוה אתו ריח הגיהנום, והנה אמנם איום ונורא הוא האדם, כי מצד אחד בידו לעמוד במדרגה כזו שהוא נמצא תמיד בתוך גן עדן כדוגמת אדם הראשון, ובכל מקום שהוא הולך בא גן עדן עמו, ומצד שני משפטו ושאתו ממנו יצא, בידו להשפיל את עצמו עד לידי דרגה כזו שהוא נמצא תמיד בשאול תחתית, והגיהנום אינו מרפה ממנו לרגע ומלוה אותו בכל מקום. (אור הצפון ד' צ"א).	25839 25840 25841 25842 25843 25844 25845 25846 25847 25848
מאמר תקלד	25849
ויגש וישק לו וירח את ריח בגדיו ויברכהו (בראשית כ"ז כ"ז).	25850
ראשית יש להבין מהו ענין הברכה, ואיך היא חלה על המתברך, ועוד הלא בכוונה תליא מילתא ואיך שייכת בה הטעאה, הרי בודאי תחול רק על זה שנתכוון לו המברך, ואם תמצי לומר שחלה אפילו באופן זה, עדיין עלינו לשאול מדוע סבבו מן השמים שיעקב יטול את הברכות על ידי הערמה ולא באופן ישר? ועוד איך היה יכול יצחק לאהוב את עשיו, היתכן שלא ידע מרשעו כלל?	25851 25852 25853 25854
קושיא זו הקשו בזהר תולדות (קל"ט), ואמרו הלא יצחק אבינו היה נביא ושכינה עמו תמיד, ואיך לא הרגיש ברשעת עשיו? ותירצו שמן השמים העלימו ממנו את מעשי עשיו, כדי שיתברך יעקב שלא מדעתו של יצחק, אלא מדעתיה דקודשא בריך הוא או מדעתא דשכינתא, וצריך עיון אם השכינה ברכה את יעקב מה צורך ביצחק, ועוד מה פירושה של ברכת השכינה? ועיין ילקוט תולדות שכיון שראה רשעים עומדים ממנו חשב שעשיו עומד לפניו, משמע שידע מרשעת עשיו והרי לפי דברי הזהר לא ידע ממעשיו?	25855 25856 25857 25858 25859
ועוד תמוה שמובא בילקוט שברכו דוקא מצד הרשעים העומדים ממנו, כדכתיב וירח את ריח בגדיו ויברכהו ריח בוגדיו, כגון יוסף משיאת ויקום איש צרידות ע"ש, שהיו בוגדים ורשעים גמורים ובסוף מתו מתוך תשובה גדולה, משמע שכיוון בברכותיו לצד החטא ולא לצד הקדושה, שדוקא ריח בוגדיו עורר אותו לברכו ודברים אלו צריכים בירור.	25860 25861 25862 25863
הברכה היא כמו גדר התפלה, שהמברך מכיר שהברכה וההשפעה לא תבואנה אלא מאת השי"ת, ועל ידי הכרה זו הרי הוא מתדבק אל השי"ת מקור הברכה, ואם השי"ת יקיים את ברכתו, אז המברך יתעלה בהכרת חסדי ה', באופן זה אפשר שתועיל הברכה ששיג את אשר חסר לו, כי זכות גדולה היא לו שנעשה כלי להתעלות הצדיק.	25864 25865 25866 25867
מצאנו שתי דרכים להשפעת טובה בעוה"ז, האחת היא שמשפיעים טובות לצדיק שעבודתו לשם שמים, כדי שיהיו לו הכלים להרבות עוד מצוות ומעשים טובים לשמן, ויש עוד דרך שמשפיעים טובות העוה"ז למי שיש לו זכות של מצוות חיצוניות, אשר על כן מקבל שכר חיצוני בעוה"ז, אך אם נמצא בו ניצוץ טוב אפשר שישתמש בטובות ההן להמשיך במעשיו הטובים ולהוסיף עליהם, ואף שהם שלא לשמה מכל מקום אפשר שיגיע על ידם לתשובה ולדרגה פנימית של לשמה, אך אם אין בו ניצוץ חי נמצא שהטובות ההן לרעתו, שמשלמים לו כל שכר מצוותיו החיצוניות בעוה"ז, כדי לברר שאין לו כלום לעוה"ב.	25868 25869 25870 25871 25872 25873
מדתו של יצחק ע"ה היתה מדת הדין, ולפי נקודת ראייתה של מדת הדין אין ראוי לתת סייעתא דשמיא לצדיק פנימי, הן ס"ד היא בחינת רחמים וצדקה, ומצד הדין הרי יש לו לצדיק לזכות בדין מפאת תוקף בחירתו העצמית לבד בלי סיועים מבחוץ, ומה שזוכים יותר בדין מתקרבים יותר לתכלית שלא ליהנות מנהמא דכיסופא, ואם מניעת טובות העוה"ז תקשה עליו דרכו מה בכך, אדרבה יהיה בגלות ויסבול צער ועינוי ויזכה את זכותו בדין.	25874 25875 25876 25877 25878
כן היה מבטו של יצחק אבינו ע"ה כאמרם ז"ל יצחק תבע יסורין, בחר בעבודה דוקא מתוך הקושי והסבל, כי בזה יוכל להגיע למעלות גדולות בגבורה ובהתבטלות בעבודתו יתברך, גם יעקב אבינו ע"ה בחר בעבודה מצד הדין, כמו שכתוב והיה ה' לי לאלקים, שביקש שיגיע לידי מדרגה שיקבל את הכל בדין, לפי מבט זה רק החיצוני ראוי לקבל סייעתא דשמיא שמא יגיע לבסוף לתשובה כנ"ל.	25879 25880 25881 25882
והנה יצחק אע"ה ידע שעשיו היה חיצוני כמ"ש הילקוט, אך לא ידע שהתמכר לרע כ"כ עד שהמית כל ניצוץ טוב שבו, ונעשה השר שלו תוכנו הפנימי סמ' דהיינו השטן, זהו הנזכר בזהר שלא ידע ממעשי עשיו, ובזה מבואר למה רצה לברך את עשיו ולא את יעקב, כי הכיר שיעקב הוא צדיק פנימי, ולפי דעתו דוקא מפני זה לא היה ראוי לתת לו ברכות שהן סיועים חיצוניים.	25883 25884 25885 25886
אך בחשבו את עשיו ללוחם ומתלבט להתגבר על תכונותיו הרעות, ראה צורך לברכו דוקא שיסתייע בדרך עבודתו, ולכן כתוב ויאהב יצחק את עשיו כי אהבה היא תולדת נתינה, והוא היה תמיד נותן סיוע לעשיו	25887 25888

והיה מקרבו ומחבבו מאוד, ולא עוד אלא שלפי דעתו היה רואה בעשיו אותו אופן של עבודה שמילא את	25889
תוכן חייו הוא, עבודה של התגברות תמידית על קשיים פנימיים, ועל כן היה אוהבו ביותר, וזהו האמור	25890
בזהר (שם קל"ז), כל זינא רחים לזיניה כל מין אוהב את מינו.	25891
כבר כתבנו שהברכה מועילה מצד שהמתברך נעשה כלי לעלייתו הרוחנית של המברך הבאה מתוך	25892
ברכתו, יוצא שהברכה עבודה פנימית היא, וברכת יצחק אע"ה שהיא מתקיימת לכל דורות העולם, לא	25893
היתה אפשרית אלא בעבודה גדולה מאוד, וברור שהנסיון גדול היה כרוך בה, מה היה נסיונו של יצחק	25894
בזה?	25895
ביאור הענין הוא כך, לפי מדתו היה מבין שעשיו הוא הראוי לברכה, וכשבא יעקב לפניו נסתפק בו כמ"ש	25896
הקול קול יעקב, והספק נולד מפני שהרגיש בקולו של יעקב דרגה ברורה של פנימיות שלא הכיר עד	25897
עכשיו בעשיו, אך בראותו גם בחינות חיצוניות נשתכך אצלו הספק, וזהו המבואר בילקוט ולא הכירו,	25898
בשעה שהיו רשעים עומדים ממנו לא היה מכירו, ואחרי זה כתוב ויברכהו היינו שמשום כך החליט	25899
לברכו, וכן פירוש דברי הילקוט ריח בגדיו ריח בוגדיו, ומשום הכי חוזר הכתוב פעם שניה ויברכהו שלכן	25900
חיוק החלטתו לברכו.	25901
עלינו לדעת שיצחק אבינו נעתק כל כך מן הגשמיות עד שהיה כולו קודש, כמ"ש בזהר ודאי שכינתא הוה	25902
דיירא עמיה תדיר, ולא הבחין עוד בין גוף זה לגוף אחר, ולא היה שום הפרש אצלו בין בני במוכן הטבעי	25903
לבן איש אחר, אלא הבחין רק במדרגות רוחניות, ועל כן כיון שראה במבטו הפנימי בחינות החיצוניות	25904
עלה בדעתו לברך, שרק בחינות אלה הן הראויות לברכה, ועל אלה כתיב ויברכהו שעלה בדעתו לברך	25905
בחינות אלה.	25906
אך פתאום ראה רמז מן השמים שיתן את ברכתו לצד הקדושה והפנימיות, שישנה את דעתו ויודה בצורך	25907
לסייעתא דשמיא גם לצדיק פנימי, שגם הוא יזכה לרחמים בעבודתו, והיינו דכתיב ויאמר ראה ריח בני,	25908
ואמרו רז"ל שנכנס עמו ריח גן עדן, כמ"ש בזהר שנכנסה עמו שכינה, לרמז לו שיכוון בברכתו לצד	25909
הדרגה הפנימית ההיא, ומלה ראה מורה על הנסיון שהרגיש בזה, כמו שפירש אבן עזרא שללבו אמר כן,	25910
היינו לברר לעצמו את הנרמז לו.	25911
אולם דבר זה היה נסיון גדול עבורו כי הרמז היה קלוש ודק, ובקלות היה יכול לתרצו ולדחותו, ומצד	25912
השני עמדה דעתו שעליה ביסס את כל עבודת חייו, דעתו המיוסדת על מדת הגבורה שהוא זכה לשלמותה,	25913
ושהיתה נובעת מקדושה עליונה, הרי זה נסיון גדול ליצחק שהוא צריך להתגבר גם על מדת הגבורה שלו	25914
ולברך את צד הקדושה דוקא, אף שהוא נגד כל מה שהכיר לאמת עד הנה מפני שהבחין שכך הוא רצון ה',	25915
זוהי בחינת גבורה שבגבורה.	25916
מעתה נתבאר לנו דברי הזהר, למה לא גילתה השכינה ליצחק שעשיו היה רשע גמור, וכתבו שם והכי	25917
אצטריך כדי שיתברך יעקב בלא דעתיה היינו נגד שיטת יצחק, ואדעתא דשכינתא היינו לפי הרמז שרמזה	25918
לו השכינה, וזה מבואר לעיל לפי דברי הילקוט, שבתחילה בראותו צד חיצוניות ביעקב מפאת הדורות	25919
העתידיים לבוא, ביקש לברך אותה בחינה כדכתיב ויברכהו מבלי לפרט את הברכה, עד שנרמז לו מן	25920
השמים לברך את צד הטוב, וזהו שכתוב ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה' ופירש רש"י גן עדן,	25921
שהוא דרגה פנימית כנ"ל, היינו שלבסוף הסכים לברך גם דרגה פנימית זו ועמד בנסיון.	25922
האמת היא שיעקב כלל שתי הבחינות שנתגלו בזרעו, הבחינה הפנימית הטהורה, וגם בחינת העבודה	25923
החיצונית, שיתלבט הניצוץ הטוב אל נצחונו מתוך עוצם הרע וההסתר, ומכוונתו הראשונה של יצחק חלה	25924
גם ברכה זו עליהם, שאפילו ריקנין שבך מלאים מצוות כרמון, וכענין יוסף משיחא וחרביו שחזרו	25925
בתשובה עמוקה אחרי שנטמעו בתהום הטומאה, אך בעיקר נתקיימה ברכה על דעתא דשכינתא, שגם	25926
הצדיק הגדול יזכה לסייעתא דשמיא תדירית בעבודתו, ועל זה נאמר ראה שאין העולם מתקיים במדת הדין	25927
עמד ושיתף בה מדת הרחמים. (מכתב מאליהו ח"ב דף 206).	25928
	25929
מאמר תקלה	25930
ויגש וישק לו וירח את ריח בגדיו ויברכהו (בראשית כ"ז כ"ז).	25931
איתא בגמ' (סוטה מח:), אמר רבי אלעזר מאי דכתיב כי מי בז ליום קטנות, מי גרם לצדיקים שיתבזבו	25932
שולחנן לעתיד לבוא, קטנות שהיה בהן שלא האמינו בקב"ה, וברש"י שם קטנות אמונה, ונוראות הדברים	25933
מי גרם לצדיקים, לא עסקינן באנשים פשוטים שבודאי קשה להם להשיג אמונה, אלא בצדיקים אנשים	25934
גדולים ונעלים, ומכל מקום תתבזה שולחנן לעתיד לבוא, והסיבה לכך מבארים לנו חז"ל היא קטנותם	25935
באמונה.	25936
כבר הזכרנו דברי חז"ל (יומא לח), מכאן אמר בן עזאי לא ידאג אדם לומר פלוני יקפח פרנסתי, אלא	25937
בשמך יקראוך ובמקומך יושיבוך ומשלך יתנו לך, אין אדם נוגע במוכן לחבירו כמלוא נימה, ואין מלכות	25938

נוגעת בחבירתה כמלוא נימה, הכל שקול ומדוד כחוט השערה, זו היא הגדרת האמונה האמיתית שהכל	25939
מדוד לרגעים, ולא יכול בשום אופן להגרם חסרון לאדם ע"י פעולה של חברו.	25940
ואילו האדם החומרי כל חייו מתנהלים להיפך מיסוד זה, כי אין לאדם אלא מה שעניו רואת, וכיון שעניו	25941
רואת שאדם בפעולותיו משיג הכל, ואין שום דבר המנחהו ומכוונו מלמעלה, לכן קשה באמת להגיע	25942
לאמונה, וזה עיקר עבודתנו להתגבר על ראיית העינים, ולידע שהכל קצוב לאדם וכל פעולותיו לא	25943
יעזרוהו ולא יתנו לו יותר ממה שהוקצב לו מקודם.	25944
ונראה זאת בענין נתינת הברכות ליעקב, כאשר נתבונן נראה דברים מופלאים, שהרי ביקש יצחק ליתן	25945
הברכות לעשיו, ולא הועיל לו מאומה ובירך את יעקב, כי סבר שעשיו עומד לפניו ולא יעקב, והדבר תמוה	25946
היאך יתכן שיצחק יטעה בכך, והלא בעת נתינת הברכות היו יעקב ועשיו בני ס"ג שנה, והיאך זה שאב חי	25947
יחד עם בניו ס"ג שנה יכול לטעות ולהחליף אחד בחבירו, והלא אף אדם גס ופשוט היה מבחין בזאת	25948
ועאכ"כ יצחק אבינו, והרי אף ברמז דק יכולים להבחין בכך כי חלוקים הם בקול ובמראה ועוד.	25949
וביותר שיצחק אבינו ביקש לידע זאת ולהבחין ביניהם, וכדכתיב גשה נא ואמשך בני האתה זה בני עשיו	25950
אם לא, ואמר הקול קול יעקב והידים ידי עשיו ומ"מ לא הכירו, אף יעקב חשש מזאת ואמר אולי ימושני	25951
אבי והייתי בעיניו כמתעתע והבאתי עלי קללה ולא ברכה, ואין זאת אלא נס גלוי שרצה הקב"ה שלא יכיר	25952
יצחק בכך ויתן הברכות ליעקב, ובאמת מפורש זאת בתרגום בהא שאמרה רבקה ליעקב עלי קללתך בני,	25953
עלי אתאמר בנבואה דלא ייתון לוטיא עלך.	25954
והיינו שללא גילוי הנבואה שלא יחולו הקלות על יעקב, לא היתה מטעתו ליצחק בהלבשת בגדי העזים,	25955
כי בדרך הטבע לא יכול מעשה זאת לגרום שיצחק לא יכירם, ומעתה צריך ביאור לאחר שנגלה הדבר	25956
בנבואה לרבקה, מדוע הוצרכה כלל לעשות שינוי זה ולהלבישו חלקת העזים, ובפרט שעצות אלו אין	25957
בכוחם לעזור כלל.	25958
מבואר בזה יסוד גדול בדרכי העבודה, שלמרות הנס הוצרכו לעשות השתדלות, ואף שהסיבות אין בהם	25959
מאומה והכל נס, מ"מ אין לזה שייכות לפעולות האדם, יסוד זה חייבים אנו לדעת בכל מעשינו ופעולותינו,	25960
שכולם רק סיבות שאין בכוחם לפעול מאומה והכל קצוב מראש מאת הקב"ה, וכל פעולותיו הם רק כי כך	25961
רצון הקב"ה, ומעתה מובן שפיר מה הקושי באמונה ואף הצדיקים יתכן שקטני אמונה הם, כי עושה סיבות	25962
המנוגדים לאמונה, ולכן קשה להאמין שאין לסיבות שום כח, ובזה יש לפרש לשון חז"ל בא חבקוק	25963
והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה, ללא העבודה על יסוד זה שאין עוד מלבדו קשה מאוד להגיע	25964
לאמונה.	25965
וכתב החובות הלבבות בשער הבטחון פ"ג, שלא יוסיף ולא יגרע על מה שגזר הבורא יתברך בכמותו	25966
ואיכותו וזמנו ומקומו, אין מרבה על מה שגזר במיעוטו, ולא מאחר על שגזר להקדימו ולא מקדים על	25967
שגזר לאחרו, ומה שיהיה מן הדברים הוא אשר נגזר בתחילת הידיעה, אלא שלכל הגזירות הקודמות	25968
בידיעת הבורא סיבות ולסיבות סיבות, כאשר נראה הגרגיר אחד מן החיטה מצמיח שלש מאות שבולים,	25969
ויהיה הגרגיר האחד סיבה לעשרת אלפים, היעלם כי כח הגרגיר חלוש מעשות כמות זה עכ"ל.	25970
בודאי שאין בכח הגרגיר לעשות כל זה אלא ע"כ שרק הקב"ה עושה כל זאת, ורק כך רצונו יתברך שיזרע	25971
את הגרגיר באדמה, אך האדם חי לפי מראה עינו, וכיון שרואה שהוצרך לסיבות אינו מסוגל להבין כי אין	25972
בכח הסיבות מאומה, וטועה וסובר כי הסיבות הם הפועלים ועושים הכל עי"ש עוד בחזה"ל, אך כאשר	25973
נתבונן ונעמיק בזאת נידע להבין כי אין הסיבות אלא רק דרך לקיים רצון השי"ת.	25974
ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו, ופירש"י עשאן כמין מרזב מסביב לראשו מפני שירא מפני חיות	25975
רעות, והעיר בזה הסבא מקעלם ז"ל, היאך מספר אבנים מסביב לראשו הם הצלה מחיות רעות, וכי אין	25976
בכח החיות להזיקו מכיוון רגליו, אלא הן הדברים שנתבארו שהכל נס, ואין הטבע פועל כלום והכל נעשה	25977
ע"י הקב"ה, רק גזירתו יתברך היתה שאנו נעשה סיבות כפי יכולתנו.	25978
ולכן כיון שביד יעקב אע"ה היתה היכולת לעשות סיבה זו של שימת אבנים סביב לראשו עשה כן, גם כי	25979
ידע שאין בכח הסיבות לעזור, וכאשר נזכר גבי רבקה אמנו שעשתה הסיבות בלבישת חלקת העזים שעל	25980
ידי יעקב, יבדוק נא כאו"א במצבו ויראה שבעת שהסיבות מזומנין בידו הרי הוא בטוח ומאושר, וכאשר	25981
רחקו הסיבות מאתו נעשה שבור ומדוכדך נמצא כי רחק מאמונה, מ"מ כאשר ישאל כל אחד מאתנו יאמר	25982
בודאי כי הוא מהמאמינים, כי אינו יודע ומכיר כלל הקושי בהשגת האמונה.	25983
פשוט שללא עבודה ויגיעה לא יגיע לכלום, וכבר הוזכר מה דאיתא בחז"ל בשעה שהלך יעקב לחרן, ואמר	25984
אפשר שעברתי על מקום שהתפללו בו אבותי ולא התפללתי, נתן דעתו לחזור וקפצה לו הדרך, ומקשים	25985
חז"ל ומדוע כשעבר תחילה במקום זה לא עיכבוהו, אלא איהו לא יהיב דעתיה להתפלל במקום שהתפללו	25986
בו אבותיו, מן השמים יעכבוהו.	25987

והדברים נוראים, שללא שימת הלב מצד יעקב ורצונו לחזור, לא היו מעכבים אותו והיה מפסיד כל	25988
הברכות וההבטחות שקיבל בהר המוריה, כן צריך להיות זאת יסוד בעבודת האדם, שללא התבוננות	25989
ושימת לב לא יגיע למאומה, ובפרט בענין האמונה שללא מחשבה והתבוננות הוא חי להיפך מכל זאת,	25990
וא"כ כמה הכרחי העבודה והחיזוק ביסודות אלו. (אור יחזקאל).	25991
	25992
מאמר תקלו	25993
ויגש וישק לו וירח את ריח בגדיו ויברכהו (בראשית כ"ז כ"ז).	25994
וירח את ריח בגדיו, שהריח יצחק באותו הריח שנעקד על גבי המזבח (אגדה בראשית), חז"ל חדרו כאן	25995
לכל עומק הנסיון וההקרבה העצמית על קידוש השם שהיו חבויים במעשה יעקב, עד שדימו אותו למעשה	25996
עקידת יצחק לפשוט צווארו על קידוש שמו ית' ללא שאלות, והנה ידועים לנו מעשה הגבורה של יצחק	25997
להיעקד על גבי המזבח, היצר השטן רוצה להדיחו מעל אביו אברהם בכל מיני פיתויים ופחדים, שוטח	25998
לפניו את הדר החיים הגשמיים, חיי הנעורים הרעננים והשוקקים.	25999
יצחק במלוא קומתו הרוחנית שואף עוד לחיות את חיי הרוחניות הנועדה לצדיקים אף בעוה"ז לעלות	26000
מדרגה לדרגה, יודע הוא על הבטחת השי"ת כי ביצחק יקרא לך זרע זרעא חייא וקיימא, ופתאום מעבר	26001
כזה להיקטף בעודו באבו, להפסיק את כל העליות בקודש בעולם הזה, אינו מהרהר אינו מהסס והולך	26002
יחדיו עם אביו לעקידה!	26003
וכעין זה היה מצבו של יעקב בשעה שנשלח בשליחות אמו לקחת את הברכות, יעקב איש התמימות	26004
והישרות נאלץ להפוך את עורו ולהתייצב לפני אביו כראוי, ואם בזה יפסיד ריחו וטעמו עדי עד, יפסיד	26005
ויאבד בידים ממש מורו ורבו, היש לך ציור מהפסד גדול כזה ליעקב! עומד ומסכן בידים ממש את הבאר	26006
שממנו שותה ודולה.	26007
הכי מילתא זוטרתא היא עבור יעקב לאבד את רבו! הלא זה ממש פסיק רישיה, וכאמרם ז"ל תלמיד שגלה	26008
גולין רבו עמו כי פסק לו חיותא, שבלא רב אין חיים, וכן גם כשהרב גולה גולה תלמידו עמו, כי כדאי לו	26009
לתלמיד להיות גולה ומטלטל מביתו אך ורק להימצא בקרבת רבו, כי תלמיד בלא רב הוא כגוף בלא	26010
נשמה, וחי בעלי החכמה ומבקשיה בלא ת"ת כמיתה חשובין (הרמב"ם הל' רוצח פ"ז).	26011
כש"כ יעקב אבינו שהיה דבוק בקדושת אביו דבקות חיונית ממש, בוודאי שהעמיד את עצמו במעשהו זה	26012
בסכנה איומה, גם היתה כאן חשש קללה חלילה במקום הברכה אליה ציפה, וקלקול ועיוות כזה יכול	26013
להיות לרועץ לכל דורות העתידים, מ"מ הפקיר את כל הפחדים והחשבונות ושמע לקול רבקה אמו	26014
שאמרה ברוח הקודש, במעשה ההקרבה הזו ראו חז"ל מעין מעשה העקידה בזעיר אנפין, כי פוחד ורועד	26015
היה יעקב בשעה זו מעין פחדו של יצחק בשכבו על גבי המזבח.	26016
והנה הציור שנתנו לנו חז"ל על עמידתו של יעקב בשעה זו, בשעה שאמר יצחק ליעקב גשה נא ואמושך	26017
בני נשפכו מים על שוקיו, והיה לבו רפה כשעווה וזימן לו הקב"ה שני מלאכים אחד מימינו ואחד	26018
משמאלו, והיו אוחזין במרפקו כדי שלא יפול, וסלידת נפשו של יעקב בשעה זו לא נעלמת מיצחק אבינו,	26019
והריח בה 'מעין העקידה' שעברה עליו בימי עלומיו ורוחא ברוחא דביק ונפשו של יצחק נחה, ורוח הק'	26020
שרתה עליו ביתר שאת ויברכהו.	26021
וכתבו התוספות (שבת נו), על נתן בן צוציאת שכבש את יצרו באופן מופלא, וכשעבר ברחוב וישקף ר"ע	26022
בעד החלון וירא איש רוכב על סוס ועל ראשו זיו גדול מזהיר כשמש, וישאל לאחד מתלמידיו מי זה האיש	26023
הרוכב על סוס, ויאמר זהו נתן רועה זונות, ויאמר מהרו והביאוהו אלי, ויבוא לפניו ויאמר לו בני ראיתי	26024
על ראשך אור גדול, ואני יודע שאתה מיורשי עוה"ב הודיעני נא מה עשית, ויודיעהו דברי חנה, ויתמה	26025
ר"ע על גבורתו בכיבוש יצרו, א"ל עשית דבר גדול וע"כ הזריח הקב"ה אור על ראשך.	26026
ידוע הוא שכל מי שעמד באיזה נסיון הריהו מבורך בכשרון מיוחד להרגיש בזולתו, אם גם השני הזדכך	26027
ונתעלה מאיזה נסיון, ובעל הנס מרגיש בנס חבירו, ובעל הנסיון מרגיש בהצלחת הנסיון של זולתו, ואור	26028
גדול ממשיך אור קטן, ולכן ר"ע שעד ארבעים שנה לא למד, וברגע אחד של הברקת אור עליו, זכה	26029
לעלות עד כסא הכבוד, רבי עקיבא זה ברוחו הקדוש הרגיש את הבעל תשובה, הרגיש תיכף את ריח האור	26030
שהיה דולק על ראש כובש יצרו, את הזיו שהיה מקרין מתוך פני נתן בן צוציאת.	26031
וכן מצינו מש"א ז"ל (בר"ר ל"ד), עה"פ וירח את ריח הניחוח, הריח ריחו של אברהם אבינו עולה מכבשן	26032
האש, משל לאוהבו של מלך שכיבדו ושלח לו דורון נאה, ועמד בנו ולא כיבדו עמד בן בנו וכיבדו, א"ל מה	26033
דמי דורון דידך לדורון דסבך, וכן מאברהם ועד חנניה מישאל ועזריה לא מצינו מי שמסר נפשו בכבשן	26034
האש על כבוד ה' יתברך מת"כ, וירח ה' הריח ריח דודו של שמד עכ"ל.	26035
הקב"ה יוצר הלבבות, ואשר לו נהירים מחשבות כל אדם עד דקה מן הדקה, מבחין ומבדיל כל סוגי	26036
המחשבות באיכותם וטיבם, הן בטיבם הפנימי והן בהופעתם החיצונית, הוא הבחין והכיר בריח הניחוח של	26037

קרבו נח בצאתו מן התיבה, שהיתה בנפשו של אברהם בעלותו מכבשן האש, למרות מרחק הזמן התאימו ועלו שתי אלו החוויות של הצדיקים לפניו ית"ש לאחדים.	26038
וריהם של שלושת הצדיקים שנתנסו בכבשן האש אחר כך והם חנניא מישאל ועזריה, היה דומה ריחם איכותו וערכו לאותו ריח של אברהם בעלותו מן הכבשן, יש והמעשים הטובים הגדולים המתרחשים כאן בעולמנו, אף שהם נבדלים במרחקי דורות ותקופות שלמות, אלו המעשים נכללים ומתאחדים לעטרה אחת לאלוקי הצבאות, ונהנה מריח הניחוח העולה ממעשיהם של הצדיקים בכל דור ודור.	26039
והלימוד מכאן הוא, שהאדם המוסרי צריך להשתדל למצוא כל מיני מעשים טובים שהולמים ומתאימים לו, ואשר מהם נודף אותו הריח הנעים והטוב שהצטיינו בהם קודמיו מוריו ורבותיו, ומתוך המעשים האלה ירגיש האדם קרבה רוחנית אל רבותיו שעדן מנוחתם, כי כל מעשינו הפרטיים הקטנים לכאורה, מתעלים ומתאגדים למעלה עם מקורם האחד.	26040
ואין לך אהבה שמימית יותר גדולה מאהבת תלמיד לרבו, המתאחדת שם למעלה ע"י מעשים המבוצעים כאן בעולם, לפי דוגמת הסמנים הטובים שהותו ע"י המורים שכבר הלכו, מעשי התלמידים בכיוון זה הוא ממש מעין עולם הבא, ולכן כל שוחרי המוסר צריכים להתעמק בטיב המעשים שיהיו בסוג גדולי קדמונינו היראים והשלמים, נספגה נא אל לבותינו את הריחא ואווירא דקדושתא ע"י לימוד התורה ומעשי המוסר מדי יום ביומו, ואז נזכה להרגיש את הריח מעין חיי הנצח. (אור הנפש).	26041
	26042
	26043
	26044
	26045
	26046
	26047
	26048
	26049
	26050
	26051
	26052
	26053
מאמר תקלוז	26054
ויגש וישק לו וירח את ריח בגדיו ויברכהו (בראשית כ"ז כ"ז).	26055
איתא במד"ר (ס"ה יח), אמר ר' יוחנן אין לך דבר שריחו קשה מן השטף הזה של עזים, ואת אמרת וירח את ריח בגדיו ויברכהו? אלא מלמד שנכנס עמו ריח גן עדן, ד"א וירח את ריח בגדיו כגון יוסי משיתא ויקום איש צרורות, ובמתנות כהונה, והם שמות בני אדם עבריינים מישראל, ולבסוף קדשו שמו של הקב"ה כדמפרש ואזיל, ודריש בגדיו כמו בוגדיו.	26056
יוסי משיתא בשעה שבקשו שונאים להכנס להר הבית אמרו יכנס מהם ובהם תחלה, אמרין ליה עול את ומה דאת מסיק דידך, נכנס והוציא מנורה של זהב, אמרו לו אין דרכו של הדיוט להשתמש בזו, אלא עול זמן תנינות ומה דאת מפיק דידך ולא קיבל עליו, אמר ר' פנחס נתנו לו מכס ג' שנים ולא קיבל עליו, אמר לא די שהכעסתי לאלקי פעם אחת אלא שאכעיסנו פעם שניה, מה עשו לו נתנו אותו בחמור של חרשים, פי' רש"י ספסלין של דף עבה שמגררים בו הנסרים, והיו מנסרים בו והיה מצווח ואומר אוי שהכעסתי לבוראי.	26057
	26058
	26059
	26060
	26061
	26062
	26063
	26064
	26065
	26066
	26067
	26068
	26069
	26070
	26071
	26072
	26073
	26074
	26075
	26076
	26077
	26078
	26079
	26080
	26081
	26082
	26083
	26084
	26085
	26086

השמים למעלה מהשגתו כדברי הר"י שע"ת א' וז"ל, והתבאר בתורה כי יעזור ה' לשבים כאשר אין יד	26087
טבעם משגת עי"ש. (זכרון מאיר).	26088
	26089
מאמר תקלה	26090
ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ (בראשית כ"ז כ"ח).	26091
פרש"י מהו האלקים בדין, אם ראוי לך יתן לך ואם לאו לא יתן לך, אבל לעשיו אמר משמני הארץ יהיה	26092
מושבך בין צדיק בין רשע יתן לך, וממנו למד שלמה כשעשה הבית וסידר תפלתו, ישראל שהוא בעל	26093
אמונה ומצדיק עליו הדין לא יקרא עליך תגר, לפיכך ונתת לאיש ככל דרכיו אשר תדע את לבבו (מלכים	26094
א' ה'), אבל על נכרי מחוסר אמונה אמר, תשמע ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי, בין ראוי בין שאינו	26095
ראוי תן לו כדי שלא יקרא עליך תגר.	26096
הרי לנו דבר נורא מאוד! הכלל ישראל הם מושרשים כ"כ במדת המשפט, בעלי משפט אוהבי משפט כ"כ,	26097
עד שהם לא יקראו תגר בשום אופן, בטוחים בזה ועמהם יכולים להתנהג במדה זו של לתת לאיש ככל	26098
דרכיו אשר תדע את לבו, ודאי הוא שיצדיקו עליהם את הדין ואין בזה שום ספק כלל.	26099
מדה גדולה כ"כ של אהבת המשפט יש בהכלל ישראל, קורא תגר אינו מצדיק את הדין אינו ממדות של	26100
הכלל ישראל, זה נובע ממשפטים בל ידעום, הכלל הוא מי שהוא גנב קורא תגר על מה שאין מניחים לו	26101
לגנוב, איש נאמן אינו קורא תגר הוא מצדיק עליו את הדין. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' ל"ד).	26102
	26103
מאמר תקלט	26104
ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ (בראשית כ"ז כ"ח).	26105
הלכה אדם מישראל שעבר לפני התיבה וטעה כיצד הוא צריך לעשות? כך שנו חכמים העובר לפני התיבה	26106
וטעה יעבור אחר תחתיו, ומנין הוא מתחיל? מתחלת הברכה שטעה, ומהיכן למדו מאבות העולם, למה?	26107
שלא היה אחד מתחיל אלא ממקום שפסק חבירו, כיצד אברהם בירך את יצחק דכתיב ויתן אברהם את כל	26108
אשר לו ליצחק, ומה נתן לו? ר' יהודה אמר בכורה נתן לו, ר' נחמיה אמר ברכה נתן לו שנא' ויתן לך	26109
האלקים מטל השמים.	26110
עמד יצחק לברך את יעקב אמר ממקום שפסק אבא משם אני מתחיל, אבא הפסיק ביתן אף אני מתחיל	26111
ביתן שנא' ויתן לך האלקים, ובמה חתם? בקריאה שנא' ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו, עמד יעקב	26112
לברך את השבטים אמר איני פותח אלא בקריאה שנא' ויקרא יעקב אל בניו, ובמה חתם? בזאת שנא'	26113
וזאת אשר דיבר להם אביהם.	26114
עמד משה לברך את ישראל אמר איני פותח אלא בזאת, מנין? וזאת הברכה אשר בירך משה, ובמה חתם?	26115
אשריך ישראל, אף דוד המלך כשבא לומר תהלה ממקום שפסק משה משם התחיל, שנא' אשרי האיש הוי	26116
מזקנים אתבונן, המאמר הזה אומר דרשוני, כי מאי משמע שהאבות המשיכו את ברכותיהם זה מזה, ומאי	26117
נפקא מיניה אם פתח זה ממקום שפסק זה אם לאו? מה הרעיון הטמון בזה?	26118
מטבע האדם שאם מי שהיה משרת בתפקיד חשוב ומכובד ואח"כ בא אחר למלא מקומו, הרי האדם החדש	26119
מבקש להפגין חידוש בעבודתו, להוסיף תיקונים או לשנות את צורת התפקיד ולהבליט השינוי, שיהא ניכר	26120
שחכמתו עולה על חכמת קודמו, וכדי להראות ולהוכיח עד כמה הוא עולה על קודמו, הוא מרבה בשינויים	26121
כה רבים עד שישכיח את פעולת מי שקדם לו, כדי שלא יאמרו שהוא מחקה את קודמו כמעשה קוף,	26122
גאוותו אינה נותנת לו להמשיך בעקבי חבירו ובדרך שהיתה סלולה לו מכבר.	26123
כאן בולטת הענוה והגדולה של האבות, שדוקא רצו שכל אחד יתחיל עבודתו ממקום שפסק האב הראשון,	26124
הם טרחו להעלים את מעלת עצמם ולהצניע את חכמתם, ודוקא להבליט את חכמת האב שקדם להם, לא	26125
רצו לשנות את צורת החכם שלפניהם, הם התחילו ממקום שפסק האב הראשון, שהכל יקרא על שם	26126
המנהיג הראשון שהיה לפניו, האבות הקדושים השתדלו לייחס את כל ההצלחה של ההנהגה והחכמה וכל	26127
המעשים, להאב והרב אשר סללו דרך ה' לפניו.	26128
וכך נתהווה שרשרת ארוכה מאברהם עד דהע"ה, כל אחד הבליע חכמתו בחכמת קודמו, יצחק תלה	26129
באברהם, יעקב ביצחק, משה ביעקב, ודוד במשה, כל אחד התחיל במה שהפסיק מי שקדם לו, זו היתה	26130
שרשרת שכל חוליה קשורה בחברתה, אין אלו סתם מליצות מלים כי אם חכמה גדולה ועמוקה, העליו	26131
מעלתם וחכמתם והבליטו האחרים, בבחינת כמה גדולים מעשי האבות.	26132
ההיפך הגמור מחכמי העולם ומנהיגי העמים, שאצלם רוצים למחוק את זכר המושלים הקודמים, כדי	26133
שתהיה מורגשת העצמיות שלהם וכדי להבליט חכמתם ופעולתם ושהכל יקרא על שמם, ויש שמחריבים	26134
לגמרי את מעשי חבריהם שעמלו והצליחו לתקן קודמיהם, ואוי לדור שיש לו מנהיגים כאלו, ואשרי	26135
לצדיקים הממשיכים זה אחר זה.	26136

וישב יצחק ויחפור את בארות המים אשר חפרו בימי אברהם אביו ויסתמום פלשתים אחרי מות אברהם,	26137
ויקרא להן שמות כשמות אשר קרא להן אביו, ורבינו בחיי כתב ויש שפי' כי הבארות הללו רמז לגרים	26138
שנתגיירו בימי אברהם, כי הם קלים לקבלת האמונה, כמו הבארות שהם קלים לקבלת המים, ופתיחת הלב	26139
הסתום באמונה יכנה הכתוב חפירה, ולכן יאמר מצד הקנאה סתמום פלשתים כלומר סתמו את לבם	26140
והחזירום לסורם, וזהו וימלאום עפר כי תחת אשר מלאם אברהם חכמה ודעת ה' באמונת היחוד, מלאום	26141
פלשתים אמונתם הרעה, כי יכנה הכתוב האמונה הרעה לעפר.	26142
אח"כ נתגבר עליהם יצחק והחזירם למוטב, הוא שכתוב וישב יצחק ויחפור את בארות המים אשר חפרו	26143
בימי אברהם אביו ויסתמום פלשתים, ויקרא להם שמות כשמות אשר קרא להן אביו, יצחק לא רצה	26144
להתבלט בסגולתו העצמית, אלא אותם השמות היינו ההתעוררות וההתעלות שהשיגו ע"י אברהם, יצחק	26145
לא שינה הוא לא רצה לעשות רושם כאילו הוא חידשם ויצרם, אלא הניח בצורה שזוהי פעולת והשפעת	26146
אביו אברהם, ומאביו תחילת ההשפעה נמשכת גם כעת ולא מטעם השפעתו שלו. (מעייני החיים).	26147
	26148
מאמר תקמ	26149
ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ (בראשית כ"ז כ"ח).	26150
שובי שובי השולמית שובי שובי ונחזה בך (שה"ש ז'), ר' לוי אמר אומה שכל טובה שהיא באה לעולם	26151
אינה באה אלא בזכותה, הגשמים אינן יורדין אלא בזכותה, הטללים אינם יורדים אלא בזכותה, שנאמר	26152
ויתן לך האלקים מטל השמים לך בזכותך (ב"ר סו ב'), בזוהר נתקשה מה הבדל בין ברכותיו של יעקב	26153
לבין אלו של עשיו, ותיירץ רשב"י דאצל יעקב כתיב ויתן לך האלקים, ואצל עשיו לא הוזכר שם שמים, גם	26154
אצל יעקב הקדים טל השמים למשמני הארץ, ובעשיו הקדים הארץ לשמים עי"ש, וכן כתב הרמב"ן	26155
שליעקב נתן מתת אלקים אבל בעשיו אינו מתת אלקים.	26156
אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה' כל היום (משלי כ"ג), כדי לעקור ממנו קנאת החטאים, לא מספיק	26157
שמירת התורה אלא צריך לקבוע בלבבו קנאה ביראת ה', לשאוף לעלייה ולומר מתי יגיעו מעשי למעשי	26158
הצדיקים, על ידי ששואף לעלות ממילא נשכח מלבו קנאת הרשעים, והוא על פי מה שביאר הגר"א	26159
הפסוק, אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה, שרק על ידי עלייה אפשר להנצל מירידה,	26160
משום שאי אפשר לעמוד על מקום אחד, והדרך לעלייה הוא בקנאת סופרים, על ידי זה שרגיל הוא אצל	26161
החכמים.	26162
יעקב היה יושב אוהלים, התאבק בעפר רגלם של שם ועבר והיה מתעלה בתורה, ידע בתעלולי עשיו אבל	26163
לא הושפע ממנו, גם לא גילה את אזני אביו על פשעיו ושקריו, ולא התמרמר על זה שהעדיף יצחק את	26164
עשיו שלא בצדק, עקר ממנו את הקנאה הפחותה והשתמש בה רק למען השגת המעלות, אפילו מה שקנה	26165
את הבכורה כדי למנוע מהרשע לחלל את העבודה לא גילה לאביו, נגד רצונו התחפש כעשיו לקבל	26166
הברכות על פי נבואת אמו, מצדו לא היה עושה שום פעולה לקבל הברכות, בהבינו שהברכות מן הקב"ה	26167
והישר בעיניו יברך.	26168
לא רדף יעקב אחרי הברכות אבל הברכות רדפו אחריו, קנא יעקב ביראת ה' וזכה לברכות מן האלקים,	26169
הברכות של יעקב היו מתת אלקים כמ"ש הרמב"ן, הברכות היו ברוחניות וגשמיות כי אפילו הגשמיות	26170
היתה לצורך גבוה, לא רק לתורה זכה אלא גם לשררה ומלכות, נחל את ארץ הקודש את הכהונה	26171
והמלכות, וכל הברכה ששורה בעולם אינה אלא בשבילו, לא חיפש יעקב עולם הזה אבל ניתן לו עולם	26172
הזה כדי להעלות ממנו חלק גבוה, וזה שאמרו במדרש משמני הארץ אלו הקרבנות, דגן אלו הביכורים	26173
תירוש אלו הנסכים (ב"ר סו ד).	26174
עשיו ביקש רק הגשמיות ובה נתברך, אבל לא כמתת אלקים משום שאין בו שום צד גבוה, נתברך הוא	26175
בעשירות ובנצחון נגד שונאיו, אבל הברכה היא חולפת ולא נצחית כמ"ש הרמב"ן, אבל המלכות לא נתנה	26176
לו באשר מלך במשפט יעמיד ארץ, ואין המלכות ראויה אלא ליעקב שאהב משפט ולא לעשיו איש השקר,	26177
אפילו כאשר עולה עשיו לגדולה בפשע יעקב, מרגיש הוא שאינו אלא עבד כי ימלוך (משלי ל'), משום	26178
שלא לו יאתה המלוכה.	26179
אמנם עמדו לפני יעקב כמה נסיונות אחרי שהשיג את הברכות, וכמ"ש חז"ל כל הגדול מחבירו יצרו גדול	26180
הימנו (סוכה נב), משום שהצד שכנגד אורב להפילו, לא לאורך ימים ארכו הברכות במילואן, אבל	26181
בהיותם מתת אלקים אין להם הפסק, ומה שלא זכינו אליו עכשיו נזכה בעתיד, אבל הבחינה הרוחנית	26182
שבברכות אף פעם לא היה לה הפסק, הוא מה שאמר בפרקי (דר"א לה), טוב אחרית דבר מראשיתו, יפים	26183
הברכות האחרונות שבירך יצחק את יעקב מן הראשונות, לראשונות היו הפסק ולא לאחרונות, הראשונות	26184
שהיה בהם טל השמים ומשמני הארץ וממשלה, לא נתקיימו ברציפות מה שאין כן האחרונים.	26185

ובזוהר איתא שיעקב בחר להשתמש בברכה האחרונה שאין בה ממשלת העולם, עד שיתאספו כל העמים	26186
להאביד את ישראל, שאז ישתמש בברכות הראשונות שבהן הממשלה נתונה לו, יעקב שהיה איש תם וקנא	26187
אך ביראת ה' זכה להעמיד קהל עמים, להם הכח על ידי תורתם תפילתם ומצוותיהם להמשיך ברכה	26188
לעולם, ולא עוד אלא שהמלכות שייכת לו ועתידה לחזור לנו, ועל ידי זה שלא קנא בחטאים זכה לכל,	26189
וסופו של דבר שהחטאים נאלצו לקנאות בו, וכן יחזור בשוב ה' שיבת ציון ב"ב. (המוסר והדעת).	26190
	26191
מאמר תקמא	26192
ויאמר לאביו יקום אבי ויאכל מציד בנו בעבור תברכני נפשך (בראשית כ"ז ל"א).	26193
אין אנו מוצאים בתורה ציוויים מפורשים על מדות ותכונות ורבים תמהים לסיבת הדבר, כי הלא ענינים	26194
אלה הם עיקרים יסודיים בהנהגת האדם ולמה לא ציוותה התורה עליהם, אמנם מדות רבות נכללות	26195
במצוות התורה, ורבים הציוויים והאזהרות שאי אפשר לקיימם כהלכתם בלי שלמות המדות, האם אפשר	26196
לאדם להגיע למדרגת ואהבת לרעהו כמוך, מבלי אשר יטביע בעצמו ובנפשו מדות הטוב והחסד?	26197
עוד אזהרות ביחס לזולת כגון לא תקום ולא תטור, לא תשנא את אחיך בלבבך, האם יש בכוחו של אדם	26198
שלא השתלם במדותיו לעקור מתוכו כל רגש של טינא ונקמה לאיש אשר גמל לו רעה, ויתיחס אליו כאילו	26199
לא עשה לו כלום, וכן עוד מצוות ואזהרות רבות, אבל עם זה לא ציוותה התורה על מדות.	26200
	26201
אולם כשנתבונן נראה שהמדות והתכונות הם הקדמה לתורה, הוא היסוד הראשון במהותו של האדם אשר	26202
בלעדו איננו ראוי כלל לתורה, האדם נברא מראשית יצירתו כבריאה מושלמת, כי על כן נברא בצלם	26203
אלקים וכחלק אלוה ממעל, וכשם שהקב"ה שלם בכל מעלותיו ומדותיו כביכול, כן נוצר האדם חלק ממנו	26204
וכצלם דמות תבניתו שלם בכל מעלותיו ומדותיו, ולא רק האדם נברא שלם כי אם כל ברואי העולם נבראו	26205
שלמים בכל תכונותיהם.	26206
בתחילת יצירתם לא הוטבעו בשום בעלי חיים כל נטיות רעות או תכונות מזיקות, וכולם שפעו אך טוב	26207
וחסד ואחרית הימים תוכיח, וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי ירביץ ועגל וכפיר ומריא יחדו, ופרה ודוב	26208
תרעינה יחדיו ירבעו ילדיהן, ואריה כבקר יאכל תבן ושעשע יונק על חור פתן (ישעיה י"א), נבואה זו	26209
אומרת שהבריאה תחזור לשלמותה כמו שהיתה בתחילת יצירתה, והרי שכל בעלי החיים אין בתכונותיהם	26210
הטבעיות שום כוחות רעים, וממקור יצירתם הם טובי מזג.	26211
וכך פירש הרמב"ן בפסוק והשבתי חיה רעה מן הארץ, כי תהיה ארץ ישראל בעת קיום המצוות, כאשר	26212
היה העולם מתחילתו קודם חטאו של אדם, אין חיה ורמש ממית האדם, כמ"ש אין ערוך ממית אלא חטא	26213
ממית, כלומר שלא היה שום רע בחיות לפני חטאו של אדם הראשון ולא היו מזיקות כלל.	26214
ולכשנתבונן נראה שגם תורה זו הנקראת דרך ארץ, תורה שלמה היא המקיפה את כל האדם, והדורות	26215
הקדמונים מצאו מקום להתגדר ולהתעלות בה, על יסוד תורה זו באו כל התביעות והעונשים החמורים על	26216
הדורות ההם, על אשר לא קיימו כראוי את תורת דרך ארץ שהיא יסוד האדם, ומכאן גם הרקע לכל חטאי	26217
היחידים שבתורה שלא נזהרו בה כיאות, ולא עוד אלא שמצינו שגם זו תורת דרך ארץ, דקדקו בה עם	26218
אישי הדורות כחוט השערה, ותבעו מהם תביעות דקות מן הדקות, אשר אנחנו אף לאחר קבלת התורה אין	26219
לנו מושג בהן.	26220
ואם בעלי החיים נבראו במעלות גדולות כאלה, על אחת כמה וכמה האדם שהוא מבחר היצורים ובו	26221
כלולים כל הכוחות, שטבועות בו מתחילת יצירתו כל מדות השלמות העליונה, ומכיון שכך אין מקום	26222
להזהיר את האדם בתורה על המדות והתכונות, כי במציאותו הטבעית הוא כבר שלם בכל המעלות	26223
בתכלית השלמות, ובתור האדם השלם באה התורה ומלמדת אותו להשגת מעלות עליונות יותר.	26224
תביעה מעין זו ובצורה חריפה יותר ביחס למדת דרך ארץ אנו מוצאים כלפי עשיו, בשעה שבא אל אביו	26225
יצחק לקבל ממנו את ברכתו, נאמר ויעש גם הוא מטעמים ויבא לאביו ויאמר לאביו יקום אבי ויאכל מציד	26226
בנו, ואמרו חז"ל על ידי שאמר לו יקום אבי נפרע לו בו בלשון, יקום אלקים יפוצו (בר"ר שם).	26227
חז"ל מספרים נפלאות על הצטיינותו של עשיו בכבוד אב, הכתוב אומר בן יכבד אב ואמרו חז"ל דא עשיו,	26228
לא הוי ברנש בעלמא דאוקיר לאבוי כמה דאוקיר עשו לאבוי (זהר), היו לו לעשיו בגדים מיוחדים לשמש	26229
את אביו, ותקח רבקה את בגדי עשיו בנה הגדול החמודות אשר אתה בבית, למה קוראים אותם חמודות?	26230
שחמד מנמרוד והרגו ונטלן, ובגדים אלה היו משל אדם הראשון, שבשעה שהיה לובשם ויוצא לשדה היו	26231
באים כל חיה ועוף שבעולם ומתקבצים אצלו, ועשיו שמר אותם בבית רבקה ולא היה יוצא בהם בדרך,	26232
שבהם היה משמש את אביו (בר"ר שם).	26233
ואמר ר' שמעון בן גמליאל כל ימי הייתי משמש את אבא, ולא שימשתי אותו אחד ממאה ששימש עשיו	26234
את אביו, אני בשעה שהייתי משמש את אבא הייתי משמשו בבגדים מלוכלכים, ובשעה שהייתי יוצא לדרך	26235

הייתי יוצא בבגדים נקיים, אבל עשיו בשעה שהיה משמש את אביו לא היה משמשו אלא בבגדי מלכות,	26236
אמר אין כבודו של אבא להיות משמשו אלא בבגדי מלכות (בר"ר פ' סה), יכולים לתאר כמה היה גדול	26237
כיבודו של רשב"ג לאביו, שהוא מעיד על עצמו לא כיבד בריה את אבותיו כמו אני את אבותי (מד"ר	26238
דברים א), ובכל זאת הוא מכריז שלא הגיע בזה למדרגתו של עשיו.	26239
ולא עוד אלא שעשיו מסר נפשו על מצוות כיבוד אביו, והיה הולך למקום סכנה כדי לצוד ציד ולהביא	26240
לאביו, ויוסף למד מדה זו מעשיו שבשעה שיעקב שלח את יוסף לראות את שלום אחיו אמר הנני, ואמרו	26241
חז"ל נוהג באביו כבוד ומורא, א"ל יוסף ליעקב אבא! יודע אני כי שונאים אותי, ואפילו יהרגוני אני חוזר	26242
דבורך ריקם ומעשיו למד יוסף, כשאמר לו יעקב לכה ואשלחך אליהם היה יודע ששונאים לו, אלא אמר	26243
יוסף עשיו הולך למקום סכנה כדי לצוד ציד להביא לאביו, ואבי שלחני לראות את שלום אחי ואת שלום	26244
הצאן שהוא חיות של אבי ובני ביתו (תורה שלמה).	26245
והנה קרה שתוך הגישו לאביו את המטעמים שהכין לו ופנותו אליו שיאכל מהציד שהביא לו החסיר מלה	26246
אחת בדבריו, במקום לומר יקום נא אבי כפי שדורשת מדת דרך ארץ, וכפי שהתבטא יעקב כלפי אביו קום	26247
נא שבה אמר יקום אבי, מציינים שבאותו יום עשיו בא בצער גדול, שלא נפל בידיו אלא צבי אחד בלבד	26248
לאחר שנצטער, תדע שכן כשבא ועשה מטעמים בא בנזיפה אל אביו ואמר יקום אבי (מדרש הגדול שם).	26249
חז"ל מספרים שכל אותו היום היה עשיו צד צבאים וכופתן ומלאך בא ומתירן, עופות ומסכסכן ומלאך בא	26250
ומפריחן, למה? כדי שיבוא יעקב ויטול את הברכות (בר"ר סז), בכל זאת לא ויתרו לעשיו על אשר נכשל	26251
ודילג מלה אחת, שהיה בזה משום פגם במדת דרך ארץ, והענישו את כל דורותיו אחריו בעונש חמור כזה,	26252
עד שקללו אותם שבזמן שיבואו להילחם עם ישראל, יבוא אלקים ויניס אותם מפני ישראל, עד כדי כך	26253
מגיע דקדוק וחומרה של מדת דרך ארץ.	26254
אופייני הדבר שתבעו מעשיו שמדת דרך ארץ צריכה להיות טבועה בנפשו עד כדי כך, שאף בשעת סכנה	26255
לא יתכן שיכשל בה, וכפי שאמרו חז"ל אפילו בשעת הסכנה לא ישנה אדם את עצמו מן הרבנות שלו	26256
(סנהדרין צב:), לפי ההנחה שקבענו שמדת דרך ארץ היא עצמיותו השרשית של האדם, אין לו לאבד	26257
עצמיותו בתור אדם בשום מקרה שבעולם, ואף במצבים המסוכנים והחמורים ביותר.	26258
ויבוא עשו מן השדה והוא עיף, ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא מן האדם האדם הזה כי עיף אנכי על כן	26259
קרא שמו אדום (בראשית כה), באותה שעה אחזתו לעשיו בולמוס מרוב עייפותו בשדה, וכל מי שאחזו	26260
בולמוס מאכילים אותו נבילות וטריפות, ומאכילים אותו ביום הכיפורים כי הוא במצב של סכנה, ועוד	26261
שלא היה יכול להשיב ידו אל פיו ובודאי גם לא יכול להבחין מהו התבשיל, ורק הרגיש במראהו שהוא	26262
אדום, ומשום כך התבטא הלעיטני נא מן האדם האדם הזה.	26263
ובכל זאת בגלל ביטוי זה, אם כי איננו לשון מגונה אלא שאיננו בכלל שיחה נאה ואינו הולם את מדת דרך	26264
ארץ, נקבע לעשיו ולכל דורותיו שם גנאי אדום, ואף על פי שהיה מותר לעשיו לעבור באותה שעה על כל	26265
האיסורים משום שנמצא במצב של סכנה, אבל הוא היה צריך להיות מושרש ומושלם במדת דרך ארץ	26266
שתיהפך אצלו לטבע, ושלא יוכל לזוז ממנה בשום מצב, ומכיון שנכשל בזה הוכח שחסרה לו שלמות	26267
במדה זו, ונתגלתה פחיתותו שהוטבעה בו לדורות עולם.	26268
ותואר זה שבא לו בגלל אותו ביטוי נזכר לו לעשיו בכל התקופות, שכאשר הקב"ה יבוא לנקום ממנו על	26269
מעשיו הרעים מתארים אותו בדברי הנביא, מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מדוע אדום ללבושך (ישעיה	26270
ס"ג), כאילו רואים בזה את מקור רשעותו והוא הקובע את טיבו ומהותו, הרי מכאן שראו את מדת דרך	26271
ארץ כיסוד ותובעים עליה גם בני נוח, ואף לפני מתן תורה ובצורה החמורה ביותר.	26272
אמנם מצינו כמה דקדקו האבות במדת דרך ארץ, והיו מוכנים לוותר בגללה על ההישגים הגדולים ביותר,	26273
הכתוב אומר וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי (בראשית כ"ח), ופירש	26274
רש"י שאם ידעתי לא ישנתי במקום קדוש כזה, לאחר י"ד שנה שעשה יעקב אבינו בבית מדרשו של שם	26275
ועבר ללא שינה, משתנים לו עתה סדרי בראשית כי בא השמש, ששקעה לו חמה פתאום שלא בעונתה כדי	26276
שילין שם (רש"י), ודוקא שם ויפגע במקום ללמדך שקפצה לו הארץ, ואבני המקום מריבות זו עם זו כל	26277
אחת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו.	26278
הכל מכוון מלמעלה שיעקב אבינו ילין בלילה ההוא במקום זה, ובאמת גם שם לא ישן ושינה זו לא היתה	26279
כי אם משנה, וייקץ יעקב משנתו ר' יוחנן אומר ממשנתו (ב"ר סט), אלא שמשנה זו היתה צריכה	26280
להישנות בצורת חלום, השקיע הקב"ה גלגל חמה שלא בעונתה בשביל לדבר עם יעקב בצינעא (שם סח),	26281
ובמחזה נבואה זו מובטחת לו הבטחה נצחית אשר בה תלוי כל קיומו של עולם, כל תולדות עם ישראל	26282
ונצחיותן הבטחת הזרע הארץ וכו'.	26283
אחרי כל הנסים המגלים רצונו של מקום שיעקב אבינו יישן במקום ההוא, אחר כל הגילויים שנתגלו לו	26284
בחלום נבואתו, אומר יעקב אבינו אם ידעתי לא ישנתי במקום קדוש כזה, אעפ"י ששינה זו, הודות לה	26285

דבקה נשמתו בה' והשיגה חזיונות מופלאים כאלה, בכל זאת הרגיש יעקב אבינו חסרון בזה, כי סוף סוף	26286
היתה כאן צורה חיצונית של שינה, והיה איזה פגם בדרך ארץ שינה במקום קדוש, כדאי לו לוותר על כל	26287
הגילויים ובלבד שלא לפגום פגם כלשהו במדת דרך ארץ, הוא אשר אמרנו שמדת דרך ארץ קודמת	26288
לתורה באשר זהו יסוד האדם, ואינה נדחית מפני שום ערכים רוחניים. (אור הצפון).	26289
	26290
מאמר תקמב	26291
ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד ויאמר מי אפוא הוא הצד ציד ויבא לי ואכל מכל ואברכהו (בראשית כ"ז	26292
ל"ג).	26293
אמרו ז"ל אמר רבי נתן בשם ר' אחא התחילו כתלי הבית מרתיחין, הוא דהוה אמר מי אפוא מי הוא זה	26294
שעתיד ליאפות בכאן אני או יעקב בני, א"ל הקב"ה לא אתה ולא יעקב בנך אלא הוא הצד ציד (ילקוט	26295
קט"ו).	26296
מהו אמת ומהו שקר? בתחילת חינוכנו הבננו שאמת הוא כשמספרים עובדות כמו שאירעו, ושקר	26297
כשמשנים מזה, אך זהו רק באופנים פשוטים, אבל למעשה יש אופנים שבהם אין הדבר כן, לפעמים אסור	26298
לומר דברים כמו שהם, כמו לספר מה שיש בו פגם לחבירו בלי תועלת והכרח, ולפעמים צריך דוקא	26299
לשנות כשהאמת לא יועיל אלא יזיק, כי אז מה שנראה כאמת הוא שקר שמוליד תוצאות של רע, ומה	26300
שנראה כשקר מביא לתכלית של אמת.	26301
נמצא שאמת הוא מה שמביא לטוב ולרצון הבורא, ושקר הוא מה שנותן הצלחה לעסקיו של שקר הסיטרא	26302
אחרא, ולכן לא יצליח אדם לכוון הנהגתו אל האמת לאמתו, כל זמן ששולטים בו רצונות של גשמיות	26303
ורע, כי עיניו מעוררות ומטה הכל על פי שאיפותיו.	26304
ומפני זה אותם שאמר הכתוב עליהם שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב (צפניה ג'), הם דוקא	26305
אותם שנאמר עליהם לשארית נחלתו ולא כל נחלתו, למי שמשים עצמו כשיריים (ילקוט תקנ"ט), היינו	26306
שמשים כל עניני עצמו הגשמיות שלו כדבר טפל, ועיקר שאיפתו רק לרוחניות, רק הם מאומתים	26307
בהנהגתם ונקיים מכל עולה וכזב, ולא עוד אלא שמי שעיקר שאיפתו לרע ולשקר, אף אם אירע באיזה	26308
דברים שמתאים בדיבורו והנהגתו להעובדות מ"מ לשקר יחשב לו, כי כל פרטי המעשים מצטרפים ככלים	26309
לתכליתו העיקרי, ואם מטרתו היא שקר הכל שקר.	26310
וזהו שהשיב הקב"ה ליצחק כשיצא יעקב ונכנס עשוי, ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאוד התחילו כתלי	26311
הבית מרתיחין, אמר מי אפוא מי הוא זה שעתיד ליאפות כאן אני או יעקב? פי' שהרגיש שיש כאן מרמה,	26312
ושאל מי הוא החייב אם יעקב שעשה המרמה, או הוא שהניח עצמו להיות נפתה, שגם הוא לא היה אנוס,	26313
שכבר מצא ריעותא הקול קול יעקב אלא שלבו בחר להיות נפתה, אמר לו הקב"ה לא אתה ולא יעקב אלא	26314
הוא הצד ציד, לא אתם השקרנים כי בין שניכם החזרתם הדבר לאמתו כמו שהיה ראוי להיות, רק עשוי	26315
הוא שגרם המצב המרומה שנסתלק עכשיו על ידכם והוא שיענש.	26316
ולא רק דבר היתר נחשב לו לרע מפני כוונתו העיקרית, אלא אפילו מה שנראה כמצוה, כי הכל מקבל	26317
הצורה של שאיפתו ומטרתו העיקרית, למה נדמו עשוי הרשע ועמלק וירבעם והמן האגגי? לאחד שמצא	26318
כסות בדרך תפשה בידו והכניסה לתוך העיר, והיה מכריז ואומר אבידה זו של מי? נתקבצו כל בני העיר	26319
ויצאו לקראתו, אמרו ראינו איש פלוני כמה חסיד הוא, מיד עמדו ועשאוהו ראש וקצין עליהם, בשנה בב'	26320
בד' בה' עד שהחריב את כל העיר, לכך נדמו הרשעים לא בשכר ג' דמעות שהוריד עשוי לפני אביו נתנו	26321
לו את הר שעיר? לא בשכר ירבעם שהקשיב (השמיע תוכחה) לפני המלך נתנו לו י' שבטים (ילקוט).	26322
כמו שאותו משיב אבידה נתגלה לבסוף שאפי' האמת שבתחילתו היה רק צביעות, לתפוס נאמנות על מנת	26323
לרמות, כך הרשעים מתוך החורבנות הבאות ע"י מצוותיהם, אתה רואה שמטרה זו היתה טמונה בקרבם	26324
מתחילה, ואפי' האמת והמצוות שעשו מתגלה שהיו שקר, ומה שקיבלו שכר עוה"ז משום שכך היא המדה	26325
בכל מצוה שלא לשמה, שכיון שאין תוכנה מצוה אין שייך שכר עוה"ב, אבל מתוך שבחיצוניותה היא	26326
מצוה צריך שכר חיצוני, כדי שלא יתחלל שם שמים שמקפח שכרם, מ"מ בה במדה שתוכן המצוה היה	26327
רע, בה במדה גם תוכן השכר הוא באמת עונש, שלבסוף משתמשים בו לעבירה.	26328
ומסיק שם ברמז קט"ו על המאמר המובא לעיל, אמר ריב"ל כל אותו היום היה עשוי צד צבאים וכופתן	26329
ומלאך בא ומתירן, כל כך למה? כדי שיבוא יעקב ויטול את הברכות, שלא די שלא יהיו הרמאין מהשארית	26330
לעתיד לבוא, אבל גם בעוה"ז לא ישיגו מבוקשם, ושוא הטריחו עצמם בכל בניני הערמומיות שלהם, כי	26331
לא יאכלו ולא יהנו מצידם שאין הקב"ה מאחר לרמאין, ואפילו אם הגיעו להשגת חמדתם, הרי ברגע	26332
האחרון תופר עצתם.	26333
והשמיענו זה דוקא גבי עשוי, שאף שלכאורה במעשה זה הוא עשה מה שצוהו אביו בלי מרמה ויעקב הוא	26334
שהערים, ומדוע דוקא כאן שלחו מלאך לקלקל עצתו, אבל גילה כאן משפט שמים מהו אמת ומהו שקר,	26335

יעקב עשה ערמה אבל עשה בעל כרחו בוכה ואנוס על פי הדיבור, לא כיוון לרצונות עצמו כלל רק להוציא לפועל התכלית הנרצה מה', ושקר לשם אמת כזה הוא הוא אמת.	26336
עשיו המייסד שיטת הצבועים המתקיימת עד היום, עשיו המבקש לעשר תבן ומלח בשעה שבסתר עובר עבירות חמורות, עשיו המדקדק במסורת המשפחה ונושא אשה בן ארבעים, הוא שחידש שאפשר לעשות כל עבירות שבעולם, ולהיות עם זה איש נכבד שמעולם לא אירע לו סקאנדאל, הג'נטלמן הזה הוא כולו שקר, וכל מה שעושה הוא חלק המשמש כלי לחיים המזוייפים שלו, וכאשר אין הקב"ה מאחר לרמאין צריך להפר עצתו עד שיפסיד ברכות עולם, ויתגלה לפני אביו שכלפיו הראה צביעותו כרמאי נתפס, עד שיחזור אביו ויפסוק מתוך הכרה ברורה גם ברוך יהיה. (מכתב מאליהו ח"א ד' 94).	26337
	26338
	26339
	26340
	26341
	26342
	26343
	26344
מאמר תקמג	26345
ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד ויאמר מי אפוא הוא הצד ציד ויבא לי ואכל מכל ואברכהו (בראשית כ"ז ל"ג).	26346
	26347
אמר ר' חמא בר"ח עד מאד מחרדה שחרד על גבי המזבח, ובתנחומא א"ר לוי בשם ר' חמא בר חנינא, שתי חרדות חרד יצחק אחת על גבי המזבח ואחת כשנכנס עשיו, ואין אתה יודע מהן גדולה, אלא ממה שאתה קורא כאן גדולה עד0 מאד0 אתה0 יודע0 שזו0 גדולה, ובפסיקתא דר"כ ל"ב. א"ר אלעזר בן פדת למה נזדעזע יצחק אבינו באותה שעה? שבשעה שבא יצחק לברך את עשיו לא היה יודע שיצא לתרבות רעה, שהיה עשיו שואל את אביו מים ומלח צריכים מעשר או לא, והיה יצחק אומר ומה מים ומלח הוא רוצה לעשר שאר מעשרות עאכו"כ, וכיון שנתגלו לו מעשיו נזדעזע מיום הדין שנא' ויחרד יצחק חרדה עכ"ל.	26348
	26349
	26350
	26351
	26352
	26353
	26354
מה איום ונורא הוא המחזה הנ"ל, ומה נוראה וגדולה היא החרדה שיחרד האדם בבואו לעולם האמת, כשיגלו לו שם את כל טעויותיו בעניני הדעות והשיטות שלו, שהיה סובר וחושב שכל הנהגתו וכל דבריו היו לשם שמים, אבל לאמיתו של דבר היו שם הרבה דברים אחרים, כבוד והנאה עצמית מעורבים בהם, כגון אהבת חביריו שתמיד חשב שכרוך במדה זו מצד אהבת הבריות, ולאמיתו של דבר היה כאן ענין של הנאה גשמית או שוחד רוחני.	26355
	26356
	26357
	26358
	26359
ומה נוראה תהיה החרדה הגדולה כשיתגלה לפניו שכל יגיעתו שיגע שלפי דעתו הכל היה לשם מצוה לגמרי, לא הסכימו עליה בשמים ואין עליה גושפנקת המצוה, רוב מצוותיו שעמל בהם היו מצד כוחות אחרים המעורבים בהם, ומה שנדמה לו בעולם הזה שהוא קושר כתרים להקב"ה, הרי שם למעלה לא יסבירו לו פנים בשביל זה, ועוד יראו לו פנים זועמים, החרדה הזאת של האדם בבוא יום הדין וגילוי האמת, עוד תגדל ותכבד מאותה חרדת יצחק שחרד למראה גילוי פני עשיו, שחשבו כל הזמן למסוגל וראוי לברכה.	26360
	26361
	26362
	26363
	26364
	26365
ומה יצחק אבינו שהיה עולה תמימה סמל ההקרבה והמסירות נפש לכבודו ית"ש, והעקידה שבזכותה אנו חיים וקיימים אוכלים ונהנים עד ביאת הגואל, והיה בדעתו לקרב את עשיו אחרי שמצא והבחין בו כמה כשרונות נעלים, חס היה על איבוד כלי יקר כזה, ודימה שע"י זה שיקרבו ויברכו יתוסף כח רוחני גדול בעולם, מה מאוד נדהם ונחרד יצחק לגילוי טעותו שטעה כל הזמן, ויחרד יצחק חרדה גדולה מאימת יום הדין, חרדה זו היתה גדולה מחרדה שחרד על גבי המזבח.	26366
	26367
	26368
	26369
	26370
	26371
	26372
	26373
	26374
על אחת כמה וכמה אנו בני אדם קטני המוח, מעטי הערך דלי הנפש והמעש, שכל מחשבותינו והגיונותנו מעורבים לכוחות ומגמות בלתי טהורים, מה מדהים יהיה המחזה של גילוי פרצופינו האמיתי, של הרמת המסך והופעת צלמנו ודמותנו מול אור אלקי גדול, עד שנוכל להכיר את עצם עצמותינו שכולו כזב ואונאה עצמית.	26375
	26376
	26377
	26378
העשיו שבנו יתגלה אז לנגד עינינו, עשיו של אהבת הלגימה ורדיפת הכבוד, אז ניווכח שכל האהבה הבוערת בנו כביכול אהבת ה' ותורתו, אינה אלא מלהיטותו של עשיו ותאוותו לנזיד העדשים של העולם הזה, אז נראה את עצמנו עד כמה מזוהמים אנו, עד כמה שאנו מזוהים עם עשיו, ומה מאוד איום ונורא יהיה אז הויחרד האדם חרדה גדולה עד מאוד.	26379
	26380
	26381
	26382
	26383
	26384
	26385

המחופשת והמוסרית, ולא רק שהוא לא 'עובד' אלא שהוא עוד בבחינת פסול, והראיה מהמזוזה שהוא היה	26386
כ"כ להוט להדרה בכל מיני הידורים וקישוטים, ולבסוף מצאה שהיא פסולה לגמרי, כי מסמר אחד נכנס	26387
בעקיפין ונקב אות אחת והמזוזה נפסלה לגמרי, ולא רק שלא קיים את המצוה בהידורה אלא שלא קיימה	26388
כלל.	26389
וכגורל מזוזה זו כן יש והאדם מתהדר בכל מיני מצוות ומשימות קדושה, ובטוח בנפשו שהוא כולו קודש	26390
לה', ויש שבדרכו זו עוד מזלזל לפעמים בחיי זולתו, ומורה לעצמו היתר מפאת מגמתו הטהורה, ומה מאוד	26391
איום ונורא יהיה 'ויחרד' בשעה שיתגלה לו שיש נקב באחת מאותיות הקודש, נקב בלב המתיימר להיות	26392
טהור ונכון, וזה יהיה מפאת ההארה האלוקית המבהיקה על כל נפש בעומדה לדין! מה מאוד צריכין אנו	26393
להעמיק באותו פסוק של ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאוד! (אור הנפש).	26394
	26395
מאמר תקמד	26396
כשמוע עשו את דברי אביו ויצעק צעקה גדולה ומרה עד מאד (כ"ז ל"ד).	26397
מפרשת יעקב ועשיו אנו למדים כמה גדול הוא כח החטא, עד שגם גרמא דגרמא של צער שאדם גורם	26398
לחברו לו אף צדיק לרשע, ואף אם הוא אנוס על גרימת הצער הזה, אף על פי כן אין ויתור קיים בעולם	26399
על שום דבר שבעולם, הן גדול והן קטן אין מוותרים, הכל מובא בחשבון הכל נמדד ונשקל במאזני	26400
המשפט.	26401
יעקב אבינו בהכנסו לקבל את הברכות, הרי היה כעדותם של חז"ל אנוס ובוכה (ב"ר סה), אנוס על פי	26402
דבורה של אמו אשר צייתה עליו ליכנס ולקבל הברכות, והלא היה בכך משום הסתכנות ומסירות נפש,	26403
כמ"ש אולי ימושני אבי והייתי בעיניו כמתעתע והבאתי עלי קללה ולא ברכה, ואחז"ל בשעה שאמר יצחק	26404
ליעקב גשה נא ואמושך בני, נשפכו מים על שוקיו והיה לכו רפה כשעוה, וזימן לו הקב"ה שני מלאכים	26405
והיו אחזין אותו כדי שלא יפול וא"כ מה אשמתו.	26406
למרות כל זה אין ויתור בדין, הרי סוף סוף גרם לעשיו לצעוק צעקה גדולה ומרה, הרי גרם צער לנברא	26407
הנושא עליו צלם אלקים, יש איפוא להפרע ממנו ואכן נפרעו ממנו, ועוד איך נפרעו? הלא כה אומרים	26408
חז"ל מאן דאמר קודשא בריך הוא ותרוך הוא יתורתו בני מעוהי אלא מאריך רוחיה וגבי דיליה, תדע שהרי	26409
צעקה אחת הזעיק יעקב לעשיו דכתיב ויצעק צעקה גדולה ומרה, והיכן נפרע לו בשושן שנאמר ויצעק	26410
זעקה גדולה ומרה (שם ס"ז).	26411
נורא הוא החשבון בשביל צעקה זו שגרם יעקב לעשיו, עמדו כל ישראל בימי מרדכי בסכנת כליה גמורה	26412
ח"ו, להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד (אסתר ג'), זעקה כזו	26413
שזעק מרדכי הריהי פרעון בדין מדה כנגד מדה על אותה צעקה שצעק עשיו, נורא הוא הדמיון ואיומה	26414
ההשוואה זעקה מול זעקה, וכל זה בשעה שיעקב אבינו ע"ה היה אנוס גמור על המעשה ועשהו שלא	26415
בטובתו, כמה נורא הוא עומק הדין? (נתיבות המוסר ע' 91).	26416
	26417
מאמר תקמה	26418
כשמוע עשו את דברי אביו ויצעק צעקה גדולה ומרה עד מאד (כ"ז ל"ד).	26419
יהי רצון מלפניך שומע קול בכיות, שתשים דמעוטינו בנאדך להיות, ותצילנו מכל גזרות אכזריות כי לך	26420
לבד עינינו תלויות (סליחות), הננו מבקשים מהקב"ה כי נזכה שדמעוטינו תהיינה טהורות וכרות וזכות,	26421
מתוך קבלה והסכמה חזקה לשוב אליו בלב שלם ממש, עד שיהיו הדמעות ראויות לבוא תחת כסא הכבוד	26422
ולא יוחזרו אלינו, כי אם הדמעות אינן טהורות וזכות אין הן מתקבלות, חומר שאינו טהור אינו נצחי,	26423
ובעולם הנצח אין מקום לדברים חולפים שיש בהם זיוף כלשהו, וזהו שתשים דמעוטינו בנאדך להיות,	26424
0שיתקבלו להיות אתו ית' לביטול הגזירות.	26425
והאלשיך מפרש עה"פ דמעתי על לחיה, שהדמעות נשארו תלויות על לחיה שלא נתקבלו בשמים, וכן	26426
התפלל דוד המע"ה שימה דמעתי בנאדך הלא בספרתך (תהלים נ"ו), ורש"י מפרש שים דמעתי בנאד שלך	26427
ותהא שמורה לפניך למנותה עם שאר צרותי, דוד התפלל כי תקבלנה דמעוטי ושכל טיפה מדמעוטי	26428
תמצא הן בעיני השי"ת שלא תיפסל ולא תוחזר, אלא יהיו כתובים ושמורים בספרו, שכל דמעה ודמעה	26429
היוצאות מעיני ומלבי לא יהיו נאבדות ח"ו, יהיו שלמים וטהורים מבלי פגם ושמץ בלתי טהור, עד שיהיו	26430
ראויים להתקבל ולהיגנו בנאדך ולהרשם בספרך.	26431
ג' דמעות הוריד עשיו אחד מימינו ואחד משמאלו ואחד נסתלקה בתוך עינו, ובשכר זה נתנו לו הר שיעיר	26432
שארין גשמי ברכה פוסקין ממנו לעולם (ילקו"ש), האכילתם לחם דמעה ותשקמו בדמעות שלישי, אמרו	26433
ישראל עשיו הרשע על שהוריד ג' דמעות נתמלא רחמים עליו, אנו שדמעוטינו תדירין ביום ובלילה כלחם	26434
על אחת כמה וכמה, שנא' היתה לי דמעתי לחם יומם ולילה, אמר דוד אל דמעתי אל תחרש.	26435

מעם ישראל דורשים שדמעותן תהיינה טהורות וזכות, סופרים ומונים כל דמעה אם היא יוצאת מלב טהור	26436
ומלווה במעשים, מתוך הסכמה חזקה שלא ישוב עוד לכסלה, ואילו דמעה של עשיו היא חשובה ופועלת	26437
את פעולתה גם אם אינה טהורה, כי לפי רשעתו ואכזריות לבו הקשה, הרי די ומספיק שהוא בוכה ומוריד	26438
דמעה על דבר רוחני, ולפי מדרגתו הרי זה טוב ויפה לו, אבל אצל עם ה' המדקדקים יותר, דמעותיהם	26439
צריכות להיות טהורות בלי שום פגימה וכתם.	26440
לימוד הוא לכולנו שדמעה ואנחה עושה רושם, אנחה של אגג שהיה בוכה ומתאנח כשהיה חבוש בבית	26441
האסורים, היה בוכה ואומר אוי לי שמא יאבד זרעי מן העולם, יצא ממנו המן לעולם, מאה קולות שאנו	26442
תוקעין כדי להסיר רושם של מאה יבבות שהוציאה מלבה אם סיסרא כמ"ש ותייבב אם סיסרא.	26443
רבינו יונה ז"ל אומר, ישתונן כליותיו ויחשוב כמה רבה דעת מי שהמרה את יוצרו ויגדיל יגון בלבבו וסער	26444
מתחולל ברעיונו ויאנח במרירות לב (שע"ת א' עיקר ג'), זו תהיה סגולת התשובה שיאנח ויבכה בקול,	26445
שעי"ז יבוא להתבונן ולהתחרט ולשוב אל ה', וע"י האנחה וקול ההתעוררות תתעורר נשמתו החבויה	26446
בנפשו, ורש"י מפרש על הפסוק בפ' תבוא וענית ואמרת לפני ה' אלוקיך ארמי אובד אבי, וענית לשון	26447
הרמת קול.	26448
והרשב"ם אומר על פסוק זה, וכך ציוה הקב"ה כדי שלא יאמר אדם לעכב מעשרותיו לשקר לפני הקב"ה,	26449
מכאן משמע כי הרמת הקול מלשון 'וענית' תגרום לו שלא ישקר לפני הקב"ה, ע"י שיתוודה בהרמת קול	26450
זו סגולה שלא ישקר לעכב מעשרותיו, יוצא מזה שבלי הרמת קול עלול הוא לשקר, כי הודאת הפה עושה	26451
רושם על הפנימיות, לימוד המוסר בהתרגשות ובהתפעלות עושה רושם שבעצמו לא ציפה לו, ואם הוא	26452
מפרש בקול רם את הודאתו לה' מובטח הוא שלא ישקר לפני הקב"ה.	26453
ר' יהושע אומר כל הלומד תורה ומשכחה דומה לאשה שיולדת וקוברת, ר' יהושע בן קרחה אומר כל	26454
הלומד תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר, ר' עקיבא אומר זמר בכל יום זמר בכל יום,	26455
אמר ר' יצחק בר אבדימי מאי קרא שנא' נפש עמל עמלה לו כי אכף עליו פיהו, הוא עמל במקום הזה	26456
ותורתו עומלת לו במקום אחר (סנהדרין צ"ט).	26457
ופי' המהר"ל ז"ל שאין ענין התורה הידיעה בלבד, וכאשר כבר ידע התורה אין צריך לו עוד, אין זה רק	26458
התורה היא הזמר, שאין שלמות הזמר בידיעת הזמר רק כאשר הוא מזמר אותו, וגם אין שלמות הזמר	26459
כשמחשב בו, רק כאשר מוציא אותו לפועל בפה, ולכן אמר זמר בכל יום, כלומר אע"ג שלמד תורה וידע	26460
התורה יש לו ללמוד יום אחר יום אותה תורה ג"כ, ולא במחשבה בלבד רק בפה שהתורה היא כמו זמר	26461
שהוא בפה, וכאשר מזמר בכל יום אז הוא דבק בתורה שהיא דרכי השי"ת.	26462
כדי להשפיע על הטבע ולהכניעו כדי לרכך את המדות ולעזן את הלב, אי אפשר ללכת רק בשכל הקר	26463
והיבש בלבד, אלא גם ע"י תוכחת מוסר בקול רם, וזה שיכול להכניע את הטבע, וכמ"ש ז"ל לא נבראו	26464
רעמים וברקים אלא כדי לפשט עקמומית שבלב (ברכות נ"ט), ועל הלב אמר הכתוב עקוב הלב מכל	26465
ואנוש הוא מי ידענה, ורק ה' החוקר לב יודע נסתרותיו, וכדי ליישב ולטהר את הלב צריכים שישפוך עליו	26466
מים רבים, מי הדעת של תורה ויראה, ורק ע"י התעוררות ע"י שיקיץ את הנפש השכלית בקולות, כמ"ש	26467
הרמב"ם במצות תקיעת שופר, אעפ"י שמצות עשה היא אבל רמז יש בה, עורו ישנים משנתכם הקיצו	26468
מתרדמתכם.	26469
במחשבה בלבד אין היצר מתפעל, בהרהור לבו בלבד לא יתעורר ולא יקיץ משנתו ומתרדמתו, כי הטבע	26470
משכר את האדם ומרדמו, ואילו הקולות באו לעורר ולהקיץ את השכל הצפון בנפש האדם, הטבע העלה	26471
עליו גל של רצונות דמיונות והרגלים רעים, וכדי לקטוע את הגל צריך למרץ והתעוררות רבה וקול חזק	26472
זמר בכל יום זמר בכל יום, וכמו שכתב רבינו תם איך ישובו הפתאים החוטאים אם לא יגערו בנפשם?	26473
בכל יום צריך האדם לקבוע לו שעה שיתבונן וילהיב את נפשו ביראת ה', וכמ"ש כ' מרן הרי"ס זצ"ל בענין	26474
לימוד המוסר, למסור את נפשו להלהיב הנפשות בזיכור הרעיון בלימוד הנשגב הלזה, ללמוד בשפתים	26475
דולקות, ברעיון נכון ובציור רחב, עד אשר יתלהב הלב אם מעט ואם הרבה.	26476
ובעצה זו השתמשו חכמינו ז"ל, שהיו חוזרים על פיהם פסוק או מאמר אחד, רב כי הוי חזי אמבוהא	26477
(סיעת אנשים) אבתריה, אמר אם יעלה לשמים שיאו (סנהדרין ז'), כדי שלא תזוח דעתו עליו אמר כך	26478
(רש"י שם), מר זוטרא חסידא כי הוה מכתפי לי בשבתא דריגלא אמר הכי כי לא לעולם חוסן, ועוד אמרו	26479
מרגלית בפומיה דאביי לעולם הוי ערום ביראה (ברכות י"ז), מכאן יוצא כי חז"ל השתמשו בעצה של	26480
לימוד המוסר, בשעה שנראה להם חשש שתתעורר בהם איזו נטיה לגאווה, וע"י חזרה פעם ופעמיים לדבר	26481
אל הנפש ולהלהיבה בקול, אפשר להכניע את הטבע ולרומם את הנפש, זוהי העצה שהיא מנוסה ע"י	26482
קדמונים. (אור חדש).	26483
	26484
מאמר תקמו	26485

ויאמר בא אחיך במרמה ויקח ברכתך (בראשית כ"ז ל"ה).	26486
כשקראו חז"ל את העולם הזה עלמא דשיקרא, אין הכונה שהוא עולם שיש בו מן השקר, אלא עולם שמהותו ומציאותו שקר, וכן פירוש 'עלמא דקשוט' העולם הבא היינו עולם שמציאותו ומהותו אמת, אמרו חז"ל עשיו יש לו חלק בעולם הזה ואין לו חלק לעולם הבא, יעקב יש לו חלק בעולם הזה ובעולם הבא (בר"ר ו ג), כי תוכנו של עשיו שקר כאז"ל עשו הא שוא שבראתי בעולמי (ב"ר סג ח), ולכן יורש רק העולם הזה, אבל יעקב שתוכנו אמת, חי לפי האמת גם בעוה"ז, ולכן הוא יורש שני עולמות.	26487
מטבע העולם שהחיצוניות שולטת בו, וכל חיצוניות היא שקר לגבי הנקודה הפנימית שבלב, כל שאיפת האדם החיצוני הוא לראות את עצמו מצויין כלפי זולתו, זה בעושרו זה במלאכתו זה בחכמתו וזה במעשיו, אף אם אין לו הצטיינות אחרת אלא במדת שגוענו גם זה ישיבענו, מי שלא ימצא בעצמו שום צד של הצטיינות כלפי אחרים, מתעצב מאוד ובקרב לבו לא ימצא תכלית בחייו.	26488
רדיפת ההצטיינות תדחפנו לבקש עליונות לגבי אחרים, ולרדוף הקנאה והכבוד וכל אביזריהו, זה כולל כל חיי העולם הזה ושקר הוא, האמת הפנימית היא מאן דאיהו רב איהו זעיר, אבל מי שנכנס לתוך השקר הרי זה דוחפו לשקר עוד יותר, ומשתדל להשפיל אחרים בלשון הרע ולהתכבד בקלונם, אך מי ששואף לעולם הבא הוא דורש מעצמו פנימיות, תוכן אמיתי לחייו התבטלות אל השי"ת ועבודת אליו זוהי דרך האמת.	26489
גדר העולם הבא הוא אמת, איש האמת אינו שם על לבו שיצטיין בפני אדם כלל, כל שאיפתו היא רק למצוא חן בעיני ה' זה כל תוכן חייו, ועלייה תמידית היא שאין לה קץ וגבול כמ"ש משה רע"ה, ועתה אם נא מצאתי חן בעיניך הודיעני את דרכיך למען אמצא חן בעיניך, היינו שממציאת חן הוא הולך אל עוד מציאת חן וכן הלאה, הוא עצמו וצרכיו הפרטיים אינם תופסים מקום אצלו כלל, כמ"ש משה ואהרן ונחננו מה.	26490
יעקב אבינו ע"ה שהוכתר בתורה הקדושה כבר בראשית דרכו בתואר איש תם, ואשר שם את האמת נר לרגלו בכל חייו, נצטוה בנבואה על ידי רבקה אמנו הצדקת ע"ה לרמות את אביו, וברור שזו היתה בבחינת הוראת שעה על ידי נביא, שעל כזה נאמר 'אליו תשמעון' אפילו אומר לך עבור על אחת מכל מצוות שבתורה כגון אליהו בהר הכרמל, הכל לפי שעה שמע לו (יבמות צ:), אבל צריכים אנו להבין למה סיבב השי"ת שיקבל יעקב את הברכות שכללו עתידו של כלל ישראל בכל הדורות בדרך הערמה דוקא? נסתכל בענין קצת ונרד לשורש ענין עלמא דשיקרא ועלמא דקשוט.	26491
אמרו בזוהר (תולדות), שהנחש הקדמוני שהוא 'שפת שקר' הביא כל הקללות לעולם על ידי השקר והעורמה שהטעה בהם את האדם ואשתו, ובזה מנע את הברכות מן העולם, ואי אפשר להחזירין כראוי אלא במדתו, ויעקב בא במרמה מתרגמינן בחוכמתא והטעה את אביו, ונטל את הברכות מן הנחש והביא אותן אל העולם מדה כנגד מדה, מה הכונה בזה.	26492
ונראה לומר ששני מיני נצחונות ישנם בעולם, יש מתגבר על האויב וגם מדכאו, אך קיימת הסכנה שבמשך הזמן האויב המנוצח יגביר חיילים ולבסוף יביס את מנצחו, נצחון לגמרי שונה הוא כשהמנצח יודע לנצל את חילו ונשקו של האויב עצמו נגדו, כי אז אין כל סיכוי שהאויב יוכל להפיל את שונאו, כי ככל אשר יגביר חייליו ככה תגדל תבוסתו, מאחר שעצם חילו מופנה נגד עצמו זהו המשל, והנמשל יש מנצח את יצרו אך אין בטחון שלא ינצחנו יצרו שוב ליום מחר, אבל אם ידע לנצל את עצם כח יצרו נגדו אז אין ליצרו תקומה.	26493
היצר הרע נקרא 'שפת שקר' כי נשקו העיקרי הוא כח השקר, אילו נצח יעקב אבינו את היצר בכח האמת לבד לא היה נצחנו בטוח, עכשיו שניצחו בכח השקר עצמו על ידי מרמה, שהיא אליבא דאמת 'בחוכמתא' בהיותה לגמרי לשם שמים נעשה נצחנו מוחלט, על ידי זה זכה הוא וכל העולם לקבל הברכות שנמנעו מהם על ידי הטעאת השטן, לפי זה ברור למה היה יעקב צריך לקבל את הברכות דוקא על ידי ערמה, כי אם גם הערמה והטעאה כלי נשקו של השטן נמשכו לתחום שליטתו של יעקב, מה יוכל היצר לעשות לו עוד?	26494
אבל ברור שדבר זה נסיון גדול הוא מאוד להתנהג בחיצוניות כמתעתע, ובפנימיות להיות לגמרי אנוס על פי הדבור, ולא לסטות מהאמת אפילו כחוט השערה ממש, והצדיק אינו בוטח בעצמו שאכן עמד במבחן קשה זה, ועדיין חושש שמא לא הוא זה ששלט בערמה, אלא שמא ח"ו הערמה היא ששלטה בו, אולי נתכוון במרמה זו אפילו מקצת מן המקצת לטובת עצמו, ואז נחשב כאילו נכשל בשפת שקר, ובמקום לשלוט ביצר אדרבה נלכד ברשותו, ועד היכן הדברים מגיעים רואים מדרש תנחומא שמרמז דמיון בין בריחת יעקב לחן, להורג נפש בשגגה לערי מקלט וז"ל שם.	26495
ילמדנו רבינו ההורג את הנפש בשגגה להיכן היה גולה, כך שנו רבותינו ההורג נפש בשגגה גולה לערי מקלט, ויעקב אבינו גלה לחן בורח בנפשו ונתירא שלא יהרוג אותו הרשע עשיו אחיו, הביאור כנ"ל שחשש יעקב שמא בעשותו מעשה השקר אמנם על פי ציווי מה', אולי בשמעו ברכת יצחק הוה גביר	26496
	26497
	26498
	26499
	26500
	26501
	26502
	26503
	26504
	26505
	26506
	26507
	26508
	26509
	26510
	26511
	26512
	26513
	26514
	26515
	26516
	26517
	26518
	26519
	26520
	26521
	26522
	26523
	26524
	26525
	26526
	26527
	26528
	26529
	26530
	26531
	26532
	26533
	26534
	26535

לאחיך וישתחוו וגו' הרגיש בעצמו נדנדוד הצטיינות, והרי זו שקר וגובלת עם רציחה כמ"ש לעיל, ואם גם בשוגג עשה שהרי נצטוה במעשה, מכל מקום הרי השוגג גולה.	26536
ומה שאמרו במדרש שנתירא שמא יהרגנו עשיו הרשע הוא דבר נורא מאוד, כי חשש שמא הפסיד הכל ממש משום נקודה אחת של שקר, כי שקר הוא עסקו של הנחש כמובא לעיל מן הזוהר, ועיין במדרש שמדייק שנתירא שלא יהרוג אותו הרשע, שחשש שבהפסידו הכל יהיה אפשר גם לרשע עשיו להורגו, נורא ואיום עד כמה איש האמת חושש לשקר ותוצאותיו.	26537
איך להינצל מהשפעת השקר? נלמד מיעקב אבינו, הרי מתחילה פחד מעשיו כמבואר לעיל, ועוד נתיירא שהרי הוא הולך אל לבן אבי הרמאים, אבל אחר כך כתוב אז תלך לבטח דרכך דכתיב ויצא יעקב, אם תשכב לא תפחד מעשיו ומלבן, ושכבת וערבה שנתך וישכב במקום ההוא (בר"ר ריש ויצא), מה קרה בינתיים מכיון שחשש מפגמו של עשיו ומפגמו של לבן, קיים בעצמו אם פגע כך מנוול זה משכהו לבית המדרש (סוכה נב:).	26538
נטמן בבית מדרשם של שם ועבר י"ד שנה, שם הזדיין בתורת אמת נגד השפעת השקר, ונטמן דייקא שהתמסר לתורה עד שלא ידע כלל מהעולם אשר סביבו, וכל אותן י"ד שנה לא שכב על מיטה מחמת רוב חשקו בלימודו ועוצם התמדתו, עד שנתבשר מפי ה' הנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך, מכל הנ"ל עלינו ללמוד עד כמה אנו צריכים לפחד מכל נדנדוד קל של שקר אפילו בכחוט השערה, ועוד שאין שום עצה נגד השקר זולת הדביקות לתורה בלב ונפש בעמל והתמדה. (מכתב מאליהו ח"ד עמ' 16).	26539
	26540
	26541
	26542
	26543
	26544
	26545
	26546
	26547
	26548
	26549
	26550
	26551
	26552
מאמר תקמז	26553
ויאמר בא אחיך במרמה ויקח ברכתך (בראשית כ"ז ל"ה).	26554
עד כמה שקצרה השגתנו בהבנת חסד לאברהם, בכ"ז רואים פרשיות שלמות בתורה, המבארות חסדו של אברהם אבינו בהכנסת אורחים ובתפלתו על סדום, ולזאת יש להעמיק וללמוד פרשיות אלה, ככל פרשיות התורה הארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, ואז נתרומם לראות כטיפה מן הים של חסד לאברהם, אבל לעומת זאת קשה יותר להכיר את האמת ליעקב, אשר בודאי יש גם בזה להעמיק ולראות כטיפה מן הים את האמת, המתאימה ליעקב בחיר שבאבות דמות האדם שבמרכבה.	26555
למעשה יש לנו רק איזה הכרה שטחית על נאמנות שמירתו כשומר נאמן לצאנו של לבן, הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה, טרפה לא הבאתי אליך ואילי צאנך לא אכלתי (בראשית ל"א), וגם בזה איננו מעמיקים לראות בזה גדלותו של יעקב אבינו, כי כל איש נאמן שקיבל על עצמו לשמור בשכר ממונו של חברו, יש לו לשמור בכל כחו כמבואר ברמב"ם (פרק י"ג מהלכות שכירות).	26556
ואם כי יעקב אבינו בנאמנותו חידש דין זה וממנו נלמד החיוב בזה כמבואר ברמב"ם וז"ל, וכן חייב לעבוד בכל כחו שהרי יעקב הצדיק אמר כי בכל כוחי עבדתי את אביכן עכ"ל, מ"מ הרי כעת זהו דין לכל שומר שכר מישראל, ולא רק שחסרה לנו הכרה חיובית בגדלות האמת ליעקב, אלא שלפי המושגים שלנו מילדותנו בלומדנו פרשיות אלה, יש לנו להתאמץ בכדי להבין מעשי יעקב אבינו שלא יהיה בסתירה לאמת ליעקב, מעשים אשר לכאורה הם נראים כסותרים ח"ו לאמת.	26557
הנה ענין הברכות שיצחק אבינו עמד לברך את עשיו בנו, ובא יעקב אבינו במצות רבקה וקבל ברכות אלה, מבלי לספר האמת ליצחק אבינו שהוא יעקב, ה"ו ח"ו סתירה לאמת לפי המחשבה השטחית, וכמ"ש מפורש בא אחיך במרמה ויקח ברכתך, אנו מאמינים שבודאי היה היתר גמור לשינוי של 'אמת' זו כפי הפסק שפסקה רבקה אמנו, ואשר יעקב אבינו שמע לקולה והסכים לה, בכ"ז עצם המעשה כשלעצמו הרי זה מעשה של גניבת דעת לכאורה.	26558
והנה חז"ל אסרו כל מעשה של גניבת דעת אפילו מבלי שום דיבור של שקר, ואפילו כשאין בזה הפסד לחבירו, עד שאפילו דעתו של גוי בכלל איסור זה, ולכן אסרו לשלוח ירך מנותח בלתי מנוקר לגוי, למרות שאינו נפסד הגוי בזה כלום, אלא שהוא גונב מהגוי הכרת טובה יותר גדולה מכפי שנתן לו, כי הגוי יחשוב שהישראל טרח לנקר בשבילו (חולין צ"ד), עאכו"כ להטעות דעתו של יצחק אבינו, ועי"ז לקבל ממנו הברכות שלא היה רוצה ליתנם לו, ה"ז לכאורה רחוק מהאמת, ועאכו"כ כשהמדובר הוא במקור האמת של אמת ליעקב.	26559
והנראה בזה שכל פליאתנו היא מפני שאנו נגשים לסיפורי התורה על מעשי אבות העולם לפי מושגינו מהעולם האנוכי שלנו, וכאלו היתה כאן ח"ו כוונה לקחת לעצמו מה שהיה עומד להנתן לאחיו, ואם יעקב אבינו לא היה עושה ככה היה עשיו מקבל הברכות האלה, ולכן כדי להוסיף לעצמו עשה דבר הנראה כעין מרמה, אבל האמת לא כן כי הברכות האלה שהן ברכות השי"ת לאברהם אבינו, היו שייכות לכתחילה רק ליעקב אבינו, שרק ממנו יבנה עם ישראל תכלית הבריאה כולה ולא מעשיו, ביצחק ולא כל יצחק (נדרים ל"א).	26560
	26561
	26562
	26563
	26564
	26565
	26566
	26567
	26568
	26569
	26570
	26571
	26572
	26573
	26574
	26575
	26576
	26577
	26578
	26579
	26580
	26581
	26582
	26583
	26584
	26585

ואף אם יעקב אבינו לא היה עושה מעשה זה, אלא עשיו בעצמו היה נכנס לקבל הברכות לא היה יכול לקבלן, כי הברכות היו צריכות להנתן ע"י רוח הקודש והשראת השכינה וברשותו של הקב"ה, וכמו שפירש"י הפסוק ואברכה לפני ה' ברשותו שיסכים על ידי עכ"ל, מה פירוש הסכמה זו? פירש לנו הרמב"ן היה בדעתו לברך אותו שיזכה הוא בברכת אברהם לנחול את הארץ, ולהיות הוא בעל הברית לאלקים עכ"ל, היעלה על הדעת שעשיו היה יכול להצליח לקבל הברכות האלה לולי מעשהו של יעקב אבינו?	26586 26587 26588 26589 26590 26591
כשיעקב אבינו רצה לברך את אפרים ומנשה שהם שבטי ה' והיו באמת ראויים לברכה, והקב"ה מעיד עליו הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים, ויהושע בן נון עתיד לצאת ממנו, ובכ"ז מלמדת אותנו התורה כי לא דבר קל היה לקבל ברכות אלה, ככתוב ויאמר מי אלה (בראשית מ"ח), ופירש"י מהיכן יצאו אלו שאינן ראויים לברכה, וכל כך למה? מפרש לנו הפסוק וירא ישראל את בני יוסף, ופירש"י בקש לברכם ונסתלקה ממנו שכינה, לפי שעתיד ירבעם ואחאב לצאת מאפרים ויהוא ובניו ממנשה עכ"ל.	26592 26593 26594 26595 26596
הרי שאע"פ שהיה הבן יקיר של הקב"ה עם כל גדולתו כאחד משבטי ה', ועם כל הדורות של צדיקים 'רבבות אפרים' העתידים לצאת ממנו עם יהושע בן נון בראשם, בכ"ז הואיל ובמשך הדורות היה עתיד לצאת גם ירבעם בן נבט, שגם עליו אמרו חז"ל שתורתו של ירבעם אין בה דופי, ושהקב"ה מדבר אתו ואומר לו חזור בך ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן, ה"ז כבר הפריע להשראת השכינה הדרושה לחול על ברכות אלה, והיה נחוץ לתפלה מיוחדת ובקשת רחמים מיוסף, ובקש יוסף רחמים ונחה עליו רוח הקודש. לזאת הבה נראה אם הברכות האלה שהינן רק לחלק מכלל ישראל, והמתברכים הינם שבטי ה' הבן יקיר של הקב"ה, בכ"ז אי אפשר היה לברכם מבלי רחמים מיוחדים, בגלל רשע אחד בתוך רבבות צדיקים שעתידיים לצאת ממנו, א"כ האפשר להעלות על הדעת שיכולה לחול השראת השכינה על ברכותיו של יצחק אבינו, אילו היה עשיו נכנס לקבל הברכות האלה, ברכות הנוגעות ליצירת עם ישראל ולהיות בעל ברית לאלקים.	26597 26598 26599 26600 26601 26602 26603 26604 26605 26606
היעלה על הדעת שלא היתה מסתלקת ממנו רוח הקודש בשעה שהיה מבקש לברכו, ומה גם שלא רשע אחד כירבעם עתיד לצאת ממנו אלא עמלק המן וטיטוס, וכל זמן שנשאר זרע מעמלק אין השם שלם ואין הכסא שלם, הרי בודאי שלא היה יכול לברכו בגלל הסתלקות רוח הקודש, וכאן לא יכולה להועיל שום בקשת רחמים לחלות רוח הקודש על הברכות, כי המדובר אינו 'הבן יקיר' להקב"ה, אלא בעשיו עם כל זרעו של עמלק והמן.	26607 26608 26609 26610 26611
הרי שעשיו לא הפסיד הברכות בגלל הקדמתו של יעקב אבינו, כי גם בלי זה לא היה מקבלן כלל, ויעקב בהקדמתו רק הציל את יצחק אבינו מצער וחרדה גדולה, נמצא שאין בזה שום תרמית לקבל לעצמו מה שאינו מגיע לו, אלא להפך עשה חסד עם יצחק אבינו להצילו מצער נורא, אשר לזה מצוה לשנות האמת. וכשנעמיק עוד נראה שלאמיתו של דבר לא היה כאן שום שינוי מהאמת לאמיתה, נתבונן נא שיצחק אבינו כשרצה לברך את עשיו, הרי זה בגלל שהוא חשב כי הוא הראוי לברכה זו ולא יעקב, כי עשיו הבכור כמו שכתב הרמב"ן, וכל חרדתו של יצחק כשנודע לו שבירך ליעקב היתה בגלל זה, כמ"ש חז"ל והובא ברש"י למה חרד יצחק, אמר מה עון יש בי שברכתי קטן לפני גדול שנתי סדר היחס, אמר בכך הייתי מצר וחרד שמא עברתי על שורת הדין, עכשיו לבכור ברכתי גם ברוך יהיה עכ"ל.	26612 26613 26614 26615 26616 26617 26618 26619
אמנם ידיעה מוטעית זו באה ליצחק אבינו מתוך שאדם יראה לעינים, וכמה שהיה אפשר לראות אפילו בעיני נביא כיצחק אבינו, היה נראה שגדלותו של עשיו בחיצוניותו הנראית עולה על גדלותו של יעקב, ורק ה' יראה ללבב החוקר לב ובוהן כליות גילה, כי כל גדלותו זו של עשיו הנראית היא שוא, כסף סיגים מצופה על חרש, כל גדלותו היא רק שפתים דולקים אבל בפנימיותו הוא לב רע, ורבקה אמנו שידעה האמת שיעקב הוא הראוי לברכה ולא עשיו, לא מתוך שהיא ראתה יותר מיצחק אבינו, אלא מפני שקבלה הנבואה שנאמרה לה ע"י שם רב יעבוד צעיר, וכתב הרמב"ן שרבקה לא הגידה ליצחק נבואה זו ולכן טעה עי"ש.	26620 26621 26622 26623 26624 26625 26626
לפי"ז מאחר שכל כוונתו של יצחק אבינו לברך את עשיו הוא מפני מחשבתו זאת, א"כ עלינו להבין ששאלתו של יצחק מי אתה בני? פירושה של השאלה היא, האם אתה הבן הראוי לברכה? נמצא שמבחינת האמת היה יעקב צריך להגיד ליצחק שהוא עשיו, שע"ז יקבל ממנו התשובה האמיתית לתוכן שאלתו שהוא הבן הראוי לברכה, ואם היה אומר יעקב הרי משקר ומטעהו בזה ליצחק, כי הרי בתשובה זו אומר לו אני הוא הבן שאינו ראוי לברכה וזה שקר, נמצא שלפי תוכן התשובה אמר לו האמת.	26627 26628 26629 26630 26631
אלא בכדי שגם המילים שהן הקליפה החיצונית לתוכן הידיעה תהיינה נכונות עד כמה שאפשר, משום שנאמר מדבר שקר תרחק, לזאת אמר המלים בצורה שגם הן יכולות להתאים לאמת, אנכי המביא לך ועשיו הוא בכורך, או עשיתי כמה דברים כאשר דברת אלי (רש"י כ"ז י"ט), אבל לאמיתו של דבר	26632 26633 26634

מבחינת התוכן של הידיעה האמיתית, הצריכה להנתן למי ששואל לדעת התוכן של האמת לא היה כאן שינוי כלל, והתוכן הזה הוא הקובע לבחינת האמת.	26635
ומה גם שלא גרם בזה שום הפסד לעשיו, שלא היה מקבל הברכות בשום פנים כמבואר לעיל, ושיעקב היה מקבל אותן על כל פנים וכמו שכתב רש"י, גם ברוך יהיה שלא תאמר אילולא שרימה יעקב לאביו לא נטל את הברכות לכך הסכים וברכו מדעתו עכ"ל, וכל מה שעשה היה להקנות האמת ליצחק אבינו עם החסד הגדול להצילו מחרדה וצער, זהו משהו מעין תתן אמת ליעקב. (תורת המוסר ד' 115).	26636
	26637
	26638
	26639
	26640
	26641
מאמר תקמה	26642
ויאמר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים (בראשית כ"ז ל"ו).	26643
להבין כראוי מה שמסופר בתורה במעשי יעקב אבינו, אשר לכאורה קשה להבינם ואינם מתישבים על הלב, יחד עם הידיעה הברורה והמוחלטת שמדובר בבחיר שבאבות, דמות האדם שבמרכבה שהוא מקור האמת של הנבראים כמ"ש תתן אמת ליעקב, והנה עשיו טוען הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים, את בכורתי לקח והנה עתה לקח ברכתי, ענין הברכות נתבאר כבר שזה נעשה כולו לטובת יצחק אבינו להצילו מחרדה וצער של טעות מרה, מבלי לפגוע בעניניו של עשיו אחיו, ולזאת כל המעשה היה אך חסד ואמת. ובאופן זה עלינו להבין גם ענין לקיחת הבכורה מעשיו, כי יעקב אבינו לא עשה ולא היה צריך לעשות זאת בכדי לרכוש הבכורה לעצמו ע"י מכירה זו, כי הרי הוא בקדושתו ובבכורתו של הקב"ה בני בכורי ישראל, כמ"ש ויקרא שמו יעקב ופירש"י הקב"ה אמר אתם קריתון לבכורכם שם, אף אני אקרא לבני בכורי שם הה"ד ויקרא שמו יעקב (בראשית כ"ה).	26644
	26645
	26646
	26647
	26648
	26649
	26650
	26651
	26652
	26653
	26654
	26655
	26656
	26657
	26658
	26659
	26660
	26661
	26662
וכן העבודה של הקרבנות שהיתה ראויה לבכורי ישראל, כמ"ש ואני הנה לקחתי את הלויים מתוך בני ישראל תחת כל בכור פטר רחם מבני ישראל (במדבר ג'), ופירש"י ע"י הבכורות זכיתי בהם ולקחתי תמורתם, לפי שהיתה העבודה בבכורות וכשחטאו בעגל נפסלו, והלויים שלא עבדו ע"א נבחרו תחתיהם, הרי לפנינו שהדור דעה שהיו דבוקים בה, וכשנכשלו פעם באיזה חטא של ע"ז מתוך טעות, מבלי שום מכירה נפסלו לעבודה, ויתרון בכורתם נמסר ללויים שלא נכשלו בחטא זה, א"כ ודאי שעשיו שדינו היה כישראל מומר, כש"כ שאבד את זכות בכורתו גם מבלי שום מכירה.	26663
	26664
	26665
	26666
	26667
	26668
	26669
	26670
	26671
	26672
	26673
	26674
	26675
	26676
	26677
	26678
	26679
	26680
	26681
	26682
	26683

שיראה כרוּדף אחר הכבוד, זוהי אמת הנעשית לשם חסד וע"י דרכי חסד זהו תתן אמת ליעקב. (לקט שיחות מוסר).	26684
	26685
	26686
מאמר תקמט	26687
ויאמר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים (בראשית כ"ז ל"ו).	26688
כל מדה באה אל שלמותה רק כשאדם עומד בנסיון של הפכה, שלמות הקדושה היא דוקא באכילה לשם	26689
שמים, ושלמות האמונה והבטחון נבחנה בעמידה בנסיון הגדול של בזעת אפיך תאכל לחם, אלה הם	26690
הנסיונות הגדולים ביותר, והם המבררים בשלמות עד גמירא את מדרגת הצדיק.	26691
בזה מתיישבת קושיא גדולה המתעוררת כשמתבוננים במדתו במעשיו ונסיונותיו של יעקב אבינו ע"ה,	26692
הלא הוא הוכתר בתורה הקדושה בתואר איש תם, וכבעל מדת האמת בשלמותה תתן אמת ליעקב, ואם כן	26693
למה הוצרך כמה פעמים בחייו להשתמש לכאורה במדת הערמה? כך מצינו בבכורה ובברכות ויעקבני זה	26694
פעמים, ואחר כך בהתעסקו עם לבן בענין המקלות, וגם אמר על עצמו אם לרמאות הוא בא גם אני אחיו	26695
ברמאות.	26696
אך לפי מה שביארנו לעיל הענין ברור, כי יעקב אבינו בא לידי שלמות מדת האמת רק על ידי זה, שמן	26697
השמים זימנו לו נסיונות של מעשים, שמפאת צורתם החיצונית היו נראים כהפך האמת, הוא עמד	26698
בנסיונות אלה והתגבר על השפעת הצורה החיצונית, ועשה את המעשים ההם בכונה טהורה רק למען	26699
האמת ולשם עבודת השי"ת, על ידי נצחונות נפשיים אלה טיפח את מדת האמת שלו עד תומה, עד אשר	26700
זכה בשיא שלמותה שאין יד אדם משיגה, כמתנת שמים תתן אמת ליעקב, לו ולזרעו לדורותיו שארית	26701
ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב. (מכתב מאליהו ח"ג עמוד 155).	26702
	26703
מאמר תקנ	26704
וישטום עשו את יעקב ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי (בראשית כ"ז מ"א).	26705
והנה מצינו בעשיו כשלקח יעקב את ברכתו ידענו כמה הפסד היה לו מזה, מי יודע כמה עונג היה לו יותר	26706
ויותר מהברכות, כי לישראל גורם החטא שלא נתקיימו עדנה בשלמות, והכל לטובת ישראל למען יתקיימו	26707
ברכות אברהם בשלמות כשיכלה החטא, מה שאין כן לעשיו אם היה לו ח"ו הברכות מי יודע כמה עונג	26708
היה לו, וכמה יסבלו ישראל ח"ו ממנו וזה רצונו.	26709
וידוע כי עשיו איש דמים היה וחמש עבירות שעשה יוכיחו, והנה מי שפוגע מעט לחבירו בממון כמו בעסק	26710
או בכבוד, יורד עמו לחייו להרוג או ליהרג כמו שמצינו בגואל הדם, וזה לאחר ומכל שכן לעצמו, ולמי	26711
שהוא אוהב העוה"ז כעשיו כמה היה חם לבבו, ואיך כבש כל כעסו שלא להרוג את אחיו שרימה אותו	26712
בדבר גדול כזה ברכה של עולם, ומי לא הניח אותו? האם יראת שמים שהיה לו? ולמה רחק עד יקרבו ימי	26713
אבל?	26714
אע"כ שבעל הרגש גדול ודעת רחבה היה, והכיר גדולת אביו מאוד ולא הניחו שכלו לעשות דבר נגד	26715
רצונו, הרי אנו רואים כמה יפעול השכל על האדם היותר רשע ורע כעשיו, וכמה צריך לפעול השכל על	26716
אדם שאינו רע כמוהו ובפרט על איש ישראל, ומצינו עוד אחר כך כששלח את יעקב ליקח אשה ובירך	26717
אותו פעם שניה, והנה אז לא רימה אותו ומה לברכו עוד?	26718
ועוד למה לא שלח אותו לעשיו ליקח אשה ממשפחתו? הרי ראה כי יעקב השנאו לו אהוב אצל אביו	26719
יותר, והיה לו לכעוס הרבה על אביו ולעשות דבר להכעיס לו וליקח עוד נשים מכנען, ולהרוג אחיו האהוב	26720
יותר ממנו אצל אביו החפץ מאוד קרבתו, והוא לא כן עשה אבל עשה רצון אביו והלך ליקח אשה	26721
מישמעאל, הרי כמה פעל עליו השכל, ומכל שכן עלינו בני ישראל כמה יש עלינו לפעול השכל.	26722
והנה כשאמרו זכרונם לברכה הלל מחייב עניים, רבי אלעזר בן חרסום מחייב עשירים (יומא ל"ה), כש"כ	26723
עשיו הרשע מחייב בעל שכל להשתמש בשכלו, להכיר דבר בהכרה נכונה ולעמוד בנסיון בכל דבר	26724
שהשכל מחייב, כמו שהוא עמד בדבר אחד בכבוד אב, וכמו שמצינו שהיה משמש את אביו בבגדי מלכות	26725
(בר"ר ס"ה), להפליא על הרגשתו בדבר הזה, ולעומת זה להפליא על אדם בעל דעת כמוהו איך החליף	26726
עצמו כל כך להיות הפכפך, שהיה דר בין שני צדיקים אבות העולם ולא למד ממעשיהם, ולכן ואת עשיו	26727
שנאתי כי ניכר ממנו כי הדיחוהו מכחו הטוב הנפלא כח האבות, ראה והשתומם.	26728
ומעתה הבן מה כח היה בעשיו, כי הברכות של יצחק אין מלוכה גדולה יותר מזו, ובשביל כבוד אביו כבש	26729
כעסו ולא רדף את יעקב בחיי יצחק, וראה כמה גדול כח שכלו, ולעומת זה גדול הקצף עליו, בעל שכל כזה	26730
דר בין אבות העולם ולא למד מהם לעצור כח הדוחה בכח שכלו, ולכן ואת עשיו שנאתי, ומעתה הבן כמה	26731
יגדל החוב והעונש על דבר שהשכל מחייב איש לפי ערכו. (חכמה ומוסר ח"א מא' רל"ה).	26732
	26733

	מאמר תקנא	26734
	וישטום עשו את יעקב ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי (בראשית כ"ז מ"א).	26735
	וברש"י ז"ל יקרבו ימי אבל אבי כמשמעו שלא אצער את אבא, מפרשת עשיו למדים אנו כמה גדול הוא השקר, וכמה רב הוא הגמול שהאדם זוכה לו בעשותו דבר טוב, אף אם אינו טוב בשלמות, ואף גם אינו כולו לשם שמים, במה זכה עשיו לרדות ולהשתעבד בישראל כל אותם הדורות? במה זכה למשול על העולם כולו עד הזמן שבו יקוים היעוד, ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו?	26736 26737 26738 26739
	זכותו היא שקיים מצות 'כבוד אב' שכבד את יצחק אביו כך אמרו חז"ל (דב"ר פ"א), והרי מצוה זו ודאי היתה רחוקה אצלו מהשלמות, והרי כמה פגמים ומגרעות אנו מוצאים במפורש בה, בוא וראה שבשביל נקמה שרצה לנקום באחיו יעקב ישב וצפה למות אביו, כמ"ש יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי, ואף בשעת כבודו והבאתו לאביו את המטעמים, דבר אליו בלשון קנטוריא יקום אבי (רש"י כ"ב).	26740 26741 26742 26743
	ועוד שמצוה זו כבוד אב ואם קיים לחצאין, שהרי רק באביו היה נוהג כבוד ואילו את אמו שנא ולא חשש לצערה (רמב"ן שם), וא"כ ודאי כוונתו לא היתה לשם שמים, אעפ"כ מכיון שהמעשה כשלעצמו היה מעשה טוב, הרי זכה בגללו למלכות וממשלה על העולם לו ולזרעו וזרעו עד אחרית הימים, ולא עוד אלא שזכה להשתעבד בישראל במשך כל זמן הגלות הארוך הזה.	26744 26745 26746 26747
	עד כדי כך גדול הוא שכר מעשה הטוב של האדם, אף הגרוע ביותר מרשעי אומות העולם, וכך אמרו חז"ל לא בשכר שלש דמעות שהוריד עשיו לפני אביו, נתנו לו את הר שעיר שאין גשמי ברכה פוסקין ממנו? לא בשכר ירבעם שהקשיב דבר לפני המלך נתנו לו עשרת השבטים? לא בשכר מרודך שנהג כבוד באביו שבשמים יצא ממנו נבוכדנצר? לא בשכר אגג שהיה בוכה בשעה שהיה חבוש בבית האסורים, ואמר אוי לי שמא יאבד זרעו יצא ממנו המן? (ילקוט ק"ז).	26748 26749 26750 26751 26752
	אם כך גדול הוא שכר דבר טוב אחד מאדם חוטא ופושע, על אחת כמה וכמה שכר מצוות הנעשות על ידי ישראל שחזקתם כשרים, וסתם מחשבתם לשם שמים, וביחוד מצוות הנעשות בשלמות המעשה ושלמות המחשבה בלתי לה' לבדו, מה גדול ערכם ומה רב שכרם? להאריך אף ולסבול דור כבד פשע בגלל מצוה אחת, בגלל דבר טוב אחד שעשוי להיעשות, זהו איפוא כח קיומה של הבריאה כולה. (נתיבות המוסר 94).	26753 26754 26755 26756 26757
	מאמר תקנב	26759
	וישטום עשו את יעקב ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי (בראשית כ"ז מ"א).	26760
	הבלתי מתבונן מצייר לעצמו את עשיו כרשע מן השוק בלא אמונה ובלא דרך ארץ, אבל אין הדבר כן כמו שיבואר להלן מן הפסוקים ודברי חז"ל מפורשים, ויהי עשיו בן ארבעים שנה ויקח אשה ומביא רש"י,	26761 26762
	אמר אבא בן מ' שנה נשא אשה אף אני אעשה כן, לפיכך ויהי עשיו בן ארבעים שנה ויקח אשה.	26763
	רואים מכאן מה היתה מגמתו של עשיו שרצה להדמות אל אביו, ולא יהא זה דבר קל בעיניך, אה"נ כי רשע זה עד ארבעים שנה היה צד נשים מתחת בעליהן ומענה אותם כמ"ש רש"י כאן, אבל ודאי היה מאותן הרשעים שהם מלאים חרטות, דקאי ברשע כזה שהוא מאמין ויודע שיענש בחטאו אשר יעשה, אך אינו יכול להתגבר על יצרו כשתתקפהו התאוה וחוטא, ולאחר שחטא ושקטו קצת תאוותיו הרי הוא מתחרט.	26764 26765 26766 26767 26768
	אבל עובר עוד חצי שנה ותוקף אותו עוד הפעם התאוה, ועוד הפעם אינו יכול עמוד בנסיון וחוטא ועוד הפעם מתחרט, נמצא חוטא ומתחרט וחוטא ומתחרט לפיכך הוא מלא חרטות, רשע כזה היה עשיו שהיה מאמין גדול, אבל עיקר רשעותו היה כי התאוה תאוה ולא היה יכול התגבר על יצרו, אבל אח"כ היה מתחרט והראיה שכן הדבר, שלא נשא עד ארבעים שנה, שרצה לכל הפחות בזה להתנהג כמו אביו.	26769 26770 26771 26772
	והנה כשיעקב אבינו נטל את הברכות ועשיו נכנס וראה מה שעשה לו יעקב, ועוד יצחק אומר לו בא אחיך במרמה ויקח ברכתך, ובמרמה אין הפירוש ברמאות, אלא כמו שמתרגם אונקלוס בחוכמתא ומסיים גם ברוך יהיה, אם תאמר שעשיו היה רשע כמו שאנו מדמים, כופר באמונה ופורק עול ומתנהג בהפקרות כהרשעים של הדור הזה, א"כ מה צריך לקחת לו אל הלב כ"כ שיעקב לקח ממנו הברכות, וכי איזה חשיבות יש בעיניו של כופר בברכות של אביו הזקן?	26773 26774 26775 26776 26777
	אבל עשיו מה כתוב עליו, כשמע עשו את דברי אביו ויצעק צעקה גדולה ומרה עד מאד! ומתחנן אל אביו ברכני גם אני אבי, וכשיצחק עונה לו הן גביר שמתיו לך ואת כל אחיו נתתי לו לעבדים ולכה מה אעשה בני, אינו זז מבקשתו ומתחנן עוד הפעם, ויאמר עשו אל אביו הברכה אחת היא לך אבי ברכני גם אני אבי, ולא עוד אלא שמתרגם ומצטער כל כך על אבדן ברכתו וישא את קולו ויבך!	26778 26779 26780 26781
	צא וחשוב בן כמה היה עשיו בעת ההיא בן ששים ושלוש שנים, עומד אדם מבוגר ומבקש ומתחנן לאביו שיברך אותו, וכשאין האב מברכו מרים קולו ובוכה, הרי זה אות ברור כי יש לו אמונה גדולה בהש"ת,	26782 26783

ידע שהוא בורא עולמים ומושל בכל, יודע שיש אנשים שמוצאים חן בעיניו והוא נותן להם כל מה	26784
שיבקשו, ואם הם מברכים מקיים הקב"ה את ברכתם במלוא מובן המלה, ומי הם האנשים האלו? הם	26785
אותם שעושים מעשים רצויים אשר בהם רוצה השי"ת, ויודע שאביו יצחק הוא עושה מעשים רצויים	26786
ומוצא חן בעיני השי"ת, ואם אביו יברך אותו יתקיימו ברכותיו.	26787
ויודע עוד שאם אביו לא יברך אותו לא יצליח בשום אופן, ולא יועיל לו שום השתדלות לא כחו ולא	26788
חכמתו ובינתו תעמוד לו רק ברכת אביו תצליחו בכל אשר יפנה, ולכן כשאביו אומר לו ולך מה אעשה	26789
בני, מרים קולו וצועק צעקה גדולה ומרה עד מאוד, כאדם שנשרף ביתו ואבד כל הונו בבת אחת, והרי זה	26790
אמונה ובטחון בהשי"ת גדולה וחזקה עד מאוד!	26791
עוד כתב וישטום עשו את יעקב על הברכה אשר ברכו אביו, ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה	26792
את יעקב אחי, הנה מפורש שכל השנאה שנעשה שונא ליעקב, לא היתה שנאה עיוורת בלא טעם, אלא על	26793
הברכה אשר ברכו אביו, זאת אומרת שכל כך הכאיב לו וציער אותו דבר זה שלקח ממנו הברכות, ונעשה	26794
שונא בנפש עד שהחליט להורגו משום כך, ורואים אנו מזה ג"כ עכ"פ כמה גדול היה רצונו וחשקו לקבל	26795
הברכות מאביו.	26796
אולם אף לאחר שנאה ושטמה זו ששנא ליעקב, כתוב ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את	26797
יעקב אחי, לא רצה לצער אביו ולכן התאפק ולא בא להורגו מיד, ובמד"ר אסתר אחז"ל שהמן הרשע צחק	26798
על מעשה זה שלא הרגו מיד, ואמר שוטה היה עשיו וקנו שחיתה עד שיהיו לו בנים שיעמדו כנגדו עי"ש,	26799
אבל הדבר פשוט שגם עשיו היה יודע זה, אלא שאעפ"כ ויותר וכבש כעסו ושנאתו כדי שלא יגרום צער	26800
לאביו.	26801
אמנם עשיו היה גדול מאוד במצות כיבוד אב, כמ"ש חז"ל (דב"ר א' ט"ו), אמר רשב"ג לא כיבד בריה את	26802
אבותיו כמו אני את אבותי, ומצאתי שכיבד עשיו לאביו יותר ממני, אני הייתי משמש אבי בכלים צואים,	26803
וכשהייתי הולך לשוק הייתי משליך אותן הכלים ולובש כלים נאים, אבל עשיו לא היה עושה כן, אלא	26804
אותן כלים שהיה לובש ומשמש בהן את אביו היו מעולים, שנאמר ותקח רבקה את בגדי עשיו החמודות,	26805
שבהן היה למוד לשמש את אביו עי"ש, הרי שהיה מאמין גדול ומקיים מצות כיבוד אב באופן נפלא, ובעל	26806
הרגש עדין מאוד א"כ למה באמת היה רשע?	26807
אלא שאם אין אדם עמל לשרש אחר מדותיו הרעות, הולך הוא ונשקע בטומאה מיום אל יום עד לאין	26808
מרפא, ואע"פ ששכלו מבין ויודע היטב הדרך הנכונה, אבל לבו רחוק מאוד מידיעת שכלו וכמ"ש (שבת	26809
ל"א), יודעים רשעים שדרכם למיתה אלא שחלב להם על כסלם, שקשה להם לפרוש מתאוותיהם	26810
שהורגלו בהם, וכן אחז"ל (במד"ר) על הפסוק ויאמר עשו בלבו, הרשעים הם ברשות לבם שנאמר ויאמר	26811
עשיו בלבו עי"ש, אבל בשכלו היה מאמין גדול ובעל שכל חזק.	26812
ותדע שהרי יעקב אבינו נתבע על שהטמין את דינה בתיבה כשנפגש עם עשיו כדי שלא יתן עיניו בה,	26813
ואחז"ל אמר הקב"ה לא רצית להשיאה לאחייך בהיתר הרי היא נישאה באיסור עי"ש (בר"ר שם), כלומר	26814
שעשיו היה נושא את דינה אילו היה רואה אותה מפני שהיתה יפת תואר מאוד, ואיך נתבע יעקב אבינו ע"ז	26815
וכי היה צריך ליתן בתו לעשיו הרשע? וצריך לומר שעשיו היה רק בעל תאוה, ואילו היה נושא את דינה	26816
היא היתה משיבה אותו בתשובה! ולכן נתבע יעקב ע"ז ונכשלה דינה בשכם שזה בזיון גדול ליעקב אבינו.	26817
עכ"פ למדנו לימוד נורא, שבאמת היה עשיו הרשע מאמין שיש בורא ומנהיג, מיהו כ"ז היה רק בשכלו,	26818
אבל תאוותיו גברו עליו ונכנע תחת רשות לבו המתאוה ולכן נשאר ברשעתו, יוצא לנו מזה שאם אדם	26819
רוצה לזכות בעוה"ב ועוה"ז גם יחד, עליו לעמול לשרש אחרי רצונו ותאוותיו לבטלם, ולא רק כמו	26820
שהעולם אומרים לשבר מדותיו, זה ג"כ טוב הלואי ונגיע לזה, אבל אין זה התכלית אלא צריך לשרש	26821
אחרי הרצונות שלו, שלא יהיה לו בכלל רצון אחר זולת רצונו ית'! ועי"ז תוכל לעמוד איתן בפני כל	26822
המשברים והרוחות החזקות הנושבות בעוה"ז.	26823
מיהו כל זה אפשר רק בתורה! בלימוד ועסק התורה יכול אדם להתהפך מרע לטוב ולא זולת זה וכמ"ש	26824
חז"ל (ב"ב ט"ו), אמר הקב"ה בראתי לו יצה"ר בראתי לו תורה תבלין, ועלינו לדעת כי כשם שיש תורה	26825
הנקראת תורת ההלכה, ועל פרשה קטנה אחת יש מסכתות שלמות עם מפרשים ראשונים ואחרונים ואנו	26826
עמלים בה, כך יש תורת הלבבות כמו ואהבת את ה' אלקיך ואהבת לרעך כמוך, את ה' אלקיך תירא	26827
והלכת בדרכיו, וכמו שעשה הרי"ף שליטת התמצית מהשקלא וטריא ומסקנת ההלכה בה, גם בעל חובות	26828
הלבבות עשה חיבור שלם על פרשיות אלו התלויות בלב, וכבר אמר שלמה המלך ע"ה מכל משמר נצור	26829
לבך כי ממנו תוצאות חיים! (לב אליהו ע' קי"ב).	26830
	26831
מאמר תקנג	26832
ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי (בראשית כ"ז מ"א).	26833

הרשעים ברשות לבן כמ"ש אמר נבל בלבו אבל הצדיקים לבן ברשותן, דומין לבוראן כמ"ש ויאמר ה' את לבו (ב"ר סז ז), כאן מסרו לנו חז"ל המפתח להבין מעשי הרשעים אשר לכאורה אין בהם שום הגיון, אחרי כל המחזה הנורא איך עשיו מכר את בכורתו למלא בטנו ואחר כך ביזה אותה, איך היה עושה מעשים מכוערים ומרמה את אביו לשאלו איך מעשרים את המלח והתבן, איך שבסוף הברכות נתנו ליעקב, ויצחק הסכים עליהם גם ברוך יהיה, אחרי כל זה אין מענה בפיו של עשיו אלא ואהרגה את יעקב אחי.	26834 26835 26836 26837 26838 26839
אדם שאבד בידים את כל הצלחתו, במקום ללכת בדרך הישר ולקבל את הבכורה והברכות, לרשת מעמד אבותיו ולנחול את הכהונה והממשלה על העולם, חשב הוא להתחכם ולרמות את אביו, רצה הוא לחיות חיי הפקר המביאים קללה לבעליהם, ובבת אחת לרשת את הברכות, ואחרי שזממו נכשלה לא עולה על דעתו לעשות חשבון הנפש להבין שהוא בעצמו אשם, אלא ככלב שב אל קיאו כסיל שונה באולתו, להמשך אחרי מדותיו הרעות הקנאה התאוה והכבוד לאן שיוליכוהו.	26840 26841 26842 26843 26844
בגמ' (קדושין יח.) מתיחסים לעשיו כאל ישראל מומר ולא כגוי, כי לולא שהפסיד את מדרגתו בידים, היה הוא ממשיך את שלשלת האבות להעמיד העם סגולה, חשב עשיו לעשות מעשה רמאי אבל רק את עצמו רימה, לא השכיל להבין איך שיעקב נמנע לגמרי מלהתחרות בו ובעל כרחו קבל הברכות, והוא איש החרוץ עם כל השתדלותו נחל אך תבוסה, וכמ"ש במדרש ציידא היך צדיך, צייד כמוך איך הצליחו לצוד אותך? (בר"ר סז ב).	26845 26846 26847 26848 26849
אמרו במדרש שבאותו היום שהלך עשיו לצוד צייד כדי להתברך מאביו, היה הוא צד חיות וכופתן ומלאך בא ומתירן (בר"ר סז ב), וזה הסיבה שנאתהר עד שהספיק יעקב להקדימו, הלא אפשר היה לראות בחוש איך שמן השמים מעכבים אותו שלא כדרך הטבע, וכן כשהגיע סוף סוף עם צידו ונתגלה ליצחק על החליפין, הרי הוסיף יצחק לברך את יעקב גם ברוך יהיה, ואמרו חז"ל ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד, יותר מהחרדה שחרד על גבי המזבח בשעת העקידה, כי בשעה שנכנס עשיו נכנסת עמו גיהנום (בר"ר סז ב). גם בזה היה יכול להבין שהדבר יצא מפי ה' שדוקא יעקב יתברך ולא הוא, משום שאחרת היה יצחק מקלל את יעקב ולא ממשיך לברכו, ובאמת לזה פחד יעקב עד שאמרה רבקה עלי קללתך בני.	26850 26851 26852 26853 26854 26855 26856
אולם חז"ל כאן פתרו לנו את החידה הזאת באומרם שרשעים הם ברשות לבם, אינם מתבוננים לשקול מעשיהם במלוא ההיקף כדי לדעת את אשר לפניהם, חיים הם לפי שעה על פי רצון לבם, עשיו המשיך בנתיבות עקלקלות בהיותו חכם להרע ולהיטיב לא ידע, אמר יקרבו ימי אבל אבי לא נבהל לרצוח את יעקב, אלא נקט את מדת המתינות לחכות עד אחר מיתת אביו.	26857 26858 26859 26860
ופירש בתרגום יונתן שאמר בלבו, שלא יעשה כמו שעשה קין שהרג את אחיו בחיי אביו ואחר כך הוליד אביו בן אחר, הוא יחכה עד שיצחק ימות ואחר כך תהיה השעה כשירה להרוג את יעקב, ובמדרש בשם רבנן, שפחד להרגו שמא יתנקמו ממנו שם ועבר, ובמקום זה החליט להתחתן עם בתו של ישמעאל, וישמעאל יערער על הבכורה ויהרוג את יעקב, ואז הוא יהרוג את ישמעאל בתור גואל הדם של יעקב ויירש שתי המשפחות.	26861 26862 26863 26864 26865
כל כך הרבה פקחות היתה לו, אבל אסורים ידיו מלמרוד ברצונות לבו, אילו היה משתמש בעורמתו לעשות טוב ולהיות ערום ביראה כיעקב, אז היה יכול להגיע לשיא המדרגות, אבל עכשיו שבחר ללכת בעצת לבו ולבחור בקללה גדר דרכיו בגזית, ועליו נאמר אם תגביה כנשר ואם בין כוכבים שים קניך משם אורידך נאם ה' (עובדיה), עם כל חריצותו ולמרות כל הישגיו מוכן הוא אך למפלה אדירה, משום שהכל בנה על יסודות של שקר, אחרי שההנחות שלו מבוססות על רצון הלב שהוא כקנה רצוץ, מה יועילו כל קניניו אם רעים הם בעיני אדונו. (המוסר והדעת).	26866 26867 26868 26869 26870 26871
מאמר תקנד	26872
וישטום עשו את יעקב ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי (בראשית כ"ז מ"א).	26873
יקרבו ימי אבל אבי כמשמעו שלא אצער את אבא (רש"י ז"ל), יש להתפעל מהסבלנות העצומה שמגלה כאן עשיו, הרי התורה מעידה עד כמה ההתנהגות של יעקב פגעה בו, הוא צועק ובוכה את בכורתו לקח והנה עתה לקח ברכת, וכל הנחמה שנשארה בפניו היא הנקמה נגד יעקב בגלל מעשהו זה, וכן אמרה רבקה ליעקב הנה עשיו אחיך מתנחם לך להרגך, רק הריגתך תהווה נחמה בשבילו.	26874 26875 26876 26877
וכך מסביר רבי שמחה זיסל, שבזמן שאדם פוגע בחברו ומזלזל בכבודו, ההוא שומר לו טינה ושנאה והדברים יכולים להגיע עד כדי רצח ח"ו, וכך גואל הדם רודף ואינו נרגע עד שיהרוג, ומצבים אלו שכיחים גם כשמדובר בפגיעות אישיות שלא תמיד הם בעלי חשיבות, כל שכן כאן בעשיו שיעקב פגע בציפור נפשו בכל עתידו הרוחני והגשמי, כזו רמאות שלא העלה על דעתו! כל שכן בחושבו אילו זכה	26878 26879 26880 26881 26882

בברכות, איזה אושר היה מנת חלקו, איזו הצלחה איזה תענוג, ובכל זאת הנהו מתאפק כובש את כעסו ומחליט להמתין.	26883
בטבע האדם לא רק שקשה לו להמתין, אלא עוד מוסיף ומגדיל את הפגיעה, כדי להצדיק את מזימותיו לנקמה, וכן בהמן ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו וביקש לפגוע בכל עם מרדכי תכף ומיד, וכן בר קמצא בגלל תרעומת על בעל הבית או על החכמים שנוכחו בסעודה ביקש לפגוע בכל עם ישראל, זהו כח השנאה ותאות הנקמה שאינה יודעת גבולות, וכל שכן עשיו שמתכונותיו הוא איש דמים, יודע ציד איש שדה ועל חרבך תחיה, והנה בא יעקב ולקח לו את הברכות, זה לא רק עלבון זמני או מקומי, זוהי פגיעה בכל השקפת הנצח שלו, וגם רבקה אמנו הביאה את הסכנה הזו בחשבון באומרה, הנה עשיו אחיך מתנחם לך להרגך.	26884
יותר יש להתפעל איך עשיו התחשב באביו, הלא גם אביו סייע למזימה זו, גם הוא נתן ידו בשלמות המעשה ואמר גם ברוך יהיה, ועוד בירך את יעקב שוב לפני צאתו לפדן ארם, והיכן יש להתחשב בצערו ולחכות? הלא גם השבטים לא התחשבו בצער אביהם ומכרו את יוסף בגלל כתונת הפסים ולא חסו עליו, כמעט והורידו את שיבתו ביגון שאולה, וכל זה מחמת הקנאה ביוסף, וכאן אנו רואים עשו במצב עוד יותר חמור, ובכל זאת הוא מתאפק!	26885
כמה יש ללמוד מעשיו את המעלה הזו של התגברות השכל על המידות, כאשר האדם נמצא בעיצומו של נסיון כאשר יחם לבבו, יש לתת ללב להתקרר ולהשתמש בשכל עד יעבור זעם, ולא לנקוט בפעולה מיידית, וזה הביא את עשיו לשמור על קור רוח, כי הכיר היטב את הגדלות של יצחק אביו ומעלותיו ולא רצה לצער אותו, אף על פי שחז"ל דורשים מהמלים ויאמר עשו בלבו שהרשעים הם ברשות לבם, בכל זאת הבחירה לא נסתלקה ממנו לגמרי בעת הנסיון, והרי הוא דן את אביו לזכות וחס על כבודו.	26886
אין כאן לימוד זכות על עשיו אלא הערה ולימוד בשבילנו, שלפעמים כשהאדם נמצא במצב המידות אינו רוצה לחכות מלבקום שמא יתקרר ויתחרט, ואכן כך קרה אצל עשיו שהגיע עד למצב של וישקהו, מעשיו עלינו ללמוד איך לעבור את הנסיון, איך גם אחרי שאיבד הברכות, הלך ועשה נחת רוח לאביו בקחתו את בת ישמעאל לאשה, כמ"ש וירא עשו כי רעות בנות כנען בעיני יצחק אביו וילך אל ישמעאל, עשיו מחייב כל אדם איך צריכים להשתמש בשכלם כדי להתגבר על הנסיון, כמו שהלל מחייב את העניים.	26887
הדברים מתאימים לתקופה זו תקופת הסבא זצ"ל, שכידוע עיקר דרכו היא שבירת המידות, ואת זה אנו רואים בספר 'מדרגת האדם' המסביר כל הזמן את ההכרח הנורא של תיקון המידות, וכך הוא מסביר את הענין של רבי עקיבא, שלא רצה ללמוד תורה כל עוד לא נזדמן לו הענין של אבנים שחקו מים, כי הוא חשש שמא בלימוד התורה לא יצליח לתקן את מידותיו, ואז יותר גרוע ללמוד תורה ולהישאר עם מידות רעות מאשר בלי ללמוד.	26888
את היסוד הזה עלינו לזכור בימים אלו שמתקרב יום ההילולא של הסבא זצ"ל, כדי ללמוד ממנו שרצון הנקמה לא יבער באדם כל כך אלא לחכות ולהמתין עד יעבור זעם, נתחזק בדרך שבירת המידות זוהי דרך החיים, הפוך בה והפוך בה דכולא בה. (דגל המוסר).	26889
	26890
	26891
	26892
	26893
	26894
	26895
	26896
	26897
	26898
	26899
	26900
	26901
	26902
	26903
	26904
	26905
	26906
	26907
	26908
	26909
	26910
	26911
	26912
	26913
	26914
	26915
	26916
	26917
ויצא	26917
מאמר תקנו	26918
ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (בראשית כ"ח י').	26919
רשב"ג פתח שיר למעלות אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי, אליעזר בשעה שהלך להביא את רבקה מה כתיב ביה, ויקח העבד עשרה גמלים, ואני לא נזם אחד ולא צמיד אחד, חזר ואמר מה אנא מוביד סברי מן בריי, ח"ו לית אנא מוביד סברי מן בריי, אלא עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ (בר"ר ס"ח).	26920
ברור דבישראל סבא לא תפס מקום להצטער על הנזמים והצמידים, כי הלא אף לאחר שנתראה הקב"ה אליו בחרן ומבטיחו לנחול את הארץ, בכל זה לא עלה על לבו לבקש אושר ועושר, רק ביקש לחם לאכול ובגד ללבוש שהוא חיי הסתפקות, ובתנא דברי אליהו י"ט איתא, ויאמר יעקב מכרה כיום את בכורתך לי, כיום כאותה שעה שהציע לו בבטן אמו שיקח הוא עוה"ב ועשיו עוה"ז, באותה שעה נטל עשיו בחלקו העוה"ז ויעקב נטל חלקו בעוה"ב וזה היה ההתרוצצות בניהם.	26921
אמנם צערו היה בשביל שעד עכשיו לא התחנך בנסיון העוני, כי בשעה שנולד היה במצב של בן מלך, וכה נתגדל במצב של שלוחה בבית הוריו, שהיו אומרים זבל פרדותיו של יצחק ולא כספו וזהבו של אבימלך (ב"ר תולדות), ואם אמנם נסיון העושר יותר קשה מנסיון העוני, אבל סוף סוף בנסיון העוני לא התחנך, וזה שאמר אשא עיני אל ההרים מאין יבוא עזרי.	26922
	26923
	26924
	26925
	26926
	26927
	26928
	26929
	26930
	26931

לא חונכתי לעמוד בנסינות העוני, התחנך לעמוד בנסיון העושר, לעזוב חמודי תבל ולהתאבק בעפר רגליו של שם ועבר, ויתר על כבודו והצניע מעשיו לגבי יצחק אביו, עד שנתן מקום על ידי זה שיאהב את עשיו הרשע, הרחיק עצמו מגדולה ושקע עצמו להיות יושב אוהלים, גריס ולעי באורייתא תדירא, הלך בעקבות אבותיו נתתי גדולה לאברהם אמר ואנכי עפר ואפר (חולין פ"ט), גדולה כאברהם לא זכה שום איש, מלבד שנתברך בכל קראו הקב"ה אברהם אוהבי, ובכ"ז אמר ואנכי עפר ואפר, וביותר מה שאמז"ל הייתי ראוי להיות אפר בשעה שהפיל עצמו לכבשן האש, והוא ירא שקבל שכרו בזה שנשאר בחיים, עד שהרגיעו הקב"ה ואמר לו אל תירא.	26932 26933 26934 26935 26936 26937 26938
הרבה בעלי מדרגות עלולים ליפול ממדרגתם, ורבים חללים נפלו מסיבת עלייתם לגדולה, עי' בסידור הגר"א ז"ל בתפילת רגלים, יש אדם שתורה נתנה לו במתנה ואינו עובר על שום דקדוק דרבנן, רק שהגביה עצמו אז הקב"ה משפילו, ותמך יסודו על הגמ' נדרים מאי דכתיב וממדבר מתנה, כיון שעושה עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל, תורה נתנה לו במתנה ועולה לגדולה, ואם הגביה עצמו הקב"ה משפילו עי"ש, חינוך כזה להיות ענותן ואינו מחזיק טובה לנפשיה, קבל יעקב אבינו מאבותיו עד שנאמר עליו, גדולה קפדנותן של אבות מענותותן של בנים.	26939 26940 26941 26942 26943 26944
ברם נסיון של עוני וגלות לבית לבן שקפצה עליו פתאום, ולא עלה בידו להכין עצמו להתחנך בזה, הרגיש רגע אחת מבוכה אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי, אבל תיכף ומיד התעודד והשיב לעצמו תשובה נצחת עזרי מעם ה', ובטח בכל לבו שיעזור לו לעמוד גם בנסיון של עוני וצער, ולהתעלות מעלה מעלה ויתקיים אצלו הנסיון נס להתנוסס.	26945 26946 26947 26948
ומאוד ראוי להשתומם, דלאחר שנגלה לו בחלום שהארץ שהוא שוכב עליה תנתן לו ויפרוץ ימה וקדמה, בכל זאת בהקיצו משנתו לא התעמק בהבטחה של נבואה זו כדרך בני אדם, שאם חולמים חלום טוב אף שדברי חלומות אינם מעלים ואין מורידים, בכ"ז נדבק מחשבתו להרהר בהם ומרגיש בזה נעימות, וכאן מנבואה שלמה הסיח דעתו, ותיכף בהקיצו התחיל להצטער על זה שלא הרגיש שהוא מקום קדוש ונורא, אף שהיה מקום לחשוב אחרת, כמה אני חשוב בעיני המקום שהזמיניני בביאת השמש כדי ללון שם, אבל זהו ענותותם של האבות שלא עלה על דעתם שום הרהור של מעלת עצמו רק יראה והכנעה מהבוה"ת.	26949 26950 26951 26952 26953 26954
הבה נראה עוד דברי חז"ל המובאים בהרמב"ן וז"ל, השכים יעקב בפחד גדול ואמר ביתו של הקב"ה במקום הזה, ושב ללקט האבנים ומצא אותן כולן אבן אחת, ושם אותה מצבה בתוך המקום וירד לו שמן מן השמים ויצק עליה שנא' ויצוק שמן על ראשה, מה עשה הקב"ה נטל רגל ימינו וטבע את האבן עד עמקי תהומות ועשה אותו סניף לארץ, ולכך נקראת אבן שתיה ששם טבור הארץ, ומשם נפתחה הארץ ועליה עומד היכל ה', שנאמר והאבן הזאת אשר שמת מצבה יהיה בית אלקים, ומשם נשא רגליו וכהרף עין בא לחרן ע"כ.	26955 26956 26957 26958 26959 26960
והנה דברי חז"ל אלו יש להם סוד בקבלה, אך לפי עניינינו יש לנו לעמוד על הדרך שכבש ישראל סבא לבניו שילכו בו, והוא מצבו אז היה בתור עובר אורח נטה ללון, נרדף מאליפז שנצטוו מעשיו להרגו, היש עראיות קלושה מזה, ובכ"ז במה עסק בראש וראשונה וישכם יעקב ויקח את האבן וישם מצבה, יגע להעמיד מקום קבוע ובית אל לתפילה.	26961 26962 26963 26964
כל עיקר מציאותו שמה עראית היא, אבל הבית אלקים בונה כאילו קבע שם בית לעולם, ומצא אף לשנות שם המקום ההוא, ששם העיר היה לוז והסיר השם ההוא וקבע שמו בית אל, אמנם שהקב"ה עזר לו שיתקיים מחשבתו והוריד לו שמן מן השמים, בשעה שהקים המצבה לא היה אפשרות שתתקדש בקדושת הגוף כדין מזבח, מפני שלא היה לו שמן לנסך עליו שיתחנך קדושת הגוף, אבל לא מנע עצמו מלעשות מה דאפשר, ואח"כ נתקיימה מחשבתו הרצויה במילואו, ועוד שנטל כביכול רגל ימינו וטבע את האבן בעומק תהומות סניף לארץ ונקרא אבן שתיה.	26965 26966 26967 26968 26969 26970
זה הדרך כבש לפנינו שאין עראית לבנות בית ה', ואין עראית לקרוא בשם בית אל, ואם רק לא יחשוב להתיישב עצמו בקביעות, ולא ידאג שמצבו החומרי יהיה קבוע, אז כל מה שיחשוב וישתדל לבנות הבית אל, יהיה לו ס"ד שישאר קבוע מסוג אבן שתיה שהיא סניף ויסוד לקיום הארץ, כן התנהג גם בבואו מצרימה שלח יהודה לפניו להורות, ופירשו חז"ל לעשות בית תלמוד, אף שירידתו היה רק לגור עראית, ומזה נסתבב לכל בני ישראל היה אור במושבותם, זהו הדרך שכבש לבניו. (המוסר והדעת ע' 64).	26971 26972 26973 26974 26975 26976
מאמר תקנו	26977 26978
ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (בראשית כ"ח י')	26979

רשב"נ פתח שיר למעלות אשא עיני אל ההרים, אשא עיני אל ההורים, מאין יבוא עזרי אליעזר בשעה	26980
שהלך להביא את רבקה כתיב ביה, ויקח העבד עשרה גמלים ואני לא נזם אחד ולא צמיד אחד, חזר ואמר	26981
מה אנא מוביד סברי מבוראי, לית אנא מוביד סברי מבוראי, עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ (בר"ר שם).	26982
בשעה שהרגיש יעקב אע"ה הנסיונות מכל הצדדים, עזב משפחתו ואינו יודע מה יהיה עתידו בבית לבן, כל	26983
אלו הדברים צמצמו לשעה את מוחו ולבו, עד שהכריחוהו לשאול מאין יבוא עזרי, אחר יגיעתו ביום	26984
ובלילה י"ד שנה בבית מדרשו של שם ועבר להכין את עצמו למלחמה, לבנות ביתו אשר ממנו יקום בית	26985
ה', ובהגיעו עתה לפרק חיים החדשים בבית לבן, אינו רואה על פי דרך הטבע איך להגיע אל מנוחתו	26986
ומטרתו, מאין יבוא עזרי איך יסדר את מצבו העתידי כחפצו הטהור, חזר ואמר לית אנא מוביד סברי	26987
מבוראי, עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ.	26988
דוקא בשעה שנעלמו מעיני האדם כל הסיבות השכליות בטבע עד שנדמה לו אין ואפס, אז בא ישועת ה'	26989
העושה מאין ליש והוא יעזרהו בעת דחקו, גם ליעקב בחיר שבאבות נדמה שאין לו על מה לסמוך לפי	26990
הטבע, והנה בזה טמון גדלותו של בחיר שבאבות שלא נכשל בעת הנסיון, בשעה שהרעיונות שאלו מאין	26991
והפחד משאלות העתיד עומד על הדרך, הן בחיי הרוח והן בחיי החומר, אז צריך האדם להתחזק ולא ליפול	26992
ממדרגת בטחונו שעמד עליה, ולהשתמש בבטחונו מן הכח אל הפועל, והלימוד שלמד בבית מדרשו של	26993
שם ועבר בשכל הוציאו עתה אל הפועל.	26994
חזר ואמר שיחזור לאיתנו הראשון, ולא יפול בחולשת הדעת בדאגת העתיד הרוחני והגשמי, כי עזרי מעם	26995
ה' עושה שמים וארץ, במקום שכלו כל הקצין משכל האנושי על פי דרך הטבע, שם צריך להשתמש בכח	26996
הבטחון העומד למעלה מהטבע, ולהיות חזק בדעתו ללחום מלחמת הקיום הרוחני אף בבית לבן הרשע, לא	26997
לאבד את עצמו ואת עוז רוחו אף כרגע, אך לעמוד חזק על המשמר לבנות בית לה', להחזיק קניניו	26998
הרוחניים כל יפלו בעת הנסיון, ולהתמיד בעבודת ה' בחיזוק תמידי בלי שום התרשלות שבעולם כלל.	26999
וזה עיקר עבודתו של אדם, לעמוד בנסיון ולהיות חזק כמבואר בחוה"ל, כאשר יגיעו חצי היצה"ר אליך אז	27000
תזמין שלוחי שכלך, כי זה חסרון האדם שאינו יכול להזמין שלוחי שכלו תכף בעת הנסיון, עד שמאבד	27001
דעתו לפי שעה בשעת הנסיון, ושוכח להשיב תשובה הגונה לעצמו, וזו היתה מעלת יעקב אבינו ע"ה שהיה	27002
מזומן אצלו שלוחי שכלו תמיד, בבחינת חזר ואמר לתרץ כל שאלותיו בדרך העבר שלו, בלי שום השתנות	27003
על מכאן ולהבא.	27004
ועל זה צריך כל אחד להכין את עצמו בכוחות רוחניים חזקים, שיוכל לעמוד במ בשעת הנסיון ובעת הצרה	27005
והדוחק, לעמוד בגדרי הבטחון שלמעלה מן הטבע, ואז יהיה בטוח בעצמו שיעמוד בכל המצבים, ועד כמה	27006
צריך האדם לעמוד חזק תחת גדרי ההשגחה והבטחון, נוכל להתבונן ממה שאז"ל על הפסוק וענתה בי	27007
צדקתי ליום מחר, אל תתהלל ביום מחר, מחר בתך דינא תצא (מד"ר ויצא).	27008
ויתכן לומר כי התביעה על יעקב אבינו ע"ה היה מצד חסרון קצת לעמוד תחת גדרי ההשגחה, כי גם	27009
ברוחניות צריך להיות תחת גדרי ההשגחה, לבל יניח בעצמו שום מחשבה אודות מחר כי המחר הוא בידי	27010
שמים, ואם הוציא בפיו וענתה בי צדקתי ליום מחר, כבר היה מכשול מצד אל תתהלל ביום מחר, אע"פ	27011
שגדולה היתה מדרגתו באמונת השגחה פרטית, עד שלא היה קשה לו לעזוב משפחתו שלא היה חסר לו	27012
כלום, כמ"ש חז"ל זבל פרדותיו של יצחק ולא זהבו של אבימלך, ועוד יותר שיצא מבית המלך להיות	27013
משרת אצל לבן לשמור צאנו, וכתוב עם לבן גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי שהיה בתורת גר.	27014
	27015
ברוחניות היתה מדרגתו כ"כ גדולה עד שקיים תרי"ג מצוות עד שלא נתנה התורה, והיתה מדרגתו בבחינת	27016
הערת השכל, עמד על זה בדקדוק גדול ולא למד מעשיו של לבן אע"פ שהיה בעל שיטה ודרך, חיזק יעקב	27017
אבינו ע"ה את עצמו שלא יעשה עליו שום רושם דרכו ושיטתו, ואחר כל המעלה הזאת, בכ"ז אם הזכיר	27018
'המחר' לא מצד שאלות החיים של מחר, אלא צדקתו של מחר נתבע בחומרה.	27019
ומזה מוכח כמה צריך האדם לשמור ההווה שלו, וכל עניני המחר בין בגשמיות בין ברוחניות יניח על	27020
השגחה פרטית, כי הבטחון שולל כל דאגת מחר מעיקרו, וגורם השקט ומנוחת נפש הבוטח, עד שלא יהיה	27021
לו שום מניעה שבעולם מלקיים תורה שלו אף בנסיון גדול, ומזה ישיג דרך להתחזק ולעמוד נאמן לפני ה',	27022
כ"ש שלא יעשו עליו רושם שאלות החיים וטרדות המדות להטרידו מעבודת ה', כמ"ש מגדל עוז שם ה'	27023
בו ירוץ צדיק ונשגב. (אור המוסר ח"ב ד' ל"א).	27024
	27025
מאמר תקנה	27026
ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (בראשית כ"ה י').	27027
אשא עיני אל ההרים אל ההורים מאין יבא עזרי, חזר ואמר לית אנא מוביד סברי מן בריי עזרי מעם ה'	27028
(בר"ר ויצא), כשהתבונן יעקב אע"ה במצבו נוכח אבותיו שלא נתנסו בכגון אלה, אליעזר כשהלך לקחת	27029

אשה ליצחק הלך עם עשרה גמלים מלאים כל טוב, ואני לא נזם אחד ולא צמיד אחד, הוא ראה את עצמו	27030
ראשון בצעד חדש זה, ועל כן החל להתבונן אם יוכל לעמוד בדרכו ושאל מאין יבא עזרי, אבל משחדר	27031
לפנימיות הדברים מצא, כי לאור מעשה אבותיו יוכל גם הוא לעמוד בכך, שכן רק בחיצוניות נראים	27032
הדברים משונים ממעשה אבותיו, אבל בפנימיות יש צד שוה ביניהם.	27033
עיקר עבודתם בחינוך פנימיותם היא לאמונת הלב בדרכי השגחה, ואת זאת יכול גם הוא להשלים במצבו	27034
כי עזרי מעם ה', אלא שיש כאן שינוי באופן החינוך, ואדרכה השינוי הזה אף הוא לטובה, מספרים על	27035
חכם אחד שאמר אני דומה לרבי שהרי גם הוא היה שונה מרבו, כיוצא בזה יודעים אנו שנשתנו דרכי	27036
הרפואה מפני שנשתנו הטבעים, אך אליבא דאמת לא נשתנה דרך הרפואה אלא מצב הרפואה נשתנה, לפי	27037
הטבע העכשווי מחייבת דרך הרפואה לחולל שינוי במצב הרפואה.	27038
הוא הדין לענייננו, חייב אדם ללכת בעקבות הוריו ומדריכיו ולבדוק אם הוא הולך בדרכם, צריך להציג	27039
לעצמו את השאלה, מה היו הוריו ומדריכיו עושים במצב זה, ואם היו נוהגים כן צריך הוא לנקוט בדרך	27040
הזאת, כי המצב החיצוני אינו מעכב, הוא צריך לדאוג שהנקודה הפנימית המשפיעה על הצורה החיצונית	27041
צריכה להתאים לדרכי אבותיו, וכיוצא בזה בהשתנות העתים ממצב של עושר לעוני ולהיפך.	27042
למה הדבר דומה לאדם שראה את חבריו לבוש בגד תפור ומותאם יפה למדתו, הדבר מצא חן בעיניו ואף	27043
הוא בקש להתקין לו בגד בדומה לזה, הלך ושאל את חבריו מה מדות הבגד וכדומה, אך טעות בידו כי	27044
הבגד הזה מתאים למדת חבריו, ואילו הוא צריך להתאים למדת גופו שלו, הוא הדין בדרכי החינוך מה	27045
שמתאים לזה אינו מתאים לזה, אם ירצה האדם להתאים פנימיותו לדרך גבוהה, צריך לשנות את אופן	27046
החינוך, אבל בדרך כלל צריך האדם להשתדל להתאים את הענין אליו.	27047
אליעזר יצא מבית אברהם וכל טוב אדוניו בידו, ובכ"ז כשהגיע לחרן עמד כעני שאין לו כלום, וצריך היה	27048
לבקש על נפשו ברצותו לגמוע מעט מים, מצב כזה מחנך את האדם לבטחון ומלמדו, שמה שיש לו אינו	27049
שלו אלא הכל בידי שמים, ואילו יעקב אבינו ע"ה הגיע לחרן בידיים ריקניות, וחינוכו היה לעמוד איתן	27050
במדת הבטחון להראות שהוא הנותן לכולם, ויגל את האבן וישק את הצאן, והאומץ הזה העניק לו כח	27051
להוכיח אותם גם בהיותו גר אצלם, מצבו אמנם היה שונה בהחלט ממצבו של אליעזר, אולם בנקודה	27052
הפנימית היו דומים בהחלט, זה עמד על עין המים וזה עמד על עין המים, ושניהם השיגו מבוקשם באופן	27053
שונה.	27054
מכאן מתבררים לנו שני יסודות בעבודת השלמות, א) ענין הפנימיות שאדם צריך להתאים עצמו שוה	27055
בשוה למקור אחד, כמ"ש היוצר יחד לבם שלבם ישאף יחד אליו, כי המטרה אחת היא להשלים את רצון	27056
ה' ב) ענין החינוך שכ"א צריך לחדור לתוך מעמקי מידותיו, למצוא מקום לפרוץ את גדרם החיצוני,	27057
ולפרוץ דרך לצאת מתוך מאסר טבעו, כדי להגיע אל הנקודה הפנימית האמיתית שבקרב.	27058
התורה תובעת מהאדם להתחנך בשלמות ולכל יאבד אף כחוט השערה, כמו שמצינו אצל יעקב אע"ה אשר	27059
התורה האריכה בשבחו וגדולתו, כמ"ש חז"ל שקראו הקב"ה ליעקב אל, ואעפ"כ כשהתבטא בדקות ואמר	27060
וענתה בי צדקתי ביום מחר, תבעה ממנו התורה אל תתהלל ביום מחר, ואף כי גם בענין הזה היה מושלם	27061
כמו שביאר אדמו"ר ז"ל בענין המקלות, מ"מ כשהיה מקום לפקפוק לא העלימה התורה וגילתה זאת בכל	27062
גודל התביעה והקיפה.	27063
כיוצא בזה מצינו אצל לאה, שאחז"ל ותצא דינה בת לאה יצאנית בת יצאנית, ביציאתה היה משום יוקרתו	27064
של יעקב אע"ה כמ"ש חז"ל, שבשביל זה זכתה לשבטים ולקבורה, אך כיון שהיה חסרון מה באיכות,	27065
רשמו מעתיקי השמועה מה שנאמר בקבלה על הפסוק ותצא דינה, צא ולמד עד כמה צריך אדם לדקדק	27066
בעצמו שלא להחסיר אף פרט, כי הכל תלוי בחינוך העצמי באיכות. (דברי בינה ומוסר ד' נ"ג).	27067
	27068
מאמר תקנט	27069
ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (בראשית כ"ה י').	27070
יעקב אבינו כשהלך לחרן עבר על הר המוריה מבלי להתפלל שם, כי מטא לחרן אמר אפשר שעברתי על	27071
המקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי, כד יהיב דעתיה למיהדר קפצה ליה ארעא מיד ויפגע במקום	27072
(חולין צ"א), וצ"ע מדוע בלכתו לחרן עבר שם בלי להתפלל, ולא ניצל קדושת המקום לשם עליה כמו	27073
שעשה אביו ונזכר רק כשבא לחרן, בודאי שאין כאן מקרה של שכחה, כי קבלה בידיו שכל דברי התורה	27074
ובפרט מעשי האבות הק' בתורה ובדברי חז"ל באו ללמדנו דברים עיקריים.	27075
פשר הדבר הוא מדתו של יעקב אבינו ע"ה היתה מדת האמת, לכן היתה שאיפתו שיזכה במדרגתו במדת	27076
הדין, כי מדרגה שאדם זוכה לה במדת הרחמים ע"י סיועים, אליבא דאמת אינה שלו לגמרי, לכן רצה	27077
יעקב למעט בסיועים חיצוניים, וכן אמר בתפילתו והיה ה' (מדת הרחמים) לי לאלקים (מדת הדין), מה	27078
שאחרים זוכים רק במדת הרחמים אזכה בו אני במדת הדין, אמנם בהיותו בארץ ישראל שהיא מסוגלת	27079

להשגת מדרגות פנימיות עלתה בידו שאיפה זו, על כן לא פנה אל ההר המקודש להשיג שם התעוררות על ידי אמצעים חיצוניים.	27080
אך בהגיעו לחרן בחוץ לארץ, ששם ההשפעה הרוחנית אינה באופן ישיר כמו בארץ ישראל אלא רק על ידי שרי המקום, בחינה של רוחניות המהולה בחיצוניות (שלא לשמה), ראה שלשם נדרשים גם כלים חיצוניים, לכן החליט להתפלל על סיעתא דשמיא, וגם להתחזק ע"י רשמי תפילות אבותיו, שהיה יכול לציירן בלבו בעומדו במקום הק' ההוא, ועל כן יהיב דעתיה למיהדר, לא נתן תנומה לעיניו אף לרגע אלא החליט לחזור מיד, כי הנקיטה באמצעים לשמירת ההכרות הפנימית, כה חשובה היא שקודמת לכל דבר. על ידי שאיפתו להשיג אמצעים שיקבעו את הפנימיות זכה שקפצה לו הארץ, כי כאשר עושה האדם את הגשמיות כולה רק כלי להשגת תוכן הרוחני לשמה, אז לא יתכן עוד כל עיכוב מצד ההגבלות החומריות, לכן זכה לסיועים נוספים להתעוררות פנימית למעלה מהטבע, לשקיעת שמש לפני זמנה, כד צלי בעי למיהדר אמר הקב"ה צדיק זה בא לבית מלוני ויפטר בלא לינה? מיד בא השמש, ע"י לינה זו במקום המקודש הזה זכה להבטחת הנה אנכי עמך ושמרתך, שמירת הדרגא הפנימית בטהרתה.	27081
זו היתה לינתו הראשונה לאחר י"ד שנה, ואחרי שעבר דרך רחוקה ועדיין לא לן כלל, שינה שהביאה לעלייה רוחנית נשגבת, אנו בקטנותנו עלינו להשתדל בכל עוז, בקל וחומר שתהיה התענינותינו אך בלימוד תורתנו הקדושה, וגם את הענינים הגשמיים שאנו באים עמהם במגע, נקשור אותם אל לימוד התורה ועבודת ה', וכשנביא אותם לידי יחס הדוק אל הרוחניות, יהפכו הם לשמירה חשובה על הערכים הרוחניים הפנימיים משכחת הנפש. (מכתב מאליהו ג' 129).	27082
מאמר תקס	27083
ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (בראשית כ"ח י').	27084
כאשר הגיע לחרן אמר אפשר שעברתי על מקום שהתפללו בו אבותי ולא התפללתי, נתן דעתו לחזור מיד קפצה לו הארץ (רש"י י"ז), נתבונן נא יעקב אע"ה לא ישן על מטתו כל י"ד שנה שלמד בבית המדרש וכבר היה בן ס"ג שנה, גם הניח מאחוריו מהלך רב מדרומה של ארץ ישראל עד חרן שהוא רחוק מצפונה, ועכ"ז לא רצה לנוח אפילו רגעים מועטים קודם שומו פעמיו לדרך לחזור, ומדוע? שהיה ירא שלא יפול נפילה נוראה על ידי שעזב את התעוררות של הר המוריה מקום שהתפללו בו אבותיו. וכיון שהחליט לחזור אחר כל הטרדה הזאת, נתעלה מיד למדרגת מסירת נפש של בחינת הר המוריה, וכיון שעל ידי ההתעוררות לחזור כבר הגיע לענינו הרוחני של הר המוריה, לא היה ביכולת ההגבלות הגשמיות של זמן ומקום להפרידו משם וקפצה לו הארץ.	27085
היוצא לנו מכל זה כמה צריכים אנו לאחוז בכל התעוררות שתזדמן לנו, כי מצד אחד הרי זו הזדמנות מיוחדת לעלות למדרגה גדולה שאי אפשר לנו לקנות בזמן אחר, ומצד אחד הננו בסכנה לאבד אפילו מדרגתנו הנוכחית אם נתעלם מן ההתעוררות הזאת, והנה איך נצייר התעוררות יותר חזקה מחרבן הכלל שראינו בזמן הזה בימינו? כמה אנו אחראים ללמוד ממנו ולהתחזק מלימוד זה שלא ניפול לבאר שחת, ולא נגביר יותר את טמטום הלב שבנו. (מכתב מאליהו ב' עמ' 70).	27086
מאמר תקסא	27087
ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (בראשית כ"ח י').	27088
אז תלך לבטח זה יעקב, אם תשכב לא תפחד מעשיו ומלכך, ושכבת וערכה שנתך וישכב במקום ההוא (ב"ר סח א), יעקב אבינו נשלח לארם נהרים באמתלא לישא אשה, אבל באמת לא היה צורך שיסע בעצמו שהרי היה יכול לעשות על ידי שליח, וכמו ששלח אברהם את אליעזר להביא את רבקה ליצחק, אבל ברח הוא מחמת עשיו הרשע על פי צווי אמו, ומאידך מוטל היה עליו לעמוד בנסיון הגדול של לבן, יעקב איש תם היה מוכרח להתעסק עם רשע זה עשרים שנה, לישא בנותיו ולהעמיד שנים עשר שבטים במחיצתו וגם להשיג עשירות מרמאי זה.	27089
לבן שהיה בעל כשפים ועובד עבודה זרה, ניצל כל כוחות הטומאה העומדים לרשותו לעכב בעד יעקב ולמנוע ממנו להתעשר, ובסוף בא להרוג אותו ואת כל אשר לו כמ"ש ארמי אובד אבי, שבא לאבד את הכל כמו שפרש"י שם, אולם יעקב הקפיד לעבוד באמונה אצל לבן עד שדיני שומר שכר נלמדים ממנו (ב"מ צג:), כמ"ש בגמ' עד מתי שומר שכר חייב לשמור, עד כדי הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה, ולא לקח ממנו שום דבר בחנם, ואפילו עבור נשיו עבד ארבע עשרה שנה שלא כמנהגו של עולם, מאבן כבד היה נטוש בין האמת והשקר בדמותם של יעקב ולבן.	27090
	27091
	27092
	27093
	27094
	27095
	27096
	27097
	27098
	27099
	27100
	27101
	27102
	27103
	27104
	27105
	27106
	27107
	27108
	27109
	27110
	27111
	27112
	27113
	27114
	27115
	27116
	27117
	27118
	27119
	27120
	27121
	27122
	27123
	27124
	27125
	27126
	27127

יעקב היה מוכרח להיות לא רק תמים אלא גם ערום ביראה, כדי להוציא את הקדושה מבין לועי הכפיר,	27128
כמו שהיה מוטל עליו לרכוש את הבכורה מעשיו הרשע, כן היה עליו להעמיד שבטי ישראל מלבן הארמי,	27129
יעקב אבינו בחיר האבות היה לוחם כל ימיו נגד הטומאה כדי לערטלה מהקדושה שנפלה לרשותה.	27130
כשלישי בחוט המשולש של האבות, תפקידו של יעקב היה לתקן את העולם מהזוהמא שהטיל בו הנחש	27131
בחטא עץ הדעת כמ"ש חז"ל (שבת קמו.), שאצל יעקב פסקה הזוהמא, וסימן לזה שהוליד י"ב שבטים	27132
שלא היה בהם דופי, יעקב תקן תפלת ערבית (ברכות כו:), זאת אומרת שמשך את הקדושה אפילו ללילה	27133
שבו זמן שליטת החיות, כמ"ש תשת חושך ויהי לילה בו תרמוש כל חיתו יער (תהלים ק"ד), ואמרו בגמ'	27134
שהחיות הנזכרים בפסוק זה הם משל לרשעים (ב"מ פג:).	27135
הרמב"ן פירש שיעקב נקרא ישורון מלשון ישר שהפך את העקב למישור, ונראה בביאור הענין שמתחילה	27136
נקרא יעקב כמ"ש רש"י שהקב"ה קראו כן, שהוא על שם עקבה שהוא ענין גלגול וסיבוב, וזה משום	27137
שיעקב בחיר ה' היה צריך לתקן את הבריאה באופן של ערום ביראה וכמו שכתוב ויעקבני זה פעמים.	27138
מוטל היה עליו לסכן את עצמו למען קדושת השם, כדי להוציא את הבכורה מהרשע בערמה, וכן לקבל את	27139
הברכות בערמה על פי נבואת אמו כמבואר בתרגום, וכן נאליץ להתמודד עם לבן להיות נאמן ומסור	27140
בעבודתו אבל גם לא ליפול ממנו ברמאות, כמו שדרשו חז"ל על הפסוק כי אחי אביה הוא אחיו אני	27141
ברמאות (ב"ר ע"ב), הדוגמא לזה הוא הסולם שמוכרחים להעמיד באלכסון כדי לעלות עליו, שאילו	27142
יעמידנו זקוף אין לו שום תועלת בו.	27143
כל זה כדי שתפסק הזוהמא, כדי לזרוק מעליו השפעת הנחש בהחטיאו לאדם הראשון, שבזה קלקל את כל	27144
הבריאה כנזכר למעלה, אבל אחרי שהצליח בערמה לדחות מהקדושה כל אחיזה של עשיו ולבן אז זכה	27145
לשם ישורון, שם זה מסמל איך שהפך את העקב למישור, ויצא מאפילה לקרן אורה וסלל את הדרך	27146
להקמת העם סגולה, זהו שאומר הנביא מי חכם ויבין אלה נבון וידעם כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בהם	27147
ופושעים יכשלו בהם (הושע י"ב).	27148
ולכאורה קשה בשביל מה צריכים כל כך הרבה חכמה להבין כי דרכי ה' ישרים? אבל הפירוש הוא	27149
שהרבה פעמים עושים רושם של בלתי ישרים, כאילו עושים איזה עקבה ונטיה מהישרות, אבל אם הם	27150
באמת דרכי ה' ונעשו בכונה רצויה, אז סופם שתתברר ישרותם אף שבהתחלה רק חכמים הבינו זאת.	27151
זהו שאומר החכם מצרף לכסף וכור לזהב ובוהן לבות ה', הכסף אפשר לבחון במצרף וזהב בכור, אבל	27152
רק הקב"ה יכול לבחון את הלבבות אם הם טהורים, ומביא שם הגר"א מהתיקונים שמצרף לכסף זה	27153
אברהם, וכור לזהב זה יצחק, ובוהן לבות ה' זה יעקב, בחינתו של אברהם באור כשדים בעקידה ובשאר	27154
נסיונותיו היו גלויים לעין, וכן בחינותיו של יצחק, אבל של יעקב רק הקב"ה היה יכול לבחון בהם אם היו	27155
בלב טהור, משום שממבט חיצוני היו נראים לפעמים כעקבה, אבל הקב"ה העיר עליהם שהכל היה לשם	27156
שמים ובכונה רצויה, ועל כן קרא שמו ישורון להורות שלמרות העקבה שנראה בהם, בכל זאת ישרים	27157
דרכי ה' וסוף שנתגלתה ישרותם לעין כל.	27158
דרכו של יעקב היתה זרועה מוקשים ומלאה סכנות, בהסתובבו בין חיות הטרף עשיו ולבן, אבל הוא הלך	27159
לבטח משום שקיים בעצמו, אל ילוזו מעיניך נצור תושיה ומזימה (משלי ג'), מכיון שהיה דבוק בתורה	27160
בהיותו כל ימיו יושב באהליהם של שם ועבר, כל מעשיו לא היו אלא על פי התורה, כמו שפירש התרגום	27161
בא אחיך במרמה — בחכמה, שאפילו המרמה שלו היתה אך חכמת התורה שחייבה כל צעד בהנהגתו, לכן	27162
התורה שמרה עליו וזכה לנבואה במקום המקדש, ונתברך על ידי הקב"ה לו ולכל דורותיו. (המוסר	27163
והדעת).	27164
	27165
מאמר תקסב	27166
ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (בראשית כ"ח י').	27167
בפרשה זו מסופר על מעשי יעקב אבינו בחיר האבות שדמותו חקוקה בכסא הכבוד, ואמרו חז"ל חייב אדם	27168
לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, ומכיון שכוונתם הקדושה וטהרת לבם של האבות אין לנו, לכן	27169
צריכים להשתדל לפחות במעשים החיצוניים להדמות לאבות, ננסה לתאר את מצבו של יעקב אבינו בשעה	27170
שברח מבית אביו, משום שעשיו אחיו רצה להורגו וחיייו היו בסכנה, בכל אופן נכנס לשיבת שם ועבר	27171
ולמד י"ד שנה בהתמדה ובשקידה עד שלא שכב לנוח כלל, כמו שדרשו חז"ל על הפסוק וישכב במקום	27172
הוא.	27173
על הנצי"ב מוולאזין סיפרו ג"כ שלא היה ישן במיטתו, אלא ישב ולמד עד שנפל ונרדם, וכשרצו בני ביתו	27174
להניח כר מתחת לראשו תיכף התעורר והמשיך בלימודו כדרכו של יעקב אבינו, וכשהלך יעקב ללבן	27175
כתוב שבא אליפז ונטל כל מה שהיה לו, וחז"ל אמרו שאפילו את בגדיו לקח ממנו, אלא שנכנס יעקב לנהר	27176
עד צווארו, ובא חייל ונכנס לנהר ועשה הקב"ה נס וטבע החייל בנהר ולקח יעקב את בגדיו.	27177

ובמצב כזה בעירום ובחוסר כל כשנרדף על חייו, נתגלה לו הקב"ה בחלום והבטיחו שתנתן לו הארץ, והרי	27178
אין נבואה שורה מתוך עצבות אלא מתוך שמחה, הרי שיעקב אבינו על אף כל הצרות שעברו עליו לא	27179
נפלה רוחו ובטח בהקב"ה, ולכן היה שרוי בשמחה והגיעה אליו הנבואה, וכשקם יעקב משנתו לאחר	27180
הבשורה שהבטיחו הקב"ה, היה לו לשמוח מאוד על זה, במקום זה דאג והצטער על שישן במקום הקדוש,	27181
שאילו ידע את קדושתו לא ישן.	27182
וכן כשהגיע יעקב לחרן ואין איש מכיר אותו, והוא בא לשם בעירום ובחוסר כל, והיה לו לשמוח אם אחד	27183
מאנשי המקום ידבר אתו או יסתכל עליו, והנה יעקב תיכף כשבא הוכיחם הן עוד היום גדול, לפי רש"י	27184
הוכיח אותם שגזלנים הם לפי שעדיין לא השלימו שכירותם, ולפי 'אור החיים' תבע מהם צער בעלי חיים,	27185
ומי שהוא עני מרוד ודואג על עצמו לא היה בכחו להוכיח אנשים זרים במקום חדש.	27186
אלא שבטח יעקב אבינו בהקב"ה ולא דאג כלל לעצמו ושמח היה אפילו במצב כזה, ולכן יכול יעקב אבינו	27187
לגולל את האבן לבדו בלי שיסייעו בידו, כי מי שהוא עצוב ודואג אין בו כח וגבורה, לא כן מי ששמח	27188
ובוטח בהקב"ה, כמו שמבאר הרמב"ן מכיון שבטח בהקב"ה למרות כל הצרות שעברו עליו ולא התאונן	27189
על מצבו הרי קווי ה' יחליפו כח, ומכאן עלינו ללמוד שאף בצרות הגדולות נבטח בהקב"ה שיעזרנו ולא	27190
נתרעם עליו, ויקוים בנו הפסוק וקווי ה' יחליפו כח. (דרכי מוסר).	27191
	27192
מאמר תקסג	27193
ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (בראשית כ"ח י').	27194
ויצא יעקב י"א שפרשה זו סתומה לפי שיצא בסתר וברח בהחבא (בעל הטורים שם), אחד מגדולי	27195
התנאים נקרא בתואר 'גם זו' נחום איש גמזו, ולא נזכר כלל בתואר רבי, לא רבי נחום אלא נחום איש	27196
גמזו, ואע"פ שמהלל ושמאי ואילך נקראים כל התנאים בתואר רבי, ומכאן משמע דתואר 'גם זו' גדול	27197
מתואר רבי, ומאחר שזכה לתואר גם זו שוב אין צורך לכנותו בתואר רבי ונבאר דברינו.	27198
בעלי התוס' על התורה ובעל הטורים עמדו על הענין שפרשת ויצא כולה סתומה, וכתבו הטעם שהיתה	27199
בריחת יעקב מפני עשיו בחשאי, והנה ניתן הפסק בפרשיות למשה רבינו להתבונן בין פרשה לפרשה,	27200
וא"כ אף שברח יעקב אבינו בסתר, מה טעם שתהא כל הפרשה רצופה בלא ריוח להתבונן בין פרשה	27201
לפרשה וצ"ע, אמר הכתוב למה תאמר יעקב נסתרה דרכי מה', ואחז"ל מעולם לא אמר יעקב דבר בטל	27202
אלא כאן, אמר הקב"ה אני עסוק להמליך את בנו והוא אומר למה הרעותם לי (בר"ר צ"א).	27203
יעקב אבינו דן את המקרה הפרטי אשר לפי הנראה היה רעה גדולה עבורו, אך לעולם אין לדון את הפרט	27204
כי בחשבון הכללי נראה כל פרט באור אחר, וכן כאן הכל היה כלול בחשבון הכללי להמליך את יוסף	27205
לטובתו ולטובת הכלל, וכן כתב הגר"א באגרתו לב"ב למחר תבכה מאשר היום תשחק, ולמחר תשחק	27206
מאשר היום תבכה, ואסונו של האדם הוא שדן את המקרה הפרטי, בעוד אין הוא אלא חוליא קטנה	27207
ממערכה כללית גדולה, והחשבון עלול להשתנות מן הקצה אל הקצה.	27208
וזהו ביאור הענין שם גם זו לטובה, להורות שאינו דן את הפרט לפי מה שהוא, אלא אומר גם זו — בסופו	27209
של חשבון לטובה, ומובטח הוא כי החשבון הכללי הוא לטובתו, וכמו שכתוב משפטי ה' צדקו יחדיו, בתום	27210
כל המעשים יחדיו נראה את צדקת ה' ומשפטיו, וכך נהג גם תלמידו של נחום איש גם זו רבי עקיבא	27211
כדאיתא (ברכות ס' ע"ב).	27212
אר"ה א"ר משום ר"מ וכן תנא משמיה דר' עקיבא, לעולם יהא אדם רגיל לומר כל מה דעביד רחמנא לטב	27213
עביד, כי הא דר' עקיבא הוה קאזיל באורחא, מטא לההיא מתא בעא אושפיזא לא יהבי לי, אמר כל	27214
דעביד רחמנא לטב הוא אזל וכת בצברא, והוה בהדיה תרנגולה וחמרא ושרגא, אתא זיקה כבייה לשרגא,	27215
אתא שונרא אכליה לתרנגולא, אתא אריה אכליה לחמרא, אמר כל דעביד רחמנא לטב הוא, ביה בלילא	27216
אתא גייסא שבייה למתא, אמר להו לאו אמרי לכו כל מה שעושה הקב"ה הכל לטובה, פירש"י אילו היה	27217
הנר דלוק היה הגייס רואה אותי, ואילו היה החמור נועד או התרנגול קורא היה הגייס בא ושובה אותי.	27218
מה מחריד היה מצבו של רבי עקיבא באותה שעה, בשדה מחוץ לעיר צריך הוא ללון, והמקום מקום חיות	27219
רעות מעון אריות, בחשיכה ללא נר ותרנגול מעורר אין, והחמור האחד שברשותו נטרף ע"י ארי, ועל הכל	27220
אומר ר"ע כל דעביד רחמנא לטב עביד, ואמנם זכה ר' עקיבא לראות מיד למחרת את החשבון הכללי, איך	27221
כל מאורע אשר רע ומר כשלעצמו הפך לנס ממש, והכל ביחד היוה מגילה ערוכה של הצלת נפשות	27222
ר"ע ובני ביתו באופן מופלא.	27223
אף השכר והעונש משתלבים בחשבון כללי על ידי הקב"ה בחכמתו העליונה, וכמו שדרשו רז"ל על הכתוב	27224
לכו וראו מפעלות ה' נורא עלילה על בני אדם, ואמרו (תנחומא וישב), אף הנוראות שאתה מביא עלינו	27225
בעלילה אתה מביאם, כך אמר אדם לפני הקב"ה, עד שלא בראת עולמך היתה תורה אצלך, וכתוב בה זאת	27226
התורה אדם כי ימות באהל, אלא באת לתלות בי את העלילה, וכן ביוסף ויראו אחיו כי אותו אהב אביהם,	27227

בשביל כתונת פסים גרם לכל השבטים לירד למצרים, וא"ר יודן היה הקב"ה מבקש לקיים גזירת ידוע	27228
תדע כי גר יהיה זרעך, והביא עלילה לכל הדברים הללו כדי שיאהב יעקב את יוסף וישנאוהו אחיו.	27229
אמר רבא בר מחסיא אמר רב לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים, שבשביל משקל שני סלעים מילת	27230
שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו נתקנאו בו אחיו, ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים (שבת י'),	27231
והק' התוס' שם ואע"ג דבלאו הכי נגזר דכתיב ועבדום וענו אותם עי"ש, אך מדברי המדרש הללו כבר	27232
נתבאר כי אע"פ שנגזרה גזרת ועבדום וענו אותם קודם לכן, מ"מ נשתלב החשבון הפרטי של יעקב	27233
ששינה בן בין הבנים אל תוך המערכה המוכנה ועומדת.	27234
וזה שאמר הכתוב לכו וראו מפעלות ה', הפעולה אשר הכין השי"ת מאז ומקדם נורא עלילה על בני אדם,	27235
הקב"ה מקיימה בעלילה ע"י מעשי בני האדם, ומגלגל על ידם את אשר נגזר קודם לכן, וזה טעם נוסף	27236
שלא ידון האדם את מקרהו הפרטי, כי אף הוא אינו אלא חלק מתכנית ערוכה ושמורה מני אז, אלא	27237
שנתגלגל על ידו בעלילה ע"י נורא עלילה ית"ש.	27238
והוא הטעם למה שפרשת ויצא סתומה ואין בה ריוח, כי לא חלקים חלקים היא אלא כל פרט ופרט של	27239
פרשת יעקב מצטרף לחשבון כללי אחד של בנין עם ישראל, ויעקב אבינו זכה לבנות את בית ישראל	27240
בשמעו לקול אביו ואמו ללכת אל בית לבן, ועליו אמר הכתוב ושומע לעצה חכם (משלי י"ב ילקוט שם),	27241
מקודם הלך לבית מדרשם של שם ועבר והיא היתה ההכנה הגדולה להעמדת שבטי י"ה, וכן כדי להיות	27242
בבית לבן הארמי ולשמור על תרי"ג מצוות.	27243
והעידו חז"ל וישכב במקום ההוא, אבל כל י"ד שנה ששימש אצל שם ועבר לא שכב בלילה שהיה עוסק	27244
בתורה, וגם בלילה זה לא שכב ע"ג כרים וכסתות אלא על אבן, מכלל דכל י"ד שנה אפי' על אבן לא	27245
שכב, וכבר ביארנו שלא היה זה בדרך נס, אלא כה גדול כחו של אדם אלא שאינו משתמש ומנצל את	27246
כוחותיו, וכמו ששינוי היום קצר והמלאכה מרובה והפועלים עצלים, אבל אם יאמץ אדם את כוחותיו	27247
הריהו מסוגל לחולל נפלאות, וכמו בשעת שריפה רח"ל יש ונושא אדם אחד משא, שכרגיל נושאים אותו	27248
כמה בני אדם.	27249
וכבר ביאר החפץ חיים זצ"ל את הכתוב שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב, שאמר דוד המלך ע"ה על	27250
עצמו, כי הוא עסוק בתורה כדרך המוצא שלל רב, שאילו ידע האדם כי במקום זה מונחים אוצרות של	27251
אבנים טובות ומרגליות, ויש לו זמן מסוים בלבד כדי לאוספם, הרי לא ינום ולא יישן אפי' רגע אחד, ובכל	27252
מאמצי כוחותיו יקבץ בלי הרף ככל היותר, וכך עסק דהע"ה בתורה ובמע"ט, ואמרו יפה שעה אחת	27253
בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב.	27254
וכן יעקב אבינו לא שכב כל י"ד שנה בישיבת שם ועבר וזאת ע"י ניצול כל כוחותיו, וגם אח"כ מוצאים	27255
יסוד זה אצל יעקב אבינו, דכתיב ויגש יעקב ויגל את האבן מעל פי הבאר, פרש"י כמי שמעביר את הפקק	27256
מעל פי צלוחית להודיעך שכוחו גדול, ופשוטו שהיה גבור גדול, אבל בעל הפייט אמר בתפילת גשם יחד	27257
לב וגל אבן מפי באר מים, הרי שגבורתו נבעה מיחוד לבו, וראיה לכך שאנו מבקשים בעבורו אל תמנע	27258
מים, ואין הגבורה זכות אלא זו של ייחוד לב, ובכח ייחוד הלב לא שכב י"ד שנה אצל שם ועבר, ויכול כל	27259
אחד לגול את האבן מעל באר המים החיים ע"י ייחוד לב, ורק העצלות היא המעכבת.	27260
והשינה של יעקב אבינו היתה ג"כ נבואה ולא שינה בעלמא, ועל ידי שינה זו זכה לארץ ישראל וכן	27261
להבטחת כלל ישראל, ובקבלה מרבתינו זצ"ל דאך ורק ע"י שינה זו זכה יעקב לכל מה שזכה, ואפי"ה	27262
אמר יעקב אבינו מה נורא המקום הזה ואנכי לא ידעתי, פירש"י אילולי ידעתי לא ישנתי, ואף שהיה	27263
מפסיד כל זאת שזכה שם כי אין המטרה מקדשת את האמצעים, וכן לאחר שאמר יעקב עם לבן גרתי	27264
ותר"י"ג מצות שמרתי, אחר כ"ז כתיב קטנתי מכל החסדים פירש"י שמא נתלכלכתי בחטא, והיינו שע"ז	27265
כל עתיד ישראל בסכנה ח"ו, וכמו שפי' הראב"ע שמא שגג במחשבתו, וזהו תכלית לימוד המוסר שיבדוק	27266
אדם את עצמו תמיד שמא עדיין לא הגיע לדרך האמת. (שיחות מוסר תשל"ב).	27267
	27268
מאמר תקסד	27269
ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. ויפגע במקום וילן שם (בראשית כ"ח י').	27270
איתא במדרש, רשב"ג פתח שיר למעלות אשא עיני אל ההרים, אשא עיני אל ההורים, מאין יבוא עזרי,	27271
אליעזר בשעה שהלך להביא את רבקה מה כתיב ביה ויקח העבד עשרה גמלים, אני לא נזם אחד ולא צמיד	27272
אחד, חזר ואמר מה אנא מובד סברי מן בריי, ח"ו לית אנא מובד סברי מן בריי אלא עזרי מעם ה', אל יתן	27273
למוט רגלך אל ינום שומרך עי"ש.	27274
המדרש מגלה לנו שיעקב נחרד ממצבו שהוא הולך להשיג את זיווגו חסר כל, ודן עם עצמו מאין יבוא	27275
עזרי, ולבסוף התחזק ואמר עזרי מעם ה', ולכאורה צריך להבין כיצד שייך מצב כזה אצל יעקב אבינו	27276
בחיר האבות, ס"ג שנה היה יושב אהל, ובדרכו לחרן בדרך אגב ישב י"ד שנים באהלי שם ועבר ללמוד	27277

תורה בהתמדה נוראה, שלא הלך אף פעם לישון כל אותם הימים, כמ"ש רש"י על הפסוק וישכב במקום	27278
הוא לישון מעוט, באותו מקום שכב אבל י"ד שנים ששימש בבית עבר לא שכב בלילה שהיה עוסק	27279
בתורה עכ"ל, כיצד שייך אצלו מצב של שאלה מאין יבוא עזרי?	27280
בשעה שהלך יעקב"א לישון שם מראשותיו אבנים כמין מרזב כדי להנצל מחיות רעות, ועמד על זה הגרש"ז	27281
מקלם וכי מה עצה להנצל מחיות רעות בשעה שכל שאר חלקי גופו גלויים, ואפילו את האבנים	27282
שמראשותיו ג"כ יכלה חיה רעה לסלק, וא"כ מה פשר הגנה זו שנקט בה יעקב, וביאר הגרש"ז שבאמת	27283
היה בטוח יעקב שלא ינזק, שהרי בטבע הבריאה יראות החיות מבני אדם, ומוראכם וחיתכם יהיה על כל	27284
חית הארץ, הצלם אלוקים מגן על האדם מפגיעת החיות, ורק מי שמאבד את הצלם אלוקים שבו הוא יכול	27285
להפגע, ויעקב אבינו בודאי שלא איבד את הצלם אלוקים שבו ומוראו היה על חיות הארץ, ורק עשה מגן	27286
של אבנים למעט בנס.	27287
רואים אנו בזה את מידת הבטחון של יעקב, וכיצד זה מתאים לשאלה מאין יבוא עזרי, ועוד יותר שהרי	27288
זיווגו של יצחק ג"כ לא בא ע"י כסף וזהב אלא מה' יצא הדבר, והמתנות שנתן אליעזר היו לאחר מעשה	27289
וא"כ למה הרהר יעקב, אליעזר נטל י' גמלים ואני לא נזם אחד ולא צמיד אחד, הנביא ישעיה תובע מי	27290
בכם ירא ה' שומע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין נגה לו יבטח בשם ה' וישען באלוקיו, תביעה מדוע	27291
אין העם בוטח בעת צרה על ה', וא"כ כיצד נבין שיעקב נכשל ח"ו בענין זה.	27292
ובהסבר הדבר נראה שאדרכא ענין זה אצל יעקב נבע דוקא מגדלותו הרוחנית, דהנה מצינו באבותינו	27293
ששם אלוקים נקרא על כל אחד מהם בנפרד, אלוקי אברהם אלוקי יצחק ואלוקי יעקב, והסיבה לכך שכל	27294
אחד מהאבות היה מקורי בעבודתו, הכרתו של אברהם אינה הכרתו של יצחק, כל אחד מהם מיוחד בהכרת	27295
האלקות, ולכן שם אלוקים נקרא על כל אחד לחוד, כיון שכל אחד מהם עבד בכוחות נפשו המיוחדים לו	27296
בהכרת הבורא, והגיע להכרה מיוחדת לו לפי כושר נפשו.	27297
אולם אם חי האדם את חי האמונה בלי עמל בכיוון להתחדשות ההכרה, נשאר הוא עם הכרת הילדות	27298
ואינו זוכה להגיע לגילוי מקורי ומחודש באמונתו, וכך יכולים לעבור עליו עשרות שנים בקיום תורה	27299
ומצות, אולם הכרת לבו לא תשתנה, והוא כאילו עומד מן הצד ואינו מתעלה ע"י עבודתו.	27300
סיבת אי העליה היא אדישות, ההתחדשות באה ע"י לחימה להתנגש עם הסתירה ולהתגבר עליה, שר צבא	27301
המוסר נפשו במלחמה עבור מלכו, דוקא ע"י עמידתו במלחמה במסירות נפש, בזה הוא מגביר את אמונתו	27302
ואהבתו למלכו, וכמ"ש 'המסילת ישרים' החסידות י"ט, בהבדל בין האומרים כל מאי דעבדין מן שמיא	27303
לטב, לבין אלה שאינם צריכים לטעם זה, וכל מה שיתגברו עיכובים נגדם עד שיצטרכו יותר כח	27304
להעבירם, הנה יאמץ לבם וישמחו להראות תוקף אמונתם, כשר הצבא הרשום בגבורה אשר יבחר לו	27305
תמיד במלחמה החזקה יותר להראות תקפו בנצחונה ע"י ש.	27306
וזהו סוד הנסיונות שאינם רק בחינה לאדם אם נאמן הוא לבוראו, אלא לטובת האדם הם ניתנים לחיזוק	27307
הכרתו ואמונתו, שע"י העמידה בנסיון מתעוררת הכרת הלב ומתחשלת האמונה בבורא, וכמ"ש הרמב"ן	27308
על הפ' והאלוקים נסה את אברהם, שכל הנסיונות שבתורה הם לטובת המנוסה, שהמנסה יתברך יצוה בו	27309
להוציא הדבר מן הכח אל הפועל, להיות לו שכר מעשה טוב לא שכר לב טוב בלבד ע"י ש.	27310
וכפי שכתב המדרש שם על הפסוק, ויהי אחר הדברים האלה והאלוקים נסה את אברהם, נתת ליראך נס	27311
להתנוסס מפני קושט סלה (תהלים ס'), נסיון אחר נסיון וגידולין אחר גידולין, בשביל לנסותן בעולם	27312
בשביל לגדלן בעולם, כנס הזה של הספינה ע"י ש.	27313
עבודת ה' האמיתית הנותנת מקום לגדול ולעלות, היא דוקא ע"י התעוררות ההכרה הפנימית, לא לקבל	27314
את הדברים בשיטחיות ובלי פנימיות, אלא לנסות לעורר בעיה ולהתגבר עליה, וכשם שבלימוד הגמ'	27315
אפשר ללמוד בפשטות ובשיטחיות, אולם הלמדן מעורר קושיות וע"י הקושיות ותירוצם, הסוגיא מתבררת	27316
ומקבלים הדברים אור חדש לגמרי, כך בדרכי עבודת ה' דרוש חשבון פנימי על כל מעשה מצוה, וע"י	27317
חשבון זה שיכול לבוא בצורת קושיא ותירוץ מתבררת ומתלבנת הכרת האדם.	27318
מקבלים את הרעה כמו שהיא בתור רעה, ולא בורחים ממנה ע"י הסבר שהיא בעצם טובה, אלא אדרכא	27319
דוקא רעה ובכל זאת למרות הרעה אין האמונה זזה ממקומה, ואם חי האדם בחשבון כזה בהכרח שתתחדש	27320
הכרתו ויגלה אור חדש באמונתו.	27321
חנניא מישאל ועזריה קפצו לכבשן האש לא מתוך בטחון שיהיה להם נס, אלא בין אם ינצלו ובין אם לא	27322
ינצלו, הם הביאו בחשבון צד זה שלא יהיה נס אלא המציאות תהיה כמו שהיא והם ישרפו, קבלו את	27323
המציאות כמו שהיא ואעפ"כ התגברו על עצמם ומסרו נפשם, צריך להתנגש עם המציאות הסותרת	27324
ולהתגבר עליה, ובהתגברות זו סוד עליית האדם, במצב זה מחדש הוא הכרת לבו ומקבל משמעות חדשה	27325
באמונתו.	27326

וכך תמיד חובה על האדם להדמות לבוראו המחזק בכל יום תמיד מעשה בראשית, כך האדם צריך בכל	27327
יום תמיד לחדש הכרת לבו, בכל יום יהיו בעיניך כחדשים, שירו לה' שיר חדש ע"י צירוף חשבון	27328
ומחשבה לדרכיו, ולאור דברים אלו נבין מדוע יעקב שאל את עצמו מאין יבוא עזרי, יעקב לא רצה לקבל	27329
את הדברים כפשוטם, אלא רצה להבנות על ידם, יצר קושיא כדי להתגבר עליה, ולהפיק תועלת בחידוש	27330
הכרת לבו בבטחון בה'.	27331
(אור יחזקאל).	27332
מאמר תקסה	27333
ויקח מאבני המקום וישם מראשיתו וישכב במקום ההוא (בראשית כ"ח י"א).	27334
ר"י אמר כאן שכב אבל כל י"ד שנה שהיה טמון בבית עבר לא שכב, ר"נ אמר כאן שכב אבל כל כ' שנה	27335
שעמד בביתו של לבן לא שכב, ומה היה אומר ריב"ל אמר ט"ו שיר המעלות שבתהלים, לולי ה' שהיה לנו	27336
יאמר נא ישראל — ישראל סבא, רשב"נ אמר כל ספר תהלים היה אומר, מה טעם ואתה קדוש יושב	27337
תהלות ישראל — ישראל סבא (בר"ר שם).	27338
יעקב אע"ה האדם שבמרכבה אף הוא פחד, כי הלא הולך הוא מארץ הקודש, ארץ אשר עיני ה' אלקיך בה	27339
מראשית שנה ועד אחרית שנה, ארץ מגורי אבותיו אשר בה השתעשע עם אבותיו הקדושים, וכעת הוא	27340
הולך לארץ העמים ארץ טמאה ומקום טמא אצל לבן הארמי אשר בקש לעקור את הכל, ידע זאת אבינו	27341
יעקב ולא מצא עצה בנפשו, אלא לחגור עצמו בכח התורה, ארבע עשרה שנה רצופות הטמין עצמו בבית	27342
שם ועבר ועסק בתורה, ולא השכיב עצמו לישון כל אותן השנים מפני הפחד שמא יפגם ח"ו בבית לבן	27343
וירד מקדושתו.	27344
עכ"פ כעת כשלדעתו הגדולה כבר יכול ללכת לבית לבן, לקיים מצות אביו ואמו קום לך פדנה ארם, הרי	27345
יוצא לו האדם שבמרכבה חגור בחגורת בטחון של ארבע עשרה שנה בעסק התורה ביישיבת שם ועבר, כי	27346
בא השמש וישכב במקום ההוא, ואחז"ל כי בא השמש, ששקעה לו חמה פתאום שלא בעונתה, היינו	27347
שנחסר היום בשתי שעות כדי שילין שם, וצריך לומר ודאי כי יעקב אבינו הבין זאת, ולפיכך ויקח מאבני	27348
המקום וישם מראשותיו וישכב במקום ההוא כיון שהקב"ה חפץ כך.	27349
ואכן לא טעה כלל, ויחלם והנה סולם מצב ארצה, והנה ה' נצב עליו ויאמר הארץ אשר אתה שוכב עליה	27350
לך אתננה ולזרעך, והנה אנכי עמך ושמרתיך כי לא אעזבך ואחז"ל (חולין צא), הארץ אשר אתה שוכב	27351
עליה לך אתננה, מלמד שקיפל הקב"ה כל א"י תחתיו, והנה אנכי עמך לפי שהיה ירא מעשיו ומלבן, עד	27352
אשר עשיתי את אשר דברתי לך, מה שהבטחתי לאברהם על זרעו לך הבטחתי ולא לעשיו (רש"י).	27353
הנה כל היעוד ויסוד כלל ישראל לנצח נגלה לו כעת בנבואה, ומה חסר עוד? ולבסוף וייקץ יעקב משנתו	27354
ויאמר... ואנכי לא ידעתי, ופירש"י ואנכי לא ידעתי שאם ידעתי לא ישנתי במקום קדוש כזה, נמצינו	27355
למדים שיעקב אבינו מצטער ומתיירא על וישכב במקום ההוא, והפליאה נשגבה על מה הוא נאנח	27356
ומצטער? הלא על דבר זה עצמו נאמר לו בנבואה, הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך, ולא	27357
עוד אלא שקיפל הקב"ה כל א"י תחתיו כדי שישכב על כל הארץ בבת אחת, לקיים הנבואה בשכבו על	27358
הארץ הזאת, האם יש לך הסכמה מן השמים למעשה שכיבתו יותר מזו?	27359
אך יעקב אבינו מיד כשהקיץ משנתו, המחשבה הראשונה שעלתה לפניו לא היתה על הנבואה הגדולה	27360
והיעוד הנפלא שהראו לו בחלום, רק הזדעזע ונפחד שישן במקום קדוש, ככתוב ויקץ יעקב משנתו ויאמר	27361
אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי, והרי זה נראה כוויתור על כל הנבואה ועל כל ההבטחות, על הכל	27362
יעקב אבינו מוותר ובלבד שלא היה נכשל בזה שישן במקום קדוש, אכן נורא ונפלא הדבר.	27363
ולא זו בלבד אלא שעל כל מה שהובטח לו כאן לא סמך, וחזר והתחיל להתפלל מחדש על הכל, כמ"ש	27364
וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלקים עמדי, ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך, ושבתני בשלום אל בית	27365
אבי, ופירש"י פסוקים אלו הם בקשה של שמירת ההבטחות האמורות, ויש להתבונן הרבה בזה הלא	27366
מובטח הוא ועומד בכל אלו כעת ממש, ולמה בחיר שבאבות מתיירא ומפחד? וכבר עמדו חז"ל על מדוכה	27367
זו במד"ר וישלח וז"ל.	27368
אמר ר"ה בשם ר"א, כתיב הנה אנכי עמך וכתוב אם יהיה אלקים עמדי? אלא מכאן שאין הבטחה לצדיקים	27369
בעוה"ז עי"ש, ובגמ' (ברכות ד.) הובא בזה"ל ר' יעקב בר אידי רמי, כתיב והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל	27370
אשר תלך, וכתוב ויירא יעקב מאד וייצר לו אמר שמא יגרום החטא, ופירש"י ויירא יעקב שמא אחר	27371
הבטחה חטאתי, וכדנתיא שהחטא גורם שאין ההבטחה מתקיימת ע"כ.	27372
ולאחרי כל האמור שכבר בא אצל לבן ונשתהה שם, שוב לא השכיב עצמו לישן כל אותן עשרים שנה,	27373
מפחדו שמא יתקלקל ויפגם ח"ו ביראתו את השי"ת, ידע כי במקום טומאה הוא נמצא וצריך עזר ה'	27374
להחליץ ולעשות חיל, ומה היה אומר שם, ריב"ל אמרו ט"ו שיר המעלות שבספר תהלים, ורשב"ג אמרו	27375

כל ספר תהלים היה אומר, ומעתה נעשה ק"ו עד כמה צריכים אנו לפחד שלא נהיה ח"ו מושפעים מהרחוב	27376
בדורנו בעו"ה ולהרבות בתפלה ע"ז. (לב אליהו).	27377
	27378
מאמר תקסו	27379
ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש וישכב במקום ההוא (בראשית כ"ח י"א).	27380
רש"י כי בא השמש, משמע ששקעה לו חמה פתאום שלא בעונתה כדי שילין שם, נתבונן באופן טבעי	27381
במצבו של יעקב אבינו, הוא נמצא במדבר שומם ושקעה לו חמה פתאום, רחוק מההורים ובורח מאחיו	27382
והוא מפחד פחד מות, כפירש"י על הפסוק וישם מראשותיו, עשהו כמין מרזב סביב לראשו שירא מפני	27383
חיות רעות עכ"ל, התאמץ באמונת ה' והשגחתו פרטית, אימץ לבבו ותיקן תפילת ערבית, ועי"ז הגיע	27384
למראות ה' והנה ה' נצב עליו, והגיע לבשורות טובות ואושר נצחי לו ולדורותיו עד סוף הדורות.	27385
מזה צריך האדם לקחת לקח, שאם ח"ו בא לאדם מצב שעולם חושך לו באיזה אופן שיהיה, שיתחזק	27386
באמונת ה' שמתוך החושך יצמח אור גדול, ויתחזק בתפילה כמ"ש חז"ל (ברכות ל"ב), אם רואה אדם	27387
שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל שנאמר (תהלים כ"ז), קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה' (רש"י),	27388
תתחזק ולא תמשוך ירך אלא חזור וקוה ויצא מאפלה לאור גדול, אע"פ שבדרך הטבע האדם לא רואה איך	27389
זה יהיה אבל היד ה' תקצר? (מבקשי השלמות).	27390
	27391
מאמר תקסז	27392
ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו וישכב במקום ההוא (בראשית כ"ח י"א).	27393
עי' ברש"י שהיה מתירא מפני חיות רעות, ועמדנו אטו אבנים סביב ראשו שמירה? וחיות רעות לא יוכלו	27394
לסתור האבנים? אלא ודאי עשה בדרך הטבע למעט הנס, וכן בשקתות המים הציב המקלות בדרך הטבע	27395
כדי שיולידו עקודים, והנה כתוב ויהי בעת יחס הצאן וארא בחלום עי"ש, ומה הצורך שמלאכים ינהגו	27396
הצאן כפירש"י שם, הרי הציג מקלות וילדו בדרך הטבע.	27397
אלא למדנו מכאן שכל הנהגת האדם, פרנסתו ושמירת חייו הכל בדרך נס הם, ורק למען לנסות את האדם	27398
שלא יאמר כוחי ועוצם ידי עשה לי החיל, העלים הוא ית' מהאדם כל הנסים הנסתרים, והניח מקום לטעות	27399
כוחי ועוצם ידי עשה לי, ובזה תבחן חכמת האדם הנלבב.	27400
והנה מהאבנים ששם יעקב אע"ה תחת מראשותיו, ופירש"י עשאן כמין מרזב סביב לראשו מפני חיות	27401
רעות, למדנו כמה מעט תועלויות יוצא מפעולת דרך הטבע, ומה שעושים הצדיקים רק למעט בנס, ורובא	27402
דרובא לא באמת רובא רק כולו בדרך נס, ואנשי כנסת הגדולה הבינו זאת ותקנו לומר ועל נסיד שבכל יום	27403
עמנו, ולא הבנתי היטב איה הם הנסים בכל יום ועתה ניחא ת"ל. (חכמה ומוסר ח"א מא' נ"ח).	27404
	27405
מאמר תקסח	27406
ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש וישכב במקום ההוא (בראשית כ"ח י"א).	27407
ויפגע במקום וא"ת וכשעבר יעקב על בית המקדש מדוע לא עכבו שם, איהו לא יהיב לביה להתפלל	27408
במקום שהתפללו אבותיו ומן השמים יעכוהו, איהו עד חרן אזל כדאמרינן בפרק גיד הנשה וקרא מוכיח	27409
וילך חרנה, כי מטא לחרן אמר אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו, יהב דעתיה	27410
למהדר וחזר עד בית אל וקפצה לו הארץ (רש"י שם ט"ו).	27411
מצינו בדברי הימים א' י"ז, ויהי כאשר ישב דוד בביתו ויאמר דוד אל נתן הנביא הנה אנכי יושב בבית	27412
הארזים וארון ברית ה' תחת יריעות, ויאמר נתן אל דוד כל אשר בלבבך עשה כי הא' עמך, ואח"כ נאמר	27413
לא אתה תבנה הבית, כתב הרמב"ן ז"ל טעם ע"ז כי המקדש צריך להבנות ברחמים ע"י שלמה דוקא, כי	27414
על דוד נאמר דמים רבים שפכת (דברי הימים א' כ"ב) של רשעים, עכ"ז לא יכול לבנות בעצמו את	27415
המקדש שכולו רחמים ולא דין.	27416
אין לנו עסק בנסתרות, אבל עכ"ז מי בנה באמת בית המקדש? דוד, כי ע"י הערתו מעצמו זכה שלמה בנו	27417
לבנותו, כי בלי התעוררותו לא היה יכול בית המקדש להבנות, וכן אמר הקב"ה אל דוד (שם ו'), הדבר	27418
דברתי את שופטי ישראל אשר צויתי לרעות את עמי לאמר למה לא בניתם לי בית ארזים, הרי בעבור	27419
שלא נתעוררו מעצמם לכן לא נבנה הבית, ועתה כאשר נתעורר דוד מעצמו זכה שיבנה ביהמ"ק ע"י	27420
שלמה בנו, הרי מקרא מפורש כמה חביב בעיניו ית' מי שמתעורר מעצמו, דאם לא כן למה כתוב כל	27421
הדברים האלה הדבר דברתי אלא להשמיענו כלל זה.	27422
והנה מה הרויח בהתעוררות, כל הברכות שכתוב שם מפי הקב"ה בארוכה, עד שזכה לכסא המלוכה עד	27423
עולם, היינו נצח הוא ובניו ומשיח בן דוד, וכן יעקב אבינו ע"ה לולא התעוררותו מעצמו לא היה זוכה	27424
להברכה שנתברך בשער השמים, הרי כמה חביבה עליו ית' התעוררות האדם מעצמו, ומזה עד נאמן לכל	27425

הדברים אשר יתעורר האדם מעצמו, כמה יגדל שכרו כי זה מורה על טוב לבבו ורחמנא ליבא בעי, ובפרט	27426
דבר אשר לא רבים יחכמו להבין יקרותו, זה אות נאמן על טובת לבבו. (חכמה ומוסר מא' צ"ח).	27427
	27428
מאמר תקסט	27429
ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש וישכב במקום ההוא (בראשית כ"ח י"א).	27430
אמרו חז"ל הובא ברש"י שם, וא"ת וכשעבר יעקב על בית המקדש מדוע לא עכבו שם, איהו לא יהיב	27431
ליביה להתפלל במקום שהתפללו אבותיו ומן השמים יעכבוהו, איהו עד חרן אזל כדאמרינן בפרק גיד	27432
הנשה, כי מטא לחרן אמר אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו, יהב דעתיה	27433
למיהדר וחזר עד בית אל וקפצה לו הארץ.	27434
והנה מאותו לילה שלן יעקב אבינו בהר המוריה 0 זכה 0 והנה 0 ה' 0 נצב 0 עליו, 0 הבטחה לדורי דורות	27435
להכלל ישראל לכל האחרית והנצח את הכל זכה מכאן, והכל היה תלוי ועומד על מחשבה קלה זו של יהיב	27436
דעתיה להתפלל, ואם לא היה 'יהיב דעתיה' לא היה זוכה ולא כלום, ואיך זה מובן שענין כזה שתלוי בו	27437
כל זכותה וקיומה של האומה הישראלית, יהא תלוי בהתעוררות קלה של יהיב דעתיה להתפלל,	27438
שממחשבה כל דהו יחיה הכלל ישראל לנצח נצחים.	27439
רבקה אמנו הגיעה לכל מה שזכתה ע"י מעשה כל דהו של השקאת מים גם לגמליך אשאב, כל מה שנגדיל	27440
בערכה ואיכותה של מעשה זו, אבל סו"ס לא היה זה יותר ממעשה פשוט של השקאת מים, ואיך אפשר	27441
לזכות ממעשה כל דהו לכל האחרית?	27442
מי יתן טהור מטמא (איוב י"ד), אמרו חז"ל (במ"ר י"ט) עוה"ב מעוה"ז, וכפי רוח חז"ל הק' אין זה כמו	27443
שמורגלים לחשוב, שעוה"ב הוא שכר שמקבלים בעד מעשה עוה"ז, אלא שכל הנועם והזיו של עוה"ב	27444
מתהווה ונוצר אך ורק מעוה"ז, ויותר מעוה"ז אין לו בעוה"ב כלום, שמזה יקבל חיותו לנצח נצחים, ואיך	27445
זה מובן שעוה"ב הנצח נצחים יהא תלוי בקטנות כזו, בעוה"ז שאינו אלא עשיריות שנים?	27446
כשנתבונן היטב בענין הצמיחה נראה נפלאות גדולות, אילן גדול הנושא פירות טובות ויפות פרחים נאים	27447
וריחות נעימים, נתגדל הוא מזריעה של גרעין קטן שנתן אדם באדמה, ויש אילנות הנושאים פירות מאות	27448
שנים, וכל הגידולים השרשים הענפים והפירות הגדלים כל העת, הכל גדל מכח הזריעה מהגרעין שניתן	27449
בארץ לפני מאות שנים, שנתחבר אז עם כוחות הארץ עם כח הצומח, וכח זה הוא האומר לו כל העת גדל,	27450
וכל משך גידולו הוא מחובר עם כח הצמיחה שיקבל בשעה ראשונה מזריעת הגרעין, ולו יצויר שיופסק	27451
האילן רגע מכח הצומח מיד הוא מת, שכל קיומו וחיותו הוא מכח הזריעה שלפני מאות שנים המתקיימת	27452
בו כל העת.	27453
כן ממש הוא ברוחניות, שכל עניני רוחניות האדם, הכל הותקן והוטבע על דרך זריעה וצמיחה, וסוד זה	27454
הוא שגילו לנו חז"ל עוה"ב ועוה"ז, עוה"ב ועוה"ז הוא סוד של צמיחה וגידולין, עוה"ז הוא מקום	27455
הצמיחה, עוה"ב הוא מקום הגידולין והפירות, כל חיותו של עוה"ב העונג והשכר, הכל גדל מכח הצמיחה	27456
של עוה"ז, עוה"ב הוא מחובר ומקושר היטב אל עוה"ז, כל החיים שבו לנצח נצחים הוא, עד כמה שהוא	27457
מחובר לסוד הצמיחה של עוה"ז, שהוא המהוה והמקיים את כל עוה"ב.	27458
ולו יצויר שיופסק החיבור מעוה"ז אפי' רגע אחד יתבטל מיד העוה"ב ואין לו חיים, בענין צמיחה גשמית	27459
רואים אנו נפלאות גדולות ועצמות של כח הצמיחה, שרק בהתגלגל באיזה מקום עפר כלשהו, לו רק יפול	27460
אבק עפר אף על סלעים ואבנים הלא יוציאו גידולים, רק בנגיעה כל דהוא אל הארץ מיד מצמיח, וא"כ מה	27461
רב לפי"ז כח הצמיחה של רוחניות, ששם הוא ממש בלי סוף וכלי תכלית.	27462
מעשה כל דהוא מצמחת ומביאה לידי שכר לבלי סוף לדורי דורות, בעד ויצעק צעקה גדולה של עשיו,	27463
נותנים לו שכר ושכר ואי אפשר להפטר מתשלומיו (בר"ר סז ד), משום ג' פסיעות של נבוכדנצר באיזה	27464
אופן שהיה הכונה ואחר השלא לשמה, קבל כל כך מלכות וממשלה לו ולבניו (סנהדרין צו).	27465
יהיב דעתיה להתפלל לכאורה אין זה אלא מעשה קל התעוררות כל דהוא של יעקב אבינו, אבל מעשה כל	27466
דהוא של האבות הקדושים שהיה מחובר כראוי עם כח הצמיחה, מגדל ומצמיח פירות וגידולים לאין	27467
שיעור ותכלית לדורי דורות, עד שכל האחרית גדל מיהיב דעתיה להתפלל, רבקה אמנו זכתה לכל הטוב	27468
והנצח לה ולדורותיה מהשקאת מים, שזהו סוד הצמיחה של העוה"ז, שכל כך יש במעשה כל דהו לגדל	27469
ולהצמיח עד אין סוף.	27470
סוד זה גילו לנו חז"ל עוה"ב מעוה"ז, סוד הצמיחה הוא דוקא בעוה"ז שזהו כל מהותו של עוה"ז רק	27471
צמיחה, היום לעשותם ומחר לקבל שכרם (עירובין כב), יותר מצמיחה אין בעוה"ז אפי' בעוה"ז של משה	27472
רבינו, עוה"ב אין בו צמיחה לגמרי למתים חפשי, אין בו אלא ממה שהכינו בעוה"ז שם חיים מן המוכן	27473
מסוד הצמיחה של עוה"ז, כשמבינים שהכל תלוי על כח הצמיחה, הרי פשוט שלא כל המקומות שוים ולא	27474

כל הזמנים שוים, אינו דומה צמיחה של קרקע סלע לצמיחה של קרקע מעולה ומעובד, צמיחה של חורף	27475
לצמיחה של קיץ, שכך גזרה חכמתו ית' שיש זמנים ויש מקומות שבהם כח הצמיחה מצוי ביותר.	27476
והנה באר בשדה זו ציון, והנה ג' עדרי צאן אלו ג' רגלים, כי מן הבאר ההוא ישקו העדרים, שמשם היו	27477
שואבים רוה"ק, והאבן גדולה זו שמחת בית השואבה, א"ר הושעיא למה היו קוראים אותו בית השואבה	27478
שמשם היו שואבין רוה"ק, ונאספו שמה כל העדרים, באים מלבוא חמת עד נחל מצרים, וגללו את האבן	27479
שמשם היו שואבין רוה"ק, והשיבו את האבן מונח לרגל הבא (בר"ר ע' ח').	27480
ולכאורה למה צריכים להשיב את האבן לסתום את המעין, משמע שזה מן הנמנע שיהיה תמיד פתוח, יש	27481
זמנים ויש מקומות שבהם המעין פתוח, וקמת ועלית אל המקום ואז צריך לשאוב ולהמלאות רוח הקודש	27482
עד רגל הבא, יש מקומות ויש זמנים שבהם כח הצמיחה גדול עד מאד, ובהם צריך האדם להכין לעצמו	27483
ולמלאות כל מה שבכחו, וכל העת הבא הוא צריך לחיות וליזון ממה שהכין לעצמו.	27484
על כל בן ישיבה לדעת שהישיבה היא מקום של צמיחה, ובמקום זה צריך להתמלאות כח וחיות על משך	27485
כל העת, כח של צמיחה כזה לא ימצא בעולם בשום אופן, כל חיותו אח"כ הוא מהצמיחה שנשרש בו	27486
בהיותו במקום התורה, ועליו לנצל את המקום בכל מאמצי כוחותיו, ומה שלא הצמיח בהיותו בישיבה לא	27487
יגדל אח"כ בשום אופן, והשיבו את האבן ע"פ הבאר, הבאר נסתם א"א לשאוב יותר מונח לרגל הבא,	27488
מזמן לזמן שוב צריכים לבוא להתמלא מחדש. (דעת חכמה ומוסר מא' מ"ה ח"ב).	27489
	27490
מאמר תקע	27491
ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש וישכב במקום ההוא (בראשית כ"ח י"א).	27492
איתא בזוהר כי השי"ת נותן ליעף כח, וכן ייוכח האדם שעל ידי עמלו בתורה ועבודת ה' הוא מתחזק,	27493
לכאורה פלא הוא שהשינה מרעננת את כוחות האדם, הרי השינה היא אחד מששים במיתה, והאדם היה	27494
צריך להתעייף יותר על ידי השינה, אלא שכך גזר השי"ת, מאידך גיסא מטבע אברי הגוף אנו יכולים	27495
ללמוד ולהקיש על דרך לחידוש הכוחות ברוחניות, כשמרבים להשתמש באחד מאברי הגוף, במקום	27496
שיחלש על ידי זה הנה הוא הולך ומתחזק, מכל שכן הוא בעבודה הרוחנית.	27497
עיין חובת הלבבות עבודת האלקים פ"ב וז"ל, ומן הידוע שהכלים הגופניים שמשתמשים בהם תמיד על	27498
דרך הטבע מוסיף תיקונם ומתחזקים מעשיהם, וכאשר ימעט שימושם יפסדו ויחלשו מעשיהם (העורך).	27499
אדם טועה וחושב שעל ידי ריבוי עמלו בתורה ועבודת ה' יוחלש הן גופו והן שכלו, אולם נהפוך הוא, שכן	27500
מוצאים אנו שדוקא קבלת עול נוסף מוסיפה לאדם כוחות חדשים, וכן העייף כשיעמול במוחו בעיונו,	27501
ירגיש שנפתחים לו שערים חדשים של סייעתא דשמיא, ומקבל אוצרות כח חדשים ורעננים.	27502
וכן ביעקב אבינו, שאחרי עמל של י"ד שנה בבית מדרשם של שם ועבר, אחרי שבכל הזמן ההוא לא שכב	27503
לישון, בכל זאת בבואו לחרן למחוז חפצו בערוב היום, ונוכר שעבר על המקום שהתפללו בו אבותיו, ירב	27504
דעתיה למיהדר ורצה לחזור את כל הדרך, לכן עזר לו הקב"ה להתגבר על ההגבלות הטבעיות קפצה ליה	27505
ארעא (חולין צ"א), דוקא ההתחזקות הגדולה ביגיעה מקטינה את ההגבלות הטבעיות, כי האדם הבוחר	27506
בדרך העמל והיגיעה זוכה לאוצרות חדשים בלתי מוגבלים של סייעתא דשמיא. (מכתב מאליהו ח"ג	27507
דף 18).	27508
	27509
מאמר תקעא	27510
ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש וישכב במקום ההוא (בראשית כ"ח י"א).	27511
אמרו בגמ' (חולין צא), כשהגיע לחרן הרהר בדעתו ואמר, אפשר שעברתי במקום שהתפללו בו אבותי	27512
ולא התפללתי בו? נתן דעתו לחזור וקפצה לו הדרך, אחרי שהתפלל נתן דעתו לחזור, אמר הקב"ה צדיק	27513
זה בא לבית מלוני יפטר בלא לינה? מיד בא השמש.	27514
איתא במדרש אשא עיני אל ההרים, אשא עיני אל ההורים (ב"ר סח ב), יעקב היה מסתכל תמיד אל הוריו	27515
אברהם ויצחק בשביל לימוד והדרכה, יעקב הבין שעליו להגיע למדרגה גדולה כדי שיזכה להעמיד את	27516
השבטים, ומדרגה כזו לא יוכל להשיג לבדו רק כמוסיף על מדרגותיהם של אבותיו, ולכן תמיד דדקק	27517
ללכת בעקבי האבות, כדי שישגי שלמות כזאת שתכלול את מדרגות כולם, ולכן הקפיד להתפלל דוקא	27518
במקום המקדש, מכיון שכבר נתקדש המקום על ידי העקידה ותפלות האבות, והוא המקום הכי מסוגל	27519
להשיג קרבתו יתברך.	27520
אכן הצליח יעקב להוסיף שלמות על שלמות שהשיגו אבותיו, בגמ' אמרו תפלות אבות תקנום, אברהם	27521
תקן שחרית, יצחק מנחה, ויעקב תקן מעריב, ויפגע במקום הוא לשון תפלה (ברכות כו:), וביאר בספר	27522
הכוזרי (מאמר ג ה), שהתפלה לנשמה כמו המזון לגוף, ושעת התפלה לחסיד היא הכי חשובה ביום, בה	27523
הוא מתנער מעכירת הנפש שמגעו עם הפחותים גורמת לו, ובה מתרומם למדרגת המלאכים, ברכת התפלה	27524

נשאת אצלו עד זמן התפלה הבאה, נמצא שכל אחד מהאבות פעל לקבוע אחד משלשה חלקי היום, לשעה שהאדם מסוגל להתדבק בבוראו, ועל ידי פעולת שלושת האבות, האדם קשור כל היום בבוראו.	27525
עוד אמרו בגמ' (פסחים פח.), והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' בית אלקי יעקב, אלקי יעקב ולא אלקי אברהם ויצחק, לא כאברהם שקראו הר, ולא כיצחק שקראו שדה, אלא כיעקב שקראו בית, שנאמר ויקרא שם המקום ההוא בית אל, אברהם הצליח להוריד השכינה לארץ רק בבחינת הר שהוא גבוה, ויצחק הוסיף להורידה עוד יותר בבחינת שדה שהוא נמוך, אבל בכל זאת אינו מקום קבוע, ויעקב הוסיף לקובעה בבחינת בית, ולכן נקראת על שמו משום שהמצוה נקראת על שם גומרה (ב"ר פה ד).	27526
כתב הרא"ש (אורחות חיים לו) וז"ל, כוון בתפלתך כי התפלה היא עבודת הלב, ואם בנך ידבר לך ולא מלבו הלא יחר לך, ומה תעשה טיפה סרוחה לפני מלכו של עולם, ולא תהיה כעבד שמסרו לו מלאכה נכבדת לטובתו וחבלה ואיך יעמוד לפני המלך? ע"כ, ובגמ' אמרו כרום זלות לבני אדם אלה דברים שעומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלים בהן, רש"י כגון תפלה שעולה למעלה (ברכות ו:)	27527
הרי ראינו גודל מעלת התפלה, שעל ידה האבות הקדושים נבנו וגם בנו את כלל ישראל, יעקב אבינו מסר נפשו להתפלל דוקא במקום שהתפללו אבותיו, שאין זה אלא סעיף לעצם מצוות תפלה, וחבל שלא ננצל ענין כה חשוב, ואל נתנצל לומר שאין בכוחנו להתדמות לאבות הקדושים, משום שלא דורשים ממנו לחדש מה שהם חדשו, אלא אנחנו בבחינת ננס שיש לו האפשרות לעמוד על גב הענק, אם ננצל באמת את התפלה אשר יסדו לנו האבות, מסוגל הוא האדם בדיבורו לעלות לשמי מרום, ושיהיו דבריו נשמעים למעלה ברומו של עולם, כמה מעלות יכול להשיג מהתפלה כמ"ש החוה"ל (חשבון הנפש פ"ג ט').	27528
שתכלית התפלה שישגי כלות הנפש להבורא יתברך.	27529
וכן אילו שמנו לב ללימוד המוסר שהוא גם כן מהדברים העומדים ברומו של עולם, על ידי קצת מוסר יכולים לצאת מכלל מצוות אנשים מלומדה, וכבר התרעם רבינו יונה (שע"ת ש"ג ט"ו) וז"ל, ונאמר על האנשים שאינם עורכים מחשבות להתבונן תמיד ביראת ה', ותהי יראתם אותי מצוות אנשים מלומדה, לכן הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא ע"כ, ובמקום אחר משמע שמדה זו מעבירה עול יראת שמים, וגורמת שיצרו יתגבר עליו להחטיאו ואינו מתחרט אחר כך, עלינו ללכת בעקבות האבות בדרך כבושה למעלה למשכיל, אל לנו להתעלם מזה ולהיות כפויי טובה, ננצל האפשרויות הגדולות שנתנו לנו לטוב לנו בזה ובבא. (המוסר והדעת).	27530
מאמר תקעב	27531
ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש וישכב במקום ההוא (בראשית כ"ח י"א).	27532
וברש"י אומר אני שנעקר הר המוריה ובא לכאן, וזו היא קפיצת הארץ האמורה בשחיתת חולין, שבא בית המקדש לקראתו עד בית אל וזהו ויפגע במקום, וא"ת וכשעבר יעקב על בית המקדש מדוע לא עכבו שם, איהו לא יהיב לביה להתפלל במקום שהתפללו אבותיו ומן השמים יעכבוהו? יהב דעתיה למהדר וחזר עד בית אל וקפצה לו הארץ.	27533
ע"י יהב דעתיה זה זכה לכל המעמד ההוא, ביהב דעתיה זכה לכל ההבטחות, לכל העתיד עד האחרית, ודאי שלא היה זה ענין של עמידה בתפילה לבד, היה זה התאזרות אומץ לגשת לכל העסק הענקי של בנין הכלל ישראל, ובלבישת אומץ זו אמנם זכה לכל ריבוא רבבות תוצאות מזו הגישה.	27534
ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח (ויקרא ט'), וברש"י שהיה אהרן בוש וירא לגשת, אמר לו משה למה אתה בוש לכך נבחרת, וברמב"ן שם מבואר יותר וז"ל, ויש אומרים היה אהרן רואה את המזבח כתבנית שור והיה מתירא ממנו, נכנס משה אצלו אמר לו הגס דעתך ובוא קרב אליו, בעבור שהיה אהרן קדוש ה' ואין בנפשו חטא זולתי מעשה העגל, היה החטא ההוא קבוע לו במחשבתו, כענין וחטאתי נגדי תמיד, ולכך אמר לו הגס דעתך שלא יהיה שפל רוח כ"כ עכ"ל.	27535
הנה נתבע אהרן הכהן קדוש ה' על שהיה בוש, ולכאורה איך זה אחרת? הלא בושה קדוש יאמר לה, האם יקרב אל העבודה בלי כל פחד? מאין לוקחים אומץ כזה לגשת אל עבודת ה' לשרת את המלך פנימה? ואחרי שרואים שנתבע אהרן על זה הרי שדורשים אמיצות גדולה, צריכים לרכוש עזות במדה מרובה להיות מוכן לקבלנות הכי גדולה, וכי שום דבר לא יפחידהו מלבצע כל מאווי.	27536
כל סוד האבות הקדושים היה בזה, כי היו בעלי רוח לקבלנות הכי גדולה, ומי יכול לתאר ענקיות זו, הקבלנות לבנות הבנין של כלל ישראל הלא זה ממש בריאה, הם אמיצי הרוח אשר שום דבר לא היה יכול לעמוד נגדם, רכשו כל מדת העזות האפשרית, ובה כבר הכל נגמר ונשלם, בהיהב דעתיה זה אזור יעקב אבינו כח ואומץ, התאזר בכל מדת העזות להיות עושה ופועל להשלים זה הבנין הגדול, בנין הכלל ישראל עד תכליתו ואחריתו, ומעת אשר קבל כבר נשלמה הכל, קפצה לו הארץ, יש ה' במקום הזה, זה בית אלקים, וזה שער השמים.	27537
	27538
	27539
	27540
	27541
	27542
	27543
	27544
	27545
	27546
	27547
	27548
	27549
	27550
	27551
	27552
	27553
	27554
	27555
	27556
	27557
	27558
	27559
	27560
	27561
	27562
	27563
	27564
	27565
	27566
	27567
	27568
	27569
	27570
	27571
	27572
	27573
	27574

על תמר אמרו חז"ל ותשב בפתח עינים בפתחת עינים, בפתחו של אברהם אבינו ע"ה שכל עינים מצפות לראותו, תמר אשר עליה אמרו חז"ל כי כסתה פניה, כשהיתה בבית חמיה היתה צנועה, ובגודל צניעותה לא נראתה מעולם אל יהודה, ועכשיו החליטה זו העלובה להיות יושבת בפתח עינים שכל עינים רואות אותה, כמה יסורים סבלה זו הצנועה מהפקרות מעשה זה לבד, מעשה זה לבד הלא קשה הרבה יותר מליך לכבשן האש, והכל סבלה בחוזק רצונה להיות מעמידה מלכים מצדיק זה, זה כח אבותינו הקדושים, עזות בלי גבול קבלנות הכי גדולה והיא הצלחתם.	27575 27576 27577 27578 27579 27580
ואמנם כי זה כלל גדול בעבודת הבורא יתברך (הטור או"ח א), הוא אשר סיים התנא את מסכת אבות במאמר יהודה בן תימא הוי עז כנמר, לכל עבודה ולכל מצוה הכי קלה צריך להקדים את עז כנמר, עזות הכי מרובה קבלנות עד הסוף, על היה בוש לבד כבר נתבע אהרן הכהן קדוש ה' ונאמר לו הגס דעתך, כי בלעדי זה אין אפשרות לגשת לשום עבודה, ועוד זאת לימד לנו התנא, קל כנשר רץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים, אחרי כל העזות שלבש אחרי כל הרצון שהתאזר, עכשיו מתחילה עוד עבודה גדולה, להזדרז ולהתגבר להביא הכל לידי מעשה בפועל.	27581 27582 27583 27584 27585 27586
אמרו חז"ל (רש"י לט א), סמך מעשה אשתו של פוטיפרע למעשה תמר, לומר לך מה זו לש"ש אף זו לש"ש, נורא ומבהיל הנה שתיהן כוונתן שוות, אלא תמר שהיתה זכה ונזהרה לנצח העבודה עד גמירא בכל החוזק והגבורה הדרושה, על כל עקולי ופשוטי המתרחשים על הדרך, הנה היא מוצאת להשרף והיא רואה שכל רצונותיה פורחות לעיניה והכל יהיו בטליון, אבל היא את מצבה לא תעזוב, התגברה כארי לעשות רצון אביה שבשמים ולא התלככה בכלום, לא כן באשתו של פוטיפרע, אמנם גם היא לא חסרה כלום בקבלנותה אבל לא היתה זכה, ולא נזהרה לשמור עצמה מכל עקולי ופשוטי שבדרך, וע"כ אבדה כל השתדלותה, כי לא ידעה מגבורת ארי הדרושה להוציא כל דבר לפועל.	27587 27588 27589 27590 27591 27592 27593
העולם כידוע מתחלק לכמה עולמות, אצילות, בריאה, יצירה, ועשיה, וכל מעשה ומעשה של האדם ג"כ מתחלק לכמה עולמות, עזות קבלנות זהו עולם אחד, אמנם כי זה העולם שממנו נאצל הכל, עולם מלא וגדול מאוד, אבל עוד כמה עולמות ישנם עד סוף המעשה, ולעבור דרך כל העולמות בלי פגע ונגע ודאי שצריכים לגבורת ארי.	27594 27595 27596 27597
הוא אשר ציוונו התנא שאחרי עז כנמר צריך לנצח על המעשה ולהיות גבור כארי, כי להוציא לקיום איזו מצוה צריכים לגבורה רבה, חז"ל מספרים על ר"ע שלא היה לו מים ליטול ידיו, אמר מוטב שאמות מיתת עצמי ולא אעבור על דעת חברי (עירובין כא:), צריך האדם לצייר תמיד על כל מצוה ומצוה כאילו מונח לפניו משא גדול של עופרת, ולהרים כובד העופרת ודאי צריכים לגבורת ארי ממש והלואי שינצח!	27598 27599 27600 27601 27602
(דעת תורה).	27603
מאמר תקעג	27604
ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש וישכב במקום ההוא (בראשית כ"ח י"א).	27605
אחז"ל (ברכות כו:): תפלות אבות תקנום, אברהם תיקן תפלת שחרית שנאמר וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם, יצחק תיקן תפלת מנחה שנאמר ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב ואין שיחה אלא תפלה, יעקב תיקן תפלת ערבית שנאמר ויפגע במקום וילן שם ואין פגיעה אלא תפלה.	27606 27607 27608
כבר ביארנו מאמר זה ע"פ מה שמצאו חכמי הטבע בזמננו, להעביר את הקולות והדיבורים ממרחק אחד לחבירו אף שהם רחוקים מרחקים עצומים, הוא ענין הטלפון שאדם עומד בקצה א' מהעולם, ומדבר עם חבירו בקצה השני באופן קל מאוד, הוא רק צריך לכוון מספר ולשים את השפופרת באזנו ובפיו, והרי הוא שומע ומדבר בכל העולם!	27609 27610 27611 27612
אבל יש לדעת כי עד שהמון בני האדם הגיעו להיות עומדים ומדברים בטלפון, קדם לזה עבודה רבה ומאומצת רב כשרון מאלפי מוחות בני אדם, ויגיעת כפים בלי הרף זמן רב, כמה מכונות אדירות הותקנו לזה, כמה חבלים נמשכו דקים ועבים ארוכים וקצרים, וכשהושלם ונתקן הכל נגש האדם ומדבר ואינו מבחין כלל, מה רבה היתה העבודה שהשקיעו במכשיר הלזה עד שהוא עומד ומשתמש בו.	27613 27614 27615 27616
זה מה שאנו צריכים להתבונן במאמר הנזכר ע"פ משל של הטלפון, דהנה כעת קם ועומד לו בן אדם בשעות הבוקר, לובש טלית ותפלין פותח את הסיידור ומתפלל, וקולו נשמע בשמים ובשמי השמים, אבל מי תיקן והשלים זאת, מי חיבר החוטים הרחנניים להוליך ולהעלות את כל התפלות מכל ישראל בכל דור ודור, ולהעבירם מעולם העשיה לעולם היצירה, ומעולם היצירה לעולם הבריאה, ומעולם הבריאה לעולם האצילות, עד לתחת כסא כבודו יתברך, אברהם אבינו ע"ה!	27617 27618 27619 27620 27621
הוא אשר איזן חקר ותיקן תפלת שחרית לכל דורותיו! וכן יצחק אבינו תיקן תפלת המנחה! ויעקב אבינו תיקן תפלת מעריב, ומאז ועד סוף כל הדורות כל תפילה כל תחינה אשר תהיה לכל אדם, ולכל עם ישראל אשר ידעו איש נגעי לבבו, השכים שחרית ועמד בתפלתו, וכי ינטו צללי ערך ושפך שיחו לפני השי"ת,	27622 27623 27624

וגם אם בא השמש לא חשך פיו ולבו מלהפגיע השמימה, בפרט כי יצטרפו יחד בי עשרה ושכינתא שריא,	27625
הרי מובטח להם כי לא ישיבו פניהם ריקם, וישמע קול תחינתם ורינתם לפניו ית' בכל קריאתם אליו.	27626
אברהם אבינו תיקן שחרית, כי בבוקר מנהיג הקב"ה את עולמו במדת החסד, ולכן אברהם שהוא עמוד	27627
החסד תיקן תפלת שחרית בזמן החסד! אבל אחר הצהריים מתחיל מדת הדין, וכן תראה שהחולה בשחרית	27628
מרגיש טוב, ואחרי הצהריים מתחיל החום לעלות, ולכן תפלת המנחה תיקן יצחק אבינו כי הוא מדת הפחד	27629
שהיא גבורה, ובערב שהדינים מתגברים בא יעקב אבינו ותיקן תפלת ערבית, כי הוא מדת תפארת דהיינו	27630
תורה, וע"י התורה יכולים לעמוד נגד הדינים המתגברים בחשכת הלילה.	27631
ובזה נבין מה שאמרו חז"ל (סוטה לד), מעשה אבות סימן לבנים, כי הנה אברהם שתיקן תפלת שחרית אנו	27632
למדים ממ"ש, וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם ואין עמידה אלא תפלה, והיינו בזמן החסד	27633
שהאנשים קמים ממיטתם אחרי שנחו מיגיעתם, והשמש עולה על פני הארץ ומאירה לכל אדם, והם	27634
עומדים בקומה זקופה ומקבלים החסד בנחת רוח, אבל גם אז אין עמידה אלא תפלה! והיינו סימן לבנים,	27635
שגם בזמן שכלל ישראל עומדים במצב מזהיר וכאור בוקר תזרח להם השמש, תיקן אברהם תפלת שחרית	27636
להגיד בבקר חסדך.	27637
יצחק תיקן תפלת המנחה, כי הוא סימן לבנים במדת הדין, כמ"ש חז"ל שמיצחק מתחיל חשבון גלות	27638
מצרים, וזהו ויצא יצחק לשוח בשדה ואין שיחה אלא תפלה, והנה אברהם שהוא מדת החסד אמר במה	27639
אדע כי אירשנה, רצה שתהיה לבניו ארץ ישראל בתורת ירושה, דהיינו בין יעשו רצון קונם ובין אם ח"ו	27640
לא יקיימו את התורה יורשים הם, אבל יצחק אבינו שהוא מדת הדין הזכיר רק מתנה ויתן לך, שאין נותנין	27641
רק למי שיש נחת רוח ממנו.	27642
יעקב תיקן תפלת ערבית, שנאמר ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ואין פגיעה אלא תפלה, יעקב אע"ה	27643
מסמל ענין התגברות הדינים, חורבן המקדש והגלות והוא חושך הלילה, וכן מפורש בחז"ל (ילקוט), ויצא	27644
יעקב מבאר שבע ר' יהושע בן לוי פתר קראי בגלויות, ויצא יעקב ה"ד ויצא מן בת ציון כל הדרה, ויקח	27645
מאבני המקום ה"ד תשתפכנה אבני קודש בראש כל חוצות.	27646
ועוד אמרו שם ויפגע במקום, בקש לעבור נעשה כל העולם כולו כמין כותל לפניו, כי בא השמש רבנן	27647
אמרי כיבא השמש, מלמד שהשקיע הקב"ה גלגל חמה שלא בעונתה בשביל לדבר עם יעקב אבינו בצנעה,	27648
משל לאוהבו של מלך שבא אצלו לפרקים, אמר המלך כבו את הנרות כבו הפנסין שאני מבקש לדבר עם	27649
אוהבי בצנעה, אותן ב' שעות שהשקיע לו הקב"ה חמה בצאתו מבית אביו אימתי החזירן, בחזירתו לבית	27650
אביו ה"ד ויזרח לו השמש, אמר לו הקב"ה אתה סימן לבניך, מה אתה בצאתך השקעתי חמה ובחזרתך	27651
החזרתי לך גלגל חמה, כך בניך בצאתם אומללה יולדת השבעה, ובחזרתן וזרח לכם יראי שמי ע"כ.	27652
הרי לפנינו מה שדרשו חז"ל פרשה שלימה, שיעקב סימן לבניו על הגלות ועל הגאולה, ויצא יעקב כי	27653
יעקב אבינו בורח הוא מחמת מרדין והולך בגלות, ומפחד ומתיירא מפני עשיו בא"י ומפני לבן בחז"ל, ואין	27654
עצה ואין תבונה אלא שיטמין עצמו בבית שם ועבר לעסוק בתורה, ואינו שוכב לישון כל אותן השנים,	27655
ואח"כ פניו מועדות לילך אצל לבן ורוצה לעבור, אבל הקב"ה שם לו כל העולם כולו ככותל לפניו בכדי	27656
שיפגע במקום שיתפלל לפניו! וגם מכבה האורות כי בא השמש.	27657
משל לאוהבו של מלך פירוש שיהיו זמנים מזהירים לישראל שהם בבחינת בוקר, אז קול ה' בהדר הקב"ה	27658
מדבר עם בניו בפרהסיא לעיני כל העולם, שולח להם נביאים ומעמיד מתוכם סנהדרין ומשמרות כהונה	27659
ולויה, אבל בהתגברות הדינים עליהם תשת חשך ויהי לילה, גם אז מדבר הקב"ה עם אוהבו אבל בצנעה	27660
בכיבוי אורות, כמ"ש בו תרמוש כל חייתו יער, אלו אומות העולם שדומין לחיות (מדרש תהלים ק"ד),	27661
והם טורפין וממיתין סוקלין ושורפין את בני ישראל, ומתוך כך הם צועקים להקב"ה, הרי שמתוך החושך	27662
מדבר עם אהוביו.	27663
ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, אם יבוא אחד ויטעון למה אומות העולם יושבים על	27664
שמריהם שקטים ושלוים ואנו טרופים ומטולטלים, תשובתו בצידו כי ישראל הוא יסוד כל העולם, ואף	27665
כשהם עומדים במצב של והנה סולם מוצב ארצה, אעפ"כ וראשו מגיע השמימה, כי נשמת ישראל אחרת	27666
מכל האומות, והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו, כלומר בו בסולם הזה ע"י מעשי ישראל יש למלאכים	27667
עליה וירידה.	27668
והנה ה' נצב עליו, על מה בני" נרדפים על צווארם כי הקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט השערה (יבמות	27669
קכא), ויאמר אני ה' אלקי אברהם אביך ואלקי יצחק, הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך,	27670
והיה זרעך כעפר הארץ, אימתי לך אתננה ולזרעך כשיהיה זרעך כעפר הארץ, וכן אחז"ל בשמו"ר בשלח	27671
(כ"ה ט'), והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה, כעפר הארץ כשיגיעו בניך עד עפר הארץ, אותה	27672
שעה ופרצת ימה וקדמה הוי מקים מעפר דל, וכבר עברנו גם את זה יה"ר שיקימנו הקב"ה ויגאלנו בב"א.	27673
(לב אליהו).	27674

	27675
מאמר תקעד	27676
ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש וישכב במקום ההוא (בראשית כ"ח י"א).	27677
ויפגע במקום, בקש לעבור ונעשה כל העולם כמין כותל לפניו, כי בא השמש, רבנן אמרי כיבה השמש,	27678
מלמד שהשקיע הקב"ה גלגל חמה שלא בעונתה בשביל לדבר עם יעקב בצינעא, משל לאוהבו של מלך	27679
שבא אצלו לפרקים, אמר המלך כבו את הנרות כבו את הפנסין, שאני מבקש לדבר עם אוהבי בצנעא	27680
(מד"ר ס"ח י"ב), המאמר טעון הבהרה וכי מה שייכת צינעא לגבי הקב"ה, וכי השמש מפריעה לדיבורו	27681
של הקב"ה עם צדיקיו?	27682
הגאון רבי יעקב עמדין זצ"ל אומר, נאמר יוצר אור ובורא רע בורא אור לא נאמר אלא יוצר אור כי	27683
בריאה היא יש מאין, ואילו האור לא נברא מאין, אלא הוא נמשך מן היש הגמור הנמצא בו ית"ש, אשר	27684
באורו נברא אור כמ"ש ונהורא עמיה שריה, נמצא שכל ברואי העולם מחשיכים את האור הגדול הנמשך	27685
מאורו ית', שכן הם נבראו מאין וכל עניני העולם הזה מכסים את האור הנצחי כמ"ש עוטה אור כשלמה,	27686
שהאור הנמשך מאור הקודם מכוסה בשלמה בכל מיני וילונות והסוואות, כמאמר הרמב"ם ז"ל (תשובה ח'	27687
ח'), שהעולם הבא הוא הנמצא ואילו העולם הזה הוא המחשיך ומכסה, וע"י שגוללים את העולם	27688
והחומרות מתגלים אורות האל הנצחי.	27689
גם השמש המשמשת בעולם הזה בריאה היא יש מאין, האור שלה מכסה על האור האמיתי הנמשך מאתו	27690
ית' ומאורו הנצחי, ולכן כיבה הקב"ה את השמש כדי שיתגלה האור הנצחי וכבודו הנעלה, ויעקב יוכל	27691
להתייחד עם אור הקב"ה בלי כיסוי וללא מחיצה, הוא הפשיט מעל האור את הוילון של הנבראים, ונגלה	27692
במלוא אורו הגדול הנמשך מקדם, אורו של העולם הזה היה מסך המבדיל בין יעקב אבינו לבין אורו	27693
הגדול של השי"ת, משכבה הנר וכבו הפנסים יוכל יעקב להתייחד עם האור הגדול.	27694
ואף המלאכים המשמשיין לפניו ית' הם מבדילים וחוצצין את אורו ית', כמ"ש תרגום יב"ע עה"פ והסירותי	27695
את כפי וראית את אחורי, ואעבר ית' כיתי מלאכיא דקיימין ומשמשיין קדמי ואחמאי ית' דבירא, ועל אחת	27696
כמה וכמה חובתו של האדם להסיר מעליו את מעטה החומרות המכסה וחוצה בינו לבין האור הנצחי	27697
הנמשך מאורו יתברך, אם לא יתפשט האדם מאהבת עצמו לעולם לא יגיע אליו האור הגדול, אהבת העולם	27698
הזה ואהבת העולם הבא המה כשתי צרות, כאשר תתרצה האחת תקצוף השניה (חובת הלבבות חשבון	27699
הנפש), אין אני והוא יכולים לדור בעולם אמרו חז"ל (סוטה ה').	27700
ונאמר בשערי תשובה לר"י, כאשר ישבר אדם תאווה בזה תצליח הנפש והמדה הזאת תערב לה כי ירים	27701
השכל וגבר, כמ"ש רבינו יונה כשתרצה לכוון בתפלתך פשוט גופך מעל נשמתך (ברכות פרק אין	27702
עומדין), ובעל העיקרים אומר אין אהבה לשתיים אלא אחד, שכן כאשר הוא מקבל ע"ע עול מלכות שמים	27703
ואחדותו ית' ה' אחד, אזי עליו נאמר ואהבת את ה' אלקיך כי אין אהבה אלא באחד, ואהבת את ה'	27704
אלקיך בכל לבבך, פירש"י שלא יהא לבך חלוק על המקום כי אין אהבה לחצאין.	27705
אין אהבה יכולה להתפצל לחלקים, ואם היא נחלקת הריהי נעלמת כליל, ואם נעשית בדבקות הרי נעשים	27706
האוהב והנאהב כאחד שאי אפשר לפלגו, הרמב"ם אומר בפרשת משוח מלחמה (ה' מלכים פ"ז ט"ו),	27707
שאילו היוצאים למלחמה צריכים לא לחשוב לא באשתו ולא בבניו, אלא ימחה זכרונם מלבו ויפנה מכל	27708
דבר למלחמה, כי אם נטיית לבו תזכיר לו את קרוביו לא יתכן שינצח במלחמה, ואזי דמו ודם כל ישראל	27709
בראשו, על האדם לכבות את הנר כדי שיתייחד עם האור הגדול, גט לעולם הזה הוא קידושין עם העולם	27710
הבא. (אור חדש).	27711
	27712
מאמר תקעה	27713
ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו (בראשית כ"ח	27714
י"ב).	27715
תניא עולים ומסתכלים בדיוקנו שלמעלה ויורדים ומסתכלים בדיוקנו של מטה, בעו לסכנוניה מיד והנה ה'	27716
נצב עליו, אמר רשב"ל אלמלא מקרא כתיב אי אפשר לאומרו כאדם שמניף על בנו (חולין צא.), לגבי	27717
הצורה העליונה המשקף את הצלם האלקי בכל זיוו והדרו, הרי הצורה התחתונה אף של האדם ההגון	27718
והמושלם קלושה היא, וכשמציגים זו לעומת זו מתערר קטרוג וחרון אף, איך זה התרחקה הצורה	27719
התחתונה מאותה העילאית, צורה שצריכה לשמש מופת ודוגמה לאדם שישלים וימלא תפקידו על	27720
פי הצורה העליונה.	27721
ברם אצל יעקב אבינו שווה היתה צורתו של מטה לצורתו של מעלה, לא הוקלשה דמותו ומדרגתו	27722
הרוחנית אף ברדתה עלי חלד, מלאכי השרת שעלו וירדו, הסתכלו והשוו את שתי הצורות של יעקב ומצאו	27723
אותן שלמות, יעקב אבינו העלה את הוויתו התחתונה עד כדי השוואה גמורה לצורתו העליונה, והמלאכים	27724

התרגשו והתפעלו מאוד עד כדי קנאה, עי"ש רש"י בעו לסכוניה 'מחמת קנאה' ולכאורה מה שייך קנאה אצל מלאכים?	27725
התפעלותם של המלאכים למראה צורתו המושלמת של יעקב, עד כדי השוואה גמורה לדפוס העליון, היתה כ"כ גדולה ועצומה עד שלא יכלו להאמין שאכן יש מציאות כזו, שאמנם הצליח יעקב להגיע לידי מדרגה כזה, להשלים ולהעלות את צורתו התחתונה שבעולם הזה, עד כדי הזדהות גמורה את צורתו העליונה, אולי זהו רק ברק ודמיון חיצוני ואין תוכו כברו, כי איך אפשר בעולם השפל להגיע לידי רוממות כזו, ומתוך קנאה רצו לתהות על קנקנו האמנם כן הוא, אבל מיד והנה ה' נצב עליו, כאדם שמניף על בנו להצילו מזבובים רעים, כן גילה הקב"ה את צורתו האמיתית של יעקב, עד שגם המלאכים נוכחו לדעת שהשוואה אמיתית היא.	27733
וכתב הספורנו ז"ל, אם יהיה אלקים עמדי והיה ה' לי לאלקים, הנני מקבל עלי מעתה שהאל יתברך המרחם יהיה לי לאלקים ויתנהג עמי במדת הדין עכ"ל, רואים אנו שמגמתו של יעקב אבינו היה להתעלות למדרגה העליונה שהיא מדת הדין, המדה הראשונה שבה נברא העולם, ללטש את צורתו עד שתהא צורה מושלמת ללא כל ויתורים וזוהי מדת הדין, כי זכות גדולה היא להיות נמדד ונערך לפי מדת הדין, ורק יחידים זכו להנהיגה כזו, וזו היתה תשוקתם של הגדולים להיות שקולים ונשפטים בכל חומר הדין.	27734
ובמדרש שוחר טוב אמר ר' ישמעאל כמה קשה יום הדין הבא, אף מי שיש בידו מקרא ולא משנה הקב"ה הופך פניו ממנו וצירי גיהנם מתגברין בו, וכן לכל המדרגות עד צפית במרכבה, המובן הוא שלעתיד לבוא יתגלה לעיני האדם כל המשימות והתפקידים הרוחניים שהוטלו עליו בחיים, וכל האמת שהושקעה בנפש כל אדם בכדי להגיע למציאות ממשית, אמת זו תתגלה במלואה והדין יהיה על כל אחד שהחסיר מלמלא ייעודו, כמי שהסתפק במקרא ויכולת כשרונותיו מסוגלת ללימוד המשנה והגמרא, וכן הלאה עד למדרגת הסתכלות במרכבה.	27743
והמהר"ל מפראג על התורה פי', עלה במחשבה שעלה במחשבתו של הקב"ה לברוא את העולם תחילה במדת הדין, וא"ת מה דהוה הוה ומאי איכפת בזה אם כך עלה במחשבה, ויש לומר שבא להגיד לך שטוב הוא לאדם שיהיה עומד במדת הדין ושאינו צריך למדת הרחמים, שהרי כך היה רצונו של מקום בתחילה לבראותו במדת הדין, שכך הוא חפצו ורצונו, רק מפני שאין העולם יכול להתקיים בראו במדת הרחמים, ואשרי מי שיכול לעמוד במדת הדין ואינו צריך לרחמים, אמנם דבר זה הוא עיקר סוד סדר העולם עכ"ל.	27744
וזהו ענין מצוות העליה לרגל לראות השכינה, כל ימות השנה שקוע הוא האדם בהוויות חול וגשם, והוא מאבד מצורתו האמיתית, וע"י ביאתו שלש פעמים בשנה למקדש, ע"י ההסתכלות בעבודת הקודש בדחילו ורחימו, בעבודת הכהנים בזריזותם והתלהבותם, בהלויים על דוכנם המשתפכים בזמרת י"ה, ע"י הסתכלות ביחידים מורמים מעם אנשי קודש, אף נפש הישראלי מתנערת מעפר גשמיותה ונוכרת בתפקידה שהוטל עליה, התשוקה והגעגועים מתגברים והולכים, ושמחת היום טוב מציפה ושוטפת את נפשו.	27755
בשובו אל נווהו הריהו כלי ספוג רגשי קודש המחזיקים ותומכים בו, להחזיק מעמד אף בתוככי חייו הגשמיים עד יום העליה החדשה לירושלים, ורק יחידי סגולה יראי ה' האמיתיים מבינים מה רב האושר הצפון במדרגה זו, וכמ"ש חז"ל אוי להם לרשעים שעושים מדת הדין כאילו אכזרי (מד"ר י"ז כ'), הקובלים על טיב מדת הדין אינם מכירים ואין להם הבנה בערך רחמי ה' וחסדו לבני אדם, לא במדת הדין ולא במדת הרחמים.	27759
אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה, בעת שלפני בית דין של מעלה מציגים לפני האדם את קלסתר פניו על פי היצירות שהותו לו להורידם מעולם האצילות לעולם העשייה, מה רבה הבושה כשמלאכי רום מסתכלים ומשווים דיוקנו של מעלה לדיוקנו של מטה, וישתוממו מה רב המרחק וההבדל.	27763
יתאמץ נא האדם שלא יכלם ביום הדין, ויזכור שהוא יציר כפיו של הקב"ה, והקב"ה הוא שעיצב דמותו וצלמו וקבע את צורתו העליונה, וכמו שאז"ל ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים ברא אותו, פירש"י בצלמו בדפוס העשוי לו, שהכל נברא במאמר והוא נברא בידים שנאמר ותשת עלי כפכה, נעשה בחותם כמטבע העשוי ע"י רושם עכ"ל, הרחמן יזכנו למלא את משימותינו בהתאם לצווי יוצרנו אכ"ר.	27767
(תורת הנפש).	27768
מאמר תקעו	27770
ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו (בראשית כ"ח י"ב).	27771
הנה ה' החלום ה' הוא ממהרהורי הלב, נתבונן נא יעקב אבינו ע"ה יצא ללחום מלחמת החיים, אחרי שיצא מחינוכו שנתחנך בבית יצחק אבינו העולה תמימה, ושהה י"ד שנה רצופות בבית מדרשם של שם ועבר,	27773
	27774

ועמל שם ביגיעה עצומה ונוראה שכל השנים לא שכב שם, כדכתיב וישכב במקום ההוא ואמרו חז"ל	27775
(מד"ר שם), במקום ההוא שכב אבל בבית מדרשם של שם ועבר לא שכב, והנה איש עניו כזה האדם	27776
שבמרכבה, אחרי עיון ויגיעה בתורה י"ד שנים רצופות, מה מענין לדעת מה היו אז הרהורי לבו!	27777
וכבר מצינו אצל רשב"י כשיצא מן המערה, שבכל מקום שנתן בו עיניו מיד נשרף, הביאור הוא שהאדם	27778
הגדול השקוע בהתבוננות ברוממותו יתברך אשר לגדלותו אין חקר, ויוצא בהשקפתו הלזו בין שדרות	27779
העם והבריאה כולה, כשמסתכל בעיונו על יצירת העולם כולו, הרי הוא עומד ומשתומם מה ענין בריאה	27780
שפלה שכולה גשם וחומר, וכל הדומם ובעלי חיים הגסים הממלאים חללה של עולם, מה ענין בריאה	27781
שפלה כזו לבורא עולם אשר לפניו גם כל ברואי מעלה כאין וכאפס, ולכל הפחות היו צריכים להיות כל	27782
ברואיו רק קדושי מעלה כיאות לרום כבודו ית'.	27783
ומזה יוצא שכל מקום אשר נתן בו עיניו נשרף, ולא זו בלבד אלא אף בחיר היצורים שהוא האדם	27784
המתרומם על כל הבריאה, עם נשמתו אשר ממרומים אצולה, ניתן משכן לה בראש של בשר ועצמות עם	27785
גוף חשוך ועב, ואם רבי שמעון בר יוחאי תמה והשתומם עד כדי כך, מה גדולה הפליאה שבעתיים לאיש	27786
ענק רוח כיעקב אבינו ע"ה!	27787
אבל מהרהורי הלב מגודל הפליאה, מכריח העיון שאף כל החומרים הגסים הממלאים חללו של עולם, כיון	27788
שיצורי ה' המה וממקור החכמה העליונה מוצאם, ודאי קשורים ואחוזים הם בקשר הקדושה העליונה, והן	27789
הן גבורות ה' שיחדור זוהר שמש החכמה העליונה דרך חשכת כל החומרים הגסים, והכל יכירו וידעו כי	27790
האור הגדול שבהם רב כחו להבקיע דרך עובי חשכת הבריאה החומרית, וזהו לבי ובשרי ירננו לאל חי,	27791
לבי שהוא הרגש דק ובשרי שהוא בשר ממש שניהם ירננו לאל חי!	27792
וזהו והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, שהארץ והשמים אוחזים בסולם גבוה, ומלאכי אלקים	27793
עולים ויורדים בו, שכל הבריאה כולה היא מלאכי אלקים, כי הרוח המקיימה הוא רק כח אלקים, וכל זמן	27794
שהקשר אמיץ שעולם התחתון מתקשר עם העולם העליון, נמצאו מקושרים כולם כמלאכים.	27795
	27796
ובר"ר איתא לחד לישנא, והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו ביעקב, יעקב הוא האדם שבמרכבה	27797
עליונה, הוא בחיר היצורים ובו נכללה כל הבריאה, הלב ששם משכן המדות והמוח שהוא משכן הדעות	27798
האמיתיות, הדעות והמדות צריכים להתקשר בקשר אמיץ ואז מלאכי אלקים עולים ויורדים בו.	27799
והנה מי שמכוון דעותיו על יסוד ובסיס נאמן, להאמין בשכל ודעת באלקי אמת, אין דבר שמסוגל להביא	27800
את האדם אל רום פסגת מעלת המדות כאמונה טהורה, ולא לחנם מצויינים ישראל במידותיהם, כי קדושת	27801
גזעם שומרת על טהרת אמונתם, ויחד עם התורה הקדושה הם המה אשר זרעו ונטעו נטעי נאמני המדות	27802
התרומיות בלב איש ישראל.	27803
ובשום אופן לא יוכלו כל חכמי עולם לדרוש מהאדם מעלת מדות במדה גדושה, כזו שכללה התורה	27804
הקדושה במלים אחדות של ובו תדבק, מה הוא רחום אף אתה רחום, ולעומת המדות הטובות השוכנות	27805
בלב טוב ינחו החכמה והמדע שבמוח, שהדעות והמדות ידבקו ויוסיפו אומץ זה לזה והדברים עמוקים.	27806
(אור יהל ח"א).	27807
	27808
מאמר תקעז	27809
ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו (בראשית כ"ח	27810
י"ב).	27811
מה נפלא שאפילו יעקב אבינו ע"ה שאמרו עליו חז"ל שהיה בחיר שבאבות, וכי גם אברהם היה בזכות	27812
יעקב, פי' שתכליתו של אברהם אע"ה היה שיצא ממנו יעקב אשר מדתו היתה אמת כאמור תתן אמת	27813
ליעקב, וע"י אמת שהוא בלי נדנדוד פגם היה אפשר שיצאו מיעקב י"ב שבטים כולם קדושים, ולא כאשר	27814
לפניו שבאו גם ישמעאל ועשיו, רמז לו השי"ת שלא יוכל לעלות אלא דרך המדרגות של הסולם.	27815
והיינו שכתב הר"ח מוואלאזין זצ"ל, משל לאדון שציוה לעבדו שיעלה לעליה, אין סברא שיכעוס עליו על	27816
שהוא עולה דרך מדרגות הסולם ולא קפץ בקפיצה אחת, כי אי אפשר לעלות בלי מדרגות וכו', שבעת	27817
לימודו שלא לשמה יהיה במחשבתו שהוא רק למדרגה כדי שיבוא מתוך כך לשמה, ובדאי אם יראה	27818
האדון שהעבד הולך על המדרגות אנה ואנה ואינו עולה כלל מיד יכעוס עליו (רוח חיים א').	27819
אדם בריא עולה הוא בסולם בעצמו אם גם ילאה כשיהיו דרגות הרבה, גם החלש והחולה יעלה אך יקח לו	27820
מטה להסתייע בו, הילד משתמש בידי ורגליו ועולה איזה דרגות, אך חתוך הרגלים לא יעלה בעצמו כלל,	27821
כי גם לעמוד לא יוכל ונופל הוא תמיד, אלא הוא קורא למרחמיו שישאוהו למעלה, גם הוא היה למטה	27822
ונמצא למעלה אך לא עלה אלא שהעלוהו.	27823

כן הוא ממש בסולם עבודת ה', הצדיקים עולים בעצמם ונוצחים את יצרם בכל דרגא ויש שיעלו בכבודות,	27824
והמתחילין בעבודה שהם בבחינת ילדים, מסתייעים בידיהם ובמקלות בכל מיני שלא לשמה, אבל רשעים	27825
בעלי מום אשר לא יוכלו להתגבר על יצרם כלל, כי לבם מטומטם בטומאה רבה, הם לא יוכלו לעלות	27826
אפילו דרגא אחת קטנה בשום אופן, מה יעשו הם? קוראים אל ה' והוא מרחם עליהם ויעלם למעלה בלי	27827
דרגות.	27828
אם לבם ישבר ויתחרטו על תועבותיהם ופשעיהם באמת, ויתפללו אל ה' ימצאו את עצמם למעלה כמ"ש	27829
ונתתי לכם לב חדש, ותחת אשר הצדיק יעמול שנים הרבה להכניס רוח הקדושה אל לבו, נאמר בבעל	27830
התשובה ורוח חדשה אתן בקרבכם, ומכאן שלא יאמר החוטא היאך אשוב ואני רחוק כ"כ ולבי מטומטם,	27831
כי עליו רק לראות ולהסתכל באמת ויתחרט ויבקש מהש"ת ומלאכתו תעשה על ידו ית'.	27832
וכן אצל יעקב אבינו ע"ה בפסוק ויפגע במקום, שאמרו חז"ל מכיון שנתן דעתו לחזור מיד קפצה לו הארץ,	27833
ונאמר השיבנו ה' אליך ונשובה, פי' שהחוטא צריך רק להתחרט ולהתפלל באמת ששיבנו השי"ת אליו,	27834
וה' ירחמנו כ"כ עד שגם מה ששיבנו נחשב הוא כאילו שב החוטא בעצמו, אבל הצדיק עמל כל ימי חייו	27835
לעלות מדרגא לדרגא.	27836
והנה לא יקנא אדם בחתוך רגלים על אשר לא ילך ברגליו, אך הליכתו נעשית ע"י אחרים הנושאים אותו,	27837
כמו כן בודאי אין לו לצדיק לקנא בבעל תשובה, שהרי השכר לפי רוב המעשה ומדרגת כבישת יצר הרע,	27838
ובודאי שהצדיק אשר כל ימיו מתחזק כנגד יצרו הוא יותר גדול מבעל תשובה, וא"כ קשה למה באלה	27839
המעשיות של הרשעים ששבו נאמר שם בגמ', בכה רבי יש קונה עולמו בשעה אחת? ויותר מזה יש להבין	27840
אמרם ז"ל במקום שבעלי תשובה עומדין, צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד, וכי איך יהיו גדולים	27841
מצדיקים?	27842
אמנם זהו בירורו של דבר, הנה הצדיק יגלה כבוד ה' בבחירתו בכל המון מעשיו הטובים כל ימי חייו, וגם	27843
בכל אחד ממעשיו הטובים, בזה שכל פתחו של מחט שבו גורם לפתחו של אולם כנגדו מלמעלה, הוא גורם	27844
להתגלות מדותיו ית' וכבודו, אבל החוטא כל ימיו בכל מעשיו הגדיל ההסתר כי מרה פי ה', וגם בשובו	27845
פתחו של מחט קטנטנית היא כי לא יוכל לעלות אפילו דרגא אחת קטנה, אחר שטמטם לבו בהמון טומאת	27846
מעשיו, אך יגרום על ידו סיעתא דשמיא שאין דוגמתה, ורחמים רבים אין חקר במדה שלא תבוא ליד	27847
הצדיק כלל.	27848
והיינו רחמים דתשובה שישאווהו למעלה בגדר קפיצת הדרך, אך שייכותו להתגלות הגדולה הזאת היא	27849
קטנה מאוד, כי פתחו של מחט שפתח קטנטן הוא ודל מאוד, הוא המקום המיוחד להתגלות הנפלאה אשר	27850
קצת שייכות לבעל תשובה אליה, שאי אפשר לה שתתגלה על ידי הצדיק, ובבחינה זו במקום שבעלי	27851
תשובה עומדים צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד.	27852
ועל זה בכה רבי בראותו אור הגילוי הגדול הבא ע"י בעל תשובה, למה לא תהיה גם לו הזכות שיהיה לו	27853
חלק בכזה, וזהו גם כן אשר ביעקב אבינו ע"ה, כשעבר על מקום שהתפללו אבותיו ולא התפלל, אשר לפי	27854
עוצם מדרגתו נחשב לו זה לחטא, וע"כ כשנתן דעתו לשוב קפצה לו הארץ, מכל מקום תיכף הראו לו מן	27855
השמים בחלומו, שלא תמיד יראה סיעתא דשמיא באופן קל כזה דכשאיין חטא אין תשובה, ודרך הצדיקים	27856
דרך הדרגות דורשות חיזוק רב מאוד, אבל רק על ידה יתברך בברכת ה' לאבותינו ברכת תכלית הבריאה.	27857
(מכתב מאליהו ח"א ע' 25).	27858
	27859
מאמר תקעז	27860
ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו (בראשית כ"ח	27861
י"ב).	27862
השלמות היא אחדות האדם הנובעת מתוקף מדת האמת, האיש השלם אינו מבחין בכל המדות ובכל	27863
התעוררויות היצר הרע, אלא ככלים המשמשים לצרכי עבודת ה' לבדו, עד שלא תשתיר בו אפילו נקודה	27864
אחת לרשות אחרת, כשאדם כובש את יצרו ומשתדל להשמידו ולהכחידו, עדיין נותרים בקרבו שרידים	27865
ממנו העלולים לשוב ולהתגבר בו בנסיבות ובנסיונות חדשים, כי מצב האדם שלאחר חטא אדם הראשון,	27866
מצליח הוא לכל היותר לדחוק את הרע ולכסותו שלא יפריע לו בעבודתו.	27867
מדרגה זו גבוהה היא מאוד, ומי יתן ורבים מאתנו היו מגיעים אליה, כי אז היו נמנעים מהאדם הרבה סבל	27868
ועגמת נפש עלבון ומורת רוח, אך למרות כל זאת פגומה היא, כי האדם הצליח רק לכבוש ולדחוק את הרע	27869
שבקרבו, ולו גם זכה למעלה גבוהה מאוד בדרגא זו, והצליח לדחות הרע לגמרי שלא יתעורר בו עוד, אם	27870
לא בנסיבות יוצאות מן הכלל, מכל מקום גם דרגה זאת פגומה היא, כי הרי רק שיבר את הרע וביטלו	27871
מבלי להביאו לידי שימוש כל שהוא.	27872

אבל ישנה מדרגה גבוהה בהרבה ממנה והיא הפיכת הרע לטוב, על ידי שמבחין בכל התעוררות היצר הרע,	27873
לא התעוררות לעשיית הרע, אלא אדרבא התעוררות לעשיית הטוב, כי רואה גם בה שליחות מהבורא	27874
שקוראו להתאמץ בעבודתו יתברך, בעשותו ההיפך ממה שמסיתו יצרו, ובזה מתקרב הוא למדרגת אברהם	27875
ע"ה שהפך את היצר הרע לטוב, הדוחה הרע ומבטלו הרי רואהו כעין רשות אחרת כביכול, שצריכה	27876
להתבטל לגמרי בפני אדון כל יתברך, אך למי שזכה להפוך גם את הסתת יצרו הרע לטוב, אין רשות	27877
אחרת במציאות והכל אחדות גמורה ומוחלטת.	27878
וידוע מה שכתבו המקובלים שבכל ענין ותופעה, ואפילו ברע עצמו בסטרא אחרא וחיילותיו ישנם נצוצות	27879
הקדושה, וזהו ביאור הדברים, כי מה שאינו יכול בשום פנים לשמש ככלי לגילוי כבודו יתברך אין לו	27880
מציאות כלל, ולכן כל דבר שבעולם ואפילו הרע על כל אופניו, אפשר לגלות בו איזו תועלת מתוך עצם	27881
שימוש ככלי לגילוי, ואפשרות זו לגילוי היא ניצוץ הקדושה שבדבר, וכאשר האפשרות רחוקה נמצא	27882
הניצוץ הקדוש בגלות בקרב המון הטומאה הסובבת אותו, עד שהצדיק יגאלנו מגלותו בהפכו את	27883
האפשרות למציאות, ויתבטא רק גילוי כבודו יתברך בכל, זהו אשר נקרא בירור הניצוצות או העלאת	27884
ניצוצות הקדושה.	27885
אמנם תיקון זה לא יתכן שיעשנו אלא מי שהוא שלם בבחינת האחדות, שרואה אך רשות אחת במציאות	27886
בעולם כולו, ומכיר שזולתה הכל אך שקר ואין, כי החסר בשלמות ובאחדות זאת, הרי יבחין בלבבו במדת	27887
מה בחינת רשות אחרת, שהיא בחינת עבודה זרה ורע ממש, ואם כך איך יתקנו ויהפכו לטוב גמור? על כן	27888
ברור הוא כי כל החסר עדיין שלמות זו, אסור לו בהחלט לרדת אל ההסתר כדי להציל ממנו את הנצוצות	27889
הקדושים החבויים בו, כי הצל לא יציל מאומה אלא רק ימית עצמו ח"ו בארץ הטומאה.	27890
ובאמת אלמלא הגיעו אלינו הדברים מאבותינו ורבותינו קדושי עליון שדבקו בו יתברך בכל מהותם, כי אז	27891
לא היה ראוי לגלות לפשוטים כמונו את כל ענין בירור הניצוצות ותיקון הרע, כי אם גם נבין אותו קצת	27892
בשכלנו עדיין נסתר הוא מלבנו, היות ואין בנו אפילו מעט מדבקות כזו, שוב אין בחינת השלמות מושגת	27893
ללבנו כלל, ואין שכלנו ולבנו שוים בזה, ואם יעלה בדעתנו ח"ו להזדקק לענינים כאלה למעשה, הלא	27894
נכשל ח"ו ליפול למעמקי הטומאה ה' ישמרנו.	27895
לשלמות מדרגה עליונה זאת הגיע יעקב אבינו ע"ה, שזכה לעצם מדת האמת כאמור תתן אמת ליעקב, עיין	27896
בגור אריה (ויצא) שמבאר שם, שעל בחינת אחדות זאת מרמז המדרש על התאחדות האבנים ששם יעקב	27897
למראשותיו, ובזה מתבאר גם ענין הסולם שנראה לו בחלום, כשעולים מתעכבים קמעא בכל שלב ושלב,	27898
השלב מסמל את העיכוב וגם את האפשרות לעליה לדרגה הבאה, כי על ידי התגברות על העיכוב עולים,	27899
ועל ידי זה מהפכים את העיכוב למועיל, ולכן הראו בחינה זאת ליעקב בהגיעו לשלמות העליונה, שהיא גם	27900
בחינת האחדות כמבואר לעיל.	27901
ומצאנו בילקוט דבר נפלא (וירא פ"ד), אמר ר' לוי בשם ר' נחמן, מלאכי השרת על ידי שגילו מסתורין	27902
של הקב"ה נדחו ממחיצתן קל"ה שנה, רבי חמא בר חנינא אמר על שנתגאו ואמרו משחיתים אנחנו,	27903
ובתרגום יונתן ריש ויצא ויחלום והא סולמא, והא תרין מלאכין דאזלו לסדום ואטרדו מן עלמא בגלל דגלו	27904
מסתורין דמרי עלמא, והוּו מטרידין ואזלין עד זמן דנפיק יעקב מבית אבוי והינון לוון יתיה בחיסדא,	27905
ובהוא יומא סלקין לשמי מרומא ואמרין, איתו חמון יעקב חסידא דאיקונין דיליה קביעא בכורסי יקרא	27906
דהיותן מתחמדין למיחמי יתיה, בכן שאר מלאכיא קדישי דה' נחתין לאסתכלא ביה.	27907
וזה ביאור הדברים, כתב רבינו חננאל (חגיגה ט"ו במעשה דאחר), מחיוהו למטטרון שתין פולסי דנורא,	27908
ח"ו שיש עליו דין אלא להראות לאלישע שיש לו אדון שהוא עליו, פירוש שלא יתכנו במלאך לא בחירה	27909
ולא חטא ולא עונש, שחטאם ועונשם שניהם רק שליחות ללמד לבני אדם, ועל פי יסוד זה נוכל להבין	27910
שכאשר אמרו המלאכים משחיתים אנחנו, היתה שליחותם שיראו כבני אדם שעושים מעשים, ושידברו	27911
כדרך בני אדם שחושבים שהם העושים, אשר אצל בני אדם נובעת הנהגה זו ממדת הגאווה, והוסיפו לומר	27912
וישלחנו ה' לשחתה, ללמדנו שאסור לחשוב שהם היו הסיבה אלא רק שהיו שלוחי ה'.	27913
אך הרי הודיעונו חז"ל, שהוצרכו להראות כיצד היה עליהם בעצמם לסבול עונש על גאוותם כביכול	27914
ולרדת ממחיצתם, וגם זה ללמדנו פחיתות מדת הגאווה ועונשה, עד שנדע ונכיר שגם כשמוסיפים אנו בתוך	27915
דברינו ברוך ה' או בעזרת ה' הרבה פעמים, אין זה אלא כיסוי לגאותנו וחסרוננו הפנימיים, ועדיין	27916
בגאותנו אנו נשארים בחושבנו כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה.	27917
ועוד למדונו כי יש אשר ידמה בנפשו שכבר הגיע לגילוי הסוד של תיקון הרע מסתורין של הקב"ה, ובידו	27918
להתעורר אל מדה רעה כגון גאווה משחיתים אנחנו כדי לברר את ניצוץ הקדושה שבה, בהיותה אצלו רק	27919
לשם בחירה טובה, וזאת כדי לברר שאדרבא הכל מעשי ה' המה כבחינת וישלחנו ה', והורונו שאצל אדם	27920
כזה אין זו דרך עלייה כלל אלא ירידה ממש, עד שבא יעקב ולימדנו שבחינת תיקון הרע תתכן רק בדרגת	27921
השלמות והאחדות הגמורה שאליה הגיע.	27922

אבל קודם שהגיע יעקב למדרגה זו נצטרך לשמירה ממחשבת גדלות, ולכן לווהו המלאכים בכל דרכו, הם	27923
אותם המלאכים ששליחותם היתה להזהיר לבני אדם שלא יכשלו במסותורין של הקב"ה, לגשת אל תיקון	27924
הרע ולהעלות ניצוצות של קדושה טרם הגיעם לשלמות, הרי הלכו תמיד עם יעקב, שהזהירו אותו תדיר	27925
לבל יכשל בסוד זה קודם שהגיע למדרגה הראויה, ולא עלו למעלה אלא בשעה שהיתה שליחותם לבשר	27926
ליעקב שהגיע אל השלמות, ולהודיעו את רום ערך המדרגה הזאת למעלה.	27927
וגם גילו לו כי מפרסמים הם גדולתו בין המלאכים, וכי המלאכים כולם מתאווים לראותו, פירוש לראות	27928
את דרגת השלמות, ועוד הראו לו כי דמות דיוקנו חקוק בכסא הכבוד, פירוש שהוא תוכן כל הבריאה, כי	27929
תכלית כל הבריאה היא לגלות כבוד שמים, כמ"ש כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו, וכשהבריאה	27930
בתיקונה היא בבחינת כסא הכבוד, ובזה נתגלה דבר נפלא, שבהגיע האדם לשלמות ונהפך אצלו הכל	27931
לטוב, יוכל להתגבר על דברי מדות ויצר הרע, ואפילו כשישיג את גודל מדרגתו לא יגיע לכלל גאוה, אלא	27932
יודה לשם יתברך בטוהר לב על אשר כה הטיב עמו וסייעו בשפע חסדיו, והרימו עד יפעת מדרגתו	27933
העליונה הזאת.	27934
ובמה זכה יעקב אבינו ע"ה לבשורה זו? הבה נסתכל במעשיו שגילתה לנו התורה, עיין רש"י על הפ'	27935
וישכב במקום ההוא, שארבע עשרה שנה למד בבית מדרשם של שם ועבר ואפילו פעם אחת לא שכב	27936
לישון, ורק עסק בתורה בלי הפסק כל ארבע עשרה שנה, גם לא חשש מעשיו ונשאר בארץ ישראל, אף	27937
שיצחק ורבקה שלחוהו לחוץ לארץ, הוא בדבקו בתורה לא חשש לפקוח נפשו, ואף כשגמר בלבו ללכת	27938
חרנה לא הפסיק מלימודו כדי לישון, אלא למד עד רגע הילוכו ממש, וכשבא לחון לא שכב, כי גמר בלבו	27939
לשוב להר המוריה מקום שהתפללו אבותיו.	27940
וכשגמר בלבו כך התגבר בזריזות למעלה מהשגתו, וחשש לדחייה שתיגרם על ידי שעות אחדות של	27941
שינה וחזר מיד, וכשהגיע להר המוריה הזמין לו הקב"ה שינוח שם, כאמרם ז"ל צדיק זה בא לבית מלוני	27942
ויפטר בלא לינה, אמר לו הקב"ה, יעקב הלחם בצקלונך והבאר לפניך לאכול ולשתות שכב במקום הזה,	27943
אמר לפניו רבון העולמים עכשיו יש לשמש ירידות חמשים, ואני שוכב במקום הזה בלא עת?	27944
לא היה ציווי מהשם יתברך אלא רשות, ויעקב מרוב זריזותו בתורה לא היה יכול לתת מנוח לעצמו בעוד	27945
היום גדול, מה עשה הקב"ה שינה את הטבע והוריד את השמש שלא בזמנה, כמ"ש בילקוט כי בא השמש	27946
כיבה השמש, מלמד שהשקיע הקב"ה חמה שלא בעונתה בשביל לדבר עם יעקב"א בצינעא.	27947
ומדוע רצה הקב"ה שישכב במקום ההוא? כי כיון שעלייתו של יעקב אבינו עד השלמות באה אל שיאה	27948
במה שלא רצה לשכב, שכיבתו עצמה היתה למעלה מכל מושגי העולם הזה, וראוי שתהיה דוקא במקום	27949
המקדש, ולא עוד אלא שדרגת שכיבה זו נוספת על דרגת העקידה, תקבע את המקום עצמו למקום	27950
המקדש, וכן מצינו שעל ידי יעקב נקבע כאז"ל, לא כאברהם שקראו הר, ולא כיצחק שקראו שדה, אלא	27951
כיעקב שקראו בית גדר הקביעות.	27952
וכיצד היתה שינתו? שינה שיש בה בחינת שויתי ה' לנגדי תמיד אפילו בתוך השינה, שינה קדושה עליונה	27953
מאוד, זוהי מדרגת השלמות שהגיע אליה, שלמות שגם המלאכים חמדו והזדרזו לראותה, ואחר כל אלה	27954
לימדוהו המלאכים דבר נורא מאוד, גם השלם העליון כל זמן שהוא חי בעולם הזה, הרי בעולם התחתון	27955
הוא ובחירה לו אפילו במדרגתו, כאז"ל לעולם לא עלו משה ואליהו למעלה מעשרה, ואחר שזכה לקבוע	27956
בזכותו את מקום המקדש, אחר שזכה שדמות דיוקנו הוא תוכן כל הבריאה, לימדוהו כי ישמר מגאווה.	27957
לימדוהו כי עדיין יש למלאכים בקורת חדה עליו, עי"ש בילקוט שירדו המלאכים לראות, והיו אופזים בו	27958
קופזים בו סונטים בו (דוחקים קופצים ומקטרגים), את הוא וישראל אשר בך אתפאר, את הוא שאיקונו	27959
חקוק למעלה? עולין למעלה ומוצאים איקונין שלו, יורדים למטה ומוצאין אותו ישן, נורא נוראות אפילו	27960
במעלת השלמות עדיין תחתון הוא, ישן הוא אחד ממששים במיתה, אינו יכול להסתלק לגמרי מן החומר, מה	27961
אנוש כי תזכרנו, כה דקה היא הבקורת אפילו אחר הגיעו אל תיקון הרע בשלמות אבל שלמות דלתתא.	27962
ואף שעצם ענין זה נשגב הוא כמעט משכלנו וכש"כ מלבנו, לימוד יש בו גם עבורנו אנו בקטנותנו, להוי	27963
ידוע לנו שאין שום ספק בדבר שכל ירידה לשם עלייה, כמו למשל לעבור לסביבה לא כל כך טובה, למען	27964
הצל אחרים ולקרבתם בתורה ולהעלותם כפי ערכם, זהו ממש בחינת העלאת ניצוצות הנ"ל, וכמעט ברור	27965
הוא כי במקום להעלות אותם באיזה אופן ממשי, יפול בעצמו ויכשל בעוונותיו עמהם יחד, וח"ו יוכל	27966
לצאת מגדר ירא אלקים לגמרי.	27967
לירא שמים גדול ומושרש בעבודת ה' אולי יש להתיר ללכת בבחינת רצוא ושוב ולהשפיע, ולא להתחבר	27968
עמהם כלל וכל שכן שלא ידור ביניהם, וגם זה בתנאי שילמד מוסר הרבה על כל פנים בכל יום, ויבקר את	27969
עצמו תדיר וישים עצמו תחת השגחת רבותיו וחבריו, שאם ח"ו ימצאו בו איזה שינוי, אז תיכף ומיד ישוב	27970
לחבורה הקדושה ולא ילך עוד אל הטועים כלל, רק באופנים אלה ישנם סיכויים שיהיה משפיע ולא	27971
מושפע ח"ו. (מכתב מאליהו ח"ב מא' 211).	27972

	27973
מאמר תקעט	27974
ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו (בראשית כ"ח י"ב).	27975
	27976
אמר רבי ברכיה מלמד שהראה הקב"ה ליעקב שרו של בבל עולה ויורד, ושל יון עולה ויורד, ושל אדום עולה ויורד, אמר לו הקב"ה ליעקב אף אתה עולה, באותה שעה נתיירא יעקב אבינו ואמר שמא ח"ו כשם שלא לו ירידה אף לי כן, אמר לו הקב"ה ואתה אל תירא, אם אתה עולה אין לך ירידה עולמית, לא האמין ולא עלה, אמר לו הקב"ה אלו האמנת ועלית עוד לא ירדת, ועכשיו שלא האמנת ולא עלית, עתידין בניך שיהיו משתעבדין בארבע מלכויות בעוה"ז במסים ובארנונות (ויק"ר כ"ט).	27977
נבאר דבריהם הסתומים, כאשר מציב אדם מטרה לעצמו להגיע לדרגה מסויימת, או לקנות מעלה ממעלות הנפש, אף שיודע שקשה הדבר והרבה עמל ויגיעה נצרכים לכך, אם הוא מחזק את עצמו ואומר, אחר היגיעה והעמל הראויים בודאי אגיע ואשיג אותה דרגה ואותה מעלה, הרי בטחון זה כשלעצמו מוכיח שיש לו כבר עכשיו שייכות מה לאותה מעלה אליה הוא חותר, ומשום כך רב בטחונו שישג אותה, אך אם סובר הוא שאין לו היכולת להשיג את המעלה ונרתע מלעבוד ומלעמול להשיגה, אין זה אלא שרחוק הוא מאותה מעלה, ומשום כך נראה לו שאין ביכולתו להשיגה.	27982
זהו ביאור המדרש, אמר לו הקב"ה אם אתה עולה אין לך ירידה עולמית, ומפרש המהר"ל שאמר לו הקב"ה שיתעלה לדרגה רוחנית עליונה, שעל ידה יתקן את כל הקלקולים שעלולים להביא לידי גזירת גלות על ישראל, כי אם היה יעקב אבינו מתעלה אל שלמות המדרגה שצויה לו הקב"ה לעלות אליה, היו גם תולדותיו עד סוף כל הדורות עומדים ברום המעלה, שלא תתכן בה שליטת עכו"ם עליהם ולא גלות בין העמים.	27983
	27984
	27985
	27986
	27987
	27988
	27989
	27990
	27991
	27992
	27993
	27994
	27995
	27996
	27997
	27998
	27999
	28000
	28001
	28002
	28003
	28004
	28005
	28006
	28007
	28008
	28009
מאמר תקפ	28010
ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו (בראשית כ"ח י"ב).	28011
	28012
מלמד שהראה הקב"ה ליעקב אבינו שרו של בבל עולה שבעים עוקים (שליבות סולם מת"כ), ושל מדי נ"ב, ושל יון ק"פ, ושל אדום עולה ולא יודע כמה, באותה שעה נתירא יעקב אבינו ואמר אפשר שאין לזה ירידה? אמר לו הקב"ה ואתה אל תירא עבדי יעקב, אפילו הוא עולה ויושב אצלי משם אני מורידו, הדא הוא דכתיב אם תגביה כנשר ואם בין כוכבים שים קנך משם אורידך נאם ה' (ויק"ר כ"ט).	28013
עיינ במהר"ל (נצח ישראל פרק י"ז), שכתב בביאור דברי המדרש, כי כל שלשה מלכויות הראשונות ראה יעקב עלייתן וראה גם כן ירידתן, חוץ מן המלכות הרביעית שראה עלייתה ולא ראה ירידתה, וזה מפני כי שאר המלכויות נותן להם השי"ת ירידה מצד עולם הזה, ולפיכך יעקב שהיה באותו זמן בעולם הזה ראה הירידה שלהם, אבל מלכות הרביעית ירידתה מן העולם העליון והשי"ת בעצמו מוריד אותה, וכדכתיב אם תגביה כנשר משם אורידך, ולכך לא ראה יעקב שהוא בעולם הזה ירידת המלכות, ולא יהיה ירידתה רק על ידי מלך המשיח, אשר מעלתו ומדרגתו מן עולם העליון.	28016
	28017
	28018
	28019
	28020
	28021
	28022

נבאר את דבריו העמוקים, את שלשת המלכויות הראשונות ראה יעקב אבינו גם בעלייתן וגם בירידתן, כי מצד העולם הזה מצד טבעם יש הגבלה לכח עלייתן, ואחר שהגיעו אל קצה רום העלייה שהוגבלה להם ירדו מגדולתם בדרך הטבע, אולם ירידתה של מלכות אדום אינה בדרך טבעית, אין היא מוגבלת בתוך העולם הזה, שכן כוחה ושליטתה נמשכים עד לסוף הנהגת העולם הזה, וירידתה תהיה בהכרח על ידי הנהגה עליונה לגמרי, בגדר שלמעלה מהעולם הזה למעלה מדרך הטבע.	28023 28024 28025 28026 28027
זה הוא גדר גילוי משיח, מנקודת ראות של עולם החומר אי אפשר לראות הפסק למלכות הרביעית, ומשום כך ראה יעקב את ירידת שלוש המלכויות הראשונות, ולא ראה את ירידת המלכות הרביעית מלכות אדום, ונתירא אפשר שאין לזה ירידה, אמר לו הקדוש ברוך הוא אפילו הוא עולה ויושב אצלי, אף שנראה שאין סוף לשליטתו ולעלייתו אני מורידו, כלומר ירידתו תהא למעלה מדרך הטבע, ואין איפוא להתפלא שבדרך הטבע נראה שאין לו ירידה כלל.	28028 28029 28030 28031 28032
כיון שראה יעקב שהקב"ה גילה לו השגות עליונות כאלה, התעורר בפחד גדול ואמר מה נורא המקום הזה, אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים, פירוש רק בעלות האדם אל בחינת הקדושה העליונה בחינת בית המקדש, רק אז אפשר שתתגלנה לו השגות עליונות כאלה הבאות מלמעלה מהעולם הזה, ולכן הבין יעקב שאם הראה לו הקב"ה את ירידת אדום, ודאי שזכה להמצא במקום בית המקדש, אשר אך מתוך הדרגה ההיא אפשר להשיג את ירידת המלכות הרביעית. (מכתב מאליהו ח"ג דף 203).	28033 28034 28035 28036 28037 28038
מאמר תקפא	28039
והנה ה' נצב עליו ויאמר אני ה' אלקי אברהם אביך ואלקי יצחק (בראשית כ"ח י"ג).	28040
וכתב בעל הטורים תימה למה לא אמר יצחק אביך כמו באברהם? וי"א לפי שאמר באברהם אני ה' אמר אלקי אברהם אביך, וביצחק שלא אמר אני ה' לא אמר אלקי אביך, ודברי בעל הטורים סתומים אולם יש לומר, כי ידוע בכל מקום שנאמר בו אני ה' פירושו מדת הרחמים והחסד, ואלקים פירושו מדת הדין, אברהם היה במדרגה של החסד והרחמים כמ"ש תתן אמת ליעקב חסד לאברהם.	28041 28042 28043 28044
וכן יעקב שהיה דבוק במדת אברהם שהיא חסד ורחמים, ממילא יש ליעקב יחס ושייכות במדרגתו למדרגת אברהם, וא"כ באשר יחסו קרוב יותר לאברהם אמר 'אלקי אביך' שהוא קרוב לו במדרגה כאב, מה שאין כן יצחק שמדתו ומדרגתו במדת הדין, כמו שנאמר פחד יצחק המורה על מדת הדין, הרי שיעקב אינו שווה לו במדרגה ולכן לא אמר אביך, שאין לו אותו היחס כמו שיש מאברהם ליעקב.	28045 28046 28047 28048
ויעקב היה שואף למדרגת יצחק אביו, כמ"ש אם יהיה אלקים עמדי ושמרני בדרך והיה ה' לי לאלקים, ופי' הספורנו כלומר הנני מקבל עלי מעתה שהאל ית' המרחם יהיה לי לאלקים, ויתנהג עמי במדת הדין, ואם לא אעבדהו בכל כוחי אזי יהיה ה' לדין.	28049 28050 28051
משמע שעד כה לא היה שווה ליצחק במדת הדין, ולכן התפלל שיגיע לאותה מדת הגבורה והדין, וכאשר נשבע יעקב ללבן נשבע בפחד אביו יצחק, ופי' הראב"ע ז"ל במי שהיה אביו מפחד ממנו, היינו במדרגת יצחק ביראת ה' במדת הדין, באותה מדה שהיה יצחק מפחד מהשי"ת, שהשתווה אליו וקראו אביו, ועי' ברמב"ן שמפרש שזהו מדת הדין של מעלה.	28052 28053 28054 28055
ולהלן בפר' וישלח אמר אלקי אבי אברהם ואלקי אבי יצחק, הזכיר אבי אצל יצחק מפני שהיה אז כבר אחרי שהתפלל, ובקש מהשי"ת שהוא מקבל על עצמו שה' המרחם יהיה לי לאלקים ויתנהג עמי במדת הדין, וא"כ הוא עכשיו כבר מיוחס למדרגת יצחק שהיה בהנהגה של מדת הדין ולכן קראו אבי.	28056 28057 28058
וזה שאמר בפ' האזינו כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו, פי' רש"י והוא השלישי באבות המשולש בשלוש זכויות, זכות אבי אביו וזכותו הרי ג', כחבל הזה שהוא עשוי ב' ג' גדילים והוא ובניו היו לו לנחלה, יעקב היה מרכז בנפשו את כל שלושת המדרגות שלפניו מאביו ומאבי אביו, והוא האחרון נוסף היה לכל המדרגות דין ורחמים, ואת כל הזכויות אגד ביחד להיות לו לסולם לעלות ולהדבק בעולמות העליונים. (פרי הארץ).	28059 28060 28061 28062 28063
מאמר תקפב	28064
והנה ה' נצב עליו ויאמר אני ה' אלקי אברהם אביך ואלקי יצחק (בראשית כ"ח י"ג).	28065
אע"פ שלא מציינו במקרא שייחד הקב"ה שמו על הצדיקים בחייהם שנא' הן בקדושתו לא יאמין, כאן ייחד שמו על יצחק לפי שכהו עיניו וכלוא בבית, והרי הוא כמת ויצה"ר פסק ממנו (רש"י ז"ל), מכאן הערה נוראה מה היא סכנת ראיית העין וההתערבות עם בני אדם, שאף יצחק אבינו העולה התמימה, כל זמן שלא היה כלוא בבית אין הקב"ה מאמין בו, ויש חשש כי היצה"ר יכשילו בחטא, משא"כ עכשיו שהוא סגור בבית ומתבודד בחדריו, כבר ייחד הקב"ה שמו עליו שהיצה"ר פסק ממנו.	28066 28067 28068 28069 28070 28071

מזאת יחרד כל בעל לב בעת שפוסע מחוץ למזוזת פתחו, הלואי שתהא ביאתו בחזרה לביתו כיציאתו,	28072
וכבר אמרו על הגר"א ז"ל שהוצרך פעם לצאת מחוץ לביתו, וחזר על פרק כ' שבמסילת ישרים י"ג פעם	28073
ואח"כ יצא לשוק ומה נענה אנן אבתריה. (אור יהל ח"א ד' רי"ד).	28074
	28075
מאמר תקפג	28076
והנה ה' נצב עליו ויאמר אני ה' אלקי אברהם אביך ואלקי יצחק (בראשית כ"ח י"ג).	28077
אמרו חז"ל (ב"ר ט' ז'), טוב מאוד זה יצר הרע, שתכלית כל הבריאה תלויה ביצר הרע, עליונים	28078
ותחתונים לא נבראו אלא למען קידוש ה' שיוצא מבחירת האדם, והבחירה בלתי אפשרית בלי יצר הרע,	28079
והאדם בהלחמו ברע שבו כדי לעשות רצונו ית' ובוחר בטוב, הרי הוא מקדש שם שמים, אך גם אם נוטה	28080
האדם ח"ו אחרי יצרו הרע, גם מזה יצא בסופו של דבר קידוש ה' כי יענש על פי משפטו ית', ומעונש זה	28081
ילמדו הכל את הרע שבעבירה, ותתגלה בעולם אמיתת משפטו ית', הרי ששמו ית' מתקדש על כל פנים,	28082
או על ידי בחירת הצדיק או על ידי עונש הרשע.	28083
מדתו של אברהם אע"ה בעבודת ה' היתה מדת החסד, בכל אשר לו התחסד עם קונו, וכולו היה מסור	28084
בעצם פנימיותו לשמו ית' ולעבודתו, לכן נתקיים בו הכתוב גם אויביו ישלים אתו, זכה להפך גם את יצר	28085
הרע לטוב, כמבואר בירושלמי (ברכות ט' ה'), אברהם אבינו עשה יצר הרע טוב, דכתיב ומצאת את לבבו	28086
נאמן לפניך, אמר ר' אחא עשה פשרה ושלום עמו, דכתיב וכרות עמו הברית שהמשיך כל כוחותיו גם מה	28087
שאצלנו הוא יצר הרע אל עבודתו יתברך.	28088
לא כן היתה עבודתו של יצחק עבודת מדת הדין, זו היא עבודת הגבורה ששבר ובטל כל רצונותיו והכניעם	28089
לעשות רצון בוראו, וזה גם הוא לשלמות מדתו עד שנתייחד שם השי"ת עליו אלקי יצחק אפילו בחייו,	28090
פירוש שלא היה כל זיו מלה והגה של יצחק שלא היתה נכרת עליהם התבטלותו כלפי אלקותו ית'.	28091
והנה אין ספק שמדותיהם של האבות ע"ה בידיהם היו, ויכלו לפעול עמהן כרצונם, ואם כן צריך להבין	28092
למה לא המשיך יצחק אע"ה את דרך עבודתו של אביו כמדה עיקרית, יש להבין ענין זה בשני אופנים,	28093
כבר נתבאר בשם הרש"ז ז"ל מה שאמרו חז"ל על תפלת יצחק ורבקה ויעתר לו ולא לה, שאין דומה	28094
תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע וגדולה זכותו מזכותה, ולכאורה קשה אדרבה גדולה יותר זכות	28095
בן הרשע שלא למד ממעשי אביו ולא הלך בדרכיו אלא בדרכי ה'?	28096
אלא שגדולת יצחק היתה בזה, שאף על פי שהיה בן אברהם לא הסתפק במה שהתחנך אצל אביו גרידא,	28097
שזה יכול להיות חיצוניות והרגל בלבד, אלא עמל לעשות הכל לקנין פנימי ועצמי שלו, ובנה בנין גדול של	28098
גילוי הגבורה בבריאה, בנין חדש בכח עצמו לבד, עבודה זו גדולה וקשה היא מאוד, ובזה גדולה מדרגת	28099
צדיק בן צדיק מזו של צדיק בן רשע, אשר לא הוצרך להתעלות מחינוך והרגל חיצוני כדי להפכו	28100
לפנימיות ועצמיות שלו.	28101
ודרך שניה מצאנו בספר מערכת האלוקות לרבינו פרץ, שכתב שאילו המשיך יצחק אבינו ע"ה בעבודת	28102
החסד של אברהם, היה גורם להמשיך לבריאה שפע של חסד כה גדול, עד שהיתה מדת הדין נדחית לגמרי,	28103
ובמצב כזה לא היה לעולם קיום, כי בלי דין היה הרע נשאר בלי עונש והיתה עבודת האדם בטלה לגמרי,	28104
על כן עבודת יצחק היתה בבנין מדת הגבורה בעולם.	28105
והנה יש בזה עוד דבר עמוק, מדת הדין היא השורש לכל הסתר העולם הזה, ומבואר לעיל שע"י	28106
ההתגברות נגד ההסתר והרע, נעשה קידוש ה' היוצא מתוך בחירת האדם, ולאחר שפתח אברהם אבינו	28107
ע"ה את שערי החסד ונמשך לעולם חסד עצום, הוחלש כח מדת הדין והיה ההסתר מתמוטט והוצרך	28108
לחיזוק, וזה סוד לידת עשיו מיצחק, וכן סוד אהבת יצחק לעשיו, כי בעשיו הרי התחזק צד ההסתר והדין.	28109
אך זה ברור שלא נולד עשיו להיות רשע, אף שמצאנו בו כמה תכונות המראות על התקשרותו לצד	28110
ההסתר והרע כמו אדמוני כאדרת שער, וכשהיתה רבקה עוברת על פתחי ע"ז היה מפרכס לצאת, אך כל	28111
אלה אינם מורים אלא על תוקף העבודה שהיתה מיועדת לו, כי בכח בחירתו היה יכול להתגבר על כל	28112
כוחות הרע שהיו בו, ולו היה רוצה היה יכול להתעלות במדת הגבורה למעין מדרגתו של יצחק, כי לעומת	28113
כוחות הרע קיבל גם כוחות הגבורה כדי להלחם בהם, ומשום זה חבבו יצחק וקרבו אליו כדי לסייעו בדרך	28114
זו שהיא היתה גם דרכו דרך שבירת היצר.	28115
כללו של דבר אין עבודת ה' בלי התגברות על קשיים ועיכובים ובלי מלחמת היצר התמידית, וכן כתב ר'	28116
ירוחם הלוי ז"ל כל עבודת האדם הוא דוקא ביצר הרע, במצבים של אי רצון ואי טעם, בכל נפשך במצב	28117
של קושי היותר גדול, בכל מאדך דוקא מזה שיש לו חמדת ממון ונהרג על שוה פרוטה, ומוסר ממון	28118
לאהבת ה' מזה יוצאת אהבה, ובלי מעכבים לא תצא אהבת ה'. (מכתב מאליהו ח"ב עמ' 204).	28119
	28120
מאמר תקפד	28121

ויקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי (בראשית כ"ח ט"ז).	28122
אף שלא טעם טעם שינה י"ד שנה שהיה אצל שם ועבר, ואף שזה דבר גדול לישן בהשקט ומנוחה במקום	28123
שמצויים חיות טורפות, ונוסף עוד לזה מה שהשינה של יעקב אבינו העלתו למדרגות ולהשגות גדולות,	28124
כמאה"כ והנה ה' נצב עליו, מכל מקום תבע את עצמו וחרה לו על שנתו, אילו ידעתי לא ישנתי.	28125
כח הבחירה הוא רק בהקיץ, וכאשר ישן כח הבחירה עומד הוא מהשתמש בו, יעקב אבינו חס על כח	28126
הבחירה שהיה יכול להשתמש בו בכל רגע ורגע, לייסד יסודות ובנינים לעצמו ולדורות, וכח הבחירה	28127
למעלה הוא מן ההשגות, כי גם במתן תורה קנאו המלאכים בישראל על כח הבחירה שניתן לישראל ולהם	28128
לא ניתן, ובדבר זה נשתבח האדם יותר מן המלאכים, ולכן תבע את עצמו על שישי, ולא נתקררה דעתו עם	28129
כל מה שראה בחלום.	28130
גם המלאכים לבשו קנאה ותביעה על יעקב אע"ה, אחר שראו שדמות דיוקנו חקוקה תחת כסא הכבוד	28131
אחזתם פלצות, איך יתכן שיעקב הלך לישן בעת שעתיד הוא להיות חקוק תחת כסא הכבוד, וגם שנתנו לו	28132
כח הבחירה בלתי מוגבל לעצמו ולדורות, והמלאכים יודעים איך להעריך כח הבחירה, כי אין הטוב ניכר	28133
אלא מהעדרו והמה מרגישים ההעדר, ולכן בקשו המלאכים לפגוע בו מתוך קנאה כמבואר במפרשים, כי	28134
קנאו בכח הבחירה שלו ובאו בפליאה איך יבטל על רגע כח הבחירה שלו, שהוא אושר החיים שאין	28135
למעלה הימנו.	28136
ועתה מה נענה אנן? אשר שינתנו היא עצלות וכיטול בלתי השגות גבוהות, ואין פטור ואמתלא לעצלות	28137
וביטול בחירתנו, איך התביעה נערכת במדה מרובה מאוד, ואם לא נשתמש בהתעלות ע"י כח הבחירה אז	28138
ח"ו נרד מטה מטה, ותאבד לגמרי ממנו כח הבחירה ע"י שימאס בה ויאבד הזמן בהפסד הכוחות, גדר כח	28139
הבחירה הוא בלי גבול ותכלית, ואף אם יבוא האדם להשתמש בכח הבחירה, אך בגבולין וצמצום הכוחות	28140
עד כאן ותו לא, גם עליו יאמר שביטל כח הבחירה, כי בחירה נקרא שאין גבולין ואין קצבה ברצונו	28141
ותשוקתו.	28142
הבחירה עולה למעלה עד כסא הכבוד, ואם מקצר ומציין תנאים וגדרים אין זה בחירה, כי הבורא חנן	28143
מחכמתו ומגדולתו מתנה מועטת לאדם שהוא יתרון מכל הברואים, א"כ זהו חלק אלוקי וכל מי שדמותו	28144
דומה לאלקים אין גבול ותכלית, וכח אלוקי הכל יכול ואין מעכב, הבחירה היא מתנה מאת הבוית"ש,	28145
ונתנה להשתמש בה אך ורק להאדם החי בעוה"ז, והוא עלול לתביעה בהעדר השתמשותו בכח הבחירה,	28146
ויבוא ע"ז בדין ומשפט ביום בואו, ואף כי כבר עשה חובתו להשתמש בכח בחירתו, אכן אם השאיר מעט	28147
כוחותיו שנאצרו בקרבו, גם ע"ז יבוא במשפט על כל נעלם.	28148
וזאת נלמוד מרחל אמנו, שעברה הנסיון בבחינה נפלאה אף במקום התשוקה והחשבון, במה שמסרה את	28149
סימניה לאחותה ולא שמעה לפיתוי היצר ואף לחשק יצה"ר הרוחני, כי היה לה לפחד שמא תאבד חלקה	28150
להמנות מהאמהות להוליד השבטים ואין תשוקה ועצומה כזו, מכל מקום הפקירה הכל אודות מצב אחותה	28151
ועלבונה, היאומן כי יסופר אמיצות כזאת שהתגברה על נפשה לעשות הפך הטבע.	28152
מ"מ לא נתקררה דעתה בזה והכניסה עצמה עוד לבחינה גדולה מזו, שהכניסה צרה לתוך ביתה למען כבוד	28153
ה' ובנין כלל ישראל, ולא הביטה על כבודה וצער, וזה רצה הקב"ה שע"י דרך של שבירת המדות וכח	28154
הבחירה יעמדו השבטים, כי כיון שכל ישראל יוקדשו על ידם לדורות, צריכין לדקדק שיהיו מוכתרים בכל	28155
מיני מעלות השלמות כפי רצון הבורא ית'.	28156
ומצינו ביעקב אבינו ע"ה בהליכתו אל לבן אמר מאין יבוא עזרי, כל דרך נסיונותיו היתה בבחירה מצד	28157
שלמותו ודבקותו באלוקים ית', כי העמיד נפשו בסכנה מפני שלא רצה לוותר קצת מדעת התורה,	28158
כמאמרם ז"ל שעשיו הציע לו שיעשו שותפות בעוה"ז ובעוה"ב, ועי"ז יתקרב השלום בינם לדורות, ויעקב	28159
דחה אותו ולא הניח עצמו להתפתות לזה אף בחשבונות, ועי"ז משך על עצמו מצב הנסיונות.	28160
ויותר נראה אומץ דעתו אחר שקמו עליו המפריעים והלחץ מכל הצדדים, שלא היה לו פתח איך להוציא	28161
נפשו ממסגר, הלא היה לו להתרצות לזה מפתח העתיד, וגם אז לא עזב נפשו והתפלל לה' מאין יבוא עזרי,	28162
ובמה פתח שער לנחם את עצמו, אשא עיני אל ההרים, איך עשו הראשונים אבותיו ואיך גברו הם	28163
בנסיונות ובמקום הצר, ועד כמה צריך האדם לדייק אחר מעשי הראשונים בעת לחץ.	28164
נראה עוד להתבונן ביעקב אע"ה, אחר שברח מעשיו בעידן ריתחא של כעסו, מ"מ עלה בדעתו לחזור שוב	28165
אל גבולי עשיו, בשביל להתפלל במקום שהתפללו אבותיו, והיה ביכולתו להתגבר במנוחה לחשוב חשבון,	28166
ולהרגיש תביעת רגשותיו המושכים אותו בחזרה להתפלל על מקום אבותיו, הלא היה בסכנה ואין בזה	28167
חיוב, מ"מ דרש אחר מעשי אבות ויסודות ישנים, ועל יסודות האלו נבנה בית המקדש, עלינו להתעורר	28168
בדרך האבות אבירי לב, עלינו להתגדר בדרך אבותינו ז"ל חכמי היראה והמוסר, כמו יעקב אבינו ע"ה	28169
שתיקן תפילת ערבית במקום שהתפללו אבותיו, ולחדש חידושים בהיסודות הכבושות מאבותינו ז"ל. (חיי	28170
המוסר ח"א ד' נ"ה).	28171

	28172
מאמר תקפה	28173
ויקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי (בראשית כ"ח ט"ז).	28174
ופירש"י ואנכי לא ידעתי, שאם ידעתי לא ישנתי במקום קדוש כזה, ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה,	28175
הנה בחלום זה הבטיח הקב"ה ליעקב אבינו כל ההבטחות לו ולזרעו אחריו, וכל היעוד העתידי של כלל	28176
ישראל כמבואר בפרשה, ואעפ"כ מיד כשהקיץ משנתו לא חשב שום דבר על כל זה, רק נתמלא בפחד	28177
ורעדה ויירא ויאמר, ומפני מה נתיירא כל כך? משום שעבר על הלכה שאסור לישון במקום קדוש, וכדאי	28178
היה לו לוותר כל הבשורות הטובות הללו, ובלבד שלא יעבור על דין זה, כמ"ש ואנכי לא ידעתי שאם	28179
ידעתי לא ישנתי, נורא ואיום למתבונן מכאן על גודל ענין דקדוק הלכה. (לב אליהו דף רע,ג).	28180
	28181
מאמר תקפו	28182
ויקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי (בראשית כ"ח ט"ז).	28183
הנה יעקב אבינו בורח מחמת מרדין כל עוד נפשו בו מבית אביו הקדוש, ולאן פניו מועדות לבית לבן	28184
הארמי אשר ביקש לעקור את הכל, וידע צדיק זה מיהו לבן הארמי, לכן נטמן בישיבה של שם ועבר י"ד	28185
שנה רצופות, לחגור עצמו בחגורת אש קודש סביב, שלא יוכל אותו רשע להזיקו ולקררו באמונתו ח"ו,	28186
ומובן כמה נצטער אותו צדיק על בית אביו ועל גלותו.	28187
ואמרו חז"ל על הפסוק וישכב במקום ההוא (ילקוט), במקום ההוא שכב אבל בבית מדרשו של שם ועבר	28188
לא שכב, כלומר שכל ארבע עשרה שנה לא השכיב עצמו לישון אף על הספסל, וכשגמר סכום זה ברציפות	28189
והולך לבית לבן, בא לו השמש וישכב במקום ההוא ויחלום, מה חלם לו והנה סולם מוצב ארצה, וכבר	28190
ביארו חז"ל שכאן הובטח לו בנביאות כל היעוד העתידי עד סוף כל הדורות, קפלו את כל ארץ ישראל	28191
תחתיו, והובטח לו והיה זרעך כעפר הארץ והנה ה' נצב עליו.	28192
היש לך השגה באושר והצלחה יותר גדולה מזו שלא זכה לה אדם מעולם, ועוד אמרו חז"ל (ילקוט),	28193
שהמלאכים עולים למעלה ומסתכלים במרכבה ורואים, והנה ה' נצב עליו משל למלך שגירש הזכובים	28194
מעל מיטת בנו עי"ש.	28195
ואחרי כל ההבטחות והיעודים ומראות הנבואה הגדולה בלילה הזה ויקץ יעקב משנתו, נתבונן נא אם היו	28196
שואלים אותנו מה היתה מחשבתו הראשונה של יעקב אבינו ברגע שהקיץ משנתו, ודאי היינו משיבים	28197
שנתמלא ברגשי שמחה גדולה, ונתן שבח והודיה להשי"ת על כל ההבטחות והגילויים הנוראים האלו, אבל	28198
בתורתנו הק' כתוב ויקץ ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי, ופירש"י שאילו ידעתי לא ישנתי,	28199
הנה נפחד ונבעת יעקב אבינו בפחד פחדים, וירא לנפשו היאך ישן במקום קדוש כזה, שאילו ידעתי לא	28200
ישנתי.	28201
הרי זה ויתור על כל ההבטחות, ויתור על הנביאות ויתור על והנה ה' עומד עליו, ובלבד שלא היה ישן	28202
במקום קדוש, כלומר שלא הרגיש כעת שום שמחה בלבד על כל הגילויים והיעודים האלו, אלא נתמלא	28203
פחד ורעדה שמא חטא במה שישן במקום קדוש, זוהי מדרגה רמה ונשגבה של יעקב אבינו ביראה, ומהיכן	28204
בא לה מחשש של שמא חטא בשינה זו, והיינו מי יודע עז אפך וכיראתך עברתך, פי' כשם שאין לנו השגה	28205
עד כמה לירא את שמך כי אין לזה קץ ותכלית, כך א"א לבוא לידיעת עומק גבול עברתך. (אור יהל	28206
ח"ב ד' נ"ד).	28207
	28208
מאמר תקפז	28209
ויקרא את שם המקום ההוא בית אל (בראשית כ"ח י"ט).	28210
איתא בגמ' לכו ונעלה בית אלקי יעקב, לא כאברהם שקראו הר, ולא כיצחק שקראו שדה, אלא כיעקב	28211
שקראו בית (פסחים פח.), יסוד הדבר כי הכל נגמר אצל האבות הק', בנין הבית שנבנה ע"י דוד ושלמה,	28212
בעיקרו כבר נבנה ע"י אברהם, אברהם קראו הר בהר ה' יראה, בזה כבר נגמר כל ביהמ"ק, וכמ"ש הבית	28213
לדוד שבנין הבית מתייחס לדוד יותר מלשלמה אף שהוא בנאו בפועל, ובודאי הוא משום שדוד בנה אותו	28214
יותר משלמה.	28215
כן צריכים להבין שעיקר הבונה של הבית היה אברהם אבינו, הוא שגמר והשלים את הכל עד גמר	28216
האחרון, אברהם אבינו הוא שורש הכל, ואחריו הלא עדיין ישנם האבות הקדושים, יצחק קראו שדה,	28217
יעקב קראו בית, גם הם היו בונים, גם הם הגיעו לכך שיעשו בבחינת שרשים, אבל שורש השרשים היה	28218
אברהם אבינו, בשורש השרשים כבר נגמר הכל, בו היתה החתימה עד האחרית אבל בהאבות הקדושים	28219
נסתיים, אין קוראין אבות אלא לשלשה (ברכות טו:), רק הם היו בונים ואצלם נגמר הכל.	28220

אמנם גם אחריהם היו בונים, גם משרע"ה היה לו חלק בבנין הבית, מקדש ה' כוננו ידיך, דוד המלך ג"כ	28221
היה בונה הבית לדוד, ושלמה הוא שבנאו ואלמלא הם לא היה נבנה, אבל כ"ז צריך להבין שאינו אלא	28222
בבחינת יתד ומסמר שנתנו בהבית ולא יותר, אבל עיקרו של בנין כבר נגמר ע"י האבות הקדושים, ואין	28223
קוראין אבות אלא לשלשה.	28224
ולוא דמסתפינא הייתי אומר, שבחורבן הבית לא נחרב אלא זה שהוסיפו אחר האבות הקדושים,	28225
שמסתמא לא נבנה בשלמות כ"כ כמו שהיה נצרך, אבל מה שבנו האבות לא נחרב ואי אפשר כלל שיחרב,	28226
כי אלמלא נחרב לא היה אפשר לשוב ולבנות, מפני שלא היה מי שיכול לשוב ולבנותו, אם לא שיחזרו את	28227
כל הבריאה מחדש, ולהביא את האבות שהם יבנוהו, כי בונים אחרים חוץ מהאבות הקדושים אינם, רק הם	28228
היו הבונים.	28229
כל מה שיש בכלל ישראל מראשית ועד גמירא, הכל ממסד ועד הטפחות יסדוהו ובנוהו האבות הקדושים,	28230
אין להם מעצמם משלהם כלום, אלא הכל מן האבות הקדושים, בהם נסתיים הכל ולאחריהם לא נוסף	28231
כלום, הכלל ישראל לוקח כל חיותו מהאבות הקדושים, באופן שכל העבודה שלנו אינה אלא להשיג	28232
ולזכות במה שכבר מוכן ונגמר על ידיהם.	28233
יסוד מוסד עלינו לידע, כי כל האדם אינו אלא עוסק במה שיש לו כבר, בכל מעשיו ופעולותיו בכלל	28234
ובפרט אין בהם כל חדש, חי הוא מן המוגמר, ואינו אלא מתעסק להשיג מה שיש ומוכן במציאותו, מה	28235
שאינו במציאותו אין בו, אילו לא היה במציאות בהצלם אלקים כל גדולת האדם, לא היה אפשר לצאת ממנו	28236
כל הגדולות והנפלאות מעשים של צלם אלקים, שהרי יש מאין אין בכח האדם לברוא.	28237
היסוד הוא שבונים ומחדשים לא היו אלא האבות הקדושים, ואחריהם כל העבודה אינה אלא בבית בנוי	28238
במה שיסדו ובנו הם, בדברים שנגמרו כבר על ידיהם, ואנו אין לנו אלא לזכות בהגמור כבר, יוצא לנו מזה	28239
שבשייכות כל דהו שאדם מתחבר להאבות הקדושים, זוכה ומשיג את כל סוד האבות הקדושים שהנחילו	28240
לנו לנחלה, וע"י דבר קטן ממש משיג הוא את כל אברהם אבינו.	28241
ויוצא לנו מזה יסוד נורא למעשה וביאור נפלא בדברי הגמ' (ברכות ו:), כל הקובע מקום לתפלתו אלקי	28242
אברהם בעזרו, וכשמת אומרים עליו הי חסיד הי עניו מתלמידיו של אברהם אבינו, וידוע הקושיא (עיין	28243
בתר"י) איך זוכים בשביל דבר קטן כמו קביעות מקום לתפלה לכל כך לכל סוד אלקי אברהם.	28244
ולפי דברינו מבואר היטב, שהיסוד הוא כי כל עבודת האדם כל הצלחתו הוא, להתדבק לאברהם אבינו	28245
ולהאבות הק', ובוזה משיגים את הכל כי הכל כבר נגמר על ידיהם, כל סוד הכלל ישראל הוא מהאבות	28246
הקדושים, וע"י דבר קטן ממש איזה מדה ופעולה טובה שמתחבר ומתדבק להאבות הקדושים, זוכה ומשיג	28247
את כל סוד האבות הקדושים.	28248
על דברינו אלה יאות לומר מאמרו של אדמו"ר הרש"ז ז"ל, שהאדם עובר על אוצרות מלכים מבלי דעת	28249
מאומה מהו, וכי אין הדברין הללו אוצרות מלכים ממש, שהרי בדברים קטנים יוכל לזכות להתדבק	28250
בהאבות הק', והאדם עובר עליהן ואין יודע מזה כלום. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' ס"א).	28251
	28252
מאמר תקפה	28253
אם יהיה אלקים עמדי ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבוש (בראשית כ"ח כ').	28254
הנה זה ידענו כי מעלת האדם לפי הזדככותו מחומריות הגשמיות, כל מה שהוא מופשט מגשמיות מעלתו	28255
גדולה, גם הוא מוכן יותר לשכליות כנודע וזה מוסכם גם מכל הפילוסופים, ואם כן קשה הלא ראינו	28256
לכאורה ביעקב ע"ה שהיה דבוק בגשמיות יותר להבדיל מכל הפילוסופים, כי הלא אמר ונתן לי לחם	28257
לאכול ובגד ללבוש, ומהפילוסופים נמצאו אשר בילו כל ימיהם בהסתפקות גדולה, שגם מלבוש לנפשם	28258
היה על צד הפחות, ואין לומר כי על ההכרחיות אמר, כי כבר כתב המורה ז"ל כי על ההכרחיות כבר	28259
מובטח האדם, ועוד הלא זה תורת המשכיל כי כל דבר יוטב בעיניו.	28260
אבל באמת יש בזה דבר גדול, כבר ידענו כי כל המדעים נופלים תחת המופת רק בהשערות השכל, והנה	28261
השכל קשור ברצון והרצון בחומר, וממילא השכל עלול לטעות, ואם כי הפילוסופים ניקו עצמם מתאוה,	28262
עם כל זה מכיון שמהשכל נולד רצון, אם כן יכול להיות שהשכל יוקשר ברצון, ובאמת השכל צריך להיות	28263
חפשי בלא רצון רק הרצון יומשך מהשכל, אבל מי יגזור אחר כך שלא יומשך השכל להרצון הנולד	28264
מהשכל, ואם כן נפל השכל תחת הרצון, לזה מצינו שנתעלתה התורה בשתי בחינות להעמיד האדם על קו	28265
הישר והאמת.	28266
והנה נמצאו מהפילוסופים אנשים חסידים פרושים אשר נפלא הנהגתם, עם כל זה מצאתי הפרש גדול,	28267
ואחר כך הראה לי אחר דברי הרמב"ן ז"ל בהקדמתו לתורת האדם, דברים מסולאים בפז בזה הענין, נודע	28268
מסאקראטוס אשר נגזר עליו מיתה וביום מותו עסק בחכמה, וזה לכאורה על אופן שאפילו בשעת מיתתו	28269

של אדם אל יפרוש עצמו מתורה, והנה כשאמרו לו שיתחנן לפני המלך להציל עצמו ממיתה לא רצה, גם	28270
היה בעיניו המיתה כהולך למחול.	28271
והנה במשה רבינו ע"ה מצינו שהתחנן על חיים, גם חזקיה התפלל על חיים, גם מצינו ברבי יוחנן בן זכאי	28272
שאמר ולא עוד אלא שיש לפני ב' דרכים (ברכות כ"ח), הרי שהיה מתירא מאוד מהמיתה, אבל באמת	28273
הענין הוא שהם הפילוסופים נמשכים אחר רצון השכל, אבל אנחנו זה לנו למדרגה פחותה כי על ידי זה	28274
עלול לטעות, אבל נמשכים אנו לרצון השם יתברך כי באלה חפצתי.	28275
ולכן להם החומר לאפס נחשב כי הוא דבר נמאס, אבל אנחנו הנמשכים לרצון השם יתברך, אדרבה זה	28276
רצון השם יתברך לעבוד אותו עם החומר הנמאס, ועל כן אמרו ז"ל (שבת ל.), לעולם יעסוק אדם בתורה	28277
ומצות קודם שימות, ועל כן יקר אצלנו החיים לעבוד השם יתברך בחומר, וזהו הענין שביקש יעקב אבינו	28278
ע"ה לחם לאכול, כי אדרבה ראה עצמו לקשר בהצטרפות הזו בהקדוש ברוך הוא לעמוד על האמת, ולפי	28279
זה מה שביקש יעקב אבינו ע"ה לחם לאכול לא מאהבת הלחם הוא, אלא רק מאהבת השם יתברך.	28280
(חכמה ומוסר ח"ב מא' רכ"ב).	28281
	28282
מאמר תקפט	28283
וידר יעקב... ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלקים (בראשית כ"ח כ').	28284
ופי' הרמב"ן והספורנו, כי ענין והיה ה' לי לאלקים הוא הנדר עצמו, שאם יהיה ה' עמו וישוב בשלום אל	28285
בית אביו, אז ישתדל לידע ולהרגיש כי ה' הוא האלקים, וענין ידיעת ה' הוא האלקים הוא ע"פ מה	28286
שבארנו בכוננת התפילה, מי כמוך בעל גבורות ומי דומה לך, שכל הגבורות הנמצאות בעולם נכללות בו	28287
כביכול ומתהוות על ידו, ולכן מי דומה לך שהרי אפשר לערוך גבור מול גבור, שגבורת האחד עולה על	28288
השני הרבה, אבל ענין הגבורה אחד הוא בשניהם, רק שבזה הוא במדה מרובה ואצל השני במדה מועטת,	28289
אבל אתה מי דומה לך אין בגבורתנו שום דמיון לגבורתך, וכמו שמסיים מלך ממית ומחיה, והמדות הללו	28290
נכללות בשם אלקים שהוא בעל היכולת.	28291
וכן הוא בכל הכוחות הנמצאים בבריאה, שכולם הם מכח המהוה וממציא הכל, הויה מופשטת שממנה היא	28292
כל המציאות, וזה הוא ה' הוא האלקים, וזאת היא תעודת האדם להכיר ולהרגיש בכל הוייתו ובכל עניונו,	28293
כי הכוחות הנמצאים בו ובכל העולם ה' הוא האלקים, הוא המהוה וממציא את הכל.	28294
רואים אנו כי גם יעקב אבינו בחיר שבאבות ושצורתו חקוקה בכסא הכבוד, וכדאיתא במדרש מלאכים	28295
עולים למעלה ורואים איקונין שלו, שאחר שנפרד ישמעאל מאברהם ועשיו מיצחק יצא יעקב זך ומזוכך,	28296
אבל גם לו עוד חסרה הבהירות במדה הנכונה, בידיעה האמיתית כי ה' הוא האלקים, הוא בעל הכוחות	28297
כולם והכל מתהוה ממנו, ורק נדר והבטיח שאם ישוב בשלום אל בית אביו, ישתדל לקנות אותה ידיעה	28298
במלואה.	28299
עוד יותר מבואר ענין זה במדרש שם על הכ' והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו, ר' חייא ור' ינאי חד	28300
אמר עולים ויורדים בסולם, וחד אמר עולים ויורדים ביעקב, מ"ד עולים ויורדים בסולם ניהא, מ"ד עולים	28301
ויורדים ביעקב מעלים ומורידים בו, אפזים בו (לשון שמחה), קפזים בו (לשון שמחה וריקוד), סוטנים בו	28302
(לשון צחוק וקינטור) עי"ש (מד"ר ס"ח י"ח).	28303
ענין המלאכים כאן היינו הכוחות שבו, הרי ראינו שעוד לא היה שלם, גם בו עוד היו כוחות טבעיים	28304
סואנים ותוססים, אפזים בו, קפזים בו, סוטנים בו, עוד היה מתעורר אצלו פיזו טבעי, כרכור שלא	28305
במקומו, עוד סטנו בו כוחותיו, ומחולות סטניות עוד מצאו בו מקום, אמנם מחולות מלאכים היו במקום	28306
אשר אצל אחרים ריקוד שעירים, אבל בכ"ז ריקודים הם, ומדת ממשלתם היתה עד והנה ה' נצב עליו,	28307
מזריחת הוד השכינה מהאור העליון הבהיר ששכן עליו, נסתלקו וברחו מאליהן כל הכוחות.	28308
והנה בעד אנשי המעלה התועלת מספורי התורה האלה היא, כי כשהם נכשלים לפעמים בדבר מה, הידיעה	28309
הזאת מנחמת ומלמדת אותם שככה היא תכונת האדם, כי באיזו מדרגה שיעמוד ואיך שיהיה הכרתו באמת,	28310
בכ"ז מוכרח שימצאו בו כל הכוחות הטבעיים שמושכים אותו למטה, ובכ"ז מבלי הבט על כל אלה אין לו	28311
להתרפות מלהמשיך עבודתו, ויחזק את רוחו ולבו וישתדל בכל כוחותיו לפתח ולרומם את עצמו, להתגבר	28312
על כוחותיו הטבעיים ולקלוט בנפשו עוד יותר מהאמת האמיתית, כי הלא זוהי שאיפת האדם ועבודתו	28313
בחיי.	28314
אולם לאנשים קטני הדעת, גורם הדבר להקל ולהצטדק על מגרעותיהם ומעשיהם הרעים, באמרם הלא גם	28315
האבות הק' לא היו שלמים, הלא חסרונותיו ומגרעותיו הוא גם בהם נמצאים, אבל באמת סכלות ושפלות	28316
רוח היא, ושוטה גמור צריך להיות האדם החושב כזאת, כי מה גדול ורחוק הוא ההבדל בינינו לביניהם,	28317
ואין להביא שום דוגמא מחיהם לחיינו אנו, הם חיו חיים נעלים קדושים וטהורים, והכוחות המעלים	28318

והמורידים היו כ"כ דקים וטמירים, וברגשות כ"כ נעלים ונעלמים דק מן הדק, מה שאין אנו מסוגלים להרגיש בהם כלל.	28319
אמנם כן שגם בהם היו נמצאים כל הכוחות הטבעיים כמו באדם הפשוט, אבל כוחותיהם היו מזוככים כ"כ דקים עד שלפי תפיסתנו אין לנו בהם שום השגה, ורק חז"ל שחדרו בעין חדה ללב האדם בחנו ומדדו את כל כוחותיו, רק להם היתה היכולת להכיר ברגשות האלה, רק הם ידעו כי עוד לא היו שלמים.	28320
ונהפוך הוא כי עלינו ללמוד מזה הענין, שאף הם שחייהם היו קדושים טהורים ונעלים, ובכ"ז גם בהם היו נמצאים כוחות מעלים ומורידים, ולא רק בשעה שנעורים כל כוחות האדם, אלא אפי' בעת שלא היו עושים כלום, במזג נפשם לבד הבלתי מקושר עם עניני כוחות האדם החיצוניים והמעשיים, ובכוחות הדוממים שבהם, במצב השינה היו נמצאים הכוחות שביכולתם לסבך ולקלקל, וסכנה גדולה מרחפת עליהם להכשל וליפול ממדרגתם מטה.	28321
וזהו הביאור הנכון בגמ' (חולין צא), בעי לסכוניה מיד והנה ה' נצב עליו, וכ"ש אנו שחינו הם חיים פשוטים ופחותים ומדרגתנו כ"כ נמוכה, שעלולים אנו להכשל על כל צעד ושעל, ולהכתים את נפשותינו בכתמים בל ימחו ועומדים לעד, ולכן עלינו לדעת מה קשה היא מלחמת כוחות האדם, ובאיזו סכנה גדולה הוא נמצא תמיד, כי עלול הוא מאוד לנטות מדרך הישר ולהנקש וליפול ממדרגתו.	28322
באיזו מדרגה גבוהה של התפתחות והשתלמות שיעמוד האדם אינו בטוח, כי הרי יעקב אבינו אלמלא הראה לו הקב"ה חסדו ונגלה עליו, היה אפשר שגם הוא לא היה יכול להתגבר במלחמתו ולהיות המנצח, וכבר אמרו חז"ל אל תאמין בעצמך עד יום מותך, שהרי יוחנן כ"ג שימש בכהונה שמונים שנה ולבסוף נעשה צדוקי, ולכן עלינו לדעת מה שלפנינו ומה רבה היא הזהירות הדרושה לנו. (שעורי דעת ח"ב שעור י"ג).	28323
	28324
	28325
	28326
	28327
	28328
	28329
	28330
	28331
	28332
	28333
	28334
	28335
	28336
	28337
	28338
	28339
מאמר תקצ	28339
וידר יעקב נדר לאמר ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבוש (בראשית כ"ח כ').	28340
	28341
אמר ר' ברכיה כל מה שתבע יעקב מן הקב"ה השיבו, אם יהיה אלקים עמדי השיבו ואנכי עמך, אמר ושמרני השיבו ושמרתיך בכל אשר תלך, אמר ושבתך בשלום אל בית אבי השיבו והשיבותיך, אמר ונתן לי לחם לאכול ולא השיבו על הפרנסה, אמר הקב"ה אם אני מבטיחו על הלחם מהו מבקש ממני עוד, לפיכך לא הבטיחו על הלחם (מדרש תנחומא).	28342
מבהיל מאוד יעקב אע"ה ראש להסתפקות במועט, מה בקשתו לחם לאכול ובגד ללבוש, ההכרח של חיי אדם אשר בלעדו לא יתקיים, שע"ז אמרו ז"ל אין בודקין למזונות אין בודקין לכסות (ב"ב), הרי שהם הדברים הכי מוכרחים לאדם ובלעדם אין לו להתקיים, ובכל זאת גם ע"ז לא הבטיחו הקב"ה, יען כי חפץ הבורא יתברך בעבדיו שיבטחו בו וישעבדו לבבם לאביהם שבשמים, אמר הקב"ה אם אני מבטיחו על הלחם מהו מבקש ממני עוד?	28343
	28344
	28345
	28346
	28347
	28348
	28349
	28350
	28351
	28352
	28353
	28354
	28355
	28356
	28357
	28358
	28359
	28360
	28361
	28362
מאמר תקצא	28362
ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלקים (בראשית כ"ח כ"א).	28363
איתא בגמ' (סנהדרין קא), אמר רבה בר בר חנה כשחלה רבי אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו, אמר להם חמה עזה יש בעולם, פרש"י על עצמו היה אומר שכעס עליו המקום והכביד חוליו, התחילו הן בוכין ורבי עקיבא משחק, אמרו לו למה אתה משחק, אמר להם וכי מפני מה אתם בוכין, אמרו לו אפשר ספר תורה שרוי בצער ולא נבכה, אמר להם לכך אני משחק, כל זמן שאני רואה רבי שאין יינו מחמיץ ואין פשתנו לוקה ואין שמנו מבאיש, אמרתי שמא חס ושלום קיבל רבי עולמו (פרש"י כל שכתו), ועכשיו שאני רואה	28364
	28365
	28366
	28367
	28368

רבי בצער אני שמח, אמר לו עקיבא כלום חיסרתי מן התורה כולה, אמר לו לימדתנו רבינו כי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא.	28369
הרי זה דבר מבהיל מאוד כלל, מה זה אין יינו מחמיץ ואין פשתנו לוקה, וכי עשירות גדולה היא? הלא אינו אלא דבר קל, ועוד הלא אי אפשר לנו לצייר את הקודש קדשים שהיה בפשתנו של רבי אליעזר, הרי על רבינו הקדוש אמרו חז"ל (כתובות קד.), שזקף עשר אצבעותיו ואמר שלא נהניתי אפילו כאצבע קטנה, ומה גם על רבי אליעזר! ועל יינו ופשתנו של ר"א אמר ר"ע כשראה שאין יינו מחמיץ, שמא קיבל רבי עולמו כל שכרו, ויתכן שלא נשאר לו מאומה, הרי הענין מבהיל ואיך להבין את זה?	28370
אבל יסוד הענין, הוא שרצה הקב"ה וברא את העולם במידת הדין, כל מציאות הבריאה הוא כולו דין, וחזן מדין אין כלל בנמצא, ראה שאין העולם יכול להתקיים ושיתף מדת הרחמים, אין זה כמו שאנו סבורים שמדת הרחמים הוא סתם רחמים בעלמא נותנים בחנם, לא כן הדבר בחנם אין כלל בבריאה היא כולה רק דין, וכל ענינו של רחמים אינו אלא כדי שיוכל העולם להתקיים, אכן זה צריכים לידע שגם כדי שיוכל העולם להתקיים הכל על חשבון עצמו.	28371
רחמים ודין הוא חשבון כללי של הבריאה, רחמים אינו אלא סוד של החנות פתוחה והחנוני מקיף, הסוד של רחמים ודין צריכים להבין בציוור זה, כמו אחד שלוקח מחבירו על חשבון, בשעה שלוקח נרשם בפנקס נטל כך, לוקח עוד שוב נרשם עליו כך, נותן לו מעות נרשם נתן כך וכך, ומתנכה לו מהחשבון כך וכך נשאר עליו חוב.	28372
כך הוא הסוד של רחמים, אילולי מדת הרחמים לא היה כלל אפשרות ליטול, ראה שאין העולם יכול להתקיים שיתף מדת הרחמים, היינו שברא אופן שיוכלו ליטול, אבל מה שנוטלים אינו אלא על חשבון עצמו וסוף סוף צריכים לשלם, ראה שאין העולם יכול להתקיים שיתף מדת הרחמים, היינו שגם עכשיו כל הבריאה היא רק דין, ושיתף מדת הרחמים אינו אלא כדי שיוכל העולם להתקיים, נברא אופן זה של רחמים שיהיו יכולים ליטול, בגדר החנות פתוחה והחנוני מקיף.	28373
מצינו בר"ע (מנחות כט:), שסרקו את בשרו במסרקות של ברזל, והיתה השאלה זו תורה וזו שכרה, אמר הקב"ה כך עלתה במחשבה לפני, גילה בזה שזו אינה שאלה כלל, חלילה שיתנו כאן שכר מצוה, שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, משום שכך עלתה במחשבה, סוד כל הבריאה היא רק דין ואין כאן מקום כלל לשכר, שכר מצוה בהאי עלמא הוא רק רחמים, שיש היכי תמצי של קבל עולמו.	28374
בקצרה הסוד של מדת הדין ומדת הרחמים הוא, רחמים מיקרי שנטל דין מיקרי ששלם, ואם נרצה לידע המחיר של משהו רחמים כמה עולה לאדם, נוכל לראות מחז"ל את היוקר הנורא והמבהיל, שבאין פשתנו לוקה ואין דובשנו מדביש של ר"א, חשש ר"ע שמה יש כאן איזה משהו רחמים שלא עבר בכל הגדרים של מדת הדין, במשהו זה יתכן כבר קבל כל שכרו של רבי אליעזר, וכן מצינו ביעקב אע"ה שאמר קטנתי מכל החסדים כי במקלי עברתי את הירדן הזה ועתה הייתי לשני מחנות, הנה נתיירא יעקב שמא קבל עולמו מבהיל הענין.	28375
ולפי"ז נבין דברי הספורנו שכתב על הפסוק והיה ה' לי לאלקים וז"ל, כלומר הנני מקבל עלי מעתה שהאל ית' המרחם יהיה לי לאלקים ויתנהג עמי במדת הדין, מפני שהוא ידע מהו מדת רחמים, שסתם רחמים בעלמא לשם נתינה זה אינו כלל, הנתינה היא על חשבון עצמו, וידע המחיר של משהו רחמים כמה עולה ביוקר לאדם, בשביל משהו רחמים משלמין בקבל עולמו, לא רצה בשום אופן אף במשהו רחמים אלא רק כולו דין, לחיות חיים של דין אם תדין עצמך תחיה, אין אנו בדרגא זו כלל אף על פי כן רשאי כל אדם לנהוג בזה איזה חשבון, לראות כמה הוא נותן וכמה הוא נוטל, וכמה על האדם לפחד אם רואה שהוא רק נוטל ולא נותן. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' ל"ז).	28376
מאמר תקצב	28377
והאבן הזאת אשר שמתה מצבה יהיה בית אלקים (בראשית כ"ח כ"ב).	28378
נתבונן נא במצבו של יעקב אבינו אז, בורח מבית אביו מחמת מרדין שעשיו אחיו רודף להורגו, שם היה יושב באוהלים של תורה ועבודת השי"ת כראוי לאדם שבמרכבה, וכעת נמצא במדבר שםם ציה וערבה, ומקיף עצמו באבנים שלא יפגעו בו חיות טרף, ולאן פניו מועדות לבית לבן הארמי אשר ביקש לעקור את הכל, וגם נצטרך לחסדיו של אותו רשע כי גזל אליפז את כל אשר היה בידו, ידע והרגיש אבינו כל זה, ואמנם נתמלא בפחד ודאגה רבה, כמו שהתפלל אם יהיה א' עמדי ושמרני.	28379
נצייר נא אם היה נגזר ח"ו על אחד מאתנו לגלות לרוסיה הכופרת והטמאה שרודפים שם את הדת, ודאי היה נמס לבו ודואג ומיצר על צרה ומצוקה זו, ומעתה נבין ק"ו עד כמה הצטער אבינו שהתהפך מצבו מן הקצה אל הקצה, והוצרך לברוח מבית אביו ואמו ולגלות לבית לבן הארמי, ובכ"ז לא נפל לבו בקרבו.	28380
	28381
	28382
	28383
	28384
	28385
	28386
	28387
	28388
	28389
	28390
	28391
	28392
	28393
	28394
	28395
	28396
	28397
	28398
	28399
	28400
	28401
	28402
	28403
	28404
	28405
	28406
	28407
	28408
	28409
	28410
	28411
	28412
	28413
	28414
	28415
	28416
	28417

גם במצב זה הכריז ואמר, והאבן הזאת אשר שמת מצבה יהיה בית אלקים, כלומר אף ממצבה ערומה זו	28418
יש לעשות בית אלקים, כאילו יושב כעת באהלה של תורה על שולחן אביו, וזיקוקין דנור נפקין מפומיה	28419
דאבא לפומיה ולא אירע דבר, שמכיון שהקב"ה ברא לי מצב זה בודאי הוא טוב, כמ"ש וירא אלקים את	28420
כל אשר עשה והנה טוב מאוד, ועלי למצוא גם כאן רצון יוצרי.	28421
והאבן הזאת אשר שמת מצבה יהיה בית אלקים, שום נברא לא יעלה על דעתו לתרץ עצמו על אי שלמותו	28422
בקיום התורה, מפני שחסר לו עוד עין לשתי עיניו או אוזן לשתי אזניו, וידע ברור כי מכיון שהקב"ה בראו	28423
רק בב' אזנים וב' עינים, ובכזה נתן לו את התורה, הרי שיכול לקיים את התורה כולה באברים אלו אשר	28424
נברא בהם ואין צריך יותר, וזו יש לו לאדם לידע ולהבין כי מצבו של אדם ג"כ בריאה היא, ובכך נברא	28425
ועליו לקיים התורה ומצוותיה בשלמות גם עכשיו, בל ירגיש כי חסר לו מצב יותר מזהיר אשר הוא רוצה	28426
בו. (אור יהל ח"ב).	28427
	28428
מאמר תקצג	28429
ויגש יעקב ויגל את האבן מעל פי הבאר (בראשית כ"ט י').	28430
הובא במס' (בבא מציעא פד), יומא חד הוה קא סחי ר' יוחנן בירדנא חזייה ריש לקיש ושוור לירדנא	28431
בתריה, אמר ליה חילך לאורייתא, קביל עליה בעי למיהדר לאחזורי מאניה ולא מצי הדר, אומר רש"י לא	28432
מצי לקפוץ ככראשונה, דמשקבל עליו עול תורה תשש כחו.	28433
וצריך להבין בשלמא מי שעמל בתורה ושקד על התורה יומם ולילה, אז אפשר להבין שהתורה מתשת כחו	28434
של אדם, וגם על זה אומרים הבעלי מוסר כי התורה מבריאה את האדם, התאוות והמדות רעות מחלישים	28435
כח האדם, כמ"ש הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם, אבל לא התורה הקדושה שהיא	28436
נותנת חיים לעושיה, אבל בכל אופן בקבלת לימוד תורה כיצד נחלש כח האדם ועדיין לא עשה כלום עוד	28437
טרם עמל בתורה?	28438
ונראה לבאר כי מצינו אצל יעקב אבינו שהרועים אמרו לו לא נוכל עד אשר יאספו כל העדרים וגללו את	28439
האבן מעל פי הבאר, ועל יעקב כתוב ויגל את האבן מעל פי הבאר, אומר רש"י כמו שמעביר את הפקק	28440
מעל פי צלוחית להודיעך שכחו גדול, יעקב אבינו שלמד אצל שם ועבר י"ד שנה, וישכב במקום ההוא	28441
במקום ההוא שכב אבל כל י"ד שנה אצל שם ועבר לא שכב, אדם שלמד כל כך בשקידה גדולה י"ד שנה	28442
מאין לו הכח הזה, הלא התורה מחלשת כחו של אדם?	28443
בפיוט של גשם אומרים יחד לב וגל את האבן, יעקב יחד לב לעשות חסד, המדה הטובה של חסד התלהבה	28444
ביעקב והיה לו רצון חזק וחשק גדול לעשות חסד, וזה נתן לו הכח והעוז, כי בדבר שאדם רוצה מאוד ויש	28445
לו לזה חשק גדול, אז הכח מתגבר אצלו, אבל דבר שאדם אין לו טעם בזה ואין לו רצון אין לו כח כדבעי.	28446
לדוגמא אנחנו רואים אלו שמשחקים בכדור רגל הם מראים גבורה, אלו הגיבורים תושיבו אותם בישיבה	28447
וילמדו כל ליל ששי משמר, תראו שכעבור רגעים מספר כבר יפלו על פניהם כזבובים וישנו, ובני הישיבה	28448
החלשים יושבים כל הלילה משמר ולומדים בלי הפסק, התירוץ הוא שזה שמשחק בכדור רגל יש לו טעם	28449
וחשק בכדור, אבל בלימוד התורה אינו מרגיש טעם ממילא אין להם כח, ובני הישיבה שאין להם טעם	28450
בכדור ממילא אין להם כח בו, לא מפני שחסר להם כח אלא מחוסר רצון, כי הם מסתכלים על הכדור	28451
בביטול.	28452
הייתי פעם באסיפת רבנים שהחפץ חיים צוק"ל היה שם והוא אמר, נתקיים בנו התוכחה והיית משוגע	28453
ממראה עיניך והסביר את זה, עומדים אנשים מבוגרים בגיל שלושים או ארבעים ומוחים כפיים ושמוחים,	28454
מה ראו? אחד בעט בראש בכדור, עם הידים אסור לנגוע בכדור אלא רק בראש, כלום לזה נתנו לך את	28455
הראש לבעוט בו בכדור, הבן תורה שרואה את ההבל בכדור ממילא אין לו כח לזה, אבל בתורה שיש לו	28456
טעם וחשק ממילא יש לו כח, כמו שאומר הרמב"ן על משה רבינו, מנין היה לו כח להקים את המשכן,	28457
מפני שקוי ה' יחליפו כח, ההתלהבות לעשות חסד נותנת כח ועוז.	28458
מספרים על הסבא זצ"ל מרן ר' שמחה זיסל, שפעם אחת הרגיש שהוא חלש, ושלא יעלה על ישיבה שלו	28459
שלא יחכו לו למעריב כי אין לו כח לבוא, אח"כ התבונן אולי זה רק מתוך עצלות לא מפני שהוא חלש,	28460
ורץ מהר להתפלל מעריב בצבור והגיע שם לפני שהשליח בא, בדבר שיש טעם וחשק אז הכח הוא אחר.	28461
יש לכל אחד תירוצים שונים בעבודת ה' שהאדם חושב שהוא אנוס ופטור, ובאמת יכול להיות מפני שחסר	28462
לו הטעם והחשק האמיתי בעבודת ה', לכן ריש לקיש כשקיבל עליו עול תורה והבין מה זה תורה וגם הבין	28463
את ההבל של העולם הזה, כבר לא היה לו כח לקפוץ, לא שהיה חסר לו כח אלא אבד הטעם והחשק	28464
בקפיצה, ממילא לא היה לו כח ונשאר רק הכח לאורייתא, כמו שאמר לו ר' יוחנן חילך לאורייתא.	28465
בחז"ל היה בחור בשם זישא ברייטברד שהיה מראה גבורות גדולות, הגוים התקנאו בו ורצו להכשילו,	28466
מספרים שפעם בעיר אחת התאספו אנשים לאלפים לראות את גבורתו, לקחו הגויים חוט ברזל שבתוכו	28467

היתה עופרת, ברזל היה בכחו לשבור אבל לא עופרת, כשהתבונן לראות שאם לא ישבור את העופרת	28468
יהיה נעלב לפני הקהל הגדול של הגויים, התאמץ ובכחו שבר גם את העופרת, הרצון החזק נתן לו את	28469
הכח הדרוש.	28470
א"כ אם האדם יחשוב לפעמים שהיצה"ר חזק ממנו ולא יכול לו לנצחו, צריך האדם להתבונן הלא הקב"ה	28471
עומד אצלו וכל מלאכי מעלה מסתכלים עליו ויהיה לו לבזיון גדול, זה צריך לתת לו כח לנצח את היצה"ר	28472
הכי חזק, כפי שמצינו אצל יוסף הצדיק שהתבונן כי שמו לא יהיה בחושן האפוד גבר על היצה"ר, וקוי ה'	28473
יחליפו כח. (דרכי מוסר).	28474
	28475
מאמר תקצד	28476
ויגש יעקב ויגל את האבן מעל פי הבאר (בראשית כ"ט י').	28477
אמרו חז"ל ויגש יעקב ויגל את האבן כמו שמעביר את הפקק מעל פי צלוחית להודיעך שכחו גדול (רש"י	28478
בר"ר), הרי שחסד זה שעשה יעקב אע"ה שגלל את האבן מעל פי הבאר, היה לגבי יעקב מעשה קל שלא	28479
היה אלא כמעביר פקק מעל פי צלוחית, וגם מתיחס הוא לגבי רחל שהיא בת אחי אמו שמחובתו היה	28480
לעזור לה, ובכל זאת אנו מזכירים מעשה זה בתפילתנו על הגשם עד היום הזה, בין מעשה האבות הגדולים	28481
שבזכותם אנו מבקשים את ברכת הגשמים, שכן יסד הפייטן באותה תפלה יחד לב וגל אבן מפי באר מים	28482
בצדקו חון חשרת מים.	28483
ולכאורה מופלא הדבר, בעת תפילת הגשמים אנו עומדים בשעה גדולה מאוד, בשעה שכל העולם זקוק	28484
לרחמים גדולים, ומפתחות גשמים שבהם תלויים כל חיי העולם, והם שקולים כתחייית המתים שאף	28485
מפתחותיהם לא נמסרו לשליח (תענית ב'), וגדול יום הגשמים כיום שנבראו בו שמים וארץ, וצריכים	28486
לזכויות גדולות, כי אין הגשמים יורדים אלא א"כ נמחלו עוונותיהם של ישראל (שם ז').	28487
ומשום כך אנו מזכירים בתפלה זו את זכויות האבות כדי להתלות בהם, ובתוך שאר הזכויות מזכירים גם	28488
את גדולתו של יעקב שנאבק עם שר בלול מאש ומים וגבר על שר של מעלה, ותמוה היאך אנו מזכירים	28489
לגבי ענין מכריע כזה ויחד עם זכויות גדולות כאלה, את המעשה של יעקב בגוללו את האבן מעל פי הבאר	28490
שלא היה אלא מעשה קל.	28491
מכאן שכל מעשה חסד ערכו גדול מאוד, ותלויות בו זכויות רבות לאין שיעור, ואם לכאורה מילתא	28492
זוטרתא היא הרי יש בו משום והלכת בדרכיו, כדברי חז"ל מה הוא חסיד אף אתה חסיד (ספרי עקב),	28493
וכלולה בו דבקות בה' לא פחות מההשגות הגבוהות של מאבק יעקב עם שר בלול מאש ומים, ויקר מעשה	28494
זה בעיני הקב"ה כמו המעשים הגדולים ביותר, עד שאנו מבקשים בכל הדורות שזכות זו תעמוד לנו	28495
לעולם, ובשכרה יעניק לכל זרעו לדורי דורות אחת הברכות הגדולות, ברכת הגשמים שבה תלוי קיומו של	28496
כל העולם.	28497
ולא רק מעשה חסד של יעקב שבא בכוונת לב מיוחדת כפי שמציין הפייטן יחד לב וגל אבן, יש לו ערך רב	28498
כזה וזקק גמול לדורות, אלא כל מעשה טוב ואף משל אומות העולם אין שיעור לערכו, ומכאן החובה	28499
הגדולה המוטלת על כל מקבל חסד להכיר טובה לנותנה ולהביע לו טובות רבות.	28500
כאשר נאותו בני חת לבקשתו של אאע"ה לתת לו אחוזת קבר כדי לקבור את שרה, השתחוה אאע"ה	28501
בפניהם כמה פעמים, ולפי האמת היה במעשה זה מצד בני חת משום חשיבות וכבוד לעצמם, שאאע"ה	28502
שנקרא בפייהם נשיא אלקים בא בשכנותם וקנה שדה בגבולם, וחז"ל מפליגים בערכה של קניה זו, ויקם	28503
שדה עפרון תקומה היתה לו שיצא מיד הדיוט ליד מלך (רש"י שם), ובני חת גם נהנו ממכירת אחוזה זו,	28504
שקבלו תמורתה כסף מלא ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר, וגמלו איפוא בזה חסד עם עצמם יותר	28505
מאשר עם אברהם, ואעפ"כ הכיר להם אאע"ה טובה במדה מרובה כזאת להשתחוות להם כמה פעמים.	28506
	28507
ולא די בהודאתו של אאע"ה אלא שאמרו חז"ל, אמר אליעזר כמה דיות משתפכות כמה קולמוסים	28508
משתברין כדי לכתוב עשרה פעמים בני חת, עשרה כנגד עשרת הדברות, למדך שכל מי שהוא מברר מקחו	28509
של צדיק כאילו מקיים עשרת הדברות (בר"ר נח), הרי מכאן כמה גדול ערכו של כל מעשה חסד, ואף	28510
בצורה הקלה ביותר, ויהיה העושה מי שיהיה, וכמה הוא מחייב הודאה והכרת טובה לאין שיעור.	28511
עובדה זו אנו מוצאים גם במעשה חסד של יתרו עם משה, כתוב בתורה שלאחר שבנות יתרו סיפרו ליתרו	28512
אודות משה שהצילן מיד הרועים, אמר להם יתרו למה זה עזבתן את האיש קראן לו ויאכל לחם, א"ר	28513
סימון אין כאן חסד בשכרו האכילו דכתיב דלה דלה לנו, ואימתי פרע לו הקב"ה בימי שאול, דכתיב ויאמר	28514
שאול אל הקני לכו סורו רדו מתוך עמלק פן אוסיפך עמו, ואתה עשית חסד עם כל בני ישראל בעלותם	28515
ממצרים.	28516

וכי עם כל בני ישראל עשה חסד, והלא עם משה בלבד עשה חסד? אלא ללמדך שכל מי שעושה חסד עם	28517
אחד מבני ישראל, מעלה עליו הכתוב כאילו עשה חסד עם כל ישראל, והרי דברים קל וחומר, ומה אם מי	28518
שעושה חסד עם מי שהוא חייב לו, ראה מה פרע לו הקב"ה שכרו, מי שעושה חסד עם מי שאינו חייב לו	28519
על אחת כמה וכמה (ויק"ר ל"ד).	28520
הרי מציינים חז"ל שיתרו היה חייב לשלם שכר למשה על אשר דלה להם, ולא דלה להם מים בלבד אלא	28521
יש מפרשים שהרועים השליכו אותן לתוך המים ומשה הוציאן, השכר שיתרו פרע למשה לא היה אלא	28522
בזה שהאכיל אותו לחם, ובכל זאת מכיון שסוף כל סוף יתרו גמל לו טובה, ראו בזה כאילו עשה חסד עם	28523
משה, ולא רק עם משה בלבד אלא עם כל ישראל, ומעשה זה נשמר לו ליתרו לדורות עד לאחר מאות	28524
שנים כשבא שאול להלחם בעמלק, ומצא בשכנותו את הקיני שהם מצאצאיו של יתרו, הציל אותם שאול	28525
בשכר אותו חסד.	28526
וכנראה ראויים היו הקיני להספות עם עמלק מפני שנתחברו עמהם, בכ"ז עמדה להם זכות של מעשה יתרו	28527
עם משה, למרות שלא נחשב כחסד גמור וכבר למדים חז"ל ק"ו, שאם חסד כזה שאינו אלא שכר כך,	28528
העושה חסד אמיתי על אחת כמה וכמה שאין שיעור לערכו שתלויות בו זכויות לדורות, וכל הדורות	28529
חייבים להכיר טובתו ולהשיב לו גמול על עולם.	28530
ומצינו עוד כתוב בתורה וילך משה וישב אל יתרו חתנו, ואמרו חז"ל בשעה שאמר לו הקב"ה ועתה לכה	28531
ואשלחך אל פרעה, אמר לו רבון העולמים! איני יכול מפני שקבלני יתרו ופתח לי ביתו, ומי שהוא פותח	28532
פתחו לחבירו נפשו חייב לו (שמו"ר שם), ומשום כך שב משה אל יתרו, כי לא ראה לעצמו היתר ללכת	28533
למצרים אלא ברשותו של יתרו.	28534
מופלאים הדברים, עמדה כאן לפני משה גאולתם של ישראל, הצלתם משעבודם הקשה, הוצאתם מטומאת	28535
המצרים ומתועבותיהם וקיום כל היעודים שהובטחו להם, יעודי התורה הארץ בית המקדש, ולא עוד אלא	28536
שהקב"ה בכבודו ובעצמו התגלה לפניו והטיל עליו את התפקיד הנשגב הזה, ובכל זאת לא יכול היה משה	28537
לעבור על חובתו כלפי יתרו, משום הכרת הטובה שגמל אתו, והרגיש בעצמו שחייב לו נפשו ומשועבד	28538
אליו, עד שטען כלפי הקב"ה שאינו יכול לקבל את שליחותו, ולא נאות לקבל עליו תפקיד גאולת ישראל	28539
עד שיתרו נתן לו רשות לכך.	28540
עד כדי כך מחייב כל מעשה חסד הכרה ושעבוד, עד שאין דבר בעולם שיכול להכריע אותו, ומדה זו של	28541
הכרת הטובה אינה לפני משורת הדין ושל אנשי מעלה בלבד, אלא מהרגשתם הטבעית ומחובתם של כל	28542
בני אדם לרבות רשעי העולם, ומי שאינו מדקדק בה רואים בו ירידה ופגם בכל מדרגת אישיותו.	28543
שיא המדה בהכרת הטובה משתקפת בציווי התורה לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו, התורה מספרת	28544
היאך התיחסו המצרים לישראל במצרים, העבידו אותם בכל עבודות פרך בחומר ובלבנים, לחצו ועינו	28545
אותם, ובכל זאת מכיון שהם גם נהנו ממצרים שנתנו להם לישב בארצם, ואם כי גם בזה כיוונו לטובת	28546
עצמם, יש להכיר בטובה זו לעולם, ולא רק שאסור לתעב אותם, אלא שיש לזכות אותם שיבואו לאחר	28547
שלוש דורות בקהל ישראל, ולמדים מזה חז"ל קל וחומר לכל הבריות, א"ר אלעזר בן עזריה המצרים לא	28548
קבלו את ישראל אלא לצורך עצמם וקבע להם המקום שכר, והרי הדברים ק"ו ומה אם מי שלא נתכוון	28549
לזכות כך, מי שנתכוון לזכות עאכו"כ (ספרי שם).	28550
מדה זו של הערכת החסד והכרת הטובה חייבת להיות כה מושרשת באדם, עד שהוא צריך להרגיש אותה	28551
לא רק לגבי בר דעת בלבד, אלא גם לגבי כל דבר שיש לו ממנו איזו טובה שהיא, לרבות בעלי חיים	28552
צומחים ודוממים, אם כי טובתם באה מאליה ולא שייכת לגבם כל הודאה, חז"ל אומרים בירא דשתית	28553
מיניה מיא לא תישדי ביה קלא (ב"ק צב), חושבים אנו שאינו אלא משל, אולם ממקורות שונים מוכח	28554
שהדברים הם פשוטם כמשמעם, שאף בור ששתית ממנו מים לא תשליך בו אבן, ומוצאים אנו מן	28555
הראשונים נהגו כן הלכה למעשה.	28556
מסופר בשיטה מקובצת בשם אחד מתלמידי ר"י אבן מיגש, שבעירו של הרי"ף קרה מקרה בעשיר אחד	28557
שירד מנכסיו, והזקק למכור את המרחץ שלו כדי לשלם את חובותיו, ופנו לרי"ף שיכנס בדין בענין זה,	28558
ואמר הרי"ף לא אדון במרחץ הזה לא במכר ולא בשומא ולא בשום דבר המתיחד בו לפי שנהניתי ממנו,	28559
הרי שהכיר הרי"ף טובה לאותו מרחץ משום שנתרחץ בו ונהנה בו, עד שלא הסכים לפעול שום דבר	28560
שעלול להיות פגיעה במרחץ זה.	28561
ולמדים הנהגה זו מדברי חז"ל, שנינו לגבי מכות מצרים מפני מה לקו המים והעפר ע"י אהרן? א"ר תנחום	28562
א"ל הקב"ה למשה המים ששמרוך בשעה שהושלכת ליאור, ועפר שהגין עליך כשהרגת המצרי, אינו דין	28563
שילקו על ירך לפיכך לקו ע"י אהרן (תנחומא וירא י"ד שמו"ר שם), וראה שם בשיטה מקובצת המקשר	28564
את דברי הרי"ף לדברי חז"ל אלה.	28565

במקרא אחר מצינו שמשה נתבע על שלא עמד על נקודה זו, בשעה שמשה בא להוציא מים מן הסלע, לא	28566
דבר אל הסלע כי אם הכה אותו, ואמר הקב"ה למשה מה עשה הסלע לבני שנאמר ויניקוהו דבש מסלע,	28567
ואחר טובתו הכית אותו אין אתה כשר לעמוד על בני וכבר מניתי אחר תחתיך (ילקוט שם), והדברים	28568
מפליאים מאוד, הלא משה בא כאן לטובתם של ישראל לתת מים לעם השרוי בצמא, ובכ"ז מכיון שעבר	28569
על פרט זה שלכאורה הוא פעוט מאוד בעינינו, שהכה את הסלע והתעלם מטובתו שהניק דבש לישראל,	28570
נמצא הוא לבלתי ראוי להנהיג את ישראל.	28571
כשם שמשה הכיר בחסדו של יתרו כלפיו, ויתר על פעולתו לטובת גאולתם של ישראל ובלבד לא לפגוע	28572
במשהו אף בשלילה, וכשם שלא הסכים להלקות את היאור והעפר למרות התועלת הרבה שבמעשה זה	28573
בגלל הטובה שקיבל מהם, כך היה צריך להסתייג מבלי להכות את הסלע שהביא טובה לישראל, ומכיון	28574
שגגה בזה והכה את הסלע ונפגמה במדת מה מדתו בהכרת הטובה, לא עמדו לו כל מדרגותיו בתור איש	28575
האלקים ואשר ה' דבר אתו פה אל פה, ופסלו אותו מלהיות מנהיג על ישראל.	28576
הרי כמה צריכה להיות מפותחת באדם המדה להוקיר כל מעשה חסד, וכמה מחובתו להכיר טובת הנאה	28577
שמקבל ממי שהוא יהיה מי שיהיה, ולראות את עצמו משועבד לגמול טובה תחת טובה ללא כל חשבונות,	28578
ולא רק מצד עצם מקבל החסד ולמטיב עצמו, כי אם מצד זרע זרעם של מקבלי החסד ולכל הדורות של	28579
המטיבים לדורות עולם, ואם לבריות כך על אחת כמה שחייב האדם להוקיר חסדו של הקב"ה, ולהשתעבד	28580
לו על כל הטובה וטובה שהוא מקבל ממנו בכל רגע ורגע לאין סוף וללא שיעור. (הגה"צ רבי נתן צבי	28581
פינקל זצ"ל).	28582
	28583
מאמר תקצה	28584
וישק יעקב לרחל וישא את קולו ויבך (בראשית כ"ט י"א).	28585
ופירש"י שבכה לפי שבא בידים ריקניות שרדף אליפז במצות אביו להורגו, ולפי שגדל אליפז בחיקו של	28586
יצחק משך ידו, א"ל מה אעשה לציווי אבא, א"ל יעקב טול מה שבידי והעני חשוב כמת, נתבונן נא	28587
במאבקי נפשו של אליפז, הולך הוא בשליחות אביו להרוג את יעקב, אבל נמנע מלהורגו כיון שהוא	28588
תלמידו של יצחק, ומאידך מצות אביו חזקה עליו, מתלבט הוא ואינו יודע מה יעשה, עד שנתן לו יעקב	28589
עצה טול מה שבידי והעני חשוב כמת.	28590
זו לנו דוגמא להאור והחושך שמשמשיין בערבוביא בנפשו של אדם, בנו של עשיו מחד ובאותה שעה הוא	28591
תלמידו של יצחק ואינו יכול לשפוך דם, אך גם זה אינו בשלמות, שעדיין הוא מתלבט מה יעשה לציווי	28592
אבא, הרי שעם האור הגדול שבו שגדל בחיקו של יצחק, חושך נורא שורה אצלו עד שמשום כבוד אביו	28593
בא לשפוך דם, והרי אין צורך לבוא על כך מצד הדין, שאם א"ל אביו לעבור על דברי תורה לא ישמע לו,	28594
שפשוט לכל בר דעת שאין להרוג אדם משום כיבוד אב, ואעפ"כ הסכים אליפז לשליחותו ורדף אחר	28595
יעקב, ואף שמשך ידיו עדיין הוקשה לו מה אעשה לציווי אבא.	28596
הוא אשר אמר הנביא, מי חכם ויבין את אלה נבון וידעם, כי ישירים דרכי ה' צדיקים ילכו בהם ופושעים	28597
יכשלו בהם (הושע י"ד), ופירש"י שבאותן דרכי ה' אשר המה ישירים וצדיקים ילכו בהם, הרי פושעים	28598
נכשלים בהם, אותם דרכי ה' מכשילים אותם, וכמו כאן שמצות כיבוד אב אשר היא מצוה חמורה והוקש	28599
כבודו לכבוד המקום, הרי ע"י החושך שבאדם יכול אדם להכשל בה עצמה ולהגיע לידי רציחה.	28600
והיינו נמי דברי רבא (שבת פח.), למיימינים בה סמא דחיי ולמשמאילים בה סמא דמותא, הנה התורה	28601
עצמה שהיא תורת חיים וסם חיים לאדם, הרי היא עצמה נעשית סם המות רח"ל למשמאילים בה, ויעו"ש	28602
ברש"י שפי' מימינים בה שעוסקים בה בכל כוחם כאדם העושה בימין שהיא העיקר, ומכלל זה נשמע	28603
משמאילים בה הם אותם שאינם עוסקים בכל כוחם אלא כאדם שעושה בשמאל, על אלו נאמר שהיא	28604
סמא דמותא, שהתורה עצמה מביאתו למות רח"ל.	28605
והנה עמלק שהוא שורש הרע בעולם נולד מאליפז בן עשיו, ויש להתבונן על שום מה נולד מאליפז שגדל	28606
בחיקו של יצחק ולא משאר בניו של עשיו, ועי' בגמ' תמנע היתה פלגש לאליפז, באה אל האבות ולא	28607
קבלוה, אמרה מוטב תהא שפחה לאומה זו ולא תהא גבירה לאומה אחרת, נפיק מינה עמלק דצערניהו	28608
לישראל, מ"ט דלא איבעי להו לרחקה (סנהדרין צט:), ועדיין יש מקום להבין למה יצא מאליפז דוקא	28609
דודאי שורשו הוא באליפז.	28610
ונראה שדוקא משום שגדל בחיקו של יצחק וזכה לתורה ועם זאת נשאר בן עשיו, שהרי הלך לרצוח את	28611
יעקב אבינו, לכן נתהווה ממנו עמלק, שהרי התורה נעשית סם המות שהוא גרוע יותר מאלו לא למד תורה,	28612
שהערבוב של האור והחושך שבאדם הוא הגרוע ביותר.	28613
וכך הם דברי אליהו הנביא עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים אם ה' האלקים לכו אחריו ואם הבעל	28614
לכו אחריו (מלכים א' י"ח), הרי שפסיחה על שתי הסעיפים שהאור והחושך משמשים אצלם יחד, גרועה	28615

יותר מהליכה אחר הבעל לגמרי, ויש להוסיף בביאור ענין זה עפ"ש"נ באוה"ח ר"פ חוקת (במדבר י"ט	28616
ב), בטעם שישראל מקבל טומאה ולא עכו"ם, כי הטומאה טבעה ששואפת להתדבק במקום הקדושה	28617
יעו"ש, ואף כאן מעט האור שאצל האדם נותן יותר כח בחושך שבו, וזהו הענין שהתורה עצמה נעשית סם	28618
המות.	28619
וזהו ביאור מאמרם ז"ל ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם, שאמר עליהם שהיו אוכלים אבר מן החי,	28620
א"ל הקב"ה חיין אפילו בשעת הקלקלה אינם אלא שוחטים ואוכלים דכתיב וישחטו שעיר עזים (בר"ר	28621
כ"ד ז'), וכבר נתבאר במק"א שהיה זה כדי ללמד ליוסף את טעותו, שהרי אפילו בשעת הקלקלה שהיו	28622
עסוקים במכירתו נזהרו ושחטו את שעיר העיזים, והדגשה זו 'בשעת הקלקלה' הוא, שהאדם בשעת החטא	28623
הוא במצב של נפילה, ובשעת ירידה עלול הוא להתדרדר יותר ויותר, ואם גם אז נזהרו כש"כ במצב רגיל.	28624
אך יש להתבונן בדבר, שהרי לפי דעתם של אחי יוסף לא חטאו כלל ומכירתו ע"פ פסק דין עשו, ואיך	28625
מתיחס לזה שעת הקלקלה, מוכרח מכאן שמציאות היא שהחטא גורם ירידה, ואף אם הוא חוטא בשוגג	28626
ואינו יודע כלל שחטא, הרי בכח החטא לגרור עוד חטאים.	28627
גם במקום שיש באדם אור גדול נר ה' נשמת אדם, אינו בהכרח שיגרש האור הזה את החושך המצוי אף	28628
הוא באדם, אלא האור והחושך משמשים בערבוביא, ומזה נובעים כל הסתירות שבמעשי האדם, מצד אחד	28629
מודרכת הנהגתו ע"י האור הגדול שבו, ולאידך גיסא גם ע"י החושך שבו, ומהלך הדברים הוא, שאין	28630
החושך שבאדם נובע אך ורק מן העדר האור, שאילו היה הדבר כן היה האור שבו מגרש את החושך, אלא	28631
החושך אף הוא בריאה של חושך, ולכן יש שהחושך מתקיים אצל האדם אע"פ שהאור שבו גדול עד מאוד.	28632
החושך המצוי באדם הינו בדוגמת החושך שבבריאה, שמלבד שהעדר האור הוא מצב של חושך, הנה ידוע	28633
שיש גם בריאה של חושך, וכמ"ש יוצר אור ובורא חושך, וזה היה חושך מצרים שנאמר בו וימש חושך,	28634
ופי' הרמב"ן שלא היה חושך מצרים העדר אור השמש כמו בלילה, אלא היה חושך שירד מן השמים והיה	28635
מכבה כל נר יעו"ש, וכך הוא החושך שבאדם, אין הרע רק העדר הטוב אלא הוא רע בחיוב, ולכן שייך	28636
שיהא הרע קיים אצל האדם באותה שעה ממש שהטוב קיים אצלו.	28637
ועי"ז נבין מה שמצינו פעמים שהאדם רואה את האמת ראה ברורה, ואעפ"כ מורד בה ונשאר בשקר, כמו	28638
שמצינו אצל ירבעם בן נבט שהיה עומד על המזבח להקטיר לע"ז, וכשבא הנביא והוכיחו וישלח ירבעם	28639
את ידו מעל המזבח לאמור תפשוהו, ותיבש ידו אשר שלח עליו ולא יכול להשיבה אליו, והמזבח נקרע	28640
וישפך הדשן כמופת אשר נתן איש האלוקים בדבר ה', ויען המלך ויאמר אל איש האלוקים, חל נא את פני	28641
ה' אלוקיך והתפלל בעדי ותשוב ידי אלי (מלכים א' י"ג).	28642
הנה ראה ירבעם איך דבר ה' מתקיים, שהמזבח שהקטיר בו לע"ז נקרע ונשפך הדשן, ואף נענש בגופו על	28643
שביקש לפגוע בנביא ה' ויבשה ידו, ולא היתה לו ברירה אלא לבקש מהנביא שיתפלל אל ה', ולכאורה	28644
היה צריך להתחרט אז מדרכו הרעה, לעזוב אליליו ולשוב לעבוד את ה' לבדו, אך באותה בקשה שביקש	28645
מהנביא שיתפלל עבורו אמר חל נא את פני ה' אלקיך, ופירשו חז"ל שכוונתו לומר אלוקיך ולא אלוקי,	28646
הרי זכה לראות את האמת ולהכיר בה ואעפ"כ במרדו עומד.	28647
כאמור שאף בשעה שהאור הגדול מאיר באדם, בה בשעה החושך גדול אצלו, שאין החושך רק העדר	28648
האור אלא הוא כמין בריאה של חושך, ואין בכח האור כשלעצמו לגרש את החושך, אלא עבודה מיוחדת	28649
מוטלת על האדם לגרש את החושך שבו, וכל זמן שלא יעשה כן לא יועיל כל האור הגדול שתאיר הכרתו,	28650
עד כדי כך גדול החושך אצל האדם, ואין כל אור שבעולם יכול לגרשו, והדרך להתגבר עליו הוא לסלק	28651
את החושך והרע מעצמו. (שיחות מוסר תשל"ג).	28652
	28653
מאמר תקצו	28654
ועיני לאה רכות ורחל היתה יפת תואר ויפת מראה (בראשית כ"ט י"ז).	28655
לאה בכתה בכונה לכלות עינים כדי שימאס עשיו בה (תפארת יהונתן), כי אמרו שני בנים ליצחק ושתי	28656
בנות ללבן, הגדולה לעשיו והקטנה ליעקב, ולזה השתדלה לאה בכל מיני השתדלות לפגוע בשלמות גופה,	28657
ואף לכלות עיניה שהוא היופי והחן העיקרי של אשה, וכמ"ש ז"ל אשה שעיניה יפות אינה צריכה בדיקה,	28658
לאה היתה מוכנה להשחית במו ידיה את היופי הלזה כדי להרחיק את עשיו מעצמה, כדי להנצל מצפרני	28659
הרשע הזה כדאי לה להפסיק את החן הטבעי שלה.	28660
וכן נהגה אסתר המלכה אחרי שלוקחה בע"כ לבית המלך כי היתה מטמנת עצמה (הגר"א ז"ל), וכשהגיע	28661
תור שלה לא בקשה דבר כמו שביקשו כל הנשים להתנאות ולהתקשט כדי שיצליחו למלכות, אבל אסתר	28662
לא רצתה ליפות עצמה כדי שלא תשא חן לפני המלך.	28663
ודבר עוד יותר מפליא ומבהיל קרה לגולי בבל שהוגלו על ידי נבוכדנצר הרשע, כפי שמובא בחז"ל על	28664
נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו בזכרנו את ציון, על ערבים בתוכה תלינו כנורותינו, כי שם שאלונו דברי	28665

שיר ותולדנו שמחה, שירו לנו משיר ציון איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר, אמר להם נבוכדנצר מה	28666
אתם יושבים ובוכים? הכינו עצמכם עד שאנו אוכלים ושותים, אני מבקש שתעמדו ותקישו בכנורות	28667
שלכם כדרך שהייתם מקישים לפני אליכם, התחילו מסתכלים אלו באלו לא דיינו שהחרבנו את המקדש,	28668
אלא עכשיו אנו עומדים להקיש לפני הננס הזה ולפני עבודת אלילים? עמדו כולם ושלטו בעצמם ונתנו	28669
בוהן היד לתוך פיהם ומקצצים אותם.	28670
שירו לנו משיר ציון איך נשיר, לא נשיר לא נאמר אלא איך נשיר, מראים אצבעותיהם ואומרים היינו	28671
כפותים ונתקטעו אצבעותינו, וכה"א (עזרא ה') ואקבצם אל הנהר ואבינה בעם ובכהנים ומבני לוי לא	28672
מצאתי שם, שם היו אלא שלא היו יכולים להקיש בכנורותיהם, כיון שידע נבוכדנצר עמד והשליך	28673
מישראל תלים של הרוגים, ואעפ"כ היה להם שמחה שלא אמרו שירה לפני עבודה זרה שנאמר ותולדו	28674
שמחה, באותה שעה נשבע הקב"ה לישראל, אתם שלטתם בעצמכם וקטעתם אצבעות ימינכם, אף אני	28675
השיב אחר ימינו מפני אויב, ואינה חוזרת אלא א"כ אזכיר אתכם, שנא' אם אשכחך ירושלים תשכח	28676
ימיני.	28677
האם יתכן תיאור נעלה יותר של מסירות למען שמירת הקדושה, האם יכול אדם להעלות ולו בדמיון ציור	28678
מופלא של התמסרות נפשית והתעלות כה עצומה, ויתור על הסגולה היקרה של שירה, להפסיד כלים	28679
יקרים מפז, כלי קודש ושירה המרנינים את לבות אלפי ישראל, והנה הם מוכנים להפסיד את כלי הקודש	28680
הללו, אצבעות שנועדו להכניס רוח קדושה בלבבות ישראל, הכלים הללו מוכנים להפסיד כדי שלא	28681
תתחלל השירה קדושה!	28682
איה סופר שיוכל להגדיר את הכח הטמיר שנתגלה אז בלויים, שקיבלו על עצמם להישאר בעלי מום כל	28683
ימי חייהם, כשהם מפסידים בכך גם את נחלת הכבוד ואת יחס אבותיהם, כדאי להם לקלקל לעצמם את	28684
הכל, ובלבד לשמור על התיקון העצמי שלהם.	28685
ויאמר משה אל ה' למה הרעות לעבדך ולמה לא מצאתי חן בעיניך לשום את משא כל העם הזה עלי, לא	28686
אוכל אנכי לבדי לשאת את כל העם הזה כי כבד ממני, פי' הספורנו לא אוכל אנכי לבדי לשאת, וצריך	28687
שתשתף עמי אחרים שיבטח העם הזה בהם, ואם ככה את עושה לי שאינך רוצה לשתף אחרים עמי כדי	28688
שלא לפגום בכבודי, הרגני נא הרוג כדי שתוכל למנות אחרים שעל ידם תהיה הנהגת העם שלימה, כמו	28689
שאחז"ל על שמואל שמת קודם ימיו כדי שתעמוד מלכות בית דוד, ואל אראה ברעתי ברעת חסרון	28690
ההנהגה המסובבת בגללי, כי זה יהיה קשה עלי מן המות.	28691
כאן מתגלה סוד הגדלות של משה רבינו ע"ה, שלמען תועלת הרבים ולמען טובת עם ישראל, הוא מוכן	28692
לקפח את עצמו ממשרתו שבה החזיק במסירות נפש מיום עומדו על דעתו, כשהוא עודנו במצרים סבל	28693
סבלותם ושותף היה באנחתם וצעקתם, ועוד מששת ימי בראשית נודע לגואלם אתה גואלם ואין אחר	28694
גואלם, הולכים ממצרים העבירים את הים הביאם למדבר, הוריד את הלוחות הראשונים והאחרונים נהגם	28695
כרועה נאמן.	28696
והנה אחרי כל אלה הוא מוכן לשתף עוד מנהיג אחר אתו, מנהיג שלא הצטער עבורם, משה מוכן אף	28697
להעביר ולמסור לאחר לגמרי את מקומו אפילו בתנאי שיהרג, כדי להקל על כך שאחר יבוא וימלא את	28698
מקומו, כדאי לו למשה להפסיד את העטרה מעל לראשו, רק בכדי שישתפר המצב של כלל ישראל, הוא	28699
מוכן לקלקל את כל העצמיות שלו רק בכדי להביא תיקון הכלל, וזוהי דוגמה שמימית ממש שרק משה	28700
העניו מסוגל לזה, ואולי יהיה בכך גם לקח ולימוד עבורנו. (מעייני החיים).	28701
	28702
מאמר תקצז	28703
ועיני לאה רכות ורחל היתה יפת תואר ויפת מראה (בראשית כ"ט י"ז).	28704
ועיני לאה רכות שהיתה סבורה לעלות בגורלו של עשיו ובכתה (רש"י שם), יהי רצון מלפניך שומע קול	28705
בכיות שתשים דמעותינו בנאדך להיות ותצילנו מכל גזירות אכזריות, כי לך לבד עינינו תלויות (סליחות),	28706
הקב"ה שומע מבחין ומבדיל בין הדמעות, ויודע איזו דמעה זכה וטהורה היא ללא פגם, הוא החוקר ובוחר	28707
כליות ולב, יודע אם הדמעות מקורן כשר וזך ואזי הוא שומען מקבלן וגונזן.	28708
מיום שחרב בית המקדש ננעלו שערי תפלה, שנא' גם כי אעזק ואשוע שתם תפילתי, ואע"פ ששערי	28709
תפילה ננעלו שערי דמעה לא ננעלו, שנא' שמעה תפילתי ה' ושועתי האינה אל דמעתי אל תחרש (ברכות	28710
לב), מהי סגולת הדמעה וטיבה המיוחד שהיא פועלת ועושה רושם בשמים, מה שתפילה אין בכוחה	28711
לעשותה?	28712
הדמעה יש בה כונה יתירה היא עמוקה יותר מתפילה רגילה, הדמעה מעידה על סערת הלב והיא מפתח	28713
לשערי שמים, אולם צריך האדם לחשוש ביותר, כי הוא עשוי להוריד דמעות מתוך הרהור תשובה ורצון	28714
אמיתי לשוב מן החטא, אולם באותה שעה עלולות דמעותיו להיתקל בדמעות של חבריו שהציק להם או	28715

פגם בהם, ואזי נלחמות הדמעות אלו באלו, אולם בשמים שוקלים במאזני צדק וקובעים אלו מהן יותר חשובות ויותר ראויות.	28716
אף דמעה של עשיו לא הלכה לאיבוד, זעקה אחת הזעיק יעקב לעשיו והיכן נפרע לו בשושן, שנא' ויקרע מרדכי את בגדיו ויזעק זעקה גדולה ומרה, זעקה אחת הזעיק יעקב לעשיו ונפרע לו לבניו (בר"ר ס"ז ד').	28717
אנחה אחת של אגג בבית האסורים גרמה שנולד עמלק באותה לילה ויצא ממנו המן (ילקו"ש רמז קי"ו),	28718
זה גרם לדמעות רעות לדורות, וכ"ש אם האדם גורם דמעות לאיש מישראל כמה קשה עווננו, דמעותיו אינן מתקבלות מפני המחיצה שעושות דמעותיו של חברו.	28719
היה רבי ישמעאל ורבי שמעון יוצאין ליהרג, אמר לו ר"ש לרבי ישמעאל, רבי לבי יוצא שאיני יודע על מה אני נהרג, אמר לו רבי ישמעאל לר"ש מימך בא אדם אליך לדין או לשאלה, ועכבתו עד שתהא שותה כוסך ונועל סנדלך או עוטף טליתך, אמרה תורה אחד עינוי מרובה ואחד עינוי מועט (מכילתא משפטים),	28720
זהו שנאמר האלקים יביא במשפט על כל נעלם אם טוב ואם רע (קה"ר י"ב י"ד), ופי' הראב"ע ז"ל אפילו דבר שנעלם ממך.	28721
האדם הבוכה איננו יודע מה תלוי על שכמו ועל גבו, הוא שוכח כי יש הרבה דמעות של אחרים שהוא גרם להן, דש על לב חבירו ואינו חש ואינו מרגיש, לזל בכבודו גרם לעלבוננו, מביט עליו מלמעלה למטה ומזלזל בכבודו ובערכו, ולכן בכה ר' יוחנן ששקל הכתוב קלות כבחמורות, עושקי שכר שכיר כמנאפים וכמכשפים וכנשבעים לשקר, הוא עושק את חבירו את הנאתו וזכותו בחיים, יש לו קופה מלאה של עוונות ומי מקטרג בראש? גזל מקטרג! ולא רק גזל ממון אלא כל דבר שמפחית את חבירו מכבודו והנאתו הריהו גזל.	28722
ותען רחל ולא, למה מתה רחל לפני אחותה שדברה לפני אחותה (מד"ר ע"ד ג'), מבהיל על הרעיון כאשר מתבוננים במאמר זה, היא מתה משום שדיברה רגע אחד לפני אחותה הגדולה, אם כי לאה היתה במדרגה שנייה כלפי יעקב, ואף שרחל וויתרה ומסרה נפשה לטובת לאה, עכ"ז נענשה בעונש מיתה, דמעותיה של לאה מצויות היו, רגישה היא לעלבון ולצער, כל פגיעה קלה בכבודה היתה שקולה משקל רב, צערה רב מאוד ודמעותיה המצויות מקובלות לפני הקב"ה, וכמ"ש הרמב"ם (הלכות עבדים א' ז'), שיש ליהרהר מלצער את העבד כי נפשו שפלה עליו.	28723
א"ר חלבו בכל יום ויום בורא הקב"ה כת של מלאכים חדשים, ואומרים שירה חדשה והולכים להם ומיד הם נטרדין, לפי שהמלאכים הקבועים ממתנין זה את זה לומר שירה כדכתיב וקרא זה אל זה ואמר, ואלו החדשים שאינם יודעים הדת ממהרין לשורר ונתחייבו כליה, וזהו שתיקנו ויסדו אנכה"ג ביוצר של שחרית ונותנים רשות זה לזה כולם כאחד עונים ואומרים, בכל יום בורא חדשים ונטרדין אבל משרתיו כולם עומדים ברום עולם, אלו הם משרתיו הקבועים ועומדים לעד (תוספות חגיגה י"ג).	28724
אף שמלאכים הללו שואפים ונכספים להתדבק בבורא ית' ע"י שירה, וזו ממש פורצת מגרונם מרוב געגועים ותשוקה לראות פני מלך, אך כיון שהם פוגעים בכבוד המלאכים הגדולים מהם, הרי נענשים קשה שאינם זוכים להתקיים אלא מיד נטרדין והולכין, מפני שהקדימו בשירה לפני המלאכים הוותיקים, מוסר השכל מזה הוא, שיש ליהרהר מהדמעות של חבריו, יש לשקוד ולדאוג שעניני הרוחניות שלו יעשו בזהירות וביראה מפני פגיעה בחבירו, לא לגרום ח"ו לדמעות של חבירו ע"י עלבונות כאבים וצער, ידאג כל אדם שלא יגרום לחבירו לבכות ולהוזיל דמעות. (אור חדש).	28725
מאמר תקצח	28751
ויעבוד יעקב ברחל שבע שנים ויהיו בעיניו כימים אחדים באהבתו אותה (בראשית כ"ט כ').	28752
לכאורה אם אדם אוהב דבר ומבקש להשיגו הרי אדרבה כל יום אצלו לשנה יחשב, וכאן נאמר ההיפך? אכן בני אדם מסלפים בדרך כלל את האמת, וקוראים הרבה דברים בשמות מזוייפים, למשל אומרים על פלוני שהוא אוהב דגים, והרי לפנינו מה המעשה אשר יעשה זה להדגים אשר הוא אוהבן, חותכן וצולה אותן ובולען, ואין זה ודאי אלא אוהב את עצמו!	28753
אבל תוה"ק תורת אמת! בשפת התורה נקרא אוהב מי שהוא אוהב את השני באמת רק מפני מעלותיו ומדותיו הטובות, וכשאין מתערב שום אבק של אהבת עצמו באהבת חבירו, אז באמת נהפך מדת סבלנותו של האוהב להיות קלים אצלו שנים כימים, וזהו ויהיו בעיניו כימים אחדים באהבתו אותה דייקא! והבן זאת. (לב אליהו דף רנ"ה).	28754
מאמר תקצט	28755
ויהי בבקר והנה היא לאה ויאמר אל לבן מה זאת עשית לי הלא ברחל עבדתי עמך ולמה רמיתני (כ"ט כ"ה).	28756
	28757
	28758
	28759
	28760
	28761
	28762
	28763
	28764
	28765

אל לנו לפרש את לבן הארמי כנוכל פשוט כגנב מן הכיס, כי הרי חזינו כי מלאכים באו בלילה אצל לבן,	28766
וא"כ היה ודאי איש לא פשוט, אלא שסוכ"ס הרי קראה לו התורה לבן הארמי, והנה בפסוק י"ב על כי אחי	28767
אביה הוא, כתב רש"י ומדרשו אם לרמאות הוא בא גם אני אחיו ברמאות, הנה רמאותו של לבן אנו רואים	28768
ברור אבל רמאותו של יעקב מה הן?	28769
בן ישיבה המורגל תמיד בנאמנות, ופיו ולבו תמיד שוין הן הבטחותיו ודיבוריו קיימין, לא משנה אותם כי	28770
אם בהכרח גדול ובאופנים המותרים, לאיש כזה קשה מאוד להשתוות עם איש תגר, אשר הוא רגיל בכל	28771
מיני פתלתולים וערמומיות, פיו ולבו מעולם לא השתוו, והנה בן ישיבה כשהוא בא בחנות לקנות דבר מה,	28772
הנה התגר ירמהו מהראש עד עקביו, ועל כל דבר ודבר שיקח ממנו ירמהו עשרת מונים, כי איש התמים	28773
אין לו ציור באפשרות, שבשביל בגד השוה רק עשרה זהובים התגר יבקש ממנו מאה זהובים.	28774
וכשבן ישיבה הולך לחנות צריך להזהירו מקודם כי על כל מחיר שישמע מהתגר ישיב במחיר פחות אף	28775
מרבוע הסכום המבוקש, אולם תגר אצל תגר אינך צריך להזהירם, כי שניהם בקיאים בכל מיני הנפתולים	28776
שבמשא ומתן, ואין מרגישים אפילו כי מרמים הם איש את רעהו, כי מצד רוב הרגלם בזה אצלם זה כלשון	28777
רגיל של סוחרים ותגרים.	28778
יעקב בא אל לבן לסדר שדוכיו עמו, וכשהציע לפניו אעבדך ברחל תיכף חשש פן יקח רחל אחרת מן	28779
השוק ויתן לו, ע"כ הוסיף לומר בתך, אבל עוד חשש שמא יחליף את לאה בשם רחל, ע"כ מוסיף עוד	28780
הקטנה, הרי כי עלה על דעתו לחשדו על דברים כה רחוקים, ואחרי הכל עדיין לא בטח בו ומסר לרחל	28781
סימנים מיוחדים, ולולי שמסרה רחל את סימניה ללאה לא היתה אפשרות לרמאות.	28782
על הנהגה כזו ודאי קאמרינן אחיו הוא ברמאות, בקי בכל הנכלים והנפתולים השונים, כי מה שרחל מסרה	28783
סימניה זה לא עלה בדעתו של יעקב כי בה בטח לבו ודאי, ומסירתה את סימניה זה באמת למעלה מן	28784
הטבע, אשר בזה אמנם הצטיינה ביחוד וזה נזכר לפני ה' תמיד, אבל לולי מסירות הסימנים של רחל, לא	28785
היה יכול לבן עם כל גודל רמאותיו לרמות את יעקב, וזהו אמנם הפלגה נפלאה בחריצותו וגדלותו של	28786
יעקב.	28787
והנה אחר כל המעשה אחר שהטעה אותו כ"כ, עבד את לבן שבע שנים ברחל, עשה משתה וכל ההכנות	28788
אל רחל אשר אהב, ולבסוף ויהי בבקר והנה היא לאה, נצייר נא בעצמנו איך היינו מתנהגים בעובדה	28789
כזאת, אצלנו הלא אבנים היו פורחות באויר, הכאות ופצעים וצעקות היו מגיעים עד לב השמים, ממקרה	28790
כזה הלא היינו לפחות הולכים נדכאים ונשברים לרסיסים, והנה כאן לא נאמר אפילו ויחר אף יעקב, אלא	28791
רק בתוכחה הוכיח אותו לאמור מה זאת עשית לי, הלא ברחל עבדתי עמך ולמה רימיתני, להשתומם	28792
מגבורת הרוח ושליטת הכוחות אין זה אלא מעשה אבות! (דעת תורה).	28793
	28794
מאמר תר	28795
וירא ה' כי שנואה לאה ויפתח את רחמה ורחל עקרה (בראשית כ"ט ל"א).	28796
רחל היתה עיקר מחשבתו של יעקב אע"ה, וגם לבסוף ויקרא לרחל וללאה, וגם ברות הקדימו רחל ללאה,	28797
וגם כתיב רחל מבכה על בניה (ירמיה ל"א), ועכ"ז מקרא מלא דבר הכ' וירא ה' כי שנואה לאה ויפתח את	28798
רחמה ורחל עקרה, מיותר הוא כי אחרי שלא כתב את מי ילדה, ידענו שלא ילדה ולמה נכתב? אלא	28799
להודיע יען כי היה לה כבוד יותר מלאה, שהיא היתה אהובה יותר אצל בחיר האבות, לכן ורחל עקרה אף	28800
שהיא היתה ראויה ודאי לפתוח רחמה, עכ"ז יען כי שנואה לאה נפתח רחמה ורחל עקרה.	28801
ראו אחי מה כבוד עושה אף שהיא לא השתדלה לכבוד, ואדרבא מסרה סימנים לאחותה, עכ"ז נענשה כ"כ	28802
כמה שנים, אף שאין אנו מבינים מה היה לה לעשות, א"כ הרוצה ומכוון להתכבד ולהיות בעל שם טוב,	28803
מה עונשו ומה אחרית יהיה לו רח"ל, אשר ע"כ בכל מי שיש בו ג' דברים הזכירו רק מדות כי זה עיקר	28804
קיום התורה. (חכמה ומוסר ח"א מא' קי"ט).	28805
	28806
מאמר תרא	28807
וירא ה' כי שנואה לאה ויפתח את רחמה ורחל עקרה (בראשית כ"ט ל"א).	28808
יש לציין כאן את הערתו של רבי שמחה זיסל זצ"ל האומר, שלכאורה כל הפסוק הזה מיותר, שהרי מיד	28809
אחרי זה רואים שלא ילדה אז בודאי שה' פתח את רחמה, וכן רואים שרחל לא ילדה סימן שהיא עקרה	28810
ומה בא ללמדנו?	28811
אלא כאן רואים הערה נוראה בענין הכבוד אשר סביבו מתרחשים דברים רבים, ודרכו אפשר להבין	28812
תופעות שונות, הנה ידוע שהאדם רוב שאיפותיו הם להיות מכובד בעיני הברואים, וזה מביא אותו לידי	28813
נסיונות מרובים, קנאה שנאה תחרות הפחד מהבזיון, כאן אמנם חז"ל קבעו ותקנא רחל באחותה שקינאה	28814
במעשיה הטובים, אך על כל פנים קנאה יש כאן, גם אם היא אומרת שלא יותר צדקנית.	28815

גם אצל לאה מבצבצים ניצני הקנאה, כאשר בכל פעם שהיא קוראת שם לבנה, היא רומזת על מצבה	28816
המיוחד עתה יאהבני אישי, שמע ה' כי שנואה אנכי, כל כך הפחד משנאה וכ"ש משנאתו של יעקב אבינו,	28817
והרגשת הנחיתות ביחס לרחל אחותה המועדפת, התורה מגלה לנו שזוהי טעות גדולה החשש והפחד	28818
משנאת הברואים, דוקא בגלל זה ששנואה לאה ויפתח את רחמה, הרי שבשנאה זו טמונה ברכה.	28819
והנה מה שרחל אמנו היתה יותר אהובה בעיני יעקב זה לא היה מרצונה, היא לא עשתה שום דבר להשיג	28820
מטרה זו, ואדרבה היא מסרה את הסימנים לאחותה, למרות החששות והפחדים שהיא תיפול בחלקו של	28821
עשיו, ואז אוי ואבוי לכל העתיד ולכל הייעוד הרוחני שלה, שהרי לא היתה לה שום הבטחה שיעקב ישא	28822
אותה בנוסף ללאה.	28823
הרב דסלר זצ"ל מעיר כאן, שזוהי הראיה הברורה שותקנא רחל באחותה, הכונה על מעשיה הטובים ולא	28824
בכבוד שהיה לה, ובכל זאת כמה סבל נפל בחלקה על היותה יותר אהובה אף בלי רצונה, וכ"ש מי שרודף	28825
אחר הכבוד, וכל שכן מי ששש ושמח כשהוא מקבל כבוד כמה סכנה טמונה בזה!	28826
כמה הסבא זצ"ל היה מהפכן בשטח זה, הפקיר את הכבוד בקיצוניות יוצאת מן הכלל, כל שאיפתו היה	28827
לעולם מיוחד להגיע למדרגת אדם הראשון קודם החטא, והפיח בתלמידיו רצון זה למרות התקופה של	28828
השפלה ויאוש, מהיכן לקח כוחות כבירים אלה, את הכוחות האלו מצא בעצמו אחרי שחשב והתעמק	28829
בסוגית הכבוד, מצד המילי דעלמא שהכבוד הוא רק מדומה, וכן מה שהאדם שאינו משיג כבוד מגיע מזה	28830
לשנאה ומפחד שישאר אומלל, וחושב שמי שהוא מכובד יצליח יותר.	28831
והאמת היא איפכא מסתברא, כמה שהאדם מפקיר את הכבוד ואת החשבונות, הריהו בבחינת כל הבורח מן	28832
הכבוד הכבוד רודף אחריו, וכל הרודף אחר הכבוד בורח ממנו, וכך רואים אצל בית שמאי ובית	28833
הלל שלוש שנים נחלקו, הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו עד שיצאה בת קול,	28834
ללמדך שכל המשפיל את עצמו הקב"ה מגביהו, וכל המגביה את עצמו הקב"ה משפילו, וכל שמתבוננים	28835
בזה במילי דעלמא, אז מקטינים את הנסיון והחיים יותר קלים.	28836
ורואים בהמשך גם אצל רחל אמנו, וכמ"ש חז"ל על הפ' ויזכור אלהים את רחל וישמע אליה אלהים	28837
ויפתח את רחמה, מה זכר לה? זכר לה שמסרה את הסימנים לאחותה, הרי שעל ידי הויתור והפעולה	28838
הנפלאה שעשתה, אשר אי אפשר לתפוס את זה בדרך השכל, דוקא זה הביא לה את הישועה ושה' זכר	28839
אותה לטובה, על החפץ חיים זצ"ל אמרו שהוא לא התפרסם מרוב החיבורים שכתב, אלא מאותו חיבור	28840
שכתב בעילום שם, הוא דוקא שהקנה לו את השם והאדיר אותו, נלמד מכאן שכמה שנעשה פעולות	28841
מרחיקות לכת ביותר על הכבוד, הפעולה הטובה כדאית גם במילי דעלמא וגם במילי דשמיא.	28842
(דגל המוסר).	28843
	28844
מאמר תרב	28845
ותהר לאה ותלד בן ותקרא שמו ראובן (בראשית כ"ט ל"ב).	28846
וברש"י רבותינו פירשו, אמרה ראו מה בין בני לבן חמי שמכר הבכורה ליעקב, וזה לא מכרה ליוסף ולא	28847
ערער עליו, ולא עוד שלא ערער עליו אלא שבקש להוציאו מן הבור עכ"ל, בפשטות הדברים נראה,	28848
שביקשה לאה לומר ראו ההבדל בין עשיו לראובן, עשיו למרות שמכר הבכורה מדעתו ומרצונו, מ"מ	28849
ערער על המכירה וגדלה שנאתו ליעקב עד שביקש להרגו, ואילו ראובן למרות שניטלה ממנו הבכורה	28850
וניתנה ליוסף, ובדרך הטבע היה עליו לכעוס על יוסף, וראובן לא כעס ולא שנא את יוסף, ולא עוד אלא	28851
בעת שהאחים השליכו את יוסף לתוך הבור, עמד ראובן להביאו אל אביו.	28852
אך נראה להוסיף בזה דברים ודוגמא מדברי הסבא ז"ל, איתא בגמ' (שבת קיב) אמר רבא בר זימנא אם	28853
ראשונים כמלאכים אנו בני אנשים, ואם ראשונים בני אנשים אנו כחמורים, וביאר הסבא ז"ל, שכאשר	28854
באים חז"ל לבאר לנו ההפרש בין ראשונים לאחרונים, נוקטים לנו דוגמא מההבדל בין מלאכים לבני אדם	28855
שהוא בריאה אחרת וסוג אחר לגמרי, שאינו רק הבדל בין גדול לקטן ששניהם מאותו סוג, אלא זה הבדל	28856
מהותי בין שני בריאות שונות לגמרי, וכשם שיצירת המלאך ויצירת האדם שני דברים הם, כן ההבדל בין	28857
גדלות הראשונים לדרגת אחרונים.	28858
כמו כן נראה לבאר אף בדברי חז"ל אלו, שכוונת לאה היתה ראו ההבדל בין מעלת ראובן למצבו של	28859
עשיו, מצבו של עשיו הוא מצב של בני אנוש, שכאשר ניטל ממנו דבר אף שנעשה מדעתו מ"מ כועס וחוזר	28860
בו, ואילו מעלתו של בני ראובן הוא סוג אחר לגמרי, מדרגתם של השבטים שבטי י"ה בני יעקב, ואין זה	28861
כלל ממין הבריאה שאנו נמצאים בה, ולכן אף שניטלה ממנו הברכה בע"כ, עמד והשתדל להוציאו מן	28862
הבור יותר מכל אחיו.	28863
מחובתו של בן תורה להבין, שתורה תובעת ממנו דברים שאין זה מצב בני אדם, אלא רק בורא עולם יכול	28864
ליתן ולתבוע זאת, וזו נלמד מפרשה דילן שראובן הגיע למדרגה, שלמרות שבטבעי הבריאה היה עליו	28865

לשנוא את יוסף, מ"מ היה מלא לבו אהבה בלי גבול וזו אינה כלל מעלת אדם, וראה דוגמא למדרגת אדם	28866
בעשיו ששנא את יעקב וביקש להרגו, מעלת ראובן היא מעלת שבטי י"ה, ורק ע"י התורה יכולים להעפיל	28867
לדרגה זו.	28868
חכמות בחוץ תרונה ברחובות תתן קולה (משלי א'), וביאר הסבא ז"ל שכאשר ברצוננו לדעת להבין	28869
שהתורה ניתנה מאת הרבש"ע, עלינו להכיר זאת לא רק מעצם הקבלה והידיעה שהקב"ה נתן לנו תורתו	28870
בסיני, אלא מגוף התורה בלבד עלינו להכיר שזו תורת ה' ולא תורה בעלמא, והיינו דאמר שלמה המלך	28871
ע"ה חכמות בחוץ תרונה, התורה עצמה מכריזה ואומרת שהיא חכמת ה', ברחובות תתן קולה כאשר	28872
מרחיבים את הדברים ומבינים כוונת התורה ומשפטיה, אזי יכולים לדעת שהתורה ניתנה מאת השי"ת, כי	28873
אין בכח אנוש להגיע למדרגות ותביעות עליונות כל כך.	28874
נתבונן נא בהלכה אחת לא תקום ולא תטור, הזהירה תורה ואסרה את הנקמה ואף בשעה שחבירו עולל לו	28875
רעה גדולה, ובטבע האדם שחפץ לנקום בו ולהחזירו רעה תחת רעה והנקמה מתוקה לו כדבש, מ"מ	28876
הזהירה תורה לא תקום, ולא רק זאת אלא אף בלבו אסור לזכור לחבירו את הרעה אשר עשה לו וחייב	28877
לשכוח את הכל, ועל זה אמרה תורה לא תטור ולא עוד אלא שחייב להתנהג עם חבירו כאילו ולא היה	28878
מאומה ביניהם.	28879
וכשם שמחויב לאהוב את כל איש מישראל כשם שאוהב את עצמו כנאמר ואהבת לרעך כמוך, ופירשו ע"ז	28880
כמוך ממש (ראה ברמב"ן), כן חייבת להיות בקרבן אהבה ואהבה לאותו שעשה לו רעה רבה, צאו	28881
והתבוננו הרי תביעה זו היא למעלה מכוחות אנוש ואין זאת אלא תביעת הקב"ה, ובראותנו חיוב זה הרי לן	28882
ראיה שתורתנו היא תורה ה'.	28883
מסופר על החפץ חיים זצ"ל שפעם נדרש להעיד עדות לטובת בחור ישיבה אחד, והסניגור ברצונו לעורר	28884
את השופטים על טיב העדות אמר להם, העד הזה פעם נכנסו גנבים לביתו, וכשביקשו בני הבית לרדוף	28885
אחר הגנב מנע זאת מידם, ואמר להם שהוא מוחל על כל הטענות והתביעות שיש לו לגנב, השופטים ענוהו	28886
האם הוא הסניגור מאמין לסיפורים אלו, בודאי השופטים צדקו מבחינתם שאין זה מכוחות בני אדם ולכן	28887
לא יכלו להאמין לזה, ורק החפץ חיים זצ"ל אשר היה מקורב להשי"ת, הגיע למדרגה זו שהיא למעלה	28888
מדרך הטבע, כיון שהיה מדובק במדותיו של הקב"ה.	28889
ויאהב יעקב את רחל ויאמר אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה, ומובא בחז"ל (בר"ר עא ג), שיעקב	28890
ידע שרחל היא עקרת הבית, וצפה ברוח הקודש שממנה צריכים לצאת י"ב שבטים, ולכן התנה יעקב עם	28891
לבן אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה, וראה שם ברש"י כל הסימנין הללו למה לפי שהוא יודע בו	28892
שהוא רמאי, א"ל אעבדך ברחל ושמא תאמר רחל אחרת מן השוק ת"ל בתך, ושמא תאמר אחליף ללאה	28893
שמה ואקרא שמה רחל ת"ל הקטנה.	28894
יעקב חשש מרמאותו של לבן ולכן ניסה למנוע אותו מזאת, ויעבוד יעקב ברחל שבע שנים, ועבודתו של	28895
יעקב לא היתה כעבודת פועל בעלמא, אלא עבודה באמונה ללא גבול, הייתי ביום אכלני חרב וקרח בלילה	28896
ותדד שנתי מעיני, והנה בטבע העולם כאשר אדם מרומה בצורה שפלה כל כך, ובפרט לאחר עבודה מיגיעת	28897
ומאומצת של שבע שנים, וביותר שלא ידע יעקב שלבן יסכים ליתן לו את רחל, ונמצא שכל עבודתו היתה	28898
לריק וכל תקוותיו נמוגו בעשן, הרי היה לו לזעוק חמס ולצווח ככרוכיא על מעשה נבזה כל כך.	28899
נתבונן נא בעצמנו הלא עבור רמאות קלה שאדם מרגיש עצמו מרומה ע"י חבירו מאבד את עשתונותיו,	28900
ולעומת זאת נראה הנהגת יעקב אע"ה, ויאמר אל לבן מה זאת עשית לי הלא ברחל עבדתי עמך ולמה	28901
רמיתני, שאלה פשוטה מתוך שלווה נפש ללא כעס ורוגז כלל, ולאחר שלבן עונה ואומר לא יעשה כן	28902
במקומנו לתת הצעירה לפני הבכירה, אע"ג שהיא טענת כזב מקבל יעקב את דברי לבן בשתיקה ואינו	28903
מתוכח עמו שוב, הרי לנו מפורש היאך היא דמותו של האדם השלם הדבק במדותיו של הקב"ה שהיא	28904
למעלה מדרגת אנוש.	28905
וזאת עלינו לדעת כי מדות אלו שאנו מוצאים אצל לבן, אין זה מדות מיוחדות של לבן הרשע, אלו הם	28906
מדותיו של כל אדם, וכל אחד מאתנו מסוגל להגיע למדות אלו, ולולא מעט בושא הנמצא בנו היינו כלבן	28907
הרשע, כי אף לבן לא היה מהאנשים הפשוטים, נחשתי ויברכני ה' בגללך, ידע לבן והכיר הכל ומ"מ הגיע	28908
למדרגה שפלה כל כך של רמאות, יודע היה שיעקב עבד ז' שנים עבור רחל, ולבן עומד בפניו וטוען טענת	28909
כזב לא יעשה כן במקומנו.	28910
וראה במדרש (בר"ר ע יט) היאך שכנע לבן את כל אנשי מקומו שלא לגלות מאומה מדבר הרמאות, ולא	28911
רק זאת אלא אף לאחר שעבד יעקב י"ד שנים עבור רחל ולאח והוסיף עוד שש שנים, ולאחר כל זאת	28912
אומר לבן הבנות בנותי והבנים בני וכל אשר אתה רואה לי הוא, כאילו והכל שייך לו, והרי אף לבן ידע כי	28913
ויברכני ה' בגללך, הרי לן כמה שפלות ורשעות ללא תכלית טמונים בכוחות האדם.	28914

ראו מה בין בני לבין חמי, מצד אחד מדותיו של לבן הרשע שהם השחתה ושפלות, מדותיו של אדם שאינו	28915
חי ע"פ הנהגת הבורא, ולעומת זאת יש להציב מדותיו של יעקב אע"ה שהיא מדתו של הקב"ה הסובל	28916
עלבון שלא יכילהו רעיון, חכמות בחוץ תרונה, התורה עצמה אומרת שתורת ה' היא, כי ללא תורה אינו	28917
מסוגל להגיע לכל מעלה, כי בטבע האדם מונח שפלות והשחתה ללא גבול.	28918
בעת שרואים מעלות ומדרגות אצל אדם שאינו קרוב לתורה, צריך לבדוק אחריו האם באמת מעלות	28919
נמצאים בו או רק דמיון שוא הם, יתכן לפעמים נמצא מעלות באדם שאינו בן תורה, אך כ"ז רק לפעמים	28920
אבל הנהגה תמידית וקבועה של משא ומתן באמונה ודבורו בנחת עם הבריות, יתכן רק אצל הקרוב לתורה	28921
ולמדותיו של הקב"ה, כי מדות האדם ללא תורה אינם אלא השחתה ורשעות וקנטבאר לעיל.	28922
איתא בגמ' (נדרים 10), ההוא בר בבל דסליק לארעא דישראל, נסיב איתתא אמר לה בשילי לי תרי טלפי,	28923
בשילה ליה תרי טלפי, לא היתה מכרת בלשונו וטעתה בהבנת דבריו, אמר לה זילי תברי יתהון על רישא	28924
דבבא, הוה יתיב בבא בן בוטא וקא דאין דינא אזלת ותברת יתהון על רישיה, אמר לה מן הדין דעבדת,	28925
א"ל כך ציוני בעלי, אמר את עשית רצון בעליך המקום יוציא ממך שני בנים כבבא בן בוטא.	28926
נוראות להתבונן יושב בבא בן בוטא גדול הדור בבית דינו, ובאה אשה ושוברת על ראשו שתי נרות, ובבא	28927
בן בוטא אינו כועס אלא שואלה בפשטות מדוע עשית כן, וכאשר משיבה שכך צווני בעלי, מברכה ברכה	28928
רבה כל כך שתזכה ויהיו לה שני בנים כבבא בן בוטא, שכיון שראה בבא בן בוטא שהאשה עושה דבר טוב	28929
שמקיימת רצון בעלה.	28930
אע"ג שסבר כי בעלה רשע גמור שהרי לא ידע שלא כך ציוה לה, ורק האשה לא הבינה את לשונו, מ"מ	28931
בראותו מעלה אצל האשה לא התחשב בכך, והבליג על בזיונו והשפיע לה שפע ברכות עד בלי די, וכאשר	28932
נתבונן בכך נראה שזה למעלה מכוחות אנוש, ורק מי שזכה להגיע למדותיו של הקב"ה, מדרגת סובל	28933
עלבון אשר לא יכילהו רעיון יכול להגיע לכך.	28934
מעשה בר' שמעון בן שטח שלקח חמור אחד מישמעאלי, הלכו תלמידיו ומצאו אבן טובה תלויה לו	28935
בצוארו, א"ל רבי ברכת ה' היא תעשיר, הלך והחזירה לאותו ישמעאלי, וקרא עליו אותו ישמעאלי ברוך	28936
ה' אלוקי שמעון בן שטח (דב"ר ג' ג'), היה לו לומר ברוך שמעון בן שטח ומדוע שיבח לאלוקי שמעון בן	28937
שטח, הן הן הדברים דאף הישמעאלי ראה והכיר שמדות אלו אינן מדות בשר ודם, שלא יתכן שבשר ודם	28938
יגיע למדות כאלו, אלא ע"כ שיש אלוקי שמעון בן שטח ואלו הן מדותיו, ולכן אלו הדברים בו זוכים	28939
ומגיעים למדותיו, ומשום כך שיבח העכו"ם לאלקי שמעון בן שטח. (אור יחזקאל).	28940
	28941
מאמר תרג	28942
ותהר עוד ותלד בן ותאמר הפעם אודה את ה' על כן קראה שמו יהודה ותעמוד מלדת (בראשית כ"ט ל"ה).	28943
בנשואי בועז ורות כתיב, ויאמרו כל העם יתן ה' את האשה הבאה אל ביתך כרחל וכלאה אשר בנו בית	28944
ישראל (רות ד'), מבואר שבנין כלל ישראל עומד על היסודות אשר יסדו האמהות רחל ולאה, ותיקון	28945
הבריאה אשר יתוקן ע"י מלך המשיח יהיה ע"י זרעם, דמתחלה יתגלה משיח בן יוסף מזרע רחל, ואח"כ	28946
משיח בן דוד מזרע לאה, ואיתא במדרש (בר"ר ע"א ח'), רחל תפסה פלך השתיקה ועמדו כל בניה בעלי	28947
מסטריון, ולאה תפסה פלך הודיה ועמדו הימנה בעלי הודיה.	28948
יהודה בן תימא אומר הוי עז כנמר קל כנשר רץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים, הוא היה	28949
אומר עז פנים לגיהנם ובושת פנים לגן עדן (אבות פ"ד מ"א), מבואר מדברי התנא דאע"ג דמדת העזות	28950
היא מדה רעה ויורד לגיהנום עבודה, מכל מקום לפעמים צריך להשתמש במדת העזות לדבר מצוה לעשות	28951
רצון אביך שבשמים.	28952
במקום מצוה צריך להתגבר על הבושה ולא להתפעל מהמלעיגים עליו ולעשות רצון השם המוטל עליו,	28953
ואדרבה במקום מצוה מדת הבושה היא מדה רעה, דע"י הבושה נמנע מלעשות רצון הקב"ה, ונשאר ערום	28954
מהמצוה ומחלל שם שמים, ולכן במקום מצוה צריך להשתמש במדת העזות, וזוכה לכל הטוב הצפון לעושי	28955
רצון אבינו שבשמים.	28956
בכדי לזכות לשום מעלה ברוחניות, צריך להיות מוכן לבזות את עצמו, ואם אינו יכול לבזות את עצמו א"א	28957
לזכות לכלום, כתיב (תהלים פ"ט) אז דברת בחזון לחסידיך, חזון לשון נבואה, אבל במדרש איתא דהוא	28958
לשון לבן, והוא מלשון המלבין פני חבירו, שאין האדם זוכה לנבואה עד שנעשה פניו לבן מבושה, דמבייש	28959
עצמו לעשות רצון הקב"ה וע"י זה זוכה לנבואה.	28960
כתיב ועיני לאה רכות, ופרש"י שהיתה סבורה לעלות בגורלו של עשיו, ובכתה על שהיו הכל אומרים שני	28961
בנים לרבקה ושתי בנות ללבן, הגדולה לגדול והקטנה לקטן ע"כ, מבואר דבאמת היתה לאה בגורלו של	28962
עשיו, ומה שלא נישאת לעשיו הוא רק מפני שבכתה ושפכה לבה בתפלה לפני הקב"ה שלא תעלה בחלקו	28963
של עשיו הרשע, והקב"ה שמע קולה וקיבל תפלתה והכניסה בחלקו של יעקב.	28964

אבל צריכים לידע שלא בקל עלתה לה, הרבה בזיונות סבלה כדי ליכנס לבית יעקב, בזויה היתה בעיני כל העולם על זה שרמתה בעלה, וגם בעיני יעקב אבינו היתה בזויה ושנואה, וסבלה הכל כדי ליכנס לבית יעקב ולהעמיד שבטים, וקיימה בעצמה דברי התנא הוה עז כנמר לעשות רצון אביך שבשמים, ובשביל מדה זו זכתה ליכנס לבית יעקב והעמידה רוב מנין ורוב בנין של כלל ישראל.	28965 28966 28967 28968
וירא ה' כי שנואה לאה (ילקוט שמעוני קכ"ה), לאה שנואה היתה והכל מסנטיין בה, והיו אומרים אין סתרה כגלויה, נראית צדקת ואינה צדקת, אילו היתה צדקת לא היתה מרמה באחותה, כיון שראה יעקב אבינו מעשיה שמרמה לאה באחותה נתן דעתו לגרשה, וכיון שפקדה אמר לאמן של אלו אני מגרש ע"כ, הרי מבואר דסבלה בזיונות הרבה מבית ומחוץ, ועלתה במדרגה גדולה בקיום דברי התנא, הוי עז כנמר לעשות רצון אביך שבשמים.	28969 28970 28971 28972 28973
כה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה, כה אמר ה' מנעי קולך מבכי כי יש שכר לפעלתך ושבו בנים לגבולם, ובמדרש פתיחתא לאיכה איתא, דבשעת החורבן נכנסו האבות להתפלל על בניהם ונכנס משה רבינו ולא הועילו, ונכנסה רחל להתפלל ואמרה רבש"ע, גלוי וידוע לפניך שיעקב עבדך אהבני אהבה יתירה ועבד בשבילי שבע שנים, וכשהשלימו אותן שבע שנים והגיע זמן נשואי לבעלי, יעץ אבי להחליפני בשביל אחותי, והוקשה עלי הדבר עד מאוד כי נודע לי העצה, והודעתי לבעלי ומסרתי לו סימן שיכיר ביני ובין אחותי כדי שלא יבוא אבא להחליפני.	28974 28975 28976 28977 28978 28979
ולאחר זמן נחמתי בעצמי וסבלתי את תאוותי ורחמתי על אחותי שלא תצא לחרפה, ולערב חלפו אחותי לבעלי בשבילי, ומסרתי לאחותי כל הסימנים שמסרתי לבעלי כדי שיהיה סובר שהיא רחל, ולא עוד אלא שנכנסתי תחת המטה שהיה שוכב עם אחותי, הוא היה מדבר עמה היא שותקת ואני משיבו, ומה אני שאני בשר ודם עפר ואפר לא קנאתי להצרה שלי, ואתה מלך חי וקיים רחמן מפני מה קנאתה לעובדי כוכבים שאין בהם ממש, והגלית לבני ונהרגו בחרב ועשו אויבים כרצונם, מיד נתגלגלו רחמיו של הקב"ה ואמר, בשביל רחל אני מחזיר ישראל למקומם ע"כ.	28980 28981 28982 28983 28984 28985
הרי מבואר גודל מעשה רחל אמנו שמסרה הסימנים ללאה אחותה, ויתרה על כניסה לבית יעקב, ויתרה מלהעמיד שבטים, והכל כדי שלא לבייש אחותה, ובזכות דבר גדול זה הקב"ה מחזיר הגלות לארץ ישראל, הרי מבואר דרחל עשתה דבר גדול, וגם לאה עשתה דבר גדול ואין לנו לדון איזה מעשה גדול, מעשה רחל או מעשה לאה, דהנה אמרו חז"ל נוח לו לאדם להפיל עצמו לתוך כבשן של אש ואל יבייש פני חבירו ברבים (סוטה י'): דהלבנת פנים הוא אבזרייה דרציחה עיין תוס' שם.	28986 28987 28988 28989 28990
ורבנו יונה בשערי תשובה ש"ג קס"ט ס"ל דהוא בדין יהרג ואל יעבור עי"ש, דקשה לסבול בזיון ומר ממות הוא, ואמרו חז"ל (שו"ט ו') דאין הקב"ה מייסר רשעים אלא בבושה, דאין לך גדול ביסורין יותר מבושה, ולאה הסכימה לסבול כל הבזיונות כדי ליכנס לבית יעקב ולהעמיד שבטים, ולכן אף שמעשה רחל גדול גם מעשה לאה גדול.	28991 28992 28993 28994
לפי הנ"ל יבואר לן מה דלאה הצטיינה במדת הודאה, דמרגלא בפומיה דסבא מקלם דהמונע היותר גדול לעליית האדם בתורה ובעבודה הוא אהבת עצמו, דיסוד כל התורה הוא להטיב לזולתו, ויסוד התקרבות לה' הוא ע"י שמבטל עצמו ורצונו לעשות רצון הקב"ה, ומובן מאליו דמי שמנוגע במדה זו של אהבת עצמו, מונע עצמו מלעלות בתורה ועבודה, וזהו מעלת לאה שעשתה עבודה רבה להתעלות מנגע מדה זו, והסכימה לבזות עצמה בעיני העולם ובעיני בעלה כדי להשיג מעלה רוחנית זו להעמיד שבטים, וע"י זה זכתה והעמידה רוב מנין ורוב בנין של כלל ישראל.	28995 28996 28997 28998 28999 29000
מין זצ"ל היה אומר דזמן גידול בן תורה הוא בשיבה הן בלימוד התורה הן בשאר דרכי העבודה, ומה שיקנה לו בזמן הישיבה יקנה לו לעולם ומה שחיסר יחסר לו, ולכן כשרואה בחבירו דבר שמחייב תוכחה אל ימנע עצמו מלהוכיחו, אלא אדרבה יחזק עצמו כנמר, ואז כאשר יהיה גברא בין גוברין ויהיה עליו להוכיח בני ביתו או בני עירו או בני דורו, יהיה לו האומץ ויוכיח אותם, ולא יהיה נתפס בין אותן שלא הוכיחו בני דורן ונענשו על זה, כמבואר במס' שבת דף נ"ה ע"א.	29001 29002 29003 29004 29005
וכן בזמן שהתורה בשפל המצב, ואין נותנים חשיבות לתורה ולבן תורה, צריכים ליזהר מאוד שלא יתבייש לומר שהוא בן תורה, כי ע"י זה ח"ו יענש הרבה, ואדרבה צריכים להכריז בפה מלא ובעזות שהוא בן תורה, שבכגון זה נאמר הוה עז כנמר שלא יתבייש מהמלעיגים עליו, ובהודאה זה יזכה לרב טוב. (קובץ שיחות).	29006 29007 29008 29009 29010
מאמר תרד	29011
ותרא רחל כי לא ילדה ליעקב ותקנא רחל באחותה (בראשית ל' א').	29012
ותקנא רחל באחותה, צדיקים מהפכים מדת הדין לרחמים, כתיב היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם, מה הכונה בתיבת כל? כשדנים את האדם יביאו לפניו כל המעשים יחד, ויביאו מעשה אחד ויברר מעשה	29013 29014

השני, יש מי שיבטל מהתורה ואומר כי הוא אינו בריא ואינו רשאי לסכן את עצמו, מביאין מעשה אחר של עוה"ז אשר יגע הרבה יותר ולא חשש לבריאותו, הרי המעשה השני מוכיח על הראשון, כי אין זה רק עצלות ורפיון ידיים בעון בטול תורה.	29015 29016 29017
מי שאינו נותן צדקה כדבעי למיעבד, ואומר שאינו רשאי כי הוא בעל חוב וצריך לשמור ממונו לפרוע חובותיו, מביאין לו מעשה אחר שהוציא לכבוד עצמו ולא חשש לזה, וכן הרבה עצמו מספר ח"ו, וזהו הרשעים מהפכין מדת הרחמים לדין כונתו שסובר לש"ש, יבוא מעשה אחר ויברר השקר של המעשה הראשון ויענש רח"ל על שניהם.	29018 29019 29020 29021
משא"כ הצדיקים אף שיש בהם מעשה שנראה כרע לכאורה כמו ותקנא רחל באחותה, שהיה נראה כמדה רעה של קנאה, אבל הביאו נגד זה מעשה שכבשה תאותה ומסרה סימנים לאחותה, הרי יוכיח שאין בה קנאה, ורק קנאת סופרים היה בה ממעשיה הטובים של אחותה, ונהפכה מדת הדין לרחמים. (חכמה ומוסר ח"א א').	29022 29023 29024 29025 29026
מאמר תרה	29027
ותרא רחל כי לא ילדה ליעקב ותקנא רחל באחותה (בראשית ל' א').	29028
כשאנו מתבוננים בספור תולדות שבטי י"ה בתורה, רואים כל המלחמה שהיתה בין האמהות הק' שהיו מתחרות זו עם זו בזכיית שבטי י"ה, כל אחת ואחת מתאמצת רק לעצמה, כאלו שאין כאן לזולתו כלל רק לעצמו ולעצמו, הפעם ילדה אישי אלי, הפעם יזבלני אישי, נפתולי אלקים נפתלתי עם אחותי גם יכולתי, המעט קחתך את אישי, אלי תבא כי שכר שכרתיך, ואמרו חז"ל מפני שהיו האמהות נביאות, והיו יודעות שיעקב אבינו עתיד להעמיד י"ב שבטים וזו היתה מרוצתם, אבל עכ"פ איך זה מתאים עם היסוד שכל אדם הוא רק לזולתו, והרי כאן נראה לכאורה כולו לעצמו?	29029 29030 29031 29032 29033 29034
אמנם ראיתי מעשה ונזכרתי הלכה, נזדמן לי פעם אחת להיות אצל רופא שהזהיר על דבר שתיית קפה בעד אנשים חלשים, ואמר שיש מין קפה שמותר גם לחלשים, וחשבתי מי יודע איזה מין קפה מיוחד הוא זה, אח"כ ראיתי את מין הקפה הלז והנה היא אותה הקפה עצמה הרגילה, שוה לה ממש מכל וכל אפי' בקופסה, החילוק הוא רק במה שהקאפעין שנמצאת בכל קפה נמשכה מתוכה והרי היא כבר מותרת, מה שהקפה מזקת הוא רק מפני הקאפעין שבתוכה, ואם אך נלקחה משם אז אין בה שום חסרון והיא טובה מאוד.	29035 29036 29037 29038 29039 29040
ענין עצמו הלא הוא טרפות בתכלית, אכן צריך לידע שהטרפות אינה אלא הקאפעין שיש בהעצמו, אבל יש אמנם עצמו שהוא קדוש בתכלית, לעצמו אבל בלי קאפעין, ואותו העצמו אינו מובדל מזולתו, עצמו וזולתו הולכים שלובי יד תמים יחדיו, וכמעט שאין שום חילוק בין עצמו לזולתו העצמו מוליך לזולתו. כשאנו אומרים שסוד כל הבריאה הריהי לזולתו, נדמה בעינינו שהבריאה הריהי כמשפך לזולתו משתפך ויוצא טעות הוא, סוד הדבר הוא דוקא לעצמו, וכשמקודם הוא כולו לעצמו מסתעף מזה אח"כ לזולתו, כי כן הוא מהלך הדברים משה זכה וזיכה את הרבים, בלא זכה לעצמו א"א להיות זיכה, מהעצמו הקדוש בלא קאפעין משתלשל בכי טוב הלזולתו, וכן מתאימים המה יחדיו הלעצמו והלזולתו באחדות גמורה.	29041 29042 29043 29044 29045 29046 29047
על דרך זה הוא המהלך האמיתי של הענינים, ואפשר להכיר בסימנים מובהקים מהו העצמו הקדוש, מצינו ברחל ותקנא רחל באחותה, הרי היה שם התאמצות גדולה והרי זה לכאורה כולו לעצמה, ולעומת זה רואים ההיפך מזה לגמרי, עכשיו תכלם אחותי מסרה לה סימניה (רש"י כ"ט), ואיך זה מתאים המסירת סימנים עם ותקנא רחל באחותה, וזה עצמו מורה לנו שותקנא היה נקי וזך לגמרי מכל סיג ושמץ של קפאעין קדוש בתכלית, הרי לנו שרק כשהיה איזה חשש כל דהו מצב של עכשיו תכלם אחותי, שבה כבר חששה רחל אמנו שאפשר להיות בלתי נקי, אפשר להתערב בזה איזה חשש קאפעין, מיד פירשה ונתנה את הכל מסרה סימניה.	29048 29049 29050 29051 29052 29053 29054
ענין הזיכוך משיגים ע"י אמונה, אמונה יש לה הסגולה לנקות ולזכך להוציא את הקאפעין, ע"י אמונה אפשר להיות עצמו ושיהיה בתכלית הזיכוך, בלי אמונה כשיש כחי ועוצם ידי שם הוא הקפאעין האמיתי של עצמו, מעצמו כזה אי אפשר שיצא לזולתו בשום אופן, אבל כשהעצמו מזוכך בתכלית, אז אדרבא יוצא מזה גופא הלזולתו והולכים שלובי יד יחדיו. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' י').	29055 29056 29057 29058 29059
מאמר תרו	29060
ויחר אף יעקב ברחל ויאמר התחת אלקים אנכי (בראשית ל' ב').	29061
א"ל הקב"ה כך עונים את המעוקות חייך שבניך עתידים לעמוד לפני בנה, החכם יענה דעת רוח זה אברהם, וישמע אברם לקול שרי, וימלא קדים בטנו זה יעקב ויחר אף יעקב ברחל, אשר מנע ממך פרי בטן, ממך מנע ממני לא מנע, אמרה לו כך עשה אביך לאמך, אמר לה אותו לא היה לו בנים אבל אני יש לי	29062 29063 29064

בנים, א"ל וזקנך לא היה לו בנים וחגר מתניו כנגד שרה, א"ל יכולה את לעשות כשם שעשתה זקנתי, א"ל	29065
מה עשתה אמר לה הכניסה צרתה לתוך ביתה, אמרה אם הדבר הזה מעכב הנה אמתי בלהה ואבנה גם	29066
אנכי, מה זו נבנית ע"י צרתה אף זו נבנית ע"י צרתה (בר"ר שם).	29067
והנה למדו ממעשי אברהם ושרה לעשות כמוהם להכניס צרה לביתם ועי"ז נבנו הם, ובכ"ז נענש יעקב	29068
אע"ה מפני שהשיב לה לא לפי מצבה העגום, עד שאמר הקב"ה כך עונים את המעוקות חייך בניך עומדים	29069
לפני בנה, ואף שכוונת יעקב אע"ה היה להורותה כי תתפלל על עצמה ולא תסמוך על תפלתו, בכ"ז נענש	29070
עי"ז עונש חמור כזה, שנגרם מכירת יוסף וירידת אבותינו למצרים עי"ז.	29071
עד כדי כך עמוקים הם דרכי ה' עם אבות העולם, כי כל אחד נתבע לפי הכרתו, ולפי שיעקב אע"ה בחיר	29072
שבאבות היה לו להזהר גם בזה, לא ניחן ונידון עי"ז בכל חומר הדין, כי הקב"ה תובע עלבון העלובים	29073
ושומע אל האביונים, מכאן ילמד האדם עד כמה עליו להתנהג בזהירות בכבוד הזולת, ולכבד כל אדם	29074
ולאהוב אותם, והנה זכה יעקב אע"ה למדת האמת, ואע"ה למדת החסד כמ"ש תתן אמת ליעקב חסד	29075
לאברהם, ואם היה חסר במדת החסד של אברהם אע"ה אצל יעקב בנו נענש ולא חננו אותו כלל.	29076
(מוסר התורה ח"א ד' צ"ה).	29077
	29078
מאמר תרז	29079
ויחר אף יעקב ברחל ויאמר התחת אלקים אנכי אשר מנע ממך (בראשית ל' ב').	29080
אשר מנע ממך פרי בטן, ממך מנע ממני לא מנע, אמרה לו כך עשה אביך לאמך לא חגר מתניו כנגדה,	29081
אמר לה הוא לא היה לו בנים אבל אני יש לי בנים, אמרה לו וזקניך לא היה לו בנים וחגר מתניו כנגד	29082
שרה, אמר לה יכולה את לעשות כשם שעשת זקנתי, אמרה לו ומה עשתה אמר לה הכניסה צרתה לביתה,	29083
אמרה לו אם הדבר הזה מעכב, הנה אמתי בלהה בא אליה ואבנה גם אנכי ממנה, מה זו נבנית על ידי צרתה	29084
אף זו נבנית ע"י צרתה.	29085
בוודאי עמוקים הם כל פרשיות התורה, ובעיקר אלה הנוגעים בשיחתן של האבות, שבכל תיבה ותיבה	29086
ישנם סודות עליונים נעלים, יעקב בחיר האבות לכאורה נראה לנו כלא יתכן שהוא ידבר דברים חדים	29087
לרחל, ובמקום להרגיע לנחם את העקרה האומללה, שנפשה יוצאת לחבוק פרי בטן, עוד יכאיב את לבה	29088
בדברים בוטים וקשים, כך עונין את המעוקות? אלא בוודאי שהוא מתכוונן לתכלית גבוה.	29089
והנה מה שחנני השם יתברך לבאר לפי דרך המוסר, רחל כשאמרה ליעקב הבה לי בנים הרי בזה נתנה בו	29090
ממש, וייחסה את כל היכולת של הגשמת תחינתה ותקוותה ביעקב, ולא ברצון האל אשר לו הכח והיכולת,	29091
ויעקב ראה בהשקפתה של רחל בנידון זה סכנה לשיבוש דעותיה, כשם שטעו המלאכים באדם הראשון,	29092
בהיותם נדהמים מגודל האור שקרן מפניו עד שבקשו לומר לפניו שירה, עד שהפיל הקב"ה תרדמה על	29093
האדם ונוכחו המלאכים שהוא אינו אלא יציר כפיו של הקב"ה.	29094
וכן הוא בענייננו רחל היתה כל כך מושפעת מדמותו של יעקב שהיא חקוקה בכסא הכבוד, עד שטעתה	29095
לחשוב שלו הכח וההכרעה בהגשמת חלומה ומשאת נפשה לפרי בטן, ויעקב כדי להסיר מלבה את הרושם	29096
המטעה הזה וגם לשמור תמימות דעתו, נאלץ לגעור בה ולהעמיד פנים של כעס, ולבטל מעל עצמו את	29097
אותו הרושם של הכח העליון שבו.	29098
תכלית כפולה היתה לגערה זו, להוכיח לזולתו שלא בכח והשתדלות תלוי כי אם במעלה ותפלה, ועוד יען	29099
שהוא שימש גורם לשיבוש אצל רחל, לכן נאלץ לגעור בעצמו בכדי להכהות את הרושם הזה כדי ביטול	29100
עצמיותו הוא, וכן כתב הספורנו ז"ל ויחר אף יעקב ברחל על אמרה הבה לי כאילו היה בידו לעשות זה,	29101
וכעס בקנאתו לכבוד קונו ולא הביט לאהבתו אותה בזה עכ"ל.	29102
ומה מאוד נפלאה ונוראה היא הערת הסבא מקלם הגה"ח רש"י זצ"ל, וירא ה' כי שנואה לאה ויפתח את	29103
רחמה ורחל עקרה, הנראה מהכתוב כי שתיהן היו עקרות, אלא שלא היתה מעט מקופחת במדת הכבוד	29104
מצד יעקב, ובלי ספק שגם לאה היתה אהובה, כי מבלעדי זאת לא יתכן שיהיה עמה, ומקרא מפורש ויאהב	29105
גם את רחל מלאה, הרי שגם לאה היתה אוהב ורק רחל מעט יותר, ועוד מקרא מלא כרחל וכלאה אשר בנו	29106
שתיהן את בית ישראל.	29107
הרי גם אחר כך מוקדמת רחל ללאה, וכן ויקרא לרחל וללאה, ותען רחל ולאה, הרי גם אחר שנפתח רחמה	29108
של לאה ולא של רחל, עכ"ז היא נמנית ומועמדת ראשונה במעלה, והשאלה למה לא נפתח רחמה, והלא	29109
צדקת גמורה היתה ומסירת הסימנים תעיד, אלא מכיון שהוענק לה מצד יעקב מעט יותר כבוד מאשר	29110
ללאה, זכתה לאה לבנות כמה וכמה שבטים משבטי י"ה ורחל רק שניים, היינו אף שהכבוד שלא ברצונה	29111
היה עכ"ל.	29112
ולפי"ז הגערה של יעקב ברחל היתה להועיל להגשמת שאיפתה של רחל, כמו סם מרפא מר שמגישים	29113
לחולה בכדי לרפאותו, שע"י שתסבול ותיכנע מעט יוסר ממנה כתם הכבוד, ובזכות זה תתקבל תפלתה, כי	29114

השי"ת קרוב לנדכאי לב ולצעקתם, ובזה ניחא גם מה שאמר לה להכניס צרה בביתה כמו שרה (רש"י),	29115
היינו כשרה שאמרה בזכות שאכניס צרתי לתוך ביתי, היינו הדכאון והחרפה שאשה אחרת יולדת לבעלה,	29116
ובכל זאת היא מבליגה לשמוח ולחבק את בן צרתה, אזי הצער העמוק הזה בוקע ועולה וממליץ בעדה	29117
שתיבנה גם היא.	29118
כוונת יעקב בגערותו היתה להוסיף עוצמה לתפלת רחל המדוכאה, עד שתהא תפלה זו חותכת כחרב את	29119
המסך המבדיל וה' יאסוף את חרפתה, ורואים אנו שזה הצליח, ורחל בלדתה את יוסף אמרה אסף אלקים	29120
את חרפתי, כי החרפה והבזיון הם חלקים יסודיים ויעילים מאוד של התפלה בכלל! וב"ה שמצאתי קצת	29121
סעד לרעיוני זה בהרמב"ן ז"ל ע"ש.	29122
ומצינו במס' (מנחות ז:), אבימי מסכתא איתעקר ליה (נשתכחה הימנו), ואתא קמיה דרב חסדא לאדכוריה	29123
גמריה, ולשלח ליה וליתי לגביה, סבר הכי מסתייע מילתא משום יגעתי ומצאתי (מגילה ו' רש"י), והנה	29124
רב חסדא תלמידו של רב אבימי הוה, והיה יכול אבימי לשלוח לרב חסדא שיבוא לביתו, אלא שרצה	29125
אבימי להבטיח את זכרונו ומצא תרופה לזה שהוא ילך בעצמו, שע"י ההליכה וההיכנעות לתלמידו קיוה	29126
שכה זכרונו ישוב לו.	29127
סגולה זו של התבזות והיכנעות לעת מצוא, סגולה מועילה היא לגילויים ולחידושים בתורה, התרחקות	29128
מכבוד אף מכבוד הבא בירושה, אף מצד היושר והזכות מחזקת ההתאהבות וההתקרבות האמיתית	29129
להשי"ת, ומולידה זכויות נפלאות ופנימיות וגילויי רזי תורה.	29130
ומעניין שרב חסדא זה תלמידו של אבימי הוכה ונלקח ע"י רבו אבימי, מפני שרב חסדא שכח התירוץ על	29131
שתי הבריות (כמובא שם), ומפני שהואיל להתבזות ולקבל היסורין והבזיון באהבה, זכה וזכר את כל	29132
המסכתא מנחות עד שרבו זה היה צריך לו, עד כמה גדולה זכותו של מישהו שמבזה את עצמו בשביל כבוד	29133
התורה, סגולה בדוקה להשגות וגילויים עליונים חדשים, ולהחזיר הזכרונות הישנות ולהבטיחן שלא	29134
ישכחו, ואף הבזיון הבא לאדם שלא ברצונו מועיל הרבה לזיכוך נפשו ולצחצוח השגותיו ועליותיו בקודש.	29135
(אור הנפש).	29136
	29137
מאמר תרה	29138
ויחר אף יעקב ברחל ויאמר התחת אלקים אנכי אשר מנע (בראשית ל' ב').	29139
הנה כשהחליפו לו רחל בלאה לא נאמר אז ויחר אף יעקב, ודוקא על דברי רחל נאמר ויחר אף יעקב	29140
אתמהה, אלא שכאן בקנאת ה' קנא ולכבוד קונו דיבר על אומרה הבה לי בנים כאילו שהוא הנותן בנים,	29141
וזהו שאמר התחת אלקים אנכי ועל זה חרה אפו, והנה רחל מעולם לא סברה כפשטות הדברים, וכבר כתב	29142
רש"י שטענה ליעקב כי עליו להתפלל עליה, אלא שיעקב תפשה על ביטוי של הלשון 'הבה לי' כאילו	29143
הדבר תלוי בו, ועל עיקר טענתה השיב לה אשר מנע ממך, וכתב רש"י את אומרת שאעשה כאבא אני איני	29144
כאבא, אבא לא היו לו בנים אני יש לי בנים ממך מנע ולא ממני.	29145
והנה תשובתו של יעקב קצת מפליאה, וכבר עמד על זה הרמב"ן, והענין הוא כי הדבר פשוט ואין כלל	29146
ספק בזה, כי אמותינו הקדושות אשר כל כך התגוששו והמו על לידת בנים, לא היה זה רצון פשוט כדרך	29147
הורים המבקשים בחייהם איזה משענת או תענוגות בני אדם על ידי בנים, כל בקשותיהם היו אך ורק	29148
מטעם שאיפתם להעמיד עם ה' המיועד להבנות על ידי האבות הקדושים.	29149
אצל שרה אמנו היה כל המשא ומתן איך להעמיד ולהנציח את שורש אברהם אבינו, וכן רבקה אמנו	29150
כשהתרוצצו הבנים בקרבה, כשהרגישה בבניה איזה פרכוס כל שהוא לצאת כשהיתה עוברת על פתחי	29151
ע"ז, תיכף אמרה למה זה אנכי מתאוה ומתפללת על הריון, כי לא בתאות בנים בעלמא היה עסקם חלילה,	29152
אלא להמשיך את הגוי הגדול העתיד לבוא על ידי שלושת האבות הקדושים.	29153
והנה האמהות נביאות היו ולא לרכישת בנים בעלמא דאגה רחל אמנו, אלא ידעה רחל כי י"ב שבטים	29154
עתידיים לצאת מיעקב, ומהם יתכונן כל בית ישראל, ועל זה נאבקה ונפתלה כל חייה, ועיין הראב"ע על	29155
הפסוק נפתולי אלקים נפתלתי, זכר אלקים כי לכבוד השם נתתי שפחתי, ומה שאמרה ואם אין מתה אנכי,	29156
היינו כי אם לא יהיה לה חלק וחיבור אל כל הנצחיות אם כן למה זה אנכי?	29157
ועל דבריה אלה באה תשובתו של יעקב אבינו כי ממך מנע ולא ממני, ר"ל בין כך ובין כך הרי השבטים	29158
יהיו, בית ישראל יתקיים על כל פנים, ואם כן הרי כל השאלה היא רק אם את תזכי להיות לך חלק בזה,	29159
הרי המניעה והעכבה ממך, והוכיח אותה בזה כי ודאי הדבר תלוי בה ובמעשיה, ומשום זה אין תפלתו	29160
מתקבלת בעבורה, ועיין ברמב"ן שכותב והנה הצדקת בראותה שלא תוכל להסמך על תפלת יעקב, שבה	29161
להתפלל על עצמה אל שומע צעקה, וזהו וישמע אליה אלקים ע"כ.	29162
והנה חז"ל הק' תפסוהו ליעקב, א"ל הקב"ה כך עונים את המעיקות חייך שבניך עתידיים לעמוד לפני בנה	29163
ע"כ (בר"ר עא ז), גם על רחל גם על יעקב לא היתה הטענה בעיקר הענין, כי אם על זהירות הלשון	29164

ומשמעם, כי רחל חלילה לה לסבור כי בידו של יעקב לתת לה בנים, אלא שלא נזהרה בביטוי לשונה,	29165
ונתבעה כמדת הצדיקים שמדקדקים עמהם כחוט השערה, וכן תשובתו של יעקב נכונה היתה, אלא גם עליו	29166
תפסו בזהירות הלשון שהיה בו קצת חריפות יותר מדי על חוט השערה, וזהו אמרם ז"ל וכי כך עונין את	29167
המעיקות, הלא היה לו להתחשב עם גודל צערה שאין אדם נתפס בו, ואת שניהם תבעה כאן התורה	29168
הקדושה. (דעת תורה).	29169
	29170
מאמר תרט	29171
הנה אמתי בלהה בא אליה ותלד על ברכי ואבנה גם אנכי ממנה (ל' ג').	29172
אמרה לו רחל ליעקב וזקנך אברהם האם לא היה לו בנים, וחגר מתניו כנגד שרה והתפלל עבורה? א"ל	29173
יכולה את לעשות כשם שעשתה זקנתי? אמרה לו מה עשתה? א"ל הכניסה צרתה לתוך ביתה, אמרה לו	29174
אם הדבר הזה מעכב הנה אמתי בלהה בוא אליה (ב"ר עא י').	29175
כמה מוקשה מדרש זה, שרחל אמנו שהכניסה את אחותה לתוך ביתה, ומסרה לה הסימנים כדי שלא	29176
תתבייש, תדרש עוד להכניס ליעקב את בלהה, אחרת לא תדמה לשרה שהכניסה את הגר לאברהם, וכי לא	29177
מספיק מה שהכניסה את לאה ליעקב שצריכה להכניס גם את בלהה? וביותר אינו מובן איזו זכות ישנה	29178
בזה, שהרי אברהם היה עירי והכניסה לו שרה את הגר כדי שיקים זרע, ומשם נלמד שהשוהה עשר שנים	29179
עם אשה ולא נפקדה צריך לישא אשה אחרת (יבמות סד), אבל ליעקב כבר היו בנים ומה תועיל בזה	29180
שתכניס לו עוד אשה?	29181
אבל ביאור הענין הוא, שמתפקידו של יעקב אבינו היה להעמיד י"ב שבטים, ולא די לו במה שיקים זרע	29182
ככל אדם, אלא דוקא שנים עשר בנים הגונים וצדיקים שמהם יצאו שבטי י"ה, וכמו שאצל שרה נחשבה	29183
למצוה מה שסייעה בידי אברהם להקים זרע, כמו כן אצל יעקב נחשבת לזכות מה שסייעו בידו להעמיד	29184
שנים עשר שבטים, ולא עוד אלא ששום זכות לא היתה יכולה להועיל לרחל, רק זכות זו של הולדת	29185
השבטים, שמתוך שסייעה במצוה זו זכתה לקיימה גם בגופה.	29186
אין לשער גודל המצוה של רחל שהכניסה אחותה לתוך ביתה, ובאמת אמרו חז"ל שרק בזכות זו הובטח	29187
לגולי ישראל שיוחזרו לארצם, אחרי שלא עמדה להם זכות האבות ושאר האמהות כדאיתא במדרש איכה	29188
(פתיחה כד), שאמרה רחל מה אני שאני בשם ודם עפר ואפר, לא קנאתי לצרה שלי ולא הוצאתיה לבושה	29189
ולחרפה, ואתה מלך חי וקיים מפני מה קנאת לעבודת אלילים שאין בה ממש, והגלית בני ונהרגו בחרב	29190
ועשו אויבים בהם כרצונם? מיד נתגלגלו רחמיו של הקב"ה, אמר בשבילך רחל אני מחזיר את ישראל	29191
למקומן.	29192
בכ"ז רק הזכות של העמדת השבטים עמדה לה שתפקד גם היא, כל שבטי ישראל הוקמו רק בזכות רחל,	29193
כמו שאמרו חז"ל יתן ה' את האשה הבאה אל ביתך כרחל וכלאה, אף על פי שבועז וכל הסנהדרין שלו	29194
יצאו מלאה, הודו שעיקר הבית היתה רחל, שלא נשתעבד יעקב בבית לבן אלא בשביל רחל (ילקוט שם),	29195
ובמדרש איתא שכל ישראל נקראים על שם רחל כמ"ש רחל מבכה על בניה (ב"ר עא ג').	29196
כמה נצטערה אותה צדקנית להכניס צרתה לביתה פעמיים, אחת משום כבוד אחותה והשנית לסייע להקמת	29197
השבטים, אחרי שראתה סבלה של שרה שלקחה את הגר בדברים לומר אשריך שזכית לזה (ב"ר מה ד),	29198
והסוף היה שבעטה בגברתה כמו שכתוב ותקל גברתה בעיניה, וכל שכן אחרי שכבר נשא יעקב את לאה	29199
אחותה, וידעה מנסיונה את הטעם המר של צרה, ובכל זאת לא נמנעה מלחזור ולהכניס ליעקב את בלהה	29200
למען תטול חלק בהקמת בית ישראל, שברה את מדותיה פעם אחר פעם בלי להתחשב ברגשי נפשה	29201
הפנימיים למען הרבות כבוד שמים.	29202
זה היה רצון הקב"ה שדוקא על ידי מסירת נפש של רחל ותפלותיה ובקשותיה של לאה יוקמו השבטים	29203
כדי שיהיו מוכתרים בכל מעלות השלמות, מזה עלינו לקחת מוסר השכל, איך שדורשים מהאדם להוציא	29204
לפועל את כל כוחותיו, ולא להסתפק בהשגי העבר אלא להיות תמיד מוסיף והולך בבחירה בטוב ושבירת	29205
המדות, כמו שרחל אמנו לא הסתפקה במעשיה הראשונים, אלא קבלה על עצמה פעולות עוד יותר קשות,	29206
כן צריכים אנחנו ללמוד לא להתרפות בעבודתנו אלא לתבוע מעצמנו יותר ויותר וללכת מחיל אל חיל.	29207
(המוסר והדעת).	29208
	29209
מאמר תרי	29210
ותאמר רחל נפתולי אלקים נפתלתי עם אחותי גם יכולתי (בראשית ל' ח').	29211
וברש"י ואני מפרשו לשון עקש ופתלתול, נתעקשתי והפצתי פצירות ונפתולים הרבה למקום להיות שוה	29212
לאחותי, גם יכולתי הסכים על ידי, המסילת ישרים פ"ז מביא מאמרם ז"ל (ב"ר ע"ו ב) על הפסוק ויאמר	29213

כן יאמר ה', רבי פנחס בשם ר"י דציפורי, הרבה קטגורין יעמדו מכאן ועד גיחון, דרך קצרה כזו וכמה תפילות וחיזוקים צריכים, כדי להביא הדבר לידי גמר נגד כל העיכובים המתרחשים!	29214
כשאדם רואה זאת בחוש איך שכל דבר שהוא רוצה לעשות הסוף הוא כי עורבא פרה, מפני כמה קטיגורים הקורים בדרכו, פעם עיכוב זה ופעם אחר בלי סוף ממש, הנה מתעוררת השאלה אם כן איך נתגדלו הראשונים ואבות העולם ז"ל, איך נצחו כל אלה העיכובים אשר כמונו כן אצלם התרחשו על כל צעד וצעד?	29215
ברם האמת היא כי דוקא בזה המקום בו נתגדלו הגדולים, כי מעולם לא נרתעו מפני כל עיכוב, אצלם לא היה שום דבר לעיכוב, ומאמין אני באמונה שלמה שלא יתכן כלל להתגדל ולהתהוות לאברהם אע"ה, אם לא ימלא את כל העולה בדעתו וברצונו, כל דבר גם הכי קל אם אך רצו והחליטו לעשותו, כל קושיות העולם לא היו עומדים בעדם, אם רק הסכימו לעשות הנה נצחו ומלאו ככל שהסכימה דעתם בזה, ורק בזה מתגדל כל גדול.	29216
במדרש (בר"ר נו ה) מובא איך שבדרכם לעקידה בא השטן לאברהם וטען לו כמה טענות וכן ליצחק, והם לא נכנסו עמו כלל בשום ויכוחים, אלא על כל טענותיו ענו לו על מנת כן, הביאור של על מנת כן הוא יהיה מה שיהיה הדבר מוכרח להעשות! במדרש תנחומא (וירא כב) מביא כל העיכובים בפועל שעשה להם השטן.	29217
כיון שראה השטן שלא קבלו ממנו הלך ונעשה לפניו נהר גדול, מיד ירד אברהם לתוך המים והגיעו עד ברכיו, אמר לנעריו בואו אחרי ירדו אחרי, כיון שהגיע עד חצי הנהר הגיעו המים עד צוארו, באותה שעה תלה אברהם עיניו לשמים ויבש הנהר ועמדו ביבשה, ידע אברהם וכן יצחק כי היסוד להתגדל אינו אלא באחד בכל העקשנות, ואף אם תגיע העקשנות לעקשות אבל הדבר מוכרח להעשות! אך כאן הוא המקום להתגדל.	29218
משה רבינו ע"ה התפלל תפלות כמנין ואתחנן ולא נענה, והיה חוזר ומתפלל עוד עד שאמר לו הקב"ה רב לך, נצייר נא אם אחד יבקש דבר מה ולא ימלאו בקשתו, יתכן שיבקש עוד פעמים אחדות, אבל אם כבר ביקש כמה פעמים ולא מלאו בקשתו בטח לא יבקש עוד, וגם שאינו מן הנימוס ודרך ארץ להפציר, ומנין לקח לו כ"כ הרבה עקשנות עד כמנין ואתחנן, מבהיל הדבר! זה יוצא מהיסוד שידעו כי מקום ההתגדלות הוא רק בעקשנות, בין ישר הדבר בין לא הדבר מוכרח להיות! וכן יהיה!	29219
מה לא עשתה רחל אמנו להשיג ולדות כמה מיני תחבולות, ואחר כל זאת אמרה נפתולי אלקים נפתלתי, וכפירוש רש"י מלשון עיקש ופתלתול, נתעקשתי והפצרתי וגם יכולתי שהסכים על ידי, ידעה שאחותה ראויה יותר ממנה ותקנא במעשיה הטובים, ושום דבר לא עכבה להיות שוה לאחותה, כמה עקשנות וכמה עקשות ונצחה! הסכים על ידי! ויונתן בן עוזיאל תרגם מדחקות דחוקות קדם ה', מבהיל הדבר! עליו כביכול אמרו שהיה דחוק לו, כי זה היסוד ואחרת אי אפשר אלא בעקשנות, כי בעדינות וברכות אי אפשר לנצח כלל.	29220
זהו ענין מה שאמרו חז"ל (ברכות לב:): ארבעה דברים צריכים חיזוק, תורה מעשים טובים תפלה ודרך ארץ, שאין הביאור כמו שלומדים תמיד מצד גבורה, אלא כפי דברינו עכשיו, כי למדו לנו חז"ל ענין העקשנות הקדושה, כי צריך האדם להחליט כי ימשיך מעשיו, ולא יחזור לאחוריו בשום אופן, מוכרח להיות וחסל! ודוקא באופן זה יצליח וינצח!	29221
חושבים אנחנו שלהחפץ חיים זצ"ל עלה הכל בנקל, החפץ חיים נתגדל רק הודות לעקשנותו הרבה, כשרצה ליסע לא"י אירע לו מאורע שעכבו, וחשבתי ששוב לא יחשוב ליסע כי הרי רואה כי מן השמים מעכבים אותו, אבל כתבו לי שהח"ח ז"ל קרא את חתנו ומסר מודעה בפניו, ידע הבע"ד שלא יפעול כלום אצלי אני אסע! קודם שהדפיס את המשנה ברורה קרא אצלו מקרה נורא ר"ל, שאחר במקומו היה נחרב לגמרי, אולם גם אז מסר מודעה ואמר שיוכל להיות ח"ו עוד יותר רע, והוא לא יפעול אצלי כלום, אני מוכרח להשלים את מה שהחילות! ורק בזה נתגדל!	29222
כל חולשתנו היא רק שאין לנו עקשנות כלל וגם הננו עדינים יותר מדאי, וכשאינו עדינים הרי ביחס אליו הננו ודאי עדינים, ומכל שכן אל עצמנו שאין אנו יכולים להשיב פנינו ריקם, ובזה כל החורבן שלנו רח"ל, ידע אדם יסוד זה שאם הוא רוצה להתגדל עליו להיות עקשן. (דעת תורה).	29223
	29224
	29225
	29226
	29227
	29228
	29229
	29230
	29231
	29232
	29233
	29234
	29235
	29236
	29237
	29238
	29239
	29240
	29241
	29242
	29243
	29244
	29245
	29246
	29247
	29248
	29249
	29250
	29251
	29252
	29253
	29254
	29255
	29256
	29257
	29258
	29259
מאמר תריא	29260
וילך ראובן וימצא דודאים ויבא אתם אל לאה אמו ותאמר רחל אל לאה תני לי מדודאי בנך (בראשית ל' י"ד).	29261
	29262

בספורנו וזה לשונו, וימצא דודאים מין עשב טוב הריח וטוב אל התולדה, והודיע שבהיות כוונת האמהות	29263
רצויה לפני האלקים יתברך בהשתדלותן בהכנסת הצרות, לענין הדודאים נשמעה תפלתן על זה, כי ראוי	29264
לצדיק שיעשה ההשתדלות הטבעי להשיג חפצו ועם זה יתפלל שישגי התכלית, וישמע אלקים אל לאה	29265
שהקדימה השתדלותה בזה עם תפלתה, באמרה נתן אלקים שכרי אשר נתתי שפחתי לאישי, וזה היתה	29266
ההשתדלות הראשון כשהכניסה צרתה לביתה, ובשכר זה נתנו לה את יששכר, זבדני אלקים אותי, נתן לי	29267
חלק וגמול על ההשתדלות השני בדודאים, ששכר מצוה מצוה, שבשכר דודאים זכתה לזבולון.	29268
טבע ולמעלה מן הטבע הם אחד, ויסוד שתיהן הוא רצונו יתברך כמ"ש בספר הישר לרבינו תם, דגם	29269
במצות התורה אין לנו כי אם רצונו יתברך, וזהו מלא כל הארץ כבודו, ואין חילוק כלל בין האוכל חלב	29270
שהוא עובר על אזהרת תורה ובין העובר על מצוה של טבע, דלפי מה שנתבאר הטבע עצמו הוא תורה	29271
ממש, וכמו שיסוד התורה הוא גילוי רצונו יתברך לעבדיו הנביאים בני אברהם יצחק ויעקב, שזהו מוצא	29272
כל האזהרות והצוויים שקיומם מביא לידי שכר ועבירתן לידי עונש, כמו כן הטבע הוא גם כן גילוי רצון	29273
ה' לכל הנבראים כל אחד לפי ערכו ומדרגתו, וקיומו מביא לידי שכר ועבירתו לידי עונש.	29274
מי שאינו מכיר לימוד זה של שכר ועונש בטבע, הרי הוא כמי שאינו מכיר לשכר ועונש בתורה, מי שהוא	29275
כופר ביסוד של שכר ועונש ואומר שתורה אינה מן השמים, וודאי שכופר הוא בכל יסודות האמונה, כמו	29276
כן מי שאינו מכיר לשכר ועונש בטבע הרי הוא גם כן כופר ביסוד זה, שאינו מאמין שיש אלקים בארץ,	29277
ואינו מכיר שכל הבריאה היא רצונו יתברך.	29278
וכן היתה דעת אומות הקדמונים שאמרו עזב ה' את הארץ, שלא הכירו ביסוד זה של אחד, והאמינו שה'	29279
הוא למעלה מן הטבע אבל בטבע אינו, אבל אנו מאמינים שהבריאה כולה עם כל נבראיה בכל טבעיהם	29280
ותכונותיהם, ובכל תנועותיהם ומעשיהם הטבעיים, הינם אך ורק פי מלך שמור ואין בהם כל דהו של	29281
עצמיות.	29282
ולפי זה פשוט מה שכתב הספורנו, שבעד השתדלות הטבעית בקשו האמהות שכר, משום דבקשת שכר	29283
בעד טבע הוא מיסודות האמונה, דזהו היסוד של אין עוד מלבדו, וכשמבקשים שכר רק בעד קיום התורה	29284
ובעד קיום טבע לא, הרי כמו שאומר שה' הוא רק בתורה ואינו בטבע, שהוא כופר ביסוד ה' אחד ואומר	29285
שעל השמים כבודו, ומה מגוחך הדבר שהאדם יגדיר למציאות ה' שהוא רק בשמים אבל בארץ אינו,	29286
והמתבונן היטב בלבו וממשמש בדופקו של אדם כזה, יראה שבאותו דיבור שאין אלקים בטבע, ישנה כבר	29287
אי אמונה באלקים כלל אפילו בתורה.	29288
וזהו ביאור דברי חז"ל שאמרו אם אין דרך ארץ אין תורה, חז"ל גילו לנו שאותו כח שנובעת ממנו אמירה	29289
זו של אין דרך ארץ, שאינו מכיר לאלקים בטבע, גרעינו של כח זה באמת הוא אין תורה גם כן, כשאין	29290
מכירים לדרך ארץ מן השמים, אין מכירים שהתורה מן השמים, ובאמת רואים זה אנו מחיינו, האם אנו	29291
מפחדים מאוכל חלב ונכרתה, כמו שאנו מפחדים מדברים טבעיים, כגון ארי וגזלן וכדומה? הרי שטועים	29292
אנו בדמותנו שרק טבע אין לנו אלא גם תורה אין לנו.	29293
אם אין תורה אין דרך ארץ, כשאין למעלה מן הטבע היינו תורה, אין טבע שאי אפשר לאדם להכיר ולידע	29294
שיש אלקים בטבע, לולא ניתנה לו גם הנהגה שלמעלה מן הטבע, כל תכלית יציאת מצרים שהוא למעלה	29295
מן הטבע, היה למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ שהמצרים לא הכירו בזה ואמרו עזב אלקים את הארץ,	29296
וכאילו שבטבע לית דין ולית דיין, ותכלית הנסים היה להוציאם מטעותם ולהראותם שהטבע גם כן אינו כי	29297
אם רצונו יתברך, מתוך שהראום שבהנהגת הטבע ישנה הנהגה שלמעלה מן הטבע, נתברר להם ששתי	29298
הנהגות אלו אינן כי אם אחד.	29299
(דעת חכמה ומוסר ח"א מא' י"ד).	29300
	29301
מאמר תריב	29302
ותאמר רחל לכן ישכב עמך הלילה תחת דודאי בנך (בראשית ל' ט"ו).	29303
ידוע כי רחל אמנו היתה עקרת הבית, וגם בני לאה הודו על זה כנאמר ברות כרחל וכלאה, הקדים רחל אף	29304
כי היא הצעירה שהיא עיקר הבית, והנה ידוע שאין קוברין צדיק אצל רשע, ואפילו צדיק קטן לגדול הימנו	29305
אין קוברין, ומן הסתם נחת רוח גדול מאוד לאדם לשכב במנוחתו לדומה לו, ואחרי כי כן מבואר בתורה	29306
הלא נוכל להבין מי יודע גודל הענין של זאת.	29307
והנה קרית ארבע פירש רש"י ד' זוגות, אדם וחווה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה, ורחל עקרת	29308
הבית לא זכתה ליקבר עמו, מפני שאמרה ללאה לכן ישכב עמך הלילה, ואמרו ז"ל (בר"ר ע"ב) שזלזלה	29309
בזה במשכב אותו צדיק, והנה הדודאים כתבו הראשונים שזה מועיל להולדה בדרך הטבע, וידוע כי כל מה	29310
שהאדם יוכל בדרך בטבע אל יסמוך על הנס כאמז"ל (תענית כ:), שמא אין עושין לו נס ואם עושין מנכין	29311

מזכיותיו, וכן גבי תיבת נח שלא החזיקה כולם רק בדרך נס, ועכ"ז ציוה הקב"ה לעשות גדולה שלוש מאות אמה להקטין הנס.	29312
ולכן מחמת חשקה להעמיד שבטי י"ה רצתה להקטין הנס מאי דאפשר, ועכ"ז נענשה עונש גדול כל כך לשלול ממנה עונג כזה להיות במערת המכפלה, עם יציר כפיו של הקב"ה והאבות הקדושים, היש עונג גדול יותר מזה? התבונן כי כן נפסקה הלכה אין קוברין, מובן העונג הנפלא מההיפוך, הרי משפטיך תהום רבה וצדקתך כהררי אל. (חכמה ומוסר ח"א ר"ד).	29313
מאמר תריג	29314
ויבא יעקב מן השדה בערב ותצא לאה לקראתו ותאמר אלי תבוא וישכב עמה בלילה ההוא (בראשית ל' ט"ז).	29315
וכתב הספורנו ז"ל, לכאורה כמו גנאי יחשב לה חלילה, אמנם הודיע הכ' כי היה ענין החיבור אצל האבות ואמהות קדושה ממש, כמו אצל אדם הראשון קודם החטא יעו"ש, וזה היה ענין מה שהשתוקקו כ"כ, והראיה חזקיה המלך שראה ברוח הק' שיצאו ממנו בנין דלא מעלי לא עסק בפריה ורביה, אלא דבא אליו הנביא ואמר לו כי יענש ע"ז משום דבהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמפקדת אבעי לך למיעבד והוא ית' יעשה מאי דבעי (ברכות י.).	29316
מי שידוע בעצמו יבין שענין החיבור חרפה וגנות היא לו כי ענינו כענין בהמי, וכבר כתב הרמז"ל בשם החוקר חוש המשוש חרפה היא לנו, אלא שהחיוב מוטל על האדם, וכן איתא בש"ע כי המכוין לשם הנאה גנאי הוא לו, ולמשכיל אין חרפה יותר מזה, ולולא המצוה היה לאדם ליבוש ולהכלם אם ילדה אשתו, כי נראה שהוא עוסק בענינים מגונים כאלה, ורק המצוה מחפה ואדרבה מקדש הענין, ואם להנאת עצמו מכוין חרפה היא, וכמה לא חלי ולא מרגיש מי שאין בטבעו להבין זאת.	29317
ולכן מה נואלו האנשים העושים מעשה ניאוף בהיתר כמ"ש הרמב"ן ז"ל פ' קדושים, וגם הבנים אשר יולדו להם רק לשחוק ולהשתעשע בהם שיחות הילדים, ומפטמים אותם בפטומי איסור גאוה תאוה וכבוד, ובפיהם אומרים לשם שמים מכוונים אוי לאותה בושה.	29318
ואשר ע"כ טעות גדולה לאנשים המצטערים על חסרון בנים, כאילו הם צדיקים יותר מחזקיה המלך, מי הגיד לו כי בנין מעלי יהיה לו, אדרבה למדנו מחזקיה כי לו הסכים הנביא על ידו היה שמח בזה, וכל אדם יודע נגעי לבבו כי רחוק הוא שיצא ממנו בנין מעלי לפי כוונתו הבזויה, ולפי מיעוט הדעה בחכמת החינוך, ולפי סכנות הדור בעו"ה במצב היהדות.	29319
וכבר אמרו סוף פ"ג (ב"ב ס:), משרבו... דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לישא אשה, אלא הנח לישראל שיהיו שוגגין, ואף לדברי התוס' שם מ"מ מי שאין לו בנים להצטער ע"ז ודאי לא, ומכ"ש לפי מה שבארנו מחזקיה הע"ה המבין יבין כי ברור הוא, ורק בגדר עושין מעשה ניאוף ומבקשים שכר כפנחס רוצים בנים עובדי ה' ית'.	29320
עיקר עבודת ה' ית' הוא מה שהוא עושה בעצמו, ולחכות שבנו יעבוד את ה' והוא יעבוד בטנו ורצונו זה הבל, ורק אם יש לו בן מחויב הוא בעצמו לחנכו וזאת היא עבודתו ג"כ, ואם אין לו בנים אינו מוטל עליו זאת, אבל יש לו הרבה והרבה עבודה בלא זאת, ולמה בחר דוקא במצוה זו אין זה אלא יצר הרע מוטעה.	29321
(חכמה ומוסר ח"א מא' קכ"ד).	29322
מאמר תריד	29323
ויזכר אלקים את רחל וישמע אליה אלקים ויפתח את רחמה (בראשית ל' כ"ב).	29324
ארשב"ג כל ימי גודלתי בין החכמים ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה, רחל תפשה בשתיקה עמד זרעה בשתיקה, ראתה סבלונותיה ביד אחותה ושתיקה, אמר לה הקב"ה את שתקת חייך בזכות אותה שתיקה אני זוכרך, שנא' ויזכור אלקים את רחל (מדרש תנחומא שם), טבע הנשים פטפטניות הן, גם אנשים בשעה שדוחק להם איזו מדה אז אין מעצור לרוחם, כש"כ בדבר עיקרי אשר נוגע להם לכל קיומם, שאין בכוחם להבליג על יגונם ויתפרצו מחוץ לגדרם.	29325
והנה רחל אע"ה שנפשה היתה קשורה בנפש יעקב אע"ה, שהכירה מעלת צדקתו וקדושתו העליונה, וידעה אם לאה תנשא במקומה אליו, יתכן שהיא תשאר להנשא לעשיו כמו שחשבה לאה מקודם, והיה לה לחשוש פן יקפיד יעקב אע"ה שלא לקחתה מפני איסור שתי אחיות, ולדעת הרמב"ן ז"ל מתה בטרם נכנסה לארץ ששם עיקר קיום התורה, והיה מקום שתאבד ע"י שתיקתה את בעלה הצדיק, בכל זאת כשראתה רחל שמכניסין לו לאה אמרה עכשיו תכלם אחותי, עמדה ומסרה לה אותן סימנים (מגילה י"ג).	29326
והרי טבע הנשים קנאיות הן, וכמאמרם אשה מקנא בירך חברתה ונעשין צרה זו לזו, ובכ"ז הבלגיגה על כח הקנאה שלה שלמעלה מכח הבשרי, וה' היודע ובוהן לבבות הוא יודע להעריך מעשי אנוש, ורק הוא	29327

העריך את פעולתה הגדולה הזאת, עד שהעמידה בזכותה יותר מאבות העולם וממשה רבינו הרועה הנאמן ע"ה כמבואר (במ"ר איכה).	29362
באותה שעה קפצה רחל אמנו ע"ה ואמרה לפניו רבש"ע, גלוי לפניך שיעקב עבדך אהבני יתירה ועבד בשבילי לאבא ז' שנים, וכשהושלמו אותם ז' שנים והגיע זמן נשואי לבעלי, יעץ אבי להחליפני לבעלי בשביל אחותי, והקשה הדבר עלי מאוד, והודעתי לבעלי ומסרתי לו סימן שיכיר ביני ובין אחותי כדי שלא יכול אבי להחליפני, ולאחר כך נחמתי בעצמי וסבלתי את תאותי ורחמתי על אחותי שלא תצא לחרפה, ולערב חלפו אחותי לבעלי בשבילי, ומסרתי לאחותי כל הסימנים כדי שיהיה סבור שהיא רחל, ולא עוד אלא שנכנסתי תחת המטה שהיה שוכב עם אחותי, והיה מדבר עמה והיא שותקת, ואני משיבתו כדי שלא יכיר לקול אחותי, ולא קנאתי בה ולא הוצאתיה לביישה.	29363
ומה אני שאני בשר ודם עפר ואפר לא קנאתי לצרה שלי ולא הוצאתיה לחרפה, ואתה מלך חי וקיים מפני מה קנאת לעבודת אלילים שאין בה ממש, והגלית בני ונהרגו בחרב ועשו אויבים במ כרצונם, מיד נתגלגלו רחמיו של הקב"ה ואמר בשבילך רחל אני מחזיר את ישראל למקומן הה"ד (ירמיה ל"א), כה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בניה, מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעולתך, ויש תקוה לאחרייתך נאום ה' וישבו בנים לגבולם עכ"ל.	29364
גמלה חסד עם אחותה ולא קנאה בצרתה ומסרה סימניה, ולא עוד אלא שהשמיעה את קולה כדי שלא יכיר בקול אחותה, למרות שהודיעה לבעלה מראש כי יתכן שירמו אותו וקבע סמנים כדי שלא יחליפה, ונתחרטה מזה ומסרה הסימנים לאחותה, וזו היא מעלה גדולה שאין על עפר בדומה לה, ובגלל הפעולה הזאת תבעה בדין מדה כנגד מדה שירחם ה' על בניה אף שהכעיסו את יוצרם בעבודה זרה, ומה שלא עמדה זכות אבות העולם ומעשיהם הגדולים, ומה שלא עמד זכות רעיא מהימנא אדון כל הנביאים עמדה זכותה, והרי לנו מזה שהכריע זכותה יותר מזכות אבות ומשה רבינו.	29366
מזה אנו למדין כי השי"ת מביט בעיקר עד כמה יש לו לאדם לברר את מדותיו, לכבוש אותם ולתקנם בקצה ההיפוך הטבעי לגמרי מכל וכל, ואלו לא השלימה את מעשה החסד שלה עם אחותה מכל וכל, לא זכתה לכל הזכות הזו שישוּבו בניה לגבולם, כי אלו מסרה הסימנים ולא השמיעה קולה, לא היתה הפעולה שלימה בתכלית והיתה יוצאת בחרפה, אלא רצתה בלב שלם לגמול חסד לאחותה.	29367
זאת הפעולה היא למעלה מפעולות החסד של אברהם יצחק ויעקב, שרצו לפני הקב"ה כסוסים בין בצעי המים, וזכותה רב יותר מזכות עקדת יצחק, והראיה שיצחק תבע זכות העקדה ולא נענה, כי מדותיו של הקב"ה מדה כנגד מדה, ודוקא במדת רחל שכבשה כח הקנאה שלה בקצה ההיפוך, היא הגורמת שיגמול ה' חסד לבניה ולא יקנא לעבודה זרה שלהם, וכמה גדולה הפעולה הזאת שהכריעה מדת הדין למדת הרחמים ביום תוכחה. (מוסר התורה ח"א).	29368
	29369
	29370
	29371
	29372
	29373
	29374
	29375
	29376
	29377
	29378
	29379
	29380
	29381
	29382
	29383
	29384
	29385
	29386
	29387
	29388
	29389
	29390
	29391
מאמר תרטו	29392
ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף ויאמר יעקב אל לבן שלחני ואלכה אל מקומי ולארצי (בראשית ל' כ"ה).	29393
פירש רש"י איני רוצה לצאת כי אם ברשות, ידועות הן הנסיבות שגרמו לו ליעקב לעזוב את בית הוריו ולבוא לגור אצל לבן, יעקב ברח מארץ כנען מעשיו אחיו, ישיבתו אצל לבן לא היתה נוחה כלל, ללבן היו כוונות רעות בזה שעייב את יעקב לעזוב את ביתו, בעל ההגדה מציין זאת לבן בקש לעקור את הכל, כל זמן שהיה יעקב שרוי בפחד עשיו אחיו, לא יכול היה לעזוב את ביתו של לבן, ורק עתה הגיע זמנו לחשוב על שיבה לבית הוריו, כיון שפגה יראתו מפני עשיו כאשר ילדה רחל את יוסף, שנאמר והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשיו לקש, משנולד יוסף בטח יעקב בהקב"ה ורצה לשוב.	29394
טבעי היה שיעקב ינצל ההזדמנות הראשונה להפטר מלבן ולשוב לבית אביו, מה לו להתחשב ברצונו של לבן או בסירובו, ואילו למעשה לא זו בלבד שיעקב נהג מדת דרך ארץ ללבן ובא לשאול ממנו רשות, אלא אפילו משהלה סירב לתת לו את הרשות, נשאר עמו עוד שש שנים נוספות.	29395
נראה מכאן שחובת דרך ארץ גדולה היא עד כדי כך, שכל החשבונות נדחים מפניה, הנה יעקב מחויב היה לנהוג דרך ארץ בלבן מחמת הכרת טובה, כיון שגמל עמו חסד ונתן לו מקלט בביתו וכן השיא לו את בנותיו, אף על פי שלא לטובתו של יעקב התכוון לבן, אלא אדרבה בקש לעקור את הכל, יתר על כן כבר קיבל שכרו מושלם בשביל טובתו עם יעקב, שכן יעקב עבד בשבילו פי כמה, ונוסף על כך הודה לבן בעצמו ויברכני ה' בגללך.	29396
חובת דרך ארץ זו מנעה מיעקב לעזוב את בית לבן ללא רשות, ומה שכן ברח לבסוף כפי הנראה משום שבא על כך צווי מיוחד מאת השי"ת, ככתוב ויאמר ה' אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך, שהיה גילוי מיוחד שלא להתחשב בסירובו של לבן וברשותו, אבל כל עוד שלא נתגלה לו רצון ה' במפורש, לא אבה בשום פנים לפגום במדת דרך ארץ, למרות שהיו לו נמוקים מוצדקים כנגדה.	29397
	29398
	29399
	29400
	29401
	29402
	29403
	29404
	29405
	29406
	29407
	29408
	29409
	29410
	29411

אדמו"ר הסבא זצ"ל היה מרחיב את הדבור בחובת מדת דרך ארץ המתבלטת במשה רבינו ע"ה, שבשעה	29412
שציוהו הקב"ה במדין ללכת בשליחותו ולגאול את ישראל ממצרים, נאמר וילך משה וישב על יתר חתנו	29413
(שמות ד' י"ח), ופירש רש"י ליטול רשות, הרי שאלמלא לא היה יתרו נותן את הרשות המבוקשת, היה	29414
משה נמנע ללכת בשליחותו של מקום, והצלת כלל ישראל מה יהיה עליה?	29415
אלא מכאן שאין האדם רשאי לקפח חובה המוטלת עליו, גם מפני ענינים רמים וחשובים העומדים בפניו	29416
על הפרק, שכן חובת דרך ארץ המוטלת עליו מחייבתו באותה מדה שמחייבתו החובה ללכת בשליחותו של	29417
מקום, ואין לדחות חובה המוטלת עליו בפני חובה אחרת, למרות שבשליחות זו תלויים ענינים נשגבים,	29418
ואשר לענין פקוח נפשות הרבה שלוחים למקום.	29419
ובאמת נקודה זו מובלטת גם בענינינו, הנה ישיבתו של יעקב בבית לבן היוותה בשביל יעקב סכנה,	29420
שפירושה סיכון של כלל ישראל שהיה עתיד לצאת ממנו, שהרי לבן בקש לעקור את הכל, המקום	29421
המוכשר בשביל יעקב לגדל את י"ב השבטים, ולבסס את יסודו של העם הנבחר היה ארץ ישראל, ובכל	29422
זאת לא נטה יעקב ימין ושמאל כל עוד שחובת דרך ארץ כלפי לבן חובה, וכל עוד שלא בא אליו גילוי	29423
מיוחד שחובה זו אינה קיימת יותר, והיעוד הגדול לבנות את עם ה' מה יהא עליו? לא עליו החובה לדאוג	29424
לזאת, עליו למלא רק את המוטל עליו וה' כרצונו יעשה. (מסילות חיים).	29425
	29426
מאמר תרטז	29427
וישמע את דברי בני לבן לאמר לקח יעקב... ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה (בראשית ל"א א').	29428
ר' יהושע דסכנין בשם רב לוי אמר אין כבוד אלא כסף וזהב (ב"ר עג ח), דבר זה פלא שכסף יקרא כבוד,	29429
אחרי שחז"ל אמרו אין כבוד אלא תורה שנאמר כבוד חכמים ינחלו, ותיריך הגר"א שכל פעם שכתוב כבוד	29430
בתורה הוא מלא, חוץ משני מקומות שנכתב חסר, ולכן דרשו חז"ל שאין כבוד אלא כסף, כלומר שכבוד	29431
שנכתב חסר מורה על כסף.	29432
הטעם הוא דכבוד אשר יש בו לכבוד את בעליו היא התורה, וכמ"ש רב יוסף אי לא האי יומא דקא גרים	29433
כמה יוסף איכא בשוקא (פסחים סח:), אם לא בשביל התורה שקבלנו בשבועות שעל ידה התרומם, היה	29434
דומה לשאר הדיוטים בשוק שגם שמם יוסף, אבל יש כבוד מדומה שבא מעושר, ואין זה כבוד אמיתי אלא	29435
רק לבוש חיצוני, וכמ"ש החכם אין מעלת האמת הבגדים החמודות אלא הדעות הזכות (מבחר הפנינים), כי	29436
בסור ממנו העושר בטל מיד כבוד זה, ולא עוד אלא אפילו בשעת כבודו אינו אלא חסרון, כי אף פעם אינו	29437
שבע בעושרו, וכמ"ש חז"ל אין אדם מת וחצי תאוותו בידו יש לו מאה רוצה מאתים (ק"ר א ל"ד).	29438
בוא וראה איך שלבן אבי הרמאים נאלץ להודות ליעקב נחשתי ויברכני ה' בגללך שבזכות יעקב נתעשר,	29439
ואמרו במדרש שלא היה ללבן בנים זכרים עד שבא יעקב, במקום להכיר תודה ליעקב ולתת לו משכורתו	29440
בעין יפה, ניסה רשע זה לרמותו שיצא ממנו חינם אין כסף, בהחליפו את משכורתו עשרת מונים, ואמרו	29441
חז"ל מאה פעמים (ב"ר עד ב).	29442
כל פעם שראה לבן שהמזל משחק ליעקב היה תיכף משנה ההסכם, וכל זה עשה על פי ניחושיו וקסמיו,	29443
ואחרי שכל זה לא הועיל לו אומר רשע זה, הבנות בנותי והבנים בני והצאן צאני וכל אשר אתה רואה לי	29444
הוא, לא הספיק לו שיעקב עבד שש שנים עבור הרכוש, וארבע עשרה שנה עבור נשיו, אלא אחרי ככלות	29445
הכל עומד בשלו שהכל רכושו, ובאמת כוונתו היתה לרצוח את כולם ולקחת הרכוש לעצמו, כמ"ש חז"ל	29446
על הפסוק ארמי אובד אבי (דברים כ"ו), שלבן רצה לעקור את הכל רש"י שם, אלא שנרתע מההתראה	29447
שהותרה בחלום.	29448
כל כך הרבה עושר היה לו וכה נתברך בזכותו של יעקב, ובכל זאת לא שבעה עינו בעושרו עד שמוכן היה	29449
לשפוך דם בנותיו וחתנו ונכדיו כדי להוסיף על עושרו, מוכן להתכחש לחתנו שעבדו בנאמנות ומסירות	29450
עשרים שנים, להתכחש לבנותיו ולנכדיו הכל מחמת להיטותו לממון, וכן איתא במדרש שלבן לקח	29451
משכונות מאנשי מקומו ברמאות, ומזה הכין צרכי החתונה עבור יעקב ולאח (בר"ר ע יז).	29452
לא די לו מה שיעקב עבד שבע שנים בעד בתו ובינתים נתברך הוא בעושר, גם לא די לו מה שרימה את	29453
יעקב ונתן לו לאה במקום רחל, אלא עוד היה מוכרח לרמות את אנשי מקומו כדי לשלם עבור הוצאות	29454
החתונה, כבוד הבא מעושר כזה האם יש בו איזה ערך אם בעליו כה מסוגל לפחיתות ובזיון? התורה	29455
שעליה כתוב דרכיה דרכי נועם מנחילה לאדם כבוד אמיתי אם מעט ואם הרבה יאכל, באיזה מצב כלכלי	29456
בו ימצא האדם נשאר הוא מכובד, כמו שכתוב כי מכבדי אכבד זהו הכבוד הכתוב מלא, משום שהוא מלא	29457
ברכת ה'. (המוסר והדעת).	29458
	29459
מאמר תריז	29460
ויאמר ה' אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך (ל"א ג').	29461

כשאמר לו הקב"ה שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך, שלח יעקב אחרי רחל ולאח ודבר איתן כי לבן מתנהג עמו לא טוב, ולכן ילכו אל ארצו כאשר דבר ה' ברוך הוא, וקשה כי הנראה כי אלו היה לבן מתנהג עמו כפי טוב לא היה מקיים דבר ה'?	29462
כתב ר"י באבות על אותם האנשים אשר תמיד נמצא בפיהם דבר ה' והם רחוקים מהשם יתברך, ביאור הדבר כי כלי יקר מאוד אין להשתמש בו הרבה, רק לפרקים מועטים שלא יתקלקל.	29463
וכן יראה הוא ענין יקר מאוד, ואין להשתמש בה במקום שאפשר בלא זה, ביאור הדבר כמו שקיימא לן (שבת לב.), לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה לומר שעושין לו נס שמא אין עושין לו נס, ואם עושים לו נס מנכים לו מזכותיו, הגם שאצלו יתברך שוה הוא טבע ונס, עם כל זה כך גזרה חכמתו שיהיה העולם מתנהג בטבע כל מאי דאפשר, וכן בעסק מצינו יכול ישב ובטל? תלמוד לומר בכל אשר תעשה (ספרי).	29464
וכמו כן בענינו האדם צריך לעשות מעשיו כל מאי דאפשר בפשטות, שלא יהיה ניכר ממנו כל כך שהוא עושה דברים בקדושה ובטהרה ובחסידות, כי מלבד ענין של והצנע לכת עם אלקיך, זולת זה פן יטעה אחרים בזה שיראה החיצוניות יותר מהפנימיות, ושקר גדול הוא ושנאוי בעיניו יתברך, על כן כל מה שיכול האדם לעשות ולדבר בחיצוניות בפשטות, בלי התראות צדקות וחסידות באברים החיצוניים, טוב יותר וקרוב אל האמת, וזהו המשל מכלי יקר שהשימוש מקלקל, ככה בזה הדיבור והמעשה הנראה לאדם מקלקל הפנימיות, על כן הסתר דבר לה' יתברך, ויעשה או ידבר כל מה דאפשר בפשוטו מילי דעלמא נכון יותר.	29465
וזהו שהורה לנו התורה בענין יעקב אבינו, כי הוא וגם רחל ולאח בתשובתן דברו בפשוטו מילי דעלמא דוקא, כי לבן עושה עמהן רק רע ונכריות נחשבו לו, ועל כן אין כל כך קשה לעזוב בית אב כזה, אבל סוף מעשה במחשבה תחילה גילו בדיבורם, כי כוונתם באמת לעשות ציווי השם יתברך, ומזה נוכל לקחת הנהגה כי האדם יעשה גם מצוה בדרך פשוט בחיצוניות, אבל בפנימיותו צריך להקיף כל החיצוניות הפשוט במילי דשמיא והבן זאת.	29466
וכן בענין יעקב עם עשיו ששלח יעקב אע"ה להתחנן לו, ויחץ את העם לשני מחנות, היה עושה הכל בפשוטו כמו איש פשוט, אבל כל זה רק מחמת כי האדם צריך להתנהג על פי הטבע, אבל עומק המחשבה בכל מעשה דרך הטבע שעושה, צריך להיות כולו לה' כי הוא מסבב הטבע, ובזה מוטעים בני אדם כי הם סוברים או סייפא או ספרא, ואי סייפא לא ספרא, לא כן דרך השם יתברך האבות היו מתנהגים הכל על פי הטבע, אברהם אע"ה עם שרה, יעקב אע"ה עם לבן, הכל בטבע וזה כל התכלית.	29467
יארכו הדברים לדבר בזה, אמת כי דבר קשה הוא כי על כן נכשלים בני אדם בזה שמגשמים עצמם מאוד, והאמת שכל מה שהאיכות רב ימעט הכמות, כמו תורה שבכתב נגד בעל פה, ולכן נכתב ביעקב אבינו ע"ה אחר אריכות סיפור דרך הטבע שעשה, תכלית מחשבתו ובטחונו עליו יתברך הצילני נא מיד אחי.	29471
ויש ליתן טעם למה רצה השם יתברך כן, כי הנה שיטת הפילוסופים שלא יראו ולא יפחדו מכל דבר, אבל כבר הכה על קדקדם הרמב"ן בספרו ואמר שלא כן דרך הצדיקים, והטעם כדי להתרגל בזה ביראת השם יתברך, והנה אנחנו רואים כי חייו של האדם אשר כל רגע תלוי בסכנה גדולה, ועם כל זה יען כי אינו יכול לעשות ולעזור במאומה ע"כ אינו מפחד מזה כלל, מה שאין כן על פרנסה האדם מפחד והיינו מפני שיכול לעזור בטבע, וזה הטעם שהניח הקב"ה חיי הטבע כדי ליתן מקום ליראה. (חכמה ומוסר ח"ב מא' רכ"א).	29472
מאמר תריח	29473
וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה השדה אל צאנו (בראשית ל"א ד').	29474
כשיעקב אבינו קרא לרחל וללאה השדה אל צאנו, לומר להם כי נצטוו לשוב אל ארץ כנען, אמר להם הקדמה גדולה היאך פני לבן איננו כתמול שלשום, ומה שהתל בו והחליף את משכורתו עשרת מונים, ובסוף אמר להם מה שנאמר לו מפי ה', עתה קום צא מן הארץ הזאת ושוב אל ארץ מולדתך, והן גם הן ענו כסדר הזה, ותען רחל ולאח ותאמרנה לו העוד לנו חלק ונחלה בבית אבינו, הלא נכריות נחשבנו לו כי מכרנו ויאכל גם אכול את כספנו, כי כל העושר אשר הציל אלקים מאבינו לנו הוא ולבנינו, ועתה כל אשר אמר אלקים אליך עשה.	29475
ופליאה עצומה אני רואה כאן, לשם מה באו ההקדמות האלו בשעה שכך ציוה הקב"ה, בפרט מה שענו לו רחל ולאח, ותאמרנה לו העוד לנו חלק ונחלה בבית אבינו, ועתה כל אשר אמר אלקים אליך עשה, הרי הוא כאילו אמרו, עכשיו שכך הוא הדבר כי מכרנו ואכל את כספינו, לכן כל אשר אמר אלקים אליך עשה, וכל זה פלא דמשמע מכיון שאין לנו מה לחכות, לפיכך אנו מסכימים שתעשה מה שאמר אליך אלקים, ואם לא היה כך אם היה כן נותן להם נדוניה וגם היה להן לקוות ירושה ממנו, לא היה צריך לעשות מה שאמר לו אלקים ח"ו ואיך מבינים זאת?	29476
	29477
	29478
	29479
	29480
	29481
	29482
	29483
	29484
	29485
	29486
	29487
	29488
	29489
	29490
	29491
	29492
	29493
	29494
	29495
	29496
	29497
	29498
	29499
	29500
	29501
	29502
	29503
	29504
	29505
	29506
	29507
	29508
	29509
	29510

אלא מכאן למדנו יסוד גדול בעבודת השי"ת, שבל יאמר אדם אמת שאם אעבוד את השם ואקיים את התורה יהיה לי לסבול הרבה ולא יהיה לי טוב, אבל כדאי להביא קרבן בעוה"ז שהרי שם בעוה"ב יהיה לי טוב, החושב כן טועה הרבה ולא זו הדרך בעבודת השי"ת, כי האדם מחוייב וכן תובע הקב"ה מאת האדם, שיתבונן וימצא שאם יקיים רצונו של מקום יהיה לו טובה וברכה בעוה"ז, והקרן קיימת לו לעוה"ב, כי בקיום התורה אין רע בשום מקום ובכל זמן רק טוב תמיד בזה ובבא.	29511
ואל יחשוב האדם שהעולם הזה — ניקעס יש להם עוה"ז לא מיניה ולא מקצתיה, מי שיש לו קצת התקרבות להם רואה כמה אומללים הם ממש, ואין להם גם מעונג עוה"ז ולא כלום! והטעם פשוט כי כל זמן שבאדם שולטים המדות הרעות אין לו שום הנאה בחייו!	29512
והנה שלמה המע"ה מסיים בספר קהלת, סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם, וקשה לשם מה דבר שלמה עד עכשיו ואמר הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים הכל הבל, נסיתי זה וגם זה הבל וגם זה הבל, ואח"כ מסיים סוף דבר ומאי שייך זה לזה? ואם העולם טוב ויפה האם בטל ח"ו סוף דבר הכל נשמע כי זה כל האדם? ומה צריך להקדים לזה שהכל הבלים וגם זה הבל?	29513
וראים אנו מכאן שהדרך להגיע שהאדם ירגיש הצורך בעבודת השי"ת והעונג בזה, הדבר הראשון הוא לדעת ולהבין שאין שום קרבן בעשיית רצון השם, אלא אדרבא כל עוה"ז הוא הבל הבלים, ולכן אל ידאג האדם מה שעוזב עוה"ז כי הבל הבלים הוא, ועי"ז יבין אח"כ את הסוף דבר הכל נשמע כי זה כל האדם!...	29514
וכן ברחל ובלאה שאמרו לו העוד לנו חלק, שאמרו ליעקב אבינו אמת אנו רואות שנכריות נחשבנו לו, ורואות אנו בחוש שציווי השי"ת לך לצאת טוב לנו ג"כ, ואין זה קרבן אצלנו לקיים ציווי השי"ת, אלא אנו מרגישות בחוש כי טוב לנו לצאת מבית לבן אבינו כי העוד לנו חלק, וזהו מה שסיימו ועתה כל אשר אמר אליך אלקים עשה, ואין הכונה לומר שאם לא היה כן לא צריך לשמוע אל השם ח"ו, אלא שאמרו אנו מרגישות שציווי השם טוב לנו גם בעוה"ז, וכן צריך לעבוד את השי"ת, לדעת כי זה הוא העונג האמיתי ההתרחקות משקר של הבל הבלים. (לב אליהו ד"א).	29515
מאמר תריט	29516
ואביכן התל בי והחליף אל משכורתי עשרת מונים (בראשית ל"א ז').	29517
במכתבו כותב כי חפץ לבוא אצלנו על זמן קצר, אף כי יוכל לשער עד כמה גדול חפצי להיות בצותא חדא, ותמיד אתאונן על שאינני זוכה להשמיע דבריני בשער בת רבים לפני חכמים גדולים ונבונים, כי בזכות הרבים האיר לנו ה' במאורות גדולות, ולו הייתי בעל מעשה אז כדאים הדברים להאיר לאדם כל ימי חייו בכמה ענינים וכמה יסודות הדת, אכן ובכל זה חלילה לכם לעשות זאת מפני כמה טעמים, והעיקר כי מלאכת ההשגחה דורשת לבל נסיה דעתנו ממש, ויום אחד אם יפקד ואולי עוד מעט יותר, הוי כמעט מעוות לא יוכל לתקן.	29518
מידי קוראי בפ' השבוע נשתוממתי כל העת מה זאת שמירת דין גזל, אף משטחיות פשט הכתובים לא יאומן כי יסופר, יעקב אבינו בעצמו אמר והחליף את משכורתי עשרת מונים, וחז"ל (רש"י שם) ביארו כי מונים הם מספר עשרה, ועשרת פעמים עשרה הם מאה פעמים, כדאי להתבונן בזה מלבד הרמאות שרימה אותו במה שהחליף מרחל ללאה, ובכל זאת כתוב ברש"י מה ראשונות באמונה אף אחרונות באמונה, אף על פי שברמאות בא עליו.	29519
ולדעתי אחשוב שמה שכתוב וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה השדה אל צאנו, זהו מפני דיני השמירה כי לא עזב צאנו אף רגע, כאשר אמר הוא בעצמו הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה ותדד שנתי מעיני, ומפני זה כאשר רצה לדבר ולהמלך עם נשיו שלח וקרא אותם השדה, ולא הלך לביתו בזמן שעליו לרעות הצאן.	29520
נורא מאוד עד כמה על האדם לשום נפשו בכפו במסירת נפש ממש לקיים איזה דין תורה, ובפרט גזל אשר כידוע קופה של עבירות ומי מקטרג גזל (ויק"ר לג ג), ובפרט גזל רוחני אשר אין במה להשיב לפייס ולשלם, ואוי לנו מיום הדין של גזל, ומיעקב אבינו נלמד דיני שמירה, ומדוע לא נלמד אף מעט מה שנוגע לענינו אשר קבלנו עלינו שמירה וגם שמירה רוחנית, איך מוטל עלינו לשום נפשינו בכפינו, איך לצאת את דין הפשוט אחרי כי שומרים אנחנו וגם שומרי שכר, לכן אקדים לייעץ את כבוד ידידי כי אין הדבר שוה בנזק הרבים ח"ו, אף כי הדבר נחוץ מאוד כפי שנראה לפעמים, אכן עלינו לבקש עצות אחרות אך לא לעזוב את הרבים באמצע הזמן בלא דעת השגחה. (דעת חכמה ומוסר מא' רע"א).	29521
מאמר תרכ	29522
ויאמר אלי מלאך האלקים בחלום יעקב ואמר הנני (בראשית ל"א י"א).	29523

אחז"ל ויאמר אלי מלאך האלוקים לו ולדורות, אין דור שאין בו כיעקב, אע"פ שמדרגת יעקב בבטחון	29560
היתה כ"כ גדולה, עד שכל הטבע היה משועבד ליעקב, ולא היה ביכולתו של לבן עם כל רמאותיו להפסיד	29561
ליעקב כלום, וכל ההשתדלות של לבן עלתה בתהו ולא פעלה כלל, ואף שהיה מצד הטבע סיוע ללבן, אבל	29562
מכיון שגם הטבע היה נכנע ליעקב להתהפך כפי טובו, לכן לא עלתה בידו כלל יגיעתו.	29563
והנה מבואר בתורה שהחליף את משכורתו עשרת מונים, והיה זה מרמאותו של לבן אחר שפסק עמו על	29564
עקודים, לשנות את משכורתו אחר שנתעברו לנקודים, מאחר שחשב לבן שהרי בודאי שהיה העיבור	29565
מעקודים לטובת יעקב, היה מתנכל לשנות מכפי מה שפסק מתחילה לנקודים, ובדעתו שפט שכיון	29566
שנתעברו עקודים שוב לא יתחלפו לנקודים, ואחר שישנה עכשיו לנקודים בטח הוא ירויח ולא יעקב.	29567
אמנם באמת היה מתחלף גם הטבע של הצאן לפי התחלפות הפסק, והיו מתחלפים גם אחר העיבור	29568
מעקודים לנקודים, וכמו כן גם בשעת לידה, ואחר שראה לבן שגם הלידה היא לטובת יעקב, היה מחליף	29569
פסיקתו הקודמת גם בשעת לידה לטובתו, וגם אז התהפך הטבע לפי פסיקתו העכשוית, כמו שמבואר	29570
ברמב"ן על הפסוק אם כה יאמר, שגם בשעת הלידה נתהפך הצבע של הצאן לטובת יעקב.	29571
הרי נתברר לנו מזה עד כמה הגיע למדרגת בטחון, עד שהיה חזק כ"כ בדעתו וסמיכת לבו על ה', עד שאף	29572
שהחליף לבן משכורתו עשרת מונים גם בשעת לידה, והוא ידע כוונת לבן שמחליף משכורתו מכפי שהיה	29573
מקודם, שסובר שאחר העיבור או בשעת הלידה אם יחליף לטובתו, שוב א"א עוד שישתנה הצבע לטובת	29574
יעקב, בכל זאת היה מסכים להפסק של לבן והיה חזק בבטחונו שלא יפסיד כלום.	29575
שאין הצבע נחשב לגמרי שיגיע לו נזק או תועלת על ידו אחר שהוא בוטח בה', והיה תקיף בדעתו	29576
שהבטחון בה' יכריע את הכל לטובתו, ולא התפעל כלום אף אם החליף משכורתו עשרת מונים מגודל	29577
מדרגתו במדת הבטחון, ויתכן שזהו מה שרמזו חז"ל באמרם ויאמר אלי מלאך האלוקים יעקב, לו ולדורות	29578
שאין לך דור שאין בו כיעקב, רצו בזה ללמדנו שביכולת כל אדם להגיע למדרגת הבטחון בלי שום סיבה	29579
כלל וכמו שהעלה הרמב"ן ז"ל.	29580
ומה שרבים שואלים מאחר שיעקב היה שלם בתכלית השלמות במדרגת הבטחון, עד שנעשו לו נסים כמו	29581
שמסופר בתורה מענין החלום של המלאך, א"כ מדוע הוצרך להמקלות שלכאורה הוא סותר לגמרי לכל	29582
ענין הבטחון, שאין לך סיבה גדולה מהמקלות אשר יסבבו שיולידו הצאן ולדות שיהא בהם הצבעים	29583
לטובת יעקב, ומאחר שסוף כל סוף כאשר החליף את משכורתו היה מתחלף הצבע לטובתו, הגם שלא היה	29584
אז שום סיבה להתחלפות כי כבר היה אחר העיבור, ולפי דעת הרמב"ן אירע כזאת גם בשעת הלידה, אשר	29585
אז בודאי אין מועיל שום סיבה טבעית לשנות הצבע לטובת יעקב.	29586
בכ"ז יש לתמוה לאיזה צורך העמיד המקלות? והיה ראוי לפי שלמותו במדרגת הבטחון שלא יצטרך	29587
להמקלות שהוא דבר מותר לגמרי להבוטח באמת, ומה הועיל לו המקלות מאחר שהוא ענין שנגד הבטחון	29588
לגמרי? ולא לבד שלא יועיל בהבטחון אלא עוד יביאו רפיון לכאורה בסמיכת לבו ובטחונו?	29589
אמנם זה מובן אף במושכל ראשון, שלא יתכן לומר שפעולת המקלות היתה מערמימות של יעקב לגרום לו	29590
טובה על ידם, והוא השיג עי"ז חפצו שיולידו הצאן כפי הראוי לטובתו, ולולא שהסיר המקלות היה לבן	29591
מרויח ויעקב נפסד, דא"כ איך לא הכיר לבן את זאת ונעשה ותן ליעקב על ערמימות גדולה כזאת? הלא	29592
מבואר שגם אחרי שכבר קצץ ליעקב השכר שלו, היה חוזר ומחליף משכורתו גם אחרי הפסק שלו, ואחר	29593
שהיה מבקש ומחזר אחרי כל ההתנכלות לרמות את יעקב ולגזול ממנו את משכורתו, מכ"ש שלא היה	29594
מוותר על העמדת המקלות שזה היה מביא להפסד גמור ללבן?	29595
אלא שבאמת מוכרחים אנו לומר, שלא היה מכוון בזה שום סיבה ליעקב שירוויח על ידו ולא פעלו כלל	29596
לטובתו, והוא מובן בתחילת העיון אפי', שהרי בהמקלות היו הרבה צבעים ולא לבד הצבעים משכר של	29597
יעקב, אלא גם מהצבעים אשר היו משכר של לבן, ולכן לא נחשבו המקלות בסוג בקשת סיבה בבטחונו,	29598
ואף אם היה בהמקלות סיבה להוליד הצאן שהם משכר של יעקב עצמו, הרי לא הועילו כלום מאחר שגם	29599
אחרי הפסק היה מחליף לבן את משכורתו, אמנם יקשה א"כ לאיזה ענין העמיד המקלות? ומה צורך בזה	29600
כל עיקר?	29601
אכן ביאור הדברים והוא הנכון, שצורך המקלות היה מצד שהיה ליעקב דין שומר, והיה מחוייב מצד דין	29602
השמירה לפקח בכל כוחו ותחבולותיו לטובת בריאות ואפשרות הלידה להצאן (הרמב"ם סוף הל'	29603
שכירות), נמצא שהיה מחוייב להציג את המקלות ליחמנה הצאן, כי בלתי החימום לא יצויר העיבור	29604
ובהעדר הצבעים יחסר בהחימום כפי הצורך, וכמו שהעידה התורה ושם יעקב את המקלות לעיני הצאן	29605
ברהטים ליחמנה במקלות (ויצא ל').	29606
אמנם צריכים להבין מדוע התחיל להשתמש במקלות רק אחר שפסק לו לבן את שכרו ולא קודם, דאם הוא	29607
מהצורך לחמימות הצאן לסבב הלידה כפי הראוי, היה מן הצורך שיעשה כמו כן קודם שקבע לו לבן שכרו	29608
כמו אח"כ? אמנם הוא מבואר בפשיטות, כי מקודם לא הפריד לבן מהעדר כל טלוא ונקוד, והיו בעדר כל	29609

הצבעים האלה והיו מתחממים מהעדר כמבואר בתורה, לא כן כשהפריד לבן מהעדר כל שה הוא נקוד	29610
וטלוא, נמצא שאז היה א"א להמציא החמימות הראויה מבלעדי המקלות, לכן היה מוכרח להשתמש	29611
בהמקלות במקום הצבעים שהיו בהעדר מקודם לכן.	29612
נמצא בודאי היה הבטחון של יעקב בטחון שלם בתכלית השלמות מבלי עזר של גלגול הסיבות כלל, ובכל	29613
זאת הורונו חז"ל במאמרם ויאמר אלי יעקב, אלי ולדורות אין לך דור שאין בו כיעקב, היינו לבאר לנו	29614
שבאפשרות כל אחד ואחד אם אך יש לו רצון חזק והוא בוטח על ה' באמת, לעמוד בתמידות במדרגת	29615
הבטחון מבלי לבקש שום עזר מסיבות כלל וכלל.	29616
ואף שהיה יעקב שלם במדרגת הבטחון, והיה משלים כל ענינו בלי חסרון כל שהוא במדרגת הבטחון,	29617
אעפ"כ העירו חז"ל על הפ' וענתה בי צדקתי ביום מחר, אל תתהלל ביום מחר, אתה אמרת וענתה בי	29618
צדקתי ביום מחר, למחר בתך יוצאה ומתענה.	29619
לפי מדרגת יעקב העליונה במדת הבטחון, נחשב לו למכשול מה שחשב אודות מחר, היינו בהעלות על	29620
רעיונו מצוקתו של מחר, ובכ"ז דקדקו חז"ל שהיה נחשב לו בזה לפגם כל שהוא במדרגתו, כי אין לו	29621
לחשוב אודות מחר כלל, ולו הלך תכף מלבן לא היה אירע לו מעשה דינה, כ"ש מי שהרס כל מעמדו	29622
במדרגת הבטחון בשביל דאגת המחר, שכל דאגתו היא בעיקר שאלות החיים של מחר, ודאי אין לך מכשול	29623
גדול מזה. (מדרגת האדם, דרכי הבטחון פ"ג).	29624
	29625
מאמר תרכא	29626
ותען רחל ולאה ותאמרנה לו העוד לנו חלק ונחלה בבית אבינו (ל"א י"ד).	29627
למה מתה רחל תחילה, ר' יהודא אומר מפני שדברה לפני אחותה (ילקו"ש שם), המתבונן במאמר זה	29628
יחרד מאוד לגודל האחריות על האדם וחובת שלמות הנפש, הבה נתבונן! רחל הפקירה את כל עניניה	29629
הרוחניים הנצחיים, ומסכימה שלא אחותה תנשא ליעקב, אף כי יעקב אע"ה רצה דוקא בה וכך התנה	29630
מפורש עם לבן, ועוד מסרה ללאה את הסימנים כדי שלא תתבייש, והרי היה לה לפחד ולחשוש פן תפול	29631
היא בגורלו של עשיו, ועכשיו שלא נשאה ליעקב הרי עשיו הוא לרחל, ובכל זאת לא הביטה רחל אמנו	29632
ולא שמה לב לדבר, והסכימה להפקיר את כל עתידה בשביל כבוד אחותה, היש לנו מושג במדרגה גדולה	29633
כזו?	29634
ולאחר מכן כאשר גם היא נשאה ליעקב הרי היתה היא עקרת הבית, וכמ"ש ויקרא לרחל וללאה ופירש"י	29635
לרחל תחילה ואח"כ ללאה, שהיא היתה עקרת הבית שבשבילה נזדווג יעקב עם לבן, ואף בניה של לאה	29636
מודים בדבר שהרי בועז ובית דינו משבט יהודא אומרים, כרחל וכלאה אשר בנו שתיהן בית ישראל	29637
הקדימו רחל ללאה עכ"ל, וא"כ וכי לא היה לה לרחל הזכות לומר את דבריה מראש, ומה חטאה בזה	29638
שדברה בפני אחותה?	29639
בעל כרחך שאחרי כל אלה לא היתה רחל צריכה להרגיש שום יתרון ושום מעלה בעצמה, על שעשתה את	29640
כל המעשים הטובים הגדולים הללו, ולתת ללאה אחותה הגדולה ממנה בבית אביה את זכותה, ולא לדבר	29641
בפניה ולהחריש מלענות ליעקב על שאלתו עד אשר לאה תגיד מקודם את דבריה ודעתה, ואם לא עשתה	29642
כן הרי הקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה, ונצטרף דבר זה לקרב את יום מותה, והרי זאת אחת	29643
הדוגמאות בחומר הדין על היכן מגיע בענינים שבין אדם לחברו, ומה רבה החובה לתת לגדול את זכויות	29644
גדולתו. (דבריהם זכרונם).	29645
	29646
מאמר תרכב	29647
ויגנוב יעקב את לב לבן הארמי על בלי הגיד לו כי בורח הוא (בראשית ל"א כ').	29648
כשאנו מתבוננים בפרשת יציאתו של יעקב אבינו מבית לבן, דבר שלפי האמת הרי זהו לגמרי ברשותו של	29649
יעקב אבינו והאמהות, מבלי שיהיה צורך לשאול רשות מלבן, ומה גם כשהקב"ה אמר לו לעשות כן כמ"ש	29650
שוב אל ארץ אבותיך, גם אחרי החשבון שעשו יעקב אבינו והאמהות על כל ההנהגה של לבן כלפיהם כל	29651
הזמן, הרי אין עליהם כלפי לבן שום חובה של הכרת טובה, ולזאת אין ביציאתם ממנו שום פגיעה בחובת	29652
בין אדם לחברו.	29653
ובכ"ז נדמה לכאורה, שבאופן היציאה ע"י ויברח הוא וכל אשר לו, אינו מתישב על הלב עם הגדלות של	29654
תתן אמת ליעקב, ומה גם שהתורה קורא ליציאה גניבת לב, ויגנוב יעקב את לב לבן הארמי על בלי הגיד לו	29655
כי בורח הוא, גם לבן תובע מיעקב על גניבת לב זו, ויאמר לבן ליעקב מה עשית ותגנוב את לבבי, ומונה	29656
שלש תביעות חזקות, א) ותנהג את בנותי כשבניות חרב, פירוש שפגע בכבודו וגרם לו בזיון, שעצם	29657
היציאה ע"י בריחה זהו בזיון ללבן ופוגע בכבודו.	29658

ב) ע"י בריחה זו מנע ממנו שמחה, למה נחבאת לברוח ותגנוב את לבבי, ולא הגדת לי ואשלחך בשמחה	29659
ובשירים בתוף ובכנור, תביעה שלישית שמנע ממנו התענוג של הרגשת אהבת האב לבניו, ולא נטשתי	29660
לנשק לבני ולבנותי, ובכן הרי כאן הפסד של שלושה דברים מאוד יקרים לאדם, והם כבוד שמחה ואהבת	29661
אב לבניו, והכל נגרם ע"י גניבת דעת זו, ולכאורה צודק לבן כשמגיע למסקנה אחרי שלוש תביעות כאלה	29662
עתה הסכלת עשו.	29663
ומה ענה לו יעקב אבינו בתשובתו על שלוש תביעותי הגדולות? ויען יעקב ויאמר ללבן כי יראתי כי	29664
אמרתי פן תגזול את בנותיך מעמי, כשאנו שומעים תשובה זו אפשר לחשוב חלילה כאילו התשובה היא	29665
מתוך דאגתו לעצמו, שמתוך חשש או פחד שמא ישאר נגזל, התיר לעצמו לגזול מחברו את הדברים הכי	29666
יקרים לו, רק כדי להבטיח לעצמו שלא יגרם לו איזה הפסד, כמובן שבהתבוננות כזאת קשה מאוד ליישב	29667
את כל זה על הלב עם הגדלות של יעקב אבינו, הבחיר שבאבות ומקור האמת שעליו מעידה התורה תתן	29668
אמת ליעקב.	29669
אמנם לפי האמת חלילה לנו לחשוב בהתבוננות שטחית כזאת הנובעת ממושגינו היום יומיים, בהנהגות של	29670
משא ומתן ומיני הערמומיות הנעשית בין בני אדם של עולמנו המגושם הדואגים רק לעצמם, ולא רק	29671
שהסתכלות כזאת רחוקה מהאמת, אלא אפשר עוד להחשב ח"ו למגלה פנים בתורה שלא כהלכה, לכן	29672
עלינו קודם כל להתבונן במי הכתוב מדבר, בבחיר שבאבות שהוא פני האדם שבמרכבה, והוא יודע ברור	29673
כשמש שלעניינו הוא אין לו מה לדאוג, כי אין אדם נוגע במה שמוכן לחברו כמלוא נימא, ומה גם שאפילו	29674
איש פשוט מאנשים פשוטים כמונו, לא היה חושש אחרי מה שראה בחוש, שלבן עם כל הרמאות שלו	29675
שהחליף את משכורתו עשרת מונים, לא היה יכול לנגוע בו כלום.	29676
ואפילו מבחינה טבעית לא היה לו לחשוש ולפחד, שבבוא לבן לגזול את בנותיו יעלה בידו להוציא זממו	29677
לפועל, לא לחינם טרחה התורה ללמדנו את כחו וגבורתו של יעקב אבינו ויגל את האבן מעל פי הבאר,	29678
ופירש"י כמי שמעביר את הפקק מעל פי צלוחית להודיעך שכחו גדול, ועוד תארו לנו חז"ל את כחו וגודל	29679
ידיו של יעקב אבינו באופן מבהיל, עד שהם מתפלאים איך הספיקו עורות גדיי העזים להלבישם על שתי	29680
ידיו, דאיתא במדרש (בר"ר ס"ה י"ג), אמר ר' יוחנן תרין אדרעיין דאבונן יעקב כתרין עמודין דיפרא	29681
סופא, ואת אמרת הליבישה על ידיו, אמר ר' מונה הכל מעשה נסים יעו"ש.	29682
ובמדרש תנחומא (ויחי ו'), וירא יוסף כי ישית אביו ויתמוך יד אביו להסיר אותה, אמר ליה ידי אתה	29683
מבקש להסיר שרפשה לשר המלאכים? אמר ר' יוחנן כשני עמודים שבתוך דמוסין שבטבריא כך היו	29684
זרועותיו של יעקב עכ"ל, וכן אמרו חז"ל על הכתוב ויקח יעקב אבן וירימה מצבה, אמר ר' יונן כשן הזה	29685
של טבריא היתה (בר"ר ע"ד י"א), ומה גם בניו השבטי י"ה שכולם היו גבורים אפילו בצעירותם, כמ"ש	29686
חז"ל על כחו של מנשה בשעה שאחי יוסף באו למצרים, שהשבטים הכירו מכחו הגדול שזהו מבית אבא,	29687
והוא היה אז לכל היותר בן שמונה שנים.	29688
אמרו חז"ל על הכתוב ויאמר יעקב אל אחיו לקטו אבנים אחיו אלו בניו, א"ר הונא גבורים כיוצא בו	29689
צדיקים כיוצא בו (שם), והנה כעבור ימים אחדים יכלו שמעון ולוי לבדם להתגבר ולהרוג את כל אנשי	29690
שכם, על אף שזה נגע רק לגבי דינה אחותם, על אחת כמה וכמה מה היו עושים שמעון ולוי ויתר אחיהם	29691
שבטי י"ה אילו לבן היה בא לגזול את אמותיהם ואת כולם יחד, בודאי שכל השבטי י"ה עם יעקב אבינו	29692
בראשם היו חוגרים איש חרבו, והיו מתגברים בישועת ה' על לבן הארמי.	29693
ולזה חשש יעקב אבינו, כי אז היה נגרם ללבן במקום כבוד הבזיון הכי גדול, כי כל העולם היה רואה אז	29694
את רשעותו שהוא רוצה לגזול ולהתאכזר לבנותיו וילדיהן, ומה שהתורה מעידה על מחשבתו ורצונו שהיה	29695
רוצה לעקור את הכל שנאמר ארמי אויב אבי, היה נראה אז לכל העולם גלוי לכל, היש בזיון יותר גדול	29696
מזה? ובמקום שמחה שלבן טוען שמתגעגע לזה היה לו אז אחרי הקטטה עם בניו יגון ואנחה, ובמקום	29697
אהבת אב לבנים היה נגרם אז שנאה גדולה, ולכל זה חשש יעקב אבינו.	29698
לא שחשש לנפשו כי כמו שלא שייך שגבריא אל המלאך יפחד מלבן, עאכו"כ יעקב אבינו שמלאכי ה'	29699
מתגעגעים לראות את פני האדם שבמרכבה, ושעליו כתיב וישר אל מלאך ויוכל בכה ויתחנן לו, בודאי	29700
שלא פחד מלבן שמא יזיק לו, אלא שכל דאגתו היתה איך למנוע מלבן שלא יזק, ולזאת עשה יעקב אבינו	29701
עצה זו לברוח, וע"י זה ימנע מלבן כל הצרות של הקטטה הבלתי נמנעת הבזיונות והצער, ומוטב לו ליעקב	29702
אבינו שהוא יראה בעיני העולם כנתבע וכגזול, רק בכדי להציל את כבודו של לבן מבזיון גדול.	29703
ע"י עצה זו של בריחה וגניבת הלב שנעשתה רק מבחינת טובתו של לבן, הוחזר לו לבסוף גם הכבוד	29704
השמחה והאהבה, שלבן עשה ברית עם יעקב אבינו, ושם היה לו הכבוד להראות עצמו כאב מסור הדורש	29705
את טובת בנותיו, ודרש מיעקב אבינו אם תענה את בנותי ואם תקח נשים על בנותי, וכ"כ החזיר לו יעקב	29706
אבינו את מסיבת השמחה, ויזבח יעקב זבח בהר וקרא לאחיו ויאכלו לחם, וגם תענוג אהבת האב לבנים	29707

הוחזר לו, כנאמר וישכם לבן בבקר וינשק לבניו ולבנותיו ויברך אתהם, נמצא שדוקא ע"י גניבת לב של	29708
לבן השיג לבן את שלושת הדברים שתבע מיעקב אבינו, ולולא זה היה משיג הפגם של שלושת הדברים.	29709
נמצאנו למדים מיעקב אבינו והנהגתו עם לבן שני דברים, א) שכדי להיטיב עם זולתו כדאי לקבל על עצמו	29710
הנהגה של אי כבוד והוצאת לעז שכאילו הוא אינו נוהג כשורה, אם רק אפשרי ע"י זה להציל את חברו	29711
מבזיון צער ושנאה ולהעלותו למצב של ישרות והגינות, ב) שהדרך להישיר את האדם הבלתי ישר היא	29712
ע"י הנהגה של ערמוניות הנראית לכאורה כהנהגה בלתי ישרה, הנהגה של גניבת לב וגניבת דעת, כי אי	29713
אפשר להישיר את הרמאי על ידי ישרות, ולכן מוכרחים לעצות כאלה המתאימות למצב נפשו של הרמאי,	29714
אבל כל זה צריך להעשות לטובתו של הזולת כדי להישירו.	29715
נמצא לפי"ז שכמו שחיוב ההנהגה עם ישר ותמים לנהוג בישרות ותמימות, הוא לטובת התמים כמ"ש עם	29716
תמים תתמם, כן היא ההנהגה של עם עקש תתפל, שמה שהקב"ה נוהג עם העיקש בדרך פתלתל ועקשות,	29717
הלא היא בודאי הנהגה של חסד לטובת העיקש, אלא שלפי עקשות לבו אי אפשר להישירו בדרך של	29718
ישרות, ומוכרחים ע"י עקשות להעלותו לדרך הישרות, כ"כ עלינו לנהוג ולהלך בדרכי הקב"ה ולהתנהג	29719
עם העיקש לטובתו, ולחפש כל מיני עצות של ערמוניות בכדי להישירו ולהטיב עמו, ועלינו ג"כ לומר מתי	29720
יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב, שכולם דרכי הקב"ה בחסד ואמת. (לקט שיחות מוסר).	29721
	29722
מאמר תרכג	29723
וישג לבן את יעקב ויעקב תקע את אהלו בהר (בראשית ל"א כ"ה).	29724
וישג לבן את יעקב, מלמד שכשברח יעקב מלבן היה בדעתו של לבן להרוג את יעקב, אלא שנתפחד מפני	29725
שני דברים, א) מפני שאמר לו הקב"ה השמר לך מדבר עם יעקב מטוב עד רע, ב) מפני שהיה עשוי בא	29726
לקראתו וארבע מאות איש עמו, אמר לבן הרשע בדעתו אם אני הורגו יבוא עשוי הרשע בעלילה ובדין	29727
ויהרוג אותי, כי הוא גואל הדם ויכרית שמי ושם זרעי, לפיכך הלך לו ולא עשה כלום.	29728
האדם העיוור בסודות הבריאה והחיים, כשהוא רואה איזה מקרה של צער ויסורים, אינו מבין את הסוד	29729
והטעם הגנוזים בהנהגת השי"ת לא לפניה ולא לאחריה, הוא בוכה ורואה שהמקרה הזה בא להתנקם ממנו	29730
לרעה, ולו פתחו לו שערי שמים על כל סודותיהם העמוקים, היה רואה את הטובה הצפויה לו מטעם	29731
הרעה, ארבע מאות האיש של עשוי הרשע בודאי מטילים אימה בלב כל מי שפוגש אותם, אבל באמת הם	29732
מלאכים טובים שנשלחו מן השמים להציל את יעקב ממזימת לבן הרשע שבא להורגו. (פרי הארץ).	29733
	29734
מאמר תרכד	29735
ויחר ליעקב וירב בלבן ויען יעקב ויאמר ללבן מה פשעי מה חטאתי כי דלקת אחרי (בראשית ל"א ל"ו).	29736
במדרש דרשו חז"ל, קפדנותן של אבות ולא ענותנותן של בנים (בר"ר ע"ד), ומן התימה לומר ח"ו כן על	29737
יעקב אבינו בחיר האבות שהיה לו חרון אף ח"ו, ועוד על דברים גשמיים של כי מששת את כל כלי, יותר	29738
מזה מצינו בראובן, על שחילל יצועי אביו נטל ממנו בכורה כהונה ומלכות.	29739
כשנתבונן היטב ההפסד שהגיע לראובן עבור חללו יצועי אביו, נטילת בכורה כהונה ומלכות לדורי דורות,	29740
כל הגדולה שבישראל היתה ראויה לו, ועל מה נטלוה ממנו? על חללו יצועי אביו, ופירש"י חללת אותו	29741
שם שעלה על מטתי והיא השכינה, ומה עשה שנטל מטת אביו יעקב אחר מיתת רחל מאהל בלהה לאהל	29742
לאה, ומהעונש שהיה לו אשר אם נתבונן אין למעלה הימנו, נוכל להבין גודל הקלקול שעשה, שאם יעקב	29743
אבינו לפי חשבונו היה צריך להיות משכנו באהל בלהה, כמה עולמות היו תלויים בזה, והעונש לא היה	29744
נקמה מיעקב אע"ה לבנו, אלא שהקלקול הזה מסתמא היה מחייב עונש כזה, נראה מזה מה עמקו	29745
מחשבותיו בהסדרת הסדר לעצמו.	29746
ומסתמא כזה היה ג"כ במה שרצה דוקא לישא את רחל, כמה כוונות גבוהות היו לו בזה, ומובא בסה"ק	29747
שבפסוק וישק יעקב לרחל נרמז סוד תפילין דר"ת, וכשבא לבן והחליף לו רחל בלאה, מי יודע כמה גרם	29748
קלקול ליעקב במחשבותיו הגבוהות ואיזה סילוק שכינה גרם לו, ומצד הסברא היה לו לכעוס על זה יותר,	29749
ולא נאמר בפסוק שום כעס על זה, רק בלשון שאלה הלא ברחל עבדתי עמך ולמה רמיתני? ותירץ לו לא	29750
יעשה כן במקומנו, והלא התירוץ מופרך מאליו, היכן היה עם התירוץ הזה קודם שבע שנים? היום נולד לו	29751
זה? מכל הנ"ל נראה שגם כאן לא היה ח"ו כעס כפשוטו.	29752
אבל נוכל לומר שעיקר הכעס עליו כעת היה בגדר תוכחה, זה לי עשרים שנה בביתך עבדתיך ארבע	29753
עשרה שנה וכו', ושש שנים הייתי ביום וכו', ופרט לו כאן בקיצור הנהגותיו בכל הזמן אצלו, ואיך יש לו	29754
לאדם לב קשה כזה שיוכל להיות עם אדם רם כיעקב אבינו עשרים שנה, ולראות התנהגותו בכל הענינים	29755
ולא להתפעל כחוט השערה, ולהשאר במצבו הישן כמקודם, והלא גם לבן לא היה איש פשוט, ומה כי	29756

מלאו לו כבר מאה שנה, כי הלא אז בנשואי רבקה נאמר ויען לבן ובתואל, שהיה עיקר המדבר בבית והיה גדול מרבקה, והסכים שלא נוכל לשנות ממאמר ה', והבין כל דבר על בוריו רק ולב אין.	29757
נראה מזה שיותר ממה שיש לכעוס ולרביע על כמה ענינים רוחניים שנאבדים לאדם שא"א לשער שיווי ערכם, עוד יותר מזה יש לכעוס על אדם שיש לו ממי ללמוד ואינו לומד, וזהו ביאור דברי חז"ל קשה עונשו של לבן מעונשו של תכלת שזה מצוי לכל, וכן בעניננו שעיקר יש לתבוע דרכי השלמות ותקון המדות רק אצלנו, שהננו מצויים בשיבה עוסקים בתורה ובתפלה וביר"ש ויש לנו ממי ללמוד.	29758
(תורת המוסר ד' 185).	29759
מאמר תרכה	29760
ויחר ליעקב וירב בלבן מה פשעי מה חטאתי כי דלקת אחרי (בראשית ל"א ל"ו).	29761
כבר עמדנו על המריבה בין רועי אברהם לבין רועי לוט שלא היתה אלא בדברי הלכה, שבהמתו של אברהם היתה יוצאת זמומה ובהמתו של לוט לא היתה יוצאת זמומה, ובכל זאת מכיון שלא היתה נקיה מנגיעה עצמית, נאמר על זה בתורה ויהי ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט, ואברהם נרתע בגלל ריב זה והרתיע כלפי לוט אל נא תהי מריבה ביני וביניך, ובא לידי כך עד שלא רצה להיות אתו במחיצה אחת, ונפרד ממנו מרחק רב כדי להתרחק מן המריבה.	29762
ומצינו עוד יותר מזה, שאפילו מגיב על ריב אם הוא מפרז במדת מה בהגבתו נאמר עליו שהוא ריב, וכמ"ש חז"ל על דור המבול שאף הנגזלים נקראו רבים אלו על אלו, משום שהיו מחרפים את עושקיהם ומוסיפים דברים שאינם מן ההכרח, ודנים גם אותם בעונשים חמורים כאלה עד כדי מחייתם מן העולם.	29763
עוד מצינו בדברי חכמינו ז"ל שהימנעות מחיפוש דרכי שלום כמוה כמחלוקת, חז"ל אומרים ויקם משה וילך אל דתן ואבירם, אמר ריש לקיש מכאן שאין מחזיקים במחלוקת, דאמר רב כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר ולא יהיה כקרח ועדתו.	29764
משה ניסה לפייס את קורח שבא לחלוק עליו בפרשה ארוכה ולא נתפייסו, כמו כן שלח לקרוא לדתן ולאבירם והם השיבו בחוצפה גדולה, העיני האנשים ההם תנקר לא נעלה, ולאחר כל זה משה וויתר על כבודו בתור רבן של כל ישראל, והלך לביתם כדי לקרוא להם לשלום, ומופלאים הדברים שהמחלוקת של קורח ועדתו מתוארת בתורה ובדברי חז"ל, כמחלוקת החמורה ביותר בדברי ימי ישראל, המשמשת לדוגמה של גנאי ושמצה לדורות, ושהיה צורך לברוא בריאה מיוחדת עוד מימי בריאת העולם כדי להענישם ולבלוע אותם חיים.	29765
והנה קובעים חז"ל שאם משה לא היה עושה כל המאמצים לנסות ולשדל אותם שימנעו מן המחלוקת, היה נקרא בעל מחלוקת כקורח ועדתו, אנו היינו רואים כזה לכל היותר שלילת מעלה ברדיפת השלום, אבל בתורה רואים בזה משום מחלוקת חמורה מסוגו של קורח ועדתו, ושחלה עליה האזהרה ולא תהיה כקורח ועדתו, הרי עד כמה דק המושג של מריבה ומחלוקת בתורה וכמה החמירה עליו, ועדיין לא מצינו את כל חומרת הדברים.	29766
ויאמר ה' אלי רב לך, א"ר לוי ברב בישר ברב בישרוהו, ברב בישר רב לכם בני לוי ברב בישרוהו רב לך (סוטה יג:), ופירש"י שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה ונענש באותה מדה, משה רבינו עשה הכל ולא חס על כבודו, כדי לפייס את החולקים עליו להשלים איתם, אבל כנראה נמצא פגם מה בביטוי רב לכם בני לוי, ולא נוקה מפגם זה עד שהקב"ה דן אותו מדה כנגד מדה, ובעת התחננו לפניו להיכנס לארץ דחה את דבריו, וציוה עליו להפסיק מתפילותיו באותו ביטוי, רב לך אל תוסף דבר, עד כדי כך מחייבת התורה את האדם להתרחק מן המריבה ומחלוקת, ומקפידה על כל תגובה ועל כל ביטוי שיש בו משום משמעות בלתי רצויה.	29767
ולאור זה מתבהרים לנו דברי חז"ל על מריבתו של יעקב, אמרו חז"ל קפדנותן של אבות ולא ענוותנותן של בנים, קפדנותן של אבות מניין? ויחר ליעקב וירב בלבן, מה אתה סבור שמא מכות או פצעים היו שם, לא היו אלא דברי פיוסים יעקב מפייס את חמיו, ולא ענוותנותן של בנים מדוד שנאמר ויברח דוד ויבוא ויאמר לפני יונתן, מה עשיתי ומה עוני ומה חטאתי לפני אביך כי מבקש את נפשי, מזכיר שפכות דמים בפיוסו (ב"ר ע"ד), אנו למדים מכאן גדלותם של האבות.	29768
על יעקב אבינו עברו בביתו של לבן הארמי תלאות רבות, מן הרגע הראשון שיעקב דרך על מפתן ביתו התחיל להתנהג אתו בעורמה וברמאות, נותן לו את לאה במקום רחל, מקפח את שכרו למרות עבודתו הקשה והנאמנה, מחליף משכורתו עשרת מונים, ואחרי כל זה לאחר שיעקב לוקח את שלו ועוזב את ביתו כפי שה' ציוה לו, לבן רודף אחריו ומתנפל עליו בטענות ומריבה, ומרמז לו שיש לאל ידו לעשות עמכם רע, ועוד בודק בכל אוהליו וממשש בכל כליו שמא ימצא בהם דבר גניבה.	29769
	29770
	29771
	29772
	29773
	29774
	29775
	29776
	29777
	29778
	29779
	29780
	29781
	29782
	29783
	29784
	29785
	29786
	29787
	29788
	29789
	29790
	29791
	29792
	29793
	29794
	29795
	29796
	29797
	29798
	29799
	29800
	29801
	29802
	29803
	29804
	29805

ולעומת זה הראה יעקב גבורה נפלאה, ולמרות כל הקיפוחים והנגישות במשך כל עשרים שנה שהיה בביתו של לבן, אינו מגיב עליהם כלום ואינו בא כלפיו בשום תביעות ותלונות, ואף לאחר שלבן רודף אחריו להורגו ומתגולל עליו בעלילות ובעלבונות קשים, יעקב אינו תוקף אותו ולא בא אליו בטרוניות, אלא מדבר אתו בלשון רכה ובדברי פיוסים, ועוד הוא מתנצל לפניו כאילו הוא הנאשם מה פשעי מה חטאתי כי דלקת אחרי וכו'.	29806
והנה מופלא הדבר שעם כל זה, קרויים בתורה אותם דברי ההתנצלות והפיוסים של יעקב שם מריבה וירב יעקב, אמנם לגבי יעקב מריבה זו כשרה היתה וחז"ל מכריזים עליה לשבח קפדנותם של אבות, אבל לפעמים יש גם בהתנצלות משם פגיעה בזולת, כי כשהאדם מזכה את עצמו הרי הוא מחייב בהכרה את חברו, ויש בזה משום עלבון וחסר כאן ממדת השלמות, חז"ל קובעים שמדה הראויה היא עלובים ואינם עולבים, שומעים חרפתם ואינם משיבים (שבת פח), שאין להשיב כלל על עלבון וחירופים, ואף לא בהתנצלויות ובפיוסים, ואף פיוסיו של יעקב עם כל הצדק וההגינות שבהם, מתארת אותם התורה בלשון וירב והם נקראים בפי חז"ל קפדנותם של אבות.	29810
ועוד באו חז"ל והוסיפו שדברי התנצלות ופיוסים במקרים דומים של יעקב, אם כי הם מתוארים בלשון מריבה וקפדנות, כשרים הם כיון שאין בהם ביטויים של פגיעה, אבל אם מוסיפים להם נימה של פגיעה, למרות שהדברים נאמרים לשם פיוס ומתוך ענוותנות פסולים הם, ודוד המלך יוכיח שהרי התנצל דוד לפני שאול וטען כנגדו, דע וראה כי אין בידי רעה ופשע ולא חטאתי לך, ועוד השפיל את כבודו וקרא על עצמו כלב מת ופרעוש אחד, וגם לפני יונתן שפך את לבו לשם בקשת שלום וטען, מה עשיתי ומה עווני ומה חטאתי לפני אביך, וכנראה שהיתה בדבריו נימה של ענוותנות יותר משל יעקב, כי את דברי יעקב כינו חז"ל קפדנות ואת דבריו תיארו כענוותנות.	29811
אבל כיון שהזכיר יחד עם דברי התנצלותו העובדה שהוא מבקש את נפשו, ובודאי כיוון לשם תועלת כדי להעמיד את יונתן על הסכנה שהוא נמצא בה כדי להצילו מידיו, בכל זאת היה צריך להסתייג מביטוי שיש בו הזכרת שפיכות דמים המטילה אשמה על שאול, ומכיון שלא נמנע מזה מצאו חז"ל פגם בכל דברי התנצלותו וענוותנותו, עד שאמרו ולא ענוותנותם של בנים.	29817
נמצא שלא רק מי שמשיב בשעת מריבה דברים מיותרים שיש בהם משום עלבון נקרא בעל מריבה, ולא רק מי שאינו עושה הכל מה שאפשר לשם פיוס ושלום הריהו כמחזיק במחלוקת, אלא אפילו מי שמפייס בכל דרכי הפיוס והענוותנות, אלא שבשעה שהוא מפייס הוא מזכיר מה שאין ראוי להזכיר, נפסלים כל דברי הפיוס שלו וכל ענוותנותו, והם גרועים מדברים שנקראים בתורה מריבה וקפדנות.	29818
ומכאן אנו גם למדים על עומקן של המדות, מדת הענוה היא מהחשובים ביותר, כדברי חכמינו ז"ל ענוה גדולה מכולן (ע"ז כ:), ואילו הקפדנות היא מדה גרועה מאוד, עד שחז"ל אומרים לעולם יהא ענוותן כהלל ואל יהא קפדן כשמאי, הרי שהזהירו אף מקפדנותו של שמאי שהיתה לשם שמים, ובודאי רב מאוד המרחק בין שתי המדות האלו.	29819
והנה חז"ל מכנים כאן את דבריו של דוד ענוותנותם של בנים, ובודאי ירדו לעומק כוונתם וראו בהם משום מדת הענוותנות, ובכל זאת מכיון שמצאו פגם כל שהוא בביטוי פיוס ובקשת השלום, לא רק שנפגמה מדת הענוה שלו אלא העדיפו עליה מדת הקפדנות של יעקב, עד שהכריזו קפדנותן של אבות ולא ענוותנותם של בנים. (אור הצפון).	29821
מאמר תרכו	29822
הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה ותדד שנתי מעיני (בראשית ל"א מ').	29823
מה היה אומר? ריב"ל אמר ט"ו שיר המעלות, ההוא דכתיב לולי ה' שהיה לנו ישראל נא ישראל ישראל סבא, ר' שמואל בר נחמן אמר כל ספר תהלים היה אומר, ואתה קדוש יושב תהלות ישראל ישראל סבא (ב"ר עד ה).	29827
אין לנו השפה ואין לנו המלים לתאר גודל דבקונו של יעקב אבינו, אשר כל אותם עשרים השנה של סבל היה עוסק בשירות ותשבחות ומביע כיסופיו וגעגועיו לאלוקיו, ממעמקים קרא אל האלקים בתפילה והודאה על הנסים היום יומיים שהיו חלקו בשהותו בגיא צלמות של טומאת בית לבן, ומשם היה מוציא טהור מטמא ומגדל שבטי ישראל, מה היה אומר? לולי ה' שהיה לנו אזי חיים בלעונו, וכן ואתה קדוש יושב תהלות ישראל, כך בטחו אבותינו בטחו ותפלטמו, אליך זעקו ונמלטו בכ בטחו ולא בושו, רואים אנו איך שהתלאות שהיו מנת חלקו אך חזקו את בטחונו וגעגועיו לאלקיו.	29833
המהר"ל בספרו נתיבות עולם מסביר, דזה שמבואר בגמ' (סוטה כב.) שההולך להתפלל מקבל שכר פסיעות אם הולך למקום רחוק אינו אלא לענין תפלה, אבל בשאר מצוות אין שום עדיפות בסוכה רחוקה מסוכה יותר קרובה, ונראה לענ"ד לבאר טעם הענין, דבתפלה העיקר הוא שהאדם יכוון לבו ויכיר את	29837

חסרונו כדי שיבקש מהקב"ה למלא אותו, ולזה צריכים הכנה רבה וכמ"ש חסידים הראשונים היו שוהים	29856
שעה אחת קודם תפילתם (ברכות לב), ולכן כל מה שירחיק לכת למקום תפלה יותר מתכונן ומכין לבו,	29857
וכמו שתגדל הכנתו כן תגדל כוונתו, ועל כן בדין הוא שיהיה שכר פסיעותיו שסייעו שתתקבל תפילתו.	29858
כן אצל יעקב אבינו מרוב הצרות שהעיקו על לבו וצערו על המצאו בארץ טמאה בין רשעי עולם, עוד	29859
יותר הגיע לדבקות להקב"ה בשופכו את לבו כמים לעוזרו בדרכו המלאה קמשונים, עד שיזכה שוב לראות	29860
בטוב ה' בארץ החיים, יעקב אבינו בחיר האבות בשעה שהיה עוסק בהקמת שבטי ישראל וכל מעשיו סימן	29861
לבניו, ודבוק היה תמיד לשכינה במדרגות עליונות שאין לנו בהם שום השגה, היה באותו עת שופך את	29862
לבו לבוראו בשברון לב, כל כך גדול היה וכל כך קטן הרגיש את עצמו, איך יתכן ששני הפכים כאלה	29863
גדלות והרגשת קטנות יתקיימו יחד באותו זמן ואותה עונה?	29864
אולם כאן נעוץ יסוד גדול בהבנת מהותו של העובד אלקים, האדם הוא נמשל לסולם המוצב ארצה וראשו	29865
מגיע השמימה, כמו שהסולם מוכרח להיות שלם בכל שליבותיו, ואפילו כשעומד למעלה מוכרחים גם	29866
השליבות התחתונים להיות שלמים, כמו כן עובד האלוקים, עליית האדם בסולם השלמות גם כן נעשה על	29867
ידי מדרגות אחד אחרי השני, וכמו שכתב ר' פנחס בן יאיר בברייתא שלו תורה מביאה לידי זהירות	29868
זהירות מביאה לידי זריזות (ע"ז כ), והנה כל אחד מבין שאם לא יתאמץ להגיע למדרגות הגבוהות אז בעל	29869
כרחו ישאר בחוץ, אבל על המדרגות הראשונות חושב שאין להתאמץ כל כך וכאן מונח טעות גדול.	29870
כבר העיר לנו מרן הרמח"ל, שיסוד החסידות ושורש העבודה התמימה שיתברר ויתאמת אצל האדם מה	29871
חובתו בעולמו (מס"י פ"א), אפילו כשמדברים מאדם כזה שהשקפתו היא להגיע אל דרך החסידות	29872
והעבודה התמימה, ובכל זאת יסוד ושורש לדרכו קובע המסילת ישרים, הוא שיכיר חובתו בעולמו,	29873
ולכאורה מיותר הוא, שמובן מאליו שמי שאינו מכיר חובתו בעולמו אינו בא להתדבק לחסידות ושאר	29874
מדרגות עליונות, אבל העומק שבדבריו הוא, שאפילו אחרי שכבר מגיע לדרגות גבוהות תמיד, צריך לשית	29875
לנגד עיניו היסוד הראשון שהוא מה חובתו בעולמו.	29876
ברגע שהאדם משקיע את עצמו במדרגות גבוהות עד שמסיח דעת מהיסוד הראשון שהיא ידיעת חובתו	29877
בעולמו, דומה הוא לסולם שחסר לו השליבות התחתיות, איזה תועלת יש לו מכל המדרגות אם הסולם	29878
כולו עומד להתמוטט? הוא פתרון בעיא שלנו להבין איך יתכן גדלות וקטנות גם יחד, שיעקב אבינו הענק	29879
ברוחניות ירגיש את עצמו כתולעת ולא איש, והוא משום שהמדרגות הגבוהות והנמוכות שלובות יחד,	29880
ובאותו רגע של הדבקות הכי גבוה להקב"ה, חושב הצדיק מחובתו בעולמו וכמה הוא רחוק מלהגיע אליה.	29881
כל הגדול מחבירו חובתו בעולמו גם כן גדול ממנו, וכל מה שיותר יעלה יותר מחויב הוא להתעלות כדי	29882
למלאות חובתו, הלואי שהיינו אנחנו במדרגה של יעקב בבית לבן, אבל ליעקב בעצמו עוד רחוק ממנו	29883
השלמות, מרגיש הוא את חובתו בעולמו להקים השבטים, לחזור לארץ הקודש, להשתמש מלבן כשיגיע	29884
הזמן, לצאת בשלום מהפגישה עם עשיו הרשע, יודע הוא שאם אחד מבניו ימות בחייו אז סימן זה שירד	29885
לגיהנום (רש"י לז לה).	29886
יודע הוא שהדרך ארוכה וכמה מכשולים לפניו, והינו בבית לבן אשר משתדל בכל כוחות הטומאה	29887
שבעולם להפילו (כדאיתא בזהר), וכן עשיו והשר שלו מצפים אך להפילו, כדי שלא יצליח להגיע	29888
למדרגה כדי לבסס את עם ישראל כעם סגולה, ולהכין את הדרך למתן תורה.	29889
יעקב אבינו לא הסיח דעתו לרגע קט מחובתו בעולמו, והיא אשר גרמה שירגיש המרחק הגדול, ובשעת	29890
השיגו מדרגות נשגבות לא נתקררה דעתו, כי טרם נסתיים מאבקו להביא לידי גמר את משימתם של	29891
האבות הקדושים, מה נאמר אנחנו בעומדנו מול השמש בצהרים, שאף ברוב בהירותו לא הסיח דעתו	29892
מחובתו, כשאנחנו זקוקים למדה זו לא מרוב מעלה, אלא שאפילו למדרגה זו לא הגענו.	29893
עדיין לא התאמתה אצלנו מדרגה זו במובנה הפשוט, לדעת שהושמנו במצב של נסיון שהוא כמלחמה	29894
חזקה, ומי שיהיה לבן חיל וינצח את המלחמה פנים ואחור הוא יהיה האדם השלם אשר יזכה לידבק בבורא	29895
יתברך (מס"י פ"א), עדיין לא הוחלט אצלנו שכל מקרה האדם הם אך נסיונות שעליו לעמוד בהם, עדיין	29896
חושבים שנוכל להמשיך בדרכנו בלי מלחמות ומאבקים, וטרם השגנו שיש מכשולים בדרכנו, עלינו	29897
להתחזק מאוד כדי שנגיע לשלבים הראשונים של הסולם, ואם נצליח בזה נוכל להמשיך למעלה למשכיל.	29898
(המוסר והדעת).	29899
	29900
	29901
וישלה	29902
מאמר תרכז	29903
וישלה יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו (בראשית ל"ב ד').	29904

וישלה יעקב מלאכים, רש"י מלאכים ממש, ולכאורה מהו ענין המלאכים, האם יעקב היה משתמש	29905
במלאכים היוצאים לפני מחנהו לשם כבוד ותענוג? הלא ודאי אסור ואי אפשר לומר כן, ומבואר אצלנו	29906
תמיד שכל מה שיש לנו הוא מההכרח הכי גדול, אין לנו שום מותרות, בראתי יצה"ר בראתי לו תורה	29907
תבלין (קדושין ל:), כל התורה הק' היא הכרח גדול כולה הינה רק תבלין ליצר.	29908
מצבו של הכלל ישראל הוא שא"א שיתקיים אף רגע בלי תורה"ק, כל ענין מתן תורה הוא חמלה גדולה	29909
ויתרה, וכן כל מה שחנן הקב"ה לאדם הוא מצד ההכרח, וכן צריך להבין ענין המלאכים שהיו אצל יעקב,	29910
שהיו מההכרח הכי גדול בכדי לשמרו, כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך (תהלים צ"א), להצילו מכל	29911
האמור בשיר של פגעים.	29912
אמרו חז"ל (קדושין ל:), משל לאדם שהכה את בנו מכה גדולה והניח לו רטיה על מכתו, ואמר לו בני כל	29913
זמן שרטיה זו על מכתך אכול מה שהנאתך ושתה מה שהנאתך ואין אתה מתירא, ואם אתה מעבירה הרי	29914
היא מעלה נומי, סוד הנומי הוא שאם אתה מעבירה מיד יש נומי, ובזה נבין למה פחד יעקב כ"כ ורצה	29915
להשאר תמיד באהל, שבעל מעלה חרד תמיד על המעלה שלא תאבד ממנו.	29916
ולכן יעקב אבינו ירא להפסיק אף רגע מהאהל, ואף אחרי כל ההבטחות שהבטיחו הקב"ה, מ"מ כיון שידע	29917
מעלת יושב אהל ועד כמה גדולה הסכנה לאבדה, ומכיון שהיה בבית לבן ועסק בממון וידע גודל הסכנה	29918
של מיד מעלה נומי, שעל נטיה קלה של כחוט השערה הסכנה גדולה עד מאוד, וע"כ נתירא עד כדי והכני	29919
אם על בנים.	29920
וכמו שמן הנמנע הוא לנקות ארובה מבלי להתלכלך בפיה למרות כל הזהירות, כמו"כ מן הנמנע הוא	29921
שהחיבור ישאר שלם אף בזיז קל מן האהל, עד שהאבות הק' מרכבה עליונה, כשזוזו לרגע מהאהל היו	29922
מתיראים כבר שמא נתלכלכו בחטא (רש"י ל"ב י"א), שהיו יראים תמיד שמא אין אנכי עמך וכשאין אנכי	29923
עמך, בהזזה קלה מהאהל מיד מעלה נומי, ואע"פ שהבטיחו הקב"ה והנה אנכי עמך, בכל זאת חשש שמא	29924
אין ה' נצב עליו, שמא זו מהאהל ואז הוא מן הנמנע שלא לעלות נומי.	29925
וזהו שכ' הרמב"ם במו"נ ח"ג פ' נ"א. יראה לי כי מי שימצאוהו רעות ותלאות מן הנביאים או החסידים	29926
השלמים, לא מצאתהו הרעה ההיא אלא בשעת התרשלותו וכפי אורך ההתרשלות ההיא, ותמיד עוברים	29927
על דבריו בהבלעה כעל דברי פילוסופיה, והוא משום שאין אנו מבינים כלל ענין החיבור, באמת לא יוכל	29928
לומר ביאור כזה מי שלא ידע מסוד החיבור, ורק הרמב"ם קדוש ה' היה יכול לומר ביאור כזה, והרי	29929
רואים אנו איך שיעקב מרכבה עליונה היה בכל רגע ורגע בפחד ומורא, שמא אין ה' עמו וכבר נתלכלך	29930
בחטא, דכשאין החיבור שלם זהו מקום הסכנה היותר גדולה.	29931
וכמה גדולה הסכנה בהזזה כל דהוא מהאהל רואים אנו מיעקב, איך שנזהר בעת שהיה מוכרח לצאת	29932
מהאהל לברוח מפני עשיו, שנטמן עוד י"ד שנה בבית מדרשו של שם ועבר, ואחרי כ"ז עדיין היה מתירא	29933
שמא יפרד ח"ו מה' ית' ולא יהיה בבחינת אנכי עמך, רואים אנו מה היה פחדו של יעקב כל העת ומה	29934
היתה סיבת זהירותו ויראתו, כל כך גדל פחדו שמא נטה ח"ו ממדרגתו ואינו עמו, ואם אין ה' נצב עליו	29935
כבר הפסיק החיבור והדיבוק, וגדולה הסכנה עד והכני אם על בנים.	29936
ואולי יש להעמיס מה שנבאר בזה במ"ש חז"ל, מאי דכתיב לכו ונעלה אל בית אלקי יעקב, לא כאברהם	29937
שכתוב בו ה', ולא כיצחק שכתוב בו שדה, אלא כיעקב שקראו בית, שנא' ויקרא את שם המקום ההוא	29938
בית אל (פסחים פ"ח), ה', שדה, בית, הרי הם בחינות, והחילוק בבחינות אלו הוא בזה, ה' ושדה אין להם	29939
מחיצות, מוגדר כולו מסביב זהו בית, כולו יושב באהל כולו במחיצות סביבו מבלי שום פרצה כל דהו,	29940
והשם שבו בחר הבורא ית' הוא בית, כי זהו כל יסוד העבודה להיות יושב אהלים.	29941
ומזה תצא הערה לאדם איך שצריך להזהר לבלי להפסיק החיבור והדיבוק, ולזה צריך לשים מטרת כל	29942
עבודתו לבלי הסיח דעתו אף רגע מהאהל, ולכה"פ בעתים הקבועות, בחינתן של ראשונים היה לעשות	29943
מרחוב בית המדרש, וזה היה כל ענין בתי כנסיות יושב אהלים, ומה נקל לאדם אם אך יפסיק החיבור	29944
לעשות ח"ו מבית המדרש רחוב, ובה במדה שהאדם יחזק החיבור ויתדבק אל בוראו, במדה זו יקנה	29945
המעלה של יושב אהלים. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' צ"ח).	29946
	29947
מאמר תרכה	29948
וישלה יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו (בראשית ל"ב ד').	29949
הרמב"ן כתב לבאר ענין מה שהאריכה התורה בכל פרט ופרט בדורונו של יעקב ששלה לעשיו, וכתב	29950
שהוא בכדי להראות שיעקב לא בטח בצדקתו והשתדל בהצלה בכל יכלתו, ללמדך שאין סומכין על הנס.	29951
ודברי הרמב"ן צריכים התבוננות, דנראה מדבריו שאילו לא היה יעקב שולח מתנתו לעשיו, אלא היה	29952
מרצהו בדברים היה זה נס ואין סומכין על הנס, וכי מה ענין נס לכאן, נצייר לנו גזלן הבא על רציחת	29953
נפשות והנרדף מבקש ממנו רחמים, האם צריך לנס בכדי שיתעוררו רחמיו של הגזלן? שני אחים שהיתה	29954

מריבה ביניהם, האם זה נס אם יתרצו ויעשו שלום ביניהם בערב יוהכ"פ, הלא מקובל שכל אחד משתנה בדעות וכן במדות ע"י פיוס דברים, ואם כן עשיו אף שהיה שונא ליעקב אבל סוף סוף היה אחיו, ולאזה נס צריך בכדי שיתפשרו ביניהם?	29955
רואים אנו מדברי הרמב"ן שבכדי לשנות טבעו של אדם, בכדי להפך מדותיו צריך לנס, ולא עוד אלא שצריך לזה נס יותר גדול מלשינוי דברים חומריים, שהרי נסים של שינוי טבע כקריעת ים סוף וכדומה היו מצויים אצל יעקב, שהרי עבר במקלו את הירדן, ואעפ"כ לא רצה לסמוך על נס של שינוי טבע עשיו בדברים, משום שאין סומכין על הנס.	29956
כמה קשה טבע האדם להשתנות נראה מהא דאיתא במדרש תנחומא, דכשאמר יוסף לאחיו גשו נא אלי היה בדעתם להרגו אלא שמלאך ה' מנעם, והנה אחי יוסף ביורדם מצרימה היה דעתם להרוג או ליהרג בשביל יוסף, גם כשהתודע אליהם יוסף הכירו בטעותם כמו שאמרו חז"ל (בר"ר פ' צ"ג), אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה, ואעפ"כ כשבקשם יוסף לגשת אליו עדיין רצו להרגו, רואים אנו מכאן עד כמה מן הנמנע הוא שינוי טבע האדם, שאחי יוסף למרות כל הכרתם וחרטתם על מעשה מכירת יוסף לא נשרש הדבר מקרבם לגמרי.	29957
ויסוד זה אנו רואים ג"כ בויכוח יעקב עם לבן, שאחרי כל טענותיו של יעקב מה פשעי מה חטאתי כי דלקת אחרי, עשרים שנה אנכי עמך רחליך ועזיך לא שכלו, הייתי ביום אכלני חרב וקרח בלילה ותדד שנת מעיני, זה לי עשרים שנה בביתך עבדתיך, מה היתה תשובתו של לבן, ויען לבן ויאמר ליעקב הבנות בנותי והבנים בני והצאן צאני וכל אשר אתה רואה לי הוא, כאילו לא שמע מיעקב שום טענה, והוא ענין הנ"ל שיעקב לא היה יכול לבוא בדברים עם לבן בשום אופן, כי שינוי טבע לבן בדברים בעלמא הוא בלתי אפשרי.	29958
וזהו מה שכתב הגרי"ס 'אור ישראל' סי' י"ד, אכן נודע אם כי הנסיון יורנו [שאפשר] להיות עובד ה' ית"ש גם במדרגה נשאה בלי לימוד המוסרי, אכן ההתהפכות מרע לטוב בלי מוסר היא כמו בקשת הראיה בלי עין ושמיעה בלי אזן, כמו שבלי עין אי אפשר לראות אם לא בדרך נס, כך א"א להפוך טבעו של אדם. וזו היתה טענתו של איוב (ב"ב טז), בקש איוב לפטור את כל העולם מן הדין, אמר לפניו רבש"ע בראת שור פרסותיו סדוקות, בראת חמור פרסותיו קלוטות, בראת גן עדן בראת גיהנם, בראת צדיקים בראת רשעים מי מעכב על ידך, היינו כמו שאי אפשר לשור בפרסות קלוטות ולחמור סדוקות שזהו שינוי הטבע, כך אי אפשר לרשע להעשות צדיק בשום אופן.	29959
ומאי אהדרו ליה חברי דאיוב, אף אתה תפר יראה ותגרע שיחה לפני ה', ברא הקב"ה יצה"ר ברא לו תורה תבלין, הורונו כאן חז"ל שאע"פ שאמת הוא שלשינוי טבע צריך נס, אבל הקב"ה נתן לנו התורה שהיא תבלין, ועל ידי התורה נוכל להוות נס כזה, ועל דרך זה מבואר מאחז"ל, חביבים ישראל שניתן להם כלי חמדה שבו נברא העולם (אבות ג), שזה אינו סיפור בעלמא ממעלות ושבחיו התורה שבה נברא העולם. אמנם חז"ל הורונו בזה חביבות ישראל שניתן להם כלי חמדה שעל ידה ברא הקב"ה את העולם, ומכיון שע"י התורה יכולים לברוא עולמות, יש בתורה אותה סגולה של שינוי טבע, כי בריאת העולם הוא גם כן שינוי טבע, וא"כ ע"י תורה יכולים לשנות טבע, וזהו דאדהור לי' חבריה דאיוב, הן אמת שטבע האדם אינו יכול להשתנות בשום אופן זולת בגדר נס, אבל הקב"ה נתן לנו את הדרך והאמצעי שע"י יכול נס זה להתהוות, ברא הקב"ה יצה"ר ברא לו תורה תבלין. (דעת חכמה ומוסר ח"א ד' א').	29960
מאמר תרכט	29961
וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו (בראשית ל"ב ד').	29962
פרש"י ז"ל מלאכים ממש, ויירא יעקב מאוד ויצר לו ואמרו חז"ל (במדרש), נתמעטו זכיותי ע"י החסדים והאמת שעשית עמדי, לכך אני ירא שמא משהבטחתי נתלכלכתי בחטא ויגרום לי להמסר ביד עשיו, קשה מאוד לצייר איך מגיעים למעלה גבוהה כזו, להיות כ"כ דבוק בה' עד שיהיה אפשר להשתמש במלאכים כמו בבני אדם להיות שלוחיו ועושי רצונו, אבל עוד יותר קשה להבין איך זה אפשר שאדם כזה שהמלאכים הם עושי דברו, והוא אדון עליהם להשתמש בהם כחפצו, יפחד עוד שמא יגרום החטא וימסר הוא ובניו ביד עשיו.	29963
הלא נפלא הוא! יעקב אבינו בחיר האבות שצורתו חקוקה תחת כסא הכבוד, ובשעה שהוא נמצא וחי בעולמות רמים כאלה, בהיותו דבוק בה' במדה כזו עד כדי לצוות על מלאכי מעלה, באותה שעה יפחד ויירא שמא נפגם בחטא במדה כזו, עד אשר למרות ההבטחה שהבטיחו ה' והנה אנכי עמך בכל אשר תלך, יפול הוא ובניו ביד עשיו, ויבטל עי"ז כל ענין התעודה הנשגבה של כלל ישראל ע"י שלושת האבות מרכבת השכינה.	29964
	29965
	29966
	29967
	29968
	29969
	29970
	29971
	29972
	29973
	29974
	29975
	29976
	29977
	29978
	29979
	29980
	29981
	29982
	29983
	29984
	29985
	29986
	29987
	29988
	29989
	29990
	29991
	29992
	29993
	29994
	29995
	29996
	29997
	29998
	29999
	30000
	30001
	30002
	30003

ואף אם נאמר שרצון ה' בבריאתו היה נתמלא באופן אחר וע"י אחרים, בכל זאת הלא נורא הוא שכל התעודה הנעלה שהחלה להתגשם ע"י האבות והשבטים שבטי י"ה תבטל ותפסק, ולא עוד אלא שכנראה לא ידע יעקב מה פשעו ומה חטאתו, וא"כ יש להשתומם האם אפשר הוא שלכלוך כזה שאינו ידוע ומורגש אפי' ליעקב אבינו קדוש ה', יוכל לגרום עונש מר כזה נורא הדבר ומבהיל!	30004
אולם יש לומר שלא חשש יעקב אבינו שמא נתחייב בדין, ונפסק עליו עונש מר כזה בשביל חטאו, אלא אחר שנמצא במצב של סכנה גדולה, עשיו הולך לקראתו וארבע מאות איש עמו, ובדרך הטבע לא יוכל להמלט אך באורח נס ופלא, א"כ ידע יעקב אבינו שצריך הוא לזכויות גדולות ורחמים מרובים שיעשה הנס, ולכן היה ירא וחושש שמא נתלכלך בחטא וירד ממדרגתו, עד כדי שלא תעמוד לו ההבטחה שהבטיחו ה' והנה אנכי עמך ושמרתך.	30005
אך עדיין יש להתפלא ולהשתומם עד היכן מידת הדין מגעת, שבשביל חטא קל שאינו מורגש ואין להבחין אותו, יפול האדם ממדרגתו הכי רמה ונשאה ויאבד כל אשר לו, תנטל התעודה הנשגבה ממנו ויכלה הוא וזרעו! אבל באמת אף הדברים הכי קלים ופעוטים שאין אדם מכיר ומבחין בהם מפני דקותם, הנה בהיותם מוצגים לאור פני ה', נראים הם באופן אחר ודמות אחרת להם לגמרי.	30006
הם יותר בולטים ויותר גדולים, עד שיש להכיר ולהבחין למדי את רשומם בפועל בנפש האדם ללכלך אותה ולהפסידה, כי כל רגש ותנועה קלה שבנפש האדם, ואפי' כזו שהאדם בעצמו אינו יודע מהם, נבחנים לפני עיני ה' המשוטטות בכל, ולכן היה ירא יעקב שמא חטא באיזו מחשבה או רגש דק מן הדק, מה שעלול להיות כל עוד היותו מלוכש בחומר, וכשנראה החטא הזה לעיני ה' יש בכחו לגרום הסרת ההשגחה המיוחדת להצילו מיד עשיו דרך נס ופלא, ויפול ח"ו הוא ובניו ביד עשיו.	30007
ואמנם רואים אנו שהיה לו ליעקב מקום לפחד, כי הלא באותה שעה גופא שפגש את עשיו חטא ופגם בזה שקרא לעשיו שמונה פעמים אדוני, וגרם עי"ז שיעמדו מבניו של עשיו שמונה מלכים קודם לבני יעקב, וכמו שאמרו חז"ל (ילקוט שמעוני וישלח), באותה שעה שקראו יעקב לעשיו אדוני, אמר לו הקב"ה אתה השפלת את עצמך לפני אחיך וקראת אותו אדון שמונה פעמים, אני מעמיד ממנו שמונה מלכים קודם לבניך, דכתיב ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך לבני ישראל.	30008
הרי שבשביל דיבור שיצא מפי יעקב בדברו אל עשיו, נדחתה ממשלתם של מלכי ישראל שמונה דורות, כשהשפיל יעקב את עצמו לפני עשיו וקראו אדון, נעשה זה רושם בנפשו ונפגם בו כח המלוכה, ורושם זה נשאר אח"כ בבניו דור אחר דור עד שמונה דורות, שמלכו מלכים מבני אדום ועדיין לא היו בני יעקב ראויים למדרגת המלוכה, רואים אנו מזה מה גדול הוא הרושם הנעשה בנפש האדם ע"י כל דבר אף אם קל ופעוט הוא, ומה גדולות הנה התוצאות שיכולות לבוא בשביל זה במאורעות חייו הוא ובדורותיו אחריו.	30009
(שעורי דעת שעור ג')	30010
	30011
	30012
	30013
	30014
	30015
	30016
	30017
	30018
	30019
	30020
	30021
	30022
	30023
	30024
	30025
	30026
	30027
	30028
	30029
	30030
	30031
	30032
	30033
מאמר תרל	30034
ויצו אותם לאמר כה תאמרון לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה (בראשית ל"ב ה')	30035
חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב, הביאור הוא שחייב אדם לשאוף להגיע למדרגה שמעשיו יהיו כמעשי האבות, אך באמת טמון בזה ענין נוסף, שמחובתנו להתבונן במעשי האבות וללמוד מהם היאך אף עלינו להתנהג, והנה כאשר נתבונן בפרשת השבוע, נראה שהנהגת יעקב אע"ה היתה תוך השתמשות בסיבות טבעיות כדי להתגבר על עשיו, שהרי בתחילה שלח אליו מלאכים שיאמרו לו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה, והכניע עצמו לפניו באומרו עבדך יעקב. ועיין ברש"י עם לבן גרתי לא נעשיתי שר וחשוב, אינך כדאי לשנוא אותי על ברכות אביך שברכני, וכ"ז עצות ותחבולות מדרך הטבע, ואח"כ הוסיף לשלוח לו דורון רב כדי לפייסו, ואף את הדורון שלח בחכמה וכדכתיב ורוח תשימו בין עדר לעדר, וברש"י כדי להשיב עינו של אותו רשע, ומלבד זאת הכין עצמו למלחמה, איתא בחז"ל שהשבטים החביאו תחת בגדיהם כלי זין שיוכלו לגבור עליו במלחמה, וכשבאו לפניו השתחוו כולם אפים ארצה כדי לעורר רחמי עשיו, וכ"ז הכנות מדוקדקות כדי שיוכל לנצחו בדרך הטבע.	30036
	30037
	30038
	30039
	30040
	30041
	30042
	30043
	30044
	30045
	30046
	30047
	30048
	30049
	30050
	30051
	30052
	30053

בתחילת הידיעה, אלא שלכל הגזירות הקודמות בידיעת הבורא סיבות ולסיבות סיבות, והסיבה חלושה	30054
מהיות ממנה שינוי, כאשר נראה הגרגיר האחד מן החטה מצמיח שלש מאות שבלים ובכל שבולת שלושים	30055
גרגרים, היעלם כי כח הגרגיר חלוש מעשות כמות זה.	30056
היינו שאף הסיבות אין בהם מאומה, ואין בכח הסיבה הקלושה לפעול, ורק אנו טועים ומדמים כאילו	30057
והסיבות גורמים לכך, רק התורה והמצוות הם הסיבה האמיתית לכל אשר יקרה עם האדם וכדברי הרמב"ן	30058
(שמות יג), שאין לאדם חלק בתורת משרע"ה עד שיאמין שכל דברינו ומקרינו כולם נסים אין בהם טבע	30059
ומנהגו של עולם, אלא אם יעשה הטוב יצליחנו שכרו ואם יעשה הרע יכריחנו עונשו, כי רק עשיית הטוב	30060
הוא הגורם וכמ"ש שם, הליכות דיני הבורא יתעלה יותר נעלמות ועמוקות ועליונות מהגיע אל ידיעת	30061
חלקיהם.	30062
מכיון שנתבאר שאין בכח הסיבות לעשות ולפעול, א"כ מדוע גזר הקב"ה דנצטרך לסיבות כדי להשיג	30063
עולם הזה, כתב בזה החובות הלבבות (שם), מפני שחייבה החכמה בחינת הנפש בעבודת האלקים	30064
ובהמרותו בחן אותה, ומה שגזר הבורא שיגמר לאדם מהם, יגמר וישלם בהשלמת הזדמנות הסיבות, ואשר	30065
לא גזר לא יגמר וימנעו ממנו הסיבות, ונתברר ממנו העבודה והעבירה בכונה ובבחירה לאחת מהנה מבלתי	30066
האחרת, ויתחייב אח"ז הגמול והעונש ואפילו לא גמר בהם המעשים.	30067
כוונת הדברים שהאדם נברא מורכב מנפש וגוף, וחלק הנפש שבו הרי הוא מלאך ממש, ותכלית כל יצירת	30068
האדם שחלק הנפש שבו יתעלה ויתגדל, ואף חלק הגוף שבו ישתעבד וישמש את חלק הנפש שע"ז יהיה	30069
דומה לבוראו, שכביכול רצה שאף חלק הגוף יהפוך להיות נפש, ודרך התעלות הנפש היא רק ע"י נסיון,	30070
בעת שרואה לפניו דברים המנוגדים בתכלית לאמת, ואינו משים לבו ע"ז ומוסיף לפעול כפי חלק הנפש,	30071
ע"ז מתעלה הנפש ופועל שאף הגוף ישתנה לנפש.	30072
נמצא שהבחינה והנסיון הכרחים לתכלית האדם, ומשו"ה יצר הקב"ה בעולמו שהנהגה תהיה ע"פ סיבות	30073
שוונות, כי רק ע"י עמידה בנסיונות והתגברות עליהם יגיע להצלחתו הרוחנית, יסוד זה חייבים לשנן	30074
לעצמנו היטב, שכל הסיבות שבעולם אינם גורמים מאומה, וכולם רק כדי לנסות אותו האם מכיר את	30075
האמת שהכל רק מרצונו יתברך, וכמ"ש דוד המלך ע"ה אם לא שויתי ודומתי נפשי כגמול עלי אמו	30076
(תהלים קל"א), כשם שהתינוק אין לו אלא שדי אמו ומבלעדיה אינו יודע כלום, כן חייב כאו"א לבטוח רק	30077
בה' יתברך ולא להאמין בשום גורם אחר, ולכן הבחינה בדבר קשה מאוד.	30078
ועוד שהרי עין רואה וכלי המעשה גומרים, בשעה שרואה שהסיבות כוחם לפעול, קשה מאוד להמלט	30079
מהשפעת העינים ולחשוב אחרת, ומפורש בכתוב ואמרת בלבבך כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה	30080
(דברים ח'), בשעה שרואה שכוחו ותחבולותיו מצליחים יושפע מכך, ולא ימלט שיוכל לחשוב שהסיבות	30081
אין בכוחם מאומה, וזו היתה גדלותו של אברהם אבינו ע"ה שלא התחשב כלל, באשר ראות עיניו עולם	30082
שלם נמשך אחר הצלמים, ואילו אברהם אבינו ע"ה אינו מתפעל מכך וחי לפי הכרתו ואמונתו, וזו	30083
המלחמה היותר גדולה המוטלת עלינו, וחייב להיות בן חיל לנצח את המלחמה.	30084
והנה הנהגת יעקב אע"ה עם עשיו, שהכין עצמו לג' דברים לדורות תפילה ומלחמה, והכנתו לדורות היתה	30085
הכנה מושלמת עם כל החכמות והטכסיסים כמה שאפשר, כדי שהדורות יוכל להשפיע על עשיו, וכאילו	30086
שאמונתו בטוחה וחזקה שרק הדורות יוכל להשפיע, וכן כל הנהגתו הטבעית היתה באופן מושלם, וכן הכין	30087
עצמו למלחמה כדי שיוכל לנצחו ע"י המלחמה, ולעומת זאת הכין עצמו לתפילה.	30088
האמין והכיר שלמרות כל הסיבות הטבעיות שיש בידו אין כחם לעשות כלום, ורק בכח התפילה לעזור לו	30089
להתגבר על עשיו, וזו היא בחינת הצדיק האמיתי שידע ויכיר, שעל אף כל הסיבות שבפניו מ"מ רק בכח	30090
הקב"ה לעשות, וכל הסיבות הם רק לנסיון, ומכיון שע"י הבחינות יתעלה הצדיק, ולכן עשה יעקב אבינו	30091
ע"ה סיבות טובות ומוכיחות, ומ"מ יתגבר עליהם ויכיר האמת שאין הסיבות עושות, הרי בזה גופא יתעלה	30092
ויגיע לשלמות.	30093
וע"ז נאמר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב, שידעו והכירו שלמרות כל הסיבות מ"מ	30094
הסיבות אין בהם מאומה, ודאי שאין אנו מחויבים להגביר הסיבות כדי שנוכל להתעלות ע"ז, כי אין אנו	30095
בדרגה רוחנית עליונה שנוכל להתגבר על כל הסיבות, ובעת שיהיו בפנינו סיבות יותר טובות יתכן שלא	30096
נוכל להתגבר עליהם ולחשוב שאין בהם מאומה, אמנם יעקב אע"ה שהיה המרכבה ידע והכיר שיוכל	30097
לנצח את הסיבות, ולכן הוסיף בהשלמת הסיבות כדי שיוכל יותר להתעלות למרות כל הסיבות.	30098
ומעתה לאחר שנתבאר שהנסיונות והבחינות הכרחים לתכלית האדם, א"כ עלינו להתכונן אליהם ולדעת	30099
להתמודד אתם, ולא כאותם אנשים שבעת שנכשלים באיזה חטא וכדומה, תשובתם בפיהם מה בכוחנו	30100
לעשות, והרי עמדנו בפני נסיון ולא יכולנו להתגבר עליו, לו היינו יודעים כי הנסיון מוכרח היינו מבינים	30101
ודאי שאין בכך כל תשובה, שהרי זו עיקר מציאותו ותפקידו להתגבר על הנסיון, ובעת שנכשל ולא עמד	30102
בנסיון, הרי לא מילא כלל את תפקידו המוטל עליו. (אור יחזקאל).	30103

	30104
מאמר תרלא	30105
ויצו אותם לאמר כה תאמרון לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה (בראשית ל"ב ה')	30106
	30107
רבינו יונה ז"ל (שע"ת ג') כתב, היצורים כולם נבראו לכבוד השי"ת, והדבר ידוע אשר מדרכי קידוש השי"ת להודיע בכל מבטא שפתים, וכל אשר ירמזון עינים ובכל הנהגה ופועל ידיים, כי יסוד לנפש האדם עבודת השי"ת ויראתו ותורתו, ולא די שייראה זה היסוד מזמן לזמן, אלא צריך שייראה מכל תנועה ממש, אמר שלמה ע"ה מעין נרפש ומקור משחת צדיק מט לפני רשע, כל היצירה מצד בריאתה כן נבראה שיתראה כבודו ית' מכל וכל, והנה כשצדיק מט לפני רשע הרי זה מהפכה בעיקר היצירה, הרי זה ממש עולם הפוך.	30108
	30109
	30110
	30111
	30112
	30113
חז"ל הקדושים כולם בסגנון אחד תפסו על יעקב אבינו ע"ה שאמר כה אמר עבדך יעקב, רבי יהודה ברבי סימון פתח מעין נרפש ומקור משחת, כשם שאי אפשר למעין להרפס ולמקור להשחת, כך אי אפשר לצדיק למוט לפני רשע, אמר לו הקב"ה ליעקב לדרכו היה מהלך והיית אומר לו כה אמר עבדך יעקב (בר"ר עה ב), ולהלן במדרש באותה שעה שקרא יעקב לעשיו אדוני, אמר לו הקב"ה אתה השפלת עצמך וקראת לעשיו אדוני ח' פעמים, חייך אני מעמיד מבניו שמונה מלכים קודם לבניך.	30114
	30115
	30116
	30117
	30118
	30119
	30120
	30121
	30122
	30123
	30124
	30125
	30126
	30127
	30128
	30129
	30130
	30131
	30132
	30133
	30134
	30135
	30136
	30137
	30138
	30139
	30140
	30141
	30142
	30143
	30144
	30145
	30146
	30147
	30148
	30149
	30150
	30151
	30152
	30153

מתבוננים אנו בכל המשא ומתן שהיה לו לאברהם אבינו ע"ה עם בני חת כשהיה צריך להם, ועם כל	30154
ההשתחויות שהיו מצד דרך ארץ מצד הכרת הטוב, ובכ"ז לא קרא להם אף פעם אדוני, אלא אדרבה הם	30155
אמרו לו שמענו אדוני נשיא אלהים אתה בתוכנו, אשרי לאדם שאינו מט לפני רשע והוא המצליח באמת,	30156
ואצלנו בשפלותנו הוא להיפך, כשאדם יוצא לרחוב מרגיש הוא תיכף שכולם אדונים עליו, ונעשה באמת	30157
עבד לעולם. (דעת תורה).	30158
	30159
מאמר תרלב	30160
ויצו אותם לאמר כה תאמרון לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה (בראשית ל"ב	30161
ה').	30162
עם לבן גרתי, פירש רש"י לא נעשיתי שר וחשוב אלא גר, אינך כדאי לשנוא אותי על ברכת אביך שברכני	30163
הוי גביר לאחיד שהרי לא נתקיימה בי, דבר אחר גרתי בגימטריא תרי"ג, כלומר עם לבן הרשע גרתי	30164
ותרי"ג מצוות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים ע"כ.	30165
פגישתם של יעקב ועשיו היה מחזה נורא אפילו מהמבט החיצוני, כל שכן למי שמתעמק להבין עומק	30166
כוונותיו של יעקב, אשר לפי הזוהר הקדוש יותר חכמה ועורמה הראה כאן יעקב מכל מה שעשה נגד	30167
עשיו, ואילו היה עשיו מבין את המתרחש היה מעדיף לאבד עצמו לדעת ולא לבוא למצב כזה (זוהר	30168
וישלח).	30169
איתא בזוהר טוב נקלה ועבד לו ממתכבד וחסר לחם (משלי יב), טוב נקלה זה יעקב שהכניע עצמו לפני	30170
עשיו, בשביל שאח"כ יהיה עשיו עבד לו וישלוט עליו, ויתקיים בו יעבדוך עמים וישתחוו לך לאומים, כמה	30171
חכמה הראה יעקב כאשר השקיט בן רגע כעסו של עשיו הרשע, אשר עליו כתוב ועברתו שמרה נצח	30172
(עמוס א), ואשר היה עדיין מלא שנאה ליעקב כמו שהודיעו השלוחים כדאיתא במדרש (ב"ר עה ז),	30173
שאמרו באנו אל אחיך אל עשיו, אתה נוהג בו כאח והוא נוהג עמך כעשיו.	30174
כתב הרמב"ן שהכבוד שהיה יעקב עושה לאחיו לקרוא לו אדוני, הוא מפני המנהג שהצעיר נותן מעלה	30175
וכבוד אל הבכור כאילו הוא אביו, וכן דין תורה לרבות אחיו הגדול, והנה יעקב לקח בכורתו ואת ברכתו	30176
ועשיו שטם אותו עליהם, ועתה יעקב מראה לו כאילו אין המכירה ההיא כלום, ונוהג בו בכבוד להוציא	30177
המשטמה מלבו, בסוף כאשר ראה עשיו הכבוד הגדול שעשה לו יעקב, אשר הפיל עצמו לפניו והשתחוה	30178
שבע פעמים מרחוק עד גשתו אליו, נכמרו רחמיו וחשב שהוא מודה בבכורתו וגדולתו עליו והתנחם בזה	30179
(רמב"ן לב ח).	30180
והנה יעקב הכניע את עצמו לעשיו, כדי שלא יזכור את אובדן הברכות בראותו הכבוד הגדול שיעקב	30181
מכבודו, גם הדגיש יעקב שגר עם לבן, וכמו שפירש רש"י שלא נתקיים בו הברכות משום שהיה רק	30182
בבחינת גר, ובזוהר הטעימו יותר את הענין שהזכיר עם לבן גרתי כדי להטיל אימה על עשיו, משום שכל	30183
באי עולם הכירו את לבן בתור המכשף הכי גדול ששום דבר לא עזר נגד כשפיו, כל מה שידע בלעם	30184
מענינים אלה הכל למד מלבן, בהעלות עשיו על מחשבתו שיעקב נצח את המכשף המפחיד ההוא, נתמלא	30185
פחד בהיותו משוכנע שהוא בודאי לא יוכל לנצח את יעקב.	30186
אולם אינו מובן כלל, לאיזה סיבה הזכיר יעקב אבינו ע"ה שקיים תרי"ג מצוות בביתו של לבן? וכי מה	30187
לעשיו ולתרי"ג מצוות? ונראה שדבר גדול הראה כאן יעקב באמרו שקיים תרי"ג מצוות בבית לבן, משום	30188
שבזה הדגיש שכל כוחו לעמוד נגד תחבולות לבן נבע מזה, ששם כל מאוויו ורצונו על קיום התורה ולא	30189
לשום מטרה אחרת, ולכן לא הצליח לבן לשלוט עליו, אילו לא היה יעקב קשור לכוחות הקדושה העליונים	30190
בודאי לא היה נמלט מצפרני לבן.	30191
אמרו חז"ל כל הפוסל במומו פוסל (קדושין ע), וכן אמרו שעכו"ם אומרים לא נטירי ישראל שבתא (ע"ז	30192
ע), שהגויים חושדים שאין היהודים שומרים את השבת, כי כל אחד מודד במדה שלו, והיות והגויים	30193
מחפשים אך הנאות עולם הזה ומסיבה זו סרבו לקבל את התורה, ממילא רחוק מהבנתם שיש כאלה אנשים	30194
שמתנזרים מעולם הזה לשם שמים, ולכן אומרים שהיהודים רק מראים את עצמם כשומרי שבת, אבל	30195
בצנעה בודאי עושים מלאכה.	30196
כמו כן דן עשיו את יעקב לפי הערכים שלו, כמו שהוא השקיע כל כך הרבה כוחות לרמות את אביו שאכן	30197
הוא שומר דת כדי לקבל את הברכות, חשד שגם יעקב עשה כן, וכל מה שהיה מרבה יותר בישיבת שם	30198
ועבר, היה לעשות רושם על אביו כדי לבסס את עצמו בצורה חומרית על ידי הברכות, קשה היה לו	30199
להאמין שיעקב היה מוכן למסור את עצמו למען התורה שלא על מנת לקבל פרס.	30200
אבל כששמע איך שיעקב מסר נפשו בבית לבן לקיים תרי"ג מצוות, ולא עוד אלא שעל ידי דבקו	30201
לקדושה עלה בידו לנצח את המכשף האיום, לפתע נתגלה לעשיו עולם חדש, בעל כרחו היה מוכרח	30202
להודות שכל כוונתו של יעקב היה לדרוש קרבת אלקים ולא לשם חישובים אגואיסטיים, הכיר שיעקב	30203

הוא אדם מורם מעם, ואילו הוא ברדפו אחרי התאוות השפלות אינו מגיע לקרסוליו, גם נוכח לדעת שאין לו לפחד שיעקב ירצה להשתלט עליו ולתבוע הברכה של הוה גביר לאחיד, אחרי שראה איך שהוא כל כך מכניע את עצמו, ואיך הוזיל זהב מכיסו למצוא חן בעיניו בדורון כה מרשים.	30204
הצדיקים והרשעים הולכים זה בצד זה, אבל יש מרחק עצום ביניהם, כמה רחוקים הרשעים מלהבין את הצדיקים ולהכיר את מה שחשוב להם, עשיו הרשע למרות כל פקחותו להרע, לא היה מאמין שאחיו הוא באמת איש קדוש, עד שהכיר את גודל מסירותו לקיים את התורה אצל לבן אבי הרמאים והמכשפים.	30205
כמה משכילים הצדיקים עם כל ישרותם ותמימותם להבין את העקמימיות שבלב הרשעים, כמה שולטים הם על מדותיהם להכניע את עצמם כרצונם לפי דרישת השעה, כמה פקחות הראה יעקב בשומו רווח בין עדר לעדר כדי להשביע עינו של אותו רשע (ב"ר עו ח), בהכירו שאצל הרשעים הרושם החיצוני מושכם, כמה חכמה הראה כאשר שכך את אש השנאה והכעס ששכן בלבו של עשיו עשרים שנה, על ידי שבע השתחויות וגנוני כבוד, על ידי גבורתו של יעקב להשפיל את עצמו לפי שעה, סלל את הדרך לבניו איך לדחות מעליהם גזירות הגוים, עד שיגיע השעה שיתבע יעקב את ברכתיו ויהפך עשיו לעבד נרצע. (המוסר והדעת).	30206
	30207
	30208
	30209
	30210
	30211
	30212
	30213
	30214
	30215
	30216
	30217
מאמר תרלג	30218
ויצו אותם לאמר כה תאמרון לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה (בראשית ל"ב ה').	30219
	30220
באותה שעה שקראו יעקב לעשיו אדוני אמר לו הקב"ה, אתה השפלת את עצמך לפני אחיך וקראת אותי אדון שמונה פעמים, אני מעמיד ממנו שמונה מלכים קודם לבניך, דכתיב ואלה המלכים אשר מלכו באדום לפני מלך לבני ישראל (ילקוט שמעוני).	30221
כשאנו מתבוננים יש ללמוד מזה, כי באמת לא חטא יעקב בזה שקראו אדוני, אלא צריך היה להתנהג אתו ככה וכמו שאז"ל הובא ברמב"ן, רבי ינאי כד הוה סליק למלכותא הוי מסתכל בהדא פרשתא ולא הוי נסיב עמיה רומאין, חד זמנא לא איסתכל בה ונסיב עמיה רומאין, ולא הגיעו לעכו עד שמכר פינס שלו, וכתב על זה הרמב"ן ז"ל, היה מסתכל בפרשה זו ללכת אחרי עצת החכם הזקן כי ממנו יראו הדורות.	30222
וכן מצינו בילקוט כה תאמרון לאדני לעשו, רבינו אמר לרבי אפס כתוב חד איגרא מן שמי למרן מלכא אנטונינוס, וכתב ליה מן יהודה נשיאה למרן מלכא אנטונינוס, נסבה קראה וקרעה, וא"ל כתוב מן יהודה עבדך למרן מלכא אנטונינוס, א"ל מה את מבזה על כבודך, אמר לו מה אני טב מן סבי, לא כך אמר יעקב כה אמר עבדך יעקב, הרי רואים אנו שלא חטא יעקב בזה שקראו לעשיו אדוני, ואדרבא ממנו למדו וכן עשו לדורות, ובכ"ז גרם לו להענש כ"כ שלא מלכו מלכים מבניו עד שמלכו שמונה מבני עשיו.	30223
רואים אנו מזה כי ענין שכר ועונש אין זה כמו שחושבים שהוא דבר נפרד מפעולות האדם, שבעד מעשה טוב נותנים לו שכר, ובעד מעשה רע מענישים אותו, כי באמת המצוה ושכרה החטא ועונשו אחד הוא, כי כן נסדר במערכת הבריאה שהמעשה הטוב נותן מעלה ושלמות לאדם, ומניע את שפע הטוב ומביאו על האדם, והמעשה הרע נותן בו פגם ופחיתות ומביא את עליו ועונשו.	30224
ולכן אף שמוכרח היה יעקב להכנע לפני עשיו ולהשפיל את עצמו לפניו מפני סכנת נפשות, בכ"ז הטבע עושה את שלו, שכל תנועה שבנפש האדם עושה רושם בו ובתולדותיו, ובהיותו צדיק מט לפני רשע, נעשה על ידי זה רושם בנפשו שנחסר בו במדה ידועה כח המלוכה, ולא היו ראויים בניו למלוכה עד אחרי עבור שמונה דורות שמלכו בני עשיו.	30225
	30226
	30227
	30228
	30229
	30230
	30231
	30232
	30233
	30234
	30235
	30236
	30237
	30238
	30239
	30240
ולא יקשה לנו שא"כ נמצא דעביד ח"ו ה' דינא בלא דינא, שאע"פ שהיה יעקב מחוייב להתנהג ככה עם עשיו, ובכ"ז נענש כפי חוק סדר הטבע, כי באמת לפי חוק המשפט האמיתי הגלוי לפניו ית', ראוי היה להענש על אשר קרא לעשיו אדוני, כי אם אמנם שלפי מצבו זה לא היתה לפניו דרך אחרת להנצל על ידה, בכל זאת אילו היה נמצא במצב יותר נעלה, היתה עין ההשגחה צופיה עליו במדה יותר גדולה, וממציאה לו דרכים אחרים שלא יבוא לידי מצב סכנה כזה, ולא תהיה לפניו דרך אחרת להנצל בלתי על ידי אמצעי כזה שיגרום פגם במדת מלכותו ומלכות בניו, נמצא שחסרון נפשו הוא שגרם למעשה זה ומן הדין ענוש יענש. ואף שהיה נמצא במצב נעלה שהשתמש במלאכים, בכ"ז אין שיעור וערך לגדלות האדם ואין קץ למדרגת גבהותו, ועל כל מדרגה שנמצא עליה האדם עומד הוא תחת השגחה מיוחדת ומתאמת למדת גדלותו, וכל עניניו משתלשלים על פי השגחה זו שהוא נמצא תחתיה.	30241
	30242
	30243
	30244
	30245
	30246
	30247
	30248
	30249
ולכן המצאו תחת מדת השגחה כזו שיצטרך להשפיל את עצמו לפני עשיו, ולהכנע תחתיו בא לו על ידי מעשיו הוא, וזה היה חטאו אע"פ שאותו מעשה עצמו שעשה היה כדין, עכ"פ רואים אנו מזה כמה גדול הוא הרושם הנעשה בנפש האדם ע"י כל דבר אף אם קל הוא ופעוט, ומה גדולות הנה התוצאות שיכולות לבוא בשביל זה במאורעות חייו הוא ובדורות אחריו. (שעורי דעת ב' שער ג').	30250
	30251
	30252
	30253

	30254
מאמר תרלד	30255
ויצו אותם לאמר כה תאמרון לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב (ל"ב ה').	30256
הנה עשיו הרשע כשבאו המלאכים אליו עם שליחות מיעקב אבינו לא נתפעל במאומה מזה, ולמ"ד	30257
מלאכים ממש הרי זה נורא למאוד, ולפי דעתנו היה עשיו צריך להתעלף מפחד מראה המלאכים לבד,	30258
וכמ"ש על דוד המלך ע"ה שלפיקך כסוהו בבגדים ולא יחס לו, מפני שראה את המלאך וחרבו שלופה	30259
בידו, הצטנן דמו מחמת פחדו שנשאר בו מזה עד מותו, ועשיו הרשע רואה את המלאכים ולא נרתע,	30260
ומאסף ראשי גייסותיו ויוצא למלחמה, כי בבית יצחק אבינו היו המלאכים אורחים רגילים זה נכנס וזה	30261
יוצא, וכמו שאמרו רז"ל ומה שפחה של בית אבא נזדמנו לה ארבעה מלאכים.	30262
והנה מקבץ יעקב שורות של עזים וגמלים וכבשים, ורועים מתכופפים וחוזרים כמה פעמים ואומרים	30263
לאדוני עשיו עבדך יעקב, ואח"כ נגשים כולם ומשתחווים לפניו, וראה זה פלא! שרשע זה שמלאכים לא	30264
שכנעו אותו כלל וכלל, מתמלא חימה ויוצא עם ארבע מאות ראשי גייסות ללכות ולהשחית, אבל כאן	30265
נתהפך לאיש אחר, ונופל על צוארו של יעקב אבינו ונושק לו, ואמנם נחלקו חז"ל אם בכל לבו נשק לו או	30266
לא, אבל סו"ס במקום מלחמה וחרב, נתהוה כאן נשיקות ובכיות אהובים אשר לא ראו זה את זה כמה	30267
שנים, ולמה נתרכך כ"כ אם נתאוה לממונו ונכסיו של יעקב אבינו, הרי היה בטוח שילחם אתו וינצח ויקח	30268
כל ממונו ממילא.	30269
אלא זהו דכתיב שפתי צדיק ידעו רצון, שהצדיק מעמיק ומבין לבו של אדם ויודע רצונו, וידע יעקב אבינו	30270
שהעזים והכבשים והגמלים שהעביר לפניו, והכריעות וההשתחוויות ישביעו עינו של אותו רשע, כי בזה	30271
רצונו ובכך פייסו, והם המה היו השוחד הגדול אשר מלאו את נפשו הרחבה, ונתהפך מאויב לאוהב ושכח	30272
כל מגמתו בבואו להשחית ולחבל, כי כך דרכם של הרשעים בראותם תאוותם לפנייהם הם מתבלבלים,	30273
ומתמלא כל חלל לבם רק להשיג תאוה זו ולא יותר כבהמה ממש, ומאבדים כל חייהם עבור הנאת רגע	30274
אחד.	30275
ואמנם כל הבלי העוה"ז כך הוא, הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם, לא רק מן העוה"ב	30276
אלא גם מן העוה"ז, האדם עצמו יודע ומבין כל זה, אלא שאין בעל התאוה יכול להתאפק ולחשוך עצמו	30277
מני שחת, וממלא תאוותו ורצונו להמית את עצמו, וכן הדבר בעשיו הרשע הבלים אלו סימאו את עיניו,	30278
ובכבוד שנשפך על פניו נוצח ונופל אל צוארו של יעקב אחיו, וזהו הכלי נשק היותר כבדים מכל כלי זין	30279
להכריע את האויב, שלא לבד שאין כאן שונא אלא שהשיג אוהב במקומו, וזהו ושפתי צדיק ידעו רצון,	30280
שהצדיק יודע איך להפוך רוגז ושנאה לאהבה ורצון.	30281
ולמ"ד שלא נשקו בכל לבו אז עוד יותר, דהיינו שעשיו הרשע היה מתהפך ומפרפר כנחש, ותמה על עצמו	30282
למה אני מאבד את חושי הרי באתי ללחום אתו, ובכל זאת לא היה לו האפשרות בשום אופן להחליץ	30283
משלשלאות של הכבוד והשוחר שהקיפו יעקב אבינו בהם, ובעל כרחו נפל עליו ונשקו כי בעל התאוה עבד	30284
גמור הוא לתאוותיו, לא יכול להשתחרר מהם ונופל לפנייהם כקש לפני רוח, וכמו כן בכל הנהגתם בעולם	30285
הזה, הרי יודעים הרשעים שמר ורע דרכם אלא שקשה להם לפרוש.	30286
ונמצא בספרי הראשונים שהמשילו הנאה גשמית לכלב שחוטף בפיו עצם קשה, ומשבר בה את שיניו ויצא	30287
מפיו דם על הארץ, והוא מתמלא שמחה עצומה ומלקק את דמו אשר יצא ממנו עצמו, ובמחשבתו כי	30288
מציאה גדולה מצא, וכן הדבר בתאוות האדם, שכל הנאתו היא בזה שמוציא כוחותיו ומאבדם על ידי מילוי	30289
התאוה, והרי הוא מלקק דמו ככלב זה ועל כן יאמרו המושלים בואו חשבון.	30290
והנה יעקב אבינו הכין את עצמו לדורון לתפלה ולמלחמה, ולא נחשוב שיעקב אבינו היה חלש ולא היה לו	30291
עצה איך להתגבר על עשיו הרשע, וכבר אמרו חז"ל שיעקב אבינו הסיר את האבן שכל הרועים היו	30292
צריכים להתאסף לגוללה, כמסיר פקק מעל גבי צלוחית, דבר גדול זה למדנו מיעקב אבינו, שעם כל	30293
גבורתו שהיה יכול לנצח את עשיו אחיו במלחמה, והכין עצמו לזה אם יצטרך, בכל זאת נכנע לפני עשיו	30294
אחיו, ובגבורה זו גבר על אחיו וקנהו לעבד ממש, והרי אנו רואים דבר והיפוכו, יעקב אבינו משתחווה	30295
לעשיו וקורא אותו אדוני, והעבד האמיתי הוא עשיו שהוכרח להכנע בכל רתיחות דמו ואפו ונשקו ליעקב.	30296
(אור יהל ח"ב ד' ס"ד).	30297
	30298
מאמר תרלה	30299
וירא יעקב מאד ויצר לו ויחץ את העם אשר אתו ואת הצאן ואת הבקר והגמלים לשני מחנות (בראשית	30300
ל"ב ז').	30301
מבואר ברמב"ן שכל הבוטח מאמין ולא כל המאמין בוטח, כל הבוטח מאמין הוא דבר מבואר, כי אם לא	30302
יאמין על מי יבטח? אבל לא כל המאמין בוטח, מפני שהוא ירא לבטוח בה' מפני עוונותיו, כמו שמצינו	30303

אצל יעקב שהיה ירא שמא יגרום החטא, והוא באמת חסרון בבטחון, וכמו שביאר הרמב"ן בטח בה' ועשה טוב, אפילו רשע הבוטח בה' חסד יסובבנו, ומ"מ ועשה טוב כי כל האומר הקב"ה ותרן יוותרו חייו אלא מאריך אפיה וגבי דיליה.	30304 30305 30306
ומה שפחד יעקב שמא יגרום החטא, לא פחד כי אם על העבדים והצאן, ותראה כי בעת שחלק את המחנות מטעם והיה המחנה הנשאר לפליטה, המחנה הנשאר הזה לא היו שם מנשיו וילדיו אלא דוקא העבדים והצאן, אשר אותם לא הניח על בטחון, אבל המחנות הראשונות העמיד אותם על בטחון כן כתב הרמב"ן.	30307 30308 30309
ונוכל עוד לומר כי לכן פחד יעקב שמא יגרום החטא, מפני שהיה לו עסק עם עשיו אשר ברח לו יצחק, והיה כאשר תריד ופרקת עולו מעל צוארך, וכיון שהיה כח של עשיו כ"כ גדול, עד שאם ירד יעקב מעט יתגבר עשיו עליו, נמצא שלא היה יכול לילך בכח הבטחון לבד, כי אם היה לו חטא אז יכול החטא הזה לגרום שיפרוק עשיו עולו מעל צוארו וינצח אותו, ולכן פחד יעקב שמא יגרום החטא, אבל לא מטעם שהחטא הוא חסרון בבטחון, אלא שהחטא הוא חסרון אל ממשלת יעקב על עשיו.	30310 30311 30312 30313 30314
אבל לדידן אין שייך החטא לבטחון, כי אפילו רשע הבוטח בה' חסד יסובבנהו, אלא שהחטא שייך לתביעת הדין כי אין הקב"ה וותרן, אבל שיעשה החטא רושם רפיון בבטחונו זה לא נכון הדבר כמ"ש הרמב"ן ז"ל, ומה שקשה משמואל הנביא שאמר איך אלך ושמע שאול והרגני, הרי לנו מזה שלא רצה לכנוס למקום סכנה, והלא אפילו רשע הבוטח בה' חסד יסובבנו, עאכו"כ שמואל הנביא היה לו לילך בבטחון ומפני מה פחד?	30315 30316 30317 30318 30319
ע"ז באמת נוכל לומר, כי העיד הכתוב אשר שמואל התפלל כל הלילה לבלתי יקרע מלכותו ממנו, וכמו שאמר הכתוב ויזעק אל ה' כל הלילה, ולא היה חפץ שיתבטל המלוכה ממנו, כיון שהיה בחיר ה' ונמשח על ידו, ולא רצה שיבטלו מעשי ידיו, ונוכל לומר כיון שלא רצה שינטל המלוכה ממנו, לכן היה משמט עצמו בעת ששלחו ה' למשוח את דוד.	30320 30321 30322 30323
אמנם לא היה עיקר הטעם מפני שפחד משאול שמא יהרגהו, כי זה לא עלה על דעתו מעולם שיפחד לילך למקום סכנה, כי במקום שיש בטחון שם אין סכנה, אלא באמת לא רצה לילך מטעם אחר משום שלא רצה לבטל מעשה ידיו, ורק השתמט עצמו מטעם שאין סומכין על הנס שמא יגרום החטא, אבל באמת ניצול לעולם בין במקום סכנה ובין שיש לו חטא אם יש לו בטחון חזק.	30324 30325 30326 30327
ואף שלמדו חז"ל מזה שאל ילך אדם למקום סכנה משמע שבנו מזה דין, ואם נאמר שהיה אישטמוטי בעלמא איך בא מזה דין? גם זה לא קשה כי אם לא היה הדין לא סמכין אניסא, לא היה לו במה להשתמט, כי לא ישתמט בטענה שגם להעולם אין זה טענה, אלא שלהעולם בכלל הרי זה טענה כי לא רבים יחכמו, לכן השפיל את עצמו כי גם הוא אינו כ"כ גדול בבטחון ולא רצה לסמוך על הנס, אבל באמת לא היה אלא אישטמוטי בעלמא, כי הבוטח בה' יכול לסמוך על הנס ואינו חושש משום חטא וכמ"ש הרמב"ן.	30328 30329 30330 30331 30332
ובאופן זה נוכל לומר אשר לא שאל 'איך אלך' בגדר תמהון היתכן? אלא השאלה של 'איך אלך' היא בגדר שאלה של מבקש, איך אלך אם בסיבה או בלא סיבה זה גופא שאל, ולא שסבר בהחלט כי לא יוכל לילך במקום סכנה, אלא שאל איך יעשה, ביאורו של איך אלך כמו איך אעשה אם כך או כך, אבל זאת לא היה ספק אצלו ביכולת הדבר, והקב"ה השיב לו לפי שאלתו כיון שאתה שואל מוכרח אתה לסיבה.	30333 30334 30335 30336 30337
(מדרגת האדם מאמר ובחרת בחיים פ' ב').	30337
מאמר תרלו	30338 30339
וישובו המלאכים אל יעקב לאמר באנו אל אחיך אל עשו וגם הולך לקראתך וארבע מאות איש עמו (ל"ב ז').	30340 30341
הבסוד אלקה תמצא אם עד תכלית שדי תמצא, א"ר הונא אם על סידורו של רעם אין אתה יכול לעמוד על סידורו של עולם עאכו"כ, ואם יאמר לך אדם יכול אני לעמוד על סידורו של עולם, אמור לו אחרי מלך בשר ודם אי אתה יכול לעמוד, אחרי מלך מלכי המלכים הקב"ה אתה יכול לעמוד (ב"ר יב יא).	30342 30343 30344
טבעו של אדם כשבא עליו איזה נסיון או ח"ו צרה הוא מודאג מאוד ולפעמים מתרעם, אבל אילו הירשו לו להסתכל למעלה היה מוצא שצרה זו שבאה עליו החליפו אותה בשמים, ונתנה לו במקום צער ואסון גדול שנמנעו ממנו, אילו ידע זאת היה מקבל באהבה אותה גזירה של צער ויסורים שמדאיגים אותו.	30345 30346 30347
וישג לבן את יעקב מלמד שברח יעקב מלבן, היה בדעתו של לבן להרוג את יעקב אלא שנתפחד מפני שני דברים, (א) מפני שאמר לו הקב"ה השמר לך מדבר עם יעקב מטוב עד רע, (ב) מפני שהיה עשיו בא לקראתו וארבע מאות איש עמו, אמר לבן הרשע בדעתו, אם אני הורגו יבוא עשיו הרשע בעלילה ובדין ויהרוג אותי, כי הוא גואל הדם ויכרות שמי ושם זרעי, הלך לו ולא עשה כלום (אגדה בראשית).	30348 30349 30350 30351
ארבע מאות איש של עשיו הרשע, בודאי מטילים אימה בלב כל מי שפוגש אותם, כש"כ על יעקב אחיו שהיה אורב לו כל ימיו ושנאתו לא נשכחה, אבל באמת היו שלוחים טובים שנשלחו מן השמים להציל את	30352 30353

יעקב וביתו ממזימות לבן שבא להורגו, האדם העיוור בסודות החיים והבריאה, כשרואה בעיני הבשר שלו	30354
איזה מקרה של צער ונזק ויסורים, הוא אינו מבין את הסוד בהנהגת השי"ת לא לפנייה ולא לאחריה, והוא	30355
בוכה ומפחד כאילו המקרה הזה בא לנקום בו לרעה, אבל אילו פתחו לו שערי שמים עם כל סודותיהם	30356
העמוקים, היה רואה את הטובה הצפויה לו מתוך הרעה.	30357
כל המקרים שקורים בעולם, הם סתומים וחתומים לפני בני אדם, רואים ואינם רואים ככתב חתום	30358
וכאותיות שלא נתפרשו, כל הבריאה היא כספר החתום, רואים את הסיבות אבל לא את המסובב, שר	30359
האופים ושר המשקים חטאו, אבל אינם יודעים את סוד המקרה הזה, וחז"ל אומרים לפי שאשת פוטיפר	30360
נתנה את יוסף בפי כולם, אמר הקב"ה מוטב שיפנו אלו באלו ואל יפנו לצדיק הזה, לכו חזו מפעלות ה',	30361
הקציף הקב"ה אדונים על עבדיהם ליתן גדולה לצדיקים, פרעה קצף על עבדיו ליתן גדולה ליוסף, קצף	30362
בגתן ותרש שני סריסי המלך ליתן גדולה למרדכי, אמנם כן רואים אנו את הפעולות אבל לא את הפועל.	30363
מספרים על החתם סופר זצ"ל, כשהיה עוד בחור והתאכסן אצל משפחה אחת, באותה עיר שהו אז חיילים	30364
שהועמדו מטעם הממשלה, ופעם ניגש אל החת"ס חייל אחד וביקש ממנו שילמד אותו לדבר בלשון	30365
הקודש, ובשכר זה יצחצח את הנעלים שלו בכל יום, למרות שהתפלא החת"ס על בקשה זו מ"מ נענה	30366
בחיוב לבקשתו, כעבור כמה שנים כאשר החת"ס כבר שימש בתור רב בעיר הגדולה פרשבורג, קרה	30367
שבאו שני בעלי דינין מעשירי ונכבדי העיר לדין תורה, ואחד מבעלי דינין הפסיד את הד"ת ויצא מזה רוגז	30368
על הרב.	30369
הוא הלך והלשין לפני הממשלה על הרב כי הממשלה אינה מקובלת עליו והוא מתנגד לה, כתוצאה מכך	30370
קיבל הרב הודעה שעליו להתייצב לפני בית המשפט, כדי להישפט על האשמה שהוגשה נגדו, ביום המיועד	30371
כשהגיע החת"ס לבית המשפט והיה זה משפט צבאי, קם מיד ממקומו נשיא ביהמ"ש והוליכו לחדר מיוחד,	30372
באומרו לו כי אין לו לפחד כי הוא יצא זכאי במשפטו, ומיד גילה לו כי הוא אותו החייל שלימד אותו בזמנו	30373
לשון הקודש.	30374
בצאתו מבית המשפט קרא החתם סופר על עצמו את הכתוב וראית את אחורי ופני לא יראו, קורה לפעמים	30375
שאדם רואה בהנהגת הבורא פעולות כאלו שאינם מובנים לו כלל ואינו יודע את מטרתם, הכל סגור	30376
ומסוגר ואין פשר, אבל אחרי זמן מה נתגלה סוד הדבר, ואז מובן לכל את אשר לא היה מובן לפניו, וראית	30377
את אחורי היינו לבסוף לאחר זמן מתברר טעם הדבר, אבל ופני לא יראו לפני הדבר היה הכל סתום ובלתי	30378
מובן.	30379
ג' עזים הם כלב בחיות... ובכדי שלא יזיק לעולם ע"י עזותו נברא עני ודל ומזונותיו מעטים, ועי"ז נכנע	30380
לבני אדם ועובד אותם באמונה ומכיר טובה למטיבו (ביצה כה), לפעמים אנו תמהים על שאנו רואים	30381
עניים מרודים ועלובים שאין להם פת לחם ליומם, ובשכונתם יש אנשים מפונקים עשירים ומדושנים,	30382
אולם מי יוכל לעמוד על סוד כוונת חכמת הבורא היודע יצרם, את סוד תכונתם ואת שורש נשמתם, אשר	30383
בטבעם יכולים היו להחריב ולהזיק נפשות, ואילו היה בידם לפעול ולעשות — היו מזיקים לאנשים, עד	30384
שלא היה אפשר להתקיים מול האכזריות שלהם, ורק העניות משפילתם ומכניעתם.	30385
ואל האשה אמר הרבה ארבה עצבונך והרונך, בעצב תלדי בנים ואל אשך תשוקתך והוא ימשל בך, והנכון	30386
בעיני שהעניש אותה שתהיה נכספת מאוד אל בעלה, ולא תחוש לצער ההריון והלידה והוא יחזיק בה	30387
כשפחה, ואין המנהג להיות העבד משתוקק לקנות אדון לעצמו אבל יברח ממנו ברצונו, והנה זה מדה כנגד	30388
מדה, כי היא נתנה גם לאשה ויאכל במצוותה, ועונשה שלא תהיה מצוה עליו עוד והוא יצוה עליה כל	30389
רצונו (הרמב"ן ז"ל).	30390
לא ישרה נפשו בו וצדיק באמונתו יחיה, לא ישרה נפשו בו זה נבוכדנצר, המליך הקב"ה אותו על כל	30391
העולם ולא היה שמח בחלקו, שנא' לא ישרה נפשו בו, והיה מביט בעצמו ומתבייש בפני הבריות, למה?	30392
שהיה קטן וכבד לכך נקרא שמו נבוכדנצר, נבח ככלבא ואתעבדי ככדא ונצר כצרצה, שהיה נובח ככלב	30393
על שהיה קטן (תנחומא תרומה ד), גלוי וידוע לפני הקב"ה טבעו ותכונתו של אותו רשע, מלא גאוה בלי	30394
גבול ובלי מעצור, ולכן יצר הקב"ה אותו קטן וכבד המצחיק את רואהו, כדי להשפיל את גאוותו ולמעט	30395
רשעתו ואכזריותו.	30396
האדם בא לרגעים אחדים לעולם הזה כי כמה הם ימי שנותיו? והוא רוצה לדעת תירוץ על כל הקושיות,	30397
מפני מה זה עני וזה עשיר, אילו חי כמה מאות שנים ביחד, היה רואה שלפני מאה שנה היה העני עשיר	30398
והעשיר עני, ונבחנו אז בנסיון זה בנסיון העושר וזה בנסיון העוני ונהפך גורלם, אבל עתה שימי האדם	30399
קצרים מאוד ואינו רואה את העולם ועניניו בכל היקפם, אין לנו לחקור אחר הנהגתו של מלך מלכי	30400
המלכים הקב"ה, וצריך האדם להתהלך עמו בתמימות ולהאמין שכל מה שהוא עושה הכל לטובה.	30401
(מעייני החיים).	30402
	30403

מאמר תרלז	30404
וירא יעקב מאד ויצר לו ויחץ את העם אשר אתו (בראשית ל"ב ח').	30405
וברש"י פסוק י"א, לכך אני ירא שמא משהבטחתי נתלכלתי בחטא ויגרום לי להמסר ביד עשיו, והרמב"ן מתקשה למצוא איזה זמן אחרי ההבטחה שהיה בכדי לחטוא, ולבסוף כתב (בפסוק יג), כי דרך הצדיקים לירא תמיד, והיה מתירא אולי משיצא משם חטא בבואו בברית עם לבן עובד עכו"ם ושגיאות מי יבין.	30406
כתב רבינו יונה (שע"ת ב ט), והנה אנשים צדיקים וישרים בלבותם שאגה להם כלביא תמיד במחשבותם וינהמו על חטאיהם כנהמת ים, הנה כי השאגה והנהמה באות מהצדיקים יותר ממן הרשעים, וכשנתבונן בספורי התורה כן נמצא למרבה, התורה מגדלת מעשה שם ויפת כי לקחו את השמלה וילכו אחרנית, ויכסו את ערות אביהם ופניהם אחרנית, אצלנו אין לדבר כזה חשיבות כלל והתורה כה החשיבה מעשיהם, כי שם זכה בזה לטלית של ציצית ויפת זכה לקבורה לבניו (שם ברש"י).	30407
איתא בגמ' (שבת נה:), כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה, אלא מה אני מקיים וישכב את בלהה פילגש אביו, מלמד שבלבל מצעו של אביו ומעלה עליו הכתוב כאילו שכב עמה, והנה אחרי כל הפירושים בזה אין אנו יודעים מהו ענין בלבל, 0מה זה נטל והעתיק המטה ודאי אין זה מעשה שכיבה, אלא אחרי שכתוב בתורה וישכב הוי זה וישכב ממש בלי שום מליצות!	30408
וכן כל האומר שלמה חטא אינו אלא טועה, אלא מה אני מקיים ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו, מפני שהיה לו למחות בנשיו ולא מיחה מעלה עליו הכתוב כאילו חטא, הכונה אל חטאים דקים כי אין עדינות בחטא ואם יש חטא הנהו גדול וגס! אלא שהיסוד הוא שישנם אנשים עדינים, ואצל אנשים עדינים אם בלבל יצועי אביו הרי זה וישכב ממש, 0 לאיכרים אמנם אין זה חטא, ולא מצד עצם הדבר כי בעצם החטא לא נגרע כלום, אלא שמתוך גסותם אינם מרגישים בזה, הצדיקים הם מרגישים חטאם ועל כן להם כלביא תמיד.	30409
על ר"א בן עזריה אמרו (ירושלמי שבת ה') שהושחרו שיניו מפני הצומות, על שפרת שכנתו יצאה פעם אחת ברצועה שבין קרניה ולא מיחה, במשנה (שבת נד:). נאמר פרתו של ר' אלעזר בן עזריה היתה יוצאת ברצועה שבין קרניה, ולא נזכר כלל שלא היתה שלו אלא שלא מיחה, והרי מחשיבים זה כאילו ממש פרתו היתה יוצאת, ולא בעדינות ודקות עסקינן כאן, כי על מדת חסידות לא היה מסגף עצמו כ"כ, אלא שלאנשים עדינים הרי זה אמנם חטא גדול, אשר נהום ינהמו עליו כנהמת ים.	30410
אמרו בגמ' (חולין לז:), על הפסוק הנה נפשי לא מטומאה שלא הרהרתי ביום, הנה קורא להרהור טומאה ממש, ולא בא כפי בשר פגול, שלא אכלתי מבהמה שהורה בה חכם, הרי החכם הורה והיתר גמור הוא וכבר קורא אותו בשר פגול, כי אצל האנשים העדינים ואצל התורה העדינה זהו דיבור שפתם, לא מיחה זה חטא ממש, בלבל יצועי אביו זה וישכב ממש, ומאין באנו אנהנו לידי מצב כזה שאין אנו מרגישים כלל בחטאים אף היותר גדולים? זהו הסוד של שכר עבירה עבירה, כי סגולת העבירה שהיא מטמטמת לבו של האדם עד שכבר נאבד ממנו כל רגש העבירה, כבר אינו מרגיש כלל כל לכלוכו.	30411
נראה נא בעצמנו, רבים המעשים אשר בשנים קדמוניות היו לנו בהם איזה הרגש שהוא, והיום נאבדו ממנו לגמרי, האם מרגישים אנו איזה חטא ואשם בביטול תורה? וכן באידך גיסא הנה שכר מצוה מצוה, בעשות אדם מצוה מלבד עצם המצוה שקנה הנה שכרו אתו, כי המצוה מעלה אותו למדרגת המכירים ומרגישים בחטאים, וכל שיעלה יותר באלה המדרגות תתחיל אצלו השאגה כלביא, הוא ענין אמרו (משלי י"ד) חכם ירא וסר מרע, כל מה שהוא יותר סר מרע יותר הוא ירא והכסיל מתעבר ובוטח, היא הבחינה האמיתית על החכם והכסיל, עד כמה שמגיע השאגה והנהמה שלהם.	30412
האבות הקדושים יראו תמיד, וירא יעקב מאד ויצר לו פן ואולי חטא בבואו בברית עם לבן, והגיעה יראתו עד כי שמא בשביל זה יאבד הוא והשבטים וכל הכלל ישראל העתיד לצאת מהם, נורא ואיום! הם העדינים באמת ידעו היטב, כי אצל העדינים הינם חטאים גדולים וישכב ממש ואיך לא יפחדו? הוא אשר אמרו חז"ל (ערכין יז.), אלמלא בא הקב"ה עם אברהם יצחק ויעקב בדין אין יכולין לעמוד, מבהיל העומק ודקדוק הדין. (דעת תורה).	30413
מאמר תרלה	30414
וירא יעקב מאד ויצר לו ויחץ את העם אשר אתו (בראשית ל"ב ח').	30447
מצינו בגדולי עולם שהיו יראים תמיד וירא יעקב מאד, והלא הקב"ה הבטיח לו הנה אנכי עמך, אלא מכאן שאין הבטחה לצדיקים בעוה"ז (בר"ר עו ב), ונתיירא יעקב שמא נתלכלך בחטא, הנה במצב כזה של והנה ה' נצב עליו ויעל מעליו אלקים, האבות הן הן המרכבה (בר"ר פב, ז), מכל מקום עדיין שייך לפחד שמא נתלכלכתי בחטא!	30448
	30449
	30450
	30451
	30452

אל תירא אברם ואמרו חז"ל (בר"ר עו), אינו אומר אל תירא אלא למי שמתירא, כשהראה הקב"ה למשה	30453
א"י הראה לו כל מה שבעליונים ושבחתחוננים הגן עדן והגיהנום, ואמרו חז"ל (במ"ר כג ה), שכיון שראה	30454
הגיהנום התחיל משה מתיירא מן גיהנום, אמר לו הראיתך בעיניך ושמה לא תעבור, מרע"ה פחד	30455
מהגיהנום והפליאה גדולה מאוד, כיצד שייך חטא במצבים כאלה של מרכבה, בדרגה של אור כזה איך	30456
שייך שם חטא חושך ורע?	30457
הוא היסוד של אין בין גיהנום לג"ע אלא כחוט השערה, שאמנם כן שגם במצב של מרכבה גם שם נמצא	30458
היצר! מתכונתו של האדם היא שהוא סמוך להרע, ואיפה שלא יעמוד מדביק אותו היצר תיכף, ויוצא מזה	30459
סוד גדול כי מצב האדם הוא אך ורק 'סור מרע' לברוח מהרע, וכשמתרחקים ממנו תיכף הרע רודף אחריו	30460
ומדביק אותו, ועל האדם שוב לרוץ וכן הלאה! וכשאינם רצים במהירות הגדולה ביותר, משיגו היצר תיכף	30461
ונתלכלך בחטא!	30462
על דרך זה צריכים להבין את החטאים של גדולי העולם, הלא ודאי תמיד רצו מן הרע במהירות הגדולה	30463
ביותר, עד שחז"ל אומרים על האבות (סנהדרין צו.), שהיו רצים לפניו כסוסים בבצעי המים, וכונתם	30464
שתמיד ברחו מהרע בכל יכולתם, ובזה היתה חטאתם של הגדולים, שכאשר פעם קרה שלא רצו במהירות	30465
הכי גדולה אז השיג אותם הרע, ומזה אמנם אשר פחדו תמיד, כי בידועם את היסוד של אין בין גיהנום	30466
לג"ע אלא כחוט השערה, עד שבמצב הנעלה ביותר גם שם הוא נמצא, ועבודת האדם היא רק 'סור מרע'	30467
במהירות הגדולה ביותר, וכאשר האדם מאיט קצת את ריצתו מיד היצר משיגו, כי על כן פחדו תמיד כי מי	30468
יודע אם אינו משיג אותם, ואז כבר אינם יוצאים נקיים! שמא נתלכלך בחטא.	30469
הדברים מבהילים אחרי שכל חייו עומד האדם קרוב להרע, שיותר מחוט השערה אינו מפסיק ביניהם, הרי	30470
עליו לרוץ תמיד מהרע במהירות הכי גדולה! ונבין כבר באיזו סכנה הוא נמצא אם הוא נעצר לרגע	30471
מריצתו! הוא שאמר אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה, האורח למעלה ובריצה הכי	30472
גדולה מוכרח הוא בתכלית, כי למען סור משאול מטה מוכרחים לרוץ במהירות.	30473
וזה הוא דברי רבינו יונה (שע"ת א טז), על הפסוק חכם ירא וסר מרע, כי החכם אע"פ שהוא סר מרע בכל	30474
מאמצי כוחו, יירא ויזחל אולי לא כלה חוקו, ומבואר כפי הנ"ל כי אין בין גיהנום לגן עדן אלא כחוט	30475
השערה, ובהאטה כל דהו בריצה היצר משיג ובהיראה גדולה ודאי. (דעת תורה).	30476
	30477
	30478
מאמר תרלט	30479
וירא יעקב מאד ויצר לו ויחץ את העם אשר אתו (בראשית ל"ב ה').	30480
יעקב כששמע שעשיו הולך וארבע מאות איש עמו חרד מאוד, וזה פשוט שפחדו של יעקב מעשיו לא היה	30481
פחד של אדם חלש מחזק, ודאי שביראה כזו אין הכתוב מדבר, וביראה כגון זו לא נשתבחו האבות	30482
הקדושים, יראתו של יעקב היתה שמא נתלכלך בחטא (רש"י י"א).	30483
אבל סוף סוף ביטויה של יראה זו היתה מעשיו וארבע מאות איש עמו, יראה המוטבעת אצל כל אדם לפחד	30484
מגזלן או חיה רעה, ויראה זו נבעה משמא נתלכלכתי בחטא, נמצא שאותה יראה של יעקב היא ממש יראת	30485
שמים, ויוצא מזה שהשגת יראה הוא על ידי טבע עצמו גם בלי הערת התורה, ומדברים אלו נכיר שערכו	30486
של טבע גדול הרבה, ומזה יצא לנו שגם המדרגות היותר עליונות שישנן בתורה ישנן גם בטבע עצמו, עד	30487
שגם מדרגת יראת שמים שכר ועונש שהן רום המדרגות, כדכתיב מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם	30488
ליראה, גם דרגות אלו ישנן בטבע.	30489
יותר מזה מצינו שגם מה שאמרו ז"ל (ברכות ה.), אם רואה אדם יסורים באים עליו יפשפש במעשיו,	30490
שלכאורה מוחלט אצלנו שדרגא זו אינה כי אם בתורה, שהרי זכו לה גם אלו שלא ידעו כי אם מההערה	30491
השכלית, כמו בשבטים שאמרו מה זאת עשה אלקים לנו, ואמרו חז"ל (בר"ר פצ"א), שבטים מציאה מצאו	30492
ויצא לבם, הרי שהשבטים גם בלי תורה הכירו וידעו מפשפוש המעשים מתוך יסורים, שהיא הכרה	30493
בהשגחה פרטית.	30494
ולא עוד אלא שגם העמים הקדמונים ידעו מענין זה, וכמו שמצינו בפרעה הראשון דכתיב וינגע ה' את	30495
פרעה, מה זאת עשית לי למה אמרת אחותך היא, ונבואה הרי לא היתה לפרעה ששרה אשתו של אברהם	30496
היא, אלא מתוך היסורים התחיל לחקור ולפשפש עד שנודע לו, ואמרו על זה חז"ל (מד"ר ריש פ' בשלח),	30497
שוט לסוס מתג לחמור ושבט לגו כסילים, שוט לסוס זה פרעה הראשון.	30498
מזה נוכל השיג עד כמה חמור הוא חיוב קיום הטבע, דכיון שבטבע ישנה יראה שהוא שכר ועונש, הרי	30499
דשמירת טבע הוא מצות עשה, דזהו ביאורו של שכר ועונש, והוא עוד יותר ממה שהוזכר בכוזרי הטבע	30500
בגימטריא אלקים, דלפי דברינו הטבע הוא הר סיני ממש.	30501

תמיד היינו תמהים להבין, הא דהשליך אברהם עצמו לתוך כבשן האש אך ורק משום שכל לבד, והתפלאנו	30502
מגודל מדרגת שכלו של אברהם שחייבו להשליך עצמו לתוך כבשן האש, אבל כיון שבארנו שגם מה	30503
שמחייבת ההערה השכלית הוא מצות עשה ולא תעשה ממש, אם כן איזה פלא יש כאן שאברהם מסר נפשו	30504
על מה שחייבו שכלו, אנו אין אנו בעלי שכל להשיג גדרי המצות וחיובי השכל, על איזו מהן חייבים אנו	30505
במסירת נפש.	30506
אבל אברהם שהיה שלם בשכלו וידע כל מצות השכל, ידע גם עשה זו של מסירת נפש, ומסירת נפש של	30507
אברהם אבינו בשכל היה מאותו חוב, כמסירות נפש שלנו על ציווי התורה. וזוהי הערה גדולה בעדנו	30508
להתבונן עד כמה התרחקנו מההערה השכלית, שחוב של שכל הוא עול גדול המחייב את האדם, ואסור	30509
למוש ממצותו כמו ממצות תורה, ואנו כשאומרים לנו על איזה דבר שהוא חוב על פי השכל, הוא בעדנו	30510
הפטור היותר גדול.	30511
והנה מצות עשה של יראה אצל יעקב היתה יראתו מעשיו וארבע מאות איש, ואילו לא היה יעקב ירא	30512
מעשיו לא היה מקיים מצוה זו, דיראתו מעשיו נקראת יראת שמים, ויראה יכול האדם להשיג מטבע דכל	30513
הבריאה מלאה מיראה, ומה נאותים על זה דברי אדמו"ר מקלם ז"ל, שהיה רגיל לומר אהא דכתיב	30514
(ישעיה י"א), ברוח שפתיו ימית רשע, שכשמלך המשיח יתחיל להוכיח האדם על דרכו, אזי בהבל פיו לבד	30515
כבר ימית רשע, דהשבץ יאחזנו לרשע כשאך ישמע דבריו ותוכחתו של המשיח.	30516
אם כל עבודת חכמינו ז"ל היתה לקרב את האמונה שתעשה טבעית אצל האדם, הרי על האדם באמת למות	30517
ממרידות וצער כשיגלו לו, איך שכל הדברים היו כל כך גלויים ומוחשים אליו, דאם יראה זו שפחד יעקב	30518
מעשיו היתה יראת שמים, הרי לא חסר לו לאדם כי אם העברת קולמוס ולא יותר, בכדי שיראה זו שהוא	30519
ירא וחרד בחוש תעשה אצלו יראת שמים, ומה יענה האדם ומה יאמר בעומדו לדין כשישאלוהו מה היה	30520
עמך, איפה היה לך מקום להכשל בעת שהכל היה כל כך גלוי ופשוט סביבך?	30521
ואחרי שנתבאר לנו שבשכל ישנן כל המדרגות שבתורה, צריך איפוא להבין החילוק שבין הערה השכלית	30522
והתורנית, וצריך לומר דבאמת אין חילוק ביניהן כלל, כל מה שיש בתורה יש בשכל והחלוקים הם רק	30523
בדקות, בגדר ההבחנה שאנו מבחינים בין שתי חתיכות בד שהאחת עבה והשניה דקה ממנה.	30524
ודאי ששכר ועונש ישנם גם בטבע, אבל דרגא זו של הקדוש ברוך הוא מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה	30525
(ב"ק נ.) אינה כי אם בתורה, הנה אצל עמלק תבעה תורה ולא ירא אלקים, ולאברהם נאמר עתה ידעתי כי	30526
ירא אלקים אתה, האם אפשר לומר שאותה יראה שתבע הכתוב מעמלק, בה שנתבח אברהם אבינו? ודאי	30527
שישנם חילוקים ודרגות בדבר, אבל סוף כל סוף שניהם מסוג אחד הם.	30528
ולפי דברינו יצא לנו פתח נרחב להבין דברי החובות הלבבות, שרוב ספרו מיוסד כידוע על הערת השכל,	30529
ואנו רגילים ללומדו פשוט כלשון בני אדם, לדוגמא כשכתוב בחובות הלבבות מה שהאדם חייב בהם מדרך	30530
השכל, אנו רגילים להבליע ענין חוב שהוא אך ורק לשבר את האזן, ומדברינו יצא לנו אור חדש על כל	30531
דבריו, וצריכים אנו לדייק בדבריו כבלימוד פסוק של תורה ממש, כשהוא אומר חייב כונתו שהוא חוב	30532
גמור כמו מצות עשה של תורה. (דעת חכמה ומוסר ח"א מאמר י').	30533
	30534
מאמר תרמ	30535
וירא יעקב מאד ויצר לו ויחץ את העם אשר אתו (בראשית ל"ב ח').	30536
הראשונים ז"ל שהיו בדרגת יראת חטא היו תמיד מלאים פחד ודאגה מהחטא, וירא יעקב מאד אמרו	30537
חז"ל (רש"י י"א), שאמר שמא נתלכלכתי בחטא, אין שום דבר בעולם שייראו ממנו זולתי החטא, לא	30538
עשיו ואנשיו הם הרוצחים של והכני אם על בנים כ"א החטא, משום שמקור כל הצרות והיסורים הוא רק	30539
החטא, ומקור אחר לצרות אינו בעולם כלל.	30540
אפפוני חבלי מות ומצרי שאול מצאוני (תהלים קט"ז), וכי היכן ראה דה"ע"ה מצרי שאול, והרי הוא מדבר	30541
כאן ביסורי עוה"ז, והוא משום שזולת החטא אין, כל יסורי הגיהנם הינם רק החטא, שהוא המחריב וממית	30542
ומכאיב, הוא מקור כל הקלקולים בכל הבריאה כולה.	30543
רב הונא החמיצו אצלו ד' מאות דני דחמרא, ועיילו רבנן לגביה לשאול סיבת הדבר, ישבו ופשפשו	30544
במעשיו עד שמצאו בו איזה חטא (ברכות ה.), ולכאורה הלא היו צריכים לחפש את הסיבה הטבעית, והוא	30545
משום שבאמת אין סיבה טבעית כלל, אין השמש מחמיץ אלא החטא מחמיץ, ואין הערוד ממית אלא החטא	30546
ממית (ברכות לג), החטא הוא המקלקל ומרעיל, חז"ל שאלו (שמ"ר פי"ד) מהיכן היה חושך מצרים?	30547
מגיהנם, משום שמקור לחושך ורע בלעדי החטא אין, ויסורי עוה"ז ועוה"ב ממקור אחד יהלכון.	30548
(דעת חכמה ומוסר ח"א מא' צ').	30549
	30550
מאמר תרמא	30551

וירא יעקב מאד ויצר לו ויחץ את העם אשר אתו ואת הצאן ואת הבקר והגמלים לשני מחנות (בראשית ל"ב ח')	30552
ל"ב ח')	30553
כבר תמהו חז"ל למה ירא הרי הבטיחו הקב"ה והנה אנכי עמך, אלא ירא שמא יגרום החטא, ועי' בראב"ע	30554
ז"ל שדאג שמא חטא במחשבה, ומכאן הערה נוראה כי יעקב אבינו שדקדק בעצמו ולא מצא בו שום חטא	30555
במעשה, וגם במחשבה חשש רק אולי חטא, ואפ"ה חטא כזה במחשבה שגם יעקב אבינו לא מצאו, ועם כל	30556
מעשיו ומחשבותיו הקדושים, ירא ופחד שמא יגרום חטא כזה לבטל ההבטחה שהבטיחו השי"ת והנה אנכי	30557
עמך.	30558
כלומר שיש מקום לחשוב שעל ידי זה לא יוכל המקום להיות עמו, ויסלק שכינתו ממנו ויפול לפני עשיו	30559
אחיו, ואנו עומדים ותמהים על פחד זה, אין לנו מושג מה הוא רוחניות ומה זה חטא, אבל יעקב אבינו	30560
האדם שבמרכבה ידע והבין זאת, שמא יגרום חטא אחד במחשבה יחידה לבטל הבטחה זו של והנה אנכי	30561
עמך נורא למאוד.	30562
ומצאנו בחז"ל (סנהדרין קא), כשחלה רבי אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו, אמר להם חמה עזה בעולם,	30563
התחילו הם בוכים ורבי עקיבא משחק, אמרו לו למה אתה משחק? אמר להם מפני מה אתם בוכים? אמרו	30564
לו אפשר ספר תורה שרוי בצער ולא נבכה, אמר להם לכך אני מצחק, כל זמן שאני רואה רבי שאין יינו	30565
מחמיץ ואין פשתנו לוקה, אמרתי שמא ח"ו קבל רבי עולמו, ועכשיו שאני רואה רבי בצער אני שמח,	30566
ופירש"י עכשיו שאני רואה רבי בצער ושכרו משתמר להבא לכך אני שמח, אמר לו עקיבא כלום חיסרתי	30567
מן התורה כולה? אמר לו לימדתנו רבינו כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא ע"כ.	30568
ומעתה צא וחשוב, ר"א הגדול חולה ומתפתל ביסורים נוראים, כמ"ש לתלמידיו חמה עזה יש בעולם, והנה	30569
תלמידיו עומדים ובוכים על ספר תורה השרוי בצער, ורבי עקיבא שמח ומצחק על צער רבו, למה? מפני	30570
שאם ראיתי שאין יינו של רבי מחמיץ הייתי סבור שמא קבל רבי עולמו, היינו כל שכרו הצפון לו לעולם	30571
הבא שרכש לו בזכויותיו העצומים, כבר קבלו כאן בעולם השפל, ולא נשאר לו כלום משכרו בעולם הבא,	30572
אבל עכשיו שאני רואה רבי בצער ושכרו משתמר להבא לכך אני שמח, ולמי משלמים כל שכרו בעוה"ז?	30573
כתיב ומשלם לשונאיו אל פניו, ופירש"י משלם לו הקב"ה שכר מצוותיו כדי לאבדו מן העוה"ב, תיסמר	30574
שערות ראש וימס לב מבין בפחד פחדים מכל זה מהו חטא ועד היכן מגיע! ומי מאתנו דואג ומיצר על זה	30575
שמא קבל עולמו ח"ו ושכר מצוותיו הוא אוכל, ועד כמה אנו רחוקים מן האמת, ואף יעקב אבינו ירא ופחד	30576
שמא חטא במחשבה, ויגרום לבטל כל הבטחת השי"ת אליו והנה אנכי עמך, כי אין צדיק בארץ אשר יעשה	30577
טוב ולא יחטא, גם על יעקב אבינו שבמרכבה נאמר (אור יהל ח"ב ד' נ"ט).	30578
	30579
מאמר תרמב	30580
וירא יעקב מאד ויצר לו ויחץ את העם אשר אתו (בראשית ל"ב ח').	30581
בענין היראה של יעקב אבינו בפגישתו עם עשיו רבו הראשונים לבארו, היאך תתכן היראה עם הבטחון,	30582
ומה גם אחר ההבטחה פרטית שהיה ליעקב אע"ה, ומה הם אמרו וירא ויצר שהוצר לו על היראה, ובאמת	30583
הוא ענין עמוק ויש מקום לשתי המדרגות להתאחד יחד, וכמו שדייקו חז"ל בלשונם שני בני אדם הבטיחם	30584
הקב"ה ונתיראו, הבחיר שבאבות והבחיר שבנביאים (בר"ר שם).	30585
הרי שחז"ל יחסו התאחדות שתי מדרגות אלו דוקא לאנשי המעלה בחירי היצורים, והדבר צריך ביאור	30586
ואגב יתבאר איך היה מקום שיתירא יעקב מהזכותים של עשיו שכיבד אביו ואמו וישב בארץ ישראל, כי	30587
לכאורה אין תביעה על יעקב אבינו אחר שהלך שם במצות אביו, כמו שאין תביעה על הארבע עשרה שנה	30588
שישב בבית שם ועבר.	30589
חז"ל יחסו קצת תביעה על יעקב אבינו במה שאמרו, מחזיק באזני כלב מתעבר על ריב לא לו עשיו לדרכו	30590
הולך (בר"ר עו א), התביעה היתה לפי שלא היה הגבלת זמן על בריחתו רק עד אשר תשוב חמת אחיך,	30591
וכבר גילה לנו הגר"ח מוואלוזין ז"ל ענין עמוק בכוחות האדם, כי מי שיש לו שונא ורוצה להוציא השנאה	30592
מלבו ולהכניס אהבה תחת שנאה, העצה לזה שיוציא מלבו הוא כל רושם של שנאה, ויקבע בלבו האהבה	30593
אליו וממילא גם חברו יאהבו ועצה זו היתה גם ליעקב אע"ה.	30594
ובאופן יותר עמוק, כי אם יעקב היה מתפשט לגמרי מענין מו"מ עם עשיו וכאילו אין עשיו בעולם, ממילא	30595
היה גם עשיו מסיח דעת ממנו, ומחמת זה נשאר קצת תביעה על יעקב אע"ה, כי אחר שנתעכב י"ד שנה	30596
בבית שם ועבר, שהיה בתור הכנה על זמן היותו בבית לבן, ורכש לו שם אוצר של שלמות הנפש, והשיג	30597
דרך חזק לעמוד במקום נסיון.	30598
א"כ לפי מדרגתו אז היה מקום לחשוב ולשאול דעת אביו, אפשר אינו מוכרח כבר לברוח ולמנוע כיבוד	30599
אב ואם וישוב ארץ ישראל, כי אם יתפשט לגמרי מהמו"מ עם עשיו, ממילא ישוב חמת אחיו ממנו, וכמו	30600

שמדייק לשון הכתוב עד שוב חמת אחיך ממך, היינו שממך אתה יכול לידע אם שבה חמת אחיך ואז יש לו דרך אחר לגמרי.	30601
	30602
וגם לענין הזיווגים אפשר נשתנה דינו ג"כ, כמ"ש ז"ל יש שזיווגו הולך אצלו והוא אינו צריך לילך לזיווגו, וכמו שהיה אצל יצחק ויצא יצחק לשוח בשדה הלך לתקן תפלת מנחה, והנה גמלים באים ויותר לא ראה לפניו, ובאופן זה היה אפשר לומר שהיתה התביעה על יעקב מעצמו, אולי הייתי צריך לפי מדרגתי לשוב לבית אבי כי כבר שבה חמת אחי, וא"כ יש תביעה על שחסר מצות כיבוד אב ואם וישוּב ארץ ישראל, וממילא יש מקום להרגיש הזכותים של עשיו כי הא בהא תליא.	30603 30604 30605 30606 30607
וזה גרם וירא אף שהיתה לו ההבטחה, אבל חשש אולי ההבטחה היתה דוקא אם היה במדרגה האמיתית הראויה ליעקב, ואולי החסיר קצת מזה, ואחר כך נסתבב ויצר על וירא, כי נצטער על מה שלא עמד על קצה המדרגה עליונה, שאז לא היה מקום ליראה כי עשיו לדרכו הולך. (דברי בינה ומוסר ד' נ"ו).	30608 30609 30610
	30611
מאמר תרמג	30612
וירא יעקב מאד ויצר לו ויחץ את העם אשר אתו (בראשית ל"ב ח').	30613
אמרו ז"ל שלמרות כל ההבטחות שהובטחו לו התיירא שמא נתלכלך בחטא (רש"י י"א), ולמדו מזה שאין הבטחה לצדיקים בעוה"ז (בראשית רבה ע"ו), כלומר שקיום ההבטחה תלוי בזכויותיו, ויש להניח שיעקב הבין שעדיין הוא שייך לקיום ההבטחה, כי לא מסתבר שיטעה בעצמו כל כך.	30614 30615 30616
אך בראותו את עשיו וארבע מאות איש עמו, ובהבחינו שמרחפת עליו אפשרות של סכנה שתוכל להתפתח לצרה, יש להבין שמשמים רוצים ללמדו שישנו בו עדיין צורך לדקדק ולחיפוש שמא התערב בו איזה שמץ חטא ח"ו, שיכול להיות שורש לנפילה רבה, כמו שהסכנה תוכל להתפתח לצרה גדולה, הרי שיראת הצרה נהפכה אצלו ליראת חטא.	30617 30618 30619 30620
הגדר בלימודים אלה הוא, שכל אפשרות של צרה ואפילו בצד הרחוק ביותר, צריכה להוות לימוד ברור לאדם, דרכם של בני אדם לשער מראש ע"י חישוב הסיבות את סיכויי התפתחות המסובב הטבעי, אולם אין אלו אלא מחשבות אפיקורסות, הרי כל מצב מורכב מסיבות רבות, ולהן הרבה תוצאות אפשריות, איזה אפשרות שתתגשם במציאות הרי זה ביד השי"ת שהוא מסבב הסיבות האמיתיות, ואם תתגלה לטוב או לרע תלוי במשפטו ית' כפי מעשינו.	30621 30622 30623 30624 30625
הרי שהמאמין האמיתי יודע שצריך לחשוב רק על הסיבות האמיתיות שהן הפנימיות דהיינו מעשינו, לכן יתעורר גם מאפשרות של סכנה, שעל פי חישובי הסיבות הטבעיות נראית גם כרחוקה, כי הרי כל האפשרויות הן ביד ה' להטות אותן כפי מעשינו, וגם סיבה רחוקה צריכה לעורר את האדם כי פנימיותה אינה אלא לימוד עבורו. (מכתב מאליהו ח"ג דף 226).	30626 30627 30628 30629
	30630
מאמר תרמד	30631
וירא יעקב מאד ויצר לו ויחץ את העם אשר אתו (בראשית ל"ב ח').	30632
חז"ל (ברכות ד.) שואלים למה נתיירא בחזיר שבאבות, הלא הבטיח לו הקב"ה והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך, ומתרגמים שנתירא שמה יגרום החטא, וכתב האבן עזרא וז"ל, ידענו כי כל עון קטן וגדול כנגד העושה על כן העון הקל גדול הוא, ויעקב פחד שמא חטא במחשבתו ובעבור זה לא יהיה השם עמו, ואל תתמה כי הנה משה שאין למעלה ממנו, והוא שלחו להוציא את ישראל ממצרים, ובעבור שגגתו שלח מלאך להמיתו ע"כ.	30633 30634 30635 30636 30637
למדנו שאם העושה הוא גדול גם עון קטן יחשב אצלו כגדול, כי יש חילוק היכן האיש נמצא, אם אחד נמצא ברחוב שמגיע עד חצר המלך, והוא מטנף רחוב זה ודאי יענש ע"ז, אך אם נמצא בחצר המלך עצמו ויטנף שם עונשו גדול יותר, וכ"ש אם בפרוזדור או בפלטין של מלך ושם יטנף, עונשו גדול הרבה יותר על הראשונים, כי אינו דומה מי שמטנף רחוב המלך למי שמטנף פלטין של מלך, ומובן בפשיטות מ"ש האבן עזרא שתלוי מי העושה.	30638 30639 30640 30641 30642
והנה יעקב אבינו ע"ה נקרא בפי חז"ל האדם שבמרכבה, כי צורתו חקוקה תחת כסא כבודו ית' כמ"ש חז"ל (חולין צא), על הפסוק והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו, עולין ומסתכלין בדיוקנו של מעלה, ויורדין ומסתכלין בדיוקנו של מטה ע"ש, וא"כ הרי הוא נמצא שם כלומר שורש נשמתו וכל מחשבתו של יעקב אבינו הגיעו עד לכסא הכבוד, וזהו שכתב האבן עזרא ז"ל כי הכל כנגד העושה, כי תלוי באיזה מקום נמצא האדם העושה.	30643 30644 30645 30646 30647
ומסיים האבן עזרא שיעקב אבינו פחד שמא חטא או שגג במחשבתו ובעבור זה לא היה השם עמו, פירוש שהרי כך הבטיחו השי"ת ואמר לו הנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך, אבל אם ח"ו חטא ואפי' שגג	30648 30649

במחשבה, בטלה ההבטחה כי השכינה כביכול מסתלקת ממנו, ואם אין כאן הנה אנכי עמך, ממילא אין כאן	30650
ושמרתך בכל אשר תלך!	30651
וכתב עוד באבן עזרא, ואל תתמה כלומר אין לתמוה שעל חטא קטן במחשבה ובשוגג, יש אפשרות שיענש	30652
כ"כ חמורות עד שיתבטל ההבטחה המפורשת שהבטיחו הקב"ה והנה אנכי עמך ושמרתך, אל תתמה על	30653
זאת כי הנך רואה במשה רבינו שאין למעלה ממנו, והשי"ת שלחו להוציא את ישראל ממצרים, ובעבור	30654
שגגתו שלח מלאך להמיתו ע"כ.	30655
ונראה מה היה שם, כתוב ויהי בדרך במלון ויפגשוהו השם ויבקש המיתו ואחז"ל (נדרים לא), תניא ריב"ק	30656
אומר גדולה מילה שכל זכיות שעשה משה רבינו לא עמדו לו כשנתרשל מן המילה, ויפגשוהו השם ויבקש	30657
המיתו, אמר ר' יוסי ח"ו שמשה רבינו נתרשל מן המילה, אלא כך אמר אמול ואצא סכנה היא, אמול	30658
ואשהה שלושה ימים הקב"ה אמר לי לך שוב מצרים, אלא מפני מה נענש משה מפני שנתעסק במלון	30659
תחלה שנאמר ויהי בדרך במלון.	30660
הרי שמפני איחור של זמן מה במילת בנו, כלומר שבמחשבתו של משה רבינו ע"ה לא היה שום פגם ח"ו,	30661
וודאי הכין את עצמו לקיים מצוה רבה זו כראוי למשה איש האלקים, אלא שלמעשה התעסק קודם בענין	30662
המלון, וגם זה ברור כי היה נצרך לסדר שם עניניו הרוחניים, ואיך אפשר לחשוב אחרת? וכי לאכול	30663
ולישון התעסק משה ח"ו קודם מילת בנו?	30664
אלא שהיתה כאן שגגה בחשבון מה קודם? אם ההתעסקות במלון או מצות מילה, ועל זה נענש שנתחייב	30665
מיתה, ואלמלא לא היתה צפורה שמה על לבה דבר זה, ותקח צפורה צור ותכרות את ערלת בנה היה משה	30666
מת, והנה כשסירב משה ללכת בשליחות של מקום, אמר לו הקב"ה אם אין אתה גואלם אין אחר גואלם	30667
כך אמרו חז"ל (במד"ר שמות ג'), וכעת בא מלאך ובולעו ומה יהיה עם כלל ישראל? והלא אם אין משה	30668
אין גאולה, תשובה אחת יש לכל זה, שנתעסק במלון תחלה! נורא ואיום מי יכילנו!	30669
וזהו וירא יעקב מאד כי אם אם במעשה אינני מוצא בי שום עוולה אבל אולי חטאתי במחשבה, ומה כתיב	30670
אחריו קטנתי מכל החסדים כי במקלי עברתי את הירדן הזה ועתה הייתי לשני מחנות, ואמרו חז"ל שאליפז	30671
רדף אחריו בעת יציאתו ורצה להורגו, ונתן לו כל מה שהיה בידו כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות	30672
שהוליך איתו לבית לבן, ונשאר רק במקלו וזהו כי במקלי עברתי את הירדן הזה.	30673
ועוד אחז"ל שהכה במקלו על הירדן ונקרע לפניו ועברו, והרי זה נס גדול כנס שנעשה למשה ושיש	30674
רבוא, וכל זה הכניס בקל וחומר, וירא וייצר ואמר קטנתי מכל החסדים, ופירש"י שמא נתמעטו זכיותי	30675
ע"י החסדים והאמת שעשית עמי, לכך אני ירא שמא משהבטחתי נתלכלכתי בחטא, ויגרם לי להמסר ביד	30676
עשיו ע"כ.	30677
המשכיל יתבונן והחכם ישתומם ללמוד מזה לקח מהו חטא! ומה הוא יכול לגרום, כאשר אנו רואים כי	30678
חשש חטא בשגגה ורק במחשבה כמ"ש האבן עזרא, אפשר שיבטל כל ההבטחה של והנה אנכי עמך	30679
ושמרתך בכל אשר תלך וימסר ביד עשיו הרשע, וכ"כ למה? פירש יעקב אבינו בעצמו כי קטנתי מכל	30680
החסדים, היינו שנתמעטו זכיותי ע"י החסדים לכן אני ירא. (לב אליהו ד' קס"ב).	30681
	30682
מאמר תרמה	30683
וירא יעקב מאד ויצר לו ויחץ את העם אשר אתו (בראשית ל"ב ח').	30684
כאשר יעקב התכונן לפגוש את עשיו הוא חלק את משפחתו, התורה מפרטת את פרטי החלוקה כיצד חלק	30685
את מחנהו, באיזה סדר נגשו להשתחוות לעשיו ומה היו תוצאות הפגישה, חז"ל העירו על שינוי הסדר	30686
בשני הפסוקים אשר לפנינו, ותגשנה השפחות ואת ילדיהן, ותגש גם לאה וילדיה וישתחוו, ואחר נגש יוסף	30687
ורחל וישתחוו, ולפי הרגיל צריך לכתוב רחל ויוסף שהאם נזכרה לפני יוצאי חלציה, ואמרו על זה שבאמת	30688
האם צריכה לצאת ראשונה מפני כבוד האם, ברם מפאת סיבה קדם הבן לפני האם.	30689
נצייר לעצמנו אם נהיה ח"ו נתונים במצב של סכנה, ובכדי למנוע את עצמנו מהסכנה הזאת נצטרך לעשות	30690
איזו פעולה, ופעולה זאת צריכה להעשות באופן בהול מאוד, האם תעלה על מחשבתנו אז לכבד את מי	30691
שהוא, לתת כבוד לאם או למי שהוא מבוגר ביותר? ברם חז"ל ברום השגותיהם הרוחניות הצהירו, שאף	30692
במצב כזה יש צורך לכבד את האם, שהרי אמו היא והבן חייב לכבדה, ברם מכיון שכונתו של יוסף	30693
בפעולה זאת היתה לטובתה, כי היתה רחל יפת תואר ויפת מראה, אמר יוסף הרשע הזה עינו רמה שמא	30694
יתלה עינו ויראה את אמי, וגבה קומתו וכסה אותה (בר"ר עה י').	30695
יוסף עשה זאת כדי למנוע קלקול נורא, ככה עשו גם אברהם ויצחק, גם הם עשו תחבולות למנוע תוצאה	30696
דומה לזו, מתוך כוונה זו היתה לו הרשות לגשת קודם אמו, כי בעשותו זאת הרי הוא מכבדה בזה, שהרי	30697
הכל הוא לטובתה ולתועלתה, וזה בטח רצונה מפאת הטובה היוצאת מזה, ובעבור פעולתו זאת מוסיף	30698

במדרש, שלא רק שכרו עומד לו בעולם הבא, אלה שפורעים לו גם בעולם הזה, והוא זכה לברכת בן פורת יוסף בן פורת עלי עין, שמזרעו יצאו טובי עין ומלאי חן ושלא תשלוט בהם עין רעה (ברכות כ א).	30699
והנה נתבונן נא במהותה של ברכה זו, אם נציץ לתוך דעותיהם של בני אדם, נראה שדעתם היא שהענין של חן מתת אלהים היא, וכמו שאר המעלות אשר נחוננו בהם אנשים שונים, אכן עין רעה יכולה לשלוט בהם ויכולה לגרום להפסד נורא ר"ל וכמ"ש (ב"ב ב:), ר' אבא אמר רב הונא אמר רב, אסור לאדם לעמוד בשדה חברו בשעה שהיא עומדת בקמותיה שלא יזיקנו בעין רעה, ולכאורה למה נחשוש שהרואה יתן מבט רע בתבואה, והלא יודע ומבין שחיי אנוש תלויים בה, ובכל זאת הבינו חז"ל ברום השגתם, והורו לנו שאסור לעמוד שמא יתן בה עין הרע.	30700
רואים אנו מכאן את עוצם כוחה של עין הרע, שאף בנגיעה הכי קטנה יכולה לשלוט עין רעה, מזה נבין את חשיבותה של הברכה שלא תשלוט עין רעה בזרעו של יוסף, כי כאשר ברך אותו תחילה שיהיה יפה תואר ומלא חן דבר שכל אחד תאב לזה, ברכו ג"כ שלא תחול עליו עין רעה, הברכה הזאת תצילהו מהסכנה שא"א להשמר ממנה שלא תשלוט בו.	30701
ובשביל ההטבה שעשה יוסף עם אמו, פרע לו הקב"ה ונתן לו מתנה לדורי דורות לכל יוצאי חלציו עד סוף העולם, בעבור שהגין על אמו מסכנה העלולה לסכן גם כל אדם, הפעולה היתה קטנה ונמשכה זמן קצר, אבל השכר שילם הקב"ה לכל השבט, יען כי אחד משבטם עשה טובה לאמו, והרי יפלא בעינינו להבין את זאת, אשר בעבור עשיית איזו פעולה דקה מן הדקה בהטבה בחסד, שהגן על אמו בפני הסכנה הצפויה לה בעת ההיא משלמים לו שכר כה רב.	30702
וכמו כן יקשה למה ישלמו לו כ"כ והלא מוטבע הוא במדה של הכרת הטוב, וביחוד שכאן היתה עובדא של הצלת נפשות שלא תפול אמו ביד רשע ח"ו, בכל זאת פעולה כזאת לא נאבדה ולא נשכחה אף לאחר כמה דורות, והיא נזכרת לתשלום ברכה רבת ערך, כזאת היא תבנית תשלומו ותגמולו של הקב"ה בעד כל פעולה טובה, ואף אם היא דקה מן הדקה אין הקב"ה מקפח את שכרה הגדול.	30703
ולאידך גיסא רואים אנו גם את העונש השמור לאחד על מניעתו מלהטיב לחברו הטבה כלשהי, והעונש גדול הוא ונורא, הנה מספרת לנו התורה על יעקב אבינו בשעה שהלך לפגוש את עשיו, כתוב ויקם בלילה הוא ויקח את שתי נשיו ואת שתי שפחותיו ואת אחד עשר ילדיו ויעבור את מעבר יבוק, והעירו חז"ל על זה ודינה היכן היתה, ואמרו חז"ל שנתנה בתבה ונעל בפניה, אמר הרשע הזה עינו רמה שמא יתלה עינו ויראה אותה ויקח אותה ממני.	30704
יעקב אבינו פחד שמא יקח אותה עשיו לאשה, ובשביל החשש הזה החביא אותה שלא יראנה עשיו הרשע, ועוד המשיכו חז"ל במדרש (בר"ר עו ט), ר"ה בשם ר' אבא כהן ברדלא אומר, אמר לו הקב"ה למס מרעהו חסד (איוב ו), מנעת חסדך מן אחיך, לא בקשת להשיאה דרך היתר הרי נשאת דרך איסור, הה"ד ותצא דינה בת לאה.	30705
והנה לפי הבנת שכלנו, באיזה סוג של פעולה היינו כוללים הנהגתו של יעקב, והלא ראשית כונתו היתה לשם שמים, כל פרטי המעשה היו מלאים וגדושים כונה טהורה, נקיים משמץ של מחשבה בלתי נכונה, עם כל זה הענישו אותו בעונש נורא כל כך, והעונש גרם ליעקב ולבניו הרבה צער ודאבון, נתבונן נא במלים שיצאו מפיהם באותו מעמד, כי נבלה עשה בישראל, הכזונה יעשה את אחותנו, ביכולתנו להבין את המצב הנורא שגרם לבטא את הדברים הנ"ל, גם אם היה קורה ח"ו דבר שכזה בזמננו בבתיהם של גדולי הדור, מה גדול היה אז הצער, מכל שכן בביתו של יעקב אבינו ע"ה.	30706
והרי אמרו חז"ל (חולין ז:), אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה, א"כ מה הטעם שהכריזו להעניש את יעקב ואת בני ביתו בעונש נורא כזה מפני שמנע חסד מאחיו, ניתן כאן לראות עד היכן מגעת החומרה של מניעת חסד מחברו, והלא המעשה של הטמנת דינה בא מתוך שלמות של צדק, שלמות של תמימות על ידי יעקב איש תם יושב אוהלים, והנה נענש בשביל מעשה ההטמנה באופן נורא, וכל כך למה מפני שמנע חסד מאחיו, אף שלא גרם לו שום צער אלא שלא נתן לו את היכולת ליהנות, ומשום זה נענש באופן מבהיל. (תלמידי סלבודקא).	30707
מאמר תרמו	30708
ויאמר אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה (בראשית ל"ב ט).	30709
רש"י ז"ל התקין עצמו לשלשה דברים לדורון לתפלה ולמלחמה, לדורון ותעבור המנחה על פניו, לתפילה אלהי אבי אברהם, למלחמה והיה המחנה הנשאר לפליטה על כרחו כי אלחם עמו, הבה נתבונן מהי משמעות הדורון שאליו התכונן יעקב אבינו ע"ה, קל לנו לתפוס ולהבין שהכין את עצמו לתפלה או למלחמה, שאלה הן דרכים עם סיכויים להצלחה, אבל דורון איך עלה על דעתו? איך חשב שיוכל לשכך	30710
	30711
	30712
	30713
	30714
	30715
	30716
	30717
	30718
	30719
	30720
	30721
	30722
	30723
	30724
	30725
	30726
	30727
	30728
	30729
	30730
	30731
	30732
	30733
	30734
	30735
	30736
	30737
	30738
	30739
	30740
	30741
	30742
	30743
	30744
	30745
	30746
	30747

את זעמו של עשיו על ידי דורון? נכון הוא שחז"ל אמרו שעשיו לא רצה אפילו לדבר עם המלאכים, ואם כך איך עלה על דעתו של יעקב שעשיו יתרצה בדורון?	30748
אלא רואים מכאן כמה גדולה חכמתו של יעקב אבינו ע"ה, וכמה ירדה דעתו לסוף הבירור האמיתי של מקור ההקפדה והשנאה, ידוע המשל מאותו איל הנמצא ביער ובראותו אנשים רצים אחריו לצוד אותו הוא נבהל ונחפז לברוח, אך קרניו הגבוהות מאיימות להסתבך בין ענפי העצים ביער ואז יתפס בקלות, ועל כן הוא שובר את קרניו ואז הוא בורח חופשי, הרי שלא היער מפריע אלא הקרנים שלו מפריעים.	30749
יעקב אבינו ידע שכל השנאה הכבושה מקורה בקרנים של האדם ולא ביער, והרי כך ראינו לאורך ההיסטוריה במלחמות בין האומות, מה גרם לכל כך הרבה מלחמות אם לא הקרניים! וחז"ל אומרים איזהו גבור הכובש את יצרו ומי שעושה שונאו אוהבו (אדר"נ כ"ג), דרושה גבורה עצומה להכניע את עצמו עד כדי להפוך את שונאו לאוהבו, שנאה והקפדה אינם חלק ממהותו של האדם, אלא גורמים חיצוניים המתלבשים עליו לעת הצורך, ובידו לפשוט אותם אם אך ירצה בכך.	30750
וכאן יעקב אבינו הבין שמקור הקפדתו של עשיו היה על אבדן העולם הזה, והרי כל מהותו היא העולם הזה שבגללו אף מחר את הבכורה, וכל קפידתו על הברכות היא רק בגלל אבדן צאן ובקר וגמלים וחמורים, וממילא אם שולחים לו דורון וכ"ש בצורה כדי להשביע עינו של אותו רשע, וכווח תשימו בין עדר ובין עדר, כל הדברים האלו שברו את הגאווה של עשיו.	30751
לבסוף קיבל את הכל אף על פי שלא היה חסר לו כלום, וכפי שאמר יש לי רב אחי, אך כיון שכל המהות שלו היא עזים ותיישים, הא לך עזים הא לך תיישים, וגם כבוד וישתחו ארצה שבע פעמים, ואחר כך עשיו התהפך וירץ לקראתו ויחבקה וישקהו, יעקב אבינו ידע את הסוד איך להכניע אותו ובוזה הצליח, ואין צורך במלחמה.	30752
רק על ידי לימוד המוסר אפשר לעבור את כל המצבים, וזה תלוי רק באדם עצמו ולא בזולתו, המלאך שנגע בכף ירך יעקב, פגע בתמכין דאורייתא שהם המדות הנעלות שהאדם חייב לטפח בעצמו בטחון והסתפקות, וזה הפירוש האמיתי של תמכין דאורייתא, ואם כי מקובל לחשוב שהכונה היא על התומכים בתרומתם בישיבה, אמנם שגם זה נכון אבל זה בשביל הכלל, אבל כל אחד לעצמו ידע שהתמכין דאורייתא באמת, הם אוצר המדות הטובות ובעיקר השגחה ובטחון, ורק באופן זה יש קיום לכלל ולפרט, כמה זה מחייב להתמסר לעבודת המוסר וההסתפקות במועט כאמצעי מוכרח להגדיל תורה ולהאדירה.	30753
(דגל המוסר).	30754
	30755
	30756
	30757
	30758
	30759
	30760
	30761
	30762
	30763
	30764
	30765
	30766
	30767
	30768
	30769
	30770
	30771
	30772
	30773
	30774
	30775
מאמר תרמז	30775
ויאמר אם יבוא עשיו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה (בראשית ל"ב ט).	30776
פירש רש"י והיה המחנה הנשאר לפליטה על כרחו כי אלחם עמו, התקין עצמו לשלשה דברים לדורון ולתפלה ולמלחמה ע"כ, ואמרו חז"ל מה עשה זיננם מבפנים והלבישם בגדים לבנים מבחוץ, והתקין עצמו לשלשה דברים אלו (מדרש הובא ברמב"ן לב ט), וצריכים להבין מה טיבם של שלשה דברים אלה ולמה היה יעקב צריך להם, הנה בזה הקשו למה בכלל פחד יעקב אחרי שהיה לו מחנות של מלאכים אתו? ותירץ שהצדיקים אין סומכים על זכותם אלא על תפילתם ותחינתם לפני רבונם, אבל עדיין צריכים להבין למה היה צריך לדורון ולמלחמה.	30777
אמרו חז"ל שכאשר דוד ירד למלחמה אמר ארדוף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד כלותם, אמר לו הקב"ה אני עושה כן, עמד אסא ואמר אין בי כח להרוג אלא אני רודף ואתה עושה, אמר לו הקב"ה אני עושה כן, עמד יהושפט ואמר אין בי כח לא להרוג ולא לרדוף, הריני אומר שירה ואתה עושה, אמר לו הקב"ה אני עושה כן, עמד חזקיה ואמר אין בי כח לא להרוג ולא לרדוף ולא לומר שירה, הריני ישן במטתי ואתה עושה, אמר לו הקב"ה אני עושה כן (איכ"ר פ"ד).	30778
ונראה הכונה בדברי חז"ל אלה, שדוד היה כל כך גדול במדת האמונה והבטחון, שאפילו כאשר היה יורד למלחמה ומביס את שונאיו, לא עלה על דעתו אף שמץ של גאווה כאילו גבורתו עמדה לו, ולכן התפלל שהקב"ה יפיל אויביו לפניו במלחמה כדי למעט הנס, שלא רצה להטריח כביכול על שינוי הטבע, אבל אסא פחד שלא יוכל להנקות כל כך משום התפארות, ולכן בקש שהקב"ה יהרוג את אויביו והוא רק יניס אותם, יהושפט פחד אפילו מזה ולכן אמר שהוא יאמר שירה, אבל חזקיה אפילו מזה לא נחה דעתו, משום שפחד שעלול הוא להחזיק טובה לעצמו שתפלתו פעלה הנצחון.	30779
כמ"ש חז"ל שלשה דברים מזכירים עוונותיו של אדם ואחד מהם הוא עיון תפלה (ר"ה טז:), ופירשו רש"י ותוס' משום שבוטח בזכויותיו, על כן היה זקוק חזקיהו לנס גמור אף שיותר טוב למעט בניסים, אבל בקש זאת כדי שיתקדש שם שמים מבלי שיהיה שום מקום לטעות שזרוע אדם הושיעה למו.	30780
	30781
	30782
	30783
	30784
	30785
	30786
	30787
	30788
	30789
	30790
	30791
	30792
	30793
	30794
	30795
	30796

האבות הקדושים מרוב דבקותם לא פחדו מלעשות השתדלות, משום שאפילו כאשר הקב"ה היה מגדל	30797
אותם היו משפילים את עצמם, ולכן בחרו תמיד למעט בניסים גלויים שהם הפך דרך הטבע, כמו כן	30798
התכונן יעקב לפעולות של הצלה מבלי לסמוך אך על תפלתו כדי למעט הנס, אולם נראה כמיותר מה	30799
שהכין את עצמו לשני מיני פעולות הפוכות לדורון ולמלחמה, כי לקיים השתדלות היה מספיק לבחור	30800
בדרך של דורון או בדרך של מלחמה, וה' הטוב היה מצילו באחד מהם, שהרי בין כך לא ההשתדלות	30801
מושיע אלא הקב"ה.	30802
והנראה בביאור הענין דזה שהתכונן יעקב לדורון ולמלחמה, לא היה רק כדי לצאת ידי השתדלות, אלא	30803
לימוד גדול בא ללמד לדורות בתור מעשה אבות סימן לבנים, יעקב ססימל כח הטוב והקדושה בעולם,	30804
בהתיצבו מול עשיו הרשע התגשמות השקר והרע, בא ללמד באיזה כלים דוחים את הרע מעליו,	30805
תחבולותיה של יראת שמים בא יעקב להורות כאן, שכאשר האדם עומד לפני מאבק עם כוחות הרע,	30806
מוכרח הוא להתכונן לתפלה לדורון ולמלחמה.	30807
התפלה היא עבור סייעתא דשמיא, כמ"ש לולא הקב"ה עוזרו אין יכול לו (קידושין ל:), אבל הוא בעצמו	30808
מוכרח להיות מוכן לדורון או למלחמה, ואי אפשר כאן לסמוך על בטחון והשתדלות מועטת, משום	30809
שבמאבקה של יראת שמים צריכים להיות עז כנמר קל כנשר וגבור כארי, ולכן מוכרח האדם להיות מוכן	30810
לכל, אם יכול לדחות את הרע בדורון על ידי הוצאת כיס מחויב הוא לעשות כן, שהרי הלכה פסוקה היא	30811
שחייב אדם להוציא כל ממונו, כדי להנצל מלעבור על מצוות לא תעשה.	30812
אבל יש שיצר הרע מתגבר עליו ומסרב לקחת שום כופר, ובאופן כזה אין לו עצה אלא לצאת חוצץ נגדו,	30813
וכמ"ש חז"ל אם פגע בכ מנוול זה משכהו לבית המדרש אם ברזל הוא נימוח (קידושין ל:), וכן אמרו	30814
לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, וכן בענין עלייה ממדרגה למדרגה צריכים גבורה והתאמצות	30815
רבה, כמ"ש חז"ל הצדיקים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, וזה גם כן ממלחמת היצר,	30816
משום שאם אינו מתעלה לפי כוחו מוכרח הוא לרדת כמו שכתב הגר"א (משלי טו), ואי אפשר לעמוד על	30817
מקום אחד.	30818
גם במה שנוגע למעמדו הכלכלי צריכים להיות מוכנים לדורון, זאת אומרת שמוכרח לוותר על נוחיותו	30819
ולהסתפק במועט, להעביר על מדותיו תמיד ולשבות מריב ומדון ובמיוחד לתלמידי חכמים, שאמרו חז"ל	30820
כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל, ואמרו שתלמיד חכם צריך להתנהג בנחת עם הבריות במשאו	30821
ובמתנו (יומא פו.), אבל במה שנוגע לרוחניות עליו להיות מזוין למלחמה.	30822
אולם טבע האדם הוא היפך ממה שדרוש, בנוגע למצבו הרוחני נוטה הוא לוותרנות, מסתפק הוא במועט,	30823
אבל בנוגע למצבו החמרי לוחם בכל כוחותיו רוב ימיו, כמו שמשתקף מלשון ההמון בכנותם את החיים	30824
בשם מלחמת החיים, שוכחים מה שאמר החסיד לשרי הצבא השבים לביתם שמחים בנצחונם, שאכן נצחו	30825
את המלחמה הקטנה אבל טרם התמודדו עם המלחמה הגדולה שהיא מלחמת היצר והייליו (חזו"ל פ"ה	30826
יחוד המעשה). (המוסר והדעת).	30827
	30828
מאמר תרמח	30829
ויאמר אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה (בראשית ל"ב ט').	30830
ויקח עובדיהו מאה נביאים ויחביאם חמשים איש במערה, למה חמשים איש? אמר ר"א מיעקב למד	30831
שנאמר והיה המחנה הנשאר לפליטה (סנהדרין לט:), ובמהרש"א וז"ל, מי דוחקו לומר מיעקב למד	30832
עובדיה לעשות כן, אימא מסברא דעצמו עביד כדי שיהא המחנה הנשאר לפליטה, והנה בגמ' (ע"ז כה:)	30833
ת"ר ישראל שנזדמן לו עכו"ם בדרך, שאלו להיכן הולך ירחיב לו את הדרך כדרך שעשה יעקב אבינו	30834
לעשיו הרשע, דכתיב עד אשר אבוא אל אדני שעירה וכתוב ויעקב נסע סוכותה, והכא נמי קשיא לן למה	30835
ליה ללמוד מיעקב, הלא דבר זה תלוי בשכל והסברא פשוטה היא.	30836
איתא בירושלמי (שביעית פ"ט ה"ז), אמר רשב"י צריכין אנו לעשות כמו שעשו אבותינו הראשונים,	30837
דכתיב ויחן את פני העיר עשה להם איטליזין שהיו מוכרין בשוק, הרי שחש רשב"י בנפשו הכרת הטוב	30838
למקום שבו נעשה לו נס וחפץ לעשות תיקון במקום הזה, ואפילו הכי לא עשה מעצמו ומצא מקור בתורה	30839
ללמוד מיעקב, שעשה כן למקום שנעשה אזרח ותושב שקבלו אותו שם.	30840
וכן רואים בדברי הגמ' (סנהדרין יא.), מעשה ברכן גמליאל שאמר השכימו לי שבעה לעליה לעבר את	30841
השנה, השכים ומצא שמונה אמר מי שעלה שלא ברשות ירד, עמד שמואל הקטן ואמר אני הוא שעליתי	30842
שלא ברשות, ולא שמואל הקטן הוה אלא איניש אחרינא ומחמת כיסופא הוא דעבד ופירש"י שלא יכירו מי	30843
היה העולה שלא ברשות וילבינו פניו, כי הא דיתיב רבי וקא דריש והריח ריח שום, אמר מי שאכל שום	30844
יצא, עמד ר' חייא ויצא עמדו כולם ויצאו.	30845

בשחר מצאו ר"ש ברבי לרבי חייא, אמר ליה אתה הוא שציערת לאבא, אמר לו לא תהא כזאת בישראל,	30846
אלא כדי שלא להלבין פניו של אוכל השום יצאתי, כדי שיצאו כולם ולא יבינו מי הוא (רש"י), ור' חייא	30847
מהיכא גמיר לה מר' מאיר, דתניא מעשה באשה שבאת לבית מדרשו של ר' מאיר, אמרה לו רבי אחד	30848
מכם קדשני בביאה, עמד ר"מ וכתב לה גט כריתות ונתן לה, עמדו כולם כתבו ונתנו לה, ור"מ מהיכא גמיר	30849
לה משמואל הקטן, ושמואל הקטן מהיכא גמיר לה משכניה בן יחיאל, ושכניה בן יחיאל מיהושע, ואיבעית	30850
אימא ממשה דכתיב עד אנה מאנתם.	30851
ומוכח מדברי הגמ' ב' יסודות, שאין לאדם לעשות שום דבר מדעתא דנפשיה, כי האדם העושה מדעתא	30852
דנפשיה מרה תהא אחריתו, שאין אנו יודעין להיכן יגיע עם סברותיו, ולכן אפי' בדבר שנהגו בו שמואל	30853
הקטן ור' חייא ור' מאיר שהוא מסתבר מאליו, מ"מ לא נהגו כך אלא על פי לימוד ממעשה רב, ועוד אנו	30854
למדין שעל כל אחד ללמוד רק מרבו השייך אליו, שהרי ר' חייא למד מר' מאיר דוקא, ור"מ משמואל	30855
הקטן ושמואל הקטן משכניה.	30856
ולמה לא למד ר' חייא משמואל הקטן ור' מאיר משכניה, יתר על כן הרי שכניה למד מיהושע או ממשה	30857
דהיינו מפורש בתורה, וא"כ היה לר"ח ללמוד אף הוא מקרא זה וכן ר"מ ושמואל הקטן, מוכח שאפי' מן	30858
התורה א"א ללמוד מעצמו אלא דוקא מפי הרב, ומפי רבו השייך לו ממנו אפשר לקבל ולא מזולתו, ואפי'	30859
הנהגה התלויה בסברה ובדרך ארץ המבוארת בגמ', שיתלה האדם הסרחון בעצמו כדי להסירה מזולתו אף	30860
זו צריכה לרב דוקא.	30861
ועד היכן חייב אדם להזהר שלא לעשות קטנה או גדולה מדעת עצמו, אנו רואים בדברי הגמ' (יבמות	30862
קט:), דאמר ר' יצחק מאי דכתיב רע ירוע כי ערב זר, רעה אחר רעה תבוא לתוקע עצמו לדבר הלכה,	30863
דאתי דינא לקמיה וגמר הלכה ומדמי מילתא למילתא, ואית ליה רבה ולא אזיל משאיל, דאמר ר' שמואל	30864
בר נחמני א"ר יוחנן, לעולם יראה דיין עצמו כאילו חרב מונחת לו בין ירוכותיו וגיהנום פתוחה לו מתחתיו,	30865
ופירש"י והיה תוקע שסומך ונשען על ההלכה שהוא יודע, הרי שהסומך על חכמתו הגם שלפי דעתו כבר	30866
למד ענין כזה אצל רבו, ואין לשאול את רבו פעם שניה, עליו אמר שלמה ע"ה רעה אחר רעה תבוא עליו.	30867
והעצה לכוין לדעת רבו הוא רק ע"י שימוש הרב, כמ"ש גדולה שימושה יותר מלימודה, וכתוב אצל	30868
אלישע אשר יצק מים ע"י אליהו, אשר למד לא נאמר שע"י השימוש הוא יודע לא רק את תורתו של הרב,	30869
אלא הוא משיג את הרב בעצמו, ויש שרואים שנים עוסקים בתורה בשוה, ושניהם שוקדים על התורה ועל	30870
העבודה, ומ"מ נראה שאחד מהם עתיד להרביץ תורה בישראל ולהשפיע תורה לרבים, והשני לא יזכה	30871
למאומה.	30872
ההבדל ביניהם אינו אלא בזה, שהראשון משמש את רבו וסופג את השקפתו בכל ענין, והשני עוסק בתורה	30873
לעצמו, ובזמנו הישיבה היא הרב, ומי שטובת הישיבה בראש דאגותיו לו ימסר כתר תורה, כי הוא קנה	30874
דעת תורה אמיתית, וזה שלא שימש ולא ספג מכותלי הישיבה, ישאר תמיד בדעתו המוטעית.	30875
ואמרו מאן דלא משמש חכימא קטלא חייב וכדאיתא (באדר"נ יב), מעשה באדם אחד מבית רמה שהיה	30876
נוהג בעצמו מדת חסידות, שלח אליו תלמיד אחד ר' יוחנן בן זכאי לבדוקו, הלך ומצאו שנטל שמן ונתנו	30877
על גבי כירים, ונטלו מעל הכירים ונתנו לתוך של גריסין, א"ל מה אתה עושה א"ל כהן גדול אני ותרומה	30878
בטהרה אני אוכל, א"ל כירים זה טמא או טהור, א"ל וכי יש לנו בתורה על כירים שטמא, והלא לא אמרה	30879
תורה אלא על תנור שטמא, שנא' כל אשר בתוכו יטמא, א"ל כשם שאמרה תורה על תנור שטמא, כך	30880
אמרה תורה על כירים שטמא שנא' תנור וכירים יותץ טמאים הם, אם כך היית נוהג לא אכלת תרומה	30881
טהורה מימך.	30882
הרי לנו מה דמות הלומד לעצמו ואינו משמש ת"ח, עד שאפי' מה שתינוקות של בית רבן יודעים הוא אינו	30883
יודע, וריב"ז הבין זאת מתחילה ושאלתו תוכיח ששאל כירים זה טמא או טהור, ומה ס"ד לשאול שאלה	30884
כזו, אלא ידע ריב"ז בחכמתו כי אפי' מקרא מפורש אין אדם זה יודע, מפני שהוא נוהג בעצמו מדת	30885
חסידות, ולא למד ולא שימש ת"ח אלא הכל יודע מעצמו, וכך אמרו בגמ' (ברכות מז:).	30886
קרא ושנה ולא שימש ת"ח הרי זה ע"ה, ואסור לצרפו לברכת המזון, וכמו דמייתי שם הגמ' דלא אזמניה	30887
רמי בר חמא לרב מנה בר תחליפא שלא שימש ת"ח, דאפי' קרא ושנה כל התורה, כיון שלא שימש ת"ח	30888
נשאר ע"ה כמות שהיה שאינו יודע מאי קאמר קרא, והמשמש ת"ח זוכה לתורה וזוכה להמשיך מסורת	30889
התורה. (שיחות מוסר).	30890
	30891
מאמר תרמט	30892
קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך (בראשית ל"ב י"א).	30893
אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה (משלי ט"ו), פירש רבינו הגר"א צ"ל האדם נקרא	30894
הולך שצריך לילך תמיד מדרגה לדרגה, ואם לא יעלה למעלה ירד מטה מטה ח"ו, כי אי אפשר שיעמוד	30895

בדרגה אחת, וענינו שהרי קיימות באדם שתי תנועות, האחת תנועה טבעית המושכת אותו כלפי מטה,	30896
והשניה תנועה רצונית המגביה את האדם מעלה, התנועה הטבעית פועלת בתמידות ללא הפסק, ואילו	30897
התנועה הרצונית נפעלת אך ורק בכח עבודתו של האדם, נמצא שכאשר אין התנועה הרצונית פועלת	30898
בכיוון העליה, ממילא פועלת התנועה הטבעית, והאדם יורד מטה מטה ח"ו, אם לא עובדים לעלות בהכרח	30899
יורדים.	30900
יסוד זה מתבאר על פי הרמב"ן עה"כ נעשה אדם בצלמנו כדמותנו וז"ל, אמר באדם נעשה כלומר אני	30901
והארץ הנזכרת נעשה אדם, שתוצא הארץ הגוף מיסודה כאשר עשתה בבהמה ובחיה, כדכתיב וייצר ה'	30902
אלהים את האדם עפר מן האדמה, והוא יתברך נתן הרוח מפי עליון כדכתיב ויפח באפיו נשמת חיים, ואמר	30903
כצלמנו כדמותנו כי ידמה לשניהם, במתכונת גופו לארץ אשר לוקח ממנה, וידמה ברוח לעליונים שאינה	30904
גוף ולא תמות.	30905
וכיון שנברא האדם מן העליונים ומן התחתונים, על כרחך קיימות בו שתי התנועות המבוארות, אשר	30906
מקורן באותן יסודות שמהם מורכב האדם, והנה אף כי ניתנו באדם ליצירתו שני כוחות, כוחות הנפש מן	30907
העליונים וכוחות הגוף מן התחתונים, הרי שכוחות הגוף הינם שולטים באדם בפועל מיום הוולדו, וקודמים	30908
הם בשליטתם על כוחות נפש האדם, ולפיכך גוברים כוחות החומר על השכל הנברא עמו, יוצרים בו רגשי	30909
כחי ועוצם ידי ורגשי אנוכיות, ומבטלים מלבו רגשי חסד והכרת הטוב.	30910
ובחובת הלבבות מנה שתי סיבות נוספות, כי השכל הוא עצם עדין ורוחני חצוב מן העולם העליון הרוחני,	30911
והוא זר בעולם הגופים הכבדים ואין לו לא מחזק ולא חבר, אבל התאווה אשר באדם מורכבת מכוחות	30912
הטבע והיא בעולם היסודות שלה, ועוד כי התאווה שמשמשים בה תמיד במזון הגופים לא תחזל מהעבודה	30913
לילה ויום, ואילו בשכל אין משמשים אלא במה שהוא תואם לתאווה, ובידוע שהכלים אשר שימושים	30914
תמידי, בדרך הטבע מוסיף תיקונם ומתחזקים מעשיהם, ולפיכך יחזק כח הגוף בהיותו שמושי תדיר,	30915
ויחלש כח השכל מפני מעוט השימוש בו.	30916
אולם גם כוחות הנפש הינם עתידי נכסין, כי הנשמה הטהורה ניתנה לאדם מאת ה' מן השמים, מתחילת	30917
הוויתו במעי אמו טרם צאתו לאויר העולם, כפי אשר העמיד יסוד זה בראיות בספר 'נשמת חיים' לרבי	30918
מנשה בן ישראל, והביא שם דברי הגמ' בפרק המפלת, דרש ר' שמלאי למה הולד דומה במעי אמו, נר	30919
דלוק לו על ראשו וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו, ומלמדים אותו כל התורה כולה.	30920
ופירש דמה שכתוב נר דלוק על ראשו, רמז לנשמה הטהורה הנקראת נר ה' נשמת אדם אשר משכנה	30921
במוח, ומלמדין לה כל התורה כולה להשכילה בהשגת קניני הרוחניות, וכל מה שישגי שכל האדם אחר	30922
יצאתו לעולם, אינו אלא זכירת הנשכחות אשר אצורים בו וטבועים בנפשו עכת"ד, וכמ"ש הגר"א מה	30923
שאנו אומרים וחיי עולם נטע בתוכנו, דקאי על התורה שבע"פ שנטעה הבורא בתוך לבו של כל אחד	30924
ואחד, וכענין אומרם ז"ל (בבא בתרא יב.) חכם עדיף מנביא, כי בנפש החכם כבר שוכנת כל החכמה, אבל	30925
הנביא לא יתנבא אלא אחר שתנוח עליו הרוח ויזכה לחזיון הנבואה בדבר ה'.	30926
ומהיות האדם מורכב משני כוחות מנוגדים אלו, גוף מן האדמה ונשמת חיים טובת שכל שנפח בו הבורא,	30927
תהא עבודתו כל ימי חלדו ללחום מלחמת מצוה בכוחות הגופניים, ולהמשיל עליהם את הכוחות הנפשיים,	30928
אמנם לא תתכן שליטת הנפש על הגוף, כי אם לכשיוציא האדם כוחות נפשו מן הכח אל הפועל, ומחשבת	30929
לבו הטובה תבוא לידי ממוש בהנהגתו, וזהו טעם השכחת התורה מן התינוק ע"י המלאך וכמבואר בספר	30930
'נשמת חיים' שם.	30931
הנה יעקב אבינו לעת התכוננו לקראת הפגישה עם עשיו אחיו, התקין עצמו בשלושה דברים, לדורון	30932
למלחמה ולתפלה, ולכאורה ג' דברים הללו שהתקין יעקב אבינו סותרים זה את זה, כי הנכנע בפני זולתו	30933
לשלוח לו דורון של מתנות וכבוד אינו גבור מלחמה, ומי אשר יצא למלחמה לקראת אויבו לא ישלח לו	30934
מתנות וסבלונות, ועוד דורון ומלחמה רחוקים הם מהכנה של תפלה, אשר תוכנה אי תלותו של אדם	30935
בכוחות עצמו, אלא בכח מי שהוא מבקש ומתפלל אליו, וזה הוא היפך השתמשות האדם בכלי מלחמה	30936
ובנתינת דורון.	30937
אלא ברור כי יעקב אבינו אשר כולו אומר דבקות בה' ית', לא נהג בכל המעשים אשר עשה בהולכו	30938
לקראת עשיו כי אם מעשי השתדלות גרידא, כפי אשר נדרש ע"פ פקודת שכלו, וכבר מצאנו להרמב"ם	30939
ז"ל במורה נבוכים (ח"ג פנ"א) שביאר מדרגת האבות הק', אשר לבותם ודעותם לא סרו מפני ה', אע"פ	30940
שגופם ועיסוקם היה עם בני אדם.	30941
הרי שדבקותם בו ית' היתה תמיד בלבם, עד שהגיע קרבתם אל השי"ת שנודע שמו בהם לעולם, ותכלית	30942
כוונתם בכל המעשים אשר יעשון היתה, להתקרב אל השי"ת קרבה גדולה ולפרסם יחודו בעולמו, ומעתה	30943
ברור הוא כי לא היה באלו הפעולות בהם התקין עצמו יעקב משום כניעה לעשיו, אלא חובת השתדלותו	30944
הנדרשת מחמת היותו שליט בשכלו.	30945

ותפלתו של יעקב אבינו תוכיח, כי אכן צו ההשתדלות הוא שחייבו להתקין דורון ומלחמה מבלי להיות	30946
תחת ממשלת כוחותיו, אלא כל יהבו הוא משליך על בוראו, ויאמר יעקב אלקי אבי אברהם, קטנתי מכל	30947
החסדים, כי ירא אנכי אותו, תפלה שנובעת ממעמקי לב הצדיק המשקיף על עצמו מבעד הנשמה במנוחה	30948
שלמה, ואינו רואה כי אם מיעוט זכיותיו ע"י החסדים שעשה ה' עמו, מרגיש הוא בחסרונו וחובת תלותו	30949
בהקב"ה, ואיננו מוצא תשובה אחרת למצב הסכנה הסובב אותו אלא שמא נתלכלכתי בחטא! ולפיכך	30950
מבקש רחמים מלפני המקום הצילני נא מיד אחי מיד עשו.	30951
ולעומת צדקת יעקב אבינו מציירת לנו התורה רשעת הרעים, הנה לאחר עשרים שנות עבדות של יעקב	30952
בצאן לבן, בשמירה מעולה בשרב יום ובשלג לילה, בהדדת שינה ובשינוי המשכורת מדי חודש בחודשו,	30953
קם לבן ואומר הצאן צאני וכל אשר אתה רואה לי הוא, כך היא מידת הרשע הנתון כולו תחת כוחות	30954
הרשע, להעיז מצח ולענות סרה במטיב לו ובמגלגל הברכה לביתו, כי כח הרע יעוור עיניו ויסלף דרכו	30955
מראות בברכה הבאה לו מזולתו ויכפור בטובתו.	30956
וכך מעמידה התורה את דמותו של עשיו הרשע המשועבד לכוחותיו, וראה זה פלא מ"ג שנים נוטר עשיו	30957
איבה ליעקב ועברתו שמרה נצח, רצונו עז לפגוש ביעקב אחיו ולהורגו, ואכן הוא יוצא לקראתו למלחמה	30958
וארבע מאות איש עמו, ופתאום נופצה כל אותה שנאה, וירץ עשיו לקראתו ויחבקהו ויפול על צואריו	30959
וישקהו, האמנם? מה ארע לאותו רשע? אלא שתאוות הכבוד וחמדת הממון העבירוהו מדעתו.	30960
זאת ידע יעקב אבינו המשכיל ללב רשע, כי בראות עשיו הדורון המוכן אליו והמחנה ההולך לקראתו	30961
בכריעות והשתחויות, יוכה בסנוורים וילך שולל אחר אהבת הכבוד, אשר תשבית כח השנאה הטמון בלבן,	30962
זאת היא רעת התנועה הטבעית, עד אשר תוליד תאוותו יצרים לרוב, אשר המה לאדם לצרה ולמכשול	30963
נוסף על התאוה.	30964
ודאי הוא כי אין בכל דברינו בכדי לעמוד על דרכי עבודתו של יעקב אבינו, אלא הכונה בהם הוא הלימוד	30965
אשר יצא לנו מהתבוננות בדרכי אבות, והענין האמור הוא לנו לימוד נורא, על הסכנה הטמונה לאדם	30966
ההולך אחר כוחותיו, ואשר אינו עובד את ה' אלא במה שטבעו מניחו מעצמו, וכבר הזהיר על זאת מרן	30967
הגרי"ס זצ"ל בס' 'אור ישראל' (י"ז).	30968
גדר האדם להיות תהלוכותיו ועניניו אחר השכל הנכון, ובזאת נבדל מן בעלי חיים אשר תהלוכתם אחר	30969
טבעם ומזגם, וזה הוא כבישת היצר לבלי הלוך אחר נטיית הטבע אם רע ח"ו, כי האדם בכחו בממשלת	30970
שכלו לשלוט על אבריו כרצון חכמתו וזה הוא גבורתו, הוא היסוד בעבודת האדם לבוראו ית"ש, לשמור	30971
ולעשות גם מה שאין לבו חפץ, כי אם לא ישים האדם לבו ונפשו לעשות נגד רצון לבבו, הרי הוא עלול	30972
לכל עבירות שבתורה רח"ל, גם אותן שאינן עובר עליהם מצד הרגלו וטבעו ע"כ.	30973
ע"ש עוד שביאר בארוכה יסוד זה, כי ההולך אחר כוחותיו ונתון לרשות לבו, עלולים להתעורר בו כוחות	30974
חיצוניים אם לא יקדים רפואה למכתו, וכמו שמסיים שם ואומר, לזאת יקדים האדם רפואה לעצמו לעסוק	30975
בלימוד היראה והמוסר, להעיר ולעורר את רוחו שיוכל לעשות נגד רצונו, בכח ההתבוננות נזכה להמשיל	30976
את השכל — המוח — הנשמה על כל תאוות הגוף, ולסלול את דרכינו באורח חיים למעלה למשכיל.	30977
(שערי ציון).	30978
	30979
מאמר תרנ	30980
ויאמר אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה (בראשית ל"ב ט).	30981
מובא ברש"י שיעקב התקין עצמו לשלשה דברים, לדורון לתפלה ולמלחמה, והנה ענין למלחמה כפי	30982
הבנתנו שהיה בדעתו לצאת למלחמה להלחם עם עשיו אולי תגבר ידו עליו, מעורר להתבוננות וכי היו	30983
ספקות אצל יעקב אם יועילו פעולותיו, ועל כן אחז בהרבה אמצעים אם לא יועיל זה יועיל זה, אסור לומר	30984
כן וברור הוא דכל מה שהיה יעקב עושה לא חל בו שום ספק וכל מעשיו היו ודאים.	30985
והנה כשנתבונן היטב בתוכנה האמיתי של מלחמה, לפי מקורה של מלה זו נראה, שאינו כפי שאנו מבינים	30986
כעת שהוא נסיון כוחות בין שני צדדים מי יגבר, אלא מלחמה פירושה מסירת נפש של האדם בעד דעותיו	30987
ואמונתו, ובאמת לפנינו היו גם מלחמות האומות באופן זה, כל מלחמותיהם היו מלחמות דתיות, והניצוח	30988
לא היה העיקר שם, אלא עיקר המלחמה היה המסירת נפש, שהיו נכונים למסור את נפשם בעד דעותיהם.	30989
והנה זה למותר לבאר שכל השתדלותו של יעקב להנצל מעשיו, לא היה כמו שאנו מבינים ענין השתדלות	30990
של אדם להנצל מסכנה או להציל את בניו, דהלא היה זה ענין הצלת שבטי י"ה, כדכתיב הצילני נא מיד	30991
אחי מיד עשיו פן יבוא והכני אם על בנים, ואם כן כל קיומם של השבטים היה תלוי בהצלה זו ואין לנו	30992
עבודת ה' גדולה מזו, ולכן עשה זאת יעקב בכל הגדרים של עבודת ה' עד מסי"ג, דבכדי לזכות בנס להנצל	30993
מעשיו אי אפשר רק ע"י הגדרים שבעבודה עד מסי"ג, דענין מסי"ג אינו מצוה בפני עצמה שנצטוונו על ג'	30994
עבירות, אלא שבכל פרט ופרט שבעבודתנו אנו מחוייבים להגיע עד מסי"ג שהיא חלק בגדרי העבודה.	30995

וכן מצינו שכתב הרמב"ן (בראשית י"א כ"א), שזה שיצא אברהם אבינו למלחמה עם ארבעה המלכים	30996
ומסר נפשו, הוא משום שהכיר טובה ללוט, ורואים אנו שגם בשביל הכרת טובה מסר אברהם את נפשו,	30997
ואמנם צריך עיון איך זה מתאים עם הדין של מסירות נפש, שהרי אין זה מאותן הג' עבירות שיהרג ואל	30998
יעבור עליהן.	30999
רואים אנו מדברים אלו יסוד זה, שענין מסי"ג הוא בכל פרט ופרט שבעבודה, שהעבודה בגדריה הוא עד	31000
מסי"ג, ואמנם ענין מסי"ג מתחלק לגדרים שונים, כמו שמצינו דבג' עבירות אסור למסור נפשו על דעת	31001
הנס, ובמסי"ג שהיה אצל יעקב ואברהם התפללו להשי"ת שיצילם, אבל באמת בכל פרט ופרט שבעבודה	31002
ישנו ענין מסי"ג, והחילוקים הם רק בגדרי המסי"ג, שבזה מתחלקת העבודה לענפיה.	31003
אמר ליה ר"פ לאביי מ"ש ראשונים דאיתרחיש להו ניסא ומ"ש אנן דלא מתרחיש לן ניסא, אילימא משום	31004
תנויי הא בשני דרב יהודה כולי תנויי בנייקין הוא ואנן קא מתנינן שיאת סדרי, וכי הוה אתא רב יהודה	31005
בעוקצין, ואנן קא מתנינן בעוקצין תליסר מתיבתא, ואילו רב יהודה כי הוה שליף חד מסאניה אתא מיטרא,	31006
ואנן קא מצערינן נפשין ומצוח צוחינן ולית דאשגח בן, אמר ליה קמאי הוּו מסרין נפשייהו אקדושת השם,	31007
אנן לא מסרינן נפשין על קידוש השם, כי הא דרב אדא בר אהבה חזיה לההיא כותית דהוה לבישה	31008
כרבלתא בשוקא, סבר דבת ישראל היא קם קרעיה מינה, איגלאי מילתא דכותית היא (ברכות כ:).	31009
ושם לא היה מאותן ג' עבירות, וכן העונש לא היה כי אם עונש ממון, ואעפ"כ קראו חז"ל מסירות נפש,	31010
רואים אנו בזה מה שכתבנו שנצטוינו בכל פרט ופרט שבמעשה העבודה שצריכה להגיע עד מסי"ג, וחייב	31011
המסי"ג מתחלק להרבה גדרים וענפים עד שיש חיוב להיות נהרג על קדושת השם, וזהו שאמרו חז"ל	31012
בדורות הראשונים דמסרי נפשייהו על קידוש השם, היינו דמסרו נפשם והשתלמו בעבודת ה' ומשום זה	31013
זכו לנסים, דזכיה בנס הוא עד מסירות נפש.	31014
היוצא ממאמרינו זה שמסי"ג הוא חלק מהעבודה שעל ידי זה משתלמת לגמרי, ודבר זה מבואר בדברי	31015
הגר"א, וכן הנביאים כשלא היו משיגים רוח הקודש מסרו נפשם והשליכו גופם ותאותם, רואים אנו דענין	31016
מסי"ג ישנו בכל פרט שבעבודה, דזה נכלל גם כן בגדר מסי"ג, שכן הם דרכי העבודה שמחייבת אותנו עד	31017
מסי"ג, לא רק בג' עבירות שיהרג ואל יעבור, אלא בכל פרט ופרט שבה, וכפי ענפי העבודה מתחלק ענין	31018
המסי"ג לגדרים שונים עד הגדר של יהרג ואל יעבור. (דעת חכמה ומוסר ח"א מ"א).	31019
	31020
מאמר תרנא	31021
ויאמר אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה (בראשית ל"ב ט').	31022
מתוך שלא לשמה בא לשמה, אולם צריך לדעת שאם האדם לא ישתדל לכוון את מעשיו על מנת להתקרב	31023
אל הלשמה מעצמו לא יבוא, אפשר לאדם להרבות במצוות ובמעשים טובים כל ימי חייו, ולא לזוּו אף	31024
במשהו לכיוון בפנימיות, והשלא לשמה שלו ישאר בלי שינוי, רק אם יש נקודה לשמה בתוך השלא לשמה	31025
אז יוכל האדם לבוא לידי לשמה, נקודת הלשמה מתגלה בכמה אופנים, אך העיקר הוא שירצה האדם גם	31026
עתה בהיותו בתוך עולם השלא לשמה לבוא לידי לשמה, עליו לדחוף את עצמו בכח להכנס בשערי	31027
הלשמה.	31028
חז"ל רמזו זאת בענין התנגשותם של יעקב ועשיו, באמרם התקין עצמו לשלשה דברים, לדורון לתפלה	31029
ולמלחמה, הדורון שהאדם צריך להגיש ליצר הוא כל פיתויי הלא לשמה, הבטחת השכר יראת העונש	31030
והתענוג שמוצא בעבודתו, אבל כדי לבוא לידי נצחון גמור אל הדבקות והפנימיות צריכים שני דברים	31031
נוספים, תפלה שהיא ביטוי הרצון החזק להכנס לפנים, ומלחמה מלחמת היצר וההשתדלות לביטול היש,	31032
ביטול השאיפה של עולם השלא לשמה.	31033
זהו סדר מלחמת העלייה, (א) דורון שלא לשמה, (ב) תפלה ממנה באה שאיפה רוחנית טהורה, כי הובטח לנו	31034
שתפילה כנה לרוחניות לא תשוב ריקם בכל העתים ובכל התקופות, ודבר זה הוא חסד עליון כי השי"ת	31035
מקבל את התפלה, והופך אותה לכח מצמיח שאיפה רוחנית, גם כשהאדם עדיין נמצא בתוך הגשמיות, (ג)	31036
מלחמה כי מהתחזקות השאיפה לרוחניות צומח ביטול היש של עולם השלא לשמה.	31037
אולם האדם בא אל הלשמה על ידי אמצעים אלה, רק אם יש כבר בפנים לבו נקודת לשמה, אז בהסתלק	31038
השלא לשמה שאיפתו אל הלשמה הופכת ללשמה טהור ממש, הדברים עמוקים ויסודיים מאוד בעבודת ה',	31039
כי יוצא לפי זה שעיקר עבודתנו הוא לבטל את הרע, להסיר את טמטום לבבנו, והטוב שהוא אורו יתברך	31040
שמאיר לתוך לבנו מתגלה אז ממילא, זה ביאור מאמר רבותינו ז"ל, לא נתנו תורה ומצוות אלא לצרף בהן	31041
את הבריות, כלומר לזכך ולטהר אותם כדי שהטוב יאיר בהם. (מכתב מאליהו ח"ג 118).	31042
	31043
מאמר תרנב	31044
קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך (בראשית ל"ב י"א).	31045

וברש"י נתמעטו זכותי ע"י החסדים שעשית עמי, לכך אני ירא שמא משהבטחתי נתלכלכתי בחטא	31046
ויגרום לי להמסר ביד עשיו, מאמר חז"ל זה חייב להחריד לב כל אדם, יעקב אע"ה למרות כל גדלותו	31047
המרכבה שבאבות, ועוד שהבטיחו הקב"ה גדולות ונצורות, חשש וירא שמא נתלכלך בחטא, ואף שבדק	31048
במעשיו ולא מצא בהם פגם, מ"מ דאג שמא יש איזה חטא דק שאינו מרגיש בו כלל, וחטא זה לבד יגרום	31049
שכל ההבטחות שהבטיחו השי"ת לא יתקיימו וימסר ביד עשיו הרשע.	31050
ביאור הענין שבמקום שמסתיימת דעת בני אדם שם מתחלת תביעת הקב"ה, וכל יצר מחשבות מבין, יתכן	31051
ויצירת החטא נמצאת במקום שאין האדם מבין כלל, ורק הקב"ה מבין ותובע את החטא, ובאמת כל חטאות	31052
הראשונים אינם חטאים כלל לפי הבנת בני אנוש, כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה (שבת נה.),	31053
ביאור הדבר שלפי הבנתנו לא היה חטא כלל במעשה ראובן, ומשו"ה כל האומר ראובן חטא טועה שהרי	31054
לדעתנו אין זה חטא, ורק הקב"ה הרגיש חטא במעשיו, ולכן אף שכתוב ויהיו בני יעקב שנים עשר, מ"מ	31055
התורה כותבת וישכב כי מצא הקב"ה חטא במעשיו.	31056
חכם ירא וסר מרע (משלי י"ד), החכם מכה חכמתו והבנתו יודע שיתכן ויחטא האדם אף בדברים שלפי	31057
הבנתו אינם חטאים כלל, ולכן נמצא תמיד במצב של יראה ופחד ומשו"ה סר מרע, אמנם אנו בני אדם	31058
פשוטים שופטים הכל לפי הבנתנו הדלה, ואיננו יראים מהחטא כי סבורים שאין בנו חטא, וכבר כתב	31059
הרמח"ל (מס"י פ"ג) שהעוה"ז דומה ללילה, ורק החכמה והיראה מאירה את עיני האדם לראות בחושך, כי	31060
בחשיכה אינו מבחין כלל במהות החטא.	31061
והיינו שכתב רבינו יונה (שע"ת ב יט), כי יש הרבה צדיקים שאין אדם יכול לגזור עליהם בעוה"ז שהם	31062
צדיקים באמת וכי תעלה נפשם למרום, כענין שנאמר האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב, והטעם לכך כי	31063
אין אנו יודעים כלל היכן טמון החטא, ולכן אף שנחשבים צדיקים בעיני אנשי העולם, מ"מ איננו יכולים	31064
להעיד עליהם באמת שתעלה נפשם למרום, וכמ"ש ביעקב אע"ה שחשש שמא נתלכלך בחטא, אע"ג שלא	31065
מצא כלל פגימה במעשיו.	31066
הארה זו חייבת לחולל מהפיכה בנפשותינו, ומה צדיקים שהעולם מעיד עליהם שמעשיהם מעשי צדקות	31067
וחסידות, מ"מ יתכן ולא תעלה נפשם למרום, ולא יזכו לעולם הבא שאולי אינם צדיקים באמת, עאכ"ו כ	31068
אנו שאין מעשיו כמעשי הצדיקים, היאך נוכל לבטוח במעשיו שנזכה לעולם הבא, ובפרט בזמננו	31069
שהעולם הזה כולו מלא וספוג בכפירה ושקר ותאוה, העוה"ז גוררת ומושכת את האדם בהבלי השוא,	31070
בודאי שנגררים אנו אחרי הרחוב.	31071
אמר ר' יוסי בן קסמא פעם אחת הייתי מהלך בדרך, ופגע בי אדם אחד ונתן לי שלום והחזרתי לו שלום,	31072
א"ל רבי מאיזה מקום אתה, אמרתי לו מעיר גדולה של חכמים וסופרים אני, א"ל רצונך שתדור עמנו	31073
במקומנו ואני אתן לך אלף אלפים דינרי זהב ואבנים טובות ומרגליות, אמרתי לו בני אם אתה נותן לי כל	31074
כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם, איני דר אלא במקום תורה (אבות פ"ו).	31075
והנה בודאי שלא היתה כוונת המבקש מר' יוסי בן קסמא, שעבור הממון רב שיתן לו יעזוב את התורה,	31076
אלא כוונתו היתה שיבוא התנא להרביץ תורה במקומו שאין בה חכמים וסופרים, ולכאורה הרי ע"י	31077
האבנים טובות ומרגליות שיתן לו, יוכל ר' יוסי בן קסמא להקים מקום תורה חדש, ולהביא לשם בני תורה	31078
ואברכים כדי שיוכלו ללמוד בשלוה מתוך אי דאגה לבעיות קיום ופרנסה.	31079
תשובת התנא ר' יוסי בן קסמא היתה שבשום פנים ואופן, ואף אם יתן לו כל ממון שבעולם לא יעזוב את	31080
עירו שהיא עיר מלאה חכמים וסופרים, כי הירא האמיתי אינו בוטח בעצמו ואינו מאמין לעצמו, ומשום כך	31081
חושש שבעזיבת מקום תורה יתכן שירד ממדרגתו, ואף שיתכן ויוכל להרביץ תורה במקום אחר, מכל	31082
מקום לעולם אינו רוצה להפרד ממקומות התורה, כי הסכנה בעזיבת מקום תורה רבה היא.	31083
ובאמת יש לראות ענין זה בכמה מקומות בתורה, הנה לוט היה בן אחיו של אברהם אבינו וסמוך שנים	31084
רבות על שולחנו, ובודאי שהיה אדם גדול וכדחזינן מסירות נפשו עבור קיום מצות הכנסת אורחים, וכ"ז	31085
למד מביתו של אברהם אבינו, ומכל מקום מגלה לנו התורה בעת שראה לוט את ככר הירדן והיא כולה	31086
משקה עזב את ביתו של אברהם, ואף שלוט סבר שבגלל המריבה שהיתה בין רועי אברהם לרועי לוט	31087
חייב להפרד מאברהם.	31088
מ"מ התורה מעידה שסיבת הפירוד היתה ראיית ככר הירדן שכולה ספוגה בהנאות העוה"ז, ומכיון שעזב	31089
את בית אברהם ונצמד לאנשי סדום, ירד ממדרגתו ומגדולתו והגיע עד לדיוטא התחתונה ממש, וסופו	31090
ואחריתו היה רע ומר עד לא תדרוש שלומם וטובתם כל ימיך לעולם (דברים כ"ג), ראו והתבוננו כמה	31091
סכנה נמצאת בעזיבת מקום תורה, שלא הועילה לו כל גדלותו וחינוכו שקיבל במשך שנים רבות, ובודאי	31092
שאף לוט לא עלה בדעתו שעזיבת מקומו של אברהם אבינו תביאנו עד לאחריתו הנוראה.	31093
וכמו כן יש להתבונן באחריתו של עשיו הרשע, וישב ביום ההוא עשיו לדרכו שעירה, לאחר שיעקב אבינו	31094
לא הסכים להצעת השותפות שהציע לו עשיו להתחלק בעוה"ז ובעוה"ב הלך עשיו מבויש לדרכו, וראה	31095

שם ברש"י שכל הד' מאות איש שהלכו עמו עזבו אותו לבדו, ובחז"ל (בר"ר פב יג) איתא, שהתבייש עשוי להיות בארץ ישראל ולכן הלך לשעיר.	31096
והנה תחילתו של עשוי היתה כתחילתו של יעקב אע"ה, שניהם הולכים יחד לבית הספר, אמנם יעקב אע"ה נשאר באהלה של תורה וכנאמר איש תם יושב אהלים, ואילו עשוי עזב מקום התורה והלך להיות איש שדה, ומשום כך הגיע עד לסופו המר, ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשוי והיתה לה' המלוכה.	31097
ומפורש בחז"ל (סנהדרין לט), מה ראה עובדיה שנתנבא על עשוי, עובדיה היה גר צדק ועזב מקום אבותיו לבוא להתדבק בישראל, ומשום כך ניבא על עשוי שעזב את יצחק אבינו ונדבק ברע, והיינו דסיבת כשלון עשוי היתה בעזיבת מקום תורה, נתבאר מכ"ז גודל החשש שצריך להיות בעזיבת מקום תורה, בפרט בזמננו שאוירת הרחוב ואף הרוח השורר בבתי ישראל מנוגד לתורה, ולכן חשש מאוד ר' יוסי בן קסמא לעזוב מקום תורה.	31098
והנה כשם שנתבאר בנוגע לסור מרע שאין אנו מבינים ויודעים כלל מהות החטא, ורואים אנו רק מה שנגלה לעינינו הדלות, כן חייבת להיות ההבנה האמיתית אף בנוגע למעשים טובים, כי אין אנו מבינים כלל את המעלות הטמונות במצוות, אין לך מצוה קלה שבתורה שאין תחית המתים תלויה בה (קידושין לט:), והנה גבי תחית המתים מבואר בחז"ל שכל הנביאים לא נתנבאו אלא לימות המשיח, אבל עולם הבא עין לא ראתה אלוקים זולתך (ברכות לד ע"ב), שאין לנו מושג והבנה כלל במהות המצוות, שאף המצוה הקלה ביותר איננו יודעים את מתן שכרה. (אור יחזקאל).	31099
	31100
	31101
	31102
	31103
	31104
	31105
	31106
	31107
	31108
	31109
	31110
	31111
	31112
	31113
מאמר תרג	31114
כי במקלי עברתי את הירדן הזה ועתה הייתי לשני מחנות (ל"ב י"א).	31115
איתא במדרש שבריה התיכון במשכן היה מקלו של יעקב אבינו ע"ה, כמ"ש כי במקלי עברתי את הירדן הזה, והביאו למצרים וכשיצאו העלוהו עמם, ואת המשכן תעשה עשר יריעות זשה"כ אהבתי אתכם אמר ה', ראו מה חיבה אהבתי אתכם, מן הארץ ועד הרקיע מהלך חמש מאות שנה, וכן מרקיע ראשון לשני, משני לשלישי, משלישי לרביעי, ומרביעי לחמישי, ומחמישי לשישי, ומשישי לשביעי, ואין צריך לשער מטלפי החיות והכסא למעלה מכולן, וראו כמה חבבתי אתכם שהנחתי כולן ואמרתי לכם עשו לי יריעות עזים לשכון אצלכם.	31116
	31117
	31118
	31119
	31120
	31121
	31122
	31123
	31124
	31125
	31126
	31127
	31128
	31129
	31130
	31131
	31132
	31133
	31134
	31135
	31136
	31137
	31138
	31139
	31140
	31141
	31142
	31143
	31144
	31145

	מאמר תרנד	31146
	קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך (בראשית ל"ב י"א).	31147
	ע"י רש"י לא היה עמי לא כסף ולא זהב ולא מקנה, והנה בפרשה שלפניו פי' רש"י, אלא כך אמר יעקב לפני הקב"ה שני הבטחות הבטחתי, א) בצאתי מבית אבי, ב) בבית לבן אמרת לי שוב אל ארץ אבותיך ואהיה עמך, בשתי הבטחות אלו אני בא לפניך, להתחנן על נפשי אולי נתלכלכתי בחטא ויגרום לי להמסר ביד עשיו, איזה חטא עשה הלא מסר נפשו ליקח מעשיו הברכות למען טובת כלל ישראל, כפקודת רבקה לי איתאמר בנבואה הרי מן השמים שלחו לו.	31148
	וראיתי בילקוט כשהלך אצל אביו היה צועק ובוכה מפחד פן ימושני אבי, ואח"כ הוצרך לעזוב את בית אביו אל לבן הארמי, ואח"כ עבד י"ד שנה ונדד שנתו מעיניו למען עשות נחת רוח לפניו ית' להעמיד שבטי י"ה אשר בשבילם ברא ית' העולם, והנה תרי"ג מצות שמר ואיזה לכלוך נתלכלך?	31149
	הנראה לדעתי הדלה משפט הכ' קטנתי מכל החסדים... כי במקלי... ועתה הייתי לשני מחנות, כי עיקר יראתו היה פן נתקרב עי"ז לחמדת הממון, כי צדיקים חביב עליהם ממונם לשם שמים, אבל חשש פן לא כיוון המדה כחוט השערה, וראיה מלוט כי אחרי גדולתו נתלכלך בחמדת הממון יותר מהמדה לפי ערכו הרם, וראה מלבן כי נתלכלך בחמדת הממון, ע"כ היה מפחד פן נתלכלך ע"י עשרו והיותו עם לבן כחוט השערה יותר מהמדה, כי אלה הדקות לא יוודע לאיש רק חוקר לב ובוחן כליות יודע.	31150
	והנה יעקב אע"ה לא אהב את בניו בשביל שהם בניו, אבל אהב אותם שהם אוהבי ה', והראיה בשביל דבר קל שעשה ראובן הבכור שמדרך לאהוב, ועכ"ז בשביל שנטל המיטה שלו כידוע כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה, בשעה שבירך את בניו לבד שלא בירך אותו, אבל נטל ממנו מה שמגיע לו על פי דין כמבואר בתרגום (בראשית מ"א ג'), לך הוה חזי למיתב תלתא חולקין, בכירתא כהונתא ומלכותא, ובשביל פחז כמים פי' הבהילות שלך, הפסדת כל המעלות הנשגבות הנ"ל איום ונורא.	31151
	ראה כמה דקדק יעקב אע"ה עם בנו, בשביל חסרון בהילות פעם א' נענש מאביו לדורי דורות, איום ונורא אם בעוה"ז הדקדוק נורא כ"כ, מה יהיה בשביל בהילות כמה פעמים ביום, וביותר בעבירות חמורות, וביותר אם ישאר לאחר המות לע"ל רח"ל, הרי שלא התפלל בשביל שהם בניו אבל בשביל שהם כלל ישראל, כדרך כל הנביאים שמסרו נפשם כל חייהם בשביל ישראל לתפלה לדורון ולמלחמה, וא"כ מה הפחד הזה קטנתי, אבל מבהיל מאוד הענין הזה, כי האדם היותר גדול אם נמצא בו חטא כל דהו לא יועיל לו כל ההבטחות שבעולם.	31152
	ועפי"ז אין חידוש שיעקב אע"ה פחד פן הפריז המדה בחמדת הממון, הרי ראינו מה פסק נתן לבנו בכורו ראשית אונו, מפורש נאמר עליו לך הוה חזי בכירתא כהונתא ומלכותא, כתר כהונה של אהרן קדוש ה', כתר מלוכה של דוד משיח ה', ראה בני מה מדרגתו ועכ"ז בשביל חסרון בהילות פעם א' נטל ממנו ההון העצום הזה לעד, ומה חידוש אם הוא פחד מחוקר לב ובוחן כליות, פן בחן אותו ביתרון חוט השערה בחמדת הממון, ובפרט כי אדם גדול כלוט נכשל בזה וכמו כן לבן, ולכן התפלל הצילני נא והתוודה קודם קטונתי, והבן להשתומם.	31153
	ומעתה ראה בני שמחת האדם, להתבונן מזה ג"כ שכר מצוה כמה עצום הוא נורא מאוד מי יכילנו, אם חסרון כל דהו של חמדת הממון יכול לגרום ליפול ביד עשיו כל שבטי י"ה כלל ישראל ח"ו, ולא יועילו כל זכויותיו של בחיר האבות יעקב אע"ה אם ח"ו בדין בא אתו, למה? כי זה החוט שפחד ממנו יגרום ריחוק ממנו ית'! ואם ריחוק חוט השערה יגרום ח"ו כ"כ, א"כ מרובה מדה טובה לכה"פ ת"ק פעמים, מי יכילנו חוט השערה קירוב אליו ית' יותר מה שכרו. (חכמה ומוסר ח"א מא' ע"ה).	31154
	מאמר תרנה	31155
	קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך כי במקלי עברתי את הירדן הזה (בראשית ל"ב י"א).	31156
	יעקב אבינו אמר קטנתי מכל החסדים ומכל האמת, שנתמעטו זכויותיו בעד החסדים שקבל, כי במקלי עברתי את הירדן הזה ועתה הייתי לשני מחנות, שבעד המקנה שרכש נתמעטו זכויותיו, ואפי' אם נניח שהיה לו בקר וצאן לרבבות, אבל שיהיה המחיר בעד כל זה כל יעקב אבינו, הרי היקרות באמת נוראה מאוד, כשמשלם בעד העוה"ז של הייתי לשני מחנות את כל יעקב אבינו היש לנו יקר מזה?	31157
	ואיתא במכילתא ללמדך כשתצא לדרך הכנס בכי טוב וצא בכי טוב, וכן אתה מוצא באבות הראשונים נהגו בדרך ארץ וישכם אברהם בבוקר, והוא מבהיל מאוד דיתכן שאברהם אבינו בלכתו לעקידה היה נזהר מאוד בהנהגת הטבע ולא רצה להכניס עצמו בסכנת הלילה, דיתכן שאברהם אבינו ע"ה גם עם העקידה לא	31158
		31159
		31160
		31161
		31162
		31163
		31164
		31165
		31166
		31167
		31168
		31169
		31170
		31171
		31172
		31173
		31174
		31175
		31176
		31177
		31178
		31179
		31180
		31181
		31182
		31183
		31184
		31185
		31186
		31187
		31188
		31189
		31190
		31191
		31192
		31193
		31194

יספיק לתשלום בעד שימור מן המזיקין בלילה, ואם היו עושים לו נס ומנכין בעד זה את כל אברהם אבינו	31195
היה זה עוד מציאה גדולה.	31196
ומכאן יוצא לימוד לאדם עד כמה עליו להזהר בכל מאמצי כחו לילך בהנהגת טבע, להזהר להיות נידון עם	31197
הכלל ולא לידון בפרט, ביעקב אבינו כ' הרמב"ן (בראשית ל"ב ד'), שלא בטח בצדקתו והשתדל בהצלה	31198
בכל יכולתו, יעקב אבינו השתדל בכל יכולתו שלא להכנס במדור מיוחד בפני עצמו אלא במדור כללי,	31199
והשתדל בכל יכולתו בכל העצות שיש לו בטבע.	31200
הרמב"ן מביא בהרבה מקומות הכלל של למעט בנס כמו שמצינו בענין התיבה, שלכאורה כיון שהיה שם	31201
נס, דבדרך הטבע מן הנמנע הוא שיכנסו כל מיני חיות ועופות שבעולם וזוגיהן, א"כ למה היו צריכים	31202
לתיבה כלל והרי אותו הנס היה יכול להיות גם בלי תיבה, וכ' שהוא כדי למעט בנס, דהיינו להיות בהנהגת	31203
טבע כפי האפשר ולא להכנס לדרגת נס, במדור כללי יוכל כל אחד לעמוד בזכותו. (דעת חכמה	31204
ומוסר ח"א מא' קכ"ה).	31205
	31206
מאמר תרנו	31207
קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך (בראשית ל"ב י"א).	31208
פירש"י נתמעטו זכויותי ע"י החסדים והאמת שעשית עמי, עד כמה אנו רחוקים מהאמת, יעקב אבינו דואג	31209
עם כל זכויותו העצומים שמא נתמעטו ע"י החסדים שעשה עמו השי"ת, ואנו עניים ודלים בטוחים כי כל	31210
מה שמטיבים עמנו הרי בדין הוא ושייך לנו, ולא עוד אלא באים ועומדים לפני השי"ת בראש מורם לדרוש	31211
צרכינו כפועל התובע שכר יגיעת יומו, וכבעל חוב גובה חובותיו, וברוחניות אנו מסתפקים במועט, כ"ש	31212
לא יתאונן אדם חי גבר על חטאיו, אלא מה חסר לו ובמה דאגתו כל היום למלא תאות נפשו בהבלי	31213
העוה"ז.	31214
אבל האדם שבמרכבה אמר קטונתי מכל החסדים ומכל האמת, ומהו מכל האמת, דע שכל מדותיו ית' אמת	31215
הם, שהוא אמת וחזתו אמת, נמצא שכל הטובות והחסדים שמקבל הנברא, הרי"ז כשופכים עליו מן	31216
השמים חביות של אמת לתוך לבו ונפשו, שעי"ז יתגדל ויתרבה באדם מדת האמת המקרבו להשי"ת מקור	31217
האמת, אבל אם האדם משתמש בחסדים מרובים אלו שלא לשם האמת, הרי מהפך קערת האמת על פיה	31218
וממלאה בשקר הגס, חוצץ ומרחק את עצמו בזה ממקור החסד והאמת, ונמצא קירובו ריחוקו ונתבע על	31219
זה.	31220
וזהו מה שחשד יעקב אבינו את עצמו ואמר קטנתי מכל האמת, למדנו מכל זה כי בדין שמים אין מודדין	31221
הכמות אלא האיכות כמה שהוא יותר זך ואמת, לא בריבוי המצוות ומעשים טובים אלא מה שבלבו של	31222
אדם ר"ל מקור מעשיו, ולא ניתנו המצוות אלא לצרף בהם את הבריות, הרי כי כל המצוות הם מטרה	31223
להעיקר הוא הצירוף והזיכוך.	31224
ולכן מה נואלו האנשים אשר לא ישימו דעתם אל לבם ויעזבוהו לנפשו, כי כל חקר דין שמים עליו הוא,	31225
אני ה' חוקר לב בוחן כליות, אין כתיב חוקר מעשים ובוחן מצוות, אלא חוקר לב ובוחן כליות, כי הם	31226
מקור כל המעשים וטעונים חקירה ובחינה, הרי עד כמה צפונים ונסתרים הם עמוק עמוק מי ימצאנו, ורק	31227
ה' חוקר לב מדת הצירוף והזיכוך שבו, הוא היודע מחשבות האדם ותחבולותיו ויצרי מעללי איש, יצירת	31228
מעלליו בתחילת המחשבה ויסודי המעשה, עקוב הלב מכל ואנוש הוא מי ידענו.	31229
ומזה כמה טפשות יש באדם אשר במקום להכין ולטהר לבו וכליותיו לפני בוא יום הדין הגדול והנורא,	31230
הוא מסיח דעתו לגמרי מהם, ורק אל ידיו ורגליו מתפנה, ואמנם גם עליהם יעבור כוס, אבל מי בן דעת לא	31231
ידע כי כולם בלב תלויים, ובלי זה הנהו רק גולם מוטל בלי רוח ונשמה, עם חתיכות בשר ועצמות ולא	31232
יותר, ואכן לא יכנס אדם למחיצה זו אלא בלימוד המוסר, לעורר עצמו בשיקול זכות מעשיו עד כמה אמת	31233
יש בו, וטהר לבנו לעבדך באמת. (אור יהל ח"ב ד' ס"א).	31234
	31235
מאמר תרנו	31236
קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך (בראשית ל"ב י"א).	31237
פירש הרמב"ן כי קטן הוא מהיותו ראוי לכל החסדים שעשה עמו, וכן אמרו בבראשית רבה, קטנתי רבי	31238
אבא אמר איני כדאי יעו"ש, הערה מזעזעת קא חזינא הכא, יעקב אבינו ע"ה שכל ימיו היה יושב אוהלים	31239
ועסק בתורה, ארבע עשרה שנה היה טמון בבית מדרשו של שם ועבר ולא שכב לישון שינת קבע, ועשרים	31240
שנה בביתו של לבן גם כן עסק בעבודת ה', מלבד קיום דיני השמירה ביותר מכדי החיוב, ועכשיו כשחזר	31241
לבית אביו לארץ כנען לפי ציוויו של מקום, ועשיו הולך לקראתו וארבע מאות איש עמו, מפקד יעקב	31242
ואומר שאינו כדאי ואינו ראוי לכל החסדים והטובות שעשה עמו הקב"ה, שהצילו פעמים רבות מכל	31243
צרותיו ונתן לו בנים ועושר נכסים וכבוד.	31244

זוהי מדתו של האדם השלם, שמרגיש שאין מגיע לו כל גמול על כל מעשיו הטובים שעשה, וזה לשון בעל	31245
חובת הלבבות, כי אם היה מעשה האדם כחול הים במספר, לא יהיה שקול בטובה אחת מן הטובות הבורא	31246
עם האדם, בתביעת הודאת הטובה יהיה כל מעשהו נכחד ונשקע בקטנה שבטובת הבורא עליו, ואנו	31247
אומרים אלו פינו מלא שירה כים ולשוננו רינה כהמון גליו אין אנו מספיקים להודות לך, מספיקות שורות	31248
אלה ללמד את האדם שידע את האמת, שכל מה שנתן לו הבורא יתברך מטובות העולם הזה אינו ראוי	31249
להם, אפילו אם מעשיו הטובים מרובים, ולכן אל יתאונן ואל יתבע ח"ו יותר שכאלו לא שולם לו כפי	31250
הראוי. (הגיוני מוסר ח"ג).	31251
	31252
מאמר תרנח	31253
ויקם בלילה הוא ויקח את נשיו ואת אחד עשר ילדיו (בראשית ל"ב כ"ג).	31254
אחז"ל (בר"ר פ') ולפי שסגר יעקב אבינו את דינה בתיבה כדי שלא יקחנה עשיו ומנע חסד מאחיו, אמר	31255
לו הקב"ה למס מרעהו חסד (איוב י"ד), לא בקשת להשיאה דרך היתר הרי היא נישאת דרך איסור, והעיר	31256
אדמו"ר ז"ל במה היה חטאו של יעקב הלא הוא עשה כדין וכמצוה, והרי אמרו (פסחים מט): כל המשיא	31257
את בתו לע"ה כאילו כופתה לפני הארי?	31258
ואמר שודאי יעקב בסגרו אותה בתיבה היה מחויב ומצווה ע"ז ע"פ הדין, אלא שהטענה היה שם על יעקב	31259
בדקות התנועה, שסגירת הדלת היתה בחוזק מעט יותר מדאי, והיתה הטענה בדקות התנועה שרק הבורא	31260
ית' יוכל להרגיש בדקות זו וע"ז נענש, עד כגון זה הם חוטי השערה. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא'	31261
פ"ד).	31262
	31263
מאמר תרנט	31264
ויקם בלילה הוא ויקח את נשיו ואת אחד עשר ילדיו (בראשית ל"ב כ"ג).	31265
אמרו חז"ל ודינה היכן היתה נתנה בתיבה ונעל בפניה, שלא יתן בה עשיו עיניו, לכך נענש יעקב אבינו	31266
שמנעה מאחיו שמא תחזירהו למוטב ונפלה ביד שכם (רש"י שם בר"ר), להתפלא ולהשתומם על מה נענש	31267
מה' על שלא רצה לקחת את עשיו לחתן לבתו, איזה חטא בזה שרצה להשיא את בתו לתלמיד חכם ולא	31268
לרשע, ויעקב הלא ידע מה זאת מסירת בת לרשע, ועל ספק אולי תחזירהו למוטב לאמלל את בתו להשיאה	31269
לעשיו הרשע?	31270
המדרש אומר על הפסוק למס מרעהו חסד, מנעת חסד מאחין לא בקשת להשיאה למהול הרי היא נשאת	31271
לערל, לא בקשת להשיאה דרך היתר הרי היא נשאת דרך איסור, פלאים! מה זה למס מרעהו חסד שלא	31272
נתן את בתו לעשיו הרשע בלתי מובן!	31273
אמנם החטא של יעקב אבינו היה כזה שעוד היה אצלו אני נפרד, כי על פי האמת צריך האדם להיות רק	31274
במטרה של מלכות שמים ולא יותר, ושאיפה כזו צריכה להקיף את מהות האדם רוחו ונשמתו, ולא ימצא	31275
שום מקום לאני נפרד, כל מהות האדם צריכה להיות רק מלכות שמים ולא יותר, ואם נמצא אצל האדם	31276
מקום לאני נפרד, לו יהיה שעוה"ב הוא דורש, קדושת ה' הוא דורש, אין זה כל האמת לאמיתו.	31277
וזה היה החטא אצל יעקב שהיה אני נפרד, האני שלו דרש שבתו לא תמסר לרשע, שלבתו יהיה איש	31278
תלמיד חכם, לו היתה שאיפת יעקב רק מלכות שמים ולא יותר, כי אז היה מוסר את בתו לעשיו הגם	31279
שספק היה אם יחזור למוטב, מ"מ בידועו הכוחות הגדולים שהיו לעשיו, והאושר הגדול שצפון בזה	31280
שיוחזר למוטב, ומה שיופעל בכוחות כאלו לקדושת ה', וכמה מפריעה רשעתו לתכלית זו, כי כל גלגולי	31281
הדברים הנצרכים לעולם עד שיגבר הטוב והתגלות מלכות שמים, הם מפני התנגשות שני הכוחות הללו	31282
וכמ"ש ושני לאומים ממעיך יפרדו ולאם מלאם יאמץ, ואם עשיו שב למוטב היה יכול לבוא תיכף התיקון	31283
העתידי.	31284
א"כ לו היה נמצא ביעקב רק מטרת מלכות שמים בלבד ולא יותר, ולא היה אצלו אני נפרד בודאי היה	31285
עומד בנסיון, והיה מוסר את דינה גם על ספק לעשיו, וכלפי שמיא גליא כי לו היתה בו מטרת מלכות	31286
שמים כפי הדרוש מאתו, בודאי היה יודע לחשוב את כל זה, ששוה למסור את בתו על ספק של הדבר	31287
הגדול הזה שמא יחזור עשיו למוטב, ויען שעוד היה נמצא ביעקב אני נפרד שדאג בעד רוחניות בתו, ורצה	31288
שבתו תחיה חיים רוחניים באשר היא קרובה לו וחלק מהאני שלו, לכן לא רצה שתמסר לעשיו וזה הפריע	31289
לו לעמוד בנסיונו.	31290
וגם שבעובדא זו גופא מוצאים אנו נסיון גדול מיעקב, כי בהמצאו בסכנה גדולה כ"כ, הלא היתה בעדו	31291
הסיבה היותר קרובה וטבעית להנצל ממנו, בזה שיראה לו את דינה בתו, כי הלא ידע כי תמצא חן בעיניו,	31292
וראינו כי אחז כ"כ באמצעים והשתדלות להנצל, ובכ"ז החביא אותה והעמיד את עצמו ואת בני ביתו	31293

בסכנה מפני רוחניות בתו, אעפ"כ מצאה בו התורה חטא, כי חסרון המסירות למלכות שמים, ג"כ גרם	31294
שלא יתבונן וידע כי יש בזה תועלת גדולה למלכות שמים וכדאי הוא הדבר.	31295
ועוד יותר מצאו חז"ל בו, כי גם הרגש למס מרעהו חסד שהיה נמצא עמוק בנשמתו, הרגש של שנאה שלא	31296
רצה להיטיב עם עשיו ולהחזירו למוטב גרם בזה, וקודשא בריך הוא התוכן לבות בני אדם שלפניו גלויים	31297
וידועים סתרי ותעלומות כל חי, וכאשר הועמד האדם לפני אור ה' אין שום מחיצה שבכוחה לעצור בעד	31298
האור החודר בכל אדם, ואין פינה ומקום נשאר שלא יגיע שם אור ה' ויואר.	31299
וכמו שמבארים אנו הפסוק עלומנו למאור פניך, כשאנו נעמדים לפני אור פניך אין כל סתירה ותעלומה	31300
והכל יתגלה, ואין כל פינה נסתרה שלא תואר באור פניך, ומה גדול עומק הדין כשאדם מוצג לפני האור	31301
הזה, ולפני האור הזה לא נסתרה הסיבה שפעלה ביעקב אבינו בהחבאת בתו דינה, ונמצא בנסיון הגדול	31302
הזה שמסר את נפשו ואת נפש בני ביתו בעד בתו שלא תנשא לרשע, כי סיבת חטא היתה בזה ונענש ע"ז	31303
בעונש חמור. (שעורי דעת חלק ב' ט"ו).	31304
	31305
מאמר תרס	31306
ויקם בלילה הוא ויקח את נשיו ואת אחד עשר ילדיו (בראשית ל"ב כ"ג).	31307
ואיתא בבראשית רבה ודינה היכן היתה היא נתנה בתיבה ונעל בפניה, אמר הרשע הזה עינו רמה היא,	31308
שלא יתלה עינו ויראה אותה ויקח אותה ממני, ר' הונא בשם אבא הכהן ברדלא אמר, א"ל הקב"ה למס	31309
מרעהו חסד, מנעת חסדא מן אחוך דאילו איתנסבית לגברא לא זינתה, לא בקשת להשיאה למהול הרי היא	31310
נשאת לערל, לא בקשת להשיאה דרך היתר הרי נשאת דרך איסור הה"ד ותצא דינה.	31311
לפי מדרש זה נענש יעקב שנפלה דינה ביד שכם, על שסירב להשיאה לעשיו ומנע ממנו חסד, וזה פלא	31312
שהרי ודאי לא מרוע לב מנע יעקב את דינה מעשיו, אלא מפני שעשיו היה רשע, ובודאי היה בזה משום	31313
חוב לדינה שתנשא לרשע, היתכן איפוא לתבוע את יעקב ולהענישו על מניעת חסד מאחיו, בעוד שחסד זה	31314
אלמלא לא מנעו היה פוגע קשה בבתו? האם ישנו חיוב כזה על אב למסור בידים את בתו לאדם רשע	31315
ובלבד כדי לגמול עמו חסד.	31316
ורש"י מוסיף על דברי המדרש, ולכך נענש יעקב שמנעה מאחיו שמא תחזירנו למוטב ונפלה ביד שכם,	31317
לפי זה התביעה כלפי יעקב היתה שמנע אפשרות של החזרת עשיו למוטב, וגם בכך עדיין אין הדבר	31318
מתיישב, שכן מה פשעו של יעקב בזה שסירב להשיא בתו לרשע, ודאי שיש כאן מקום לחשוש שמא	31319
תלמד הבת ממעשיו, בעוד שהחזרתו למוטב של עשיו לא היתה אלא בגדר שמא?	31320
רמח"ל זצ"ל במסלת ישרים פרק ד' מדגים את הכלל של וסכיביו נשערה מאד, מלמד שהקב"ה מדקדק עם	31321
חסידיו כחוט השערה, בזה שהוא מונה שורה ארוכה של צדיקי עולם שלא פלטו מן הדין עקב פגימה קלה	31322
כלשהי, וביניהם הוא מונה גם את יעקב אבינו שנענש על שמנע חסד מאחיו, אע"פ שכונתו היתה ודאי	31323
לטובה יעו"ש.	31324
והנה כל המקרים הנמנים שם, אם כי הפגמים הם במדת דק מן הדק, מכל מקום ישנה האפשרות להכיר	31325
בהם כפגמים, ואילו בתביעה כלפי יעקב אבינו, הרי החשובונות הצודקים לאידך גיסא מצדיקים את	31326
התנהגותו, שכן מה זכות היתה בידו למסור את בתו לרשע, שעלול היה להוציאה לתרבות רעה, ומהי	31327
הפגימה במקרה זה שליעקב אבינו לחטא יחשב?	31328
העמר נקא העיר על פרש"י, קשה אדרבא היה ראוי שתחשב לו לצדקה שמנעה מיד הרשע, י"ל שיעקב	31329
לרעה נתכוון שלא היה רוצה שאחיו יהיה צדיק, כדי שלא יתקיים בו ברכת הוה גביר לאחין ולפיכך נענש,	31330
והדבר מבהיל מאוד, הנה כל עיקר יעודם של האבות היה לקרוא בשם ה' ולהפיץ דעת ה' בין כל באי	31331
עולם, ויעקב בחיר שבאבות גם הוא בנה מזבח לה' וקרא בשם ה' אל עולם, ואין שום ספק שגם הוא	31332
השתדל לעשות נפשות לה'.	31333
היתכן להעלות על הדעת שיעקב לא היה רוצה שאחיו יהפך לצדיק מפני נגיעה אישית שלו שלא יתקיים	31334
בו הוה גביר לאחין, ובשביל זה עשה מאמצים שלא יחזור למוטב על ידי זה שישא את דינה בתו?	31335
אתמהה! ועוד זאת הלא מצאנו שיעקב כיבד את עשיו, השתחוה לו וקרא לו אדוני וראה את פניו כראות	31336
פני אלקים, היתכן איפוא שבגלל רגש קנאה ימנע ממנו את האפשרות לחזור בתשובה?	31337
הנראה מזה שכל עוד שהאדם חי עלי אדמות, מוטבעים בו כל הכוחות האנושיים, ואפילו אם הוא מתרומם	31338
ומתעלה למרום שיאו ונעשה כולו רוחני, דבוק למקור החכמה העילאית, דוגמת יעקב אבינו שה' אלקי	31339
העולם מתייחס בשמו אלקי יעקב, גם אז צריך לעמוד על המשמר ולהזהר שכוחות אלה לא ימריצוהו	31340
למעשים בכיוון רע, הנה כי כן יעקב אבינו לא נוקה מרגשות אנושיים רגילים.	31341
ואם כי אין שום ספק שיעקב אבינו לא הרגיש כלל ברגש זה של קנאה שמיחסים לו, ואפילו לא העלה	31342
במחשבתו הרהור בכיוון זה, אבל בתוך תוכו בעומק פנימיות נפשו, קינן מבלי משים צל צלו של רגש	31343

קנאה בגלל הברכות, רגש דק מן הדק שרק הבוחן כליות ולב יכול למצוא בו איזה שמץ שעשוי היה להשפיע על כיוון התנהגותו כלפי עשוי, ובשביל זה נתבע יעקב אבינו ונענש, שכן לפי מדרגתו נדרש ממנו להתבונן נכוחה בשכלו הטהור ללא שום השפעה מצד גורם אישי צדדי כלשהו. (מסלות ישרים).	31344
	31345
	31346
	31347
מאמר תרסא	31348
ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר (בראשית ל"ב כ"ה).	31349
ובמדרש אמרו (בר"ר עז א), ר' ברכיה בשם ר' סימון אמר אין כאל, ומי כאל ישורון ישראל סבא, מה הקב"ה כתיב בו ונשגב ה' לבדו, אף יעקב ויותר יעקב לבדו ע"כ, ראו חז"ל בפסוק של ויותר יעקב לבדו כי יש בזה התדמות למדותיו ית', הקב"ה הרי שמו לבדו, ולא כמו שרגילים להבין כפשוטו כי אין לו צורך בזולתו, שאם כן לא היה שייך לאמור כזה על יעקב, אלא הענין הוא יותר עמוק כי זה ממדותיו של הקב"ה מדה של לבדו, הרי ישנה מחשבה כאילו הקב"ה יש לו צורך בבחינת תנו עוז לאלוקים (תהלים ס"ח), זוהי ההנהגה בשאר מדותיו.	31350
	31351
	31352
	31353
	31354
	31355
אבל יש עוד מדה של לבדו ובמדה ההיא הכל בה, בהנהגת המדה ההיא אין שום צורך ולא הזדקקות לעזר כלשהו מזולתו, הכל בטל בתכלית לעומת המדה של לבדו, היא המדה השולטת על כל המדות, אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא, אז ודאי היה יחידי בתכלית, ואחרי ככלות הכל לבדו ימלוך נורא, ג"כ לבדו בתכלית וכלום לא חסר.	31356
	31357
	31358
	31359
ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו, לא נאמר זה להגיד כי נשאר עזוב באין עזר, וכאן מצא איש מקום להאבק אתו, לפי דברי חז"ל הנה זה אדרבה בגדלותו של יעקב קא מדכירינן, כי בא לפסגת מדרגתו כי היה דומה לו ית' במדה של לבדו, לא היה נצרך לכלום עזר כי היא מדה דכולה בה, ובמדה זו דוקא הוא אשר לחם ונתברך.	31360
	31361
	31362
	31363
והוא ע"ד אמרם ז"ל (פסחים קיח), בשעה שהפיל נמרוד הרשע את אברהם אבינו לתוך כבשן האש, אמר גבריאל לפני הקב"ה רבש"ע ארד ואצנן ואציל את הצדיק מכבשן האש, אמר לו הקב"ה אני יחיד בעולמי והוא יחיד בעולמו נאה ליחיד להציל את היחיד, מדתו של הקב"ה הלא היא יחיד לבדו, וכן אברהם אע"ה היה לו מדה של יחיד יחידות בתכלית, וכזה הוא ויותר יעקב לבדו.	31364
	31365
	31366
	31367
הן עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב, ותרגם יונתן בן עוזיאל הא עמא בלחודיהון עתידין למיחסן עלמא מטול דבנימוסי אומיא לא מדברין, הנה כל זכות העוה"ב הוא מפני דבנימוסי אומיא לא מדברין! אולם ביאור הענין הוא כי אמנם מאין באמת זה הכח לא להתערב בין הגויים, לא לחקות מהלכי הגויים, בחוקותיהם לא תלכו, הלא זה מאותה המדה של עם ישראל שזכו להם אבותיהם הקדושים להיות עם לבדד.	31368
	31369
	31370
	31371
	31372
בירושה הנה כולם לבדיים יחידים עצמיים אינם נצרכים זולת, יש להם בהם ועמהם בכל מכל כל, הוא סוד המדה של לבדו כמדת הקב"ה והוא סוד עוה"ב, ואם כן ודאי בלחודיהון עתידין למיחסן עלמא, ויוצא לנו מזה הערה נוראה, כי סוד עוה"ב הוא עד כמה שאדם הוא לבד עצמי והוא מבהיל.	31373
	31374
	31375
בן זומא אומר איזהו חכם הלומד מכל אדם, איזהו גבור הכובש את יצרו, איזהו עשיר השמח בחלקו, איזהו מכובד המכבד את הבריות (אבות פ"ד), בן זומא מגיד לנו בזה סוד נפלא, כי אדם יש לו בו ובעצמו כל המעלות בלתי תלוי כלל באחרים, ואדרבה שלמותן של המעלות הינן דוקא כשבאין בכה עצמיותו, בוא וראה כמה גדול ומקיף הוא זה הכח, אילו היתה מעלת החכמה תלויה במסירות המלמד, א"כ כשלא יהיה לו מלמד הנהו חסר לגמרי ואיפה זה שלמות מעלתו, אבל הלומד מכל אדם הרי הוא אוהב חכמה בעצמו, והמעלה בעצמו היא והוא השלם לעולם.	31376
	31377
	31378
	31379
	31380
	31381
שלמה המלך אמר (משלי יז), את פני מבין חכמה ועיני כסיל בקצה ארץ, מבקר הוא בזה את אלה המבקשים חכמה בקצה הארץ, כי אלה הצריכים לקחת חכמה ממרחקים ישארו בשטויותיהם, אולם למבין החכמה היא בקרוב לו ובעצמו, דרכו של איש להיות יוצא לשוק ולומד בינה מבני אדם (בר"ר יח א), והחכמות היותר גדולות ימצא האדם בעצמו הוא, אם מעלת הגבורה היתה תלויה בנצחוננו על אחרים, א"כ מה יהיה כשהשני יותר גבור ממנו איפה היא שלמות גבורתו, אבל הכובש את יצרו הנה זה הגבורה האמיתית איתו תלין ולא תעדר ממנו לעולם והוא השלם בודאי.	31382
	31383
	31384
	31385
	31386
	31387
גם עשירות מעלה היא, מה יתרון לאדם בכל עמלו אם כל קניניו יהיו תלויים בגנבים ושוודי לילה, מעלת העשירות ג"כ היא דוקא בעצמו של האדם, כשהאדם שמח בחלקו היא העשירות האמיתית בכל שלמותה, אם הכבוד של האדם היה תלוי כשבני אדם אחרים מכבדים אותו, א"כ מה יעשה כשהאחרים יסרבו ולא יפזרו לו בכבודם הרי ישאר ללעג ולבוז, אוי ואבוי לכבוד כזה התלוי בבני אדם.	31388
	31389
	31390
	31391
אלא איזהו מכובד המכבד את הבריות, הנה קנה הכבוד את נפשו, ברוך הוא בכל מכל כל והכל יש לו בעצמו, בלתי תלוי כלל בזולתו, הוא סוד המדה של לבדו מתוך מדה זו ובכח זה, הנה אמנם בנימוסי אומיא	31392
	31393

לא מדברין, לא כאלה אשר תמיד מיסרכי סרוכי כעיר זה שהולך אחר שיחה נאה, אלא עצמיי ויחידי הוא בתכלית, והוא סוד עוה"ב דעתידין למיחסן, הן עם לבדד ישכון! (דעת תורה).	31394
	31395
	31396
מאמר תרסב	31397
וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב (בראשית ל"ב כ"ו).	31398
וברש"י שכה פכים קטנים וחזר אליהם ובגמ' (חולין צא.), אמרו מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם, וכל כך למה לפי שאין פושטין ידיהן בגזל, הענין בזה הוא דיסוד מוסר בתורה הוא ושמרתם את משמרתו וכמו שפירשהו ז"ל (יבמות כא.). עשו משמרת למשמרתי, וזהו יסוד כל תקנות וגזירות חכמינו ז"ל, וכן עשתה התורה בכמה מקומות, וכגון בנזיר שהחמירה תורה בכמה לאוין חלוקים ומיוחדים על חרצנים וזג וענבים, לחייב על כל דבר בפני עצמו שהוא בגדר סייג לשתיית יין (מד"ר נשא פ"י ט"ז), ללמדך שגדרי הסייג הן הן גופי תורה.	31399
	31400
	31401
	31402
	31403
	31404
ועל זה אמרה תורה בכהן גדול ומן המקדש לא יצא וילפינן מינה (סנהדרין יט:), לכהן גדול שאינו הולך אחר המטה כשמת לו מת, והוא סייג לאיסורא ועל כל נפשות מת לא יבוא ועוד כיו"ב, ויסוד הדבר אינו רק משום שלא יפגע באיסור עצמו ולא יבוא לידי חטא, אלא שעצם ההרחקה מן הרע הוא רצון השי"ת. והאבות הקדושים שקיימו כל הענינים בתכלית, קיימו גם כל ההרחקות וכל התחבולות להתרחק בתכלית הריחוק מהחטא, ובזה נכללה גם שמירת ממונם, ועל כן יעקב אבינו אף שהיה עשיר גדול בתכלית חס על פכים קטנים, והכל כדי להיות מרוחק יותר מחטא הגזל, וכדי למנוע צד אפשרות של נסיון בזה מחמת חסרון ממון, והיה כדאי לו להכנס בטורח גדול ובפחד, הכל בשביל הזהירות וההרחקה מן החטא.	31405
	31406
	31407
	31408
	31409
	31410
	31411
	31412
	31413
	31414
	31415
	31416
	31417
	31418
	31419
	31420
ועיקר החידוש כאן שלא רק שמסר כל העושר הרב עבור ענין רוחני, שהרי יעקב טרח כ"כ ונכנס בפחד וחשש סכנה, הכל בשביל פכים קטנים כדי להתרחק מן הגזל, ואם דבר פעוט כ"כ נגע לו מאוד יותר מגופו, אם כן כמה נכפל הדבר לאין שיעור וערך כשנוגע להפסיד את כל העושר הגדול והממון הרב הזה, ומ"מ הכל היה בטל לחלוטין בשביל התכלית שלא יהא לעשיו חלק במערה, והרי עד כמה מסר יעקב כוחותיו עבור ענין רוחני.	31421
	31422
	31423
	31424
	31425
	31426
	31427
	31428
	31429
	31430
	31431
	31432
	31433
	31434
	31435
	31436
	31437
	31438
	31439
	31440
	31441
	31442
	31443

הכל ולא זכה בברכת ה', ולא עוד אלא שנאמר לו הנה קטון נתתיך בגויים בזוי אתה מאוד, היינו בזוי בתכלית הביזוי.	31444
אכן אצל האבות הוא בהיפך ממש וכאמור, ונאמר ביעקב וישכב במקום ההוא, ופרש"י במקום ההוא שכב אבל בבית מדרשם של שם ועבר שישב שם י"ד שנה לא שכב, שהקדים לביאתו לבית לבן לישיב בבית מדרשם של שם ועבר י"ד שנה כדי להיות מחוסן מהשפעת לבן, כ"כ הוקיר והעריך המצב הרוחני שלו ובוזה היה ראוי לברכת ה'. (משנת רבי אהרן).	31445
מאמר תרסג	31446
ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר (בראשית ל"ב כ"ה).	31447
ר' ברכיה בשם רבי סימון אומר אין כאל ומי כאל ישורון ישראל סבא, מה הקב"ה כתוב בו ונשגב ה' לבדו אף יעקב ויותר יעקב לבדו (בר"ר ע"ז), גילו לנו חז"ל שישנה מדה הנקראת לבדו והיא מדה ממדותיו של הקב"ה ותמלוך אתה ה' לבדך, ולכאורה מה שייך בהקב"ה מדה של לבדו מה יש עוד זולתו, מה יש עוד בבריאה כולה, הלא כמו היית לעולם תהיה חוסר ועודף כך לא יהיה (שיר היחוד), עכ"פ גילו לנו חז"ל שיש בחינות ודרגות בדבר, ולעתיד לבוא תהיה דרגא של לבדו.	31448
מהותה ומציאותה של דרגא זו הוא יחידי, מבלי שיצטרך לכלום, ומבלי שיהיה תלוי במי שהוא, יחיד לגמרי לבדו, ומי שהוא במדה זו, באותה שעה אין שום דבר קיים בעדו בכל הבריאה כולה, הרי הוא יחיד לעצמו, ועיין בכוזרי בתחילת מאמר ג', אמר החבר מנהג העובד אצלנו איננו נגזר מן העולם שלא יהיה למשא עליו, ולא יהיה משתומם ביחידות ובבידודות, וישתומם במלוא עם מפני שנעדר ממנו עניני העולם השפל, ומדה זו היא מדה רמה ונשאה תכלית השלמות, ובבלעם מצינו שכשרצה להשיג נבואה כתוב (במדבר כ"ג) וילך שפי, היינו שמתחילה קנה מדת לבדו מדת בדידות, וממדת בדידות יוצאת נבואה. יעקב אבינו שאותו הגדיר הכתוב במעלת יושב אוהלים, עליו אמרו חז"ל אין כאל ישורון ישראל סבא דכתיב ויותר יעקב לבדו, ממעלת לבדו מזה יצאה דרגת יושב אהל, דדרגא זו אינה יכולה להיות מבלי דרגת לבדו, וזהו שהגדיר ה' ביעקב שהיה איש תם יושב אהלים, היינו שיעקב שהיה איש תם שלם בתכלית השלמות, מזה יוצאת מדת יושב אהלים.	31449
כשהוא שלם בתכלית אז הנהו בבחינת לבדו שאינו חסר כלום ואינו צריך לשום איש, וכמ"ש הכוזרי ולא יהיה משתומם ביחידות, וישתומם במלוא עם מפני שנעדר ממנו עניני העולם השפל, ונתוסף עמו ראיית מלכות שמים, וכשהאדם בא לדרגא זו יוצא מזה מעלת יושב אהלים.	31450
איש ציד לא יוכל להיות בשום אופן יושב אהל ומוכרח להיות איש שדה, ציור לזה יוכל כל בן ישיבה להשיג מעצמו בזעיר אנפין, כל בן ישיבה הריהו במעלת יושב אהל, כל אחד לפי דרגתו ובחינתו, בן ישיבה נבדל מאיש המוני לא רק בזה שעסקו כל היום בת"ת, אלא גם בזה שהנהו בן ישיבה, זאת אומרת לפי דרגתו ובחינתו הנהו יושב אהל, ולו ננסה להושיב איש מן השוק לשעה קלה בישיבה, יראה שלא יעלה זה בידו, כי לאיש המוני מן הנמנע לישיב בישיבה כיון שהוא איש ציד, קשור כולו להויות העולם, ממילא הוא איש שדה, ואין לו כלל מעלת יושב אהל ולא יוכל בשום אופן להיות יחידי.	31451
מזה יוצאת הערה לאדם שבכדי להגיע לדרגת בן ישיבה לדרגת יושב אהל, צריך הוא מתחילה להיות בדרגת לבדו, שיהיה בלתי תלוי בעולם ובסביבה שמחוזה לו, אבל אם לא יהיה בדרגת לבדו לא יהיה יחיד, אם קיים לעצמו קשרים עם העולם אז לא יהיה בן ישיבה, וזוהי הערה לכל בן תורה הרוצה להיות בן ישיבה, שישתדל בכל כחו להעשות יחידי וכפי מדרגתו בזה יהיה בן ישיבה. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' ק').	31452
מאמר תרסד	31453
ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר (בראשית ל"ב כ"ה).	31454
ובמדרש רבה כתוב שרו של עשיו היה, והיינו שהסטרא אחרא נלחם ביעקב והצליח לפגוע בו קצת, כדכתיב וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו, ואיתא בזוהר שפגע בתולדותיו, והענין הוא שלא היה יכול בשום אופן לפגוע ח"ו בשלמות יעקב עצמו, אלא רק מצד שיש לבניו שייכות וחיבור עם רחוקים בהשתדלותם להשפיע עליהם, ובנקודה זו הצליח לפגום קצת, וזהו מה שאמרו חז"ל נגע בצדיקים ובצדקניות שעתידיים לעמוד ממנו זה דורו של שמד.	31455
הנה מתפקיד ישראל הוא ללמד לעולם כולו את דרכי ה' ולגלות ממשלתו יתברך שמו, ובמשיח נאמר ונהרו אליו כל הגוים, וכן איתא במדרש (בר"ר צח יד), שיבוא ללמד גם לאומות העולם, ויש מכח זה בכל אחד מישראל שרוצה לתקן אחרים ואפילו אוה"ע, כי זה מתכלית הבריאה שיתגלה כבודו ית' לכל העולם.	31456
	31457
	31458
	31459
	31460
	31461
	31462
	31463
	31464
	31465
	31466
	31467
	31468
	31469
	31470
	31471
	31472
	31473
	31474
	31475
	31476
	31477
	31478
	31479
	31480
	31481
	31482
	31483
	31484
	31485
	31486
	31487
	31488
	31489
	31490
	31491
	31492

אך זה לעומת זה עשה האלקים, וגם האומות מצדם רצונם להשפיע על ישראל בכיוון שלהם, ולשם כך	31493
גוזרים עלינו שמדות, ויש אחיזה לטומאה זו רק כשחסר לישראל בשלמות הלשמה בשאיפתם להשפיע, כי	31494
אז בבוא ישראל להשפיע עליהם גובר כח הסטרא אחרא כנגדם, ומשתדלים להטיל בישראל מזוהמתם	31495
ולהחשיך אור תורת ישראל על ידי חכמתם, ואם מצליחים אז ניתנה להם רשות גם לגזור שמדות ח"ו,	31496
וללכוד ברשתם גם צדיקים וצדקניות שיצאו ממחיצתם, והתקרבו אליהם כדי ללמדם דרך האמת,	31497
כשחסרה רק נקודה אחת בלשמה שלהם.	31498
זה היה ענין גזירת השמד שבימי היונים, אך במסירת נפשם של החשמונאים עלו למדרגת לשמה גמור,	31499
וזאת היתה הסיבה האמיתית הרוחנית שמחמתה זכו להתגבר על היונים, ובנס השמן שנרות המנורה לא	31500
כבו, הראו להם סימן מן השמים שנתגלה בלבם האור הפנימי שאין לו הפסק לעולמים, וזהו לימודה של	31501
חנוכה שאפשר להנצל מהשפעת הרע וגזירת השמד, רק בחיזוק פנימי בתורה ובעבודת ה', וזהו מה שאנו	31502
אומרים בעל הנסים מסרת טמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים, כי עיקר הנס היה בזה שהטהורים	31503
נשמרו בטהרתם והצדיקים בצדקתם בחסדי ה', ואור פנימי זה קנו לעולמים ויכולים להביאו לידי גילוי	31504
בכל הדורות, כי משכנו בלב כל אחד מישראל. (מכתב מאליהו ח"ב).	31505
	31506
מאמר תרסה	31507
ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר (בראשית ל"ב כ"ה).	31508
ושם ברש"י ופירשו רז"ל שהוא שרו של עשיו, והלא נאמר ויאבק איש עמו, הנה כי היתה זאת מלחמה	31509
ממש! ושם עוד וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו, וברמב"ן מלאכיו	31510
גבורי כח עושי דברו, ועל כן לא יכול לו המלאך להזיקו, כי לא הורשה רק במה שעשה עמו להקע כף	31511
ירכו, ואמרו בב"ר נגע בכל הצדיקים שעתידין להיות ממנו זה דורו של שמד.	31512
והענין כי המאורע כולו רמז לדורותיו, שיהיה דור בזרעו של יעקב יתגבר עשיו עליהם עד שיהיה קרוב	31513
לקעקע ביצתו, והיה זה דור אחד בימי חכמי המשנה דורו של רבי יהודה בן בבא וחבריו, אמר רבי חייא	31514
בר אבא אם יאמר לי אדם תן נפשך על קדושת שמו של הקב"ה אני נותן ובלבד שיהרגני מיד, אבל בדורו	31515
של שמד איני יכול לסבול, ומה היו עושים בדורו של שמד, היו מביאים כדוריות של ברזל ומלבינין אותן	31516
באור, ונותנין אותן תחת שיחיהן ומשיאין נפשותיהן מהן, ויש דורות אחרים שעשו עמנו כזה ויותר רע	31517
מזה, והכל סבלנו כמו שרמזו ויבוא יעקב שלם.	31518
כבר אנו רואים נוראות המלחמה עד כמה היתה מגעת, עד כי נגע בכל הצדיקים שעתידין להיות ממנו זה	31519
דורו של שמד, וכל זה הרי היה ביעקב עצמו, וע"ז הוא שנאמר ותקע כף ירך יעקב, היינו שאמרו אם	31520
יאמר לך אדם תן נפשך על קדושת שמו של הקב"ה אני נותן ובלבד שיהרגני מיד, אבל בדורו של שמד	31521
איני יכול לסבול, אינו יכול לסבול זהו ותקע שנאמר בו, הרי כי היה זה מלחמה כפשוטו! וגם נאמר ויאבק	31522
איש עמו היינו מלחמה קשה וחזקה מאוד, ובכל מקום ומקום עבר בקע ונצח, הרי אנו רואים מזה סוד, כי	31523
כל המלחמות והקשיים והנסיונות אשר בפועל, יכולים להתקיים גם במחשבה, וגם במחשבה יכולים לעבוד	31524
ולזכות לכל השלמות.	31525
כאן עלינו להבין יסוד גדול במאמרם ז"ל מעשה אבות סימן לבנים, דאין הכונה כפי שחושבים דזה רק	31526
סימן בעלמא, שאם כזה אירע לאבות כן יארע לבנים, לא כן הדבר אלא דסוד הדבר הוא, דהאבות הם	31527
חרשו עבדו תקנו והשלימו עד סוף כל הדורות, הם במחשבתם ובציורם כבר עבדו ובקעו, ועמדו בכל נסיון	31528
העתידי להיות להם ולזרעם עד עולם, ובמה שהאבות בקעו ועמדו זה אשר עמד להם ולזרעם לדורות	31529
הבאים, ובמה שהאבות לא עמדו בהם נעדרו מהם גם הבנים, במה שאצל יעקב נתעכב בזה לא עמדו גם	31530
הדורות הבאים, הוא ענין נגע בדורו של שמד, שמפני ותקע של יעקב לא עמדו גם הם בנסיון.	31531
ויעבור אברם בארץ עד מקום שכם (בראשית י"ב), פירש"י להתפלל על בני יעקב כשיבואו להלחם	31532
בשכם, אין הפירוש שהיה זה דרך מקרה שכשהזדמן אברהם להיות בשכם התפלל על בני יעקב, כל הענין	31533
היה שם בכונה ובמהלך גדול, והיינו כי אברהם בעצמו היה לו כאן עסק גדול עם כל ענין שכם, אברהם	31534
עבר שם בכל התיקון שהיה מן הצורך לתקן שם, וכשבקע ועמד והשלים בכל 'העבודה' של ענין שכם,	31535
הנה עבודתו זו אשר פעלה גם לבנים אחריו, כי האבות במעשיהם הם אמנם כבר השלימו עד סוף כל	31536
התיקון, וכל זה עשו בציורם ובמחשבתם עד הסוף.	31537
בשביל 'במה אדע' של אברהם אבינו הוצרכו ישראל לעבור דרך הקשיים של ארבע מאות שנה בעבודת	31538
פרך, בהשקעה נוראה בכל המ"ט שערי טומאה, ולא בנקל יצאו משם לולי נגלה עליהם מלך מלכי המלכים	31539
הקב"ה וגאלם, ופשוט שאם אנחנו אומרים שבלא 'במה אדע' היה נחלל מהם כל הדרך הארוך הזה עם כל	31540
קשייו, הרי הביאור הוא שכל התיקון שהיה מן הצורך להתקיים ע"י הארבע מאות שנה, היה מתקיים ע"י	31541

אברהם אבינו, רצה לומר שאברהם אבינו הוא היה המתקן והמשלים כל העבודה שנעשה אח"כ ע"י בני ישראל במצרים.	31542 31543
א"כ הרי כבר יודעים אנו מזה, כמה עבודה גדולה וקשה היתה מוטלת לפני אברהם, כמה מלחמה גדולה מעין המלחמה הקשה של הארבע מאות שנה עינוי ושעבוד היה מושם בה אברהם אבינו, וכל זה הוא רק במחשבה, והרי חזינן באמת כי סו"ס לא בקע ולא עמד, וכי על כן נגזר כל הגלות והקשיים לתקן מה שאברהם אבינו החטיא לתקן במחשבתו.	31544 31545 31546 31547
ואגב יש לנו להתבונן מזה, אם על חטא של 'במה אדע' על חטא של מחשבה לבד, היו צריכים לעבור כל הקשיים המרים של ארבע מאות שנה, א"כ מי הוא הבעל חשבון לחשוב פי כמה פעמים אלפים ורבות של ארבע מאות שנה עינוי ושעבוד, חשך ממנו אברהם אבינו בעבודתו ונסיונותיו אשר עמד בהם! על דרך זה הוא סוד מעשה אבות סימן לבנים.	31548 31549 31550 31551
אדה"ר היה יכול בחכמתו לעבור דרך כל המלחמה שלנו של שיתא אלפי שנין, ולהשלים בזה כל התכלית המיועדת, אברהם אבינו כבש דרך עד סוף כל הדורות הבאים ממנו, ובמלחמות גדולות עבר וגם נצח, וביעקב נאמר ויאבק איש עמו התאבקות תקיפה וקשה, ואמנם נצח בהם כנאמר וירא כי לא יכול לו, אלא שכל מלחמותיהם היו במחשבה בחכמה, וכל הנמצא בבנים בכולם כבר עברו האבות, הם לחמו קשה בהם ומהשלמתם הם שלום לנו, הוא סוד האבות וסוד מעשיהם סימן לבנים!	31552 31553 31554 31555 31556
כתב הרמב"ן (דברים ט), פן יש בכם שורש ער שיפרה וישגה, בימים הבאים יוציא פרחים רעים ויצמיה מרורות, וזה על אשר איננו פה עמנו היום, כי האב שורש והבן נצר משורשיו יפרה, והזכיר השורש לומר כי הוא יכול להביא באלה הדורות הבאים, שהשורש אשר ממנו יצמחו הוא לפניו היום, והוא בא בברית ובאלה הזאת, ואמר פורה ראש לרמוז כי משורש מתוק לא יצא מר, וכל אשר לבבו שלם עם השם הנכבד ולא הרהר כלל בע"ז לא יוליד מודה בה ע"כ.	31557 31558 31559 31560 31561
וכן כתב הרמב"ם באגרת תימן וז"ל, וכבר הבטיחנו הבורא יתברך כאדם הנכנס ערב לחברו ודי לנו בערבותו, והודיענו שכל מי שעמד על הר סיני שהם מאמינים בנבואת משה רבינו בכל מה שבא על ידו הם ובניהם ובני בניהם עד עולם, שכן אמר הקב"ה יתברך (שמות יט), הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם, לפיכך יש לדעת שכל מי שנטה מדרך הדת הנתונה במעמד ההוא שאינו מזרע האנשים ההם, וכן אמרו רבותינו על כל המסתפק בנבואה לא עמדו אבותיו על הר סיני ע"כ.	31562 31563 31564 31565 31566 31567
עד כדי כך הוא סוד מעשה אבות, כל מה שאצל האבות היה בתיקונן, אם השורש היה שלם אי אפשר להתעקר בתולדות, אחרי שבמעמד הר סיני היו שלמים, שבמעמד הר סיני כבר עברו ועמדו בכל נסיון, במחשבתם כבר קבלו בציור כל המצבים שרק באפשרות, ולא היה דבר שלא עמדו עליו בנסיון, על כן אי אפשר בשום אופן להתהוות אחרת בתולדות, הוא סוד וירא כי לא יכול לו, והנוטים מן הדרך אינם כי אם על שלא עמדו אבותיהם בסיני!	31568 31569 31570 31571 31572
וכאן מקום לירא ולפחד כמו שהזהיר כן הגר"ס ז"ל בעבודת יום הכפורים, הרי מחוייב הוא האדם ביוה"כ לפרט כל חטאיו, ואחז"ל (ר"ה כו:) ביום הכפורים כמה שפשיט אינש דעתיה טפי מעלי, ואי לזאת הרי עלול הוא האדם בעת שהוא מצייר לעצמו חטאיו, מי יודע אם בו בעת לא יתאוה שוב להחטא, וכמעשה הידוע דהוא שיכור (תנחומא שמיני י"א), כשבנו הראה לו שיכור בחרפתו מתגלגל באמת המים ובאשפתות, ובהתקרבו לה הוא שיכור והריח ביין, הנה תחת להתבונן ברעתו עוד שאל לו מאין השיג יין ושכר כמו אלה!	31573 31574 31575 31576 31577 31578
היא אמנם העבודה הכי קשה בקדושה, מצד אחד הלא עליו לצייר לו ולעבור דרך כל הפחיתות והשפלות, דרך כל הרע ונסיונותיו, ומצד השני לעמוד חזק מול מערכת המלחמה הגדולה ולבטל את הרע בתכלית הביטול, ואשרי לאדם כי יעבור ויבוא ממנה בשלום והוא יהיה הבן חיל המנצח באמת. (דעת תורה).	31579 31580 31581 31582
מאמר תרסו	31583
וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב (בראשית ל"ב כ"ו).	31584
ובזוהר שם שנגע בתמכין דאורייתא, ויתכן לומר כונתו שעל יעקב אבינו היינו בגוף התורה לא היה יכול ליגע כלל, אמנם אם היה כל שהוא יכול להחליש את יעקב, הוא בנוגע להאמצעים הנדרשים לקיום התורה, שבזה יש מקום ליצר להאפיל ולהאביק הדרך הנכונה לפי שעה אף לאבות העולם, ויתכן שהנגיעה בתמכין דאורייתא היתה בעיקרא לענין דורות הבאים שמעשה אבות סימן לבנים.	31585 31586 31587 31588
שבנוגע לגוף התורה מאוד קשה להיצר להחליש לאנשי המעלה שבכל הדורות, וכל עיקר מקום היצר הוא בנוגע לאמצעים הנדרשים לקיום התורה, והוא הסבך של שאלות החיים ודאגתם, שאף לבני העלייה	31589 31590

הרוצים להגיע לשלמות האמיתית, מאפיל להם היצר הנכונה בחשבונות רבים, ומבלבל דעתם	31591
בדאגת מחר בנוגע למצב החומרי והרוחני גם יחד.	31592
ועל זה מצא היצר מקום לדורות להחליש הבן תורה, שלא יהא לו תמיכה מחיי החברה, הן בנוגע למצב	31593
הרוחני שלו הן במצב החומרי, אם ירצה לחיות על דרך התורה בדקדוק גמור מבלי לוותר כלל, כי הדרך	31594
הקיצוני שלו הוא דרך שאין דעת הבריות נוחה הימנה, עד שאינו עוצר כח לעמוד נגד טענותיו המפחידות,	31595
ומתחיל לנטות לאט לאט לדרך הפשרה, שמאבד כל העוז ומחליט בעצמו שמוטב לו לחיות חיי פשרה.	31596
והנה יש לתאם האימרות שנמצא בחז"ל, חד אמר כעכו"ם נדמה לו וחד אמר כת"ח נדמה לו (חולין ק"ג),	31597
שאינן כאן מחלוקת כלל, אלא בדרכי היצר ותחבולותיו להכשיל הבני עליה יש שתי בחינות, א) שהיצר בא	31598
אליו בתור עכו"ם, שמבלבל אותו בדעות כוזבות של כוחי ועוצם ידי, ב) שבא אליו בתור ת"ח בפתח כשר	31599
ובחשבונות רבים, שגם לפי התורה הוא מוכרח לפשר ולהשתדל להיות רוח הבריות נוחה הימנו, ובנוגע	31600
לענין דרך הבטחון הוא בא מזויין במה שאמרו חז"ל, יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ, וכל תורה שאין עמה	31601
מלאכה סופה בטלה, וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה, יכול אפילו יושב בטל תלמוד לומר בכל אשר	31602
תעשה (ספרי ט"ו).	31603
ובנוגע לעבודת תיקון המדות שיצטרך בתחילה להאחז בקצה האחרון, ועי"ז יראה שאין דרכו נכונה בעיני	31604
הבריות, והוא מבלבל אותו בטענותיו שאין דרכו מתאים ע"פ התורה, ובא במאמרם כל שרוח הבריות	31605
נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו, וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו אין רוח המקום נוחה הימנו (אבות	31606
פ"ג), ומראה לו חשבונות רבים שבעיקר עליו לדקדק שיהיה נרצה בעיני הבריות, שזהו מגדר קידוש שם	31607
שמים, ובא במאמרם כל ת"ח שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה (שבת קיד:), הרי שאם הוא ת"ח עליו	31608
לדקדק ביותר שיהיה אהוב לבריות מטעם קידוש ה'.	31609
אמנם המבקש באמת את הדרך האמיתי, לא יעשה עליו שום רושם כל טענות היצר וראיותיו הכוזבות, כי	31610
יאמר בלבו שאם העיקר שאני רוצה לנטות לדרך הפשרה הוא מצד שזה הוא דרך התורה באמת, ורצוני	31611
בדרך זה הוא לקיים דברי חז"ל, ומפני זה אני נוטה להחליף דרכי ולפסול כל העבר שלי שעבדתי	31612
בתמימות ובדקדוק גמור, להאחז בקצה האחרון לתקן מדותי המגונות, אחר שאינו מסכים להדרך של	31613
קידוש ה', כמו שאמרו רז"ל כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו.	31614
מי אמר כי אני ת"ח, ואם אני מחזיק עצמי כת"ח הרי עלי לראות אם יש בי כל המעלות שהם מעיקר גדר	31615
ת"ח, כמאמרם איזהו ת"ח זה ששואלין אותו דבר הלכה בכ"מ ואומר ואפילו במסכת כלה (רש"י שם),	31616
היינו שהוא בקי בכל התורה כולה, וכבר העלו להלכה דעתה אין לנו ת"ח, דהא אינו יודע אפילו מסכת	31617
כלה (בש"ך ליו"ד סימן י"ח ס"ק כ').	31618
ונגד הטענה מדברי חז"ל כל שרוח הבריות נוחה הימנו, הוא מעלה על דעתו מאמרם מוטב שיקרא שוטה	31619
כל ימיו ואל יהיה רשע לפני המקום (עדות פ"א מ"ו), וגם מה שכ' הרמב"ם שאם היה במדינה שמנהגיה	31620
רעים ואין אנשים הולכים בדרך ישרה, ילך למקום שאנשיה צדיקים ונוהגים בדרך טובים, ואם היו כל	31621
המדינות שהוא יודעם ושומע שמועתם נוהגים בדרך לא טובה, ישב לבדו יחידי כענין שנאמר ישב בדד	31622
וידום (פ"ו מהל' דעות ה"א).	31623
ולמה אניה כל דרכי העבודה ולא אתבע מנפשי כי אם הזהירות מרוב וכיוצא בו? ולמה לא אפחד ממאמרם	31624
כיון שרואה היצר אדם שתולה בעקבו ממשמש בבגדיו ומסלסל בשעריו אומר זה שלי, ובכלל איך אוכל	31625
להסכים לחיות חיי פשרה ולוותר על עיקרי עבודת ה', הלשמה והבטחון שמבלעדם לא יתכן להגיע	31626
להשלמות האמיתי, וכבר הורה הנסיון שמי שנטה לחיי הפשרה לסוף נעשה לשנה ופירש.	31627
והחובה רבה על המבקש ה' באמת שישמור עצמו בתחילה שלא יהיה נאחז בסבך של תמכין דאורייתא,	31628
היינו החשבונות של שאלת החיים ומצב הכבוד שלו בחיי החברה, ועליו להמסר אל התורה ולפרוק מעל	31629
צוארו עול החשבונות הרבים, שע"י זה יתקדש קודש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם. (מדרגת	31630
האדם דרכי הבטחון י"ב).	31631
	31632
מאמר תרסז	31633
ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני (ל"ב כ"ז).	31634
בנוהג שבעולם שבן אצל אב בקל מאוד מוצא חן והסכמה על מעשיו, כמעט שאין אב רואה חסרונות בבן	31635
כלל, על כל פשעים תכסה אהבה, וגם על מעשים מגונים מוצא צד זכות, לעומת זה מאיש שונא קשה מאוד	31636
לקבל הסכמה על מעשה טוב, בכל מעשה ומעשה מחפש הוא אחר צד החוב, וגם במעשים הכי טובים	31637
ומעולים לעולם ימצא חסרונות ופקפוקים, עד שדבר מוסכם הוא שאין דבריו של שונא נשמעים	31638
ומתקבלים כי מתוך שנאה הוא מדבר.	31639

והנה אראה לכם יסוד נפלא בבחינתם של מעשים, איזו בחינה דורשת התורה ממעשה טוב, והיא הערה	31640
נוראה מאוד ואם אבן הוא נמוח (סוכה נב:), ויען השטן את ה' ויאמר החנם ירא איוב אלקים הלא אתה	31641
סכת בעדו ובעד ביתו, ואולם שלח ירך וגע בכל אשר לו אם לא על פניך יברכך, ויאמר ה' אל השטן הנה	31642
כל אשר לו בידך רק אליו אל תשלח ירך.	31643
לומדים אנו מזה יסוד גדול בענין מעשי האדם, דורשים מן האדם מעשים כאלו, שאפילו השונא היותר	31644
גדול שבעולם יתן הסכמתו עליהם ויאמר כי טוב המה, מעשה טוב הוא רק אם גם השטן כשישמע מפי ה'	31645
השמת לבך אל עבדי איוב כי אין כמוהו בארץ, יסכים ויאמר אמת הדבר אין כמוהו בכל הארץ, גם השונא	31646
השטן עצמו לא ימצא שום חסרון ופקפוק, אבל אם הוא עדיין אינו מסכים, אם הוא מוצא עוד חסרון ופגם	31647
אין זה מעשה טוב.	31648
סוד כזה יש בענין טוב ורע, שהטוב אינו טוב בלתי אם גם הרע הגמור מסכים עליו ואומר כי טוב הוא, כל	31649
כך עד שגם המשוגע היותר גדול לא ימצא שום תואנות ועלילות, ואם לאו ואם שונא ומשוגע מוצא עוד	31650
דברים לטעון, זה אינו כבר הטוב הנדרש מן האדם, ושומעין ובודקין אחרי דבריו.	31651
	31652
מה מבהיל נוראות הענינים, הרי אנו נוהגים במעשים שלנו להעמידם לפני כור המבחן של אב, השקפתינו	31653
על מעשים הוא כהבטחת אב על מעשה בנו מתוך אהבה וחובה, ובזה הרי מתגלה לנו כי לא כן הדבר,	31654
מעשים צריכים להעמד בפני הבקורת של השונא הכי גדול, השטן עצמו צריך להסכים עליהם, ואם אינו	31655
נותן הסכמתו אין הוא טוב, מקשיבים היטב לכל אשר יאמר, מה נורא הדבר ומי יוכל לעמוד, היכן נמצא	31656
מעשים כאלו אשר גם השונא הגדול יסכים עליהם, הלא זהו בגדר אנא מפניך אברח.	31657
על יסוד זה עמדנו מדברי רש"י ז"ל, ויאבק איש עמו עד עלות השחר וירא כי לא יכול לו, ויאמר לא	31658
אשלחך כי אם ברכתני, ופירש"י הודה לי על הברכות שברכני אבי שעשיו מערער עליהן, הרי מקובל כי	31659
היה לו עסק עם שרו של עשיו, ודרש ממנו שיודה לו על הברכות, ולכאורה למה לו ומה איכפת לו אם לא	31660
יודה?	31661
ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל, וכ' רש"י לא יאמר עוד שהברכות באו לך בעקבה ורמיה	31662
כי אם בשררה וגילוי פנים, וסופך שהקב"ה נגלה עליך בבית אל ומחליף שמך ושם הוא מברכך, ואני שם	31663
אהיה ואודה לך עליהם, וזהו ויברך אותו שם שהיה מתחנן להמתין לו ולא רצה, והנה רואים אנו שהמלאך	31664
התאבק עמו בכל כוחותיו שלא להודות לו על הברכות, ויעקב אבינו רצה בדוקא להשיג ממנו הודאה,	31665
ולמה זה בדוקא כך, הלא כבר השיג הברכות ומאי נפק"מ בהודאתו?	31666
רואים אנו מכאן כי הודאתו של הרע הוא בדוקא, הרע בעצמו צריך לצווח כי הברכות ראויים לך ושלך	31667
הם, וטרם שהוא יאמר אין משיגים באמת כלום, כשנגלה הקב"ה אל יעקב אבינו בבית אל לברך אותו שם,	31668
לקח עמו המלאך שרו של עשיו, וכי למה הוא צריך לו, משום שבלעדיו ובלא הסכמתו אין משיגים כלום,	31669
הוא צריך להסכים על הכל.	31670
כי שרית עם אל' ועם אנשים ותוכל, סוד גדול ישנו בדבר שהרי הוא השונא היותר גדול, הוא המקטרג על	31671
כל, וכשהוא למטה מנוצח וכפוף אז ותוכל, אינו בועט כלל אלא הוא בעצמו צווח ואומר כי הברכות	31672
מגיעים לך ושלך הם, לא יאמר עוד שהברכות באו לך בעקבה ורמיה כי אם בשררה ובגילוי פנים, לפני	31673
הסכמתו לא היה אפשר להשיג כי אם ע"י אופנים של עקבה ורמיה במסתרים תחת הסינר, להחבא	31674
ולהסתר ממנו, ואולם כשגם הוא הסכים כבר משיגים בשררה וגילוי פנים.	31675
הרמב"ן ז"ל (ויקרא ט"ז ח') מבאר הסוד של שער לעזאזל, ומפרש מזה בפרקי רבי אליעזר הגדול,	31676
לפיכך היו נותנים לו לסמאל שוחד ביום הכפורים שלא לבטל את קרבנם, שנאמר ונשא השעיר עליו, ראה	31677
סמאל שלא נמצא בהם חטא ביום הכפורים, אמר לפני הקב"ה רבון כל העולמים יש לך עם אחד בארץ	31678
כמלאכי השרת שבשמים, והקב"ה שומע עדותן של ישראל מן הקטיגור שלהם, ומכפר על המזבח ועל	31679
הכהנים ועל כל עם הקהל.	31680
והנה המקור לכל השגת הטוב הוא יום הכפורים, והרי זה מבהיל מאוד, שכל ענין יום הכפורים אי אפשר	31681
להשיג מבלעדו, וסבב הקב"ה כל העצה איך להשיג הסכמתו על הכלל ישראל ביום הכפורים, שמבלעדי	31682
עדותו של הקטיגור אין דרך להשגת הטוב, והקב"ה שומע עדותן של ישראל מן הקטיגור, ומכפר על	31683
המזבח ועל הכהנים ועל כל עם הקהל.	31684
מכאן אנו מתבוננים עד היכן הדברים מגיעים, ומה נורא הוא הדבר, בפני מי חייב לבוא במעשיו למבחן?	31685
בפני שונאו היותר גדול וממנו הוא צריך לקבל הסכמתו, שזולתה אין מעשיו מתקבלים, ומה ערבים לפ"ז	31686
דברי רבי ישראל מסלנט ז"ל, שהיה רגיל לומר על הכתוב בקמים עלי מרעים תשמענה אזני (תהלים	31687
צ"ב), ודאי שלדברי אהב צריכים לשמוע ושומעים, הכתוב מלמדנו כי גם בקום מרעים לדבר עליך דברי	31688

שנאה ודופי תשמענה אזני, הרגל עצמך לשמוע ולתת אוזן קשבת לדבריהם, כי אם אך יש רינון יהא אף משונא ואויב יש דברים בגו וכבר צריך בדיקה. (דעת חכמה ומוסר מא' מ"ב ח"ב).	31689
	31690
	31691
מאמר תרסה	31692
ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני (ל"ב כ"ז).	31693
איתא בספרים הקדושים, שהיפוך מלת רע הוא ער פירוש התעוררות, כשהופך את הרע להתעוררות לעשיית טוב, נמצא שאינו רע כלל אלא טוב לגמרי, בשעה שיעקב אע"ה נצח את המלאך שרו של עשיו שהוא השטן, אמר לו המלאך שלחני כי עלה השחר ואיתא במס' (חולין צא:), שאמר אני מלאך ומיום שנבראתי לא הגיע זמני לומר שירה עד עכשיו, למה דוקא עכשיו הגיע זמנו לומר שירה?	31694
הנברא מגיע למדרגת שירה בשעת שבא לשלמות תכליתו, כישראל על הים שבאו לידי שירה על ידי ההשגות העליונות בהכרת הבורא, לכן בשעה שיעקב נצח את השטן מילא הלה את שליחותו לשמש לצדיק אמצעי לעלייה, על ידי שגובר עליו בבחירתו הטובה בזה בא השטן לידי שלמותו ואז הגיע זמנו לומר שירה, אמרו בזה הקדוש (בראשית פח), דאית שמאלא קדישא ואית שמאלא מסאבא, השמאלא נעשה קדישא על ידי האופנים השונים של שימוש הרע לשם עבודת הבורא.	31696
גדר זה של תיקון הרע בבחינות הללו הוא השורש לתשובה השלמה, תשובה מאהבה המגיעת עד כסא הכבוד, כלומר עד תכלית שלמות הבריאה, עד התיקון הסופי שבו גם הרע הופך לטוב על ידי תשובה מאהבה, הזדונות נעשים כזכויות כי הם גרמו לעליית השב, עד למדרגת בעל תשובה גמור שגדולה יותר ממדרגת צדיק. (מכתב מאליהו ח"ג עמ' 152).	31697
	31698
	31699
	31700
	31701
	31702
	31703
	31704
	31705
	31706
	31707
מאמר תרסט	31708
וישאל יעקב ויאמר הגידה נא שמך ויאמר למה זה תשאל לשמי (ל"ב ל').	31709
כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו (סוכה נב.), פשוטו של ענין אדם הגדול כוחותיו גדולים, ולכאורה יש בידו להכניע את היצר בקל, ונמצא כי משקל הבחירה לוקה, ולכך למען יוכל היצה"ר לעמוד מולו במערכה, ניתן גם ביצר כוחות גדולים יותר, נמצא כי משקל הבחירה של אדם הגדול הוא ממש כאותו משקל של אדם פשוט, כי הגם שכח האדם הגדול רב הוא משל האדם הפשוט, אמנם המערכה אשר נצב הוא בפניה קשה היא למאוד, כשם שקשה היא המערכה אשר האדם הפשוט ניצב לפניה.	31710
ולזה הביאור נמצא כי מלחמת היצר מלחמה שווה היא לאדם הגדול ולאדם הפשוט, אמנם נראה כי לא כן פני הדברים, כי לאדם הגדול מלחמה גדולה יותר וסכנתה מרובה, והוא ע"פ מה שאמרו חז"ל (סוכה שם), בפירושו הכתוב ואת הצפוני ארחיק מעליכם, ועלה באשו ותעל צחנתו כי הגדיל לעשות, ואת הצפוני זה יצה"ר שצפון בלבו של אדם, ועלה באשו ותעל צחנתו שמניח אוה"ע ומתגרה בשונאיהם של ישראל, כי הגדיל לעשות אמר אביי ובתלמידי חכמים יותר מכולם.	31711
כי הא דאביי שמעיה ליהוא גברא דקאמר ליהוא איתתא נקדים וניעול באורחא, אמר אביי איזיל אפרישינהו מאיסורא, אזל בתרייהו תלתא פרסי באגמא ולא עבדי עבירה, אמר אביי אי מאן דסני לן הוה (אם היה שונאי מתייחד עם האשה, ועל עצמו היה אומר כן רש"י), לא הוי מצי לאוקמיה נפשיה מלחטוא, ועיי"ש בגמ' שאב"י היה מצטער על כך עד שאמר לו ההוא סבא, כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו, (עיין כתובות ס"ה מעשה דרבא, קידושין פ"ו מעשה דרב עמרם חסידא רבי עקיבא ורבי מאיר).	31712
והנה ראינו כי ע"י שבת"ח מתגרה היצר יותר מכולם קשה עבורם המלחמה למאוד, ועד כדי שהעיד אביי על עצמו ואמר, כי אותו נסיון עצמו שעמד בו האדם הפשוט, הנה עבורו שתלמיד חכם הוא קשה הנסיון למאוד ולא יוכל לעמוד בו, הרי לנו מפורש כי הכונה ביצרו גדול הימנו כפשוטו, שיצרו גדול משל שאר בני אדם, וממילא שסכנתו של האדם הגדול גדולה יותר מסכנת היצר לשאר בני אדם.	31713
וזה נלמד גם מעונשו של יצר הרע, כי ואת הצפוני ארחיק ותעל צחנתו, הוא משום שעזב אוה"ע והתגרה בישראל, וכן משום ובתלמידי חכמים יותר מכולם, הרי שהתגרות היצר בישראל ובתלמידי חכמים אינה מתפקידו ושליחותו של היצר להכשיל האדם, כי אם כן אין מקום לעונש, אלא ע"כ שבהתגרות זו חרג הוא מתפקידו, כי בזה שמתגרה הוא בהם במיוחד, מקשה עליהם היצר את העבודה יותר משדרכו להקשות לשאר בני אדם ועונשו הוא על כך, הרי לנו כדאמרן שמלחמת היצר קשה היא לאדם הגדול מלאדם הפשוט.	31714
אמנם יש להתבונן עדיין בזה, דאכן מובן שבפני ת"ח יעמיד היצר נסיונות קשים יותר, אך אביי העיד על עצמו כי באותו נסיון עצמו שעמד בו האדם הפשוט אין בכוחו ויכולתו לעמוד, וזה צריך ביאור איך יתכן שאותו נסיון עצמו העומד בפני שני בני אדם לא יהיה שווה לזה ולזה, ומה יש בזה שתלמיד חכם הוא כדי שאותו נסיון עצמו יהיה קשה יותר.	31715
	31716
	31717
	31718
	31719
	31720
	31721
	31722
	31723
	31724
	31725
	31726
	31727
	31728
	31729
	31730
	31731
	31732
	31733
	31734
	31735
	31736
	31737
	31738

וביאור הדברים הוא עפ"מ שביארו חז"ל במהות היצר הרע (ב"ר כ"ב ו'), א"ר אבא היצר הזה דומה	31739
ללסטים שפוף (שפל ותש כוחו) שהיה יושב בפרשת דרכים, לכל מאן דעובר הוה אמר הב מה דעליך,	31740
עבר פקח אחד וראה שאין בו תוחלת לגזול כלום התחיל מכתתו, כך כמה דורות עבר היצה"ר, דור אנוש	31741
דור הפלגה ודור המבול, כיון שעמד אברהם אבינו וראה שאין בו תוחלת התחיל מכתתו, הרי לנו כי יצר	31742
הרע הינו כאותו ליסטים העושה עצמו כאילו כח בידו, ומכאן נלמד כי מהותו של יצר הרע אינה מציאות	31743
כלל כי אם דמיון בלבד, והעבודה של בני אדם לא לטעות אחריו, כי אם לראות נכוחה את אשר לפניהם כי	31744
כולו דמיון.	31745
וזהו גם הביאור במה שהמשילו עוד שם להיצה"ר, א"ר תנחום בר מריון יש כלבים ברומי שיודעין	31746
להשתדל על פרנסתם בחכמה, הולך ויושב לפני הנחתום ועושה את עצמו כאילו הוא מנמנם כדי שהפלט	31747
לא ישמור ממנו, ולכך גם הפלט מנמנם והכלב קם לו ושומט הפת כולו על הקרקע, ובעוד שהם מקבצים	31748
אותו נמצא שהוא אוכל כבר אחד והולך לו, וכן היצה"ר תופס והולך אחר בני אדם בערמימותו ע"כ, כי	31749
אכן אין בכוחו להלחם עם האדם, כל עבודתו היא אך להערים על האדם כי אך דמיון הוא, וגם כי עבודתו	31750
והצלחתו היא כאותו הכלב ממש שמנסה להסיח את לב האדם משמירה על עצמו, ובדרך זו מורידו לבאר	31751
שחת.	31752
ונראה להבין בזה מה שנאמר, וישאל יעקב ויאמר הגידה נא שמך ויאמר למה זה תשאל לשמי, ולהאמר	31753
הביאור בזה כי מהותו של יצר הרע הינה אך דמיון ואינו מציאות כלל, ולכך לא שייך שיהיה לו שם, כי	31754
השם הינו מורה על מהות ומציאות כאמור, ומכיון שהרע הינו דמיון בלבד אין שייך לקוראו בשם.	31755
מרגלא בפומיה דאמו"ר זצ"ל על הפסוק (קהלת ט'), עיר קטנה ואנשים בה מעט ובא אליה מלך גדול	31756
וסבב אותה ובנה עליה מצודים גדולים, ומצא בה איש מסכן וחכם ומלט את העיר בחכמתו, ומשל הוא	31757
למלחמת היצר (עי' בקה"ר ט' כ"ב), והנה לא נתפרש במקרא זה כיצד מילט החכם את העיר, ואיך הרס	31758
את המצודים הגדולים בחכמה בלבד, והוא היה אומר כי החכם הצילם אך בזאת, שגילה את עיניהם והראה	31759
להם כי אין מלך ואין מצודים, כי כולו דמיון בלבד וכאשר נתבאר.	31760
והדברים מבוארים בגמ' (סנהדרין קב:), א"ל רב אשי למנשה שנראה אליו בחלום, מאחר דחכמיתו כולי	31761
האי מ"ט קא פלחיתו לע"ז, א"ל אילו הוית התם הוה נקיט בשפולי גלימא ורהטת אבתראי (היית מגביה	31762
שפת חלוקך והיית רץ לשם, מפני שיצר ע"ז היה שולט רש"י).	31763
והנה יש להתבונן בשאלת רב אשי, מפני מה לא עמדה להם חכמתם להגן עליהם מפני החטא, שלא היתה	31764
שאלתו על שאר החטאים אלא על ע"ז בלבד, משום שבשאר חטאים שבאים ע"י תאוה אין בכח החכמה	31765
למונעם, שכיון שיצריו של אדם שולטים בו לא תועיל לו חכמתו כלום ואפילו אם היא גדולה ועצומה, ורק	31766
בחטא של ע"ז שאל למנשה, כיון שחכמים גדולים הייתם מה ראתם לשטות זו.	31767
וע"ז השיב לו מנשה שאף אתה אילו היית בזמני היית רץ לעבוד עבודה זרה, והיינו שאכן עכשיו רואים כי	31768
אך הבל וריק הוא הע"ז, והוא משום שהרגו אנשי כנה"ג את יצרא דע"ז (סנהדרין סד:), אבל אילו היה	31769
ר"א בזמנו של מנשה, בעת אשר יצרא דע"ז היה שולט, לא היתה חכמתו וידיעתו של ר"א מועילים לו	31770
כלום, אלא היה אף הוא רץ לעבוד ע"ז.	31771
הנה הדברים מפורשים, כי אותה עבירה עצמה שבזמן של ר"א אינה בבחינת נסיון לחכמים, היתה נסיון	31772
קשה מנשוא בזמן שיצר של ע"ז היה שולט, ומשום שהיצר יש בכחו לעזור עיני פקחים ומטעה אף את	31773
החכמים ביותר, וסבורים הם כי יש בו ממש ובאמת אין בו כלום, כאשר נראה לעין בזמן שתשש כחו של	31774
היצר, שבזמן שהיה יצר של ע"ז שולט לא היה כאן רק טעות של שכל והכרה, אלא היה בו ענין של תאוה,	31775
ומשום שאף התאוות אינן אלא יצרי הדמיון של היצר, וכשתשש כחו של היצר נמוגה עריבות התאוה	31776
ואיננה.	31777
וכדרך היצר להכשיל האדם בחטא ע"ז כן הוא דרכו בשאר חטאים, כי עבודתו אך לסמאות עיני האדם	31778
ולהפילו במצודות רשתו, וזהו שאמרו חז"ל אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנסה בו רוח שטות (סוטה ג:),	31779
והדברים אמורים גם בעריות וגזל שנפשו של אדם מחמדתן, כי מצד היות באדם דעת ושכל לא יכשל גם	31780
בעבירות אלו הגם שנפשו מחמדתן, אמנם בכל זאת הוא נופל כי יש בו רוח שטות, זהו כח היצר להכניע	31781
האדם לדמיון שוא ותעותועים.	31782
ובזאת נבין כיצד יתכן כי אותו נסיון עצמו לא יהיה שוה לכל נפש, כי אותו נסיון עצמו יהיה קשה לתלמידי	31783
חכמים עד שלא יוכלו לעמוד בו, ובכל זאת יהיה קל ובהישג יד לאחרים, כי הנסיון עצמו אינו כלום כי אין	31784
בו כי אם דמיון בלבד, וכפי השיעור שנסתמאו עיני האדם כן שיעור הדמיון שבו, ובאותה המידה עצמה כן	31785
הוא גודל הנסיון, וזהו פעולתו של היצה"ר במה שמתגרה ביותר בת"ח, שמחליש את כח שכלם ומגביר	31786
את דמיונם יותר משעושה לשאר בני אדם, וכך באותו מעשה עצמו יתכן כי הנסיון שבו לא יהיה קבוע	31787
ויהיה קל לאחד וקשה לאחר.	31788

והנה טעם שהיצה"ר מתגרה בת"ח ביותר הוא, כי אם רק יצליח להכשיל את התלמידי חכמים בפעם יחידה	31789
ואפי' אך כשלו קל, הנה יצא היצר נשכר מזה לאין שיעור כי מהותו של ת"ח שגדור הוא, ואם אך עלה	31790
בידו לפרוץ את הגדר אז בזה שינה את כל מהותו כי שוב אינו גדור, ויש בכוחו לפרוץ שוב ושוב בקל, כי	31791
אין גדר שתמנע בעדו לעשות כל שיחפוץ, אולם אם יצליח היצר להכשיל אדם פשוט שאינו גדור, אז אין	31792
בידו אלא כשלו זה בלבד, ולכך משתדל הוא עם הת"ח ביותר.	31793
ולזה על התלמיד חכם לטכס עצות מול עצת היצר, ומיד כשרואה פרצה קטנה, עליו להזדרז ולגדור גדר	31794
סביב הפרצה למען לא יהיה פרוץ ויהיה הגדר איתן, וזו חובת בן הישיבה בימי 'בין הזמנים' אשר משום	31795
טעמים מיוחדים מתגלים בקיעים, ונפרצות פרצות לגדרים שהינו גדור בהם במשך כל השנה בסדרי	31796
לימודו ותפלתו, ולזאת יוסיף משנה חיזוק, ויש לסתום את הפרצות הקיימות, ולחזק את הגדרים שהינו	31797
נתון בהם ויעלה מעלה מעלה. (שיחות מוסר).	31798
	31799
מאמר תרע	31800
על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך (ל"ב ל"ג).	31801
איתא בדעת זקנים מבעלי התוספות, שעשו בני ישראל שלא כהוגן, שהניחוהו ללכת יחידי ולא עשו לו	31802
לויה, והוזק על ידם בגיד הנשה, לכך אסר להם הקב"ה גיד הנשה כדי שיהיו זהירין במצוות לויה משם	31803
ואילך, וכן בחזקוני בדין הוא שיש לקנוס ולענוש בנ"י מאכילת גיד הנשה שהניחו את אביהם הולך יחידי,	31804
והיה להם להמתין לאביהם ולסייעו אם יצטרך, והם לא עשו לו לויה והוזק על ידם.	31805
ויש להתבונן וללמוד עד כמה חמור דבר שלא כהוגן, עד שצריכים לשלם בעבורו מחיר רב, והלא כל הנזק	31806
שגרמו ליעקב היה זמני בלבד, שכן מיד כאשר זרחה השמש נתרפא, אבל בכל זאת נענשו בני ישראל	31807
ונקנסו שלא לאכול גיד הנשה כל ימי חייהם, להתמרק ולהיטהר מפגימת המכשול.	31808
והעונש שנענשו בו כל ימי חייהם לא רק להם, אלא עד סוף כל הדורות שלא יאכלו גיד הנשה, כדי שיהיו	31809
מלומדים בזהירות וזריזות במצוות לויה, משמע מכאן שבכדי לעורר שימת הלב למצוות לויה, לא מספיק	31810
לתקן את החסרון ע"י מעשה ופעולה אחת, או פעולה למשך תקופה מסויימת, אלא דורות רבים בלי הפסק	31811
צריכים להרגיש את טעם ונימוק איסור אכילת גיד הנשה, כדי שלא ישכחו את המכשול שקרה להם	31812
בהשאירם את יעקב יחידי, והקנס הזה יעורר תמיד את הלב, להרגיש בחסרון כח הזהירות בשעת הסכנה	31813
לזולת.	31814
האדם צריך כל ימיו לייסר את עצמו בתביעה חריפה על מכשול ודבר שעשה שלא כהוגן, ותמיד יזכור את	31815
החטא, והתשובה על המכשול היא בהרגשה שירגיש אותו, וכדי שיבוא לידי הרגשה זו עליו לצייר לעצמו	31816
את המכשול, לחדד את המחשבה ולרכך את הלב שירגיש את צער חברו לסייעו ולעזרו, להגיש לו ריפוי	31817
ומזור בשעת הצורך, להיות לבו תמיד ער ופתוח לצרכי זולתו.	31818
ויתכן מאוד אילו נשאר עימו בני ישראל לא היה המלאך יכול לפגוע ביעקב, כי לא היה מתאבק עם יעקב	31819
אילו באו השבטים לעזרתו כחח הליווי וההשתתפות שלהם, בצורה כזו יכלו למנוע פגיעה ופגימה לדורות,	31820
כי הלא אמרו חז"ל שנגע בתמכין דאורייתא, והנגיעה היתה לדורות עד היום, ולכן עד היום אין בני ישראל	31821
אוכלים את גיד הנשה, כדי שיצטערו על שגרמו נזק זה.	31822
ואם אנו רואים עד כמה חמור הדבר שבני ישראל לא נזהרו במצוות לויה, שלא ליוו את יעקב אביהם	31823
והניחוהו לילך יחידי, כמה צריכים אנו לעמול על מדת שימת הלב להשתתף בצער הזולת, במצוות הכרת	31824
ערך האדם וחשיבותם לכבדם בגוף ובנפש, שלא להניח את החבר והזולת בודד בצרתו, אלא להשתתף	31825
בהשגת הצטרכויותיו וללוותו בדרכו. (פרי הארץ).	31826
	31827
מאמר תרעא	31828
וירץ עשו לקראתו ויחבקהו ויפול על צוארו וישקהו ויבכו (בראשית ל"ד ד').	31829
אמר רשב"י הלכה היא בידוע שעשיו שונא ליעקב, אלא שנכמרו רחמיו באותו שעה ונשקו בכל לבו	31830
(רש"י שם), והספורנו פירש שנהפך לבו של עשיו כמו רגע בהכנעותיו של יעקב, כאמרם ז"ל שאחיה	31831
השילוני קלל את ישראל בקנה הנכנע לכל הרוחות, הן לו עשו כן בריוני בית שני לא היה נחרב בית	31832
מקדשינו, כמו שהעיד ר' יוחנן בן זכאי באמרו (גיטין נו:), בריוני דבן לא שבקונן עכ"ל.	31833
כוונת הספורנו לבאר, שיעקב אבינו לימד לנו בינה והשכל איך להתנהג בעת קושי הגלות, שנתכופף קנה	31834
מפני השעה ולא לדחוק את השעה (ברכות סד), אילו הבריונים היו מרשים להשלים עם הרומאים כמו	31835
שדרשו חכמים לא היה נחרב הבית, אבל בנין ילדים הוא סתירה (נדרים מ.), ובמקום שתקעו עצמם	31836
הנבערים להגן על עצמאות, ולזלזל בדעת הזקנים שאמרו להכנע, המיטו על העם חורבן והם בעצמם	31837
שילמו ביוקר באשר נפלו בחרב, ומהנשארים בהם התעללו הרומאים באכזריות.	31838

דברי הספורנו נובעים מש"ס (תענית כ.), שדרשו על הפסוק נאמנים פצעי אוהב ונעתרות נשיקות שונא	31839
(משלי כ"ז), טובה קללה שקילל אחיה השילוני את ישראל יותר מברכה שבירכן בלעם הרשע, אחיה	31840
השילוני קללך בקנה, אמר והכה ה' את ישראל כאשר ינוד הקנה במים, מה קנה זה עומד במקום מים וגזעו	31841
מחליף ושרשיו מרובין, ואפילו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזות אותו ממקומו אלא הולך	31842
ובא עמהן, דממו הרוחות עמד קנה במקומו, אבל בלעם הרשע בירכן בארז שנאמר כארזים עלי מים, מה	31843
ארז זה אינו עומד במקום מים, ואין גזעו מחליף ואין שרשיו מרובין, כיון שנשבה בו רוח דרומית עוקרתו	31844
והופכתו על פניו ע"כ.	31845
הרי ביארו חז"ל שבקללתו של אחיה השילוני הורה להם הדרך לכלכל ענינם בגלות, כאשר יענשו וזרו	31846
בארצות ולא תהיה יד ישראל תקיפה, אז עליהם לחקות את הקנה, להתנועע עם כל הרוחות ועל ידי זה	31847
יצליחו להשאר על עומדם, אבל בלעם שדרש רעתם המשיל אותם לארז שבנפילתו אין לו תקומה חלילה.	31848
כאן יסד יעקב אבינו ההנהגה הזו לדורות, והיינו להיות דומה לקנה ולא לעמוד נגד הרוחות, אבל כד נעיין	31849
ביה נראה שבמקביל לזה קבע יעקב עוד כלל, עם לבן גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי, במה שנוגע לדורות	31850
ולהכנעה נקוט הכלל בידך שעלינו להיות כקנה, אבל במה שנוגע לרוחניות בזה אין שום ויתור אפילו	31851
כחוט השערה, ואפילו בתוך ביתו של לבן מרכז כל הטומאות, עלינו להיות מוכנים לשמור על תרי"ג	31852
מצוות מתוך מסי"ג.	31853
וכן מצאנו ששלח ירמיהו הנביא אגרת לגלות יכניה בכבל, בו כתוב שכאשר ידרשו הכשדיים מהם	31854
שיקבלו דתם, להשיב להם בגאון אלהיא די שמיא וארקא לא עבדו יאבדו מארעא ומן תחות שמיא אלה	31855
(ירמיה י'), פירושו האלוהים אשר לא עשו את השמים והארץ, יאבדו מן הארץ ומן תחת השמים שברא	31856
הקב"ה, הרי שבזה לא דאג לשלום מלכות ולא רכך את מענהו, אלא פקד עליהם לענות בדברים בוטים	31857
כמדקרות חרב, שאין ליהודים שום ענין עם הבלי אמונתם של הכשדים.	31858
כן השיבו בגאון חנניה מישאל ועזריה לנבוכדנצר כשדרש מהם להשתחוות לצלם, וענו לו מלך אתה עלינו	31859
למסים וארנוניות, אבל לעבוד ע"ז אתה וכלב שוים (מדרש רבה בהעלותך), והוצת חרונו של אותו רשע	31860
וציוה להשליכם לכבשן האש, זהו מאמר שלמה ירא את ה' בני ומלך (משלי כ"ד), ופירש רש"י שם וז"ל,	31861
ירא את המלך ובלבד שלא יסירך מיראת ה' ולעולם יראת ה' קודמת ע"כ.	31862
מספיק להם לאומות העולם לשלוט על היהודים בחומר, אבל לא ניתן להם השליטה ברוח, דסוף סוף אנן	31863
עבדי דמלכא קדישא, מספיק היה לו לעשיו שיעקב מוותר לפי שעה על המלכות ומפריש מנכסיו למסים,	31864
ואדרבה בראותו תקיפותו של יעקב לעמוד על שמירת תרי"ג מצוות בביתו של לבן, הבין שיעקב הוא סוג	31865
אחר לגמרי ממנו המסוגל לוותר על חמודות תבל, ולא על קוצו של יוד מדברי תורה.	31866
אמרו חז"ל (דב"ר א' יז) על הפסוק רב לכם סב את ההר הזה פנו לכם צפונה וז"ל, אם ראייתם אותו	31867
שמבקש להתגרות בכם אל תעמדו כנגדו, אלא הצפינו עצמכם ממנו עד שיעבור עולמו, אמרו ישראל	31868
רבש"ע אביו מברכו על חרבך תחיה, ואתה מסכים עמו ואומר לנו הצפינו עצמכם מפניו ולהיכן נברח?	31869
אמר להן אם ראייתם שמזדווג לכם ברחו לתורה ואין צפונה אלא תורה עכ"ל, תורת חיים שבקרבתו היא	31870
השמירה שלנו בזמן שליטת המלכויות עד ביאת מלך המשיח, אבל במה שנוגע לקניני העולם עלינו להיות	31871
רך כקנה, וכמו שיעקב הכניע את עצמו לעשיו עד שיעבור עולמו, כן הורה לנו הדרך לדורות.	31872
(המוסר והדעת).	31873
	31874
מאמר תרעב	31875
וירץ עשו לקראתו ויחבקהו ויפול על צוארו וישקהו ויבכו (בראשית ל"ד ד').	31876
להשתומם מאוד הנה כבר ביארנו גדולתו של עשיו בדעת, ונאמר כי על כן ראיתי פניך כראות פני אלקים,	31877
הרי כי דימה אותו למלאך וזה לעומת זה עשה אלקים, עשיו וכל אלופיו הם מרכבה טמאה, ויעקב ובניו	31878
הם מרכבה קדושה, והנה עשיו חכם גדול הלך לנקום מאחיו בשביל שנאתו המרובה, היאומן כי ישוחד	31879
אדם כזה בשביל מתנה קלה?	31880
וכבר הערנו מזה לראות מה הוא המזיק היותר גדול לאדם? חמדתו, עד שאדם גדול כמוהו הוא עשיו	31881
הרשע, שנאמר עליו במדרש שיעקב היה ירא ממנו מפני שהוא יושב בארץ ישראל, וז"ל המדרש אמר כל	31882
השנים הללו הוא יושב בארץ ישראל, תאמר שהוא בא עלי מכח ישיבת ארץ ישראל, כל השנים הללו הוא	31883
יושב ומכבד את הוריו, תאמר שהוא בא עלי מכח כבוד אב ואם? עד כאן לשון המדרש.	31884
ראו כמה גדול האישי הזה עד ששיבתו בארץ ישראל, וגם כבוד אב ואם שלו היה ענין כל כך, עד שיעקב	31885
אבינו ע"ה היה מפחד ממנו עבור שני המצות האלה, מן הסתם היה יודע יעקב שהוא עושה זאת בחשבון	31886
גדול כדרך הגדולים, כי דברים שאדם עושה בלי הרגש רק במקרה, לא למעלה יחשב ולא לזכות יהיה לו,	31887

אלא ודאי בהרגש גדול עשה שני הדברים האלה, והמבין יבין להתפעל מזה מאוד להכיר גדולתו של עשיו, ובפרט מישיבת ארץ ישראל שהיה יעקב אע"ה מיוחד ממנו.	31888
אשתומם מאוד מגדולתו, ועם כל זאת עוור יעקב עיניו במתנה קלה, להשתומם כמה שפלות יש באדם, עד שגם במילי דעלמא יעוור רצונו את עיני החכם היותר גדול, בדבר שעברתו שמורה בלבו לנקום נקמת דמים, ובהכנה גדולה בארבע מאות איש, ויש בחז"ל שהם היו רק ראשי גייסות, ועם כל זאת מתנה קלה קררה דעתו לעשות שלום עמו, היש קלות הדעת יותר מזה? וכל זה היה בשביל חמדת הממון, יצא לנו מזה תוקף החטא של חמדת הממון למה קשה כל כך, כמ"ש הרמב"ם בהלכות תשובה.	31889
ותהילה כי מצאתי ראייה במדרש וישלח וז"ל, עמד ושלח לו דורון לסמות את עיניו שנאמר כי השוחד יעור עיני חכמים, ואין חכמים אלא אדומים שנאמר והאבדתי חכמים מאדום ותבונה מהר עשיו עד כאן לשון המדרש, הרי מבואר גדולת חכמת עשיו, ונסמאו עיני החכמה שלו בשביל חמדת הממון במתנה קלה.	31890
ועתה נתבונן בינה לשמוח בחלקנו במתת גורלנו בנתינת התורה, על שמהדברים הנראים פשוטים יש לנו למודים מושכלים מכהים חכמת אנשים היותר גדולים כמו לבן ועשיו, ושניהם גילו חרפתם בשביל חמדת הממון, ולמדתנו התורה דעת באלה הסיפורים בדרך העברה, למודים נפלאים בכוחות הנפש להכיר סכלות היצר, כי מעשי תעתועים המה גם במילי דעלמא.	31891
והני שני רשעים הללו לבן ועשיו, אף כי חכמים גדולים היו כמו שביארנו במקום אחר, אמנם תחת אשר לא הביאו למוסר לבם, ולמה לא הביאו כי לבן מצינו עליו שהיה חומד ממון, והחומד ממון אי אפשר לו לאהוב חכמה בתשוקה, כי כח התשוקה של חמדת ממון מפריעו מתשוקת החכמה, ועשיו מצינו עליו שהיה בעל תאוה הלעיטני נא, גם חמדת ממון מן מתנת יעקב אבינו ע"ה כנ"ל, ולכן לא היה בידם להביא למוסר לבם, ע"כ חכמתם לא נתקיימה בידם.	31892
	31893
	31894
	31895
	31896
	31897
	31898
	31899
	31900
	31901
	31902
	31903
	31904
	31905
	31906
	31907
	31908
מאמר תרעג	31908
והוא עבר לפנייהם וישתחו ארצה שבע פעמים עד גשתו עד אחיו (ל"ג ג').	31909
ענין השתחואת יעקב לפני עשיו מבאר לנו הזוהר הקדוש (וישלח קע"א), והוא עבר לפנייהם וישתחו ארצה שבע פעמים, וכי יעקב דאיהו שלימא דאבהן היאך סגיד ליה לההוא רשע עשו דאיהו בסיטרא דאל אחר, ויעקב לא יסגוד לההוא סיטרא ולההוא חולקא כלל? אלא מהי והוא עבר לפנייהם? והוא דא שכנינתא עילאה דהוה אזלא קמיה, אמר הא עידן לסגדא לגביה דקב"ה, כרע וסגיד שבע זימנין עד גשתו עד אחיו, ולא כתיב וישתחו לעשיו, אלא כיון דחמא דהא קב"ה אזיל קמיה סגיד לקבליה, בגין דלא למיהב יקר למסגד לאחרא בר מניה.	31910
	31911
	31912
	31913
	31914
	31915
	31916
	31917
	31918
	31919
	31920
	31921
	31922
	31923
	31924
	31925
	31926
	31927
	31928
	31929
	31930
	31931
	31932
	31933
	31934
	31935
	31936
	31937

רק אחרי ששפלנו אנו נתגדלו אויבינו בעינינו ואז שפלנו עוד יותר, והתחלנו לחוש את עול הגלות לאין מרפה ח"ו, זה בדיוק כמאמר הכתוב ונהיה בעינינו כחגבים, ואז ראינו כי כן היינו בעיניהם.	31938
ועיין עוד בזוהר שם קע"ב בהמשך הענין, דאמר עשיו נסעה ונלכה ונשלוט כחדא, מה אמר יעקב יעבור נא אדוני לפני עבדו, אקדים אנת שולטנותך בקדמיתא בהאי עלמא, ואני אתנהלה לאטי אנא איסליק גרמי לההוא עלמא דאתי, לאינון יומיא דאזלין לאט עד אשר אבוא אל אדוני שעירה, אנא אסבול גלותא דיליך עד דייתי וימטי זמנא דילי והיתה לה' המלוכה, זוהי גבורת הרוח הדרושה בגלות, לראות באור ההשקפה הרוחנית העילאית את העבודה הרוחנית שבחושך הגלות ולעמוד בנסיונותיה, ואז מתעלים אנו על ידה והופכים את החושך לאור. (מכתב מאליהו ג' 155).	31939
מאמר תרעד	31940
יעבור נא אדוני לפני עבדו ואני אתנהלה לאטי עד אשר אבוא אל אדוני שעירה (בראשית ל"ג י"ד).	31941
איתא בגמ' ישראל שנודמן לו עכו"ם בדרך, אם שאלו (העכו"ם ליהודי) להיכן הולך ירחיב לו את הדרך, כדרך שעשה יעקב אבינו לעשיו הרשע דכתיב עד אשר אבוא אל אדוני שעירה (ע"ז כה:), ובמדרש איתא בקש עשיו ללוותו ולא קבל עליו, רבינו כד הוה סליק למלכותא הוה מסתכל בהדא פרשתא ולא הוה נסיב ארמאה עמיה, חד זמן לא אסתכל בה ונסב עמיה רומאין, ולא הגיע לעכו עד שמכר הסוס שלו (בראשית רבה עח יח).	31942
נראה בעליל איך שחכמינו הבינו, שכל ענין פגישת יעקב ועשיו הוא בנין אב ללמדנו איך להתנהג לדורות, וכל המשנה ידו על התחונה, היסוד שלמדו מפסוק זה הוא להתרחק ככל האפשר מחברת הגוים, ולא לקבל אף הטובות שלהם, כמו שאמרו טובתם של רשעים רעה היא אצל הצדיקים (נזיר כג:), ולכן בפנעו עכו"ם בדרך יתן לו לחשוב שמחוז חפצו הוא יותר רחוק ממה שהוא באמת, כדי שאם ירצה העכו"ם להתנפל עליו יחשוב שיש לו עוד זמן, ובינתיים ישתמש היהודי כמו שמובא בגמ' מקרים כאלה (עבודה זרה כה:).	31943
ומהמדרש רואים שקבלה היתה בידם שזו פרשת גלות, לכן כשהיה בא ברומא בחצר מלכי אדום על עסקי הצבור, היה מסתכל בפרשה זו ללכת אחרי עצת הזקן החכם (יעקב), כי ממנו יראו הדורות וכן יעשו, ולא היה מקבל אנשי רומי ללוותו, שאין מקרבין אלא להנאת עצמן ומפקירין ממנו של אדם (רמב"ן לג יד).	31944
אם רצוננו לשמור על היהדות שתהיה בלי שום השפעות זרות, עלינו ללמוד היטיב פרשה זו של נקיון כפים, כמה נזהר יעקב אבינו לבל קחת שום הנאה מהרשעים כדי שלא לתת להם אחיזה בו, אמרו במדרש על מה שהוכיח יעקב ללבן באמרו כי מששת את כל כלי מה מצאת מכל כלי ביתך, א"ר סימון בנוהג שבעולם חתן שהוא דר אצל חמיו, אפשר לו שלא ליהנות אפילו כלי אחד אפילו סכין אחד? ברם הכא מששת את כל כלי אפילו מחט אפילו צינורא לא מצאת (ב"ר עד ז).	31945
יעקב גר במחיצת לבן עשרים שנה, ועמד על המשמר לא לקבל ממנו שום טובת הנאה, בחששו שהמחט שיקבל מלבן עלול לנקוב את בני מעיהם של ישראל חלילה, אכן זאת חריגות ממנהגו של עולם שהחתן לא יהנה מבית חמיו, אבל היחס בין ישראל לבין העמים הוא יחס מיוחד ודורש הנהגה מיוחדת.	31946
אחרי שהצליח יעקב לפייס את עשיו היה נזהר מאוד למנוע התקרבות ממנו, וכמ"ש לא מעוקצך ולא מדובשך, משום שסכנה גדולה נשקפת לעם ישראל מטובתן של האומות לא פחות מרעתן, אמרו במדרש למה נסמכה מיתת אהרן לפרשה של מלך אדום, שעל שנתחברו לרשע הזה לעבור בארצו חסרו לאותו צדיק (במ"ר יט ט), ההתחברות הכי פעוטה עם הגוים היא סכנה לעם היהודי, וכן יחיד המתחבר לרשע גורם רעה לעצמו וכמ"ש רבינו יונה (שע"ת ש"ג נא) וז"ל, ואסור להתחבר אל הרשע בעסקי העולם שנאמר בהתחברך עם אחיזהו פרץ ה' את מעשיך, ואפילו לדבר מצוה אסור להתחבר לרשע, ורבו דרכי מות הנמצאים בחברת הרשעים ע"כ.	31947
זה היה דרכו של יעקב שלא לקבל שום לווין מעשיו ואנשיו, ולא שום תועלת גשמית מלבן משום שהבין את גודל הסכנה, למה הדבר דומה למה שדרשו מהפסוק, מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומות ירסנו, שאם דומה הדיין למלך שאינו צריך לכלום יעמיד ארץ, ואם דומה לכהן שמחזר על הגרונות ירסנה (כתובות קה:), כמו שהדיין מוכרח להשמר משום שמץ נגיעה, ולהיות מסולק משום חישובים אישיים, כן ישראל צריך להיות בלתי תלוי בשום תועלת מן הגוים, הן עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב.	31948
על העם היהודי להיות חטיבה אחת בעולם כמו שממליכים להקב"ה חטיבה אחת בעולם, ועקרון זה הוא מיסודות היהדות, בכמה הרחקות הרחיקה התורה את העם סגולה מיתר האומות, ואחרי כל זה עוד הוסיפו חכמים לגזור על יינם משום בנותיהם, ועל תינוק עכו"ם שיטמא בזיבה כדי שלא יהיה תינוק ישראל רגיל אצלו ויתרגל בדברים מגונים (ע"ז לו:).	31949
	31950
	31951
	31952
	31953
	31954
	31955
	31956
	31957
	31958
	31959
	31960
	31961
	31962
	31963
	31964
	31965
	31966
	31967
	31968
	31969
	31970
	31971
	31972
	31973
	31974
	31975
	31976
	31977
	31978
	31979
	31980
	31981
	31982
	31983
	31984
	31985
	31986

אמרו במדרש (איכ"ר א כט), על הפסוק גלתה יהודה ועכו"ם אינן גולין? אלא אף על פי שגולין אין גלותם	31987
גלות, עכו"ם שאוכלים מפתם ושותים מיינם אין גלותם גלות, אבל ישראל שאין אוכלין מפתם ואין שותין	31988
מיינם גלותם גלות, עכו"ם שהן מהלכין באסקפסיות (לבוש) שלהם אין גלותם גלות, אבל ישראל שהן	31989
מהלכין יחפין גלותם גלות ע"כ, הרי שעקרונן זה של פירוד העם היהודי מהגוים הוא קיים אף בגלות, ולא	31990
עוד אלא שהוא המחריף את גזירת הגלות, בהיות היהודים גרים בין הגוים ובדילים מהם, וכמ"ש שם	31991
שמשום זה אין ישראל מתקבלים על האומות בגלות (איכ"ר א סד).	31992
בודאי שעל פי המושכל ראשון, אילו היו היהודים משתווים עם הגוים היה מקל עליהם סבלם, וכמה עמי	31993
הארץ באמת בקשו פתרונות כאלה בחושבם שעל ידי זה יוטב לעם היהודי, אבל לא השכילו לדעת שזה	31994
גופא החורבן הכי גדול בזה שיתקרבו לגוים, וכמה נצטער אותו צדיק יעקב אבינו להתרחק בתכלית	31995
מחברתם וטובתם של לבן ועשו כמו שנתבאר.	31996
עלינו להסתכל היטיב בפרשתינו, ללמוד התאפקות ולהבין שאין לחטוף את הערב לשעתו אם כסף אם	31997
כבוד, משם שהשוחד יעזור עיני השכל ויטמון רשת לרגליו, האדם צריך לדעת שבשביל כל הנאה שנהנה	31998
מהעולם עליו ליתן את הדין אם צודק או לא, ולא יהיה ככפרי שנודמן לפונדק והזמין מכל טוב כמו כל	31999
העשירים, ובסוף כאשר הגישו לו את החשבון ולא היה לו במה להשלם הפשיטו בגדיו מעליו.	32000
הסבא ז"ל היה נוהר מאוד מלקבל מתנות וביחוד התרחק מכבוד, משום שהרגיש שהיא המצודה הכי	32001
מסוכנת לצוד את האדם, ולאסרו בזיקי ברזל לזרם החיים השוטפים, ולהפסיד היכולת להתנהג על פי	32002
גזירת שכלו, שגור היה על פיו שהבטחון מציל את האדם משטף החיים, והכבוד דוחף אותו לתוך הזרם,	32003
בארצות הברית ראינו בחוש איך שכבר הוחלש השכל שם במדה כזאת, עד שהנאה כל שהוא דוחפו	32004
ומהדפו כמוץ לפני רוח, מבלי שיוכל לעצור לרגע קט ולשקול את דרכו. (המוסר והדעת).	32005
	32006
מאמר תרעה	32007
יעבור נא אדוני לפני עבדו ואני אתנהלה לאטי עד אשר אבוא אל אדוני שעירה (בראשית ל"ג י"ד).	32008
כי אתא רב דימי אמר תלתין ותרין קרבי עבדי רומאי בהדי יונאי ולא יכלו רומאי ליונאי עד דשתפינהו	32009
לישראל בהדיהו, והכי אתנו בהדיהו (רומאי לישראל), אי מינן מלכי מינייכו אפרכי (שרים), אי מינייכו	32010
מלכי מינן אפרכי, שלחו להו רומאי ליונאי, עד האינדא עבידנא בקרבא השתא נעביד בדינא, מרגלית ואבן	32011
טבא איזה מהן יעשה בסיס לחבירו? שלחו להם מרגלית לאבן טבא, אבן טבא ואינך (נופך) איזה מהן	32012
יעשה בסיס לחבירו? אבן טבא לאינך, אינך וספר תורה איזה מהן יעשה בסיס לחבירו? אינך לספר תורה,	32013
שלחו להו א"כ אנן ספר תורה גבן וישראל בהדן כפו להו.	32014
עשרים ושית שנין קמו להו בהימנותיהו בהדי ישראל, מכאן ואילך אישתעבדו בהו, מעיקרא מאי דרוש	32015
ולבסוף מאי דרוש? מעיקרא דרוש ויאמר נסעה ונלכה לנגדך (יעקב ועשיו שווין בגדולה), ולבסוף דרוש	32016
יעבור נא אדוני לפני עבדו דרך השר לילך לפנייהם (רש"י עבודה זרה ח').	32017
ארורים הם הרשעים המשתמשים בכתרה של תורה לרצונם ולתאוותם, והם מנצלים דבר אמת כדי לחזק	32018
את רשעתם, הם דורשים בתורה רק לטובתם ולצורך מידותיהם המושחתות, הם דורשים רק למראית עין,	32019
מכסים את נפשם ומידותיהם הנשחתות מתוך הסתמכות בפסוקים הכתובים בתורה, ולבסוף הם דרשו	32020
יעבור נא אדוני לפני עבדו וביטלו התנאים שהיתנו עם ישראל, הלא בשביל זכותם של ישראל זכו לנצח	32021
את היוונים, אבל הם ביטלו את התחייבותם עם ישראל להיות שווים, ומכל שכן שלא לפגוע בהם, הם	32022
חיפשו ומצאו להם בכתובים סמך לדרוש כאוות נפשם.	32023
הם לא יכלו יותר לעמוד בפני הלחץ הטבעי של שחיתות נפשם, ביטלו הבטחותיהם והחלו לשעבד את	32024
ישראל, הם הכחישו את תכונתם הטובה של עם ישראל, ואת העובדה שתודות להם עלה בידם לנצח את	32025
היוונים, ובמקום שיכבדו וינשאו את עם ישראל, הרי באו לדכאם להשפילם ולשעבדם, והם עוד הצדיקו	32026
את מעשיהם המכוערים בפסוקי התורה, מצאו סעד בדברי הראשונים קדושי עליון, כדי לאמת את	32027
מעשיהם מעשי עוול ורשע.	32028
אמרו לו למרדכי מדוע אתה עובר את מצוות המלך ולא כורע ולא משתחוה להמן, ר' לוי אמר, אמר להם	32029
מרדכי משה רבינו הזהיר לנו בתורה ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה, ורשע זה עושה עצמו ע"ז,	32030
ישעיה הנביא הזהיר אותנו חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא, ולא עוד אלא שאני	32031
איסגנטרין של הקב"ה (יליד מיוחס), שכל השבטים נולדו בחוץ לארץ וזקני בנימין נולדו בארץ ישראל,	32032
אמרין ליה ונימר ליה מיד ויגידו להמן, אמר לון המן אמרין ליה (אמרו לו למרדכי), זקנו יעקב הלא	32033
השתחוה לזקני עשיו, ותגשנה השפחות ואח"כ נגש יוסף ורחל וישתחוו, השיב ועדיין לא נולד בנימין	32034
(אסתר רבה פרשה ז').	32035

הרשעים הללו מבקשים סעד למעשי הרשע שלהם ולאכזריותם, הם רוצים לתת צביון לתעלוליהם הנפשעים, אילו לא היה יעקב קורא לעשיו שמונה פעמים אדוני, לא היה לרשעים מקום להתגדר בו, לא היו יכולים להיתלות באילן גדול לחפות על מעשיהם הגסים, ואיתא בדעת זקנים מבעלי התוספות, ולפי שקראו אדון נענש אמר לו ית' אני אמרתי ורב יעבוד צעיר ואתה קראתו אדון שמונה פעמים, חייך שימלכו שמונה מלכים מעשיו קודם שימלוך מלך על ישראל, ובעל הטורים כותב בשביל שיעקב ירא מעשיו וקראו אדוני, גרם לבניו שנעשו גרים בין האומות.	32036 32037 32038 32039 32040 32041
בגלל ביטוי זה של יעקב שהתבטא מתוך כונה טובה, גרם לכך שהרשעים יהיה להם על מה לסמוך את מעשי הרשע שלהם, שיוכלו עוד להתדמות לקדושי עליון לעשות כאוות נפשם הרעה, ואילו לא אמר יעקב יעבור נא אדוני לפני עבדו, לא היה נותן לרשעים אסמכתא טובה, אמנם יעקב רצה בביטוי זה להיפטר ממנו שלא ילך עמו עשיו בשווה, שירגיש עצמו עליון ולמטה מכבודו להיות יחד עם יעקב, אולם הוא גרם רעה לישראל שתלו הרומאים את מעשיהם הנוראים בבחיר האבות, דרשו את הכתוב לטובת עצמם, והלקח הטוב שעלינו ללמוד וללמד לדורותינו אחרינו, להיזהר מביטויים נחפזים שמא יבואו תלמידים וידרשו לטובת עצמם. (אור חדש).	32042 32043 32044 32045 32046 32047 32048 32049
מאמר תרעו	32050
ויבא יעקב שלם עיר שכם אשר בארץ כנען (בראשית ל"ג י"ח).	32051
וברש"י שלם בגופו שנתרפה מצליעתו, שלם בממונו שלא חסר כלום מכל אותו דורון, שלם בתורתו שלא שכח תלמודו בבית לבן, פעולת הנבראים מוכרחת היא, השמש זורחת שכן הוטבע בה שתזרח, הצמח גדל כיון שטבעו הוא לגדול, בעלי חיים טורפים זה את זה שטבעם לטרוף, כך מונה ביצירתם שיחיו ויפעלו במסגרת קבועה ובלתי משתנה המיוחדת לכל נברא.	32052 32053 32054 32055
אולם האדם שונה בזה מיתר הנבראים, אמנם גם בו הוטבעו טבעיים הדוחפים אותו לפעול בדרכם, אולם אין הוא מוכרח להיות לפי כוחותיו הטבעיים, קיימת באדם אפשרות של בחירה, הוא מסוגל להתגבר על כוחותיו הטבעיים ולפעול לפי שיקולי שכלו, ולא רק להתגבר אלא שיכול למשול במ ולכוונם באפיק הרצוי לו לתועלת עבודתו בהשגת שלמות נפשו, באפשרות זו נבדל האדם משאר הנבראים, ובזה הוא דומה לבוראו ותחסרהו מעט מאלוקים, כמו שהבורא יתברך אינו כפוף לכוחות טבעיים והכל פועל כרצונו, כך ג"כ הוטבע ביצירת האדם האפשרות להדמות לקונו.	32056 32057 32058 32059 32060 32061
כתב החוה"ל בפרק א' משער הבחינה וז"ל, והעילה בזה שהדבר שהוא עושה מעשה אחר תדיר מורה שמעשהו אינו לרצונו, אך הוא עושה בטבעו שהוטבע עליו בלבד, ויש לו מכריח שמכריחו על המעשה ההוא, ואין לו יכולת לשנות ממנו כאש אשר כוחה הרפה בלבד, וכמים אשר הם מקררים בטבעם בלבד, ואשר הוא עושה בחפצו יראו ממנו מעשים משתנים בעתים משונים, ומפני שהבורא יתברך חפץ במעשהו ואיננו מוכרח ולא צריך ולא מוטבע, עשה הדברים משתנים זה מזה כפי מה שמחייבת חכמתו בכל עת, כדי שיורה השתנותם על אחדותו ועל חפצו בפעולו, כמ"ש כל אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ ע"ש.	32062 32063 32064 32065 32066 32067
כשם שהבורא מושל בכל הכוחות כולם, כך ג"כ האדם צריך להדמות לקונו ולמשול בכוחותיו הטבעיים להיות בעלים על לבו, ולשם כך הושם האדם בעולם הזה, הליבשו את נפשו בגד חומרי וכוחות טבעיים המכסים את הנפש, והאדם בכח שכלו והכרתו צריך להתגבר על מסך החומר, ולהכניע את כוחותיו תחת ממשלת הנפש החלק אלוקי ממעל.	32068 32069 32070 32071
במדרש רבה פרשה ס"ז ויאמר עשיו בלבו הרשעים ברשות לבן, אמר נבל בלבו ויאמר עשיו בלבו, ויאמר ירבעם בלבו ויאמר המן בלבו, אבל הצדיקים לבן ברשותם וחנה היא מדברת אל לבה, ויאמר דוד אל לבו וישם דניאל על לבו, דומין לבוראן ויאמר ה' אל לבו, במה נבדלים הצדיקים מהרשעים בשליטה על הלב והכוחות הטבעיים, הרשעים אסורים וכבולים ביד טבעם, ואילו צדיקים לבם ברשותם ופועלים בכוחותיהם כפי העולה על רוחם.	32072 32073 32074 32075 32076
גם המידות הטובות צריכות להיות תחת ממשלת האדם, ואם לא כן אזי הוא ברשות לבו ודינו לגיהנום למרות מידותיו הטובות, שהרי אינו בוחר כלל בטוב אלא עבד נרצע למידותיו, שאול המלך חמל על אגג מלך עמלק ועל צאן עמלק, כח החמלה היה במקום שאין ראוי לחמול ואיבד את המלוכה ע"ז, מידות שאינם תחת ממשלת האדם ואפילו יהיו מידות טובות פעולתם תזיק לאדם, חייב האדם להשתחרר מההכרח הטבעי של כוחותיו הרעים והטובים, למשול בהם שיהיה לבו ברשותו.	32077 32078 32079 32080
כל המרחם על האכזרים לבסוף נעשה אכזר על הרחמנים, כיון שאין לבו ברשותו וכח הרחמנות מושל בו להיות רחמן על האכזרים, א"כ לבסוף יתגבר בו כח האכזריות ויתאכזר על הרחמנים, שהרי אין בו הכח לבלום מידות ואינו מושל בהם כלל, אולם הצדיקים המושלים בלבם, המידות נמצאות בידם כחומר ביד היוצר, ומשתמשים בכל אחת מהם לפי הצורך הראוי, בשעה שצריך להיות אכזר הם אכזרים, ובשעה	32081 32082 32083 32084 32085

שצריך להיות רחמן הם רחמנים למרות הסתירות שבמידות, כיון שהם מושלים בהם יכולים הם להפעיל את המידות כרצונם.	32086
ומצינו אצל יעקב אבינו שהיה איש תם יושב אהלים, ז"א שבטבעו היה תם וישר ואעפ"כ אמר אם לרמאות אחיו אני ברמאות, וכן מצד אחר גילה כלפי לבן אורך רוח, מה פשעי מה חטאתי כי דלקת אחרי ויותר מזה לא כעס, ואילו כלפי המלאך שרו של עשיו גילה תקיפות, ולא נתן לו בשום אופן ללכת עד שיברכהו כמובא באריכות במדרש.	32087
וכן בדרכו חזרה שהלך להפגש עם עשיו אחיו והתכונן יעקב לדורון ולתפלה ולמלחמה, למרות שג' הדרכים סותרים זה את זה, אם מכין עצמו לדורון ז"א לפייס את עשיו בממון, משתמש הוא בסיבות הטבעיות, וזה סתירה לתפילה ובטחון בה, ואם למלחמה הוא עומד נגד עשיו שוב זה סותר השתדלות של דורון ותפילה, שהרי רוצה הוא להשיג נצחון בכח הזרוע, אמנם הצדיקים שלבם ברשותם אין היפוך המידות מהוה סתירה בהם, כיון שמשתמשים הם בכל מידה בצורה שלא תהיה סתירה, גם בטחון בה' וגם השתדלות ומשלימים זה את זה.	32088
אמנם המלאכה קשה וכמעט בלתי אפשרי להגיע למצב כזה לשלוט במידות ולהתאימם זה לזה, אולם הבוטח בה' ופועל הכל למלא רצון ה' עזר ה' יהיה עמו ויצליח, וכמ"ש המסילת ישרים פרק כ', שבאמת לא יוכל איש להצליח במשקל הזה אלא בג' דברים, שיהיה לבו ישר שבלבבות, שלא תהיה פנייתו אלא לעשות נחת רוח לפניו יתברך ולא זולת זה כלל, ושיהיה מעיין על מעשיו, ואחר כל זה יהיה משליך יהבו על ה', שאז יאמר בו אשרי אדם עוז לו בך לא ימנע טוב להולכים בתמים.	32089
וכפי שכתב חוה"ל בסוף פרק ג' שער הבטחון, שהבוטח בה' יהיה בטחונו באלוקים שלם ולא יזיקנו הסיבוב על הסיבות להבאת טרפו בהם מאומה, כשהוא מכין בהם בלבו ומצפונו לשם שמים עי"ש, ומעידה התורה על יעקב ויבוא יעקב שלם מושלם היה בכל ואינו חסר דבר, שהרי לבו ברשותו ובמצב כזה שלם האדם, שלם בגופו, שלם בממונו, שלם בתורתו ואינו חסר דבר. (אור יחזקאל).	32090
	32091
	32092
	32093
	32094
	32095
	32096
	32097
	32098
	32099
	32100
	32101
	32102
	32103
	32104
	32105
	32106
	32107
מאמר תרעז	32108
ותצא דינה בת לאה אשר ילדה ליעקב לראות בבנות הארץ (ל"ד א').	32109
הנה ידוע מאמרם ז"ל על מעשה דעכן, אמר הקדוש ברוך הוא וכי דילטור אנכי לך הטל גורלות, ואם כן טעמא בעי למה פרסם הכתוב מעשה דינה והלא גנאי הוא לה, ובפשוטו אפשר לומר להודיע כמה הקדוש ברוך הוא מדקדק עם סביביו כמו שכתב רש"י שם, בת לאה ולא בת יעקב אלא על שם יציאתה, ועליה משלו המשל כאמה כבתה.	32110
גם זה מוסר נפלא, הלא יציאת לאה היה לדבר מצוה להעמיד שבט בישראל, והראיה שזכתה בזה הלילה להוליד שבט יששכר, שבט קדוש ה' יששכר חמור גרם, ופירש רש"י חמור בעל עצמות סובל עול התורה כחמור חזק שמתעניין אותו משאוי כבוד, וגם מקרא מלא ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה עשה ישראל, ואם כן מה חטא חטאה בזה?	32111
ואין לנו רק לומר כי לקחה עונת רחל ואף כי מדעתה היתה, והנה גם רחל נענשה על זה, אף כי גם היא לטובה נתכוונה כמבואר ברמב"ן ז"ל, עכ"ז אחרי שיש בזה איזה דקדוק פוקו חזו מה מאוד גדל עונשם, אירע לדינה בתה ענין כזה להבהיל ולהשתומם, ונגרם צער ליעקב אבינו ולבניו שבטי י"ה ולשתי צדקניות הללו, ושמעון ולוי נגרם להם שנכתב עליהם כלי חמס מכרותיהם, בסודם אל תבוא נפשי בקהלם אל תחד כבודי, היאומן כי יסופר בשביל דבר קל כזה נענשו כולם כל כך, והכל בשביל חוט השערה, וגם לרחל הצדקת עקרת הבית נגרם לה עונש גדול כל כך, שלא זכתה להקבר עם יעקב אבינו ע"ה, אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה. (חכמה ומוסר ח"א מא' רנ"ו).	32112
	32113
	32114
	32115
	32116
	32117
	32118
	32119
	32120
	32121
	32122
	32123
	32124
	32125
מאמר תרעה	32126
ותצא דינה בת לאה אשר ילדה ליעקב לראות בבנות הארץ (ל"ד א').	32127
ואמרו חז"ל בת לאה ולא בת יעקב? אלא על שם יציאתה נקראת בת לאה, שאף היא יצאנית היתה שנאמר ותצא לאה לקראתו ותאמר אלי תבוא, ועליה משלו המשל כאמה כבתה, והנה מצינו שחכמו ז"ל דברו הרבה בשבחה של לאה אמנו, שהשתדלה להרבות שבטים מיעקב אבינו וכמ"ש חז"ל (בר"ר ע"ב), אמר ר' אבהו צפה הקב"ה שלא היתה כונתה אלא להעמיד שבטים, ועל אותו מעשה עצמו נאמר וישמע ה' אל לאה ותלד בן חמישי ליעקב.	32128
ובמד"ר אמרו רז"ל על המקרא, וישכב עמה בלילה הוא, כביכול הקב"ה סייעו שיצא מהם יששכר, ורחל אמנו שלא השתדלה כ"כ נענשה וכמו שאמרו חז"ל (מד"ר הנ"ל), לפי שזולזלה במשכב הצדיק לא זכתה להקבר עמו, ועל לאה אמרו לאה הפסידה דודאים ונשתכרה שני שבטים ובכורה.	32129
	32130
	32131
	32132
	32133
	32134
	32135

אעפ"כ ירדו חכמינו ז"ל לתוך עומק נפש האדם, ומצאו כי במעשה טוב זה עזרה לה תכונתה, שחסר לה	32136
קצת ממדת הצניעות של כבודה בת מלך פנימה, ולמדו זאת מדברי התורה שכשיצאה דינה לראות בבנות	32137
הארץ נקראת בת לאה, כי לרחמנא גליא שאחרי כל צדקות לאה אמנו, ואחרי זה שהיתה מתאוה להעמיד	32138
שבטים, לא היתה יכולה לצאת לקראת יעקב לאמר לו אלי תבוא, לולא היתה לקויה קצת במדת כבודה בת	32139
מלך פנימה.	32140
ואם כי השתמשה בזה לדבר טוב ונעלה, בכל זאת פעלה מדת הלקוי שהיתה בנפשה אם אף במדה הכי	32141
קטנה, מדת יצאנות זו נמסרה בתולדה לדינה בתה, ובהתמזג מדה זו עם עוד סיבות וכוחות שונים, גרם לה	32142
למעשה זה של ותצא דינה בת לאה לראות בבנות הארץ, מזריעה קטנה זו שבנפש לאה יצא דבר נורא	32143
שדינה בת לאה נטמאה, והיה עלול שרושם טומאה זו ימסר לבנות ישראל לדורות וישאר בהן חסרון	32144
צניעות, לולא עשו בני יעקב רעש גדול והרגו את אנשי שכם לפי חרב, שע"ז הבליטו את גנות המעשה	32145
ועשו רושם, שכל הנוגע בטהרת בנות ישראל לא ינקה.	32146
וזהו מה שהשיבו שמעון ולוי ליעקב הכזונה יעשה את אחותנו, שלכאורה איני מבין תשובה זו הלא אמר	32147
להם עכרתם אותי להבאישני ביושב הארץ, ונאספו עלי והכוני ונשמדתי אני וביתי, וסכנה צפויה להם	32148
שלא ישאר ח"ו שריד ופליט משונאיהם של ישראל, היש מקום לבר דעת לעשות מעשה כזה הגורם סכנה	32149
לקיומו של בית יעקב, אך בשביל יצר של רגש הנקמה? ולא עוד אלא שמשמע שיעקב אבינו בשומעו את	32150
דבריהם הודה להם!	32151
אבל הדבר מתבאר שהם ראו והבינו את הרושם הרע שיכול להשאר בבנות יעקב ע"י מעשה שכם אם	32152
יעברו עליו בשתיקה, ומצאו כי כדאי להעמיד את בית יעקב בסכנה גדולה זו למען הצל את טהרת בנות	32153
ישראל וצניעותו, ומדויק זה ביותר לפי הגרסא שהביא רש"י ז"ל, אחותינו ב' יוד' שיש בזה מלשון רבים,	32154
כלומר הכזונה יעשה את אחיותינו? ע"כ צריכים אנו למחות את הרושם הרע הזה.	32155
למדים אנו מזה מה גדול עומק הדין על כל מעשה, ואף תנועה קלה שבנפש האדם, באשר אין שיעור וערך	32156
לתוצאות הדברים הבאות מכל תנועה הנעשה בנפשו של האדם, ומכש"כ בנוגע לצד הטוב והמעלה, לפי	32157
הכלל של חז"ל מרובה מדה טובה ממדת פורענות, מה גדול שכרו של האדם בעד כל התעוררות טובה	32158
שבנפשו, כי אין שיעור כמה גדלות תוכל לפעול על האדם לשעה ולדורות, איזו מחשבה טובה או איזו	32159
התעוררות נפשית לשמים.	32160
זהו מה שאמרו חז"ל בפ' חלק, אפיקורוס כגון מאן אמר רב יוסף כגון הני דאמרי מאי אהנו לן רבנן	32161
לדידהו קרו לדידהו תני, כל היושב ועוסק בתורה אפי' בחדרי חדרים, הוא יוצר סביבו אויר גן עדן המקיף	32162
אותו, וכולו סביבתו מושפעת מאורו קדוש זה, וכל שאינו יכול להכיר בכח השפעה רוחנית זו בעולם	32163
הרי זה אפיקורוס, והנה למדים אנו מזה עד כמה צריך האדם לדקדק במעשיו ותנועות נפשו שרישומם	32164
גדול מאוד, וביחוד אלה הנמצאים בין הרבים צריכים להזהר ביותר בפעולותיהם, ולהשתדל הרבה בתיקון	32165
וקשוט המעשים והמדות ובזה יתקלם עלאה! (שעורי דעת ב' שעור ג').	32166
	32167
מאמר תרעט	32168
ותצא דינה בת לאה אשר ילדה ליעקב לראות בבנות הארץ (ל"ד א').	32169
לראות בבנות הארץ הדגיש הכתוב זה ללמד לנו שלא יצאה לראות בבני הארץ ח"ו, וא"כ איזו תביעה יש	32170
בזה על דינה, אחז"ל כי כל כבודה בת מלך פנימה ולפום גמלא שיחנא, דינה בת יעקב נתבעת גם על יציאה	32171
כזו לראות בבנות הארץ, הנה על דבר קל כזה של ותצא לראות בבנות הארץ, אחז"ל שהבא ליטמא	32172
פותחין לו, והמטמא עצמו מלמטה מעט מטמאין אותו מלמעלה הרבה, ולכן וירא אותה שכם בן חמור כל	32173
המעשה, נורא ואיום! עומק הדין מי יכול לעמוד עליו.	32174
התורה מדגישה שיצאה לראות בבנות הארץ, ללמד שאם ח"ו היתה יוצאת לראות בבני הארץ לא היו	32175
יכולים להצילה, ואף שנשים לאו בנות הרגשה נינהו, חמור הדבר שאשה תצא לראות בבנות הארץ, ק"ו	32176
אם זכר יוצא לראות בבנות הארץ ח"ו, שכן הרגשה הוא ואפשר שיבוא לידי טומאה מה גדול עונשו!	32177
והנה בפרשת וישב גבי יוסף כתוב, ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה ואחז"ל (בר"ר שם), ולא	32178
שמע אליה היינו שתבעה ממנו אם לא גוף העבירה לכל הפחות שישכב אצלה, ועוד אמרו (יומא לה)	32179
לשכב אצלה בעוה"ז להיות עמה לעוה"ב, כי העבירה קשורה בו ככלב, ולפי דברי חז"ל אלו נמצא שאפי'	32180
אם היה רק שוכב אצלה בלא שום מעשה, היה עמה לעוה"ב והיינו הרהורים רעים.	32181
נמצא שהרהור מצטייר ונשרש בעצמותו של האדם בנפשו ונשמתו, שהרי זהו פירוש להיות עמה	32182
לעוה"ב, והוא כמו צילו ועוד הרבה מאוד יותר מזה, שהתמונה שרואה אדם במחשבתו מצטלמת במוחו	32183
ונחרטת בנפשו והיא עמו אף בעוה"ב! והוא משאחז"ל קשורה בו ככלב, ואמר הכתוב והיה מחניך קדוש	32184

ולא יראה בך ערות דבר, כלומר שאם לא יהיה מחניך קדוש ותהרהר בהרהורים רעים, יראה אח"כ בך	32185
ממש ערות דבר ההוא שההרת! היינו התמונה המצטלמת במוחך ונפשך.	32186
ולכבות האש הנורא הזה הבער בלב אדם הוא היצה"ר הוא השטן הוא המלאך המות, אין עצה ואין תבונה	32187
רק התורה הזאת! כמ"ש חז"ל (ב"ב ט"ז), אמר הקב"ה בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין, וזולת	32188
התורה כל הרפואות שמוצא לו האדם שוא הם! וכמ"ש המסלת ישרים (פ"ה), שמכיון שהקב"ה שברא את	32189
יצה"ר אומר שהתורה היא הרפואה למכת היצה"ר, אי אפשר בשום פנים שיתרפא האדם מזאת המכה	32190
בלתי זאת הרפואה, ואם יעשה כל התחבולות שבעולם ולא יקח הרפואה שנבראת לו שהיא התורה, לא	32191
ידע ולא ירגיש בתגבורת חוליו אלא כשימות בחטאו ותאבד נשמתו.	32192
והנה בידוענו כי עיקר החיים הוא תורה"ק, נבין היטב מה סופו של בן אדם הפורש ח"ו מן התורה וכמ"ש	32193
(ב"ב ע"ט), אמר רב יהודא אמר רב כל הפורש מדברי תורה אש אוכלתו שנאמר ונתתי את פני בהם	32194
מהאש יצאו והאש תאכלם, ופירש"י מן התורה יצאו דכתיב הלא כה דברי כאש, וכתיב מימינו אש דת למו	32195
ע"כ.	32196
והנה כלי שנבלע בדופנו איסור, יכולים להכשירו ע"י שישימו את הכלי במים רותחין וכבולעו כך פולטו,	32197
אבל אם כלי נטרף ע"י אש בלא מים, כגון שצלו בשר טריפה במחבת בלא מים, בזה לא מהני הגעלה רק	32198
ליבון דוקא, והיינו כבולעו באש יבשה בלא מים, כך פולטו באש יבשה דוקא והיינו ליבון, וכן הוא	32199
ברוחניות אם אדם עובר עבירה הרי הוא מטמטם את לבו, ונכנסת טומאת העבירה באיברי הנפש, וצריך	32200
להכשיר את טמטום הלב ולהוציא את הטומאה מאיברי נפשו.	32201
וההכשר הוא עשיית מצוה, וזה כהגעלה שמכניס הכלי במים רותחים והכלי הוכשר, אבל יש חילוק איך	32202
עשה העבירה, כי אם עשה את העבירה בחמימות גדולה באש בוערת של תאוה וכדומה, לא מהני להוציא	32203
את הטומאה בעשיית מצוה כנגדה, אלא צריך תורה דוקא בליבון של אש התורה! וכדכתיב הלא כה דברי	32204
כאש נאום ה'.	32205
וזהו מאי דאמר רב יהודא אמר רב כל הפורש מדברי תורה אש אוכלתו, שנאמר ונתתי את פני בהם מהאש	32206
יצאו והאש תאכלם, כלומר כיון שיצאו ופירשו עצמן מן התורה שהיא אש, א"כ אין להם אש להסיר מהם	32207
טומאתם וטמטום לבם, ובע"כ אש של גיהנם תאכלם! אבל עם אש התורה יוכשרו כל הפעלים כמו	32208
שאמרנו מקודם, וכמ"ש הלא כה דברי כאש נאום ה' (לב אליהו ק"א).	32209
	32210
מאמר תרפ	32211
ותדבק נפשו בדינה בת יעקב וידבר על לב הנערה (בראשית ל"ד ג').	32212
ובמדרש (בר"ר יא), ר' יודן אמר גוררין ויוצאין שלא היתה רוצה לצאת משם, מי יוכל להתבונן עד כמה	32213
מאוס היה ביתו של שכם לבתו של יעקב אע"ה! ואיך זה יתכן כי אחרי שדיבר על לבה תתפתה ותסכים	32214
להשאר, ולא זאת בלבד אלא גם היו צריכים לגוררה משם, להתבונן מזה כמה מבהיל הוא הכח של פיתוי.	32215
אמנם באמת פליאה כללית היא לנו, איך יתכנו כל החטאים אצל הראשונים ז"ל, כי אחרי ההתבוננות	32216
רואים ברור שחטאיהם לא היו כלל לפי מצבם! ובאמת פליאה זו היא גם עלינו אנו, הלא גם אצלנו חטאינו	32217
סוף סוף אינם לפי מצבנו, יתכן שהאדם מבין איזה דבר די היטב כי עולתה בו, עד כי לפעמים ממש נרתע	32218
לאחוריו אף לשמע אזנו, וסוף סוף הוא עובר עליו וגם מצדיק עצמו וכה נכשל וחוטא, להשתומם על	32219
המראה איך זה כל אלה?	32220
הנה מתגלה לנו בזה כח גדול ונפלא, וכבר דיברנו על זה פעמים רבות, אבל עד כה לא ירדנו לעומקם של	32221
דברים עד היכן הם מגיעים, היסוד הוא שיש כח כזה של פיתוי שהלב מתפתה, והוא אמרו וידבר על לב	32222
הנערה, וכיון שהוא כח בלב הנהו ודאי בלתי סוף ותכלית, עד כי אין שום עצה ותחבולה להנצל ממנו, ענין	32223
זה מגיע עד אדם הראשון קודם החטא עם כל חכמתו, נמצא בלב כח כזה שכשנכנסים דברי פיתוי בלבו	32224
של אדם מתפתה הלב, ולא תועיל לו כל החכמות שבעולם.	32225
יתבונן האדם ויראה זה בחייו, נכנס אדם לחנות ליקח חתיכת אריג בשביל בגד, מראה לו החנוני הסחורה	32226
וזה תיכף בראותו אותה מחליט לעזוב אותה, אם מצד יוקר המחיר ואם מצד מראה הסחורה כי לא יפה היא	32227
בעיניו, ואף התחיל לעזוב את החנות, והנה החנוני לא עושה כלום, אלא מהפך את הסחורה ומראה לו	32228
פעמים אחדות, שוטח אותה לפניו לארכה ולרחבה, מגביה אותה נגד האור ואומר לו הבט נא ביופיה!	32229
בשום חנות לא תמצא כמוה!	32230
ועל דבר המחיר הלא תאמין לי כי רק בשבילך אני מסכים למחיר נמוך כזה! המחיר הזה הוא כמעט במדת	32231
הקרן ששילמתי אני בעדה, ועוד דברי פיתוי כהנה וכהנה, דברים אשר לאיש נבון ממש דברי שטויות	32232
ובטלים הנה, וגם זה האיש מכיר את החנוני כי אין לסמוך כלל על דבריו, אבל בלבו של זה האדם כבר	32233

נכנסו דברי הפיתוים האלה, לבו נתפתה והוא כבר שבוי אצל החנוני החותך לו את הסחורה אורז אותה והמקה נגמר!	32234
והנה האיש הנבון אחרי עזבו את החנות יתבייש בפני עצמו איך הסכים להתפתות, אבל במהרה עוד יחזור לו אלה המעשיות פעמים רבות, כי כח הוא בלב ואין חכמה ואין תבונה נגדו, הוא סוד החטאים של הראשונים וגם חטאינו אנו, סרים אנו ממצוות וממשפטים טובים וכלום לא שוה לנו, יודעים אנו זה די היטב, בזים לחטאים וגם יורקים עליה, ופתאום הכל נשכח ממנו, הלב מתפתה גובר עליו ואין עצה נגדו!	32235
אחת היא העצה להשתמט מהפיתוים, סחור סחור לכרמך לא תקרב.	32236
הוא אשר אמר שלמה בחכמתו מזהיר וחוזר ומזהיר פעמים רבות, להזהר מכל מיני פיתוים רבים, מתחיל ואומר (משלי ב') להצילך מאשה זרה, עי"ש ברש"י דלאו דוקא מאשה זרה אלא הכוונה היא על המינות שהוא פריקת עול של כל המצוות, מנכריה אמריה החליקה כח של פיתוי ולא יותר, ואמר שם כי כל באיה לא ישובון כי אין נגדה כל עצה, כי נופת תטופנה שפתי זרה וחלק משמן חיכה, והעצה היא רק הרחק מעליה דרכך ואל תקרב אל פתח ביתה.	32237
וכן הולך ומזהיר ומבאר כל מיני הפיתוים, עד הטתו ברוב לקחה בחלק שפתיה תדיחנו, הולך אחריה פתאום כשור אל טבח יבוא, והנה מיעץ לנו רק באחת, ועתה בנים שמעו לי והקשיבו לאמרי פי, אל ישט אל דרכיה לבך אל תתע בנתיבותיה, זאת העצה היחידה כי אם ישמע לפיתויים לא ימלט ממנה, אפילו יהיו הדברים אצלו זרים בתכלית, ואם יתפתה הלב הנה כח הוא בלב שכל החכמות שבעולם לא יעזרוהו, א"כ הזהר בני הזהר השתמט מדרכיה ורק אז תמלט.	32239
זהו שאמרו חז"ל על הפסוק ויאמר אברם הרימותי ידי אל ה', מכאן שצדיקים משביעים את יצרם (עי"ש ברמב"ן), אברהם אבינו ודאי בז לממון ודאי היה שונא בצע בתכלית, ומה כל הפחד עד כדי להשביע את היצר? אלא בידעו זה הסוד של ענין הפיתוי, והכח המבהיל אשר בלב להתפתות, עד כי אף אברהם אבינו לא יכול לו, ואין עצה אחרת נגדו כי אם בהשתמטות מדרכיו לסור ממנו ולא לפגוש אותו, וכי לא יבוא כלל לידי פיתוי ורק אז מובטח לו קיום מושלם.	32240
הוא הענין אשר אמרו בגמ' (ב"ב עח:), אכלה ער מואב זה המהלך אחר יצרו כעיר זה שמהלך אחר סיחה נאה, ושם ברש"י כעיר זה שמתפתה ביצרו ובדרכי האפיקורסים ואינו מושל ביצרו, זהו הסוד של 'שיחה נאה' יודע הוא די היטב כל הצואה והטנופת של דברי מינות ואפיקורסים, אבל שיחה נאה הרי יש אצלם, דברים נאים ומפתים נמצאים אתם, וישנו כח שהלב מתפתה ומשם באים כל החטאים, וכמעט שאין שום מעשה שיהיה נקי מזה, הוא אשר מזהירה לנו התורה באזהרה מיוחדת השמרו לכם פן יפתה לבבכם! (דעת תורה).	32241
	32242
	32243
	32244
	32245
	32246
	32247
	32248
	32249
	32250
	32251
	32252
	32253
	32254
	32255
	32256
	32257
	32258
	32259
	32260
	32261
	32262
	32263
מאמר תרפא	32263
ובני יעקב באו מן השדה כשמעם ויתעצבו האנשים ויחר להם מאד כי נבלה עשה בישראל (בראשית ל"ד ז')	32264
בזמן שקרה מעשה שכם שמעון ולוי בני י"ג שנה היו, צעירים ממש כדברי חז"ל (ב"ר פ"פ ט), רבי אלעזר אומר בן י"ג שנים היו, והתורה מעידה ויתעצבו האנשים ויחר להם מאד, וכידוע הצעירים כשהם בכעס גדול עושים מעשים אשר לא יעשו נגד השכל והדעת, וכאן התורה מעידה ויתעצבו האנשים ויחר להם, לא נאמר הילדים או הנערים, כי ידעו למשול ברוחם בעת כעסם והיו אנשים, כעסם לא היה רתיחת דם של צעירים, התורה מעידה ויחר להם מאד כי נבלה עשה בישראל לשכב את בת יעקב וכן לא יעשה, אורייתא דרתחה בהם על הנבלה שנעשתה.	32265
וביחד עם ויתעצבו ויחר להם החזיקו מעמד בדעה צלולה, ויענו בני יעקב את שכם ואת חמור אביו במרמה ובתרגום אונקלוס בחוכמתא, ויאמרו אליהם דברו רכות ואמרו לא נוכל לעשות, פי' אנו רוצים אבל אי אפשר לנו להתחתן עם ערלים, ודבריהם בחכמה נתקבלו על הלב, וייטבו דבריהם בעיני חמור ובעיני שכם בן חמור, עד אשר באו אל שער עירם ויאמרו האנשים האלה שלמים הם אתנו, שלמים הם ברצון ואין בלבם חילוקי רצון כי אם בלב שלם, כי חכמת אופן דיבורם השפיעה ששכם וחמור חשבו שאלה דברים היוצאים מן הלב (אוה"ח).	32266
ויענו בני יעקב ולכאורה קשה הלא עשו נגד הנימוס בפני אביהם יעקב? וחז"ל אמרו על ויאמר שכם החציף פניו ודיבר הוא, ומדוע בני יעקב דברו בעצמם, ועל זה לא אמרו החציפו פניהם? וכן אמרו חז"ל על הפ' ותען רחל ולא, למה מתה רחל תחלה? ר' יודן אמר שדברה בפני אחותה, אמר ליה ר' יוסי ראתי מימך אדם קורא ראובן ושמעון עונה אותו? והלא לרחל קרא ורחל ענתה אותו?	32267
	32268
	32269
	32270
	32271
	32272
	32273
	32274
	32275
	32276
	32277
	32278
	32279
	32280
	32281

גם ר' יוסי אינו חולק שטוב מה שענתה רחל קודם, אלא מפני שיעקב קרא קודם לרחל, וכאן הלא נאמר	32282
ויאמר שכם אל אביה ואל אחיה, ולמה ענו בני יעקב בפני אביהם? גם בפרשת חיי שרה ויען לכן ובתואל	32283
כתב רש"י, רשע היה וקפץ להשיב לפני אביו, ולמה כאן לא נזכר על השבטים עוולה שענו בפני אביהם?	32284
אלא גם את זה עשו בחכמה כמו שאמר הרמב"ן ז"ל וז"ל, ויענו בני יעקב, הנה חמור ושכם אל אביה ואל	32285
אחיה דברו, אבל הזקן לא ענה אותם דבר כי בניו ידברו במקומו בענין הזה לכבודו, כי בעבור היות הדבר	32286
להם לקלון לא ירצו שיפתח פיו לדבר בו כלל עכ"ל, וכל הדברים האלו דברו בחשבון ונחת בזמן שהיו	32287
בכעס של ויחר להם מאד, ולא לחנם נאמר 'ויתעצבו האנשים' כי סדרו את הענין כאנשים מבוגרים	32288
בחכמה ודעת תורה.	32289
מכל זה ניכרת גדלותם כמו שאמרו חז"ל (עירובין סה:), אדם ניכר בכוסו וכיסו ובכעסו, ועליהם נאמר	32290
(תהלים קמ"ד) אשר בנינו כנטעים מגודלים בנעוריהם, כי נוטעו ונשתרשו בגדלות דמוחין בנעוריהם,	32291
ועוד יותר יש להתפלל על גדלותם, הלא אמרו חז"ל (נזיד כג:) גדולה עבירה לשמה, מפני שקשה לעשות	32292
מעשה עבירה, והכונה והמחשבה יהיו לשם ה' דבר והיפוכו.	32293
והנה השבטים עשו לכאורה מעשה נורא, רצחו והרגו עיר שלמה כל זכר, והתורה מעידה שעשו זאת	32294
במחשבה טהורה לשם שמים, כמו שהודגש בתורה אשר טמאו אחותם, לא שבערה בהם אש הנערות, ולא	32295
שרתח בהם דם הילדות, גם ראייה ברורה על זה ממה שנאמר ויסעו ויהי חתת אלקים על הערים אשר	32296
סביבותיהם ולא רדפו אחרי בני יעקב, ונס גדול נעשה להם כי על פי הטבע היו צריכים להתאסף כל	32297
העמים ולנקום נקמת שכם, כאשר באמת פחד יעקב מזה ואמר, ונאספו עלי והכוני ונשמדתי אני וביתי, מה	32298
גדלו מעשי שבטי י"ה!	32299
וראה זה פלא! הדנה הקב"ה מדקדק עם חסידיו כחוט השערה (יבמות קכא:), שאחרי ככלות הכל נאמר	32300
עליהם בתורה שמעון ולוי אחים כלי חמס מכרותיהם, בסודם אל תבוא נפשי בקהלם אל תחד כבודי, כי	32301
באפם הרגו איש וברצונם עקרו שור, ובמד"ר (צח ט) איש זה חמור אבי שכם, וברצונם עקרו שור	32302
עקרתון שורן של גוים, ר' חוניא ור' ירמיה בשם רבי אחיאי בר אבא אמרו, כתיב וברצונם עקרו שור	32303
בשביל לעשות רצון יצרכם עקרתם שורן של גרים, ארור אפם כי עז ועברתם כי קשתה, אחלקם ביעקב	32304
ואפיצם בישראל.	32305
עונש חמור קבלו לדורות, ונזיפה בתורה שבכתב בשם 'כלי חמס' נורא מאוד, משפטיך תהום רבה נוקב	32306
ויורד עד התהום, ובשפת התורה נקרא זה 'באפם' הרגו איש, הבוחן לב והחוקר כליות תובע כי אפם	32307
השפיע עליהם ונכשלו, וברצונם בשביל לעשות רצון יצרם עשו זה, התביעה היא כי לו היו נקיים לגמרי	32308
והיו עושים רק בשכל ודעת תורה, היו שואלים בעצת אביהם, ומה שעשו בלי לשאול את אביהם זה	32309
מהשפעת אפם על שכלם כמ"ש במד"ר (פ"פ ט), ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי, ממשמע שנאמר שמעון	32310
ולוי ידענו שבני יעקב הם? אלא בני יעקב שלא נטלו עצה מיעקב ע"כ.	32311
מזה לימוד לנו ממעשה השבטים הצעירים שכ"כ עשו מעשיהם בקדושה וטהרה, ושכלם שלט על טבעם	32312
בזמן כעסם בגדולות דמוחין ובשליטה על הטבע, ובכל זאת גילה להם יעקב אע"ה לפי מדרגתם עוד נטיה	32313
לכעס, ומה לדידן? וא"כ עד כמה אדם צריך להזהר במעשיו ובעניניו לטהרתם ולנקותם מכל שמץ פסול	32314
ועוולה, ולפחד ממשפטי ה' שמגיעים עד תהום רבה. (זכרון מאיר).	32315
	32316
מאמר תרפב	32317
ויענו בני יעקב את שכם ואת חמור אביו במרמה (בראשית ל"ד י"ג).	32318
עיין הרמב"ן שכתב, כי נאספו שכני שכם ועשו עמהם שלוש מלחמות גדולות, ולולי אביהם שחגר גם הוא	32319
כלי מלחמתו ונלחם בהם בסכנה, ורבותינו הזכירו בזה בפסוק אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי,	32320
נתכנסו כל סביבותיהם להזדווג להם, חגר יעקב כלי מלחמה כנגדם כמ"ש רש"י שם, אבל הכתוב יקצר	32321
מזה כי היה נס נסתר, כי אנשים גבורים היו וכאלו זרועם הושיעה למו, כאשר קצר הכתוב בענין אברהם	32322
באור כשדים עי"ש.	32323
וצריך להבין מה מדמה הרמב"ן לנס אור כשדים, שהיה נס גלוי שנכנס בכבשן האש ויצא בשלום, אמנם	32324
יבואר לפי מה שכתב הרמב"ן בפרשת (ויגש מו טו) במנין יורדי מצרים, שיוכבד ילדה את משה בהיותה	32325
בת מאה ושלושים שנה, ומביא שם קושיא מדוע לא הזכיר הכתוב נס זה של לידת משה בהיות אמו בת ק"ל	32326
שנה, ואילו בלידת יצחק לשרה שהיתה בת תשעים מדגישה התורה את הנס שבדבר, ומבאר הרמב"ן ז"ל,	32327
אבל אומר לך דבר שהוא אמת ברור בתורה, כי הנסים הנעשים על ידי נביא שיתנבא כן מתחילה, או	32328
מלאך נגלה במלאכות השם יזכרם הכתוב, והנעשים מאליהן לעזור צדיק או להכרית רשע לא יזכירו	32329
בתורה או בנביאים עכ"ל.	32330

כך דרכה של תורה, שאם כותבים נס לדורות אזי נכתב דוקא נס שלא יהיה בו שום פקפוק, מפורש	32331
והובטח בהופעתו ובקיומו בלי כל ספק, נס ששייך בו הרהור לא ימלא את יעודו, כיון שטבע האדם הוא,	32332
שאם אפשר ליחס את הנס למהלך טבעי יפרש את הנס כטבע, אולם אם הובטח במפורש כעת חיה והנה בן	32333
לשרה אשתך, ולמועד השנה נולד הבן זהו נס הראוי להכתב למען ילמדו ממנו לדורות, ולכן לא כתבה	32334
התורה נס הצלתו של אברהם באור כשדים, שהרי לא הובטח הדבר וקיים מקום להרהור והסתייגות	32335
מהנס.	32336
כתב הב"ח בטעם הדבר שלא תקנו סעודת המצוה בחנוכה כמו בפורים, משום שבפורים היתה גזירה על	32337
הגופות להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, ולכן עושים שמחת גוף ג"כ של משתה ושמחה, אולם	32338
בחנוכה היתה גזירה על הרוחניות, להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, ולכן שמחת החג ג"כ	32339
נקבעה לפי הגזירה, וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל, וצ"ע שהרי גם בחנוכה היה נס על הגוף,	32340
שעמדו מעטים כנגד הרבים מתתיהו ובניו, קומץ אנשים קטן נגד יון שהיתה מעצמה אדירה, וכי אפשר	32341
לבאר נצחון כזה בדרך הטבע?	32342
ואפשר לבאר את הדבר לפי המבואר לעיל, כי הסיבה שנס הנצחון הובלע כיון ששייך לפרשו בכל זאת	32343
בדרך טבעית, ליחס את הנצחון לגבורתם הטבעית של מתתיהו ובניו, ואע"פ שאין כל מהלך מחשבה	32344
שכלית להבין, כיצד מספר גבורים יכולים לנצח ממלכה, וכפי שמובא שבשעת המרד עמדו והרגו אלפים	32345
מחיל האויב, וכי שייך במציאות שאדם יעמוד נגד אלף איש וינצחם? ואפילו יהיה הגבור שבגבורים	32346
ירמסוהו האלף ברגליהם, אולם כיון שיש מקום אחיזה למחשבה מוטעית ליחס את הנצחון למהלך טבעי,	32347
לא הודגש זה כנס החנוכה.	32348
עוד כתב הרמב"ן וז"ל, כל יסודות התורה בנסים נסתרים הם, ועם התורה אין בכל ענינו רק נסים לא טבע	32349
ומנהג, שהרי יעודי התורה כולם אותות ומופתים, כי לא יכרת וימות בטבע הבא על אחת מן העריות או	32350
האוכל חלב, ולא יהיו השמים כברזל בטבעם מפני זורעו בשנה השביעית, וכן כל יעודי התורה בטובות	32351
ההן וכל הצלחת הצדיקים בצדקתם, וכל תפילות דוד מלכנו וכל תפלותינו נסים ונפלאות, אלא שאין בהם	32352
שינוי מפורסם בטבעו של עולם ע"ש.	32353
כרגיל מחלק האדם את התופעות בבריאה לב' סוגים, א) תופעה טבעית, ב) תופעה ניסית שחרגה מתחומי	32354
הטבע, אולם האמת היא שכל עניננו רק נסים לא טבע ומנהג כלשון הרמב"ן הנ"ל, אלא שיש נסים	32355
גלויים ויש נסים נסתרים, המהלך הטבעי ג"כ נס הוא אולם כיון שמורגלים אנו בו נסתר מפנינו הנס שבו	32356
ושייך הוא לחלק הניסים הנסתרים, מי שאמר לשמן ויבער יאמר לחומץ ויבער הנס בזה שוה, אמירה של	32357
הבורא לחומץ ויבער הוא בדיוק כאותה אמירה לשמן ויבער, אלא שלאמירת הבורא לשמן ויבער מורגלים	32358
אנו, לכן שמן בוער אינו נס לגבינו ואילו חומץ בוער הוא נס בעינינו.	32359
	32360
חיים אנו בהנהגה ניסית על כל שעל וצעד, אין טבע ומנהגו של עולם כלל, הכל מסביב מופעל ומחודש ע"י	32361
הבורא אין עוד מלבדו, כל תנועה ורחש הכל מידו יתברך, וממילא אפשר להכיר את מלכות הבורא בכל	32362
פסיעה ופסיעה שהרי בכל מתבטאת מלכותו, ובכל רגע ורגע אפשר לקבל פני שכינה, וכפי שכותב ר"י	32363
בברכות סוף פרק תפילת השחר.	32364
אמר רבי יוחנן כל המברך על החודש בזמנו כאילו מקבל פני שכינה, וכתב שם וז"ל, מפני שהקב"ה אע"פ	32365
שאינו נראה לעין נראה הוא ע"י גבורתו ונפלאותיו, כענין שנאמר ואכן אתה אל מסתתר אלוקי ישראל	32366
מושיע, אע"פ שאתה מסתתר אתה הוא אלוקי ישראל שעשית עמהם כמה נפלאות, ואתה מושיע בכל עת	32367
ובכל שעה, ועל ידי תשועתך רואין אותך בני אדם ואתה המתגלה להם ומכירים אותך, וג"כ כאן ע"י	32368
שמחדש החדשים הוא מתגלה לבני אדם והוא כאילו מקבילין פניו מפי מורי הרב נר"ו.	32369
כל הבריאה כולה מורה על מלכות הבורא, וכפי שממשיל ר' סעדיה גאון ענין זה לאדם הרואה עשן היוצא	32370
מארוכת בית, אזי כאילו רואה הוא בחוש את האש שבתוך הבית, וכך האדם יכול לראות ולקבל פני שכינה	32371
בכל רגע ובכל מקום, אולם בני אדם לא מתבוננים לא המתים יהללו יה, אנו משולים למתים שאינם	32372
מרגישים כלל, אולם חייב כל אחד לעורר את עצמו לההפך לחי המרגיש, להכיר את המציאות האמיתית	32373
של הבריאה כי אין עוד מלבדו, ולשם כך נתנו נסים כדי שכל אחד באופן פרטי ילמד מהם לגבי כל	32374
מאורעות חיו, וכדברי הרמב"ן סוף פ' בא מן הניסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בהניסים הנסתרים.	32375
ולפי זה ביאר הגרש"ז מקלם את שאלת הב"י, מדוע קבעו שמונת ימי חנוכה ולא שבעה הרי ביום הראשון	32376
לא היה נס, וביאר שאדרבא בדוקא תקנו ח' ימים כדי שנלמד להכיר, כי גם הדלקת היום הראשון הוא נס,	32377
אין הבדל בין נס נסתר לגלוי, כל המציאות כולה נס היא זהו הלימוד מחנוכה, להכיר ולדעת שגם המהלך	32378
הטבעי נס הוא, ואין רגילות הנס צריכה להפחית את ערכו כלפינו, להכיר ולדעת כי אין כל כח טבעי	32379
עצמי, אלא רצון ה' הוא המחיה ומהוה את הכל ואין עוד מלבדו. (אור יחזקאל).	32380

	32381
מאמר תרפג	32382
וישמעו אל חמור וימולו כל זכר כל יוצאי שער עירו (בראשית ל"ד כ"ד).	32383
הנה לא צייתה התורה לאדם לקיים התורה בכח מלאכים אבל בכח אדם, ולכן בא הסיפור של שכם כדי	32384
לראות עד היכן פועל כח התשוקה על האדם, עד שהשתדל שכל בני מלכותו ימולו בשביל תשוקתו לדינה,	32385
האם יתכן שהאדם ישתדל בדבר רחוק כזה, ויגזור גזרה שלא תעלה בידו לפעול לסכן כולם, ועם כל זאת	32386
בשביל תשוקתו הבהמית עלה על דעתו זאת וגם עלתה בידו, ובשיעור כזה צריך לעשות רצון השם יתברך	32387
כרצונו, בהשתדלות רחוקה ובתשוקה כזאת יאהב חכמה ואז יתקיים בידו.	32388
ולמדנו עוד דבר נפלא מזה, כי ההולך אחרי רצונו הבהמית, לא לבד שהפסיד עולמו הנצחי אבל גם זה	32389
העולם הפסיד, כי רצונו הבהמי יטענו וישחד אותו לתקוה של הבל שיעלה בידו לטוב, וזה אנו לומדים	32390
ממעשה שכם, כי היה לו להבין למה רוצים שיהיו כולם נמולים, די ששכם ובית אביו יהיו נמולים, אבל	32391
תשוקתו הטענתו להאמין דבריהם בפשוטו, כי תשוקה הבהמית מטעה ומעוותת עיני האדם, והנה זו	32392
התשוקה בעצמה אילו היה שכם מוציאה לפועל באהבת החכמה היה בה לתכלית ההצלחה, ועכשיו בא	32393
לתכלית הכליון בזה ובבא.	32394
ומעשה רב ללמוד בזה גודל התשוקה באדם לקרב הרחוקות מאוד, והנה היה בטעות השוחד של רצונו,	32395
ע"כ יחליף זה הכח בעצמו לתשוקת החכמה, וזהו תכלית ההצלחה למעלה, וכמו שראיתי בראשית חכמה,	32396
שילמד אדם מאותו רשע להשכיל, ברוך שבחר בהם ובמשנתם וזהו כפתור ופרח. (חכמה ומוסר ח"א	32397
מא' רנ"ו).	32398
	32399
מאמר תרפד	32400
ויאמר אלקים אל יעקב קום עלה בית אל ועשה שם מזבח (בראשית ל"ה א').	32401
ר' פנחס בש"ר אבא, כל אותן השנים שעשה יעקב אבינו ע"ה בבית אל לא נמנע מלנסך נסכים, א"ר חנין	32402
כל מי שהוא יודע כמה נסכים נסך יעקב אבינו בבית אל, יודע לחשוב את מי טבריא (בר"ר שם), ויש	32403
להבין איזה ענין רצו לגלות לנו כאן חז"ל הק', איתא בהז"ל א"ל הקב"ה שכחת נדרך קום עלה בית אל	32404
ועשה שם מזבח, ואם אין אתה עושה כן הרי אתה כעשוי שנודר ואינו מקיים (בר"ר שם), ובתנחומא בוא	32405
וראה כשהלך יעקב לארם נהרים מה כתיב וידר יעקב נדר לאמר, הלך ונתעשר ובא וישב לו ולא שילם	32406
את נדרו, הביא עליו את עשיו ובקש להרגו.	32407
אמר הקב"ה עד מתי יהא הצדיק הזה לוקה ואינו מרגיש באיזה חטא לוקה, הריני מודיעו שנא' ויאמר	32408
אלקים קום עלה בית אל, א"ל הקב"ה לא הגיעוך הצרות האלו אלא על שאיחרת את נדרך, אם אתה	32409
מבקש שלא יגיעוך עוד צרה קום עלה בית אל ועשה שם מזבח, אנכי האל בית אל אשר משחת שם מצבה	32410
אשר נדרת לי שם נדר, אמר ר' אבא בר כהנא א"ל הקב"ה ליעקב, כשהיית בצרה נדרת וכשאתה בריוח	32411
שכחת, מיד ויאמר יעקב אל ביתו ואל כל אשר עמו נקומה ונעלה בית אל, ועל שאיחר את נדרו לקה	32412
בשלתן עכ"ל.	32413
כשנעייץ יפה נראה שלא היה לו ליעקב זמן להיות מזורז בקיום נדרו בכדי שיהיה נענש על התרשלות כזו,	32414
הנה פגישתו את עשיו אחיו היתה עוד טרם נח מזעפו של לבן, והנה פתאום מעשה שכם והוא כולו נרעד	32415
ונפחד, ויש מקום ללמד זכות על איחור זה, מכל מקום רואים כאן שאף על רגע קל זה, שלא הזדרז באופן	32416
נמרץ לקיים את נדרו נתבע יעקב אבינו, והקב"ה רמז לו על איחור זה, ועל הפסד רגע זה היה יעקב נאלץ	32417
לעמול ולתקן קרבנות ונסכים אין ספור עד שאין הפה יכול למנות, כשם שאין למנות ולספור את מי	32418
טבריא.	32419
מים רבים אדירים כמימי טבריא צריך היה יעקב לשפוך על לבו, בכדי לתקן ולאחות את הקרע בינו לבין	32420
קונו שנגרם בעקב איחור זה, על כל נסך ונסך היה יעקב אבינו מנסך מרחשי לבו העמוקים ביותר, בכדי	32421
לאחות ולחבר את הסדק הדק שנעשה לפי מדרגתו, על אף התנאים והנסיבות שאלצוהו לאיחור זה, מבהיל	32422
ומאיים הוא עד כמה עמלו האבות לתבוע את עצמם על פגם כלשהו, על השהיית קיום מצוה שנדחתה אף	32423
לרגלי עייפות צער והרפתקאות הזמן!	32424
ומה נענה אנן בתריה, צריכים אנו לתבוע את עצמנו על חטאים ידועים וגלויים, חמורים ומכוערים	32425
שביצענו מתוך שלווה בשגגה ואף בזדון לב, כמה קרבנות צריכים אנו להביא, הקרבת הלב וניסוך הנפש	32426
להזדכך ולהיטהר מכל הכתמים הדבוקים בתוכנו עוד מימי נעורינו, וכענין שאמרו חז"ל על ישראל בימי	32427
שמואל הנביא, וישאבו מים וישפכו לפני ה', מלמד ששפכו לבם בתשובה כמים ואמרו חטאנו לה', ר'	32428
הונא ור' ירמיה בש"ר יצחק בר רב שמואל, נתעטף שמואל בחלוקה של ישראל ואמר לפני רבון	32429

העולמים, כלום אתה תובע מן האדם אלא שיאמרו לפניך חטאתי, וישראל אומרים לפניך חטאנו אי אתה מוחל להם? (ילקוט שמואל).	32430
ואון בן פלת למה נקרא שמו און שכל ימיו באנינות (מד"ר י"ח ט"ו), ובמת"כ פי' מתאבל ומתחרט על שהיה בתחלה עממה בעצה לנטות לצדו של קרח, והיה תובע את עצמו ומתאונן כל ימיו, והתביעה היתה כל כך עזה ועמוקה כדוגמת צער האונן המתאבל והמתייפה על מתו שמוטל לפניו, עד כדי כך מצטערים היו קדמונינו על כתם קטן שהיה מתדבק בנפשותיהם.	32431
איתא בבה"ט פקודי, אשר צוה ה' את משה כתיב על כל דבור ודבור, כנגד מה שאמר משה מחני נא הרבה להזכירו, והם י"ח פעמים כאשר צוה ה' את משה וככל אשר צוה את משה, וכנגדם תיקנו י"ח ברכות, ואחד כאשר צוה ה' כן עשו ותיקנו כנגדו ברכת המינים.	32432
ויש להתעורר ומה משה רבינו שמעצמו אמר מחני נא, רושם אמירתו היה כל כך נורא ומעמיק, עד שהיו זקוקים ח"י פעמים להזכיר את שמו, בכדי להסיר את רושם האמירה הזאת, ומה גם שכל עצם האמירה לא נבעה אלא מתוך ענוותנותו ואהבתו הנשגבה לעם ישראל, ואשר מטל ילדותו היה מוסר את נפשו בכדי להציל את הפחות שבישראל, ואמירה זו הרי היתה כולה חיובית אהבת ישראל בכדי להצילם מכליה ח"ו, בכל זאת הצד השלילי החיצוני שבאמירה זו של 'מחני' היה כל כך כבד ונורא, עד שהתורה הזדקקה להזכרת שמו י"ח פעמים, בכדי להעמיד את שמו על מקומו הנכון בתורה.	32433
אם כן כש"כ שאמירת האדם הבינוני, שהן ברובן ספוגות כוונות רעות ותשוקות טבעיות, שהן פוגמות ועוקרות אותו מכמה פרשיות ומכמה אותיות שבתורה, כמה אורות גדולים מכבה האדם באמירותיו הזולות שהוא מפליט מפיו, ולכמה תיקונים סיגופים ותשובות צריך האדם כדי לתקן ולהאיר שוב את אפילת נפשו שהחשיכה באמירות בלתי טהורות, כמה יגיעות צריך להתייגע להכתיב שמו בתורה כקדם, ולכמה קרבנות הוא זקוק בכדי להביא את נפשו בחזרה לתעודתה וצורתה.	32434
כמה תפילות ותחנונים ודבקות הלב, וכמה תוכחת מוסר בהתפעלות ובהשתפכות הנפש צריך האדם לשפוך על נפשו, כדי להסיר את הרושם הרע של דבור רע ומדה רעה התוססת בתוך נפשו, וכבר אמרו חז"ל המעיל מכפר על לשה"ר יבוא קול ויכפר על קול, והיה על אהרן לשרת ונשמע קולו, קול הקדושה מגרש ומרחיק את קול הטומאה, קול רגש ההתפעלות והצמאון לאל חי, מטטה הרושם של קולות לשה"ר והדיבור הטמא, רגשי המוסר בהתפעלות וביגון הנשמה מרוממים ומטהרים מאוד.	32435
הבה ונלמד מיעקב אבינו ומכל קדושינו בכל הדורות שהורנו איך להטהר, ולא חסכו קרבנות ונסכים בכדי להסיר כל חלאה וזוהמה מנפשותינו, ונזכה להבין בכל עוצם עמקותה ומהותה את תפלתו של דוד המלך ע"ה, לב טהור ברא לי אלקים ורוח נכון חדש בקרבי. (אור הנפש).	32436
מאמר תרפה	32437
ונקומה ונעלה בית אל ואעשה שם מזבח לאל העונה אתי (בראשית ל"ה ג')	32438
איתא בגמ' (פסחים פח.), לכו ונעלה בית אל, לא כאברהם שקראו הר ולא כיצחק שקראו שדה אלא כיעקב שקראו בית, יסוד הדבר כי הכל נגמר אצל האבות הקדושים, בנין הבית שנבנה ע"י דוד ושלמה בעיקרו כבר נבנה ע"י אברהם, אברהם קראו הר בהר ה' יראה בזה כבר נגמר כל בהמ"ק, וכמו שמצינו בית לדוד שבנין הבית מתייחס לדוד יותר מלשלמה אף שהוא בנאו בפועל, ובודאי הוא משום שדוד בנה אותו יותר משלמה.	32439
כן צריכים להבין שעיקר הבונה של הבית היה אברהם אבינו, והוא שגמר והשלים את הכל עד גמר האחרית, אברהם אבינו הוא שורש הכל ואחריו הלא עדיין ישנם האבות הקדושים, יצחק קראו שדה יעקב קראו בית, גם הם היו בונים גם הם הגיעו לכך שיעשו בבחינת שרשים, אבל שורש השרשים היה אברהם אבינו, בשורש השרשים כבר נגמר הכל אצל אברהם אבינו, בו היתה החתימה של הכל עד האחרית, אבל בהאבות הקדושים נסתיים, אין קוראין אבות אלא לשלשה (ברכות טז:), רק הם היו בונים ואצלם כבר נגמר הכל.	32440
אמנם גם אחריהם היו בונים, גם משרע"ה היה לו חלק בבנין הבית מקדש ה' כוננו ידך, דוד המלך ג"כ היה בונה הבית לדוד ושלמה הוא שבנאו, ואלמלא הם לא היה נבנה, אבל כ"ז צריך להבין שאינו אלא בבחינת יתד ומסמר שנתנו בהבית ולא יותר, אבל עיקרו של בנין כבר נגמר ע"י האבות הקדושים, ואין קוראים אבות אלא לשלשה.	32441
ולוא דמסתפינא הייתי אומר, שבחורבן הבית לא נחרב אלא זה שהוסיפו אחר האבות הקדושים, שמסתמא לא נבנה בשלמות כל כך כמו שהיה נצרך, אבל מה שבנו האבות הקדושים לא נחרב ואי אפשר כלל שיחרב, כי אלמלי נחרב לא היה אפשר לשוב ולבנותו, מפני שלא היה מי שיכול לשוב ולבנותו, אם	32442
	32443
	32444
	32445
	32446
	32447
	32448
	32449
	32450
	32451
	32452
	32453
	32454
	32455
	32456
	32457
	32458
	32459
	32460
	32461
	32462
	32463
	32464
	32465
	32466
	32467
	32468
	32469
	32470
	32471
	32472
	32473
	32474
	32475
	32476
	32477
	32478

לא שיחזרו ויבראו את כל הבריאה מחדש, ולהביא את האבות הקדושים שהם יבנוהו, כי היסוד הוא	32479
שבונים אחרים חוץ מהאבות הקדושים אינם רק הם היו הבונים.	32480
כל מה שיש בהכלל ישראל מראשית ועד גמירא, הכל ממסד ועד הטפחות יסודוהו ובנוהו האבות הקדושים,	32481
אין להם מעצמם משלהם כלום אלא הכל להם מן האבות הקדושים, בהם נסתיים הכל ולאחריהם לא נוסף	32482
כלום, הכלל ישראל לוקח כל חיותו מהאבות הקדושים, באופן שכל העבודה שלנו אינה אלא להשיג	32483
ולזכות במה שכבר מוכן ונגמר על ידיהם.	32484
יסוד מוסד עלינו לידע, כי כל אדם אינו אלא עוסק במה שיש לו כבר, בכל מעשיו ופעולותיו בכלל ובפרט	32485
אין בהם כל חדש, חי הוא מן המוגמר ואינו אלא מתעסק להשיג מה שיש ומוכן במציאותו, מה שאין	32486
במציאותו הרי אין בו, אילו לא היה במציאותו בהצלם אלקים כל גדולת האדם, לא היה אפשר לצאת ממנו	32487
כל הגדולות והנפלאות מעשים של צלם אלקים, שהרי יש מאין אין בכח האדם לברוא.	32488
היסוד הוא שבונים ומחדשים לא היו אלא האבות הקדושים, ואחריהם כל העבודה אינה אלא בבית בנוי,	32489
במה שיסדו ובנו בדברים שנגמרו כבר על ידיהם, ואין לנו אלא לזכות בהגמור כבר, יוצא לנו מזה	32490
שבשייכות כל זהו שאדם מתחבר להאבות הקדושים, זוכה ומשיג את כל סוד האבות הקדושים שהנחילו	32491
לנו לנחלה, וע"י דבר קטן ממש משיג הוא את כל האברהם אבינו.	32492
ויוצא לנו מזה יסוד נורא למעשה וביאור נפלא בדברי הגמ' (ברכות ו.), כל הקובע מקום לתפלתו אלקי	32493
אברהם בעזרו, וכשמת אומרים עליו הי חסיד הי עניו מתלמידיו של אברהם אבינו, וידוע הקושיא (עיין	32494
בתר"י), איך זוכים בשביל דבר קטן כמו קביעות מקום לתפלה לכל כך מדרגות לכל סוד אלקי אברהם.	32495
ולפי"ד מבואר היטב, כי כל עבודת האדם וכל הצלחתו הוא להתדבק לאברהם אבינו ולהאבות הק' ובה	32496
משיגים הכל, כי הכל כבר נגמר על ידיהם, כל סוד הכלל ישראל הוא מהאבות הקדושים, וע"י דבר קטן	32497
ממש איזה מדה ופעולה טובה שמתחבר ומתדבק להאבות, זוכה ומשיג את כל סוד האבות הקדושים, על	32498
דברינו אלה יאות לומר מאמרו של אדמו"ר ז"ל, שהאדם עובר על אוצרות מלכים מבלי דעת מאומה מהן,	32499
וכי אין הדברים הללו אוצרות מלכים ממש, שהרי בדברים קטנים יוכל לזכות כ"כ להדבק ולזכות בהאבות	32500
הק', והאדם עובר עליהן ואין יודע מזה כלום. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' ס"א).	32501
	32502
מאמר תרפו	32503
וילך ראובן וישכב את בלהה פילגש אביו וישמע ישראל (בראשית ל"ה כ"ב).	32504
לא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, אדם בא לפני הדיין אם מודה בפשעיו הורגו, אבל הקב"ה ומודה ועוזב	32505
ירוחם, כשראה ראובן שיהודה הודה עמד גם הוא ומודה על שבלבל יצועי אביו, אבל עשיו עמד במרדו	32506
כמ"ש הוא עשיו, הוא ברשעו מתחלתו ועד סופו (מגילה יא.).	32507
נסתכל נא בגבורת ראובן שהתלמד מיהודה אחיו, ולא בוש להודות על מכשולו במעשה בלהה, אף שעשה	32508
ראובן תשובה בצניעא, ואף שהיה הראשון לתשובה כמבואר בחז"ל וישב ראובן אל הבור, והיכן היה?	32509
ר"א אומר בשקו ותעניתו, א"ל הקב"ה מעולם לא חטא אדם לפני ועשה תשובה, ואתה פתחת בתשובה	32510
תחלה, חייך שבן בנך עומד ופותח בתשובה תחלה, זה הושע שנא' שובה ישראל עד ה' אלקיך, אבל	32511
בפרהסיא להיכנע ולהודות בגלוי ברבים שהוא חטא ואשם, את הגבורה הזאת למד מיהודה אחיו (תוס')	32512
ב"ק צ"ב).	32513
נוסף על הגבורה הנפשית הזאת הנובעת מהכרת קדושת החיים, ושאסור להשהות ולהשכין בנפש חטא	32514
וכתם שאפשר להפטר ממנו, נוסף לכך לא התבייש להיות השני במדרגת הגבורה, והראה בגלוי שהוא	32515
אמנם מאחיו למד והודה, כידוע רגישים הם רוב האנשים בנקודה זו, ונמנעים להיות מחקים ואפילו בעניני	32516
הרוח והמוסר, יש ואפילו בעלי המעלה מונעים את עצמם מלבצע מעשה ידוע, היות ומישהו אחר קדמו	32517
בהמצאה זו, כי מה יאמרו הבריות אין לו דעת עצמו והוא כקוף מחקה.	32518
ראובן לא היסס ולא ירא מה יאמרו הבריות, ובוודאי שיש בהודאה והכנעה כגון זו אמיצות נפשית בלתי	32519
רגילה, כי עוד יאמרו הבריות שהכנעתו והודאתו אינן נובעות משיכנוע נפשי עמוק, ראובן לא שם לב לכל	32520
אלה הנסיבות העלולות לקפח את עמדתו בתור ראש בני יעקב, אלא בנוח עליו רוח התשובה וצורך	32521
ההתנצלות הפומבית, קבל את זה בעוז נפש ובהכנעה גמורה, והכל בכדי לכפר ולצחצח ולהשיב את נשמתו	32522
לטהרתה הראשונה.	32523
ולעומת מדת ההכנעה האמיתית והגלויה של הצדיקים, הרי לפנינו דוגמא מהופכת של עשיו הרשע אשר	32524
נאמר עליו ועברתו שמורה נצה (עמוס א'), עומד ברשעו ואינו זו ממקומו, ועד יום מותו תלפפהו העברה	32525
והכעס וטומאתו עליו תמיד, ואף עומדו על סף הכליון המות, איתו תלין משוגתו ולא יודה ולא יתחרט	32526
להיכנע להודות על חטאו, וכמ"ש הוא ימות באין מוסר ובאולתו ישגה, הוא מת יחד עם החטא בחייו	32527
ובמותו לא נפרד ממנו.	32528

עשיו מתבייש להתלמד מדודו ישמעאל שעשה תשובה בסוף ימיו, והמעשה שהעיר על הכנעתו ותשובתו הנכונה של ישמעאל היה בזה שחלק כבוד בפומבי ובפרהסיא ליצחק אחיו הצעיר, הכניע ודיכא את שארית גאוותו ועקר מנפשו את ההתרברבות הריקה, וזכה לתשובה ולהקבר בשם טוב, אבל עשיו לא נאה לו להיות מחקה את דודו ישמעאל, והוא נשאר 'עומד ברשעו' ועד סוף ימיו שגה באוולתו עד שאיבד את כח בחירתו לגמרי, באוולתו מת וכלה ונגדע לעולם.	32529 32530 32531 32532 32533
ומה מעניין הוא הדבר, שאלה תקיפי הדעה המתביישים להתלמד לחקות וללכת בעקבות הבני תורה המודים ועוזבים ושבים בתשובה, היות וזה לא לפי כבודם, אבל הם אינם מתביישים לחקות ולהתלמד מקטנים והרבה נמוכים מהם, בשעה שהענין הוא הנאה גופנית וחמדת בשרם, בשעה שהטבע מרקד לפנייהם הם נתפשים כזבוב בקורי עכביש.	32534 32535 32536 32537
וכן נראה נא מה שהתורה מספרת, ויהי כשמוע עשיו שבירך את יעקב אחיו, ויצו עליו לאמר לא תקח אשה מבנות כנען, וכי רעות בנות כנען בעיני אביו, אז הלך גם הוא ויקח את מחלת בת ישמעאל בן אברהם אחות נביות על נשיו לו לאשה, ופירש"י ז"ל הוסיף רשעה על רשעתו, לחקות ולהוסיף רשעה על רשעתו, ולהביא אל ביתו עוד צרה מרשעת בהיותו בן ארבעים שנה.	32538 32539 32540 32541
ומה עשה עד ארבעים שנה? היה צד נשים ומענה אותן תחת בעליהן, מעשה כזה לחקות את מעשה אחיו יעקב, בכדי להתחנף ולגנוב דעת יצחק אביו שהוא גם כן צדיק ותמים, מעשה כזה יכול הוא לבצע ואינו בוש לחשוב מה יאמרו הבריות, מיסרך אחר מעשה אחיו הצעיר איפה דעתך משלך, כאן כל הנימוקים והויכוחים בטלים, כי הענין הוא להוסיף תאוה על תאוותו.	32542 32543 32544 32545
אבל להתלמד מבעלי תשובה שאינם מתביישים לגלות ולהודות על האמת, בכדי להזדכך ולהיטהר לפני יוצרם, להיות אסירי תודה לאחיהם ולחבריהם הפותחים והסוללים לפנייהם נתיב תשובה, למעשה כזה עשיו אינו מסוגל אפילו להעלות על דעתו.	32546 32547 32548
ומה מטומטם הוא לבו מהבין את החכמה הנפלאה של ההכנעה והתשובה האמיתית, כשהבורא ית"ש יערה עליך רוח ממרומים! כי בשעה שהאדם זוכה ועיניו נפקחות לראות את החיים באספקלריה האמיתית של השראת רוח התשובה, הריהו לא יבוש ולא יכלם בנערותו או בגיל עמידתו ואף בסוף ימיו, ואף יום אחד לפני מיתתו לומר 'חטאתי' שוטה הייתי, והנני רוצה בכל לבי לעשות תשובה, אמירת הוידוי ע"פ האמת היא זכות גדולה.	32549 32550 32551 32552 32553
ולדוגמא מצינו במגלת אסתר ויאמרו לו חכמיו, ופירשו חז"ל קרי להו חכמיו קרי להו אוהביו, אמר ר' יוחנן כל האומר דבר חכמה אפילו בעובדי כוכבים נקרא חכם (מגילה טז.), ומה דבר החכמה שאמרו לו? איזה רעיון פילוסופי הביעו לו כאן, אלא גילו כאן חכמה גדולה של חשבון נפשם ומעשיהם, הודאה על האמת ואישור העובדות האמיתיות שאין להסתירן ולהצפינם וזוהי חכמה גדולה.	32554 32555 32556 32557
אם מזרע היהודים מרדכי אשר החילות לנפול לפניו לא תוכל לו כי נפול תפול לפניו, זהו דבר החכמה שאמרו, ובזה נתחזקה ונתאשרה חכמתם עד שהיו ראויים להיקרא חכמים, שהכירו את כח הנצחיות והעילאית של עם ישראל, בלתי מנוצח ע"י כוחות הטומאה לעולם, ושאם חלילה נכשלים ונסחפים תמיד יפתח להם פתח של תשובה, ונצח ישראל לא ישקר ויקבל את תשובתם, כפי שאירע בימי מרדכי ואסתר כידוע, על תפישה נפלאה זו במהותו של עם ישראל מטעם הגויים הללו אוהביו של המן זכו ונקראו חכמים, כי זהו חכמה נעלה ונשגבה ואדירה מאוד להיות נכנע ומודה על האמת.	32558 32559 32560 32561 32562 32563
משמע שגם אחרי מפלת המן, בעומדו לפני אכזבותיו המרות והמדאיבות, גם אז קשה להודות על האמת, גם אז בדראון האדם יזדווג היצר וילחוש לו אל תדאג סוף נצחונך לבוא, זו היתה לחישת היצר ללבו הרקוב של המן, עוד תוכל להם! אבל אוהביו נהפכו לחכמים שהודו והכירו את האמת, המשיכו ואמרו לו היכנע המן כי לא תוכל להם.	32564 32565 32566 32567
ועד כמה מגונה מדה זו של עקשנות ושרירות לב בתוך תוכו של האדם, עד שגם עת עומדו על סף המוות, מיתה טבעית או מיתת עונשין, גם אז קשה להן לשפתים לבטא את המלה חטאתי, כמה נחוץ לכך מאמץ מיוחד מצד העומדים מן הצד להשפיע על ההולך למות שיתוודה, הורונו חז"ל כשהיה רחוק מבית הסקילה כעשר אמות אומרים לו 'התוודה' שכן דרך המומתין מתוודין, שכל המתוודה יש לו חלק לעוה"ב (סנהדרין פ"ו מ"ב).	32568 32569 32570 32571 32572
הרי רואים שהתשוקה של האדם היוצא ליהרג ולהיבדל מן העולם, שאף ברגע האחרון שלו רצונו העז לשקר ולחפות על האמת בכדי שלא יכלם בפומבי, עד כדי כך מושרשת היא מדת העקשנות ומיאון ההיכלמות וההיכנעות. הלימוד מכל הנ"ל הוא, בן אדם אל תעמוד באוולתך ועקשנותך, מוטב לך להיכלם ולהתבייש קצת בעולם הזה, ולא תהיה נכלם ומבוייש לעולם הבא שכולו אור וזוהר האמת, בוש והכלם והציל את נפשך! ותזכך את נשמתך ע"י היכנעותך והתוודותך על חטא, ואשרי המדריך את נפשו לדעת הסוד של מודה ועוזב ירוחם בכל עת ובכל שעה ובכל עת מצוא. (תורת הנפש).	32573 32574 32575 32576 32577 32578

	מאמר תרפז	32579
	וילך ראובן וישכב את בלהה פילגש אביו וישמע ישראל (בראשית ל"ה כ"ב).	32580
	אמרו חז"ל כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה, שנאמר ויהיו בני יעקב שנים עשר מלמד שכולן	32581
	שקולים כאחת, אלא מה אני מקיים וישכב את בלהה פלגש אביו, מלמד שבלבל מצעו של אביו ומעלה	32582
	עליו הכתוב כאילו שכב עמה, תניא ר"ש בן אלעזר אומר, מוצל אותו צדיק מאותו עון ולא בא מעשה זה	32583
	לידו, אפשר עתיד זרעו לעמוד על הר עיבל ולומר ארור שוכב עם אשת אביו ויבא חטא זה לידו? אלא מה	32584
	אני מקיים וישכב את בלהה פלגש אביו עלבון אמו תבע, אמר אם אחות אמו היתה צרה לאמי, שפחת	32585
	אחות אמי תהא צרה לאמי, עמד ובלבל את מצעה (שבת נה ע"ב).	32586
	הרי מוכיחים חז"ל שראובן לא חטא, ואסור להעלות על הדעת שאמנם נכשל בעבירה, ולהיפך הוא עסק	32587
	במצוה גדולה מצות כיבוד אם, וכאשר ראה שלאחר שמתה רחל נטל יעקב מטתו שהיתה נתונה תדיר	32588
	באהל רחל ונתנה באהל בלהה, בא ראובן ותבע עלבון אמו (רש"י לה כב), הוא ודאי ראה במעשה זה	32589
	חובתו כלפי אמו, באשר חשב שהיא ראויה לרשת את מקומה של רחל ולא בלהה שפחתה, והנה בלשון	32590
	התורה תואר מעשה זה כאחת העבירות החמורות ביותר, עבירה של גילוי עריות שחייבים למסור עליה	32591
	את הנפש, וכתוב עליו וילך ראובן וישכב את בלהה פלגש אביו, אותו ביטוי אנו מוצאים גם בדברי	32592
	הנביאים ובצורה עוד יותר חמורה.	32593
	הכתוב אומר ועלי זקן מאד ושמע את כל אשר יעשון בניו לכל ישראל ואת אשר ישכבון הנשים הצובאות	32594
	פתח אהל מועד (שמואל א' ב'), ואמרו חז"ל כל האומר בני עלי חטאו אינו אלא טועה, שנאמר ושם שני	32595
	בני עלי חפני ופנחס כהנים לה, אלא מה אני מקיים אשר ישכבון את הנשים? מתוך ששהו את קניהם	32596
	שלא הלכו אצל בעליהן, מעלה עליהם הכתוב כאילו שכבום (שבת נה), ורש"י פירש שהיו מסרבין	32597
	להקריב שום קרבן אלא בקושי.	32598
	וכשהיו זבות ויולדות באות ממקום אחר לשילה להקריב את קניהן, והם היו שוהים מלהקריבם, והנשים	32599
	לא יכולות לסמוך עליהם שיקריבום והיו שוהות שם, ולא היו חוזרות לבעליהן עד שראו קניהן קרבים	32600
	ויהיו טהורות לקדשים וליכנס לעזרה, לפיכך מעלה עליהם כאילו שכבום שהיו מונעים אותן מפריה	32601
	ורביה.	32602
	הנה מפרשים לנו כאן חכמינו ז"ל שלא חטאו בני עלי, אלא שהתירשלו בעבודתם בהקרבנות הקרבנות, והם	32603
	לא היו מעכבים את הנשים, אלא שהנשים בעצמן חששו מלסמוך עליהם והיו שוהות שם עד למחר, ובכל	32604
	זאת מתארת לנו הנבואה את חטאם בצורה חמורה כזאת, וכותבת עליהם בביטויים קשים כאלה אשר	32605
	ישכבון את הנשים, הרי כמה חמורה היא לשון התורה והנבואה.	32606
	ואמנם אם התורה והנבואה מתארת את המעשים הללו בשפה חמורה כזו, הרי ראו בהם באמת משום	32607
	עבירות חמורות מאוד וראויים הם לתיאור חמור כזה, חז"ל אומרים על הפסוק וישב ראובן אל הבור,	32608
	שראובן עזב קודם את המקום משום שעסוק היה בשקו ותעניתו על שבלבל יצועי אביו (מד"ר ורש"י	32609
	שם).	32610
	הרי שראובן הכיר שביצע פשע כבד וגזר עליו תעניות וסיגופים, ולא עוד אלא שחשב שבגלל עבירה זו	32611
	יצא מכלל בני יעקב, וכמ"ש וישמע ראובן ויצילהו מידם, מה שמע אמר הוא מונה אותי עם אחי דכתיב	32612
	ואחד עשר כוכבים ואיני מצילו? (ילקוט שם), הרי שראובן חשב שאין למנותו בכלל האחים, ורק לאחר	32613
	ששמע שבחלומו של יוסף נמנה ביניהם, נוכח שלא יצא מכללם והרגיש חובתו כלפי יוסף, ואם כי ראובן	32614
	היה הבכור שבאחים, שמח שלפחות השוה אותו יוסף עם כולם, והיה מוכן לוותר על השפלתו להשתחוות	32615
	ליוסף.	32616
	ואמנם בגלל חטא זה הוטלו עליו עונשים כבדים מאוד, בברכתו של יעקב לאחיו אמר ראובן בכורי אתה	32617
	כוחי וראשית אוני יתר שאת ויתר עוז, פחו כמים אל תותר כי עלית משכבי אביך אז חללת יצועי עליה,	32618
	ופירש רש"י שראוי היה להיות יתר על אחיו בכהונה ובמלכות, ובגלל אותו מעשה שבלבל יצועי אביו	32619
	שהיה בזה גם משום בלבול שכינה (שבת נה), לקחו ממנו את כל היתרונות הללו שהיו ראויים לו, ראה	32620
	מד"ר שניטלה ממנו גם הבכורה.	32621
	הכהונה והמלכות הלא הם המדרגות הגדולות ביותר שאנו יכולים לתאר, שכלולים בהן עבודת הקודש	32622
	בבית הבחירה לעמוד ולשרת לפני ה' והשיבה על כסא ה', ומדרגות אלה עוברות בירושה לכל הדורות	32623
	ועד לימות המשיח ואחרית הימים שאז יגיעו לשיא המעלה, ובגלל מעשה זה שללו ממנו כל המעלות האלה	32624
	לדורות עולם ומסרו אותן לאחיו לוי ויהודה.	32625
	גם משה בברכתו לשבטים עמד על חטאו של ראובן והתפלל עליו יחי ראובן ואל ימות, יחי ראובן בעולם	32626
	הזה ואל ימות בעולם הבא (רש"י שם), נמצא שבגלל מעשה בלהה ראוי היה ראובן להפסיד גם חלקו	32627
		32628

בעולם הבא, אילולי התפלל משה עליו, הרי כמה חמורה כל שגגה ואף כי לא היתה כי אם בעומק ההשגה,	32629
וגם אם כל המעשה נעשה בכוונה טובה ולשם מצוה רבה, ואף לאחר שהכתוב בעצמו מעיד שלא היה כאן כלל משום חטא.	32630
אותו דבר אנו רואים במעשי חפני ופנחס, איזה עונשים חמורים יבואו על בני עלי בגלל הנהגתם, הנה	32631
ימים באים וגדעתי את זרועך ואת זרוע בית אביך מהיות זקן בביתך, ולא יהיה זקן בביתך כל הימים וכל	32632
מרבית ביתך ימותו אנשים (שמואל א' ב'), וחז"ל מספרים כל היוצאים מבני עלי היו מתים בנעוריהם	32633
(ר"ה יח), משפחה אחת היתה בירושלים שהיו מתים בני י"ח שנה באו והודיעו את ר' יוחנן בן זכאי, אמר	32634
להם שמא ממשפחת עלי אתם, אף רבה ואביי שבאו מבית עלי לא עמד להם לגמרי זכויותיהם הגדולות,	32635
ורבה דעסק בתורה חיה ארבעין שנין, ואביי דעסק בתורה ובגמילות חסדים חיה שיתין שנין, גם חפני	32636
ופנחס נכרתו בדמי ימיהם ומתו שניהם ביום אחד.	32637
מופלאים הדברים שעונשים איומים כאלה הגיעו להם ולכל דורותיהם אחריהם, בגלל הנהגתם זו שחז"ל	32638
העידו עליה שלא היה בה שום חטא, ומכאן כמה גדולה התביעה על כל סטיה קלה אף אם אין בה חטא,	32639
וכמה יש בה משום חומר העון, עד אשר בגלל איזה שהוא קשר עם איזו עבירה רואים בה את העבירה	32640
עצמה, ואשר מתוך כך תיארה התורה את אותם המעשים של ראובן חפני ופנחס, שהיה בהם איזה מגע	32641
שהיא בעניני העריות, כאילו עברו עליהם וכותבים עליהם בדברי הנבואה בביטויים של שכיבה ממש.	32642
(אור הצפון).	32643
	32644
	32645
מאמר תרפה	32646
ותמנע היתה פלגש לאליפז בן עשו ותלד לאליפז את עמלק (בראשית ל"ו י"ב).	32647
וברש"י ז"ל להודיע גדולתו של אברהם כמה היו תאבים לידבק בזרעו, תמנע זו בת אלופים היתה שנא'	32648
ואחות לוטן תמנע, ולוטן מאלופי שער היה, אמרה איני זוכה להנשא לך הלואי ואהיה פלגש, דברים אלה	32649
תמוהים הם לכאורה, איזו חשיבות יש בזה שתמנע תאבה להדבק בזרעו של אברהם, שהתורה הק' תאריך	32650
להודיענו דבר זה, הזקוק הוא אברהם אבינו שהקב"ה אהבו וחבבו ובחר בו ובזרעו, להסכמתם של בני	32651
אדם פחותי ערך?	32652
ואף אם נמצא איזו תועלת בידיעה זו, שאנשי העולם התיחסו אל אברהם אבינו ואל זרעו בכבוד והערצה,	32653
הרי דבר זה מפורש בתורה כמה פעמים, כי גדול היה כבוד אברהם וכבוד יצחק בנו בעיני אבימלך מלך	32654
פלשתים, ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין ואמר ברוך אברם לאל עליון, ובני חת אמרו לו נשיא	32655
אלקים אתה בתוכנו, ורבותינו ז"ל דרשו על הכתוב אל עמק שוה הוא עמק המלך (לך י"ז י"ד), שהושוו	32656
שם כל האומות והמליכו את אברהם לנשיא אלקים ולקצין (רש"י שם), הרי כבר ידענו מה גדול היה שמו	32657
בגויים, ומה תוסיף לנו הידיעה שגם תמנע כבדה אותו ותאבה לידבק בזרעו?	32658
וגדולה מזו כבר דרשו חז"ל, כי הגר בת פרעה היתה כשראה נסים שנעשו לשרה, אמר מוטב שתהא בתי	32659
שפחה בבית זה ולא גבירה בבית אחר, הרי שבת מלך ממש רצתה להיות שפחה בבית אברהם, וא"כ מה	32660
חידשה לנו תורה בידיעה זו שתמנע בת אלופים היתה פלגש לאליפז? ועוד יותר קשה בידענו מי היתה	32661
תמנע זו ממזרת וממשפחת פסולים וממזרים כפי שדרשו חז"ל (רש"י שם), וא"כ מה נחשבה הסכמתה של	32662
זו שהתורה הק' תאריך כ"כ בספור הדברים, נפלא הדבר ותמוה!	32663
הנה ראוי להתבונן בתפלותינו שאנו מתפללים עשה למען שמך, למענך עשה ולא לנו, ומשה רבינו	32664
בתפלתו היה אומר למה יאמרו מצרים ברעה הוציאם, פן יאמרו הארץ אשר הוצאתנו משם מבלתי יכולת	32665
ה', ולכאורה תפלה בלתי מובנת היא, האם יש צורך להזכיר להקב"ה את חשבונותיו מה שדרוש לכבודו	32666
ית' בעולם? כי אין כדאי לשמו יתברך שיתחלל ח"ו, למה יאמרו הגוים איה אלקיהם, דבר זה הנוגע	32667
לחשבונותיו של הקב"ה בהנהגת העולם, מה יוסיף אם נזכיר זאת לפניו? הלא אם יש צורך בזה לכבוד	32668
שמו שזוהי תכלית הבריאה, בטח יעשה זאת גם בלעדי בקשתנו ומה תועיל בזה תפלתנו?	32669
ברם דברים אלה תמוהים בעינינו, מפני שאנו מרגישים רק את הרושם שפועלת כל התעוררות בנפש	32670
האדם עצמו, ואנו יודעים כי כל ידיעה המתבררת ומתחזרת אצלו, פועלת על הלך מחשבותיו ודרכי חייו,	32671
אבל באמת כל העולמות עם אלפי רבבות ענינים מקושרים עם נפש האדם שהוא המפתח של הבריאה, ועל	32672
פי מצב נפשו מתנועעים כל כוחות השפעה מלמעלה למטה, כי אתערותא דלעילא באתערותא דלתתא	32673
תליא.	32674
וכן כל רגש המתעורר באדם, מתעורר לעומתו רגש בכל העולמות העליונים מתחילתם ועד סופם, אם	32675
הרגש הוא טוב הרי רגש זה מתעורר וחי בכל הבריאה וסטרא דקדושה מתגברת, ואם מתעורר בו רגש רע	32676
ח"ו, הרי הרגש זה מתעורר וחי בכל העולמות וסטרא אחרא מתגברת, וזהו באמת ענין התפלה כי	32677

כשמתעורר האדם בתפילתו ומתחנן אל ה', מתעורר רגש זה בכל העולמות וכל הבריאה מרגשת בצערו, ורחמי עליון המושפעים בבריאה מתעוררים לחמול עליו.	32678 32679
והנה זאת ההשפעה מלמטה למעלה באה, לא רק ע"י תפלה ותחנונים או ע"י מעשה המצות, אלא כל מחשבה רגש וידיעה הנולדים באדם, מתעוררת לעומתם ידיעה זו בכל העולמות, וכן ידיעה הידועה לו לאדם מכבר אם היא מתבהרת אצלו יותר, הרי היא מתבהרת יותר בכל הבריאה, ואותה הידיעה פועלת יותר את פעולתה למעלה, ונשפע מלמעלה למטה על פי בהירות ידיעה זו, וכל מה שתתגבר הידיעה המבוררת לו למדי, בהתעמקו בה יותר ובהכירו אותה ביתר תוקף, הרי היא משפעת למעלה והסטרא דקודשא מתגברת, ואם היא ח"ו ידיעה הגורמת חלול ה' הרי זו הידיעה מתעוררת ומתגברת בכל העולמות, ומביאה הפסד ופגם ונותנת כח לסטרא אחרא להתגבר.	32680 32681 32682 32683 32684 32685 32686
וידוע כי דרכו של אדם הוא, שבראותו ירא ה' נכבד בעיני העולם הרי זה מעורר בו רגש כבוד, ואע"פ שהוא בעצמו יודעו ומעריכו מבלעדי הסכמתם של אחרים, בכל זאת אי אפשר לו להשתחרר מטבע זה המוטבע באדם, שבראותו צדיק נכבד ונערץ בעיני אחרים אף אם הם פחותי ערך, גם הוא מרגיש יותר יקר וכבוד אליו, ולהפך בראותו אותו נבוזה בעיניהם, מבלי משים יפול כבודו גם בעיניו.	32687 32688 32689 32690
ולכן לא חסה התורה להרבות בספורי גדולתו של אברהם אבינו ע"ה, איך כבדוהו ורוממוהו בני דורו מלכי צדק מלך שלם ובני חת, אבימלך מלך פלשתים ופיכול שר צבאו, כי ידיעה זו לא רק שמרבה את כבודו בעיני בני ישראל, אלא שאותה ידיעה ואותו הרגש המתעורר על ידם פועלים פעולתם בכל העולמות, וכל הבריאה כולה אומרת כבוד לצדיק קדוש ה', וע"י זה מתגברת סטרא דקודשא ונותנת שפע קודש בכל העולם.	32691 32692 32693 32694 32695
ועדיין לא די לנו בזה, אלא מכיון שאחרי ארבעה דורות נמצאה תמנע בת אלופים, שהיתה רחוקה מדרכו של אברהם אבינו, ואע"פ"כ היה שמו כ"כ גדול בגויים, עד אשר היה חשוב בעיניה להדבק בזרעו אפילו להיות פלגש לאליפז, האריכה התורה בזה למען הרבות כבודו בעיניו, ואף שלפי האמת הסכמתה לא מעלה ולא מורדת, מ"מ בהתחשב עם כוחות הנפש שבידיעה זו מתעורר רגש הכבוד לאברהם ביותר, בהזכר שוב כבודו של הצדיק באור חדש, שלא רק בדורו כבדוהו בני אדם, אלא גם אחרי ארבעה דורות היה גדול שמו בגויים, כדאי הוא ללמדנו ולהודיענו ידיעה זו אשר אינה כלה בנו, אלא מתחזקת ומתגברת בכל הבריאה וכולה אומרת לו גדולה וכבוד.	32696 32697 32698 32699 32700 32701 32702
ועד כדי כך התחשבה התורה עם רגש זה, שאע"פ שגופי תורה נתנו ברמיזה, לא חסה כאן להאריך ולהוסיף פרשה שלמה אודות משפחת החורי, שלא הוזקקה לכתוב לנו כל זה אלא מפני תמנע להודיע גדולתו של אברהם (רש"י שם ל"ו כ"ד), וזה רק כדי להגביר את אותה הידיעה הידועה ומבוררת כבר, באשר כל מה שתתגבר יותר תתגבר בזה סטרא דקודשא בכל העולמות, וכל צנורות ההשפעה יקבלו כח יותר גדול לתת כבוד לצדיק. (שיעורי דעת שיעור א').	32703 32704 32705 32706 32707 32708
מאמר תרפט	32709
ותמנע היתה פלגש לאליפז בן עשו ותלד לאליפז את עמלק (בראשית ל"ו י"ב).	32710
אמרו חז"ל והנפש אשר תעשה ביד רמה, זה מנשה בן חזקיה שהיה יושב ודורש בהגדות של דופי, אמר וכי לא היה לו למשה לכתוב אלא ואחות לוטן ותמנע היתה פלגש לאליפז? ופירש"י דבר שאינו צריך הוא, וכן היה מלגלג ואומר שכתבו משה שלא לצורך, והנה לאחר זה באים חז"ל ומפרשים למה באמת היה צריך משה לכתוב דבר זה בתורה, תמנע בת מלכים הוות דכתיב אלוף לוטן אלוף תמנע, וכל אלוף מלכותא בלא תגא היא, בעיא לאגיורי באת אצל אברהם יצחק ויעקב ולא קבלוה, הלכה והיתה פלגש לאליפז בן עשיו, אמרה מוטב תהא שפחה לאומה זו ולא תהא גבירה לאומה אחרת, נפק מינה עמלק דצערניהו לישראל, מאי טעמא דלא איבעי להו לרחוקה (סנהדרין צט:), ומוסיף רש"י לרחקה מתחת כנפי השכינה שהיה להם לגיירה.	32711 32712 32713 32714 32715 32716 32717 32718
והרי הדברים מופלאים, מסופר בתורה כמה אברהם היה משוטט בעולם כדי להרבות אמונה עלי תבל, להפיץ שם ה' בין הבריות ולהכניסם תחת כנפי השכינה, הכתוב אומר והנפש אשר עשו בחרן ומפרשים חז"ל אברהם מגייר את האנשים ושרה מגיירת את הנשים (בר"ר לט), תעודה זו היתה תכלית חייהם, ואם אברהם לא הסכים לקבל את תמנע, צריכים להסביר שהכיר בה שאינה ראויה לכך.	32719 32720 32721 32722
תמנע גילתה מעלות גדולות מאוד שעזבה בית מלכות להידבק בזרעה של אומה זו, ולאחר שלא קבלוה הסכימה להשפיל עצמה עד כדי להיות שפחה לאומה זו ונעשתה פלגש לאליפז, אלא שאברהם ברוח קדשו הכיר בפנימיות נפשה שיש בה שורש רע ואסור לקבלה כגיוורת, וכמ"ש הקב"ה למשה אם יבוא אחד מכל אוה"ע ומתגייר שיקבלו אותו, ומזרעו של עמלק אל יקבל אותו (ילקוט שמואל ב').	32723 32724 32725 32726

ויש לשער שאברהם אבינו הכיר עוד באמו של זרע עמלק את שורש שחיתותו ומשום כך לא קיבל אותה,	32727
וכן גם יצחק ויעקב באו לידי אותה ההכרה ופסלוה מלקבלה לגיור, אולם התורה מגלה שהיתה כאן	32728
שגיאה, ועם כל שורש הרע שמצאו בה היה להם לקבלה ולגיירה ולא להרחיקה מתחת כנפי השכינה,	32729
ומשום שלא כיוונו לדעת התורה ולא עשו כן, באו תוצאות חמורות ואיומות לזרעם שיצא ממנה עמלק	32730
שהצר לישראל בכל הדורות.	32731
למדנו בתורה ובחז"ל כמה שחיתות היתה טבועה בעמלק וכמה הרע לזרעו של אברהם, הוא הראשון שבא	32732
להילחם בישראל לאחר יציאת מצרים וקריעת ים סוף, והכתוב מציין עליו אשר קרך בדרך ויזנב בך כל	32733
הנחשלים אחריך ואתה עיף ויגע ולא ירא אלקים (דברים כ"ה), והוא ששונא לישראל ומציק לו בכל	32734
הדורות, וישראל נצטוה במצוה מיוחדת למחות את זכרו מהעולם, וגם ה' הכריז עליו מלחמה עד עולם,	32735
כדברי הכתוב מלחמה לה' בעמלק מדור דור, ולא עוד אלא שכל זמן שעמלק קיים אין השם שלם ואין	32736
הכסא שלם (רש"י שם).	32737
וכל זה לא בא אלא מתוך כך שאברהם יצחק ויעקב מנעו חסד מתמנע, ולא קיבלו אותה לקרבה תחת	32738
השכינה, הרי כמה חמורה פעולה אחת של מניעת חסד ואף מנפש אחת, עד שהיא מביאה פורעניות קשה	32739
כזו לישראל ולעולם לכל הדורות ומגעת עד כסא הכבוד, והתורה כתבה לנו לשם כך דבר שאינו צריך על	32740
לוטן ועל תמנע, כדי ללמדנו את היסוד הזה המגיע לרומו של עולם.	32741
בדומה לזה מצינו לגבי יעקב אשר מנע מלתת את דינה לעשיו, הכתוב אומר ויקם בלילה ויקח את שתי	32742
נשיו ואת שתי שפחותיו ואת אחד עשר ילדיו (בראשית ל"ב), ושואלים חז"ל ודינה היכן היתה נתנה	32743
בתיבה ונעל בפניה, אמר עינו של עשיו רעה היא שמא יתלה עינו ויראה אותה ויקח אותה ממנו, א"ל	32744
הקב"ה מנעת חסדך מן אחיך לא בקשת להשיאה למהול הרי היא נשאת דרך איסור, הדא הוא דכתיב ותצא	32745
דינה בת לאה (בר"ר שם).	32746
חז"ל מתארים את רשעותו של עשיו, שבאותו יום שמכר את הבכורה עבר חמש העבירות החמורות ביותר	32747
(ב"ב טז), ובאותה שעה יצא לקראת יעקב כדי להילחם בו, וירא יעקב מאוד ויצר לו והיה נאלץ להשתמש	32748
בתכסיסים שונים לדורון לתפילה ולמלחמה כדי להינצל ממנו, או להציל לפחות מחנה אחד לפליטה,	32749
ולכאורה בודאי צריך לחשוש מלמסור את בתו דינה לרשע זה, ובפרט בשעה זו שנמצא בסכנת השמד מצד	32750
אותו רשע עצמו.	32751
אולם עם כל זה רואה התורה ביעקב מניעת חסד מאחיו, למרות כל חששות והסכנות לא עשה יעקב כהוגן	32752
בזה שסגר את דינה בתיבה והעלימה מעינו של עשיו, החסד הוא ממדותיו של הקב"ה שבהן ברא את	32753
העולם, וכל אדם חייב להידמות למדותיו אשר זוהי תכליתו בחיים, ויעקב צריך היה להיות מוכן לגמול	32754
חסד עם אחיו ולתת לו את דינה בתו לאשה, ואולי היתה גם מחזירתו למוטב ומביאה אותו לחיי העוה"ב,	32755
ומכיון שיעקב הסתייג מחסד זה בא עליו עונש חמור כזה שתפשו את דינה וטמאו אותה, חמורה מאוד היא	32756
מניעת חסד מהזולת, אף אם היא באה מתוך חשבונות ושיקולים רבים, וגוררת אחריה תוצאות ועונשים	32757
קשים וכבדים.	32758
ויתכן כי באמת לא היה יעקב חייב לתת את בתו לעשיו הרשע, כי הרי אמרו חז"ל כל המשיא את בתו לעם	32759
הארץ כאילו כופתה ומניחה לפני ארי (פסחים טז:), ועל אחת כמה וכמה לרשע ולא לרשע סתם אלא	32760
לעשיו המופלג ברשעותו, ולא עוד אלא שגם אסור היה לו ליעקב למסור את דינה לעשיו, כי כשם שהוא	32761
חייב לעשות חסד עם אחיו, הרי הוא חייב לעשות חסד עם בתו ולא לכפות אותה לפני ארי כזה, ואמנם	32762
עשה יעקב חסד עם דינה שסגר אותה בתיבה כדי להצילה מידי עשיו שלא יקחנה, אלא שהתביעה כלפי	32763
יעקב היתה כאן בדרך אחרת.	32764
אנו מוצאים בתורה שתובעים את הבריות לא רק על פגם במעשה, כי אם גם על פגם במחשבה אף אם	32765
המעשה הוא כהוגן, דוגמא לזה אנו מוצאים לגבי דור המדבר, ת"ר ויהי בנסוע הארון ויאמר משה, פרשה	32766
זו עשה לה הקב"ה סימנים מלמעלה ולמטה לומר שאין זה מקומה, ולמה כתבה כאן להפסיק בין פורעניות	32767
ראשונה לפורעניות שניה, פורעניות שניה מאי היא, ויהי העם כמתאוננים, פורעניות ראשונה ויסעו מהר	32768
ה', וא"ר חמא בר חניא שסרו מאחרי ה' (שבת קטז), ותוס' הביא שם את דברי המדרש שנסעו מהר סיני	32769
כתינוק היוצא מבית הספר שבורח והולך לו, כך היו בורחים מהר סיני דרך שלושת ימים.	32770
ותמוה הדבר איזו פורעניות יש בזה שנסעו מהר סיני, והרי חייבים היו לעזוב את המקום כדי להמשיך	32771
בדרכם להגיע לארץ הבחירה, ולא עוד אלא שחז"ל אומרים שמהלך שלושת ימים הלכו ביום אחד, שהיה	32772
הקב"ה חפץ להכניסם לארץ מיד, ועוד אמרו חז"ל שהמהלך משם לארץ ישראל ארבעים יום וארבעים	32773
לילה, ואלו זכו ישראל לשלשת ימים היו נכנסים (ילקוט שם), וגם ארון ברית ה' נוסע לפניו דרך	32774
שלושת ימים, כלומר היה מקדים לפניהם דרך שלושת ימים לתקן להם מקום חנייתם (רש"י שם), וא"כ	32775

האיצו בהם שיסעו מהר סיני להיכנס לארץ הקודש, ואיך קוראים נסיעה זו סרו מאחרי ה' כתינוק הבורח מבית הספר?	32776
בעל כרחנו לומר שלא היתה שום פגיעה בעצם הנסיעה הם היו חייבים בכך, אבל יחד עם זה היו צריכים להרגיש קושי להיפרד מהר סיני שקיבלו עליו את התורה, ובשמים הכירו שפרידה זו לא עלתה להם כל כך בקושי כפי הדרוש, בזמן שעזבו את ים סוף כתיב ויסע משה את ישראל מים סוף, ופירש רש"י בשם מכילתא הסיעם על כרחם, שעטרו מצרים סוסייהם בתכשיטי זהב וכסף ואבנים טובות והיו ישראל מוצאים אותם בים, לפיכך הוצרך להסיעם בעל כרחם, ואם לגבי ביזת מצרים כך על אחת כמה וכמה בשעה שהיו נאלצים לעזוב את ה', בודאי שהיה ראוי שיהיה צורך להסיעם בעל כרחם, ומכיון שכתוב ויסעו ולא ויסע משמע שלא היתה פרידתם כל כך קשה עליהם.	32777
ואם כי נסעו לארץ הבחירה לתכליתם הקדושה, והיו מצווים ונדחקים לכך על ידי השכינה, קוראים את הזריזות הזאת סרו מאחרי ה', אמנם המעשה היה כשורה וההליכה היתה אחרי ה', אבל מכיון שהמחשבה לא היתה בשלמותה בהתאם למדרגתם, קיבל כל המעשה צורה הפוכה עד שתיארו אותם כסרים מאחרי ה' וכבורחים מבית הספר, וציינו את המעשה בתור פרעניות קשה, עד שהיה צורך להעתיק את הפרשה ממקומה ולעשות סממניות כדי להפרידה מפורעניות אחרת.	32778
ולפי אותו רעיון אפשר לפרש התביעה על יעקב במניעתו את דינה מעשיו אחיו, יתכן שיעקב נהג כהוגן במה שהעלים את דינה מעיני עשיו ועשה בזה חסד עם דינה, אלא שתוך עשותו חסד עם דינה, היה גם צריך להרגיש צער בנפשו על אשר אין בידו לגמול חסד עם עשיו, ואולי גם הרגיש בצער זה, אבל בשמים ראו שלא הצטער במדה הדרושה בהתאם למדרגתו, ולפיכך אף על פי שהמעשה של יעקב היה כולו חסד, אבל מכיון שהוכר פגם במחשבתו לגבי מניעת חסד מעשיו, נהפך כל המעשה מחיוב לשלילה, עד שקוראים עליו למס מרעהו חסד, ובא עליו עונש כה קשה וחמור וחרפת עולם על כל ביתו.	32779
כבר עמדנו במאמר הקודם על דקותה של לשון התורה, שאף אם היא מתארת מעשי עבירה בביטויים חריפים מאוד, אינם לפי מושגינו כי אם מושגים דקים מאוד, ואם התורה בעצמה מתארת את המשגה בצורה קלה, ועל אחת כמה וכמה אם היא רק מרמזת עליו ברמז דק בתוך דברים אחרים, בודאי שאינו לפי מושגינו כי אם איזה פגם כל שהוא.	32780
והנה מעשה זה של אברהם באי קבלתו את תמנע, ומעשה יעקב בהעלימו את דינה מעשיו לא נזכרים כלל בתורה, אלא רז"ל לומדים אותם מאיזה רמז של כתוב מיותר או מהעלם הכתוב, ואפשר להבין כמה היו הפגמים הללו דקים מן הדקים שקשה לנו לתפוש אותם במושגינו, ובכל זאת נורא הוא באיזו חומרה ראו אותם בשמים, ואילו תוצאות איזומות ועונשים מרים באו בגללם.	32781
הרי כמה דקדק הקב"ה עם אבות העולם כחוט השערה, ועמד עמהם על כל פגם כל שהוא הן במעשה והן במחשבה, ומכאן אנו גם למדים מה גדול ערכו של כל מעשה חסד, כי אם כה החמירו בפגם כל שהוא במניעת חסד, הרי כמה מרובה חיובו של חסד וכמה שכר וזכויות טובות תלויות בו לדורות עולם.	32782
	32783
	32784
	32785
	32786
	32787
	32788
	32789
	32790
	32791
	32792
	32793
	32794
	32795
	32796
	32797
	32798
	32799
	32800
	32801
	32802
	32803
	32804
	32805
	32806
	32807
	32808
	32809
	32810
	32811
וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען (בראשית ל"ז א').	32812
אמרו ז"ל בקש יעקב לישב בשלוה, אמר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעוה"ב אלא שמבקשים לישב בשלוה בעוה"ז, לא הבנתי אטו מגברא דלית ליה קא בעי? ממלך מלכי המלכים הקב"ה קא בעי! וכי לית ליה להקב"ה לתת לצדיקים גם בעוה"ז? וכי לאכול מפריה הוי בעי יעקב לישב בשלוה? הלא להיות פנוי לעבודתו יתברך קא בעי!	32813
והנה יעקב אבינו ע"ה כבר סבל הרבה, י"ד שנה למד בבית מדרשו של עבר רצופות בלי הפסק רגע, וגם בלילה לא שכב כלל, כנאמר וישכב במקום ההוא ופי' רש"י ז"ל, י"ד שנה שלמד בבית עבר לא שכב כלל, וגם כאן שם רק אבנים מראשותיו, ובבית עבר לא שכב כלל אפילו על אבנים, הישוער עמל כזה לייגע מחשבתו בעיון גדול י"ד שנים רצופות?	32814
	32815
	32816
	32817
	32818
	32819
	32820
	32821
	32822
	32823
	32824

ראשי גייסות, אחר כך ויאבק איש עמו שרו של עשיו, ומה עוול אם רוצה לנוח מעט ולישב בשלוה? ואף על פי כן אמר הקב"ה לא דיין לצדיקים.	32825
לאדם קרוץ מחומר יראה כי הצרות של עולם הזה צרות הנה, והכל מחמת שלא ראה צרות יותר גדולות, וגם הטוב של עוה"ז ידמה לו כי טוב הוא, והכל מחמת שלא ראה טובה יותר, אבל הקב"ה שהוא יודע מה הן צרות של עולם הבא, ויודע מה הן טובות של עוה"ב כמו שאמרו חז"ל (ברכות לד:), כל הנביאים לא נתנבאו אלא לעושי פרקמטיא לת"ח, אבל תלמיד חכם עצמו עין לא ראתה א' זולתך יעשה למחכה לו, הרי כי אחרי כל תוקף הידיעות שידעו הנביאים בעולם הבא, אין ידיעתם נחשב כפי מה שהוא.	32826
טובות עוה"ז ורעותיו הם לא יותר מרגע, וא"כ יפה אמר הקב"ה שרק הוא יודע עוצם העונג של עוה"ב בכמות בלי הפסק, וגם איכות הטוב בלי תכלית, אטו אין כדאי לסבול נשיכת זבוב קטן כרגע בשביל שכר עצום ונורא מאוד, אשר גם עין נביאים לא ראו, והנה מלבד שכר עצם המצוה הנורא, יותר נורא מי שעושה מצוה בעמל.	32827
הסחורה שאדם יגע עליה עד שמשיגה, אינו נוטל ממנה ריוח כשאר סחורות, רק כפול ומכופל לפי העמל להשיגה, ואם כך בבני אדם עאכו"כ להטוב ומטיב בלי תכלית, נותן שכר מצות לכל אחד ואחד בלי תכלית, זולת זאת נותן שכר על העמל של המצוה, אם עשה בעמל בלי שיעור הרבה יותר ישלם לו הקב"ה, ומעתה יפה אמר שלמה המלך ע"ה אף חכמי עמדה לי (קהלת ב'), ופירשו ז"ל תורה שלמדתי באף פירוש ביגיעה היא שעמדה לי לשלי יחשב.	32828
ומעתה מובן היטב דברי הקב"ה למה אתה רוצה לישב בשלוה, הלא אם תלמד תורה ביגיעה ובאף על ידי טרדות עולם הזה, ותתייגע לפנות דעתך לתורה ועבודה על ידי יגיעה, הלא שכר בלי יגיעה בטל נגד שכר ביגיעה, ואיך תרצה להפסיד שכר נורא כזה? וניתוספו לו כ"ב שנה אבל על בנו, עד כי אמר כי ארד אל בני אבל שאולה, וגם יצחק בכה על צערו חנם ולא היה יכול לגלות לו, וביותר גדול צערו על שלא שרתה עליו השכינה.	32829
והנה יעקב שסבל בימיו כל כך צרות כמו שביארנו, ועכ"ז שחק הקב"ה ממנו מה שרצה לישב בשלוה מכאן ולהבא, ומעתה נוכל להבין מה הפסד מאוד של האדם היושב כל ימיו בשלוה, ומה שכרו גדול של הכובש רצונו ושובר מדותיו שזאת היגיעה יותר גדולה, מחלקם יהיה חלקנו אכ"ר.	32830
(חכמה ומוסר ח"א מא' רי"ד).	32831
מאמר תרצא	32832
וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען (בראשית ל"א א').	32833
וישב יעקב בשעה שצדיקים מבקשים לשבת בשלוה בעוה"ז, אמר הקב"ה לא דיין מה שמתקן להם לעוה"ב אלא שהם מבקשים לישב בשלוה בעוה"ז (בר"ר פ"ד), וצריכין אנו להבין מהו החטא של השלוה? מפני מה אמרו לא דיין הכי עין רעה יש בדבר?	32834
אמנם אם נתבונן בזה נמצא כי יש שלוה ויש מנוחה, והמה דברים סותרים זה את זה, שלוה נקרא בעת שלא יחסר לו שום דבר מפני שיש לו כל מה שירצה, ומוכן אצלו כל מה שהוא צריך ואינו צריך לדאוג כלום, יש לו דירה טובה וכל הצטרכות הגשמיות, יש לו מעות מזומנים לעת מצוא והמסחר שלו הולך כשורה, וכל הקנינים שלו עומדים תחת שמירה גדולה, אין לו שונאים שיבקשו נקמתו ומצב בריאותו טוב, המדות שבעי רצון הוא נכבד ודעתו מתקבלת בהסביבה שלו, ואין לו בן גילו אשר יקטין מעלתו ואינו משועבד לשום אדם, ובכל דבר שפונה מצליח זה נקרא שלוה.	32835
ועל מצב זה אמה"כ ושלות כסילים תאבדם (משלי א'), אם האדם אינו יכול לעמוד כי אם שיהיה שלוה מכל הצדדים וכל עניניו יסודרו כפי רצונו, אז הוא עומד בסכנה כי במעט שינוי שיהיה במצבו יפול משמים ארצה, כי אם הזמן יתחלף ומצבו מתחיל להתמוטט אז אין לו בסיס על מה לעמוד, וחיייו יהיו עשוקים ורצוצים בלי שום עונג ומנוחה, ומבלה ימיו בדאגות הבלתי פוסקות.	32836
ויש אדם שהוא חי חיי מנוחה, ומה נקרא מנוחה שאינו צריך לכלום, לא מצד שהוא מוקף בכל ההצטרכות ומאויי לבו, אלא מצד שאינו רוצה במה שבני אדם רגילים לרצות, ואינו מתאוה למה שהכל מתאווים, מפני שהוא מבין החסרון שיש בכל רצון, אשר יומם לא ינוח ולילה לא ישקוט, לכן עוזב הוא אהבת הרצון לגמרי ומשליך כל יתבו אל ה'.	32837
וע"י שמתבונן ומכיר חולשת הסיבות ובלתי התמדתם, הוא מכיר שהכל בידי שמים, ואין התועלת והנוק ביד הנברא אלא ביד הבורא, ועוזב הסיבות ובוטח בה' וגזרתו, ונכון לבו בטוח בה' כי מה שנגזר יבוא לו, כי מה ימנע דרך להגזרה? הלא הבורא חזק מכל, וכל מה שיצא מגזרת ה' הרי הוא דומה שכבר בא, ואינו צריך שישתדל עבורו כי לא יוסיף מאומה לגזרתו, ולא ימהר לה אפילו רגע אחד, כי כל דבר מונח תחת השגחה, וכל הסיבות והתחבולות יש להם פגע מפסיד להם.	32838
	32839
	32840
	32841
	32842
	32843
	32844
	32845
	32846
	32847
	32848
	32849
	32850
	32851
	32852
	32853
	32854
	32855
	32856
	32857
	32858
	32859
	32860
	32861
	32862
	32863
	32864
	32865
	32866
	32867
	32868
	32869
	32870
	32871
	32872
	32873
	32874

וכיון שכן למה לו לבטוח על משענת קנה הרצוץ? ומה שלא קדם בגזירת הבורא עליו, גם כי יהפכו כל העולם להוסיפו לא יתכן להם בשום אופן, כי כל החריצות היא רק תולדה מגזרת ה', וכל הויות העולם לא ינועו בלעדו, והבטיחה תורתינו הקדושה במאמר ברוך הגבר אשר יבטח בה', בשנת בצורת לא ידאג ולא ימיש מעשות פרי (ירמיה י"ז).	32875
וכיון שכן הוא למה לו לישא משא בחנם ולעבוד עבודה שאינה שלו, כוחו חזק בבטחונו ובמנוחת נפשו, וכמו שהובא בחו"ה (שער אהבת ה'), על אחד שהיה קם בחצי הלילה ואמר, אלקי הרעבתני אפילו אם תשרפני לא אוסיף כי אם אהבה אותך ושמחה בך, הרי לנו מזה מנוחת נפשו שהיה קם בחצי הלילה בשמחה כ"כ עצומה, כן מרגיש כל מי שבטח בה' ואינו דואג על שום דבר, אם יש לו הוא טוב ואם אין לו גם זו לטובה, משמועה רעה לא ירא כי כל פצצה יש לה כתובת שלה, ולא ירצה זולת מה שבחר לו הבורא, לכן יקויים בו הכתוב כבוד חכמים ינחלו.	32877 32878 32879 32880 32881 32882 32883 32884
נמצא המנוחה והשלוחה המה שני דברים הפכיים, מי שרוצה לחיות דוקא חיי שלוחה, שיהיה הכל נמדד עם רצונו, אז יפול רוחו בקרבו מכל דבר שהוא נגד רצונו, אבל מי שחי חיי מנוחה אז שוה אצלו אם המקח עשרים רונ"כ ליטרא לחם או פחות, אם מבקרים אותו או לא, ונמצא כי יש בכלל מנוחה שלוחה אבל אין בכלל שלוחה מנוחה, והבר דעת שמכיר המציאות ראוי לו לבקש רק חיי מנוחה.	32885 32886 32887 32888
אם נתבונן בעצם חיי המנוחה נמצא כי יש שני מינים, יש מנוחה עם נסיונות כמו שאמר החסיד הנ"ל אם תשרפני באש לא אוסיף כי אם אהבה אותך ושמחה בך, כי הוא מרגיש מנוחת הנפש ושמחה עצומה בעת הנסיון, ואינו קורא זה נסיון אלא חיים, כי אז מוציא כל כוחותיו וגבורתו ובטחונו בה' מכח אל הפועל וזה תכלית החיים, וכל שיתמיד יותר הנסיון או שבא נסיון אחר ברציפות, אינו מרגיש זה לעול ולמקרה רע אלא אדרבה אז יתעורר כל הרוח חיים שלו, ואז הוא מרגיש כי הוא חי לפי דרך השלמות, והוא שבע רצון ללחום אז מלחמת היצר של כתלמיד חכם נדמה לו, מה שבא אצלו בחשבונות מן הכתוב והקבלה.	32889 32890 32891 32892 32893 32894
ולא יניח את עצמו להתרמות ולהתפתות מהרהורי היצר, ואין לך רוח חיים גדול מזה, כי הרגשתו גבוהה מאוד ושכלו מזוקק ומופשט מכל הנגיעות, ומעת שירגיש האדם אשר יכול ללחום עם הטבע לנצחו לפי השקפתו הגבוהה, מופשט מכל התפעלות הטבע ומכל הרגשי החושים והרצונות, אז יתן לו ההרגש הזה נעימות עצומה, ובכל שיתמידו הנסיונות בתכיפות ויתמידו נצחונותיו, כן יתמיד ויתעלה הרוח חיים שלו, ולא יפול במחשבתו הרהור של לא הן ולא שכרן, כשם שאין אדם מבקש לסלק מעצמו רוח החיים, כי הנסיון והחיים אחד הוא.	32895 32896 32897 32898 32899 32900
ויש לפעמים אשר אחר שעבר נסיונות רבות ומלחמות חזקות עם טבעו והרגליו, יתכן שיפרח במחשבתו הרהור דק מן הדק, כדמיון שאמרו חז"ל לא הן ולא שכרן, בחשבונות רוחניות אשר מבלי נסיונות יהיה מצבו הרוחני ביתרון מעלה, ואף שהוא עדיין עומד במעלתו ובטהרת לבו ומסירותו אל התורה, מ"מ מתמלא בלבו הרהורים לנוח מעט מנסיונות רצופים מפני חשבונות רוחניים, ויש בזה צדדים רוחניים אשר נשקלים בדעתו, ולפעמים מכריע הרוחניות לצד השלוחה, אשר אם יהיה מצב הגשמי שלו יותר בריווח, אז יוכל לעמוד ברצון חזק יותר בעבודת הבורא.	32901 32902 32903 32904 32905 32906
ונוכל להבין זה בדברי חז"ל במה שאמרו ביקש יעקב לישב בשלוחה, השלוחה שביקש הוא לא כתנאי לקיום התורה והשלמות כלל, אלא שעבר הרהור דק מן הדק במחשבתו להיות שלו מעט מן הנסיונות הרצופים והמתמידים, בחשבון שמא יהיה אז הרוחניות שלו לפי שיקול דעתו יותר טוב ויותר גבוה.	32907 32908 32909
אלא שמדרכי ההשגחה אשר רגלי חסידיו ישמור הראה לו הקב"ה החלטה ברורה, אשר יפה אחד בצער ממאה שלא בצער, כי עיקר תועלת האדם הוא רק מן הנסיון, לכן קפץ עליו רוגזו של יוסף כי רק מנסיונות רצופים ותכופים יתעלה האדם, כמשה"כ עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, הרי שדוקא 'עתה' נעשה לירא אלקים, כי הדעת האמיתית לא היה חסר לו מקודם אלא שהיה חסר לו הפועל, ועל ידי הנסיון הוציא כוחותיו מכח על הפועל.	32910 32911 32912 32913 32914
לכן מיד כשבקש יעקב לישב בשלוחה, היינו לנוח מעט מנסיונות רצופים מיד קפץ עליו רוגזו של יוסף, לא בתור עונש אלא בתור שמירה שלא יטעה בדרכו, מפני שרק בנסיון הוא ההצלחה, וזהו מה שסיים המדרש לא דיין לצדיקים שנוחלים עוה"ב אלא שרוצים לישב בשלוחה בעוה"ז, לא מטעם עין הרע ח"ו אלא מטעם שזהו כל ההצלחה שיעמוד בנסיון, וזו היא כל הבחינה על אהבתו הטהורה לאלקים, ומפני זה צריך האדם להיות משתוקק הרבה לנסיונות רצופים ותכופים, כי רק המה האמצעים המגיעים את האדם למדרגות הגבוהות.	32915 32916 32917 32918 32919 32920
וכמו שאי אפשר לאדם לעלות למגדל גבוה בלי סולם, כך א"א להגיע למדרגה גבוהה בלי נסיון, וכיון שהנסיונות הוא הדרך דנוחלים על ידם העוה"ב, היו צריכים מפני זה לחבב הנסיונות ולהשתוקק אחריהם, ולסוף רוצים לישב בשלוחה שעובר במחשבתם ספיקות בהדרך הזה, ואין מקום להרהור וספק כי ודאי	32921 32922 32923

וברור כשמש שרק זו היא הדרך, כמשה"כ וירא מנוחה כי טוב ויט שכמו לסבול, כי רק ע"י הסבלנות יגיע לחיים הרוחניים.	32924
	32925
נמצא שכל הקושיות על דרך ה' והעיוכים שפוגש האדם בדרך העליה שלו, מצד תביעות הטבע ורתיחת הדם של הרצון, זה גופא הוא התירוץ שמפני זה ראוי לך דוקא לבקש שבירת המדות, כי אם ילך בדרך רצונו יוסיף עצים על האש, והקנאה והתאוה והכבוד מציאין את האדם מן העולם, נמצא שאין שום דרך לנטות אחר הרצון, אלא אדרבה על ידי הסכמתו שלא יחזור להשביע רצונו ישקיטנו.	32926
	32927
	32928
	32929
וכל הקושיא מצד הנסיון זהו גופא התירוץ, כי אדרבא מפני שהנסיון שובר אותו לכן עליו להחזיק מעמד ולבקש עצות איך לעמוד, כי אם יסוג בעת הנסיון לא ישאר ממנו כלום, ולכן היא הנותנת שיהיה תקיף ולא יפול ביאוש כמ"ש צדיקים ילכו בם, ואם אין לך עת עשה לך עת, ואם לא יבקש האדם להמצא בחבורה גבוהה, ויחכה על 'ממילא' לא יעלה בידו כלום, כי לא יגעת ומצאת לא תאמין (מגילה ו.), ואם יעזוב עצמו על מחר גם למחר יחשוב כן ואין לדבר סוף, וזה גופא מחייב לו שיתן כל המחור בעד היום, כי אם יתן היום בעד המחור לא יהיה לו לא היום ולא מחר.	32930
	32931
	32932
	32933
	32934
	32935
וכן הקושיא של נסיונות רצופים זו גופא התירוץ, כי רק אז ימצא המבקש בחינה לדרכו וכח להתגבר על רצונו, ולסבול גזירת ה' כמו שהוא בלי תרעומת וטענה, אלא כמו שאמר דוד המלך ע"ה חסד ומשפט אשירה, ואמרו חז"ל אם חסד אשירה ואם משפט אשירה.	32936
	32937
	32938
נמצא כי הנסיונות צריכים לגרום לו באמת שיתבונן על מצבו וישיב לבו אל ה', כי במילי דעלמא גורם לו הנסיון לבקש יותר ולעיין על מצבו ביתר דקדוק, ואם אינו עושה כן אין התאוה גורם בזה, כי אם עבירה גוררת עבירה מצד רוח הטומאה ולכן אינו מרגיש כלום, אבל מי שמשים לב על דרכיו הוא רואה בחוש כי אין לו עצה אחרת, כי אם לעקור השלוה אשר ממנה כל חטא וכל גנות, ולחייב עצמו לבקש חיי המנוחה האמיתית.	32939
	32940
	32941
	32942
	32943
	32944
	32945
מאמר תרצב	32945
וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען (בראשית ל"א א').	32946
אמרו חז"ל (בר"ר פ"ד), בקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף, אמר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעוה"ב, אלא שמבקשים לישב בשלוה בעוה"ז, תבעו חז"ל מיעקב אבינו שבקש לישב בשלוה, הגם שזה בא מצד מעלתו וגדולתו של יעקב, שיעקב היה מפחד לזוז אף רגע מהאהל משום גודל יראתו ופחדו מהרחוב, ודוקא בידועו גודל חובתו לצאת לרחוב, משום זה בא לו כל היראה והפחד הגדול הלזה, ומצד מעלה זו היה בוחר תמיד לאהל, ונטמן י"ד שנים להיות באהל עוד איזה זמן, וא"כ הלא זה מצד מעלתו ואעפ"כ תבעו הכתוב בקש יעקב.	32947
	32948
	32949
	32950
	32951
	32952
רק הקב"ה בוחן לבות הוא ראה בהבקש יעקב הלזה הרהור דק מן הדק עד אין נבדק של לישב בשלוה, שזהו מה שאמרו חז"ל (ב"ק נ.), שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה, שבדקדוק כזה שהיה עם האבות הק', רק שם היה מקום טענה על יעקב אבינו בכחוט השערה שבקש לישב בשלוה, מדת יושב אהל גרמה לו שהיתה טענה עליו במתי יבוא לידי, ובזה תובע הכתוב על בריחה מעוה"ז, שכל מגמתו של האדם צריכה להיות שלא לישב אף רגע בשלוה, אלא לצפות תמיד ולחכות בכליון עינים לתלאות, למתי יבוא לידי ואקיימנו.	32953
	32954
	32955
	32956
	32957
	32958
כל אחד ואחד רואה בחוש שמקום הצלחת כל הגדולים היה דוקא במצב של נסיונות וקשיים, במצב של יצר הרע, כל אדם יוכל לבחון זאת על עצמו, אם במצב של שלוה כשהוא שליו ושבע ולא חסר לו שום דבר אז ישב וילמוד, וכשאך ייעף קצת בהקושי הכי קטן יפסיק מלימודו, מי בער ולא יבין את זאת שזה אינו שוה כלום, ועל יסוד זה יאותו דברי הרמח"ל שמתוך גודל הפרסום גודל ההעלם, שאחרי שכל זה כ"כ פשוט וברור, בכל זאת אין לשום איש ידיעה מזה כלל.	32959
	32960
	32961
	32962
	32963
האדם בענין זה הוא בבחינת אפיקורוס, כל הנהגת האדם בזה היא כאילו כל התורה היתה רק במצב של שלוה, אבל כשהוא פוגע בקצת קושי אזי הריהו כבר משבר כלים בחמתו, דבשעת כעסו הכרת פניו ענתה בו כאילו הוא מתמיה ושואל, וכי במצב כזה ג"כ ישנה תורה? כ"כ הינם עם הארציים ביסוד זה, שהרי באמת רק בזה הוא אתחלתא של האדם, ודוקא שם הוא יסוד התורה, שכל עבודתו של האדם והצלחתו הוא דוקא במצב של קשיים, וכל מה שירבו הנסיונות כל מה שיגדל היצר בשעת כעסו, רק במצבים ההם שם תורה"ק, ושם היא כל עבודתו של האדם, וזהו שאמר הכתוב אדם לעמל יולד. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' ק"א).	32964
	32965
	32966
	32967
	32968
	32969
	32970
	32971
מאמר תרצג	32972
וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען (בראשית ל"א א').	32973

בקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף, אמר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם	32974
לעוה"ב אלא מבקשים לישב בשלוה בעוה"ז (רש"י שם), ובמדרש איתא, אמר ר"א בשעה שהצדיקים	32975
יושבים בשלוה ומבקשים לישב בשלוה בעוה"ז השטן בא ומקטרג, אמר לא דיין מה שהוא מתוקן להם	32976
לעולם הבא אלא שהם מבקשים לישב בשלוה בעולם הזה (בר"ר ד.א.).	32977
והנה פשטות דברי חז"ל קשה מאוד, וכי מה איכפת לו להקב"ה אם הצדיקים ישבו בשלוה בעוה"ז, וכי	32978
עינו צרה בהם ח"ו? ואף שאמרו לא כל אדם זוכה לשתי שולחנות (ברכות ה:), הרי לא אמרו אי אפשר לו	32979
לאדם לזכות לשתי שולחנות, אלא שלא לכל אדם יש שתי שולחנות אבל מי שזוכה זוכה.	32980
אבל הביאור הוא, כי כשהצדיקים מבקשים לישב בשלוה בעולם הזה מגרעת היא במעלת נפשם, ואות היא	32981
כי עדיין לא יספיק להם מה שמתוקן להם לעולם הבא, אינם מוצאים די מרגוע ונועם לנפשם במה שמוכן	32982
לפניהם, ועדיין הם מבקשים שלוח גופנית פשוטה, וזה מפני שחסרה להם ההשגה הראויה בענינים	32983
רוחניים, הכרתם אינה בהירה במדה שלמה, והסכמתם איננה תופסת את מקומה הראוי במחשבתם ובלבם,	32984
ועוד נשאר מקום אצלם בענינים הפשוטים לתור להם מנוחה בעולם הזה, והקב"ה הוא הבוחן לבבות,	32985
ורואה אותה הפחת והחסרון ונתבעים על זה.	32986
מיד קפץ עליו רוגזו של יוסף, הורונו חז"ל שמדת הקב"ה עם בראויו היא מדה כנגד מדה, ואם כן יש	32987
למצוא במדת העונש רוגזו של יוסף המדה כנגד מדה, איתא במדרש (וישב פ"ו), אמר ר' ברכיה בשם ר'	32988
יודא בר' סימון, ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים שלול בקולרין לקיים מה שנאמר כי גר יהיה זרעך,	32989
אמר הקב"ה בני בכורי הוא ואני מורידו בבזיון הריני מוריד בנו לפניו, ויוסף הורד מצרימה ואח"כ הוריד	32990
את יעקב למצרים, משל לפרה שמושכין אותה למקולין ואינה נמשכת, מה עשו? משכו את בנה לפניה	32991
והיתה הולכת בעל כרחא שלא בטובתה?	32992
והנה דברי המדרש לפי פשוטם קשים מאוד, כי מה הוסיף לנו משל זה לפרה שמושכים אותה למקולין	32993
ואינה נמשכת, ולמה אנו צריכים למשל? הן המשל בא בכל מקום לבאר ענין שקשה להבינו בלעדו, אבל	32994
כאן הדבר מובן לנו גם בלי המשל, כי יעקב אבינו ירד אל יוסף בנו למצרים ואין המשל מוסיף מאומה.	32995
אולם כשאנו מתבוננים יותר בענין זה, עלינו להשתומם ולהתפלא מעומק חכמתם של חז"ל, ומעינם החדה	32996
החודרת לקרב לב פנימה, כי בהתבוננם בספור המעשה בתורה, ראו שבין המון החשבונות שהניעו את	32997
יעקב אבינו לירד אל יוסף בנו למצרים, פעל גם כח טבעי פשוט אשר עזר בהכרעתו לירד מצרימה, ועל זה	32998
מתחו חז"ל בקורת ואמרו, כי אם אהבתו ליוסף הכריעה אצלו לירד למצרים הרי זה משל לפרה! כי על	32999
מה ולמה ירד מצרימה הלא ידע כי מצרים מקום טומאה הוא?	33000
ואף שידע כי נגזר על צאצאי אברהם השעבוד במצרים, אבל בהדי כבשי דרחמנא למה ליה? וכל זמן	33001
שהיה יכול לישב במקום אבותיו בארץ כנען, לא היה לו לירד בעצמו מרצונו למצרים, אלא אם כן בהכרח	33002
וכפיה שלול בקולרין, אין זה אלא מפני שהכח הטבעי הפשוט שנמצא בפרה לאהוב את בנה ולרוץ אחריו	33003
למקולין, פעל גם בו שירד למצרים.	33004
הרי שהעונש היה מדה כנגד מדה, שנכשל באותה המדה ששלט בו הכח הטבעי שבקש לישב בשלוה	33005
בעוה"ז, ואף שבודאי היה זה מדה דקה שאנו לא היינו מרגישים בה כלל, אבל לפני הקב"ה הבוחן לבבות,	33006
גלוי כל כח ורגש אף הדק מן הדק, ועל זה נענש יעקב שנאבד ממנו בנו האהוב וכלתה נפשו אליו כ"ב	33007
שנה, ובהוודע לו כי עוד יוסף בנו חי נמשך מיד לירד אליו מצרימה, לא היו דרושים שלשלאות וקולרין	33008
להורידו מצרימה כי אם כח זה, כח הטבע הוא שהוריד אותו שמה, ובאותו כח רץ מצרימה כפרה אחר בנה	33009
למקולין.	33010
למדים אנו מזה עד כמה קשה לאדם להגביר השכל על הטבע, ומה מאוד צריך הוא לעבוד בזה, כי תמיד	33011
הוא נמצא בסכנה, שכל דבר קל וקטן יסב את לבו מהכרותיו השכליות וילך אחר רגשותיו הטבעיים,	33012
והדרך הישרה להנצל מסכנה זו היא ע"י התפלה, כשישים תמיד לבו לתפלתו אשר בה הוא מוצא יסוד	33013
האמונה בהשגחת הבורא ורוממות אל, ובהתחזק אצלו הכרתו בכח ה' ונפלאותיו, וידע שהכל תלוי אך	33014
ברצונו ית', יתדבק ממילא אל ה' ויתרומם מעל רגשותיו השפלים המושכים אותו למטה ומעמעמים את	33015
כח השכל. (שיעורי דעת ד' שיעור ג').	33016
	33017
מאמר תרצד	33018
וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען (בראשית ל"א א').	33019
בקש יעקב לישב בשלוה, אמר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא אלא שמבקשין	33020
לישב בשלוה בעולם הזה, קפץ עליו רוגזו של יוסף, וצריך עיון מהו לא דיין לצדיקים, כלום אין עין טובה	33021
למעלה ח"ו? ובאמת בבראשית רבה כאן הגירסא, בשעה שהצדיקים יושבים בשלוה ומבקשים לישב	33022
בשלוה בעולם הזה השטן בא ומקטרג, אמר לא דיין הרי שהשטן טוען כך.	33023

וצריך לומר שגם לרש"י השטן הוא שמקטרג כן והקב"ה הסכים עמו, אבל לפעמים הקב"ה מסכים רק לחלק מקטרוגו של שטן, והיינו בחינת עירוב רחמים בדין, מה שאין כן כאן שהסכים הקב"ה לכל הקטרוג כולו מלה במלה, ומה יגדל הפלא למה לא זוכין הצדיקים בזה לתערובת רחמים? ויותר מזה הן בחינת יעקב היא הבחנת העולם הזה לשם שמים בשלמות, ואם כן כוונתו בבקשת השלוח היתה רק לשם שמים שתסייע לו בעבודת ה', ואם כן למה יעכבוה ממנו?	33024 33025 33026 33027 33028
ואם משום שכבר קנה יעקב את השם ישראל, והיינו בחינת ההסתלקות מהבחנת העולם הזה, וכלי העולם הזה לא מעלין ולא מורידין לו עוד בעבודתו, ולא שייכת אצלו בקשת שלוח כלל, אין לומר כן כי הרי לא נקבעה בו בחינה זו, אלא לפעמים היה בבחינת יעקב ולפעמים בבחינת ישראל כמ"ש בזהר (בראשית קע"ד), דאברהם כתיב והיה שמך אברהם על כן נקרא כך תדיר, מה שאין כן ביעקב דכתיב כי אם ישראל יהיה שמך, לזמנין אקרי יעקב ולזמנין אקרי ישראל וכולן בדרגין ידיען, וכד אתעטרו בנוי בכהנאי ולואי ואסתלקו בדרגין עלאין מדרגת בית המקדש, כדין אתעטר בשמא דא תדיר והיינו יהיה שמך, ואם כן ישתמש בשלוח לעבודתו שבבחינת יעקב?	33029 33030 33031 33032 33033 33034 33035
אכן יש בזה דבר עמוק מאוד, יש בחינה אשר צריך אדם לומר לחסדים די א"א לי לקבל יותר, ויש מדרגות רבות באמירת די וכל אלה המדרגות ברכות הן, מתנה גדולה היא מדרגת אמירת די, וברכות גדולות ומתנות יותר חשובות הן המדרגות שאין פוסקין מבקשת די, אך הברכה היותר עליונה נאמרה בפסוק והריקותי לכם ברכה, אוריק את שק הברכות עד שתצא אליכם הברכה העליונה ביותר, ומהי? עד בלי די היינו שלא תוכלו עוד לומר די, זאת היא המדרגה הבאה אחר אמירת די שאיננה פוסקת, וזהו אמרם ז"ל (שבת לב.), עד שיבלו שפתותיכם מלומר די, השפתים אמרו כל כך די עד שבלו ולא יוכלו עוד לאומרו.	33036 33037 33038 33039 33040 33041 33042
ביאור הדברים כך הוא, יש שאינם רוצים לקבל מחבריהם מרוע לב, כי לא ירצו להתחייב להם הכרת טובה, וראוי להתנהג ככה כלפי הרשעים, שלא לקבל טובות מהם כדי שלא נבוא להחניפם, וכך אמר אברהם אע"ה למלך סדום, אם מחוט ועד שרוך נעל ולא תאמר וכו', אבל יש מי שאינו רוצה לקבל משום שסובר שלא תהיה היכולת בידו להכיר טובה כדבעי, וירגיש את עצמו בזה כבעל חוב וגזלן, המסרב לקבל משום זה הוא בעל מדרגה גבוהה, זהו שורש ענין אמירת די להקב"ה.	33043 33044 33045 33046 33047
יש והנברא מרגיש את עצמו כל כך שפל ובטל כלפי השי"ת, עד שמוצא בלבו שכל מה שיעשה ויאמר להכיר טובה ולהודות להשי"ת על רוב חסדיו, הריהו ממש כלא כלום לעומת חובו לפי הטובות והנפלאות הבלתי פוסקות, והחסדים הבלתי מוגבלים אשר יעניקו השי"ת בהם, זוהי הבחינה אשר אנו מוצאים בתפלת נשמת, אלו פיננו מלא שירה כים ולשוננו רנה כהמון גליו, אין אנחנו מספיקים להודות לך ה' אלקינו על אחת מאלף וכו', התבטלות זו כלפיו יתברך עלולה להביאנו להרגיש בעומק לבנו את התשוקה הגדולה לומר לטובות די.	33048 33049 33050 33051 33052 33053
אבל גם זה איננו שיא המדרגה, במה מגיעים אל ההתבטלות השלמה האפשרית בתוך הבריאה, אימתי היא הדבקות הגמורה? כשמגיעים בהתבטלות אל נקודת הכרת, מי אני אשר לא ארצה להתחייב במה שאינני יכול, הן אני בטל ומבוטל כל כך שאיני שייך אפילו לרצות, וכי איך שייך בנברא פעוט כמוני רצון נפרד מרצונו יתברך? ואם רצונו שאקבל איך אפשר שאסרב? התבטלות זו לעומת רצונו של הקב"ה שגם כל אפשרות הסירוב בטלה, זוהי מדרגת עד שיבלו שפתותיכם מלומר די, אין כבר שפתים אין אפשרות לומר די, זוהי הברכה העליונה ביותר.	33054 33055 33056 33057 33058 33059
לפי גדרים אלה נבין בחינת הטענה, לא דיין לצדיקים מה שמוכן להם לעולם הבא, למה אין הצדיקים אומרים די על עולם הבא שלהם, ולא רק זאת אלא שגם מבקשים שלוח בעולם הזה, בבית דין של מעלה מקום שדנים את הצדיקים הכי גדולים גם שם השטן מקטרג, תובע מהם לפי ערכם כי הקב"ה שם חוק לדקדק עמהם כחוט השערה, לא על פי הגדר הרגיל של עבירות תובע מהם הקטיגור, אלא הוא מבקש לדונם במדת הדין על מה שאינו נתפס בהשגת שום אדם, אלא בהשגת הצדיקים עצמם לפי מדרגתם.	33060 33061 33062 33063 33064
לפי רום מעלתם זוהי עבירה גדולה, לא דיין במה שמתוקן להם לעולם הבא, לא הרגשתם ולא בקשתם די, די בעולם הבא איננו יכולים לקבל יותר שהרי איננו כלום, ויותר מזה בקשתם שלוח בעולם הזה, ואם גם שלוח לשם מצוה באמת ממש, אבל הרי בקשתם ובעולם הזה, והקב"ה מסכים לגמרי עם הקטיגור ופסק כמדת דינו, כך קפצה עליו רוגזו של יוסף. (מכתב מאליהו ח"ב ד' 221).	33065 33066 33067 33068 33069
מאמר תרצה	33070
וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען (בראשית ל"ז א').	33071
פירש"י ביקש יעקב לישב בשלוח קפץ עליו רוגזו של יוסף, אמר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעוה"ב אלא מבקשים לישב בשלוח בעוה"ז עכ"ל, ודאי לא נתכוון יעקב אבינו לישב בשלוח להנות	33072 33073

מעוה"ז, אלא שאחרי כל תלאותיו רצה את שלוות הנפש לעסוק בתורה ללא מפריע, ולכאורה אין לך	33074
תאווה כשרה מזו, ומ"מ נתבע יעקב ע"ז שלא דיין לצדיקים וכו', כי עוה"ז לא הוכן לעבודת ה' מתוך	33075
שלווה, עיקר העבודה היא מתוך הדחק, טוב אחת בצער ממאה שלא בצער, וכיון שחשבון השכר לפי	33076
הצער, הרי שעיקר העבודה היא בצער.	33077
זאת ועוד לא זו בלבד שאדם השקוע במותרות חסר לו מעיקרי עבודת ה', ואין לו את השכר של אחת	33078
בצער, אלא שגם עצם לקיחת המותרות והנאתו מהן מורידה לו משכרו לעוה"ב, כי כל מה שיש לאדם יתר	33079
מן ההכרחיות בא על החשבון העתיד, והוא מה שאמרו חז"ל בסוף (שמו"ר נ"ב ג').	33080
מעשה בתלמיד אחד של רשב"י שיצא לחו"ל ובא עשיר, והיו התלמידים רואין אותו ומתקנאין בו והיו	33081
מבקשים לצאת לחו"ל, הוציאן רשב"י לבקעה אחת של פני מרון והתפלל ואמר, בקעה בקעה המלאי דינרי	33082
זהב, התחילה מושכת דינרי זהב לפניהם, אמר להם אם זהב אתם מבקשים הרי זהב טלו לכם, אלא היו	33083
יודעים כל מי שהוא נוטל עכשיו חלקו של עוה"ב הוא נוטל, שאין מתן שכר התורה אלא לעוה"ב היו	33084
ותשחק ליום אחרון ע"כ.	33085
למדונו חז"ל שכל מה שלוקח מהעוה"ז בכדי שירווח לו מחלקו בעוה"ב הוא נוטל, שהעבודה מתוך הדחק	33086
היא הנרצית והנדרשת מן האדם ולשמה הושם בעוה"ז, וכל שיש לו יותר מן ההכרחיות ללא תכלית הוא,	33087
ואין לאדם זכות להנות שלא לצורך עבודת ה' אלא רק בתורת שכר הוא, ולכן מחלקו בעוה"ב הוא נוטל.	33088
ומה הן ההכרחיות הנדרשות לאדם ומה נחשב מותרות, נתבונן במעשה דר"ש בן חלפתא (שמו"ר שם),	33089
לדעת עד היכן הדברים מגיעים, מעשה בר"ש בן חלפתא שבא ערב שבת ולא היה לו מאן להתפרנס, יצא	33090
מן העיר והתפלל לפני האלקים וניתן לו אבן טובה מן השמים, נתנה לשולחני ופרנס אותה שבת, אמרה לו	33091
אשתו מהיכן אלו, א"ל ממה שפרנס הקב"ה, אמרה אם אין אתה אומר לי מהיכן הן איני טועמת כלום, א"ל	33092
נתפללתי לפני האלקים וניתן לי מן השמים, אמרה לו איני טועמת כלום עד שתאמר לי שתחזירה במוצאי	33093
שבת, אמר לה למה, אמרה לו אתה רוצה שיהא שולחנך חסר ושולחן חברך מלא ע"ש.	33094
הרי שמצבם כ"כ דחוק היה שלא היה להם צרכי שבת, יין לקידוש וחלה לסעודה עד שהתפלל, ובדרך נס	33095
קיבל אבן טובה, ובכ"ז עמדה אשתו על דעתה בהריחה את האמת שכל זה על חשבוננו בעוה"ב, הרי דאף	33096
שאין להם צרכי שבת, עדיין נחשב להם שלא חסר להם כלום מהמוכרח, ואם ביכולתם להתקיים ולקיים	33097
עבודתם בדחקם הם, כל מה שיהיה להם יתר על זה נוטל משלחנם לעולם הבא.	33098
והדרך להגיע למדרגה זו, מצינו בגמ' (נדרים נ.), ר' עקיבא איתקדשת ליה ברתיא דכלבא שבוע, שמע	33099
כלבא שבוע אדרה הנאה מכל נכסיה, אזלה ואינתסבא ליה בסיתרא (נשאת לו בימו החורף), היו ישנים	33100
בין התבן שלא היה להם כרים וכסתות, אתא אליהו אידמי להו כאנשא וקא קרי אבבא, הבו לי פורתא	33101
דתיבנא דילדה איתתי ולית לי מידעם לאגונה, אמר לה ר"ע לאינתתיה חזי גברא דאפילו תיבנא לית ליה,	33102
אמרה לי' זיל הוי בי רב, ועי"ש בר"ן שעשה אליהו כך כדי לנחמם ולהראות להם שיש עניים יותר מהם.	33103
טבע האדם הוא שכשרואה את העשיר מרגיש עצמו חסר ומצטער על חסרונו, והסיבה העיקרית מפני	33104
שהמותרות נעשות כהכרחיות אצלנו, בגלל שלזולתו יש המותרות האלו או יותר מהן, אמנם דרך סלולה	33105
לעבודת האדם היא להסתכל בעניים ממנו, ואז ירגיש את טובת ה' עליו ולא יחשיב את מצבו כחסר, כי	33106
בעוה"ז הכל נמדד לפי דמיון האדם לזולתו, וזהו שלמדו ר"ע ובת כלבא שבוע מאליהו, דעביד להו קורת	33107
רוח ונחמם מדאגת חסרונם.	33108
וזוהי תשובתה לרבי עקיבא זיל הוי בי רב, שאם לא חסר לנו מההכרחיות מאומה, אין לך פטור מלהיות	33109
עמל בתורה, ומזה יצא רבי עקיבא, וז"ל החובת הלבבות (בשער עבודת האלקים פ"ז). להיות עינו תמיד	33110
על מי שהוא למטה ממנו ברוב הטובות, לא על מי שהוא למעלה ממנו, ועי"ש במפרשים שע"ז ישמח	33111
בחלקו ויראה חסד אלקים עליו, ולא יתקנא במי שטוב להם ממנו.	33112
רצונו ית' שנהיה עמלים בתורה, אם בחוקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה, הדרך להגיע לדרגת עמל	33113
בתורה מפורש באבות פ"ו, כך היא דרכה של תורה פת במלח תאבל ומים במשורה תשתה, ועל הארץ	33114
תישן וחיי צער תחיה, אז שייך ובתורה אתה עמל, כי כל אלו אינם מעלות אלא הקדמות לבתורה אתה	33115
עמל.	33116
ולא רק שזוכה להיות עמל בתורה אלא שזוכה גם לאושר בעוה"ז, כמ"ש שם אם אתה עושה כן אשריך	33117
בעוה"ז, וטוב לך בעוה"ב, אדם המשועבד לתאוותיו לעולם לא נח, אין אדם מת וחצי תאוותו בידו, צער	33118
ויגון יסבול על שנדמה שחסר לו, ולא יוכל לתת שבח והודיה על האושר בעוה"ז שניתן לו כי איננו	33119
מאושר, אכן אם יחיה אדם על דרך חז"ל ולא ישתעבד אלא להכרחיות, נעדר ממנו כל קנאה ותאוה ותמיד	33120
שמח בחלקו, וזהו שאמרו אמר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להן לעוה"ב, שמקום קבלת השכר	33121
לצדיקים הוא בעוה"ב.	33122

יעקב אבינו אמר בתפילתו ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש, לא ביקש אלא מה שמוכרח לו, וכן כששלח את בניו למצרים לשבור אוכל, אמר שובו שברו לנו מעט אוכל, רק מעט ההכרחיות ולא יותר, וגם זה לא אמר עד אחרי אשר כילו לאכול את השבר אשר הביאו, גם יהודה אמר ליוסף ויאמר אבינו שובו שברו לנו מעט אוכל, ר"ל שאבינו שלח אותנו בעד ההכרחיות ולא בעד מותרות.	33123
גם הבגד ללבוש שביקש יעקב ודאי על דרך זה היה, חלילה להעלות על הדעת שנתכוין לבגדי פאר אשר אצלנו הם בגדרי הכרחיות, אלא כענין זה שמצינו (נדרים מ"ט), דביתהו דרבי יהודה יצאה לשוק קנתה צמר ועשתה ממנו גלימה, כד נפקת לשוקא מיכסיא ביה וכד נפיק ר"י לצלויי הוא מיכסי ביה ומצלי, כשהיתה יוצאת לשוק לבשה אותו, ור"י כשיצא להתפלל היה מתלבש בו, וכד מיכסי ביה הוה מברך ברוך שעטני מעיל, שהיה חביב עליו כל כך וחשוב כמעיל, שלא היה להן אחר רש"י ור"ן ע"כ.	33124
ויש להתבונן איזה בגד היה זה, שהרי אם כלי גבר הוא מצווה בלא יהיה כלי גבר על אשה, ואם שמלת אשה היא מצווה בלא ילבש, וצ"ל שהגלימא לא היה אלא חתיכת בד שלא שייך בה שם בגד, ובכ"ז שמח היה בו כאילו היה מעיל, כי לא רצו ליהנות מעוה"ז כמבואר שם בגמ', ומובן מאליו שאם רק לבוש אחד היה לשניהם גם שאר צרכי הבית היה בהתאם, וזוהי בקשת יעקב אבינו בגד ללבוש לצורך לבישה ולא יותר.	33125
ההסתפקות במועט היא דבר שכולל ומקיף את כל דרכי עבודת האדם בעולמו, וזכות האדם שהגיע לכך גדולה עד אין שיעור, וזה מה שאמר רשב"י (סוכה מה:), אלמלי יותם בן עוזיהו עמנו, יכולנו לפטור את העולם כולו מן הדין מיום שנברא העולם עד סופו, ופירש"י שיותם צדיק היה ועניו, ובר"ח שם כתב שנתברר לו כי לא קיבל מזכויותיו בעוה"ז כלום.	33126
הנה ע"י זה שלא לקח לעצמו כלום בעוה"ז לא כבוד ולא מותרות, יש ביכולתו לפטור את כל העולם כולו מן הדין בלי גבול, וכן אמרו (תענית כד:), כל יום ויום בת קול יוצאת ואומרת כל העולם ניזון בשביל חנינא בני, וחנינא בני די לו בקב חרובין מע"ש לע"ש, דפשוט שאין כאן צירוף של שני דברים, אלא שמכח זה שחנינא די לו בקב חרובים מע"ש לע"ש, ואינו נוטל לעצמו מעוה"ז כלום, הוא שכל העולם כולו ניזון בשבילו. (שיחות מוסר).	33127
	33128
	33129
	33130
	33131
	33132
	33133
	33134
	33135
	33136
	33137
	33138
	33139
	33140
	33141
	33142
	33143
	33144
	33145
	33146
מאמר תרצו	33147
וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען (בראשית ל"א א').	33148
וברש"י ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף, אמר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעוה"ב אלא שמבקשים לישב בשלוה בעוה"ז, ומדוע באמת לא מי סני להון לצדיקים דאכלי תרי עלמא? ובכלל כיצד מבינים את השלוה של יעקב אבינו, האם כשלוה שלנו מדובר חלילה, הלא גם בשלותו זו היה מקיים וישכב במקום ההוא — אבל י"ד שנים ששימש בבית עבר לא שכב בלילה שהיה עוסק בתורה (רש"י כח יא).	33149
כל השלוה שבקש הלא היא רק מצב ללא רוגזו של יוסף, וא"כ מה באמת הטענה על הצדיקים שמבקשים לעבוד עבודת הקודש באין כל רוגז? מזה יסוד כי זהו הסוד של עוה"ב מעוה"ז (במ"ר יט א), עוה"ז הוא העולם של קשיים ועכובים עולם מלא רוגז, ומצב של בלעדי רוגזו של יוסף הרי זה כבר בחינה של עוה"ב כלפי המצב של רוגזו של יוסף, והרי זה איפוא כמבקש לזכות בעוה"ב בדילוג עוה"ז, וזה ודאי לא מישתרשי ליה לאינש.	33150
עם לבן גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי, הנה כיוון לומר לו כי שמר המצוות, ומה זה מזכיר עם לבן גרתי, האם רבותא בעלמא קא משמע ליה? אולם הם הדברים אשר כבר דיברנו, כי כל הלא נחשד על הגזל משתלם דוקא דרך לבן, יבוא לבן ויעיד כי לבן הוא המצרף, הוא הכור הברזל שבתוכו היה צריך יעקב אבינו לעבור, וא"כ שפיר מובן אשר אמר לו עם לבן גרתי, כי רק דרך זה מתקרא כי תרי"ג מצוות שמרתי, היה במצרף ובא שלם!	33151
מי הוא זה שיוכל להתבונן בענקיות זה המצרף, בכל אלה הנסיונות והקשיים הנוראים שהיו שם במצב של לבן, אחר כל המעשה של הלא ברחל עבדתי עמך שהיה שם אונאה גמורה, וסוף סוף כתיב ויעבוד עמו עוד שבע שנים אחרות, ואמרו חז"ל הקישן לראשונות מה ראשונות באמונה אף אחרונות באמונה, ואע"פ שברמאות בא עליו לא נולד אצל יעקב אבינו שום הוראת היתר, ולא היה אצלו אף חילוק קל בין האחרונות לראשונות, ולפי מה שפירשו חז"ל שאין מונים פחות מעשרה שאינהו מאה פעמים, ולאחר כל זה לא היתה אף תזוזה קלה באמונתו של יעקב אבינו ע"ה.	33152
זה לי עשרים שנה אנכי, הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה ותדד שנתי, זה נקרא שעבר תחת המצרף, כי מששת את כל כלי מה מצאת מכל כלי ביתך, ואמרו חז"ל (בר"ר עד ז), א"ר סימון בנוהג שבעולם חתן שהוא דר אצל חמיו, אפשר לו שלא ליהנות אפילו כלי אחד אפילו סכין אחד? ברם הכא מששת את כל	33153
	33154
	33155
	33156
	33157
	33158
	33159
	33160
	33161
	33162
	33163
	33164
	33165
	33166
	33167
	33168
	33169
	33170
	33171
	33172

כלי אפילו מחט אפילו צינורא לא מצאת, יבוא לבן ויעיד ביעקב שלא נחשד על הגזל, שהיה בתוך המצרף ויצא שלם.	33173
וזהו עם לבן גרתי ותרתי"ג מצות שמרתי, כי בלעדי עם לבן גרתי, בלעדי כל אלה הקשיים כל אלה העקולי ופשוטי שהתנגש בהם, אין הם קיומן של המצוות ולא על ידן יקנה עולמו, ומה איפוא כל תמיהתנו אם כל חיי יעקב היו לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רוגז (איוב ג' ב"ר פד א), והוא כל סוד עוה"ב מעוה"ז, אם ידע אדם סוד זה שכל עניני עוה"ז הם מצרף, אז יתיחס באופן אחר לגמרי לכל מקרה ומקרה, קודם המעשה ובשעת המעשה, ולאחר כל מעשה ומעשה יתבונן ויפשפש בעצמו, מה אני לאחר מעשה זה איך עברתי את המצרף האם שלם יצאתי? (דעת תורה).	33174
מאמר תרצז	33175
וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען (בראשית ל"ז א').	33176
וישב יעקב אמרו חז"ל ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף, אמר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים לישב בשלוה בעולם הזה, ויש להתבונן וכי מה איכפת לו להקב"ה שצדיקו ישבו בשלוה בעוה"ז, והנה אם נשאל לאחד מאתנו מה הוא צריך כדי להגיע לדרגה עילאית ברוחניות, תשובתו היתה שיהיה לו בית לימוד מרווח מרוהט יפה בספרים חדשים, וכלים נאים המרחיבים דעתו של אדם, וחלונות שקופים באויר צח ומצוחצח, ועל הכל מצב טוב בפרנסה תמידית מוכנת שלא יטרידו מנוחתו, ואז יכול להתמיד בלימודו בעיון ובהעמקה כראוי.	33177
ולכאורה לא נמצא סתירה בכונתו הרצויה לשם שמים, אבל כשנעמיק קצת יש לשאול, מפני מה חסר לך הרחבת הדעת אם אין לך מצב כזה, ולמה לא יורחב דעתך במה שיש לך, מוכרחים לומר כי הנך קשור בעבודות אהבת החומר אשר לו מורגש חסרון הדברים האלו, וא"כ דע כי הוטעית על ידו ורמית את עצמך כי רצונך בהרחבת הדעת, ואינו כך כי גוף אינו מתאוה להרחבת הדעת אלא להרחבת החומר, נמצינו למדים שעבודתו של האדם אינה להשיג ולקבל מה שאין לו, אלא לקנות חכמה במצב אשר נמצא בו, וזה בידו ובכוחותיו להשכיל ולהשלים עם מצבו לבל יגרע מעבודתו.	33178
וכבר הוזהרנו בתוה"ק ואהבת את ה' בכל מאדך, ובחז"ל בכל מדה ומדה שהוא מודד לך, היינו בכל מצב ומצב שברא לך הקב"ה הוי מודה לו, ודבר זה הורו לנו חז"ל באמרם הוי מודה לו במאוד מאוד, כי אם תרגיש להודות להשי"ת במאוד מאוד, בין על מדה טובה ובין להיפך ח"ו, שוב אין שום חילוק בין מצב למצב כי מה יש יותר ממאוד מאוד, והצדיק נתבע על זה ביותר כי קרוב הוא לשמים, ולבו ער ופתוח להבין דרכי השי"ת יותר מאחרים.	33179
וזהו מה שאמרו חז"ל ביקש יעקב לישב בשלוה, וכי משום מה רצה יעקב אבינו לישב בשלוה, ודאי חשב ומצא האדם שבמרכבה, שעל ידי זה יוכל לעלות על סולם מעלותיו הקדושים בתורה ויראה כראוי לו, אבל לא כן הוא במתיבתא דרקיעא, שם תמהים על בקשה זו וכרוז יוצא מלפניו ית', לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעוה"ב ועוד מבקשים לישב בשלוה בעולם הזה, כי יעקב אבינו נדרש שלא יפגום בהרגשתו אם שוכב על מצע רך של כרים וכסתות, או כאשר שכב על הארץ ואבן שם למראשותיו, בידוע כי גם שם והנה ה' נצב עליו! ומה צריך עוד.	33180
ומעתה צא וחשוב מהו הרושם שנתהווה ע"י בקשה זו שביקש יעקב לישב בשלוה, קפץ עליו רוגזו של יוסף, וזהי המדה שמדדו בה כנגד מדת בקשתו לישב בשלוה, שעדיין לא נח אבינו מצרת עשוי צרת לבן וצרת רחל, ושוב קפצה עליו צרת יוסף הקשה מכולן, וכאילו אומרים לו רצית בשלוה הא לך שלוה, נורא ואיום! וכ"כ למה? מפני שסביביו נשערה מאד שהקב"ה מדקדק עם חסידיו כחוט השערה, איזה חוט השערה ואיזה דקדוק, ומכאן גדולתו הרמה והנפלאה של יעקב אבינו, שעל מחשבה רגעית אחת שביקש לישב בשלוה כדי להתקרב עוד לה' ית', נענש עד כדי כך שקפץ עליו רוגזו של יוסף, כי כל מה שהוא סביביו יותר נשערה מאד יותר. (אור יהל ח"ב ד' ס"ו).	33181
מאמר תרצז	33182
וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען (בראשית ל"ז א').	33183
כבר ביארנו שמה שמכריזין קודם יצירת האדם חולה יהיה עני יהיה, מפני שלחלקו בעבודה נדרשים הכלים הללו, מצאתי בספרים הקדושים שיעקב בקש לישב בשלוה, מפני שסבר כי חלקו הוא בדרך השלוה, הלא נפרדה זוהמת הנחש בעשיו ויעקב היה קדוש מרחם, עד שבעודנו עובר פירכס לצאת כשעברה אמו אצל בית מדרשם של שם ועבר, וכיון שהיה לו לתקן חטא אדם הראשון בתוך עצמו כאמרם ז"ל יעקב אבינו לא מת, אם כן סבר שאין צורך לו ביסורים ויגיעה, וכהא דאדם הראשון קודם החטא	33184
33185	33185
33186	33186
33187	33187
33188	33188
33189	33189
33190	33190
33191	33191
33192	33192
33193	33193
33194	33194
33195	33195
33196	33196
33197	33197
33198	33198
33199	33199
33200	33200
33201	33201
33202	33202
33203	33203
33204	33204
33205	33205
33206	33206
33207	33207
33208	33208
33209	33209
33210	33210
33211	33211
33212	33212
33213	33213
33214	33214
33215	33215
33216	33216
33217	33217
33218	33218
33219	33219
33220	33220
33221	33221

מלאכים צולין לו בשר, ולא היו שייכות כלפיו הקללות של קוץ ודרדר תצמיח לך, דהיינו העיכובים מצד מניעות בעוה"ז.	33222
זהו אמרם ז"ל במדרש (ריש וישב), לא שלותי מעשו ולא שקטתי מלבן ולא נחתי מדינה, ויבא רוגזו בא עלי רוגזו של יוסף, כי סבור היה שחלקו דרך שלוה, והנה פגע ברדיפות של עשיו, שוב חשב כי ישקוט בחרו, ולעומת זה לבן בקש לעקור את הכל, שוב אמר בשובו לארץ ישראל שהגיע לשלמות, הלא תבוא המנוחה בחינת שבת, מעין עולם הבא השייכת בעולם הזה, ומשום הכי ויחן על פני העיר, ואמרו (בבר"ר עט) נכנס בערב שבת עם דמדומי חמה מבעוד יום לאות על ענין המנוחה שם, והנה באה עליו צרת דינה, ואחר כל זה ויבא רוגזו של יוסף, דהיינו רוגזת אבידת הכל וכמ"ש כי אדר אל בני אבל שאולה, וזה בא להורות לו שחלקו איננו בשלוה אלא ביסורין.	33223
וגם חלקו של יוסף היה ביסורין, אמרו ז"ל (בבר"ר פ"ז), ויהי אחר הדברים הרהורי דברים היו שם, מי הרהר יוסף הרהר, אמר כשהייתי בבית אבא היה אבא רואה איזו מנה יפה היתה שם והיה נותנה לי, והיו אחי מכניסים בין עין הרע, עכשיו שאני כאן מודה אני לך שאני ברווחה, אמר לו הקב"ה חייך שאני מגרה בך את הדוב ממש כמו ביעקב, הוא הודה להקב"ה על המנוחה לעבודת ה' כי ראה את דרך עבודתו במנוחה, והקב"ה מגרה בו את הדוב (אשת פוטיפר), שילמד כי תכליתו באה לו על ידי יסורין.	33231
(מכתב מאליהו ח"ב ד' 224).	33232
מאמר תרצט	33233
וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען (בראשית ל"א א').	33234
אומרים חז"ל ביקש יעקב לישב בשלוה פקץ עליו רוגזו של יוסף, אמר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא אלא שמבקשים לישב בשלוה בעולם הזה, ויש להבין מה הטענה כל כך על יעקב אבינו שביקש לישב בשלוה? הלא רואים בישיבה שיש כאלו בחורים שאחרי שלמדו בהתלהבות ובעמל כמה תקופות, מרגישים שמגיע להם לנוח קצת מהעמל ויושבים קצת בשלוה, ומה זה גרוע כל כך לכאורה?	33235
בחור חדש שרק עכשיו הגיע וכבר מבקש לישב בשלוה בודאי שזה לא יתכן, ויש כאן מקום לטענה ולתביעה, אבל מי שהיו לו תקופות נכבדות של עבודה וקצת רוצה שלוה קצת מה זה כל כך גורא? יעקב אבינו ע"ה עבר מצבים כל כך קשים במשך כל ימי חייו, צרות לבן צרות עשיו צרות דינה, וכבר סבל מדה גדולה של יסורים עד שאין אפשרות להוסיף.	33236
רבי חיים זייצ'יק (זצ"ל) סיפר שכאשר היה בגלות סיביר שברוסיא, הסבל שלו לא היה כל כך קשה כמו אצל האחרים, למה? לפי שכבר בישיבה היה לו קצת סיביר מעט מזעיר, הנסיונות שעבר בימי הבחורות עמדו לו לקבל בקלות יותר את היסורים, וכן תמיד העבודה בימי העליה מועילה לימי העמידה, ובודאי שהשלווה שאליה שאף יעקב אבינו, זה לא כמו בעל בית שאחרי ארוחת ערב דשנה שוכב על ספה מהודרת ונח, אי אפשר לומר זאת, אדרבא יעקב אבינו שאף לשבת וללמוד תורה כל היום וזוהי שלוותו, ואם כן מה הטענה כלפיו?	33237
אלא מכאן לימוד נורא לחיזוק היסוד שחידש הסבא זצ"ל, שצדיק נקרא לא זה שהגיע לשלמות עד בחינת צדיקים לבם ברשותם, אלא צדיק אמיתי הוא זה שיגיע בלי הפסק וממשיך לעבוד בעמל ויגיעה, בישיבה רואים לפעמים בחורים שמתאישים בראותם שכל הזמן מדברים מתיקון המדות והפקרות הכבוד וכו', וזה דומה למי שרצה להוריק את הים והתחיל למלאת דלי אחר דלי ולשפוך החוצה, כמה הוא פתי כי המים חוזרים אל הים והוא לא התקדם מאומה, כך אמר הסבא זצ"ל, מקודם חשבתי ששלמות נקרא מי שזוכה והגיע להיות שלם, אבל באמת העיקר זה להחליף הרצון ולרצות הטוב ולעבוד על עצמו להגיע לזה.	33238
היצר הרע אינו מתפעל משום מצב ממצבי האדם, ועל זה אמר אחד הגדולים שאף אם נקח בן אדם אחד ונכניס אותו בארון קודש בין ספרי תורה, אז בהתחלה הוא יתרגש ויתפעל, אבל אח"כ גם לזה הוא יתרגל ויפסיק לשאוף לעליה, יעקב אבינו חשב שהנה הגיע למדרגות בטחון ויראת שמים טהורה וכו', ואין לו יותר לחשוש מנסיונות של ירידה ביראת ה', אך משמים הודיעו לו שאין כזה מושג.	33239
וכמו שאמר ר' אברהם מירער זצ"ל על מאמר חז"ל והכל מוכן לסעודה (פרקי אבות), שלפי ההכנה מבינים איזה סוג סעודה, ליום חול מכינים קצת, לשבת יותר לאירוסין עוד יותר, לחתונה יותר ויותר, ואם נתנו לאדם שבעים שנה בשביל להתכונן לזאת הסעודה, אז בודאי צריך הכנה גדולה ובלי הפסק, בחור לפני החתונה חושב שאחרי החתונה הוא כבר מתוקן ומושלם, ולא היא אלא במשך שבעים שנה צריכים לעמול ולעבוד, ואם יש בדרך נפילות ותקופות של יאוש, בכל זאת שבע יפול צדיק וקם, אין להתפעל מן הנפילה של הצדיק העיקר וקם.	33240
	33241
	33242
	33243
	33244
	33245
	33246
	33247
	33248
	33249
	33250
	33251
	33252
	33253
	33254
	33255
	33256
	33257
	33258
	33259
	33260
	33261
	33262
	33263
	33264
	33265
	33266
	33267
	33268
	33269
	33270

גם בהפטרות השבוע כתוב, אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עוונותיכם (עמוס ב')	33271
מה הסיבה ומה המסובב? איך מתחייב אפקוד עליכם בגלל שאתכם ידעתי? אלא משל למלך שמקפיד יותר על עבדיו הקרובים מאשר על הרחוקים, כלל ישראל צריכים לשמש אור לגוים ולהשפיע עליהם, ואם נרפים הם ההשפעה מורגשת על כל העולם, על כל פנים השלוה זה לא התכלית, והתכלית האמיתית הוא הנסיונות שנותנים את האפשרות, וסוללים את הדרך לסעודה הגדולה שאליה צריך כל אחד לשאוף, ולהשיגה רק בדרך של עמידה בנסיונות בעקביות ובלי לחתור לשלוה. (דגל המוסר).	33272 33273 33274 33275 33276 33277
מאמר תש	33278
וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען (בראשית ל"א).	33279
מביא רש"י הקדוש את דברי חז"ל, בקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף, אמר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים לישב בשלוה בעולם הזה, ועלינו להבין מה חטאם של הצדיקים שלא יזכו לשלות עולם הזה, וכי היד ה' תקצר מליתן לצדיקים לנחול שני עולמות עולם הזה ועולם הבא, הלא ודאי היו הצדיקים מתעלים בעבודת ה' אלו היו ניתנים להם חיי עולם הזה ברוב נחת ושלוה, ומדוע אין רצונו יתברך בכך.	33280 33281 33282 33283 33284
אפשר להסביר דבר זה על פי מה שמבאר הסבא מקלם זצ"ל מאמר חז"ל תורה שלמדתי באף היא שעמדה לי, כשלומד האדם תורה מתוך קושי ויסורים שעה שחרון אף רוחף מעליו, בכחו להשיג בכך מעלות גדולות ונשגבות, למעלה מן ההשגות אשר בכחו להשיג מעסק התורה הנעשה מתוך שלות הנפש והרחבת הדעת, את המעלות משיג רק ע"י שהוא מתגבר על הצרות האופפות אותו ועובד את בוראו מתוך הדחק באף.	33285 33286 33287 33288 33289
ומשום כך אין הקב"ה מניח לצדיקים שלוה בעוה"ז, כי יקר בעיני ה' עבודת ה' הנעשית מתוך קושי ויסורין, כי על ידם ובכוחם מגיע האדם למדרגות גבוהות ונשגבות, ועל דרך זה פירש האדמו"ר מקוצק דברי התנא באבות, אל תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תפנה, שמא ואולי חפץ הקב"ה יותר בתורה שלך מתוך הלא תפנה, שעה שאין לך פנאי ושלוה והרחבת הדעת אלא מתוך דחק ויסורין.	33290 33291 33292 33293
ועוד נראה לבאר כי לא ענין של עונש נאמר כאן, ולא חלילה קצרה ידו מליתן לצדיקים ב' עולמות, אלא כך גזרה חכמתו יתברך כי חיי שלוה ומנוחה לא יתכן לעלות בקנה אחד עם חיי העולם הזה, מציאות הווייתם של חיי העוה"ז מהוה סתירה מוחלטת לחיי שלוה, אין מקומם של חיי שלוה כלל וכלל בעוה"ז, אין לשלוה קיום בעוה"ז, כל מקומה רק בעוה"ב, וכל זאת למה? מפני שהעוה"ז נברא לעבדה ולשמרה, לעובדה זו מצות עשה ולשמרה זו מצות לא תעשה.	33294 33295 33296 33297 33298
העוה"ז הוא הפרוזדור ומקום ההכנה לחיי עוה"ב הנצחיים, והאמצעיים המביאים את האדם אל התכלית הנרצית הם לעבדה ולשמרה, אשר אין מבחן עמידת האדם בהן שלם, אלא אם כן נתקיימו בידו בכח מלחמתו התמידית בנסיונות החיים אשר נערמו בדרכו, איש איש ונסיונותיו איש איש וחבילת צרותיו ותלאיו מכאוביו וטרדותיו, זה בגופו וזה בממונו זה במשפחתו וזה במידועיו וכולן לא באו אלא למטרה אחת, מבחן לאדם בקיום מלא של הצו לעבדה ולשמרה.	33299 33300 33301 33302 33303
המשגיח דמיר הגה"צ רבי ירוחם זצ"ל היה אומר, הראיתם פעם בית חרושת אשר בו כסא נוח עבור הפועלים? העולם הזה בית חרושת הוא לעבדה ולשמרה, בבית חרושת לא קיים כסא נוח לא תתכן שלוה, אחרית שמחה תוגה, אם יחפוץ אדם בשלות עולם הזה, יחוש אחריה תוגה האופפת אותו, לא היה זה עונש עבור יעקב אבינו בכך שלא ניתנה לו השלוה בעוה"ז, אלא אדרבה כיון שהאדם לא נברא אלא למצבו בעולם הבא, לפיכך ראוי לו לעבוד את בוראו בפרוזדור ההכנה מתוך נסיונות ויסורים, למען ייטב לו באחרית, שלוה אמיתית בעוה"ז אינה קיימת.	33304 33305 33306 33307 33308 33309
בחוף לארץ רגילים היינו למראה הנהרות המלאים קרח בימות החורף, עד כי נעשים הנהרות לכבישים אשר כלי רכב ועגלות נעים על פניהם, אורח זר כי יבוא למקום יסבור כי לפניו אדמה ולא קרח, ואם כך יחשוב לתומו ויבנה שם את ביתו לא יאריך בנינו ימיו, ולא יעמוד על תילו כי אם עד ימות הפרשת השלגים, כמוהו הבונה בנינים בעוה"ז, בסוברו כי עומד הוא על קרקע עולם אשר לא תמוט תחתיו, אולם טעות חמורה בידו הכל בנוי על קרח! בבוא היום הכל ימוט ויפול לפניו ומאומה לא ישא בעמלו כל קניינו מדומים המה!	33310 33311 33312 33313 33314 33315
רמז רמזה התורה על כך בפרשת מקץ, בחלומו של פרעה נאמר והנה עומד על היאור, ובספרו החלום ליוסף נאמר הנני עומד על שפת היאור, יעויין במפרשים מה שביארו שינוי הלשון, ואפשר לבאר בדרך רמז, בשעה שאדם ישן בעודו חולם חלומות חייו, סבור הוא כי עומד הוא על היאור כל עניני עוה"ז בידו, גם אלילו לי יאורי מסור בידו, אבל כאשר מגיע זמן פטירתו ויקץ, חש הוא לראות כי מאומה אין בידו, אל	33316 33317 33318 33319

היאור לא קרב ולא נגע בקצהו עומד הוא על שפתו, בשעה שהאדם נולד ובא לעולם ידיו קמוצות, בשעת פטירתו מן העולם ידיו פתוחות, מראה הוא לכל כי כל עניני העוה"ז אין בהם כלום הכל הבל.	33320
מורי ורבי המשגיח דלאמז'א זצ"ל היה ממשיל הענין, לאותם אנשים אשר הראום באחיזת עינים כי ממלאים את כיסם בכסף רב, אולם רק הלך לו המאחז ההוא, וזה ממשש בכיסו וחש לראות כי כיסיו ריקים מכל, כך הם חיי העוה"ז המדמים לו לאדם כי רכש לו קנינים וצבר לו הון, אמנם במותו יווכח לראות כי לא ילך אחריו כבודו, וכל אשר רכש בדמיונו כחלום יעוף, כיסיו ריקים מכל וכל, וכמאמר התנא באבות ואין מלויים לו לאדם בשעת פטירתו, לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות אלא תורה ומעשים טובים.	33321
ברם צריכים אנו הכוונת דרך, במה יעלה בידנו להתעלות מעל דמיונות העוה"ז, ולקיים במלואו את הצו של לעבדה ולשמרה, תוך כבישת היצר והתגברות על כל נסיונות החיים, חז"ל במס' (ברכות ה.) הורונו דרכי מלחמה ביצר הרע וכך אמרו שם, א"ר לוי בן חמא אמר ר"ש בן לקיש לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע (שיעשה מלחמה עם יצר הרע רש"י), שנאמר רגזו ואל תחטאו, אם נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה שנאמר אמרו בלבבכם, אם נצחו מוטב ואם לא יקרא קריאת שמע שנאמר על משכבכם, אם נצחו מוטב ואם לאו יזכור לו יום המיתה שנא' ודומו סלה.	33322
מלחמה קשה תמידית ועקבית נדרשת מאתנו, למען נוכל לגבור על היצר הרע ולנצחו, אמנם שלבי לחימה שונות נמסרו לנו ע"י חכמינו שלב אחר שלב אשר רק באמצעותם יהא סיפק בידנו, אכן להרגיז יצר טוב על יצר הרע, תלמוד תורה וקריאת שמע אמצעי לחימה מעולים המה במלחמת היצר, ובלעדם לא תתכן תבוסת היצר ונצחונו.	33323
ברם גילו לנו חז"ל באור עיניהם, כי יש וגם אחר השימוש באמצעי לחימה אלו, עדיין יעמוד אדם במצב של 'לא נצחו' ומי יאמר זכיתי, אולם גם במצב שכזה אל יאמר אדם נואש! עדיין לא אפסה תקוה, וגם כאן מצאו חז"ל עצה יזכור לו יום המיתה, תזכורת יום המות הבאה אחר השימוש באמצעי הלחימה של עסק התורה וקריאת שמע, בכחו להוות חומה בצורה נגד היצר וחיילותיו, לשמש מגן ומחסה מפני דמיונות העוה"ז וכתריס בפני הפורענות, אחר שלב זה לא אמרו חז"ל נצחו מוטב ואם לאו, כי שלב זה אינו מותר אחריו מצב מלחמה.	33324
איתא במס' (ברכות לא.), שהסבו רבנן בבית משתה של מר בריה דרבינא, ובקשו את רב המנונא זוטא לשורר, ומה שר להם? וי לן דמיתנן וי לן דמיתנן, והקשה הסבא מקלם זצ"ל הלא אותם אמוראים בקשו לשמח חתן וכלה, וכי איזו שמחת חתן וכלה יש בשיר זה, הלא הזכרת המות מטילה עצבות על האדם, וביאר הסבא זצ"ל כי אצל חז"ל הקדושים בגדולתם הנוראה, הזכרת יום המות לא די שלא גרמה להם עצבות כלל, אלא אדרבה הביאה אותם לידי שמחה עילאית מרוממת, שקר מטיל עצבות על האדם אמת מביאה שמחה על האדם, ואין לך דבר גדול בראיית האמת מאשר תזכורת יום המיתה, ההזכרה בשלב האחרון של האדם עלי אדמות, מעוררת אותו להכין עצמו לחיים הנצחיים בעלמא דאתי כפי הכנתו בעולם הזה.	33325
תזכורת יום הדין והמשפט, נותנת באדם כח התגברות עילאית על היצר וחיילותיו לכל הכשל חלילה בעבירה, בזוכרו את העתיד לו בגינה של עבירה זו, וכמה עולמות אשר הקב"ה עתיד להנחיל לאוהביו הינו מחריב בכח של עבירה, ונמצא מפסידן ומאבדן במו ידיו, אם לאו יזכור לו יום המיתה, מכאן ואילך מובטחת כבר ההצלחה הנצחון והשמחה.	33326
כאשר חז"ל הקדושים נזכרו ביום המיתה נתעוררו לשמוח שמחה גדולה, באשר ראו האמת עמדה למול פניהם, ואמת חותמו של הקב"ה הוא, וכפי שעור התקרבותו של האדם אל האמת, בה במידה נמצא מתקרב אל הקב"ה אשר חותמו אמת, וכיון שהקב"ה עוז וחדוה במקומו, נמצא כי ההתקרבות אליו מקרבת את האדם אל מקור החדוה והשמחה האמיתית, שמחה שיש בה הזכרת יום המיתה שמחה תחשב, ואם לאו חלילה יכולה השמחה להכלל בקטיגוריה של הוללות נורא ממש!	33327
ובחפצם לשמח את החתן והכלה בשמחה אמיתית שרשית ובת קיימא, אשר תלווה את בני הזוג בחייהם החדשים, ולא בשמחה חיצונית מזויפת אשר תפוג לה עם סיום החתונה, מצאו חז"ל לנכון לשורר לפניהם בדווקא וי לן דמיתנן וי לן דמיתנן, וזו הדרך אשר תעמוד גם לנו לכבוש את יצרנו — להרגיז יצר טוב על יצר הרע. (דרכי מוסר).	33328
	33329
	33330
	33331
	33332
	33333
	33334
	33335
	33336
	33337
	33338
	33339
	33340
	33341
	33342
	33343
	33344
	33345
	33346
	33347
	33348
	33349
	33350
	33351
	33352
	33353
	33354
	33355
	33356
	33357
	33358
	33359
	33360
	33361
	33362
	33363
	33364
	33365
	33366
	33367

מאמר תשא

אלה תולדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה (בראשית ל"ז ב').

ועיין שם רש"י תלה הכתוב תולדות יעקב ביוסף, א) שכל עצמו של יעקב לא עבד אצל לבן אלא בשביל	33368
רחל, ב) שהיה זיו איקונין שלו דומה לו, ג) כל מה שאירע ליעקב אירע ליוסף, זה נשטם וזה נשטם, זה	33369
אחיו מבקש להרגו וזה אחיו בקשו להרגו.	33370
כל אחד שבא לעולם מזמינים לו חלק מיוחד בתכלית הבריאה בגילוי כבוד השם יתברך בעולם, ולצורך	33371
מילוי החלק הזה נותנים לו כל הכלים הדרושים לזה, בין בכוחות הנפש ובמדות וכשרונות, בין בנכסים	33372
בסביבה ובמקרים מכל המינים, כל אלה ביחד מהווים נסיונות חייו המיוחדים לו, ובאופן הגבתו עליהם	33373
יתבטא מילוי חלקו הרוחני בבריאה.	33374
בניו של אדם ממשיכים את עבודת ה' של האב, לכן מוצאים על פי רוב שהם מתדמים להוריהם בכשרונות	33375
ובמדות, וכן במראיהם החיצוני, כי מכל אלה מתקמים נסיונות חלקם, וכן ירושת נכסי האב איננה מקרה	33376
בעלמא, אלא שכך גזרה חכמתו יתברך שמה שהותירו ההורים מהכלים שניתנו להם לצרכי עבודתם	33377
הרוחנית, ישתמשו בהם הבנים כנדרש להם לעבודתם, ואם היה הרכוש נדרש רק לעבודת האב	33378
ולנסיונותיו ולא לבן, כמה סיבות ביד ה' לסבב שלא יגיע לבן.	33379
ותלה הכתוב תולדות יעקב ביוסף, כי שייכותו של יוסף לחלקו של יעקב היתה יתירה משייכות שאר בניו,	33380
כי יוסף היה מאוחד עם יעקב בחלקו לגמרי, שכל עצמו של יעקב לא עבד אלא בשביל רחל, יש בחינת	33381
יעקב ויש בחינת ישראל, הן שתי דרגות שונות במעלות הרמות בעבודת ה' יתברך, בחינת יעקב בעולם	33382
התחתון ובחינת ישראל בעולם העליון.	33383
גם בבחינת יעקב הגיע לאמת ושלמות כמו שכתוב תתן אמת ליעקב, ויבוא יעקב שלם בעבודתו, אלא	33384
שהיא שלמות העבודה בבחינת עולם התחתון, בבחינה זו מבחין העובד את העולם הזה כמציאות בפני	33385
עצמו, אלא שכל מה שעושה בתוכו הוא לשם שמים ממש, בחינת קרבן שמקריב לכבודו יתברך, אבל	33386
בחינת ישראל הינה מצב העבודה אשר בו כבר נסתלקה הבחנת העולם הזה כמציאות נפרדת, ומציאותה	33387
נבחנת אך ורק ככלי לעבודת ה', וממילא נסתלקה גם הבחנת ויתור וקרבן, לבחינה זו הגיע בנצחו את שרו	33388
של עשיו.	33389
גם רחל ולאחיה מתאימות לשני חלקים שונים בעבודה, חלק רחל יפת תואר ויפת מראה כדברי הזוהר	33390
הקדוש עלמא דאיגליא, גילוי כבודו יתברך בעולם התחתון, מצד השני לאה ועיני לאה רכות עלמא	33391
דאיתכסיא, חלקה הגילוי דרך ההבחנה העליונה הנעלמת, לאיש ואשה שני חלקים נפרדים והם מסייעים	33392
זה לזה, חלקי רחל ולאחיה היו מתאימים לשתי הבחינות הנ"ל בחלקו של יעקב, רחל בתור סיוע לבחינת	33393
יעקב ולאחיה לבחינת ישראל.	33394
לשלמות בחינת יעקב זכה יעקב אבינו ע"ה בעבודתו הנאמנה אצל לבן, ולשלמות מדת האמת זכה כמתנת	33395
שמים תתן אמת ליעקב, היינו שנקבעה בו בקביעות גמורה, זוהי שלמות העבודה בעולם התחתון, יעקב	33396
אבינו ע"ה הכיר שלא היה בעולם סיוע יותר מתאים מרחל לקניית מדרגה זו, ועל כן כל עצמו של יעקב	33397
לא עבד אלא בשביל רחל.	33398
יוסף בנם של יעקב ורחל היה המשך חלקו של יעקב, איחודו עם אביו להיות עמו חלק אחד לגמרי הוא	33399
היה בבחינת יעקב, הנה מדתו של יעקב אמת, שלמות היא מדת התפארת, בשלמות אין סתירות פנימיות,	33400
האישיות המושלמת מאחדת את הסתירות וזהו התפארת, מדתו של יוסף היא מדת היסוד צדיק יסוד עולם,	33401
גם הוא קנה את מדתו בהצטיינו בנאמנות גמורה, מדת היסוד שהיא מדת הצדק גם היא כוללת ומאחדת	33402
הכל בהיותה יסוד לכל והצדק שרשו באמת, וידוע שמדת צדיק יסוד עולם היא המשך מדת התפארת	33403
והשלמות, והיא הפועלת להשפיע אל התחתונים, זהו שנתבאר שיוסף הוא המשך תוכנו של יעקב.	33404
(מכתב מאליהו ח"ב ד' 217).	33405
	33406
מאמר תשב	33407
וישראל אהב את יוסף מכל אחיו ועשה לו כתנת פסים (בראשית ל"ז ג').	33408
לעולם אל ישנה אדם לבן בין הבנים, שהרי בשביל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף, נתגלגל הדבר	33409
וירדו אבותינו למצרים (שבת י'). עד כמה צריך האדם לזיזוהר במעשיו ובעניניו ואפילו בדברים הדקים	33410
ביותר, הלא כוננת יעקב אע"ה היתה בהתקרבותו ליוסף, להראות כי יוסף הוא 'בר חכימא' וממנו ילמדו	33411
ויעשו, וכן היה שהרגישו זאת ויראו אחיו כי אותו אהב אביהם מכל אחיו, אעפ"כ כיון שהאהבה באה לידי	33412
כתונת פסים, שוב לא יכלו האחים לראות את החיובי שבאהבה, וראו רק את השלילי וזה גרם לוישנאו	33413
אותו.	33414
אהבת יעקב ליוסף אפשר היה לראות בה מעלה, אבל כיון שנתערבה מעט הקפדה, ויבא יוסף את דבתם	33415
אל אביהם, הרי היה מקום להם לחשוך בענין האהבה שאינה נובעת מכך שיוסף הוא איש המעלה, אלא	33416

- 33417 משום שהגיד עליהם חסרון וממילא נתקרב לאביהם, לא מפני מעלתו אלא מפני חסרונו, וכ"כ עלתה
- 33418 הקפדתם שאף שהיה בדקות אע"פ כן וישנאו אותו.
- 33419 ככל שנתבונן בסיפור החלומות נראה כמה גדולה היתה תמימותו של יוסף, שסיפר והנה אנחנו מאלמים
- 33420 אלומים וכוונתו היתה טובה, כי מטבע האדם כשהוא יודע דבר וחבריו אינם יודעים לבו מתנשא בקרבנו,
- 33421 ובפרט כשהסוד נוגע לו הרי הוא מלא על גדותיו, וכשהוא מוציאו מפיו מתקרר הרושם, ובפרט בפעם
- 33422 השניה והנה השמש והירח משתחווים לי, בחלום הראשון היה אפשר לומר שחשב על כך שכן אין מראין
- 33423 לאדם אלא מהרהורי לבו, ואף מרכיבי החלום היו דברים מגושמים הקרובים לרעיון האדם.
- 33424 אבל השמש והירח שהמה דברים רוחניים ורחוקים מדמיונו של האדם, היעלה על הדעת שהרהר בזה?
- 33425 וצריכים להסיק כי אין זו אלא רוח נבואה, והראיה שבפעם השניה נאמר ויקנאו בו אחיו כי ניכרים היו
- 33426 דבריו כאמת, והוא בתמימות היה כשואל הנה חלמתי פתרו נא לי, ואדרבה כל החלומות הולכים אחר הפה,
- 33427 ויכולים היו לומר כרצונם שהרי הוא נתן בהם אמונו המלא, ואף על פי כן וישנאו אותו, וכל זה הוא
- 33428 תוצאותיו של הרושם הראשון.
- 33429 בעצם עמדו הדברים בסתירה גדולה, אם וישנאו אותו מוכיח הדבר כי חלומותיו לא מעלין ולא מורידין
- 33430 ואינם אלא מהרהורי לבו, אם כן מדוע ויקנאו בו אחיו? ואם יש מקום לקנאה מדוע הם ביטלו? ואם ביטלו
- 33431 את הדברים מה מקום לקנאה? אלא שאין קושיות על מדות הפועלות בתת ההכרה של האדם, מבלי
- 33432 להרגיש את הסתירה המצויה בו עצמו.
- 33433 בשביל משקל שני סלעים מילת נתגשמה האהבה בחיצוניות, וכבר לא היה בכוחה להשיג את התועלת
- 33434 הנדרשת, ולא עוד אלא שטשטשה את עיניהם לבל יראו את מעלותיו של יוסף, ויתרה מזו אפי' בשעה
- 33435 שאמר לו יעקב לכה ואשלחך, הוסיף יוסף על ציווי של אביו והלך לדותן, ויצא בזה מכלל שלוחי מצוה
- 33436 אינם ניזקים, הוא הלך בתום לבבו ולא ידע כי אחיו מקפידים עליו, והכתוב מדגיש ובטרם יקרב אליהם
- 33437 התנכלו להמיתו.
- 33438 ואם על פי דין היה להם לחשוב אודותיו בשעה שיבוא, ולמה נאמר בטרם יקרב אליהם? אין זאת אלא כי
- 33439 הנחה קדומה מנחה אותם, מכאן ואילך כבר הוצרכו לשקר ולומר לאביהם הכתונת בנך הוא אם לא, וכך
- 33440 הלך ונשתלשל הדבר עד שנראה באופק שיעבוד הגלות הראשונה, שנוצרה בהכרח כדי להוציא את הגואל
- 33441 האחרון, כמש"ל עד שלא נשתעבדו בגלות הראשון נולד גואל האחרון, וכן אמרו ז"ל שבטים עוסקים
- 33442 במכירתו של יוסף והקב"ה עוסק באורו של משיח מקדים רפואה למכה.
- 33443 כמה צריך האדם ליהזר במעשיו ובעניניו אף בדבר קטן, שתוצאותיו עשויות להיות גדולות ביותר, ואז אף
- 33444 אם ירצה להסיר את הרושם לא יועיל לו, ולא עוד אלא שבזה יוסיף עצים למדורה, יעקב אבינו ע"ה שלח
- 33445 את יוסף לראות את שלום אחיו כדי להסיר הרושם, ודוקא בזה התחזק הרושם ודבר זה גרם לירידת
- 33446 מצרים, מכאן עד כמה גדול כח הנטיה של מידות, ועד כמה צריך לשמור על חוט השערה הראשונה.
- 33447 (דברי בינה ומוסר).
- 33448
- 33449 מאמר תשג
- 33450 וישראל אהב את יוסף מכל אחיו ועשה לו כתנת פסים (בראשית ל"ז ג').
- 33451 לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים שבשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו,
- 33452 נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים (שבת י').
- 33453 בודאי צריך היה יעקב אבינו לקרב את יוסף ולכבדו יותר מאחיו לטעמים נסתרים, אבל היתה במעשיו גם
- 33454 נטיה דקה כמשהו לצד אהבה אישית לבנו, ומשום נקודה דקה זאת באו אחיו לידי קנאה, בבחינת צדיק
- 33455 נכוה מחופתו של חברו, כעין הקנאה השייכת גם בגן עדן, כמבואר במסילת ישרים בביאורו על מאמר זה.
- 33456 ומשהו זה של חסרון היה כלי שעל ידו באה הגלות, והענין שאילו תיקן יעקב אבינו ע"ה גם את הדרגה
- 33457 האחרונה הזאת של חסרון הדק כחוט השערה, היה הלימוד היוצא מהעבודה הרוחנית הכבירה הזאת עומד
- 33458 במקום כל לימודי הגלות. (מכתב מאליהו ח"ב דף 175).
- 33459
- 33460 מאמר תשד
- 33461 וישראל אהב את יוסף מכל אחיו ועשה לו כתנת פסים (בראשית ל"ז ג').
- 33462 אחז"ל לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים, שבשביל ב' סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו,
- 33463 נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים (שבת י'), אף לאחר הידיעה שמה שנתקנאו
- 33464 השבטים הקדושים ביוסף אחיהם, לא היה כאן ח"ו קנאה פשוטה שהרי בשבטי ה' הכתוב מדבר, עם כל
- 33465 זאת ויקנאו בו אחיו כתיב ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, מדה זו היתה דקה מן הדקה, משהו של קנאה טמון

ומכוסה בתוך הרי אררט של יראת ה' להפליא כראוי לשבטים הקדושים ע"ה, אבל הקב"ה שהוא חוקר	33466
לב ובוהן כליות גילה לנו בתוה"ק ויקנאו בו אחיו, ואלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו.	33467
עכ"פ יש לראות מכאן נוראות עוצם כח ההרס של מדה אחת, ולא המדה עצמה אלא כחוט השערה ממנה,	33468
כמו שגילו לנו חז"ל תורה מן השמים, שבגלל שני סלעים מילת של כתונת הפסים שעשה יעקב ליוסף	33469
מכרו השבטים את יוסף! כלומר זה היה המקור לויקנאו בו, והנה לא אמרו חז"ל בשביל שאותו אהב	33470
אביהם מכל בניו, אלא בשביל שני סלעים מילת שנתן לו יותר מהם, מפורש שאילו לא היתה הקנאה של	33471
כתונת הפסים, לא היו באים לידי מעשה נורא כזה של מכירת יוסף אחיהם, כי כאן היתה ההתחלה של	33472
הקנאה והשנאה, כמ"ש ויראו אחיו כי אותו אהב אביהם, הרי עד כמה ראיית העין גורמת.	33473
וכבר הארכנו ביסוד זה מהגמ' (שבועות לא:), מניין לשנים שבאו לדין, אחד לבוש סמרטוטין ואחד לבוש	33474
איצטלית, שאומרים לו לבוש כמותו או הלבבישהו כמותך, ת"ל מדבר שקר תרחק, וברש"י לבוש כמותו	33475
שלא תגרום לנו לישא לך פנים, והדבר מבהיל בשביל האיצטלית שהוא לובש בעל דינו, אפשר שהדיין	33476
ישא לו פנים ויטה את הדין! ומה אומרים לו? לבוש כמותו, והנה אם משאיל להבירו בגדים חשובים	33477
כמותו ולובשם זה לפני הדיין, שוב אין חשש שיטה הדיין את הדין ורשאי להתחיל לדון, הרי לפנינו הכח	33478
של ראיית העין.	33479
ומעתה יש לנו ללמוד ק"ו, אם כה גדול כח המדה להטעות שכל נפלא של שבטי ה', ובמשך כ"ב שנה לא	33480
עמדו על טעותם, א"כ ק"ו במדה טובה המרובה מדת האמת, כמה יגדל כח האדם אם יכוון מדותיו לעבודת	33481
השי"ת, וזוהי כל תכלית מדרגת האדם על הארץ! ואמר הכתוב ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך, ואחז"ל	33482
(ברכות נד.) בשני יצריך ביצ"ט וביצה"ר, שגם יצה"ר של האדם שהוא כל מדותיו ימשכו אחרי השי"ת,	33483
כמאה"כ לבי ובשרי ירננו אל אל חי, והמשעבד מדותיו ליראה את השם הנכבד והנורא, עליו נאמר	33484
(תהלים ט"ז) אף בשרי ישכון לבטח.	33485
והנה ענין המדות עיקרו הוא שיכיר האדם את עצמו, ובעין צופיה יעמוד על המשמר לראות כל תהלוכות	33486
נפשו, ואמר הכתוב (משלי ט"ו) מאור עינים ישמח לב, בשתי עיניו אשר גודלם כזית, בנקודה אחת קטנה	33487
בהם רואה אדם עולם מלא לפניו, וברגע שהוא עוצם עיניו חשך כל העולם בעדו, ואף בפיסת נייר קטנה	33488
וגרגיר חול אחד יכול להחשיך מאור עיניו, גם כי יטה אף עיניו הפתוחות לרווחה לצד אחר, לא יראה	33489
בשום אופן מה שעומד ישר לנגדו.	33490
כן יש עינים לנפש! כמאה"כ ולבי ראה הרבה חכמה ודעת, מכאן שאם יפקח אדם עיני לבבו להסתכל	33491
לראות דרך ישראל, אור לו מסביב ועד לשמים יגיע שיאו לא יכשל ולא יפול, אבל אם יסתמו הברי	33492
תאוותיו את עיון זכות יושר מבטו, אוי לנפשו כי גמל רעה גדולה לעצמו לשכלו ולדעתו, והרי הוא כסיל	33493
בחשך הולך לא ידע בין ימינו לשמאלו!	33494
חז"ל ירדו לעומק בתי הנפש וגדרו בעד האדם, לחוש אף בנגיעה הקלה ביותר, כי המה ידעו מהו כח	33495
החומר הגס, אשר איזה איצטלית נאה תוכל לעוור עיני שכלו הבהיר של דיין בישראל, שהכתוב ציוה לא	33496
תטה משפט ולא תקח שוחד, ומתעטף ויושב לדון באימה ויראה, ולעולם יראה דיין עצמו כאילו חרב	33497
מונחת לו בין ירכותיו וגיהנם פתוחה לו מתחתיו (יבמות קט:), הנה אימה גדולה זו אפשר שתתבטל ותלך	33498
מפני האיצטלית אשר לפניו, וחז"ל ראו זאת בעיני רוח קדשם, והשמיעו באזניו את הכתוב מדבר שקר	33499
תרחק ופסלוהו לדון, זולת אם יתקן ראותו בהלבישהו כמותך או לבוש כמותו!	33500
וכן מצינו עוד בחז"ל (סנהדרין יח.), אין מושיבין מלך וכהן גדול בעיבור שנה, מלך משום אספינא,	33501
פירש"י מחלק ממון לחיילותיו כך וכך לשנה ונוח לו שיהיו כל השנים מעוברות, כהן גדול משום צינה,	33502
אינו רוצה שתתעבר שנה מפני הצינה, שצריך לטבול ביום הכפורים חמש טבילות ועשרה קידושין, ואם	33503
תתעבר שנה הרי תשרי במרחשון, וצינת מרחשון תהיה בתשרי ע"כ, ועי' בתוס' שפירשו משום קרירות	33504
הרצפה שהיה עומד יחף כל היום.	33505
הרי שחשדו באנשים גדולים מלך וכה"ג, שראויים מצד עצמם להיות בין מעברי השנה, שהם מהסנהדרין	33506
גדולה של שבעים ואחד שבלשכת הגזית (רמב"ם פ"ד מקה"ח), ופסלו אותם מלעבר את השנה מפני חשד	33507
נגיעה קלה של אספינא ושל צינה, ולא עוד אלא שחששו שמא בנגיעתו זו ימציא טענות להכריע גם את	33508
יתר חבריו, שהרי עיבור שנה בשלשה בחמשה ובשבעה (סנהדרין י:), הרי שיש בכח נגיעה אישית של	33509
אדם אחד להראות פנים, ולהטעות ששה מבין החכמים הנותרים שהם מהסנהדרין, ושאחד מביניהם צריך	33510
להיות ראש ב"ד הגדול שהוא ראש ישיבה של אחד ושבעים!	33511
ואיך יתכן דבר זה? אלא הוא הדבר אשר אמרנו כי נגיעה קלה בכוחה לעוור עיני שכלו של אדם היותר	33512
גדול ולהטעותו, להחשיכו ולפתותו כי צדק צדק ירדוף ולשם שמים הוא מתכוין, ולכן משתדל להשפיע כן	33513
על כל העולם, ומוסר נפשו על הדבר הזה אשר בדה מלבו, וכל בעלי מחלוקת יבואו ויעידו כי כן הוא.	33514

וראה עוד כמה צריך שמירה מעולה במקום תערובת של מדה, אף בעשיית מצוה לשמה ע"י האדם היותר גדול, שמצינו גבי לאה אמנו שיצאה לקראת יעקב אבינו ואמרה אלי תבוא כי שכר שכרתיך בדודאי בני, א"ר אבהו צפה הקב"ה שלא היתה כוונתה אלא לשם שמים להעמיד שבטים, לפיכך הצריך הכתוב לומר וישמע אלקים אל לאה ע"כ.	33515 33516 33517 33518
ברור שדיבור זה של לאה אמנו היה כל כך זך ונקי ולא היה בו שום תערובת גופנית, רכאילו עמדה והתפללה לאלקים להעמיד שבטים, ואכן זכתה להוליד ע"י כונה קדושה זו את יששכר חמור גרם רובץ בין המשפטים, מאתים ראשי סנהדראות אנשי התורה, הוא משיב להם כהלכה למשה מסיני, ואת זבולון שהיה עוסק בפרקמטיא ונותן לתוך פיו של יששכר והתורה רבה בישראל (ב"ר שם).	33519 33520 33521 33522
ומה נורא הדבר שבכ"ז כתוב ותצא דינה בת לאה ואחוז"ל כאמה כבתה (ב"ר שם), ותצא לאה לקראתו יצאה מקושטת, לפיכך ותצא דינה בת לאה! הרי לפנינו דבר שאין הפה יכול לדבר ואין האוזן יכולה לשמוע, אלמלא מקרא כתוב וחז"ל פירשוהו כך, על כן יהיו דברינו בזה מעטים, ישמע חכם ויוסיף לקח עד כמה משהו של תערובת מדה אינה נאבדת גם בתוך מצוה שלמה זכה וברה, לשם שמים כזו של לאה אמנו, אשר הקב"ה מעיד עליה בתה"ק וישמע אלקים אל לאה, ומה נענה אנן אבתרייהו? החזק במוסר אל תרף נצריה כי היא חיך. (אור יהל).	33523 33524 33525 33526 33527 33528 33529
מאמר תשה	33530
וישראל אהב את יוסף מכל אחיו ועשה לו כתנת פסים (בראשית ל"ג ג').	33531
יעקב גרם בזה קנאת האחים שממנה הסתעפה כל הפרשה, וחז"ל לומדים מכאן לעולם לא ישנה אדם בנו בין הבנים, שבשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו, נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים (שבת י'), בגלל מעשה זה בא העונש הנורא של שעבוד מצרים.	33532 33533 33534
בעלי התוס' שם, אע"ג שבלאו הכי נגזר דכתיב ועבדום ועינו אותם, שמא לא נגזר עליהם עינוי כ"כ אלא על ידי זה, שהרי ארבע מאות שנה התחילו משנולד יצחק, ומפרש מהר"ם שלולא מעשה כתונת הפסים, יכולה היתה הגזירה להתקיים עוד שנים רבות בארץ כנען, כמו שנתקיימה מהזמן שנולד יצחק שממנו מתחיל המנין של ד' מאות שנה, ושעבוד מצרים היה נדחה לדור אחרון, ובגלל כתונת הפסים שעשה יעקב ליוסף נתגלגל הדבר וירדו מיד למצרים והתחיל השעבוד.	33535 33536 33537 33538 33539
הרי שמעשה זה ששינה יעקב את יוסף משאר האחים, היא הסיבה הראשונה שגרמה לשנאה בין האחים ויוסף, והסיבה את הסתככות כל הדברים עד שהורידה אותם למצרים, והביאה עליהם את השעבודים והעינויים, והנה נתבונן נא מה היה הפגם במעשהו של יעקב בכתונת הפסים.	33540 33541 33542
המשנה אומרת (ב"ב קלג:), הכותב את נכסיו לאחרים והניח את בניו, מה שעשה עשוי אלא אין רוח חכמים נוחה הימנה, ולפי מסקנת הגמ' אין לשנות גם בן בין הבנים ואף מבן רע לבן טוב, משום שפוסקים כשמואל דאמר לרב יהודה, לא תיהוי כי עבורי אחסנתא ואפילו מברא בישא לברא טבא, ואם כי לכאורה הוא עושה בזה מעשה הגון, ואמנם רשב"ג אומר אם לא היו בניו נוהגים כשורה זכור לטוב, בכל זאת פוסקים חכמים שאין לנהוג כן.	33543 33544 33545 33546 33547
והנה הטור מוסיף על זה את דברי חז"ל (שבת יג), שלא ישנה אדם לבן בין הבנים אפילו בדבר מועט שלא יביא לידי קנאה (טור שו"ע סי' רפ"ב), ומשמע מדבריו שגם הטעם בזה שלא יעביר את נכסיו מבניו, הוא כדי לא להטיל קנאה (ראה בית יוסף שם).	33548 33549 33550
והנה נראה כמה מדרגות בדבר, לפי דברי המשנה אף אם הוא כותב נכסיו לאנשים זרים, ומעביר את ירושתו מבניו אינו עושה בזה שום איסור, כי הנכסים הם שלו וברשותו למסור אותם למי שמוצא חן בעיניו, אלא שאין זה הנהגה נאה ואין רוח חכמים נוחה הימנו, ואם הוא איננו מעביר ירושתו מבניו אלא שמעדיף בן אחד על השני, הרי פגם בהנהגתו יותר קל, ועל אחת כמה וכמה שאם איננו משנה כלל בירושתו בין הבנים, אלא שהוא מהנהגה לאחד מהם בדבר מועט יותר מאחרים, בודאי שהפגם הוא מועט מאוד.	33551 33552 33553 33554 33555 33556
ומכאן נבין כמה דק היה הפגם בהנהגתו של יעקב שעשה ליוסף כתונת פסים, שלא היה בו אלא משקל שני סלעים מילת, ובודאי היתה כוונתו לטובה לתת לו פרס על הצטיינותו, כפי שהכתוב מציין כי בן זקונים הוא לו, וכפי שמתרגם אונקלוס ארי בר חכים הוא ליה, ועוד שרצה לעורר בין האחים קנאת סופרים, שחכמינו ז"ל דרשו אותה לשבח ואמרו, קנאת סופרים תרבה חכמה (ב"ב כא).	33557 33558 33559 33560
בכל זאת בגלל משגה קל בהנהגתו שהיה בה שינוי בין הבנים, נסתככו הענינים בצורה חמורה כזו שיוסף חשד באחיו בדברים שלא היו בהם, והביא אותם לידי שנאה באיזו מדה שהיא, כפי שהכתוב מעיר ויקנאו בו אחיו וישנאו אותו, ומכאן נשתלשל הדבר שירדו למצרים, ונשתעבדו בניו וכל דורותיהם אחריהם בכל עבודות פרך ובעינויים קשים ומרים.	33561 33562 33563 33564

ולא עוד אלא שאמרו חז"ל (שבת פט), ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל אלא	33565
שזכותו גרמה לו, הרי שבגלל אותו פגם דק היה ראוי יעקב לעונש עוד יותר קשה מזה, ומכאן כמה חמור	33566
כל שינוי מהנהגה טובה, ואף שלא נמצא בו כל עבירה אף מדרבנן, אלא מהדרגות האחרונות שאין רוח	33567
חכמים נוחה מהם. (אור הצפון).	33568
	33569
מאמר תשו	33570
ויראו אחיו כי אותו אהב אביהם מכל אחיו וישנאו אותו (בראשית ל"ז ד').	33571
ענין נפלא עתיק וחדש תמיד הוא מעשה אחיו יוסף, התורה מספרת לנו 0תולדות0 שבטי י"ה בני	33572
יעקב, הלא מטרתו היתה להעמיד י"ב שבטים, תקות האמהות הק' וכל משאלתן היו שמהן יצאו שנים	33573
עשר שבטי י"ה יסוד ושורש עם ישראל, אברהם לא העמידם, יצחק לא העמידם, מהם עוד נפרדה פסולת,	33574
רק יעקב בחר שבאבות שכבר יצא מזוכך והיתה מטתו שלמה, הוא היה יכול להעמיד י"ב שבטים, כולם	33575
צדיקים כולם קדושים, שיהיו היסוד לעם ישראל למטרתו ולתכליתו בעולם.	33576
האבות הם המרכבה, שבטי י"ה הם במקום י"ב המזלות ההנהגה המיוחדת בבריאה להנהגת עם ישראל,	33577
מערכתה היא ע"י האבות הק' שהם המרכבה, הי"ב שבטים הם במקום הי"ב מזלות הנמצאים במערכת	33578
הכללית, שעל ידיהם נשפעת ההנהגה הטבעית, וכן י"ב השבטים הם מקבלים את ההשפעה המיוחדת	33579
להנהגת עם ישראל, כן מבארים לנו הספרים הק'.	33580
מעשה נורא! חטא כזה! אכזריות ממש! לא יאומן כי יוסף לו שמענו מעשה כזה על אנשים הכי גסים, ג"כ	33581
היינו מתפללים ושואלים, האם נמצאת בטבע האדם השחתה כזו לבקש להמית את האח הצעיר? ואת מי	33582
את יוסף בן זקונים לאביהם הזקן, הבר חכים שמסר לו את כל התורה שלמד מבית עבר, ומה גם בידועם	33583
את האבל ואת היגון שיגרמו בזה לאביהם יעקב, ושלא לחמול על יוסף גם בראותם את צערו הנורא	33584
בהתחננו אליהם, כי הלא נוכל לצייר כמה בכיות תחנונים וקולות קורעים לב היו לו באותה שעה, וכמו	33585
שאמרו גם הם אחרי כן, אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו.	33586
ואף אם יארע לפעמים באחד שיבוא למצב נפש משונה, בהתעורר בו רגשות השחתה אי טבעיים, אבל	33587
עשרה אנשים בעלי דעה וצדיקים כאלו, ובשעה שאחיהם ראובן עומד ומזהירם שבל יחטאו בילד אין	33588
הדבר מובן כלל.	33589
עוד יותר אחרי עשותם דבר נורא כזה, בהשליכם את אחיהם לבור שנחשים ועקרבים יש בו ישבו במנוחה	33590
לאכול לחם! זהו כבר דבר בלתי טבעי, אמנם חכמינו הק' מישבים תמיהה זו בבארם כי זה היה בדין	33591
ובמשפט, כי דנו אותו למשפט מות בעד חטא לשון הרע שהביא דבתם רעה אל אביהם, או שחשבו	33592
שהתורה להם מיתתו משום אם בא להרגך השכם להרגו, ואף כי גם זה אינו מובן לנו, היאך יכלו להחליט	33593
משפטם זה ולהוציאו לפועל, בשעה שכל הרגשות הטבעיים מתנגדים לזה?	33594
הנה מזה אדרבא נוכל ללמוד ולהבין את גודל נפשם וכוחם הגדול לאלוקים, כי בשופטם אותו כי בן מות	33595
הוא, והרי לפי האמת מיתתו טובה לעולם ולו, יכלו להבליג על רגשות הלב הסוערים, הלב נקרע מצער	33596
הוא מלא רגשות רך וחמלה, כפי שמוכרח שיוכללו בתוך לבות צדיקים וגדולים כאלו, והם מחליטים את	33597
משפטם בגבורת דעתם הגדולה, להמית את אחיהם היקר יוסף הצדיק האהוב לאביו ונפשו קשורה בנפשו,	33598
כשהוא מתחנן אליהם בתחנונים נוראים הקורעים לב, ובעשותם דבר זה בהוציאם לפועל כח ענקי,	33599
שנחוצה לזה אישיות הכי גדולה ויראת שמים נשגבה, הרגישו שביעת רצון ממעשיהם ושלמות גדולה	33600
בנפשם, וזה נתן להם מנוחת נפש וישבו לאכול לחם.	33601
אבל עדיין לא ניחא לנו, כי הלא התורה מספרת לנו בפשטות כי הסיבה לזה היו כוחות טבעיים פשוטים,	33602
וישראל אהב את יוסף ועשה לו כתונת פסים, ויראו אחיו כי אותו אהב אביהם מכל אחיו וישנאו אותו,	33603
ויוסיפו עוד שנוא אותו על חלומותיו ועל דבריו, מכל זה מבואר כי רגשות קטנונים היו הסיבות לכל	33604
המעשה.	33605
אך עלינו לבאר מה שכבר למדנו לדעת, כי כמה שיגדל האדם ויתעלה לאיזו מעלה שתהיה, נמצאים בו	33606
עוד הכוחות הטבעיים ופועלים בו, ואלו המדות היו צפונות בתוכם פנימה, עד כי הם לא הרגישו בזה	33607
וחשבו כי הם דנים דין אמת, והכוחות הללו הטעו אותם בחשבונותיהם, וגרמו להטעותם בדין ולהוציא	33608
משפט מות על אחיהם, והתורה שחזרה לתוך תוכה של הנפש ספרה לנו את הסיבות האמיתיות, שלפי	33609
ידוע עלילות קנאתם ושנאתם ליוסף המריצה אותם לזה.	33610
רואים אנו מזה כמה הטבע שולט אף באדם היותר גדול, כי אף שהכוחות הטבעיים נמצאים בו בדקות	33611
גדולה מאוד, בכ"ז יש בכוחם להטעותו בכל חשבונותיו ולהביאו לידי מעשים ועוונות נוראים, מזה כמה	33612
נחוץ לירא ולהזהר מפני הטבע השולט באדם, ולפחד מפני עיוות השכל שעלול לבוא ע"י כוחות החומר.	33613

אמנם המעשה לבש צורה אחרת, אך בכל זה עדיין אין הדבר מתישב על הלב, כי אחרי שבאמת סיבת	33614
עוותתם בדין היו המדות הטבעיות, הלא מן הראוי היה שיועילו גם הרגשות הטובים כתרס נגדם להעמידם	33615
על היושר והאמת, ובעיקר קשה מדוע לא יקרו דברים כאלו אצלנו, אף באלה שכוחות הטבע שולטים בהם	33616
בלי מצרים, והנטיית הרעות הן כעבות העגלה, ובכ"ז לא נשמע שיצא מהם משפט כ"כ מעוקל ויארעו	33617
מעשים כ"כ נוראים.	33618
אולם הבדל גדול הוא בין חשבונותיו של אדם קטן ובין חשבונותיו של אדם גדול, טעות הקטן לא תדמה	33619
לטעות הגדול, לא במקום שהגדול תועה יכול הקטן לתעות, הקטן אין לו כ"כ מקום לתעות, בחורשה קטנה	33620
בה עצים אחדים אין בה מקום לתעות, כי בכל צד שהנך פונה מיד תגיע אל גבול וקצה, אבל ביער גדול רב	33621
עצים עב וסבוך שבו משעולים עד אין מספר, בו עלולים לתעות מאוד.	33622
האדם הקטן ידיעותיו קלושות, עניניו מועטים חשבונותיו פשוטים, איפה יתעה? כמה הוא יכול להתרחק	33623
בטעויותיו? אבל הם שכללו במחשבתם ידיעות רבות, בחשבונותיהם נכללו ענינים רבים ונעלמים לאין	33624
שיעור, הם שחשבונותיהם היו מקושרים עם הענינים היותר רמים ונשאים כמו שנמצא בזוהר הק'.	33625
יעקב אהב את רחל כי לפי סודות הבריאה ושרשי הנפשות, יכול לבוא התיקון האמיתי של העולם רק ע"י	33626
בני רחל, תיקון העולם שיבוא באחרית הימים, יהיה בעיקר ע"י שבטי יוסף ובנימין, ולכן אהב ישראל את	33627
יוסף יותר מכל אחיו ואחי יוסף התקנאו בו בשביל זה, ובראותם כי הביא דבתם רעה אל אביהם, פחדו	33628
שמא ירחקם יעקב מכלל ישראל, וזה נחשב אצלם בגדר אם בא להרגך השכם להרגו.	33629
מזה נוכל להבין, כי אנשים כאלה שבחשבונותיהם תפס מקום ענין שורשי הבריאה ותיקון העולם, מה	33630
רחבו ידיעותיהם וחשבונותיהם, כמה ענינים נשאים ונעלים הקיפו במחשבתם ובלבם, ועם איזה דברים	33631
התחשבו, מה גדול היה הלך מחשבתם, ובעבור זה מה גדולה יכולה להיות טעותם, מזה מכירים אנו את	33632
תורתנו תורת אמת, שלא חפתה על גדוליה ואוהביה, וספרה לנו כפי המתכונת הפנימית של כל דבר,	33633
והבליטה את האמת כפי מה שהוא, ובזה היא מלמדת אותנו את תורת החיים שיש לנו ללמוד מאבותינו	33634
הק' גם מעוותתם וטעותם. (שעורי דעת ח"ב שעור י"ד).	33635
	33636
מאמר תשז	33637
ויראו אחיו כי אותו אהב אביהם מכל אחיו וישנאו אותו (בראשית ל"ז ד').	33638
באדם קיימים כוחות נפשיים טובים ורעים ומכנים אנו אותם בשם מידות, ובפשטות מבינים כי המידות	33639
הטובות נובעות מהנפש, ואילו המידות הרעות הם פרי היצה"ר, וכל כוחם ותוקפם הם מצד החומר	33640
שבאדם, אמנם ביתר עמקות יש לומר כי כוחות הנפש כולם נובעים מהנפש עצמה, כל מדה בשורשה	33641
נובעת מהנפש, אולם לאחר שנתלבשה הנפש בגוף, יוצר החומר צורה מגושמת לכוחות הנפש, החומריות	33642
שבאדם מתלבשת בכוחות אלה ויוצרת להם דמות חדשה מתאימה והולמת את החומר שבאדם.	33643
ולהבנת הדברים נוסף משל, הנה קרני השמש יש להם את הגוון המקורי הבהיר ומאיר, וחודרים הם דרך	33644
זכוכית שקופה בצורה המקורית שלהם, אולם אם יצבעו את זכוכית החלון בצבע ירוק למשל, אז קרני אור	33645
השמש שיופיעו בחדר יהיו ירוקים, וכך בכל צבע וצבע נותן הוא את הגוון שלו לקרני השמש החודרים	33646
דרכו, וכך ג"כ נבין את הנמשל לגבי המידות, שמקורן ושורשם של המידות היא הנפש בעצמה, אולם	33647
מעטה החומריות שמכסה את הנפש נותן את הגוון והציביון שלו לכוחות הנפש העוברים דרכו מחומריות	33648
האדם, אולם הכח בעצמו תוקפו ועוצמתו מהנפש הם נובעים.	33649
שלמה המלך אמר (קהלת ד'), וראיתי אני את כל עמל ואת כל כשרון המעשה כי היא קנאת איש מרעהו,	33650
ומפרש 'אבן עזרא' רוב עמל האדם גם כשרון מעשיהם, בעבור בני האדם שיקנאו זה בזה וירצה להתפאר	33651
על חברו, ושלא יהיה הוא חסר ממנו בדירתו ומלבושיו, ובניו ומאכלו וחכמתו וטוב השם ע"ש.	33652
רוב עמל האדם וכשרונו ומרצו פועלים ונדחפים ע"י כח הקנאה בחיי הפחיתות של העוה"ז, ואפילו בני	33653
תורה בלימודם כולם נדחפים ע"י כח זה, ועמלם וכשרונם משועבד להביא מדה זו על סיפוקה המלא,	33654
ובפשטות אין האדם חושב בעצמו כך, ומייחס את פעולותיו הטובים לרצון הטוב שבו, ובא שלמה המלך	33655
ומגלה את האמת, לא רק רדיפה אחר דירה ומלבושים, אלא אפילו הרצון לבנים נובע מקנאה שלשני יש	33656
ולו אין, המאכל בהרחבה אינו רק מתאות האכילה אלא גם מקנאה, ואפילו רדיפת חכמה ושם טוב גם זה	33657
נובע מכח הקנאה כפי שמפרט האבן עזרא.	33658
וכן נבין דברי 'מסילת ישרים' י"א על מדת הכבוד, אך הכבוד הוא הדוחק כי א"א לו לסבול ולראות את	33659
עצמו פחות מחבריו, ועד"ז נכשלו רבים ונאבדו, ומביא דוגמאות מירבעם קרח מרגלים שאול יואב,	33660
ומסיים כללו של דבר הכבוד הוא הדוחק את לב האדם יותר מכל התשוקות והחמדות שבעולם ע"ש.	33661
ולכאורה צריך להבין כיצד כח טפשי זה יכול לשלוט באדם, בצורה כה מקיפה יותר מכל התשוקות	33662
והחמדות שבעולם, אמנם גם בזה הביאור הוא כי כח נפשי רוחני טמון במדה זו, אלא שהגוף סילף דמותה	33663

כפי שהיא מתבטאת ברדיפת הכבוד, אולם בשורשה היא מדה נפשית של שאיפה להשגת שלמות, ולכן יש	33664
בכח גם בדמות המסולפת לדחוק את האדם יותר מכל התשוקות והחמדות שבעולם, וגם גדולי עולם	33665
במדרגתם הגבוהה נתבעו על זה.	33666
וכן מצינו על אחי יוסף, ויראו אחיו כי אותו אהב אביהם מכל אחיו וישנאו אותו, בודאי שהתביעה בזה	33667
היא דקה מאוד לפי רום ערכם של שבטי י"ה, אולם התורה כותבת תביעה מפורשת על מדת הקנאה, ולפי	33668
המבואר לעיל ששורש הקנאה מקורו בכח נפשי, קל יותר להבין כיצד שייך אצל שבטי י"ה שהם יכשלו	33669
בענין זה, שהרי כח הקנאה אינו כח שלילי מעיקרו, אלא כח רוחני הוא שהגוף מסלף דמותו, וכח זה קיים	33670
אצל כולם בלי יוצא מהכלל, ועבודת האדם להשאיר את הכח במקוריותו כפי מה שהוא ולא לשנות צורתו.	33671
וכך שייכת גישה להבנת חז"ל מאוד תמוה (בר"ר נ"ו), שהשטן הסית את יצחק ואמר לו ברא דעלובתא	33672
הולך הוא לשחטך, א"ל ע"מ כן, א"ל א"כ כל אותן הפרגוזיות שעשתה אמך, ישמעאל שנאיה דביתא ירותא	33673
ואת אינך מכניס בלבך, כד לא תיעל מילא תיעול פלגא, הה"ד ויאמר יצחק אל אברהם אבי אבי, למה אבי	33674
אבי שני פעמים כדי שיתמלא עליו רחמים, אפילו אצל יצחק אבינו שאין לנו מושג מגודל מעלתו, וכשהוא	33675
הולך למסור נפשו לעקידה נכנסה קצת הסתת השטן בלבו, וחז"ל מבארים שהסתת היתה מצד מדת	33676
הקנאה שיטלו את תכשיתו ויתנו אותם לשונאו.	33677
והנה עומק דברי חז"ל מי ישער, אולם בצורה שהם נתנו לנו את הדברים בהבנת הסתת השטן ביצחק	33678
אבינו ע"ה, שייך להבין זאת ג"כ לפי המבואר לעיל, שהרי כח זה של הקפדה וקנאה שנוטלים מהאדם את	33679
השייך לו ונותנים לזולתו, נובע הוא מהנפש השואפת שלמות ותכלית התקרבות לבורא, ואם נוטלים ממנה	33680
את חלקה, צערה הוא בלי גבול ותכלית וכמו שכותב המס"פ"ד, ועל זה אמרו ז"ל (ב"ב ע"ה), על דרך	33681
משל שכל אחד נכוח מחופתו של חבירו, כי אין זה מטעם הקנאה אשר תפול רק בחסרי הדעת, אלא מני	33682
ראותו עצמו חסר מן השלמות, מדרגה שהיה יכול להשיגה כמו שהשיגה חבירו ע"כ.	33683
הנפש מצטערת צער איום מחסרונה בראותה כי שייכת שלמות אצל אחרים, וכח זה מושאל ע"י הגוף	33684
לקנאה והקפדה, בשעה שנוטלים משהו מהאדם ונותנים לאחרים, ואם היה כח זה רע במקורו ושרשו,	33685
בלתי מובן היה כיצד שייך ליחד ענין כזה ליצחק אבינו, אולם לפי המתבאר שהכח קיים אצל כולם, ורק	33686
משתבש ומחליף צורתו ע"י הגוף, נבין כי שייכת הסתת שטן ביצחק אבינו ע"ה בענין זה, כמובן בבחינה	33687
דקה מאוד לפי רום מדרגתו.	33688
וזהו שאמרו חז"ל טוב מאד זה היצה"ר, ממנו אפשר ללמוד ולהכיר את הטוב, כל התשוקות והחמדות של	33689
היצה"ר מגלות לנו, הכוחות הנפלאים של תשוקת השלמות וקרבת אלוקים הקיימים בנפשנו, שיכולים אנו	33690
להוציאם לפועל אם נתגבר על חומריותנו ששינתה את צורת הכוחות שבנפשנו, וזהו עבודת האדם בעוה"ז	33691
להאיר את חשכת החומר המכסה על הנפש, ולהסיר את מעטה השקר המכסה על כוחות הנפשיים לצאת	33692
לפועל כפי מה שהם.	33693
ומצינו בילקוט וישב, שאלו היה יודע ראובן שהקב"ה כותב אחריו וישמע ראובן ויצילהו מידם, בכתפיו	33694
היה טוענו ומוליכו אצל אביו, אלו היה אהרן יודע שהקב"ה כותב עליו וגם הנה הוא יוצא לקראתך,	33695
בתופים ובמחולות היה יוצא לקראתו, אלו היה בועז יודע שכותב עליו ויצבט לה קלי, עגלות פטומות היה	33696
מאכילה, לשעבר היה אדם עושה מצוה והנביאים כותבים אותה, ועכשיו שאין נביאים אליהו ומשיח	33697
כותבים אותה והקב"ה חותם, אמר רב יהודה אמר שמואל נוח לו לאותו צדיק שיהא שמש לדבר אחר ואל	33698
יכתב בו ויעש הרע בעיני ה' (שבת נו:).	33699
ולכאורה הרי עשה ראובן כל מה שבאפשרותו להצלת יוסף, וכן שלמה המלך ודאי לא הכיר כל חסרון	33700
במעשהו, ואעפ"כ הידיעה על הכתיב היתה משנה את מצבם כך מבארים חז"ל, וכוחות אלו שהיו מופיעים	33701
אצלם לשינוי מצבם יכולים אנו להכיר מכוחות היצה"ר, שהרי בגלל כבוד וקנאה מוסר האדם את נפשו,	33702
נודדים לקצוי ארץ לצבור ממון כדי שלא להיות פחות מהזולת.	33703
כוחות אלו מהנפש הם נובעים, ושייך לכוון אותם לצורך הנפש כפי מה שהם בטבע בריאתם, וא"כ מוצא	33704
היה ראובן דרכים להצלת יוסף, הרצון היה שובר את כל העיכובים, וכשם שבעניני החומר רואים אנו מה	33705
גדול כח הרצון, שאין לך דבר העומד בפני הרצון, ואפילו להחליף כתר מלוכה במשרה של משמש לע"ז,	33706
כיון שכך מונח בכח השאיפה למלאות את הרצון שכחו גדול בלי גבול.	33707
מוסיפים חז"ל לשעבר נביאים כותבים, היום אליהו ומשיח כותבים את מצבנו והקב"ה חותם, ויתבונן כל	33708
אחד בעצמו אליהו ומשיח כותבים את מעשיו, כל פעולה מעלה או חסרון הכל נכתב ונחתם, עד כמה	33709
שידיעה זו צריכה לכוון את הרצון והכוחות כולם לחיפוש שלמות הנפש וקירבת אלוקים, חיים אנו במהלך	33710
הרגלנו בלי התבוננות וידיעה, וצריך להתעורר ללמוד ולדעת את האמת שבכל מעשה ומעשה, ולהקיף	33711
בהבנתנו את מטרת החיים ותכליתם, לדעת את היעודים הרוחניים, ולכוון את הכוחות לצורך הנפש.	33712
(אור יחזקאל).	33713

	33714
מאמר תשח	33715
ועתה לכו ונהרגו ונשלכו ונראה מה יהיו חלומותיו (בראשית ל"ז כ').	33716
א"ר יצחק מקרא זה אומר דרשני רוח הקודש אומרת כן, הם אומרים ונהרגו והכתוב מסיים ונראה מה	33717
יהיו חלומותיו, נראה דבר מי יקום, ואי אפשר שיאמרו הם ונראה מה יהיו חלומותיו, שמכיון שיהרגוהו	33718
בטלו חלומותיו, בזמן שבני אדם רבים וכל אחד מתנכל לחבירו, יש כמה דברים ובטויים כאלו שמי שאינו	33719
מעונין בדבר אינו מוצא טעם למה נאמרו דברים אלו, אבל הצדדים חוזרים עליהם כמה פעמים להדגיש	33720
שהצדק אתם עם ראיות והוכחות שונות, ומכל שכן אם הריב הביא לידי מריבה ומחלוקת ממושכה.	33721
והנה אחר שהאחים היה להם דברים עם יוסף אחיהם עד שהכתוב אומר, וישנאו אותו ולא יכלו דברו	33722
לשלום ויוסיפו עוד שנאו אותו, עד שהחליטו כולם ופסקו עליו דין מות, ואמרו ועתה לכו ונהרגוהו	33723
ונשליכהו באחד הבורות, במצב של מתיחות כזו היפלא הדבר שעוד יוסיפו לומר בפירוש ונראה מה יהיו	33724
חלומותיו, הרי הם המעיקים והם שגרמו את השנאה באמרם המלך תמלוך עלינו, ואם יהרגוהו יבטלו	33725
חלומותיו, ומה זה שתמה רבי יצחק שאי אפשר לומר שהאחים יאמרו מלה זו.	33726
אמנם דברים כאלו נאמרים רק במי שטבעו וכוחות פשוטים מעורבים בדבר, אבל האיש שעומד מן הצד	33727
ואומר רק דעת התורה, אין שום סיבה שיבליט גם דברים טבעיים, כי הרב הנשאל לדעת התורה ואומר	33728
איש פלוני אתה חייב, אינו צריך להוסיף אפילו מלה אחת.	33729
וזהו מה שחז"ל הקדושים מלמדים לנו, שכל הענין של האחים שבטי י"ה עם יוסף הצדיק, הוא כולו קודש	33730
ובטהרה יתירה, ולא התערב בו אפילו איזו זיק ושמן כל שהוא מטבעי בני אדם, כל הדברים הם פסקי	33731
תורה בדעת צלולה, בקרירות הראויה ובדייקנות קפדנית על כל חוט השערה ומלה, ומה שצריך להאמר	33732
אמרו ומה שאין צריך להאמר מפני כי אין בזה שום חידוש, והוא רק פטפט דברים בעלמא שאנשים בעלי	33733
טבע ומדות מדברים כן, חלילה להם לשבטי י"ה שיוציאו מלה כזו מפיהם הקדוש, וברור הוא שהם לא	33734
אמרו ונראה מה יהיו חלומותיו שהוא לישנא יתירה, אלא המקרא אומר דרשני ורוח הקודש אומרת כן.	33735
(הגיוני מוסר ח"ב).	33736
	33737
מאמר תשט	33738
ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע כי נהרג את אחינו לכו ונמכרנו לישמעאלים (בראשית ל"ז כ"ו).	33739
הנה ענין מכירת יוסף על ידי שבטי י"ה אינו כ"כ פשוט, כי עשו זאת בהתייעצות כדאיתא במדרש תנחומא	33740
(וישב ב'), מה עשה ראובן? הלך וישב באחד ההרים לירד בלילה להעלות את יוסף, ותשעה אחיו יושבים	33741
במקום אחד כאיש אחד בעצה אחת להמיתו ע"כ.	33742
הספורנו מבאר שחשבו את יוסף בלבם נוכל להמית ובזה הודיע מה היה למו, בהיות כולם צדיקים גמורים	33743
עד שהיו שמותם לפני ה' לזכרון, איך נועדו לב יחזיו להרוג את אחיהם או למכרו ולא נחמו על הרעה, כי	33744
גם כשאמרו אבל אשמים אנחנו על אחינו, לא אמרו שתהיה אשמתם על מכירתו או מיתתו, אלא על	33745
אכזריותם בהתחננו, והנה הגיד הכתוב כי ציירו בלבם וחשבו את יוסף לנוכל ומתנקש בנפשם להמיתם	33746
בעוה"ז או בעוה"ב או בשניהם, והתורה אמרה הבא להורגך השכם להורגו עכ"ל.	33747
ופסקו כדן לפי דעתם ועשו מה שעשו בכח התורה וכדאיתא (בתנחומא), אמרו נחרים בינינו שלא יגיד	33748
אחד ממנו ליעקב אבינו, אמר להם יהודה ראובן אינו כאן ואין החרם מתקיים אלא בעשרה, מה עשו?	33749
שתפו להקב"ה באותו החרם שלא יגיד לאביהם, ואף הקב"ה אע"פ שכתוב בו מגיד דבריו ליעקב דבר זה	33750
לא הגיד מפני החרם, לפיכך אמר יעקב טרוף טרוף יוסף, ואם לא בכח התורה איך יכולים לשתף את	33751
הקב"ה עמהם?	33752
עוד איתא בספורנו על הפסוק וישבו לאכול לחם, שלא היה כל זה בעיניהם תקלה או מכשול שימנעם	33753
מלקבוע סעודתם, כמו שהיה ראוי לצדיקים כמותם כשאירעה תקלה על ידם, כמו שעשו ישראל אחר	33754
שהרגו את שבט בנימין, כאמרו וישבו עד הערב לפני האלקים וישאו קולם ויבכו בכי גדול, ויאמרו למה	33755
ה' אלקי ישראל היתה זאת בישראל, וזה קרה להם מפני שחשבו את יוסף לרודף, שכל הקודם להרגו זכה	33756
כשאינן דרך להציל את הנרדף בזולת זה עכ"ל.	33757
ויש להתפעל מזה שבתורה נאמר וישנאו ויקנאו ויוסיפו עוד שנאו אותו, לכו ונהרגוהו ונראה מה יהיו	33758
חלומותיו, על מחרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים, ולא נזכר שהיה פסק דין? אלא שהשוחד יעור עיני	33759
חכמים ויסלף דברי צדיקים, וכיון שהיו משוחזדים כל פסק דינם לא נחשב בתורה ולא נזכר כלל, מפני	33760
שלא היה להם לסמוך על פסק דינם שיוסף נקרא רודף, ולחשוד עצמם אולי הם טועים כיון שהיה ויקנאו	33761
וישנאו, והתורה מעידה שבאמת טעו, וכל הפסק בא מכח ויקנאו וישנאו נפלא הדבר הזה!	33762

איתא בגמ' (שבועות לא.), שנים שבאו לדין אחד לבוש בגדים טובים והשני בגדים גרועים, אומרים לראשון לבוש אתה כמותו או הלבישו כמותך, וזה דבר נפלא, אם ב"ד רואים את הלוש סמרטוט זה ישפיע עליהם להטות את דינו, ואם הראשון ילביש אותו אע"פ שבית דין יודעים שהבגדים אינם שלו, מ"מ כיון שרואים שהוא לבוש בגדים טובים כבר לא משפיע עליהם! נפלא לראות עד כמה האדם מושפע בשכלו מדבר דק ועדין מאוד, שרק החוקר לב ובוחן כליות יכול להגיד זה. (זכרון מאיר).	33763 33764 33765 33766 33767 33768
מאמר תשי	33769
וישמע ראובן ויצילהו מידם ויאמר לא נכנו נפש (בראשית ל"ז כ"א).	33770
אילו ידע ראובן שהקב"ה כותב עליו וישמע ראובן ויצילהו מידם היה טוענו ומוליכו אצל אביו (ויק"ר לד), חז"ל רמזו כאן על יסוד מוצק וגנוז בכח נפש האדם, שאין האדם מתאמץ לנצלו ולהשתמש בו בכל עת מצוא, משלה האדם את נפשו שכוחותיו מוגבלים ומצומצמים מאוד, ובכל משימה מצוה או תפקיד שהוא נוטל לעצמו, חיש מהר עייף ויגע מסיבת העדר אמונתו והכרתו בכחות נפשו הצפונים בו, ויש שבמסווה של עייפות או מתוך אמתלא מה יכולתי לעשות ולא עשיתי, הוא מכסה על עצלותו ורפיונו. והנה האדם לא צריך להשתמש מלהכיר את כוחות נפשו הצפונים, ומחובתו דוקא להעריך ולמדוד את כוחותיו בקנה מדה יותר ארוך ויותר רחב, לדוגמא כשמתרחש ענין של הצלת נפש מישראל, בוודאי ענין זה מעורר כמה וכמה כוחות נסתרים שבנפש האדם, מתרוצץ ומשתדל ומגיע לנקודה סופית שכלו כל הקיצין, והוא מתפטר מטעם הערה אנושית, ובטוח הוא שאין עליו שום תביעה, ברם האמת היא שמחשבתו הוא רק באשר הוא אדם בינוני רגיל, ולא העריך את עצמו כראוי, ברם האמת היא שמנקודת מבטה של תורה אינו יכול להיפטר על נקלה.	33771 33772 33773 33774 33775 33776 33777 33778 33779 33780 33781
לפי אור האספקלריה השמימית מגלים לו לאדם את גנוי נסתרות נפשו, ואומרים לו בן אדם טרם יצאת ידי חובתך, מרובים הם אוצרות הרוח שבך, התאמץ עוד ואז תמצא מעיינות ישועה חדשים שלא שערתם מקודם! ואמר הכתוב התרפית ביום צרה צר כוחך הצל לקוחים למוות, כי תאמר הן לא ידענו זה הלא תוכן לבות הוא יבין, ונוצר נפשך הוא ידע והשיב לאדם כפעלו (משלי כ"ד).	33782 33783 33784 33785
והנה הכתוב כאן מדבר בהצלת נפשות, והאדם מתנצל ומתחמק לאמר שכבר פעל ועשה כל מה שהיה בכוחו לעשות להטבת עצמו הרוחנית והגשמית, או לטובת זיכוי הרבים והצלת נפשות, ונדמה לו שכבר צר כוחו והכל נשאב ונדלה וכל הכוחות אזלו, ברם לא זו הדרך צועק החכם מכל אדם, תוכן לבות הוא יבין ונוצר נפשך הוא ידע.	33786 33787 33788 33789
בדרך זו נפרש המאמר אלו ידע ראובן שהתורה תכתוב עליו וישמע ראובן ויצילהו מידם, היינו שהתורה מעריכה אמנם את מאמצו במעשה ההצלה של יוסף, אבל יחד את ההערכה וההכרה, מובלעת כאן תביעה רבתי על ראובן שלא עשה ולא השתדל כפי יכולת כוחותיו הגנוזים, אמנם מוכרת היא השתדלותו אבל מוערכת יותר לשבט מאשר לחסד, אילו ידע ראובן את הסוד הגדול של הכוחות הרוחניים הבלתי מוגבלים, שיוצר כל הנפשות השקיע בנפשו של כל אדם, להתחדש ולהגביר חייליו אף בנסיבות ותנאים נוראים ביותר, כי אז היה מביאו על כתפו בחזרה ליעקב.	33790 33791 33792 33793 33794 33795
מעין זה רמזו לנו חז"ל באילו ידע אהרן שהתורה תכתוב עליו וראך ושמח בלבו, היה יוצא לקראת משה בתופים ומחולות, שלפי אספקלרית התורה בהעריכה את שמחת אהרן לקראת מינוי אחיו משה למנהיג ישראל ואדון כל הנביאים, היתה צריכה לעורר ולהרעיד את כל נפשו של אהרן, על כדי הבעת שמחתו ביתר שאת וביתר עז.	33796 33797 33798 33799
ואכן הן במאמץ של מסירת נפש על הצלה עצמית רוחנית, או הצלת הזולת וזיכוי הרבים, והן בהעלאת שמחה ממעמקי הנפש הגנוזים שגנו בנו יוצר הכל, ואשר מחובתנו למצותם עד היסוד, אין האדם בדרך כלל יוצא ידי חובתו, ובעמדנו לפני אור השמימי שלעתיד לבוא נידרש על זאת! וזהו שרמזו לנו חז"ל בהערתם והארתם הקצרה אילו ידע. (אור הנפש).	33800 33801 33802 33803 33804
מאמר תשיא	33805
וישמע ראובן ויצילהו מידם ויאמר לא נכנו נפש (בראשית ל"ז כ"א).	33806
אילו היה יודע ראובן שהכתוב מכתוב עליו וישמע ראובן ויצילהו מידם, בכתפו היה מטעינו ומוליכו אצל אביו (ילקוט רות תכ"ד), לו ידע ראובן הנצחיות שמונח במעשה כל דהו, שהרי נכתב בתורה וכל שנכתב בתורה נצחי הוא, וכן אילו היה יודע בועז שהכתוב מכתבו ויצבט לה קלי, עגלים פטומות היה מאכילה, נתנית פת לחם לעני נכתב בתורה הנה זה נצחיות, ולו ידע בועז את האיכות הנצחיות המונח במעשה זה, הרי ודאי עגלים פטומות ועוד יותר היה מעניקה, כל התורה מעידה ומורה על זה היסוד, על האיכות הרבה שבמעשה אחד.	33807 33808 33809 33810 33811 33812

יסוד זה רואים אנו בגמ' (ברכות כ.), א"ל ר"פ לאב"י מ"ש ראשונים דמיתרחיש להו ניסא, ומ"ש אנו דלא	33813
מתרחיש לן ניסא? אי משום תנויי בשני דרב יהודה כולי תנוי בנייקין הוה, ואנו מתנינן שיתא סדרי, ואילו	33814
רב יהודא כי הוה שליף חד מסאניה אתי מטרא, עוד טרם התפלל על הגשמים רק בדעתו היה ע"ז, ועל	33815
העינוי בחליצת חד מסאני לבד תיכף נענה, ואמרו בגמ' (תענית כד:), כי מטא למישלף אחרינא אתא	33816
אליהו ואמר ליה, אמר הקב"ה אי שלפת אחרינא מחריבנא לעלמא, עד כדי כך הגיע גדולתו של רב יהודא!	33817
ואילו אנו קא מצערינן נפשין ומצווה קא צווחינן ולית דמשגח בן.	33818
איפה לוקחים את המדה לחלק בין דורות הראשונים לדורות האחרונים, חילוק גדול כזה שהראשונים נענו	33819
תיכף והאחרונים לא נענו אף אחרי כל המעשים, ומרחק אלה הדורות הלא אינו אלא רק בדור אחד לבד!	33820
ומהו אמנם ההבדל? והשיב ליה אב"י לרב פפא, קמאי הוו מסרי נפשיהו אקדושת השם, אנו לא מסרינן	33821
נפשין אקדושת השם עי"ש, ואיך מבינים זאת האם באמת הם לא מסרו נפשיהו?	33822
אלא ביאור הדברים הוא כן, אב"י א"ל ששאלתך היא תשובתך, אין דבר אם תנויי שלהם היה קטן בכמות	33823
אבל ענקי היה באיכות, דורות הראשונים מסרי נפשיהו, הכונה היא שבמעשיהם היתה מונחת שם איכות	33824
של מסירות נפש, כל איכות נפשם נתנו בהם, ומעשה של איכות ודאי בוקע ועולה, ועד שחקים מגיע אם	33825
אף קטן הכמות הוא.	33826
על כן מעשה כל דהו של ר' יהודא שלפית חד מסאניה דיליה, אבל רבת האיכות והנצחיות הביאה תועלת	33827
ואתא מיטרא! לא כן הוא אצלנו אם אף כי התנויי שלנו הוא גדול בכמות שיתא סדרי בתליתר מתיבתא,	33828
וגם מצערינן נפשין ומצווה קא צווחינן, אבל אנו לא מסרינן נפשין, במעשינו לא מונח כ"כ איכות, ומעשה	33829
בלי איכות ודאי לית דמשגח בן!	33830
וענין זה מציינו בגמ' (יומא ט:), מקדש ראשון מפני מה חרב מפני ג' דברים שהיו בו, עבודה זרה גילוי	33831
עריות ושפיכות דמים, אבל מקדש שני שהיו עוסקים בתורה ובמצות וגמילות חסדים מפני מה חרב מפני	33832
שהיתה בו שנאת חנם, ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד ג' עבירות, אנו לא ידעינן כלל מה זאת שנאת	33833
חנם, אנו סוברים ודאי כי אין לנו כלל שנאת חנם, וביותר שהרי היה שם תורה וגמילות חסדים, ענינים	33834
שהם מקור לאהבת הבריות, ועם זאת נקרא שהיה שם שנאת חנם, ושנאת חנם כזאת שהיא דקה מן הדקה	33835
עליה אנו אומרים שהביאה את החורבן, ושקולה זאת השנאת חנם הקטנה כנגד ג' הדברים שמצויים ליהרג	33836
ולא לעבור?	33837
הוא סוד הענין של גדלות האיכות, אמנם כי שנאת חנם היא באמת מעשה קטן, אבל האיכות שבה היא כג'	33838
דברים ועוד יותר! וכמ"ש שם, ראשונים גדולים או אחרונים גדולים? ואמרו בירה תוכיח שחזרה	33839
לראשונים ולא חזרה לאחרונים, ואמרו עוד ראשונים שנתגלה עוונם נתגלה קיצם, אחרונים שלא נתגלה	33840
עוונם לא נתגלה קיצם, ואמרו עוד טובה צפורנן של ראשונים מכריסן של אחרונים, וכל זה הוא מסוד	33841
גדלות האיכות כנגד הכמות. (דעת תורה).	33842
	33843
מאמר תשיב	33844
והנה ארחת ישמעאלים וגמליהם נשאים נכאת וצרי ולט (ל"ז כ"ה).	33845
וברש"י בשם מדר"ר למה פירסם הכתוב את משאם? להודיע שכן של צדיקים, שאין דרכן של ערבים	33846
לשאת אלא נפט ועטרן שריחן רע, ולזה נזמנו בשמים שלא יוזק מריח רע ע"כ, רואים מזה דבר הפלא	33847
ופלא, מה גדלו מעשי ה' ועמקו מחשבותיו! מוכרים את יוסף הצדיק בן הזקונים, והובא ברש"י שכל מה	33848
שיעקב אבינו למד משם ועבר, מסר ליוסף העילוי הגאוני הזה, שיכול לקבל את כל תורת אביו בהיותו רק	33849
בן שבע עשרה שנה, מוכרים אותו ולפני זה משליכים אותו לבור עם נחשים ועקרבים, מזלזלים בו	33850
קורעים את כותנתו משאירים אותו ערום (אוה"ח לז כג).	33851
מוכרים אותו פעמים רבות כמו שמוכרים עבד בשוק כפי' רש"י וז"ל, ויעברו אנשים מדינים זו היא שיירה	33852
אחרת, והודיעך הכתוב שנמכר פעמים הרבה ע"כ, ומורידים אותו מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, ולעבד	33853
נמכר יוסף למצריים טמאים לפוטיפר הבזוי והשפל, מתעללים בו ואוסרים אותו ומורידים אותו לבית	33854
כלא, והכל בסדר כי הקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט השערה (יבמות קכא:), ואת אשר יאהב ה' יוכיח	33855
אפילו ביסורים קשים ומרים, אבל בזה חסו משמים על יוסף שלא יריח אותו צדיק ריח נפט ועטרן ח"ו.	33856
מזה לימוד גדול בענין שכר ועונש, כי שקול ומדוד הכל משמים עד כאן ותו לא! כל הצרות כן וריח בלתי	33857
נעים לא! הידיעה הזאת היא דבר נפלא בכלל, ובפרט לאדם שמרוב צרותיו ודאגותיו, הוא מסיח דעתו מן	33858
היסורים הקטנים, ובאמת מודדים ושוקלים הכל.	33859
וכן הבינה יוכבד אמו של משה רבינו, אחרי הגזירה של כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, והיתה מוכרחת	33860
לעשות תיבת גומא ולהפקיר את הילד הנחמד הזה בים סוף, והצער כל כך גדול והלב נשבר לרסיסים, מה	33861

יכול להיות סופו של הילד הזה? בכל זאת לא נפלה רוחה בים היאוש ותחמרה בחמר ובזפת, ורש"י אומר	33862
בטיט מבפנים וזפת מבחוץ שלא יריח אותו צדיק ריח רע של זפת.	33863
ידעה יוכבד ששקולים ומדודים יסורים של בן אדם כאמור לעיל, עד כאן ותו לא וינצל, לפיכך צריכה	33864
לדאוג שלא יריח ריח רע של זפת נפלא הדבר, הקב"ה יעזרנו להבין ולהרגיש את מה שאמרו ז"ל (חולין	33865
ז:), אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אא"כ מכריזין עליו מלמעלה, אפילו כשנמצא במצב רע ביותר.	33866
(זכרון מאיר).	33867
	33868
מאמר תשיג	33869
והנה ארחת ישמעאלים וגמליהם נשאים נכאת וצרי ולט (בראשית ל"ז כ"ה).	33870
והלא אין דרכן של ישמעאלים להיות טעונים אלא עורות ועטרין? אלא זימן הקב"ה לאותו צדיק באותה	33871
שעה שקים מלאים בשמים כדי שתהא הרוח מנשבת בהם (ב"ר פד טז), אף בשעה שמענישים את הצדיק	33872
מראה לו הקב"ה אות חיבה כדי שיבין מתוך זה, כי את אשר יאהב ה' יוכיח וכאב את בן ירצה, כמו האב	33873
המרחיק את בנו לעונש אינו מנתק לגמרי הקשר, וכאשר הרצה את עונו חוזר הוא לשולחן אביו כמקדם,	33874
כך הצדיק יכול להבחין שהעונש הוא רק זמני אבל עדיין חביבותו קיים לפני הקב"ה.	33875
יותר חשוב לאדם מכל הוא התקוה שלו, כל עוד שיש לו תקוה מסוגל לעבור כל המשברים, אבל אם	33876
נאבדה תקותו אז אבד שברו, וכמ"ש החכם רוח איש יכלכל מחלהו ורוח נכאה מי ישאנה (משלי י"ח),	33877
התקוה נותנת לו כח להתגבר על מחלתו אבל דכאון הנפש עולה לו בחייו, כזאת מצינו בדברי חז"ל שאמרו	33878
הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות והמפייסו באחת עשרה (ב"ב ט:), אף שלא נתן לו פרוטה להשתיק	33879
רעבונו, בכל זאת התקוה שהכניס בו בדברי פיוסים, החיה את נפשו בזה שעוד יזרח שמשו ואושר והצלחה	33880
צפויים לו בעתיד.	33881
זהו דרך התורה שמשמרת את האדם מכל רע בנערותו, ונותנת לו אחרית ותקוה בזקנותו (קידושין פב.),	33882
אפילו כאשר כלו כוחות ימי הנעורים והבריאות רופפת, והאדם מכיר שעברו הימים המובחרים בחייו,	33883
בכל זאת מתמלא הוא תקוה בבטחונו שנאמן הוא בעל מלאכתו, אף שרואים הצלחת הרשעים ויסורי	33884
הצדיקים, בכל זאת מורה לנו החכם מכל אדם, אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה' כל היום (משלי	33885
כ"ג), סמוך לבו בטוח בה' שיבוא על שכרו.	33886
אפילו בשעה שנמכר יוסף ונענש על שספר לשון הרע כמ"ש במדרש תנחומא, בכל זאת לא נמנע ממנו	33887
התקוה ונרמז לו שהקב"ה משגיח עליו, אבל להבין הרמז צריכים התבוננות, שאילו היה נשאר יוסף המום	33888
ושבור כל הזמן לא היה שם לב לזה, מכאן רואים כמה דרוש להתרומם מהמקרים המתרחשים לו, כדי	33889
שיוכל להבחין שהישמעאלים שנעשו אדוניו, הוליכו בדיוק אז מיני בשמים במקום הדברים המאוסים	33890
שדרכם להוביל, אפילו במצב כזה שנהפך עליו חייו ומרום המעלה נפל לשפל המדרגה של עבדות, נדרש	33891
מיוסף להתבונן בחסדי ה', ומזה להבין שלא נתגרש מנגד פניו יתברך, ורק מקרה חולף עובר עליו עד	33892
שיתכפר שגגתו.	33893
כבר העירנו המסילת ישרים (פ"ח), שאין אדם באיזה מצב שימצא שלא יראה נפלאות וטובות רבות	33894
במצבו, אם עשיר ובריא הוא הרי טוב, ואפילו אם עני הוא הלא הקב"ה ממציא לו פרנסתו דרך נס ופלא	33895
ואינו מניחו למות ברעב, החולה צריך להודות על שמחזיקו בכובד חליו ואינו מניחו לרדת שחת, עד שאין	33896
אדם שלא יכיר עצמו חייב לבוראו.	33897
כמובן שכל זה דורש התבוננות והתעמקות למצוא נחמה בכל מצב, ולהבין שאפילו בשעת הצרה אין	33898
הקב"ה שוכח משום אדם, אלא משגיח עליו בתכלית ההשגחה בשעה שהאדם בצער, ואפילו רשע הקב"ה	33899
משתתף בצערו כמו שאמרו בסנהדרין, בשעה שהאדם בצער שכונה מה אומרת? קלני מראשי קלני מזרועי	33900
(סנהדרין מו.), צריכים לחפש את החסד שטמון בכל מצב, והעיקר להתחזק מאוד בבטחון ובזה יהיה לו	33901
תמיד אחרית ותקוה. (המוסר והדעת).	33902
	33903
מאמר תשיד	33904
ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע כי נהרג את אחינו וכסינו את דמו (ל"ז כ"ו).	33905
ולכאורה קשה טובא הנה כל האחים ישבו לדון את יוסף אי חייב מיתה או לא, ופסקו כולם דחייב מיתה	33906
משום דהוה רודף עליהם, וא"כ מה זה שעכשיו חזרו מהפסק ואמרו מה בצע כי נהרגנו הלא בן מות הוא.	33907
והביאור בזה דלב טהור הוא הפוסק של אדם, וממנו יוצא הוראה מה לעשות ומה למנוע, וזה שאמרו בכמה	33908
מקומות לבי אומר לי עי' באבן שלמה שביאר זה באריכות, וכתב בזה ענין ותהי על יפתח רוח ה' ותצלח	33909
עליו רוח ה', דהכוונה בכלום הוא שהרגישו בלבם אומץ להלוך נגד הטבע, דאל"כ לא היו מכניסים עצמם	33910
לסכנה ע"כ, ועוד הביא מהזוהר הק' איך סמך אברהם אבינו ע"ה על הנס לרדוף אחר ד' מלכים, והתירוץ	33911

משום דראה השכינה מהלכת לפניו, ופירש דהכוונה היא על ראיית הלב שהרגיש בלבו עזר אלקי, וזה ענין דוד עם הארי והדוב וגבורת דוד נגד גלית.	33912
וכן לאידך גיסא אם אדם מכניס מורך בלבו במקום שלא היה לעשות כן יש תביעה עליו, וזהו התביעה על יעקב אבינו מה ששלח מלאכים לעשיו, בהכניס יראה בלבו במקום שהיה לו להיות בטוח באומץ הלב במה שהבטיחו הקב"ה, וכן התביעה על יוסף הצדיק אשר ביקש משר המשקים להזכירו לפרעה, דמאחר שראה שה' עמו ובכל אשר עשה הצליח, היה לו להיות בטוח באימוץ הלב שה' יושיעו עי"ש.	33913
וזהו הביאור במה שמצינו אצל מרים, כתיב וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי (שמות ב'), ופרש"י פרוש היה ממנה מפני גזירת פרעה, וחזר ולקחה שהלך בעצת בתו שאמרה לו גזירתך קשה מפרעה, פרעה לא גזר אלא על הזכרים ואתה גם על הנקבות עכ"ל, ולכאורה תמוה דהא מרים היתה אז בת ד' שנים ועמרם היה גדול הדור, איך העיזה להוכיח את אביה על מעשיו ולחוות דעתה בפניו, וביאר המשגיח שהיה לה לב טהור והרגישה שכן צריך להיות, ולכן לא דחתה הרגשת לבה, והלכה להוכיח לאביה בפניו.	33914
הנה אצל יוסף מצינו (ב"ר פ"ו ג'), אמר אבא נתנסה זקיני נתנסה ואני איני מתנסה, א"ל הקב"ה חייך שאני מנסה אותך יותר מהם ע"כ, ותמוה הלא אנו מתפללים שלא תביאנו לידי נסיון א"כ איך ביקש נסיון, אלא די"ל כנ"ל דהרגיש בלבו אומץ וגבורת הלב לעמוד בנסיון, תמיד ראה שה' עמו וכל אשר עשה הצליח, ומזה לקח גבורת הלב לבקש נסיון.	33915
וזהו ג"כ הביאור ביהודה, הנה מה שפסקו השבטים על יוסף שיהרג הפסק היה גם על יעקב אבינו, הרי ידוע להם שצריך להיות י"ב שבטים שהם יסוד הכלל ישראל, ואם הורגים יוסף נמצא דעדיין לא השלים יעקב הי"ב שבטים ומטתו אינה שלמה, והנה יהודה מלך ישראל היה ומלך הוא לב העם, והרגיש בלבו הטהור דעדיין איכא אחוה עם יוסף, וא"כ הוא בכלל השבטים ומטתו של יעקב שלמה, נמצא שמה שפסקו למיתה אינו נכון, דהא עדיין הוא באחוה ואי אפשר להרגו.	33916
וזהו ג"כ יסוד ימי חנוכה, דהנה מתתיהו מתחילה החביא את עצמו וכל הנלוים עמו, רק אחר שראה שהגוים הקריבו דבר טמא על המזבח נתלבש ברוח גבורה, ויצא למלחמה על היונים שהיו רבים ועצומים ממנו, מסרת גבורים ביד חלשים, דהיונים היו גבורים מלומדי מלחמה, ומתתיהו ואנשיו מועטים בכמות וחלשים באיכות, ולכאורה איך יצאו ללחום עם מחנה גדול ועצום, אלא דנתלבש בגבורת הלב והלך בעצת לבו הטהור.	33917
אנו רואים בתחילת הזמן רוח של התעוררות, לומדים בהתמדה ובאים לתפלה בזמן, בהמשך הזמן מתרפים קמעא קמעא עד שלבסוף הזמן איכא רפיון, הענין הוא דהבא לטהר מסייעין אותו אבל אח"כ צריך לילך מעצמו, ואם אינו עומד בקשרי המלחמה להחזיק מעמד עם הסיעתא דשמיא שנתנו לו מן השמים בהתחלת הזמן, אז באמת נחלש עד שבא לרפיון, וכן היה מורגל בפומיה דהמשגיח, דתמיד צריך האדם לזכור הזמנים של גילוי והארת פנים, ומשם יקח התחזקות הצריך לזמנים של הסתר ורפיון לכל יתן מקום לרפיון ולירידה, זהו מהלימודים מימי חנוכה להתחזק באימוץ הלב. (קובץ שיחות).	33918
	33919
	33920
	33921
	33922
	33923
	33924
	33925
	33926
	33927
	33928
	33929
	33930
	33931
	33932
	33933
	33934
	33935
	33936
	33937
	33938
	33939
	33940
	33941
	33942
	33943
	33944
מאמר תשטו	33944
ועתה לכו ונהרגו ונשלכו באחד הבורות (בראשית ל"ז כ').	33945
כשאנו לומדים פרשת מכירת יוסף קשה לנו להשתחרר מהתפישה המקובלת בין ההמונים, כאילו היה כאן מעשה אכזריות מצד האחים כלפי יוסף עצמו ובשרם על לא דבר בכפו, וכאילו מתוך קנאתם בו בגלל כתונת הפסים כמשמעות הכתוב התנכלו להמיתו, השליכוהו לבור ומכרוהו לישמעאלים, וגרמו צער כזה לאביהם הזקן שנפשו היתה קשורה בנפשו.	33946
כדי להוציא טעות זו מהלב, כדאי לציין את דברי המפרש הקדמון רבינו עובדיה ספורנו שכל האחים היו צדיקים גמורים, אחרת לא יתכן ששמותיהם יהיו חרותים על חושן המשפט לפני ה' לזכרון, אלא שהם הוציאו על יוסף משפט מות על יסוד ההלכה, הבא להרגך השכם להרגו, האחים שבטי י"ה ישבו על כס המשפט וירדו לעומק הדין, ולפי מיטב השגתם העליונה הכירו בו כרודף ומצאוהו חייב.	33947
אמנם הם שגו במשפטם, אבל הרי אין לדיין אלא מה שענינו רואות (ב"ב קלא), אף לגבי שמואל הנביא שהיה שקול כמשה ואהרן, עם כל חזונו ורוח הקודש שבו אומר עליו הכתוב כי האדם יראה לעינים (שמואל ט"ז), וא"א לבוא עליהם בתביעה על כך.	33948
וגם מה שכתוב לגבי ראובן וישמעע ראובן ויצליהו מידם ויאמר לא נכנו נפש, פירש הספורנו שלא התנגד לעצם פסק הדין, אלא שטען כנגדם שאין למהר ביצועו, והוא הצילו מידם במניעת הפועל הפתאומי המוליד מעוות לא יוכל לתקון שיבוא בכמוהו גם הצדיק לפעמים, כענין ראובן עם בלהה כאמרו פחו כמים, ראובן נכשל שבלבל יצועי אביו, כפי שציין יעקב בברכתו שהיה פחו כמים, למד מתוך כך דאין	33949
	33950
	33951
	33952
	33953
	33954
	33955
	33956
	33957
	33958
	33959
	33960

למהר בהוצאה פתאומית לפועל את פסק הדין על יוסף, כי עלול להיות מעוות לא יוכל לתקון ועיכב בידם לבצעו מיד.	33961
וההוכחה לכך שהאחים פסקו מתוך הכרתם המלאה שהם עושים משפט צדק, מוכיח ספורנו גם מתוך כך שלאחר שהשליכוהו אל הבור כתוב עליהם, וישבו לאכול לחם שלא היה כל זה בעיניהם תקלה או מכשול מלקבוע סעודתם, כמו שהיה ראוי לצדיקים כמותם כשאירע תקלה על ידם, וזה קרה להם מפני שחשבו את יוסף לרודף שכל הקודם להרגו זכה.	33962
וכן הוכיח הספורנו על שיטתו, שבזמן שיוסף הציק לאחים והם באו לידי הכרה שחטאו במעשה יוסף, אמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו, לא התוודו על עצם המעשה במכירתם את יוסף, אלא במה שהתאכזרו כלפיו שהתחנן לפניהם והם לא שמעו לו, ואכן מצינו גם בדברי חז"ל שהאחים באו לידי המעשה של מכירת יוסף, מתוך שהוציאו עליו משפט על התנהגותו כלפיהם והם כיוונו לדין שמים, (בר"ר פ"ד ז').	33963
וכן מצינו בדברי חז"ל שלא ראו חטא בזה שישבו לאכול לחם, אלא להיפך שהיתה בהסיבה זו זכות גדולה שעל ידה כלכלו את כל העולם בשני הרעב, ודרשו 'לאכול לחם' להאכיל לחם לכל באי העולם, וכן אמרו עבירתם של שבטים זכירה היא לעולם תקוה היא לעולם (שם פ"ד י"ז), ויש עוד הוכחה לכך, חז"ל אומרים שלאחר שהאחים מכרו את יוסף לישמעאלים, החרימו וקללו את כל מי שיגלה ושיתפו להקב"ה עמהם (רש"י בשם תנחומא שם), ואם שיתפו להקב"ה בחרמם וקללתם, הרי היו בטוחים שלא נמצאת בפסק דינם כל כונה רעה וכל שגגה, ושכיוונו לדין אמת עד שהשכינה מסכימה לדעתם.	33964
ואכן הסכימה השכינה עמהם, והכל היה מוכרח להיעשות כן על ידי האחים, וכמ"ש למען עשה כיום הזה להחיות עם רב, אלא שבשמים מצאו איזה פגם בלבותם שהיה משהו מן הקנאה, כפי שגילה הכתוב ויקנאו בו אחיו והם לא עמדו על פגם זה, וכאמרו כי האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב, ואם כי פגם זה בלבותם לא גרם כל הטיה והטעאה במשפטם, ודינם היה דין אמת לאמתו לפי ראות עיניהם, מצאה בהם התורה עילה לתביעה כל שהיא, בהתאם למדרגתם בתור שבטי י"ה.	33965
ברור שגם יוסף לא היה בו שום פגם של כונה רעה בהנהגתו עם אחיו, וכל מעשיו כלפיהם היו מכוונים לטובתם, התורה מעידה על יוסף שהיה 'בן זקונים' כלומר בן חכים (אונקלוס שם), וכבר אמרו חז"ל שהיה זיו איקונין שלו דומה ליעקב, וכל הלכות שמסרו שם ועבר ליעקב מסרן לו (ב"ר), ולא לחנם אהב אותו יעקב מכל בניו, כי ראה בו השלמת כל תכליתו בעולם, בגללו אהב את רחל, בגללו עבד אצל לבן כל השנים, והוא היה צריך להעביר את תורתו לכל דורותיו אחריו.	33966
וגם בזה שיוסף הביא דיבה לפני יעקב על האחים, לא היתה לו כונה רעה כפי שחשבו האחים כי אם כיון לתועלתם ותיקונם, וכדי להוכיחם בדברים שלפי דעתו עשו שלא כהוגן, וכן אמרו חז"ל ויבא יוסף את דיבתם, ולהלן הוא אומר ויוציאו דיבת הארץ לפי שהוציאו מלבם, אלא ויביא ממה שהוא מביא, לא נענש אלא לפי שהביא אל אביהם, ולא הביא הדיבה להגיד לאחרים אלא אל אביהם כדי ליסרם ולמנעם (ראה תורה שלמה שם).	33967
אולם אם כי כוונתו היתה לטובה כאמור, מצאה התורה בדבריו משהו מעין דיבה רעה ודרשו עליו את הכתוב, פלס ומאזני משפט לה', והענישו אותו מדה כנגד מדה שנמכר לעבד, שנתבזה ע"י אשת פוטיפרע ונחבש בבית האסורים שנים עשרה שנה. (אור הצפון).	33968
מאמר תשטז	33969
ויעברו אנשים מדינים סחרים וימשכו ויעלו את יוסף מן הבור וימכרו את יוסף לישמעאלים (בראשית ל"ז כ"ח).	33970
ישנם פרשיות בתורה בלתי מובנות בהבנה הראשונה והשטחית, ואחת מהן היא פרשת מכירת יוסף, מעלת בני יעקב היתה גבוהה עד למאוד, עשרה שבטי י"ה, כהן גדול ביוה"כ נכנס לקודש הקדשים בזכותם, כיצד אפשר להבין אצלם תופעה כזו של מכירת אח, דבר שאפילו פשוטי אנשים אינם נכשלים בזה.	33971
ובאמת מובא (בב"ר צ"א) שהיו מתחרטין על המכירה ואומרים, אימתי נרד למצרים ונחזיר את אחינו לאביו, המכירה היתה מעשה שאינו שייך ומתאים כלל למדרגתם, ובודאי שעשו זאת כיון שסברו כי דין תורה מחייב להתנהג כך עיין (ספורנו ל"ז כ"ה), אולם בכל זאת מצינו שהמכירה נחשבה לחטא, ועוד מובא ברש"י על הפסוק וישלחו מעמק חברון, מעצה עמוקה של אותו צדיק הקבור בחברון, לקיים מה שנאמר לאברהם כי גר יהיה זרעך עכ"ל.	33972
הכל היה מכוון מן השמים, שליחות יוסף ומכירתו למצרים להתחיל את הגלות בהכנה ראויה, שיהיה יוסף מלך ויכנסו יעקב ובניו בכבוד מצרימה למעט קושי השיעבוד אח"כ, ועוד כדי שיעקב ירד למצרים בכבוד כלשון המדרש (ב"ר פ"ו), היה יעקב אבינו ראוי לירד מצרימה בשלשלאות ובקולרין, אמר הקב"ה בני	33973
	33974
	33975
	33976
	33977
	33978
	33979
	33980
	33981
	33982
	33983
	33984
	33985
	33986
	33987
	33988
	33989
	33990
	33991
	33992
	33993
	33994
	33995
	33996
	33997
	33998
	33999
	34000
	34001
	34002
	34003
	34004
	34005
	34006
	34007
	34008
	34009
	34010

בכורי ואני מורידו בבזיון, אלא הריני מושך את בנו לפניו והוא יורד אחריו, הגלות היתה מוכרחת לבוא,	34011
ובכל זאת למרות שפרטי השתלשלות זו של מכירת יוסף מוכרחים היו, נתבעו האחים על חטא זה.	34012
וכן מצינו בגמ' (ע"ז ד:), אמר ריב"ל לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה, והיינו	34013
דאמר רבי יוחנן משום רשב"י, לא דוד ראוי לאותו מעשה ולא ישראל ראויין לאותו מעשה, לא דוד ראוי	34014
לאותו מעשה דכתיב ולבי חלל בקרבי, ולא ישראל ראויין לאותו מעשה דכתיב מי יתן והיה לבבם זה	34015
ליראה אותי כל הימים, אלא למה עשו, לומר לך שאם חטא יחיד אומרים לו לך אצל יחיד, ואם חטאו	34016
ציבור אומרים להם לכו אצל ציבור.	34017
ובכל זאת נתבעו על חטאיהם, למרות הכונה המיוחדת של הבורא בענין זה המורה שחטאם היה מוכרח,	34018
ולא נבע מבחירה רעה שלהם, וצריך להבין ענין זה, תובעים מהחוטא למרות שהיה מוכרח לעשות חטאו,	34019
והתביעה היא כאילו עשה חטא זה מצד בחירתו החפשית.	34020
ויבואר הדבר לפי מה שכתב החובת הלבבות בפרק ד' משער הבטחון, כי מעשה העבודה והעבירה לא	34021
יתכנו לאדם כי אם בקיבוץ שלשה דברים, האחד הבחירה בלבו ומצפונו, והשני הכונה וההסכמה לעשות	34022
מה שבחר בו, והשלישי שישתדל לגמור המעשה באבריו הנראים, כי הבורא ית' הניח ברשותנו בחירת	34023
עבודתו והמרותו כמ"ש ובחרת בחיים, ולא הניח ברשותנו השלמת המעשה בעבודה ובעבירה, אלא	34024
בסיבות שהם מחוץ לנו מזדמנות בקצת העיתים ונמנעות במקצתם.	34025
מגלה לנו בעל החוה"ל כי בחירת האדם היא רק בכונה, האדם בוחר את כיוון חייו אם לעבודת ה' או ח"ו	34026
לחטא, וחייב הוא לעשות כפי יכולתו בכיוון למילוי המעשה הטוב בפועל, אולם אחר כל זה ההוצאה	34027
לפועל של בחירתו היא מעשה מוכרח משמים, ואין לאדם כלל בעלות על המעשה בפועל, ועל זה קיים	34028
חשבון נפרד אם לתת לאדם את האפשרות להוציא לפועל את המעשה הטוב או החטא.	34029
וממשיך החוה"ל, ואם יזדמנו הסיבות ויתכן גמר המעשה בעבודתו אשר קדמה בחירתנו בה, יהיה לנו	34030
השכר הגדול על בחירה בעבודה ועל הכונה לעשותה, ועל השלמת מעשיה באברים הנראים, ואם ימנע מן	34031
האברים גמר המעשה יהיה לנו שכר הבחירה והכונה במה שקדם, וכן העונש על העבירות עי"ש.	34032
	34033
ולפי"ז מבינים אנו בצורה חדשה לגמרי את ענין מעשה המצות והעבירות, האדם הוא בוחר רק לגבי כוונת	34034
הלב המובילה למעשה, אולם עצם המעשה בפועל נעשה בהנהגת שמים, לפעמים יוציאו לפועל עקב	34035
בחירתו בלבו, ולפעמים לא יוציאו לפועל את בחירתו, ודבר זה תלוי בחשבון זכויותיו וחובותיו של אדם	34036
זה וחלקו ומעמדו בבריאה.	34037
וכן יתכן שלאדם אחר אפילו שיכוון בלבו בהחלטה גמורה לעשות מעשה מצוה או עבירה, לא יוציאו	34038
לפועל משמים את החלטתו, ואילו אדם שרק נטה בלבו מעט למעשה מסוים, מיד יוציאו לפועל מעשה זה	34039
על ידו כפי מה שמחייב חשבון שמים, ולפי"ז נבין ג"כ גדרו של חטא מוכרח, שהרי מכירת יוסף או ענין	34040
לימוד התשובה לדורות בהכרח היה שיווצר בבריאה, ולא היה תלוי מעשה זה בבחירת אחי יוסף וכן בדור	34041
המדבר ובדוד המלך ע"ה.	34042
אולם כדי ליחס להם מעשה זה, היתה צריכה להיות בהם נטיה ושייכות לחטא זה, שזו תהיה סיבה להוצאה	34043
לפועל של החטא על ידם, ויוצא שלעשות את מעשה החטא בפועל, לא היה שייך ומתאים ענין זה	34044
למדרגתם הרוחנית, אולם כיון שהיתה להם שייכות כל שהיא לחטאים אלו, לכן הוציאו משמים על ידם	34045
בהכרח את החטאים שהיו מוכרחים לצורך הבריאה, והתביעה היא על השייכות הדקה לחטא שאיפשרה	34046
לעשותם מוכרחים במעשה החטא.	34047
שנאת שבטי י"ה לאחיהם יוסף מוכרחת היתה, לא נבע הענין מבחירתם החפשית, וכדברי המדרש פ"ד על	34048
הפסוק למה תתענו ה' מדרך, כשרצית נתת בלבם לאהוב וכשרצית נתת בלבם לשנוא, ע"כ לבו של	34049
האדם ביד ה' הוא אם לאהוב או לשנוא, וכל מעשיהם של אחי יוסף מכוונים היו בהשגחת שמים להוציא	34050
לפועל גזרת כי גר יהיה זרעך.	34051
אולם יוסף היה ראוי ליסוריו המוכרחים, וכן אחיו היו ראויים למעשה המכירה בגלל שייכותם וזיקתם	34052
להכנס למעשים אלו, כשם שבמחלות הגוף יש אנשים היותר מסוגלים להדבק ממחלה מסוימת, ויש	34053
המסוגלים פחות להדבק מאותה מחלה, כך ג"כ בענין ההוצאה לפועל של המעשים, כיון שיש לאדם זיקה	34054
למעשה מסויים יוציאו מעשה זה בהכרח על ידו, ואדם שאין לו כל זיקה למעשה זה, לא יוציאו לפועל את	34055
המעשה על ידו.	34056
יוצא שהמעשה בפועל מוכרח היה, והתביעה על חטאים אלו אינה על מעשה החטא בפועל, אלא רק על	34057
היות האדם מסוגל לכך שיכריחו אותו משמים לחטא זה, ולכן כל האומר דוד חטא ומיחס לדוד את החטא	34058
כפי שהיה בפועל אינו אלא טועה, חטא זה מוכרח היה כדי להורות תשובה לדורות, אולם גם תביעה היתה	34059
על דוד שעליה היה מחויב תשובה ועשה תשובה, והיא שייכותו לחטא שהביאה להכרח המעשה משמים.	34060

והיוצא לנו מזה שבאמת אין הכרח על האדם והכל תלוי באדם עצמו, אם יעשה המצות יצליחנו שכרו ואם	34061
יעבוד עליהם יכריחנו עונשו, אולם חשבון שמים מדוקדק הוא לחוט השערה, וכשם שהחלטה גמורה בלב	34062
יוצאת לפועל ע"י האדם בהנהגת שמים, כך ג"כ יכולה זיקה ושייכות לענין מסוים להביא להוצאה לפועל	34063
מוכרחת משמים, בהתחשב בזכויותיו וחובותיו של האדם ובמה שנוגע לבריאה כולה, ונבין מזה עד כמה	34064
צריך להקפיד על טהרת הלב, טהרה גמורה מכל זיקה לחטא, ועד כמה שיכולה כל התעוררות הכי קטנה	34065
לטובה, להביא לתוצאות טובות ומושלמות. (קובץ שיחות).	34066
	34067
מאמר תשיז	34068
וישב ראובן אל הבור והנה אין יוסף בבור ויקרע את בגדיו (בראשית ל"ז כ"ט).	34069
בילקוט כתיב וישב ראובן אל הבור מהיכן בא? שהיה עסוק בשקו ובתעניתו, אמר הקב"ה אתה פתחת	34070
בתשובה חייך בן בנך עומד ופותח בתשובה, הכתב סופר כותב ורבים תמהו הלא קבלה בדינינו דגם אדה"ר	34071
עשה תשובה, וכן קין עשה תשובה ונתפשר, ואיך אמר דראובן פתח בתשובה תחלה?	34072
ונ"ל החילוק שבין תשובת אדה"ר וקין ובין תשובת ראובן, כי אדה"ר מצוה אחת נצטוה עליה ולא קיימה,	34073
וכתב רש"י כי ערומים הם ערום בלא מצות, שהבין מעצמו שאין בידו לכסות פשעו בשום מצוה כי אין	34074
בידו מעשה טוב, ולכן מצא עצמו מוכרח לשוב בתשובה, וכן קין הרג את אחיו ולא היה בידו מעשה טוב	34075
שיסמוך עליו שיסלח לו או יקל עונשו, ומנחה שהביא בזה עצמו חטא ולא שעה ה' אל מנחתו, ומצא עצמו	34076
מוכרח להתוודות גדול עוני מנשוא ולשוב בתשובה.	34077
אבל ראובן אחר שחטא הציל נפש אחיו מיד אחיו, והיה אפשר לו לחשוב כי יסלח לו ה' עונו בשביל	34078
שהציל נפש אחיו ועכ"פ קלה תשובתו, וזהו דאשמעינן וישב ראובן אל הבור שבא משקו ותעניתו, גם אחר	34079
שהציל את אחיו ישב בתענית ולבש שק כבתחלה, כי ראה גם ידע כי אין מצוה זו שעושה בין אדם לחברו	34080
מציל מעונש שעשה בינו למקום, וזה כוונת המדרש אמר הקב"ה אתה פתחת בתשובה תחלה, שאין לסמוך	34081
על שום דבר ולא יצליח רק ע"י תשובה, ולכן חייך בן בנך יהיה פותח בתשובה להורות לעם ה' דרכי	34082
התשובה עכ"ל.	34083
שמעתי מידידי הגאון ר' יצחק מאיר בן מנחם זצ"ל, ביאור נחמד על דברי הילקוט הנ"ל, כי אדה"ר וקין	34084
עשו תשובה אחרי שכבר נתבעו מהקב"ה ונענשו על זה, א"כ התשובה היתה מחמת יראה, אבל בראובן לא	34085
מצינו שנתבע ונענש על זה, ובכ"ז עשה תשובה מתוך הכרת עצמו וזוהי תשובה מאהבה, ע"ז אמר לו	34086
הקב"ה אתה פתחת בתשובה תחלה, פתחת בתשובה מאהבה מתוך הכרתך.	34087
ולי נראה לבאר את הילקוט הנ"ל, כי אדה"ר וקין חטאו וידעו שחטאו, כשהאדם יודע שחטא לא קשה	34088
לעשות תשובה, כי אחרי שחטא סר ממנו היצה"ר ומתחרט על חטאתו, כי אפילו רשעים מלאים חרטות,	34089
אבל מי שחושב שהעבירה היתה מצוה, לו קשה מאוד לעשות תשובה, אפילו כשהקב"ה מביא עליו יסורים	34090
אינו פורש מהעבירה אחרי שחושב שהיא מצוה, וכשואה שיסורים באים עליו הוא מקיים את העבירה	34091
הזו עוד ביותר זריזות, אבל להתבונן ולהבין כי 'המצוה' היא באמת עבירה, לזה צריכים הרבה דעת	34092
וחכמה.	34093
החטא של ראובן היה שבלבל יצועי אביו, ואומרים חז"ל כי תבע עלבון אמו, אמר אם אחות אמי היתה	34094
צרה לאמי, שפחת אחות אמי תהא צרה לאמי? הלך ובלבל משכבו א"כ חשב שזוהי מצוה של כיבוד אב,	34095
ובכל זאת אחר כך הכיר שזוהי עבירה ועשה תשובה, תשובה כזו אף אחד לא עשה, וזהו מה שאמר הושע	34096
שובה ישראל כי כשלת בעונך, ז"א נכשלת בזה שחשבת שאתה עושה מצוה. (דרכי מוסר).	34097
	34098
מאמר תשיח	34099
ויכירה ויאמר כתונת בני חיה רעה אכלתהו טרוף טורף יוסף (ל"ז ל"ג).	34100
בשביל חרדה שהחריד יעקב ליצחק אביו, נענש שחרד חרדה כזו בשעה שאמרו לו זאת מצאנו, יצחק אמר	34101
מי אפוא ובאיפוא נענש יעקב שאמר איפוא הם רועים, ואע"פ שהקב"ה הסכים על ידו באותן הברכות הוא	34102
נענש כל העונש ההוא (זוה"ק תולדות), וכן אחז"ל עה"פ ויכירה ויאמר כתונת בני, הקב"ה משלם מידה	34103
כנגד מידה, בשביל שרימה יעקב את יצחק אביו וגרם לו לומר האתה זה בני עשיו, פרע ממנו הקב"ה	34104
וגרמו לו בניו לומר כתונת בני, יעקב אבינו רימה אביו בעורות גדיי העזים, בניו רימו אותו בגדי העזים,	34105
וישחטו שעיר עזים ויטבלו את הכתונת בדם עכ"ל (זוה"ק).	34106
הנה העונש בא ליעקב אבינו ע"ה מצד ההכרח והצורך של כיבוס וליבון, אף מן רושם הדק שבדק הנראה	34107
רק לאור זוהר י"ה, אף רושם שנדבק בנפשו מתוך הכרח ואונס, שהרי אמרו חז"ל שבשעה שהלך יעקב	34108
ליטול את הברכות מאביו יצחק אנוס כפוף ובוכה הלך, מיצר ודואג על הכרח ההתחפשות שעשה לפי	34109

הוראת שעה, שהיה מצווה מאמו רבקה הנביאה, ידיו רועדות לבו רפה כשעווה וכמים נשפכו על ברכיו,	34110
ושני מלאכים זימן לו הקב"ה שהיו אוהזין במרפקו שלא יפול (בר"ר ס"ה).	34111
ולכאורה מה אשמתו אחר היותו אנוס? הרי מן השמים גזרו עליו כן וסיבבו שיתקדם לפני עשיו ליטול את	34112
הברכות, בכדי למנוע אסון גדול ח"ו לקיום עם ישראל ולהעולם כולו וכאמרם ז"ל, כל אותו היום היה	34113
עשיו צד צבאים וכופתן ומלאך בא ומתירן, צד עופות ומלאך בא ומתירן, צד עופות ומלאך בא ומפריחן,	34114
וכל כך למה כדי שיבוא יעקב ויטול את הברכות, א"כ הכי נוכל לבוא בתביעה על אדם שעשה בהיתר	34115
ובכפיה מצד הקב"ה.	34116
ברם הבה נא ונצייר בנפשנו כשאחד ממהר להציל נפש אחת שנלכדה במפולת ובשריפה של אחד הבתים,	34117
הוא סיכן את נפשו ונכנס לתוך האש המתלקחת, ונלחם על ימין ושמאל והצליח להציל את הנפש, אבל	34118
תוך כדי מעשה ההצלה נתלכלך בבגדיו או בפניו, או שנפצע פצעי גוף וכדומה, אמנם ראוי הוא האיש הזה	34119
לקילוס ולתשבחות גדולות, אבל את בדיו המטונפות צריך הוא לכבס ולנקות, או לחבוש את הפצע שבגופו	34120
שנפצע בשעת ההצלה.	34121
כן הוא בנידון דידן, אמנם מעשה רב של ברכה ורב טוב לכל הדורות עשה יעקב במעשהו זה, אבל מ"מ	34122
הלא לכלך מעט את שפתיו ברמאות הכרחית כלפי אביו, וגרם לזעקת הכאב של יצחק מי איפוא הצד ציד,	34123
קריאה זו שנשארה תלויה באוויר נגד יעקב לא כובסה ולא הוסרה, אלא מתוך קריאת הצער של יוסף	34124
דמות דיוקנו של יעקב בלכתו לבקש את אחיו, גם אשמה כלשהי מוכרחה וזקוקה לכיבוסה ולטיהורה.	34125
וכן היה עם לאה אמנו שגרמה לעצמה שנאה קלה מצד יעקב, אחרי שביצעה מעשה רמאות בהיכנסה	34126
לחופה במקום רחל, לכאורה מצווה היתה מטעם אביה ואונס רחמנא פטריה (עיין רמב"ן), אולם גם כאן	34127
יכולים להתאים את ההסבר הנ"ל, באמת צדקה לאה בהתנצלות כדבריה, שהיתה כפופה ומוכרחת לעשות	34128
רצון אביה, אלא היות וגרמה בעל כורחה קפידא בלב יעקב, קפידא ותביעה שהיא רק למראית עין, לכן	34129
לשם תיקון הקלקול שקלקלה בעל כרחה, היתה הנהגתו של יעקב ללאה מתוך מגמה של כביסת הרושם	34130
הקליל הרע שנשאר.	34131
ובזה אתי שפיר ויובן מה שסיפרו חז"ל, כל הלילה היתה עושה עצמה כרחל, כיון שעמד בבוקר והנה היא	34132
לאה, אמר לה בת רמאי למה רמית אותי, אמרה לו ואתה למה רמית את אביך, שאמר לך האתה זה בני	34133
עשיו ואמרת לו אנכי עשיו בכורך, ואביך אמר בא אחיך במרמה, ומתוך דברים הללו שהוכיחה אותו	34134
התחיל לשונאה (תנחומא ישן).	34135
והנה המאמר הנ"ל כולו תמוה ומופלא, לא יאומן כי הצדקת הזאת מהאמהות הקדושות תתגרה ותקניט את	34136
יעקב בטול קורה מבין עיניך, ושיעקב בחיר האבות ישנאה? אולם בהתאם לרעיונו יתברר הכל אל נכון,	34137
כשהוכיח יעקב את לאה על ההפתעה שנגרמה לו, ענתה לאה ואמרה שעשתה מה שעשתה כאנוסה,	34138
והתנצלותה היתה לפני יעקב כתלמיד לפני רבו, ומניה וביה אמרה והציגה לפניו דוגמה מנסיון חייו של	34139
יעקב, שגם הוא אנוס ונדחק היה ע"פ הדיבור לרמות את יצחק ולא לנטות ימין או שמאל מציוויה של	34140
רבקה.	34141
יעקב תפס את הענין ומצא תחבולה בכדי להסיר מלאה כתם הרמאות, ייסרה למראית עין בתוכחה מגולה	34142
ובקפידה חיצונית, וזו היתה בגדר חינוך וכיבוס הרושם הרע שנוצר בעל כרחה של לאה, השתדל יעקב	34143
לתקן את המעוות ההכרחי ועשה מה שעשה, שלאה תרגיש את עצמה מעט עלובה ושנואה, ומתוך כך יוסר	34144
ממנה שמץ הרושם של הרמאות כנ"ל.	34145
ואם על אונס שרחמנא פטריה נשאר רושם של חסרון שזקוק לכיבוד ולטיהור, על אכו"כ שהאדם המחזר	34146
אחרי מדות רעות בכוונה זדונית ומתענג בכבוד המדומה, מה מאוד צריך הוא האדם להתעורר ברעד אימה	34147
ופלצות, לדאוג לטיהור וכיבוד גופו ונפשו, ואשרי המתאמץ ודואג לנפשו בעוד מועד, ומתרחק ממעיונות	34148
הרפש ומטהר את עצמו בכדי לשוב ולזכות וליהנות מאור פני השכינה. (אור הנפש).	34149
	34150
מאמר תשיט	34151
ויקומו כל בניו וכל בנותיו לנחמו ויבך אתו אביו (בראשית ל"ז ל"ה).	34152
ואיתא במד"ר זה יצחק ולמה לא גילה לו? אמר הקב"ה לא גילה לו ואני אגלה לו? ובמדרש תנחומא	34153
ביארו לנו חז"ל למה לא גילה לו הקב"ה וז"ל, אמרו נחרים בינינו שלא יגיד אחד ממנו ליעקב אבינו, אמר	34154
להם יהודה ראובן אינו כאן ואין החרם מתקיים אלא בעשרה, מה עשו שתפו להקב"ה באותו החרם שלא	34155
יגיד לאביהם, ואף הקב"ה אע"פ שכתוב מגיד דבריו ליעקב, דבר זה לא הגיד מפני החרם, לפיכך אמר	34156
יעקב טרוף טרוף יוסף.	34157

ולכאורה דברים אלו לא מובנים לנו כלל, איך אפשר לפעול שהקב"ה לא יגלה ע"י ששתפו את הקב"ה	34158
בחרם, הלא אם ברצון ה' שלא לגלות למותר הוא החרם, ואם יהיה ברצונו לגלות מה יועיל מה ששתפו	34159
להקב"ה בחרם? ובכלל איך מובן לנו ענין שתפו להקב"ה עמהם, איך זה משתפים את הקב"ה עמהם?	34160
והנה בעניני החומר אמרו חז"ל (ע"ז נו:): הרי הבא על אשת איש דין הוא שלא תתעבר, אלא עולם כמנהגו	34161
נוהג ושוטים שקלקלו עתידין ליתן את הדין, הבורא ית' שהוא בעל יכולת ובעל הכוחות כולם, סדר את	34162
טבע הבריאה בסדרים וגבולים קבועים, ואף אם יעשה האדם באותם הענינים מה שהוא נגד רצון ה' יעשה	34163
הטבע את שלו, ועל מה שקלקלו יש חשבון מיוחד.	34164
וכן אם יניח אדם גחלת על בגדו של חבירו או על לבו, תפעול הגחלת מטבעה לשרוף את הבגד ואפילו	34165
לרצוח נפש, וכמו כן הכוחות הרוחנים העליונים שהוטבעו בבריאה פועלים גם כן את שלהם, אם רק יגיע	34166
האדם אליהם ויניעם ע"פ חוק שהוקבע להם מאת בורא העולם, ואף אם ישתמש בו שלא כהוגן לא ישתנה	34167
הטבע שלהם, והשוטה שקלקל יתן את הדין.	34168
שמעתי בשם הגר"א זצ"ל כי הגנב החותר במחתרת, אם יוכל באותה שעה להיות חדור במדת הבטחון בה'	34169
יצליח בגניבתו, ולא יכולתי להשיג את רעיון דבריו, כי הבטחון בה' יועיל לו לאדם לעבור עבירה	34170
ולהרשיע נגדו יתברך, אך זהו מה שאמרנו, כי הלא מדת הבטחון סגולה רוחנית היא שהוטבעה בטבע	34171
הבריאה, שאם יגיע האדם לידי מדה זו והתקשר איתה יפעול על ידה ויפיק את רצונו.	34172
ולכן אם היה אפשר לאדם להגיע למדת הבטחון בה' המשמשת סגולה להצליח, באותה שעה שירצה	34173
להשתמש במדה זו לדבר עבירה יכול להצליח, כי הטבע לא ישונה ועושה את שלו, כמו בעניני הטבע	34174
הפשוטים שהטבע עושה את שלו, כשהאדם ישתמש בכל הכוחות הטבעיים המוחשים שלנו.	34175
ובדרך שאמרנו נוכל להבין קצת גם ענין זה, כי בשעה שהאדם עושה איזה פעולות, ובה בשעה הוא	34176
מרומם את עצמו ומטהר את לבו ומחשבתו ומתדבק עם הקב"ה, הוא פועל בזה שהקב"ה מסכים לפעולתו	34177
ונותן לו עזר וסיוע לעשות כרצונו, כי כן סדר הבורא ית' את הבריאה, שבה במדה שהאדם מתדבק	34178
בהקב"ה ומייחד טהרת מחשבתו לשמותיו הקדושים, באותה מדה הוא מעורר את הנהגת שמו ית', ובזה	34179
הוא ג"כ משתתף ופועל בהנהגה ע"י השם שקשר מחשבתו אליו.	34180
וענין החרם הוא ג"כ ענין שהוקבע בבריאה, שהוא עושה רושם ופועל מציאות איסור על בני אדם וגורם	34181
עונש לעובר עליו, אולי אחי יוסף התרוממו באותה שעה עד שמא דקוב"ה, והתדבקותם בשם זה גרם	34182
שגילוי הנבואה המגיע ליעקב מהמגיד דבריו ליעקב יפסק לענין זה, מפני שיתופו של הקב"ה בהסכמתן	34183
שלא יגלה הדבר ליעקב, ואע"ג שעשו שלא כרצונו ית', בכל זאת מכיון שידעו והבינו קדושתה וטהרתה	34184
של מחשבתם, ועוצם אמונתם בה' להתדבק בשמא דקוב"ה ולשתפו עמהם, נעשה הרושם הנפעל ע"י	34185
שתופא דשמא דקוב"ה כפי החוק שקבע הבורא יתברך בבריאה. (שיעורי דעת ח"ב ו').	34186
	34187
מאמר תשכ	34188
ויהי בעת ההיא וירד יהודה מאת אחיו (בראשית ל"ח א').	34189
ואחז"ל (ב"ר שם) לא היה הכתוב צריך לומר אלא ויוסף הורד מצרימה, ומפני מה הסמיך פרשה זו לכאן,	34190
ר' יוחנן אמר כדי לסמוך הכר להכר, הכר נא הכתונת בנך, להכר נא למי החותמת והפתילים שאמרה תמר	34191
ליהודה, והכונה בזה כמו שכ' המפרשים, להודיע שהקב"ה פורע לאדם מדה כנגד מדה.	34192
וכן אמרו חז"ל (ילקו"ש רמז קמ"ב), א"ל הקב"ה ליהודה אתה אמרת לאביך הכר נא, חייך שתמר אומרת	34193
לך הכר נא, אך טעון ביאור היכן כאן העונש מדה כנגד מדה, אם משום שהוא אמר 'הכר נא' ועל כן נענש	34194
בהכר נא, האם הביטוי 'הכר נא' היה העונש, והלא העונש היה המעשה ואותו עונש היה גם אילו היתה	34195
תמר משתמשת בביטוי אחר, ומהי הנהגת מדה כנגד מדה בעובדא זו.	34196
וכענין זה אנו מוצאים בגמ' (סוטה יג:), ויאמר ה' אלי רב לך, א"ר לוי ברב בישר ברב בישרוהו, ברב	34197
בישר רב לכם ברב בשרוהו רב לך, ופירש"י ברב בישר את בני מחלוקתו רב לכם בני לוי, והקב"ה	34198
מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה ונענש באותה מידה, ובילקוט (וילך רמז תקמ"א), אמר לו הקב"ה אין	34199
אתה זכור בשעה שאמרת הן לא יאמינו לי הוי הן קרבו ימך, גם כאן מודגש הביטוי בהנהגת מדה כנגד	34200
מדה, ומאי נפק"מ למשה רבינו באיזה לשון נאמר לו כי קרבו ימיו למות, וכי לא יוסיף לבקש לעבור את	34201
הירדן.	34202
ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם, ופירש"י כל רעה שהיה רואה באחיו היה מגיד לאביו, שהיו אוכלין	34203
אבר מן החי ומזולזלין בבני השפחות וחשודין על העריות, ובשלשתן לקה על אבר מן החי וישחטו שער	34204
עזים ולא אכלוהו חי, ועל שקורין לאחיהם עבדים לעבד נמכר יוסף, ועל העריות ותשא אשת אדוניו, והנה	34205
עונש לעבד נמכר יוסף ודאי עונש חמור הוא, וכן ותשא אשת אדוניו אף הוא עונש ונסיון מר, שהעמידו	34206
בסכנה לאבד את עולמו ח"ו, אבל מה עונש היה ליוסף במה ששחטו שער עזים ולא אכלוהו חי.	34207

ברור שתכלית העונש הוא ללמד את האדם לקח, ולהוכיח לו כי תועה הוא וטעות בידו, וזה שאמר	34208
'ובשלתן לקה' שהוכיחו לו מן השמים כי טעה בשלתן, וכשם שבמה שנמכר לעבד נוכח לראות את	34209
טעותו שדיבר על אחיו הכשרים, וכן בהיותו בצרת 'אשת אדוניו' ראה את הטעות בדיבת העריות, כמו כן	34210
הראו לו כי טעה בחשדו אותם על אבר מן החי, שכן אף בשעת הקלקלה היו זהירים באיסור אבר מן החי	34211
ושחטו את שעיר העזים, ומטבעו של אדם בשעת קלקלתו הריהו בהול וחשוד לכמה דברים, ומזה נוכח	34212
לדעת כי טעה בשלתן, ולקה בזה שהראו לו טעותו, וזה הטעם שהקב"ה מעניש מדה כנגד מדה, שע"י כן	34213
הוא למד על מה נענש והיכן טעה.	34214
ומעתה נבין הכונה של 'הכר נא' כנגד 'הכר נא', שע"י זה יעלה יהודה על לבבו כי יש קשר בין הדברים,	34215
ויקבל תוכחה על שאמר הכר נא במכירת יוסף, וכן מרע"ה שנאמר לו 'רב לך' הבין שנכשל במה שאמר	34216
לעדת קרח רב לכם, ואע"פ שהיה משה רבינו הצדיק וקרח ועדתו הרשעים, אעפ"כ לא היה לו לומר	34217
בלשון זה רב לכם, שהרי היה במחלוקתם נקודה של שאיפה להתעלות ולהתקרב יותר אל הקב"ה, והיה	34218
בביטוי זה כדי להרפות את התאמצותם לעליה ולהתרוממות.	34219
ונענש על כך מדה כנגד מדה, שבשעה שנאמץ כל כך להתקדש בקדושת א"י וכמ"ש חז"ל (סוטה יד.),	34220
דרש ר' שמלאי מפני מה נתאוה משה רבינו ליכנס לא"י, וכי לאכול מפריה או לשבוע מטובה הוא צריך,	34221
אלא אמר הרבה מצות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בא"י, אכנס אני כדי שיתקיימו על ידי, ובשביל	34222
כך התפלל כל תקט"ו תפילות, ובעודו מתחנן נאמר לו 'רב לך' כלומר די לך במדרגתך מדה כנגד מדה.	34223
וכן אנו מוצאים באחי יוסף שבטי י"ה, שבשעה שבאה אליהם צרה שהזכירה להם את מכירת יוסף, מיד	34224
הבינו כי נתבעים הם על חטא זה, וע"י התוכחה באו לידי תשובה, דכתיב אבל אשמים אנחנו על אחינו	34225
אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו על כן באה עלינו הצרה הזאת, ופי' הרשב"ם מדה כנגד	34226
מדה, אנחנו השלכנוהו בבור והנה אנחנו נאסרים בבור השבי, וכע"ז כתב הספורנו אע"פ שחשבנוהו	34227
לרודף, היה עלינו לרחם עליו בהתחננו, וכנגד מדת אכזריותנו זה האיש מתאכזר נגדנו, וע"י מדה כנגד	34228
מדה באו לידי הכרה בחטא.	34229
עוד כתיב שם ויען ראובן אותם לאמור הלוא אמרתי אליכם לאמור אל תחטאו בילד ולא שמעתם וגם דמו	34230
הנה נדרש, ועי"ש בספורנו ובכלי יקר כי ראובן הוסיף, שלא רק על מדת האכזריות הם נתבעים אלא גם	34231
דמו הנה נדרש, שגם עצם המכירה היתה שלא כדין ואף עליה הם נתבעים, ומזה נלמד דגם כשמגיע לאדם	34232
עונש, והאדם רואה בעליל את הנהגת הקב"ה עמו מדה כנגד מדה, עדיין הוא צריך להתבוננות יתירה	34233
לדעת אל נכון על מה ולמה בא עליו העונש שלא יטעה בדבר.	34234
וכיון שזו תכלית העונש נבין היטב את דברי הגמ' (ברכות יב:), כל העושה עבירה ומתבייש בה מוחלין לו	34235
כל עונותיו (וע"ש במאירי שכ' כי לאו דוקא על כל עונותיו, אלא הכונה על אותה עבירה), והטעם בזה כי	34236
מאחר שהעונש אינו אלא כדי להוכיח לאדם את טעותו, וכיון שזו הגיע בעצמו לידי הכרה כה ברורה	34237
ונמרצת עד שנתמלא בושה מחטאו, הרי אינו זקוק עוד לעונש על כן מוחלין לו עונו. (שיחות)	34238
מוסר תשל"ב.)	34239
	34240
מאמר תשכא	34241
ויראה יהודה ויחשבה לזונה כי כסתה פניה (בראשית ל"ח ט"ו).	34242
והנה יש להבין כיצד זה העלתה תמר על דעתה שיבוא יהודה למעשה זה, הרי תמר ידעה והכירה בגדלות	34243
יהודה שהוא משבטי י"ה ואיך חשבה שיתפתה לה, והנה ביארו חז"ל (ב"ר כ"ה ח'), שביקש יהודה לעבור	34244
וזימן לו הקב"ה מלאך ואמר לו, יהודה להיכן אתה הולך מהיכן מלכים עומדים מהיכן גדולים עומדים, ויט	34245
אליה אל הדרך על כרחו שלא בטובתו.	34246
נתבאר לנו בזה כי לא היה יהודה ראוי לאותו מעשה, אלא שנעשה זה על כרחו על פי ציווי המלאך שאמר	34247
לו, כי סוף מעשה זה הוא שיזכה ויצאו ממנו מלכות בית דוד ומלך המשיח, ועדיין תמוה מנין היה לה	34248
לתמר להעלות על דעתה שיתרצה יהודה לאותו מעשה, ולא מצינו בדברי חז"ל שאף תמר הוכרחה לעשות	34249
כן ע"י מלאך כדרך שאמרו אצל יהודה.	34250
והנה במעשה רות ובוועז נאמר, ותאמר לה נעמי חמותה וירדת הגורן ובאת וגלית מרגלותיו ושכבת והוא	34251
יגיד לך את אשר תעשי (רות ג'), ונראה מזה כי על אף שידעה נעמי בגדלותו של בוועז שהיה שופט	34252
ישראל, ושמועטים וקלושים היו הסיכויים שיתרצה בוועז, לא נמנעה מלעשות את כל שביכולתה, כי אפשר	34253
שכתוצאה מהשתדלות זו תזכה להעמיד את מלכות בית דוד ומשיח צדקנו.	34254
וכן הוא גם במעשה תמר, הגם שהתקוה שישכים לה יהודה רחוקה למאד, לא נרתעה ועשתה כל	34255
שביכולתה להשגת מעלה זו של מלכות בית דוד, כל הפועל גדולות לא יבחל בקטנות ומנסה כל	34256
האפשרויות ליצור גדולות, כי גדולה ועמוקה היא הכרתו בערך המטרה, ואם גם קלושה התקוה להשגתה	34257

הנהו עושה כל המאמצים לזה, וכשם שהשטוף ברע אינו נרתע משום מאמץ, כשמול עיניו נצבת מטרה זו	34258
שיתקיימו רצונותיו, כן הוא בצד הטוב שיש לאדם לעשות כל שבאפשרותו להשיג גדלות, ואפילו	34259
שמועטים סיכויי הצלחתו, ולכך הגם שלא היה מתקבל על הדעת שיתרצו יהודה ובוועז, בכל זאת ניסו תמר	34260
ונעמי להעמיד את מלכות בית דוד גם באופן שסיכוייו מועטים.	34261
והנה בקיצור אלשיך (רות ג') העיר, כי המלאך שאמר ליהודה שיתחבר אליה שמהם מלכים ונביאים	34262
יולדו, לא אמר לו שאשה זו היא תמר ויקיים בה מצוות יבום, אלא רצה שיבוא אליה לא דרך אישות ולא	34263
דרך יבום, שכל דבר שבקדושה אינו מתקיים עד שיהא בו מעט התדמות כאיסור אף שאינו איסור ממש,	34264
כמו שהיה ביעקב אבינו שנשא ב' אחיות שעתידה תורה לאסור, אבל המחשבה היתה קודש להעמיד בזה	34265
י"ב שבטים, ובאר בזה ענין רות שהלכה לבועז אל הגורן, שמכיון שהריחה נעמי כי היא האשה שממנה	34266
יגלה אורו של מלך המשיח בעולם ע"י זיווגה לבועז, והבינה שצריך להיות על הדרך שיהא נראה כחטא.	34267
ונראה לבאר בכוננתו כי בכח הטומאה למנוע דבר שבקדושה, וכדי למנוע זאת ניתן לסט"א חלק זה עצמו	34268
שיהיה הדבר נראה כחטא, ומכיון שהמחזי כחטא הוא חלקו וכחו של הרע, ממילא ניטל כחו למנוע קיום	34269
הדבר שבקדושה, ויכול מעשה הקדושה להיכון בשלמות, וקרוב לזה מש"כ הרמב"ן בענין שעיר לעזאזל	34270
(ויקרא ט"ז ח') בשם פרקי דר"א, שביום הכפורים היו נותנים לשטן שוחד, כדי שלא יבטל את קרבנם של	34271
ישראל להקב"ה, וזהו שנאמר גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל, שאין זה קרבנם של ישראל לשטן ח"ו,	34272
אלא שעושים רצון בוראנו והוא הנותן לשטן חלקו יעו"ש.	34273
וכך הם פני הדברים גם בזה, כי לא יכולים להתהוות מעשים גדולים כהעמדת מלכי בית דוד ומלך המשיח,	34274
ללא ביטול כח הרע המפריע ומונע מעשים אלו, ואופן ביטול כח השטן הוא בזאת שניתן לשטן את המיחזי	34275
כחטא, ועל ידי כן אין בכחו למנוע את העמדת מלכות בית דוד, והנה בדברי האלשיך יש לתמוה, כי הנה	34276
במעמד הרם והנשגב מעמד קבלת התורה שהיה כולו בקדושה וטהרה, לא היה מעורב בו שום שמץ חטא,	34277
וגם לא היה בו מיחזי כחטא, והרי האלשיך יסד כי דבר שבקדושה איננו מתקיים עד שיהא בו מעורב איזה	34278
ענין חטא.	34279
וע"פ האמור יש לבאר בזה, דהנה אמרו חז"ל בשעה שנתן הקב"ה את התורה, צפור לא צווח עוף לא פרח	34280
שור לא געה, אופנים לא עפו שרפים לא אמרו קדוש, הים לא נודעזע הבריות לא דברו, אלא העולם שותק	34281
ומחריש ויצא הקול אנכי ה' אלוקיך, השתיק כל העולם כדי שידעו הבריות שאין חוץ ממנו (ב"ר סוף	34282
יתרו), כדי שתקלט קריאת אנכי ה' אלוקיך, שהיא ההכרזה של אין עוד מלבדו בעולם, מן ההכרח לסלק	34283
את כל קולות הטבע, וגם אילו היו השרפים אומרים קדוש לא היתה בזה הכרזה אין עוד מלבדו, ולכן	34284
השתיק הקב"ה את כל העולם כולו, והיה העולם תוהו ובוהו כאילו אין בריה בעולם (בר"ר שם), וכבוד	34285
ה' לבדו האיר בעולם.	34286
הנה לנו שהשתיק הקב"ה את העולם כולו וגם שרפי קודש בכלל, וודאי שגם השטן הושתק בזמן מתן	34287
תורה, ולפי שבטל אז כחו ומציאותו של השטן, היה שייך שיהא מתן התורה כולו בקדושה גמורה ללא	34288
עירוב של מיחזי כחטא, כי כלל זה שאין קיום לדבר שבקדושה שאם לא יהיה בו מעין חטא, אינו אלא כדי	34289
לבטל השפעת כח הרע, אולם בעת מתן תורה התורה בקדושה גמורה, אמנם יש להבין כי אין קבלת	34290
התורה בלא מקבלי התורה, ואי אפשר לבטל מציאותם ולהשתיקם, וא"כ יש לנו להתבונן איך שמעו	34291
הבריות אין עוד מלבדו, והרי מציאותם הם עצמם קיימת.	34292
כאן הוא סוד ענין 'נעשה ונשמע' כי קבלתם היתה באופן שהינם עבדים גמורים, ואין להם אלא רצון רבם	34293
אדון העולם, וגם מציאותם מכרזת אין עוד מלבדו, כי אילו היתה קבלת התורה כרוכה בהכרתם העצמית,	34294
כי אז לא יכולה להשמע הכרזת אנכי ה' אלוקיך, ורק כשכפו עצמם לקבלת עול מלכות שמים, ואמרו כל	34295
אשר דבר ה' נעשה ונשמע, כי אז אין מציאותם מפריעה לשמוע אין עוד מלבדו, והנה קודם מתן תורה	34296
כתיב ויחן ישראל נגד ההר (שמות י"ט), ופירש"י כאיש אחד בלב אחד, ואמרו חז"ל הואיל ושנאו ישראל	34297
את המחלוקת ואהבו את השלום ועשו חנייה אחת, הרי השעה שאתן להם את התורה (סוף ד"א זוטא).	34298
(שיחות מוסר).	34299
	34300
מאמר תשכב	34301
ויט אליה אל הדרך ויאמר הבה נא אבוא אליך (בראשית ל"ח ט"ז).	34302
מצינו במדרש (בר"ר פ"ה ח') בעל כרחו שלא בטובתו, בקש לעבור וזימן לו הקב"ה מלאך שהוא ממונה	34303
על התאוה, א"ל יהודה היכן אתה הולך מהיכן מלכים עומדים? מהיכן גואלים עומדים? ויש להבין איזה	34304
שייכות יש למלאך הממונה על התאוה לשאלות אלו?	34305
אבל באמת כשהיתה מלחמה בנפש יהודה לא התחילה לפעם פה, אלא ההתנגשות התחילה בין השרשים	34306
הגבוהים בין הכוחות העליונים השונים, מלאכי מעלה נלחמו זה בזה שם התחילה תנועת המלחמה, וזאת	34307

היתה המלחמה שבכוחות השונים שבנפש יהודה שהתנגשו זה בזה, אין אנו צריכים לאמור כי בנפש יהודה	34308
היתה מורגשת רק מלחמת כוחות רוחניים, יש לומר כי בנפש יהודה התעוררו כוחות טבעיים פשוטים,	34309
אבל היתה להם התקשרות עם השרשים העליונים, סיבתם ומקורם היו כוחות עליונים, וכשהכריע כח אחד	34310
כח עליון הוא שהכריע, והדחיפה היתה כחו של מלאך.	34311
איתא במדרש (ב"ר שם ב'), שבטים היו עסוקים במכירתו של יוסף, ויוסף היה עסוק בשקו ובתעניתו,	34312
ראובן היה עסוק בשקו ובתעניתו, יעקב היה עסוק בשקו ובתעניתו, ויהודה היה עסוק ליקח לו אשה,	34313
והקב"ה היה עוסק ובורא אורו של מלך המשיח, מה גדלה התעמולה בעולמות עליונים ברגע זה, בשעה	34314
שהיה נחוץ לברוא אורו של מלך המשיח! מה רבתה התנועה בפמליא של מעלה, כמה כוחות עליונים	34315
התנגשו זה בזה, כמה מלאכים נלחמו זה בזה, והמלחמה העליונה הזאת השתלשלה ובצבצה בנפש יהודה	34316
בדמות כוחות נפשיים המתרוצצים בו.	34317
הלא נבין כי יהודה שבמעשיו היו תלויים כל יסודות הבריאה ותיקון העתיד, כמה גדולה בו המלחמה איזה	34318
כוחות לחמו והתנגשו בו, מה גדל כח הדחיפה אף שבנפש יהודה פה התראה כח טבעי, אבל הכח הדוחף	34319
שלא הניחו לעבור היה מלאך, כח המלאך הקורא מהיכן מלכים עומדים מהיכן גואלים עומדים! בכ"ז אמרו	34320
חז"ל בר"ר פ"ה ג' כי תמר לש"ש נתכונה, כי לבעבור יברא מזה מלך המשיח, היה נחוץ שתצורף כאן	34321
מחשבה לשם שמים טהורה.	34322
האם נוכל לדמות ולערוך מול אלה את האנשים שרוב חייהם מקרה, הם קטנים וכוחותיהם קטנוניים,	34323
יסודות הבריאה ותיקון העולם אינם תלויים בהם ובמעשיהם, כל עניני חייהם מתחילים ונגמרים פה	34324
בנפשם, כל שיעור קומה שלהם נשלם ונגמר בחייהם הפרטיים, האם נדמה מלחמת נפשם לעומת אלה	34325
שעניני חייהם מקושרים עם עניני הבריאה, השיעור קומה שלהם כולל עניני כל העולמות, המלחמה אצלם	34326
מלחמת מלאכים, וכשאחד מכביד כח מלאך הוא שהכביד, אם מלאך טוב או מלאך רע, אבל כח מלאך	34327
הוא!	34328
ומזה נוכל להבין כי גם תוצאות ההכרעה של כח הרע, א"א שיצא אצלנו כמו שהיו תוצאות ההכרעה אצל	34329
הראשונים, זהו מה שאומרים כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו (סוכה נב.), כי האדם הקטן ששיעור	34330
קומה שלו פעוט, כולל רק מה שנכלל בחייו המקריים, וגם יצרו הוא התגברות הרע על הטוב הנמצא	34331
בכוחות נפשו הפעוטה, ואף ששורשו הוא בעליונים זהו רק משום ששורש הכל הוא בעליונים, אין לך כל	34332
עשב ועשב שאין לו מזל ברקיע, אבל באדם הגדול כח יצרו בו בעצמו הוא כח מלאך, ולכן גם התוצאות	34333
שעולל שתצאנה מכח היצר באדם הגדול, הן שונות וגדולות ממה שתצאנה אצל הקטן.	34334
כל ענין העולם והחיים עד העת שיבוא תיקון העולם הגמור, הינם מן ההתנגשות התמידית הנמצאת	34335
בבריאה בין הכוחות והענינים ההפכיים מלחמת הטוב והרע, ותשוקת הרע להתגבר על הטוב עד עת	34336
התיקון, שאז יצא מההתנגשות הלזו אור הטוב זך ומצוחצח, וההתנגשות הזו מתחלת בכוחות העליונים	34337
בשרשי הבריאה, ומשתלשלת למטה בעולם התחתון ומגיעת לנפש האדם, ושם נמצאת מלחמה תמידית בין	34338
הכוחות השונים שבו.	34339
האדם הקטן שיעור קומה שלו פעוט, התנגשות אצלו מתחלת פה בכוחות נפשו, ששם נמצאת מלחמה בין	34340
הכוחות המתנגדים זה לזה והתחזקות הרע להתגבר על הטוב, אבל באדם הגדול ששיעור קומה שלו מגיע	34341
עד שרשי הבריאה, אצלו מתחילה ההתנגשות בין השרשים של העולם העליון, וכוללת יסודות ההנהגה	34342
שבבריאה כולה, וגם הענינים היותר עליונים הכל הוא בו בעצמו, כי במקום שמגיע האדם 'שיעור קומה'	34343
שלו שם התחלת האדם שבו, אבל נגמרים הם גם בכוחות הפשוטים שבנפשו, וזהו הפרש שבין הקטן	34344
לגדול. (שיעורי דעת ח"ב שיעור י"ד).	34345
	34346
מאמר תשכג	34347
ותאמר הכר נא למי החותמת והפתילים והמטה האלה (ל"ח כ"ה).	34348
מצינו כח של מס"נ נורא במעשה דתמר שאמרה הכר נא למי החותמת ולמי הפתילים, ידעה שאם לא יודה	34349
תישרף היא ושני בניה עמה, ובכ"ז לא אמרה בפירוש שיהודה הוא זה שהרה לו כמ"ש חז"ל (ברכות מג),	34350
שאמרה מוטב אשרף אני ושני בני ולא אלבין פניו ברבים, ונתבונן נא אם יהודה לא היה מודה ח"ו הרי אין	34351
לך אכזריות גדולה מזו, ובכ"ז החליטה תמר בעצמה ואמרה לנפשה, כיון שהוא אינו מודה מפני שמתבייש	34352
איך אני אביישו? מוטב שאשרף ולא אלבין פניו ברבים.	34353
הרי לפנינו הרגשים נעלים נפלאים ונוראים במסירות נפש, שלא להלבין פני אדם ברבים ואף אדם כזה	34354
שאינו מודה באשמתו, ולא לחנם זכתה שיצא ממנה מלכות בית דוד ומשיח צדקנו שיבוא בב"א, כי רק	34355
בעלי הרגשים כאלו ראויים למלוך, וכך נתבונן מאידך גיסא ביהודה, שאמנם לא העלים ח"ו האמת, אלא	34356
אדרבה מיד הודה ואמר צדקה ממני.	34357

ומבואר במד"ר שבי"ד זה שפסק הוציאוהו ותישרף, בית דינו של שם היה וגם יצחק אבינו היה שם, ועתה	34358
לאחר פסק זה שפסקו יחדיו כי עבירה חמורה מאוד היתה כאן, ושאיין דרך אחרת אלא להמיתה במיתה של	34359
שריפה כדין בת כהן שזינתה, ולבסוף עומד יהודה ומכריז בפניהם ואומר צדקה ממני! צא וחשוב כמה	34360
גדולה היתה הבושה שכסתה פניו של יהודה בשעה זו, שהיה צריך להפוך הקערה על עצמו ולהודות על	34361
דבר זה, ומכאן זכה לברכת יהודה אתה יודוך אחיך.	34362
והנה הרגשים וכוחות כאלו צריך אדם להשתדל לקנות אותם בנפשו, כי בלא זכות הנפש אין אדם יכול	34363
להיות נהנה מזיו השכינה בשום ענין ואופן, זכות הנפש נקרא שהכל ברור בלא תערובת הרגשים טבעיים	34364
ורצונות גופניים! ועלינו לדעת כי אנו עומדים בדורנו במצב של חבלי משיח צדקנו, ועוד מעט ויבנה בית	34365
המקדש השלישי, הרי צריך שנתכונן לזה, ולולא חנוכה היינו מתפללים כעת שיסיר הקב"ה מאתנו טמטום	34366
הלב וכמו שאמר הגרי"ס ז"ל, כי להסיר טמטום הלב אין שום דבר אחר מועיל רק תפלה! ויש לזכור זאת.	34367
(לב אליהו ד' ט"ז).	34368
	34369
מאמר תשכד	34370
היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר לאיש אשר אלה לו אנכי הרה, ותאמר הכר נא (בראשית ל"ח	34371
כ"ה).	34372
חז"ל דורשים מהמלה 'מוצאת' כאילו כתיב 'מוצת' בלי אלף (ב"מ נט. כתובות סז:), וראה תוס' שם בשם	34373
ר"ח שגריס 'מוצת' בלי אלף מלשון ויצת אש בציון, כלומר שכמעט כבר הציתו אותה שהיתה קרובה	34374
לאש, ובכל זאת לא גילתה תמר שיהודה הוא הגורם בדבר, ורק שלחה לו ברמז שהאיש אשר לו הפתילים	34375
והחותמת לו היא הרה, והיא היתה מוכנה להישרף ובלבד לא לבייש אותו, ומכאן לומדים חז"ל נוה לו	34376
לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילביץ פני חבירו ברבים.	34377
כבר עמדו חז"ל על החומר הרב שבהלבנת פנים ואמרו, כל המלביץ פני חבירו ברבים כאילו שופך דמים,	34378
ומנו אותו בין השלשה היורדים לגיהנם ואינם עולים, ואף למדו מדברי דוד המלך שנוה לו לאדם שיבוא	34379
על ספק אשת איש ואל ילביץ פני חבירו ברבים, כי הבא על אשת איש מיתתו בחנק ויש לו חלק לעולם	34380
הבא, אבל המלביץ פני חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא (בבא מציעא נח נט).	34381
והנה באים חז"ל ולומדים מתמר שראוי לאדם למסור נפשו על הלבנת פנים, וכמו שיש דין בשפיכות דמים	34382
יהרג ואל יעבור (שע"ג קל"ח), אע"פ שאין בהלבנת פנים משום רציחה ממש אבל יש בה אבק רציחה,	34383
כי פניו יחווירו ונס מראה האודם דאזיל סומקא ואתי חיורא, ודימו אבק רציחה אל הרציחה.	34384
והנה במעשה תמר הרי יהודה בעצמו הוא שבא לחייב אותה בשריפה, ולהטיל עליה ועל בית אביה את	34385
קלון לדורות עולם, וגם כל שאיפותיה שיצאו ממנה מלכים וגואלים היו עולים בתוהו, ובכל זאת ויתרה על	34386
חייה ועל כבודה ועל כל עתיד דורותיה, והפקירה את עצמה לשריפה ובלבד לא להכסיף את פניו של	34387
יהודה, ומכאן שעל האדם לא רק להפיל עצמו לכבשן האש כדי לא להלביץ את הזולת, אלא אף יקבל עליו	34388
ועל ביתו יחד עם זה גם קלון עולם ואל ילביץ פני חבירו.	34389
מכאן למד מר עוקבא וקיים בנפשו הלכה זו כמסופר בגמ' (כתובות סז:), מר עוקבא הוה עניא בשיבביתיה	34390
דהוה רגיל כל יומא דשדי ארבע זוזי בצינורא דדשא, יום אחד אמר איזול אחזי מאן קעבדי בי ההוא	34391
טיבותא, ההוא יומא נגהה ליה למר עוקבא לבי מזרשא אתה דביתתו בהדיה, כיון דחזייה (העני) דקא מצלי	34392
ליה לדשא נפק בתרייהו, רהוט מקמיה עיילי לההוא אתונא דהוה גרופא נורא, הוה קא מיקליין כרעיה דמר	34393
עוקבא, ומאי כולי האי? דאמר נוה לו לאדם שימסור עצמו לתוך כבשן האש ואל ילביץ פני חבירו ברבים	34394
מנלן? מתמר.	34395
הרי נהג מר עוקבא כן למעשה והפיל את עצמו לתוך תנור אש, ובלבד שאותו העני לא יראה אותו, ויגלה	34396
שהוא הזורק לו כל יום את מטבעות הכסף ויתבייש בפניו, ומופלא הדבר שהרי כאן אף אם היה תופש את	34397
מר עוקבא, לא היה מר עוקבא עושה שום מעשה של הלבנת פנים, אלא היה נעשה ממילא גורם בלתי	34398
ישר להתביישותו.	34399
ועוד הלא כוונתו של מר עוקבא במעשהו זה היתה לשם חסד, לשם מצוות צדקה מסוג המעלות ביותר	34400
שהעני נוטלה ואינו יודע ממי נוטלה (ראה בבא בתרא י:), ולא עוד אלא שהעני ויתר על בושותו שהרי רץ	34401
לראות את מטיבו, בודאי כדי להכיר לו טובה ולהודות לו, ובכל זאת מכיון שהיה הדבר כרוך בהלבנת	34402
פנים באיזה שיעור שהוא, מסר מר עוקבא נפשו על כך, ועשה מעשה בעצמו ליפול לתוך האש כדין רוצח	34403
שיהרג ואל יעבור.	34404
הרי כמה חמורה היא הלבנת פנים אף גורם דגורם שלה, ואף אם סיבתו היא רדיפת צדקה וחסד, נהגו בו	34405
כדין רציחה ומסרו נפשם כדי להינצל ממנו, ומכאן יש ללמוד שיתכן שאף מעשה מצוה המהודר ביותר,	34406

תהיה כרוכה בו עבירה חמורה השקולה כשפיכות דמים, ויאבד בגללה את כל החלק בעוה"ב.	34407
	34408
ואולי זו היתה כוונת תשובתו של דוד למוכיחים אותו, שהם היו אומרים לו דוד! הבא על אשת איש מיתתו במה, והוא עונה להם מיתתו בחנק ויש לו חלק לעוה"ב, אבל המלכין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעוה"ב (ב"מ נט), דוד הסביר להם בזה כמה הם לא מרגישים שבדברי התוכחה שלהם שהם בודאי מכוונים בהם לשם שמים, כרוכה עבירה קשה של הלבנת פנים שהיא חמורה מהעבירה שהם חושדים אותו בה ובאים להוכיח אותו עליה, ובמקום שיקבלו שכר על מצוותם הם מאבדים בגללה חלקם בעולם הבא. (אור הצפון).	34410 34411 34412 34413 34414
	34415
מאמר תשכה	34416
ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני כי על כן לא נתתיה לשלה בני (ל"ח כ"ו).	34417
ובחז"ל וז"ל, כך יהודה בא דין תמר לפניו שתישרף והוא זיכה אותה מפני שמצא לה זכות, כיצד היו יצחק ויעקב יושבים שם וכל אחיו והיו מחפין אותו, הכיר יהודה למקום ואמר אמיתות הדבר ואמר צדקה ממני ועשאו הקב"ה נשיא (מדרש רבה משפטים פ"ל).	34418 34419 34420
והנה דוגמה נפלאה ומדהימה של אומץ לב, הנובע מרוממות המדרגה של יראת שמים עד הודאה מיידית חטאתי! כמה גדלות נשמה והבנה אלקית דרושה, שהאדם בפני קהל ועדה נכבדה כזו יצחק ויעקב שבטי י"ה, מליצים כאלו שמלמדים זכות ומצדיקים אותו, יאשים את עצמו ויאמר חטאתי! והיות שהראה בזה התנשאותו הנפשית עשאו הקב"ה נשיא.	34421 34422 34423 34424
עד כמה רמה ונשאה היא מעלת מדת אמירת 'חטאתי' כשמאשימים אותו על חטא שעשה, כש"כ כשמצדיקים אותו והמצדיקים המה 'אנשי שם' והוא חוגר עוז ואומר חטאתי, נראה ממה שכתב הרמב"ן ז"ל (ויקרא כ"ג) וז"ל, וטעם וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל, כי הפרשיות של מעלה מזהירות באהרן ובניו, ומשה ידבר בהן אל אהרן ואל בניו, ופעמים יזכיר אחרים גם בני ישראל כמ"ש בסוף פרשיות מומין, וידבר משה אל אהרן ובניו ואל כל בני ישראל.	34425 34426 34427 34428 34429
אף על פי שלא נצטווה אלא דבר אל אהרן איש מזרעך, רצה להזהיר בית דין ישראל על כך, ואולי הטעם מפני שאדם מכסה על מומיו ואין הכהן חפץ להפסל מן העבודה, כי בושת היא לו וכלימה ועל כן יזהיר בית דין בענין הזה עכ"ל, אזהרת התורה לבני ישראל שיעמדו על המשמר, ולראות שהכהנים לא יעבדו עבודתם בעלי מומין, אזהרה זו נובעת מהבנתה העמוקה בנפש האדם המפחד לגלות את מומיו ויסתרם בכל מאמציו, ולכן צריכים השגחה יתירה, וכמה אומץ דרוש לאדם שיודה על פשעיו ומומיו הנפשיים הגרועים ממומי הגוף. (המדע והחיים קכ"ח).	34430 34431 34432 34433 34434 34435
	34436
מאמר תשכו	34437
ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני כי על לא נתתיה לשלה בני ולא יסף עוד לדעתה (בראשית ל"ח כ"ו).	34438
אחז"ל (ב"ק צב.), מאי דכתיב יחי ראובן ואל ימות וזאת ליהודה, כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר היו עצמותיו של יהודא מגולגלין בארון, עד שבא משה ובקש רחמים אמר לפניו, רבש"ע מי גרם לראובן שיודה יהודה! שמע ה' קול יהודה מיד על איבריה לשפא, לא הוּו קא מסקי למתיבתא דרקיעא, ואל עמו תביאנו, לא הוה ידע מאי קאמרי רבנו, ידיו רב לו, לא הוה סליק ליה שמעתתא אליבא דהילכתא, ועזר מצריו תהיה ע"כ.	34439 34440 34441 34442 34443
למדים אנו מכאן יסוד גדול, כי מעשי האדם נשקלים לא רק מצד עצמם לטוב או למוטב, אלא גם עד כמה השפיעו מעשיו על אחרים, וענין זה של השפעת המעשים על אחרים נמדד במדה יותר גדולה מהמעשה עצמו, שהרי עצם ההודאה שהודה לא הועיל לו, ובכ"ז מכיון שע"י הודאתו גרם לראובן שיודה, ניתוסף לו זכות יתר עד כדי כך דעל איבריה לשפא, עד לאסוקי שמעתתא אליבא דהילכתא, הרי מה שאמרנו שיש בשיקול מעשה האדם חוץ מעצם המעשה, גם השפעת מעשהו על אחרים שבכחו להכריע את הכף לטב ולמוטב.	34444 34445 34446 34447 34448 34449
והנה מה שהיו עצמותיו של יהודה מגולגלין בארון כל אותן השנים, יש לו שייכות עם מתיבתא דרקיעא, דמשום שלא באה נפשו של יהודה למנוחתה שם בעולם העליון, מפני זה היו עצמותיו מפורקין בארון בעוה"ז, וכמו שהשמש שולחת נצוצי אורות למטה, כן הנפש מאירה את גוף האדם אף לאחר מותו.	34450 34451 34452
זהו משאחז"ל (יבמות צו:), מעשה שאמרו הלכה בביהמ"ד ור' יוחנן אמרה ולא אמרוה משמיה וקפיד ר' יוחנן, ואמרו בגמ' ור"י מאי טעמא קפיד כולי האי, ומשני דאמר ר"י אמר רב מאי דכתיב באגורה באהלך עולמים, וכי אפשר לאדם לגור בשני עולמים, אלא אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע, יהי רצון שיאמרו דבר	34453 34454 34455

שמועה מפי בעוה"ז, דאמר ר"י משום רשב"י כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו בעוה"ז שפתותיו דובבות בקבר ע"כ.	34456
רואים אנו מזה נפלאות עד כמה קשורים ודבוקים ב' העולמות זה לזה, והאדם בחיר היצורים חובקם כאחד! כי כשנאמרת שמועה בעוה"ז בשם חכם אף שהוא כבר בעולם העליון, מיד מאירה שמועה זו את נשמתו בגן עדן שם, ומזהירה באור חוזר לגופו המונח בקבר, ושפתיו דובבות שמועה זו עצמה שנאמרת כעת בביהמ"ד ובפמליא של מעלה, והכל בא בתכיפות יחד באותה שעה ממש הפלא ופלא!	34457
וזהו מה שהיו עצמותיו של יהודה מגולגלים בארון כל אותן ארבעים שנה, כי מכיון שנשמתו לא באה למנוחתה בעולם העליון, ממילא לא הגיעו ניצוצי אור נשמתו הקדושה אל עצמות גופו הקדוש ונתפוררו ולא היתה שלדו קיימת, וכמו לצד הטוב ביקש דוד המע"ה אגורה באהלך עולמים וכאמור למעלה, כך בהיפך בנידוי שנידה יהודה את עצמו, נתנדה בשני עולמות שלא נכנסה נשמתו במתיבתא דרקיעא, וכן היו עצמותיו מגולגלין בארון.	34458
והנה יש לדקדק במשאחז"ל כאן, מי גרם לראובן שיודה יהודא, משמע שעד שהודה יהודא במעשה תמר לא הודה ראובן במעשה בלהה, הלא אחז"ל (ב"ר פ' וישב) עה"פ וישב ראובן אל הבור, והיכן היה עסוק היה בשקו ותעניתו על שבלבל יצועי אביו, הרי שכבר הודה וכבר הקשו התוס' כן, ותי' דבצנעה הודה מכבר אבל בפרהסיא הודה רק לאחר שהודה יהודה בפרהסיא עי"ש, ואכן יש לדקדק כן בכתוב שאמר משה רבינו שמע ה' קול יהודה, והיינו בפרהסיא שאמר בקול 'צדקה ממני' שכולם ישמעו, ומזה למד ראובן והודה גם הוא בפרהסיא ואמר אני הוא שבלבלתי יצועי אבי.	34459
למדים אנו מכאן כי אע"פ שעצם ההודאה של יהודה היה נורא למאוד, שהרי ישבו עמו בדין תמר גם אביה שם בן נח ויצחק אבינו, ומאת כולם יצא הפסק של הוציאוהו ותישרף, וכעת עומד יהודה ומודיע לרבים ואומר 'צדקה ממני' האם יש לך בזיון גדול מזה? והיסורין הקשים ביותר היא הבושה כידוע.	34460
אמנם קיבל יהודה שכר הרבה מאוד עבוד הודאתו לדורי דורות, אבל בכל זאת לא הועילה לו הודאתו להצילו מנידויו ונשארו עצמותיו מגולגלין בארון, ורק השפעת הודאתו על אחרים, שגרם בזה שגם ראובן יודה, ענין זה הועיל להצילו מכל צרת נדויו ולהעלותו מעלה אחר מעלה במתיבתא דרקיעא, עד לאסוקי שמעתתא אליבא דהילכתא! והרי לפנינו מה גדול כח המשפיע על אחרים לעשות טוב!	34461
והטעם בזה אפשר להבין עפימ"ש הכתוב עולם חסד יבנה, שכל עיקר מה שברא השי"ת את העולם הוא כדי לעשות חסד עם בריותיו, וכן דורש הקב"ה מבריותיו שהם יקיימו את העולם ע"י עשיית חסד זה עם זה, כמ"ש זה אלי ואנוהו ואחז"ל (שבת קל"ג), הוי דומה לו מה הוא חנון ורחום אף אתה היה חנון ורחום, מה הוא גומל חסדים אף אתה היה גומל חסדים, גם אתה עשה טוב וחסד עם נבראים כמוך בלא שום צפיית תגמול שכר, אלא מצד עצם מדת הטוב! והבן זה כי עיקר גדול הוא, הלא תראה כי לא כתוב כאן מה הוא מרחם אף אתה תהא מרחם, כי מרחם קאי על פעולת הרחמים, אבל ה' דורש ממך המדה עצמה להיות רחום.	34462
והנה מזה יש ללמוד גם לאידך גיסא, כשזוכה אדם לתלמידים המקשיבים לקול דברו ומתחנכים על ידו, ואם הרב החסיר בהשפעתו עליהם במקום שהיה יכול להעלותם יותר, ולא עשה כן מאיזו סיבה שהיא הרי יתבע ע"ז בדין, וכבר נאמר (משלי י"ח) גם מתרפה במלאכתו אח הוא לבעל משחית, נמצא כאילו הוא השחית ומנע מתלמידיו יותר טובה וברכה במעשה ממש.	34463
אחז"ל (ברכות כח), ת"ר כשחלה ריב"ז נכנסו תלמידיו לבקרו כשראה אותם התחיל לבכות, ושאל מרן הגרש"ז ז"ל מקעלעם מהו זה שהתחיל לבכות כשראה אותם דוקא, ופי' הכי כשראה את תלמידיו עלה בלבבו פחד ומורא, שמא ח"ו חיסר בחינוכם להעלותם כראוי ויאשם על זאת ח"ו, והוא גם מה שאמר ולא עוד אלא שיש ב' דרכים לפני ואיני יודע באיזו דרך מוליכין אותי, כלומר אותם המושפעים על ידי אם לא נהגתי אותם כראוי, אפשר שעל ידם ח"ו אצטרך לילך לגיהנם!	34464
והנה חשבון זה נורא ואיום הוא מי יכילנו, שהאדם יצטרך לתת את הדין על מעשים של אחרים והוא לא ראה ולא ידע, וק"ו אב ואם על צאצאיהם שנותנים ממש מכוחם וטבעם בבניהם אחריהם, כמה פחד ורעדה תאחזנו לאדם בעל לב בהעלות על מחשבתו, כי מחוץ לעצם הדין וחשבון שיצטרך לתת על מעשיו בחייו, עוד יעמידוהו לדין על כל מעשה בניו ונכדיו אפי' עד כמה דורות אם יחטאו, ולפניו יתברך הרי נגלו כל תעלומות, וא"כ מי בן אדם יודע עד מה יצטרך לעמוד ולתת את הדין על מעשיו ולדורותיו משפטיך תהום רבה! (לב אליהו).	34465
	34466
	34467
	34468
	34469
	34470
	34471
	34472
	34473
	34474
	34475
	34476
	34477
	34478
	34479
	34480
	34481
	34482
	34483
	34484
	34485
	34486
	34487
	34488
	34489
	34490
	34491
	34492
	34493
	34494
	34495
	34496
	34497
	34498
	34499
	34500
	34501
	34502
	34503
מאמר תשכו	34503
ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני כי על לא נתתיה לשלה בני (בראשית ל"ח כ"ו).	34504

ויכר יהודה, יהודה שקידש שם שמים בפרהסיא זכה ונקרא כולו על שמו של הקב"ה (סוטה י:), כמה	34505
טועים אנשים ומשתבשים כשבאים לקבוע איזה דבר הוא קידוש השם ואיזה חילול השם, חז"ל לא	34506
מספיקים לגמור את ההלל על יהודה על שהודה במעשה תמר, ואילו היה בזמנינו אין ספק שהיו אומרים	34507
הבריות שחילול השם גדול היה.	34508
האנושות נעשתה כל כך מושפעת מהחמירות עד שכל ענין נמדד במדת ההצלחה הגשמית אשר בו, מסירות	34509
נפש להודות על האמת, הפקרת חישובים קטנטנים למען רעיונות נשגבים, אינו תופס שום מקום בעיני	34510
האנשים, העיקר אצלם אם השיגו חיי שלווה ועושר אז מה טוב, אבל אם מוכרחים להסתפק ברמת חיים	34511
נמוכה, סימן שלא זו הדרך ולא זו העיר, מאוד צריכים להתעכב על פרשת יהודה ותמר כדי ליישר את	34512
העקמומית שבשכל ולהתרומם ממושגים נבערים.	34513
הרבה עצות ותחבולות היו בידי יהודה כדי להתחמק בצורה דיפלומטית, וגם להציל את חיי תמר ועובריה	34514
כדי למנוע חילול השם, אילו היה מרגיש שיש בזה חילול השם, אולם יהודה בחר להודות על האמת בפה	34515
מלא בלי שום אמתלאות, משום שזהו באמת הקידוש השם הכי גדול, יהודה הבין שמה שירד כבודו על ידי	34516
הודאתו, אין בזה אלא הקרבה למען בירור האמת, וכל מה שהאדם יותר מקריב עבור האמת יותר גדול	34517
הקידוש השם.	34518
אדרבא החילול השם הכי גדול הוא מה שמתעלם מן האמת משום חישובים אנוכיים, מה שאינו מוכן לוותר	34519
על כספו ומעמדו למען כבוד שמים, בזה שהאדם מפקיר כל החישובים הקטנטנים שלו ונעשה כאסקופא	34520
הנדרסת למענו יתברך, בזה מראה גודל החשיבות והחביבות שיש לו עבור דבר ה'.	34521
בודאי לתלמיד חכם שירקד ברחובות יש בזה משום חילול השם משום שמבזה את כבוד התורה, וכל שכן	34522
אם הוא גם מלך וגם תלמיד חכם, והנה מצינו בדוד שהיה מפזז ומכרכר לפני ארון ה', וכאשר הוכיחה	34523
אותו מיכל ששאל אביה היה יותר מכובד ממנו, השיב לה שבית אביה היו מבקשים כבוד עצמם ומניחים	34524
כבוד שמים, אבל הוא מניח כבוד עצמו ומבקש כבוד שמים (שמואל ב' ו'), רואים מזה שאם מוותר על	34525
כבוד עצמו באופן שמתרבה כבוד שמים, לא שייך לומר שיש בזה צד חילול השם.	34526
גם מצאנו בחוה"ל (שער הבטחון פ"ג), שאחת הסיבות שהקב"ה מייסר את הצדיק, כדי להראות איך	34527
שהוא עובד את הבורא בשמחה ובסבר פנים יפות גם כאשר הוא סובל מעוני ומיסורים, כדי שילמדו ממנו	34528
בני אדם, אין ספק שכאשר הצדיק שרוי בשלוה יש בזה קידוש השם, כדי שיראו בני אדם שאכן דרך	34529
התורה הוא הדרך הנכון, ובכל זאת הקב"ה מביא עליו יסורים כדי להראות מסירות נפשו ואהבתו, הוי	34530
אומר שהקידוש השם שיש בעבודת ה' של הצדיק בשעת דחקו, הרבה יותר גדול ממה שיש כשעובד ה'	34531
מתוך שלווה, אף שבעיני אנשי העולם הדחקות היא תכלית הרע וחילול השם, נראה כמה סטו אנשים אלה	34532
מהשקפת התורה וכמה נשתבשו דעותיהם.	34533
כמו כן במה שנוגע להשפעה על אחרים, ישנה אותה הטעות אצל רבים שחושבים שהעיקר הוא להשתמש	34534
בדרך של ברק חיצוני, להראות העמים והשרים את יפיה כי טובת מראה היא, ועל ידי זה ימשכו הבריות	34535
לדרך התורה, אבל גם בזה הבל ידברו, משום שעיקר המשיכה לתורה ועבודת ה' היא על ידי נקודת האמת	34536
שמרגישים אצל העובדים האמיתיים ולא מצד רושם חיצוני, ואין שום צורך לאדם להיות מסלסל בשערו	34537
כדי לקרב את הבריות לתורה, השלמות האמיתי יש בכוחה לקרב אליה כל הדורש את האמת ללא שום	34538
כחל וסרק.	34539
זהו שאמרו חז"ל על הפסוק שקר חזן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל, שקר חזן זהו דורו של משה	34540
ויהושע, והבל היופי זה דורו של חזקיה, יראת ה' היא תתהלל זה דורו של רבי יהודה ברבי אלעאי, אמרו	34541
עליו שהיו ששה תלמידים מתכסין בטלית אחת ועוסקין בתורה (סנהדרין כ.), זוהי כוחה של יראת שמים	34542
אמיתית, למשוך את הבריות לתורה אפילו במצב של עניות מופרזת, משום שהמשיכה הכי גדולה היא	34543
האמת הטהורה.	34544
ברור שמחובתנו להיטיב לאחרים עד כדי סעודה של תרנגולת פטומה ויין ישן למי שרגיל בזה (כתובות	34545
סז:), אומרים בשם ר' ישראל סלנטר זצ"ל, שמה שאמרו חז"ל משה איש האלקים חציו איש וחציו אלקים	34546
(תהלים ילקוט), היינו שהאדם צריך להתנהג בכוחות הפוכות, במה שנוגע לעצמו צריך להתרחק ממותרות	34547
ומחמודות העולם, אבל במה שנוגע לחבירו צריך להשתדל עבורו אפילו להשגת לוקוסוס, אבל כל זה נאמר	34548
מבחינת חסד והטבה, אבל במה שנוגע לצרכי החינוך, מהחובה עלינו למסור לזולתינו את הדרך הגבוה	34549
ולהרגילו לחיי הסתפקות, כדי שישגי את מנוחת הנפש הדרוש לבקשת השלמות. (המוסר והדעת).	34550
	34551
מאמר תשכח	34552
ויהי כמשיב ידו והנה יצא אחיו ותאמר מה פרצת עליך פרץ ויקרא שמו פרץ (בראשית ל"ח כ"ט).	34553

כמה ידות כתיב כאן ר' יהודא אומר ארבע, כנגד ארבע חרמים שעתיד עכן לפשוט את ידו בהם, חרם	34554
עמלק, חרם סיחון ועוג, חרם יריחו וחרם כנעני, ר' חנינא אמר כנגד ארבע דברים שעתיד ליטול מן	34555
החרם, הה"ד וארא שנער אחת ומאתיים שקלים כסף ולשון של זהב אחד, רבי בשם רבנן אמר כל הפורצין	34556
ממך עומדים שנא' עלה הפורץ לפניהם, בקש זרח לצאת תחלה אמר הקב"ה משיח עומד מפרץ ויוצא זרח	34557
ראשון? אלא יחזור למעי אמו ויצא פרץ ראשון שהמשיח יוצא ממנו פרץ זה משיח שנאמר עלה הפורץ	34558
לפניהם (בר"ר פ"ה).	34559
לכאורה שני מאמרי חז"ל נוגדים וסותרים זה לזה, במאמר הראשון מנוזף הוא על שההין להתפרץ	34560
הראשון והתביעה כנגדו קשה, וזה שגרם לו אח"כ במהלך הדורות שיצא ממנו עכן שבכוחו העז פגע ופגם	34561
בעניני החרמים, שפרץ גדרים שגדרו גדולי עולם, זהו פריצותו הראשונה של פרץ שגרמה ההתפתחות	34562
לאחר כמה דורות למעשה עכן שעכר את ישראל.	34563
ולעומת זה בא המאמר השני שבו משוכח הוא על שההין לצאת ראשון, ונעשה לאות ודגם לכל בעלי	34564
המדרגות כובשי דרכים חדשות, קדושי עליון שפורצים את המחסומים ומורידים את האור העליון, ודור	34565
לדור יצעדו באון ועוז עד שיזכו לדור שממנו יצא המשיח תכלית הבריאה, ועוד משמע שהפריצות הוא כח	34566
נבחר ורצוי להשי"ת, יחזור זרח ויצא פרץ ראשון, שכח פריצת המחיצות חביבה לפני הקב"ה, ואתמהה	34567
איך סמלו של פרץ מגונה ומקולס גם יחד?	34568
והנה יש לבאר ע"פ הרעיון שהנני השי"ת, כידוע כוחות הנפש הכלליים שבאדם לכל גווניהם ונטיותיהם	34569
סתמיים הם, שמצד מהותם העצמי אינם מתייחסים לסוג הרע המוחלט או הטוב המוחלט, ערך הכוחות	34570
ההם נוצר ומתהווה מצד שירותם המבוצע בידי האדם, ערכו החיובי או השלילי של המדה, מתהווה בשעה	34571
שאדם משתמש במדה זו לביצועה של מטרה ידועה לפריצות של עול ושוד.	34572
ברם אלו קדושי עליון שיצאו מפרץ וידעו איך להשתמש במדה נכונה זו, התפרצות נגד האדישות לגבי	34573
שאיפות ועליות עליונות, אלו שדוחקים א"ע להכנס ולעלות במעלות השלמות, ובכוח עזות דקדושה הם	34574
סוערים לפרוץ פרצות מעל הטבע, לגשם חזיונות ויציירות נעלמות הספוגים בנפשם, ומתבקשים להולידן	34575
ולהוציאן לאויר העולם, אלו בני פרץ שזכו ותכונות אבותם מסייעתן, על כגון אלו אמר הקב"ה יצא פרץ	34576
ראשון, שיודע לכוון וליישר את תכונת וירושת אבותיו במקומן ובזמנן.	34577
ובמשך כל קורות ימי עמנו אנו מוצאים את אלו גבורי הכח והעוז עזות דקדושה, החל מהנביאים	34578
הראשונים והאחרונים עד הדורות שלפנינו, הם בעלי הכוחות הפנימיים הקדושים והסוערים, אשר למרות	34579
כל נסיבות הטבע והחומר הגס השולט סביב, הם פורצים את המחסומים ומחדירים אורות ית"ש לכל אתר	34580
ואתר, ואף שלעתים אינם מוכרים לרבים ועוד יש מהם שלועגים משאיפותיהם הרוחניים, ברם הם גבורי	34581
הרוח באור פני עליון הילכו, ולמרות כל היאוש מאורעות החיים והטבע המפריעים דרכם, הם יצעדו	34582
קדימה ונעשים לאות ומופת לכל הדורות, ודור לדור ישבחו את גבורת אלו הפורצים והמעזים.	34583
וזה הרעיון הגנוז באמרתו של הקב"ה, שמשח יוצא ממנו והוא פרץ צריך לצאת תחילה, לכאורה מה	34584
הנפק"מ אם יוצא תחילה או שני? אלא משמע מכאן שענין תחלה הוא מעלה ושבח מיוחד לאלו הפורצים	34585
הראשונים, שדוקא המשיח ה' צריך להכיל בנפשו את כח התחילה, את העזות וההתפרצות לצאת ראשון	34586
לפני אחיו, לסלול נתיבות בעבודת השי"ת, שיהיה עוז ברוחו רם ונשא מעל אחיו, עם חזיונות ושאיפות	34587
להריח דבר ה' מרחוק.	34588
המורם מכל הנ"ל לנו למען קחת מוסר והבנה, שנתחנן לפניו ית"ש שיעזור לנו בכל כוחות נפשנו הגנוזים	34589
והאטומים, להטותן במקומן ובזמנן הנכון, כי הטבע נתונה ביד האדם ובבחירתו להניעה הן לטוב והן לרע,	34590
והיא כעיסה שביד אדם ללוש כרצונו, ואיך שיעשה כן תקבל צורתה, והכל ביד האדם כחומר ביד היוצר,	34591
ואם לא יתפכן להשתמש לצד הטוב אזי יקבל הרע תכונתו וישתמש בו לדרכי היצר, והרי ביד האדם	34592
להשתמש עם כוחות נפשו בעולמו ואחריתו ולכבוד יוצרו וקונו לרומם כבוד שמים. (פרי החיים).	34593
	34594
מאמר תשכט	34595
ויוסף הורד מצרימה ויקנהו פוטיפר שר הטבחים איש מצרי (בראשית ל"א א').	34596
פירש"י וז"ל, ויוסף הורד חוזר לענין ראשון, אלא שהפסיק בו כדי לסמוך מעשה אשתו של פוטיפר	34597
למעשה תמר, לומר לך מה זו לשם שמים נתכוונה אף זו לשם שמים, שראתה באצטרלוגין שלה שעתידה	34598
להעמיד בנים ממנו ואינה יודעת אם ממנה אם מבתה, אנו רואים מכאן דבר נורא שאע"פ ששתיהן נתכונו	34599
לשם שמים, בכ"ז תמר נשארה הצדיקה הברוכה בפי כל ומשיח בן דוד יוצא ממנה, ואשת פוטיפר שגם	34600
היא נתכוונה לשם שמים, קוראים לה ארורה פרוצה רשעה וכו' ומה זאת?	34601
אכן מסוף המעשה נלמד על המחשבה תחילה, כי הנה תמר אחרי שחשדה בזנות ויהודה עצמו פוסק את	34602
דינה להשרף, לא עשתה כלום להודיע שמהיודה היא הרה, אלא היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר	34603

לאיש אשר אלה לו אנכי הרה, ופירש"י ז"ל לא רצתה להלבין פניו ולומר ממך אני מעוברת אלא לאיש	34604
אשר אלה לו, אמרה אם יודה מעצמו יודה ואם לאו ישרפוני ולא אלבין פניו, מכאן אמרו נוח לו לאדם	34605
שיפילוהו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים עכ"ל (סוטה י ע"א).	34606
ומבואר עוד בחז"ל שהיא ידעה שהיא מעוברת בתאומים ושממנה כל בנין הגאולה השלמה, וכך אמרו	34607
במד"ר מלמד שהיתה מטפחת על כריסה ואומרת מלכים אני מעוברת גואלים אני מעוברת עי"ש, ובכ"ז	34608
אמרה אני לא אביישו בשום אופן, אלא אם יודה מוטב ואם לאו אשרף אני ושני בני, כלומר אם לא יודה	34609
ויעזוב אותה לנפשה להשרף, הרי היה יהודה נחשב להורג ג' נפשות ודאי, ובכ"ז מסרה נפשה ושני	34610
בניה וכל היעוד העתידי, ובלבד שלא להלבין פניו ברבים, ולכן זו תמר הצדיקה.	34611
הרי אנו למדים מכאן יסוד גדול, כי סוף מעשה במחשבה תחלה, מהסוף שעמדה במדרגה גבוהה ונפלאה	34612
זו, אנו למדים עד כמה טהורה ונקיה היתה מחשבתה בתחלה, שאם היה עובר במחשבתה איזה תערובת כל	34613
שהוא של תאוה דהיינו רצון עצמי, לא היתה יכולה לעמוד בנסיון קשה כזה למסור את נפשה ונפש שני	34614
בניה לשריפה, ובלבד שלא לבייש את חמיה ברבים, מעשה של מסירות נפש נפלאה זה אי אפשר לעשות	34615
אלא בן אדם שאין בו שמץ כל שהוא מאהבת עצמו והוא נקי ממנו לגמרי.	34616
כיון שכל הענין של ותשב בפתח עינים היה קדוש ככוונה טהורה לשם שמים בלא שום פגע כל שהוא, לכן	34617
מצוה גוררת מצוה, לפי מדת הטהרה במצוה שעשה האדם בתחלה, במדה הזאת גוררת מצוה זו מצוה שניה	34618
לה בתוספת קדושה וטהרה! ודרגא גבוהה זו של ביטול אהבת עצמו מכל וכל אך ורק לטובת חבריו	34619
שהיתה בתמר, הכשירתה להיות האם למלכות בית דוד! כי כאן נעוץ סוד ויסוד המלכות להיות המלך	34620
דורש טוב לעמו ולא לעצמו.	34621
והנה חז"ל למדו ממעשה תמר ואמרו, נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים	34622
מנא לן מתמר, ובל נטעה לחשוב שמאמר זה הוא רק הערה מוסרית להגזים על ענין הלבנת פנים, אלא	34623
הלכה פסוקה היא להלכה ולמעשה, וכמ"ש התוס' שם דלפיכך לא מנו חז"ל דבר זה בהדי ג' דברים	34624
שיהרג ואל יעבור, מפני שאינו מפורש בתורה כהני ג' דברים עי"ש.	34625
ועוד מצינו בגמ' (כתובות סז:), מעשה במר עוקבא דהו"ל עני בשכונתו, והיה רגיל כל יום להשליך לו	34626
ארבע זוזים בחרור שבדלת, יום אחד אמר העני אלך ואראה מי עושה עמי כל יום טובה זאת, באותו יום	34627
איחר מר עוקבא בבית המדרש והלכה אתו אשתו להשליך את הארבעה זוזים, וכיון שהרגיש העני	34628
שמתעסקים בדלת יצא לקראתם לראות מי הם, וכדי שלא יתבייש העני ברחו ונכנסו לתנור אש, ובגמ' פריך	34629
מאי כולי האי, ומשני משום הא דאמר מר זוטרא משום ר' שמעון בר יוחאי, נוח לו לאדם שיפיל	34630
עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים מנ"ל מתמר ע"כ.	34631
הרי לנו עד כמה חיוב זה של נוח לו לאדם, אפי' שהוא ביוש קל, כי העני עשה כן מעצמו לראות את	34632
מטיבו ולהכיר טובתו, בכ"ז יש כאן ענין של יהרג ואל יעבור, ומר עוקבא ואשתו שהגיעו למצב זה קיימו	34633
כן בנפשם וברחו לתוך התנור, ומהיכן למדו מתמר דכתיב היא מוצאת, גם תמר היתה יכולה להנצל אילו	34634
היתה שולחת ליהודה לאמר לו בפירוש ממך אני מעוברת, ובכ"ז מסרה נפשה להשרף בכבשן האש	34635
וכמבואר.	34636
כעת נתבונן במעשה אשת פוטיפר שגם היא כוונתה לשם שמים ואיך עלתה לה, אחז"ל שראתה	34637
באיצטרלוגין שעתידה להעמיד בנים ממנו, ואינה יודעת אם ממנה אם מבתה, הנה כיון שאינה יודעת אם	34638
ממנה או מבתה למה היא מדברת אליו יום יום, ואמרו בגמ' (יומא לה:): בכל יום יום היתה אשת פוטיפר	34639
משדלתו בדברים, בגדים שלבשה לו שחרית לא לבשה לו ערבית, אמרה לו השמע לי אמר לה לאו, אמרה	34640
לו הריני חובשתך בבית האסורים, אמר לה ה' מתיר אסורים, הריני כופפת קומתך, ה' זוקף כפופים,	34641
הריני מסמאה את עיניך, ה' פוקח עורים, נתנה לו אלף ככרי כסף לשמוע אליה לשכב אצלה להיות עמה	34642
ולא רצה.	34643
עד כאן אפשר לומר שאכן כוונתה היתה לשמים כאמור, אבל ההכרעה דמה שראתה שעתידה להעמיד	34644
בנים ממנו קאי עליה ולא על בתה, הכרעה זו כבר באה מכה תאוותה אל יוסף! ומכיון שנתערב כאן כח	34645
תאוה גופנית, שוב לא יכלה לעמוד בנסיון, ונזדקר בה בענין זה כח גופני שהוא רצון עצמי, ועי"ז התגבר	34646
כח התאוה על הכוונה לשם שמים, והלכה מדחי אל דחי עד שהגיעה למה שהגיעה!	34647
ויעזוב בגדו בידה ויצא החוצה, והנה יוסף היה בעל כח גדול ולמה עזב בגדו בידה לתת לה אמתלא להעליל	34648
עליו, כבר פי' הרמב"ן ז"ל כי לכבוד גבירתו לא רצה להוציא בגדו מידה, ואכן לא היתה באה לעלילה זו	34649
לולא שעזב בגדו בידה, כי פחדה פן יגלה עליה לבני הבית או לאדוניו, והקדימתו לאמר להם ההיפך ממה	34650
שהיה, וזהו מה שכתוב והיה כראותה כי עזב בגדו בידה וינס החוצה, ותקרא לאנשי ביתה ע"כ תוכן דבריו.	34651
גם בספורנו דקדק ממאי דכתיב וינס ויצא החוצה, ואח"כ כתוב ויהי כראותה כי עזב בגדו בידה וינס	34652
החוצה ולא כתוב וינס ויצא, וביאר הספורנו כי מן החדר נס פן יגבר עליו יצה"ר, אבל החוצה יצא לאטו	34653

בלתי תנועת ניסה, שלא ישאלוהו מה לך כי תנוס ומי רודפך, אבל היא שראתה שנס מן החדר פחדה שמא	34654
עשה כן גם בחוץ ושאלו אותו והגיד להם, לפיכך ותקרא לאנשי ביתה לזכות את עצמה, אכן אח"כ נתוודע	34655
לה שאמנם רק מן החדר עשה תנועת ניסה, וזהו שהדגישה אח"כ ואמרה ג"כ וינס ויצא החוצה, כדי לחזק	34656
עלילתה עליו שלפיכך רצה להשתיק הענין בחוץ עי"ש.	34657
למדים אנו מה גדול כח ההרס של תאוה גופנית, אפי' אם בא רק בתערובת בתוך כוונה לשם שמים, כי	34658
מכיון שנתערב כאן אנוכיות שלה, שוב לא היה בכוחה לעמוד בנסיון ולהודות על האמת, והגיעה למה	34659
שהגיעה ההיפך מן הקצה אל הקצה ממעשה תמר. (לב אליהו).	34660
	34661
מאמר תשל	34662
ויוסף הורד מצרימה ויקנהו פוטיפר שר הטבחים איש מצרי (בראשית ל"א א').	34663
במדרש תנחומא אמרו, זהו שאמר הכתוב לכו וראו מפעלות אלקים נורא עליליה על בני אדם, אמר רבי	34664
יהושע בן קרחה, אף הנוראות שאתה מביא עלינו בעלילה אתה מביאן, כשברא הקב"ה את העולם מיום	34665
הראשון ברא מלאך המות, מנין א"ר ברכיה משום שנאמר וחושך על פני תהום, זה מלאך המות המחשיך	34666
פניהם של בריות, ואדם נברא בשישי ועלילה נתלה בו לאמר עליו שהוא הביא את המיתה לעולם, שנאמר	34667
כי ביום אכלך ממנו מות תמות.	34668
משל למה הדבר דומה למי שמבקש לגרש את אשתו, כשביקש לילך לביתו כתב גט, נכנס לביתו והגט	34669
בידו ומבקש עלילה ליתנו לה, אמר לה מזגי לי כוס שאשתה, מזגה לו כיון שנטל מידה הכוס אמר לה הרי	34670
זה גיטך, אמרה לו מה פשעי אמר לה שמזגת לי כוס פושרין, אמרה לו כבר היית יודע שאני עתידה למזוג	34671
לך כוס פושר שכתבת הגט והביאתו בידך, אף כך אמר אדם הראשון לפני הקב"ה, רבש"ע עד שלא בראת	34672
עולמך היתה תורה אצלך ב' אלפים שנה, וכתוב בה זאת התורה אדם כי ימות באוהל, אילולי שהתקנת	34673
מות לבריות היית כותב בה כך, אלא שבאת לתלות בי את העלילה, הוי נורא עלילה על בני אדם.	34674
והנה חטא עץ הדעת שבפשוטו הרי נצטוה במפורש שלא לאכול ממנו, והוזהר בתוצאת המיתה ועבר על	34675
הציווי ואכל, אבל חז"ל רואים בכך רק עלילה, ככוס פושרין שאין בה כשלעצמו להצדיק גירושוין לולי	34676
שהיתה כאן עלילה, ומלאך המות הוכן מבעוד מועד, בשביל כתונת פסים גרם לכל השבטים לירד	34677
למצרים, א"ר יודן היה הקב"ה מבקש לקיים גזירת ידוע תדע, והביא עלילה לכל דברים אלו כדי שיאהב	34678
יעקב את יוסף, וישנאוהו אחיו וימכרו אותו לישמעאלים ויורידוהו למצרים, וישמעע יעקב שיוסף חי	34679
במצרים וירד עם השבטים וישתעבדו שם, הוי ויוסף הורד מצרימה, אל תקרי הורד אלא הוריד את אביו	34680
והשבטים למצרים.	34681
אף כאן יש לנו להבין שמכירת יוסף לא היה חטא כפי הבנתנו, וכמו שכתב הרשב"ם בתחילת פרשתנו,	34682
שאמנם יש לנו להתבונן בפשוטו של מקרא, אבל אסור לנטות מהכלל שהכל לפי הענין ולפי האנשים	34683
שמדברים עליהם, ואנו מדברים כאן בשבטי י"ה תקרתו של עולם (שמות רבה א ו), והיו שרויים בדבקות	34684
כל היום ועומדים לפני ה' כמלאכי השרת, וברוח קדשם עשו מעשה זה ליוסף מוכרחים היו על פי הוראה	34685
מן השמים, ולא נתבעו אלא על פגם בדקות שנמצא בהם ונורא עלילה מצא את עוונם.	34686
הכלל הוא שהקב"ה מסבב כל הסיבות, והצדיקים עיניהם פקוחות לראות את מעשי ה' בכל נפלאותיו,	34687
בעת החורבן אמר ירמיהו כי אנכי ידעתי את המחשבות אשר אנכי חושב עליכם נאם ה', מחשבות שלום	34688
ולא לרעה לתת לכם אחרית ותקוה, ואמרו בגמ' (תענית כט:), אלו דקלים וכלי פשתן וכמ"ש (פסחים	34689
פח.), לא הגלה הקב"ה את ישראל לבבל אלא שיאכלו תמרים ויעסקו בתורה, הרי שבעומק הדין וחרון אף	34690
מסבב הקב"ה את הישועה.	34691
ובמדרש (ב"ר פה ב) אמרו פסוק זה גופו על השבטים, שבטים היו עסוקים במכירתו של יוסף ויוסף היה	34692
עסוק בשקו ותעניתו, ראובן היה עסוק בשקו ותעניתו, ויעקב היה עסוק בשקו ותעניתו, והקב"ה היה עסוק	34693
בבריאת אורו של משיח, ויהי בעת ההיא וירד יהודה מאת אחיו, הוי בטרם תחיל ילדה, קודם שנולד	34694
משעבד הראשון נולד גואל האחרון, ואף כאן סיבב הקב"ה את אור הגאולה בעלילה, כמו שדרשו חז"ל	34695
(ב"ר פה ט) ויט אליה בעל כרחו שזימן לו הקב"ה מלאך הממונה על התאוה, וידע והבין שזהו זימון מן	34696
השמים.	34697
אף תמר שהתעוררה למצוה זו ידעה שהיא מוכנה להוליד אורו של משיח, כמו שאמרו (בב"ר פה יא),	34698
שהיתה מתפארת בעובריה שמהם יצאו מלכים וגואלים, הרי לימוד כפול איך הקב"ה הוא מסבב כל	34699
הסיבות על ידי נורא עלילה, ולדון במידה נכונה את דקות התביעות שעל קדמונונו מהד, ומאיך גיסא מוטל	34700
עלינו חוב גדול בחלקו הראשון של הפסוק, לכו וראו מפעלות אלקים ולראות בכל המקרים את יד ה'.	34701
וכן מפרש בספר תהלים על יוסף הצדיק ומאורעותיו, שלח לפניהם איש לעבד נמכר יוסף, עינו בכבל רגלו	34702
ברזל באה נפשו, עד עת בוא דברו אמרת ה' צרפתהו, הרי מפורש שיוסף היה השליח להוריד את בני	34703

ישראל למצרים, והיתה זו עלילה מנורא עלילה, ובכל זאת נמצאה עליו תביעה דקה בהבאת דיבה על אחיו	34704
והיה צורך לצרפו תחילה, ואחר כך שלח מלך ויתירוהו מושל עמים ויפתחהו.	34705
תפקידו של יוסף הצדיק היה לראות מפעלות אלקים בכל הקורה עמו, ולהתבונן בכך שהערביים לוקחים	34706
עמם צרי ולוט ולא נפט שיריח ריח טוב להציל נפשו, ובעבודתו היה איש מצליח וה' עמו, ובבית הסוהר	34707
נשא חן וכשדיבר מלה יתירה עם שר המשקים נגזרו עליו עוד שנתיים של מאסר, כי נמצא פגם דק לפי	34708
ערכו במידת הבטחון, והגם שהאדם מצווה על מדת ההשתדלות, ויוסף ראה בחוש ששר המשקים הוא	34709
מלאך שנשלח במיוחד להמליץ טוב עליו, וכל דבר החלום סובב מן השמים עבורו, בכל זאת היתה עליו	34710
תביעה שהיה עליו לשתוק, ולסמוך על הקב"ה שיוציאו ללא כל השתדלות מצידו, ולבסוף יצא מבית	34711
האסורים למלוך לכו וראו מפעלות אלקים.	34712
פרשיות אלו מלמדות אותנו את פרקי חיינו בשני המישורים, להתבונן על העבר ולראות בו את יד ה'	34713
לטובה, איך הוא מסבב כל הסיבות לתכלית טוב ונפלא, כמו שאמרו בירושלמי (ברכות פ"ט ה"ה), ואתה	34714
מרום לעולם ה' לעולם ידך על העליונה עיין שם באריכות, ולהתבונן בכל דבר בהווה ולראות את חסד ה'	34715
שבו, ולקיים בכך את חציו הראשון של הפסוק לכו וראו מפעלות אלקים. (לקט שיחות מוסר).	34716
	34717
מאמר תשלא	34718
ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח ויהי בבית אדונו המצרי (בראשית ל"ט ב').	34719
ר' ברכיה אומר משל בדובה שהיתה עומדת בשוק מקושטת באבנים טובות ומרגליות, אמרי כל דקפיזא	34720
לה נסיב לו מה דעלה, היה שם פקח אחד אמר להון אתם מסתכלים במה דעלה ואנא מסתכל בניניה, א"ר	34721
ברכיה כל אותה דובה קפוז קפז ואת רב מדין, אשת פוטיפר קופצת עליך ואתה גדול ממנה לבלתי שמוע	34722
לה.	34723
הנה המשיל הנסיון של פוטיפרע לדוב שנושא על גבו אבנים טובות ומרגליות, וכל שמקרב עצמו אל הדוב	34724
יכול ליטול ולהתעשר, אך הפקח רואה ג"כ השיניים של הדוב, ורואה כי ע"י ההתקרבות ישיג נשיכה מן	34725
הדוב, ועל כן הפקיר את האבנים הטובות והמרגליות ולא קרב אל הדוב, כי מה יעשה באוצר אם יהא	34726
נשוך וחיוו בסכנה, הנה יש כאן פיתוי גדול וחשבון גדול ושניהם דברים חושיים, וקראו חז"ל את המתרחק	34727
פקח מפני ביטול הפיתויים, וכל שיכול לבטל פיתויי הדמיון נקרא פקח.	34728
והנה מה שהוסיף ר' ברכיה ואמר, כל אותה דובה קפוז קפז והיה יוסף רב וגדול ממנה, יש להבין דבריו כי	34729
הדוב הזה שנושא אבנים טובות ומרגליות, אלו היה על מקום אחד לא היה הנסיון כ"כ, כי הפקח שעשה	34730
החשבון פעם אחת שצריכים להפקיר האבנים טובות בשביל הזהירות מן הנשיכה היה סגי, אבל נצייר נא	34731
שהדוב הזה אין לו מנוחה כמ"ש חז"ל פרסיים אין להם מנוחה כדוב.	34732
ופי' רש"י שהדוב הקשור בחבל אל עמוד הוא הולך אנה ואנה בלי מנוחה, גם בתוך מרחב של ד' אמות	34733
בלבד, אפילו שיש כאן שתי סיבות גדולות שמחייבות שהדוב יהא במנוחה, (א) מה שהוא קשור אל העמוד,	34734
ועוד מה שאין לו אלא ד' אמות שהחבל קצר מאוד, מ"מ גם זה אינו מועיל, מזה יש להבין תכונת הדוב	34735
שאינו מנוחה.	34736
ולפי"ז נבין כי הדוב הנושא על גבו אבנים טובות ומרגליות אינו יושב על מקום אחד, אלא הוא רץ אנה	34737
ואנה מן הבוחנים אותו, ותוך שמשוטט כל יום כל שעה מחדש הספיקות אצל הרואים אותו, כי עין רואה	34738
והלב חומד, והיצה"ר דומה לזכוב כשמגרשים אותו פעם אחת הוא חוזר לבוא עוד פעם בלי מספר, וז"ש	34739
ר' ברכיה דובה קפוז הדוב אין לו מנוחה והוא קופץ בין אנשים.	34740
ולפי"ז צריך הפקח להיות ג"כ איש קפז, שהחשבונות שלו לא יהיה להם מנוחה, אלא יחדש בכל יום ובכל	34741
שעה חשבונות בזה אחר זה, היינו ההסתכלות בשיניים וציורי הנשיכה, והכאב והמחלה החום והסכנה, עד	34742
שיזכיר לו יום המיתה, וצריך להיות גבר קפז יותר ממה שהדוב קפוז, כי אם יהיה הרצון במהירות והשכל	34743
'לאחר העיון' יכשל בהפיתויים, אלא צריך להיות יותר מהיר בהרגשת החסרון ממהירות הפיתויים.	34744
וזה שאמר ר' ברכיה 'ואת רב מדין' ששכלו של יוסף גדול ומהיר יותר מפיתויי פוטיפרע, וע"ז סיים	34745
המדרש 'אתמהא' שהשכל יהיה יותר מהיר ומצליח במלאכתו יותר ממהירות הפיתויים הבאים מצד	34746
הרצון, וכמ"ש המדרש על הפסוק וימאן יוסף ויאמר הן אדני, אמר לה למוד הקב"ה להיות בוחר מאהובי	34747
בית אבא לעולה, ואם אשמע לך שמא אבחר לעולה ואפסל מן הקרבן, הרגיש נשיכה בהשקפתו הרוממה	34748
להיות מוכן ומזומן לכל מיני מס"נ גם לנסיון העקידה, ואם ישמע יהיה פסול מן הקרבן.	34749
ד"א אמר לה למוד הקב"ה להיות נגלה על אהובי בית אבא בלילה, ואם אשמע לך שמא יגלה עלי הקב"ה	34750
וימצא אותי טמא, הנה מזה נראה שהתגלות אלקות בא לאדם פתאום וע"כ צריך להיות מוכן לזה, והרגיש	34751
יוסף כי אם יכשל בפיתויים אז ישיג נשיכה לקבלת הנבואה, ד"א אמר לה ומה אדם הראשון על מצוה קלה	34752

נצטוה ועבר נטרד מגן עדן, זו שהיא עבירה חמורה גילוי עריות עאכו"כ, הנה עשה חשבון כי יש כאן נשיכה גדולה להטרד מכל ההצלחות שיש לו עד עכשיו בחינת 'הגן עדן' שלו.	34753
ד"א מתירא אני מאבא, ראובן ע"י שכתוב בו 'וילך וישכב' נטלה בכורתו ונתנה לי, ואם אשמע לך אדחה מבכורת, הרגיש כאן נשיכה במעלת הבכורה, ד"א מתירא אני מאדוני אמרה לו הורגתו אני, אמר לה לא די שאמנה בחבורת נואפים אלא גם בחבורה של רוצחים, הדגיש נשיכה בזהירות מן הרציחה, ד"א מתירא אני מה' אמרה לו איננו, אמר לה עיני ה' משוטטות בכל הארץ, וחטאתי לה' אין כתיב כאן אלא לאלקים, ופי' המפרשים שהוא לשון שבועה, וזה נקרא איש מצליח, קופץ מחשבון לחשבון ואח"כ נשבע לחזק הסכמתו.	34754
ולפי שהיה לו עסק עם דוב שהוא קופץ היה מוכרח גם הוא להיות קופץ יותר מן הדוב, כמ"ש חז"ל ת"ח אין להם מנוחה כי אין השכל נח אלא מתנענע בחשבונות רבים, וז"ש חוה"ל אתה ישן לו והוא ער לך, כיון שהיצר דומה לדוב שאין לו מנוחה, ומחדש בכל יום פיתויים חדשים, א"כ צריך האדם ג"כ לשנוא המנוחה והשלוח, ולהיות נעור לחדש בכל יום פיתויים כנגד פיתויים.	34755
עוד מצאנו אצל יוסף שאחר כל החשבונות כתוב וינס החוצה, משמע שכל החשבונות מועילים רק שיברח ממקום עבירה, אבל במקום עבירה גופא אין האדם בטוח גם עם החשבונות, כמ"ש וירא כי אין איש לא מצא עצמו לאיש, חזינן מזה הנחיצות לברוח ממקום הנסיון. (חיי המוסר ג' ד' מ"ט).	34756
מאמר תשלב	34757
וירא אדניו כי ה' אתו וכל אשר הוא עשה ה' מצליח בידו (בראשית ל"ט ג').	34758
כי ה' אתו שם שמים שגור בפיו (רש"י), כאן מורה לנו התורה מה היא ההצלחה שעל ידה יקרא 'איש מצליח' שהאישיות שלו מתעלה בהצלחתו, וזוהי כי ה' אתו, ובלשון רבינו יונה מהצלחת הצדיקים להפיק רצון מה' (שע"ת א מב), הצדיקים מבינים שהצלחתם היא מחוצה להם שאינם אלא כלי לקבל השפע מאת הקב"ה, ואינם מתפארים מרוב עשרם כדרך ההדיוטים העולים לגדולה.	34759
אמרו חז"ל אמר להם הקב"ה לישראל, חושקני בכם שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין את עצמכם לפני, נתתי גדולה לאברהם אמר לפני ואנכי עפר ואפר, למשה ואהרן אמרו 'ונחננו מה' לדוד אמר ואנכי תולעת ולא איש (חולין פט), וכן ספרו לנו חז"ל איך שדוד המלך ע"ה היה מכניע את עצמו לפני מפיבושת רבו, ועל כל דבר שואלו יפה דנתי? יפה הוריתי? (ברכות ד).	34760
אמרו חז"ל 'שלמה המלך היה מוכן לוותר על כל הדר מלכותו וליהפך לגורף בימים כל ימיו, רק שלא יהיה כתוב עליו הפסוק "נשיו הטו את לבבו" (שמ"ר ו א), ואף שבאמת אמרו כל האומר שלמה חטא אינו אלא טועה (שבת נו), אצל הצדיקים ההצלחה נמדדת במדה שמתקרבים אל הקב"ה, ואם הצלחתם גורמת איזה שהוא כשלון, מוטב להם לוותר לגמרי על הצלחה מדומה זו, עבור ההצלחה האמיתית שהיא קרבתו יתברך.	34761
וכן מצאנו אצל שלמה שבקש חכמה ולא עושר וכבוד, אף שידע כי ברב חכמה רב כעס ויוסיף דעת יוסיף מכאוב (קהלת א'), גם מדת הדין יותר מתוחה נגד חכם ומדקדקים עמו יותר, בכל זאת העדיף קרבת אלקים, ואף שרוב החכמה ממאסת עליו עולם הזה, עד שכל מה שנעשה תחת השמש הוא הבל הבלים וענין רע לענות בו, עדיין כדאי לו החכמה למרות המכאוב.	34762
יוסף הצדיק אחרי הגיעו לפסגת ההצלחה ונעשה משנה למלך, וכל באי עולם משתחווים לפניו ומתפעלים מחכמתו, אין דעתו מתקררת אלא מצטער על תלמודו שנשכח ממנו, כמ"ש חז"ל על הפ' כי נשני אלקים את כל עמלי, עמל זה תלמודו שנשכח ממנו (בר"ר עט ה), בנו הבכור קרא מנשה כדי שלא להסיה דעתו כמה אומלל הוא שמרוב צערו נשתכח ממנו תלמודו, בנו השני קרא אפרים כי הפרני אלקים בארץ עניי, מבהיל על הרעיון שבשעה ששלט על אוצרות מצרים נחשבת מצרים אצלו ארץ עניי, משום שהיא ללא תורה וללא יראת שמים ואין עניות אלא בדעת (נדרים מא).	34763
נדמה לאדם שאם הבורא שואלו מה בעית טפי היה ג"כ בוחר את החכמה, אבל אין זה אלא דמיון, בודאי היה בוחר חכמה אבל חכמה כזו שתביא לו אושר ונעימות החיים, כמו חכמי העולם שמוכרים את חכמתם להשיג הנאות עוה"ז, כבר היו לעולמים חכמים כמו קרח ואחיתופל שלא השלימו עם יוסיף מכאוב ולא וויתרו על כבוד, ואם אנשים כאלה לא עמדו במבחן מה יענו אזובי הקיר?	34764
איתא בגמ' א"ר שמעון בן חלפתא מיום שגבר אגרופה של חנופה אין אדם יכול לומר לחבירו מעשי גדולים ממעשיך (סוטה מא:), הכונה היא שקנה המדה של הצלחה נתעוות, והעיקר נעשה מי גדול מחבירו בהשפעת עושר וכבוד, אבל אין מתכוונים לקרבת אלקים שיוכלו לדמות את מעשיהם זה לזה ולדון איזה יותר נעלים, משום שאין תוכם כברם ונקודת האמת חסרה מן המעשים. (המוסר והדעת).	34765
	34766
	34767
	34768
	34769
	34770
	34771
	34772
	34773
	34774
	34775
	34776
	34777
	34778
	34779
	34780
	34781
	34782
	34783
	34784
	34785
	34786
	34787
	34788
	34789
	34790
	34791
	34792
	34793
	34794
	34795
	34796
	34797
	34798
	34799
	34800
	34801
	34802

מאמר תשלג	34803
ויעזב כל אשר לו ביד יוסף ויהי יוסף יפה תואר ויפה מראה (בראשית ל"ט ו').	34804
וברש"י כיון שראה עצמו מושל התחיל אוכל ושותה ומסלסל בשערו, אמר הקב"ה אביך מתאבל ואתה	34805
מסלסל בשערך אני מגרה בך את הדוב, ביאר רש"י בזה הטעם למה הזכירה התורה כאן כי היה יפה תואר	34806
ויפה מראה, כי בגלל זה התחיל אוכל ושותה, ונענש משום זה בגירויו הדוב, מיד ותשא אשת אדוניו.	34807
ובמדרש כאן (פז ג) מלמדנו דבר נפלא במשל נאה, משל לגבור שהיה עומד בשוק וממשמש בעיניו ומתקן	34808
בשערו ומתלה בעקבו, אמר לי נאה לי יאי גבור אני, אמרו ליה אי את גבור אי את יאי הא דובא קמך קום	34809
קפחניה ע"כ, שונה היא התנהגותו של גבור מהתנהגותו של כל אדם, גבור אינו הולך בכתפים כפופות כי	34810
אם בקומה זקופה כי גבור הוא, ובכל תנועה ותנועה שלו הוא מראה זאת לאמור, שונה אני מכולכם גבור	34811
אני, והנה לאיש כזה מעמידים לפניו את הדוב לאמור הוכח את דבריך, הראה נא אם אמת הדבר כי גבור	34812
אתה ואם כן עמוד ונצחהו!	34813
חז"ל הקדושים טובעים כאן את יוסף הצדיק, כי האדם צריך לפחד תמיד ולא לזוז דעתו כי גבור הוא, אל	34814
תסיח דעתך אף לרגע כי השונא אורב לך תמיד, וכהרף עין והנה הדוב לפניך, ובזה נכשל יוסף כי אמר אני	34815
נאה אני גבור, בהתנהגותו אשר התנהג בה שמענו אמר גבור אני, ומה עשה? סרק את שעריו ואולי גם	34816
הטיפה עצמו, ובודאי היה זה כדין תלמיד חכם שאסור הוא אף ברבב על בגדו למען כבוד וקידוש ש"ש,	34817
אלא שלא פחד ולא חשש על הדוכים אשר במארב.	34818
ואמנם באמת ממה עליו לפחד, הלא כבר עבר שטפי מים רבים, גם את הארי וגם את הדוב הוא הכה,	34819
מבורות נחשים ועקרבים יצא באין פגע ואין נגע, מעת מכירתו ועד עתה איתן מושבו וידיו אמונה בלי חטא	34820
וללא מכשול, היש גבורה יתרה מזה? הוא ודאי הגבור אשר יאמר לי נאה לי יאי, גבור אני ומי יעמוד נגדי	34821
כי אפחד? והנה לגבור כזה אומרים, אי אתה יאי אי אתה גבור הא דובא קמך קום קפחנה!	34822
וכעין אלה איתא עוד במדרש (בר"ר ב), ה' צדיק יבחן א"ר יונתן הפשתני הזה כשפשתנו יפה הוא מקיש	34823
עליה ביותר, למה שהיא משתבחת והולכת, כך הקב"ה את מי מנסה את הצדיקים שנאמר ה' צדיק יבחן,	34824
ויהי אחר הדברים האלה ותשא אשת אדוניו, א"ר אלעזר לבעל הבית שהיה לו שתי פרות אחת כוחה יפה	34825
ואחת כוחה רע, על מי הוא נותן את העול לא על אותה שכוחה יפה, כך אין הקב"ה מנסה אלא את	34826
הצדיקים שנאמר ה' צדיק יבחן, הנה ותשא אשת אדוניו, לא היה זה ענין של עונש לחוד, אלא ענין של נס	34827
להתנוסס.	34828
וימאן יוסף ובאונקלוס תרגם וסרב, הוראת וימאן היינו השבת פנים באמירת לא, בלי כל נימוק ושום טעם,	34829
הוראת וימאן היינו שקדם הסירוב והמיאון טרם אף חדר בתוכיות הענין, אין לי בו חפץ וחסל! ובמדרש	34830
(בר"ר פז ה) איתא שם דבר נפלא, יהודה ב"ר אמר בדבר מצוה ממאנין בדבר עבירה אין ממאנין? בדבר	34831
מצוה ממאנין שנאמר מאן יבמי, בדבר עבירה אין ממאנין וימאן ויאמר הן אדוני, ונראה בביאור המדרש כי	34832
מצינו לשון מיאון בלי נתינת טעם כלל, על מה ולמה לא חפץ להקים לאחיו שם בישראל, אלא כי כך הוא	34833
המעשה כי לא אבה.	34834
ירא הוא מגשת אל המצוה מפני ריח העבירה אשר בה, כי הלא אשת אח היא אלא שהותרה לו, ולפי דברי	34835
אבא שאול (יבמות קט.), הותרה רק אם מכוין לשם מצוה דוקא, ולשם דבר אחר הרי היא אסורה ועבירה	34836
בה, והוא מהיראים והמפחדים ומתרחק הוא אף לנגוע בה, ואם כי בפרשת היבום העמידה התורה את אי	34837
חפצו לייבם לבקורת ולגנאי, אבל חז"ל מצאו וגילו גם נקודת השבח שבזה.	34838
הוא אשר אמר יהודה ב"ר אם בדבר מצוה ממאנין, מעשה אשר כל כולו הוא דבר מצוה, אלא מפני ריח	34839
העבירה אשר בה האיש ההוא בורח ממנה, אם כן כש"כ בדבר עבירה מעשה אשר כל כולו הוא חתיכת	34840
עבירה לא יברח? האם אותה לא ימאן? האם זאת בחשבונות וטעמים יסביר? ועל כן תיכף לוימאן יש	34841
פסיק, כי הופסק אצלו כל הענין אף טרם נתן כל טעם על המיאון, כי טרם כל הוא ממאן על הדבר וחסל!	34842
והטעמים והביאורים יתן אחרי כן, וזהו אמרו אחרי הפסיק ויאמר אל אשת אדוניו, נפלא כל הענין ומבהיל	34843
למתלמד לידע ולהודיע, כי טרם כל צריך האדם להתקדם בווימאן והביאורים יניח לאחרי כן.	34844
וינס ויצא החוצה, ובספורנו וינס מן החדר פן יגבר עליו היצר הרע, ויצא החוצה בהיותו חוץ מן החדר יצא	34845
לאטו, שפתים ישק ונפלא הענין מאוד, כי מקודם נתבע יוסף על אמרו לי נאה לי יאי, על התנהגותו כגבור	34846
חזק, ולא חל ולא פחד מן האויב האורב לו, ואשר על כן גירה בו את הדוב כי יקום ויקפחנה, והנה הוא	34847
מנסינותיו למד והשכיל ועתה תיקן את אשר בו נכשל, כי עתה בפגשו באשת אדוניו לא סמך כבר על	34848
עצמו ועל גבורותיו אלא פחד מאוד, ומן החדר אשר היתה שם נס מהרה כבורח מן אבק שרפה, וכבר לא	34849
אמר אני גבור אלא חשש פן יחלש והיצר יתגבר, והמפחד תמיד אשרי לו כי בידעו את אויבו וכי מול	34850
מלחמה הוא נמצא הוא המנצח.	34851

זהו שאמרו חז"ל (בר"ר פי י) על הכתוב הים ראה ויננס, מה ראה? ראה וינס של יוסף ובזכות זה נתבקע הים, התורה הק' יודעת מה גדולה הגבורה במעשה זה של וימאן, ויוסף זה הגבור שבגבורים, הנה עתה למד לא להתראות בגבורותיו אלא להיות ירא ומפחד, כחלש ולא כגבור בצל כנפיו ית' להסתתר, כי אז ה' יעזרהו ולא יעזבנו, וקבל איש כזה הים מתבקע ודאי, הוא השליט באמת אשר מלוך ימלוך ועטרה על ראשו ודאי.	34852
ואם בארזים וגבורים כן באמת, מה נעני אנן אזובי קיר חגבים ולא אדם, עאכו"כ כי לא כגבורים נתראה כי מי מאתנו באמת אשר ירים ראש, ויזקוף קומתו ויאמר אני גבור, חלשים אנחנו באמת וכאלה נחזיק בעצמנו ודאי, אדם הרי על צדקתו סומך, ובכפפות של משי הוא מתהלך עם היצר, מתהלך הוא בעדינות ובנמוסים המקובלים, הזהר בני ושמור עצמך תמיד מהדוב האורב לך, בכל צעד וצעד תירא ותפחד.	34853
אל תטעה ואל תתפתה, סחור סחור לכרמך לא תקרב, הרחק מעליה דרכך ואל תקרב אל פתח ביתה אל תט אל דרכיה, ובפגשה אותך את וימאן תקדים, לא תשא ותתן אתה בכפפות של משי, לא בדרך ארץ תענה אלא עז פנים תהא, ובכל הגסות והאכזריות תשיב אמריה לה, כי אז בעזרתו יתברך תצליח ותנצח וימים לפניך יבקעו. (דעת תורה).	34854
	34855
	34856
	34857
	34858
	34859
	34860
	34861
	34862
	34863
	34864
	34865
	34866
מאמר תשלד	34866
וימאן ויאמר אל אשת אדניו הן אדני לא ידע אתי מה בבית (בראשית ל"ט ח').	34867
במד"ר (פ"ו ה) וימאן ויאמר הן אדוני, למוד הוא הקב"ה להיות בוחר מאהובי בית אבא לעולה, אברהם קח נא את בנך, אשמע לך ושמא אבחר לעולה ואפסל מן הקרבן, א"ל למוד הקב"ה להיות נגלה על אהובי בית אבא בלילה, אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברהם במחזה, יצחק וירא אליו ה' בלילה ההוא, יעקב ויחלם והנה סולם, אשמע לך ושמא יגלה עלי הקב"ה וימצא אותי טמא.	34868
צריך להבין מה הענין שיוסף הסביר לאשת פוטיפר, עם טעמים רחוקים כאלו של יפסל לעולה או שיהיה טמא לנבואה, מדוע לא אמר לה טעמים יותר פשוטים ומובנים לה בגנות הדבר? יש לנו ללמוד מזה כי האדם צריך לעשות את כל עניניו הרוחניים מצד השקפה גדולה ואז יצליח, למשל שנים לומדים דף גמ' אחד כדי לדעת את הדף, והשני מטרתו להיות אדם גדול בתורה, הדף הוא חלק בלתי נפרד מהשקפתו הגדולה, לומר את הדף בעמקות ובמרץ לפי השקפתו, והראשון לומד אותו דף גמ' ללא התעמקות, וכן בזמן הלימודים בעל השקפה מייקר כל רגע כי זה חלק שמצטרף לגדלות.	34869
ועד"ז אומרים חז"ל עשירים מקמצים (מנחות פו.), כי העשיר מצרף גם את הפרוטה לסכום הגון וגדול ויקרה הפרוטה אצלו, אבל העני בין כך ובין כך עם הפרוטה או בלי הפרוטה הוא קבצן, ועד"ז מתחילה פ' קדושים, קדושים תהיו וגומר ערות כלתך לא תגלה, ולכאורה אינו מובן אם מדברים בהתחלה לאנשים קדושים, מה שייך אח"כ לצוות ערות כלתך לא תגלה, אלא הכונה גם ערות כלתך לא תגלה צריך להיות מטעם קדושים תהיו, אז תהיו זהירים אפילו על אבזרייהו.	34870
וכן יוסף לו היה אומר לה טעמים פשוטים בגנות הדבר וכדומה, היתה אומרת לו אבל לשכב אצלה בלי תשמיש למה לא, אבל אמר לה טעמים גדולים וקדושים ואז ולא שמע אליה אפילו לשכב אצלה, ואיתא בתנחומא אפילו בלי תשמיש, ומטעם זה לא הביט בה כדאיתא במד"ר (פ"ו יא), ר' הונא בשם ר' אחא אמר עד שנתנה שרתוע של ברזל תחת צוארו בכדי שיתלה עיניו ויביט בה אעפ"כ לא הביט בה, הה"ד עינו בכבל רגלו ברזל באה נפשו.	34871
ואולי לזה מכוון המס"י בפ"ב וז"ל, כי איש מלחמה הוא ומלומד בערמימות, וא"א להנצל ממנו אלא בחכמה רבה והשקפה גדולה עכ"ל, ר"ל אי אפשר להנצל מיצר הרע אפילו מדברים חמורים, רק ע"י חכמה רבה והשקפה גדולה כמבואר לעיל אצל יוסף.	34872
הנה ידוע דעת העולם והלך רוח השורר בעולמנו, החושבים שיתרון הפעולה היותר נעלה ונשגב הוא האידיאל של אהבת הכלל ומסירות למען האנושות, כי האדם הפשוט ביותר אוהב רק את עצמו, גדול ממנו במדרגה אוהב גם את משפחתו, גדול ממנו אוהב ומסור גם לעירו, גדול ממנו אוהב ומסור גם למדינתו, וחושבים שהכי גדול במדרגה הוא האוהב ומסור לכלל ישראל בפרט ולאנושיות בכלל.	34873
אבל באמת לפי רוח ודעת התורה גם זה אינו מספיק, כי זו היא עדיין השקפה מצומצמת, כי לאידיאל כזה יכולים להגיע גם אומות העולם, אבל לא כאלה חלק יעקב, אלא כל מעשינו ופעולותינו צריכים להיות מכוונים לשם ה' וכבודו יתברך וזוהי השקפה גדולה.	34874
ולפי זה מובן מה שאנחנו מתפללים רחם נא על ישראל עמך, לא רק מפני שהם עמנו אלא מפני שהם עמך, ועל ירושלים עירך לא רק מפני שהיא עיר הבירה שלנו, אלא מפני שהיא עירך, ועל ציון מפני שהיא משכן כבודך, ומלכות בית דוד לא רק מפני מלך שלנו אלא משיחך, ועל הבית הגדול הקדוש, לא רק מפני שהוא בית תפארתנו וכבוד כלל ישראל, אלא מפני שנקרא שמך עליו.	34875
	34876
	34877
	34878
	34879
	34880
	34881
	34882
	34883
	34884
	34885
	34886
	34887
	34888
	34889
	34890
	34891
	34892
	34893
	34894
	34895
	34896
	34897
	34898
	34899
	34900
	34901

ועל דרך זה נאמר בתורה אצל בני גד ובני ראובן שבאו אל משה ואמרו, ואנחנו נחליץ חושים לפני בני	34902
ישראל, לא נשוב אל בתינו עד התנחל בני ישראל איש נחלתו, ומשה ענה להם ויאמר אליהם משה אם	34903
תעשו את הדבר הזה אם תחלצו לפני ה' למלחמה, ועבר לכם כל חלוץ את הירדן לפני ה', ונכבשה הארץ	34904
לפני ה' ואחר תשבו והייתם נקיים מה' ומישראל, והיתה הארץ הזאת לכם לאחוזת לפני ה', ואם לא	34905
תעשו כן הנה חטאתם לה' ודעו חטאתכם אשר תמצא אתכם, ואחרי זה צוה משה לאלעזר הכהן וליהושע	34906
בן נון לתת לבני גד ולבני ראובן את ארץ הגלעד.	34907
תמצית הדו שיח בין בני גד ובני ראובן עם משה רבינו הוא, הם אמרו נחליץ חושים לפני בני ישראל, ז"א	34908
שהגיעו רק למדרגת לאומית, ומשה אמר להם זה עדיין לא מספיק, אלא ועבר לכם כל חלוץ לפני ה'	34909
ונכבשה הארץ לפני ה', והייתם נקיים מה' ואח"כ מישראל, אז והיתה הארץ הזאת לכם לאחוזת לפני ה',	34910
שתנחלו את הארץ מאת הקב"ה לעולם.	34911
מזה עלינו ללמוד כי לא מספיק מסירות נפש למען ארצנו הקדושה אם זה רק מטעם לאומיות, אלא אנו	34912
צריכים למסור את נפשנו לבנין הארץ למען כבוד ה' ותורתו, כי אין תורה כתורת ארץ ישראל (ספרי פ'	34913
עקב), ולקיום מצוות ה' ואז נכבש את הארץ לפני ה' ונשב לבטח עליה, ויראו שונאינו ויבושו כי אתה ה'	34914
עזרתנו ונחמתנו (תהלים פו). (זכרון מאיר).	34915
	34916
מאמר תשלה	34917
וימאן ויאמר אל אשת אדניו הן אדני לא ידע אתי מה בבית וכל אשר יש לו נתן בידי (בראשית ל"ט ח').	34918
בדבר מצוה ממאנין בדבר עבירה אין ממאנין? אתמהה, בדבר מצוה ממאנין מאן יבמי להקים לאחיו שם	34919
בישראל בדבר עבירה אין ממאנין? (ילקוט), כאן הורו לנו חז"ל איך שהאדם צריך לשקול את אשר לפניו,	34920
ולא לתת ליצר לבלבל אותו ולהוליכו אחרי הערב לשעתו, הטעם על מלת וימאן היא שלשלת, אולי	34921
להורות שנסיון של יוסף לא היה שעה אחת בלבד, אלא שלשלת ארוכה של נסיונות, בכל יום ויום היתה	34922
משדלתו ומחלפת את בגדיה שלש פעמים ביום כדי שיתן עיניו בה (תנחומא), והיתה אורבת לנפשו בלי	34923
הרף ויוסף היה מרכין את ראשו למטה ולא מסתכל בה (שם).	34924
יוסף שהיה אז בגיל צעיר ועמד תחת לחץ כבד מצד אשת אדונו, בכל זאת לא אבד את עשתונותיו והיה	34925
עושה חשבונות עם נפשו, ידע היטיב שנתון הוא בסכנה גדולה, אם ימשיך לסכל מזימתה עלול הוא	34926
להפסיד את משרתו ולסבול חרפה ויסורים, ולכן דן לעצמו קל וחומר ממצות יבום כדי לשכך את יצרו,	34927
ומה יבום שמצות עשה היא להקים שם לאחיו, ובכל זאת אמרה תורה וקראו לו זקני עירו ודברו אליו,	34928
ואיתא בגמ' שמשאיים לו עצה ההוגנת לו, שאם הוא צעיר והיא זקנה או להיפך, אומרים לו מה לך אצל	34929
זקנה מה לך אצל ילדה כלך אצל שכמותך (יבמות מד).	34930
הרי שאומרים לו לחליץ ולא ליבם אם זיווג כזה אינו לטובתו למרות שמצוה ליבם, והרי בטרם החליצה	34931
סובל בושות לפני כל קהל ועדה, שהיבמה רוקקת נגדו ואומרת ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית	34932
אחיו, וכל הנאספים צועקים בית חלוץ הנעל, ובכל זאת מורים לו הזקנים שכדאי לו לסבול העלבונות, ולא	34933
לעשות דבר שעלול לגרום לו אחר כך סבל, אם כן בודאי עליו למאן על דבר עבירה למרות הבושות	34934
שעלולים לעשות לו, היות ובסוף יצטרך ליתן דין וחשבון ולסבול לנצח.	34935
אין לאדם לומר שהמצבים השונים היו בעוכריו והם אשמים לירידתו, משום שלאדם דרוש כח של מיאון,	34936
ועל ידו יעמוד בתקיפות נגד המצבים הבאים להחטיאו, אם יתקומם נגד המסיתים והמפתים למיניהם	34937
בחשבונות של יראת שמים, מוכרחים הם לסגת מפניו, לא כן מיאונם של הרשעים אשר ממאנין רק	34938
מהשפה ולחויץ ואין בהם כח לעמוד בהחלטותיהם, עפרון מיאן לקחת את הכסף מאברהם, ועשו מאן לקחת	34939
המנחה מיעקב, אבל שניהם נכנעו בסוף לעמוד נגד נטיית החמדה.	34940
במדרגת האדם מביא מעשה ביהודי אחד שחכר אחוזה מפריץ, פעם אחת שלח אליו הפריץ ביום השבת	34941
שימכור לו איזה דבר והלה סירב משום חילול שבת, הפריץ התרגז מאוד על זה וגרש אותו מהאחוזת,	34942
כעבור כמה שבועות נפגשו היהודי והפריץ, היהודי נגש אליו והסביר לו טעם סירובו, באמרו שאילו היה	34943
הדבר עולה לו בהפסד אצבע אחת היה תיכף ממלא בקשתו, אבל כמובן שהיה נמנע לגמרי אילו היה עולה	34944
לו בראשו לעשות רצון הפריץ, לכן המשיך היהודי להוי ידוע לפריץ שחילול שבת אצלו דומה כאילו	34945
דורשים ממנו לחתוך את ראשו! בשמוע הפריץ את הדברים הנלבבים האלה מצא חן בעיניו, והחזירו על	34946
עמדו והוסיף לו כהנה וכהנה.	34947
וכן היה עם יוסף שעמד בנסיון ולא נתפעל מלחצי השעה ומאיומים והפחדות, אלא עמד תקיף בשלו מוכן	34948
היה מצדו למסירת נפש, אבל לא הגיע לזה משום שכל הבנין של המסית נמס מיד ואדונו הכיר בצדקתו,	34949
אלא מפני הכבוד הכניסו לבית הסוהר ששם היו כלואים שרי המדינה, וגם משם היה לו חופש לצאת	34950

ולבוא ולשמש את אדונו כמקודם כדאיתא במדרש (ב"ר פז י יא), וסופו של דבר שעלה לגדולה ונשא ראשו מעל כל השרים ועבדי פרעה.	34951
זהו כוחו של מיאון לדבר עבירה, איפה שמיאון זה מבוסס על חשבונות של יראת שמים, יש כח ליצר להקים בלבול לפי שעה ברצותו להחשיך את השכל ולהפחיד את האדם מעוצמתו, כמו שאומר הנביא כי הנה חושך יכסה ארץ, אבל האדם צריך לדעת שלו הכח והגבורה להכניעו אם יגביר את שכלו ולא יתרגש מהאחיזת עינים של היצר, ויקיים בעצמו ועליך יזרח ה', וכבר אמר החובת הלבבות כי המעט מן האמת ינצה הרבה מן השקר, כאשר המעט מן האור דוחה הרבה מן החושך (שער יחוד המעשה פרק ה').	34952
(המוסר והדעת).	34953
מאמר תשלו	34954
איננו גדול בבית הזה ממני ולא חשך ממני מאומה (בראשית ל"ט ט').	34955
אמרו חז"ל על הפסוק ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל לו לאשה ותלד לו את פנחס, שפוטיאל הוא יוסף שפטפט ביצרו (ב"ב קט:), ובשפתי חכמים הביא שני פירושים על מלת פטפט, יש מפרשים שמרד ויש מפרים שזלזל, ונראה ביאור הדבר על פי מה שהניח ר' ישראל סלנטר זצ"ל, שיש שני דרכים במלחמת היצר, האחד להגביר את היראה והשני להקטין את הנסיון.	34956
כאשר בא נסיון לידו צריכים להתחזק מאוד ביראת שמים ולעמוד נגד יצרו, וזהו שפירשו שמרד ביצרו וכמו שכתב הרשב"ם (ב"ב קט:), שהתריס ונלחם נגד יצרו, ומאידך צריכים להקטין את הנסיון בחשבונות של מילי דעלמא, לפרק את הבנין של שקר שמעמיד היצר ולהיווכח שאינו אלא מגדל הפורח באויר, וזהו שזלזל ביצרו שהראה שאינו אלא רמאי.	34957
מוצאים אנו אצל יוסף שערך חשבונות שונים נגד יצרו, מהם בדרך מלחמה ומהם בדרך זלזול, איתא במדרש (ב"ר פז ה), שאמר יוסף למוד הוא הקב"ה להיות בוחר מאהובי בית אבא לעולה, ושמא אבחר ואפסל מן הקרבן, וכן אמר למוד הקב"ה להיות נגלה על אהובי בית אבא בלילה, ושמא יגלה עלי הקב"ה וימצא אותי טמא, הרי אלה חשבונות של הגדלת היראה, וכן אמר שמתירא הוא אדם הראשון עשה עבירה קלה ונטרד מגן עדן, זו שהיא עבירה חמורה על אחת כמה וכמה, כולם חשבונות של הגדלת היראה.	34958
אמר לה מתיירא אני מאדוני, אמרה לו הורגתו אני, אמר לה לא די שאמנה באסרטיא (חבורה) של נואפים אלא באסרטיא של רצחנים? ואם הדבר הזה את מבקשת הידי קדמך (לכי למותר לך היינו בעלך), אלו חשבונות של זלזול ביצר שצוחק מן העבירה שהיא מציעה לו.	34959
כך היה נוהג הסבא ז"ל, כשנזדמן לו איזה נסיון היה מפטפט בשני האופנים, במרד ובזלזול גם יחד, וכן בשיחותיו מצד אחד היה מדבר על דבר הרצון הטהור ועל הלשמה של הגר"א ז"ל, ומצד שני היה מדבר מהלסטים חלש שהיה עומד על פרשת דרכים ומפחיד את הבריות, עד שפקח אחד הבחין שאין בו ממש והתחיל להתנפל עליו ולהכותו (ילקוט תהלים פט).	34960
אמרו חז"ל מוטב שיהיה שוטה כל ימיו בעיני הבריות ואל יהיה רשע שעה אחת לפני המקום (עדות פ"ה), יוסף השאיר את בגדו בידה וברח ולא התחשב עם חשבונות המדומות של חילול השם, שכולם יאמרו ראו נא העברי כמה מגונים מעשיו, ידע שעליו לרוץ מהעבירה ולא לפנות אל חשבונות של עבירה, ומוטב שיכסף בזה העולם ולא לעוה"ב (קידושין פא.), ולכן זכה למה שאמרו בגמ', יוסף קדש שם שמים בסתר הוסיפו לו אות אחת משמו של הקב"ה שנאמר עדות ביהוסף (סוטה לו:).	34961
היום מאוד צריכים לזלזל ביצר המפתה, במיוחד בארצות הברית שהנסיונות שם קשים מאוד, אדמו"ר ז"ל היה אומר משל של פחמי אחד שהיה תמיד משתבח על זה, שהיה לו החכמה בנערותו ללמוד איך לסמר פרסות ברזל לרגלי הסוסים, אמנם קרה שספג לפעמים בעיטה בכל זאת הלא היה לו פרנסה ממקצוע זה, משום שמכל הסביבה היו מביאים סוסיהם אליו, והיה אומר אילו היה לומד מלאכת צורף זהב היה מזמן גווע מרעב, משום שאף פעם לא קרה שמישהו יביא אצלו תכשיטי זהב לתקן.	34962
כמו כן נמצאים מאלה שהגיעו לארצות הברית וגם ביניהם כאלה שהיו בני תורה, שתיכף ומיד הקילו בשמירת המצוות ועול התורה, וטוענים שהצדק אתם משום שעל ידי זה שהיו ליברלים הסתדרו יפה, ואילו היו מקפידים על קלה כבחמורה מי יודע מה שהיה סופם, אבל זאת בדיוק השקפת הפחמי הנ"ל, אולם האמת הוא שאם היו עומדים בנסיון היתה ההצלחה מאירה להם פנים, וכמו שראינו בחוש איך שאלה שהתעקשו הצליחו.	34963
ידוע לי על רבנים שהיו שרויים במצב דחוק מאוד, ובכל זאת סרבו לקבל משרת רבנות בקהילות מפוארות, משום שהקילו שם בדברים מסוימים אף שהבטיחו לתקן את זה, כמה מבין האברכים מתעקשים לשבת בד' אמות של הלכה כפי השקפתם, אף שיש להם קרובים המתריסים כנגדם ומציעים לפניהם	34964
	34965
	34966
	34967
	34968
	34969
	34970
	34971
	34972
	34973
	34974
	34975
	34976
	34977
	34978
	34979
	34980
	34981
	34982
	34983
	34984
	34985
	34986
	34987
	34988
	34989
	34990
	34991
	34992
	34993
	34994
	34995
	34996
	34997
	34998
	34999
	35000

ענינים שונים, אבל מזרעא דיוסף אינהו שמפטפטים ביצרם, ובודאי יצליחו בדרכם להקים עולה של תורה.	35001
(המוסר והדעת).	35002
	35003
מאמר תשלז	35004
ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה (בראשית ל"ט י').	35005
שכל טוב לכל עושיהם, לעושים לא נאמר אלא לעושיהם, לעושים לשמה ולא לעושים שלא לשמה	35006
(ברכות יז.), יוסף הצדיק היה נתון במאבק כבד מאוד תחת לחצים עצומים, חייו תלויים מנגד וכבודו	35007
וכבוד בית אביו נתונים במשקל, שבודאי תהיה חרפה גדולה אם יהרג כפושע, בפנימיות לבו אינו יכול	35008
לומר בביררות שמחויב למסור את עצמו על עבירה זו, שהרי בן נח אינו מצווה על קידוש השם (רמב"ם	35009
פ"י מלכים), ולא עוד אלא שהסתפקה המרשעה רק לשכב אצלה להיות עמה, ופירש הראב"ע אפילו	35010
לשכב במקום קרוב ממנה או להיות עמה לדבר שיחות, וכן הסכים הרמב"ן.	35011
אולם אף בתוך מהומת הנסיון הכבד לא נשתבש שכלו וראה למרחקים, הבין שלכל היותר ימצא איזה	35012
פרצה דחוקה להתחמק מהאיסור בפעם זו, וגם להשביע רצונה של אשת אדונו באופן המותר, אבל סוף	35013
סוף יפסל לאבני האפוד, אולי את נפשו יציל בטענת אונס רחמנא פטריה (ב"ק כח:), אבל לא על בסיס	35014
כזה יוכל להקים את היסוד לדורות הבאים, יוסף הרגיש את מלוא האחריות עבור העתיד ונתעודד על ידה	35015
לחרף את נפשו למות.	35016
אמנם לא לחנם דאג לדורות הבאים, שהרי מובא בילקוט שכאשר נכנס לבית פוטיפר אותו יום, נטל	35017
הקב"ה אבן שתיה ואמר לו אם תגע בה הריני משליכו ומחריב את העולם, כל כך אחריות הוטלה עליו	35018
שבמקום טמא כמצרים, בארץ שכולם שטופי זמה, והוא נמצא שם בתור עבד כפוף, ובכל זאת היה עליו	35019
לשקול כל פעולה בכובד ראש מפני שכל הבריאה תלויה בו.	35020
יוסף הצדיק בעת נסיונו לא התעכב לשקול צדדי האיסור והיתר, משום שאפילו צד ההיתר מטעם אונס	35021
עדיין יעשהו פסול, ואמרו במדרש (ב"ר פז ה), שאמר יוסף רגיל הקב"ה לבחור מבית אבא קרבן עולה	35022
כמו ביצחק, ואולי אבחר אני ואמצא פסול למזבח, וכן אמר שמא יתגלה עלי הקב"ה בלילה ואמצא טמא,	35023
וכבר ספרו חז"ל איך שנרתע מהמחשבה שאחיו יהיו חקוקים על אבני האפוד ושמו ימחה מביניהם (סוטה	35024
לו:), וזה משום שאמר לנפשו אמת זכאי אני אבל סוף סוף אשאר בעל מום, החשבונות של חיי שעה אולי	35025
יתירו את העבירה, אבל איזה עתיד אוכל לבנות על טומאה וחסרון?	35026
זהו מאמרם ז"ל שכל טוב לכל עושיהם לעושים לשמה, דוקא האדם שיכול להתרומם מחישובים פעוטים	35027
של הנאת שעה, ובשכלו תופס את ההוה ביחס לעבר ולעתיד, הוא האדם שיכול להגביר את שכלו בשעת	35028
הנסיון ולשקול שכר עבירה כנגד הפסדה, מסרב להתיחס לנסיון כאל חוט השערה גרידא, אלא תיכף רואה	35029
בו הר גדול, הוא רואה את העלול להוולד מכל פרצה קלה בגדרי התורה, את התוצאות מכל שורש קטן	35030
של מדה רעה, שכל טוב זה נחל ממה שעושה לשמה, ולכן מסוגל לשקול את הענין כראוי, ולהבין את	35031
הסכנה הגדולה הטמונה לרגליו.	35032
אבל מה יעשו חשוכי שכל שטרם הגיעו למדרגה של לשמה וטרם זכו לשכל טוב? באיזה כלי מלחמה יצאו	35033
נגד השונא הגדול והערום המלומד קרב? אין עצה אחרת אלא שיאזרו בתמימות וילמדו לקח מהגבורים	35034
שנצחו את יצרם, ויאמרו לעצמם הלא ראית איך יוסף מסר נפשו להמנע מעבירה, ואף שהיה ביכולתו	35035
למצוא היתר בכל זאת פחד לתוצאות העלולות לקרות, פחד שלא יזכה להיות שמו על אבני האפוד	35036
וכדומה.	35037
אם כן מי יודע שאם אני אוותר ליצרי על דברים שנראים לי קטנים, אולי יגרם מזה תקלה גדולה שאין	35038
בכח שכלי להשיגו כעת? ואחרי שיתחיל לעבוד את ה' בתמימות יתפתח שכלו ויעשה ערום ביראה,	35039
וכמ"ש ר' ישראל סלנטר זצ"ל שהחנות מלמדת את החנווני, רק אחרי שיקבל על עצמו עול תורה ישכיל	35040
להבין, אבל בלתי אפשרי כל זמן שעומד בחוץ, ועוד שכאשר יתרגל לחיי בני עלייה ירגיש הנעימות אשר	35041
בחיי השלמות, אשר לא תתואר לעומדים עוד במאסר השלא לשמה.	35042
הבחינה הגדולה להכיר את עבודת האדם אם לשמה היא או שלא לשמה, היא בזמנים כתקופה שלנו אשר	35043
התורה מונחה בקרן זוית וכבודה הושפל מאוד, בזמנים שלא כתקונם כאלה אשר הטבע הוא להיות נסרך	35044
אחרי הרוח עושים השורה בדור, רק העושה לשמה מתלבש ברוח גבורה שלא לוותר על בקשת השלימות,	35045
לא רק מצד החיוב עלינו לעשות כן אלא מתוך חישובים של אחריות לדור, וכמ"ש חז"ל אם ראית ישראל	35046
שפשטו ידיהם מן התורה עמוד והחזק בה (ירושלמי סוף ברכות).	35047
ומה עוד בדור של עקבתא דמשיחא ראויים שנחרד כמו שחרד יוסף שלא ימחה מאבני האפוד, ורק בזה	35048
שנתחזק באמונה שעוד יוסף חי, ונאמן בעל מלאכתנו לשלם שכר פעולתנו, ונשנס מתנינו לדרוש את	35049

האמת באשר הוא שם, בלי לשית לב על הדורסים אותה ברגל גאווה, אז תתקיים בנו הפסוק על כן לא נירא בהמיר ארץ ובמוט הרים בלב ימים. (המוסר והדעת).	35050
	35051
	35052
מאמר תשלח	35053
ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה (בראשית ל"ט י').	35054
אמרו חז"ל (ע"ז ה.) לשכב אצלה בעוה"ז להיות עמה בעוה"ב, ואמרו חז"ל על העושה עבירה שהיא קשורה בו ככלב, העבירה אינה זזה מן העובר עליה אף רגע, כל היסורים והעינויים באים מצד העבירה, גם בצד הרע הכל מתהווה מעטרותיהם בראשיהם, העבירה היא המהוה את כל הגיהנם, וכשאדם עושה עבירה אמרו חז"ל שאין להפטר ממנה.	35055 35056 35057 35058
כמו שבצד הטוב כל הנועם והחסד הוא לנצח, והוא מחמת שמעשה הטוב שעשה קשור בו לנצח, וממנו הוא יונק כל העוה"ב, כמו כן להפך היסורים הינם איתו לעולמי עד, משום שהעבירה קשורה ודבוקה בו ואינה זזה ממנו, והיא המהוה את כל הגיהנם.	35059 35060 35061
וכמו שבצד הטוב יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ז, כן הוא מצד הרע כמ"ש הרמב"ן, שכל יסוריו של איוב הם כאין וכאפס נגד צער של גיהנם, וכמו שיפה שעה אחת של תשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב, כמו כן קשה שעה אחת של עבירות בעוה"ז מכל יסורי הגיהנם, משום שיסורי העוה"ב אינם מסככים כלום, ועבירה של עוה"ז מסכבת עבירות אין סוף.	35062 35063 35064 35065
ומה יחרד לב האדם ואיזו אימה תפול עליו כשיתבונן בדבר נורא זה, שהעושה עבירה פעם אחת שוב לא יפטר ממנה לעולמי עד, ולהפך שמחה תאחזנו כשידע שבכלל ישראל אין סיבות כלל, שאין העבירה נעשית אצלם לסיבה, שאם אדם מישראל עובר עבירה מיד מתחרט, ואין העבירה נעשית כעצם מעצמיו רק ששזפתני השמש (שהש"ר א'), וכן אמרו חז"ל (ירושלמי פאה א' א'), שמחשבה רעה באוה"ע הקב"ה מצרפה למעשה, ובישראל אינה מצטרפת למעשה, משום שאף מעשה עבירה אינה משתרשת בישראל כלל, ולכן נמחלין להם גם מעשים שאצל ישראל אין סיבות.	35066 35067 35068 35069 35070 35071
וזהו החילוק שמנו חז"ל בין צדיקים בינונים ורשעים, כל זה הן דרגות בחטאים עד כמה שהן סיבות עד שאמרו חז"ל (ר"ה י"ז), מינים ואפיקורסים גיהנם כלה והם אינם כלים, פי' שמינות הריהי כבר סיבה, וכשהעבירה היא סיבה אז גיהנם כלה והם אינם כלים, שהסיבה אינה כלה לעולם.	35072 35073 35074
ומזה יוצאת הערה נוראה לאדם בענין עבודתו ביום הדין, שישתדל להנצל מסיבה, שסיבה היא מהעבירות הפרות ורבות, והיא הסכנה הכי גדולה בעדו, ומאידיך גיסא כיון שהסיבה שקולה כנגד הכל, א"כ חודש אלול שהוא הכנה ליום הדין והנהו הסיבה של יום הדין, לפ"ז שקול אלול כנגד הכל, וכל מה שירבה האדם להתעסק באלול בתורה ויראה, הרי ירבה להכניס עצמו בסיבה יותר ויותר וזה שקול כנגד הכל.	35075 35076 35077 35078
(דעת חכמה ומוסר ח"א מא' ע"ו).	35079
	35080
מאמר תשלט	35081
ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו (בראשית ל"ט י"א).	35082
ויבא הביתה לעשות מלאכתו, רב ושמואל חד אמר מלאכתו ממש, וחד אמר לעשות צרכיו עמה, אלא שנראית לו דמות דיוקנו של אביו, אמר לו יוסף עתידין אחיך שיכתבו על אבני אפוד ואתה ביניהם, רצונך שימחה שמך מביניהם ותקרא רועה זונות? (רש"י סוטה לו:).	35083 35084 35085
נפלא הדבר איך שיוסף שכל כך סבל בידי אחיו שגנבוהו ומכרוהו וגרמו כל צרותיו, יחזיק אותם עדיין לבני עלייה הראוים להחקק על אבני האפוד, ולעצמו לא מצא שום הצדקה והרגיש שאחת דתו בעוברו עבירה להמחק מהאפוד, וכי לא היה לו לטעון שאחיו שמכרוהו הם אשמים בכל, ואפילו אם יחטא הרי הכל באשמתם ומדוע יחשוב שהוא לבדו ידחה?	35086 35087 35088 35089
יוסף בעצמו ידע שאחיו טעו במה שחשדו אותו, על אף שדנו אותו על פי דין והכניסו את הקב"ה בחרם שעשו לבל יגלו את הדבר, בודאי כבר הבין שהוא בעצמו אשם משום שספר עליהם לשון הרע וחשדם בדברים בלתי נכונים, אבל בכל זאת עדיין אי אפשר לזכותם לגמרי היות ומתחת ידם יצאה תקלה גדולה. אולם פשר הדבר הוא, שיוסף ידע להעריך החשיבות של חבורה של צדיקים בצלו של יעקב אביהם ותחת הדרכתו התמידית, שבודאי יתעוררו לתשובה גמורה ויעמדו על טעותם וינחמו ממעשיהם, ובאמת כך היה כמו שאמרו חז"ל (ילקוט מב וברש"י), שהתחרטו אחי יוסף והחליטו לרדת למצרים לחפש אותו.	35090 35091 35092 35093
ברם במה שנוגע לעצמו מוקף היה מזאבי טרף עובדי עבודה זרה, ואם אך יתחלק לצפרני היצר ויפסיד את מדרגתו הגבוהה של קדושה וטהרה, הבין שלא תהיה לו שוב תקומה אחר כך וישאר כל ימיו רועה זונות, ללא ספק היה יוסף נמצא במצב של פיקוח נפש כל עוד שסירב לדרישת אשת אדונו, ובן נח אינו מצווה	35094 35095 35096 35097 35098

על קדושת השם (רמב"ם פ"י ממלכים ה"ב), ולא היה מוטל עליו ליהרג כדי להמנע מעבירה זו, ואם כן לא היה לו להפסיד מקומו על אבני האפוד?	35099
אבל יוסף הבין היטיב שלא פעולה אחת של עבירה הוא הנידון אלא שיטה של עבירה, משום שעבירה אחת גוררת את השניה וישאר כל ימיו שקוע בעבירה, אפילו בשאר מצוות שלא נתחייבנו למסור נפשנו היינו על פעולה אחת לבד, אבל על שיטה של עבירה נהרגים אפילו בשאר מצוות, וזה מוכרח מגמרא (גיטין נו.)	35100
סבור רבנן למקריבא משום שלום מלכות, אמר להם זכריה בן אבקילוס יאמרו בעלי מומין קרבים לגבי המזבח.	35101
שמכאן אנו למדים גודל החשיבות של רב ושל חבורה בעבודת השם, בזה שהיה יוסף בטוח בצדקת אחיו הודות לשני מעלות האלה שהיה להם, וכבר הפליגו חז"ל בשבח התקשרות תלמיד לרב, לעולם ידור אדם במקום רבו, שהרי כל זמן שהיה שמעי בן גרא חי לא נשא שלמה את בת פרעה (ברכות ח.), ודבר זה מבהיל על הרעיון שהרי אמרו חז"ל כל האומר שלמה חטא אינו אלא טועה (שבת נו.), ומה שלקח את בת פרעה היה בכמה חשבונות של היתר (יבמות נו.), ובכל זאת כל זמן שהיה רבו חי לא היה לוקח על עצמו האחריות, אפילו רב כזה שהיה מיזהר להוריד את שיבתו בדם שאול.	35102
הסבא זצ"ל החזיק לעיקר, שהצלחתו של מבקש השלמות כיום תלויה ביכולתו להשתלב בתוך חבורה, וכבר האריך הרמב"ם בגודל מעלת החבר כשאהבתם זה לזה הוא מאהבת המעלה, שכל אחד רוצה להעזר מחבירו בהגיע הטוב לשניהם, והוא האוהב אשר צוה התנא לקנותו באמרו וקנה לך חבר (אבות פ"א מ"ו וברמב"ם שם). מה רב יקרת ערכו של אפילו חבר אחד שידרוש טובתו בלי נשיאת פנים, ומכל שכן חבורה שלמה מה רב ערכה.	35103
הסבא היה אומר בשם ר' ישראל סלנטר זצ"ל על הגה"ח ר"ז זצ"ל, שפעם אחת היה עוסק בתורה בעלייה, ומרוב שהיה שקוע בלימודו, כאשר רצה לרדת לא שם לב למדרגות וירד באויר בלי לנפול, ועל זה היה מעיר הגרי"ס שדבר כזה הוא הנהגה נסית ולמעלה מהשגתנו, וכמ"ש רגלי חסידי ישמור, אבל אילו קרא עובדא כזאת אצל השלשה חסידים מרייסין, לא היה נכנס בסוג הנהגה נסית רק הנהגה טבעית, משום שהיו חבורה וזכות החבורה הוא למעלה מדרך הטבע.	35104
אם אכן כה גדול כוחה של חבורה עוד יותר יפה כוחה של צבור, מצאנו בגמ' שאין תפלתו של יחיד נשמעת אלא אם כן משים נפשו בכפו שנאמר נשא לבבנו אל כפים, ומקשה מזה שכתבו ויפתוהו בפייהם ובלשונם יכזבו לו, ובכל זאת כתוב אחריו והוא רחום יכפר עון, ותירץ כאן ביחיד כאן בצבור (תענית ח.), הוא הדבר שהשיג יוסף הצדיק, שעל צדקת אחיו אין לו להסתפק בהיותם חבורה וצבור שלם מסתופפים בצלו של אביהם, אבל הוא שהיה צריך לזכות בתור יחיד, היה זקוק לזהירות יתירה שלא יכשל אפילו באחת, שאם יפול מי יודע אם יוכל שוב לקום. (המוסר והדעת).	35105
מאמר תשמ	35106
ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו (בראשית ל"ט י"א).	35107
יש לעיין במה שאמרו ז"ל (סוטה לו), חד אמר לעשות צרכיו עמה, חיה רעה אכלתהו, אמר רב הונא נצנצה בו רוח הקודש זו אשתו של פוטיפר, שלא יכתב בתורה דבר שאינו אמת, ואם טעה יעקב וסבר שחיה רעה אכלתהו, לא תכתוב התורה כך אם אין בו צד אמת, ועל כן מוכיח המדרש שהכוונה לאשת פוטיפר שהצרה היתה במציאות.	35108
וענין חיה רעה אכלתהו היינו שהיתה אצלו בחינת 'הוה אמינא' לחטא, והוה אמינא זו אף שלא יצאה לפועל יש לה כבר הבחינה של כליון, בחינת חיה רעה אכלתהו, וצריך עיון מאחר שהיה יוסף הצדיק מאוחד עם אביו ויסוריו היו של אהבה לבד, איך אפשרית אצלו הוה אמינא של חטא כזה עד כי אמרו חז"ל כנ"ל.	35109
אמנם מצאנו בסה"ק דח"ו לחשוב כך על יוסף הצדיק שהיה יסודו של עולם, אלא הביאור כמ"ש רש"י שלשם שמים עשתה אשת פוטיפר, שראתה באצטרלוגין שלה שעתידה להעמיד בנים ממנו, ולא ידעה אם ממנה אם מבתה, וכששידלתו בדברים הרבה כמ"ש במדרשים, טענה גם כן מה שראתה במזלות, וגם הוא ידע מהשייכות שיש לה אליו שתעמיד תולדות ממנו, והיה כאן מקום גדול לטעות שרצונו יתברך הוא שיפסוק כאן בהוראת שעה להיתר.	35110
וכבר היה במצב לפסוק כך למעשה, כי היה קשה למצוא את הטעות שבדבר, הן מעשה יהודא ותמר ובוועז ורות היו מכוונות מן השמים, וצמחו מהם תוצאות גדולות זרעו של משיח, ובמצבים כאלה היצר מסתתר ומטעה, ואפילו יוסף הצדיק הגדול כל כך בדבקות, עלה על דעתו על כל פנים לרגע כי גם דבר זה קודש הוא ומצווה לעשותו על פי דין, ואך לאחר שהסתכל במדת האמת של יעקב אביו, דמות דיוקנו של אביו שהופיעה לנגד עיניו, אז הכיר את האמת הברורה ונצח את יצרו. (מכתב מאליהו ח"ב 225).	35111
	35112
	35113
	35114
	35115
	35116
	35117
	35118
	35119
	35120
	35121
	35122
	35123
	35124
	35125
	35126
	35127
	35128
	35129
	35130
	35131
	35132
	35133
	35134
	35135
	35136
	35137
	35138
	35139
	35140
	35141
	35142
	35143
	35144
	35145
	35146
	35147
	35148

	35149
מאמר תשמא	35150
ותתפשהו בבגדו ויעזוב בגדו בידה וינס ויצא החוצה (בראשית ל"ט י"ב).	35151
ויעזוב בגדו בידה וינס החוצה, בזכות עצמותיו של יוסף נקרע הים לישראל, ההוא דכתיב הים ראה וינס,	35152
בזכות ויעזוב בגדו בידה וינס (ב"ר פ"ז י), וצריך ביאור וכי מפני שברח יוסף מאשת פוטיפר מחויב הים	35153
להבקע מה לו לים וליוסף? אבל הענין יתבאר על פי העיקר שכתב החובת הלבבות (שער הבחינה פ"ד),	35154
שדרגת הטבע ביחס לתורה היא כדרגת העבד לאדוניו, כי כוחות הטבע פועלים בהנהגת העולם כפי צורך	35155
מקיימי התורה.	35156
וכן כתב הרמב"ן וז"ל, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים	35157
אין בהם טבע ומנהגו של עולם בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצוות יצליחנו שכרו ואם יעבור	35158
עליהם יכריחנו עונשו הכל בגזירת עליון עכ"ל, אף שהקב"ה מהווה בכל רגע את הבריאה וזהו פירושו של	35159
שם הויה שמהוה כל הנמצאות, קבע הקב"ה בתחילה שקיום התורה תשפיע על הבריאה כולה והבריאה	35160
תהיה עבד לעבדי ה', בשמרם המצוות תעבדם ובחזלם תמרוד בהם.	35161
אמרו חז"ל שהתורה נותנת לאדם מלכות וממשלה (אבות פ"ו), על ידי זה שהאדם שהוא עולם קטן מושל	35162
על עצמו, נעשה גם כן אדון על הבריאה, כל פעולה של שבירת המדות עושה אותו יותר למושל על	35163
הבריאה באותה מדה ששלט על טבעו, חוץ מהסיפוק המגיע לו בשבירת המדות, כמו שכתב רבינו יונה על	35164
הפסוק תאוה נהיה תערב לנפש (משלי יג), שכאשר ישבר אדם תאוותו גם בדברים המותרים, בזה תצליח	35165
הנפש והמדה הזאת תערב לה (שע"ת פ"א ל"א), חוץ ממה שכתב המסילת ישרים שכפי השיעור שכבש	35166
יצרו ותאוותיו כן יזכה לידבק בבוראו ולשמוח בו, נוסף לזה זוכה לממשלה על הבריאה.	35167
אמרו חז"ל שהשמיר שבו חתכו את אבני האפוד, ולפי ר' יהודה בו בנה שלמה את בית המקדש וחתך על	35168
ידו את אבניו, גודלו כשעורה ומששת ימי בראשית נברא, ואין כל דבר קשה יכול לעמוד בפניו (סוטה	35169
מח:), ובתוספות כתבו ששמיר זה היה ביד ישראל עד חורבן הבית השני (תוס' חולין יח. זבחים נד:) שאז	35170
בטלה השמיר, והנה ביחזקאל איתא כשמיר חזק מצור נתתי מצחך, ופירש רש"י שהוא מין תולעת	35171
שמראים אותו על האבן והיא נבקעת.	35172
ונראה לפרש שהמצח כאן מורה על מחשבות האדם והסכמתו, שנתן לו היכולת למשול על הבריאה כולה,	35173
לעקור הרים ולפוצץ סלעים כמו השמיר הזה שאין שום דבר קשה עומד בפניו, כי לאדם ניתן הממשלה על	35174
הבריאה כמו שהוא אומר כל שתה תחת רגליו, אם אך ישתמש בכח העצום הניתן בידו על ידי שבירת	35175
מדותיו.	35176
בגמ' דרשו על הפסוק תולה ארץ על בלימה, שאין העולם מתקיים אלא בשביל מי שבולם את עצמו בשעת	35177
מריבה (חולין פ.), על ידי זה שמתגבר על עצמו ומתאפק ואינו משיב למחרפיו ראוי שכל העולם תתקיים	35178
בזכותו, וכן ר' פנחס בן יאיר שהיה אץ לזרכו לצורך פדיון שבויים, גזר על נהר גינאי שיבקע עבורו כדי	35179
שלא יתעכב (חולין ז.), עד כדי כך מגיע השלטון של האדם השלם על הטבע.	35180
הוא אשר אמרו במדרש יוסף משלו נתנו לו, פיו שלא נשק בעבירה ועל פיך ישק כל עמי, גופו שלא נגע	35181
בעבירה וילבש אותו בגדי שש, צוארו שלא הרכין לעבירה וישם רביד הזהב על צווארו, ידיו שלא משמשו	35182
בעבירה ויסר פרעה את טבעתו מעל ידו ויתן אותה על יד יוסף, רגליו שלא פסעו בעבירה ייתון וירכבון	35183
על קרונין, וירכב אותו במרכבת המשנה אשר לו, מחשבה שלא חשבה בעבירה תבא ותקרא חכמה,	35184
ויקראו לפניו אברך אב בחכמה ורך בשנים (ב"ר צ ג), לפי דברינו משום שבוזה שכבש את יצרו והכריח	35185
לכל אברי גופו להמנע מן העבירה, באותו מדה זכה למלכות שהרי העולם אינו אלא עבד לעובדי ה'.	35186
הן הן הדברים שבזכות שנס יוסף מן העבירה זכה להים ראה וינס, כמה נואלו כל חכמי האומות בשכלם	35187
לרדת עד סוף חוקי הטבע, בחושבם שחוק אשר נחקק בטבע אין להפר, והנה אין הטבע אלא עבד לצדיקים	35188
אשר מעשיהם יטנו אל רצונם, מי יסיר את העוורון מעל עיניהם ויגלה להם, שתנאי עשה הקב"ה במעשה	35189
בראשית שמוכרחים להשתעבד למקבלי התורה? מי הוא זה שימנה את חוקי הטבע שנתבטלו בשעה	35190
שנבקע הים.	35191
ולא משום רעדה טבעית, אלא משום שמאות שנה מקודם השכיל נער עברי להניס את יצרו ולנוס מפח	35192
יוקשים, מי בא בסוד קדושים לדעת שהאדם נוצר אך להכיר את בוראו ולמשול בעצמו כדי לעשות רצונו,	35193
ואין שום חכמה בעולם ראוי לשמו חוץ מיראת שמים, כמ"ש הן יראת ה' היא חכמה (שבת לא:), מי חכם	35194
ויבן אלה נבון וידעם, שאין שום פלא בבקיעת הים מפני עצמות יוסף, יותר מהשתחוויה של עבד לפני	35195
אדוניו.	35196
כתב הר"ן בדרשותיו על זה שאמרו חז"ל בשכר וראך ושמה בלבבו זכה אהרן לחושן המשפט על לבו (שבת	35197
קלט.), ביאור הדבר שראיית העתידות היה יותר בשטח של הנביא משל הכהן הגדול שמשמרתו היא	35198

המקדש וקדשיו, אולם מכיון ששמה אהרן על זה שזכה משה לנבואה ויצא לקראתו בשמחה, זכה גם הוא	35199
למתנת הנבואה על ידי החושן, אכן למורת רוח ודאבון לב עינינו טחו מראות ואזנינו אטמו משמוע, אף	35200
הנהגה טבעית שהטביע הקב"ה בעולם איך שחטאים תרדוף רעה, ותיסרך רעתך ומשובותיך תוכיחך,	35201
ומוותרים על כתר תורה ועמו כתר מלכות. (המוסר והדעת).	35202
	35203
מאמר תשמב	35204
ותתפשהו בבגדו ויעזוב בגדו בידה וינס ויצא החוצה (בראשית ל"ט י"ב).	35205
אמרו חז"ל (מדרש תהלים קי"ד), הים ראה וינס מה ראה? ארונו של יוסף יורד לים, אמר הקב"ה ינוס	35206
מפני הנס שנא' וינס ויצא החוצה, אף הים יהיה נס מפניו, והנה על עצם המנעותו מן החטא קבל יוסף	35207
שכר כמו שאמרו (ב"ר צ"ג), פיו שלא נשק בעבירה ועל פיך ישק כל עמי, גופו שלא נגע בעבירה וילבש	35208
אותו בגדי שש, צוארו שלא הרכין לעבירה וישם רביד הזהב על צוארו, ידיו שלא משמשו בעבירה ויסר	35209
פרעה את טבעתו מעל ידו ויתנה על יד יוסף, רגליו שלא פסעו בעבירה ייתון וירכבון על קרונין, וירכב	35210
אותו במרכבת המשנה אשר לו, מחשבה שלא חשבה בעבירה תבוא ותקרא תְּכֹמֶה, ויקראו לפניו אברך	35211
אב בחכמה ורך בשנים.	35212
כל אבר מאבריו קיבל את שכרו על שלא קרב אל העבירה, ומהו השכר המיוחד על וינס ויצא החוצה, ולא	35213
עוד אלא שנראה בעליל כי השכר עבור וינס ויצא החוצה גדול לאין שיעור מכל הדברים שנמנו למעלה,	35214
ואפי' שכר על פיך ישק כל עמי מהו לעומת השכר של הים ראה וינס, דהיינו נס קריעת ים סוף והצלת כל	35215
ישראל, ומתוך השכר הגדול יש להבין שמעשה וינס אף הוא גדול, וקשה בהרבה משאר המעשים של כל	35216
אברי גופו שנמנעו מן העבירה שכן לפום צערא אגרא, וא"כ מה המיוחד שבוינס ויצא החוצה.	35217
אלא שכאן מונח יסוד גדול בעבודת האדם, ויעזוב בגדו אצלה וינס ויצא החוצה, והק' הרמב"ן וכי לא היה	35218
כחו גדול משלה, ולמה הוצרך לעזוב בגדו אצלה עי"ש, ונראה שזהו היסוד הגדול בעבודת האדם, שעיקר	35219
עבודתו הוא לברוח ממקום הסכנה ולהתרחק מן הנסיון ככל היותר, ולא שיעמוד במקום הנסיון להלהם עם	35220
היצר פנים אל פנים, ודבר זה קשה הוא על האדם יותר מכל, ואף אם יניח היצר לאדם לעתים שלא לחטוא	35221
לפי שעה, אין הוא מניח לו להתרחק ממנו לגמרי, כדי שיהיה לכל הפחות קרוב לחטא וקרוב לסכנה.	35222
וע"כ נס יוסף החוצה והשאיר הבגד אצלה, כי רצה להתרחק ככל המוקדם מן הנסיון, ואילו היה נאבק עמה	35223
אף לרגע קט, הרי הוא מעמיד עצמו במקום הסכנה ולו אף לזמן קצר ביותר, וזאת רצה יוסף הצדיק למנוע	35224
מכל וכל, ואע"פ שע"י שהשאיר בגדו אצלה נתן בידה עילה להתעולל עליו, אעפ"כ מסר נפשו וכבודו כדי	35225
לברוח ולהמלט הרחק ממקום הסכנה, כאשר ינוס האדם מפני אש מתלקחת.	35226
וכן אמרו רבותינו ז"ל (ב"ב נו:), ועוצם עיניו מראות ברע זה שאין מסתכל בנשים בשעה שעומדות על	35227
הכביסה, היכי דמי אי דאיכא דרכא אחרינא רשע הוא, ופי' רשב"ם רשע הוא ואע"פ שעוצם עיניו, שלא	35228
היה לו אלא להרחיק מן העבירה דקיי"ל הרחק מן הכעור, ונראה שאין הכונה שהוא דבר מכוער בעיני	35229
הבריות שאין יודעים שהוא עוצם עיניו, אלא מכוער הוא עצם הדבר שאינו מתרחק מן החטא ככל יכולתו,	35230
וכן מבואר מדברי מהרש"א שכ' אע"פ שעוצם עיניו, אם הולך לשם הרי זה מתכוין לעבירה יעו"ש.	35231
סמך לדבר ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא, כלומר אע"פ שקרוב הוא, כי אמר אלקים פן	35232
ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מצרימה, כדי להרחיק העם מפני סכנה זו, כדאי הוא ללכת במדבר הגדול	35233
ולא דרך ארץ פלשתים, והלכה פסוקה היא שעל האדם לברוח מן הנסיון, ולא להביא עצמו לידי נסיון על	35234
מנת לכפות את יצרו כמבואר בגמ' (סנהדרין קז), לעולם אל יביא אדם עצמו לידי נסיון, שהרי דוד מלך	35235
ישראל הביא עצמו לידי נסיון ונכשל, וכן אנו מתפללים ואל תביאנו לא לידי נסיון, כי כשהאדם מביא	35236
עצמו לידי נסיון הרי הוא מתקרב ליצר ולא זו דרך ה'.	35237
וכן מצינו בגמ' (ע"ז י"ז), ר' חנינא ור' יונתן הוו קאזלי באורחא מטו להנהו תרי שבילי, חד מצי אפתחא	35238
דע"ז וחד מצי אפתחא דבי זונות, א"ל חד לחבריה ניזיל אפיתחא דעבודה זרה דנכיס יצריה (נשחט יצרו),	35239
אמר ליה אידך ניזיל אפיתחא דבי זונות ונכפייה ליצרא ונקבל אגרא, אמר ליה מנא לך הא (רש"י מנא לך	35240
הא דסמכת אנפשך למיתי הכא ולא מיסתפית מיצר הרע), א"ל מזימה תשמור עליך תבונה תנצרכה, מדבר	35241
זימה תשמור עליך תורה, ופירש"י ואנו הולכין הלוך ודבר בדברי תורה עכ"ל.	35242
שמירה מעולה מצאו חז"ל מפני היצר הלוך ודבר בדברי תורה, ועל ידי שמירה זו נתאפשר להם לקיים את	35243
ההרחקה מפיתחא דעבודה זרה, ומתבאר מדברי התוס' שאילו לא היה השביל השני פתוח לע"ז שחייבים	35244
להרחיק ממנה, לא היו הולכים אפיתחא דבי זונות אע"פ שהולכים הלוך ודבר בדברי תורה, שלא יסמוך	35245
אדם אף על השמירה המעולה ביותר, אלא א"כ אין לו דרך אחרת כלל.	35246
נמצא הדבר תלוי על קו משקולת דקה ביותר, באופן שיש דרך אחרת אין להסתמך על שום שמירה	35247
בעולם, ועל האדם להתרחק מן היצה"ר כל כמה שרחוק יותר, ואם הדרך האחרת פתוחה לע"ז הדבר	35248

תלוי, באין שמירה מעולה של הולך ודבר בדברי תורה, מוטב פיתחא דע"ז מפתחא דיצה"ר, ואם בידו	35249
השמירה הזו יוכל להרשות לעצמו להתקרב לפיתחא דיצה"ר כדי לקיים הרחק מפתח ביתה.	35250
ואף אנו ננקוט באמצעי שמירה זו של הולך ודבר בדברי תורה, כי היצר אורב מכל פינה, אך בודאי	35251
שאסור לנו להכניס עצמנו לידי נסיון כל שיש דרך אחרת, ואף אם אין דרך כבר נודע מאמר הגרי"ס ז"ל,	35252
כי אף שהתורה היא סגולה להחזיר את האדם למוטב מ"מ אין לסמוך על כך, כי טיבה של סגולה שאינה	35253
מועלת אלא א"כ נתקיימה על כל תנאיה ודקדוקיה, ואיה האדם שיאמר אנכי יודע איך צריך ללמוד תורה	35254
שבכוחה להגיין ולהציל מיצר הרע, אמנם הקב"ה ניסה את האבות אך יש הבדל בין אם הקב"ה מנסה את	35255
האדם, לבין הנסיון שאדם בעצמו מביא עליו.	35256
וביתר עומק נבין את הענין ע"פ מאמרם ז"ל, אין אדם חוטא אלא א"כ נכנס בו רוח שטות (סוטה ג').	35257
חז"ל מביעים כאן תמיהה היתכן שאדם בחר היצורים צלם אלקים יחטא, לא יתכן הדבר אלא אין אדם	35258
חוטא אא"כ נכנס בו רוח שטות, והנה מדובר בעריות שנפשו של אדם מחמדתו, ואפי' באלו אין להבין איך	35259
נכשל בהם האדם, ולפי"ז לכאורה אין האדם אשם כלל בחטאו אשר חטא, שהרי רוח שטות תקפתו והרי	35260
זה כאנוס, משל למה"ד לאדם שעמד על שפת הבור, ובאה רוח שאינה מצויה והטילתו לבור הכי אשם הוא	35261
ולמה נענש?	35262
אמנם ודאי אשם הוא במה שהגיע עד שפת הבור עליו מוטל להתרחק מן הבור, אילו היה רחוק לא היה	35263
נופל לשם אף אם כל הרוחות נושבות עליו, ואין הרוח שטות נכנסת אלא בזה שעומד על שפת התהום,	35264
וע"כ עיקר עבודת האדם להתרחק ממקום הסכנה משפת הבור ואז ינצל.	35265
כל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין (גמ' שם), העבודה היא לא בתחום העבירה אלא הרחק	35266
ממנה, בשדה ההיתר הגמור שם אין רוחות שטות מסוכנות, ואפשר לפעול שם גדולות ונצורות, סחור	35267
סחור אמרי לנזירא לכרמא לא תקרב, ואם יקרב לכרם הריהו מכניס עצמו ללוע התהום, ומעל התהום רוח	35268
שטות שאין האדם שליט עליה, וזה כוחן של תקנות חז"ל שכולן עצות נפלאות להרחיק את האדם מן	35269
העבירה, ואפי' דוד מלך ישראל משיח ה' כשנודע לו שעומד להתנסות בעריות השביע את יצרו בהיתר,	35270
ונעלמה ממנו הלכה משביעו רעב מרעיבו שבע (סנהדרין קז), במקום להתרחק מן היצר בתחום המותר	35271
התקרב אליו ונכשל.	35272
וזהו היתה חכמת בלעם הרשע להכשיל את ישראל בשטים, אמר להם אלקיהם של אלו שונא זימה הוא	35273
והם מתאווים לכלי פשתן, עשה להם קלעים והושיב זקנה מבחוץ וילדה מבפנים, ובשעה שהיו ישראל	35274
יוצאים לטייל בשוק זקנה מוכרת להם כלי פשתן בשוה, וילדה אומרת פחות שטים ושלש, ואח"כ אומרת	35275
לו הרי אתה כבן בית, וצרוך של יין מונח אצלה, ועדיין לא נאסר יין של נכרים, אמרה לו רצונך שתשתה	35276
כוס של יין כיון ששתה בער בו, אמר לה השמעי לי הוציאה יראתה מחיקה א"ל עבוד לזה (סנהדרין ק"ו).	35277
יודע היה בלעם דרכי היצר שמקרב את האדם לאט לאט אל העבירה עד שנסחף לתוכה כאילו בע"כ, בוא	35278
וראה תיבות ספורות בחז"ל השופכות אור בענין איך נוצחו ישראל בשטים ע"י היצר, באמרם ועדיין לא	35279
נאסר יין של נכרים, לו קדמה תקנת חז"ל של איסור סתם יינם לא היה עון פעור בא לעולם, התקנה	35280
מרחיקה את האדם מן העבירה, בריחוק מקום האדם שפוי בדעתו לנצח את יצרו ולידע מה הוא חפץ ממנו,	35281
כיון ששתה בער בו ע"י שנתקרב לשפת הבור כבר נכנסה בו רוח של שטות, ותקנות אלו שהתקינו חז"ל	35282
להרחיק את האדם מן העבירה גופי תורה הם, כמ"ש 'קדושים תהיו' קדש עצמך במותר לך, וכלל זה	35283
הריהו טכסיס ראשון במלחמת היצר. (שיחות מוסר תשל"א).	35284
	35285
מאמר תשמג	35286
ויהי אחר הדברים האלה חטאו משקה מלך מצרים והאופה לאדוניהם למלך מצרים (בראשית מ' א').	35287
כשחלה רבי יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לבקרו, התחיל לבכות אמר להם אילו לפני מלך בשר ודם וכו'	35288
עי"ש (ברכות כח), פעם אחת מצאתי בתוך פת אופה קיסם עץ קטן, ואם כי היה זה נגדו עם כל זאת לא	35289
נעשה דבר להאופה, וגם הוא לא פחד עבור זה מעונש, והיה לי בזה מוסר גדול, כי שר האופים נתלה עבור	35290
עץ שנמצא במאכל המלך, הרי מי שעושה דבר אשר כמעט אינו כלום נגד איש פשוט, אבל נגד המלך דתו	35291
להמית.	35292
א"כ כמה יפחד האדם בקסמי העצים הנמצאים בתוך קרבנותיו מפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, פי' בתוך	35293
עבודתו ובתוך מעשיו לפניו ית', הדינים שעובר עליהם כמה פעמים בכל יום רח"ל, אשר מחוייב עליהם	35294
תליה ח"ו מלפני מלך מלכי המלכים הקב"ה.	35295
ועוד בזה הנה שר האופים אשר שגה בודאי קרוב לאונס היה, כי ידע לפני מי הוא עובד ובודאי נזהר	35296
מאוד, אך עם כ"ז לפני עבודת המלך אין זה תירוץ יען כי היה לו ליזהר הרבה, ועתה נוכל להבין כי אנחנו	35297

בעבודתנו לפניו ית' אין אנו יודעים למי אנו עובדים, כי אין לנו עול מלכות שמים, וכמה אנו שוגים כי	35298
היה לו ללמוד ולא למד, וא"כ אין די באר כמה תליות מחויב האדם ח"ו לפניו ית' ביודעים ובלא יודעים.	35299
וזה שהשיב להם אילו לפני מלך בוד"ה היו מוליכין אותי, שאני יודע לפני מי אני עובד, ועם כ"ז הייתי	35300
מתירא פן נתחייבתי בלא יודעים כענין שר האופים, עאכו"כ לפני הקב"ה כי יש לי לפחד מלא יודעים	35301
אצלי כי היה לי לידע וזה עיקר בכייתי, נהי ביודעים נזהרתי אבל בלא יודעים נעלמה מעיני כל חי.	35302
נמצא כי מכח מיעוט היראה ודעת אלקים ית', יוכל האדם לעבור הרבה על רצונו ית' בלי הרגש כלל, וגם	35303
על דבר קל מחויב תליה למלך ית' עאכו"כ על דבר חמור הרבה, ובפרט אין לך חמור כמבלי הרגש	35304
שנאמר הנני נשפט אותך על אמרך לא חטאתי, נמצא כי זה וידוי גדול מאוד יותר מפשעים וזדונות,	35305
והתבונן בזה מאוד כי קצרתי הרבה ומוסר נורא הוא. (הרש"ז).	35306
	35307
מאמר תשמד	35308
כי אם זכרתי אתך כאשר ייטב לך והזכרתי אל פרעה (בראשית מ' י"ד)	35309
כאשר חטא אדם הראשון בעץ הדעת הוסיף לו הקב"ה עבודה רבה מאוד, שיעסוק דוקא בזה הצד שנשרש	35310
בו בטבע קדום, היינו בזיעת אפך תאכל לחם, וא"כ הרי יתחזק הטבע הרע ועכ"ז יכוון המדה בין במעשה	35311
בין במחשבה, במעשה שלא ירבה העסק בזמן וברוב הסחורה יותר מדי, באופן שיתרפה מעמל התורה	35312
וכ"ש מקביעת עתים בעיון היטב, בין במחשבה היינו שלא לשכוח כלל בכל עת עסקו, שכל חריצותו	35313
ומחשבותיו בעסק הוא באמת נס מדומה בטבע.	35314
והנה זה ממש שני הפכים בנושא אחד, הוא עוסק בעמל מחשבתו פעם כך ופעם כך לשקול בפלס משקל	35315
המסחר, ולהאמין כי הכל נס מלוכש בטבע, קשה מאוד להתבונן בו אף לציית זאת אי אפשר, ונבין מזה כי	35316
בפירוש חייבה לנו התורה בהאמונה הזאת דוקא, ואמרת בלבבך כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה,	35317
וזכרת את ה' אל' כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל, הרי מובן כי זה כונת הכתוב, כללו של דבר נס וטבע	35318
ממוזגים זה בזה ואחד לא יכנס בגבול חברו.	35319
התבוננו אחי המשכילים עד כמה עבודת מלכנו על כל איש ואיש מישראל, כולם חייבים לילך בדרך	35320
אמונה, ובלי עמל ועסק רב בזה ידמה לאדם כי אי אפשר זאת, ולדעתי נבין בזה מאמר חז"ל, בשביל	35321
שאמר יוסף והזכרתי נתוסף לו ב' שנים, ותמיד הוקשה לי וכי אסור לעסוק בטבע, הלא אמרו חז"ל יכול	35322
יושב בטל ת"ל בכל אשר תעשה, ויעקב אע"ה בצאנו עשה ג"כ בטבע המקלות.	35323
ולפ"ז ניחא כי באמת זה הדבר היותר קשה אף בציור וכ"ש במעשה, ורק אחר רוב החכמה בדרכי האמונה	35324
והעסק בה, עמדו ע"ז איך לכלכל מחשבתם לתת חוק וקצב לטבע ולנס, יתלכדו ולא יתפרדו ועכ"ז לא	35325
יכנס אחד בגבול חברו כמלוא נימא, ואולי יוסף הצדיק לרוב מרירותיו שישב עשר שנים בבית הסוהר,	35326
נגע כמלוא נימא טבע בנס פעם אחת בחייו, וע"ז נענש אותו צדיק עוד שתי שנים.	35327
ועתה התבוננו אחי המשכילים המבינים מה עצומה העבודה שמלכנו מלכו של עולם דורש מאתנו, דבר	35328
היותר קשה אף לאדם גדול, ולמה אנו מחשים מלהכין לבבנו ולכוון דעתנו בתורה ומוסר במרחב השכלה,	35329
למצוא דרך איך לכלכל מחשבה ההפוכה ברגע ורגע כמו זיבורא ועקרבא, טבע אינו נס ונס אינו טבע,	35330
ולמזג יחד שני הפכים בנושא אחד, ישתומם המבין על קושי העבודה, ומה תקות אנוש אשר טומן יד	35331
מחשבתו בצלחת היש מזור למחלתו?	35332
ועתה התבוננו אחי המבינים המשכילים, כבר הקדמנו כמה קשה השרשה קדומה בלא תאוה וחשק, ומכ"ש	35333
בחשק וחמדה עצומה, כמו חמדת פרנסה שחיי האדם תלוים בה, וכמה קשה לעקור השרשה כזו, ומכ"ש	35334
כשעוסק בדבר שמחזק הכח הרע, כמו הרופא האכזר שעוסק ברפואות אכזריות, וחייבה לנו התורה	35335
להתהפך מכח אל כח ומתכונה אל תכונה ברגע ורגע, כי מי שנפשו תחמוד ותתאוה לממון וכבוד, אי אפשר	35336
לעשות במחשבתו ציורי נס וכ"ש מטבע נס, וכ"ש בהשרשה מיוסדת תקיפה וחזקה, לעקור אותה מכל וכל	35337
כמו רגע.	35338
והנה העבודה קשה מאוד, ולולא באה אזהרתה בתורה היה נדמה לנו כי רק למלאכי מעלה ראויה עבודה	35339
כזו, והיא באמת מוטלת על כל אדם, וכל העמל הלזה בא לנו ע"י חטא של עץ הדעת, ויש לנו הרהורי	35340
דברים למה זאת? ואיך שנתנה לנו לטובתנו דוקא? אך אין להאריך ולצאת מענין אל ענין. (חכמה	35341
ומוסר ח"א מא' מ"ח).	35342
	35343
מאמר תשמה	35344
כי אם זכרתי אתך כאשר ייטב לך והזכרתי אל פרעה (בראשית מ' י"ד).	35345
אחז"ל ע"י שאמר לשר המשקים כי אם זכרתי והזכרתי אל פרעה נתוסף לו שנתיים, וצריכים להבין מה	35346
החטא בזה, הלא ההשתדלות של יוסף לצאת מבית האסורים לא היה מרצונו להטיב מצב החומרי שלו, או	35347

מפני שקץ לסבול חיי בית הסוהר, כי בודאי היה מקבל הכל מאהבה והיה מן השמחים ביסורים, אלא כיון	35348
שהיה חסר לו איזה בחינה בקבלת תורה מאביו, היה משתוקק להגיע להמעלות שאפשר לו להשיג בחברת	35349
אביו, ומה החטא בזה אחר שהשתדלות שלו להוציאו משם, לא היה להטיב אלא מצבו הרוחני? הרי	35350
ההשתדלות למצוה תחשב לו.	35351
ואף לפי מה שביארו חז"ל שהשתדלות לחטא נחשב לו, במה שאמר כי אם זכרתי והזכרתי, במה גדל	35352
ענין החטא בכפל הלשון לענין הזכירה, למה ראוי ליחשב חטא יותר גדול בשני פעמים מפעם אחת, מדוע	35353
לא הגיין בעדו כל רום מעלתו במדת הבטחון שכבר השיג, מלקבל העונש בעד חסרון דק מן הדק.	35354
אמנם מצינו שתי בחינות במכשולים של האדם בדרך העליה שלו, האחת היא הבחינה של שבע יפול צדיק	35355
וקם, והשנית היא הבחינה של עבר ושנה נעשית לו כהיתר, ביאורן של דברים אמרו חז"ל אם ראית ת"ח	35356
שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום ודאי עשה תשובה, ומבואר בזה שיש חילוק בין חכם העובר	35357
עבירה לתלמיד חכם, ושונים בזה שתי הבחינות מן הקצה אל הקצה.	35358
התלמיד חכם אם נכשל המכשול יבוא אצלו דרך העברה בעלמא, לא שאינו רואה זה למכשול אלא מפני	35359
שהיה שוגג בדבר, או אף כי יארע המכשול במזיד אינו עושה הדבר אחר ההסכמה כי הדרך צריך להיות	35360
כן, אלא לוקח הפעולה בדרך בחינה לבחון את הדרך אם טובה היא אם רעה, וקודם שיבחון האדם כל	35361
הדרכים הראויים לו לפי דעותיו ומדותיו אשר בחזקת סכנה המה יכשלו בדרך ההבחנה.	35362
וכמו כן יארע לו בעת שהוא מבקש גדרים לחסרונותיו, לפני שהוא מוצא הגדר המדויק המתאים לתיקון	35363
חסרונו, קודם שיבחר וימצא הגדר הנכון יכשל בבחירתו ויטעה בחשבונו, אבל ממכשולים כאלה לא יעשה	35364
לו דרך מעוקל לילך בה, אדרבה אצלו יעשה המכשול שעוד יתעלה ממנו כי המכשול אור בהיר, ורק על	35365
ידו יוכל לפתור כל שאלות האדם בבחינת מופת חותך, כי אז יתברר לו בהחלט כי רק בדרך זאת או בגדר	35366
זה יוכל לעמוד במצב הרוחניות שלו, ואם יזוז חוט השערה יאבד כל מצבו בעבודת ה', ויפתח לעצמו פתח	35367
לירד מטה מטה.	35368
נמצא שהמכשול בשביל המבקש הוא באמת נר שעל ידו ימצא הדרך הנכון, כמ"ש אין אדם עומד בדבר	35369
אלא אם כן נכשל בו, ולכן הוא יודע לקום מן הנפילה הזאת וכמ"ש שבע יפול צדיק וקם, מהנפילה גופא	35370
יתברר לו כי לא זו הדרך, ואין לך טובה גדולה מהבירור הזה, ואז תהיה נפילתו סיוע להביקוש שלו.	35371
מה שאין כן החכם אשר יחזיק את עצמו שאינו צריך להיות תלמיד ולבקש עוד, כשיארע לו עבירה ישיג	35372
חסרון כפול, כי מלבד העבירה לעצמה, עוד יעשה שיטה של עבירה ויאמר כי כן הוא הדרך, עם כל	35373
ההיתרים שיכולים להמצא, ע"י ההיתרים הוא יוצר לעצמו דרך, ויתרחק מכל אשר יבקר את הדרך שלו	35374
ויתחבר אל מי שמסייע לדרכו.	35375
נמצא כי המכשול החשיך לו הדרך, כי כל כך אבד את עצמו בהמכשול הזה עד כי קשה לו לפרוש ממנו,	35376
והוא מסיק ממה שקשה לו לפרוש שהדרך היא נכונה ולכן קשה לו לפרוש, אמנם בעצם העבירה היא	35377
שיצרה לו את הדרך, וקשה לו לפרוש מן הדרך בשביל שהוא רוצה את העבירה, ויותר קשה מהעבירה	35378
היא הדרך של העבירה, ומפני שלא שב ממנה ועבר עליה ושנה בה לכן נעשית לו כהיתר.	35379
לא כן החכם המחזיק את עצמו לתלמיד, אם עבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום כי בודאי עשה	35380
תשובה, כי אינו מניח העבירה עד שתעשה לו דרך מיוחד, ומיד כשהוא מרגיש המכשול שב ממנו ועושה	35381
לו גדר יותר גדול, אם יארע עבירה כזו לחכם אשר אינו מחזיק עצמו לתלמיד, יוצר ממנה דרך ומגביל את	35382
הביקוש, ונכנס בכלל אלה אשר הדרך בחרה אותם וקשורה בו ככלב.	35383
ובזה נבין ההבדל הגדול בין אם זכרתי לבד ובין שני פעמים, כי בזכרתי הראשון היה החטא על דרך	35384
מקרה, כי מדרגתו היתה גבוהה מאוד במדת הבטחון, כמו שמצינו בעת שהלך אל אחיו ויאמר האיש	35385
שמעתי אומרים נלכה דותינה, ופירש רש"י ז"ל שחושבים עליו רעה ורוצים להרגו, ובכל זאת הלך אליהם	35386
משום שהיה בטחונו באלוקיו אשר אין התועלת והנזק ביד הנברא אלא ביד הבורא, לכן אחר שישב עשר	35387
שנים בבית הסוהר ובאה לו ההזדמנות, היה לו ג"כ לא לנצל ההזדמנות כי לא יועיל כלום בלתי רשות	35388
הבורא, וכאשר ירצה הבורא אינו צריך להזדמנות זאת.	35389
נמצא שבאמרו כי אם זכרתי והזכרתי היה חטא גדול בבטחון, אלא שהחטא של זכרתי הראשון יתכן	35390
שאמרו בדרך מקרה, אבל כאשר אמר בפעם שנית והזכרתי, התהוה אצלו החטא בדרך הסכמה והחלטה	35391
שהדרך הוא כך, והראיה שבפעם הראשונה לא אמר אלא כי אם זכרתי בלבד ולא סיפר לו דבר, ובפעם	35392
השניה סיפר כי גונוב גונבתי מארץ העברים, משום שבפעם הראשון היה בדרך מקרה, אבל בפעם השניה	35393
שהסכים לחיות על השתדלות והשלים כל חלקי ההשתדלות מפני זה נענש, ויוכל להיות שהעונש הוא מפני	35394
שני טעמים, האחד מפני שהוא צריך להיות מלך, ומלך צריך להיות לו דרך יותר גבוהה, וכן צריך להיות	35395
בטחונו יותר שלם.	35396

ועוד מפני שמדרגתו היתה גבוהה מאוד בבטחון, לכן רגלי חסידיו ישמור בל יכשל להחסיר ממדרגתו, ולו	35397
לא היה משיג העונש של שתי שנים בעד החטא, יתכן שהיה טועה לחשוב כי ההשתדלות הועילה לו, והיה	35398
נקבע לו לדרך מכאן ולהבא שראוי להשתדל בעד המחר בבחינת כי אם זכרתי, לכן שמר אותו הבורא מן	35399
המכשול הזה, שיראה בחוש אשר לא עלתה ההשתדלות בידו כלל, ולא לבד שלא תקרב את הדבר	35400
המבוקש אלא עוד תרחק אותו, ולהיפך בלתי הסיבה נדמה לפי מושכל ראשון אשר תרחק ממנו ההצלה,	35401
ואדרבה הוא מקרב בזה, כי במדה שאדם מודד בה מודדין לו.	35402
וזהו העיקר בדרך הבטחון שלא לצור צרת מחר, כי אם ידאג ויבקש סיבה, מלבד שלא ירויח עוד יפסיד,	35403
כי בגלל הסיבה עוד ירחיק את המבוקש, כי כך טבע הדבר אשר מי שרודף אחר הסיבה הסיבה בורחת	35404
ממנו, וכן מבואר בהגר"א ז"ל כי כמו המחזר על הגדולה הגדולה בורחת ממנו, וכל הבורח מן הגדולה	35405
הגדולה רודפת אחריו, כן בכל המדות וביחוד לענין הבטחון, כמו שהנסיון מעיד על זה למבקשי דרך	35406
השלמות והבטחון בהשם יתברך שמו באמת. (מדרגת האדם מא' דרכי הבטחון).	35407
	35408
מאמר תשמו	35409
כי אם זכרתי אתך כאשר ייטב לך והזכרתי אל פרעה (בראשית מ' י"ד).	35410
אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו זה יוסף, ולא פנה אל רהבים על ידי שאמר לשר המשקים זכרתי	35411
והזכרתי נתוסף לו שתי שנים (ב"ר פט ב), תימה גדולה ישנה בדברי המדרש, מאחר שנענש יוסף על	35412
שתלה בטחונו בשר המשקים, איך דרשו עליו הפסוק אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו?	35413
ברם מאוד נפלאו הדברים בעומקם, אי אפשר להגיד שסמך יוסף על שר המשקים ולא על הקב"ה, שהרי	35414
איתא בחובת הלבבות (שער הבטחון), שמי שבוטח בזולת ה' מסיר האלקים השגחתו ממנו ומניח אותו ביד	35415
מי שבטח בו, שר המשקים לא רק שלא היה יכול לעזור ליוסף ללא סייעתא דשמיא, אלא שמצד עצמו לא	35416
רצה לעזור לו, שהרי כשהגיע הזמן והיה נאלץ להזכיר את יוסף לפרעה הזכירו בלשון גנאי ובזיון, ואם כן	35417
היה יוסף צריך להשאר כלוא בבית האסורים עד שילבין ראשו, ובבוא העת שלח מלך ויתירו מושל עמים	35418
ויפתחו.	35419
אלא ברור הדבר שאפילו בשעה שבקש עזרתו של שר המשקים לא סמך אלא על הקב"ה, וגם ההשתדלות	35420
כשירה היתה, משום שבטח בהקב"ה ושם את שר המשקים אך לאמצעי שעל ידו יצא הדבר לפועל, כמו	35421
שכתב החוה"ל שהוא הדרך הנכון (שער הבטחון פ"ג), ולא עוד אלא אפילו בהיותו בכלא היתה אשת	35422
פוטיפר מתגרה בו ומאיימת עליו אם לא יעשה כרצונה כדאיתא במדרש (ב"ר פז יא), והבין יוסף שבודאי	35423
הקב"ה לא יעזבנו אלא ימציא לו איזה סיבה שעל ידה ישתחרר.	35424
בשומעו את חלומו של שר המשקים וביודעו פתרונו, הבין בחכמתו שזהו השליח שנשלח מהקב"ה לסבב	35425
שחרורו, ומפני רב בטחונו דרשו עליו חז"ל הפסוק אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו, אכן לפי גודל בטחונו	35426
בה' לא היה לו לבקש מגוי זה והזכרתי, אפילו שנרמז לו מההשגחה העליונה שהוא סיבת ישועתו, ודבר	35427
שפתים אך למחסור על כן הוארך מאסרו בשנתיים, כדי שילמד ששני המלים 'זכרתי והזכרתי' מיותרים	35428
היו, ובזה יבין שלפי מדרגתו אין לו לפנות אפילו בדבור אל רהבים ושטי כזב.	35429
גודל בטחונו של יוסף היה אפשר להבחין בשעה שאחיו פחדו מנקמתו לאחר מיתת יעקב, ואמר להם ואתם	35430
חשבתם עלי רעה אלקים חשבה לטובה, ופירש רש"י אם הייתי רוצה להרע לכם אני יכול? והלא אתם	35431
כולכם חשבתם עלי רעה והקב"ה חשבה לטובה, והיאך אני לבדי יכול להרע לכם? התפלא למה צריכים	35432
לפייסו באשר אין הדבר תלוי בו כלל.	35433
כתב החובת הלבבות שלכות החכמים יש להם עינים רואות מה שאינם רואים הפתאים (חשבון הנפש כג),	35434
הפתאים מתפתים ממראה עיניהם ונצודים ברשת נטייתם אחרי הערב לשעתו, אבל החכמים רואים בעיני	35435
שכלם את גנות השקר ויקרת האמת, מדרגות שונות ישנן בראיית לבות החכמים, עד שמצאנו אצל יעקב	35436
אבינו שבטחוננו היה בטחון חושי, תפלתו ובטחוננו באלקים היה אצלו כל כך ממשי כמו חרב וקשת, עד	35437
שתרגם אונקלוס אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי בצלותי ובעותי.	35438
האדם הפשוט מסתובב בעולמו בלי לחוש כלל לכל הדברים הגדולים המתרחשים סביבו, שקוע הוא	35439
בהנאות ודרישות החומר ואין לו שום מושג מעונג רוחני מה הוא, ואיך מגיעים לתענוג האמיתי ועידון	35440
הגדול מהם נהנים בני עלייה, נטל העול של הגשמיות מונעת ממנו לטעום שום טעם חוץ מטעם עפר של	35441
החומר, אינו מבין כלל שאפשר להתעלות מכל מקרה ופגע, וכמו שלמד יוסף מהארכת מאסרו בשנתיים	35442
לימוד גדול בתורת הבטחון.	35443
מדת הבטחון נקראת מצודה כמ"ש ה' סלעי ומצודתי (תהלים י"ח), ויש להבין את ההשוואה בשני אופנים,	35444
בשעת המלחמה מצאים מפלט מהאויב במצודה, וגם בשעת שלום מהווה המצודה מקום מבטחים לשמור	35445
על אוצרות וכל כלי יקר, כן מדת הבטחון מצלת את האדם מסערת רוח של שאלות החיים, ודמיונות	35446

ופחדים של העתיד המונעים את האדם מלהתמסר ללימוד התורה ולהשגת המעלות, כאשר נזקק אליו	35447
היתוש של דאגת הפרנסה ומטריד מנוחתו, בהתחזקו בבטחון דוחהו בקלות באמרו בשביל מה לדאוג דאגת	35448
מחר, הרי מי שנותן חיים הוא יזמין גם מזונות.	35449
גם כאשר סרו מעליו הדמיונות של רדיפת עולם הזה ומבקש לצבור בתוכו תורה ומעלות, אין בידו לעשות	35450
תושיה בלי שיתאזר במדת הבטחון, וכמו שכתב הגר"א (אבן שלמה סג), שבטחון והסתפקות המה כללים	35451
לכל המדות טובות, ועיקר הכל הוא הבטחון, ומי שהוא מחוסר בטחון אין תורתו מתקיימת בידו, עוד כתב	35452
שמי שמחוסר מדת הבטחון, אף על פי שעוסק בתורה ובגמילות חסדים בא לידי קנאה ושנאה.	35453
גם בענין תקון המדות חשוב הוא הבטחון, שהרי הבא לעקור ממנו תכונתו להיות קפדן, ומתרגל לעשות	35454
הטבה במקום הקפדה, הרי אינו אלא שובר מדת ההקפדה אחרי שכבר נתעוררה בקרבו, אבל אינו עוקר מן	35455
השורש הנטיה להקפיד, אבל כשיתחזק בבטחון שהכל בידי שמים, והאדם אינו אלא אמצעי ולא הגורם	35456
המקורי, אז יבין שאין לו שום סיבה להקפיד, וכמו שאמר דוד בשעה שקללו שמעי ה' אמר לו קלל	35457
(שמואל ב' ט"ז), ובמחשבה זאת יוכל לשרש לגמרי את ההקפדה מלבו.	35458
על האדם לדעת שאין שום חידוש בבטחון, אחרי הקדמת יסודות האמונה בהם מאמין כל יהודי, וכמ"ש	35459
החזה"ל שאחד הפרושים נסע אל ארץ רחוקה בענין פרנסתו, ופגש שם עובד ע"ז אחד ששאלו למי הוא	35460
עובד, כשהשיב הפרוש שהוא עובד את הבורא הכל יכול, המכלכל המטריף אשר אין כמוהו, השיבו הגוי	35461
שפעלו סותר את דבורו, שאם מה שאמר הוא אמת לא היה לו לנדוד למרחקים עבור פרנסה, מאחרי	35462
שהקב"ה יכול להזמין לו מזונו במקומו, ומאז הפסיק הפרוש את רדיפתו אחרי מחייתו, ושוב לא יצא	35463
מביתו לבקש פרנסה.	35464
הרי שענין הבטחון הוא פשוט בתכלית, ומה שכל כך קשה לרכוש אותו הוא מפני הרגל האדם לחיי	35465
השתדלות תמידית ורדיפת הסיבות, אבל אם יתבונן איך שהתינוק שנולד אינו עושה שום השתדלות, יבין	35466
שהכל מן השמים ואין צורך בבהלה ודאגה וגם אין בכוחו לעזור, על האדם לקנות לו לב מבין ולזרוק	35467
מעליו כבלי עוורון העולם הזה, ואז בעוזבו הרהבים ושטי כזב יזכה לאשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו.	35468
(המוסר והדעת).	35469
	35470
מאמר תשמז	35471
כי אם זכרתי אתך כאשר ייטב לך והזכרתי אל פרעה (בראשית מ' י"ד).	35472
יוסף הצדיק נענש בשנתיים נוספות בבית הסוהר משום שתלה בטחונו בשר המשקים באומרו כי אם	35473
זכרתי והזכרתי, והנה כל עונש הוא כדי שילמד האדם ממנו לתקן את המעוות, ואם כן לכאורה צריך	35474
עיון, איך זה אמר אל פרעה לאחר שפתר חלומו ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתוהו על ארץ מצרים	35475
(בראשית מ"א), שזה ודאי נראה כעין השתדלות שישים פרעה את עיניו עליו לטובה.	35476
אך אמת היא שיוסף התבונן היטב מאוד בטעם עונשו הנוסף, והצליח ללמוד על ידו את עומק גדר הבטחון,	35477
והיינו שיברר האדם לעצמו בכל סיבה שיוזמין לו הקב"ה, שאין כל כח בסיבה עצמה כי כל הכח נמצא רק	35478
במסבב הסיבות ב"ה, וראיה לזה שהמלה הראשונה שאמר יוסף בהשיבו על שאלת פרעה, ואני שמעתי	35479
עליך לאמר תשמע חלום לפתור אותו, היתה המלה בלעדי! כלומר אין לי כח זה כלל, והוסיף אלקים יענה	35480
את שלום פרעה.	35481
ולכאורה תמוה למה לו לשלול את הענין לגמרי באופן כח מוחלט, הרי היה יכול לומר לפרעה כן יש לי	35482
קצת ידיעה בזה, אבל לא מחכמתי היא אלא האלקים נותן את הדברים בלבי או כדומה לזה, והרי במקום	35483
זה הוא אומר בלשון שאינו משתמע לתרי אפי שאין בו יכולת כלל, הלא קרוב הוא שפרעה יבין מזה	35484
שהשמועה שמפיצים עליו שידוע חלום לפתור אותו בטעות יסודה, ובוזה יאבד את הזדמנות האחרונה	35485
לצאת מבית הסוהר לעולם.	35486
אבל יוסף הצדיק לא השגיח בזה כלל, ביודעו שקודם כל עליו לבטל מלבו את חשיבות הסיבה הגשמית	35487
לגמרי, ולתת את הכוחות כולם אל השי"ת וזהו עיקר הבטחון, ומזה רואים בעליל עד היכן הגיע לימודו	35488
באותן שנתיים מאסר שהוטלו עליו, אחר שהגיע לדרגה זו של עמידה בנסיון, היה יכול לעשות את כל	35489
ההשתדלות המוטלת עליו, לפתור החלום לפרעה וגם לומר ועתה ירא פרעה מבלי שיהיה בזה שום פגם,	35490
כי לא המעשה הוא הפגם אלא התלייה במעשה, ולעשות מעשים ולתלות הכל בהשי"ת היא דרך התורה.	35491
ועוד נקודה נפלאה יש בזה, עד כמה הקב"ה מדקדק עם חסידיו ואיך הוא מנסה אותם, כי הרי צריך עיון	35492
לשם מה מדגישה התורה הקדושה את מהירות יציאת יוסף מבית הסוהר, כמו שכתוב וישלח פרעה	35493
ויריצוהו מן הבור ויגלח ויחלף שמלותיו ויבא אל פרעה, הבהילות שבענין מודגשת על ידי הלשון	35494
'וירצוהו' וגם על ידי 'ויחלף' לשון פיעל שלא כרגיל.	35495

גם יש להתבונן על הניגוד שבין הבור החשוך ומטונף לאצל פרעה שמראה לנו חצר המלכות, ופרעה על	35496
כסאו וכל שריו ועבדיו עומדים לפניו, ובמצב בהלה כזו עלול האדם לשכוח כל מה שלמד, הוא יזכור אז	35497
רק מה שנשתרש היטב בפנימיות לבו, בזה רוצה התורה הקדושה ללמד לנו איך הקב"ה מנסה את	35498
הצדיקים, ואיך הם עומדים בנסיונותיהם.	35499
ברור הוא שבמשך שנתיים יוסף הצדיק למד ושינן לעצמו בלי הפוגות את גדרי הבטחון, עד שבבוא הנסיון	35500
עם כל פתאומיותו השתרש הלימוד בפנימיותו ממש, ועל כן כששאלו פרעה את שאלתו, והיה יודע היטב	35501
שעל פי דרך הטבע כל עתידו תלוי בתשובתו, לא חש כלל למצבו אלא מצא בנפשו העוז לומר תיכף ומיד	35502
בלעדי, ובזה ללמד גם לפרעה שאין בסיבות כלום, אלא רק האלקים יענה את שלום פרעה. (מכתב	35503
מאליהו ח"ד 30).	35504
	35505
מקץ	35506
מאמר תשמח	35507
ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם והנה עומד על היאר (בראשית מ"א א').	35508
אחז"ל (ב"ר כאן), הה"ד אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים ושטי כזב זה יוסף, ע"י	35509
שאמר לשר המשקים זכרתי והזכרתי ניתוסף לו שתי שנים ע"כ, מקשים העולם דהוי דבר והיפוכו,	35510
שהתחילו חז"ל אשרי הגבר זה יוסף, וסיימו ע"י שאמר לשר המשקים ניתוסף לו ב' שנים, ועוד יש להבין	35511
למה נענש בשביל אמירה זו, דהא ודאי מותר לכל איש הנמצא בצרה להושיע את עצמו בכל מה שיוכל,	35512
וא"כ איזו עוולה נמצא בשפתיו של יוסף הצדיק שאמר זכרתי והזכרתי.	35513
ובהקדם נבאר דבר השייך לנדון דידן להעיר אזנינו לנכון, כי אנו לומדים בפרשה שפרעה חלם חלום זה	35514
דבר אחד, ויוסף שנתעכב שנתיים בבית הסוהר זה דבר שני, אלא שכבר הגיע זמנו של יוסף לצאת מבית	35515
האסורים, נצטרפו שני הדברים יחד והזכירו שר המשקים לפני פרעה, אבל אין הדבר כן וכן צריך לפרש,	35516
ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם, שבאמת כל חלומו של פרעה לא היה אלא בשביל יוסף כדי שהוא	35517
יתמנה למשנה למלך, והיה עומד לחלום מלפני שנתיים, רק מפני שאמר יוסף כי אם זכרתי והזכרתי נדחה	35518
החלום לשנתיים ימים.	35519
ומכאן יש ללמוד מוסר גדול, כי האדם מחפש לו דרכים מרובות לקרב הדבר אשר צריך לו, ובפרט כאשר	35520
נמצא במצוקה, והוא אינו יודע כי כבר הכינו הרבה בני אדם לעשות הכל למענו, אבל האדם הלזוה פונה	35521
לעצמו וטורח בעצמו להושיע את עצמו, אומרים לו מן השמים אם חכם אתה בעצמך, לך בכוחות עצמך	35522
ונראה מה יהיו חלומותיך.	35523
וזכרנו מעשה שסיפר לי הגה"צ מוהר"א שולביץ ז"ל שהיה ראש ישיבת לומזה ומייסדה, כי היה נצרך	35524
פעם למשגיח בישיבה ונסע אל החפץ חיים שימליץ לו על איזה משגיח, ואמר לו החפץ חיים שיקח את	35525
פלוני שהיה מהגאונים הצעירים אז, ובעל לב רגש גדול הראוי למשפיע רוחני בישיבה גדולה, וכמובן	35526
שקיבל את ההצעה וזה היה בסוף הזמן.	35527
מיד אחרי החג קיבל הראש ישיבה מכתב מהחפץ חיים, שהוא חוזר בו מהמלצתו על אותו פלוני, ומייעץ	35528
לו שלא לקחת אותו למשפיע בישיבה, והיה ניכר מתוך מכתבו שכתב זה בחוה"מ כי החשיבו לדבר	35529
האבוד, הר"א שולביץ נסע מיד להחפץ חיים ושאלו, וענה לו החפץ חיים כי ח"ו לא ראה בהאיש שום	35530
פסול, אלא שמלפני כמה ימים הוא בא לפניו והתאונן על מצבו הגשמי שאין לו פרנסה וכו', ואמר החפץ	35531
חיים שלפיכך חוזר בו מהצעתו, כי אדם שמתאונן על מצבו הגשמי אין בכחו להיות משפיע בישיבה ע"כ.	35532
ומעתה נתבונן בזה, הנה עבור האדם הגדול ההוא כבר היה הכל מוכן מלמעלה, מצב מזהיר בגשמיות	35533
וברוחניות כאחד, והיה עולה מעלה מעלה בסולם ההצלחה בזה ובבא, כי לזכות את הרבים לאו מילתא	35534
זוטרתיה היא, וכבר כתב בחובות הלבבות, כי המזכה את הרבים עומד במעלה יותר ממלאכי השרת ע"י ש,	35535
ואילו היה מצדיק עליו את הדין עוד ימים מועטים ויט שכמו לסבול מה נהדר היה מצבו, אך מכיון שפקע	35536
כח סבלנותו והתאונן איבד הכל.	35537
ונחזור למה שהתחלנו בקושיא למה נענש יוסף על השתדלותו בזה, ונצטט כאן דברי הרמב"ן ז"ל בפ'	35538
בחוקותי עה"פ ונתתי משכני בתוכם וז"ל, והכלל כי בהיות ישראל שלמים והם רבים לא יתנהג ענינם	35539
בטבע כלל לא בגופם ולא בארצם, לא בכללם ולא ביחיד מהם, כי יברך ה' את לחמם ומימם ויסיר מחלה	35540
מקרבם, עד שלא יצטרכו לרופא ולא להשתמר בדרך מדרכי הרפואות כלל כמ"ש כי אני ה' רופאך, ואמר	35541
הכתוב גם בחוליו לא דרש ה' כי אם ברופאים, ואילו היה דבר הרופאים נהגו בהם מה טעם שזוכר	35542
הרופאים, אין האשם רק בעבור שלא דרש השם, אבל הוא אשר יאמר אדם לא אוכל מצה בחג המצות כי	35543
אם חמץ.	35544

אבל הדורש את ה' בנביא לא ידרוש ברופאים, ומה חלק לרופאים בבית עושי רצון השם אחרי שהבטיח	35545
וברך את לחמך, והוא מאמרם (ברכות ס'), שאין דרכם של בנ"א ברפואות אלא שנהגו, שאילו לא היה	35546
דרכם ברפואות יחלה האדם כפי אשר יהיה עליו עונש חטאו ויתרפא ברצון ה', אבל הם נהגו ברפואות	35547
והשם הניחם למקרה הטבעים.	35548
וזוהי כוונתם באמרם ורפא ירפא מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות, ולא אמרו שניתנה רשות לחולה	35549
להתרפאות, אבל כיון שחלה והוא לא היה מעדת ה' שחלקם בחים אין לרופא לאסור עצמו ברפואתו, כי	35550
התורה לא תסמוך דיניה על הנסים, אבל ברצות ה' דרכי איש אין לו עסק ברפואות עכ"ל הזהב.	35551
למדנו מדברי הרמב"ן כי האיש אשר עלה בדרגה ביראת השם, הוא אשר יצא מתהלכות הטבע, כי כל	35552
הענינים הטבעיים לא נבראו אלא להמון עם אשר לא ידעו את השם כראוי, ואינם מתבוננים בהליכות דרך	35553
חייהם על דרך האמת לידע כי אין עוד מלבדו, להם יניח השי"ת הדרכים הטבעיים מדה כנגד מדה! משא"כ	35554
להאיש המורם מעם אשר יבטח בה' בכל הליכות חייו, אז היה ה' מבטחו ג"כ מדה כנגד מדה, ואם ישכח	35555
לפעמים וישתדל בהטבעים פיגול הוא ולחטא יחשב לו, יתבע על זה ויענש חמורות וכמ"ש (יבמות קכא),	35556
הקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט השערה.	35557
מעתה ברורים לנו דרשת חז"ל שאמרנו, אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים ושטי כזב זה	35558
יוסף, כי אמנם יוסף הצדיק הוא הגבר אשר שם ה' מבטחו, ואפי' פניה קלה בלב לא פנה אל רהבים ושטי	35559
כזב, ומכיון שכן ע"י שאמר לשר המשקים כי אם זכרתני והזכרתני, כלומר אפי' מה שהוציא רק בפיו ב'	35560
מלים אלו הנשמעים כהשתדלות טבעי, כבר נענש באופן חמור מאוד וניתוסף לו להיות עוד ב' שנים בבית	35561
האסורים, והבן זה כי הוא יסוד גדול בעבודת השי"ת. (לב אליהו).	35562
	35563
מאמר תשמט	35564
ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חולם והנה עומד על היאר (בראשית מ"א א').	35565
בכל עצב יהי מותר ודבר שפתים אך למחסור, ע"י שאמר לשר המשקים זכרתני והזכרתני נתוסף לו שתי	35566
שנים (בר"ר), יש להתבונן הרי פדיון שבויים מצוה רבה היא, וכמ"ש במסכת (חולין ז.) על רבי פנחס בן	35567
יאיר שהיה אזיל לפדיון שבויים, פגע ביה בוגינאי נהרא (שם הנהר כך), אמר ליה גינאי חלוק לי מימין	35568
ואעבור בכך, אמר לו אתה הולך לעשות רצון קונך ואני הולך לעשות רצון קוני, אתה ספק עושה ספק אי	35569
אתה עושה אני ודאי עושה, אמר לו אם אי אתה חולק גוזרני שלא יעברו בכך מים לעולם, חלק ליה, הוה	35570
ההוא גברא דהוה דארי חיטי לפיסחא, אמר ליה חלוק ליה להאי נמי דבמצוה קעסיק חלק ליה, אמר רב	35571
יוסף כמה נפיש גברא כמשה ושיתין רבוון עי"ש.	35572
שם אין אנו יודעים מי היה השבוי אולי רק איש פשוט, אבל לפדות איש צדיק וחסיד וכל שכן כיוסף	35573
הצדיק, גדול הזכות למי שמשתדל להצילו, וקיימא לן הוא ואביו ורבו בשבי רבו קודם לאביו, אבל הוא	35574
קודם לשניהם, כל הקרוב קרוב קודם, וא"כ גדול הוא החיוב ביותר על השבוי עצמו להשתדל בפדיון	35575
נפשו.	35576
מה נורא דין שמים, בשביל שאמר יוסף זכרתני והזכרתני, השתדלות קלה וישרה אצל שר המשקים	35577
שישלם לו טובה תחת טובה, נענש להיות עוד שתי שנים בבית האסורים, ואילו היה עושה מעשה כזה	35578
בשביל אחר אין קץ לשכר מצוה זו, ולמה יגרע המצוה בזה שיוסף הצדיק עצמו הוא השבוי והמשתדל?	35579
	35580
למדנו מכאן נוראות דין שמים ומעמקי כוחות האדם, שאם מתערב אף משהו דק ביותר של אהבת עצמו	35581
במעשה המצוה, נאבד על ידי זה כח הקדושה שבמעשה, עד שמצוה רבה כזאת לפדות שבוי כזה נהפך על	35582
יוסף הצדיק המשתדל בזה לרועץ, והוצרך להטהר מזה על ידי יסורים גדולים כאלה במשך זמן רב של	35583
שתי שנים, הרי מה נורא הוא כח ההרס של משהו חפץ בשרי ונגיעת עצמו. (אור יהל ח"א).	35584
	35585
מאמר תשנ	35586
ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חולם והנה עומד על היאר (בראשית מ"א א').	35587
איתא במדרש קץ שם לחושך, זמן נתן ליוסף כמה שנים יעשה באפילה בבית האסורים, כיון שהגיע הקץ	35588
חלם פרעה חלום (ב"ר פט א), אמר ישעיה אני ה' אלקיך מלמדך להועיל מדריךך בדרך תלך, בכל דרכיו	35589
של האדם מדריכים אותו מן השמים, וכל שכן למי שהוא בא ליטהר, שהרי אמרו חז"ל הבא ליטהר	35590
מסייעין אותו (יומא לח:).	35591
יוסף שבטח על הקב"ה ולא שם לב לאיומיה של אשת פוטיפר, זכה לעזר ה' והותר ממאסרו כדי שלא	35592
יהיה כפוף לשום אדם בלתי לה' לבדו, אדרבה שמו אדון לבית פרעה ומושל בכל קניניו, ולא עוד אלא	35593

אפילו תקופת מאסרו נמדדה בדיוק כדי ללמדו להועיל, ששתי השנים האחרונות היו על שני הלשונות של	35594
'זכרתי והזכרתי' שאמר לשר המשקים, ברגע שנגמר לימוד זה בא הקץ לסבלו ומיד חלם פרעה חלומו.	35595
האדם שמח כאשר מצליח במעשיו ומצטער כשמתעכבים עניניו, אילו השכיל לדעת שזהו גופא הסייעתא	35596
דשמיא הכי גדולה שלפעמים דוקא לא יצליחו עניניו, שבוזה ניתן לו מקום לבדוק את טיב מעשיו השלמים	35597
הם אם לא, יש ואי הצלחתו באה כדי שיעמוד על תיקון מעשיו כמו אצל יוסף, ויש שהיא הטבה גדולה	35598
מאת האלקים לשמרו מרדת שחת כמ"ש בספר הישר, אם תרצה לדעת אם טוב אתה בעיני ה' סימן זה	35599
בידך, אם בשעה שתעלה בדעתך לעשות טוב מסייעין לך מן השמים, ולהיפך אם יעלה בדעתך לרע	35600
ימנעוך, כשלונו הוא סימן לסייעתא דשמיא, משום שצדעת בדרך בלתי נכון.	35601
יעקב אבינו היה מלומד סבל מטל ילדותו ועד זקנותו, ובכל זאת תמיד היה מתלמד מצרותיו ומפשפש	35602
במעשיו, עד שמצאנו שפעם לא עמד בזה ואמר לבניו, למה הרעותם לי להגיד לאיש העוד לכם אח, אמרו	35603
במדרש מעולם לא אמר יעקב אבינו דבר של בטלה אלא במקום זה, שהרי הקב"ה עוסק להמליך את בנו	35604
במצרים והוא אומר למה הרעותם, על מקרה בודד זה מתרעם הנביא למה תאמר יעקב נסתרה דרכי מה'	35605
(ב"ר צא יג).	35606
כל כך גדולה היתה קבלת היסורים שלו, שרק פעם אחת בכל ימי חייו הסיח דעתו מזה, ואפילו שם באותו	35607
מעמד אמר אם כן אפוא זאת עשו, ואמרו במדרש שאמר אולי משום שהחרדתי את יצחק אבי כשקבלתי	35608
את הברכות ואמר מי אפוא, הרי שתיכף דן בעצמו שהצער שנגרם לו הוא מדה כנגד מדה על הצער שגרם	35609
לאביו (ב"ר צא יג), ואם כן רק לשעה קלה הפסיק מלהצדיק עליו את הדין.	35610
כלל הוא בידו שהבא ליטהר מסייעין לו (יומא לח:), לא רק שלא מפריעים לו אלא שמוכרח הוא לקבל	35611
עזרה בפועל, ואף על פי שנראה לו שאינו נוחל אלא כשלונות, יהיה לבו סמוך ובטוח שלא כשלונות הם	35612
אלא נצחונות, זהו שאמרו במדרש על הפסוק אשרי הגבר אשר תיסרנו י"ה ומתורתך תלמדנו, שאם בא	35613
להתרגו האדם על היסורים שבאים עליו ילמד מן התורה, שהרי לאברהם הובטח ואברכה ואגדלה שמך,	35614
כיון שהלך מיד קפץ עליו רעב ובכל זאת לא הקפיד ולא התרגו (ב"ר צב א), משום שזה גופא ההצלחה	35615
שעל ידי הנסיונות מתעלה האדם וזוכה למדרגה גבוהה, ובסוף משלמים לו מן השמים עד שגם עיני	35616
בשרים יכולות להבחין את הצלחתו.	35617
וכן אצל אחי יוסף שנתחרטו על מכירתו, והיו אומרים אימתי נרד למצרים ונחזיר את אחינו לאביו (ב"ר	35618
צא), וכל אותם כ"ב שנה לא שמו יין משום שהצטערו על המכירה, ועזר להם הקב"ה לתקן את המעוות	35619
כשהיו נאלצים לירד למצרים לקנות תבואה ושם הלכו לחפשו, ומסרו נפשם על בנימין עד שנתגלה להם	35620
יוסף, יהודה אמר האלקים מצא את עוון עבדיך כאילו הובא עליהם פורענות, אבל באמת היה זה סייעתא	35621
דשמיא לתקן את עוונם, אלא שלא נודע להם זה עד אחרי זמן.	35622
הנוזר שבא ליטהר ולהזיר את עצמו מיין נקרא קדוש (תענית יא), וזוכה לקדושה של הכהן הגדול, שהרי	35623
אסור לו ליטמא אפילו לאביו ולאמו במיתתם ככהן גדול, אף שכהן הדיוט מצוה לטמאות להם וכל שכן	35624
ישראל, ואילו עבד עברי שרוצה להשאר בעבודתו בתום שנותיו כי טוב לו עמך נצטוונו לרצוע את אזנו,	35625
בנוזר נתקיים הבא לטהר מסייעין אותו, ובעבד הבא לטמא פותחין לו, אוזן ששמעה על הר סיני כי לי בני	35626
ישראל עבדים, לא היה לו לחפש אדון אחר זולתו (קידושין כב:).	35627
אין אנו יודעים אם כנים אנחנו וישרים דרכינו אם לא, אך סימן אחד בידנו שיכוין את לבו לשמים ואז	35628
יזכה לסייעתא דשמיא, כי אם ללצים הוא יליץ אבל לענוים יתן חן, זה שבא לטהר מובטח שקץ יש	35629
לחשכו, אבל אפילו לפני קץ זה אין החושך שולט עליו משום זרח בחושך אור לישרים, ומתוך הערפל	35630
מלמד אותנו להועיל ומדריכנו בדרך נלך.	35631
על האדם מוטל רק לפתוח פתח, כמ"ש חז"ל פתח לי פתח של תשובה כחודו של מחט, ואני פותח לכם	35632
פתחים שיהיו עגלות וקרונות נכנסות בו (שהש"ר ה' ג), אבל פתח קטן זה אינו מילתא זוטרתא, מרגלא	35633
בפומיה של הסבא זצ"ל להקשות, למה אין אנו רואים את הפתחים הגדולים כעגלות וקרונות, שהרי בכל	35634
עבודתנו בתורה ומצוות לא יתכן שלא הצלחנו לפתוח לכל הפחות פתח של מחט? והיה מבאר שבדקדוק	35635
גדול אמרו חז"ל, שהפתח שעלינו לפתוח צריך לידמות לפתח של מחט, אמנם צר הוא אבל מתקיים ואינו	35636
נסגר אף פעם, מה שאין כן אצלנו פתחים כמה פתחים אבל תיכף נסגרים, משום שאין עבודתנו בקביעות	35637
כזה שישאר אפילו פתח קטן בר קיימא. (המוסר והדעת ח"ב).	35638
	35639
מאמר תשנא	35640
ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חולם והנה עומד על היאר (בראשית מ"א א').	35641
מבחינת החכמה העליונה באות ברכה וישועה לעולם, אם הגיע האדם לדבקות מעשית וממשית אל בחינה	35642
זו של החכמה העליונה, שאינה באה אלא מתוך שיא ביטול היש הגשמי האפשרי בעולם הזה, עלול הוא גם	35643

לזכות להנהגה נסית ולהנצל מיסוריו לא בדרך הטבע, כי מי שזכה והיש הגשמי בטל אצלו, מתנהגים עמו	35644
ג"כ בבחינה שלמעלה מהטבע החומרי.	35645
אבל ישנה בחינה אחרת למטה מזו, והיא שאמנם רואה האדם את השגחתו ית', אבל רק בתוך גבולי	35646
הטבע, הוא מאמין שהשי"ת זימן לו את המחלה שתסרהו, אבל מדמה בלבו שהמחלה עצמה גורמת את	35647
היסורים, וכמו כן מאמין שהשי"ת זימן לו רופא וסממנים נכונים כדי לרפאותו, אבל תולה את הרפואה	35648
בסממנים עצמם, והרי זה כעבודה זרה בשיתוף, שמאמין בהשי"ת אך מחשיב גם את הטבע ככח פועל	35649
משותף לו ית'.	35650
ההנהגה עם אדם כזה היא רק בדרך הטבע כמאמר חובת הלבבות, שהבוטח בטבע נמסר ביד הטבע ולא	35651
תתכן אצלו הנהגה נסית כלל, ההנהגה עם האדם היא בדיוק לפי אותה הבחינה שבתוך תחום השגתו,	35652
וכאשר מזדגתו בבחינת עולם דלמטה, מתנהגים עמו בהנהגה של אותה בחינה.	35653
בזה מתבאר לנו גזר דינו של יוסף שנידון לעוד שנתיים מאסר, על אשר תלה את בטחונו בעזרת שר	35654
המשקים, אשר ע"כ נאמר ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו, כיון שיוסף ניסה להציל את עצמו	35655
בדרך הטבע, והרי השגת הטבע היא הגורמת שכחה, היינו דיחוי הרוחניות מלב האדם, לכן נהגו עמו מדה	35656
כנגד מדה בבחינת עולם דלמטה שהיא בחינת וישכחהו.	35657
אחר כך כתוב מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם, והביאו רז"ל על זה את הפסוק קץ שם לחשך (איוב כ"ח),	35658
מכיון שראה יוסף שמתנהגים עמו במדת השכחה הבחין ברמז שרמזו לו מן השמים, והתעלה מתוך יסורי	35659
הבור עד ששם קץ לחושך ולהסתר, והתדבק לבחינת החכמה העליונה כנ"ל ומיד יצא בנס, כי הרי זה היה	35660
נס שפרעה העכו"ם יחלום חלום של רוח הקודש, ויצא יוסף מהשכחה אל הזכירה.	35661
כשעמד לפני פרעה אמר בלעדי אלקים יענה את שלום פרעה, תלה הכל בהקב"ה והדגיש שאין להכמתו	35662
הטבעית כל חלק בפתרון החלום, כי הכל בהנהגת השי"ת ממש בלא שיתוף ואמצעי כלל, נורא ואיום	35663
שאפילו לגדולי עולם שולחים לימודים ע"י יסורים לזכך צלו של גוף, ולסלק את ההסתר והמחשוק של	35664
החומר לגמרי, כדי להתדבק בשלמות ברוחניות ולהתעלות מעל החומר והגשם בלי חוצץ כלל.	35665
(מכתב מאליהו ח"ג 241).	35666
	35667
מאמר תשנב	35668
ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם והנה עומד על היאר (בראשית מ"א א').	35669
בסוף פרשת וישב כתב רש"י על הפ' ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו, מפני שתלה בו יוסף	35670
לזכרו הוזקק להיות אסור שתי שנים, שנאמר אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים, ולא	35671
בטח על המצרים הקרויים רהב, וחז"ל תולים את שתי השנים בגלל שתי לשונות של זכירה, כי אם זכרתני	35672
אתך והזכרתני אל פרעה, בגלל השתדלות זו הוארך מעצרו לעוד שנתיים.	35673
אם נתאר לעצמנו את היסורין בבית הסוהר, וכל שכן בית סוהר זה של מצרים יסורין בגוף ובנפש, אז	35674
רואים לכאורה יד קשה ממנו יתברך! כל כך קפידה על שאמר שתי מלים, לא לזכור לו את כל צדקותיו	35675
וכמה עמד בנסיונות! ולהוסיף עוד שנתיים על עשר שנים שכבר עבר, נורא ואיום! סוף סוף אחרי עשר	35676
שנים בבית סוהר זה כל כך נורא! אם פלט כמה מלים לשם השתדלות, נכון אומרים חז"ל שהקב"ה	35677
מדקדק עם חסידיו כחוט השערה, אבל זה גופא וכי בשביל שהוא צדיק יפסיד?	35678
כיוצא בו אנו רואים באברהם אבינו, בגלל שאמר במה אדע כי אירשנה נענש עונש כ"כ חמור, כי גר יהיה	35679
זרעך בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה, כל כך עינויים וצרות לכל בני ישראל, ויעבידו	35680
מצרים את בני ישראל בפרך, וימררו את חייהם בעבודה קשה, וכל זה בגין מכשול קטן של שאלה קטנה	35681
מאברהם אבינו?	35682
וכן גם אצל יעקב אבינו אומרים חז"ל, בגלל שאמר לפרעה ימי שני חיי מעט ורעים חסרו לו שלשים	35683
ושלש שנה משנות חייו, והרי סך הכל הוא ענה לשאלתו של פרעה, הספורנו פירש שהיה לו ליעקב אבינו	35684
להיות שמח ולא להראות צרתו לחוץ, ועל ידי זה לא היה פרעה שואל, חומרה נוראה כזו להחסיר לו ל"ו	35685
שנה בעד כל מלה, וזה אחרי כל הצרות שעברו עליו, צרת עשיו, צרת לבן, צרת דינה, צרת יוסף והוא	35686
עמד בצדקו, כל כך היה גדול סבלו כמ"ש הייתי ביום אכלנו חורב וקרח בלילה ותידד שנתי מעיני, וכאן	35687
מיד שאמר כמה מלים של צער, קיבל כזה עונש חמור בלי שום ויתור, וכל העונשים שאנו רואים כאן ושם	35688
באו בעיקר על ביטויים שאינם רצויים או שאין בהם צורך, מדוע כל כך חומרא?	35689
אלא רואים מכאן שעצם השאלות שלנו מוכיחים עד כמה ירדנו, וכמה אנו רחוקים מהרגשה אמיתית	35690
בדעתה של תורה, השגתנו כל כך קטנה ומצומצמת בדעת התורה הקדושה, עד כי לא מבינים ואנו מלאים	35691
רק קושיות, אבל באמת מה שאנו חושבים שזה עונש, לאמיתה של תורה זוהי טובה גדולה, ורק לצדיקים	35692
גדולים כאבותינו שהם מבינים את המשמעות האמיתית של כל מאורע הקב"ה עושה טובות כאלה, מה	35693

אנחנו חושבים לטוב? אילו שר המשקים היה מיד מספר לפרעה על יוסף, ויוסף היה משתחרר מיד זוהי בעינינו הטובה הגדולה.	35694
אבל ליוסף הצדיק זוהי רעה נוראה, שאילו היה תיכף משתחרר היה חושב שזה הודות להשתדלותו, דהיינו שההשתדלות מועילה, ואולי לכל הפחות קצת, אף על פי שיוסף היה כל כך צדיק ותלה הכל בידי שמים, אלהים יענה את שלום פרעה, אבל ס"ס היה מתגנב בלבו ששתי המלים שאמר לשר המשקים הם שעזרו והועילו להוציאו מבית האסורים, ובזה היה משיג קצת חסרון בהשגחה ובטחון לפי מדרגתו הגבוהה.	35695
אשר על כן כשהרגיש בעצמו שזה מכשול התפלל לה' שישכיח את בקשתו מלבו של שר המשקים, יצא במרידה מוחלטת נגד המחשבה שהצלתו תלויה בהשתדלות של בן אדם, ארור הגבר אשר יבטח באדם, הוא הבין שזה המכשול הכי גדול, זוהי הרעה הכי גדולה והחסרון הכי חמור בנפשו, אם הוא יתלה את הצלתו בהשתדלות של בן אדם, ולהיפך הטובה הכי גדולה שעשו לו מן השמים, שהשכיחו את הדברים מלבו של שר המשקים ולא נשאר שום זכר.	35696
כמה לימוד זה חשוב הוא לנו בימים אלו של חנוכה, כידוע ההבדל בין חנוכה לפורים הוא, שבפורים היה הכל בדרך נס ללא מלחמה ושום דבר טבעי רק צום של שלשה ימים, לא כן בחנוכה חיילים מלחמות הנס מלוכש בלבוש של טבע, ועל זה הגמ' שואלת 'מאי חנוכה' ומספרת הנס של פך השמן שזה העיקר, ימים טובים בהלל ובהודאה, חכמינו ז"ל כל כך פחדו וחששו שמא הדורות הבאים יטעו ויתלו את ההצלה במלחמה ובדרך טבעי, וכמו שאנו רואים היום לצערנו בעולם החופשי שעושים ענין גדול ממכבי, ומתפעלים כל כך מן הנצחונות עד כי שוכחים את ההשגחה ואת מקור הנסים!	35697
אם כן זה חסד גדול מן השמים להעניש יוסף, ולהוסיף לו שתי שנים כדי להוציא ממנו את זו הטעות, כמה חסרון היה לו אילו היה מצליח שר המשקים להוציא אותו מיד מבית האסורין? מה שאנו חושבים להצלה זה בכיה לדורות, אף כי הכל בדקות לפי מדרגתו של יוסף הצדיק, אבל אחרי העונש כמה גדול קידוש ה'! שכדאי כל הסבל בגלל שתי מלים, וכן כל העונשים לאבותינו אברהם ויעקב זה חסד ה' כדי ללמד לדורות, שההשתדלות לבטוח באדם זהו ארור ולא יצא ממנו שום תועלת, להיפך ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו, הלימוד הזה נוגע לנו ולכל ישראל.	35698
ואין זה מקרה שקוראים פרכת מקץ דוקא בימים אלה של חנוכה, והכונה שלא נטעה ח"ו גם בנסי חנוכה שזה היה כוחי ועוצם ידי אלא ה' הוא המושיע, ולא כמו אלה רח"ל שנטלו את הקליפה וזרקו את הפרי, וזהו שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, עלינו להתחזק בהשגחה ובטחון ולא לתלות בשום נברא אלא לצפות רק לבורא יתברך. (דגל המוסר).	35699
מאמר תשנ"ג	35700
ויען יוסף את פרעה לאמר בלעדי אלקים יענה את שלום פרעה (מ"א ט"ז).	35701
אנחנו נחשוב תמיד כי יראה וחכמה שני דברים המה, ומי שהוא ירא ה' הוא צדיק גדול אך לא תואר חכם יהלמנו, למשל איש אשר יברך מבורך לאות כי הנהו מקורב לו יתברך, אבל האם נתברר בזה כי הנהו גם חכם ונבון, ויש לסמוך עליו בהנהגת בית מסחר גדול? אמנם לא נשתרש בנו זה הטעות, רק מאשר נשכח מאתנו ברבות הימים כי יראה היא חכמה, והיראה איננה לכל פושט יד להעשות ירא וצדיק בין לילה, אבל יש להיראה מהלכים על פי דרכי חכמתה ובהם אופן השגתה, להתחזק במהלכה ובקניית חכמתה, ומקרא מלא אמר הכתוב הן יראת ה' היא חכמה.	35702
והנה יוסף פתר חלום פרעה בו הודיעו אלקים עתידו, וכאשר יוסף אמר בלעדי אלקים יענה וגו', פרעה השתומם ואמר לעבדיו, הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו, הלא הכירוהו רק לאיש אלקי אשר אך תואר צדיק וכדומה יהלמנו ולא תואר חכם, והנה פרעה אמר תיכף בשמעו פתרונו, אחרי הודיע אלקים אותך וגו' אין נבון וחכם כמורך, ומסר לו תיכף הנהגת כל ארץ מצרים וגם עשהו למשנה למלך, מה יתרון חכמה מצא בו, הלא רק כצדיק ומקורב לו יתברך ראה אותו?	35703
אכן פרעה היה חכם גדול, ואז היו עוסקים בקניית מעלות הרוחניות, רק היתה האמת נעדרת מהם, והיו מוטעים בחושבם כי גם להמזלות כח ויכולת להשפיע, והעד עמלם בחכמת הכשוף שהיא חכמה גדולה כמבואר ברמב"ן, גם היה דורם קרוב לדורו של אברהם אע"ה, שהודיע אלקותו יתברך ועשה נפשות רבות, ובמה? אם לא בחכמה כי היראה על חכמה היא בנויה.	35704
ולכן גם המה ידעו כי מי שהוא ירא גדול לאות כי הוא גם חכם גדול, וכאשר ראה פרעה שיוסף מקורב אליו יתברך כל כך, כמ"ש אחרי הודיע אלקים אותך את כל זאת, הלא יתרון לך בחכמתך באופן אחר ואין נבון וחכם כמורך, הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו, ולכן בהכרח שיש לך גם יתרון הכושר והסגולה בהנהגת המדינה, ולכן אתה תהיה על ביתי ועל פיך ישק כל עמי. (חכמה ומוסר ח"ב מא' ל"ט).	35705
	35706
	35707
	35708
	35709
	35710
	35711
	35712
	35713
	35714
	35715
	35716
	35717
	35718
	35719
	35720
	35721
	35722
	35723
	35724
	35725
	35726
	35727
	35728
	35729
	35730
	35731
	35732
	35733
	35734
	35735
	35736
	35737
	35738
	35739
	35740
	35741
	35742
	35743

מאמר תשנד	35744
ויען יוסף את פרעה לאמר בלעדי אלקים יענה את שלום פרעה (מ"א ט"ז).	35745
הודיעה לנו התורה מעלת החינוך של זרע יעקב אע"ה נורא מאוד, יוסף בן שבע עשרה שנה יצא מאביו	35746
הכתוב קראו נער, ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם, יותר מעשר שנים עמד בבית פוטיפר, שתי שנים	35747
בבית סוהר ויריצוהו מן הבור אל פרעה, מבית האסורים לבית מלך אדיר, ולא פג ריחו הטוב מחינוכו של	35748
אביו, לשאלת פרעה שמעתי עליך וגו', השיב לו מיד בלעדי, תרגום בר מן חכמתי, מי הכריחו לזה, ואפילו	35749
ע"פ מדת ענוה הלא פרעה אטעי אנפשיה ולא הוא, גם מי הזכיר לו כי חכמתו הביאו לזה, הלא פרעה אמר	35750
לו שמעתי עליך והאמת כן הוא.	35751
אבל לא רצה פן יטעה פרעה שעה קלה כי כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, לא סבל זאת והשיב בר	35752
מן חכמתי, לכאורה אין זה מכבוד המלך להשיב לו דבר שלא מענינא ששאל לו, אבל בשביל חשש פן	35753
יחשוב עליו כחי ועוצם ידי, לא חלק לו כבוד כיון שנוגע לכבוד השם ית', והשיב לו בר מן חכמתי.	35754
פרעה חכם גדול היה, והאות שהבין תכף ומיד לגזור כי אין חכם ונבון כמוך, ופרש"י לא נמצא חכם כמוך,	35755
ותכף נתן לו ממשלתו הרוממה בידו, והסיר טבעתו מעל ידו ויתן אותה על יד יוסף, וילבש אותו וגו' וישם	35756
רביד הזהב וגו', וירכב אותו וגו' ויקראו לפניו אברך, ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו, ולא עוד	35757
אלא שקראו צפנת פענח תרגום גברא דמטמרן גליא ליה, מאין זכה לכל הכבוד אם לא ע"י חינוך, זה שכרו	35758
בעוה"ז לעוה"ב איני יודע כמה, ואם תראה לשון הזוהר משבטי י"ה תראה מה חינוכו של יעקב אע"ה עשה	35759
להם (חכמה ומוסר ח"א מא' ק"ז).	35760
	35761
מאמר תשנה	35762
ויען יוסף את פרעה לאמר בלעדי אלקים יענה את שלום פרעה (מ"א ט"ז).	35763
מהו ההפרש שבין נס לטבע הרי שניהם ע"י הקב"ה הם? על שאלה זו גם הרבה מאחינו המאמינים ילעגו	35764
לנו, באמרם בודאי הכל ממנו יתברך, אך הטבע הוא אשר נתן השי"ת חק בבריאה שתתנהג בהנהגה	35765
מוגבלת בדרך סיבה ומסובב, וכך היא מציאות כל העולם הזה, ורק לפעמים בשביל הכרח גדול ולמי שיש	35766
בידו זכיות גדולות, הקב"ה יוצא מהגדרה זו שגדר ועושה נסים גלויים שהם בלי שום סיבה טבעית, וכן	35767
היו כל הנסים שבמקרא ושבדברי רז"ל.	35768
אבל האמת היא כי אין בין נס והטבע כלום הכל נס הוא, כל העולם אין לו סיבה זולת רצונו ית' ורצונו	35769
היינו מעשיו והנהגתו, כל אשר ברצונו מתהווה מאליו, וזה שאנו קוראים לו נס היינו הרצון שיתהווה ענין	35770
שלא הורגלנו בו, וממילא החידוש פועל בנו להתעורר ולראות בו את היד ה', וזה שאנו קוראים טבע הוא	35771
אשר רצונו ית' שיתמיד באופן אחד אשר נהיה מורגלים בו, ויהיה מקום לנסות את האדם אם גם בכזה	35772
יראה אך את רצון ה' לבד, או יחשוב כי מסר השי"ת כוחות לטבע, ובתוך הטבע יש גם לאדם כח לפעול	35773
בדרך סיבה ומסובב.	35774
ולפי זה הטבע איננה במציאות כלל אלא היא רק כאחיזת עינים לאדם, שיהיה לו מקום לטעות וגם לבחור	35775
באמת, ומי שכבר עמד בנסיון זה של הטבע עד שאיננו עוד נסיון עבורו כלל, אין עוד צורך שיתנהג עמו	35776
מן השמים מתוך הסתר זה ועל כן מצויים הנסים אצלו, והיינו דאמר ר' חנינא בן דוסא (תענית כ"ה), מי	35777
שאמר לשמן וידלוק הוא יאמר לחמוץ וידלוק, פי' שאינו רואה שום הפרש עוד בלבו בין הנס והטבע,	35778
וממילא שוים הם להדלקה השמן והחמוץ.	35779
והנה אלה שירבו לעיין בעניניהם בדרך סיבה ומסובב, וחושבים חשבונות למרחוק לדעת באיזה סיבה	35780
ישתמשו, יוכלו להבחין אשר אם גם תהיה ברכה במעשי ידיהם, מ"מ ברוב הפעמים אין הענין מתפתח	35781
בדרך הסיבות אשר חשבו מראש, אלא באופן וסיבה שהיתה סמויה מעינינו מתחילה, להראות לנו כי סדר	35782
ההשתדלות בדרך סיבה ומסובב לא יועיל, שהרי אנו משתדלים בצד אחד והשי"ת נותן מצד אחר לגמרי.	35783
וא"כ הבל הבלים הוא כל עיקר מחשבתו אשר ישקול בשכלו בענין הסיבות, מאחר שנעלם ממנו פי רבבות	35784
מאת אשר ידמה לו שידע, האם אין זה סכלות גדולה למעלה ראש? ואחר כל אלה כאשר ה' מצליח בידו	35785
ואם גם באופן אחר הרבה, מ"מ אם בכל אשר התפתח יש איזה נקודות קטנות דומות במקצת אל אשר	35786
יחשוב, כבר ידמה בנפשו כי חכם הוא וכי כחו ועוצם ידו עשה לו את החיל הזה.	35787
וגם הצדיק הגדול ביותר יוכל לנפול בפח זו, ועל כן יוסף הצדיק בבואו לפני פרעה הקדים להודיעו ראשית	35788
כל דבר בלעדי, פי' דלא שייך שום פנים אשר יוכל האדם לחשוב חשבונות ולשער השערות לבוא לידי	35789
מסקנות אלא רק ה' יענה, ומה יעשה האדם להנצל מפח מוקש של הטעיות הללו, ומה יקרב אותו שהכל	35790
בא לו ישר ממנו ית', וכי אין כח ומציאות כלל בסיבות? העצה היותר ברורה לזה היא התפילה, התפילה	35791
תקבע בנפשנו את ההכרה כי רק בבקשה ממנו ית', נוכל להשיג את משאלות לבבנו ורק ממנו יגיענו הכל.	35792

אז"ל (פסחים קיח), קשים מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף ופי' רשב"ם כלומר נס גדול, ואין הכונה שהנס גדול וקשה לפניו ח"ו כי הכל שוה לפניו, אלא פירושו שמצדנו צריכים אנו להתבונן ולהכיר את הפלא הנפלא והנס הגדול ע"פ השגתנו, וזהו מש"כ שם הרשב"ם ונפק"מ למבעי רחמי, כי בבקשת הרחמים נכיר את גדולת הנס בדבר המזונות, אשר רוב בנ"א יטעו ויחשבו לענין טבעי, ונברר בתפילתנו לעצמנו כי אין טבע כל עיקר, והכל אך ממנו ית' בא לנו מבלי סיבה זולתו, וע"כ אך ממנו נבקש ונשיג. (מכתב מאליהו ח"א).	35793 35794 35795 35796 35797 35798 35799
מאמר תשנו	35800
ויען יוסף את פרעה לאמר בלעדי אלקים יענה את שלום פרעה (מ"א ט"ז).	35801
בשעה שיוסף בא אל פרעה ואמר לו שמעתי עליך תשמע חלום לפתור אותו, אמר לו יוסף בלעדי אלקים יענה את שלום פרעה, וכשיוסף פתר לו את חלומו אע"פ שפרעה היה עובד ע"ז תיכף האמין בה' ואמר לו, אחרי הודיע אלקים אותך אין חכם ונבון כמוך, הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו.	35802 35803 35804
ואילו כשמשה רבינו בא אל פרעה ואמר לו, שיש בורא עולם ורוצה שתוציא את עם ישראל ממצרים, אמר מי ה' אשר אשמע בקולו, לא רצה להאמין ונתנו לו מכות אחרי מכות, ובאמצע התחיל להאמין ואחר כך חזר בו, ואפילו בסוף שכבר שלח את בני ישראל, התחרט ואמר מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו, מה ההבדל בין פרעה של יוסף לבין פרעה של משה, הלא שניהם היו עובדי עבודה זרה, ומדוע פרעה של יוסף תיכף האמין, ופרעה של משה לא רצה להאמין אפילו אחרי כל האותות והמופתים?	35805 35806 35807 35808 35809
יש סיפור עולמי שבעיר וארשה היה עשיר גדול וירא שמים, ומסחרו היה שהיה שולח אניות סחורה דרך הים לחו"ל, פעם באה ידיעה שכל האניות שלו טבעו בים ונשאר עני ואביון, ולא היה מי שירצה להודיע לו את זה כי חששו לנפשו, אמר הרב דהעיר וארשה כי הוא מקבל עליו להגיד לו, הוא קרא לו אצלו והתחיל לדבר אתו בעניני יראת שמים, איך כל העולם הוא הבל הבלים, אם מאבדים את זה אין מה להצטער על זה והעשיר הבין זה טוב.	35810 35811 35812 35813 35814
אחרי שעות שהרב דיבר אתו והסביר לו את ההבל של עולם הזה, שאל אותו הרב לפי מה שאנחנו דברנו עכשיו, אילו נטבעה לך אניה אחת עם סחורה שלך היית מצטער? ענה ואמר בודאי לא הצטערתי כי דברנו עכשיו שהכל הבל, אמר לו הרב מזה עוד אין ראייה שאתה ירא שמים באמת כי עדיין אתה נשאר עשיר, אבל איך היה אם יטבע אצלך שתי אניות או שלשה מה תגיד אז? הוא חשב קצת ואח"כ אמר גם על זה לא אצטער, אמר לו הרב זה עוד לא ראייה על יראת שמים אמיתית, מה תגיד אם כל האניות שלך יטבעו? אמר העשיר להרב סתם להגיד זה לא חכמה תן לי זמן להתבונן.	35815 35816 35817 35818 35819 35820
אמר לו הרב יפה דברת הכניס אותו בחדר שיתבונן, והוציא את 'החובת הלבבות' שער הבטחון ולמד, כי הבוטח בה' הוא יותר עשיר ממי שהוא כימאי שיכול לעשות מבוץ זהב, וכך עבר את כל שער הבטחון, אחרי שהתעמק בשער הבטחון יצא מהחדר ואמר לרב, כפי שאני התבוננתי בשער הבטחון אפילו כל אניותי נטבעו בים לא אצטער, מפני שכבר הבנתי שהקב"ה הוא כל יכול ויכולים לבטוח בו.	35821 35822 35823 35824
אמר לו הרב אם הגעת להבנה זו, אני אומר לך שהגיעה ידיעה שכל האניות שלך נטבעו בלב ים, כשאמר לו הרב את זה מיד נתעלף והזעיקו רופאים אשר בקושי הצילו אותו, שאל אותו הרב הלא רגע לפני זה אמרת שלא תצטער כלום מדוע התעלפת? אמר לו כשאני אמרתי לך שכל העולם הזה הוא הבל הבלים, חשבתי שהאניות שלי בים, אז כל העולם הבל הבלים, אבל כשאמרת לי שהאניות שלי נטבעו אז מתעלפים!	35825 35826 35827 35828 35829
זה ההבדל בין פרעה של יוסף לבין פרעה של משה, כשיוסף אמר לפרעה שיש אלקים בעולם והוא יעשיר אותך, שכל הכסף שבעולם יכנסו במצרים, אלקים כזה גם אני רוצה, אבל פרעה של משה, כשאמר לי משה שיש אלקים בעולם ורוצה שאני אשחרר אומה שלימה שעובדים אצלי ואני אאבד עשירות גדולה כזו, אז מתעלפים ואומרים מי ה'.	35830 35831 35832 35833
בזה ההבדל בין יהודי לגוי, הגוי עובד אלהיו אם הוא מקבל ממנו, אבל כי ירעב והתקצף וקלל במלכו ובאלהיו, אבל היהודי אומר אהבתי כי ישמע ה' את קולי תחנוני אפפוני חבלי מות וגו', אהבתי מוסב גם על הסוף הוא אוהב גם את הצרות! חסד ומשפט אשירה, אם חסד אשירה ואם משפט אשירה, אותה שירה אשר בחסד הוא שר גם במשפט.	35834 35835 35836 35837
איתא במדרש הצדיקים הקב"ה ה' רוכב עליהם שנאמר והנה ה' נצב עליו, והרשעים הם עומדים על אלהיהם שנ' ופרעה עומד על היאור, הצדיקים לא מבקשים כלום מהקב"ה אלא הם נושאים את הקב"ה, הם סובלים בשבילו והם מפרסמים אותו, הם מרכבה שהקב"ה ה' רוכב עליהם, אבל הרשעים הם עומדים על אלוהיהם שכתוב והנה עומד על היאור, יאור היה אלהים שלהם, הם רוצים רק לקחת מהאלהים שלהם,	35838 35839 35840 35841

אבל אם לא נתן להם אז מתרחקים ממנו, ראו מה בין ישראל לעמים מה בין בני לבין חמי. (דרכי מוסר).	35842
	35843
	35844
מאמר תשנז	35845
ועל השנות החלום אל פרעה פעמים כי נכון הדבר מעם האלהים וממהר האלהים לעשותו (בראשית מ"א ל"ב).	35846
	35847
מובא בספר הכוזרי כי החלומות הם בחינה של נבואה (מאמר א' ד' בר"ר יז ז), וכאן רבו החילוקים בין חלום לחלום, על חלום של שחרית אמרו חז"ל (ברכות נה:), שהוא מתקיים וכן חלום שנשנה וכן נאמר בפירוש ועל השנות החלום, זה לא מכבר עמדתי על הענין ומאתי חזיתי זה, כי פעמים גם ביום דברים על רעיונים סליקו וכמראיתם כן נהיתה, הנה שמשגיגים גילויים של חלומות גם ביום.	35848
	35849
מהלכן של הדברים יובן בפשטות, כי כאשר הנפש נפרדת במקצת מתוך הגוף רואה הוא גם עתידות, המקרים הבאים מתגלים לפניו, סוד זה צריכים לידע ברור כי ענין קרוב אליך הדבר מאוד, הוא באופן נפלא קרוב בתכלית, עד שגם נבואה קרובה ופשוטה מאוד, הרי ישנם גם מהלכים להשגת נבואה (רמב"ם ח' מה' יסודי התורה), עד דרגת משרע"ה שנאמר אצלו עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם, ושם ברש"י אשרי ילוד אשה שכך מובטח.	35850
	35851
	35852
	35853
	35854
	35855
	35856
כל כך היא קירבת הענינים! אלא שיש מבדילים, עם כל הקירבה הנפלאה הנה הגוף הוא החוצץ בין הדברים, ובהסתלקות מה שהוא מן החוצץ בלילה, כשהחשים נחלשים והגוף מתבטל במקצת, כשהוא באיזו מדה בבחינת נפרד אז מתגלים לאדם גילויים גדולים, ויש שאצל אדם החלש במעט אשר אצלו גם ביום חושי נחלשים באיזו מדה שהיא, וגם ביום הנהו באיזו מדה בבחינת נפרד מגופו, ויתכן כי גם ביום יתגלו לו עניני עתידות!	35857
	35858
	35859
	35860
	35861
אמרו חז"ל (עירובין סה.), לא איברי ליליא אלא לגירסא, ובר"ח שם איתא ר' אחא הוה ישן ביום והיה נייעור בלילה וגריס, ולפי דברינו זה פשוט בתכלית, על האר"י ז"ל נאמר כי בלילה היה משיג דברים אשר ביום לא היה יכול להשיג בשום אופן ומתבאר זה כדברינו, ולמדנו זה מתוך המדרש על ענין ויפל ה' אלהים תרדמה על האדם, אשר רגילים ללמוד תמיד כענין של דרגה פחותה, אבל במדרש (בר"ר ט ח.) משמע כי השינה היא מהענינים היותר טובים ורמים שבה שואבים חיים עי"ש.	35862
	35863
	35864
	35865
	35866
	35867
	35868
	35869
	35870
עצם הדבר הוא באמת הערה נוראה לאדם, כי הרי יתכן שאדם יעמול ימי שנותיו שבעים שנה ועדיין לא הגיע לדרגה של שינה! החילוק הזה החוט השערה בין ביום לבלילה גם לחוט השערה הזה טרם הגיע, והבחינה כי הרי כשהוא ישן הנהו בדרגות אין ערוך להן שמתגלות לו אז מי יודע מה, וכשהוא ביום כולן נעדרות! נפלא למתבונן.	35871
	35872
	35873
	35874
איתא בעל הטורים על הא דמוזהר הנזיר כל ימי הזירו לה' על נפש מת לא יבוא וז"ל, לומר לן שאם תשרה עליו שכונה מחמת נזרו שלא יאמרו שהוא דורש אל המתים, נוראים הדברים עד כמה הוא ענין הקירבה, שעם רגע הזירו לה' כשפורש בכל דהו מתאוה, תיכף הוא סמוך להשראת השכינה, ולא יטמא למת שמא פתאום תחל רוח ה' לפעמו, כל כך הוא סוד הקירבה, כי בהסירו איזו חציצה שהיא הנה תיכף עומד באפשרות השראת השכינה, הוא ענין נתן בן צוציתא (שבת נו:), אשר זרח על נפשו אור גדול בעד שבירת הרצון.	35875
	35876
	35877
	35878
	35879
	35880
הנה לפי כל זה יוצא לנו, שכשנשאל מתי האדם יותר במדרגה אם ביום או בלילה? הנה לפי כל דברינו הרי פשוט כי בלילה הוא גדול הרבה יותר, בלילה הנהו בבחינה של קדוש קדוש וכן הוא האמת, אולם כשנשאל על ענין השכר, זה ודאי שעל עבודה ביום השכר יותר רב מאוד, כי לפום צערא אגרא (אבות ה), אם רבים הם החוצצים ומסירים את האדם מעבודתו ית', כי אז בהסירו את כולם גדול הוא שכרו, החילוק בין ביום לבין בלילה הוא בזה, כי ביום הוא כדמיון הדורך בבצות ורפש אשר לא בנקל יוצא מהם, והוא כענין אמרם ז"ל על האבות הקדושים רצים לפני כסוסים בין בצעי המים (סנהדרין צו.).	35881
	35882
	35883
	35884
	35885
	35886
	35887
	35888
	35889
כן כל אדם יש לו בצעים רבים והבן חיל המנצח בהם הנה מה רב טוב הצפון לו, ובלילה הנהו באיזו בחינה של דרך סלולה, אשר בלי כל עמל מיוחד הוא בא לתכליתו, קרונות הנמצאים על מסילות הברזל באיזו דחיפה בלבד, כבר ימהרו ללכת בעצמם כאילו אין קשר להם עם הקטר המנהיג אותם, כזאת היא עבודה של בלילה הרי זאת כאדם רץ על מסלולים דרוכים.	35890

והרי זה הוא כל סוד עוה"ז ועוה"ב, כי אמנם שני העולמות אחדים הם, התורה הקדושה היא נובלות	35891
עוה"ב, גם עוה"ב צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה (ברכות יז), עטרותיהם	35892
הלא הם המצות שעשו כאן בעוה"ז, גם שם עוסקים בתורה, והחילוקים הנם רק כי עוה"ז הוא מקום הבורן	35893
והרפז והבורן גדול עד מאוד.	35894
כוחות גדולים וענקיים צריכים כדי לצאת מן זה הבורן אלא לפום גמלא שיחנא, כמדת כוחותיו כן מדת	35895
משאו אשר העמיסו עליו, ואשרי היוצא ובא בשלום, ועוה"ב גם כן אחד הוא גם שם הוא אותו העסק	35896
עצמו, אלא ששם ינוחו יגיעי כח, שם כבר נמצאים על מסלולים דרוכים, שם אין עבודה ולא יגיעה,	35897
מעצמם יהלכון ולא עליהם השכר, כי מי שלא טרח בערב שבת לא יאכל בשבת, עבודתו של האדם הוא	35898
דוקא כאן בבצה וקושי. (דעת תורה).	35899
	35900
מאמר תשנה	35901
ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתוהו על ארץ מצרים. וחמש את ארץ מצרים בשבע שני השבע (מ"א	35902
ל"ג).	35903
כל התוכניות שהציע יוסף לפרעה, שיקציב את כל אוכל השנים הטובות ויהיו לפקדון לשבע שני הרעב,	35904
היו דבר הגיוני מאוד לכאורה, כל אחד יודע שיבואו שבע שני רעב ומבין שיש להכין משנות השבע לשנות	35905
הרעב, ומה צורך לכך באיש נבון וחכם דוקא.	35906
אבל כאן לפנינו דבר מיוחד במינו, ההכנה הנפשית לקראת המחר השונה מהיום תכלית שינוי, בטבע העני	35907
שידאג גם לפירורים משלו, מפני שהמחסור עומד על מפתנו והוא מרגיש בו בחוש, לא כן המושפע בטובה	35908
שקשה לו לחסוך, יש מדינות שזורקות אלפי טונות של מיני מזון מפני שאין זה נחשב בעיניהם, ואף כי יש	35909
לחוש שמא יחסר להם בשנים הבאות.	35910
כך היה המצב במצרים, יוסף צפה שבשבע שנות השבע כאשר שנה אחר שנה תהיה הארץ מושפעת מכל	35911
טוב ואין אוכל נחשב למאומה, אף שידוע להם שבעוד שנים אחדות יופסק השבע ויבוא רעב גדול, בכל	35912
זאת כל עוד שלא רואים בחוש את הרעב, יתכן שאנשים יתרשלו מלעבוד את האדמה וגם יהיו פזרנים	35913
בתבואה, הלכך היה צורך באיש נבון וחכם שידע לעורר את העם על סכנת הרעב.	35914
וחמש פי' רש"י ויזרון שיזרז את האנשים שיזרעו בכל יכולתם שלא ישאירו שטח אדמה פנוי מזריעה,	35915
ויאחסנו בצורה מתאימה את התבואה, איזהו חכם הרואה את הנולד, היינו שגם הנולד בעתיד יהיה לפניו	35916
כדבר מוחשי כדבר המתרחש עתה, שיראה בשנות השבע את הרעב ממש פוקד אותו ואת בני ביתו, שיראו	35917
את המחר כאילו הוא כבר בא היום.	35918
וכזו ממש צריכה להיות הרגשת האדם ביחס לעניניו הרוחניים, ימי חיי האדם ספורים עלי אדמות, אחר	35919
כך יבואו ימי החושך, מה שלא הכין האדם לעצמו יחסר לו ולא יושלם משום מקום, כמ"ש חז"ל העוה"ז	35920
דומה לערב שבת והעוה"ב לשבת, מי שטרח בע"ש יאכל בשבת, העוה"ז דומה ליבשה והעוה"ב לים, מי	35921
שלא הכין ביבשה מה יאכל בים?	35922
והנה בעוה"ז התורה והמצוות נתונים לאדם בחנם, מתגלגלים ברגל כל אדם על כל פסיעה ופסיעה, ובכ"ז	35923
פעמים רבות אדם דש בעקביו מצות קלות וחמורות, נדמה לו כי עוד יש זמן לאסוף מצות ומעשים טובים,	35924
אבל האיש החכם והנבון יודע שלא לבטל מימיו ושעותיו, ומזרז את עצמו שלא להתעצל להכין צידה לדרך	35925
לשנות הרעב הבאות אחרי ימי חייו.	35926
וכפי שמשלו חז"ל משל למלך שזימן את עבדיו לסעודה, אלו ואלו יושבין הללו אוכלין והללו רעבין, הללו	35927
שותין והללו צמאין, שנאמר כה אמר ה' הנה עבדי ישתו ואתם תצמאו, הנה עבדי ירונו מרוב טוב ואתם	35928
תצעקו מכאב לב, אשרי מי שיש לו בהווה תחושת המחר, כמו שמספרים על הגר"א זצ"ל מווילנא, שבכה	35929
לפני פטירתו ואמר כמה יקר הוא העוה"ז, שבעד פרוטות אחדות אפשר לקיים מצות ציצית שזוכים על ידה	35930
לקבלת פני השכינה, הוא הוא החכם הרואה את הנולד. (דבריהם וזכרונם).	35931
	35932
מאמר תשנט	35933
ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע אלקים אותך את כל זאת אין נבון וחכם כמוך. ועל פיך ישק כל עמי	35934
(מ"א ל"ט).	35935
ממשפט החכמים להודות על האמת, כי אחרי שנתברר לו הדבר כמו חי אי אפשר לו שלא יודה על זה אף	35936
שהוא נגד טבעו, מי לנו רשע רע יותר מפרעה, והנה כאשר שמע פתרון יוסף נתפעל מאוד מחכמתו ואמר,	35937
אחרי הודיע אלקים אותך אין נבון וחכם כמוך ועל פיך ישק כל עמי, וכן היה כל מה שרצה יוסף עשה	35938
כאדם העושה בשלו, כמו שנאמר ויצעק העם אל פרעה ללחם, ויאמר פרעה לכל מצרים לכו אל יוסף אשר	35939

יאמר לכם תעשו, וכתב רש"י שאמר להם למול עצמם, ופרעה לא מחה בידו של יוסף, אדרבה ציוה להם	35940
שמוכרחים הם לקבל גזירת יוסף כי אין לו דעה לבטל גזירתו.	35941
ראו כמה משפט החכם להודות על האמת, כי פרעה חכם גדול היה, וכן מצאתי ברמב"ן כי היה חכם גדול,	35942
ואדמה כי היה חכם לכבוד יוסף והבן, פירוש לראות כי חכם גדול כפרעה היה בטל אצל עצמו לגבי יוסף,	35943
ומצינו עוד כשנתודע יוסף אל אחיו אמר להם וישימיני לאב לפרעה ולאדון לכל ביתו, וכתב האבן עזרא זה	35944
לשונו, לאב טעמו למורה וכן אבי כל תופש עכ"ל הזהב.	35945
פירוש לדבריו כי פרעה היה חכם גדול ומבין ממעט הרבה, והבין חכמת יוסף כי רבה היא והיה בטל	35946
במציאות נגד חכמתו, וראה כי יוסף ראוי למלוך ולא הוא, וממשפט החכמים להודות על האמת אף שהוא	35947
נגד טבעו, אבל החכם יתברר לו האמת כמו חי, ואי אפשר לו לומר על חי שהוא מת, והבין כי יש לו	35948
להתלמד מחכמת יוסף כמו נער קטן, ונעשה לו כבן הלומד מאביו החכם כי הוא אבי החכמה.	35949
וזהו וישימיני לאב לפרעה ולאדון לכל ביתו, כי הם לא היו חכמים כמותו, ולכן לא היה עליהם רק בחינת	35950
אדון, מה שאין כן פרעה הוא הכיר יותר ונעשה עליו לאב, וכענין שאמרו ז"ל כל המלמד בן חברו תורה	35951
כאילו ילדו (סנהדרין יט), מדוקדק עתה דבריהם ז"ל, והיה בטל במציאות נגד יוסף ומסר לו תכף כל	35952
הנהגת המלוכה, ולא הרים ידו ורגלו נגד יוסף, רק הכסא אגדל ממך כי הבין שיוסף אינו רוצה כבוד.	35953
ראו כח הטבע בחכם להודות על האמת, ולא היה מעצור נגדו לישנא בישא של שר המשקים נער עברי	35954
כידוע מאמר ז"ל, ואף כי יצא מבית האסורים לא חקר עליו כלל מדוע היה בבית האסורים, והבין כי הוא	35955
לו לאב ולו משפט המלוכה, קצרתי מאוד מה שלבי רוחש בזה, די למבין כי בלתי הודות על האמת חסרון	35956
בחכמה הוא, וזה מוסר השכל הוא, ראו כמה גילה לנו החכם ראו"ע במלותיו הקצרות, שפתותיו דובבות	35957
בקבר זכרונו לברכה. (חכמה ומוסר ח"א מא' ק"מ).	35958
	35959
מאמר תשס	35960
ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע אלקים אותך את כל זאת אין נבון וחכם כמוך. ועל פיך ישק כל עמי	35961
(מ"א ל"ט).	35962
כל ענין זה תמוה ביותר, פרעה מלך מצרים מלך גדול ועריץ עם כל שריו ועבדיו, מוסרים לאיש זר נער	35963
עבד עברי שנוא נפשם את השלטון על כל הארץ בגלל כושרו לפתור חלום, האם כל פותר חלומות יכול	35964
לנהל עם גדול ולתפוש מוסרות ממלכה אדירה? ואמר הסבא מקלם זצ"ל, כי ראה בו פרעה יראת שמים	35965
במה שאמר אלקים יענה את שלום פרעה, וכן נראה שם מדברי פרעה אל יוסף, והכל מתבטלין ומבטלין	35966
עצמם בפני ירא שמים באמת.	35967
אכן צריך להוסיף עוד בזה, שעיקר דברי יוסף אל פרעה במה שהקדים ואמר בלעדי, ופירש"י אין החכמה	35968
משלי אלא האלקים יענה יתן ענייה בפי שלום פרעה, וכך הדגיש אחר כך בדבריו אחרי הודיע אלקים	35969
אותך את כל זאת, את זה ראה פרעה ביוסף שאינו נוטל לעצמו מאומה, ובשעה שהכל רואים חכמתו	35970
העצומה וראייתו באספקלריא מאירה כל העתיד לבוא עליהם, הרי הוא מסלק מעצמו כל מעלה כאילו אינו	35971
שייך לה כלל בלעדי.	35972
על איש כזה אפשר לסמוך ולמסור בידו ממשלת כל מצרים, ואין כמוהו ראוי לכך שהרי אינו נוטל לעצמו	35973
כלום, ואנו רואים נאמנותו של יוסף, בשעה ששלח את העגלות לאביו, לא שלחן אלא לאחר שצוהו פרעה	35974
על כך, ושלש פעמים כתוב בפרשה העגלות אשר שלח על פי פרעה (בראשית מ"ה), ללמדנו גודל	35975
נאמנותו וזהירותו של יוסף שלא ליטול מאומה על אף היותו מושל כל הארץ.	35976
וכבר הארכנו על גודל החיוב והזהירות בכל מצוה ומעשה חסד שלא יטול האדם ממנה הנאה לעצמו, ומה	35977
נורא העונש לעובר על זה, כמעשה בתו של ר' חנינא בן תרדיון שדקדקה בפסיעותיה, ופי' המס"י	35978
שדקדקה לעשותם בתכלית הצניעות, והתביעה היתה שהרגישה בשבח ששיבחה גדולי רומי, ואף	35979
ששיבחה בצניעות הליכותיה, ומה שדקדקה בפסיעותיה לדבריו צריך לומר שהיה תוספת צניעות, אך	35980
מאחר שקלטה הנאה כל שהיא לעצמה נענשה מרה כמבואר בגמ'.	35981
ומאידך מי שאינו נוטל לעצמו מאומה מה רב שכרו ואשרו כמו ששנינו (אבות פ"ו), פת במלח תאכל ומים	35982
במשורה תשתה, ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל, אם אתה עושה כן אשריך וטוב לך,	35983
אשריך בעוה"ז וטוב לך בעוה"ב, כלומר צריך להסתפק במועט וההכרחי ביותר ואת כל העמל להשקיע	35984
בתורה, והמקיים את זה ואינו נוטל מן העוה"ז כלום, לא רק ששכרו שמור לו לעוה"ב אלא אפי' בעוה"ז	35985
אשריך, ולא רק הוא מאושר אלא כל העולם כולו מאושר ונהנה על ידו.	35986
וכן מצינו בגמ' (סוכה מה:), אמר חזקיה אמר ר' ירמיה משום ר"ש בן יוחאי, יכול אני לפטור את כל	35987
העולם כולו מן הדין מיום שנבראתי ועד עתה, ואילמלי אלעזר בני עמי מיום שנברא העולם ועד עכשיו,	35988
ואילמלי יותם בן עוזיהו עמנו מיום שנברא העולם עד סופו, ופירש"י יותם בן עוזיהו צדיק היה ועניו יותר	35989

משאר מלכים, שכל הימים שהיה אביו מצורע הוא היה שופט עם הארץ, ולא נטל עליו כתר מלכות בחייו,	35990
וכל דינין שהיה דן היה אומרן בשם אביו.	35991
והר"ה פי' ולמה יותם, לפי שנתברר לו כי לא קיבל מזכויותיו בעוה"ז מעין השמור להם לעוה"ב, ור"ש	35992
ובנו ויותם לא קיבלו בעוה"ז, לפיכך היתה להם זכות גדולה משאר הצדיקים, ועי' מהרש"א שפי' שכל	35993
אלו סבלו יסורים וצער יותר משאר כל אדם, כל הפירושים לדבר אחד נתכוונו שאלו הצדיקים לא נטלו	35994
לעצמם כלום, לא הנאת העוה"ז שכן היו בעלי יסורים כמו שפי' המהרש"א, ולא נשתלם להם בעוה"ז	35995
מזכויותיהם כמו שפי' הר"ח, וכן היה יותר עניו גמור וכמש"כ רש"י והיינו שלא החזיק טובה לעצמו, ובעל	35996
מדה זו אינו נוטל לעצמו מאומה.	35997
ונראה שזה ביאור מאמר חז"ל, כל יום ויום בת קול יוצאת ואומרת, כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא	35998
בני, וחנינא בני די לו בקב הרובים מע"ש לע"ש (תענית כד:), כלומר כל העולם כולו ניזון בזכות חנינא	35999
בני, ומה טעם על שום שחנינא בני די לו בקב חרובין מע"ש לע"ש, ואינו נהנה מן העוה"ז כמלא נימא,	36000
וזהו שדרשו חז"ל על הכתוב קדושים תהיו פרושים תהיו קדש עצמך במותר לך, והיינו שלא יטול לעצמו	36001
מן העולם ועי"ז זוכה למדרגות העליונות, כמו שאמרו חז"ל שם קדושים תהיו יכול כמוני ת"ל כי קדוש	36002
אני, קדושי למעלה מקדושתכם.	36003
וכן אמרו אם בחוקתי תלכו שתהיו עמלים בתורה, ומה כתוב בתריה והיית רק למעלה, יכול כמוני ת"ל	36004
רק וילפינן לה מפרעה שאמר רק הכסא אגדל ממך, והיינו שמי שעמל בתורה כדין המשנה, פת במלח	36005
תאכל ומים במשורה תשתה ובתורה אתה עמל, באופן שאינו עוסק בהנאות העוה"ז ואינו נוטל לעצמו	36006
כלום וכל עמלו רק בתורה, זוכה בשכר זה לזהיית רק למעלה, שמקבל הכל, יכול כמוני ת"ל רק למעלה	36007
ודומיא דפרעה שנתן ליוסף את השלטון על הכל, בזכות עניוותו ויראתו שלא ליטול מאומה לעצמו.	36008
איתא בגמ' (כתובות סו:), ת"ר מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה רוכב החמור, והיו תלמידיו מהלכין	36009
אחריו, ראה ריבה אחת שהיתה מלקטת שעורים מבין גללי בהמתן של ערביים, כיון שראתה אותו נתעטפה	36010
בשערה ועמדה לפניו אמרה לו רבי פרנסני, אמר לה בתי בת מי את אמרה לו בת נקדימון בן גוריון אני,	36011
אמר לה בתי ממון של אביך היכן הלך, אמרה לו רבי לא כדין מתלין מתלא בירושלים מלח ממון חסר,	36012
ופירש"י הרוצה למלוח ממונו לגרום לו שיתקיים יחסרנו לצדקה תמיד וחסרונו זהו קיומו, ושל בית אבא	36013
לא עשו צדקה כראוי וכלה ממון.	36014
ומקשינן בגמ' ונקדימון בן גוריון לא עבד צדקה, והתניא אמרו עליו על נקדימון בן גוריון, כשהיה יוצא	36015
לביהמ"ד כלי מילת היו מציעין תחתיו ובאין עניים ומקפלין אותן מאחריו? ומשני לכבודו הוא דעבד, אותו	36016
נקדימון בן גוריון שהעיד על עצמו לפני המקום, רבונו של עולם גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי ולא	36017
לכבוד בית אבא עשיתי אלא לכבודך עשיתי (תענית כ')., והסכים הקב"ה על ידו, עוד אמר שם רבונו של	36018
עולם הודע שיש לך אהובים בעולמך, היתכן שאהובו של מקום יעשה צדקה לכבודו?	36019
בודאי שחשבונו היה שעל ידי כן לא יתביישו העניים, וכאילו מהפקר זוכים ולא מן הצדקה, וגם כדי שלא	36020
ירגיש עצמו כנותן, ולכן התחכם להנות את העניים בדרך זו, ולאחר כל זה ראה מה עלתה לו, מאחר שסוף	36021
סוף היה בזה משום ריח של כבוד לעצמו, ונטילת משהו זה לעצמו ביטלה את זכות הצדקה, עד שכלה כל	36022
ממונו משום כך, מה נורא הוא העונש לנוטל משהו לעצמו שמבטל זכויותיו לגמרי, ומה גדולה מעלת מי	36023
שאינו נוטל לעצמו מאומה שזכותו עומדת, לא לעצמו בלבד שזוכה להיות שליט ועליון על כל, אלא זכותו	36024
עומדת לכל העולם כולו מבריאת העולם ועד סוף כל הדורות. (שיחות מוסר תשל"ב).	36025
	36026
מאמר תשסא	36027
ויאמר פרעה אל יוסף אני פרעה ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים (בראשית מ"א	36028
מ"ד).	36029
דברים אלו שפרעה אמר ליוסף מאוד מתמיהים ומפליאים, ואלמלא נכתבו הדברים בתורה אי אפשר היה	36030
להאמין שפרעה מסוגל לכך, הדברים מתמיהים מצד שאנו יודעים מיהו פרעה מה מהותו ומה הן תכונותיו,	36031
פרעה סמל העריצות והעיקשות, דוגמה בולטת ביותר בהכבדת הלב ושעבוד עם ישראל.	36032
והנה פרעה זה הרשע והעריץ מסוגל לדבר דברי כבוד כאלו ליוסף, והלא בדברים הללו היתה הודאה	36033
מלאה בכשרונו בחכמתו ובתבונתו של הזולת, וכמה צריך האדם לעמול קשות עד כי יוכל לכבוש את יצרו	36034
ולהשתלט על טבעו, כדי שיוכל לחרוש כל כך עמוק בנפשו ולהודות במעלת חבירו? והלא על מידה גדולה	36035
זו עמלו גדולי וחכמי האומה כל ימיהם, ורק לאחר עמל רב ויגיעה עצומה עלה בידם להשיג מעלה זו של	36036
הודאה על האמת, והנה הצליח פרעה להודות במעלתו של יוסף השנאו לו, ובכל זאת הכניע פרעה את	36037
עצמו והודה ברבים בחכמתו ובינתו של יוסף.	36038

פרעה מכבד את יוסף ולא סתם מכבד אלא כורע ומשתחוה לו, כפי שאפשר למצוא זאת בכל מלה מתוך הפסוקים הללו, וזאת לאחר ששר המשקים השניא את יוסף לפניו, כינה אותו בתוארי גנאי נער עבד עברי, כל הדברים הללו נאמרו כדי לבזותו ולהמאיסו, כי אין עבד מולך והעברי מאוס אצל המצרים, נער מכוון לכנותו כשוטה שאינו ראוי לגדולה, ולמרות כל ההמלצות הללו, למרות כל ההלשנות החמורות גבר אצל פרעה השכל, הוא קפץ בהתפעלות ממעלתו וחכמתו של יוסף, שיבחו והודה לשמו עד לומר לו שאין חכם ונבון כמוהו, ומוסר לו את הנהגת המלכות.	36039 36040 36041 36042 36043 36044
אם נדקדק בפסוקים נמצא, כי התפעלותו גוברת והולכת עד שהוא חוזר ארבע פעמים, פעם אחת לעבדיו ושלוש פעמים ליוסף, והאמירות הללו מלאות רגש והתפעלות ליוסף, התפעלותו עלתה לשיא ההתרגשות וההתבטלות, ועוד טרם אמר לעבדיו הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו, קפץ פעם שניה בהתפעלות עמוקה ואמר ליוסף פעמים ושלוש, כי הוא מתפעל מחכמתו האלקית ובכל אמירה התפעלות והתרגשות חדשה, ומדה זו שהיא קשה אפילו לאיש הדגול ביותר, מכל שכן שהיא קשה לאיש כמו פרעה המשולל ממוסר אנושי, ואיך ומנין הגיע למדה טובה זו של הודאה מלאה ושלמה במעלת אחרים? מהו הסוד איך הגיע להשגה נעלה כזו?	36045 36046 36047 36048 36049 36050 36051
אכן יש לומר כי הסוד נעוץ בהשפעת יוסף, הודאת פרעה באה מהתנהגותו של יוסף ומדיבוריו, יוסף אמר לפרעה בלעדי אלקים יענה את שלום פרעה, אין החכמה משלי אלא אלקים יענה, הוא יתן עניה בפי לשלום פרעה, כאן הוכיח יוסף גבורה גדולה בשלמות הנפש, הוא הוכיח כאן את יכולת ההודאה במידת האמת והבטחון, כי אף בעת צרה שהאדם בהול על שחרורו, ויוסף הלא ציפה שישוחרר לאחר שתים עשרה שנות מאסר ועבדות.	36052 36053 36054 36055 36056
ברגע כזה הלא כל אדם משתדל לישא חן בעיני אדוניו, עושה הכל להתחנף, מציג את עצמו לחכם ונבון, מפליג בשבחיו ויתרונותיו כדי להגדיל את הרצון לשחררו ולהפיק ממנו תועלת לעם ולמדינה, ואילו יוסף עומד וממעט את עצמו, מקטין את חכמתו ומצמצם את יתרונו, חכמתו אינה שלו, אלקים יענה ויתן את הפתרון לחלומי של פרעה, ואילו הוא לא לו השבח, מה שהראה בחכמתו הוא רק מקרה שה' הצליח את דרכו.	36057 36058 36059 36060 36061
ומה שסיפר עליו שר המשקים כי הוא מיטיב לפתור חלומות, אין זה מטעם כשרונו המיוחד, זה היה מקרה שה' גילה לו, אין הדבר נובע ממעלות נפשו המיוחדות, הדבר בא לו מחוץ ליכולת השגתו ומעבר לערכו, יוסף ממעט את עצמו מסיר את חנו, מסכן את עתידו ואת התקווה להצללו ולפדותו, הוא שם על כף המאזנים את כל עתידו, והוא יודע שבדבריו אלו עלול הוא לגרום לעצמו להיות כלוא במצרים כל ימי חייו.	36062 36063 36064 36065 36066
אולם יוסף דחה כל החשבונות הללו בשתי ידיים, הוא בטח בה' הנותן חנו וחסדו, בידו החיים והמתים בידו הגדולה והכבוד, הוא שולט בכל והכל נקבע מידו, ולכן לא היסס אף לרגע אחד, ומיד בצעדו הראשון הודה לפני פרעה כי אין החכמה שלו, אין היא קנינו אלא מתנת אלקים היא, ברצון הבורא תלוי פתרונו, הוא ייחס את החכמה למקור האמיתי למקור העליון.	36067 36068 36069 36070
הודאה זו של יוסף היא שהשפיעה על פרעה כל כך, התפעל מאוד מכח האמת של יוסף עד שנשתנה לבו, יוסף האציל על פרעה את זיו חכמתו העליונה, כל כך מרובה היתה הודאתו של יוסף להקב"ה, עד שזיו האור העליון זרח אף על פרעה, והוא נדבק ברוח אלקים המרחפת באותו המקום ובאותו האויר שיצר יוסף מזה שייחס הכל להשי"ת, הוא הבריא מעל עצמו את הגאווה ואת הדמיון וייחס כל ההצלחה ליוצרה ונותנה, פרעה נדבק ממנו והודה על האמת שלא מרצונו ומתכונתו, הוא נדחף מכח נסתר להודות, הרושם שדבק בפרעה הלך וגדל מעצמו עד שהגחלת נתלהבה, מפעם לפעם הוסיף הודאה על הודאה.	36071 36072 36073 36074 36075 36076
רוחו של יוסף שרתה על פרעה בעמדו בד' אמותיו, יוסף טיהר את האויר וגילה את כבוד ה', ובאויר זה נתבסס גם פרעה וספג לתוכו מקצת מאור האמת, נתרשם עד כדי כך באותו הרגע, עד שהוא עצמו בא להודות על האמת, כמו נעמן שביקש מאלישע כי יתן לו משא צמד פרדים אדמה, ופי' האברבנאל שלקח מעפר שהיה תחת רגלי אלישע לפי שהמקום נתקדש על ידו, אפילו הגוי הנכרי כמו נעמן נתרשם מהנס, והרגיש בעצמו כי מקום שהנביא עומד הקדושה שורה עליו, ופרעה שהיה בסביבתו של יוסף הצדיק, גם עליו זרחה השמש והאירה את עיניו להודות על האמת. (אור חדש).	36077 36078 36079 36080 36081 36082
מאמר תשסב	36083
ויסר פרעה את טבעתו מעל ידו ויתן אותה על יד יוסף (בראשית מ"א מ"ב).	36084
חוקרי הטבע המתפארים שיודעים את הטבע, הנה גם הם מודים כי אחרי כל המחקרים הגיעו רק עד ידיעת הקליפה החיצונה של כדור הארץ, הרי שאי אפשר לעמוד על הטבע הפשוט, וטבע של רוחניות עאכו"כ, ומה גם למעלה מן הטבע ושלא כדרך הטבע!	36085 36086 36087 36088

חייבים להאמין כי דברי תוה"ק וחז"ל הקדושים אינם השערות ח"ו, כי אם גילויים בטבעי הדברים,	36089
ובאמת כן הוא כי רק בורא הטבע הוא יודע עד היכן כחו של הטבע מגיע, חז"ל מגלים לנו הוי רץ למצוה	36090
קלה שמצוה גוררת מצוה וזהו מצד הטבע, וזה כשלעצמו כבר מבהיל הוא, ועדיין ישנו ענין של שלא	36091
כדרך הטבע, שהוא מצד אחד גדר של סיעתא דשמיא, ומצד שני הבא לטמא פותחין לו.	36092
אריסטו שאל שאלה גדולה, מצד טבע הדברים היה ראוי כי מקבל צדקה יאהב יותר את הנותן ממה	36093
שהנותן אוהב את המקבל, ולא כן הוא באמת אלא הנותן אוהב את המקבל יותר וזה פלא, והוא מבאר	36094
הענין כי האהבה תלויה באיכות הקבלה, והנה מקבל הצדקה מקבל פרוטה ולפי ערך הפרוטה הוא אוהב	36095
את הנותן, אך הנותן על ידי נתינתו זו קונה מהמקבל מידת הנדיבות בנפשו, ונמצא שהוא מקבל הרבה	36096
יותר מאשר העני, ולפי ערך מה שהוא מקבל הוא אוהב את העני, ולכן אוהבו הרבה יותר מאשר העני	36097
אוהב אותו.	36098
הנה מצד החכמה עמד וגילה באמת דבר גדול, ראשית עמד על כך שהנותן מקבל, ושנית שהוא מקבל מידת	36099
נדיבותו מהעני שנטל ממנו פרוטה, אך בחכמה יכולים לעמוד רק במדה מוגבלת, כדמיון אדם התוחב עץ	36100
עבה בקרקע קשה, שהצלחתו להכנס בה פעוטה מאוד, אבל חז"ל הקדושים שיודעים את סודי הטבע	36101
ומדברים לאמיתה של הטבע, הם נגשים אל אותו הענין בהיקף אחר לגמרי.	36102
כן אמרו חז"ל תני בשם ר' יהושע יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם הבעל הבית,	36103
שכן אמרה רות שם האיש אשר עשיתי עמו, לא אמרה אשר עשה עמי אלא אשר עשיתי עמו, אמר רבי	36104
אבון העני הזה עומד על פתחך והקב"ה עומד על ימינו, אם נתת לו זה שעומד על ימינו מברכך שנאמר כי	36105
יעמוד לימין אביון (רו"ר ה ט), שומעים אנו הגשמים של חז"ל המגיעים לפסגת מרומים, על ידי פרוטה	36106
שהוא נותן לעני הוא מחובר אל מקור הברכות עצמו, וזה אי אפשר להשיג על פי חכמה, עומק כזה מתגלה	36107
רק לאלה שידעו טבע הדברים באמת ולא בהשערות.	36108
מעתה מתגלה לנו יסוד חדש המקיף כל התורה וכל המצוות, הנה אמרו חז"ל הוי רץ למצוה קלה שמצוה	36109
גוררת מצוה, וזה מצד הטבע מפני שמרגיל טבעו כביאור הר"י ז"ל, ושכר מצוה מצוה זהו כבר למעלה מן	36110
הטבע בבחינת וה' עמו, והנה אדם עשה פעולה אחת טובה או לא טובה, רגיל לחשוב רק על המעשה לבדו	36111
והשכר והעונש עבור המעשה, מעתה נבין שיש לחשוב אחרת לגמרי, המעשה עצמו הוא הבל וריק ממש	36112
לגבי מה שעליו להתעסק עם עצמו, הן מצד הטבע והן שלא כדרך הטבע!	36113
בזריעה ודאי אין העיקר הגרעין שזורעים בקרקע, כי הגרעין נרקב ונפסד והעיקר הוא מה שיצמח ממנו,	36114
אי לזאת על האדם להתנהג אחרת עם המעשה הכי קטן ממש, עליו לדעת כי אין לו עסק עם המעשה לבדו,	36115
אלא עם הטבע ושלא כדרך הטבע הנוטל עליו עם המעשה, ולא על נקלה יעמוד בזה!	36116
הוא אשר אמר הכתוב (משלי ט'), אם חכמת חכמת לך ולצת לבדך תשא, מגלים לנו בזה כל סוד הדבר,	36117
האדם חושב על כל עניניו כעל דברים שמחוצה לו! חושב הוא האדם על עוה"ב, על צדקה וחסד, על שכר	36118
ועונש, אבל לא על עצמו, אינו עולה על דעתו כי בכל ענינים אלה יש לו עסק עם עצמו! ומגלה לנו הפסוק	36119
אם חכמת חכמת לך, כלומר אם חכמת ועשית איזה דבר טוב, אל תחשוב על המעשה כי עיקר העיקרים	36120
הוא חכמת לך, כל סוד של מצוה גוררת מצוה הוא הטבע שמשתרש בך, וגם השלא כדרך הטבע בחינת	36121
וה' עמו!	36122
וכן בצד השני ולצת זה כשלעצמו הוא טפל, עיקר העיקרים עליך לדעת כי לבדך תשא, שעל ידי מעשה	36123
פעוט זה של לצת כבר מושרש בך טבע, ומעתה יש לך כבר עסק עם טבע זה! עבירה גוררת עבירה מצד	36124
הטבע, ועוד זאת שיש כאן הנהגה שלא כדרך הטבע ופותחין לו, כי לא לאדם דרכו אחרי שכבר בחר, אלה	36125
הם נוראות הדברים.	36126
והרמב"ן כותב וחזקתי את לב פרעה ורדף אחריהם, בעבור שפחד פרעה מהם במכת בכורות ובקש מהם	36127
וברכתם גם אותי, לא היה בלבו לרדוף אחריהם אפילו אם יברחו אלא שיעשה משה כרצונו, ועל כן	36128
הוצרך לומר כי הוא יחזק את לבו לרדוף אחריהם, ולמטה אמר פעם אחרת הנני מחזק את לב מצרים	36129
ויבואו אחריהם, כי בראותם שנקרע הים לפני בני ישראל והם הולכים ביבשה בתוכו, איך ימלא לבם	36130
לבוא אחריהם להרע להם, ואין בכל המופתים כפלא הזה, וזהו באמת שגעון גדול להם, אבל סיכל עצתו	36131
וחיזק את לבם ליכנס בים.	36132
והנה פרעה מדמה כי הוא חושב כך ומבין כך וכך צריך לעשות, ובאמת היה הכל ליצנות שהבורא עולם	36133
התלוצץ עליו, וכך הוא מהלך הדברים על פי דברינו, אם ללצים הוא יליץ, בתחילה לא שם לבו כנאמר	36134
ויפן פרעה ויבא אל ביתו ולא שת לבו גם לזאת, וכאשר לא שם לבו ולא החשיב את הענינים, תכף נכנסים	36135
למסלול של עבירה גוררת עבירה וזה מצד הטבע כנ"ל, ולא די בטבע לבד אלא שיש עוד ענין של שכר	36136
עבירה עבירה שלא כדרך הטבע.	36137

כשאך נכנסים לטבע של אי שימת לב אבד כל שכל, אינם רואים ואינם שומעים מאומה, אבד טעם החכמה	36138
ונשארים מעורטלים מהכל, עד להכנס לתוך הים שאין כפלא הזה בכל המופתים, יכולים להגיע למצב של	36139
אי שימת לב במדה כה מרובה עד שאבד שכל וכל תבונה, מבלי להרגיש ומבלי לדעת מאומה, אם חכמת	36140
לך ולצת לבדך תשא, וילכו אחר ההבל ויהבלו האדם עצמו נהיה הבל.	36141
במה הצליחו הראשונים ז"ל להתיצב לפני מלכים? מהיכן למד יוסף להנהיג מלוכה בכושר דיפלומטיה	36142
מובהקת? אך ורק ממה שהיה רועה צאן אביו, זוהי עבודה של שימת לב וזהירות מגזל וכדומה, זה היה	36143
הבית הספר שלו, ולמה אנחנו איננו מצליחים במאומה? ממה ששמים את הגמרא שלא במקומה, ממה	36144
שאיננו נזהרים בגזל כדבעי, ממה שאיננו שמים לב לדברים, מזה נובע הכל! הדבר כשלעצמו הוא דבר	36145
פעוט, הפגיעה בחפצו של הזולת אינה אלא פרוטה, אבל לעצמו כמה הזיק בזה? בודאי נזק זה לא נמדד	36146
בפרוטה, כי הוא ישאר מושחת לעולם ועד! לבדך תשא.	36147
איתא במדרש אמר רשב"ג יוסף משלו נתנו לו, פיו שלא נשק בעבירה ועל פיך ישק כל עמי, גופו שלא	36148
נגע בעבירה וילבש אותו בגדי שש, צוארו שלא הרכין בעבירה וישם רביד הזהב על צוארו, ידיו שלא	36149
משמשו בעבירה ויסר פרעה את טבעתו מעל ידו ויתן אותה על יד יוסף, מחשבה שלא חשבה בעבירה	36150
ויקראו לפניו אברך אב בחכמה ורך בשנים (בר"ר צ' ג').	36151
זה הסוד של אם חכמת לך, אדם תמה למה כח המחשבה אינו פועל אצלו כראוי, כי משלו נתנו לו בדרך	36152
הטבע ושלא בדרך הטבע, לצת לבדך תשא האדם אוכל משלו, אי לזאת מה מאוד יש להחשיב מעשה טוב	36153
אפילו הקטן ביותר, כי אין כאן עסק עם המעשה לבדו, ועיקר הפלפול מתחיל אחרי המעשה 'חכמת לך'	36154
שהוא נהיה חכם והוא נהיה בעל מעלה, על ידי מצוה גוררת מצוה בטבע, ושכר מצוה מצוה שלא כדרך	36155
הטבע עד וה' עמו, והכל אך ממעשה קטן ביותר, וכן בצד ההיפך אותו דבר מבהיל הדבר מאוד למתבונן.	36156
(דעת תורה).	36157
	36158
מאמר תסג	36159
ויסר פרעה את טבעתו מעל ידו ויתן אותה על יד יוסף וירכב אותו במרכבת המשנה אשר לו (בראשית	36160
מ"א מ"ב).	36161
דוגמה כזו בגדולה אנו מוצאים גם כלפי מרדכי, ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור	36162
ועטרת זהב גדולה ותכריך בוץ וארגמן (אסתר ח'), ולא עוד אלא אף בשעה שהנביאים מנבאים על גדולתו	36163
של ישראל באחרית הימים, הם מתארים בצורה כזאת, כה אמר ה' אלקים הנה אשא אל גויים ידי ואל	36164
עמים ארים נסי, והביאו בניך בחוצן ובנותיך על כתף תנשאנה, והיו מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך	36165
(ישעיה מ"ט).	36166
גם בחז"ל שנינו שהעריכו מאוד כיבודו של מלך אף אם הוא נכרי, וראו בזה מעין התגשמות של אותה	36167
נבואה לאחרית הימים, מסופר בגמ' (זבחים יט), אמר רב אשי אמר לי הונא בן נתן זימנא חדא הוא	36168
קאימנא קמיה דאיזגדר מלכא (מלך פרס היה רש"י), והוה מדלי לי המיינא ותיתייה ניהליה (אבנטו היה	36169
גבוה חגור מלמעלה והפשיט למטה כדי לנאותו רש"י), ואמר לי ממלכת כהנים וגוי קדוש כתיב בכו	36170
(וצריכים אתם לנהוג עצמכם בתפארת של כהנים דכתיב בהו ולא יחגרו ביזע), כי אתא קמיה דאמימר	36171
א"ל אקיים בך והיו מלכים אומניך.	36172
ולכאורה מהי הגדולה בכך אם מלכי העכו"ם מכבדים או משרתים את ישראל? והרי העכו"ם נקראים עם	36173
הדומה לחמור, היתכן שאדם יתגאה בזה שהחמורים שלו מכבדים אותו, כלום יש בזה משום גדולה? אולם	36174
לא כן הדבר גדול מאוד הוא כיבודו של אדם המשמש כמלך, כי לאחר שקב"ה העניק לו גדולה והכתירו	36175
למלך יש ערך רב בכיבודו, ואף אם הוא נכרי ורשע, ואף מקרה יחיד שמלך עוזר במשהו בתיקון הלבוש	36176
לישראל, ואף פעם אחת בלבד כמעשה דרב בן נתן, יש בזה גדולה רבה ומעין היעוד והיו מלכים אומניך.	36177
ואם בכיבודו של מלך בשר ודם יש גדולה כזו, והכתובים מציינים את הכבוד והתפארת בזה, כמה גדולה	36178
וכבוד יש לאדם שהקב"ה מלך מלכי המלכים בכבודו ובעצמו הליבושו, ולא לבוש סתם כי אם בשר גידים	36179
ועצמות שהם עצם ברייתו, ובתוך אותם בשר גידים ועצמות נפח נשמת חיים משל עצמו כביכול, כדברי	36180
המאמר מאן דנפח מדליה נפח.	36181
הכתוב אומר ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים ברא אותו, הכונה היא במובן החכמה האלקית	36182
שהעניק לאדם שהוא בבחינת צלם האלקים, והיכן הטביע את החכמה הזאת? בגוף האדם בראשו בידי	36183
ובכל אבריו, וזהו מה שאמר הכתוב ויהי האדם לנפש חיה, שכל גופו נעשה נפש חיה, הוה אומר שכל אבר	36184
ואבר של האדם אינו עצם גשמי של בשר ודם כפי שהוא נראה לעינינו, אלא שהוא טבוע כולו מציאות	36185
רוחנית וחכמה אלקית, ויש בו משום צלמו ודמותו של הקב"ה כביכול.	36186

מכאן טעו בו מלאכי השרת ובקשו לומר לפניו קדוש (ב"ר ח'), באשר ראו גם בגופו מציאות רוחנית זכה	36187
וחכמה אלקית עליונה, עד שלא מצאו הבדל בין דמות האלקית לבין האלקים וחשבו אותו לבורא העולם.	36188
הכתוב אומר עיר קטנה ואנשים בה מעט, ואמרו חז"ל עיר קטנה זה הגוף ואנשים בה מעט אלו האברים	36189
(נדרים לה), וכשם שהעולם הגדול מלא חכמה אלקית לאין שיעור, כן מלא העולם הקטן זה האדם על כל	36190
אבריו חכמה אלקית לאין שיעור, וכמה גדולה יש איפוא באדם ובכל אבריו, אם הקב"ה בכבודו ובעצמו	36191
הלבישו בתפארת כזו, שהוא מצלמו ומדמותו ומהחכמה האלקית שלו.	36192
ולא עוד אלא שהקב"ה בעצמו משבח את האדם ואומר ראו בריה שבראתי בעולמי (ב"ר פי"ב), הרי אם	36193
מלך יפאר יופיו של אדם כגון אם ישבח את עיניו שהן יפות, אע"פ שיופיו זה לא יעמוד בו זמן רב, בכל	36194
זאת ישמח בזה האדם כל ימי חייו ויזכור שבח זה לעולם, ועל אחת כמה וכמה שמלך מלכי המלכים ברא	36195
בו אברים יפים, ולא יפים בגשמיותם בלבד אלא שבכולם טבועים חכמה עליונה וצלם אלקים, והוא מעמיד	36196
אותם לראוה ביופים ובעליונותם, ואף אם ירד האדם במשך הדורות, ואף אם חטא חטאים רבים, לא נגרע	36197
ערך עצמיותו, ותפארתו נשארת לעולמים.	36198
כל האמור עד כה ביחס לערכם של גוף האדם ואבריו מצד עצם טבעם בלבד, אף כשלא בוצעו על ידם	36199
שום מעשים טובים, אולם אם איזה אבר של האדם פעל איזו פעולה טובה, הרי הוא מתנשא למעלות	36200
עליונות מאוד, עד שהקב"ה בכבודו מקלס ומשבח אותו.	36201
המשנה אומרת אין כל העולם כולו כדאי כיום שניתן בו שיר השירים לישראל, שכל הכתובים קודש ושיר	36202
השירים קודש קדשים (ידים פ"ג), ומה תוכנו של שיר השירים? זה קילוס של אברי האדם, כגון נאוו	36203
לחייך, עיניך יונים, שערך כעדר העזים, שניך כעדר הקצובות, כחוט השני שפתותיך, כפלח הרמון רקתך,	36204
כמגדל דוד צוארך, וכבר פירושו חז"ל שבכל אבר שמקלסים אותו מכוונים בזה למעשים מסוימים	36205
שבוצעו על ידו.	36206
דוגמה אחת ממדרשי חז"ל, מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב (שיה"ש ז'), ודרשו חז"ל מה יפו פעמותיהן	36207
של ישראל בשעה שעולים לרגל (סוכה מט), הפעמים הן מהאברים הקטנים ביותר של האדם, ובכ"ז	36208
הקב"ה משבח אותן ואמר שירה עליהן, משום שעל ידן נעשתה הפעולה של העליה לרגל, ואם באבר קטן	36209
כך כ"ש באברים החשובים, ועאכו"כ בכל האברים כולם, הרי שדוקא מתוך אברי הגוף על ידי פעולותיהם	36210
הטובות, מתבטאת שירה וזמרה עליונה עד שהקב"ה בעצמו מזמר עליהם ומקלסם.	36211
ושירה זו אינה שירה סתם כי אם שיר השירים, והיא עולה בקדושתה על כל הכתובים עד שהיא לעומתם	36212
קודש קדשים, וכל העולם אינו כדאי כיום שניתנה בו שירה זו, משום שאברי גוף האדם הם צלמו ותבניתו	36213
של הקב"ה, ובכולם טבועה חכמת אלקים, ובכל מעשה טוב קט שנעשה על ידם משתקפת תפארת הבריאה	36214
ודמות הנוי והיופי של הקדושה העליונה, וכל העולם מתמלא כבוד ה'.	36215
ומכאן כמה בכוחו של כל אדם להאיר את העולם ולמלאו כבוד ה', הרי מהוה כל אדם עם אבריו עולם	36216
קטן, ועל ידי המעשים הטובים שמבצעים אבריו, נותן ביטוי לחכמת הבורא הטבועה בכל אבר ואבר, וכל	36217
עולמו מתמלא תפארת ואורה, ומתוך עולמו הוא בתור צלם אלקים, מתגלה החכמה האלקית שבכל	36218
הבריאה, עולם מלא כבוד ה' וכולו אומר הוד והדר ושירת קודש הקדשים.	36219
מצינו שקדמוני הדורות האירו את העולם במעשי אבריהם, מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגליו (ישעיה	36220
מ"א), ואמרו חז"ל שזהו אברהם שהעיר את האומות לבא לתחת כנפיו על ידי הצדק שעשה בעולם (ילקוט	36221
תהלים בתס"ט), במה העיר אברהם את העולם במעשי הצדק שלו, במעשי האש"ל אכילה שתיה לינה	36222
שביצע באמצעות ידיו ורגליו ושאר אבריו.	36223
כך משמע מדברי חז"ל ואל הבקר רץ אברהם, ורוח נסע מאת ה', ויקח חמאה וחלב, הנני ממטיר לכם	36224
לחם מן השמים, והוא עומד עליהם תחת העץ, הנני עומד לפניך על הצור, ואברהם הולך עמם לשלחם,	36225
וה' הולך לפניו יומם (בבא מציעא פו:), חז"ל מציינים שבזכות מעשיו של אברהם עם המלאכים, הגיעו	36226
בניו לאחר כמה דורות למדרגות עליונות שאכלו את המן שהוא לחם אבירים, וה' נתגלה לפניו על הצור	36227
וליוה אותם בדרכם בצאתם ממצרים ובלכתם במדבר.	36228
ומה היו מעשיו של אברהם? התורה לא מציינת את חכמתו והשגותיו של אברהם, כי אם את המעשים	36229
הגשמיים שביצע על ידי אברי גופו, רץ ברגליו להביא את הבקר, לקח בידו את החמאה והחלב, עמד	36230
עליהם תחת העץ בגופו ובכל אבריו, ודוקא ממעשים גופניים אלה יצאו השגות רוחניות עליונות, הרי	36231
שבכל אברי הגוף טבועה כאמור חכמה אלקית, ובכל מעשה טוב שמבוצע על ידם מושגים הישגים רוחניים	36232
גדולים, מאירים לכל הבריאה לשעה ולדורות ושכינת ה' מתגלית בעולם.	36233
ועל זה דרשו חז"ל בסוף אותו מאמר, מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב, בת נדיב בתו של אברהם אבינו	36234
שנקרא נדיב, שנאמר נדיבי עמים נאספו עם אלקי אברהם (סוכה מט), הקב"ה מקלס ואומר שירה על	36235
מעשיו של אברהם אבינו שעשה על ידי פעמיו, והניח בזה את היסוד של עם ה' עם אלוקי אברהם, וכמה	36236

נפלא הדבר שבזמן שהקב"ה מקלס את פעמיהם של ישראל, אינו מיחסם משום צלם אלקים שבהם, אלא משום שהם בת נדיב משום שהם מצאצאי אברהם אבינו, אברהם העלה את ישראל על ידי מעשיו למדרגה העליונה ביותר.	36237 36238 36239
ומתוך כך אנו באים גם לצד השני, אם אברי גופו של האדם הם עצמיים רוחניים אלקיים, ואם בכל מעשה טוב שלהם מתגלים חכמה אלקית עליונה המטביעה השפעה על כל הבריאה, הרי גם לצד השני אם האדם מבצע מעשה רע באבריו, הוא מביא לעצמו ולכל הבריאה ירידה רוחנית איומה ומחולל חורבן בעולם, וככל שהאדם גדול יותר ועומד במדרגה גדולה יותר, כן פועל מעשה רע שנעשה על ידי אבריו פעולה מסוכנת יותר ומביא הרס גדול יותר.	36240 36241 36242 36243 36244
דוד נעים זמירות ישראל מתלונן, למה אירע בימי רע עוון עקבי יסובני (תהלים מ"ט), דוד המביע יראתו שמא עקביו לא מילאו את תעודתם, ובמקום שיעשו מעשים גדולים שתתגלה על ידם חכמת ה', וישפיעו שפע של רוחניות בבריאה שה' יקלס אותם וישיר עליהם מה יפו פעמיך, הם סטו מן המסילה והלכו בדרכים לא נכונות, וגרמו עוונות ויסובבו אותו ויגרמו ירידה והרס לבריאה, ומכאן עלינו ללמוד הלכה למעשה, כמה אנו צריכים להיות זהירים בכל המעשים שלנו אף בענינים הגופניים, שבידינו להכריע אותם לטובה או לרעה.	36245 36246 36247 36248 36249 36250
בימי הששי אחר הצהרים מבטלים מלימוד, ולכאורה הרי ביום זה לאחר חצות נולד אדם הראשון (סנהדרין לח), שחכמתו היתה כה גדולה ולכבוד יום ההולדת שלו היו צריכים ללמוד יותר, אולם אם עוסקים בשעות אלה לצרכי שבת, אף כי הם לצרכי הגוף כגון רחיצת ידים ורגלים וכדו' יש בהם ערך רב, ואף כי אין להעריך אותם לעומת לימוד תורה, אבל הלא כבר אמרו חז"ל זמן תפלה לחוד וזמן תורה לחוד, כן יום ששי אחר חצות מיוחד זמן זה לכבד שבת ולטיפול באברים של האדם, ואפשר לזכות במעשים אלו להשיגים רוחניים גדולים. (אור הצפון).	36251 36252 36253 36254 36255 36256
	36257
מאמר תשסד	36258
ויאמר פרעה אל יוסף אני פרעה ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים (בראשית מ"א מ"ד).	36259 36260
ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי אמר, מן אני של בשר ודם אתה למד אני של הקב"ה, מה אני שאמר פרעה הרשע ליוסף אני פרעה היה לו כל הכבוד הזה, לכשיבוא אני של הקב"ה אני עשיתי ואני אשא על אחת כמה וכמה, האדם מורכב מרוח וחומר נפש וגוף, החומריות היא המחיצה המפסקת בינו לבין השכל והנפש העליונה, היא מאבנת את הלב מחרישה את האוזן, מהממת את השמיעה ומטשטשת את הצליל הדק, ואזי קשה לו להבין את האמת כמו שהוא בפעם אחת.	36261 36262 36263 36264 36265
הנסיון מעיד שאם רוצים לקרוא לאדם מרחוק, לא מספיק פעם אחת אלא צריכים לכפול פעמיים בקריאת שמו, הוא מתחיל אמנם לשמוע גם בפעם הראשונה, אבל השמיעה מעורפלת וסתומה, ורק אחרי שתים או שלוש קריאות נפנה לאחוריו לראות מיהו הקורא לו, וזאת משום שהטבע החומרי הגשמי מטמטם וסותם את החושים, והאוויר שמסביבתו מתעבה ואינו מאפשר שהקריאה תגיע לאזניו בפעם הראשונה.	36266 36267 36268 36269
וכן אין האדם מבין דבר עד שייסבירו לו ע"י משל, כי המשל פוקח את עיניו מחדד את שכלו ופותח את הבנתו בדבר, ורק אז הוא מבין את הנמשל, המשל הוא לאדם כאור שמאיר את הדברים, מהטובות שעשה השי"ת שברא ויצר בעולם משלים, כדי לשבר את אוזן האדם להבינו ולהסבירו, שלמה המלך אמר שלושת אלפים משלים כדי לעורר את שכל האדם והבנתו להכיר את הנמשל, כי לב האדם סתום ורק ע"י משלים הוא יגיע להכרת הנמשל.	36270 36271 36272 36273 36274
הקב"ה סידר את הנהגת העולם בממשלת בשר ודם, כדי שזו תהיה עזר לאדם לצייר לעצמו את מלכות מלך מלכי המלכים הקב"ה אימתו וכבודו, איתא בגמ' ברכות לעולם ישתדל אדם לרוץ לקראת מלכי ישראל, ולא לקראת מלכי ישראל בלבד אלא אפילו לקראת מלכי עכו"ם, שאם יזכה יבחין בין מלכי ישראל למלכי עכו"ם, ופירש רש"י שאם יזכה לעוה"ב לראות גדולתן של ישראל, יבחין כמה הרבה גדולתם יותר על האומות עכשיו.	36275 36276 36277 36278 36279
והנה מלבד הטעם האמור יש גם לומר כדי שיבין את הנהגת מלכות שמים, ע"י שיראה מלך בשר ודם ויכול לצייר בדעתו את מלכות שמים, כי הכל ברא לכבודו ית"ש, כי כל עניני העולם הזה הם לטובתו ולתועלתו ועלייתו הרוחנית, מאני פרעה ילמד אני ה', המשל יאיר את עיניו ויבהיר את שכלו, וכמה מועיל לו לאדם כח המדמה וכח הציור, כמשה"כ הסכת ושמע צייר במחשבתך ושמע ותתבונן, וכשתצייר זה תבין ותשמע בקולו בלי ספק.	36280 36281 36282 36283 36284
והרמב"ם ז"ל במורה נבוכים אומר, שאחת הסגולות המרוממות שהנביא היה צריך להצטיין בה ולהכילה בנפשו היא כח המדמה והמשער, ומבלעדי כח זה אי אפשר להגיע לדרגת הנבואה, ומתוך כך הנביאים	36285 36286

שהיו שואפים להאצלת רוח הנבואה עליהם, מתרחקים מן העיר והאנשים ומתבודדים ביערות ובמדבריות,	36287
בכדי להתרכז כליל מתוך התפשטות החומריות לקבלת שפע הנבואה האלקית.	36288
וכן אמר רמח"ל בספרו מס"י, דרכי קניית החסידות היא גודל ההסתכלות ורוב ההתבוננות, כי כאשר ירבה	36289
להתבונן על גודל רוממותו ית' ובהתבוננו על רוב חסדיו עמנו, ועל גודל אהבתו יתברך לישראל ועל	36290
קרבת הישרים אליו ומעלת התורה והמצוה, ודאי שתלתהט בו אהבה עזה ויבחר ויתאוה לידבק בו.	36291
וכן כתב הגה"ח ר"י בלזר זצ"ל (שערי אור פרק י'), מרגלא בפומיה דרביה רי"ס זצ"ל, בענין הסתכלות	36292
בכוכבים, שאם נשקיף ע"י כלי המחזה המגדל כל דבר אלף אלפי פעמים על הכוכבים אשר נראים	36293
כנקודות קטנות, ע"י כלי המחזה יתראו לעינינו יותר גדולים, ובאמת אין ערוך לגודלם כי יש כוכבים אשר	36294
המה גדולים הרבה יותר מכדור הארץ, כן הדבר בענין עצם העונש הרוחני, אשר עם כל כוחות הציור	36295
שיצייר האדם את גודל מרירות העונש, לא יגיע עד תכליתם כפי שהם נראים באמת.	36296
ות"ל מצאתי שר' יוסף קארו בספרו מגיד מישרים מוסר בשם המגיד, שהצער ועגמת נפש שאדם מרגיש	36297
בחלום הינם גדולים מאשר בהקיץ, כיון שבשעה שהאדם ישן נפשו מלובשת בפחות גופניות והרגשותן	36298
יתירה, ולכן שומה על האדם להמשיל ולצייר לעצמו מעט מזעיר את עונש ע"י שיזכור בהרגשת הצער	36299
שבחלום, שאם הוא גדול פי כמה מהרגשת הצער בהקיץ, הרי הוא רק מעט מזעיר מן הצער הנצחי,	36300
וכאשר יעשה זאת תנוח ותשקוט בו רתיחת המדות, ויתבטלו הדמיונות הכוזבים של חיי העולם הזה.	36301
הרי מוכח לנו שהזמן משתנה לפי הרגשת האדם, לפי השימוש שהוא עושה בו, הזמן עשוי להשתרע	36302
לנצחיות עד אין סוף, אם האדם ישקיע בו את מחשבתו ונשמתו, הזמן מוגבל אמנם בחיצוניותו, אולם אם	36303
מסירים את המחיצה המגבלת את הזמן, בוקע אור גדול ואז הוא בלתי מוגבל, ומרגע אחד יכולים להתפתח	36304
אלפים ורבבות ימים ושנים עד אין סוף, והמשכיל מרגיש את נצחיותו של הרגע ויכול להפוך אותו לעדי	36305
עד.	36306
וכן הוא בהרגשת הצער הנצחי, יצייר במחשבתו כי רגע של צער הוא נצחי, אמנם בעולם הזה קל מאוד	36307
להסיח את הדעת ממנו, אולם בעולם הבא הרגע מתפשט, וצער של שעה שהוא ששים רגעים היא ששים	36308
פעם צער נצחי, כשיתבונן האדם ויחדד את שכלו והרגשתו בעונש נצחי, יקל לו למשול על תאוותיו בזכרו	36309
את יום הדין הגדול הנורא. (פרי הארץ).	36310
	36311
מאמר תססה	36312
ויקרא יוסף את שם הבכור מנשה כי נשני אלקים את כל עמלי ואת כל בית אבי (בראשית מ"א נ"א).	36313
יוסף הצדיק כאשר נתמנה למושל על ארץ מצרים, אחרי שנים עשרה שנים רצופות של יסורין וסבל	36314
בבית הסוהר, ואחרי שנשא אשה ונולד לו הבן הבכור קראו בשם מנשה ונתן טעם לדבר, כי השכיח	36315
האלקים ממנו את כל עמלו וטרחו וגם את בית אביו, האם ראוי הדבר ליוסף לשכוח בית אביו, ולא עוד	36316
אלא להודות לה' על כך, ולהדגשת ההודיה לה' לקרוא שם בנו בכורו על שם השכחה?	36317
ולפי עניות דעתי הכונה כאן היא אחרת, מבליטה מדרגה גדולה בשלמות הנפש וטהרת המדות, אין ספק	36318
שאין לנו שום מושג בצערו הגדול של יוסף הצדיק, אחרי שנעקר מבית יעקב אבינו ע"ה שסוד י"ה היה על	36319
ביתו, ומשכנו הוא מקדש ה', ושימש את יעקב בכל דרכיו וצעדיו, אביו אהבו מכל בניו וכל מה שלמד	36320
בבית מדרשו של שם ועבר מסר לו, ועכשיו הוא בארץ הטומאה מלאת הזוהמא והרע בסביבה זרה	36321
לחלוטין, נסיונות עצומים מקיפים אותו מכל צד, והנסיונות גדלו ונתרבו אחרי שנתמנה לאדון לכל מצרים,	36322
לעומת אלה שנתנסה בהם בבית הסוהר, ומי הם האשמים בכל צרותיו ויסוריו הרי לכאורה רק אחיו,	36323
שבגלל חשד שהטילו עליו מכרוהו לעבד.	36324
אבל למרות כל מה שעשו לו אחיו עומד יוסף בצדקו, משתדל לעקור מתוך לבו כל נדנוד של הקפדה	36325
ושנאה כלפי האחים, ונתן שבח והודאה להקדוש ברוך הוא, על שזכה להשתלם בשלמות עקירת כל טינא	36326
שבלב ושכה לגמרי את הכל, ולציון הודאה זו קרא גם את שם בנו הבכור מנשה, וכאשר באו אליו אחיו	36327
נאמר ויזכור יוסף את החלומות אשר חלם להם, והשתדל שיבואו כל אחיו כדי שיתקיימו כל מה שחלם,	36328
אבל לא זכר כלל מה שהם עשו לו, שהשליכו אותו אל הבור שיש בו נחשים ועקרבים, שמכרוהו	36329
לישמעאלים בעשרים כסף וכל שאר הצרות שסבל, את כל אלו לא זכר כלל.	36330
מה בא זה ללמדנו? שאם ויש מקום לאדם להקפיד על אחרים, שנראה לו שכאלו הם היו הגורמים לסבלו,	36331
לקפוח פרנסתו או כבודו וכדומה, ומטבע האדם ליטור טינא בלב, וההקפדה עליהם מכרסמת בו ובסוף	36332
מביאתו לידי שנאה, הנה בא יוסף לשמש לנו דוגמא, כי אף במקרים כאלה שאולי צודק האדם בטרונייתו	36333
כלפי האחרים, אבל בכל זאת החובה עליו לחפש דרכים ואמצעים שיגרמו לו הנאה ותענוג ועל ידי כך	36334
להפיג את צערו, ולהשכיח מלבו כל רגש של תרעומת. (הגיוני מוסר ח"א).	36335
	36336

	מאמר תשסו	36337
	ויקרא יוסף את שם הבכור מנשה כי נשני אלקים את כל עמלי ואת כל בית אבי (בראשית מ"א נ"א).	36338
	לכאורה איזו מעלה היא לשכוח את בית אביו, ומכש"כ בית כמו ביתו של יעקב עם תורתו וחכמתו, וכפי	36339
	שאמרו ז"ל שכל חכמתו מסר יעקב ליוסף, והספורנו מפרש כענין לעתיד כי נשכחו הצרות הראשונות,	36340
	ובפסיקתא זוטרתא מפרש הצרות שבאו עלי מבית אבי.	36341
	יוסף שכח את הצרות והעלבונות שעשו לו אחיו ע"י בית אביו, הוא מחק מלבו את הקפידה שיכולה היתה	36342
	להישאר בלבו עליהם, כפי שטבע האנושי הוא לנטור בלב את זכרון הפעולות הרעות שנעשו לו, יוסף	36343
	השתדל לשכוח ולמחוק זאת מלבו, עד שלא הרגיש שום זיק של קפידה וכאילו לא אירע שום דבר, ועל זה	36344
	נתן שבח והודיה להקב"ה, על כי יש בו הכח הזכות והגדולה לשכוח ולוותר, ומתוך שמחה על זכות	36345
	וגבורת נפש זו עמד וקרא את שם בנו הבכור מנשה כי נשני אלקים את כל עמלי ואת בית אבי.	36346
	וירא יוסף את אחיו ויכירם ויתנכר אליהם, ואיתא בבעל הטורים בקש יוסף לקבל בסבר פנים יפות את	36347
	האחים, ובא המלאך שמצאו תועה והזכירו מיד ויתנכר בגי' ע"י גבריאל, והנה אין גבורה כמו זו של יוסף	36348
	המסוגל להתגבר אף על חמימות הלב והתעוררות הזכרון שבאו לו, לא מאדם קרוץ מחומר אלא ממלך	36349
	כמו גבריאל, שהרי גם לאחר ההתנכרות המעושה שכח ולא זכר דבר מכל העבר ומכל מה שנעשה אתו.	36350
	וירא יעקב כי יש שבר במצרים, ואיתא בבעלי התוספות אדם זקן יושב בביתו ורואה מה יש במצרים,	36351
	ועשרת בניו יוצאין ונכנסים ואינם רואין, ואע"פ שיעקב ובניו נביאים היו, ויוסף לא היה רחוק מהם כי אם	36352
	מהלך ארבעה או חמשה ימים ולא היו יודעין היכן הוא, גם יוסף לא הודיע לאביו שהוא במצרים? שהטילו	36353
	האחים חרם ביניהם וגם שתפו להקב"ה, וליוסף ג"כ השביעו שלא לגלות לזרים, והכתוב מוכיח דכתיב	36354
	הוציאו כל איש מעלי שלא רצה לגלות לזרים.	36355
	למעלה מכוהותינו ומהשגתנו להשיג את גבורתו וגדולתו של יוסף אין ערוך לצדקתו, כי בשעה שהוא	36356
	מעונה ונעלב, בשעה שהוא מצוי בשפלות וביסורים על אנושיים, כשכל אלה באים עליו לא מאנשים זרים	36357
	אלא מן האחים שלו, דבר שכאבו ובושתו כפול ומכופל מאשר מכות ופגיעות של נכרים וזרים, ועוד באים	36358
	עליו אלה שהעליבוהו ופגעו בו ודורשים ממנו עוד סבל, שיסתום את פיו ולא יודיע צערו ברבים, והם	36359
	משביעים אותו שלא לגלות לשום אדם את צערו וחרפתו וכל מה שקרה אותו!	36360
	יוסף הצדיק מקבל על עצמו את התוספת הזו של צער ויסורים מרצונו הטוב, לא מרשה לעצמו להוציא	36361
	אנחות מחמת כאביו ויסוריו, הוא מתאפק ושומר הבטחתו עד הסוף, וכי מוכרח היה להשבע שלא לקרוא	36362
	לעזרה, וכי מוכרח להכנע ולקבל את דרישתם, ובכל זאת יוסף מקבל על עצמו גם שיעבוד זה, הוא שומע	36363
	חרפתו ואינו משיב, הוא שוכח את כל הצרות, ומצוה על עצמו שתתעורר אהבתו אל אחיו כמקדם והוא	36364
	מצליח בכך, כלום יש עוד גבורת נפש גדולה מזו? (מעייני החיים).	36365
		36366
	מאמר תשסז	36367
	ויוסף הוא השליט על הארץ הוא המשביר לכל עם הארץ ויבאו אחי יוסף וישתחוו לו אפים ארצה	36368
	(בראשית מ"ב ו').	36369
	ר' לוי ורבנן ר' לוי אמר כל מי שנא' בו והיה ראה עולם חדש, א"ר שמואל חמשה הן נח אתמול אבנים	36370
	שחקו מים, דא"ר לוי אפילו איצטרובלין של ריחים נמחה במים, והכא ויהיו בני נח היוצאים מן התיבה	36371
	אתמהה? אלא ראה עולם חדש, יוסף אתמול ענו בכבל רגלו ברזל באה נפשו ועכשיו ויוסף הוא השליט,	36372
	אלא שראה עולם חדש, משה אתמול בורח מפני פרעה ועכשיו הוא משקעו בים, אלא שראה עולם חדש,	36373
	איוב אתמול ישפך לארץ מררתי ועכשיו ויוסף ה' את כל אשר לאיוב למשנה, אלא שראה עולם חדש,	36374
	מרדכי אתמול היה מתוקן לצליבה ועכשיו הוא צולב את צלביו, אלא שראה עולם חדש (ב"ר ל').	36375
	והנה לכאורה נח שראה עולם חדש ניחא, כי הלא אחר המבול אחרי השטפון והחורבן, והמחייה והכליון	36376
	החרוץ שבא על האנושות ועל כדור הארץ ועל כל היקום, מותאמת היא האמירה עולם חדש, עולם חדש	36377
	ממש מהות חדשה הן בצורתה והן בתוכנה, חיי בני האדם קבלו צביון חדש ואור חדש, ונח וב"ב היו	36378
	העדים היחידים לעולם החדש!	36379
	אבל מה שייך לומר על שאר הארבעה שכללם ביחד במובן עולם חדש, העולם הלא כמנהגו היה נוהג, אלא	36380
	שהם בחייהם הפרטיים והציבוריים התרחשו להם כמה וכמה מאורעות כבירים וגילויים חדשים, אבל	36381
	העולם כולו בצביונו נשאר, אלא שמשמע מזה שהנסיגות וההתלבטויות שעוברים על האדם בימי חלדו,	36382
	מרוממים אותו ונותנים פנים חדשות לכל הוויתו ולכל ערך הסתכלותו בעולם, אותו העולם שמלפני	36383
	היסורים והנסיגות מתחדש ומתגלה בצורה חדשה, ומה שנעלם מעיניו לראות מלפני הנסיגות הרי מתגלה	36384
	לפניו לאחר כך.	36385

הוא המנוסה מתרומם ואתו מתרוממת כל ההווייה והיצירה, ההווייה והיצירה הולכים ונפתחים לפניו	36386
לרווחה, והוא ממש רואה ותופש דברים רוחניים עילאיים מה שבשום פנים לא היה יכול לראות מקודם,	36387
היסורים והעינויים מפתחים את חיכו לטעום ולהרגיש ואת עיניו לראות, ואת כל בשרו לחזות בגילויים	36388
אלוקיים שתומים מעיני בן אדם רגיל, עולם חדש.	36389
מספרים על בעל הלבוש שלכן זכה להשם הזה, היות ואירע לו פעם נסיון נורא, פעם אחת נזדמן לבית	36390
מטרוניתא אחת לרגלי קשריו המסחרים ופרנסתו, והיא את יופיו ותארו חמדה ועברה עליה רוח שטות	36391
ותבעתו לעבירה, והוא כדי להשתמט ולברוח מהעבירה, דחה אותה באמתלא שהוא צריך לרגע להיפנות,	36392
ונכנס לבית הכסא וטינף וליכלך את עצמו עד צווארו, וככה התחמק וברח החוצה וניצל מן אסון נורא.	36393
אח"כ הודיעו לו בחלומו שלרגלי עמידתו בנסיון הכבד הזה, שהציל את נפשו ע"י טינוף ולכלוך בגדיו	36394
ולבושו, יזכה להארות חדשות בהבנת התורה וללבושים חדשים לבושי אור עליון וכך היה, הוא הרגיש	36395
כאילו רוח"ק שרתה עליו, והתחיל לחבר ספרים רבים בקראם בשם לבושים, זהו דוגמא של התלבטות	36396
איומה ועמידה בנסיון המרוממת את האדם, עד כדי ראייה חדשה של עולם חדש, ואשרי היודע להתחזק	36397
כשקיתון הנסיונות והייסורים נשפך עליו, ושכר עמידה בנסיון זהו גילוי עולם חדש. (אור הנפש).	36398
	36399
מאמר תססה	36400
ויוסף הוא השליט על הארץ הוא המשביר לכל עם הארץ ויבאו אחי יוסף וישתחוו לו אפים ארצה	36401
(בראשית מ"ב ו').	36402
יוסף נטרד מבית אביו בן שבע עשרה שנה, והיה בן זקונים לאביו אשר אהבו מכל בניו, ובודאי היתה	36403
נפשו קשורה באביו, וידע שאביו מתאבל עליו מאוד ומאשים את עצמו ברעתו של בנו, ונדע מנפשנו כמה	36404
משתוקק כל אחד לשמח את אביו וכל בני משפחתו בבשורה טובה, ובפרט במקרה כזה אשר קרה ליוסף,	36405
ואחרי שלש עשרה שנה מיום הפרדו מאביו, אחר אשר נעשה למושל בכל ארץ מצרים ובלעדו לא ירים	36406
איש את ידו ורגלו, והיה בטובה גדולה ובכבוד היותר גדול בעולם, ועלה למרום ההצלחה והאושר, אחרי	36407
צרותיו הרבות אשר ברזל באה נפשו, וכל משברי וגלי הים של פגעים רעים עברו על ראשו.	36408
הנקל לנו לצייר כמה גדולה תשוקתו של יוסף לבשר את אביו כי עודנו חי, וכי הוא מושל בכל ארץ	36409
מצרים, ידע שאביו בצער ואבל גדול עליו, גם היה לו לפחד פן ימות מצער ומזקנתו באבלו, ולא יראה	36410
בכל הטוב אשר עשה אלקים לנפשו, והנה היה אפשר ליוסף מיד שעלה לגדולה, לבשר את אביו ואת אחיו	36411
בבשורה הטובה הזאת, ויתקדש ש"ש בתוך בנ"י לראות ישועתו של הקב"ה ושוא תחבולות אדם.	36412
הנה יבין כל אחד שלא יצויר תשוקה יותר גדולה בעולם, מתשוקתו של יוסף לשמח את אביו בשמחתו	36413
הגדולה והנפלאה, והנה איך אפשר לעלות על הדעת שיוכל יוסף למשול ברוחו ולהתאפק, לא שבוע ולא	36414
חודש כי אם מספר של תשע שנים, להיות מושל בארץ מצרים ולאב לפרעה ולאדון לכל ביתו, ולעצור	36415
ברוחו מלהודיעו לאביו, עת שאביו שוכב בשק ותענית ובוכה ומתאבל עליו.	36416
אמנם ידענו שהיה ליוסף טעם כמוס בזה אז מפני שראה שלא נתקיימו עוד חלומותיו, או מטעם אחר	36417
הנמצא בספרים, ומפני טעמו ונמוקו שהיה לו היה בכחו להתאפק ולסבול יסורי נפש כאלו, אשר מרעיש	36418
ומפחיד כל לב לשמע מדת גבורת סבלנותו של יוסף, אשר גבורה כזו יאות למלאך ולא לבו"ד.	36419
	36420
ולא די בזה כי אם מאיזה טעם שהיה לו הרהיב בנפשו לעשות לאביו היקר לו מכל חמודות העולם, מעשה	36421
אכזרי מאוד להוסיף צער על צערו ויגון על יגונו, לאסור את שמעון ולדרוש את בנימין כדי שיתקיים	36422
החלום ואחד עשר כוכבים משתחווים לי, וידע היטב כמה יצטער אביו על זה, וכל זה היה בכחו לעשות	36423
לאביו הזקן אשר אהבו כנפשו, הנה ראינו בתורתנו הק' כמה ראוי לאדם להיות גבור ואמיץ כח למלאות	36424
תורת שכלו ולא לסור ממנו ימין או שמאל, וידע כי זה כל האדם לבלתי עבור על דעתו ושכלו משום דבר.	36425
ואשר נלמד מענינו של יוסף הוא אור גדול, לדעת מה זה ספר בראשית אשר אין בו כי אם מצות שלש אך	36426
ספורי מעשיות לרוב, ואמרו חז"ל יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים, הנה אומרים בברכת ק"ש	36427
תורת ומצות חקים ומשפטים אותנו למדת, מה זאת תורה זולת מצות חקים ומשפטים הלא זאת כל התורה	36428
כולה? אכן ענין תורה מורה על הדעות הישרות ועל המדות הטובות, ועל כל מנהגים הטובים ועניני דרך	36429
ארץ, והצדקות וגמ"ח ועל כל מיני העבודה והיראה והאמונה ובטחון, אשר המה יסודי כל התורה כולה...	36430
זאת היא הוראת 'תורה' ולזה מיוחד ספר בראשית, אף שלומדים הענינים האלו מכל התורה, ומפני	36431
שדברים האלו המה חובות הלבבות, אשר המה בלי תכלית לכל הדעות הישרות ולכל דרכי ה', והינם	36432
היסודות לכל התורה והעבודה, ע"כ אמרו שחביבה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים.	36433
הנה בארנו עתה רק דבר אחד לבד אשר ראינו בסיפורו של יוסף, ואשר לא מצאה התורה לנכון גם לדבר	36434
מזה, ולציין הפלא הגדול אשר ראינו במנהגו עם אביו ואחיו, וממנו נלמוד לכל הדברים אשר בא בענינו	36435

של יוסף, כמה דברים גדולים ונפלאים צפונים בהם, ואשר יש ללמוד מהם דברים נשגבים בדרכי המדות	36436
ודרכי האמונה והבטחון, וזה הוכחה לכל ספר בראשית לכל הספורים והמעשיות הכתובים בו, שהמה לא	36437
מעשיות פשוטים כי אם תורות גדולות עד מאוד, אשר נלמוד מהם הדברים הגדולים הדרושים לנו לחיינו	36438
בשני העולמים.	36439
ואשר נלמוד למעשה מענינו של יוסף מאשר דברנו עתה, הוא לדעת שאין ראוי לאדם לבטל עניניו	36440
הרוחניים מפאת אהבתו לקרוביו ואוהביו, כמו הבן האהוב להוריו יתכן שימנע מלנסוע למקום תורה מפני	36441
אהבתו אותם לכל הניחם עוזבים ומתגעגעים עליו, ויבחר להיות עמם ביחד מלעוזבם ולהיות גולה למקום	36442
תורה, אף שיסבול מזה נזק גדול בנפשו ובתורתו, הנה למדין אנחנו מענינו של יוסף, שאין ראוי לעשות	36443
כזאת לבטל עניני נפשו מפני אהבת ההורים, שהענינים הרוחניים של אדם קודמים לכל.	36444
וראוי לדעת בענין זה כלל גדול, שהדבר הנחוץ לאדם לעשות לתועלת נפשו, הוא דבר אשר אי אפשר	36445
להעבירו ולבטלו בשום אופן, ואם יגיע מזה איזה צער לאוהביו ולבני משפחתו, ידע שהצער הזה המגיע	36446
להם מסיבתו נחשב כנעשה בידי שמים וגזירתו של מקום ב"ה הוא, ויבוא להם הצער אף אם ימנע את	36447
עצמו וימשוך את ידו למלאות חובת נפשו ויפסיד בשנים, האחד שיפסיד תועלת נפשו, והשני שהצער אשר	36448
ראוי לבוא להם יבוא עכ"פ, ויהיה ענינם כאשר אמר פפוס לר' עקיבא אשריך ר' עקיבא שנתפסת על	36449
דברי תורה, אוי לפפוס שנתפס על דברים בטלים, שטוב להם שיבוא צערם מפאת תורתו שלו ולא	36450
מדברים בעלמא.	36451
ע"כ נלמוד מענינו של יוסף, שמה שצריך האדם לעשות לעניניו הרוחניים יעשה, ולא ישגיח על הצער	36452
אשר יגיע מזה לבני משפחתו, שדבר הגדול והנורא אשר התנהג יוסף עם אביו ואחיו, היה בודאי מפאת	36453
עניניו הרוחניים, אין הבדל מפני איזה דבר עשה זה, אבל נדע בודאי שעשה כל זה מפאת טעם רוחני, וסבב	36454
לאביו צער גדול ונורא אשר לא יכילהו כל רעיון.	36455
אולם כיון שראה שצריך להתנהג כך מפאת עניניו הרוחניים, ידעו שצערו של אביו ואחיו הוא גזירתו של	36456
מקום ב"ה, ואין עצה ותחבולה להנצל ממנו ויבוא להם עכ"פ, ולא יועיל מאומה באהבתו ובחמלתו עליהם,	36457
ע"כ התנהג עם אביו בדרך אכזרית אשר לא היה ראוי לנפשו העדינה של יוסף, המוריד דמעות ובוכה	36458
כאשה רכת הלב כנזכר בתורה. (יסודי הדעת).	36459
	36460
מאמר תשסט	36461
ויוסף הוא השליט על הארץ הוא המשביר לכל עם הארץ ויבאו אחי יוסף וישתחוו לו אפים ארצה	36462
(בראשית מ"ב ו').	36463
אמר רב ששת כל שאינו מונע הלכה מפי תלמיד זוכה לברכות כיוסף שנא' וברכה לראש משביר, ואין	36464
משביר אלא יוסף שנא' הוא המשביר לכל עם הארץ (סנהדרין צב.), מטבעו של האדם האוצר בתוכו	36465
כוחות רוחניים, להיות נוטה להפיץ מעיינותיו ולגלות את כוחותיו, אך דוקא בחוגים בעלי רמה רוחנית	36466
ידועה, בעלי השכלה יותר גבוהה, שמוכנים לתפוש רום דבריו ורעיונותיו, מבכר הוא להיות מודריך ומחנך	36467
לתלמידיו בעלי הכשרה יסודית, המוכנים לספוג את דקות רעיונותיו ורמזי חידושי התורניים.	36468
אבל קשה לו במדת מה להשפיל את עצמו, להיות לו שיה ושיג עם פעוטות ודרדקים להציעדם ולנהלם	36469
לאטם לרגל ההבנה, ויש שחושבים מדרגה זו גם לנחיתות ופחיתות הכבוד, בבחינת זקן ואינה לפי כבודו,	36470
ומה גם שמלאכת ה' זו דורשת מדת סבלנות עד אין סוף, והתוצאות וההישגים לכאורה קטנים הם מאוד,	36471
וההכרה וההערכה מצד הצבור הוא מן הפחותה ביותר, ואפילו יחס של זלזול ולעג מלווים את אלה	36472
המדריכים הגדולים, המשפילים את עצמם להדרכת וטיפול הקטנים.	36473
יש שמשווים מלאכה זו לגידול דובים, הדוב כידוע התפתחותו וגידולו איטית והדרגתית מאוד, ורק אחרי	36474
חמש עשרה שנים ניכר גידולו, והרבה מאוד שאינם בוחרים בגידול דובים, מה שאין כן הגדול שמלמד	36475
ומנהיג גדולים, הקהל יודע ומעריך את עבודתו, וקושרים לו כתרי תודה והכרה, מלבד ההנאה העצמית	36476
שמבינים וסופגים את דקות רעיונותיו וחידושי העמוקים.	36477
אבל האמת הוא שלהיות ראוי ללמד את הגדולים, ראוי והגון רק זה שטרח והתנסה את הקטנים, הזוכה	36478
והמצליח את הקטנים ערובה לו שיזכה ויצליח את הגדולים גם כן, את העונג האמיתי של הרבצת התורה	36479
משיג, רק מי שמוסר נפשו ללמוד וללמד אף בלא ציפיה להוקרה והנאה מידיה, ועליו נאמר נוצר תאינה	36480
יאכל פריה, ואמרו חז"ל למה נמשלה תורה לתאינה, שרוב האילנות הזית והגפן נלקטין כאחד, והתאנה	36481
נלקטת מעט מעט, כך התורה היום לומד מעט ולמחר הרבה (במר"ר כ"א).	36482
כמה סבלנות דרוש לו לאותו הנוטע תאינה עד שיראה פירותיה, העצל והנמהר ימנע מנטיעות תאינים,	36483
רוצה הוא לראות בפרי עמלו תיכף ומיד, צמא הוא מאוד להנאה בקפיצת הזמן, ואין לו סבלנות לחכות עד	36484
סוף הזמן המיועד.	36485

האיש התורני המוסרי האמיתי אינו מתחמק מטיפול והדרכת הקטנים, ומובטח לו שיזכה להיות למנהיגם של הגדולים, איש האצילות וההשפעה לא ימנע תורה מפי תלמידים קטנים, לא יתעצל לגדלם ולחנכם אף בתנאים ונסיבות שאינן לכאורה לפי כבודו ועמדתו, אבל מן השמים יזכוהו להיות לבסוף מנהיג ומשביר אף לכלל הגדולים, להיות מרביץ תורה ברבים, מקהיל קהילות ודורש לת"ח גדולים, אבחנת ערכו האמיתי והמוסרי של המנהיג, הוא יחסו וכשרונו בהנהגתו את הקטנים, ואין בכלל הגדולים אלא מה שבפרט הקטנים.	36486 36487 36488 36489 36490 36491
כל גדולינו האבות והנביאים והחכמים, נתנסו ונבחנו דוקא בענינים פעוטים וקטנטנים, ואין הקב"ה נותן גדולה לאדם עד שבדקהו בדבר קטן ואח"כ מעלהו, הרי לך שני גדולי האומה שבדקן הקב"ה בדבר קטן ונמצאו נאמנים וראויים והעלן לגדולה, בדק לדוד בצאן שלא נהגם אלא במדבר להרחיקם מן הגזל, א"ל הקב"ה אתה נאמן בצאן בא ורעה את צאני שנא' מאחר עלות הביאו, וכן במשה הוא אומר וינהג את הצאן אחר המדבר להוציאן מן הגזל, ולקחו הקב"ה לרעות את ישראל.	36492 36493 36494 36495 36496
האדם השלם כשמוטלת עליו החובה, או כשהוא מתנדב לעשות איזה דבר אף הקטן ביותר, יעשהו בשלמות האפשרית בכל נשמתו ולבו, והפרט הקטן מעיד ומלמד על הכלל כולו, כעין דוגמה נוכל לומר, בית חרושת למחטים שיכול לייצר מחט אחת טובה מתוקנת ומוצקה, סימן שגם אלפי רבבות ומיליוני המחטים שבית החרושת מייצר גם טובות הן וכן ההיפך, ודוגמה פשוטה זו אפשר להשאיל גם על טיבו והנהגתו של איש המוסר והמעלה, איכותו ומסירות נפשו של איש המוסרי במבצעם של דברים קטנים, מעידים על גדלותו וכושר נפשו להיות יוצר גדולות.	36497 36498 36499 36500 36501 36502
קח את יהושע בן־נון איש אשר רוח בו, וביאר אדמו"ר הגה"ח רי"י הורביץ זצ"ל, איש שיש בו רוח להיות מנהיג על עצמו, אדם כזה ראוי להיות מנהיג על הציבור, ורק אדם שידוע להדריך ולמשול על נפשו, ולכוון את כל מדותיו והנהגותיו על פי דרכי התורה, כזה יכול להנהיג ולחנך את הציבור. אמנם ישנם מנהיגים כובשי מדינות ולוכדי ערים, מנצחים על חיילות צבא מלומדי מלחמה, גבורים וחכמים בתכסיסי המילי דעלמא, ברם לכשנסתכל בחייהם הפרטיים, ייראו לעינינו ננסי רוח, קטנטני ההשגה, עבדי טבעם העצמי, אין להם שום ממשל ומשטר כשהדבר נוגע לתאוות נפשם, כשהדבר נוגע לגופם הלהוט אחרי תענוגות חולפים.	36503 36504 36505 36506 36507 36508 36509
יכול הוא כביכול ליצור רושם עז על הציבור, על ההמון ההולך ונמוג בדמיונותיו על גדולת מנהיגו, ואולי יקרה לו ליצור ולבצע מעשים כבירים כלליים, אבל כשהוא מועמד למסור נפשו לטובת היחיד נוהל הוא כשלון ואינו עומד בבחינה, מנהיג כזה אין מנהיגותו מושלמת, רק מי שיכול למסור את נפשו אף כשהתנאים אינם כל כך נאותים ומכובדים בשבילו, ואינו מונע מהשפיל את עצמו להרוות פיו של תלמיד קטן, רק כזה ראוי לבסוף להיות מנהיג ומשביר לכל עם הארץ. (תורת הנפש).	36510 36511 36512 36513 36514 36515
מאמר תשע	36516
וירא יוסף את אחיו ויכרם ויתנכר אליהם וידבר אתם קשות (בראשית מ"ב ז').	36517
יש להשתומם על התנהגות יוסף עם אחיו, אמנם כי חטאו לו וחטאם נורא, אבל אפשר היה לו לעבור על מדותיו מבלי לענוש אותם בעגמת נפש וצרות כאלו כמו שהתנהג עמהם, אמנם אומרים שמאהבתו אל אחיו רצה שיענשו בעוה"ז כדי שיהיו זכאים לעוה"ב, אבל דבר זה אינו מתיישב על הלב, התחת אלקים הוא לבוא עמהן בחשבון עוונות, ומה גם שהוא יהיה המעניש עונשין, שיענש האדם ע"י מלאכים רעים שנוצרו למטרה זו, אבל בשום אופן אין צדיק פועל רע, כי אם במקום שצותה התורה לענוש מיתה או מלקות למחוייב ע"פ דין ותו לא, ועוד יותר לגרום יסורים נוראים לאביו הזקן, כי נקל לצייר עגמת נפשו ומכאוב לבבו באמרו יוסף איננו ושמעון איננו.	36518 36519 36520 36521 36522 36523 36524
ואפשר לבאר דבר זה, כי באמת אף לאחר שמחל להם על חטאם הנורא, בכ"ז לא היה ביכולתו לעקור הטינה מלבו לגמרי, כי עמוק עמוק נטוע הטבע בנפש האדם, ואף כי נמוג לבו אליהם ובכה הרבה פעמים במסתרים, בכ"ז ידע היטב כי א"א שיבליג לגמרי על לבו ושיעקור משורש את אשר עשו לו, ידע והרגיש כי תמיד יהיה איזה דבר החוצץ לאהבה פנימית והטבה גמורה.	36525 36526 36527 36528
וכדי לנקות עצמו מרושם החלאה הזאת, ושיוכל להתנהג עמהם כאח עם אחיו לשעה וגם לדורות, מוכרח היה לעשות נתוח כזה למרות חפצו, שיבואו במדה זו להכיר ולהרגיש עותתם נגדו וגם להפרע מהם מעט, ואז ישפיע עליהם רוב טוב, והאהבה הגמורה תשרור ביניהם כעת ובכלל ישראל כולו אח"כ לעולם, ולא תפריד איזה טינה בין האחים.	36529 36530 36531 36532
אבל אם נרד לעומק הדבר עדיין אין הדברים מתיישבים על הלב, כי הלא כולנו יד שכלנו והרגשתינו מגעת עד כדי להבין מה טוב ויפה היה, לו היה ביכולתו לעבוד על מדותיו, לסבול עלבון ולמחות לגמרי הרושם מלבו, מבלי שיצטרך להכאיב להם ולאביהם הזקן, ורק באשר לא יכול להתגבר על טבעו מוכרח	36533 36534 36535

היה לעשות כן, ועל דבר זה יעמוד כל בר דעת משתומם, אם האבות הק' ויוסף הצדיק א"א היה להם	36536
להגיע למדה הנדרשת לאדם באשר הוא אדם ע"פ עצת ה', א"כ מי איפוא יבוא למדה זו ובעד מי הוא	36537
האמת לאמיתו?	36538
אמנם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא אבל הוא בשגיאה, אם שגיאה בחשבון או מבלי משים לב	36539
ונכשל, אבל לעשות בחשבון ודעת מפני שלא יכול לעשות אחרת, דבר זה קשה מאוד, וגם לא מצינו	36540
שחטא בזה, וע"כ עדיין בזה לבד אינו מתיישב על הלב.	36541
ולא די לנו זה הצער אלא עוד יותר יש להתפלא, כי אחרי שישבו כשבת אחים יחד שבע עשרה שנה,	36542
בראותם כי מת אביהם וייראו מאוד ויאמרו לו ישטמנו יוסף, האם בכל העת הגדולה הזאת עוד לא הכירו	36543
בתומת נפש יוסף הצדיק, ודימו כי שיקר להם בהראותו אהבתו להם, או האם בלתי אפשר גם אחרי כל מה	36544
שעשה והראה להם, להטהר מחלאת השנאה הנטועה אשר לאדם דרכה? אתמהה!	36545
אמנם ידענו כי הסיפור הנמצא בתורה הק' איננו בפשטותו, ונאמר בזוהר הק' וי להני אינשי דאמרי שהוא	36546
לאחזאה סיפריין ומילין דהדיוטא, טפשי דאנשי מסתכלין בלבושא, אבל אית לבושא וגופא ונשמתא	36547
ונשמתא דנשמתא, כל דברי התורה מורים על ענינים נפלאים ונוראים אשר בסוד הבריאה והעולם.	36548
זולת זה אינו מסופר בתורה כל סיפור המעשה שהיה במציאות, התורה תספר לנו רק מה שנוגע לתורת	36549
האמת, שהיא שעשועים של הקב"ה כביכול ושקדמה לעולם, ויתר הדברים שאירעו ושהיו הם הדברים	36550
שדורשים חז"ל, ואשר באמת יש להבין ע"י מה שנאמר גם את אשר לא נאמר בתורה ושהיה במציאות, או	36551
שהיה במחשבת אנשים וכדומה, וכמובן עורים אנחנו ומה נראה חרשים אנחנו ומה נשמע.	36552
רק אור כהה מתנוצץ לעינינו ונראה מה, ומזה נבין כי המה בחכמתם חכמת הנפש וחכמת הדיבור הבינום,	36553
ונתחזקה אצלם ברוח קדשם ידיעת הסיפורים ויתר הדברים מה שלא נאמר בתורה מפורש, ומזה נדון ונבין	36554
בעזרת ה' ית' דרוש שדרשו חז"ל והוא הפלא ופלא!	36555
הנה נא להבין מה שהגדנו כבר, ורק נטפס ונעלה עוד מדרגה אחת בדקות הבנת אותו הטעם גופו ויאירו	36556
דברינו בעה"ת, רופא כי יתן סם מרפא ומזוג בו איזה חלק מארס נחש, כמובן שיתן רק מדה קטנה שלא	36557
יפסיד לגוף, ורק מביא התועלת הנרצה בהיותו ממוזג ביחד עם יתר הסמים הנדרשים, ואם יאמר הרוקח	36558
האי מבין להחסיר החלק הזה, או שיתן תרופה נגדי המנטרלת אותו רעל אולת היא לו, באשר הרופא הוא	36559
היודע מחכמת הרפואה, כי נחוץ הוא ומזוג באופן שלא יזיק.	36560
כן הבורא ב"ה ברא את האדם ממוזג באופן זה, והאדם הוא עולם קטן וכל מה שנמצא בעולם נמצא באדם,	36561
וגם ארס הנחש נמצא בו, אבל צריך שיהא נשאר ממוזג באופן שלא יזיק, אבל חלילה לו להמית איזה כח	36562
מכוחותיו, שאז תחסר נפשו ולא תהיה עליו תורת האדם לפי רצון הבורא ב"ה, שמצא לטוב מאוד בחכמתו	36563
העליונה דוקא בעולם כזה ובבריאה כזו.	36564
וזהו מה שמצינו לחז"ל אשר דבריהם כגחלי אש (יומא כג), כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו	36565
תלמיד חכם, שבאמת אין ראוי וגם אי אפשר להמית לגמרי כח אחד מכוחות האדם, ואם אנו רואים תלמיד	36566
חכם שאינו נוקם ומוחל על עלבונו, והעולם הפשוט חושב שהוא מפני שתלמיד חכם הוא, ולא עוד אלא	36567
שבזה ניכר שת"ח הוא תדע שאינו ת"ח! אל תאמין שנשרש מלבו כל ארס הנחש, שצריך ומוכרח להיות	36568
באדם לפי רצון הבורא.	36569
ומה שאמרתי כי א"א לאדם להשריש כח זה לגמרי, הטעם הוא אמנם ירא אני להגיד ובכ"ז אומר ואין	36570
מגלין אלא לצנועין, אולי משום שגם בהנהגה העליונה כך הוא! כי אף שהבורא ב"ה טוב וסלח, בכ"ז	36571
נקבע בהנהגה שצריך קרבן וידוי ותשובה וכולא מתאחד ומתקשר דא בדא, וא"א לדבר מזה עוד והמבין	36572
יבין.	36573
ואם יאמר האומר מדוע באמת לא נברא האדם שיוכל לבוא למדה טובה הימנה, שיהא בכח בחירתו	36574
להשריש הכח הזה לגמרי, זה לא יקשה כלל ואין לנו עוד רשות להתבונן, כי זהו מה למעלה ומה למטה מה	36575
לפנים ומה לאחור שאין רשות לשאול, וכל חכמת האמת וטעמי התורה התחלתן הוא רק כשרצה המאציל	36576
ב"ה, ואנו מדברים רק לפי הרצון שרצה לברוא העולמות באופן כזה וכענינים אלו שנמצאו בבריאה, זולת	36577
זה אין לנו עסק כלל! וא"א לנו לדבר מזה, שכל מציאותינו אינה אלא לפי הבריאה שהיא לפי הרצון, ורק	36578
הרצון לבד הוא מציאות הבריאה.	36579
ולפי מה שבארנו נתרומם עוד מדרגה ע"פ מה שנתחדש לנו, שיותר מזה לוותר הוא גרעון לתלמיד חכם,	36580
וגם א"א לפי טבע הבריאה שהוגבלה מאת הבורא ב"ה, ונפש גדולה כמו של יוסף הצדיק, אפשר שתכיל	36581
בקרבה כוחות מכוחות שונים הסותרים זה את זה, ולא יבינם בעל שכל פשוט, ובכך אף כי לבו רחש להם	36582
אהבה יתירה, ונפשו היתה משתפכת בראותו בצרתם, בכ"ז נמצא מקום גם לכח הנקמה במדה שהסברנו,	36583
שהוא ג"כ כח אחד מכחות האדם הנברא, ורוחב לב נכון אין חקר!...	36584

ומעתה הלא נבין מה שהיו אחיו יראים ממנו שיבוא בחשבון עמהם ככל אשר גמלו אותו, אף כי לא נכחדה	36585
מהם מדת אהבתו אליהם, בכ"ז חששו אולי לא פייסו אותו עדיין כליל, ואז צריך ומוכרח ת"ח להתחשב	36586
עמהם עד שיפייסו אותו, רק שלא רצה לצער את אביו, אבל הם הרגישו עוותתם מאוד, וחשבו שבודאי לא	36587
יצאו חובת פיוס לעון נורא כזה, ומצאו לנכון להתנפל לפניו ולבקש, אנא שא נא פשע אחיך וחטאתם כי	36588
רעה גמלוך.	36589
ויש לראות בזה דבר נפלא המתאים לכל מה שהגדנו, שנאמר ויאמרו לו ישטמנו יוסף והשב ישיב לנו את	36590
כל הרעה, ועי"ש רש"י לו ישטמנו — שמא ישטמנו, ואין לו עוד דומה במקרא, ופי' רש"י כן משום שלפי	36591
הפשט הנראה אי אפשר לפרש אחרת, אבל לפי מה שהסברנו אין לנו לחדש מזה הוראה חדשה על מלת	36592
לו, אלא באמת הוא אם כמו שמורה במקום אחר, כי היו מסתפקים עוד שמא לא התפייס, וא"כ השב ישיב	36593
כדין תלמיד חכם, ויאמרו לו ישטמנו יוסף היינו אם עוד לא יצא מלבו באשר לא פייסנו אותו עוד כראוי,	36594
אז והשב ישיב לנו את כל הרעה, היינו שבודאי לא יוותר וכל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו	36595
תלמיד חכם. (שעורי דעת ב' שעור י"א).	36596
	36597
מאמר תשעא	36598
ויכר יוסף את אחיו והם לא הכרהו (בראשית מ"ב ח').	36599
בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים, בשעת הגאולה תתברר האמת שבכל מהלך הענינים בכריאה,	36600
וכמו בחלום חי האדם בדמיונו ומשלה עצמו בכל מיני ענינים, כך יראו חיי העבר בגאולה העתידה לבוא	36601
בע"ה, ונכיר אז את השקר והטעות שנמצאים אנו בו ממש כבטעות של חלום, אחת מהטעויות היסודיות	36602
שתתגלנה היא הטעות בהבנת יחוד ה' בבריאה.	36603
חיים אנו בהכרה מוטעת כי האדם בעלים על עצמו, יש לו כוחותיו הנפשיים והגופניים בידי והוא פועל	36604
בהם כרצונו, אולם האמת היא כי רצון ה' המהוה את כל הבריאה כולה מאין ליש תדיר, הוא המהוה	36605
ומוציא לפועל את כוחותינו, וכל מחשבה דיבור ומעשה הכל קיים ברצון הבורא וגזרתו, ולאדם אין כל	36606
בעלות בזה, ורק נקודת בחירה עומדת לפניו שיבחר בעצמו בטוב או ברע, וכמ"ש החוה"ל בשער הבטחון,	36607
כי הבורא יתברך הניח ברשותנו בחירת עבודתו והמרותו כמו שאמר ובחרת בחיים, ולא הניח ברשותנו	36608
השלמת המעשה בעבודה ובעבירה, אלא בסיבות שהם מחוץ לנו עי"ש.	36609
ויש להוסיף כי כל ענין הבחירה הוא כלפי האדם עצמו הנמצא במצב של בחירה, וזו עבודתו והצלחתו	36610
כשיבחר בטוב, אולם אליבא דאמת נעשה אך ורק רצון ה', כל מחשבה והרהור הכל נעשה ברצונו יתברך	36611
בעיתו לפי חשבון שמים, הרגשתו המוטעת כאילו הכל תלוי ברצונו והוא השולט בכוחותיו ומעשיו, דומה	36612
להרגשת החולם בעת חלומו שבהקיצו ימצא כי אין כל ממש בחלום, וכך לעתיד לבוא תתגלה לנו השגחת	36613
שמים ויחוד הבורא בעולם.	36614
אמנם כבר עכשיו חייבים אנו לחיות לאור האמת הזו ולהתאימה לאורח חיינו, לא לטעות בהכרת שקר של	36615
כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, לדעת כי לא לקלים המרוץ ולא לגיבורים המלחמה, וגם לא לחכמים	36616
לחם וגם לא לנבונים עושר (קהלת ט'). אין המעלות קנין קבוע באדם תמיד הם בגדר מתנת שמים, גבורת	36617
הגיבור ומירוץ הקלים פועלים אך ורק ברצות ה' שיפעלו.	36618
ובשעה שאין הבורא רוצה אזי נאבדת קלותו של הקל וגבורתו של הגיבור, עיין בפרש"י שם שלא עמדה	36619
לעשאל קלותו משהגיע פקודתו, לאבנר גבורתו משהגיע יומו עי"ש, ואין לאדם אלא מטרה אחת בעבודתו	36620
להצליח בבחירתו להתאים עצמו לרצון ה', דהרי רצון ה' יוצא בין כה וכה בין אם יבחר בטוב או ברע,	36621
ורק האדם הוא נפסד בזה שבחר ברע, ופשוט הדבר שצריך תמיד לחפש את רצון ה' ולבחור בו.	36622
ולאור דברים אלו נבין את הפלא הגדול, כיצד לא הכירו יעקב ובניו את יוסף, והרי כל מצרים רעשה	36623
מהמאורע כי עבד עברי נעשה למשנה למלך, וידיעה כזאת ודאי שעוברת לארצות השכנות ג"כ, ואחי יוסף	36624
לא הכירו את אחיהם שנפרד מהם בגיל שבע עשרה, וכי גידול זקן יוצר שינוי כה גדול שאי אפשר להכיר	36625
אח? דרך העולם שמכירים אדם גם לאחר שגידול זקן, וביחוד בני יעקב שבטי י"ה שודאי היתה להם	36626
טביעות עין גדולה.	36627
וכן מה שראו כי אין המשנה למלך אוכל יחד עם המצרים כיון שהוא עברי, וכל הניחושים שלו בידיעת	36628
פרטי חייהם, מכתו של מנשה במאסר שמעון ורקיעתו בקרקע להשקיט שאגת יהודה, שהכירו מכוחו כי	36629
הוא מבני משפחתם כדאיתא במדרש, ואפילו יעקב אבינו ששמע מבניו על התנהגות המשנה למלך וידיעתו	36630
את פרטי חייהם, וידע מחלומותיו של יוסף ושיבואו אביו ואחיו להשתחוות לו, ואביו שמר את הדבר	36631
פרש"י ממתין ומצפה מתי יבוא, אעפ"כ לא העלה על דעתו כי המשנה למלך הוא יוסף בנו.	36632
וכן כל השתלשלות המאורעות של המלכת עבד עברי השנאו למצרים, ופרעה עושה אותו למלך בפועל	36633
רק הכסא אגדל ממך, ויוסף נעשה אב לפרעה אדון לכל ביתו ומושל בכל ארץ מצרים, וכי שייך בדרך	36634

הטבע שאדם נכרי יגיע במדינה זרה למעמד כזה, ועוד עבד בעל שם רע, וכך יחזיק מעמד שמונים שנה	36635
בלי שיתקוממו נגדו כדרך העולם, להיכן נעלמה גאות פרעה וקנאת שרי פרעה.	36636
ובהכרה רואים אנו את יד ה' המסובבת ומנהיגה את העולם לתכליתו, וכל כוחות האדם כפופים לרצון ה',	36637
ברצותו נעלמת הבנתם של יעקב ובניו להכיר את יוסף, וברצותו נהפכים לב מלכים ושרים בצורה משונה	36638
ובלתי טבעית, כדי שתצא לפועל התכלית והכונה לפי רצון ה', שלח לפניו איש לעבד נמכר יוסף, ענו	36639
בכבל רגלו ברזל באה נפשו עד עת בא דברו אמרת ה' צרפתהו, שלח מלך ויתירהו מושל עמים ויפתחהו,	36640
שמו אדון לביתו ומושל בכל קנינו, לאסור שריו בנפשו וזקניו יחכם.	36641
הכל נפעל משמים וכשצריך אז עבד נהפך לאדון ומושל, ונפשם של שרים אסורה אליו, והוא המחכים את	36642
זקני מצרים וחכמיה, ואין פוצה פה ומערער, האחים לא מכירים את אחיהם, רואים מהלך מאורעות	36643
משונים ומצב בלתי מובן, אולם האמת היא כי הכל מותאם ומושלם להוציא לפועל עצת ה'.	36644
איתא במדרש (ב"ר פ"ה) ויהי בעת ההיא, ר' שמואל בר נחמן פתח, כי אנכי ידעתי את המחשבות, שבטים	36645
היו עסוקים במכירתו של יוסף, ויוסף היה עסוק בשקו ותעניתו, וראובן היה עסוק בשקו ותעניתו, ויעקב	36646
היה עסוק בשקו ובתעניתו, ויהודה היה עסוק ליקח לו אשה, והקב"ה היה בורא אורו של משיח, בני אדם	36647
רואים מאורעות שונים ולא מכירים ההתאמה שביניהם, אולם למעשה הכל מותאם לתכלית אחת כרצון	36648
ה', מכירת יוסף מביאה להוריד את יהודה מגדולתו, והוא נפרד מאחיו ועסוק ליקח לו אשה, ולמעשה	36649
המסובב של המאורעות הוא רצון ה' לברוא אורו של משיח.	36650
וכן יעקב בא בתביעה לבניו למה הרעותם לי, ולמעשה הכל מסובב משמים לתכלית מכוונת, רצון ה' הוא	36651
המפעיל ומכוון הכל, והכל מותאם לרצון זה, אולם האדם אינו מכיר זאת, והבנתו בנויה רק על הסיבות	36652
הנראות לעיניו, ובאים פרשיות התורה ללמד אותנו כי טועים אנו בהבנת החיים, וכי הכל אך ורק ביד ה',	36653
ברצותו שונאים המצרים את ישראל, וברצותו נהפך לבם, וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאלום, כל	36654
זמן שלא נגמרה גזרת ועבדום ועינו אותם קיימת שנאה, וכשמסתיים זמן הגזרה נהפך לב המצרים לטובה.	36655
אין כל שלטון לכוחות טבעיים, הכל נפעל אך ורק ברצון ה', וחייבים אנו להשריש הכרה זו בנפשנו,	36656
וכדברי האורחות חיים להרא"ש, לבטוח בה' בכל לבבך ולהאמין בהשגחתו הפרטית, ובוזה תקיים בלבבך	36657
היחוד השלם בהאמין בו, כי עיניו משוטטות בכל הארץ ועיניו על כל דרכי איש עי"ש, כל תנועה כל דיבור	36658
ומחשבה כל טובה או פגע הכל אף ורק מידי ה' ורצונו, הכרת אמת זו צריכים אנו לחזור ולשנן לעצמנו	36659
תמיד עד שתקבע בנו, ונזכה לשינוי דרכנו בחיים לחיות לאור האמונה ויחוד ה'. (קובץ ענינים).	36660
	36661
מאמר תשעב	36662
ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם להם ויאמר אלהם מרגלים אתם לראות את ערות הארץ באתם	36663
(בראשית מ"ב ט').	36664
העיר בזה הרמב"ן, שהיה יוסף הצדיק כ"ב שנה במצרים ולא הודיע לאביו, ויעקב התאבל על בנו ימים	36665
רבים, והרי מארץ כנען ועד מצרים היה הליכה של ששה ימים, ואנשים רבים עוברים מהכא להתם, ובנקל	36666
יכול היה להודיעו, ובפרט שהיה יוסף שליט במצרים, ואין מעצור בידו לעשות כל אשר חפץ, והיאך לא	36667
חשש לגודל צערו של יעקב, ודאי היה גדול מאוד רצונו של יוסף להסתופף בצל קורתו של יעקב, ומדוע	36668
לא חזר לבית אביו.	36669
עוד כתב הרמב"ן הטעם מדוע ביקש יוסף להביא את בנימין, ופירש שם כי בראות יוסף את אחיו	36670
משתחיים לו ראה שחלומותיו מתגשמים, והבין שיש פה מהלך נפלא ורצה שיתקיימו חלומותיו באופן	36671
מושלם, ולכן הביא את בנימין כדי שהחלום יתקיים.	36672
אך באמת עדיין אינו מבואר כל כך, מהו החשיבות הגדולה בענין קיום החלומות, שעבור התגשמותם כדאי	36673
שישאר במצרים שנים רבות ללא קשר עם בית אביו, והרי בעודו במצרים שכח את בית אביו וכמ"ש, כי	36674
נשני אלוקים את כל עמלי ואת כל בית אבי, האם כל זה כדאי עבור קיום החלומות, וביותר שהרי לא ידע	36675
יוסף כמה זמן ימשך עד שיראה בהתגשמות החלום, וכל אותו זמן גבר מאוד צערו של יעקב אבינו ע"ה,	36676
ומדוע לא חשש לכך יוסף הצדיק.	36677
חזינן מהכא שכל מעשה בבריאה, אין דבר הנעשה ללא ענינים עמוקים העומדים אחר זה, כל הנעשה	36678
בבריאה הוא רק לבוש גשמי, ומאחרי זה נמצאים ענינים רוחניים עמוקים שאין לנו הבנה וידיעה בהם,	36679
ומכיון שראה יוסף הצדיק שהחלומות אמיתיים, א"כ קיום החלומות הוא קיום דבר ה', ואין לנו לחשוב מה	36680
מטרה יש בקיום החלום שאחיו ישתחוו לו, שכיון שקיום החלום הוא דבר ה' בודאי טמון בזה דברים	36681
חשובים ונעלים, ואף שיפסיד רבות בהשתדלותו לקיום החלום שעזב כ"כ שנה את בית יעקב אע"ה, מ"מ	36682
מחובתו לעשות זאת כיון שבכך יתקיים דבר ה' והרי זה תורה ממש, וזה ענין השגחה פרטית שכל מעשה	36683
בבריאה הוא דבר ה', ומכיון שכך חובה שיתקיים כי לא יתכן שיצא דבר ה' לבטלה.	36684

ומזה עלינו ללמוד דעה להכיר בחשיבות כל מעשי האדם, איתא בגמ' (סנהדרין לז.) בשביל יחיד נברא העולם, ואין הכונה שהעולם נברא רק עבור חיי אותו היחיד, אלא שעבור מעשה אחד של יחיד נבראת כל הבריאה כולה, וראה מה שכ' הרמח"ל (דעת תבונות כ"ד), שאדם הראשון חכם גדול היה ואם היה עומד באמונתו ולא היה מתפתה אחר יצר הרע, אלא אדרבה היתה מתחזקת בלבו האמונה הזאת, ואז היה נקרא שהשיג היחוד עליון והיה די, כי אין צורך אלא שידעוהו והרי ידעוהו, נמצא שכל הבריאה היא תוצאה ממעשה אחד של אדם הראשון שלא עמד בנסיון ונתפתה לנחש, הרי לנו להדיא כמה חשוב כל מעשה ומעשה של האדם.	36685 36686 36687 36688 36689 36690 36691
וכענין זה מפורש בנפש החיים (שער א' ב) שכתב, וענין מה שהוא יתברך נקרא בעל הכוחות, כי לא כמדת בשר ודם מדת הקב"ה, כי האדם כשבונה בנין אין הבונה ממציא מכוחו העץ, רק שלוקח עצים שכבר נבראו ומסדרם בבנין, ואחר שכבר סדרם לפי רצונו עם שכוחו הוסר מהם עכ"ז הבנין קיים, אבל הוא ית"ש כמו בעת בריאת העולמות כולם בראם והמציאם הוא יתברך יש מאין בכחו הב"ת, כן מאז בכל יום וכל רגע ממש, כל כח מציאותם וסדרם וקיומם תלוי רק במה שהוא ית"ש משפיע בהם ברצונו יתברך, וכל רגע כח אחר חדש, ואילו היה יתברך מסלק מהם כח השפעתו אף רגע אחת כרגע היו כולם לאפס.	36692 36693 36694 36695 36696 36697
כן בדמיון זה כביכול ברא הוא יתברך את האדם, והשליטו על רבי רבבות כוחות ועולמות אין מספר, ומסרם בידו שיהיה הוא המנהיג אותם על פי תנועת מעשיו דבוריו ומחשבותיו וכל סדרי הנהגותיו, הן לטוב או להיפך ח"ו, כי במעשיו ודבוריו ומחשבותיו הטובים, הוא מקיים ונותן כח בכמה כוחות ועולמות עליונים הקדושים, וכמאמרם ז"ל (ברכות סד.) אל תקרא בניך אלא בוניך, כי המה המסדרים עולמות העליונים כבונה המסדר בנינו ונותנים בהם רב כח.	36698 36699 36700 36701 36702
ובהיפוך ח"ו על ידי מעשיו או דבוריו ומחשבותיו אשר לא טובים, הוא מהרס רח"ל כמה כוחות ועולמות עליונים הקדושים לאין ערך ושיעור, והיינו 'צלם אלוקים' שכמו שהוא ית"ש הוא האלוקים בעל הכוחות הנמצאים בכל העולמות כולם, מסדרם ומנהיגם כל רגע כרצונו, כן השליט רצונו יתברך את האדם שיהא הוא הפותח והסוגר של כמה אלפי רבואות וכוחות ועולמות, ע"פ כל פרטי סדרי הנהגותיו בכל עת ורגע ממש עי"ש פ"ג.	36703 36704 36705 36706 36707
ולאחר שנתבאר לן שבכח כל מעשה ומעשה לבנות עולמות שלמים או ח"ו להרסם, מעתה יובן שפיר הא דיוסף הצדיק דאג בכל כוחותיו שיתקיימו חלומותיו, שאין קיום החלומות מעשה בעלמא אלא טמונים בזה כוחות ועולמות לאין שיעור, ובודאי שרצה יוסף בכל מאודו לחזור לבית אביו, והוצרך לשבירת הרצון בכל שעה ושעה והכל כדי שיתקיימו החלומות, ובאמת היינו דאמרינן (זוהר פ' אחרי), אורייתא קוב"ה וישראל חד הוא, וכשם שבמעשה הקב"ה אין תכלית וגבול לעומק הענינים הכלולים בה, כן אף במעשה כל איש מישראל כמבואר בנפש החיים ודו"ק.	36708 36709 36710 36711 36712 36713
והדברים מפורשים בספר דעת תבונות וז"ל, מציאות האדם חכמה עמוקה בלא תכלית, שאין שום דבר לבטלה והכל עומד ע"פ היסודות בעבודת האדם, וכל המרכבה תלויה במעשי האדם שיתקן כל החסרונות שבבריאה, וכולם דברים עמוקים ועצומים מאוד, והנה אמנם רצה רצון העליון שיהיה יד האדם מגעת לכל הענינים הרמים האלה שכולם מתנועעים בתנועת האדם עי"ש בארוכה.	36714 36715 36716 36717
לו היו יסודות אלו ברורים לנו היה כל מהלך חיינו משתנה, ולא היינו נופלים ביאוש ושברון לב, בידוענו איזה כוחות טמונים בכל פעולה שאנו עושים, כמה שטות נמצא באדם בעת ששם עסקו בדברים בטלים ומפסיד באותה שעה כמה ענינים גדולים הכרוכים בתקון כל העולמות, וכמ"ש חז"ל (קידושין לט:) אין לך מצוה קלה שאין תחיית המתים תלויה בה.	36718 36719 36720 36721
ובאמת דהערה זו אפשר להתבונן ולראות בנס חנוכה, שהיו כלל ישראל נ"ב שנה תחת גזירות איומות ונוראות להשכיחם מתורתך, וכאשר בא מתתיהו כהן גדול ויצא למלחמה, ועל ידי התעוררות זו נתהפך הכל מרעה לטובה, ונתן הקב"ה כח ונצחו את היונים, ואע"ג שהיו עוד צדיקים בימי מתתיהו מ"מ היתה חסרה להם אותה התעוררות, ורק ע"י מתתיהו זכו לכל הטוב, חזינו להדיא כמה כוחות וענינים טמונים במעשה של כל יחיד ויחיד, וזו מן ההערות שעלינו להתעורר ולהתחזק מהם מענין נס חנוכה.	36722 36723 36724 36725 36726 36727
(תורה ודעת).	36727
מאמר תשעג	36728 36729
ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם להם ויאמר אלהם מרגלים אתם לראות את ערות הארץ באתם (בראשית מ"ב ט').	36730 36731
חלום אחד מששים לנבואה (ברכות נז:), הרמב"ם ז"ל (במו"נ ח"ב ל"ח) אומר שאחת הסגולות שהנביא צריך להצטיין בה ולהכילה בעומק נפשו, הוא כח המדמה וכח המשער המהווה מעין בסיס למהות הנבואה המתפשטת בכל נפשו, ומבלעדי כח זה א"א להגיע אל דרגת הנבואה, וכח זה מהווה אחד השלבים	36732 36733 36734

העיקריים ביותר, המובילים את האדם הראוי למעלת הנבואה, ובכדי לפתח כח זה צריך הנביא להיות מבורך עוד בכח אחד, והוא כח התפשטות החומריות.	36735
ומשום כך הנביאים שהיו שואפים להאצלת רוח הנבואה עליהם, מתרחקים לעתים קרובות מבני אדם ומתבודדים ביערות, בכדי להתרכז כליל מתוך התפשטות החומריות לקבלת שפעת הנבואה האלקית, ובכל אלו ההכנות היה כח המשער והמדמה משרת בקודש, ומרחיב את תפישת הנביא עד כדי אפקים אין סופיים, ועיין ברמב"ן ז"ל (בלק כ"ד ד'), שגם בלעם היה מתרכז ומעמיק לחשוב בדבר שהיה שואף אליו, ומשום כך הלך להתבודד ולמשוך אליו את הרוח אולי יקרה לקראתו עי"ש.	36736
והנה כשהאדם ישן ונרדם, והוא מטבעו בעל נפש מתגעגעת לעולמות רוחניים עליונים, הריהו מוכשר אז ביותר שאת להשיג ולהמשיך על עצמו את רוח האלוקות, מפני שאז כוחותיו החומרניים מסתלקים הימנו לגמרי, וכשהכוחות החומרניים גנוזים השכל הטהור מתבהר ומזדכך, וזש"א ז"ל והנה טוב מאוד זו שינה (ב"ר ט'), שע"י השינה מתפתח באדם כח הציור וכח הדמיון, המהווים אחד התנאים ההכרחיים להשגת רוח האלקות.	36737
ולכן אז"ל שחלום קשה מנגדא (ברכות נה), כי 'כח הדמיון' שבשינה פועל באופן שוה לשמחה ולצער, וכשנקודת החלום הוא דבר שבצער, הרי הצער הזה משתרע עד כדי פחד מוות, וגם 'הכח הדמיון' המבהיל והמאיים הוא מרצונו של הקב"ה, שברא את השינה ואת חבלי הדמיון שבה, והכל כדי שייראו מלפניו, ובגמ' שם אמר רב הונא לאדם טוב אין מראין לו חלום טוב, כדי שידאג ולא יחטא ושיכפר לו עצבונו, ולאדם רע אין מראין חלום רע כדי לשמחו שיאכל עולמו.	36738
ובכן רואים שאף בחלומות פחדים יש צד מועיל וחיובי, שרצה הקב"ה להועיל ולעזור להגיע לכח הציור של העונש, בכדי שידאג ויזדכך ויגיע לידי השגת רוח האלקית, וגם להאיש הרע מראים לו חלום טוב, בכדי להגדיל את שמחתו והנאתו ולגמול לו טוב, ולהעניק לו שכר מצוה שעשה בהאי עלמא, לעומת הישרים והצדיקים ששכרם בהאי עלמא ליכא.	36739
ומה שיש לנו להתעורר ע"י החלומות העגומים לפעמים, שנלמוד להבין מה גדול ואיום הוא יום הדין הבא, שעליו נאמר הנה יום בא בוער כתנור, ובכל האמצעיים וכלי הקיבול שבנפשנו עלינו לסגל לנו את יראת השם, עד כדי הרגשת החושים את הצער והעונש העלולים לבוא אם נשטה מן הדרך הישרה, כמשה"כ 'הסכת ושמע' ופי' הספורנו ז"ל, צייר במחשבתך ושמע והתבונן, וכשתצייר זה ותבין תשמע בקולו בלי ספק.	36740
ומכאן לנו להבין את עוצם החידוש שכבשו לנו ענקי הרוח שבתוכנו, והוא לימוד המוסר מתוך התרגשות הנפש והתרוממות המחשבה, הגדלת הציור וחימום הלב, וכן כתב הגה"ח הר"י בלזר זצ"ל בס' אור ישראל (שערי אור פרק י'), וביתר הפליג אדמו"ר זצ"ל בהטפותיו על לימוד המוסר לשם השגת יראת העונש, והוא העונש הרוחני שהוא נורא ואיום מאוד מאוד, ונעלה הוא מעל כל ציור אנושי.	36741
ומרגלא בפומיה המשל בענין ההסתכלות בכוכבים, שאם נשקיף ע"י כלי המחזה המגדלת כל דבר אלפים פעמים, הכוכבים אשר נראים כנקודות קטנות ע"י כלי המחזה יתראו לעינינו יותר גדולים, אכן באמת אין ערוך לגודלם, כי יש כוכבים אשר המה גדולים הרבה יותר מכדור הארץ, כן הדבר בענין עונש הרוחני, אשר עם כל כוחות הציור שיצייר האדם את גודל מרירות העונש, לא יגיע עד תכליתם כפי שהם נראים באמת עכ"ל (אור ישראל מכתב ו.).	36742
ולדוגמא מעשית מחיינו בתקופתנו תקופת האטום, לו ידעו בני האדם לצייר באמת בדמיונם, ציור של אמת על החורבן התהומי העלול חלילה להתגלע ע"י זריקת פצצה אחת, את המהפכה הגמורה את הרס השתיה, את אנקת מיליוני הנשרפים והנחנקים באלפי מיתות משונות ומטורפות, הלא בוודאי שהיו נמנעים מתוצרת זו והיו מפנים לבותיהם לשלום ולאחווה, אלא דא עקא שאין כח המדמה והמשער פועל באופן רצוי ונחוץ, ובגלל זה רבה כל כך בעולם אטימת הלב ושרירות היצרים הנבזים, כי אין האדם רואה אלא מה שלמטה ממול חוטמו, ומרחקי המציאות אינם קיימים לפניו כלל וכלל.	36743
וזה היה תכסיסו של בלק לעורר דמיונו של בלעם לקלל את ישראל, שהראה לו את הכרכים והשווקים הצפויים לסכנה בעקב עם ישראל, וכמ"ש רש"י ז"ל עה"פ וילך בלעם עם בלק ויבאו קרית חצות, עיר מלאה אנשים ונשים וטף, לומר ראה ורחם שלא יעקרו אלו עכ"ל, וע"י ציור המעשי רצה לעורר את רחמי בלעם.	36744
לולי כח הדמיון לא היה האדם מוכשר להשתתף בצער חבירו ובצער הבריות בכלל, ונקל היה לו להתאכזר ולהסתכל ליסורי חבירו ולמכאוביו מתוך שוויון וקור רוח גמור, ורק הדמיון שהאדם משים את עצמו במקומו של הסובל, זהו הגורם העיקרי של הרחמים בלב בסבל הזולת, וכן הוא בעניני שמחה שהאדם מרגיש להתאחד את חבירו, הדמיון מכניס את האדם לחוויותיו העליזות של חבירו, והוא נעשה שותף לחדוותו ולשמחתו.	36745
	36746
	36747
	36748
	36749
	36750
	36751
	36752
	36753
	36754
	36755
	36756
	36757
	36758
	36759
	36760
	36761
	36762
	36763
	36764
	36765
	36766
	36767
	36768
	36769
	36770
	36771
	36772
	36773
	36774
	36775
	36776
	36777
	36778
	36779
	36780
	36781
	36782
	36783
	36784

וכן הוא באמונת ההתגשמות של כל הבטחות נביאנו לעתיד לבוא, לולי כח הציור המרחיב ומעמיק את	36785
ההתבוננות בציורים הנהדרים, של תופעות הגאולה של והיו מלכים אומניך וגו', וכל השרים וההגמונים	36786
התקיפים יפלו אפים ארצה, התוארים הנפלאים של הופעת הדר כבוד השכינה, וכל העונג הרוחני הנשגב	36787
של אחרית הימים, מי יצייר את התמונות האלה, אם לא בעזר וסיוע של כח הציור.	36788
ומה נפלאו דברי הנביא ישעיה והלכו גויים לאורך ומלכים לנוגה זרחך, שאי סביב עיניך וראי כולם נקבצו	36789
באו לך, בניך מרחוק יבואו ובנותיך על צד תיאמנה, אז תראי ונהרת ופחד ורחב לבבך, זהב ולבונה ישאו	36790
ותהלות ה' יבשרו, כל צאן וקדר יקבצו לך אילי נביות ישרתונך, מה עז ובולט הוא כח הציור שבדברי	36791
הנבואה, ורק בכח הדמיון השמימי מצליח הנביא להטעים לנו מעט מעין עולם הבא, ורק בכח הציור	36792
יכולים אנו להתרומם מן המציאות המטושטשת, אל הזוך והטוהר של כבוד ה'.	36793
וכן היו מתאמצים חז"ל לעוררנו ולקרבו אל המציאות העילאית העתידה לבוא, בשעה שהצדיקים יושבים	36794
ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה, ומה נפלאים הם דברי חז"ל בדברם מתוך צער של רחמנות,	36795
על אלה האנשים שלא הכינו את עצמם להעתיד הנצחי, ושמןעו את עצמם מהשתמש בכח הציור.	36796
והוא מאמר חז"ל א"ר יוחנן בן זכאי, משל למלך שזימן את עבדיו לסעודה ולא קבע להם זמן, פקחין שבהן	36797
קישטו את עצמן וישבו על פתח בית המלך, אמרו כלום חסר לבית המלך, טפשיין שבהן הלכו למלאכתן,	36798
אמרו כלום יש סעודה בלא טורח, פתאום בקש המלך את עבדיו, פקחין שבהם נכנסו לפניו מקושטים,	36799
והטפשיים נכנסו מלוכלכין.	36800
שמה המלך לקראת פקחים וכעס לקראת טפשים, אמר הללו שקישטו את עצמן לסעודה ישבו ויאכלו	36801
וישתו, הללו שלא קישטו את עצמן לסעודה יעמדו ויראו, חתנו של ר"מ משום ר"מ אומר אף הן נראין	36802
כמשמשין, אלא אלו ואלו יושבין, הללו אוכלין והללו רעבין, הללו שותין והללו צמאין, שנא' כה אמר ה'	36803
הנה עבדי יאכלו ואתם תרעבו, הנה עבדי ישתו ואתם תצמאו, הנה עבדי ירונו מטוב לב, ואתם תצעקו	36804
מכאב לב עכ"ל (שבת קנג.).	36805
והנה בדרך משלים וציורים החדירו לנו חז"ל את האחריות הגדולה של ההתאמצות המוטלת עלינו,	36806
להתבונן ולהסתכל במציאות הנשגבה והשמימית העתיד להופיע בקרב הימים, ואשר מחובתינו להיות	36807
מוכנים לקראתה בבגדים מתאימים לשרת בקודש וליהנות מזיו השכינה, ובה במדה שהאדם הוא ירא	36808
שמים, בה במדה מובהרים ונהירים לו יותר המציאות השמימית והאמיתית העתיד לבוא, הן לחסד והן	36809
לשבט חלילה והכל בכח הציור.	36810
אומרים בשם החפץ חיים זצ"ל, שמן הטובות של השי"ת מה שסידר את הנהגת העולם בממשלת מלכות	36811
בשם ודם, כדי שתהיה עזר וסיוע לצייר ולהכיר מלכות מלך מלכי המלכים הקב"ה אימתו וכבודו,	36812
ההשתמשות בכח הזה תסייע לנו בעבודתנו בכל מקצועות התורה והמוסר, ומוטל על האדם פיתוח כשרון	36813
הדמיון והציור, למען הכנס בלבנו אהבתו יראתו בזה ובבא גם יחד, והאמצעים לפיתוח כשרון זה הוא	36814
לימוד המוסר בעיון ובהתפעלות. (תורת הנפש)	36815
	36816
מאמר תשעד	36817
ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו (מ"ב	36818
כ"א).	36819
כבר הארכנו בזה שהשבטים הקדושים התוודו כאן לא על עצם המכירה, אלא שראו בצרת נפשם דהיינו	36820
חוסר רחמנות עליהם מצד יוסף, וחפשו את המדה כנגד מדה בזה ומצאו ואמרו, אבל אשמים אנחנו	36821
בהתחננו אלינו ולא שמענו, אבל בעצם פסק הדין לא מצאו שום פגם, וזהו שאמרו על כן באה אלינו הצרה	36822
הזאת, כלומר מזה שאין מרחמים עלינו רואים אנו כי חטאנו במדה זו לגבי יוסף.	36823
זהו שאמר הכתוב ויען ראובן אותם לאמר הלא אמרתי אליכם אל תחטאו בילד ולא שמעתם וגם דמו הנה	36824
נדרש, ולכאורה מה זאת שאמר להם ראובן דברים בוטים אלו והלא אחז"ל (ב"מ נח:), אם היו יסורין	36825
באין על חבירו אל יאמר לו כדרך שאמרו לו חבריו לאיוב, הלא יראתך כסלתך זכר נא מי הוא נקי אבד,	36826
אלא ודאי לפי שהם לא התוודו על עצם המכירה אלא על בהתחננו אלינו ולא שמענו, לכן אמר להם ראובן	36827
כי לא נכון הוא אשר התוודיתם רק על חוסר רחמנות ולא על המכירה, לא כן הוא כי בזה לא הגעתם	36828
להכרת החטא ואין כאן תשובה ולא וידוי, אלא יש להתוודות ולשוב על עצם המכירה.	36829
מעתה יש להתבונן ולהתפלא פליאה גדולה, הן בני יעקב שבטי ה' קדושים אשר בארץ המה, כולם	36830
אהובים כולם ברורים כולם קדושים, אשר באימה ובריאה עושים רצון קונם כמלאכי מעלה העומדים	36831
במרום, והנה כשבא לידם יוסף וישבו לדון אותו, הלא ידעו ודאי כי הם עוסקים בדבר שהוא א' מג'	36832
עבירות היותר חמורות בתוה"ק שיהרג ואל יעבור, וביותר על איש מתנהג בקדושה כיוסף וביותר שהוא	36833
אחיהם, וגם שאביהם עמהם ואינו מוצא בו שום חטא ואדרבה בר חכים הוא לו.	36834

אם אנשים כמו אלו נגמר אצלם הדין שהוא חייב מיתה, וכולם בדעה אחת הסכימו כן בטח היה להם על	36835
מה שיסמוכו, ולזאת גדולה היא הפליאה, איך ידע ראובן כי לא כן הוא כאשר פסקו כולם פה אחד, ולמה	36836
דוקא הוא עמד על טעותם והזעיק שמים אל תחטאו בילד, אל תשפכו דם, הלא דבר הוא.	36837
כנראה שחז"ל הקדושים ישבו כבר על מבוכה זו ובאו לפתור את המראה הגדול, (בבר"ר פ"ד י"ח) עה"פ	36838
וישב ראובן אל הבור שואלים חז"ל והיכן היה? ר"א אומר עסוק היה בשקו ותעניתו, כשנפנה הלך והציץ	36839
לאותו בור הה"ד וישב ראובן אל הבור, א"ל הקב"ה מעולם לא חטא אדם לפני ועשה תשובה, ואתה פתחת	36840
בתשובה תחלה, חייך שכן בנך עומד ופותח בתשובה תחלה, ואיזה זה הושע שנאמר (הושע י"ד) שובה	36841
ישראל עד ה' אלוקיך.	36842
ויש להבין מה השאלה היכן היה, מאי נפקא לן לידע היכן היה? ועוד למה האריכו חז"ל כאן בהא דא"ל	36843
הקדוש ברוך הוא מעולם לא חטא אדם וכו' ואתה פתחת בתשובה תחלה, והרי הכא אנו מבקשים רק	36844
לדעת היכן היה, והיה די שיאמר ר"א שהיה עסוק בשקו ותעניתו ותו לא?	36845
אבל חז"ל דקדקו בכתוב ומצאו המלה וישב ראובן אל הבור, והו"ל למימר ויבוא ראובן אל הבור, הרי	36846
ודאי שדייק הכתוב לומר וישב ללמדנו, ששב אל הבור ממקום שסיבת היותו שם יש לו קשר עם שובו אל	36847
הבור, וזהו ששאלו והיכן היה? והשיבו שהיה עסוק בשקו ותעניתו, היינו שעסק בתשובה על חטאו בדומה	36848
לזה, וזו היתה הסיבה שלא הסכים לאחיו ואמר השליכו אותו אל הבור הזה למען הציל אותו מידם, ולזאת	36849
שב כעת אל הבור להשלים העצה!	36850
הרי למדנו מהיכן שאב ראובן עוז ותעצומות להבין את אשר אחיו לא ידעו ולעמוד כנגדם, כי הרי עיקר	36851
התשובה היא לחקור על שורש החטא וכח ראשון שהמציא אותו, לכן כשעמד ראובן על סיבת חטאו	36852
במעשה בלהה שהוא המהירות כמ"ש פחו כמים, משום כך עמד על נפשו עתה שלא להבהל שוב בפחו,	36853
ולא לעשות דבר במהירות שלא יוכלו אח"כ להתחרט, וזו הסיבה שרק הוא התנגד לאחיו, ובכח זה הלך	36854
לעצור כנגדם כעניין שאמרו ז"ל (שבת קיט), אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בה!	36855
ומצינו יסוד זה שעיקר התשובה הוא לחקור אחר שורש יצירה הראשונה של החטא, כי הנה החטא	36856
הראשון בעולם של אדם הראשון, כשנתבע ע"ז מהקב"ה השיב האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן	36857
העץ ואוכל, ומה תשובה היא זו? אלא מכאן ששורש החטא באכילתו מעץ הדעת היה עניין ההמשכה אחר	36858
אחרים, כלומר התחקות לעשות כמעשה חבריו, והשמיעה למסית מבלי דעת אם הוא דורש טובתו או	36859
מייעץ לו להצלחתו.	36860
מבואר בחז"ל (בר"ר י"ט), שהתחילה חוה מייללת עליו ואומרת לו, מה אתה סבור שאני מתה וחוה אחרת	36861
נבראת לך עי"ש, אדה"ר נכנע מפניה ושמע בקולה ונמשך אחריה, וזהו וידויו ותשובתו שהכיר שורש	36862
יצירת חטאו, ההמשכה אחר ההסתה של אשתו היא נתנה לי מן העץ ואוכל, לא התנצלות אלא וידוי שהוא	36863
אחד מג' עיקרי התשובה. (אור יהל).	36864
	36865
מאמר תשעה	36866
ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו (בראשית מ"ב	36867
כ"א).	36868
הנה לכאורה יפלא איך הענקים האלה לא חשו עד עכשיו שעשו איזה דבר שלא מן הדין בעצם המכירה,	36869
רק מצאנו שאחרי שבאו אל אביהם וראו צערו הנורא, ויקרע יעקב שמלותיו וישם שק במתניו ויתאבל על	36870
בנו ימים רבים, ואחז"ל שהורידו את יהודה מגדולתו למה לא אמר להשיבו אל אביו, אבל כל זה מפני	36871
צערו של אבא היה ולא יותר, ולא עוד אלא שגם עכשיו שכבר אמרו אבל אשמים אנחנו, לא התוודו על	36872
עצם המכירה אלא רק על שלא האזינו לתחנונו, עד שהגיעו לבסוף ואמרו מה נאמר ומה נדבר האלקים	36873
מצא את עוון עבדיך.	36874
איך טעו לחשוב ההיפוך עשרים ושתים שנה, שבודאי באו המושלים ביצרם הללו לחשבון עם נפשם כל	36875
יום ויום מאותם כ"ב שנה, בפרט כשרואים את אבינו יעקב בוכה עליו בלא הפסק, לא מצאנו שום רמז לא	36876
בכתובים ולא בחז"ל שראו טעותם בעצם המכירה כי לא נכון עשו לפי הדין ואיך?	36877
וצריך לומר שמזה גופא ראייה גמורה עד כמה גדולים היו, שבודאי מתחילת ויקנאו בו עד שהגיעו	36878
להמכירה, עבר עליהם זמן במשא ומתן ודין ודברים ביניהם עד שהחליטו כי יוסף חייב בדינו, ואכן מצינו	36879
בחז"ל (רש"י סנהדרין קב.), עה"פ נלכה דותינה שהיו דנין עליו להורגו, שדנהו בדין וגזרו עליו מיתה,	36880
ובזה מובן מאוד מ"ש אח"כ וישבו לאכול לחם כדתנן (בסנהדרין מ'), שבאותו יום שדנים איש למיתה	36881
ממעטין במאכל ומשתה.	36882
וא"כ אין לתמוה כלל למה לא התחרטו כל אותן כ"ב שנה, כי לא עשו הדבר בחפזון ח"ו כאנשים מבוהלים	36883
ואכזורים, וממילא גם לאחר המעשה אף כי באו חשבון בודאי כראוי לאנשים קדושים אלו, מ"מ בדקו	36884

ומצאו כי צדקו בדינם, ובפרט שראו כי השכינה עמהם, שהרי שנינו בפרקי דר"א שלפיקך לא גילה	36885
הקב"ה ליעקב שיוסף חי, לפי שהחרימו השבטים את מי שיגלה דבר זה ושיתפו להקב"ה עמהם עי"ש.	36886
גם יצחק אבינו ידע שהרי ממנו לא נסתלקה שכינה, כמ"ש ברש"י עה"פ ויבך אותו אביו עי"ש, ולמה לא	36887
גילה לו? אמר יצחק הקב"ה לא גילה לו ואני אגלה לו, א"כ היה להם אסמכתא גדולה לפסק דינם כי נכון	36888
הוא, שהרי הקב"ה מתחשב עמהם ומסכים לחרם שלהם שלא יגלו לאביהם וכן יצחק יודע ושותק, ולכן	36889
מוכן הדבר למה לא עמדו על טעותם השבטים הקדושים כל אותן כ"ב שנה.	36890
נתאר לעצמנו איך היה נראה יום הכפורים אצל האבות והשבטים הקדושים, שנתאספו ודאי יצחק ויעקב	36891
וכל השבטים והגלויים עליהם להתפלל ברוב עם הדרת מלך, ואומרים וידוי עשר פעמים, ויעקב אבינו	36892
בוכה ומתמרמר בלא הפסק שמא ח"ו נתחייב בדין, כמ"ש כי ארד אל בני אבל שאולה, וכן מצאנו בתנא	36893
דבי אליהו רבה פ"ו וז"ל, כיון שנמכר יוסף היה בוכה ומתאבל עליו עשרים ושתים שנה, וכי על יוסף היה	36894
בוכה, אלא אמר שמא נתחייבתי שנשאתי ב' אחיות או שמא נהנתי מממונו של לבן, או שמא נהנתי	36895
מממונם של שכם ובטלה ברית שכרת לו הקב"ה עי"ש.	36896
והנה אם יעקב אבינו עומד ובוכה ומתודה על חטאים שלא חטא, רק שמא נתחייבתי שנשאתי ב' אחיות	36897
וכו', ק"ו בן בנו של ק"ו שעשו השבטים הקדושים חשבון נפש שמא חטאו במכירתו של יוסף, ואם תאמר	36898
שאמנם חששו הרי היו עושין כל טדצקי לרדת למצרים ולחפשו ולהחזירו אל אביו.	36899
וצ"ל שלאחר כל החישובים עמדו בתוקף על דעתם, כי לא היה בזה שום טעות ועיוות הדין, וא"כ התמיהה	36900
הגדולה תשוב אלינו לתמוה איפכא, שאם עשרים ושתים שנה וכ"ב ימים של יוה"כ עברו עליהם מבלי	36901
חשש כל שהוא שעשו שלא כהוגן, א"כ מה פתאום מתוודים בקול ואומרים אבל אשמים אנחנו על אחינו	36902
מה ראו על ככה עתה? ומה הגיע אליהם להשליך אחרי גוים כל אותם השנים שעברו עליהם בבטחה כי לא	36903
חטאו ולא אשמו, וכעת מכירים הם בבירור ומתוודים ואומרים אשמנו?	36904
ואף שכבר רמזנו שעדיין לא התוודו על עצם המכירה, אלא על שראינו בצרת נפשו בהתחננו אלינו ולא	36905
שמענו, מכל מקום גם זה די לנו בכדי להתבונן איך נהפך הגלגל על גדולי עולם אלו, להבין אחרת ממה	36906
שהבינו עד כה בדבר חמור כזה, ועוד הלא כשחזרו שנית עם הגביע, כבר עמדו על טעותם גם בעצם	36907
המכירה, כמ"ש מה נאמר לאדוני מה נדבר ומה נצטדק האלקים מצא את עון עבדיך, ואחז"ל (ב"ר שם	36908
וכ"ה בפירש"י), שאמרו יודעים אנו שלא סרחנו בגביע, אבל מאת הקב"ה נהייתה להביא לנו זאת מצא	36909
בעל חוב לגבות שטר חובו, וא"כ יש לשאול מה גרם להם לשנות דעתם מכל מה שלא חשבו כך עד כה?	36910
אך הט אזנך ושמע יסוד גדול ויתד היא שלא תמוש, מצאנו בכמה מקומות במקראות ובדברי חז"ל	36911
המדברים במעלת היסורין כי רבה, עד שאמרו (ברכות ה'). כל שהקב"ה חפץ בו מדכאו ביסורין דאר"ל	36912
נאמר ברית במלח ונאמר ברית ביסורין, מה ברית האמור במלח מלח ממתקת את הבשר, אף ברית האמור	36913
ביסורין יסורין ממרקין עוונותיו של אדם.	36914
הנה ענין יסורין ממרקין היינו ממרקין ממש, כלומר שהם משפשפים ורוחצים את לכלוך העוון כענין	36915
שטיפה ומריקה, כי עי"ז שהגוף מרגיש ביסוריו הרי הוא מזדכך ונעשה זך ומצוחצח, ועי"ז מתעורר גם	36916
השכל וסר מהחושך שהחשיך לו הגוף ומדותיו הטבעיים, וממילא סר עוונו וחטאתו תכופר, וגם יגיע שכלו	36917
עי"ז להבין ולהשכיל מה שלא השיג קודם בשעה שהיה נתון בתוך חושך המדות.	36918
והנה התורה אמרה ויקנאו בו אחיו וישנאו אותו, אמת הוא כי הקנאה היתה בהם דק מן הדק עד אין נבדק,	36919
ואף אם נחיה אלף שנה לא נוכל להשיג מה במהות דקות הפגם הזה, אבל סוף סוף על החלק הזעיר משהו	36920
מן המשהו פגם שהיה בזה, הוא ענין של ויקנאו בו אחיו ככתוב בתוה"ק, אמנם מכיון שהקנאה הזאת קננה	36921
בלבם עמוק עמוק פחות מכחוט השערה, לא הרגישו בה השבטים הקדושים, ודנו את יוסף בכל מעשיו לכף	36922
חובה עד שהגיעו לדונו ולחייבו ולמכרו, ולא הכירו טעותם כל אותן עשרים ושתים שנה כאמור.	36923
אבל כ"ז היה כשהשכל השכיל לבד, משא"כ כשבאו עליהם יסורין והרגישו זאת בגופם הטהור, מיד	36924
התחילו לפשפש ולחקור מה זאת שהם באו לפי תומם לשבור אוכל, ומעלילים עליהם עלילת שוא לאמר	36925
מרגלים אתם ואין מרחמין עליהם, ראו בזה מחסדיו הגדולים של השי"ת המשלם לאדם מדה כנגד מדה,	36926
כדי שיכיר מזה מהו הדבר אשר קלקל ועיוות, והתוודו עוונם ואמרו אבל אשמים אנחנו על כן באה אלינו	36927
הצרה הזאת!	36928
ואגב יש לראות מכאן עד כמה מגיעה גדולתם וקדושתם של השבטים הקדושים, דמזה שהתוודו ואמרו	36929
אבל אשמים אנחנו על אחינו, הרי שבדקו וחקרו אחר כל מעשיהם במשך כל ימי חייהם, ולא מצאו שום	36930
חטא ועון לתלות בו אלא דבר זה, ומינה עד היכן עלו בטהרת מעשיהם וזכות שכלם!	36931
וכן מצינו מפורש במד"ר (נשא יג יח), אע"פ שאירע לשבטים שבא לידיהם מכירת יוסף, את סבור שלא	36932
היה בא לידם אותו המעשה אלא א"כ היו רשעים במעשים אחרים, לאו אלא צדיקים גמורים היו ולא בא	36933
לידם חטא מעולם אלא הוא, הדא הוא דכתיב ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו, שהיו מפשפשים	36934

בעצמם למה אירע להם תפיסת מצרים, ולא מצאו אלא זה בלבד, ומתוך גנותם סיפר הכתוב שבחם שלא	36935
היה בידם עון אלא זה בלבד, ולפי שמכירת יוסף זכות היה לו שהיא גרמה לו למלוך, וזכות היתה לאחיו	36936
ולכל בית אביו שכלכלם בלחם בשני רעבון, לכך נמכר על ידם שמגלגלין זכות ע"י זכאי ע"כ. (לב	36937
אליהו).	36938
	36939
מאמר תשעו	36940
ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו (בראשית מ"ב	36941
כ"א).	36942
גם כשראו האחים שיש עליהם תביעה מן השמים, לא שינו דעתם לגבי עצם הדין שדנו אותו, אלא שחשבו	36943
בדעתם שיש עליהם תביעה על חסרון הרחמים, אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו, ורק	36944
ראובן טען שעצם הדבר הוא חטא, אבל הם עדיין הוסיפו להחזיק בדעתם כי כל מה שעשו בדין עשו, כי	36945
חשבוהו לרודף שהרי הביא דיבתם רעה אל אביהם, וחששו כי על ידי זה יידחו ע"י אביהם מלבנות את	36946
בית ישראל.	36947
וביותר חששו דמכיון שהיתה דמות דיוקנו דומה ליעקב והיה ראוי להעמיד י"ב שבטים, הרי אפשר	36948
שיחשב גם הוא מהאבות והם ישארו בחוץ וכמו שנתחלקו זרע אברהם ויצחק, והם ידעו בעצמם האמת כי	36949
הם שבטי י"ה, וראויים להעמיד האומה של מקבלי התורה, ולפי דעתם היה בכאן חטא גדול לא רק נגדם	36950
אלא גם לשמים, כי יש בזה העדר כבוד שמים ע"י שיידחה עוד בנין האומה, ולזה דנוהו בדין והכל היה	36951
לשם שמים בתכלית.	36952
ומוכח מהא דמבואר בחז"ל (פדר"א ל"ח), כי עשו האחים חרם שלא לגלות ליעקב ושיתפו להקב"ה	36953
עמהם, וזה הטעם שלא שלח יוסף להודיע לאביו כמו ששאלו המפרשים, אף כי ידע מה גדול צערו והיה	36954
מוכן למלאות רצונו אפילו במסירות נפש אך החרם עיכב.	36955
ועוד אמרו חז"ל (בר"ר ד' יז), עבירתם של שבטים פקידה לעולם זכירה לעולם, שניצל כל העולם בזכות	36956
חטא שלהם, כי היה במסירות גדולה לכבוד שמים, וגם מניעת הרחמים היתה אצלם על פי דין, שהיו	36957
סבורים ע"פ עומק דעתם שאינם רשאים לרחם, ואחרי שראו עונש בהשגחה הרהרו בתשובה על דבר	36958
מניעת הרחמים, אבל לא על עצם הדין, כל כך היה הדין ודאי אצלם, כי היו בטוחים בעצמם שלא היתה	36959
אצלם נגיעה ורק לכבוד שמים חששו.	36960
ועל דרך זה צריך להבין את כל עניני מעשי האבות, שהכל היה מכוון רק לתכלית קידוש שם שמים, וכל	36961
חששם היה פן יתחלל ח"ו שם שמים, אל תירא אברם ואז"ל (בר"ר עו א), אין אומרים אל תירא אלא למי	36962
שהוא מתיירא, וממה היה מתיירא יעוץ שם בתרגום יונתן, דנתיירא פן יתחברו קרובי המלכים שהרג	36963
ללגינות ויבואו עליו, ושמא תחילה כשנלחם עמהם היו לו זכויות וניצול, ועכשיו שאין לו הזכויות לא	36964
ינצל ויתחלל שם שמים.	36965
הרי שכל פחדו ודאגתו היתה לכבוד שמים, וכן הדבר בכל מקום שמוצאים אצל האבות ענין של דאגה	36966
וענין של פחד, הכל היה רק מחשש שמא ייפגע ח"ו כבוד שמים, אכן ראובן לא הסכים עם האחים שדנו	36967
את יוסף כרודף וראה בזה חטא, אע"פ שכל עניניו של יוסף האהבה היתרה שאהב אותו יעקב ועניני	36968
הגדלות שהראה בחלומותיו, היו מכוונים נגדו בעיקר כי הוא הבכור, ולו מגיעה הבכורה והמלכות יתר	36969
שאת ויתר עז.	36970
בכ"ז הכיר בצדקת יוסף ובמציאות האמיתית שאינו רודף כלל, וגילו לנו חז"ל סוד הדברים (בר"ר ד טו),	36971
אמר ראובן הוא חושב אותי בין השבטים שאמר אחד עשר כוכבים משתחווים לי ולא אצילנו? הרי שמאותו	36972
סיפור החלום עצמו שעל ידו הוסיפו האחים לשנוא אותו, נעשה ראובן לאוהבו והכיר בצדקתו, ולמדנו	36973
שאפילו אצל גדולי עולם יש חילוק בהבנת הדברים הנראים פשוטים לכאורה, שהאחים הבינו את הדבר	36974
בתכלית שינוי מן הקצה אל הקצה מאשר ראובן.	36975
ובאמת צריך ביאור מה גדולה היא לראובן, שגם שהוא גדול האחים ישתחוה ליוסף הקטן ממנו, אך הענין	36976
הוא דהאחים שעשו הכל ע"פ התורה בתכלית הקדושה וגם היו ענוים בתכלית, לא מצאו בעצמם שום ענין	36977
של ירידה נגד יוסף, וממילא עשתה עליית יוסף רושם בנפשם, ובצירוף עוד כמה ענינים דנוהו לרודף.	36978
משא"כ ראובן שהיה מדוכא בעצמו מצד החטא, ואף שאמרו חז"ל (שבת נה:): כל האומר ראובן חטא אינו	36979
אלא טועה ורק עלבון אמו תבע, וגם מפורש בקרא ויהיו בני יעקב שנים עשר שלא נגרע מערך השבטים,	36980
מ"מ הרי עשה תשובה והיה עסוק בשקו ותעניתו כמשאז"ל (בר"ר שם), ולכן חלומות יוסף לא עשו עליו	36981
רושם אחרי שהרגיש בעצמו שעליו לתקן עדיין, וממילא הבין הדברים לאמיתתם ובאופן אחר לגמרי,	36982
שאחד עשר כוכבים משתחווים לי, היינו שהם קיימים לעולם ומאירים לעולם ומהם יתכונן בית ישראל,	36983
ואדרכא הרגיש לו הכרת טובה שהחשיב אותו בין השבטים.	36984

ומזה נוכל להתבונן בענינים המזדמנים לנו היאך אפשר להתייחס אליהם באופנים שונים, שהכל תלוי בהרגשה הראשונה, וההרגשה תלויה במצבנו ובהיאך אנו בעיני עצמנו, ואם נכיר מעט צדקת חברינו נגדנו, ישתנו הדברים תכלית שינוי ונצדיק עלינו את הדין במקצת, ושוב לא יעשו עלינו רושם של קפידא מעשי חברינו שהם לכאורה נגדנו, ואדברא אפשר שנמצא בזה צד של טובה לעצמנו, וגם יש לנו להתבונן ולהתלמד מפרשה זו, שאם מבינים הדברים באופן אחר, נבנים על זה אחר כך בנינים ומגדלים לאין שיעור, ומגיעים בסופו של דבר למשפטים בלתי צודקים, הרי שהכל תלוי לפי הערכת האדם את מצבו, ובאמת שלזה נחוצה עד מאוד התבוננות ולימוד המוסר.	36985 36986 36987 36988 36989 36990 36991
ובזה נבין היטב מש"כ בחוה"ל (שער התשובה ח'), שאחד מן הצדיקים אמר לתלמידיו, לולא ראיתי בכם חטא הייתי חושש לגרוע מן החטא, שאלוהו תלמידיו ומה הוא ענה להם הגאות, ונבין משאחז"ל (יומא כב:), אין מעמידין פרנס על הציבור אא"כ קופה של שרצים תלויה לו מאחוריו, והיינו פרנס שעסקו עם הרבים ואחרים תלויים בו, אם לא תהיה קופה של שרצים תלויה לו מאחוריו, ירגיש הקפדה יתירה על הנעשה שלא כרצונו, וע"כ נחוץ כן כדי שלא תזוח דעתו. (משנת רבי אהרן).	36992 36993 36994 36995 36996 36997
מאמר תשעז	36998
ויען ראובן אותם לאמר הלא אמרתי אליכם לאמר אל תחטאו בילד ולא שמעתם (בראשית מ"ב כ"ב). המלה לאמר צריכה ביאור, כי די היה לומר הלא אמרתי אליכם אל תחטאו בילד, ויתכן שיש כאן רמז גדול לענינו של לימוד המוסר, גאון ישראל רי"ס זצ"ל הורה לנו שכאשר רואה אדם שיצרו מתגבר עליו, או שהוא מוצא בנפשו שנכשל באיזה מדה רעה וקשה לו לפרוש, מה יעשה ילמד מאמרי חז"ל שמדברים בענין זה, ויחזור עליהם לעצמו כמה וכמה פעמים בהתרגשות הנפש ובהתפעלות, על ידי כך יכה המאמר הזה שרשים עמוקים בתוך לבו ונפשו, וילבש שכלו עוז ותעצומות ללחום עם היצה"ר ועם טבעו ולנצחם. וכן בענינים שהאדם מסופק בהם, ויש לו חשבונות רבים לעשות כך וכך עם כמה ראיות מן השכל הכתוב והקבלה, והוא חושש פן בתוך תוכו חבויה איזה נטיה לא טובה, גם במצב זה יוכל לרומם את עצמו לגמרי על ידי לימוד המוסר, ולחזק בתוכו את השאיפה לבקש רק את האמת בלי שום נטיות ופניות טבעיות, אז יש בכח האדם להרגיש אפילו את חוט השערה דק מן הדק, וכמו שהאריך אדמו"ר זצ"ל לבאר את מהות ההתפעלות.	36999 37000 37001 37002 37003 37004 37005 37006 37007 37008 37009
והנה שבטי י"ה קדושי עליון היו בדעות שונות אודות יוסף אחיהם, ואמרו ועתה לכו ונהרגנו ונשליכהו באחת הבורות, כי מצאו שהוא מחויב מן הדין, אבל לאחר מכן כאשר באו למצרים וראו את העלילות שעושים עליהם, ואמרו לעצמם אבל אשמים אנחנו על אחינו על כן באה אלינו הצרה הזאת, התחילו להרהר שטעו בפסק הדין.	37010 37011 37012 37013
אז קם ראובן והוכיחם שבזמן שהם דנו על גורל יוסף טען לפניהם לאמר אל תחטאו בילד, לאמר דייקא, שיאמרו לעצמם וישננו את הדברים אל תחטאו בילד, אילו היו עושים כן טען ראובן, אז ריבוי ההכרה שלא לחטוא בילד, היה מביא שהיינו מרגישים את מקום הפגם והטעות בפעולה זו, ובעוד מועד היינו נמנעים מלעשות אותה. (דבריהם וזכרונם ח"א).	37014 37015 37016 37017 37018
מאמר תשעח	37019
ויסב מעליהם ויבך וישב אלהם וידבר אלהם ויקח מאתם את שמעון ויאסר אתו לעיניהם (בראשית מ"ב כ"ד).	37020 37021
ויסב מעליהם ויבך לפי ששמע שהם מתחרטין רש"י, לכאורה למה בכה הלא צריך היה להיות בסיפוק נפש מלא שחלומותיו נתקיימו, ואחיו נופלים וכורעים לפניו ומתוודים על טעותם ומצדיקין עליהם את הדין, או שהיה לו ליוסף לרגוז עליהם כששמע שהן מודים ומתוודין שלא טוב עשו במכירתם.	37022 37023 37024 37025
אמנם אפשר לבאר שיוסף היה בוכה ומזדעזע עד עומק הנפש למראה גבורת הנפש של אחיו, גבורת הוידוי וההכנעה בדבר שהיו מקודם תקיפים ובטוחים שהצדק אתם, מה מאוד קשה הוא להאדם החי בשיטתו במשך עשרות בשנים, והוא משוכנע שבשיטתו הוא עובד את ה' ועושה רצון קונו, ושיטה זו הוא מנמק ומפרסם בוויכוחים ובמשא ומתן עם בני אדם, וכבר יצא לו מוניטין שהוא אב החכמה ואדון ההוראה, מתרברב בשיטתו ומאמין בעצמו שהוא המורה צדק אל נכון.	37026 37027 37028 37029
והנה בבוקר אחד שברחמי השי"ת ניעורה עליו רוח ממרום, ודעת תורה האמיתית חודרת אל תוך חדרי לבו, והוא נדחף מדחף פנימי לבוא להתוודות ולהעמיד את עצמו כעני בפתח, להאשים את עצמו ולומר בגלוי חטאתי טעיתי רשעתי, כל מה שאמרתי ובניתי מקודם טעות הוא בידי, כורע ומשתחוה לפני חבריו, מתחנן ומבקש סליחה על פגיעתו בהם כל הימים.	37030 37031 37032 37033 37034

הכי ישנה עוד בכל העולם גבורה נפשית כזו? הכי ישנה בעולם צער כאב והתלבטות צורבת ואיומה מזו	37035
שעוברים על נפש האדם המתוודה, מה איומה היא הרגשת החרטה על כל תוצאותיה של הכרת הפסד	37036
השנים המרובות שהיו בטעות ובאשליה עצמית, אתמול אימתו היתה על כל חבריו ועכשיו הוא יורד	37037
מגדולתו, יורד מכל בטחונו העצמי, יורד מאדנותו ומתרפס לפני חבריו כעבד.	37038
למראה ההיכנעות של האחים התפרץ יוסף ויבך, ולא היה זה בכי של צער והשתפכות בלבד, כי אם בכי	37039
של התפעלות למראה גבורתם הרוחנית של האחים, גבורי כח שהצליחו לשתף אף את השכינה במשימתם,	37040
מתוך הערה והכרה שהם מבצעים מעשה צדק וקנאת ה' צבאות, והנה עכשיו בהגלות אור האמת המלא	37041
נכנעו והודו ולא התביישו, הרי אין לך גבורה ענקית מזו, ולמראה גבורה זו התרגש יוסף מאוד ויסב	37042
מעליהם ויבך.	37043
וכפירושו של הספורנו על הפ' וישבו לאכול לחם, כי לא היה כל זה תקלה בעיניהם או מכשול שימנעם	37044
מלקבוע סעודתם כמו שהיה ראוי לצדיקים כמותם, וזה קרה להם מפני שחשבו את יוסף לרודף שכל	37045
הקודם להרגו זכה, כשאין דרך להציל הנרדף בזולת זה עכ"ל.	37046
בוודאי הבין יוסף והעריך את השקפת אחיהם בנידון זה, ואף לרגע לא היסס שכל מה שעשו לש"ש	37047
התכוונו ודנוהו ע"פ ההלכה שהגו בה, וכאן עומדים לפנינו אלו בעלי ההלכה ומתוודים ואומרים שכן טעו	37048
בדבר ההלכה הזאת, מה מאוד התרגשה נפשו של יוסף בראותו את גבורתם ורוממות נפשם שהתחרטו	37049
והודו על האמת, ויסב מעליהם ויבך, ביטוי ההתפעלות על כח ענקי ונפלא.	37050
וכעין מה שסיפרו חז"ל על רבי בשעה שראה את ר' אלעזר בן דורדיא בשיא מדרגת התשובה, עד שיצאה	37051
נשמתו מתוך בכיה ותשובה, והבת קול הכריזה שמזומן הוא לחיי עוה"ב, ועוד זכה שנקרא רבי אז בכה	37052
רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת.	37053
בכייתו של רבי היתה מתוך התפעלות והתרגשות עצומה על כח התשובה, על כח הוידוי שר"א בן דורדיא	37054
הגיע והתרומם אליו בשעה אחת משובחת ונפלאה כזו, ובכייתו של רבינו הקדוש היתה מעין פנייה לכל	37055
לעוררם ולעודדם על כח התשובה, כי עצומה היתה תשובתו של ר' אלעזר, בעיטה עצומה בכל חייו	37056
המכוערים עד כה, יריקה בפני כל העבר המכוער, ומה מאוד בכה רבי ולימד אותנו שנאחז בדרך רבי	37057
אלעזר. (אור הנפש).	37058
	37059
מאמר תשעט	37060
ויפתח האחד את שקו וירא את כספו ויחרדו איש אל אחיו לאמור מה זאת עשה אלקים לנו (בראשית מ"ב	37061
כ"ז).	37062
כפי המבואר במפרשי התורה, האחים היו תקיפים בדעתם ובטוחים בעצמם כל הזמן, כי מכירת יוסף	37063
אחיהם בצדק היתה על פי ההלכה, כיון שהם חשבו את יוסף לרודף שכל הקודם להרגו זכה, כשאין דרך	37064
אחרת להציל את הנרדף, הם גם דנו אותו למוציא דיבה ומוסר הראוי לעונש מיתה בדיני אדם, הם היו כה	37065
בטוחים בצדקתם עד כי ישבו לאכול לחם.	37066
בעיניהם לא היתה זו תקלה שתמנע אותם מלקבוע את סעודתם, עד שחשבו כי מן השמים מסכימים	37067
לפעולתם (ספורנו ל"ז כ"ה), אולם אחר כך ראו כי מן השמים מרמזים להם כי לא מחשבותי מחשבותיכם,	37068
אז נתעוררו להרהר אולי טעו, הם ראו את אצבע אלקים מרמזת להם כי דנו שלא בצדק, נפקחו עיניהם	37069
ונחרדו מן הנרמז להם משמים, וכי כל תלאותיהם באו על אשר דנו דין מוטעה ובלתי נכון.	37070
אמר רבא מרחיצין את הקטן בין לפני מילה בין לאחר המילה ביום הראשון כדרכו, וביום השלישי שחל	37071
להיות בשבת מזלפין עליו ביד אבל לא בכלי, רב יהודא ורבה בר אבוה דאמרי תרוויהו, מזלפין עליו ביד	37072
אבל לא בכלי (שבת קלד.), ההוא דאתא לקמיה דרבא אורי ליה כשמעתתיה, איחליש רבא אמר אנא בהדי	37073
תרגמנא דסבי למה לי (מה לי לחלוק כנגד רב יהודה ורבה בר אבוה שפירשו שאסור רש"י).	37074
זוהי מעלתו של האדם הגדול שיש בכוחו לשלוט על עצמו, והוא מסוגל לשקול מחדש את סברותיו, ואם	37075
טעה אין הוא מהסס מלחזור בו, הוא מבחין ברמזים מהשמים כמו רבא שאיחליש, חש לרמז והתחיל	37076
להתבונן בעמקי נפשו האמת הטהורה, שוקל ומבקר הליכותיו והנהגותיו עם חבריו, לפסול את סברת	37077
עצמו ולהצדיק את סברת חבריו.	37078
כמה אצילות שמימית דרושה לאדם בכדי להיות מודה על האמת, שיוכל לסגת מסברותיו שכל כך יקרות	37079
לו ולהודות שחבירו העמיק יותר, כמה יראה וטהרה צריך האדם בכדי להתרומם, שלא יהיה משוחד	37080
מראיות והוכחות שיש לו, הן מצד מתניתא והן מצד רבנן שתומכים בו, מי שמסוגל לכך הרי זו גבורה	37081
נפשית עילאית ביותר, החכמה והגבורה היא לשמוע בקול דבר ה' ורמזיו, ולרבא היתה אוזן קשבת	37082
להרגיש את רמזי ה', היה דואג שמא על כך נענש שמא על כך איחלש.	37083

ההוא צורבא מרבנן דהוו סנו שומעניה (שמעו שמעשיו מכווערין), אמר רב יהודה היכי נעבד נשמתיה	37084
צריכי ליה רבנן, לא נשמתיה קא מיתחיל שמא דשמיא, א"ל לרבה בר בר חנא מידי שמיע לך בהא? א"ל	37085
הכי אמר ר' יוחנן מאי דכתיב כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא, אם	37086
הרב דומה למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיהו, ואם לאו אל יבקשו תורה מפיהו, שמתיה רב יהודה,	37087
לסוף איחלש רב יהודה אתו רבנן לשיולי ביה ואתא איהו נמי בהדייהו, כדחזייה רב יהודה חייך, א"ל לא	37088
מסתייך דשמתיה לההוא גברא אלא אחוכי נמי קא מחייך בי, א"ל לאו בדידך חייכנא אלא כי אזלינא	37089
לעלמא דאתי, בדיחא דעתאי דאפילו לגברא רבה כוותיך לא חניפי ליה.	37090
נח נפשיה דרב יהודה אתא לבי מדרשא אמר להו שרו לי, אמרו ליה רבנן גברא דחשיב כרב יהודה ליכא	37091
הכא דלישרי לך, אלא זיל לגבי רב יהודה נשיאה דלישרי לך, אזל לקמיה א"ל לרבי אמי פוק עיין ביה	37092
בדיניה אי מבעי למישרא ליה שרי ליה, עיין רבי אמי בדינא סבר למישרי ליה, עמד רבי שמואל בר נחמני	37093
על רגליו ואמר, מה שפחה של בית רבי לא נהגו חכמים קלות ראש בנידויה שלש שנים, יהודה חברינו	37094
עאכו"כ? א"ר זירא מאי דקמן דאתא האינדא הא סבא בבי מדרשא, דהא כמה שני לא אתא ליה ש"מ לא	37095
מיבעי למישרא ליה, לא שרי ליה נפיך כי בכי ואזיל, אתא זיבורא ופרקיה אאמתיה ושכיב, מדה כנגד מדה	37096
שנחשד בזנות (תוספות מו"ק י"ז).	37097
רואים אנו מכאן כי מי שעניו פקוחות להתבונן בדרכי השי"ת, יראה כי מן השמים מגלים לו סודות	37098
עליונים וכוונות הבוי"ת, גדולי חכמינו ז"ל נמצאו אז במבוכה קשה, הם לא ידעו כיצד להכריע ולפסוק את	37099
הדין בענין הצורבא מדרבנן, האם להתירו מהחרם שהטיל עליו רב יהודה אם לאו, וכבר פסק ר' אמי	37100
בלית ברירה להתירו עד שהכריע ר' זירא שלא להתיר, מנין הבין ומי גילה לו פסק זה?	37101
אכן משמים גילו לו ברמז, התחיל להרהר ולפתח את הרמז הזה, מה זה שהסבא בא לבית המדרש אחרי	37102
הפסקה של כמה שנים, הרי אין זה סתם מקרה אלא שהוא שליח מהשמים שנשלח במיוחד לתכלית הכרעה	37103
ופסק זה שלא לבטל את מעשי רב יהודה, ר' זירא הגיע לזה על ידי התבוננותו בדרכי השי"ת, על ידי	37104
מעלתו ודרגתו ביראת שמים ובהתבוננות בדרכי ההשגחה, היה גדול וידע איך להכריע בהלכה, ואילו לא	37105
היה ר' זירא מתעורר להבין ולהרגיש ברמזי השי"ת דרכיו וסיבותיו, שוב היו נשארים במבוכה בהלכה זו.	37106
לכל דור בכלל ולכל יחיד בפרט מרמזים מהשמים איזה שהוא רמז בסדר החיים שלו, מגלים לו רזים	37107
ומשמיעים לו קולות הקוראים לו לחוש ולהבין מה דורשים ממנו, לפעמים מאירים לו הארות שונות וצריך	37108
רק שיטה אוזן לשמוע ולהבין את רמזי השי"ת המכוונים לאושרו ולהצלחתו, אבל אם איננו מאזין ואינו	37109
משים לבו לקולות ולרמזים שמשמיעים לו, הריהו מפסיד הרבה ומאחר את עת הרצון ואת הס"ד.	37110
חכמינו ז"ל מספרים כי ארבעה רמזו להם מן השמים, שנים חשו ושנים לא חשו, דוד ניתן לו רמז וחש	37111
שנא' גם את הארי וגם הדוב הכה עבדך, אמר דוד וכי מה אני ספון שהכיתי חיות רעות הללו, אלא דבר	37112
עתידי ליארע לישראל והן עתידין לינצל על ידי, מרדכי נתן לו רמז וחש שנא' ובכל יום ויום מרדכי	37113
מתהלך לפני חצר בית הנשים, אמר מרדכי וכי אפשר לחסידה זו שתינשא לרשע הערל הזה, אלא שמא	37114
דבר עתידי ליארע לישראל והם עתידים להנצל על ידה (ילקוט שמואל א' רמז קכ"ז).	37115
דוד ומרדכי שמעו שמועות ורמזים מן השמים, התעוררו והטו אזנם לקולות הללו, חשו והצליחו להבין את	37116
השמועות מפי ה', אך לא כולם זוכים להתרומם מעל המולת הטבע המטמטמת את לב האנשים וסותמת את	37117
אזני בני האדם, ואין בכוחם לפזר את העננים המערפלים את עיני שכלם, מלהבין את הקולות הבאים	37118
משמי מרום והם מפסידים הון רב, ומה מאושר הוא האדם שאזנו מחודדת לשמוע במהירות את הקולות,	37119
ולהבין את השמועות והרמזים שניתנים לו מהשמים.	37120
בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ואומרת כל העולם ניזון בשביל חנינא בני, וחנינא בני די לו בקב	37121
חרובין מערב שבת לע"ש (ברכות יז), למה כל יום צריכה בת קול לצאת, למה לא הספיקו לשמוע את	37122
הקריאה בפעם אחת? משמע מכאן כי דרושים כשרונות מיוחדים כדי לשמוע קולות מן השמים המעוררים	37123
את הלב, צריך התאמצות מיוחדת לשמוע את הקולות ולהימשך אחריהם, אלו קולות שנשמעים ואינם	37124
נשמעים, ואם אינו מתאמץ לאחוז הרי הוא נשמת מידו ונעלם.	37125
ועל זה ניבא החכם מכל אדם, על משכבי בלילות בקשתי את שאהבה נפשי בקשתיו ולא מצאתיו, אקומה	37126
נא ואסובבה בעיר בשוקים וברחובות, אבקשה את שאהבה נפשי בקשתיו ולא מצאתיו, האורות	37127
שמבריקים לו לאדם מהשמים, מתרחקים ומתעלמים אפילו מאלו הזוכים, אם אינם מתלהבים לידבק בהם	37128
ולהתאחד איתם.	37129
כאשר בני אדם מבחינים באור שניצנץ והם התרשלו והזניחו זאת, מתחרטים על ההזנחה ואצים לחפשו	37130
ולהחזירו אליהם, ורק לאחר יגיעה ומאמץ רב יכולים למצוא את אורם, וזהו שנאמר אקומה נא ואסובבה	37131
בעיר בשוקים וברחובות, אחזתיו ולא ארפנו עד שהבאתיו אל בית אמי ואל חדר הורתי, כלומר יודע כבר	37132
איך להטות אוזן לקולות ממרום, ולהבין את השמועות שמפי ה' באות. (אור חדש).	37133

	מאמר תשפ	37134
	ויאמר אל אחיו הושב כספי וגם הנה באמתחתי ויצא לבם ויחרדו איש אל אחיו (בראשית מ"ב כ"ח).	37135
	ובמדרש (בר"ר צא יא), אמר רבי לוי שבטים מציאה מצאו וכתוב ויצא לבם, ואנו שאבדנו את ר' סימון	37136
	עאכו"כ, כאן מגלים לנו חז"ל עד כמה שהיו עומדים בסוד היראה, אמרו חז"ל (בר"ר עו א"ב), שני בני	37137
	אדם הבטיחן הקב"ה ונתיירו בחיר שבאבות ובחיר שבנביאים, בחיר שבאבות זה יעקב אמר לו הקב"ה	37138
	והנה אנכי עמך ובסוף נתיירא שנאמר ויירא יעקב, הבחיר שבנביאים זה משה, אמר לו הקב"ה כי אהיה	37139
	עמך ולבסוף נתיירא שנאמר (במדבר כ"א), ויאמר ה' אל משה אל תירא אותו, אינו אומר אל תירא אותו	37140
	אלא למי שנתירא, אלא מכאן שאין הבטחה לצדיקים בעולם הזה ע"כ.	37141
	בטעם היראה אמרו חז"ל שמא יגרום החטא, ובלשון רש"י שמא משהבטחתי נתלכלכתי בחטא (ברכות	37142
	ד.), כשיודעים סוד החטא מה נקרא חטא ועד היכן מגיע מתייראים, אמרו חז"ל (סנהדרין פא:): על הפסוק	37143
	כי גם לא ידע האדם את עתו כדגים שנאחזים במצודה רעה, מאי מצודה רעה אמר ר"ל חכה, ומפרש רש"י	37144
	ז"ל חכה שהוא רע וחלש וקטן ואוחז בו דגים גדולים פתאום ואינו רואה, ואינו דומה לנאחז ברשתות ע"י	37145
	מארב ותחבולות.	37146
	הסוד הוא כי אין ערוד ממית אלא החטא ממית (ברכות לג.), כי הלא אלה שמתו בעטיו של נחש לא נמנו	37147
	כי אם ארבעה (שבת נה:), וכל הגדולים קדושים וטהורים כולם בחטא מתו, כמה מבהיל מאוד הדבר כי	37148
	יתכן שדגים גדולים מלאכי מעלה יהיו נאחזים במצודה רעה זו חכה, רע וחלש וקטן ואינו רואה, הבריאה	37149
	כולה היא בבחינת ים גדול מלא חכות, עם כל פסיעה תיכף חכה סמוכה לה, וכשניצל מאחת עדיין עומד	37150
	בכל הסכנה מהחכה השניה, וסביבו יהלכון באין כל רואה, עד שגם משרע"ה נאחז בחטא, בידעת כל זה	37151
	הלא ודאי כי מפחדים תמיד, והיראה ודאי גדולה באין גבול.	37152
	היראה אצל השבטים היתה גדולה כ"כ כי שבטים מציאה מצאו ויצא לבם, ידעו היטב כי גם מציאות בזה	37153
	העולם אינם דבר פשוט ודאי ישנה כונה בזה, מן הסתם פורעים להם בזה את שכרם וא"כ במה יתקיימו,	37154
	הרי על אין יינו מחמיץ ואין פשתנו לוקה כבר חששו שמא קיבל רבי עולמו (סנהדרין קא:), וא"כ איך לא	37155
	יחרדו אל המציאה שמצאו? אנו שאבדנו את ר' סימון עאכו"כ, מן מציאה מצאו עד אבדנו הלא מרחק גדול	37156
	הוא, ואם על מציאה מצאו חרדו כ"כ, איך לא נרתע מגודל הפחד על אבידה שאבדנו!	37157
	היתה כאן תביעה ובקורת מן ר' לוי, כי אי הפחד הרי זה סימן כי לא חשים כלל בכל האבידה, לא מכירים	37158
	ולא מרגישים כלל העדרו של הצדיק, היא תביעתו של הנביא ישעיה נ"ז, הצדיק אבד ואין איש שם על	37159
	לב, זה שאין שמים על לב הרי זה סימן כי אין מביין כל מה שצדיק עושה בעבורו, סימן הוא כי אין זה נוגע	37160
	לו כלל, וממילא גם לא נאבד ממנו כלום ומה איפוא ישים אל לבו?	37161
	אנו אומרים תמיד ציור כי יתכן שאדם לא יודע כלל כי כל חיותו הוא מן החמה, האם יעלה במחשבתו של	37162
	האדם בהקיצו משנתו להיודע אם השמש יצא על הארץ? הלא בנגיעה הכי פעוטה כמו מי שיש לו גן ירק	37163
	כל שהוא, הרי הוא מתעניין בכל יום בזריחת השמש, באשר זה נוגע לצמיחת הלפת ותרדין שלו, ומדוע כל	37164
	אדם אינו חושב כן, כי חסר לו הרגש שגלגל חמה נוגע לו בפרטות, והרי כל חיותו של האדם תלויה	37165
	בזריחת השמש באורו וחומו, ולו היה איזה קלקול בתנועת השמש מיד העולם חרב והוא בתוכו.	37166
	לו היה האדם חש בידיעה זו כי אז בעינים אחרות לגמרי היה מביט על כל העולם, לו ידע האדם בדברים	37167
	פשוטים אלה, כי אז בכל בוקר בהקיצו משנתו, היה כבר מברך בלב וכוונה שלימה רוקע הארץ על המים,	37168
	יוצר המאורות, לעושה השמים בתבונה כי לעולם חסדו, היה כבר שם לב לכל אלה הברכות כמו המברך	37169
	על איזה מאכל, אשר בו מרגיש היטב את להחיות בהם נפש כל חי, את השביע נפש שוקקה, שם הוא	37170
	מרגיש פשוט בלי כל התבוננות, ומדוע לא ירגיש כן על נתינת הגשמים המרוים את כל הבריאה?	37171
	האם מרגיש אדם ומכיר טובה לרש"י הקדוש על פירושו על כל התורה? לו היו לוקחים מאתנו חלילה את	37172
	רש"י הקדוש וכל בעלי התוס' הקדושים וכדומה, הלא היינו נשארים חלילה לגמרי בלי תורה! לו היה	37173
	אדם באמת מרגיש הכרת טובה לרש"י הקדוש, מתוך זאת היה מגיע גם לרבותיו של רש"י, וכן הלאה עד	37174
	לנותן התורה בעצמו זה הקב"ה, אלא שהכל מכח אחד יהלכון, אין איש מרגיש שום הכרת טובה לגלגל	37175
	החמה אשר ממנו כל חיותו, וכמו כן אין איש שם על לב ולא מרגיש שום הכרת טובה לכל התורה ולנותנה	37176
	ית' הנותן חיים לכל חי, אלה תולדות שפלות האדם ופחיתותו, נוראים הדברים עד היכן מגיעים!	37177
	כשחלה ר' אליעזר נכנסו ארבעה זקנים לבקרו, אמר טוב אתה לישראל מטיפה של גשמים, טוב אתה	37178
	לישראל יותר מגלגל חמה, טוב אתה לישראל יותר מאב ואם, טיפה של גשמים, גלגל חמה, אב ואם, כולם	37179
	ענינים גדולים שכל החיים תלויים בהם, אבל ענין רבי עוד גדול הרבה יותר מכולם בידועם מהו רבי, הנה	37180
	אמרו כי רבי טוב יותר מגלגל חמה, כי אמנם ברבי תלוי כל החיים ממש, זה נוגע ממש לכל יחיד ויחיד, לו	37181
		37182

חלילה היו באים ונוטלים ממנו את התורה הקדושה מי לא היה מוריד דמעות כנחל, דומה לי כי גם הפושע בישראל היה מוסר נפשו על זאת. (דעת תורה).	37183
	37184
	37185
מאמר תשפא	37186
ויאמר ראובן אל אביו את שני בני תמית אם לא אביאנו (בראשית מ"ב ל"ז).	37187
שואל שלא כראוי ומשיב שלא כענין, זה ראובן שאמר את שני בני תמית אם לא אביאנו, וכי אבינו יעקב הורג נפשות היה, רבי אומר הרי זה בכור שוטה בניך לא בני הם? אתמהה! ובפי' הריב"א כותב ה"ו	37188
שיאמר ראובן שטות כזה, אלא כך אמר אם לא אשיבנו אליך נתחייבתי שימותו שני בני בשביל אותו עוון!	37189
ובעה"ט כותב בשביל שאמר ראובן את שני בני תמית, נתקיים בשני בניו והם דתן ואבירם.	37190
רואים אנו מכאן כמה גדול כח ההשפעה של דיבור שהוא משפיע לדורות, אם ראובן דיבר שלא כהוגן	37191
אע"פ שזה נבע מתוך מסירות נפשו, מ"מ כיון שהדיבור שלא כהוגן היה, הרי היתה השפעה שלא לטובה,	37192
דבר שאינו כהוגן מוליד שלא כהוגן, התבטאות ראובן על חשבון בניו השפיעה על עתיד זרעו, שנתגלגל הדבר ויצאו ממנו אנשים שאינם הגונים.	37193
	37194
ויאמר אליהם יעקב אביהם אותי שכלתם, יוסף איננו ושמעון איננו ואת בנימין תקחו עלי היה כולנה,	37195
אומר הספורנו אין אחד באלו המקרים באחד מבניכם אבל כולם בבני, זה בלי ספק אינו כי אם בסיבת מריבותיכם זה עם זה ואתם המשכלים אותי, ויש להבין שאם הסיבה של המקרים הוא מפני המריבות של בני יעקב, הרי היו צריכים לקרות בבנים שלהם ולא בבני יעקב, אלא זו היתה הסיבה שיעקב היה דואג ואומר, האשמה שאני תולה בכם שאתם מריבים זה עם זה היא אשמת, שמשהו חסר בי ובחינוך שנתתי לכם.	37196
	37197
הגמ' אומרת קא מחטטי שכבי (שמוציאין המתים מקבריהם), מפני שהיו ישראל שמחים ביום אידם של העכו"ם שמשחקין עמהם, באה עליהם זאת הגזירה להתאבל בה שנא' והיתה יד ה' בכם ובאבותיכם, ואבותם כבר מתו ומה מכה יש בהם, ואמר רבה בר שמואל זו חטוטי שכבי, דאמר בעוון חיים מחטטין מתים, ולכאורה מה אשמים האבות שבניהם משתתפים באידם ובחגא שלהם?	37198
אבל נראה כי הם באמת אשמים, כי אילו היו האבות מעלים את יום השבת לדרגה גבוהה, אם היו מקיימים את היום ביתר קדושה וביתר עבודה בתורה ומוסר, מרוממים ומעלים את אור ביתם ברוח של קדושה, אילו היו הבנים רואים את אש הקדושה האופפת את האבות, כי אז היתה ההשפעה החיובית עוברת גם אל הבנים, היו מרגישים את חמדת השבת וטועמים מעין עוה"ב, כי אז לא היו מגיעים למצב שבו ילכו להתקרב אל הגויים ולשמוח בחגיגיהם.	37199
	37200
אבל כאשר לא ראו אצל אבותיהם את הצורה הרוממה של השבת, ובמקום זה היו דוחקים את השעה שהשבת כבר תצא כדי לחזור לעסקיהם, ע"כ אין הבנים נמנעים מהשתתף בחגי הנכרים, ולכן האשמה היא באמת על האבות, ובא עליהם העונש שמבזים את קברותיהם.	37201
אמר דבי אליעזר צריך אדם לטפל בבנו עד י"ג שנה, מכאן ואילך צריך שיאמר ברוך שפטרני מעונשו של זה (בר"ר ס"ג), ויש חילוקי דעות בפוסקים אם צריך לברך בשם ומלכות, ואומרים בשם הגרי"ס זצ"ל, שיש להסביר טעם היש אומרים שאינו צריך לברך בשם ומלכות, כי אולי החינוך שנתן לבנו לא היה מספיק טוב וראוי, או שלא היה הגון וכשורה, ואזי אינו יכול לומר ברוך שפטרני.	37202
כל ההנהגה של הבן אם טוב ואם רע הגורם הראשון הוא האב, שממנו קיבל את החינוך וממנו למד, שותא דינוקא או דאבוה או דאימיה, וכל הנהגתו של הבן הן בהווה והן בעתיד האב הוא הגורם לה, ואיך יהיה פטור מעונשו של בנו אם לא חינוכו כראוי? רק בשמים קובעים אם הוא אשם או לא, שכן האב הוא הנושא באחריות לכל הנהגות בנו ומעשיו.	37203
	37204
הגמ' מספרת מעשה שבשביל שני בני אדם חרב ירושלים, שם האחד קמצא ושם השני בר קמצא, היה אדם אחד שעשה משתה ושלח לקרוא לכל גדולי העיר, ובכלל זה שלח לקרוא קמצא שהיה אוהבו, והשליח טעה והזמין את בר קמצא שהיה שונאו, וכשבעל הבית בא ומצא את בר קמצא שונאו יושב שם, שאל אותו מי הזמין והרי אתה אויבי, התחיל בר קמצא להפציר בו שיניח לו לישב, והוא ישלם לו כל דמי הסעודה ובלבד שלא יביישנו, ולא הסכים לקחו והוציאו לחוץ, אז אמר בר קמצא כיון שישבו שם החכמים שתקו ולא מיחו, הלך והלשין לפני המלך שהם מרדו בו, ובא המלך והחריב את ירושלים ואת בית המקדש.	37205
	37206
ומפרש המהרש"א אפשר שהיה זה אב ובנו, ואחרי שהאב קמצא היה אוהבו של המזמין, חשב הבן בר קמצא שהבעל הבית הזמין גם אותו, שמבקש גם אהבתו ולעשות שלום עמו, ולכן בא גם הוא אל הסעודה, ויש לשאול ולהבין אם כן למה אשם האב שגם אותו מונים לגנאי, אקמצא ובר קמצא חרבה ירושלים? למה מגיע לו הגנאי הזה להשוות אותו לבנו החוטא, ולצרפם יחד עם העלבון הזה?	37207
	37208
	37209
	37210
	37211
	37212
	37213
	37214
	37215
	37216
	37217
	37218
	37219
	37220
	37221
	37222
	37223
	37224
	37225
	37226
	37227
	37228
	37229
	37230
	37231
	37232

משמע מכאן כי כן מגיע לו לקמצא האב שיצא ממנו בן כזה לבדות עלילת שקר על חכמי ישראל, להלשין לפני המלך ולהביא על ידו חורבן עמנו וחורבן בית מקדשנו, להיות נוקם ונוטר לא רק על איש פרטי אלא על עם ישראל כולו, וכי לא היה לו לכבוש את כעסו ולהבליג על עלבוננו? ואשמתו של האב קמצא היא שלא חינך את בנו כראוי, שלא הקפיד לתת לו חינוך מוסרי, יותר מזה — אולי לא ראה דוגמה של אב מוסרי בהנהגתו בבית ומחוצה לו, ולכן הרחיק הבן את עצמו יותר ויותר, עד שבשעת נסיון של עלבון הפך קערה על פיה ולא שלט על יצר הנקמה.	37233 37234 37235 37236 37237 37238
ובס' ילקוט 'מעם לועז' פי' על מגילת איכה, כותב באופן כזה בשם ספר 'האדרת והאמונה' והטעם שגם קמצא נזכר כאן לגנאי, שהיה אביו של בר־קמצא ומקמצנותו לא חינוכו כראוי, שאילו חינוכו היה יודע שאין ללחום לחם רע עין, ומיד היה מסתלק מן המשתה ולא היה גורם לכל החורבן.	37239 37240 37241
אמר רב יהודה אמר רב כל פרנס שמטיל אימה יתירה על הציבור שלא לשם שמים, אינו רואה בן תלמיד חכם שנא' לכן יראוהו אנשים לא יראה כל חכמי לב (ר"ה יז), ובמהרש"א דודאי יש להטיל אימה כמש"א זרוק מרה בתלמידים, אבל אימה יתרה קאמר ודאי לא לשם שמים, ומייתי ליה מקרא לכן יראוהו אנשים, וכן פירש"י ז"ל ורבותינו פירשוהו על איוב שאמר לו אליהו, לפי שהיית מטיל אימה יתירה על דורך חנם, לא זכית להתקיים לך בנים חכמי לב.	37242 37243 37244 37245 37246
ולכאורה מה אשמים הבנים בחטא האבות שלא התנהגו כראוי בתפקידם, במה חטאו הבנים על שאבותיהם הטילו אימה יתירה שלא לש"ש? אולם העונש הוא מציאותי כיון שראה הבן איך אביו מתנהג בחומרה יתירה על הציבור, ובתוך הציבור יש בודאי תלמידי חכמים צדיקים ובעלי מדרגה במדות וביראה, הרי שהשפיל את כבודם וביזה את התורה שלהם, ואז הבן כשראה זאת בגילו הצעיר נחלש אצלו כבוד התורה ולומדיה, ערך התורה נתבזה בעיניו ונעשה זול, ואולי לגמרי אבד ונעלם ממנו, ואולי אף נתהוותה בלבו טינה ושנאה עליהם, והפועל יוצא הוא שלא בחר את דרכם, יצא ממסלולם ומאס ללמוד התורה הקדושה, וזה הגורם שאין לו בן ת"ח ובכל זה אשם האב. (מעייני החיים).	37247 37248 37249 37250 37251 37252 37253
מאמר תשפב	37254
ויאמר ראובן אל אביו את שני בני תמית אם לא אביאנו (בראשית מ"ב ל"ז).	37255
פרש"י לא קיבל דבריו של ראובן אמר בכור שוטה הוא זה, וכי בניו הם ולא בני? בזה נתלבטו המפרשים להבין, למה יעקב אבינו סירב לסמוך על ראובן ולא על יהודה, איזו ערבויות נתן יהודה יותר מראובן, אמנם יהודה אמר אם לא הביאותיו לפניך וחטאתי לך כל הימים ופירש רש"י לעולם הבא, אבל גם ראובן לא נפל ממנו בהציגו שני בניו לערבון, ולמה שעה יעקב אל יהודה ולא אל ראובן, איזו שטות ראה בדברי ראובן יותר מאצל יהודה, שכמו שלא היה ברצונו להעניש לבני ראובן, בודאי גם לא היה ניחא לו שיפסיד יהודה חלקו בעוה"ב.	37256 37257 37258 37259 37260 37261 37262
אבל נראה שכוונת עמוקות היו ליעקב אבינו בזה, לא היה אצלו שאלה על שלומו של בנימין בלבד, אלא קשור היה במילוי תפקידו להקים שנים עשר שבטי י"ה, סימן היה מסור בידו שאם לא ימות אחד מבניו מובטח הוא שלא יראה גיהנום (רש"י לז), שאז יבין שהצליח בשליחותו, כל עצמו של יעקב לא היה אלא לקיים בנאמנות שליחות זו, כמ"ש רש"י שאמר ללבן הבה את אשתי, וכוונתו היתה מתי אעמיד י"ב שבטים, לא היה פחדו על בניו כפחד אב זקן על בן זקונו, אלא דאגה לעתידו של עם ישראל וקיום הבריהא.	37263 37264 37265 37266 37267 37268
על כן סירב יעקב בהצעת ראובן, משום שראה שלא ירד ראובן עד סוף דעתו, ראובן הבין ששלומו של בנימין הוא הבעיה כאן ולכן נתן כערבון את שני בניו, אולם יעקב אבינו צחק מזה וכי זה עירבון מתאים להבטיח את קיום העולם, יהודה בהשכילו עומק כוונת אביו הגיש את חלקו לעולם הבא כערבון, וזה נתקבל על דעתו של יעקב, משום שהבחין שיהודה עמד על גודל הסכנה הנצחית הכרוכה בשלומו של בנימין, והיא שהניעתו להפקיר את חלקו בנצחיות להיות ערב עבורו.	37269 37270 37271 37272 37273
הסכנה הכי גדולה עבור היחיד והכלל גם יחד, מונחת באי תפיסת גודל האחריות הנצחית המוטלת עלינו, נמנעים אנו מלזכור שהפסדים עצומים ללא שיעור צפויים למי שיתרשל בעבודתו ויפנה להבלי תבל, מורגלים אנו בהשגות של עולם הזה, ושוכחים אנו שכל פעולה קטנה הקשורה ברוחניות היא ענין נצחי ללא ערך וגבול.	37274 37275 37276 37277
איתא בגמ' מעשה במונבו המלך שבזבז אוצרותיו ואוצרות אבותיו בשני בצורת, וחברו עליו אחיו ובית אביו, ואמרו לו אבותיך גנזו והוסיפו על של אבותם ואתה מבזבזם, אמר להם אבותי גנזו למטה ואני גנזתי למעלה, אבותי גנזו במקום שהיד שולטת בו, ואני גנזתי במקום שאין היד שולטת בו, אבותי גנזו אוצרות ממון ואני גנזתי אוצרות נפשות (ב"ב יא).	37278 37279 37280 37281

שום השוואה בין אסיפת אוצרות כסף ובין הצלת נפשות, האחת נמצאת תחת שליטת יד האדם ואין שום דבר בעולם שיוכל להבטיח קיומו, אבל השנית למעלה ושמורה לנצח נצחים.	37282
אמרו במדרש מנין למד אברהם תורה, ר' שמעון אומר נעשו שתי כליותיו כשתי כדים של מים והיו נובעות תורה, ר' לוי אמר מעצמו למד תורה שנאמר מדרכיו ישבע סוג לב ומעליו איש טוב (ב"ר צה ב), ולכאורה אין בפסוק זה שום שייכות לנידון, אולם מצאנו אור בהיר בפירוש רבינו יונה, שסוג לב הוא האדם הנשען על מחשבתו ואל יקשיב לדברי זולתו, ואדם זה אינו בעל מחקר משום שאין אצלו שום ספיקות, באשר דרכו תמיד להחליט כפי מה שעולה על דעתו ראשונה, אכן טוב לב הוא ההיפך נוח להקשיב ולשמוע דברי הבריות.	37283
בא ר' לוי והוסיף שלא כמתנה מן השמים לבד למד אברהם אבינו תורה, אלא בקש מעצמו את החכמה וחקר ודרש אחריה, בהרחיקו את עצמו מסוגי הלב של דורו השרויים בחשכות השכל ושלווים בבערותם, חקר אברהם למצוא את האמת עד שעמד עליה ומצאה, ומשהכין את עצמו אז נתגלו לו מעינות התורה.	37284
נמצא שכל כוחו של העם היהודי נעוץ בכוח זה של חקירה לעמוד על האמת, במה שונים אנו מכל האומות? רק בזה שאנו מחפשים את האמת בכל יכולתינו, ומשמצאנוה לא מניחים אותה בכל מחיר בעולם ויהיה מה, רק בזה שאנו מכירים שאין שום בטחון בקניני העולם, ורק קנינים נצחיים הם קיימים, לא אפסה לנו תקוה כל עוד שנוכל לומר להבלי העולם הזה לא ירד בני עמכם, ובמה שנוגע לקיום התורה ובקשת המעלות בטוחים אנו בלב שלם שעוד יוסף חי. (המוסר והדעת ח"ב).	37285
	37286
	37287
	37288
	37289
	37290
	37291
	37292
	37293
	37294
	37295
	37296
	37297
	37298
מאמר תשפג	37299
ויאמר ראובן אל אביו את שני בני תמית אם לא אביאנו (בראשית מ"ב ל"ז).	37300
איתא במדרש בשביל שאמר את שני בני תמית נתקיים בשני בניו והם דתן ואבירם (ב"ב ע"ד), ויש להבין איזו עבירה עשה ראובן שנענש שיצאו ממנו שני אנשים אלו, הרי להיפך הוא הוכיח את מסירותו ונאמנותו, עד כמה ממלא צער אביו את לבו, עד שהוא מוכן לשלם את המחיר הגדול ביותר, אך ורק כדי להבטיח לאביו את קיומו ואת שובו של בנימין, והרי יש בכך משום מסירות נפש, שהוא מקבל על עצמו אחריות בנימין ומוכן לשלם בשביל זה מחיר גדול?	37301
	37302
	37303
	37304
	37305
	37306
	37307
	37308
	37309
	37310
	37311
	37312
	37313
	37314
	37315
	37316
	37317
	37318
	37319
	37320
	37321
	37322
	37323
	37324
	37325
	37326
	37327
	37328
	37329
	37330
	37331
	37332
	37333
	37334
	37335
	37336
	37337
	37338
	37339
	37340
	37341
	37342
	37343
	37344
	37345
	37346
	37347
	37348
	37349
	37350
	37351
	37352
	37353
	37354
	37355
	37356
	37357
	37358
	37359
	37360
	37361
	37362
	37363
	37364
	37365
	37366
	37367
	37368
	37369
	37370
	37371
	37372
	37373
	37374
	37375
	37376
	37377
	37378
	37379
	37380
	37381
	37382
	37383
	37384
	37385
	37386
	37387
	37388
	37389
	37390
	37391
	37392
	37393
	37394
	37395
	37396
	37397
	37398
	37399
	37400

וכך עתיד כוחו המתנגד של עשו להשתנות ולהתחלף לכוח עוזר ותומך לעם ישראל, כמש"כ רבינו בחיי	37331
ע"ת בפ' שמיני את החזיר זו אדום, ואמרו חז"ל למה נקרא שמה חזיר שמחזרת עטרה ליושנה לבעליה	37332
(ויק"ר י"ג ד'), ופי' כי שני המקדשים נבנו ע"י ישראל, בית ראשון ע"י שלמה שהוא מזרע יהודה, בית	37333
שני ע"י זרובבל שהוא ג"כ מזרע יהודה, ונעשה ע"י כורש שנתן רשות בזה, אבל הבית השלישי עתידה	37334
אומה זו אדום לבנותו.	37335
וזה שאמרו עתידה אומה זו להחזיר העטרה ליושנה לפי שהוא החריבו, אבל לעתיד ישוב עם שאר הכוחות	37336
לעזור לישראל, כי ירבה השלום בעולם שנא' וגר זאב עם כבש, וכתוב לא ירעו ולא ישחיתו כל הר	37337
קדשי, כח ההתנגדות של עשו יתהפך לעתיד לבוא לעזר ושלום, לבנות ולא להרוס לאהוב ולא לשנוא.	37338
דתן ואבירם היו מאלה שלא רצו לצאת ממצרים, ואמר פרעה לבני ישראל נבכים הם במדבר, לבנ"י לדתן	37339
ואבירם דמשתירין במצרים (תרגום יב"ע), ולמה לא מתו במצרים בשלשת ימי האפלה כמו כל הרשעים	37340
שלא רצו לצאת ממצרים? יש לומר שהעמיד אותם הקב"ה בחיים כדי שיהיו לתועלת לעם ישראל.	37341
בני ישראל יראו את רשעתם ויתבוננו עד כמה מגעת הרשעות שבאדם ואת הנזק שמזיקין לבריאה, וכך	37342
ידעו ישמרו ויתרחקו מן הרע, ימאסו במדות הרעות ויגנו אותן, דתן ואבירם נשארו גם לצער את משה	37343
ואהרן, הם היו הגורמים החזקים אשר הרימו את מדרגת משה ואהרן, הוא משה ואהרן הם בצדקתם	37344
בתחלתם ועד סופם (מגילה יח), משה בן שמונים שנה ואהרן בן שלש ושמונים שנה, עם כל זקנתם	37345
השכימו והזדרזו לרצון קונם (ספורנו וארא).	37346
הרבה גורמים היו לעלייתם של משה ואהרן, מכל נסיונות החיים הם התעלו, וגם דתן ואבירם הן מן	37347
הגורמים הללו, הוא דתן ואבירם הם ברשעתם מתחילתם ועד סופם, זדון לבם לא פג מהם אף בזקנותם,	37348
הם ערערו והציתו אש של מחלוקת נגד משה ואהרן גם בזקנותם, אף שהטבע נחלש בימי הזיקנה.	37349
אך אצלם לא נתקרה יצרם, וככוחם ורשעתם בנערוותם, כן גם בימי זקנתם ארסם לא נחלש, ולמה כל זה	37350
והלא זה נגד הטבע? אלא מפני שנוצרו ונועדו כדי לרומם את עם ישראל, כדי לצער את משה ואהרן	37351
להיות גורמים בכך לעלייתם, על ידי שהיו בזקנתם כמו בנערוותם גרמו והוסיפו מעלה, שניהם ברעתם	37352
ניצבו כבחינה מנוגדת מול משה ואהרן, 010ה0א דתן ואבירם כנגד הוא משה ואהרן.	37353
ועתה נוכל להסביר ולבאר שבשביל שאמר ראובן את שני בני תמית נתקיימה בשני בניו דתן ואבירם, כיון	37354
שיצאו מפיו של ראובן דברים אלו נתקיימו לאחר זמן, אין דבר בעולם שמתבטל אף ביטוי קל אינו הולך	37355
לאיבוד ולא יוצא לבטלה, הוא התבטא לויתור על שני בניו והרהור לבו וביטוי נתפסו במרום, ומוכרח	37356
להתקיים אם לא בזמנו אז הרי לאחר זמן נגזרה הגזירה על בניו, אולם מן השמים היטיבו עם ראובן כי	37357
מיתת בניו תביא תועלת לעולם, שיהיו גורמים לעליית בני ישראל.	37358
זו היתה ההנאה שניתנה לראובן על כוונתו הטובה ונאמנה לכבוד יעקב אביו, להרגיעו ולמעט את צערו	37359
הנוסף מבנימין בנו, ומה היתה התועלת שיצאה מזה הוא אשר אמרנו, כי על ידם נגרמה תועלת למשה	37360
ואהרן שתתרום דרגתם, וכן הביאה תועלת לכלל ישראל על ידי גילוי רשעתם, שיוכלו להכיר ולידע מהו	37361
גודל כח הרע, כדי שידעו כמה יש להתרחק מרשעים כמוהם ולשרש את הרע שבתוך עצמם.	37362
וזה לטובת ראובן שבמקום מיתת שני בניו מיתה סתם, נתקיימו דתן ואבירם לתועלת, לקרב את הלבבות	37363
לאבינו שבשמים, ולכן אל יפול לבנו אם הנסיונות מתרבים, התנגדות אומות העולם כלפי ישראל, והצרות	37364
שגברו באחרונה ביותר מבית ומבחוץ, הלא הם באים מהאזדומים שנבראו לתכלית זו, לרומם את רוחו של	37365
עם ישראל ולקרבתם להקב"ה, שלא נתבולל ח"ו ולא ניגרר אחרי מעשיהם ותעתועיהם, אלא נעמוד	37366
בקדושתנו ובצורתנו, גם הנסיונות והעלבונות שבאים לנו מקרב עמנו, דתן ואבירם המתנגדים לנו	37367
ולרוחנו.	37368
כל המאורעות ופגעי הזמן שלוחי דרחמנא הם כדי לרומם את הנפשות, כל העולם מורכב מניגודים שמהם	37369
כל בנין החיים המשפחתי והציבורי, וכאשר נדע את סוד הבריאה, תתעודד רוחנו ונבטח בה' בכל נסיונות	37370
החיים שהם המעלים את האדם לחיי העוה"ב, ואז יתהפכו כל הניגודים והגורמים המתנגדים לכוח של	37371
עזרה ובניה, וירבה השלום בעולם ותחזור העטרה ליושנה אכיה"ר. (אור חדש).	37372
	37373
מאמר תשפד	37374
ויאמר ישראל למה הרעותם לי להגיז לאיש העוד לכם אח (בראשית מ"ג ו').	37375
מצינו אצל ר' אלעזר בר' שמעון, שבשביל ספק רחוק שמה פגע באדם ישר קבל על עצמו יסורים (ב"מ	37376
פד:), המעיין שם רואה שכבר בירר את ספקותיו ואמר שישו בני מעי שישו, ומה ספקות שלכם כך ודאית	37377
שלכם עאכו"כ, מובטח אני בכם שאין רמה ותולעה שולטת בכם, ובכל זאת לא שקטה רוחו עד שבקש	37378
לעצמו יסורים, פלא הדבר מה צורך מצא ראב"ש ביסורים, הלא כל תכליתם הוא כדי לעורר את האדם	37379

לחפש דרכיו ולחקור אותם, ואם הוא כבר חפש וחקר ביראת החטא שלו עד מדה כזו מה צורך לו ביסורים?	37380 37381
אלא ירא היה שמא איננו ירא חטא כפי הראוי, ולכן המציא סגולה נפלאה זאת למען ירגיש בחוש את הדאגה, לא על חטא ודאי אלא על ספק ספיקא רחוק, וכל כך שמח בהמצאה זו עד שקרא אותם אחיי ורעיי בואו, לא צרות היו היסורים אצלו אלא אחים לצרה, הצרה האמיתית הרגיש בספק של חטא, והיסורים המה אחים הגואלים אותו מצרותיו, ולא פעם אחת הרגיש את זאת אלא בכל ערב וערב, אחר סבלו היסורים הנוראים בערב הקודם חזר וקרא אותם בערב השני.	37382 37383 37384 37385 37386
תשובה כעין זו אינה אלא מאהבה, זה מה שאמרו חז"ל כי על השמחים ביסורים נאמר הכתוב, ואוהביו כצאת השמש בגבורתו (שבת פח:), ענין זה של שמחה ביסורים לא ליחידים נאמר אלא לכל ישראל, משנה מפורשת היא (ברכות נד.), חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, ומפורש בגמ' (שם ס:) לקבולינהו בשמחה, היינו באותה שמחה שאדם שמח כשמקבל את הטובה ישמח בקבלו את הרעה, שמחה זו באה ע"י שני אופנים, האחד הכרה גשמית והשני הכרה רוחנית.	37387 37388 37389 37390 37391
כי גם הצד הגשמי נחוץ להכרה, אין אדם יודע מהי טובה ומהי רעה, האדם רואה רק בד' אמותיו, אך ההווה הוא רואה לא את העתיד, את הסמוך לו ולא את הרחוק ממנו אף ריחוק כל שהוא, חז"ל אמרו על הכתוב למה תאמר יעקב נסתרה דרכי מה', אמר הקב"ה אני עוסק להמליך את בנו במצרים והוא אומר למה הרעותם לי (בר"ר צא יג).	37392 37393 37394 37395
אבלו של יעקב אלו היה רק על האבידה הגדולה של בנו, בצדק היה ומכש"כ על בן גדול כזה, שכל מה שלמד בבית מדרשו של שם ועבר כשהיה בן ס"ג שנה עד ע"ז שנה, י"ד שנים שלא נתן שינה לעיניו, מסר ליוסף בילדותו עד י"ז שנה, גדול היה מכל אחיו השבטים, בן זקונים ביאר התרגום אונקלוס בר חכים. נוסף לזה אבידה באופן כזה ע"י מיתה משונה טרוף טורף יוסף, ובפרט שהיה המסבב לזה כי שלחו למקום סכנה, אשר על זה היה הצדק אתו מה שקבל אבלות לכל ימי חייו, אף שידע שע"ז תסתלק רוח הקודש ממנו, כי אין השכינה שורה מתוך עצבות, אבל כיון שהיתה מצדו גרמא באבדון נפש זה אסור לו לשמוח כל ימיו, וכל שכן אחר שביארו חז"ל כי סימן זה היה מסור בידו, אם ימות אחד מבניו בחייו אז יהיה הוא לאחר מותו בגיהנם.	37396 37397 37398 37399 37400 37401 37402 37403
וזה הביאור של ארד אל בני אבל שאולה, שאול ממש היינו גיהנם, היש קץ לצער כזה שיעקב אבינו יראה פני גיהנם, דבר שחרד יצחק חרדה גדולה כשראה זאת על עשיו יהיה יעקב אבינו נידון בתוכו, והקב"ה אומר רואה הנך רק את ההווה לא את העתיד של איזה שנים.	37404 37405 37406
אני עוסק להמליך את בנו, מכין אני את כסא המלוכה של מצרים עבורו, כבוד וגדולה שאין כמותם והוא אומר למה הרעותם לי, לא רק את העתיד אינו רואה, אלא גם את ההווה אך בריחוק מקום, יעקב אבינו בכה בכי של אבלות עולם, גם כשהיה כבר יוסף מלך במשך תשע שנים, אך בארץ מצרים הרחוקה מארץ כנען כמה שעות, ריחוק מקום של שעות אחדות גרם לו להפוך את השמחה לאבל, לו ידע יעקב את אשר נעשה בארץ הסמוכה לו, הלא שמחה אין קץ היתה לו ומי לנו גדול מיעקב אבינו?	37407 37408 37409 37410 37411
ספור זה די הוא לנו לשמוח ביסורים, שמחה מהכרה גשמית של ריחוק מקום, הכרה גשמית של עתיד קרוב, כי אותה הרעה שאנו נמצאים בה יכולה להיות טעות מעיקרה, דבר הנראה רעה מכין את הטוב הגדול במציאות, ובכן אין מקום לצער אין מקום לבכי, רק ששון ושמחה על רע הנראה כמו על טוב הנראה, כי ממקור אחד הכל הולך, ממקור הטוב והחסד אין סוף, זהו צד אחד של שמחה הכרה גשמית.	37412 37413 37414 37415
הצד השני של שמחה הוא הכרה רוחנית, כי אהוב הוא בעיני השם כמו שנא' (משלי ג') את אשר יאהב ה' יוכיח, לולא אהבת השם לאדם גם לאחר החטא, היה מניח לו להיות אובד בחטאו חלילה, צער של ישראל שכל כך קשה הוא לפני המקום, עד שאפילו אם הם רשעים אומר הקב"ה קלני מראשי קלני מזרועי כדאיתא בגמ' (סנהדרין מו.), צער זה אינו בא אלא מתוך אהבה יתרה אל הרשע כדי להציל אותו מחטאיו, אולי ישוב מדרכו הרעה ע"י יסורים אלה ויזכה לחיי הנצח.	37416 37417 37418 37419 37420
ולא רשע של חטא אחד, אלא אפילו מי שהרבה לפשוע וריחק עצמו מן התשובה במדה כזו, עד שאין התורה יכולה להציל אותו מדרכו הרעה, גם בקול הנביאים אינו שומע, מואס הוא בתוכחת חיים, מכת הלצים הוא שעליו נאמר, לא יאהב לץ הוכח לו אל חכמים לא ילך, ואין לו תקנה אלא יסורים כמו שנאמר נכוננו ללצים שפטים, גם שפטים אלה מאהבת השם אליו הם באים, כי יסורים הם העצה האחרונה לתשובה, ומי שאפשר לו לשוב ע"י תורה או תוכחה אין הקב"ה שולח לו שלוחים אלה כמבואר בשערי תשובה (ב יא).	37421 37422 37423 37424 37425 37426
אהבה זו המתבטאת ביסורים אינה רק בשביל הצלת נפשות מגיהנם, אלא גם בשביל העלאת יתרה שיתעלה האדם במעלות הטובות שיש לו, איתא בגמ' (ברכות ה.), אם רואה אדם שיסורים באין עליו יפשפש במעשיו, פשפש ולא מצא יתלה בבטול תורה, ואם תלה ולא מצא יסורים של אהבה הם, פלא	37427 37428 37429

הדבר אדם שחפש דרכיו וחקר אותם ולא מצא שום עון, לא עון פרטי הנידון במדה כנגד מדה, ולא עון כלי כביטול תורה הכוללת את הכל, ובכל זאת נתייטר ביסורים נוראים, יסורים אלה מה המה אומרים הז"ל שהמה יסורים של אהבה, מרוב אהבת השם אותו מיסרהו, כדי לנסות אותו ולהעלותו עי"ז למדרגה רמה שלא היה עולה אליה בלי נסיון חושי זה.	37430 37431 37432 37433
נסיונות דרך עליה אחרת הם, עליה שעולים בה גדולי עולם, גם אברהם אבינו נתנסה בעשרה נסיונות, עד שהעיד עליו הקב"ה עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, דרך עליה כזו גם היא באה ע"י יסורים, וגם זה נכלל בדברי הכתוב את אשר יאהב ה' יוכיח, כי אהבה יתרה נראית ביסורים, אהבה לצדיקים, אהבה לרשעים, אהבה שראוי לברך עליה מתוך שמחה, כעל אושר והצלחה היותר גדולים, וע"י שמחה זו נכנס האדם במדרגה של אהבת השם, ועליו נאמר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו.	37434 37435 37436 37437 37438
אולם מה שראוי להזהר בשמחת יסורים הוא, שלא יהיה מבעט ביסורים כמו ששאל טורנוסרופוס הרשע את ר' עקיבא בשעה שראה אותו קורא ק"ש ושמה ביסוריו, אם מבעט ביסורים הוא (תוספות סוטה לא.), רשע זה שידע את גדלותו של ר"ע כי בשביל גדלותו נגזרה עליו מיתה משונה זו, עלה בדעתו כי שמחה זו פירושה מבעט כלומר לא איכפת ליה, ור"ע מצא לנחוץ להשיב לו כי אינו מבעט רק שמח, כי בכל יום היה קורא את הפסוק ואהבת את ה' אלהיך בכל נפשך, ולא היה בטוח בלבו על זה, עכשיו שהוא נידון ביסורי מיתה והוא קורא ק"ש בלי שינוי לכן הוא שמח.	37439 37440 37441 37442 37443 37444
תשובה זו של רבי עקיבא מחייבת את האדם לעיין בשמחת יסורים, אם שמחה של אהבה היא או שמחה של מבעט, החילוק שבין שני אלה הוא ההרגשה, שמח ביסורים נקרא מי שמרגיש את היסורים בכל תוקף, להרגיש את הרעה כי אמת היא ולא חסד, דין ולא רחמים, ובכל זאת לקבלה בשמחה, שתהיה שוה אצלו השמחה על הרעה כהשמחה על הטוב, יחד עם הרגשה שלמה ברעה אשר נמצא בה, שמחה כזו היא שמחה של אהבה.	37445 37446 37447 37448 37449
השמחה היא לאיש המרגיש בחיים, אשר כל צער קטן גדול הוא בעיניו, יודע הוא כי ישראל בני מלכים המה, ואין אדם נוקף אצבעו למטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה (חולין ז), ובכן כשפושט ידו לכיסו לקחת שלש מטבעות ונוטל שתיים, טרחה קטנה כזו מידו לכיסו כבר היא תכלית יסורים (ערכין טז:), איש חי כזה אם הוא שמח ביסורים, אם מפני הכרתו בקוצר הראיה שלו בעניני גשמיות, או מפני הכרתו באהבה רבה המתבטאת בהם, איש כזה שמח ביסורים הוא ועליו נאמר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו. (תורת אברהם).	37450 37451 37452 37453 37454 37455
	37456
מאמר תשפה	37457
ויאמר ישראל למה הרעותם לי להגיז לאיש העוד לכם אח (בראשית מ"ג ו').	37458
ענין עולם הזה הוא מציאות כזאת של בכח להבפועל הגמור המתעתד להוולד הוא העולם הבא, תכלית הבריאה היא כי יתגלה הבפועל אשר גם עתה כבר הנהו כולו בנמצא, אלא שכל כולו עדיין הוא רק בבחינת בכח, ציור מגרעין ופרי העיקר הוא הפרי עצמו, אבל אותו הפרי שעתידי להוולד הוא נמצא כבר כל כולו בהגרעין, כי מה שאין בגרעין אי אפשר בשום אופן להתהוות בעתיד, וכשאנו רואים הגרעין אנו בטוחים בכל הוודאות על הפרי שעתידי לצאת.	37459 37460 37461 37462 37463
הבטחון הגמור על כל התכלית, אנו יכולים לידע מהאדם עצמו, כוחותיו של אדם מעידים ומבטיחים ודאי על כל העתיד, כי מהכוח אנו יודעים כבר הבפועל, כי כל הבפועל בהכוח הוא נמצא, אלא שמציאות של בכח היא שעדיין יש מה להוולד, עדיין טרם נגמר, טרם בא לסוף שלמותו, ואז באחרית הימים בתכלית הכל, המצב אז יהיה כי הכל יבוא לידי גמרו, כלום לא ימשך לבוא, כלום לא יוסיף להוולד, כי אז יהיה הכל בפועל הגמור.	37464 37465 37466 37467 37468
איש משכיל בהתבוננות על כל הבריאה בהמשך כל קיומה, יוכל להכיר ברור איך שכולה נתכוננה באופן תולדי, אחד מוליד לשני מקרה אחד מביא לשני, הכל משתלשל מזה לזה, וכן הלאה באופן שאין דבר שיהיה בכל גמריותו, אלא כל דבר עוד עתיד דבר מה להמשך ממנו, והאדם המכיר כי אין דבר שיהיה נגמר, הרי זה גופא מחייב אותו לאמונה שממקרה זה עוד יבוא המשך לו, כי כן הוא חוק הבריאה שאין שום דבר בהשלמתו, ואם אמנם נסתר ממנו הנוולד, מאמין הוא בזה שמהלך הבריאה כן הוא, אשר אחת מביאה לשניה ואותה השניה לשלישית וכו'.	37469 37470 37471 37472 37473 37474
הוא אשר אמרו חז"ל (בר"ר צא י) על הפסוק למה תאמר יעקב ותדבר ישראל נסתרה דרכי מה', דקאי על יעקב שאמר לבניו למה הרעותם לי, אמר הקב"ה אני עוסק להמליך את בנו במצרים והוא אומר למה הרעותם לי ע"כ, בקרו את יעקב אבינו איך נתעלמה ממנו הידיעה הפשוטה שכל העולם הזה כן הוא, כל העולם הזה מהותו ומציאותו וכל יצירתו באופן כזה נתכונן, באופן של תולדה מאחד לשני ואין בשום אופן	37475 37476 37477 37478

דבר גמור, וכל אשר יולד ממנו עדיין בהעלם הוא, אבל העתיד הוא אמנם ודאי ומוכרח, ואיך תדון מן	37479
ההווה כי רע הוא טרם חקרת מה יהיה בהנולד.	37480
אמנם כי ההווה בכל מכירת יוסף נראה לעינים כי רע הוא, אבל המעשה הזה הלא טרם נגמר, עדיין באמצע	37481
העסק הוא, שרשרת אחת היא בהשתלשלות העתיד והנולד, כי מכירת יוסף הביאה למלכותו במצרים,	37482
וממלכותו של יוסף תבוא עם עוד המשך והמשך עד בפועל הגמור, והלא כן הוא מהלך הבריאה כולה,	37483
וממנה ודאי חיוב האמונה הודאית, הוא שאמרנו בענין בכח ובפועל, בכח ההוראה היא כי ההמשך עתיד	37484
לבוא, עדיין לא נגמר והוא סוד עולם הזה, בפועל ההוראה היא כי לא חסר כלום, הכל כבר בכל השלמתו	37485
וכלום לא יתוסף עוד, והוא סוד עולם הבא תכלית הכל וגמור בתכלית.	37486
אמרו חז"ל (יבמות סב.), אין בן דוד בא עד שיכלו כל נשמות שבגוף, הגאולה העתידה והישועה השלמה	37487
העתידה לבוא, ימות המשיח שהם אחרית ותכלית הכל, יבוא אחרי שהכל יגמר כי יכלו כל הנשמות,	37488
שכשלא יהיה עתיד להולד עוד דבר מה, אז תבוא הגאולה השלמה והוא סוד עולם הבא.	37489
כשאנו רואים עץ שצומח וממנו גדלים הרבה פירות, או גרעין שזורעין אותו באדמה וממנו צומח אילן	37490
גדול, מן ההכרח שכל מה שיצא מן הצמח הזה כבר הינו בכח בהגרעין גם עכשיו עוד טרם שיצאו הפירות	37491
בפועל, שאם אין בהוה איך יצא מן זה הגרעין העתיד ההוא, ומזה כי העתיד באמת קשור עם ההווה והן	37492
אחת, עוד יותר הנה באילן אם יופסק ויבטל הכח להעמיד לבוא, הנה לא רק כי כרות יכרת העתיד אלא גם	37493
ההווה ימות.	37494
רואים מזה שגם ההווה אם כי כבר הוא מתקיים בעולם, הנה הוא חי ומושך יניקתו מן העתיד דהיינו כח	37495
הצמיחה, שהוא העתיד הנמצא בכח ההווה, עד שיכולים אנו לומר כאילו שאין לצמח הזה כל הוה לעצמו,	37496
כי הלא ההווה אין מתקיים בלא העתיד, וכל מציאות ההווה היא מאותו הדבר שהוא העתיד, אשר העתיד	37497
נמשך והולך בלי הפסק אף רגע, והכח אשר בו בכל רגע להעמיד הקרוב ולכל התולדה, הוא באמת המהווה	37498
את ההווה, ונמצא שבו ברגע שניים בו ההווה והעתיד יחד והוא הקיום.	37499
כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו, למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו,	37500
וברש"י למען אשר יצוה לפי שהוא מצוה את בניו עלי, על בית אברהם לא נאמר אלא על אברהם, למדנו	37501
כל המעמיד בן צדיק כאילו אינו מת, לא חסר היה לאברהם אבינו במה שיאבהו ה', כבר עמד בכמה	37502
נסיונות וכבר נאמר עליו והאמין בה' ויחשבה לו צדקה, והנה כאן מזכיר טעם בידעתיו למען אשר יצוה	37503
את בנו?	37504
אבל הוא הענין אשר דיברנו, שכל ההווה של אברהם אבינו אם כי גדול הוא באין ערוך, הוא האדם הגדול	37505
בענקים ודאי, מ"מ אין ההווה כלום לולא העתיד אשר נמצא בכחו, לולא שם עיקר מגמתו לצוות את בניו	37506
ואת ביתו אחריו, להכין את העתיד למען הביא ה' על אברהם את אשר דיבר עליו, כי אז מה לו בכל עמלו	37507
כל דאגתו היתה לדורות הבאים, והיא תהלתו וגדולתו של אברהם אבינו.	37508
הרבה גדולים היו בזמנו וכן מלפניו שם ועבר וכהנה, והנה ה' באברהם בחר, והטעם כי כולם גדולתם	37509
היתה איתם ובהם, אבל את העתיד שלהם לא הבטיחו, בהוה שלהם לא היה בטוח העתיד, על כן גם ההווה	37510
שלהם לא היה קיים, לא כן באברהם אבינו אצלו נאמר אני חומה ושדי כמגדלות (בר"ר לט ג), כל עבודתו	37511
היתה להקים עתיד בטוח, ועל אף ששמע מהקב"ה על עצמו אנכי מגן לך שכרך הרבה מאוד, השיב תיכף	37512
מה תתן לי ואנכי הולך ערירי, כי אם עתיד אין מה יש? וההבטחה ביצחק היתה העיקר כי ביצחק יקרא לך	37513
זרע, העיקר בזה הוא מפני שיקרא לו זרע לעתיד כי העתיד יהיה בטוח.	37514
ועל פי דברינו זהו ענין הנאמר, כי את אשר ישנו פה ואת אשר איננו פה עמנו היום, וברש"י שם ואף עם	37515
דורות העתידים להיות נכנסו בברית, כי אין כל ברית בהוה בלא הבטחת העתיד, בלי התקשרות	37516
העתיד עם ההווה, ואמר עוד פן יש בכם שורש פורה ראש ולענה, וברמב"ן שם מבאר פן יש בכם שורש	37517
רע שיפירה וישגה, ובימים הבאים יוציא פרחים רעים ויצמיח מרורות ע"כ.	37518
אף שעכשיו הם בבחינת רוה שאינו חוטא כלל וכל מעשיהם טובים הם, כי הלא בדור המדבר הכתוב	37519
מדבר, אבל בגלל אשר עברו בקרב הגוים ויראו את שקוציהם, כי על כן אפשר כי בזה נכנס בהם איזה	37520
שורש כל דהו, אשר בסוף דורות יצמח ממנו מרורות, ואף שעכשיו אין אפילו רישום ניכר וההווה ממש	37521
טוב הוא, אבל כיון שזה יבוא בעתיד לידי ע"ז, ענשו הכתוב כל כך ורבצה בו כל האלה.	37522
וכל זה כדברינו כי ההווה והעתיד קשורים יחד, וכשחסר העתיד כשחסר הכח הצמיחה להעמיד הבא,	37523
ומכש"כ כשגם הוא בהיפך כי יש גם שורש מצמיח עתיד רע, הנה באין עתיד אין הוה, נוראים הדברים	37524
מאוד ומה גדול הוא חיובי האדם, שישים עמל נפשו ועיקר עבודתו לדאוג על העתיד שיצמח מן ההווה כי	37525
יצמח טוב, וזהו סוד אמונה ובטחון כי המאמין בעתיד ובטוח בו, הנה כל שעושה הוא תמיד עוסק בעתיד,	37526
והוא לשון המשנה (פאה א א), אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא,	37527
קוראים חז"ל לעולם הבא בשם קרן כי העתיד הוא הקרן של עכשיו והוא העולם הבא. (דעת תורה).	37528

	מאמר תשפו	37529
	זאת עשו קחו מזמרת הארץ והורידו לאיש מנחה מעט צרי ומעט דבש בטנים ושקדים (בראשית מ"ג י"א).	37530
	עיקר הפילוסופיה ידיעת האדם את עצמו (חובה"ל). ככל שהאדם מרוחק ופרוש מהטבע הוא מכירו יותר,	37531
	וכל מי שהוא קרוב וחי על הטבע ומדותיו הרעות איננו מכיר את הטבע, וככל שהאדם מנסה להתחכם	37532
	ולחטט במומי חברו, הוא נעשה בעצמו בעל מום גדול בשכלו, ומי ששולט על עצמו יכול גם לשלוט על	37533
	אחרים, יש כאלה המתפלספים בענינים שחוץ מהם, מראים עצמם כפקחים ומבינים על זולתם, אך לאמיתו	37534
	של דבר הם אטומי לב ועוורים שאינם מכירים את עצמם ואת מומם, וכאשר הם בעלי מומים וטפשים איך	37535
	יכולים להכיר את האחרים? ולכן אין לך פילוסופיה וחכמה כמי שמכיר את עצמו הוא.	37536
	כתב רבינו יונה ז"ל, רבים יחשבו כי הצדיק לא יבין מדות הרשע ותאוותיו וטבעיו, מפני שהם בהפך	37537
	מטבע הצדיק, ולא כן הדבר אבל משכיל צדיק לבית רשע ומתבונן בדרכי תרמית ומזימת לבו וסוף	37538
	כוונתו, ואמרו ז"ל שמא יאמרו הרמאין אין ת"ח בקיאין במעשה דינו, מפני שהצדיק משכיל לסוף כוונת	37539
	הרשעים ומכיר את טבעם, ומסלף אותם ומטה אותם ומכריעם ודן אותם לכף חובה במעשיהם ודבריהם,	37540
	כי אין לדון את האדם לכף זכות רק בהיות רב מעשיו ושורש כוונותיו על דרך הטוב.	37541
	ככל שהצדיק פורש ומתרחק לא רק מן הרשע, אלא מתרחק מן הרשעות וההשחתה והוא מתרומם מעל	37542
	הטבע, כן הוא מכיר יותר את מה שנעשה בביתו, הוא יודע את מהותו ואת פנימיותו, את שלוותו ואת	37543
	יסוריו ומכאוביו שיש לו ממדותיו הרעות, הוא ידע היטב את כוחות הנפש שלו את יכולתו ואת מגבלותיו,	37544
	את החכמה והפילוסופיה הזו השיג וקיבל הודות לעמלו ויגיעתו להכרת ותיקון עצמו.	37545
	יעקב אע"ה כששלח את שלוחיו אל עשיו אחיו, הם הביאו בחזרתם תשובה באנו אל אחיך אל עשיו וגם	37546
	הולך לקראתך וארבע מאות איש עמו, ומפרש הרשב"ם ומצאת חן בעיניו כאשר אמרת ואשלחה להגיד	37547
	לאדוני למצוא חן בעיניך, וגם הוא מתוך ששמח בביאתך ובאהבתו אותך, הולך לקראתך וארבע מאות	37548
	איש עמו לכבודך, זהו עיקר פשוטו כמ"ש אצל אהרן וגם הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו, עכ"ז	37549
	'וירא יעקב' אע"פ שהראה לשלוחים כי לכבודו הוא מתכוון, יעקב לא האמין שמחשבת עשיו לטובה אלא	37550
	לרעה.	37551
	יעקב היושב אוהלים ופרוש מן העולם, דוקא הוא חכם ומכיר את הרשע, הוא שליט על לב עשיו ומסוגל	37552
	לתפוס את דעתו להכיר את ערמוניותו ומזימותיו, ויאמר עשיו ליעקב נסעה ונלכה ואלכה לנגדך, אומר	37553
	בעה"ט עשיו רצה לילך עם יעקב אמר יעקב לעשיו לא תלך עמי ותזכור עוונותי שפשעתי נגדך, וכשלא	37554
	אהיה עמך שמא תשכח, יעקב אבינו איננו מאמין בעשיו הוא יודע מה שטמון בלבו, עשיו איננו מבין את	37555
	עצמו אבל יעקב הוא מבין עליו, יודע ומכיר את המעיין הנרפש שמכסה עשיו מאתו, הוא מרגיש בריח	37556
	הרע שנודף ממנו, גם מה שהוא עצמו איננו יודע ומכיר.	37557
	וא"ת למה לא הטמין יעקב את רחל בתיבה כמו שעשה לדינה? י"ל כל זרעו של אברהם היו נזהרים מאשת	37558
	איש, ועל זאת לא סמך יוסף ונתרבה לפני אמו (חזקוני), יוסף לא סמך על עשיו, לא התרשם מן הרגעים	37559
	הטובים של פגישת עשיו עם יעקב אביו, לא האמין בנשיקותיו המהוללות שנאה ורציחה, הוא יודע כי הרע	37560
	מפעפע בלבו, ולכן לא נתן אימון בדברי החלקלקות של עשיו, לא האמין להעמדת הפנים של צניעות, ולכן	37561
	לא סמך יוסף על הצגתו וחדש שמא יתן עינו באמו רחל.	37562
	אמנם אותו יוסף הצדיק שהכיר את חסד האומות שהוא שוא ושקר, אמנם לשונם מתוקה אבל לבם מר,	37563
	למרות כל זאת טעה אחר כך במצרים בהיותו בבית האסורים, ואחר שפתר את חלומו של שר המשקים	37564
	לטובתו, ביקש ממנו ואמר לו כי אם זכרתני אתך כאשר יטב לך ועשית עמדי חסד, והזכרתני אל פרעה	37565
	והוצאתני מן הבית הזה.	37566
	יוסף נענש שנתוסף לו שתי שנים, ומה קרה להבטחתו של שר המשקים, לבסוף לא זכר אותו וישכחהו	37567
	וכאשר הזכירו הזכירו לרעתו, ביזה אותו נער עברי שוטה ואין הוא ראוי לגדולה, עברי אפילו לשוננו	37568
	איננו מכיר, אותו יוסף החכם והצדיק טעה הפעם שאין לסמוך עליו ועל כמוהו, לא לבד שהוא כפוי טובה	37569
	אלא מדבר לרעתו, שעינו רעה ליוסף שהיה יודע לאיזו גדולה הוא נכנס (ב"ר א ט).	37570
	ויאמר אם יבוא עשיו אל המחנה האחת והכהו, מה עשה עמד ושלח לו דורון לסמות את עיניו, שנא' כי	37571
	השוחד יעור עיני חכמים, ואין חכמים אלא אדומים, שנא' והאבדתי חכמים מאדום ותבונה מהר עשיו	37572
	(בר"ר עב יג), חכמת האדומים היא כה קלושה עד שבמעט שוחד הם מתעוורים לבלבלם ולהאבד	37573
	חכמתם, השוחד מפיג את כעסם וגם לשכוח את שנאתם לרגע, יעקב מגיש לעשיו דורון קח נא את ברכתי,	37574
	לכתחילה מהסס אבל ויפצר בו ויקח, הוא מלא בעשירות בכל זאת דבר קטן מועיל לשחד אותו ולבלבל את	37575
	מוחו.	37576
		37577

ויאמר ישראל אביהם אם כן זאת עשו, קחו מזמרת הארץ בכליכם והורידו לאיש מנחה, מעט צרי ומעט	37578
דבש נכאת ולוט בטנים ושקדים, ותמוה מאוד כיצד יעלה על הדעת כי במנחה כה קטנה ניתן לשחד את	37579
המושל בכל ארץ מצרים, השליט הזה שתחת ידו כפופה כל מדינת מצרים, כשכל זהב העולם זורם אליה,	37580
הלא במתנה פשוטה ודלה כזו עלולים עוד לעורר חרון אפו של המושל?	37581
אלא יעקב אבינו המושל האמיתי שלבו ברשותו, מכיר היטב את אלו השבויים בממשלת היצר, יודע	37582
שאפילו למלך ומושל מצרים אפשר לבוא במתנה ושוחד כלשהו, שוחד ממון או שוחד כבוד די במשהו	37583
בלבד כדי להרגיעו, מכיר הוא היטב את האופי של הרשעים שהם ברשות לבם כפי שהכיר את עשיו ולבן.	37584
כל חכמי התורה והמוסר פקחים היו, מפני שעמלו ויגעו על כיבוש יצרים, הסבא מסלובודקה זצ"ל כאשר	37585
היו מקלסים אותו על פקחותו היה מוחה ומגיב, לא על הפיקחות ראוי להתקלס אלא על מסירות נפש, שכל	37586
הפיקחות באה לו מצד מסי"נ, וכן הסבא מנובהרדוק זצ"ל שהיה מפורסם לפיקח גדול, וכל גדולי וגאוני	37587
הדור העידו על פיקחותו, השיג זאת רק הודות למסירותו המופלאה וכן העבודה על עצמו והשליטה על	37588
טבעו.	37589
מסופר כי פעם שלח ע"י אחד כסף למסור למישהו בעיר אחרת, והסבא ביקש ממנו פעם ופעמיים שישתדל	37590
למסור את הכסף בעתו, וכאשר חזר פעם שלישית שלא ישכח לדייק ולקיים את שליחותו התרעם האיש	37591
על אזהרתו, ולבסוף נתגלה שלא מסר את הכסף לבעליו, הסבא הכיר וירד לעומק הנפש של האדם	37592
וכוחותיו הנעלמים, הוא לא האמין לאנשים שאינם כובשים את יצרים, אף שהם מדקדקים במצוות ועוסקים	37593
בתורה, מפני שלא האמין בעצמו חשד את עצמו ועמל הרבה להכיר את עצמו ולשלוט על טבעו.	37594
(מעייני החיים).	37595
	37596
מאמר תשפז	37597
זאת עשו קחו מזמרת הארץ והורידו לאיש מנחה מעט צרי ומעט דבש בטנים ושקדים (בראשית מ"ג י"א).	37598
מצינו ביעקב בשולחו את בנימין, בתחילה לא נתנו ללכת פן יקרנו אסון, ואחר כך מתוך ההכרח אמר	37599
לבניו אם כן אפוא זאת עשו קחו והורידו לאיש מנחה מעט צרי ומעט דבש נכאת ולט בטנים ושקדים, ואל	37600
שדי יתן לכם רחמים, וכתב רש"י מעתה אינכם חסרים כלום אלא תפלה הריני מתפלל עליכם.	37601
רואים אנו מזה איך שידעו אבותינו הקדושים את סוד המזיגה, המתנה מזמרת הארץ הלא זהו ענין קיום	37602
טבע, ומזג יעקב אבינו זה עם תפלה שהוא למעלה מן הטבע, וזה היה מגדלותן של אבות שידעו בדיוק איך	37603
לעשות המזיגה של טבע ולמעלה מן הטבע, ומספר אחוזים של כל דבר ודבר הנצרך למזיגה זו, ונקודה זו	37604
של אי התפרדות הטבע מלמעלה מן הטבע משתלשלת ועוברת בכל הבריאה משעת יצירתה, שהטבע	37605
ולמעלה מן הטבע שלובים ואחוזים תמיד יחד.	37606
ואדם אין לעבוד את האדמה, היה כבר זרע וכל הצריך לצמיחה בטבע, ואף על פי כן לא היה צומח, משום	37607
שחסר תפלה, חסרה הלמעלה מן הטבע, יעקב אבינו התקין עצמו לשלשה דברים לדורות לתפלה	37608
ולמלחמה, מזג את הטבע שהוא ענין הדורות עם תפלה שהוא למעלה מן הטבע, זו היתה עבודתו של יעקב	37609
איך למזוג היטב את הטבע עם הלמעלה מן הטבע בפעולותיו בכל מצביו, וקלע אל המטרה בדיוק	37610
בהאחוזים של כל אחד ואחד, כמה אחוזים טבע וכמה למעלה מן הטבע.	37611
וקושי זה של קיום טבע הוא יותר גדול מקיום תורה, וגדלותו של האדם מתבטאת יותר מקיום הטבע,	37612
לקיימו ולעשות הכל כראוי, ושלא יהיה בעבודתו זאת אך ורק קיום רצונו יתברך, ושלא יהיה שם אף	37613
שמץ ממחשבת כחי ועוצם ידי, זוהי עבודה קשה עד מאוד הרבה יותר מקיום רצון ה' בלמעלה מן הטבע,	37614
ולזכות ללמעלה מן הטבע יכולים אך ורק על ידי קיום הטבע.	37615
ומספיק לנו ביאור זה בכדי שנוכל להבין דברי הספורנו בענין הדודאים, שכן הוא דעל ידי הדודאים שהוא	37616
קיום הטבע לבד זכתה לאה לשבטים, משום דקיום הטבע הוא באמת ממדרגות היותר גדולות, וכל שבחו	37617
וגדלו של האדם נמדד על ידי מדרגה זו.	37618
ועל דרך זה מתבארים דברי חכמים זכרונם לברכה, ארבע מלכים היו מה שתבע זה לא תבע זה, ואלו הם	37619
דוד ואסא יהושפט וחזקיהו, דוד אמר ארדוף אויבי ואשיגם אמר לו הקב"ה אני עושה כן, עמד אסא ואמר	37620
אני אין בי כח להרוג אלא אני רודף ואתה עושה, עמד יהושפט ואמר אני אין בכחי לא להרוג ולא לרדוף,	37621
אלא אני אומר שירה ואתה עושה, עמד חזקיהו ואמר אני אין בכחי לא להרוג ולא לרדוף ולא לומר שירה,	37622
אלא אני ישן על מטתי ואתה עושה, אמר לו הקב"ה אני עושה כן (ילקוט שמואל ב' כ"ב).	37623
וביאור דבריהם ז"ל הוא, כי זה פשוט שחזקיהו וגם אסא באמרם אין בי כח, לא היתה כוונתם שלא היו	37624
גבורים בטבע, אלא שמדדו כל אחד ואחד מה שיש בכוחם בידעם היטב מצבם ומדרגתם, וידע כל אחד	37625
בדיוק עד כמה יכול הוא לקיים את המזיגה של טבע עם למעלה מן הטבע, שיהיה שם קיום בטבע כהוגן	37626
מבלי מכשול כל דהו וגרעון באמונה, מבלי שיהיה שם שום שמץ מכחי ועוצם ידי.	37627

דוד ידע שבכחו לעשות כל המזיגה של קיום הטבע עם למעלה מן הטבע בשלמות, והכל לשם שמים וזו	37628
הדרגה היותר עילאית, אסא חש שאין ביכולתו לעשות כל המזיגה כראוי ואין בכחו כי אם לרדוף,	37629
וברדיפה לבד יהיה הכל לשם שמים בכל השלמות, אבל אם אך יהרוג אז אי אפשר כבר להיות הכל שלם	37630
כהוגן, כי אז יוכל להיות כבר גרעון בהלשם שמים לפי רום מדרגתו, יהושפט ידע שאין בכחו כי אם לומר	37631
שירה, ואז יהיה הכל לשם שמים על צד היותר טוב אבל יותר אין בכחו, חזקיהו ידע שאין בכחו כי אם אני	37632
ישן על מטתי ואתה עושה, שאז יהיה שלם מכל פגם, אבל אין בכחו לפי מדרגתו לעשות אפילו פעולה כל	37633
דהו, שלא ינצל מהרהור כחי ועוצם ידי.	37634
ומזה יוצאת לאדם הערה נוראה, שידע שמקורו של סוד האפיקורסות והמינות אינו בלמעלה מן הטבע	37635
ששם הכל מאמינים, אלא הסכנה הכי גדולה היא במה שבטבע, עד שחזקיהו היה ירא וחרד להושיט יד	37636
בשום פעולה, שאמר אני ישן על מטתי, שרק כשאינו עושה שום דבר אזי הנני בטוח שאין חסרון באמונתי	37637
ובטחוני, אבל יותר מזה אין בכחי, דכשנגשים לעשות דבר מה בטבע, אזי כבר חזקיהו המלך אינו בטוח	37638
בעצמו.	37639
למדנו מחכמים זכרונם לברכה, שהדרגא הכי גדולה אינם הנסים אלא הטבע, ודוד המלך ע"ה שזכה	37640
לעשות הכל בטבע, כפי המדה שחייב בה האדם נשתבחה על זה, גדלותן של אבות היתה שהיו בתכלית	37641
השלמות, ועל זה אמרו חז"ל שהאבות שמרו דרך ארץ, ובכל פעולותיהם היתה המזיגה מכוונת ומדויקת,	37642
כמו ביעקב שאמר קחו מעט צרי שהוא טבע וסמך לזה תיכף תפלה, שלא נתפרדו אצלו הטבע מהלמעלה	37643
מן הטבע בשום מעשה. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' ט"ו).	37644
	37645
מאמר תשפח	37646
ואת גביעי כביע הכסף תשים בפי אמתחת הקטן (בראשית מ"ד ב').	37647
יוסף למד מחלומותיו שרצון השי"ת הוא שימלוך, לא רצון הממשלה והכבוד פעל בו ח"ו, האיש הצופה	37648
ברוה"ק יודע להבחין בבירור בין חלום לחלום, איתא בזוהר (ח"א קצ"ט.). לאינן זכאי קשוט לא אתגלי	37649
להון מלין כדיבן אלא כולהו קשוט, אינן זכאי קשוט בשעתא דנשמתהון סלקין לא מתחבר בהו אלא מלין	37650
קדישין, דאודעין ליה מלי דקשוט מלין קיימן דלא משקרן לעלמין.	37651
כיון שידע בבירור על ידי החלומות שרצון השי"ת הוא שימלוך, עשה כל מעשיו בדייקנות גדולה, הן עם	37652
אחיו והן עם פרעה ומצרים, הכל בכיוון של קיום החלומות, יוסף ידע שמלכותו היא הכנה גדולה לגלות	37653
מצרים ועיקרית היא מאוד, על כן לא הודיע לאביו מהמצאו במצרים, לא קודם שנעשה למלך וגם לא אחר	37654
כך, ואף שעל ידי זה הוסיף לצער את אביו בלחץ שישלח אליו את בנימין, ואחר כך היה מוכרח על ידי זה	37655
לבדוק את אחיו עד כמה ימסרו נפשם על בנימין, דבלאו הכי היה חושש לשלחו עמהם שמא יעשו לו רעה,	37656
לכן היה צורך לכל המעשה בגביע.	37657
הרי הרגיש יוסף עד כמה יצטער על ידי זה אחיו אהובו בנימין, וממילא נצטער על זה יוסף עצמו צער	37658
נורא שלא ישוער כמותו, אכן כל מה שעשה היא במסירות נפש גדולה, והכל רק למען יתמלא רצון השי"ת	37659
שנתגלה בחלומות ההם ויתקיימו במלואם ממש, ולא תחסר בהם שום נקודה שכל אחד עשר אחיו ישתחו	37660
לפניו. (מכתב מאליהו ח"ב מא' 226).	37661
	37662
מאמר תשפט	37663
ויאמר יהודה מה נאמר לאדוני מה נדבר ומה נצטדק האלקים מצא את עון עבדיך (בראשית מ"ד ט"ז).	37664
כתב הרמב"ם פ"א מהל' תעניות וז"ל, מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבוא	37665
על הציבור, ודבר זה מדרכי התשובה הוא שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו, ידעו הכל שבגלל	37666
מעשיהם הרעים הורע להם, וזה הוא שיגרום להסיר הצרה מעליהם, אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא	37667
יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו, וצרה זו נקרה נקרית הרי זה דרך אכזריות ותוסיף הצרה צרות	37668
אחרות, הוא שכתוב בתורה והלכתם עמי בקרי והלכתי גם אני עמכם בחמת קרי.	37669
מבואר בדברי הרמב"ם כי מצות עשה זו לזעוק על כל צרה, אינה מהלכות תפילה גרידא אלא דין הוא	37670
בדרכי התשובה, לעורר על המעשים ולדעת שמעשינו הרעים הם שגרמו לאותן הצרות, ויסוד זה מפורש	37671
גם שם פרק חמישי בגדר תענית צבור, יש ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהם, כדי	37672
לעורר הלבבות לפתוח דרכי התשובה, ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהם כמעשינו,	37673
שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב.	37674
כזו היא עבודת האדם בעתות צרה, לזעוק ולהריע מתוך הכרה ברורה במעשה החטא אשר גרם לאותן	37675
הצרות, ולשוב ולהתחרט על מעשיו, יסוד זה נלמד מפרשת מכירת יוסף, אשר האחים באו לידי הכרת	37676

חטאם מתוך הנהגת השי"ת אתם, דהנה איתא בחז"ל שהאחים ישבו בדין לדונו אם הוא מחוייב מיתה או לא, וסופו שדנוהו בדין רודף והחרימו בצירוף שכניה לכל מי שיספר דבר זה ליעקב אבינו.	37677
עלינו להבין דודאי בדקו עצמם וחקרו לבם, עד שמצאו שאין להם שום שנהא עצמית על יוסף אחיהם, שאם לא כן היאך דנוהו והם נוגעים בדבר, וכך עוברים עליהם כ"ב שנה בחשבון נפש תמידי של שבטי י"ה אשר שמם לזכרון לפני ה', וכולם עונים ואומרים יפה חייבנו, ולפתע פתאום מתוודים ואומרים אבל אשמים אנחנו, מה הביאם כעת לעורר על דינם שלא ראו בו שום עוולה כל אותן השנים?	37678
אכן דבר זה נגלה לנו במפורש בתוה"ק על כן באה אלינו הצרה הזאת, שהרי ענין מדה כנגד מדה מחסדי השי"ת הוא, כדי ללמד לאנוש בינה במה חטא ופגם, ומכיוון שראו בצרה זו חוסר רחמנות עליהם, דקדקו למצוא קלקול מדה זו בהם ולתקן אשר עיוותו בו, ומצאו כי חטאו בעת מכירת אחיהם יוסף אשר התחנן אליהם בצרת נפשו ולא שמעו אליו.	37679
אמנם עדיין לא הכירו האחים בחטא שבעצם המכירה, אלא רק באופן מעשה המכירה, אשר נהגו במדת האכזריות במקום שהיה ראוי לרחם, וכמבואר ענין זה באור החיים הק' ובספורנו, דאף עתה סברו כי יפה חיבבוהו מפני שחשבוהו לרודף וכן מות הוא, ומה שלא הרגוהו אלא מכרוהו היה מצד מדת החסד, אך עכ"פ היה ראוי לרחם עליו בראותם אחיהם מתחנן על סכנת נפשו ונתאכזרו עליו, ודבר זה מגונה לצדיקים לעשותו.	37680
ובהתגבר עליהם התנכרות השליט במעשה הגביע, אזי קרעו שמלותם וחשו להכיר בחטא שבעצם המכירה, כאן הודו ואמרו האלוקים מצא את עון עבדיך, מצא בעל חוב מקום לגבות שטרו, ובמד"ר דרשו מה נאמר לאדוני, מה נאמר לאבא שבארץ כנען ביוסף, ומה נדבר בשמעון, ומה נצטדק בבנימין, ואם נאמר שלא חטאנו האלוקים מצא את עון עבדיך.	37681
הוא אשר נתבאר לנו מתורתן של שבטים, כי לאדם השלם תהיה תוכחת היסורים משמשת כאות משמים לתקן דרכיו ומעלליו, ומי אשר זוכה ובשם 'סביביו' יכונה, הרי שהקב"ה מתנהג עמו בהנהגה גלויה לפרוטרוט, מדקדק עמו כחוט השערה, וזוהי מדת הקב"ה מדה כנגד מדה, כדי שיכיר האדם בחטאו מתוך העונש הבא עליו, ותהא הצרה כשפת דיבור אליו מאת המקום ברוך הוא.	37682
ר' הונא תקיפו ליה ארבע מאה דני דחמרא (החמיצו לו ארבע מאות חביות יין), על לגביה רב יהודה ורבנן ואמרו ליה לעיין מר במיליה, אמר להו ומי חשידנא בעינייכו, אמרו ליה מי חשיד קוב"ה למעבד דינא בלא דינא, אמר להו אי איכא מאן דשמיע עלי מילתא לימא, אמרו ליה שמיע לן דלא יהיב מר שבישא לאריסיה, א"ל קבילנא עלי דיהיבנא ליה, איכא דאמרי הדר חלא והוה חמרא, וא"ד אייקר חלא ואיזדבן בדמי חמרא (ברכות ה:).	37683
הנה לפנינו אדם שלם כרב הונא, אשר השכיל להבין כי יד ה' היתה בינו להחמיץ, ולפיכך הלך אצל רב יהודה ורבנן לשאול מהם דרכי התשובה, ואמנם נמצא חטאו באותה מידה אשר מדדו לו, בגפן חטא לפיכך לקה בגפן, ומיד קיבל על עצמו לתקן המעוות, וחזר החומץ להיות יין וא"ד התייקר החומץ כמחיר היין. כזאת הובא בקונטרס אורחות חיים הכולל הנהגות הגר"ח מוואלוז'ין (סידור הגר"א), פעם אחת היה לרבינו ספק בדמי מעשר והקיל עצמו בזה הפעם, תיכף אח"כ נטבע דלי בבאר והורידו כלי גרון עם ויזם להוציאו ונפל גם הגרון לבאר, ועשה חשבון שהדלי והגרון עלו ממש כמו כסף מעשר שלא נתן, והפריש המעשר ואח"כ עלה הגרון והדלי.	37684
אך כאשר תמצאנה את האיש צרות והוכה במכאוב ולא ישוב עד מוכיחו, יגדל עונו ויכפל עונשו, ותוסיף הצרה צרות אחרות, כמלך הזה אשר ייסר מי אשר חטא לו ולא יווסר, הלא יקשה מוסרו ויכביד עולו מאוד, וכבר העיד הכתוב ואמר ואם תלכו עמי קרי ולא תאבו לשמוע לי ויספתי עליכם מכה שבע כחטאתיכם, ואם באלה לא תווסרו והלכתם עמי קרי והלכתי אף אני עמכם בקרי, וענין קרי פירש רבינו יונה וז"ל, ופירוש והלכתם עמי בקרי כי תאמרו מקרה היה לנו.	37685
ואם לא ידע ולא יתבונן כי התלאות מצאוהו מפני חטאיו, אך יאמר כאשר אמרו הפלשתים, כי לא ידו נגעה בנו מקרה הוא לנו, בזאת יהי הקצף עליו מלפני ה', פירוש דבמידה שאדם מודד מודדין לו, וכיון שזה האיש לא ראה את יד ה' אלא ענין מקרי גרידא, תהיה עמו הנהגת ה' ג"כ רק בדרך קרי ח"ו, והיינו דאמנם הכל מאתו ית' אך ההשגחה תנהג עמו בהסתר ויראה לו כאילו נמסר לידי המקרה, וכדברי החובה"ל בתחילת שער הבטחון, מסיר האלוקים השגחתו מעליו ומניח אותו ביד מי שבטח עליו.	37686
ובפירוש רש"י עה"ת (פרשת בחקתי), הביא לבאר ענין קרי על העבודה וז"ל, רבותינו אמרו עראי במקרה שאינו אלא לפרקים כן תלכו עמי עראי במצות, ופי' דכיון שעבודת ה' נעשית אצלו בדרך עראי ומקרה, לפיכך הנהגת ה' עמו גם הנהגת קרי רח"ל, וב' הפירושים שווים בעניינם רחוק מהקב"ה הן ע"י אי הכרת השגחתו ית', והן ע"י רחוק ממנו בעבודתו.	37687
	37688
	37689
	37690
	37691
	37692
	37693
	37694
	37695
	37696
	37697
	37698
	37699
	37700
	37701
	37702
	37703
	37704
	37705
	37706
	37707
	37708
	37709
	37710
	37711
	37712
	37713
	37714
	37715
	37716
	37717
	37718
	37719
	37720
	37721
	37722
	37723
	37724
	37725

כך היא מידת שמים מדה כנגד מדה, אם יתקרב האדם אל בוראו בהכרת השגחתו על כל דרכיו ומעלליו,	37726
וביום רעה יכיר ברעתו אזי יקרבהו הקב"ה אליו ויחלצהו מצרתו, אך אם לא יכיר בעונשי שמים ולבו	37727
רחוק ממנו ית', הרי ירחיקהו ה' מאוד ויכפל עונשו, וכזו גם הנהגתו ית' עם האדם בעבודת ה' שלו, אם	37728
יתקרב אל בוראו בהכשר מעשיו וקיום המצוות יקרבהו ה' לעבודתו, אבל אם יתרחק מאתו ותהיה	37729
העבודה אצלו בדרך מקרה וארעי, אזי ינהגהו ה' כמדתו בהנהגת קרי.	37730
יתר על כן מוצאים אנו דקדוק הדין בזאת, שאם יתרחק האדם מקרבתו ית', ולא ישים לבו לבקש חכמה	37731
ולחפש יראת ה', אזי גם חכמתו ובינתו הטבועות אצלו תאבדנה הימנו וישאר כלי ריקן וכמ"ש (בשע"ת	37732
ש"ג), וכבר נאמר על האנשים אשר אינם עורכים מחשבות תמיד להתבונן ביראת ה' ותהי יראתם אותי	37733
מצות אנשים מלומדה, לכן הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא, ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבוניו	37734
תסתתר, אבל מי שמבקש ומחפש קרבת אלוקים, הרי הקב"ה ממציא לו דרכו טובו והשפעתו עליו לטובה	37735
באופן גלוי ממש, והבא ליטהר מסייעין בידו. (שערי ציון).	37736
	37737
מאמר תשצ	37738
ויאמר חלילה לי מעשות זאת האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהיה לי עבד ואתם עלו לשלום (בראשית	37739
מ"ד י"ז).	37740
אמר לו יהודה בנימין תפוס ושלום בבית אבא? מיד כעס יהודה ושאג בקול גדול, והלך קולו ת' פרסה עד	37741
ששמע חושים בן דן וקפץ מארץ כנען (ב"ר צג ז), איך נוכל להבין כוונתו של יהודה, אך לפני רגע בא	37742
כמתחטא לפני יוסף ואמר מה נדבר ומה נצטדק, וקבל עליו את הדין בשם אחיו להיות כולם עבדים,	37743
וכאשר יוסף ברוב נדיבותו פטר את כולם לשלום, ובקש לעכב רק את בנימין בלבד, התרגז יהודה והתחיל	37744
בדין ודברים קשה, האם חשב יהודה שאם כולם יהיו עבדים במצרים, ישרה יותר שלום בבית אביו מאם	37745
רק בנימין יהיה עבד?	37746
אולם פשר הדבר הוא, שהבין יהודה שכל זמן שיהיו כולם חטיבה אחת יצליחו לחיות כיהודים אפילו בתור	37747
עבדים, דכל אשר יחובר אל החיים יש בטחון, ובמשך הזמן כאשר ירצו את עוונם גם צרה זו תעבור,	37748
הסכים יהודה להשלים עם המציאות ולא לדחוק את השעה, כל עוד שהנידון הוא פגעי תבל שאינם נוגעים	37749
לצפור נפשם, אבל שבנימין ישאר לבד נפרד מכל אחיו, שיש לחשוש שיטמע בתוך זוהמת מצרים, דבר	37750
כזה לא עלה על הדעת.	37751
איפה שהחיים המקוריים של היהודי הם בסכנה, אין זה פרעון חוב על עבירה, אלא יד שטן באמצע	37752
להחטיא ולהשחית מחדש, פנים אחרות לגמרי היתה להצעתו של יוסף שבנימין יהיה לעבד, מזו של יהודה	37753
שכולם יהיו עבדים, ואף שהיה מוכן להיות רך כקנה ולהשאר בעבודת בלתי מוגבלת הוא ואחיו, לשמע	37754
דבריו של יוסף נעשה קשה כארז וצעק צעקה גדולה ומרה, וצעקה זאת לא צעקה היתה כמי שצועק על	37755
ספינתו שטבעה בים, אלא צעקה על צלם אלקים שעומדת בסכנה, צעקה כזאת היה בכחה להשמע עד ארץ	37756
כנען, ולהקלט באזניים החרשות של חושים בן דן, ואולי הוא מעין אותו קול של המת בשעת יציאת נשמה	37757
שאמרו חז"ל, שקולו הולך מסוף העולם ועד סופו (יומא כ:).	37758
אפילו אותם שאטמו אזנם לשאר דברים, עליהם להחרד לשמע אוזן שבחורי ישראל נמצאים בסכנת	37759
טמיעה בין הגויים, אבל כבר ראינו איך שאותם שלנו בבית הקברות של התרבות הגרמני, כפתן חרש	37760
אטמו אזנם והמשיכו ללכת יחידי בליל הגלות בלי לוויה של תורה, עד שנתיבשה לגמרי כל לחלוחיתם	37761
ונאבדו כליל מתוך הקהל הם ודורותם.	37762
כמה השכילו אבותינו משך כל הדורות לשמוע בקול מורים, להכנע לכל מיני מיסים וארנוניות שהטילו	37763
עליהם זאבי טרף, אבל במה שהיה נוגע ליהדות מסרו נפשם ופשטו צווארם כצאן לטבח יובל, בהעדיפם	37764
מיתת קדושים מלחיות על פי גזירות הרשעים, סילוף היהדות אפילו כחוט השערה, אינו בגדר הגזירות	37765
שהוטל עלינו להשלים אתם, ואדרבא מחויבים אנחנו לצאת חוצץ נגדם בכל מחיר בגוף ובנפש.	37766
ובזה נבין מה שנראה פעולה נואשת מצד החשמונאים למרוד נגד מעצמה אדירה ללא חרב וחנית, בלי צל	37767
של תקוה להצליח בדרך הטבע, וידוע שאין לנו לסמוך על הנס, אולם כל עוד שגזירות יוון היו על החומר	37768
מוכרחים היו לסבלם, אבל ברגע שנהפכו לגזירות על הרוח ועקירת הדת, אז היה עליהם להיות קשה	37769
כברזל ולא להכנע, מוטב שימותו על קידוש השם והדת תשאר על תלה, ממה שישלימו עם סילופים	37770
ושינויים בדת קדשינו, ומכיון שמסרו עצמם ללא חשבונות, זכו לנסים גלויים ונצחו שלא כדרך הטבע,	37771
ועוד זכו לנס של הנרות הבעת חיבה יתירה של הקב"ה לעמו.	37772
ומזה עלינו ללמוד שכאשר השעה צריכה לכך, והאדם פועל בלי חשבונות ורק במסירת נפש מתמלא הוא	37773
כוחות טמירים, ומן השמים מסייעים בידו לקדש שם שמים, ומזה צריכים להתחזק בכל עניינינו הקשורים	37774
לעלייה רוחנית, שאם אך נזרע כמה גרעינים של מסירות נפש יברכנו ה' ונקצור מאה שערים, אבל אם	37775

נרבה בחשבונות רבים לא נראה מאין יבוא עזרינו, במה שנוגע לרוחניות אין הים נבקע עד שנכנסים לתוכו עד הצוואר, אבל התולה בטחוננו בהקב"ה וקופץ לתוך הים על קדושת שמו זוכה שהים נבקע עבורו, אין לנו להביט בעין הטבע לגבי רוחניות, משום שאין השגות בשר ודם מספיקים לתפוס את הסייעתא דשמיא שיכולים להשיג, אם מתכוונים אך לשם שמים. (המוסר והדעת ח"ב).	37776
	37777
	37778
	37779
	37780
	37781
	37782
ויגש	37782
מאמר תשצא	37783
ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני ידבר נא עבדיך דבר באזני אדני ואל יחר אפך בעבדך (בראשית מ"ד י"ח).	37784
	37785
א"ר חייא בר אבא כל הדברים שדיבר יהודה ליוסף בפני אחיו עד ולא יכול יוסף להתאפק, היה בהם פיוס ליוסף פיוס לאחיו ופיוס לבנימין (ב"ר צג. ט), במבט שטחי קשה להבין מעמד נורא זה, מה ראה יוסף להתגרות באחיו ובפרט ביהודה אשר היה גבור מאוד, והיה אחראי ליעקב אביו לשלומו של בנימין.	37786
	37787
	37788
איתא בתנחומא בשעה שהיו יהודה ויוסף מתווכחין זה עם זה, אמרו מלאכי השרת זה לזה בואו נרד ונראה שור וארי מתנגחין זה עם זה, בנוהג שבעולם שור מתיירא מפני ארי ועכשיו שור וארי מתנגחין והקנאה ביניהן ע"כ, לא דברים של מה בכך התרחשו כאן אלא היפך טבעו של עולם, שיוסף שנמשל לשור יעמוד כנגד יהודה שנמשל לארי, ירד לחייו והרגיזו בצורה כזו, אשר עלול היה יהודה ואחיו להחריב את כל שווקי מצרים.	37789
	37790
	37791
	37792
	37793
אולם פשר הדבר מונח בדברי המדרש שכל דברי יהודה היו פיוסים, פיוס ליוסף להראות איך הוא נותן נפשו עבור בניה של רחל, פיוס לאחיו שיראו איך הוא נותן נפשו על אחיו, ופיוס לבנימין כשם שנתן נפשו עליו כך הוא מוכן ליתן נפשו על יוסף, ואיתא בילקוט כאשר יהודה נכנס בעובי הקורה עבור בנימין, חשב שאולי יהיה לו כפרה עבור מה שאמר לאביו טרוף טרוף יוסף.	37794
	37795
	37796
	37797
כדאי היה לו ליוסף להכניס את עצמו בסכנה, כדי שכל בני יעקב יתפייסו זה עם זה, כדאי היה לו להכניס את ראשו בפי האריה כדי להשרות שלום בעולם, ברגע זה אשר התאחד עם אחיו בנימין ושאר אחיו, ובן אדם אחר היה מתמוגג מהתרגשות, היה יוסף עוסק בענינים עילאיים להוציא לפועל סודות ההשגחה העליונה, וכן אמרו במדרש כשם שלא פייס יוסף את אחיו אלא בבכיה, כך הקב"ה אינו גואל את ישראל אלא מתוך בכיה, שנאמר בבכי יבואו ובתחנונים אובילים.	37798
	37799
	37800
	37801
	37802
אבל לא רק פיוסים בקש יוסף אלא דברים קשים כגידיים דבר עם אחיו כמו שמבואר בתנחומא, שאמר ליהודה למה לא ערבת לאחיך יוסף כמו שערכת לבנימין, וכן הקניטם על שצבעו את כתונת הפסים בדם ורימו את אביהם באומרם שיוסף נטרף, ואמרו במדרש אי לני מיום הדין אי לני מיום התוכחה, יוסף קטנן של שבטים היה ולא היו יכולים לעמוד בתוכחתו, לכשיבוא הקב"ה ויוכיח כל אחד ואחד לפי מה שהוא על אחת כמה וכמה (ב"ר צג י).	37803
	37804
	37805
	37806
	37807
יוסף היה דבוק במדות העליונות ושכינה היתה מדברת מתוך גרונו, פעם ברך ופעם בקושי כדי שיכירו אחיו חטאם, וידעו להתחרט כראוי ולקבל על עצמם את הדין, מאידך בא להאיר להם שמש צדקה ומרפא להוציאם מהצרה הגדולה שהיו שרויים בה, ולשים קץ לצערם ולהזריח להם אור חדש של תקוה ושלום, וכבר כתב הרמב"ן שהסיבה שכל הזמן לא כתב יוסף לאביו בארץ כנען, משום שהבין שצריכים עוד להתקיים חלומותיו שאחיו ישתחוו לו.	37808
	37809
	37810
	37811
	37812
דוגמא נפלאה יש לפנינו של מחלוקת לשם שמים שסופה להתקיים, שהרי שני היריבים היו במלוא הדבקות, יהודה ואחיו מכאן עומדים בחרטתם על מכירת יוסף, ומחליטים שלא לוותר על בנימין כדי למנוע צער מאביהם, ויוסף מכאן עוסק בקיום חלומותיו ומכשיר את הקרקע להתגלות לאחיו להתפייס אתם, לא יפלא איפה שכאשר נתגלה יוסף לאחיו שרתה עליהם רוח הקודש, כמ"ש חז"ל שבכה על צווארי בנימין על שני מקדשות שסופם ליחרב, ובנימין בכה על צווארו על משכן שילה שיחרב (ב"ר צג יב).	37813
	37814
	37815
	37816
	37817
	37818
	37819
	37820
	37821
	37822
ע"ש.	37822
אחרי שנתבונן בכל המעלות הדרושים לנבואה, ונתאר לעצמנו המאבק המר שהתנהל בין יוסף לאחיו, ואיך שבסוף הגיעו למדרגת רוח הקודש, נוכל להבין עד כמה היו רחוקים מההתנצחות השפלה של ההידויים, וכמה היו מכוונים את לבם לשמים בכל דבריהם ומעשיהם, ומכאן בנין אב ללמוד כמה גבהו	37823
	37824
	37825

מחשבותיהם של גדולי עולם, וכמה רחוק דרכיהם מדרכינו, שבמצבים הכי חמורים ובתוך הפולמוס הכי חריף, היו דבוקים במחשבותיהם רק לעשות רצון הבורא בלי שום נגיעות עצמאיות או שמץ של כעס. (המוסר והדעת ח"ב).	37826 37827 37828 37829
מאמר תשצב	37830
ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני ידבר נא עבדיך דבר באזני אדני ואל יחר אפך בעבדך (בראשית מ"ד י"ח).	37831 37832
כי הנה המלכים נועדו עברו יחדיו, כי הנה המלכים נועדו זה יהודה ויוסף, עברו יחדיו זה נתמלא עברה על זה וזה נתמלא עברה על זה, רעדה אחזתם שם אלו השבטים, אמרו מלכים מדיינים אלו עם אלו אנו מה איכפת לך, יאי למלך מדיין עם מלך (מד"ר צ"ג ב').	37833 37834 37835
ראוי להבין דברי המדרש שמתאר לנו גדלותם של יהודה ויוסף בזה שמלכים היו, ולכן רעדה אחזה את השבטים, מלכים מדיינים אלו עם אלו אנו מה איכפת לנו, איך זה אפשר ששבטי י"ה יתפעלו כל כך מזה שיהודה ויוסף מלכים הם, האפשר שאנשים כאלו היודעים בבהירות שכלם תעודת האדם ותפקידו, יהיה חשוב אצלם כל כך ברק חיצוני שבאמת אין לו ערך לגדלות האדם עד שרעדה תאחזם.	37836 37837 37838 37839
ומה שנפלא ביחוד הוא, כי ראינו שאצל השבטים תפס כל כך מקום חשוב ענין המלוכה, עד שכל חלומותיו של יוסף הצדיק היו בעניני שררה ומלוכה, וכשבא וסיפר להם בהתפעלות עצומה, שמעו נא החלום הזה אשר חלמתי, הם קנאו בו ואמרו לו המלוך תמלוך עלינו, מאיזה ענין התרגשו כאן יוסף ואחיו שבטי י"ה קדושי עליון, וגם אביהם יעקב בחיר שבאבות שמר את הדבר וציפה לראות את יוסף מושל בארץ, האם באמת יש איזו חשיבות לזה, ומה האושר בעד יוסף שיהיה מושל.	37840 37841 37842 37843 37844
ואדרבה היה לו לירא פן יגרע מערכו במעלות רוחו וצדקת נפשו בהיותו מלך, וכמ"ש חז"ל על הפסוק ויוסף היה במצרים הוא יוסף הרועה את צאן אביו, הוא יוסף שהיה במצרים ונעשה מלך ועומד בצדקו, הרי שחידוש הוא שלא נפל יוסף ממדרגתו בהיותו מלך, ולמה רצה יעקב אבינו כל כך שיהיה מלך ולא היה ירא פן יפול ממעלתו הגדולה, בנו היקר בן זקונים שמסר לו את תורתו?	37845 37846 37847 37848
אולם ראוי להתבונן מה היא מלוכה, רגילים אנו לקרוא בשם מלך לזה שיש לו מדינה ועם רב העומדים תחת ממשלתו, והוא מושל עליהם בעזרת עבדים ופקידים הסרים למשמעתו, ולמען החזק את ממשלתו עליהם שלא ימרדו בו, יש לו הרבה חיילים מזוינים השומרים לראשו ומטילים את אימתו על בני המדינה, מלך כזה אינו מלך מצד עצמו אלא מצד עבדיו העובדים אותו, על מלך כזה אומרים אין מלך בלי עם, כי אם תמרוד בו מדינתו בטלה מלכותו ואיננה, מלך כזה הוא באמת עבד לעבדיו, עבדיו נותנים לו מלכותו וזקוק הוא להם ונצרך לבריות.	37849 37850 37851 37852 37853 37854
מוכרח הוא להשתדל למצוא חן בעיני מקורביו ובעלי השפעה למען לא יאבד חנו בעיניהם, נצרך הוא לבריות ופניו משתנות כמאמרם ז"ל, כל הנצרך לבריות פניו משתנות ככרום, ואין זה דוקא כשאחד נצרך לבריות לבקש נדבת כסף או פת לחם, כי יותר גרוע חלקו של זה הנצרך לבריות לבקש כבוד, שהרי המבקש לחם לפחות מעורר רחמים וירחמוהו, אבל המבקש כבוד כל מה שירבה וישתדל בזה הלא ימאנו ויסרבו לתת לו, וכל מה שירצה וישתדל לנחול כבוד מזולתו, צריך הוא לשנות פניו לכמה גוונים ככרום, חז"ל אמרו כל הרודף אחר הכבוד הכבוד בורח ממנו, והבורח מן הכבוד רודף אחריו (מסילת ישירים כ"ב).	37855 37856 37857 37858 37859 37860 37861
סוף דבר לא מלכות כזאת תקרא מלכות, אם אדם צריך וזקוק לבריות כדי להגיע אל הכבוד והמלכות, לא מלכות היא אלא עבדות לא כבוד אלא קלון, לזה יקרא מלך כשהאדם מתרומם במעלות נפשו על סביבתו, בהיותו תקיף בדעתו אמיץ בשכלו מבלי שיונהג מן הסביבה, מבלי שינוע לכל רוח הבא מכל צד.	37862 37863 37864
וזאת היא באמת עבודה קשה לאדם, כי טבע האדם הוא להיות מושפע מן החברה, כל מה שמוסכם אצל ההמון לזה תכנע נפשו, ולא רק קטני השכל אנשי ההמון שאין להם שום יוזמה עצמית, אלא אפילו המשכילים בעם ואנשי הדעת, קשה להם להשתחרר מן הדעות וההשקפות השוררות בעולם, מעמידים ובונים את השקפת עולמם ושכלם על יסודות ומנחים במקובלים בעולם, קשה לו לאדם מאוד למצוא בו בעצמו את דעתו והשקפתו הנכונה הבלתי משועבדת לחברה וסביבה.	37865 37866 37867 37868 37869
שמעתי בשם הגאון הצדיק ר' ישראל סלנטר זצ"ל, שבאר את מאמרם ז"ל על עקבתא דמשיחא פני הדור כפני הכלב, כשרואים עגלה נוסעת וכלב רץ לפניה אי אפשר לדעת מי המנהיג ומי המונהג, לכאורה הכלב הוא המנהיג כי הלא הוא רץ לפניו והעגלה נוסעת אחריו, אולם כשמגיעים לפרשת דרכים רואים כי הכלב עומד ומחזיר פניו לראות לאן העגלה נוסעת, מזה נדע כי לא הכלב המנהיג אלא רץ הוא לצד שתכוונו העגלה, כן יהיה בעקבתא דמשיחא, פני הדור מנהיגי האומה לא ינהיגו את דורם על פי דעתם ושכלם, אלא יסבו תמיד פניהם לראות לאן דעת הדור נוטה שינהיגוהו.	37870 37871 37872 37873 37874 37875

ובאמת כל זמן שמלובש אדם בחומר ויש לו מגע ומשא עם החברה, אי אפשר לו להשתחרר כליל מזה, אך	37876
אם האדם מתנשא במדה גדולה, תקיף הוא בדעתו דעת תורה, דעת מקורית להשקיף מעל ראש ההמון,	37877
באותה מדה מולך הוא על החברה, משפיע ומושל בה וסביבתו אומרת לו כבוד, אם רק יש בו כמובן יחד	37878
עם זה להיות משאו ומתנו בנחת עם הבריות, אז כל העולם יכיר גדלותו ויכנעו מפניו ויתנו לו כתר מלוכה.	37879
אולם למען יגיע האדם למדרגה זו להיות מלך על סביבתו, עליו להיות קודם מלך על עצמו על כוחותיו	37880
ומושל ברוחו, וזוהי באמת המלכות הכי גדולה והיותר מקפת, כי אם נצייר לנו את המלך היותר גדול	37881
כמולך בכיפה על כל העולם, עדיין אין לו כל כך הרבה עבדים וסרים למשמעתו כמו זה המושל על	37882
כוחותיו עצמו, על רבוא רבבות רגשות וכוחות הנמצאים וחיים בלב האדם הדורשים תפקידם, כל כח לפי	37883
ענינו כל רגש לפי תוכנו, ויודע להשתמש עם כל כוחותיו לתכלית הרצויה לפי שכלו הזך ואינו מניח אותם	37884
למשול בו, מושל הוא על כל כוחותיו ומעוטר בעטרה של יראת שמים.	37885
עיינ בספר הכוזרי פ"ג ב' ה' וז"ל, אמר הכוזרי אם כן ספר לי מעשה החסיד שבכם היום, אמר החבר	37886
החסיד הוא מי שהוא מושל, נשמע בחושיו וכוחותיו הנפשיים והגופניים, ומנהיגם ההנהגה הגופיית כמ"ש	37887
ומושל ברוחו מלוכד עיר והוא המוכן לממשלה, כי אילו משל במדינה היה נוהג בה בצדק כאשר נהג בגופו	37888
ובנפשו, וחוסם הכוחות המתאווים ומונע אותם מן הריבוי, אחר אשר נתן להם חלקם והספיק להם חסרונם	37889
וכו' וחסם הכוחות הכעסנים המבקשים לנצוח, יעויין שם באריכות לשונו הטהור (העורך).	37890
חז"ל אמרו (בדרים לב:): אברם בגימטרי' רמ"ג אברהם רמ"ח, מתחילה המליכו הקב"ה על מאתים	37891
ארבעים ושלושה אברים, ולבסוף המליכו על מאתים וארבעים ושמונה אברים, מלכות גדולה ועצומה היא	37892
זו למלוך על כל אבריו עם רבבות כוחותיהם ועניניהם, א"א ברוב גדלותו וצדקתו הגיע לידי מלכות זו,	37893
עוד אמרו חז"ל (גיטין ס"ב.), רבנן אקרו מלכים דכתיב בי מלכים ימלוכו, כי הגבורים המושלים ביצרים	37894
הם המלכים האמיתיים, לא לזה נקרא מלך היושב על כסא המלוכה ועבד נרצע הוא לכל כח המתעורר בו,	37895
עבד לכל אלה שהוא זקוק לעזרתם, אלא זהו מלך המושל על עצמו ומתוך כך מלכותו בכל משלה.	37896
ואיתא עוד במדרש רבה, אמר ר"ש בן גמליאל יוסף משלו נתנו לו, פיו שלא נשק בעבירה ועל פיך ישק	37897
כל עמי, גופו שלא נגע בעבירה וילבש אותו בגדי שש, צוארו שלא הרכין לעבירה וישם רביד הזהב על	37898
צוארו, ידיו שלא מששו בעבירה ויסר המלך את טבעתו מעל ידו ויתן אותה על יד יוסף, רגליו שלא פסעו	37899
בעבירה ייתון וירכבון על קרונין, וירכב אותו במרכבת המשנה אשר לו, מחשבה שלא חשבה בעבירה	37900
תבא ותקרא חכמה, ויקראו לפניו אברך אב בחכמה ורך בשנים, גבורת הדעת ואמיצות הלב שבהם משל	37901
יוסף בכל אבריו, אלו הם גווני המלוכה שהיו נכרים בו.	37902
זאת לא היתה מתנה מפרעה אלא מעלות נפשו הם שנתנו לו כבוד ומלוכה, כי לו נאה כי לו יאה, אבל לא	37903
לזאת חיכה יוסף ולא לזאת היתה מטרתו, לא לזה שמר אביו וציפה ולא על זה קנאו בו אחיו, מלכותו היא	37904
מלכות נכונה מלכות מקורית מלכות על עצמו, התרוממות על סביבתו קודקוד נזיר אחיו, ומזה זכה	37905
למלכות העתידה מלכותו של משיח בן יוסף.	37906
ולא על חנם ספר יוסף הצדיק לאחיו את חלומותיו, לא בכדי אמר שמעו נא החלום הזה אשר חלמתי, האם	37907
התפאר לפניהם? לא לשם התפארות סיפר לפניהם את חלומותיו, אלא להיפך מתוך ענוה ומתוך אהבה	37908
לאחיו, אמר להם שמעו נא החלום אשר חלמתי, הטו אזניכם ושמעו כי לי ניתנה המלוכה לי הקטן שבכם,	37909
הרי שחסרה לכם מעלת המלוכה, תקנו נא עצמכם קשטו מעשיכם למען לא תרדו ח"ו ממעלת המלוכה,	37910
ולא צרה עינו במן ההתחרות כי אין מלכות נוגעת בחברתה, כי אין מלוכה זו צריכה לנתינים ועבדים	37911
מלכות היא גם בלי עם, ומי יתן והיה כך עם כל עם ה' מלכים.	37912
ונפלאים הם דברי המדרש ומובנים הם לפי דברינו וז"ל, ויחלום יוסף חלום ויאמר אליהם שמעו נא החלום	37913
אשר חלמתי, אמר הקב"ה כך יהיו הנביאים מוכיחין אתכם שמעו נא דבר ה', ויספר אל אביו ואל אחיו	37914
ויגער בו אביו, אמר הקב"ה כך תהיו גוערים בנביאכם.	37915
הרי שהקב"ה כביכול מעיד על יוסף הצדיק שלא מתוך התפארות דיבר אליהם, אלא בלשון הנביאים	37916
הוכיח אותם, צר היה לו מדוע לא יגיעו גם הם למדרגה זו שהוא הגיע אליה, וכן יהיו הנביאים מוכיחין את	37917
ישראל, ויעקב אבינו בראותו כי דבריו לא יועילו ואין כדאי שיוכיחם גער בו, אבל לא שבאמת היו דבריו	37918
ראויים לגערה, הקב"ה מעיד שכך תהיו גוערים בנביאכם, גערה בנביא המוכיח מלב מלא אהבה היא זאת,	37919
כך ביארו לנו חז"ל וכך האירו את עינינו לדעת את מעשה יוסף ואחיו.	37920
ישיבה תעודתה להוציא מקרבה מנהיגי הדור, מעטים המה בדורנו הראויים להיות מושלים בעצמם, נעלים	37921
על סביבתם ותקיפים בדעתם שהם גווני המלוכה, ומאין יבואו אלו המושלים ביצרים ובסביבתם אם לא	37922
ממקום התורה והדעת, וכל אחד אם רק ירצה יכול להשתלם ולהתעלות למדרגה זו, אבל זה אפשר רק אם	37923
בהיותו בישיבה ישתדל למשול בעצמו, ולמלא את החובות המוטלות על בן ישיבה, ואם ח"ו יחסר מזה,	37924
אות היא כי אין בכחו למשול ברוחו ולמלא את תפקידו על פי הכרתו וחובתו, והיאך יוכל להיות מנהיג את	37925

האחרים? אי לזאת משלו על כוחותיכם המפריעים אתכם מעבודת ה', ואז תשתלמו להיות מנהיגי הדור	37926
מאן מלכי רבנן. (שעורי דעת ח"ג שעור א')	37927
	37928
מאמר תשצג	37929
ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני ידבר נא עבדך דבר באזני אדני ואל יחר אפך בעבדך (בראשית מ"ד י"ח).	37930
אחז"ל שנגש גם למלחמה אם יעמוד יוסף על דעתו ולא יוותר, ודיבר אליו קשות כמבואר בפרשה, ויש	37931
להתבונן באיזו טענה בא יהודה אליו כעת, הלא יהודה עצמו אמר לו הננו עבדים לאדוני גם אנחנו גם אשר	37932
נמצא הגביע בידו, והוא עונה להם בעדינות גדולה חלילה לי מעשות זאת, ורוצה לקחת לעבד רק האיש	37933
אשר נמצא הגביע בידו, א"כ מה אירע שבא לכלל כעס גדול כזה ונגש למלחמה הלא דבר הוא!	37934
אך הנה ידוע שעשרה הרוגי מלכות נדונו בשעתם למות במיתות משונות ואכזריות מאוד, ואחז"ל שנתנו	37935
עיניהם בר' ישמעאל והוא כהן גדול שידע שם המפורש — שיעלה למרום ויתוודע אם גזרה זאת היא מן	37936
השמים, ומצינו בחז"ל כמה פעמים שנתנו עיניהם במי שהיו צריכים להענישו ועשאוהו גל של עצמות,	37937
והתנאים כמו שהיו יכולים להשתמש בשם המפורש לעלות השמימה, היו יכולים ודאי גם להרוג את כל	37938
השונאים בהבטה אחת.	37939
וכוונתם בזה כי רצו להתוודע, שאם אמנם הגזירה היא מן השמים יקבלו דין שמים עליהן וימסרו עצמן,	37940
ואם לאו יתנגדו להם ואז היו עושים מכל השונאים עפר ואפר, ואכן כאשר ר' ישמעאל עלה למרום פגע	37941
במלאך גבריאל ושאל אותו ע"ז, ויען גבריאל ויאמר ידידי הצדיקים קבלו דין שמים עליכם! כיון ששמע	37942
כן ירד והגיד לחביריו ומיד מסרו עצמן למיתה וקבלו עליהם דין שמים באהבה.	37943
עפי"ז נבין היטב כל הפרשה שעמדנו עליה, דהנה מה שאמרו השבטים האלקים מצא את עון עבדיך הננו	37944
עבדים לאדוני, וודאי לא כיוונו על הגביע, וכמו שפירש רש"י האלקים מצא את עון עבדיך, יודעים אנו	37945
שלא סרחנו אבל מאת המקום נהייתה להביא לנו זאת, מצא בעל חוב לגבות את חובו ע"כ, והכוונה היתה	37946
על מכירת יוסף...	37947
וראה אגב עד כמה מגיעה גדולתם וקדושתם של השבטים, דמזה שהודו רק בחטא של מכירת יוסף ולא	37948
זולת זה, הרי שבדקו וחקרו אחר מעשיהם במשך כל ימי חייהם, ולא מצאו שום חטא ועון אלא זה של	37949
מכירת יוסף, ונתבונן נא אם אנחנו יכולים למנות כמה עבירות עברנו ביום אחד בלבד, כמה לשה"ר	37950
ורכילות הסתכלות אסורות והרהורים רעים וכו', וכ"ש בשבוע ובחודש ושנה הרי יגיעו למאות ואלפים,	37951
אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה!	37952
ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו,	37953
כותב הספורנו שלא התוודו על עצם המכירה, כי בזה היו סבורים גם בשעה ההיא שהם צודקים, אלא כך	37954
אמרו אע"פ שהיה רודף מ"מ היה לנו לרחם עליו בהתחננו אלינו, על כן באה אלינו הצרה הזאת מדה כנגד	37955
מדה, שאנו התאכזרנו על אחינו משום כך מתאכזר עלינו כעת האיש הזה, ויען ראובן אותם לאמור הלא	37956
אמרתי אליכם לאמור אל תחטאו בילד ולא שמעתם וגם דמו הנה נדרש, כלומר אין חטא הנדרש עתה	37957
האכזריות בלבד כאשר חשבתם, אבל גם דמו הנה נדרש שחטאתם לשפוך דם נקי שלא היה בן מות עי"ש.	37958
עכ"פ הגיעו כולם להכרה והתוודו על עצם המכירה שמכרוהו לעבד, ומדה כנגד מדה נענשו להיות עבדים,	37959
ולכן קבלו עליהם דין שמים ואמרו הננו עבדים לאדני, אבל כשענה להם יוסף חלילה לי מעשות זאת האיש	37960
אשר נמצא הגביע בידו הוא יהיה לי עבד ואתם עלו לשלום אל אביכם, ראו בזה שאין כאן גזירה מן	37961
השמים להענישם עבור חטא מכירת יוסף, דא"כ היה צריך להיות בהיפוך שהם יהיו עבדים ובנימין שלא	37962
היה במכירתו יעלה אל אביו, לכן ויגש אליו יהודה למלחמה! שאם אין גזירת שמים רק מפני שאתה בעל	37963
בחירה רצונך להרשיע נעמוד כנגדך בכח!	37964
רואים אנו מכאן באיזה אמונה חזקה היו חיים השבטים הקדושים, וללמדנו שאם אירע איזה צרה או מחלה	37965
ח"ו, ידע האדם שאין העולם הפקר, וכל דבר בא בהשגחה הפרטית וכשאחז"ל (חולין ז'), אין אדם נוקף	37966
אצבעו וכו', דבר קל ביותר אינו נעשה מעצמו ח"ו הכל מן השמים כמ"ש (תהלים ל"ז), מהשם מצעדי	37967
גבר כוננו, הנה אחד יוצא מהבית ומכוננית פגעה בו רח"ל, ופשוט שאם היה יוצא רגע אחד לפני זה או רגע	37968
לאחריו לא היה נפגע כלל, אבל מהשם מצעדי גבר כוננו שיצא בדיוק ברגע זה ושהמכוננית תעבור ברגע	37969
זה.	37970
ולכן כשהשבטים הקדושים ראו הצרה הזאת עליהם, ויודעים היו שאין בהם שמץ חטא אחר, התוודו	37971
ואמרו אשמים אנחנו על כן באה אלינו הצרה הזאת, וכן יהודה ראה שנענש נוראות במשך כ"ב שנים אלו,	37972
כי נשא אשה ומתה וכן שני בנים מתו לו בצעירותם ותמר כלתו יושבת עגונה, ואח"כ המעשה בגדי עזים	37973
והוא פוסק דינה הוציאוהו ותשרף, ולבסוף הוצרך להודות בפני כל צדקה ממני! בזיון נורא אשר רק יהודה	37974
היה יכול לעמוד בנסיון כזה.	37975

מכל אלו הדברים הבחין יהודה כי עליו יש תביעה מיוחדת בשמים, היות והוא אמר לאחיו מה בצע כי נהרוג את אחינו ושמעו אליו, אילו היה אומר להם נחזירהו אל אבינו היו ג"כ נשמעים לו, לכן ויאמר יהודה מה נאמר ומה נדבר, ועתה נתבונן עוד הנה גבורתם היה להפליא כמבואר בחז"ל, שיהודה לקח חתיכות ברזל ושברם בשיניו, וכל גבורי מצרים לא היו יכולים לעמוד בפניהם, עד כדי איום להחריב כל מצרים אם לא יחזירו להם את בנימין.	37976 37977 37978 37979 37980
וראה זה פלא! הגבורים הללו הראו כ"כ כח וגבורה שהרתיע כל גבורי מצרים, וכל המדינה היתה בסכנת כליה, אמנם כל כוחם היה עד שלא ידעו את יוסף, אך מיד כשנתגלה אליהם ואמר להם אני יוסף, נמס כל גבורתם וניטל מהם כוחם ונעשו כאלמים לא יפתחו פיהם, ככתוב ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו, ופירש"י נבהלו מפניו מפני הבושה! עד כדי כך נפחדו נבהלו והתביישו, ובמדרש תנחומא אמרו שמגודל הפחד והבושה פרחו נשמתם אלא שבא מלאך והחזירן.	37981 37982 37983 37984 37985
אכן גם כאן בעוה"ז אם האדם רק לא ילך בהליכות חייו כסוס כפרד, ויתבונן במעשי ה' ויסתכל בעין חודרת בבריאה, הרי ימלא פחד מפני הדר גאון השי"ת ככתוב (ישעיה מ'), שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, כי באמת האדם אם יתבונן למטה כאן בארץ ג"כ מספיק לו להתפעל מאוד, אלא מכיון שהוא נולד על הארץ וגדל בה ודורס תמיד עליה אין לבו מתעורר, לכן אמר הכתוב שאו מרום עיניכם כלומר העלו עיניכם למרום שם עוד לא הורגלתם וראו מי ברא אלה!	37986 37987 37988 37989 37990
והנה אנו לא מתביישים כלל ואפי' לעבור עבירות רח"ל, אבל כ"ז מפני שהגוף הוא לבוש בשרי מסתיר וחוצץ בפני עיני השכל הזך היא הנשמה העליונה, ולכן אין האדם מרגיש חרפתו כאן בעוה"ז, וממלא בגאווה ובזו כל רצונו ותאוותיו, אבל כשהגוף ינוח והרוח ישוב אל האלקים אשר נתנה, כשישאר האדם כפי מה שהוא עיקר האדם היא הנשמה הקדושה, שכל נבדל בלא לבוש וכסות בשרי, אז הלא תרגיש בושתה במלוא המובן.	37991 37992 37993 37994 37995
וזהו משאחז"ל אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה, יוסף קטן שבשבטים היה ולא יכלו אחיו לעמוד מפני תוכחתו, ק"ו כשהקב"ה יוכיח את האדם לפי מה שהוא, לפי מה שהוא אדם קאי, כשיעמוד עיקר האדם לפני הבוי"ת בלא חציצת הדם והבשר וכמ"ש הר"י ז"ל (אבות), שעיקר הגהינום הוא הבושה, אחרי שהנפש מזדככת בגהינום של אש מתחיל הגהינום של בושה, היינו שהנשמה מתעטפת בבושתה וכל מה שהנשמה נבדלת יותר מהגוף מרגישה יותר הבושה מלפניו ית', לאמר מה עשיתי איך לא היה פחד אלקים לנגד עיני, וזהו מ"ש רבינו יונה שהגיהנם היותר גדול וקשה הוא הבושה.	37996 37997 37998 37999 38000 38001
והנה השבטים הקדושים היו זכים וטהורים כל כך, שכיון שהרגישו בטעותם שטעו ביוסף ובמכירתו שחשבוהו לרודף, וכעת ראו שהוא צדיק גמור, נבהלו מפניו ונתביישו כל כך עד שפרחה נשמתם מחמת בושה, א"כ ק"ו כשיבוא הקב"ה ויוכיח את כל אחד ואחד לפי מה שהוא, על אחת כמה וכמה תשיג ותרגיש הנשמה הקדושה את הבושה מלפניו ית', אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה! (לב אליהו).	38002 38003 38004 38005 38006
מאמר תשצד	38007
ועתה ישב נא עבדך תחת הנער עבד לאדני והנער יעל עם אחיו (מ"ד ל"ג).	38008
לכל דבר אני מעולה ממנו, לגבורה למלחמה ולשמש (רש"י שם), טבע האדם שבשעה שהוא נדרש למעשים של מסירות נפש לשם איזו מטרה נשגבה, הריהו מעמיד פנים של עניו ותם שהוא אינו ראויה לתגא ולאצטלת גיבור, מקטין את עצמו ואת כל כבודו יתן בעד עור בשרו של יאונה לו כל רע, ויש שבגלל תאוות נפשו יעשה את עצמו כפחות שבפחותים.	38009 38010 38011 38012
זוהי חולשה אנושית טבעית המתגלית לעתים קרובות, בזמן שהזמן דורש מעשי גבורה למטרה עילאית, וכן בשעת טשטוש ובלבול הדעות, כשיש אפשרות ליהנות מתאוות נמבזות וגסות, בעל הגאווה והרודף כבוד עלול בן רגע ליהפך לכבשה עלובה או לתועלת בזויה, בימי המהפכה האדומה שברוסיא,	38013 38014 38015
כשהאדומים אסרו וכבשו כל עשיר ובן יחס, אז היו העשירים מתחפשים בן לילה לעניים מרודים, בבגדים מטולאים ומוסרחים להיראות כדלים, והיו נהנים מאוד כשקראו וחשבו אותם לעניים עלובים, ובמסווה זה היו מצליחים להסתיר את אוצרותיהם במחתרות.	38016 38017 38018
דוגמה זו נוגעת לחיים הרוחניים האציליים, יש ואנשים כשמרגישים שיש צורך שהזמן דורש היחלצות והתגייסות לעבודת השם, לזיכוי הרבים להצלת נפשות ופדיון שבויים, הרי הם מעמידים פנים של בטלנים נטולי כשרון מושפלים וחסרי כח, ולא איכפת להם אז כשמכנים אותם לבעלי מדרגה נמוכה, אף שלעת שלום ושלוה לעת פרסום וחלוקת כבוד, זוקפים ראשיהם ומציגים את עצמם כאנשי חיל גבורים, ומתגלים לכל בכל כחם ותפארתם, אבל במיצר של עת לעשות הם מתחבאים בחורים ובסדקים ולא יכירו מקומם.	38019 38020 38021 38022 38023
ברם איש המוסר האמיתי בשעה שהכל כתיקונו, עליו להיות כנחבא אל הכלים ועושה את מלאכת ה' בענוות חן והצנע לכת, אבל לעת מצוא כשהשעה דורשת אז עליו להופיע בכל קומתו, להראות דוגמה של	38024 38025

מסירת נפש לטובת הרבים, עליו להחליץ לעבודת הבורא להצלת נפשות לפדיון שבויים ולתמיכת ברכים כושלות, ואז החלש יאמר גבור אני כדרך שאמרו בשעה שמכנסים פזר, ובמקום שאין איש השתדל להיות איש, ובמקום שהיצר לוחש לך הצנע לכת, דע לך שאז הוא שעת ההקרבה הרצויה לפניו ית"ש.	38026 38027 38028
ובזה נשתבח יהודה וזכה למלכות ע"י ענוותנותו שנתגלה בצורת התנשאות, וראה מה שאחז"ל מפני מה זכה יהודה למלכות מפני הענוה שנא' ועתה ישב נא עבדך תחת הנער, אמר להם ולא ערב הוא וסופו של ערב לצאת ידי ערבותו (תוספתא ברכות פ"ד).	38029 38030 38031
הלא טוב אנכי לך מעשרה בנים ניחם אלקנה את חנה אשתו, התנשא לפניו בהתנשאות שהיא נגד כל טבעו ומהותו, הוא השתתף בכל כאבה וצערה העמוק של חנה, כי לאמיתו של דבר היה יכול להיות שמח בחלקו כי עשרה בנים היו לו מפנינה אשתו, ואיש כזה ע"פ הטבע קשה לו להרגיש הרגשה דקה בצערה ובשברון לבה של חנה, ברם אלקנה כן הרגיש וכן היה כואב את כאבה, ובכדי לרומם את רוחה ולנחמה אחז בכל האמצעים, ולא נמנע להשתמש בשפה ולשון שבתנאים אחרים למדות שליליות תיחשבנה, ברם כאן מזה זו היתה רצויה, וענוותנותו של אלקנה התבטאה הפעם בהתנשאות דוקא.	38032 38033 38034 38035 38036 38037
והלימוד המוסרי מכאן שלעת מצאו והצורך, צריך הבעל מוסר להשתמש אף במדה שלילית זו, במדת הענוה בצורת התנשאות לשם הטבת מצב רוח של חבריו, לשם ניחום לעידוד ולשם הצלת נפשות, והיודע להשתמש בכוחותיו בסדר הראוי ובמקום הראוי, בזמן הראוי ובצורה הראויה, עליו אמרו חז"ל בשעה שמכנסים פזר ובשעה שמפזרים כנס. (אור הנפש).	38038 38039 38040 38041 38042
מאמר תשצה	38043
ועתה ישב נא עבדך תחת הנער עבד לאדני והנער יעל עם אחיו (מ"ד ל"ג).	38044
מתוך התבוננות בהתנהגות יוסף כלפי אחיו עד שנתגלה להם ואמר אני יוסף אחיכם, צריך להבין כיצד הקשה יוסף את לבו כל כך וציער את אחיו בצער נורא ואיום, בתחילה מעליל עליהם מרגלים אתם ואוסר צדיקים אלו שבטי י"ה במאסר ג' ימים ומשאיר את שמעון במאסר, החרדה אשר חרדו כשמצאו את הכסף באמתחותיהם מה זאת עשה אלקים לנו, הגזירה להביא את בנימין ואח"כ העלילה על בנימין, וחרדתם הנוראה של האחים בזה שהסכימו להיות עבדים, צערו הנורא של יהודה שערב לאביו להחזיר את בנימין. ומובא במדרש שבאותה שעה נתמלא יהודה חמה וחמשה לבושים היה לובש, נימה אחת היתה לו בלבו כיון שהיה כועס קורעת את כולם, אמר יהודה לנפתלי לך ראה כמה שווקים במצרים קפץ וחזר א"ל י"ב, אמר יהודה לאחיו אני אחריב מהם שלשה וטלו כל אר"א אחד ולא נשאר בהם איש, כיון שראה יוסף שהסכימה דעתם להחריב את מצרים, אמר יוסף בלבו מוטב שאתודע להם ואל יחריבו את מצרים עי"ש, ומשמע שאלמלא הפחד שיחריבו את מצרים היה יוסף ממשיך הלאה לענותם, שהיתה זו נקמת יוסף על מכירתם אותו, דבר כזה א"א ליחס בשום אופן ליוסף הצדיק.	38045 38046 38047 38048 38049 38050 38051 38052 38053 38054 38055
ונראה שאדרבא זה נבע דוקא מאהבת יוסף לאחיו ודרישת טובתם, ידע יוסף ברוח קדשו כי חטאו אחיו במכירתו, ורצה שיקבלו עונש בעולם הזה ויבואו נקיים מחטא לעולם הבא, בעוה"ב לא יספיקו כל יסורי איוב לתקן את הקל שבעבירות, וא"כ חסד יעשה עמהם אם ימרק חטאם בעוה"ז, ועל זה סבלו יסורים כל כך גדולים, כ"ב שנה ראו בצער אביהם ואיבוד רוח קדשו, יהודה הורידוהו מגדולתו ואיבד אשה וב' בנים בגלל זה.	38056 38057 38058 38059 38060
צרות ויסורים נוראים והכל בגלל פגם קטן שהם לא הרגישו בו, שהרי הם סברו שמצד הדין יש דין רודף ליוסף ודיני התורה מחייבים את מכירתו, ובבואו אל יוסף אמר יהודה שבטוח הוא בנקיון כפיו ורק האלוקים מצא את עון עבדיך, הוא עצמו אינו רואה כל חסרון ודופי בהתנהגותו וכמ"ש (בב"ר צב).	38061 38062 38063
ויאמר יהודה מה נאמר לאדוני בכסף ראשון, מה נדבר בכסף שני, מה נצטדק בגביע, מה נאמר לאדוני במעשה תמר, מה נדבר בבלהה, ומה נצטדק בדינה, מה נאמר לאבא שבארץ כנען ביוסף, ומה נדבר בשמעון, מה נצטדק בבנימין, אם נאמר לך חטאנו גלוי וידוע שלא חטאנו, ואם נאמר שלא חטאנו, האלקים מצא את עון עבדיך, אמר רבי יצחק מצא בעל חוב מקום לגבות שטרו.	38064 38065 38066 38067
א"ר יצחק בזה שהוא ממצה את החבית ומעמידה על שמריה, כמו אדם המריק יין מחבית וסוחט את היין מהשמרים עד הטיפה האחרונה, כך הקב"ה מדקדק במידת דינו כחוט השערה וסוחט כביכול את טיפת החטא הנמצאת באדם, תביעה דקה מאוד היתה כלפי האחים, חטא דק שצדיקים אלו לא הרגישו בעצמם, ועל דקות זו העונש כל כך נורא בעוה"ז כך הוא דין שמים.	38068 38069 38070 38071
מי יודע עוז אפך וכיראתך עברתך, כשם שהיראה היא בלי תכלית כך חרון אף ה' הוא בלי תכלית, שהרי המדובר הוא בפגיעה בכבוד שמים והכל לפי המבייש והמתבייש, כבוד שמים זה בלי תכלית וא"כ התביעה על פגיעה בזה היא ג"כ בלי תכלית, וכפי שכותב הר"י שאין קץ לרעת הממרא את פיו, ולאחר כל יסורי	38072 38073 38074

האחים עוד לא מורק חטאם, ועשרה הרוגי מלכות ג"כ נהרגו לכפרת חטא המכירה, נורא ואיום כמה קשה מירוק החטא.	38075 38076
עוד יותר פרשה זו נכתבה בתורה, וישנאו אותו אחיו בגלל כתונת פסים, והמכירה ועונש ביסורים כל זה נכתב עליהם, ועונש זה גדול עד למאוד שהרי על שלמה המלך איתא בגמ' (שבת נו:), אמר רב יהודה אמר שמואל נוח לו לאותו צדיק שיהא שמש לדבר אחר ואל יכתב בו ויעש הרע בעיני ה' ע"כ, ובמקום אחר כתוב נוח היה לו להיות גורף ביבין ובלבד שלא יכתב עליו דבר זה, ונכתבה פרשת התביעה על האחים, ורואים ממנה עד כמה חמור הוא החטא ומה גדול עונשו, ואפילו בתביעה דקה כל כך ששבטי י"ה לא מצאו בזה כל חסרון.	38077 38078 38079 38080 38081 38082
ומצינו גדר זה ג"כ בגמ' (יבמות קה:), רבי ישמעאל ברבי יוסי אגב יוקריה הוה מפסע ואזיל, אמר ליה אבדן מי הוא זה שמפסע על ראשי עם קדוש, אמר ליה אני ישמעאל ברבי יוסי שבאתי ללמוד תורה מרבי, אמר ליה וכי אתה הגון ללמוד תורה מרבי, אמר ליה וכי משה אתה, אמר ליה וכי רבך אלוקים הוא, באותה שעה נצטרע אבדן וטבעו שני בניו ומאנו שתי כלותיו, אמר רב נחמן בר יצחק בריך רחמנא דכספיה לאבדן בהאי עלמא עי"ש.	38083 38084 38085 38086 38087
בעד דיבור לא נכון שאבדן ודאי חשב שמצד הדין מותר לו לתבוע על שפוסע על ראשי עם קדוש, בכל זאת היתה כאן תביעה ובאו בעקבותיה יסורים כ"כ נוראים, צרעת ואיבוד בנים כדי למרק חטא דק, וזה חסד שמים שנפרעו ממנו בעוה"ז עד כדי כך פוגם החטא, יוסף הצדיק לא יכול להתאפק ויצא החוצה לבכות אח"כ חזר לדבר אליהם קשות, כיון שלא שייך ויתור בזה מוכרחים לכבס את העון.	38088 38089 38090 38091
המתבונן בדברים יראה עד כמה גדול הוא החטא הכי דק, ועד כמה צריך להזהר שלא להכשל, וכי אנו לא לקויים בושינאו אותו, וכי לנו לא מציקה קנאת כתונת פסים, הרי הקנאה התאוה והכבוד טבועים באדם מלידה, מה עושים אנו שלא להכשל במידות רעות? לימוד תורה בלבד אינו מספיק, רק אם זכה האדם וזיכך עצמו ממידותיו הרעות אזי התורה נעשית לו סם חיים, לא זכה לא זיכך עצמו נעשית לו סם המות, וכמ"ש הגר"א (אבן שלמה), שהתורה משולה לגשם יערוף כמטר לקחי והיא מצמיחה מה שמונח בלב, ואם המידות רעות מלאו את הלב, אזי נעשית לו התורה סם המות.	38092 38093 38094 38095 38096 38097
מוכרח כל אחד לזכך מידותיו בכל האפשריות שבידו, לשבור את מידת הגאווה שורש החטאים, שהרי אי הכנעה להקב"ה היא שורש החטא ודבר זה נובע מגאווה, צריך ללמוד להתפלל כהוגן, ודבר זה מביא תועלת גדולה בהשגת מעלת הכניעה ושבירת מדת הגאווה והעצלות, ומגודל עונש העון נראה עד כמה גדולה וחשובה המצוה ושכרה, שהרי מרובה מדה טובה על מדת פורעניות, ואושר אין קץ צפוי להולך בדרכי ה'.	38098 38099 38100 38101 38102
מאמר תשצו	38103 38104
ולא יכול יוסף להתאפק ויקרא הוציאו כל איש מעלי (בראשית מ"ה א').	38105
רש"י ז"ל פירש שלא היה יכול לסבול שיהיו מצרים נצבים עליו ושומעין שאחיו מתביישין בהודעו להם, ובמד"ר אמר ר' חמא בר חנינא לא עשה יוסף כשורה שאילו בעט בו אחד מהם מיד מת, למדנו מכאן הערה עצומה שלדברי רחב"ח היה מקום לחשוש שמא יהרגו אותו אחיו, ואפ"ה הכניס יוסף את עצמו בסכנה ובלבד שלא יתביישו אחיו בפני מצרים.	38106 38107 38108 38109
צא וחשוב יוסף הצדיק שכל תקות חייו הוא שאביו עוד יספיק לראותו, ועומד בנסיון נפשי גדול עד עכשיו שאינו מתוודע לאחיו ברצותו לכפר עוונם, ואמרו חז"ל שמכיון שהגיד לו יהודה צערו של אביו מיד לא יכול יוסף להתאפק, הנה באותו רגע שלא יכול כבר להתאפק מלהתוודע להם על אף שלא הגיע עדיין הזמן, והכל מחמת צערו של אביו, הרי הוא קורא הוציאו כל איש מעלי, כי לא היה יכול לסבול שיראו המצרים בבזיון אחיו.	38110 38111 38112 38113 38114
אע"פ שידע וחשש שמא יהרגוהו אחיו, בכ"ז חשב ומצא כי מוטב לו לאבד הכל ברגע אחרון זה, לגרום כי ירצחוהו אחיו ממש, ושוב לא יהיה להם תקומה, גם נוח לו לקצץ פתיל חייו המכריע לאושר הלז של ושל אביו, כי עוד יוסף חי ומושל בכל ארץ מצרים, ולאמת אביו של אביו במציאות כמו שאמר יעקב כי ארד אל בני אבל שאולה, ושוב יחשך עולמו לו לאביו ולאחיו עד עולם, ונמצא חרב עד היסוד כל יגיעתם של אברהם יצחק ויעקב בכל ימי חייהם, נוח לו יותר כל זה ולא לבייש את אחיו בפני מצרים, פלא פלאים!	38115 38116 38117 38118 38119 38120
עוד יותר יש להרגיש כי להתאפק מלהתוודע אליהם לא יכול עוד כי נכמרו רחמיו, אבל להתאפק ולחכות עד שיצאו המצרים כן יכול, ואמנם כאן מאסף יוסף הצדיק כל כוחות נפשו הסוערים והגועשים להתוודע לאחיו, ומעכב עצמו להוציא זעקת לבבו וקריאת עומק נפשו אני יוסף אחיכם, ובמקום קריאה זו הרי הוא	38121 38122 38123

קורא הוציאו כל איש מעלי, ויושב ומצפה בכליון עינים שלא ישאר אחד חוץ מאחיו, ואז פורץ זרם געגעויעו מתוכו ומכריז 'אני יוסף' עד כמה מושל צדיק זה ברוחו נפלא מאוד! (אור יהל ח"ב).	38124
	38125
	38126
מאמר תשצז	38127
ולא יכול יוסף להתאפק ויקרא הוציאו כל איש מעלי (בראשית מ"ה א').	38128
פירש רשב"ם שכל מעשיו עד עתה היו בהתאפקות, כמו שכתוב למעלה ויתאפק ויאמר שימו לחם, ההבנה הפשוטה בדברי הרשב"ם היא שכל התנהגות יוסף עם אחיו היתה בהתאפקות, מאז שהכירם והתנכר אליהם יצאה נפשו להתוודע אליהם, והוא התאפק ותכנן את מעשיו שכל חלומותיו יתקיימו במלואם, אבל עומק הדברים הוא שכל מעשיו היו בהתאפקות משך כל אותן כ"ב שנה, הוא היה אדון הבית אצל פוטיפר בהתאפקות, ומשנה למלך מצרים בהתאפקות.	38129
	38130
	38131
	38132
	38133
כל אותה עת הצטער בצער אביו לאין שיעור, ויכול היה לבשרו שהוא חי ומחזיק בצדקותו, אלא שידע שגזירה היא ממרום שיהיה הוא בגלות ואביו בצער, ומן השמים סתמו חזון מיעקב, ומהאי טעמא אף יצחק אבינו שידע את כל אשר נעשה ברוה"ק לא גילה זאת ליעקב, והניחו להתאבל על בנו ימים רבים (ב"ר פד), וכמ"ש בגמ' שראוי היה יעקב לרדת למצרים בשלשלאות של ברזל שכן דרך הירידה לגלות, אלא זכה יעקב וירד בכבוד מלכים (שבת פ"ט ע"ב).	38134
	38135
	38136
	38137
	38138
ועל ידי מה זכה על ידי שהמיר הקב"ה את צער השלשלאות באבל יוסף, ומבואר ברמב"ן שיוסף היה השליח להוציא אל הפועל את התכנית המקיפה חשבון שמים, על ידי צערו בצער אביו ועל ידי צערו של אביו, כל ימיו של יוסף במצרים היו בהתאפקות נפלאה, ואע"פ שהיו לו זמני גדולה וממשלה היה שרוי באבל ובצער, וכמו הצדיקים שהולכים בגלות לשתף עצמם בצער שכינתא בגלותא.	38139
	38140
	38141
	38142
	38143
	38144
	38145
	38146
	38147
	38148
	38149
מאמר תשצח	38150
ולא יכול יוסף להתאפק ויקרא הוציאו כל איש מעלי (בראשית מ"ה א').	38151
ולא יכול יוסף להתאפק, אמרו חז"ל חנון ורחום וצדיק זה יוסף הצדיק (מדרש), לכאורה איפה היא רחמנותו שהרבה כל כך לצער את אחיו ולא התוודע להם תיכף ומיד? אמנם מכל הפרשה משמע שיוסף נטל לעצמו דרך בהתנהגותו כנגד הטבע, טבע האדם כשהוא עולה לגדולה הריהו רץ להודיע לאחיו לקרוביו ומיודעיו, יצר הפרסום מלווה את האדם בשעה שיש לו במה להתפאר, ומצינו ששיבחו את שאול המלך ע"ה על ענוותנותו, אשר לא הגיד את דבר המלוכה שהיה בורח מן הכבוד, ונרשם שמו שהיה נחבא אל הכלים, משמע שמתבע האדם דוקא להתפרץ לעת מצוא בכל מה דאפשר.	38152
	38153
	38154
	38155
	38156
	38157
	38158
	38159
	38160
	38161
	38162
	38163
	38164
	38165
	38166
	38167
	38168
	38169
	38170
	38171
	38172

ושמחתי עד מאוד שכיוונתי בהסברי זה להערת בעה"ס צרור המור, שתכלית הנהגתו של יוסף היתה למרק	38173
עווונותיהם ביסורים אחרי שראה שאמרו אבל אשמים אנחנו כדי לנקות מעליהם עוונם, וכמה גבורה של	38174
חנינות ורחמנות גם יחד נחוצה היתה ליוסף, בכדי לשנות טעמו ואופיו האמיתי ולהתנכר אל אחיו כמ"ש	38175
הספורנו ז"ל, שינה טעמו ולא דיבר בענוה כמנהגו פן יכירוהו בקול, ויבוא החזרה ויבך שחשב בצער אביו	38176
ואחיו עכ"ל.	38177
כמה צער היה ליוסף להתנהג בהנהגה לא לפי רוחו ומנהגו, אך עשה זאת כדי להקל הדין מאחיו, והנה	38178
אחרי כל הזהירות הנפלאה הזאת, אחרי כל מגמה העילאית הזאת מצד יוסף, מ"מ נענש יוסף מפני שגרם	38179
צער לשעה שקרעו את בגדיהם במעשה הגביע, שאסר את שמעון ושתבע שיביאו את בנימין הקטן, ואת	38180
כל הקנאה שהטיל בשעת סעודת המשתה שנתן מנות לכולם, ותרב משאת בנימין ממשאת כולם חמש	38181
ידות, ואף שהכל היה במגמה למרק את חטאם, מ"מ נפרע ונענש בן בנו יהושע לקרוע את בגדיו במלחמת	38182
עי (ב"ר צ"ב).	38183
משמע שהיה לו ליוסף לוותר על הנהגה מחושבת זו, מטעם הצער הגדול שנשאו בהווה, ולכן נענש גם על	38184
מה ששמע י' פעמים עבדך אבינו ולא מחה, ולכאורה איך היה יכול למחות הלא אחז בשיטה של התנכרות	38185
לשם תכלית גבוהה, ברם אין חכמה ואין עצה ואין תבונה נגד ה', היות וכאב לבם של האחים ניכר היה על	38186
פניהם, מוטב היה לו לוותר על חשבון העתיד ולא לצערם בהווה, כי בהדי כבשי דרחמנא למה לך ולא	38187
עליך המלאכה לגמור, עצור באמצע ההנהגה אף הגבוהה ביותר, בשעה שאתה רואה שצער אחיך כל כך	38188
עמוק וכבוד אביך מזולזל!	38189
בראותו שהענין נכנס בגדר הפרזה, וזה עלול לשבר גופם ורוחם יתר על המדה, היה לו להפסיק מהנהגתו	38190
זו ולהתוודע אל אחיו, ומשום כך נתקצרו ימיו של יוסף עשר שנים על ששמע אמירת עבדך אבינו י'	38191
פעמים אף שאנוס היה, אבל זה אנוס מצד חשבונות עילאיים מאוד, אבל אינם שקולים נגד הזולזול הגלוי	38192
בכבוד אב.	38193
ומה מאוד יש לנו להתלמד עד כמה עדינים דרכי המוסר אף הדקים ביותר, ויש שאנו אווזים בשיטה אחת	38194
ובדרך ידועה, ומובטח לנו מראש שהיא טובה, ברם אם בביצוע אותה השיטה מתגלות לפנינו פגימות	38195
ידועות, ובעיקר כשהן נוגעות לצער אב, לצער חבר, לצער תלמיד, לצער תינוק, עלינו לחשוב ולעיין	38196
מראש, כי אמנם יש כללים נשגבים במוסר וצערו של האדם עולה על כולם. (אור הנפש).	38197
	38198
מאמר תשצט	38199
ולא יכול יוסף להתאפק ויקרא הוציאו כל איש מעלי (בראשית מ"ה א').	38200
כשאנו מתבוננים בכל הסיפור של יוסף ואחיו מיום שבאו למצרים לשבור אוכל, מהפגישה הראשונה ועד	38201
שהתגלה להם שהוא יוסף, איך יתכן שבמשך כל המהלכים האלו, כל המפגשים כל הדיבורים וכל	38202
האירועים המוזרים לכאורה, איך לא העלו על דעתם בשום שלב מן השלבים שאולי הוא יוסף?	38203
מספרים על תלמידיו של הגר"ח מבריסק זצ"ל, שאחרי ששמעו ממנו קושיא וזה נראה להם כל כך פשוט,	38204
כמה היו מצטערים איך לא חשבו על כך בעצמם מראש? וכאן לא הצליחו האחים להבין מה לפנייהם והרי	38205
רגליים לדבר, כל ההנהגה הזו אומרת דרשני, נתן אותם כמרגלים שאל אותם כל כך הרבה שאלות, עד	38206
שיהודה בעצמו מתפלא כדברי רש"י כאן, למה היה לך לשאול כל אלה, בתך היינו מבקשים או אחותנו	38207
אתה מבקש.	38208
אחרי כל ההנהגה הזאת ואחרי שביקש דוקא לראות את בנימין, איך לא הבינו שאולי זהו יוסף אחיהם?	38209
הרי הם בעצמם נזכרים במעשה המכירה ומוזדים באשמה אבל אשמים אנחנו, ואחר כך מעשה הכסף	38210
המושב באמתחותיהם ומעשה הגביע, ואיך הגביע נמצא דוקא באמתחת בנימין, וכי הם מאמינים למעשי	38211
כשפים מעין אלו? בודאי יש דברים בגו.	38212
הרי הם עצמם אמרו שבאו לחפש את אחיהם יוסף במצרים, והנה הובאו לאכול אתו בביתו דבר שאיננו	38213
מקובל בכלל, כי כל הבאים לשבור אוכל קונים והולכים לבתיהם, ומה כל התעוועים האלו, הושיב אותם	38214
לפי סדר לידתם הבכור כבכורתו והצעיר כצעירתו, ובודאי לא היו תמימים ולא טפשים לתלות את זה	38215
בניחוש של הגביע! והוא כל הזמן שואל אותם מה שלום אביכם הזקן והם לא מבינים מאומה! ולא עוד	38216
אלא אפילו אחרי שהתגלה להם אני יוסף אחיכם לא קיבלו, והיה צריך להוכיח ולהראות להם שהוא מהול,	38217
כאילו כל ההוכחות עד עכשיו הן כאין וכאפס! אתמהה, כל שכן אצל שבטי י' ה בעלי שכל והבנה כמוהם!	38218
רבי אברהם מירר זצ"ל אמר פעם שכוחו של מוסר הוא לברר דוקא דברים הכי קרובים לאדם, כגון איזהו	38219
גבור איזהו עשיר, כל אחד יש לו בזה תשובות והנחות משלו, אבל המוסר בא וחוקר בזה ומגלה לאדם את	38220
האמת, ואין המטרה לחקור בנסתרות ובמה שנמצא רחוק בירח אלא בקירבתו של האדם, אחי יוסף הרי	38221
היו בעלי מוסר וידעו לחקור את מה שלפניהם, ואיך לא גילו את הדבר הזה?	38222

אלא יש לעורר מכאן שמה שהיה חסר כאן לא הכשרון אלא חוסר הרצון, עמוק עמוק בתוך תוכם לא רצו להבין, לא היו מעוניינים להבין ולהגיע למסקנה כזו, שהרי חקירה כזו תוביל אותם לשורש הענין שהם מכרו אותו, ושמטרתם היתה שהוא לא ימלוך ולא ימשול עליהם, הנגיעה הזו פעלה בנפשם דק מן הדק, והעלימה מעיניהם כל אפשרות להבין מה שלא היו מעוניינים להבינו.	38223 38224 38225 38226
בזה הסבירו חכמי המוסר איך יתכן שהחכם איינשטיין אשר התפרסם כל כך בתורת המדע, איך לא הבין את גדלות ה' ומציאותו לפי המדע? אלא שלא רצה בכך והרצון הזה סינוור את עיניו ולא נתן לו להגיע למסקנה הפשוטה והמתחייבת הזו, מציאות ה' היא יותר קרובה מחכמת האטום ומאוד קרובה למי שרוצה לראות, אך נעלמת היא ממי שאינו רוצה לראות.	38227 38228 38229 38230
האחים לא היו מעוניינים לראות את אחיהם מולך ומושל בהם, ולכן כל הסימנים לא נקלטו אצלם בכיוון זה, כך גם אצלנו אנו לא מעוניינים ללמוד מוסר, ואז לא מבינים מאומה ותולים בחוסר זמן ובעוד תירוצים, וכך ועל זה היה ממשיל ר' דוד בודניק זצ"ל משל לשריפה המתפשטת בעיר, וכולם מבוהלים ובורחים ומנסים לעשות משהו, אך ישנו אחד שכל זה כאילו איננו נוגע אליו והוא ממשיך בפעולתו הרגילה, והוא השעון התלוי על הקיר.	38231 38232 38233 38234 38235
השריפה כילתה את כל הבית, והגיעה עד לחדר שבו תלוי השעון אך הוא ממשיך בשלו, ואינו חש את הסכנה המתקרבת אליו וממשיך לפעול ולהשמיע את הצלצולים שלו, ואפילו כשהעץ של השעון מתחיל לבעור, המכשיר ממשיך בפעולתו עד השניה האחרונה, כך האדם מתו מוטל לפניו מדותיו מפריעות לו, והוא אינו חש מאומה כי איננו מעוניין בכך.	38236 38237 38238 38239
ובזה אפשר להבין דברי חז"ל אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה, יוסף קטן שבשבטים כשאמר להם אני יוסף אחיכם נבהלו מפניו ולא יכלו לעמוד בתוכחתו, כשיבוא הקב"ה להוכיח כל אחד ואחד לפי מה שהוא על אחת כמה וכמה, ביאור הדברים שמה שהאחים נבהלו הוא משום שהרגישו בנגיעה שלהם כמה הפריעה להם לראות את האמת ולהבין שהנה יוסף לפניהם.	38240 38241 38242 38243
כך כשהקב"ה יוכיח כל אחד לפי מה שהוא, כמה טחו עיניו מראות ולבו מהבין דברים פשוטים, וזה בגלל הנגיעה שלו, כמה ייבוש ויכלם מאותו בירור וזהו עומק הדין, בתקופה זו שאנו משתדלים להשיג הישגים בעבודתנו לחיזוק בהשגחה ובטחון, כמה עלינו ללמוד מוסר ולהתגבר על הטבע שלנו ועל נגיעותינו, שזה כל כך חשוב בפרט בדורנו זה ובתקופתנו זו, ובזה תלויה הצלחתנו בכלל ובפרט על ידי בירור המידות, גלגלות את הנגיעות ולעשות לתיקון המדות. (דגל המוסר).	38244 38245 38246 38247 38248 38249
מאמר תת	38250
ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו (בראשית מ"ג ג').	38251
אבא כהן ברדלא אומר, אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה, בלעם חכם של אומות העולם היה ולא יכול לעמוד בתוכחתה של אתונו, שנאמר ההסכן הסכנתי לעשות לך כה ויאמר לא, יוסף קטנן של שבטים היה ולא היו יכולים לעמוד בתוכחתו, הה"ד ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו, לכשיבוא הקב"ה ויוכיח כל אחד ואחד לפי מה שהוא עאכו"כ (בד"ר פי' צ"ג י').	38252 38253 38254 38255
הרי באמת היתה התוודעותו של יוסף לאחיו בשורה גדולה להם, כי הלא הם חיפשו אותו בכל ארץ מצרים, ונכנסו בשערים מיוחדים והתפזרו בשווקים שונים כדי למצוא אותו, כי חששו שמא נטמע בין המצרים או אולי נאבד לגמרי מן העולם, וגם לא יכלו לעמוד בפני צער אביהם, והנה פתאום הופיע לפניהם כשהוא חי וקיים ועומד בדרגה גבוהה כזו של מושל בכל ארץ מצרים ומשנה למלך פרעה, והם גם נוכחו שבמעשה מכירתם אותו לא עוללו לא רעה, ולהיפך זו היתה סיבה לעליתו לגדולה, ומתוך כך גם נגרמה הצלה לכל העולם מכליון כפי שיוסף טען לפניהם, ועתה אל תעצבו ואל יחר בעיניכם כי מכרתם אותי הנה כי למחיה שלחני אלקים לפניכם.	38256 38257 38258 38259
ובכל זאת בשעה שיוסף התוודע לפניהם נבהלו מפניו ולא יכלו להוציא הגה מפיהם, מרוב הבושה שהרגישו כלפיו על אשר מכרוהו, ואף על פי שיוסף לא הוכיח אותם כלל, ועוד הרגיע אותם באמרו וישלחני אלקים לפניכם לשום לכם שארית בארץ ולהחיות לכם לפליטה גדולה, עם זה לא יכלו להירגע ולא מצאו מלה בפיהם לענות אותו.	38260 38261 38262
ולא עוד אלא שהאחים היו מרוצים יותר אם היה יוסף מתאכזר כלפיהם ומעניש אותם קשות, כי אז היו רואים בזה סיפוק מה שבאו על עונשם, וכפי שטענו לאחר מכאן לו ישטמנו יוסף והשב ישיב לנו את הרעה אשר גמלנו אותו (בראשית נ'), כלומר הלואי שישטום אותנו וישיב לנו רעה, אבל לאחר שיוסף לא הוכיח אותם כלל ועוד ניחם אותם, לא היה גבול להתביישותם מפניו.	38263 38264 38265 38266 38267 38268 38269
ואם כלפי בשר ודם ובנסיבות כאלה כך, כמה גורא יום הדין והתוכחה כשהאדם יופיע לפני מלך מלכי המלכים ויוכיחו על מעשיו, ולא על מעשה אחד בלבד כי אם על כל מעשיו במשך כל ימי חייו, עד שאין לו	38270 38271 38272

שום פתחון פה לפניו ולא שום תקוה לניחום, כמה איומה תהיה הבושה והבהלה מפני הקב"ה מיום הדין בלבד, מעצם הופעתו לפניו ומעצם הכרתו כמה חטא לפניו ופשע כנגדו.	38273
אין לתאר ואין לשער כמה נורא ואיום הוא היום הזה ואולי קשה הוא מהדין עצמו, כי הדין והעונש שהוא מקבל מהקב"ה מביא הקלה להרגשת בושתו כאמור לעיל, ושוא משום זה הרשעים מצדיקים עליהם את הדין ואומרים יפה דנת ויפה תיקנת גיהנום לרשעים וגן עדן לצדיקים (עירובין יט).	38274
אמנם אמרו חז"ל בשעה שהקב"ה מגלה שכינתו על ישראל אינו נגלה עליהם כאחת, מפני שאינם יכולים לעמוד באותה טובה בפעם אחת, שאם יגלה להם טובתו כאחת ימותו כולם, צא ולמד מיוסף בשעה שנתוודע לאחיו לאחר כמה שנים, אמר להם אני יוסף אחיכם, מתו כולם ולא יכלו לענות אותו, הקב"ה על אחת כמה וכמה (מדרש תנחומא דברים א').	38275
הרי כבר עמדו חז"ל על כך כמה נורא יהיה היום שהקב"ה יתגלה, ואם כי יש בכך הנאה עצומה לאין שיעור, כפי שחז"ל רואים בזה גילוי טובתו של הקב"ה, בכל זאת עצם הכרת האמת תגרום בהלה גדולה כזו, עד שאם היא תבוא בבת אחת ימותו כולם, ועל אחת כמה ביום דינו של האדם בשעה שיעמוד בפני תוכחתו של הקב"ה והיא תבוא בבת אחת, כמה נורא ואיום אותו יום ומי יכילנו.	38276
	38277
	38278
	38279
	38280
	38281
	38282
	38283
	38284
	38285
	38286
	38287
מאמר תתא	38287
ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו (בראשית מ"ה ג').	38288
אבא כהן ברדלא אמר, או לנו מיום הדין או לנו מיום התוכחה, בלעם חכם של הגויים לא יכול לעמוד בתוכחתה של אתוננו, הה"ד ההסכת הסכנתי לעשות לך כה ויאמר לא, יוסף קטנן של שבטים היה ולא היו יכולים לעמוד בתוכחתו, הה"ד ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו, לכשיבוא הקב"ה ויוכיח כל אחד לפי מה שהוא עאכו"כ (בר"ר שם).	38289
רואים מזה שאצל חז"ל הקדושים היה לפנייהם תמיד פחד ה' ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, וכשלמדו הפסוק ולא יכלו אחיו לענות אותו, תיכף נזכרו בחשבון שלמעלה ואמרו או לנו מיום הדין ואוי לנו מיום התוכחה, מפני שאף רגע אחד לא שכחו מזה, ותמיד היתה לפנייהם חרדת ר' יוחנן בן זכאי (ברכות כח), לכן כשהגיעו לפסוק של יוסף או של בלעם תיכף עשו חשבון שלהם.	38290
שמעתי כי מרן הגאון ר' ישראל סלנטר זצוק"ל למד עם התלמידים את הגמ' (ב"מ יג), מצא שטר חוב אם יש בהם אחריות נכסים לא יחזיר, ומקשה הגמ' אם כשחייב מודה אמאי לא יחזיר, הגרי"ס התייפח בבכי התלמידים שאלו רבינו מה יש כאן לבכות? וענה להם כי בשעה שלמד את קושית הגמ' אם חייב מודה אמאי לא יחזיר? נזכר שגם הקב"ה ישאל אותו כשחייב מודה אמאי לא יחזיר, אם אתה מודה שאתה חייב לי למה אינך חוזר בתשובה? אע"פ שהענין מדבר בדבר אחר לגמרי, אבל ר' ישראל זצ"ל שתמיד היה פחד ה' לנגד עיניו ודאג על מה שהחסיר בעבודת ה', שמע בהגמ' עוד דבר מה שאחרים אינם שומעים כלל.	38291
	38292
	38293
	38294
	38295
	38296
	38297
	38298
	38299
	38300
	38301
	38302
	38303
	38304
	38305
	38306
	38307
	38308
	38309
	38310
	38311
	38312
	38313
	38314
	38315
	38316
	38317
מאמר תתב	38317
ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו (בראשית מ"ה ג').	38318
לכאורה קשה הרי עוד לפני שיוסף התוודע לאחים הם אמרו לו שיעקב חי, ומדוע הוא חוזר שוב ושואל העוד אבי חי? אפשר לפרש כי יוסף שאל האם באמת יעקב חי, כי יכול להיות שמה שאמרו לו עד עכשיו שיעקב חי, זה לא היה אמת אלא אמרו לו כן כדי שירחם על בנימין כדי שיעקב לא ימות, ויש מבארים אני יוסף העוד אבי חי, אתם עונים שאם בנימין לא ישוב הביתה אביכם מיד ימות, אומר להם יוסף אני יוסף	38319
	38320
	38321
	38322

העוד אבי חי, מדוע בשעה שעמדתם למכור אותי לא חששתם לחייו של אביכם? אמנם צריך להבין מדוע	38323
כתוב כי נבהלו מפניו ולא כתוב כי נבהלו ממנו.	38324
ונבאר הענין בדרך משל, מלך אחד רצה לראות איך מחזיקים ממנו במדינתו, החליף את בגדי המלכות	38325
בבגדים אזרחיים ועבר בעיירות של מדינתו, הגיע לעיר אחת נכנס לעיריה ומצא את ראש העיר יושב עם	38326
חברי העיריה, שאל אותו אולי הוא יודע היכן יש בעיר זאת אכסניה, התרגז עליו ראש העיר וגרשו ממנו	38327
בצעקות, הלך המלך ודפק בביתו של יהודי אחד, מיד כשפתח היהודי את הדלת התחיל לצעוק הנה המלך	38328
הנה המלך.	38329
השתיק אותו המלך ושאלו היכן ידעת שאני המלך? ענה היהודי איך לא אכיר את פניו של המלך והרי	38330
תמונת המלך תלויה על קיר ביתי, ומיד הבחנתי שהמלך בא לביתי, אמר המלך יהודי זה שאין פרנסתו	38331
מהמלך מסתכל על תמונתי התלויה בקיר ביתו, ואילו ראש העיר שפרנסתו מהמלך הוא אינו מסתכל אפילו	38332
על תמונת המלך ולכן לא הכירני, אסלק אותו ממשרתו הרמה סיים המלך.	38333
וכן היה בתוכחתו של יוסף הצדיק לאחיו, חז"ל אומרים שדמות דיוקנו של יוסף היה דומה לדיוקנו של	38334
יעקב, יוסף אומר לאחים 'אני יוסף' ותמנהי עליכם איך לא הכרתם אותי עד עכשיו, וכי אינכם מרגישים	38335
שאני דומה ליעקב אביכם, או שמא יעקב אביכם כבר מת מזמן, ולכן אינכם זוכרים את צורת פניו ולא	38336
הכרתם אותי, או שמא שלחתם אותו למושב זקנים ועל כן אין דמות דיוקנו לנגד עיניכם, וזהו שאמר כי	38337
נבהלו מפניו דייקא. (דרכי מוסר).	38338
	38339
מאמר תתג	38340
ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו (בראשית מ"ה ג').	38341
איתא במדרש (תנחומא ויגש ה), א"ל יוסף לאחיו למה אתם מסתכלים לכאן ולכאן אני יוסף אחיכם, מיד	38342
פרחה נשמתו ולא יכלו לענות אותו, אר"י ווי לנו מיום הדין ווי לנו מיום התוכחה, ומה יוסף כשאמר	38343
לאחיו אני יוסף פרחה נשמתו, כשעומד הקב"ה לדין דכתיב ביה ומי מכלכל את יום בואו עאכו"כ, כי	38344
נבהלו מפניו כשיבוא הקב"ה לתבוע עלבון המצוות ופשעה של תורה עאכו"כ.	38345
והנה האחים שבטי י"ה סברו שכל מעשיהם בענין מכירת יוסף היה בדין ובמשפט, כדאיתא לעיל בסוף	38346
פרשת מקץ מה נאמר לאדוני מה נדבר ומה נצטדק האלקים מצא את עון עבדיך, ופירש"י יודעים אנו שלא	38347
סרחנו, אבל מאת המקום נהיתה להביא לנו זאת, מצא בעל חוב מקום לגבות את חובו, וראה במדרש	38348
(בר"ר צב ט) מה נאמר ביוסף ומה נדבר בשמעון.	38349
היינו שבדקו השבטים בכל מעשיהם ולא מצאו כל פגם, ולכן אמרו שרק הקב"ה מצא את עוונם, וכן	38350
האחים עשו חרם שלא לגלות מכירת יוסף לאביהם, והכניסו אף את הקב"ה לצירוף המנין, ובודאי שחשבו	38351
שהכל בצדק ובמשפט, דבלא"ה לא היו מצרפים את הקב"ה למנין, ולא רק בעת המכירה אלא אף כל הכ"ב	38352
שנה סברו כן, וכדאיתא ויאמרו איש אל אחיו אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו	38353
אלינו ולא שמענו, שגוף המכירה היתה כדין ורק תבעו מעצמם שלא שמעו לתחנוני יוסף בשעת המכירה,	38354
מ"מ בשעה שאמר להם אני יוסף מיד פרחה נשמתו.	38355
כאשר שמעו אני יוסף גילו וראו את האמת שהיתה פגימה במעשיהן, חזינו כמה כוחות עמוקים טמונים	38356
בנפש האדם, שיתכן וגדולים וצדיקים כשבטי ה' ולאחר כל הבדיקה והדקדוק במעשיהם, מ"מ לא ראו את	38357
האמת שיש חטא במעשיהם, כי כאשר קרוב אדם לעצמו הנגיעה מסמא את עיניו וטחו מראות את האמת,	38358
ורק לאחר שנעלמת הנגיעה יראה נכוחה את מעשיו, והיינו דאמרו חז"ל לעתיד לבוא שיעמוד הקב"ה לדין	38359
מי יוכל לעמוד בפניו.	38360
והיינו דאיתא בגמ' (ברכות כח), כשחלה ר' יוחנן בן זכאי היה בוכה, אמר לתלמידיו אילו לפני מלך בשר	38361
ודם הייתי עומד הייתי בוכה, עאכו"כ לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, וביאורו שאה"נ יכול אדם לחשוב	38362
שצדיק במעשיו ואין בו כל חטא, אך בשעה שיתיצב לדין לפני הקב"ה דיין האמת, וידון מעשי האדם	38363
ופנימיותם מי יוכל לצדוק במעשיו, שהרי באותה שעה יתגלו כל מעמקי הכוחות הטמונים בו, ויראה כי כל	38364
טעותיו וסברותיו כולם שקר, והיינו שהדגישו חז"ל בשעה שיעמוד לפני הקב"ה שלא יראנו האדם וחי,	38365
וביאורו שיתגלה האמת עד הנקודה הפנימית ואימת הדין.	38366
והנה יש להתעורר בלשון חז"ל שאמרו אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה, והלא הדין הוא קיום	38367
המשפט, והתוכחה הם הראיות שקדמו למשפט, וא"כ היה צריך לכתוב אוי לנו מיום התוכחה שבו יוכיח	38368
הקב"ה את מעשינו, ואח"כ אוי לנו מיום הדין בעת המשפט עצמו, ומדוע הקדימו חז"ל תוכחה להדין.	38369
ונראה ביאור הדברים, שכל זמן שהאדם עומד בחטאו ולא התנקה והזדכך על ידי העונש והמשפט, אינו	38370
מסוגל כלל להרגיש ולחוש ענין התוכחה, כי החטא מטמטם את הרגשיו, וכאשר הרגשיו אינם פועלים אינו	38371
חש בתוכחה, ורק לאחר שעבר את הדין והמשפט ונזדכך מחטאו, מגיע למעלת הנפש ואז יוכל להרגיש	38372

ולשמוע את התוכחה, ונמצא דב' עונשים יש במשפטי שמים, ראשונה מקבל עונש במשפט על החטא	38373
ממש, ולאחר העונש שהזדכך מחטאו ומגיע למעלת הנפש, אזי מתחילה פרשת העונש הנמצאת בהתוכחה	38374
עצמה, כי הנפש מעצמה מרגישה ובושה בקיום התוכחה.	38375
הן אמת שהנפש שהיא חלק אלוה ממעל צריכה להרגיש הכל עוד לפני הדין, ורק החטא מטמטם את הנפש	38376
ומונע ממנה את ההרגשים האלו, ולכן רק לאחר הדין תרגיש הנפש את התוכחה, וזו הבושה היותר גדולה	38377
והעונש הגדול שיכול להיות, כיון שמעצמו מרגיש את הבושה הנוראה הנמצאת בו, ולכן קדם הדין	38378
לתוכחה מב' סיבות, ראשית משום שללא הדין אין אפשרות לחוש בתוכחה, וטעם נוסף כי גדול מאוד	38379
העונש שיראה בתוכחה מאשר יש בדין, ועוד יש להוסיף שהנפש יכולה לראות כמה איבד ע"י חטאו,	38380
שהרי מכירה הנפש במעלת הנצח וממילא הבושה וההרגשה נוראים עד אין סוף.	38381
הנה בלומדנו בדברי חז"ל ובראותנו את גדול כח מדת הנגיעה באדם, וכדחזינו בענין השוחד שאמרה תורה	38382
ושוחד לא תקח כי השוחד יעור פקחים ויסלף דברי צדיקים (שמות כ"ג), ואמרו חז"ל שלא רק נגיעת ממון	38383
פוסלת לדין אלא אף הנגיעה היותר קלה כבר ביכולתה לסלף דברי צדיקים וכדאיתא בגמ' (כתובות קה),	38384
שאחד הוריד נוצה מעל בגדי הדיין א"ל פסילנא לך לדינא.	38385
ומעתה יש לנו להתבונן, והלא כל מעשי אדם נובעים מנגיעות שהכל קשור באהבת עצמו, א"כ היאך יתכן	38386
שיראה את האמת והרי הנגיעות מסלפות את מבטו, והלא חזינו שאף שבטי י"ה מכל מקום הנגיעה הטעתם	38387
ולא יכלו לראות את האמת, ורק לאחר שבטלה נגיעה נוכחו באמת, עאכ"כ אנו הספוגים בנגיעות ודאי	38388
שכל מעשינו רחוקים מהאמת, ואיננו מכירים כלל במציאות מעשינו, ואיננו יודעים ומבינים כלל מה	38389
התורה דורשת מאתנו.	38390
וכן יש לראות שם בדברי חז"ל, כשיבוא הקב"ה לתבוע עלבון המצוות ופשעה של תורה, הנה ענין עלבון	38391
המצוות איננו מבינים כלל מהותה, ואף האדם המשתדל לידע תורה יודע רק ענין החטא, אולם עלבון	38392
המצוות ופשעה של תורה אינו מכיר כלל, ומעתה כמה פשוט שבשעה שלא יתיגע האדם בלימוד המוסר	38393
הרי אינו מכיר כלל את עצמו, כי הרי חיי האדם מתנהלים לפי רצונותיו וכוחותיו, וכוחות האדם הם היפוך	38394
האמת וממילא אינו יודע כלל את התביעה הנדרשת מאתו. (אור יחזקאל).	38395
	38396
מאמר תתד	38397
ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו (בראשית מ"ה ג').	38398
אבא ברדלא אמר אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה, בלעם חכם של גויים לא יכול לעמוד בתוכחתה	38399
של אתוננו, יוסף קטנן של שבטים היה ולא היו יכולים לעמוד בתוכחתו, לכשיבוא הקב"ה ויוכיח לכל אחד	38400
ואחד לפי מה שהוא על אחת כמה וכמה, ורבי אלעזר בן עזריה אומר אוי לנו מיום התוכחה, ומה יוסף	38401
שהוא בשר ודם כשהוכיח את אחיו לא יכלו לעמוד בתוכחתו, הקב"ה שהוא דיין ובעל דין ויושב על כסא	38402
דין ודן כל אחד ואחד, על אחת כמה וכמה שאין כל בשר ודם יכולים לעמוד בתוכחתו (ב"ר צג י).	38403
ויש להבין מדוע ראב"ע לא הדגיש שיוסף היה קטנן של שבטים, ולא הביא ראיה מאתוננו של בלעם,	38404
ולאידך גיסא מדוע נזקק אבא ברדלא לדוגמת אתוננו של בלעם ומקדים אותה למעשה יוסף, ויש כאן	38405
הרגשה נפלאה בדברי אבא ברדלא, נצייר לעצמנו שבדרך הילוכנו היינו נפגשים בבעל חיים שיתחיל	38406
לדבר אלינו, ויפתח את פיו בדברים של טעם המכוונים אלינו, הלא ברור שכל אחד מאתנו היה מתעלף	38407
מפחד, והנה אנו רואים שבלעם אינו מאבד את עשתונותיו, ולא זו בלבד שאינו מתעלף ואינו מתבלבל,	38408
אלא שהוא מדבר אל האתון כדבר אדון אל עבדו, דומה שאין דבר שיביאו במבוכה.	38409
אבל כשהאתון טענה הלא אנכי אתונך אשר רכבת עלי מעודך עד היום הזה, ההסכן הסכנתי לעשות לך כה	38410
ויאמר לא, מדוע עליו לענות לאתונו ולהודות לפניו, הלא ראשי לשתוק ויכול היה לכפור, אלא שבלעם	38411
עם עזות רוחו וגבהות רוחו כשעמד כנגד האמת נאלץ להודות בה, גם כשבעל חיים הטיח אותה בפניו, אין	38412
כח בעולם שיכול לעמוד כנגד האמת.	38413
הוא הדין באחי יוסף שהיו להם שיקולים וחשבונות ופסק דין, והם היו גיבורים שהיה בכוחם להחריב את	38414
כל מצרים (ב"ר צג), וכששמעו מפיו שתי מילים 'אני יוסף' מיד פרחו נשמתו, משום שעמדו מול האמת	38415
מול קיום חלומות יוסף ודבריו, ונגד כח של אמת אין שום כח שבעולם יכול לעמוד, וזהו שאמר אבא	38416
ברדלא כשיבוא הקב"ה ויוכיח כל אחד ואחד והאמת הברורה תטפה על פניו, הן אז תהיה הבושה נוראה	38417
ומי יוכל לעמוד בתוכחה.	38418
רבי אליעזר בן עזריה דן בעצם התוכחה, שהרי ר"א בן עזריה עצמו אמר (ערכין טז), תמיהני אם יש	38419
בדור הזה מי שיודע להוכיח, וכל דרך איש ישר בעיניו (משלי כ"א), יש לו הצטדקויות וק"ן טעמים	38420
למעשיו, ויש אצלו מבט רחמים ולפנים משורת הדין, אבל הפסוק אומר כל דרך איש ישר בעיניו ותוכן	38421

לבות ה'0, לגביו אין נדנוד כלשהו של ספק, ולפניו נגלו כל תעלומות, הכל ברור וגלוי לפניו ואין כלל מקום לטענות מצד האדם.	38422
38423	
בענין זה אמרו (חגיגה ד:), ר' אליעזר כי מטי להאי קרא בכי, ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו, ומה תוכחה של בשר ודם כך תוכחה של הקב"ה על אחת כמה וכמה, וביארו שם בתוס' שלא יוכל להשיב תשובה מעלייתא להפטר לגמרי, דמכמה דברים מצי לפטור עצמו קצת כדאיתא בעירובין יכולני לפטור העולם מדין תפלה ע"כ, ויש לעיין מנא להו להתוס' שהגמ' מדברת גם מדין תפלה ומתשובה מעלייתא, דיילמא מדין תפילה נפטר לגמרי, והגמ' איירי משאר דברים שאין עליהם תשובה כלל.	38424
38425	
38426	
38427	
38428	
38429	
38430	
38431	
38432	
38433	
38434	
38435	
38436	
38437	
38438	
38439	
38440	
38441	מאמר תתה
38442	ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו (בראשית מ"ה ג').
38443	אמרו על כך חז"ל אבא כהן ברדלא אמר אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה, בלעם חכם של הגויים לא יכול לעמוד בתוכחה של אתונו, ויוסף קטנן של שבטים היה ולא היו יכולים לעמוד בתוכחתו, הה"ד ולא יכלו לענות אותו כי נבהלו מפניו, לכשיבוא הקב"ה ויוכיח כל אחד ואחד לפי מה שהוא על אחת כמה וכמה (בראשית רבה צ"ג י').
38444	ויש להבין מהי תוכחתו של יוסף, הרי הוא נשא קולו בבכי וקרא להם בלשון רכה ותחנונים, ושילח כל איש מעליו שלא יבושו אחיו (רש"י), ומהו שאמרו שלא יכלו אחיו לעמוד בתוכחתו וכן הקשה מהרש"א (חגיגה ד:), והענין הוא שהשבטים היו בטוחים שכל מעשיהם אמת וצדק, ולא עוד אלא ששיתפו את הקב"ה במעשיהם וצירפוהו למניינם (תנחומא וישב ב), שהיו בטוחים שכל מעשיהם על פי רוח הקודש ומן השמים מסכימים להם.
38447	כאשר יוסף התגלה לפניהם וראוהו בגדלותו ובקיום חלומותיו, היתה זו תוכחה שאין לעמוד בפניה, משום שראו שאין לסמוך על רוח הקודש ולא על הסכמה מן השמים, שבדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו (מכות י:), לפי טעותו וחטאו שהוא בעל בחירה, והוא הקובע לפי בחירתו את הדרך בה ילך, ואין מעכבין אותו מן השמים, כי העיכוב יפגע בכח בחירתו ובשיקול דעתו.
38448	באותו רגע שהובהרה להם האמת, עשו את חשבון נפשם וגילו את הנקודה החבויה של קנאה ושנאה שקיננה בנפשם בדקי דקות, והיא השנאה שקלקלה את השורה והטעתה את השכל לדון בטעות, ובדרך שהם רצו לילך בה הוליכו אותם מן השמים, והאמת מארץ תצמח מלב האדם עצמו, שימצא את לבבו נכון לפני ה' טהור מכל מידה רעה שעלולה להטעותו ולהורידו לבאר שחת.
38449	וזה היה ענין בלעם החכם שבאומות שלא היה יכול לעמוד בתוכחתה של אתונו, שאמרה לו ההסכן הסכנתי לעשות לך כה, ובעל כרחו ראה שירט הדרך לנגדו ומן השמים מעכבים בעדו, אבל הוא רצה לילך בדרכו לקלל את ישראל, ואטם עיניו ושכלו מלהבין את הרמזים, ובכל פעם נכנס בפירצה דחוקה שהותירו לו מן השמים להטעותו, וכאשר אמר ועתה אם רע בעיניך אשובה לי נענה לך עם האנשים, ופירש"י שבדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו לאבדו משני העולמות (סנהדרין צ.), מה שביקש לא ניתן לו ומה שהיה לו לקחו ממנו (סוטה ט:).
38450	ומעתה מה נענה אבתרייהו, אנו איננו מסתמכים על רוח הקודש ולא על הסכמה מן השמים, וכל כולנו מופעלים ממידות ורצונות נחפשה דרכינו ונחקורה, ומה הלימוד שיש לנו כערכנו מפרשה זו, אבל גם אנו רגילים לסמוך על גדולים וצדיקים, לחטוא בלשון הרע ורכילות ומחלוקת וקטיגוריא בתלמידי חכמים, והכל שרוי בנימוק שכך היא דעת תורה וכך מסכימים מן השמים.
38451	חייבים אנו לדעת שאסור לסמוך על שום הוראה הנוגדת את התורה עצמה, ודעת תורה ידוע לנו היטב שאין כל היתר לדבר לשון הרע אפילו על רשעים ומכל שכן על צדיקים, ואלו המלבים את המחלוקת

יחושו לנפשם אם אין מוליכים אותם מן השמים בדרך שהם רוצים לילך בה, שהיא תולדת מידותיהם	38472
ורצונותיהם, והיא המורידתם לבאר שחת בביזוי תלמידי חכמים שאין רפואה למכתם בזה ובבא (יורה	38473
דעה רמ"נ ס"ו).	38474
והבאתי ציור חי איך מוליכים אנשים כמותנו בדרך שאנו רוצים לילך בה, וראיתי ציור זה בספרו של	38475
הגה"צ רבי יהושע הלר, שהכלל הוא שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה, ואדם העוסק בתורה	38476
בשקידה והוא מתחיל לעסוק בגמילות חסד הרי זה שלא כדין (כשאפשר לעשות ע"י אחרים), הרי יש כאן	38477
מצוה מעורבת בעבירה, מצוה של גמילות חסד ועבירה של ביטול תורה.	38478
ואז מסייעין אותו מן השמים בדרך זו, וממציאים לו מן השמים עוד ענינים של גמילות חסד גדולים	38479
וחשובים, והוא מתבטל מלימודו ומפסיד את תכלית גדלותו להיות תלמיד חכם שזהו חיובו, ורואה שמן	38480
השמים מסכימים עם דרכו וממציאים לו בטלים הרבה כנגדו וכל זה הוא רק נסיון, וצריך הוא לחפש	38481
בלבבו אם לא היתה בו נטיה לביטול תורה או לעסקנות, ולא יסמוך על רמזים מן השמים המסייעים אותו	38482
כנטיותיו, וידע האדם כי רק דעת תורה הוא צריך לדעת בכל דבר בטוהר לב ונפש וכתורה יעשה.	38483
(לקט שיחות מוסר).	38484
	38485
מאמר תתו	38486
ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו (בראשית מ"ג ג').	38487
וברש"י מפני הבושה פי' ולא מפני שיעניש אותן, וכן משמע מלשון התנחומא א"ל יוסף למה אתם	38488
מסתכלים לכאן ולכאן? אני יוסף אחיכם מיד פרחתם נשמתן, ולא יכלו לענות אותו א"ר יוחנן ווי לנו מיום	38489
הדין ווי לנו מיום התוכחה, ומה יוסף כשאמר לאחיו אני יוסף פרחתם נשמתן, כשעומד הקב"ה לדין דכתיב	38490
ביה מי מכלכל את יום בואו עאכו"כ, כי נבהלו מפניו כשיבוא הקב"ה לתבוע עלבון המצוות ופשעה של	38491
תורה עאכו"כ.	38492
משמע מלשון ר' יוחנן ווי לנו מיום הדין ולא מהדין, ווי לנו מיום התוכחה ולא מהתוכחה, מלשון כשיבוא	38493
הקב"ה לתבוע ולא כשיעניש, שכאן לא מדברים מפחד העונש, אלא מפחד הבושה והחרטה, כפי' רש"י	38494
נבהלו מפניו מפני הבושה, וממילא פרחתם נשמתן, ולא מעונש אלא מבושה.	38495
ובמד"ר (פצ"ג ג'), אבא כהן ברדלא אמר אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה, בלעם חכם של הגויים	38496
לא יכול לעמוד בתוכחתה של אתונו, יוסף קטנן של שבטים היה ולא היו יכולים לעמוד בתוכחתו, הה"ד	38497
ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו, לכשיבוא הקב"ה ויוכיח כל אחד ואחד לפי מה שהוא.	38498
נשאלת השאלה מה ראו חז"ל כאן את יום הדין כה נורא, יותר ממה שידוע בחז"ל במקומות רבים	38499
בדבריהם עד שאמרו כאן אוי לנו? ומהי ההדגשה יוסף קטנן של שבטים ומה הביטוי ויוכיח כל אחד ואחד	38500
לפי מה שהוא? אבל הענין הוא שכל אדם מתנחם בלבו וחושב שיש לו התנצלות ביום הדין על חטאיו	38501
ופשעיו, בכל מיני טענות ואמתלאות שונות שחושב אותם לצודקות.	38502
על זה אמר אבא כהן ברדלא אוי לנו מיום הדין, כי יש לנו ציור חי מבלעם שהיה חכם הגויים, וחז"ל	38503
אומרים במקום אחד שהיה כאחיתופל, והיה לו סכסוך וטענה עם האתון, וחמור אין לו כלל חכמה רק	38504
חמור אבוס בעליו (ישעיה א'), ובלי ספק שבלעם חשב בטענותיו שהוא צודק נגד חמורו, ובאמת לא כך	38505
הדבר כי לבסוף בלעם לא עמד בתוכחת אתונו.	38506
וכן יוסף היה קטן שבשבטים, וכל השבטים הגדולים ממנו פסקו אותו על פי דין לדעתם כרודף ודנו אותו	38507
למות, והטילו חרם ושתפו גם את הקב"ה איתם שלא יגיד ליעקב והכל בכח התורה, וסוף סוף כששמעו	38508
המלים 'אני יוסף' בטלו אצלם כל הטענות והפלפולים והסברות ונבהלו מפניו, ועל זה אומר אבא כהן	38509
ברדלא, כשיבוא הקב"ה וידין כל אחד ואחד לפי מה שהוא בלי כל כחל ושרק, ובלי לטהר את השרץ בק"נ	38510
טעמים, כי אז יפלו כל ההצטדקות המדומות ואוי לנו מיום הדין.	38511
מזה אנו לומדים שאדם מחוייב להתבונן ולפקח על מעשיו, לתור ולחקור עוד לפני הדין את כל הטענות	38512
והאמתלאות אשר בעצלות יסודם כדברי (מסילת ישרים פ"ו), ולגלות לעצמו את האמת לאמתו ולא לכסות	38513
פשעיו, כדרך שנאמר מכסה פשעיו לא יצליח, אבל אם יגלה לעצמו את האמת קודם יום הדין, אז יש תקוה	38514
לזכות ביום הדין ולא ישאר בבושה לעתיד הגדול, שנאמר ישמחו השמים ותגל הארץ אז ירננו כל עצי יער	38515
לפני ה' כי בא לשפוט הארץ.	38516
ויש להבין מה ענין השמחה בכל הבריאה כולה שה' יבוא לשפוט את הארץ? גם מה הכונה ישפוט תבל	38517
בצדק ועמים באמונתו? ואפשר לבאר דהנה משפט בו"ד בכוחו רק לתבוע צדק ולהעניש עובר חוק	38518
ומשפט, אבל אין בכח המשפט לפקוח עינים עוורות, ולהאיר חשכת הנידונים שיראו את האמת הצדק	38519
והיושר, אבל משפט ה' שיבוא לשפוט את הארץ הוא התגלות אלוקית, אור חדש על ציון יאיר עד שיאירו	38520

וידעו כל יושבי תבל ששגו וטעו בדרכם, ובחושך הלכו ובשקר יסודם, ועל אמת ידרכו רגליהם מכאן ולהבא, ויאיר דרכם באור התורה והחכמה הצדק והיושר.	38521
ועל דרך זו גם הפשט של ישפוט תבל בצדק, פירוש שיגלה הצדק האמיתי ויראו שבעבר זייפו את הצדק, ויתביישו מדרכם וישובו בתשובה שלמה, ועמים אומה"ע ישפוט באמונתו פירוש בזה שתתגלה אמונתו ית', והם הכופרים שהשתחוו להבל וריק ולא לאמונה גברו בארץ יכרעו ברך וישתחוו לפניך, כי עין בעין יראו יכירו וידעו כי לה' המלוכה, ומלאה הארץ דעה את ה' וזוהי שמחת הנפש אמיתית.	38522
וכעין זה מצינו במס' (סנהדרין צה:), על הפסוק ויצא מלאך ה' ויכה במחנה אשור מאה ושמונים וחמשה אלף וישכימו בבוקר והנה כולם פגרים מתים, שואלים חז"ל במה היכם? ר' יצחק נפחא אמר אזנים גילה להם ושמעו שירה מפני חיות ומתו, שנאמר מקול המון נדדו עמים מרוממותך נפוצו גוים, הרי שמאה שמונים וחמשה אלף נפלו לא ע"י הרב וחנית ולא ע"י עונשים אחרים, אלא מנעימות ומתיקות שירת החיות.	38523
אותו דבר ע"י התגלות הצדק והיושר האמיתי בזה שהקב"ה ישפוט תבל ולאומים, תתרבה הבושה והחרטה אצל המין האנושי, וכן כתוב ובאו במערות צורים ובמחילות עפר מפני פחד ה' ומהדר גאוונו בקומו לערץ הארץ, ביום ההוא ישליך האדם את אלילי כספו ואת אלילי זהבו אשר עשו לו, לבוא בנקרות הצורים ובסעפי הסלעים מפני פחד ה' ומהדר גאוונו, הקב"ה יזכנו להכיר את האמת והצדק ע"י לימוד התורה וחכמת המוסר, שלא נבוא ולא נכלם לעתיד לבוא. (זכרון מאיר).	38524
	38525
	38526
	38527
	38528
	38529
	38530
	38531
	38532
	38533
	38534
	38535
	38536
	38537
מאמר תתז	38538
ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו (בראשית מ"ה ג'). אמרו חז"ל אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה, יוסף קטן שבשבטים היה, כשאמר להם אני יוסף לא יכלו אחיו לעמוד בתוכחתו כי נבהלו מפניו, כשיבוא הקב"ה ויוכיח כל אחד ואחד לפי מה שהוא ויאמר לו אני ה' עאכו"כ, לכאורה קשה מפני מה הקדימו דין לתוכחה, הרי התוכחה היא קודם לדין, כי מתחילה מבררים הטענות ואח"כ שופטים ע"פ טענותיהם ועל פי הסנגוריא והקטגוריא, וא"כ התוכחה היא קודם לדין בזמן ובסיבה, והיה ראוי לאמר אוי לנו מיום התוכחה אוי לנו מיום הדין.	38539
אם יצויר שיש דין בלא תוכחה בעת שאין להם מה לטעון ולכן ניחא מה שהתחילו מיום הדין, א"כ קשה מדוע סיימו ביום התוכחה הלא מדברים באדם שאין לו טענות להצדיק את עצמו, וא"כ מפני מה הקדימו יום הדין? ועוד קשה כי התחילו בדין ותוכחה וסיימו בתוכחה לבד, כי אמרו כשיבוא הקב"ה ויוכיח את כל אחד, מפני מה לא אמרו וידין ויוכיח כמו שהתחיל בשניהם?	38540
	38541
	38542
	38543
	38544
	38545
	38546
	38547
	38548
	38549
אמנם אם נתבונן במה שאמרה התורה ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו, מפני מה נבהלו מפניו? אם חשבו שעצם המכירה היתה על פי דין חשבון וצדק, לא היה להם להצטער משום דבר ולא להתבהל מפניו כלל ויקוב הדין את ההר, הלא גם בעת שהשליכו אותו בבור וידעו כי הוא יוסף, בכל זאת עשו מה שעשו מפני חשבונם ומטרתם הגבוהה, האם חרטה יש כאן? או האם נכמרו רחמם? כי ודאי שלא היה אצלם ממנו שום פחד חיזוני והתפעלות טבעית.	38550
ואם אמנם שבאנשים פשוטים יכול להיות שיתהפכו בלבם היום לומר כך ולמחר ההיפוך, ולעשות היום כך ולמחר להתחרט הגם שהמעשה היה טוב, אבל ח"ו ליחס כוחות הנפש כאלה על אלה שהם למעלה מכוחות הטבע, ובע"כ שראו עתה מה שלא ראו קודם, ומצאו את העבר כי היה מכוסה מהם, ולא הכירו את השמש מפני הענן ועכשיו ראו אור בהיר, ולכן התחרטו כי ראו טעות בידם, ולכן עלינו להתבונן מה הכירו עתה ואיה מקום הטעות שלהם.	38551
	38552
	38553
	38554
	38555
	38556
	38557
	38558
	38559
מעט שבאו למצרים ועד ששמעו מפיו אני יוסף, היו אצלם כמה קושיות על הנהגת יוסף אתם, ראשית לא הבינו הבלבולים והתאנות כי הרבה באו ולא נחשדו למרגלים, שנית מה שאח"כ בקש שיביאו את בנימין, שלישית בעת שמצאו הגביע באמתחת בנימין יצא לבם ויחרדו מאוד, ולא ידעו איך לדון את כל הדברים האלה, וכל הפליאות האלה היו נמשכים עד שאמר להם אני יוסף, וכאשר נתגלה להם זה סרו כל הקושיות, והכירו למפרע רצונו ומטרתו בכל הענינים כי המה רק לטובתם.	38560
הרי לנו מזה הערה שלא לשפוט לפי מראה עינינו באשר לא נראה רק את ההוה, ולא נוכל לחבר העבר והעתיד אשר מהם תצא טובה אלינו, ואפילו היותר גבוה בכל זאת דעתו קצרה להבין הסיבה האמיתית בכל אשר יגזור עליו הבורא, כי אין לנו גדולים משבטי י"ה, בכל זאת לא הגיעו לדעת הסיבה האמיתית בהנהגת יוסף עמהם והיו הרבה קושיות עליו, וכשאמר להם אני יוסף אגלאי מלתא למפרע כי כל התנהגותו נושאת תכונה אחרת, לא תכונה של אכזריות אלא תכונה של רחמנות על פי חשבון צדק.	38561
	38562
	38563
	38564
	38565
	38566
	38567
	38568
	38569

לפי ההשקפה האמיתית היה כמוס וגנוז בהנהגה זאת טעם נפלא שהיה מוכרח להתנהג עמהם כן כדי	38570
שיקדים קיום החלומות, אחרת היה הענין מוכרח לעוד גלגולים עד שהיה בא הקיום להחלומות שלו, וכיון	38571
שכן היה מן ההכרח שיבוא עליהם בבלבולים כדי שיצא מזה אשר ישתחוה לו גם בנימין אחיו, וא"כ כל	38572
מה שעלה על דעתם מן הקושיות היה מחסרון ידיעה שהוא יוסף, ועל הידיעה הזאת לא השכילו כלל, כי	38573
היה מן הנמנעות אצלם שיגיע לגדולה, והיו יכולים לחיות כל ימיהם בטעות הזאת לולא שהיה מגלה להם	38574
אני יוסף.	38575
ויש לנו מזה לימוד נפלא, שיתכן משפט כזה אשר הכל מסכימים עליו כי הוא ענין רע ודבר אכזרי והוא	38576
מוקשה מכל הצדדין, ובכל זאת הדבר הפוך לגמרי שהוא כולו טוב כולו רחמנות וטוב מכל הצדדים, אלא	38577
שהאדם רואה רק חלקי החיצוניות ויחסר לו עוד חלק פנימי אשר בו תלוי הכל, ולכן לא יכול האדם לדון	38578
לפי מראה עיניו, כי בידיעה קטנה יכול המשפט להתחלף חילוף הפכי.	38579
לפי מראה עינו יכול להשאיר מוטעה כל ימי חייו ותמיד ידין לכף חוב וישא טינה בלב, ואם יתוודע לו עוד	38580
ידיעה יתעורר בו צד שני הפוך אשר הוא כולו טוב, ויצא מזה אהבה בין אדם לחברו, כמו שסרו אצלם כל	38581
הנחותיהם שנבנו על סמך מראה עיניהם בלי שום בית אחיזה אל מציאות הדברים, ורק כשגילה להם אני	38582
יוסף נתברר להם ופרחו כל החשדים כאילו לא היו.	38583
וכמו כן יתכן שיתרעם האדם על הנהגת ה', וישאל קושיות מפני מה צדיק ורע לו רשע וטוב לו, ותמיד	38584
נדמה לו אשר החלק שחלק לו הבורא הוא פחות מחלק חברו, אשר לפי דעתו הוא גבוה במעלה יותר ממנו,	38585
או שהיא יותר מדי קטנה לעומת מסירת הנפש שלו בעד קיום התורה, ויש כאלה שמעריכים הטובות של	38586
חברו מול חסרונותיו והרעות של עצמו מול מעלותיו, ומקשה קושיות כי בשניהם איפכא מסתברא, והוא	38587
הולך בעולמו מלא תרעומות וטינה בלב, ואינו שבע רצון מהחלוקה העליונה.	38588
תרעומות אלה שוברים כל מצב מנוחת נפשו, עד שמרוב התלאות הוא מקצר בעבודת ה', והולך לבקש	38589
הצלחות ממקום אחר, בשינוי מקצוע ובשינוי הנהגה, להרבות במצב הסיבות ולהשתדל יותר בהשתדלות	38590
והריצות ולהרבות מכירים ואוהבים, ונעשה ככהן שמחזר בבית הגרנות, וכיון שלא מספיק לו כוחו	38591
והשתדלותו וערמימותו להגיע אל שני הענינים, הוא מוכרח לקצר מן הרוחניות שלו עד שיעזוב לאט לאט	38592
קביעותו וזהירותו, ואם תעזבני יום יומים אעזבך, ונדמה לו כי הצדק אתו עד שיוכל להצדיק נפשו גם לפני	38593
יום הדין, מפני שמצד הדחיקות שלו אנסוהו לכך, אונסים שגרשו אותו מהסתפח בנחלת השלמות האמיתית.	38594
וכן יש לו תרעומות מה שרואה את חברו הצליח בכשרונו החד ובכוחות נפשו הנעלים, והוא בתכונתו הרך	38595
ובכשרונו הקצר נשאר באחרונה, ועל פי הרוב התרעומות בצד השני אשר האדם מרגיש בעצמו, כי	38596
הכוחות שלו חזקים והכשרונות מהירים ובכל זאת נמנע ממנו הצלחתו, וחברו שכשרונו אינו מהיר כ"כ	38597
ותכונתו אינה חזקה כמותו הצליח יותר במעשיו, ונסתם אצלו פתרון החידה הזאת, ותולה אולי נתחלף בין	38598
איוב לאויב.	38599
וכן יתרעם האדם על המפריעים שלו מפני מה חלקה לו ההשגחה שיהיה נמצא במקום כזה, שיש לו הרבה	38600
מפריעים שגוזלים ממנו הכוח והמוח, ולא יכול לבחור מה שבהסכמתו לבחור, מצד אחד דוחקת לו	38601
השקפתו ומצד השני דוחקים לו המפריעים, כי מצד טרדתם הוא רחוק מעיון וההיקף ומסירות הנפש, הוא	38602
הולך בעולמו כשכור נרדם וכאיש נדהם מלא יאוש ודחיקות, ולא יכול לנתק מוסרות מצודתו, ורוצה בכל	38603
לבו לעזוב מקום העבירה, אלא שנדמה לו אשר קשר אותו הבורא בחבלים שאין לו דרך לנטות מהם ימין	38604
ושמאל, ותולה חסרונו במפריעים, ואם יתקבצו בזמן אחד כל הדאגות בלבו של אדם יכול ח"ו להפוך	38605
הקערה על פיה.	38606
אמנם כל התרעומות האלה המה בכלל צדיק ורע לו רשע וטוב לו, שהאדם דן לפי מראה עיניו לכן יש לו	38607
הרבה קושיות, ולו ידע דבר אחד שאין הדבר תלוי אלא בי היו נמסים כדונג כל שאלותיו, וכמו בעת	38608
ששמעו האחים אני יוסף פרחו הקושיות כאילו לא היו כלל.	38609
ועוד הערה נוכל להבין משם, איך האדם הוא מנוצח בין מן הדין בין מן התוכחה, כי באמת יהודה הוא	38610
בעצמו פסק הדין אשר מי שימצא אצלו הגביע ימות, ואעפ"כ ויגש אליו יהודה כי חשב אשר אם אמנם	38611
מצד הדין הוא אשם וצריך לקבל עונש מות, מ"מ נגש אליו להצדיק את עצמו מצד הויכוח, כלומר אע"פ	38612
שעל פי הדין הוא מחויב מיתה, בכל זאת יש לנו להתווכח בטענות להצילו לגמרי.	38613
הרי לנו מזה שהויכוח גדול מן הדין, ואמנם בכוחות הנפש הוא אשר אם מרגיש כי אתו הצדק מצד הויכוח	38614
אינו מביט על הדין כלל, והראיה כי הוא בא לבטל הדין בויכוח, וסבר אשר בטענותיו יעקור הדין	38615
משורשו, ומה היה הסוף? כאשר גילה להם 'אני יוסף' נבהלו מפניו, כי סר כל הויכוח שלהם וכל הטענות	38616
בטלו מאליהם, ואדרבה הם סברו לנצח ומזה גופא נעשו מנוצחים, שנוכל לבאר שהשאלה העוד אבי חי	38617
נקשר עם הקודם כי בזה זרק טענותיהם בפניהם, כי כל הטענות הם מחמת שדואגים צרת אביהם ובה	38618
רוצים לבטל הפסק.	38619

וע"ז אמר להם 'אני יוסף' שעשיתם עמי פעולה כזו אשר היא נגד רצון אבינו, ובכל זאת לא חסתם על	38620
דאגת אבינו כלל ומכרתם אותי מצרימה, ועתה אשאל העוד אבי חי? כלומר למה לא חסתם אז על צרת	38621
אביכם? למה לא בטלתם אז הדין מפני הרחמנות? אם תאמרו אשר המכירה היתה נכונה מצד הדין, אבל	38622
לא היתה נכונה מצד דאגת האב, אלא בע"כ שקודם לא היה דין לבד אלא היתה גם נטיה דקה של קנאה,	38623
ולכן הכרעתם הדין על דאגת האב, ועכשיו הנטיה מצד השני, ובע"כ שגם עכשיו אינו דוחק לכם צרת	38624
אביכם אלא צרת עצמכם, א"כ כל טענותיכם בטעות.	38625
כששמעו הדברים האלה נבהלו מאוד, כי הכירו את השקר שהיה גנוז במצפוני תהלוכותיהם, והתברר להם	38626
כי כל המכירה וכל הטענות הם בטעות, והמה מנוצחין בין מצד הדין בין מצד הויכוח, וכן מצב האדם כי	38627
דש בעקביו על גופי תורה והוא יודע זאת, ואין להאדם חלק אחד בתורה שיהיה חזק בו כ"כ עד שיכול	38628
לעמוד עליו בנסיון.	38629
ואם יפתח התורה וימדוד כל דין לעצמו, ימצא כי לא נסה אף פעם לקיימם, אלא שיש בדעת האדם אשר	38630
אם אמנם על פי דין הוא כולו מופרך, וכל דרכיו הם נגד התורה, אבל יש לו טעמים ואמתלאות על כל	38631
חסרון ועל כל מכשול, ויכול הוא להתווכח ולהראות כי היה אנוס מכל המפסידים והמפריעים, אשר לא	38632
היה יכול בשום אופן לקיים את התורה.	38633
והסיכום מכל דבריו אשר אם אמנם שעל פי פסק דין הוא מופרך, אבל אחר הויכוח הצדק אתו הן בכלל	38634
והן בפרט, כי הן מה שנוגע להשקפה הגבוהה שאמרו חז"ל חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי	38635
אברהם יצחק ויעקב, והן מה שנוגע לבטחון, והן מה שנוגע ללשמה, על כולם יש לו תירוץ אחד, כי	38636
התקופה הנוכחית גורמת שהאדם לא יכול למדוד את עצמו במדות אבותינו, כי כל דבר שבעולם מושך את	38637
לבו ודוחה אותו מן התורה.	38638
אמנם זה גופא מקטרג עליו, כי מהמתלאות גופא יצמח הדין, שיראו לו את הנגיעות שטמון בכל דרכיו, וכי	38639
רק הקנאה התאוה והכבוד המה בעוכריו, ורק מהם יצא לו כל החסרון, והיה בידו להיות בחבורה גבוהה כי	38640
אז היה עומד בגדר מצוה גוררת מצוה, והחבורה יש לה כח לעצור הטבע ברוב התחבולות שלה, בין מה	38641
שנוגע לעצמו בין מה שנוגע לחברו, וכל חוט השערה נעשה מדרגה למה שלמעלה ממנה, וענין מגלה את	38642
הסמוך לו עד שקל נעשה לחמור, וספק איסור נעשה לו לודאי איסור, וגם הנסיונות הכי קשים יכולים	38643
לנצחם ע"י תחבולות, כמ"ש ובתחבולות תעשה לך מלחמה, והאדם המביט בעין טהור רואה זה בחוש.	38644
אבל כאשר לא הכניע את עצמו לבקש, והיה רוצה שיתנו לו משכון אשר לא יגיע לו הפסד מכל הדרך,	38645
נשאר באחרונה וסופו שגברו עליו הרבה מפריעים עד שאינו יכול ללחום עמהם, וז"ש חז"ל אי לנו מיום	38646
הדין אי לנו מיום התוכחה, כי אי של יום הדין הכל יודעים אותו, אבל אי של יום התוכחה אין הכל	38647
יודעים, כי האדם סובר אשר יכול להראות כי אתו הצדק מה שנטה מן הדין מפני אמתלאות שיש בלבו,	38648
ומפני האמתלאות אינו רואה חובה לעצמו והולך בטח בטענותיו.	38649
והאמת אשר גם ביום התוכחה יהיה אי, כי מה יוסף שהוא קטן שבשבטים כאשר אמר להם 'אני יוסף'	38650
נבהלו מפניו, אע"פ שנגש אליו יהודה בטענותיו וסבר שהגם שעל פי הדין הוא מופרך בכל זאת ינצח	38651
בטענותיו, וסוף היה שמהטענות גופא יצא הדין, וסבר להצדיק ונמצא מחייב, כשיבוא הקב"ה ויוכיח את	38652
כל אחד לפי מה שהוא, כי על הדין אין האדם מכחיש ויודע כי הוא כולו מופרך, אלא על הויכוח הוא טוען	38653
וסובר ששם ינצח.	38654
אבל כשיבוא הקב"ה ויוכיח את כל אחד לפי מה שהוא כלומר כל נגיעותיו, אשר בכל הדין שלו וכל	38655
ההיתרים שלו הוא מלא נגיעות עאכו"כ, ומה יוסף כשיגילה להם נגיעותם נבהלו, כ"ש כשיגילה הקב"ה	38656
נגיעת כל אחד ואחד שלא ימצא מה לענות, כי בכל הויכוחים והטענות יבררו לו מה דחק לו שם, ובכל	38657
ההיתרים והפשרות יבררו לו מי גרם לו את זה, אז יפול כל הלשמה שלו ויראה כי הוא כולו מופרך.	38658
על כן חייב כל אדם לחקור ולברר לעצמו כל נגיעותיו ויבקש האמת, כדי שלא לפגוש באוי הארוך שאין	38659
לו קץ, ואע"פ שעומק הדין מכוסה אבל עד המדרגה המכוסה יש מדרגה קודמת, שהיא בגדר אטומה ויכול	38660
האדם לבררו, וכ"ש ע"י חבורה יצא ודאי האור האמיתי, ויכול לקיים התורה נקי מכל רושם של מדה רעה	38661
והרגל רע. (מדרגת האדם דרכי החיים פ"ה).	38662
	38663
מאמר תתח	38664
ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו (בראשית מ"ה ג').	38665
אבא כהן ברדלא אמר אי לנו מיום הדין אי לנו מיום התוכחה, בלעם חכם שבאומות לא יכל לעמוד	38666
בתוכחתו של אתונו, יוסף קטנן של שבטים לא יכלו אחיו לעמוד בתוכחתו, כשיבוא הקב"ה ויוכיח לכל	38667
אחד כפי מה שהוא, על אחת כמה וכמה שנאמר אוכיחך ואערכה לעיניך (ב"ר צ"ג), והנה חיבור שני	38668
המאמרים מאלפנו הרבה, כי לכאורה מתוכחתו של אתונו של בלעם אל תוכחתו של יוסף גדול המרחק,	38669

בלעם הכה את אתונו ואתונו תבעה ממנו למה הכיתני, חטאו מה היה רק הכאת אתון, ביום השבטים הלא מכרו את אחיהם.	38670
אבל חז"ל הראו לנו מהלך כל החטא מהקל אל הכבד, לפתח רובץ חטאת, רק באשר החטא אין לו פה לדבר, ולכן כל דרך איש ישר בעיניו, אחרי שהוא בעצמו הוא הדיין הוא השופט וחכם עצל בעיניו, אבל אם רק החטא והעול השיגו את הפה, הרי אף האתון שעמדה לתבוע נסתמו על ידיה טענותיו של בלעם.	38671
שבטי י"ה עשו דבר חמור כזה מכירת יוסף, וכ"ב שנים לא מצאו חטא אם כי תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום (ברכות יט.), וא"כ היתה ההוראה שיוסף חייב בדינו אמיתית בעיניהם, אך כל זה בשעה שלא היה תובע, אבל כשרק הופיע התובע לא יכלו לענות, כשיבוא הקב"ה ויוכיח לכל אחד כפי מה שהוא, והתוכחה היא עוד יותר מהדין מה נורא יהיה אז! והכח של כל מדה אחד הוא, אם פוגע באתון ומכהו או פוגע למכור אחיו, אי לזאת על האדם לראות שכל חטא ועול יהיה לו פה ויתבע עלבונו, שויתי ה' לנגדי תמיד, שידע האדם שיש לו בעלים ותובע הוא המוכיח. (אור יהל ח"א).	38672
מאמר תתט	38673
ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו (בראשית מ"ה ג'). אמרו חז"ל אי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה יוסף קטנן של שבטים היה ולא יכלו אחיו לעמוד מפני תוכחתו, קל וחומר כשיבוא הקב"ה ויוכיח לכל אחד ואחד לפי מה שהוא עאכו"כ (ילקוט), אילו יצוייר לאדם מדורנו שהיה רואה בעיניו כשיוסף מתוודע ודאי היה מתפעל מזה מאוד והיה מוריד דמעות מעיניו, והתפעלותו והשתוממותו על המראה הנורא הזה לא היה פג, עד שהיה רץ במהירות לביתו ומספר לאשתו ולקרוביו מעשה נפלא זה שראה בעיניו, ובסופו של דבר משכיב עצמו במטתו וישן לו בשינה מתוקה.	38674
אבל צא וראה איך חז"ל בעיניהם הקדושים כשראו עובדה זו, תיכף הזדעזעו ונפחדו על נפשם בתביעה נשגבה, ונמס כל לב בהכריזם אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה, וראה המרחק מן הקצה אל הקצה, בין אדם ההדיוט הרואה דבר חידוש לחכם הרואהו, וכמו שיצוייר בתערוכה אשר נראה שם מכונה נפלאה, גם ההדיוט אשר יראה המכונה יתפעל מכלל המכונה אבל לא יותר מזה שאחרי כן נשכח מלבו כל דבר, משא"כ האומן והמכונאי לא ינום ולא ישקוט עד כי יעמוד על אמיתותה, וידע כל גלגל ומסמר מהו פעולתו ומטרתו וכדומה.	38675
וכן הדבר כשמעיינים בתורה הקדושה, הנה ההדיוט אף לאחר עיונו יוציא כל רוחו והתפעלותו ברגע אחד ודי לו, משא"כ החכם יודע כי זהו תכליתו ללמד את עצמו, ולכן מבין הוא איך להשתמש בהתפעלותו, וללמוד מכל דבר בתוה"ק דרכי חייו האמיתיים חיי הנצח! וכבר אמרו חז"ל (יבמות קט) האומר אין לו אלא תורה אף תורה אין לו, כלומר מי שאינו לומד מהתורה דרכי חיים ללכת בהם, הרי אף תורה אין לו שלא למד כלום ולריק יגע, והנה יוסף קטנן של שבטים היה, ואחיו גבורי הרוח כאשר ראו המציאות שדרכם לא היתה נכונה, נבהלו כל כך ובטלה אצלם כל מציאותם.	38676
ומזה למדו חז"ל לעצמם ק"ו, יוסף קטנן של שבטים היה ולא יכלו אחיו לעמוד מפני תוכחתו, ואיזה תוכחה אמר להם יוסף? אדרבא הרי קרבתם וניחמם שלא יעצבו, אבל הדבר פשוט כי עצם התוודעו אל אחיו וקריאתו אליהם 'אני יוסף' היה בזה תוכחה נוראה, בראותם במו עיניהם סתירת כל דרכם במשך כ"ב שנה, שהרי תחילת השנאה היתה המלוך תמלוך עלינו, ומזה נסתעף הענין עד שדנוהו למיתה, וכעת עומדים ומשתחווים למלך מצרים, הוא יוסף אחיהם שנתקיימו כל דבריו.	38677
הרי שטעו בכל וממילא הזדקר לעיניהם כל המורא הגדול שעבר עליהם במשך כ"ב שנה, מתחילת המכירה עד עכשיו, ענין המכירה עצמה וטבילת כותנתו בדם, ואמירתם הכר נא ובכיותיו של אבא וקריעת בגדיו, צא וחשוב כאב לבם של צדיקים אלה אשר הושיבו בית דין ופסקו דין, והתענו עד לאחר גמר דין כסנהדרין שדנים דיני נפשות, ומחרימים כל מי שישפר לאביהם דבר זה ורואים שהשכינה עמהם, ולפתע פתאום נתהפך הדבר מן הקצה אל הקצה.	38678
אני יוסף גילה להם כי לא משפט היה כאן אלא שנאתם קלקלה השורה, ומצאו עצמם חייבים בכל אשמים בכל, ומהמראה הנורא נתכוין לבם ונפלו בפחד ורעדה, על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים, ומעתה צא ולמד יוסף קטנן של שבטים היה ולא יכלו אחיו לעמוד מפני תוכחתו זו, ק"ו כשיבוא הקב"ה ויוכיח לכל או"א לפי מה שהוא.	38679
הרי כל דרך איש ישר בעיניו, ונמצא אדם חי כל ימיו ומחשב לנפשו כי צדיק הוא בדינו, ומונה שבחי מעלותיו וסופר שכר מצוותיו, ומדעתו שכבר מוכן לו מקום חשוב בגן עדן, ומצייר לעצמו איך יוצאים מלאכי השרת לקבל פניו ומזכירים יבוא צדיק, ואף אם יכיר איזה חסרון בשלמות נפשו יתרץ עצמו כי אין לו אשמה בדבר זה כלל, שחקר ובדק כוחותיו פשפש ומצא ועמל עד שידו מגעת, והרי אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו.	38680
	38681
	38682
	38683
	38684
	38685
	38686
	38687
	38688
	38689
	38690
	38691
	38692
	38693
	38694
	38695
	38696
	38697
	38698
	38699
	38700
	38701
	38702
	38703
	38704
	38705
	38706
	38707
	38708
	38709
	38710
	38711
	38712
	38713
	38714
	38715
	38716
	38717
	38718
	38719

אבל מה נורא הפחד וכמה גדולה הבושה, כשיבוא הקב"ה ויוכיח על פניו אל ההיפך, כי במקום שחשב כי מצוות עשה את רצון בוראו קיים, יראה ברור כי לא עובד אלוקים היה אלא עבד גמור לעצמו, לתאוותיו ורצונותיו חשק נפשו וחמדת לבו, ונמצא כל עבודתו רק לאל זר שבו הוי אומר זה יצה"ר, והרי אין כאן מצוות ומעשים טובים, אלא חטאים ופשעים עוונות ומרדים נורא ואיום...	38720
גם מה שתירץ את עצמו על חסרונו בקיום התורה שלא היה בכוחותיו להשיג יותר, הנה שם יראו לו כח נשמתו החצובה מתחת כסא הכבוד, וכי מלאכים ושרפים לא ידמו לו, והוא הלך חשכים כל ימיו וסבור כי אין נוגה לו ולא יוכל להשיג יותר, וזה הוא מה שהדגישו חז"ל שיוכיח הקב"ה לכל אחד לפי מה שהוא, כלומר שכל אחד יראה 'מה שהוא' ועד כמה גדולים כוחות נפשו, ולכשימדוד המרחק הנורא בין מה שפעל לבין מה שהיה יכול, יבוש ויכלם עד מאוד ולא יכילהו הרעיון...	38722
והנה השבטים באמת נבהלו מפני יוסף אחיהם, למרות שכל זה לא נמשך אלא רגעים ספורים בעולם הזה, אבל אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה בעוה"ב שם התביעה נצח היא, ובושה תכסה פניו של האדם לעולמי עולמים אין לזה קץ ותכלית, וכתוב ונצח לא יראו אור, עד כמה יש לנו לשפוך לב כמים ותחנונים ידבר רש בתפילתנו לאל חי שלא נבוש ולא נכלם לעולם ועד. (אור יהל ח"ב).	38723
מאמר תתי	38724
ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו (בראשית מ"ג ג').	38725
אמר ר' אבא כהן ברדלא אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה, מה יוסף קטן שבשבטים היה, כשאמר להם אני יוסף נבהלו מפניו, עאכו"כ כשיבוא הקב"ה וידון ויוכיח את כל אחד ואחד כפי מה שהוא ויאמר אני ה' (בר"ר צ"ג), הקשה בזה אדמו"ר ז"ל שהיה צריך לומר תחלה התוכחה ואח"כ הדין כי קודם היוכיח ואח"כ הפסק דין?	38726
אמנם יתבאר כאן פרשה שלמה בתורה, ונורא מזה להבין עד כמה טמונים לרגלי האדם פחי הטעות וחשבונות רבים, וכמה צריך האדם להזהר מהם עד שיגיע אל השלמות האמיתית, ואין לנו אלא להרחיב קצת עצם ענין מכירת יוסף מה היתה הסיבה הראשונה למכירת יוסף אחיהם? אחר שהיו גדולי עולם שבטי ה', והיו כ"כ בטוחים בדרכם ותקיפים בדעתם שאינם שוגים מן האמת עד ששתפו להקב"ה עמהם, ולא יתכן לאמר שדחק להם הכתונת פסים כמשמעו, וגם לא על אשר הביא את דבתם רעה לפני אביהם דנו אותו למיתה.	38727
אלא שהלשון הרע היה סיבה לחשבונות רבים ועמוקים מני ים, שגרמה הדיבה להבאיש ריחם בעיני אביהם שירחיקם ממנו, ולא יורה אותם תורה כמו שהורה ליוסף אחיהם הצעיר, וע"כ עשה לו הכתונת פסים לאות חיבה והתקרבות, וע"כ הביטו עליו כעל מפריד בין הדבקים, וגורם להם חסרון השלמות והרי הוא יורד לחייהם, והם הרוב בנין והרוב מנין של ההוה והעתיד, ולכן עלתה בלבבם קנאת האמת שלא לוותר על שלמותם ושימושם אף הם את אביהם, עד שהותר אצל רוב האחים להורגו, כי דחק להם מצבם הרוחני בהוה ובעתיד לדורי דורות, והוא הגורם לחבורה גדולה כזו התרחקות מאביהם לבנין בית ישראל. וכוונת יוסף הצדיק לא היתה ח"ו להבאיש ריחם בעיני אביהם, אלא לתקן חסרונם כדי שיהיה הכלל כולו שלם, כי דורות הבאים תלויים בירושת האבות כמשאז"ל מעשה אבות סימן לבנים, ונמצא שכולם לש"ש נתכוונו, וכולם נענשו מדה כנגד מדה, וכל אחד סבל אח"כ ונפל ממדרגתו כדאיתא (במד"ר), לפי שאמר יהודה הכר נא הכתונת בנך היא, אמרה לו תמר הכר נא למי החותמת והפתילים, בשביל שאמרו הנה בעל החלומות הלזה, לפיכך צווחה רוח הקודש ונראה מה יהיה חלומותיו.	38728
והכל נגרר ממה שלא יכלו לדבר אתו לשלום, וכל שלא נתברר כוונתם זה אצל זה גדל החשד, והקנאה עשתה פרי רב עד שנתפרדה החבילה, ולו התבררו דבריהם מתחלה אל יעקב אע"ה לא נשתלשל כל המעשה הנורא הזה, וכל החשדים משני הצדדים היה כאבק פורח, וע"כ כיון שהיה המכשול מעצמו לעצמו, לא היה יתכן הבירור אלא מתוך עצמו מניה וביה, שיתברר להם הסיבה הראשונה.	38729
בחכמת אלקים אשר בו השכיל להוכיחם ע"י הגביע שסיבב בעצתו, כדי להראותם תמונתם הרוחנית במעשה הזה כמראה מלוטש, כי ע"י שנתן הגביע באמתחת בנימין היה מן הדין לפי הסכמתם הם שאמרו, מה נדבר ומה נצטדק האלקים מצא את עוון עבדיך, הננו עבדים לאדני גם אנחנו גם אשר נמצא הגביע בידו, ועל מה סמכו בטענתם לשחרר בנימין רק על הרחמנות אל אביהם הזקן, כי איככה יוכלו לראות בירידת אביהם הזקן ביגון שאולה.	38730
ועל יסוד תביעת הרחמים ולפנים משורת הדין החליטו להרע את מצרים אם לא ישמעו לבקשתם, ותבעו הלפנים משורת הדין בתוקף כ"כ, ויוסף המתין וסבל דבריהם החריפים עד הקצה האחרון, וכ"ז עשה להגדיל טענתם מפאת היושר והרחמים, ובהגיעם אל קצה ההתמרמרות ברגע האחרון, אז הגיעה השעה	38731
	38732
	38733
	38734
	38735
	38736
	38737
	38738
	38739
	38740
	38741
	38742
	38743
	38744
	38745
	38746
	38747
	38748
	38749
	38750
	38751
	38752
	38753
	38754
	38755
	38756
	38757
	38758
	38759
	38760
	38761
	38762
	38763
	38764
	38765
	38766
	38767
	38768

הגדולה לבירור טעותם הגדולה הנמשכת זה עשרים ושנים שנה, בהופכו כל דבריהם וטענותם על עצמם	38769
גופא, בדברים קצרים המחזיקים את המרובה.	38770
הגבורים הללו למרות אומץ לבכם וגבורת רוחם לנצח בטענותיהם, פתאום נסוגו אחור והודו על האמת כי	38771
נוכחו לדעת האמת המוחלט, וכל הטענות נהפכו עליהם עד שפרחה נשמתם מפני הבושה, כי נתביישו	38772
מעצמם בשומעם את אני יוסף אשר מכרתם אותי מצרימה, כלומר אם באים אתם מצד תביעת הרחמנות	38773
איפה היתה הרחמנות בשעת המכירה? מדוע לא חסתם אז על אביכם הזקן שתורידו את שיבתו שאולה?	38774
אף כי יתכן שמצד הדין היה הצדק אתכם, אבל מצד הלפנים משורת הדין והרחמים על אבינו הזקן מדוע	38775
לא חסתם אז?	38776
ומזה נתברר כי נפלה בלבבם קצת טינה אשר קלקלה את השורה, ונפלו בטעות זו באופן דק מן הדק, עד	38777
שלא היה בכח שום ילוד אשה להוכיחם על טעותם בשעה ששתפו גם להקב"ה עמהם, רק בראותם את	38778
יוסף אחיהם נצב לנגדם אחר טענותיו החזקות, נתברר להם מיד ודנו על עצמם ממנו, בגדר כל מאי דסני	38779
לך לחברך לא תעביד, מיד נבהלו מפניו הגבורים הללו שכלום לא נחשב בעיניהם והיה ביכולתם לכבוש	38780
את כל העולם, דברים אחרים כבשו אותם.	38781
הק' הללו שכל ימיהם בקשו את האמת לאמיתו, ומסרו נפשם ללחום עם כל העולם אף עבור לפנים	38782
משורת הדין נפלו פתאום שדוד, האם יש בעולם מבקשי האמת יותר מהם? ברגע קטן יצאו מאפלה לאור	38783
גדול, כשיבוא הקב"ה ויוכיח את כל אחד ואחד לפי מה שהוא, לעשות חשבונותיו מה שהאדם סומך עליהם	38784
לפטור את עצמו מן הדין, אז יראה עצמו מופרך לא רק מצד התוכחה אלא גם מצד הדין, שאין לו להרים	38785
ראש נגד הדיין האמיתי הבוית"ש, ואז יתברר לכל אחד שקר אמתלאותיו מה שסמך עליהם.	38786
ומה שתירץ עצמו לעומת המפריעים שעמדו לו על דרכו יאמר לו אני ה'! שהכל נעשה ברשותו ובדעת	38787
וביושר ובמשפט אז ימוגו כל הטענות, ועוד יתהפכו מתרעומותיו על מדותיו של הקב"ה תרעומות על	38788
עצמו אין לשער, כי יתברר שהכל היה לטובתו, והוא היה כעבד הרע שלא הכיר את טובת אדוניו, עד כמה	38789
תגדל הבושה לאין ערך ושיעור, כשיעריך האדם את עצמו לעומת כבוד השי"ת, והבושה הגדולה הזאת מי	38790
יכילנה. (אור המוסר א').	38791
	38792
מאמר תתיא	38793
ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו (בראשית מ"ה ג').	38794
במד"ר אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה, כשיבוא הקב"ה ויוכיח עאכו"כ, תורתנו הקדושה מספרת	38795
באריכות על ענין מכירת יוסף, ואח"כ המשא ומתן שלהם עם יוסף בבואם למצרים זה אמר ואלה אמרו,	38796
אם כי מצד אחד רואים אנו שעיקרי תורתנו הק' למדין מה' מיותר וכאן הסיפור באריכות, כי יש פה	38797
לימוד גדול אוי לנו מיום הדין, כשאמר להם אני יוסף נבהלו מפניו, כשיבוא הקב"ה ויאמר אני ה' על אחת	38798
כמה וכמה.	38799
אם נתבונן בדבר נראה נפלאות עד כמה קשה לאדם להאשים את עצמו, כי עצת יוסף בכל הדיבורים	38800
הקשים ובהחזרת הכסף היה שיתנו אל לבם אולי הוא יוסף, ויבינו זאת מעצמם וכן בכל התחבולות	38801
שהמציא, אעפ"כ לא נפל בלבם אולי הוא יוסף, ובהיות יוסף מדבר אתם קשות וגם בהחזרת המעות	38802
הדגישו אבל אשמים אנחנו על אחינו בהתחננו אלינו, זאת אומרת חסרון ואשמה יש כאן של לפנים משורת	38803
הדין, בהתחננו היה צריך להגביר הרחמנות אבל בעצם הדין לא האשימו את עצמם, וחזקים היו בדעתם	38804
שלא עויתוהו, ובעת שהכה מנשה לשמעון בין כתפיו אמר דין דבית אבא, וא"כ הרגיש שזה של בית אבא,	38805
א"כ מדוע לא חשבו אפשר באמת הוא של בית אבא?	38806
ובלכתם למצרים הלכו בשוק של זונות לבקשו, נמצא כי בדעתם שאפשר חי הוא, וא"כ הלא יותר טוב	38807
שיבקשוהו בהיכלי מלך ואפשר משנה למלך הוא, ומה גם כי שמעו חלומות ממנו כי מלוך ימלוך, ובפרט	38808
כי מארבע כנפות הארץ מתאספים שמה, אפשר לקחו איש מארץ נכריה למלוך כי בן מלכים הוא, ואם לא	38809
מלך אפשר ישרת מה בבית המלך.	38810
ביותר יפלא כי מבואר במדרש שיוסף אמר להם אם יוסף קיים תפדוהו במעות? ומה לו לשאול דברים	38811
כאלה ואפשר יודע שחי הוא, ובסעודה שהושיב הבכור כבכורתו מאין יודע זאת, הלא אמת יהגה לבם אולי	38812
יוסף הוא ומשנה למלך נתהוה, והדבר קרוב מלחשוב איש מצרי נביא, אעפ"כ לא עמדו ע"ז תמוה מאוד.	38813
אמנם בזה הרגע שצריכים לומר כי הוא יוסף וכי מלך הוא, וכי נתקיימו חלומותיו ולשוא מכירתם, צריכים	38814
ג"כ להאשים א"ע כי עברו חוק ועוותו דין, ולהפוך הנחתם הקדומה מזה כבר עשרות בשנים, וזה היותר	38815
קשה לאדם, אף שרואה זאת בעליל וצריך לומר אשם אני, אעפ"כ קשה לו לראות האמת, עד כה מגיע	38816
העוורון של הנחה הראשונה, וזהו 'נבהלו מפניו' כי ראו כ"כ טעות בקרבם, כשיבוא הקב"ה ויאמר אני	38817
ה', ויראה כמה דברים שהיה צריך להאשים את עצמו ולא נפל לבו בקרבו עאכו"כ.	38818

כך האדם במצבו הפרטי, בשעה שהולך לבית המוסר אינו מחליף הנחתו הקדומה, ורק קובע מקום לעצמו	38819
עד כה רוצה לעבוד, הלאה לא יפסיע אף פסיעה, ועושה פשרה בדעתו להיות אצלו הרבה נסיונות	38820
ומפריעים, אבל באמת מי אמר לך כי זה נסיונות ותירוצים אלא הטבע, בשעה שהחייל הולך למלחמה הוא	38821
בא אל הגבול, וכי יאמר פה גבול ואיך אעבור הלא לשוטה יחשב, הלא אתה הבן חיל ועליך לכבוש דרך	38822
ואין גבול לפניך, ובמקום שאתה תעמוד ותכבוש שם יהא הגבול.	38823
זאת תורת האדם להפוך הנחתו הקדומה, ולדעת כי כל הגבולים הנובעים מחוקי הטבע צריכים להבטל	38824
לההולך לבית המוסר, צריך להאשים את עצמו ולשקול כל מעשיו בפלס, ולהרגיש היטב שכל התורה היא	38825
התביעה אשר יתבע מגפשו, כשיבוא הקב"ה ויאמר אני ה'. (דברי בינה ומוסר).	38826
	38827
מאמר תתיב	38828
ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו (בראשית מ"ה ג').	38829
ופרש"י מפני הבושה, לפי ההבנה הפשוטה היינו אומרים שנבהלו מפני יוסף יען פחדו ממנו, הרי הם גרמו	38830
לו כ"כ הרבה צער, עשו מעשה הרע ביותר, והנה עתה היכולת ליוסף להפרע מהם, הלא הוא השליט על	38831
כל ארץ מצרים, ומכל זה ניתן להאמר שפחדו מפני העונש.	38832
ברם חז"ל משמיעים לנו, כי הפחד לא היה כתוצאת השינוי הפתאומי אשר גרם את הבהילות, לא מפני	38833
סיבה זו המבוססת על יראת העונש נבהלו, הם רצו להעניש יען כי הכירו והודו בחטאם, והלא אמרו הננו	38834
עבדים לאדוני, ומובן שאמרו זאת מפני שהכירו שעשו חטא, אך הנקודה אשר יצאה מהבשורה הפתאומית	38835
ושגרמה שתוסר שליטתם על כוח הדיבור היתה הבושה, היא אשר הבליטה את הרושם הנורא עליהם ולא	38836
מפני יראת העונש.	38837
ולא יכלו אחיו לענות אותו, אמרו חז"ל במדרש (בר"ר צג יא), ר' אלעזר בן עזריה אמר אוי לנו מיום	38838
הדין אוי לנו מיום התוכחה, ומה יוסף שהוא בשר ודם כשהוכיח את אחיו לא יכלו לעמוד בתוכחתו,	38839
הקב"ה שהוא דיין ובעל דין ויושב על כסא דין ודן כל אחד ואחד, על אחת כמה וכמה שאין כל בשר ודם	38840
יכולים לעמוד לפניו, כלומר האחים לא יכלו לענות אותו אף על פי שלא פחדו ולא נבהלו מפני העונש	38841
אלא רק מפני הבושה לבדה, מכש"כ עת בוא יום הדין שאז מקבלים תוכחה מאת מלך מלכי המלכים, ואז	38842
נפחד גם מפני העונש אשר עלול לבוא, בטח שלא נוכל לעמוד בפני התוכחה.	38843
עוד יותר אצל יוסף הוא לא דרש כלום מאת אחיו לא חרה לו על מה שעשו לו, להיפך הוא הסביר להם	38844
שפעולתם הביאה לו הרבה טובה, עם כל זה אף שהיתה אוריה של שמחה שוררת אצלם עת מצאו את	38845
אחיהם, מכיון שהיה ג"כ מעורב הרגש של בושה בשביל מה שעשו לו כבר לא יוכלו לעמוד בפניו.	38846
אותה השיחה שהיתה ביניהם תלמדנו לקח, את החיוב המוטל על האדם להשכיל ולדעת בשעה שהוא	38847
מוכיח את חברו, נצייר בדמיונו אם אחד יקום על חברו להרגו וחשב שמזימתו יצאה לפועל, ברם לאמיתו	38848
הנתקף נשאר בחיים ולימים גם עלה לגדולה, והנה האדם שחשב לרוצחו נזקק לו שיעשה לו טובה,	38849
ויפגשוהו ופתאום הכירו שהוא האדם שחשבו לנהרג על ידו, אזי אף אם הנתקף לא ירצה להתנקם בו, בכ"ז	38850
המובן של נקמה יתקיים אז ע"י הבושה עצמה, ונקמה כזאת תהיה חמורה יותר מנקמה ממשית.	38851
ברם יוסף ביקש מאחיו אל תרגזו בדרך, לפי שהיו נכלמים היה דואג שמא יריבו בדרך זה עם זה ולומר על	38852
ידך נמכר, אתה ספרת לשון הרע עליו וגרמת לנו לשנאתו, כי כנהוג אף אחרי הפיוס אחרי כל המחילות	38853
עדיין זוכרים את החטא לדורי דורות, ויוסף עומד ומפציר בהם שלא ידאגו, ושלא יחזרו לחשוב על	38854
עשותם את הפעולה הזאת, והרי הוא מוחל להם בלב שלם, כי אין לו עליהם שום תרעומת, אינו נוטר	38855
בלבו שום שנאה ואיבה עליהם.	38856
נפלא לראות איך שהנרדף מנחם את הרודף, ועושה זאת במדה מרובה, אבל זה אחד מדיני התורה	38857
שצריכים לדבר על לב שונאו ובמדה מרובה כזאת, אף לאחד ששנאתו הניעה אותו לשים קץ לחייו, גם	38858
כזה צריכים לנחמו, ולהגיד לו שיהיה שמח בזה שהפעולה לא יצתה לפועל, וליהנות מזה שיצאה לטובה,	38859
וכמו שרואים אנו בכל הפרשה הזאת.	38860
פסוקים מפורשים בתורה לפנינו המתארים איך שיוסף דייק בדבורו עם אחיו, שלא תיגרם להם בושה או	38861
צער כלשהו, וזה אחד מהדינים הקשים ביותר לקיימם, הרי הטבע נותן שיאמר בלבו, הלא הם עשו מעשה	38862
אשר מגמתו להפסיק ביני ובינם, ואם יתביישו אחרי כל זה למה אדבר על לבם, והרי הם מתביישים מפאת	38863
הפעולה עצמה, ברם מכאן אנו למדים כיצד צריכים לנחם ולשדל אדם כזה.	38864
יוסף הצדיק דבר על לבם, והם הלא רצו לרצחו ולבסוף מכרוהו לעבד, בכל זאת יוסף מחל להם וגם פייס	38865
אותם, כי מלבד זה שישנם דינים כיצד להתנהג עם חבר בדרך כלל, יש כאן לימוד לנרדף איך להתנהג עם	38866
הרודף, בו בזמן שיש לאל ידו להפרע ממנו, יוסף מחל להם ופייס אותם כי יש עוד דין של המלביין פני	38867

חברו ברבים שאין לו חלק לעולם הבא, ולפיכך השתדל לפייסם בכל אמצעי כוחותיו, כדי להמנע מחלק זעיר של בושא.	38868
הלכה היא שאסור למלוה להיות נושה בלוה, ולא רק ע"י דבור אשר זה יגרום לו צער, אלא אף לעבור אצלו שזה יזכיר לו חובו לשלם, זה ג"כ אסור משום לא תהיה לו כנשה, ויצויר שאם עבר הזמן של פרעון חובו והלוה לא שילם, והנה יקרה שהמלוה עוד יצטרך לעשות לו איזו הטבה, כמובן שאז ירגיש הלוה שהוא לא שילם לו מטיבו ויתבייש מזה, אזי חוב הוא על המלוה לנחמו ולדבר על לבו ולהרגיעו, שלא יצטער ולבל יתבייש וכמו שלמדנו בתורה בהנהגתו של יוסף.	38869
דברי יוסף לאחיו הכתובים בתורה באו ללמדנו הלכה שלמה, כיצד על הנרדף לדבר עם הרודף בשעה שלא יכול לבצע את זממו, ואם על הנרדף שומה להתנהג עם הרודף באופן כ"כ מכובד, לא רק שלא לנגוע בהרגשיו בלבד, אלא גם להשקוט ולהרגיע את הרגשיו ומחשבותיו המדאיגים אותו, א"כ רואים אנו מכאן חומר דינו של הנהגת אדם עם חברו, וצריכים להשכיל ולהבין כיצד להיזהר שלא לנגוע בהרגשיו של החבר, שלא לצערו אף באופן זעיר, כי פעולה רעה כלשהו לחבר יכולה להמיט עליו עונש נורא לדורי דורות.	38870
ואף אם יחיד יעשה רע מענישים כל הדורות שיצאו ממנו, ובכגון זה אמרו חז"ל, שאם אדם הראשון לא היה אוכל מעץ הדעת, ועבירה זאת היתה נעשית ע"י אחד מבני דורנו ח"ו, היו ג"כ נפרעים מיוצאי חלציו, ברם מכיון שאדם הראשון היה אבי כל האנושות, נענשה כל האנושות בעבור חטא זה, כי גדול הוא החומר של עבירה וגדול הוא העונש אף לזרעו אחריו, לפיכך המדרגה הכי גבוהה היא שיזכה האדם להיות נרדף, ואף אז להשכיל לדעת כיצד לאהוב הרבה גם את הרודף.	38871
	38872
	38873
	38874
	38875
	38876
	38877
	38878
	38879
	38880
	38881
	38882
	38883
	38884
	38885
	38886
	38887
מאמר תתיג	38887
ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו (בראשית מ"ה ג').	38888
רש"י ז"ל מפני הבושה, רואים אנו הבדלים יסודיים בין הנהגתו של יוסף לזאת של אחיו השבטים, יוסף עמד בנסינות קשים ואין להטיל שום ספק בכך, לעומתו אחיו השבטים, אמנם היו להם חשבונות כשרים בהתנהגותם אתו, אך אם נבהלו מפניו זו ראייה שהתברר להם שלא כיוונו בדיוק בחשבונותיהם אל האמת הצרופה, מאידך ליוסף באה ההזדמנות לנקום בהם, ובדאי שהנסיון שלו יותר גדול מהנסיון שהיה להם בזמנו לפני מכירתו.	38889
	38890
	38891
	38892
	38893
	38894
	38895
	38896
	38897
	38898
	38899
	38900
	38901
	38902
	38903
	38904
	38905
	38906
	38907
	38908
	38909
	38910
	38911
	38912
	38913
	38914
	38915
	38916
	38917

עצמו אלא העמיד עגלים, כמה גדול החרבן שהמיט על עצמו ועל כל ישראל, גם אצלנו מדברים חזור	38918
והדגש את ענין ההשגחה והבטחון, הפוך בה והפוך בה דכולה בה, זו לא מסכת חדשה אלא חזרה על אותה	38919
המסכת עתיקת יומין.	38920
ובכן אפשר להבין את מאמר חז"ל שחורבן בית המקדש היה בעון מכירת יוסף, אשר לכאורה מה הקשר	38921
בין שני האירועין? מצד אחד אסון כללי ולדורות לעם ישראל, ומצד שני מקרה מכירה פרטית של אדם	38922
אחד, אבל בפשטות רואים ששני האירועים מקורם אחד הוא שנאת חנם, אילו התגברו על שנאתם לא היו	38923
מוכרים אותו, ואילו התגברו בזמן המקדש על שנאת חנם שביניהם לא היה נגרם החורבן הגדול והנורא,	38924
נתחזק נא בלימוד המוסר בענין ההשגחה והבטחון בה, ומזה נשאב את הכוחות להתגבר על שנאת חנם	38925
ועל כל המדות, ובזה נקרב את בנין בית המקדש. (דגל המוסר).	38926
	38927
מאמר תתיד	38928
ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו (בראשית מ"ה ג').	38929
אמרו חז"ל (ילקוט רמז קנב), אמר ר' שמעון בן אלעזר או לנו מיום הדין או לנו מיום התוכחה, יוסף	38930
קטנם של שבטים היה ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו, לכשיבוא הקב"ה ויוכיח כל אחד ואחד	38931
לפי מעשיו על אחת כמה וכמה, ויש להתבונן היכן היתה תוכחה בדבריו של יוסף, והרי לא אמר להם אלא	38932
אני יוסף העוד אבי חי, ומיד כתיב ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו, ופירש"י מפני הבושה,	38933
שנתביישו מפני תוכחתו, אך קשה שהרי לא הוכיחם כלל.	38934
אלא מכאן נלמד מהותה של תוכחה, כי אין התוכחה דברי כיבושין ויסורי דברים כפי שאנו רגילים	38935
לחשוב, אלא התוכחה היא העמדה על הטעות, וכשנוכח אדם לדעת כי טעות היתה בידו הרי זה קיבל	38936
תוכחה, כשאמר להם אני יוסף כלומר אני אחיכם הקטן שמכרתם לעבד, והרי אני לפניכם מלך ומושל בכל	38937
ארץ מצרים, והראה להם שבעוד שע"י מכירתו נתכוונו לבטל חלומותיו, הרי המכירה הזו היא שקרבה	38938
את קיום החלום, ועל ידה עלה עד כסא מלכותו, ומזה נוכחו לדעת כי טעות גדולה היתה בידם.	38939
וזו היתה התוכחה הגדולה ביותר, לראות כי נהפכו פני הדברים מן הקצה אל הקצה, ואין יוסף בעל	38940
החלומות אלא נבואת אמת היתה בפיו, והיא הבושה הגדולה שתקפה אותם ועל כן נבהלו מפניו, ומכאן	38941
אמר ר"ש כן אלעזר או לנו מיום הדין או לנו מיום התוכחה, שאם כאשר קטן האחים מעמיד על האמת,	38942
נגרמת בושה ובהלה כזאת לאחים שבטי י"ה, עאכ"ו לכשיבוא הקב"ה ויעמיד כל אחד ואחד על טעותו מי	38943
יכילנו.	38944
ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאוד, ואמרו חז"ל (ילקוט בראשית רמז קט"ו), אמר רבי חמא בר חנינא	38945
מאוד — מחרדה שהחריד ע"ג המזבח, פי' שהיתה חרדה זו גדולה מן החרדה שהיתה לו בשעה שנעקד	38946
ע"ג המזבח, ולכאורה מה גרם לו לחרדה גדולה זו, וצ"ל שנזדעזע ברגע שנתברר לו כי טעות היתה בידו	38947
כל ימיו בהערכתו את עשיו, כי עד הנה היה סבור כי עשיו הוא הצדיק ולו מגיעות הברכות, והנה לפתע	38948
נתגלה לו דמותו האמיתית של עשיו שגיהנם פתוחה לו מתחתיו, ויעקב הוא הראוי לברכה, רגע זה של	38949
עמידה על הטעות המושרשת בו זמן רב הוא רגע של חרדה גדולה עד מאוד.	38950
ועומק טעמו של דבר הוא, כי הטעות אינה בדעתו ובסברתו של האדם גרידא, אלא שע"פ טעות זו כלכל	38951
את כל מעשיו ימים רבים, ובהתגלות הטעות עומדים לנגד עיני האדם כל מעשיו וכל פעולותיו והנה אינם	38952
כשורה, ואין לך בושה וחרדה גדולים מאלו, והוא מה שאמרו חז"ל לכשיבוא הקב"ה ויוכיח כל אחד ואחד	38953
לפי מעשיו עאכ"ו, התוכחה היא במה שיראה האדם את מעשיו והנה אין בהם ממש, וכל מה שנתכוין	38954
לעשות במעשיו וכל תכלית פעולותיו הבל וריק או לאותה בושה.	38955
ובאמת הרבה מעשים שעושה האדם וחלק גדול מפעולותיו יודע הוא שאינם כשורה, אלא כסבור הוא	38956
לעשות כן לתכלית זו או אחרת, ולדעתו התכלית מתירה פעולות אלו, אך אוי לו בראותו כי מעשיו לא	38957
הביאו את התוחלת שקיוה לה, ומה שנשאר לו הוא המעשה בלבד, המעשה אשר אף הוא מודה שאינו	38958
הגון, ולא עשה אותו אלא בגלל התכלית הנרצה, ובאין תכלית הריהו עומד ככלי מלא בושה וכלימה.	38959
כל תכלית של מכירת יוסף היה אך ורק ונראה מה יהיו חלומותיו (רמב"ן וספורנו שם), ובלא שיועיל	38960
מעשה זה לבטל את חלומותיו ודאי שאינו כדיו, וזו היתה התוכחה הגדולה שהוכיחם יוסף, באמרו שתי	38961
תיבות אלו בלבד 'אני יוסף' ועל כך לא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו מפני הבושה.	38962
אכן לאמיתו של דבר אין על האדם לחשוב חשבונות של תכלית המעשים, אין לו אלא לעשות את המוטל	38963
עליו ואילו התכלית ביד הקב"ה, ומי שסבור שהוא בעצמו פועל התכלית ע"י מעשיו, הרי זה כאומר כחי	38964
ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, ואסור לומר כן לא רק בעסקי חומר וגשם אלא אף על ענינים רוחניים,	38965
ולכן אמרו חז"ל יגעת ומצאת.	38966

לאחר כל היגיעה אין ההשגה אלא בחינת מציאה שבאה בהיסח הדעת, ושכר הוא שזיכו לו מן השמים	38967
בגמול יגיעתו, וכמו שאמר ר' נחוניא בן הקנה (ברכות כח:), אני עמל והם עמלים, אני עמל ומקבל שכר	38968
והם עמלים ואינם מקבלים שכר, שהשכר עבור תורה ומע"ט הוא על העמל והיגיעה, ולא על החכמה	38969
שהישג וקנה לעצמו, כי החכמה שקנה היא עצמה בכלל השכר וכמו שנתבאר.	38970
ובנדרים לח. איתא אמר ר' יוחנן אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על גבור ועשיר וחכם ועניו וכולן ממש,	38971
גבור דכתיב ויפרוש את האהל, ובפי' הרא"ש שם הק' תימה אמאי לא יליף מקרשים דכתיב ויקם משה את	38972
המשכן וישם את קרשיו יעו"ש, וכתב ע"ז המהרש"א דלא קשיא דהא במשכן כתיב הוקם המשכן, שקם	38973
מאליו כמ"ש בתנחומא ומשה היה נראה כמקימו, וא"כ ליכא ראייה מכן שהיה גבור שהרי לא עשה מאומה	38974
יעו"ש.	38975
וע"כ צריך לומר כדרך שביארנו למעלה, שלעולם אין מעשי האדם פועלים את התכלית, האדם עוסק	38976
בידיו והתכלית מן השמים היא באה, גם במשה כך היה משה עסק בידיו ועשה פעולת הקמת המשכן	38977
והמשכן הוקם מאליו, ומעלה עליו הכתוב כאילו הוא הקים את המשכן, שכל מעשי אדם ופעולותיו אין	38978
בהם יותר מזה, ומה שאמר אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על גבור, אין הכוונה לבעל כח אלא הכוונה למי	38979
שעובד בכל כוחותיו ומנצלן לגמרי, ומעלה זו נצרכת לנבואה, ושפיר הקשה הרא"ש שיש להביא ראייה	38980
שהיה משה גבור שהקים את המשכן, שהשקיע כל הכוחות האצורים בו וזהו הגבור האמיתי, ועל כן נאמר	38981
ויקם משה את המשכן אע"פ שקם מאליו ע"פ נס.	38982
ואף זו ששנינו איזהו גבור הכובש את יצרו, אין הכיבוש מעשי ידיו של האדם, אלא העמל והיגיעה היא	38983
משל האדם, והכיבוש הוא מאת הקב"ה, כמ"ש ז"ל אלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו (סוכה נב:), ואע"פ	38984
כן יש כאן גבורה כי אין הקב"ה עוזר אלא למי שמשתדל בכל כחו להכניע את יצרו, וכיון שמנצל את כל	38985
כוחותיו לכך הרי זה נקרא גבור.	38986
כיוצא בזה אנו מוצאים באהרן הכהן, דכתיב והכהן הגדול מאחיו ואחז"ל (ויק"ר כו ט), למה נקרא שמו	38987
כהן גדול, שהוא גדול בחמשה דברים בחכמה ובכח שהוא גבור, בא וראה אהרן כשהניף את הלויים כ"ב	38988
אלף הניף ביום אחד, כיצד היה מניפם מוליך ומביא מעלה ומוריד הוי שהיה גדול בכח.	38989
	38990
והנה אפי' אם נפרש 'ביום אחד' שהכוונה למעת לעת שלם אכתי קשה טובא, שהרי במעל"ע יש כאלף	38991
וארבע מאות רגעים, ואפי' הניפם אהרן בלי הפסק כל שהוא משך כל היממה, הניף חמישה עשר לויים	38992
בכל דקה, כל ארבע שניות תנופה מוליך ומביא מעלה ומוריד, ואם ביום אחד היינו רק ביום ולא בלילה,	38993
היה צריך לעשות כן במחצית הזמן הנ"ל, וכל זה למעלה מדרך הטבע, וכך אמנם כ' בס' חזקוני שהיה זה	38994
דרך נס, אך לפי"ז קשה דמנ"ל שהיה אהרן גבור והרי ע"פ נס עשה כן, אלא הן הדברים שאמרנו כי אף	38995
אמנם שהיה שם נס, מ"מ אהרן השקיע כל כוחותיו בכך, והתאמץ וניצל את כל יכולתו לעשות כאשר	38996
נצטוה, עד שנכתב עליו וינף אותם אהרן ולזו יקרא גבורה.	38997
מכל הלין עלה בידינו כי האדם אין לו אלא המעשה, ואילו התכלית והתוצאה מאת השי"ת, ועל כן בודאי	38998
שהמעשים צריכים להיות כשרים ונאים מצד עצמם, ואז תצא מהם התכלית הנרצית, ואדרבא דוקא משום	38999
שאין האדם פועל התכלית, ורק ע"י מעשיו עוזרים לו מן השמים, א"כ ככל שיעשה ביתר התאמצות וביתר	39000
ניצול כוחות נפשו יותר יסייעוהו לכך, וא"כ אין גבול ליכולתו של אדם, שהרי בין כך אין התכלית מכח	39001
עצמו, על כן אין להתפלא אם ביכולתו של אדם לעשות דברים שלמעלה מדרך הטבע. (שיחות	39002
מוסר תשל"ב).	39003
	39004
מאמר תתטו	39005
ויאמר יוסף אל אחיו גשו נא אלי ויגשו ויאמר אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אותי מצרימה (בראשית מ"ה	39006
ד').	39007
טבעם של אנשים כאשר אחד הקניט את חבריו העליבו וירד לחייו, כי אז המעליב מתחרט ורוצה לבקש	39008
את סליחתו, ובא לחבריו ומתוודה לפניו שחטא לו, הרי זו ההזדמנות לבעל החוב לגבות את חובו, הוא	39009
רוצה מאוד להנות מן ההכנעה ומן הוידוי של חבריו, הנאת הנקמה היא אז עוזה וחזקה והוא רוצה להמשיך	39010
את הרגעים הללו, הוא עושה ככל שביכולתו לעכב ולהאריך את הזמן עד אשר יאמר סלחתי, רוצה	39011
שאחרים ישמעו שחבירו בא לפניו וביקש סליחתו, זוהי מידתו של הנוקם גם כאשר הוא מוחל לחבירו	39012
ואומר לו סלחתי.	39013
אבל לא כן נהג יוסף הצדיק, מיד עם התגלותו כבר הודיע את תוכן דבר הסליחה לאחיו, ולא הניח אפילו	39014
לרגע אחד את סליחתו, לא עשה רגע אחד של הפסק להעמיד את אחיו במצב של עלבון, אלא הירבה	39015
דבברי ריצוי ופיוס בתוספת נימוקים שונים וטובים, כי השגחה עליונה היא, כל המאורעות והסיבות למען	39016

טובת ישראל בהווה ובעתיד, כי למחיה שלחני ה', לא אתם שלחתם אותי ולא אתם מכרתם, ועוד דברי	39017
ניחומים כאלה להרגיע אותם ולהשקיט את רוחם הסוערת.	39018
לא השאיר להם אפילו רגע שיצטרכו להיות מבוויישים, ואף כי שלח כל העומדים לפניו ולא היה להם בפני	39019
מי להתבייש, עם זאת גם בהיותו יחידי עמם ובינם לבין עצמם, גם אז עשה הכל שלא לביישם, אמר את	39020
המלים 'אני יוסף' בלחש, גשו נא אלי (בעלי התוספות) כדי שיוכל לומר בלחש, ותיכף ומיד הסיר	39021
מעליהם את הרגשות שתקפו אותם, שלא יצטרכו להתייסר ביסורי חרטה יתרים ובבושה, ושלא יהנה ח"ו	39022
מהנאה של נקמה ע"י שיאריכו בדבריהם בבקשת סליחה, הפסיק את מחשבת הבושה והחרטה שעבר אז	39023
במוחותיהם.	39024
וכן מצינו אצל רבן של כל ישראל אבי הנביאים, שהראה ענוותנותו כעדות תורתנו הק' ויבא העם אל	39025
משה ויאמרו חטאנו, ידעו שדברו במשה ונשתטחו לפניו ואמרו התפלל אל ה' ויסר מעלינו, ויתפלל משה	39026
להודיעך ענוותנותו של משה שלא נשתהה לבקש רחמים, ולהודיעך כח התשובה כיון שאמרו חטאנו מיד	39027
נתרצה להם, שאין המוחל נעשה אכזרי (מד"ר חוקת י"ט י"ב).	39028
ויש לעמוד כאן על ענוותנותו של משה שצריכה לשמש לנו דוגמה, ענוותנותו שלא היתה רק בזה שנתרצה	39029
ונתפייס להם, אלא בעיקר שכיוון שנתרצה לא נשתהה אף לרגע קט, לא נשארו בני ישראל לפני משה	39030
בבושה ובהכנעה, הם הרגישו שלפניהם עומד רועה נאמן ומסור, תנועותיו מהירות נתרצה מיד מיהר	39031
למחול ומיהר להתפלל אחר שדיברו עליו כה קשות, ובנקודת הזריזות נעוצה כל עומק הענוה וחוץ ערכה,	39032
בשלא נשתהה בלומה כל המדרגה העליונה.	39033
עלינו ללמוד לא רק לסלוח ולמחול על עלבון נפשנו, אלא שהסליחה תהיה מהירה שלא תשתהה אף רגע	39034
מאמירת סלחתי, שלא להשאיר אף לרגע קטון אחד את החבר בבושה ובהכנעה, שלא לצרוב את פני	39035
חברינו בבושה וכלימה, שלא להבליט את חטאו וכלימתו של החבר אלא מיד לומר לו סלחתי, לאהבו עד	39036
כדי נכונות להתפלל עבורו ולהיטיבו במה שבכוחו והסתגלותו. (אור חדש).	39037
	39038
מאמר תתטז	39039
ועתה אל תעצבו ואל יחר בעיניכם כי מכרתם אתי הנה כי למחיה שלחני אלהים לפניכם (בראשית מ"ה	39040
ה').	39041
לשם מה ציוה אותם שלא יעצבו וכי למה יעצבו, הרי מכבר הכירו בעוות הדין של המכירה, וכמו שאמרו	39042
חז"ל שנתפזרו בכל מצרים לחפשו, והשיבו ליוסף קודם שנתוודע להם שאם היו מוצאים אותו, לא היו	39043
חושכים את עצמן מלפדות בכל ממון שבעולם, וגם היו מוסרים נפשם עבורו, וכבר התוודו אשמים אנחנו	39044
על אחינו, הרי שמצאו אי צדק בדינם, שאם לא כן מה החילוק בין עכשיו למה שהיה מכבר, ולמה ימסרו	39045
כעת נפשם להחזירו אל אביו, וא"כ יכולים לצייר לעצמנו גודל צערם כשלא מצאוהו.	39046
יצויר אם אחד חולם חלום קשה ומתעורר ורואה כי חלום הוא, עד כמה נתמלא רגשי שמחה שרק חלום	39047
הוא, וא"כ כשמצאו את אחיהם יוסף מלך ומושל בכל ארץ מצרים, ודאי שמחים שמחה עצומה לדעתנו	39048
לאין ערוך ומה ראה יוסף לצוותם שלא יעצבו.	39049
הביאור הוא ע"פ מה שיש להתבונן בזה שאמרו אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו	39050
אלינו ולא שמענו, ופשטות הכתוב מורה שלא התוודו על עצם המכירה, אלא על שלא שמעו אל יוסף	39051
בהתחננו אליהם, כלומר שבעצם דין המכירה לא השתנה דעתם מאז, ורק התאוננו על חוסר רחמנות שלא	39052
שמעו תחנוני יוסף, וא"כ ממה נפשך אם הדין דין אמת אין רחמים בדין ומה מקום לחרטה.	39053
אבל לכשנעייין יבואר דהנה כל פעולה הנעשה ע"י האדם יש לה מקור ומניע בלבו וכליותיו של האדם,	39054
ומשם מתרקמים כל המעשים כולם, ולכן עיקר התשובה תלויה בלב, כידוע לכל מי שנכנס פסיעה אחת	39055
בשערי תוה"ק, ודלא כהמתחסדים הטפשים ועמי הארץ, אשר חושבים כי כל התשובה היא לייסר	39056
ולהרעיב את הגוף אכסניא עלובה זו, אשר עי"ז מוציא האדם לפועל כל זדון לבו, ולא ידעו כי כל	39057
האמצעים האלו אינם אלא כדי להיכנס עי"ז בפנים האדם הוא המח והלב.	39058
ודע כי כל מעשי האדם ומחשבותיו מסובבים ע"י גלגלי המדות אשר בטבעו, ויש המון מעשים רבים אשר	39059
יעשה אותם האדם משך כמה שנים, וכולם נתהוו ממקור מדה אחת היא היסוד, וממנה ועל ידה מסתובבים	39060
כל המעשים, ולכן החכם האמיתי אל יסתפק בחקירת מעשיו לבד אם נעשו ע"פ הדין והמשפט, אלא יפנה	39061
דעתו לתור אחר מדותיו, והלב יודע אם לעקל אם לעקלקלות, שמא כל דחיפות מעשיו ופסקי הדינים	39062
ממקור בלתי טהור באו, ע"י מדה רעה פלונית אשר טמונה ונסתרת בעמקי לבו ובנפול היסוד נפל כל	39063
הבנין.	39064
וזהו מה שהתוודו שבטי י"ה ואמרו אבל אשמים אנחנו בהתחננו אלינו ולא שמענו, כלומר אף שבעצם פסק	39065
הדין לא מצאנו עוול, אבל מהמדה כנגד מדה שאין מרחמים עלינו אות הוא שיש בנו ממדת האכזריות,	39066

אשר ראינו בצרת נפש אחינו בהתחננו אלינו ולא שמענו, ומכיוון שכן אפשר שכל מה שפסקנו בדין זה אינו נכון, כי אילו היינו נקיים וטהורים לגמרי ממדה זו, אולי היה משתנה גם הדין מן הקצה אל הקצה, ולכן התודו על העיקר היינו מקור המעשה אשר ראינו צרת נפשו.	39067 39068 39069
ומעתה נבין מה שציוה להם יוסף שלא יעצבו, שאילו היה הכרת חטאם רק בעצם מעשה המכירה, הנה מעז יצא מתוק ולא יצא מכשול מתחת ידם, ודאי שמחים הם בהרבה לאין שיעור, אבל דא עקא כי מצאו בעצמם פגם במדת הרחמנות כנ"ל, וע"ז אין נוחם אם יצא המעשה לפועל או לא שעכ"פ חסרו השלמות במדה זו, וערבה שמחתם אף שמצאו את יוסף אחיהם במצב מזהיר, ואף יוסף הבין לרוחם ואמר להם ועתה אל תעצבו ואל יחר בעיניכם כי מכרתם אותי הנה, כלומר אל תעצבו במחשבתכם כי לקויים אתם במדת הרחמים שמכרתם אותי מצרימה, אינו כן כי למחיה שלחני אלוקים לפניכם, ולא אתם שלחתם אותי הנה כי אלוקים. (אור יהל ח"ב).	39070 39071 39072 39073 39074 39075 39076 39077
מאמר תתיז	39078
ועתה לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלקים וישימני לאב לפרעה ומושל בכל ארץ מצרים (בראשית מ"ה ח').	39079 39080
איתא במדרש (שמו"ר לו ב), אמר הקב"ה למשה ויקחו אליך שמן זית זך, לא שאני צריך להם אלא שתאירו לי כשם שהארתי לכם, למה כדי להעלות אתכם בפני האומות, שיהיו אומרים ישראל מאירים למי שמאיר לכל, משל לפקח וסומא שהיו מהלכין, אמר הפקח לסומא בא ואני סומכך והיה הסומא מהלך, כיון שנכנסו לבית אמר הפקח לסומא צא והדליק לי את הנר והאיר לי, שלא תהא מחזיק לי טובה שלויתך לכן אמרתי לך שתאיר, כך הפקח זה הקב"ה והסומא אלו ישראל, אמרו ישראל כי אתה תאיר נרי ואתה אומר שנאיר לפניך, אמר להם בשביל להעלות אתכם שתאירו לי כשם שהארתי לכם עכ"ל.	39081 39082 39083 39084 39085 39086 39087
רואים אנו כאן יסוד גדול במדות, מטבעו של אדם שכשהוא עושה טובה למי שהוא, אינו רוצה בשום פנים לקחת כלום תמורת הטובה, ואין זה מחמת כי חפץ חסד הוא, אלא להיפך רוצה הוא אשר הלז ישאר לו עבד עולם בעבור טובתו וע"כ לא יקח ממנו מאומה, הנה לימד לנו הקב"ה בהיפך, כשאדם מטיב לחבירו חוב מוטל עליו, שעם פעולת הטבתו לזולתו תיכף יראה לקבל ממנו דבר מה בחזרה, כשאתה עושה איזו טובה לחברך, אם חפץ אתה בטובתו באמת, ראה גם לסדר כי חברך לא ישאר חייב לך הכרת טובה. כשאתה מלוה מעות לאדם אחד, הנה תבטיח לך כי יפרע לך את דמי ההלוואה, אבל בעד הטובה שעשית לו תשתדל לקחת ממנו גם כן איזו טובה שהיא באופן שלא יהיה בזה חשש ריבית, כדי שהלז לא ישאר משועבד בטובתך לו, וירגיש שכמו שאתה עשית לו טובה, גם הוא עושה לך טובה אחרת תמורתה, וזה ממש להיפך מכוחותיו של אדם.	39088 39089 39090 39091 39092 39093 39094 39095 39096
לא שאני צריך להם, אלא שתאירו לי כשם שהארתי לכם, הנה זה יסוד בכל המצוות, האם הרבש"ע צריך דבר מה משלנו חלילה? אם צדקת מה תתן לו, אמנם הרי הקב"ה סידר כל ההנהגה כאלו כביכול באמת צריך לנו, וכן אמרו חז"ל (זוהר בא) על הפסוק (תהלים ס"ח) תנו עוז לאלקים, כד ישראל עבדין עובדין דלא כשרן כביכול מתישין חיליה דקוב"ה, וכד עבדין עובדין דכשרן יהבין תוקפא וחילא לקוב"ה. ועל מה זה עשה האלקים כן? הנה זה סוד הדבר, כי הקב"ה הוא הטוב בלתי תכלית, ואין זה תכלית הטוב אם כשמטיב לנו נהיה נשאים חייבים ונהיה נשפלים לו בהכרת הטוב, על כן מטעם הטבה בלתי תכליתית, סידר שגם אנחנו נהיה נותנים תנו עוז לאלקים, הקב"ה נותן לנו וכביכול גם אנחנו נותנים לו, תאירו לי כשם שהארתי לכם!	39097 39098 39099 39100 39101 39102 39103 39104
כמו כן אנו רואים בצד השני, כשנעשה לאדם איזה עול ממי שהוא, רוצה הוא דוקא שהלז ישאר האשם ובעל העולה, לא איכפת ליה כלל כל מה שיתהוה במשך הזמנים, העיקר אצלו הוא כי זולתו ישאר העושה עול, אמנם הרא"ש ז"ל (אורחות חיים) אומר, אל תחשוב עון למי שבא להתנצל לפניך אם אמת ואם שקר. הגאון מהרי"ב זצ"ל היה אומר, כי יש בטבע כשאחד בא לחבירו לפייס אותו על עול שעשה נגדו ולבקש סליחתו, משיב לו חבירו מה זה כל העסק שאתה עושה מכל הענין? מה עשית? אין כאן ולא כלום!	39105 39106 39107 39108 39109
ולכאורה זה נאה ויאה אבל האמת היא ההיפך לגמרי, תשובתו זו נובעת מחמת שאינו רוצה אפילו לשמוע כלום מהתנצלותו, רוצה הוא כי אמנם ישאר הלז ללא אמתלא וישאר דוקא המתועב והנאלח. הוא אשר אמר הרא"ש ז"ל אל תחשוב עון למי שבא להתנצל, 'אם אמת' הלא ודאי עליך מוטל חיוב להקשיב לכל אשר ידבר ולראות את האמת, ועוד יותר אפילו 'ואם שקר' ואתה אמנם יודע את האמת כי חברך בא לפניך בשקר כליל, חברך חושב להתעותך ולהביאך לחשוב עליו כי אדם כשר הוא. גם בזה הנך מחוייב לשמוע אותו היטב, ולתת לו את הרושם שיחשוב כי אמנם הצליח להתעות אותך, וכי אתה באמת סבור כי הוא הצודק בדבר, ואם לא תעשה כן אלא כשעושה העול יבוא לפניך נכנע לך	39110 39111 39112 39113 39114 39115 39116

באשמתו, ואתה תנצל את ההזדמנות לשפוך עליו עביט מלא אשמה עד כמה שהיד מגעת, הנה יתכן מאוד	39117
כי העולה והשחיתות מצד הנפגע יהיה רב יותר מהעולה של עושה העולה בעצמו.	39118
ידיעה זו חסרה לגמרי אצל האנשים! הכל יודעים כי יש שולחן ערוך שלם בשביל עושה העול, איך לנהוג	39119
עם העול אשר עשה, אבל כמו כן צריכים לידע כי יש גם שולחן ערוך שלם בשביל הנפגע בהנהגתו הוא,	39120
לא יבוזו לגנב כי יגנוב למלא נפשו כי ירעב (משלי ו'), אין זה מדת חסידות בעלמא אלא אזהרה ולאן איך	39121
לנהוג עם הגנב, איך לדבר אתו ואיך לשפוט אותו שולחן ערוך שלם יש לזה!	39122
כשאחי יוסף נכשלו במכירתם אותו עם כל הסעיפים והתוצאות הרבות, הנה אחרי כן כשנתוודעו וכבר	39123
הינם ביד יוסף, רואים אנו איך שיוסף הצדיק שיפר כל המעשה באמרו, ועתה אל תעצבו כי למחיה שלחני	39124
אלקים לפניכם, ועתה לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלקים וישימני לאב לפרעה ולאדון לכל ביתו	39125
ומושל בכל ארץ מצרים, הפך כל הדבר מן הקצה אל הקצה, כי אחרי כל החשבונות, סוף הדבר הרי נראה	39126
כאילו הוא אשר חייב להם תודות על כל אשר עשו לו, ולא היה זה סתם דברים בעלמא מצד יוסף כי הרי	39127
תורה הם.	39128
הנה כאן להתבונן ולהתפעל עד כמה שיוסף הצדיק החליק ועיבד כל העולה עד כי כמעט נשאר הוא החייב	39129
והמשועבד להם, כי יוסף הצדיק ידע היטב את שולחן ערוך שיש לנפגע, ולאור זה דן ושפט כל העובדא	39130
ומזה יצאה כל הנהגתו זו, ולו לא עשה כן יתכן כי העול שלו היה עוד יותר גדול מהעול שלהם!	39131
חז"ל אומרים (בר"ר עד ז), קפדנותן של אבות ולא ענותנותן של בנים, קפדנותן של אבות מנין ויחר	39132
ליעקב וירב בלבן, ויען יעקב ויאמר ללבן מה פשעי ומה חטאתי כי דלקת אחרי, את סבור שמא מכות או	39133
פצעים היו שם, אלא דברי פיוסים יעקב מפיס את חמיו, כי מששת את כל כלי מה מצאת מכל כלי ביתך,	39134
א"ר סימון בנוהג שבעולם חתן שהוא דר אצל חמיו אי אפשר לו שלא ליהנות אפילו כלי אחד אפילו סכין	39135
אחד, ברם הכא מששת את כל כלי אפילו מחט לא מצאת, ולא ענותנותן של בנים מדוד שנאמר (שמואל א'	39136
כ'), ויברח דוד ויאמר לפני יהונתן, מה חטאתי לפני אביך כי מבקש את נפשי, מזכיר שפיכות דמים בפיוסו	39137
מילי דקטלא, ברם הכא כי דלקת אחרי ע"כ.	39138
הנה מבקרים את דוד המע"ה על הזכירו בפיוסו איזה ביטוי של שפיכות דמים, לא כיעקב אבינו ע"ה אשר	39139
אחרי כל אשר עשה לבן ליעקב, זה לי עשרים שנה בביתך ותחליף את משכורתני עשרת מונים, ברחל	39140
עבדתי עמך ורימה אותו לתת את לאה, ובפירוש נאמר ביקש לעקור את הכל, ועם כל זה הוא העומד לפני	39141
לבן להצדיק עצמו, ובכל דבריו מזכיר רק כי דלקת אחרי.	39142
הרי ברור לנו כי שולחן ערוך שלם יש גם בעד הנפגע, ענין אשר אנחנו לא יודעים מזה מאומה, כשאחד	39143
עושה לנו איזה עולה שהיא, הלא אצלנו כבר הותרה הרצועה, מותר לנו לעשות נגדו ככל העולה על רוחנו	39144
אם בדברים ואם בכתבי פלסתר, נתבונן על כל טעויותינו וכמה אנחנו רחוקים מן האמת. (דעת תורה).	39145
	39146
מאמר תתיח	39147
ועתה לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלקים וישימני לאב לפרעה ולאדון לכל ביתו (בראשית מ"ה ח').	39148
האדם נתבע לפי ידיעותיו, על כן צריך להתאים מעשיו עם ידיעותיו, ומדקדקים למעלה עם האדם שיש לו	39149
ידיעה יותר מזולתו, ועל כן אמרו ז"ל (ב"מ לג'), הגד לעמי פשעם אלו תלמידי חכמים ששגגות נעשות	39150
להם כזדונות, ולא לבד אצל חכמי ישראל מצינו זה, אלא גם אצל חכמי אומות העולם נראה כן, הנה פרעה	39151
מלך אדיר היה וחכם גדול היה, ומסר את עצמו ליוסף להיות סר למשמעתו ממש כבן לאביו.	39152
בכל דבר בירר לו יוסף באופן אחר מאשר ידע הוא, עד שהכיר פרעה היטב כי יוסף יודע הרבה יותר	39153
ממנו, וראה את אהבתו של יוסף לזולתו מאוד מאוד, על כן לקח את יוסף לאב לו, כדכתיב וישימני לאב	39154
לפרעה ולאדון לכל ביתו, ופירש הרב אבן עזרא לאב למורה וכן אבי כל תופש כנור ועוגב, פירוש על כי	39155
הוא המציא את החכמה הלזו, על כן היה לאב לחכמה הלזו וכן יוסף היה לאב לפרעה.	39156
על כן תראה סדר הכתוב וישימני לאב לפרעה ולאדון לכל ביתו, פירוש פרעה בעצמו אחרי כי הכיר	39157
בהכרה ברורה כי יוסף יודע יותר ממנו בכל דבר ודורש טובת זולתו, על כן נעשה אליו כבן בטבע כנ"ל,	39158
אבל בני ביתו שלא היו חכמים כמוהו, שם את יוסף לאדון עליהם בהכרח, שלא יעשו מבלי יוסף מקטן ועד	39159
גדול, כי ידע היטב את חכמת יוסף ודרש פרעה מה שטוב בעדם.	39160
ועל כן באה עלינו המצוה הגדולה לאהוב את ה' אלקיך בכל לבבך, אשר לא תבוא המדה הזאת באדם	39161
לאהוב את ה', רק אחרי הכירו גדולתו יתברך ועוצם דרישתו טובת בני אדם, ובהכירו וביודעו זאת אז הוא	39162
מוכשר לקבל ממנו יתברך הטובות הגדולות שאין למעלה מהם, ואף זה הוא רצון השי"ת שיהיה יכול	39163
להטיב עם בני אדם ולעשות עמהם טובות גדולות ועצומות, ונמצא אהבת השי"ת מצוה גדולה ועושה בזה	39164
רצונו יתברך.	39165

ועל כן מי שידיעתו יותר גדולה מוכשר יותר לקבל טובת השי"ת, ולכן אם יסור מידיעתו לעשות מה	39166
בהיפוך, יוכיחנו תיכף הבורא יתברך שלא להתרחק ממנו יתברך ולא יהיה ראוי להטובות הגדולות, ורצונו	39167
יתברך אך להטיב, ועל כן תראה כל הראשונים דקדק עמהם הבורא יתברך על חוט השערה באהבתו	39168
אותם, ולא רצה למנוע מהם טוב כל שהוא.	39169
והנה יוסף אשר אמונתו היתה עזה מאוד, ואחרי אשר מסר לו פרעה המלוכה ושם אותו מושל על כל ארץ	39170
מצרים, היה לו לומר לאחיו שפרעה שם אותו לאב ולמושל, והנה אמר ועתה לא אתם שלחתם אותי הנה	39171
כי האלקים וישימני לאב לפרעה, ועם כל זה כאשר בקש את שר המשקים לזכור אותו לפני פרעה, והלא	39172
מותר לעשות מעט בדרך הטבע, ומדוע נענש יוסף באמרו כי אם זכרתי והוצאתני מן הבית הזה, אע"כ	39173
כחוט השערה נתערב לו ברעיונו ונענש שתי שנים, הרי שמי שהאמונה מבוררת לו יותר, אם יסור ממנה	39174
כחוט השערה אפילו אם רק ברעיון, לא יניח אותו הבורא יתברך למען לא ימנע מעצמו טובותיו יתברך.	39175
(חכמה ומוסר ח"ב מא' רכ"ה).	39176
	39177
מאמר תתיט	39178
ויפול על צוארי בנימין אחיו ויבך ובנימין בכה על צואריו (מ"ה י"ד).	39179
א"ר אלעזר בן פדת, יוסף ראה ברוה"ק ששני בתי המקדשות עתידין ליבנות בחלקו של בנימין ועתידין	39180
ליחרב, ובנימין בכה על צואריו ראה שמשכן שילה עתיד ליעשות בחלקו של יוסף ועתיד ליחרב (ב"ר צג	39181
יב), שרתה רוח הקודש על שני האחים אשר נפשם קשורות זו בזו, אחרי כל הסבל והצער שעבר עליהם	39182
מיום שנפרדו איש מעל רעהו, עשרה בנים נולדו לו לבנימין וכולם לא קרא אלא על שם אחיו יוסף, על	39183
יופיו ומעלותיו וגורלו המר (ב"ר צד ז), שניהם יחידים לאמם ומלאים געגועים זה לזה, עד שבשעה	39184
שנתיחדו שוב שרתה עליהם רוח הקודש מרוב שמחה, ונראה לעיניהם כל העתיד.	39185
	39186
ואנו עומדים ותמהים איך נבואה מרהיבת עין זו לא השפיעה עליהם, ולא הביאתם לידי שמחה על הגדולה	39187
לה עתידים לזכות, על יציאת מצרים ומעמד הר סיני, על כיבוש הארץ המשכן ושני המקדשות, על בנין	39188
בית שני ועל הבית השלישי שירד באש מן השמים, ועל מפלתו של עשיו כשיוצא כקש בלהב של יוסף,	39189
וכי שני צדיקים אלה לא מצאו שום דבר אחר על מה להתעכב ולא במה להתנחם, עד שמוכרחים לבכות	39190
על חורבן שילה ושני בתי המקדש?	39191
אותו פלא מצאנו אצל יעקב אבינו בשעה שפגש את רחל בראשונה, כתוב וישא את קולו ויבך ופירשו	39192
במדרש שראה ברוח הקודש שאינה נכנסת עמו לקבורה (ב"ר ע"ב), ולמה לא שמח על זה שתנשא לו	39193
ויעמידו שני שבטים שהגדול עתיד להיות שטנו של עשיו, והקטן נעשה אכסניא לשכינה שיבנו שני בתי	39194
מקדשות בגבולו? למה זה שבשעה שמתלבשים הצדיקים ברוח הקודש בוכים במקום לשמוח?	39195
אולם זאת מצאנו שקרח כשצפה ברוח הקודש לא מצא על מה לבכות, אלא שמח ושמחתו נהפכה לו	39196
לתוגה, בשעה שאמר משה לעדת קרח להקטיר קטורת, ומכל המאתים וחמישים איש מקטירי הקטורת	39197
יבחר רק אחד והשאר ימותו, שאלו במדרש וקרח שפקח היה מה ראה לשטות זו? אלא עינו הטעתו ראה	39198
שלשלת גדולה עומדת הימנו, שמואל ששקול כמשה ואהרן, כ"ד משמרות עומדות מבני בניו שכולם	39199
מתנבאים ברוח הקודש, אמר אפשר הגדולה הזו עתידה לעמוד ממני ואני אדום? ולא ראה יפה לפני שבניו	39200
עשו תשובה ועומדין מהן ומשה היה רואה עכ"ל (במד"ר יח ז).	39201
קרח נעשה שיכור מהעתידות והסיח דעתו מחובת ההווה עד שנפל בפח יוקשים, לא כן הצדיקים	39202
המלומדים קרב לעמוד בנסיונות היצר, לא נתפתו אחרי מראות העתיד שהשיגו ברוח הקודש, הבינו שאין	39203
הקב"ה מיחד שמו על הצדיקים בחייהם, שכל זמן שמחוברים אל הגוף נתונים הם במלחמת היצר, ובנפשם	39204
הדבר אם יסחו דעתם אפילו לשעה קלה, אפילו בשעה שזכו לרוה"ק לא הסתפקו בראיית העתיד, אלא	39205
תמיד חפשו מגרעות עצמם אפילו בתוך הנבואה, ראו שעוד רחוקים הם משלמות על אף שזכו לראות מה	39206
שלא יראו שאר בני אדם, על כן לא זחה דעתם ולא התגאו באיזה מדרגה שתהיה.	39207
כתב הגר"א ז"ל, יש אדם שהתורה לו במתנה ואינו עובר על שום דקדוק דרבנן, רק שמגביה את עצמו אז	39208
הקב"ה משפילו, ותמך יסודתו על ש"ס (עירובין נד), אם אדם משים עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו	39209
תורה ניתנה לו במתנה, וכיון שניתנה לו במתנה נחלו אל, וכיון שנחלו אל עולה לגדולה, ואם מגיס לבו	39210
הקב"ה משפילו, ואם חוזר בו הקב"ה מגביהו עכ"ל.	39211
כמה חרדו חז"ל הקדושים על דבר זה שבשעת גדולתם לא תזוח עליהם דעתם, כמו שאמרו על רב בשעה	39212
שהיה יוצא לבית דין, ומר זוטרא חסידא בשעה שנשא אותו על כתפיהם היה משנן לעצמו הפסוק כי לא	39213
לעולם חוסן ואם נזר לדור ודור (סנהדרין ז:), זהו דרכם של הצדיקים התמימים שפטפטו ביצדם, שאצלם	39214

הרוח הקודש שהופיע עליהם היה להגן ולהציל מן החטא של זחיחות הדעת, ולכן מצאו להם לנכון דוקא בשעת הגילויים הכי גדולים לראות את חסרונותיהם המתבטאים בחורבן בית המקדש ומשכן שילה.	39215
דכירנא שהסבא זצ"ל אחרי הצלחתו הגדולה בהרבצת תורה בהקמת ישיבות בהרבה מקומות, היה דן ואומר מי יודע אם לא יקרה לו כמו שקרה לאשכנזי ימ"ש, שמרוב התפשטותו בעומק של רוסיה לכבוש נתקיים בהם לפני שבר גאון, לא רצה לברך על המוגמר אפילו בהישגיו העצומים ברוחניות, מעין הצדיקים הראשונים שפחדו שמא תזוה דעתם אפילו בשעה שהיה שורה עליהם רוח הקודש, והנה כל זה אם באמת יש מקום לזחיחת הדעת, אבל בעניותינו אין אנו מצטערים מהנולד על אף שלא זכינו לשום הצלחות מיוחדות ברוחניות. (המוסר והדעת).	39216 39217 39218 39219 39220 39221 39222 39223
מאמר תתכ	39224
וישלח את אחיו וילכו ויאמר אליהם אל תרגזו בדרך (בראשית מ"ה כ"ד).	39225
במס' (תענית י:) א"ר אלעזר אל תתעסקו בדבר הלכה שלא תרגזו עליכם הדרך, מקשה הגמ' איני והאמר ר' אלעזר ב"ר ברכיה, שני תלמידי חכמים שמהלכים בדרך ואין ביניהם דברי תורה ראויים לישרף, לא קשיא הא למגרס הא לעיוני, פירוש מה שאמר להם אל תרגזו בדרך שלא יעיינו בתורה בדרך.	39226 39227 39228
ויש להתפעל מזה יוסף בודאי ידע והבין כי אחיו נמצאים כעת במבוכה ובלבול נורא, שפתאום נודע להם 'אני יוסף' וכל הפלפולים והמחשבות בטלו, ונבהלו מפניו עד שפרחה נשמתם, וגם עולה על דעתם איך יוודע ליעקב אביהם על דבר מכירתו, וכדומה מן המחשבות שעלו על דעתם, ולכאורה הלא אין דעתם פנויה במצב כזה ללמוד תורה, וכ"ש ללמוד בעיון מדוע היה צריך להגיד להם, אל תרגזו בדרך שלא יתעסקו בדבר הלכה ובעיון?	39229 39230 39231 39232 39233
אבל יוסף הכיר את אחיו שהתורה היא חייהם ממש, וגם במצב כזה לא יפסיקו מללמוד תורה ובעיון, והיה צריך לעורר אותם 'אל תרגזו' והפירוש שלא תרגזו עליהם הדרך שלא יתעכבו בדרך מחמת עיונם בלימודם, ועליהם מוטל לקיים מהרו ועלו אל אבי וכל רגע יקר, ובעיקר בכדי לקיים מצות כיבוד אב, ולהחיות את נפש אביהם המתאבל על יוסף.	39234 39235 39236 39237
ואם נאמר שהכוונה בדבר הלכה של מכירת יוסף, שירצו לברר שוב את ההלכה הזו, זה גם כן התפעלות הלא שמעתתא בעי צילותא (מגילה כח:), ואיך ימצאו אז בבלבול הדעת את הזמן המתאים לברר את ההלכה מחדש? אבל יוסף הכיר את אחיו כי דעתם צלולה לתורה אחרי כל הטרגדיה, וילמדו את ההלכה אפילו בעיון למרות הכל.	39238 39239 39240 39241
מזה לימוד לנו איך שבן אדם צריך להיות שקוע בלימוד התורה בעיון, שלא יפריע לו שום דבר בעולם כי הם חיינו ממש! ובכל מצב ובכל זמן אדם רוצה לחיות, ושלא יפסק ח"ו חייו ורוחו ונשמתו ממנו בכל מצב, ושלא נחשוב שזוהי רק מדת חסידות ומעלת אהבת התורה של השבטים, אבל לכל אדם אין חיוב כזה במדה כזו במצות לימוד התורה, ע"ז מצינו (ביהושע ה יג), ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה איש עומד לנגדו וחרבו שלופה בידו, וילך יהושע אליו ויאמר לו הלנו אתה אם לצרינו, ויאמר אני שר צבא ה' עתה באתי.	39242 39243 39244 39245 39246 39247
ואיתא במס' (מגילה ג.) אמר לו המלאך ליהושע אמש ביטלתם תמיד של בין הערבים ועכשיו ביטלתם תלמוד תורה, פירש"י ועכשיו שהוא לילה היה לכם לעסוק בתורה שהרי אינכם נלחמים בלילה עכ"ל, מיד וילן יהושע בלילה הוא תוך העמק, א"ר יוחנן מלמד שלן בעומקה של הלכה, וא"ר שמואל בר אוניא גדול תלמוד תורה יותר מהקרבת תמידין שנאמר עתה באתי עכ"ל הגמ', נפלא הדבר יהושע ועם ישראל עומדים במלחמה, בכ"ז תובעים מהם שבליילה כשאננם לוחמים צריכים ללמוד, ואין תירוץ שעייפים הם ועומדים במערכה, והתביעה כ"כ חזקה עד חרבו שלופה הלנו אתה אם לצרינו נפלא הדבר.	39248 39249 39250 39251 39252 39253
וכן כתב הרמב"ם (בהל' ת"ת פ"א הלכה ח'), כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר בין שלם בגופו בין בעל יסורין, בין בחור בין זקן גדול שתשש כחו, אפילו עני המתפרנס מן הצדקה ומחזור על הפתחים, ואפילו בעל אשה ובנים חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה שנאמר והגית בו יומם ולילה, עד אימתי חייב ללמוד תורה עד יום מותו, שנאמר ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך וכל זמן שלא יעסוק בלימוד הוא שוכח עכ"ל, מזה רואים חומרת חיוב לימוד התורה לכל אדם בכל זמן ובכל מצב. (זכרון מאיר).	39254 39255 39256 39257 39258 39259
מאמר תתכא	39260
וישלח את אחיו וילכו ויאמר אליהם אל תרגזו בדרך (בראשית מ"ה כ"ד).	39261
אמר רבי אלעזר אמר להם יוסף לאחיו אל תתעסקו בדבר הלכה שמא תרגזו עליכם הדרך (תענית י:), לא פחד יוסף משום דבר שיהיה מסוגל להטריד אותם, ורק בדבר הלכה אז עלולים להשתקע לגמרי בעומקה	39262 39263 39264

של הלכה, ולתעות בדרכם ולעכב שמחת אביהם, כל כך היו מתפשטים מהוויות העולם בשעת עסקם בתורה, מזה יכולים לראות כמה קבועים היו בעבודת ה' וכמה ארעיים אצלם כל עניני העולם.	39265
עוד אצל יעקב, בשעה שאמר עוד יוסף בני חי אלכה ואראנו, מיד נסע לבאר שבע, ושאלו במדרש איזה ענין היה לו בבאר שבע? ותירצו שהלך לקוץ הארזים שנטע אברהם אבינו בבאר שבע לצורך המשכן (ב"ר צד ד), ואיתא בתנחומא (פ' תרומה) מהיכן היו הקרשים? יעקב אבינו נטע אותם בשעה שירד למצרים, אמר לבניו בני עתידים להגאל מאן, והקב"ה עתיד לומר לכם שתעשו לו את המשכן, עמדו ונטעו ארזים מעכשיו, שבשעה שיאמר לכם לעשות לו את המשכן יהיו הארזים מתוקנים לכם, מיד עמדו ונטעו עכ"ל.	39266
מבהיל על הרעיון שבמקום למהר למצרים לראות את בנו אהובו, מטריח את עצמו לנסוע לבאר שבע כדי להביא ארזים עבור המשכן שעתידים להצטוות עליו אחרי מאות שנים, וכי מחויב הוא עכשיו להשהות שמחתו עבור דבר שלא נתחייב לעשות? וכי אין זמן בעתיד לדאוג עבור העצים ודוקא ברגע זה מחויב להעלותם על ראש שמחתו? אבל מזה אנו רואים כמה קבועים היו בעבודת ה', עד שהרגעים הכי חשובים בחייהם האישיים, היו נדחים ללא היסוס עבור איזה סרך של מצוה שלא תהיה נוהגת עד עבור דורות רבים, כמה שונה מבטם של הקדמונים ממבטינו אנו, שאצלם שום דבר בעולם לא היה קבוע חוץ מעבודת ה'.	39267
בגמ' (שבת לא ע"ב) הקשו, לרבי יוסי שסובר שאינו מחויב על סותר אלא אם עושה כן על מנת לבנות דוקא במקומו, איך ילמד דין זה מהמשכן הרי המשכן נסתר כדי להקימו במקום אחר ולא באותו מקום? ועל זה תירצו שכיון שכתוב על פי ה' יחנו (במדבר ט'), כסותר על מנת לבנות במקומו דמי, המשכן לא היה נחשב להם כדבר המטלטל ממקום למקום אלא כדבר קבוע במקום אחד, מכיון שהיה על פי ה' ולא על פי ההחלטה שלהם, לא היה המשכן ארעי אלא המשכן קבוע והם ארעיים?	39268
כמה גדולים היו בהכרתם וכמה קטנים אנהנו, כבר אמרו חז"ל ראשונים שעשו תורתם קבע ומלאכתם ארעית זה וזה נתקיימה בידם, אבל אחרונים שעשו תורתם ארעית ומלאכתם קבע זה וזה לא עלתה בידם (ברכות לה:), כשאנו טרודים באיזה עסק מעניני העולם דומים אנו כאילו בא מלאך השכחה להשכיח תלמודנו, והידיעות הכי בהירות בתורה נשכחות מאתנו, כשאנו עומדים בתפלה מחשבותינו טרודות בעניינינו מקצה העולם ועד קצהו, וכבר נאמר בזה על החושב מחשבות זרות בתפלתו שדומה למעמיד צלם בהיכל חלילה.	39269
אין לנו להחליט שזה גוזמא בעלמא, שאם נתבונן איך שעומדים לפני מלכו של עולם בתפלה ובקשה, בהכירנו נאמנה שאך הוא הזן ומפרנס ורופא, ובאמצע מסיחים דעת להתעמק בתחבולותינו איך להחניף לפלוני שיבוא לעזרנו, ואיך להנגם מפלוני וכדומה, כאילו שעל ידי התחכמויות האלה תגיע התועלת שלנו על ידי הברואים, האם אין זה סמל הקנאה? אין עבורנו אלא עצה אחת לאחוז בתחבולה של לימוד המוסר, להתבונן במעשינו ולפקח על מפעלינו על המלאכה היקרה הנמסרה בידינו ושלא נזלזל בה חלילה. (המוסר והדעת).	39270
מאמר תתכב	39271
וירא את העגלות אשר שלח יוסף ותחי רוח יעקב אביהם (בראשית מ"ה כ"ז).	39272
אמר להם יוסף אם יאמין לכם הרי מוטב ואם לאו אתם אומרים לו בשעה שפירשתי ממך לא בפרשת עגלה ערופה הייתי עוסק? ההוא דכתיב וירא את העגלות ותחי רוח יעקב (ב"ר צד ג), יפלא מאוד למה לא שרה רוח הקודש על יעקב לפני שראה את העגלות ששלח יוסף, וכי לא די לו במה שיוסף חי ובריא וממלא תפקיד ראשי בארץ מצרים, ואפילו אם לא יזכור איזה פרשה למדו באחרונה, ואין לומר שלא האמין להם כלל שיוסף חי, שהרי אמרו במדרש על הפסוק וירא יעקב כי יש שבר במצרים (מ"ב א), אל תהי קורא יש 'שבר' אלא יש 'סבר' שראה באספקלריה שסברו במצרים ואיזה? זה יוסף ע"כ (ב"ר צא ו).	39273
ונראה ברור שלא הסתפק יעקב על העובדא שיוסף חי, אבל לא האמין להם שהוא עומד בצדקו, אלא חשד שנטמע בין הגויים, ובניו רוצים לנחמו תנחומים של הבל, קשה היה לו להעלות על הדעת שבארץ טמאה כמצרים מלאה עבודה זרה כשפים וזימה, יצליח יוסף בעוצם חום בחרותו להנצל מן החטא, וביותר כששמע שעלה למלוכה בארץ זו, לא שיער לנפשו שהגיע למעמד כה רם בדרכים כשרים, ופחד שאמנם חי יוסף אבל הבן חכים שהיה לו עבר מן העולם, ובמקומו נשאר אדם מגושם ומושחת אשר יצא מכלל עמיתך.	39274
אבל כששמע יעקב שלא הסיח דעתו מתלמודו, ועדיין חביבים עליו דברי תורה שלמד מאביו, הבין שאכן יוסף בנו חי בגוף ובנפש, וכן אנו למדים מהמדרש שאמר יעקב רב עוד יוסף בני חי ופירשו שם וז"ל, רב	39275
	39276
	39277
	39278
	39279
	39280
	39281
	39282
	39283
	39284
	39285
	39286
	39287
	39288
	39289
	39290
	39291
	39292
	39293
	39294
	39295
	39296
	39297
	39298
	39299
	39300
	39301
	39302
	39303
	39304
	39305
	39306
	39307
	39308
	39309
	39310
	39311
	39312
	39313
	39314

כוחו של יוסף בני שכמה צרות הגיעוהו ועדיין הוא עומד בצדקו ע"כ (ב"ר צד ד), הרי שהעיק עליו החשד שאינו בריא ברוח עד שנתברר שאין ממש בחשדו.	39315
ונראה שעוד יותר עומק טמון כאן, שהרי יוסף שלח להביא את יעקב ואת כל אשר לו למצרים, ועל כן הסתפק יעקב אם באמת מסוגל יוסף לדאוג עבור יעקב ובניו שלא יחסר להם כל, וכמובן שזה התבטא בעיקר ברוחניות, אם יהיה להם האפשרות לשכון במקום נפרד מהגוים, ולהקים שם בתי מדרשים להנך את בניהם לתורה וכדומה.	39316
וכדי לבצע ענין זה צריכים בן אדם שמכיר את כל הבעיה על כל פרטיה, שיודע היטב כל מה שדרוש וגם מוכשר לסדר את הכל על צד היותר טוב, טרם שוכנע יעקב שיוסף מסוגל לקבל על עצמו אחריות כזה, משום שכאשר נפרד ממנו היה עוד בחור צעיר בלתי מנוסה, ומי יודע אם עדיין מקיף את הענין מכל הצדדים בהיותו כל השנים בחברת הגוים?	39317
כדי להפיג דאגה זו שלח יוסף את הסימן של עגלה ערופה, לרמז שעוד שמור לו היטב בזכרונו הלקח של פרשת עגלה ערופה, אשר בה הזקנים אומרים דינו לא שפכו את הדם הזה, (דברים כ"א), שלא פטרנוהו בלא מזונות ולוויה (סוטה לח:), מכיר היטב את האחריות שמקבל על עצמו לדאוג עבור כל צרכם, ולא מצד רגשי אנושיות אלא מפאת חיוב התורה שהטילה אחריות זו על הזקנים, בזה נתקררה דעתו של יעקב ואמר אלכה ואראנו בטרם אמות, בטוח היה שיוסף מסוגל למלא את המשימה הזאת וראוי לשם כלכל על שם שכלכל את אביו ואת אחיו ואת כל בית אביו (במד"ר יט ג).	39318
ובזה הגענו להבנה חדשה במה שאמרו מאן מלכי רבנן (גיטין סב.), כמו שמוטל על המלכות לדאוג עבור כל סדרי המדינה להגן מאויבים מבחוץ ולהשכין שלום בפנים, כן מוטל על החכמים כל הצרכים הרוחניים של העם, הרבצת תורה ותקנת סייגים כדי להרחיקם מאיסורי תורה, להורות הוראות ולעוררם לצדקות ולתשובה, הבדל אמנם קיים ביניהם, שכל מה שעושה המלכות אינה עושה אלא בשביל עצמה, להרבות עושרה וכבודה וגבורתה, והני רבנן לגרמייהו לא עבדי מאומה, אלא ממיתים את עצמם באהלה של תורה ונושאים בעול הצבור, לא לשם קבלת פרס אלא למלא האחריות שהטילה עליהם התורה.	39319
הנה מצאנו שקנין התורה מותנה שיהיה נושא בעול עם חבירו, וכמו שביאר הגה"צ ר' שמחה זיסל זצ"ל, שענין זה תלוי ביכולת להקיף מצב על כל צדדיו, ודבר זה יתכן רק אצל תלמידי חכמים שמורגלים בצורך להקיף כל ענין ביסודיות, כדי שתתלבן ההלכה די צרכה, יודעים הם שאי אפשר לפסוק מן המשנה ורק אחרי שקלא וטריא רחבה ומעמיקה אפשר לרדת לכוונת התנא, כמו כן בעניני גמילות חסדים דרושה הבנה עמוקה במילי דעלמא, והיכולת להקיף כל ענין ולהבין את הנולד.	39320
למשל במקרה של עגלון פשוט שמת סוסו ונשאר בלי פרנסה, המבט השטחי קובע שאין פחד גדול, הלא איש בריא הוא ובוודאי ימצא איזה עבודה להחיות את נפשו ואת נפשות ביתו, אבל המבין במילי דעלמא תיכף יתפוס את הענין לאשורו, שהקרבת הראשון יהיה בן העגלון שלומד בתלמוד תורה, שיהיה נאליץ להפסיק את לימודיו מאחר שיחסר לאביו כסף עבור המלמד, וכשיסתובב הילד ברחובות, קרובים הדברים שיצא לתרבות רעה.	39321
מי שנושא בעול עם חבירו צריך ראש וראשון להבין את מצב חבירו כדי שיוכל לבוא לעזרתו, וזה ההבדל בין ת"ח שמבין את הענין על בוריו, לבין חסד של ע"ה שכל חסדו אינו אלא לפנים, מבלי לחדור לעומק הבעיה, זהו שרצה יעקב לברר אם יוסף באמת מבין את הענין על כל צדדיו, ומבטו עדיין מבט של תלמיד חכם, או שכל דבריו נאמרו בנימוס שטחי כחכמי האומות שאינם מטריחים את עצמם לרדת לעומק הענין, משום שאהוב להם השקר יותר מהאמת.	39322
לא נתקררה דעתו עד ששמע הסימן של עגלה ערופה, שאכן יוסף מרגיש את העול המוטל על זקני ישראל לחדור בשכלם להבין מצב חבירו, לספק לו מזון ולוויה מבלי שיצטרך לבקש את זה, שהרי מפני הבושה עלול לסכן את עצמו בדרכים ולא לבקש מתנת בשר ודם, ואינם מחכים עד שימות חבירם מפגעי הדרכים, ואחר כך מתנצלים שאילו היה מבקש היו מספקים לו כל מחסורו. (המוסר והדעת).	39323
מאמר תכג	39324
ויסע ישראל וכל אשר לו ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק (בראשית מ"ו א').	39325
איתא במדרש בר קפרא ור' יוסף בר פטרוס, חד מנהון אמר מה אבא להוט אחר גרונו אף אני להוט אחר גרוני, ואוחרנא אמר מה אבא משנה בן מבניו אף אני משנה בן מבני, חזרתי ואמרתי אבא לא היה עליו אלא טרחות נפש אחת בלבד, אבל אני יש עלי טרחות שבעים נפש (בראשית רבה).	39326
פשטות דברי המדרש אינם מובנים כלל, שיעקב אע"ה בהקריבו את קרבנו תלה בזכות אביו יצחק שהיה להוט אחר גרונו, שנאמר ויאהב יצחק את עשיו כי ציד בפיו, וגם הוא עושה כמותו שיורד מצרימה בשביל מזונותיו, אביו יצחק שינה בן מבניו שאהב את עשיו יותר מיעקב, וגם הוא אהב את יוסף משאר אחיו,	39327
	39328
	39329
	39330
	39331
	39332
	39333
	39334
	39335
	39336
	39337
	39338
	39339
	39340
	39341
	39342
	39343
	39344
	39345
	39346
	39347
	39348
	39349
	39350
	39351
	39352
	39353
	39354
	39355
	39356
	39357
	39358
	39359
	39360
	39361
	39362
	39363
	39364

האם לשבחו של יצחק נאמרו בתורה דברים אלה? הלא מצינו בדברי חז"ל כי היה זה גרעון במדת גדלותו של יצחק אבינו, ולמה לו ליעקב בהקריבו קרבן לה' ובהיותו צריך לעורר זכות אביו יצחק, להזכיר ענינים הפוגעים בגדלותו של יצחק ומעוררים קטרוג גם עליו?	39365 39366 39367
ונראה לי לחדש דבר שהוא בנוי על היסודות שנתבארו לנו מדברי רבותינו ז"ל, אך בכל זאת לא הייתי מרשה לעצמי להגיד זאת, לולא מצאתי אחד קדוש מדבר דוגמת דברינו והוא מהר"י גיקטליא בספר שערי אורה, המקובל אצל כל חכמי הסוד המאיר עינים בחכמת הקבלה, שכתב בשער א' על הכתוב אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו.	39368 39369 39370 39371
השי"ת ידיו פתוחות לכל, אבל הסכלות שאין אדם יודע באיזה אוצר הוא הדבר שצריך חוזר ריקם, משל לאוצר שיש בו כמה חדרים כל חדר מיוחד לדבר בפני עצמו, בחדר זה אבנים טובות ומרגליות, בחדר זה כסף, ובחדר זה מאכל, וכשאדם צריך למיני מאכל ואינו יודע אותו החדר שהמזונות בתוכו, אפשר שימות ברעב והחדרים מלאים כל טוב.	39372 39373 39374 39375
ועל דרך זה בעצמו השגת שמותיו הק' יש שמות ממונים על התפלה והסליחות, מהם על הדמעה ומהם על הפרנסה, ומהם על הגבורה, ואם אינו יודע בתפלתו להתכוון באיזה שם שהוא מפתח למה שהוא צריך, מי גרם לו שלא יפיק רצונו? סכלותו ומעוט השגתו, ועל זה נאמר אולת אדם תסלף דרכו עכ"ל הק', ראינו כי נסדרו אוצרות השפעה שונים, ונתנה אפשרות לאדם להתרומם ולהגיע אל הכוחות הרוחניים המשפיעים כל אחד את השפעתו המיוחדת, ולהמשיך לעצמו מכל אחד ואחד את שפע הטוב כפי מה שהגיע אליו.	39376 39377 39378 39379 39380
ועל פי זה נראה להוסיף כי גם מדת הקבלה מאוצרות ההשפעה שונה היא, ואינה שוה לכל בני אדם, אלא כל אחד ואחד מקבל השפעתו אחרי התרוממות והתעלות באופן מיוחד מאותו המקום שהגיע אליו, ולא רק הכוחות הרוחניים הנבראים שונים הם לכל אחד לענין קבלת השפעתו מהם, אלא גם ההשפעה האלוקית הנאצלת ממנו ית' והפועלת בבריאה, שונה היא אצל כל אחד לפי מעלתו ומדרגתו, עד דאפשר להתבטא כי כל אחד יש לו האלקים שלו.	39381 39382 39383 39384 39385
ולכן כשאדם מתפלל לה' או מקריב אליו קרבן, שהם ענינים שנקבעו בטבע הבריאה להמשיך על ידם את שפע הארתו ית', צריך הוא לדעת את אלקיו אשר אתו הוא מקושר וממנו מקבל השפעתו, ואם האדם מכוון את מדרגתו ומכיר את מקומו ומתדבק אל אלקיו, תפלתו נשמעת והיא פועלת שימלאו את משאלותיו, ואם אינו יודע לכוון את המקום הנכון ששם יכול להגיע, לא ישיג את אשר היה בכוחו באמת להשיג, ואם יפנה למקום שלמעלה ממדרגתו לא תתקבל תפלתו ששם לא יכירנה מקומה.	39386 39387 39388 39389 39390
אנחנו קטני ערך חשוכי הדעת אין לנו מושג בענין האלקות, ורחוקים אנו ממדרגות אלו של אבותינו שנתייחד שם אלקיהם עליהם, ולא נוכל אלא להריץ תפלתנו לאלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב שהם המרכבה לשכינה, ורוצים אנו להתקשר עם אבותינו שזכותם קיימת עלינו ולהתפלל לאלקיהם, אבל האבות הק' שידעו והכירו כל אחד את מדרגתו, וידעו את ענין התפלה ופועלתה, השתדלו להבחין אל נכון את מדרגתם, להכיר את אלקיהם אשר ע"י יקבלו את שפע הברכה בתפלתם.	39391 39392 39393 39394 39395
ולכן יעקב אע"ה שירד למצרים וראה שהגלות תתחיל בו ובזרעו, זבח זבחים לה' להגן על עם ישראל, רצה לכוון אל מקומו הנכון שיאפשר לו להתעלות אליו, ולהניע את השפעת טובו וישועתו של ה', ולא מצא לו מדת השלמות הזאת בהיותו להוט אחר גרונו, וכן מגרעות ששינה בן מן הבנים, וכמ"ש חז"ל לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים, שבשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו, נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים, אבל מצא בעצמו השתוות לאביו יצחק, והרגיש כי יש לו יכולת לזבוח לאלקיו כי גם אביו היה להוט אחר גרונו.	39396 39397 39398 39399 39400 39401
וכבר ביארנו כי יצחק אבינו קדוש ה' שהוא מרכבה לשכינה, וכוחותיו שמשו רק לתכלית הנרצה, והיה תמים עם ה' אלקיו, אכילתו קרבן ושתייתו במקום נסכים, והצייד אשר נתן עשיו לפיו היה דרוש לו, שע"י האכילה העלה את כוחות החומר להשתמש בהם לעבודת ה', וכל עניניו היו קדושה ממש, אך בכ"ז התורה מצאה ביצחק אבינו איזו מגרעת לפי מעלתו בהתקשרותו לענינים טבעיים, אם אף במדה הכי קטנה ודקה שאינה מורגשת לנו כלל, ושזה גרם לויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו.	39402 39403 39404 39405 39406
וכמו שבארנו מספר פעמים, שגם האדם היותר גדול א"א לו לשחרר עצמו לגמרי מהכוחות הטבעיים, ואחוז כל שהוא מהטבעיות הנמצאת אצל כל בני האדם, נמצאת גם אצל האדם הגדול והקדוש יהיה מי שיהיה, ולכן מצא יעקב אע"ה כי ראוי הוא לזבוח זבחים לאלקי אביו יצחק, שגם בו נמצא זה החסרון שהוא להוט אחר גרונו, וכן מצא בו השתוות ליצחק אבינו בזה ששניהם שינו בן בין הבנים.	39407 39408 39409 39410
ואמנם לפי החשבון מצא שהוא רשאי לעשות כן, בכ"ז מכיון שיש כאן איזה פגם כפי שאמרו חז"ל שאין לשנות בן מן הבנים, מצא עי"ז את עצמו שאינו מוכשר לזבוח זבחים לאלקי אע"ה אלא לאלקי אביו יצחק, והשתדל להתקשר בתפלתו עם אלקי אביו יצחק כי הוא אלקיו, ומשם יקבל את ההשפעה להצלחתו והצלחת בניו היורדים מצרימה.	39411 39412 39413 39414

כשמתבוננים אנו בזה עלינו לפחד ולהזדעזע, בראותינו עד כמה נופל האדם ממדרגתו ע"י חסרון ופגם	39415
הנמצא במעשהו, לא רק שהוא נופל במדרגתו פה, אלא בכל העולמות הוא אובד את קרבתו והתדבקותו	39416
למקורות השפע שהגיע אליהם, ממש אלקיו אחר הוא! ותפלתו לא תגיע עוד ולא תשמע אם יפנה למקום	39417
ההוא, ובשביל מה? הלא רואים אנו כי בשביל חסרון דק מן הדק שהיה נמצא ביעקב אבינו, שאהב את	39418
יוסף יותר משאר בניו ושינה בנו בין הבנים, כבר לא היה יכול להתפלל לאלקי אביו אברהם.	39419
ומה נענה אנן אבתרייהו שאנו מלוכלכים בעוונות, כמה מרחיקים אנו את עצמנו מאבינו שבשמים, ומה גם	39420
ע"י עוון חילול ה' והחטאים הרבים העלולים להיות מצויים כ"כ אצל בני הישיבות, וביחוד בסדרי התפלה,	39421
כי מלבד אשר זה חוק גדול על כן בן ישראל, ומה גם על נושאי דגל התורה, הרי הוא מחטיא את הרבים	39422
ונפשות הוא קובע, כי יש אשר ממנו ילמדו וכן יעשו אחרים שיאחרו את התפלה, וממילא יאחרו גם את	39423
סדרי הלימוד.	39424
ויש שזה גורם לאדם חלישות הענין בלימוד התורה בכלל, באשר לא התחיל אצלו הסדר כהוגן, וזה מרפה	39425
את מסירותו לתורה ומפנה לבו לדברים אחרים, ואח"כ הוא פורש את עצמו מדברי תורה לגמרי ח"ו, חסו	39426
נא על נפשותיכם בני הישיבה היקרים, איש לרעהו יאמר חזק להחזיק את סדרי הישיבה שנוצרו לטובתכם	39427
ואושרכם, והש"ת יעזור אתכם ויתקדש שם שמים על ידיכם. (שעורי דעת ב' שעור ו').	39428
	39429
מאמר תתכד	39430
ויאמר אנכי האל אלקי אביך אל תירא מרדה מצרימה כי לגוי גדול אשימך שם (בראשית מ"ו ג').	39431
הקב"ה אמר לו ליעקב אל תירא מרדה מצרימה, אין אומרים אל תירא אלא למי שמתירא (ב"ר ע"ו.), כי	39432
לגוי גדול אשימך שם, אמר לו יעקב די ישיצון בני (שמא יכלו בני), אמר לו אנכי ארד עמך מצרימה, אף	39433
לאחר שאמר לו הקב"ה אל תירא ולגוי גדול אשימך שם, מכל מקום עדיין היה יעקב אע"ה מפחד מפני	39434
הכליון, עד שהבטיחו הקב"ה כי ירד עמהם לגלות מצרים, והיינו כי אורו יתברך יאיר להם בלבבם אפילו	39435
במצרים, כאמרם ז"ל ירדו למצרים ירדה שכינה עמהם, בלאו הכי היתה סכנה שמא ח"ו יכלו לגמרי	39436
במצרים, כזה היה תוקפו הפנימי של גלות מצרים.	39437
יעקב אבינו השכיל לעשות כמה הכנות בשעת ירידתו למצרים, כדי להקל מעל בניו השפעת חושך גלות	39438
מצרים, (א) וישאו בני ישראל את יעקב אביהם, השבטים נקראו בני ישראל והוא בעצמו יעקב, מהו טעם	39439
הדבר? כתב שם הספורנו בני ישראל שהיו צריכים מכאן ואילך להיותם עם בני ישראל, להשתרר עם	39440
אלקים ועם אנשים בלכתם עתה אל אדמת נכר, כוונתו שהיו צריכים לעלות אל בחינת בני ישראל ולא רק	39441
להישאר בבחינת בני יעקב, למען יוכלו להחזיק מעמד בגלות זו ההכנה הראשונה.	39442
(ב) את יעקב אביהם פירש הספורנו, שבלכתו אל שמחתו אחרי שעברו עליו כל הצרות שעברו, הורה מה	39443
שיקרה לו בעקב ובאחרית הימים (היינו בימות המשיח), וזוהי הכנה שניה להיות בשמחה והתרוממות	39444
הנפש, ומתוך שמחה יבחין ויקוה לגאולה.	39445
(ג) כשנפגש יעקב אבינו אע"ה עם יוסף קרא קריאת שמע, וכתב מהר"ל ז"ל למה קרא קריאת שמע, לפי	39446
שכאשר בא יעקב וראה את יוסף בנו מלך, בא בלבו אהבתו ויראתו של הקב"ה, וזהו מדת החסידים אשר	39447
יקרה להם טוב מתדבקים אל הקב"ה על הטובות והאמת שעשה עמהם וזהו קריאת שמע, וראוי היה	39448
לקרות קריאת שמע כאשר בא אליו יוסף אחר הצער הגדול שהיה לו בעבורו ועתה ראה אותו מלך, ועל כן	39449
אוהב את הקב"ה שעשה לו זה וקיבל מלכותו ואהבתו.	39450
ומצינו בשפת אמת שפירש הדבר בפנים אחרות וז"ל, טעם הדבר כי ירא לנפשו שעל ידי האהבה הזאת	39451
(אהבת יוסף) תשכח ממנו אהבת הבורא, לכן היה מתדבק בו יתברך מקודם קודם פגעו ביוסף, ועל ידי זה	39452
נשכחה ממנו אהבת הגשמיות, עד שלא נשארה בו אפשרות להראות אהבתו ליוסף, וצ"ע שהרי מצינו	39453
שאהב את יוסף ונתן לו כתונת פסים וכדומה? וגם הרי כך הוא הדרך שיהנה האדם בעולם הזה למען יוכל	39454
לברך, וגם אמרו ז"ל משום זה שמי שאינו נהנה נקרא חוטא?	39455
אמנם ככל זה עשה יעקב אע"ה בארץ ישראל מקום הקדושה, אבל במצרים לא רצה להכנס לשום הנאה	39456
דעולם הזה, אלא העביר את הכל לשמים באהבתו יתברך, כי ירא היה מהשפעת טומאת מצרים, הרי כאן	39457
עוד דבר בולט, הכנה נוראה שהכין יעקב אע"ה ברדתו מצרימה, שלא השאיר לעצמו אפילו הנאה כזו של	39458
ראיית יוסף במלכותו, ואפילו לא הנאה למען הברכה.	39459
גם יוסף עשה כמה הכנות כדי להקל מעל בני ישראל את תוקף הגלות, (א) עלייתו למלכות כי בתוכן ענין	39460
מלכותו ראה יוסף הכנה גדולה לגלות מצרים, כאשר יפרנס את מצרים ברעב יש מקום למצריים לזכור	39461
אותו ואת הטובות שעשה עמהם, ועל ידי זה לא בנקל כל כך יעשו רעה לישראל, ובאמת כך היה	39462
שבתחילה לא שיעבדו בישראל.	39463

ויש בזה דבר נפלא כשהתוודע יוסף אל אחיו אמר להם אני יוסף אחיכם אשר מכתם אותי מצרימה, עיין	39464
במדרש למה אמר אשר מכתם, ושוב אמר אל תעצבו ואל יחר בעיניכם כי מכתם אותי הנה כי למחיה	39465
שלחני אלקים לפניכם, ואחר כך אמר ועתה לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלקים וישימני לאב לפרעה	39466
ולאדון לכל ביתו ומושל בכל ארץ מצרים, לענין היותו להם למחיה שייך 'אשר מכתם' אם כי שלחו	39467
האלקים למחיה, אבל לענין היותו אב לפרעה ומושל, על זה נאמר לא אתם שלחתם ולא הוזכרה מכירתם	39468
כלל.	39469
והטעם כי ענין מלכותו במצרים היה מתנה מהשי"ת איתערותא דלעילא, והיתה הכנה גדולה להקל הגלות	39470
מעל ישראל, אבל הרי היה זה בשעת הסתר פנים שעת הגלות, ובשעת הסתר פנים אין נותנים מתנות	39471
באיתערותא דלעילא, אלא אם כן תקדם איתערותא דלתתא דהיינו זכיות מצד האדם, ולזה היה צריך	39472
שיעמוד יוסף בנסיונות קשים שימכרוהו לעבד, ודוקא על ידי אחיו להגדיל את הצער, וימכרוהו למקום	39473
הגרוע ביותר למצרים שאין עבד יכול לברוח משם, וכאשר הגדילו רבו בראותו הצלחתו קפץ עליו הנסיון	39474
של אשת אדוניו, ואחר כך בית הסוהר ולא הרהר אחר מדותיו יתברך כלל.	39475
ואפילו לאחר שעמד בנסיון אשת אדוניו לא קרבו השי"ת עבור זה, אלא אדרבא זרק אותו לבית הסוהר	39476
לבלי תקוה לצאת משם, ושמו היה מבוזה בפי כל מצרים, עד כי השי"ת היה צריך להחטיא את שרי	39477
המשקים והאופים נגד פרעה למען ידברו בהם וישכחו את יוסף, גם את זה קיבל באהבה, במעשים נוראים	39478
כאלה זכה למתנת המלכות, אלה היו עבודת האיתערותא דלתתא שלו, נמצא כי מלכות יוסף שהיתה הכנה	39479
גדולה לכל גלות מצרים, לא היתה יכולה לצאת לפועל אם לא שהיה מקודם עבד ועל ידי מכירת אחיו, על	39480
כן לענין מלכותו אינו מזכיר שהם מכרוהו, כי המכירה עצמה היתה סיבה מאת השי"ת לתכלית הנרצה.	39481
(ב) בהנהגת המלכות שקבץ כל ההון לפרעה, והכניע את כל מצרים לעבדים למען יתקיים ואחרי כן יצאו	39482
ברכוש גדול, (ג) העביר את כל מצרים מעיר לעיר למען הסיר חרפה מאחיו שלא יקראום גולים, והלא	39483
נורא הרושם שהשאירה ההעברה, כל אנשי מצרים נעשו פתאום כגרים במקומות חדשים, לא העביר עיר	39484
שלמה יחד למקום אחר אלא עירבם ופיזרם, וכל זה למען הקל את בזיון הגלות.	39485
(ד) אמר למצריים שימולו הרי זה דבר משונה מאוד, למה הכריח אותם על ידי הרעב להמול? מהי התועלת	39486
בזה? ותשובת פרעה להם אפילו אומר לכם חתכו מבשרכם והאכילו לנעמיות תשמעו לו, האם בגישה כזו	39487
יש ענין במולם את עצמם? כתב מהר"ל ז"ל בזה דבר עמוק מאוד, כי אי אפשר ליהנות מזכות הצדיק אלא	39488
אם כן יש למקבל קצת דמיון אל מדות הצדיק, וכיון דמדת יוסף היא צדיק יסוד עולם דהיינו שלמות ברית	39489
המילה, כידוע שהברית היא מדת היסוד ובה עמד בנסיון אשת פוטיפר, על כן לא יכלו ליהנות מזכות	39490
צדקותיו אלא אם כן ימולו אם גם שלא לשמה.	39491
וזה למד יוסף בראותו שכל מה שאצרו בעצמם על פי עצתו נרקב, וראיתי באחרונים עוד טעם נפלא	39492
שהערלים מבזים את הנמולים, וכהא דעמלק שזרק מילות כלפי מעלה, והיה חושש שיבזו מצרים את בני	39493
ישראל הנמולים, ועוד יותר חשש שמא יגזרו לבטל את המילה שהיתה אז המצוה היחידה שהיו מצווים	39494
ועושים בתור בני ישראל, ועל כן הכריח אותם למול את עצמם שלא תהיה עוד המילה בזויה אצלם.	39495
שונה היתה גלות מצרים מכמה גלויות אחרות גלות נוראה היתה, הבה נתבונן בזה עשוי שרו הוא השטן	39496
פירוש שזהו תוכנו, אך תוכן מצרים היא המרכבה הטמאה בכללותה, כמו שבקדושה יש בחינת כבודו	39497
יתברך ויש בחינת נושאי הכבוד דהיינו הצדיקים, וכאמרם ז"ל האבות הן הן המרכבה, כן להבדיל גם	39498
בטומאה השטן שהוא שרו של עשוי והוא עצם הרע, וכאז"ל הקדוש ברוך הוא קראו רע, ומצרים המה	39499
ראשי נושאי הרע, וזה ביאור אמרם ז"ל שמצרים היא המרכבה הטמאה, מרכבה של הסטרא אחרא הרשות	39500
השניה, והרמז מרכבת המשנה אשר לי.	39501
המצרים היו מתגאים הרבה בחכמתם ובבניניהם חרטומיהם וכישופיהם, והיו חצופים ביותר ומבזים כל	39502
אומה ולשון בלבבם, וזה היה עיקר קושי גלותם, הן אחר כל ההכנות ירדו ישראל במצרים למ"ט שערי	39503
טומאה, למה פעלו מצרים כל כך עליהם? מפני כי סבל הגלות תחת יד גאווה משפיל וגורם ביטול בלבבות	39504
ופועל שמות נוראות, משום זה אנו מצווים בכמה מצוות לשם זכר ליציאת מצרים, וגם במצות זכור את	39505
יום צאתך מארץ מצרים, למען נדע את ערך היציאה מחושך נורא כזה.	39506
אלה הם הטעמים לפחד יעקב מגלות מצרים, ולהכנות הרבות שנעשו לשם שמירת ניצוץ הקדושה בתוך	39507
הגלות הקשה הזאת, כמה ערכים משונים ומסולפים שוררים ברחובותינו, כמה משפילים ומבטלים בעלי	39508
הערכים ההם את ההשקפות האמיתיות, ועד כמה משתדלים להשפיע עלינו, יסתכל נא האדם בתוך תוכו	39509
ויראה כמה משינויי הערכין חדרו בלבו, והיינו בחינת גלות מצרים שלו.	39510
דור עקבתא דמשיחא דורנו דור של חוצפא יסג'י, דור שיש בו מנשמות הערב רב שהיו גרים מצריים, גם	39511
מתן תורה בחינת פנים בפנים דהיינו בירור גמור לא הועיל לערב רב, ועדיין נשאר בהם מרשם הקודם,	39512
ואנחנו שוב בדור של השפעתם, ומה הן ההכנות שאנו עושים להתחזק ולהתאמץ לצאת בכר לכב מהנסיון	39513

הנורא הזה? חיזוק גדול נדרש שיאפשר לנו לצאת מתחת השפעת התלווצות והשקפות הרחוב, נכין את	39514
האיתערותא דלתתא שלנו לזכות לגילויי יציאת מצרים בדורנו אנו, כדי שיחיש ה' לנו את גאולתו השלמה	39515
ב"ב. (מכתב מאליהו ח"ב דף 230).	39516
	39517
מאמר תתכה	39518
אלה בני לאה אשר ילדה ליעקב בפדן ארם ואת דינה בתו כל נפש בניו ובנותיו שלשים ושלש (בראשית	39519
מ"ו ט"ו).	39520
אלה בני לאה, וברש"י ובפרטן אי אתה מוצא אלא ל"ב, אלא זו יוכבד שנולדה בין החומות בכניסתן לעיר,	39521
ובאבן עזרא תמה למה לא הזכיר הכתוב הפלא שנעשה עמה שהולידה את משה והיא בת ק"ל שנה, ולמה	39522
הזכיר דבר שרה שהיתה בת תשעים, וברמב"ן משיב עליו וכותב, אבל אומר לך דבר שהוא אמת וברור	39523
בתורה, כי הנסים הנעשים על ידי נביא שיתנבא כן מתחילה, או מלאך נגלה במלאכות השם יזכרים	39524
הכתוב, והנעשים מאליהם לעזור צדיק או להכרית רשע לא יזכירו בתורה.	39525
והנה דברי הרמב"ן אלה לטעמו הולכים, וכבר כתב על זה בהרבה מקומות, כי הברכות אע"פ שהם נסים	39526
הם מן הנסים הנסתרים שכל התורה מלאה מהן, כי לא תבוא על האדם טובה בשכר מצוה, או רעה בעונש	39527
עבירה רק במעשה הנס, אבל שכר כל התורה ועונשה בעוה"ז הכל נסים והם נסתרים, יחשב בהם לרואים	39528
שהוא מנהגו של עולם.	39529
הנה הגדיר הרמב"ן וקרא לנסים בשם נסים נסתרים ונסים גלויים, והתורה מזכירה רק נסים גלויים ולא	39530
נסים נסתרים, אמנם פשוט שבעצם הנסים אין חילוק בין נסים נסתרים לנסים גלויים, כולם לא בהנהגת	39531
הטבע הם, אלא כלפי האדם הם נקראים נסתרים, כי הם כאלה אשר יחשב בהם לרואים שהוא מנהגו של	39532
עולם, והנה כאן מוסיף הרמב"ן ומחדש דאותו הנס שהוא נגלה וגלוי לכל, אבל אם אך לא יגלהו ה' קודם	39533
על ידי נביא או מלאך הריהו נסתר, יוכבד הולידה בת ק"ל והריהו נס לא פחות מנס שרה, אבל מכיון שלא	39534
ניבא על זה נביא מקודם הריהו נסתר.	39535
והוא מבהיל מאוד דשפלות האדם נורא כל כך, עד שהנסים הכי גלויים הנה על ידי דבר קטן וקל נעשים	39536
נסתרים, עד שנס כ"כ גדול וגלוי כמו אצל יוכבד, מכיון שלא נתנבא עליו שלא פרסמוהו ברבים בפרסום	39537
גדול ונשגב מקודם, הנהו כבר נסתר אצל האדם, והשומע מעשה שכזה מאשה שהולידה לק"ל שנה, אם כי	39538
יתמה מאוד ויאמר שהוא באמת דבר נפלא, אבל סו"ס לא יהיה נקבע בדעתו כי אם כדבר נפלא ולא יותר	39539
והוא כבר נס נסתר.	39540
נסתר אין זה חילוק בעצם הנס, דמצד הנסים כולם שוים וכולם גלויים שהם נגד הטבע, ורק מצד שפלות	39541
האדם שנעשים אצלו הנסים הכי גלויים לנסתרים, עד שבכדי שיכיר אותו לנס צריך לעשות מקודם פרסום	39542
גדול בתופים, ובלי זה עדיין יש מקום לטעות, נס גלוי הוא דוקא כשפרסמוהו תחילה בפרסום רב עד	39543
שהגילוי נעשה כ"כ גדול, שבמבט הראשון יהיו מוכרחים להכיר שזה נס.	39544
והדברים נוראים מאוד, שיתכן שיציאת אברהם מאור כשדים יוגדר בבחינת נס נסתר, אדם מושלך בתוך	39545
כבשן אש ויצא חי בלי פגע, האם יש חילוק בין נס כזה לנס של קריעת ים סוף, ובמה שייך לומר שקריעת	39546
ים סוף הוא נס גלוי, והצלה מתוך כבשן האש הוא נס נסתר, אעפ"כ כיון שלא נתנבא עליו מקודם נביא או	39547
מלאך, כיון שלא פרסמו עליו מתחילה, לא הזכירה התורה וכדברי הרמב"ן שזה נמנה לבחינת נס נסתר.	39548
גם הנפלאות הגדולות שעשה האלהים במצרים, לולא היה מודיע עליהם מקודם היו נקראים נסים נסתרים,	39549
ולא היתה מזכירה התורה מהם, מים לדם, מטה לנחש, ים ליבשה, וכן כולם, לולא הפרסום וההכרזה	39550
עליהם מקודם, היה בהם עוד מקום להטעאת אדם, לפני האדם הינם עוד נסתרים, יחשב בהם לרואים	39551
שהוא מנהגו של עולם, ככה מסולפים הם מהלכי טבעי האדם והמון מחשבותיו, עד שיתכן שמסך הכי דק	39552
יבדיל בינו לבין אור השמש.	39553
דמיון כלשהו הבא מלב רצונו יסירנו מיושר מחשבות השכל, ועל יום כי הוא לילה יגיד, וכאשר עם קריעת	39554
ים סוף היה רוח קדים עזה, יתפשט ויאמר כי מנהגו של עולם הוא, יגיד כי הרוח הוא שהוביש את מי הים,	39555
ולפקוח עיניו הנך צריך מקודם להכריז ולפרסם על הדבר בפרסום הכי גדול, בפרסום של קולות וברקים	39556
תופים ומחולות, ואז ייעשה אצלו קריעת ים סוף לנס מן השמים בגלוי ולא בסתר.	39557
מה עמוק הוא האדם ומה רבה העבודה, להיות ער ועומד תמיד על המשמר שמן הנסים הגלויים יבוא	39558
ויאמין בנסיך שבכל יום עמנו, בכל הנסים הנסתרים המקיפים את האדם סביב, וזהו יסוד כל הנסים	39559
ותכלית יציאת מצרים, למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ. (דעת תורה).	39560
	39561
מאמר תתכו	39562
ובני בנימין בלע ובכר ואשבל גרא ונעמן אחי וראש... (בראשית מ"ו כ"א).	39563

אמר לו יוסף לבנימין יש לך אשה אמר הן, יש לך בנים א"ל יש לי עשרה בלע ובכר ואשבל ונעמן, אחי	39564
וראש מפים וחפים וארד, א"ל יוסף מי שמע שמות כאלה? א"ל כולם על אחי בן אמי שהיה גדול ממני	39565
קראתי להם אלו השמות, 0 בלע שנבלע בין האומות, בכר שהיה בכור לאמי, אשבל שנשבה, גרא שנעשה	39566
גר, נעמן שהיה נעים.	39567
אחי על שם שהיה אחי בן אמי, וראש שהיה ראש וגדול עלי, מופים שהיה יפה ומיפה, וחופים שלא ראה	39568
בחופתי ואני לא ראיתי בחופתי, וארד שירד בגולה ושהיה פניו דומה לורד, ומיום שגלה יוסף אחי ירד אבי	39569
מעל המיטה וישב על גבי הקרקע, ולא עוד אלא בשעה שאני רואה את אחי כל אחד יושב לו אצל אחיו,	39570
ואני יושב לבדי זולגין עיני דמעות (תנחומא ד').	39571
טבעו של אדם בדרך כלל הוא, כי כאשר קורה לו איזה אסון במשפחתו ח"ו, הרי ככל שצערו ואבלו	39572
גדולים, הוא מתנחם כשהוא מתברך באיזו שמחה, אם שמחת נשואיו או כאשר נולד לו בן אזי מתחיל לפוג	39573
האבל והוא מתנחם, וכאשר נולדים לו עוד צאצאים הריהו מרגיע עצמו יותר ויותר, כי השמחה מקצרת	39574
וממעטת את הדאגה והאבל, וכאשר יחננו ה' ומשפחתו מתפתחת עד לעשרה בנים, כי אז שוכח הוא לגמרי	39575
את העבר, השמחה משתלטת עליו לגמרי על כל גופו וכל רגשותיו.	39576
ואילו כאן אצל בנימין הצדיק, רואים אנו כי צערו ואבלו על יוסף אחיו לא הופחת גם לאחר שנשא אשה,	39577
גם לאחר שהוליד עשרה בנים, עשר שמחותיו לא השכיחוהו את העדר אחיו, לא הפקיעו את נאמנותו	39578
לאחיו, לא עירפלו את צערו, אלא להיפך בכל שמחה היה מבליט מחדש את צערו ומעלה אותו על ראש	39579
שמחתו, חריפות הצער היתה במלוא תוקפה, בכל פעם שנתן שם לבנו היה צערו מתעורר מחדש, זכרון	39580
אחיו היה גדל יותר בעיניו.	39581
משנשא אשה לא שכחה שמחת הנשואין את זכר אחיו מלבו, הוא נצטער על שאינו יכול להשתתף	39582
בחנותו ושלא זכה לראותו בגדולתו, כאשר נולד לו הבן הבכור ואז בודאי שהשמחה מציפה את לבו,	39583
ובכל זאת הוא מעלה את זכר אחיו במלוא הרעננות ובמלוא הצער, וכך גם כאשר נולדו לו יתר הבנים לא	39584
נשתכרה דעתו מרוב נחת, לא שכח את הצער גם ביושבו ברוב שלווה בבית אביו הזקן, לא הסיח דעתו	39585
מהאבל בהיותו מסודר בתוך משפחתו, תמיד העלהו בראש מאוויו, זכר את האח היושב שבוי בין האומות.	39586
לידת בניו לא השקיטו את צערו, כדרך כל אב שמתענג שזכה בבנים יפים ונחמדים, שוקע כולו בעולמם	39587
ושוכח כל אשר נעשה סביבו, אין גבול לאושרו של אב באותם רגעים יפים ונעלים, כל דמיונו וכל	39588
מחשבתו תפוסים בחיי ילדיו, אך לא כן בנימין הצדיק, שמחת עשרת בניו היפים והנעימים לא עירפלה את	39589
תמונת יוסף אחיו, אלא להיפך בכל אחד מבניו ראה את דמות אחיו בצורה יותר מעמיקה, כל אחד מבניו	39590
גילה לפניו דמות נוספת מזכרון אחיו, באחד ראה את יופיו של יוסף, בשני את נעימותו, בשלישי את	39591
שכלו, במידה כה גדולה היה בנימין מרוכז בצער אחיו.	39592
משקל רגשות לבבו של בנימין יכול לקבל אצלנו מושג רחב יותר, אם מתבוננים אנו בדרכי בני אדם	39593
בדורותינו, כאשר רק מעט כסף מעט רכוש ושמחה קלה כלשהי, כבר מטשטשים את כל הזכרון של	39594
קדושינו אשר ניספו על קידוש השם, מעט ההון כלשהו כבר משכר את דעתנו וכבר מתנחמים על כל אשר	39595
נעשה לנו, שוכחים אנו את אבותינו רבותינו גדולי ומנהיגי העם, ואם אנו מעלים את זכרונם הרי זה	39596
בצורה יבשה ללא כל חמימות, כמה עלובה היא הנפש העניה הזו, שבמעט שמחה ובקורטוב של נחמה	39597
מדומה, כבר נעלמת מעינינו הטרגדיה הנוראה והגדולה.	39598
ויקרע יעקב שמלותיו וישם שק במתניו ויתאבל על בנו ימים רבים, ויקומו כל בניו וכל בנותיו לנחמו	39599
וימאן להתנחם, מיאן לשמוע דברי תנחומין כדי שלא להעביר דאגה מלבו (ספורנו וישב), אף שכל בניו	39600
התכוונו להרגיעו ולנחמו בזה שנשאר לו עוד הרבה בנים ובנות, כולם עומדים מסביבו כדי לחפות על	39601
הצער ולהשכיח את אבלותו, אבל יעקב לא נתן עצמו להינחם, התאבל על יוסף ופחד מהעונש, כך	39602
שמאמצי בניו ובנותיו לא הועילו להשקיט ולהשכיח את אבלותו.	39603
ויוסף שהרגיע את אחיו אשר פחדו שמא יתנקם בהם אמר, ומה עשרה נרות לא יכלו לכבות נר אחד, על	39604
אחת כמה וכמה נר אחד לא יוכל לכבות עשרה נרות (רש"י), שאם האחים לא יכלו להבליג את צערם	39605
ולשכוח את יגונם מזה שכבה נר אחד, אף על פי שהם נשארו הרוב מ"מ לא יכלו להרגיע את עצמם,	39606
והצער על העדר האחד השיג אותם כל הימים, הרי כל שכן שלא יוכל להרגיע את עצמו כאשר נר אחד	39607
יכבה עשרה נרות.	39608
האחים לא הרגיעו את עצמם בזה שנשאר כמעט כל המנין והבנין של השבטים, הצער אצלם היה כה גדול	39609
שנראה להם כאילו כבו כל הנרות, ואם כן איך יכול נר אחד בדורנו להשכיח את כל הנרות שכבו, כאשר	39610
שכינתא מקוננת על בניה איך יכולים אנו להשקיט את עצמנו, איך נוכל לבקשת מותרות בעולם הזה, איך	39611
נשיר שיר על תענוגות עולם חולף זה?	39612

רבי לוי בשם רבי חמא ב"ר חנינא אמר, י"ג חופות קשר לו הקב"ה לאדם הראשון בגן עדן שנא' (יחזקאל כ"ח), בעדן גן אלקים היית כל אבן יקרה מסכתך אודם פטדה ויהלום, תרשיש שוהם וישפה ספיר נופך וברקת, וזהב מלאכת תפוך ונקביך כך ביום הבראך כוננו, ואחר כל השבח הזה כי עפר אתה ואל עפר תשוב (תנחומא אחרי), כל הבריות שברא הקב"ה העבירן לפני אדה"ר וקראן בשמן, א"ל הקב"ה ואני מה שמי? א"ל ה' (שם שמיני ח').	39613 39614 39615 39616 39617
אדם הראשון אף לאחר כל השמחות שנפלו בחלקו, לאחר שהכתירו הקב"ה בכמה עיטורים וכתרים וראה כל מיני עונג, מכל מקום לא נשתכר ולא טעה בעצמו, אף שטעו בו המלאכים שרצו לומר שירה, אך הוא בעצמו ידע את שמו שעפר הוא, וידע לקרות את שם ה' האדון לכל הבריאה, ואנו קטני מוח כאשר משיגים שמחה קטנה מהנאה, שוכחים בגלל זה צער גדול שאי אפשר לשכוח, פרוטה קטנה ועלובה כבר מכסה ומייבשת אצלנו ים של דם שפוך מעם ישראל, מעט הון אוטם האזנים משמוע קול הצעקות והזעקות של קדושים שעונו בכל מיני מיתות משונות, מעט תענוגי העולם הזה משכחים את חיי הנצח והעונג הצפון. (אור חדש).	39618 39619 39620 39621 39622 39623 39624 39625
מאמר תתכז	39626
ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה (בראשית מ"ו כ"ח).	39627
מהו להורות לפניו? אחז"ל ששלח אותו לתקן לו בית ועד, שיהא מורה בו דברי תורה ושיהיו השבטים לומדים בו, תדע לך שהוא כן שכיון שהלך יוסף מאצלו היה יודע באיזה פרק פירש ממנו, וכיון שבאו אחי יוסף אצלו ואמרו לו עוד יוסף חי, ויפג לבו נזכר באיזה פרק פירש הימנו, ואמר בלבו יודע אני שבפרק עגלה ערופה פירש ממני יוסף, אמר להם אם אתם יודעים באיזה פרק פירש הימני אני מאמין לכם, אף יוסף היה יודע באיזה פרק פירש הימנו, מה עשה יוסף נתן להם עגלות ע"פ פרעה, ללמדך שבכל מקום שהיה יעקב יושב היה עוסק בתורה כשם שהיו אבותיו (בר"ר שם).	39628 39629 39630 39631 39632 39633
ולחבין דברי חז"ל וחידותם נראה, כי הלא באו השבטים הקדושים אצל יעקב אבינו, ויגידו לו לאמור עוד יוסף חי וכי הוא מושל בכל ארץ מצרים, אם אמרו עוד יוסף חי ודאי כלול בלשון הזה גם שהוא בשלמותו הרוחנית, כי אילו ח"ו לא כן היה לא היו אומרים עליו לשון זה עוד יוסף חי, וכבר אחז"ל (ברכות יח), רשעים בחייהם קרויים מתים, ודאי הכי הוא כי שפת השבטים הקדושים היא שפת תוה"ק, ועוד איך אפשר לפרש אחרת שיבשרו לו השבטים הקדושים ליעקב אבינו שיוסף חי על הגוף לבד ח"ו.	39634 39635 39636 39637 39638
אבל יעקב אבינו שמע גם מה שסיימו וכי הוא מושל בכל ארץ מצרים, וע"ז ויפג לבו שראה בכאן סתירה גדולה, כי לא האמין שיהיה בריא ושלם ברוחניותו כמאז כן עתה וגם מושל בארץ מצרים, והיה יעקב מתמה בדעתו איך אפשר שבמצרים הטמאה ומלאה גלולים יהיה יוסף מושל שם ולא יפגם ברוחניותו, לכן אמרו חז"ל שאמר להם אם אתם יודעים באיזה פרק פירש הימני אני מאמין לכם, שאם יוסף מסר להם שפירש הימנו בעסק התורה של פרשת עגלה ערופה, סימן זה יהא בידו שנשאר בשלמותו הרוחנית בתורתו וצדקתו, ואז אפשר להאמין לכל דבריהם שהוא חי וגם מושל בכל ארץ מצרים.	39639 39640 39641 39642 39643 39644
והנה יש בחינה לדעת באיזה מצב האדם עומד ברוחניות, חז"ל אמרו (אבות פ"ד) העולם הזה דומה לפרוזדור בפני עוה"ב, התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין, פרוזדור הוא הטפל לטרקלין שהוא העיקר, כי כל עצמו של הפרוזדור לא נעשה רק כדי לתקן עצמו ליכנס לטרקלין, וזוהי עבודתו של האדם שלא יחליף לעשות את העיקר לטפל וטפל לעיקר, אלא ישיב לבו ונפשו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו בעוה"ז, לתקן עצמו שיוכל להכנס לטרקלין שהוא החיים הנצחיים בעולם הבא!	39645 39646 39647 39648 39649
וזוהי הבחינה לראות בהנהגתו של האדם מה אצלו עיקר ומה אצלו טפל, וכלל זה נקוט בידך, שכל שתראה בו כי העיקר אצלו עוה"ב יותר מחבירו, בבחינה זאת הוא עומד במעלה גבוהה יותר ממנו, מעתה נבין עוד אם אחד רוצה להזכר בדבר מה שאירע לו לפני כמה שנים, מובן שאם היה זה עיקר אצלו וחביב עליו חקוק הוא בזכרונו, וכבר אחז"ל (ב"ב ל"ט) כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש לאו אדעתיה, וזהו מה שמסיימים חז"ל אף יוסף היה יודע באיזה פרק פירש הימנו, מה עשה יוסף נתן להם עגלות.	39650 39651 39652 39653 39654
הנה פרק עגלה ערופה שלמד יעקב אבינו עם יוסף בעת שפירש ממנו, כבר עברו מזה עשרים ושנים שנה, ולכן אמר להם אם נזכר בתורתו הרי התורה עיקר אצלו, וזהו מה שנאמר וירא את העגלות אשר שלח יוסף ותחי רוח יעקב אביהם, ופירש"י סימן מסר להם במה היה עוסק כשפירש ממנו בפרשת עגלה ערופה, הוא מה שאמרנו כיון שראה שנזכר בתורתו הרי הוא בשלמותו ועודנו חי באמת חיים של תורה ויראת שמים, אז ותחי רוח יעקב אביהם!	39655 39656 39657 39658 39659
וזהו שהוכיחו חז"ל במדרש שם, דמה ששלח את יהודה להורות לפניו גושנה, אינו לתקן לו בית דירה אלא לתקן לו בית ועד להורות בו תורה, וכן מסיימין חז"ל ענין זה באמרם ללמדך שבכל מקום שהיה יעקב יושב היה עוסק בתורה כשם שהיו אבותיו, הרי למדנו מה היה עיקר החיים אצל אבותינו אברהם יצחק	39660 39661 39662

ויעקב ואצל השבטים הקדושים, וכן הלאה בכל דור ודור ביוזעם כי דברי תורה הם חיינו ואורך ימינו לעסוק בהם בפרוזודור הוא עולם הזה, כדי להכנס לטרקלין חיי עוה"ב!	39663
מעתה נחזי מה אתנו, אמנם גם אנחנו חוזרים בכל יום כי הם חיינו ואורך ימינו ושזה העיקר, אבל אפשר מאוד שאדם חושב בלבו שאצלו העיקר עוה"ב ובאמת אינו כן כלל, ואין אנו מדברים באנשים שהם רחוקים מדיבורים אלו, כי אם באותם שהם קרובים מאוד לרוח זו שאמרנו ואעפ"כ מרמים את עצמם, והא ראייה שנותנים הרבה יותר תשומת לב וזמן הן בכמות והן באיכות על עניני הגוף בעוה"ז, יותר מעניני הנשמה להכינה ולסעדה לעוה"ב! גם זה ברור כי בלא תורה אי אפשר לזכות לעוה"ב, כל אחד מוכרח שיהא לו חלק באור התורה, בלי אור התורה מר מאוד!	39664
אמר הכתוב (שה"ש א') אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן, בזוה"ק פירש כך אם לא תדעי לך אם לית לך יגיעה באורייתא, היפה בנשים אפי' אם אית לך עובדין טבין סגיאיין צאי לך ממחיצתי! הא קמן שאפי' יש לו לאדם מעשים גדולים וטובים וכמ"ש עובדין טבין סגיאיין, בכ"ז אם אין לו יגיעה בתורה אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה, כי ההכרח שתהיה לו לאדם התקשרות עם התורה!	39665
ואפי' בעל בית שעמל כל היום בפרנסתו מוכרח שתהיה לו קביעת עתים לתורה בכל יום.	39666
וכבר הסברנו כמה פעמים שדוקא אלו שבאמת דואגים וחושבים על עוה"ב רק הם הנהנים גם מעוה"ז, כי להם יש באמת חיים מאושרים טובים גם בעוה"ז וכ"ש לעוה"ב, טעות זה טועים רוב אנשי העולם, בחושבם כי הרודפים אחר עוה"ז ישיגוהו, ואותם אנשי לב שהעיקר אצלם עוה"ב אין להם הנאה של כלום בעוה"ז, אבל האמת הוא להיפך, שכל מי שהוא מקושר לשמים אז גם בארץ כל העולם כדאי הוא לו ונהנה בחייו למאוד.	39667
והנה לאחר שבאנו להכרה כי עיקר החיים הוא שם בעולם האמת, עלינו ללמוד השפה והלשון שמדברים שם, וכמו בעולם הזה אדם לומד לדעת לשון ושפת המדינה שהוא גר שם, דאל"כ הרי הוא כחרש לא ישמע וכאלם לא יפתח פיו, כך צריך האדם הנבון ללמד לעצמו שפת שמים, שכשיגיע זמנו ויבוא שם לא יבוש ולא יכלם ח"ו לעולם ועד.	39668
ומהי שפת שמים? הוי אומר אמת! וכמו שאנו אומרים בתפלת ימים נוראים וטהר לבנו לעבדך באמת, כי אתה אלקים אמת ודברך אמת, למדנו כי שפת שמים היא אמת, לכן אנו מבקשים וטהר לבנו לעבדך באמת, שהרי אין שם אלא אמת כי אתה אלקים אמת ודברך אמת, שפת שמים היא אמת ועלינו לעמול ללמוד ולהבין שפת שמים! ויהי רצון מלפני אבינו שבשמים שנזכה להבין מה הוא עיקר החיים, שנחזיק את העיקר לעיקר ואת הטפל לטפל, ויקויים בנו מקרא שכתוב ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כלכם היום. (לב אליהו).	39669
	39670
	39671
	39672
	39673
	39674
	39675
	39676
	39677
	39678
	39679
	39680
	39681
	39682
	39683
	39684
	39685
	39686
	39687
	39688
	39689
	39690
	39691
	39692
מאמר תתכה	39692
ויאסר יוסף מרכבתו ויעל לקראת ישראל אביו וירא אליו (בראשית מ"ו כ"ט).	39693
וראה פירש"י ויאסור יוסף מרכבתו, הוא עצמו אסר הסוסים למרכבה להזדרז לכבוד אביו, וירא אליו יוסף נראה אל אביו ע"כ, וראה ברמב"ן וז"ל, וירא אליו יוסף נראה אל אביו לשון רש"י, ולא ידעתי טעם בוירא אליו כי בידוע שנתראו כאשר נפל על צוארו עי"ש, ואנו לא ידענו גם מה חידש כאן רש"י, הלא פירוש המלים של וירא אליו הוא שנראה אל אביו לא פחות ולא יותר ומאי קמ"ל?	39694
והנה יש לבאר כאן יסוד גדול ונחוצך מאוד, כתב המסילת ישרים בראש ספרו וז"ל, והנה שמו הקב"ה לאדם במקום שרבים בו המרחיקים אותו ממנו יתברך והם הם התאוות החומריות, כי כל עניני העולם בין לטוב בין לרע הנה הם נסיונות לאדם, העוני מצד אחד והעושר מצד אחד, השלוה מצד אחד והיסורין מצד אחד, עד שנמצאת המלחמה אליו פנים ואחור, ואם יהיה לבן חיל וינצח המלחמה מכל הצדדין, הוא יהיה האדם השלם אשר יזכה לידבק בכוראו, ויצא מן הפרוזודור הזה ויכנס בטרקלין לאור באור החיים, וכפי השיעור אשר כבש את יצרו ותאוותיו ונתרחק מן המרחיקים אותו מהטוב והשתדל לידבק בו כן ישיגהו וישמח בו.	39695
למדנו משורות אלו ענין התקן עצמך בפרוזודור כדי שתיכנס לטרקלין (אבות פ"ג), שיתקן האדם עצמו בכבישת היצר ותאוותיו, וזהו עיקר חובת האדם בעולמו ולכך נברא! ואם רצוננו לדעת עד כמה מגיע חובת האדם לתקן עצמו בכפיית היצר, נתבונן במשאחז"ל (ב"מ לב:), שנחלקו אי צער בעלי חיים דאורייתא או לאו, ואמרו שם תא שמע אהב לפרוק ושונא לטעון מצוה בשונא כדי לכוף את יצרו, ואי ס"ד צער בעלי חיים דאורייתא הא עדיף ליה? ומשני לכוף את יצרו עדיף.	39696
והנה בגמ' (פסחים קיג:), פריך התם, איך הוא שונא את חבירו והא כתיב לא תשנא את אחיך בלבבך, ומשני כגון שראה בו דבר ערוה ובכה"ג מצוה לשנאותו, והקשו בתוס' א"כ מאי לכוף את יצרו שייך כאן	39697
	39698
	39699
	39700
	39701
	39702
	39703
	39704
	39705
	39706
	39707
	39708
	39709
	39710
	39711

כיון דמצוה לשנאותו, ותירצו דכיון שהוא שונאו גם חבירו שונא אותו דכתיב (משלי כ"ז), כמים הפנים	39712
לפנים כן לב האדם לאדם, ובאים לידי שנאה גמורה ושייך כבר כפיית יצר ע"כ.	39713
וביאר הגרי"צ בלאזער ז"ל דברי התוס' דהכי קאמר, אף שתחלת שנאתו לרשע שנאת מצוה היא, אבל	39714
לאחר שנעשה לו שונא וכמים פנים לפנים, הרי שונא הרשע גם אותו, ומכיון שכן ניתוסף לו כעת להצדיק	39715
שנאה לרשע מכח של כמים פנים אל פנים, עי"ז שהרשע שונא אותו, ותוספת שנאה זו כבר איננה שנאת	39716
מצוה, וזהו מ"ש בתוס' דבאין לידי שנאה גמורה ושייך ע"ז כפיית היצר, כלומר על חלק שנאה זו	39717
שניתוספה אח"כ מכח כמים פנים לפנים, שייך כבר לכוף את יצרו ולבטל שנאה זו המיותרת! וזה ביאר	39718
אמיתי ונפלא בדברי התוס'.	39719
מעתה נתבונן עוד ונצייר לפנינו אדם צדיק שמזדמן לפניו אוהב לפרוק, דהיינו ת"ח מופלג ואדם גדול	39720
מאוד שמצוה גדולה למאוד לעזור לו לפרוק משאו, ועוד מצוה דאורייתא יש בזה של צער בעלי חיים,	39721
ומצד שני עומד לפניו רשע שמצוה לשנאותו והרשע צריך רק לטעון, אומרים לו לצדיק עזוב עתה את	39722
הצדיק חבירך אוהבך ואת שימושו, וגם מצוה דאורייתא של הצלת בע"ח מצער, ועסוק בטעינה לרשע הזה	39723
וכ"כ למה? כדי לכוף את יצרו הוא.	39724
כלומר יש כעת מצוה גדולה יותר לעקור השנאה הזאת מלבן, שנאה כזו שרק חלק ממנה אינה של מצוה,	39725
ובכ"ז עדיפא משל אוהב לפרוק, וכמו שתירגם וינתן בן עוזיאל, אין תערא תורא דסנאך דאת סני ליה על	39726
חובתא דאנת ידע ביה בלחודך, משבוק תשבוק בההיא שעתא ית סנא דבלבך עלוי ותפרוק ותטעון עמיה,	39727
וכן תרגם אונקלוס שבוק מה דבלבך עליה עי"ש.	39728
והרי זה נורא ונפלא למבין דבר לראות מזה עד כמה מצווה האדם ונתחייב בה, וזו עיקר תכלית בריאתו	39729
עלי אדמות לכוף את יצרו ולעבור על רצונו תמיד אפי' בחלק של מצוה, אם יש רק בחלק ממנה משום	39730
כפיית היצר ושבירת רצון, נתחייב האדם לעסוק בזה, ולא זו בלבד שחייב להניח החלק של מצוה, אלא גם	39731
לעשות נגדה ולבטלה בשעה זו שעוסק במצוה העדיפא ממנה דהיינו לכוף את יצרו!	39732
ונחזור למה שהתחלנו בפרשה זו בפגישת יוסף עם יעקב אע"ה, אך הבה ונתבונן ונתאר לעצמנו הרגשותו	39733
של יוסף הצדיק בשעות אלו כשמתכוון להפגש עם יעקב אביו, איך נתמלא ודאי ברגשות קודש ובגעגועי	39734
אהבה עזה נוראה ונפלאה ליפול על צוארי אביו, ולראות פניו הקדושים שלא ראהו זה עשרים ושתים	39735
שנה, ומאידיך גם ידע הבין והרגיש בחרדת קודש, עד כמה באותה מדה ואותה אהבה ועוד גדולה ויתירה,	39736
מחכה ומצפה יעקב אביו לראות את בנו הבר חכים, שבכה עליו ומיאן להתנחם כל אותן עשרים ושתים	39737
שנה שנאבד ממנו, ובדעתו כי טרוף טרוף יוסף!	39738
והנה ב' הרגשות אלו כל אחת מהן דיה למלא כל חלל לבו הרחב של יוסף הצדיק, באין אפס מקום עבור	39739
ההרגשה השניה בשעות אלו, ואף כי אמנם שתייהן טובות במעלות המדות היקרות, מ"מ ההכרח כעת	39740
להתעסק במחשבה והתבוננות ברצון האחד, ולהניח את השני לעת זמן אחר יותר רצוי ומה יעשה?	39741
	39742
לזאת בא הפסוק ומכריז ואומר, ויאסור יוסף את מרכבתו ויעל לקראת יעקב אביו גשנה וירא אליו, ורש"י	39743
מפרש יוסף נראה אל אביו, כלומר יוסף הניח עכשיו את ההרגשה שלו שהוא רוצה לראות את אביו, אלא	39744
כל ההכנות של האהבה המקלקלת את השורה שאסר בעצמו את המרכבה, היה כולו נתון להרגשה שהוא	39745
הולך עכשיו להראות אל אביו, שאביו יראה אותו! ולא שהוא יראה את אביו! וזה מ"ש ויעל לקראת יעקב	39746
אביו גשנה וירא אליו, כלומר אבי קדושי רצונך הרי עז לראות אותי, הבט נא וראה אותי הנה אני! וזה מה	39747
שפירש"י וירא אליו יוסף נראה אל אביו. (לב אליהו).	39748
	39749
מאמר תתכט	39750
ויאסר יוסף מרכבתו ויעל לקראת ישראל אביו וירא אליו (בראשית מ"ו כ"ט).	39751
אבל יעקב לא נפל על צוארי יוסף ולא נשקו, ואמרו רבותינו שהיה קורא את שמע (רש"י), פשוט הוא	39752
שלא נזדמן פגישתם של יוסף עם אביו ברגע האחרון של זמן קריאת שמע, ואם כן מדוע התנכר יעקב לבנו	39753
וקרא קריאת שמע במקום לקבל פניו, הרי לפני קריאת שמע ותפלה מותר בשאלת שלום אם נזדמן לו	39754
חבירו, ולא אסרו אלא במקדים לפתחו, וכל שכן מפני הכבוד ומפני המלכות שמותר להחזיר שלום?	39755
ואמרנו לבאר (ובזה זכינו לכוון לדעת גדולים קדושי עליון), על פי מה שכתב הרמב"ם בסוף הלכות	39756
איסורי מזבח, שמאחר וכל תשעה המינים בשמן כשרין למנחות למה נמנו, כדי לדעת איזה המעולה,	39757
שהרוצה לזכות עצמו יכוף יצרו הרע וירחיב ידו ויביא קרבנו מן היפה והמשובח ביותר מן המין שמביא.	39758
והוא הדין בכל דבר שהוא לשם האל הטוב שיהיה מן הנאה והטוב, אם בנה בית תפלה יהיה נאה מבית	39759
ישיבתו, האכיל רעב יהיה מן הטוב והמתוק שבשולחנו, כיסה ערום יהיה מן היפה שבכסותו, הקדיש דבר	39760
יקדיש מן היפה שבנכסיו, וכן הוא אומר כל חלב לה' ע"כ, השעה ההיא בה התאחדו האב עם בנו אוהבו	39761

היה השעה הכי טובה בחייו של יעקב, ולכן הקדישה כולה לה' וקרא בה קריאת שמע לקבל עליו עול מלכות שמים ולעשותה קודש.	39762
טבע האדם תמיד לשאוף לתיקון ושיפור מצבו, ובאופן טבעי מחפש הוא נוחות וחי רווחה, ועול תורה ומצוות הוא לו למעמסה, ולכן ביאר הרמב"ם שעל האדם לכופף את יצרו ולשים את מיטב השתדלותו בצורך גבוה, עליו לחיות על פי הכרת שכלו, שמכל חמדות תבל לא ישאר לו מאומה, וכל יגיעו יהיה לריק אם לא ישים עמל נפשו בעבודת בוראו שהיא לבד תשאר מכל עמלו, האדם שהגיע להכרה זאת ומרגיש את עצמו קבוע בעבודת ה' וארעי בעולמו כבר הגיע למדרגה גדולה.	39763
ועל פי זה יש לבאר מאמר הגמ', לא הוּו ידעי רבן מאי סלסלה ותרוממך (משלי ד'), יומא חד שמעוה לאמתא דבי רבי דהוות אמרה לההוא גברא דהווא קא מהפך בשעריה, אמרה ליה עד מתי אתה מסלסל בשערך (ר"ה כו:), ויתכן שחכמים לא הבינו איזה הדגשה בא שלמה המלך להדגיש, ובאיזה גישה עליהם לקיים את סלסלה עד ששמעו שפחת בית רבי שאמרה לאדם שהיה מיפה את שערו שיפסיק מלסלסל בשערו.	39764
אז הובהר להם שכוונת הפסוק הוא שעל האדם להשתדל ליפות את התורה שלו בדיוק כמו זה האיש שבא ליפות את עצמו, זה שבא להתיפות אינו מסתפק במה שמוכרח להסתפר מדי חודש וחודש, אלא כל שעה בא לתקן את שערו וליפותו יותר ויותר, כן הדבר בתורתו שלא יסתפק האדם בהכרח לבד, אלא כל שעה ושעה יחפש ויהפוך במטמונים של תורה כמו שפירש רש"י שם, כדי ליפותה ולתקנה מכל שיבוש וטעות ולהיות רגיל בה שלא לשכחה.	39765
וכבר כתב החובת הלבבות שכמו שאי אפשר לאש ולמים בכלי אחד, כך אי אפשר שבלב האדם תמצאנה יחד אהבת העולם הזה ואהבת העולם הבא (חשבון הנפש חשבון כ"ה), על האדם תמיד להגביר את אהבת עבודת ה' ואז ממילא תוחלש המשיכה לעולם ולתענוגיו, עד שתתחזק בתוכו אהבת התורה ומצוותיה, ואז לא ירגיש שום סיפוק רק בה.	39766
זכינו לראות אצל רבותינו איך שקיימו בעצמם כל חלב לה', ולא הסיחו דעתם מעבודת ה' בזמנים הכי עליזים, ואדרבה דוקא אז חפשו להקדיש זמנים אלה לגבוה כמו שמצאנו ביעקב אבינו, דכירנא איך שבחתונה שלי כשעמדנו תחת החופה, והלכו לחפש את חמי הסבא זצ"ל כדי שיברך את החתן וכלה כמנהג העולם, הוא היה אז עסוק בשיחה מוסרית עם אחד הבחורים החשובים ולא רצה להפסיק, וענה להם שאין צורך בברכתו והקב"ה יברך אותם, דוקא אותה שעה של הכנסת בתו לחופה רצה לייחד לצורך גבוה.	39767
וכן סיפר לי הרב של לומזה ז"ל שחתונתו התקיימה בחודש אלול, והיו נוכחים אביו חורגו הגה"צ ר' יצחק בלאזר זצ"ל, יחד עם צבור גדול של גדולים ותלמידי חכמים מעולם הישיבות, ומכיון שהיה צורך לחכות איזה זמן עד עריכת החופה, עמד ר' יצחק בלאזר ואמר שיחה ודברי התעוררות. (המוסר והדעת).	39768
מאמר תתל	39769
ויאסר יוסף מרכבתו ויעל לקראת ישראל אביו וירא אליו (בראשית מ"ו כ"ט).	39770
ופירש"י וירא אליו יוסף נראה אל אביו, וצריך ביאור כוונת דברי רש"י אלו, כי כשנפל על צוואריו בידוע שנתראו יחדיו, וכבר עמד בזה הרמב"ן שם, כשעלה יוסף לקראת ישראל אביו, ודאי היתה הכמיהה להתראות עם אביו גדולה מאוד, ואכן כשהתראה עמו נפל על צוואריו ובכה, ויש להבין כי היו בלב יוסף שתי סיבות להפגש עם אביו, א) הרצון לראות את אביו שלא ראהו זמן רב.	39771
עוד רצון נוסף כי ודאי שיער בדעתו גודל צערו ואבלו של אביו על הפרידה הארוכה, ידע יוסף שהוא הבן האהוב על אביו, והבין כמה גדולה תהא שמחת אביו כשיראה אותו, מקרא מפורש מעיד על גודל הנחת רוח שהיתה לאביו בראותו את יוסף, ויאמר ישראל אל יוסף אמותה הפעם אחרי ראותי את פניך, וכן אחרי שבשרוהו בניו אודות יוסף שהינו חי, ויאמר ישראל אלכה ואראנו בטרם אמות, כי זה היה שאיפתו העיקרית של יעקב לראות את בנו.	39772
והנה העיד הכתוב וירא אליו, יוסף נראה אל אביו רצונו היחיד בזה היה שיראה אל אביו, ע"מ שאביו יראהו ותהיה לו קורת רוח בראותו אותו, וזהו היתה מטרתו היחידה, ולא היה מעורב במעשה הזה מטרה למלאות רצונו שלו לראות את אביו, אלא שכל מגמתו בזה היתה אך למען הסב נחת רוח לאביו.	39773
והנה ודאי שיוסף רצה לראות את אביו, כי כשם שאהבו אביו אהבה מיוחדת, כנאמר וישראל אהב את יוסף מכל בניו כן אהבו יוסף, וכמים פנים לפנים כן לב האדם לאדם, והנה יעקב היה גם רבו מובהק וכמ"ש (ברש"י מ"ז ג'), כל מה שלמד יעקב משם ועבר מסר ליוסף, והיה רצונו לראות את אביו גדול מאוד, והיה זה רצון כשר בתכלית, ובכל זאת התגבר על רצונו זה, והיתה מטרתו היחידה לראות את אביו אך למלאות רצון אביו.	39774
	39775
	39776
	39777
	39778
	39779
	39780
	39781
	39782
	39783
	39784
	39785
	39786
	39787
	39788
	39789
	39790
	39791
	39792
	39793
	39794
	39795
	39796
	39797
	39798
	39799
	39800
	39801
	39802
	39803
	39804
	39805
	39806
	39807
	39808
	39809
	39810

ונראה להבין זה בגדר שלמות המעשה, כי ענין מיוחד הוא לעשות מעשה מצוה בשלמות ללא פניות	39811
אחרות, ושתיעשה המצוה אך לשם שמים ללא שום כוונות ליהנות מהמעשה, ויהיה מעשה המצוה קודש	39812
לה, וגדולה מזו כי העושה מצוה ואין כונתו טהורה ונוטל לעצמו עובר איסור חמור ונענש על כך.	39813
ולכן הכניע יוסף את רצונו הגדול לראות את אביו, הגם שרצונו כשר בתכלית, אולם כיון שסוף סוף הוא	39814
הרואה את אביו, שוב יש במעשה משום 'נטילה לעצמו' ואין המעשה כולו לשם מצוה, מעורב בו שמץ	39815
של נגיעה עצמית, ולכן הקפיד יוסף לעלות ולהתראות עם אביו בכונה יחידה למען יראהו אביו.	39816
כשנתבונן בהנהגת יוסף נמצא כי כבר נהג יוסף בהנהגה זו, כי הנה נאמר ויכר יוסף את אחיו, וברש"י	39817
בשם המדרש כשנמסרו בידי הכיר שהם אחיו וריחם עליהם, ויש לתמוה היכן מצינו כי ריחם עליהם,	39818
והרי דיבר עמם קשות ואמר להם מרגלים אתם, אכן נראה כי מה שדבר עמם קשות היה כדי שיכירו	39819
בחטאם וישובו בתשובה ולא משום נקמה ח"ו, אמנם אף שכוונתו היתה להיטיב עמהם, הנה בטבע הדברים	39820
לא ימנע שיתלווה למעשה מעין זה גם מרגש הנקמה, אולם בכל זאת נזהר יוסף לבל תתערב רגש זה ולבו	39821
נקי מפניה זו.	39822
זהו שהעיד עליו הכתוב ויכר את אחיו, גם בדבריו הקשים הרגיש להם רגש אחוה, כי לא היה מעורב בזה	39823
צל הרגשת נקמה, והנה ודאי שמאוד היה הדבר קשה ליוסף לפעול בנפשו שיהיו רגשותיו טהורים מרגש	39824
נקמה, אך כיון שמעשה מצוה חייב להיעשות בכוונה טהורה ללא פניות אחרות, ולא יטול העושה לעצמו	39825
מאומה ואז יחשב למעשה שלם, לכן התאמץ יוסף בקרבו להמית כל רגש של נקמה, ולהחיות בלבו אך	39826
ורק רגשי אחוה.	39827
והנה כל זה פירשנו בחומר העושה מצוה ונוטל לעצמו, כי צריך שיעשה המעשה בשלמות, אכן נראה כי כן	39828
הדבר בכל הנוטל לעצמו מעוה"ז ודבר זה מצינו ביוסף, שהנה אמר הכתוב ויהי יוסף יפה תואר ויפה	39829
מראה, ופרש"י כיון שראה את עצמו מושל התחיל לאכול ולשתות ולסלסל בשערו, אמר הקב"ה אביך	39830
מתאבל ואתה מסלסל בשערך, אני מגרה בך את הדוב מיד ותשא אשת אדוניו (רש"י שם), ונראה שגודל	39831
העונש בזה הוא כי בעת שאביו מתאבל, ההנהגה כבימים כתיקונם נטילה לעצמו תחשב ולכך גירה בו את	39832
הדוב.	39833
והנה הנזהר מליטול לעצמו, לבד כי הינו נמנע מעון כבוד ומר הנה מעלתו רבה, ויש בו גם ממידת המלכות,	39834
כי הנה בועז זכה ליסד מלכות בית דוד, ולא מצינו מפורש במה היה כחו גדול, אך מעיקרי גדלותו הוא מה	39835
שאמר לפלוני אלמוני אם תגאל גאל (רות ד'), והנה ידע בועז כי אם יגאל הגואל לא תצא מלכות בית דוד	39836
והגאולה העתידה ממנו, ובכל זאת כיון שזכותו של הפלוני אלמוני קודמת לזכותו, היה נכון לוותר על הכל	39837
ולא היסס לומר אם תגאל גאל, כח זה של ויתור הינו ההיפך מנטילה לעצמו, וכח זה מכוחה של מלכות	39838
הוא.	39839
וכן מצינו גם אצל יוסף, כשאמר לו פרעה ואני שמעתי עליך תשמע חלום לפתור אותו, לא התמהמה יוסף	39840
ואמר בלעדי אלקים יענה את שלום פרעה, וברש"י אין חכמה משלי אלא אלוקים יתן עניה בפני לשלום	39841
פרעה ע"כ, ומזה היה גודל התפעלותו של פרעה ולכן מינהו כמושל ארץ מצרים, והטעם כי כאן הוא כוחה	39842
של מלכות כי מנע יוסף מעצמו גדולה וכבוד, לא ויתר לעצמו שום מעלה, ואמר בפה מלא כי אין החכמה	39843
שלו, וכח זה לא 'ליטול לעצמו' הינו כח מלוכה.	39844
ואכן כזו היתה הנהגת יוסף לעת היותו משנה למלך מצרים, שהיה נאמן לפרעה ולא נטל לעצמו מאומה,	39845
וכן אמרו חז"ל שהממון שקיבץ יוסף הצדיק במצרים מילא שלוש מגדלות, וכל מגדל ומגדל עומקו מאה	39846
אמה ורחבו מאה וחללו מאה, וכולם נתנם לבית פרעה ולא נתן לבניו אפילו חמשה כסף, מפני שעשה	39847
באמונה (מדרש אל יתהלל), כי גדול היה כח יוסף באי נטילה לעצמו. (קובץ שיחות).	39848
	39849
מאמר תתלא	39850
ויאסר יוסף מרכבתו ויעל לקראת ישראל אביו וירא אליו (בראשית מ"ו כ"ט).	39851
פירש"י 'וירא אליו' יוסף נראה אל אביו ע"כ, והרמב"ן כתב שלא ידע טעם בוירא אליו, כי בידוע	39852
שנתראו כאשר נפל על צוארו, ויש לבאר כונה עמוקה בזה, שאמנם גם לרש"י היה קשה טעם זה של וירא	39853
אליו כמ"ש הרמב"ן, וע"ז תירץ יוסף נראה אל אביו ע"פ מה שיבואר, דהנה יוסף הצדיק בן זקונים של	39854
יעקב אבינו שטולטל והלך בגלות, ולא שמע מיעקב אביו עשרים ושתים שנה, מובן עד כמה היתה דאגתו	39855
וצערו בכל יום לדעת שלום אביו וגעגועיו לראותו, וכנזכר בפסוקים בכל פעם שבאו אחיו וישאל לאביהם	39856
הזקן.	39857
ואף כשהתודע לאחיו היתה שוב שאלתו הראשונה העוד אבי חי, ומי לא יבין שבעת בוא יעקב אבינו לארץ	39858
מצרים, כמה פעם לבו בקרבו ועז רצונו וחפץ נפשו לראות פני אביו, ומחכה לרגע היקר בכל ימי חייו	39859

ליפול על צואריו ולנשקו, וכזו הרי היא גם הרגשת נפש בן המוני לאב פשוט, וק"ו אהבת יוסף הצדיק	39860
ליעקב אביו האדם שבמרכבה.	39861
אבל היתה כאן הרגשה שניה, היינו כמה מתאוה ומחכה היה יעקב לראות את יוסף, אין להעריך אהבת	39862
יעקב אבינו לבנו חביבו בן זקוניו יוסף הצדיק, וכמו שאמר אמותה הפעם אחרי ראותי את פניך, נמצא	39863
שליוסף היה ב' מיני הרגשות בזה, א) לראות פני אביו, ב) להראות אל אביו, כלומר שיעקב אבינו יראה	39864
אותו, ושתי הרגשות אלו סותרות אשה רעותה, כי כל אחת יש לה למלא מקום לבו ונפשו בלי השארת	39865
מקום לחברתה, ואמר הכתוב ויאסור יוסף מרכבתו ויעל לקראת יעקב אביו.	39866
לומר לך שכל מחשבתו והרגשתו היתה לעלות לקראת אביו לקיים כיבוד אב שאביו יראהו, ויגע וביטל	39867
כעת ההרגשה הראשונה של חפץ נפשו לראות את אביו, שלא תתפוס מקום בלבו אלא ההרגשה השניה	39868
שאביו יראה אותו, וזהו שסיים הכתוב 'וירא אליו' ופירש"י יוסף נראה אל אביו, מהתחלה שאסר את	39869
מרכבתו עד הסוף עמד בנסיון נפשי זה שהיה גדול מאוד אצל יוסף הצדיק, ובכל לבו ונפשו עלה ונראה אל	39870
אביו להראות לו דייקא, גבורה עילאית זו גם עצם נסיון כזה לא תמצא אלא בגבורי רוח כיוסף צדיקא,	39871
ולמד רש"י יסוד פירושו מהכתוב 'וירא אליו' וכאמור. (אור יהל ד' ע"ח).	39872
	39873
מאמר תתלב	39874
והאנשים רועי צאן כי אנשי מקנה היו וצאנם ובקרם (בראשית מ"ו ל"ב).	39875
כתב הרמב"ן ז"ל, אמר להם שהם רועים אבל שלא ירעו בהמות של אחרים, כי גם בשל עצמם יש להם	39876
עבדים ובני בית ירעו אותם אלא שעושרם במקנה, והיה להם עושר ועבודה רבה מאוד במקנה אשר רב	39877
להם, כי לא רצה להזכיר רק לכבוד ע"כ, לכאורה הדבר תמוה, איך זה יתפוס מקום ענין כזה בדעתם של	39878
יוסף ואחיו לפי חכמתם והכרתם את האמת, וכי באמת יש להתגאות בעושר ונכסים, והאם חרפה היא	39879
לאדם כשהוא עני ורועה אצל אחרים.	39880
ידוע פתגם העולם אין חרפה בעניות, אמנם אצל אנשי העולם רק פתגם הוא, כי סו"ס רחוקים אנו מהכרת	39881
האמת, אבל קדושי עליון שבטי י"ה היתכן שהם יתחשבו עם דברים כאלה, ותהיה בעיניהם תוספת כבוד	39882
או גרעונו כשאדם עשיר או דל, וכי תעלה על דעתנו כי נפל בעיניהם במשהו כבוד יעקב אביהם כשרעה	39883
את צאן לבן, ולא היו לו עדיין צאן ובקר ועבדים ובני ביתו שירעו אותם.	39884
ואם נאמר שכוונתו להחשיבם בעיני פרעה, כי לא היתה לו הכרה זו והתחשב עם דברים כאלה, הלא	39885
רואים אנו מכל המשא והמתן שהיה לו עם יוסף, שגם פרעה איש רם המעלה היה, שהרי בהכירו את	39886
גדולתו של יוסף כי אין חכם ונבון כמוהו המשילו על עמו, בזה רואים את גדלותו של פרעה רוחב לבו	39887
ותוקף דעתו, הרי אותו מעשה עצמו שגידל את יוסף והמשילו על עמו, מעיד עד כמה לא התחשב עם	39888
עשירות, כי החליט למסור רסן המלוכה לעבד היוצא מבית האסורים, כי בהכרתו בהירה במעלותיו של	39889
יוסף החליט בדעתו הכבירה כי לו יאתה המלוכה, וא"כ קשה להבין למה היה לו ליוסף להודיע לפרעה כי	39890
יש להם מקנה ועבודה רבה.	39891
אולם נוכל להבין כי לא רק להנאתם של אחיו דבר כה אל פרעה, למען יכבדם ויקבלם בסבר פנים יפות,	39892
אלא רצה להגדיל כבודם בעיניו, באשר כל רגש המתעורר באדם מתעורר הוא בכל העולמות, ופועל שם	39893
שתשוב ההשפעה מלמעלה למטה, כפי הרושם הנעשה שם ע"י רגש זה, ולכן חשוב היה בעיניו כל מקצת	39894
רגש של כבוד שיתרבה לאחיו, ורצה שירגיש פרעה יקר וגדולה בכל קירות לבו לבני ישראל נושאי דגל	39895
האמונה בשם ויקבלם בכבוד גדול, שבזה ירום כבודם בכל הבריאה ותגבר ההכרה בכל העולמות.	39896
ומלבד הטעם שבזה ירום כבוד הצדיקים, יש עוד טעם להזכיר עושרם וטובתם של צדיקים, כי בזה	39897
מתראה כח הטוב והצדק, כי טבע האדם הוא שבראותו צדיק נעזב, הוא מרגיש קושיא ואי הרמוניה	39898
בהנהגת העולם, ואף שידעו כי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ועולם הגמול הוא בעולם הנצחי, אעפ"כ	39899
בהיות עניני העולם הזה קרובים להרגשתנו, מרגישים אנו קיפוח הצדק בראותינו את הצדיק סובל ושם	39900
שמים מתחלל, ולעומת זה בראותינו את הצדיק בגדלו ותפארתו בעושרו וטובו, ובהיות כבוד הצדיקים	39901
מרומם בעוה"ז, מתאשרת בהרגשתנו דרך הטובה, והאמת מתגברת ושם שמים מתעלה.	39902
וזה הרגש של קידוש ה' או חילולו ח"ו, לא רק שמתעורר בנו אלא באותה המדה הוא מתעורר בכל	39903
העולם, ולכן לא דיה הידיעה עצמה שטוב לצדיק, אלא צריך להזכירו תמיד באופן כזה שיאמר לו כבוד	39904
ויקר, וכל מה שתגבר הידיעה אצל המדבר והשומע, יגדל בזה כבוד הצדיק וכבוד שמים יתעלה, ולכן יוסף	39905
הצדיק בהזכירו את אחיו שבטי י"ה לא רצה להזכירם באופן שישמע כאילו עניים הם, אלא הזכירם באופן	39906
שישמע כבודם ועושרם, שבזה תגבר הידיעה זו כי ה' משלם שכר טוב ליראיו וקרנם תרום בכבוד.	39907
והנה להבין את ענין ההשפעה הזאת מלמעלה למטה, עלינו לדעת שכל הכוחות הנמצאים בנפש האדם	39908
שורשם בעולמות העליונים, שגם שם נמצאים ענינים וכוחות אלה, ואף כי הם במעלה יותר עליונה לאין	39909

שיעור וערך, שנשתלשל מלמעלה מעולם לעולם בדמות ואופן המתאימים לעולם ההוא, עד שהגיע לעולמנו ונו בדמות זו המתאימה לו, אבל בעצם הכל אחד הוא, נמצא שכל כוחות האדם וענינם מתקשרים ומתאחדים עם כוחות העליונים האלו, ולכן כל כח המתעורר בנפש האדם פועל הוא גם בשורשו העליון, וגם שם מתעורר ומתגבר אותו כח. (שיעורי דעת ב' שיעור א').	39910
	39911
	39912
	39913
	39914
מאמר תתלג	39915
וילקט יוסף את כל הכסף הנמצא בארץ מצרים (בראשית מ"ז י"ד).	39916
יוסף נהג עם המצרים בשנות הרעב באכזריות גדולה, למען אסוף רוב הון העולם אל אוצרות פרעה, ולכאורה צריך עיון, האם התענין כל כך לטובת פרעה עד כדי שיקריב עבורו גם את טוב לבבו, הוא פעל במסירות נפש נגד כל נטיות מדות נפשו ונגד כל חשבון מדיני, הרי מכר כל כך תבואה בשנות רעבון לחוץ לארץ, ודיכא את בני המדינה עד עפר ולא חשש כלל שימרדו כולם כאחד מפני רעבונם, ויפתחו בעצמם את כל אוצרות הבר, ולמה עשה זאת? להכין קידוש ה' הגדול של קיום הבטחת ואחרי כן יצאו ברכוש גדול.	39917
	39918
	39919
	39920
	39921
	39922
כל מלכותו של יוסף היתה ללמד את ממשלתו יתברך אפילו למצרים השפלים והפחותים, כמדתו של הבורא יתברך שמו החפץ שיתגלה קידוש השם בתחוננים, בהיותו עדיין עבד בבית פוטיפר ובבית הסוהר, ותלוי לכאורה בחסדי אחרים נאמר כי ה' עמו שהיה שם שמים שגור בפיו, לא במחשבה לבד אלא גלוי לכל, לא חת מפני כל ואף שאין חיוב בדבר עד כדי כך, זה מראה תוקף כח הממשלה שלו שאיננו מקבל מרות מאחרים.	39923
	39924
	39925
	39926
	39927
יוסף השתמש בכוחו זה למען כבוד שמים כי ישמעו המצרים וילמדו, ואח"כ בעמדו לפני פרעה המושל הגדול, והנה הזדמנות יחידה שעל ידה יוכל לצאת לחירות, הרי ראוי לכאורה שישמר בדבריו ולא לדבר בתקיפות דברים שלא ימצאו חן בעיני פרעה, וכי זו היא השעה ללמד את פרעה אודות ממשלתו יתברך? אך כשפרעה שאלו שמעתי עליך תשמע חלום לפתור אותו, ענהו בלעדי אלקים יענה את שלום פרעה ללא כניעה וללא שתיקה, אלא עושה את שלו בעזות ובהרחבה, מפרסם את ממשלתו יתברך לעיני פרעה ועבדיו.	39928
	39929
	39930
	39931
	39932
	39933
גלוי היה כח המלכות אצל יוסף כבר בהיותו נער בבית אביו, לכן ויקנאו בו אחיו גם זולת ענין החלומות, ובשביל 'מעלה אלוקית' זו בקשו להמיתו, מהר"ל ז"ל מגלה לנו כי נקודה זו של קנאת 'המעלה האלוקית' היא שהיתה בשורש הענין כולו, ומכאן צמח ויבקשו המיתו, ואף שטענו המלוך תמלוך עלינו היתה זאת רק תולדת הקנאה הפנימית שהיא בגלל המעלה הרוחנית. (מכתב מאליהו ח"ב עמ' 220).	39934
	39935
	39936
	39937
	39938
מאמר תתלד	39939
ויאמר יעקב אל פרעה ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה מעט ורעים היו ימי חיי (בראשית מ"ז ט').	39940
איתא בדעת זקנים מבעלי התוספות, לפי שראהו זקן מאוד ושערות ראשו זקנו לבנות מרוב הזקנה שאל כן, והוא ענהו ימי מגורי שלשים ומאת שנה מעט ורעים, כלומר מעטים הם שנותי אלא מתוך רעות שהיה לי קפצה עלי זקנה מדרש, בשעה שאמר יעקב מעט ורעים היו אמר לו הקב"ה, אני מלטתך מעשיו ומלבן והחזרתי לך דינה ואתה מתרעם על חייך שהם מעט ורעים, חייך שכמנין התיבות מן ויאמר עד בימי מגורי, כך יחסרו משנותיך שלא תחיה כחיי יצחק אביך, והם ל"ג תיבות וכמנין זה נחסרו מחייו, שהרי יצחק חי ק"פ שנה ויעקב לא חי אלא קמ"ז.	39941
	39942
	39943
	39944
	39945
	39946
לכאורה דברי המדרש כאן בלתי מובנים, מה מקום נמצא כאן לתביעה כלפי יעקב, הלא כפי שמבואר לא התרעם יעקב כלל על הרעות שעברו עליו, אלא שהשיב לשאלתו של פרעה על שום מה קפצה עליו הזקנה, ובודאי אם היה נשאל על הטובות שבאו לו בימי חייו לא היה מכחיד תחת לשונו דבר, אלא שכאן לא היה המקום המתאים לכך, שהרי ספור הטובות לא היה מחזיר לו את עולמו, ולתביעה מה זו עושה עד כדי לגרוע ל"ג שנה משנותיו.	39947
	39948
	39949
	39950
	39951
כפי הנראה שייכת תביעה גם באופן כזה, הואיל והדברים עושים רושם שכאילו לא ראה טובה בימיו ורק הרעות היו מנת חלקו, מוטל היה עליו לספר שגם טובה ראה בחייו ואף על פי שלא נשאל על כך, ובודאי קבעו בשמים שאפשר היה לו למצוא את ההזדמנות להזכיר זאת, ולפי שהקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט השערה לא פלט יעקב מעונש גם במקרה זה.	39952
	39953
	39954
	39955
ומעניין שבחשבון התיבות שכנגדן נגרע משנותיו של יעקב, הובאו גם התיבות ויאמר יעקב אל פרעה, והלא תיבות אלו לא יצאו מפיו של יעקב, אלא שהתורה כותבת זאת כדי שיהיה מובן מי אמר למי הדברים שלאחר זה, אולי שגם ההכנה של יעקב לדבר נכללת בכלל התיבות וצ"ע, להלן (ויחי מ"ז כ"ח) כתב בעל הטורים וז"ל, וחיה ל"ג שנה פחות מאביו משום דכתיב קללת חנינם לו תבוא, על שקלל רחל ואמר עם	39956
	39957
	39958
	39959

אשר תמצא את אלהיך לא יחיה, חסרו לו מנין יחי"ה שהוא ל"ג משנותיו, גם כאן אותו הגדר שהקב"ה מדקדק עם סביביו.	39960
אבל יש כאן עמקות יותר, שהרי יעקב בשעה שהתבטא עם אשר תמצא את אלהיך לא יחיה, לא ידע שרחל גנבתם ולא התכוון לקללה כלל, אלא שהיתה כשגגה היוצא מלפני השליט וכתוצאה מכך מתה רחל, אבל בה בשעה שיעקב הוא בבחינת שליט ובשמים מתחשבים עם ביטוי כלשהוא שלו, בה בשעה נחשב לו הדבר לעון והוא נענש עליו, ואגב רואים שכחו של הצדיק גדול הוא עד כדי כך שאפילו דבר שאינו הגון שהוא גוזר ואפילו בלא כוונה גם כן מתקיים. (מסלות חיים).	39961
מאמר תתלה	39962
ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו לחם לפי הטף. ויבא יוסף את הכסף ביתה פרעה (בראשית מ"ז י"ב).	39963
מה משמיענו בזה הכתוב כאשר צוה פרעה? וגם במה שכתוב לחם לפי הטף? גם ויבא את הכסף ביתה פרעה? אבל הענין ללמדנו דרכן של צדיקים וישרותם, כי הנה יוסף הציל את כל מצרים מלגוע ברעב, בלי יוסף לא היו יודעים שיהיה רעב שבע שנים, ולכן לא ידעו אפילו להכין, ואחרי שיוסף הודיע על שנות הרעב הכל נרקב כמ"ש ויצעק העם אל פרעה ללחם, ויאמר פרעה לכל מצרים לכו אל יוסף אשר יאמר לכם תעשו.	39964
איתא במדרש (ב"ר צה ה), כיון שחזק הרעב בארץ נתקבצו המצרים ובאו אצל יוסף, א"ל תנה לנו לחם אמר להם אלהי אינו זן את הערלים, לכו ומולו את עצמכם ואתן לכם, הלכו אל פרעה והיו צועקים ובוכים לפניו, ויאמר לכו אל יוסף אשר יאמר לכם תעשו, א"ל הלכנו אצלו ומדבר אלינו דברים ריקים ואומר מולו עצמכם, א"ל שוטים וכי לא היה קורא לכם כל אותן שני השבע שרעב בא לעולם.	39965
מפני מה לא הנחתם בבתיכם תבואה של שלש וארבע שנים? אמרו לו כל תבואה שהיתה בביתנו הרקיבה, אמר להם לא נשתיר לכם קמח מאתמול? א"ל אף פת שהיה בסל הרקיבה, אמר להם אם גוזר על התבואה ונרקבת שמא יגזור עלינו ויהרגנו, לכו אל יוסף אם יאמר לכם חתכו מברשכם שמעו לו, שנאמר אשר יאמר לכם תעשו ע"כ.	39966
יוסף כלכל אותם בלחם בעד כספם, ואחר כך בעד מקניהם, ואחר כך בעד עבודתם, והציל אותם ממות בטוח, ואיש אחר היה מרשה לעצמו שיפרנס את אביו ואחיו בריוח ולא בצמצום, גם כסף שאסף היה גונז לעצמו ולמשפחתו כידוע בעולם, והתורה מספרת ויושב יוסף את אביו כאשר צוה פרעה, לא עשה מעצמו רק על פי פרעה, וכן ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו לחם לפי הטף, לא בפזרנות אלא לפי הנחיצות, וכן אומר הספורנו וז"ל, לחם לפי הטף אף על פי שהיה בידו להרבות להם מזון, נתן להם במדה מספקת כאמרם ז"ל (פ"ק דתענית), בזמן שהציבור שרוי בצער אל יאמר אדם אלך לביתי ואוכל ואשתה ושלום עלי נפשי.	39967
וכן הכסף הביא הכל ביתה פרעה ולא גנז לעצמו כלום, וכן פי' הרד"ק וז"ל 'ויבא יוסף' להודיע אמונתו של יוסף, כי היה יכול לגנוז הכסף בביתו, כי לא מחשב פרעה אתו כי ידע כי נאמן הוא, ואעפ"כ הוא היה שומר את עצמו מן החשד, וכשבא לו הכסף הביאו ביתה פרעה ע"כ, והנה פרעה הכיר היטב את יוסף את יושרו ונאמנותו, ובשביל זה נאמר ויאמר פרעה אל יוסף אמור אל אחיך זאת עשו טענו את בעירכם ואתה צויתה, פירש רש"י צוית מפי לומר להם זאת עשו, כך אמור להם שברשותי היא ע"כ.	39968
קחו לכם מארץ מצרים עגלות לטפכם ולנשיכם, אמר לו בלשון צו כי ידע שאחרת לא יקח יוסף, ויעויין ברמב"ן וז"ל, ואתה צויתה זאת עשו אמר הדבר בצוואה לו, מדעתו מוסר יוסף כי אינו שולח יד בהון המלך, על כן חשב פרעה אולי לא ירצה לשלוח לאביו דבר, על כן אמר לו אני מצוה אותך שיעשו זאת על כל פנים ע"כ, וכן אחיו היו ישרים כמוהו, ועיניכם אל תחוסו על כליכם, כי הכיר שלא יזלזלו בשום דבר, כדרך צדיקים שממונם חביב עליהם יותר מגופם כי הם רחוקים מגזל (סוטה יב).	39969
ואחר כך נאמר ויתן להם יוסף עגלות על פי פרעה, התורה מעידה שעשה הכל ע"פ פרעה ולא הרשה לעשות זה מעצמו, ומי שהוא מתנהג בצדקות וחסידות רק בנוגע לבין אדם למקום, אבל בעניני כסף ובמצוות שבין אדם לחברו איננו מדקדק, הוא מחלל ש"ש כי לא זה רצונו יתברך, זו תורה שלמה איך שאדם צריך להיות בישרות ונאמנות אפילו בנוגע לכסף של גויים וכ"ש של יהודים, וזהו דרך הצדיקים האמיתיים דרכו של יוסף הצדיק. (זכרון מאיר).	39970
	39971
ויחי	39972
מאמר תתלו	39973
ויהי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה (בראשית מ"ז כ"ח).	39974
	39975
	39976
	39977
	39978
	39979
	39980
	39981
	39982
	39983
	39984
	39985
	39986
	39987
	39988
	39989
	39990
	39991
	39992
	39993
	39994
	39995
	39996
	39997
	39998
	39999
	40000
	40001
	40002
	40003
	40004
	40005
	40006
	40007
	40008

כתוב בבעל הטורים, וחי ל"ג שנה פחות מאביו משום דכתיב קללת חנם לו תבוא, על שקלל רחל ואמר עם	40009
אשר תמצא את אלהיך לא יחיה, חסרו לו מנין יחיה שהוא ל"ג משנותיו, להשתומם מזה כמה גדול דין של	40010
מעלה, הרי יעקב אבינו ע"ה לא ידע כי רחל לקחתם, ועכ"ז יען כי לא נתעורר לחשוב פן לקח מי מאנשיו,	40011
על כן נענש עונש גדול כזה לפחות משנותיו ל"ג שנה, היאומן כי יסופר כי על אונס להעלות על דעתו דבר	40012
רחוק כזה יענש כ"כ, אוי לנו מיום הדין ואוי לנו מיום התוכחה.	40013
ומעתה נוכל להבין גודל העונש של מי שאינו מעלה על דעתו דבר קרוב, ומכ"ש קרוב יותר וכמה פעמים	40014
ביום, ומזה נוכל להבין גודל השכר של המעלה על דעתו דבר טוב כמה גדול שכרו כי מרובה מדה טובה,	40015
ומכ"ש המעלה על דעתו דבר טוב שהוא רחוק מכמה בני אדם, והראיה ששום אחד לא התעורר בזה.	40016
אם יעקב אע"ה נענש כ"כ בשביל שלא העלה על דעתו פעם אחת דבר רחוק, המעלה על דעתו דבר רחוק	40017
הלא שכרו עצום מאוד כי מרובה מדה טובה, ומי יוכל לשער גודל הערך של המעורר עצמו לדבר טוב, כי	40018
הנה יעקב אע"ה הוציא קללה מפיו כמעט באונס גמור, ויען כי נתגלגל מזה שלא במתכוין עונש לרחל	40019
נענש כ"כ, א"כ כיון שמדה טובה מרובה, מי שנתגלגל על ידו אפילו שלא במתכוין חיים לאחרים הרי	40020
שכרו מרובה מאוד, לפי ערך העונש שנחסרו לו ל"ג שנות חיים, לעומת זו מרובה מדה טובה יגדל שכרו.	40021
ומעתה נוכל להבין כמה מרובה מדה טובה בדבר שמביא חיים לעולם, לא ליחיד אבל לרבים ובמתכון	40022
להשתומם מזה למבין דבר, וכל זה אם עושה דבר במתכוין גם אם אחרים יעוררוהו על זה, ומעתה מי יוכל	40023
לשער מרובה מדה טובה בדבר שאדם מתעורר בעצמו, ראיה מדוד המלך ע"ה כמה היה חביב בעיניו ית'	40024
על שהתעורר בעצמו בבנין בית הבחירה, קצרה דעת האדם להעלות על דעתו זאת, איך העולם יכולים	40025
לקבל שכר על מצוות, אשרי חלקו מי שזכה להתעוררות הזאת. (חכמה ומוסר ח"א מא' צ"ד).	40026
	40027
מאמר תתלז	40028
ויקרא לבנו ליוסף ויאמר לו אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תקברני במצרים (בראשית מ"ז כ"ט).	40029
מדתו יתברך היא שרוצה להיטיב עם בריותיו, ומצד מדה זו רוצה שהטבתו תהיה הטבה שלמה שלא תחזיק	40030
לי טובה, והוא לימוד לאדם מהו הטבה וחסד, שלא היתה שם שום פניה וכונה של החזקת טובה, כי אם	40031
נדבה שלמה וגמורה (עיין מא' תתיז).	40032
וזה היתה מדתו של יעקב אבינו, שכשהיה צריך לבקש מיוסף דבר מה לפני מותו, אמר לו אם נא מצאתי חן	40033
בעיניך, שבקשו כאיש זר שלא ידעו מתמול שלשום, והלא לכאורה מצד שהוא אביו לבד היה יכול לדרוש	40034
זאת מיוסף, ולא עוד אלא שהיה מורו ורבו ויעקב אבינו, ובכל זאת בקש ממנו כמבקש מאיש זר לגמרי,	40035
שהלה אינו מחוייב לעשות כלום בעדו.	40036
והוא משום שמדתו היה שלא תחזיקו לי טובה, נדבה גמורה אינך חייב לי כלום, רק אם נא מצאתי חן	40037
בעיניך, ומזה יוצאת הערה גדולה לאדם באופן וחיוב עבודתו, ומה נקרא נקיות שכל מעשיו יהיו רק נדבה	40038
מבלי שום פניה ונגיעה כל דהו שלו, כ"א הטבה גמורה שלא תחזיק לי טובה. (דעת חכמה ומוסר	40039
ח"א מא' קי"ז).	40040
	40041
מאמר תתלה	40042
ויקרא לבנו ליוסף ויאמר לו אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תקברני במצרים (בראשית מ"ז כ"ט).	40043
הנה לזכות אצל הכלל ישראל דבר מה הוא דבר קשה עד מאוד, הכלל ישראל מקמץ מאוד בתוארים, ואינו	40044
נותן מעלה וגדולה אלא למי שראוי לזה, ומותאם בהתאמה מדוקדקת ועצומה, חז"ל אמרו (רש"י) שמשום	40045
זה בקש יעקב אבינו שלא יקברוהו במצרים, שחשש שמא יעשוהו המצרים אלוה, ולכאורה למה לא חשש	40046
שמא יעשוהו בניו אלוה, והרי ודאי שהם הכירו את יעקב יותר מהמצרים?	40047
משום דלא בהנהגת יעקב אבינו ולא בהנהגת בניו עמו, לא היה מקום חשש שיעשוהו אלוה, נצייר נא	40048
בנפשנו לו היו אוה"ע זוכים לאיש כהרמב"ם, הרי ודאי שהיו מעריצים אותו כאלוה, ובישראל הרי היתה	40049
מחלוקת גדולה נגדו, עד שהגרא"א ז"ל (יו"ד הל' מכשף) התבטא עליו שהפילוסופיה הטתו ברוב לקחה,	40050
ופשיטא שלא היה חשש שמא יעריצוהו כאלהים.	40051
מי לנו גדול ממשה רבינו שבכל ביתי נאמן הוא, ובכל זאת היו חולקים גם עליו קרח ועדתו, רואים אנו	40052
מכל זה שלזכות להערצה ושם בישראל הוא דבר קשה מאוד, ואין אדם זוכה בזה יותר מכפי דרגתו, מצינו	40053
בחז"ל איך שהיו מדקדקים בדרגות אם הראשונים כמלאכים (שבת קי"ב), רב תנא הוא ופליג (כתובות	40054
ח'), הגדירו דרגתו של רב שהוא רק תנא ופליג אבל תנא אינו.	40055
אילו היו שואלים לנו אם היה לו להגרא"א ז"ל רוח הקודש הרי לא היינו מסתפקים כלל, כי הרי אנו היינו	40056
מיחסים את זה גם להחפץ חיים זצ"ל, ובראשונים ראינו איך שהם נזהרים בתואר זה ולא ייחסוהו כ"א	40057

למתי מספר, אנו הרי היינו מיחסים ענין נבואה אפי' להקטן שבחז"ל הק', ובחז"ל מצינו איך שהגדירו	40058
דרגתם והזמן שבטלה הנבואה, והם היו משתמשים רק בבת קול (סנהדרין יא).	40059
אצל כלל ישראל קשה מאוד להיות מרומם באיזו מעלה, ולעולם לא יפריזו לאיש יותר מכפי מדותיו,	40060
ולפי"ז כשחז"ל מדברים אודות מי שהוא ומספרים במעלתו, הרי זהו המופת והראיה הכי גדולה על אמיתת	40061
הדבר, מכיון שחז"ל יחסו אליו ענין זה. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' קכ"ג).	40062
	40063
מאמר תתלט	40064
ויקרא לבנו ליוסף ויאמר לו... ועשית עמדי חסד ואמת אל נא תקברני במצרים (בראשית מ"ז כ"ט).	40065
וברש"י חסד שעושים עם המתים הוא חסד של אמת שאינו מצפה לתשלום גמול, וראה עוד במדרש	40066
(בראשית רבה צו ה), וכי יש חסד של שקר, משל הדיוט אומר מית בריה דרחמך טעון מת רחמך פרוק,	40067
א"ל אם תעשה לי חסד לאחר מיתתי הוא חסד של אמת, והיינו שכל החסדים שאדם עושה יתכן שאינם של	40068
אמת, מפני שמטרת עשייתו היא כדי לקבל גמול ושכר ע"ז, ורק החסד שעושים עם המתים יש לקראותם	40069
חסד של אמת.	40070
והדברים מתמיהים היאך חשד יעקב אע"ה את יוסף הצדיק, שכל עשיית החסד על ידו אינו של אמת, ולכן	40071
הוצרך לבקשה מיוחדת שהפעם יעשה עמו חסד של אמת, וכאילו חשש יעקב שיוסף לא ירצה לעשות עמו	40072
חסד, כיון שעם המתים אינו מצפה לקבלת גמול, נמצא שכל חסדי יוסף הצדיק היו רק למען קבלת שכר,	40073
והלא יוסף הצדיק הוא אשר זן ופרנס את כלל ישראל בנאמנות רבה לאין שיעור, וכדחזינון שבעת שאנו	40074
מבקשים תפילה מהקב"ה אודות פרנסה אמרינן פרנסנו כיוסף הצדיק.	40075
הרי לנו שזו צורת הפרנסה הטובה ביותר שיכולה להמצא, והרי יוסף בעצמו אמר אל יחר בעיניכם כי	40076
מכרתם אותי הנה כי למחיה שלחני אלוקים לפניכם, דהיינו שהוא השליח שעשה השי"ת כדי לפרנס את	40077
ישראל להחיות לכם לפליטה גדולה, הרי לנו שיוסף הצדיק הוא הבעל חסד הגדול, וא"כ היאך אפשר	40078
לחשוד בו שכל מעשיו והנהגתו היו רק חסד של שקר ונעשים רק כדי לקבל שכר.	40079
וביותר יש לראות גודל מדת חסדו של יוסף, לא רק בענין של פרנסת כלל ישראל, אלא עוד בבית	40080
האסורים היה כל מציאותו רק בקשת חסד, ויבוא אליהם יוסף בבוקר וירא אותם והינם זועפים, וישאל את	40081
סריסי פרעה אשר אתו במשמר בית אדוניו לאמר מדוע פניכם רעים היום, חזינון גודל מדת ההטבה שהיתה	40082
בו, שבעת שרואה ב' שרים גויים ופניהם זועפים שואלם מדוע זאת, והכל כדי להיטיב להם ולמנוע מאתם	40083
צער ועגמת נפש, ועל אף כל זאת עדיין יתכן שאין זו חסד של אמת.	40084
הרי לנו להדיא דאין לו לאדם ואפילו הגדול שבגדולים כיוסף הצדיק להיות בטוח וסמוך במעשיו, ועדיין	40085
יש עוד מקום לחשוש שכל מעשיו נובעים מנגיעות ואין חסדו אלא חסד של שקר, ובאמת דהוא פשוט	40086
שהרי נאמר כי יצר לב האדם רע מנעוריו, וכאשר הקב"ה מעיד עליו שהוא רע הרי זה רע בלא תכלית,	40087
והיינו דק מן הדק שאין לנו כלל אפשרות להכיר ולהרגיש את מציאות הרע.	40088
והיינו דכתיב כי אתה לבדך ידעת את לב האדם, רק הקב"ה מכיר מציאות לב האדם, ואילו אנו מסוגלים	40089
לטעות ולחשוב שהכל קדוש וטהור, והיינו שמבקשים מהשי"ת לעבדו בלב שלם למען לא ניגע לריק ולא	40090
נלד לבהלה, שיתכן ולאחר כל העבודות עדיין מעשיו נעשים לריק ולבהלה, ורק בעת שעובר בלב שלם	40091
אזי יש לו תקוה שעבודתו תשא פרי ותהא ראויה בעיני השי"ת.	40092
ונראה בחז"ל (בבא מציעא קז), והסיר ה' ממך כל חולי זה עין רעה, רב לטעמיה דרב מסיק לבי קברי עבד	40093
מאי דעבד, אמר תשעין ותשעה בעין רעה ואחד בדרך ארץ, וברש"י יודע היה ללחוש על הקברות ולהבין	40094
על כל קבר וקבר באיזה מיתה מת, אם מת בזמנו או בעין רעה, חזינון כמה רבים המה בעלי עין רעה ורובא	40095
ככולא מתים מחמת עין רעה.	40096
ומעתה פשוט כמה קשה להיות מבעלי חסד של אמת, שכיון שמונח בטבע האדם עין רעה, נמצא שכל	40097
פעולותיו ומעשיו מודרכים על ידי העין רעה, ואינו חפץ כלל בטובת חבירו, לכן כמעט לא יתכן פעולת	40098
חסד אמיתית, וע"כ דכל חסדיו נעשים רק למען טובת עצמו שמצפה לתשלום גמול ואין זה חסד של אמת,	40099
ולכן הוצרך יעקב לבקשה מיוחדת מיוסף שיעשה עמו חסד של אמת, טוב עין יבורך זה משה רע"ה,	40100
מבואר שרק משרע"ה זכה להיות נכלל בקרב טובי עין, ואילו שאר בני אדם מעשיהם נובעים מעין רעה.	40101
ומעתה עלינו לבדוק בכל מעשינו האם נובעים מכח הטוב או מכח החומר, כי זאת עלינו לדעת שיש באדם	40102
כח החומר, ואור הנפש והשכל צריך לכופ את כח החומר, ואין זה מן הדברים הקלים כי מטבע ברייתו	40103
ספוג ברע, וכל שנות חייו הראשונות מתפתח בנין הרע ללא כל מפריע, וכל זה חייב להתכופף כנגד אור	40104
הנפש, ובדאי שעבודה קשה מוטלת עלינו, וממילא פשוט שבשעה שמתעורר בקרב האדם מחשבה קטנה	40105
או הרהור של נגיעה, הרי ודאי שכח הרע פועל פעולתו ומעשיו מונחים על ידי כח הרע.	40106

יודעים אנו שלימוד המוסר ושמיעת דברי מוסר וחכמה קשים המה מאוד, ורבים נמנעים מלימוד המוסר,	40107
והסיבה לכך כי בטבע בריאתו חושב כל אחד שמעשיו נכונים והגונים ואין בהם כל חסרון ופגם, ואילו	40108
לימוד המוסר מראה לנו פנים חדשות שאין הדברים כן, וכל מעשינו ופעולותינו טעונים בדיקה ובחינה,	40109
ולכן מונעים עצמנו מלימוד המוסר וסבורים אנו שע"י זה יוצדקו מעשינו, ונראה לי לדמות זאת לאדם	40110
החושש מרעמים וברקים, ומרוב חששו טומן ראשו תחת השמיכה, הנעלה על דעתנו שאי ראיית הברק	40111
תמנע מאתו את הסכנה.	40112
כן אף בזה אי לימוד המוסר לא ישנה את האמת בדבר מצבו הנכון של האדם, וכן היה הסבא מקעלם ז"ל	40113
אומר, וכי העני שידמה בנפשו כי עשיר הוא יעשה עי"ז לגביר, הלא פשוט שאי ידיעת האמת לא משנה את	40114
האמת, וכי משום שלא נדע שיתכן ויהיה אדם גדול כיוסף הצדיק, ומ"מ דרוש עבודה מיוחדת שיהיה	40115
מעשיו חסד של אמת, האם עי"ז יהיה מעשיו חסד של אמת וכן בשאר הענינים.	40116
ולדוגמא נעניין ונראה היאך למדונו חז"ל מהות ענין השוחד, כי השוחד יעור פקחים ולשון שוחד פירושו	40117
חד, שבעת שיש לאדם נגיעה מתבטלים כל הכוונות והמטרות האחרות, וכל מעשיו מודרכים רק ע"י	40118
הנגיעה, ואל נחשוב שדוקא נגיעה גדולה נקראת נגיעה, ראה בגמ' (כתובות קה), שאף דבר קל הופך את	40119
האדם לנוגע, כאחד שהוריד נוצה מעל כתיפו של הדיין א"ל פסילנא לך לדינא עי"ש.	40120
הגרי"ס זצ"ל היה אומר, שכל אדם הוא דיין על עצמו לשפוט ולדון כל מעשיו, והנה האדם כולו מלא	40121
שוחד, שהשוחד הגדול ביותר הם רצונותיו של האדם, שאינו רוצה לטרוח ולעמול נגד רצונו, וא"כ היאך	40122
יוכל לשפוט ולדון את מעשיו מהיכן נובעים אם מכח הטוב או מכח הרע, ומעתה באין דין ואין דיין הרי	40123
פשוט שיתכן שכל מעשיו יהיו לריק ולבהלה, שמכיון שאינו שופט נכוחה את מעשיו אינו יודע מטרותם	40124
וסיבת עשייתם.	40125
ראו כמה רחוקים אנו מהבנת יסודות התורה, שאנו סבורים שכל מעשינו ראויים וכשרים וכולם מודרכים	40126
ע"י יראת שמים, ואיננו מבינים שמלאים אנו נגיעות והם המדות כולם, ורק הם המנחים אותנו בכל	40127
פעולותינו, ולכל זה ניתן לנו לימוד המוסר ללמדנו מה האמת והיאך לברוח מן השקר.	40128
ובדרך זה יש לבאר דברי המדרש, בשעה ששלח יוסף לבקש מיעקב אבינו שירד מצרימה חשש יעקב	40129
ואמר, מה אבא היה להוט אחר גרונו אף אני להוט אחר גרוני (בר"ר צד ה), יעקב חשד בעצמו שמא	40130
הסיבה לירידתו למצרים היא מחמת תאות העוה"ז שנמצא בו, שאף הגדול שבגדולים אסור לו להיות בטוח	40131
בעצמו, אלא עליו תמיד לעשות בדיקות על בדיקות, ולחשוש שמא כח החומר והרע שנמצא בו נתן מקום	40132
לנגיעה לפעול את פעולתה, ורק ע"י עבודה מתמדת בביקוש ומשמוש במעשיו, יזכה להיות אלו שמעשיהם	40133
אינם לריק ופירות מעשיו לא נולדו לבהלה. (אור יחזקאל).	40134
	40135
מאמר תתמ	40136
ויקרא לבנו ליוסף ויאמר לו... ועשית עמדי חסד ואמת אל נא תקברני במצרים (בראשית מ"ז כ"ט).	40137
ידוע שהאבות הן הן המרכבה, כל ספר בראשית שהוא חלק חשוב מן התורה, מספר במעשי אבות לסימן	40138
לדורות הבאים, יוסף היה בר חכים שיעקב מסר לו כל תורתו, ובמדת כיבוד אב הצטיין יוסף באופן מיוחד,	40139
והנה כשיעקב נזדקק לו בשל איזו טובה, ראה כמה בקש והפציר בו וכמה תחינות שטח לפניו, אם נא	40140
מצאתי חן בעיניך ועשית עמדי חסד ואמת, האם קיים ספק בדבר? בודאי שיוסף היה מקיים בכל לבו את	40141
מצות אביו, גם כשהלה לא היה מוסיף על צוייו שום דברי בקשה ותחנונים.	40142
ומעניין שיעקב לא הסתפק בהבטחתו של יוסף אנכי אעשה כדברך אלא בקש ממנו דוקא שישבע לו,	40143
ואחרי שנשבע כתוב וישתחו ישראל על ראש המטה, ומפרש הספורנו להודות לקונו על שחננו להשיג זה	40144
מאת בנו, עד כדי כך סבור היה יעקב שהוא מכביד על יוסף בבקשתו שלא האמין לו בלא שבועה, ואחרי	40145
שהשיג את השבועה המבוקשת, מסר שבח והודיה לקונו על שהשיג מבוקשו.	40146
ואם כי בנקודה זו אפשר היה להסביר, שאמנם קשה היה בשביל יוסף למלא את בקשת אביו, כפי ששמע	40147
מדברי חז"ל שעלתה ליוסף בקושי רב להשפיע על פרעה שיתן לו לעלות לקבור את אביו, וכן קשה היתה	40148
הבקשה בשביל יעקב משום חשש שיש ליוסף תרעומות עליו, על שקבר את רחל אמו בדרך ולא הכניסה	40149
לעיר, אם כי גם זה קשה להבין, היתכן שיעקב יחשוד ביוסף הצדיק שלא ידינהו לכף זכות ותהיה לו	40150
תרעומת עליו, בעוד שהוא קבל ממנו את תורתו וידע שכל מעשי אביו נעשים בחשבון ודעת.	40151
אבל מוצאים אנו שיעקב נהג כלפי יוסף במדה זו גם בענינים אחרים, שלא היה לו ליוסף כל קושי	40152
במילויים והיו תלויים רק בו, ואף על פי כן העתיר עליו יעקב דברי תחנונים, והכיר לו טובה מרובה לאחר	40153
מכן, נאמר להלן ועתה שני בניך אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי, ומפרש החזקוני מה שהבטיח	40154
יעקב ליוסף להיותו זוכה לשני שבטים מה שלא עשה כן לשבט אחר, היינו טעמא כמו ששנו רבותינו	40155
בפרק יש נוחלין לפי שכלכל אותו ברעב.	40156

והנה לפי מצבו של יוסף לא היה קשה לו כלל לכלכל את אביו ואת אחיו, וגם היה מחויב בדבר מצד מצות	40157
כיבוד אב, וכמו כן את אחיו הגדולים ממנו, ועוד הרי מצד היושר מחויב להשיב לאביו תמורת כלכלו אותו	40158
עד היותו בן שבע עשרה שנה, ובכל זאת הכיר לו יעקב על זה טובה מיוחדת, ונתן לו שכר נוסף על השכר	40159
המשתלם בשמים לעושי מצוה, וזיכה אותו שני שבטים מה שלא עשה כן לשבט אחר.	40160
ומעניין המשל שבגמ' לענין זה למה הדבר דומה לבעל הבית שגידל יתום בתוך ביתו, לימים העשיר אותו	40161
יתום ואמר אהניהו לבעל הבית מנכסי, ומפרש רשב"ם לבעל הבית — יוסף, יתום — יעקב, דכתיב	40162
ויכלכל את אביו, לסוף העשיר יעקב שבא לידו בכורת ראובן והיה יכול ליתנה לכל מי שירצה (ב"ב	40163
קכג.).	40164
משל זה נוקב עד התהום, יעקב הוליד את יוסף גדלו וכלכלו ולימדו תורה, וכשנאבד ממנו התאבל עליו	40165
מרה ואמר כי ארד אל בני אבל שאולה, בסופו של דבר כאשר יוסף מוצא את אביו וגומל עמו טובה, חז"ל	40166
ממשילים אותו לבעל הבית שגידל יתום בתוך ביתו! יעקב אבינו דומה בעיניו ליתום הסמוך על שלחן בעל	40167
הבית, ובהזדמנות שבאה לידו הוא מכיר טובה לבעל הבית ומהנהו מנכסיו.	40168
אנו למדים מכל זה שיעקב אבינו בבוואו לבקש דבר מאת הזולת, גם כשהלה היה אסיר תודה לו ומחויב	40169
לגמול עמו חסד כחסד אשר עשה הוא עמו, הפך בדעתו הרבה ומצא שאינו זכאי לבוא בדרישה של חוב,	40170
אלא שעליו לבקש אך חסד, אם משום שלא הרגיש בעצמו שעשה למישהו טובה שבשבילה הלה מחויב	40171
להשיב לו כגמולו, או משום שהיה סבור שאפילו אם כן גמל טובה עם הזולת, אין הלה מחויב לשלם את	40172
תמורת החסד שקבל בחסד אחר.	40173
כך נהג איפוא ביחס ליוסף, שאם שהיה בנו שנתגדל ונתחנך על ידו, בכל זאת סבור היה שתמורת כל זה	40174
אין על יוסף חובה לשלם, וכשהיה נזקק לו לטובה אחרת נהג כלפיו כמו שמבקש מחבירו טובה, וחושש	40175
היה גם לאחר שהובטחה לו הטובה שמא לא יעמוד המבטיח בדבורו, כיון שהטובה שהוא מבטיח לעשות	40176
עמו הוא עושה מתוך חסד ולא מתוך חובה, ולאחר שהשיג את הטובה הודה לקונו והשתדל לשלם ליוסף	40177
טובה תחת טובה.	40178
הואיל ועובדה זו מסופרת בתורה כל פרטיה ודקדוקיה, הרי שהעובדה הפכה בשבילנו תורה, וחובה על כל	40179
איש ישראל להרגיש כך, ובאמת ישנו מקרא מיוחד בתורה שמלמדנו, שלא זו בלבד שיעקב הרגיש בעצמו	40180
שהוא נהנה מיוסף בחסד והיה אסיר תודה לו, אלא שגם התורה מחשיבה את יחסו של יוסף לאביו כמעשה	40181
חסד, שנאמר בראש הפרשה ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה.	40182
ואיתא בחזקוני מקרא זה נכתב לשבחיו של יוסף, שפרנס את אביו ואת בני ביתו י"ז שנה כמו שפרנסהו	40183
אביו, שהרי בן י"ז שנה היה כשנמכר, לא די בזה שהתורה פורטת את כל המשא והמתן שבין יעקב ליוסף,	40184
שמוכיח כי יעקב לא ראה עצמו זכאי לקבלת הטובות מיוסף, אלא שהתורה מציגה מקרא מיוחד שמשבח	40185
את יוסף בחסד שגמל עם אביו, אם כי את החסד הזה קיבל הוא מאביו קודם לכן. (מסלות חיים).	40186
	40187
מאמר תתמא	40188
ויאמר הנה בנך יוסף בא אליך ויתחזק ישראל וישב על המטה (מ"ח ב').	40189
א"ר יוחנן טוב המלבין שינים לחבירו יותר ממשקהו חלב, שנאמר ולבן שינים מחלב אל תקרי לבן שינים	40190
אלא לבון שינים, נתאר לפנינו איזה הנאה גורם אדם לחבירו בשעה שהוא משקהו חלב, ובפרט בזמן	40191
שחבירו מעולף מצמאון וקר לו, והוא בא ומשקה אותו חלב חם ומרוה, ואם נראה אדם שמשכים כל יום	40192
בבוקר וחוזר עד הערב על בתי העניים והחולים ומשקה אותם חלב, כמה נעריך את האדם הזה ובאילו	40193
תוארים של טוב ומטיב נכתיר אותו, הרי לא נמצא כדוגמתו.	40194
והנה באים חז"ל הקדושים ומגלים לנו שיש לכל אדם היכולת ובלי טרחה יתירה לגמול חסד עם חבירו	40195
במדה עוד יותר גדולה, והיא להלבין להם שינים ולהראות להם פנים מאירות ומסבירות, כי נעימות זו	40196
גדולה יותר מהשקאת חלב, ובאמת עדיין לא יוצאים בכך ידי חובת ואהבת לרעך כמוך, עם כל הנעימות	40197
הרבה שגורם בזה לחבירו, כי לפי מושגי חז"ל דורשים מן האדם שיתנהג עם חבירו בכבוד וביחס כזה,	40198
כאילו שהוא ממליך אותו עליו.	40199
ההלכה אומרת שלפני התפילה אסור לאדם ליתן שלום לחבירו, שכל הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל	40200
כאילו עשהו במה (ברכות יד.), ומחלקים הפוסקים בין פוגשו בשוק לבין משכים לפתחו, דמשכים לפתחו	40201
מחמירים יותר (או"ח פ"ט), הטעם שבדבר כי מי שמשכים לפתח חבירו ומברכו בשלום, כמוהו כנוהג בו	40202
כאילו עושה את חבירו במה, ומקדים להמליך אותו עליו לפני קונו, ויש בזה משום פגיעה בכבוד מלכו של	40203
עולם, הרי מכאן שאם האדם משכים לפתחו של חבירו, עליו לחלוק לו כבוד ולנהוג בו כאילו ממליכו	40204
עליו.	40205

כשנתבונן נראה כי יחס זה נדרש לא רק מהמשכים לפתח חבירו, כי הרי שנינו שבשעה שמביאים אדם	40206
לדין שואלים אותו המלכת את קונך? המלכת את חבירך? (ראשית חכמה שער היראה בשם חז"ל), הרי	40207
שחובה על כל אדם להגיע לדרגה כזו ביחס לחבירו עד שימליכו ממש עליו, ובשיעור כזה שהוא ממליך	40208
עליו את בוראו, כי הרי שואלים אותו באותו הסגנון כלפי חבירו כמו כלפי קונו.	40209
כדוגמה עד כמה צריכה להגיע חובת הכבוד כלפי מלך, אנו מוצאים מהיחס של יעקב כלפי יוסף, בזמן	40210
שבישרו ליוסף שאביו חולה הוא ובא לבקר, כתוב בתורה ויתחזק ישראל וישב על המטה, ופירש רש"י	40211
אמר אע"פ שהוא בני מלך הוא אחלק לו כבוד, מכאן שחולקים כבוד למלכות.	40212
והנה לכאורה היה צריך יעקב להציג לפני יוסף את חולשתו ומחלתו כדי שיבקשו עליו רחמים, חז"ל אמרו	40213
תניא וטמא טמא יקרא מלמד שצריך להודיע לרבים ורבים מבקשים עליו רחמים, וכן מי שאירע בו דבר	40214
צריך להודיע לרבים ורבים מבקשים עליו רחמים (חולין עח), ולמדים מכאן שאף אילן שמשיר פירותיו	40215
סוקר בסיקרא כי היכי דלחזי אינשי וליבעי רחמי עילויה, ואם באילן כן כמה יש לפרסם בפגעי בהמות	40216
וחיות שיש בהם משום צער בעלי חיים, ועל אחת כמה וכמה באדם שאם הוא נופל למטה, שיש לפרסם את	40217
מחלתו כמה שאפשר כדי שיבקשו עליו רחמים.	40218
ואמנם כך נהגו חז"ל למעשה, מסופר בגמ' שרבא כשהיה חולה היה אומר לתלמידיו שיצאו ויכריזו בשוק	40219
כדי שאוהביו יבקשו עליו רחמים (נדרים מ), ובאמת זוהי מטרת מצוות ביקור חולים כדי שיתפללו עליו,	40220
ומתוך כך אמרו חז"ל לא ליסעוד אינש קצירה לא בתלת שעי קדמייתא ולא בתלת שעי בתרייתא דיומא,	40221
כי היכי דלא ליסח דעתיה מן רחמי, תלת שעי קדמייתא רווחא דעתיה (וכסבור המבקר שנתרפה ואין צריך	40222
לבקש רחמים עליו ר"ן), בתרייתא תקיף חולשיה (וכסבור שהוא מאפס תקוה ומתיאש מן הרחמים (ר"ן	40223
שם), וכן פוסקים להלכה (יו"ד של"ה ס"ק ד'), וא"כ לא היה צריך יעקב להתחזק ולישב על המטה כאשר	40224
בא אליו יוסף לבקר, אלא להיפך היה צריך לגלות לפניו את חולשתו.	40225
אלא שיעקב ראה חובה לחלוק ליוסף שבא לבקר אותו כבוד של מלכות אף על פי שהוא בנו, ובגלל זה	40226
ויתר על כל התועלת והחשיבות שיש בפרסום מחלתו ובבקשת רחמים עליו, והדברים אמורים כאן במחלה	40227
אנושה שגרמה בסוף להסתלקותו מן העולם, והיה זקוק איפוא לרחמים מרובים, ובכל זאת לא התחשב	40228
יעקב בזה והתחזק וישב על המטה, ובלבד למלא את חובתו לחלוק כבוד למלכות.	40229
ולפי האמור שכל אדם צריך להתייחס לחבירו כאילו הוא מלך עליו, הרי יש ללמוד מיעקב באיזה יחס של	40230
כבוד מלכות יש להתנהג כלפי כל איש ואיש, וכמה יש לו לוותר על כל נוחיותיו ועניניו החיונים ביותר,	40231
כדי להסביר פנים לזולת ולהנעימו בכל המקרים והמצבים ואף על כל הנסיבות והתנאים, ומכאן לאיזה	40232
שיא מגיעה החובה ואהבת לרעך כמוך, שכמוה כיחס האדם כלפי מלכות, ולא רק מלכות בשר ודם אלא	40233
כיהס האדם כלפי קונו שהוא מלך מלכי המלכים. (אור הצפון).	40234
	40235
מאמר תתמב	40236
וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה (בראשית מ"ח ח').	40237
בקש לברכם ונסתלקה שכינה ממנו לפי שעתיד ירבעם לצאת מאפרים ויהוא ובניו ממנשה, ויאמר מי אלה	40238
מהיכן יצאו אלה שאינן ראויין לברכה (רש"י שם), מבהיל על הרעיון שלא רצה יעקב לברך את אפרים	40239
ומנשה, לא משום שלא היו ראויים לברכה מצד עצמם, אלא משום שצפה ברוח הקודש שעתידים רשעים	40240
לעמוד מהם, אף שצדיקים כמו יהושע וגדעון גם כן עמדו מצאצאיהם, והם בעצמם היו צדיקים גדולים,	40241
ולמדו תורה כל יום אצל יעקב כל שבע עשרה השנים שהיה במצרים.	40242
שום דבר לא עזר עד שהשתטח יוסף בתפלה ואמר, רבון העולמים אם הם ראויים לברכה אל תחזירני	40243
היום בבושת פנים, ומיד הכניס הקב"ה רוח הקודש ביעקב וחזר וברכן (תנחומא), מתברר איפוא שהיו	40244
ראויים לברכה, ובכל זאת נסתלקה שכינה מיעקב כשבא לברכם, משום שמדת 'אמת ליעקב' לא היתה	40245
יכולה לברך מי שיצא רשעים ממעיו אפילו אחרי הרבה שנים, כדי שלא תשרה ברכתו על אותם רשעים.	40246
כשנתבונן באהבת יעקב ליוסף ואיך התאבל עליו עשרים ושתים שנה, ובזה שרחל היתה עקרת הבית,	40247
ואיך שעל חטא קל נלקחה הבכורה מראובן, משום שבאמת הבכורה היתה מיועדת לזרעה של רחל	40248
כדאיתא במדרש, כלום הלך יעקב אצל לבן אלא בשביל רחל, עכשיו חזרה הבכורה לבעליה (ב"ר צ"ח ה')	40249
עץ יוסף), אולם יפלא הדבר יותר בעינינו, בפרט כשנשים על לב שיוסף הוא שטנו של עשיו (ב"ר עג ה.),	40250
ואם כן תיקון כל הבריאה שהוא תלוי במפלתו של עשיו המסמל את הרע בעולם, תלוי בזה שיברך יעקב	40251
את מנשה ואפרים.	40252
למרות הכל כמעט שנתבטלו ברכותיהם, משום שלא היה יעקב מסוגל לברכם אחרי שנסתלקה ממנו רוח	40253
הקודש עד שלא החזירו לו הקב"ה, זה שאומר הנביא ואנכי תרגלתי לאפרים (הושע יא), ודרשו חז"ל	40254
תרתי ורגלתי רוח הקודש לברך לאפרים, אימתי? קחם על זרועותיו בשעה שאמר יעקב ליוסף קחם נא	40255

אלי ואברכם, בזכותו של מי בזכותו של יוסף (ילקוט הושע יא), זכות מיוחדת היתה דרושה עם תפלותיו של יוסף, כדי שיוחזר רוח הקודש ליעקב ויוכל לברכם.	40256
עוד זאת מצאנו שאמר יעקב ליוסף ועשית עמדי חסד ואמת, והקשו במדרש וכי יש חסד של שקר, שהוא צריך לומר שיעשה עמו חסד של אמת, אלא אם יעשה עמו חסד לאחר מיתתו זהו חסד של אמת (ב"ר צו ה), כי אינו מקבל שום גמול עבור חסדו, מבואר מזה שבמדה שעושה החסד מצפה לגמול, באותה מדה חסר מעשה החסד מן האמת הצרופה, ואיתא בגמ' אמר ר' שמעון בן גמליאל הנותן פת לתינוק צריך להודיע לאמו (ביצה טז), ופרש"י שמתוך כך ידעו אביו ואמו שהוא אוהבם ותרבה חיבה ורעות בישראל ע"כ, הרי שאדרבה רצוי הוא שיכירו לו טובה, ויגמלו לו גם כן טובות כדי שיתרבה אחווה בישראל, ולא אומרים שיש בזה פגם במדת האמת ואין טובתו שלימה.	40257
וכן מצינו בגמ' שביום שהעבירו את רבן גמליאל מנשיאותו, נתוספו כמה מאות ספסלים בבית המדרש, משום שרבן גמליאל היה מכריז ואומר שכל תלמיד שאין תוכו כברו לא יכנס לבית המדרש, אבל רבי אלעזר בן עזריה סלק את שומר הפתח ונתן רשות לכולם להכנס, ודעת הגמ' שדרכו של ר' אלעזר בן עזריה עדיף טפי (ברכות כח), הרי אף שרבן גמליאל הקפיד על שורת האמת לא הסכימו לזה החכמים.	40258
פשר הדבר הוא על פי מה שאמרו חז"ל, האי צורבא מרבנן דקא רתח אורייתא הוא דקא מרתחא ליה, אמר רבינא אפילו הכי מיבעי ליה לאיניש למילף נפשיה בניחותא (תענית ד), התורה נמשלה לאש ומרתיחה את לומדיה ועלולים לבוא לידי קפידה מחמת זה, וצריכים לדונם לכף זכות כמו שפירש רש"י שם, ובכל זאת מסיק שם שצריך להתרגל להתנהג בניחותא, ואי אפשר לדקדק עם הבריות ולמצות את האמת המוחלט, אנשים הם ילודי אשה ושוכני בתי חומר, ואינם יכולים לעמוד תחת דקדוקי האמת המוחלט ומוכרחים לוותר.	40259
וכן אמרו אורח טוב מהו אומר, כל מה שטרח בעל הבית לא טרח אלא בשבילי (ברכות נח), אף על פי שהכין גם עבור עצמו בכל זאת על האורח להכיר טובה כאילו הכל היה עבורו, ובהרבה מקומות מצאנו שמגזימים קצת מפני הכבוד, ואין בזה כלל סטיה מן האמת, משום שזהו מנהגו של עולם וכבוד הבריות. הכלל העולה הוא ששתי מדות של אמת ישנן, האמת בתכלית והאמת על פי מנהגו של עולם, אין העולם מסוגל להתנהל על פי תכלית האמת, ומפני יישובו של עולם ודרכי שלום מוכרחים לוותר עליה בעוה"ז, אפילו יעקב אבינו שהסתלקה ממנו רוח הקודש, ולא היה יכול לברך את מנשה ואפרים אף שהיו ראויים לברכה, והוא בעצמו דקדק להיות אמיתי כל ימיו ולא רצה לרמות את אחיו, בכל זאת נאלץ לומר אני עשו בכורך, וכאשר הוכיח את לאה על אשר רימתה אותו, השיבה לו שממנו למדה שגם הוא עשה כן לאביו (ב"ר ע"ז).	40260
אם יתעכבו הבריות מלהיטיב אחד לשני עד שיצליחו לעשות בתכלית האמת הרי תשומם כל העולם, וכן אם יאמרו את האמת במקום שצריכים לשנות מפני דרכי שלום, לא יהיה שום קיום לבריאה, ובכל זאת מלמדת אותנו התורה, שכל מה שאפשר צריך לברר האדם את מעשיו שיהיו בתכלית האמת, וירחיק מעצמו את תקוות הגמול, ויכוין רק להרבות שלום ורעות כאילו עוסק בחסד של אמת, שבודאי אז לא היה עושה לשם גמול רק לשם המצוה.	40261
גם על האדם לדעת שאף שאין דנים את האדם אלא באשר הוא שם, בכל זאת אם בקרבו טמונה ארבו, ולא עקר את השרשים הרעים העלולים לפרות ראש ולענה לאחר זמן, אז כבר אין הוא ראוי לברכה, וזהו הסיבה מה שאין מתברכים בהצלחה בתורה, משום שלא עמלו להשיג המ"ח קנינים שהתורה נקנית בהם, ואין הברכה יכולה לחול במקום פגום.	40262
אכן במה שנוגע ליסודות האמונה, אין מקום לשום סטייה קלה מנקודת האמת מאיזה טעם שיהיה, ולא כאלה השוטים הבאים למצוא חן בעיני העמים על חשבון היהדות, והנה אחד בא לפני מלא התפעלות ושבחים על הנאומים של היום שעולים הרבה על אלה שבעבר, בהיותם מזוגים מדברי תורה יחד עם השכלה, ואמרתיו לו אמנם כן שזה נאה ויאה, אבל הוא בסוג האתרוג המורכב בלימון שלמרות גידולו המהודר ויופי הפרי פסול הוא לברכה, משום שעצם הרכבתו מוציאה אותו מכלל אתרוג, במה שנוגע לאמונה אין מקום לשום מיזוג של האור עם החושך, וצריכים להיות קשה כברזל לעמוד על המשמר בזה, ולהתרחק בתכלית מכל סילוף כל שהוא. (המוסר והדעת ח"ב).	40263
מאמר תתמג	40264
ויאמר ישראל אל יוסף ראה פניך לא פללתי והנה הראה אותי אלקים גם את זרעך (בראשית מ"ח י"א).	40265
רש"י פירש לא מלאני לבי לחשוב מחשבה שאראה פניך עוד, והרשב"ם והראב"ע ז"ל פי' שהוא לשון דין כמו ונתן בפלילים, ופי' לא דנתי לחשוב כזאת, מה נורא ואיום התמימות והאמון של האבות הקדושים להשי"ת, והצידוק הדין על עצמם תמיד שה' אמת ומשפטו אמת ואין מה להרהר אחריו, כל בית ישראל	40266
	40267
	40268
	40269
	40270
	40271
	40272
	40273
	40274
	40275
	40276
	40277
	40278
	40279
	40280
	40281
	40282
	40283
	40284
	40285
	40286
	40287
	40288
	40289
	40290
	40291
	40292
	40293
	40294
	40295
	40296
	40297
	40298
	40299
	40300
	40301
	40302
	40303
	40304
	40305

היה צריך להבנות מרחל שהיא עקרת הבית, כל התקווה היתה על יוסף הצדיק בית יוסף להבה, אי אפשר	40306
היה להנצל מעשיו רק על ידי יוסף, כשנולד יוסף אמר אל לבן שלחני ואלכה אל מקומי וארצי.	40307
המתין על יוסף האהוב לו, כל תורתו שלמד בבית שם ועבר מסר לו כי בן זקונים הוא לו, והבן הזה נאבד	40308
ולא רק שנאבד ויש עוד תקווה שימצא אלא טרופ טורף יוסף, אין עוד תקווה שימצא, נאבד מקור החכמה	40309
והדעת, גם אין לקוות שינצל מדינה של גיהנום, כן הורונו חז"ל שהיתה לו מסורת מפי הגבורה שאם לא	40310
ימות אחד מבניו בחייו מובטח לו שאינו רואה פני גיהנום.	40311
היה אצל לבן מקור השקר זמן רב, וזכה למדת האמת תתן אמת ליעקב, כ"כ מסר נפשו על מדת האמת,	40312
וכל ימיו היו שלשלת של נסיונות כמאמרם (מד"ר וישב), לא שלותי מעשיו, ולא שקטתי מלבן, ולא נחתי	40313
מדינה, ויבוא רוגז בא עלי רוגזו של יוסף, איזה טענה ותביעה יש עליו ח"ו, מפני מה מענישין אותו כ"כ,	40314
איזה חטא ועוון עשה ח"ו?	40315
אולם האבות הקדושים כשהיו עושים דין על עצמם, לא מצאו שהם לא חייבים ושעל פי דין צריך הוא	40316
לראות את יוסף, אלא לא דנתי בלבי זה הדבר לראות פניך עוד, ורק בחסדו של השי"ת כי גבר עלי הראה	40317
אותי גם את זרעך, זהו יסוד עבודת האדם, לקבוע בלבו כי הוא עומד תדיר בפיקוח של דין שמים, ומי	40318
שנמצא בדרגא גבוהה זו הוא זוכה לדיני שמים בכל רגע ועל כל מעשה כמאמרם ז"ל (ר"ה טז.), אדם	40319
נידון בר"ה, אדם נידון בכל יום, אדם נידון כל שעה.	40320
יש שמניחים אנשים להסתובב בעולם כל ימי חייהם ואין עושים עמהם דין כמאמרם ז"ל מאריך אפי' וגבי	40321
דיליה, אולם הזוכה להתבונן ולהרהר ולהתקרב אל ה' הוא מרגיש את חובתו יום יום, ואישים גדולים	40322
מרגישים חובתם כל שעה ואפילו כל רגע, ומספרים על הגר"א ז"ל שהיה מתודה על כל רגע שביטל	40323
מהתורה, זהו פירוש דבריהם אדם נידון בכל שעה.	40324
איתא בספרי ואבדתם מהרה, לא כדור המבול שנתתי להם ארכה וכדור הפלגה וכאנשי סדום, מפני שהם	40325
לא הכירו את גודל ה', אין הם בעלי מחשבה ואין תביעה נגדם, והארכה שניתנה להם רק כדי שתתמלא	40326
סאתם ולא תשאר דרך אחרת מאשר להחריבם, וזה שאמרו מאריך אפי' וגבי דיליה, משא"כ בבעלי דעת	40327
שבה הוא בשבילים והצלחה גדולה, שמיד עם התחלת וסרתם בא העונש ואבדתם מהרה, כדי שירגישו	40328
בחטא ויתקנו אותו מיד.	40329
אצל הגדולים רואים בחוש את הכלל במידה שאדם מודד מודדים לו, כי זהו הצדק האלוקי, והכרה זו היא	40330
ההכרה האמיתית בגדלות ה' כמ"ש (שמות י"ח), עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלוקים כי בדבר אשר זדו	40331
עליהם, ופרש"י בקדרה שבישלו בה נתבשלו, נמצא שיש מבחן אחר בגדלות ה', זוהי ההשגחה הפרטית	40332
והגמול לפי מעשה בני אדם במדה שאדם מודד וכמ"ש (ברכות ה:), פוק עיין במילך במעשה דרב הונא.	40333
והנה מצאנו כי בכל מכה שניתכה על המצרים במצרים היה בה תועלת מיוחדת, במכת הצפרדע נאמר	40334
למען תדע כי אין כה' אלוקינו, וביתר המכות כתיב בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ, ואילו במכת	40335
הערוב כתיב והפליתי ביום ההוא את ארץ גשן אשר עמי עומד עליה לבלתי היות שם ערוב, כאן הראה	40336
הקב"ה השגחה פרטית, עד כאן בא הערוב ותו לא, ניתנה כתובת לערוב לאן ללכת ועד איזה מקום,	40337
וכשאנו רואים דבר כזה צריך להתברר אצל האדם כי אני ה' בקרב הארץ, לא רק גדולתו ויכולתו אלא	40338
בעיקר השגחתו הפרטית.	40339
וכתב שם רש"י וז"ל, אע"פ ששכינתי בשמים גזירתי מתקיימת בתחתונים, אימה ופחד וחרדה על האדם	40340
להרגיש בעת שמרגיש כי יש חלילה הסתלקות השכינה, מפני שידוע כי הקדושה בורחת מפני הטומאה	40341
כאדם הבורח מן האש, ואין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת, ומשום כך מצינו שה' דיבר עם משה רק מחוץ	40342
לעיר, ומשה עצמו יצא להתפלל מחוץ לעיר, כי בעיר מלאה גילולים אין מקום לקדושה ולהידיבקות בה'	40343
יתברך, וכשפעם היה הכרח שה' ידבר עמו בבית פרעה, הדגישו זאת חז"ל באמרם קפץ עליו הקב"ה,	40344
כלומר רק לרגע ומיד הסתלק כביכול מבית הגלולים הזה.	40345
אין הקדושה סובלת את הטומאה, כי הטומאה אינה מצטמצמת אצל האדם בלבד, אלא ממלאה את כל אויר	40346
העולם בארסה, ואמרו ז"ל (ברכות ח.) אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד, וכן אמרו	40347
(שם ו.) שנים שיושבים ועוסקין בתורה שכינה שרויה ביניהם, הקדושה משתוקקת להימצא בעולם הזה	40348
ומחפשת מקום להשראתה, אלא שהשולחנות מלאים קיא צואה בכל מקום, ומה על האדם לעשות כשכל	40349
הארץ מלאה גילולים והרי האדם זקוק לקדושה ולהתעוררות גדולה, כי כשאני לעצמי מה אני? ועובדא זו	40350
מן הדין שתפיל אימה ופחד על האדם.	40351
וכדי להגיע לדרגה של קדושה על האדם לשמור את ד' אמות של הלכה, שתהיה לו פינה מיוחדת שבה לא	40352
תחדור רוח הטומאה בשום אופן, כי הטומאה דוחקת עצמה למקום הקדושה, ומפני זה יש אזהרה מיוחדת	40353
ומקדשי תיראו! והרבה הלכות נאמרו על הכבוד והמורא של בית הכנסת, ועוד לקבוע ללחם חוקו העמל	40354
על טהרת הלב ועיון המחשבה, להתעמק ככל יכולתו בדברי תורה ושלמות האדם, כי כגון דא אין לו על	40355

מי להסתמך שיעזור לו, ומאין ישאב את הקדושה מלבו בלבד, שאם יזכה ויפנה מקום להשראת השכינה בלבו, יקיים בזה ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם.	40356
כאשר ברח יעקב את בניו גילה לאחזים חסרונותיהם, ולאחזים שבחם שיתחזקו במעלתם, וכמ"ש רש"ז זצ"ל כשם שאדם צריך לדעת את חסרונו כדי לתקנו, כן עליו לדעת את מעלתו כדי להתחזק בה, בשבחו של יוסף נאמר ותשב באיתן קשתו ויפזו זרועי ידיו שזכה למלוכה, ופירש"י ז"ל נתישבה בחוזק חזקו, משום כך זכה יוסף לחוזק כזה שלא ירא משום דבר, ולא נכנע למוראה של אשת פוטיפר שאימה עליו, יוסף ניצל את כוחותיו לחזק עצמו ולפתח כח האמיצות, וזה פירוש 'ותשב' נתבססה ונבנתה קשתו ברוח, יוסף ידע כי אין מי שיעזור לו אין לו חבורה גבוהה, הוא מוקף טומאה מכל צדדיו, במצב כזה עליו לעבוד על אמיצות הלב מחשש של הידבקות בטומאה ח"ו.	40357
והנה מצינו שיוסף שכח גם את חלומותיו, כי לא מצאנו בדברי חז"ל שעל ידי שזכר את חלומותיו, באה לו ההתעוררות להתחזק ולעמוד בכל הנסיונות, ואם כן מנין באה לו ההתעוררות המופלאה הזאת? על כך עונה תורה"ק מידי אביר יעקב, הסתמכותו האיתנה על הקב"ה בלבד היתה לו למבטח עוז, ללא חשבונות אחרים וללא ראיית העתיד הצפוי לו, כי יוסף ככל אדם אינו מסוגל לדעת מה יקרה לו בעתיד, מלבד להאמין בה' כי ינחהו בדרך אמת והטוב לנו בעולמנו ואחריתנו בלי ספק.	40358
ואמרו במדרש (ב"ר פצ"ב) הקב"ה עוסק להמליך את יוסף ולהביא את הגואל על ידי מעשה תמר והוא מתאבל, המדרש מדגיש לנו כי אין מקרה בעולם, כל מה שקורה היא שלשלת ארוכה של הנהגת ה' את עולמו, והמקרה הוא חוליה קטנה בשלשלת הארוכה הזו.	40359
כאשר שלח יעקב את יוסף לראות את אחיו, שזו היתה הסיבה העיקרית למכירתו, וזו אשר גרמה את הצער הגדול ליעקב, אומר הכתוב וישלחהו מעמק חברון ופירש"י מעצה עמוקה של אותו צדיק הקבור בחברון, לקיים מה שנאמר בברית בין הבתרים כי גר יהיה זרעך, ביאור דבריהם שכל דבר נראה בעינינו כדבר פשוט ומובן מאליהו ואנו יודעים את הסיבה, אין הדבר כך אלא זוהי חוליה קטנה בשלשלת ארוכה של דרכי ה' אשר מאוד עמקו דרכיו ומחשבותיו, ואין אתנו יודע עד מה וצריך להיות תמים עם ה' יתברך ותורתו. (גוילי אש).	40360
	40361
	40362
	40363
	40364
	40365
	40366
	40367
	40368
	40369
	40370
	40371
	40372
	40373
	40374
	40375
	40376
	40377
	40378
	40379
	40380
מאמר תתמד	40380
וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים הצעיר ואת שמאלו על ראש מנשה הבכור (בראשית מ"ח י"ד).	40381
	40382
עיין פרש"י ובשפתי חכמים מובא, וכתב מהרש"ל רבים פירשו כי כמו אף על פי, אבל אין נראה לי אלא כך הוא החיבור, שכל את ידיו ונתן טעם למה שכל, ולמה לא אמר לו שיהפוך שיעמוד אפרים מימינו ומנשה בשמאלו, כי מנשה הבכור ר"ל בשביל שהיה מנשה הבכור לא היה רוצה לבייש אותו.	40383
	40384
	40385
	40386
	40387
	40388
	40389
	40390
	40391
	40392
	40393
	40394
	40395
	40396
	40397
	40398
כיוצא בזה יש להעיר בפרשת (ויצא ל'), ותאמר לאה נתן אלקים שכרי ותקרא שמו יששכר, ונאמר בדעת זקנים יששכר יש בו שני שינין, אחת בשביל משמעות דנתן אלקים את שכרי, ואחת כנגד שכר שכרתיך שהוא לשון גנאי ולכן אינה נקראת, ולכאורה האם לא ידעה שיש גנאי בדבר א"כ מדוע קראה לו כך, ואם היא מצאה לנכון לקרותו כך רק התורה מוצאת בזה גנאי, אם כן מה חוסכים בזה שאין מבטאים את השין השניה בעוד שכבר כתובה היא.	40400
	40401
	40402
	40403
	40404
	40405

ומאשרת שם זה שראוי לכתבו בתורה, אלא שעם זה לאור הכלל שהקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט	40406
השערה, התורה מוצאת בענין זה של שכר שכרתיך פגיעה בכבודו של יעקב, ומשום זה נמצאת מדה	40407
כלשהי של גנאי בשי"ן השניה של יששכר שרומזת על כך.	40408
אך הואיל ומאידיך אין לשלול את הרגשתה של לאה הצדקת בחיוב מצוה, באת התורה לכלל פשרה	40409
ששי"ן שניה שביששכר תהיה נכתבת ובלתי נקראת, ולענינו אף על פי שלשון הגנאי היא הכרחית מפני	40410
סיבה מוצדקת, בכל זאת יש להפחית את מדת הגנאי ככל האפשר, ואם אפשר לגנאי שיהיה נכתב ובלתי	40411
נקרא, אף כי אין הדבר פוחת מידיעת הגנאי, בכל זאת אינו דומה מראה עין בלבד לבטוי שפתים נוסף, וכל	40412
דאפשר למעוטי ממעטינו.	40413
אדמו"ר סבא זצ"ל היה אומר, רש"י מפרש המקרא שלפנינו שכל את ידיו כתרגומו אחכמינו בשכל	40414
וחכמה, יעקב הגיע לידי מדרגה שכל אבר ואבר שבו גלם את החכמה האלקית שניתנה באדם, מדרכו של	40415
עולם שהמוח והלב הם כלי החכמה של האדם, ואילו אצל יעקב אבינו כל אבר ואבר שלו היה מתחכם,	40416
הידים בשכל וחכמה שהיתה בהן היו משכילות מעצמן על ראשו של מי לנוח, הימנית על ראשו של אפרים	40417
והשמאלית על ראש מנשה, ולפי דרכנו נבין שכיון שידי של יעקב הגיעו למדרגה כזו, ממילא מובן על	40418
שום מה לכל תנועה וזיו שלהן נודעה חשיבות כה מרובה. (מסלות חיים).	40419
	40420
מאמר תתמה	40421
ויברך את יוסף ויאמר... האלקים הרועה אותי מעודי עד היום הזה (בראשית מ"ח ט"ו).	40422
וברמב"ן ויתכן שיהיה הרועה אותי מגזרת רעך וריע אביך אל תעזוב, כי במדה ההיא שלום ורעות, ואל	40423
יקשה על מעודי עד היום הזה עם מה שכתבנו בפסוק ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק, כי מעודו ינחהו	40424
בדרך אמת אבל לא נתיחד לו המדה עד שובו לארץ אבותיו מפני היותו בחוצה לארץ, גם בעבור שהוצרך	40425
להתנהג עם לבן בדרך פתלתול ואינו בדרך האמת.	40426
וצריכים להבין איך זה מתאים האמור מעודו ינחהו בדרך אמת, עם האמור לא נתייחד לו המדה היינו	40427
שטרם היה בכל האמת, וגם מהו הטעם שלא נתייחד לו המדה מפני שהוצרך להתנהג עם לבן בדרך	40428
פתלתול, הלא גם דרך פתלתול של יעקב אבינו ע"ה היתה בכל הצדק והיושר בתכלית, ומה זה אשר	40429
קוראים לה פתלתול הלא כשלבן גזל ממנו את רחל ע"י אונאה, אמר לו יעקב הלא ברחל עבדתי עמך ולמה	40430
רמינתי, ולא נאמר שם אפילו ויחר אף יעקב הכזה ייקרא פתלתול?	40431
זה עשרים שנה אנכי עמך רחליך ועזיך לא שכלו, הייתי ביום אכלני חרב וקרח בלילה ותדד שנתי מעיני,	40432
איזה שמץ פתלתול נמצא כאן? כי מששת את כל כלי מה מצאת מכל כלי ביתך, ואמרו חז"ל (בר"ר עד ז),	40433
א"ר סימון בנוהג שבעולם חתן שהוא דר אצל חמיו אפשר לו שלא ליהנות אפילו כלי אחד, ברם הכא	40434
מששת את כל כלי אפילו מחט לא מצאת! ואחרי כל הנאמנות הזאת עדיין היתה על יעקב אבינו איזו שהיא	40435
תביעה, כי על כן לא נתייחד לו המדה עד בואו אל ארץ אבותיו.	40436
ונגלה בזה ידיעה גדולה נחוצה מאוד, אמרו חז"ל (קה"ר ז ב), תני ר' שמעון בן יוחאי שלשה כתרם הם	40437
כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות, כתר כהונה זכה בו אהרן ונטלו, כתר מלכות זכה בו דוד ונטלו, ואיך	40438
זה מבינים ענין כזה של זכה ונטלו, הרי מעלות הן ומדוע לא יוכלו לזכות בהן יותר מאחד, אמנם זאת	40439
היתה טענתם של קרח ועדתו, כי כל העדה כלם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה' ומה השיב	40440
להם משרע"ה? כך אמר להם בדרכי הגוים יש נימוסים הרבה וכומרים הרבה, אנו אין לנו אלא ה' אחד	40441
ארון אחד ותורה אחת ומזבח אחד וכהן גדול אחד (שם ו ברש"י), מה זה הענין של כה"ג אחד ולא יותר?	40442
איתא (ברמב"ן מט י), וזה היה עונש החשמונאים שמלכו בבית שני, כי היו חסידי עליון ואלמלא הם	40443
נשתכחו התורה והמצוות מישראל, ואף על פי כן נענשו עונש גדול, כי ארבע בני חשמונאי הזקן החסיד	40444
המולכים זה אחר זה, עם כל גבורתם והצלחתם נפלו ביד אויביהם בחרב, והגיע העונש בסוף למה שאמרו	40445
רז"ל (ב"ב ג:), כל מאן דאמר מבית חשמונאי קא אתינא עבדא הוא, שנכרתו כולם בעון הזה שמלכו ולא	40446
היו מזרע יהודא ומבית דוד, עד כדי כך הוא הענין של הזכיה במלכות, זכיה החלטית להם ולא לזולתם	40447
בשום אופן, עד עונש נורא ואיום כזה לאלה חסידי עליון, על השתמשם במלכות של בית דוד!	40448
אלהי אברהם, אלהי יצחק, אלהי יעקב, זכו לזה רק שלשת האבות, דוד המע"ה בקש ג"כ להקרא בשם	40449
אלהי דוד ולא מצליח (סנהדרין קז). על אף כל זכויותיו באלהי דוד לא זכה בשום אופן, משרע"ה זכה	40450
בתורה כי תיקרא על שמו כנאמר זכרו תורת משה עבדי (שבת פט.), אבל באלקי משה לא זכה! והנה כמה	40451
הוא המרחק מתורה עד אלקי הלא אורייתא וקוב"ה חד הוא! ואם זכה בתורה מה חסר כי יזכה גם באלקי	40452
משה, הנה לנו כאן סוד בכל הענין.	40453
בהיותי פעם חוץ למדינה ונזדמן לי לראות מקום בו מלמדים לירות ולקלוע אל המטרה, וראיתי שם דברים	40454
נפלאים, ישנם שם פסלים ותמונות של כל מיני חיות ועופות, ובכל אחת מהם נקודה אחת כמטרה לחץ,	40455

והנה היו רבים שירו מסביב לפסל אלה נדחו לגמרי מכל המפעל, אולם הנשאר ירו וגם קלעו בפסל אבל	40456
לא בנקודה היא המטרה הראשית והיחידה, ובין אלה כבר היה תלוי באיזו מדה רחקו מהמטרה, אם למשל	40457
קלעו רק ברגל החיה, נמצא שם פתח שנפתח ע"י הכדור ונראו שם פרחים ושעשועים שונים למכביר.	40458
ואם קלעו במקום יותר קרוב למטרה כגון בירך או בבטן, אז היו נפתחים פתחים יותר רחבים, והיו נראים	40459
בהם דברים נפלאים ונחמדים ביותר, וכן למעלה למעלה בכל מקום היו מצויים פתחים יותר רחבים עם	40460
דברים יותר נחמדים, אבל כולם עדיין לא הגיעו לזה שקלע אל הנקודה היחידה אל המטרה האמיתית, כי	40461
אז ממש היו מתגלים עולמות שלמים עם כל מיני מחמדי תבל אשר עין לא ראתה מעולם, ואותו שירה	40462
בנקודה הוא היחיד אשר זכה בכל מחמדי תבל אלה, ולא לזולתו חלק עמו כי קלע אל הנקודה!	40463
יסוד גדול צריך האדם לידע בעבודת ה' כי יש ענין של נקודה, ויש עבודה קשה ורבה לקלוע בזו הנקודה,	40464
והמצליח לדייק ולכוון בנקודה הוא אשר זוכה ונוטל את הכל, ואלו אשר לא קלעו אל הנקודה, אם סמוך	40465
מאוד לנקודה גם הוא ישיג מי יודע מה, והרחוק מעט מזה גם כן ישיג רב שעשועים אבל הרבה פחות	40466
מרעהו, וכל הרחוק יותר מהנקודה לפי מדת התקרבותו כן מדת השגתו, אבל חלק מה להם כי הרי ירו	40467
וקלעו סביבות הנקודה אם גם במטרה לא הגיעו, אבל יתכן אנשים אשר יורים ואינם מגיעים כלל למקום	40468
החיה, אלא רחוק בתכלית מן המקום אשר בו הנקודה היא, כי אז הנה רחוקי יאבדו רח"ל.	40469
אהרן זכה בכתר כהונה, הוא כיוון וירה בדיוק בתוך הנקודה ונטל הכל, דוד זכה בכתר מלכות כיוון וירה	40470
בדיוק בתוך הנקודה של מלכות ונטלו, רבים ירו וגם נשכרו אבל בתוך הנקודה לא קלעו, אברהם יצחק	40471
ויעקב אבותינו הקדושים לא בנקל זכו, מרמרו וסגפו עצמם יגעו ועמלו וכיוונו בתוך הנקודה של אלוה על	40472
כן נטלוהו כולו, רבים אשר התחסדו ופחדו אלקים היה עליהם, אבל בנקודות אלו לא כיוונו כי אם האבות	40473
הקדושים.	40474
חסד לאברהם ופחד יצחק תתן אמת ליעקב, הם אשר זכו ונטלו לעולם! גם עד הנקודה היה חסד פחד	40475
ואמת, כי הלא מעודו ינחהו בדרך אמת, וגם הרועה אותי מעודי ועד היום הזה מלשון רעך וריע אביך, הנה	40476
מעודו היה אף ריע עם האמת, הרי כי דרכיו היו בתכלית האמת, ואעפ"כ לא נתיחד לו המדה כי מסתמא	40477
עדיין לא היה זה אמת, ואיך זה אפשר שתיהן כאחת?	40478
אלא שיש בכל מדה ענין של נקודת המדה, וודאי שגם עד הנקודה הכל באותה המדה הוא ובשם המדה הם	40479
נקראים, כי כולם בפנים יורים ופניהם כלפי המטרה ודאי, אבל עדיין לנקודת האמת טרם הגיעו, לאור	40480
הנקודה עדיין אין זה אמת, לדוגמה אמרו בגמ' (עירובין יג:), תנא תלמיד ותיק היה ביבנה היה מטהר את	40481
השרץ במאה וחמשים טעמים, האם כל הק"ן טעמים אינם אמת? הלא טעמים של תנאים הם ודבריהם לכל	40482
טעמיהם ודאי אמת הם, אלא לאור נקודת האמת הנה הוא שרץ טמא בתכלית! חותמו של הקב"ה אמת	40483
ולעומת האמת של הקב"ה הכל לא כלום!	40484
ומה נורא הדבר כי יתכן שכל יעקב אבינו, כל הרועה אותי מעודי עד היום הזה, לא יהיה עדיין בתוך	40485
הנקודה עד שובו אל ארץ אבותיו, עד הפרדו מלבן אז נתייחד לו המדה, רק אז קלע אל הנקודה האמיתית	40486
של אמת, הוא לשונם של חז"ל (שבת י.), כל דיין שדן דין אמת לאמתו כאלו נעשה שותף להקב"ה	40487
במעשה בראשית, הנה דקדקו חז"ל בלשונם לאמור אמת לאמתו, כי יתכן הדין אמת ממש ועדיין לא יהיה	40488
לאמתו, הוא סוד דברינו כי לעומת הנקודה לא יקראו אמת, אם כי הם לעצמם באמת יהלכון, ודורשים מן	40489
הדין שיוציא דין אמת לאמתו, שגם בנקודה האמיתית יהיה זה אמת!	40490
על דרך זה צריכים להבין כל החטאים של הגדולים, כי איך אפשר לתלות בהם שום טעות או חטא חלילה,	40491
הטענה עליהם היתה רק כי בתוך הנקודה האמיתית לא קלעו בדיוק וזה כבר נקרא חטא, וכאן ישנם	40492
אופנים ומדות, כי ביעקב לא מצינו עליו תביעה על שלא נתייחד לו המדה, וישנם אופנים כי אי הקליעה	40493
בתוך הנקודה לחטא תחשב, ואין המשקל אלא בדעתו של אל דעות ה', והוא היודע והוא הדיין, וזה ביאור	40494
נכבד להבין חטאן של הראשונים אשר אסור לנו להבינם חלילה כפשוטן, זה סוד גדול בעבודת האדם כי	40495
יש ענין של נקודה, וכל העבודה היא לקלוע בתוך הנקודה והוא הזוכה באמת ואשרי לו! (דעת תורה).	40496
	40497
מאמר תתמו	40498
ויברך את יוסף ויאמר האלקים הרועה אותי מעודי עד היום הזה יברך את הנערים (בראשית מ"ח ט"ו).	40499
התרגום מתרגם את המלים הרועה אותי מעודי עד היום הזה, ה' דון יתי מדאיתני עד יומא הדין, יעקב	40500
אבינו מצא לנכון דוקא עכשיו להזכיר את ה' ולהגיד שבחו על מה שזן אותו, אף כי הזכיר האלהים אשר	40501
התהלכו אבותי לפניו או המלאך הגואל אותי מכל רע, אבל הוא מזכיר כשבח מיוחד את האלהים אשר זן	40502
אותי הוא שיברך את הנערים.	40503
לכאורה מה ראה על ככה? הלא אנו רק בברכת המזון מזכירים שבח ה' שזן ומפרנס אותנו, אבל חוץ	40504
מברכת המזון כגון בתפילת לחש ובשאר תפילותינו אין אנו מזכירים את ה' על ענין המזון, הענין עוד	40505

יותר מורגש בתפילותינו בימים נוראים שאז לכאורה אנו מודאגים בענין הפרנסה והמזון, ובכל זאת כל תפילותינו עוסקות רק בגדלות ה', יתקדש שמך, תן פחדך ה' אלהינו, תן כבוד לעמך, צדיקים יראו וישמחו, ואין אנו מתפללים כלל על המזון ולא על צרכים גשמיים, ואם כן מדוע מצא לנכון יעקב אבינו להזכיר את הענין הזה כאן?	40506 40507 40508 40509
ר' שמחה זיסל היה אומר שמעולם לא שמע אדם אומר ב"ה היום לא חסר לי אכילה, ומתביישים להזכיר זאת אפילו, וכאן יעקב אבינו לא מצא איך להדגיש את גדלות ה' רק ע"י מזון! אך בימים אלו שאנו מתחנכים להשגחה ובטחון בה', וגם נתונים אנו כל הזמן ללמוד מוסר ולהרגיש הרגשות נעלות, בכל זאת כמה אנו עוד רחוקים מלהרגיש באמת את השגחת ה' בכל צעד ושעל, אנו מדברים עם ה' בלשון נוכח ברוך אתה ה', אך אין אנו מרגישים כמה ה' קרוב אלינו ומצוי אתנו מה הסיבה לכך?	40510 40511 40512 40513 40514
בסוף שער הבטחון מביא בעל חובות הלבבות את מפסידי הבטחון באלהים, אחד מהם שאנו רואים תמיד רק את הסיבות הקרובות, למשל הילד הקטן בתחילתו הוא בוטח רק על שדי אמו, וכשתתחזק הכרתו הוא בוטח על אביו, וכשיגדל הוא יסמוך ויבטח על זרועו, אדם רואה תמיד רק את הסיבות שהוא מרגיש בחוש ואינו מגיע ישר להשי"ת.	40515 40516 40517 40518
רבי ישראל יעקב לובצ'נסקי תמה, מדוע האדם לא בא בהקפדה ישר על הקב"ה על מה שחסר לו ועל מה שכוואב לו, במקום שהוא תמיד מלא הקפדות על חבריו ועל כל אדם? הוא יודע בדיוק מה כל אדם עשה לו וכועס עליו, מדוע לא יכעס על הקב"ה שהוא מקור כל הסיבות? אלא שזה בגלל שאין האדם רואה את הסיבות הרחוקות, השי"ת כביכול רחוק ממנו ואינו רואה אותו וזו טעות.	40519 40520 40521 40522
וכן מסביר רבי חיים זייצ'יק זצ"ל מה שחז"ל אומרים, שבשכר מה שאמרנו אחי יוסף אנא שא נא לפשע אחיך, זכו שכהן גדול מתפלל על עם ישראל בכל שנה כפר לעמך ישראל, השבטים טעו במה שמכרו את יוסף, כי מקודם לא העריכו את יד ההשגחה כראוי, ואח"כ באו להודות ולומר אנא שא נא לפשע אחיך, כך עתיד כהן גדול לומר על בני ישראל כפר נא, הכונה בזה שכל הטעותים והשגיאות החטאים והעוונות שאדם עושה בחיים מקורם באי הכרה בהשגחה, ועל זה צריך הכה"ג לכפר על בני ישראל, כדי להדגיש את ההשגחה שהכל בידו יתברך וזהו התיקון.	40523 40524 40525 40526 40527 40528
יעקב אבינו רצה בזה למסור המפתח לכל הברכות והסגולה לימנע ממכשולים בחיים, וגם איך להתרחק ממדות רעות ולחיות רק ע"פ התורה מצוותיה וחוקתיה, העצה לכך שהאדם ירגיש בכל מהלך חייו השגחתו ית', ואיך שהבורא ית' מרחם על האדם מכל מרחם, וכל רחמים וחמלה שיש מזולתו עליו הכל מרחמי האל וחמלתו, ואין התועלת והנוק ביד הנברא בלתי רשות הבורא (חובה"ל שם), אם האדם מבין זה ומשתדל לחיות על פי חינוך זה כמה ינעם לו בחיים, כל בקשותיו הוא פונה רק להשי"ת, וזהו הברכה הגדולה בחיים, ואת זה כיוון יעקב אע"ה למסור ליוסף ולבניו.	40529 40530 40531 40532 40533 40534
זו היתה מדרגתו של יעקב אע"ה, אין שום מחיצה מפרידה בינו לבין קונו, הסיבות אינם מבדילים ואינם חוצצים בעדו מלהבין את יד ה', כל פרנסתו באה אך ורק מהשי"ת בהשגחה פרטית, ולדוגמא כשרואים דואר מביא חבילה לתלמיד, היעלה על הדעת לחשוב שזוהי מתנה טובה מצד הדואר, וכי הוא הנותן? ההורים הם השולחים, כך יעקב אע"ה הבין שהכל בא ישירות מאתו יתברך, ולא תלה בשום סיבות לא קרובות ולא רחוקות, ועל כן עלינו להתחזק ברגש ההשגחה והבטחון שהכל מאתו יתברך עלינו, ולא לתלות יהבו על שום בריה. (דגל המוסר).	40535 40536 40537 40538 40539 40540
מאמר תתמוז	40541 40542
המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבותי (בראשית מ"ח ט"ז).	40543
אמרו חז"ל אין קורין אבות אלא שלשה (ברכות ט'), ולכאורה למה דוקא אלו נקראין אבות ולא משה רבינו, והרי מצינו שמשה רבינו היה גדול מהאבות כמ"ש בילקו"ש (דברים תתקנ"א), זהו שאמר הכתוב רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כולנה, זה משה שנתעלה על כל אדם, כיצד אדה"ר אמר אני גדול ממך שנבראתי בצלמו של הקב"ה, ומשה א"ל אותו כבוד שניתן לך ניטל ממך דכתיב אדם ביקר בל ילין, אבל אני זיו פנים שניתן לי כתיב לא כהתה עינו ולא נס לחה.	40544 40545 40546 40547 40548
נח אמר למשה אני גדול ממך שנצלתי מדור המבול, ומשה א"ל אתה הצלת עצמך ולא היה בך כח להציל את דורך, אבל אני כתיב וינחם ה' על הרעה, אברהם אמר אני גדול ממך שהייתי זן לעוברים ושבים, ומשה א"ל אתה זן עובדי אלילים ואני זן מאמינים, יצחק אמר אני גדול ממך, יעקב אמר אני גדול ע"כ, הרי מבואר דמשה רבינו היה גדול מכולם, וא"כ למה אין קורין אבות אלא לשלושה.	40549 40550 40551 40552
וכן יש לשאול על הא דאמרו חז"ל (תדא"ר כ"ה), חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב, למה הדגישו דוקא מעשי אבותי ולא מעשה משה רבינו, הלא מבואר דמשה עולה במדרגה יותר מהאבות, והיה להם לחז"ל לחייב לנו לומר מתי יגיעו מעשי למעשה משה רבינו.	40553 40554 40555

הביאור בזה הוא כי האבות הם שרשים, כל מעשי האבות הם בגדר שורש, ומשורש יש צמיחה וגיזול וכל החיות תלוי במדת החיבור להשורש, שכל המחובר יותר יש לו חיות יותר, וכאשר נפסק החיבור מן השורש אי אפשר לחיות זמן רב ובהכרח שימות, זהו מעשי אבות כל מעשיהם היו בבחינת שורש שמהם צמח כלל ישראל, וכל קיומם הוא מפני שהם נתלים ומחוברים אל האבות, ובמדה שהם אווזים במעשי האבות בהשורש כן הוא מדת הצלחתם וקיומם.	40556
וכן מבואר ברש"י (במדבר כ"ג), כתיב כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו, ופי' רש"י אני מסתכל בראשיתם ובתחילת שרשיהם, ואני רואה אותם מיוסדים וחזקים כצורים וגבעות הללו ע"י אבות ואמהות עכ"ל, מבואר דהצלחתם וקיומם של כלל ישראל הוא האבות שהם השרשים.	40557
זהו מה שאמרו חז"ל מעשה אבות סימן לבנים, כל מעשי אבות הם שרשים ומהם נתהוו כל המעשים של הבנים, כדרך ששורש מצמיח מתוכו פירותיו הטמונים בו, כן מעשי האבות הנה השרשים ומהם נצמח מעשי הבנים, ובכמה מקומות מצינו שהאבות התפללו על בניהם, כי זהו מציאות השורש שמצמיח ומגדל מה שבתוכו ולכן התפללו על בניהם.	40558
ומעתה יבואר לן הא דאין קוראין אבות אלא לשלשה, דרק האבות היו בבחינת שורש, אשר מעשיהם סימן לבנים וכל חיות הבנים תלוי בהם, ונהי דמשה רבינו נתעלה עליהם מכל מקום לא היו מעשיו בבחינת שורש, ואם אינו שורש אין מעשיו סימן לבנים ואין הבנים יכולים להתקיים על מעשיו, ממילא מוכרח הדבר דאין קוראין אבות אלא לשלשה, דדוקא האבות הם השרשים שמהם יש צמיחה, ולכן אמרו חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי ולא אמרו למעשי משה רבינו, דחייב אדם ליגע במעשי האבות כי במגע עם השורש יש חיות וקיום.	40559
תפלות אבות תקנום (ברכות כ"ו): הביאור בזה כי האבות כל מעשיהם היו בבחינת שורש וקיום, ובלא תפלה אי אפשר להתקיים, דכל מעשה ופעולה שנעשית ע"י אדם אין לו קיום אם לא קדמה תפלה, אע"ג דעכשיו נראה כמתקיים לבסוף כל מעשיו יתבטלו, דכן הוא המציאות דבלא תפלה א"א לשום מעשה להתקיים, ולכן האבות התפללו ותקנו לכל הדורות שיתפללו, דמאחר דהם השרשים ומהם צמח הכל, תקנו תפלות כדי שיתקיימו מעשיהם ומעשה בניהם.	40560
ודבר זה מבואר להדיא בגמ', א"ר אלעזר שמואל מורה הלכה לפני רבו היה, וכל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה, אתא חנה וקא צוחה קמיה אני האשה הנצבת עמכה בזה, א"ל שבק לי דאענשיה ובעינא רחמי ויהיב לך רבה מיניה, אמרה ליה אל הנער הזה התפללתי (ברכות ל"א):, וצריך ביאור דהא עלי הבטיח לה שיתפלל בעדה ותזכה לכן יותר גדול משמואל, גדול בחכמה ובנבואה ובכל המעלות, וחנה לא ענתה כלום במה שאמרה אל הנער הזה התפללתי, לכאורה אין זה תירוץ, למה אינה סומכת להבטחת עלי שיתן לה בן אחר גדול משמואל.	40561
הביאור הוא שחנה לא היה לה שום ספק בהבטחת עלי, אבל ידעה היסוד הגדול דבלא תפלה אין קיום, א"כ נהי דהבן האחר יהיה יותר גדול משמואל, אבל לא יתקיים לה אותו הבן, ושמואל אע"ג דקטן מבן האחר יתקיים לה דהוא בא לה ע"י תפלה, וזהו שענתה לעלי אל הנער הזה התפללתי, פירוש כיון דשמואל בא לי על רוב תפלתי ששפכתי לבי בתפלה לפני ה' יתקיים לי, אבל בן האחר שאתה תתן לי לא יתקיים כי לא התפללתי עליו, ועלי הסכים עמה ולא איענש ליה לשמואל, דיסוד הקיום הוא ע"י תפלה.	40562
אבותינו עקרים היו כדי שיתפללו לפניו ית' (יבמות ס"ד), הביאור בזה כנ"ל דיסוד הקיום הוא ע"י תפלה ובלא תפלה אין קיום, ולכן אילו נולדו בנים להאבות בדרך הטבע והיה חסר תפלה לא היה אפשר להתקיים, ולכן היו עקרות כדי שירבו בתפלה, והבנים שיוולדו להם ע"י כח תפלתם יהיה להם קיום, ומהם יבנה הכלל ישראל העומדים כשה אחד בין שבעים זאבים, וסובלים גלות הארוך והמר בכל מיני צרות ויסורים, כוחם לסבול הוא מפני שנולדו ע"י כח תפלה, ולפיכך אפשר להם להתקיים דתפלה הוא קיום.	40563
בברכת התורה אומרים והערב נא ה' אלקינו את דברי תורתך בפינו, והיא תפלה על לימוד התורה, וכן מבקשים ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל, פתח לבי בתורתך הוא יפתח לבנו בתורתך, וצ"ב שלא מצינו ריבוי תפלות על שאר מצוות כמו על תלמוד תורה, והביאור בזה הוא דישאל וקוב"ה חד הוא, מציאות כלל ישראל הוא מציאות התורה, בלא תורה אין ח"ו כלל ישראל, ולכן צריכים להתפלל על תורה כי בלא תפלה אין קיום, ואע"ג דתלמוד תורה כנגד כולם וכל חפצין לא ישוו בהם, מכ"מ בלא תפלה א"א שיתקיים התורה אצלו, ולכן תקנו הרבה תפלות על דברי תורה שיתקיים אצל האדם דבלא תפלה אין קיום.	40564
מסופר על כמה מגדולי עולם בעלי שכל חריפים ומפולפלים, כמו האורים ותומים והנצי"ב, דהעידו על עצמם דביום שלא כיוונו בברכת התורה ואהבה רבה לא חידשו בתורה כלום, ואיך יתכן והלא המה היו בעלי שכל חריפים, אלא הביאור הוא כנ"ל דבלא תפלה א"א לזכות לכלום, ואפילו אם יזכה בלא תפלה א"א להתקיים אצלו, והרגישו הני גדולי עולם דכל חידושם ביומא דלא כיוונו בברכת התורה לא יתקיים	40565
	40600
	40601
	40602
	40603
	40604
	40605

בידם ואינו כלום, דכן הוא המדה דבלי תפלה א"א להתקיים, ואין לנו עצה אחרת רק תפלה, בתחילת הזמן	40606
צריכים לידע דאם רוצים שהתורה תתקיים בנו, צריכים להתחזק בתפלה דע"י תפלה יש קיום, והמחזק	40607
עצמו בתפלה יצליח בלימודו ותורתו תתקיים בידו. (קובץ שיחות).	40608
	40609
מאמר תתמח	40610
ויאמר יוסף אל אביו לא כן אבי כי זה הבכור שים ימינך על ראשו וימאן אביו (בראשית מ"ח י"ז).	40611
גם במעשה יוסף כתיב וימאן יוסף ויאמר אל אשת אדוניו, בזכות וימאן שלו זכה יוסף לכל הכבוד ששמע	40612
אחרי וימאן מפי אביו (צורר המור בשם זזה"ק), מי שטעם בחייו טעם של מיאון וכבישת היצר, מיאון של	40613
מחאה והתקוממות נגד היצר נגד החשבונות וההיתרים, רק ממאן כזה יוכל להבין מיאון של זולתו הגדול	40614
הימנו בשלטון על הנפש.	40615
רק מיאון אחד בחיים, רק רגע אחד של שלטון וכבישת היצר מקנה זכות להשגות גבוהות, זה כשלעצמו	40616
כבר מקנה לו את דרגת ההבנה בהשגותיו של האדם הגדול, אם טעם פעם את טעם המלחמה נגד היצר	40617
וניצחו אפילו פעם אחת, יכול הוא כבר להתדמות לאיש הכובש יצרו, אם נפתח לפניו השער לקדושה ע"י	40618
פרישותו, יכול הוא להבין ולהשיג שערי תבונה של כל הגיבורים קדושי עליון.	40619
יעקב אבינו נתנסה פעמים רבות בזה שלא היה מובן גם לבניו ואנשי ביתו, הוא היפך את הסדר בברכות	40620
עד שמשך על עצמו את חשדם של בני ביתו, שאולי מרוב זיקנה הלכה דעתו מאתו, פעולתו היתה כה בלתי	40621
שכלית ובלתי מקובלת, עד שנעשה מופרך ומוקשה אצל מקורביו ובני משפחתו, והוא הסתכן בזה שע"י	40622
פעולה כזו עלול להביא לביטול הנהגתו ולשנאה לדורות.	40623
והלא כבר גרם פעם שנאה בין הבנים שתוצאותיה היו איומות, כתונת הפסים הביאה חורבן לאותה שעה,	40624
והלא אמרו שלכן לא הוכיח יעקב את ראובן בחייו כדי שלא ילך ויתדבק בעשיו (ספרי דברים א' ג'),	40625
אולם יעקב עושה פעולתו בתקיפות, בעין פקוחה ומתוך כונה לאמיתה של תורה ברוח ה' השורה עליו,	40626
זוהי תקיפות הרוח האמיתית ללכת נגד הטבע, ההבנה הפשוטה וימאן בחינה היא גם על מיאון כלפי עצמו	40627
כלפי השכל הטבעי.	40628
ורק יוסף יכול לקבל ולהבין את המיאון, משום שהוא עצמו עבר נסיון גדול וטעם טעמו של מיאון בכל	40629
התוקף כמ"ש וימאן, טעם של 'שלשלת' על התיבה, לומר לך שמיאן מיאון אחר מיאון הרבה פעמים,	40630
ובקול צעק אינו רוצה כקול נגינת השלשלת (לקח טוב).	40631
מי שלא טעם את טעם השליטה על עצמו, אינו יכול להבין גם את חברו השולט ביצרו וכובשו, ואף אינו	40632
מאמין שקיימת במציאות האפשרות לשלוט ביצר כמ"ש ז"ל (ב"ר ז' ח'), שמטרוניתא אחת שאלה איך	40633
יכול להיות שיוסף בחור עומד בבחירתו באמצע רתיחת הדם, שיכבוש יצרו ברגע שפוטפרע מגרה אותו	40634
כשהוא יחידי בביתו, וכן אמרו שעכו"ם אינו מאמין שישאל עובר בשוק ומוצא מציאה בשבת ואינו נוטל	40635
אותה, כי הווינו בארמיותן אמרינו יהודאי לא מינטרי שבתא, דאי מנטרי שבתא כמה כיסי קא משתכחי	40636
בשוקא (עבודה זרה ע).	40637
עוד אמרו ת"ח שעובר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום כי בוודאי עשה תשובה (ברכות יח), ואם	40638
מהרהר אחריו הרי זה אות שבעצמו לא שולט על נפשו, ולא טעם טעם של תשובה ותיקון החטא, אכן מי	40639
שממאן בעצמו יכול להבין גם את זולתו שממאן, אף מלך סדום יצא לקראת אברהם אבינו והתחיל	40640
להתפאר, מה אתה ירדת לכבשן האש וניצלת אף אני ירדתי לבארות חמר וניצלתי (מד"ר מ"ג ו'),	40641
ומדרש אגדה שהיה הטיט מוגבל בהם ונעשה נס למלך סדום שיצא משם, לפי שהיו באומות מקצתן שלא	40642
מאמינין שניצל אברהם מכבשן האש, וכיון שיצא זה מן החמר האמינו באברהם למפרע (רש"י שם), אין	40643
חכם כבעל הנסיון שהוא מאמין בסגולתו וגדולתו.	40644
רבי עקיבא ראה אחד רוכב על החמור ואור גדול זורח עליו, שאל ר"ע לתלמידיו מי הוא אשר אור כשמש	40645
זורח עליו, אמרו לו הלא זה נתן צוצייתא רועה זונות, אמר להן קראו אותו אלי, אמר ספר נא לי איזה דבר	40646
טוב עשית כי אור זורח עליך, סיפר לו שנתן עיניו באשה אחת והעלה לבו טינא ונפל בחולי ואשת איש	40647
היתה, לימים נצרכה ללוות ממנו ומתוך דוחקה נתרצית לו, וכבש יצרו ופטרה לשלום, וכשהיה יוצא לשוק	40648
היה נר דולק בראשו מן השמים (סנהדרין לא), ר"ע שעד ארבעים שנה לא למד ועשה מהפכה בנפשו וזכה	40649
לאור גדול, הוא האמין וראה האור שזורח על בעל תשובה. (אור חדש).	40650
	40651
מאמר תתמט	40652
ידעתי בני ידעתי גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו (בראשית מ"ח י"ט).	40653

פירש"י ידעתי בני שהוא הבכור, גם הוא יהיה לעם שעתיד גדעון לצאת ממנו שהקב"ה עושה נס על ידו, ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו שעתיד יהושע לצאת ממנו, שינחיל את הארץ וילמד תורה לישראל וזרעו יהיה מלא הגויים, כל העולם יתמלא בצאת שמעו ושמיו כשיעמיד חמה בגבעון וירח בעמק אילון.	40654 40655 40656
פלא הוא איך היתה באפשרותו של יעקב אבינו לראות ולהגיד מראש, שמאפרים ומנשה יצאו אנשים גדולים יהושע וגדעון, מכיון שטוב או רע צדיק רשע תלוי בבחירתו הוא, ואם כי ראה בעין קודשו כוחות נשאים ונעלים באפרים שעתיד להעמיד חמה בגבעון, הלא ידענו כי כל אדם שיש לו כוחות נעלים לטוב, הנה גם כוחותיו לרע הם יותר גדולים וחזקים, וכאמרם ז"ל כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו.	40657 40658 40659 40660
ואפילו אם נאמר שהבחין והכיר בו שמעלותיו ומדותיו מיוסדות ומבוססות על יסוד קדוש וטהור הנמצא כבר בקרב נפשו, ואין להתגברות הרע לפי מצבו זה, מכל מקום הרי אי אפשר לו לאדם אף לצדיק גמור להיות בטוח שישאר בצדקו, כ"ש שאי אפשר לבטוח ביוצאי חלציו שיהיו צדיקים, כי הלא לא ניטל כח הבחירה מהאדם כל זמן היותו בעולם הזה, ומנין היה אפשר לדעת מראש שיבחר בטוב ויהיה צדיק?	40661 40662 40663 40664
ובאמת נמצאים מאמרי חז"ל המראים כי הולדת הצדיקים גדולי עולם כבר הוכנה מראשית ימי קדם, וכמ"ש אמר רבי יהודה בר סימון עד שהאדם הראשון מוטל גולם לפני מי שאמר והיה העולם, הראה לו דור דור ודורשיו דור דור וחכמיו, דור דור וסופריו דור דור ומנהיגיו (בר"ר כד), ואיך אפשר להראות זאת לאדה"ר כיון שלכל אחד מהם נתנה הבחירה, הרי יכול להיות אחרת, שכל אלו החכמים לא יהיו כמו שהיו באמת.	40665 40666 40667 40668 40669
אמנם אחרי שהתבוננתי בזה ראיתי ששאלה זו מקושרת עם השאלה של ידיעה ובחירה שנתחבטו בה כבר גדולי עולם, הרמב"ם ז"ל בהלכות (תשובה פ"ה ה"ה) כתב שמא תאמר והלא הקב"ה יודע מה שיהיה, וקודם שיהיה ידע שזה יהיה צדיק או רשע או לא ידע, אם ידע שהוא יהיה צדיק אי אפשר שלא יהיה צדיק, ואם תאמר שידע שיהא צדיק ואפשר שיהיה רשע הרי לא ידע הדבר על בוריו, דע שתשובת שאלה זו ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, וכמה עיקרים גדולים והררים רמים תלויים בה, אבל צריך אתה לידע ולהבין בדבר זה שאני אומר.	40670 40671 40672 40673 40674 40675
כבר בארנו בפ"ב מיסודי התורה, שהקב"ה אינו יודע מידיעה שהיא חוץ ממנו כבני אדם שהם ודעתם שנים, אלא הוא יתעלה שמו ודעתו אחד, ואין דעתו של אדם יכולה להשיג דבר זה על בוריו, אבל נדע בלי ספק שמעשה האדם ביד האדם ואין הקב"ה מושכו ולא גוזר עליו לעשות כך, ולא מפני קבלת הדת בלבד נודע דבר זה אלא בראיות ברורות מדברי החכמה, ומפני זה נאמר בנבואה שדנין את האדם על מעשיו כפי מעשיו אם טוב ואם רע, וזה העיקר שכל דברי הנבואה תלויים בו.	40676 40677 40678 40679 40680
הראב"ד ז"ל אע"פ שאין תשובה נצחת על זה, טוב לסמוך על קצת תשובה ואומר, אם היו צדקת האדם ורשעתו תלויים בגזירת הבורא ית', היינו אומרים שידיעתו היא גזרתו והיתה לנו השאלה קשה מאוד, ועכשיו שהבורא הסיר זו הממשלה מידו ומסרה ביד האדם עצמו, אין ידיעתו גזרה אבל היא כידיעת האיציטגנונים שיודעים מכח אחר מה יהיו דרכיו של זה.	40681 40682 40683 40684
והנה השאלה הפילוסופית איך אפשר לבחירה שתהיה חפשית אחרי שישנה כבר ידיעה מוקדמת מאת הבורא ית', באמת היא שאלה בענינים כאלו שהם למעלה מהשגתנו, שאין לנו להתאים שני יסודות האמונה הללו ברעיונו ולאחדם במחשבתנו, אבל בכל אופן יש לנו להאמין דקמי רחמנא גליא, והוא ית' צופה עתידו ומעשיו של האדם.	40685 40686 40687 40688
אבל זהו רק במה שנוגע לידיעת הקב"ה, אבל במה שנוגע לנו בדרך חיינו, יש להתחשב עם יסוד השני שהבחירה נמסרה בידינו, וצריכים אנו לתפוס דבר זה במחשבתנו, כי ידיעת הבורא הנעלמה מאתנו אינה גורמת ומשפעת על הלך מעשינו, אבל ממאמרי חז"ל שעל פיהם מבואר לנו שגם הנביא אפשר לו לראות כבר מראש באיזו דרך יבחר האדם, הרי שידיעת העתיד נמצאת גם במושגי בני אדם בראיית הנביא וזה יקשה לנו ודאי.	40689 40690 40691 40692 40693
איתא במדרש על הכ' ותפתח ותראהו את הילד, פירש"י את מי ראתה את הילד זהו פשוט ומדרשו שראתה עמו שכינה, מזה מוכרח שחותם עתידו של האדם מונח עליו כבר בראשית הוולדו, ואפשר להכיר על אדם התחברותו בטוב והתדבקותו בשכינה עד כדי שיתראה לעיני זולתו, וכן יעקב אבינו בעת ברכתו את בני יוסף התחשב עם ידיעת העתיד, אנו רואים שידיעת העתידות נמצאת גם לפי מושגנו ומשפעת על מהלך מעשינו, וזה ודאי יפלא בעינינו אם העתיד מוכרח הוא א"כ ניטל כח הבחירה, אם הבחירה חופשית היא היאך אפשר שתהיה ידיעה מוקדמת?	40694 40695 40696 40697 40698 40699
והנה נדבר נא עתה על דבר מה שבארו הראשונים בשאלת ידיעה ובחירה, ואף שהרמב"ם ז"ל כתב ארוכה מארץ מדה בכ"ז אף אנו נענה חלקנו בזה, מתוך דברי הראב"ד יש לשמוע כי אף שהקב"ה יודע מראש איך תהיה בחירת האדם ורואה הוא את דרכו, בכ"ז דרכו של האדם חפשי הוא לפניו.	40700 40701 40702

וראיתי ציור לזה מאדם העומד ורואה בעד החלון איך שפלוגי הולך אל מטרה ידועה, וזה ההולך אינו יודע	40703
מזה שעומד ורואהו, שראיתו של זה אינה מוכרחת וגוזרת כלום וזה הולך כפי חפצו ורצונו, כמו כן	40704
הקב"ה הצופה ומביט עד סוף כל הדורות, רואה הוא גם עתידו של האדם ויודע ומכיר בו איך שיבחר	40705
סו"ס, אבל ידיעה זו אינה מכרחת את האדם לאחוזו בדרך זו, וכחו וזכותו לשנות רצונו אינם נגרעים בזה	40706
שהקב"ה יודע איך שיבחר.	40707
יותר נכון לתפוס במחשבתנו דברי הרמב"ם שתוכן דבריו הוא, כי ידיעת הקב"ה אחרת היא משלנו, וכמו	40708
שאינן לנו יכולים להכיר ולדעת מציאותו, כמו כן אי אפשר לנו לדעת ידיעתו, כי אין לנו שום מושג	40709
במציאותו ית' שהיא המציאות האמיתית, וידיעתו היא כפי מציאות זו, ואם כי אין לנו האפשרות לדעת	40710
ולהבין את זה, עכ"ז אחרי שמחוייבים אנו להאמין ומאומתים אצלנו אלו שני העניינים, שידיעת הקב"ה	40711
אינה מוגבלת וגם ידיעת האדם חפשית היא, דרוש שיהיה לנו איזה מושג באפשרות המצאות שני עניינים	40712
יחד, ולתפוס את זאת במחשבתנו למען דעת את האיננו ידוע שזוהי תכלית הידיעה.	40713
ולמען יתאפשר לנו לתפוס שני העניינים האלה הנראים לכאורה כסותרים, יקל לנו על פי ציור זה, שאם	40714
מעמידים שני נרות מול ראי יראו לפנינו ארבע נרות, והנה לו היה לנו רק חוש הראות בלבד בלי חוש	40715
המשוש, הרי היה מוסכם אצלנו כי ארבעה נרות ישנם במציאות, ולפי מושגנו זה בהיות לנו רק חוש	40716
הראות בלבד הרי היתה זו מציאות אמיתית, ורק הודות לשאר החושים הננו מכירים במציאות שיש רק	40717
שני נרות, ולפי זה אף שלפי מושגנו המוגבלים מכירים אנו שידיעה ובחירה סותרות זו לזו, הרי צריכים	40718
אנו לדעת כי אפשר שלפי מציאות יותר גבוהה ונעלה אינן סותרות זו לזו.	40719
עכשיו ברצוננו לברר איך צריכים אנו לחשוב אוזות הידיעה המוקדמת הנמצאת בבריאה, ושעין הנביא	40720
יכולה להשיגה, ואיך צריכים אנו להתחשב עם זה בדרך עבודתנו ובמהלך מחשבתנו למעשה, הנה הידיעה	40721
כי למי שנגזר עליו להיות צדיק שוב א"א לו להיות רשע, אינה מפסדת ואין בכוחה להפריע את האדם	40722
מעבודתו לעלות מעלה.	40723
מה שמצער את האדם ופוגם את רגשותיו ומעכב את כח בחירתו, היא המחשבה שלרשע אי אפשר לשוב	40724
מדרכו הרעה, כי מכיון שצפוי עליו מראש שיהיה רשע הרי עד כמה שישתדל להטיב את מעשיו ולשוב	40725
מדרכו הרעה, סוף סוף לא יעלה זאת בידו, כי למען לא יופרע האדם במהלך עבודתו להיטיב את דרכיו	40726
ולעלות מעלה בקודש, צריך כל אחד לדעת ולהרגיש כי מעלות הצדק והטוב אינן מוגבלות, וכל אחד יש	40727
בכחו לעלות מעלה בלי שיעור וצמצום, אבל הידיעה כי צד הרשעה מוגבל הוא אינה מפסדת.	40728
כמו כן בנוגע להרגשתנו בחשיבותה של הידיעה הצפויה מראש, אם נתפוס במחשבתנו שאין הידיעה	40729
מגבלת את צד הצדקה והטוב, ואף אם ישנה ידיעה עליונה על אדם שיהא רשע עדיין אפשר לו להיות	40730
צדיק, לא יהא זה פוגם את רגשותינו בגודל מלכותו ית', כי אם להיפך עוד תגדיל הכרתנו בטובו ויכולתו.	40731
נצייר נא לנו אם נדע שעל פלוני הנמצא במדינה פלונית נגזר עונש בשביל עבירה שעבר על חוקי המדינה,	40732
וכל בני המדינה יודעים שאדם זה צפוי אל עונש כפי החוק המונהג במדינה, ונשאל את פי המלך ויאמר לנו	40733
שאיננו יודע מזה, ודאי חסרון הוא בו ופחיתות, כי המלך צריך לדעת מכל ענייני מלכותו, אבל אם יאמר	40734
המלך כי לא ידע אם יענש החוטא כפי החוק הזה אין זו פחיתות, אחרי שמה שברור לכל בני המדינה	40735
עונשו של זה הוא מפני שיודעים רק את החוק הקבוע.	40736
אבל המלך שרצונו להיטיב ובידו להוציא חוקים חדשים ולשנות סדרי המדינה, יודע הוא שעוד יש מקום	40737
לבלי התחשב עם החוק המקובל ולחונן את הנדון, הבריאה במערכותיה וסדריה מתנהלת לפי חוקים	40738
וגבולים ידועים, שלפיהם הוכנה כבר מראש ונמצאת הידיעה שפלוגי יהיה צדיק ועד כמה יגיע צדקו וטובו,	40739
מבלי שיגרע מזה כלום, וזה א"א שישונה ויגרע ממדת צדקתו שהותותה לו מראש.	40740
וכמו כן אם נמצא בידיעה על אדם שיהיה רשע, א"א שיצא לצד הרע יותר מכפי מדתו שישנה כבר	40741
בידיעה, אבל אם לפי חוקי הבריאה עומד האחד להיות רשע, אין זה שולל האפשרות לשנות דינו ולהיות	40742
צדיק, כי כח הצדק והטוב אינו מוסגר לגמרי בחוקי וגבול הבריאה, גבוה הוא מכל חוק למעלה מכל גבול,	40743
כי מקורו הוא בשפע רצון ה' לטובה השופע ויורד בלי גבול ותכלית, ואינו מוגבל בשום מדה וקצב, וזהו	40744
ההבדל בין הטוב להרע, שלרע נתן גבול ומדה, והטוב הוא למעלה מכל מדה.	40745
ואחרי שזכינו לידיעה זו נבין ענין התשובה בעד הרשע ואפשרות עזיבתו את החטא, כי איננו מוגבל, כי	40746
אף אם לפי הסדרים נגזר עליו להיות רשע, ולפי מושגי הנבראים המוגדלים נראה כבר עונשו מבלי שיהיה	40747
לו מוצא, בכל זאת הקב"ה מלך רב החסד, רצה שיהיה מקום לרשע לשוב מרשעו ולהמנע מעונש, כי לא	40748
יחפוץ במות המת כי אם בשונו מדרכו וחייה, וחתימה חותר לו הקב"ה מתחת כסא כבודו, בהכינו לו מקום	40749
מעל לגבולי הבריאה והנהגתה, ובתתו לו אפשרות להגביה את עצמו מעל פשעיו בהתדבקו במקור ושורש	40750
הטוב.	40751

וזהו מה שאמרו חז"ל הבא להטמא פותחים לו הבא להטהר מסייעין אותו, הבא להטמא ההנהגה עמו לפי חוקי וגבולי הבריאה הנמצאים מכבר, אין עושין בשבילו שום חידוש ואין מעכבין עליו מליילך בפתח הפתוח לפניו לחטא כפי הניתן בחוקי הבריאה, אבל הבא להטהר בהתדבקו בשורש הטהרה והקדושה, חסד עליון וטוב נצחי בלי תכלית מסייעין אותו, כוחות חדשים נתנים לו ושפע עליון נמשך עליו, ונוצרים בעדו עולמות חדשים מרצון ה' האין סופי.	40752
ידעה זו צריכה לחזור ללבנו, שמוגבל הוא רק כח של רשע אבל לא כח הצדק והטוב, וכל מה שימציא לו כל אחד יותר מרץ והשתדלות, ימצאו ויתפתחו אצלו כוחות חדשים הראויים לקבל חסדי עליון, השופעים מרצון ה' להיטיב עם בריותיו. (שעורי דעת ב' שעור ח').	40753
	40754
	40755
	40756
	40757
	40758
	40759
	40760
מאמר תנ	40761
ידעתי בני ידעתי גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו (בראשית מ"ח י"ט).	40762
פירש"י שעתידי גדעון לצאת ממנו שהקב"ה עושה נס על ידו, ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו שעתידי יהושע לצאת ממנו, שינחיל את הארץ וילמד תורה לישראל וזרעו יהיה מלוא הגויים, וישם את אפרים לפני מנשה, פי' רש"י וישם את אפרים בברכתו לפני מנשה להקדימו בדגלים ובחנוכת הנשיאים.	40763
מה הענין שיעקב שכל את ידיו? למה התאמץ על זה נגד רצונו של יוסף, ונראה שסוד הענין מרומז בתורה, ויאמר ליוסף הנה אביך חולה, וברש"י ע"פ חז"ל ויש אומרים אפרים היה רגיל לפני יעקב בתלמוד שהיה עוסק בתורה עמו (תנחומא), בכדי ללמוד תורה מיעקב עזב את בית אביו במצרים וקיים הוי גולה למקום תורה, וכשחלה יעקב בארץ גושן הלך אפרים אצל אביו למצרים להגיד לו.	40764
ועל מנשה נאמר והם לא ידעו כי שומע יוסף כי המליץ בינותם, וברש"י בשם חז"ל המליץ זה מנשה, שלח יוסף אצל פרעה שלח לי שבעים גבורים, שמצאתי לסטים ואני מבקש ליתן עליהם כבלים, באותה שעה שלח לו והיו מסתכלים אחי יוסף מה היה מבקש לעשות, אמר יוסף לאותן גבורים הכניסו את זה (שמעון) בבית האסורים, כיון שקרבו אצלו צווח בהם, כיון ששמעו קולו נפלו על פניהם ונשתברו שיניהם, והיה מנשה יושב לפני אביו א"ל אביו קום אתה, מיד עמד מנשה והכהו מכה אחת והכניסו בבית האסורים ונתן עליו כבלים (בר"ר צ"א ו').	40765
	40766
	40767
	40768
	40769
	40770
	40771
	40772
	40773
	40774
	40775
	40776
	40777
	40778
	40779
	40780
	40781
	40782
	40783
	40784
	40785
מאמר תנא	40786
בך יברך ישראל לאמור ישימך אלקים כאפרים וכמנשה (בראשית מ"ח כ').	40787
כל הברכות שהאבות הקדושים ברכו לבניהם כמו אברהם ליצחק ויצחק ליעקב, לא נאמר בהם שהברכה הזאת תשאר כברכה שבה יברך כל אדם את בניו, רק על ברכה זו נאמר כן כמו שפי' רש"י הבא לברך את בניו יברכם בברכתם, ויאמר איש אל בניו ישימך אלקים כאפרים וכמנשה, ונראה שברכה זו גדולה וחשובה מאוד ומועילה, ובאמת נשארה ברכה זו כנוסחה של איש לבניו ולדורות, ויש להתבונן מה המיוחד שהיה באפרים ומנשה שראוי להתברך בהם כל כך?	40788
	40789
	40790
	40791
	40792
	40793
	40794
	40795
	40796
	40797
	40798
	40799
	40800

ובבכורתו של מנשה שהוא הבכור, אבל יעקב אבינו ע"ה שכל את ידיו וישת על ראש אפרים את יד ימינו,	40801
ואת שמאלו על ראש מנשה והקדימו בברכתו בדגלים ובחנוכת הנשיאים.	40802
אפשר לנו לשער את הפתעתו ואת צערו של מנשה על העלבון הגדול הזה, הרי ידע מה החשיבות של	40803
ברכות יעקב אבינו ע"ה, גם יוסף עצמו נבהל כמו שמעידה התורה, וירא יוסף כי ישית אביו יד ימינו על	40804
ראש אפרים וירע בעיניו, אבל מנשה לא הגיד ולא אמר ולא עשה ולא כלום, לא בשעת מעשה ולא לאחר	40805
המעשה האם דבר פשוט הוא?	40806
הרי קשה מאוד לאדם לסבול ולראות את עצמו פחות מחברו, ועל דבר זה נכשלו רבים ונאבדו, מי גרם	40807
לירבעם מי גרם לקרח מי גרם למרגלים מי גרם לשאול מי גרם ליואב (מס"י פי"א), נוראות להתבונן	40808
בזה בעומק ובדקות הענין! ומה קשה שבכור ישאר לנצח פחות בכבודו מאחיו הקטן ממנו?	40809
יעקב אבינו ראה את צדקתו וענותותו של מנשה גם בשעה זו, וצוה שברכתו זו תשאר ברכה לנצח, וכל	40810
אדם יברך את בניו ושימך אלקים כאפרים וכמנשה, אף שההשגחה העליונה תשלול הגדולה מן הבכור	40811
ותנתן לצעיר, תשאר ביניהם אהבת אחים נאמנה ושלמה, ואין לאחד להתקנאות מאחיו הצעיר ממנו, ובכן	40812
זוהי ברכה גדולה ויקרה שיוכל אדם לעמוד במצבים מעין אלו בשלמות הנפש, ומכאן פתח לכל המדות	40813
הטובות ולגאולה השלמה, כי באין קנאה אין שנאה, ובאין שנאה יתוקן החטא שבגללו נחרב הבית וגלה	40814
יקרינו. (דבריהם זכרונם).	40815
	40816
מאמר תתנב	40817
בך יברך ישראל לאמור ושימך אלקים כאפרים וכמנשה (בראשית מ"ח כ').	40818
יש לדייק איך זה יעקב אבינו ע"ה קירב כ"כ את אפרים שהוא הקטן יותר ממנשה הבכור, ולא פחד לעורר	40819
קנאה בין שני האחים? וזאת אחר שראה את המכשול מיוסף במה שאהב אותו מכל אחיו מה זה גרם, מזה	40820
יצתה תקלה כזאת שכלל ישראל ירדו למצרים, וכמ"ש חז"ל לעולם אל ישנה אדם בנו מבין הבנים,	40821
שבשביל משקל שני סלעים שהוסיף יעקב ליוסף גרמו לירידת מצרים.	40822
וכן שואלים חז"ל על הפסוק, לכולם נתן לאיש חליפות שמלות ולבנימין נתן חמש חליפות, אפשר בדבר	40823
שנצטער בו אותו צדיק יכשל בו זרעו? דאמר רב לעולם אל ישנה אדם בנו מבניו, עביד איהו מלתא	40824
בבנימין כי היכי דניקנו ביה אחיו? אלא רמז רמז לו שעתיד לצאת ממנו בן שיצא בחמשה לבושי מלכות	40825
ומנו מרדכי, דכתיב ומרדכי יצא מלפני המלך.	40826
וא"כ יש לשאול מדוע יעקב אבינו עשה דבר כזה אחר שכבר נכוה מענין יוסף, וכן רואים שגם יוסף לא	40827
נחה דעתו מכך, כמ"ש וירא יוסף כי ישית אביו יד ימינו על ראש אפרים וירע בעיניו, וימאן אביו ויאמר	40828
ידעתי בני ידעתי, ז"א שגם יוסף הכיר באפרים סגולות יותר גדולות בלי ספק, אבל הואיל ומנשה הוא	40829
הבכור הדעת נותנת לשמור לו את העדיפות, ואעפ"כ יעקב אבינו לא התפעל למה?	40830
נקח ציור בהנהגת הישיבה בענין התקרבות או התרחקות לתלמיד מסוים, עדים אנו לתקלות חמורות	40831
הנובעות מהנהגה זו כגון רפיון יאוש וזה בא בודאי מהקנאה, אע"פ שקנאת סופרים תרבה חכמה אבל זה	40832
גורם תקלות, ולכן נמנעים מדרך זו בגלל תוצאות שליליות.	40833
לא כן אצל יעקב לא התפעל מכל התקלות ועשה שינוי, שיכל ידיו ולא חשש לגרום קנאה כזאת, כי אצל	40834
יעקב אבינו היתה חשובה מאד האיכות, כ"כ העריך את האיכות עד שויתר על כל החשבונות שבביל	40835
האיכות, וזה הפוך ממה שרואים אצלנו, וכן אומרים חז"ל על הפסוק ויאמר ידעתי בני ידעתי גם הוא יהיה	40836
לעם וגם הוא יגדל, שעתיד גדעון לצאת ממנו שהקב"ה עושה נס על ידו.	40837
כשנתבונן בענין גדעון והנס שנעשה על ידו, רואים שם מדרגה גדולה ונפלאה של השגחה ובטחון וזה היה	40838
בתקופה שאחרי דבורה הנביאה, חז"ל אומרים עד כאן כתוב 'ויסופו לחטוא' שהיה מצטבר חטא על חטא,	40839
אבל בשירה זו נמחל להם כל אשר עשו עיין (שופטים ו'), עד ויבא מלאך ה' ויאמר אליו ה' עמך גבור	40840
החיל לך בכחך זה, ויאמר ה' אל גדעון רב העם אשר אתך פן יתפאר עלי ישראל לאמור ידי הושיעה לי,	40841
וישב מן העם עשרים ושנים אלף ועשרת אלפים נשארו.	40842
ידוע שבעולם ובפרט בזמן שלפני המלחמה משתדלים להרבות כל כך חיילים, ודואגים שיהיה עם רב	40843
מאוד כי יודעים שזהו בטחון המדינה, כ"ש בעת המלחמה כמה גדולה הסכנה אם יקטן מספר הלווחמים!	40844
אעפ"כ הקב"ה הקפיד על עם רב פן יאמרו ידי הושיעה לי, אח"כ שוב ויאמר ה' אל גדעון עוד העם רב	40845
הורד אותם אל המים ואצרפנו לך שם, גם לאחר שנשארו רק עשרת אלפים אעפ"כ בחן אותם בשתיית	40846
המים, בחר במלקקים ומאס בכורעים, והמלקקים היו רק שלש מאות איש ורק אלו הלכו למלחמה.	40847
ולכאורה קשה איך יכולים להסכים על הנהגה כזו ללכת ללחום רק עם שלש מאות איש? וכל הטעם שלא	40848
יאמרו כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, וגדעון היה צריך לעודד אותם במצב כזה שילכו והלכו	40849
ונעשה נס ונצחו, מדרגתו של גדעון בבטחון היתה גדולה מאוד שנעשה נס כלל ישראל על ידו.	40850

ומה אנו רואים? יעקב אבינו שיכל את ידיו ואמר, ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו שעתיד יהושע לצאת ממנו	40851
שהקב"ה עושה נס על ידו, וזרעו יהיה מלא הגויים, כל העולם יתמלא בצאת שמעו כשיעמיד חמה בגבעון	40852
וירח בעמק אילון, זה היה ג"כ בשעת מלחמה שיהושע דרש מהשי"ת שמש בגבעון דום והקב"ה נענה לו,	40853
וזה בודאי היתה מדרגה יותר גדולה בבטחון, שהרי חז"ל אומרים שתנאי התנה הקב"ה עם השמש והירח	40854
מששת ימי בראשית, שאם יבוא יהושע ויאמר לה דום שידום השמש וזאת התפעלות גדולה.	40855
וכמ"ש חז"ל על ר' פנחס בן יאיר שהלך לפדיון שבויים ואמר לנהר פסוק לי, ואמר ע"ז גדול אחד שיותר	40856
ממה שיש להתפעל ממה שהנהר נחלק, יש להתפעל מזה שר' פנחס היה מצוה לנהר לפלוג, שבדרך הטבע	40857
יודעים שהנהר הולך ואינו פוסק, כשעומדת לפנינו איזו שאלה משאלות החיים ולא יודעים איך לפתור	40858
אותה אז אנו מצומצמים ומיואשים, אנו מוכנים לוותר על חשבונות הרוחניות ולהתמסר בכל כוחנו	40859
לעבודה זרה זו שנקראת ההשתדלות, לא כן אצל ר' פנחס בן יאיר לא היה מוגבל וצוה פלוג נהרא, כי	40860
הרגיש המציאות של הבריאה היא צווי השם ולא טבע, וכדי לעשות מצוה חובה על הנהר לוותר בשבילו.	40861
וזה עלינו להשיג בזאת התקופה, לדעת שההשתדלות אינה מועילה והיא רק בגדר מס שחייבים לשלם ולא	40862
שזה מועיל, ומי שיש לו בטחון ושומר מצוה לא יפסיד, עלינו למרוד בכל המושג שהבריאה היא טבע	40863
ואינה אלא צווי ה', וכמ"ש חז"ל א"ר ירמיה בר' אלעזר הקב"ה התנה עם כל מה שנברא בששת ימי	40864
בראשית, צויתי את הים שיקרע לפני בני ישראל, צויתי את השמש והירח שיעמדו לפני יהושע, צויתי את	40865
העורבים שיכלכלו את אליהו, צויתי את האור שלא תזיק את חנניה.	40866
את זה הרגיש יהושע שהכל הוא צווי ה', אצלנו כל המפריע שאין יכולים לסמוך על זה רק רוצים לראות	40867
הכל בעיני הבשר, לא כן אצל הקדמונים כמו שכתוב 'בחרבי ובקשתי' בצלותי ובבעותי, התפלה זהו	40868
חרבם של הצדיקים, ואילו היום אפילו חרב אמיתית אינה מספיקה כדי לעמוד במלחמה, ומחפשים כל מיני	40869
נשק משוכללים וכולי האי ואולי.	40870
יעקב אבינו הרגיש זאת באפרים אבל אחיו הקטן יגדל ממנו, הוא כ"כ התפעל עד שוויתר על כל	40871
החשבונות והחששות שמא יהיה לו למנשה רפיון אלא התפעל מהאיכות היתרה, לא מדד במושגים	40872
העולמיים ולא בציפיה לאיזו תכלית, אלא ברצון לחיות בדרך ההשגחה והבטחון בה' וזוהי הדרך הנכונה.	40873
(דגל המוסר).	40874
	40875
מאמר תתנג	40876
ויברכם ביום ההוא לאמור בך יברך ישראל לאמר (בראשית מ"ח כ').	40877
מהו ביום ההוא? שהיה די לאמר ויברכם? ועוד שבכל מקום לאמר כתיב חסר וכאן מלא וא"ו? זוה"ק,	40878
ביום ההוא הוא יום הפרידה של האדם לפני הסתלקותו לעולם הנצח, ופרידת הנפש מהגוף עושה רושם	40879
על כל העומדים מסביב הרואים זאת, הנה נפרד הגוף מן החיים היקרים עלי אדמות, ממקום שאפשר	40880
לזכות בו במעשים טובים ופעולות רוחניות נעלות, מקום בו אפשר להשתמש בסגולת הבחירה, והנפש	40881
נקרעת בין געגועים הסותרים אלו את אלו, מצד אחד שואפת להמריא למרומים ולשוב למקור מחצבתה,	40882
מצד השני היא רוצה להישאר בעולם הזה, להוסיף עוד מעשים טובים, ושני געגועים אלו מתנגשים זה	40883
בזה.	40884
וכאשר האנשים מסביב מתבוננים בתמונה זו עושה רושם גדול עליהם, ונשמתם מתעוררת ונתפסת לרגע	40885
הגדול של חיי הנצח והיאבקות שני הרצונות, ששניהם רוחניים אך שואפים לשתי שאיפות מנוגדות,	40886
וברגע זה העומדים סביב מתעלים אף הם למחשבה נצחית, מפשפשים במעשיהם בזים לעניני החומר	40887
ולועגים למושגים הקטנים, נעשים אז רכים ומסוגלים לקבל על עצמם עול מלכות שמים בלי שום תנאים	40888
והיסוסים.	40889
פרידתו של יעקב השפיעה גם על בניו שבטי י"ה, הם ביטלו אז את עצמם לגמרי, קיבלו את תוכחתו ואת	40890
דבריו החריפים, וחז"ל אמרו למה לא הוכיח יעקב את ראובן בחייו, שמא יניח את יעקב אביו וילך ויתדבק	40891
בעשיו (ספרי), ורק קודם מיתתו באותו הרגע המלא רגשות הגעגועים, השפיע עליהם לקבל את הענינים	40892
הגבוהים, רק אותו היום מסוגל היה לקבל כל הענינים הקשים שבימים רגילים לא היו יכולים לקבלם	40893
בנקל.	40894
ביום ההוא בירכם יעקב אביהם וציווים גם לעתיד להתברך בברכת אפרים ומנשה, ביום ההוא קיבל מנשה	40895
על עצמו וויתור גדול שאחיו הצעיר יקדימונו, באותם הרגעים הנרגשים הסותר ענין הדגלים במדבר לפי	40896
מעלות השבטים, צבעיהם של הדגלים היו שונים זה מזה, כל מפה וצבע שלו מורים על מעלת השבט, כל	40897
אחד הוצב במקומו לפי מעלתו, הוותרנות שלהם באה כתוצאה מאותו רגע של פרידת אביהם, רגע זה גדול	40898
והשפעתו מרובה מאוד שהיא חוזרת עמוק עמוק לנפש האדם, מזעזעתו ומגבתו למעלה מהרגשות	40899

חומריות לרגשות רוחניים נעלים, כיוון יעקב לשעה זו שהיא שקולה ומועילה יותר מאשר ימים ושנים רגילים.	40900
הז"ל אומרים (במדבר רבה ב' ז'), כיון שיצאו ישראל ממצרים אמר הקב"ה הרי השעה שיעשו הדגלים, מיד אמר הקב"ה למשה עשה אותם דגלים לשמי, עמד משה והתחיל מיצר, אמר עכשיו עתידה מחלוקת להנתן בין השבטים, אם אני אומר לשבטו של יהודה שישרה במזרח, הוא אומר לי אי אפשי אלא בדרום, וכן אחרים כיוצא בו כל שבט ושבט, אמר לו הקב"ה משה הם אינן צריכים לך בדבר הזה מעצמן הם מכירין דירתן, שצוואת אביהן בידם היאך לשרות בדגלים, כשם שהקיפו את מטתו כך יקיפו את המשכן, מנין שכן כתיב איש על דגלו.	40901
הרגע המרומם של פרידת יעקב מבניו היה כל כך מועיל בפעולתו, עד שהשפעתו נמשכה אף לדורות ולשנים ולעתיד הרחוק, הוא הועיל לסידור הענינים אף במקומות היותר קשים שגם משה רבינו פחד לנגוע בהם, צוואת יעקב הועילה לסדר הכל בנקל, זוהי תוצאה מהיום ההוא היום האחרון פועל ישועות. זכרון יום המות מכניע אף את אביר הלב אף את הרחוק, גם הכנענים נכנעו לפני השבטים במיתת יעקב אבינו, אף הכנענים עשו באבלו של יעקב, ומה עשו? ר' אליעזר אומר איזוריהם התיירו, ר' שמעון בן לקיש אומר קשרי כתפיהם התיירו, רבנן אמרי זקפו קומתם (ירושלמי סוטה פ"א י'), הכנענים שבאו מזויינים 0בבנשק 0מיד נתרוקנו מכעסם והתנפלו לפני שבטי י"ה, הם הכינו את עצמם לאותה שעת כושר, כאשר השבטים מצויים באבלם על מיתת אביהם, חשבו כי זוהי השעה הנכונה להתנפל עליהם ולכלותם. אבל כיון שראו את תמונת הפרידה והמוות של אביר הרועים, את עומק צער הבנים שבטי י"ה ואת האווירה הרצינית ההיא, הושפעו מאווירה זו עד כדי כך שידיהם נתרשלו, רוחם אבדה להם ולבבם נתרך, כרעו על ברכיהם והשתתפו עם האחים באבלם על מות אביהם, עד כדי כך גדול ומועיל היום ההוא שמשפיע אפילו על ערלי הלב כמו הכנענים, למעט קומתם עדי ארץ ולשכך חמתם וכעסם, ולזה כאן לאמור מלא וא"ו שהיא אמירה מועילה, רפואה בדוקה ומנוסה הפועלת רושם רב, אמירה זו היא טובה ומלאת תועלת, וזאת מטעם 'ביום ההוא' ביום האחרון לחיים.	40902
כאשר יזכור את היום ההוא, יזכה לכך שכל ימיו בתורה ומעשים טובים, וכמ"ש בזוה"ק ויקרבו ימי ישראל למות לא כתיב יום אלא ימי, וכי בכמה ימים ימות האדם והרי ברגע אחד מת ויוצא מן העולם? אלא כאשר יבקש הקב"ה להשיב אליו רוח האדם, כל אותן הימים שנתקיים האדם בזה העולם נפקדים לפניו, אשרי חלקו שימיו מתקרבים אצל המלך בלי בוש, ולא נדחה יום אחד מהם בשביל עבירה, ולפיכך כתוב בצדיקים קריבה לפי שמתקרבים לפני המלך בלי בוש, אוי להם לרשעים שאין בהם קריבה איך יתקרבו לפני המלך, שהרי כל ימיהם בחטא ואיך יתקרבו לפני המלך.	40903
משה רבינו למד מיעקב שלא הוכיחן אלא סמוך למותו, והרי זה מבהיל שמשה רבינו בכל השנים הרבות, גם בעת שהיו רגעים מוכשרים ומזומנים היטב להטיף להם מוסר נמנע מכך, ועשה זאת רק קודם מותו, הוא הזמן היותר מוכשר שבני ישראל ישמעו ויקבלו דברים קשים, עד כמה נאמנה עצתם של חז"ל הקדושים, שאפשר לנצח את היצר הרע ע"י שיזכיר לו יום המיתה, היא הנותנת חיים לכל החושבים בזה, ואשרי הגבר החושב ומתבונן ומעלה על לבו את זכרון העתיד הוודאי בעולם הנצח, ואת יום הפרידה המגלה לו את הטוב הצפון, והרוצה שיחיה ימית את עצמו.	40904
מספרים על רבי משה לייב מסאסוב זצ"ל שהיה נוסע למרחקים לצרכי ציבור, אם להכנסת כלה או למצוה אחרת, פעם נתעכב בנסיעתו זמן רב, וכאשר חזר לביתו הקיפוהו ילדיו מכל הצדדים בשאלה, אבא מה הבאת לנו? הוא השתמט וניסה לדחותם בקש, אך כאשר המשיכו לתבוע ממנו ביתר שאת וצעקות ותחנונים נתעלף פתאום, ולאחר שאשתו הקיצתו מהתעלפותו נשאל על ידה, ממה נתרגשת עד כדי כך שנפלת בהתעלפות, האם נגעה ללבך כ"כ בקשתם של הילדים שהיית צריך להתעלף?	40905
נענה רבי משה לייב ואמר, לא מפני בקשתם ולא מפני חרפה נתעלפתי, אלא באותה שעה ציירתי לעצמי בדמיוני, איך יהיה כאשר אבוא לעולם הבא לאחר הדרך הרחוקה והארוכה של העולם הזה, וישאלוני מה הבאת מן הדרך הרחוקה הזו? מה תורה ומה מצוות אתה נושא עמך? ואכן כמה הבושה שורפת אז את הפנים כאשר המטען הוא דל וריק!	40906
וכן מספרים על החפץ חיים זצ"ל, שבעיר מולדתו זעטיל הסמוכה לוילנה, היה מטורף אחד שהיה יום יום מכתת רגליו מרחק של כמה פרסאות מזעטיל לוילנה, כדי לקחת מגבאי ביהמ"ד דשם קמצוץ טבק להרחה, והיה חוזר את כל הדרך בו ביום, החפץ חיים היה ממשיל מעשה זה בשיחותיו על חשבון הנפש, ליום האחרון שבו יבוא האדם לעולם האמת וישאלוהו, מה הבאת מדרך כה רחוקה שמרחק הילוכו הוא כמה מאות שנים, ויתברר לו שלא הביא אלא קמצוץ של טבק.	40907
עוד מספרים על ר' איצל פטרבורג בלזר, שפגש את האדמו"ר רי"י הורביץ הסבא מנובהרדוק בטרם שפירש להתבודד ביער, כאשר היה טרוד במסחר לאחר שירד משלחן חותנו, שאלו ר' איצל למה עזב את	40908
	40909
	40910
	40911
	40912
	40913
	40914
	40915
	40916
	40917
	40918
	40919
	40920
	40921
	40922
	40923
	40924
	40925
	40926
	40927
	40928
	40929
	40930
	40931
	40932
	40933
	40934
	40935
	40936
	40937
	40938
	40939
	40940
	40941
	40942
	40943
	40944
	40945
	40946
	40947
	40948
	40949

הלימוד ונכנס למסחר, השיב הסבא שיש לו משפחה גדולה שצריכה להתפרנס אחרת ממה יהיה לה	40950
לחיות? השיבו ר' איצ'ל בשאלה ובמה מתים? השאלה הזו פגעה כחץ בלבו של הסבא, וזו היתה מהגורמים	40951
לפרישותו ולעלייתו המפורסמת. (אור חדש).	40952
	40953
מאמר תתנד	40954
ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמרי (מ"ח כ"ב).	40955
ויבואו שכמה מקום מזומן לפורענות, בשכם עינו את דינה, בשכם מכרו את יוסף, בשכם נחלקו מלכות	40956
בית דוד ויבן ירבעם את שכם בהר אפרים (תנחומא וישב), ומתעוררת השאלה אם שכם היא מוכנה	40957
ומזומנה לפורעניות, מה טעם יש בנתינתה מתנה ליוסף, ואיזה חשיבות בה להדגיש ואני נתתי לך שכם	40958
אחד על אחיך?	40959
אמנם התשובה היא שהמקום בעצמיותו יכול להוות פורעניות לזה ותרופה ומזור לשני הכל תלוי בהמקבל,	40960
ודוגמת השמש שלאחד היא מאירה ומרפה לכל תחלואיו, ולשני היא מקדיחה ושורפת ומכלה, הנה ראינו	40961
ילבינו הבגדים השטוחים לשמש ויחשכו פני הכובס, וישתנו הפעלים בעבור השתנות המקבלים (ראב"ע	40962
בהקדמתו לס' קוהלת).	40963
המקום הוא פורעניות למי שזרע ונטע שם עבירה, המקום הוא בשבילו מזכיר עוון, בעל העבירה מרגיש	40964
טעם מר ואיום במקום שבו נכשל בעבירה, אוויר המקום מעציבו ומדכאו והוא מוכרח לעקור משם,	40965
והיפוכו בצדיק שחן המקום עליו וחן צדקתו על המקום.	40966
כמו שמעיד לנו הנסיון במלחמה האחרונה, מאחב"י שברחו ונמלטו על נפשם מחמת המציק הרשע ימחש"ו	40967
מן הגיטו אל היערות, והיו מתגוללים שם בבורות שיחין ומערות שונות, ומידי פעם בפעם נאלצין היו	40968
להעתיק את מקומות מחבואיהם, והיו סובלים חרפת קור ורעב וצמאון, קרוביהם נפלו בחלל רעב וחרב	40969
בשדה במיתות משונות אין קובר, איום ונורא הוא זכרון הימים ההם.	40970
אלה האנשים שעונו כ"כ מלפנים במחבואי היערות, כשעוברים לפעמים דרך יער או שמריחים את ריח	40971
היער מיד הם מתמלאים רוגז וחלחלה, ציורי הדמיון של העינויים מפחיד ומרחיק אותם אף מריח היער	40972
הטוב והנעים, הבה ונזכור נא את היער בימי השלוה השלום, הלא היער היה סמל ההרגעה והתרעננות לכל	40973
מרי נפש, ומה מאוד היו מתענגים כל אלה על הטבע האלקי, היער היה סמל הרגש הנעימות והשקט, והנה	40974
הפך לכל האומללים לסמל זוועה ופלצות.	40975
וכן אחד שעשה עבירה במקום ידוע, או נכשל שם באיזה דבר מכוער וחילל את המקום וקדושתו, הרי	40976
חשכת המקום עליו ורגליו נדחקות משם, הוא מתבייש במקום ומוקיר רגליו משם בכל עת מצוא, ברם מי	40977
שזרע איזה פעולות מבורכות ונהדרות באיזה מקום שהוא, או שעברו עליו שם מאורעות ונסיונות והוא	40978
נשאר בצדקתו וברמתו המוסרית הגבוהה, הרי המקום ההוא חביב ומעודן עליו, וזכרון המקום ההוא	40979
משמח את לבו.	40980
ולכן יוסף הצדיק שעמד בכל הנסיונות החל מן הרגע שהושלך אל הבור, מוחרם ונידח מעם אחיו מתלבט	40981
ומתפתל ביסוריו בבור עם נחשים ועקרבים, הן אמת שמפאת היסורים הגופניים המקום ההוא צריך להיות	40982
לו מכוער ומתועב, ברם זכרון גבורת נפשו שהתרחשה לו במקום ההוא, כל הזכויות הנאלצות עליו מטעם	40983
עמידתו בנסיון, אף ברגעים המרים ביותר במקום הזה, כל אלה החיובים והנשגבים מבשמים לו את ריח	40984
המקום וחינו על כל צעד ושעל, כל נקודת אור בוקעת ממקום זה של הנאת רוח נפלאה.	40985
והנה יוסף כשחזר מקבורת אביו הלך לברך על אותו הבור שהשליכוהו אחיו לתוכו, כי חייב אדם לברך	40986
במקום שנעשה לו נס, והוא בירך במקום את השי"ת שעשה לי נס במקום הזה (תנחומא ויחי), איזה רוח	40987
פנימית יקרה מאוד משכה את רגליו לילך לאותו מקום הנסיון והעמידה בנסיון, כי הרגיש שכל אותו	40988
הצרות האיומות שהיו כרוכות באותו מקום, הגדילו והעמידו את כל מהותו הרוחנית האלוקית, והמקום	40989
נעשה לו חביב ויקר עד מאוד.	40990
לא כן אחי יוסף הם פחדו להתקרב למקום ההוא, שהזכיר להם את ההתעללות באחיהם, מכל פינה צורחת	40991
היתה להם העבירה של מכירת יוסף, ואפילו מעשה נקמת שכם מתוך ההגנה של כבוד אחותם דינה, מעשה	40992
שהראה על רגש האחוה, עומעם והוכחה בערכו ע"י מכירת יוסף, וכבר אמרו חז"ל 'אחי דינה' לגבי דינה	40993
אחים ולא אחים לגבי יוסף, ולהם היתה ההתקרבות למקום שכם למרדות הלב ולרגשות מאוימות, אבל	40994
ליוסף היה מקום עיר שכם למתנה חשובה נכבדה עד מאוד.	40995
ולכן זכה יהודה שנפל חלקו בארץ גושן בזכות שהלך בשליחות אביו להורות לפניו גשנה (מדרש), הזכות	40996
הגדולה שגושן הפכה למרכז של תורה ויר"ש, נשארה קשורה בשמו וחלקו של יהודה, זכות זו נתגלגלה	40997
לו ליהודה אך בשביל מסירות נפשו, הלא נבין עד כמה יהודה היה אז עייף ומוטרד אחרי כל הנסיונות	40998

שעברו על נפשו אז בתקופה ההיא, מכירת יוסף שהוא אשם בו יותר מכל האחים, מיתת אשתו ובניו,	40999
והתאמצותו לשחרור שמעון מבית הסוהר, התרגזותו למען הצלת בנימין.	41000
כל עצביו מתוחים ויגעים עד מאוד, ובכל זאת לא נמנע מלקבל ע"ע לייסד בית הוראה וישיבה בגושן,	41001
ועבור מעשה רב זה עבור התאמצותו שאף בהיותו במיצר נפשי לא מנע א"ע מלעבוד לטובת הרבים, זכה	41002
ושם גושן נקרא עליו וחבלי היצירה הרוחנית הזאת עלתה בחלקו ולזכותו, כי חביב לו המקום שזרע ונטע	41003
שם קדושה במסירות נפש, ומעין זו מצינו גם כן בעיר 'חרון' שנתנה לכלב בן יפונה, כי באותו המקום	41004
ניחן ברגש גבוה ולא נשתבשה דעתו ללכת בעצת המרגלים, ומשום זה היתה לו חרון המתנה הנאותה	41005
ביותר. (אור הנפש).	41006
	41007
מאמר תתנה	41008
ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמרי (מ"ח כ"ב).	41009
ארבע פעמים הביא יעקב אבינו ע"ה לידי קנאה בין בניו האחים, הפעם הראשונה כתונת הפסים שהלביש	41010
יעקב את יוסף, השניה שהעמיד את רחל ויוסף אחרונים אחרון אחרון חביב (רש"י), שנראה כאילו הם	41011
יותר מוגנים מחמת עשיו הרשע, השלישית כאשר שלח יד ימינו על ראש אפרים שהוא הצעיר, הפעם	41012
הרביעית כאשר בירך את יוסף ואמר ואתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי	41013
ובקשתי, והלא מטיל קנאה בינו לבין אחיו.	41014
ויש לבאר אחד אחד, כשהעמיד את רחל ויוסף אחרונים אין אז מקום לקנאה, כי לאחר שעשיו הרשע	41015
השונא הגדול הולך לקראתם לעוקרם מן העולם אז אין יצר הקנאה שולט בם, הקנאה נעלמת במצב כזה	41016
שבו אין זמן לחשוב בדברים קטנוניים כאלה, כעת כולם מאוחדים ברעיון ובמחשבה אחת איך להתגבר על	41017
השונא, איך להינצל מן הסכנה הגופנית והרוחנית, כי עתידו של כלל ישראל וגורלו נתונים על כף מאזנים,	41018
מה שאין כן במצב של שלווה ומנוחה שאז די ברמז קל כדי שהקנאה תתלהב.	41019
וכן מצינו שהכהן המשיח מדבר אל העם שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם — על	41020
אויביכם ולא על אחיכם, לא יהודה על שמעון ולא שמעון על בנימין, שאם תפלו בידם ירחמו עליכם, על	41021
אויביכם אתם הולכים שאם תפלו בידם אין מרחמים עליכם אל ירך לבבכם, הסכנות מבחון מאחדות את	41022
לבבות האחים והאחוה בלב כולם.	41023
הפעם השלישית בה שכל יעקב את ידיו, כאן התמיהה יותר גדולה והאלישיך הק' הרגיש בזה, ויאמר יוסף	41024
אל אביו לא כן אבי כי זה הבכור, כלומר האם לא כן היה אבי במה שאתה אבי שמת קנאה ביני ובין אחי	41025
בקנאת כתונת הפסים, ולמה תשים קנאה בין בני? כי זה הבכור לפחות שים ימינך עתה על ראשו, יוסף	41026
רצה להזכיר לאביו ענין הקנאה בינו לבין אחיו בל ישוב שנית לעשות גם עתה, ויעקב אמר כאשר כשרונו	41027
ניכר אין קנאה עכ"ל.	41028
גם פעם הרביעית כאשר בירך את יוסף ואמר לו, ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך, כתבו בתוס' הקשה	41029
הרב רבי משה והלא מטיל קנאה ביניהם? והלא בשביל משקל שני סלעים שהוסיף לו על אחיו נתגלגל	41030
הדבר וירדו למצרים? וגם על יוסף יש תימא שנתן לבנימין שלוש מאות כסף וחמש חליפות שמלות,	41031
ולאחרים לא נתן אלא חליפות שמלות? ותירץ כי מה שנתן יעקב ליוסף בעודו הדיט וקטן בזה היו	41032
מתקנאים בו, כי לא היה ראוי לכבדו יותר מפני שהם גדולים ממנו, אבל עכשיו שהיה מלך לא היו	41033
מתקנאים, שהדין לכבדו מפני כבוד המלכות, גם מה שהיה יוסף מכבד לבנימין יותר מהם לא היו	41034
מתקנאים, כי אמרו הדין עמו לפי שהוא בן אמו.	41035
ועוד י"ל כי יעקב רצה להעמיד את האחים השבטים במבחן, לאחר שנכשלו בקנאה בעבור כתונת הפסים,	41036
האם לאחר זה נשתנו לטובה ותיקנו עצמם במדה זו, שאם יגיעו למצב כזה של פחיתות הכבוד, שיקבלו	41037
בלי תגובה את הדבר ולא יחזרו ולא ישובו למה שעשו בקדמותם, הרי זה סימן שאכן תיקנו, ויעקב אביהם	41038
אכן רצה לבדוק ולראות איך יתנהגו עתה במצב שלכאורה יש פגיעה בהם.	41039
ואיתא במת"כ א"ר עזריה בשעה שבירך יעקב אבינו את יוסף יצא יוסף ופניו מצהילות, והשבטים אומרים	41040
זהו מנהג כל העם להטות רצונם עם מי שהשעה משחקת ועומדת לו, שהרי יוסף בשביל שהוא מלך נוטה	41041
אחריו אביו יעקב, הרי מי שהשעה עומדת לו עומדין ומקיימין עמו לכל, אמר להם יעקב יראו את ה'	41042
קדושו אני מספק לכולכם בברכתי, וסיפא דקרא כי אין מחסור ליראיו (מד"ר ויחי צו), אין סיבה לקנאה	41043
אם היראה תשלוט בכם כי אין מחסור ליראי ה', אין הם נפגעים אלא מקבלים באהבה ובעין טובה את	41044
מעלת זולתם.	41045
גם יוסף השתדל לבדוק ולבחון את אחיו במדת הקנאה, ועל שנתן לבנימין חמש ידות פי' הספורנו לראות	41046
אם יקנאו בו, אחר שהתוודע אליהם אמר אעלה ואגידה לפרעה ואומר אליו אחי ובית אבי אשר בארץ	41047
כנען באו אלי והאנשים רועה צאן, והיה כי יקרא לכם פרעה ואמר מה מעשיכם ואמרתם אנשי מקנה היו	41048

עבדיך, ופי' החזקוני יוסף היה דואג שאם יהיו שרים בבית פרעה שיורידוהו מגדולתו שהרי בשביל כתונת	41049
פסים מכרוהו, רצונו של יוסף היה להעמיד במבחן את אחיו, האם תיקנו והשלימו את נפשם, אם לא נשאר	41050
בהם משהו מהעבר מהמדה של קנאה. (מעייני החיים).	41051
	41052
מאמר תתנו	41053
ראובן בכורי אתה כחי וראשית אוני יתר שאת ויתר עז פחז כמים אל תותר... (בראשית מ"ט ב').	41054
יעקב אבינו קודם פטירתו קורא לבניו, מברכם וקובע את דרגתם בכלל ישראל, ראובן ראוי היה ליטול	41055
בכורה כהונה ומלכות, אך פחז כמים גרם שניטלו ממנו, הכהונה ניתנת ללוי אולם המלכות אינה ניתנת לו	41056
ואף לא לשמעון, הגם שבסור המלכות מראובן ראויים היו הם ליטלה, אך כלי חמס מכרותיהם ולפיכך לא	41057
יאתה להם המלוכה (לשון רש"י).	41058
יהודה בשומעו שהוכיח יעקב לראשונים מיד נסוב לאחוריו שלא יוכיחנו במעשה תמר, אך יעקב קוראו	41059
בדברי ריצוי, יהודה אתה לא כמותם כי מטרף בני עליית על ידי הודאתך במעשה תמר (רש"י), לפיכך	41060
ראויה לך המלוכה כמו שתירגם אונקלוס, שלטון יהי בשירוויא ובסופה יתרבא מלכא מדבית יהודה, לא	41061
יעדי עביד שולטן מדבית יהודה עד דייתי משיח דדיליה היא מלכותא.	41062
בתרגום יונתן הוסיף עוד, יהודה אנת אודיתא על עובדא דתמר, בגין כן לך יהודון אחך ויתקרון יהודאין	41063
על שמך, לא פסיקין מלכין ושלטין מדבית יהודה, בשכר הודאתו במעשה תמר זכה למלכות, ומחמתה זכה	41064
גם שעם ישראל נקרא על שמו יהודים, ועלינו להבין כיצד זכה יהודה למלכות בעבור הודאתו.	41065
והנה יהודה קבל את שמו מאמו לאה כמו שאמרה הפעם אודה את ה', וברש"י שנטלתי יותר מחלקי מעתה	41066
יש לי להודות, שהרי כבר נטלה חלקה בלידת לוי כמ"ש הפעם ילוה אישי אלי כי ילדתי לו שלשה בנים,	41067
מעתה אין לו פתחון פה עלי שהרי נטלתי כל חלקי בבנים (רש"י), ועכשיו בלידת יהודה הרי היא נוטלת	41068
חלק יתר, ולפיכך היא קוראתו יהודה מלשון הודאה הפעם אודה, והענין תמוה וכי לא היה לה ללאה אמנו	41069
להודות לה' בקבלת חלקה הראוי לה, ולמה הודתה רק בלידת הבן הרביעי בנוטלה יתר על חלקה?	41070
איתא בילקו"ש ויצא, לאה תפסה פלך הודאה ועמדו בבניה בעלי הודיה, יהודה ויכר יהודה, דוד הודו לה'	41071
כי טוב, דניאל לך אלהא דאבהתי מהודא ומשבח אנא, דברי חז"ל צריכים ביאור, כי אין הודאה שנאמרה	41072
בלאה בדוד ובדניאל כהודאה שנאמרה ביהודה, יהודה הודה בחטא והתוודה, אבל לאה דוד ודניאל הודו	41073
לה' על חסדיו.	41074
עוד שם אמר ר' יוחנן משום ר"ש בר יוחאי, מיום שברא הקב"ה את עולמו לא בא אדם שהודה לפני	41075
הקב"ה עד שבאתה לאה והודאתו, שנאמר הפעם אודה את ה', והתמיהה גדולה וכי אדם הראשון נח חנוך	41076
וכל צדיקי הדורות והאבות הקדושים לא הודו להקב"ה? וכבר מצינו לנח שהקריב קרבן לה' בצאתו מן	41077
התיבה להודות לו על חסדו עמו, וכן אברהם יצחק ויעקב בנו מזבח להודות לשם ה'.	41078
הנה ידוע שהאבות הקדושים בעבודתם בנו את כלל ישראל, וכשם שבכח מעשיהם בנו את עתיד האומה,	41079
כך השרישו בבניהם אחריהם את המדות הנעלות שבהם, ועיצבו בכך את מהותו של עם ישראל, למעלת	41080
ההודאה לה' בשלמות לא זכתה לאה אמנו כפי שיבואר, לפיכך רק היא יכלה להוריש כח זה לבניה	41081
אחריה, הוא שאמר ר"ש בר יוחאי מיום שברא הקב"ה את עולמו לא בא אדם שהודה לפניו עד שבאת	41082
לאה, כי הודאה בשלמות מצינו רק בלאה, והודאה זו השרישה בבניה עד סוף כל הדורות עמדו ממנה בעלי	41083
הודיה.	41084
מהי הודאה בשלמות? בעת אשר ירגיש האדם כי כל מה שניתן לו אינו אלא מתנת שמים בלבד, מתנה	41085
גמורה בלא שום זכות וסיבה עצמית למה שניתן לו ואז יתעורר להודות לה', הרי זה עלה לדרגת מודה	41086
בשלמות כי הוא גדר ההודאה האמיתית, למעלה זו הגיעה לאה אמנו בהודאתה לה' על הולדת הבן הרביעי,	41087
אף כי בוודאי הודתה לאה לה' גם על הבנים הראשונים, אך לשלמות ההודאה עדיין לא באה, כי במידה	41088
מסוימת הרגישה כי יש לה זכות באלו השלושה ואת חלקה היא נוטלת, ורק עכשיו בלידת בנה רביעי	41089
הגיעה לשלמות ההודאה בהכירה כי הכל מתנת ה', הפעם אודה את ה' שנטלתי יתר מחלקי.	41090
עבודתנו להגיע למעלה זו של הודאה לה' בתכלית, מתוך הכרה ברורה בחסדי ה' עמנו, וכדי להכיר חסדי	41091
שמים מוטל עלינו לבטל את הסיבות המונעות מהכרה זו, והן השלשה שמנאן החובות הלבבות בתחלת	41092
שער הבחינה, א) התאוה הממלאה את הלב הגורמת לאדם לרצות עוד ועוד ולא מניחתו לראות את היש,	41093
ב) הרגילות בחסדי ה' הסובבים אותו בחיי יום יום עד שנראים לנו כטבעיים, ג) הרעות אשר תמצאנה	41094
אותנו שגם הם מחסדי ה' עלינו לעוררנו מתרדמתנו ולהגדיל שכרנו לעתיד לבוא.	41095
ואם אמנם מדרגה נישאה היא להודות על היסורים לברך... כשם שמברך על הטובה, אך גם לקטני המעלה	41096
ניתן מקום להודות לה' בזמן הצרות כי די שאתה חי, אלא שהצרות ממלאות את הלב ואינם נותנות	41097
להרגיש את חסדי ה' עלינו בעתות צרה, ועד כמה רחוק האדם מהכיר חסדיו ית', כי הנה בשעה שפוגעת	41098

בו צרה רח"ל הוא אומר למה הגיעתני כזאת, ואילו בזמן שהקב"ה משפיע עליו טובה, אינו אומר למה הגיעתני כזאת.	41099
תחילה לביטול אלו הג' סיבות מוטל עלינו לבטל את הרגשת כחי ועוצם ידי, ואת הרגשת בצדקתי הביאני ה', ולהגיע להתבטלות מוחלטת מתלות בעצמו ובזולתו, כי כל עוד יתלה האדם הטובות עליו בסיבות העולם, לא יתכן שיכיר בחסדי השי"ת ויודה אליו, והוא שאנו אומרים בתפלת נשמת, המעורר ישנים והמקיץ נרדמים המשיח אלמים והסומך נופלים ולך לבדך אנחנו מודים, רק כשבאים לידי הכרה כי הכל הוא מאתו יתברך אזי תתכן ההודאה בשלמות.	41100
זוהי השייכות של הודאה על הטובה והודאה על חטא כי שניהם ממקור אחד יבואו, אדם המסוגל לבטל את כוחות עצמו ולהודות על הטובה, הרי הוא עומד בראיית האמת כפי שהיא, וממילא אין מעכב בידו מלהודות על חטאיו, ומי אשר מסוגל לשפוט את עצמו לפי האמת, בכוחו גם לשפוט זולתו בצדק ובמשפט, וזו היא מידת המלכות לנהל את המלוכה ע"פ דרכי המשפט, ולכן לא יאתה המלוכה לראובן אשר פחו כמים, ולא ראוייה המלוכה לשמעון ולוי אשר כלי חמס מכרותיהם, ואין זו מידת הצדק והמשפט, אלא ליהודה שנתגלה כח שלטונו בכל שלמותה מי שנמשך ע"י הודאתו במעשה תמר.	41101
רגשי ההודיה להשי"ת חייבים להקיף את חיי היהודי בכל צעדיו, ולפיכך הוא נדרש לשבח לבוראו לכה"פ מאה פעמים בכל יום, והוא ענין אומרם ז"ל חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום (מנחות מ"ג), וכאשר נתבאר הדבר בכוזרי (מאמר שלישי י"א), כי חסיד יתגלגל בכל חושיו להודות לו ית' ולברך בשמו, והמעט מן השעורים אשר יצא בהם ידי חובתו מהתשבחות הם מאה ברכות, וכל אשר יוסיף יהיה תוספת מקרבתו אל האלקים וכמ"ש דוד המלך ע"ה פי יספר צדקתך כל היום תשועתך כי לא ידעתי ספורות, רצונו לומר כי שבח ה' ית' לא יכלהו המנין עי"ש (מאמר שלישי יא), כח ההודאה הוא המציין מהותם של ישראל, וכדברי התרגום יב"ע יהודה אנת אודיתא בגין כן יתקרון יהודאין על שמך.	41102
ואמנם הכרת חסדי ה' עלינו, והרבות אליו בתודות ותשבחות על הטובות אשר גמלנו, הן מהחייבים המינימליים הנדרשים בעבודת ה' והיא הנקראת בלשון החובת הלבבות, מעוטה שבעבודת האלוקים שאין אדם יוצא ידי חובתו בפחות ממנה (שער עבודת האלקים), וזו היא עבודתנו שלא תפסק הכרת חסדיו מלבנו ומפינו תמיד, ובעבודה זו אנו זוכים כי לא יסיר ה' חסדו ואמתו מאתנו. (שערי ציון).	41103
מאמר תתנו	41104
ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים (בראשית מ"ט א').	41105
ר' אחא אמר האספו הטהרו, ורבנן אמרי צוה אותם על המחלוקת, אמר להון תהון כולכם אסיפה אחת, הה"ד ואתה בן אדם קח לך עץ אחד וכתוב עליו ליהודה ולבני ישראל חבריו, וקרב אותם לעץ אחד והיו לאחדים בידך, חברו כתיב, נעשו בני ישראל אגודה אחת, התקינו עצמן לגאולה, מה כתיב אחריו ועשיתי אתכם לגוי אחד, ור' סימון אומר האספו מפלת גוג ומגוג הראה להם, והיה באחרית הימים יהיה הר בית ה' נכון (מד"ר ויחי צח).	41106
ויש לפרש שכל החכמים נתכוונו לדבר אחד, התנאי הראשון לאיגוד ואסיפת האנשים הוא מירוק וזיכוך הנפשות והגופות, החומר מפריד הנפשות כמשה"כ לתאוה יבקש נפרד, אחרי תאוותו ורצונו נפרד מכל חבר ועמית, כי ירחקו ממנו אוהב ורע.	41107
המן אמר ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים, ובס' מנות הלוי לרבינו שלמה הלוי בן אלקבץ זצ"ל כתוב, וראוי לדעת כי זה הצורך חכם היה ויודע שסגולת האחדות דבקה בזרע ישראל, כי יש להם אל אחד ותורה אחת להם, והם עם אחד והיא שומרתם, והסגולה טבעית בה להיות נמצאת בהתחלותיה, כי האל הוא ההתחלה אשר כפי הצורה אחד שנא' ה' אחד, ואברהם אשר הוא ההתחלה החומרית, גם הוא אחד שנא' אחד היה אברהם, ונאמר הביטו אל אברהם אביכם כי אחד בראתיו, כענין שנא' הן האדם היה כאחד ממנו יחידאי כתרגומו.	41108
והבאת שני אחדים זה בזה לא יוולד משניהם כי אם אחד, ויתחייב שישראל תולדותם יקראו גוי אחד, וכן אמר דוד המלך ע"ה מי כעמך גוי אחד בארץ, ומשבעים נפש למד שבהפרדם יהודה ואפרים נפרדה צורתם, וכמו שאמר הנביא הלא אב אחד לכולנו הלא אל אחד בראנו והם השתי התחלות, אשר סגולת כל אחת מהן הוא האחדות, א"כ מדוע נבגוד איש באחיו אשר יורה על החילוק וההפרד, כי בזה נחלל הברית והגדולה אשר בהתחלות, ולעתיד בשעת תיקונם והיו לאחדים בידך.	41109
איתא במדרש תהלים וז"ל, אין אתה מוצא ימים קשים לישראל שהיו באפילה כאותם הימים שהיו בימי המן, שאמר ישנו עם אחד מפוזר ומפורד, מפוזר בין העמים ומפורד בינם לבין עצמם, וכיון ששמעה אסתר התחילה אומרת לך כנוס את כל היהודים ע"כ.	41110
41111	41111
41112	41112
41113	41113
41114	41114
41115	41115
41116	41116
41117	41117
41118	41118
41119	41119
41120	41120
41121	41121
41122	41122
41123	41123
41124	41124
41125	41125
41126	41126
41127	41127
41128	41128
41129	41129
41130	41130
41131	41131
41132	41132
41133	41133
41134	41134
41135	41135
41136	41136
41137	41137
41138	41138
41139	41139
41140	41140
41141	41141
41142	41142
41143	41143
41144	41144
41145	41145
41146	41146
41147	41147

במס' (יומא ט.), ובמקדש ראשון לא היה שנאת חינום? והכתיב מגורי אל חרב היו אל עמו לכן ספק ירך,	41148
ואמר ר' אלעזר אלו בני אדם שאוכלין ושותין זה עם זה ודוקרים זה את זה בחרבות לשונם, ההוא בנשיא	41149
ישראל הוא דהווי, בני אדם חברים בדעה יושבים יחד באהלי תורה, ואף אוכלים ושותים זה עם זה, והם	41150
דוקרים זה את זה ובמה? בחרבות לשונם, ואין ימים אפלים לישראל כמו הימים הללו שמפורדים בינם	41151
לבין עצמם.	41152
ולכן אין עצה להמלט מן הצרה, אלא אם כל אחד יטהר את לבו ואת מדותיו, ואז יתאחדו כל הנפשות	41153
ויתהוו לאגודה אחת להימשך אל שרשם העליון ללא פירוד ומחלוקת, ויתכן חיבור גם לגופים על ידי	41154
הנפשות, מפלת גוג ומגוג בנין המקדש וגאולת ישראל תלויים באיחוד הנפשות ותיקון עצמן לגאולה.	41155
וראיתי בספר ברית הלוי לר' שלמה אלקבץ ז"ל, ששואל מדוע מתו תלמידי רבי עקיבא דוקא בימי	41156
הספירה? הלא חטאם שלא נהגו כבוד זה בזה בודאי נמשך זמן רב קודם לכן? וביאר הוא ז"ל שכל רב	41157
הלומד עם תלמידים משפיע להם מנשמתו מעצם מהותו הרוחנית, אשר על כן נקראים התלמידים בנים,	41158
ואם התלמידים מתאחדים כראוי אז השפעתו באה לתכליתה, כי רק בהצטרפות כולם יחד השפעתו מאירה	41159
בהם בכללותה, כי כל תלמיד נוטל רק ניצוץ השייך למהות נשמת התלמיד, ורק בהתכללותם יחד נשלמה	41160
השפעתו.	41161
אבל אם התלמידים מתפרדים זה מזה מאבדים השפעת רבם מבלי בוא אל תכליתה וזה מצב מסוכן,	41162
תלמידי ר"ע עם כל גדלותם לא נהגו כבוד זה בזה כראוי, ועי"ז נתפרדו זה מזה וממילא לא נתנו להשפעת	41163
רבם תכלית עי"ש, הפרידה גורמת נזק שלא ישוער, ואשרי הדור שאהבה ואחווה ואיחוד שוררים בו,	41164
ובזוה"ק כד מתקרבים נשמתא דא עם דא עבדי איביך ונפקא נהורא מינייהו ואיתעבדו שרגין, ואינן	41165
נשמתון לגירין דמתגירין.	41166
ראה כמה תועלת גדולה והשפעה רבה נתהוותה על ידי איחוד נשמות הצדיקים בזה ובבא, כמה גרים נכנסו	41167
תחת כנפי השכינה ע"י האוויר הטוב השורה מחמת האהבה והאחווה שבין תלמידי חכמים, וכמה נשמות	41168
נאבדו ע"י קטטות ופירוד שיש ביניהם, והנשמות הללו צועקות ובוכות על שנדחו ממחיצתם של ישראל,	41169
ולכן גדולה היא הקריאה, אחי אל נא תרעו לעצמכם ואל תשחיתו לאחרים תהיו אחד. (מעייני	41170
החיים).	41171
	41172
מאמר תתנח	41173
ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים (בראשית מ"ט א').	41174
בקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין ונסתלקה ממנו שכינה, אמר שמא ח"ו יש במטתי פסול, אמרו לו בניו	41175
שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, אמרו כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד (פסחים נו.),	41176
אלמלא שכתוב אי אפשר לאמרו ואחרי שכתוב קשה להולמו, איך יתכן שיעקב אע"ה יחשוד בבניו שבטי	41177
י"ה שאמונתם בהקב"ה לקויה, אמונה שהיא ראש וראשון.	41178
אבל אחרי העיון בדברי קדמונינו פשר הדבר עלה בידנו, הנה כתב הרמב"ם שמעמד הר סיני לא היה	41179
בבחינת אות והוכחה שנותן נביא אלא ידיעה ברורה בחוש, שהרי עינינו ראו ולא זר אזנינו שמעו ולא אחר	41180
האש והקולות והלפידים, ואיך שמשה נגש אל הערפל והקול מדבר אליו ואנו שומעים, משה לך אמור	41181
להם כך וכך, וכן הוא אומר פנים בפנים דבר ה' עמכם.	41182
ולכן אפילו אם יביא אחד אות להכחיש את דברי התורה אין אנו שומעים לו, ויודעים אנו בבירור שאותו	41183
אות בלט וכשוף הוא, מפני שזה דומה לאדם שראה דבר במו עיניו ובאו עדים והעידו ההיפך, הרי ללא כל	41184
ספק עדי שקר הם, לפיכך אמרה תורה שאפילו יבוא האות והמופת לא לשמוע בקול הנביא ההוא משום	41185
שנביא שקר הוא (יסודי התורה פ"ח).	41186
בכל זאת נצטוונו בתורה ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם (במדבר סוף שלח), ופירש בחינוך וז"ל,	41187
ענין לאו זה שנמנענו שלא נייחד מחשבותינו לחשוב בדעות שהם הפך הדעת שהתורה בנויה עליו, לפי	41188
שאפשר לבוא מתוך כך למינות, וכמו כן שלא ירדוף האדם אחרי מראה עיניו, ובכלל זה שלא ירדוף אחר	41189
תאוות העולם הזה כי אחריתם רעה וכדי בזיון וקצף, כן הדבר הזה כל איש בהרגילו בתאוות ובהתמידו	41190
בהן יתחזק עליו יצרו הרע יום יום ע"כ (מצוה שפז).	41191
וכן אמרה תורה אל תפנו אל האלילים ופירש החינוך וז"ל, שלא לפנות אחרי עבודה זרה במחשבה או	41192
בדבור ולא אפילו בראייה בלבד, כדי שלא יבוא מתוך כך לעבוד אותה, אם אתה מתעסק בענייניה כלומר	41193
להרהר אחר השגעונות אשר יאמרו המאמינים בה, או תביט בצורות שעושין עובדיה כדי לדעת איכות	41194
עבודתה, מכל זה יהיה סיבה שתהיה נפתה אחריה ותעבדה ע"כ (מצוה רכה).	41195
במושכל ראשון הדברים סותרים זה את זה, שאם ידיעתנו במתן תורה וממילא באחדות השם, היא ידיעה	41196
חושית שאין למעלה ממנה, אם כן למה פחדה כל כך התורה שמא נמשך אחרי דעות נפסדות המרחיקים	41197

מעבודת ה', ולמה עלינו להתרחק מהנאות עולם הזה כדי שלא נמשך אחרי התאוות ונתרחק מן העבודה,	41198
הרי חיוב התורה ברור כל כך כראייה ושמיעה חושית, ואיך יוכל האדם להכחיש את המציאות?	41199
אולם באמת אין שום קושי כלל, משום שכל זה נאמר מבחינה שכלית אבל האדם אינו שכל מופשט, אלא	41200
צירוף של שכל וגוף נפסד אשר הוא מלא תאוות ורצונות, ותמיד מתאמץ לשבש את השכל, רק אחרי	41201
שיכבוש האדם את תאוותיו וירסן את גופו, אז מסוגל להכיר את קבלת התורה כדבר מוחשי.	41202
וכבר אמרו במשנה האומר איני עובר לפני תיבה בצבועין אף בלבנים לא יעבור, בסנדל איני עובר אף יחף	41203
לא יעבור, ופירשו בגמ' שחוששים שמא נזרקה בו מינות משום שהמינין מקפידים על דברים אלה, ופירש	41204
הר"ן שכיון שאין דרכן של ישראל להקפיד בכך, חוששים שמא הרהורים של שטות עלו בלבו ונזרקה בו	41205
מינות (מגילה כד:), וכן נפסק בשולחן ערוך (או"ח נג סעיף יח), שלתפלה זו אסור לו לרדת לפני התיבה	41206
אבל אחר כך מותר.	41207
רואים אנו בזה איך שהאדם עלול להימשך אחרי מחשבות נפסדות ולפעמים רק לפי שעה, אף על פי שהוא	41208
מאמין ושומר תורה ומצוות, וכבר אמרו חז"ל אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות (סוטה	41209
ג.), והרמב"ם מבאר השפעת הסביבה על האדם, וכמה מוטל עליו להתרחק מסביבה רעה (פ"ו דעות).	41210
ומכיון שהאדם מחוייב לשמור על האמונה בקרבן לבל תשחת מהשפעות זרות, ולהמנע מתאוות עולם הזה	41211
לבלתי התרחק מהשכל והאמונה, ויתכן שאפילו אצל מאמינים גדולים שנתאמת אצלם האמת, בכל זאת	41212
לפי שעה עלולים להמשך אחרי הרהורי שטות שנתעוררו אצלם מאיזה סיבה, שוב לא יפלא בעינינו דברי	41213
הגמ' שחשד יעקב אבינו שיש חוסר אמונה באחד מבניו.	41214
בהיותם שוכנים בארץ טמאה מלאה זימה ועבודה זרה, חשש יעקב שאולי לפי שעה הושפע אחד מהם	41215
מתועבות מצרים ונחלשה רגע קט אמונתו, כמו שאמרו בגמ' הנ"ל שלא ירד לפני התיבה, ואולי זה גרם	41216
שבאותו מעמד נסתלקה ממנו שכינה, שבטי י"ה שבודאי אמונתם היתה אמונה חושית, בכל זאת בהיותם	41217
ילודי אשה ולא מלאכים, היו צריכים להזהר כשאר אדם שכל עוד רוחו בו לא להתפתות מהבלי יצרו, וזהו	41218
דרכם של הצדיקים לחשוך את עצמם תמיד אולי גרם החטא.	41219
ואם בגדולי עולם שבטי י"ה שהיתה אמונתם אמונה חושית, בכל זאת ראה יעקב לחשדם בחסרון דק מן	41220
הדק באמונה, מה נגיד אנחנו שכל אמונתינו אינה אפילו אמונה שכלית אלא אמונה דמיונית, לא עולה על	41221
דעתינו הספק הכי קטן שחסר לנו משהוא באמונה, שהרי מסובבים אנו במצוות ציצית תפילין ומזוזה,	41222
קריאת שמע תפלה ותלמוד תורה, בעינינו מאמינים בני מאמינים אנחנו! אולם יתכן שכל מצוותינו הן	41223
בבחינת מצוות אנשים מלומדה ללא שום מחשבה והתעמקות, ובאמת רחוקים אנו מאוד מן האמונה.	41224
הבה נבדוק את עומק האמונה שלנו ממדת הבטחון שבנו, כתב הרמב"ן אף שאפשר למאמין לא להיות	41225
בוטח, מכל מקום בלתי אפשרי לבוטח לא להיות מאמין (ספר האמונה והבטחון), האם מפקירים אנו מעט	41226
מעסקינו כדי להילחם נגד מים הזידונים של כפירה בימינו, או אנו עומדים מנגד בחוסר מעש וחוסר	41227
התרגשות, ומשלימים עם מה שנראה לנו דרך כבושה, בלי להתבונן שלסטים כבשוה.	41228
משך כל ההסטוריה הסוערת שלנו, אחרי כל גזירה וגירוש היה תמיד מאיר פני המזרח במקום אחר, ושם	41229
מתפתחים מבצרי הדת להקים מחדש עולה של תורה, רק בימינו אחרי שעלה הכורת עלינו נלאינו להקים	41230
שוב חורבות עולם, ורק קומץ קטן נשאר ממשיכי המסורת, אף שכיום אפשר לראות דברים נוראים, איך	41231
ששה פזורה ישראל מתקימת דרך נס בתוך השבעים זאבים, אין זה אלא משום שנחלשה האמונה בזרנו,	41232
ואילו אצל הראשונים בכל מצבם נשארה אמונתם שלמה, אין לנו עצה אלא להתחזק בתורה תבלין וירווח	41233
לנו. (המוסר והדעת ח"ב).	41234
	41235
מאמר תתנט	41236
הקבצו ושמעו בני יעקב ושמעו אל ישראל אביכם (בראשית מ"ט ב').	41237
אמרו במדרש (ב"ר צח ד), בשעה שהיה יעקב נפטר מן העולם קרא אל שנים עשר בניו ואמר להם, שמעו	41238
אל ישראל שבשמים שהוא אביכם, שמא יש בלבבכם מחלוקת על הקב"ה, אמרו לו שמע ישראל אבינו,	41239
כשם שאין בלבך מחלוקת על הקב"ה כך אין בלבנו מחלוקת על הקב"ה, ה' אלקינו ה' אחד, אף הוא פירש	41240
בשפתיו ואמר, ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, ר' ברכיה ור' חלבו בשם ר' שמואל, הדא הוא	41241
שישראל משכימים ומעריבים בכל יום ואומרים, שמע ישראל אבינו ממערת המכפלה, אותו דבר שצויתנו	41242
עדיין הוא נוהג בנו ה' אלקינו ה' אחד!	41243
מדברי חז"ל אלו יש לנו כוונה חדשה ופשוטה לכוון בקריאת שמע, לומר ליעקב אבינו את אותה מימרא	41244
שאמרו לו השבטים הקדושים, שכשם שהוא מאמין בלי שום פקפוק כך אנו מאמינים, נפלא הדבר שהרי	41245
יעקב אבינו היה נביא ה' הבחיר שבאבות (ב"ר עו), שהן הן המרכבה לשכינתו יתברך, ויעקב אבינו לא	41246
היה בטוח שאמונתם של השבטים שבטי י"ה זכה וברורה כאמונתו עד שהבטיחוהו על כך, וכיצד יכול כל	41247

יהודי להבטיח לאביו שבמערת המכפלה שכשם שבלבו כך בלבנו, אין זו רק רשות אלא חובה ומצות עשה על כל יהודי בר מצוות לאמרה פעמיים באהבה.	41248
אלא שחובה זו נתחייבנו בקבלת התורה בהר סיני, ובמעמד הר סיני נתקעה בלבנו האמונה ברגש טבעי ומושרש, כאמור למען ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם, ענין קבלת התורה בפרסום גדול לעיני כל העם הוא כה ברור כאילו בעינינו ראינו, ומה נפלאה הבטחת התורה לנצח, כי שאל נא לימים ראשונים אשר היו לפניך, למן היום אשר ברא אלקים אדם על הארץ ולמקצה השמים ועד קצה השמים, הנהיה כדבר הגדול הזה או הנשמע כמוהו, השמע עם קול אלקים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי (דברים ד').	41249
הבטיחה לנו תורת אמת שלמקצה השמים ועד קצה השמים, מימים קדמונים ועד לסוף כל הדורות, אין עם ואמונה המתיימרים לומר שגילולם התגלה אליהם בהמון עם של ששים רבוא גברים לבד מטף ונשים וערב רב, ובפרסום נפלא בכל אפסי ארץ (זבחים קטז). כאשר שמעת אתה, ומאותה עת נקבעה האמונה בלבנו לעד, והקב"ה לבם של ישראל (שהש"ר ה'), שנאמר צור לבבי וחלקי אלקים לעולם, ועל כן מצווים אנו לכוון כך בקריאת שמע כי כן האמת, שהאמונה מושרשת בנו מטבענו ומתולדתנו כאמונתו הזכה והאיתנה של יעקב אבינו.	41250
ובזה הסברתי את הברכה שמברך הרואה אוכלוסי ישראל ברוך חכם הרזים, שהקב"ה יודע מה בלב כולם (ברכות נח.), ואילו הרואה אוכלוסי עכו"ם אומר כושה אמכם חפרה יולדתכם, ויש להבין שהרי גם באוכלוסי עכו"ם מה שבלבו של זה אינו בלבו של זה, ואין דעתם דומה זה לזה, ומדוע לא נשבח את הקב"ה בתואר חכם הרזים גם על אוכלוסי נכרים.	41251
מוכח מכאן שעל רזי שמים מברכים ולא על מחשבות בהמיות שבלב עכו"ם, שרק רזי שמים קרויים רז כמ"ש (שבת פח.), מי גילה רז זה לבני שמלאכי השרת משתמשים בו, וכל יהודי הוא רז של אמונה זכה אפילו העברייני שבישראל, וכן יש לישראל רזי תורה כמ"ש (סנהדרין מב.), שביום שגזרו בו דיני נפשות לא היו שותים יין מדכתיב ולרוזנים אי שער, העוסקין ברזו של עולם אל ישתכרו.	41252
אם נתבונן לאיזו דרגת אמונה מוחשית תבעו מכל יהודי להגיע נראה ציור נפלא בגמ' (סנהדרין צב:), שאפילו בשעת סכנה אל ישנה אדם את עצמו מרכנות שלו, ובמאירי שם מפרש שכל איש ישראל בדלותו ובדוחקו, לא יפחות את עצמו ממנהג שררתו כפי הראוי לו, ולמדוהו מחנניה מישאל ועזריה שהלכו לכבשן האש במלבושי הכבוד שלהם, ולכאורה מהו הדמיון שם היה הדבר לקידוש שם שמים בפרסום גדול וברוב תכונה, ומובן שהם ששו לעשות רצון קונם, והפגינו לעין כל את שמחתם להשרף על קידוש ה', ולא היה להם כל צער במיתתם, ואיך אפשר ללמוד משם על צרה ודוחק הבאים חלילה על אדם מישראל, ושעת סכנה פרטית שאין אחר יודע בצרתו.	41253
חזינן מהכא שתוקף האמונה אצל כל יהודי חייב להביאו להכרה, שעוניו ודחקו וסכנתו הכל 0הוא 0מהשי"ת 0אב 0הרחמן, 0שכל מה דעביד לטב עביד (ברכות ס:), ועליו להראות בעליל שהוא שמח ביסורים, ומקדש שם שמים בינו לבין עצמו ממש כחנניה מישאל ועזריה כשהלכו לכבשן האש על אמונתם, ועבורנו העולם הזה הוא גיהנום בהאי עלמא לצרפנו ולטהרנו לאשרנו.	41254
הואיל והוכחנו שבלב כל איש ישראל מפעמת אמונה איתנה כאמונתו של יעקב אבינו, אם כן כשאנו מתבוננים בנפשנו ורואים שאין אנו בדרגת גילוי האמונה בכל מאורעותנו כחנניה מישאל ועזריה, יש לנו לדעת שאין זה מפני פגם באמונתנו חלילה אלא פגם בשכלנו, ואין חסרה לנו אלא ההתבוננות שתביא לידי גילוי את האמונה המושרשת בנו ממש, כשם שאין בלבך אלא אחד כך הוא בלבנו ה' אלקינו ה' אחד!	41255
(לקט שיחות מוסר).	41256
מאמר תתס	41257
הקבצו ושמעו בני יעקב ושמעו אל ישראל אביכם (בראשית מ"ט ב').	41258
בשעה שהיה יעקב אבינו נפטר מן העולם קרא ל"ב בניו, אמר להם שמעו אל ישראל שבשמים אביכם, שמא יש בלבבכם מחלוקת על הקב"ה, אמרו לו שמע ישראל אבינו, כשם שאין בלבך מחלוקת על הקב"ה כך אין בלבנו מחלוקת, אלא ה' אלקינו ה' אחד, אף הוא פירש בשפתיו ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, הדא הוא שישאל משכימים ומעריבים בכל יום ואומרים שמע ישראל אבינו ממערת המכפלה, אותו דבר שצויתנו עדיין הוא נוהג בנו ה' אלקינו ה' אחד (ב"ר צח ד).	41259
איתא בגמ' שלא ידעו חכמים אם לתקן ברוך שם בקריאת שמע או לא, לאמרו הרי משה לא אמרו, לא יאמרוהו הרי יעקב אמרו, התקינו שיהיו אומרים בחשאי, משל לבת מלך שהריחה ציקי קדרה אם יתנו לה לאכול יש בזה גנאי, ואם לא תאכל יש לה צער, התחילו להביא לה בחשאי (פסחים נו.).	41260
	41261
	41262
	41263
	41264
	41265
	41266
	41267
	41268
	41269
	41270
	41271
	41272
	41273
	41274
	41275
	41276
	41277
	41278
	41279
	41280
	41281
	41282
	41283
	41284
	41285
	41286
	41287
	41288
	41289
	41290
	41291
	41292
	41293
	41294
	41295
	41296

לכאורה אין הדבר מובן, שהרי ברוך שם הוא השבחה שמשבחים בו המלאכים להקב"ה כדאיתא במדרש	41297
(ד"ר ב כה), וכאשר הכהן הגדול היה מזכיר את השם בוידוי ביום הכפורים היו כולם עונים ברוך שם	41298
כבוד מלכותו (יומא לה:), ובגמ' למדו מהפסוק כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלקיננו, שבשעה שאני מזכיר	41299
שמו של הקב"ה אתם הבו גודל (יומא לז:), ואם כן איך דימו אותו לצידי קדירה שהוא מאכל שאינו ראוי	41300
להתכבד בו, ואיזה גנאי מצאו בשבח זה שצריכים לאמרו בלחש, גם אינו מובן למה באמת אמרו יעקב,	41301
ואם כבר אמרו למה לא אמרו משה.	41302
ברם פנינים יקרים טמונים בזה הענין כשנתעמק בו, אכן שבח זה הוא שבה גדול מאוד בשעה שמזכירים	41303
את השם לתת גודל לשמו, ולהזכיר את מלכותו שהיא בכל משלה, אולם דוקא שעת קריאת שמע שבה אנו	41304
מקבלים עלינו עול מלכות שמים, היא שגורמת להמנע מלהזכיר 'ברוך שם' בפרהסיא, משום שהאדם בעל	41305
בחירה ובכוחו לבחור בשקר חלילה.	41306
ולכן נצטוונו בתורה לקבל עלינו עול מלכות שמים בוקר וערב כדי להתחזק באמונת אחדותו יתברך,	41307
ופירש הב"ח שבשעת קריאת שמע צריך לכוון להיות נהרג על קדוש שם המיוחד דזהו ובכל נפשך (או"ח	41308
ס' ס"א), ואם כן בשעה זו שבא לקבל עליו מלכות שמים ולשלול אמונות זרות, לא יאות להזכיר מלכותו	41309
יתברך שהיא שוללת מציאותן של שאר אמונות וכוחות, כי אם היתה מלכותו גלויה לא היתה כלל מציאות	41310
של דעות כוזבות.	41311
מצד השני היות וידוע לנו שאפילו בתוך החושך של עולם הזה מלכותו בכל משלה ואין עוד מלבדו,	41312
וההסתר הוא רק חיצוני, אבל באמת אין אדם נוקף אצבעו למטה אלא אם כן גוזרים עליו מלמעלה (חולין	41313
ז:), אם כן ממבט זה אילו היינו מרגישים את זה באופן מוחשי, לא היה צורך כלל להתחזק פעמיים ביום	41314
בקבלת מלכות שמים, משום שאי אפשר היה לבטל מעצמו עול מלכות שמים אפילו לרגע אחד, שהרי	41315
מלוא כל הארץ כבודו.	41316
גם איך שייך למסור נפשו על קדושת השם, שהרי אין שום כח בעולם שיכול להרגו בלי רשותו יתברך,	41317
ואם לא נגזר עליו שימות שום דבר לא יצליח להמיתו, רק פחיתות האדם שהוא בעל חומר, ונמנע ממנו	41318
להכיר בצורה מוחשית את מלכותו יתברך כמו המלאכים, היא המצריכה אותו לקרוא קר"ש פעמיים ביום,	41319
כדי להתנער מכל השקר המסבב אותו.	41320
כזה מצאנו אצל אונקלוס הגר שהיה מגייר כל החיילים ששלח הקיסר לתפסו, לגדוד השלישי ציוה הקיסר	41321
שלא ידברו אתו מלה רק להביאו, אבל כשראו איך שנשק את המזוזה שאלוהו טעם הדבר, וענה להם	41322
שמנהגו של עולם מלך בשר ודם יושב בפנים ועבדיו משמרים אותו בחוץ, ואילו הקב"ה עבדיו בפנים	41323
והוא משמרם בחוץ, שנאמר ה' ישמור צאתך ובואך (תהלים קכ"א), כששמעו את זה גם הם נתייירו	41324
והמלך חדל משלוח עוד חיילים (ע"ז יא.), כשרק שמעו הגוים שמץ מנהו ממלכותו יתברך שהוא מקיף כל	41325
הבריאה ושומר עבדיו מכל הפגעים, ממילא נכנסו תחת כנפי השכינה וקבלו עליהם עול מלכות שמים,	41326
משום שדבר אחד מחייב את השני.	41327
עוורונו של האדם וחוסר יציבותו, הוא שגורם שנבצר ממנו הכרת מלכות שמים בחוש כמו המלאכים,	41328
ועלול הוא לקבל טומאה, וצריך להתחזק באמונתו פעמיים כל יום בקריאת שמע, והיא הסיבה שאי אפשר	41329
לומר ברוך שם כבוד מלכותו בשעת קריאת שמע אלא בלחש, אבל המלאכים שהכרתם הכרה חושית, להם	41330
נאה לשבח להקב"ה בשבח זה, וכן ישראל בשעה שמזכירים את השם דאז מגדלים את שמו יתברך	41331
בהזכרת מלכותו, על כן שפיר מובן למה משה רבינו לא הזכירו בשעה שהזכיר פסוק של שמע ישראל,	41332
אבל יעקב אבינו כן אמרו משום שיעקב לא קרא את השמע אז אלא בניו, ולכן היה יכול לומר שבח זה	41333
לגדל את השם שהזכירו בניו באמרם שמע ישראל.	41334
רק ביום הכפורים שאז ישראל דומים למלאכי השרת כדאיתא במדרש (ד"ר ב כה), משום שמנקים את	41335
עצמם מן החומר על ידי החמשה עינויים, אז הכרתם חזקה כמו המלאכים, ואין התאוות יכולים לשבש את	41336
האמונה הטהורה ולהמציא אמונות דמיוניות, וקוראים את שמע אז מתוך רתת וזיע של יראת הרוממות של	41337
הדין, לכן קבלת עול מלכות שמים שלהם היא מתוך הכרה חושית שמרגישים את כבוד מלכותו, ויכולים	41338
לומר ברוך שם כבוד מלכותו בקול רם.	41339
אולם לדאבון לב העצה הנפלאה של התורה, להרחיק מאתנו את האמונות הכוזבות ולהיטות אחרי הבלי	41340
העולם, על ידי קריאת שמע בוקר וערב אינו מספיק לצרכינו, השכל וההכרה הוחלשו מדור לדור, עד	41341
שהתחזקות האמונה בקריאת שמע אינו פועל עלינו די הצורך להמלט מפחי היצר אשר טומן לרגלינו, על	41342
כן קמו רבותינו בעלי המוסר לחטט אחרי היצה"ר, ולחשוף את השקר אשר בטענותיו ופיתוייו, והנה	41343
באירופה הכה דרך זה שרשים, שקמו בני עלייה בעלי רוח שהסתכלו על העולם שטובעים בים התאוה	41344
והטעות, ושמחו בחלקם על שזכו להיות ממכירי האמת.	41345

אולם כל זה היה כשיהדות אירופה היתה על תילה ושרתה שם אווירה של אמונה ושל תורה, ולכן היה	41346
בכח החכמה והמוסר להכות שרשים חזקים בלב המבינים, אבל בשאר הגלויות ובמיוחד בארצות הברית,	41347
שם שולט יצר הרע הרוחני המשבש את הדעות ושם חושך לאור ואור לחושך, ומצודד את האדם בחרמו	41348
אפילו בעבירות שאין בהם הנאת הגוף, על כן ההכרח להתאמץ ברוח של קבלת עול מלכות שמים מתוך	41349
מסירות נפש, דבלי רוח של יראה יתמלא חלל הלב ברוח של שטות וליצנות, אבל אם נעשה את שלנו	41350
נצליה להתגבר על רוח הליצנות, ויתקיים בנו הפסוק אביעה לכם רוחי. (המוסר והדעת ח"ב).	41351
	41352
	41353
מאמר תתסא	41354
ראובן בכורי אתה כחי וראשית אוני יתר שאת ויתר עז (בראשית מ"ט ג').	41355
פירש"י יתר שאת ראוי היית להיות יתר על אחיך בכהונה, ויתר עז במלכות, ומי גרם לך להפסיד כל אלה	41356
פחו כמים, הפחו והבהלה אשר מהרת להראות כעסך כמים הללו הממהרים למרוצתם עי"ש, יש להדגיש	41357
שיעקב אבינו לא לקח ממנו את הכהונה והמלכות, אלא שראה ברוח הקודש שירד ראובן מגדולתו,	41358
ונסתלקו ממנו יתרונו אלו שהיו שייכים לראובן מפאת קדושת לידתו יתר על אחיו, כי היה בכורו כחו	41359
וראשית אונו של יעקב אע"ה.	41360
ע"י קדושה זו היה זוכה הוא ובניו אחריו לדורותיו עד עולם להיות כהנים לה' בעבודת בית המקדש,	41361
ולישא כפיהם לברך את העם בכל דור, שעל ידיהם יתברכו כל ישראל ביתר שאת בשפע ברכה והצלחה	41362
וכל טוב, וגם יתר עז שיקבל שבטו של ראובן את המלוכה והממשלה בישראל, להנהיגם ולהושיבם איש	41363
תחת גפנו ותאנתו, להכניע את שונאיהם ולשמור גזלתם שלא תכוה ח"ו, היש לך זכויות גדולים מאלו	41364
שהיה ראובן ראוי להם? כל זה אבד והפסיד ניטלו ממנו ולא ישובו אליו עוד!	41365
כל כך למה מה גרם לו כל זאת? פחו כמים, הפחו והבהלה אשר מיהרת להראות כעסך! כי עלית משכבי	41366
אביך, למדנו מכאן דבר נורא כי עיקר הפגם היה שבלבל יצועי אביו כמ"ש כי עלית משכבי אביך, א"כ	41367
למה הקדים יעקב אבינו בתוכחתו פחו כמים אל תותר ואח"כ כי עלית משכבי אביך, למה לא יאמר לו אל	41368
תותר כי עלית משכבי אביך?	41369
הרי מפורש כאן שלא על עצם המעשה נידון בעונש גדול כל כך, אלא על הכח שהביא לידי מעשה זו, והוא	41370
הפחו והבהלה אשר מיהרת להראות כעסך! שיתכן שאפי' אם היה עושה אותו מעשה שעשה, אבל	41371
במחשבה מתונה יותר בלא פחו, לא היה מפסיד את הכהונה והמלכות, וכבר אחז"ל (רש"י וישלח ל"ה) כי	41372
עלבון אמו תבע, אבל העונש הוא על הכח והסיבה שמביא לידי מעשה, והכח הרי יכול להביא לידי מעשים	41373
רבים בלי סוף.	41374
ואכן כן מוכח בפירש"י על פסוק זה שכתב בזה"ל, פחו שם דבר הוא לפיכך טעמו למעלה וכולו נקוד פתח,	41375
ואילו היה לשון עבר היה נקוד חציו קמץ וחציו פתח וטעמו למטה עכ"ל, והיינו כמ"ש שלא אמר לו על	41376
שעשית מעשה ופחת אלא על המדה שבו אמר שהוא שם דבר, כלומר על שיש בכך מדת הפחו.	41377
עפי"ז יש להבין היטב ולתרץ מה ששואלים למה נענש ראובן על מעשה בלהה, הרי עשה תשובה גדולה	41378
כמ"ש וישב ראובן אל הבור ואחז"ל (ב"ר שם), והיכן היה אר"א עסוק היה בשקו ובתעניתו על שבלבל	41379
יצועי אביו, וכן מצינו עוד בחז"ל אמר לו הקב"ה לראובן אתה פתחת בתשובה תחלה, חייך שכן בנך עומד	41380
ופותח בתשובה תחלה, איזה זה הושע שובה ישראל עד ה' אלקיך ע"כ, וא"כ למה נענש וניטל ממנו כל	41381
יתרונו בכורה כהונה ומלכות? אבל לפימ"ש מובן שפיר, כי על כח מדת הפחו ניטל ממנו כל יתרונו אלו	41382
ולא מחמת עונש, שאין הוא ודורותיו יכולים לקבל זאת, כח מדה זו של פחו אינו מתאים למלך ולכהן,	41383
בהכרח פחו כמים אל תותר!	41384
וכן במה שהוכיח יעקב אע"ה את שמעון ולוי, כי באפם הרגו איש ארור אפם כי עז ועברתם כי קשתה,	41385
ופירש"י כי באפם הרגו איש אלו חמור ואנשי שכם ואינן חשובין אלא כאיש אחד, גם כאן אנו רואים	41386
שנתבעו בעיקר על הסיבה שהביאה את המעשה, שלא אמר כלי חמס מכרותיהם כי הרגו איש, אלא כי	41387
באפם הרגו איש זו היתה עיקר התביעה, הכעס שהניעם ליכנס לשכם ולהרוג כל אנשיה, וכמ"ש חז"ל	41388
במד"ר עה"פ ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי, וכי אינו יודע ששמעון ולוי בני יעקב היו? אלא בניו היו	41389
ואעפ"כ נהגו עצמן כשאר אנשים שאינם בניו שלא נטלו עצה ממנו.	41390
וזהו כי באפם הרגו איש, כלומר איך יתכן שלא נטלו עצה מאביהם לעשות מעשה גדול כזה? אלא שמתוך	41391
כעסם על אנשי שכם לא נתיישבו לקחת רשות מאביהם! וזהו מה שאמר ארור אפם כי עז ועברתם כי	41392
קשתה, כי זה היה עיקר הטענה עליהם, ומשום כך אף אם על עצם המעשה היו יכולים לתרץ את עצמם	41393
(רמב"ן שם), אבל על הכח שהביא לידי מעשה, במה שהלכו אחר אפם ועברתם, בהכרח היה צריך לחלקם	41394
ביעקב ולהפיצם בישראל.	41395

והנה הכעס הוא כח משחית נורא, אשר יכול להביא את האדם לעבור ח"ו על כל התורה כולה, כי בשעת	41396
כעסו הרי הוא כמו שיכור, אשר יעשה כל מיני מעשים ולא ידע בין ימינו לשמאלו, וכמ"ש הר"י ז"ל ובעל	41397
הכעס עלול לפשעים ומופקר לנזקים, מופקר לנזקים פירושו כמו דבר הפקר, שכל מי שרוצה להטפל בו	41398
ובאיזה אופן שירצה היכולת בידו, ואין מי שיעכב עליו, כן בעל הכעס מופקר לעבור בכעסו מבלי שירגישי	41399
כל מיני תועבות שבעולם, ויעיד עליו הכתוב עיר פרוצה אין חומה איש אשר אין מעצור לרוחו.	41400
וזהו משאחז"ל (נדרים כב), כל הכועס כל מיני גיהנם שולטין בו, הנה הגיהנום יש בו ריבוי מינים לאין	41401
שיעור, כי לכל מין עבירה יש מין גיהנום אחר כמובן, ובעל הכעס מכיון שהוא עלול לעבור בשעת כעסו	41402
על כל מיני עבירה, ממילא כל מיני גיהנם שולטין בו! לשון שולטין בו שדייקו חז"ל כאן הוא כאמור	41403
למעלה, שהוא מופקר להכשל בכל מיני גיהנום ואין היכולת בידו לברוח ולהנצל רח"ל.	41404
צא ולמד מהשבטים הקדושים ראובן שמעון ולוי, שפעם אחת בכל ימי חייהם עלה בלבם משהו מן הכעס	41405
או מן הדומה לכעס, ובדבר שהיה ראוי להם לכעוס, אלא מפני שמיהרו להראות כעסם ולא נטלו עצה,	41406
נענשו נוראות ולדורי דורות עד עולם! ולא עוד אלא שחקוק עליהם בתה"ק באש שחורה ע"ג אש לבנה	41407
לנצחים הדברים האמורים, א"כ על אחת כמה וכמה מה נענה אנו, אם מתנפחים ומתמלאים בחרון וזעם על	41408
לא דבר ושום סיבה נכונה, ומי יודע כמה פעמים נכשל והפיל עצמו לבאר שחת רח"ל וטרף נפשו בכפו,	41409
אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה! (לב אליהו).	41410
	41411
מאמר תתסב	41412
ראובן בכורי אתה כחי וראשית אוני יתר שאת ויתר עז (בראשית מ"ט ג').	41413
הבכורה היתה שלך והכהונה היתה שלך והמלכות היתה שלך, ועכשיו שחטאת נתנה הבכורה ליוסף	41414
והכהונה ללוי והמלכות ליהודה (ב"ר צח ה), אמרו חז"ל כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה אלא	41415
עלבון אמו תבע (שבת נה:), ועל זה שבלבל יצועי אביו מצאנו שהרבה לעשות תשובה בשק ותעניות (ב"ר	41416
פד יח), ולא עוד אלא שאיתא במדרש, אמר לו הקב"ה לראובן מעולם לא חטא אדם ועשה תשובה ואתה	41417
פתחת בתשובה, חייך שבן בנך עומד ופותח בתשובה תחלה, ואי זה הושע שנאמר שובה ישראל עד ה'	41418
אלקיך (הושע י"ד ב"ר שם), ופירש שם בעץ יוסף שראובן היה הראשון ששב מעצמו ולא מתוך העונש	41419
והדחק.	41420
ראובן היה נזהר מן הגזל כמו שאמרו במדרש שאת הדודאים שמצא לקח מן ההפקר (ב"ר צח ה), ועל	41421
החטא הקטן שלו עשה תשובה והיה הראשון להורות דרך של תשובה, עד שזכה שמבני בניו יצא הנביא	41422
הושע שהעיר את ישראל לתשובה לדורות, אחרי כל השבח הזה מה כל החורי אף הגדול שלא היה אביו	41423
יכול לוותר לו, והפשיטו מכהונה בכורה ומלכות?	41424
אכן ראובן היה צדיק גדול, אבל כאן גילתה לנו התורה שצדקות לבד לא מספיקה, האדם הרוצה למלא את	41425
תפקיד של בכור שהוא גדול האחים וממלא מקום אבותיו מוכרח להיות מיושב, ואם הוא פחז כמים אפילו	41426
אם מתחרט אחר כך, או אפילו אם בשעת מעשה מתאבק עם מדה זו אינו מסוגל למשרה זו, וכן בנוגע	41427
לכהונה ומלכות צריכים כח החלטה בקור רוח, כי כל טעות עולה בחיי אנוש, האדם שמטבעו חמום מוח	41428
אינו מוכשר לתפקידים כה עדינים, וכל הצדקות לא יכולה לעזור לו אם ישנה כחוט השערה מסדרי	41429
העבודה, ולא יועיל שום חרטות, וכן אם יחליט בפחזות על ענין מלכותי יתכן שכבר יהיה מאוחר לתקנו.	41430
אבל יוסף שנעשה בכור הוכיח היכולת שלו להשאר מיושב בכל מצב, שהרי בשעת הנסיון הגדול ברח מן	41431
העבירה ולא נכנע לכל הלחצים, וכן שבט לוי אף שבמעשה שכם גם הם לא התיעצו באביהם, כבר יישב	41432
זה בספרי על הפסוק וללוי אמר תומיך ואוריך לאיש חסידיך (דברים ל"ג), משל לשנים שלוו מן המלך,	41433
אחד פרע למלך ואחד לא דיו שלא פרע אלא חזר ולוה, שמעון ולוי שניהם לוו בשכם, לוי פרע מה שלוה	41434
במדבר שנאמר ויעמוד משה בשער המחנה ויאמר מי לה' אלי (שמות ל"ב), ושוב פרע את המקום בשטים	41435
ע"כ, כמה נסיונות נתנסה שבט לוי ובכולם היו נאמנים להקב"ה ולכן זכו למה שזכו משום שסופם גילה על	41436
תחילתם.	41437
המלכות נתנה ליהודה שכבר הראה את אהבתו לאמת במעשה תמר, לא היה יכול להכחיש את האמת וסבל	41438
מזה הרבה בושה, אף שהיה יכול למצוא אמתלאות שונות להצטדק, או לכל הפחות להתחמק מהודאה	41439
גלויה בפני עם ועדה, ואמרו חז"ל שבזכות שהודה יהודה זכה למלכות (ב"ר צט ט), והיינו שמלך שעליו	41440
מוטל האחריות לשפוט את העם, מוכרח להיות מסור לאמת בכל לב ונפש למען תכון מלכותו, שום מעלה	41441
או מדה טובה לא יכול לשמש תמורה למדת האמת אצל המלך.	41442
וזהו שאמרו חז"ל שאול באחת ועלתה לו דוד בשתים ולא עלתה לו (יומא כב:), בשביל חטא אחד שלא	41443
השמיד כליל את עמלק ניטל ממנו המלוכה, אבל דוד אף שחטא פעמיים בכל זאת נשאר אצלו המלוכה,	41444
ולכאורה קשה וכי משוא פנים יש בדבר, אבל לפי דרכינו הכל מובן, משום שחטאו של שאול היה חסר	41445

מנקודת האמת, ובמקום לעשות בדיוק כדבר הנביא החייה את עמלק, ואח"כ אמר הקימותי את דבר ה',	41446
אפילו אחרי שעת הנסיון לא הודה שחטא.	41447
מה שאין כן דוד אף שנכשל פעמיים, בכל זאת תיכף אמר חטאתי, הנגיעה לא סנוורה אותו מהכיר את	41448
האמת, וזו היתה מדת יהודה זקנו שהיה מסוגל להודות במעשה תמר, האדם המתרגל איך להתחזק ביראת	41449
שמים ולעשות את המוטל עליו בדייקנות, ולא לנטות ימין ושמאל משורת האמת ויהיה מה, הוא האדם	41450
הראוי להיות מורם מעם ולזכות לבכורה כהונה ומלכות. (המוסר והדעת ח"ב).	41451
	41452
מאמר תתסג	41453
ראובן בכורי אתה כחי וראשית אוני יתר שאת ויתר עז (בראשית מ"ט ג').	41454
אמרו במדרש (בר"ר צח), אני בן פ"ד שנה לא ראיתי קרי ואת וילך וישכב את בלהה, ומכח טענה זו מגלה	41455
יעקב לראובן מה שאיבד, הבכורה היתה שלך, והכהונה היתה שלך, והמלוכה היתה שלך, ועכשיו שחטאת	41456
נתנה הבכורה ליוסף הכהונה ללוי והמלוכה ליהודה.	41457
כל תיבה ותיבה שבחז"ל לימוד הוא, יעקב אבינו לפני תוכחתו אל ראובן הוא מקדים לגלות לו את המעלה	41458
שהיתה בו לפני הקלקול, ראשית אוני מעלה כזו אשר גורמת ליתר שאת ויתר עז בכורה כהונה ומלכות,	41459
נתבונן בזה עד כמה בכח אדם על ידי עבודתו להשפיע על תולדותיו, עד כדי כך שמיד עם לידתם יהיה	41460
כבר בידם שלשלת המעלות של בכורה כהונה ומלכות, מבלי שיזדקקו לעבוד להשיגם, נתבונן בזה ונדע	41461
את גודל האחריות אשר מוטל עלינו.	41462
יש מבין הצעירים שאינם מבינים את גודל התפקיד אשר להם בעתיד ואינם שומרים עצמם, אינם מעריכים	41463
אשר בכוא העת יוטל עליהם להיות שותפים להקב"ה בבריאת עולמות, והאחריות תהיה מוטלת עליהם,	41464
במחשבה אחת עלול הוא לקבוע את מדרגתם של בניו ונכדיו עד סוף כל הדורות, כשם שיעקב במדרגתו	41465
הנשגבה גילה לראובן, כי מעלותיו העצומות שהיו בו בתולדה היה זה מכח עבודתו ראשית אוני.	41466
כן בכל המדרגות כל איש כפי ערכו, למרות כל חולשותיו יוכל על ידי שמירת עצמו ושבירת יצרו, שמירת	41467
המחשבה ושמירת העינים, לגרום אשר צאצאיו יוולדו בעלי מעלה, נוהג שבעולם תינוק הנולד בבית	41468
המלכות מחנכים אותו מקטנותו להיות מלך, מילדותו מלמדים אותו להיות אחראי על מעשיו, כל יהודי	41469
ויהודי נועד להיות מלך, להיות שותף להקב"ה בבריאת עולמות, ועליו להתחנך לא לזלזל בעצמו ולא	41470
להפקיר את המחשבה.	41471
ממשיך יעקב ואומר לראובן פחו כמים על תותר, אמנם בתולדה זכית לכל המעלות האמורות, אלא שיש	41472
בכח הבחירה של אדם לקלקל מעלות עליונות ביותר, כח הבחירה של אדם הוא מן הקצה אל הקצה, בכחו	41473
לגרום למעלות בתולדה שלא יזדקקו לעבוד עליהם כלל, ומאידך בכחו לקלקל ולהרוס את המעלות	41474
העליונות ביותר.	41475
בכח מה קלקל ראובן והפסיד כל מעלותיו? פחו כמים, ואמרו חז"ל (שבת נח:), תניא ר"ש בן אלעזר אומר	41476
מוצל אותו צדיק מאותו עון ולא בא מעשה זה לידו, אפשר עתיד זרעו לעמוד על הר עיבל ולומר ארוך	41477
שוכב עם אשת אביו ויבוא חטא זה לידו, אלא מה אני מקיים וישכב את בלהה פלגש אביו עלבון אמו תבע,	41478
אמר אם אחות אמי היתה צרה לאמי, שפחת אחות אמי תהא צרה לאמי, עמד ובלבל את מצעה, אחר זה	41479
כתוב ויהיו בני יעקב שנים עשר, ואמרו חז"ל מלמד שכולן שקולים.	41480
עם כל זאת מאחר והיתה תביעה על ראובן אבד את מעלותיו אע"ג שעשה תשובה, ובמדרש מבואר	41481
שהראשון שעשה תשובה היה ראובן, אמר לו הקב"ה מעולם לא חטא אדם ועשה תשובה ואתה פתחת	41482
בתשובה תחלה, אף על פי כן אותן מעלות שהיו לו בתולדה איבדם, התשובה הועילה לתקן את המעשה	41483
של ראובן, אבל כדי להשיג את המעלות האבודות צריך לעבוד עליהן מחדש.	41484
לא ניתן לנו לדבר אודות שבט משבטי ה', אין לנו כלל השגה במושג של ראובן, אלא שאנו חוזרים על	41485
דברי חז"ל בלשונם, ולומדים מהם אשר על ידי פגם במעשינו, עלולים אנו לאבד אותם המעלות אשר	41486
נולדנו בהם, רגילים אנו להתנחם בחסד התשובה, יותר ממה שאנו נוהרים לא לקלקל אנו מתנחמים	41487
שאפשר לתקן, אם היינו מעריכים נכונה את מעלתנו, היינו חשים אחריות ושומרים עליה, עלינו להעריך	41488
עצמנו בערך היקרות שבנו שאנו בני תורה, בכוחנו לעמוד כנגד עולם שלם המכריז היפך דרכנו, בסיעתא	41489
דשמיא זכיננו ואנו בין כותלי בית המדרש ולומדים תורה.	41490
כמה יקר ערכו של מי שפועל בעצמו להקדיש שנותיו לתורה ועבודה, מי שידע להעריך זאת ידע גם איך	41491
לשומרה ולשכללה, כל מי שנמצא כאן הלא כבר עומד במעלה זו, ועלינו להזהר שלא לקלקל ח"ו מעלה	41492
אשר היא כבר קנינו, מי שמתעורר בבוקר ועדיין שרוי בעייפות ומתגבר ואומר לא! רצוני לעבוד את ה'	41493
כמה יקרות הוא קונה אז בנפשו, ואחר זמן כאשר הבעל דבר משיאו להתעצל יום אחד מלקום בוריוזות,	41494

יתבונן אז האדם איזה קלקול הוא עלול להביא על עצמו, לאבד ברגע אחד את המעלה אשר כבר היתה לקנין נפשו.	41495
הנה על עניינת אמן יהא שמיה רבא בכל כחו אמרו חז"ל (שבת קיט:), רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן אפילו יש בו שמץ של עבודה זרה מוחלין לו, היינו שיש לו לאדם עשר פעמים בכל יום את יום הכפורים, כלום יש בדברי חז"ל גוזמא ח"ו? ודאי אם אדם מגיע למדרגה אשר כל שאיפתו בעולם אינה אלא זו אמן יהא שמיה רבא מברך, הריהו עומד במדרגה כה קרובה להקב"ה שבה נמחלין כל עונותיו, אלא כיון שחסרה לנו הכרה במעלה שניתנה לנו, אנו מאבדים מעלות נשגבות מבלי שיהיה בנו יצר הרע לזה, אם היו מודיעים לאדם בשאר ימות השנה כי תינתן לו הזדמנות לכפר על כל עונותיו, כלום היה מיקל ראשו? והנה נותנים לנו עשר הזדמנויות מדי יום ביומו.	41496
כיוצא בזה חז"ל מבטיחים ואומרים (מנחות מג:), כל שיש לו תפילין בראשו ותפילין בזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו הכל בחיזוק שלא יחטא, והנה אם היינו עומדים בנעילה של יום הכפורים ומבקשים דרך כיצד לא לחזור לחטא, והיו מבטיחים לנו שלא נחטא עוד, כמה היינו ששים ושמים בזה, ואילו כאן מגלים לנו חז"ל שההבטחה כבר בידינו היא, כל אלה היושבים כאן בישיבה לא חסר להם אחת מהתנאים האמורים, תפילין בראשם ובזרועם, ציצית בבגדם ומזוזה בפתחיהם, ולמרות כל זה יתכן אשר עם התפילין והמזוזה והציצית, אנו נכשלים בלשון הרע ובשאר עבירות, והפליאה גדולה ועצומה ההבטחה היכן היא?	41500
התשובה היא שעליך להכיר שבהנחת תפילין אתה נושא עליך את שמו של הקב"ה, וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך אלו תפילין שבראש (מנחות לה:). להעריך נכונה את מצות ציצית ששמו של הקב"ה רמוז בהם, כוחם של ציצית הוא וראיתם וזכרתם את כל מצוות ה' ועשיתם אותם, מזוזה היא שמירה על קדושת הבית, אם כה היינו מקיימים את התנאים, אם לא היינו מזלזלים במעלות הללו שיש בנו, כי אז בטוחים היינו מפני החטא.	41501
אם כה היינו מקיימים אותם היה הדבר ניכר, כי אז לא היינו ממהרים לחלצם מיד אחר קדושת ובה לציון, אין במדרגתנו להיות כל היום בתפילין, אבל ההכרה בערך התפילין היתה מעוררת בנו עכ"פ תשוקה למדרגה זו, היינו מבקשים להוסיף הידורים במצות ציצית, לא היינו עוברים אצל המזוזה ומכים בקיר ומנשקים את היד, יש ענין להניח את היד על המזוזה ממש, אבל ההכאה בקיר זה מורה על העדר הבנה מוחלטת במה שעושים.	41502
אם היינו יודעים להעריך את המעלות המסובכות אותנו, ודאי היו פועלים הם את פעולתם הנשגבות, כשמסובכים במצוות הרי הוא בעידנא דעסיק בה שאז גם מצוות מגינות ומצילות כמבואר בגמ' (סוטה כא.), ודאי כאשר מעריכים תורה בשעתה כשלומדים אותה, הרי גם אם נאנס והוצרך לעידנא דלא עסיק בה היא תוסיף לשומרו כמבואר שם בגמ'.	41503
יעקב אבינו מגלה לראובן אילו מעלות היו לו בתולדה, ואיך קלקלם על ידי פגם קטן, מדרגות גבוהות מאבדים בחוט השערה, גם בנו ישנם מעלות בתולדה, כל מי ששם ישראל עליו יש בו כבר בלידתו מעלה זו אשר בכחו לעשות מצוות, שבת ותפילין הם אצלנו מעלה בתולדה, ובני תורה זכו למעלה של לימוד התורה אשר בכחם להתדבק עם הקב"ה.	41504
שמעתי ממו"ר ר' ברוך בר זצ"ל, שהיה חוזר על הברכה המלמד תורה לעמו ישראל ואומר, בעוסקנו בתורה הקב"ה לומד עמנו, אם היינו יודעים להעריך את ערך התורה בערך זה, אשר כביכול הקב"ה בכבודו ובעצמו לומד אתנו, והיה מאן דהו נכנס להפסיקנו כלום היינו פונים אליו? באמצע השיעור שיש לנו עם הקב"ה היינו מעיזים להוציא עינינו מן הגמרא?	41505
נתבונן אשר בני מלכים הננו ותפקידנו לגדול למלכים! כל יהודי ואפי' מדרגה הפחותה שבפחותה הוא כבר בעל מעלה עצום, והיא המעלה של נשמת ישראל שיש בו, וכמה גדולה מעלה זו בעצמה, שהרי באמצעות זה בכוחו לקיים את התורה כולה, וכך יש ביד האדם להתעלות ממדרגה אחר מדרגה עד מדרגת האבות, וכמ"ש כל אחד ואחד מישראל חייב לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי, ואותם מעלות עליונות ניתן לקלקל על ידי חוסר שימת לב או התעסקות בדברים בעלמא, מעלותינו מטילות עלינו אחריות עצומה, אחריות של האדם עצמו אחריות על תולדותיו, ובבחינה רחבה יותר אחריות על כל ישראל. (מערכי לב).	41506
מאמר תתסד	41507
ראובן בכורי אתה כחי וראשית אוני יתר שאת ויתר עז (בראשית מ"ט ג').	41508
יודעים דברי ר' חיים ויטאל ז"ל (שערי קדושה א'), שהעיר מדוע לא הוזכר בתורה ענין המדות ואינם בכלל תרי"ג מצוות, ויסוד דבריו שכל התורה והמצוות תלויים וקשורים במדות, וכפי מדות האדם כן הם	41509

תורתו ומצוותיו, כי המדות הם כלים לקיום התורה, וכשם שהיד הוא הכלי להנחת תפילין, כן המדות הם הכלים לכל התורה וז"ל.	41545
המדות הן הכנות עיקריות אל תרי"ג המצוות בקיומם או בביטולם, לפיכך ענין המדות הרעות קשים מן העבירות עצמן מאד, ובזה תבין מה שאמרו חז"ל כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה ממש שהיא שקולה ככל תרי"ג המצוות, וכן אמרו מי שיש בו גסות הרוח ככופר בעיקר (סוטה ה), נמצא כי יותר צריך לזהר ממדות הרעות יותר מן קיום המ"ע ול"ת, כי בהיותו בעל מדות טובות בנקל יקיים כל המצוות עכ"ל.	41547
ראו כמה רחוק ענין זה מידיעתנו, שהנה בעת שאחד מאתנו רוצה להתחזק ולהיטיב דרכיו, הרי מתבטא כל זאת באיזה מעשה או פרומקייט, ומדוע איננו משתדלים להדבק ולהקנות לעצמנו מדות טובות, הרי כתב ר' חיים ויטאל שבעל המדות טובות בנקל יקיים כל המצוות, וא"כ הלא זו צריך להיות הענין הראשון שבו נשתדל לעסוק, ע"כ שאיננו יודעים כלל את עיקר חובתנו בעולמנו.	41548
עוד מוסיף ובזה תבין דברים מתמיהין שאמרו חז"ל בענין המדות, כי העונה והשפלות מביאין לידי רוח הקודש (ע"ז כ), ואמר אליהו ז"ל אין התורה מתפרשת אלא במי שאינו קפדן, אף אני איני נגלה אלא למי שאינו קפדן (כלה רבתי ה), שלחו מתם איזהו בן עולם הבא כל שהוא שפל ברך וענותן (סנהדרין פח), לא זכרו בהן קיום המצוות אלא המדות הטובות, ושים עיניך לדברים אלו ותצליח דרכיך בלי ספק ע"כ, כאשר נתבונן בזה נראה כמה רחוקים אנו מתיקון המדות, ויכול כאו"א לראות זאת על כל צעד ושעל, וא"כ איזה תקוה יש לאדם במעשיו.	41549
ויש להוסיף עוד יסוד, שאף בעת שמדות לא יביאוהו לידי חטא המדות עצמן חטאים המה, ענין זה מפורש בפרשת השבוע, הקבצו ושמעו אל ישראל אביכם, ראובן בכורי אתה יתר שאת ויתר עז, וברש"י ראשית אוני שלא ראה קרי מימיו, והיה ראוי לזכות בכהונה ובמלכות, פחו כמים אל תותר, הפחו והבהלה אשר מהרת להראות כהמים הללו הממהרים למרוצתם, לכך אל תותר אל תרבה ליטול כל היתרות הללו שהיו ראויות לך.	41551
והנה לא היה חטא כלל במעשה דראובן וכדאמרינן בגמ' (שבת נה), כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה, וכמ"ש שם בגמ' שראובן יצא להגן על כבוד אמו עי"ש, הרי חזינן שכהן גדול ביום הכפורים היה נכנס לקדשי הקדשים ונושא על כתפיו את שמות כל השבטים, ולא היה חילוק ביניהם כי כולם כאחד כשירים וראויים לפני המקום, וכל הטענה על ראובן שהיתה מדת בהילות וחפזון במעשיו, ולא נעשו הדברים במנוחה וישוב הדעת, ומשום מדת הבהילות שהיתה בו הפסיד ראובן כל המעלות שהיו ראויות ליתן לו.	41552
כמה נוראים הם דברי חז"ל אין בין גיהנם לגן עדן אלא כחוט השערה, הנה עבור מעשה אחד שבו נראית מדה הבהילות איבד ראובן את הכהונה והמלכות שהיו ראויים לו, והלא משפטו של יעקב היה משפט אמת משפט ה', ועבור מעשה אחד פסק לו דין איום כ"כ, וכמו כן חייבים אנו לצייר בעצמנו שיתכן וכן יהיו הדברים נראים לעתיד לבוא, בעת שנעמוד למשפט לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, שאפשר שנצא נקיים מכל מעשינו ולא נזכה למאומה, וכשם שראובן יצא נקי מכל המעלות שהיו ראויות לו.	41553
וביותר שהרי חזינן שעונשו של ראובן היה גדול ביותר, ורק תפילתו של משה רבינו ע"ה שאמר יחי ראובן ואל ימות השיבתו למדרגתו הראויה, וכל זה עבור חטא אחד שלא היה חטא כלל אלא רק מדה היתה בו, כמה עלינו להמלא פחד ואימה בראותנו פרשה זו, וכאשר נראה כי שלווים אנו ואיננו יראים כלל, הרי זה ראייה שאיננו יודעים כלל ענין המשפט שעומד בפנינו רחמ"ל.	41554
חזינן כמה חמורה מדת הבהילות, ואל נחשוב כי אין בנו מדה זו, עלינו לדעה כי מדה זו נמצאת כמעט בכלם, יש שנמצאת בהם מדת הבהילות במידה מרובה כ"כ, שאינם יכולים לישב כמעט במנוחה ותמיד הולכים במרוצה וחפזון, וכ"ז נובע מחמת מדת הבהילות, ויש שאף שאינם בהולים במעשה מ"מ בהולים המה במחשבתם, ואינם יכולים לרכז את רעיוניהם לענין אחד, אלא מחשבתם מסיעה אותם מענין לענין, ואינם מסוגלים בשום אופן לעסוק בענין אחד, ואף זו נובעת ממדת הבהילות.	41555
הדרך הנכונה לאדם להיות במתינות ובמנוחה, והיא המעלה היותר גדולה שיכול להמצא וירא מנוחה כי טוב, ענין טוב שהוא השבח והנעלה ביותר נמצא כאשר יש בו מדת המנוחה, המנוחה האמיתית נמצאת בתורה, וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבול, ומבואר במדרש (בר"ר צה יב), שזה עמלה של תורה המנוחה האמיתית היא בעולם הבא, אך מדרגות רבות יש למנוחה.	41556
וכדי להשיג מדת המנוחה חייב לעמוד ולהתיגע ע"י התלמוד מרובה, ולא לו הדורשים טובת נפשם ורוצים להקנות לעצמם מדה זו ולעקור את מדת הבהילות, יש כמה דרכים ועצות היאך להתלמד בזה, ראשית חייבים להתרגל לא לעשות שום מעשה ללא כונה ומחשבה תחילה, כי ללא התלמוד מיוחדת בעינינו אלו הרי כל מעשיו נעשים ללא מחשבה כלל, וכמ"ש הרמח"ל (מס"פ פ"ב), שהולכים במרוצת הרגילם כסוס שוטף במלחמה.	41557
	41558
	41559
	41560
	41561
	41562
	41563
	41564
	41565
	41566
	41567
	41568
	41569
	41570
	41571
	41572
	41573
	41574
	41575
	41576
	41577
	41578
	41579
	41580
	41581
	41582
	41583
	41584
	41585
	41586
	41587
	41588
	41589
	41590
	41591
	41592
	41593
	41594

וכמו כן חייב להרגיל עצמו בעת התפילה לכוין פירוש המלות, ולהשתדל לא לערב בקרבו מחשבות זרות	41595
ואף מחשבות טובות, וע"י זה שירגיל עצמו בכך לאט לאט להקשיב למה שפיו אומר, יסגל לעצמו את	41596
השליטה במחשבתו, ואז יעשו מעשיו במנוחה ושלוה מתוך ריכוז המחשבה ויעקור מעצמו מדת הבהילות.	41597
וכמו כן יש לראות בדבר יעקב גבי שמעון ולוי, שמעון ולוי אחים כלי חמס מכרותיהם, וכבר פירשו	41598
בראשונים שמשפט שמעון ולוי לבני שכם היה כדין התורה, ועיין ברמב"ם (הל' מלכים פ"ט הי"ד)	41599
וברמב"ן שם בפרשה, וכדחזינן שענו ליעקב הכזונה יעשה את אחותינו (בראשית ל"ד), ויעקב לא ענה	41600
אותם שאין זה כראוי, ומכל מקום תובע אותם עתה כלי חמס מכרותיהם, שאין זה המדה הראויה לבני	41601
יעקב אלא לקחו אותה מעשיו.	41602
ארור אפם כי עז אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל, שלא יהיו מאוחדים ביניהם כיון שמצא בהם מדת	41603
הכעס, עוד ברש"י שנתן שמעון שיהיו מלמדי תינוקות, וממילא תחלש בהם המדה שמצא בהם, אף שבט לוי	41604
תבע מאתם יעקב את מדת הכעס, והיה כדאי לגזור עליהם שיהיו עניים מלמדי תנוקות ומחזירין על	41605
הגרנות כדי לתקן מדה זו, ואף שלא נמצא בהם חטא כלל, כל כך חמור ענין המדות.	41606
ומעתה כמה חייבים אנו לעסוק בענין תקון המדות, הנה יצר לב האדם רע מנעוריו, וכל המדות הרעות	41607
הנמצאות בכל הבעלי חיים והבריאה כולה נמצאים באדם, וחייב לעקור אותם משרשן, ובודאי שכל שעה	41608
ושעה המדה משתרשת יותר ויותר, שהרי בכל מעשה מונח שורש הנובע מהמדה, וממילא פשוט כמה	41609
עיקרית ויסודית עבודת תקון המדות.	41610
הדרך לתקון המדות היא בהגברת יסודות האמונה, בעת שמכיר שאין עוד מלבדו ולא ישיג מאומה ללא	41611
עזר השי"ת, ממילא יתבטלו כל מדותיו הרעות, ובפרט מדת הבהילות שמקורה בשאיפה ללא גבול להשיג	41612
הכל, ולכן אינו חי במנוחה ובשלוה, אך הבוטח בשי"ת חי במנוחה ורחוק ממדת הבהילות. (אור	41613
יחזקאל).	41614
	41615
מאמר תתסה	41616
ראובן בכורי אתה כחי וראשית אוני יתר שאת ויתר עז (בראשית מ"ט ג').	41617
דבר חדש למדנו מפורש בתורה, דרך במדות וחינוך להפליא, הנה כלל בידינו להעביר על מדותיו, ואז"ל	41618
כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו, ועם כל זה יש ענינים שלא נתנו למחול אף לאב רחמן	41619
נגד בניו הנכבדים אשר ראויים למחילה, וטבע האב שלא לדקדק עם בניו וכ"ש לחשובים ומופלאים, עכ"ז	41620
כך היא המדה לכבוש רחמים ולא למחול אף אם עשה תשובה וכ"ש בלי תשובה.	41621
הנה ידוע גודל ערך מעלת השבטים עד שנקראו שבטי י"ה, וזכרונם על אבני ה' לזכרון לבני ישראל, והנה	41622
ראובן חטא במעשה בלהה, ואחז"ל (שבת נה) כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה, וכמ"ש ויהיו בני	41623
יעקב שנים עשר בלי הפרש, עכ"ז לא מחל לו אביו על זה, ואמר ראובן בכורי אתה וראוי ליתר שאת	41624
היינו כהונה ויתר עז היינו מלכות, וגילה לו הפסק שבשביל פחיתות בדבר קל שעשה כדרשת חז"ל, קנסו	41625
כ"כ ולקח ממנו כתר כהונה וכתר מלוכה, אף כי בודאי עשה תשובה כידוע במדרש עליו ועם כ"ז לא מחל	41626
לו.	41627
ולא עוד אלא שהקניטו ברבים ואמר לו, ראה מה שאני נוטל ממך בשביל דבר קל של פחיתות פעם אחת	41628
וזה מבהיל, ולא עוד אלא שכתב (בד"ה א' ה'), ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו לבני יוסף, כ"כ עונש	41629
בשביל דבר קל, ובאמת אמרו עליו חז"ל שלא חטא כלל, ולא די שלא מחל לו אחרי התשובה, אלא אף גם	41630
נקנס בג' פסקים כאלה מבהיל מאוד!	41631
וכן שמעון ולוי אף כי חסידים גדולים היו, עכ"ז ארור אפם והפיצם בישראל, ולא מחל לחסידים האלה	41632
שלחמו קנאת ה' צבאות כנאמר הכזונה יעשה את אחותינו, ורק כעס עליהם על מה שהרגו העיר כולה	41633
אחרי המולם פן היו נכנסים תחת כנפי השכינה, כ"כ הרמב"ן ז"ל טעם כעסו עליהם, שלא יאמרו העולם	41634
בעצת אביהם הנביא היתה זאת, ראה זה חדש שלא מחל להם וקנס אותם ג"כ, הרי כי לא הכל ניתן למחול	41635
רק לכבוש רחמיו, יעקב למד זאת מדרכיו ית' אבינו.	41636
והנה רחמי האב מרובים על הבן, והוא ית' בלי תכלית וכן מדותיו בלי תכלית, ועכ"ז מלכנו מדקדק כחוט	41637
השערה, הרי כי זה הדקדוק רחמי אב הוא ג"כ, התבוננו נא אחי אהובי, הנה אב רחמן על כל ישראל	41638
ומכש"כ על בניו חסידי עליון שבטי י"ה, עכ"ז הענישים כ"כ על דברים קלים שאירע להם פעם אחת	41639
בחיים, בחפזות לקנאת אמו הצדקת, כרחל וכלאה שבנו בית ישראל, ולטובה נתכוון רק יעקב אע"ה אמר	41640
שהיה בפחיתות ובבהילות.	41641
וכן שמעון ולוי לש"ש נתכוונו, רק לא העלו על דעתם סברת יעקב אע"ה, עכ"ז העניש אותם כ"כ מחמת	41642
רחמי האב מרובים שלא יסאר להם על עוה"ב, וא"כ מי שעושה בבהילות דבר שלא בחשבון מחמת הנאת	41643
עצמו, ומכש"כ חטא גמור ומכש"כ חטאים הרבה ואין אב שהענישו, וגם הוא אינו מעניש לעצמו, אוי לנו	41644

מיום הדין או לנו מיום התוכחה, אם ישאר ח"ו לעוה"ב מי ישאנה, כענין שנאמר 'ורוח נכאה' פי' בלא תשובה 'מי ישאנה' לעוה"ב, נקדים לנו מזור התשובה וטוב לנו. (חכמה ומוסר ח"א מא' ק"א).	41645
	41646
	41647
מאמר תתסו	41648
ראובן בכורי אתה כחי וראשית אוני יתר שאת ויתר עז (בראשית מ"ט ג').	41649
מפשטות הכתוב נראה שהטענה של פחו כמים יש לה שייכות עם ראובן בכורי אתה, והיינו מפני שכל התביעה על ראובן היתה רק משום בכורי אתה, שבכורה הרי היא מעלה ומעשה זה של ראובן בא באמת מצד מעלת הבכורה, וכמ"ש חז"ל (בר"ר צח) ראובן תבע עלבון אמו, למה דוקא ראובן תבע ולא שאר השבטים, אלא משום שתביעה זו באה מצד מעלתו הקדושה של ראובן, רק שיעקב תבע ממנו פחו כמים, התביעה היתה שלא יצא מעשה זה בכל השלמות, כפי שהיה צריך לצאת ממעלתו מעלת הבכורה, ודאי שבלי המעלה של 'בכורי אתה' לא היה עליו שום טענה, והתביעה היתה רק מצד מעלתו של ראובן.	41650
	41651
	41652
	41653
	41654
	41655
	41656
וכן שמעון ולוי אחים, ארור אפם כי עז הוא ג"כ על דרך זה, אחים הרי זו מעלה ובזוה"ק מכנה לשמעון ולוי בשם מדת הדין, מעשה שכם היה תוצאה ממעלה זו של אחים, משום אחד מהשבטים לא יצא מעשה שכם כי לא היו באותה מעלה, ודאי שמעשה זה היה קדוש בתכלית הקדושה, שהרי מעשה שכם היה חקוק על דגל שמעון לזכרון לפני ה' כמ"ש חז"ל (מדרש פ' במדבר), אלא התביעה עליהם היא ארור אפם כי עז, שלא יצא מעשה זה מכל השלמות כפי שהיה צריך לצאת ממעלת אחים.	41657
	41658
	41659
	41660
	41661
וכן בכל הברכות מונה יעקב אבינו את מעלותיהם של כל אחד ואחד מהשבטים, ובכולן לא היתה שום טענה על מעלותיהם, כי קיימו ונצלו את כל הראוי לצאת ממעלותיהם בכל שלמותם, ועמדו בנסיונותיהם של המעלות, ורק בשמעון ולוי היה טענה שלא יצא כל הצריך לצאת בכל מאת האחוזים וכאן היה העונש. והוא דבר נורא ומבהיל מאוד, שבשביל פגם וחסרון כל דהו במעלותיהן קבלו עונש כל כך נורא, אבל יותר נורא ומבהיל הוא העונש שכתב החוה"ל (בשער עבודת האלקים פ' ו'), שמי שלא השלים מעלת מדבר יהיה עונשו שיהיה דינו כדין הבהמות בעולם כמ"ש ואויבי ה' כיקר כרים, ודינו בעוה"ב הרע שאין למעלה ממנו, שהוא עונש הרבה יותר נורא מארור אפם כי עז, ולפי"ז יתבאר לנו מה שמסופר בשם הגר"י מסלנט ז"ל שהיה אומר, יודע אני שיש לי ראש שקול כנגד אלף אנשים, אבל לעומת זה הרי יש עלי חיוב עבודה כנגד אלף אנשים, כל מה שתגדל המעלה עם זה תגדל גם העבודה.	41662
	41663
	41664
	41665
	41666
	41667
	41668
	41669
	41670
	41671
	41672
	41673
	41674
	41675
	41676
	41677
	41678
מאמר תתסז	41679
ראובן בכורי אתה כחי וראשית אוני יתר שאת ויתר עז (בראשית מ"ט ג').	41680
יתר שאת ראוי היית להיות על אחיך בכהונה, ויתר עז במלכות, ומי גרם לך להפסיד כל אלה פחו כמים, הפחו והבהלה אשר מהרת להראות כעסך לכל, אל תותר אל תרבה ליטול כל היתרות הללו שהיו ראויות לך (רש"י שם).	41681
	41682
	41683
	41684
	41685
	41686
	41687
	41688
	41689
	41690
	41691
מאמר תתסח	41692
פחו כמים אל תותר כי עלית משכבי אביך אז חללת יצועי (בראשית מ"ט ד').	41693

- 41694 פירש רש"י ז"ל הפחו והבהלה אשר מיהרת להראות כעסך כמים הללו הממהרים במרוצתם, לכך אל
- 41695 תותר אל תרבה ליטול כל היתרות הללו שהיו ראויות לך, לכאורה העונש שקיבל ראובן בא אליו כגמול
- 41696 על החטא, מן הדין היה ראוי לקבל בכורה כהונה ומלכות, אך את כולם הפסיד כעונש על חטאו, וזה בודאי
- 41697 אסון שהרי זה נוגע לדורי דורות, וכמה מחלוקות בישראל נגרמו כתוצאה מזה.
- 41698 מחלוקת קורה על הכהונה, מריבות ומחלוקות בתקופת המלכים, וכן בין השבטים, ממש אסון לדורות,
- 41699 והרי כידוע כי מלכות זה לא ענין של שלטון והתנשאות אלא זה דבר נעלה, ומסביר רבי שמחה זיסל זצ"ל,
- 41700 זהו ענין של נושא בעול עם חברו, ולכן צדיקים גדולים כמו דוד ושלמה שאפו למלכות, ואפילו עשו שמכר
- 41701 את הבכורה כמה התחרט על כך והתלונן את בכורתו לקח.
- 41702 גם בשיבה רואים שאם נוטלים מאיזה ר"מ את השיעור שלו ונותנים לחברו, כמה הקפדות וכמה נסיון!
- 41703 וכ"ש אם משהו נדרש לעזוב ישיבה שלו ולמוסרה לאחרים זה אסון ממש! וכ"ש מצבו של ראובן עונש
- 41704 נורא אשר אין לו שום יחס עם החטא, וכי מה עשה ראובן בסך הכל? אצלו היה הכל לשם שמים, קנאות
- 41705 ממש תבע את עלבון אמו! זה רגש מאוד נעלה, וכי התכוון להשיג כבוד מזה? ועוד יותר הרי עשה תשובה,
- 41706 כמ"ש חז"ל וראובן היכן היה עסוק בשקו ותעניתו, ועל מה כל הקצף?
- 41707 אלא מכאן רואים שאין כאן עונש זוהי מציאות, זוהי תמונת מצב של ראובן, עונש זה לא קנס או קללה
- 41708 עונש זוהי מציאות קיימת, וכמו שרואים אצל משה רבינו ע"ה, עתה תראה אשר אעשה לפרעה אבל לא
- 41709 את אשר אעשה לשלשים ואחד מלכים, זה לא עונש אלא מציאות הדברים, ראובן זלזל ביעקב אבינו כי
- 41710 עלית משכבי אביך, ובדרך זו חיללת את ה' העולה על יצועי, חיללת כבוד אביך וכבוד השכינה, ובשביל
- 41711 זה יחולל ויפחת כבודך (הספורנו).
- 41712 ומאיך גיסא רואים ההיפך אצל יהודה, אתה יודוך אחיך ישתחו לך בני אמך, גם כאן מה היחסנות
- 41713 הגדולה הזו? איך השכר תואם את הפעולה? מטרף בני עלית אומר רש"י ז"ל, אמרת מה בצע כי נהרג את
- 41714 אחינו וכסינו את דמו, גם במעשה תמר אמרת צדקה ממני, ולפיכך כרע רבץ כאריה, זאת אומרת כל
- 41715 המלוכה דוד שלמה וכו', שכר כזה עבור פעולה זו! נכון הוא לא הקפיד על כבודו והודה על האמת, אז
- 41716 בגלל פעולה זו לקבל שכר? אך התירוץ כנ"ל שכר זה לא מתנה זה לא גמול אלא מציאות מדה כנגד מדה,
- 41717 אתה הודית במעשה תמר לפיכך אחיך יודוך.
- 41718 ידוע בדור שלפנינו כאשר פרצה מחלוקת נוראה בישיבת סלבודקה בין צד הלימוד לצד המוסר, והרבה
- 41719 תלמידים עזבו ונשאר רק בעל לבוש מרדכי לאיזה גדולה זכה מזה! זוהי מציאות ולענוים יתן חן, כאן טמון
- 41720 החילוק בין ראובן ליהודה, יהודה התגבר עבר והודה על האמת, אבל ראובן לא עבר אלא פחו כמים,
- 41721 ומכאן רואים כמה גדולה וטובה דרכנו שאנו שואפים לא לשינוי המצב אלא לתיקון המצב, ויהיה רצון
- 41722 שנצליח בזה כי בזה תלוי שכר הרבה, דהיינו מציאות הבכורה והמלכות. (דגל המוסר).
- 41723
- 41724 מאמר תתסט
- 41725 פחו כמים אל תותר כי עלית משכבי אביך אז חללת יצועי (בראשית מ"ט ד').
- 41726 ר' אליעזר אומר פחות חטאת זנית, ר' יהושע אומר פרקת עול חללת יצועי, ר' אבי' אומר פסעת על דת
- 41727 חבת בבכורתך זר נעשית למתנותיך, ר' אליעזר המודעי אומר זעת חרדת פרה חטא מעליך עכ"ל, יסוד
- 41728 הדבר אמרו חז"ל שעלבונו אמו תבע, שלא תהא שפחת רחל צרה לאמו, וצריך להבין מדוע הרעישו עליו
- 41729 כל כך לאמר חטאת זנית פרקת עול פסעת על דת?
- 41730 אך הענין מובן כשנתבונן במה שאמרו חז"ל, מה אומנתו של אדם בעוה"ז יעשה עצמו כאלם, משמע
- 41731 שהעיקר הוא שמירת הדיבור, וקשה הלא מצינו שאחז"ל בא חבקוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו
- 41732 יחיה, משמע שהעיקר תלוי בהשגחה ובטחון, אכן באמת דבר אחד הוא, כי עיקר הפירוש של יעשה עצמו
- 41733 כאלם הוא שלא יהרהר אחר מדותיו של הקב"ה, וזהו עצמו מאמר חבקוק הנביא, שיאמין כי כל מה דעביד
- 41734 רחמנא לטב הוא דעביד.
- 41735 והנה עיקר הטעם שאסור להרהר אחר מדותיו של הקב"ה, הוא מצד קוצר המשיג ועומק המושג, כי בכל
- 41736 גזירה יש מושג עמוק נמשך מחמת העבר, ושייך לחשבונות מצד העתיד, ודעת האדם קצרה מצד שחסר לו
- 41737 הידיעות מן העבר ומן העתיד, וגם מן ההווה אינו יודע כהוגן, וכן קשה להבין העומק שיש בהשינויים
- 41738 שמתחדשים בכל יום, מה שהש"י משפיל גאים ומגביה שפלים.
- 41739 ולכן כשנתבונן במה שתבע ראובן עלבון אמו, יש בזה שלשה חסרונות, האחד שהרהר אחר מדותיו של
- 41740 הקב"ה כיון שהכל בידי שמים, ובודאי נגזר מן השמים שכן יהיה כי אין אדם נוקף אצבעו מלמטה עד
- 41741 שמכריזין עליו מלמעלה, והחסרון השני שהרהר אחר דעת אביו ורבו, שהיה ראוי לו לבטל דעתו מפני
- 41742 דעת אביו, כמ"ש על אביי כשאמרו לו משמיה דרבי יוחנן שסובר כבתה אינו זקוק לה מיד ביטל דעתו, וכן

מצינו על רב ספרא שעשה פתח חרטה מזה שהקפיד עליו רב נחמן, ואמר אלו ידע שרב נחמן יקפיד עליו לא היה נודר.	41743
כ"ש שהיה צריך ראובן לבטל דעתו מפני דעת יעקב אבינו שהיתה צורתו חקוקה בכסא הכבוד, והחסרון השלישי שעבר עוד על דעתו היינו המושכל שני שלו, כי אלו היה מתבונן קודם המעשה כמו שהיה מתבונן אחר המעשה ודאי שלא היה עושה עובדא זו, כי מצינו באמת שהתחרט אח"כ כמ"ש במדרש, וישב ראובן ששב לשקו ותעניתו, הרי שהוא עצמו הבין אח"כ אחרת, א"כ היה כאן חסרון שלא יגע להבין קודם המעשה, ונמצא חטא נגד עצמו נגד המושכל שני שלו, שהיה טמון בלבו כשלהבת הטמונה בגחלת, ולא היה חסר אלא ללבותה ליבוי מועטת.	41744
ויתכן שרבי אליעזר בן יעקב הסביר החטא מפני שהוא כנגד דעת המקום, וז"ש פסעת על דת חבת בבכורת, כי דת נקרא גזירת השי"ת ולא בטלת דעתך מפני המקום, לכן חבת בבכורתך וזר נעשית למתנותיך, כי הבכורה והמתנות הוא גזירת השי"ת, ומי שמקבל גזירת השי"ת בדבר שיש לו צער, זוכה ג"כ לגזירת השי"ת בדבר שיש לו מזה תענוג, ומי שבועט בצער מאבד גם התענוגים.	41745
ורבי יהושע הסביר החטא מצד שהוא כנגד דעת יעקב אביו, וז"ש פרקת עול חללת יצועי זע יצרך, 0פירוש 0מה 0שפרקת 0העול 0של 0את 0ה' אלקיך תירא לרבות ת"ח, זהו חילול דעתי במקצוע של דין היציעה, וזה בא מפני שזע יצרך עליך והיה חסר לך הסבלנות לסבול הקנאה.	41746
ורבי אליעזר הסביר החטא מצד שהוא גם כנגד עצמו, וז"ש פחזת מה שמהרת לפסוק שהצדק עמך זהו בהילות, והחטא של בהילות דומה לחטא של זנית וז"ש פחזת חטאת זנית, אע"פ שהמושכל ראשון של ראובן היה טוב, כמשה"כ וישמע ישראל ופירש האלשיך ז"ל ששמע ישראל לתביעתו ועשה כדבריו, אעפ"כ אמר יעקב אח"כ פחז כמים, הרי לנו שלגבי שכל העמוק של יעקב הרי נחשב זו למושכל ראשון, ויעקב שמע לדבריו כדי לצאת ידי הבריות.	41747
ורבי אליעזר המודעי אומר זעת חרדת פרח חטא מעליך, כיון שחרדת שקיימת אשרי אדם מפחד תמיד, עקרת שורש החטא לבטל דעתך וכיון שאין כאן שורש א"כ פרח החטא מעליך, אם אתה חרד מגזירת ה' א"כ פרח החטא של פסעת על דת, אם אתה חרד מדעת רבך א"כ פרח החטא מה שפרקת עול, אם אתה חרד מן המושכל ראשון א"כ פרח החטא של פחזת.	41748
והנה בתוכחת שמעון ולוי יש לדייק מה שאמר כי באפם הרגו איש וברצונם עקרו שור, שהיה לו לומר באופן זה כי באפם הרגו שור וברצונם עקרו איש, כי אם יזכיר איש קודם מאי רבותא שהזכיר אח"כ שור, אמנם במדרש פי' עקרו שורן של גרים שפחדו הגרים מלהתגייר, וכבר התווכחו בזה שאמר להם יעקב מה עם הכמות כי לא יתוספו גרים, והם טענו הכזונה יעשה את אחותינו שהעיקר צריכין לדקדק על האיכות, מקודם צריכין לקנא קנאת ה' על החטא ואח"כ נבקש כמות.	41749
הנה בשבחו של יהודה אמר גור אריה יהודה, ורש"י ז"ל הרגיש שפתח גור שהוא צעיר וסיים ארי שהוא זקן? ויתכן שחשב כאן שני מעלות, מעלה של צעיר שיש בו מרץ, ומעלת זקן שיש בו ישוב הדעת, ולכן אמר מטריף בני עלית ופי' בעל עקידה ז"ל מטירוף הדעת בני עלית, שלא נטרפה דעתך מפחד המדות הרעות, אלא הודית על האמת בדעת צלולה, וזה הוא מופת גדול על ישוב הדעת בעת הנסיון, וזהו מעלת ישוב הדעת שראוי למנהיג ומחנך, ועל כן 'יודוך אחיך' שמקום הניחו לו מן השמים להתגדר בו.	41750
זבולון לחוף ימים ישכון, ואפשר שרמז יש כאן שגם ברוחניות צריכין להתנהג כמו במסחר, שנוסעים לקנות במקום הזול ומוכרין במקום היוקר, כן ראוי לאדם להרגיש כי בעוה"ז הוא מקום הזול, לקנות מלאכת התורה תיקון המדות והשגת המעלות, תמימות המחשבה עיון המעשה ובטחון בה', אבל בעוה"ב שם הוא מקום היוקר, ועל כן צריכין לקיים אם תבקשנה ככסף אז תבין יראת ה'. (חיי המוסר ח"ג דף ג').	41751
מאמר תתע	41752
ארור אפם כי עז ועברתם כי קשתה, אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל (בראשית מ"ט ז').	41753
יעקב אע"ה סידר לכל אחד מבניו דרך ומצב פרטי לפי תכונת כל אחד ואחד, ונתן להם דרך להגיע לאושרם ומטרתם הנצחית, כמ"ש חז"ל על הפסוק אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל, להעמיד משבטו של שמעון סופרים ומלמדי תינוקות, ושבטו של לוי עשאו מחזיר על הגרנות לתרומות ומעשרות (מדרש רש"י שם).	41754
לשמעון ולוי הוכיח חסרונן ונתן להם התיקון, לשמעון נתן התיקון לכעסו עבודת המתניות ועבודת החשבון, שיהיה מלמד תינוקות מדה כנגד מדה, אם נכשל בכעס ובהילות מוכרח הוא למצב כזה אשר יתלמד ממנו להיות מתון בדבריו ובמעשיו ויתוקן ע"י זה כעסו, כי מלמד תינוקות ומשפיע רוחני צריך מאוד לערוך דבריו ופעולותיו בחשבון מדויק שלא יכשל ויטעה התלמיד, ולכן מצא יעקב אע"ה ליתן	41755
	41756
	41757
	41758
	41759
	41760
	41761
	41762
	41763
	41764
	41765
	41766
	41767
	41768
	41769
	41770
	41771
	41772
	41773
	41774
	41775
	41776
	41777
	41778
	41779
	41780
	41781
	41782
	41783
	41784
	41785
	41786
	41787
	41788
	41789
	41790
	41791
	41792

התיקון לשמעון ולשבטו, שיחנך עצמו בסבלנות לסבול צער גידול התלמידים, שיש בזה תחבולה לתיקון חסרונו.	41793
וכן סידר ללוי ג"כ דרך לתיקון חסרונו, ע"י שסידר מצבו ועבודתו שתהיה רק רוחניות לבד, ושלא יהיה לו חלק ונחלה עם כולם, יהיה בודד ומרוחק מכל עניני עוה"ז ורק ה' יהיה מנת חלקו, וע"י התרחקות מעוה"ז והתעמקות בעבודת ה' יגיע לתיקונו ומטרתו שעל ידי זה יתוקן כעסו, וישיג מדרגת הבטחון ע"י שלא יהיה לו שום סיבות ויבטח רק על הבורא ית' לבד, וממצב הפרישות שלו יתעלה לתקן כל מדותיו.	41794
יהודה לא הוכיחו כלל על חסרונו, אדרבא שיבח מעלתו שיש בו ומסר לו כתר מלכות על ישראל, לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו, גזירתו היתה כל כך מוחלטת שלא תעלה בה שום שינוי כלל, באיזה זמן שיהיה באין יוצא מן הכלל, עד שאפילו החשמונאים שהיו צדיקים גדולים וחסידים עליון, ואלמלא הם נשתכחה התורה מישראל, אף על פי כן נענשו עונש גדול כי ד' בני חשמונאי הזקן והחסיד המולכים זה אחר זה, עם כל גבורתם נפלו ביד אויביהם בחרב, והגיע העונש בסוף כמו שאמרו חז"ל (קידושין ע'), כל דאמר מבית חשמונאי אנה עבדא הוא, על שעברו על צוואת אותו הזקן (רמב"ן ויחי).	41795
ויגדל איפה הפליאה במה גדלה כ"כ מעלתו של יהודה למלכות (ב"ר צט), והנה יש להבין גודל מעלת ההודאה שבשבילה מסר יעקב אע"ה המלכות ליהודה לעולם ועד, דהנה מהות המלך הראוי למלוכה הוא שיהיה תוקפו וגבורתו מצד מעלותיו ומעשיו הטובים, שהוא מושל ברוחו ואיננו צריך לכלום, כמ"ש חז"ל מלך במשפט יעמיד ארץ, אם הדיין דומה למלך שאין צריך לכלום (כתובות קה).	41796
הרי דבחינת מלך שאיננו מקושר לשום דבר ואז יאות עליו שם מלך, כי ימשול ברוחו על כולם ואין מה שימשול עליו, אם יכול לכבוש רצונו וטבעו בלי שום מעצור, ואם יכול להפקיר הכל בשביל חיי האמת, אף המלוכה בעצמה יכול להפקיר בשביל האמת זהו המלך האמיתי.	41797
והנה תוקף כזה הנובע מגבורת הנפש, למשול ברוחו ולכבוש טבעו בשביל האמת, מצא יעקב אע"ה ביהודה בהודאתו על מעשה תמר, והודיע בשער בת רבים 'צדקה ממני' אף שהיה ממונה כבר בתור מלך על אחיו (בר"ר פ"ד טז), ומובן שהיו כאן חשבונות רבים שלא להודות בשביל גנם מלכותו, ולסכנה שלא יעבירו אותו, ובכלל הלא עשה העבירה בסתר ולמה לו עתה לחלל ש"ש בפרהסיא, וגם לגרום צער ובזיונות לאביו ולאחיו, אולם כאן הראה תוקפו של מלך אמיתי הנובע מגבורת הנפש, שלא התחשב כלל עם החשבונות השונות שרצו לנטותו מהאמת, ומצא שכדאי לפניו אף לאבד מלכותו ולא יעבור גבול האמת.	41798
מעלה זו הורה לנו ישראל סבא שכתר מלכות הולמתה, וגזר אומר שרק יהודה שמושל ברוחו בשביל האמת, ראוי הוא שתמשך ממנו שלשלת המלוכה עד נצח, כי בהנהגתו שמושל ומקשיב על דבר אמת, ישפיע שכל משרתיו יהיו צדיקים ויצאו ג"כ בגבורת הנפש בעד האמת, וכמו שאמרו ז"ל (סוטה ז') על הפסוק וזאת ליהודה, מי גרם לראובן שיודה? יהודה, וזהו הקידוש השם האמיתי, אף שלפי שכל האיש הפשוט מביט הנה על מעשה כזה מעין חילול השם, אבל האמת שחז"ל חתכו דינם בזה יהודה שקידש שם שמים ברבים (סוטה י').	41799
האיש הפשוט שלבו ברשות יצרו מתלבש בלבוש של אחראי וכדואג דאגת חילול השם, אבל האמת שמתעטף באיצטלא שאינו שלו כדי להיות מכסה פשעיו ולא להודות עליהן, ומהו הסוף שמכריזין בגלוי העבירה שעשה בסתר, ואז מתגלה חילול השם יותר גדול.	41800
כל זה ראה יעקב אע"ה בעינו הברורה דרכו של כל אחד ואחד מבניו חסרונו ומעלתו, וכן במה שבירך את אפרים לפני מנשה, והרע ליוסף על קדימתו את אפרים למנשה, כי יוסף הצדיק הכיר מעלת מנשה יותר מאפרים שהרי הוא חניך אותם, וגם מנשה היה הבכור ומובן שמצא בו באמת מעלת הבכורה, והלא יוסף הצדיק היה דומה לאביו בדיוקנו ובתורתו, וכל מה שלמד יעקב אבינו בבית מדרשו של שם ועבר מסר ליוסף והוא הבר חכים, וא"כ בודאי יודע ומכיר מעלת מנשה על אפרים.	41801
ובכל זאת גילה לו יעקב אבינו ואמר לו אני רואה פה ראייה יותר עמוקה, אמת שגם הוא יגדל אולם אחיו הקטון יגדל ממנו, בהוה אתה רואה את מנשה יותר גדול, אולם בהעתיד אני רואה את אפרים גדול יותר, שיצא ממנו יהושע שילמד תורה לישראל ויעמיד החמה (מדרש מובא ברש"י שם), ואף שגם ממנשה יצאו שופטים ומנהיגי ישראל אבל לא כיהושע, ולכן אמר לו אם בעתיד נראית מעלה יתירה באפרים גם עכשיו צריכים להקדימו.	41802
ואפשר שכבר ראה יעקב מעלת אפרים גם בהוה יותר גדולה ממנשה כמ"ש ז"ל (מובא ברש"י), שהוא היה רגיל בתלמוד אצל יעקב אע"ה, וכאשר היתה לו מדרגת השימוש מעלה זו הכריעה על הכל, ואולי היה זה סיבת יציאת יהושע ממנו שהיה משרת משה, ובעבור ששימש את משה זכה למלכות, ושימושו של יהושע הרי היה בכל פעולותיו ובכל זמנו, ולא הניח אף רגע אחד בלתי שימוש, גם הארבעים יום שהיה משה	41803
	41804
	41805
	41806
	41807
	41808
	41809
	41810
	41811
	41812
	41813
	41814
	41815
	41816
	41817
	41818
	41819
	41820
	41821
	41822
	41823
	41824
	41825
	41826
	41827
	41828
	41829
	41830
	41831
	41832
	41833
	41834
	41835
	41836
	41837
	41838
	41839
	41840
	41841

במרום חיכה תחת ההר, שמא ירד משה ויהיה מוכן ברגע הראשונה בבואו לשמשו, וכל זה היה משורש מעלת אפרים.	41842
הרי שיוסף הצדיק לא ראה כ"כ גדלות באפרים, ויעקב ראה מעלתו יותר והכיר כוחותיו הטמירים בו, וגילה עתידו ע"י עבודתו בהוה מה שלא ראה יוסף, וכה סידר אותם לפי מדרגתם ותכונותם מעלתם ודרכתם איך להתנהג.	41843
אמנם אין חזקות כלל, ואף לאחר כל הברורים והגילויים בכוחותיו ובמעלותיו של האדם וההבטחות שמבטיחים לו, עודנו צריך לפחד שמא ירד ממדרגתו, ומצינו שצוה דוד המע"ה את שלמה בנו קודם מותו ברגעים האחרונים, שהיה צריך לפרוש מבנו החביב לו ביותר החכם מכל אדם, ורצה לצוותו על כל ימי חייו ועל כל יוצאי חלציו, לא ציוה על חכמה וכדומה רק אמר לו ג' מילות קצרות, וחזקת והיית לאיש (מלכים ב' א'), ופי' הרד"ק ז"ל תהיה זריז ומושל ברוחך וכובש ביצרך ע"כ.	41844
הרי שמצא דהע"ה לצוות בנו החכם מכל אדם, אשר היו לו מעלות רבות לאין שיעור שיהיה זריז ומושל ברוחו, ואם יחסר לו מדרגת כבישת היצר ומושל ברוחו, אף לאחר כל המעלות שרכש בקרב עדיין חסר בחינת איש, ואין החכמה והמעלות יכולים להגן על קיום המלוכה, כל קיומה תלוי רק בשבירת המדות והכנעה לאמת, להתחזק לעמוד במדרגת איש זהו התנאי שנדרש מהאדם, אחר כל המעלות שיש בו אל ישכח מהעיקר לכבוש מדותיו ולמשול ברוחו.	41845
חז"ל נתנו לנו עצה עמוקה איך להתחזק ולחיות על הכרתו שהשיג ע"י ביקושו, בהוסיפם להדגיש ביאורם בהכתוב של ושם דרך, אמר ריב"ל כל השם אורחותיו זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה שנא' ושם דרך, אל תיקרי ושם אלא ושם דרך, אראנו בישע אלקים, ופירש"י ז"ל אראנו בישע אלקים זה השם אורחותיו, המחשב הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עבירה כנגד הפסדה ושם כמו שמין עכ"ל (מו"ק ה.).	41846
והביאור בזה כי האדם קטן וחלש הוא למאוד, שאף לאחר שעלה בידו להכיר הדרך הטוב הראוי שידבק בו, קשה לו לאדם לחיות עליו, קשה לו להמשך אחר האמת גם לאחר הכרתו, נדמה לו שנעשה אומלל בהחזיקו האמת, וקשה לו להמתין עד שיזכה לראות ישועת הקב"ה, וע"כ אמרו שיהיה שם אורחותיו מלשון שומא וחשבון, כי יתרגל לחיות חיי התבוננות ולבחון היטב על ידי חשבון, יוכח אז שדרכיה דרכי נועם, ואם תחילתה יסורין אבל סופה שלווה, וסוף סוף יזכה לראות בישועתו של הקב"ה. (המוסר והדעת ח"א ד' 41).	41847
מאמר תתעא	41848
בסודם אל תבא נפשי בקהלם אל תחד כבודי כי באפם הרגו איש וברצונם עקרו שור (בראשית מ"ט ה.).	41849
וברש"י אומנות זו של רציחה חמס הוא בידכם מברכת עשיו היא זו, אומנות שלו היא ואתם חמסתם אותה הימנו, הנה ביקר את שמעון ולוי על מדת אפם ועברתם כי הינן יתר על המדה, ומלבד זה תבע אותם על חמס שבידיהם, על אומנות הרציחה שבידם שאינה משלהם כי גנובה היא איתם, ואם כן אינם מקוריים אינם עצמיים מדות חקויות איתם, תביעה מיוחדת בעצם מציאות האדם.	41850
יתבונן האדם בכוחותיו ויראה כמה מהם לקוחים וחקויים מזולתו, האדם בטבעו מחקה הוא את סביבתו, ואיש משכיל יוכל לראות כי יש וכל רכוש מדותיו מאחרים הם, מדות הכי נעלות וטובות בתכלית והן לא שלו.	41851
פעם התודעתי עם איש אחד ובשוחחי עמו ובראותי כל תנועותיו, נזכרתי על איש אחר אשר יש לו ג"כ אותן התנועות עצמן, אז שאלתי אותו אם מכיר הוא את האיש, וענה לי ודאי עם האיש ההוא אנו כאחים ממש, אין קירבה יותר גדולה מאשר בין שנינו, נשתוממתי על הדבר ואמרתי לעצמי, כי עכשיו אני כבר מכיר ויודע עד כמה יש לאדם בקרבו כוחות ואינן של עצמו, ויש גם כי כל כולו יהיה משל אחרים, ומעצמו לא ירכש אף כל דהו כולו חמס וגזילה נורא ומבהיל.	41852
אגיד לכם שני דברים בביאור הפרשיות, רש"י מביא בתחילת פרשת שמות, להודיע חיבתן שנמשלו לכוכבים, ולכאורה דומה לנו שהוא רק משל ומליצה בעלמא לדמותן לכוכבים, אבל ממה שמצינו בטעם מנין של י"ב שבטים שהוא נגד י"ב מזלות, הרי שהדמיון לכוכבים הוא אמנם בדיוק, כי כן היא המציאות שבטים הם ככוכבים ממש והוא סוד.	41853
כבר דיברנו על אמרם ז"ל (במ"ר ב ט), בענין הדגלים שהיו סדורים לד' רוחות העולם, דגל יהודה במזרח, ושל ראובן בדרום, אפרים במערב, ודן בצפון, שהיה הסיודור הזה במכוון גדול מגיע עד כסא הכבוד בסיבוב ד' חיות הקודש, ובמדרש אמרו גם טעמים על כל אחד ואחד, אמר הקב"ה למשה מזרח שממנו אור יוצא לעולם, יהיה כנגדו יהודה שהוא בעל מלוכה, דרום טללי ברכה וגשמי ברכה יוצאין ממנו לעולם, יהיה כנגדו שבט ראובן שהוא בעל תשובה, מערב אוצרות שלג ואוצרות ברד וקור וחום, וכנגדן אפרים ובנימין ומנשה, צפון משם החושך יוצא לעולם וכנגדן שבט דן עי"ש.	41854
	41855
	41856
	41857
	41858
	41859
	41860
	41861
	41862
	41863
	41864
	41865
	41866
	41867
	41868
	41869
	41870
	41871
	41872
	41873
	41874
	41875
	41876
	41877
	41878
	41879
	41880
	41881
	41882
	41883
	41884
	41885
	41886
	41887
	41888
	41889
	41890
	41891

הנה כי רוחות העולם לכל אחד יש סוד, לכל אחד יש סגולה מיוחדת, מה שיוצא מן המזרח לא יצא מן המערב, מפני מה באמת כל מיני מגדים וכל ברכה באים דוקא מן רוח דרומית, לא דבר מקרה הוא, מפני מה כל דבר רע ח"ו בא תמיד מן הצפון, איש משכיל הלא בין יבין כי לא דבר פשוט הוא, ועל זה נאמר (משלי ג') ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה, סודות גדולים נמצאים בכל הענינים, כל אלה הסגולות השונות תלויות דוקא בשינוי הרוחות, כל רוח ורוח יש לו טבעו וסגולותיו המיוחדות דוקא לו, כשאנו רואים איזה דבר מציאותי, הנה עצם המציאות עצם ההויה זה סוד, בין אם נשכיל על מהלכה בין אם לא נשיג מהלכה וסגולותיה, אבל כן היא המציאות.	41892 41893 41894 41895 41896 41897 41898
כשישאלך אדם מדוע הלחם משביע את הרעב, הלא תענהו כי כן הוא הדבר והוא סוד, ואם ישיב לך מדוע תקראנו בשם סוד, והלא חכמי הטבע הגדירו כוחות הלחם למיניהם, כי יש כוחות מיוחדים ומסוגלים לסעוד את האדם, אמנם כן הוא חכמי הטבע חדרו בניתוח כל כוחותיהם למיניהם, אבל סוכ"ס מדוע כל הכוחות האלה הינם דוקא בלחם ולא בזולתם, זה הוא אשר אנו קוראים בשם סוד כי כן חקק הכל יכול ית', וחלק ברצונו ית' מציאות לכל אחד, כלל זה יהיה בידך לעולם אל תתבלבל משום דבר כשלא תשיג כל טיבה, ואדרבה תכלית הידיעה אי ידיעה, הדבר כמו שהוא עצם המציאות הנה זה הוא זה והוא סוד הדבר.	41899 41900 41901 41902 41903 41904 41905
כשהנך רואה שכל הברכות מוצאם מדרום וכל הרעות ח"ו מצפון תבואנה, הנה מהעובדה עצמה כמו שהיא תשכיל ותבין כי כן הוא הדבר ואין כל שאלה, כי זה הוא זה כן הוא בדוקא ולא אחרת, הן הן המציאויות והוא יתברך כן אמר ונעשה רצונו והוא סוד.	41906 41907 41908
עוד איתא שם במדרש, שאמר הקב"ה למשה עשה אותם דגלים, וכבר יש להם טכסים מיעקב אביהם וכמו שטענו אותו והקיפו את מטתו כך יקיפו את המשכן, אמר להם יעקב בני יהודה יששכר וזבולון יטענו מטתי מן המזרח, כשם שצויתי אתכם האלהים עתיד להשרות אתכם דגלים, לא דמיון בעלמא הוא סדר נשיאת המטה לסדר נשיאת המשכן, וכבר אמרו שם במדרש אמר ליה הקב"ה משה מה איכפת לך, אין צריכין לך מעצמן הן מכירין דירתן, הנה סדר הרוחות בקביעות הוא להן, אלה הרוחות דוקא מתאימים לאלה השבטים בדוקא, דירתן הן לשעה ולדורות.	41909 41910 41911 41912 41913 41914
סוד השבטים הוא כי עמהם הכל נגמר, בכח כבר היה הכל אצל האבות אברהם יצחק ויעקב, ובביאתם של השבטים הכל נשלם, מלכות כהונה ארץ ישראל עד סידור חלקיה לכל שבט ושבט, גם המשכן גם בית עולמים גם הסנהדרין בלשכת הגזית, עם השבטים נגמרו הדברים, אלה הענינים וענין השבטים ענינים משותפים הם אחד משלים את רעהו, כמו שאין שלמות ישראל בלי כהונה בלי מלכות בלי ארץ ישראל, כן אין כהונה מלכות וארץ ישראל בלי ישראל, כשנשלם עם ישראל הגאולה באה, בהוית השבטים כולם נשלמו, השבטים הם אשר זיכו אותם, ואותם הדברים אשר זכו וכל העתיד להם, הם אשר סדרם וקבעם אביהם יעקב.	41915 41916 41917 41918 41919 41920 41921
בנשיאת המטה נקבע לדורות נשיאת המשכן, סופו בתחילתו נשמר, יעקב אביהם ידע סוד כל אחד מהשבטים וסגולתו של כל אחד ואחד, בנבואתו ידע זכיית כל אחד ואחד ובהן בירך אותם, לכל אחד נתן ברכתו העתידה להיות, זהו אשר נאמר איש אשר כבדתו ברך אותם, וכמו שהגדנו כבר בסוד ברכות, שאינו כלל ענין של חלקות מתנות בעלמא, אלא יש סדר ומהלך לברכות, מעולם לא תבואנה אלא לראוים ומיוחדים להן, ומה שראוי ומיוחד לכל אחד הוא אשר ניבא להם אביהם, והוא אשר חלק להם ובירכם. מצינו כמה פעמים מאמרו של רבי שיש קונה עולמו בשעה אחת, ואחד מהם איתא בגמ' (ע"ז יז.), במעשה דר"א בן דורדיא שלא הניח זונה אחת בעולם שלא בא עליה, פעם אחת וכו' אמר אין הדבר תלוי אלא בי הניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכיה עד שיצתה נשמתו, יצתה בת קול ואמרה ר"א בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא, בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בכמה שנים ויש קונה עולמו בשעה אחת, הנה שעה אחת לאו דוקא שעה, אלא הכוונה היא בפרט אחד תוך פעולה אחת, הנה ברגע אחת קונה האדם עולמו שלו.	41922 41923 41924 41925 41926 41927 41928 41929 41930 41931
מספרים חז"ל (פתיחתא איכ"ר כד), שבשעה שחרב בית המקדש בא אברהם לפני הקב"ה פתח ואמר וכו', פתח יצחק ואמר וכו', פתח יעקב ואמר וכו', פתח משה ואמר וכו', באותה שעה קפצה רחל אמנו לפני הקב"ה ואמרה, רבש"ע גלוי לפניך שיעקב עבדך אהבני יתירה, יעץ אבי להחליפני לבעלי בשביל אחותי והוקשה עלי הדבר עד מאוד, וסבלתי וריחמתי על אחותי ומסרתני לאחותי כל הסימנין, ואתה מלך חי וקיים רחמן מפני מה וכו', מיד נתגלגלו רחמיו של הקב"ה, אמר בשבילך רחל אני מחזיר את ישראל למקומן, ויש תקוה לאחרייתך נאם ה' ושבו בנים לגבולם.	41932 41933 41934 41935 41936 41937
זה אמנם נורא מאוד, כי האבות וגם משה רבינו לא נצחו בכל טענותיהם לפני הקב"ה, ורחל היא אשר קפצה לפני הקב"ה ונצחה, הוא הדבר אשר אמרו יש קונה עולמו בשעה אחת, וזהו הענין אשר הכל נשלם אצל השבטים בתכלית השלמות, במעשה אחד זכה כל אחד ואחד חלקו, בפעולה אחת קונים כל העתיד עד	41938 41939 41940

האחרית, השבטים במעשיהם זכו וקנו ומשלהם הוא אשר נתן להם אביהם, הכל תם ונשלם אצלם בתכלית השלמות. (דעת תורה).	41941
	41942
	41943
מאמר תתעב	41944
ארור אפם כי עז ועברתם כי קשתה אחלקם ביעקב (בראשית מ"ט ז').	41945
אין לך עניים וסופרים ומלמדי תינוקות אלא משמעון כדי שיהיו נפוצים, ושבטו של לוי עשאו מחזר על הגרנות לתרומות ומעשרות, נתן לו תפוצתו דרך כבוד (רש"י), אמנם בקש יעקב לגלות לבניו את הקץ ולא עלתה בידו, אבל הדרך להגיע אל שלמותם ולקרב את הקץ מסר לבניו, בעין שכלו וברוח קדשו הבחין יעקב בתכונות השונות של בניו, וכאשר כולם הצהירו שאין להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים, ראה לנחוץ להדריך לכל אחד לפי תכונותיו את הדרך ילך בו ואת המעשה אשר יעשה, כדי לפתח כשרונותיו ולנצלם לעבודת ה'.	41946
	41947
	41948
	41949
	41950
	41951
לפני פטירתו של ר' אליעזר אמרו לו תלמידיו רבינו למדנו אורחות חיים, נענה להם ולמדם כמה הנהגות טובות (ברכות כח:), והדבר מפליא שאחרי שר' אליעזר היה דומה לספר תורה, ולמד הרבה תורה לתלמידיו כדאיתא בגמ' (סנהדרין סח.), בודאי במשך חייו כבר הספיק ללמדם אורחות חיים, ועוד במה נתקררה דעתם בתשובה קצרה באיזה הנהגות טובות, אבל הענין הוא על פי מה שמבאר הגר"א ההבדל בין דרך לבין אורת, דרך הוא רחב ואורח הוא דרך צר, תלמידיו לא בקשו 'דרכי חיים' שזה כבר ידוע להם, אבל האורחות הצרות שבהם יגיעו לדרכים הגדולים רצו לדעת.	41952
	41953
	41954
	41955
	41956
	41957
משל למה הדבר דומה למי שפורש למדינת הים בספינה מודרנית או באוירון, וכל הנסיעה מתנהלת על מי מנוחות, אבל מה שמוטל על הנוסע הוא להגיע לתחנה, וזה כולל כל הסידורים הדרושים כמו קניית הכרטיסים וכדומה, כן הדבר בענינינו דרך התורה הוא בטוח, אבל האדם צריך לכל הארחות הקטנים שיוליכוהו לדרך התורה, זהו מה שהשאיר יעקב אחריו ברכה לבניו, למען ידעו כל אחד את האורח בו ידרוך לפי תכונותיו להגיע לדרך המבוקש.	41958
	41959
	41960
	41961
	41962
שמעון ולוי לא חטאו במה שהרגו לאנשי שכם כפי שהאריכו בזה הרמב"ם והרמב"ן, שאנשי שכם היו חייבים מיתה (רמב"ן לד יב), חטאם היה שעשו מה שעשו מתוך כעס מבלי להתייעץ עם אותו זקן, יעקב סבר שצדע כזה עלול להמיט עליהם אסון מצד יושבי הארץ, אבל שמעון ולוי השיבו לו הכוונה יעשה את אחותינו, ועל דבר כזה אי אפשר בשום אופן לוותר, הכיר יעקב בהם שמדת הכעס גרמה למעשיהם, ולכן אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל, על ידי זה שיתפזרו לבין השבטים ותהיה פרנסתם בידי בשר ודם, תשבר רוחם ולא יבואו לכעוס.	41963
	41964
	41965
	41966
	41967
	41968
אולם גילו לנו חז"ל שכעסם של שמעון ולוי ממקורות שונים נבעו, אצל שמעון נבע ממדה של רגזנות וסופם הוכיח במעשה זמרי, אבל אצל לוי השורש היה קנאות לכבוד שמים, ואמרו בספרי שעל ידי זה שקנא לכבוד שמים בעגל ובשטים פרעו את החוב, והראו שגם קנאותו במעשה דינה היה כולה קודש, ובכל זאת גזר יעקב להפיץ אותם בדרך כבוד, משום שהנהגה זאת אינה ראויה לנהוג תמיד רק לעת הצורך כמו בזמן החשמונאים, כן לשאר השבטים הדריכם יעקב וגילה להם את תפקידם ותכונותיהם, וכמו שאמרו בגמ' ההוא דאמר דונו דיני, בדקו אחריו ומצאו שבא משבט דן שנאמר דן ידין עמו (פסחים ד.).	41969
	41970
	41971
	41972
	41973
	41974
	41975
	41976
	41977
	41978
	41979
	41980
	41981
בעת חושך כזאת אין שום עצה אלא להרבות בשיבות, כדי שכל אחד ימצא את המקום המתאים לו, אנו חיים בתקופה כזו אשר נתקיים בנו בשיקוציהם נפשם חפצה, העולם כולו צוות שהטלביזיה אינו אלא תועבה, אבל בלי תבלין של תורה לא מצאו עוז בנפשם להרחיק שקץ זה מביתם, הדרך היחידי הוא להרבות בשיבה, ועל ידי עמלה של תורה ותחבולות של יראת שמים, נצליח לשמור על זכות השכל ולהתרחק מכל כיעור ומן הדומה לו, ועל ידי זה נצליח להגיע אל התכלית המבוקש, להראות בעולם שה' שהוא אלקי כולנו עם כל ההבדלים בתכונותינו — ה' אחד. (המוסר והדעת).	41982
	41983
	41984
	41985
	41986
	41987
	41988
מאמר תתעג	41989
גור אריה יהודה מטרף בני עלית כרע רבץ כאריה (בראשית מ"ט ט').	41990

- 41991 ובחז"ל (ילקוט שם), א"ר תנחום בר חנילאי כשהוכיח יעקב את ראובן ואת שמעון, הוריקו פניו של יהודה ונתתירא שלא יוכיחו במעשה תמר, מיד קראו ופייסו יהודה את יודוך אחיך, א"ל הקב"ה אתה הצלת תמר
- 41992 ואת יוסף מן הבור, שנאמר ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע כי נהרוג את אחינו, חייך שאני מציל מבניך,
- 41993 יהודה אתה יודוך אחיך למלוך עליהן בעוה"ז ובעוה"ב, אמר יעקב יהודה בני גלוי וידוע לפני הקב"ה
- 41994 שאתה הצלת את יוסף מן המיתה, תזכה שיודוך אחיך אף בעוה"ב, תזכה שיקראו כולם על שמך יהודים
- 41995 ע"כ.
- 41996 הרי שזכותו של יהודה גדולה מאוד עבור אמירתו מה בצע כי נהרוג את אחינו, אבל מצינו עוד בחז"ל
- 41997 (סנהדרין ו:): שאמרו עה"פ בוצע ברך נאץ ה' ר"מ אומר לא נאמר בוצע אלא כנגד יהודה, שנאמר ויאמר
- 41998 יהודה אל אחיו מה בצע, וכל המברך את יהודה הרי זה מנאץ שנאמר בוצע ברך והרי זה פליאה עצומה,
- 41999 מה גדול המרחק בין שני המאמרים? מן הקצה אל הקצה ממש! שלדברי ר' תנחום זכה משום כך בין
- 42000 בעוה"ז ובין לעוה"ב, ואילו לדברי ר"מ גם המברכו בזה הרי זה מנאץ, ולא מצינו רמז שנחלקו רבותינו
- 42001 בדבר.
- 42002 שנינו (ב"ב עה:), ארשב"נ אר"י מאי דכתיב כל כן יאמרו המושלים אלו המושלים ביצרם, בואו חשבון
- 42003 בואו ונחשוב חשבוננו של עולם, עיר סיחון אם משים אדם עצמו כעיר זה שמהלך אחר סיחה נאה, מה
- 42004 כתיב אחריו כי אש יצאה מחשבון, תצא אש ממחשבין ותאכל את שאינן מחשבין, וברשב"ם תצא אש מן
- 42005 המחשבין הצדיקים ותאכל את שאינם מחשבים כדאמרינן בפירקין לעיל (דף עה.), כל אחד ואחד נכוה
- 42006 מחופתו של חבירו, חופתו של קטן מחופתו של חבירו הגדול ממנו.
- 42007 וראה מה אמרו לעיל שם, אמר רבה אר"י עתיד הקב"ה לעשות ז' חופות לכל צדיק וצדיק שנאמר (ישעיה
- 42008 ד'), וברא ה' על כל מכון הר ציון ונוגה אש להבה לילה כי על כל כבוד חופה, ואש בחופה למה? אר"ח
- 42009 מלמד שכאו"א נכוה מחופתו של חבירו, אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה כיוצא בדבר עיי"ש.
- 42010 למדנו מזה עומק דין שמים המכוסה מבני אדם, שאפילו מדרגה של הצדיק שזוכה לחופה נצחית בעוה"ב,
- 42011 נראית שם לגבי מדרגה הגבוהה ממנה כמעשה של עיר סיחון, אדם הדיוט ומגושם המתפתה ביצרו, ומהלך
- 42012 אחריו כעיר זה שמהלך אחר סיחה נאה, וחז"ל זעקו ואמרו אוי לה לאותה בושה ואוי לה לאותה כלימה,
- 42013 שהדרגה הרוחנית הנעטרת ובאה בחופת עולמים, נכוית מאש של מעלה ובושרת ג"כ לעולמים, והיינו גם
- 42014 תצא אש ממחשבין הפסד מצוה כנגד שכרה, ותאכל את שאינם מחשבין שכר עברה כנגד הפסדה נורא
- 42015 ואיום!
- 42016 ודברי רשב"ם מצאנו מפורש בחז"ל במק"א (חגיגה ט:), א"ל בר הי הי להלל מאי דכתיב ושבתם וראיתם
- 42017 בין צדיק לרשע בין עובד אלקים לאשר לא עבדו, צדיק היינו עובד אלקים? רשע היינו אשר לא עבדו?
- 42018 א"ל עבדו ולא עבדו תרוויהו צדיקי גמורי נינהו, ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה מאה פעמים
- 42019 ואחד, א"ל ומשום חד זימנא קרי לי' לא עבדו? אין צא ולמד וכו' עיי"ש.
- 42020 הרי מפורש יסוד זה עצמו שכתב הרשב"ם, כי הנה עומדים שני אנשים שלמדו פרקם בשוה מאה פעמים
- 42021 בשוה בכל, באותו העיון הצריך בעמלה של תורה, באותה מדת הלשמה בעסק התורה, ובאותה היראה
- 42022 שהיא ראשית חכמה גם כל מעלתם הרוחנית שוים המה, וכן האמת כי בשמים פסקו כן, אך אחד מהם
- 42023 השכיל וחטף לו פנאי ושנה הפרק עוד פעם אחד, הרי מיד עף זה למעלה למעלה, ונתרחקו שניהם מרחקים
- 42024 כה נוראים מן הקצה אל הקצה, לזה קוראים בשמים עובד השם ולשני לא עבדו!
- 42025 וזהו מ"ש הרשב"ם תצא אש ממחשבין שכל אחד ואחד נכוה מחופתו של חבירו, חופתו של קטן מחופתו
- 42026 של גדול ממנו, ומי שענינים לו ולא ישן הוא, סערת רוחו תשאנו בקרבו וכנהמת ים ינהם לבו, ויחזור וישנן
- 42027 לו מאמרם ז"ל אוי לה לאותה בושה!
- 42028 מהגמ' חגיגה למדנו שכל צדיק נכוה מחופתו של חבירו, שנתבע למה לא הגיע למדרגת הגדול ממנו,
- 42029 ומהגמ' סנהדרין למדנו עוד שהצדיק נכוה גם מחופת עצמו, שעל אף המדרגה הגדולה שעמד בה והמעשה
- 42030 הטוב שעשה, בכ"ז הוא נתבע על שלא הגיע להתרומם במדרגה יותר גבוהה, זהו שאמר ר' מאיר לא נאמר
- 42031 ובוצע ברך נאץ השם אלא כנגד יהודה, שנאמר ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע, ופירש"י כנגד יהודה
- 42032 שהיה לו לומר נחזירנו לאביו אחרי שהיו דבריו נשמעים ע"כ.
- 42033 הנה למדנו שעל דבר זה עצמו שאמר 'מה בצע' וזכה משום כך לכל הכבוד הנזכר בין בעוה"ז ובין
- 42034 לעוה"ב, בכ"ז גם עשן נורא בתוך חופתו, כל המברך את יהודה אינו אלא מנאץ שהיה לו לסיים לכו
- 42035 ונחזירנו אל אביו, ולא כאשר אמר לכו ונמכרנו לישמעאלים!
- 42036 ולא זו בלבד אלא אף אם הגיע למדרגה או למעשה טוב איזה שהוא, יש שהוא נתבע למה לא הקדים
- 42037 לעשותו ושהה בעשייתו, וכמשאחז"ל (יבמות מה:): מפני מה גרים בזמן הזה מעונים ויסורים באין עליהן,
- 42038 מפני ששהו עצמם להכנס תחת כנפי השכינה, ואמר ר"א ואיתימא ר"ח מאי קראה (מגלת רות ב'), ישלם
- 42039 ה' פעלך אשר באת לחסות וגו', ופירש"י אשר באת שמיהרת ולא איחרת עיי"ש.
- 42040

וכן מצינו גבי נח כשעשה את המזבח אחר המבול והקריב עליו עולות, כתוב וירח ה' את ריח הניחוח	42041
ויאמר ה' אל לבו לא אוסיף לקלל עוד את האדמה, הרי שע"י הקרבנות פעל שלא יבוא עוד מבול לעולם	42042
והציל כל הדורות מכליון, ועשה הקב"ה עמו ברית על זה, כמ"ש שם והקמותי את בריתי אתכם ולא יכרת	42043
כל בשר עוד ממי המבול ולא יהיה עוד מבול.	42044
ומה צריך זכות ושבח יותר גדול לנח מזה שנכתב עליו כל הפרשה הזאת, אבל מה נשתומם על המראה	42045
הנורא שאנו רואים! שבאותו ברית עצמו שעשה הקב"ה עם נח, ובאותה שבועה שנשבע לו שלא יביא עוד	42046
מבול לעולם נתבע נח ביותר שנאמר (ישעיה נ"ד), כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבור מי נח עוד על	42047
הארץ ואחז"ל (זוה"ק שם), למה נקראו מי המבול מי נח כי כשנאמר לו ובאת אל התיבה היה לו לנח	42048
לבקש רחמים על העולם שלא יחרב ולא בקש, לכן נקראו מי המבול על שמו 'מי נח' כאילו נח הוא שפתח	42049
את ארובות השמים והוריד את המבול על הארץ.	42050
הנה כבוד החופה! אבל גם אש בחופה שנכחה בתוך חופת עצמו, כלומר מכיון שהיה לך הכח להקריב קרבן	42051
ועי"ז הקב"ה לא יביא עוד מבול על הארץ למה לא עשית כן קודם, ומשום כך נתבע נוראות שקראו את מי	42052
המבול על שמו לנצח, אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה, הרי למדנו כמה יש לאדם לפחד בכל	42053
מעלותיו ומעשיו הטובים, שמא היה יכול לעלות יותר ולהתאמץ להוסיף עוד, וכנאמר אשרי אדם מפחד	42054
תמיד ואחז"ל בדברי תורה כתיב (ברכות ס). (אור יהל).	42055
	42056
מאמר תתעד	42057
גור אריה יהודה מטרף בני עלית כרע רבץ כאריה (בראשית מ"ט ט').	42058
ויהיו בני יעקב שנים עשר, ובחז"ל ללמדך שכולם שוים כולם צדיקים שלא חטא ראובן (רש"י שם), ואף	42059
שמפורש שלא חטא כלל ראובן, מ"מ חזינו בפרשה שכל אחד קיבל חלק אחד מחבירו, ראובן הפסיד את	42060
הכהונה והמלכות ויהודה זכה למלכות, שהקב"ה מדקדק עם חסידיו כחוט השערה, וכיון שהיה חוט	42061
השערה לכן היה חלקם שונה, וגזר הדין היה חמור כ"כ שאיבד ראובן את חלקו שהגיעו לו בדין, ופסק	42062
דינו של יעקב אע"ה היה בפרהסיא, ואיתא במדרש (רש"י מט), שבשעה ששמע יהודה גזר דינו של ראובן	42063
התחיל נסוג לאחוריו שמא יוכיחו על מעשה תמר.	42064
יהודה אתה יודוך אחיך ידך בעורף אויבך ישתחוו לך בני אמך, ואיתא במדרש לאחר שנסוג יהודה	42065
לאחוריו קראו יעקב וא"ל דברי ריצוי, אתה לא כמותם וזכה יהודה יתר משאר האחים, והנה משפט	42066
האחים עם יוסף היה כדן כמ"ש הספורנו ז"ל, ואף יהודה עצמו סבר שמגיע ליוסף עונש שהרי הסכים עם	42067
האחים במכירה, ורק שלא הסכים עם אחיו לדונו למיתה וסבר שיש להסתפק במכירתו לישמעאלים,	42068
ועבור הבדל זה זכה יהודה למעלה נוספת יתר משאר השבטים, ולכאורה מה ההבדל בין מיתה למכירה.	42069
עוד שם ברש"י וכן בהריגת תמר שאמר צדקה ממני לפיכך כרע שכב כארי, ובמדרש (ילקוט קנט) א"ר	42070
תנחום בר חנילאי מיד קראו ופייסו, יהודה אתה יודוך אחיך, זה שאומר הכתוב זוכה תודה יכבדנני, שכל	42071
המודה במעשיו זוכה לחיי העוה"ב, וכן אתה מוצא ביהודה שהודה במעשה תמר, א"ל הקב"ה אתה הצלת	42072
תמר ושני בני מן השריפה חיך שאני מציל בניך, היינו שנמצא ביהודה מדת האמת ועבור זה זכה.	42073
מדת האמת נמצאת אף אצל שאר השבטים, וכדחזינו שכתוב ולא יכלו דברו לשלום, וברש"י מתוך גנותם	42074
למדנו שבחם שלא דברו אחת בפה ואחת בלב, וזה מחמת מדת האמת שהיתה בהם שיסודה פיו ולבו שוין,	42075
והיא אותה המדה שנמצאת אצל יהודה במעשה תמר, וא"כ מדוע ההבדל הגדול בין יהודה לשאר השבטים,	42076
אלא שבמעשה תמר היה בהודאתו על האמת בזיון גדול, ומדת האמת שבו גברה על הבזיון והודה על	42077
האמת, ועבור זה זכה יהודה וכדאיתא בילקוט, אתה הצלת את תמר ואת יוסף מן הבור, חיך שאני מציל	42078
מבניך ארבע, דניאל מן הבור כנגד יוסף, חנניה מישראל ועזריה מן האש כנגד פרץ זרח ותמר.	42079
ראו עומק הדין עד היכן מגיע, והלא ענין זה לא היה בו מעלה גדולה כל כך, וכי בשביל בזיון יניח יהודה	42080
להוציא לשריפה אשה ושני בניה, ומ"מ מגלה לנו תורה שלפי כוחותיו של אדם קשה מאוד להודות	42081
ולהתבזות אף בכה"ג, ויהודה התגבר והודה על האמת, ועבור גילוי נוסף של מדת האמת שהיתה בו יותר	42082
מאשר מצינו באחיו, זכה יהודה למלכות וזכה וניצלו ארבעה מזרעו מן הבור והשריפה.	42083
וכן מצינו בשאול המלך בעת שהוכיחו שמואל הנביא במעשה עמלק, לא הודה מיד על חטאו ורק אח"כ	42084
כשהוכיחו הודה ואמר חטאתי, ומבואר (תנא דבי אליהו לא) שעבור זה איבד את המלוכה, לו היה שאול	42085
מודה מיד לא היה מאבד מלכותו, והיינו מה שכ' הרמח"ל לא רק בדברים החמורים נצרכת זהירות, אלא	42086
אף בדברים הקלים כשיחה קלה בין איש לאשתו, שכיון שעומק הדין חמור כ"כ שעבור חסרון מועט של	42087
מדת הבהילות שהיתה בראובן, או עבור מעלה ופרט נוסף של אמירת מה בצע משפט שונה כ"כ, א"כ ודאי	42088
שהזהירות הכרחית בכל דבר קטן.	42089

אמנם יש לשאול והרי השי"ת רב חסד ומרבה להיטיב, ומדוע הדקדוק גדול כ"כ כחוט השערה, אלא שזה	42090
גופא מחסדי ה', איתא במדרש (ילקוט קהלת יב), והרוח תשוב אל האלוקים אשר נתנה, כמו שנתנה לך	42091
בטהרה אף אתה תנה לו בטהרה, משל למלך בשר ודם שחילק בגדי מלכות לעבדיו, פקחים שבהם נטלום	42092
והניחום בקופסא, טפשים שבהם הלכו ועשו בהם מלאכה, לימים בקש המלך את כליו, פקחים החזירו לו	42093
כשהם מגוהצים, טפשים החזירו לו כשהם מלוכלכים, שמח המלך לקראת פקחים וכעס לקראת טפשים.	42094
דברי המדרש הללו הם ביאור לכל חובת האדם בעולמו, ניתנה לאדם נשמה שהיא חלק אלוה ממעל,	42095
וניתנה לו כפקדון כדוגמת הבגדי מלכות שניתנו לעבדי המלך, וחובתינו להחזיר את הפקדון בטהרה כפי	42096
שניתנה לנו, ואף שניתנה הנשמה בתוך הגוף חייב לשמור אותה שלא תיפגם כלל, ומכיון שעבודתו להביא	42097
את הנשמה בטהרה, לכן כאשר נמצא פגימה קלה אף דקה מן הדקה, שוב לא מילא את תפקידו שהרי	42098
הנפש לא שבה בטהרה.	42099
משום כך דקדוק הדין גדול כ"כ כדי לתקן את הפגימה הקלה שתוכל הנפש לשוב בטהרה, ולכן אף חטא	42100
קל שאיננו מבינים כלל שהוא חטא, וכמו דמצינו באאע"ה שאמר 'במה אדע' שאיננו יודעים כלל שזה	42101
חטא, מ"מ לא פלט מן הדין, מכיון שאצל הקב"ה נחשב זאת לחטא שוב אין זה בטהרה כפי שניתנה.	42102
איתא בגמ' (סנהדרין צט) אדם לעמל יולד, אתה אומר לעמל תורה או אינו אלא לעמל מלאכה, כשהוא	42103
אומר כל עמל האדם לפיהו הרי זה אומר לעמל תורה, והדברים תמוהין וכי יתכן שכל מה שיתחייב האדם	42104
בעולמו רק לעסוק במלאכה ולא לעסוק בדברי תורה? אולי יתכן לומר שזה גופא מגלה לנו הכתוב,	42105
שהדרך להשיב את הנפש בטהרה חייבת להיות בדרך העמל בתורה ומצוות. (אור יחזקאל).	42106
	42107
מאמר תתעה	42108
יהודה אתה יודוך אחיך ידך בערף אויביך ישתחוו לך בני אביך (מ"ט ח').	42109
גדלותו של האדם נמדדת לפי מדת אחריותו למעשיו, ומי שאינו אחראי כלל למעשיו הריהו בגדר לאו בר	42110
דעת לגמרי, וזה שאחראי למעשיו במדה גדולה ביותר, הוא הגבר הראוי לכתר מלכות, איתא בתוספתא	42111
(ברכות פ"ד), מפני מה זכה יהודא למלכות מפני שהציל אחיו מן המיתה, שנא' ויאמר יהודה מה בצע כי	42112
נהרוג את אחינו וכסינו את דמו יעו"ש.	42113
ונראה בביאור הענין, כי לכאורה תמוה מאחר שדנו האחים את יוסף למיתה ואף יהודה היה, מה ראה	42114
לחזור בו ולומר מה בצע, וי"ל שמה שאמר יהודה מה בצע כי נהרוג את אחינו וכסינו את דמו פירש"י	42115
ונעלים את מיתתו, הכונה בזה כי למרות שהדין היה כהלכה, אך מאחר שאין אנו יכולים לקבל את אחריות	42116
המעשה, ואנו נאלצים להעלים את מיתתו, עובדה זו כשלעצמה פוסלת את פסק הדין מכל וכל.	42117
ועל ידי גילוי זה של רגש האחריות שהראה יהודה זכה למלכות, עוד אמרו בתוספתא שם, מפני מה זכה	42118
יהודה למלכות מפני שהודה במעשה תמר, כי גם במעשה תמר גילה יהודה את גודל מדת האחריות שבו,	42119
באמרו צדקה ממני, בקבלו את האחריות המלאה למעשיו מבלי להתנער ממה שעשה, וזו מדת מלכות היא,	42120
שמעשי המלכות אף הם גלויים וידועים לכל ואינם נעשים בסתר.	42121
רבי עקיבא אומר (שם), מפני מה זכה יהודה למלכות מפני שקידש שמו של הקב"ה, שכשעלו שבטים	42122
ועמדו על הים, זה אמר אין אני יורד וזה אמר אין אני יורד תחילה, קפץ שבטו של יהודה וירד בתחילה	42123
וקידש שמו של הקב"ה, וכן הוא אומר היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו, יהודה קידש שמו של	42124
הקב"ה על הים ולפיכך ישראל ממשלותיו.	42125
והנה דבר ברור הוא שאילו היו צריכים ישראל לקפוץ לים על קידוש השם, היו עושים כן בלבב שלם כל	42126
שבטי ישראל, אלא שהיו צריכים ליכנס לים על מנת לעבור אותו ולהשאר בחיים, ולא להכנס ולטבוע בו	42127
ח"ו, ודבר זה היה קשה להם, ולא היה בהם הכח ליכנס לים כאילו הולכים הם ביבשה, וכל המים האדירים	42128
שמסביב כאילו לא היו ולא נבראו, אולם צורך השעה היה ליכנס לים דוקא באין כל מוצא אחר, והקב"ה	42129
אמר ע"י משה עבדו ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה.	42130
באותה שעה חש עצמו שבטו של יהודה אחראי עבור כל ישראל שיעשו את המוטל עליהם, ומתוך הרגשה	42131
זו נתעלו כל ישראל ונתמלאו כח לעבור את הים כאילו היה יבשה ממש, וע"י זה זכה יהודה למלכות,	42132
האדם מטבעו מתאמץ תמיד להסיר מעצמו כל אחריות למעשיו, ולא רק כלפי אחרים אלא אפי' ביחס אל	42133
עצמו, הריהו מתנער מכל דבר ואומר לא חטאתי, כמ"ש גם בכנפיך נמצאו דם נפשות אביונים נקיים	42134
ותאמרי כי נקיתי, הנני נשפט אותך על אמריך לא חטאתי (ירמיה ב'), הרי הדגש לא על עצם החטא אלא	42135
על הסרת האחריות.	42136
וכן דרשו חז"ל (תנחומא ט'), כשאמר לו הקב"ה אי הבל אחיך א"ל לא ידעתי השומר אחי אנכי, אתה הוא	42137
שומר כל הבריות ואתה מבקשו מידי, משל למה"ד לגנב שגנב כלים בלילה ולא נתפס, לבוקר תפסו	42138

השוער א"ל למה גנבת את הכלים, א"ל אני גנב ולא הנחתי אומנתי, אבל אתה אומנתך בשער לשמור למה הנחת אומנתך ועכשיו אתה אומר לי כך.	42139
אף קין כך אמר אני הרגתי אותו בראת בי יצה"ר, אתה שומר את הכל והנחת אותי להרוג, אתה הוא שהרגתו שאילו קבלת קרבני כמותו לא הייתי מתקנא בו, הבהירו לנו חז"ל כל טענותיו של קין לטהר את עצמו בק"ן טעמים, והכל סובב על ציר אחד והוא כי אין אחריות המעשה מוטלת עליו, והוא שמתריע הנביא על אמרך לא חטאתי.	42140
בשעת הנסיון של יוסף אמר לאשת פוטיפר הן אדוני לא ידע אתי מה בבית וכל אשר יש לו נתן בידי, ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלוקים, כיון שסמך עלי אדוני ומסר לי כל אשר לו על אחריותי, איך אוכל למעול באימון אשר האמין בי, ואיך לך חטא גדול מזה שלא לעמוד באחריות, ואף מה שאמר 'וחטאתי לאלוקים' ג"כ ממין הטענה הוא, כי מאחר שכביכול סילק את עצמו ומסר בידי האדם את כח הבחירה, הרי נמסר הדבר לאחריות האדם עצמו, ואי עמידה באחריות היא עיקר החטא ותוקפו.	42141
ונעמיק נא יותר במדת האחריות הדרושה להנהגה ומלכות, נאמר במלך המשיח והריחו ביראת ה' ולא למראה עיניו ישפט ולא למשמע אזניו יוכיח, והביאור הוא כי הדן למראה עיניו ולמשמע אזניו עלול לטעות במשפטו, אבל המלך המשיח דן בכח מיוחד במינו בכח חוש הריח אשר בו, ועיין ברד"ק שפירש והריחו ביראת ה' לפי שהריח היא הרגשה קלה, כלומר במעט הבנה ירגיש בני אדם הטובים והרעים, ובכח זה ישכיל לדעת מי לקרב ומי לרחק.	42142
וכך אמרו בגמ' (נדה כ:), ואמאי קרו לי לר"א בן פדת מרא דארעא דישראל, דההיא איתתא דאייתית דמא לקמיה דר"א בן פדת, ארחה א"ל האי דם חימוד הוא, וודאי שאין הענין כפשוטו שאילו היה לדם חימוד ריח שונה, משום מאי קרו ליה מרא דארעא דישראל, ועוד קרא עלי' ר' אמי סוד ה' ליראיו.	42143
אלא הן הדברים שאמרנו, שהרגיש ר"א בן פדת בכח המיוחד של והריחו ביראת ה' שדם חימוד הוא, ועל כח זה שהיה בו נקרא מרא דארעא דישראל, והטעם כי כח זה נמסר רק למי שאחריות כלל ישראל עליו, ומכיון שראו בו בר"א בן פדת כח זה קראוהו מרא דארעא דישראל, והיינו טעמא ג"כ שיש למלך המשיח כח זה, ועיין בראב"ד סוף הל' מלכים, שכח זה של מורח ודאין הינו לעיכובא במלך המשיח, ואם אין בו כח זה הרי זה משיח שקר יעו"ש, הוא מה שנתבאר שאין כח זה מעלה יתירה בלבד, אלא הוא התנאי והעיקר הגדול במנהיג ישראל, ובו יבחן אם משיח אמת הוא אם לא.	42144
ונבין ע"פ זה גם מעשה אסתר שציוותה להתענות ג' ימים רצופים ולעבור על מצות הפסח, ומרדכי עשה ככל אשר ציוותה עליו אסתר, ולכאורה תמוה וכי אסתר היתה גדולה ממרדכי, ואם מן הדין היה להתענות היה על מרדכי לצוות ולתקן זאת, אלא שאסתר רגש אחריות של כלל ישראל פעם בקרבה, ועל ידו נתעלתה יותר מכל החכמים שבדורה, וכמ"ש ותלבש אסתר מלכות שלבשה רוח הקודש ולכן ציוותה היא על הדבר. (שיחות מוסר).	42145
מאמר תתעו	42146
יהודה אתה יודוך אחיך ידך בערף אויביך ישתחוו לך בני אביך (מ"ט ח').	42147
בשעה שחלק יעקב אבינו ע"ה לשבטי י"ה נחלתם, ונתן לכל אחד חלקו מעלתו וזכותו, נתן ליהודה 'מלכות' מסר לו כל סוד המלכות והוא מדת המשפט, וזכה בזה יהודה לעולמים, מלכות בית דוד לנצח נצחים, וחייבים לומר שמצא יעקב אבינו ביהודה את כל סוד מדת המשפט, ושהוא הוא בעל המשפט האמיתי אוהב משפט, ואיפה ראה את זה?	42148
יהודה אתה יודוך אחיך, ותרגם אונקלוס יהודה את אודית ולא בהיתתא, הרי שבהודאה זו שהודה יהודה ואמר צדקה ממני, בנקודה זו מצא יעקב אע"ה ביהודה שהוא בעל המשפט, הרי לנו מזה שכל ענין ההודאה, מודה על חטאו צדקה ממני, נובע מסוד מדת המשפט, שהיא המחייבת להודות ולהצדיק את הדין, ולמדין אנו מכאן כי אותו הכח של הודאה, הוא אותו הכח של מצדיק את הדין ואינו קורא תגר, וכשרואים שהודה ואמר צדקה ממני הר"ז סימן שהוא בעל המשפט, אוהב משפט בתכלית ומצדיק עליו את הדין, ומכח זה הוא מודה ומחייב את עצמו שהוא האשם.	42149
יוצא מזה לימוד גדול לאדם, שיכול בנקל להסיר מעל עצמו את כל הגיהנם ברגע אחד, בהצדיקו עליו את הדין ובהרשיעו את עצמו, שבזה הוא נפטר מכל עונשים חמורים ומרים, שהרי למדנו מדין מודה בקנס פטור, איזה סוד גדול של משפט הוא מרשיע את עצמו, שמטיל מעל עצמו כל העונש, ואין לך עצה גדולה לאדם כמו זו להיות מודה ומרשיע את עצמו, שהרי מתפטר בזה מכל הגיהנם כרגע.	42150
מזה נבין איזה ענין גדול הוא סוד של לימוד המוסר ואיזו 'חפירת זהב' היא להאדם, הרי יסוד המוסר הוא להיות מרשיע את עצמו, וא"כ איזה אושר גדול הוא לאדם, שקובע את עצמו בזמן קבוע לדון את עצמו	42151

לעשות דין בעצמו, מרשיע את עצמו ואומר צידוק הדין, היש ערך לענין זה הרי כמה מיני גיהנם הוא	42188
מדחה מעל עצמו בזה, וכי יש לך עוד אושר גדול מזה בעולם! (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' ל"ד).	42189
	42190
מאמר תתעז	42191
יהודה אתה יודוך אחיך ידך בערף אויביך ישתחוו לך בני אביך (מ"ט ח').	42192
אמרו חז"ל מפני מה זכה יהודה למלוכה? מפני שהודה על מעשה תמר, יהודה שנתברך מאלקי ישראל	42193
להיות גביר בעמיו ובאחיו, ושממנו יצא גואל ישראל משיח בן דוד, על זה אמרו חז"ל מפני מה זכה	42194
למלוכה? מפני שהיה בו גבורת הדעת ואמיצות הלב, לבלי לירא מרוב החרפה שתהיה לו מהודאתו,	42195
ובשעה שהיה אפשר לו שיכסה כל המעשה הודה ולא בוש, זוהי גבורת מלכות ולו יאתה מלוכה.	42196
למדנו מכאן מה הם הסימנים וכוחות המלוכה, ומה היא גדלות האדם? לא הגדלות היא שיתגאה ויגן על	42197
כבודו! אדרבה לכתו בדרך האמת! ולהשפיל עצמו אם האמת דורשת זאת ממנו, זאת היא הנותנת לו	42198
מלוכה! יהודה שנמצא בו כח רב כזה להודות על מעשה תמר, להשפיל את כבודו לפני האמת והיושר, הם	42199
הם גווני המלוכה שבשבילם זכה למלכות, שממנו יבוא המלך המשיח בן דוד. (שיעורי דעת ח"ג).	42200
	42201
מאמר תתעה	42202
יהודה אתה יודוך אחיך ידך בערף אויביך ישתחוו לך בני אביך (מ"ט ח').	42203
אמרו חז"ל מקרא זה לא אמרו אלא כנגד צדיקים שכובשים את יצרם ומודים במעשיהם, שכל המודה	42204
במעשיו זוכה לחיי העוה"ב, וכן אתה מוצא ביהודה שהודה במעשה תמר, א"ל הקב"ה אתה הצלת תמר	42205
ושני בניך מן השריפה ואת יוסף מן הבור, חייך שאני מציל מבניך, ד"א יודוך למלך עליהם בעוה"ז	42206
ובעוה"ב, ידך בעורף אויביך, א"ל בני הקשית ערפך וביישת עצמך במעשה תמר תזכה שתהרוג אויביך	42207
עי"ש, ראה כמה שכרו של יהודה בעוה"ז ובעוה"ב בשביל הודאה זו במעשה תמר, ולכאורה מה היה עליו	42208
לעשות להניח להשרף ג' נפשות נקיות כלתו ושני בניה?	42209
והביאור הוא ע"פ מה שאנו רואים מעשים בכל יום, כי אף אדם ישר מאוד וחרד לדבר ה' אם יטעה באיזה	42210
דבר ואח"כ ימצא שטעה, ודאי יעשה כל מיני תחבולות ועצות שלא יצא מכשול מתחת ידו, ואם כבר נכשל	42211
יראה לתקן עותתו וגם ימסור נפשו על זה, אבל הכל יעשה בהצנע כי מה יועיל הפירסום להודיע טעותו	42212
ברבים, אדרבא חילול ה' הוא, ובקרבו ירבה לחפש ולדקדק אולי אין לו אשמה כ"כ בזה.	42213
ולכשנעמיק בדבר נמצא, כי כל מסירותו לתקן טעותו הוא ג"כ מפני שרוצה להשאר צודק במעשיו, ומכיון	42214
שרואה בשכלו הישר שטעה והטעה, לכן תובע נפשו ועושה כל מיני עצות לטשטש הרושם, והכל בכדי	42215
שסוף סוף ישאר צודק במעשיו, ואף שמעלה גדולה היא עד מאוד, בכ"ז אין עדיין בכל מעשיו אלו בכדי	42216
הוכחה כי הוא מרגיש את העוול כמו שהוא, והיסוד הראשון בתשובה הוא הכרת החטא.	42217
מהשתא צא וחשוב הרי במעשה יהודה מצינו בחז"ל שהיה אנוס על פי הגבורה, שמלאך הממונה על	42218
התאוה דחפו בע"כ, ולאחר שפסק דינה של תמר להשרף ושלחה לו הסימנים, מובן שהוא שהיה השופט	42219
היו לו כמה דרכים איך להצילה מבלי לגלות שהוא בעל המעשה, ויש בזה גם חשבון ישר שמוטב שלא	42220
ידעו הכל מזה הענין, ואין לך חילול ה' גדול מזה כי יראו עליו באצבע ויאמרו, כזה הוא יהודה שופטינו	42221
ומחוקקינו בנו של יעקב ומי ידע כי אנוס היה.	42222
אבל זהו כח האמת של יהודה, שמכיון שהכיר הסימנים הרי שתמר הצודקת, לא היסס אף לרגע והכריז	42223
בפומבי 'צדקה ממני' ולא הלך בדרכים עקלקלות, כי כל מה שיעשה תחבולות להצילה הרי יהיה האמת	42224
מכוסה עכ"פ, שלא ידעו כולם שתמר צדקה, ולהסתיר את האמת זהו שקר, ויש כאן סתירה לכל עבודת	42225
חיינו של יהודה להתקרב אל האמת, ולכן גילה והכריז צדקה ממני כאשר הרגיש בנפשו, וזהו הנקרא אמת	42226
שפיו ולבו שוים.	42227
נמצינו למדים שכל פירושו של 'צדקה ממני' הוא שנתבייש בעצמו ולא מצא דרך לתרץ מעשיו, אלא אמר	42228
בכל לבו אינני צודק! וכזה נקרא הודאה זה הכל ולא דבר אחר, ואדם ההולך כנגד טבעו הרי זה כמו חוץ	42229
לדרך הטבע כלומר בדרך נס, ואמת הוא כי אין לך בעל מופת גדול מזה שיכול לפסוע בפסיעות רחבות נגד	42230
סערת רוח טבעו, ולכן יהודה אתה יודוך אחיך שהקשית ערפך וביישת עצמך והודית במעשה תמר.	42231
(אור יהל ח"ב).	42232
	42233
מאמר תתעט	42234
לא יסור שבט מיהודה ומחקה מבין רגליו עד כי יבא שילה (בראשית מ"ט י').	42235
כתב הרמב"ן ענינו שלא יסור שבט מיהודה אל אחד מאחיו, כי מלכות ישראל ממנו יהיה ולא ימשול אחד	42236
מאחיו עליו, ולפי דעתי היו המלכים משאר השבטים אחרי דוד עוברים על דעת אביהם ומעבירים נחלה,	42237

והם היו סומכים על דבר אחיה השילוני שמשח לירבעם, וכאשר האריכו להמליך עליהם משאר השבטים	42238
מלך אחר מלך, עברו על צוואת הזקן ונענשו בהם.	42239
וזה היה עונש החשמונאים שמלכו בבית שני, כי היו חסידי עליון ואלמלא הם נשתכחו התורה והמצוות	42240
מישראל, ואעפ"כ נענשו עונש גדול, כי ארבעה בני חשמונאי הזקן החסיד המולכים זה אחר זה, עם כל	42241
גבורתם והצלחתם נפלו ביד אויביהם בחרב, והגיע העונש בסוף למה שאמרו רז"ל כל מאן דאמר מבית	42242
חשמונאי קא אתינא עבדא הוא שנכרתו כולם בעון הזה.	42243
צא וראה עד כמה הקב"ה מדקדק עם חסידיו כחוט השערה, בני החשמונאים שהחזירו עטרה ליושנה,	42244
ואלמלא הם היתה התורה נשכחת ח"ו מישראל, חסידי עליון אלה נענשו בעונש כרת על עוברם על צוואת	42245
הזקן, כפי שמשמע מדברי הרמב"ן לא נאמרו הדברים על ידי יעקב בתורת נבואה או מצות השי"ת, אלא	42246
שזו היתה צוואה פרטית שלו, וכן משמע להדיא ממדרש רבה על אתר, אקרא לאלקים עליון זה יעקב	42247
אבינו, לאל גומר עלי שהסכים הקב"ה עמו ליתן לכל אחד ואחד לפי מה שהוא.	42248
הרי מפורש שלא היתה הבטחה מוקדמת או נבואה, שאלמלי כן לא היה שייך לדרוש שיעקב קרא והשי"ת	42249
הסכים על ידו, לפי שהנבואה באה מעיקרה מאת ה', אלא ודאי שכאן היוזמה באה מצד יעקב והסכמת	42250
השי"ת באה לאחר קריאתו, ואף על פי כן נענשו בני חשמונאים בעונש כה חמור שעברו על רצונו של	42251
אותו צדיק, לפי שהקב"ה מדקדק עם סביביו.	42252
עוד יותר נוקב החשבון כשאנו מתבוננים בדברי הרמב"ן, שלא רק משפחה אחת נכרתה מן העולם מפני	42253
עון זה שעברו על צוואת הזקן, אלא שרובו של כלל ישראל נאבד מן העולם, ועל כל פנים נותק משרשו	42254
עד היום הזה, מסיבה של המרת רצונו של יעקב אבינו, עשרת השבטים גלו מעל אדמתם ולא שבו אליה,	42255
כאשר האריכו ישראל למלוך עליהם משאר השבטים מלך אחר מלך ולא היו חוזרים אל מלכות יהודה.	42256
גם במלכות יהודה עברו עבירות חמורות, כמו עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, ובית שני חרב על	42257
שהיתה בהם שנאת חנם, וכל זה לא גרם עונש כה חמור להעלם כליל מן הישוב הישראלי, כמו שגרם	42258
החטא על עברם על צוואת הזקן, ובאם בנוגע לחשמונאים ניתן הדבר להבנה על פי הכלל שהקב"ה מדקדק	42259
עם סביביו, הרי בנוגע לרובו של כלל ישראל קשה הבנה עד למאוד, שעבירות חמורות תחשבנה לקלות	42260
בהשוואה לענין דק של אי קיום צוואת הזקן.	42261
להלן מביע הרמב"ן עוד סברה לסיבת אובדן החשמונאים, ואפשר ג"כ שהיה עליהם חטא במלכותם מפני	42262
שהיו כהנים ונצטוו תשמרו את כהונתכם לכל דבר המזבח, ולא היה להם למלוך רק לעבוד את עבודת ה',	42263
זאת אומרת שהחשמונאים נאשמו בזה שעל ידי מלכותם הזניחו עבודת המקדש המוטלת עליהם בתור	42264
כהנים, וגם זה טעון הסבר.	42265
ואולי ההסבר הוא בזה, ידוע שלכל הבריאה ישנו סדר מסוים כל נברא ותפקידו המיוחד לו, ואין האחד	42266
נכנס בתחומו של השני, אם השמש היה נכנס לתחומו של הירח לזמן ממושך, עלול היה העולם להחרב	42267
והוא הדין בנבראים אחרים, והנה בעם ישראל גם כן חולקו תפקידים בין השבטים שבט וּתְפִקִּידוּ,	42268
וכשם שבבריאה בכללה עלול להיווצר חורבן ח"ו, אם הנברא האחד יחדל מלמלא את תפקידו ויחדור לתוך	42269
תחומו של השני, כך בעם ישראל עלול להיווצר קלקול אם שבט אחד יזניח את תפקידו ויחדור לתוך	42270
תחומו של הזולת, לפי זה מובן שבני לוי נענשו בסיבת הזנחתם את שמירת הכהונה שנמסרה לידם,	42271
וחדירתם לתוך תחומו של יהודה שלו נועדה המלכות.	42272
ובזה יובן גם נמוק הראשון של הרמב"ן, שכשם שהזנחת תפקיד גורם קלקול בסדרי ההנהגה, כך תפיסת	42273
תפקידו של הזולת גורמת הרס לתקון העולם, אשר על כן נענשו עשרת השבטים שתפסו את התפקיד	42274
המיועד ליהודה, וגרמו על ידי כן להפרעות בסדרי הנהגת היהדות כפי שנקבעו על ידי יעקב אבינו, לפי זה	42275
שני הנמוקים של הרמב"ן נובעים ממקור אחד, אלא שהראשון מדגיש את התביעה נגד בני החשמונאי על	42276
שחדרו לתחום לא להם, בעוד שהשני מדגיש את התביעה בזה שהזניחו את תפקידם הם. (מסלות	42277
חיים).	42278
	42279
מאמר תתפ	42280
וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבול (בראשית מ"ט ט"ו).	42281
העולם טועים ותמהים על שהקב"ה נתן לישראל את התורה, אשר מדרכי קניניה הוא הישוב והמנוחה,	42282
מנוחת הנפש בלי שום מפריעים כלל, והיה ראוי שתנתן להם דוקא בארץ ישראל בהיותם איש תחת גפנו	42283
ואיש תחת תאנתו, והנה נתנה להם במצב שהוא קצה ההיפך ממש, במדבר שמם אשר אין כל להם אחרי	42284
כל העינוים והטלטולים, בשבירת הגוף כזו נתן להם את התורה, אבל אמיתת הדברים כן הוא, כמו שעצמה	42285
של תורה כולה מורה ומלמדת לאדם, כן דרך נתינתה של התורה הוא לימוד איך האדם יעשה מסוגל	42286
לקבלת התורה.	42287

הנה לקבלת התורה ודאי צריכים למנוחה רבה, אבל מה נקרא מנוחה באמת, על זה לימד לנו הקב"ה באופן	42288
נתינתה של התורה דוקא במדבר, טועים אנשי העולם אשר אין להם כל ידיעה בדרכי המדות ומהלכן,	42289
ואומרים שמנוחה נקנית במנוחת הגוף, ואמנם הדבר הוא בהיפך לגמרי, כי מנוחה הנובעת מנוחיות הגוף	42290
וממילוי כל צרכיו היא מקור הבלבול, שמאחר שמתרגל למנוחה רק בתנאים שלא יחסר לו כלום, נמצא	42291
שכל מצב שלא יהיה לפי הרגלו ישבור אותו ויטרידו מעבודתו.	42292
החפץ למצוא מנוחה על ידי מנוחת הגוף, דומה לאדם ששופך שמן על אש למען כבותו, או לאדם ששותה	42293
מים מלוחים לרוות צמאונו, שכרגע אמנם כן נדמה לו שהרוה צמאונו, אבל לאחר רגע תיכף יווכח ויראה	42294
שהצמאון אף נתחזק והאש גדל ביתר תוקף, כן הוא המבקש לקנות מדת המנוחה ע"י מנוחת הגוף אשר הן	42295
המקור לבלבול, מנוחה האמיתית הנצרכת לקבלת התורה, לא תתכן כי אם בשבירת הגוף, בהנטל ממנו	42296
רוב נוחיותו בהמעיש כל תענוגותיו, ואם למרות כל זה לא ישר, אלא על מצבו יעמוד ובמנוחתו ישאר,	42297
אז היא המנוחה שעל ידה מסוגל האדם לקבלת התורה.	42298
ואיך יצליח האדם לבוא להשתלמות שכזאת? אחת היא הדרך שתובילהו לזו המנוחה השלמה, בשומו לנגד	42299
עיניו תמיד רק תכלית אחת, אחרי שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו, ולמה צריך שישים	42300
מבטו ומגמתו כל ימי חייו, כי על כן יימצא תמיד במצב אחד מכוון לאותה התכלית, והנמצא תמיד במצב	42301
אחד אצלו לא יתכן לא השבירה ולא הטרדה, כי מה שאנו רואים באנשים מן הטרדה והשבירה, הוא מזה	42302
שהם חיים במצבים רבים ושונים, והנמצאים במצבים שונים מוכרחת היא השבירה, מצבים רבים שוברים	42303
את האדם, כי מטולטל הוא תמיד ממצב אחד למצב שני, האחד מושכו לכאן והשני להפכו, אין לו מקום	42304
ואין לו מעמד והשקט לא יוכל.	42305
חייל שמלמדין אותו להיות מוכן ליום קרב, התנאי העיקרי לזה הוא המנוחה, שכדי שיוכל לנצח את האויב	42306
ביום קרב ביום הסערה הגדולה, ביום שחייו תלויים לו מנגד, בראש וראשונה נצרך הוא להחזיק עצמו בכל	42307
התוקף להשאר בכל המנוחה השלמה, התרגילים שעושים את החייל להיות מוכן לתכלית זאת, אינם	42308
במילוי צרכיו ונוחיותיו, בנתינת מנוחה ולענג אותו באכילתו ושתייתו.	42309
אלא עיקר התרגילים הוא להרגיל אותו להחזיק מצב גם בהעדר כל נוחיותו, מתנהגים עמו בכל מעשיו	42310
דוקא במרוצה ובחפזון ובכל מיני שבירת הגוף, ומלמדין אותו כי לא יטרידהו כל מצב, לא זה ולא אחר כי	42311
כולם כאין וכאפס הם, אלא תכלית אחת תהיה לו ללחום כגבור בעד המולדת ולנצח אויביה! ודוקא	42312
בשלילת כל נוחיותיו, על ידי שבירת הגוף מתלמד הוא למנוחה הנדרשת!	42313
כן הוא בענייניו המנוחה הנדרשת לקבלת התורה היא דוקא המנוחה הבאה משבירת הגוף והמעטת צרכיו,	42314
ואם ישאר במנוחה אחרי כל הטלטולים במצב של מדבר שמים, במצבים של 'ויענך וירעיבך' כי אז יהיה	42315
לבן חיל, ושום דבר לא יטרידהו ולא ישלול ממנו כל מנוחה, והוא המסוגל באמת לקבלת התורה, אבל לא	42316
בארץ ישראל בישיבת תחת גפן ותחת תאנה תקנה המנוחה.	42317
זה הוא הענין אשר נאמר ביששכר וירא מנוחה כי טוב, הנה הכיר מעלת המנוחה שהוא הטוב והתכלית	42318
המכוון, ובהיותו השבט אשר נאמר עליו ומבני יששכר יודעי בינה לעתים, יושבים ועוסקים בתורה, ידע	42319
גם כי המנוחה היוצאת משבירת הגוף היא המנוחה האמיתית, זהו ענין אמרם ז"ל (אבות ו') כך היא דרכה	42320
של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה אז ובתורה אתה עמל.	42321
וכדברינו אלה ביאר אדמו"ר זצ"ל הסבא מקלם, הא דכתיב וישא העם את בצקו טרם יחמץ משארותם	42322
צרורות בשמלותם על שכמם, כי גורשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגם צדה לא עשו להם, והיה קשה לו	42323
הלא כתיב ליל שימורים הוא, שזה הלילה היה שמור להם להוציאם ממצרים (לשון הרמב"ן שם), נמצא	42324
שעת יציאתם ממצרים היתה מוכנת וידועה להם מקודם, ולא היה זה להם כלל דבר חידוש והפתעה ולמה	42325
א"כ יצאו בחפזון שכזה, ולמה לא צוה הקב"ה למשה לאמור להם שיאפו את הבצק בעוד מועד מפני שלא	42326
יוכלו להתמהמה.	42327
ואמר ע"ז הסבא ז"ל, כי שמו אותם במצב שכזה כדי שיהיה להם זה לבחינה ולהכנה הראשונה לקבלת	42328
התורה, שאם מצב זה ישבור אותם ויניעם ממעמדם, כי אז ראה היא שאינם מסוגלים לתכלית יציאת	42329
מצרים, שהיא קבלת התורה הדורשת מנוחה מטעם עצם סגולתה, ומאחר שאיזה מצב שהוא יכול לשברם,	42330
אין בטחון כלל בהחזקתם את התורה וקיומה, ולכן נתנה להם זו הבחינה כי לא הוגד להם כלל על הגירוש,	42331
ובלי שום הכנה מוקדמת עמדו על מעמדם שקטים, ושום חפזון לא הניע אותם כלל אלא נשארו בכל	42332
מנוחתם, כי אז נבחנו כי מסוגלים הם באמת לקבלת התורה, וכי מטרה אחת להם ללכת אחר ה' ולהדבק	42333
בו.	42334
אנשי העולם רחוקים מזה, ואוחזים בטעותם לבקש מנוחה ע"י מנוחת הגוף, על כן נמצאים תמיד בתכלית	42335
הבלבול, חתן ביום חופתו אם יחסר לו כל שהוא אף דבר קטן יתבלבל ויטרד מכל וכל, ולא ידע באיזה	42336
עולם הוא נמצא, מרגלא בפומיה דאינשי שאחר החתונה האדם נכנס בתוך חיים חדשים, זה כתוצאה	42337

ממעמד של העולם שמצבים הרבה להם, וכל מצב משנה את החיים שלהם, כי מצב הבחורות ומצב הנישואין חיים שונים להם, כי על כן חשים הם כי הגיעו עכשיו לחיים חדשים, אוי ואבוי לחיים כאלה שיוכל למות בעודו בחיים!	42338 42339 42340
לא כן הדבר יותר ממעמד אחד בחייו אין כלל לאדם, אשרי האדם שתכלית אחת לנגדו, כי אז כל המקרים וכל המאורעות לא יניעוהו ממצבו היחידי, המכוון לתכליתו היחידה לא יטרידוהו ולא יבלבלוהו, אלא תמיד ימצאוהו בהשקט ומנוחה. (דעת תורה).	42341 42342 42343 42344
מאמר תתפא	42345
לישועתך קויתי ה' (בראשית מ"ט י"ח).	42346
אמר ר' יצחק הכל בקווי, יסורין בקווי קדושת ה' בקווי, זכות אבות בקווי, תאותו של עוה"ב בקווי, יסורים הה"ד (ישעיה כ"ו) אף אורח משפטיך ה' קוינוך אלו יסורים, לשמך זו קדושת השם, ולזכרך זו זכות אבות, תאות נפש זו תאותו של עוה"ב (בר"ר צח), נשתבשנו כ"כ עד שאין אנו מבינים דברי חז"ל אלו כלל, ומשתדלים לבארם שלא על דרך הפשט, כי איך מנו יסורים בין הישועות וכללו זה ג"כ בלישועתך קויתי ה'.	42347 42348 42349 42350 42351
מכאן מתבאר מהו סוד המשפט ומהו סוד היסורין, דכל הישועות וכל ההצלחות הוא דוקא ע"י יסורין בלי ויתור, והם כתאות עוה"ב וזכות אבות, עד כגון זה הוא סוד המשפט שהוא סוד הישועה, שבכל מדה שבעולם אין סגולה כזו המצרפת ומטהרת כל דבר ודבר, ומבערת אף זכר של רע מקרבו כמו המשפט. וזהו שמצינו שקנס יעקב אבינו ע"ה את ראובן בדברים גדולים בעד 'פחזו כמים' והענישו בנצח, דרך אב שמוחל לבנו ומכש"כ שאינו שופטו בעצמו, ובפרט ברוחניות וביותר אב כיעקב אבינו וכן כראובן אחד משבטי י"ה שאהבת אביו אליו היתה בלי גבול, ואעפ"כ יסרו בעונש כ"כ נורא ואכזרי, נטל ממנו עוה"ז וגם עוה"ב, והר"ז מבהיל ונורא מאוד לא ויתר לו אפי' משהו, משום דיעקב שאמר ישועתך קויתי ה' ותבע וקויה ליסורין, הוא ידע מהו חלילה וחלילה קצת ויתור, וידע שמוטב לו לראובן לאבד כהונה ומלכות ואל יוותרו לו על פחזו כמים. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' פ"ב).	42352 42353 42354 42355 42356 42357 42358 42359 42360 42361
מאמר תתפב	42362
בנימין זאב יטרף בבוקר יאכל עד ולערב יחלק שלל (בראשית מ"ב כ"ז).	42363
ר' פנחס פתר קרא במזבח, בבוקר יאכל עד את הכבש אחד תעשה בבוקר, ולערב יחלק שלל ואת הכבש השני תעשה בין הערבים (ב"ר צט ג), תניא מה היה בחלקו של יהודה הר הבית הלשכות והעזרות, ומה היה בחלקו של בנימין אולם היכל ובית קודש הקדשים.	42364 42365 42366
ורצועה היתה יוצאה מחלקו של יהודה ונכנסת לחלקו של בנימין ובה היה מזבח בנוי, ובנימין הצדיק היה מצטער עליו לבלעה בכל יום, לפיכך זכה בנימין הצדיק ונעשה אושפיזן לגבורה שנאמר ובין כתפיו שכן (יומא יב), ופירש המהרש"א שבנימין ראה ברוח הקודש שמקום המזבח עתיד להיות בחלקו, חוץ מרצועה זו שהיא אמה על אמה אצל המזבח ששייכת לחלקו של יהודה ע"כ (זבחים נג).	42367 42368 42369 42370
מתבאר שבשביל שהיה מצטער על שנגרע מחלקו מקום זה של אמה על אמה על יד המזבח, זכה שיהיה אושפיזין של הגבורה, ופירש רש"י שהארון נתון בחלקו, הדבר אינו מובן כלל שהרי בצד ההוא לא היה שם יסוד, ולא נעשה שם שום עבודה כמ"ש בגמ' (זבחים נג), דקראן מזרחית דרומית לא היה לה יסוד מפני שלא היתה בחלקו של טורף, ומכיון שלא היתה בחלקו של בנימין שנקרא טורף, לכן אין זורקים את הדם באותו קרן, ומה איכפת לו לבנימין על אותו רצועה?	42371 42372 42373 42374 42375
וצריכים לומר שכאב לבנימין מה שרצועה זו אינה עולה לחלקו, שאילו היתה שלו הרי גם בקרן דרומית מזרחית היו יכולים לזרוק את הדם, ומזה שנגרע מחלקו נתמעט מקום העבודה, בנימין שזכה שתהיה העבודה בחלקו שבו ישראל מטהרים מחטאם ומתרצים לפני הבורא, קינא שכאילו גורם למעט את מעשה העבודה והתשובה של כלל ישראל, משום שהרגיש את מלוא האחריות שלו בעבודה זו, לא הסתפק בנימין הצדיק בחלקו הגדול, אלא שאף לעוד אמה על אמה שגם שם יהיה יסוד למזבח וגם שם יזרק דם הקרבנות.	42376 42377 42378 42379 42380 42381
בנימין קיים בעצמו מה שכתב הרא"ש באורחות חיים, אל תביט על מי שקטן ממך בעבודה וביראה אלא על מי שגדול ממך ע"כ, ובשכר זה שהיה מצטער הרבה כאדם המצטער על שאינו משיג תאוותו (רש"י), זכה לשכר רוחני שאין למעלה הימנו שיהיה הארון נתון בחלקו, ונפלא הוא שעל מקום הארון שיהיה בחלקו לא הצטער, רק על מקום המזבח שיהיה בשלמות, וזה נבע מהכרתו בתכלית האדם כמ"ש (שם יז), מרגלא בפומא דרבא תכלית תורה תשובה ומעשים טובים, המזבח מיוחד הוא לא בקדושתו שהרי קודש	42382 42383 42384 42385 42386

הקדשים מקודש ממנו, אלא בכוחו הגדול להעלות ארוכה למדווי החטאים, ולקרב ישראל לאביהם	42387
שבשמים על ידי הבאת קרבנות.	42388
בשביל שהצטער בנימין זכה שמקום הארון יהיה בחלקו, כי עיקר הזכות מה שיכול האדם להגיע למדרגה	42389
ברוחניות, הוא בשביל שמחשיב את ההישגים הרוחניים ומצטער לקנותם, על ידי זה שהאדם משתוקק	42390
להתעלות זוכה שמן השמים עוזרים לו, כמ"ש חז"ל מה יעשה אדם ויחכים יעסוק בשיבה ויתפלל למי	42391
שהחכמה שלו (נדה ע:).	42392
מאיך גיסא העונש הכי קשה לאדם הוא מה שנמנע ממנו השגות המעלות הרוחניות, מצאנו בגמ' איך	42393
שרבי יוחנן היה מצטער על זה שלא עלתה בידו לסמוך את ר' חנינא ורב הושעיא, עד שניחמוהו שהם	42394
מצאצאי בית עלי שאינם נסמכים (סנהדרין יד), ואף שבית עלי אינם חיים יותר משמונה עשרה שנה, על	42395
ידי תורה וגמילות חסדים נדחתה גזירה זו, אבל אפילו החכמים המבוגרים שבהם אינם באים לכלל זקנה	42396
להיות ראויים לסנהדרין (רש"י שם), הזכות של תורה ומעשים טובים היה בכוחה לבטל גזירת המיתה,	42397
אבל לא לבטל הגזירה על הרוחניות שלא יזכו לסמיכה, הוי אומר שהגזירה על הסמיכה שהיא רוחנית,	42398
נחשבת לגזירה יותר חמורה מזו שמתים בצעירותם!	42399
אילו הבינונו חין ערכה של הכסיפה לדרך הגבוה, והאבידה הבלתי חוזרת של העדר האפשרות להתעלות,	42400
היינו מטיבים יותר להכיר את אשר לפנינו, ויותר מעריכים את האמצעים שבהם אפשר להגיע למבוקשינו,	42401
אם היינו מעמיקים לחקות את בנימין הצדיק בשאיפתו למעלות הרוחניות, היינו מוצאים שגם בידינו	42402
קיימות מעלות המזכה, היינו האפשרות להנקות בן רגע מטומאת החטא על ידי תשובה.	42403
אבל למרבה הצער חסרה לנו ההבנה בצורך להתעלות, ולכן ממעטים אנו בצעדים הנדרשים למטרה זו, על	42404
כן זירזו לנו הפוסקים להתחזק בלימוד ספרי יראים במיוחד לפני הימים נוראים, כדי שנכין את לבנו	42405
ונתיישב בדעתנו חובתנו בעולמנו, ונהיה מסוגלים לשקול כראוי את מגרעותנו, לעשות תשובה על העבר	42406
ולקבל על להבא, ולהתמסר יותר לעבודה הגדולה המוטלת עלינו. (המוסר והדעת ח"ב).	42407
	42408
מאמר תתפג	42409
וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם (בראשית מ"ט כ"ח).	42410
וזאת אשר דבר להם אביהם, יעקב אין כתיב כאן אלא אביהם, עתיד אדם אחד כיוצא בי לברך אתכם	42411
וממקום שפסקתי הוא מתחיל, שנא' וזאת אשר דבר, כיון שעמד משה פתח בזאת שנא' וזאת הברכה	42412
(דברים ל"ג), אמר להם אומר לכם הברכות הללו אימתי הם מגיעות לכם, משעה שתקבלו את התורה	42413
שנא' וזאת התורה, הוי וזאת אשר דיבר להם אביהם, במה שסיים להם יעקב אביהם פתח להם משה.	42414
אמר משה מזקנים אתבונן, יצחק כשברך את יעקב אמר לו ואל שדי יברך אותם, במה חתם ויקרא יצחק	42415
אל יעקב, ואף יעקב במה שפסק אביו משם התחיל שנא' ויקרא יעקב אל בניו, וחתם בזאת וזאת אשר	42416
דיבר, ממקום אשר פסק משם התחיל משה וזאת הברכה, ובמה חתם משה אשריך ישראל, ואף דוד כשבא	42417
לומר תהלים ממקום שפסק משה התחיל, אשרי האיש הוי מזקנים אתבונן (בר"ר ויחי).	42418
נתבונן נא איך התאמצו אלו הענקים קדושי עליון להתקשר ולהיאחז בשלב אחר שלב, חוליה אחר חוליה	42419
ועצם אל עצם ידובקו עם הראשונים שלפניהם, עמ מורי הדורות הקודמים להתדבק בדרכם, ולהיות ער	42420
ורגיש להשלשלת הבלתי מנותקת ונמשכת עד האבות, כל קדושינו מקדמת דנא ועד עתה, כל מגמת נפשם	42421
לא לזוז חלילה אף על נקודה ותנועה קלה מהדורות הקודמים, ובכל הליכותיהם ובכל חידושיהם אל	42422
האבות ישאו עיניהם, כל זיז וכל שיפור תיקון רעיוני סופו נעוץ בראשית השלשלת ותחילתה.	42423
ואף לאחר שמתפתחים ומתגדלים אל המדרגות הגדולות ביותר, גם אז דבוקים וצמודים הם עם דרך	42424
האבות, הכל מקשה אחת בלתי נפסק, השכילו להתעמק כל אחד בתורת קודמו, עד כדי הבנת וגילוי כל	42425
רמז שבחתימות, כל חתימה שימשה להם מקור עידוד ופתיחה ליצירות רוחניות חדשות, ולכן צפה יעקב	42426
אבינו ע"ה שעתיד אדם אחד כיוצא בי לברך ולהתחיל ממקום שפסקתי, התלמידים המתמסרים בכל חום	42427
לבותיהם להמשיך לחשוף הסתום ולפענח הכמוס של רבותיהם.	42428
וכן יש להתבונן ממה שסיפרו חז"ל (סנהדרין יא), מעשה בר"ג שאמר השכימו לי ז' לעליה, השכים ומצא	42429
ח' אמר מי שעלה שלא ברשות ירד, עמד שמואל הקטן ואמר אני הוא שעליתי שלא ברשות, ולא שמואל	42430
הקטן היה אלא אינש אחרינא ומחמת כיסופא הוא דעביד, כי הא דיתיב רבי וקא דריש והריח ריח שום,	42431
אמר מי שאכל שום יצא עמד ר' חייא ויצא עמדו כולו ויצאו, ור' חייא מהיכי גמר לה מרבי מאיר, דתניא	42432
מעשה באשה אחת שבאת לבית מדרשו של ר"מ, אמרה לו רבי אחד מכם קדשני בביאה, עמד רבי מאיר	42433
וכתב לה גט כריתות ונתן לה, עמדו וכתבו כולם ונתנו לה.	42434

ורבי מאיר היכא גמיר לה משמואל הקטן, ושמואל משכניה בן יחיאל, ושכניה בן יחיאל גמר לה מיהושע,	42435
דכתיב ויאמר ה' אל יהושע למה זה אתה נופל על פניך חטא ישראל, אמר לפניו רבש"ע מי חטא, אמר לו	42436
וכי דלטור אני לך הטל גורלות, ואיבעית אימא ממשה דכתיב עד אנה מאנתם עכ"ל.	42437
הרי לפנינו שוב תמונה מפליאה, ענקי הרוח שבכל ענוות הליכותיהם המוסריים, לא היו גורעים עין אף	42438
לרגע קל מדמות דיוקנם של רבם וקודמם, שהיתה מהלכת ומרחפת לפניהם תמיד, כל מעשה מבוסס היה	42439
על העובדות והמאורעות שבחיי אבותיהם הראשונים, ורק על דוגמאות שאירעו לרבותיהם היו כובשים	42440
את מסילותם הרוחניות העולות הרמתה! וכן מצינו שהיה רבינו הקדוש נוהג כד הוה סליק למלכותא, הוה	42441
מסתכל בהדא פרשתא של יעקב ולא הוה נסיב עמיה רומאין, חד זמן לא איסתכל בה ונסיב עמיה רומאין,	42442
ולא הגיעו לעכו עד שמכר פינס שלו (מד"ר וישלח).	42443
וברמב"ן ז"ל שם מבאר מפני שהיתה קבלה בידם שזוהי פרשת גלות, כשהיה בא ברומא בחצר מלכי אדום	42444
על עסקי צבור, היה מסתכל בפרשה זו ללכת אחרי עצת הזקן החכם, כי ממנו יראו הדורות וכן יעשו, ולא	42445
היה מקבל חברת אנשי המלכות ללוותו שאין מקרבין אלא להנאת עצמן ומפקירין ממונו של אדם עכ"ל,	42446
וזה"ש דוד המע"ה מזקנים אתבונן, כל תבונת החיים כל הצפיה וההסתגלות שרכשתי לעצמי, אך בגלל	42447
התבוננות בדרכי הזקנים הקודמים, שהתוו וציינו את הדרכים לדורי דורות.	42448
ויהי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון אשר היה בימי אברהם, וילך יצחק אל אבימלך מלך פלשתים גררה,	42449
והנכון בעיני כי זה בא להגיד כי היו זוכרים אותו הרעב הראשון, ומספרים עליו שבעבורו ירד אברהם	42450
למצרים ושם עשה לו השם כבוד גדול, ולכן היה יצחק חפץ ללכת בדרך אבותיו לירד שם, עד שנאמר לו	42451
אל תרד מצרימה (הרמב"ן ז"ל).	42452
רואים אנו שאלה הקדושים כרוכים ומדובקים היו בכל השקפתם והנהגתם בדרך אבותיהם, ובה במדה	42453
שהזמן והמקום ביחס למאורעות וחיי האבות הולך ומתרחק, האווירה נעשית יותר בהירה ושקופה, לראות	42454
מתוכה את האמת הטהורה והזכה במעשי האבות, עם תהליך הדורות הולכים ומתגבשים המעשים שבחיי	42455
האבות עד כדי ממדים מלוטשים ומבהיקים, כל תנועה קלה של האבות מקבלת אופי, ומאירה עיני	42456
המתלבטים בים החיים.	42457
וראה נא פלא מש"כ הרמב"ן ז"ל בפ' תרומה, וזאת התרומה ע"ד האמת הוא כמו וה' נתן חכמה לשלמה,	42458
וכן כתוב וזאת אשר דיבר להם אביהם ויברך אותם, וכתיב וזאת הברכה, וכתיב מאת ה' היתה זאת, וכבר	42459
רמזו זה בבר"ר במדרש מזקנים אתבונן והמבין יתבונן עכ"ל, וחוכך אני לחשוב שהרמב"ן ז"ל בפירושו	42460
הסתום הנ"ל, שולח לנו קרן אורה מבהירה את רעיונו היסודי, והוא שכל הדורות היו חותרים למצוא	42461
התקשרות בלתי פוסקת ודוגמא מאלפת מדורות קודמיהם וד"ל.	42462
מבהיל למתבונן בהנהגת הראשונים, איך שהתאמצו לכוון ולחקות את מעשי קודמיהם, ולא ההינו לזוז אף	42463
תנועה קלה הן במילי דעלמא והן במילי דשמיא, כשהוכיח משה רבינו את ישראל לא הוכיחן אלא סמוך	42464
למיתה, ממי למד מיעקב שלא הוכיח את בניו אלא סמוך למיתה, וכן יהושע לא הוכיח את ישראל אלא	42465
סמוך למיתה, וכן שמואל שנא' הנני ענו בי, וכן דוד את שלמה בנו (רש"י דברים), הרי לפנינו שלשלת	42466
ארוכה של הנהגת האבות והנביאים כאחד, כל אלו המייצגים את ישראל כולם היו מתאחדים בהנהגתם	42467
בדוגמאות קודמיהם, ומנחילים את דרכם להבאים אחריהם.	42468
האדמו"ר הגה"ח רי"י הורביץ זצ"ל, היה תמיד בעת הנסיון והמבוכה מחשב ואומר, איך היה בכגון זה	42469
מכריע ועושה רבו הקדוש ר' ישראל מסלנט זצלה"ה, ומתוך ציור מחשבה כזו היה הולך ומתחזק	42470
בנסיונותיו, והיה מכריע ומכוון לצד הטוב הנאה, עפ"י דרך המוסר ועומק רצון המחשבה האלקית.	42471
ובכן שומה עלינו לזכור את הכלל הגדול הזה, שבכל עבודתינו ופניותנו עלינו להחזיק בידינו את מאזני	42472
משקל המוסר שהנחילו לנו אבותינו, ועפ"י הוראותיהם המפורשות, וביותר ע"י רמזיהם שהורישו לנו	42473
לכלכל ולהמשיך בדרכם, ולהתאמץ בכל כוחנו להגשים בחיים כמה משאיפותיהם, הבה ונתחבר חיבור	42474
תמידי בלתי פוסק במקור החיים הנצחיים, ואז נתחזק מכל מאורעות העולם ונצליח לעד בכל נסיונות	42475
החיים. (תורת הנפש).	42476
	42477
מאמר תתפד	42478
ויברך אותם איש אשר כברכתו ברך אותם (בראשית מ"ט כ"ח).	42479
וכתב רש"י איש אשר כברכתו, ברכה העתידה לבוא על כל אחד ואחד, ענין הברכות שברך יעקב את	42480
השבטים, כל אחד ואחד כפי הראוי לו לפי טבעו ומדותיו, כשחפץ יוסף שיתן יעקב את ברכת הבכור	42481
למנשה השיבו ידעתי בני ידעתי, ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו, ולכאורה מה תשובה היא זו על שאלתו,	42482
הלא יוסף בקשו שאת הברכה הלזו יתן למנשה.	42483

אלא משום דיעקב לא היה בידו לשנות מסדר הברכות כלל, לא היה יכול לברך לכל אחד ואחד אלא כפי כוחותיו וטבעיו, ומקרא מלא הוא איש אשר כברכתו ברך אותם, וכמ"ש רש"י ברכה העתידה לבוא על כל אחד ואחד, וצריך להבין זה בגדר פך השמן באלישע שלולא פך השמן לא היה מקום לחלות הברכה, כן בברכותיו של יעקב שלא היו חלות על אין, רק בה במדה שהיה לכל אחד ואחד פך השמן, כל אחד לפי מעלתו קיבל בפך הלזה את הברכה.	42484
ויוצא לנו לימוד נפלא, דלפי"ז נמצא שכל מעלותיו של כל אחד ואחד מהשבטים היו אצלו טבעיים, פרישותו של יוסף הצדיק פרישא דאחוהי, כל גבורתו במעשה פוטיפרע היה אצלו מצד הטבע, משום שהיה בטבע פרוש וקדוש, וכן יהודה אתה יודוך אחיך את אודיתא ולא בהיתתא, מעלתו זו של הודאה ברבים היה לו מצד טבעו, עד שאמרו חז"ל אמר ר' לוי לאה תפסה פלך הודיה ועמדו הימנה בעלי הודיה, יהודה ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני.	42485
דוד אמר הודו לה' כי טוב, דניאל אמר לך אל' אבהתי מהודא ומשבח אנא, רחל תפסה פלך שתיקה ועמדו כל בניה בעלי מסטירין, בעלי סוד לשון סתר בנימין ישפה יש פה, יודע במכירתו של יוסף ואינו מגיד, שאול ואת דבר המלוכה לא הגיד לו (שמואל א' י'), אסתר אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה (בר"ר ע"א).	42486
מבואר בזה דכל מעלתו של יהודה מעלת ההודאה היתה לו בירושה מלאה, בגדר הטבעיים העוברים בירושה מהאם לבנה, וכן יחסו ללאה כל עניני ההודאה של דוד, ובמק"א מבואר על הודאת עכן שע"ז זכה לעולם הבא שזה ג"כ מתיחס ללאה, נמצא שכל ענין האת אודיתא ולא בהיתתא כל מעלתו זו היה דבר טבעי, וא"כ לכאורה מה כל הרעש הלזה שע"ז זכה למלכות, והלא לא היה זה אצלו אלא דבר טבעי? ולמדנו מזה יסוד נפלא, שרק ע"י שמירת מעלותיו הטובות הקנויות אצלו בטבע, זוכה האדם לכל שלמותו וזכותו, שכל יסוד עבודת האדם אינו אלא בהמעלות הטובות אשר הינם אצלו בטבע, שאם רק ישמור עליהם ויחזיק בהם כראוי שלא לזוז מטבעיו הטובים, מתוך זה יגיע לתכלית שלמותו שכולו יתהפך לטוב, ואף טבעיו ומדותיו הרעים יתהפכו לטוב.	42487
כל אדם יש לו מעלה מיוחדת שהינה אצלו בטבע תכלית הטוב, עד שבמעלה זו אינו משיג כלל את חבירו המושחת ומקולקל במדה זו, וכמו איש מתון שלועג על חבירו המושחת במדה של כעס על כל דבר קטן, ולעומת זה חבירו הכעסן יש לו מדה אחרת טובה שבמדה זו הוא הנהו המושחת, לכל אדם ואדם ניתנה לו מדה ומעלה מיוחדת, שע"י מעלה זו ישנה ויהפך עצמו כולו לטוב, ובזה הוא כל עבודתו שמתוך זה ישיג את כל שלמותו.	42488
והנה לכאורה אם נאמר לאדם שישמור את דבריו הטבעיים הלא הוא דבר קל מאוד שהרי זהו טבעיו, אבל באמת האדם השומר את טבעיו סוכ"ס לא נסיון אחד יפגוש על דרכו, ואם ירצה שלא לזוז מטבעיו אז בכדי להתגבר על הנסיונות העומדים לנגדו, עליו להתגבר גם על כל מדותיו המושחתות עד שנהפך כולו לטוב, דע"י שישמור על מעלה אחת אשר לו בטבע להחזיק בה כראוי, מתוך זה בהכרח יתגבר גם על כל טבעיו המושחתים שיפגוש על דרכו, עד שגם טבעיו הרעים יתהפכו לטוב.	42489
אדמו"ר ז"ל חכמה ומוסר ח"א מ"א. מבאר בזה מה שאמרו חז"ל (בר"ר פ' ל"ג), צדיקים מהפכים מדת הדין למדת רחמים, ורשעים מהפכים מדת רחמים למדת הדין, מדת רחמים הוא מכנה למדותיו הטובות של האדם שיש לו ביצירתו, מדת הדין הוא טבעיו הרעים של האדם, צדיקים מהפכים מדת הדין למדת רחמים, שתמיד הם מחזיקים במדת הטובה ולא יזוו ממנה, ובמקום הנסיון נדחים טבעיו הרעים מפני מדותיו ומעלותיו הטובות, שידן תמיד על העליונה, עד שלאט לאט בהמשך הזמן יהפכו גם כל מדותיו הרעות לטוב.	42490
נמצא שע"י מעלתו הטובה שיש לו בטבע, זוכה ומשיג את כל שלמותו ונוחל חיי העוה"ב, אבל רשעים הם להיפך מהפכים מדת רחמים למדת הדין, יד מדותיהם הרעות על העליונה, ובשעת נסיון דוחות המדות הרעות את הטובות, עד שלאט לאט בהמשך הזמן נפסדים גם מדותיהם הטובות לגמרי, ונמצא שע"י מדה רעה האחת אשר להם מתהפכות כולן לרע, והם נעשים רעים ומשחיתים לגמרי.	42491
הנסיון יורנו שכן הוא, וכל אחד יוכל לחוש מעצמו שמדה שלפני זמן מה היתה אצלו בטבע, עד שגם בסכנה הכי גדולה לא היה יכול לעבוד עליה, וכמו לדוגמא מי שהיתה מושרשת בו בטבע מדת האמת, ולא היה יכול בשום אופן ואופן להוציא דבר שקר מפיו, בהמשך הזמן כשנזדמנו לו נסיונות שונות, מדה מדתו זו מחמת הנסיונות, ולאט לאט הוא בא לידי דרגא שהוא נעשה שקרן גדול.	42492
מזה מתבאר דכשישמור אדם את מדתו הכי טבעית הקלה ביותר, אבל ישמרנה כהוגן בזה יזכה לכל השלמות, אנו מביטים על מעלות טבעיות בביטול, שהם אצלו דברים קטני ערך, אבל בזה מתבאר שמהם זוכה האדם לכל השלמות, נמצא שכל עבודת האדם באמת אינו אלא ענין נקל, שהלא אין נדרש ממנו אלא שישמור הדברים הטבעיים שלו ושיעמוד בהם בנסיון, וזה כל יסוד העבודה שהרי כל השבטים לא נתנסו	42493
	42494
	42495
	42496
	42497
	42498
	42499
	42500
	42501
	42502
	42503
	42504
	42505
	42506
	42507
	42508
	42509
	42510
	42511
	42512
	42513
	42514
	42515
	42516
	42517
	42518
	42519
	42520
	42521
	42522
	42523
	42524
	42525
	42526
	42527
	42528
	42529
	42530
	42531
	42532
	42533

אלא במעלותיהם הטבעיות, ומזה הגיעו לכל מה שזכו, וזה סוד הברכה איש אשר כברכתו ברכ אותם,	42534
ברכה הראויה לבוא על כל אחד ואחד, דרק על דרך זה הוא סוד הברכה וההצלחה. (דעת חכמה ומוסר	42535
ח"א מא' ק"ג).	42536
	42537
מאמר תתפה	42538
אבי השביעיני לאמר הנה אנכי מת בקברי אשר כריתי לי (בראשית נ' ה').	42539
ישנם כלים שנועדו לפעולות גסות ומגושמות, וכנגדם אחרים שנועדו לדקות ועדינות, למשל אי אפשר	42540
לאחוז את גלגלי השעון הקטנים בצבת העשויה לאחוז בגחלים, וכן גם ברוחניות האדם זוכה לסייעתא	42541
דשמיא לפי צורך עבודתו, על כן כפי ענין הכלים שזכה להם כן היא אפשרות העלייה על ידם.	42542
זהו מה שמצינו ביעקב אע"ה, שבחוץ לארץ זכה להשתלם בשלמות השייכת שם, וזימנו לו מלאכים	42543
ללוותו בדרכו משם, אבל כשהגיע לארץ ישראל והיה צריך לעלות למדרגת השלמות שבארץ ישראל, היה	42544
צריך למלאכים אחרים מלאכי ארץ ישראל, אפילו סיועים כאלה מלאכי שלימות של חוץ לארץ, אינם	42545
כדאים לשמש סיוע להשגת שלימות שבבחינת ארץ ישראל.	42546
ועיין רש"י שיעקב אע"ה עשה צבורין מכל נכסיו שרכש בחוץ לארץ, ואמר לעשיו טול את אלו אין נכסי	42547
חוץ לארץ כדאין לי, נתבונן נא הן נכסי יעקב היו קנויים לו בתכלית הכשרות והקדושה, והיו כספר תורה	42548
שאפשר ללמוד בהם את שלמות דיני ממונות, ועל כן חזר אחרי הפכים הקטנים לרוב חביבות כלי קדושה,	42549
אעפ"כ לא היו קדושים במדה מספקת בעיניו שיוכלו לסייע לו להשתמש בהם בקדושת ארץ ישראל, ולמה	42550
לא היה די בכלים הללו לשמש לעבודה בארץ ישראל.	42551
טעם הדבר טמון בסדר העבודה, האדם עובד לפי מדרגתו, והיינו פתחו של מחט שבדרגתו (אתערותא	42552
דלתתא שלו), וזוכה על ידי זה לכלים (סייעתא דשמיא אתערותא דלעילא) בהתאם למדרגה שקנה, וכלי	42553
זה משמש סיוע למדרגה שבאה בעקבותיה, אבל לא יועיל לו למדרגה הרבה יותר עליונה, לדוגמא איש	42554
אחד מרחם על עניים ונותן להם צדקה, אך אם הוא רחוק מתלמוד התורה ואהבתה, ולא ידע כלל מחיוב	42555
פיזור ממון להגדיל תורת ולהאדירה, גם אם יתעשר לא תועיל לו הרחבת הכלים להביאו לידי הכרה	42556
נוספת זו, הוא יוסיף לחונן עניים במדה יותר גדולה, אך לא יעלה על דעתו בגלל שנתעשר לסייע בבנין	42557
ישיבות.	42558
לדרגה נוספת זו צריך הוא להתעורר מעצמו, כי לא יסייעוהו לזה הכלים שקבל מחמת מדרגתו הקודמת,	42559
ובהתעוררו לחיוב לימוד התורה, ואם גם בתחילה במדה קטנה בבחינת פתח של מחט, ישפיעו לו מן	42560
השמים כלים ממין חדש לגמרי, כגון רב מצויין שיחזק בו את החשק להתקרב יותר לתורה, וכבר אפשר	42561
שבהגיעו לעבודת ה' בדרגה יותר עליונה זו יטלו ממנו את עושרו, כי לקנין התורה דרושים לו כלים	42562
אחרים, ולפעמים כלי העוני מתאימים לזה יותר מכלי העושר, כי יתכן שהעושר יפריעו בלימוד התורה.	42563
רק אחרי שנתיישרה אהבת התורה בלבו אפשר שישפיעו לו שוב עושר, ואז ידע שעליו להשתמש בו ככלי	42564
שמקיל עליו לימוד התורה ולהחזקת התורה ביד רחבה, אין אנו זוכים לכלי אלא מעין תוכן אתערותא	42565
דלתתא שלנו, ועל ידי זה זוכים לסיוע לעלות יותר באותו גדר עצמו של שורש שאיפתנו, אבל אין לנו בזה	42566
עדיין כלים לגדר שאיפה אחרת, רק אם נשנה את שאיפתנו נזכה לכלים יותר נאותים.	42567
וכן עלינו לדעת שעבודת ארץ ישראל שונה היא לגמרי, השאיפה היא אחרת וההתמדה היא אחרת, 0	42568
ואפשרות העלייה 0 היא 0 אחרת 0 לגמרי, ועל כן אין לטעות שכלים מבחינת חוץ לארץ יכולים לסייע	42569
בעבודת ה' שבבחינת ארץ ישראל, עלינו להתפשט מהכלים הישנים והמוגבלים השייכים לבחינת חוץ	42570
לארץ, ולצפות לסייעתא דשמיא באופן חדש המתאים לאפשרויות הרוחניות החדשות. (מכתב	42571
מאליהו ח"ג דף 192).	42572
	42573
מאמר תתפו	42574
ויעל יוסף לקבור את אביו ויעלו אתו כל עבדי פרעה זקני ארץ מצרים. ויבואו עד גורן האטד (בראשית נ'	42575
ז).	42576
ברש"י ורבותינו דרשו ע"ש המאורע שבאו כל מלכי כנען ונשיאי ישמעאל למלחמה, וכיון שראו כתרו של	42577
יוסף תלוי בארונו של יעקב, עמדו כולן ותלו בו כתריהם, והקיפו כתרים כגורן המוקף סייג של קוצים, כל	42578
מלכי כנען ונשיאי ישמעאל באו מזויינים עד ראש כדי להלחם עם השבטים, כי מצאו הזדמנות נאותה	42579
ומתאימה להלחם ובטוחים היו שיצליחו.	42580
ולמה היו בטוחים כל כך בהצלחתם? כי כאשר מת יעקב היו כולם שקועים באבל על מיתתו, אף הסוסים	42581
וחמורים תפוסים בכל רגשותיהם רק במיתת יעקב, וכל האומות מעלות את שבחיו של יעקב שהביא ברכה	42582

למצרים ולעולם כולו, ואז הזמן הטוב ביותר להתנפל על בני ישראל ולהכותם, שהרי מי יעלה על הדעת שיש בעולם אומה כזו שזוממת להתנכל לקיומם של בני יעקב וזרעו?	42583
אבל מיד כשבאו וראו שיוסף השליט האהוב על כולם, שהציל את מצרים ואת העולם כולו מהרס וחורבן, והנה הוא עצמו תלה את כתר על מיטת יעקב, ומשמעות הדבר שלגבי חכמתו וצדקתו של יעקב הוא מתבטל, וכי כל גדלותו ומלכותו וכחו הם אפס לגבי כח עליון אלקי, דבר זה עורר התרגשות עמוקה אצל כל המלכים, וכל כך הושפעו ממנו עד שגם הם הכירו בעצמם, שהם ומלכותם אפס לעומת הכח האלקי ואינם נחשבים כלום.	42584
ואז לקחו 000 הם 000 את 000 כתריהם ותלאום על מיטת יעקב, התירו איזוריהם והתירו קשרי כתפיהם, התבטלו ופרחה מהם שנאתם, ובמקום לצאת למלחמה הם נכנעו, במקום להשפיל כבודם של בני ישראל, השפילו את עצמם ועמדו ביראת הכבוד מפני השבטים, הסירו כתריהם כי הגיעו להכרה שהכתר מגיע ליעקב, ומי השפיע עליהם במעשה הזה? יוסף שהוא היה הראשון שהסיר את כתרו ושמר על מטתו של יעקב, שהכתר וההצלחה שלו אף בגלות המר בהיותו במצרים, באו רק מזכותו של אביו.	42585
ויאסור יוסף מרכבתו ויעל לקראת ישראל אביו, תרגם ונתן בן עזריאל נתקצרו ימיו של יוסף על שהשתחוה לו יעקב כשראה אותו, ולכן בכה על שהשתחוה ליה, ויש שואלים מה היה לו ליוסף לעשות אחר שאביו השתחוה פתע פתאום מיד בראותו אותו?	42586
ומפרש במדרש תלפיות, הטעם שנענש יוסף משום שיוסף יצא לקראת אביו בתכסיס מלוכה, וכיון שאביו עדיין לא היה מכיר, הדעת נוטה שיעקב יסבור ויחשוב שהוא מלך מצרים, היינו פרעה שיצא לקראתו והיה משתחוה יעקב מפני כבוד המלכות, א"כ היה לו ליוסף להקדים שליח לפניו שמיד כראותו יודיע לו שהוא יוסף, וכיון שלא עשה כן נענש יוסף כי הוא גרם שאביו ישתחוה לו, ולכן תיקן יוסף שהלך והניח כתרו על מטת אביו. (מעייני החיים).	42587
	42588
	42589
	42590
	42591
	42592
	42593
	42594
	42595
	42596
	42597
	42598
	42599
	42600
	42601
	42602
	42603
	42604
מאמר תתפז	42604
ויעשו בניו לו כן כאשר צום (נ' י"ב).	42605
רש"י ז"ל מהו כאשר צום וישאו אותו בניו ולא בני בניו, שכך צום אל ישאו מטתי לא איש מצרי ולא אחד מבניכם שהם מבנות כנען אלא אתם, וקבע להם מקום ג' למזרח וכן לד' רוחות, וכסדרן למסע מחנה של דגלים נקבעו כאן, לוי לא ישא שעתיד לשאת את הארון, ויוסף לא ישא שהוא מלך, מנשה ואפרים יהיו תחתיהם, וזהו איש על דגלו באותות, באות שמסר להם אביהם לישא מטתו (בר"ר ק' ג').	42606
ועמדתי להבין את ענין הדגלים שבוודאי הוא ענין נשגב וסוד אלקי, אבל מהו ענין הקשר והיחס של סדר נושאי מטתו של יעקב לסדר הדגלים, ומהו הסמל והרוז הגנוז בסדר נשיאת המטה של יעקב להסדר הדגלים במדבר? ובוודאי שכיוון יעקב בצוואתו לאיזו מערכה נשגבה שעל פיה תתנהל אומת ישראל, והכתוב מעיד שבניו קיימו את צוואתו, ואיזו רבותא בזה שהבנים קיימו את רצון אביהם.	42607
ונתעוררתי להבין שבצוואתו של יעקב אע"ה גנוזה הוראה נפלאה לעתידו של עם ישראל, ובעיקר לתקופת נדודיו במדבר סביב למשכן, צפה יעקב אבינו ברוח הקודש שעתיד הקב"ה לומר לישראל לבנות המשכן להשרות שכינתו בתוכם, ובכדי לקדם את פני התופעות השליליות העלולות להתגלע בקרב האומה בעקב הקמת המשכן והתנדבות נפשם וממונם, התרשלות וקנאה של אחד השבטים, או קידום ואיחור בסדר המלאכה והנדבה.	42608
ואשר בגלל זה לא התבאר בתורה מקום המקדש, אבל רמז אליו ואמר אל המקום אשר יבחר ה', שלא יבקש כל שבט היותו בנחלתו ולמשול בו, והיה נופל עליו מן המחלוקת והקטטה כמו שנפלו בבקשת הכהונה (רמב"ם מו"ג ח"ג מ"ה), ומשום כך קרא יעקב לבניו קודם פטירתו, ורמז וגילה להם שעתיד הקב"ה להשרות שכינתו בתוכם במדבר ע"י המשכן, ויש חשש שגם במשימה עילאית ורוממה זו יהיו איזה חיכוךין, אף של כיסופין רוחניים לשם גבוה ולשם קבלת פני השכינה.	42609
לכן ציווה יעקב והביע להם את עומק רצונו שלא יתרחש מעין הנ"ל, עורר אותם שיסכימו בעתיד לסדר שהוא יתווה להם עכשיו בנשיאת מיטתו, וסדר שיתקבלו עליהם עכשיו יתרצה גם על צאצאיהם במדבר, ובכן רב ונשגב היה מעשה הצוואה של יעקב אבינו סמוך למותו, ויפה היתה שעה זו שעת הסתלקות האב הזקן בחיר האבות למרומי הנצחים, שאיחוליו וצוואתו יחדרו ללבותיהם וייחרתו כציווי שאין לזוז הימנו לדורות.	42610
אין לך שעת רחמים והכנעה, שעת מירוק וריכוך כל יצרי לב אנוש הקשים, כשעת פטירת אדם יקר לעיני מקורביו, וכמשאז"ל בפטירת רבי יצאה ב"ק שכל מי שיתעסק ויימצא בלוויתו של רבי יזכה לעוה"ב (כתובות קג), ריכוך הנפש הנגרמת לאדם מפאת היפגשו פנים אל פנים אל המוות של זולתו, מזכיר לו את	42611
	42612
	42613
	42614
	42615
	42616
	42617
	42618
	42619
	42620
	42621
	42622
	42623
	42624
	42625
	42626
	42627
	42628
	42629
	42630
	42631

יום המיתה שלו הוא, ובתוצאה מזה מתעוררים רגשי תשובה, לעידון השגותיו בעניני האלוקיות והנצחיות,	42632
ועלול הוא להתפשטות מהחיים המדומים.	42633
אף החכם והמזוכך לא בכל השעות והזמנים, עלול הוא לספוג אל תוכו מן הבושם החריף של המוסרית	42634
העילאית, וכמו שאמר יעקב לראובן, בני מפני מה לא הוכחתיך כל השנים הללו, כדי שלא תניחני ותלך	42635
ותדבק בעשיו אחי עכ"ל (רש"י שם), לכאורה מבהיל הוא הענין שאחד משבטי י"ה קדושי עליון, ועוד	42636
העידו חז"ל שכל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה, ובכל זאת על שמץ של חשש עבירה הרעיש את	42637
עצמו ואת כל העולם בתשובתו, אף על מעשה שחשבו בתום לבבו למעשה נכון והגון שתבע עלבונה של	42638
אמו.	42639
אף על מעשה כזה הודה ועשה תשובה, ובכל זאת היה יעקב אבינו מהסס ומתעכב מלהוכיחו, ודחה את	42640
מעשה התוכחה עד יומו האחרון עד השעה האחרונה, השעה המסוגלת ביותר להחדיר את התוכחה הקשה	42641
ביותר לעמקי הלב, שעה כזו יפה להזדככות ולהתרוממות אף מכל הרגשי הטבע, כי ברגע של העדר	42642
ההתרוממות אפילו תוכחה קלה קשה, ברם בשעת ההשראה וההתרגשות, אף התוכחה הקשה מתקבלת.	42643
והנה אחרי התרקם בנפשי הרעיון הנ"ל, טיילתי וחפשתי ומצאתי בסד"ש משאז"ל (תנחומא במדבר י"ב),	42644
בשעה שנפטר יעקב אבינו מן העולם, אמר לבניו ושכבתי עם אבותי, חזר על כל בניו וברכן ופקדן, ואמר	42645
להם יהודה יששכר וזבולון יטענו מטתי מן המזרח, ראובן שמעון וגד יטענו מן הדרום, דן אשר ונפתלי	42646
יטענו מן הצפון, בנימין אפרים ומנשה יטענו מן המערב.	42647
יוסף אל יטעון שהוא מלך ואתם צריכים לחלוק לו כבוד, לוי לא יטען שעתידין לישא את הארון, ומי	42648
שטוען את ארונו של חי העולמים לא ישא ארונו של מת, ואם תעשו כן וטענתם את מטתי כשם שציוויתי	42649
אתכם, הקב"ה עתיד להשרות אתכם דגלים דגלים, כיון שנפטר טענו אותו כשם שציווה, שכן כתיב ויעשו	42650
בניו לו כן כאשר צום, מה כתיב אחריו וישאו אותו בניו ארצה כנען.	42651
כיון שיצאו ישראל ממצרים אמר הקב"ה הרי השעה שיעשו הדגלים, כשם שבשרן אביהן שהן עתידין	42652
לעשות דגלים, מיד אמר הקב"ה למשה עשה אותם דגלים לשמי, עמד משה והתחיל מיצר אמר עתיד	42653
מחלוקת להנתן בין השבטים, אם אומר לשבט יהודה לשרות במזרח, הוא אומר לי אי אפשי אלא בדרום,	42654
וכן כיוצא בו כל שבט ושבט, אמר הקב"ה למשה הם אינן צריכין לך בדבר הזה, מעצמן הם מכירים דירתן	42655
שצוואת אביהן בידם איך לשרות בדגלים, איני מחדש עליהם דבר שכבר יש להן טכסין מן יעקב אביהם,	42656
כשם שהקיפו את מטתו כך יקיפו את המשכן עכ"ל.	42657
בזה הרעיון נסביר את המשנה (תענית כו), אמר רבן שמעון בן גמליאל לא היו ימים טובים לישראל	42658
כחמשה עשר באב וכיום הכפורים, בנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים, ומה היו אומרות בחור שא נא	42659
עיניך וראה מה אתה בורר לך אל תתן עיניך בנוי, ושם בגמ' מכווערות שבהן מה היו אומרות קחו מקחכם	42660
לשם שמים, לכאורה מוקשה הענין הכי מתאים הוא יום הקדוש והמקודש האחד בשנה יום פרישות וצום	42661
למחולות?	42662
אפשר לומר שאכן דוקא ביום הקדוש, כשהאדם מזדכך ומתנער מכל קסמי הטבע ומגיע לידי התנגשות	42663
נפשיות צלולה ומזוככת, דוקא ביום כזה עלול הוא לבחור בחיי קידושין אמיתיים הצפויים לו, לא	42664
להתרשם בחיצוניות אלא להתרומם להכרת ההצטיינות הפנימית של יראת השם, וכמאמר החכם שקר החן	42665
והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל.	42666
היוצא ממאמרנו הנ"ל, שעלינו להתאמץ בדרך לימוד המוסר בהתפעלות עצומה, להתרומם עד כדי הכרת	42667
השגחת הבורא, ולעורר רגשות נצחיות הן ע"י ציור יום המיתה המלווה רעיונות מטהורים, והן ע"י	42668
התעוררות שמחה בהכרת הבורא הסוכך והמגונן עלינו בכל עת ובכל שעה, רק ע"י רוממות הרוח	42669
והתעוררות רגשות נצחיות, היא שעת רצון להגיע לשכל הישר, למחשבה טהורה ולפעולות רמות ונצורות.	42670
(תורת הנפש).	42671
	42672
מאמר תתפה	42673
כה תאמרו ליוסף אנא שא נא פשע אחיך וחטאתם כי רעה גמלוך ויבך יוסף בדברם אליו (בראשית נ'	42674
ט"ז).	42675
רבינו בחיי עה"ת כותב, בכה יוסף לגודל האהבה ונכמרו רחמיו, והנה אחיו בקשו ממנו מחילה ולא באר	42676
הכתוב שהוא מחל להם, ואע"פ שהזכיר הכתוב וינחם אותם וידבר על לבם, שנראה בזה שהיה להם ריצוי	42677
מיוסף, מ"מ לא ראינו שהזכיר הכתוב מחילה ביוסף שישא פשעם וחטאם, א"כ מתו בלי מחילת יוסף ואי	42678
אפשר להתכפר עונם רק במחילתו, וע"כ הוצרך העונש להיות כמוס וחטום להפקד אחר זמן בענין עשרה	42679
הרוגי מלכות עכ"ל.	42680

- 42681 לכאורה איך אפשר שצדיק כזה כמו יוסף בן זקונים שאביו מסר לו את כל חכמתו, בן לאמו רחל אשר
42682 וויתרה על כבודה ומסרה את הסימנים לאחותה לאה, וסיכנה עצמה שמא עשוי ישים עינו עליה, למה לא
42683 וויתר על היסורים והעלבונות שגרמו לו אחיו, כל שכן לאחר שעבר בשלום כל הנסיונות ונתעלה למלכות
42684 ונתקדש שם שמים על ידו, בודאי היה לו לבוא לקראת אחיו למחול להם?
42685 וי"ל שבאמת כן מחל להם על הפגיעה האישית בלב שלם, אבל מה שגרמו חילול ה' גדול במעשה חמור,
42686 והשאיר רישומו לא רק לאותה תקופה אלא גם לדורות רבים אחרי כן, על חילול ה' כזה אין ברשותו ואין
42687 בידו למחול, הם פגעו בכבוד ה' ובכבוד עם ישראל, וענין זה הוא מחוץ לרשותו ושליטתו, על זה עליהם
42688 להתפלל לה' ולחלות את פניו, ורק הוא יכול לסדר להם תשובה וחנינה ותיקון חטאם, ולמרבה הדאבון
42689 שילם עם ישראל מחיר גדול וכבד, שמזה נגרם מותם של עשרה הרוגי מלכות.
42690 יוסף מחל להם ולא רק שמחל להם, אלא לא היתה מעולם בלבו שום שנאה וכעס עליהם, וכאילו לא קרה
42691 שום דבר, ואף בשעת מכירה לא נעקרה האהבה מלבו אליהם, ולפי פירושו של אור החיים הק' אמר
42692 לאחיו אל תיראו אל תחושו לדבר כי אני יוסף אחיכם, פי' אתנהג עמכם במדת האהבה וכאילו לא היה
42693 הדבר ההוא, גם סמך לומר אחיכם אשר מכתם, שאפילו בזמן המכירה לא כהתה עין האהבה ממנו.
42694 והזמין לי הקב"ה לשמחת לבי סיוע לרעיוני, פירוש הרב אזולאי שפי' בס' חסידים שיוסף כן מחל להם,
42695 שואל אם מחל יוסף מחילה גמורה א"כ למה נענשו השבטים, איך אמרו חז"ל דגלות מצרים היה בעבור
42696 מכירת יוסף, וגם גזירת המן אמרו שהיה בחטא מכירת יוסף, עוד אמרו שבעשרה הרוגי מלכות באו עשרה
42697 שבטים בגלגול וקבלו עונשם, וכל זה קשה דאין אחר מחילת יוסף כלום, וכבר מחל להם מחילה גמורה
42698 ולמה נענשו כ"כ?
42699 ונראה דהשבטים חטאו בשתים, חטאו עם יוסף וחטאו גם עם השי"ת, פגעו וחיללו את ה' שהיה לעיני
42700 פרעה והמצריים, א"כ מה שמחל יוסף הצדיק אהני על מה שחטאו לו דוקא, אבל אכתי פש גבייהו מה
42701 שחטאו לשמים ומשום הכי נענשו, כי הקב"ה מדקדק עם חסידיו כחוט השערה והם מפלאות תמים דעים
42702 עכ"ל, וכאמור יוסף מצדו מחל על כל הנעשה לו, ולא רק שמחל אלא היה מלא אהבה ומתוך אהבה בכה
42703 בכיה של געגועים.
42704 ר' חמא בר יוסף אמר, לא עשה יוסף כשורה מה שאמר הוציאו כל איש מעלי, ולא עמד איש אתו בהתודע
42705 יוסף אל אחיו, שאילו בעט בו אחד מיד היה מת, ר' שמואל בר' נחמן אמר כהוגן וכשורה עשה, יודע היה
42706 צדקתן של אחיו ואמר חס ושלום אין אחי חשודים על שפיכות דמים.
42707 בא וראה את הכח הטמיר הגנוז בלבו של יוסף, כח עילאי שהוא מעין עוה"ב פועל בו, שהרי כן ראה
42708 שביקשו להרגו, כמש"כ ועתה לכו ונהרגהו ונשליכהו באחד הבורות, ורק ע"י השפעת ראובן שאמר אל
42709 תשפכו דם, והשפעת יהודה שאמר מה בצע כי נהרוג את אחינו, הרי שברור כי הרהורי שפיכות דמים היו
42710 כאן, ועל אף כל זאת האמין יוסף בצדקת אחיהם, אינו רואה ואינו זוכר עתה שהיה אצלם הרהור על
42711 שפיכות דמים.
42712 האהבה שבלבו היתה כל כך חזקה עד שהסתירה מעיניו כל השנאה, ולא עלה בלבו שום פחד של סכנה,
42713 עוד אמר להם אין לכם להתבייש אין לכם לפחד, אל תחשדו אותי באיזה הרהור רע או שמץ של שנאה,
42714 ואם קיימת בלבבכם איזו תחושה של אשמה, הריני מוחל לכם בכל לבי, והוא בכה שראה שלבו שוה עמם,
42715 אבל מה אפשר לעשות עם חילול ה'?
42716 ויש להוסיף עוד כי יוסף מחל באמת לאחיו, אבל את העליה שעלה באותם השעות והימים, ואח"כ בשנות
42717 הגלות שלו במדינה מלאה זוהמה לא רצה לשכות, לא רצה למחוק מגופו ומנפשו את הרישומים שנוולדו לו
42718 מן העלבונות, הוא רצה להישאר עם הצלקות שנחרתו בלבו ובנפשו, כל טיפה וכל דמעה וזיעה ובושה
42719 יקרים לו ואהובים עליו מאוד, כל היסורים והעלבונות הללו יאירו לו לעוה"ב, את האוצר הגדול הזה לא
42720 רצה להשכיח.
42721 שאלו פעם לבעל שדי חמד באיזו זכות זכה שהוציא את ספריו הרבים, אותם חיבר בהצלחה כל כך גדולה
42722 שנפוצו בכל בית ישראל, השיב כי בנעוריו היה גביר אחד שיזם על חשבונות ותמיכתו, קבוצת אברכים
42723 שילמדו וישתלמו בתורה ויר"ש, בהוראה באיסור והיתר וחז"מ ולהכינם שיהיו מורי הוראה בישראל,
42724 השדי חמד היה בולט בין המצויינים והמתמידים ביותר, והצטיינותו עלתה על כל חבריו, והנה התקנא בו
42725 חבירו ולכן חיפש לו עילה להשפילו ולהמעיט את קומתו וגדולתו, והחל להקניטו בכל האמצעים כשרים
42726 ולא כשרים, הכל כדי להכשילו ולהסיר חנו ואף להשמיץ אותו.
42727 בין השאר הלך ורקם מזימה, ששיחד את העוזרת של הגביר להעליל עלילה על השדי חמד, ואמנם
42728 המשרתת הזו הוציאה עליו שם רע שהוא מתגרה בה, וכאשר היה השדי חמד תמיד מן הראשונים לבוא
42729 לתפלה וללימוד, באה אז המשרתת לבנין הישיבה והתחילה לצעוק שהוא תמיד מטריד אותה ומפריעה
42730 ממנוחתה, וכמובן שקמה בעיר מהומה עד שחירפוהו וגידפוהו והטיחו בו עלבונות לאין שיעור.

הגביר שהקים את הישיבה והחזיק אותה, כששמע את הדבר הלך ופיטר מיד את המשרתת מעבודתה,	42731
וכאשר ראתה שכלתה אליה הרעה שהפסידה את פרנסתה, אז התחרטה ובאה לפני השדי חמד, בכתה	42732
התנצלה וביקשה את סליחתו, וגילתה את כל האמת כפי שהיתה, שחבירו הוא שפיתה אותה בכסף כדי	42733
שתבוא עליו בעלילה, אבל השדי חמד מיאן וסירב לקבל את התנצלותה, ראשית כדי שלא לבייש את	42734
חבירו שהעליל עלילה עליו, ושנית שבדיעבד שמח להישאר נעלב כפי שהעליבו אותו. מעייני	42735
(החיים).	42736
	42737
מאמר תתפט	42738
אביך צוה לפני מותו כה תאמרו ליוסף ואתם חשבתם עלי רעה אלקים חשבה לטובה (בראשית נ' ט"ז).	42739
הערה נפלאה עד כמה צריך האדם לחשוך את עצמו, וגם צריך לרפאות המדות בדברים פשוטים ולא	42740
ברעיונות גבוהות, כי הרע שולט באדם בדרכי נערו, כי כל המדות דעת תינוק הן, כי בשכל אין מקום	42741
למדות רעות, וע"כ צריך לרפאותם ברפואות של תינוקות.	42742
הנה מצינו שאחרי מות יעקב פחדו האחים פן ישיב רעה כאשר גמלו לו, ואמרו ליוסף אביך צוה לפני	42743
מותו לאמר כה תאמרו ליוסף, והוא השיב להם אתם חשבתם עלי רעה אלוקים חשבה לטובה, וקשה הלא	42744
יש בגמ' (ב"מ נ"ט), מאן דאיתא לו זקופא (תלוי) במשפחתו אין להזכיר לפניו תיבת זקופא, א"כ למה	42745
הזכיר כאן אתם חשבתם עלי רעה.	42746
אבל הענין כי מדת קפדנות מדה רעה מאוד וגם צדיק כיוסף צריך לחשוך את עצמו בזה, וכבר אמרנו כי	42747
צריך לרפאות מדותיו ברפואות של תינוקות, ולכן אמר לעצמו מה לך להקפיד, אם כי הם רצו לירות בי	42748
אבן אבל של זהב היתה האבן, הלואי שיזרקו עוד תפוח זהב בדומה לזה, ובזה יהיה בטוח כי גם נפש	42749
הבהמית נערו וילדות תקבל שלא להקפיד שוב.	42750
כמה לימודים נשגבים יוצאים מזה, א) כי גם אדם גדול צריך לחשוך את עצמו במדות פחותות, ב) כי גם	42751
איש אחר מותר לחושדו להזהר בדבר פן יקפיד כענין שחשדו האחים ליוסף, ג) כי הרפואה של המדות	42752
באם ירצה שיהיה מנוקה באמת, צריכים להיות בדברים פחותים מספיקים להתקבל על נפש הבהמי.	42753
(הרש"ז).	42754
	42755
מאמר תתצ	42756
כה תאמרו ליוסף אנא שא נא פשע אחיך וחטאתם כי רעה גמלוך ויבך יוסף בדברם אליו (בראשית נ'	42757
י"ז).	42758
א"ל זונין לר"ע לבי ולבך ידע דעכו"ם לית בה ממשא, והא קחזינן דאזלי כי מתברי ואתו כי מצמדי (רש"י	42759
פסחים ההולכים לעכו"ם שנתפרקו איבריהם מחמת חליין וחוזרים באברים מצומדים), אמר לו וכי מפני	42760
ששוטה זה עשה שלא כהוגן אנו נאבד שבועתינו, ורבי יהודה מתרץ שם מהא מלתא דאמר רב, אשר חלק	42761
ה' אלקיך אותם לכל העמים (דברים ד'), מלמד שהחליקם בדברים כדי לטורדן מן העולם, ומפרש רש"י	42762
ז"ל שהחליקן בדברים מניחן לטעות (ע"ז נ"ה).	42763
אין הכונה בזה חלילה שנתן ממשות בעבודה זרה כדי שיטעו בהם הבריות, כי באמת אין ממש בע"ז, אלא	42764
הכונה שאמנם היה הבורא יכול לסבב שלא יכנס ברגע שלפני רגע האחרונה לבית עכו"ם, או לסבב	42765
מששת ימי בראשית שהרגע האחרונה תהיה קודם כניסתו לעכו"ם, ועל זה תירץ שלכן מתנהג על דרך	42766
זאת, כדי שיהיה מקום לטעות שיוכל לחשוב שהעכו"ם ריפא אותו.	42767
היתה לו הבחירה למסור רפואתו על גזירת השם ולהמתין עד כלות הגזירה, ואז היה מתברר לו כי נאמנים	42768
בשבועתם, אלא טרדת נפשו להקדים מה שאיחר הבורא היתה דוחקת לו השעה, ולא היה יכול לכבוש את	42769
יצרו ורץ לבית העכו"ם, אם הוא אדם כזה ניתן לו מקום לטעות, שיחשוב שבאמת ריפא לו הע"ז ויש	42770
חלילה ממש בה, ולכן צדיקים ילכו בהם ופושעים יכשלו בהם (הושע י"ד).	42771
ובאמת אין ממש בע"ז והיסורין נאמנים בשבועתן, והכל תלוי רק בבחירת האדם, הצדיק המאמין בה' אינו	42772
פונה לשום דבר ומצפה עד כלות הגזירה, ואח"כ נתאמת לו זה בחוש, והרשע שאינו יכול להמתין ירוץ	42773
לבית עכו"ם ונתנו לו מקום לטעות והוא יכשל בו, נמצא שמקום טעות זה, הצדיק נבנה ממנו והרשע	42774
ילכד בו, וגם לצדיק מוצא היצר להטעות בטעות דק יותר, כמו בפתח כשר וכדומה, והרשות נתונה לאדם	42775
לברר גם מקום הטעות ולנצחו, והבחירה הזאת להיות משים לב על דרכיו בל יטעה גם במקום הטעות,	42776
קשה הרבה יותר מבחירת הטוב בכלל, עד שגם האנשים הרמים במעלה לא נמלטו מזה.	42777
בשבטי י"ה מצינו שחשדו את יוסף בדבר שאין בו וזה גרם להם שיעשו צוואה מזויפת, בגלל שטעו לדון	42778
לרעה התנהגותו איתם, כמ"ש במדרש וישב יוסף מצרימה, רבי לוי אמר שלא זימנן לסעודה, א"ר תנחומא	42779
הוא לא נתכוון אלא לשם שמים, אמר לשעבר אבא מושיב לי למעלה מיהודה שהוא מלך, ולמעלה מראובן	42780

שהוא בכור, עכשיו אינו בדין שאשב למעלה מהן, והם לא אמרו כן אלא לו ישטמנו יוסף, רבי יצחק אמר	42781
הלך והציץ באותו הבור, א"ר תנחומא הוא לא נתכוון אלא לש"ש (לברך ברוך שעשה לי נס במקום הזה),	42782
והם לא אמרו כן אלא לו ישטמנו יוסף (בר"ר ק').	42783
הרי לנו אף שהתורה העידה על יוסף הצדיק, כי בעת שראה את אחיו ויזכור יוסף את החלומות אשר חלם	42784
להם, ולא כתיב כי נזכר מה שעשו לו אחיו, נשמע מזה עד כמה היתה רמה מדרגת יוסף בתיקון המדות, כי	42785
לא זכר גם במחשבתו כל ההרפתקאות שעברו עליו בגלל אחיו, והיה רחוק בתכלית מן רושם משהו של	42786
רצון נקמה, בכל זאת חשדו בו אחיו כי רוצה להתנקם בהם, עד שהיו מוכרחים לעשות צוואה מזויפת,	42787
ואיך באמת בא להם החשד הזה.	42788
הוא שאמרנו שניתן 'מקום לטעות' ואף הכי גבוהים יכלו לטעות אלא שהבחירה קיימת, כי היו יכולים	42789
למצוא הנגיעה הקדומה שנחבאה במצפונם, אשר היתה גם כן סיבה לשנאתם ולמכירתם אותו למצרים,	42790
היא הנגיעה של כתונת פסים הדקה מן הדקה, אשר לא היתה ידועה אצלם בתחילה, כמבואר בחז"ל בשביל	42791
משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו נתקנאו בו אחיו (שבת י').	42792
לולא הנגיעה היו רואים עתה המשפט המדויק, או שהיו דנים אותו לכף זכות, אלא שמראה עיניהם סילף	42793
מבטם וחשדו אותו בדבר שאין בו, ורק הבורא ית' היה יכול לסבב שלא ילכו בדרך הזה שהבור נמצא בו,	42794
וגם שאביו יהיה מצוה לפני מותו שישב גם אחר מותו בראש אחיו, ולא היה כאן מקום לטעות, והתירוץ	42795
על זה כמ"ש חז"ל שהחליקן בדברים שהניחן לטעות, ומי שאין לו נגיעה לטעות אינו טועה (יבמות ס"ה:),	42796
מותר לו לאדם לשנות בדבר השלום, שנאמר אביך צוה כה תאמרו ליוסף, ר' נתן אמר מצוה עי"ש.	42797
(מדרגת האדם מא' תקון המדות פרק ב').	42798
	42799
מאמר תצא	42800
כה תאמרו ליוסף אנא שא נא פשע אחיך וחטאתם כי רעה גמלוך ויבך יוסף בדברים אליו (בראשית נ'	42801
י"ז).	42802
אמר הקב"ה אתם אמרתם בלשון אנא עתיד כהן גדול ליכנס בקדשי הקדשים, ומלמד סגוריא על בניכם	42803
בלשון הזה אנא השם כפר נא (ילקוט ויחי), ונראה לי לפרש הסמיכות והשייכות של הכהן הגדול בעתיד,	42804
להיודיו והחרטה וההכנעה של האחים אחי יוסף, כל מעשי האבות והשבטים השיגיהם התלבטותם	42805
והתרוממותם למעלות ומדרגות הנישאות ביותר, שימשו ומשמישים סמל ודוגמא לדורות הבאים, כאן	42806
בוידוים של האחים לפני יוסף ניתנת לנו דוגמא ותמונה ממהותה של כח התשובה המלווה את עם ישראל	42807
בכל הדורות.	42808
כל 'אנא ואנא' שהאחים הביעו בהכנעה ברגש של כלימה היה כהלומות פטיש, וכל מהלומה ירדה וחדרה	42809
ריככה וזיככה את כל פינות נפשם, הבזיון ששפכו על ראשם מתוך הכרה והרגשת החטא מול פני יוסף,	42810
שימשו גורמים מצרפים ומזככים את עמקי הנפש.	42811
הגע בעצמך אלה שבטי י"ה גבורים ברוחם, אריות במעלותיהם ובדרגותיהם, הם שיכלו לשתף את הקב"ה	42812
במעשה המכירה, עומדים כעת עלובים ושחוחים, דבקה לעפר נפשם בבושה וכלימה לפני יוסף, הם	42813
שהניחו את היסוד לכח ההכנעה וכשרון היודי לעם ישראל לכל הדורות, הם חרתו בתוך תוכה של נשמת	42814
ישראל את מדת הבושה, אחת המדות הנעלות המאפיינים את מהותה של הנשמה הישראלית.	42815
כאן לפנינו הדוגמא הראשונה איך צריך האדם אף הגבור והנעלה ביותר להגור עוז וגבורה, להודות	42816
להיכלם ולהתבייש מפני העוונות והחטאים שחטא, ולומר בדמעות שלישי לפני יוצרו אנא שא נא חטאתי	42817
עויתי פשעתי, פעם ופעמים חזרו האחים להתוודות ולהיכנע אנא, וקבלו עליהם מתוך הכנעה הכרה ואהבה	42818
את יסורי הבזיון בעוה"ז, בכדי שלא יצטרכו להיות מבוזים ונזופים לעולם הבא.	42819
דוגמא זו של האחים נתקבלה והתפתחה, וקבלה את צורתה המלאה במשימתו של הכהן הגדול מאחיו,	42820
שהיה מתוודה בכל שנה ביום הקדוש בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל, ובלשון אנא בוידוי וחרטה	42821
שלמה, חרטת האחים היתה כל כך אמיתית עד שהונצחה לכל הדורות, וכאז"ל וילך משה וישב אל יתר	42822
חותנו, מכאן אתה למד מי שמקבל על עצמו לעשות מצוה אין אותה מצוה פוסקת מביתו, ולכן דוגמת	42823
שבטי י"ה דוגמת התשובה והחרטה המלאה, לא פסקה ולא תיפסק מבית ישראל עד עולם, והיא סלולה	42824
וכבושה לדורות.	42825
כל הזוכה את יצרו ומתוודה עליו כאילו כבדו להקב"ה בב' עולמים (סנהדרין מג.), ההדגשה ומתוודה עליו	42826
משמע, שאף שיכול להתחרט על מעשים רעים, לכבוש את יצרו ולהטיל על עצמו עינויים עצומים, במיעוט	42827
תענוגות וריבוי סיגופים, אבל חסר אונים הוא להתוודות ולומר בגלוי חטאתי, הוא יסכים לעשות גדולות	42828
בקום ועשה ואף לשחוט את יצרו בלא תעשה, אבל הבעת המלה חטאתי קשה עליו יותר מקריעת ים סוף,	42829
ולכן הוסיפו חז"ל והדגישו בצורך היודי הגלוי באמירת הפה חטאתי.	42830

ה' צופה ומקוה שהחוטא יתגבר ויתרומם עד התשובה האמיתית באמירת חטאתי, ומבלעדי אמירה זו אין התשובה שלימה, ואל זה אביט אל עני ונכה רוח וחרד על דברי, הקב"ה מביט ורחמיו נכמרים על הבעל תשובה שמרגיש את עצמו כעני, שאינו מתבייש ואומר בגלוי שהוא עני, כן צריך הבעל תשובה לומר חטאתי וזוהי ההכנעה השלימה.	42831
אף בלעם הרשע מצא את הטובה הגנוזה הזאת, והגביר נפשו להשתמש ברגע אחד בכח הווידוי, ושעל ידו ניצל באותה שעה ממות, כמש"כ ויאמר בלעם אל מלאך ה' חטאתי, ופירשו חז"ל שהיה ערום ויודע שאין עומד בפני הפורענות אלא תשובה, שכל מי שחוטא ואומר חטאתי אין רשות למלאך ליגע בו (מד"ר בלק), הן אמנם שהרשע הנ"ל השתמש בתכסיס זה של אמירת חטאתי מתוך ערמימות ורשעות, כל שכן כשאמירה זו נאמרת מתוך לב שבור, בוודאי שאין לך תשובה יותר מעולה מזו.	42832
לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם, לא ממה שאתם מרובים מכל האומות, ולא ממה שאתם עושין מצוה יותר מהם, שהאומות עושין מצוות שלא נצטוו יותר מכם, והן מגדילין שמי יותר מכם שנא' ממזרח שמש עד מבואו גדול שמי בגוים, אלא בזכות שאתם ממעטין עצמיכם לפני לפיכך אני אוהב אתכם (תנחומא עקב ג'), הגדרה נפלאה בהבדל יסודי ומהותי בין הנפש הישראלית והאנושות הכללית.	42833
גם האדם הכללי יש בו מן הנטיות הטובות, והוא גם עושה כמה וכמה מעשים נכבדות, ויש שהם מהדרים ומקשטים ומגדילים את המעשים אולי ביותר מישראל, אלא שאין בהם באומות מן אותו הכח של ההתמעטות וההתבטלות לפני רצונו ית"ש, אותו הכח של הכרת האלוקות עד כדי התבטלות והכנעה, לומר לעת מצוא את המלה 'חטאתי' המורה על אמיתות רגש התשובה שבלב, ההתמעטות והרגש העדין והדק הזה חשוב וחביב לפניו ית"ש מכל המעשים והמצוות שהאומות עושין לפניו ממזרח שמש ועד מבואו.	42834
פרשה ציון בידיה, א"ר לוי משל למלך שהיה לו בן וחטא, והיה לוקה אותו עד שאמר חטאתי, והיה לוקה אותו עד שאמר חטאתי והסכלתי, והיה לוקה אותו עד שפשט עשר אצבעותיו, כך הקב"ה מייסר לירושלים עד פרשה ציון בידיה (מד"ר איכה א ט), כל שהאדם לא הגיע לקצה התכלית הנדרשת, והיא ההכנעה ושברון לב האמיתי הרי עודנו לוקה.	42835
אף אמירת חטאתי כשהיא נאמרת בשפה רפה ומגומגמת, ולא בשפה ברורה שיהיה באמירה זו עדות על שברון וכדוך הלב, עודנו לוקה עד שמוציא מלב את הקריאה הגדולה ספוגת הכאב והחרטה חטאתי, ולא זו בלבד אלא שצריך להוסיף לומר חטאתי ונסכלתי שיבזה את עצמו שהיה סכל וטפש, וגם בזה עוד טרם נגמרה כביסת נפשו ונשמתו, ולכן צריך להגיע למצב של פרשה ציון בידיה, עד כדי פשיטת עשר האצבעות ולומר אנא השם כפר נא כי חטאתי, בזה נראה שקיבל את אדנותו ית"ש בכל לבו. (אור הנפש).	42836
	42837
	42838
	42839
	42840
	42841
	42842
	42843
	42844
	42845
	42846
	42847
	42848
	42849
	42850
	42851
	42852
	42853
	42854
	42855
	42856
	42857
	42858
	42859
	H
	42860
	42861
	42862
	42863
	42864
	42865
	42866
	42867
	42868
	42869
	42870
	42871
	42872
	42873
	42874
	42875
	42876
	42877
	42878
	42879
	42880

שמות

מאמר א

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב (שמות א' א').

חושך שבטו שונא בנו (משלי י"ג), שכל המונע בנו מן המרדות סוף בא לתרבות רעה ושונאהו שכן מצינו

בישמעאל, כיוצא בו ויאהב יצחק את עשיו לפיכך יצא לתרבות רעה על אשר לא רודהו, כיוצא בו דוד

שלא ייסר לאבשלום בנו יצא לתרבות רעה, אתה מוצא שאברהם ייסר את יצחק בנו, כיוצא בו היה יצחק

משחר מוסר ליעקב שלמדו תורה ויסרו בבית תלמודו, ואף יעקב אבינו ייסר את בניו ולמדם שלא היה

בהם פסולת, שכן כתיב ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה, השוה כולם ליעקב שכולם צדיקים

(שמו"ר א' א').

דברי המדרש סתומים דאיך אפשר לומר על אברהם אבינו אשר התורה העידה עליו, כי ידעתי למען אשר

יצווה את בניו ואת אחריו שנתרפה בחינוכו של ישמעאל, ובפרט שמצאנו שדוקא כן עסק בחינוכו,

כמ"ש המדרש על הפסוק ויתן אל הנער זה ישמעאל לזרזו במצוות (ב"ר מ"ח י"ד), גם מצאנו בילקוט

קהלת על הפסוק הבל הבלים אמר קהלת, שהשבעה הבלים שאמר קהלת הם כנגד שבעה עולמות שאדם

רואה, ואחד מהם כשנושא אשה כאילו ניתן עליו אוכף ונעשה חמור, ואז נעשה בעל מום לתורה.

כשנולדו לו בנים נעשה ככלב לצרוח בשביל מזונותיו ומזון בניו, ואז נעשה בעל מום למצוות, במה דברים אמורים ברשעים אבל בצדיקים והמלך דוד זקן, אפילו זקן עדיין הוא מלך אינו נופל ממדרגתו, מזה רואים	42881
איך שהרשעים נכשלים בנסיון הבנים ונעשים פגומים לתורה ומצוות, אבל הצדיקים נשארים על עומדם	42882
לכלכל ענין משפחתם באופן שלא יפריע אותם מעבודת ה' והראיה מדוד המלך, ואם כן איך יתכן לומר	42883
שדוד לא חינך את בניו כראוי וגרם שיצא אבשלום לתרבות רעה?	42884
עוד במדרש שאברהם ודוד אמרו דבר אחד, שכאשר אברהם התפלל עבור בנים אמר רבש"ע, אם עתיד	42885
אני להעמיד בנים ולהכעיסך מוטב לי ואנכי הולך עירי, דוד אמר רבש"ע אם עתיד אני להעמיד בנים	42886
ולהעציבך מוטב לי ונחני בדרך עולם, שימותו בניו וילכו בדרך עולם (ב"ר מ"ד י'), כל עצמם לא באו	42887
אלא להעמיד דור ישרים יבורך, ואיך אפשר להאשיםם שלא הדריכו את זרעם?	42888
אמנם להגיע לביאור הענין עלינו להבין שכאן כרוכות כמה נקודות, ראשית כל הנסיון הגדול בגידול בניו	42889
הוא, במה שנוגע לרגשות הטבעיים שהאדם מרגיש כלפי בניו, אין אדם שאינו דורש את אושר צאצאיו,	42890
ומוכן הוא למסירות רבה להבטיח אושרם, אולם שונים הם זה מזה בהבנת מהות האושר האמיתי של	42891
זרעם, אם האדם ילך אחרי הרגש הטבעי ללא הבחנה, עלול הוא להאחז בטעות הנפוצה, שההורים	42892
מקדישים את מיטב שנותיהם לצבור הון עבור בניהם שלא יחסר להם מאומה.	42893
טועים הם במה שחושבים שהצלחת בניהם תלוי בכסף שיכינו להם, וגם במה שמאמינים שהאהבה	42894
והמסירות שהם מראים לבניהם, מעוררת בהם אהבה ומסירות דומה לגבי ההורים, כל ההנחה בטעות	42895
יסודה, וכל עמלם להבל ריק ומבזבזים את חייהם ללא הועיל, ומי יודע אם יתקיים הממון או אם יביא	42896
אתו קללה במקום ברכה? וגם אם יתעשרו בניו אינם מכירים לו טובה לזה.	42897
ואפילו אם יכירו טובה לא יוכלו לעזור לו, אחרי שהדריך מנוחת נפשו כל ימיו ברדיפת הממון והסחי	42898
דעתו מבית עולמו, וכמו שאמר מונבז המלך אחרי שפזר את אוצרות אבותיו לצדקה, אבותי גזזו לאחרים	42899
ואני גזזתי לעצמי, אבותי גזזו לעולם הזה ואני גזזתי לעולם הבא (ב"ב י"א), אי הסתפקותו של האדם	42900
בקניני העולם ורצונו לגדל את בני ביתו בעשירות, הם שמשעבדים את האדם להבלי העולם ופוגמים אותו	42901
לתורה ומצוות, וסופו של דבר שהבנים המפונקים אינם גורמים נחת לאביהם.	42902
וכבר סיפרו בגמרא איך שרב הונא מצא תמרה שמנה ולקחה לעצמו, ואחר כך פגע ברבה בנו שהריח את	42903
התמרה ונתנה לו, כשבא הבן של רבה לקח רבה את התמרה שקבל מאביו ונתנה לבן שלו, אמר לו רב	42904
הונא בני שמחת את לבי והקחית את שיני, ופירש רש"י ששמחו במה שהריח את התמרה שזה מורה על	42905
טהרה, אבל הקחה את שיניו במה שלקחה ממנו ונתנה לנכד, והראה שאהבת בנו יותר גדולה מאהבת אביו,	42906
ומסיימת הגמרא זה שאומרים הבריות שאהבת האב אמנם על הבן, אבל אהבת הבן היא על הבן שלו	42907
(סוטה מ"ט ע"א).	42908
וכל זה ברשעים שאינם מטיבים להבין מה הוא האושר האמיתי, אבל הצדיקים משתדלים להדריך את	42909
בניהם בדרך התורה ולהעמידם בקרן אורה, ואינם דואגים להשאיר להם ירושות גדולות, כמ"ש אצל ריש	42910
לקיש שהשאיר לבנו איזה דבר קטן, וקרא על עצמו הפסוק ועזבו לאחרים חילם (גיטין מ"ז), חשוב להם	42911
יותר מדי הזמן הקצוב עלי חלד מלהפסידו ברדיפת דברים חסרי ערך כקניני העולם הזה, יודעים הם	42912
שהנחת האמיתי מהבנים היא כשרואה איך שמשיכים בדרך הישר, כמ"ש במדרש כל מי שיש לו בן יגע	42913
בתורה הוא מתמלא עליו רחמים (ב"ר ס"ג א').	42914
ואחרי שהגענו להבנה זאת נוכל להבין התביעה שהיתה על גדולי עולם בנוגע לחינוך בניהם, שלא היתה	42915
הכוונה שדבר זה לא היה חשוב בעיניהם או שלא הדריכו את בניהם כראוי, אלא שבאו לומר שלא הספיק	42916
כל חינוכם כל זמן שלא ייסרם בשבט מוסר דוקא, כל רצונם הטוב של האבות וכל הדרכתם לא היו כדאי	42917
שיקלטו בלב הנער בלי הרצועה שתסייע, ומשמע מדברי המדרש שאפילו בנים שלא היו כל כך מעולים	42918
כמו ישמעאל עשו ואבשלום, בכל זאת היה מועיל המוסר לכל הפחות שלא יצאו לתרבות רעה, אבל איפה	42919
שייסרו האבות את בניהם כמו אברהם ליצחק, יצחק ליעקב ויעקב לבניו הצליחו הבנים, ולא עוד אלא	42920
שהוסיפו אהבה לאביהם וכבודם כדאיאת במדרש.	42921
כמה מוסר השכל יש לקחת מזה, אחרי שגדולי עולם שהיו כה דבקים בהקב"ה ונסיון הבנים לא הפריע	42922
להם כהוא זה, וכל עצמם לא באו אלא להעמיד דור ישרים, ובכל זאת מזה שנמנעו מלייסר בניהם יצאו	42923
לתרבות רעה, אם כן קל וחומר בן בנו של קל וחומר שעלינו לפקח בשבע עינים על חינוך בנינו ולייסרם	42924
כראוי, כדי שלא ימשכו אחרי הבלי העולם וכזביו, אלא ישימו מעינם בהמשך דרכו של ישראל סבא,	42925
ובזה נקווה שיתקיים בנו תחת אבותיך יהיו בניך. (המוסר והדעת).	42926
	42927
	42928
מאמר ב	42929
ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב (שמות א' א').	42930

איתא במדרש (שמו"ר א' א'), הה"ד חושך שבטו שונא בנו ואוהבו שחרו מוסר, בנוהג שבעולם אדם	42931
שאומר לו חבריו פלוני הכה לבנך יורד עמו לחייו, ומה ת"ל חושך שבטו שונא בנו, ללמדך שכל המונע	42932
בנו מן המרדות סוף בא לתרבות רעה ושונאהו, שכן מצינו בישמעאל שאברהם לא רידהו, ויצא לתרבות	42933
רעה ושנאהו והוציאהו מביתו ריקם.	42934
כיוצא בו ויאהב יצחק את עשו, לפיכך יצא לתרבות רעה על אשר לא רידהו, כמ"ש ה' עבירות עבר עשו	42935
הרשע באותו היום, כיוצא בו דוד שלא ייסר אבשלום בנו ולא רידהו יצא לתרבות רעה, וביקש להרוג את	42936
אביו ושכב עם פלגשיו, ואוהבו שחרו מוסר זה הקב"ה, על שאהב ישראל דכתיב אהבתי אתכם אמר ה'	42937
הוא מרדה אותם ביסורין, אתה מוצא שאברהם ייסר יצחק בנו ולמדו תורה והדריכו בדרכיו, כיוצא בו היה	42938
יצחק משחר מוסר ליעקב שלמדו תורה עי"ש.	42939
נראה בביאור המדרש, כי רגילים אנו לחשוב דיעקב אבינו צדיק היה מבטן אמו, ועשו רשע היה מבטן	42940
אמו, אבל מדברי המדרש מבואר שאינו כן, דאילו ייסר יצחק לעשו כמו שייסר ליעקב היו שניהם צדיקים,	42941
וא"כ מבואר דלא היה רשע מבטן אמו, ורק מפני חסרון יסורין נעשה רשע.	42942
אמנם מה שהורגלנו לחשוב שיעקב צדיק מבטן אמו וכן עשו רשע מבטן אמו, הוא מפני שכן מבואר להדיא	42943
במדרש (בר"ר ס"ג ו'), על הא דכתיב ויתרוצצו הבנים בקרבה, בשעה שהיא עוברת על בתי עבודה זרה	42944
עשו רץ ומפרכס לצאת הה"ד זורו רשעים מרחם, בשעה שהיא עוברת על בתי כנסיות יעקב רץ ומפרכס	42945
לצאת הה"ד בטרם אצרך בבטן ידעתך, מבואר להדיא דעשו רשע היה מבטן אמו ויעקב צדיק היה מבטן	42946
אמו, וא"כ צריך ביאור בישוב סתירת דברי המדרש.	42947
איתא במס' (קידושין מ'), רשב"י אומר אפילו רשע גמור כל ימיו ועשה תשובה באחרונה אין מזכירין לו	42948
שוב רשעו, דע"י שעשה תשובה נהפך מרשע לצדיק, אע"ג דכל ימיו עשה מעשה רשע מ"מ נהפך לצדיק,	42949
וכן אמרו במס' (יומא פ"ו), מי שעושה תשובה מאהבה נהפכו העבירות לזכיות, וכן במס' (סוכה י"ד.)	42950
א"ר אלעזר למה נמשלה תפלתן של צדיקים כעתר, לומר לך מה עתר זה מהפך את התבואה בגורן ממקום	42951
למקום, אף צדיקים מהפכים דעתו של הקב"ה ממדת אכזריות למדת רחמים, והביאור הוא דאין רע מוחלט	42952
ולכן בכוחן להפך מרע לטוב.	42953
וכן מצינו גבי לאה, דכתיב ועיני לאה רכות (בראשית כ"ט), ופירש"י שהיתה סבורה לעלות בגורלו של	42954
עשו ובכתה, שהיו אומרים שני בנים לרבקה ושתי בנות ללבן, הגדולה לגדול והקטנה לקטן, הפירוש בזה	42955
הוא דכן ה' צריך להיות באמת דלאה תיכנס לחלקו של עשו, ורק ע"י בכיה נתקה עצמה מחלקו של עשו	42956
ועלתה בחלקו של יעקב.	42957
וכן מצינו במס' ברכות (דף י' ע"א), כשבא ישעיהו הנביא לחזקיהו ואמר שכבר נגזר עליו למות, א"ל	42958
חזקיהו בן אמוץ כלה נבואתך וצא, כך מקובלני מבית אבי אבא, אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של	42959
אדם אל יתיאש מן הרחמים, הרי שאף ששמע חזקי' מפי נביא ה' שכבר נגזרה עליו גזירה מן השמים	42960
למות, מ"מ אמר לו דאין זה כלום, לפי שהדבר יכול להתהפך מרע לטוב וממיתה לחיים, וכפי שהי'	42961
שנתרפא חזקיהו וחי עוד ט"ו שנים.	42962
וכן מצינו בר' אלעזר בן דורדיא שלא הניח זונה שבעולם, וכשנתן לבו לעשות תשובה ונפטר מתוך	42963
התשובה, יצאה בת קול ואמרה שמזומן לחיי עולם הבא, בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת (ע"ז	42964
י"ז.), והביאור דאפשר להפוך עצמו מרע לטוב אפילו בשעה אחת, ואף שהרע הוא חטא של זנות שהיא	42965
עבירה חמורה, וגם היה אדוק בה טובא, מכ"מ הפכו לטוב דאין רע מוחלט, אמרו חז"ל כל דור שלא נבנה	42966
ביהמ"ק בימיו מעלה הכתוב עליו כאילו החריבו (ירושלמי יומא פ"ה ה"א), כיון שאפשר היה להפוך הרע	42967
לטוב, על כן כל דור שלא נבנה בימיו כאילו החריבו.	42968
ולפ"ז יש לבאר דברי המדרש שעמדנו בו, דבאמת אין דבר מוחלט בעולם, ולכן נהי דעשו היה לו נטיה	42969
לרע מבטן אמו, ומשום הכי כשרבקה עברה בדרך ע"ז התחיל עשו לפרכס לצאת, מכ"מ אין זה רע בהחלט	42970
דהא אין החלט בעולם, ואילו שמע תוכחה מיצחק אביו היה משנה מעשיו מרע לטוב להיות צדיק כיעקב,	42971
דזהו סגולת התוכחה להפך מרע לטוב מאחר דאין רע בהחלט, וכן ישמעאל אילו שמע תוכחה מאברהם	42972
היה נעשה צדיק.	42973
וכן לאידך גיסא, נהי דיעקב היה לו נטיה לטוב מבטן אמו, ולכן כאשר עברה רבקה כנגד בית המדרש	42974
התחיל מפרכס לצאת, מכ"מ אילו לא שמע תוכחה ומוסר מיצחק היה אפשר לו להיות רשע דהא אין טוב	42975
בהחלט, וזהו ביאור דברי המדרש חושך שבטו שונא בנו, דע"י שאינו מוכיחו נעשה רשע, ואוהבו שחרו	42976
מוסר, דע"י מוסר נעשה צדיק דכן הוא המדה, וצריכים לידע דכמו שיש תוכחה מאחרים כמו כן יש תוכחה	42977
מעצמו, דאדם חייב להוכיח את עצמו, וע"י כן יכול ליכנס בדרך הטוב להיות צדיק, ואם מונע עצמו	42978
מתוכחה הוא בסכנה גדולה.	42979

יוצא לנו דאין שום מקום ליאוש כלל, דיאוש הוא על דבר האבוד ממנו, אבל מאחר דאין הרע בהחלט	42980
ואפשר לשנותו ממילא אין מקום ליאוש, דהא אין הטוב נמנע ממנו כלל, והמתייאר הוא יאוש בטעות,	42981
והעצה הוא לקבל תוכחה מאחרים או מעצמו ואז יזכה להיות צדיק יסוד עולם. (קובץ שיחות).	42982
	42983
מאמר ג	42984
ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב (שמות א' א').	42985
כתב הרמב"ן ז"ל בריש ספר שמות וז"ל, נתייחד ספר ואלה שמות בענין הגלות הראשון הנגזר ובגאולה	42986
ממנו, ולכן חזר והתחיל בשמות יורדי מצרים ומספרם אף על פי שכבר נכתב זה, כי ירידתם שם הוא	42987
ראשית הגלות כי מאז הוחל, והנה הגלות איננו נשלם עד יום שובם אל מקומם ואל מעלת אבותם ישובו,	42988
וכשיצאו ממצרים אף על פי שיצאו מבית עבדים עדיין יחשבו גולים, כי היו בארץ לא להם נבוכים	42989
במדבר, וכשבאו אל הר סיני ועשו המשכן ושב הקב"ה והשרה שכינתו ביניהם אז שבו אל מעלת אבותם,	42990
שהיה סוד אלוה עלי אהליהם והם הם המרכבה ואז נחשבו גאולים, ולכן נשלם הספר הזה בהשלימו ענין	42991
המשכן ובהיות כבוד ה' מלא אותו תמיד עכ"ל.	42992
למדים אנו מדבריו ז"ל, כי אף שבחפזון יצאו ממצרים עדיין לא נגמרה בזה היציאה כלל וכלל, כי היציאה	42993
במובנה הרוחני היתה ארוכה מאד, והיה הדבר הולך ונמשך עד שזכו להקים את המשכן, ובדרך ארוכה	42994
זאת עברו עליהם מאורעות עולם, מעשים רבים והמון דברים לאין תכלית, כמו קריעת ים סוף ומתן תורה	42995
וכיוצא, ובכל הדרך הזאת עם כל עניניהם, אף כי היתה מעלתם גדולה ורבה מאד, כי בקריעת ים סוף הלא	42996
זכו לגילוי שכינה כזו, שראתה שפחה על הים מה שלא ראו הנביאים, ובמתן תורה נאמר ואשא אתכם על	42997
כנפי נשרים ואביא אתכם אלי, והיא המעלה העליונה ביותר, ובכל זאת הגלות איננו נשלם ועדיין יחשבו	42998
גולים, וכל כך למה.	42999
ונראה שסוד זה גילה הרמב"ן ז"ל בעצמו במה שאמר, כי ירידתם של השבטים שבטי י"ה למצרים הוא	43000
ראשית הגלות כי מאז הוחל, והלא בשעת ירידתם למצרים היה עדיין יעקב אבינו עמהם, ובניו היורדים	43001
עמו היו שבטי י"ה, ולא היה עליהם כל שעבוד כי הם אוכלים משולחן המלך, ובכל זאת כבר נפגמה	43002
חירותם והוחל ראשית הגלות, ועל כרחך שכל פגם איזה שהוא במעלת האבות על ידי החטא של במה אדע	43003
כבר הטיל צל על מעלתם, שהיא מעלת האבות הן הן המרכבה.	43004
וכיון שזה הוא תחילת הגלות לכן לא נשלם הגלות עד יום שובם אל מקומם ואל מעלת אבותם ישובו,	43005
לאותה המעלה שעמדו בה קודם החטא, ולזה זכו רק אחרי שבאו אל הר סיני ועשו המשכן ושב הקב"ה	43006
והשרה שכינתו ביניהם, אז שבו אל מעלת אבותם שהיה סוד אלוה עלי אהליהם והם הם המרכבה.	43007
ואף כי סוף מעלת החירות היא רק לעתיד לבוא כשיתקיימו הברכות של פרשת בחוקותי, שחתימת	43008
הברכות היא ואולך אתכם קוממיות, ותרגם אונקלוס בחירותא, וכתב שם הרמב"ן ז"ל שלא נתקיימו	43009
מעולם ויתקיימו רק לעתיד לבוא, וכן מפורש בתורת כהנים שם, וא"כ היה לו להרמב"ן ז"ל להרחיק את	43010
הדרך לחירות עוד יותר עד לעתיד לבוא.	43011
ונראה כי גם בעשיית המשכן ששב הקב"ה והשרה שכינתו ביניהם, גם אז שבו אל מעלת אבותם השלמה,	43012
וכשמגיעים למעלה זו אין כבר זכר לעבדות וגלות ובודאי נחשבו גאולים, ומה שכתב הרמב"ן ז"ל שלא	43013
נתקיימו הברכות עד אחרית הימים, הוא רק מפני שהיה זה במדבר ולא בארץ ישראל, וכמ"ש ז"ל כי היו	43014
בארץ לא להם נבוכים במדבר, ומזה הלא לא יצאו גם אחרי עשיית המשכן..	43015
אבל זה אינו מעכב אל השיבה למעלת האבות, כי הרי גם האבות הובטחה להם ארץ ישראל, וגם אחרי	43016
ההבטחה התהלכו מגוי אל גוי ומממלכה אל עם אחר, ובכל זאת לא נפגמה מעלתם שהרי הם הם המרכבה,	43017
אולם גם במעלה זו עצמה להיות מרכבה יש עוד מעלה יותר גדולה שהיא ואולך אתכם קוממיות, ותתקיים	43018
רק לעתיד לבוא וכמ"ש הרמב"ן ז"ל. (דליות יחזקאל).	43019
	43020
מאמר ד	43021
ויהי כל נפש יוצאי ירך יעקב שבעים נפש ויוסף היה במצרים (שמות א' ה').	43022
וברש"י ומה בא ללמדנו, אלא להודיעך צדקתו של יוסף, הוא יוסף הרועה את צאן אביו, הוא יוסף שהיה	43023
במצרים ונעשה מלך ועומד בצדקו, היינו שלא חל בו כל שינוי כלל וכלל, ובמדרש (במ"ר כ' כ"ב), שנו	43024
רבותינו בזכות ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים, שלא שינו את שמותן ולא שינו את לשונם וכו', הנה גם	43025
על זה שלא קבלו שום שינוי היה זה להם זכות לגאולה.	43026
אנחנו לא נותנים מציאות לענינים רוחניים, רוחניות אצלנו היא רק כרוח בעלמא, רק כדברים הפורחים	43027
באוויר באין כל מציאות להם וללא כל מהלך, ועל כן רבו אצלנו בהם קושיות ופליאות שונות, הנה בדברים	43028
גשמיים אנחנו מבינים היטב כי לכל דבר ודבר יש לו שלמותו, והרוצה להעמיד איזה בנין יודע הוא שצריך	43029

לבנותו מתחילתו ועד סופו, עם כל חלקיו פרטיו ופרטיו למיניהם, ואם יחסר משהו בשכלולו הנה לא	43030
רק אותו המשהו יחסר בהבנין, אלא החסרון הוא בכולו.	43031
אדם במציאותו שלם הוא בכל אבריו, ואבר אחד כי יחסר לו הנה כבר בעל מום נקרא, כל עצם מציאותו	43032
כבר נפסל כי חסר לו שלמותו, ושלמות כי תחסר, שינוי בכל המציאות הוא, ואם ככה הוא בגשמיות הרי	43033
כ"ש וכ"ש הוא ברוחניות אשר היא הממציאה את כל המציאויות, רוחניות הלא היא המציאות לה אברים	43034
ולה גידים, מהלך גדול יש לשכלולה, ולקנות איזו שהיא רוחניות לבנאות אתה צריך, לבנותה מתחילתה	43035
עד סופה עם כל חלקיה ופרטיה ופרטיה עד גמר כל שלמותה, ובהעדר משהו הרי לא נשלם הבנין,	43036
ובנין שלא נגמר אין שמו עליו.	43037
אדמו"ר הסבא ז"ל מקעלם הביא בענין זה ראייה מהלכה פסוקה (או"ח קסח), היו לפניו חתיכות של פת	43038
ופת שלם, מברך על השלם אפילו הוא פת קיבר וקטן והחתיכות פת נקיה וגדולה, נצייר לנו חתיכת פת	43039
גודלה עשר הליטרא, מקמח סולת טוב למאכל ונחמד למראה, והשלם הוא גדול כמו פול עם כל זאת	43040
השלם עדיף ומברך על השלם, כי הוא החשוב באמת מחמת שלמותו, והחתיכה הכי גדולה אם חסר בה כל	43041
דהו, כבר אבדה מעלתה כי לא שלמה היא.	43042
כן ממש הוא הענין ברוחניות, החשיבות לא נמדדת לפי מדת הגדלות, כפי שאנו מורגלים להתבטא על	43043
אנשים ולומר, כי האיש הלז גדול הוא וחברו יותר גדול ממנו, לא כן הדבר אלא שלמות יש ולא יותר, ואם	43044
יחסר משהו בהשלמות, אזי אין זה רק חסרון במה שחסר, אלא החסרון הוא בכל כולו, וכל גדלותו אינה	43045
ולא כלום.	43046
יסוד דברינו מצינו באמת בחז"ל (סנהדרין פט:) על הפסוק קח נא, אמר רבי שמעון בר אבא אין נא אלא	43047
לשון בקשה, הקב"ה אמר לאברהם ניסיתך בכמה נסיונות ועמדת בכולך, עכשיו עמוד לי בנסיון זה שלא	43048
יאמרו אין ממש בראשונים, מבהילים הדברים למאוד, הלא הנסיון הזה הוא הנסיון האחרון, וכבר עמד	43049
בכולם בנסיונות די קשים וגדולים, ואף אם לא יעמוד בזה הנסיון, האם נוכל לקרוא זה יותר מחטא לחוד?	43050
ובמה נאבד כל הגדלות מכל הנסיונות עד עכשיו?	43051
אבל זהו יסוד הדברים, הנה זה ודאי ומבורר כי כל העשרה נסיונות שנתנסה בהם אברהם אבינו לא היו	43052
בסוג בחינה בעלמא, כי בידיעת ה' לא תתוסף כלום מלפני הנסיון ומלאחריו, אלא כל ענין הנסיונות הלא	43053
זה כמו שביאר הרמב"ן (בראשית כ"ב א') יקרא נסיון מצד המנסה, אבל המנסה יתברך יצוה בו להוציא	43054
הדבר מן הכח אל הפועל, להיות לו שכר מעשה טוב ולא שכר לב טוב בלבד ע"כ, וכבר אמרו ז"ל (בר"ר	43055
נ"ה א'), נסיון אחר נסיון גידולין אחר גידולין, הנסיונות היו שבהם תתהוה ותתגדל קומתו השלמה של	43056
א"א.	43057
אלה הנסיונות הם אשר יצרו ועשו את כל הבנין הגדול הזה, וכמו שבעשרה מאמרות נברא העולם, כן	43058
בעשרה נסיונות אלה נבנה זה האדם הגדול שבענקים, וכולם יחד פעלוהו ועשאוהו להיות שלם בתכלית,	43059
ועל כן אם לא היה עומד אברהם אבינו בזה הנסיון, לו היה חסר פעולת זה הנסיון, אז לא רק שהיה חוטא	43060
בנסיון אחד לבד, אלא ששלמות היה אובד בזה, בנינו לא היה שלם, ובאין שלמות אין כל, ואז גם	43061
הראשונות אין בהם ממש.	43062
זהו שאנו אומרים בתפלה ברוך א' שבראנו לכבודו וחיי עולם נטע בתוכנו, הוא יפתח לבנו בתורתו וישים	43063
בלבנו אהבתו ויראתו ולעשות רצונו, הנה מנינו דרגות גדולות וגבוהות מאוד, וכבר הוא מהעושים רצון	43064
קונם, והנה מוסיף עוד ולעבדו בלבב שלם, למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה, מבהיל הענין כי יתכן	43065
להיות, שאף העומד בכל הדרגות היותר רמות, אבל אם יחסר לו עבודה תמימה, אם לא יעבדנו בלבב	43066
שלם, הרי זה יגע לריק ולבהלה, עד כדי כך אפשר הוא להתהוות הכל לאין בהם ממש.	43067
הוא דיוק לשון חז"ל הקדושים באבות דר' נתן (פ' כ"ג), עשר נסיונות נתנסה אברהם אבינו לפני הקב"ה	43068
ובכולן נמצא שלם, ומאידיך גיסא במקום שלמות, הנה יש כאן יצירה ומציאות חזקה וקיימת, ובמציאות	43069
השלמות לא יתכן שלא יעמוד בנסיון אפילו הכי גדול וקשה, כי מציאות לא משתנית לעולם, הוא אשר	43070
אמר לו עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה, והירא ודאי טהור ועומד לעד.	43071
הוא אשר אמרו חז"ל שבזכות שלא שינו זכו לגאולה, כי אי קבלת שינויים סימן הוא לשלמות, סימן שכבר	43072
נגמרה יצירתם, ועובר הנשלם יצירתו יוצא ממעי אמו ובא לעולם, ולכן ודאי יצאו ממצרים אחרי	43073
שנשלמה צורתם, וזה אשר העמידה התורה לנס ולמופת על צדקתו של יוסף, הוא יוסף הרועה את צאן	43074
אביו, הוא יוסף שהיה במצרים ונעשה מלך ועמד בצדקו, כי איך לא פעל עליו כלום, לא היותו במצרים	43075
ולא היותו מלך? איך לא משתנה האדם מכל מצב שהוא? אין זה אלא כי הוא הצדיק השלם בתכלית	43076
ושלמות אין משתנה.	43077
מבהיל הדבר כשנתבונן על מצבנו שמתחלפים אנחנו כ"כ, עד שביום אחד אנו מתחלפים פעמים אין	43078
ספורות, ואין הסיבה כלל בהבנתנו, שמקודם הבין כך ואח"כ השכיל והבין אחרת, אלא יש בזה בחינה	43079

עלינו כי אנחנו עיסה שלא נגמרה, שלכל צד שתרצה תלוש אותה, מתפעלים אנחנו מכל רוח ורוח שהוא,	43080
והוא ודאי הסימן הכי גדול כי איננו בגדר יצירה ומציאות כלל, ומה תקות אנוש אם לא יהיה למציאות!	43081
וכן מצינו באבות דר' נתן (ל"ו י"א), שבעה דברים בחכם וחלופיהן בגולם, חכם אינו מדבר לפני מי	43082
שגדול ממנו זה משה, ואינו נכנס לתוך דברי חברו זה אהרן, ואומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון זה	43083
יעקב עי"ש, מבהיל הדבר שאם כל אלו לא היו נוהגים על פי השבעה דברים שבחכם, היינו קוראים אותם	43084
וחלופיהן בגולם? אתמהה!	43085
אלא זהו יסוד דברינו שיש שלמות בחכמה, לחכמה יש ענין של תמימות ולה מהלכים קבועים, ואלה	43086
השבעה דברים יוצאים משלמות החכמה, ואם יחסר אחד מהם ראייה שהוא תפל ולא נגמר וזהו ענין גולם	43087
ודאי, הינו דבר שלא נעבד כל צרכו ולא שלם, ומה הפלא כי משבחים על כביכול שהשיב למשה על	43088
ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, הלא זה הוא באמת השבח של הצור תמים פעלו, כי כל פעולותיו ית'	43089
תמימים הם שלמים הם, וזה הוא אמנם המדה של אני ה' לא שנית, כי אין מציאות כמציאות!	43090
(דעת תורה).	43091
	43092
מאמר ה	43093
וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא (שמות א' ו').	43094
וכתב אור החיים הק' שבא הכתוב לומר שכל זמן שאחד מן האחים היה קיים היו המצרים מכבדים אותם,	43095
ואף כשהיה אחד מהדור ההוא קיים היו חשובים בעיניהם, ולא היה להם פנים להשתעבד בהם, במיתת	43096
יוסף ירדו מגדולתם שהיו מעולים יותר מן המצרים ונעשו שוים להם, ובמיתת האחים ירדו למטה	43097
ממדרגתם שהיו בעיניהם נבזים, אבל עדיין לא היו משתעבדין להם, ורק לאחר שמת כל הדור התחילו	43098
להשתעבד להם עכ"ד.	43099
למדנו מדבריו שאע"פ שמצרים רשעים היו מעולם, מ"מ לא היו יכולים להשתעבד בישראל כל זמן שהיו	43100
ישראל חשובים ונכבדים בעיניהם, ורק כשירדו ממדרגתם ונעשו מבזים בעיניהם התחילו לשעבדם,	43101
ונראה כי שני פנים לדבר, האחד המצרים שלא היו מסוגלים לשעבד בני אדם שהם נכבדים וחשובים,	43102
והצד השני מצד בני"ע עצמם, שכ"ז שהיו חשובים ונכבדים בעיני עצמם, לא היו המצרים יכולים לשעבדם,	43103
ורק כשהושפלו מחשיבותם נעשו בני שעבוד.	43104
וכך הוא דרכו של יצה"ר במלחמתו עם האדם, בתחלה הוא משתדל להשפילו בתחומי ההיתר, וכשהדבר	43105
עולה בידו הרי האדם ברשותו להכשילו בכל דבר חטא ועון, והעבודה המוטלת על האדם היא להתעלות	43106
עד היותו נכבד וחשוב, וע"י כן הוא נשמר מן החטא, שכיון שהוא מכיר במעלתו וחשיבותו הגדולה, הרי	43107
הוא נמנע מלהטוא כדי שלא ירד ממדרגתו, ועוד שרוב העבירות כרוכות בבזיון לעוברם, ואם תהא	43108
הרגשת נכבדותו וחשיבותו מושרשת בקרבו ימנע מלעבור עבירה.	43109
ושני דרכים הללו מפורשים בדברי חז"ל (סנהדרין ל"ז), כיצד מאיימין על עדי נפשות, לפיכך נברא האדם	43110
יחידי ללמדך שכל המאבד נפש אחת מישראל, מעלה עליו הכתוב כאילו איבד עולם מלא, לפיכך כל אחד	43111
ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם, ועי' ברמב"ם פי"ב סנהדרין שכ"ז מדברי האיום שמאיימין על	43112
העדים, ופי' רש"י שם כלומר חשוב אני כעולם מלא, לא אטריד את עצמי מן העולם בעבירה אחת וימשוך	43113
ממנה ע"כ.	43114
הרי שהרגשת הגדלות של האדם בשבילי נברא העולם וחשוב אני כעולם מלא, מביאה אותו למשוך ידו מן	43115
החטא ולשמור עצמו שלא לרדת ממדרגתו, ואף עדים הללו שעומדים להעיד עדות שקר ולשפוך דם נקי,	43116
כיון שיתבוננו בגדלות האדם ימנעו מן החטא ויחזרו בהם מהלעיד שקר.	43117
ובאיום על עדי ממון אמרו (סנהדרין כ"ט), שאי אפשר לאיים עליהם שבשביל עדות שקר הגשמים	43118
נעצרים ודבר בא לעולם, שעל כל זה ימצאו לעצמם דרך שלא להתרשם מן האיום, אלא אומרים להם	43119
סהדי שקרי איגרייהו זילי, ופי' רש"י השוכרים אותם מבזים אותם וקלים הם בעיניהם עי"ש.	43120
העדים הללו שאנו חושדים אותם להעיד עדות שקר, ואין חומר האיסור מרתיע אותם, ואף האיום	43121
בעונשים החמורים אינו משפיע עליהם, שאומרים בלבם כי עליהם לא יגיעו העונשים, הרי הדרך להשפיע	43122
עליהם היא ע"י שמירת כבודם העצמי, ואומרים להם שאף בעיני השוכרים אתכם לעדות שקר תהיו	43123
בזים, וזהו האיום אשר בכחו להשפיע יותר מן הכל, וכאמור שזוהי התועלת הנוספת בהרגשת הנכבדות	43124
אשר היא מונעתו מן החטא.	43125
ולא זו בלבד שהנכבדות שומרת את האדם מן החטא, אלא נותנת לו כח ועוז להתעלות מעלה, כתיב ויבואו	43126
כל איש אשר נשאו לבו (שמות ל"ה), ופי' הרמב"ן על החכמים העושים במלאכה אמר כן, כי לא היה בהם	43127
מי שלמד את המלאכות האלה ממלמד, או מי שיאמן בהם את ידיו כלל, אבל מצא בטבעו שידע לעשות כן,	43128
ויגבה לבו בדרכי ה' לבוא אל משה לומר לו אני עושה כל אשר אדוני דובר.	43129

אדם רגיל בראותו לפניו משימה כבדה זו לחשוב מחשבות ולעשות בזהב ובכסף ובנחושת, ובחרושת אבן	43130
למלאות ובחרושת עץ לעשות בכל מלאכת מחשבת, והוא הדיוט באומנות זו ומימיו לא נתנסה בכך, היה	43131
מרים ידיו ביאוש ואומר איך אוכל לקבל על עצמי דבר שאין לי בו שום מושג, ואילו אלו אשר נשאם לבם	43132
באו לפני משה בעוז ובבטחון אנחנו נעשה כל אשר אדוני דובר.	43133
בלא חשש מקבלים על עצמם לבצע כל מה שצריך למלאכת המשכן, וזהו משום ויגבה לבם בדרכי ה'	43134
שאינן גבול ואין תכלית מה שיש בכחו של האדם הנכבד לעשות, ואינו חושש שמא לא יוכל, אבל בבטחון	43135
גמור אומר אנכי אעשה כל מה שצריך וע"י כן הוא יכול לעשות כן.	43136
וכן אצל בני תורה, זה שאומר מי אני ומה כחי להשיג, ועד היכן אוכל להתעלות, ומתוך כך מושך את ידיו	43137
ומתיאש, הרי זה משום שלא הגיע לכלל ויגבה לבו בדרכי ה', אבל בר המעלה מרגיש שאין גבול ואין	43138
תכלית למה שהוא יכול להגיע, ויגבה לבו בדרכי ה' לומר אני אגיע למדרגות עליונות, וע"י כן הדבר	43139
מצליח בידו ומתעלה לאין שיעור, ודבר זה פעלו ביותר רבותינו בעלי המוסר הגר"ס זצ"ל ותלמידיו	43140
ותלמידי תלמידיו זצ"ל, אשר בעת שההשכלה הארורה השפילה את בני תורה, פעלו הם לנשאם ולהגביה	43141
לבם, וידעו והרגישו שבדבר אחד מן התורה ובדברי חז"ל מונח יותר מכל חכמות האומות.	43142
והמפסיד העיקרי לנכבדות היא החפזון והבהילות, שאפי' מי שהגיע למעלת הנכבדות אם יש בו בהילות	43143
הפסיד נכבדותו ומעלתו, וזהו מש"א יעקב על ראובן פחו כמים אל תותר ואחז"ל (שבת נ"ה:), כל האומר	43144
ראובן חטא אינו אלא טועה, ואעפ"כ הפסיד מלכות וכהונה, וכל כך למה משום מדת פחו כמים דהיינו	43145
הבהילות. (שיחות מוסר).	43146
	43147
מאמר ו	43148
ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף (שמות א' ח').	43149
רב ושמואל חד אמר חדש ממש, וחד אמר שנתחדשו גזירותיו (סוטה י"א), ויש להתבונן פרעה שחכם גדול	43150
היה מכיר האמת ומכניע עצמו בפניו, כדמצינו בפרשת מקץ ויאמר פרעה הנמצא כזה איש אשר רוח	43151
אלקים בו, אתה תהי' על ביתי ועל פיך ישק כל עמי, ויסר פרעה את טבעתו מעל ידו וגו', וירכב אותו	43152
במרכבת המשנה אשר לו.	43153
הרי שרק בשמעו פתרון חלומו הכיר את רוח אלקים אשר ביוסף, הכניע את עצמו ומסר את כל ממשלת	43154
מצרים בידו, ק"ו כשיוסף מכלכל את מצרים וכל העולם כולו, ועוד כשבא יעקב אבינו ועלה נילוס לרגליו	43155
ופסק הרעב, ודאי אף הפתי והשפל ביותר בעולם, לא יוכל להשכיח מלבו רגשי ההכרה בטובות אלו,	43156
אמנם מצינו בחז"ל שאמרו לו בא ונזדווג לאומה זו, אמר להם עד עכשיו חיינו משלהם ואנו מזדווגין להם,	43157
הורידוהו מכסאו ג' חדשים, וכיון שראה כן אמר להם כל מה שאתם אומרים אני שומע לכם.	43158
הנה יש למלך זה הכרה נפלאה ומדה גדושה של הכרת הטוב, שוויתר משום כך על כסא מלכותו ג'	43159
חדשים, ואם כן אף לאחר שלא הי' יכול לעמוד בנסיון והסכים להם, יש לדונן לכף זכות, אבל איך נהפך	43160
לרע כ"כ עד שהיה מחדש גזרותיו, ונמחה מלבו לגמרי כל הטוב שבו, ולא ידע את יוסף.	43161
למדנו מכאן מה הם כחות נפשו של אדם, שבזמן קצר יכול להתגלגל במדרון נורא, מאורח חיים למעלה	43162
למשכיל עד רדת שאול מטה, בדיוטה התחוננה ממש, מהנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו עד הבה	43163
נתחכמה לו, הנה מזה אדם זה מלבו כל מדת הכרת הטוב שהי' בו עד להפליא ונעשה אחר, מלך חדש	43164
אשר לא ידע את יוסף, כאילו לא הי' יוסף כלל בעולם, ולא עוד אלא שהגיע ברשעותו עד הבה נתחכמה	43165
לו נורא ואיום.	43166
אבל מאידך גיסא מאלפנו הרגש זה בינה בצד הטוב, שיש בכח האדם להתעלות ולבוא בדרך חיים אף אם	43167
ימצא בשפל המדרגה, ומדה טובה מרובה, ואין זה כלל מן הנמנעות לעורר את עצמו ולהתנער מעפרו,	43168
וברגע אחד יצא מאפילה לאור גדול ואין מעכב בידו, וק"ו הוא אם הבא לטמא שרק פותחין לו כך, הבא	43169
לטהר שמסייעין אותו עאכו"כ.	43170
מכאן נמצא סתירת כל בנינם של טענת המון בני אדם יושבי חושך וצלמות, אשר אף בעת יחשבו ברצינות	43171
על דרכם ומעלליהם, מוציאים אנחה מלבם ואומרים מה אוכל לעשות, טבעי הוא כך אי אפשר לי לשנותו!	43172
ובזה ימצאו די ספוקם, משתקעים שוב בהבליהם ונופלים בתרדמת המות ר"ל.	43173
אבל לא ידעו ולא יבינו אסירי עוני וברזל אלו כי שקר מענה זה בפיהם, ורק עצלותם וכבדות לבם גרם, כי	43174
רצונם להשאר ישנים שוכבים על עריסותם ולא ינועו אבר, לו חכמו ישכילו זאת כי ביכלתם להסיר	43175
מעליהם כבלי המדות, והמתרת חתורה לפנייהם למהר המלט על נפשם, אם רק יפעילו צו לבם המתעורר	43176
בזירו מיד ולדודות. (אור יהל ח"ב ד' פ"ב).	43177
	43178
מאמר ז	43179

ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף (שמות א' ח').	43180
הגרייס"ז"ל אמר שיעניקו להגר"א שכר בעד הנחת תפלין, באותו יחס של שכר שמשלמים לפרופסור	43181
נודע מפריז, ואילו אותו הפרופסור יתבע משום מה חיסר במעשה מרכבה, ובאמת יקשה להבין מאחר	43182
שאיש המעלה נהנה מלאה מקיום המצוות, ולא עוד אלא שקשה לו לעבור עליהן למה יתנו לו שכר?	43183
ולחיפך למה יתבעו מהפחות שבפחותים משום מה לא הגיע למדרגות גבוהות?	43184
אם נשקול כל אדם לפי מצב בחירתו, נמצא שכל אחד עמד אי פעם על פרשת דרכים, והנה זה בחר בדרך	43185
הגבוהה ואילו זה בדרך השפלה, לכן ינתן לו שכר גם בעד ענינים שהם הכרחיים אצלו והוא נהנה מהם, כי	43186
מי העניק לו את ההרגל ואת ההנאה לדבר מצוה? הלוא הוא בעצמו בבחירתו, ומי הרחיק את שכנגדו עד	43187
שקשה לו לקיים גם המצוות השגרתיות? הלוא גם כן בחירתו הרעה.	43188
כיוצא בזה אם מצינו אדם מתפתל בנסינות רבים עד שאינו רואה דרך לצאת, הלוא הוא עצמו גרם לזה	43189
בבחירתו הראשונה, שלא עכב בעד רצונו הראשון שהטעה את לבו, ושעל יסודו נבנו כל החשבונות	43190
להכשיר דרכיו, כי ההתחלה תלויה בחוט השערה, וקשה להרגיש בהן אם אין מבקשים את האמת באמת,	43191
והנה הוא הניח עצמו ביד טבעו ומזה נשתלשלו כל הנסינות שלו.	43192
וכן אם האדם עומד למעלה מכל זה, והוא מתקשה לחיות בניגוד לדרך התורה, הרי שבחירתו הראשונה	43193
להרגיש בכל פניה דקה, להתרחק ממפריעים ולהפקיר מצב של נסינות וטובות זמניות, הם שגרמו לו	43194
להבנות בד' אמות של הלכה, עד שהטביע בנפשו כי התורה היא מציאות החיים שקשה לפרוש ממנה.	43195
וכן מצינו אצל פרעה שבחירתו הרעה הגיעה למדה כ"כ גרועה, עד שכל המצרים צעקו עד מתי יהיה זה	43196
לנו למוקש שלח את האנשים, והוא עמד בהכבדת לבו עד המכה התשיעית אז גירש אותם ואמר אל תוסף	43197
ראות פני, ונדמה לכאורה שבחירתו היתה מוחלטת בלא לפנות לבחירה אחרת, ואף שאמר הכתוב ויכבד	43198
ה' את לבו ביארו המפרשים הראשונים, שזה היה רק כדי שיוכל לעמוד על דעת בחירתו, ולא ישנה אותה	43199
מחמת היסורין.	43200
ואכן כשנחזור לדעת תחילתו של פרעה, נמצא בחז"ל על הפסוק ויקם מלך חדש שנתחדשו גזרותיו,	43201
שמתחילה עמד על ההרגש של הכרת טובה כ"כ עד שהורידוהו מכסאו ג' חדשים, כי הכרת האמת לא	43202
הניחה לו להסכים לכל הגזרות שחשבו המצרים להטיל על עמו של יוסף, שהציל את המדינה מירידה	43203
לטמיון וכלכל אותם בשני רעב, ויש אפוא לזקוף לזכותו של יוסף כל קיומה של המדינה, ואיך ישכחו בזמן	43204
קצר כל זאת? ואיה הרגש של הכרת טובה?	43205
דבר זה גרם לפרעה להפקיר את המלכות של מצרים ולא להסכים עמהם, אבל הוא ראה שאינו פועל בזה	43206
מאומה לטובה, והיו חישובים שהוא עשוי לקלקל בדרכו, שימנו אחר במקומו ואז יהיה יותר גרוע, כי אם	43207
ישאר מלך יש תקוה כי יוכל לעשות כרצונו, ויקל הגזרות כפי יכולתו, ומלבד זה הלוא סכנה מרחפת על	43208
פניו כל ימי חייו, כי כידוע עם חילופי מלכים הורגים את המלך הקודם כדי להרחיק חששות של מרידות	43209
ועוד.	43210
והנה הוא עמד על דעתו בכל זאת בכל תוקף, ולא יום אחד כדרך בעל רוח דמיונית שבעת לימוד המוסר	43211
מסכים, ואחר כך עם בוא נסיון קל מתבטלת הסכמתו, כאן היה נסיון של מלך בכיפה המפקיר כל הכבוד,	43212
לא יום אחד ולא שנים ולא חודש, כ"א ג' חדשים תמימים, שבכל יום מרחפת עליו הסכנה הגדולה של	43213
איבוד המלכות ואיבוד החיים.	43214
גם לא יעלה בידו מעתה להקל שיעבוד דורו של יוסף, ואעפ"כ עמד על שלו, אך לבסוף ויקם מלך חדש,	43215
נתבטלו כל ההרגשות של הכרת טובה, אשר לא ידע את יוסף, וחז"ל אמרו כל הכופר בטובתו של חברו	43216
לבסוף כופר בטובתו של הקב"ה, הוא התחיל בלא ידע את יוסף וסיים לא ידעתי את ה'.	43217
ואף שעמד במבחן הנסיון והוכיח כי אינו קשור לחיי מלכות, ויש בכוחו להפקירה בעבור האמת, מ"מ אם	43218
היסוד לא נבנה על הכרת האמת, בסופו של דבר לא עמד בנסיון, כי אם יסודו היה הכרת האמת, מאי	43219
איכפת ליה אם יאבד מלכותו, מאחר שבעיקרו מתנגד אל האמת, אילו היה מכיר את האמת לא היה שום	43220
מקום לנסיון ולהפקרות, כי האמת והמציאות לא תשתנינה משום עניני העולם, שכל עיקרה של מלכות	43221
הוא שנשמעים למלך ולהכרתו.	43222
וכיון שחסר לו הרצון האמיתי לאמת, ראה בענין הפקרת מלכותו נסיון, וכל יום הכביד עליו הנסיון עד	43223
ששב לרצונו הראשון לבקש מלכותו, ונתבטלה כל הרגשתו של הכרת טובה, והפך להיות אכזר	43224
שבאכזרים ורחץ בדם ילדי ישראל, ואילו היה פרעה עומד על דרך האמת, הרי במקום שתתגלה ההשגחה	43225
בצורה של ואולם בעבור זאת העמדתך והוא ישאר בדאי, היה יכול להתקדש שם שמים על ידו והיה עומד	43226
בכבוד ע"י הנסיון גופא, שאז היתה ההשגחה עושה את שלה באופן אחר.	43227
ואילו אצל משה רבינו מצינו ההיפך, עד כמה היתה דקה הרגשתו, בתחילת צעדו הראשון הפקיר הכל בעד	43228
האמת, עד שברח מכל השררות מלהיות אצל פרעה, גם היה מקום לחישובים רבים לישאר בבית פרעה	43229

כדי להציל מעט, אולם נקודת האמת לא הניחה לו להטעות עצמו בפשרות, כי יכול להפוך מעט מעט כמו פרעה, ואח"כ נזדמנה לו הפגישה עם יתרו, שגם הוא לא הניח עצמו לפשרות אלא ברח בשביל האמת.	43230
אח"כ כשרעה צאן במדבר, מלבד שגם בזה בדקו הקב"ה אם הוא יכול להיות רועה ישראל, היה הביקוש כ"כ גדול עד ששם לב מדוע לא יבער הסנה, עם פליאתו לא היה בכוחו לפסוע אלא ג' פסיעות או לעקם צוארו לחד מ"ד, כי לא היה יכול להניח הצאן בלי רועה מפני גזל, אך על ידי הזדמנות קטנה זו נפתח פתח לדרכו הגדולה, עד אשר ירד לעומקו של דבר אסורה נא ואראה, לכל פלא יש תשובה ולפעמים התשובה מפליאה פי כמה ותוצאותיה גדולות מאד, בדומה להרגשתם של חכמי הטבע המבחינים בדבר שכולם רואים ודשים ברגליהם.	43231
כן איש האמת מוכן לכל דבר גבוה, וכך הרגיש משרע"ה ועלה ממדרגה למדרגה, מדבר פלא בא לשמוע קול ה', לכתחלה נדמה לו שאביו מדבר עמו, ואח"כ שמע אלקי אביך עד למדרגת פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידות, וכ"ז נבע מתוך מעשה אחד עיקום צואר וירא ה' כי סר לראות.	43232
זוהי דרך ה' לתלות בבחירת האדם ההוה והעתיד הנצחי בזה ובבא, הכל תלוי בדבר קטן, ורק אם ירגיש בו האדם ולא ירפה ממנו יתגלה לו ענין הסמוך לו, ואם לאו יעבור עליהם ולא ירגיש יראה ולא יכיר, כל זה תלוי ברצון הראשון בהכנת לבו הטהור, אם האדם בגדר הנני שמצדו אין שום מניעה, הוא מוכן ומזומן ואין שום מפריע מצד מדותיו באיזה אופן שהוא, אז מן השמים גם כן מוכנים הנני לכהונה הנני למלכות.	43233
(דברי בינה ומוסר).	43234
	43235
	43236
	43237
	43238
	43239
	43240
	43241
	43242
	43243
	43244
	43245
	43246
	43247
מאמר ח	43247
ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף (שמות א' ח' ט').	43248
תופעה מוזרה בגילויי הנפש, שהמקבל טובה מחבירו מן היושר הוא שיהיה מכיר טובה ומחבב את מיטיבו בכל עת, ומה שאנו רואים הוא ההפך הגמור מזה, מקבלי הטובה באופן טבעי מתרחקים מלהימצא בחברת מיטיביהם, שורש התופעה הזאת נעוץ עמוק עמוק בנכחי נפש האדם בכלל, ולמה תהיה כזאת? הלא התגובה היתה צריכה להיות של חסד ואהבה.	43249
אלא כנראה שסיבת ההתרחקות של מקבל העזרה הוא בשאיפתה של נפש האדם לטשטש ולהשכיח עד כמה שאפשר את ימי העלבון, זכרון ימי העלבון והבושה מציקים לו מאד ומתאמץ לברוח מעברו העלוב, כל דבר המעלה על זכרונו את תקופת חייו השפלים נדמה לו כמזכיר עוון ופשע, ולכן הוא נמלט ממנו כנמלט מפני רודף ושונא.	43250
43251	43251
43252	43252
43253	43253
43254	43254
43255	43255
43256	43256
43257	43257
43258	43258
43259	43259
43260	43260
43261	43261
43262	43262
43263	43263
43264	43264
43265	43265
43266	43266
43267	43267
43268	43268
43269	43269
43270	43270
43271	43271
43272	43272
43273	43273
43274	43274
43275	43275
43276	43276
43277	43277
43278	43278
43279	43279

שבמשך שנים סובל ומתלבט בהתאם לכך דרכה של תורה, והיה מייגע ומענה א"ע בעיניו שונים,	43280
ומתבזה לפני חבריו וכפוף לפני רבותיו, עד שרכש לו דרגה ידועה במעלות התורה, ופתאום נתפש ברוח	43281
שטות ופירש!	43282
פירש באמצע עליותיו וערק לשוק החיים הגשמיים, מה הן הרגשותיו של אדם זה, מידי העלותו על זכרוננו	43283
את ימי הצער וההתלבטות, שנים של יגיעה ועבודה הכנעה וכפיפה לחביריו ורבותיו, והנה לו זכה והיה	43284
ממשיך שבת בבית ה' וממשיך בלמודיו עד התגדלותו בתורה, כי אז כל העבר כל היגיעה וימי הצער, כל	43285
העוני והסבל של חיי הישיבה היו הופכים לו למקור של סיפוק, והיה זוכה להרגיש שגם בזיונותו הם לו	43286
לכבוד ולתפארת.	43287
אבל אחר שפירש באמצע מבלי הגיע לשיא המדריגה הרוחנית, והוא יוצא נקי מכל נכסי הרוח שהקדיש	43288
והשקיע בשנים האחדות, ומעלה בזכרוננו את העינייים הסבל והצער של העבר, את התוכחה של רבותיו	43289
את רגש הקנאה, אף את ההישגים שהשיג ושאר כל החוויות הרוחניות, וכשהוא עושה חשבון ומסכם את	43290
הישגי חייו בישיבתו, שעם יציאתו ופרישתו הם נשארים תלושים.	43291
מהי ההרגשה המשתלטת על הפורש הזה? רק רגש של שנאה עמוקה, שנאה לזהותו לכל העבר שלו, כל	43292
החרפה והסבל שבימי שבתו באהלי תורה ומוסר בעבר הולכים כעת ומתנפחים, התוכחה שקיבל פעם	43293
מרבתי ניעורה אצלו מחדש עד כדי בלתי־נשוא, ואי אפשר להזכיר שם ה"ח, לא את התורה ולא את	43294
העוסקים בה.	43295
ובמקום הכרת התודה שהוא צריך להכיר לרבותיו ומדריכיו לפנים, מתעוררת אצלו שנאה איומה וקשה	43296
כשואל, ואותו רגש ההתמסרות לתורה ולחכמה שהיה פועם בלבו, מלא תקוות על הישג אור התורה	43297
והדעת, הופך פתאום לרגש של שנאה, והוא מתרחק ומבריה את עצמו עד לקיצוניות השניה, שהאדם	43298
הנרדף והנדרס לפעמים ע"י איזה רגש קיצוני, אזי יש והוא מבריה את עצמו להשתחררות מאותו הסבל,	43299
אל הרגש הקיצוני ההפוך מזה הן לשבט והן לחסד!	43300
ובהסבר הנ"ל נבין את ענין פרעה הרשע, את מהותו ומבוכתו ביחס לעם ישראל, גם פרעה היה קלוע בין	43301
הכחות הקיצוניים שהתפתלו בנפשו, מצד אחד קבל פרעה רב טוב מיוסף מאחיו ומכל ישראל, ולאות	43302
הוקרה הלא צריכים להתהוות קשרי ידידות עולמית, והכרת טובה לזרעו של יוסף, על רוב הטובה	43303
שהכניסו למצרים, ומה אנו רואים את מקום ההכרה וההוקרה תפשה השנאה האיומה, שהתבטאה במאמץ	43304
נפשי איום אשר לא ידע את יוסף, עשה את עצמו כאילו לא ידע!	43305
ובכדי לרשע ולטשטש את רגש ההודיה שכל מצרים צריך להביע לעם ישראל, ובאופן מיוחד פרעה שהיה	43306
צריך ליוסף ולחכמתו והנהגתו, ואשר הודה בפה מלא אין נבון וחכם כמוך, בא השעבוד הנורא בנפשות	43307
עם שלם, והכל בכדי להשתיק את רגש זכרון שפלות העבר, וההשתעבדות הרוחנית שפרעה ועמו היו	43308
נכנעים לישראל מתחילה, אשר לא ידע את יוסף, עקירת הידיעה והזכרון של העבר בכדי להתחמק ולברוח	43309
מהמטיב.	43310
ומה נפלאו דברי המדרש (וארא א' ט'), רבנן אמרי למה קראו מלך חדש והלא פרעה עצמו היה, אלא	43311
שאמרו המצרים לפרעה בא ונזדווג לאומה זו, א"ל שוטים אתם עד עכשיו משלהם אנו אוכלים והאיך	43312
נזדווג להם, אילולא יוסף לא היינו חיים, כיוון שלא שמע להם הורידוהו מכסאו ג' חדשים, עד שאמר להם	43313
כל מה שאתם רוצים הריני עמכם והשיבו אותו, לפיכך כתוב ויקם מלך חדש עכ"ל.	43314
בעובדה זו משתקף כל תהליך ההפיכה מקיצוניות לקיצוניות, גם פרעה שכליותיו התחילו לייסר אותו,	43315
ורגש ההכרה לזרעו של יוסף התגבר אצלו עד שהיה מוכן להתפטר מכסא מלכותו, עד שנעשה לפרעה	43316
הרשע נתייסר במשך ג' חדשים ביסורים איומים, כי לא הניחתו דעתו להסכים לכל הגזירות, והכניס את	43317
עצמו לסכנה גדולה, כי לא היו משהים מצרים ללא מלך לתקופה יותר מדי ארוכה, והמלך החדש וודאי	43318
היה הורג את קודמו.	43319
ובמשך ג' חדשים התלבט בדעתו, שהיה בה עוד ניצוץ של הכרת טובה לזרעו של יוסף, עד שלבסוף נכנע	43320
והתמסר כליל לתאות העם, עקר וחבל בנפשו את שארית רגשי ההוקרה, עד הגיעו למצב אשר לא ידע את	43321
יוסף, השליך את עצמו לכף הקלע של התנכרות והסתייגות מכל זיק של רחמנות אנושית, ובכדי להשכיח	43322
את החסד שיוסף הביא על מצרים גזר כלייה על זרעו.	43323
מה מאד צריכה להיות האחריות על אלו הרגעים הנשגבים בחיינו, רגעי התעלות הנפשית, שאנו זוכים	43324
להם לעתים קרובות, ומזניחים אותם ופורשים מהם, ועל כגון זה אפשר להמליץ שנה ופירש, טועמים אנו	43325
טעם חיים עילאיים לזמן מה, ואין אנו מתאמצים להיאחז בהם לתמיד, אלא מפסיקים ופונים לחיי יום יום,	43326
מה מאד חבל על ההברקה הזאת הנשלחת לנו ממרומים, סכנה גדולה כרוכה בהעדר התקשרות מתמדת	43327
לאלה ההארות המוגשות לנו, שאנו עלולים חלילה להיות פורשים ועוברים מהם לרחשי הלב ותאוותיו	43328
האפלים.	43329

גדולה ועצומה היא האחריות, וצריך מאמץ שלא לפרוש חלילה ממתנת י"ה הניתנת לנו מידי פעם, נפתח	43330
בנו את כח ההקשבה לתביעות ההארות היקרות הנאצלות, ואז נזכה להיות מן העומדים בארמון המלך,	43331
וע"י פיתוח כוחות נפשנו בדרך לימוד המוסר, נוכל להיות שליטים בנפשנו ולהכריע תמיד לצד החסד	43332
והטוב. (תורת הנפש).	43333
	43334
מאמר ט	43335
ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף (שמות א' ח' ט').	43336
והלא עד היום הזה מצרים יודעים חסדו של יוסף? אלא שהיה יודע וכפה טובתו, ולבסוף כפה טובתו של	43337
הקב"ה, הא למדת שכפיית הטובה הוקשה לכפירה בעיקר (ירושלמי ברכות ט), מצאנו שבתחילת	43338
גזירותיהם על ישראל חפשו תחבולות להנקות מנקמת הקב"ה, כדאיתא במדרש למה צוה להרוג אותם על	43339
ידי המילדות? כדי שלא יתבע הקב"ה ממנו ויפרע מהם (שמו"ר א' י"ח).	43340
ומה שהחליטו להטביע את ילדי ישראל במים ביארו חז"ל כדי שלא יפרע מהן במים, לפי שהיו יודעין	43341
שאין הקב"ה משלם אלא מדה כנגד מדה, והיו בטוחים שלא יביא מבול לעולם לכך גזרו להטביעם במים	43342
(שמו"ר א' כ"ב), ובסוף כאשר משה ואהרן התיצבו לפני פרעה התחיל לצעוק מי ה', ועוד התייהר שהוא	43343
בעצמו אדון העולם שברא את הנילוס, כמ"ש לי יאורי ואני עשיתני (שמו"ר ה' י"ח), פרעה הכיר היטיב	43344
מי ה' אבל התנכר לגמרי לכפור בעיקר.	43345
וכן פירש הרמב"ן למה המצרים לא ראו לנכון להכות את ישראל בחרב, משום שזה היה בגידה גדולה	43346
להכות חנינם העם אשר באו למצרים במצוות המלך, וגם עם הארץ לא היו נותנים למלך לעשות חמס כזה,	43347
ולכן הטיל עליהם מס מתחילה, ואחרי כן צוה בסתר למילדות להרוג הזכרים, ואחרי כן צוה כל הבן היולד	43348
היאורה תשליכהו, וכאשר הותרה הרצועה היו המצרים נכנסים בלילות ומוציאים הילדים משם ע"כ.	43349
הרי שכל מעשיהם היו בהדרגה ללכת מן הקל אל החמור ממנו עד שיתרגלו ותותר הרצועה לגמרי, ואז	43350
כבר יהפך לשיטה רצח היהודים, כמו שלא העיזו לכפור תיכף בהקב"ה אלא ביוסף, ובסוף הגיעו לכפירה	43351
בעיקר, כן לא מלאם לבם לפגוע באנשים נקיים עד שהוכשר הקרקע וסרה מהם הבושה.	43352
הנגיעה שיחדה את פרעה ואת עמו לכפור בטובתו של יוסף, עד שהתרגלו לאט לאט בשקר ומשם הגיעו	43353
לשיא השקר, את האמת ידעו אלא שהתנכרו אליה, וזה הטעם שבבוא משה ואהרן לפני פרעה התחילו	43354
להתלוצץ מהם ולחפש בספריהם אם רשום שם ה', והיא הסיבה שלא מצאו בשום מקום שם שמים נזכר,	43355
משום שבמתכוין חפשו את הכהן בבית הקברות כמשל המדרש (שמו"ר ה' י"ח).	43356
לא די שמתמכרים לתענוגי העולם ומגבירים את התאוה על השכל, ובזה הם גרועים אפילו מהבהמות	43357
שלא ניתן להם חכמה, אלא שעוד מטשטשים את גבול האמת, וממציאים פילוסופיות חדשות אשר בשקר	43358
יסודם להטעות הבריות, וכבר כתב החוה"ל על אלה שהחליפו את האמת בתענוגי העולם, שהם עושים	43359
בטניהם אלהיהם ותורתם מלבושיהם (פ"ב שער הפרישות), המציאו ק"נ טעמים לטהר את השרץ של	43360
הקנאה התאוה והכבוד, ולא הועילו בזה כלום להסיר ממנו טומאתו, ורק סנוורו את עיני הבריות	43361
מלהבדיל בין טהור לטמא.	43362
אולם בשעה שהערפל הזה של טשטוש מתפשט בעולם, מה יעשה המבקש את נקודת האמת להגיע	43363
למבוקשו? לזה אין עצה אלא למסור את עצמו בכל יכלתו לבקשת האמת, ויקבל סייעתא דשמיא שלא	43364
יתעה ויתרו יוכיח, והטעם הוא שאפילו בשעה שהשקר והחושך שוררים בעולם אין אור האמת נכבה.	43365
כאשר היו ישראל שקועים בתוך שעבוד מצרים כעבדים לעובדי ע"ז, אמר משה לפני הקב"ה, כאשר אני	43366
בא אל בני ישראל בשליחות המקום ואמרו לי מה שמו מה אומר אלהים? ענהו ה' אהיה אשר אהיה, ופירש	43367
רש"י באותה שעה היה מבקש משה שיודיענו הקב"ה את שמו הגדול וזה ענין השאלה, וענהו האלקים	43368
אהיה אשר אהיה, אהיה עמכם בצרה זו ואהיה עמכם בצרות אחרות ע"כ.	43369
ומסביר הרמב"ן כי משה בקש שיגיד להם הקב"ה השם שיוורה הוראה שלימה על המציאות (של כביכול)	43370
ועל ההשגחה, והקב"ה השיבו למה זה ישאלו לשמי, אין להם צורך לראייה אחרת כי אהיה עמהם בכל	43371
צרתם יקראוני ואענם, והיא הראייה הגדולה שיש אלקים בישראל בכל קראינו אליו, ויש אלקים שופטים	43372
בארץ ע"כ, ומביא שם ממדרש אגדה מאי אהיה אשר אהיה? כשם שאתה הווה עמי כך אני הווה עמך, אם	43373
פותחין את ידיהם ועושין צדקה אף אני אפתח את ידי.	43374
מבהיל על הרעיון איך שבשעת הסתר פנים כזה כגלות מצרים, אשר שלטו הרשעים על גופם ועל טפם,	43375
עבדו בהם בפרך והשקיעו ילדיהם בתוך הבנייה, היתה תשובת הקב"ה שאין צורך לשום ראיות וגילויים	43376
על מציאותו והשגחתו, משום שהכל תלוי בישראל, ובמדה שירצו לראות כי יש אלקים קרובים, ככה	43377
יוכלו לראות, ובמיוחד לפי דברי אדמו"ר זצ"ל שהיה מטעים בקשתו של משה, שבשעת סבל כזה לא היה	43378

מספיק האמונה שקבלו מאבותיהם, והיו צריכים לאמונה חושית כדי שיוכלו להתגבר על המצבים הנוראים שהיו שרויים בהם.	43379
ועל זה ענהו הקב"ה שהכל תלוי בהם, וטעם הדבר משום שעל ידי בטחון מגיעים לאמונה חושית, וכבר כתב הרמב"ן שיתכן למאמין שלא יהיה בוטח, אבל לא יתכן כלל לבוטח שלא יהיה מאמין, כמדומני שאמר הסבא על הפסוק ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו, ששלימות הברכה הטמונה במדת הבטחון מונחת בזה שעל ידה יכיר שה' הוא מבטחו, וזו אמונה חושית שמגיעים אליה על ידי בטחון. (המוסר והדעת).	43380
מאמר י	43381
ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף (שמות א' ח' ט').	43382
ויקם מלך חדש, רבנן אמרי למה קראו מלך חדש והלא פרעה עצמו היה, אלא שאמרו המצרים לפרעה בא ונזדווג לאומה זו, אמר להם שוטים אתם עד עכשיו משלהם אנו אוכלים והיאך נזדווג להם, אלולי יוסף לא היינו חיים, כיון שלא שמע להם הורידוהו מכסאו שלשה חדשים, עד שאמר להם כל מה שאתם רוצים הריני עמכם והושיבו אותו, לפיכך כתיב ויקם מלך חדש (שמו"ר א').	43383
בבואנו להתבונן במהות ההבדל בין פרעה למילדות, לכאורה נמצא קו מקביל ביניהם, שהרי גם פרעה גילה התנגדות נגד עמו, וסירב בתחילה להוציא גזירות על עם ישראל בנימוק של הכרת הטוב, והוא נכנע לעמו רק לאחר שהורידוהו מכסאו לשלושה חדשים, ועל זה כתוב ויאמר אל עמו, והנה המדרש שם סותר לכאורה את המדרש הקודם וז"ל שם, הוא התחיל בזה תחילה לפיכך לקה תחילה זכתיב ובכה ובעמך ובכל עבדיך, ואיך אפשר ליישב הסתירה בין שני המדרשים הללו?	43384
הענין הוא כי אצל פרעה לא נבעה הכרת הטוב שלו מצד יראת אלקים, לא זה הוא מה שקבע אצלו, שהרי בבוא משה אצלו בשם ה' לשחרר את הנדכאים בתוך העבדות והעמל, השיב פרעה מי ה' אשר אשמע בקולו, מכאן שהתעוררות המצפון של הכרת הטוב אצל פרעה לא נבעה מיראת ה', אלא מצד הנימוס המלכותי או מן המדיניות המחייבת זאת, וכאשר הכרת הטוב באה מצד נימוס והטבע, אין היא מרחיקה לכת ואינה מסוגלת לעמוד אף בנסיון הקל, וכפי שבאמת קרה כאשר הורד מכסאו רק לשלושה חדשים, מיד ויאמר אל עמו והוא התחיל בזה תחילה.	43385
ודוגמה לזה מצאנו בשם הסבא מקלם שאמר, שאם נצייר לעצמנו שנמצא בעל הטבה גדולה אחד בעיר, אשר קיבל על עצמו להיות מיטיב עם הכל, ולהיות ער בלילה כדי לשמור את החנויות שבעיר שלא יתפרצו אליהן גנבים, הרי זו מדה גדולה של הטבה מצד האיש הזה, ואם לא רק שבוע אחד אלא כל השנה הוא נוהג כך, אז בוודאי יתרבה כבוד האיש הזה, שהרי הוא ממש גאון ויחיד במידת הטבה שבו, ואין דומה לו במדת ההקרבה שלו לטובת הכלל.	43386
והנה נודע פתאום כי הסוף היה שהצית באש את כל החנויות ואת העיר, או שמסר את הסודות לגנבים והם בזזו את החנויות, בוודאי נתפלא עד מאד ותהיה זו לנו חידה סתומה, אך אם יוודע לנו ביחד עם זאת, כי כל מה שעשה להדיר שינה מעיניו במשך כל הזמן היה בעד בצע כסף, שהוא קיבל תשלום על כך, אז נוכל להבין כי אם פעם אחת לא היה לו סיפוק מן התשלומים, או שהחסירו לו פעם מלשלם לו, כי אז הוא עלול בזעמו ובכעסו לשרוף את כל העיר עד להשחית.	43387
כן הוא הדבר אצל פרעה, אצלו נבעה הכרת הטוב מצד הנימוס, ולכן כאשר נתהפכה הנגיעה לצד אחר גם הוא נהפך לאיש אחר, ולבסוף פתח בעצה תחילה, בוודאי שמצא לעצמו תירוצים ואמתלאות על השינוי שחל בדעתו והשתדל להצדיק את עצמו, ולעומת זאת אצל המילדות מצאנו, כי מכיון שפעולתן היתה בנויה על היסוד של יראת שמים, שהרי כך מעיד הכתוב עליהן ותיראן המילדות את האלהים ותחיינן את הילדים, ולא די שלא עשו את מה שצוה עליהן פרעה מלך מצרים, אלא עוד הוסיפו לעשות פעולות כדי להחיות אותם, וזאת מכיוון שהמחייב במעשה הטובה שלהן היה יראת אלקים, ולכן היו מעשיהן נצחיים ובלי גבול, וזכו בתמורה להעמיד בתי לוויה וכהונה.	43388
וזהו שכתוב סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם (קהלת י"ב), והענין הוא כי מסוף דבר אנו רואים כי זה כל האדם, ובמה תלוי האדם רק ביראה את האלקים ירא, שהרי אנו רואים פעמים רבות אצל האדם פעולות גדולות בלי יראת שמים, ואפשר לטעות ולחשוב שגם בלי יראת שמים יכול האדם לפעול גדולות ונצורות, אולם הטעות תיתכן רק בתחילת הפעולה, אך כאשר מסתכלים בסופן בעת שהאדם נתקל בנסיונות המפריעים לו בדרכו, שאז הוא פוסק מפעולותיו הנשגבות, ויתכן שעוד יהפוך את הקערה על פיה. (נחלת אליעזר).	43389
מאמר יא	43390
43391	43392
43393	43394
43395	43396
43397	43398
43399	43400
43401	43402
43403	43404
43405	43406
43407	43408
43409	43410
43411	43412
43413	43414
43415	43416
43417	43418
43419	43420
43421	43422
43423	43424
43425	43426
43427	43428

הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שנאינו ונלחם בנו (שמות א' י')	43429
	43430
שלשה היו באותה עצה בלעם ואיוב ויתרו, בלעם שיעץ נהרג, איוב ששתק נידון ביסורים, יתרו שברח זכו מבני בניו שישבו בלשכת הגזית (סוטה י"א), כתב רבינו יונה בשע"ת שער ג' י"ד וז"ל, ויש אנשים רבים חושבים כי אין עיקר האבדון והפסד הנפש זולתי בעבירות שיש בהם מעשה, וכי אין אבדן נפש אל האיש אשר הוא טהור מחטוא במעשה ובדרך העבירות לא הלך, וחדל מעשיית מצוות ומעשים טובים ע"כ.	43431
כמה יש לתמוה על איוב שהיה תם וישר שיודה בשתיקתו לגזירה אכזרית כזאת, אם פחד לנפשו מלהוכיח את פרעה הרשע על פניו, לכל הפחות היה לו לברוח כמו שעשה יתרו, איוב בשעה שבאו עליו יסורים היה מכחיש בהשגחה, ואמר שהעולם נמסר בידי המזלות כמו שביאר הרמב"ן, משום שאחרת לא היה צדיק כמוהו צריך לסבול, ואם התנגד לסבלם של אנשים נקיים, למה לא כאב לו על רציחתם של ילדים חפים מפשע? ואם משום שחזה בכוכבים שנגזר על ישראל להשתעבד במצרים כמ"ש הראב"ע (שמות ל"ג).	43432
איך השלים כל כך מהר עם שלטון הכוכבים והוא בעצמו לא האמין בזה, עד אשר חזה מברשו היסורים הרעים שבאו עליו? ואם התעמק למצוא שנגזר על אברהם גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם, אם כן היה יכול להצדיק גם היסורים שלו, שאולי משום איזה חטא מדורות קודמים הוא נענש, ובאמת כן כתב הרמב"ן שיסוריו באו עליו מצד סוד העיבור (גלגול), ואנו רואים שדבר כזה לא עלה על דעתו עד ששמע כן מפי אליהו.	43433
ביאור הענין שאיוב היה נזהר מלעשות שום עבירה בידיים, אבל לא היה שנאו אצלו כל כך הרשע שיוותר על עמדתו הרמה, וכבר כתב רבינו יונה וז"ל, המתחבר לרשע לא דיו אשר לא יוכיחנהו בשבט פיו והרחק ירחיקהו אבל כמו חבר יקריבהו, והצדיקים מאוס ימאסו את הרשע, וכבר הקדמנו להודיעך באר היטב כי רבו דרכי מות הנמצאים אל המתחבר לרשע (שע"ת שער ג' קצ"ג).	43434
השוחד של השררה והעושר עוורו את עיניו וטשטשו את מבטו מלראות את האמת, חשב הוא בטעות שמספיק לו ששותק ובזה את נפשו הציל, ומה לו לרשעת פרעה שעשה על פי עצת בלעם, וכי הוא אשם לזה שעליו לסבול? ומחמת זה שלא מיחה כיתרו ושתיקתו נחשבה להודאה, נחשב הוא שותף בגזירה והובאו עליו יסורים.	43435
והנה בודאי הושם איוב בתוך מצב קשה מאד, בהיותו מוכרח לבחור בין השתיקה ובין הבריחה, אבל אילו התאזר ביראת שמים היה יכול להציל את עצמו, ומזה נוכל להבין למה זכה יתרו לשכר כל כך גדול להיות בנוי מיושבי לשכת הגזית, משום שלא פנה אל הפניות האישיות שלו, והפקיר את הכל כדי לברוח מהרשע ומחברתו, ולא להחשב מיועצי הרצח בילדי ישראל, כוחו זה להשתחרר מהנגיעות הוא שגרם שיהיו בניו נמנים על הסנהדרין לשפוט את ישראל, משום שהכרת האמת היא נחוצה ליושבי על מדין.	43436
וכבר כתב החוה"ל (שער הבחינה פ"ג), כי העולם מחובר מגשמיות ורוחניות שנתערבו ונתמזגו, באופן שכל אחד עוזר לחבירו כמו הנפש והגוף בבלי חיים, וסימני החכמה בבריאה ניכרים הם באופנים שונים, החכם המבין בורר לעצמו מן העולם ידיעת הרוחניות אשר בו, ומשתמש בה כסולם לעלות במדרגותיו, ורואה בעוה"ז וקניניו רק מקום להכנת צידה לעוה"ב, והסכל מתעלם מסימני החכמה אשר בו, ומשתדל בכל יכלתו להרבות קנינו ומתעלם מענין אחריתו ע"כ.	43437
הכל תלוי במדה שהאדם מוכן למסור נפשו עבור האמת, ולהפקיר את הכל כדי שלא להסתבך בכזב, יתרו היה מוכן למסירת נפש עבור כונתו הרצויה של דרישת האמת, ולכן זכה שיעזרהו מן השמים לשפר מעשיו, וכן מלך הכוזרים כונתו היתה רצויה, וזכה שמן השמים הורוהו איך שמעשיו יהיו רצויים, והסבא ז"ל היה מקשה שגם אצלינו כונתנו רצויה ולמה אין אנו זוכים לסייעתא דשמיא?	43438
וביאר כי הכוזרי היתה כונתו רצויה עד שהיה מוכן למסור נפשו להוציאה לפועל ורק היה מוטעה, ולכן זכה שיורו לו האמת על ידי החבר, אבל אנו אם כי כונתנו טובה ורצויה, אין אנו מוכנים להפקיר עבורה הצלחות עולם הזה, ואף לא הדמיון של תענוגי עולם הזה, ואם כן רצוננו הוא רק שטחי.	43439
אמר רבא בקש איוב לפטור כל העולם מן הדין, אמר רבש"ע בראת גן עדן בראת גיהנום, בראת צדיקים בראת רשעים ומי מעכב על ידך? ומאי אהדרו ליה חבריה דאיוב, אף אתה תפר יראה לפני אל, ברא הקב"ה יצר הרע ברא לו תורה תבלין (ב"ב טז), איוב כפר בבחירה וטען שהרשעים מוכרחים לחטוא, אבל חביריו השיבו לו שעל הרשעים לתקן את עצמם על ידי התורה.	43440
וכבר ביאר הגאון ר' ישראל סלנטר זצ"ל שהכוונה במיוחד ללימוד המוסר, כל מה שיותר יגביר את כח היראה, יותר יבין את כח הבחירה המסורה לאדם, הנותנת לו האפשרות לצאת מתחת המזל ולהנצל בכל המצבים, אם האדם אינו רוצה להסחב אחרי פגעי תבל ללא בחירה, עליו להגביר את היראה ובזה יהיה השליט על גורלו. (המוסר והדעת ח"ג).	43441
	43442
	43443
	43444
	43445
	43446
	43447
	43448
	43449
	43450
	43451
	43452
	43453
	43454
	43455
	43456
	43457
	43458
	43459
	43460
	43461
	43462
	43463
	43464
	43465
	43466
	43467
	43468
	43469
	43470
	43471
	43472
	43473
	43474
	43475
	43476
	43477
	43478

	מאמר יב	43479
	הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שנאינו ונלחם בנו (זשמות א' י')	43480
		43481
	רבותינו דרשו נתחכם למושיעין של ישראל, לדונם במים שכבר נשבע שלא יביא מבול לעולם (רש"י שם), כאשר נתבונן נראה כי כל מה שהאדם קשה לו לשבור רצונו לקיים את התורה, בין בינו לחברו ככעס וקנאה וכדומה לזה, ומכל שכן בין אדם למקום, הוא ידמה כי הוא עובר רצון ה' ועושה רצון עצמו, והאמת אינו כן כי מי יוכל לדון עם מי שתקיף ממנו, מי יוכל לשנות רצון ה' העולם שלו והרצונות שלו והכל שלו, ואין אדם שיוכל לשנות אף כנף זבוב קטן, דומה לו כי הוא משנה רצון ה' יתברך, ואין זה אלא דמיון בעלמא.	43482
	ויסוד הזה יש לנו לברר כמו חי עד שיתייסד אצל האדם לכלל גדול בכל דבר, כי רצון ה' לא ישונה, ומה שדומה לו שהוא עובר רצון ה' רק דמיון בעלמא הוא, ואינו מרויח רק רעה לעצמו, כדומה לפרעה שראה באיצטגנינות כי יולד מושיע לישראל, ולכן גזר כל הבן הילוד, והנה התחכם לעבור רצון ה', מה עשה ה'? הוכרח הוא עצמו לגדל מושיע של ישראל משה רבינו ע"ה בביתו דוקא, ולא עוד אלא למנותו על ביתו.	43488
	והנה פרעה היה קשה לו מאוד לשבור רצונו, והתחכם לעבור רצון ה' ולא הועיל בזה כלום, ורצון השם הוא עצמו עשה שגידלו בביתו בכבוד גדול, והדמיון שנדמה לו שעבר רצון השם, גרם לו שהביא על עצמו בשביל הדמיון בעלמא, מכות רבות ורעות ביסורים קשים ומרים ורצונו לא נעשה.	43489
	ידוע שיציאת מצרים יסוד הדת להודיע בעולם אמונה והשגחה, והרי למדנו זה היסוד משם, שכל עוברי עבירה לחנם הם עוברים, כי רצון השם אין אדם יכול לשנותו ורק דומה לו שעובר, והדמיון הכוזב הזה יסבב לו רעות רבות וצרות גדולות וזה שכרו! וכמו כן מציינו שמלכי כנען אחזתם חיל ופחד עד שנימס לבבם נמוגו כל יושבי כנען, ועם כל זאת קשה היה להם לעבור רצונם מבלי להלחם בישראל, מה עשה ה'? חזק לבבם ולחמו וגרמו רעה לעצמם וכבוד גדול לישראל.	43491
	המן היה שונא יהודים מאד, מה הוכרח לעשות ליעץ להביא מושיע לישראל, אסתר בבית המלך והיא נתנה דמו בראשו ותלו אותו על עץ, נמצא בשעה שהיה שמח וטוב לב כי נעשה עצתו לאבד היהודים, לא ידע כי כבר הוא בעצמו הכין מושיע לישראל, ובעצתו הראשונה ובמעשה האחרונה לשקול כסף, סבב הוא בעצמו בזיון גדול לו ולבניו ותלו אותם על העץ, הרי נתבאר זה היסוד גם כן מהמן, ויש לומר שזוהי כוננתם ז"ל, המן מן התורה מנין שנאמר המן העץ.	43493
	היוצא לנו מזה אור גדול להאיר לנו לעד בכל מעשי ידינו כי יהיו על פי התורה, ולא נפנה אל דמיונות ושטי כזב לעבור על רצון התורה הוא רצון השם, כי לא יעלה בידנו רק רצון מדומה כפרעה כמלכי כנען וכהמן, יש להתחזק מאד ולראות הפטרון הגדול שיש לנו, ושאינו אחר יכול לדון עם שתקיף הימנו לעבור רצונו, לא נהיה שוטים להתפתות בדמיוני כזב שהוא עובר רצונו, ויענש עונש רב על דמיונו הכוזב, מוטב שיבין כי רצונו מוכרח וטוב, ולא עוד אלא ששכרו מרובה מאד על שאינו פתי, חכו ממתקים וכולו מחמדים. (חכמה ומוסר ח"א מאמר רמ"ד).	43494
		43495
		43496
		43497
		43498
		43499
		43500
		43501
		43502
		43503
		43504
		43505
		43506
		43507
		43508
		43509
		43510
		43511
		43512
	מאמר יג	43513
	הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שנאינו ונלחם בנו (שמות א' י')	43514
		43515
	א"ר חייא אמר ר' סימון ג' היו באותה עצה, בלעם איוב ויתרו, בלעם שיעץ נהרג, איוב ששתק נידון ביסורין, יתרו שברח זכו בניו וישבו בלשכת הגזית ע"כ, כתב החוה"ל אין קטנה בעבירות עם ההתמדה עלי', ואין גדולה עם התשובה ובקשת המחילה, עיקר מטרת האדם שיחליף את דרכו ויתקן מעשיו, האדם שעומד לעשות שינויים, גם כשנלכד בגדולה שבעבירות אינה נקראת גדולה, כי יכול לעשות שינויים בגדולתה שיקטין אותה עד שימחה אותה מלבו לגמרי.	43516
	אולם מי שאינו עומד לעשות שינויים בנפשו, גם כי נלכד בקטנה יכולה הקטנה להתגדל עד כעבותות עגלה חטאה, ולא נקרא צדיק מי שנולד במזג טוב ובתכונה ישרה, כי אם לא יעמוד תחת תיקון, אזי יכול החסרון שלא ימלט האדם ממנו להתגדל בהמשך הזמן עד שלא יהיה לבו ברשותו, ולהיפך מי שמזגו רע בטבע אם עומד תחת התחלפות, בודאי לסוף יקטין החסרון עד שיעקרהו מנפשו.	43517
	והחילוק בין אדם שעומד להתחלף בכל המצבים לגמרי, ובין אדם שאינו עומד להתחלף כלל אפילו שלא בשעת הנסיון, ובין העומד להתחלף לפרקים בשעה שאין הנסיון גדול, נוכל לראות מאותן שלושה יתרו בלעם ואיוב, אשר בתחילתן היו בחבורה אחת, כמאמרם ז"ל שלשה היו באותה עצה, אלא נתפרדו	43518
		43519
		43520
		43521
		43522
		43523
		43524
		43525
		43526
		43527

דרכיהם מקצה אל קצה, ביתרו מצינו שעמד תחת תיקון הנפש בכל המצבים לגמרי, ובבלעם לא מצינו	43528
שעמד תחת שינוי וחילוף כלל, ואצל איוב מצינו חילוק משעת נסיון לשלא בשעת נסיון.	43529
יתרו מצינו שלא נמשך אחר האתמול ואחר הדיעבד, אלא בקש את האמת במצפוני לבו, כמ"ש חז"ל יתרו	43530
כומר לעבודה זרה היה וראה שאין בה ממש והרהר לעשות תשובה עכ"ל, ואין גדולה בעבירות עם	43531
התשובה ובקשת המחילה, וכאשר מצא את האמת מיד החליף את דרכו ואת מצבו לגמרי, וסבל מזה	43532
רדיפות איומות כמ"ש ויבואו הרועים ויגרשום, אפשר היה כהן מדין ולא נתנום הרועים ליקח מיס? אלא	43533
שנידו אותו וגרשו אותם כאשר גרושה ע"כ, הרי שהיה נסיון גדול מאד, אשר מקודם כבדו אותם גם	43534
המכובדים שבעם, ואח"כ רדפו אותם גם הרועים.	43535
ובכ"ז הכרתו היתה כ"כ חזקה עד שלא זו מהכרתו אפילו כחוט השערה, וכש"כ שלא לקח מזה שאין	43536
העולם מסכימים על דרכו לראיה שאין דרכו נכונה, כי ידע כי כך דרכו של עולם, כי נקל להם יותר	43537
להסכים על דרך שהיא קרובה לשכל המדומה, ולא לקח הסכמת העולם ולא התחשב עם דעותיהם כלל,	43538
וכשהכיר בשכלו הישר הדרך האמיתי, עשה חילוף בדרכו ותמורה במצבו וסבל בעדה כל ההרחקות, ומי	43539
היו המרחקים? גם הרועים הפחותים שבעם, מכאן אנו רואים עד כמה עמד תחת התיקון במסירת נפש.	43540
אמנם יתרו עשה את שלו, ומצדו הכין עצמו לקבל האמת גם במצב קשה, אבל אח"כ איסתייע אשר מאותה	43541
ההפקרות בא לו הזכות, מזה שבאו הרועים ויגרשום באה לו ישועה כמ"ש ויקם משה ויושיען, ונסתבב	43542
מזה שיתרו אמר קראן לו ויאכל לחם וזכה להיות חותן משה, וג"כ שקראו לו חובב שחבב את התורה,	43543
ורעואל שנעשה רע להקב"ה, גם זכה שיתר פרשה אחת בתורה, רואין אנו מזה גודל מעלת האדם שעומד	43544
תחת תיקון הנפש וחילוף המצב, ואינו מתנהג אחר האתמול ואחר הסכמת העולם.	43545
אמנם בלעם עמד על מדותיו, והלך אחר האתמול והדיעבד ואחר הסכמת העולם, לכן ירד מטה מטה עד	43546
שנהרג, הרי אמרו חז"ל עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה מתלמידיו של בלעם הרשע שהיה לו שיטה של	43547
עבירה, וכל מטרתו להוציא כל מדה רעה מהכח אל הפועל, ולא שלא היה לו כשרון להבין האמת, ולא	43548
שלא היה מכיר כי השלמות הוא הטוב האמיתי, כי הרי קראו לו חז"ל חכם שבאומות.	43549
הרי שהיה בחכמתו גדול מכולם, והעיד עליו הכתוב שאמר תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו,	43550
הרי שהכיר את השלמות האמיתית, אלא שלא הכיר כי דרכו רע, והיה רוצה לבקש את מדרגות הצדיקים	43551
במנהגי הרשעים, וגמול העובדים במעשה העוברים, כענין שכתוב את האלקים היו יראים ואת אלוהיהם	43552
היו עובדים.	43553
הרי לנו מזה אע"פ שהיו יתרו ובלעם בחבורה אחת, מ"מ כיון שנתפרדו בבקשת תיקון הנפש וחילוף	43554
המצב, נתפרדו ג"כ בהצלחתם כגבוה שמים מארץ, ומצינו שאחר שעברו שנים רבות ונשתרש כל אחד	43555
בדרכו, זה בתיקונו וזה בקלקולו, כאשר פגש בלעם את יתרו הרגיש בפחיתות מעלתו, ותמה על מדרגתו	43556
של יתרו כמ"ש (במדבר כ"ד), וירא את הקיני איתן מושבך ופירש"י תמה אני מהיכן זכית לכך, הלא עמי	43557
היית בעצת הבה נתחכמה, ועתה נתישבת באיתן ומעוז של ישראל עכ"ל.	43558
הרי שתמה על גודל הצלחתו, ובמה הצליח כ"כ, רק בזה שהרחיק עצמו מחסרונות הטבע וראה אותם	43559
למות, מה שאצל בלעם היה זה החיים, כי כל חייו היו בעין רעה ברוח גבוהה ובנפש רחבה היפך האמת,	43560
מפני שלא היה יכול לזוז מטבעו, אמנם יתרו נשאר עם הצלחתו ובלעם עם פליאתו.	43561
אמנם אצל איוב מצינו מאמר חז"ל, גדול מה שנאמר אצל איוב ממה שנאמר אצל אברהם, אבל אנו	43562
מוצאים אותו גם בדרך בלתי נכונה בשעה שבאו עליו יסורין, אמרו חז"ל בקש איוב לפטור את העולם	43563
כולו מן הדין, אמר בראת שור פרסותיו סדוקות, בראת חמור פרסותיו קלוטות, בראת גהינם בראת גן	43564
עדן, בראת צדיקים בראת רשעים מי מעכב על ידך ע"כ.	43565
והנה קרא את הרשע ואת הצדיק בשם בריאה ודימה אותם לבריאת שור וחמור, כשם שהחילוק בין השור	43566
לחמור שזה מן הטהורים וזה מן הבלתי טהורים, אין זה חילוק בחירי אלא חילוק טבעי, כן בקש לומר שגם	43567
החילוק בין צדיק לרשע, אין זה מטעם הבחירה שזה בחר כך וזה כן אלא זה חילוק טבעי, שזה נולד כך	43568
וזה נולד כך ואין על האדם שום טענה ח"ו, וכל זה מפני שהתגברות הנסיון מביא את האדם לחשוב כי אינו	43569
יכול לעמוד בעבודת ה', ומזה נדמה לו כי כל מה שעמד בעבר הוא מטעם שטבעו מסייעו.	43570
בהרהורים כאלה מרפה האדם האמונה בכח הבחירה כמ"ש ובהרת בחיים, אמנם יתרו עמד חזק על	43571
בחירתו, ולא השיג שום רפיון מהנסיון של הנדויים, וזאת שאלת המבקש איך מגיעים ליכולת כזו, לעמוד	43572
בהסכמה חזקה על מה שנתברר לו מן אמתיות, אע"פ שמגיע לו עי"ז התרחקות מצד העולם? אמנם שאלה	43573
זו כבר מבואר בנביא (ישעי' ל"ג), שאמר מי יגור לנו אש אוכלה, מי יגור לנו מוקדי עולם, הולך צדקות	43574
דובר מישרים, אוטם אזנו משמוע דמים, ועוצם עיניו מראות רע הוא מרומים ישכון.	43575
השאלה היא איך יתכן להנצל ממוקשי הטבע ופחד העולם? ע"ז משיב הנביא שבל יפול רוחו ואל יאמר	43576
נואש, אלא ילבש תקוה ויבין שמעט מן האמת דוחה הרבה מן השקר, ויעמוד על גדרים אלו שהם שמירת	43577

החושבים, חוש הדיבור, חוש השמיעה, וחוש הראיה, שאם ישמור האדם את החושים, אז בהכרח ימלט מן החבלים המקשרים לבו של האדם אל העולם, וימצא כי אין לו שום מפריע.	43578
אמנם אחר שהעמידן ישעיה על שש בא חבקוק והעמידן על אחת, וצדיק באמונתו יחיה, והוא שהגדרים שעשה ישעיה הנביא שהם שמירת החושים, יכול האדם לעמוד עליהם כדי להגין על נפשו, שלא תתקשר אל העולם בחבלים של מותריות, אבל יש חבלים של הכרחיות אשר דבר זה מביא בזבזו שמירת החושים, ופתיחת השערים שיוכלו להכנס דרך שם אפילו עגלות טעונות רפש וטיט.	43579
ע"ז בא חבקוק והעמידן על אחת, האמונה והבטחון שכל הבוטח מאמין, ולא יעלה על מחשבתו זולת גזרת ה' וצווי ה', וימצא כי לא יגור מאש אוכלה וממוקדי עולם, ולכן יתרו שהשליך כל החבלים שהיה קשור בהם לבני עירו על ה', מצא עצמו לבן חורין והסכים על כל מה שחייב לו השכל האמיתי ועמד עליו.	43580
(אור המוסר א')	43581
	43582
	43583
	43584
	43585
	43586
	43587
	43588
מאמר יד	43589
הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שנאינו ונלחם בנו (שמות א')	43590
(י')	43591
אחז"ל ג' היו באותה עצה, בלעם יעץ, איוב שתק, יתרו ברח, בלעם שיעץ נהרג בחרב, איוב ששתק נידון ביסורין, יתרו זכה ובניו ישבו בלשכת הגזית, ברור שענשו של בלעם צריך להיות קשה מענשו של איוב, שבלעם יעץ רע על ישראל ואילו איוב שתק, אך העונש הוא בלעם נהרג בחרב, ואיוב נידון ביסורים מרים ונוראים שאין בכח אנוש לסובלם, הרי לכאורה ענשו חמור משל בלעם?	43592
מה יתאונן אדם חי ופירש"י (קדושין פ'): מה יתרעם אדם על כל הקורות הבאים עליו, אחר החסד שאני עושה עמו שנתתי לו חיים, משל לאדם שזכה בזכיה גדולה בגורל, ובאותה שעה נשברה כדו או חביתו, האם חש הוא בצער המועט בשעת השמחה הגדולה, הרי האושר שנפל בחלקו מבטל כל רגשי צער קטנוניים הבאים על האדם בחיי יום יום, על האדם להרגיש בחסד הקב"ה שנותן לו חיים, שמחתו ואשרו צריכים להיות לאין קץ ושיעור, עד שלא יחוש ולא ירגיש בכל הקורות הבאים עליו, ואפי' יסורים גדולים ועצומים כיסורי איוב, כאין ואפס יחשבו לעומת הרגשת האושר של החיים.	43593
וכך אמר דוד המע"ה, יסור יסרני י"ה ולמות לא נתנני, אף כי יסרני השם ביסורים גדולים, אולם למות לא נתנני ועל כן לא ארגיש ביסורים כלל, אדם המתרעם על כל הקורות הבאים עליו ולא מרגיש באושר החיים שזכה לו, עליו הכתוב אומר אדם ביקר ולא יבין נמשל כבהמות נדמו (תהלים מ"ט), אדם ביקר, היקר מכל ניתן בידו ולא יבין, כבהמות נדמו, כיון שהוא חי כבהמה אין חייו נחשבים למאומה.	43594
ולא עוד אלא אדם שאינו מעריך כראוי את אושר החיים עלול להפסידם לגמרי, כמו שמצינו במדרש הובא בדעת זקנים סוף פ' ויגש, בשעה שאמר יעקב אבינו לפרעה מעט ורעים היו ימי שני חיי, אמר לו הקב"ה אני מלטתך מעשיו ומלבן והחזרתי לך את דינה ואת יוסף, ואתה מתרעם על חייך שהם מעט ורעים, חייך שכמנין התיבות שיש מן ויאמר פרעה אל יעקב עד בימי מגוריהם כך יחסרו משנותיך, שלא תחי' כחיי יצחק אביך, והן ל"ג תיבות וכמנין זה נחסרו חייו.	43595
לנו אין כל מושג בתביעה שהיתה על יעקב שהתרעם על חייו, אך גילו לנו חז"ל זאת ללמדנו, שעל אף הצרות הרבות והרעות שסבל יעקב אבינו כל ימי חייו, צרת עשיו, צרת לבן, צרת דינה, וצרת יוסף, כ"ב שנה יסורים שלמעלה מהשגה, כיון שהתאונן מעט ורעים היו ימי שני חיי מיד נתבע באופן חמור ביותר, וכנגד כל תיבה איבד שנת חיים.	43596
יתר מיכן שכן בכלל ל"ג תיבות עולים בחשבון גם ח' תיבות של שאלת פרעה, ויאמר פרעה אל יעקב כמה ימי שני חייך, ומה לתיבות אלו ליעקב ולמה נתבע עליהן, כבר רמזו בעלי התוס' על כך ופי' שכיון שראה פרעה את יעקב זקן מאד, ושערות ראשו וזקנו הלבינו מרוב זקנה שאלו כן, והשיב לו יעקב מעט הם שנותי אלא מתוך רעות שעברו עלי קפצה עלי זקנה, ומבואר מעתה למה נכללה שאלת פרעה במנין התיבות שנתבע עליהן, כי לולא הי' מרגיש מאד בצרותיו לא היתה זקנה קופצת עליו ועל זה נתבע מעתה נראה ונבין כי ענשו של בלעם קשה וחמור לאין ערוך מענשו של איוב, שעם כל היסורים הקשים למות לא נתנני, והחיים שהם האושר הגדול שביצירה ניתנו לו ומה יתאונן אדם חי, וענשו של בלעם רע ומר בכל שניטל ממנו האושר הגדול הלזה.	43597
אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברם לאמור, אל תירא אברם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד (בראשית ט"ו), ואחז"ל (ב"ר מ"ד ד'), רבנן אמרי לפי שהי' אברהם אבינו מפחד ואומר, ירדתי לכבשן האש וניצלתי, ירדתי למלחמת המלכים וניצלתי, תאמר שקבלתי שכרי בעוה"ז ואין לי כלום לעוה"ב, א"ל הקב"ה אל תירא אנכי מגן לך, כל מה שעשיתי עמך בעוה"ז חנם עשיתי עמך, אבל שכרך מתוקן לעתיד לבוא.	43598
	43599
	43600
	43601
	43602
	43603
	43604
	43605
	43606
	43607
	43608
	43609
	43610
	43611
	43612
	43613
	43614
	43615
	43616
	43617
	43618
	43619
	43620
	43621
	43622
	43623
	43624
	43625
	43626
	43627

והדברים מופלאים מאד למה חש אברהם אע"ה שקיבל כל שכרו במה שניצל, והרי כל עיקר כניסתו	43628
לכבשן האש ה' מסירות נפש על קידוש ה', וכן גם מלחמת המלכים היתה למען הציל נפשות, אף הקב"ה	43629
אמר לו כל מה שעשיתי עמך חנם עשיתי עמך, משמע שלולא ה' חנם ה' מקבל שכרו בעולם הזה ושוב	43630
אין לו לעתיד לבא מאומה, אלא הן הן הדברים אף כי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, כי כל העולם אין בו	43631
כדי שכר מצוה אחת, מכל מקום דבר אחד ישנו שבו אפשר להשתלם בעוה"ז והוא בחיים עצמם.	43632
איתא באבות פ"ד יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ז, ופי' רבותינו ז"ל שקורת רוח	43633
היינו לא הנאה של ממש, אלא כאדם שחפץ ליכנס לסעודה גדולה ואין מניחים לו ליכנס לפנים, אלא	43634
לעמוד בפתח ולהריח ריח המעדנים, עוד נאמר יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי העולם	43635
הבא, כל חיי העולם הזה וכל תענוגיהם מבריאת העולם עד סוף כל הדורות אינן שוין אפי' שעה אחת של	43636
קורת רוח בעוה"ב, ומאידך שעה אחת של חיים מתוקנין במצות ומע"ט בעוה"ז יפה מכל חיי העוה"ב.	43637
מי מזומן לשכר העוה"ב כמשה ע"ה, שאמר לו הקב"ה נשמך תהא גנוזה תחת כסא הכבוד, ואמר משה	43638
חיים אני רוצה, שע"י חיי העוה"ז אפשר להתקרב להקב"ה יותר מאשר בהיות הנשמה גנוזה תחת כסא	43639
הכבוד, במלאכים כתי' משרתי שואלים זה לזה איה מקום כבודו, ואילו כאן בעולם מלא כל הארץ כבודו	43640
ויוכל להיות מקורב להקב"ה ממש.	43641
עתה עלה בידנו פשר הדבר, כי מעלת החיים ואושרם הגדול עולה על כל חיי העוה"ב, מפני שאפשר על	43642
ידי חיי העוה"ז להתקרב אליו ית' בתשובה ומע"ט יותר משאפשר בכל חיי העוה"ב, ועל כן נתיירא	43643
אברהם אבינו שמא החיים שניתנו לו בנס, הם הם שכרו ושוב לא נשאר לו שכר לעוה"ב.	43644
אמנם החיים ע"פ הטבע שניתנו לכל אדם אי אפשר שיהיו הם המתן שכר, שהרי על מנת כן נברא האדם	43645
שיחיה ויקיים מצות ומע"ט ושכרו מוכן לו לעוה"ב, ואם יהיו החיים עצמן שכרו אין לו מתן שכר בעוה"ב	43646
ח"ו, החיים הניתנים ע"פ נס יכולים להיות התשלומין הטובים ביותר עבור כל המצות והמע"ט, עד שאמר	43647
לו הקב"ה כל מה שעשיתי עמך בעוה"ז בחנם עשיתי עמך. (שיחות מוסר).	43648
	43649
מאמר טו	43650
הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שנאינו ונלחם בנו (שמות א')	43651
	43652
כתב הספורנו לבוא עליו בעקיפין, ועלה מן הארץ מעצמו מבלתי שנגרשם בכח בלתי סיבה מבוארת לתת	43653
אותנו לשמצה בקמינו, וישימו עליו שרי מסים למען ענותו בסבלותם כדי שייסכימו לצאת אל ארץ אחרת,	43654
ויבן ערי מסכנות והם קבלו עליהם למס לבנות את הערים, כשראו אותם מבזים עצמם למעלה פחותה שמו	43655
אותם לעבדים, וימררו את חיהם, כאשר הוסיפו לחטוא בדעות ובמעשים, כן היתה יד צריהם עליהם קשה	43656
עכ"ל.	43657
סוד גדול גילה לנו הספורנו ז"ל, שכונתו של פרעה הרשע לא היתה מתחילה אלא להניע את בני ישראל	43658
לצאת מן הארץ, ומשום כך שמו עליהם שרי מסים למען ענותו כדי שייסכימו לצאת לארץ אחרת, כי לא	43659
היה בפרעה ועמו אומץ הלב לתבוע מבני ישראל שיעבדו בבנין ערים, בהיותם משוכנעים כי עבודה כזו	43660
אינה לפי כבודם ומהותם של בני אברהם יצחק ויעקב, ובקשו מהם רק תשלומי מס של ממון.	43661
אילו היו ישראל עצמם מכירים בחשיבותם ולא משפילים את עצמם לא היו מגיעים לכל הצרות, גם	43662
הרמב"ן כתב שלא ראה פרעה וחכמי יועציו להכותם בחרב, כי תהי' בגידה גדולה במלכות להכות חנם	43663
העם אשר באו בארץ במצות המלך הראשון, וגם עם הארץ לא יתנו רשות למלך לעשות חמס כזה, אבל	43664
אמר שיעשו דרך חכמה שלא ירגישו ישראל כי באיבה יעשו בהם, ולכך הטיל בהם מס, כי דרך הגרים	43665
בארץ להעלות מס למלך יעו"ש.	43666
אבל מדברי הספורנו אנו לומדים כי גם המס הוטל כדי שמעצמם יצאו את הארץ, אבל מאחר שהם השפילו	43667
את עצמם, ובמקום לשלם ממון ולצאת את הארץ בחרו לבנות ערים, ראו המצרים כי אין לחשוש מפני	43668
כבודם של בני אברהם יצחק ויעקב, ועשו אותם לעבדים ממש בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה, והוסיף	43669
הספורנו וכפי מה שהיו מוסיפים חטאת כן אבדה עצתם ויצאו מרעה לרעה.	43670
כלומר שבחירתם זו לבנות ערים שהיא השפלה גדולה בשבילם, נחשבת לחטא גדול לבני', עובדות אלה	43671
מאלפות מאד ונוגעות לכל אדם ובמיוחד ללומדי תורה, כאשר חיי יום מעמידים אותם בפני נסיונות,	43672
עליהם לדעת מעלתו של בן תורה, לפיכך לא ישפיל את עצמו לבחור בפתרונות שאינם לפי דרגתו.	43673
ובאמת הדברים מפורשים בכמה מאמרי חכמינו ז"ל בסגנון אחר, קבץ פרעה את כל ישראל אמר להם	43674
בבקשה מכם עשו עמי היום טובה, עשה פרעה בערמה ואמר כל מי שיעשה עשרה לבנים אתן לו עשרה	43675
כספים, תשעה אתן לו תשעה, ישראל הלכו אחר הממון ועשו יום ראשון הרבה, כתבו פלוני עשה כך, אמר	43676

פרעה כזה אתם מעמידים לי בכל יום ויום, וכל מי שאינו עושה מה שעשה ביום ראשון היו מכים אותו הנוגשים (מדרש).	43677
אבל שבט לוי הבינו הערמה ותחבולת פרעה ואמרו אנחנו חולים, זה אמר יש לי כאב בידי אחר ברגליו ולא רצו לעשות אפי' בשכר, לפיכך לא שיעבדו בהם אח"כ, הרי לנו ששבט לוי שלא נתפתה מדברי פרעה ולא השפילו את עצמם, נשארו כל הזמן במצרים בני חורין.	43678
לעומת זה נתעוררתי ממה שאיתא בחז"ל, תפס הקב"ה על שבט לוי שלא היו שרויים בצער עם ישראל, שהשכינה עם ישראל בצער דכתיב עמו אנכי בצרה, והניח הקב"ה כל האילנות ונגלה על משה בסנה, אמר בני בצער אף אני בצער, ועל זה לא ניתן לשבט לוי נחלה עם אחיו על שלא צערו עצמם, והרמב"ן כתב (תענית י"א), הטעם ששבט לוי הי' המועט באוכלוסין מכל השבטים, מפני שלא היו בשיעבוד מצרים, לא היו בברכת כן ירבה וכן יפרוך, ולא בברכת וירב העם ויעצמו מאד יעו"ש.	43681
הדברים נוראים עד כמה רבה החובה על האדם להיות נושא בעול עם חבירו להשתתף בצער זולתו, ולהיות לו למועיל במעשים בכל הזדמנות ובכל אפשרויותיו ובתפלות ותחנונים לפני המקום ב"ה, וראיתי מבארים ששבט לוי לקה גם בגלל זה, שאם הוא הבין ערמימותו של פרעה וידע להציל את עצמו מן השעבוד, למה לא גילו זאת לאחיהם הרי ואהבת לרעך כתיב.	43682
וכשם שהשיעבוד וגלות מצרים באו בגלל ירידה קלה ממדרגתם בתחילת גלות מצרים כמבואר לעיל, כן הגאולה והיציאה ממצרים באו על ידי התעוררות לראות את מצבם, וזה למדנו ממ"ש וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה, ויאמר משה אסורה נא ואראה, ופי' הספורנו אתבונן ואראה, וירא ה' כי סר לראות, כתב הספורנו להתבונן בדבר.	43683
הכוונה שלא סקרנות גרידא עוררה את משה לגשת לראות את הסנה, אלא התעוררות נפשית פנימית עמוקה להתבונן בדבר, ולכן ויקרא אליו אלקים מתוך הסנה, פי' הספורנו כאמרם ז"ל בא לטהר מסייעין אותו, כענין ומשה עלה אל הא' ויקרא אליו ה' מן ההר, הרי כל הסייעתא דשמיא להתעלותו העצמית של משה רבנו, ושבאותה שעה נבחר להיות גואלם של ישראל, באה ע"י שפתח פתח כחודו של מחט והתעוררותו להתבונן. (הגיוני מוסר).	43684
	43685
	43686
	43687
	43688
	43689
	43690
	43691
	43692
	43693
	43694
	43695
	43696
	43697
	43698
	43699
	43700
	מאמר טז
	43701
הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שנאינו ונלחם בנו (שמות א' י').	43702
	43703
א"ר חמא ב"ר חנינא בואו ונתחכם למושיעין של ישראל במה נדונם, נדונם באש כתיב כי הנה ה' באש יבוא, בחרב כתיב ובחרבו את כל בשר, אלא בואו ונדונם במים שכבר נשבע הקב"ה שאינו מביא מבול לעולם, והם אינם יודעין שעל כל העולם כולו אינו מביא, אבל על אומה אחת הוא מביא, אי נמי הוא אינו מביא, אבל הן באין ונופלין בתוכו, וכן הוא אומר ומצרים נסים לקראתו (סוטה י"א), רש"י נתחכם למושיעין לבקש חכמה כנגדו במה נדונם שלא יוכל לדון אותנו בו, שידענו מדרכיו שמודד מדה כנגד מדה. ולכאורה קשה להבין, בו בזמן שהם מבקשים איך להתחכם כנגד הקב"ה, עם זה שהם מאמינים כי הקב"ה משלם מדה כנגד מדה, א"כ איך הם באים לסמוך על כך שהקב"ה נשבע, ולכן לא יגיע להם עונש על מעשיהם הרעים, כלום לא יכלו חכמים אלה להבין שהקב"ה יכול להביא מבול על אומה אחת, או יביאם אל המים כדי להטביעם? והלא אלו דברים פשוטים שאפילו תינוקות של בית רבן יכולים להבין ולחשוב! אלא מכאן יש לנו ללמוד עד כמה עלול אדם לטעות בחשבונותיו, אם יש לו רק איזו נגיעה והנחה קדומה, טעותם נבעה מכך שהם לא העלו בדעתם לחשוב אם מוצדק הוא שיעשו רעה לישראל, אלא חשבו רק איך לעשות רעה לישראל באופן שלא יגרמו לעצמם הפסד מזה, וכל חישוביהם התרכזו בנקודה זו, השנאה מקלקלת את השורה ולכן לא יכלו לראות את החשבון האמיתי והנכון שימנע מהם לעשות רעה לישראל, ומשום כך טעו בחשבונות פשוטים כאלה.	43704
	43705
	43706
	43707
	43708
	43709
	43710
	43711
	43712
	43713
	43714
	43715
	43716
	43717
וכבר אמר הרמח"ל הוא מה שאמרו ז"ל תשת חשך ויהי לילה זה העוה"ז שדומה ללילה (ב"מ פ"ג:), כמה נפלא המאמר הזה למי שמעמיק בו, כי חשך הלילה שני מיני טעויות אפשר לו שיגרום, או יכסה את העין עד שלא יראה מה שלפניו כלל, או שיטעה אותו עד שיראה לו עמוד כאלו הוא אדם כאלו הוא עמוד, כן חומריות העוה"ז הוא חשך לעין השכל וגורם לו שתי טעויות, האחד אינו מניח לו שיראה המכשולות שבדרכי העולם, והטעות השני קשה מן הראשון הוא שמטעה ראייתם עי"ש (מס"י פ"ג).	43718
	43719
	43720
	43721
	43722
	43723
	43724
	43725

התורה, כי כל עצותיהם של המצריים לא הביאו להם את התכלית המבוקשת על ידם, אדרבה וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ.	43726
לא כן היא דרך התורה המלמדת אותנו ואהבת לרעך כמוך ובכלל זה לאהוב את הגר, ואין לאדם לפחד שמא יפסיד ח"ו אם ילך בדרך התורה, וכן מצאנו בחז"ל על אהרן הכהן שזכה לעדי החושן הנתון על הלב, רק בגלל שנאמר בו וראך ושמח בלבך, הגם שמצד המדות היה מקום לקנאה והקפדה על משה שבא בגבולו, ובטענה זו נאחז משה בסירובו ללכת בשליחותו של מקום באמרו שלח נא ביד תשלח ורש"י אומר ביד מי שאתה רגיל לשלוח והוא אהרן.	43727
נצייר לעצמנו מה היה קורה אילו כן היה אהרן נותן מקום בלבד לקנאה ולהקפדה, מה היה מרוויח מזה? הלא רק ורקב עצמות קנאה, ואף אין ביכולתו להפריע ולעכב את מהלך התגדלותו של משה, אולם הואיל ולא נתן בלבד מקום לקנאה, אלא אדרבה שמח בגדולתו על כן זכה בהחושן, ודרך זו מנוגדת בתכלית לשיטת המצרים, אשר לבם הגה מחשבות ותחבולות איך לעולל רעה לאחרים, והתוצאות היו שהביאו רעה לעצמם, בו בזמן שדרך התורה נותנת חיים לעושיה, נמצא ההולך בדרכה משתכר בזה ובבא.	43728
ומצד שני לקח גדול הוא לנו ללמוד מהתנהגותו של משה ומחשבונו הטהור, כאשר אמר להקב"ה שלח נא ביד תשלח, וכפי דרשת חז"ל התכוון בזה לאהרן שלא רצה להיכנס בגבולו, כדאיתא אמר משה עכשיו אכנס בתחומי של אחי ויהיה מיצר (שמו"ר ג'), אף על פי ששליחות זו זיכתה את משה במדריגה הנשגבה כל כך של פה אל פה אדבר בו, עם כל זאת מוכן היה משה להפקיר הכל כדי שלא יהיה אהרן מיצר ח"ו.	43729
ומכאן הערה גדולה עד כמה צריך האדם להתחשב בכבוד חבירו, הגע בעצמך משה רבינו שהיתה לו הסכמה מהקב"ה שלא להתחשב באהרן, והוא בעצמו אין לו לעשות כלום בפועל שיפגע בכבודו של אהרן, ובכל זאת סירב, ק"ו בן בנו של ק"ו כאשר האדם פוגע בפועל בכבוד חבירו, שאז בוודאי ובוודאי שאין לו שום היתר לכך, אפילו אם יש לו חשבונות רוחניים. (נחלת אליעזר).	43730
	43731
	43732
	43733
	43734
	43735
	43736
	43737
	43738
	43739
	43740
	43741
	43742
	43743
	43744
	43745
	43746
	43747
מאמר יז	43747
הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שנאינו ונלחם בנו (שמות א' י').	43748
א"ר חייא בר אבא א"ר סימאי שלשה היו באותה עצה בלעם איוב ויתרו, בלעם שיעץ נהרג, איוב ששתק נידון ביסורין, יתרו שברח זכו מבני בניו שישבו בלשכת הגזית, עלינו ללמוד מזה כי בעת שבא אדם לידי נסיון, אם עומד בו הוא זוכה ומתעלה מעלה מעלה, כמ"ש עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכולם (אבות פ"ה), אבל אם אינו עומד בנסיון, לא זו בלבד שאינו מתעלה אלא גם אינו נשאר עומד על מדריגתו, ובעל כרחו הוא יורד מטה מטה.	43749
והנה במעמד הזה של הבה נתחכמה לו נקלעו שלושת היועצים למקום הנסיון, כי הם ידעו את דעת פרעה ואת רצון העם שרוצים לעשות רעה לישראל, ועל היועצים מוטל היה לאשר את הגזירות, בלעם יעץ תיכף לרעה כמ"ש בילקוט, ומזה בא אח"כ שהלך לקלל את ישראל וגם לייעץ להפקיר את בנות מואב וסופו שנהרג בחרב.	43750
איוב ששתק נידון ביסורין, ויש להבין מהי כאן המדה נגד מדה שדנו אותו ביסורין על זה ששתק, הרי צדיק היה ושתיקתו נבעה מכך שידע כי פרעה לא ישמע לו אם ייעץ לטובת ישראל? אלא עומק הדין יש כאן, שמן השתיקה מוכח כי לא הרגיש בצערן של ישראל, שכן טבע האדם שאם צר לו על דבר כלשהו, הריהו משמיע צעקה מתוך הכאב, אפילו יודע הוא שאין בכוח הצעקה להמעיט כלשהו מכאבו, על איוב היה לפחות לצעוק על צערן של ישראל, אך מפני שהוא שתק הוברר מזה שלא חש בצערם של ישראל ולכן דנו אותו ליסורים.	43751
יתרו שברח זכו מבניו שישבו בלשכת הגזית, בבריחתו הפקיר יתרו את כבודו ועושרו למען האמת, ובוודאי אף חייב את יוצאי חלציו בדרך זו, ומכוח זה הצליחו להתעלות למעלה שהם התנזרו מבניית בניני מגורים, הסתפקו באהלים כדי ללמוד תורה ולהינתק מהעולם הזה, ועל בני יונדב בן רכב שהיו מבני בניו של יתרו כתוב, ויאמרו לא נשתה יין כי יונדב בן רכב אבינו צוה עלינו לאמר, לא תשתו יין אתם ובניכם עד עולם, ובית לא תבנו וזרע לא תזרעו, וכרם לא תטעו ולא יהיה לכם כי באהלים תשבו כל ימיכם, למען תחיו ימים רבים על פני האדמה אשר אתם גרים שם. (נחלת אליעזר).	43752
	43753
	43754
	43755
	43756
	43757
	43758
	43759
	43760
	43761
	43762
	43763
	43764
	43765
	43766
	43767
	43768
	43769
	43770
	43771
	43772
מאמר יח	43772
וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרץ ויקצו מפני בני ישראל (שמות א' י"א).	43773
האדם חי מתוך הרגשה שהוא בעלים על עצמו והוא יוצר את מצבו, הקב"ה נתן לו אפשרויות והוא יכול לפעול ככל העולה על רוחו, וכיון שחשב ופעל בכיוון מסויים לכן יצא אותו הדבר לפועל, ברצונו מטיב	43774
	43775

לזה וברצונו הוא מזיק לזה, וכיון שהוא פיקח לכן הצליח בעסקיו, וכך בכל אורח חייו מנוי וגמור בדעתו	43776
כי אני אמרתי, אני עשיתי, אני הצלחתי, ויחד עם זה הוא מאמין בבורא ובהשגחת שמים, וחושב	43777
שהשקפתו ואורח חייו מתאימים לדרכי האמונה, ואינו מוצא כל דופי בעצמו.	43778
אולם האמת היא שהקב"ה הוא לבדו עושה ויעשה לכל המעשים, כל מחשבה וכל מבט עין ופתיחת פה	43779
הכל אך ורק רצונו יתברך, ובלי רצונו אין כל מציאות כלל, הוא בורא הוא מנהיג מחיה ומפעיל הכל, ואין	43780
שום כח עצמי מבלעדו, כל מחשבה ופעולה של האדם באה ע"י הבורא, היד כותבת כיון שכח הבורא	43781
מפעיל אותה לכתוב, ובלי זה לא היתה מציאות היד כלל, אין לאדם כל בעלות על עצמו, אמנם קיימת	43782
בחירה והאדם יכול לבחור, אולם אין זו בעלות אלא נסיון.	43783
הקב"ה יצר באדם מצב כזה שבו הוא עומד בנסיון של בחירה, וע"י עמידתו בנסיון יזכה לאושר אין סופי,	43784
אולם אליבא דאמת כל מה שנפעל ונעשה זה רק רצונו יתברך, רבות מחשבות בלב איש שיעשה כך ויפעל	43785
כך והכל נתון בידו, אולם עצת ה' היא תקום, רצון הבורא הוא המתקיים והשאר בטל ומבוטל, האדם יכול	43786
לחשוב כרצונו אולם חייב הוא לדעת כי לא ע"י מחשבתו יפעל אלא שהקב"ה הוא המפעיל, והוא	43787
במחשבתו יכול רק להבין את המתרחש ולהכיר את השגחת הבורא.	43788
ויאמר אליהם יוסף אל תיראו כי התחת אלוקים אני, ואתם חשבתם עלי רעה אלוקים חשבה לטובה,	43789
ופירש"י התחת אלוקים אני שמא במקומו אני, אם הייתי רוצה להרע לכם כלום אני יכול, והלא אתם	43790
כולכם חשבתם עלי רעה והקב"ה חשבה לטובה, והיאך אני לבדי יכול להרע לכם? ע"כ, האדם יכול לפעול	43791
בכיוון מחשבתו ואילו הקב"ה מהפך את הפעולה בכיוון הפוך.	43792
הבה נתחכמה לו פן ירבה, ואילו הקב"ה הוציא לפועל ההיפך ממחשבתם, כל גזירות פרעה ותחבולותיו לא	43793
הועילו מאומה, וכדאיתא ד' גזירות גזר פרעה עליהם, גזר שלא יהיו ישנים בבתיהם, והוא חשב למעטן	43794
מפריה ורביה, מתוך שאינו ישנים בבתיהם אינם מולידים, א"ל האלוקים אני אמרתי לאברהם שאני מפרה	43795
בניו ככוכבים ואתם מתחכמים להן שלא ירבו, נראה איזה דבר עומד שלי או שלכם, וכאשר יענו אותו כן	43796
ירבה וכן יפרוץ עי"ש.	43797
ישראל נתרבו בצורה בלתי טבעית ולאחר מאתים ועשר שנים נתרבו משבעים נפש למליונים, שהרי רק	43798
חמישית מהם יצאו ממצרים, ומהם היו הגברים מעשרים ומעלה ששים רבוא, מלבד נשים וזקנים וילדים	43799
שמספרם גדל פי כמה, וכן כשרצה להרוג מושיען של ישראל גזר כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, אז	43800
הקב"ה עשה שדוקא הוא יגדלו בביתו והיה פרעה מנשקו ומחבקו, והוא נוטל כתריו של פרעה ומשימו על	43801
ראשו.	43802
כתב החוה"ל בפ"ג משער הבטחון וז"ל, והשביעי שיתברר אצלו כי יש לכל ההויות שבעולם גבול ידוע,	43803
ולא יוסיף ולא יגרע על מה שגזר הבורא בכמותו ואיכותו זמנו ומקומו, אלא שלכל הגזרות סיבות ולסיבות	43804
סיבות, ומי שאינו מבין עניני העולם יחשוב כי הסיבה המתחדשת מחייבת שינוי הענינים והתהפכותם	43805
מענין אל ענין עכ"ל, הרי מפורש שאין אדם יכול לעשות מאומה הכל בגזרה, אלא שגזרת הבורא באה ע"י	43806
סיבות, ולכן יש מקום לטעות ולראות רק את הסיבה האחרונה וליחס לה את המעשה, ולהתעלם מכל	43807
השתלשלות הסיבות המורות על קיום רצון ה'.	43808
מי שזכה לאמונה אמיתית וחי לפיה, הוא רואה אחרת את המציאות ומבין את כל מהלך הדברים, רואה את	43809
רצון ה' המניע סיבות לסיבות עד היציאה לפועל, ואינו מייחס את הפעולה לסיבה האחרונה בלבד,	43810
וכדאיתא במדרש שהודו בנות יתרו למשה על הצלתו אותן מיד הרועים, אמר להן משה אותו מצרי	43811
שהרגתי הוא הציל אתכם, למרות שעבר כבר זמן רב מאז שהרג את המצרי, אולם משה עקב אחרי	43812
הסיבות, לא ראה לפניו את הסיבה האחרונה בלבד וכדאיתא שם במדרש.	43813
משל לאחד שנשכו ערוד והיה רץ ליתן רגלו במים, נתנן בנהר וראה תינוק אחד שוקע במים ושלה ידו	43814
והצילו, אמר לו התינוק אילולי אתה כבר הייתי מת, אמר לו לא אני הצלתיך אלא הערוד שנשכני וברחתי	43815
הימנו הוא הצילך עי"ש, חז"ל מגלים לנו כי כך צריך להיות המבט על החיים, לא לתלות בסיבה האחרונה	43816
בלבד אלא להקיף את כל הסיבות, לראות שהערוד ג"כ תופס חלק בהתגלות רצון ה' להציל את התינוק.	43817
האדם רואה רק מה שלפניו העין מטעה את האדם, אולם כשיעמיק בתופעות חייו, יכיר וידע כי מה יתרון	43818
העושה באשר הוא עמל, שהרי לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמש, כל דבר קבוע לזמנו ותפקידו בהשגחת	43819
הבורא, ואין האדם יכול לשנות אפילו כמלוא נימה, לא מועילה כל מחשבה עצמית, רבות מחשבות בלב	43820
איש ועצת ה' היא תקום. (אור יחזקאל).	43821
	43822
מאמר יט	43823
וימררו את חיהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים	43824

איתא בגמ' חרוסת על שום מה, זכר לתפוח וזכר לטיט (פסחים קט"ז), זכר לטיט יודעים אנו שהוא חלק	43825
מהמרירות שהיה בחומר ובלבנים אבל זכר לתפוח מהו, פירש"י שם שהיו יולדות בניהן בלא עצב שלא	43826
יכירו בהן המצריים דכתיב תחת התפוח עוררתין, התפוח מזכיר לנו את האהבה שאוהב ה' את ישראל,	43827
והנסים שעשה לצדקניות שהיו יולדות בלא עצב, והמרור מזכיר לנו את המרירות שמררו המצריים את	43828
חיי אבותינו, ויש לשאול מה השייכות בין שתי הזכרות שמטבילין המרור בחרוסת.	43829
אמנם המתבונן רואה, שמצוה זו באה ללמדנו רום ערכם של אבותינו שעמדו במבחן המרירות, ועמדו	43830
באמונתם לקבל הכל באהבה עד שזכו לנסים גלויים ונפלאים שילדו בלא עצב, נסים שהמתיקו להם את	43831
המרירות שמררו המצרים את חייהם, וכשנתבונן כראוי בענין זה נצליח לעמוד על האמת, ולהוציא מהלב	43832
שבשאת גדולה שהיא סיבה חזקה לקלקולים רבים בדעת ההמונים, וגם לחכמים גדולים שנסתבכו בה.	43833
רבים וכן שלמים חשבו כדבר אמיתי, שהדור ההוא שיצא ממצרים היו במצב שפל וגס, מפני שנכנעו	43834
בעבדותם עבודת פרך שעבדו במצרים, שפלות הרוח וגסות ההרגש כדרך העבדים הבזויים והשפלים,	43835
עלינו להסתכל בגלות מצרים באספקלריא מאירה של דברי חז"ל שדבריהם אמת ואמונה, ויתגלו לפנינו	43836
תמונות נפלאות מחיי הצדיקים ההם, ויתברר לנו באמת שהדור ההוא שהיו תלמידי יעקב אבינו וזכו להיות	43837
תלמידי משה רבינו, עמדו על מצב מאד גבוה כמלאכי מרום.	43838
דרש ר' עקיבא בזכות נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים, בשעה שהולכות לשאוב	43839
מים הקב"ה מזמן להם דגים קטנים בכדיהן, ושואבות מחצה מים ומחצה דגים, ובאות ושופתות שתי	43840
קדרות אחת של חמין ואחת של דגים, ומוליכות אצל בעליהן לשדה ומרחיצות אותם וסכות אותם,	43841
מאכילות אותם ומשקות אותם ונזקקות להם בין שפתים, וכיון שמתעברות באות לבתיהן, וכשמגיע זמן	43842
לידתן הולכות ויולדות בשדה.	43843
והקב"ה שולח ממרום מי שמנקיר ומשפיר אותם, ומלקט להם ב' עגולין אחד של שמן ואחד של דבש,	43844
שנאמר ויניקהו דבש מסלע ושמן מחלמיש צור, וכיון שמכירין בהם המצרים באים להורגן, ונעשה להם נס	43845
ונבלעים בקרקע, מביאין שוורים וחורשין על גבן, לאחר שהולכין היו מבצבצין ויוצאין כעשב השדה	43846
שנאמר רבבה כצמח השדה, וכיון שמתגדלים באין עדרים עדרים לבתיהן, וכשנגלה עליהם הקב"ה על הים	43847
הם הכירוהו תחילה שנאמר זה אלי ואנוהו (סוטה י"א):	43848
ובמדרש רבה פ' בשלח (פכ"ג ט') איתא, ר' יהודה אומר מי אמר קילוס להקב"ה התינוקות, אותן שהיה	43849
פרעה מבקש להשליך ליאור שהן מכירין להקב"ה, כיצד כשהיו ישראל במצרים והיתה אשה מבנות	43850
ישראל מבקשת לילד, היתה יוצאת לשדה ויולדת שם, וכיון שהיתה יולדת עוזבת הנער ומוסרת אותו	43851
להקב"ה, ואומרת רבון העולמים אני עשיתי את שלי ואתה עשה את שלך.	43852
אמר ר' יוחנן מיד היה יורד הקב"ה בכבודו כביכול חותך טבורן מרחיצן וסכן, והיה נותן ב' טינרין בידו	43853
אחד מניקו שמן ואחד מניקו דבש, וכיון שהיו גדלים היו נכנסין לבתיהן אצל אבותיהן, והיו שואלים להם	43854
מי היה זקוק לכם, והיו אומרים בחור אחד נאה ומשובח היה יורד ועושה לנו כל צרכנו, כיון שבאו ישראל	43855
לים אותן התינוקות ראו להקב"ה בים, התחילו אומרים לאבותיהם זהו אותו שהיה עושה לנו כל הדברים	43856
כשהיינו במצרים שנאמר זה אלי.	43857
מצוה רבה וחוב קדוש עלינו שלא לעבור במהירות על תמונה זו שציירו חז"ל לפנינו ממעשיהן של הנשים	43858
צדקניות בדור ההוא, להסתכל ולהתבונן הרבה בספור נפלא זה שמסרו לנו חז"ל, אז נתרום אל שמי	43859
מרום לחזות בנועם ה' עד היכן מגיע רום מעלת צדקת אבותינו הק' במצרים, ונצליח להכיר ולהרגיש	43860
אחת מן אלף מאותן ההרגשות האציליות וההכרות השמימיות בדעת אלקים שהיו בלבבות האמהות	43861
הקדושות ההן, שמסרו נפשן למלא רצון ה' להרבות זרע ישראל.	43862
יש במעשים אלו מעין נסיון העקידה, וכיון שלא נצטוו מה' לעשות כזאת יש אולי גם יתרון על העקידה,	43863
להפקיר בן הנולד ולומר לפני הקב"ה אני עשיתי את שלי ואתה עשה את שלך, מעשים אשר לא יעשו ע"פ	43864
טבע האנושי, אין זאת אלא שהיו הנשים האלו כמו מלאכי מרום בלא כל רגש גופני שהרי מקרא מלא הוא,	43865
התשכח אשה עולה מרחם בן בטנה, אלא שלא שכחו כלל האמהות האלו, אמנם בטחונם בה' היה ברור	43866
אצלם, ומסרו פרי בטנם לפדגוג נאמן.	43867
כיון שהגיע הזמן הולכות ויולדות בשדה תחת התפוח, בלא עצב ובלא כל חבלי לידה, הניחה שמה ששה	43868
ילדים, ואמרה אני עשיתי את שלי ואתה עשה את שלך, וחזרה לביתה בשקט ובשלוה כאלו לא קרה דבר,	43869
וכן נהגה לעשות מדי שנה למסור לשמים בעין יפה ששה ילדים ולחזור לביתה לשלום, ובאמת היה לה על	43870
מה לסמוך להיות שלוה ושקטה, כי אחרי שראתה את חסדי ה' שילדה בלא עצב שלא כמנהג העולם, היתה	43871
יכולה לסמוך על נסים ולמסור להקב"ה את הילדים ג"כ שיפקחו עליהם מלאכים מן השמים.	43872
אחרי שחלפו עשרה או עשרים שנים, נתגדלו הילדים האלו בנסים גדולים, וחזרו לביתם עדרים עדרים	43873
והכירו את אבותיהם, ותהי שמחה גדולה בבית, האם אפשר לצייר במלים שמחה שלמה כזו, כשנכנסו	43874

לבית חמישים או מאה בחורים יפים באין כל מום בשמחה ורננה כמנהג הנערים, וקוראים אמא אמא	43875
השלום לך, איפה אבא היקר לכלנו, והנה אביהם בא מן השדה מעבודת פרך, התחילו כלם ביחד לספר	43876
נפלאות ה' מכל מה שעבר עליהם.	43877
איך נזונו כל העת על ידי בחור נאה ומשובח, שהיה יורד מן השמים ועושה להם כל צרכיהם, סיפק להם	43878
דבש מסלע ושמן מחלמיש צור, וספרו איך נצלו מן המצריים שרדפו אחריהם לחפשם ולהרגם, ונעשו	43879
להם נסים ונבלעו בקרקע, ואח"כ בצבצו ויצאו כצמח השדה שהוא דבר נפלא, והאם הצדקנית מספרת איך	43880
שלא נצטערו עליהם לא בצער עיבור ולא בחבלי לידה.	43881
האב מספר מהמכות שהוכה היום מהמצרים הרשעים צוררי ישראל, ואומר לבניו שבעוד ימים אחדים	43882
יבואו המצרים ויקחו אותם ג"כ לעבודת פרך, אבל מה גדלה השמחה והשחוק בבית ההוא, יודעים הם	43883
בבירור שדבר ה' הוא המרירות, והתפוח עם עדר הנערים ממתקים את המרירות, ותהום השכונה כולה	43884
מקול רינה וישועה באהלי צדיקים, ואשה מספרת לחברתה פרסומי ניסא בהלל והודיה לה, עד היכן מגיע	43885
ימין ה' עושה חיל, להציל ממות נפשם ולחיותם ברעב.	43886
נפלאות ה' אלו שנגלו ונתפרסמו בין שדרות העם, השפיעו על הכל לדעת את ה' להאמין ולבטוח בו	43887
באמת, עד שסבלו את עול הגלות באמונה ורוממות הנפש, ועמדו במבחן שלא להרהר אחרי מדותיו של	43888
הקב"ה, כמו שעמדו אבותיהם הקדושים בכל הנסיונות הקשים שניסה אותם ה'.	43889
יש לשער בנפשנו מה הרגישו הילדים האלו שנתגדלו בדעת אלקים, כשבאו השוטרים לכוף אותם לעבודת	43890
פרך, הלא ידעו בנפשם כי דבר ה' הוא לקדש ש"ש ולקבל את הכל באהבה, ומחשבתם היתה אחת,	43891
שעינוי הגלות הם ממש כמו אותו כבשן האש שירד בו אביהם אברהם כשהפילו נמרוד הרשע, ושאין	43892
להתרעם על הרשעים שנתנו בו כ"כ הרבה עצים וגפרית להגדיל המדורה, עליהם להתחזק באומץ לב	43893
למות מות גבורים על קידוש שמו ית', והנשאר בחיים ג"כ קדוש יאמר לו, כמו אברהם אבינו שיצא	43894
בשלום ונצח את העולם כולו נצחון האמת על השקר.	43895
על ידי השקפה בהירה זו רואים אנו בגלות מצרים שהיתה עבדות של מלכים, בני מלכים בני נביאים	43896
עבדו עבודת פרך, ובטרם הספיקו המצרים לשבור גאון רוחם ולהשפילם כעבדים נגלה עליהם הקב"ה	43897
וגאלם, והרי חשבון פשוט לפנינו כמאה שנים היו הם השליטים בארץ, והמצרים מכבדים ואוהבים אותם	43898
על הנהגתם הטובה, אחר כך כשקם מלך חדש והפך ה' את לבם מאהבה לשנאה, עברו עוד כשלושים שנה	43899
עד שהעבידו אותם בעבודת פרך, ולא היה קושי השעבוד רק שמונים וששה שנים (שמו"ר), שגזרו	43900
להשליך כל הבן הילוד היאורה, ולמרר את חייהם בעבודה קשה, בזמן קצר כזה אי אפשר לשבור גאון	43901
רוחם של בני מלכים.	43902
הנה אנחנו מטבילים חזרת בחרוסת לקיים מצות אכילת מרור, ומרגישים שהחזרת אין בה די מרירות, ויש	43903
רצון להוסיף מעט תמכא כדי להרגיש המרירות, אבל האמת הוא כפי האמור בטעם מצוה זו, שהאכילה	43904
היא לזכר וימרר, שהמצרים רצו למרר את חיי אבותינו ולא יכלו להם, משום שהמרירות היה טבול	43905
בחרוסת שהוא התפוח, ששם נגלה עליהם הקב"ה כביכול ועשה עמהם נסים נפלאים, שהפיגו את	43906
המרירות ובטלו את הארס שבמרירות (פסחים קט"ו).	43907
וזוהי מצותנו בגלותנו המר והנורא הזה, אנחנו בעוה"ר בגלות של הסתר פנים, שאמרו חז"ל כל שאינו	43908
בהסתר פנים אינו מהם (חגיגה ה'), אין הקב"ה נגלה על חסידי וקדושי עמנו לעשות להם נסים גלויים כמו	43909
לאבותינו, והמרירות של גלותנו הוא מרור בלא חרוסת, עלינו להתחזק באמונה ובדעת אלקים, על ידי	43910
שנטבול את המרור בתוך החרוסת לזכור מה שראו אבותינו הק', אהבת הקב"ה לישראל תחת התפוח, כדי	43911
להפיג ולבטל את הארס שבמרור.	43912
מה מאושרים אנחנו שיצאנו יחד עם אבותינו לחירות עולם, הקב"ה אתנו בכל מקום שאנחנו נמצאים,	43913
וחייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים, יחד עם אבותינו הקדושים שהראו באצבע ואמרו זה	43914
אלי ואנוהו, זהו מי שזן ופרנס אותנו במצרים, כן נזכה בימינו אלה שיפקח ה' את עינינו לראות ולהכיר	43915
את שלוחי הקב"ה המסתתרים במנהגי הטבע, זנים ומפרנסים אותנו דבש מסלע ושמן מחלמיש צור,	43916
ומצילנו מהרשעים האכזריים בנסים נפלאים, ויהיה לבנו נכון לפני ה' שיעשה הטוב לנו כרצוננו, עד	43917
שנוכל לומר זה אלי ואנוהו כמותם במהרה בביאת המשיח. (לקט שיחות מוסר).	43918
	43919
מאמר כ	43920
ויאמר מלך מצרים למילדות העבריות אשר שם האחת שפרה ושם השנית פועה (שמות א' ט"ו).	43921
וברש"י שפרה זו יוכבד שמשפרת את הולד, פועה זו מרים שפועה ומדברת והוגה לולד כדרך הנשים	43922
המפייסות תינוק הבוכה, לא נזכרו כלל בשמותיהן אלא נקראו בשמות מיוחדים, כי יתכן שבדברים הכי	43923
קטנטנים כמו אלה, בספור ופיוס תינוקים שהוא מהדרכים אשר נשים עושות תמיד, והם בזה זכו להקרא	43924

בשמות, דענין שמות הוא עיקר מציאותו של הנושא אותם, זאת אומרת שבפעולות אלו כל כולן נעשו מזו	43925
המציאות, הנה כי יתכן שדבר קטן כזה יהווה את כל האדם.	43926
הם הדברים שאנו אומרים תמיד, כי אין בבריאה לא דברים קטנים ולא דברים גדולים אלא הכל תלוי	43927
בהאדם, האדם הגדול הוא ההולך ונושא אלומות של גדלות מהדברים הכי קטנים, ולהאדם הקטן גם	43928
הדברים היותר רמים בעצמם מתהוים בידיו לרפש ואשפתות, ענין הממון הסם המות בעצם, הביצה הכי	43929
מטונפת לכל העולם, והנה תכלית אהבת ה' הלא קונים דוקא על ידי בכל מאודך.	43930
בגמ' (ב"ב י'). אמרו כי טרנוסרופוס הרשע שאל את רבי עקיבא, אם אלהיכם אוהב עניים הוא מפני מה	43931
אינו מפרנסם, וא"ל כדי שניצול אנו בהם מדינה של גיהנום, הנה כי אותו הסם המות הוא עצמו הנהו	43932
המכונה לזיכוך הנפש, ולקנין כל מעלה של חסד והטבה, ענין המשגל אשר עליו נאמר מאמרם ז"ל	43933
(קידושין ל':), ג' שותפין הן הקב"ה ואביו ואמו, דברים גדולים ורמים כאלה! ומה אנחנו נושאים מכל	43934
זה? כי אם רגע של לקיקת חיך כל דהו וזה הכל!	43935
כתב הרמב"ם בשמונה פרקים פרק חמישי, וישים לנגד עיניו תמיד תכלית אחת והיא השגת השם ית',	43936
וישים פעולותיו כולם תנועותיו ומנוחותיו וכל דבריו מביאים לזה התכלית, עד שלא יהיה בפעולותיו דבר	43937
שלא יביא אל זאת התכלית, והמשל בזה שישים הכוונה באכילתו ובשתייתו ומשגלו בבריאות גופו,	43938
שתמצא הנפש כלים בריאים ושלמים לקנות החכמות, וקנות מעלות המדות ומעלות השכליות עד שיגיע	43939
לתכלית ההוא, וכן כשיתעסק לקנות ממון, כי האדם שיבא ויאכל מזון ערב אל החיך זה והבהמה אצלי	43940
שוין עי"ש כל דבריו הקדושים.	43941
והנה בתורה מצינו עוד יותר מזה, כתב הספורנו (ויקרא י"ח ו') בענין איסור העריות וז"ל, איש איש אל	43942
כל שאר בשרו לא תקרבו, הנה התולדות ההוה משאר הבשר בהיות אז הפועל והמתפעל קרובים במזג	43943
ראוי שתהיה יותר הגונה וממוזגת, כמו שקרה בתולדות משה ואהרן ומרים מעמרם ויוכבד דודתו, וכמו	43944
שאמרו ז"ל (יבמות ס"ב:) על נשואי בת אחותו, וזה יצדק כאשר יהיו הפועל והמתפעל מכוונים להפיק	43945
רצון קונם בלבד.	43946
אפס כי זה יקרה על המעט, כי אמנם מה שיקרה בכל המין האנושי הוא ברוב כזה שיהיו מכוונים להתענג	43947
בלבד כאמרו (תהלים נ"א), הן בעון חוללתי ובחטא יחמתיני אמי, ובהיות שאר הבשר מוכן מאוד וההרהור	43948
והתענוג בו רב מאוד, הנה כאשר יהיו חושבים שניהם שחיבורם בלתי אסור, ירבה ההרהור והחיבור	43949
ביניהם להתענג בלבד, ולכך אסר לגלות ערוה עי"ש, הנה כי איש הנושא מתוך הדברים הגדולים רק רגע	43950
הערבות, כבר קוראה התורה עליו כריתות רח"ל!	43951
הוא יסוד דברינו כי אנשים גדולים חיים בגדלות ויודעים מגדלות, הם הרואים בכל ענין גדלות ורוממות,	43952
ומשיגים הם גדלות אף מכל מיני קטנוניות, ממשחק של פו פו לילדים קטנים, זוכים הם לרום המעלה	43953
ולמקום מיוחד בתורה הקדושה, ואנשים פשוטים דורסים ברגליהם על כל מעלה נכונה והכל בעיניהם	43954
דברים קטנים, וכמוהם יהיו עושיהם, מתקטנים בתכלית עד כריתות ר"ל. (דעת תורה).	43955
	43956
מאמר כא	43957
ותיראן המילדות את האלהים ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים ותחיין את הילדים (שמות א')	43958
י"ז).	43959
קשטו עצמן למעשה זקנן... אמרו אברהם אבינו פתח לו פונדק והיה זן את העוברים ואת השבים בני אדם	43960
ערלים, ואנו לא דיינו שאין לנו להאכילן אלא להרוג אותן? אנו נחיה אותן (שמו"ר א' כ'), כתב המליץ	43961
על הרודפים אחרי החמודות המדומות ושוכחים את אחריתם וז"ל, אם לקחה נפשי שמץ מנתיבות כאלה	43962
למה לי חיים? ואם רואה אנכי הרעות והטוב ובחור בטוב בלי אדע, מה טוב כי אדע וכי אבין (בחינות	43963
עולם פ"ז).	43964
לאיזה תכלית נברא האדם אם לא להשתמש בשכלו לבחור בטוב ולדחות הרע, ואם נמשך אחרי הדמיונות	43965
והנאות זמניות, האם בשביל זה היה צריך להברא? מבט זה של יראת שמים היה חכמתן של המילדות, ועל	43966
זה אמרו חז"ל יראת ה' היא חכמה (שבת ל"א:), המילדות למדו ממעשה החסד של אברהם אבינו, אולם	43967
אברהם אבינו לא סיכן את חייו על מעשה החסד כמו שעשו המילדות, ורק בחסדי שמים קבל פרעה את	43968
האמתלא שלהן שבנות ישראל יולדות לבד כחיות השדה, כדאיתא במדרש וז"ל, וייטב אלקים למילדות,	43969
מה היה הטובה הזאת? שקבל דבריהם מלך מצרים ולא הזיק להם (שמו"ר א' כ').	43970
אבל האמת שלא דנו קל וחומר זה אלא לחזק בתוכם את הרגש של מסירת נפש ולהקטין את הנסיון, אבל	43971
הכח שלהם להפקיר את חייהן בשביל ילדי ישראל נבע מותיראן שהיתה בהן יראת שמים, התורה גילתה	43972
לנו שלא רגש של רחמנות טבעית בלבד הניעתן, שהרי אדם קרוב אצל עצמו ואין מקום לרחמנות על	43973

הזולת במקום שחיינו נתונים בסכנה, אם לא על ידי יראת שמים שנותנת לאדם הכח להתפשט מחישובים אישיים, ולהעדיף את האמת הטהורה בכל מחיר.	43974
זהו שאנו מברכים בכל יום אוזר ישראל בגבורה, ומבואר מזה שהקב"ה נותן גבורה דוקא לבר ישראל ולא לאומות העולם, וכבר עמד בזה הלבוש למה בברכה זו ובשל עוטר ישראל נתיחדו ישראל ולא בשאר ברכות, אבל הכוונה שרק ישראל יש להם הכח של מסירות נפש עבור האמת ולא האומות, וכבר מובא ברמב"ם שהגויים אינם מצווים על קדושת השם (הלכות מלכים פ"י הל' ב').	43975
איתא במדרש מה נעשה לאחותינו ביום שידובר בה (שה"ש ח'), ביום שאמר נמרוד להשליכו לאברהם לכבשן האש, אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף, אם נותן נפשו כחומה זו שהיא עומדת בפני מלחמות הרבה, וימסור עצמו על קדושת השם נבנה עליה טירת כסף אלו ישראל, ואם דלת היא, ואם דל הוא מלמסור נפשו על נצור עליה לוח ארז, מה צורה שבלוח ארז נוח להתטשטש כך אברהם איני משגיח עליו, אמר אברהם אני חומה למסור נפשי על קדושת שמך.	43976
ולא אני בלבד אלא ושדי כמגדלות, חנניה מישראל ועזריה ודורו של ר' חנניה בן תרדיון וחביריו שיתנו נפשם על קדושת שמך, אז הייתי בעיניו כמוצאת שלום שיצא לשלום מן הכבשן (תנחומא לך), נמרוד הכיר את בוראו ונתכוין למרוד בו, ועם איש כזה לא מועיל שום שכנוע, ואולי יחסר לאברהם אבינו תקיפות הדעת לעמוד נגדו כחומה בלי פשרות, ועל זה אמר אברהם שלא רק הוא מוכן לקדש את השם אלא גם בניו מוכנים לכך.	43977
ויש לבאר בצורה אחרת קצת, שלא היה קיים ספק על נכונותו של אברהם למסור נפשו, אלא הפקפוק היה שמא יעשה זאת בצורה של דלת, היינו שיעשה כן רק בתור מדת חסידות להיות נתבע כפי הכרתו, אבל את אחרים יפטור מחיוב זה ולא יחתוך את הדין של קדושת השם בתור יקוב הדין את ההר, ואם כן אין ראוי לבנות עליו ולהוציא ממנו העם סגולה, משום שאין שום עתיד לגישה כזאת, על זה ענה אברהם שלא רק הוא בעצמו מוכן לקדש שם שמים, אלא שדי כמגדלות, כל יניקתם של בניו לא תהא אלא מסירות נפש, ולכן זכה להנצל מן הכבשן ולהקים מזרעו את העם עולם.	43978
זו הדרך שירשו המילדות מאביהם ובו קשטו את עצמן, להיות מוכנים למסור נפשם על ילדי ישראל, ולא זה בלבד שלא הרגום כדרישת פרעה אלא ותחיין את הילדים, שהיו גובות מים ומזון מבתי העשירים עבור המילדות העניות, והיו מתפללות להקב"ה שאפילו אותם הילדים שהיו ראויים להולד בעלי מומים או מתים, יוולדו שלמים כדי שלא יאמרו ישראל שיד המילדות היתה בהן, והקב"ה קבל תפלתן והיו כולם בריאים ושלמים (שמו"ר א' י"ט), כך נראית המצוה בשלימותה כשנובעת ממקור של יראת שמים.	43979
(המוסר והדעת).	43980
מאמר כב	43981
ותיראן המילדות את האלהים ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים ותחיין את הילדים (שמות א' י"ז).	43982
איתא במסכת (סוטה י"א): ותחיין את הילדים, תנא לא דיין שלא המיתו אותן אלא שהיו מספיקות להם מים ומזון, והנה הגזירה של אם בן הוא והמתן אותו היתה פקודה חמורה, כי המצב היה ויקוצו מפני בני ישראל, וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ, עד היכן? ארשב"ל עד ויקוצו מפני בני ישראל, היה המצרי מבקש לעמוד עם חבירו, והיה רואה אלף מישראל עד שלא היה רואה את חבירו, והיה אומר אומה זו מה מרובה היא, ובמסכת סוטה ויקוצו מלמד שהיו דומים ישראל בעיניהם כקוצים.	43983
עוד בחז"ל ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים, כאשר אמר מיבעי ליה דהא כתיב ויאמר בילדכן? אלא כאשר דיבר בגזירה דהיינו לשון קשה (אליהו רבה מ"ב ח'), וגם טעם הגזירה היה בטחון המדינה, כדכתיב והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שונאינו, והמילדות מסרו נפשן ולא די שלא קיימו את הגזירה אלא סיפקו להם מים ומזון, ותיראן המילדות את האלקים, ומטעם זה ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים, וסיפקו להם מים ומזון ג"כ מטעם ותיראן, נפלא המדות הטובות והמסירות שלהן.	43984
וצריכים להבין למה לא מודגש בתורה המידות הטובות שלהן אלא היראה שלהן? ואפשר לומר כי הטבה כזאת לספק להם מים ומזון בסכנה כזאת יכול להיות רק בכח היראה, כי זה למעלה מגבול הטבה של כח האדם, רק כח היראה יכול לחולל נפלאות כאלה, וכן משמע מדברי חז"ל (שמו"ר פ"א י"ט כ') ותיראן המילדות את האלקים עליהן נאמר (משלי ל"א), אשה יראת השם היא תתהלל.	43985
ד"א ותיראן המילדות, קשטו עצמן למעשה זקנן אברהם, כמו שהקב"ה מעיד עליו עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, אמרו אברהם אבינו ע"ה פתח לו פונדק והיה זן את העוברים ואת השבים בני אדם ערלים, ואנו לא דיינו שאין לנו להאכילן אלא להרוג אותן? אנו נחיה אותן ע"כ, והנה הפסוק עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה אצל אאע"ה, נאמר אחרי העקידה ולא ע"י שנטע אש"ל ופונדק לעוברים ושבים, ולמה חז"ל	43986
	43987
	43988
	43989
	43990
	43991
	43992
	43993
	43994
	43995
	43996
	43997
	43998
	43999
	44000
	44001
	44002
	44003
	44004
	44005
	44006
	44007
	44008
	44009
	44010
	44011
	44012
	44013
	44014
	44015
	44016
	44017
	44018
	44019
	44020
	44021
	44022
	44023

מקרבם הטעם של ירא אלקים לאש"ל? אלא שחז"ל משמיענו שגם לנטוע אש"ל לערבים עובדי ע"ז ולדאוג לפרנסתם, זה ג"כ עובר כל גבול של הטבה, וזה ג"כ עשה אאע"ה בכח היראה.	44024 44025
וכן כתוב ויהי כי יראו המילדות, ולא כתוב ויהי כאשר הטיבו המילדות עם הילדים, שוב מודגש היראה שלהן, ויעש להם בתים בתי תורה ויראה, מדה כנגד מדה כדאיתא במסכת (סוטה י"א:), רב ושמואל חד אמר בתי כהונה ולויה אהרן ומשה, ומאן דאמר בתי מלכות דוד נמי ממרים קאתי, שיצאו מהם גדולי התורה והיראה, מזה אנו למדים כי מלבד שעצם יראת ה' היא מצוה וחיוב, כדכתיב מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה, היראה היא ג"כ תחבולה טובה לקנות מדות טובות במדרגות גדולות, ובלי יראת שמים אי אפשר לבוא למדרגות גדולות במדות טובות. (זכרון מאיר).	44026 44027 44028 44029 44030 44031 44032
מאמר כג	44033
ותיראן המילדות את האלהים ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים ותחיין את הילדים (שמות א' י"ז).	44034 44035
בשעה שהתורה באה לספר ולתאר לנו את גדולת המילדות, אין התורה אומרת שהן היו נשים שאהבו לעשות חסד והעמידו עצמם בסכנה בשביל זה, אלא התורה אומרת ותיראן המילדות את האלוקים, וכיון שהתורה אמרה שלמילדות היתה יראת אלקים, ממילא כבר כלול כאן הכל, כי ירא אלקים ימצא בו כל המעלות והמידות הטובות.	44036 44037 44038 44039
כמובן שיש מדרגות ביראת שמים, כי הנה המשנה אבות אומרת אין בור ירא חטא, אבל עם הארץ כן יכול להיות ירא חטא, וכן הכתוב תובע את עמלק על העדר יראת שמים כמ"ש ולא ירא אלקים, ומאידך אחרי העקידה אומר הקב"ה לא"א עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, רק עתה נתברר בבירור שלם מעלת יראתו של אברהם אבינו ע"ה.	44040 44041 44042 44043
לפני כארבעים שנה שמעתי סיפור מפי רב אחד ששמעו מפי החתם סופר, פעם אחת ישב החתם סופר עם שלשה תלמידיו ולמד, לאחר זמן התחיל החתם סופר לנמנם, פתח אחד התלמידים ואמר, אומרים על החת"ס שהוא גאון גדול, אני אינני רואה את הגאונות שלו, השני אמר אומרים שהוא חכם גדול, אני לא רואה את חכמתו הגדולה, השלישי אמר אומרים שהוא ירא שמים גדול, אני אינני רואה את היראת שמים שבו.	44044 44045 44046 44047 44048
לפתע התעורר החתם סופר ששמע את שיחתם והתחיל לבכות בכי גדול ואמר, מה שאתם אומרים שאני לא גאון אינני מצטער על כך, כי אני יודע שלמדתי ועמלתי כפי כל כוחותי, ואם אינני גאון לא יתבעו אותי מהשמים על כך, אבל מה שאתם אומרים שאינני ירא שמים ע"ז אני בוכה ומצטער, כי הרי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים וזה היה בידי להשיג, ואם לא השגתי את זה הרי שיש לי להצטער ע"ז מאד, והוא בכה ובכה עד שהרטיב את כל בגדיו מרוב בכי ודמעה, הא לך מידה של יראת שמים. (דרכי מוסר).	44049 44050 44051 44052 44053 44054 44055
מאמר כד	44056
ותיראן המילדות את האלהים ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים ותחיין את הילדים (שמות א' י"ז).	44057 44058
אמר ר"ל מאי דכתיב והיה אמונת עתיך... ואפ"ה יראת ה' היא אוצרו, אמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין וכו', ואפילו הכי אי יראת ה' היא אוצרו אין אי לא לא, משל לאדם שאמר לשלוחו וכו', אמר לו ערבת לי בהן קב חומטין א"ל לאו, אמר ליה מוטב אם לא העלית (שבת ל"א).	44059 44060 44061
הרי שכל המעלות כולן מתקיימות ותלויות באוצר זה של יראת ה', ושמעתי מאמר בשם הגרי"ס ז"ל, שכל עניני החסד של אברהם אבינו שהוא עמוד החסד, נרמז בתורה הק' רק בתיבה אחת של ויטע אשל, ופרשת העקידה פרשה גדולה היא בתורה, משום שהעקידה יסודה ובנינה היא יראת שמים של אברהם אבינו ע"ה, כמו שנאמר עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה וזהו העיקר, ויסוד זה למדנו מפרשה זו.	44062 44063 44064 44065
נתבונן נא פרעה מלך מצרים מלך עריץ ואכזרי אשר מושל בכיפה מצווה לשתי נשים ישראליות, נשים אשר בטבען הן רכי מזג וחלושות כח, מקבלות צו ואזהרה בלדכן את העבריות וראיתם על האבנים אם בן הוא והמתן אותו, הנה עומדות שתי נשים אלו על אומה ענייה ומדוכאת, בני ישראל מוכים ונרדפים מכל צד עבדים ממש בחומר וברוח, מול אדוניהם המצרים המעבידים אותם.	44066 44067 44068 44069
וימררו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים, ונשים אלו מוסרות נפשן על גזר דין זה ואינן שומעות אל פרעה, ומצילות רבוא רבבות של ילדי ישראל ממות, ולא זו בלבד אלא ותחיין את הילדים שהיו מספקות להם מים ומזון, היש לך השגה בגדולתן של שתי נשים אלו? והרי כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא (סנהדרין ל"ז), כל שכן הן כמה עולמות קיימו.	44070 44071 44072 44073

אבל מה אנו רואים בתורה הק', כשמסופר עליהם דבר זה כתיב ותיראן המילדות את האלקים ולא עשו	44074
כאשר דבר אליהם מלך מצרים, לא נמנו כאן כל מה שעשו ופעלו לטובת כלל ישראל, אלא מה שלא עשו	44075
כאשר דבר אליהם מלך מצרים, וכללה התורה הק' כל מעשיהם הטובים בתיבות אלו ותיראן המילדות את	44076
האלקים, כי כל המעלות כולן תלויות בזה והוא העיקר.	44077
אמנם לא יתכן מרד גלוי כזה במלך מצרים על ידי שתי נשים בלי סומך ומחזיק בידם, ואי אפשר בשום	44078
ענין ואופן להגיע לדרגה נפלאה זו של ולא עשו כאשר דבר אליהם מלך מצרים, ועוד כתוב ויהי כאשר	44079
יראו המילדות את האלקים ויעש להם בתים, אין כתיב כאן ויהי כי הצילו נפשות רבות מישראל, אלא ויהי	44080
כאשר יראו את האלקים.	44081
הוא הדבר אשר אמרנו, כי כליל המעלות כולן היא היראה, וכל עיקרו של השכר המשתלם לאדם עבור	44082
מעשיו הטובים אינו נמדד אלא באיכות יראתו, ומכיון שיראו המילדות את האלקים לפיכך ויעש להם	44083
בתים, כהונה לוויה ומלכות, כי עבור יראת שמים משלמים בבתי כהונה לוויה ומלכות מדה כנגד מדה, יראת	44084
שמים היא האוצר שמתקיימים בה ועל ידה כל המצוות כולן, ולכן משלמים עבורה דבר המקיים כלל	44085
ישראל עד עולם. (אור יהל).	44086
	44087
מאמר כה	44088
ותיראן המילדות את האלהים ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים ותחיין את הילדים (שמות א' י"ז).	44089
	44090
לכאורה למה לה לתורה לספר ענין יראתם של האלהים, והלא די לנו בעיקר המעשה שלהם שלא עשו	44091
כאשר דיבר אליהן מלך מצרים, ואם תאמר שפירוש מלת ותיראן הכוונה לומר שזאת היתה סיבת	44092
מעשיהם, שמתוך יראת האלהים הגדולה שבהן, הוא הטעם מה שלא עשו כאשר דיבר אליהן מלך מצרים,	44093
אין זה דרך התורה לספר על מי שעשה איזה מעשה מצוה, שעשה כן מפני שהיה צדיק.	44094
אלא כך פירוש הענין, שאין ותיראן כאן מלת התואר והשבח עליהן כי היו יראי אלהים, ואשר מפני כן לא	44095
עשו דבר המלך, אלא הענין הוא כי היה אמנם הדבר אצלן נסיון קשה מאוד לעמוד בו, ועל כן הגדילו	44096
היראה ע"י התבוננות ביראת ה' ופחדו, לחשוב שכר עבירה דהיינו חייהן שהיה תלוי בזה נגד הפסדה	44097
הנורא, והרבה עסקו ופעלו להגדיל היראה עד שהצליחו לעמוד בנסיון ולהגביר עצמן על כל הקשיים,	44098
ובזכות מעשה היראה הוא שקבלו שכרן אשר הטיב להם האלהים, ויעש להם בתים בתי כהונה לוויה	44099
ומלכות.	44100
וכן איתא במדרש (שמו"ר א' ט"ז), אמר רבי ברכיה בשם ר' חייא ב"ר אבא הה"ד (איוב כ"ח), ויאמר	44101
לאדם הן יראת ה' היא חכמה, מהו שכר היראה תורה, לפי שיראה יוכבד מפני הקב"ה העמיד ממנה משה,	44102
ומרים יצא ממנה בצלאל שהיה מלא חכמה, זאת היא עיקר המצוה של יראה אשר נאמר בה (דברים י')	44103
את ה' אלקיך תירא.	44104
אשר לכאורה קשה להבין איך זה יקיים בפועל זאת המצוה, הלא יראה היא מדת הנפש ולא ענין של	44105
פעולה, והמצוות עשה שבתורה הלא הם על המעשים ולא על הכחות, וכן כל המצוות התלויות בלב כגון	44106
אהבת ה' והדבק במדותיו וכדומה, איך נמנו בין התרי"ג מצוות עשה, מאחר שאין קיומם תלוי לכאורה	44107
בפועל האדם? אלא ודאי שקיום אלה המצוות הם על קנייתם אותם, על ההשתדלות לקנות הכחות	44108
הנפשיים ההם.	44109
זה ביאור דברי הר"י (שע"ת ג' קס"ד) וז"ל, האדם חייב להכין מערכי לבו בכל עת ולהשכין בלבו אימה	44110
ויראה מעל פני השם יתברך, ומאחר שכתב האדם חייב מן הסתם הוא חיוב מדאורייתא, ואמנם כן הוא כי	44111
זו המצוה עשה של ה' אלקיך תירא, דהיינו ההשתדלות והעסק בקניית המדה, וכתב עוד ועל הרשעים	44112
נאמר (ירמיה ה'), ולא אמרו בלבבם נירא נא את ה' אלקינו.	44113
הרי שאין התביעה על הרשעים על כי אין בקרבם פחד אלהים, התביעה היא על שלא השתדלו לקנות	44114
היראה שהיא עיקר חיוב האדם, כמ"ש ולא אמרו בלבבם נירא ורק זה הוא רשעתם, והמילדות אשר זכו	44115
לכל טוב על אמירתן ומחשבתן, בשכר מצוה והפסד עבירה הוא שזכו, בהכנת כל מערכי לבן ליראה את	44116
השם הנורא, כי זו היא המצוה ועל זה ודאי השכר באין סוף. (דעת תורה).	44117
	44118
מאמר כו	44119
ותיראן המילדות את האלהים ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים ותחיין את הילדים (שמות א' י"ז).	44120
	44121
יש מהם שראויים לצאת חגרים או סומים או בעלי מומין, יש מהן שראויים למות בשעת יציאתן, והיו	44122
עומדות בתפילה להקב"ה רבש"ע תן להם נפשותיהם, שלא יאמרו ישראל הן הרגו אותן, והקב"ה עושה	44123

תפלתן לפיכך ותחיין את הילדים, ד"א ותיראן המילדות קשטו עצמן למעשה זקנן אברהם, כמ"ש עתה	44124
ידעתי כי ירא אלהים אתה, אברהם אע"ה פתח לו פונדק, והיה זן את העוברים ואת השבים בני אדם	44125
ערלים, ואנו לא דיינו שאין לנו להאכילן אלא להרוג אותן אנו נחייה אותן (שמו"ר א').	44126
ולכאורה הביטוי שקשטו עצמן למעשה זקנן בא לגרוע ממדרגתן, שהרי מתחילה מציגן המדרש שהיו	44127
במדרגת צדיק גוזר והקב"ה מקיים, על ידי תפילתן שהתפללו עליהם, אלא המדרש מבקש למצוא מנין	44128
ינקו המילדות את יראת אלקים שלהן, וידוע שישנה יראה אצל האדם שלא באה לו מכוח קנין, אלא מן	44129
התולדה או מתוך מצות אנשים מלומדה, ואילו היראה האמיתית אותה קשה להשיג, וכמ"ש אטו יראה	44130
מילתא זותרתא היא? (ברכות ל"ג:).	44131
ושלמה המלך אמר אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה' (משלי ב'), ובהקדמה למס"י	44132
אומר על פסוק זה, אינו אומר אז תבין פילוסופיא, אז תבין תכונה, אז תבין רפואה, אז תבין דינים, אז	44133
תבין הלכות, אלא אז תבין יראת ה', הרי לך שלהבין היראה צריך לבקש אותה ככסף ולחפש אותה	44134
כמטמונים, ועל זה אומר המדרש כי מדת היראה שלהן לא נבעה מתולדה או ממצות אנשים מלומדה, אלא	44135
שקשטו עצמן למעשה זקנן שלמדו מאברהם אבינו.	44136
אך אפשר להבין זאת בשני אופנים, ראשית אנו רואים כאן כי היה להן קנה מדה למדוד את מצבן	44137
ברוחניות לא לפי מידתן הן, אלא השווו לנגד עיניהן את הגדול כדי להשתוות אליו, וכמו שמצינו אצל יוסף	44138
עם אשת פוטיפר שנראה לו דמות דיוקנו של אביו (סוטה ל"ו:), ומזה שאב את הכוח לעמוד בנסיון	44139
ולהתעלות, בעת הנסיון היו מדמות איך היה נוהג האדם הגדול אם היה עומד בפני נסיון כזה, ולפי קנה	44140
מדה זה עלינו לנהוג, וכמו שאמרו חז"ל חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק	44141
ויעקב (תנ"כ"א כ"ה).	44142
עוד אפשר להסביר כי מה שהזקקו לנסיונות אברהם אבינו נבע מתוך ידיעתן, כי אי אפשר להגיע לגדלות	44143
אלא מתוך נסיון, ואצל אברהם נאמר אחרי נסיון העקידה, עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, דוקא אחרי	44144
הנסיון העשירי, גם הן חשבו כי לא יוכלו לזכות שייבנו מהן בתי כהונה לוויה ומלכות אלא רק אחרי	44145
הנסיון, כמ"ש אצל דוד המע"ה ששאל את הקב"ה מפני מה אומרים אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב	44146
ואין אומרים אלהי דוד, והשיב לו אינהו מינסו לי ואת לא מינסת לי (סנהדרין ק"ז), הווה אומר כי בלא	44147
נסיון א"א לייחד את שם הקב"ה עליו.	44148
דומה לזה איתא בגמ' אילפא ור' יוחנן הוו גרסי באורייתא, דחיקא להו מילתא טובא, אמרי ניקום וניזול	44149
וניעבד עיסקא ונקיים בנפשי אפס כי לא יהיה בך אביון, אזלו אותיבו תותא גודא רעיעא הוו קא כרכי	44150
ריפתא, אתו תרי מלאכי השרת, שמעיה ר' יוחנן דאמר חד לחבריה נישדי עלייהו האי גודא ונקטלינהו	44151
שמניחים חיי עולם ועוסקין בחיי שעה, א"ל אידך שבקינהו דאיכא בהו חד דקיימא ליה שעתא, ר' יוחנן	44152
שמע אילפא לא שמע, א"ל ר' יוחנן לאילפא שמע מר מידי? אמר ליה לא, אמר מדשמעי אנא ואילפא לא	44153
שמע, שמע מינה לדידי קיימא לי שעתא, אמר ליה ר' יוחנן אהדר ואוקי בנפשי, כי לא יחדל אביון מקרב	44154
הארץ (תענית כ"א).	44155
ואיתא שם בגמרא כי אילפא היה לומד וידע הרבה יותר מר' יוחנן גם בשעת מסחרו, עיין רש"י ורבנו	44156
חננאל שם, ובמה זכה באמת ר' יוחנן למלוך רק מפני היתרון שלמד מתוך נסיון, כדרך שאמרו חז"ל	44157
תורת שלמדתי באף היא שעמדה לי (ילקוט קהלת ב'), נמצא כי זכה ר' יוחנן למלוך רק מפני שקיים	44158
בעצמו כי לא יחדל אביון מקרב הארץ היא העמידה במצב של נסיון. (נחלת אליעזר).	44159
	44160
מאמר כז	44161
ותיראן המילדות את האלהים ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים ותחיין את הילדים (שמות א' י"ז).	44162
	44163
איתא בגמ' (שבת ל"א.), קבעת עתים לתורה צפית לישועה פלפלת בחכמה הבנת דבר מתוך דבר, היש	44164
לכאורה מדרגה יותר? מן שבע מדות שמנה יתרו לא מצא משה רע"ה רק חכמים וידועים ונבונים לא מצא,	44165
ואלא הכא אמר הבנת דבר מתוך דבר, א"כ הריהו נבון שבדורו של משה לא מצא, ואפילו הכי אי יראת ה'	44166
אוצרו אין אי לא לא.	44167
הרי שמדרגת יראת שמים היא מדרגה היותר גדולה מכל, ולכן חביבים מאד בעיני העוסקים בה וכמ"ש	44168
רש"י ז"ל שם, היא אוצרו היא עיקר החשוב בעיניו לאצור ולעשות סגולה לזכרון עכ"ל, ומה לנו ראייה	44169
מפורשת יותר מזה, כי קניית היראה הוא לבקש תחבולות ועצות ע"י לימוד המוסר בהשכל ודעת, שירגיש	44170
יראת שמים בלבו כיראה חושית, ואינה נקנית ע"י תורה בלבד.	44171
וכן כתב תרגום יונתן על הכ' (ירמיהו ב'), ותופשי התורה לא ידעוני ומלפי אורייתא לא אליפו למידע	44172
דחלתי, הרי דלימוד היראה הוא ענין בפני עצמו זולת התורה, ובמה זאת? היינו מוסר! כמו שהודיענו	44173

שלמה המע"ה לדעת חכמה, ועל ידי חכמה יהיה לו יכולת לבוא לחכמת היראה הנקנית על ידי לימוד	44174
המוסר, כש"כ ברבים כמ"ש במלאכי ג' אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע, ויכתב בספר	44175
זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו.	44176
וכתב רש"י ז"ל, אז נדברו ואני לא נשכחו דבריכם מלפני ואע"פ שאיני ממחר להשיב גמול, כי הקשבתי	44177
ושמעתי וצויתי לכתוב להם ספר זכרון, והיו לי דבריהם מקוימים ליום אשר אני עושה סגולה אשר אצרת	44178
והנחתי לשלם בו גמולי, שם אראה אתכם מה בין צדיק לרשע, והנה אין שכחה לפני כסא כבודו ית', ולמה	44179
צריך לכתוב ספר זכרון אבל להראות הפלגת השכר על זה.	44180
איתא במדרש על שלמה המע"ה שכתוב עליו ונשיו הטו את לבבו (מלכים א' י"א), אף דבפירוש אז"ל	44181
(שבת נו:), כל האומר שלמה חטא אינו אלא טועה, מ"מ אמרו במדרש מוטב היה שלמה גורף ביבין ולא	44182
נכתב עליו המקרא הזה, ונוכל להבין כמה קשה לאדם דבר גנאי הנכתב עליו, עד שכדאי היה לו להפסיד	44183
המלוכה אשר נכתב עליו, ואשב על כסא ישראל כאשר דבר ה'.	44184
ולא די זאת אף להיות גורף ביבין טוב יותר ממה שנכתב עליו בתורה לשון גנאי, ואם מלה אחת הטו	44185
הנכתב בתורה הרי זה עונש גדול כ"כ, וידוע כי מרובה מדה טובה, וא"כ לשון אהבה וחיבה הנכתב בתורה	44186
כמה גדול השכר הזה, היש קץ להשתומם על כל כך דברי אהבה וחיבה הנכתב על אז נדברו יראי ה' איש	44187
אל רעהו כמה גדול שכרם!	44188
ואכתוב לך עוד,, הנה חכם החכמים מופלא שבגאונים הוא רבינו סעדיה גאון ז"ל, אשר החכם ראא"ע ז"ל	44189
אמר עליו, כל מקום שנא' בו אמר הגאון סתם כונתו עליו ז"ל, ואמר הערה אחת, אם ביציאת מצרים	44190
שנאמר רק שתי אותיות וגם את הגוי אשר יעבודו זן אנכי, זן רק שתי אותיות, היו כל כך נסים ונפלאות,	44191
לימות המשיח שכתוב כמה פרשיות בתורה, כמה וכמה נסים ונפלאות יהיו אז עכ"ל ז"ל.	44192
א"כ הרי נקל להבין ההשתוממות הנוראה אשר ישתומם האדם, על דברי ריבוי ההפלגה של אהבה הנכתב	44193
בתורה, מקראות מלאים כל טוב על אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו, לחזק זה את זה בהשכל ודעת,	44194
שיתישב בלבבם אמונה והשגחה ויראה, ורק מאריך אפו אבל סוף כל סוף גבי דיליה, ושומר הברית	44195
והחסד ליראי ה' ולחושבי שמו, מחלקם יהא חלקנו אמן כן יהי רצון. (אור רש"י מ' קפ"ז).	44196
	44197
מאמר כח	44198
ותיראן המילדות את האלהים ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים ותחיין את הילדים (שמות א'	44199
י"ז).	44200
מפורש בקרא דמרים ויוכבד לא עשו כפקודת פרעה להרוג את הילדים בגלל יראת שמים, הרי שהיו	44201
זקוקות ליראת שמים כדי שלא לעשות מעשה שהוא רע בתכלית, ורבינו יונה (שע"ת ג' ט') כתב דעיקר	44202
השכר הוא במ"ע, והא דאמרו חז"ל (קדושין ל"ט:ט) ישב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה,	44203
הוא משום דקיים מצות עשה של את ה' אלקיך תירא, בזה שפירש מהעבירה מחמת יראת שמים, דכל	44204
תיעוב הרע הוא ממקור היראה.	44205
ובאמת גם במ"ע יסוד השכר הוא מחמת יראת שמים שבקיום המצוה, וכדמוכח מקרא וירא מצוה הוא	44206
ישולם (משלי י"ג), לא נאמר ועושה מצוה אלא וירא מצוה, ואפשר דזהו מצד סברת התוס' (קדושין	44207
ל"א.), בהא דגדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, דהטעם הוא מפני שהוא דואג תמיד לבטל	44208
יצרו ולקיים מצות בוראו, אלא דמזה גופה מוכח דהיראת שמים שבקיום המצוה מגדילה את המצוה לענין	44209
הפלגת שכרה, ומפורש הענין הזה בקרא ויהי כי יראו וייטב.	44210
הרי דהשכר לא ניתן להן עבור זה שלא עשו מצותו של פרעה וסיכנו את עצמן עי"ז, וכן לא עבור מה	44211
שעשו בקום ועשה ותחינה את הילדים שפירשו חז"ל שהיו מספקות להן מים ומזון, שבזה היתה מס"נ	44212
במדה כפולה, אלא השכר ניתן אך ורק עבור היראה, ובשכר היראה זכו לטובות הנצחיות של בתי כהונה	44213
ומלכות וגם לחכמה, כמ"ש חז"ל במדרש ומהיכן זכה בצלאל לכל החכמה הזאת, בזכות מרים שנאמר	44214
ויעש להם בתים, ומרים נטלה שכרה בחכמה שהעמידה בצלאל, וזכתה מרים לחכמה כי שכר יראה חכמה,	44215
דכתיב הן יראת ה' היא חכמה [ילקו"ש ויקהל תי"ב].	44216
נסיון העקידה היה הנסיון הגדול ביותר בעולם, ועמידתו של אברהם אבינו בנסיון זה היתה הפעולה	44217
הגדולה ביותר שרושמה הגדול קיים לתמיד, ובזכותה אנו מבקשים לזכות בדין, וכמו שאנו מתפללים	44218
בר"ה בזכרונות, ובויק"ר ב' ו' איתא, כל זמן שאחד מזכיר את הפסוק ושחט אותו, מעיד אני עלי שמים	44219
וארץ שהקב"ה זוכר העקידה.	44220
ואמרו (בר"ר נ"ו ג') מאכלת ישראל אוכלין בשכרה, והמקדש נבנה בהר המוריה במקום העקידה	44221
ונתקדש לעולמי עד, והכל בכח נסיון העקידה, ונאמר שם (בראשית כ"ב) עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה,	44222
הרי דהמסקנא העליונה של הנסיון היותר גדול בעולם היא היראה, שהיראה היא כתר הכל והיא השורש	44223

הן לסור מן הרע בתכלית גם לגדולי עולם, והן למעשים היותר גבוהים וקדושים של האבות ולפעולה	44224
היותר גדולה בבריאה.	44225
והנה בגדלות המעשה של העקידה אחז"ל (ילקו"ש ק"א), שניהם מביאים את האבנים, שניהם מביאים את	44226
האש, שניהם מביאים את העצים, אברהם דומה כמי שעשה חתנות לבנו, ויצחק דומה כמי שעשה חופה	44227
לעצמו, ועשייה כזו הלא היא מתכלית האהבה, אך היסוד היה היראה שהרי היו טענות השטן כמבואר	44228
בדבריהם ז"ל, והיתה הקושיא מדבר ה' כי ביצחק יקרא לך זרע, וכן היתה הסתירה למה שנלחם אברהם	44229
כל ימיו לעקור את טעויות האומות להקריב את בניהם.	44230
ועוד כי אברהם הכיר את בוראו וקיים כל התורה כולה בהכרתו את כל העולמות וכל סודות היצירה, וידע	44231
התיקון של כל דבר ודבר, ובכאן הרי לא ראה שום תיקון, כי היה רצון ה' רק והעלהו ולא ושחטו,	44232
ואברהם שחשב שהרצון הוא ושחטו לא ראה בושחטו שום תיקון במציאות העולמות, ואדרבא הוא ראה	44233
ההיפך מה שיצא מזה ח"ו, גם אראלים צעקו חוצה והעולמות העליונים היו מזדעזעים מאד.	44234
ואמרו חז"ל (בר"ר נ"ו ד'), אמר לו השטן לאברהם למחר יתבעך הקב"ה שופך דם אתה ששפכת דמו,	44235
והשיב אברהם אעפ"כ דהיראה מסירה כל הספיקות, ואחר שכבר קיים מצד היראה קיים כדרכו בתכלית	44236
האהבה, וזהו ששיבח אותו הקב"ה ביראה כי ירא אלוקים אתה, כי זהו התכלית העליונה ותכלית המעשים	44237
שיעשו מצד יראת ה'.	44238
ואמרו בספרי (שופטים י"ז י"ט), תלמוד מביא לידי יראה, ויראה לידי שמירה, ושמירה לידי מעשה, היינו	44239
שהקיום בפועל מצד הידיעה הבאה מלימוד מביא לידי יראה, וזהו ענין הנסיונות דצריך להוציא מן הכח	44240
אל הפועל, לא רק בתורת בירור בלבד, אך כיון דצריך להשתמש בריבוי וחזוק של יראת שמים לעמוד	44241
בנסיון, א"כ בזה עצמו נקנית ומשתרשת היראה, וזהו עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, דלכאורה מה שייך	44242
הבירור אצל הקב"ה החוקר לב ובוחן כליות, אלא שמדה זו של יראה באופן עצום כ"כ, נתחדשה באמת	44243
במעשה הנסיון של העקידה שהוצרך להשתמש בה עכשיו, ועל ידי כן הגיע למדרגה זו אחרי שהשתמש	44244
בה בפועל. (משנת רבי אהרן).	44245
	44246
מאמר כט	44247
וייטב אלהים למילדות וירב העם ויעצמו מאד (שמות א' כ').	44248
המילדות העבריות היו בנסיון גדול, כי פרעה הרשע קרא להן וצוה במפורש וראיתן על האבנים אם בן	44249
הוא והמתן אותו, אם אינן מקיימות גזרתו של המלך הרי הן מורדות במלכותו, וקל לתאר את העונש	44250
שיכול לבוא עליהן מיד מלך עריץ כפרעה, וזהו השבח הגדול שתורתנו הק' מעטירה את המילדות,	44251
ותיראנה המילדות את האלקים, כי בלא יראת שמים טהורה א"א לעמוד בנסיון גדול כזה.	44252
ובמד"ר אמרו קשטו עצמן למעשה זקנן זה אברהם, כמו שהקב"ה מעיד עליו עתה ידעתי כי ירא אלקים	44253
אתה, ויתכן הביאור כי מצד עצמן קשה היה שיגיעו למדרגה נשאה כזאת, ואך ההתבוננות במעשה האבות	44254
ובגבורתם לעמוד בכל הנסיונות הקשים, היא שאפשרה להם להדמות להם ולעשות כמעשיהם הטובים,	44255
וזהו ויטב אלקים למילדות ולא נאמר במפורש מה היא הטובה עי"ש במד"ר.	44256
אבל יש גם לבאר בזה דבר נשגב בשבחן של המילדות, ויטב אלקים למילדות ומה היא הטובה? וירב העם,	44257
זה שעשה הקב"ה שהעם פרה ורבה היה טובתן של המילדות, הרי כל לידה ולידה אצל נשי ישראל היה	44258
עבורן מאמץ רוחני גדול, להחליט גם הפעם לסכן את חייהם, ולבוא לעזור ולטפל ביולדת ובנולד.	44259
לפי שכלנו מוטב היה להם שלא יהיה ריבוי העם, כדי שלא יהיו להם נסיונות כאלו של סכנת נפשותם,	44260
וכאשר פרה העם ורבה ובכל יום קוראים להן לכמה יולדות, יקבלו עליהן את הנסיונות לגזירת שמים, לא	44261
כן מדגישה תורתנו הק' בשבחן, הן שמחו לקראת כל מאורע של יולדת, הטבה גדולה היתה להן מן	44262
השמים ע"י וירב העם, שמחה גדולה היתה להן מהפעולות הרצופות ממעשה החסד במס"נ וזהו שבחן	44263
ותפאתן. (דבריהם וזכרונם).	44264
	44265
מאמר ל	44266
ויהי כי יראו המילדות את האלהים ויעש להם בתים (שמות א' כ').	44267
מה היא היראה בעינינו כיצד אנו מבינים אותה, אכן גדולה וחשובה היא אצלנו מאד, אבל בכל זאת אין אנו	44268
מעריכים אותה בערכה הראוי לה, יודעים אנו למצוא את חשיבותה של היראה אך בזה שהיא אם לחכמה	44269
ולמעשים כולם, היראה היא המעין שממנו נובעות מעשים גדולים וכבירים, היא הראשית לכולם ואך על	44270
ידה יוכל האדם למלא את חובתו הגדולה המוטלת עליו, יראה היא היוצרת את הכל ומשלמת אותם, והיא	44271
המקיימת את כולם, ובלעדה הכל כאבק פורח, כך הוא ערכנו בה.	44272

אבל באה התורה ומלמדת לנו שינוי ערכין גמור, אין גדולתה של היראה בשביל זה שהיא יוצרת מעשים גדולים וכבירים, כי אם נהפוך הדבר, שגם המעשים הגדולים והכבירים בעצמם, אינם חשובים ונשגבים אלא בשביל זה שהם יוצרים את היראה הלזו, מפני שבעשיית המעשים האלה תולד נקודת היראה בלבו של אדם, והנקודה הזאת היא פרי כל המעשים כולם, מכל המעשים הטובים שאדם זורע בעולמו בכורי הקצירה היא היראה.	44273 44274 44275 44276 44277
ומנין אתה למד כן, אם נתבונן במה שכתבה התורה על המילדות העבריות במצרים ובמה שמנתה את שבחן, יצא לנו החידוש הגדול הזה, ויהי כי יראו המילדות את האלקים ויעש להם בתים בתי כהונה ולויה ומלכות שקרויים בתים (רש"י שם).	44278 44279 44280
עכשיו הקף נא במחשבתך מה עשו המילדות האלו, הלא כבר העידה עליהן התורה שעשו מעשה גדול וכביר, והוא ותחיין את הילדים, הערו נפשן למות ומסרו נפשן להצלת ילדי ישראל, וגם עלתה בידן להושיע את עם ישראל כולו, ובכל זאת כשבאה התורה למנות שבחן וללמד לנו בשביל מה זכו להשתלם בשכר גדול כזה, שכל בתי הסגולה בישראל בתי כהונה, לויה, ומלכות, אך הן יזכו בהם, לא ספרה לנו רק את זה כי יראו המילדות את האלקים.	44281 44282 44283 44284 44285
אמור מעתה שעלינו לחזור מההנחה הקודמת, שגדולתה של היראה היא בשביל זה שהיא כלי מכשיר להמעשים, כי אם אדרבה כל גדולתם של המעשים היא בשביל נקודת היראה המשתקפת מהם, ואין לו להקב"ה בכל עולם המעשים כולם, כי אם הנקודה של יראת שמים הנמצאת במ לבד.	44286 44287 44288
שוב עלינו להתעמק במעשה המילדות ונמצא את האמת הברורה הזאת, כשאנו משקיפים לכאורה במעשה הגדול שלהן, הלא אך המילדות הושיעו את ישראל, אבל אם נתבונן התבוננות ראויה נראה, שאף כי אמנם עשו המילדות דבר גדול מאד, בכ"ז אנו לא בא לנו מהן ולא כלום, שהרי אחרי שהן אמנם החיו את הילדים אבל פרעה לא חזר מרשעו, וצוה לכל עמו כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, וכמ"ש חז"ל לא היתה כונתו אלא להטביע מושיעם של ישראל, ויחד עם זה לעקור גם את תשועת ישראל.	44289 44290 44291 44292 44293
ואף כי החיו המילדות את הילדים ובתוכם גם את מש"ר, אבל מה הועילה הצלתן אחרי שאח"כ היתה מוכרחת אמו בעצמה לתתו ביאור, וא"כ הלא בצע פרעה את אמרתו, אבל מה עשה הקב"ה לא בקש לישראל ריוח והצלה ממקום אחר, כי אם ממכה עצמה תיקן הרטיה, וממקום שבא לאבד מושיען של ישראל בא הקב"ה והצילו, ולא ע"י אדם אחר אלא ע"י בתו של המאבד, ולא עוד אלא שהוא בעצמו גדלוהו בביתו וינשאהו בכבוד מלכים.	44294 44295 44296 44297 44298
מזה אנו רואים בחוש שאין מעשי האדם נחשבים כלום בנוגע להשגת המטרה, ולא הטילם הקב"ה על האדם רק בשביל שעל ידם תבוא היראה בלבו, מפני שהיא נבחנת רק ע"י המעשים, ולפי זה עיקרו של דבר כך הוא, האדם מחויב לעשות לישועת חברו או להכליל כולו כל המעשים שבעולם גם היותר גדולים והיותר כבירים, ושיעשם במסירות לב כזו כאלו באמת אך בו תלויה הישועה, אך באחת לבלי לשכוח שתכליתם האמתית של מעשיו היא רק עלייתו במעלת היראה.	44299 44300 44301 44302 44303
וכשהצליח במעשיו ועשו פרי ותבוא הישועה על ידו, גם אז לא רק שאין עליו להתפעל מהם ולא להחזיק טובה לעצמו, כי אם לשכוח שכחה מוחלטת את כל אשר עשה, ולדעת שלא הם הביאו הישועה, ושאין בהם מן הסיוע ולא כלום, וגם הוא העושה את הכל מחויב לעמוד בתוך כל האנשים העומדים מן הצד, ולהתפעל כמה גדולים מעשי ה' וכמה רבו חסדיו, ותכלית ההתבוננות הזאת תהיה ששוב יוסיף יראה על יראתו.	44304 44305 44306 44307 44308
ובאמת כמו שאין עיקרם של המעשים אלא למען יקנה האדם יראה על ידם, כן גם אין עיקרם של ישועות ה' לאחרי המעשים, כי אם להפרות היראה בלבות בני אדם, ודבר זה שוב מפרשה זו אנו למדים, שהרי אמרו חז"ל שעשרה שמות יש לו למש"ר, הרי זה אומר שכל פרשת גדולתו של משה נתפרשה בעשרה שמות הללו, וכדי להשיג בהם מושג כל שהוא, די לנו במה שאמרו חז"ל שאחד משמותיו הוא ידר בשביל שהוריד את הלוחות, או שירד ה' אליו על הר סיני, וא"כ השם הזה מורה שעלה בגדולתו על כל ברואי מעלה ומטה.	44309 44310 44311 44312 44313 44314
וא"כ כיצד היה צריך להיות לפי דעתנו, באיזה שם מן השמות יקרא תמיד, והלא לכאורה היה לה להתורה לבחור את השם היותר נכבד לקבוע אותו לשם קריאה, ומכל שכן שהיה לה להניח את השם שקראה לו בת פרעה משום מעשה שהיה, ולהשתמש בהשמות שרכש לו בגדולתו, ומפני מה זכה השם משה מכל השמות.	44315 44316 44317 44318
למדים אנו מכאן שחביב הוא לפני המקום השם הזה, מפני שכמו שכל שמותיו על משה מפרסמים גדולתו של משה רבינו, כן השם הזה מפרסם הוא גדולתו של הקב"ה, שהשם משה מורה שמושיעם של ישראל לא בא להם אלא ע"י תשועת ה' וידו הגדולה.	44319 44320 44321

הרי אתה רואה שכדאי הוא לפני המקום לקפל את כל מהותו של משה רבינו תחת הוראת השם הזה	44322
המורה על התשועה הגדולה, ואך כדי שתתוסף יראת שמים בלבות בני ישראל, בזוכרם מה שעשה ה'	44323
למשה ולישראל עמו, הרי אנו למדים שבכל מה שנעשה תחת השמש, לא אך בהבל הבלים שבהם, כי אם	44324
גם בהדברים היותר נשגבים ועומדים ברומו של עולם, אין תחילתם ותכליתם רק היראה בלבד.	44325
(אור הצפון).	44326
	44327
מאמר לא	44328
וויטב אלהים למילדות וירב העם ויעצמו מאד (שמות א' כ').	44329
ומפרש רש"י מהי הטובה ויעש להם בתים, ויתכן לומר פשוט, וויטב אלקים למילדות מהי הטובה וירב	44330
העם ויעצמו מאד, כלומר זה שרבה העם היתה הטובה למילדות בשכר מעשיהן, כי המילדות אשר התורה	44331
מעידה עליהן כי יראו המילדות את האלקים, לא היו מקבלות סיפוקן בזה שה' יטיב להן באופן פרטי	44332
ויעשה להן בתים, בו בזמן שעם ישראל מתבוסס בדמו וכליה חלילה נשקפת לו.	44333
אבל אם זכו לראות בעיניהן שהקב"ה ברוב חסדיו הפר מחשבתו של אותו רשע, ותחת הבה נתחכמה לו פן	44334
ירבה, נתקיים וירב העם ויעצמו מאד, זוהי ההטבה העקרית שהטיב עמהן ה', ורק אחר כך כשהוטב מצב	44335
העם כולו, יכלו המילדות להרגיש את ההטבה בחייהן הפרטיים ויעש להן בתים.	44336
מכאן שאיש המעלה מקבל סיפוק נפשי מלא אך ורק בטובה שמגיע לזולתו וכל שכן לכלל כולו, ובשום	44337
אופן לא ימצא סיפוק בכל תענוגי העולם בחייו הפרטיים אם מצבו של הכלל ברע הוא, ואין לך פורענות	44338
גדולה מזו של דורנו שחרון אף ה' נשפך על עמנו, שגאונים וצדיקים יראים ושלמים ותינוקות של בית	44339
רבן נהרגו ונשחטו בלי רחם, ואיך יערבו לנו תענוגי עוה"ז, ואיך נוכל לעבור לסדר היום של חיים רגילים	44340
כבשנים כתיקונם, מבלי להרגיש בכל נימי נפשנו את החורבן הנורא של העדר ששת מליונים אחרים	44341
קדושים וטהורים.	44342
ידוע הדבר כשארבעה אחרים חיים ביחד ומת אחד או שנים מהם, הרי אלה הנשארים בחיים מתקשרים זה	44343
לזה באהבה יותר חזקה ומסירות יותר נאמנה, גם אנו נבחנים בזאת במדת אהבת ישראל שאנו שרידי	44344
הפליטה מרגישים איש לרעהו, המתבטאת על ידי עזרה הדדית ודאגה לגורלו של הזולת בחומר ורוח,	44345
וכמה דאב הלב שישנם אנשים שהם צרי עין לראות בהצלחת אחרים והנאתם.	44346
שמעתי מפי מו"ר הגה"צ ר' משה רוזנשטיין זצ"ל, שמרן הגאון ר' ישראל סלנטר זצ"ל היה מביע	44347
לפעמים בזמן זריחת השמש שמחה רבה, על האושר שהוא מרגיש בשמש המאיר שאין ערוך לטוב הצפון	44348
בה, והוסיף ע"ז מו"ר ז"ל למה אין אנו מרגישים את האושר למראה השמש וכל צבא השמים? מכיון	44349
שיצר לב האדם רע הוא, והוא יכול להרגיש טעם באושר, רק בדבר שכל ההנאה שלו היא ואין לחבירו	44350
חלק בה, מה שאין כן בדבר הניתן להנאת כל אחד ואחד.	44351
ברם הגרי"ס שאהב את כל אדם אהבה עזה כגופו ממש, היה יכול להרגיש את האושר ועושר של הטבע	44352
אף שאחרים גם כן נהנים מזה, כמו שהאב הנאמן אינו מרגיש שום פגיעה בקניניו הפרטיים כשבניו גם כן	44353
נהנים מרכושו, אדרבה זה מוסיף לו עונג מיוחד.	44354
וכן ביאר מה שחז"ל אומרים אין עני אלא בדעת, כי מי שיש לו דעת אינו יכול להיות עני אחרי שיש לו	44355
רכוש כזה צבא השמים והארץ ומלוואה, ומקבל תועלת מכל מה שנמצא בעולם, מכל עשב הוא רואה את	44356
הקב"ה, וההסתכלות בבריאה מביאה לו תועלת לחייו הנצחיים, וכי אפשר לומר על אדם שהוא עשיר גדול	44357
אלא שכואבים לו השינים ואינו יכול לאכול שהוא נקרא עני? כך א"א לומר על אדם שהוא משתמש בכל	44358
מה שברא הקב"ה בעוה"ז לתועלת נפשו רק לאכול אינו יכול שהוא נקרא עני.	44359
וע"ז אומרים חז"ל דעת קנית מה חסרת, כי מי שיש לו דעה הוא הנהנה ומשתמש מכל דבר ודבר, אע"פ	44360
שגוף הדבר לאכול יש לאחרים רשות ולא לו, אבל איש המעלה משתמש ויש לו תועלת מכל דבר יותר	44361
ממי שיש לו הדבר הגשמי, כי הוא משתמש בבריאה לקנות חכמה שכל וחיים נצחיים, ששונים יותר ממי	44362
שיש לו גוף הדבר לאכול עכ"ד, אבל להגיע לזה יכול רק האדם שמרחיק אהבת עצמו ואוהב את כל אחד	44363
ואחד אהבה עזה, אז הוא מרגיש שהוא עשיר ולא מפריע לו מה שגם אחרים נהנים מזה. (דרכי	44364
מוסר).	44365
	44366
מאמר לב	44367
וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי (שמות ב' א').	44368
וילך איש להיכן הלך? א"ר יהודה בר זבינא שהלך בעצת בתו, תנא עמרם גדול הדור היה, כיון שאמר	44369
פרעה הרשע כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, אמר לשוא אנו עמלין עמד וגירש את אשתו, עמדו כולן	44370
וגירשו את נשותיהן, אמרה לו בתו גזירתך קשה משל פרעה, פרעה לא גזר אלא בעוה"ז ואתה גזרת	44371

בעוה"ז ובעוה"ב, פרעה גזר רק בעוה"ז שנולדים ומתים וחוזרים וחיין הן לעוה"ב, אתה גזירתך בעוה"ז	44372
ובעוה"ב שכיון שאינן נולדים אינן באים לעוה"ב (סוטה י"ב).	44373
מהו ערכם ושויים של חיי התינוק ביום הראשון ללידתו? אין הוא שומע ואין הוא מדבר ואינו רואה, ישן	44374
הוא כל עשרים וארבע שעות של היממה, חושי עדיין אינם מפותחים ואין לו כל הבנה בחיים, ומכל מקום	44375
מאושר הוא רק בשביל הימצאו באויר העולם הזה בעולם הבחירה, באויר של השוק בו קונים עולם הבא,	44376
עצם ההימצאות באווירא של בחירה ומקום העליה זכות היא לנולד, יקרים הם חיי העולם הזה שבהם	44377
רוכשים חיי העולם הבא, חייו של תינוק בן יומו חשובים ונכבדים, מפני שע"י שהוא חי בעוה"ז הוא עולה	44378
בחשיבותו על זה שאינו נולד.	44379
בתו של עמרם הוכיחה אותו, כי כדאי לו לסבול את הצער ולראות את העמל לריק, הכל כדי שיבוא	44380
התינוק לעולם הבא, גדול הוא כאבם של הורים לראות את בניהם הנולדים מתים אח"כ, למרות התקוה	44381
לראותם בחיים, אבל כדאי הדבר בשביל להביאם לחיי עולם הבא, מכל שכן כמה גדול ערך החיים של	44382
גדול שיש בו דעת, ויודע לנצל את כוח בחירתו שהוא מחונן בו מאת השי"ת, כל רגע ורגע שיכול האדם	44383
להגות בתורה ובדעת עליון, מחייבים את האדם להודות להשי"ת על החיים שניתנו לו ממרום.	44384
משה רבינו ע"ה התחנן לפני הקב"ה שיניחהו בחיים, אף שיהיה בדמותו של ציפור כנף, ובעיקר שיוכל	44385
לשאוף את אויר העולם הזה, ארץ הבחירה שניתנה רק לאדם הנברא בצלם אלקים, וביותר בארץ החיים	44386
שעיני ה' בה, יקרים הם החיים אם יודעים איך להעריכם ואיך לנצל את אושרם וסגולתם, גם אם הם	44387
מלאי יסורים יקרים הם מכל הון, בהיותי במלחמת העולם השניה בסיביר נפלתי למשכב ושכבתי בבית	44388
החולים, הביאו לשם גוי אחד שלשונו היתה קטועה, רגליו שבורות וראשו מרוסק, ורק סימני חיים ניכרו	44389
בו, ועל אף מצב זה התפללה אשתו שישאר בחיים.	44390
בארצות הברית נידון אדם למוות, קבעו לו יום ושעה מדוייקת בה יוצא להורג, אותו זמן שינו את השעון	44391
והקדימו את השעה, שעת הוצאתו להורג נקבע לשעה 6, אולם כאשר באו להוציאו להורג תבע מהשופטים	44392
להניחו בחיים שעה נוספת, כי השעה 6 היתה השעה החמישית, והשופטים הסכימו לכך ודחו את ביצוע	44393
גזר דינו, צא וחשוב כמה גדול רצון החיים, ואפילו של של אדם שהוא בבחינת גוסס היודע שאין לו מה	44394
להרויח, והלא שעה זו מלאה יסורים ופחד המות, ובכל זאת גם היא חביבה לאדם, כי הנפש מרגישה אושר	44395
בעולם הזה.	44396
שאוני והטילוני אל הים וישתוק הים מעליכם, אמר יונה הנביא לאנשי הספינה, ולמה דרש שישאווהו הרי	44397
יכול היה להניח את עצמו לים בלי שישאו אותו? אלא עשה זאת כדי להרויח עוד רגע בחיים, ע"י	44398
שיצטרכו לשאתו יעבור יותר זמן משילך בעצמו, כל כך חביב ויקר רגע אחד בחיים בעולם הזה עולם	44399
הבחירה (בשם הגרי"ל חסמן זצ"ל).	44400
אמר רבי יהושע בן לוי, כל מעשה בראשית בקומתן נבראו לדעתם נבראו בצביונם נבראו, שנא' ויכלו	44401
השמים והארץ וכל צבאם, אל תקרי צבאם אלא צביונם (חולין ס'), לדעתם שהודיעם שיבראו והם נאותו,	44402
בצביונם בדמות שבתו להם (רש"י שם), דרש ר' חנינא בר פפא אותו מלאך הממונה על ההריון לילה	44403
שמו, ונוטל טיפה ומעמידה לפני הקב"ה ואומר לפניו, ריבוננו של עולם טיפה זו מה תהא עליה, גבור או	44404
חלש, חכם או טפש, עשיר או עני, ואילו צדיק או רשע לא קאמר כדר' חנינא, הכל בידי שמים חוץ מיראת	44405
שמים (נדה ט"ז).	44406
אם כל מעשי בראשית נבראו לדעתם, שהודיעם באיזו צורה ייבראו ולאיו תכלית, והם קיבלו והסכימו על	44407
זה, בוודאי גם הודיע לנשמות את צביונן תכליתן ואופני צורתן, והן ניאותו להסכים ולקבל מי להיות חכם	44408
ומי להיות טיפש, מי עשיר ומי עני מלבד צדיק ורשע, אם כן כיצד יתכן שנשמות אלו הסכימו לבוא לעולם	44409
הזה בצורה של טיפש או עני?	44410
מכאן יש ללמוד עד כמה יקרים הם החיים בעולם הזה, עד שכדאי לבוא הנה ולחיות בטיפשות ובעניות,	44411
לחיות עם שכל מועט ולסבול חרפת עוני כל החיים, אך ורק כדי לעבור עולם זה שהוא עשיר בסגולות	44412
השגת חיי הנצח, כדאי לסבול חרפה ובזיון רעב ועוני, רק כדי להשיג את מעלת הנצח, וזאת על ידי	44413
המצוות וקיום התורה, אוירת העולם הזה מועילה להשגת הנצח, וזאת אפילו בהמולה השוקקת של	44414
חומריות ומסחר.	44415
ושמעתי ממרן הגה"צ הק' ר' ישראל יעקב לובציאנסקי זצוק"ל שאמר, כי כאשר נשמה יורדת לעולם הזה	44416
והיא עוברת את המבחן בהצלחה וזוכה להתעלות, כאשר היא חוזרת לעולם הבא אזי כל הנשמות שבעולם	44417
העליון מתקנאות בה, ומתעוררת אצלן התשוקה לירד לעולם הזה כדי להתעלות, אפילו שהן יודעות כי הן	44418
מסכנות עצמן שמא לא יעלה בידן ולא יצליחו להשיג משהו, אלא עוד יפסידו וירדו בחטא.	44419

מכל מקום גדולה התשוקה לרדת ומאמינים שיצליחו, אם כן הנשמות שכבר נמצאות בחיי ההמולה שקרוי	44420
עולם הזה, כמה צריכות הן לייקר את חיי העולם הזה, כמה יש לשמור את הזמן היקר מאד שלא לאבדו,	44421
כמה יש להתאמץ לעבור את כל הנסיונות, ולנצל את הזמן להתעלות כל עוד נמצאים כאן.	44422
אבוהו דשמואל הוה קא מיפקדי גביה זוזי דיתמי, כד נח נפשיה לא הוה שמואל גביה, הוה קא קרו ליה בר	44423
אכיל זוזי דיתמי, אזל אבתריה לחצר מות אמר להו בעינא אבא בר אבא, א"ל טובא אבא בר אבא איכא	44424
הכי, א"ל בעינא אבא בר אבא אבוהו דשמואל היכי? א"ל סליק למתיבתא דרקיע, אדהכי חזייה ללוי חבירו	44425
דיתיב איברא, א"ל אמאי יתיבת איברא מ"ט לא סלקית למתיבתא? א"ל דאמרי לי כל כי הנך שני דלא	44426
סליקית למתיבתא דרבי אפס ומחלישנא לדעתיה לא מעלינא לך למתיבתא דרקיע! אדהכי והכי אתי אבוה	44427
חזייה דהוה קא בכי וחייך, א"ל אמאי קא בכית? א"ל דלעגל אתית לון (תקבר במהרה), ומ"ט אחיכת?	44428
א"ל דחשבת בהאי עלמא טובא, א"ל אי חשיבנא נעילוהו ללוי ועילוהו ללוי (ברכות יח:).	44429
כמה בעלי השפעה ומליצים נמצאים בעולם הנצחי, ועם כל זאת לא יכלו להועיל בעבור ר' לוי להכניסו	44430
למתיבתא דרקיע, ושמואל לבדו הנמצא בעולם הזה השפיע בבקשתו והועיל להכניסו שם, משמע מכאן מה	44431
גדלה חשיבותו של האדם הנמצא בעוה"ז ובידו כח הבחירה, אהה כמה גדולה הסגולה של כח הבחירה,	44432
וכמה נכבד וחשוב הוא האדם הבוחר. (אור חדש).	44433
	44434
מאמר לג	44435
וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי (שמות ב' א').	44436
מזמור צ"ד בתהלים מוקיע את רשעת העמים המתעללים בישראל, עמך ה' ידכאו ונחלתך יענו, וזוהי עת	44437
הסתר פנים נורא, ויאמרו לא יראה י"ה ולא יבין אלקי יעקב, ובתוך אותו תיאור נורא אמר ה' יודע	44438
מחשבות אדם כי המה הבל, על אלו מחשבות אומר שהמה הבל, על כל המחשבות גם על המחשבות	44439
הטובות והיותר נשגבות הבל המה, בעת צרה אין בהן כדי לחזקו ולעודדו ולהיות לו למשען, משום שהגוף	44440
יותר חזק מהשכל, ובשעה שהיסורים מדכאים את הגוף אין האדם פנוי לשמוע בקול השכל.	44441
ישנה רק עצה אחת כדי להחזיק מעמד בעת הנלות והסתר הפנים, אשרי הגבר אשר תייסרנו י"ה, אמונה	44442
שהזדככה על ידי יסורים, שיודע שיסוריו באים עליו מאביו שבשמים, ומתורתך תלמדנו אומרת הגמרא	44443
(ברכות ה'). דבר זה מתורתך למדנו, קל וחומר משן ועין שהן אחד מאיבריו של אדם ועבד יוצא בהן	44444
לחירות, יסורין שממרקין כל גופו על אחת כמה וכמה, כשמשנה רבינו ע"ה אמר לפני הקב"ה והן לא	44445
יאמינו לי ולא ישמעו בקולי, אמר לו הקב"ה הם מאמינים בני מאמינים, מאמינים דכתיב ויאמן העם בני	44446
מאמינים דכתיב והאמין בה' (שבת צ"ז), הרי שלפיסגת האמונה שהגיע אברהם אבינו בהכרתו, הגיעו בני	44447
ישראל במצרים על ידי היסורים.	44448
הבה ונראה לאיזו דרגה של אמונה הגיעו בני ישראל במצרים, משה רבינו בא ובישר להם כי פקד ה' את	44449
עמו ויאמן העם, משה ואהרן באו לפני פרעה וכל העם עומד ומייחל לישועת ה', והנה לא זו בלבד שלא	44450
נגאלו אלא הוכבד עולם ותבן לא ניתן להם, והם נפוצו בכל הארץ לקושש קש לתבן, ואת המיכסה עליהם	44451
להשלים שאם לא כן שיקעו את ילדיהם בחומה, היתכן מבחן אמונה גדול מזה, אפילו משה רבינו נביא ה'	44452
ושליח הגאולה התמרמר לאמר למה הרעות לעם הזה, והקב"ה תבע ממשה למה הרהר אחר מדותיו	44453
(שמו"ר ו'), ומדת הדין בקשה לפגוע בו והקב"ה המליץ בעדו שאינו אלא בשר ודם (קה"ר ז').	44454
נורא להתבונן משה רבינו אב הנביאים משום שהוא בשר ודם נמחל לו, וכלל ישראל השקועים בעבודת	44455
פרך לא הרהרו כלום, אין הם בשר ודם? ולא יום אחד היה הנסיון, ולא יומיים אף לא שלשה ימים כנסיון	44456
העקיפה, אלא חצי שנה תמימה של הכפלת השעבוד, ולא זו בלבד אלא שמשנה רבינו שליח הגאולה נטשם	44457
לפתע פתאום, עזב את הארץ וחזר למדין ושהה שם כל אותה חצי שנה (שמות רבה ה').	44458
היש לנו מושג בנסיון האמונה, והם לא הרהרו נבחנו ונאמנו, בזכות מה בזכות היסורים שנצרכו בהם, ועל	44459
כך אומרת הגמרא (גיטין ל"ו:), הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים, עושין מאהבה	44460
ושמחים ביסורין, עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו (שופטים ה' ל"א), היסורים הם	44461
המחסנים את האדם לעמוד במבחן.	44462
ויש לדעת כי גם לבן ישיבה יש גלות הוי גולה למקום תורה (אבות פ"ד), וישנם משברים וישנם קשיים,	44463
ועם כל זאת חייב הוא לשקוד על התורה ולעמול בה, ולהיות כאיש חיל לשמור את הסדרים בדיוק רב,	44464
ויזכור מה שאמרו (בב"ר צ"ב) אין לך אדם בלא יסורים, אשריו לאדם שיסורים באים עליו שנאמר	44465
ומתורתך תלמדנו, ואדרבה ידע כי שבטך אלו הייסורין ומשענתך זו תורה (שהש"ר ב'), המה ינחמוני כי	44466
ה' צדיק יבחן וחביבין יסורין, והם המחשלים את בן הישיבה להחזיק מעמד בכל התנאים, שמחשבותיו	44467
ושאיפותיו יחזיקו מעמד וכמ"ש (ברכות ה'). כל העוסק בתורה יסורין בדילין הימנו! (לקט שיחות	44468
מוסר).	44469

	44470
מאמר לד	44471
וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי (שמות ב' א').	44472
להיכן הלך? הלך בעצת בתו, תנא עמרם גדול הדור היה כיון שגזר פרעה הרשע כל הבן הילוד היאורה	44473
תשליכוהו, אמר לשוא אנו עמלין עמד וגירשו את אשתו, עמדו כולן וגירשו את נשותיהן, אמרה לו בתו	44474
אבא קשה גזירתך יותר משל פרעה, שפרעה לא גזר אלא על הזכרים ואתה גזרת על הזכרים ועל הנקבות,	44475
פרעה ספק מתקיימת גזירתו ספק אינה מתקיימת אבל אתה גזירתך מתקיימת, עמד והחזיר את אשתו עמדו	44476
כולן והחזירו את נשותיהן (סוטה י"ב).	44477
מאמר חז"ל זה מהווה בנין אב ללמד לנו, איך להגיב מתוך מצבים קשים ואיך לכלכל את גזירת ההשגחה,	44478
עמרם היה גדול הדור ודבריו היו בהשכל, למה להוליד בנים אם כלתה אליהם הרעה? נחכה שתעבור	44479
הגזירה ואז נוכל לגדל את בנינו בלי מפריע, אולם הוא הכיר בצדקת טענתה של בתו, ותיכף הודה לה	44480
שאין לנו רשות להתחכם ולהפטר מעול המצווה, ראשית שעל ידי זה תוכפל הגזירה לכלול גם הבנות,	44481
שנית שמצד הגזירה עצמה אין כ"כ פחד דגזירה עבידא דבטלא (כתובות ג'), ואין קיום למעשי הרשעים,	44482
אבל אם הצדיקים יתפעלו מהגזירה כמציאות אמיתית, דוקא אז תהפך לעובדא קיימת.	44483
	44484
אמר שלמה אם רוח המושל תעלה עליך מקומך אל תנח כי מרפא יניח חטאים גדולים (קהלת י'), ופירש	44485
רש"י שאם רוחו של הקב"ה תעלה עליך לדקדק אחריו במדת הדין, אל תנח מדתך הטובה לומר מה תועיל	44486
לי צדקתי, משום דדקדוקי הדין ירפאו לעוונותיך, ובאבן עזרא פירש שבמצב כזה החכם יעזוב כל דבר	44487
שיביאנו לידי חטא שבעבורו יכעס המושל, כמו שהרופא ישמור מן המאכלים הקשים.	44488
הרי לפנינו שני טעמים למה לא להניח ממעשינו הטובים אפילו בעידן ריתחא, משום שעל ידי הגזירה	44489
יתכפרו עוונותינו כפירושו של רש"י, ולכן אין לנו להתיאש משום שהכל לטובה, ושנית שאין לנו להבהל	44490
אלא לחפש את סיבת הדבר, ולהיטיב דרכינו כדי שהגזירה תבטל מאליה כפירוש האבן עזרא.	44491
שתי העצות בנויות על ההנחה שאין לפחד מהמקל אלא מן המניפו, וכמ"ש החוה"ל (פ"ג משער הבטחון)	44492
במשל של גלגל המים, שלא החבל והדלי מרימים את המים מן הבור, אלא האדם שקשר את הבהמה	44493
לגלגל, אנו רואים בעיני בשרים רק הסיבות הקרובות, אבל עלינו להבין בעין שכלנו שהסיבה הראשונה	44494
הוא גדול העצה ורב העליליה, ועלינו להרים אליו עינינו על ביטול הגזירה.	44495
מצאנו בגמ' (ברכות ס'), שעצם הפחד של האדם הוא שגורם להביא על עצמו יסורים, כמ"ש איוב כי	44496
פחד פחדתי ויאתני ואשר יגורתי יבוא לי (איוב ג'), והסיבה לזה היא מה שמחשיב את המקל ואינו אלא	44497
גולם עץ, ובמקום זה היה לו לפחד מן הקב"ה שמא גרם החטא ולחפש להיטיב דרכיו.	44498
כמדומני שכאן מסמיך הגה"צ ר' שמחה זיסל ז"ל בכתביו את מאמר הגמרא, למה נמשלה תפלתן של	44499
צדיקים כעתר, לומר לך מה עתר זה מהפך את התבואה בגורן ממקום למקום, אף תפלתן של צדיקים	44500
מהפכת דעתו של הקב"ה ממדת אכזריות למדת רחמנות (סוכה י"א), והוא כמו שביארנו שהאדם בעצמו	44501
הוא שמכביד עליו את הגזירה, אבל אם יבין שאין זה מקרה של טבע רק נסיון וגזירה מן השמים, אז יחפש	44502
תחבולות ועצות לבטל הגזירה על ידי שיפור מעשיו.	44503
גזירת הקב"ה היא בבחינת אני ה' אלקיך מלמדך להועיל מדריךך בדרך תלך (ישעיה מ"ח), ואז יתכן	44504
שע"י תיקון מעשיו יסור ממנו הגזירה, כן מצינו אצל רחל שכתוב ותקנא רחל באחותה, ואמרו חז"ל	44505
שקנאה במעשיה הטובים (ב"ר ע"א ט'), רחל קבלה את הגזירה לא בתור מקרה אלא בתור נסיון שעל ידו	44506
תתקן מעשיה ותתעלה עוד יותר.	44507
אבל אם האדם יסתכל על מקרי העולם ממבט שטחי, אז הוא בעצמו אשם ברע אשר ימצאנו, אם רואה	44508
למשל איך שאחרים הצליחו יותר ממנו בעושר ובמעמד, ויחשוב שאך מקרה הוא ללא סיבות עמוקות של	44509
תמים דעים, אז ידריך את מנוחתו בדרכי החריצות להתאמץ גם הוא להתעשר, ולא ינוח ולא ישקוט במה	44510
שיש לו, ובזה גורם רעה לעצמו כמ"ש רקב עצמות קנאה, ואמרו באבות שהקנאה היא מהדברים	44511
שמוציאים את האדם מן העולם.	44512
העצה היעוצה בשעת צרה היא כעצת מרים, לעשות את המוטל עלינו לפי מיטב יכולתנו ולא לדאוג דאגת	44513
מחר, אלא להשליך על ה' יהבינו ולהתאזר בבטחון, ובזכות הבטחון נהיה ראויים להנצל מכל רע, עמרם	44514
בהחליטו שהצדק עם בתו החזיר את אשתו, ואמרו חז"ל שהושיבה באפריון והיו אהרן ומרים מרקדין	44515
לפניה ומלאכי השרת אומרים אם הבנים שמחה (תהלים קי"ג סוטה י"ב), וכל ישראל החזירו את	44516
נשותיהם כמוהו, שמחה מה זו עושה הרי הבנים הזכרים שיוולדו מיועדים למיתה משונה בעודם באבם,	44517
ואיך אפשר לשמוח בשעה כזו?	44518

אלא כיוון שהבין עמרם וכל ישראל שרצון ה' היה שלא להתפעל מן הגזירה, כבר שוחררו מדאגתם ועשו	44519
את מצוות הקב"ה בשמחה הראויה, ובטחו בהקב"ה שלא יאונה לצדיק כל רע, והאמת היא שבטחון זה היה	44520
בעזרם שעל ידי זה שהחזיר עמרם את אשתו בפומבי, מנו המצרים ימי הריגה של יוכבד ממתי שהחזירה,	44521
ולא ידעו שהיתה מעוברת שלשה חדשים לפני כן, על ידי זה הצליחה יוכבד להטמין את משה רבינו שלשה	44522
חדשים אחרי שנולד ולשים אותו בתיבה בנהר, ואז נתבטלה הגזירה כדאיתא בגמ' (סוטה י"ב:), משום	44523
שהאצטגנינים של פרעה חשבו שכבר לקה במים, נמצא שהבטחון עצמו הוא שגרם לכיטול הגזירה!	44524
בוודאי כל אחד היה רוצה להיות בלי שום צרה ומחסור, ובאופן כזה שהכל הולך כשורה קל מאוד להאמין	44525
בהקב"ה, אולם כשמגיע האדם לידי נסיון אז צריך להתחזק בהתבוננות ולהראות אמונתו בפועל, כמ"ש	44526
אצל אברהם ומצאת את לבבו נאמן לפניך, דוקא במצב כזה נבחן האדם כמה הוא מאמין בהקב"ה, אם	44527
מאמין בו לוותר על רווחים במקום חשש איסור, או להיות משאו ומתנו באמונה פיו ולבו שווים, אין לאדם	44528
להתחרט על המצבים הקשים משום ששכר גדול אוגר אז בזכות הבטחון, וכבר כתב רבינו יונה (משלי ג'),	44529
שהבוטח בה' ישוגב מן הצרה בשכר הבטחון. (המוסר והדעת ח"ג).	44530
	44531
מאמר לה	44532
ותקח לו תבת גומא ותחמרה בחימר ובזפת ותשם בה את הילד ותשם בסוף על שפת היאור (שמות ב'	44533
ג').	44534
מאי שנא גומא? אמר רבי אלעזר מכאן לצדיקים שממונן חביב עליהם יותר מגופם, וכ"כ למה לפי שאין	44535
פושטים ידיהם בגזל, אע"פ דגופו היה משתמר יותר בתיבה של עצים רק משום שגומא הוא בזול רש"י	44536
(סוטה י"ב:), מבהיל על הרעיון שיקול דעתם צדקתם וזהירות נפשם של הראשונים, אף בשעת חירום	44537
וסכנה למושיעין של ישראל, גם לעת כזאת דקדקה בדקות לשמץ של גזל.	44538
הגע בעצמך את מרירות לבה של יוכבד בשעה איומה זו בחייה, בשעה שנאלצה להיפרד מעל בנה שהאיר	44539
את הבית בהיוולדו, היש לך ציור יותר מזעזע מזה של אם שצריכה לסדר חופת חתנים בתיבה, באמרה	44540
שמא לא אזכה בחופתו (שמחות ריש פרק ח' הובא ברא"ש פ"ג דמו"ק סי' קכ"ח, דעושין חופות לחתנים	44541
וכלות שמתו קודם כניסתם לחופה).	44542
והלא רגע של צער איום כזה עלול להעביר את האדם מעל צלילות מחשבתו, ואין מעצור להפסיד אפילו	44543
כל הון דעלמא ואף של אחרים, ומה גם שהנסיבות והתנאים דוחקים את האדם להורות לעצמו היתר,	44544
שמטעם פיקוח נפש הכל שרי ומותר, אמנם מצב של בלבול הדעת משתלט אצל אנשים בינונים, ברם	44545
צדקת זו אמה של מושיעין של ישראל, לא אבדה את עשתונותיה אף לעת מצוא איום ונורא כזה, ולא	44546
עשתה לבנה תבת עץ בהוצאות וטרדות מרובות, העלולות לסבב חלילה שמץ של גזלה או קיפוח מישהו,	44547
לכן עשתה תבת גומא.	44548
כל החשבונות והנימוקים הנעלים והנשגבים שצריכים כאן להציל את מושיעין של ישראל, ילד שעל ידו	44549
תנתן תורה לישראל, כל זה לא הכריע את הדעת שמעשה הצלה ופיקוח זה, יהי נוגד אף במשהו את דין	44550
התורה של גזלה, כי זהו גדלות הצדיקים ששלמות מעשיהם בלי פגימה כל שהו, אף בתנאים הקשים	44551
ואיומים ביותר. (אור הנפש).	44552
	44553
מאמר לו	44554
ותתצב אחתו מרחוק לדעה מה יעשה לו שמות ב' ד').	44555
ובמד"ר והוא במס' (מגילה י"ד ע"א), ותתצב אחתו מרחוק למה עמדה מרים מרחוק? א"ר עמרם בשם	44556
רב לפי שהיתה מרים מתנבאה ואומרת, עתידה אמי שתלד בן שיושיע את ישראל, כיון שנולד משה נתמלא	44557
כל הבית אורה, עמד אביה ונשקה על ראשה, א"ל בתי נתקיימה נבואתיך והיינו דכתיב (שמות ט"ו),	44558
ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התוף, אחות אהרן ולא אחות משה? אלא שאמרה נבואה זו כשהיא	44559
אחות אהרן ועדיין לא נולד משה, וכיון שהטילוהו ליאור עמדה אמה וטפחה לה על ראש, א"ל בתי היכן	44560
נבואתיך? והיינו דכתיב ותתצב אחתו מרחוק לדעת מה יהיה בסוף נבואתה ע"כ.	44561
איתא במסכת (סוטה ח' :), במדה שאדם מודד בה מודדים לו, מרים המתינה למשה שעה אחת שנאמר	44562
ותתצב אחתו מרחוק לפיכך נתעכבו לה ישראל ז' ימים במדבר, שנאמר והעם לא נסע עד האספ מרים	44563
ע"כ. הנה יסוד היהדות האני מאמין הי"א, שהשם יתברך שמו גומל טוב לשומרי מצוותיו ומעניש לעוברי	44564
מצוותיו, אבל כמה גדול הוא השכר באופן פלא רואים מענין מרים, דהנה עצם הדבר של ותתצב אחתו	44565
מרחוק לדעה מה יעשה לו זה טבעי מאוד, נולד לה אח קטן יקר במצב של טרגדיה, ושמו אותו על היאור	44566
בתיבת גומא, גם כן הוא מדרך הטבע שאחותו רוצה לדעת מה יהיה הסוף ממנו?	44567

גם לו היו מבקשים ממנה סכום הגון של כסף כדי לתת לה את האפשרות לראות מה יהיה הסוף ג"כ היתה משלמת, ולצרה גדולה היה לה אם לא יכלה לעמוד ולראות מה יהיה ממנו, וכי צריכים לתת שכר למרים בעד ותתצב אחותו מרחוק לדעה מה יעשה לו? אבל הקב"ה משלם גמול לעושה מצוותיו למעלה משכל אנושי והיקפו, כפי חסדו וגודל טובתו עם בריותיו, ולכן קיבלה מרים שכר גדול כזה, כבוד מלכים ממש שכל כלל ישראל התעכבו בשבילה ז' ימים.	44568
מזה אפשר להבין ק"ו מי שעושה טובה לחבירו ומטיב לזולתו, וטורח בשבילו והוא לא אחיו, עוד יותר אם זה נגד רצונו וטבעו, והוא עושה זה מטעם המצוה ואהבת לרעך כמוך, כמה שכרו גדול לאין ערך ושיעור, וכעין שאמרו חז"ל (קדושין ל"ט:), שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, וביאר הגר"א ז"ל שאין בעושר עולם הזה לשלם בעד מצוה אחת.	44573
והנה לכאורה לקוצר דעתנו זה נראה כעין הפרזה, אבל כמה קדושים דברי חז"ל ודברי הגר"א מובנים מאוד, נקה לדוגמא עניני עושר יש עושר שמור לבעליו לרעתו, ויש גבול עד כמה אדם יכול לקבל שלא יזיק לו מרוב עשירות, גם שלמה המלך החכם מכל אדם פחד ואמר פן אשבע וכחשתי (משלי ל'), ומה יועיל לאדם הון ועושר אם בזה ח"ו מאבד נפשו, וכן בענין אוכל יש גבול שלא יקלקל בריאותו מרוב אוכל, כי כמה חלאים באים לאדם מרוב אוכל, ותענוגי העולם הזה ע"פ רוב מקצרים ימיו של אדם, גם ימי שנותינו בהם רק שבעים שנה בכלל, היתכן כי בדברים קטנטנים של עולם הזה, יכולים לשלם בעד מצוה שעומדת לעד ולנצח נצחים? לפי"ז דברי הגר"א פשוט וברור.	44577
ואם אוהב כסף לא ישבע כסף (קהלת ה'), כ"ש וק"ו שאדם צריך מאוד להשתדל להיות אוהב מצוות ולא ישבע מצוות, ותמיד לזכור מה שאמרו חז"ל בפרקי אבות (פ"ב מ"א), והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות, והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה, אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלקיו. זכרון מאיר).	44584
	44585
	44586
	44587
	44588
	44589
מאמר לז	44589
ותפתח ותראהו את הילד והנה נער בוכה ותחמול עליו ותאמר מילדי העברים זה (שמות ב' ו').	44590
ילד היה ומנהגו כנער, בא גבריאאל והכה למשה כדי שיבכה ותתמלא רחמים עליו ותחמול עליו, כיון שראתה אותו בוכה חמלה עליו (שמו"ר א'), וכן כתב המהר"ל מגיד לך שהיה בוכה בכי גדול בקול גדול, והיה מאת הקב"ה כדי שתחמול עליו.	44591
	44592
	44593
טבעו של אדם הוא, כי כאשר בא עליו איזה נסיון או שח"ו מתרחשת עליו צרה הריהו מודאג או אפילו מתרעם, אבל אילו הירשו לו להסתכל למעלה להתבונן בסורות הבריאה ולדעת אותם, היה מוצא שאותה צרה שבאה עליו, החליפה בשמים ונתונה לו במקום צער ואסון גדול שהיה נגזר עליו, וברור שאילו ידע זאת היה מקבל באהבה את הנסיון או הצרה שגורמת לו דאגה צער ויסורים.	44594
	44595
	44596
	44597
אודך ה' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני (ישעיה י"ב), דרש רב יוסף במה הכתוב מדבר בשני בני אדם שהלכו לסחורה, ישב לו קוץ לאחד מהם ברגלו התחיל מחרף ומגדף, לימים שמע שטבעה ספינת חבירו בים התחיל מודה ומשבח, לכך נאמר ישוב אפך ותנחמני, וכה"א לעושה נפלאות גדולות לבדו, אר"א אפילו בעל הנס אינו מכיר בנסו (נדה ל"א), ואיאת בחובות הלכות (שער הבחינה), וכבר נאמר כי חבורה אחת מעובדי דרכים לנה אצל כותל אחד, ובא כלב והשתין על אחד מהם, ניעור וקם לרחוץ עצמו מן השתן, וכשהרחיק מחבריו נפל הכותל עליהם ומתו והוא ניצל.	44600
	44601
	44602
	44603
משה בוכה על שמכים אותו, המכות אכן מכאיבות לו אבל הן היו לטובתו להצלחתו ולמען עתידו, והבכי שלו הוא שהציל אותו, ולכן לא בכי של צער הוא, לא דמעות של יגון הן אלה, אלא בכי ודמעות של שמחה וגילה, שמחה על כל הכאה הגורמת ומקרבת את ההצלה שלו. (מעייני החיים).	44604
	44605
	44606
	44607
מאמר לה	44608
ותאמר אחותו אל בת פרעה האלך וקראתי לך אשה מינקת מן העבריות ותניק לך את הילד (שמות ב' ז').	44609
	44610
אמרו חז"ל (סוטה י"א), מלמד שהחזירוהו על המצריות כולן ולא ינק, אמר פה שעתידי לדבר עם השכינה יינק דבר טמא, והיינו דכתיב את מי יורה דעה ואת מי יבין שמועה, גמולי מחלב עתיקי משדים עי"ש, למדנו מכאן דלא כמו שאנו מורגלים להבין ענין אכילת איסור, שנענשים ע"ז רק מפני שחטא בזה, אלא כשם שיש טבע גשמי שאם אדם אוכל דברים מקולקלים נחלה בדרך הטבע, כמו כן ישנו טבע רוחני וכמ"ש חז"ל (יומא ל"ט), ולא תטמאו בהם ונטמאתם בם, אל תקרי ונטמאתם אלא ונטמטם שעבירה מטמטמת לבו של אדם, ופירש"י אוטמת וסותמת לבו מכל חכמה.	44611
	44612
	44613
	44614
	44615
	44616

וממילא אף תינוק שודאי אינו עובר שום איסור באכילת דברים טמאים, אפ"ה מתערב בדמו ונפשו הדבר	44617
הטמא, וכל מה שמתגדל התינוק גם הדבר הטמא מתגדל בו ומתעבה וכמ"ש הראב"ע ז"ל שם, ולא תטמאו	44618
בהם כי ידוע שהגוף הנאכל ישוב בשר בגוף האוכל, ולכן ודאי פה שעתיד לדבר עם השכינה לא יינק דבר	44619
טמא, וכן מבואר להלכה בשו"ע (יו"ד סי' פ"א), שלא יקחו מינקת נכרית לתינוק אם אפשר בישראלית,	44620
מפני שחלב שלה מטמם הלב ומוליד לו טבע רע עי"ש, הדברים האסורים רעל המה בטבע הרוחני באדם.	44621
עוד מצינו בירושלמי (הובא בתוס' חגיגה ט"ו), שלכן יצא אלישע בן אבויה לתרבות רעה, שאמו בעת	44622
שהיתה מעוברת עברה לפני ע"ז והריחה מאותו המין ואכלה, והיה אותו המין מזדעזע בגופה כעכנא עי"ש,	44623
נורא למאוד אחר זה שנתגדל בתורה עד שהיה בין הארבעה שנכנסו לפרדס, וגם לאח"כ היה רבו של	44624
ר"מ, ומי יוכל לשער גדולתו וחכמתו, ובכ"ז נשאר בו הארס של אותה אכילה של ע"ז.	44625
ולא נתבטל עד שדחפו מחוץ למחיצה וקצץ בנטיעות רח"ל, הנה הוא לא עשה כלום רק אמו הריחה מאותו	44626
המין ואכלה, וגם היא לא עבדה ע"ז אלא מעוברת שהריחה, ומסוכנת היא שמאכילין אותה ביוהכ"פ, אבל	44627
הריחה ואכלה סם המות, ונתערב רעל זה בדמו ונפשו של העובר במעיה, נולד אתו ונתגדל אצלו שנים	44628
רבות עד שבישל פירותיו ועשאו לאחר.	44629
וא"כ ק"ו אם האדם עצמו אוכל דבר איסור ונהנה מעבירה, עד כמה נהיה עי"ז אחר, וזהו מה שאמרו חז"ל	44630
שעבירה גוררת עבירה גורר פירושו תיאבון, כלומר שהעבירה מולידה באדם טבע רע להתאוות לדבר	44631
עבירה, ומינה שאין להתפלא על מה שיש כמה בני אדם שרצונם לעשות הישר והטוב, ומזדמן להם כמה	44632
סיבות ומניעות המעכבים בידם, והמה תמהים ושואלים מה זאת.	44633
התשובה היא שיראו לבדוק את עצמם מה שהכניסו לתוך פיהם, אם לא הולידו טבע רע בנפשם להיות	44634
מתאוים לרע ח"ו, וחשבון הלזה באמת מפחיד ומבעית למאוד כי מי יוכל לומר זכיתי לבי, והנה מדה	44635
טובה מרובה ממדת פורעניות חמש מאות פעמים, ולכן ק"ו אם אדם עושה מצוה כראוי הרי הוא מטביע	44636
בנפשו טבע טוב ונמשך אחר קדושה, והיינו מצוה גוררת מצוה.	44637
ואמרו בשכר שאמר אברהם אבינו ואקחה פת לחם, זכו בניו במדבר וביישוב ולעתיד לבוא, בשכר והוא	44638
עומד עליהם, זיכה לבניו אלקים נצב בעדת אל, ובשכר ורחצו רגליכם זכו בניו לרחצו הזכו, ובשכר	44639
והשענו תחת העץ זכו למצות סוכה עי"ש.	44640
הוא הדבר אשר אמרנו כי מלבד עצם שכר המצוה לעצמה, זוכה האדם עי"ז לטבע רוחני קדוש זך ומזוכך,	44641
והיינו מה שאמרו חז"ל (ב"ר פמ"ד), לא ניתנו המצוות אלא לצרף בהן את הבריות, ומוכן שדבר זה תלוי	44642
בעושה המצוה ואופני עשייתה, ומשום כך אברהם אבינו האדם הגדול בענקים, זיכה לבניו ולבני בניו עד	44643
סוף כל הדורות, בכל פעולה ופעולה שעשה השריש בהם קדושה יתירה להיות בהם טבע קדוש, ומוכנים	44644
הם לקבל מה שנאמר אלקים נצב בעדת אל, וכן רחצו הזכו ולמצות סוכה כנ"ל.	44645
ואמר הכתוב אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה, פירוש הצדיק שמקיים מצות בוראו הרי"ז אור לו, ולא	44646
זו בלבד אלא שאור זה נזרע ונשרש ומצמיח מדות טובות וטבע טוב גם לזרעו הבאים אחריו, ולכן ולישרי	44647
לב שמחה, כלומר אותם שלבם ישר לעבודת הבו"ת, יש להם לשמוח ולהבין כי אור המצוה שלהם או של	44648
אבותיהם, נזרע וצומח ומתגדל בהם בטבעם דמם ונפשם, ליישר לבם לטוב להם כל הימים. (אור יהל	44649
ח"ב ד' פ"ה).	44650
	44651
מאמר לט	44652
ויגדל הילד ותבא הוא לבת פרעה ויהי לה לבן ותקרא שמו משה ותאמר כי מן המים משיתהו (שמות ב'	44653
י').	44654
הראב"ע כתב על זה, ומחשבות השם עמקו ומי יוכל לעמוד בסודו ולו לבד נתכנו עלילות, אולי סבב השם	44655
שיגדל משה בבית המלכות להיות נפשו על מדרגה העליונה בדרך הלימוד והרגילות, ולא תהיה שפלה	44656
ורגילה להיות בבית עבדים, הלא תראה שהרג המצרי בעבור שהוא עשה חמס, והושיע בנות מדין	44657
מהרועים בעבור שהיו עושים חמס להשקות צאנן מהמים שדלו (שמות כ"ג).	44658
נוראות קא חזינא הכא, ראשית גודל הענין של לימוד ורגילות בחינוך האדם והכשרו לגדלות, כי משה	44659
רבינו בודאי היה משוחרר מכל תאוות, וכבר כתב הראב"ע (במדבר ו' ז'), ודע כי כל בני אדם עבדי תאות	44660
העולם, והמלך באמת שיש לו נזר ועטרת מלכות בראשו כל מי שהוא חפשי מן התאות ע"כ, ובכל זאת	44661
נצרך עדיין שיתגדל בבית פרעה כדי שתהיה לו מדת המלכות דוקא בדרך הלימוד והרגילות, וכבר מצינו	44662
בחו"ל (בר"ר ע"ה ב'), מבקרים את יעקב אבינו על שקרא לעשו אדון.	44663
רבי יהודה ברבי סימון פתח, אמר לו הקב"ה לדרכו היה מהלך ואתה משלה אצלו ואומר לו כה אמר עבדך	44664
יעקב, באותה שעה שקרא יעקב לעשו אדוני, אמר לו הקב"ה אתה השפלת עצמך וקראת לעשו אדוני ח"י	44665

פעמים, חיך אני מעמיד מבניו שמונה מלכים קודם לבניך, הנה בארזים נפלה בקורת על חסרון מדת מלכות, הנה כי לא בנקל משיגים מדה זו, ורב הוא העמל והלימוד הנצרך לקנותה.	44666
שנית לראות נוראות איזו הכנה היתה נצרכת למשה רבינו, להיות משה האיש אשר העלה את ישראל מארץ מצרים, להיותו מוכן להיות מקבל התורה, טוב עין הוא יבורך שקבל את התורה ונתנה לישראל (נדרים ל"ח.), להיותו מוכן לכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל, רש"י שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם.	44667
והנה כהכנה לכל זה היתה הכרחית ההקדמה של מצב של בית המלכות, למען תתהווה נפשו על המדרגה העליונה בדרך הלימוד ורגילות, כי בנפש שפלה ולב רע לא תנוח החכמה, ולא תמצא בה תורה כי מן העליונים היא, וגם איך יעלה את בני ישראל אם המעלה הוא למטה ישכון.	44672
ואדמו"ר הסבא ז"ל מקלם (חו"מ א' ג'), כתב כי האריך הכתוב בתולדות משה קודם ששלחו ה' להציל את ישראל מיד פרעה, להודיע כי לא לחנם בחר בו להוציאם ממצרים וליתן על ידו התורה, כי היתה לו מדת נושא בעול במדה גדולה, ומדת נושא בעול עם חברו היא מהדברים אשר התורה נקנית בהם, ולהודיע ג"כ כי משה התרגל מנעוריו בזה כדי ללכת בדרכיו ית'.	44673
(דעת תורה).	44674
מאמר מ	44675
ויגדל הילד ותבאהו לבת פרעה ויהי לה לבן ותקרא שמו משה ותאמר כי מן המים משיתהו (שמות ב' י').	44676
ויהי נח בן חמש מאות שנה ויולד נח את שם את חם ואת יפת (בראשית ה'), ובמדרש אמרו והובא ברש"י אמר ר' יודן, מה טעם כל הדורות הולידו לק' שנה וזה לת"ק, אמר הקב"ה אם רשעים הם יאבדו במים ורע לצדיק זה, ואם צדיקים הם אטריח עליו לעשות תיבות הרבה, כבש את מעיינו עד ת"ק שנה, כדי שלא יהא יפת הגדול שבבניו ראוי לעונשין לפני המבול, דכתיב כי הנער בן מאה שנה ימות, ראוי לעונש לעתיד וכן לפני מתן תורה.	44677
ויש כאן מקום להתבוננות, מה אמר ר' יודן אם צדיקים הם אטריח עליו לעשות תיבות הרבה, וכי כל כך קשה לאב לטרוח בעבור בניו והרי כל עמלו אלו הבנים, ואין לך יגיעה מלאת מרץ ומרנינת לב כעסק ההכנה להצלת הילדים ממות לחיים, ובמשך ק"כ שנה אפשר להספיק לבנות כמה וכמה תיבות, גם אפשר לשכור פועלים ואף הבנים היו מסייעים לו בכך, האם בכדי למנוע ממנו טרחה זו היה כדאי כל הצער הגדול הזה לנח, שנכבש מעיינו חמש מאות שנה כעקר בלא ולד, וכל כך למה בכדי שלא יוטל עליו מעט טורח.	44678
למען הבין את הדברים אנו צריכים לבאר יסוד גדול הנראה לנו מן התורה ומדברי חז"ל, באלישע כתוב ויאמר לגיחזי קח משענתי בידך ולך ושמת משענתי על פני הנער (מלכים ב' ד'), מה כח יש למשענת להחיות את הנער, מזה אנו למדין כוחו של אדם שבידו להחזיר בעץ דומם כח של החייתא מתים, אמנם כשם שביד האדם לעשות כן כך ביד האדם לבטל כח זה, שכן אלישע נתן כח תחיית המתים במשענת בא גיחזי וביטלה, וכך אמרו חז"ל (ילקוט הובא ברד"ק שם), גיחזי היה הדבר כשחוק בעיניו, וכל אדם שהיה פוגע בו היה אומר לו, התאמין שהמטה הזה מחיה את המתים? לפיכך לא עלתה בידו, ע"י מה פקע כח תחיית המתים מן המשענת ע"י הליצנות.	44681
ובגמ' (יומא ל"ח א'), כשהלך ניקנור להביא דלתות מאלכסנדריא של מצרים, בחזרתו עמד עליו נחשול שבים לטובעו, נטלו אחת מהן והטילוה לים ועדיין לא נח הים מזעפו, בקשו להטיל את האחרת עמד הוא וכרכה (חיבקה רש"י), אמר להם הטילוני עמה מיד נח הים מזעפו, והיה מצטער על חברתה, כיון שהגיע לנמלה של עכו היתה מבצבצת ויוצאה מתחת דופני הספינה, לפיכך כל השערים שהיו במקדש נשתנו להיות של זהב, חוץ משערי נקנור מפני שנעשו בו נסים, מסירות נפשו של נקנור נתנה כח בשערים לצוף על פני המים וללוות את הספינה למחוז חפצה.	44682
בא וראה איזה שפע של כח נכנס בחומר ע"י המסירות והאהבה שמשקיע בו האדם, כתי' ומעיל קטן תעשה לו אמו (שמואל א' ב'), ואחז"ל (ילקוט"ש רמז קל"ט) איש זקן עולה והוא עוטה מעיל, ולהלן הוא אומר ומעיל קטן תעשה לו אמו, תנא המעיל בו גדל בו נקבר בו עלה יעו"ש, כלומר אותו מעיל שעשתה לו אמו היה הולך וגדל עמו כל ימי חייו ואף במותו לא נפרד ממנו, ומצינו כענין זה בדור המדבר ככתוב שמלתך לא בלתה מעליך, אלא ששם היו ישראל צריכים לכך, כי מנין להם בגדים חדשים במדבר, אך למה הוצרך שמואל הנביא לנס זה.	44683
וצריך לומר כי לשמואל היה צורך גדול במעיל זה דוקא, ונפשו היתה קשורה במעיל קטן זה, והטעם דהנה פי' הרד"ק על הפסוק הזה ומעיל קטן תעשה לו אמו, כי לא היה מנהגם לעטות מעיל אלא הגדולים אבל לא הקטנים, וזה מרוב אהבתה אותו עשתה לו מעיל, את כל דמעותיה ותפילותיה, את כל אהבתה וכל	44684
	44685
	44686
	44687
	44688
	44689
	44690
	44691
	44692
	44693
	44694
	44695
	44696
	44697
	44698
	44699
	44700
	44701
	44702
	44703
	44704
	44705
	44706
	44707
	44708
	44709
	44710
	44711
	44712
	44713
	44714
	44715

לבה נתנה חנה הנביאה אל תוך המעיל הקטון שעשתה לו, וכל זה חדר ונספג אל תוך המעיל והפך הוא	44716
עצמו למקור שופע אהבה וחסד.	44717
כיון שנתעטף בו שמואל נכנסה בו אהבת ישראל ואהבת הקב"ה עד אין קץ, ויחד עם המעיל גדל וה' עמו,	44718
והיה מסבב כל עיירות ישראל להביא להם את דבר ה' והכל ממדת אהבת ישראל שהיתה בו, וע"י מדה זו	44719
זכה שתשרה עליו שכילה, על כן לא נפרד שמואל מן המעיל הקטון לעולם, ומשום זה נעשה לו נס שגדל	44720
המעיל עמו ולא בלה.	44721
התיבה שנצטוה נח לעשות, לא היתה מקום מחסה ממי המבול גרידא, אלא שהיה עליו לבנות בנין של	44722
הצלה, תיבה שיהיה טבוע בה כח גואל ומושיע, ע"י שיהיה נח עוסק וטורח בבנינה מאה ועשרים שנה	44723
מתוך מסירות נפש נגד רשעי הדור, ויחד עם המס"נ יושקעו בתיבה הקריאה לתשובה מדרכיהם הרעים,	44724
כל זה יכנס ויחדור לעצם גופה של התיבה ותהפוך עי"ז למבצר הצלה לנח וביתו.	44725
במה דברים אמורים אם יעסוק בכך נח בכבודו ובעצמו, הוא נח שמצא חן בעיני ה' להצילו מכל בני דורו,	44726
רק הוא יוכל להטביע בתיבה סגולה ישועה והצלה, אבל אין אחר מלבד נח יכול לבנות תיבה עם כח זה,	44727
כשם שאין משענתו של גיחזי מסוגלת להחיות מתים, והוא שאמר ר' יודן אם צדיקים הם אטריה עליו	44728
לעשות תיבות הרבה, עליו דוקא הוא ולא אחר, וזה היה קושי שלא היה יכול נח לעמוד בו, ומעתה אם	44729
דומם מקבל כח נפלא ע"י מס"נ שנעשה על ידו, אדם עאכו"כ שאם נתגדל במסירות נפש על ידי מי	44730
שגידלו וטיפחו והשקיע בו אהבה ומסירות, איזה כוחות נפלאים חדרו ונספגו בתוכו, כוחות עצומים של	44731
מס"נ ואהבת הזולת.	44732
וזהו מה שאמרו חז"ל (מ"ר ריש ויקרא), עשר שמות היו למשה רבינו, א"ל הקב"ה למשה חייך מכל	44733
שמות שנקרא לך, אינו קורא אלא בשם שקראתך בתיה בת פרעה ותקרא את שמו משה, ובמקום אחר	44734
אמרו (שמו"ר א' כ"ו), מכאן אתה למד שכרן של גומלי חסדים, שמכל שמות שהיו לו לא נקבע בו שם	44735
בכל התורה אלא כמו שקראתו בתיה בת פרעה.	44736
כל שם שנקרא בו משה רבינו בא לבטא את מעלתו וגדלותו של משה, ירד שהוריד את התורה מלמעלה	44737
למטה, ד"א שהוריד את השכינה, אביגדור אביהם של גודרים, חבר שחיבר את ישראל לאביהם שבשמים,	44738
אבי סוכו אביהן של נביאים שסוכים ברוח הקודש (ויק"ר שם), כל אחד משמותיו ממצה צד אחר	44739
מגדלותו, וכדי להקיף את רום מעלת משה רבינו צריך עשרה שמות, אך זה פלא שמו משה שנקבע בכל	44740
התורה מה הוא אומר? כי מן המים משיתיהו, ומה גדולה יש בכך, ואם אמנם יש כאן שבח על בתיה בת	44741
פרעה מה לזה לעצם מהותו של משה.	44742
אלא הן הדברים מכח מסירות נפשה של בתיה בת פרעה שהמרתה פי אביה, והצילה את משה נגד גזירת	44743
פרעה, ומכח גמילות החסד שגמלה עמו בגדלה אותו במסירות, קיבל משה רבינו אל תוך נפשו את הכוחות	44744
הללו, ועל ידם נתעלה והוכשר להיות מושיען של ישראל, כי במסירות נפש ניהל את צאן יתרו, בהקרבה	44745
ובמסירות נפש הושיע אחר כך את ישראל, בין בעומדו לפני פרעה ובין בעלייתו למרום, וכל ארבעים שנה	44746
במדבר היו חייו רצופים הפקרות נפשו עבור ישראל, מסירות נפש תמידית עבור כל אחד ואחד מישראל,	44747
עד לאמירת ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת.	44748
כל זאת היה טבוע בנפשו והתפתח בו מן הגרעין של המס"נ שהשקיעה בו בתיה בת פרעה במשותה אותו	44749
מן המים, על כן נקבע בו השם משה יותר מכל עשר שמות שהיו לו, כי שם זה ממצה את גדולת משה	44750
רבינו יותר מכל השמות, וזהו שכרן של גומלי חסדים שהחסד שעושים עושה פירות, ומי שגמלו עמו חסד	44751
על שם החסד הוא נקרא, ושמו חי וקיים לעד כשמו של משה רבינו. (שיחות מוסר תשל"ב).	44752
	44753
מאמר מא	44754
ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם (שמות ב' י"א).	44755
שואל האלשיך הק' והלא כבר כתוב ויגדל הילד מי לא ידע כי בימים ההם גדל? אך הנה ידענו כי בכל	44756
מקום שנא' ויהי הוא לשון צרה, ובזה בא ללמדנו כי איש מישראל שעולה לגדולה בזמן שכל ישראל	44757
בצרה, אין ראוי לומר שלום עלי נפשי רק להיות עמם בצרה, ולזה נאמר ויהי שהוא אוי וצרה היה בימים	44758
ההם, ואז גדל משה שעלה לגדולה בן בת מלך וגדול בבית המלכות, ולא יאות לו להיות פורש מצרתם, על	44759
כן ויצא אל אחיו וירא בסבלותם רואה ומצטער בצרתם.	44760
טבעי הוא לו לאדם להשתתף בצרת חבריו, כאשר גם הוא בעצמו נמצא במצב של צרה, למרות שהוא	44761
עסוק בצער עצמו וצרותיו, עדיין מסוגל הוא לחוש גם בצער חבריו כי נמצאים יחד באותו מצב, אבל	44762
אטום לב הוא האדם מלהרגיש בצער זולתו, כאשר הוא חי במצב של גדולה כבוד ושמחה, כי אז כל כלי	44763
נפשו נתונים רק לצורך הנאת עצמו, אין הוא מסוגל לפנות פינה קטנה בתוך לבו להרגיש בצער אחיו	44764

ורעיו, הגדולה ממלאת את כל בתי נפשו והוא משתמט אפילו מלשמוע את אנחות חבריו, ובורח ממקום שממנו עולה צעקת הדל.	44765
אבל משה רבינו הציג דוגמה הפוכה, אף בשעה שעלה לגדולה ומלכות לא הסיח דעתו מצער אחיו, הגדולה והכבוד לא אטמו את אזניו מלקלוט את אנחות בני ישראל הנתונים לשיעבוד ולרדיפות אימות, וכאשר מציעים בפניו שיבחר לו תפקידים ושררות חשובות, הוא בוחר להיות ממונה על מלאכה כדי להיות בין אחיו, לראות בשעבודם ולעזור בעבודתם, להיות קרוב אליהם להשתתף בצרתם ולשמוע את אנקתם.	44766
ותפתח ותראהו את הילד והנה נער בוכה, ותאמר מילדי העברים זה שהם רכי לב, ולא מילדי עכו"ם שהם קשי עורף וקשי לב, רכי לב מאבותם ומאמותם לשוב לפני רבונם (זוה"ק שמות), מיום שראה אור העולם הזה, היתה צרת אחיו הצרה שלו, חרף הסכנה לחייו לא שכח את צרות ילדי ישראל, לבו לא התאבן מלהרגיש בצעקות ודמעות ילדי העברים הטובעים יחד אתו.	44767
ותאמר מילדי העברים ילדי לשון רבים, ולכאורה הלא עומד הוא להמשות מהמים והצלתו קרובה ולמה הוא בוכה עכשיו? אלא שהוא צועק על הילדים הנשארים וטובעים במים ואיך ינוח, איך תונעם לו הצלת עצמו כאשר הוא משאיר אחריו ילדים הרבה שאינם ניצולים? לב משה הוא רך ונמס, הוא מיצר על ילדים העברים כי יהודים הם רכי לב, ורחמנים משורשם מאבותם ומאמותם.	44768
מספרים על הרב מפוניבז' זצ"ל שהיה בזמן השואה בודד בארץ, עקור מקהילתו רחוק ממשפחתו ומנותק משיבתו, הקהיל קהילות והיה דורש בתשובה ותפלה וזעקה, באחת מדרשותיו פרץ בבכי מר בהזכירו את קהילתו ואת בני משפחתו, ובהתייפחו בבכי פרצה מלבו זעקה גדולה וקורעת לב, היום הבר מצוה של בני הצעיר, איה הוא? איפה הוא? מי יודע אם עודנו בחיים? לאחר הדרשה הקיף הקהל את הרב וביקשוהו שיספר אודות בנו ברוך הכשרונות, ותשובתו היתה מה אספר על בני בזמן שנטבחים מיליוני יהודים טף ונשים?	44769
משה בוכה על בני גילו שטובעים בנהר ולכן אין הצלתו מרגיעה אותו, אין היא משכיחה ממנו את קולות אחיו הצועקים והנאנקים על גורלם המר והאומלל, משה בוכה יחד עם כל אמהות הילדים הטובעים, דמעותיו מתמזגות עם דמעות הטובעים, עם דמעות המלאכים היורדות מהשמים, וממשיך הזוה"ק וכותב, זשה"כ קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה.	44770
א"ר יהודה לעתיד לבוא מה כתיב בבכי יבואו ובתחנונים אובילם, מהו בבכי יבואו? בזכות בכי של אם הילד שהיא רחל יבואו ויתאספו מן הגלות, קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה, וא"ר יצחק גאולת ישראל אין תולה אלא בבכי, כאשר יושלמו ויכלו דמעות הבכי של עשו שבכה לפני אביו שכתוב וישא קולו ויבך, א"ר יוסף בכי שבכה עשו אותן הדמעות הורידו לישראל בגלות, כשיכלו אותם דמעות ע"י בכיית ישראל יצאו מן הגלות, זשה"כ בבכי יבואו ובתחנונים אובילם עכ"ל (זוה"ק שמות).	44771
עשו הרשע ריכך את לבו על רגע, היה לו רגע אחד של הכנעה והשפלה בהראותו שאיכפת לו על התקרבות יעקב ליצחק, הוא גילה התחשבות עם ערכי הברכות שקיבל יעקב והוא מוריד דמעות, הדמעות האלו של רגע משקלן רב כל כך שהן הביאו עלינו את הגלות, וכאשר יכלה ערכן ותיכבה חמימותן תסתיים הגלות, ברגעים אחדים שבהם ריכך עשו את לבו קנה לעצמו זכות לתקוף את ישראל.	44772
זשה"כ ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה (משלי י'), ולכאורה מהו הביטוי הר עשו הרי די היה לומר עשו? וי"ל כי הר עשו הוא נוצר מהדמעות שלו, והוא יתקיים עד שיעלו מושיעים בהר ציון, היינו הדמע והדם ששפכו ישראל בימי גלותם, דמעות קדושות אלו יבואו וישפטו ויכבו את דמעותיו של עשו, ואז יבקר כשחר אור גדול לישראל. (מעייני החיים).	44773
	44774
	44775
	44776
	44777
	44778
	44779
	44780
	44781
	44782
	44783
	44784
	44785
	44786
	44787
	44788
	44789
	44790
	44791
	44792
	44793
	44794
	44795
	44796
	44797
	44798
	44799
	44800
	44801
	44802
	44803
מאמר מב	44803
ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם (שמות ב' י"א).	44804
יעקב אע"ה כאשר נתעורר להתפלל במקום שהתפללו בו אבותיו הר המוריה קפץ ההר כנגדו, לפי הנראה אילו לא התעורר על זה לא היה נבנה הבית ח"ו כמ"ש (פסחים פ"ח), לא כאברהם שקראו הר, ולא כיצחק שקראו שדה, אלא כיעקב שקראו בית, משמע שבשביל איתערותא דלתתא של יעקב שקראו בית אלקים זכינו לבנין בית הבחירה, והוא בנה היסוד של בית המקדש, ואח"כ בא משה רבינו ע"ה והשלים לקרב הבנים לאביהם שבשמים, והוציאם ממצרים ונתן להם התורה, למען ידעו דרכי התקרבותם לאביהם שבשמים עד שבא דוד והשלים.	44805
והנה לא זכה משה רבינו ע"ה לכל הזכות הנ"ל, עד שהתעורר ללמד סגוריא על ישראל ולהשתתף בצערם, ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם, ופי' רש"י נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם, פי' לא הניח דבר זה על הטבע הפשוט, להצטער בצער זולתו כששומע בצערו ואחר שעה ישכח, אבל הוא נתן עיניו עיני השכל של הציור, ונתן שכלו לצייר תמיד צערם עד שידאג לבו עליהם כדואג לעצמו, וזה וירא	44806
	44807
	44808
	44809
	44810
	44811
	44812
	44813
	44814

בסבלותם צייר בשכלו כאילו תמיד רואה זאת, להצטער כאילו הוא עצמו בסבל שלהם כמ"ש (אבות פ"ו),	44815
מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם ואחד מהם נושא בעול עם חבריו פי' כאילו הוא עצמו נושא בעול.	44816
וזהו סנגוריא על ישראל כמו שמצינו (שופטים ו' י"ד), ויפן אליו ה' ויאמר לך בכחך זה, ופירש"י בכוח	44817
הזכות שלמד סנגוריא על ישראל, מה היה הסנגוריא לא מצינו שאמר דבר זכות, רק התעורר להיות מיצר	44818
בצרתם וזכה לכל הזכויות המבואר שם, וכן במשה רבינו ע"ה בשביל שנשא בעול עם כלל ישראל להיות	44819
מיצר בצרתם זכה לקרבם אל אביהם שבשמים, להביאם להר סיני לקבל תורה מן השמים, וכמ"ש	44820
בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את הא' על ההר הזה.	44821
מזה זכו לארץ וזכו לבנין בית הבחירה, והכל בשביל התעוררותו וירא בסבלותם, וכן זכה לאיתערותא	44822
דלעילא כמ"ש וירא אלקים את בני ישראל וידע אלקים, ופירש"י נתן עליהם לב ולא העלים עיניו, וכתב	44823
הרמב"ן כי בתחילה היה מסתיר פניו מהם והיו לאכול ואח"כ ראה אותם, לומר שלא הסתיר פניו עוד מהם	44824
וידע מכאובם ואת כל הצריך להם עכ"ל.	44825
והנה משה רבינו ע"ה צייר לפניו צרתם תמיד וזהו סנגוריא, וזכה בזה לעורר כי ראה ה' את מכאובם ולא	44826
הסתיר עוד פניו מהם, היש קץ מה שהתעוררות דלתתא פועלת למעלה, אילו לא היה יעקב ומשה	44827
מתעוררים מה היו גורמים בזה ח"ו, ומזה נבין לכל דבר שהאדם מתעורר מעצמו כמה חביב בעיניו ית',	44828
ומכש"כ יראת שמים שהיא אוצרו, ומקרא מלא דבר הכתוב והאלקים עשה שייראו מלפניו (קהלת ג'), פי'	44829
עשה העולם כדי שייראו מלפניו הרי עיקר הבריאה יראה ומוסר, א"כ המחזק ומלמד אדם יראה הרי זה	44830
קיום העולם. (אור רש"י מ' קצ"ד).	44831
	44832
מאמר מג	44833
ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם (שמות ב' י"א).	44834
ראה שאין להם מנוחה הלך ואמר לפרעה, מי שיש לו עבד אם אינו נח יום אחד בשבוע הוא מת, הלך משה	44835
ותקן להם את יום השבת לנוח (שמו"ר א' ל"ב), כבן בית בארמון המלוכה היה בכוחו לעשות גדולות	44836
ונצורות עבור בני עמו, וכמו שהצליח לתקן להם את יום השבת, היה מסוגל להגיע לעוד הישגים גדולים	44837
מצד השפעתו הגדולה, אולם מצאנו שלא מיצה משה אפשרות זו עד תומה, אלא הפסיד ההזדמנות בידיים	44838
בהורגו את המצרי, שמחמת זה נאלץ לברוח על נפשו ממצרים.	44839
אין ספק שדבר גדול עשה להציל אחד מאחיו המעונים, אבל האם לא היה יותר ראוי לקחת בחשבון את	44840
טובת הכלל שיותר רצוי שישאר בבית פרעה, ממה שלאבד את כל מעמדו והשפעתו עבור יהודי בודד?	44841
ועל כרחק עלינו לומר שיותר חשוב היה להושיע ליהודי אחד על אף שסיכן את כל מעמדו, מלשבת	44842
בחיבוק ידים למרות כל האפשרות של הצלה בעתיד, פשר הדבר מצאנו בדברי הזוהר הובא בדרך עץ	44843
חיים לרמח"ל וז"ל.	44844
ווי לן לבני נשא דקודשא בריך הוא אסור עמהון בגלותא, ויפן כה וכה וירא כי אין איש, אלא איש לדרכו	44845
פנה בעסקיו דלהון באתרא דלהון עכ"ל, מפירושו של הזוהר שהוא דרך משל בפסוק זה אנו מבינים את	44846
פירושו הפשוט, שמשה רבינו לפני הכותו את המצרי פנה כה וכה לראות אם מי שהוא יגן על היהודי	44847
האומלל, אם היה קם איזה גואל אחר לא היה נחוץ למשה להתערב במחיר כה גדול להציל יהודי אחד.	44848
אולם בראותו שאין גואל הבין שמצב זה בעצמו מהווה הסכנה הכי גדולה, מה שאין מי שישים על לב	44849
ויתרגז על גורלו של הנרדף, מצב כזה שאיש לא יגן על חבריו וישאירוהו קרבן לאי צדק, מראה שכבר	44850
נשבר רוחם בקרבם וכל אחד דואג רק לקיומו הוא, לא היה לפני משה אלא אפשרות אחת להתאזר	44851
בגבורה לעשות דין לנרדף, ובזה לעודד את רוחם של אחיו המעונים, על ידי זה שהקריב את מצבו האישי	44852
עבור חבריו, הרים על נס הנחיצות של נשיאת בעול אחד עם השני, שרק בזה יצליחו לצאת מכור הברזל	44853
של מצרים כעם אחד.	44854
זאת היא הדגשת התורה של ויפן כה וכה שאין הכוונה אם יש רואים, שהרי נתגלה בסוף שהיו אנשים	44855
שראו והם דתן ואבירים שהלשינו עליו לפרעה, אלא אם יש איש מוכן להושיע את היהודי המוכה ללא	44856
צדק, ואם לאו מוכרח הוא להושיעו בכל מחיר.	44857
ובזה הרחיב הזוהר לפרש את הפסוק דרך משל, שהשכינה הקדושה גם כן פונה כה וכה לראות אם יש	44858
איזה יחיד שאינו שקוע לגמרי בעסקיו ומתפנה לדאוג לגורל הצבור, היא מחפשת את משה רבינו של כל	44859
דור האומר לעצמו, שמאחר שהמצב הוא ככה שכל אחד פונה לעסקיו, ואינו מעונין לזעוק ולהתריע	44860
בתפלה ולצאת במסירות נפש, נופל איפוא עליו האחריות שהוא יהיה הקופץ בראש ובמסירות נפש להצלת	44861
ישראל, ועל ידי ההתעוררות מלמטה יעשה התעוררות מלמעלה.	44862
הקב"ה כביכול בעצמו משתתף בצערן של ישראל כמו שנתגלה למשה מתוך הסנה, וכתב בפרקי דרבי	44863
אליעזר וז"ל, הניח הקב"ה כל הר וירד לתוך הסנה, והסנה צרה וצוקה וכולו קוצים ודרדרים, ולמה שכן	44864

בתוך צרה וצוקה? אלא שראה את ישראל בצרה גדולה אף הוא שכן עמהם בתוך צרה, לקיים מה שנאמר	44865
בכל צרתם לו צר עכ"ל, הצדיק שמסוגל להתרומם מעניניו הפרטיים ולדאוג לטובת הכלל, הוא הראוי	44866
להיות שליח של הקב"ה לגאול את ישראל, שכן מציינו שלא זכה משה לנבואה בסנה, אלא בזכות זה	44867
שנשא בעול עם אחיו בסבלותם (שמו"ר א' ל"ב).	44868
כמו כן אצל גדעון שאמר למלאך ואיה כל נפלאותיו אשר ספרו לנו אבותינו ועתה נטשנו ה', השיב לו	44869
המלאך לך בכחך זה והושעת את ישראל מכף מדין, ופירשו כיון שלמד סנגוריא על ישראל אמר הקב"ה	44870
דין הוא שאגלה אני בכבודי עליו, אמר לו הקב"ה יש בך כח ללמד סנגוריא על ישראל בזכותך הם נגאלים	44871
(ילקוט שופטים ו').	44872
עוד אמרו כשהקב"ה מראה לנביאים הצרות הבאות על ישראל, הם עומדין ומתרעמין לפני הקב"ה, כיון	44873
שהיו רואין היו צועקים לפני הקב"ה, והיו נותנים את קולם שנאמר קולי אל ה' ואצעקה (תהלים ע"ז	44874
וילקוט שם), ואיתא בספרי על הפסוק כל קדושי בידך (דברים ל"ג), אלו פרנסי ישראל שעומדים על	44875
ישראל ונותנים עליהם נפשם.	44876
והנה ראינו אצל הסבא זצ"ל שהיה תמיד מרגיש בצורך הרבים, בצעירותו היה מטריח את עצמו לעזור	44877
לעניים וחלק להם את כל אשר לו, וכשנכנס לעבודת הרבים היה תמיד מעודדם ומחזקם, גם דאג לרוחניות	44878
של חבריו, והיה אומר כאשר נוסעים בעגלה צריכים להקדים ולדבר עם העגלון במילי דשמיא, כדי שהלה	44879
לא יקדים לדבר לשון הרע וליצנות, הוא חס גם על העגלון והאמין שאם יהיה לו הבחירה יבחר בדברים	44880
מועילים ולא בדברים בטלים.	44881
ושמעתי מהסבא זצ"ל דבר נורא, שבכל דור ודור הוקצה מדה של סיעתא דשמיא לפעול גדולות, ואם	44882
גדולי בעלי מוח ובעלי כח מנצלים אותה מוטב, ואם חלילה אפסו ותמו הגדולים, אז מוכרח הקב"ה לתת	44883
הסיעתא דשמיא לאלה שמוסרים נפשם לכבוד שמים ולכבוד התורה, ואף אם אינם בעלי מוח ובעלי כח,	44884
מוכרח כביכול לעשותם לבעלי מוח וכה, וסיים הסבא שהוא ראה את זה במציאות, ומעתה איך נעמוד	44885
באדישות בראותנו מה גדול כח של הנושא בעול עם הצבור, מתפלל עליהם ומחפש דרכים להיות בעזרם.	44886
וכבר כתב בתנא דבא"ר וז"ל, וכן כל חכם וחכם מישראל שיש בו דברי תורה לאמיתו, ומתאנח על כבודו	44887
של הקב"ה ועל כבודן של ישראל כל ימיו, ומתאוה ומצפה על כבוד ירושלים ועל בית המקדש, ועל	44888
הישועה שתצמח בקרוב בימינו ועל כינוס גלויות, מיד שורה רוח הקודש בקרבו שנאמר איה השם בקרבו	44889
את רוח קדשו. (המוסר והדעת ח"ג).	44890
	44891
מאמר מד	44892
ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם (שמות ב' י"א).	44893
וברש"י וירא בסבלותם נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם, ובמדרש (שמו"ר א' כ"ז) אמרו, שתי יציאות	44894
יצא אותו צדיק וכתבן הקב"ה זו אחר זו, וביפה תואר שם מהארמון יצא רק ב' פעמים, ובשתי פעמים אלו	44895
יצא רק לטובת אחיו, וזה שבא הכתוב לספר בשבחו וירא בסבלותם, מהו וירא שהיה רואה בסבלותם	44896
ובוכה ואומר חבל לי עליכם מי יתן מותי עליכם, והיה נותן כתפיו ומסייע לכל אחד ואחד מהן, אמר	44897
הקב"ה אתה הנחת עסקיך והלכת לראות בצערן של ישראל ונהגת בהן מנהג אחים, אני מניח את העליונים	44898
ואת התחתונים ואדבר עמך, הו"ד וירא ה' כי סר לראות, ראה הקב"ה במשה שסר מעסקיו לראות	44899
בסבלותם, לפיכך ויקרא אליו אליהם מתוך הסנה ע"ש.	44900
הנה בספורים אלה העמידה לנו התורה תולדות משה, וחז"ל הפליאו בשבח הענינים ואמרו שעל ידם זכה	44901
משה לכל עתידו, כמ"ש אני מניח את העליונים ואת התחתונים ואדבר עמך, ואצלנו הדברים תמהים האם	44902
בשביל מעשים כאלה יזכה בשכר אין סוף, וזה מפני שאנחנו מביטים רק על כמות המעשים וגדולתם, אבל	44903
חז"ל הקדושים ירדו לתוכיותם של דברים, וכל עסקיהם היו על הכוחות של המעשים, וכי כל מדידת	44904
האדם היא עד כמה שיש לו קנין בכוחן של המדות.	44905
	44906
איתא במדרש (דב"ר ה' ב') לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחכם, אשר אין לה קצין שוטר ומושל, תכין	44907
בקיץ לחמה אגרה בקציר מאכלה, מה ראה שלמה ללמד לעצל מן הנמלה, רבנן אמרי הנמלה הזו שלשה	44908
בתים יש לה ואינה חיה אלא ששה חדשים, וכל מאכלה אינה אלא חטה ומחצה והיא הולכת ומכנסת בקיץ	44909
כל מה שמוצא חטין ושעורין ועדשים, ולמה היא עושה כן, שאמרה שמה יגזור עלי הקב"ה חיים ויהיה לי	44910
מוכן לאכול, אמר ר"ש בן יוחאי מעשה היה ומצאו בבור שלה שלש מאות כור, אף אתם התקינו לכם	44911
מצוות מן העוה"ז לעולם הבא ע"כ.	44912
ולכאורה איך ללמוד ממעשה אשר אין בו כל מהלך והבנה? איך נחכם ממעשה של שגנון? אלא ודאי	44913
למדונו חז"ל בזה לראות גודל ענין של כח כי נורא הוא, שמי שיש לו כח באיזה ענין שהוא, אין כל גבול	44914

וקץ למעשיו היוצאים מן הכח ההוא, הכח בעצמו הוא המכריח הכי גדול לכל פעולה בלי התחשב עם שום הבנות וטעמים, יהיה הדבר מוזר בתכלית והוא לא יחדל להוציא כחו לפועל, הנה הנמלה מאחר שיש בה ובצמח כח על ענין הזריזות, אף בכוחותיה הפעוטים וצרכיה המועטים, ובמספר קטן של אחד מאלף אלפי אלפים ורבי רבבות פעמים, וכבר די לה להתעורר ולעסוק כל ימי חייה במילוי הכח הזה.	44915
מהו ראה דרכיה וחכם, רבנן אמרי ראה דרך ארץ שיש בה שבורחת מן הגזל, אמר ר"ש בן חלפתא מעשה בנמלה אחת שהפילה חטה אחת, והיו כולם מריחות בה ולא היתה אחת מהן נוטלת אותה, באה אותה שהיתה שלה ונטלה אותה, וכל השבח הזה שיש בה לא למדה מבריה אלא חכמתה מינה ובה, ראה וחכם מהו זה כח, כי הלא זהירותה בגזל אינו ענין של חכמה, אשר נשאל מאין היא יודעת לשמור עצמה מן הגזל מאחרי שלא למדה משום בריה? או איך זה באמת כי יש בדבר ריח של גזל? ומה זה שיעץ לנו שלמה לילך ולראות בדרכיה של נמלה ולהתחכם?	44916 44917 44918 44919 44920 44921 44922 44923 44924
אלא דבר גדול הורה לנו בזה שלמה המלך ע"ה, לדעת שכל עסקינו בתורה של גזל כל לימודינו בכל סדר נזיקין, העיקר יהיה להשיג הכח של זו המדה, האזהרה של גזל תתהוה אצלנו על ידי לימוד והרגל לכח וטבע שני, שהרי מנמלה אתה רואה כי יש מציאות כזה בטבע לזהירות מגזל, כי הלא הנמלה לא למדה חכמה משום בריה, לא בדעת היא עושה זאת אלא מצד שיש לה כח להתרחק מן הגזל, וראה וחכם מה זה כח.	44925 44926 44927 44928 44929
ועד כמה מגיע כחו של כח, כי גם מריח גזל כבר בורחים כבורח מן האש, גם אין לה קצין ושוטר, אין לה כל מכריח שיכריח אותה על מעשיה, הכח הוא המכריח היותר גדול, וכאשר תראה כן בגזל מזה תלמד גם לכל התורה והמצוות, כי כגזל כן כולם עיקר עבודת האדם הוא לקנות כוחות, ואז בטוח יהיה בקיומם כי באהבתם ישגה תמיד באין כל מעכב, כי כח אין מי שיעמוד נגדו.	44930 44931 44932 44933
אמנם ודאי שאין הבנה על מעשה משה, איך זה באמת סמוכה יציאה מארמון של מלך לראות סבל העובדים מבני ישראל, ואיך לא פחד מפרעה? איך העמיד עצמו בסכנה והרג את המצרי? איך זה איש בורח מחרב פרעה והוא גר בארץ נכריה, איך זה קם ועומד נגד רועים חזקים להושיע את הרועות הנרדפות? אלא מזה אתה דן כי משה היווה לו כוחות לכל עניניו, למדת נושא בעול היה לו כח. לעשות משפט ולשנוא עול היה לו כח, להטבה ורחמים היה לו כח, ולמי שיש לו כוחות אין כל חשבון לפניו, שום דבר לא יעמוד נגדו לעכבהו בהוצאת פעולותיו, ואלה הסיפורים הינם הקדמה לכל משה רבינו כי ישא את העם כאשר ישא האומן את היונק, באשר בכוחו לשאת ובעל כוחות הוא השלם באמת, ולמענו ודאי הקב"ה מניח את העליונים ואת התחתונים ומדבר עמו.	44934 44935 44936 44937 44938 44939 44940 44941
ומשה היה רועה וינהג את הצאן אחר המדבר, ואמרו חז"ל (שמו"ר ב' ג') כדי להרחיק מן הגזל, וכן בודו כתיב (שמואל א' י"ז) ועל מי נטשת מעט הצאן ההנה במדבר, אמרו ז"ל כדי להרחיק מן הגזל, ולכאורה למה להם להתרחק כ"כ, האם לא מצאו מקום מרעה יותר קרוב אשר גם שם אין חשש של גזל, אבל שאלה זו באה למי שחסר לו הכוח של זהירות מן הגזל, לאיש כזה יש הרבה מקומות למרעה, אבל למי שיש לו כח בענין זהירות מן גזל, הכוח בעצמו מכריחו לברוח עד המדבר באין כל חכמות, מפני חשש גם הכי רחוק פן ואולי יקרה ח"ו מקרה של גזל.	44942 44943 44944 44945 44946 44947
וכדברינו נבין מאמרם ז"ל (ברכות ו'), כל שיוודע בחבירו שהוא רגיל ליתן לו שלום יקדים לו שלום, ואם נתן לו שלום ולא החזיר לו שלום נקרא גזלן שנאמר גזלת העני בבתיכם, אנחנו הלא תמהים על חיוב שכזה ועל השייכות לדין של גזל, וכן הרבה מצינו בחז"ל חיובים אשר אין לנו בהם כל מושג בטעם חיובם, אבל למי שיש הכוח של זהירות בגזל או באיזה ענין שהוא, הוא כבר יודע אף מריח היטב את השרץ שבזה.	44948 44949 44950 44951
ואחרי שביררנו שזה עיקר כתר ותפארתה של תורתנו הק', שעל ידי מצוות התורה לצרף את הבריות ולהוות בהם כוחות לכל הענינים, לפי זה כבר יש לנו תורה גדולה ומורחבת מאוד, ותרי"ג פעמים תרי"ג מצוות וחיובים ישנן בה, ואין כלל מקום לשאול היכן כתובים חיובים כאלה, כי בעבודת הוייתן של כוחות, הנה ודאי על כל פסיעה ופסיעה ישנם חיובים רבים, כי להוות כוחות הנה הרבה מתקנים, ולהיפך הרבה הפוגמים בהם.	44952 44953 44954 44955 44956 44957
הוא אשר השיב ר' ישראל סלנטר זצ"ל, כאשר שאלו אותו על איזה מעשה היכן מצא החיוב עליו, והשיב לי יש חושן משפט יותר גדול ממה שיש להם, ובחו"מ שלי נמצא החיוב מפורש, האנשים השואלים תמיד היכן כתוב זה עליהם אני קורא כי עתידה תורה שתשתכח ח"ו, כי בשמירת התורה רק לצאת כדי מצוה, התורה ודאי מתקטנת אצלם וזהו מצבנו אנו ה' ישמרנו. (דעת תורה).	44958 44959 44960 44961 44962
מאמר מה	44963
ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם (שמות ב' י"א).	44964

והנה מרע"ה הצטיין במדה של נושא בעול, בין לכלל כנאמר וירא בסבלותם, ופירש"י נתן עיניו ולבו	44965
להצטער בצרתם, ולכן יצא לראות כי אז הציור יותר נכנס בלב, ובין לפרט כנאמר למה תכה רעך, ומחמת	44966
רוב הציורים שלו להבין דרכי ה' ורוב חסדיו לכל הברואים, ומכ"ש לעם סגולתו בני אברהם יצחק ויעקב,	44967
אשר כרת עמהם בריתו ולזרעם אחריהם, נתאחדה אהבתו אהבת נפש עמהם לגופם ונפשם, כמבואר	44968
בתורה כל יעודי הגוף והנפש למען ייטב לך וכהנה רבות.	44969
הרועה הנאמן התעצם ביסוד הזה של הליכה בדרכיו ית', והרגיש הרבה מאוד בצערם וכביכול בצער של	44970
מעלה, והנה כשאמר למה הרעתה לעם הזה בקשה מדת הדין לפגוע במרע"ה, כי זה כפגיעה בכבודו ית'	44971
חלילה, שאינו מאמין ח"ו כי הוא ית' דורש טובתם יותר ממנו, אמר להם הקב"ה הניחו לו בשביל כבוד	44972
ישראל דיבר, הלא הלך לראות בסבלותם לקרב הציורים של הרגש צרתם, ומי הכריחו להשתתף בצער	44973
זולתו ולהיות נושא בעול עמהם, ע"כ רוב חשקו ללכת בדרכיו ית', וא"כ בשביל כלל ישראל שהם כבודי	44974
דיבר זאת.	44975
והנה מהידוע כי ערך השמחה לפי ערך רוב הטובה, וכל עיקר צערו היה על כלל ישראל שהם כבוד ה',	44976
ולכן כשניצלו מצרתם ונתגדל כבודו יתברך לעד, נתברר לכל שמלכותו מלכות כל עולמים, ועם סגולתו	44977
הם בניו עמו ועדתו, ובזרועו ינהלם לעולם בין בישובם בין בגלותם, ולא יעזבם לעד עד יבואו על	44978
משכנותם משכן ה' ית', כמו שבאה בתורה ההבטחה ושכנתי בתוכם פי' לעולם כי התורה נצחית, ולכן	44979
כפי צערו על כבוד ישראל וכבוד ה' ית', כן גדלה אח"כ שמחתו.	44980
וזהו באז קלקל מאז באתי ונצטער ובאז תיקן, כי מאז צערו הביאו לשמחה רבה ועצומה של נצח ושר	44981
השירה בשמחתם, ולכן נאמר ישיר בלשון עתיד וכבר עמדו על זה מבארי התורה, ולפי"ז ניחא כי יאמר	44982
הכתוב כי השירה הזאת שהכירו כי הוא ית' מושל בכל לעשות בעליונים ותחתונים כרצונו, וכי הוא	44983
משגיח על הכל זה להם לשירה גם לעתיד, שגם בגלותם בארץ אויביהם לא יפר בריתו אתם, ולכן נאמר	44984
בלשון עתיד כי לעולם ישירו השירה הזאת.	44985
וע"פ המבואר בענין הרם של נושא בעול עם חבירו, נוכל להבין מה זאת שבחרו גדולי ישראל להיות	44986
רועים? א) שבחרו להם מלאכה שפלה לפרנס את עצמם בדרך ענוה, ועוד כי ענוה מביאה לרחמנות, כי	44987
הגאוה היא אהבת עצמו ואפסי עוד, ואינו מרגיש בצער זולתו ואינו נושא בעול עם חבירו, ולכן הרגילו	44988
עצמם במלאכת המרעה לרחם על הצאן ולנהלם בנחת ובחנינה, ואם כבר הוטבע להם טבע לרחם על	44989
הברואים בלתי מדברים, כש"כ על המדברים ועל עם סגולה לנהל עם סגולה וללכת בדרכיו ית'.	44990
(חכמה ומוסר ח"א מאמר א')	44991
	44992
מאמר מו	44993
ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם (שמות ב' י"א).	44994
בענין התחברות אנשים זה לזה רואים אנו דבר פלא, הנה יתכן שאחד עשה לחבירו טובה גדולה בנפשו,	44995
הצילו ממש ממות לחיים, ובכל זאת אין מתהווה ביניהם שום התקשרות והתדבקות, ואם אפילו יכיר את	44996
טובתו וירגיש את עצמו מחוייב לו, אבל דבוק בו אינו נעשה, ובעניני רוחניות אם אך יש להם איזה	44997
התקשרות בדבר מושכל בשכל או בתורה, כשרק יעסקו יחד בדברים רוחניים, מרגישים מיד התדבקות	44998
ביניהם בנפשותם, ונעשים אוהבים גמורים זה לזה וכמו שאמרו (קדושין ל':), את והב בסופה מתחילה	44999
אויבים ולבסוף נעשו אוהבים.	45000
רואים מזה שאם אך ההתעסקות שלהם הוא ברוחניות, סגולת הדברים שמוכרחים להתהוות אוהבים	45001
גמורים ומדובקים זה לזה בתכלית, ואיך יכולים להבין את זה? ומאין נובע זאת? זה סוד הדבר שברוחניות	45002
אין במציאות נפרדים כלל אלא אחדות גמורה, בנפש אין ענין פירוד לגמרי משום שענין הנפשות הוא	45003
אחדות, היינו מציאות של אחדות, וצריך לצייר זאת באותו אופן כמו שמציירים אנו את סוד האחדות של	45004
הבורא, וזהו הסוד של איחוד הנפשות שהמה מאוחדים בתכלית.	45005
וזהו אתה אחד ושמך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד ממש, ועל כן כשנוגעים אפילו נגיעה קלה ברוחניות	45006
בחכמה ובשכל שהוא ענין נפשיות, מתחברים תכף למקור האחדות ומתאחדים בו, כמו טיפת מים הנופלת	45007
לים שמתאחדת בו, כן כל משהו חכמה שכל ומחשבה שהוא נפשיות מתחבר ומדבק ונעשה אחד, וכשנעשה	45008
אחד מרגיש אחד את חבירו ואוהבים זה לזה בנפשם, שבאותו סוד של איחוד הנפשות הרי הוא אחד ממש.	45009
והנה כמו שרוחניות כל משהו ומשהו הוא המדבק והמאחד, כן ההיפך מרוחניות הוא המפריד והגוזר את	45010
המאוחדים, לתאוה יבקש נפרד כתב הר"י (שע"ת א' ל"א), מי שהולך אחר תאוותו הוא נפרד, מצד הטבע	45011
של הנפשות הרי הם אחד, וענין הפירוד שאנו רואים הוא דבר פלא, שאיך אפשר להפריד ולגזור את	45012
האחד, וגילה לנו הפסוק סוד גדול שתאוה ורצון היא המכונה המחכת נפשות.	45013

וכמו שמצינו בגשמיות דברים שיש בהם הסגולה לחתך, כמו דימאנט שמחתך זכוכית, כמו כן דבר החותך	45014
ומפריד את איחוד הנפשות הוא תאוה ורצון, וזהו הסוד של לתאוה יבקש נפרד, וזהו מה שקראה תורה	45015
להיצר מפריד אלוף שזהו כל מציאותו, רק להפריד לעשות פירוד בין הדבקים, ונמצא שכל עסק האדם	45016
הוא רק באיחוד ופירוד.	45017
וזהו מה שמצינו בגמרא (בבא בתרא ט"ז) בענין שלשת רעי איוב, אמר רב יהודא אמר רב מלמד שכולן	45018
נכנסו בשער אחד, תנא בין כל אחד ואחד שלש מאות פרסי, מנא הוי ידעי? איכא דאמרי כלילא הוה להו	45019
ואיכא דאמרי אילני הוה לנו כיון דכמשי הוו ידעי, אמר רבא היינו דאמרי אינשי או חברא כחברי דאיוב או	45020
מיתותא.	45021
ולפי המובן שרק איזה סגולה היתה להם, איך יליף מזה או חברותא או מיתותא, אכן לפי דברינו מבואר	45022
היטב, שמתוך איחודם ודיבוקם זה עם זה שהיו בסוד איחוד הנפשות, שהיו נפשותם מאוחדות ממש, על כן	45023
אף שהיה בין איש לרעהו מרחק שלש מאות פרסה, לא היה זה חציצה ביניהם, והרגישו תכף את צער איוב	45024
כמותן ממש בלי שום הבדל, כי זה הסוד של איחוד הנפשות, להרגיש ממש זה את זה בלי שום חוצץ.	45025
אצל משרע"ה כתוב וירא בסבלותם, ופירש רש"י נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם, ואין הפירוש שראה	45026
איך שהם סובלים, אלא ראה את הסבלות שלהם ממש, שהרגיש את מכאובם ויסורם שנגע סבלם ללבו	45027
ונפשו ממש, ומפני שהיה משרע"ה מאוחד בנפשות של כלל ישראל, על כן הרגיש בצרתם כמו הם ממש,	45028
וזהו הסוד של ראה ראיתי את עמי כי ידעתי את מכאוביו, לא בגדר השתתפות בצער אלא בצרתם לו	45029
צר, כביכול הרגיש בצרת של ישראל.	45030
וזהו מה שמצינו בחז"ל (שמו"ר א' ל"ב), שמשרע"ה היה נותן כתפיו ומסייע לכל אחד ואחד מהן	45031
בעבודתו, כמו שהנושא משאו כאשר יכבד לו על כתפו האחת, נוטל את המשא ומשים על כתפו השניה, כן	45032
הוא ממש הדבר הזה, שהיה אצלו איחוד הנפשות ממש עד שנעשה כתף אחת, עד כדי להחליף המשא על	45033
הכתף השנית, ומבהיל הדבר עד כמה מגיע סוד איחוד הנפשות, ולפי זה מבואר מאמרו של אדמו"ר ז"ל	45034
(ח"מ א' מא' ג'), שספורים אלו שכתבה תורה אודות משרע"ה, הם ההקדמה והביוגרפיה של משה רבינו	45035
שבזה הוא סודו, שהיה מנהיג ונושא את הכלל ישראל כאשר ישא האומן את היונק, שהיה מאוחד	45036
בנפשותיהם של הכלל ישראל.	45037
יוצא לנו מזה יסוד חדש בענין אהבת הבריות ושנאת הבריות, כשאדם עוסק במושכלות בדברי תורה	45038
חכמה ומחשבה, הוא עוסק בסוד אהבת הבריות, כי על ידי זה מתהווה אצלו אחדות ונכנס בסוד איחוד	45039
הנפשות, וכשנעשה אחד יש אהבה גמורה בתכלית, להיפך כשאדם עוסק בתאוות ורצונות הריהו עוסק	45040
בשנאת הבריות, ונמצא שאפשר לו לאדם לישיב יחידי ובודד בחדרו ולהתעסק בשנאת הבריות, שכשהוא	45041
יושב ועוסק בתאוה ורצון, הרי בזה הוא מפריד את עצמו מכל סוד האחדות. (דעת חכמה ומוסר	45042
ח"ב מא' א').	45043
	45044
מאמר מז	45045
ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם (שמות ב' י"א).	45046
וברש"י נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם, ובמדרש (שמות רבה א' כ"ז), שהיה רואה בסבלותם ובוכה	45047
ואומר חבל לי עליכם מי יתן מותי עליכם, הנהגה זו מצינו אח"כ אצל משה רע"ה שאמר ימותו אלהי כמשה	45048
ולא אחד מישראל, ויסודה של הנהגה הזו התחילה בראשית דרכו של משרע"ה שאמר מי יתן מותי	45049
עליכם, שאין לך מלאכה קשה ממלאכת הטיט, והיה נותן כתפיו ומסייע לכל אחד ואחד מהן, וזה ענין נושא	45050
בעול עם חבירו שמכניס עצמו ממש בתוך עול חבירו, והנה נושא בעול עם חבירו הוא אחד ממ"ח קניני	45051
התורה, ולהאמור משמעותו של נושא בעול להכניס גופו ממש לעול חבירו.	45052
ר' אליעזר בנו של ריה"ג אומר, ראה משוי גדול על קטן ומשוי קטן על גדול, משוי איש על אשה ומשוי	45053
אשה על איש, והיה מניח דרגון שלו והולך ומיישב את סבלותיהם ועושה כאילו מסייע לפרעה, אמר	45054
הקב"ה אתה הנחת עסקיך והלכת לראות בצערן של ישראל ונהגת בהם מנהג אחים, אני מניח את	45055
העליונים ואת התחתונים ואדבר עמך, מפורש לנו שזכות משה שהקב"ה ידבר עמו, לא היתה בשביל	45056
חכמתו או גדולתו, אלא רק בשביל שהיה נושא בעול עם כלל ישראל.	45057
והטעם בזה כי זו מדתו של הקב"ה, שברא בריאה וכביכול עזב את העליונים, וכנאמר המגביהי לשבת	45058
המשפילי לראות בשמים ובארץ (תהלים קי"ג), אף שהקב"ה מקום מושבו בעליונים מ"מ יורד ומשפיל	45059
עצמו להשגיח בארץ, וכהנהגת הקב"ה עשה משרע"ה ולכן זכה, וכן לשון המשך דברי המדרש וירא ה' כי	45060
סר לראות, ראה הקב"ה במשה שסר מעסקיו לראות בסבלותם, לפיכך ויקרא אליו אלוקים מתוך הסנה.	45061
להיות מהנושאים בעול עם זולתם אין זה מן הדברים הקלים, ודאי דבעת שאדם שומע צרת חבירו הוא	45062
נאנח מעט, אך עדיין אין זה נושא בעול, כדי להגיע לכך חייב להיות בקרבו אהבת הבריות, והדרך לכך	45063

ע"י עקירת השנאה המוטבעת בטבעיו וכמש"כ הרבינו יונה (שע"ת ג' ל"ט), הוזהרנו להסיר מדת השנאה	45064
והיא מדה מעוללת פשעים רבים כמו לשון הרע, וכמו דרישת רעה והשמחה לאיד, וגורמת נזקים לחברים	45065
והליכת רכיל ונקימה ונטירה, ומאבדת טובה הרבה מן הנפש.	45066
בשעה ששומעים שמועה מצרת זולתו ואינו שם על לבו הרי זה אכזרי, שהרי לו היתה זו צרתו האישית	45067
לא היה נותן מרגוע לנפשו, ובאמת זו פירוש המילה אכזריות מלשון זר שזולתו נחשב אצלו כזר, חייב	45068
להרגיש את חבירו כשם שמרגיש את עצמו, ולנטוע בה נטעי נעמנים הם הרחמים והחסדים כמ"ש והלכת	45069
בדרכיו, ענינים אלו רחוקים מאוד מאתנו, ואף אלו הדואגים לטובת נפשם מבקשים רק עשיית מעשים	45070
ומצוות, ואילו ענינים חשובים כלאוין שבלב רחוקים מאתנו.	45071
וירא איש מצרי מכה איש עברי וירא כי אין איש ויך את המצרי ויטמנהו בחול, מדת הנושא בעול הביאה	45072
אותו עד מסירות נפש ממש שהרי ביקשו להרוג את משה, ויאמר לרשע למה תכה רעך, אף ששניהם	45073
רשעים היו מ"מ הנושא בעול עם זולתו מרחם אף על הרשעים, ויבואו הרועים ויגרשו וראה במדרש	45074
(שמו"ר א' ל"ב), מלמד שישב להם בדין אמר דרך אנשים דולים ונשים משקות, וכאן נשים דולות	45075
ואנשים משקים, ואף זו מענין הנושא בעול עם חבירו.	45076
כל התורה קשורה במדות, וכל זמן שאין מתיגעים בעבודת המדות חיים אנו במדות רעות, ואם אין מדות	45077
טובות אף האמונה אינה פועלת, מפני שיסוד האמונה הוא כמה יכול ליתן מעצמו עבור האמונה, אבל	45078
האמונה עצמה נמצאת אצל כולם.	45079
וראה זאת במדרש (שמו"ר א' י"ד), ויאמר בילדכן את העבריות, למה ציוה להרוג אותם על ידי המילדות,	45080
כדי שלא יתבע הקב"ה ממנו ויפרע מהן, חזינן שאף פרעה הרשע היה מאמין בהקב"ה, ולכן כל מה שיכול	45081
לעשות ע"י אחרים כדי שלא יפרע ממנו הקב"ה עשה, וכן גזרו כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, מפני	45082
שידעו שהקב"ה גזר שלא יביא מבול לעולם, והרי משפט הקב"ה מדה כנגד מדה וממילא לא יוכל	45083
להענישם.	45084
נמצא שהיתה להם אמונה חזקה בהקב"ה, וכל חסרונו היה שלא יכלו להתגבר על מדותיהן, וכשראו שעם	45085
ישראל רב ועצום ממנו לא יכלו להתגבר על קנאתו, משו"ה מחובתינו לטכס עצות בעבודת תקון המדות	45086
והחיזוק בזה ע"י התפילה, שכל התפילה נתקנה עבור הרבים ועי"ז יתחזק במדותיו, וכן לימוד המוסר הוא	45087
אפשרות לתקון המדות. (אור יחזקאל ח"ד).	45088
	45089
מאמר מה	45090
ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם (שמות ב' י"א).	45091
מחובת כל אחד מאתנו להיות חלק מהכלל, כי מצב האדם והצלחתו תלוי באיזה מדה זכה להיות חלק	45092
מהציבור, שבתורת יחיד קשה מאוד לזכות להצלחה ברוחניות, ובפרט בזמננו שהנסיונות קשים ביותר,	45093
כמעט שלא יתכן שיזכה ותקומו מועטת, ורק באופן שכלול בתוך הכלל יש תקוה, והיינו לישתיף איניש	45094
בהדי ציבורא (ברכות ל') שנעשה חלק מהציבור, ולכן אף הברכות והתפילות נאמרו בלשון רבים, וכן	45095
תפילת הדרך שלכאורה היא בקשה פרטית ביוצא לדרך, מ"מ תיקנו חז"ל לאומרה בלשון רבים, שרק	45096
כאשר כולל עצמו בתוך הכלל יכול לבקש.	45097
הסבא מקעלם ז"ל היה מעורר שאף מצב הבריאה בעולם הזה הוא כך, כי העולם הוא מדיני וכל קיומו	45098
הגשמי מתאפשר רק על ידי הכלל, ולו יהיה יחידי בעולם לא יוכל לספק לעצמו מזון ומלבוש וכדומה, כל	45099
אחד מספק לאחרים קיום וע"י כולם כאחד מתקיים העולם, כן ברוחניות היחיד לבדו אין לו זכות קיום ורק	45100
בתוך הכלל יש קיום ליחיד, והיינו דנאמר (ירושלמי נדרים ט') ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה,	45101
הצלחת האדם הוא רק ע"י ואהבת לרעך כמוך, וכל מה שאתה שואף לעצמך כך תהא שאיפתך להיטיב	45102
לאחרים, טוב עין יבורך אפשרות הברכה רק לטוב עין, ואילו ח"ו הרע עין הרי הוא בכלל ארור.	45103
וכתב החובת הלבבות (שער הבטחון פ"ד), שגמול העולם הבא אין אדם ראוי לו במעשהו הטוב בלבד, אך	45104
יהיה ראוי מן האלוקים בשני דברים, האחד שיורה בני האדם עבודת הבורא יתעלה כמ"ש ומצדיקי הרבים	45105
ככוכבים לעולם ועד, וכאשר יתקבץ למשתדל גמול הצדקתו אל גמול צדקתו יהיה ראוי לגמול עולם הבא,	45106
ועי"ש שביאר שמשו"ה לא האריכה תורה בביאור יעודי עולם הבא, כי אין זה תלוי רק במעשיו אלא תלוי	45107
עוד היאך לימד והצדיק את הרבים עי"ש, נורא להתבונן דכל שיסתפק בעבודתו הפרטית ולא יזכה את	45108
הרבים לא ישיג גמול בעולם הבא, וכן הנהגת השי"ת בכל הענינים, ומשו"ה הכרחי עבודת המדות שבו	45109
יתנער האדם מאהבת עצמו וידאג להיטיב לזולתו.	45110
ובהא יתבאר הא דכ' הרמב"ם (פרקי הצלחה), שיכול אדם להגיע קרוב למדרגת משה רע"ה, ולהיפך יכול	45111
לרדת עד קרוב לירבעם בן נבט, ולכאורה אמאי נקט דוקא משה רבינו ע"ה ולא קרוב לאבות הקדושים	45112
וכדומה, ונראה בזה שיסוד זכותו של משה רבינו היתה משום זיכוי הרבים, וכן היתה תחילתו של	45113

משרע"ה, ויצא אל אחיו וירא בסבלותם, וברש"י נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם, וזו היה המשך דרכו של משרע"ה שהיה רועה נאמן לעם ישראל, וכן להיפך ירבעם בן נבט החטיא את כלל ישראל.	45114
והיינו כמבואר דעיקר הזכות והעון תלוי בענין זיכוי הרבים, ומשו"ה נקט הרמב"ם קרוב למשרע"ה דיסוד זיכוי הרבים נראה במשרע"ה, וההבחנה בענינים אלו דקה מאוד, וכחוט השערה ההפרש בין להיות מכלל מזכי הרבים לבין ח"ו להיחשב בכלל מחטיאי הרבים, וע"ז אמרינן אין בין גהינם לגן עדן אלא כחוט השערה, שבחוט השערה אפשר להיות ממזכי הרבים וכן להיפך, כן מצב הבריאה שהכל תלוי זה בזה, והיינו ענין כל ישראל ערבים זה לזה (שבועות ל"ט.), ולכן אף יצא מוציא מפני שהכל קשורים אחד בחבירו.	45115
וכבר הזכרנו דברי המדרש (ויק"ר ד' ו'), שה פזורה ישראל מה השה הזה לוקה בראשו או באחד מאיבריו וכולם מרגישים, אף ישראל אחד חוטא וכולם מרגישים, מפני שכאו"א הרי הוא כאבר מכלל ישראל, והיינו דאיתא בגמ' (קידושין מ'), שצריך להרגיש שכל הבריאה כולה במצב של חציו זכאי וחציו חייב, ואם עשה מעשה טוב יכול להכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות.	45116
לו היתה מעט חיות בלבבנו היה מאמר זה גרידא צריך לעורר סערה בקרבנו, שיתכן שכל העולם כולו תלוי במעשיו, ובפרט כאשר יוסיף לחשוב במהות הנצח הצפוי לכל ישראל, ובכל הדברים הנפלאים הקשורים בזה, שאפשר שכל הענינים הגדולים של העולם כולו, תלוי במעשה אחד שלו, או אף באיזה מניעה קלה מדיבור ומחשבה רעה, וכבר כתב הגר"א שעבור כל רגע שחוסם פיו ותאותיו, יכול לזכות לאור הגנוז שאין מלאך ובריה יכולים לשער, ולדברינו לא רק אור הגנוז בשבילו גרידא, אלא אף אור הגנוז של העולם כולו תלוי במעשיו.	45117
וראו מה דאיתא בחז"ל (ויק"ר ד' ו'), חוטא אחד יאבד טובה הרבה, משל לאחד שהיה בספינה והיה קודה תחתיו, א"ל חבירו מה אתה עושה, א"ל מה איכפת לכם ולא תחתי אני מקדח, זה מצב העולם בזמננו שכל אחד אומר מה איכפת לכם ממעשי הרי אני בן חורין לעצמי, א"ל מפני שהמים עולים ומטביעים את הספינה כולה ע"ש.	45118
הרגשות אלו חייבים אנו לחוש, שמעשה של כל יחיד יכול להטביע את כל העולם כולו, כי זה מעלת כלל ישראל שהכל כרוכין יחד, וזה מה דאיתא בחז"ל (שם במדרש), עשיו היו ו' נפשות וקרוי נפשות, ואילו ישראל היו שבעים נפש והכתוב קראם נפש, עשיו שהיו לו אלוהות הרבה, דהיינו תאוות ורצונות רבים קראו נפשות, משא"כ ישראל שעובדין לאלוה אחד קראם נפש.	45119
כמה עלינו להזהר שלא להיות ממחטיאי הרבים ח"ו, אלא להיפך להשתדל לזכות את הרבים ולא לזלזל בשום מעשה, שהרי אף במעשה אחד יכול להכלל בכלל המזכים ועי"ש בלשון הרמב"ם שנתבאר כן, וכמו"כ כאשר נגביר הדאגה לכלל ישראל נזכה גם עי"ז להתקרב לבורא ית'.	45120
(אור יחזקאל ח"ד).	45121
מאמר מט	45122
ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם (שמות ב' י"א).	45123
איתא במשנת רבי אליעזר (דף קפ"ג), גדולה היא הענוה שבה גדל משה, שנאמר והאיש משה עניו מאוד מכל אדם, מה ת"ל מכל אדם? אלא בני אדם עשוין שלש כתות, מהן בגדלות שנים, ומהן בגדלות מלכות, ומהן הדיוטות, ומשה רבינו ראה עצמו בשלשתן ובשלשתן היה עניו, בגדלות המלכות שהיה כבן בתו של פרעה ולא הניח ענותנותו, שנאמר ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם מלמד שהיה נושא עמקן בסבלותם, אף כשהיה במדין בורח כהדיוט לא הניח ענותנותו, ראה בנות מצטערות ולא נתגאה מלעמוד ולדלות להן, והוא היה כבן בתו של מלך ע"כ.	45124
לו היינו חושבים בעצמנו מה היה תחלתו של משה רבינו, גואל ישראל, רבן של ישראל, מנהיג ישראל, ושהתורה ניתנה על ידו, היינו חושבים שההיסטוריה שלו מאוד גדולה, וצריכים לכתוב עליו כמה עשרות דפים איך שהגיע לגדולתו, ונפלא הדבר שבתורה נכתבה עליו רק שורה אחת קטנה, ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם היינו ענותנותו הגדולה, זאת אומרת שמדת הענוה היא המעלה את האדם לקומות עליונות ביותר.	45125
עוד איתא כעין זה בלשון תנחומא ישן, ויגדל משה שני פעמים בקומה בגדולה, מה היתה הגדולה שיצא אל אחיו ע"כ, זאת אומרת זה שיצא אל אחיו מזה ויגדל משה, עוד דבר מורגש בדברי חז"ל אלו, מהו וירא בסבלותם מלמד שהיה נושא עמקן בסבלותם, אמר כדי שלא אוציא עצמי מצער הציבור, וכן איתא במד"ר (פא ל"ב), שהיה רואה בסבלותם ובוכה ואומר חבל לי עליכם, מי יתן מותי עליכם, שאין לך מלאכה קשה ממלאכת הטיט, והיה נותן כתפיו ומסייע לכל אחד מהן.	45126
ר"א בנו של רבי יוסי הגלילי אומר, ראה משוי גדול על קטן ומשוי קטן על גדול, משוי איש על אשה ומשוי אשה על איש, משוי זקן על בחור ומשוי בחור על זקן, והיה מניח דרגון שלו והולך ומיישב להן	45127
	45128
	45129
	45130
	45131
	45132
	45133
	45134
	45135
	45136
	45137
	45138
	45139
	45140
	45141
	45142
	45143
	45144
	45145
	45146
	45147
	45148
	45149
	45150
	45151
	45152
	45153
	45154
	45155
	45156
	45157
	45158
	45159
	45160
	45161
	45162
	45163

סבלותיהם, אמר הקב"ה אתה הנחת עסקיך והלכת לראות בצערן של ישראל ונהגת בהם מנהג אחים, אני	45164
מניח את העליונים ואת התחתונים ואדבר עמך, הה"ד וירא ה' כי סר לראות ראה הקב"ה במשה שסר	45165
מעסקיך לראות בסבלותם, לפיכך ויקרא אליו אלקים מתוך הסנה ע"כ.	45166
הננו למדים מזה, שטעות גדול טועים האנשים החושבים לעלות לגדולה, ע"י שמראים גדלות בהנהגותיהם	45167
נגד חבריהם, כי מה שאדם מגדיל עצמו יותר משפיל את עצמו, כדכתיב (משלי כ"ט) גאות אדם תשפילנו,	45168
ואדרבה כל מי שמשפיל את עצמו יותר מגדיל עצמו כמבואר בדברי חז"ל הנ"ל. (זכרון מאיר).	45169
	45170
מאמר נ	45171
ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם (שמות ב' י"א).	45172
האריך הכתוב בתולדות משה קודם ששלחו ה' להציל את ישראל, להודיע כי לא לחינם בחר בו להוציאם	45173
ממצרים וליתן על ידו התורה, כי היתה לו מדת נושא בעול במדה גדולה, ומדת נושא בעול עם חבירו היא	45174
מהדברים אשר התורה נקנית בהם, וספרה התורה אח"כ כי נתראה הקב"ה למשה בסנה, פירוש שגם אנכי	45175
כביכול עמם בצרה, ולהודיע ג"כ כי משה התרגל מנעוריו בזה כדי ללכת בדרכיו ית' כמו שכתוב והלכת	45176
בדרכיו, מה הוא רחום וחנון אף אתה רחום וחנון.	45177
ויגדל משה ופירש"י לגדולה שמינהו פרעה על ביתו, והיה לו מדרך הטבע להיות קשור לפרעה, ועם כל זה	45178
ויצא אל אחיו וירא בסבלותם, ופירש"י נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם, פירוש התבונן תמיד ע"י ראייה	45179
חושית, כי החוש יעשה רושם יותר משמיעה, ועי"ז היה מתבונן תמיד להיות נושא בעול עמהם, כי עי"ז	45180
יזדרז לדרוש טובתם, ואח"כ ספרה התורה שלא לבד לצרת הרבים נשא בעול, אבל גם ליחיד וירא איש	45181
מצרי מכה איש עברי.	45182
אח"כ ספרה לנו התורה שלא לבד כשאיש מצרי מכה עברי הציל עשוק מיד עושקו, אבל גם והנה שני	45183
אנשים עברים נצים ויאמר לרשע למה תכה רעך, גם העשוק מיד עברי נשא בעול עמו ורצה להצילו מיד	45184
עושקו, ואח"כ ספרה התורה שלא לבד במדינתו בארץ מולדתו, שהיה יושב שקט ושאנן, אלא גם בארץ	45185
אחרת במדין, בורח מפרעה ממות, מתנווד וטרוד בצערו, ועכ"ז כשראה מה שעשו הרועים לבנות מדין	45186
שלא כדיו, גם שם היה שונא עולה, ויקם משה ויושיען, וסיפר הכתוב עוד שלא לבד שהציל את בנות מדין	45187
אבל גם וישק את צאנם.	45188
וילך משה ואהרן ויאספו את כל זקני ישראל, אח"כ באו משה ואהרן אל פרעה לאמר לו כה אמר ה' שלח	45189
עמי, ודקדקנו הלא טוב שילכו מקודם אל פרעה, ואח"כ יבשרו את ישראל כי היו אצל פרעה לאמר לו	45190
שלח את עמי, והנה בואם אל פרעה מלך אדיר היה שלא ברשות, ובפרט משה היה מחוייב מיתה אצל	45191
פרעה ואיך החיה אותו? ובפרט כי הבקשה היא מרידה במלך, כי אין לך מורד במלכות יותר מזה לאמר	45192
עשה לנו בני חורין, ואין לך נס גלוי יותר מזה, וזה היה תנחומים גדולים לישראל, ולמה הקדים אסיפת בני	45193
ישראל קודם?	45194
אלא ע"כ כי לא היו ראויים להגאל בלי זכות האמונה, ולא היה קורה להם הנס הגלוי בבואם לבית פרעה,	45195
ולפיכך הקדים זאת להודיע לישראל, וכתב ויאמן העם וישמעו כי פקד ה', לכן כתיב תיכף ואחר באו פי'	45196
אחר שהאמינו באו אל פרעה, ולולא האמונה לא היו יכולים לבוא אליו, ובפרט לאמר לו שלח את עמי,	45197
ורק אחרי האמונה היו מורדים בו ולא היה יכול לעשות בהם מאומה.	45198
וכאשר נדקדק בצווי השם נראה עין בעין כסדר הזה, מתחילה אמר הקב"ה למשה עיקר השליחות לכה	45199
ואשלחך אל פרעה והוצא את עמי, וזה מה שאני צריך לך, ואח"כ מסר לו מה שיאמר לישראל ה' אלקי	45200
אבותיכם שלחני אליכם, בזה השם יבוא לישראל לבשרם לגאולה, ואח"כ סידר לו איך יעשה כי דוקא	45201
בסדר הזה נגאלים, לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אליהם ה' אלקי אבותיכם נראה אלי פקוד פקדתי.	45202
אח"כ נאמר ושמעו לקולך פי' יאמינו בזה, וכפירש"י סימן זה מסור בידם שבלשון זה הם נגאלים ולכן	45203
יאמינו לך, וכיון שיהיה בידם זכות האמונה אז דוקא ובאת אתה וזקני ישראל אל מלך מצרים ואמרת אליו,	45204
ועל פי הסדר הזה עשו משה ואהרן, ויאספו זקני בני ישראל ויאמן העם, ואחר באו משה ואהרן לגאול	45205
אותם, הא לנו סדר הגאולה, נושא בעול כביכול בסנה, ואח"כ זכות אמונה וגאולה, והנה גאולת מצרים	45206
סימן לגאולה העתידה, נזכה להכין עצמנו כסדר הזה וטוב לנו בזה ובבא אכ"ר. (אור רש"י).	45207
	45208
מאמר נא	45209
ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם (שמות ב' י"א).	45210
אחד מהדברים שהתורה נקנית בהם הוא נושא בעול עם חבירו, והנה כל אחת מהמעלות שנמנו שם, הן	45211
כמו מטרה למעלות רבות המסבבות המטרה, ומכולם יחד יוטבע בו באדם טבע חדש להיות בעל נפש	45212

היפה, וראוי להדבק דבק טוב עם חכמת התורה, ועי"כ נפשו צרורה בצרור החיים לנצח, ובלתי זאת אי אפשר לקנות התורה שהיא בתכלית הרוחניות, להדבק בנפש אשר היא עודנה מגושמת.	45213
והנה לבוא למעלת נושא בעול עם חברו, אי אפשר רק אחרי שהתרגל הרבה באהבת חברים במעשה ובמחשבה, והנה דרך המעשה גלוי אך דרך המחשבה איננה גלויה לרוב בני אדם, והיא תלויה בשני דברים, האחד להתבונן ברוב התועלויות היוצא מהם לתקון מדיניות חברת בני האדם, וכי זה קיום העולם וההיפוך הוא הירוס העולם, ועל כן בשביל שנאת חנם נחרב הבית, כי בית המקדש היה קשר העולם ומחזיקי הקשר הם עם סגולה, וכשחטאו בשנאת חנם ניתק הקשר, וממילא נהרס הבית בעוונותינו הרבים. והנה אי אפשר לאהבת חברו כנפשו, רק אחרי אשר יסיר בדילי הגשם ממנה, ותהי זכה בלי תערובות החומר, ואז שבים חלקי הנפש לאחדות בידו כי ברוחניות אין הפרש ופירוד, ולהיפוך בחומר אין אחדות אמיתית כי החומר מורכב, ולכן לתאווה יבקש נפרד.	45214
אמז"ל (ב"מ פ"ג) תשת חשך ויהי לילה זה העוה"ז שדומה ללילה, פי' כי פנימיות העולם נעלם בעוה"ז, בו תרמוש כל חיתו יער אלו רשעים שבו שדומים לחיות שביער, והנה איזה השכלה יוצא לנו בכינוי הרשעים חיתו יער? אלא שהורו לנו ידיעה רבה בחינוך האדם, כי בלתי אפשר להרגיש בצער זולתו ולישא בעול עם זולתו, רק ע"י ציורים רבים כאלה, שכל מה שקרה לזולתו ממיני הצער או ממיני היסורים והמכאובים, שיהיו בהרגשתו כאילו קרה לו ח"ו.	45215
ומה שהיה דורש מזולתו שיעשה לו או שישא בעול עמו, כן ידרוש מעצמו לעשות עם זולתו, ורק עי"ז יבוא למדרגת נושא בעול עם חברו, וידוע כי החיה אינה טורפת רק אחרי שנדמה לה האדם כבהמה כדחז"ל, וזהו אלו רשעים שבו שדומים לחיתו יער, פי' רחוקים מציורי זולתו כפי שהם וע"כ אינם מרגישים בצער זולתו, ולימוד רב תועלויות הורונו בזה דרך אגב כדרכם בקודש.	45216
והנה זה לשון הרמב"ן (בשלה ט"ז ו'), ודע כי יש במן ענין גדול רמזוהו רבותינו ז"ל, לחם אבירים אכל איש לחם שמלאכי השרת אוכלים דברי ר"ע, אמר לו ר"י טעית וכי מלאכי השרת אוכלים לחם אלא לחם שנבלע באבירים, נמצא לר"ע שמלאכי השרת ואנשי המן נזונים מדבר אחד, ור' ישמעאל אומר שקיום המלאכים אינו מדבר המתגשם מהאור רק בהאור העליון עצמו, בין לזה ולזה המזון הלזה הוא בא מזיו השכינה, והביא מכילתא שהמן הזה יהיה מזון עוה"ב שהוא הזיו העליון, כמ"ש ז"ל צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנין מזיו השכינה (ברכות י"ז), ובין לר"י ובין לר"ע הוא מזון עוה"ב.	45217
והנה מי שהוא מאנשי החכמה להכיר ציורי העתיד, איך יתכן שלא יאזור בגבורה ללחום מלחמתו, להכין צידה ומזון על זמן ארוך באין הפסק, וליהנות מזיו חכמת התורה ע"י הדברים שהתורה נקנית בהם, כי רק אז יבוא להתדבקות התורה ורק אז יבוא למזון זיו השכינה, ואם ח"ו לא ידאג לזה מאין יכלכל את נפשו העגומה, ומלבד כל עונשים היש עונש גדול מזה, שמי שלא הכין עצמו ליהנות מזיו השכינה בפרוזדור, מי יכלכל רוב יגונו על הרעב הקשה שיסבול אלפי רבבות שנים באין הפסק, היתכן שעל יום אחד ידאג ועל נצח נצחים לא ידאג וישליך אחרי גיו, אין זה רק מחסרון הציור.	45218
והנה מצינו במשה רבינו ע"ה ויגדל משה וירא בסבלותם, ופירש"י נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם, פי' הרגיל עצמו בציור כאילו קרה לו זאת ולכן הלך לראות, כידוע כי כח הציור בא מהתקרבות החוש, וכל כך הרגיל עצמו בציורים עד שהרגיש בצערם כמו שהוא בעצמו היה בצער הזה, וממילא נשא בעול עמהם יותר מצערו הוא כי הם הרבים, ובפרט כלל ישראל ובכל צרתם לו צר, ומזה נסתעף שאמר למה הרעתה לעם הזה.	45219
והנה הדבר הזה היה קשה מחטא מי מריבה ולכן איתא במד"ר (שמות פ' ח'), באותה שעה בקשה מדת הדין לפגוע במשה, אמר הקב"ה הניחו לו בשביל כבוד ישראל דיבר, הוא הדבר אשר דברנו כי משה רבינו נתן עיניו ולבו להיות מיצר בצערם של ישראל, פי' עיניו היינו התבוננות עיני השכל ולבו היינו להשיב אל הלב, שירגיש לבו בצערם כאילו הוא עצמו בצער הזה, כענין שנאמר וידעת היום והשבות אל לבבך.	45220
(אור רש"ז מ' קצ"א).	45221
מאמר נב	45222
ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם (שמות ב' י"א).	45223
הנה אנו רואים את גדלות משרע"ה ולמה שזכה להשיג, שהתגלה אליו הקב"ה בתוך הסנה והודיעו מגאולת ישראל, והקב"ה עשאו שליח להוציא את בני ישראל ממצרים, והפציר בו רבות על אף סירובו ללכת, והנה אין אנו יודעים מדוע זכה משה רע"ה לכך, ומה היתה סגולתו שהכשירתו להיות רועה נאמן לעם ישראל, וכאשר יש לראות בשאלת הרמב"ן גבי אברהם אע"ה וז"ל.	45224
והנה זאת הפרשה לא בארה מה טעם שיאמר לו הקב"ה עזוב ארצך ואיטיבה עמך טובה שלא היתה כמוהו מעולם, מבלי שיקדים שהיה אברהם עובד אלוקים או צדיק תמים, או שאמר טעם לעזיבת הארץ שיהיה	45225
	45226
	45227
	45228
	45229
	45230
	45231
	45232
	45233
	45234
	45235
	45236
	45237
	45238
	45239
	45240
	45241
	45242
	45243
	45244
	45245
	45246
	45247
	45248
	45249
	45250
	45251
	45252
	45253
	45254
	45255
	45256
	45257
	45258
	45259
	45260
	45261
	45262

בהליכתו אל ארץ אחרת קרבת אלוקים, ומנהג הכתוב לאמר התהלך לפני ואיטיבה עמך, כאשר בדוד	45263
ובשלמה ובענין התורה כולה אם בחקתי תלכו ע"ש.	45264
וא"כ יש להבין גם גבי משה רע"ה שהרי לא נתבאר כלל גדלותו קודם ענין הסנה, ומדוע זכה להגיע	45265
למדרגתו ולמעלתו העליונה, וכאשר נתבונן בתורה נראה הדברים מפורשים והיינו מדת הלב טוב שנמצא	45266
במשרע"ה, והוא מנוגד למדת הרע שמצינו גבי פרעה הרשע, ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו	45267
וירא בסבלותם, וברש"י נתן עינו ולבו להיות מיצר עליהם ושם במדרש (שמו"ר א' כ"ז), שהיה רואה	45268
בסבלותם ובוכה ואומר חבל לי עליכם מי יתן מותי עליכם.	45269
זו היתה ראשית דרכו של משה רע"ה, נושא בעול עם צערם של כלל ישראל, ואין הפירוש נושא בעול	45270
השתתפות מועטת בצער, אלא צריך להתיגע על זה וכדכתיב נותן עינו ולבו, בשימת עין ולב לחדור עמוק	45271
לתוך צערו של חברו.	45272
והדבר פשוט שדרוש לכך עבודה רבה, שהרי חייב לעקור מנפשו טבעו הרע, ולהשריש בקרבו טבע של	45273
השתתפות בצער זולתו עד מסירות נפש ממש וכדאיתא בחז"ל (ברכות י"ב), שחייב להחלות את עצמו	45274
מתוך השתתפות בצערן של תלמידי חכמים, וכאשר נתבונן מעט בארחות חיינו נראה כמה רחוקים אנו	45275
מאוד מלהרגיש בצער זולתו, ואיננו שמים לבנו כלל לזאת, ואין בכך פלא שהרי מצבנו הטבעי הוא איש	45276
את רעהו חיים בלעו, ולכך אין אצלנו מקום כלל לנושא בעול עם חברו, ורק ע"י עבודה ועמל יוכל לתקן	45277
טבעו הרע ולהגיע למדרגה של נושא בעול.	45278
מפורש בדברי חז"ל אלו כמה כוחות עמוקים טמונים בנפש האדם, שכאשר זוכה יכול להגיע למדרגה של	45279
נושא בעול עם חברו עד מסירות נפש ממש וכנאמר מי יתן מותי תחתיכם, וראה שם במדרש (א' כ"ז),	45280
שראה משוי גדול על קטן ומשוי קטן על גדול, ומשוי איש על אשה ומשוי אשה על איש, ומשוי בחור על	45281
זקן, והיה מניח דרגון שלו והולך ומיישב להם סבלותיהם.	45282
ושם במדרש שהיה נותן כתפיו ומסייע לכל אחד ואחד מהן, ועבור כ"ז זכה משה להיות רועה נאמן	45283
כמפורש שם במדרש, אמר הקב"ה אתה הנחת עסקיך והלכת לראות בצערן של ישראל ונהגת בהם מנהג	45284
אחים, אני מניח את העליונים ואת התחתונים ואדבר עמך, הה"ד וירא ה' כי סר לראות, ראה הקב"ה	45285
במשה שסר מעסקיו לראות בסבלותם, לפיכך ויקרא אליו אלוקים מתוך הסנה, והכל מפני שהאדם נברא	45286
בצלם אלוקים ולכן יכול להיעשות בדומה לו, והרי זו היא מצות הדבקות שחייב להדבק במדותיו, וכשם	45287
שהקב"ה מוסר את עצמו עבור כלל ישראל, כמו כן יכול להגיע כל אחד ואחד למסירות נפש עבור זולתו.	45288
וכן יש לראות גבי המילדות אותו ענין של נושא בעול, כתוב ותיראן המילדות את האלוקים ולא עשו	45289
כאשר דבר אליהן מלך מצרים ותחיין את הילדים, ושם במדרש (שמו"ר א' ט"ו) מאחר שלא עשו כאשר	45290
דבר אליהן אין אנו יודעים שקיימו את הילדים, למה הוצרך לומר ותחיין את הילדים, אלא עוד הוסיפו	45291
לעשות עמהן טובות, יש מהן שהיו עניות והולכות המילדות ומגבות מים ומזון מבתיהם של עשירות	45292
ונותנות לעניות, הוא שכתוב ותחיין את הילדים, עוד במדרש שהיו עומדות בתפילה ואומרות לפני הקב"ה,	45293
אתה יודע שלא קיימנו דבריו של פרעה, רבון העולם יצא הולד לשלום, כ"כ דאגו לכלל ישראל במסירות	45294
נפש ממש, ולכן זכו לבנים כמשה רע"ה.	45295
חזינו עד היכן יכולה להגיע מדרגתו של אדם, ובודאי שמבלעדי תורה קשה מאוד להגיע לכך, אבל אנו	45296
שזכינו לתורה יכולים להגיע למדרגת האמת של דבקות במדותיו אם נתיגע בכך, אבל כאשר נשאיר הכל	45297
הפקר ח"ו מי יודע לאן נרד, וזה ענין יעקב ועשיו יעקב היה מדת האמת פיו ולבו שוין, מצד אחר עשיו	45298
הוא מדרגת השקר והרשעות עד כדי רציחה, וכבר הזכרנו כמה פעמים שאין מעשי האבות ספורי דברים	45299
בעלמא, אלא הכל כדי ללמדנו עד היכן טמונים כוחותיו ומדרגותיו של האדם.	45300
נתחזק נא בעצמנו להיות מכלל הנושאים בעול, ואולי זו העצה כאשר לכל הפחות נשתדל לחשוב בעת	45301
אמירת התהלים עבור צרות כלל ישראל, אולי זו תהא ראשית העבודה להתלמד בענין נושא בעול עם	45302
חברו, וכן בשעת התפילה עלינו לחשוב שתפילתנו אינה תפילת היחיד אלא כולה תפילת רבים, ואלו יהיו	45303
עצות בהשגת ענין זה. (אור יחזקאל ח"ד).	45304
	45305
מאמר נג	45306
ויפן כה וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי ויטמנהו בחול (שמות ב' י"ב).	45307
ופרש"י ויפן כה מה שעשה לו בבית, וכה מה שעשה לו בשדה, וירא כי אין איש עתיד לצאת ממנו, ויתכן	45308
לומר הביאור בדברי רש"י ז"ל, כיון שראה הסיבה מפני מה הוא מכהו, מפני שגזל אשתו בביתו באופן	45309
שלא ידע איש, וגם אשתו לא ידעה כמבואר ברש"י, אח"כ הרגיש המצרי העוולה שעשה לו ע"י שבא	45310
פתאום בעלה ומפני זה הכה אותו.	45311

אע"פ שהישראל לא תבע אותו לדין, לא הוכיחו ולא ביישו אלא רק ידע מה שעשה, דבר זה תפס המצרי לעוולה על ישראל, מה שיש אחר שיודע ומכיר את מעשיו גם זה עוולה הוא, כי המצרי רצה להיות שמח מן העבירה כ"כ, שגם ידיעת אחרים לא יבלבלו שמחתו, וכיון שלא זכה לשמחה זו רע עליו, כמ"ש חז"ל אדם עובר עבירה בסתר ואומר הלוואי שלא יראני אדם, ואם ישיג גם תאוה זו שלא נודע לשום אדם אז שמחתו שלמה, אבל המצרי לא זכה לשמחה זו ולכן כעס עליו.	45312
כיון שראה משרע"ה שכ"כ המצרי אדוק בעבירה, עד שחושב את המבקר אותו בלבו לשונא ואויב, אז אמר אין איש עתיד לצאת ממנו, כי תכונה זו ששונא את המבקרים הרי זה תכונה מושחתה מאוד, אע"פ שכל אדם אינו אוהב תוכחה באמת, מ"מ לחשוב המבקר לרוצח שחייב מיתה, זה רק מפני שכ"כ אוהב את עצמו ואת תאוותו, עד שחושב שמי שיודע מה שעשה לרוצח יחשב, ושחייב מיתה בשביל שמפריע לו את שמחתו, כי שמחה יתירה לו כשאינו יודע שום איש מה שעשה.	45313 45314 45315 45316 45317 45318
הרי שתכונתו כ"כ מושחתת, שנכון אצלו להרוג את זולתו בשביל שמפריע לו לשמחה של מותריות, ובשביל השגת מותריות שבמותריות נכון הוא לנתק את החיים של זולתו, שזאת היא הכרחיות של הכרחיות, א"כ תכונתו כ"כ מושחתת עד שהוא כמו נחש שרף ועקרב, ואין איש ראוי לצאת ממנו ע"כ הרגו. (תורת יצחק).	45319 45320 45321 45322 45323 45324 45325
מאמר נד	45326 45327
ויצא ביום השני והנה שני אנשים עברים נצים ויאמר לרשע למה תכה רעך (שמות ב' י"ג).	45328
במד"ר (פ"א ל"ד) שני אנשים עברים זה דתן ואבירם, קראם נצים על שם סופם, הם שאמרו דבר זה, הם שהותירו מן המן, הם שאמרו נתנה ראש ונשובה מצרימה, הם שהמרו על ים סוף, ויפגעו את משה ואת אהרן נצבים לקראתם, מהו נצבים? אמרו רבותינו ז"ל דתן ואבירם היו שכתוב בהן (במדבר ט"ז) ודתן ואבירם יצאו נצבים, התחילו מחרפים ומגדפים כלפי משה ואהרן.	45329 45330 45331 45332
ויאמר משה איש אל יותר ממנו עד בוקר, ולא שמעו אל משה ויותירו אנשים ממנו עד בוקר וירום תולעים ויבאש ויקצף עליהם משה ובמד"ר (כ"ה י"ד), ויותירו אנשים אלו מחוסרי אמנה שהיו בהם, ומי הן? ארשב"ל אלו דתן ואבירם, נאמר כאן אנשים ונאמר להלן סורו נא מעל אהלי האנשים, מה אנשים שנאמר להלן דתן ואבירם, אף אנשים שנאמרו כאן דתן ואבירם ע"כ.	45333 45334 45335 45336
וישלח משה לקרא לדתן ולאבירם ויאמרו לא נעלה, העיני האנשים ההם תנקר לא נעלה, ובמד"ר (י"ח ג') אמר משה הואיל ולא רצו לילך אצלי אני אבוא אצלם אולי יתביישו ויחזרו בהם, ויקם משה וילך אל דתן ואבירם, כשראו אותו התחילו לחרף ולגדף שנאמר ודתן ואבירם יצאו נצבים, נאמר כאן יציאה והצבה ונאמר בגולית הפלשתי יציאה והצבה, מה יציאה והצבה התם בחירופין וגידופין אף כאן בחירופין וגידופין ע"כ.	45337 45338 45339 45340 45341
ויפגעו את משה ואת אהרן נצבים לקראתם, היה אפשר לחשוב שהשתתפו בצער, וצרתן של ישראל נגע עד לבם, ומטעם זה פגעו במשה ואהרן, אבל המדרש גומר שכתוב בהן ודתן ואבירם יצאו נצבים במחלוקת קרח ושמה אין הטעם הזה, שם היה רק מרד במדה מכהילה עד וישלח משה לקרא לדתן ואבירם ולא באו, עד שהלך אליהם וחשב שמא ישאו לו פנים ולא עשו כן.	45342 45343 45344 45345
והנה ענין ויותירו ממנו עד בוקר, היה אחרי בשלח פרעה את העם, פרעה הכופר בעיקר שאמר מי ה' נשתנה לטוב, עד שאמר ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים, והם דתן ואבירם עומדים ברשעם מתחילתן עד סופן, עד כמה מידה רעה גורמת פגם בנפש וחולי רע שקשה לרפאות, וכן קיננה המחלה בנפשם כל ארבעים שנה במדבר, עד שהם תפשו מקום חשוב במחלוקת קרח ועדתו.	45346 45347 45348 45349
לומדים מזה שמדה רעה באדם מלפפתו וקשורה בו בכל מעשיו ופעולותיו, ויתכן שמטיילת אתו כל ימי חייו ולא יכול להפטר מזה, ע"פ הכלל של הרמב"ם שרפואת הנפש דומה לרפואת הגוף, ומחלות הנפש דומות למחלות הגוף, וכמו בגוף יתכן שילד מקבל לפעמים מכה בילדותו, וסובל מזה אח"כ אפילו בבגרותו, כמו"כ בעניני הנפש יתכן שהנפש סובלת ממדה רעה מילדותו עד לזקנתו, וכן אמרו חז"ל (סוכה נ"ג.), אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו. (זכרון מאיר).	45350 45351 45352 45353 45354
מאמר נה	45355 45356
הלהרגני אתה אומר כאשר הרגת את המצרי ויירא משה ויאמר אכן נודע הדבר (שמות ב' י"ד).	45357
ומדרשו נודע לי הדבר שהייתי תמה עליו, מה חטאו ישראל מכל שבעים אומות להיות נרדים בעבודת פרך, אבל רואה אני שהם ראויים לכך (רש"י ז"ל שם), ויש להתבונן וכי משה רבינו לא היה לו במה לתלות את שעבודם של ישראל? והרי שרו של מצרים טען מה אלו עובדי עבודה זרה אף אלו עובדי עבודה זרה, וגילוי עריות ועוד חטאים לא חסר, וכל הירידה עד קרוב למ"ט שערי טומאה.	45358 45359 45360 45361

לכל זה לא התייחס משה רע"ה, ורק בזה הוא תולה כשבאו דתן ואבירם ודיברו דלטוריא, וכמ"ש רש"י	45362
ומדרשו דאג לו על שראה בישראל רשעים דלטורין, אמר מעתה שמא אינן ראויין להיגאל, רק בזה תלה	45363
משה רבינו את הפורענות, ומי היו דתן ואבירם כל מה שאתה יכול לתלות ברשעים תלה, הם שאמרו	45364
הדבר הזה, והם שהותירו את המן, והם שאמרו ניתנה ראש, והם שנחלקו עם קורח.	45365
אלא מוכרחים לראות כאן לימוד נורא, שאין סתירה יותר גדולה להרגשת ההשגחה מהמכשולים שבין	45366
אדם לחבירו, עבירות שבין אדם לחבירו הן חמורות במיוחד באשר הן כוללות גם עבירות שבין אדם	45367
למקום, והן עדות ברורה על סתירה להרגשת ההשגחה, כשראה משה רבינו שני עברים נצים וכמ"ש חז"ל	45368
שראה ניצוצות יוצאים מקולותיהם, נבהל.	45369
כזו עוצמה של הקפדה חוצפה ועזות, וכשהוכיחם ויאמר לרשע למה תכה רעך, מיד הגיב בחוצפה	45370
הלהרגני כאשר הרגת את המצרי, וזה דוקא בזמן שהוא בא להיות נושא בעול איתם, וללמדם פרק	45371
בהשגחה שאין התועלת והנזק ביד הנכרא בלתי רשות הבורא, גם את זה לא סבלו והקפידו, וזו הוכחה	45372
שהאדם לא מרגיש שהכל בידי שמים.	45373
וכך מסביר בספר החינוך את מצוות לא תיקום ולא תיטור שזה סתירה להשגחה, וזה דומה לכלב שכאשר	45374
אדונו מכה אותו במקל הוא נושך את המקל ולא מבין שהאדון הוא המכה אותו, הוא רואה רק את המקל	45375
ועליו הוא כועס ואותו הוא נושך, אדם הנוקם ונוטר זוהי הבחינה שאיננו מרגיש שהכל בא אליו מן	45376
השמים, והוא תולה הכל באדם.	45377
ובגלל זה כל המרים ידו על חבירו נקרא רשע, כמ"ש ויאמר לרשע למה תכה רעך, זה מתחיל במכשול בין	45378
אדם לחבירו, ואחר כך כל מה שתמצא לתלות בהם תלה, הם שהותירו המן, הם שאמרו ניתנה ראש, אף	45379
כי מדובר באנשים השייכים לדור דעה, אשר ראו את יד ה' והשגחתו, אך הם היו רחוקים מהרגשת	45380
השגחת ה', היה להם מן והם דאגו דאגת מחר והותירו, ראו את כל הנסים ואמרו ניתנה ראש ונשובה	45381
מצרימה, כשהיו במצב של הקפדה פתאום נעשתה בעיניהם מצרים מתוקה וטובה.	45382
משה רבינו עוד לפני שיתרחשו הדברים האלו כבר הוא אומר אכן נודע הדבר, הוא הרגיש את הסיבה לכל	45383
הירידה ולכל העתיד לבוא עליהם, אם הם כל כך מרוחקים מהשגחה כל כך חצופים, כאן מונח התירוץ	45384
למה ישראל סובלים כל כך את קושי השעבוד, הכל מתחיל בחוסר הרגשת ההשגחה, ועל כן דוד המלך	45385
ביקש אפלה נא ביד ה' וביד אדם אל אפולה, כמה עלינו לנצל את התקופה כדי לחזק אצלנו את הרגשת	45386
ההשגחה, ולא להיות בבחינת פעלך סותר את דבריך.	45387
אומרים חז"ל (ירושלמי פאה א' א'), דורו של אחאב כולם עובדי ע"ז היו, ועל ידי שלא היו בהם דלטורין	45388
היו יוצאים למלחמה ונוצחין, דורו של דוד כולם צדיקים היו, וע"י שהיו בהם דלטורין היו יוצאים	45389
למלחמה והיו נופלים, בדורו של דוד רואים אבנר ועמשא שהיו גדולים בתורה, אבל דואג ואחיתופל היו	45390
להוטים אחר לה"ר, וכן אנשי קעילה שהסגירו את דוד, והזיפים שאמרו לשאול הלא דוד מסתתר עמנו.	45391
אבל בדורו של אחאב כולם עובדי עבודה זרה, ואליהו מכריז ואומר אני נותרתי נביא לה' לבדי, וכל עמא	45392
ידעו ולא מפרסמי למלאכ (מדרש רבה ויקרא כ"ו) ועל כן היו מנצחין, ההתקרבות לה' הכי גדולה היא על	45393
ידי התגברות לעבור על מדותיו ועל ההקפדות, וזה הלימוד מאוד נוגע לנו, עז פנים לגיהנם ובושת פנים	45394
לגן עדן, עזות פנים ובושת פנים זוהי בחינה של השגחה ובטחון, שיכולים להקנות לאדם את הגיהנם או	45395
הגן עדן, ואין בין גיהנם לגן עדן אלא כחוט השערה.	45396
איתא בחז"ל מה בין דור המבול לדור הפלגה, אומר רש"י בפרשת נח וכי איזו קשה של דור המבול או של	45397
דור הפלגה? אלו לא פשטו יד בעיקר ואלו פשטו יד בעיקר להילחם בו, אלו נשטפו ואלו לא נאבדו מן	45398
העולם! אלא שדור המבול היו גזלנים והיתה מריבה ביניהם לכך נאבדו, ואלו היו נוהגים אהבה וריעות	45399
ביניהם, שנאמר שפה אחת ודברים אחדים, למדת ששנאווי המחלוקת וגדול השלום, בין אדם לחבירו זוהי	45400
הבחינה של ההשגחה, מריבה, הקפדה, שנאה, נקמה, לדון לכף חוב, כל אלה הם סתירה להשגחה.	45401
יוסף הצדיק התגבר על רצון הנקמה ושנאה לאחיו על ידי הרגשה זו, וזה עזר לו לעמוד בכל הנסיונות,	45402
וכאשר חשדו בו שהוא עוד נוטר להם איבה, בכה ואמר אלקים חשבה לטובה הכל ביד ה', אך השבטים	45403
שידעו שאין שום ערובה לאדם נגד המדות חשדו בו, לו ישטמנו יוסף... שום אדם אינו מבוטח מפני המדות	45404
של שנאה הקפדה ונקמה, והם חשדו אפילו אחר שראו כמה שהתנהג עמהם במידת הטוב והחסד, אף על פי	45405
כן שום דבר אינו בטוח.	45406
אבל הוא יוסף הצדיק התגבר וחיזק בקרבו את ההרגשה שהכל ביד ההשגחה העליונה, יסוד זה נוגע לנו	45407
בחינוכנו היום יומי מבוקר עד ערב, אנו חייבים לנטוע בקרבנו את ההרגשה שהכל בידי שמים, ואף אם	45408
מגיע לנו רע על ידי חברים, להרגיש ה' אמר לו קלל את דוד, הכל מאת ה' ובזה נתעלה וטוב לנו בזה	45409
ובבא. (דגל המוסר).	45410
	45411

	מאמר נו	45412
	הלהרגני אתה אומר כאשר הרגת את המצרי ויירא משה ויאמר אכן נודע הדבר (שמות ב' י"ד).	45413
	וברש"י נודע לי הדבר שהייתי תמה עליו, מה חטאו ישראל מכל שבעה אומות להיות נרדים בעבודת פרך,	45414
	אבל רואה אני שהם ראויים לכך, ובתנחומא אמר להם יש ביניכם לשון הרע והיאך אתם ראויים לגאולה,	45415
	עתה ידעתי באיזה דבר הם משתעבדין.	45416
	ויש להבין איזו הוכחה היתה למשה רבינו שכל עם ישראל הם בעלי לשון הרע, והלא רק שנים הם	45417
	שהלשינו לפני פרעה שמשה הרג את המצרי, שהרי מיד אחרי זה כתוב וישמע פרעה את הדבר הזה,	45418
	משמע שהם בלבד הלשינו לפרעה? וכן מצאתי בספר עמר נקא (מרבינו עובדיה מברטנורא) שאומר כי	45419
	דתן ואבירם הלשינוהו, ראייה לדבר מסמיכות המקראות, שתיכף אחר שכתב ענין העברים נצים ודבריהם	45420
	אל משה, סמך לו וישמע פרעה את הדבר הזה.	45421
	ותגדל עוד התמיהה כי הלא אמרו חז"ל שבזכות ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים, שלא גילו מסתורין	45422
	שלהם שמשה רבינו אמר להם ושאלה אשה משכנתה כלי כסף וכלי זהב, והיה הדבר מופקד אצלם י"ב	45423
	חודש ולא גילה אחד מהם למצרים (במד"ר כ' כ"א).	45424
	חז"ל גילו לנו בזה את כח השליטה ששלטו בני ישראל על עצמם שנים עשר חודש, שלא נמצא אף אחד	45425
	שנכשל בלשונו וגילה את הסוד למצרים, לא יום ולא יומיים אלא התאפקות של שנה שלמה, ואם היו	45426
	נזהרים בלשונם אות לכך שיש בלבם קנין מושרש של מדה טובה זו, אם כן מאיפה הוכיח משה רבינו	45427
	שבני ישראל היו לקויים בלשון הרע, שבגלל זה נשתעבדו בעבודת פרך?	45428
	ונראה מכאן כי אם אפילו יש רק יחידים שהם עכורי נפש ומושחתים במדותיהם ובלשונם, הרי האשמה	45429
	נזקפת לכל עם ישראל, כי זה מוכיח שיש בכולם איזה שהוא שמץ של דופי, ויש לכולם יד באשמתם	45430
	וחטאם של היחידים, אף שלא בפועל אלא כגורמים, שאולי בכך הביאו להתדרדרות מוחלטת של השנים	45431
	שהם נדחו ממחיצתם הרוחנית.	45432
	איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם למעול מעל בה' ואשמה הנפש ההיא, והתודו את חטאתם אשר	45433
	עשו ונתן לאשר אשם לו (נשא ה'), הכתוב מתחיל בלשון רבים איש או אשה כי יעשו והתודו את חטאתם	45434
	ולבסוף מסיים בלשון יחיד, והשיב את אשמו ונתן לאשר אשם לו, כי באמת החטא כאן של יחיד, אלא	45435
	שגם לאחרים יש יד וחלק בחטאו שהם גרמו לו לחטוא, אף שלא באותו חטא אלא בחטא אחר ובסיבות	45436
	אחרות, לדוגמא יש אשר אדם ישר נתגלגל מצבו ומזלו ירד קדורנית, ואין אחד מרעיו שיחיש לו עזרה	45437
	ותמיכה, ובכל מקום שפונה לעזרה מפנים לו עורף, וכתוצאה מכך הוא מתדרדר למעשים פלייליים.	45438
	ויש מי שאשתו ובניו מציקים לו על שהוא איש לא מוצלח, מביאים כדוגמה את השכנים והקרובים, החיים	45439
	בריוח ובמותרות וטובלים בכל מנעמי החיים, והם עושים חיל בכל אשר יפנו, ואילו הוא מסתפק	45440
	במשכורת עלובה ודלה, ובגלל הכלימה שהוא סובל מבני ביתו, הוא מתפתה לשלוח יד בממון אחרים	45441
	ומגיע לידי הידרדרות כזו, עד ששוב איננו מסוגל לעצור בנפשו, והם אשתו ובניו וקרוביו הגורמים	45442
	שהביאו אותו למצב זה.	45443
	ויש גם ששני חברים היושבים ולומדים ביחד, ושניהם נתברכו בסגולות וכשרונות מיוחדים, אבל אחד	45444
	מהם אינו נוהג כשורה לגבי חבריו, הוא עושה הכל כדי להתבלט בשכלו, ובגאוותו הוא דוחק את חבריו	45445
	לקרן זווית, הוא משפיל את חבריו עד כדי כך, שמתוך צער ובושה הוא נדחה מחוץ לכותלי בית המדרש	45446
	והוא מתדרדר לגמרי, ומי האשם בהתדרדרות חבריו הלא זה אותו חבר בגאוותו, הוא שגרם לנפילת	45447
	חבירו.	45448
	כי את כל מעשה האלקים יביא במשפט על כל נעלם אם טוב ואם רע (קהלת י"ב), הקב"ה יודע הנעלמות,	45449
	יודע הוא מי זה הגורם הראשון למעשים רעים, שלפעמים נעשים מתוך זלזול בכבוד הבריות, לפעמים	45450
	מתוך התרשלות או קפדנות גאוה וכדומה, על כל אלה יביא השי"ת במשפט ויגלה לכל אחד את הסיבות	45451
	וההשתלשלות שהביאו את חבריו ואחרים מתוך ישראל להתדרדרות.	45452
	אירע מעשה מזעזע ומחריד ביותר, איש אחד מדוכא ורצוץ הגיע למצב של אבדן עצות, וברוב בדידותו	45453
	החליט לאבד את עצמו, אבל לפני שביצע את מעשה ההתנקשות בגופו הלך ותפס אדם אחד בשוק, הכריחו	45454
	וכפה עליו באיום כי יקשיב לסיפורו על גורל חייו אשר בגללו הוא רוצה לאבד את חייו, עמד ושפך לפניו	45455
	את כל לבו, כיצד נקלע למצב אומלל זה שהוא גלמוד ועזוב.	45456
	אין לו אוזן קשבת לשמוע את נגעי לבו, מחזור היה מבית לבית מעיר לעיר, אך כולם פנו לו עורף, ומתוך	45457
	מרירות בושה וצער החליט על צעד זה, לתפוס אדם מן השוק ולאיים עליו באמצעות אקדה כדי שיקשיב	45458
	לאנחותיו, שישים לב לצרותיו, ותוך כדי שהוא מסיים את דבריו בפני האדם, ומגולל לפניו כל פרשת	45459
	חייו, עמד וירה בעצמו ונפל מתבוסס בדמו לרגלי המאזין הזה.	45460

הרי שבמקרה הזה כולנו היינו הגורמים למותו, כולנו שותפים לאבדן נפש אחת, אילו היה מישהו מקשיב לצרותיו ומטה אוזן לקול אנחותיו, אילו היה מישהו מוכן לעמוד ולקלוט את גניחות לבבו של המדוכא הזה, והיה מראה לו פנים שוחקות, מכבדו ומפגין עליו אותות של חיבה, אם מישהו היה מראה התענינות בסיפור חייו המרים בודאי היה מציל בכך את חייו, נמצא שהאנשים שלא שמו לב לעודד את האומלל הזה הם הגורמים למיתתו, והגורמים הללו אפילו אינם יודעים שהם אשמים במותו שהם קירבו את קצו אבל היודע תעלומות לפניו גלוי הכל.	45461 45462 45463 45464 45465 45466
וכן גם לצד הטוב, יש צדיקים נסתרים המשפיעים מטובם לכל דורם, גם אם הם נעלמים ואין יודעים עליהם, חז"ל מספרים כד דמיך ר' אבהו אחזיה ליה י"ג נהרי אפרסמון, אמר להם אילון דמאן? אמרו לו אילון דידך, א"ל אילון דאבהו ואני אמרתי לריק יגעתי (בר"ר ס"ב ג'), ובתנחומא (פ' ויחי) בשינוי לשון, רבי אבהו כשנטה למות הראה לו הקב"ה מתן שכרו, ותמה ואמר כל אלה לאבהו? ואני אמרתי לריק יגעתי מיד נתאוה למיתה.	45467 45468 45469 45470 45471
ויש לבאר כי יש במציאות תלמידים שהם ידועים לתלמידים מובהקים של אותו רב, הוא גידל אותם חינך אותם והביאם אל ההצלחה ואל העליה, אבל יש גם מצב של תלמידים נעלמים, לא רבם מכיר אותם והם לא מכירים את רבם, הם הושפעו ממנו מרחוק בלי שתהיה ביניהם זיקה אישית, ובמצב מיוחד זה יש והתלמיד אינו יודע אפילו שקיים בשבילו רב, וגם הרב איננו יודע שיש לו תלמיד, הקשר הוא רוחני באופן שאינו נגלה לעינו של האדם.	45472 45473 45474 45475 45476
אך בשמים שם נגלו כל תעלומות, שם יודעים ומכירים היטב הן את הרב והן את התלמיד, שם יודעים כי קיימת זיקה בין הרב והתלמיד, בשמים גלוי וידוע כי החכמה והיראה שיש לתלמיד, אלו הן פרי מתורת אותו רב הידוע אף הוא בשמים, כי הודות להשפעתו בלתי ישירה התגדל אותו תלמיד שגם הוא גלוי וידוע רק לפני ית'.	45477 45478 45479 45480
ההשפעה של הרב על התלמיד במקרה הזה היתה סמויה באמצעות צינורות חשאיים, הבל פיו של הרב התפשט באויר הארץ, התפור וחדר לראשי כמה אנשים, החכמה הקדושה התדבקה בהם וגרמה להתעוררות בלבותיהם, ניצוצי אור שיצאו מהחכמה של אותו צדיק חדרו ללבבות אנשים והצמיחו בתוכם את האור, ומני אז התפתחה בהם התשוקה העזה לשוב אל מקורם, עד שבמשך הזמן התקדשו והיטהרו, ויש מהם שהגיעו לדרגה עליונה והצליחו ממש להתעשר בתורה וביראה.	45481 45482 45483 45484 45485
אותם אנשים הם תלמידים של אותו הרב אשר גרם לעלייתם, הם אינם יודעים מי הוליד אותם מבחינה רוחנית, מי הגורם הראשון להצלחתם, אין להם מושג היכן הוא מקום הרב להודות לו על החסד הגדול שגמל להם, אבל כאשר בא הרב לעולם הבא מגלים לו את הסוד הזה, מראים לו את התלמידים הבלתי מוכרים לו, אומרים לו שאלו התלמידים אשר הוא גרם לעלייתם ולהצלחתם, מביאים התלמידים הללו ומושיבים אותם לפניו, אומרים לתלמידים שזהו רבם, ולרב אומרים שאלה הם תלמידיו.	45486 45487 45488 45489 45490
וזה שאומרים לר' אבהו, שאלו הכתות כתות של תלמידי חכמים, הם תלמידיו שנוצרו מכח האור שהפיץ בעולם, ובאורה בלתי ישיר הגיע אליהם, והרי זה כאילו גולדו על ידו והם תלמידיו, ואכן תמה ר' אבהו שכל אלו דיליה הוא, הודיעו לו כי כל תנועה ותנועה בעבודת השי"ת שעשה היתה לה השפעה, עד שהגיעה לאזניהם וללבותיהם של תלמידים אלו, אותם תלמידים שר' אבהו איננו מכירים והם אינם מכירים אותו, אבל הם שלו פרי עמלו הם, ור' אבהו כששמע זאת מיד נתאוה למיתה, משתוקק היה לראות התלמידים הבלתי מוכרים לו. (מעייני החיים).	45491 45492 45493 45494 45495 45496
מאמר נז	45497
וישמע פרעה את הדבר הזה ויבקש להרוג את משה (שמות ב' ט"ו).	45499
בחוה"ל שער הבחינה פ"ג, וראוי שתדע כי כל העולם מחובר מגשמיות ורוחניות נמזגו ונתערבו, וסימני החכמה בכל זה על ג' ענינים, האחד מהם סימנים גלויים אינם נעלמים... והשלישי סימני החכמה שהם נראים מצד אחד ונעלמים מצד אחד ולא יכירם מי שבינתו מעוטה עי"ש, זה היסוד נותן לנו להבין ההבדל בין צדיק לרשע, כל מקום שהצדיק מסתכל מוצא פלאות הבריא המורים ליחוד ה' והשגחתו, ומדוע נעלם זה מעיני הרשע?	45500 45501 45502 45503 45504
כי בכל הבריא יש חלק רוחני וגשמי, וגם האדם בעצמו הוא רוחני וגשמי, וע"כ אם האדם בעצמו עומד בצדקו תחת ממשלת שכלו והוא רוחני, ממילא מושך אליו חלק הרוחני מהבריא, וכמו אבן השואבת מושך מרחוק הברזל ומדלג על יתר הדברים אף הקרובים אצלו, כן כח הרוחני שבאדם מרגיש מציאות הרוחני הנמצא בבריא, איך שהכל בכונה מיוחדת מהבורא ית' לתקנת העולם, ואפילו דבר כזה שנראה שהוא כליון הבריא, מוצא שם האדם הרוחני הנקודה הנכונה, ועומד על סוד תכליתה שהוא רק לתקנת האדם.	45505 45506 45507 45508 45509 45510

וכמו שתמך שם החוה"ל יסודו על מאמר חז"ל, וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד זה המות,	45511
הרי שהאדם הרוחני עומד על סוד הבריאה ורואה הטוב ותקנת העולם, אף במקום כזה שלאיש פשוט נדמה	45512
שהוא חורבן הבריאה ושולל מהאדם מהגיע אל התכלית, גם שם מוצא הצדיק הטוב הנרצה להגיע אל	45513
תכליתו, וכל זה הגיע לאדם ע"י בר לבו וזכות נפשו, לא כן הרשע החי על טבעו החומד אך ורק לדברים	45514
גשמיים, הוא מושך גם שכלו להרגיש רק החלק הגשמי שבעולם.	45515
וכן מצינו במד"ר, מטרונא אחת אמרה לר' יוסי אלוהי גדול מאלוקיך, כי בשעה שנגלה אליו ה' הסתיר	45516
משה פניו, ובשעה שראה את הנחש שהוא אלוהי מיד וינס משה מפניו, אמר לה תיפח עצמותה, בשעה	45517
שנגלה אלוקינו בסנה לא היה מקום לברוח, כי הלא את השמים ואת הארץ אני מלא, אבל נחש שהוא	45518
אלוהיך כיון שאדם בורח ממנו ב' או ג' פסיעות יוכל להנצל ממנו.	45519
המטרונא והמאמינים בע"ז שלה ראו בהנחש כח טבעי היותר חזק, בכוחו להטיל יראה על האדם היותר	45520
גבור, כי בעקיצה אחת קטנה מטיל ארסו וכבר פסק חיותו של האדם, אבל ר' יוסי גילה לה סוד שגם כאן	45521
אנו מוצאים יד ה' והשגחה פרטית, מה שסדרה ההשגחה לסור רק ב' או ג' פסיעות וכבר הוא ניצול	45522
מהנחש, אילו היה לנחש כנפים לעוף כמו הצפור דרור לא שבק חיי לכל בריה, לו היה לזבובים כח ארסי	45523
כהנחש כבר היה כליון הברואים, לכל הסיבות גבוה מעל גבוה שומר לקיים הבריאה, וכל הברואים	45524
הצריכים להמצא בעולם מסודרים, באופן שיהיו לעזר לקיום הבריאה ולא להשחיתה.	45525
	45526
וע"כ אף הנחש והדרקן ממלא תפקידו לעזור לבריאה, ורץ ממקום שהוא לעזור להאילה המקשה לילד	45527
שרחמה צר, כרופא מומחה ובלי שום קבלת פרס מציל מסכנת מות גם לה וגם לולדה, אמנם שתקיף וחזק	45528
הוא הנחש, אבל כבר סדרה השגחה העליונה שהנחש עם הארס שלו מוכרח להתגולל על גחונו, כדי	45529
שיהיה ביכולת האדם לברוח ממנו וארס שלו ישפוך לעפר, האם אין בזה התעוררות להכיר השגחה	45530
פרטית?	45531
ויסוד הזה שהאדם הרוחני רואה ומבין רמיזות בכל החיים, ומתלמד מהמכוון הרוחני שבחיים להנהגתו	45532
הרוחנית, יש ללמדו מהנהגת מש"ר בבית פרעה המפליאה מאוד, הנה הדעת נותן שמשה רבינו היה צריך	45533
לשמור היטב על הסיבה שסיבב הקב"ה שימצא בבית פרעה, ושיהיה לו האפשרות להשאר בבית פרעה	45534
לטובת ישראל, וע"פ חוקי השכל היה ראוי שמשה רבינו ישתדל למצוא חן ואמון במלכות פרעה, ובמשך	45535
הזמן ישפיע עליהם להקל או לפרוק לגמרי את עול הגלות מעל צוארי ישראל.	45536
ואם כי לבו מרגיש בצערן של ישראל ולבו דואב על צרת אחיו, אבל השכל נותן שעליו להבליג על יגונו,	45537
ולהסתיר צערו שלא יהיה נחשד בעיני פרעה, וצריך להתנהג כאוהב נאמן ולוותר על הכל עד שיבוא לידו	45538
הזדמנות לפעול ישועות, ואין מקום בשכל להרגיז פרעה בשביל רחמנות על איש פרטי.	45539
אין מקום בשכל לרחק עצמו מהסיבה שסיבב הקב"ה שימצא בבית פרעה, שיקל לו להטות לב פרעה	45540
לטובת ישראל, עי"ז שיתפוס מקום חשוב בבית פרעה, וגם ימצא דרך ותחבולה להציע הצעות להושיע את	45541
ישראל באופן שיתקבלו על הלב, הלא זה רגיל להביט על כל התחבולות הנראות שהיא הסיבה המזומנת	45542
מהבורא, ומכ"ש כשזה נוגע להצלת כלל ישראל, ודאי היינו מחזיקים שרק זו הדרך הישרה להתקרב אל	45543
הסיבה שזימן הקב"ה להצלת ישראל.	45544
אמנם כי גבהו שמים מארץ, כן גבהו מחשבת האיש הרוחני ממחשבת האנשים הפשוטים, משה רבינו הבין	45545
אחרת מרמיזות השגחה העליונה, כיון דעיקר הגלות היה בשביל מכשול במה אדע, ובשביל זה נגזר גלות	45546
לתקן המכשול הלזה ולהגיע אל האמונה בתכלית, א"כ איך יתכן שרצה ה' שהגאולה תהיה בדרך השכל,	45547
ובסרכי ההשתדלות שבחכמתו ויחסו בבית פרעה?	45548
מש"ר הבין שסיבת הקב"ה למש"ר בבית פרעה הוא בשביל זה גופא, שאם יתאמץ להפקיר הסיבות	45549
ולבטוח בה' שהגאולה תהיה בחיזוק האמונה והבטחון, זהו תכלית הגלות ששכרו גאולת הנפש והחומר גם	45550
יחד, זהו ראיית האיש הרוחני, שבמקום שאנשים פשוטים רואים כפי הרגשת טבעם, הם רואים להביא	45551
ראיה להרגשת שכלם. (המוסר והדעת).	45552
	45553
מאמר נח	45554
ויאמר אל בנתיו למה זה עזבתן את האיש קראן לו ויאכל לחם (שמות ב' כ').	45555
רגילים לחשוב שהתגמול בעד חסד שאדם מקבל מחבירו, צריך להיות בהתאם לערך החסד והטובה, כי אי	45556
אפשר לדרוש ששיעור השכר יעלה על מדת הטובה, אולם בתורה ובדברי חז"ל אנו רואים השקפה אחרת	45557
לגמרי, שבעד כל טובה שאדם מקבל מחבירו, אין שיעור לגמול ולשעבוד שהוא חייב לו במשך כל ימי	45558
חייו ולדורי דורות.	45559

ויגל את האבן מעל פי הבאר, ואמרו חז"ל כמו שמעביר את הפקק מעל פי צלוחית להודיעך שכוחו גדול	45560
(רש"י בר"ר), הרי שחסד זה שעשה יעקב שגלל את האבן מעל פי הבאר, היה לגבי יעקב מעשה קל	45561
כמעביר פקק מעל פי צלוחית, וגם מתיחס הוא לגבי רחל שהיא בת אחי אמו שמחובתו לעזור לה, ובכל	45562
זאת אנו מזכירים מעשה זה בתפילתנו על הגשם עד היום הזה, יחד לב וגל אבן מפי באר מים בצדקו חן	45563
חשרת מים.	45564
אלא מכאן שכל מעשה חסד ערכו גדול מאוד, ותלויות בו זכויות רבות לאין שיעור, ואם כי לכאורה	45565
מילתא זוטרתא היא, הרי יש בו משום והלכת בדרכיו כדברי חז"ל מה הוא חסיד אף אתה חסיד (ספרי	45566
עקב), וכלולה בו דבקות בה' לא פחות מהשגות הגבוהות של מאבק יעקב עם שר בלול מאש ומים, ויקר	45567
מעשה זה בעיני הקב"ה כמו המעשים הגדולים ביותר, עד שאנו מבקשים מאתו שזכות זו תעמוד לנו	45568
לעולם, ושבשכרה יעניק לכל זרעו לדורי דורות אחת הברכות הגדולות ברכת הגשמים, שדורשת זכויות	45569
רבות ובה תלוי קיומו של עולם.	45570
ולא רק מעשה חסד של יעקב יש לו ערך רב כזה, אלא כל מעשה טוב של כל אדם לרבות בני אומות	45571
העולם אין שיעור לערכו, מסופר בתורה שכאשר נאותו בני חת לבקשתו של אברהם לתת לו אחוזת קבר	45572
לקבור את שרה, השתחוה אברהם לפניו כמה פעמים, ובאמת היה במעשה זה מצד בני חת משום	45573
חשיבות לעצמם, שאברהם אבינו שנקרא בפיהם נשיא אלקים בא בשכנותם וקנה שדה בגבולם, ובני חת	45574
גם נהנו ממכירת אחוזה זו שקבלו תמורתה כסף מלא, ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר.	45575
אף על פי כן הכיר להם אברהם טובה במדה מרובה, והשתחוה להם לאות תודה כמה פעמים, וכמ"ש חז"ל	45576
אמר ר' אליעזר כמה דיות משתפכות, כמה קולמוסין משתברין כדי לכתוב בני חת עשרה פעמים כנגד	45577
עשרת הדברות, ללמדך שכל מי שהוא מברר מקחו של צדיק כאילו מקיים עשרת הדברות (בר"ר נ"ח),	45578
הרי כמה גדול ערכו של כל מעשה חסד, ואף בצורה הקלה ביותר ויהיה העושה מי שיהיה, וכמה הוא	45579
מחייב הודאה והכרת טובה לאין שיעור.	45580
עובדה זו מוצאים גם במעשה חסד של יתרו עם משה, אחר שבנות יתרו סיפרו אודות משה שהצילן מיד	45581
הרועים, אמר להן יתרו למה עזבתן את האיש קראן לו ויאכל לחם, א"ר סימון אין כאן חסד בשכרו	45582
האכילו דכתיב דלה לנו, ואימתי פרע לו הקב"ה? בימי שאול דכתיב ויאמר שאול אל הקיני לכו סורו	45583
רדו מתוך עמלק פן אוסיפך עמו, ואתה עשית חסד עם כל ישראל בעלותם ממצרים (שמואל א' ט"ו).	45584
וכי עם כל ישראל עשה חסד, והלא עם משה בלבד עשה? אלא ללמדך שכל מי שעושה חסד עם אחד מבני	45585
ישראל, מעלה עליו הכתוב כאילו עשה חסד עם כל ישראל, והרי דברים קל וחומר, ומה אם מי שעושה	45586
חסד עם מי שהוא חייב לו ראה מה פרע לו הקב"ה שכרו, מי שעושה חסד עם מי שאינו חייב לו על אחת	45587
כמה וכמה (ילקוט שמות).	45588
הרי שיתרו חייב לשלם שכר למשה על אשר דלה להן, ולא זה בלבד אלא שהרועים השליכו אותן לתוך	45589
המים ומשה הוציאן, והשכר שיתרו פרע למשה היה בזה שהאכיל אותו לחם, ובכל זאת מכיון שסוף סוף	45590
יתרו גמל לו טובה, ראו בזה כאילו עשה חסד עם משה, ולא רק עם משה בלבד אלא עם כל ישראל,	45591
ומעשה זה נשמר לדורות עד לאחר מאות שנים כאשר בא שאול להילחם בעמלק ומצא את הקיני שהם	45592
מצאצאיו של יתרו, והציל אותם בשכר אותו חסד.	45593
כנראה ראויים היו הקיני להיספות יחד עם עמלק מפני שנתחברו עמהם, ובכל זאת עמדה להם זכות של	45594
מעשה יתרו עם משה, למרות שלא נחשב כחסד גמור והגין עליהם, וכבר למדים חז"ל בעצמם ק"ו, שאם	45595
חסד כזה שאינו אלא שכר כך, העושה חסד אמיתי על אחת כמה וכמה שאין שיעור לערכו, שתלויות בו	45596
זכויות לדורות וכל הדורות חייבים להכיר טובתו ולהשיב לו גמול לעולם.	45597
אחר שה' שלח את משה להוציא את בני ישראל ממצרים, כתוב וילך משה וישב אל יתר חותנו, ואמרו	45598
חז"ל בשעה שאמר לו הקב"ה ועתה לכה ואשלחך אל פרעה, אמר לו רבון העולמים! איני יכול מפני	45599
שקבלני יתרו ופתח לי ביתו ואני עמו כבן, ומי שהוא פותח פתחו לחבירו נפשו חייב לו (שמו"ר שם),	45600
משום כך שב משה אל יתרו כי לא ראה לעצמו היתר ללכת למצרים אלא ברשותו של יתרו.	45601
מופלאים הדברים, עמדה כאן לפני משה בעיית גאולתם של ישראל משעבודם הקשה, הוצאתם מטומאת	45602
מצרים וקיום כל היעודים שהובטחו להם, יעודי התורה בית המקדש וכו', ולא עוד אלא שהקב"ה בכבודו	45603
התגלה לפניו והטיל עליו את התפקיד הנשגב הזה, ובכל זאת לא יכול משה לעבור על חובתו כלפי יתרו	45604
משום הכרת הטובה, עד שטען כלפי הקב"ה שאינו יכול לקבל את שליחותו, ולא נאות לקבל עליו את	45605
תפקיד גאולת ישראל עד שיתרו נתן לו רשות לכך, עד כדי כך מחייב כל מעשה חסד הכרה ושעבוד, שאין	45606
דבר בעולם שיכול להכריע אותו.	45607
ומדה זו של הכרת הטובה אינה לפני משורת הדין ושל אנשי מעלה בלבד, אלא מהרגשתם הטבעית	45608
ומחובתם הרגילה של כל בני אדם לרבות רשעי העולם, ומי שאינו מדקדק בה רואים בו ירידה ופגם בכל	45609

אישיותו, ויקם מלך חדש אשר לא ידע את יוסף, שואלים חז"ל והלא פרעה עצמו היה? אלא שאמרו	45610
המצרים לפרעה בואו ונזדווג לאומה זו, אמר להם שוטים אתם עד עכשיו משלהם אנו אוכלים והיאך	45611
נזדווג להם, אילולא יוסף לא היינו חיים, כיון שלא שמע להם הורידוהו מכסאו ג' חדשים, עד שאמר להם	45612
כל מה שאתם רוצים הריני עמכם והשיבו אותו, לפיכך כתיב ויקם מלך חדש (שמו"ר).	45613
הרי פרעה שהיה עובד אלילים וידוע ברשעותו לאלקים, ובכל זאת ראה את עצמו משועבד ליוסף ולאחיו	45614
ולדורותיהם אחריהם, בגלל הטובה שגמל אתם בשנות הרעב, ולא הסכים בשום פנים להתנכר להם עד	45615
שויתר על כסא המלוכה, יכולים לתאר לנו כמה גדול הנסיון לוותר על כסא המלוכה, ולא מלכות סתם כי	45616
אם מלכות מצרים שהיתה מושלת בכל העולם, ויתור על המלוכה לאחר שכבר ישב עליו, חז"ל למדים	45617
דבר זה משאול המלך שלמרות שבתחילה היה נחבא אל הכלים וברח מן המלוכה, לבסוף כשעלה בקש	45618
להרוג את דוד (מנחות ק"ט:), והדברים אמורים אף לגבי שאול שהיה כבן שנה לחטא, ומשכמו ולמעלה	45619
גבוה מכל העם, ק"ו אצל כל אדם.	45620
מכאן הכריז ר' יהושע בן פרחיה על עצמו, בתחילה כל האומר עלה לה אני כופתו ונותנו לפני הארי, עתה	45621
כל האומר לי לירד ממנה אני מטיל עליו קומקום של חמין (שם), ואם בקדושי עליון ובורחים מן הכבוד	45622
במדה כזאת — כך, על אחת כמה וכמה באנשים רגילים וברודפים אחר הכבוד, כמה שהם נלחמים על	45623
כבודם ונשיאותם, ועם כל זה עם כל הקושי הרב שבצעד כזה, מצא פרעה הכרח נפשי להתגבר על עצמו	45624
ולהתפטר מכסא המלוכה, ובלבד לא לכפור בטובתו של יוסף שגמל אתו ועם עמו, הרי כמה ראה אף פרעה	45625
הרשע חובה להעריך מעשה חסד, ולשמור הכרה ואמונים לעושהו ולדורותיו אחריו.	45626
ומכאן אנו גם למדים, שאף מי שיש לו מדת הכרת הטובה בשיעור גדול כזה, אבל אם היא איננה עומדת	45627
בפני כל נסיון ולחץ, הרי כאילו בטלה בזה כל המדה, מכיון שפרעה לא החזיק מעמד אלא שלשה חדשים	45628
בלבד, ולבסוף הושפע מטענותיו של עמו שיש בויתורו משום סכנה לקיום מלכות מצרים, פן יתוספו על	45629
שונאיהם ויגרשו אותם מן הארץ (רש"י שם), אומר עליו הכתוב אשר לא ידע את יוסף, כאילו לא הכיר	45630
בטובתו כלל, ומכאן עוד שאם נפגמה מדת הכרת הטובה מתערערים עם זה כל יסודות האמונה וההכרה.	45631
א"ר אבין משל לאחד שרגם אוהבו של המלך, אמר המלך התיזו את ראשו כי למחר יעשה בי כך, לכן כתב	45632
עליו המקרא אשר לא ידע את יוסף היום לא ידע את יוסף, למחר הוא עתיד לומר לא ידעתי את ה', הרי	45633
שמיד עם ערעור הכרת טובתו של יוסף, ראו בו מיד את סופו שיהיה כופר בה' ונתחייב מיתה, באשר	45634
שורש אחד לשני הדברים, מי שאינו מבין להעריך מעשה חסד של חבירו, אינו מכיר בחסדו של השי"ת	45635
וכופר בטובתו, ולבסוף יבוא לכפור גם בו בעצמו.	45636
שיא המדה בהכרת הטובה משתקפת בציווי התורה לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו (דברים כ"ג),	45637
התורה מספרת היאך התיחסו המצרים לישראל במצרים, העבידו אותם בכל עבודת פרך בחומר ובלבנים	45638
ועינו אותם, ובכל זאת מכיון שהם גם נהנו ממצרים שנתנו להם לישב בארצם, ואם כי גם בזה כיונו	45639
לטובת עצמם יש להכיר בטובה זו לעולם, ולא רק שאסור לתעב אותם אלא שיבואו לאחר שלשה דורות	45640
בקהל ישראל, וכבר למדו מזה חז"ל קל וחומר, א"ר אלעזר בן עזריה המצרים לא קיבלו את ישראל אלא	45641
לצורך עצמם וקבע להם המקום שכן, והרי הדברים ק"ו ומה אם מי שלא נתכוון לזכות — כך, מי	45642
שנתכוון לזכות עאכו"כ (ספרי שם).	45643
ומדה זו של הערכת החסד והכרת הטובה חייבת להיות כה מושרשת באדם, עד שהוא צריך להרגיש אותה	45644
לא לגבי בר דעת בלבד, כי אם גם לגבי כל דבר שיש לו ממנו איזו טובת הנאה שהיא, לרבות בעלי חיים	45645
צומחים ודוממים, אם כי טובתם באה מאליהם ולא שייכת לגבם כל הודאה, חז"ל אומרים בירא דשתית	45646
מיניה מיא לא תישדי ביה קלא (בבא קמא צ"ב:), וחושבים אנו שאינו אלא משל, ואולם ממקורות שונים	45647
מוכרח שהדברים מכוונים גם פשוטם כמשמעם, שאף בור ממש ששתית ממנו מים לא תשליך בו אבן,	45648
ומוצאים אנו שהראשונים נהגו כן הלכה למעשה.	45649
הרי כמה צריכה להיות מפותחת באדם המדה להוקיר כל מעשה חסד, וכמה מחובתו להכיר טובת הנאה	45650
שהוא מקבל ממי שהוא יהיה מי שיהיה, ולראות את עצמו משועבד לגמול טובה תחת טובה ללא כל	45651
חשבונות, ולא רק מצד עצם מקבל החסד ולמטיב עצמו, כי אם אף מצד זרע זרעם של מקבלי החסד ולכל	45652
הדורות של המטיבים אחריהם לדורות עולם, ואם לבריות כך על אחת כמה שחייב אדם להוקיר חסדו של	45653
הקב"ה, ולהשתעבד לו על כל טובה וטובה שהוא מקבל ממנו בכל רגע ורגע לאין סוף וללא שיעור.	45654
(אור הצפון).	45655
	45656
מאמר נט	45657
ויאמר אל בנתיו למה עזבתן את האיש קראן לו ויאכל לחם (שמות ב' כ')	45658

שכר מצוות בעוה"ז אין להבין שהוא תשלומין, אלא התאמת החיים לאותה מעלה של האדם, הרחבת	45659
הבחירה של בעל המצוה כפי המדרגה שהגיע אליה, שכר זה יותר חשוב הוא מכפי שהורגלנו לפרש	45660
המשנה, יפה שעה אחת בתשובה ומעש"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב, הביאור הרגיל בזה הוא, כי שעה של	45661
תשובה ומעש"ט שעה של יצירה היא, שהאדם יוצר את הנצח שלו ע"י בחירתו, יצירה זו אפשרית רק	45662
בעוה"ז כי אין בחירה בעוה"ב, השכר הנצחי שלו מוכן ומזומן הוא שם ממה שרכש לו שלמות נפשית כאן,	45663
אמנם יתרון זה של שעה אחת בתשובה ומעש"ט גדלותו רק באותה שעה, כי היצירה היא רק באותה שעה	45664
שהוא בוחר בטוב ולא יותר.	45665
אבל שכר מצוה בעוה"ז פירושו הוספה של אפשרות, כמו שכתוב בתדב"א אל ישמח אדם על מצוה שבאה	45666
לידו, אלא על שנפתח לו פתח גדול לעשות מצוות הרבה, אל ידאג אדם על עבירה שעבר, אלא על שנפתח	45667
לו פתח גדול לעשות עבירות, אפשרות זו של טוב או רע המתוספת לאדם אחר עשיית מצוה או עבירה,	45668
הרחבת הלב ומעלת הנפש היא, מעלה שמקרכת את האדם למצוות רבות יצירה של יצירות, שעה אחת	45669
המביאה לשעות הרבה, לימים אחרים לשנים אחרות, ואם שעה אחת של תשובה ומעש"ט יפה מכל חיי	45670
העוה"ב, ימים ושנים עאכו"כ זהו שכר מצוה בעוה"ז.	45671
אפשרות זו המוסיפה והולכת ע"י שכר מצוה מהראוי שיהיה לה סדר, בשביל מצוה קלה שעשה צריך	45672
האדם לזכות למצוה חמורה, בשכר מצוה פרטית ראוי הוא לזכות למצוה כללית כתלמוד תורה, בזכות	45673
תלמוד תורה ראוי הוא להגיע למעלה שהיא גבוהה מלימוד, כמו כבוד התורה שאמרו במסכת (מגילה ג'),	45674
שכבוד תורה דיחיד שקול כמו תלמוד תורה דרבים ע"ש, בשכר כבוד התורה יזכה למעלות שאי אפשר	45675
לשער אותן במושגנו הקצר.	45676
איתא בגמ' (סנהדרין קד.), בשכר שאמר יתרו קראן לו ויאכל לחם זכו בני בניו וישבו בלשכת הגזית,	45677
קריאה זו של יתרו לא היתה מצוה של הכנסת אורחים, אלא גמול בעד הצלת בנותיו, הכרת טובה זו קטנה	45678
היתה מאוד, אכילת סעודה אחת בעד הצלת בנותיו, מעלה קטנה כזו אשר יותר נכון לקרותה שלילה של	45679
כפיית טובה לגמרי, גם דבר מועט כזה עשה פתח גדול לבני בניו שיהיו יושבים בסנהדרין ולא ללמוד	45680
תורה לבד זכה יתרו בשביל המצוה שעשה, אלא הוא זכה גם ללמד תורה.	45681
לכל ישראל הוסיף פרשה בתורתנו הקדושה, גם לבני בניו זיכה במצוה שלו להיות בין אלה שיורו	45682
משפטים ליעקב ותורה לישראל, זוהי האפשרות הנוספת ע"י מצוה, ואם במצוה קלה כך במצוה חמורה	45683
עאכו"כ, כדאיתא (סוטה מ"ו.), בשביל ארבע פסיעות שליוה פרעה לאברהם נשתעבד בבניו ארבע מאות	45684
שנה, ארבע פסיעות אלו מעשה פיוס הוא על שלקח את שרה, אבל יחד עם זה יש גם כבוד התורה, לא	45685
הכיר את גדלותו של אברהם, לא שמע עליו ולא נמנה בין הנפש אשר עשה, אלא הכרה קטנה למי שגדול	45686
ממנו.	45687
בשביל כבוד תורה זה זכה פרעה לא רק לעושר וכבוד, אלא גם לראות את יעקב אבינו שמלאכי מעלה	45688
אמרו זה לזה בואו וראו את דמות אדם שבמרכבה, ולהיות ארץ מצרים אכסניא של תורה ליעקב ובניו	45689
דורות רבים, כמ"ש ירדו למצרים שכינה עמהם, ובסוף ימי השעבוד זכה לראות נסים ונפלאות ע"י משה	45690
ואהרן, ואם לא היה מחזק את לבו היה מגיע ע"י הכרתו זאת לתשובה שלמה ומאהבה (רמב"ן פ' בא),	45691
אפשרות אין סוף נפתחת לפני העושה מצוה, לבחירה מסוג אחר הוא זוכה, וזהו מה שאמרו הוי זהיר	45692
במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות.	45693
החידוש של שכר מצוה הוא רק בגדלות השכר שבה, אבל מה שפועלת המצוה על האדם הלא ענין טבעי	45694
הוא, הלומד תורה מתקרב אל התורה, הלימוד עצמו מושך לב האדם לחזור וללמוד, הטעם אשר הוא מוצא	45695
והברכה אשר הוא רואה בלימודו, כל אלה פועלים על לב האדם להחזיק בדבר יותר ויותר, וכן הוא בכל	45696
הענינים, אם אדם עושה חסד פעם אחת קונה הוא בנפשו נטיה ואהבה לעשות חסד.	45697
מעשי האדם נפעלים ופועלים, ממקור המדות באים ולמקור זה המה שבים, כמו שמבאר הרמב"ם את	45698
המשנה והכל לפי רוב המעשה, כי היסוד לכל עבודת המדות ושלמותן הוא, שפנימיות האדם וחיצוניותו	45699
קשורים ודבוקים המה, תורה מביאה לידי מעשה ומעשה מקיים את התורה, פעולה זו כל כך גדולה היא	45700
עד ששלמות החכמה באה רק ע"י מעשים כמ"ש (ברכות יז.), תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים כל זה	45701
בדרך הטבע הוא.	45702
החידוש בשכר מצוה הוא גדלות הפעולה ושלמות הנפש הבאה ע"י מעשה הכי קטן, כמו שבארנו מה	45703
דאיתא (סנהדרין ק"ד), בשכר שאמר יתרו קראן לו ויאכל לחם, זכה שבני בניו ישבו בסנהדרין בלשכת	45704
הגזית, חז"ל אמרו בשביל שאמרה לאה הפעם אודה את השם, יצא ממנה דוד שאמר שירים ותשבחות	45705
בק"ן מזמורים תהלים, שם אפשר להבין כי ההודאה שלה היתה להשי"ת על שזכתה לשבט אחד יותר	45706
מכפי שחשבה, הודאה כזו של אחת האמהות מסוגלת להיות הכנה לשירי דוד המלך.	45707

אבל ההודאה של יתרו דבר פשוט היה, הודאת אדם לחבירו על טובה שעשה לו, וגם קטנה ביותר הודאה זו לעומת הטובה, ולבסוף זכה לתלמוד תורה ברבים לו ולבני בניו, דבר שאין לו שייכות למעשה שעשה,	45708
אלא כיון שאנו אומרים באור פניך נתת לנו תורת חיים ואהבת חסד, הרי בכל מעלה קטנה של חסד מתקרב האדם לאור פני השם, ומאור פנים זה הוא זוכה לתורת חיים, מדת שכר כזו פעולה מקיפה כזו דבר חדש הוא. (תורת אברהם).	45709
	45710
	45711
	45712
	45713
מאמר ס	45714
ויאמר אל בנתיו למה עזבתן את האיש קראן לו ויאכל לחם (שמות ב' כ').	45715
אחז"ל בשכר שאמר יתרו קראן לו ויאכל לחם, זכה וישבו בניו בלשכת הגזית, עוד אמרו ויאכל לחם שמא ישא אחת מכם, הרי שעכ"פ לא היתה כוונתו לשם חסד, ואפ"ה כמה גדול שכרו לדורי דורות, צא וחשוב אילו לא קרא יתרו למשה לאכל לחם, היה נשאר ודאי גוי ערל כמו שהיה, ועל ידי מעשה גמ"ח שלו נעשה חותן משה, ולמה נקרא שמו יתרו ע"ש שיתר פרשה אחת בתורה.	45716
נפלא ונורא! הלא בתיבה אחת שבתורה כמה גופי הלכות תלויין, והכומר הלזה זכה לבוא תחת כנפי השכינה ולכוון פרשה שלמה כדעת המקום ונקראת על שמו, האם יש בכח שכל אנוש להקיף עוצם שכרו? והכל בא לו רק ע"י דבור אחד של טובה שאמר קראן לו ויאכל לחם, היינו מעלה של מדת החסד אשר גם לא היתה שלמה, אכן זהו משאחז"ל הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות. (אור יהל).	45717
	45718
	45719
	45720
	45721
	45722
	45723
	45724
	45725
מאמר סא	45726
ויאמר אל בנתיו למה עזבתן את האיש קראן לו ויאכל לחם (שמות ב' כ').	45727
א"ר יוחנן גדולה לגימה שמקרבת את הרחוקים, בשכר קראן לו ויאכל לחם זכו בניו של יתרו וישבו בלשכת הגזית, ומרחקת את הקרובים מעמון ומואב דכתיב, על אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים (סנהדרין ק"ד).	45728
והנה יתרו לכאורה לא הגדיל לעשות חסד עם משה רבינו בהזמינו את משה רבינו לסעודה, כי הלא משה הטיב עם בנותיו כנאמר ויקם משה ויושיען, וחסד יתרו לא היתה איפוא אלא הכרת טובה רגילה, אולם אין מקפחים במקום שכר פעולה טובה, ויתרו שהראה נדיבות ואדיבות כלפי משה, זכה שבני בניו ישבו בלשכת הגזית, ומכאן שכל מעשה טוב מנחיל לעושהו ולבניו אחריו אושר לא ישוער וצדקתו עומדת לעד. ובדומה לזה אנו רואים את גודל השפעת השלילה למעשה הטוב המשקפת את שפלות הנפש האנושית, כגון העמונים והמואבים שנגזר עליהם שלא יבואו בקהל ה', משום שלא קידמו אתכם בלחם ובמים, שבהשקפה ראשונה אפשר להאמין שלא היו אשמים כל עיקר, הלא ראו עם יצא ממצרים ביד חזקה וברוע נטויה כשענני כבוד סוככים עליו, ומצוייד בבארה של מרים ומן מן השמים להנאתו, האם זקוק הוא לתוספת מים ומזון?	45729
אלא שחוסר אדיבותם להראות חיבה מצדם ולו גם באופן סמלי, עורר קיטרוג עליהם במרום כי בזה נתגלה טיבם הגרוע, ונמצאו בלתי ראויים להתמזג עם העם הנבחר, ובגין כך לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'. (אורח לחיים).	45730
	45731
	45732
	45733
	45734
	45735
	45736
	45737
	45738
	45739
	45740
	45741
	45742
	45743
מאמר סב	45744
ויואל משה לשבת את האיש ויתן את צפרה בתו למשה (שמות ב' כ"א).	45745
בני אדם חושבים שהשפעת הסביבה עושה רושם חשוב רק על ילדים וחלושי הדעת, אבל אינו כן הסביבה עושה רושם אפילו על הכי גדול, עי' (בילקוט שמות רמז קטס), ויואל משה לשבת את האיש, בשעה שאמר משה ליתרו תנה לי את צפורה בתך לאשה, א"ל קבל עליך דבר שאני אומר לך ואני נותנה לך, הבן שיהיה לך תחילה יהיה לעבודה זרה מכאן ואילך לשם שמים וקבל עליו, א"ל השבע לי וישבע לו שנאמר ויואל משה, ואין אלה אלא לשון שבועה.	45746
ומעולם נתקשינו בדברים אלו, שמשה רבינו ע"ה יסכים ליתן את בכורו לע"ז וגם ישבע על זה, ואיך ילמדו דבר פלא כזה מלשון ויואל, לו יהא ויואל לשון שבועה אבל תוכן השבועה מניין? אמנם כבר נתבאר במהר"ל (תפארת ישראל כ"ד), שיש בדברי חז"ל לשון זה אומר כך, ופירושו שמה שמתחייב מזה ע"פ עצם מהותו ופנימיותו נקרא שהוא אומר כך, גם מה שאמרו ז"ל אין ויואל אלא לשון שבועה, אף שמצאנו לשון ויואל על ענין התרצות, שכך הגדירו בעוצם ידיעתם בכוחות נפש האדם, שמיד כאשר יש לאדם נטיית רצון לאיזה ענין, כבר הוא נגרר אחריו בחזקה וכאילו מושבע לו ועומד הוא.	45747
	45748
	45749
	45750
	45751
	45752
	45753
	45754
	45755
	45756

והנה כאשר בא משרע"ה אצלו היה יתרו כבר מופרש מע"ז, וגם היה סובל יסורין משום כך מבני עמו הוא	45757
ובנותיו שנדוהו עי' רש"י, גם מה שקודם לכן עבד כל עבודות זרות שבעולם והניחן, כארז"ל על הפסוק	45758
עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלקים, כתב הגרש"ז זצ"ל שגם זה מורה על כח בקשת האמת שהיה חזק בו	45759
מאוד, מכל זה היה יכול משה להיות בטוח שכאשר יורהו דרך האמת, בודאי יודה עליו ולבסוף יחזור	45760
למוטב בלי ספק.	45761
עכ"ז הרי לפי שעה לא היה יתרו עדיין עובד ה', ומשרע"ה קבל על עצמו חיי צער כדי לקרב אותו אל	45762
האמת כמ"ש בתרגום יונתן (ב' כ"א), שבתחילה השליך יתרו את משרע"ה אל הבור מחמת יראת פרעה,	45763
והיתה צפורה מפרנסת אותו עשר שנים בסתר, מ"מ עם כל השם שמים של משרע"ה, עדיין נמצא מקום	45764
לבקורת ע"פ משפט התורה הקדושה, על שהתחבר לסביבה כזו ברצון ויואל.	45765
ולא עוד אלא שע"פ התורה משפט האמת, משום נטיית רצון זו כבר הוא מושבע לה ולכל מה שיכול	45766
להשתלשל ממנה, ובדקות פנימיות לבבו כבר מוסכם הוא שגם אם בנו ימשך לצד ע"ז, גם אדעתא דהכי	45767
מתרצה, ואף שלא דבר משה וגם לא חשב כזאת, מ"מ כיון שמעצם התחברות משה ויתרו כך מתחייב, וכך	45768
הוא בתעלומות פנימיות הלב, נקרא שכך אמר לו יתרו וכך קבל עליו וכך נשבע לו.	45769
והנה אם כי כל זה שאמרנו בענין נטיית רצונו של משרע"ה, הוא ודאי בבחינה דקה מאוד בחינת צל	45770
בעלמא, מכל מקום בתוצאות הענין תצילנה אזני השומע, עי' תרגום יונתן ד' כ"ד, שעייכב יתרו את משה	45771
רבינו ע"ה מלמול את בנו הבכור כל זמן שהיה בביתו, ומלשונו שם מוכן שהעיכוב נחשב כתוצאה	45772
משבועת משה, וגם יותר מזה להבהל ולהשתומם, שבן בנו של משה נעשה כומר לע"ז, שנאמר בפסל	45773
מיכה יהונתן בן גרשון בן מנשה ודרשו ז"ל בן משה, וגם חזר אצלו אותו הענין ממש שהיה במרע"ה	45774
שנאמר ויואל הלוי לשבת את האיש, אך שם כבר היה לשם ע"ז ממש רח"ל.	45775
נוראות להשתומם מערך הסביבה, אם אדם מתקרב אל סביבה שאיננה חזקה כ"כ בעבודת ה', אפילו אם	45776
כוונותיו המעולות ביותר לשם שמים ממש, מ"מ כבר יש בזה הסכמה בקרב לבבו לוותר קצת הנהגתו	45777
בעבודה, וקבל קצת מקולות הסביבה שהולך אצלה, גם מוסכם אצלו כל מה שיכול להסתובב מזה לענין	45778
הנהגת בניו ובני ביתו, ואפי' לדברים החמורים ביותר רח"ל, כי הסכנה איננה נעלמת מפנימיות לבבו,	45779
וכיון שיורד לה לכתחילה אדעתא דהכי יורד.	45780
וכן הוא ג"כ לצד הטוב, אם מחליט אדם מאיזה טעם שיהיה להשתקע בסביבה הגדורה ביראת ה' ומלאה	45781
רוח התורה, כבר בחר בזה בעדו ובעד בניו ובני ביתו, וכל מה שיסתבב מזה זכותו הוא כי אדעתא דהכי	45782
עלה לה ומרובה מדת טובה. (מכתב מאליהו ח"א ע' 153).	45783
	45784
מאמר סג	45785
ויהי בימים ההם ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו (שמות ב' כ"ג).	45786
ר' יודא ביקש מר"ש בן יוחאי דלימא ליה מהני מילי מעליותא דראש השנה, והוא לימדו דבכל מקום שנא'	45787
ויהי אינו אלא לשון צער, וכן ויהי בימי אחשורוש (זוה"ק פנחס עמ' רל"א), ולכאורה תמוה הוא איזה	45788
מילי דמעליותא יש כאן? מה הם החידושים הנפלאים בתשובה שהשיב רשב"י? ועוד מה שייכות יש כאן	45789
לראש השנה?	45790
טבע האדם שהיצר מערפל את שכלו עד שהאדם רואה רק חצי דבר, הוא קצר ראייה ואין שכלו מגיע	45791
למרחוק לראות גם את סוף הענין, הוא מסתפק במושכלו הראשון ואינו מתעמק להבין מתחת להשכלה	45792
הראשונה, וכאשר שכלו מוגבל מפני הטבע והמדות העצלות הבושה והגאווה, אז הוא נשאר עומד באמצע	45793
הענין, אין הוא מגיע אל הסוף ואל השכל האמיתי ואל סוד ההבנה.	45794
וכבר אמר החכם מכל אדם ארך אפים וקצר רוח מרים אולת (משלי י"ד), כאשר יש לאדם נשימה ארוכה	45795
לסבול להתגע ולעמול, אזי יגיע בסוף לתבונת הענין, אבל כשהוא קצר רוח הריהו נשאר קצר ראייה וקצר	45796
הבנה, ואם הוא נמצא בתוך צרה או שחסר לו משהו מצרכי החיים אזי נשאר שקוע בתוך הצרה, אין הוא	45797
מסוגל להרים ראשו ולראות את החלק השני של המטבע את אחרית הדבר.	45798
אבל אם ידע האדם שלכל צרה יש קיצבה שקצבו לו מן השמים עד כאן ולא יותר, אז יראה גם את נחמתו	45799
וגאולתו, כמ"ש וחלאים רעים ונאמנים, רעים בשליחותן ונאמנים בשבועתן (ע"ז נ"ה), החלאים רעים	45800
והצרות נשלחו מהשמים רק לזמן מוגבל, והם מושבעים להסתלק ככלות הזמן, אולם האדם הוא קצר ראייה	45801
הוא רואה רק הצרה שבהווה, ואינו מסוגל לכבוש את השעה ולראות את הנולד, כי לא לעולם אריב ולא	45802
לנצח אקצוף, עליו להפוך את המטבע ולראות גם את הצד השני, אז תתגלה לפניו תמונה אחרת, הדפים	45803
המבשרים לו את הקץ את הנחמה והגאולה.	45804
וזוהי מילי מעליותא שגילה רשב"י לר"י, לימדו דרך להורות לרבים, שיחכימו לראות דבר שלם ולא רק	45805
חצי דבר, להתעלות מעל לצרות ולראות גם את הנחמות, רשב"י אמר להורות לכל התלמידים כלל גדול,	45806

שכל ויהי הוא לשון צער ובכל צער יש נחמה, כי הצער והנחמה הם פרשה אחת שלובים זה בזה, וכאשר קוראים את החצי הראשון של הפרשה יש גם לראות אל חציה השני, וכאשר ילמד לראות מרחוק אזי יאורו עיניו.	45807 45808 45809
הוא הביא ראיה מויהי בימי אחשורוש ויהי לשון צער, והורה לו שלא יעמוד רק בפרקים הראשונים המדברים על גדולת המן, תקופת הצלחתו והגזירות הקשות והאיומות, שלא יתרשם עד כדי השקעת המחשבה בפרקים הראשונים בלבד, אלא ידפדף הלאה ויגיע גם לחלק השני לפרשת הגאולה, בה מסופר על הקץ לגאוות המן והצלחתו, על מפלתו ומפלת עוזריו, על גאולת ישראל ועל גדולת מרדכי ואסתר, על האורה והשמחה, על הנהפוך הוא של היהודים היתה אורה ושמחה, ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות. זוהי המילי דמעליותא שזיכה ר' שמעון בן יוחאי את הרבים, הוא סלל דרך בחיים דרך החכמה והמוסר, שהאדם יעבד את שכלו ויכוון מדותיו להסתגל למדת הסבלנות, ואזי יראה תמיד את הדבר השלם, כי בכל צרה יש שמחה, בכל התחלה יש סוף, לכל מטבע יש שני צדדים, וכן בכל שמחה ועונג גשמי יש תכלית ואחרית, גם הטובות גם הרעות כאשר יחנו כן יסעו, הטובות והרעות משתנים מתחילתן ועד סופן.	45810 45811 45812 45813 45814 45815 45816 45817 45818
ואמנם מילי דמעליותא אלו שייכים באמת לראש השנה, שכן כל הגזירות והנחמות נכתבים בו לכל השנה ולכל החיים, הכל מחושב ומסודר מאתו ית"ש, הצרות והשמחות העושר והעוני הכל מסודר לזמנו ומקומו, יש שתחילתו יסורים וסופו שמחה וכבוד, ויש שתחילתו כבוד ושמחה וסופו יסורים, וכאשר יבין את דרכי ה' והנהגתו וכי הכל תלוי בגזירותיו ופקודותיו, אז לא ישקיע את עצמו רק בראשית הענין, אלא יקרא את הספר עד סופו, אז לא יתגאה ולא יזוח שכלו מן השמחות וההצלחות שלו, גם לא יצטער ולא יתייאש בשעת צרתו, אלא יראה פרשה שלמה, את הטובות ואת הרעות וכאשר יחנו כן יסעו.	45819 45820 45821 45822 45823 45824
וזהו באמת מילי דמעליותא, דברים מועילים ונחוצים מאוד לאדם, ואם האדם יוכל להשיג זאת הרי זה ממש אושר עבירו, אם יוכל להסתגל להבטה רחוקה ועמוקה בין בזמנים מעורפלים, ובין בזמן שהשעה משחקת לו, כי אז אושרו גדול ביותר, כמ"ש דוד המלך ע"ה צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא, כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא.	45825 45826 45827 45828
זה היה שבחם של ישראל במצרים אשר האמינו למשה שבא בשם ה' לבשרם על הגאולה, אף בשעת צרתם ועינויים נוראים תחת סבלות מצרים, לא נצטמצם שכלם ולא שקעה הבנתם בים הצרות, אלא ידעו להתעלות ולהאמין, הם התגברו על הטבע האנושי הנכנע לעינויים, ואין לו הכוח לשמוע ולקבל דברי ניהומין, הם האמינו כמ"ש ויאמן העם וישמעו כי פקד ה', על השמועה האמינו ולא על ראיית האותות (שמו"ר ה' ט"ז).	45829 45830 45831 45832 45833
על כל בן ישיבה ללמוד שיהיה לו שכל מקיף הרואה כל דבר משני צדי המטבע, שלא לחטוף ולראות רק את חמישית הטעם, בל יהיה בהול לחרוץ דין ומשפט, אלא מאריך אף סבלן ועמקן ורואה את הנולד, יקנה בנפשו את הסגולה הנפלאה להתרומם מעל ההווה בו הוא עומד, ספר שלם אמר רחמנא ולא חצי ספר, התורה הכירה את תכונת האדם ואת טבעו המהיר במחשבתו, שהוא מעיין וחושב במושכל ראשון ולא מתוך העמקה והבטה רחוקה, ולכן ידעה לדבר אליו כפי לשונו וכפי הבנתו.	45834 45835 45836 45837 45838
יהונתן בן גרשם בן מנשה, מפני כבודו של משה כתב נון תלויה לשנות את השם, לומר שלא היה מנשה אלא משה (רש"י שופטים י"ח ל'), אם כן מה הועילו חכמים בתקנתם, הרי סוף סוף יודעים לפי הנון התלוי שהוא משה? משמע מכאן שישנם אנשים שהם רק בעלי מושכל ראשון, הם אינם מעיינים היטב, אינם מבינים את הרמז של הנון התלוי, ולכן יקראו את הפסוק מנשה, אנשים כאלו הם רואים ואינם מתבוננים, קוראים ואינם מעיינים.	45839 45840 45841 45842 45843
ומאז באתי לפרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה, כך אמר משה לפני הקב"ה, יודע אני שחטאתי לפניך באז שנא' ומאז באתי לפרעה, לכן אני משבחך באז הה"ד אז ישיר, במה שחטאתי לפניך בו אני מקלסך (שמו"ר כ"ג ג'), אף משה רבינו שזכה להיות מנהיג ישראל בזכות נאמנותו ומסירותו, מתוך השתתפות בצער הפליט דברים אלו שמאז בא לפרעה הורע לעם ישראל, ואם שטענה זו נבעה מתוך צער ורחמים, בכל זאת היתה הטענה על משה שלא ראה שדוקא על ידי קושי השעבוד תצמח הגאולה, מוכרחים להגביר איכות השעבוד, כדי שהצער שבהן ישווה באיכות לשעבוד של ארבע מאות שנה ואז בחפזון יגאלו.	45844 45845 45846 45847 45848 45849
הצרות שניתוספו ונתרבו אז על ישראל היו מחושבים מאת הבורא ית' לטובת ישראל, הקב"ה חישוב את הקץ, הכל צפוי ומחושב בתכנית מדוקדקת מאתו ית' כי כך תהיה דרכם לגאולה, ולכן באה הטענה למשה מה אתה צועק, אמנם זה נבע מתוך שראית בצרתם ובשעבודם, אבל אתה רואה רק ראיה אחת ואני רואה שתי ראיות.	45850 45851 45852 45853
וזה שאמר משה באז חטאתי במה שלא יכולתי לראות את הנולד, לראות את התוצאות שהכל מכוון מאתו ית' בחכמה עליונה, כי הצרות הן פתח לגאולה, וכאשר ראה משה כי הצרות כלו והגאולה נהייתה עמד	45854 45855

ואמר שירה, באז חטא באז תיקן, הוא שר את שירת הגאולה, הבין על מה הורע לישראל, אז היה הגרעין שנזרע וממנו צמחה קרן הגאולה.	45856
אז ישיר בעתיד לעוה"ב, שם יכירו את הטובות שנולדו מהרעות, שם יתגלו הסודות העמוקים שלא יכלו להבינם בעולם הזה, שם יעריכו ויכירו את חכמת הבורא וכל הנהגתו שלא היה מובן ונגלה לבריות, שם בעולם הנצח יתגדל שמו ית', שם ישירו שירות ותשבחות ויכירו כי בתוך הצרות היו נעוצות הישועות והטובות, הן לטוב האדם בעולם הזה והן לעוה"ב. (אור חדש).	45857
	45858
	45859
	45860
	45861
	45862
	45863
מאמר סד	45863
ויואל משה לשבת את האיש ויתן את צפורה בתו למשה (שמות ב' כ"ב).	45864
הוי מתפלל בשלומה של מלכות שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו (אבות ג'), משנה זו נאמרה לכולנו, שעלינו להתפלל בשלום המלכות מפני שהמלכות קובעת את סדרי העולם, בני אדם חוששים מאימת המלכות ולכן נעצרים כוחותיהם ודרישותיהם בשעה שזה מנוגד לתקנת המלכות, ולולי זאת יתכן והיינו מגיעים למצב שאיש את רעהו חיים בלעו.	45865
באדם טמון מדה רבה של רשעות ואכזריות, שיכול להגיע עד כדי לבלוע את חבירו בחיים, סוד זה מגלים לנו חז"ל כי אין אנו מאמינים בכך, וסבורים שמדת האכזריות שבאדם מועטת היא, בפרשת השבוע יש לראות מעט בענין אכזריות המצרים, וכאשר עוסקים אנו בזה דומה בעינינו שמדה זו מתכונת המצריים היא, ואין לנו שייכות כלל לזה, ולכן הקדמנו דברי חז"ל אלו להודיענו שאף בכולם נמצאת מדה רעה זו. ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו, למה נתאנחו מפני שאמרו חרטומי מצרים לפרעה, אין לך רפואה אם לא נשחט מקטני ישראל ק"נ בערב וק"נ בבוקר, ותרחץ בדמם שתי פעמים ביום (שמו"ר א' ל"ד), נורא עד היכן מגעת מדת האכזריות, לשחוט שלש מאות תינוקות ולרחוץ בדמם, רשעות כזו טמונה באדם, והרי אף בעלי חיים אין בהם רשעות כזו, שלעתיד לבוא יבואו אל הנחש ויאמרו לו, ארי דורס ואוכל זאב טורף ואוכל אתה מה הנאה יש לך (תענית ח').	45866
	45867
	45868
	45869
	45870
	45871
	45872
	45873
	45874
	45875
	45876
	45877
	45878
חזינן שאף בבעלי חיים אין רשעות גדולה כל כך, שכולם טורפים ודורסים רק להנאתם, ורק בנחש נמצאת מדת רשעות ללא הנאה כלל, ומגלה לנו התוה"ק שאף באדם נמצאת מדת ארס כזו של רצון להרע ללא הנאה כלל, שהרי מה יתרון יש לבעל לשון הרע שאינו נהנה כלל מדבריו, ומעתה אל נא נטעה שרק פרעה הרשע הגיע למדריגה איומה כל כך, אלא שבכולם נמצאת מדה רעה זו, שהרי חז"ל אמרו וכולם באבק לשון הרע (בבא בתרא קס"ה), ולשון הרע מעין מדה זו.	45879
	45880
	45881
	45882
	45883
	45884
	45885
	45886
	45887
	45888
	45889
	45890
	45891
	45892
	45893
	45894
	45895
	45896
	45897
	45898
	45899
	45900
	45901
	45902
	45903
	45904
	45905

ט"ז), וביאר רבינו יונה שדרכו של אדם ישרה וזכה בעיניו ולכך אינו יודע את מצבו הנכון, ורק ע"י	45906
סייעתא דשמיא יוכל להכשיר את לבבו לעבודת השי"ת. (אור יחזקאל ד')	45907
	45908
מאמר סה	45909
ויהי בימים הרבים ההם ויאנחו בני ישראל מן העבודה (שמות ב' כ"ג).	45910
אמרו רבותינו ז"ל לפי שהיו ימים של צער קורא אותם רבים (רמב"ן שם), אמר רב לית בקא בר יומא	45911
(מין זבוב), ולית דידבא (זבוב) בר שיתא, א"ל רב פפא לאביי והא אמרי אינשי שבע שנים כעסה הנקבה	45912
אשתו של בקא עליו, דאמרה ליה לבקא בעלה, ראית אתה לאדם מעיר מחוזא שעלה מן המים ואיכרוך	45913
בסדינין, וישבת עליו ומצית מיניה דמא (מצצת דמו), ולא הודעת לי שגם אני הייתי מוצץ דמו כמוך, הרי	45914
אנו רואים שהזבוב חי שבע שנים?	45915
א"ל רב וליטעמך הא דאמרי אינשי משקל ששים מנה ברזל תלו ליה לבקא בקרנו, מי איכא? הרי כל הגוף	45916
שלו כשעורה קטנה, אלא במני דידהו במשקל של הבקא, שאם היו מניחים גרגיר אחד של חול על הקרנים	45917
שלו, היה משקלה כבד כמו ששים מנא ברזל, הכי נמי בשנים דידהו כיון שהיא לא חיה אף יום אחד שלם,	45918
נמצא שרגע אחד אצלה כמו שנה שלימה, ושבעה רגעים כמו שבע שנים (חולין נ"ח).	45919
אריכות הזמן תלוי לפי מצב האדם, אם נהנה הוא מחיים של שלווה ונחת, אם הימים שלו אהובים ונחמדים,	45920
אז הזמן קצר והוא ממהר לעבור על פניו, כמ"ש אצל יעקב ויעבוד יעקב ברחל שבע שנים ויהיו בעיניו	45921
כימים אחדים באהבתו אותה, השנים התקצרו אצלו עד שנראו לו ימים אחדים בלבד, לעומת זאת אם	45922
נקלע האדם למצוקות וצרות המתרגשות עליו ולא ידע מרגוע ומנוחה, אז הזמן מתארך לו מרגע לשעה,	45923
ומשעות לימים וימים נדמים בעיניו כמו נצח.	45924
והיה כי יאמרו אליך אנא נצא, ואמרת אליהם כה אמר ה' אשר למות למות, ואשר לחרב לחרב, ואשר	45925
לרעב לרעב, ואשר לשבי לשבי (ירמיה ט"ו), וא"ר יוחנן כל המאוחר בפסוק זה קשה מחבירו, חרב קשה	45926
ממות, רעב קשה מחרב, שבי קשה מכולם דכולה איתנייהו בהו (ב"ב), מהו זה ששבוי קשה מכולם, כי	45927
השבוי בשבוי הזמן מתארך לו, חיים ללא תוחלת וללא תכלית, כי הזמן אינו שלו הוא מכור ונתון ביד	45928
אחרים, הוא בודד ויחיד בצרה, עבד ומשועבד עם הגוף והנפש גם יחד, כל אשר לו מכור מה שקנה עבר	45929
קנה רבו, אין לו משל עצמו מאומה.	45930
הספורנו אומר על הפסוק החודש הזה לכם, מכאן ואילך יהיו החדשים שלכם לעשות בהם כרצונכם, אבל	45931
בימי השעבוד לא היו ימיכם שלכם אבל היו לעבודת אחרים ורצונם, כל שכן מי שהוא שבוי סגור ומסוגר	45932
מבני אדם, שבוי בתנאים שחיי מסורים ונתונים בידי שודדים שמאיימים על עצם קיומו, כל רגע ורגע	45933
אצלו כשנים ארוכות כנצחיות שלמה, דמיונותיו מתרוצצים בקרבו מגדילים ומאריכים את הזמן.	45934
בשעת הבדידות חולפים ועוברים במוחו של השבוי עולמות שלמים, ואין לו אפילו בפני מי להשיח את	45935
דאגותיו ואת צערו, הדמיונות הם איומים הוא מדמה דברים רעים שקורים במשפחתו, איננו יודע מה	45936
מתרחש לאשתו ולילדיו האהובים, צערו גדול על צערם, אצלנו גם שעות רבות וגם ימים רבים חולפים	45937
בלי שימת לב, אבל אצל היחיד המבודד, כל כ"ד שעות הן אצלו כמו שנים ארוכות ללא סוף, כל רגע ורגע	45938
הם כנצח עבורו.	45939
יעקב אע"ה כשברח מעשו הרשע, כשעזב את אביו ואת אמו, יצא מביתו שהיה כמקדש נודד יחיד בדרכו,	45940
הלוך ילך ובכה אומרים חז"ל זה יעקב, הפחד והשונאים רודפים אחריו, נושא עיניו למרום ובוכה וזורע	45941
דמעות לאורך כל הדרך, הזורעים בדמעה זה יעקב, עשו מאחוריו והירדן לפניו, כי במקלי עברתי את	45942
הירדן הזה, ומתרגם אונקלוס ארי יחידי עברית ית ירדנא הדין.	45943
מבודד היה יעקב בצרתו ויחיד בצרה היא צרה כפולה, אין עמו אחרים שישאו בשותפות ויקלו מעליו, אין	45944
מי שילוהו וינחמהו, רק הדמעות מלוות אותו, רק המקל שעמו עבר שומע את אנחותיו וסופג דמעותיו,	45945
ולכן נתקבל המקל הזה להיות בריח התיכון למשכן במדבר כפי שאומרים בעתו"ס (תרומה כ"ה ה'), איתא	45946
במדבר שהבריה התיכון היה ממקלו של יעקב וכשיצאו ממצרים העלוהו עמם.	45947
מקלו של יעקב התארך עד לשלושים אמה, התארך בכמותו ובאיכותו, הוא ספג לתוכו את כל האנחות	45948
והדמעות של יעקב, מכל דמע נוצר רקיע עד שצורתו של יעקב חקוקה תחת כסא הכבוד, במקל זה נסתפגו	45949
זיעו ודמו של יעקב, המקל הזה נתן יעקב בירדן ונבקע, במקל הזה השתמש יהושע בעברו את הירדן.	45950
המקל הזה היה ביד משה שנא' והמטה הזה תקח בידך, והוא היה ביד אהרן שנא' וישלך אהרן את מטהו,	45951
והוא היה ביד דוד שנא' ויקח מקלו בידו שהלך נגד גלית הפלשתי להלחם, והוא היה ביד כל מלך ומלך עד	45952
שחרב בית המקדש, וכן עתיד אותו המקל לימסר למלך המשיח לרדות בו את אומות העולם (ילקוט חקת	45953
רמז תשס"ג).	45954

עד כדי כך נתארך המקל יעקב נפח בו אווירה דקדושה, קדושה נצחית לדורי דורות, דמעותיו ואנחותיו של	45955
יעקב היו ארוכות ביותר, הן מגיעות השמימה, נתארך המקל ונתארכו הדמעות שנסתפגו במקל, נתארכו	45956
מיעקב עד מלך המשיח, המקל ומשקלו היו מפני צערו וצרותיו של יעקב שהיה יחיד בצרתו, כהדגשת	45957
תרגום אונקלוס ארי יחידי עברית הירדן.	45958
מסופר במס' מו"ק ירושלמי (פרק ג' א'), פעם לא מצאנו פתח לנדרו של ר"ש ברבי ובא זקן אחד	45959
ובחכמתו מצא פתח לנדרו, ולזקן זה היו אומרים מנין לך דבר זה לעשות כן? אמר להם משרת ר' מאיר	45960
הייתי בברחו שני פעמים, פעם מפני שהוציא אחות אשתו מקובה של זונות, ואחת מפני אשתו שפיתה	45961
אותה אחד התלמידים, ויש אומרים שמקלו של ר' מאיר היה בידו והוא היה מלמדו דעת.	45962
ר' מאיר סיכן עצמו לדבר מצוה להציל את אחות אשתו שהיתה בסכנה, סכנה גופנית וסכנה נפשית, ועי"י	45963
מסירות נפשו הצליח להערים על השומרים, וכן בפעם השניה שהצליח במשימתו למנוע אסון נפשי, הרי	45964
המקל שליווה את ר' מאיר בדרכו ספג לתוכו את המסירות נפש, האמונה והבטחון בהשי"ת, ומקל זה היה	45965
ללמד את הזקן להתנהג בדרכי החיים שלו.	45966
אמרו על דוד המלך ע"ה שהיה חי מאה וארבעים שנה, והלא ידוע שהיה חי רק שבעים שנה שאדה"ר	45967
הפריש לו מחייו? ואמר החיד"א ז"ל כיון שהיה דוד ישן רק שיתין נשמין (ברכות), הרי נתוסף לו חיים	45968
ונתארכו לו הימים, הלילות היו לו אור כמו ביום וחיייו היו כפולים, ולפי שדוד היה נרדף מבחוץ ומבפנים	45969
משונאיו ואוהביו, אין לו מנוחה והוא נודד מיער למדבר, אוכלי שלחנו בגדו בו, אף בני	45970
ביתו מרדו בו, ולכן כפולות היו שנותיו. (מעייני החיים).	45971
	45972
מאמר סו	45973
וינהג את הצאן אחר המדבר ויבא אל הר האלהים חרבה (שמות ג' א').	45974
אין הקב"ה נותן גדולה לאדם עד שבודקו בדבר קטן ואח"כ מעלהו לגדולה, הרי שני גדולי עולם שבדקן	45975
הקב"ה בדבר קטן ונמצאו נאמנים והעלן לגדולה, בדק לדוד בצאן ולא נהגם אלא במדבר להרחיקם מן	45976
הגזל, א"ל הקב"ה נמצא אתה נאמן בצאן בא ורעה צאני, וכן במשה וינהג את הצאן אחר המדבר להוציאן	45977
מן הגזל, ולקחו הקב"ה לרעות את ישראל (שמו"ר ב' ב').	45978
והנה מטבעם של כל שואפי גדלות ושוחרי מנהיגות, לחפש תחבולות ועצות איך להשפיע ברוממות	45979
דבוריהם ונאומיהם על ההמון המרובה וללכד את לב האנשים, לפתח חכמת הדיבור וההנהגה, להופיע עם	45980
גודל כשרונותיו והסתגלויותיו הנשגבות, נואמים אלה ישימו לב ליחידים בעלי מחשבה ושיקול דעת,	45981
ובזים הם לקטנים וליחידים.	45982
לא כן דעת ה' כשהקב"ה מנסה מישהו אם ראוי להיות מנהיג האומה, הוא בוחנו בדברים וענינים לכאורה	45983
נקלים ופעוטים, הנוגעים דוקא ליחידים נידחים לקרן זוית, ואם האדם מצליח לבצע מעשה קטן שנוגע	45984
ליחיד או ליחידים, בהיקף ובשלמות כל חלקי התורה הרצויים והדרושים לשם ביצוע מעשים קטנים, אזי	45985
עמד אותו האיש בנסיון, והקב"ה בוחר בו לתפקיד שהוא באמת ראוי לו.	45986
כי השלמות שהאדם משקיע ליחיד בלתי 0 נראה 0 ובלתי 0 מפורסם, 0 שלמות 0 שאין מתן שכרה כרוך	45987
בצדה, דוקא שלמות כזו מעידה שאדם זה הוא הראוי לאיצטלת המנהיג, אם האדם מוכשר להוכיח את	45988
מסירות נפשו הנכונה למעשה צנוע לטובתו של אחד עלוב ונסתר, של אדם קטן ואפילו חיה או בהמה, זוהי	45989
התעודה הנאמנה ביותר שאדם כזה נוצר לגדולות, והקב"ה מרוממו ומנשאו, ובבוא המועד מופיע בכל	45990
הדרו המוסרית בתוך קהל ועדה, וכל המתרכז במעשים קטנים מבפנים, לבסוף מכריזים עליו אף מבחוץ.	45991
לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם כדי שיתכבד ברוב עם, עלינו ללמוד מדרכי הופעתו של הקב"ה	45992
לפני בריותיו, כשהקב"ה חושק כביכול להשרות את שכינתו בעולם אינו בוחר בעם רב, הופעתו היתה	45993
מקודם אצל האבות היחידים ואח"כ אצלכם המעט מכל העמים, אמנם לבסוף תתגלה ותיראה כבוד מלכותו	45994
לכל העולם כולו, וה' שהוא עתה אלקינו לעתיד לבוא יהיה אלוקי העולם.	45995
האדם הגשמי מתאמץ לדחוק את עצמו בין עובי הקורה, להופיע ראשונה ביכולתו וכשרונותיו בתוך קרואי	45996
העדה דוקא, להיות מנהיג על רוב עם כדי שיתכבד ברוב עם, אבל הקב"ה אומר מי שאינו מוכשר להיות	45997
מרוכז במעשה טוב לגבי פרט אחד, לגבי מעשה קטן בהצנע ובענווה, אין בכוחו להיות רועה נאמן ומנהיג	45998
אומה שלימה.	45999
זהו השלב הראשון בסולם המנהיגות, וכל המדלג על שלב זה סימן שאינו הגון לתפקידו, רק ההשתתפות	46000
המלאה בכל היקף ההרגשה והגשת העזרה ליחיד, היא הבית אולפנא היסודי להשתלמותו של האדם הנועד	46001
להיות מנהיג, ורק בקטנות יבחן המנהיג הגדול האמיתי, בדק לדוד ומצאו רועה יפה, היה מוציא הקטנים	46002
כדי שירעו עשב הרך, ואח"כ מוציא הזקנים כדי שירעו עשב הבינונית, ואחר מוציא הבחורים שהיו	46003
אוכלין עשב הקשה, אמר הקב"ה מי שהוא יודע לרעות את הצאן איש לפי כוחו יבוא וירעה בעמי.	46004

ואף משה לא בחנו הקב"ה אלא בצאן, אמרו רבותינו כשהיה משרע"ה רועה צאנו של יתרו במדבר ברח	46005
ממנו גדי ורץ אחריו עד שהגיע לחסות, כיוון שהגיע לחסות נזדמנה לו בריכה של מים ועמד הגדי לשתות,	46006
כיון שהגיע משה אצלו אמר אני לא הייתי יודע שרץ היית מפני צמא, עיף אתה הרכיבו על כתיפיו והיה	46007
מהלך, אמר הקב"ה יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם כך, חייך אתה תרעה צאני ישראל הוי ומשה	46008
היה רועה (שמו"ר ב').	46009
הרי לפנינו דוגמה של מנהיג אמיתי המתחיל פעולותיו באהבה ומסירות לזולת, והזולת הוא דוקא כזה	46010
שאינו מוכשר להביא לו פרסום ותהלה, חיה אילמת קטנה, וכל מעשה החסד מתרכז במקום צנוע בשדה,	46011
וכן פעולתו של דוד משקפת בזעיר אנפין מוסריותו העילאית בהיותו אחר כך מלך בישראל, הרי לפנינו	46012
שיטה משוכללת איך לסדר צרכי הרבים, הן במובן הכלכלי והן במובן המוסרי.	46013
שם בשדה המרעה נתפתחו ונשתכללו כל גנוני מלכותו, ומאחר הצאן לקחו הקב"ה למלך על ישראל, מן	46014
המדבר מן המקום שעין זר לא ישורנו להלל ולפרסם את פעולתו של משה, יצא האור הגדול אור	46015
המנהיגות הראשונה אור הרעיא מהימנא, ואכן שהנסיון הורה שכשם שנתן לבו ונפשו להצטער על סבלו	46016
של הגדי האלם הזה, כן נמס והתרגש לבו ביתר שאת וביתר עז על כל אחד ואחד בישראל, בכל הזדמנות	46017
היה משליך את נפשו וגופו מנגד לטובתם וכבודם של ישראל, עד כדי אמירת מחני נא מספרך.	46018
(מעייני החיים).	46019
	46020
מאמר סז	46021
וינהג את הצאן אחר המדבר ויבא אל הר האלהים חרבה (שמות ג' א').	46022
אין הקב"ה נותן גדולה לאדם עד שבודקו בדבר קטן ואח"כ מעלהו לגדולה, הרי לך שני גדולי עולם	46023
שבדקן הקב"ה בדבר קטן ונמצאו נאמנים והעלן לגדולה, בדק לדוד בצאן ולא נהגם אלא במדבר להרחיקם	46024
מן הגזל, וכן במשה הוא אומר וינהג את הצאן אחר המדבר להוציאן מן הגזל, ולקחו הקב"ה לרעות ישראל	46025
ע"כ (שמו"ר ב' ג').	46026
מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא (ברכות נ"ח.), וכמו שדרכה של מלכות לתרגל תמיד את חיילותיה	46027
אף בשעת שלום, כדי שכל אחד יהיה מומחה וזריז בתפקידו לשעת מלחמה, כן דרכה של מלכות שמים	46028
לבדוק את כושרם של המיועדים למנהיגות, אם אכן מסוגלים לתפקידם הקשה כשיעלו לגדולה, ויהיו כל	46029
צרכי צבור מוטלים על שכמם.	46030
הבחינה שהקב"ה בוחן לצדיק מגלה אם השרשים הם בריאים וחזקים וראוי הוא, משה רבינו היה מתוקן	46031
לגאולה כדאיתא במדרש (שמו"ר ב' ד'), אבל הנסיון אם ישתמר מהגזל וירעה צאנו רחוק משדות שכניו,	46032
הוא שהוכיח שכבר הגיע למדת ההכנה הדרושה, שכוחותיו הטמירות יהיו ראויים לצאת לפועל.	46033
אמרו חז"ל וירא ה' כי סר לראות מהו כי סר לראות? אמר הקב"ה סר וזעף הוא לראות בצערן של ישראל	46034
(שמו"ר ב' י"א), ומבואר במדרש איך קיים משה בעצמו ויצא אל אחיו כשהיה במצרים, שוותר על	46035
מעלתו כבן מלך ועזר לאחיו בסבלותם, אמר הקב"ה אתה הנחת את עסקיך והלכת לראות בצערן של	46036
ישראל, אף אני מניח את העליונים ואת התחתונים ואדבר עמך (שמו"ר א' ל"ב), הבחינה אם יתרחק מן	46037
הגזל היה רק המכה בפטיש, אבל בזכות שנשא בעול עם אחיו במצרים זכה לנבואה בהתגלות הקב"ה	46038
בסנה, וגם כאן בדבר קטן זכה במה שמצא זמן להשתתף בצערן של ישראל, ומה שעשה דבר גדול והרג	46039
את המצרי אינו נזכר כלל.	46040
ויתכן שטעם הדבר משום שמעשה כזה יכול לנבוע מהתרגשות פתאומית, שלא לסבול את אכזריות המצרי	46041
כלפי היהודי, אבל אינו מורה על שרשים חזקים בעומק הלב, מה שאין כן דבר קטן, מי הכריח אותו לעזוב	46042
את תעסוקיו המלכותיים כדי לברר את מצב אחיו בזמן שלא ראה אותם ברע? למה לגרום לעצמו עגמת	46043
נפש חנם בשעה שהיה יכול להשתמש ולומר לא ידעתי, זה שסירב להשלוח את עצמו בארמון פרעה,	46044
והטריח את עצמו לברר את המצב על בוריו לקחת חלק בסבלם של ישראל, אלה הם שרשים קטנים	46045
המובילים לגדולות, נשיאות בעול עם הצבור ונקיות כפים מן הגזל, הן הבחינות המוכיחות למי הולם כתר	46046
המנהיגות.	46047
וכבר מצאנו איך שהגדולה נאבדה על חסרון ההכנה בדברים קטנים, אמרו בגמרא שאליאב אחי דוד נדחה	46048
מן המלכות משום שהיה רגזן, ואף שהיה ראוי למלוך בכל זאת מאססהו הקב"ה מחמת מדה זו (פסחים סו:),	46049
ומאידיך יהושע זכה לגדולה משום דבר קטן שהיה מסדר את הספסלים בבית המדרש ופורס את המחצלאות	46050
(במד"ר כ"א ט"ו), אף שהיו בישראל יותר גדולים ממנו בחכמה, שהרי בימי אבלו של משה כאשר	46051
נשתכחו מיהושע כמה הלכות ובקשו כל ישראל להורגו, בא עתניאל בן קנז וחידשן מתוך פלפולו, מה	46052
שלא היה יהושע יכול לעשות (תמורה ט"ז).	46053

אם במלחמות העולם שנקראים מלחמה קטנה (חוה"ל פ"ה יחוד המעשה), כל כך מקפידים בכושר	46054
הלוחמים וכליהם, על אחת כמה וכמה מלחמה הגדולה שהיא מלחמת היצר, שעלינו לדקדק על כל פרט	46055
ופרט שלא נכשל חלילה בעת נסיון, וכבר כתב שלמה המלך מחשבות בעצה תכון ובתחבולות עשה מלחמה	46056
(משלי כ'), ופירש הגר"א שבעבודת ה' צריכים להתייעץ עם החכמים והצדיקים ההולכים כבר בדרך ה',	46057
אבל ללחום עם יצר הרע צריך בעצמו לעשות תחבולות, ובזה לא תועיל העצה בלבד בלי תחבולות, כי	46058
היצר הרע של כל אחד תלוי בטבעו, ולכן עליו לאחוז בתחבולות הראויות לפי טבעו.	46059
ויש שהיצר מוכן להתפשר עם האדם ולהניחו לקיים את המצוות כרצונו ובלבד שלא יבוא לתקן את	46060
השרשים שלו, ואדמו"ר הסבא זצ"ל היה נותן על זה משל נפלא על חיפוש שערכו אצל סוחר אחד לבדוק	46061
אם נמצאות אצלו סחורות מוברחות, ובעל הבית שהיה ערום שיתף פעולה אתם ברצון רב ובזריזות	46062
גדולה, הראה להם את הסחורות המונחות בכל הפינות עד שהשוטרים מעצמם הפסיקו את החיפוש באמרם	46063
שניכרים דברי אמת.	46064
הסוחר בערמתו הסייעם למקום אצל הסחורות המותרות כדי להרחיקם מהסחורות האסורות שהיו	46065
לו, כמו כן עושה יצר הרע להעסיק את האדם בחבילות של מצוות כדי להסיח דעתו מלהתרכז על תיקון	46066
שורש טבעו, ועל האדם להיות ערום ביראה ולערוך מלחמה נגדו בתחבולות שונות כדי לנצחו.	46067
והנה מרגלא בפומייהו דאינשי אם לא מחפשים לא מוצאים, ואמנם נכון הדבר אבל לא במובנו הפשוט, מה	46068
שחושבים הבריות שתועיל להם ההשתדלות והחריצות בענין פרנסתם ועולמם אינו עוזר כלום, שכבר	46069
אמרו חז"ל הכל בידי שמים (ברכות לג:), אבל במה שנוגע לרוחניות כבר נאמר חוץ מיראת שמים, ואמרו	46070
יגעת ומצאת תאמין (מגילה ו:), החכמה היא לדעת איפה לשים את הדגש, ובאיזה שטח ראוי להקדיש את	46071
מיטב המאמצים כדי שיראה פרי בעמלו. (המוסר והדעת ח"ג).	46072
	46073
	46074
מאמר סח	46074
וינהג את הצאן אחר המדבר ויבא אל הר האלהים חרבה (שמות ג' א').	46075
אמרו ז"ל אין הקב"ה נותן גדולה לאדם עד שבודקו בדבר קטן ואח"כ מעלהו לגדולה, הרי לך שני גדולי	46076
עולם שבדקן הקב"ה בדבר קטן נמצאו נאמנים והעלן לגדולה עי"ש, עוד אמרו שם כשהיה מרע"ה רועה	46077
צאנו של יתרו ברח ממנו גדי ורץ אחריו עי"ש (שמו"ר ב' ג'), ולכאורה היינו אומרים ההיפוך, כי לתת	46078
גדולה למרע"ה היה לו לבוחנו בדבר גדול מאוד, כפי הראוי להמעלה אשר חפץ למנותו, אכן נפלאות	46079
ידובר בו, חז"ל הקדושים גילו לנו במה תמדד מעלת האדם, ובאיזה מעשה יוכר גדולת האדם, ואמרו כי	46080
דוקא בדבר קטן.	46081
כאשר אנו רואים אדם שהולך בבגד קרוע מאוד ויושב ומתקנו, אין זה מופת על זריזותו ועל הקפדתו על	46082
נקיות, כי איך יכול לעשות אחרת והכל רואים את החסרון, גם ההכרח גדול מאוד כי אינו יכול בשום אופן	46083
ללכת בו בין אנשים, אכן אם רואים אדם כי הוא מקפיד על קרע קטן בבגדו, ואינו יוצא בו בשום אופן	46084
בשווקים וברחובות, כי יבוש מאוד עם בגד כזה אשר יש בו נקב קטן מאוד, ואינו מתעצל ויושב תיכף	46085
לתקנו, מעשה כזה מורה הוא על האיש כי זריז במלאכתו הוא, וכי יש לו חלק רב במדת הנקיות וכן גם	46086
ביתר המדות.	46087
אם אנו רואים אדם שהוא שומר את עצמו מלגזול גזל גס ופשוט, אין זו ראייה כי זהיר הוא מגזל וכי גזל	46088
שנאו בעיניו, אכן אם הוא נקי כפים ובכפיו לא דבק מאומה, ומדקדק על דבר קל שבקלות זאת אות כי	46089
נקי כפים הוא וזהיר בגזל, וכן הצד הטוב אם אנו רואים אדם שהוא מרחם על אנשים בעת שהם נמצאים	46090
בצרה גדולה, ומבקשים ממנו עזר והוא מרחם עליהם, אין זו ראייה על טוב לבבו.	46091
אכן אם אנו רואים שעל דבר קטן הוא ג"כ מרחם, כדמיון שמביא המדרש ממשרע"ה בעת שברחה השה	46092
ונשאה על כתפיו, מעשה כזה הוא על טוב לבבו וראוי הוא לגדולה, וזה אות כי פעולתם בתמימות	46093
ומקפידים אף על דבר קטן, כענין הצור תמים פעלו, שכל מה שנוכל לחשוב ולצייר להצטרפות הנבראים	46094
אף דבר קל שבקלות, כבר תקן השי"ת ועשה להם כל צרכם כנראה לכל מתבונן, ובעת שאנו רואים איש	46095
מדקדק אף בדברים קטנים, הוא בחינה גדולה כי הוא הולך בדרכי ה' להיות תמים במעשיו.	46096
ובזה אמרנו להתפעל מרוב הידיעה על תכונת אדם אשר ידעו הראשונים, וזאת ידוע כי קשה מאוד להכיר	46097
את האדם על מתכונתו, והנסיון הורנו בזה רוב הטעותים בהכרת האדם, ואמנם פשוט הוא דכי מלתא	46098
זוטרתיה היא לדעת את האדם אשר הוא עולם מלא? ובכ"ז אנו רואים כי אליעזר עבד אברהם קיבל על	46099
עצמו שליחות כזאת לבחור אשה כפי הראוי ליצחק אבינו, אשתומם מאוד מרוב גדולת חכמתם, וסוף	46100
מעשה שחקר וחיפש אם ראויה היא לביתו של אברהם אבינו ע"ה מוכיח על הבנתו הגדולה.	46101
כאשר נותנים לסוחרים גדולים להכיר טיב הסחורה, לוקחים דוגמא ומזה ידעו הכל, כן אליעזר לקח	46102
דוגמא קלה מאוד ובזה הוכיח אשה לבן אדונו, הדוגמא היא אם אומר לה השקיני נא ואמרה שתה וגם	46103

גמליך אשקה, להשתומם מאוד איך מדבר כה קטן הבין הכל, אשר לכאורה כדבר קטן הוא מאוד לפי ערך המטרה, אמנם כן הוא הדבר קטן מאוד, ודוקא בזה בחנה על טיב לבבה, כי אם היה מבקש דבר גדול והיא היתה ממלאה בקשתו, לא היתה זאת ראייה על טיב לבבה.	46104 46105 46106
וגם לא בחנה אם תתן לו מים להשקותו כי אין זה דבר גדול, רק אם תאמר מעצמה גם לגמליך אשקה זה אות ומופת גדול כי היא אוהבת חסד, ובנדבת לבה תחפוץ לעשות כזאת, ולכן כאשר ראה זאת כפי אשר סיפר לנו הכתוב מרוב זריזותה ונדבת לבה, אמר אותה הוכיח ה' לבן אדוני, דוקא ממעשה קל כזה הכיר בה אהבת זולתו ממש בלי שום שכר, ומעשה קל כזה העיד כי יש לה חלק רב באהבת הזולת.	46107 46108 46109 46110
כי המכיר את עצמו יודע הוא, כי בכל עניניו אף היותר טובים אינו נקי מאהבת עצמו, וזה אינו יודע כי אם לאנשים בעלי הרגש דק, וא"כ הוא רחוק מהשילת, כי כפי אשר אוהב א"ע כן הוא רחוק מה' כידוע, אכן באהבת זולתו בלי שום פניה, בזה כלול כל השלמות וכל המדות טובות, וזהו עיקר גדול אשר עלינו להתלמד מדרכי ה', להיות מטיב ואוהב לזולתו בלי שום תשלום כי אם נדבה וחסד, ולא לחנם אמרו ז"ל (בר"ר כ"ד ח'), ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה, דוקא כמוך אות הוא כי אהבתך לזולתך היא באמת אהבתך אותו ולא אהבת עצמך.	46111 46112 46113 46114 46115 46116
הגיד לך אדם מה טוב (מיכה ו'), עיין (בשע"ת א' כ"ה) שביאר על דרך זה, כי אולי חפץ אתה לעשות דברים גדולים כמו ליתן בכורי פשעי ופרי בטני חטאת נפשי, זאת אינו ראייה על כניעתך וכפיפתך לעבודת ה', כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלהיך, ולא יחמוד כבוד על מעשיו הנכבדים זהו בחינת האדם, הרחמן יעזרנו להיות מהצנועים.	46117 46118 46119 46120
מאמר סט	46121
ומשה היה רעה את צאן יתרו וינהג את הצאן אחר המדבר (שמות ג' א').	46122
הרבה פעמים דברנו במעלת נושא בעול עם חבירו, וכי לא לחנם היא אחת ממ"ח דברים שהתורה נקנית בהם, כי תכונתה בנויה על כוחות הנפש עם כח השכל גם יחד, ולא יועיל לזה מה שיהיה האדם רחמן בטבע, אבל צריך לזה השתמשות השכל, להתבונן מעצמו ולהעתיקם על זולתו, ולכן נתנו חכמים מ"ח כללים אשר הם מסגלים האדם בכוחות נפשו ושכלו, כדי שיוכשר לקנין התורה אשר היא כליל המעלות, ואחרי שנושא בעול אחת מהן אין כל חדש שהיא כליל המעלות, ובפרט במה שנוגע לזולתו בין לגופו בין לנפשו.	46123 46124 46125 46126 46127 46128 46129
ולכן ראשית הודעת תולדה של מרע"ה היתה וירא בסבלותם וכפירש"י שם, כי היה מוכן להיות שליח להיטיב עם ישראל בגופם, ולעבוד את האלקים על ההר הזה הר סיני, לכן הודיעה התורה כי הוא האיש הראוי להיות שליח לישראל, כי יש לו מדה זו נושא בעול ע"ח המורה על מעלת גופו ונפשו.	46130 46131 46132
ולכן נצטוינו על כבוד המלך, כי יש לו מעלה הרמה הזאת נושא בעול ע"ח, ולכן נצטוינו המורד במלכות חייב מיתה, כי ענין המלוכה היא בנויה על נושא בעול ע"ח בדרך פלא, כי המלוכה תתן עין השגחתה על כל אנשי המדינה להציל עשוק מיד עשוק, כענין שנאמר מלך במשפט יעמיד ארץ (משלי כ"ט), ואין לך נושא בעול ע"ח יותר מזה.	46133 46134 46135 46136 46137
וזהו הענין שרצו גדולי ישראל כמו דהמע"ה ושהמע"ה להיות מלך, ולא הבנתי אטו כבוד רדפו החסידים האלה? אמנם מאשר וממלוכה יכול האדם לבוא לכל המעלות, כי ירגיל עצמו להעמיד במשפט ארץ, וכן בידו להרחיב חכמה ולהאדירה, שהרי כל עניני תיקון העולם הכל ביד המלוכה, ואין לך נושא בעול כמו זה, לכן חשקו דוד ושלמה בנו המלוכה למען שאת בעול עם כל העולם, וה"ז עיקר ההליכה בדרכיו ית', להעמיד מצב העולם על מקומו, ולכן היושב בדין נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, וזהו הטעם שעסקו אבותינו לרעות צאן כיעקב אע"ה ודוד וגם מרע"ה, שרצו להרגיל עצמם לשאת בעול אפילו עם בעלי חיים כש"כ עם בני גילם.	46138 46139 46140 46141 46142 46143 46144
וזהו דאיתא במדרש וז"ל, ה' צדיק יבחן בדק לדוד בצאן ומצאו רועה יפה, היה מוציא הקטנים כדי שירעו העשב הרך, ואח"כ מוציא הזקנים כדי שירעו עשב הבינונית, ואח"כ היה מוציא הבחורים שהיו אוכלין עשב הקשה, אמר הקב"ה מי שהוא יודע לרעות הצאן איש לפי כוחו יבוא וירעה בעמי, ואף משה לא בחנו הקב"ה אלא בצאן, אמרו רבותינו כשהיה משה רבינו ע"ה רועה צאנו של יתרו, ברח ממנו גדי ורץ אחריו עד שהגיע לבריכה של מים ועמד הגדי לשתות, כיון שהגיע משה אצלו אמר אני לא הייתי יודע שרץ היית מפני הצמא, עיף אתה הרכיבו על כתיפו והיה מהלך, אמר הקב"ה יש לך רחמים לנהוג צאן כך חייך אתה תרעה צאני ישראל.	46145 46146 46147 46148 46149 46150 46151
אחי ורבותי התבוננו נוראות ללמוד כמה לימודים נשגבים ממאמר אחד של מדרש זה, א. שכווננו בזה להתחנך במדת נושא בעול, ולכן זכו שני גדולים הללו למלוכה, ועוד למדנו כי חינוך המדות צריך להיות	46152 46153

בדברים קלים קטני הערך לבוא על ידם לכליל המעלות, והנראה כי הדבר הזה חסר מהפילוסופים, ועוד כמה יקר בעיניו ית' החינוך.	46154
ועוד כי הדברים הקלים שאנו אומרים תמיד להתלמד לא קלים המה אבל המה עיקרי הדת, וזהו מה שאז"ל מאן מלכי רבנן (גיטין ס"ב.), היינו כי הת"ח בדורות הראשונים היו מתלמדין במדת נושא בעול עם חברו, להעמיד מצב העולם על מכונו וזהו בחינת מלוכה, וזהו שמברכין על המלך שנתן מכבודו לבשר ודם, כי נתן לו כח בעיני העולם להעמידם על מכונם. (חכמה ומוסר ח"א מאמר ב').	46155
	46156
	46157
	46158
	46159
	46160
מאמר ע	46161
ומשה היה רעה את צאן יתרו וינהג את הצאן אחר המדבר (שמות ג' א').	46162
אמר הקב"ה לישראל פתחו לי פתח כפתח של מחט הסדקית, ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם (מד"ר שה"ש), ואיתא באור החיים פ' אחרי, שיתבונן האדם בפנימיות של דבר מושכל, שלא בא לאדם בהשתדלות כח האדם המשכיל בשכלו כל ענין לאמיתו, האדם מרגיש שישנן כמה הערות ותחבולות שנפלו בדעתו, בלי סיבה ומסובב של יגיעו והשתדלותו, מזה ישכיל שיש הרבה מחשבות שבאים לו בלי השתדלות כלל, ואין בזה שייכות להשתדלות שהשתדל קודם לכן, וזו סייעתא דשמיא שמשיג האדם בשביל השתדלותו בגדר זכות ולא בגדר סיבה.	46163
וז"ש יגעת ומצאת תאמין, גם אחר היגיעה הוא בגדר מציאה, והיגיעה הוא בגדר זכות ולא בגדר סיבה, כמו שלא יתכן פתחו של מחט להיות סיבה לפתחו של אולם, כן לא יתכן שמצד יגיעת האדם יבין, אלא האדם צריך לעשות פתח של מחט, שיהיה לו זכות לקבל פתחו של אולם.	46164
וזהו ויבא אל הר האלקים ועתה לכה ואשלחך אל פרעה, ולכאורה קשה אם הקב"ה רצה לשלוח אותו לפרעה, היה צריך להודיעו שיבוא אל מקום הר האלקים ושם ידבר עמו, ומלשון הכ' משמע שהיה זה כמו מקרה, שלכתחילה הלך אל המדבר רק לרעות הצאן, וכשהיה שם נראה אליו מלאך ה', ובילקוט איתא שהלך מהלך מ' יום בלא אכילה כדי להרחיקם מן הגזל, ויש לנו מזה הערה גדולה עד כמה הקב"ה מסייע בהרחבה למי שדוחק את עצמו בשביל קיום התורה, כי הוא לא ידע מה יהיה במדבר, והוא רצה רק להשיג מקום מרעה בלי חשש גזל, והקב"ה עשה לו הרחבה גדולה ועשאו מלך.	46165
ועוד ראינו מזה שהתורה תנחה את האדם אל מקום ההצלחה, עד שאין הקב"ה צריך להודיע את האדם בידעה מוקדמת, שילך למקום פלוני ושם ישיג הצלחתו, אלא כיון שמצד קיום התורה להתרחק מן הגזל צריך לילך למדבר, אפילו להתענות ארבעים יום כדי להתרחק מן הגזל, צריך להיות בטוח כי רק שם ההצלחה שלו, ואע"פ שאינו רואה זה בחוש איך יהיה שם ההצלחה? כי אינו צריך לראות ההצלחה, אלא צריך לראות רק המקום ששם קיום התורה יותר בטוח, וזה דומה כאילו כבר ראה ההצלחה.	46166
ההצלחה וקיום התורה תלויים זה בזה, וז"ש פתחו לי פתח כמחט הסדקית, שאין לאדם אלא לדחוק את עצמו במקום שיש שם תועלת ברוחניות, ואח"כ ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם, ואז רואה כי הקב"ה נותן לו הכל בהרחבה, כמ"ש כי לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוף, כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי, ביאורו כי אין הקב"ה רוצה רק שיעטוף רוחו ויכנע לדרכי השם, וכאשר האדם מסכים ע"ז בשביל קיום התורה והשלמות האמיתית, אז לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוף. (אור המוסר ח"ב ק"א).	46167
	46168
	46169
	46170
	46171
	46172
	46173
	46174
	46175
	46176
	46177
	46178
	46179
	46180
	46181
	46182
	46183
	46184
	46185
	46186
	46187
	46188
	46189
	46190
מאמר עא	46191
ומשה היה רעה את צאן יתרו וינהג את הצאן אחר המדבר (שמות ג' א').	46192
וינהג את הצאן אחר המדבר להתרחק מן הגזל, משה רבינו מצא לנכון לעזוב הישוב לגמרי, לעבוד את ה' ולהשלים עצמו בתכלית, אף שע"ז יבדל לגמרי ולא ידע ממצב אחיו שעד עכשיו מסר נפשו עליהם, אולם באשר ידע שחסר לו עדיין בשלמות הנפש, החליט שאינו ראוי להמצא בסביבה של שקר, וע"כ הבין מסיבה שסיבב הקב"ה בריחתו, מפני שמוכרח להרחיק עצמו ממקום עבירה ומסביבה פחותה ולברוח המדברה, מקום שלא נמצא רע במציאות, ושם עליו להתבודד בעבודת ה' ולהגיע למעלות עליונות.	46193
וגדולה מזו מצאנו שאף בשעה שנגלה לפניו הקב"ה בסנה נאמר ויסתר משה פניו, וחז"ל הפליגו בשבחו ואמרו בשכר ויסתר משה פניו זכה וייראו מגשת אליו, ענין ויסתר פניו הוא מפני שחשש משה שעדיין אינו ראוי לגילוי שכינה, חשש שמא לא הכשיר עצמו כראוי להשגות גבוהות כאלו, וע"ז אפשר להיות בבחינת הציץ ונפגע.	46194
הנה כל אחד ואחד כשיזכה למצב כזה שהקב"ה ישרה עליו רוח הקודש, בודאי יחטוף בלי שום פקפוק, אדרבה יחשוב זה מעין סירוב לשליחותו של מקום, אבל האדם העליון מרגיש אחרת, מסתכל לפי נפשו	46195
	46196
	46197
	46198
	46199
	46200
	46201
	46202
	46203

הרוחנית ומבין רמיזותיו של הקב"ה, וע"כ מש"ר לפי מעלות נפשו העליונה, הבין לקבל חלק הרוחני	46204
שבמעשה ההשגחה ומכולם נתעלה, בשכר ויסתר משה פניו שהשכיל להבין מה יקר חסדך א', שלא כל	46205
הרוצה לקפוץ קופץ, וצריך ליגע הרבה להכין עצמו להשגות גבוהות, בשכר זה זכה לויראו מגשת אליו,	46206
וכי בריחתו היא בחינה לזכות על ידה למנהיג.	46207
אמרו חז"ל אין הקב"ה נותן גדולה לאדם עד שבודקו בדבר קטן, הרי לך שני גדולי עולם בדקן הקב"ה	46208
בדבר קטן ונמצאו נאמנים והעלן לגדולה, וכן במשה וינהג את הצאן אחר המדבר להוציאן מן הגזל עכ"ל,	46209
והוא שביארנו שמשה זכה להבין כל חלקי הרוחניות שבהנהגת השי"ת בין דבר גדול ובין דבר קטן,	46210
ומכולם נתעלה ונבדק טוהר נפשו, שבקשתו לזכך שכלו להפיק רצון מה'.	46211
מש"ר עמד על סוד סיבוב השגחה העליונה, להנהיג הצאן אחר המדבר ולהרחיק עצמו מן הגזל, כדי לא	46212
להימצא במקום של מציאות הרע, כ"כ גדולה קנאות שלו על הרע והשקר, עד שהרגיש הכרח לנפשו	46213
לברוח ממקום שנמצא הרע במציאות, ובזה נבדק שאם נתעלה להבין רמיזותיו של הקב"ה, ולהבין	46214
שהנהגת ה' לתועלתו בתכלית, הנה הוא הראוי למנהיג ישראל, כי ע"י שחפצו טוהר מוכשר הוא לעמוד	46215
על סוד דרכי ה', ולהנהיג הכלל כפי רצון ה' ודרכי התורה להגיעם לשלמות האמיתית. (המוסר	46216
והדעת ח"א 35).	46217
	46218
מאמר עב	46219
ומשה היה רעה את צאן יתרו חתנו כהן מדין וינהג את הצאן אחר המדבר ויבא אל הר האלהים חרבה	46220
(שמות ג' א').	46221
הכתוב אומר ה' צדיק יבחן, במה בוחנו? במרעה הצאן, בדק לדוד בצאן ומצאו רועה יפה, היה מוציא	46222
הקטנים לרעות כדי שירעו עשב הרך, ואחר כך מוציא הזקנים כדי שירעו עשב הבינונית, ואח"כ מוציא	46223
הבחורים שיהיו אוכלים עשב הקשה, אמר הקב"ה מי שהוא יודע לרעות הצאן איש לפי כוחו יבוא וירעה	46224
בעמי.	46225
ואף משה לא בחנו הקב"ה אלא בצאן, אמרו רבותינו כשהיה מרע"ה רועה צאנו של יתרו, ברח ממנו גדי	46226
ורץ אחריו, כיון שהגיע לחסות נזדמנה לו בריכה של מים ועמד הגדי לשתות, כיון שהגיע משה אצלו, אמר	46227
אני לא הייתי יודע שרץ היית מפני צמא, עיף אתה הרכיבו על כתיפו והיה מהלך, אמר הקב"ה יש לך	46228
רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם כך, חייך אתה תרעה צאני ישראל (שמו"ר פ' ב').	46229
הרי שה' בוחן את הצדיק אם הוא ראוי להיות מנהיג מתוך הנהגתו עם בעלי חיים, עד כמה שהוא מתעמק	46230
בצרכיהם ויודע לדאוג לתקנתם, לאחר שדוד המע"ה הבחין בין דרישותיהם המיוחדות של כל סוגי הצאן,	46231
שקודם ירעו הקטנים עשב רך, ואח"כ ירעו הגדולים שבכוחם לאכול גם את הקשה, מצא הקב"ה שהוא	46232
הראוי להיות רועה ומנהיג לעם, וכן משה רבינו שעקב אחר הגדי כדי להיווכח מהי סיבת בריחתו, ולאחר	46233
שהבחין שהוא עייף ריחם עליו והרכיבו על כתיפו, נתגלה בזה שהוא מבין ומבחין צרכה של כל בריה,	46234
ומצא אותה הקב"ה ראוי להיות רועה ישראל.	46235
ולמה בחן אותם דוקא ביחסם לבעלי חיים, משום שמתוך כך מתגלית מדת החסד והרחמים שחוננו בהם,	46236
והלא לגבי הקב"ה כתוב ורחמיו על כל מעשיו לרבות כל הברואים (ב"מ פ"ה), עוד כתוב עיני כל אליך	46237
ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו, שדואג לכל אחד לחוד לפי צרכו ועיתו, ולכן רק אדם ההולך	46238
בדרכיו של ה' וגם הוא מרחם על הברואים, ויודע לבחון ולהתעמק בצרכיו של כל אחד ואחד מהם, אם	46239
עומד במבחן זה נמצא ראוי לתפקיד של מנהיג.	46240
ומזה נבין למה התרעם אליאב על דוד, כאשר בא דוד למערכת המלחמה עם גלית ונטש את הצאן, כדכתיב	46241
ויחר אף אליאב בדוד ויאמר למה זה ירד ועל מי נטשת מעט הצאן במדבר (שמואל א' י"ז), אע"פ שדוד	46242
נטש את הצאן על שומר כפי שמסופר שם, לא הסתפק בזה כי אי אפשר להשוות שמירתו של שומר	46243
לשמירתו של דוד, באשר הוא מבחין בצרכיו של כל צאן וצאן לפי הראוי לו, אמנם מצאו פגם באליאב על	46244
פנייתו זו לדוד (פסחים ס"ו), אבל לא היה זה אלא משום שחרה אפו ונמצא בו איזו זיקה לכעס, אבל אין	46245
התביעה על עצם טענתו כלפי דוד.	46246
מצינו גם לגבי נח שהקב"ה מינה אותו לפרנס העולם במקומו (בר"ר פל"ד), שנבחן על ידי היחס שלו	46247
לבעלי החיים והבחנתו בצרכיו של כל אחד מהם, חז"ל מספרים שנח לא נתן שינה לעיניו כל אותם י"ב	46248
חודש, והיה ממציא לכל אחד את מזונו הראוי לו ובזמנו הקבוע, יש בהמה שהיא אוכלת בשעה אחת ויש	46249
בשתים ויש בשלש, ויש בשליש הלילה ויש באמצע ויש בקרות הגבר (סנהדרין ק"ח), אברהם למד מידת	46250
החסד מנח, מתוך יחס זה של נח לבעלי החיים נבחנה מדת הרחמים שלו שהיא דומה למדות הקב"ה,	46251
ונמצא ראוי לעמוד במקומו להיות פרנס העולם.	46252

וכן מצינו לגבי יעקב אבינו שדאג לשלום צאנו, וכמ"ש ויאמר ישראל אל יוסף לך נא ראה את שלום אחיך	46253
ואת שלום הצאן והשיבני דבר, וכנראה סמך על יוסף שהוא יודע לבחון מה שדרוש לצאן, שהרי גם בו	46254
נאמר יוסף בן שבע עשרה שנה היה רועה את אחיו בצאן, ולא עוד אלא שיעקב השווה את שלום הצאן	46255
לשלום בניו, כאילו דאג לאלו ולאלו באותה המדה, גם ידע יעקב שבניו שונאים את יוסף ונשקף לו סבל	46256
בשליחות זו, בכ"ז לא התחשב בזה בגלל מסירותו ודאגתו לבניו, ובאותה המדה גילה דאגתו לצאן, באשר	46257
בזה נבחנת מדרגתו של האדם עד כמה שהוא דומה למדות הקב"ה. (אור הצפון).	46258
	46259
מאמר עג	46260
ומשה היה רעה את צאן יתרו וינהג את הצאן אחר המדבר (שמות ג' א').	46261
וינהג את הצאן אחר המדבר להתרחק מן הגזל, כשהיה משרע"ה רועה את צאנו של יתרו ברח ממנו גדי	46262
ורץ אחריו, נזדמנה לו בריכה של מים ועמד הגדי לשתות, כיון שהגיע משה אצלו, אמר אני לא הייתי יודע	46263
שרץ היית מפני צמא, עייף אתה הרכיבו על כתיפו והיה מהלך, אמר הקב"ה יש לך רחמים לנהוג צאנו של	46264
בשר ודם, חייך אתה תרעה צאני ישראל, בדק לדוד בצאן ומצאו רועה יפה, היה מוציא הקטנים לרעות	46265
כדי שירעו עשב הרך, אח"כ מוציא הזקנים כדי שירעו עשב הבינונית, ואח"כ מוציא הבחורים שיהיו	46266
אוכלים עשב הקשה, אמר הקב"ה מי שהוא יודע לרעות הצאן איש לפי כוחו יבוא וירעה בעמי.	46267
להיות מנהיג צריך להיות האדם המושלם במעלות בחכמה ובמדות טובות, ובכוחות והיפוכי כוחות, כי	46268
רחמנות שלא במקומה מביאה הרס וחורבן, וכמ"ש כל המרחם על האכזרים סופו להיות אכזר על רחמנים	46269
(מדרש שמואל). יחד עם זה חייב המנהיג להיות איתן בדעתו שלא לחשוש מפני כל ולהזכיח על כל עוול,	46270
וכמו שמצינו ביעקב אע"ה כאשר בא לחרן ופגש את הרועים קרא להם אחי מאין אתם, ובאותה שעה אמר	46271
להם תוכחה הן עוד היום גדול, אם שכירים אתם לא השלמתם פעולת היום, ואם הבהמות שלכם אעפ"כ	46272
לא עת האספ המקנה.	46273
וכתב הספורנו, הצדיק ימאס את העול גם אצל אחרים כאמרו תועבת צדיקים איש עול, והאי תלמיד חכם	46274
דמרחמי ליה בני מתא לאו משום דמעלי טפי, אלא דלא מוכח להו במילי דשמיא (כתובות ק"ה), וידוע מה	46275
שאומרים משם הגר"י סלנטר זצ"ל, שרב העיר אם אינו מחליט שלא לוותר מקוצו של יו"ד בדיני התורה	46276
אפילו אם יגרשוהו מהעיר, לא זו בלבד שאינו ראוי להיות רב אלא גם איננו יהודי שלם, ואם בא לידי כך	46277
ומגרשים אותו אינו בן אדם, הרי שהנהגת הצבור אינה מילתא זוטרתא, ויש צורך בפקחות וחכמה רבה,	46278
ועל כולם יראת שמים אמיתית ומדת החסד והרחמים עם כל אחד, ואז כולם יכירו וידעו כי רק טובת	46279
הצבור הוא מבקש.	46280
ולזה בחן הקב"ה את הצדיקים עד שהעלם לגדולה, בחן את משה רבינו ע"ה במדת הרחמנות גם על שה	46281
אחד, עד שהתנצל על שלא ידע שהוא צמא למים, ואמר לו עייף אתה והרכיבו על כתיפו, אבל גם התרחק	46282
מן הגזל שלא לרעות בשדות של אחרים אלא במקום הפקר, לדאוג להאכילם ולהשקותם אבל מתוך	46283
זהירות שלא לנגוע בשל אחרים, בחן הקב"ה את דוד המלך ע"ה ממכלאות צאן, קשה למנוע את הבחורים	46284
הדוחפים את עצמם להיות ראשונים לאכול מהעשב, וצריך תבונה וכושר הנהגה לקבוע לכל סוג את זמנו	46285
ועתו לפי התועלת הנרצה לכל סוגי הצאן, וכאשר נמצאו נאמנים בחרם הקב"ה לנהוג את ישראל.	46286
(הגיוני מוסר).	46287
	46288
מאמר עד	46289
ומשה היה רעה את צאן יתרו וינהג את הצאן אחר המדבר (שמות ג' א').	46290
אמרו רבותינו כשהיה מרע"ה רועה צאנו של יתרו, ברח ממנו גדי ורץ אחריו עד שהגיע לחסות, כיון	46291
שהגיע לחסות נזדמנה לו בריכה של מים ועמד הגדי לשתות, כיון שהגיע משה אצלו אמר אני לא הייתי	46292
יודע שרץ היית מפני צמא, עייף אתה הרכיבו על כתיפו והיה מהלך, אמר הקב"ה יש לך רחמים לנהוג צאנו	46293
של בשר ודם כך, חייך אתה תרעה צאני ישראל הוי ומשה היה רועה (שמו"ר פ"ב).	46294
ויש לעיין במה שאמר הקב"ה צאנו של בשר ודם, אטו משום שהגדי הוא של בשר ודם ריחם עליו, הלא	46295
אפילו על גדי של הפקר היה מרחם מפני צערו של הגדי, ונראה דמשה ריחם על גדי של בשר ודם, גם	46296
משום שהיה מייקר ומכבד את כל אדם שנברא בצלם, עד שגם הצאן שלו היה יקר בעיניו לבד מהרחמנות	46297
על הגדי, ומשום זה בחר בו הקב"ה למנהיג ישראל, דאת ישראל ודאי יעריך ויכבד מפני שהם צאנו של	46298
הקב"ה, דרק זה שמכבד ומייקר את כל אחד מישראל הוא ראוי להיות מנהיג ישראל.	46299
ודוקא מנהיג כזה שהוא ע"פ ה' הוא יכול להנהיג את העם, אבל דיינ שאינו הגון אינו יכול להנהיג את	46300
העם, דהכי איתא בגמ' (סנהדרין דף ז' ז'), אמר ריש לקיש כל המעמיד דיינ שאינו הגון כאילו נוטע אשירה	46301

בישראל, שנאמר שופטים ושוטרים תתן לך וסמיך ליה לא תטע לך אשירה כל עץ, אמר רב אשי ובמקום	46302
שיש תלמידי חכמים כאילו נטעו אצל מזבח שנאמר אצל מזבח ה' אלקיך.	46303
ביאור הדבר נראה, דהנה לכאורה צריך להבין מה שאמרו חז"ל שהעגל היה ע"ז וכמ"ש (ע"ז נ"ג):	46304
מדפלחו ישראל לעגל גלו אדעתייהו דניחא להו בעכו"ם, וקשה דהא רמב"ן (שמות ל"ב א') פירש דלא	46305
עשו את העגל משום ע"ז, אלא שכל ישראל ידעו שאי אפשר להיות בלי מנהיג אפילו שעה אחת, ולכן	46306
מיהרו ועשו את העגל במקום משה רבינו, ואם כן לא היה כלל ע"ז.	46307
אלא הענין הוא דאיתא בחז"ל (יומא ל"ח:), ראה הקב"ה שצדיקים מועטים עמד ושתלן בכל דור ודור,	46308
ועוד אמרו שם אין צדיק נפטר מן העולם עד שנברא צדיק כמותו, ואמרו בע"ז דף ה' מלמד שהראה לו	46309
הקב"ה לאדה"ר דור דור ודורשיו דור דור ופרנסיו, היינו שבעצם ה' הוא רועה ישראל רק הוא עושה	46310
שליחים להנהיג את ישראל, וכל מנהיג שהוא שלוחו של מקום הקב"ה נותן בו דעה היאך להנהיג את העם.	46311
ובזה מובן מה שאמרו (ר"ה כ"ה:), שקל הכתוב שלשה קלי עולם כשלשה חמורי עולם, לומר לך ירובעל	46312
בדורו כמשה בדורו, יפתח בדורו כשמואל בדורו, שאפי' קל שבקלים ונתמנה פרנס על הציבור הרי הוא	46313
כאביר שבאבירים, אבל מנהיג שלא ע"פ ה' מנהיג את העם ע"פ שכלו ולא ע"פ שכל התורה והרי הוא	46314
כע"ז, וזהו גם חטא העגל דכיון דהוי מנהיג שלא ע"פ ה' הוי ע"ז, וזוהי כוונת הגמ' דכל המעמיד דיין	46315
שאינו הגון הוי כנוטע אשירה, משום דכיון שהוא אינו הגון ינהיג את העם כרצונו והרי הוא כע"ז.	46316
(משאת משה).	46317
	46318
מאמר עה	46319
ומשה היה רעה את צאן יתרו וינהג את הצאן אחר המדבר (שמות ג' א').	46320
איתא במדרש אין הקב"ה נותן גדולה לאדם עד שבדקו בדבר קטן ואחר כך מעלהו לגדולה, הרי לך שני	46321
גדולי עולם שבדקן הקב"ה בדבר קטן ונמצאו נאמנים והעלן לגדולה, בדק לדוד בצאן ולא נהגם אלא	46322
במדבר להרחיק מן הגזל, אמר ליה הקב"ה נמצא אתה נאמן בצאן בא ורעה צאני, וכן במשה הוא אמר	46323
וינהג את הצאן אחר המדבר להוציאן מן הגזל, ולקחו הקב"ה לרעות ישראל (שמו"ר ב').	46324
ויש להעמיק למה הבחינה נעשית דוקא בדבר קטן, והלא לכאורה אם היה מנסה בדבר גדול היתה הראיה	46325
מוכחת יותר שהוא ראוי לגדולה, אלא הענין הוא שחז"ל מדגישים שהמבחן הוא דוקא בדבר קטן, כי	46326
לפעמים הנסיון בדבר קטן יותר קשה, כי בדבר גדול הוא מרגיש שעושה עבירה אם לא יעמוד בנסיון, אבל	46327
בדבר קטן אינו מרגיש כ"כ החסרון אם לא יעמוד בנסיון, ואם הוא עומד בנסיון זה ראייה על טהרת לבו	46328
ומדרגתו.	46329
איוב ותן בממונו היה (ב"ב ט"ו:), ופירש"י שהיה רע בעיניו לדקדק בדבר קל שאינו ממון, ולכאורה איך	46330
אפשר להסיק ממה שוויתר על חצי פרוטה כי היה וותרן, אך ההבנה העמוקה בדבר הוא, כי בזמן שאדם	46331
מוותר על הרבה ממון אין מכאן ראיה מוכחת על טוהר לבבו, שיתכן שהוא עושה כך בשביל הכבוד	46332
שירכוש על ידי זה, אבל כאשר מוותר על דבר קטן אין שום כבוד בזה, ומכאן ההוכחה על טוהר לבבו כי	46333
הוותרנות נעוצה בעומק מדותיו, ולכן כדי להיות מלך ומנהיג בישראל צריכה להיות הבחינה דוקא על דבר	46334
קטן המעיד על אופיו וקובע את מהותו.	46335
ועוד הבדל יש בין בחינה בדבר קטן לבחינה בדבר גדול, שבדבר קטן הנסיון והבחינה אינם חד פעמיים	46336
אלא דבר תמידי, והמבחן אצל משה ודוד היה איך שהם התנהגו תמיד עם הצאן, וכאשר גובר על הנסיון	46337
הוא מתעלה, וכן מצינו ויכו שוטרי בני ישראל אשר שמו עליהם, השוטרים ישראלים היו וחסים על	46338
חבריהם מלדחקם, וכשהיו משלימים הלבנים והיה חסר מן הסכום, היו מלקין הנוגשים את השוטרים על	46339
שלא דחקו את עושי המלאכה, לפיכך זכו אותם שוטרים להיות סנהדרין, שנאמר אספה לי שבעים איש	46340
מזקני ישראל, מאותן שידעת הטובה שעשו במצרים כי הם זקני העם ושוטריו (רש"י שם).	46341
ועיין רש"י (במדבר י"א ט"ז), אשר ידעת כי הם זקני העם ושוטריו, אותן שאתה מכיר שנתמנו עליהם	46342
שוטרים במצרים בעבודת פרך, והיו מרחמים עליהם ומוכים על ידם שנאמר ויכו שוטרי בני ישראל, עתה	46343
יתמנו בגדלותן כדרך שנצטערו בצרתן, רואים אנו עד כמה גבה מעלתם ולכמה שכר זכו על ידי זה	46344
שעמדו בנסיון כאשר חסו על חבריהם, והרי ידוע הנאמר במסילת ישרים פ"א. כי כל עניני העולם בין טוב	46345
ובין רע הנה הם נסיונות לאדם, ואם יהיה לבן חיל וינצח המלחמה מכל הצדדים, הוא יהיה האדם השלם	46346
אשר יזכה להדבק בבוראו. (נחלת אליעזר).	46347
	46348
מאמר עו	46349
ויאמר משה אסרה נא ואראה מדוע לא יבער הסנה (שמות ג' ג').	46350

בחובות הלבבות (חשבון הנפש י"ג), חשבון האדם עם נפשו על מעשהו ותוספת הכרתו על השתדלותו	46351
בעבודת הבורא, והגעת יכולתו על מה שהוא משלם מחובות הבורא על טובותיו עליו, וימשל בזה אל עבד	46352
שנתן לו אדוניו לזרוע ונתן הזרע כפי צרכו, וזרע קצתה והוציא שאר הזרע בצרכיו, וכאשר פקד אדוניו	46353
את האדמה מצאה בלתי זרועה, וכששאלו על זה הודה בקיצורו בענינה, וחייבו לשלם כל מה שהיתה	46354
האדמה עושה וגדל מדוהו ונכפלה רעתו.	46355
וכן הוא נתבע בלימוד התורה, שאם עסק בה כראוי בכל כחו וכל האמצעים היה עולה במדרגתו לאין	46356
שיעור, וכן מה שהיה יוצא מזה בשמירת התורה ובדעת, וכמו כן בהצלחתו מטעויות בדעות ובהנהגה,	46357
ונתבע על הפסדים אלו, כמה הפסיד בשעה זו על כל ההצלחה האפשרית לו אם היה מוציא כל האפשרויות	46358
בכוחות שניתנו לו.	46359
והנה האדם מדמה בנפשו כי לא יתבעו ממנו כמה דברים, היות ואינו שייך לדברים אלו לפי מדרגתו, אכן	46360
מאין ידע כי כך מוכרחת מדרגתו להיות, אולי אם היה משתדל יותר לפי כוחותיו, היה שייך עכשיו לדרגת	46361
גדולות מאלו של עכשיו, לו היה משתמש בכל האמצעים הרי היה עומד למעלה ראש בתורה ובמעשים	46362
טובים באופן גבוה.	46363
וכן אמרו חז"ל (שיהש"ר א' ח'), א"ר חנינא משל לבאר עמוקה מלאה מים והיו מימיה צוננין ומתוקים,	46364
ולא היתה בריה יכולה לשתות ממנה, בא אדם אחד וספק לה חבל בחבל משיחא במשיחא ודלה ממנה	46365
ושתה, התחילו הכל דולין ושותין, כך מדבר לדבר ממשל למשל עמד שלמה על סודה של תורה, התורה	46366
משולה לדולה מים עמוקים דצריך לקשור חוליא בחוליא שלשלת בשלשלת, והרי אם תחסר חוליא אחת	46367
לא יגיע למים.	46368
ובמדרש (שמו"ר ב' ו'), ויאמר משה אסורה נא ואראה, רבי יוחנן אמר ה' פסיעות פסע באותה שעה,	46369
ר"ש בן לקיש אמר הפך והביט שנאמר וירא ה' כי סר לראות, א"ר יצחק מהו כי סר לראות, אמר הקב"ה	46370
סר וזעף הוא לראות בצערן של ישראל במצרים, לפיכך ראוי להיות רועה עליהן, מיד ויקרא אליו אלקים	46371
מתוך הסנה ע"כ.	46372
הרי שהיה משה מוכן לנבואה ומתוקן להיות גואל ישראל, אכן בנבואה הראשונה של הגאולה היה חסר	46373
עדיין השתדלות קלה מצדו, ה' פסיעות לרבי יוחנן או עיקום צוארו לר"ל, ואף שכבר נעשו על ידו ענינים	46374
גדולים כמ"ש וירא בסבלותם, וכמו"כ מסר נפשו לסכנה כשראה את המצרי מכה איש מאחיו, אכן חסרה	46375
עדיין נקודה קלה כזאת, ואלולי התנועה הזאת היתה הנבואה מעוכבת עכשיו.	46376
ויש ללמוד מזה לימוד גדול ונורא, כי אף אחרי יגיעות גדולות ונסיונות, כמה התרשלות קלה עלולה	46377
להסיר טובה רוחנית גדולה כמו נבואה, נבואה ראשונה שהיתה הבשורה לגאולת מצרים, ומה שאמרו	46378
חז"ל הרי מדויק בקרא, דכתיב ויאמר משה אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה, וכתיב וירא ה' כי	46379
סר לראות, וצ"ע לכאורה ששנה הכתוב וירא ה' אשר לכאורה מיותר הוא, אך אשמעינן כנ"ל, שאלולי	46380
שנצטער לידע לא היה נגלה עליו, ואף שהמכוון בכל המראה היתה הנבואה למשה, נמצא שההתרשלות	46381
אפילו קלה כמה יכולה למנוע מהאדם.	46382
ואמרו חז"ל (ברכות ס"ג:), אדם קורא קריאת שמע כל ימיו ופעם אחת לא קרא, דומה כאילו לא קרא	46383
קריאת שמע מימיו, והביאור בזה הוא דודאי א"א לומר דחסר לו קיום כל ימיו בשביל הפעם שהחסיר, אך	46384
ענין קבלת מלכות שמים וכן בכל המצות הם בדרגא אחת אם קיימם כל ימיו, ואם החסיר פעם אחת הרי	46385
זו דרגא אחת של הקיום, והגדר במ"ש דומה כמי שלא קרא מעולם, הוא על כל הקיום של כל ימיו,	46386
שיורד במדרגתו ע"י שהחסיר פעם אחת.	46387
א"ר חנין יען אשר עשית את הדבר הזה, נסיון עשירי הוא ואתה אומר יען אשר עשית את הדבר הזה, אלא	46388
זה נסיון אחרון שהוא שקול כנגד הכל, שאילולי לא קבלו עליו איבד הכל (בר"ר נ"ו י"א), הרי שלא זו	46389
בלבד שהיה חסר הנסיון הזה שעמד לו ולדורותיו לעולם, אלא היה מאבד כל הנסיונות הקודמים שהיו	46390
נפחתים מערכם, והיתה אבודה כל מדרגת האבות, אף שנסיון העקידה היה קשה הרבה מכל הנסיונות מצד	46391
ערבוב השטן והקושיות הרבות, מ"מ היה מאבד כל מה שקדם.	46392
וכתב הגר"א על הפסוק (משלי א' כ"ג) תשובו לתוכחתי הנה אביעה לכם רוחי, מפני שבכל דבר שאדם	46393
עושה נותנים לו רוח ממרום, והוא המסייע אותו לעשות עוד דברים כאלה, וזה הרוח אינו נח ושקט עד	46394
שעושה עוד דברים כאלה, ומזה יש לו נחת רוח הן בדבר מצוה והן בדבר עבירה, וזהו מצוה גוררת מצוה	46395
ועבירה גוררת עבירה ע"כ, א"כ אחרי שעשה מעשה מצוה הרי הוא במציאות גבוה יותר אחרי דנתאמן	46396
בכל יכולתו, וא"כ יתבע לפי ערכו והוי הפסק וירידה ממש, אם לא יעשה עתה לפי אפשרותו של עכשיו.	46397
ומצד השני רואים אנו כמה מסירות ויגיעה דרוש כדי לזכות בתורה, כמו שדרשו חז"ל (ילקוט י"ח כ"ז),	46398
על הפסוק וישלח משה את חותנו, לב יודע מרת נפשו ובשמחתו לא יתערב זר, אמר הקב"ה בני נשתעבדו	46399
בטיט ובלבנים, ויתרו ישב לו בהשקט ושלוח בארצו ובא לראות בשמחת התורה, והביאור בזה כי בכל	46400

דבר שקונים הרי צריך לשלם המחיר לפי חשיבותו, ולפי חשיבות הדבר כך יוקר הדבר, כן הוא בדברי תורה הנקנים במ"ח קנינים, והוא גם היגיעה הרבה והויתור על עניני עוה"ז.	46401
והנה שעבוד מצרים היה ההכנה לקבלת התורה, כי ההשגות שהשיגו מענין הגאולה, וכל האותות והמופתים יצא מזה השעבוד להקב"ה שהרגישו מהגאולה, וכמ"ש עבדי הם אשר הוצאתי, לכן אי אפשר למי שלא הצטער בשעבוד זה להשתתף בקבלת התורה, אף שהכתוב משבחו כמ"ש אל המדבר אשר הוא חונה שם, ובשבחו של יתרו הכתוב מדבר, שהיה יושב בכבודו של עולם ויצא אל המדבר לשמוע ד"ת, ושכרו היה גדול מאוד כמ"ש רש"י שם, כבוד גדול נתכבד יתרו אותה שעה, ומי הוא שראה את אלו יוצאים ולא יצא.	46402
וכן אמרו (שמו"ר כ"ז ז'), יתר שהותיר פרשה אחת בתורה, וראויה פרשת דיינים להיכתב וזכה יתרו וניתנה על ידו ועל שמו, והרי אין לך כבוד עולם וזכות נצחית יותר מזה, וידוע מ"ש חז"ל (ילק"ש ח"א רמז קמ"א), אלמלא היה יודע ראובן שהקב"ה כותב עליו וישמע ראובן ויצלהו מידם, בכתפיו היה טוענו ומוליכו אצל אביו, מ"מ לא הספיק כל זה שיהיה במעמד הר סיני, והמחיר כדי לקנות התורה הוא הויתור בעניני עוה"ז ומדת ההסתפקות, כמפורש בחז"ל וכמ"ש הגר"א זצוק"ל בכמה דוכתי, וכמו"כ אמרו חז"ל (נדרים נ"ה.), וממתנה נחליאל כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל, התורה ניתנה לו במתנה שנאמר ומדבר מתנה. (משנת ר' אהרן).	46403
	46404
	46405
	46406
	46407
	46408
	46409
	46410
	46411
	46412
	46413
	46414
	46415
	46416
	46417
מאמר עז	46417
ויקרא אליו אלקים מתוך הסנה ויאמר משה משה ויאמר הנני ויאמר אל תקרב הלום (שמות ג' ד').	46418
	46419
אמר לו יתברך אתה ענית הנני כמו אברהם זקנך, וכתוב במקום גדולים אל תעמוד, אל תקרב הלום לא לכהונה ולא למלכות (דעת זקנים), ולכאורה הלא זכה משה לשתייהן, ששימש בשבעת ימי המילואים בחלוק לבן (רש"י ויקרא ח' כ"ח), משה רבינו כהן גדול וחולק בקדשי שמים היה, שנא' מאיל המילואים למשה היה למנה, והן למלכות משה היה מלך (שמו"ר ב' י"ג).	46420
ועוד הלא הנני לשון ענוה הוא כמו שפי' רש"י אצל אברהם הנני, כך ענייתם של חסידים לשון ענוה ולשון זימון, וכן אצל יוסף כששלח אותו אביו יעקב אל אחיו אמר מיד הנני, וגם שם פירש רש"י שזו לשון ענוה וזריזות, נזדרז למצוות אביו אע"פ שהיה יודע באחיו ששונאין אותו.	46421
	46422
	46423
	46424
	46425
	46426
	46427
	46428
	46429
	46430
	46431
	46432
	46433
	46434
	46435
	46436
	46437
	46438
	46439
	46440
	46441
	46442
	46443
	46444
	46445
	46446
	46447
	46448
	46449
	46450

אמנם מצד אחד הביע משה את כל גדלותו וענוותנותו כאחת, היה מוכן להיות כאסקופה הנדרסת לרוץ	46451
ולמלא את דבר ה' ורצונו, אך מאידך היה כאמור החשש שמא יתערב חוט דק מן הדק של הנאת המלוכה,	46452
ומפני זה אמר לו הקב"ה אל תקרב הלום אל מלוכה ואל כהונה, יש בהם חשש וסכנה של תערובת הנאה	46453
חומרית, ולכן עליו למשוך ידו לשעה אחת הן מכהונה והן ממלוכה, עד שיתבונן וישגיח בענין מכל צדדיו	46454
כדי שהשטן לא יפגע בו.	46455
הגה"ח רבי ישראל סלנטר זצ"ל היה אומר, כי נקל להתענות ביום הכיפורים מלאכול בערב יום הכיפורים,	46456
כי העינוי והצום אין בו צד של חשש אחר כלשהו, יש רק צורך במאמץ לסבול את הצום, וכל שעה ושעה	46457
שמתענים בטוחים שמקיימים את המצוה, שכן ההנאה שהיצר דוחק את האדם אליו הוא שלא להתענות,	46458
ואילו אכילת ערב יום הכיפורים יש בה צד של הנאה המעורב במצוה, וצריכים התאמצות מרובה	46459
שהאכילה תהיה לשם שמים.	46460
וכדי לכוון אך ורק לשם שמים מלאכה קשה היא, וזהו שאנו מתפללים בתפילת ערבית והסר שטר מלפנינו	46461
ומאחרינו, מלפנינו זהו השטן שמפריע את עצם המצוה, ומאחרינו זה שרוצה לבלבל את עושה המצוה על	46462
ידי שהוא מכניס לו בתוך עשיית המצווה איזו הנאה טבעית שלא לשמה.	46463
ולכן עיכב הקב"ה ודחה את משה רבינו ואת בקשתו למלכות ולכהונה, הפסיקו כדי שיעמוד שעה אחת	46464
בכוונה ובהכנה יותר גדולה ומלאה, שיכוון לנקודה הפנימית הטהורה של קיום דבר ה', אף בכהונה	46465
ובמלכות בגדולה ובכבוד, כמו שפי' רש"י ז"ל על אהרן הכהן, ויעש כאשר צוה ה' את משה, כשהגיע יום	46466
הכפורים עשה כסדר הזה, ולהגיד שבחו של אהרן שלא היה לובשן לגדולתו אלא כמקיים גזירת המלך.	46467
מה שיש לנו ללמוד מפרשה זו, שלא יהא שוה בעינינו מצב העושר למצב העוני, מצב העלבון והשפלות	46468
למצב מלכות וכבוד, שונה נסיון העושר מנסיון העוני, מה שיש בזה אין בזה, מה שמותר בזה אסור בזה,	46469
האמצעים וההנהגות שונים זה מזה, אי אפשר לקבלם באותו אופן ובאותו יחס, כדי לקבל מעמד של	46470
מלכות צריכים הכנה יתירה, וכדי לעבור לעשירות אין צריך למהר ולחטוף, כמו שצריכים להזדרז וליקח	46471
מצב של עניות.	46472
מצוה שיש בה הנאה של גשמיות או כבוד צריכים עבודה רבה יותר כדי לכוון את המצווה ממש, ולא אל	46473
ההנאה החומרית הכרוכה בה, וזוהי מלאכה קשה מאוד, ובלי התאמצות יתירה אי אפשר לכוון בה שהנני	46474
היא לשמה, אמירת הנני לבזיון לעניות ולפרישות, טהורה היא יותר מאמירה זו לגבי מלכות וכהונה, ואל	46475
יחטוף אדם מצווה זו בלי הכנה.	46476
חכם לב יקח מצוות זה משה רע"ה (מכילתא), שבחר במצות כבוד המת להוציא את עצמות יוסף ממצרים,	46477
רק משה היה יחיד במצוה זו, כולם בחרו בשאילת כסף וזהב שגם היא מצוה, אבל צריך בה כוונה יתירה	46478
כדי לעשות לשמה, שכן חמדת הכסף והזהב מעורבת כאן, ולכן אמר הקב"ה למשה דבר נא באזני העם	46479
וישאלו איש מאת רעהו כלי כסף וכלי זהב, שיכין את העם לקראת מצוה זו, כי אין זה קל כל כך לכוון	46480
לשם מצוה כשמדובר בכסף וזהב, וההנאה מזה יכולה להפסיד כל הלשמה של המצוה.	46481
קל להיות עבד מלהיות מלך, המלך צריך שיהיו לו שני ספרי תורה, ויהא בחיקו תמיד כדי שלא יתגאה	46482
במלכותו, שלא יטעה את עצמו, שילבש את בגדי מלכותו רק לש"ש ולא לגדולתו, למצוה של מלכות	46483
וכהונה צריך הכנה רבה, ולא יאמין מיד כי הנני שלו הוא באמת נובע מתוך מסירות נפש טהורה, אלא	46484
יעצור ויתבונן ויבחון את עצמו. (אור חדש).	46485
	46486
מאמר עח	46487
ויקרא אליו אלקים מתוך הסנה ויאמר משה משה ויאמר הנני (שמות ג' ד').	46488
איתא בתורת כהנים, דבר אחר משה משה, הוא משה עד שלא נדבר עמו הוא משה משנדבר עמו, והנה	46489
באופן זה מצינו בחז"ל במקום אחר, הוא יוסף הרועה את צאן אביו, הוא יוסף וכו' ושם פשוט לנו המכוון,	46490
אבל כאן לכאורה הוא פלא שנשתבח משה רבינו שדבר עם הבורא יתברך ולא נתקלקל מזה ונשאר	46491
בצדקתו, אתמהא? ובראב"ד בפירושו על תורת כהנים פירש, שלא זחה דעתו עליו וכן כולם היו שפלים	46492
וענוים עד כאן לשונו.	46493
כלל גדול הוא שהדרך היחידי לעמוד על דברי חז"ל הוא לימוד המוסר, באמת יש מהלך להבין מה שאנו	46494
רוצים לבאר כאן גם בלא דברי חז"ל, אולם כשנציע אחר כך את דברי חז"ל ונראה איך שתפסו הם ענין	46495
זה ואיך ביארוהו יהיה זה באמת קידוש השם, מוסכם בפי כל שהחכמה היא הרפואה לכל המדות, אמנם	46496
לאחר ההתבוננות הנחה זו אינה אמיתית כלל, ולדוגמא המדה הכי פחותה גאווה, מי מאתנו היודע באמת	46497
מהותה של גאווה? נוכל רק להעיד על עצמנו שראינו כאילו שזכו לידע מדה זו, רואים אנו שאדרבה דוקא	46498
החכם הוא סובל ממדה זו, שהרי הוא יש לו על כל פנים במה להתגאות, ואם כן נהפוך הוא שהחכמה היא	46499
גורמת לגאווה.	46500

ומעלה גדולה היא באדם אם הוא חכם ואינו גאה, אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל חושקני בכם	46501
שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם לפני, נתתי גדולה לאברהם אמר לפני ואנכי	46502
עפר ואפר, למשה ואהרן אמרו ונחנו מה, לדוד אמר ואנכי תולעת ולא איש, אבל אומות העולם אינן כן,	46503
נתתי גדולה לנמרוד וכו' לנבוכדנצר אמר אעלה על במתי עב אדמה לעליון (חולין פ"ט).	46504
אמרו חז"ל (ויקרא רבה פי"ג), שמה שאמר דוד המע"ה בכל ספר תהלים אמר אותו רשע בפסוק אחד,	46505
וגדולה זו היא שגרמה לו לומר אעלה על במותי עב, נתתי גדולה לדוד גם הוא חיבר ספר תהלים, וזו היתה	46506
גדלותו שגם אחרי חברו כל זאת אמר ואנכי תולעת ולא איש, החפץ חיים זצ"ל היה רגיל ליגש אל ארון	46507
הספרים להראות עליהם ולומר, ספר זה הנך יודע? ואת זה? ואת זה? נו אם כן לך והתגאה, אבל כשיודעים	46508
כל הש"ס ועוד יותר הלא בודאי יש מקום להתגאות, נמצא שהחכמה לא רק שאינה רפואה אלא גורם גדול	46509
לגאווה.	46510
יען כי מאסתם את ה' אשר בקרבכם, וכתב רש"י אם לא שנטעתי שכינתי ביניכם לא גבה לבבכם להכנס	46511
לכל הדברים הללו, למדנו מכאן דבר מבהיל דהשראת השכינה היתה הגורם לגאווה, לא רק שהשראת	46512
השכינה לא היתה הרחקה ושמירה, אלא להפך היתה הגורם שממנו גבה לבבכם, ואמרו חז"ל למה ניתנה	46513
נבואה באומות העולם, שלא להניח פתחון פה לאומות העולם לעתיד לבוא, העמיד משה לישראל העמיד	46514
להם בלעם מדבר עמו כל זמן שירצה, ראה מה בין נביאי ישראל לנביאי אומות העולם, נביאי ישראל וכו',	46515
ונביא שעמד מן האומות העמיד פרצה לאבד את הבריות מן העולם (מד"ר ר"פ בלק).	46516
הרי שמנבואה עצמה פרצו גדרו של עולם, בלעם שעליו אמרו חז"ל (ספרי ברכה ל"ד י'), לא קם בישראל	46517
כמשה, בישראל לא קם אבל באומות העולם קם ומנו בלעם, ופרשיות שלמות נכתבו בתורה ממנו וגילה	46518
כל האחרית, דוקא מחכמתו ונבואתו זו יצא זה שפרץ גדרו של עולם, הרי שעל ידי חכמה ונבואה יהיה	46519
תיקון המדות, זה ודאי אינו והלואי שלא יגרמו הפסד.	46520
ובחובת הלבבות שער יחוד המעשה פ"ה כתב, ונאמר כי החכמה כשמנהיגים אותה על דרכה תהיה רפואה	46521
לכל מדוה, וכשנוטים בה מנתיבתה תהיה מדוה כולל שאין לו רפואה ולא ארוכה, ובאמת הוא מאמר חז"ל	46522
(יומא ע"ב:), זכה נעשית לו סם חיים לא זכה נעשית לו סם המות, הרי שתורה יכולה להיות סם המות,	46523
ובאמת ראינו כן בבלעם שפרשיות שלמות נכתבו ממנו, ואחרי כי לא זכה נעשית לו סם המות.	46524
אמרו חז"ל מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע, עין טובה ורוח נמוכה ונפש	46525
שפלה תלמידיו של אברהם אבינו, עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה תלמידיו של בלעם הרשע (אבות	46526
פ"ה), ולא אמרו חז"ל החילוק בחכמה, שבזה לא היה חילוק כלל אלא בעין רעה, זה ענין לא זכה שנעשית	46527
לו סם המות וזהו בלעם הרשע, המתבאר מזה שתורה וחכמה אינם רפואה למדות, אלא להיפך ממדות	46528
זוכים לתורה, וכשאדם לומד תורה עליו באמת לעמוד על זה, ויהי כי יראו המילדות את האלקים ויעש	46529
להם בתים, הרי שמיראה זכו לתורה.	46530
לפי דברינו מבואר שאין הכי נמי, זהו גדלות ורוממות נוראה ממשה רבינו, שאחרי קבלתו התורה נשאר	46531
כמו שהיה קודם, וזוהי הנוראה גדולה איזה זכה היה משה רבינו, דאם מהשראת השכינה אין באים לידי	46532
זהו דעתו, הרי זה זכה במדרגה רמה ונשגבה, כי להיות עומד בצדקו אחרי השראת השכינה, הפנים אל	46533
פנים לא הזיזוהו ממקומו, והאיש משה עניו מאוד, באיש אחר השראת השכינה מקלקלת, אם לא שנטעתי	46534
שכינתי בתוכם לא גבה לבבכם. (דעת חכמה ומוסר ח"א מאמר ל"ב).	46535
	46536
מאמר עט	46537
ויקרא אליו אלקים מתוך הסנה ויאמר משה משה ויאמר הנני (שמות ג' ד').	46538
פליגי בה ר"י ור"ל, ר"י אומר ג' פסיעות פסע משה, ר"ל אמר לא פסע אלא צוארו עיקם, אמר הקב"ה	46539
נצטערת לראות חייך שאגלה עליך, מיד ויקרא אליו אלקים מתוך הסנה ויאמר משה משה ויאמר הנני,	46540
אמר הקב"ה אתה אמרת הנני, חייך אף אני אז תקרא וה' יענה תשוע ויאמר הנני.	46541
למדנו מכאן מה גדול כח ההכנה של אדם להכשיר את עצמו להשגת אלקותו ית' ודעת דרכיו, שהרי משה	46542
רבינו עם כל קדושתו וטהרתו, אלמלא לא סר לראות למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה, לא היה זוכה לכל	46543
הכבוד הגדול הזה, ומפורש כתוב וירא ה' כי סר לראות ויקרא אליו, וכאמרם ז"ל שאמר לו הקב"ה	46544
נצטערת לראות חייך שאגלה עליך, והיינו שזיכך לבו וקישט מחשבתו יותר לקבל אור פני מלך חיים.	46545
(אור יהל ד' ר"י).	46546
	46547
מאמר פ	46548
ויאמר אנכי אלהי אביך אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב ויסתר משה פניו (שמות ג' ו').	46549

ובמדרש (שמו"ר ג' א') משמע בפשטות שהכוונה על עמרם אביו, אמר הקב"ה אם נגלה אני בקול גדול	46550
אני מבעיתו, בקול נמוך בוסר הוא על הנבואה, מה עשה נגלה עליו בקולו של אביו, אמר משה הנני מה	46551
אבא מבקש, אמר הקב"ה איני אביך אלא אלהי אביך אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב, שמח משה	46552
ואמר הא אבא נמנה עם האבות, ולא עוד אלא שהוא גדול שנזכר תחילה.	46553
אולם הרמב"ן ביאר, כי אם שאמר לו הקב"ה אלהי אביך דהיינו עמרם אביו, אבל הכוונה הוא כאילו אמר	46554
אנכי אלהיך, ורצה ליחד שמו על הצדיק שמת ולא על החי, ואח"כ אלהי אברהם יצחק ויעקב שהוא אלהי	46555
ישראל כולם, יסוד הענין של אלהי אברהם יצחק ויעקב, כי הם בבחינת קיים לעד ולעולמי עולמים באין	46556
כל הפסק ושינוי, זהו הדרגה של אלהי אברהם וכו', ודוד המע"ה כשבקש לפני ה' מפני מה אומרים אלהי	46557
אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב ואין אומרים אלהי דוד, אמר הקב"ה אינהו מינסו לי ואת לא מינסית לי,	46558
ונתן לו הקב"ה נסיון של בת שבע, וכשלא עמד בנסיון לא זכה באלהי דוד (סנהדרין ק"ז).	46559
בהעדר אף רק פעם אחת מלעמוד על מעמדו, אין זה כבר אלהות ואין אומרים אלהי דוד, כי השי"ת הוא	46560
תמיד ולעולם אני ה' לא שנית, וכן האבות הק' זכו באלהות בהיותם על הדרגה ששום נסיון לא שינה	46561
מעמדם ולא זזו מעולם ממקומם, וזהו גדר אמרם ז"ל (בר"ר פ"ב ז') האבות הן הן המרכבה, וזהו ביאור	46562
הענין שאין הקב"ה מייחד שמו על הצדיקים כי אם אחר מיתתם ולא בחייהם, כי כל עוד שיש איזה היכי	46563
תמצי בשינוי מעמדם, אין זה תמיד ולעולם ואין זה אלהות.	46564
ובזה גם כן דרגת משרע"ה, כמו האבות הק' כן משרע"ה היה על מעמדו תמיד ללא כל השתנות, כמ"ש	46565
ויאמר אליהם משה עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם, וברש"י שם אשרי ילוד אשה שכך מובטח שכל זמן	46566
שהיה רוצה היה מדבר עם השכינה, הנה זה סוד משרע"ה כסוד האבות הק', כי היה תמיד על מעמדו ללא	46567
כל שינוי לעולם, שכל זמן שהיה רוצה היה מדבר עם השכינה, וזה ענין המדרש שמח משה ואמר הא אבא	46568
נמנה עם האבות, כי נתייחד משה בדרגתם של האבות הק', כי ענין עמרם זה חלק משה, אלא שהייחוד	46569
היה על עמרם כדברי הרמב"ן ז"ל.	46570
ומוסיף המדרש ולא עוד אלא שהוא גדול שנזכר תחילה, הכוונה כי בענין הנבואה הרי משרע"ה היה באמת	46571
גדול מהאבות, וכן נאמר וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם, וכן אנו	46572
מאמינים שהיה אב לנביאים לקודמים לפניו ולבאים אחריו, ורק על משרע"ה כתוב פה אל פה אדבר בו	46573
ותמונת ה' יביט, כי זה סוד מרע"ה שזכה בחלקו שכל עניניו היו בהתגלות, היא מדת הויה שלא נתודע בו	46574
כי אם למרע"ה ולא לאבות, אשר להם נתגלה באל שדי היא מדת הצמצום וההסתר.	46575
וכאן שנאמר ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלהים, כבר מבואר ברמב"ן שלא הגיע עדיין למעלתו	46576
הגדולה בנבואה, וכן ענין הסתרת פנים שעדיין לא עלה למה שנאמר בו ותמונת ה' יביט, כי בדרגתו	46577
האמיתית של מרע"ה אין יראה במראה, כי עומד מוכן לקראת אלהיו בתכלית הגילוי והבפועל, אבל עדיין	46578
לא הגיע למעלתו האמיתית, ובדרגתו של עתה אמנם היה ירא במראה ההיא, דרגתו עדיין היתה בהסתר	46579
ולא בגלוי, ודרגת הגלוי זכה לזה אחר כן בתמונת ה' יביט וזה חלקו ודאי.	46580
הוא ענין דברי הרמב"ן אנכי אלהי אביך שהוא כאלו אמר אלהיך, אלא שבדרגה של הסתר טרם שהיה	46581
במצב של התגלות ירא מהביט אל האלהים, כי עדיין אינו בתמיד וקיים ואין כאן יחוד אלהות, ועל כן ייחד	46582
שמו על אביו הצדיק המת. (דעת תורה).	46583
	46584
מאמר פא	46585
ויאמר אנכי אלהי אביך אלהי אברהם... ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלהים (שמות ג' ו')	46586
	46587
באנכי בראתי את העליונים ואת התחתונים אנכי עושה כל, באנכי בראתי אדם אנכי עשיתי ארץ ואדם	46588
עליה בראתי, באנכי דברתי עם אברהם אנכי מגן לך, באנכי דברתי עם יצחק אנכי אלקי אברהם אביך,	46589
באנכי דברתי עם יעקב אנכי ארד עמך מצרימה, באנכי העליתיו משם ואנכי אעלך גם עלה, באנכי נגלית	46590
על משה אנכי אלהי אביך, באנכי אני מביא גואל הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא, באנכי אני מנחם	46591
אתכם אנכי אנכי הוא מנחמכם (ילקו"ש ישעיה נ"א).	46592
התגלות השגחת השי"ת בבריאה היא בג' מדרגות, המדרגה הראשונה מצאנוה בתורה ובדברי הנביאים	46593
הק' ומבוארת בדברי חז"ל, כי כמו שישנן סיבות טבעיות חומריות, כ"כ ישנן סיבות רוחניות אשר נקרא	46594
אותן בשם סגוליות, כי הלא ידוע שכל דבר צריך לסיבה המועילה בכדי שיצא לפועל, כגון אם יחפוץ	46595
האדם שיגדל שדהו פירות, צריך הוא לחרוש ולזרוע ואחר זה ירד מטר על הארץ, והן הן הסיבות הגלויות	46596
לצמיחת הפירות.	46597
וכ"כ ישנן סיבות סגוליות נסתרות, שמקורן במצבו הרוחני של האדם, הסיבות הסגוליות האלה משפיעות	46598
בהסיבות הטבעיות ומניעות אותן, ובהם תלוי אופן התהוות הדבר ובאיזו מדה, ואם בכלל יצא הדבר בין	46599

ל טוב ובין למוטב, ועלינו לדעת כי גם הסיבות האלו הוחקו כמו כן בטבע הבריאה, והינן סיבות טבעיות	46600
רוחניות הפועלות תמיד כפי כח ההשפעה שינתן להן.	46601
כתוב בתורה נתון תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו, אל יכאב לבך כי זה לטובתך, לא יצא לך הפסד מזה,	46602
נתנית הצדקה היא סיבה לברכה ועושר, כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלהיך, ואף כי אין אנו רואים איך	46603
היא מסבבת לזה, אבל באמת היא סיבה רוחנית המסבבת בסיבות טבעיות הצלחה במעשי ידיו.	46604
וכן לצד העונש אם יחרוש ויזרע שדהו ויעשה כל הסיבות הטבעיות בכדי שיגדל שדהו פירות, בכל זאת	46605
יש שסיבה רוחנית תגרום ששדהו בל תצמיח, השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים	46606
אחרים, וחרה אף ה' בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר, והאדמה לא תתן את יבולה, הרי כי ההסרה	46607
ממצות ה' ועבודת אלהים אחרים סיבות הם לבל תוציא שדהו פירותיה.	46608
הנה ראינו כי הסיבות הרוחניות הן סיבות נסתרות, שגם הן הוכנו בחוק הטבע שתפעלנה בעניני העולם	46609
והאדם, אך הסיבות החומריות נכרות בעליל בחיים השימושיים, והסיבות הרוחניות שפעולתן הוא בענינים	46610
יותר גבוהים אינן נראות לעין כ"כ, אבל באמת הן סיבות חזקות עוד יותר מהסיבות החומריות, וגם נראות	46611
בעליל לאלה שיש להם עינים פקוחות לראות ולהתבונן בכל הנעשה.	46612
כל אחד רואה בחייו השגחת ה' על כל צעד ושעל, ובפרט היהודי הגדול כשהוא מתבונן בכל המתהווה	46613
בחייו רואה את יד ה' המסבבת בכל, אף שהכל מתגלגל בסיבות טבעיות הוא מכיר את זה, ממה שרואה	46614
איך משתנים עניניו והלך חייו ע"פ המצבים הרוחניים השונים שהוא נמצא בהם.	46615
אין האדם עומד לעולם על מצב אחד כ"א עולה ויורד, והוא רואה ומרגיש כי שורה השגחת ה' עליו לפי	46616
כל מצב שהוא נמצא בו, ורק האנשים הפשוטים אינם מכירים בהשגחת ה', מפני שאינם מרגישים ואינם	46617
מכירים את מצב נפשם, וממילא אינם רואים את השתנות ההשגחה עליהם, וגם אין שייך אצלם כל כך	46618
שינוי המצבים כמו אצל האדם הגדול, שהוא נמצא לפעמים במצב עליה ולפעמים במצב ירידה, וההנהגה	46619
עמו היא לפי מצבו.	46620
אבל האדם הפשוט לא יורגש אצלו עליה וירידה, כי אינו יכול להרגיש בהשגחת ה', כי מוטל הוא תחת יד	46621
המקרה כמ"ש הרמב"ן, כי כל הברואים נתונים תחת יד המקרה ובכללם גם האדם, ורק עין ה' אל יראיו	46622
המיחלים לחסדו, אלה הדבקים בה' היודעים ומכירים כי הכל ביד ה' הם מורמים מן המקרה, ועין ה'	46623
מלוה אותם על כל דרכם וכל עניניהם ע"פ השגחת ה' החופה עליהם תמיד, וכל הלך חייהם נמדד ונערך	46624
ע"פ מצבם הרוחני, אבל האדם הפשוט אינו יכול להכיר שהסיבות הרוחניות הן המסבבות בכל, אחרי	46625
שהוא נמצא תחת המקרה ומקרה אחד לכל.	46626
ועוד שאף במקום שמתראה לפניו השגחת ה' כגון בעניני הכלל, ובחייו של איש צדיק החי עמו ובסביבתו,	46627
ששם יש לו להכיר את יד ה' השולטת בכל, בכ"ז אינו מתבונן במ כי דבר ההשגחה רחוק ממחשבתו	46628
ומהרגשתו, ולכן אינו מכיר בה ואינה נראית לעיניו, כי מילתא דלא רמיה עליה דאניש לאו אדעתיה, אבל	46629
האיש הגדול המרגיש את כל זאת ויש לו עינים לראות, הוא רואה כי הסיבות הרוחניות הם הפועלים בכל	46630
הלך חיי האדם בפרט וחייו העולם בכלל.	46631
המדרגה השניה היא מדרגה יותר עליונה, לאישים מיוחדים ולתכליות מיוחדות שאצלם בטלים חוקי	46632
הטבע, אברהם אבינו הפילוהו לכבשן האש ולא נשרף, חנניה מישאל ועזריה הפילוהו לתוך כבשן האש,	46633
וכן דניאל בגוב האריות, בכל אלה ראינו כי בטלים חוקי הטבע בנוגע לקדושי עליון, חזיונות כאלו עושים	46634
רושם יותר גדול, ומתמיהים אותנו בנפלאותם כי יוצאים הם מגדר הטבע הרגיל, ובזה נדמה לנו כי רואים	46635
אנו יד אלקים ממש.	46636
אבל באמת גם זה הוא חוק מהחוקים המסודרים בבריאה, כי כמו שנתן ה' בטבע העץ שישרף באש,	46637
ובטבע הברזל שלא ישלוט בו האש, כמו כן הוגבל כח האש שלא יוכל לשלוט על האיש הירא את ה'	46638
שנשמתו דבוקה בו, כי האדם שמקננת בו נשמה עליונה ומכיל בקרבו כוחות נפשיים כבירים, הוא עצם	46639
אחר ממש שאין כח האש שולט בו עליו נאמר (ישעיה מ"ג), כי תלך במו אש לא תכוה ולהבה לא תבער	46640
בך, כי הוגבלו כוחות האש והמים וכן שאר כוחות הטבע החומריים, שלא ישלטו באנשים העליונים שה'	46641
אתם במחשבתם ונשמתם דבוקה בו, וכ"ז הוא חוק המסודר בבריאה כמו חוקי הטבע התמידיים.	46642
והנה במדרגה זו אף שניכרת בה הנהגה יותר עליונה, בכ"ז אנו מכירים על ידה כי יש בורא שברא את	46643
הבריאה בסדריה הנפלאים, אבל אין אנו מכירים את שלטונו התדירי של הקב"ה מעל חוקי הטבע,	46644
והאיחוד הנפלא של הבריאה עם הבורא, עדיין אפשר לנו לחשוב על הבריאה כעל מציאות מיוחדת, כי	46645
אחרי שהיה רצון הבורא לברוא בריאה כזו עשה אותה מוגבלה בחוקיה וגבוליה, ולפי מדרגה זו עדיין	46646
רואים אנו את הבורא ואת הבריאה כנפרדים.	46647
אבל באמת יש מדרגה יותר עליונה בהשגחת ה' אשר בה רואים אנו, כי כל חוקי הבריאה והטבע בטלים	46648
לגמרי לעומת רצונו ית', והיא ההנהגה של חידוש המציאות ע"י רצונו הבלתי מוגבל, בהנהגה זו מתגלית	46649

לנו אחדות הבורא עם הבריאה גם לאחר שבראה, ומכירים אנו כי אין מציאות בריאה לעצמה כלל, ורק	46650
רצון הבורא לבד הוא כח הכל, וזהו המושג הנכון במציאות, כי לפי הידיעה האמיתית אין מציאות בריאה	46651
נפרדת כלל, רק ה' לבדו הוא המציאות האמיתית, כמ"ש וידעת היום כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל	46652
ועל הארץ מתחת אין עוד.	46653
והנה הנהגה זו נתגלתה ביציאת מצרים, אז יצאה הבריאה מכל גדריה וחוקיה, רק ה' שרר בכל ועל הכל,	46654
וזהו מ"ש ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה אני ולא מלאך, והכיתי כל בכור בארץ מצרים אני ולא שרף,	46655
לא שלט בהנהגה זו שום כח מן הבריאה והנבראים, רק כח ה' ורצונו ית' לבד שאינו מוגבל תחת חוקי	46656
הבריאה וגדרי הטבע, ובזה הראה לנו הבורא כי יש הנהגה יותר עליונה בלי גבול, וחוקי הטבע התלויה רק	46657
ברצונו ית' לבד, ושממנה יש לנו להשיג את כל המציאות במושג יותר נכון, על כח הנהגה זו מכנים אנו	46658
להקב"ה בשם הויה היה הוה ויהיה אין עוד!	46659
חידוש המציאות שהוא ביטול חוקי הטבע נראה במראה הסנה, וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה,	46660
וירא והנה הסנה בוער באש והסנה איננו אוכל, במעשה זה היה ניכר שידוד כל חוקי הטבע ובטולם,	46661
ונתגלה בו הנהגת שם הויה בעולם, פה התבלטה הנהגת חידוש המציאות, שאין קיום לחוקי וגדרי הבריאה	46662
כלל, ולא ניתן לכוחות הטבעיים שום שליטה בפני עצמם, רק רצון ה' הוא כח הכל.	46663
זו היתה התפעלותו של משה אסורה נא ואראה מדוע לא יבער הסנה, וירא ה' כי סר לראות וכמ"ש	46664
הספורנו להתבונן בדבר בענין התחדשות המציאות הזאת, ויקרא אליו אלקים מתוך הסנה ויאמר אל תקרב	46665
הלום של נעלך מעל רגליך, אחרי שהתבונן משה בהתחדשות הזאת, והשיג בהכרה ברורה את המציאות	46666
האמיתית, כי אין חוקי הטבע בריאה כלל רק ה' לבדו ואפס זולתו, והוא ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין	46667
ולית אתר פנוי מיניה, אם כן לפי רוממות השגתו עתה המקום קדוש הוא, ואף האדמה שהוא עומד עליה	46668
אדמת קודש היא ולכן של נעלך.	46669
נכינה עצמנו לקראת אלקינו, העתיד המובטח ממשמש ובא, ואמרו חז"ל אם ראית אומות מתגרות זו בזו	46670
חכה לו, הלא בכל הדברים הנעשים עתה בעולם רואים אנו כי יד ה' השולטת בכל, ואף שעתה איננו	46671
רואים נסים גלויים, ולפי ראות עין הכל הולך בדרך הטבע, אבל נחכה כי מהר יבוא היום שיתראה בעליל	46672
השגחתו ית' כי הוא לבדו מושיע, יגלה לנו שכינתו ויופיע באורו וכימי עלותנו ממצרים יראנו נפלאות.	46673
(שיעורי דעת ח"א עמ' 79).	46674
	46675
מאמר פב	46676
ויאמר אנכי... אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב (שמות ג' ו').	46677
כתב הרמב"ן ז"ל, וטעם הזכירו אלקי עם כל אחד ואחד ולא אמר אלקי אברהם יצחק ויעקב עי"ש, במדה	46678
שהאדם מתקרב אל הבוית"ש בה במדה מתקרב ה' אליו, ואותו האור המתגלה ע"י המתקדש והמטהר,	46679
אותו הגילוי נקרא על שמו של המגלה, וכל הזכויות שמורות לאותו האדם שמסר נפשו על גילוי זה	46680
בבחינת אלקיו דוקא ולא של חברו.	46681
לכל צדיק וצדיק יש מדור וחופה בפני עצמו, ולפי בית קיבולו כן ישפיע עליו ה', ולפי צביונה של כל נפש	46682
כן תתיישב בה השכינה, וכמשה"כ אני קל שדי ופירש"י ז"ל אני הוא שדי באלקותי לכל בריה, לפיכך	46683
התהלך לפני ואהיה לך לאלוה ולפטרון ע"כ, בה במדה שהאדם מרחיב ומשפר את היכל לבו להכניס	46684
לתוכו את האור האלקי, בה במדה תגדל עליו ההשפעה האלקית, יש והאדם זוכה לבנות קומה על גבי	46685
קומה בהיכל לבו למעלה מהיכל חברו, ואותו המאמץ ואותו העלאת הקומות נעשה קנינו הרוחני של אותו	46686
צדיק ונקרא על שמו דוקא.	46687
ובזה תתורץ קושית הרמב"ן ז"ל, מה שלא כלל אלקי אברהם יצחק יעקב ביחד, כי מן ההכרח לפרט את	46688
גילוי המיוחד, את ההופעה החדשה שכל אחד מן האבות הוסיף, ושהיא צריכה להקרא רק על שמו של	46689
המגלה, אלקיו ולא של קודמו שמתייחס אמנם על מדרגה גבוהה, ברם לא על גילוי החדש המתייחס רק	46690
לבא אחריו, ושבעבור גילוי זה זכה לתוספת אלקית שנעדרת מקודמו.	46691
וידוע הענין לידועי חן, שהמקובלים כינו את האבות בתוארים מיוחדים, אברהם עמוד החסד, יצחק עמוד	46692
העבודה, יעקב עמוד האמת, ולפי זה אין לכלול את כולם בשם אחד, ומן הנכון להעלות על נס את יגיעתו	46693
והשגתו המיוחדת של כל אחד שביסס וגילה את עמוד האש של אלקיו... והבן. (המדע והחיים דף	46694
קמז).	46695
	46696
מאמר פג	46697
ויאמר אנכי אלהי אביך אלהי אברהם... ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלהים (שמות ג' ו').	46698
	46699

זכרו תורת משה עבדי, ויש להתפלא על דרישת הנביא שעלינו לזכור את תורת משה עבד ה', זאת אומרת	46700
האמיתיות האלקיות שקבלנו בתיווכו של משה, הלא מצינו בכמה מקומות שרצונו יתב' שנכיר אותו באופן	46701
בלתי אמצעי, והוא בענוותנותו ית' הופיע אל כלל ישראל בעב הענן בעבור ישמע העם בעצמו, וכן מפורש	46702
וכל העם רואים את הקולות, שבמעמד הר סיני התרוממו ישראל לדרגת נביאים, ורואים ומרגישים את	46703
קדושתו ית' בכל חושיהם העצמיים.	46704
אנו מזכירים בכל יום את מעמד הר סיני, כמ"ש השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר	46705
ראו עיניך, ובכן עיקר ההזכרה הוא שמחובתנו לסגל לעצמנו מדי יום ביומו את ההכרה האלקית הבלתי	46706
אמצעית, ווא"כ 0למה 0מעורר 0 הנביא 0 לזכור תורת משה ולא אמר זכרו תורת ה'? אמנם הז"ל ציינו	46707
והדגישו בזה שמגמת הנביא כאן להבליט, שמשה מסר נפשו עליה ולכן נקראת על שמו, אבל אכתי צריך	46708
הבהרה יתרה.	46709
ונראה דהנביא בא כאן לעוררנו וללמדנו, איך לפרש כמה וכמה מקומות נעלמים שבתורה, אל לנו לתלות	46710
ולחכרע ע"פ שיקול דעתנו, אלא שבכל הליכותינו התורנית והמוסרית עלינו לבחון ולשקול, האמנם	46711
עולות הן בד בבד עם שיקול דעתו של מרע"ה, כי שיקול דעתו של מרע"ה אושרה ונתאמתה מטעמו של	46712
הקב"ה שהיא דעת התורה, הרי שזכה ושלשה דברים שעשה מדעתו הסכים הקב"ה על ידו.	46713
הוסיף יום אחד מדעתו, ולכאורה הלא מבהיל ומוזר נראית לעניות דעתנו הוספה זו, האמנם יתכן לדחות	46714
את קבלת התורה של ס' רבוא מישאל לעוד יום אחד? מהרגע הראשון של מעשה בראשית, כל היקום	46715
וכל ההווייה נתונים היו בציפיה ובגעגועים עזים, תלויים ועומדים לאותה השעה המקווה, לאותו יום הששי	46716
של מתן תורה, והנה משה רבינו ע"ה בא ומדחה את ההופעה האלקית האדירה ליום שלם.	46717
ברם הקב"ה הסכים לו כי דעתו היתה דעת המקום ודעת התורה, ומפני מה? מפני שמסר נפשו עליה, וע"כ	46718
זכה להבין את רמיזת התורה, ועצם דרישתה של התורה היא שהאדם יכין את עצמו להבנתה, לא כמדת	46719
בו"ד מדתו של הקב"ה, מדת בו"ד ריקן מחזיק מדת הקב"ה מלא מחזיק, היינו שקודם להבנת ולקבלת	46720
התורה צריכה לבוא הכשרה מוסרית של זיכוך החושים, של ענוותנות יתרה, של ראשית חכמה יראת ה',	46721
ורק אז יהיב חוכמתא לחכימין, וזו היתה דרכו של מרע"ה שהקדים ויסתר משה פניו, הקדים מדת הענווה	46722
שאינו ראוי עדיין לגדולות, ובזה זכה לזכות הגדולה ותמונת ה' יביט...	46723
זוהי ההכנה שמסר נפשו עליה, להתרכז ולכוון לדעת המקום, ולהיות סמל לכלל ישראל עד סוף כל	46724
הדורות, שלא יהרסו לעלות ההרה בטרם שיהיו ראויים לכך, זהו שהנביא מדגיש זכרו תורת משה, זכרו	46725
ולמדו את הנהגתו של משה להשגת התורה! התורה היא תורת ה', אבל דרך קבלתה והשגתה נלמד ממה	46726
עבד ה' שמסר נפשו עליה.	46727
נתבונן נא ונראה כמה מהמסירות נפש שיש בצעד כזה של הסתרת פנים, הלא זה ממש מעין הנסיון של עץ	46728
הדעת, הקב"ה מתגלה לפניו בסנה וחושף לו את כל תעלומות ההווייה, והוא כופף את ראשו ומחליט	46729
שאינו ראוי לכך כי ירא מהביט!	46730
אמנם מה היתה התוצאה של ענוותנותו? ותמונת ה' יביט ומשה ניגש אל הערפל, זכה לעלות לשיאים	46731
ענקיים, ששכלו של האדם אף בר המעלה אינו מוכשר לכך, זכה לטייל ולראות באספקלריא המאירה	46732
מסוף העולם ועד סופו, וכל זה לא בא אלא מפני שהכשיר את עצמו ע"פ הדרך שהתורה בעצמה דורשת,	46733
מסר נפשו עליה לדעת במה היא נקנית, ודעתו היתה מותאמת לדעת הבו"ת, וכבר דרשו רבותינו וקבעו	46734
לנו במשנתם מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם.	46735
משה רבינו ע"ה בשעה שנתגלה אליו הקב"ה בסנה, אמנם רצה הקב"ה להשפיע עליו בבת אחת השפעה	46736
רבת ממדים בת היקף נצחי ואין סופי, אבל הוא הסתיר פניו, וקבע לנו הוראה לדורות, שאין להציץ לפני	46737
ולפנים מבלי הכשרה מוקדמת, מבלי טיהור וזיכוך של החושים הטבעיים, שיהיו מוכנים ומזוככים	46738
להשראה השמימית, ואחרי שזכה לתמונת ה' יביט הוסיף יום אחד מדעתו, מהשלמת דעתו שצורפה	46739
וזוככה.	46740
זכה להבין רמז של הבו"ת, שכדאי לעכב נתינת התורה לעוד יום אחד, שאף בזה להקנות לישראל את	46741
הסגולה הנפלאה של הכנת החושים להשראה השמימית, ראה והבין מרמיזת השי"ת שזוקקים הם בני"י	46742
לתוספת הכשרה והתקדשות, לכן חיכה והוסיף יום אחד והקב"ה הסכים על ידו, כי רק אחרי ההכשרה	46743
המושלמת השי"ת בא אל משה בעב הענן בעבור ישמע העם, כי אז תהיה השמיעה שלהם שלמה ונצחית.	46744
(המוסר והדעת ח"א ע' 68).	46745
	46746
מאמר פד	46747
ויאמר ה' ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי מפני נגשיו כי ידעתי את מכאוביו	46748
(שמות ג' ז').	46749

הנראה מן הכתוב דענין הגאולה הוא, דמכיון שראה ראיתי ואת צעקתם שמעתי לכן בהכרח הוא שתהיה	46750
גאולה, כאילו עד עתה בכל משך הגלות כביכול לא ראה ולא שמע, ולכן היה אפשר כל הגלות, ואילו היה	46751
ראה ראיתי מקודם היתה הגאולה באה כבר קודם לכן.	46752
והנה ענינים אלו הם ממדותיו של הקב"ה שאין לנו בהם שייכות כלל, אמנם מה שניתן לנו לומר בכדי	46753
לשבר קצת את האזן הוא, דהנה כל אחד מרגיש שבענין הרגשה בצער של מי שהוא ישנן דרגות ובחינות,	46754
גם חרש יכול להרגיש בצער זולתו אע"פ שאינו שומע כלל את תחנוניו, כי מרמיזותיו לבד מכיר הוא	46755
שחבירו מצטער, אבל אינו אלא בבחינת מבין.	46756
וכן אם נראה את מי שהוא רובץ תחת משאו, ודאי שאנו מכירים בצערו אע"פ שהלה שותק וזוהי בחינה	46757
בהרגשה, אבל אם נראה אחד רוצח את חבירו, והלה צועק בשארית כוחותיו ומתחנן ומבקש עזרה, בזה	46758
בודאי תתמלא הסאה ושום איש לא יוכל לעמוד מרחוק ולראות במות חבירו, מבלי שימסור נפשו להצילו	46759
אף שידע שבנפשו הוא.	46760
וזוהו שמגלה לנו הכתוב, שענין הגאולה היה משמיעתו כביכול את צערם של ישראל, כשאך ראה ראיתי	46761
כבר היה מן הנמנע לישא צערם, והיה בהכרח שתבוא הגאולה, וכאילו עד עכשיו היתה המדה של העלמת	46762
עין, כמ"ש ואנכי הסתר אסתיר פני, ובמדה ההיא כביכול לא שמע ולא ראה, וע"כ היה אפשר כל הגלות,	46763
אבל מכיון שנהפכה המדה למדת הארת פנים אז כבר ראה ראיתי, והוכרח תיכף שתבוא הגאולה, דבמדה	46764
זו מן הנמנע לאחר את הגאולה אף לרגע שאי אפשר לסבול בצערם.	46765
הבחינות בין שתי הנהגות אלו הן בגדר בכח ובפועל, מהותה של מדת רחמים היא מדה של בפועל, שאר	46766
המדות הינן רק בבחינת בכח לגבי מדת רחמים, בבחינה של בכח שם היה אפשר כל הגלות, אבל אך	46767
נתהפכה המדה למדת רחמים תיכף היה שם כי ידעתי את מכאוביו, מהותה של מדה זו היא בפועל,	46768
ובבחינה זו א"א שיעלם צערם כל דהו, כל דקירה ודקירה נראתה נשמעה ובאה תכף לפני כסא הכבוד, ואי	46769
אפשר בשום אופן לעבור בשתיקה על העול אשר מצרים לוחצים אותם, ותכף היה ההכרח להביא גאולה,	46770
לנקום נקמתם ולהציל עשוק מיד עושקו.	46771
גם מה שזכה משה רבינו להיות שליח הגאולה הוא משום שהיה בבחינה הלזו של שונא עול, ויצא ביום	46772
השני והנה שני אנשים עברים נצים ויאמר לרשע למה תכה רעך, מי זה מאתנו יסכן נפשו בראותו שני	46773
עברים נצים, הלא כל אחד ואחד היה עובר לדרכו מבלי שישגיח על זה כלל, ואחרי כן בבנות מדין ויבואו	46774
הרועים ויגרשום ויקם משה ויושיען, יצייר לו כל אחד ואחד מצבו של משה רבינו ע"ה באותה שעה.	46775
בורח מחמת המציק למדין בין נכרים, וכשראה שמתקוטטים נכרים עם נכרים העמיד עצמו בסכנה	46776
והושיען, כל זה מורה לנו על מדתו של מש"ר שהיה שונא עול בפועל הגמור, ובמדה של בפועל א"א	46777
לעבור בשתיקה על עול כל דהו, כמו שא"א שאש לא ירתיה מים בכל מיני מצבים שיהיה, כמו"כ במדת	46778
בפועל של אמת א"א בשום אופן לחשות בלי למחות על שקר, ואפי' כשנכרי עושה עול לנכרית א"א	46779
בשום אופן לבלי להושיעה.	46780
ובתורת כהנים (שלהי פ' בחקותי) נאמר על מש"ר, ראוי היה שליח למשלחו שהמשלח והשליח ראויים	46781
ומתאימים זה לזה, וכמו שבענין הגאולה נאמר כי ידעתי את מכאוביו, וכתב רש"י שמתני לב להתבונן	46782
לדעת את מכאוביו, ולא העלמתי עיני ולא אאטום אזני מצעקתם, וכן וידע אל' נתן עליהם לב ולא העלים	46783
עיניו, כמו"כ נאמר במשה וירא בסבלותם, וכתב רש"י נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם, דבק במדותיו	46784
של הקב"ה, נתן עליהם לב עד שזכה לבחינת הפועל הגמור. (דעת חכמה ומוסר ח"א מאמר ק"ה).	46785
	46786
מאמר פה	46787
ויאמר ה' ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי מפני נגשיו כי ידעתי את מכאוביו	46788
(שמות ג' ז')	46789
פירש רש"י כמו וידע אלקים כלומר שמתני לב להתבונן ולדעת את מכאוביו, ולא העלמתי עיני ולא אאטום	46790
אזני מצעקתם עכ"ל, רואים כאן יסוד מבהיל מה נקרא ידיעה ומה זה ידעתי את מכאוביו, שכאשר רצה	46791
כביכול לידע את הכלל ישראל שם לב להתבונן, רואים שסוד הידיעה יוצא מהתבוננות, מושג אחר ממה	46792
שאנו מדמים התבוננות, משמתני לב להתבונן יצא ידעתי את מכאוביו.	46793
סוד הידיעה הוא דבקות שהוא מתחבר להדבר הנודע, ולא ענין חוצה לו כפי שאנו מורגלים, וצריכים	46794
להבין את זה על דרך שכתב הרמב"ם (יסוה"ת פ"ב ה"י), בענין ידיעת ה' שהוא וידעיתו חד הוא, ידיעתו	46795
הוא עצמותו יתברך שמו, הוא יודע ר"ל שהוא נמצא שמה, אי ידיעה פירוש כאילו שכביכול אינו נמצא	46796
שמה והוא בסוד של הסתר פנים ח"ו, וזה הסוד של חכמה בינה דעת, בחכמה ובינה יש כל המעלות אבל	46797
אין זה עדיין ידיעה, דעת הוא ענין אחר לגמרי, סוד של ידיעה התדבקות והתחברות, וזהו כי ידעתי את	46798
מכאוביו.	46799

על דרך זה הוא סוד הידיעה גם אצל האדם, להיכן שידיעתו של אדם מגעת שם הנהו מחובר, יושב כאן	46800
ומחשב באספמיה (נדה ל'), הוא נמצא במקום מחשבתו, סוד הידיעה והמחשבה הוא סוד של דבקות, הוא	46801
משים מחשבתו על הדבר ומתדבק לו ונעשה אחד וכמ"ש ברמב"ן (בראשית י"ט י"ז), על ענין ותבט אשתו	46802
מאחריו ותהי נציב מלח שהוא בדרך הטבע, כי המחשבה בחליים הנדבקים מזיק מאד וידיביקם, לכן היתה	46803
אשתו של לוט נציב מלח, כי באה המכה במחשבתה כאשר ראתה גפרית ומלח היורד עליהן מן השמים	46804
ודבקה בה, הרי לנו שסוד המחשבה הוא סוד של התדבקות ממש במציאות.	46805
הרי שכל סוד הקירוב והריחוק תלוי בידיעה ואי ידיעה, ידיעה הוא סוד ההתדבקות וההתאחדות וסוד	46806
הריחוק הוא אי הידיעה, ובוה נבין את הסוד של השגחה כללית והשגחה פרטית, הכל לפי בחינת הידיעה,	46807
כפי גודל ההתדבקות וההתחברות, כפי זה הוא נמצא אתו ומשגיח עליו, וכמה שחסר ידיעה אינו עמו והוא	46808
בחינת הסתר פנים.	46809
הן דברי הרמב"ן (וירא י"ח י"ט), והנכון בעיני כי היא ידיעה בו ממש, ירמוז כי ידיעת השם שהיא	46810
השגחתו בעולם השפל היא לשמור הכללים, וגם בני האדם מונחים בו למקרים עד בוא עת פקודם, אבל	46811
בחסידיו ישים אליו לבו לדעת אותו בפרט להיות שמירתו דבקה בו תמיד, לא תפרד הידיעה והזכירה ממנו	46812
כלל כטעם לא יגרע מצדיק עינו.	46813
המתבאר מדבריו שמהתבוננות כללית תצא ידיעה כללית, וידיעה כללית היא השגחה כללית, והנה השגחה	46814
כללית בלבד גם כן מספיקה, ונוכל לראות את זה מכללות הבריאה, שבהשגחה כללית גם כן די באלקותו	46815
לכל בריה, אבל יש עוד מדרגת התקרבות יותר גדולה והיא התבוננות פרטית, שמה תצא ידיעה והשגחה	46816
פרטית לא יגרע מצדיק עינו, לא תפרד הידיעה והזכירה ממנו כלל, זהו דבוק בתכלית כי ידעתי את	46817
מכאוביו.	46818
זהו מצד הבורא יתברך, וכן מצד האדם גם כן כך הוא, רק ידיעה ואי ידיעה בזה תלוי כל סוד הקירוב	46819
והריחוק ח"ו, ובוה תלויים החילוקים והמדרגות, שכפי ידיעת האדם את ה' כפי שהוא עם ה', כן ידיעת ה'	46820
אותו וכן ה' עמו, אם יודעים ממנו יתברך ידיעה כללית, אז גם מצדו היא רק ידיעה והשגחה כללית,	46821
וכשיוודעים ממנו בפרטות מדובק בתכלית, ישנה מצדו גם כן ידיעה והשגחה פרטית.	46822
זהו מה שאמר הכתוב (דברים ז'), לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם, ופירש הרמב"ן מלשון	46823
וחשוקיהם כסף שהוא לשון אזור, שקשר הקב"ה את ישראל באזור למתניו דבוק בתכלית, נקשר עמכם	46824
בקשר אמיץ שלא יפרד מכם לעולם, והטעם שחשק ה' בכם כי אתם המעט מכל העמים וכמ"ש חז"ל	46825
(חולין פ"ט), שאתם ממעטים עצמכם לפני, נתתי גדולה לאברהם אמר ואנכי עפר ואפר, משה ואהרן	46826
אמרו ונחננו מה.	46827
והנה כמו ואהבת את ה' אלקיך דהיינו להתחבר ולהתדבק אליו יתברך, הכל תלוי בידיעה ואי ידיעה, כן	46828
היסוד בבין אדם לחבירו, ואהבת לרעך כמוך הוא גם סוד הידיעה, צריך להיות ידעתי את מכאוביו וירא	46829
בסבלותם, והדרכים לזה הם גם כן רק על ידי התבוננות, כפי מה שמשים מחשבתו על חבירו וזוכרהו	46830
תמיד, כפי זה יודע הוא את חבירו ומחובר אליו, על ידי שנותן עיניו ולבו לחבירו ואינו מסיח דעתו ממנו	46831
מתהוה וירא בסבלותם, חכמה ובינה אף שכוללים כל מדות טובות חסד והטבה, אבל אין זה וירא	46832
בסבלותם, אפשר להיות בעל חסד בטבע ולא לידע מחבירו כלום, שלמות הענין הוא דעת זאת אומרת	46833
משים מחשבתו על חבירו.	46834
יוצא מדברינו כלל גדול באהבת הבריות, שההתחלה של אהבה היא ידיעה לידע את חבירו, וידיעה אין זה	46835
דבר מן החוץ אלא שהוא מתדבק ונמצא אתו, נמצא שהבחינה על אהבה הוא אם חבירו תופס מקום	46836
במחשבתו ולבו.	46837
וכמו באהבת האב את בנו שיתכן שלא יעשה בעדו כלום, אמנם מחשבת האב לבנו היא מציאות כזה שאינו	46838
מסיר מחשבתו כלל מבנו, ולעולם הוא נמצא במחשבתו וזוכרו תמיד, כן הוא סוד הידיעה לידע את חבירו,	46839
והבן כמה נפלאה לפי דברינו מחשבה קלה שהאדם חושב אודות חבירו, ואיזה עסק נכבד הוא לזכור את	46840
חבירו, שעוסק הוא בסוד ההתדבקות והידיעה, שזה יסוד כל התורה כולה. (דעת חכמה ומוסר	46841
ח"ב מאמר ג').	46842
	46843
מאמר פו	46844
ויאמר ה' ראה ראיתי את עוני עמי ואת צעקתם שמעתי כי ידעתי את מכאוביו (שמות ב' כ"ג).	46845
וכ' רש"י לבאר ענין ידעתי את מכאוביו וז"ל, כמו וידע אלקים כלומר שמתי לב להתבונן ולדעת את	46846
מכאוביו, ולא העלמתי עיני ולא אאטום את אזני מצעקתם, וצריך להתבונן וכי בכל משך גלותם לא ידעתי	46847
את מכאוביו? הלא על עת הגלות כתיב עמו אנכי בצרה.	46848

רואים אנו מזה שאע"פ שאמת הוא שבכל משך הגלות היה עמם בצרה ובכל צרתם לו צר (ישעיה ס"ג),	46849
בכל זאת כל זמן שברצון ה' היה שיענשו והיתה שולטת עליהם מדת הדין, אע"פ שגם במדה זו ישנם	46850
רחמים מרובים עד אין שיעור, מכל מקום לא עכב זה לכל צרותיהם ומכאוביהם, ולא היה שם כלל דוחק	46851
לגאולה שתבוא, כי היו שם בהנהגה של הסתר פנים, ובהנהגה זו הוא בבחינת כאילו שלא שמע ולא ידע,	46852
אח"כ כשזמן הגאולה היה ממשמש לבוא נהפכה להם מדת הדין למדת הרחמים, ומהותה של מדת הרחמים	46853
הוא ששם הוא כבר בחינת ידעתי את מכאוביו.	46854
בהנהגה זו אי אפשר בשום אופן לעבור על צערם, ואי אפשר לשאת אפי' משהו מצערם, שם הורגש כבר	46855
גם צערם היותר קל, וכל צרותיהם ועינויהם אפי' היותר קטנים וקלושים, הדקירה הפחותה שבפחותה	46856
נשמעה ובאה תקף לפני כסא הכבוד, ואז היה מן הנמנע אף רגע אחד של יסורים, ומיד היה בהכרח שתבוא	46857
הגאולה, וזהו שכתב רש"י שמת' לב להתבונן ולדעת את מכאוביו.	46858
ואין לנו בשפה האנושית מלים שבהם אפשר לבאר זאת, ואף אין בשכל האנושי להבין פירושו של ידעתי,	46859
ומה שאפשר לנו להסביר בזה בלשון בני אדם הוא, שענינו של ידעתי הוא הרגשה בצער של אדם במדה	46860
שאפי' לסובל עצמו אין בזה שום הרגשה, וברמב"ן (שמות ב' כ"ה) הביא מש"כ רש"י נתן לב להתבונן	46861
וז"ל, ונכון הוא על דרך הפשט, ועל דרך האמת יש בכתוב הזה סוד גדול מסתרי התורה, לומר כי עלה	46862
ענינם למאור פניו.	46863
המכוון בהא דמסיק לבסוף כי עלה ענינם למאור פניו שהוא במדה שאין שום העלמה, ועד שזכו למדה זו	46864
היו בהסתר פנים שהיא הנהגת מדת הדין, אע"פ שגם ישנם רחמים מרובים בלי גבול, אבל הרגשה	46865
בכל פרט ופרט בכל הדקות לא היה שם, שזהו רק בהארת פנים וזה היה סוד הגאולה.	46866
וכמו שהגאולה יצאה משמתי לב להתבונן של הקב"ה כביכול, כמו כן במשה שהיה שליח הגאולה התהלך	46867
בדרכי ה', כמ"ש והלכת בדרכיו מה הוא רחום אף אתה רחום, וזו היתה מדתו וירא בסבלותם וכ' רש"י	46868
נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם, אותו ענין עצמו של שמתי לב להתבונן הנאמר בהקב"ה כביכול, יוצא	46869
מזה בענין נושא בעול עם חבריו שענינה של מדה זו הוא לחוש בצער זולתו כל מה דאפשר, ולכאורה מה	46870
ענין התבוננות בצער השני? רגילים אנו להבין ענין התבוננות בלימוד, אבל מה מקום להתבוננות בצרה?	46871
אבל האמת הוא שבכדי לחוש ולהרגיש בצער חבריו צריך לתת לב להתבונן.	46872
ראיית היסורים של האדם עדיין אינה ולא כלום, שקר הוא דובר אותו שחושב שבראיה בעלמא חש הוא	46873
בצער חברו עד שהוא עצמו סובל מזה, בכדי להרגיש באמת במכאוביו של מי שהוא, צריך לתת עיניו ולבו	46874
כמו שעשה משה, וזוהי התחלת כניסה במדת נושא בעול עם חברו, עד שמצינו שאמרו חז"ל במדרש (ש"ר	46875
פ"א), וירא בסבלותם היה נותן כתיפו ומסייע לכל אחד ואחד, שהרכין עצמו לשאת איתם יחד, ואין	46876
המכוון שהיה עושה כן בכדי לעזור להם במשאם, אלא בכדי לחוש ולהרגיש בסבלם.	46877
בכדי לחוש בצערו של אדם לחוש כל מכאוביו, איך שהכאב חודר ועובר בהעורקים והגידיים, להרגיש	46878
מהלך הכאב ובאיזה עורק וגיד מקומו, לזאת צריך הרבה לתת לב להתבונן עד כדי הרכנת עצמו לחוש	46879
בעול המשא, וזהו גדר רחמים שהוא סוד הגאולה, וזכותו של משה רבינו היה גם כן משום זה, היינו דקדוק	46880
על פרט קטן שבפרטים, והנה מדה זו היא ככל המדות, שהגם שלא נזכרו בפירוש בתורה אי אפשר לתורה	46881
בלעדן, ובאמת מצינו מקראות מפורשים שלמדנו משם ערכה וחיובה.	46882
אמרו חז"ל (סוטה י"ב.), על הפסוק ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר, היא היתה לפניו בשעת השעבוד	46883
לזכור צרתן של ישראל שהיו משועבדים במעשה לבנים, ספרו לנו חז"ל שהקב"ה כביכול נשא לבנה בכדי	46884
לזכור בצרתם שהיו משועבדים בעבודת לבנים, ואין במושגנו להבין מהו ענין תחת רגליו, ומהו ענין נשא	46885
לבנה שהם סודות עמוקים מסודות התורה, ואמנם פשוט הוא שאין מדובר כאן אודות עצמותו ית' שהרי	46886
אין לו לא תואר ולא דמות.	46887
אבל גם זה פשוט שמה שאמרו חז"ל נשא לבנה הוא אמת, ותחת רגליו הוא אמת, שהבורא ית' בכדי לזכור	46888
בצרתם של ישראל נשא לבנה, וענין זה הוא רק לשבר את האזן, והכונה היא להורות לנו שבכדי להרגיש	46889
בעבודת האדם בחומר ובלבנים, אין עצה אחרת כי אם לשאת לבנה, ומספיק לנו מאמר חז"ל זה בכדי	46890
להתבונן עד כמה דרך זה רם ונשגב, ועד כמה הוא הכרחי לאדם, שהרי הבורא כביכול נשא לבנה.	46891
ומאידיך גיסא נוכל לראות עד כמה מושחת הוא מי שאינו במדה זו, ואדמו"ר ז"ל בדברו בענין מדה זו	46892
מזכיר מה שאמרו תשת חשך זה העוה"ז שדומה ללילה, בו תרמוש כל חיתו יער אלו הרשעים שבו	46893
שדומים לחיות שביער (ב"מ פ"ג:), דימו חז"ל רשעים לחיות יער, דגדרן של חיות יער הוא דאין להם	46894
הרגש כלל בצער מי שהוא, ורואים אנו גודל החטא של אי הרגשה בצער הסובל, עד שחז"ל בהגדרים	46895
רשעים הגדירים במדה זו שאינם מרגישים בצער זולתם, וכינום בשם חיתו יער שאין יודעים כלל	46896
מהרגשה זו.	46897

החיה דורסת ואוכלת בעוד שטרפה מפרפר וצועק בשארית כחותיו, והאדם בראותו תמונה נוראה כזו	46898
פלצות תאחזנו, אבל החיה אינה מזדעזעת מזה אלא להפך כאשר ירבה זה לצעוק מתוך יסורים, כן יגדל	46899
כעסה ותוסיף לטרפו ביתר שאת, משום שהיא אינה מרגישה ואין לה ידיעה כל דהו מצער זולתה, וזהו	46900
אופיו וגדרו של טורף, ואמרו חז"ל שהאדם שאינו חש בצער חברו, טבעו הוא אופיו של אותו טורף, וזהו	46901
שהגדירו לרשעים בשם חיתו יער, שאינם מרגישים בצער זולתם ודומים ממש לחיות יער לבלוע טרפם	46902
חיים. (דעת חכמה ומוסר ח"א יא יב).	46903
	46904
מאמר פז	46905
ויאמר ה' ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי מפני נגשיו כי ידעתי את מכאוביו	46906
(שמות ג' ז')	46907
אמרו חז"ל ראיתי לא נאמר אלא ראה ראיתי, אמר לו הקב"ה משה אתה רואה ראייה אחת ואני רואה שתי	46908
ראיות, אתה רואה אותן באין לסיני ומקבלין תורתך, ואני רואה אותן מקבלין תורתך זהו ראה, ראיתי זה	46909
מעשה העגל שנאמר ראיתי את העם הזה (מדר"ר פ"ג ב').	46910
איתא במדרש (פ' יט.), זאת חקת הפסח וז"ה יהי לבי תמים בחקיך, אמר דוד רבון העולם כשאני עוסק	46911
בחקיך לא יהא רשות ליצה"ר להציץ בי, שלא יטעה אותי יצה"ר ואני מתבייש מן הצדיקים, ועוד מתוך	46912
שהוא מטעה אותי אני מונע עצמי מדברי תורה, אני בא להשמיע תלמודי לפניך, וקטנים ממני משיבים	46913
ואומרים אינו כך ואני מתבייש, אלא עשה לבי אחד כדי שיהא עוסק בתורה בתמות, ה"ד יהי לבי תמים	46914
בחקיך למען לא אבוש.	46915
המאמר הזה כולו סתום וחתום, ממה היה דוד מפחד בלומדו תורה, ומפני מה דוקא בחוקים, הלא בעת	46916
שלמד דוד תורה היה שמור מהיצה"ר, תורה מגנא ומצלא, וכאן רואים אנו שדוקא בעת לומדו תורה	46917
וביותר חקי התורה, היה פחדו ומוראו גדול למאוד, והרבה תפלה ותחנונים שירחם עליו ה' ית' שאל יציץ	46918
בי יצה"ר, כי אם רק יציץ הרי הוא בסכנה גדולה עומדים אנחנו ותמהים על יראה זו.	46919
ולאחר ההתבוננות נראה כי תמיהתנו נולדה מהשיבושים והשגיאות שהורגלנו בהם ולא הורגלנו להבין	46920
דבר לאישורו, וכשנציע הענין יתבאר מאמרם ז"ל כמין חומר, הנחה שהיא מוסכמת אצלנו ופשוטה לנו,	46921
עד שלא יעלה בשום אופן בדעתנו לבקרה, הוא מה שמוסכם לנו כי שליטת היצר הוא דוקא בדברים	46922
הגשמיים, אבל כשאדם עוסק ברוחניות כשעוסק בתורת ה' ית' אין שם מקום לחלות היצר, הנה לאחר	46923
העיון טעות מעיקרא הוא.	46924
הרמב"ם בח' פרקים מאריך בענין של כל מעשיך יהיו לשם שמים, ומחלק הענין לדרגות שונות, האכילה	46925
צריכה שתהא לשם בריאות ולא לשם תענוג, וזה אצלו כ"כ מושכל ראשון עד שכתב, שהמכוון לשם	46926
תענוג אינו בגדר אדם כי זה והבהמה אצלי שוין, והאכילה לשם בריאות אינה עוד התכלית אלא הבריאות	46927
כדי לעסוק בחכמה, וכן הלאה דבר אחד מחייב לשני עד לשם שמים.	46928
התבונן נא מעתה וראה אם תמצא אחד מאלף שכונתו לא תהיה לשם תענוג, ואם בדבר שהוא מושכל	46929
ראשון בכל זאת הכל כעוורים נחשבו ולא יכירוהו בשום אופן, א"כ הדברים ק"ו אם במושכל ראשון	46930
שהוא פשוט כ"כ, בכל זאת המצב הוא כזה שגם אחד מאלף קשה למצוא שיכיר זה, בדבר עמוק על אחת	46931
כמה וכמה, אם באכילה ושתיה יש שליטת היצר, ק"ו כמה וכמה שליטת היצר יש בחכמה, בחובות	46932
הלבבות (שער ה' פ"ד), אחרי שמביא כמה וכמה דברי היצר, אמר וכל זה כשיהיה חלש בחכמה, אבל	46933
כשיהיה האדם חזק בחכמה ודעת אלקים, אז יבוא אליך מדרך החכמה ויהיו פיתויו בכך יותר חזק, מפני	46934
שהוא בא אליך מצד החכמה ואתה בוטח בו.	46935
מבואר מדבריו שכאשר היצר בא מצד החכמה, המצב אנוש יותר הרבה מכשאינו בא מצד החכמה,	46936
דכשאינו בא מצד החכמה הלא היצר מוכרח להיות עומד על גביו, וכשבא מצד החכמה כתב החובות	46937
הלבבות, שכבר היצר בטוח בו ואינו צריך לעמוד על גביו.	46938
זכורני מעשה ברוצחי לילה שכל ימיהם רצחו והרגו כמה נפשות, ולבסוף תפשו אותם ושמו רגליהם	46939
וידיהם בנחושתיים, ובעת הוליתו אותם ברחוב העיר, ותהום כל העיר ונאספו כולם אנשים ונשים וטף קהל	46940
גדול למאוד לראותם, אז פנו הרוצחים ההם אל ההמון ואמרו להם מה לכם פה? האם לא ראיתם מימכם	46941
חיה רעה? הרי שגם ברוצחים כאלה רוצחי נפשות חינם, התגנב בקרבם היריהור קדוש שהם חיה רעה.	46942
הרי שגם זה יתכן בחוטא שלא מצד החכמה, וחוטא ומחטיא את הרבים שצדה בדעותיו הכוזבות אלפים	46943
ורבבות, וכל ימיו החטיא את הרבים, בכל זאת אין גם אחד שישמע מפיו וידוי כזאת על נפשו שהוא חיה	46944
רעה, הרי לנו ראייה ברורה שצדקו דברי החובות הלבבות שהחטא הבא מצד החכמה, אנוש ומסוכן יותר	46945
הרבה לאין ערך ודמיון.	46946

למדים מזה כי כל מה שהדבר יותר עמוק שליטת היצר בו יותר גדולה, וכן אמרו חז"ל (סוכה נ"ב:), מניח	46947
עכו"ם ומתגרה בישראל ובתלמידי חכמים יותר מכולם, עד שסיימו שם כל הגדול מחבירו יצרו גדול	46948
הימנו, שכל מה שהוא נוטה לחכמה יותר עמוק, שליטת היצר בו יותר וסכנתו יותר עצומה.	46949
ועיין רמב"ן ראה ראיתי את עני עמי, א"ל הקב"ה למשה אתה רואה ראיה אחת ואני רואה שתי ראיות,	46950
אתה רואה אותן באין לסיני ומקבלין תורתך, ואני רואה היאך מתבוננים בי שאני יוצא בקרונין שלי שאתן	46951
להם את התורה, ושומטין אחד מטטראולין שלי שכתוב לפני שור מהשמאל ומכעיסין אותי בו.	46952
הרי שכל חטא העגל היה מראה ראיתי, דוקא מהמחזה הגדול והקדוש שחזו נולד העגל, ואילו לא היה להם	46953
קבלת התורה לא היו חוטאים בעגל מעולם, נמצא כי חטא העגל נגרם להם ממה שזכו לקבלת התורה,	46954
שכל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו כל מה שאדם נכנס יותר לתורה בפנימיותה, הסכנה יותר גדולה והיצר	46955
שולט שם מאוד, וצריך להרבות תפלה ותחנונים שח"ו לא יציץ, דבהצצה כל דהו אין להנצל ח"ו.	46956
הדבר הוא הפוך לגמרי ממה שאנו מדמים, דעיקר חלות היצר הוא דוקא בעניני אכילה ושתייה, אבל בתורה	46957
אנו הולכים בטח, ובאמת הרבה יותר משאדם צריך לטהר ולקדש עצמו בעניני הגשמיים שלא יפול	46958
במכמורי היצר, יותר צריך להתקדש ולטהר עצמו קודם שמוצא דבר תורה מפיו, הנה הר"מ בהקדמתו	46959
לספר המורה כתב שמצורע לא יכנס ללמוד ספרו, תמיד לומדים אנו שרק לספר המורה צריכים אזהרה	46960
הלזו, אמנם האמת הוא שליד החזקה צריכים אזהרה זו בק"ו.	46961
וכבר גילו לנו חז"ל יסוד זה באמרם (יומא ע"ב:), זכה נעשית לו סם חיים לא זכה נעשית לו סם המות,	46962
ומקרא מפורש הוא (תהלים נ'), ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חקי ותשא בריתי עלי פיך, תשב	46963
באחיד תדבר בבן אמן תתן דופי, הנה יש לך שנאת הבריות ובכן אסור לך ללמוד תורה, ולכאורה האם	46964
תורה תקלקל אותך? והתשובה אין הכי נמי ודאי תקלקל אותו.	46965
זכה פי' הסבא זצ"ל מלשון זך, אם הוא זך אז נעשית לו סם חיים, לא זכה נעשית לו סם המות, תורה	46966
תהיה לו סם המות, דוד המלך ע"ה דוקא בלומדו החוקים שהם פנימיות התורה אז היה בפיח יותר גדול,	46967
והיה מוראו ואימתו לבלי גבול מהצצת היצר, והתפלל וגם הרבה בתפלה יהא לבי תמים בחוקך שלא יציץ	46968
בי יצה"ר. (דעת תורה).	46969
	46970
מאמר פח	46971
ויאמר משה אל האלקים מי אנכי כי אלך אל פרעה (שמות ג' י"א).	46972
מהידוע כי חכמי הרופאים הראשונים השכילו לדעת מוצא ומבוא דרך המחלה, למען ישכילו בהמשך הזמן	46973
על ידי נסיונות דרך הילוכה, ועפ"ז ישכילו איך להזהר שלא תבוא המחלה ואיך לרפאות המחלה הבאה,	46974
וישכילו בזה לפי יכולת המבחן, ועל כן מרגלא בפי הרופאים על דבר שייטב בעיניהם, אומרים דבר זה יש	46975
לו מהלך ומקום בחכמת הרפואה, ועל דבר שלא ייטב בעיניהם, אומרים כי זה אין לו מקום ומהלך.	46976
אנו רואים כח באדם כי כל דבר שנתישב בלבו בונה עליו בנינים רבים, ולא רק בדבר שיש בו תאוה	46977
ורצון, אלא גם בדבר שיש בו רק ידיעה לבד, ורק כיון שהיא קדומה לו בזמן אז כל הידיעות שיוולדו לו	46978
אח"כ בהשכלתו, יסתעפו על שורש שנשתרש לו בהידיעה הקדומה לו בזמן, וההשרשה תטה השכל	46979
להשכיל על פי הידיעה הקדומה, וזה מהנפלאות אשר בכוחות האדם החומרי, אשר ע"כ התורה אסרה	46980
לדיין שישמע צד אחד כדי שלא יטה הדין אח"כ אליו, וזה בא רק מכח רושם ידיעה הקודמת.	46981
ומזה יתבונן המבין איך חובה על האדם להתחנך מנעוריו, כי אם בידיעה לבד כך, מה עוד בהנחת רושם	46982
של חמדה ותאוה! מבהיל למתבונן, ואם לא נתחנך מנעוריו לכל הפחות בכל עוד שיקדים לשוב מדרכיו	46983
והנחותיו הרעים, ירויח שורש פורה ראש של הקדימה מיום ליום שלא יוסיף כח בהנחה, כי כל עוד יתגדל	46984
שורש הנחה זו יתגבר יותר מערך הנחה הראשונה, ועוד אנו רואים כי כל דבר שהחומר והצורה מתאחדים	46985
בו יתוסף כח הצורה, כדומה מי שהוא רוצה להתרגל במדת הטבה, ועושה צדקה וגמ"ח הרבה ומאכיל	46986
ומשקה עניים יתוסף בו הטבה בלב עמוק.	46987
והנה הרופאים העוסקים בהצלת נפשות, להשקות סמים מרים ולחתוך בשר ואברים הנפסדים שלא יפסידו	46988
כל הגוף כידוע, האם יש הצלת נפשות יותר מזה? ועם כל זה אנחנו יודעים שגם הטובים שבהם, ישובו	46989
בהמשך הזמן להוולד בהם טבע אכזריות, למה? והלא עוסקים בגמ"ח גדולה, אלא מחמת שהחומר הוא	46990
במעשה אכזריות לכאורה, והיפך הצורה שהיא לטובה רבה, וטבע האדם יותר נוטה לרע כל היום מנעוריו,	46991
ע"כ תמשוך ההנחה המוקדמת את מעשה החומר הדומה לאכזריות, ומצא מין את מינו וניעור הרע הטבעי	46992
להתחזק, ולכן היו הראשונים בורחים מן הרבנות שהחומר הוא היפוך הצורה, אף כי תוכן הצורה נעלית	46993
מאוד כי היא לזכות הרבים.	46994
וזה אפשר כונת משה רבינו ע"ה שברח משליחות להוציא את ישראל ממצרים, כי היה חושד עצמו שלא	46995
יתמשך החומר אחרי ההנחה הקודמת באדם כנ"ל, ושאל בחירי ה' יוכיח, וחז"ל בלשונם הזהב במנחות	46996

ק"ט: אמר ר' יהושע בן פרחיה בתחילה כל האומר לי עלה לגדולה אני כופתו ונותנו לפני הארי, עתה כל	46997
האומר לי לירד ממנה אני מטיל עליו קומקום של חמין, שהרי שאול ברח ממנה וכשעלה בקש להרוג את	46998
דוד עכ"ל.	46999
והנה שני הכוחות הללו קשה להאמין לאור השכל, רק שהטבע אין לו דרך בשכל, והם אמרו שגם הגדול	47000
שבסנהדרין אסור לו לשמוע טענות יחיד קודם שבאו שניהם לדין, וכן כל פעולת החומר בהיפוך הצורה	47001
תזיק גם להיות גדול בישראל, ומה נאמר עוד אנחנו מלאים בהנחות קדומות מתאוה ורצון, גם עוסקים	47002
בענינים חומריים אשר אין כונתנו כלל להתאים עם הצורה, וכש"כ כשהם הפכים מבוקר ועד ערב, וכש"כ	47003
כשהם נובעים מצורה רעה ופחותה! ודי למבין להתעורר לעמוד על נפשו לבטל ההנחות הקודמות, וגם	47004
לאחד החומר עם הצורה בכל האפשרי. (אור רש"ז קצ"ט).	47005
	47006
מאמר פט	47007
ויאמר משה אל האלקים מי אנכי כי אלך אל פרעה. ויאמר כי אהיה עמך בהוציאך את העם ממצרים	47008
תעבדון את האלקים על ההר הזה (שמות ג' י"א).	47009
הנה סרבנותו של משה שאמר מי אנכי כי אלך אל פרעה צריך ביאור, אף שסרבנות זו היתה מפני	47010
ענותותו הגדולה של משה, שלא רצה לקבל ע"ע משרה חשובה כזאת, ורצה כי יעשה ע"י אחרים	47011
שחשבם לראויים יותר, וכמ"ש רז"ל על הפ' שלח נא ביד תשלח, בכ"ז יקשה היאך היה משה מסרב	47012
בשליחות ה'.	47013
מצינו מסרבין לקטן ואין מסרבין לגדול (ב"מ פ"ז), והביאור בזה כי סרבנות מדה יפה היא באדם, כי יאות	47014
לסרב מעט כשאחד מבקש לכבדו או להטיב עמו, ואין מן הנימוס שימהר לקבל את הכבוד והטובה מחבירו,	47015
ולא יקל לו להניח לחבירו שיכבד אותו ויטרח בעבורו, ורק אם יפציר בו אז יקבל ממנו.	47016
אמנם זהו רק ביחס לקטן, אבל לגדול אדרבה הנימוס הוא שלא לסרב כשרוצה לכבדו, כי עדינות הרגש	47017
של בן ישראל דורשת שכשגדול מכבדו, לא ירגיש כי הגדול נותן לו כבוד והוא מסרב לקבלו, כי גם זו	47018
יהירות יותר מדי, ואין זה דרך כבוד נגד הגדול שיראה כי הוא מרגיש שהגדול רוצה לכבד אותו, ואף	47019
שיודע הוא שהגדול רצונו בכך, לא יקבל ממנו את זה בתור כבוד רק בתור צווי, שכיון שהוא אמר לו	47020
לקבל דבר זה ורצונו הוא בכך, צריך להרגיש כי הגדול מצוהו ועליו למלאת רצונו במהירות בלא סרבנות,	47021
ועדינות כזו צריכה להיות טבועה בנפש ישראל, ולפ"ז היאך סרב משה במצות הקב"ה שלא רצה ליטול	47022
גדולה לעצמו, כיון שהקב"ה מצוהו עליו לקיים צווי ולמלאות רצונו ית' בזריזות.	47023
אף הנה מבואר בספרים הק', שגם חזיון הנבואה המתגלה לנביא הכל לפי המצב של עכשיו, אבל עלול	47024
שישתנה המצב ע"י בחירת האדם, כי היא חפשית ומשפעת על הנהגת הבריאה, ולכן אין פלא אם סרב	47025
משה בהכירו כי גם הוא עלול להכשל ולחטוא, כי מה שהאדם יותר גדול מכיר הוא יותר בחסרונו ובכח	47026
הרע השולט באדם, ולכן הרגיש כי אינו יכול להאמין בעצמו, והיה ירא מאוד לקבל התפקיד הנשגב	47027
שגאולת ישראל תהיה על ידו.	47028
ואף שהקב"ה שלחו להוציא את בני מארץ מצרים, ידע שזהו רק לפי המצב שהוא נמצא בו עתה, וחשש	47029
שמה יגרום החטא ויפול ממדרגתו ולא יהיה ראוי להיות לגואל לעם ישראל, וכי כלום הרבה צריך לו	47030
לאדם למען יפול ממדרגתו, וכמו שאירע באמת למרע"ה, ויהי בדרך במלון ויפגשהו ה' ויבקש המיתו,	47031
ומבואר (נדרים ל"א:), אמר רבי ח"ו שמשה רבינו נתרשל מן המילה, אלא מפני מה נענש משה מפני	47032
שנתעסק במלון תחילה.	47033
בשביל שאיחר קצת ונתעסק במלון מעט, ולא מיהר בהכנסו אל המלון למול את בנו היה בסכנת מיתה, כי	47034
היה לו להזדרז יותר במצות מילה, והקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט השערה, וכיון שחסרה לו מעט זריזות	47035
זו היה ראוי להענש עונש מיתה, ושלא תהיה הגאולה על ידו.	47036
ולכן פחד משה שמא יכשל ויפול ממדרגתו, ולא יהיה שוב ראוי להיות בשליחות ה' גואל ישראל, ונמצא	47037
שמעמיד הוא בסכנה את גאולת ישראל הנמסרת לו והתלויה במצבו, ולכן ביקש מהקב"ה שלא ישלח אותו	47038
ושישלח ביד אחרים הרגילים בשליחות ה', שהם יחזיקו מעמד ובטוחים במצבים, ועל זה השיבו ה' ויאמר	47039
כי אהיה עמך שאין גאולה זו תלויה בשום אמצעים אחרים, רק אנכי בעצמי אהיה הגואל.	47040
מהסנה שאיננו אוכל אתה רואה כי יש בהנהגת הבריאה ענין התחדשות המציאות, שממנה ניכר וכולט	47041
שיש בבריאה הנהגת מציאותו יתברך לבדו שאיננה בשום חוקים וגבולים, ותדע כי הגאולה הזאת תהיה	47042
על ידי הנהגה זו וע"כ אין לך לחוש.	47043
וזה לך האות מראה הסנה שבו הראיתך כי נמצא בבריאה הנהגת מציאותו לבדו, בזה אני מורה לך כי	47044
אנכי שלחתיך, שבהנהגת מציאותו לבדו תעשה הגאולה שאינה תלויה בשום דבר, ובטוח הנך כי אהיה	47045

עמך כי הלא אנכי שלחתיך, כי מה שאנכי בכבודי ובעצמי שולח אותך כפי מה שנגלתי לך במראה הסנה,	47046
זה לך האות כי אהיה עמך ולא תהיה שום השתנות בהשליחות.	47047
סוף הפסוק ג"כ אפשר לבאר על דרך זה, בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה,	47048
ולכאורה לא שייך זה לתחילת הפסוק, ויש לבאר דהנה צריך לדעת כי כל אמיתיות התורה והעבודה, הוא	47049
רק אם נעשה במכוון האמיתי, על פי ההשגה הנכונה בהנהגת מציאותו ית' לבדו, כי בלעדי זאת כונתו רק	47050
לפעול בבריאה, ונמצא שעובד להמערכה וכעובד ע"ז הוא.	47051
ובזה היתה עיקר טעותם של הרבה בדורות הקדמונים שנטו מן דרך האמונה הנכונה, וכדמצינו אחר קצץ	47052
בנטיעות (חגיגה י"ד), היינו שהפריד הנטיעות משרשן וחשבן לענין בפני עצמן, הציץ בכוחות העליונים	47053
של המערכה והרהיבוהו ברוב גדלם, עד שמרוב ההתפעלות בראותו עד היכן הכוחות ההם מגיעים, חשב	47054
כי כוחות הללו מציאות בפני עצמם הם, וקצצם במחשבתו משרשם מכה הכל ויצא לתרבות רעה, כי בטל	47055
אצלו כל ענין התורה והעבודה, כי כל עיקר עבודת ה' הוא רק אם המכוון הוא לה' לבדו.	47056
וזהו ביאור הכתוב, אחרי שהראיתך כי ישנן בהנהגת הבריאה ענין הנהגה התלויה רק בי בעצמי ברצוני	47057
לבד, ובהנהגה זו אתודע בגאולת ישראל ממצרים, לכן בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על	47058
ההר הזה, כי אחרי בואכם להכרה עליונה זו מסוגלים הנכם לקבל את התורה ולעבוד את ה', והפסוק	47059
מתפרש מרישא לסיפא ומסיפא לרישא, וזה לך האות כי אנכי שלחתיך, ולכן בהוציאך תעבדון, וכן בשביל	47060
שתעבדון אנכי שלחתיך כי זה תלוי בזה. (שעורי דעת ח"א ד' 89).	47061
	47062
מאמר צ	47063
ויאמר משה אל האלקים מי אנכי כי אלך אל פרעה (שמות ג' י"א).	47064
אחז"ל ז' ימים היה הקב"ה מפתה למשה שילך בשליחותו ולא היה רוצה לילך, עד שאמר לו אם אין אתה	47065
גואלם אין אחר גואלם, ולמה לא רצה משה לילך? אמרו חז"ל שמשה אמר, אם הגאולה תהיה ע"י בשר	47066
ודם סופם לגלות עוד הפעם, אבל אם ע"י השי"ת תבוא הגאולה תתקיים לעולם, וכן אמרו במדרש שם,	47067
אריב"ל משל למלך שהשיא את בתו ופסק ליתן לה מדינה ושפחה מטרונית ונתן לה שפחה כושית, א"ל	47068
חתנו לא שפחה מטרונית פסקת ליתן לי.	47069
כך אמר משה לפני הקב"ה, רבון העולמים כשירד יעקב למצרים לא כך אמרת לו, אנכי ארד עמך מצרימה	47070
ואנכי אעלה גם עלה, ועכשיו אתה אומר אלי לכה ואשלחך אל פרעה, לא אמרת לו ואנכי אעלך גם עלה,	47071
ולא הועיל לו למשה כל טענותיו, ואמר לו הקב"ה אם אין אתה גואלם אין אחר גואלם, עוד אמר משה וכי	47072
אוציא את בני ממצרים פירשו חז"ל (במד"ר שם), מה זכות יש בידם שאוכל להוציאם, א"ל הקב"ה	47073
בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, בזכות התורה שהן עתידין לקבל על ידך	47074
בהר הזה הן יוצאין משם ע"כ.	47075
והנה לאחר כל זה ויקח משה את אשתו ואת בניו, ויהי בדרך במלון ויפגשוהו ה' ויבקש המיתו, וכתב רש"י	47076
ויבקש המיתו למשה לפי שלא מל את אליעזר בנו, ועל שנתרשל נענש עונש מיתה, תניא אר"י ח"ו לא	47077
נתרשל אלא אמר אמול ואצא לדרך סכנה היא לתינוק עד ג' ימים, אמול ואשהה ג' ימים הקב"ה צוני לך	47078
שוב מצרים, ומפני מה נענש מיתה לפי שנתעסק במלון תחילה (נדרים ל"א), והמלאך נעשה כמין נחש	47079
ובולעו מראשו ועד ירכיו, וחוזר ובולעו מרגליו ועד אותו מקום, הבינה צפורה שבשביל המילה הוא עכ"ל.	47080
הרי לפנינו נוראות, כי לאחר שהקב"ה נגלה אל משה בלבת אש מתוך הסנה עמו אנכי בצרה, ויאמר ה'	47081
ראה ראיתי את עני עמי, ועתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי, ועתה לכה ואשלחך אל פרעה, והנה משה	47082
מסרב ועומד בסירובו ז' ימים, והקב"ה מפתהו כל אותם הימים עד שאמר לו דברים אלו, אם אין אתה	47083
גואלם אין אחר גואלם.	47084
גאולתן של ישראל ומתן תורה וירושת הארץ הכל נתון בכך, אם משה יגאל אותם הרי כל אלו לפניו, ואם	47085
לאו בטל משה בטלה הגאולה, אין כאן תורה לעם ישראל אין כאן א"י, וישראל נשארם בגלות מצרים מי	47086
יודע עד מתי, ובכל זאת ויהי בדרך במלון ויפגשוהו ה' ויבקש המיתו! ומה יהיה עם כלל ישראל וצעקתם	47087
וכובד גלותם, וההבטחה של אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה.	47088
אך הסכת ושמע מה שאחז"ל (ירושלמי מכות פ"ב ה"ו), שאלו לחכמה נפש החוטאת מה תהא עליה, אמרה	47089
חטאים תרדוף רעה, שאלו לתורה אמרה יביא קרבן ויתכפר, שאלו להקב"ה אמר יעשה תשובה ויתכפר	47090
ע"כ, ומזה שאמרה החכמה הנפש החוטאת תמות אנו למדים, כי כשם שהקב"ה ברא טבע גשמי בעולם,	47091
והעולם מתנהג בדרך הטבע ברוב פעמים, אף שלפעמים הקב"ה מוציא את העולם בכלל או איש פרטי	47092
בפרט מדרך הטבע, ומנהיג אותו בדרך נס למעלה מן הטבע.	47093
אבל בדרך כלל הכל הולך לפי הטבע, אם אדם יפול באש בדרך הטבע הוא נשרף, אם יפול במים בדרך	47094
הטבע הוא נטבע, ואמת הוא שהכל בהשגחה פרטית וגזירה מן השמים, וח"ו לא נעשה שום דבר מעצמו,	47095

אבל הגזירה היא לא על האש שתשרוף, כי זה טבע שהטביע הקב"ה מכבר בעולם שהאש תשרוף, אלא על האיש שיפול באש, וכן לא הגזירה שהמים יחניקו, אלא שהאדם יפול במים ולא יספיק לצאת וכדומה לזה.	47096
וכמו כן ברא הקב"ה טבע רוחני, תייסרך רעתך ומשובתיך תוכיחך, שאם האדם חוטא לא יוכל להמלט מהעונש, כמו שאדם הנופל באש ודאי נכוה כמו"כ ברוחניות, וזהו מה שאמרה החכמה נפש החוטאת תמות, חוטאת פירוש שוגגת ואעפ"כ בדרך הטבע הרוחני תמות, כמו שבטבע הגשמי אין חילוק בין שוגג למזיד וזה נקרא מדת הדין, אלא שראה הקב"ה שאין העולם יכול להתקיים שיתף בו מדת הרחמים למדת הדין, ואחת משותפות מדת הרחמים הוא יעשה תשובה ויתכפר! (מסילת ישרים פ"ד), ויש עוד כמה דברים בזה כגון אונס רחמנא פטריה והקב"ה מאריך אף.	47097
וכבר כתבו בספרים שהצדיקים נענשים כפי מדת הדין, ואחז"ל (ב"ק נ'), מלמד שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה, והיינו שיש הבדל רב בין אדם כפרי שכל מאכלו מאכלים גסים, שאם יאכל מאכל מקולקל אינו ניזוק כל כך, לא כן בן עיר ואיסטניס שאוכל מאכלים עדינים, קיבתו מתרגשת לכל מאכל מקולקל, ואדם כזה ניזוק בהרבה יותר מבן כפר, כמו כן בטבע הרוחני, אינו דומה חטא של הדיוט, אפילו חטא חמור עונשו קל, משא"כ אצל אדם גדול אפילו חטא קל עונשו חמור מאוד.	47098
וראה באבן עזרא (פ' וישלח), עה"פ ויאמר אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו שכתב בזה"ל, ועוד ידענו כי כל עון קטן וגדול כנגד העושה, על כן העון הקל לגדול יקרא גדול, ויעקב פחד שמא חטא או שגג במחשבתו ובעבור זה לא יהיה השם עמו, ואל תתמה כי הנה משה שאין למעלה ממנו והוא שלחו להוציא את ישראל ממצרים, ובעבור שגגתו שלח מלאך להמיתו ע"כ.	47099
וכבר הביא רש"י לשון ר"י שאמר ח"ו שמשה רבינו נתרשל מן המילה, אלא שנתעסק במלון תחלה ועל זה נתחייב מיתה, ולולא שקדמה צפורה וכתרה ערלת בנה היה המלאך ממית אותו, ומה היה עם כלל ישראל שאם אין משה גואלם אין אחר גואלם, ועם קבלת התורה? התשובה היא כך הטביע הקב"ה את הטבע בעולם שהנופל באש האש שורפתו, כן הוא בטבע הגשמי וכן הוא ברוחני, בפרט בצדיקים שהנהגה אתם לפי מדת הדין.	47100
אותו הדבר ובאותו הפחד היה שרוי יעקב אע"ה כמ"ש חז"ל (ברכות ד'), ר' יעקב בר אידי רמי כתיב והנה אנכי עמך ושמרתיו בכל אשר תלך וכתוב ויירא יעקב מאוד, אמר שמא יגרם החטא, וזהו מ"ש האבן עזרא שיעקב אבינו פחד שמא חטא או שגג במחשבה, הרי שכל היעוד העתידיים שהובטח לו שם, והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה, והנה אנכי עמך כי לא אעזבך עד אשר אם עשית את אשר דברתי לך, על כל ההבטחה הזאת פחד יעקב אבינו שמא בטלה היא מכל וכל, וכל כך למה? שמא חטא או שגג במחשבה, כי זוהי מדת הדין של וסביבו נשערה מאד. (לב אליהו).	47101
	47102
	47103
	47104
	47105
	47106
	47107
	47108
	47109
	47110
	47111
	47112
	47113
	47114
	47115
	47116
	47117
	47118
	47119
	47120
	47121
	47122
	47123
	47124
	47125
	47126
	47127
	47128
	47129
	47130
	47131
	47132
	47133
	47134
	47135
	47136
	47137
	47138
	47139
	47140
	47141
	47142
	47143
	47144
	47145

מתחילתם של אבות עד סוף כל הדורות, והיינו האבות שבטי י"ה ואח"כ שבט לוי שמהם לא פסקה ישיבה	47146
אף במצרים כעדות חז"ל.	47147
ועיין רמב"ן (במדבר ג' י"ד), ששבט לוי לא היה בשעבוד והיתה להם חרות מלאה ללימוד התורה, הרי	47148
שלמדו וידעו את התורה עד שלא ניתנה, וכשעמדו לפני הר סיני כבר מילאו כריסם בתלמודה של תורה,	47149
ועל כרחק שלמקבלי התורה היה מעמד הר סיני מעמד של התגלות לענינים אחרים הם עניני העבודה, אף	47150
שודאי היה מעמד הר סיני גם מעמד למתן תורה, שהרי כך תקנו לנו בתפילה זמן מתן תורתנו, מ"מ לזה	47151
לא היה צורך במעמד נשגב כזה, ודי היה שהקב"ה ילמד את התורה למשה רבינו ומשה רבינו ילמדה	47152
לישראל כדרך שמסרה ליהושע ולזקנים.	47153
ואין לשאול א"כ מעמד זה לתלמוד תורה למה, משום דאף אמנם שלא היה צורך למעמד הר סיני לעיקר	47154
תלמודה של תורה, מ"מ יש גם בתלמודה דרכים וסגולות מיוחדות שרק במעמד הר סיני למדנו, וגם	47155
ענינים אלה נקראים עבודה כלומר דרכי העבודה של ת"ת, ולפיכך מנה הבה"ג והרמב"ן ז"ל אחריו לאו	47156
מיוחד שלא לשכוח את מעמד הר סיני, מלבד הלאוין שלא לשכוח את התורה וכמו שביאר הרמב"ן ז"ל	47157
בארוכה.	47158
ועתה יובן לנו היטב מה שאמר הקב"ה למשה תעבדון, והגדיר את מעמד הר סיני בתעבדון, כלומר עבודה	47159
ולא רק תורה, שהרי לא בא מעמד הר סיני בעיקרו לחדש תורה, אלא שעיקר ההבדל בין קודם מ"ת לאחר	47160
מ"ת הוא, שקודם מ"ת קיימו מצות ת"ת כאינם מצווים ועושים, ולאחר מ"ת קיימו כמצווים ועושים,	47161
וא"כ אין ההבדל בעצם לימוד התורה אלא בעבודה שבתורה, שמקודם לא היה בו בתלמוד משום אמרתי	47162
ונעשה רצוני, לא כן אחרי מתן תורה נעשה תלמודם כעבודה וכקרבן, ולפיכך ההגדרה המכוונת על מעמד	47163
הר סיני היא באמת עבודה ולא תורה.	47164
ויש עוד בחינה של גדלות כתכלית במעמד הר סיני, הוא מה שנאמר למען נסות, ופירש רש"י ז"ל נסות	47165
הוא מלשון הרמת המעלה וז"ל שם, לגדל אתכם בעולם שיצא לכם שם באומות שהוא בכבודו נגלה	47166
עליכם, נסות לשון הרמה וגדולה כמו הרימו נס ארים נסי, וכנס על הגבעה שהוא זקוף.	47167
אמנם מעלה זו של הרמת עם ישראל למעלה מן הכל, היתה קבועה ועומדת מתחלת יצירת האדם, וכמו	47168
שהעיד הבורא ית' על אדה"ר ואמר למלאכים חכמתו מרובה משלכם (בר"ר י"ז ה'), ואמר על יעקב	47169
אבינו שדמות דיוקנו חקוקה בכסא הכבוד (בר"ר ס"ח י"ח), אלא שעד מתן תורה היתה מעלה גדולה זו של	47170
ישראל רק בצל שוכן מעונה וחבויה תחת כנפי השכינה, ובמעמד הר סיני נתגלה דבר זה לעין כל	47171
בפרהסיא גדולה לעיני כל ברואי מעלה ומטה, כשירד ה' על הר סיני עם כל הפמליא של מעלה.	47172
ירידה זו היתה רק בשביל ישראל למען דבר עמהם פנים אל פנים וליתן להם תורה, וכל ברואי מטה עמדו	47173
בחרדה ובציפייה ובהשתוקקות רבה לראות ולשמוע את המחזה הגדול והקולות והברקים, ובמעמד הגדול	47174
הזה נתברר ברור גמור כי רק ישראל הוא העם הנבחר מכל העמים ורק בהם חשק ה' לאהבה אותם, הוא	47175
מה שנאמר ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי כתרגומו, וקריבית יתכון לפולחני, ולא רק	47176
לאחרים נתגלה הסוד הזה אלא גם למקבלי התורה עצמם, כי זהו יסוד התורה והאחריות שבקיומה, שאינם	47177
בני חורין להבטל מהמעלה הנשגבה, אלא הם חייבים להיות דבוקים בה תמיד בלי הפסק ובלי היסח הדעת.	47178
ונראה שבדרך זו נעמוד בעה"י על דבר תמוה מאוד שדרשוהו חז"ל (שבת פ"ח.), על הפסוק ויתיצבו	47179
בתחתית ההר, מלמד שכפה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם, אם אתם מקבלים את התורה מוטב ואם	47180
לאו שם תהא קבורתכם, ולכאורה הדברים תמוהים ונשגבים ממנו, שהרי שם בסמוך אמרו מכאן מודעה	47181
רבה לאורייתא, שגם אחר קבלת התורה ואמרם נעשה ונשמע עדיין יש להם הזכות אם רפו ידיהם	47182
משמירתה לטעון טענת מודעא, בטענה שהיתה בקבלתם איזו שהיא כפייה, ולפיכך פטורים הם מן העונש.	47183
א"כ על אחת כמה וכמה שמועלת להם טענה זו לפני קבלת התורה, קודם שבאו בברית להיכנס בעול	47184
מצוותיה והם מתרפים מלקבלה, והיאך יתכן לבוא אליהם באיום של עונש כבד ונורא ולאיים עליהם,	47185
שאם לא יקבלו את התורה שם תהא קבורתכם, אתמהה האם יש חלילה איפה ואיפה לפני המקום.	47186
אולם לפי מה שנתבאר נראה שפירושם של דברים כך הוא, כי דור מקבלי התורה שהיו סמוכים ליציאת	47187
מצרים ששם היו משועבדים תחת שעבוד של עבודת פרך, ופתאום נישאו על כנפי נשרים והעלו את	47188
מעלתם למעלה מכל, נתיראו מלהכנס באחריות רבה ונשגבה כזו, והעלו בדעתם שטוב להם יותר שישארו	47189
במעמדם ולא יקפצו פתאום קפיצה כזו המעלה אותם מעל לכל, שהיא מעלה שאינם יכולים לעמוד בה	47190
וסופם ליפול ממנה.	47191
להוציא אותם ממחשבה זו בא להם המאמר מהקב"ה, אם אתם מקבלים את התורה מוטב ואם לאו שם	47192
תהא קבורתכם, כלומר אל תעלו בדעתכם לאמר, נעמוד במעלתנו שאנו עומדים בה עכשיו ולא נעלה	47193
למעלה עליונה יותר וטוב לנו, חלילה לכם לאמר כן כי בנפשכם הוא, כי כך היא מדתם של ישראל אם	47194
עולים עולים עד לכוכבים, ואם יורדים הם יורדים עד לעפר (מגילה ט"ז א').	47195

הוא מה שאמר להם הקב"ה אם אתם מקבלים את התורה מוטב, כלומר אז תהיו עולים עד לכוכבים, כי על	47196
זה בא המעמד הגדול הזה שנישאתם על כנפי נשרים, שלבעבור נסות אתכם בא האלהים, ואם לאו שם	47197
תהא קבורתכם כלומר תרדו עד לעפר, ולדרך זו אין זה מאמר של איום כי אין כאן מקום לעונש, כי אם	47198
גילוי מעמדם והאחריות המוטלת עליהם אם לא יקבלו את התורה, ולא היתה כאן כפיה ממש אלא כפיה	47199
בדברים בלבד, וכבר מצינו בדבריהם ז"ל לשון כפיה גם על זה וכמ"ש (ב"ב ח':), רבא אכפיה לר"נ בר	47200
אמי, ופי' שם ר"ת בתוס' שהיא כפיה בדברים כמו כפיה ועל יעו"ש.	47201
מ"מ יש גם בזה מודעה רבה לאורייתא, כיון שסו"ס לא קיבלו מדעת עצמם ורצון עצמם אלא ע"י השפעה	47202
מלמעלה ואין זו בחירה שלמה, כי בחירה שלמה היא רק כשנעשה הכל ע"י הבוחר עצמו וכמ"ש (ברכות	47203
ל"ג:), הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, וזו היא המודעה רבא, וגרסינן התם הדר קבלוה בימי	47204
אחשורוש, כפי שדרשו חז"ל מקרא דקיימו וקבלו, שאז קיימו וקבלו את התורה מדעתם ורצונם דוקא,	47205
ובזה בטלה המודעה רבה לאורייתא, והנה לכאורה הדברים האמורים הם לדור מקבלי התורה או לדורו	47206
של מרדכי, אבל לא לנו אזובי קיר ומעוטי אנוש.	47207
אולם באמת לא כן הוא, כי הדברים נאמרו לכל אדם מישראל, וכל אדם מישראל מחוייב בהם, כשאנו	47208
באים אל שער השולחן ערוך או"ח, הננו רואים לפנינו דבר נפלא, הרמ"א בסעיף הראשון קבע להלכה	47209
לכל אדם מישראל, ולכל עלם שהגיע לבר מצוה הפותח את השו"ע ללמוד ע"מ לעשות, את ההלכה של	47210
שויתי ה' לנגדי תמיד כפי שפירשה הרמב"ם ז"ל, וחתם בזה את ספרו הענקי מורה נבוכים, והוא דבר פלא	47211
איך יתכן שאותם דברים נשגבים שהעלה הרמב"ם בסוף ספרו הפילוסופי העמוק, כפי עומק עיונו כדעתו	47212
הרחבה והמושכל בשכלו של הרמב"ם ז"ל.	47213
יבוא הרמ"א ז"ל ויקבע דברים נשגבים אלה לחיוב לכל בר מצוה בישראל, וכמצוה תמידית לקיימה בלי	47214
הפסק והיסח הדעת כלל, שישוה את ה' לנגדו תמיד בכל מקום ובכל זמן וכפי שביאר הרמב"ם ז"ל, ולא	47215
כרעיון פילוסופי בלבד או כמילתא דחסידותא, או לפני משורת הדין קבע הרמ"א ז"ל דברים אלו, אלא	47216
העתיקים כהלכה פסוקה וככל הדינים שקבעם בהגותו, ולכאורה גם על הרמ"א ז"ל עצמו יפלא מה ראה	47217
על ככה.	47218
ואמנם מזה יש ללמוד הערכת הרמ"א תורה מהי וערך כחו של אדם מישראל מהו, וקטנים מישראל	47219
שנכנסו לעול מצות מה כוחם וגבורתם, ובוזה לימדנו ז"ל לימוד גדול, כי אין התורה לפי הדורות אלא	47220
הדורות לפי התורה, וכי זהו עיקר גדולת ישראל שהתורה ראויה להם תמיד, וכמ"ש כי מי גוי גדול אשר	47221
לו חקים וגו', גדולת הגוי היא לפי גדולת התורה, ולפיכך לא נרתע מלהעמיד מחשבה גדולה ועמוקה זו	47222
בסעיף הראשון של השו"ע קודם לכל ההלכות ואף לברכת השחר, מפני שזה יסוד התורה ויסוד יחס האדם	47223
עם קונו, והמצוה היא תמיד ולכן אסור לו להשהותה אפילו רגע, ובתחילת לימודו חייב הוא לזכור את	47224
חיובו לעשות ולקיים עד כמה שאפשר.	47225
ומה היא מצות שויתי כפי שביאר הרמב"ם ז"ל והרמ"א שזרה בהלכותיו, הלא הוא להיות מרכבה לשכינה	47226
שהיא מעלת האבות, ונמצא שאותה המעלה שהיה חפץ ה' להעלות את דור מקבלי התורה דור דעה,	47227
נתחייבו בה לאחר מ"ת כל ישראל חיוב גמור בין גדול ובין קטן שהגיע למצות, חיוב תמידי בלי הפסק	47228
כלל. (דליות יחזקאל).	47229
	47230
מאמר צב	47231
ויאמר אלקים אל משה אהיה אשר אהיה ויאמר כה תאמר לבני ישראל אהיה שלחני אליכם (שמות ג' י"ד).	47232
	47233
הספורנו כתב אהיה אשר אהיה, ההווה תמיד על ענין אחד מצד עצמו, ומזה יתחייב שיאהב המציאות	47234
וישנא כל הפסד מנגד למציאות כאמרו כי לא אחפוץ במות המת, ומזה יתחייב שיאהב משפט וצדקה אשר	47235
תכליתם מציאות, וישנא העול והאכזריות המטים עקלקלות אל העדר והפסד, ובוזה שנא חמס ואכזריות	47236
המצריים נגדכם.	47237
הקב"ה הוא הויה תמידית בלי שום שינוי כמ"ש אני ה' לא שניתי (מלאכי ג'), והספורנו מבאר כאן כי	47238
מידותיו ית' אינם ח"ו ענין נוסף בו אלא כולן כלולות בהויה עצמו, הוא ית' מציאות קיימת, ובוזה כלול	47239
שהוא אוהב מציאות שהן כל המידות המחזקות מציאות הנבראים כמשפט וצדקה, וכן הוא מרחק מצד עצם	47240
היותו כל הנהגה המרחקת ומקלקלת המציאות כמו חמס ואכזריות.	47241
יש להתעורר מכאן הרי האדם הוא צלם אלקים, נשמתו היא ניצוץ מאור אין סוף ב"ה, והנה אם הוא ית'	47242
הויה תמיד על ענין אחד מצד עצמו, בהכרח יש גם בנשמת האדם מציאות כזאת בכח, רק האדם בנשיותו	47243
הרבות ובמקרי החיים העוברים עליו אינו מגיע למציאות זאת בפועל, ותמיד הוא מתהפך ומשתנה, אולם	47244
תכלית האדם היא להיות גם הוא הויה תמיד על ענין אחד.	47245

יעקב אע"ה אמר אחרי חלום הסולם והיה ה' לי לאלקים, שיחול שמו עלי מתחילה ועד סוף שלא ימצא פסול בזרעי (ויצא רש"י), בתחילת ספר שמות כתוב ויוסף היה במצרים, וכתב רש"י וכי לא היינו יודעים שהוא היה במצרים? אלא להודיעך צדקתו של יוסף, הוא יוסף הרועה את צאן אביו, הוא יוסף שהיה במצרים ונעשה מלך ועומד בצדקו, בפר' וארא חוזרת התורה פעמיים על הוא משה ואהרן, וכתב רש"י הוא משה ואהרן בשליחותם ובצדקתם מתחילה ועד סוף, הרי יעקב אבינו ע"ה יוסף הצדיק ומשה רבינו ע"ה ואהרן הכהן היו תמיד על ענין אחד!	47246 47247 47248 47249 47250 47251
אולי גם בדבר זה שייכת הליכה בדרכיו, מעלה שהיא באדם בכח בהיותו צלם אלקים, וזוהי מציאות הבורא ית', ולמה לא יהיה על האדם ללכת בדרכיו ית' בזה, ולהיות גם הוא הווה תמיד על ענין אחד ובפועל? להיות עומד בצדקו מתחילה ועד סוף, שלא יתעקם קו חייו באף אחד מנסינות החיים.	47252 47253 47254
שבעה הבלים שאמר שלמה כנגד ז' עולמות שאדם רואה, בן שנה דומה למלך נתון (בעריסה) והכל מחבקין ומנשקין אותו, בן ב' וג' דומה לחזיר שפושט ידיו (באשפה), בן י' שנה קופץ כגדי, בן כ' כסוס נהים משפר גרמיה ובעי איתתא, נשא אשה הרי הוא כחמור, הוליד בנים מעיזו פניו ככלב להביא להם מזונות, הזקין הרי הוא כקוף, הוא דתימר בעמי הארץ אבל בני תורה כתיב והמלך דוד זקן, אע"פ שהוא זקן מלך (קה"ר פ"א ג').	47255 47256 47257 47258 47259
שבעה עולמות אלה שבע תקופות הן בחיים, כל תקופה ונסינותיה ובכל אחת הוא עלול להשבר, ויתכן שאדם במשך חייו הולך מדחי אל דחי, עד שהוא מאבד צורת האדם ונעשה כקוף, אין לתמוה שחז"ל ראו תחילת השברון בגיל שתיים ושלוש, ציור האדם שלהם הוא כמו הגר"א בדורות האחרונים, אשר בגיל חמש כבר ידע את כל הש"ס, ובגיל עשר כבר ידע על בוריו את ספר היצירה, אולם התחלת כל אדם היא כמלך תינוק שלא חטא, ואמרו חז"ל שבן תורה אינו נופל ממדרגה זו וגם כשהזקין הוא מלך, שבכל תקופות חייו יהיה שולט על התקופה ועומד בנסינותיה, הוא במלכותו מתחילה ועד סוף.	47260 47261 47262 47263 47264 47265
מה נורא ללוות אדם בתקופות חייו ולראות מתי ואיך הוא נשבר, ילד חמד שלמד היטב והצליח בלימודו, ופתאום אחרי הבר מצוה הוא מאבד החשק ללמוד, מתפתל ומפרפר עוד שנים מספר עד שהוא עוזב את בית המדרש, והלואי שימשיך לקיים מצוות, אחר מצליח ועולה בלימודו וגם מחדש חידושים נעימים, ואחרי חתונתו הוא נשבר, הוא ממשיך לשבת בבית המדרש, אבל הוא לומד בלי תנופה עד שהלימוד דומה עליו כמשא כבד, ובסוף הוא יוצא מבית מדרשו ותופס איזו משרה שהיא הרבה למטה מיכולתו.	47266 47267 47268 47269
אחר ממשיך גם אחרי חתונתו ללמוד ולעלות ונהיה ת"ח גדול, עד שנקרא אחר כך לשמש ברבנות, שם הוא טועם טעם של כבוד וגם של כסף, מסתבך במחלוקת עם רב שני בעירו וכך הוא מאבד לגמרי את צורתו, עד שגם קהילתו פונה לו עורף כי אינו דומה עוד למלאך ה' צב', או הוא נקרא לשמש כראש ישיבה, ובתחילה הוא מגיד שיעורים נפלאים ומעמיד תלמידים, אך במשך הזמן הוא צריך גם להיות נודד בעולם לעשות מעמד לשיבתו, ומאז הוא נעשה איש כספים ומזניח את תלמודו, והשיעורים הוא לוקח מן המוכן לו במחברותיו, ובזה גם הוא נקטף מעלייתו.	47270 47271 47272 47273 47274 47275 47276
ואחד מחזיק מעמד עד הזקנה ומיחושיו ויסורי הזקנה שוברים אותו, ושוב הוא חושב רק על עצמו ומיחושיו, ונסינות יותר גרוועים מחכים לאדם בעת הזקנה, תאות הכבוד ואפילו תאות התענוגים עלולה להתגבר עליו דוקא אז, עד שמקומו אינו מכירו עוד, ואם החזיק מעמד גם בזקנה ביום המיתה עצמו יוכל להישבר (סוטה כ"א.), רק אם הת"ח עמד בנסינות יום המיתה ברורה דרכו בחיים, הוא אשר אמרו אדם מהלך עם חבירו שעה אחת נעשה אוהבו, ויצה"ר נולד עם האדם וגדל עמו כל ימיו, אם מצא מקום להפילו בן עשרים בן מ' בן ע' בן פ' הוא מפילו, יש לך שונא גדול מזה? (מדרש תהלים ל"ד).	47277 47278 47279 47280 47281 47282
הגאון ר' יחזקאל סרנא זצלה"ה ראש ישיבת חברון, סיפר ששמע בצעירותו ועד מאחד מבעלי המוסר באותו דור, ועד זה צלצל באזניו כל ימיו, תוכן הוועד היה זה, אחד מגדולי הדור התחתן בגיל צעיר מאוד, הוא נשא אשה שהיתה בתו של בעל טחנת קמח, גם אחרי חתונתו למד בשקידה עצומה, פעם היה חותנו זקוק לעוזר בטחנה והוא הציע לחתנו את המשרה אך הוא סירב, והנה נתאר לעצמנו שהוא היה אז נאות לבקשת חותנו, היה נכנס לעבודה בטחנת הקמח והיה נשאר במשרה זו, וכמובן היה קובע עתים לתורה גם אז, אבל סו"ס היה נשאר סתם בעל בית.	47283 47284 47285 47286 47287 47288
נתאר לעצמנו שאחרי פטירתו היה בא לפני הבית דין של מעלה למסור דין וחשבון על חייו, ובבואו לפני בוראו הוא רועם עליו בקול אתה הרגת את גאון הדור! הוא היה תמה לשמע הדברים, הוא שאינו מסוגל להרוג זבוב וכש"כ אדם ומה גם גדול הדור, ואותו מאשימים בהאשמה חמורה כזאת? ושוב השכינה רועמת עליו בקול אתה הרגת את גאון הדור! ולנוכה תמיהתו אומרים לו, אתה זוכר שלמדת בהתמדה גדולה עד שחותנך לקח אותך לעוזר בעסקו, ואתה הסכמת ללכת, ודע לך אילו לא הסכמת והיית ממשיך ללמוד בהתמדתך, היית מתעלה בתורה מעלה מעלה עד שהיית לגדול הדור, הרי על ידי הסכמתך לעבוד בטחנת קמח הפסדת לדור את גאון הדור!	47289 47290 47291 47292 47293 47294 47295

ציור זה באמת מזעזע, מי יודע אם לא הרבה מאתנו על ידי החלטה אחת בחייהם הורגים את הגדול! על כגון זה אמרו אל תאמין בעצמך עד יום מותך, שהרי יוחנן כהן גדול שימש בכהונה גדולה שמונים שנה ולבסוף נעשה צדוקי (ברכות כ"ט ע"א), דוד המע"ה שהיה מלך בכל תקופות חייו, איך הוא מלך על כל התקופות? בוא וראה.	47296
א"ר יוחנן משום רשב"י מאי דכתי פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה, כנגד מי אמר שלמה מקרא זה, לא אמרו אלא כנגד דוד אביו שדר בחמשה עולמים ואמר שירה, דר במעי אמו ואמר שירה שנא' ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו, יצא לאויר העולם ונסתכל בכוכבים ומזלות ואמר שירה, שנא' ברכו ה' כל מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו ברכו ה' כל צבאיו.	47297
ינק משדי אמו ונסתכל בדדיה ואמר שירה, שנא' ברכי נפשי את ה' ואל תשכחי כל גמוליו, מאי כל גמוליו? א"ר אבהו שעשה לה דדים במקום בינה כדי שלא יסתכל במקום ערוה או שלא יינק ממקום הטנופת, ראה במפלתן של רשעים ואמר שירה, שנא' יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה' הללויה, נסתכל ביום המיתה ואמר שירה שנא' ברכי נפשי את ה' ה' אלקי גדלת מאד הוד והדר לבשת (ברכות י').	47298
בכל עולם שהיה דר בו אמר שירה, בכל אחד ראה נפלאות הבורא, ובכל אחד נתחדשה לו הכרה חדשה, כל תוקף גדולתו ית' נתגלה לו דוקא ביום המיתה בהתבטלות הגוף, סמוך לפרידה מן העולם נופלות כל המחיצות בין האדם והכרת גדולתו ית' למי שזוכה, כאשר בכל תקופת החיים מתחדשת הכרת הבורא עד כדי שירה, בטוח האדם כי קן חייו לא יתעקם ויהיה עומד בצדקו מתחילה ועד סוף.	47299
קורא חביב אל תחשוב כי רק דוד המע"ה זכה להיות מלך על כל תקופותיו, אנחנו כולנו מתפללים על זה כל יום! הוא אשר אנו אומרים בברכת יוצר, אלקי עולם ברחמיך הרבים רחם עלינו, אדון עוזנו, צור משגבנו, מגן ישענו, משגב בעדנו! אדמו"ר נ"ע שואל מה ענין תפילה בתוך יוצר, הלא כולה שבח לבורא על המאורות? והוא משיב יתכן שאדם לא יראה מאומה מנפלאותיו ית', ויישאר כל העולם בעיניו עצים וקרשים, ועל זה מתפללים שהשי"ת יפקח עינינו לראות נפלאותיו.	47300
ובסידור הגר"א מביא בשם הגר"א, כי מזכירים כאן ארבע תקופות חייו של האדם, אדון עוזנו ילדות, צור משגבנו בימי הבחורות ואז הקב"ה צור למשגב שלו, בתקופת השחרות עליו לפרנס משפחתו וזקוק לישועה ואז הקב"ה הוא מגן ישענו, בזקנה הגוף הולך ונחלש והאדם זקוק לחיזוק וזהו משגב בעדנו.	47301
הרי בכל גיל ותקופה רואה ומכיר האדם מעצמו עזרתו וישועתו ית' אם עיניו פקוחות לזה, וממילא גם בעולם הוא מכיר בכל תקופת חייו את הבורא מתוך היחס אליו שנתחדש לו באותה תקופה, זוהי תפילתנו בברכת יוצר, אם כך אנו חיים ומחדשים בכל תקופה הכרתנו את הבורא ית' הננו שומרים את קו חיינו, והקב"ה יעזור לנו שלא ניכשל, אשרי איש שלא ישכחך ובן אדם יתאמץ בך, כי דורשך לעולם לא יכשלו ולא יכלמו לנצח כל החוסים בך! (עלי שור ח"ב).	47302
מאמר צג	47303
ויאמר אלקים אל משה אהיה אשר אהיה ויאמר כה תאמר לבני ישראל אהיה שלחני אליכם (שמות ג' י"ד).	47304
וברש"י אהיה עמם בצרה זאת אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכויות, ענין התשובה על השאלה מה שמו הוא, כי ענין שם הוא ענין של קיים, אומרים אנו בנסים של חנוכה ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך, כי היו לשם עולם קיימים לעולמי עד, דברים המתגלים לפעמים בדרך מקרה ולא בתמידות אין נחשבים לישות ומציאות, רעידת אדמה אינה מוגדרת כיש ומציאות כי אם כמקרה בעלמא ולא יותר, אחרי הרעידה הנה הלכה ואיננה, שם קוראים על הצורה של הדבר וצורה לעולם קיימת, הפסד וכליון מתהווים רק בחומר ולא בצורה, נקח למשל מציאות של אש, אם כי בחומר שלה שייך להתהוות בה איזה שהוא שינויים, אבל צורתה מעולם לא תתהוו בה כל שינוי הצורה קיימת לעולם.	47305
סוד יציאת מצרים היה בנסים גלויים בהנהגה גלויה ולא הנהגה נסתרת, כנאמר וארא אל אברהם באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם, יעויין שם ברמב"ן כי ההנהגה עם האבות היתה בהנהגה נסתרת, הוא ענין שם אל שדי אשר בו עשה עמהם נסים גדולים, אבל הכל עשה באופן נסתר כאילו כן מנהג העולם אשר כן יחשב בהם לרואים, והנהגה זו אמנם קיימת לעד כי כן נקראה בשם אל שדי, ולעולם לא נתבטלה ההנהגה הזו, כן עשה ועושה ויעשה בה נסים גדולים נסתרים, וזה יסוד כל יעודי התורה בשכר ועונש, הכל בזה השם של הנהגה נסתרת.	47306
אבל נסים גלויים לברוא חדשות בשינוי התולדות, זה לא יעשה בשם של אל שדי אלא הוא מסוד השם של הויה ית', ואם כי גם האבות ידעו מזה השם כי גם להם נתגלה פעמים בהנהגה גלויה, אבל להן היו רק	47307
	47308
	47309
	47310
	47311
	47312
	47313
	47314
	47315
	47316
	47317
	47318
	47319
	47320
	47321
	47322
	47323
	47324
	47325
	47326
	47327
	47328
	47329
	47330
	47331
	47332
	47333
	47334
	47335
	47336
	47337
	47338
	47339
	47340
	47341
	47342
	47343
	47344

לפעמים במקרים שהיה רצונו ית' בהם, אבל לא באופן תמידי באופן קיימי, הנה ודאי ידעו האבות והאמינו	47345
בה' אבל לא נודע להם זה בשם, כי בשם יקרא רק מה שהוא תמידי וקיימ.	47346
וכן בני ישראל ידעו והאמינו בה' ולא היה מן הצורך לגלות להם כל זה, כי כבר היה להם הכל בקבלה	47347
מהאבות הק', אבל עיקר השאלה היה על ההנהגה הנגלית, על זו ההנהגה המתיחדת ליציאת מצרים, אשר	47348
היא ודאי מהפכה שלמה מכל ההנהגה אשר היתה עד עתה, הנה כשישאלו מה שמו אם תקרא בשם להיותה	47349
קיימת תמיד ולעולם, אשר זאת אמנם הוראת ענין שם, מה אומר אליהם?	47350
ויאמר אהיה אשר אהיה, וכמו שפירש רש"י אהיה עמם בצרה זאת אשר אהיה עמם בשעבוד שאר	47351
מלכיות, הנה היתה התשובה כי ודאי לא תסור מישראל ההנהגה הגלויה לעולם, כי תהיה קיימת איתם עד	47352
סוף האחרית, וברמב"ן כתוב כי היא הראיה הגדולה שיש אלהים בישראל קרובים אלינו בכל קראנו אליו	47353
ויש אלהים שופטים בארץ.	47354
ביאור הדברים כי אצל הכלל ישראל הנה זה מציאות גלויה לעין כל, הוא ענין ולך עשית שם, כי יש שם	47355
מציאות תמידית ולא מקרית כי אם קיים לעד, אהיה עמם בשעבוד שאר מלכיות, ויצא מזה כי ודאי היה מן	47356
ההכרח להזכיר את ההווה לאחרית הימים, כי זה עיקר הוראת השם כי יהיה קיים לעד, אלא שענין	47357
השעבוד והצרות של שאר מלכיות, בקש משה שלא להזכיר עכשיו לפניהם, וגם הסכים לו הקב"ה כי די	47358
באחת להוראת ההויה תמיד וקיים לעד והוא ענין השם. (דעת תורה).	47359
	47360
מאמר צד	47361
ויאמר אלקים אל משה אהיה אשר אהיה ויאמר כה תאמר לבני ישראל אהיה שלחני אליכם (שמות ג'	47362
י"ד).	47363
כתב הרמב"ן ז"ל, ואמרו לי מה שמו מה אמר אליהם, והקב"ה השיבו למה ישאלו לשמי אין להם צורך	47364
לראיה אחרת, כי אהיה עמהם בכל צרתם יקראוני ואענם, והיא הראיה הגדולה שיש אלהים בישראל	47365
קרובים אלינו בכל קראנו אליו עכ"ל, הדברים מפורשים כי יסוד האמונה והראיה עליה היא הגאולה מכל	47366
צרה, כי לא רק שהראיות השכליות אין כחן יפה, שהרי יתכן שיבנה בנין בשכלו ובא רעהו ורחקו, וכמו	47367
שאנו רואים בדרכי הפילוסופיה, שפילוסוף אחד בונה עולמות ודורות רבים הולכים אחריו וחושבים זאת	47368
לאמת מוחלטת.	47369
אח"כ קם פילוסוף אחר וסותר את בנינו מהמסד עד הטפחות ובונה בנין חדש, אלא שגם בנבואה שהיא	47370
אמת ודאי, גם היא עדיין כאספקלריא שאינה מאירה בהכרת הבורא ית', וכמ"ש ז"ל בהבדל שבין נבואת	47371
שאר הנביאים לנבואת משה רבינו, שהנביאים נבואתם באספקלריא שאינה מאירה, ורק נבואת משה היא	47372
באספקלריא מאירה, ולפיכך אמר הקב"ה למשה כי רק זה שאהיה עמהם בכל צרתם יקראוני ואענם, היא	47373
הראיה הגדולה שיש אלהים בישראל בכל קראנו אליו.	47374
יסוד הדבר הוא בכך שסגולה מיוחדת יש להם לישראל, שיחד עם הגאולה והישועה מתגלה להם הגואל	47375
והמושיע, ולפיכך הם אומרים שירה זה אלי ואנוהו, ואז"ל ר' אליעזר אומר מאן אתה אומר שראתה	47376
שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל וכל שאר הנביאים, שנאמר בהם וביד הנביאים אדמה, וכתוב נפתחו	47377
השמים ואראה מראות אלהים ע"כ.	47378
הרי מפורש יוצא מדבריהם ז"ל, ההבדל בין הסתכלות הנבואה לבין ההסתכלות ע"י הגאולה, כי	47379
בהסתכלות הנבואה רואים רק מראות אלהים וביד הנביאים אדמה, וכאן זה אלי ואנוהו כאילו הראו	47380
באצבע גלוי כל כך, וראתה גם שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל וכל שאר הנביאים, ולא אך הגדולים	47381
אלא גם עוברים שבמעזי אמן פתחו פיהם ואמרו שירה והראו באצבע זה אלי.	47382
וזהו סגולה מיוחדת לישראל בגילוי שעל ידי הגאולה, וסגולה זו יסודה הוא באלהים קרובים אליו, שלא	47383
אך שאלהים עונה לישראל בכל צרתם, שמדה זו יש גם באומה"ע ועוד במדה יתרה, אלא שיחד עם העניה	47384
הוא מתגלה להם, והם רואים איך הוא קרוב להם ועומד לימינם, ולפיכך היא הראיה הגדולה על האמונה	47385
וההשגחה, ראייה ממש העולה על הראיה של הנבואה שבה יש ראייה של דמויות והתדמות, וכאן היא ראייה	47386
ממש.	47387
וראייה זו אינה תלויה במעלות הנבואה שיש בה אספקלריא מאירה ושאינה מאירה, אלא היא תלויה	47388
בסגולת ישראל ובקרבת אלהים אליהם, ולפיכך רואה גם שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל וכל שאר	47389
הנביאים, וראייתה היא באספקלריא מאירה עד שהיא מראה באצבע זה אלי ואנוהו, הוא השער שדרכו	47390
נכנסים אל עבודה שבלב זו תפילה היא הגאולה, וזו היא סמיכת גאולה לתפילה, כי רק ע"י הכרת הגאולה	47391
אפשר להתקרב אל הבורא ושהלב יעבוד לפניו בתפילה.	47392
ומעלת סמיכת גאולה לתפילה בשני חלקי התפילה היא בהודאה וגם בבקשה, בהודאה תוצאה ישירה היא,	47393
כי כשהאדם נגאל ומכיר בגואלו הקרוב אליו הלא יודה וישבח אליו, אבל גם הבקשה באה אחרי הגאולה,	47394

כי הגאולה מולידה את הבטחון בגואל והאמונה בכח התפילה, שהרי אין לך גאולה שלא קדמה לה תפילה שגרמה לה, כמו שהיה בגאולת מצרים, וכמפורש בתורה ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שועתם אל האלהים.	47395 47396 47397
וכן ותרא את עוני אבותינו במצרים ואת זעקתם שמעת על ים סוף, ולפיכך אין לך שירה שאין בה גם בקשה כמו בשירת הים תביאמו ותטעמו, ובהלל אנא ה' הושיעה נא, כי אי אפשר שישיר לה' או יהלל לקונו, ויעבור על שעה מובחרת זו כשהוא מכיר את חסדו ורחמיו על בריותיו ורצונו להריק להם ברכה, ולא יבקש את משאלותיו ממקור הברכה הרחמים והחסד. (דליות יחזקאל).	47398 47399 47400 47401
מאמר צה	47402 47403
ה'... אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב שלחני אליכם זה שמי לעולם וזה זכרי לדור דור (שמות ג' ט"ו).	47404 47405
הרמב"ם ז"ל מחדש שכל מהותו של שכל הוא חיבור ודיבור, ומונה שם כמה בחינות ודרגות בחיבור, יש מי שמחובר רק בפסוק ראשון של ק"ש ויש שמחובר יותר, ומהם שרק במעשה העבודה הם מחוברים, אבל בעת עסקם עם בני אדם כבר נפסק החיבור, עד הדרגה הכי גדולה שמדבר עם בני אדם ועוסק בעניני ממון ולבו ומחשבתו לא יסור מלפני ה', וכתב שזוהי דרגת הנביאים, ולא כל הנביאים אלא רק של מש"ר והאבות הק' שהם לבדם זכו לדרגה ההיא, והאחרים כולם דרגתם פחותה מזו.	47406 47407 47408 47409 47410
לומדים אנו ומשתוממים מדברי איש קרב ובעל מלחמה, ומתפעלים איך שמדבר שם בזהירות ודייקנות נוראה, ואיך ערך הדרגות ביודעו היטב צורתן ומהותן של דברים, לא הפריזו במעלות וייחסו אך ורק ליחידי סגולה, ואפילו לישעיה הנביא לא ייחסו, אנו בדרגתנו הרי בהגר"א מוילנא כבר תכלה השגתנו, ומה גם בדורות הראשונים אמוראים ותנאים, האם נוכל ליתן ערך לדרגתו של רבינו הקדוש לומר שהוא עוד חסר מה שהוא?	47411 47412 47413 47414 47415
הרמב"ם ז"ל שידע היטב מהותו של חיבור, הוא ידע וערך כל אחד ואחד לפי מעלתו ובחינתו, וייחס לכל אחד ואחד אך ורק מעלתו שהגיע עדיה, מאין ידע הרמב"ם שלדרגא זו זכה רק מש"ר לבדו? משום דדרגא זו מכיון שהיא סוף כל הדרגות הרי מוכרח שזוהי דרגת מש"ר, וכיון שאמר הכתוב לא קם כמשה הרי שכל הנביאים לא הגיעו לדרגא זו, הרי גם אנו מבלי שנדע מהותן של דברים מוסכם לנו שרק מש"ר עלה בגופו השמימה, שהלא רק בו נאמר זאת, כי זיכוך גופו של מש"ר היה ביטול הגוף לגמרי מכל וכל עד כדי לעלות השמימה, וזו היתה אך ורק דרגת מש"ר וכל הנביאים לא הגיעו לדרגא זו.	47416 47417 47418 47419 47420 47421
דרגא זו שמזכירה הרמב"ם להיות מדבר עם בני אדם וכו', הרי זוהי דרגת ביטול הגוף והתפשטותו מכל וכל, שלא תשמע אף שריטה קלה מהגוף, להיות עסוק עם בני אדם ובכל זאת לא ישמיע הגוף שריקה וקול כל דהו, וע"כ באמת יחסה הרמב"ם אך ורק למש"ר וכן האבות, שעליהם נאמר האבות הן הן המרכבה (בר"ר פ"ב).	47422 47423 47424 47425
ועיין ברמב"ן שביאר ענין המרכבה שהוא חיבור ודיבור תמידי, שלא תתפרד מחשבתם ממנו גם בעת התעסקם בדברים הגשמיים, עד שיהא דבריו עם בני אדם בפיו ולשונו ולבו איננו עמהם אבל הוא לפני ה', וכיון שזה נאמר רק באלו הארבעה, לכן ייחס הרמב"ם דרגא זו רק לאלו הארבעה, אבל אחרים לא הגיעו לידי דרגא ההיא.	47426 47427 47428 47429
אם רוצים להשיג מהותו של חיבור נתבונן בדברי הרמב"ם, זאת הדרגא יחסה הרמב"ם אך ורק למש"ר והאבות, והאחרים חוץ מהם העמידם הרמב"ם תחת הדרגא של היו מדובקים בו ית' רק בעת התעסקם בעבודתו, אבל בעת עסקם בעניני גופם כבר נפסק החיבור, נתבונן ונרד לתוכן ועומקן של הדברים ואל נא נביט עליהן בעין בעל חי, האם הפירוש של נפסק החיבור שלהם הוא לפי מושג ילוד אשה? על רב הלא אמרו (יבמות כ"ד:), כד נים ושכיב רב אמר להא שמעתא, דבר ברור כהלכה היו שומעים מרב כד ניים ושכיב, ומה גם אצל תנאים ונביאים.	47430 47431 47432 47433 47434 47435
אלא כיון שחלוקה נבואת משה רבינו מנבואת שאר הנביאים כמ"ש (יבמות מ"ט:), משה ראה באספקלריא מאירה ושאר הנביאים באספקלריא שאינה מאירה, וחילוק זה הוא מצד דרגת החיבור שלהם, שלא היה אצלם ביטול הגוף כ"כ כמש"ר ומזה בא אינה מאירה, שדרגת החיבור שלהם מקרי דרגת נפסק, א"כ התבונן מזה מהותו של חיבור ומהי מדרגת אלו שזכו שחיבורם היה שלם.	47436 47437 47438 47439
והנה כשנתבונן ונעמיד מערכה מול מערכה, דרגתם הם בחיבור כ"כ חזק עד ששום דבר בעולם לא היה בכוחו להפסיק, ואח"כ דרגא אחר דרגא עד שבאנו לידי דרגא כזו ששריטה בכותל מפסקת כבר מחשבותינו, כשרואים אנו מצד אחד חיבור כ"כ חזק ועצום, ומצד השני הפסק שכזה, לומדים אנו מזה איזה נרגן מפריד אלוף הוא עוה"י, איזה סכין חד ומלוטש הוא עוה"ז שבכוחו לעשות פירוד כ"כ נורא בחיבור עצום זה.	47440 47441 47442 47443 47444

אדה"ר קודם החטא היה מחובר ודבוק בלי שום פירורים, והחטא הפריד והפסיק הדבק, מזה לומדים אנו	47445
מהותו של חטא איזה אבק מפוץ הוא שהיה בכוחו להפריד, מהותו של עוה"ז וכל עניניו הם סכינים	47446
המפרידים ומפסיקים, כל הנסיונות מהותם קרדומות וגרזנים המנתקים ומפסיקים את החיבור, אין	47447
במציאות בעוה"ז מכונה מחבלת כמו חטא שיהיה בכוחה לנתק חיבור עצום כזה.	47448
גדלותם של הראשונים היתה ששום דבר לא היה בכוחו להפריד ולהפסיק חיבורם, שום סכין לא היה	47449
בכוחו לנתק הקשר ולהפסיק דבקותם, על האבות הק' כתב הרמב"ם ששום דבר לא היה יכול להזיזם	47450
ממקומם, סכין כ"כ לטוש כעוה"ז לא היה בכוחו להחליש חיבורם, חיבור כ"כ חזק היו האבות הק'.	47451
וברמב"ם שם וזאת ג"כ מדרגת האבות אשר הגיע קרבתם אל הש"י עד אשר נודע שמו בהם לעולם, אלקי	47452
אברהם אל' יצחק ואל' יעקב זה שמי לעולם, התבונן נא כמה מתוקים דבריו ומתפרשים כמין חומר, הוא	47453
קיים ושמו קיים בין הקב"ה ושמו כביכול אין חילוקים, ה' אחד ושמו אחד, כן האבות הק' היו כ"כ	47454
מחוברים בבוי"ת, ומחיבור זה זכו להיות נצח לעד ולעולמי עולמים, זה שמי לעולם.	47455
ראה איך קדוש ה' הרמב"ם ז"ל עשה פסוק זה קלורין לעינים! מי לא ידע פסוק זה והאם עמד מי שהוא	47456
ע"ז, הלא עוברים עליו כמעט בהבלעה! התבונן איך שגילה בו סודות כ"כ נוראים ורזא דרזין, שמעלתם	47457
של האבות הק' למד הוא מזה דכתיב לעולם, לעולם מורה על חיבורם שהיה חיבור נצחי.	47458
ראה והשתומם איך צריכים לדקדק בדברי תורה! וזה היה סוד האבות והגיעו בהתאחד דעותם בהשגתו עד	47459
שכרת עם כל אחד מהם ברית קיימת, כי אלו הארבעה ר"ל האבות ומש"ר התבאר בהם מן ההתאחדות	47460
בשם, ר"ל השגתו ואהבתו מה שהעיד עליו הכתוב, וכן השגחת ה' בהם ובזרעם אחריהם גדולה, והיו עם	47461
זה מתעסקים בהנהגת בני אדם להרבות ממון ומשתדלים במקנה ובכבוד, הוא אצלי ראייה שהם כשהיו	47462
עושים המעשים ההם, לא היו עושים אותם רק באבריהם לבד ולבותם ודעותם לא יסור מלפני ה'.	47463
ואפי' בעת התעסקם להרבות הממון, ר"ל בעת המרעה ועבודת האדמה והנהגת הבית, היה מפני שתכלית	47464
כונתם היתה בעת המעשים ההם להתקרב אל השי"ת קרבה גדולה, כי תכלית כונתם כל ימי חייהם	47465
להמציא אומה שתדע ה' ותעבדהו, כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו, הנה התבאר לך	47466
כי כונת כל השתדלותם היתה לפרסם יחוד ה' בעולם ולהיישיר בני אדם לאהבתו, ומפני זה זכו לזאת	47467
המדרגה כי העסקים ההם היו עבודה גדולה גמורה.	47468
האבות הק' אם היו עוסקים במשא ומתן לא היה זה שייך לעניני הגוף, משאם ומתנם היה לשם ה' עבודה	47469
גמורה, עסקם במקנה והנהגת הבית היה אותה עבודה כמו תפילין, שלא היה אצלם שום מעשה שיהיה	47470
שייך לגוף, כל מה שעשו היה אך ורק לשם ה', ומילא כל מה שעשו היה עבודה גדולה גמורה זהו סוד	47471
האבות הק', וכל מה שזכו הוא אך ורק מזה שכל מעשיהם היו אך ורק לשם שמים, וזהו אלקי אברהם אל'	47472
יצחק ואל' יעקב האבות הן הן המרכבה. (דעת חכמה ומוסר ח"ב).	47473
	47474
מאמר צו	47475
לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אלהם פקד פקדתי אתכם (שמות ג' ט"ז).	47476
וברש"י סימן זה מסור בידם מיעקב ויוסף שבלשון זה הם נגאלים ע"כ, ויען משה ויאמר והן לא יאמינו לי	47477
ולא ישמעו בקולי, ובמדרש אותה שעה דבר משה שלא כהוגן, הקב"ה א"ל ושמעו לקולך והוא אמר והן	47478
לא יאמינו לי, מה כתיב אחריו ויאמר ה' אליו מזה בידך ויאמר מטה, כלומר מזה שבידך אתה צריך ללקות	47479
שאתה מוציא שם רע על בני והם מאמינים בני מאמינים עי"ש.	47480
ויעש האותות לעיני העם ויאמן העם, יכול לא האמינו עד שראו האותות, לא אלא וישמעו כי פקד ה' על	47481
השמועה האמינו ולא על ראיית האותות, ובמה האמינו על סימן הפקידה שאמר להם, שכך היה מסורת	47482
בידם מיעקב, כל גואל שיבוא ויאמר לבני פקוד פקדתי אתכם הוא גואל של אמת, כיון שבא משה ואמר	47483
פקוד פקדתי אתכם מיד ויאמן העם, במה האמינו כי שמעו הפקודה ע"כ.	47484
כך דרכו של כלל ישראל מאמינים בני מאמינים הם, אברהם אבינו לאחר עשרה דורות שהיו מכעיסים	47485
התעורר לאמונה, עשרה נסיונות נתנסה ועמד ככולן, והמשיך את האמונה לבניו עד סוף כל הדורות,	47486
ומעלת האמונה היא ממעלותיה הנפלאות של כלל ישראל, אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף, אמונת	47487
כלל ישראל היא כחומה, ואפילו במצרים לפני שראו אותות ומופתים קריעת ים סוף ומתן תורה, ג"כ	47488
האמינו מכח קבלת אבות בלבד, ולא גרם שעבוד מצרים לערער אמונתם.	47489
ואפילו לאחר שליחותו הראשונה שגרמה לריבוי קושי השעבוד לא הרהרו אחר משה, הם לא שמעו דבריו	47490
מקוצר רוח ומעבודה קשה, אולם להטיל ח"ו ספק בשליחותו על זה לא חשבו כלל, גם דתן ואבירם אמרו	47491
ירא אלוקים וישפט, אולם לא חלקו על עצם הגאולה שצריכה לבוא.	47492
כלל ישראל האמינו בצורה כה נפלאה כיון שזו מעלת האמונה, דוקא במצבים של קשיים נסיונות והסתר	47493
כח ה' צריך להאמין, אברהם אבינו היה יחידי באמונתו מול עולם מלא שעמד נגדו, הפיל עצמו לכבשן	47494

האש עבור האמונה, וישראל ירדו לגלות מצרים מקור הטומאה והכישוף, ודוקא שם כדי לעמוד בנסיון	47495
ושם נוצר הבריור הגדול לדורות, למען תספר באזני בנך את אשר התעללתי במצרים וידעתם כי אני ה'.	47496
עיקר מציאות האדם בעוה"ז הוא לקיים מצות לעבוד ולעמוד בנסיון (מס"י), לקבל על עצמו עבודת ה'	47497
מתוך עמידה בנסיונות, לגבש בעצמו מעלה זו של חומה היא, ולא להיות כדלת הסובבת לכל נקישה ומשב	47498
רוח, האמונה צריכה להיות איתנה כסלע שום כח בעולם לא יזיז אותה, לא שייך ויתור באמונה כל ויתור	47499
יוצר מציאות חדשה של אמונה, מציאות אחרת לגמרי מציאות האמונה הצרופה ללא כל ויתור, והחילוק	47500
הוא בלי סוף.	47501
זקני ישראל במצרים מאמינים היו אולם פחדו להכנס אל פרעה, חשבו שיספיק אם משה ואהרן יכנסו	47502
לבד, והם לא יסכנו עצמם להכנס לארמון פרעה בלי רשות, ובגלל חוסר מסירות נפש זו גרמו לעצמם	47503
הפסד לא ישוער, שעל שנשמטו מהשליחות אמר להם הקב"ה, כך עשיתם חייכם שאני פורע לכם, אימתי	47504
בשעה שעלה משה ואהרן עם הזקנים להר סיני לקבל התורה החזירן הקב"ה, ואל הזקנים אמר שבו לנו	47505
בזה (שמו"ר).	47506
אין לנו מושג מגודל ההפסד בעיכובם לעלות בהר, וכל זה נבע מאי שלמות באמונה שלא מסרו נפשם כל	47507
הצורך, ובהרוגי לוד (תענית יח) שמסרו נפשם עבור כלל ישראל, איתא בחז"ל שאין כל בריה יכולה	47508
לעמוד במחיצתם, זהו שכר מסירות נפש עבור אמונה, כן המציאות עד כמה שמתקרבים לבורא במדה זו	47509
נשארים קרובים לו לנצח, ודבר זה צריך לעורר כל אחד ואחד להתחזק באמונתו.	47510
הרי אנו חיים כבר אחרי יציאת מצרים ומתן תורה, ויכולים אנו להתבסס על אמונה חושית מלבד קבלת	47511
אבות, שאבותינו במצרים היו בגלות תחת שעבוד נורא ונסיון של חכמת מצרים וטומאת הכישוף ולא זו	47512
מאמונתם, וכך אנו בדור עקבתא דמשיחא שהמלכות נהפכה למינות, והעולם כולו באורח חייו והשקפתו	47513
הוא הפך האמונה, צריכים אנו להתחזק לעמוד בנסיון נורא זה כאבותינו במצרים, לא לרמות את עצמנו	47514
שחיים אנו לאור האמונה, רמאות זו היא החוצפה יסגי של עקבתא דמשיחא, רחוקים מאמונה ומתחצפים	47515
לחשוב שקיימת בנו אמונה, כל אחד צריך להתחזק כחומה, ודוקא מרוב גודל החשכה יכולים אנו לגדול	47516
הרבה באמונה בראותנו כיצד מתקיימים כל דברי חז"ל.	47517
מעמדה המיוחד של ארץ ישראל, שלמרות מעלותיה הטבעיות לא יכלו להתיישב בה הגויים במשך אלפי	47518
שנים, ודוקא יהודים יכולים להאחז בה, ובכלל נס קיום האומה במשך אלפי שנים, בשעה שאומות גדולות	47519
וחזקות נאבדו מן העולם, איתא בזוהר שבמאה השנים האחרונות לפני בוא המשיח יתגלו הרבה חכמות	47520
בעולם, ורואים אנו בחוש התפתחות החכמות בצורה בלתי טבעית, שהרי השכל האנושי יורד מדור לדור,	47521
בין בחכמת התורה ובין בחכמת העמים, בדורנו אין חכמי תורה כהגר"א ורע"א, וכן להבדיל חכמי אומות	47522
העולם.	47523
אולם כפי שאמרו חז"ל כך הוא, שמתגלים חכמות חדשות והמצאות נפלאות בהשגחה מיוחדת של הבורא,	47524
ובודאי שיש לזה טעם לצורך תכלית הבריאה, ואפשר ח"ו לטעות כשרואים היום את השגי החכמה, וכך	47525
זרכם של רשעים שבמעט מקום לטעות מספיק להם לכפור ולעצום עינם מהמציאות האמיתית, ומשמים	47526
אין מעכבים וכל הרוצה לטעות יבוא ויטעה, כך הוא נסיון החיים וצריך כל אחד להתגבר ולהתחזק,	47527
ואדרבא יראה בחוש איך מתקיימים כל דברי חז"ל על דור עקבתא דמשיחא, יכיר את המציאות האמיתית	47528
ויקבל על עצמו עול תורה ועול מלכות שמים, וכל מטרת חייו אך ורק לקיים מצוות לעבוד ולעמוד בנסיון.	47529
(אור יחזקאל).	47530
	47531
מאמר צז	47532
לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אלהם פקד פקדתי אתכם (שמות ג' ט"ז).	47533
והנה מעת האמירה לישראל עד היציאה לקח זמן רב, וכבר הביא הרמב"ן מדרש (שמו"ר ה' י"ט), כמה	47534
זמן היה מעת שנתראה משה לפרעה עד תחילת המכות על מצרים, ולכאורה למה היה צריך בכלל להגיד	47535
לישראל ענין היציאה ממצרים בעודם עוד בשעבוד, ואם כי האמירה בכלל היה מן הצורך, משום שבזכות	47536
האמונה של ושמעו לקולך בזה נגאלו ישראל ממצרים (ילקו"ש הושע תקי"ט), אבל לזה היה די להודיעם	47537
עם התחלת המכות על מצרים, ומזה שציוה הקב"ה לאסוף זקני ישראל ולהגיד להם כל ענין היציאה,	47538
חייבים לומר שכאן היתה כבר ההתחלה של יצי"מ.	47539
ונראה פשוט שכמו שהאמונה על ידה היתה גאולת מצרים, כמו כן יציאת מצרים על ידה היתה האמונה,	47540
וכבר נאמר אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, הדיבור הראשון במצות האמונה יסודה ביציאת	47541
מצרים, ובאורחות חיים כתב כי מי שאינו מאמין באשר הוצאתיך מארץ מצרים, אף באנכי ה' אלקיך אינו	47542
מאמין כי אחד הם.	47543

כל היציאת מצרים וכל האותות ומופתים, וכן כל העשר מכות שהביא הקב"ה על פרעה ומצרים לתכלית האמונה באו, וכן אמר הכתוב ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אותותי אשר שמתים בם וידעתם כי אני ה', בא הכתוב להודיע כי אין תכלית הכוונה בהבאת האותות בקרבנו, אלא לחזק האותות שהם עיקר האמונה בלב ישראל.	47544 47545 47546 47547
והנה כלל גדול בידינו, שאין נותנים מן השמים כלום אלא באם האדם עושה פעולת מה מצדו בתחילה, כן אחז"ל ביעקב אבינו שבא בית המקדש לקראתו עד בית אל וזהו ויפגע במקום, וא"ת וכשעבר יעקב על בית המקדש מדוע לא עכבו שם, איהו לא יהיב לביה להתפלל ומן השמים יעכבוהו? איהו עד חרן אזל, אמר אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו, יהיב דעתיה למהדר וחזר עד בית אל וקפצה לו הדרך ע"כ.	47548 47549 47550 47551 47552
אמנם כן הוא כי תכלית יציאת מצרים, תכלית כל האותות והמופתים הוא להביאם לידי אמונה חושית, לראות בעיניהם הגשמיים מציאותו ית', אבל אין נותנים מן השמים אלא אם כן ישתדל האדם מקודם לעשות פעולה מעצמו לקנות זאת, כי על כן הטיב הקב"ה לבשרם מקודם בבשורת הגאולה, לנסיון ולעבודת עצמם בהשתדלותם להאמין באמיתת הפקידה, והם אמנם עמדו בנסיון כי כן נאמר ויאמן העם וישמעו כי פקד ה'.	47553 47554 47555 47556 47557
ראויים היו לראות מעשה ה', ועם שמיעתם שזכר אותם ה' וכי בא עת הגאולה, השתדלו וחשבו מחשבות שיתאמת אצלם דבר ה', ובהשתדלותם בזה זכו להארת פני ה' בכל האותות והמופתים, עד וייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו, אמונה חושית כרואה במו עיניו, תשורי מראש אמנה (שיר השירים ד'), בזכות אמונה זו זכו לשירה (שמו"ר כ"ג ב'), אז ישיר משה ובני ישראל בזה ובבא לדור ודור ולנצח נצחים. כל זה זכו ע"י ויאמן הראשון, האמונה שבאה מעצמם בעודם בשעבודם הכבד, בטרם עוד ראו כל אור גאולתם, ואלמלא יהבו דעתם ולבם לחשוב מחשבות באמיתת דברי ה' על ידי משה ואהרן, כי אז גם הקב"ה לא היה עושה להם כל הנסים.	47558 47559 47560 47561 47562 47563 47564
וזהו הביאור באשר אנו מתפללין בר"ה, יום המסוגל מאוד לינתן מורא על כל חי, ומתפללים ובכך תן פחדך ה' אלקינו על כל מעשיך ואימתך על כל מה שבראת, ואומרים תיכף וייראוך כל המעשים וישתחוו לפניך כל הברואים, ואין הפירוש שזה כתולדה מפעולת ה' המפחידם, אלא מתפללים אנו שגם הבריות מצד עצמם יתעוררו ליירא ממנו ית', כי אז יקנו היראה באמת, ואלמלא התעוררות מעצמם היו נשארים ריקנים מכל יראת ה'.	47565 47566 47567 47568 47569 47570
מאמר צה	47571
ויען משה ויאמר והן לא יאמינו לי כי יאמרו לא נראה אליך ה' (שמות ד' א').	47572
במסכת (שבת צ"ז) משה אמר והן לא יאמינו לי וגליא קמי קוב"ה דמהימני ישראל, אמר לו הם מאמינים בני מאמינים, הן מאמינים דכתיב ויאמן העם, בני מאמינים והאמין בה', אומר על זה בספר תורה תמימה, ולכאורה נראה כאן אריכות לשון וגליא קמי קוב"ה וכו', והול"ל בקיצור שמשה אמר והם לא יאמינו לי וכתיב ויאמן העם.	47573 47574 47575 47576
ונלע"ד לתרץ משה ידע שבני ישראל יאמינו לו, אבל הוא לא היה בטוח אם זהו אמונה טהורה, כי יכול להיות כשבאים אצל בני אדם בשעה שהם נמצאים בצרה גדולה, ואומרים להם שיגאלו אותם הם נאחזים אפילו בקש אולי זה יועיל להם, לא מפני שהוא מאמין באמונה שלמה, אלא הוא חושב מה אני מפסיד אם אאמין אולי נכון הדבר, כך הצליחו להטעות המשיחים הכוזבים שהעם נמשכו אחריהם, לא מפני שהאמינו להם אלא בגלל הצרות הגדולות שעם ישראל סבל בגלות הקשה והארוכה, כל מי שבא לאמר שיגאל אותם נמשכו אחריו.	47577 47578 47579 47580 47581 47582
משה רבינו ידע שבני ישראל צריכים להגאל בזכות אמונה וזו לא אמונה, עד שאמר לו הקב"ה גלוי וידוע לפני שהם מאמינים בני מאמינים, כמו אברהם אבינו שכתוב אצלו והאמין בה' אמונה טהורה ושלמה, כך עם ישראל הם מאמינים באמונה שלמה וזה יכול לדעת רק הקב"ה, לכן אמר גלוי וידוע לפני שהם דומים לאברהם אבינו באמונה.	47583 47584 47585 47586
בזה אפשר לבאר את הפסוק קרוב ה' לכל קוראיו, שאומרים חז"ל יכול לכל תלמוד לומר לכל אשר יקראוהו באמת, מפני שיכול להיות שמתפלל להקב"ה לא מפני שמאמין שרק הקב"ה יכול לעזור לו ולא אחר, ולכן אין הקב"ה ממלא בקשתו.	47587 47588 47589
ר' נחום זאב זצ"ל בנו של הסבא זצ"ל מקעלם אמר, קבצן שחזיר על הפתחים ובתוך הלוכו פגש בבית של גביר עצום ונכנס אצלו ונותן לו נדבתו, אומר לו הקבצן הלא שמעתי עליך שאתה מסדר לאנשים כל הצטרותם, מדוע אינך נותן לי כל מה שאני צריך, אומר לו הגביר הלא אתה מחזר על הפתחים תמשיך ככה, אבל אם בא איש נכבד לגביר ומבקש שיתן לו כל מה שהוא צריך, והגביר יגיד לו לך לעוד אנשים	47590 47591 47592 47593

שיעזרו לך, והוא יענה לו אדוני הגביר איש נכבד אני לא אחזר על הפתחים, אם אתה לא תתן לי הכל	47594
אמות ולא אחזר על הפתחים, אז הגביר מוכרח לעזור לו.	47595
כך גם הקב"ה האדם שמחזר על הפתחים, מזה מבקש כסף ומזה כבוד, הוא הולך תמיד עם תרמילים כמו	47596
עני המחזר על הפתחים, אז אומר לו הקב"ה תמשיך ככה, אבל אם בא להקב"ה ואומר לו רבש"ע, אם	47597
אתה לא תתן לי אמות ולא אחזר על הפתחים, אז מוכרח הקב"ה למלא כל משאלותיו.	47598
בזה ביאר הגמרא (שבת פ"ט), לעתיד לבוא יאמר להם הקב"ה לישראל לכו נא לאבותיכם, ויאמרו לפניו	47599
רבש"ע אצל מי נלך, אצל אברהם שאמרת לו ידוע תדע ולא בקש רחמים עלינו, אצל יצחק שבירך את	47600
עשו ולא בקש רחמים עלינו, אצל יעקב שאמרת לו ואנכי ארד עמך מצרימה ולא בקש רחמים עלינו, אצל	47601
מי נלך? אמר להן הקב"ה הואיל ותליתם עצמכם בי, אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו, רואים מזה	47602
היסוד הנ"ל, אם רואה הקב"ה שתולים רק בו ולא באחר אז הקב"ה ממלא כל משאלות הלב לטובה.	47603
(דרכי מוסר).	47604
	47605
	47606
מאמר צט	47607
ויאמר השליכהו ארצה וישלכהו ארצה ויהי לנחש (שמות ד' ג').	47608
כתב הרמב"ן לא הבינותי למה עשה האותות למשה, כי מאמין היה משה שהקב"ה מדבר עמו, והראוי	47609
שיאמר המטה אשר בידך תשלך ארצה לפנייהם והיה לנחש וכן באות השני, ואולי אע"פ שהודיעו השם	47610
הגדול שבו נברא העולם ובו נהיה כל דבר, רצה להראותו כי בו יעשו אותות ומופתים משני התולדות,	47611
למען יתחזק הענין בלבו של משה, וידע באמת כי על ידו יעשו בעולם דברים מחודשים.	47612
כתב הרמב"ן בתחילת וארא, שכבר אז היה משה רבינו גדול במעלת הנבואה יותר מן האבות, מעתה אם	47613
באברהם כתוב והאמין בה' הרי שאמונתו של משה היתה במדרגה עוד יותר נשגבה, ובכל זאת זקוק היה	47614
השי"ת להמחיש בפני משה את האותות והמופתים משני התולדות, למען יתחזק הענין בלבו של משה, ולא	47615
סגי היה באמונה וידיעה בלבד, למדים אנו שגם לגבי גדולי המאמינים, עוד ישנו הבדל בין אמונה מתוך	47616
ידיעה ואפילו ברורה, לבין אמונה מתוך נסיון, שגם לגבי דידהו הנסיון במעשה מחזק את האמונה, ומוסיף	47617
בה טעם שחסר היה לפני כן.	47618
ואולי זו היא מגמתן של המצוות המעשיות, לחזק את האמונה שבלב על ידי פעולות, כך אנו מוצאים	47619
בגמרא (ברכות ס"א:), בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה זמן קריאת שמע היה, והיו סורקים את	47620
בשרו במסרקות של ברזל, והיה מקבל עליו עול מלכות שמים, אמרו לו תלמידיו רבינו עד כאן? אמר להם	47621
כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך אפילו נוטל את נשמתך, אמרתי מתי יבוא לידי ואקיימנו,	47622
ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו?	47623
לכאורה על שום מה זקוק היה רבי עקיבא לצפות לנסיון של מסירות נפש, והלא ודאי שמקיים היה את	47624
המצוה של ואהבת באותה מדה של אפילו נוטל את נשמתך בכל עת ובכל שעה כפי שהוכיח סופו, אלא	47625
שלפי האמור מובן, שהרי אפילו הגדול שבנביאים יתכן שעודנו חסר קורטוב כלשהו באמונה, כל עוד שלא	47626
הומחשה לפניו גדלות השם בפעולה ישירה, שהנסיון יש בו כדי לחזק את האמונה, מעתה מובן שרבי	47627
עקיבא שואף היה לבחון את קבלת עול מלכות שמים שלו בנסיון ובפועל ממש.	47628
כתב הרמב"ן וזה הטעם וינס משה מפניו, כי פחד שמע יענש וינשכו הנחש, וכל אדם מתרחק מן המזיק לו	47629
אע"פ שידע שאם יהיה כן בחפץ השם אין מציל מידו, הרי אנו למדים שטבע האדם הוא כה חזק, עד	47630
שאפילו אדם גדול כמשה רבינו שהכרתו את ה' היתה עמוקה עד מאוד, ושהיה גם בעת ההיא אב בחכמה	47631
גדול במעלת הנבואה כלשון הרמב"ן, גם הוא לא יכול היה להשתחרר מהרגש הטבעי של אדם לפחד	47632
ולהתרחק מן המזיק, אע"פ שידע שאם יהיה כן בחפץ השם אין מציל מידו. (מסלות חיים).	47633
	47634
מאמר ק	47635
והיה אם לא יאמינו גם לשני האותות האלה (שמות ד' ט').	47636
ויש לשאול הלא מדובר כאן בקב"ה שאין נסתר ממנו כל מחשבות יצוריו, ואין נעלם ממנו כל הרהורי	47637
היצורים, ואם כן הלא יודע הוא מקודם אם האות הראשון הזה ישפיע על ישראל ואם יאמינו או לא	47638
יאמינו, מה א"כ והיה אם לא יאמינו? מי זה שיודע אם יאמינו או אם לא יאמינו אם לא יוצר הנפשות?	47639
ועיין בפירושו של האבן עזרא ז"ל שכותב, ידענו כי השם ידע אם יאמינו או לא יאמינו, רק הכתוב דבר	47640
כנגד משה, שאם היו מקצת ישראל שלא יאמינו לאות הראשון יאמינו באות האחרון.	47641
הקב"ה מבטיח שגם באות הראשון כבר נתרשמו בני ישראל, כלפי שמיא גלוי שכל פעולה ופעולה עושה	47642
רושם על הנפש, אלא שאין הדבר נראה לעין, אבל לפניו ית"ש כבר נראה וגלוי, והאדם אינו יודע מסוד	47643

- 47644 הנפש ותהלוכיה, ואם גם באות השני לא נתגלה לעין רושם הפעולה, הרי ברור כי הרושם הפנימי כבר
47645 יותר ניכר, ואם גם בשני האותות אין רואים בגילוי את רושם הפעולה, אז צריך להמתין לאות השלישי, כי
47646 בצירוף שלוש האותות יתגלה הרושם עד שהתחילו להאמין.
47647 רושם אחד מצטרף לשני ורק מחוסר זמן אין זה נראה, אבל בסופו של דבר הרי זה מתגלה, כמו הרופא
47648 שמורה לחולה ליטול תרופה למשך שבוע ימים, ההשפעה ניכרת רק בגמר הטיפול, אבל התחלת ההשפעה
47649 היא כבר מן הגלולה הראשונה, ואם הרופא קבע שדוקא ע"י עשר גלולות תיווצר ההשפעה, מוכרח
47650 שתובא בחשבון גם הראשונה.
47651 ולזה אמר הקב"ה אם לא יאמינו ואם לא ישמעו לקול האות הראשון, ומשמע מזה בבירור שישנה השפעה,
47652 אבל קול זה דק שאין אוזן האדם מסוגל לקלוט אותו, וקול זה הוא רישום קל שאינו נראה ואינו נשמע,
47653 אבל יש לו רושם והשפעה, קול הוא התגלות המחשבה, וראיתי באוה"ח הק' שמתעכב ואומר, והיה אם לא
47654 יאמינו וכי יש ספק לפני הקב"ה, ועוד הלא כבר אמר ושמעו לקולך? ואולי ששיעור הדברים כך הוא,
47655 והיה אם עדיין תחוש עוד ולא יספיק לך טעם זה לומר שבו בודאי יאמינו (עיי"ש).
47656 חז"ל מספרים על רבי עקיבא בן ארבעים שנה היה ולא שנה כלום, פעם אחת היה עומד על פי הבאר אמר
47657 מי חקק אבן זו? אמרו לו המים שחקו אבן, מיד היה רבי עקיבא דן קל וחומר בעצמו, מה רך פסל את
47658 הקשה, דברי תורה שקשה כברזל על אחת כמה וכמה שיחקו את לבי הקשה, מיד חזר ללמוד תורה
47659 (אבדר"נ פרק ששי), ואמר על זה הגרי"ס זצ"ל, כי ודאי הוא שגם הטיפה הראשונה השפיעה על האבן, כי
47660 אם לא הרי שגם הטיפה השניה אינה עושה רושם, השניה חוזרת להיות ראשונה. (מעייני החיים).
47661
47662 מאמר קא
47663 ויאמר משה אל ה' בי אדני לא איש דברים אנכי (שמות ד' י').
47664 אמרו חז"ל שהבורא ית' הפציר במש"ר ז' ימים ולא רצה לקבל עליו גדולתו, ובאר הרמב"ן שחשש משה
47665 שמא תהיה בזה פגיעה בכבודו של אהרן שהוא הבכור, עד שהבורא ית' הבטיחו וראך ושמח בלבן, שלא
47666 יהיה בזה שום נדנדוד עבירה, אבל לו היה בזה ח"ו נדנדוד קל של עבירה פגיעה בכבודו של אהרן, אזי היה
47667 כל משה רבנו עבירה גדולה.
47668 אין לו לפושע כשלון יותר גדול מכשלון המצוה, ואין לך מקום סכנה יותר גדול מסכנת המצוה, ועיקר
47669 הזהירות והשימור צריך שיהיה דוקא במצב של מצוה, והנה זוהי הערה גדולה ומבהילה מאד, שתמיד
47670 מדמים שהבורחים מעבירה ומשמרים עצמם מלבוא לידי נסיון ועוסקים כל היום במצות, הרי הם נשמרים
47671 כבר מחטא, אבל לפי דברינו הרי נתבאר דלפושע גם המצות הכי גדולות אינן מקלט בעדן, ואין לך שום
47672 מקום ומצב שיהיה שמור מחטא, כי המצוה הכי גדולה ונשגבה הריהי אבן נגף ונעשית אצל פושע לעבירה
47673 גדולה.
47674 אדמו"ר ז"ל היה מבקר את אלו שמתפרצת לפעמים 00 אנהה 00 מלבם 00 באמצע 00 תפלתם, 00 ואמר כי גריעות
47675 האדם ופחיתותו גדולה כ"כ, עד שאנחה קלה היוצאת מקרבו בשביל דאגת פרנסה בכוחה לחפות על כל
47676 תפלתו, ויתכן שלא יכוין בתפלה ולא ידאג מזה כלל באמרו שלום עלי נפשי שהרי התאנח בתפלה.
47677 ומזה נוכל לדון ק"ו אם אנחה קלה ביכולתה לחפות על כל תפלתו, א"כ על כמה פשעים תכסה מצוה? וזהו
47678 שא"ל רבא לרבנן במטוטא מינייכו לא תירתון תרתי גיהנם (יומא ע"ב), דאם אדם עובר עבירה הרי עכ"פ
47679 יש לו עוה"ו, אבל העושה מצוה ומדמה בנפשו שעוסק במצות, בעת שבאמת כולו אך ורק מנאץ, א"כ הרי
47680 ויתר על עוה"ז בעת שגם עוה"ב אין לו, והיינו לא תירתון תרתי גיהנם.
47681 ואיתא במד"ר (בראשית ס"ב), כד דמך ר' אבהו אחזו ליה י"ג נהרי אפרסמון, א"ל אילין דמאן א"ל אילין
47682 דידך, אמר אילין דאבהו ואני אמרתי לריק יגעתי לתהו ולהבל כחי כליתי אכן משפטי את ה' (ישעי' מט),
47683 והוא נורא מאד שר' אבהו שעסק כל ימיו רק במצות, אפ"ה אמר ואני אמרתי לריק יגעתי! הרי לך עד
47684 היכן הדברים מגיעים, עד שיתכן שר' אבהו יעסוק כל ימיו במצות, ולא ידע אם באמת עסק במצות או ח"ו
47685 בעבירות.
47686 בוא וראה כמה עלינו להחזיק טובה ללימוד המוסר, שגילה עינינו והראה לנו סודות גדולים וטמירין,
47687 גלויים ופשוטים בהעבירו את מסך הסכלות מעינינו, ויתבונן מזה עד כמה הוא הכרחי לאדם עד שהוא
47688 בגדר פקוה נפש ממש, כי בלעדיו הריהו כעור באפלה. (דעת חכמה ומוסר ח"א מאמר קי"ט ק"כ).
47689
47690 מאמר קב
47691 ויאמר משה אל ה' בי אדני לא איש דברים אנכי (שמות ד' י').
47692 הנה בדברים גשמיים לא מצינו כלל ענין של חסידות וצדקות, כל עניניהם ומהלכיהם הם דברים מוכרחים
47693 וטבעיים, בדברים גשמיים רואים אנו ענין של טהרה וזיכוך, ופשוט לכל שהוא ענין מוכרח וכל המרבה

הרי זה משובח, עד שבעת האחרונה ביודעם על ידי כלים מכלים שונים שנמצאו, שעל ידי סיבת אי זיכור	47694
באות כל המחלות, ונעשה ענין הזיכור להכרח כל כך גדול, עד שלא יגשו לאכול שום דבר עד שיזכרו	47695
אותם מכל וכל.	47696
וישנם לשם כך בתים מיוחדים הנקראים לאבאראטריום מעבדה, וכלים מוכנים רק לתכלית הזאת לטהר	47697
לנקות ולזכך בתכלית הזיכור, עד שיצא הדבר נקי וזך לגמרי מבלי שום סיג ופסולת ודבר המזיק, והנה לא	47698
תהא כהנת כפונדקית, אם בדברים גשמיים כך מוכרח ענין הטהרה, איזה זיכור וטהרה צריך לרוחניות,	47699
והאמת כך ממש עלינו להבין שגם ברוחניות ישנו ענין של טהרה, לנקות ולצרף ולזכך חכמה מכל סיג	47700
ופסולת וכל דבר המזיק, ובלתי זאת אי אפשר להגיש הדברים אל פיהו.	47701
ונראה נא יסוד זה ממקראות מפורשות, מצינו על משרע"ה ששבעה ימים סירב ולא רצה ללכת בשליחותו	47702
של מקום להוציא את בני ישראל ממצרים, והנה אף שהציע לפניו הקב"ה רב טוב כל כך, יציאת מצרים	47703
וגם קבלת התורה הראה לו, כמו שאמר הכתוב בהוציאך את העם... תעבדון את האלקים על ההר הזה,	47704
ומסתמא גם עלותו למרום הראה לו, וכן הראה לו שכר פרנסי ישראל כמ"ש חז"ל, ובכל זאת לא רצה	47705
לקבל עד שקיבל עונש גדול על זה ויחר אף ה' במשה.	47706
והמתבאר מתוך דברי הרמב"ן (שם ד' י"ג, ועיין תנחומא שמות כ"ז), שכל זה היה מפני שהאיש משה	47707
עניו מאד, וחשב שזהו פגיעה בכבוד אהרן אחיו הגדול ממנו וזהו חשש גאוה, והענין נפלא מאד לו יהא	47708
שיש בזה איזה חשש של גאוה באיזה אופן שהוא, אבל הרי עליו לחשוב השכר שיש בזה רב טוב בלתי	47709
תכלית, ואיך מניחים ריוח כל כך גדול מפני איזה חשש כל דהו, ומה היה הסירוב כל כך? וזהו פליאה	47710
עצומה לכאורה.	47711
והנה אם אנו רוצים לשמוע פתרון על החידה הסתומה הזאת, נשאל נא את פי החכמים העוסקים בבתי	47712
הלאבאראטאריים והם יתרכו לנו השאלה הזאת במלים אהדים, הם יאמרו אם אין הדבר מטהר ומזוכך כל	47713
צרכו, אם עוד יש בו פסולת אף על פי שיש בו חלקים טובים אינו כלום, סוף סוף הכל יושחת ויכול אתה	47714
להשליכו החוצה.	47715
רוחניות צריכה להיות צח ומצוחצח בתכלית הצירוף והיזקוק, ואם יהיה איזה משהו בלתי מזוכך מעורב בו	47716
פסולת כל דהו, אף שיש איזה גדלות אינו שוה כלום, והכל אינו אלא להשליכו החוצה, מפני שסוף סוף	47717
המשהו פסולת הזאת, היא תשחית ותקלקל ותאבד את הכל ומהכל יתהוה לא כלום, וזהו מה שאמר הכתוב	47718
(קהלת י') זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח, חבית מלאה שמן רוקח אכן אם נמצא בה זבוב אחד מת היא	47719
מעלה סרחון, חז"ל מכנים שמן רוקח על צדיקים גדולים, ואף שהשמן הוא שמן רוקח טהור בתכלית, אכן	47720
אם יש שם זבובי מות איזה שמץ של פסולת יבאיש את הכל.	47721
ומהי הפליאה על משרע"ה שסירב כל כך אחר שידע מיסוד זה, ואם רק חשש שמא יש בזה שמץ כל דהוא	47722
של פסולת פגיעה בכבוד אהרן, ידע כבר איזה סכנה כרוכה בכל הדבר, שסוף סוף יושחת ויתקלקל הכל	47723
לגמרי, ולא רצה לקבל בשום אופן עד שאמר לו הקב"ה וראך ושמח בלבו שאין שום חשש, הדבר מטהר	47724
לגמרי בתכלית הזיכור ואז קבל.	47725
זהו מה שאנו רואים שהרבה בני אדם מתחילים ללמוד ולומדים וסופם לא טוב, משום שגם בתחלתם היה	47726
בקרבתם איזה שמץ של זבובי מות, שבתחילתם לא נתראה כל כך אבל התולעת הזאת קלקלה ועפשה	47727
אותם, עד שלבסוף נראים לכל בסרחונם, בזה נבדלה תורתנו הקדושה משאר החכמות, כל העולם אינם	47728
יודעים מיסוד זה כלל, כל העולם יודעים שיש חכמה וצריכים להשיג חכמה וגם שישנם חכמים, אבל	47729
שצריכים לטהרה ולזכך חכמה מזה אין יודעים כלל, מיסוד זה יודעים רק הכלל ישראל והיחידי סגולה	47730
שבו בפרט.	47731
הכתר של תורתנו הקדושה הוא שהיא טהורה בתכלית, אמרות ה' אמרות טהורות כסף צרוף בעליל לארץ	47732
מזוקק שבעתים, תורתנו הקדושה היא צרופה וזקוקה כל כך הרבה, צירוף אחר צירוף זיקוק אחר זיקוק	47733
עד שהיא נקראת טהורה, שמונה אותיות עיקם הכתוב שלא להוציא דבר מגונה (פסחים ג'), זהו מסוד	47734
התורה שהיא טהורה צרופה וזקוקה בתכלית, ואי אפשר לה לדבר בגנותה של בהמה ולקרוא לה טמאה.	47735
והנה בגשמיות אנו מוצאים, שאם יש ענין של זיכור יש גם כן מקומות המיוחדות לזאת התכלית, וגם כלי	47736
מכשירים לזה, ומצאנו שיש ברוחניות סגולה מיוחדת לתכלית זאת של טהרה וזיכור, כשמונה הכתוב	47737
שבחי התורה לחלקים, כל חלק סגולתו ושבחו המיוחד לו, מונה הכתוב השבח על יראת ה' שהיא טהורה,	47738
יראת ה' יש לה הסגולה המיוחדת של זיכור וטהרה, והיא המטהרת ומזככת כל דבר ודבר כל מעשה	47739
ומעשה, יראת ה' היא הלאבאראטאריים של רוחניות, זהו סגולתה וסודה לטהר ולזכך, יראת ה' מציאותה	47740
היא טהרה, והיא המטהרת כל דבר ודבר שישאר בתכלית הזיכור והטהרה, וזהו הסוד שהיא עומדת לעד.	47741
(דעת חכמה ומוסר ח"ב י"ח).	47742
	47743

	מאמר קג	47744
	ויאמר משה אל ה' בי אדוני לא איש דברים אנכי (שמות ד' י').	47745
	וברש"י למדנו שכל ז' ימים היה הקב"ה מפתה את משה בסנה לילך בשליחותו, וכל זה מפני שלא היה רוצה ליטול גדולה על אהרן אחיו שהיה גדול הימנו ונביא היה, וברמב"ן והנכון בעיני שלח נא ביד כל אשר תשלח, כי אין אדם בעולם שלא יהיה הגון יותר ממני לשליחות, והסיבה למשה בכל הסרבנות הזאת ענוותו הגדולה, שלא היה מוצא את לבו להתפאר ולדבר אל המלך ולאמר ה' שלחני, ולא על ישראל להוציאם ממצרים ולהיות עליהם מלך, מדת הענוה הביאה אותו להתוכח עם הקב"ה ולא לקבל שליחותו. אחת הסיבות מדוע איננו מתיגעים ועמלים בעבודתנו הרוחנית ואנו שלווים ובוטחים במעשינו, מחמת שאנו סבורים שכל המעלות בנו ואין לנו כל צורך לעבוד ולהתעלות, ודומים אנו לאנשי העולם הסבורים, שכאשר נער יודע לקרוא בתורה ולומר את ההפטרה בנעימה כבר הגיע אל התכלית, או להסבורים שכאשר יודע מעט ש"ס ופוסקים כבר שלם יקרא, ומוטב היה לעיין היטב בהקדמת הרמח"ל (מסילת ישירים), שכדי לרכוש איזה מעלה מן המעלות חייב לעבוד עבודת פרך.	47746 47747 47748 47749 47750 47751 47752 47753 47754 47755
	והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה (במדבר י"ב), וצריך ביאור היאך יתכן שמשרע"ה אדון כל הנביאים ירגיש עצמו פחות יותר מכל האנשים, איך אפשר במציאות לחוש כן, ועיין ברש"י שם עניו שפל וסבלן, והנה הבאנו שמחמת הענוה משה נמנע מלילך בשליחותו של הקב"ה, ולכאורה כיון שהיה שפל וסבלן היאך יכול להתוכח עם השי"ת, והלא לזה צריך גבהות הלב, ובעת שיש באדם הכנעה צריך לקבל כל אשר נאמר לו, והיאך תואמים ב' הדברים יחד.	47756 47757 47758 47759 47760
	כאשר נתבונן בפרשה נראה כמה תופעות בהנהגת משרע"ה שמעידות על גבהות הלב, ויפן כה וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי ויטמנהו בחול, פעולה זו שהרג המצרי לכאורה אינה מתאימה לאדם נוח וסבלן, ובפרט שאף אחד מכלל ישראל לא עשה כן, ומשרע"ה לא הביט למעשי אחרים אלא פעל כפי הבנתו, ולכך דרוש אומץ רוחני וגבהות הלב, והיאך תואם זאת עם מדת הענוה, וכמו כן ויצא ביום השני והנה שני אנשים עברים נצים ויאמר לרשע למה תכה רעך.	47761 47762 47763 47764 47765
	וכן כשברח למדין ויבואו הרועים ויגרשום ויקם משה ויושיען וישק את צאנם (שמות ב'), נתבונן במעשה זה כמה גבהות הלב דרוש לכך, אדם זר נרדף על נפשו מגיע לארץ לא לו, ורואה עוולה שאינה שייכת אליו, ואינו נמנע מלהתערב אלא קם יחידי ומונע את העוולה, והלא היה עניו שפל וסבלן ומנין לו מדת גבהות הלב הדרושה לכל זה.	47766 47767 47768 47769
	חזינו מכל זה ביאורה של מדת הענוה שהיא באופן אחר מכפי הבנתנו הפשוטה, הענוה היא כליל המעלות, ולכן משבחת תורה את משה רע"ה במדת הענוה מפני שזו היא השלימות, מה שעשתה חכמה עטרה לראשה עשתה ענוה עקב לסוליתה (ירושלמי שבת א' ג'), עטרת החכמה היא יראת שמים וכנאמר ראשית חכמה יראת ה', ואילו גבי ענוה נאמר עקב ענוה יראת ה' (משלי כ"ב), היראה היא המדריגה הנמוכה ביותר במדת הענוה, ורק לאחר שהגיע לשלימות ביראת שמים יתכן שיגיע למעלת הענוה, וללא יראת שמים אין אפשרות להגיע כלל לענוה.	47770 47771 47772 47773 47774 47775
	כתב החובות הלכבות (שער הכניעה פ"ה) וז"ל, כאשר יחשוב בגדולת הבורא יתברך ועוז גבורתו המשקיף על נראהו ונסתרו, ההתבוננות בגדלות השי"ת היא הדרך לרכישת הענוה, וכשם שמצינו גבי משה רע"ה שאמר אתה החילות להראות את עבדך את גדלך ואת ירך החזקה, לאחר ששהה ג' פעמים ארבעים יום וארבעים לילה במרום ואחר רוב גדלותו בהכרת ה', אומר משרע"ה אתה החילות רק עכשיו מתחיל להכיר את בוראו, מפני שגדלות השי"ת ללא תכלית וע"י ההתבוננות הזאת יגיע לענוה.	47776 47777 47778 47779 47780
	ומוסיף החובות הלכבות לבאר היאך הם דרכי ההתבוננות בגדלות השי"ת, ויתן אל לבו על הרבה חסידים שהיו בדורות שעברו מן המורא והגדולה, ומה שאמרו נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות, ולדוגמא עלינו להתבונן בגדלות הגר"א ז"ל ולראות את הפחד והיראה שהיו לו בפני השי"ת, ואח"כ יוסיף להתבונן בגדלות חז"ל הקדושים, שנתנו עיניהם באיש החוטא ונעשה גל של עצמות, ויונתן בן עוזיאל שהיה עסוק בתורה וכל עוף שפורח עליו מיד נשרף (ב"ב קל"ד), כי התורה היא כאש והעוסק בתורה כהוגן נעשה אש.	47781 47782 47783 47784 47785 47786
	דברים אלו אינם מליצה בעלמא, כי היסוד הוא שאיננו יודעים גדלות חז"ל הקדושים שהיו כמלאכים ממש, וכדברי הגמ' אם ראשונים כמלאכים אנו כבני אדם, אם ראשונים כבני אדם אנו כחמורים ולא כחמורו של ר' פנחס בן יאיר (שבת קי"ב), והיה הסבא מקעלם ז"ל מבאר, שהחילוק בין ראשונים לאחרונים אינו חילוק בין גדולים לקטנים, אלא חילוק מהותי ועקרוני שהם סוג אחר לגמרי, ולכן אם ראשונים מלאכים אנו כבני אדם, וכל מעט השגה נוספת ברוחניות זה עולם אחר ומציאות שונה לגמרי. אלו הם הדרכים שבהם יכיר את בוראו הכרה אמיתית, ועל ידם נוצרת בנפשו יראת שמים, ויראה זו יוצרת בו את מעלת הענוה, נמצא שהענוה נוצרת אחר שהגביר בקרבו יראה ופחד, ומרוב הפחד והיראה	47787 47788 47789 47790 47791 47792 47793

מהקב"ה והחשש שמא יכשל בחטא באה הענוה, וא"כ הוצרך למדת הענוה גבהות ורחבות הלב, שכל	47794
שלו רחב יותר שואף מאד להגיע למעלות העליונות ואינו מסתפק במה שהגיע אליו.	47795
לכן כאשר ירד משרע"ה מהר סיני וראה שבני ישראל חטאו ועשו את העגל, ניגש אל העגל וטחנו עד דק	47796
ופיזרו, ולא חשש מכל עם ישראל שעמדו סביבו שעבדו לעגל, ואף שמשרע"ה היה שפל וסבלן, מ"מ לפי	47797
מה שנתבאר הסבלנות האמיתית מקורה ביראת שמים אמיתית לאין שיעור, ולכן אין לו לירא מהמון בני	47798
אדם, ויראת ה' הבוערת בקרבו היא אשר הדריכה אותו בכל פעולותיו.	47799
מעתה יבואר שפיר סירוב משה רע"ה לקבל שליחות הקב"ה, שמגודל ענותו ויראתו ומרוב חפצו לקיים	47800
רצון ה' יתברך, בדק וחזר ובדק בכל מעשיו האם תואמים הם לרצון ה' ית', ולכן כיון שחשש משה	47801
שבשליחותו תהא הקפדה לאהרן הכהן, ומעשה כזה שיגרום הקפדה לאהרן אין זה רצון ה', ומרוב יראת	47802
שמים חשש לקבל את השליחות, ואף שהקב"ה בעצמו מבקשו לקבל את השליחות, מ"מ לא בשמים היא	47803
וניתן לאדם כח הבחירה וחייב לבחור בטוב, והדבר תלוי באדם עצמו בהבנתו ובהכרתו איזה רצון ה'	47804
צריך להוציא אל הפועל, ובחר משרע"ה בסירוב שמא אין זה רצון ה'.	47805
ולאמור יבואר שפיר מדת הענוה של מרע"ה, שאינה סותרת כלל להנהגות הנובעות מגבהות הלב, דאין	47806
ביאור הענוה שפלות הנפש וכדומה, אלא להיפך ענוה מקורה בהכרת גדולת השי"ת ומרוב יראת שמים,	47807
ולכן אינו שבע רצון מעצמו משום שמא עדיין לא הגיע לתכלית, והיינו דאמרינן (סנהדרין פ"ח.), שלחו	47808
מתם איזה בן עולם הבא ענוותן ושפל ברך, שייף עייל ושייף נפיק ולא מחזיק טיבותא לנפשיה, הענוותן	47809
לא מחזיק טיבותא לנפשיה, שכיון שענותותו מקורה ביראת שמים, חושש תמיד שמא לא שלמו מעשיו	47810
ולא הכי לא מחזיק טיבותא לנפשיה.	47811
מדת הענוה אינה מהדברים הנרכשים בנקל, עבודה רבה ויגיעה עצומה מוטלת עלינו, ונקדים לכך יראת	47812
שמים אמיתית ורק אח"כ אפשר שנגיע לענוה, טעינו מאד בהבנת ענין הענוה, לנו נראה שמי שירא לדבר	47813
עם בני אדם והולך שפל ושחוח בכלל הענוים יקרא, וזו טעות מרה וחמורה מאוד, העניו האמיתי יודע	47814
גדלות האדם שהוא חלק אלוך ממעל ולא ירא מבני אנוש, והירא מפני אנשים ומתפעל מדעתם אינו עניו	47815
אלא שפל, ושפלות זו מדה רעה הנמצאת בבעלי חיים, וכבר האריך החובות הלבבות (כניעה פ"ב), בגנות	47816
מדת השפלות וקורא לה השפלות הבהמית, עיי"ש שכ' אבל הכניעה היא אשר תהיה אחר רוממות הנפש	47817
והתנשאה. (אור יחזקאל).	47818
	47819
מאמר קד	47820
ויאמר בי אדני שלח נא ביד תשלח (שמות ד' י"ג).	47821
איתא ברמב"ם וז"ל בפירושו לאבות, והוי רץ למצוה קלה כבחמורה, מצינו במשרע"ה שהבדיל שלש	47822
ערים שבעבר הירדן, ואמרו חז"ל יודע היה משרע"ה שאין קולטות עד שיובדלו השלש שבארץ ישראל,	47823
אמנם הבדיל אלו מפני שאמר הואיל ובאה מצוה לידי אקיימנה עכ"ל, וכן אמרו חז"ל (ילקו"ש קהלת ה'),	47824
אוהב כסף לא ישבע כסף זה משרע"ה שלא שבע ממצות, וכן אמרו חכם לב יקח מצות זה משרע"ה, שכל	47825
ישראל נפנו לכסף וזהו והוא התעסק בעצמות יוסף.	47826
והנה זה פלא מה שמצינו במשרע"ה בזה להיפך, הוא שנתאוה כל כך למצות ואפילו לחצי מצוה, מכל	47827
מקום בשעה שנצטוה מפי ה' לילך בשליחותו ולגאול את הכלל ישראל ממצרים, היש לך עוד מצוה גדולה	47828
ורבה כזו, מצות פדיון שבויים של כלל ישראל, הרי אין יכולים לצייר מה זה מצות פדיון שבויים של יחיד,	47829
הלא אדם אשר אירע לו פעם אחת בחייו לעשות מצוה כזו, היא לו לעונג תמיד אף בזכרו את זה והוא	47830
מתגאה בזה תמיד, ומה זה מצות פדיון שבויים של כל ישראל.	47831
ומלבד זה הלא ידע מכל העתיד הכרוך בעקבי הגאולה, מתן תורה ארץ ישראל וכל הלעתיך לבא, ומכל	47832
מקום סירב כל כך הרבה וברח ממצוה כזו, ולא רצה לקבל בשום אופן, רק אחרי משא ומתן של שבעת	47833
ימים כמ"ש חז"ל, ואחרי ויחר אף ה' עד שאמר לו וראך ושמה בלבו הסכים, ואף שהרמב"ן ז"ל (שמות	47834
ד') כתב שהטעם הוא מפני שלא רצה לפגוע בכבוד אהרן אחיו, אבל כל זה אינו מספיק שהרי הוא נצטוה,	47835
ומה שייך למסור הדבר לאחר ולומר שלח נא ביד תשלח.	47836
והנה איתא בגמרא (ברכות ל'), מר בריה דרבינא עבד הילולא לבריה חזינהו לרבנן דהוי קבדחי טובא,	47837
אייתי כסא דמוקרא בת ארבע מאה זוזי ותבר קמיהו ועציבי, והדבר תמוה איך זה שבשעה שעסקו במצות	47838
שמחת חתן וכלה, מצוה גדולה כזו שהיא כמקיים את התורה שניתנה בחמש הקולות (שם ו'), נתן לבו	47839
לעצבם ולהפריע את שמחתם שמחה של מצוה, וצריך לומר שהיה שם צורך ונחיצות כל כך שלא עבר על	47840
בל תשחית, ונגלה בזה יסוד גדול ובוזה יפתח לנו שער שלם המקיף המון מעשים הנפגשים בחיים.	47841
אמרו חז"ל (עירובין י"ג:), שתי שנים ומחצה נחלקו בית שמאי ובית הלל אם נוה לו לאדם שנברא או	47842
שלא נברא, נמנו וגמרו נוה לו לאדם שלא נברא ועכשיו שנברא יפושש במעשיו, יסוד הדברים הוא	47843

שחז"ל גילו לנו כאן את הסכנה הגדולה על ענין החומר וכחות הגוף, ואם יתערב באיזה מעשה אף של	47844
מצוה משהו של חומר וגוף, אז הכל אפס ואין ולא כלום שוה, וזהו נוח לו לאדם שלא נברא.	47845
חז"ל ביורדם לסוף כוחות האדם ולקרבתו אל החומר, נמנו וגמרו שכמעט אי אפשר להנצל ממנו שלא	47846
יתערב בכל מעשה ומעשה, וכמעט שאי אפשר להגיש מעשה מזוככת ונקיה מכל סיג ותערובות של חומר,	47847
וזהו שאמרו ועכשיו שנברא מהי העבודה, יפשפש במעשיו לזכך ולטהר זיכוכך אחר זיכוכך.	47848
וזהו הביאור בהגמרא חזינהו דקבדחי טובא, אף שעסקו במצוה רבה כזו, אבל חשד אותם אולי נתערב שם	47849
איזה תערובות ושמץ של חומר, ואם יש כאן איזה תערובות אינה שוה כלום ועל כן חפש איך לעצבם,	47850
ולפי זה הרי הדבר מבהיל מאד ומי יכולנה, והשאלה עומדת לפנינו מהי ההוראה למעשה מה לעשות ומה	47851
לחדול, ומהי המדה הנכונה בזה, ונראה נא מגמרא מפורשת יסוד מוסד בדבר הזה.	47852
איתא בגמרא (מו"ק ט'), ... דהוי יתבי וקמקשי קראי אהדדי, כתיב פלס מעגל רגליך ופירש רש"י	47853
שהוזהרנו בזה במשקל המצות לשקול גדולה כנגד קטנה, וכתיב אורח חיים פן תפלס, הרי משמע שאין	47854
שום משקל במצות, ומשני כאן במצוה שאפשר לה ליעשות על ידי אחרים, ופירש רש"י אם אפשר פלס,	47855
ואם אי אפשר אורח חיים פן תפלס.	47856
ועיין מהרש"א שהקשה על דברי רש"י בענין גדולה וקטנה ונדחק בזה, ולפי דברינו מה פשוט הוא דברי	47857
חז"ל אלו! גדולה וקטנה שאמרו כאן אין המכוון על מצוה קלה ומצוה חמורה, שעל זה הרי נאמר הוי זהיר	47858
במצוה קלה כבחמורה, אלא תורת המשקל לגדולה וקטנה אחרת היא לגמרי, מצוה גדולה היא מצוה נקיה	47859
שאין בה שום צד ואפשרות נטיה לחומר, טהורה מכל סיג ושמץ של תערובות איזה רצון עצמי אף הרצון	47860
הכי קל, זוהי מצוה גדולה אף אם היא מצוה קלה, ואם יש בה איזה נטיה לחומר מגע וחיבור כל דהו לו,	47861
אף אם רק יכולים לחשוך בעצמנו אפשרות של צד ורצון בקיומה, אזי אפילו אם היא מצוה חמורה	47862
שבחמורות קטנה נקראת.	47863
וזהו גדר הדברים למעשה, אם יש לאדם מצוה לעשות ואי אפשר ליעשות על ידי אחרים, אזי הגדר אורח	47864
חיים פן תפלס אין שום תורת משקל, מחוייב הוא לעשות מבלי שום חשבונות, ולדוגמא אשה טובעת בנהר	47865
וירא לילך ולהצילה פן יבא לידי הרהורים, על זה נאמר חסיד שוטה (סוטה כ"א:), ואף שזה ודאי שאם	47866
יעשה קשה לו להנצל מהרהור ומצוה זו קטנה נקראת, והאמת שיתבעוהו על הכל גם על הרהורים, אכן	47867
אין זה נוגע למעשה הוא מחוייב לעשותה.	47868
אי אפשר לו להפטר ממנה כיון שא"א לעשותה על ידי אחרים מוכרח הוא לעשותה, ואם היא מצוה	47869
שאפשר ליעשות ע"י אחרים, על זה נאמר פלס מעגל רגליך, יש לשקול בין גדולה וקטנה, עליו לחפש	47870
אחרי הגדולה, אם המצוה נקיה וטהורה מכל סיג ורצון, ואי אפשר להתערב בה תערובות של חומר, אזי	47871
עליו לעשותה, ואם הוא ירא שמה יתערב בזה רצון ונטיה לחומר, אזי ימשוך ידו הימנה ויניחה לאחרים	47872
לעשותה, וזהו פלס מעגל רגליך.	47873
ואחרי כל זה מה הפליאה בעינינו מה שסירב משרע"ה כל כך לקבל שליחותו, אחרי שנתבאר גודל הסכנה	47874
הכרוכה במצוה שיש בה איזה צל ושייכות דקה שבדקה לענין של רצון וחומר, עד שצריך למשוך ידו	47875
הימנה לגמרי, הן אמת הוא שהיה משרע"ה מחבב מצות הכי גדול ומתגעגע אף לחצי מצוה, ובכל זאת אף	47876
מצוה גדולה כזו שאין למעלה הימנה, פדיון שבויים של הכלל ישראל, אכן מכיון שהיה חושש ומתירא	47877
שמה יתערב בזה אף צל של איזה משהו שייכות לשררה וכבוד, משך ידו מכל הטוב בלתי סוף שהיה כרוך	47878
בזה, שאחרי כל זה אינה אלא קטנה והניח לאחרים באמרו שלח נא ביד תשלח, וחשב שאפשר לה	47879
ליעשות על ידי אחרים ע"י אהרן אחיו.	47880
והנה לפי המתבאר הרי זה מבהיל מאד, שיתכן גם במעשה שהוא כולו טוב, אכן אם רק ישנו בה איזה	47881
חשש כל דהוא של נטיה לרצון, וגם רק בגדר מחזי דמחזי אין יודעים כבר מה נידון בה, ואם אפשר	47882
לעשותה על ידי אחרים צריך למשוך ידו הימנה, וגם באופן שצריך לעשותה צריך לעשות דוקא באופן של	47883
סירוב, ולעומת זה רואים אנו אצלנו ההיפוך מזה לגמרי, שאצלנו יתכן במעשה שהוא כולו חזיר כולו	47884
פסול, ורק אם ישנו מחזי דמחזי של כשרות די לפנינו להכשיר את המעשה.	47885
אמרו חז"ל (ילקוט שמעוני תהלים פ'), על הפסוק יכרסמנה חזיר מיער, למה נמשל עשיו לחזיר, מה חזיר	47886
שיש בו סימן טהרה בטלפו פושט טלפיו ומראה לכל שטהור הוא, כך עשו כל ארבעים שנה היה צד נשים	47887
ומענה אותן, וכשהגיע לארבעים שנה אמר אבא נשא אשה לארבעים שנה אף אני כן, רואים אנו מזה דבר	47888
נורא שיכול אדם לטהר חזיר שלם אם רק יש בו איזה סימן טהרה, נתבונן בעצמנו ונראה שעל דרך זה הם	47889
כל מעשינו, אף אנו פושטים את הטלפים ומראים לכל סימן טהרה ומטהרים בזה חזיר שלם.	47890
בקורת רבה מזה על ההסתדרויות העוסקים במצות צדקה וכדומה, איך הכשירו במ כל דברים האסורים	47891
כריקודים וכדומה, האם אין זה ממש פושטים הטלפים, הסימן טהרה הוא ענין הצדקה, ומטהרים בזה חזיר	47892
שלם במלא מובן המלה, פושטים טלפים ומראים לכל וצועקים ראו חזיר טהור, והנה אין לך אדם שלא	47893

יבוא לידו מעשים כגון אלו לאלפים, ושאלתי לכמה חכמים גדולים ולא הורו בזה הלכה פסוקה, ובדברינו	47894
הנה נתבאר לנו בזה שולחן ערוך שלם למעשה. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מאמר כ"ב).	47895
	47896
מאמר קה	47897
ועתה לך ואנכי אהיה עם פיך והוריתיך אשר תדבר. ויאמר בי אדני שלח נא ביד תשלח (שמות ד'	47898
י"ג).	47899
כתב הרמב"ם רשות לכל אדם נתונה, אם רוצה להטות עצמו לדרך טובה ולהיות צריק הרשות בידו, ואם	47900
רוצה להטות את עצמו לדרך רעה הרשות בידו, ואל יעבור במחשבתך דבר זה שאומרים טפשי אומות	47901
העולם ורוב גולמי ישראל, שהקב"ה גוזר על האדם מתחילת בריאתו להיות צדיק או רשע, אין הדבר כן	47902
אלא כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבנו או רשע כירבעם (הלכות תשובה פ"ה הל' א' ב').	47903
האדם מרוב הרגליו לבקש רק ערב לשעתו, נסתלקה ממנו האמונה באפשרות הנתונה לו לעזוב את דרכו	47904
הרע אשר בחזקת סכנת האבדון הוא, ולבחור הדרך הטוב אשר יתעלה מכל הפגעים המפסידים אותו, עד	47905
כי יראה לפעמים ההלכה הפסוקה הזאת שהרשות נתונה לכל אדם להיות צדיק כמשה רבנו כאינה הולמת	47906
בתקופה זו, ובפרט לאיש כמוהו מפני חלישות השכל והתגברות כחות הטבע, ועושה פשרה בדעתו לו היה	47907
לו שכל חזק, ולו לא הגיעו כחותיו להיות ההרגל והלהיטות שולט עליהם, כי אז גם הוא היה זוכה להיות	47908
משלים כל חוקי השלמות והמעלות.	47909
אמנם אם נבקש הסיבה האמיתית לסילוק אמונת הבחירה מעצמו, לא חסרון כלי המוח או ריבוי הרצונות	47910
הוא הגורם, כי יודע האדם בעצמו כי אין דבר עומד בפני הרצון, והדבר שהוא רוצה הוא יכול להפוך את	47911
כל העולם ולהשיגו, ואז לא יחסר לו העצות והתחבולות, ומוצא די אפשרות להגיע אל המבוקש, עד שלא	47912
יוכל להכחיש מציאות הבחירה והיכולת בו, ואם כשבא לבקש השלמות מוצא עצמו ריק מן היכולת! אין	47913
זאת אלא שהיכולת ריקה ממנו, ולא חסר לו אלא הלהיטות לתקן חסרונו, ואם יכיר את מומיו וירצה ברצון	47914
ברזל לתקנם, אז ימצא דרך היכולת רחבה מאוד..	47915
אם נרצה לדעת ההבדל בין משה רבנו לירבעם בן נבט, מה היה באמת שורש הדבר אשר הבדילם לשני	47916
דרכים נפרדים מקצה אל קצה, כי ודאי כל אחד לא נולד עם דרכו בדרך טבעי, אלא כל אחד הגיע למהותו	47917
בדרך הבחירה, ובמה זכה משה להצליח כל כך, ומפני מה ירד ירבעם ירידה כל כך? נמצא שגם המה	47918
נבדלו בשרשי הביקוש, במשה מצינו שעליו העידה התורה והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני	47919
האדמה, וכאשר שלחו ה' למצרים אמר לו שלח נא ביד תשלח.	47920
וביאר הרמב"ן שאמר בזה שאין אדם בעולם שלא יהיה הגון יותר ממנו לשליחות, נפלא מדרגתו מאד עד	47921
כמה היה נוקב ויורד התרגזותו על חסרונו, ורצונו להוט מאוד לתקנו, הרעיון הזה ממלא כל כחות	47922
מחשבתו וכל תשוקת לבו, והתפעל ממנו במדה כ"כ מרובה עד שהשיג התפשטות המעלות לגמרי, כי הגיע	47923
בהרגשת החסרון כאילו לא היה לו שום מעלה במציאות, כמו שמצוי בנו בהרגשת חסרון חומרי כמו	47924
פציעת אצבע, אשר הרגשת כאבו גוזל ממנו הרגשותיו מכל גופו ואבריו, כי מה ערך יש בחסרון וכאב	47925
באבר פרטי נגד שלמות גופו ואבריו בכלל? אלא כל הרגשותיו מתקבצים ופונים להרגיש רק האצבע	47926
הפצוע.	47927
כן הגיע משה רבנו ביכולתו להרגיש חסרונו, עד שהרגשת כל שהוא מן החסרון, אשר אין אדם צדיק	47928
בארץ אשר יהיה נקי מכל וכל ממנה, הגיעתו להתפעלות כל כך מרובה עד שלא הרגיש מעלותיו כלום,	47929
ולא נמצאו אצלו המעלות גם באופן שיגרעו ברושם משהו דק מן הדק מהרגשת חסרונו, וכיון שכל היום	47930
הרגיש חסרונו והיה להוט לתקנו, והמעלות התפשטו ממנו לגמרי ולא ידע מהם כלל, לכן כאשר שלח לו	47931
הש"ית למצרים להוציא את ישראל אמר שלח נא ביד תשלח, וכל מי שתשלח הוא יותר מסוגל ממני.	47932
הוא מדד את כולם במדה יותר גדולה ממנו, והכריע את משקלו של כל אדם בעת ששקל אותו בדעתו	47933
לעומתו, יען כי מדת הגדלות היתה מופשטת ממנו לגמרי, והיו פועלים הרגשותיו עליו רק להרגיש חסרונו,	47934
ועל זולתו היה פונה תמיד להרגיש מעלתו, כי אם ירגיש חסרון על חברו זה גופא הוא חסרון אצלו, כי	47935
חסר לו העין טובה, ועל חסרונו היה להוט, לכן לא היה יכול מעולם להרגיש חסרון על זולתו.	47936
נמצא שההתפעלות מחסרון שלו, פעל עליו שני הענינים האלה שהן אחת, להיות מעלותיו כלא היו,	47937
וחסרונות זולתו כלא נמצאו כלל, ונשארה הרגשת חסרונו מזוקקת שבעתיים מכל רושם דק של הרגשת	47938
מעלת עצמו וחסרון זולתו, ולכן אמר שלח נא ביד תשלח כמו שביאר הרמב"ן, שהיה סובר באמת כי אין	47939
אדם בעולם שלא יהיה הגון יותר ממנו לשליחות, ולפי שהיה בו שורש זה זכה על ידו להגיע למדרגתו	47940
להיות זוכה ומזכה את הרבים.	47941
ובירבעם מצינו שעקר השורש הזה מעיקרו, והיה כל מבטו ומגמתו להרגיש מעלותיו, ולברוח מן מצב כזה	47942
שיוכל העולם לטעות בו כי הוא פחות במעלה מזולתו, כמו שמצינו שמנע את עצמו לעלות לרגל, כי שמא	47943

יאמרו הא מלכא והא עבדא (סנהדרין ק"א:), אם יעמוד בעזרה ורחבעם ישב שמה כפי גזירת הבורא, ולכן נסתבב מזה שעשה עגלים בדרך ומנע גם את ישראל לעלות לרגל.	47944
מבהיל הרעיון עד כמה היכו אותו מעלותיו בסנוורים לבלתי ראות חסרונו, ההתפעלות ממעלותיו פעלו עליו שיסבור כי רק לו נאה המלוכה, והוא יפעול ע"י המלוכה יותר מרחבעם, עד שחשב למנוע את עצמו להיות יחד עם רחבעם בעזרה, מטעם שמא יאמרו הא מלכא והא עבדא ותתקרר השפעתו ברוחניות על העם, ויהיה ההפסד שיוולד מזה יותר גדול מריוח של עלייתם לרגל, והיה לו כאן מקום לטעות בפתח כשר שלא להיות יחד עם רחבעם בעזרה, והיתה לו הבחירה אז להרגיש נגיעתו, כי לא השפעתו אל העם דוחק לו, אלא זה שיאמרו הא מלכא והא עבדא, ושמא יזולזל כבודו וימרדו במלכותו.	47945
וכל הטעם שלו היה באמת טעם לפגם, כי כבר אמרו חז"ל אין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלוא נימא (ברכות מ"ח:), ואין התועלת והנוק תלוי ביד הנברא אלא ברשות הבורא, ואף אם יביט על כבודו בשבע עינים שלא יחולל, אם תהיה הגזירה שימרדו העם עליו לא יועיל כלום כל השתדלותו, ואף אם יסבור שהוא יפעל על העם יותר מרחבעם, יפעל גם אם יהיה עם רחבעם בעזרה, ולא יעדר הכבוד שלו בגלל רחבעם, ולא יגרע אפילו כחוט השערה ממלכותו, ואם סבר כמו שחשב שזה אמנם סיבה שיאמרו הא עבדא וילכו ממנו הרי הוא נגד התורה, כי הרי אין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא.	47946
נמצא שהטעם הוא טעם מופרך, כי לא היה לו באמת מה לפחד למלכותו, ואם פחד רק דחיקת כבודו פחד בו, כי לא יכול לסבול מה שהוא פחות מחברו, ובשביל הנגיעה הזאת עשה חשבון כשר, כי אין הוא דואג על עצמו כלום, אלא דואג על מצב הרוחני של העם.	47947
וז"ש הרמב"ם רשות לכל אדם נתונה, ביאורו כי אמנם הבחירה יש לאדם, וכל דבר שרוצה אין שום מפריע מצד עצמו ולא חסר לו היכולת, וכל מדרגת השלימות תלוי בזה להיות להוט לתקן חסרונו, אז ינחה אותו הרצון הזה לעלות מעלה מעלה, ואם ירצה להיות להוט אחר מעלתו וכבודו, אז ינחה אותו הרצון לידר מטה מטה, והרשות נתונה לו להיות כמשה רבנו, לבחור להיות להוט רק על תיקון החסרון, או כירבעם בן נבט להיות להוט אחר הכבוד, ואם ישתדל להגדיל רצונו להיות להוט על תיקון החסרון, יזכה להיות כמעין הנובע, אשר לא ישיג שום חסרון לא מעצמו ולא מן הסביבה. (מדרגת האדם תקון המדות פ"ד).	47948
מאמר קו	47949
ויאמר בי אדני שלח נא ביד תשלח (שמות ד' י"ג).	47950
אמרו חז"ל את סבור שמא עיכב משה שלא רצה לילך אינו כן אלא כמכבד לאהרן, אמר משה עד שלא עמדתי היה אהרן אחי מתנבא להם במצרים שמונים שנה, כל השנים האלה היה אהרן מתנבא, עכשיו אני נכנס לתחומי של אחי שיהיה מיצר, לכך לא היה רוצה לילך, א"ל הקב"ה למשה לא איכפת לאהרן בדבר הזה, לא דייך שאינו מיצר אלא עוד שמח, תדע לך שאמר ליה וגם הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו, אינו אומר ושמח בפיו אלא ושמח בלבו (תנחומא).	47951
הדברים מופלאים הקב"ה שולח את משה לגאול את ישראל מעבדות לחרות, להצילם מעבודת פרך קשה המכלה את הגוף והנפש ומעינוניים איומים ונוראים, לבחור בהם לממלכת כהנים וגוי קדוש ולתת להם תורה מן השמים, להכניסם לארץ הבחירה ולהקים מקום השראת השכינה, ויש איפוא בשליחות זו פיקוח נפש של אומה שלמה עם סגולה, וגם מטרת הבריאה ותכלית מעשה בראשית.	47952
והנה משה רבנו אוהב ישראל, רעיא מהימנא המוסר עצמו עליהם ונותן בעדם דמו ונפשו, ואומר ימות משה ומאה כיוצא בהם ולא תינזק צפורנו של אחד מהם, משה זה מסרב לקבל עליו את התפקיד הנשגב הזה, ולמה? משום שהוא חושש שמא יגרום בזה צער לאהרן אחיו, בשעה גדולה זאת שעומדת לפני משה משימה כבירה וזכות נצחית נפלאה כזו, והקב"ה מתגלה לפניו באורח פלא ומטיל עליו את המשימה הזאת, הוא אינו מתעלם מצער כל שהוא של יחיד, ומוותר בגללו על שליחותו ויעודו על כל הישגיו וזכויותיו.	47953
ועוד שאם אהרן היה באמת מצטער כל כך הלוא היה צער זה לא כשורה, כי אין מן הדין שיחיד יעמוד על זכויותיו הפרטיות בשעת הרת עולם זו הקשורה בגאולת כלל ישראל ובתכלית כל הבריאה, ובכל זאת התחשב בזה משה רבנו וסירב בגללו מלקבל את המשימה הגדולה הזאת שהטיל עליו הקב"ה.	47954
ומכאן כמה שיש לעמוד על צער משהו של הזולת, ושאינו לוותר עליו בשום נסיבות שבעולם, באשר האדם נברא בצלם האלקים והוא חלק אלו' ממעל, וכל הפוגע בו כאילו פוגע בשכינה כביכול, הסוטר לועז של ישראל כאילו סוטר לועז של שכינה (סנהדרין נ"ח).	47955
ומכאן אנו גם למדים עד היכן עמוקים כוחותיו של האדם, נאמר על אהרן אבי הכהונה שהיה אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבת לתורה (אבות פ"א), וכל מעשיו היו חסד ושלום, חז"ל דורשים	47956
	47957
	47958
	47959
	47960
	47961
	47962
	47963
	47964
	47965
	47966
	47967
	47968
	47969
	47970
	47971
	47972
	47973
	47974
	47975
	47976
	47977
	47978
	47979
	47980
	47981
	47982
	47983
	47984
	47985
	47986
	47987
	47988
	47989
	47990
	47991
	47992

על הפסוק ויפגשוהו בהר האלקים וישק לו, חסד ואמת נפגשו צדק ושלוש נשקו (תהלים פ"ה), חסד זה אהרן אמת זה משה, צדק זה משה שלום זה אהרן (ילקוט שם).	47993
לא תיארזו חז"ל את משה ואהרן כבעלי חסד ואמת וצדק ושלוש, אלא ראו אותם כאילו התפשטו לגמרי מעצמיותם והפכו למציאות אותן המדות בעצמן, בפגישות ובנשיקות בין משה ואהרן לא נפגשו והתנשקו שני אנשים אחים, כי אם נפגשו והתנשקו המדות חסד ואמת צדק ושלוש, עד כדי כך הגיעו רום מעלותיהם של משה ואהרן, וגדול מה שנאמר במשה ואהרן יותר מה שנאמר באברהם.	47994
ועוד שמשה הצביע על אהרן ואמר עליו ואהרן מה הוא כי תלינו עליו (במדבר ט"ז), כלומר שבטלה אנוכיותו של אהרן, וכל כולו לא היה אלא קדושה וטהרה ומעלות רוחניות עליונות, והנה לאחר כל זה כיצד עלה על דעת משה לחשוש על אותו מלאך החסד והשלום, שבשעה רוממה זו יהיה מיצר על אשר לא הוא כי אם משה זכה לגאול את ישראל?	47995
אלא מאחר שמשה חשש לכך הרי מכאן כמה עמוקים צפוני האדם, שיתכן שאף באהרן המופשט לגמרי מעצמיותו, יסתתר בחיובי נפשו פנימה איזה כוח טמיר ונעלם של צער פרטי בהקשר עם אותו ענין אלקי נשגב זה, שמים לרום וארץ לעומק ולב האדם אין חקר, כשם שאין שיעור לגדולתו של האדם בתור צלם דמות תבניתו של הקב"ה, כן אין שיעור למעמקי לבו של האדם ולכחותיו היורדים ונוקבים עד תהום הנפש.	47996
אמנם ראה הקב"ה מעלה יתרה באהרן בזה שהתרומם מעל כל זיקה דקה מן הדקה לטובת עצמו, ולא רק שלא נמצא בו שום שמץ של צער או קנאה במשה, אלא עוד שמח בכל מצפוני לבו על אשר משה אחיו זכה לכך, וזכות גדולה היתה לאהרן במעשה זה, כדברי חז"ל הלב ששמח בגדולת אחיו ילבש אורים ותומים, שנאמר ונתת אל חשן המשפט את האורים ואת התומים והיו על לב אהרן (תנחומא שם).	47997
(אור הצפון ד' ט"ו).	47998
מאמר קז	47999
ויאמר בי אדני שלח נא ביד תשלח (שמות ד' י"ג).	48000
יכול כל אדם להיות כמשה רבינו או כירבעם בן נבט (רמב"ם הלכות תשובה), אין הדברים אמורים לפי מדת הכרתנו את משה רבינו ואת ירבעם בן נבט, הנראים כשני קצוות שלא יתחברו יחד, אלא כל אדם אפילו כמשה רבינו יכול ברגע אחד להיות לירבעם בן נבט, וירבעם בן נבט יכול ברגע קט להיות משה רבינו, כי האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב, השגתנו בהבדל שבין משה רבינו ובין ירבעם בן נבט מתבטא רק בלבוש החיצוני, וכדי לפשוט צורה של ירבעם וללבוש צורה של משה ולהיפך, צריך איפוא לפשוט מלבוש אחד וללבוש מלבוש אחר, גם נראה שמעשיו והתנהגותו צריכים להיות שונים.	48001
אבל אליבא דאמת לא כן הדבר, כי באותו מעשה עצמו באותו הלימוד עצמו, יכול האדם לפשוט צורה ולהשתנות מבלי התפשטות חיצונית, וכמ"ש ר' ישראל ז"ל לרגעים תבחננו שכל רגע ורגע הוא אדם מיוחד, בכל רגע ורגע מציירים את דמות האדם באותה שעה והתמונה קיימת לנצח נצחים, יתכן אפוא כי יראו לאדם שחושב את עצמו לצדיק גמור תמונה בה הוא נראה פחות שבפחותים, כיון שציירו אותה ברגע שנראה כך, ודומה הדבר לאדם העומד לפני צייר המצייר כל תנועותיו בכל רגע ורגע מבלי הפסק, ויתכן שיציירו תמונה שיתבייש בה מאד למשל כשהוא ערום, גם אם ילבש אח"כ בגדי מלכות הכל לשוא כי התמונה נשארת עדי עד.	48002
וכשנשקיף על מעשיהם של משה ושל ירבעם, נראה כי נבדלו במעשיהם בדבר מועט, משה רבינו אמר שלח נא ביד תשלח, אין מקום לומר שהוא סירב ללכת בשליחות ה' ח"ו, אמנם כתוב על זה ויחר אף ה', אך בהכרח נאמר כי אין ויחר האמור כאן דומה ללשון ויחר האמור במקומות אחרים, אדרבה דוקא אדם שבכוחו לומר שלח נא ביד תשלח ראוי לילך בשליחות זו, רק על ידו יתקיים וראך ושמח בלב.	48003
מטבע הדברים אימתי מרגיש חברך כי מקופח הוא, כשהדבר נובע אצלך ממקור מושחת של יצר ההשתלטות, אבל אם אינך נלהב מצד הטבע אלא מנקודת האמת ודאי ישמח בלב, והפוכו של דבר אצל ירבעם, הקב"ה קראו ואמר לו חזור בך ואני אתה ובן ישי נטייל בגן עדן והוא שאל מי בראש, והלא הקב"ה אמר לו אני ואתה ובן ישי, אלא שכיון ששאל אמר לו בן ישי בראש.	48004
יתרה מזו אמרו חז"ל, בשביל ויסתר משה פניו זכה לקרני הוד, הרי לנו מזה הסכמה מצד הבו"ת על גדולת הדבר ומעלתו, כי מחמת הכרתו הגבוהה ברוממות השם היה מתבייש וכיסה פניו, אעפ"כ כשבקש הראני נא את כבודך אמר לו הקב"ה כשרציתי לא רצית, עכשיו שאתה רוצה אני אינני רוצה, למדנו כי עם ההסכמה נבעה מכאן גם תביעה כלפיו, שהיה יכול להתעלות במעלה יותר גבוהה.	48005
	48006
	48007
	48008
	48009
	48010
	48011
	48012
	48013
	48014
	48015
	48016
	48017
	48018
	48019
	48020
	48021
	48022
	48023
	48024
	48025
	48026
	48027
	48028
	48029
	48030
	48031
	48032
	48033
	48034
	48035
	48036
	48037
	48038
	48039
	48040

איתא בחז"ל על הפסוק העושק יהלל חכם ויאבד לב מתנה זו תורה, ובמשה הכתוב מדבר, הוא אמר מאז	48041
באתי אל פרעה, צא וראה היכן הדברים מגיעים, משה רבינו ניגש אל הדבר בנקיון כפים ובטהרת המדות,	48042
ובכ"ז מאז באתי אל פרעה הפעיל עליו רושם דק של תרעומת כלפי מעלה.	48043
כן הדבר בכל מצבי האדם כי איש המעלה הופך כל דבר חומר לרוח, ולעומתו האיש הפחות כל דבר רוח	48044
נהפך אצלו לחומר, אחז"ל שנים שצלו פסחיהן זה אכל לשם פסח וזה אכל לשם אכילה גסה, כלומר זה	48045
הופך חומר לרוח קרבן לשמה, וזה הופך רוח לחומר, הפסח יוצר מקום לאכילה גסה, ועל זה נאמר מי	48046
חכם ויבן אלה נבון וידעם, כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בהם ופושעים יכשלו בהם.	48047
כעין זה מצינו בענין הבטחון, האדם מכיר ומשיג את ענין הבטחון רק לפי השגת חפצו, ואת העונג בהכרת	48048
ההשגחה הוא משיג רק עם השיגו את מטרתו מהבטחון, וכאשר נתבונן אצל האבות נראה אחרת, וארא אל	48049
אברהם יצחק ויעקב ושמי ה' לא נודעתי להם, אחר כל ההבטחות לאברהם אבינו כי לך אתננה ולזרעך	48050
היה צורך בסיבות שונות כדי להשיג ד' אמות בעבור מתו, וכן אצל יצחק אחר כל ההבטחות שניתנו לו,	48051
כשהוצרך מים לשתות עברו עליו מהומות ומזימות שונות, ואף יעקב אחר כל ההבטחות קנה חלקת שדה	48052
במאה קשיטה, הם לא נרתעו ומזה גופא עלו מעלה מעלה, והכירו את דרכי ההשגחה בהכרה ברורה.	48053
כמו כן אצל אברהם אבינו במעשה העקדה העמיד לו השטן נהר על דרכו, והוא ויצחק אמרו באו מים עד	48054
נפש, ואילו אירע הדבר לאיש אחר היה ודאי מחשב חשבון מכריע לחזור בו, שהרי אי אפשר לילך	48055
במציאות, אבל אברהם הכיר את הדבר, ודוקא לכן דחקה לו השעה, הוא אמר לנפשו הרי לא היה פה נהר	48056
מעולם, וכיצד נשטף פה פתאום נהר, א"כ ברור שמבחן הוא לנסותו, ודומה הדבר לאדם שרוצים	48057
להכעיסו, אם יודע הלה כי רק מבחן הוא, הרי ככל שיכעיסוהו יותר יצחק יותר.	48058
ואליבא דאמת טועה הוא האדם, שהרי צריך הוא לזכור איך נהגה עמו ההשגחה עד אותו נסיון, כמ"ש	48059
וזכרת את כל הדרך, אף אם נניח כי האדם צריך להכיר את המעלה הרמה של בטחון בה', הלא קיימת	48060
תביעה חריפה כלפי האדם, מה ירגיע אותו בצר לו ובמה תנוח נפשו עליו, האם הבטחה מפוקפקת של	48061
נברא? הרי לכלום תחשב! איך אפשר לבטוח בנברא שגם הוא נברא, כשיתברר כל זה להאדם יכיר בנקל	48062
כי אני ה' אלוהיך מלמדך להועיל בכל נסיונותיו.	48063
אמנם צריך האדם להתפלל אל תביאני לידי נסיון, אך הרי זה דומה לחנוני עייף ויגע מעמל היום, החפץ	48064
שלא יבוא עוד קונים כדי שיוכל לסגור החנות, ובכל זאת כשמזדמן לו קונה אינו מניח לו, ומשתדל	48065
להרויח אצלו ככל שיוכל בכל מיני מאמצים ותחבולות, כן האדם עם התפללו אל תביאני לידי נסיון, הרי	48066
בבוא הנסיון צריך הוא להרגיש בו אושר, להתחזק ולעמוד ברוח איתן לנצחו ולעלות על ידו מעלה מעלה.	48067
(דברי בינה ומוסר ד' ע"ב).	48068
	48069
מאמר קה	48070
ויאמר בי אדני שלח נא ביד תשלח (שמות ד' י"ג).	48071
אחר כל המשא ומתן שהיה למשה כלפי הקב"ה אמרו בילקוט (רמז קע"א), ועדיין היה משה מסרב א"ל	48072
הקב"ה ראוי אתה לרדות במקל, ויאמר מה זה בידך ויאמר מטה (שמות ד'), א"ל הקב"ה אם לא היה	48073
בדעתך לילך היה לך לומר בתחלה איני הולך, אלא המתנת עד שמסרתי לך מסטורין שלי ושם המפורש,	48074
כמ"ש והיה אם לא יאמינו לקול האות הראשון.	48075
מה ת"ל לקול אמר ר"ל שהיה המטה מדבר לפני ישראל, עם משה הייתי במדין ונהפכתי לנחש ואח"כ	48076
נעשיתי מטה, ואף היתה מרימה קולה טהורה הייתי ונטמאתי וחזרתי ונטהרתי, וכן במצרים להודיע גדולתו	48077
של הקב"ה, ואת המטה הזה תקח בידך, א"ל הקב"ה משה אם אין אתה רוצה לעשות שליחותי מקל זה	48078
עושה שליחותי, אלא אני רוצה לזכותך ונסים הרבה אני נותן על ידך, המן ובאר ושבת וענני כבוד	48079
והתורה.	48080
ויש להבין למה לא רצה משה לילך בשליחותו של הקב"ה להוציא את ישראל ממצרים, וכפי שמבואר	48081
במדרש היה משה רבינו מסרב שבעת הימים עד שחרה בו אף ה', והלא מאידך אנו מוצאים את האהבת	48082
ישראל שהיה למשה כמ"ש, ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם, ופירש"י נתן עיניו ולבו להיות	48083
מיצר עליהם, הגם שבהיותו בבית פרעה היה לו כל טוב מ"מ יצא אל אחיו, ובאמת היה יכול לפטור את	48084
עצמו שבלאו הכי לא ישיג שום תועלת, והוא לא עשה כן אלא נתן עיניו ולבו, הוא ביקש להשתתף בצערם	48085
עכ"פ בעיניו ובלבו, שיראה בסבלותם וממילא יצטער בלבו יותר, והיה נותן כתפו ומסייע ביד כל אחד	48086
להרים את משאו.	48087
וכן כל השנים שהיו במדבר איך שסבלם משה רבינו באהבה, ואפילו כאשר אמר לו הקב"ה ואעשה אותך	48088
לגוי גדול (שמות ל"ב י'), שכלל ישראל על י"ב שבטיו ושאר עניניו הכל יצא ממנו, לא חפץ בזה רק אמר	48089
ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת, ומאחר שכן הרי ברור שמיד שראה משה	48090

שיש מקום להציל את ישראל לא היה משתהה אפי' רגע, ומיד היה ממחרר לעשות להצלתם, ומה אנו מוצאים שהקב"ה משלחו להצילם ומשה עומד ומסרב.	48091
יש בזה מהלכים שונים והמהלך הרווח במפרשים, שמשה רבינו ביקש שהקב"ה יוציאם בעצמו ממצרים ולא על ידי שליח, כי אם היתה יציאת מצרים בידי שמים, אז לא היה שייך כל החטאים שהיו בדור המדבר, והרי אנו רואים באמת כי כל החטאים היו בנקודה זו של ובמשה עבדו, אבל מויאמינו בה' לא סרו מעולם, הנסיון של דור המדבר היה לקבל על עצמם בשר ודם, ומזה חשש משה רבינו באמרו והן לא יאמינו לי, כי עדיין לא היה קיים אז ענין כזה של אמונה בנביא ע"פ ה'.	48092
ויש להתבונן בזה איך שבזמננו הכל להיפך ממש, כי אם רואים אדם שפעל כמה נסים מיד מאמינים אמונה שלמה בהקב"ה, ואילו כשהקב"ה כותב בתורתו ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת (דברים כ"ז), וכן להיפך ח"ו אין הדבר מפחיד כל כך, כמה שהאדם מתגשם כך הוא מושפע יותר מדברים גשמיים, ומדברים רוחניים קשה לו להתפעל כל כך.	48093
אבל אליבא דאמת ענין האמונה הוא ממש להיפך, כי על דבר הנראה לעינים לא שייך אמונה, ודוקא על דברים שאין נתפסים בחושים הגשמיים נופל לשון אמונה, אצל יוצאי מצרים היה הדבר בהיפך, בעוד שהאמונה בהקב"ה היתה חזקה אצלם, אבל להאמין שיש בכחו של אדם להגיע למידה כה גדולה של רוחניות, מוסרים לו תורה מן השמים וכל מה שאומר ועושה תורה והוא עצמו כולו תורה, ענין זה היה הנסיון של יוצאי מצרים.	48094
אמנם גם האמונה בנביא אינה אלא ע"פ ה', הקב"ה עשאו לנביא וציוה בתורתו להאמין לנביא, ורק דרך זו היא הדרך האמיתית של אמונה בנביאות, ואפילו הנביא עצמו אין לו להאמין בנבואתו אלא מפי ציווי ה', וכל הדרכים האחרים הם או עבודה זרה עצמה, או ענין הנוגע בעבודה זרה, ומזה חשש משה רבינו שיחסר בקידוש ה' וממילא בכל התכלית, אלא שהקב"ה אמר לו שלמרות כל החשבונות רק הוא יוציא את ישראל ממצרים. (מערכי לב).	48095
	48096
	48097
	48098
	48099
	48100
	48101
	48102
	48103
	48104
	48105
	48106
	48107
	48108
	48109
	48110
	48111
	48112
	48113
מאמר קט	48114
ויחר אף ה' במשה ויאמר הלא אהרן אחיך הלוי וגם הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו (שמות ד' י"ד).	48115
ספרה לנו תורתנו הק' מסרבנותו של משרע"ה מלכת בשליחותו של המקום ב"ה, נשער בנפשנו אם יקרה כן לאחד מאתנו בשפלות נפשנו ובמעוט אהבתנו לעם ישראל, והיה נגלה למי מאתנו כבודו ית' וצונו לגאול את ישראל מגלותנו, בודאי לא היינו מסרבים מאומה, והיינו ששים ושמחים לעשות רצון קוננו, ולא ידענו מה לעשות מרוב שמחתנו, והיינו רצים בכל עוז לבשר את ישראל הבשורה הטובה הזאת אשר אין כמוה בעולם.	48116
והנה מרע"ה מיד שגדל יצא אל אחיו לראות בסבלותם ולהיות צר בצרתם ולישא בעולם, ומפני שנוצר להיות גואל ומושיע ישראל, היתה נפשו מלאה רגשי גאולה וישועה, להציל עשוק מיד עושקו והחלש מיד חזק ממנו, וכאשר כן ראינו כאשר ראה איש מצרי מכה איש עברי מאחיו, נתן נפשו עליו ויך את המצרי ויטמנהו בחול, וכשראה למחר שני עברים נצים ואחד מרים את ידו להכות את חברו, לא סבל זאת וקרא אותו רשע, ומפני זה נטרד כל ימיו מבית אביו ומארץ מולדתו, והיה נע ונד בארץ נכריה כל ימיו עד עת זקנתו, ובתחלת בואו בארץ מדין הציל בנות יתרו אשר לא ידען ולא הכירן מעולם, וגם דלה להם מים והשקה את צאנם.	48117
	48118
	48119
	48120
	48121
	48122
	48123
	48124
	48125
	48126
	48127
	48128
	48129
	48130
	48131
	48132
	48133
	48134
	48135
	48136
	48137
	48138
	48139
	48140

בו"ד עם יצר הרע ועם כחות מוגבלים, מזה יש להתפעל איך יזכה האדם לעלות במעלה גדולה כזאת	48141
להיות משה אמת ותורתו אמת, כמו שהיתה תורתו אמת כן היה משה אמת (רש"י ז"ל), להיות נקי וטהור	48142
כ"כ מכל סיג נגיעה אף נגיעה רוחנית.	48143
מה שיש ללמוד מזה, הוא מה שבארנו בענין העקידה שחייו של אדם קודמים לכל, וראשית הכל יש לאדם	48144
לשמור את נפשו ואת חייו הנצחיים, ולא יתכן לאדם לבטל חייו הנצחיים אף בעד טובת העולם כולו כי אם	48145
חיי גופו לבד, כי חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם, וע"פ האמת אין יתרון לעולם כולו מאדם היחידי,	48146
מפני שהמציאות הוא האדם היחידי, ולהרבים אין מציאות חדשה כי אם מציאות של יחידים, ע"כ יחשב	48147
האדם היחידי כעולם מלא ואין לבטל עולם מפני עולם.	48148
ע"כ ראינו בענין העקידה, שעל פי מדת אמיתות של הקב"ה שהוא אמת וחיותו אמת, מה שראוי לעשות	48149
לתועלת נפשו של אדם יחידי, אין מתחשבים עם הנזק של רבים, אף נזק של כל העולם, ומפני שמה	48150
אמת ותורתו אמת, ושיער בנפשו שלפי תכונתו ומדות נפשו אין ראוי לו להיות שליח בדבר זה, ושיתכן	48151
שיסבול מזה בעניניו הרוחניים, מצא שעל פי מדת האמת אינו רשאי לקבל זאת, שכל מה שאומר לך בעל	48152
הבית עשה חוץ מצא, ודבר שליחות זו הוא לו בגדר צא.	48153
משה רבינו חשב שדבר ה' אליו הוא בגדר נסיון, שלא היה בגדר מצוה כי אם בגדר בקשה, שהמצוה לא	48154
יתכן להיות בגדר נסיון, וחשב שאהרן אחיו טוב ממנו ומוכשר לדבר זה, עד שחרה אף ה' אז הבין שלא	48155
לנסיון הוא זה וכי טועה בעצמו, ובודאי מוכשר הוא לזה ולא יגיע לו שום נזק בעניני נפשו, כי חלילה לאל	48156
מרשע ושדי מעול, אז קבל שליחות בשמחה רבה ועצומה להיות לגואלם של ישראל, ומזה יש ללמוד	48157
הלכה למעשה, שחייב האדם לשמור את נפשו וחייו הרוחניים מכל אשר בעולם, ואין דבר שיבטל עניני	48158
נפשו כי אם עניני גופו לבד. (יסודי הדעת).	48159
	48160
מאמר קי	48161
ויאמר הלא אהרן אחיך הלוי יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו (שמות ד' י"ד).	48162
וברש"י הלא אהרן אחיך הלוי, שהיה עתיד להיות לוי ולא כהן והכהונה הייתי אומר לצאת ממך, מעתה לא	48163
יהיה כן אלא הוא יהיה כהן ואתה הלוי, כבר עמדו האחרונים בענין מכירת בכורה מעשו ליעקב, כנאמר	48164
וימכור את בכורתו ליעקב איך חלה המכירה? מה המה הקנינים ובכלל מה שייך קנינים ברוחניות? והנה	48165
מצינו (משלי ד') קנה חכמה קנה בינה, הרי כי גם בחכמה שייך עניני של קנינים, והלא כן מפורש אמרו	48166
חז"ל (אבות ו'), התורה נקנית בארבעים ושמונה דברים, גם תורה בדרכי קנינים היא נקנית!	48167
עוד אמרו ז"ל (שמו"ר ל"ג ו') הה"ד כי לקח טוב נתתי לכם, אמר ר' ברכיה הכהן ברבי בנוהג שבועולם	48168
אדם מוכר חפץ בתוך ביתו הוא עצב עליו, והקב"ה נתן תורה לישראל ושמה הוי כי לקח טוב, הנה כי יש	48169
כאן מקח וממכר ממש, ועוד יותר יש גם הכרות שער, חכמות בחוץ תרונה ברחובות תתן קולה, בראש	48170
הומיות תקרא קנה חכמה קנה בינה, סלסלה ותרוממך תכבדך כי תחבקנה (משלי א' כ"א), ובמחירים	48171
גדולים היא נקנית!	48172
בספרים מובא דברי הזוהר דכל מצוה ומצוה המזדמנת לאדם דורונא הוא דשדר קוב"ה לאדם, ואמרו חז"ל	48173
(ילקו"ש תהלים ל"ו ח'), שמא תאמר כל הקופץ נוטל ת"ל מה יקר חסדך אלהים, אינה כלל כדבר של	48174
הפקר אלא דורונא הוא, ולא בנקל זוכים במצוה מחיר יקר צריכים לשלם בזכייתה, ולא כל עת ולא כל	48175
זמנים שוים, המחירים משתנים לפי מספר הקונים אם רב ואם מעט.	48176
אמרו בירושלמי (ברכות ט' ח'), אם ראית דור שמתרפים מתורה עמוד והתחזק בה ואתה מקבל שכר כנגד	48177
כולם, כי במיעוט הקונים המחיר פחות ויותר זול, לוט אמר לא אוכל המלט ההרה פן תדבקני הרעה ומתי,	48178
וברש"י כשהייתי אצל אנשי סדום היה הקב"ה רואה מעשי ומעשה בני העיר והייתי נראה צדיק וכדאי	48179
להנצל, וכשאבוא אצל צדיק אני פושע, וכן אמרה הצרפתית לאליהו כי באת אלי להזכיר את עוני, עד	48180
שלא באת אצלי היה הקב"ה רואה מעשי ומעשה עמי ואני צדקת ביניהם, ומשבאת אצלי לפי מעשיך אני	48181
הרשעה ע"כ, במקומות של אברהם ושל אליהו המחירים הרבה יותר ביוקר.	48182
חז"ל אמרו (קה"ר ז' ב'), תני רבי שמעון בן יוחאי שלשה כתרים הן, כתר תורה כתר כהונה וכתר	48183
מלכות, כתר כהונה זכה בו אהרן ונטלו כדבר הנושאים ונותנים בו, ומי שזוכה בו נוטלו ככל דבר הניטל,	48184
וראויה היתה לצאת הכהונה ממש רבינו, אלא שאהרן במחיר לקחה וביוקר רב עלתה לו הלקיחה, הנה	48185
הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו, וברש"י ומשמם זכה אהרן לעדי החשן הנתון על הלב.	48186
הרשב"א (שבת צ"ט). מביא פירוש רב האי גאון ז"ל על ענין הזורק מרשות לרשות, ומסיים והזהרו	48187
בפירוש זה כי בטורח גדול נגלה לנו ע"כ, הנה טורח וגילוי בדיבור אחד השמיענו אשר בעיקרם הם ענינים	48188
שונים, כי טורח ועמל ענין של מהלך הוא, וגילוי הוא ענין של זכיה בעלמא, כן האמת אמנם אם כי כל	48189

הישג הוא רק בדרך גילוי מן השמים, בכל זאת רק במחיר הוא נקנה, ובמחיר גדול מאוד והוא הטורח הגדול.	48190
אמנם ידועים דברינו, אבל אשר אנו מחדשים כאן הוא, כי הדברים הם כפשטם בתכלית ממש, ולא כמורגלים לחשוב הכל בדרך של משלים בעלמא לשבר את האוזן, הוא הענין אשר מביאים חז"ל (ויק"ר ט"ז ב'), מעשה ברוכל אחד שהיה מחזר בעיירות שהיו סמוכות לציפורי, והיה מכריז ואומר מאן בעי למיזבן סם חיי? רבי ינאי הוה יתיב ופשט בתורקליניה, שמעיה דמכריז מאן בעי סם חיי, א"ל תא סק להכא זבון לי, א"ל לאו את צריך ליה ולא לדכוותך.	48191
אטרח עליה סלק לגביה, הוציא ליה ספר תהלים הראה לו פסוק מי האיש החפץ חיים, מה כתיב בתריה נצור לשונך מרע, אמר רבי ינאי כל ימי הייתי קורא הפסוק הזה ולא הייתי יודע היכן הוא פשוט, עד שבא רוכל זה והודיע מי האיש החפץ חיים, הוא הענין אשר רבי ינאי נתפעל מזה כל כך, כי יתכן להניח תורה ומצוות בטנא של יד להוציאם בשוק למיזבון אותם, כן הוא האמת לאמיתו יש מוכר ויש לוקח, והם כדברים הניתנים מיד ליד ורבים הדרכים והקנינים בזה.	48196
החזה"ל (כניעה פ"ז) כתב, נאמר על אחד מן החסידים שזכרו אותו לרעה, וכיוון שהגיעו הדבר שלח למדבר בו כלי מלא מזמרת ארצו, וכתב אליו שלחת לי מנחה מזכיותיך וגמלתיך בזה, ואמר אחד מן החסידים הרבה בני אדם יבואו ליום החשבון, וכשמראים להם מעשיהם ימצאו זכיות שלא עשו אותם ויאמרו לא עשינו, ויאמרו להם עשה אותם אשר דבר וסיפר בגנותכם, וכן כשיחסרו מספר זכיות המספרים בגנותם יבקשו אותם בעת ההיא, ויאמרו להם אבדו מכם בעת שדברתם בפלוני ע"כ, הנה כי רוחניות הם נישאים וניטלים מגברא לגברא, אחד המפסיד והשני יזכה ויקנה אותם לפי הדרכים הקבועים בהם.	48197
אין כבר כל שאלה על חלות מכירת הבכורה מעשו ליעקב איך זה נתקיים, הוא אשר נאמר בכתוב ויבז עשו את הבכורה, וברש"י מבואר לפי שהעבודה בבכורות, אמר יעקב אין רשע זה כדאי שיקריב להקב"ה, אמר עשו מה טיבה של עבודה זו, א"ל כמה אזהרות ועונשין ומיתות תלוין בה, אמר אני הולך למות על ידה א"כ מה חפץ לי בה ע"כ.	48198
הסבא מקלם זצ"ל היה אומר, כי איש סיטונאי לא יכול לסבול ולראות איך שקמעונאי סוחר כל היום, וכל שכרו הוא באיזה עשרות של ביצים וחסל! יעקב אבינו היה סוחר גדול ובראותו כל יחוסו של עשו לכל הסחורה, אמר אין רשע זה כדאי לה כלל ויכסוף לקנות ממנו כל הסחורה, והוא אמנם מהדברים שזוכין במקח וממכר, כי אחרי שעשו מבזה את הבכורה ויעקב מכבדה, חושש על שמירתה וזהירותו עליה כי אז הוא הזוכה בה.	48202
מעלות דרגות וכל עניני רוחניות דוקא בקנינים רוכשים אותם, יש מוכר ויש לוקח ויש דבר הנקנה, ורבים הדרכים והקנינים לזכות אותם, וגם מה שנגלה הנה בטורח גדול נגלים, ואשרי השם דרכיו ועמל נפשו בקנינים האמיתיים והנצחיים. (דעת תורה).	48203
מאמר קיא	48204
ויאמר הלא אהרן אחיך הלוי יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו (שמות ד' י"ד).	48205
אר"ש בן יוחאי לב ששמח בגדולת אחיו ילבש אורים ותומים, שנאמר ונתת אל חשן המשפט את האורים ואת התומים והיו על לב אהרן, זה שאמר הכתוב מי יתנך כאח לי, כל האחים שונאים זה לזה, קין שונא להבל, ישמעאל שונא ליצחק, עשו שונא ליעקב, השבטים שונאו ליוסף, ובאיזה אח אמרו ישראל להקב"ה, כמשה ואהרן שנאמר הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד, א"ל הקב"ה למשה לא איכפת לאהרן בדבר זה, לא די שאינו מיצר אלא עוד שמח (תנחומא שם).	48211
אהרן הכהן התנבא שמונים שנה במצרים, וכעת מתמנה אחיו לגאול את ישראל משיעבוד מצרים, יש מקום שיקפיד ויקנא בו ומתוך כך ישנאהו, והוצרך לעדות מפי הקב"ה שלא איכפת לאהרן בדבר זה, וחז"ל מדגישים כאן שהרי כל האחים שונאים זל"ז, כלומר שבח הוא לאהרן שלא נעשה שונא לאחיו משה רבן של ישראל, וכשאהרן לא נהג כקין וישמעאל ועשו, ושמח בלבו על גדולת אחיו זכה לכל הכבוד הזה, שכתבה עליו התורה וראך ושמח בלבו, ולא עוד אלא שאמר הקב"ה הלב ששמח בגדולת אחיו ילבש אורים ותומים.	48212
ואל תתמה על הדבר, כי כשם שכל אשר יחובר אל החיים יש בטחון שישוב ויעלה, כי כל אדם אף הפחות שבפחותים נברא בנשמה אצילה מתחת כסא כבודו יתב', כך להיפך אין בטחון לכל אדם אפי' לגדול שבגדולים, שלא יסור ח"ו מרדת שאול מטה כי אדם הוא ומאדמה נוצר, ולכן אמרו ז"ל שאין הקב"ה מייחד שמו על הצדיקים בחייהם, ואמנם שבח גדול הוא לאהרן מה שנאמר עליו וראך ושמח בלבו, אכן	48213
	48214
	48215
	48216
	48217
	48218
	48219
	48220
	48221
	48222
	48223
	48224
	48225
	48226
	48227
	48228
	48229
	48230
	48231
	48232
	48233
	48234
	48235
	48236
	48237
	48238

אליה וקוץ בה שהכתוב מעיד עליו וראך ושמח בלבו, בלבו שמח אבל לא יותר מזה ומה היה לו לעשות עוד?	48239
	48240
אחז"ל (מדרש רבא ויקרא ל"ד), אילו ידע אהרן שהקב"ה מעיד עליו וראך ושמח בלבו, בתופים ובמחולות היה יוצא לקראתו, וזהו מה שבכה ר' יוחנן כי הוי מטי להאי קרא, כי את כל מעשה האלקים יביא במשפט על כל נעלם אם טוב ואם רע, והיינו כמו שביארו חז"ל שם, שגם על מעשה טוב שלא עשאו בשלימות הראויה יובא האדם במשפט, וכן הדבר גבי אהרן שעם כל המעשה הטוב של וראך ושמח בלבו וזכה לחשן ואפוד כנ"ל, בכל זאת נתבע הוא בשמים והובא במשפט על שנעלם ממנו המדרגה היותר גדולה בעשיית הטוב, לצאת לקראתו בתופים ובמחולות.	48241
	48242
	48243
	48244
	48245
	48246
הנה אהרן הכהן יושב בחופת עולמים של וראך ושמח בלבו, ובתוך החופה עשן שגם הוא לא יפסק לעולם, כי באותו השבח עצמו שנשתבח בו אהרן על שמחתו בגדולת אחיו, שם רמזו לו גם התביעה עליו שהכתובה עליו התורה וראך ושמח בלבו, בלבו שמח אבל בתופים ומחולות לא יצא, אילו ידע אהרן בתופים ובמחולות היה יוצא לקראתו.	48247
	48248
	48249
	48250
אלא שנעלם ממנו דבר זה, הוי כי את כל מעשה אף מעשה טוב יביא האלקים במשפט, על כל נעלם אם טוב ואם רע, וכי מטא ר' יוחנן להאי קרא בכי אנן מה נעני אבתריה, מה נורא המראה ומה גדול הפחד, וכבר המליץ הרא"ש ז"ל כיוצא בזה (ארחות חיים להרא"ש), ומתוך בדמעה תמסה בזוכרך חרדת ר' יוחנן בן זכאי ז"ל. (אור יהל ח"ב).	48251
	48252
	48253
	48254
	48255
מאמר קיב	48256
ויאמר הלא אהרן אחיך הלוי יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו (שמות ד' י"ד).	48257
ובמדרש (תנחומא) אמר רבי שמעון בן יוחאי הלב ששמח בגדולת אחיו ילבש אורים ותומים, ופירש מהר"ל הואיל והשימוש באורים ותומים תלוי ברוח הקודש, אין רוח הקודש שורה עליו אלא על ידי שלמות הלב, כי הלב רואה ברוח הקודש, ולא זכה אהרן אלא על ידי שלמות הלב, הרי שלב טוב הוא תנאי מוקדם להשגת רוח הקודש.	48258
	48259
	48260
	48261
לב רע מושרש בכח הקנאה, אם מצד גם לי גם לך לא יהיה, או מצד לי ולא לך היינו השאיפה למשול על חברו, והיינו שנאת חנם שהחריבה בית המקדש, כי לרצות שלא יהיה טוב לחברו, אין סיבה אמיתית כלל והוא חנינם ממש, הרי אמרו ז"ל (יומא ט'): שבית ראשון נחרב משום עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, ובית שני שהיו עוסקין בתורה במצוות ובגמילות חסדים חרב משום שנאת חנם, וביאר מהר"ל שבית ראשון נתקיים בזכות האבות, וכשנכשלו בשלש עבירות אלו נתבטלו אצלם מדות האבות וממילא נחרב בית המקדש.	48262
	48263
	48264
	48265
	48266
	48267
אבל בבית שני הרי בטל יצרא דעבודה זרה, ויצר הרע דגילוי עריות נתמעט (יומא ס"ט): וממילא גם יצר הרע של שפיכות דמים נצטמצם, בעיקר באביזריהו דשפיכת דמים — שנאת חנינם, שהיא ממדות הממשלה והקנאה שורשי הרציחה, ומהר"ל מבאר שבית שני נתקיים בזכות האחדות של כלל ישראל, וכיון שבטלה האחדות על ידי שנאת חנינם נחרב, ואמרו ז"ל טובה צפורנן של ראשונים מכריסן של אחרונים, בירה תוכיח שחזרה לראשונים ולא חזרה לאחרונים, הרי ששנאת חנינם גרועה כי לב רע גרוע מהכל.	48268
	48269
	48270
	48271
	48272
	48273
יש לב רע ויש עין רעה, ולהיפך יש לב טוב ויש עין טובה, מהו ההפרש ביניהם? פירש מהר"ל שמי שיש לו לב טוב אמנם רוצה טוב עבור חברו, אבל מי שיש לו עין טובה מוסיף לרצות עבורו שלמות הטוב, איננו שבע רצון עד שיראה לו בחוש כל הטוב ממש, וכן בהיפך לב רע רוצה רע עבור חברו, ועין רעה אינה יכולה לסבול אפילו נקודה קטנה של טוב לחברו, עינו צרה בו והוא תאב לראות בו בחוש את שלמות הרעה.	48274
	48275
	48276
	48277
	48278
לכן אמר רבי יהושע בן לוי אין נותנין כוס של ברכה אלא לטוב עין, שנאמר טוב עין הוא יבורך אל תיקרי יבורך אלא יברך (סוטה ל"ח:), וביאר מהר"ל כי עין טובה היא עצמה גדרה של כוס של ברכה, שהיא בחינת שובע ובחינת מלא, ונראה שכוונתו שמי הוא המסוגל לברך את ה' במלוא הכרת הטוב, רק מי שמדת הנתינה שולטת בו, ובפרט טוב העין שהוא המשביע עינו בטובם של אחרים, ויש בו הרצון הטוב בשלמותו.	48279
	48280
	48281
	48282
	48283
פעולת עין הרע מושרשת בעובדה שנפשות כל בני אדם קשורות זו בזו, וחייהם תלויים זה בזה בשורשם הרוחני, ואם אחד מקנא בחברו ועינו צרה בו, היינו שעצם מציאותו של חברו מטרידה אותו והיה רוצה לראותו בכל רע, אז במדה וחיי חברו תלויים בו, יתכן ויוכל לגרום עי"ז למעט מחברו שפע החיים, וממילא יהיה עלול לנזקים ולאסון, ומהר"ל ז"ל מלמד לנו שגם אם לא איכפת לו צרכי חברו יכול זה להיחשב כעין הרע.	48284
	48285
	48286
	48287
	48288

כשאדם מקנא בחברו ומביט בו בעין רעה, כח זה של עין הרע יכול להזיק לחברו, אבל הרי לית דינא בלא דינא, ובמה אשם חברו שמדת הדין פוגעת בו? יתכן שהוא נתבע במדת הדין מפני שהוא גרם במדה מסויימת שהראשון יקנא בו, הרי בדוק ומנוסה הוא שמי שאינו חי בעד עצמו כלל והוא נותן ולא נוטל בכל ענייניו, איש כזה אינו מעורר קנאה כלל, כן אמרו ז"ל על זרעו של יוסף דלא שלטא ביה עינא בישא, דכתיב בן פורת יוסף בן פורת עלי עין, עין שלא רצתה לזון ממה שאינו שלו אין עין הרע שולטת בו. ויש שדרשו אותו מדכתיב וידגו לרוב בקרב הארץ, מה דגים שבים מים מכסים עליהם ואין עין הרע שולטת בהם אף זרעו של יוסף (ברכות כ'). דגים אלו יש בהם שני ענינים, הם מכוסים מן העין והם חיים כאילו בעולם אחר, ואינם מתחרים עם יושבי היבשה כלל, חז"ל רוצים ללמד לנו בזה שמי שחי סמוי מן העין, ושאיפותיו הם לגמרי אחרות מאלו של הרחוב אינו מעורר קנאה לעולם.	48289 48290 48291 48292 48293 48294 48295 48296 48297
על כן בן תורה שרוצה לשבת בשלוה על התורה והעבודה ולגדול במעלות הרוחניות, עליו לומר די לבקשת העולם הזה, זוהי מדרגת כל בן תורה אמיתי שאומר די לכל אשר יטרידהו בלימודו, די לשאיפות הגשמיות די לחלומות, ולא עוד אלא שרק בדרך זו יוכל להתרחק מקנאה ועין הרע, ויוכל להגיע לדרגת טוב עין שהיא פאר מדות האדם, כי במדה והוא מתרחק מבקשת העולם הזה, בה במדה הוא מתרחק מקנאה בבעלי העוה"ז.	48298 48299 48300 48301 48302
מן הנסיון יודעים שדוקא זה שנאמר עליו ובתורה אתה עמל, הוא שנאמר עליו אשריך בעוה"ז, ואפילו אם יראה שלמראה העינים בעל שאיפות העולם הזה מצליח, הוא יודע שאין בזה כדי שביעה, כי אינו שבע אלא זה שפונה עורף לשאיפות הגשמיות והנטיילה, ובמקומן הוא מבקש עלייה רוחנית וחיי נתינה, ואכלת ושבעת נאמר רק במי שמקיים לאהבה את ה' אלקיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם, והרי זה נס גלוי שדוקא בקשת הרוחניות תתן אושר בעולם הזה, ובקשת האושר הגשמי תשלול אותו, הנס הזה עומד לרשות כל אחד ואחד מאתנו, הבה נקיים אותו בעצמנו בחיינו ממש. (מכתב מאליהו ח"ד עמ' 4).	48303 48304 48305 48306 48307 48308 48309
מאמר קיג	48310
ויחר אף ה' במשה ויאמר הלא אהרן אחיך הלוי וגם הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו (שמות ד' י"ד).	48311 48312
הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד זה משה ואהרן, רבים הם האחים היושבים יחדיו ואחותם לא איחדתם, ואהבתם גם שנאתם כלו ויבשו, ברם אלה האחים שהובלטו ונחקקו בתורה תורת החיים והנצח בדור דעה, אלה שהתורה הק' העמידתם בשורה הראשונה בין מעצבי דמות האדם, אנו למדים שאחותם היא שגרמה להם בעיקר להגיע למצבם בו הגיעו והוטבע חותמם.	48313 48314 48315 48316
מצב האחים הנפשי לא רחוק היה זה מזה, כל אחד מהם היה מוצא מקום די נרחב לקנאה ולשנאה ואף לנקמה, וגם התלמדות לעליה והשתתפות בשמחת אח, אכן שני ההפכים הללו נוצלו בכל עוז, ובתוקף כחותיהם שהועמדו לרשותם חתרו ושאפו עד כדי מיצוי מאווייהם לטוב ולהיפוכו, קין להבל עד כדי הריגת אח, עשו ליעקב עד כדי רדיפה ושנאת עולם, אהרן למשה עד כדי תופים ומחולות.	48317 48318 48319 48320
אהרן הכהן הנביא הראשון בעולם, הכיר את בוראו אף בתוך מצולי שאול ודכדוכי נפש עמו, נתנבא עד שלא ניתנה תורה, חינוך ולימד את אחיו משה בילדותו, הכניס אוירת הקדושה והנבואה לתוך בית גידולו, ימים רבים עמל והתלמד התבודד והתעמק שם במצרים מלאת גלולים, יגיעה רבה ועל אנושית בתיקון המדות וטהרת הלב, התפשטות ממאוויי וחמדות העולם בתכלית היתה דרכו הארוכה והגיע למה שהגיע. ידע אהרן שאין כמוהו מורה ונביא לעם, הוא זכה לכתר נבואה מה שלא זכה אדם מישראל, והקב"ה הסכים על ידו אחרי שנגלתה אליו השכינה, והנה קול ה' אליו לך לקראת משה המדברה! וכשנתודע אהרן משליחותו של משה ומהתקרבותו אל השי"ת וראותו מראה הסנה, וכל התוצאות שהיו ושילדו מהפרק הלזה של אחיו הצעיר.	48321 48322 48323 48324 48325 48326 48327
כמה מן הריסות הנפש ואובדן המחשבה, בלבול ביסודות והנחות קודמות מאפשרת פגישה זו רבת תולדות, חזק מצור צריך הוא האדם שיוכל להיות אדיש למצב כזה, שהלא אחת משתי אלו, או שדרכו עד כה בטעות אחרי שהוא לא הגיע למה שהגיע אחיו, או שיש בזה ח"ו עיוות בדין, והתוצאות משתי אלה ירידה רוחנית ונפילת פנים, ירידה שאחריה שנאה ותרעומת, ואם בעל המעשה הנהו איש חסיד ותמים, יתאמץ להבליג על מרירותו להסיר התרעומת ולחזק אמונתו.	48328 48329 48330 48331 48332 48333
והנה גילתה לנו התורה כפי קבלת חז"ל, אילו ידע אהרן שהתורה תכתוב עליו וראך ושמח בלבו בתופים ובמחולות היה יוצא, לא שלא התרעם ולא שהשווה את אחיו הצעיר שהיה בנכר ובלי בית אבא, זה שנתגדל בביתו של מלך והתפנק עד לכדי מעשים נועזים, לעומתו הוא הסובל בתוך אחיו ומצטער בצרתם. וכעת נהפך הגלגל שאחיו הצעיר הוא הראש והוא נביאו, לא שהתגבר על יצרו ועשה פנים שוחקות, כדי לקבל את אחיו הנביא החדש, אלא שלגמרי לא חשב מזה כלל, ולא עלתה על לבו שום הקפדה ותרעומת,	48334 48335 48336 48337 48338

לא כלפי השי"ת ואף לא לגבי אחיו, אילו ידע אהרן, הרי שלא ידע כלום מכל זה, לא הרגיש כלל שיש מה להרגיש.	48339
	48340
בשכר וראך ושמה בלבו זכה אהרן לחושן ואפוד על הלב, ודאי הרגיש ולמד מזה הרבה, אבל מה שאפשר ללמוד ולהרגיש לימוד העושה פירות, כי מי חשיד קב"ה דעביד דינא בלא דינא, וכיון שהקב"ה בירר את אחיו, הרי שהוא איננו ראוי לשליחות גדולה ולדרגות הכי נעלות, וא"כ מה יוכל הוא להתרעם אחרי שאיננו מתאים לזה כלל וכלל.	48341
	48342
	48343
	48344
ושמה בלבו שמה שהומצאה לו שעת בירור על כל עברו ודרכו שעודנה חסרה, שהרי הקב"ה לא יכול לבחור בו במיטב רצונו כביכול, ומצא את פתרונו האמיתי לעומק הדין שהנהו מכוסה מבני אדם וידע כי חסר לו מה, שמה בלבו שישנן מדרגות יותר מאלה שהוא רגיל ולמוד בהם, וא"כ הרי הדרך היא עודנה ארוכה, והשמים עודם גבוהים ממנו והלאה והעבודה רבה!	48345
	48346
	48347
	48348
ודאי שאילו חיפש בכיוון מקום לתרעומת ולקנאה היה מוצאן, אבל הלא זהו השחתתה גמורה, וזה לאהרן הכהן החסיד ממנו והלאה! זכה לחושן ואפוד לא בשביל שבירת מדותיו שהתנהג הפך רצונו ויצרו, אלא מחמת טוהר לבו לב ישר שבלבבות, נקי לגמרי מכל נגיעה איזו שהיא, ולב הטהור הלזה ביכלתו לשאת את כל כלל ישראל.	48349
	48350
	48351
	48352
אכן גם משה רבינו ע"ה הסתייג ולא רצה ללכת, בחושבו שאהרן גדול ממנו, אולם הקב"ה מצא מקום לשניהם, זה מלך וזה כהן שבת אחים גם יחד, וכשראה אהרן שהוא לא נתקבל לפני ה' יתברך, הבין שאצלו משהו לא בסדר, ואם כן אין מה להידחק ולומר שאצלי בסדר ולמעלה נתהווה איזה טעות, אלא עליו לתקן את החסר להשלים את עצמו.	48353
	48354
	48355
	48356
קין הוא היוזם והמקריב הראשון הוא הבכור, אחיו הצעיר גם הוא עשה כמוהו להקריב, אבל הקריב מחלביהן ומבכוריהן, וישע ה' אל הבל ואל קין ואל מנחתו לא שעה, ודאי כאן מוצא היצר לגבות את חובו, כי מה נופל הוא קין מאחיו המחקה אותו בביטוי קרבנו לבורא עולם? ומדוע זה קרבנו נתפגל ונמאס מלהתקבל? מה גדול הוא הכאב כי קין זה שהוא בהכרתו הבין וגילה שיש להקריב לה', וזה המתלמד ממנו מתקרב אל הקודש פנימה, ויתקבל ברצון ובסבר פנים יפות, והוא קין ידחה בשתי ידיים וימאס? כזאת וכזאת חשב קין, והקנאה והמרירות שהיתה בו בערה בו כארס זה של עכנאי, עד כדי רציחת אחיו האשם בעלבוננו, ומעתה משוחרר הנהו מהקנאה והשנאה.	48357
	48358
	48359
	48360
	48361
	48362
	48363
	48364
	48365
	48366
	48367
	48368
	48369
	48370
	48371
	48372
	48373
	48374
	48375
	48376
	48377
	48378
	48379
	48380
	48381
	48382
	48383
	48384
	48385
	48386
	48387

הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות והמפייסו מתברך בי"א (ב"ב י"א), לכאן' השני אינו נותן לו	48388
כלום כי אם פיוס דברים, אבל הראשון הלא נותן לו כסף ממש, ולמה יגרע ערכו מהשני שאינו נותן לו	48389
כלום? אלא שהוא נותן לו דבר היקר מכסף הוא נותן לו זמן, מוותר מזמנו היקר לו ושאי אפשר לקנותו	48390
בשום ממון שבעולם בכדי לפייס את מי שאין לו, ואם יכול הוא לוותר על זמן היקר מכל הון, הרי שהנהו	48391
מרגיש את צער וצרת חברו באמת ומשתתף בצערו, כמה יקרים הם החיים, ואם מישהו מזלזל בחייו מזלזל	48392
בנשמתו ומזלזל נצחיותו.	48393
אמת הוא שלא מרגיש הוא האדם ביקרת הזמן ומזלזל בו מאד, אמנם הלימוד המוסר הוא המחנך ומשפיע,	48394
הוא המורה המנוסה והמדריכו להשתמש בחייו לפי מקומו ושעתו, לומד מוסר חי חי ייקרא, הבה נחזק	48395
ונתחזק איש מאת רעהו ולהגיע לטוב ולנועם של אחים גם יחד. (המוסר והדעת).	48396
	48397
מאמר קיד	48398
ויחר אף ה' במשה ויאמר הלא אהרן אחיך הלוי וגם הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו (שמות ד'	48399
י"ד).	48400
איתא במדרש רבה (פ"ג כ'), ז' ימים היה הקב"ה מפתה למשה שילך בשליחותו ולא היה רוצה לילך,	48401
והנה זה פלא הלא על משה רבינו כתיב ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם, ואיתא במד"ר שהיה	48402
רואה בסבלותם ובוכה, ואומר חבל לי עליכם מי יתן מותי עליכם, שאין לך מלאכה קשה ממלאכת הטיט,	48403
והיה נותן כתפיו ומסייע לכל אחד ואחד מהן, כ"כ היה אוהב ישראל ומצטער בצרתן, והוא סרב ללכת	48404
לגאול אותם?	48405
וירא איש מצרי מכה איש עברי ויך את המצרי ויטמנהו בחול, שוב משה רבינו ע"ה העמיד עצמו בסכנה	48406
כדכתיב וישמע פרעה את הדבר הזה ויבקש להרוג את משה, ויברח משה מפני פרעה וישב בארץ מדין,	48407
וסבל גלות נוראה בשביל איש עברי אחד, ואיך סירב ז' ימים לקבל שליחות ה' לגאול את ישראל ממצרים	48408
ולהוציאם מעבדות לחרות?	48409
ויחר אף ה' במשה, אמר רבי יהושע בן קרחה כל חרון אף שבתורה נאמר בו רושם וזה לא נאמר בו רושם	48410
(זבחים ק"ב.), ולא מצינו שבא עונש ע"י אותו חרון, ולמה לא עשה רושם? הלא במצות מילה שנתעבב	48411
רגעים נאמר עליו ויפגשהו ה' ויבקש המיתו, וכדאיתא במסכת (נדרים ל"ב.) מפני שנתעסק במלון תחילה,	48412
וכשעייב ז' ימים גאולתן של ישראל לא נחשב זה לחטא עליו?	48413
אבל סוד הדבר הוא במ"ש רש"י, שכל זה עשה שלא היה רוצה ליטול גדולה על אהרן אחיו שהיה גדול	48414
הימנו וכמ"ש חז"ל (מד"ר ג' כ"א), רבנן אמרי סבור אתה שהיה מעכב משה לילך, אינו כן אלא כמכבד	48415
לאהרן, שהיה משה אומר עד שלא עמדתי היה אהרן אחי מתנבא להם, עכשיו אכנס בתחומי של אחי ויהיה	48416
מיצר, בשביל כך לא היה מבקש לילך, אך עדיין לא מובן הלא הקב"ה בכבודו ובעצמו שולח אותו לגאול	48417
את ישראל, וזה פיקוח נפשות של ששים רבוא יהודים, ואיך מעכב הגאולה שמא יקפיד אהרן? וכי צער	48418
של ששים רבוא יהודים לא היה חשוב מהקפדה של אהרן?	48419
אבל הענין הוא, מצינו שדוד המלך ע"ה קלל את שונאיו קללה נמרצת, ואמר יהי דרכם חושך וחלקלקות	48420
ומלאך ה' רודפם (תהלים ל"ה), מלאך ה' רודף בן אדם זה בטח סכנה גדולה, ועוד בחושך ועוד במצב של	48421
חלקלקות, כן באותו מצב נמצא האדם במצבו הרוחני, העולם הזה חושך כמו שאמרו חז"ל (ב"מ פ"ג:),	48422
תשת חושך ויהיה לילה זה העולם הזה שדומה ללילה, כונתם ז"ל להגיד שחושך של לילה אינו כ"כ חושך,	48423
כי מעט מן האור דוחה הרבה מן החושך, בנר של חלב וכ"ש בנר חשמל אחד מגרשים החושך מכל החדר	48424
וכי זה חושך הוא?	48425
הם מצאו חושך יותר גדול זה העולם הזה, שקשה מאד לגרש שפלות וחשכות העולם הזה, לא בלימוד אחד	48426
ולא במחשבה אחת יכולים להאיר ולהתחיל לראות מה שיש נכון, וגם מלאך ה' רודף בלי הרף את	48427
האדם, כי יצרו של האדם מתגבר ומתחדש עליו בכל יום, וגם האדם עומד על בסיס של וחלקלקות כי רבו	48428
המכשולים בדרך ההשתלמות של האדם, בעיקר נגיעות ושוחד שמעוור עיני צדיקים וחכמים, ואיך אפשר	48429
להתקיים אם ילך האדם כפי רצונו, כדברי הגרי"ס ז"ל באגרת המוסר הדמיון מוליכו שובב בדרך רצונו.	48430
עצה אחת יש ורק זו להתאמץ לעשות נגד הרצון, זו הדרך הבטוחה להשתמש עם השכל כמו שאמר	48431
הגרי"ס הלאה, ואסור במושכלו, כי כל החשבונות שעם הרצון בשקר יסודם והן מוטעים ומשוחדים,	48432
ואפשר לטהר את השרץ בק"ן טעמים וא"א לסמוך עליהם, וזה רצון ה' וחובת האדם בעולמו.	48433
ואולי זה פשר הדבר שמשה רבינו פחד לקבל השליחות להיות גואל ישראל מחשש שמא יפגע בכבודו של	48434
אהרן, ולא התחשב עם כל החשבונות הגדולים של גאולת ישראל, כי חשש אולי החשבונות מוטעים אצלו,	48435
היות שטבע האדם שרוצה כבוד ולהיות ראש ומנהיג, נמצא שכל החשבונות הן עם הרצון וזה לא בסדר,	48436

אלא מה יהיה עם הגאולה? אמר בהדי כבשי דרחמנא למה לי, אני צריך לשמור דרך התורה שאסור לפגוע בכבוד השני, וכ"ש כבוד אחיו הגדול שנכלל בכלל של כבוד את אביך כחז"ל (כתובות ק"ג).	48437
ובענין הגאולה הקב"ה לא צריך עזרתי ויד ה' לא תקצר בלעדי, ולפיכך אפילו ויחר אף ה' במשה לא עשה רושם, פירוש זה היה רק כדי להשפיע עליו שיקבל השליחות ולא יחשוש, והבטיחו ושמה בלבו ואז הלך לקבל השליחות, מזה יש ללמוד לימוד נפלא, עד כמה שאדם צריך להתאמץ לא לפגוע בכבוד השני, ולא יורה היתר לעצמו בשום חשבונות וסברות אפילו צודקות, מחשש שאולי הסברות הן כוזבות, ואפילו הן חשבונות של מצוה, כמו שאמר הגרי"ס זצ"ל הקב"ה ישמרנו מיצר הרע מתחסד. (זכרון מאיר).	48438
	48439
	48440
	48441
	48442
	48443
	48444
	48445
מאמר קטו	48445
ויחר אף ה' במשה ויאמר הלא אהרן אחיך הלוי וגם הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמה בלבו (שמות ד' י"ד).	48446
	48447
איתא בחז"ל רבנן אמרי סבור אתה שהיה מעכב משה לילך, אינו כן אלא כמכבד לאהרן, שהיה משה אומר עד שלא עמדתי היה אהרן אחי מתנבא שמונים שנה, עכשיו אכנס בתחומי של אחי ויהיה מיצר, בשביל כך לא היה מבקש לילך, אמר לו הקב"ה מה שאתה סבור שהוא מיצר לא כן אלא שמח שנא' וראך ושמה בלבו, א"ר שמעון ב"ר יוסי הלב ששמח על גדולת אחיו ילבש אורים ותומים (מד"ר שמות ג' ט"ז).	48448
	48449
	48450
	48451
	48452
	48453
	48454
	48455
	48456
	48457
	48458
	48459
	48460
	48461
	48462
	48463
	48464
	48465
	48466
	48467
	48468
	48469
מאמר קטז	48469
ויחר אף ה' במשה ויאמר הלא אהרן אחיך יראך ושמה בלבו (שמות ד' י"ד).	48470
	48471
	48472
	48473
	48474
	48475
	48476
	48477
	48478
	48479
	48480
	48481
	48482
	48483
	48484
	48485
	48486

הרי כי לאחר ידיעת השם הגדול, פי' מדת חסדו ית' אשר גילויה הוא תכלית כל הבריאה כולה, וידוע	48487
שידיעת משרע"ה היתה באספקלריא המאירה, מ"מ היה עוד שייך אצלו תוספת ביאור ע"י ראייה חושית,	48488
והיינו משום בחינת הצל שנשארת אפי' בגדולים ביותר, וענין הצל אשר עומד בפני ראיית בני אדם היותר	48489
בהירה, הוא מה שדייקו בספרים הק' במה שאז"ל שמש"ר ע"ה ראה באספקלריא מאירה, אבל עכ"פ רק	48490
באספקלריא.	48491
אז"ל בנדרים ט' לע"ל הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה צדיקים מתרפאים בה, מתרפאים מאיזה חולי? מחולי	48492
העוה"ז, כי גם אשר נפשו בריאה ביותר זוהר האור מגיע אליו מתוך נרתיק, כי בעוה"ז הכל בצל ישכוננו	48493
ובהסתלק הנרתיק מסתלק צלו של עוה"ז והיא הרפואה, דרך זיכוך הצל הזה כדרך זיכוך החומר עצמו,	48494
נאמר ואברהם זקן בא בימים, פי' בזוהר שכל זמן ורגע ניתן לאדם לעלות איזו מדרגה במדרגות העלייה,	48495
ואברהם אבינו בא בכל המדרגות של כל רגע כל ימיו, ובסתי תורה בזוהר שם, בא בימים שהגיע למקום	48496
שאינ שם לילה עוה"ז הדומה ללילה.	48497
וילקוט שם בא בפילון פי' שער המפולש לחיי העוה"ב, ומהו הפילון המפולש הזה? עי' ילקוט אמור	48498
ולקחתם פרי עץ הדר, אמר דוד לפני הקב"ה הראני פילון המפולש לחיי העוה"ב א"ל דרך חיים תוכחות	48499
מוסר, אלמא דפילון זה היינו לימוד המוסר, וכשהגיע אברהם אבינו לעוצם מדרגתו למקום שאין שם לילה	48500
שאינ שם עולם הזה, מה היתה עבודתו לימוד המוסר לזכך את צלו של העוה"ז.	48501
ועל דבר האחריות למניעת זיכוך הצל הזה, אז"ל שהקב"ה מדקדק עם חסידיו כחוט השערה, עי' מסילת	48502
ישרים שלפי שנתן יעקב את דינה בתיבה, אמר הקב"ה לא בקשת להשיאה בהיתר הרי היא נישאת באיסור	48503
עי"ש, אף שכל אלה עשה יעקב בודאי לש"ש, מ"מ הקב"ה מדקדק עם חסידיו בדק מן הדק בצל של כוחות	48504
המדות העוה"ז.	48505
ויחר אף ה' במשה, ברש"י למדנו שכל ז' ימים היה הקב"ה מפתה את משה בסנה לילך בשליחותו עד	48506
שחרה בו וקבל עליו, וכל זה שלא היה רוצה ליטול גדולה על אהרן אחיו, אף שסרבנו היה רק משום	48507
אהרן מ"מ חרה בו אף ה', ועל כרחך משום בחינת הצל שהיה בסרבנו, מכל זה נוראות למדנו אם הענין	48508
צלו של חומר הוא כך, מה נעני אנן הטבועים בגשמיות ומלאים תאוות ומדות רעות, כמה ירבה חיובנו	48509
להתלמד לזכך את לבותנו. (מכתב מאליהו ח"א 166).	48510
	48511
מאמר קיז	48512
וילך משה וישב אל יתר חתנו ויאמר לו אלכה נא ואשובה אל אחי אשר במצרים (שמות ד' י"ח).	48513
וילך משה וישב יתר חתנו, אמרו רבותינו בתחלה הלך אצל פרעה בשליחותו של הקב"ה ואח"כ וישב אל	48514
חותנו, בנו של ר' חייא הגדול אמר לא הלך אצל פרעה עד שהתיר לו יתרו את נדרו, וילך משה להיכן	48515
הלך? הלך ליטול אשתו ובניו, א"ל יתרו להיכן אתה מוליכן? א"ל למצרים, א"ל אותם שהם במצרים	48516
מבקשין לצאת ואת מוליכן? א"ל הן עתידין לצאת ולעמוד על הר סיני לשמוע מפי הקב"ה אנכי ה' אלקיך	48517
ובני לא ישמעו כמו הם (שמו"ר ד' ד').	48518
ההדגשה במאמר הנ"ל היא ובני לא ישמעו כמוהם, מגמת משה רבינו היתה שגם בניו ירגישו במעמד הר	48519
סיני, אותה התנשאות הרוחנית שירגישו 0 שאר המשועבדים, 0 כי 0 אינו דומה טעם הכמיהה להשי"ת	48520
של אחד שנתענה בעבדות ושפלות ויצא לחירות, כטעמו של אחד שנזדמנה לו התעלות נפשית פשוטה,	48521
משה רבינו רצה שגם בניו יעברו בכור הברזל של עינויי מצרים, שבניו גם כן יהיו קרובים לאותם	48522
העינויים והגעגועים, לאותה אווירת האנחות והתשוקות לגאולה, שגם הם ישתתפו בסבל ובצער.	48523
הגילויים וההשגות של אלה במתן תורה ובאמונת ה', הרבה מזוככים ונעלים מאלו שלא סבלו שיעבוד	48524
מצרים, וכמ"ש ז"ל ויקח משה את אשתו ובניו, למה הוליכן? כדי שיהיו עם ישראל ויקבלו תורה עכ"ל,	48525
שאם יסבלו יחד עם ישראל, יזכו לראות ג"כ במעלות התורה שיקבלו אלה שיוצאים מאפלה לאור גדול,	48526
כי ההשגה אינה נתונה בחנם ואין לקנותה בכל הון דעלמא, ולא יועיל היחוס ולא זכותו של משה אביהם.	48527
איתא בילקוט (יתרו י"ח רע"א), לב יודע מרת נפשו ובשמחתו לא יתערב זר (משלי י"ד) נאמר על יתרו,	48528
יתרו בא למדבר סיני להשתתף עם ישראל בשמחת קבלת התורה וחז"ל קראוהו בענין זה זר, שמחה זו של	48529
מתן תורה בסיני מיוחדת ומסוגלת רק לעם ישראל שסבלו ונזדככו, ואף הגדול שבגדולים אף מחסידי	48530
אומות העולם, אינו יכול בנידון זה להשתוות אף לקטן שבישראל, כי אף הקטן והפחות שסבל בעלבונות	48531
השעבוד, רוממות השגתו והזדככותו היא כזו שאף החוקר ביותר כזר ייחשב.	48532
אף יתרו חותן משה החוקר הגדול והנעלה שסבל והוחרם מבני אמונתו בעד גילוי האמת כידוע, אף הוא זר	48533
יקרא לגבי ההשגות האלוקות של אלה הנעלבים והמעונים, ואין ההגדרה של זר כאן מורחק או שפל	48534
חלילה, אלא שלגבי שמחה שמימית זו זר הוא, ולא יתמזג ולא יתאחד בהשגה הזאת כלל כי לא סבל ולא	48535
נתענה.	48536

עוד איתא שם, אמר הקב"ה בני היו משועבדים בטיט ולבנים, ויתרו היה יושב בבטח והשקט ובא לראות	48537
בשמחת התורה עם בני, לפיכך וישלח משה את חותנו ואח"כ בחדש השלישי, וישלח משה את חותנו, ר'	48538
יהושע אמר שלחו בכבודו של עולם ויש גורסין מכבודו של עולם שלא יהיה במתן תורה, ועוד אמרו מכאן	48539
שכל המצטער בצער הצבור זוכה ורואה בנחמת צבור, ויתרו לא היה בצער צבור ולא זכה בנחמתו, ואיזו	48540
נחמה מתן תורה ולכך שלח את חותנו עכ"ל.	48541
להשגות אלקות זוכה רק מי שמתעמל מתבזה ומצטער הוא זוכה ולא אחר, ואף אלו שהיו בשיעבוד מצרים	48542
היו בעלי דרגות שונות, ולפי איכות האמונה והצפיה זכה כל אחד לגילוי דווקא, וחבירו הפחות ממנו	48543
בסבל וכמיהה כזר יחשב לגבי השגת חבירו, וכאמרם ז"ל קול ה' בכח לפי כוחו של כל אחד ואחד, ההכנה	48544
לקראת השראת השכינה היא שהכריעה על שמיעת אזנו לקליטת קול ה', וכפי השיעור של כיבוש יצרם	48545
והצטיינותם במצרים, זכו לטהרה ולקידוש נשמתם במעמד הר סיני.	48546
וכגון זה מצינו בזה"ק פ' וישלח, ויאמר יעקב אל ביתו ואל אשר עמו הסירו אלהי הנכר ונקומה ונעלה	48547
בית אל ואעשה שם מזבח, בתחלה כתיב ונקומה הכליל בניו, ואח"כ כתוב ואעשה שם מזבח ולא כתיב	48548
ונעשה שהוציאם מכלל זה, מה הטעם? לפי שעברו עליו כמה צרות מהיום שברח מלפני אחיו, שכתוב ויהי	48549
עמדי בדרך אשר הלכתי, ובניו באו אח"כ לעולם ע"כ לא כללם עמו עכ"ל.	48550
אמנם קרא יעקב לבניו שישתתפו בעליה לבית אל, משך את לבם להתרומם למעלות שמימיות כלליות,	48551
אבל לזבוז זבחים על המזבח, ולהודות להשי"ת על כל המאורעות שעברו עליו מפחד עשו ומתעלולי לבן,	48552
בזה הוא היה יחיד ואין בניו מסוגלים לאותה השתפכות הנפש שתגיעהו בשעת עשיית המזבח, וכאן	48553
כביכול אף בניו כזרים ייחשבו, מה מבהיל הרעיון על השוני העמוק אף בחופות הצדיקים הנבדלים אחד מן	48554
השני בצביונם קומתם ואופיים, אף שתשוקתם אחת היא לגבי הלשם יחוד קוב"ה ושכינתיה!	48555
ואחר באו משה ואהרן אל פרעה, אבל הזקנים נשטמו אחד אחד, ובסיני נפרע להם ונגש משה לבדו והם	48556
לא יגשו והחזירום לאחוריהם (רש"י ה' א'), והעיר העמק נקא א"כ אהרן מה חטא שלא נגש עם משה,	48557
והיה לו מחיצה לעצמו כדפירש רש"י בפ' יתרו? וי"ל לפי שלא נתאמץ בדבר כמשה שהרי כתבו הפסוק	48558
אחר משה, לכן לא זכה להיכנס במחיצתו של משה עכ"ל, כשם שפרצופיהם משונות כך אין מדת האלוקות	48559
של כל אחד ואחד שווה לזו של חבירו, ומה שהאחד מגלה לעצמו בידיעת האלוקות הרי זה בבחינת רז	48560
לגבי חבירו, כוחו של כל אחד ואחד הוא בגילוי האלוקות המיוחד לו. (אור הנפש).	48561
	48562
מאמר קיח	48563
ויאמר ה' אל משה במדין לך שוב מצרים (שמות ד' י"ט).	48564
תניא המודר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו, דכתיב ויאמר ה' אל משה במדין לך שוב מצרים,	48565
מאי במדין? אלא במדין נדרת לך והתר נדרך במדין (נדרים ס"ה.), וטעם הדבר מביא הר"ן בשם	48566
הירושלמי, דפליגי בטעמא דאין מתירין לו אלא בפניו, דאיכא מ"ד התם בטעמיה דמילתא מפני הבושה,	48567
כלומר שמתבייש מחבירו שהנדר היה להנאתו ועכשיו רוצה שיתירו לו עכ"ל.	48568
כל ענין הנדר הוא שהאדם שם מחסום לטבעו הגשמי, מתעוררת בו שאיפה למרוד במאויי נפשו ולהשתלט	48569
עליהם, כי לדברים שהטבע מחמדם ונמשך אחריהם אינו צריך לאמצעים שיכריחו אותו למלא תאוותו,	48570
מעצמו רץ להשביע מאווי, אלא ודאי שהנדר הוא דחף פנימי להטבת נשמתו ולשיפור רוחו, וכל שכן אם	48571
הנדר הוא לצורכם של אחרים, אז בוודאי שהנודר צריך לאמצעיים מיוחדים שיכריחו אותו למלא טובה זו.	48572
נמצא שכל ענין הנדר הוא תוצאה של רוח עילאית האופפת לפעמים את האדם, ומאלצתו לטעום טעם	48573
ההתקרבות לקדושה, נזדמנה לו שעה קלה של התרוממות והוא הפליא לנדור נדר, ואם אח"כ מתחרט על	48574
נדרו, שאור יה שנתגלה לו היה רק רגעי וחולף, והוא נופל ויורד וחוזר מהתרוממותו הרוחנית.	48575
	48576
אתמול נתגלה לו אור האמת, שכדאי לוותר על כמה דברים שחשב אותם להכרחיים לקיום גופו, שכדאי	48577
לטפל בצרכי חבירו ושבזה מונח דווקא העונג הרוחני העצום, והיום כבר ניטלה ממנו ההבנה וההכרה	48578
הזאת והוא יורד, מרגיש הוא שגופו קודם לכל, דואג ואוהב רק מה שנעים לחכו, מצטער על הרגש העילאי	48579
שנתעורר בו אתמול בצורת נדר, ועכשיו שואף להשתחרר מזה.	48580
ובכן ירידה היא מזכות רבתי שנזדמנה לו אל תוך המציאות הגשמית, לכן קנסוהו שיכיר וידע שנופל הוא,	48581
מן השמים זימנו לו רגע עילאי והתלהב, ובן רגע חזר ונפל ומאס ברגע עילאי זה, ולכן מוטל עליו לעשות	48582
את התרת הנדר בפני חבירו שייבוש וייכלם מירידתו, ואולי תתנוצץ בו שנית איזו הערה אלוקית לשוב	48583
להתעוררותו הראשונה.	48584
בוודאי שהרגש הראשון שהתבטא בצורת הנדר היה עמוק ורציני מאד, ולמרות חרטתו הרי עצם הנדר	48585
מעיד שמשוהו רוחני עמוק טמון בלבו של נודר זה, וכמו שאמרו ז"ל (נזיר פ"א מ"א), האומר אהא נזיר	48586

הרי זה נזיר, ואמר שמואל והוא שנזיר עובר לפניו, והמובן בזה שאמירה זו אהא נזיר אינה סתם פליטת	48587
פה מקרית, אלא שמעידה על שאיפה עמוקה שמתרחשת בנפשו שאיפה לקדושה, אלא שכל חייו לא נזדמן	48588
לו שום ענין שיסיר את המכסה מעל פינה חבויה זו.	48589
ורק עכשיו כשהנזיר עבר על פניו במלוא קומתו והדרו, קפץ ואמר אהא נזיר, ואין אמירה זו מן השפה	48590
ולחוץ, אלא התפרצות וביטוי לחלום שמתהלך בחדרי נפשו ולכן הרי זה נזיר! ולכן פי' הרמב"ן ז"ל	48591
שצריך הנזיר להביא קרבן על שפירש מן הנזירות, שהיה לו להמשיך בנזירותו ולהיות נזיר עולם, אחרי	48592
שטעם טעם קדוש של נזירות (פ' נשא).	48593
כל התרוממות הנפש שהאדם זוכה אליה לפעמים היא בבחינת שבועה, כי בשעת ההתרגשות והטעם	48594
העילאי, האדם נשבע בנפשו שלעולם לא יסוג מהשגתו זו, וכל עוד נשמתו בו ימשיך להתחזק בכיוון זה	48595
מעלה מעלה, ולעולם לא יתחרט ולא יהיה איתשל אשבועתא, ובכל מאמצי נפשו ישמור על הרכוש	48596
השמימי ויגשימו בחיים.	48597
איתא בזה"ק פ' ויצא, א"ר יצחק כל הויכוח שהיה בין יעקב ולבן החזיר לו ללבן להודות להקב"ה, שכתב	48598
ראה אלוקים עד ביני וביניך, בא וראה כתיב אלוקי אברהם ואלהי נחור ישפטו בינינו, חזר רשע הוא	48599
לסרחונו, כיון שאמר אלוקי אברהם חזר ואמר ואלהי נחור עכ"ל, אמנם לרגע קט התרומם לבן זה להכיר	48600
בצחצחות האלקות של אלקי אברהם, אבל לקום במקום קדשו לא יוכל, בן רגע התגלגל שוב וחזר	48601
למדרונו בגילולי נחור, שיחתו והסתכלותו ביעקב עוררו בו רגעי אושר ונעימות יה של אלקי אברהם, אבל	48602
כובד הגשמיות מושכת ודוחפת אותו מטה מטה, ואינו יכול לוותר על אלוהי נחור.	48603
מכאן ילמדו בינה כל בעלי רגש, ויקחו מוסר כל בעלי ההתלהבות, שלא יסתפקו ברגעי עליה מועטים	48604
שזוכים אליהם לעת מצוא, אל נא תזוח דעתם עליהם ואל יתהללו ויתפארו ברגעי רוממות שמופיעים, מי	48605
יעלה בהר ה' זה יתרחש ויקרה לעתים קרובות, ברם העיקר הוא מי יקום במקום קדשו, שכל אלו ההשגות	48606
וניצוצי אור העילאיות, תעשינה את רושםם בצורת מעשים ממשיים של קיום מצוות תורה ומוסר גם יחד.	48607
כי אם חלילה נופלים ממרומי ההשגות השמימיות ומתגלגלים לתהום הגשמיות, הרי הם בבחינת עשו ולבן	48608
הפותחים באלוקי אברהם וחוזרים לסרחונם של אלוהי נחור, אלא שיתאמצו לקנות ולספוג את אורות ה'	48609
יתברך המתנוצצים בהם, ולהפכם לחלק מהרכב נפשם בל ינתק מהם לעולם.	48610
אחרי שנתגלגלה לו שהזכות לחזות במראות הקודש, ולטעום בטעם אווירא דשכינתא, אל נא יהיין ח"ו	48611
לעזוב את עמדתו שכבש לעצמו, אלא יוסיף ללכת מחיל אל חיל, אם זכית וטעמת מטעם העליון, נעל את	48612
אוצרך הטוב ב"ח מנעולים, צור תעודה חתום תורה בלימודו, אל נא יפגם חביונך שזכית לרכוש לעצמך	48613
כיון שעלית אל תרד. (אור הנפש).	48614
	48615
מאמר קיט	48616
ויהי בדרך במלון ויפגשהו ה' ויבקש המיתו (שמות ד' כ"ד).	48617
אמרו בגמ' (בדרים ל"א:), לחד מ"ד לפי שנתרשל מן המילה, וחד אמר ח"ו שמשרע"ה נתרשל מן המילה,	48618
אלא מפני מה נענש משה מפני שנתעסק במלון תחלה, ואיך מבינים דבר כזה? הלא לא היה כאן כל חטא,	48619
ח"ו שנתרשל משה! וגם על ענין זריזים מקדימים למצות לא עבר! וא"כ מדוע ויבקש המיתו?	48620
הקטר חלבים ואיברים דוחים את השבת, תניא א"ר שמעון בא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה, שהרי	48621
הקטר חלבים ואיברים ופדרים כשרים כל הלילה ואין ממתנינים להם עד שתחשך (פסחים ס"ח:), הנה עצם	48622
המצוה לא תפגם כלום בהמתנה שהרי מצותה כל הלילה, הקרבן כשר בתכלית ואלא מה? חביבה מצוה	48623
בשעתה! בשעתה לבד דוחה את השבת, אשר שקולה שבת כנגד כל המצות שבתורה (שמו"ר כ"ה ט"ז).	48624
ואל נבין זה כמו שרגילים תמיד לראות מכאן גודל המצוה, שגם בשעתה של המצוה דוחה את השבת, יותר	48625
תועלת יהיה לנו לראות גדלות הענינים בכלל, מזה עצמו שבשעתה לבד דוחה את השבת, מעתה תוכל	48626
להתבונן מה זה כבר חוט השערה של המצוה, ומה כבר מצוה שלמה! ומזה לראות ענין הנצחיות! על	48627
נתעסק במלון תחילה והנה כבר עונש ויבקש המיתו! אשר אין זה אלא ענין חביבה מצוה בשעתה, אשר	48628
בעצמה של המצוה לא נגע כלום, מעתה מי יכול לצייר את הנצח נצחים של מצוה שלמה!	48629
פרתו של ר' אלעזר בן עזריה היתה יוצאת ברצועה שבין קרניה שלא ברצון חכמים (שבת נ"ד:), ואמרו	48630
בגמ' לא שלו היתה אלא של שכנתו היתה, ומתוך שלא מיחה בה נקראת על שמו, ובירושלמי שם אמר	48631
רבי חנינה פעם אחת יצאה והשחירו שיניו מן הצומות, ר' אלעזר עצמו הלא סבר כי פרה מותרת לצאת	48632
ברצועה שבין קרניה, וגם לא היתה הפרה שלו, ורק על לא מיחה לבד, דבר שהוא רק שלא ברצון חכמים,	48633
על דבר קל כזה הושחרו שיניו מפני תעניותיו, הלא רואים מזה נוראות של נצח נצחים!	48634
ובאמת כי יסוד דברינו ברור בדברי הרמח"ל ז"ל (מס"י פ"ד), אלא שלא עמדנו עד כה עד היכן הדברים	48635
מגיעין, כותב שם אך ההערה לכל ההמון הנה הוא בענין השכר והעונש עצמם, בראות עומק הדין עד היכן	48636

- 48637 מגיע, ואמרו וסביביו נשערה מאוד, מלמד שהקב"ה מדקדק עם חסידיו כחוט השערה (ב"ק נ'), ביאור
- 48638 הדברים שאם חוט השערה אחת אין להשיג גדלותו, שגם אפילו חסידיו נענשים עליו בעונשים כה גדולים,
- 48639 מעתה מה עמוק הוא עבירה עצמה, ומזה יוצא ודאי חיוב הזהירות, ואל נבין הדברים מצד חומר הדברים
- 48640 אלא מתוך גדולת הענינים!
- 48641 על מלאך מט"ט מצינו (ברכות ד'), שבטיסה אחת הוא עושה כל הבריאה, האם נשמע מזה חומר הדבר?
- 48642 שומעים אנו מזה בעיקר סוג גדולת הענין, אשר משיג המלאך מסוף העולם ועד סופו בטיסה אחת, זאת
- 48643 אומרת כי גדול הוא אותו המלאך מסוף העולם ועד סופו, אם רואים עונש על חוט השערה כזה של נתעסק
- 48644 במלון תחילה, עונש כזה של ויבקש להמיתו, אנו רואים מזה את הנצח נצחים של מלאך מט"ט, וכשמבינים
- 48645 ככה מגיעים לציור בגדלות הבריאה ובגדלות עולם המעשה.
- 48646 כשרואים נצח כאן בבריאה, רואים אנו בזה כי הרבש"ע הנהו כאן בבריאה, וכאן בבריאה יש עבודת השם,
- 48647 ומבינים כי יותר מעולם המעשה אין ואין צריכין יותר, כאן הגיהנום וכאן הגן עדן והכל כאן! בכל פרט
- 48648 ופרט של המשכן נאמר כאשר צוה ה' את משה, כן אצל הציץ וכן אצל הקרשים וכדומה, כי אין גרעון
- 48649 וחילוק כל דהו בכאשר צוה ה' את משה, מן צוה ה' את מלאך מט"ט!
- 48650 אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס, אלא הווי כעבדין המשמשין את הרב על מנת
- 48651 שלא לקבל פרס (אבות א'), מה שייך פרס האם אצל מלאך מט"ט שייך מציאות כי יעבוד ע"מ לקבל
- 48652 פרס? איה הוא הפרס? האם יש למלאך מט"ט משהו חוץ ממלאך מט"ט? השקפה של פרס יוצא מאשר לא
- 48653 חיים כאן בעולם, ומזה מחפשים לפרס, כי אחרי שכל הנמצא כאן אין, על כן מוצא לו צורך לחפש מקום
- 48654 לפרס.
- 48655 לו היו חיים בה נצח נצחים של זה העולם לא היה חושב אודות שום פרס, כי מה תתן לו ומה תוסיף לו?
- 48656 הלא חיים לו! הלא בלכתך עמנו ונפלינו אני ועמך ומה עוד? כל ויתאבלו ולא שתו איש עדי עליה היה רק
- 48657 כשנאמר להם כי לא אעלה בקרבך, הוא סוד כל יציאת מצרים אני ה' בקרב הארץ, ואם זה לא מה כאן?
- 48658 הוא יסוד כל התורה כולה על רגל אחת, ואילו לא באנו אלא בשביל זה דיינו.
- 48659 כשאר יודעים גדולת עוה"ז עולם המעשה, מתהוים הכל דברים פשוטים, ולא מוצאים כאן את הרבש"ע
- 48660 ואין כל ציווי השם, וככה משתלשלים הענינים עד מצבנו אנו, האלף של כל הוא לידע כי כל הרקיעים
- 48661 הינם כאן, הנצח נצחים הוא כאן, הנהר דינור הוא כאן בזה העולם! בלתי מושג הוא גודל עולם המעשה!
- 48662 וגדולת המעשה! (דעת תורה).
- 48663
- 48664 מאמר קכ
- 48665 ויהי בדרך במלון ויפגשהו ה' ויבקש המיתו (שמות ד' כ"ד).
- 48666 וברש"י ויבקש המיתו למשה לפי שלא מל את אליעזר בנו, ועל שנתרשל נענש עונש מיתה, תניא אמר ר'
- 48667 יוסי ח"ו לא נתרשל ומפני מה נענש מיתה לפי שנתעסק במלון תחילה (נדרים ל"א:), ושם יש עוד מ"ד כי
- 48668 ויבקש המיתו קאי על התינוק, ורש"י לא העמיד כמ"ד זה כי מפשטות המקרא שנאמר סתמא ויפגשהו
- 48669 ויבקש המיתו משמע דחד הן, ועל התינוק מה ענין של ויפגשהו?
- 48670 והנה אגיד לכם יסוד גדול אשר יאיר לכם כאן, וכן בענין למה הרעות ובעוד הרבה מקומות, לכאורה מקום
- 48671 כאן לשאלה גדולה, כי איך מתאים זה עם כל הפרשיות הקודמות שאמר לו הקב"ה וזרזהו כל כך שילך
- 48672 בשליחות יציאת מצרים, וכי דוקא הוא השליח היחיד ומיוחד ליציאת בני ישראל ממצרים, והנה פתאום
- 48673 ויבקש המיתו! ולא יהיה כאן משה, ואיך זה מתאים עם כל הקודם? ממש מהפכה גמורה מאשר לפנינו!
- 48674 ומה תהיה עם יציאת בני ישראל? האם היתה מתבטלת כולה? ולכאורה אנו מבינים את הענין, כי לו היה
- 48675 משה מת כי אז היה אהרן השליח תחתיו! אבל טעות גדולה היא ועתה הסכיתו ושמעו.
- 48676 הרמח"ל ז"ל (דע"ת ז' ט'), אומר כלל גדול והשקפה ברורה בכלל הבריאה, הנה רואים אנו בבריאה
- 48677 שמתנהגת הכל בחוקים ומשפטים, בכל יש מהלך וסדר בדרך סיבה ומסובב, וכי כל מסובב נמשך מהסיבה
- 48678 הקודמת לו, למשל יודעים אנו ענין של הליכה, מבינים אנו כי פלוני הלך ובא ממקום אחר למקום זה,
- 48679 ומבינים ג"כ כי אחרי שימשיך הילוכו עוד ירחיק מקומו, ושבהמשך זמן ימצא עצמו במקום עוד יותר
- 48680 רחוק ממקומו שבכאן, ואם יאמר לך אדם שבא לכאן לא ממהלך מקום אחר, הלא לפליאה רבתא יחשב זה
- 48681 בעינינו.
- 48682 וכן עוד הרבה ענינים אשר יודעים אנו כי יש בהם חק ומשפט אשר בלעדם לא יתכנו הדברים להיות, לפי
- 48683 ידיעותינו ומושגינו אנו הנה יש מוקדם ומאוחר בבריאה, ולמה זה כי יש מהלך בבריאה ומחוק המהלך הוא
- 48684 כי המאוחר יהיה אחרי המוקדם, כל ענין שכר ועונש להעניש על מעשה אחד ולשלם שכר על מעשה אחר,
- 48685 הנה זה גם כן מחוק המהלך אשר בבריאה, וכל אלה נקראים הנהגה של ידיעה, כשאדם יוצא מכאן ביום
- 48686 פלוני אנו מבינים ויודעים פשוט כי למחרתו יגיע ויבוא למקום השני אשר שם פניו אליו.

- 48687 ואומר הרמח"ל ז"ל, כי אמת הוא שהיה הקב"ה יכול לברוא עולמו בלא שנוכל להבין במעשיו לא נמשך
48688 ולא קודם, לא סיבה ולא מסובב, ואם היה בורא כך היה סותם פיהם של כל הבריות שלא יפצו פה כלל על
48689 כל מעשיו, כי לא היה אפשר לנו להבין דרכו כלל ועיקר, כי דרך כל יכלתו אינו נתפס בשכלנו, ואין מובן
48690 לאדם אשר דעתו מוגבלת בחוקותיה הפרטים.
- 48691 אבל מפני שרצה הרצון העליון שיוכלו בני אדם להבין קצת מדרכיו ומפעולותיו, ואדרבה רצה שיהיו
48692 משתדלים על זה ורודפים אח"ז מאוד, ולכן בחר להיות פועל בסדר מושג ומובן, אין לנו השגה איך יכולים
48693 להתקיים בלי אור, אבל כל זה מפני שכן ברא ה' ואמר יהי אור, אבל לולא רצה הקב"ה בזה, לא היה ע"ז
48694 כל הכרח כלל ועיקר.
- 48695 דומים אנו כי בסדר של אי ידיעה היה כולו אך סיבוך ומבוכה, חס ושלום לחשוב כן, לא יודעים כלל
48696 ועיקר איפה הוא יותר סיבוך ומבוכה בידיעה או באי ידיעה, הוא מאמר הכתוב (קהלת י"א) כעצמים בבטן
48697 מלאה, האם שמה בבטן מתנהג הכל כהידיעות והמהלכים שלנו? והרי סוכ"ס הכל שמה בסדר הראוי, כי
48698 הרי התכלית הוא כראוי, גם אפילו יותר טוב מן ענינים אשר יש לנו בהם ידיעה ומהלך.
- 48699 עלינו להכיר כי ידיעה ואי ידיעה שוין הן הכל נרצו מרצונו ית', וכשם שאי ידיעה הנה זה למעלה מכל
48700 מושג, כן ידיעה אין לנו באמת שום ידיעה בה, האדם הסובר ומחזיק עצמו ליודע באמת הוא הטפש הכי
48701 גדול, הוא מאמר החכם תכלית הידיעה אי ידיעה (בחינת עולם י"ג מ"ה).
- 48702 נתאר לפנינו מעשה נורא כזה, הנה שולח הקב"ה שליח להוציא בני ישראל ממצרים, ועם בואו של השליח
48703 היה מתארך הגלות לארבע מאות שנה, הנה במושגנו הנורמלי הרי זה באמת מפליא ומבהיל מאוד, כמה
48704 קושיות ותמיהות כאן, מה קרה כאן? ואיך יתכן כזאת? העל אלה יתאפק ה' וכדומה מן הפליאות שאין
48705 עליהם כל תשובה.
- 48706 אבל האמת הוא כי כל כולם אינם כלל ועיקר מן התמיהה, כל שאלותיך באות מזה שהנך חי בסדר של
48707 ידיעה, ובזה הסדר אמנם יש מציאות של שאלות, אבל לו ידעת מסוד של אי ידיעה, לו היית חי בעולם
48708 ההוא, כי אז לא היה אף מקום לכל שאלה בסדר ההוא, הנה ויבקש להמיתו עם לכה ואשלחך אל פרעה
48709 והוצא את עמי בני ישראל ממצרים, אין צריכים כלל להתאים אהדדי.
- 48710 אין צריכים אף להיות נגמר הענין עם שליח אחר כאהרן וכדומה, כי בסדר של אי ידיעה הנה תכלית המדה
48711 היא בדוקא כי לא נדע כלום מכל סדר ומהלך, כשהלך משה להוציא את בני ישראל ממצרים בשליחות ה',
48712 היה עם כל זה בפחד כולו על כל שעל ושעל, לא האמין בעצמו אף יום אחד, כי הרי גם משה רבינו קיים
48713 את שוב יום אחד לפני מיתתך, כי אינך יודע כלל מתי תמות.
- 48714 הנה הבטיח הקב"ה ליעקב ואמר לו והנה אנכי עמך ושמתך בכל אשר תלך והשיבותיך אל האדמה
48715 הזאת, והנה יעקב כולו באימה ופחד, ויירא יעקב מאוד וייצר לו, ואיך מבינים זאת? הלא יש לו ליעקב
48716 חוזה מלא עם הקב"ה ומה עוד חסר? אלא כי אין עיקר לכל קושיא, כעצמים בבטן המלאה, בסדר של אי
48717 ידיעה הכל חלק בתכלית ללא כל סירכא, ואדרבה דוקא המציאות של אי ידיעה היא האמת והאמונה, זהו
48718 האני מאמין הראשון של כל ישראל, זהו אשר לומדים כאן ממעשה דמשה רבינו של ויבקש להמיתו, כי
48719 אין כל סתירות אין כל קושיות. (דעת תורה).
- 48720
- 48721 מאמר קכא
- 48722 ויהי בדרך במלון ויפגשהו ה' ויבקש המיתו (שמות ד' כ"ד).
- 48723 ופירש"י ויבקש המיתו למשה לפי שלא מל את אליעזר בנו, ועל שנתרשל נענש מיתה, הערה גדולה נוראה
48724 מזה לראות כח חטא כמה גדול, הנה מרע"ה הלך בשליחות של מקום להציל את ישראל מנגישות מצרים
48725 ולהציהם, ולהקריבם תחת כנפי השכינה ולקבל תורה מן השמים, להכניסם לארץ הקדושה ולבנות בית
48726 הבחירה, ובשביל חטא קל שנתרשל במצוה ועסק במלון תחלה, לא עמדו לו כל זכויות הנ"ל ונתחייב מיתה
48727 לולא מל אותו.
- 48728 ולא עוד אלא שבאמת לא היה רשאי למולו בדרך מפני הסכנה, אמנם כמ"ש הראב"ע ז"ל שהיה לו להניח
48729 הילד במלון שיומל שם, ויהיה במלון עם אמו עד שיתרפא, והוא ילך לבדו בשליחות של מקום למצרים
48730 להצלת כלל ישראל, ורק בעבור שלא העלה זאת על לבו נתחייב מיתה לולא מל אותו מיד, הרי כמה גדול
48731 חטא אחת בשוגג על שלא העלה על דעתו, ולא היה מועיל לו כל הנ"ל.
- 48732 ומזה נראה כמה צריך האדם ליזהר בכל המצות היותר גדולים שלא יצא מזה שום חטא, וגם נראה שאין
48733 אמתלא לאדם לומר לא העליתי על לבי, כי יש לו דעת וצריך לו להעלות על לבו כל מה שצריך, וגם נראה
48734 מזה כמה גדול חטא אחד של מזיד ח"ו, ובלי שום אמתלא, ומכ"ש כמה חטאים ח"ו, נזכה כבקשת המשורר
48735 ע"ה, שגיאות מי יבין גם מזדים חשוך עבדך אל ימשלו בי.

הדברים היוצאים מהנ"ל, כי הנה מדרך האדם כשעוסק במצוה רבה כמו פדיון שבויים או פיקוח נפשות,	48736
ומכש"כ בקידוש השם והוא טרוד בהם, אינו משגיח אז כ"כ על מצוה צדדית שתבוא לידו כמו תפלה או	48737
שאר מצות, ואם תבוא לו שגיאה בהם מה שלא שם על לבו, אינו מצטער כ"כ אחרי שהוא עוסק במצות	48738
גדולים מזה הרבה והוא טרוד בהם.	48739
והנה כאן ראינו שאף שהקב"ה הפציר בו והוא לא רצה שילך ורק אהרן שילך בשליחותו ועכ"ז לא בחר	48740
בו, בודאי שלא הוכשר לזה רק הוא, והנה עסק אז במצות פדיון שבויים ובפיקוח נפש, וכמה קידוש השם	48741
לשעתו ולדורות יצא על ידו ביציאת מצרים ובקריעת ים סוף ובמלחמת סיחון ועוג, וגם אח"כ בכיבוש	48742
הארץ, וגם כל ישראל שקיימו הם ובניהם אחריהם את התורה זכות הרבים תלוי בו כאז"ל (אבות ה').	48743
משה זכה וזיכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו.	48744
והנה ידוע כי בשביל פיקוח נפשות של ישראל אחד חייבים למסור נפשם, ומכש"כ כמה וכמה קידוש ה'	48745
והכל היה על ידו, ואילו היה מת היה בטל כל זה אחר שרק הוא היה המוכשר לזה, ועכ"ז לא הועיל לו	48746
בשביל שנתרשל במילה מחמת סכנה הילד, ורק שגגה יצאה מלפניו שלא העלה על לבו להניח הילד עם	48747
אמו במלון, ובשביל השגגה הזו לא היה נקרא זכה, ולא היה זוכה בעבור החטא הזה לזכות את הרבים	48748
להוציאם ממצרים ולזכותם בקבלת התורה, ולא היה אז מוכשר לזה בשביל זה החטא וע"כ נתחייב מיתה.	48749
יצא לנו מזה שאף על פי שאדם עוסק במצוה רבה, אין זה אמתלא לפוטרו מן הדין על שגגת מצוה צדדית	48750
שבאה לידו, ומזה חובת עול המצות עד היכן מגיע לפקח ולעיין בהם בכל כחו ובשכלו, וגם אנו רואים מזה	48751
כי עיקר מעלת עשיית המצוה הוא מה שעושה רצון השם, ואחרי ששגג באיזה דבר א"כ אינו עושה רצון	48752
השם, ובשביל זה נחלש כח המצות היותר גדולים שעוסק בהם, א"כ עיקר המכוון של כל המצוה הוא	48753
עבודת הלב עם המעשה לעשות רצון השי"ת.	48754
עוד אנו למדין מזה כמה גדול עונשן של מצות, שבשביל שגיאה אחת היה מפסיד כל זכות הרבים וכל	48755
קידוש ה' שנתקדש שם שמים על ידו, מבהיל למתבונן בזה, ולדעתי לא היה מרע"ה ראוי לכך שיבוא	48756
השגיאה על ידו, רק להורות לרבים קודם מתן תורה כמה יגדל עול המצות שיקבלו עליהם, ולהזהר בהם	48757
בכל תוקף עוז, והנה מרע"ה היה טרוד אז כי היה צריך לילך ללחום עם מלך גדול וחזק מאד, והוא ערל	48758
שפתים ואיך ישמענו פרעה, והוא צריך לעסוק בדבר שלא ניסה מעולם בזה, היש טרדה גדולה מזה?	48759
ומה יגדל עונש של התרשלות דבר באין טרדה כ"כ, ומכ"ש התרשלות טרדת רשות, או התרשלות העצלות	48760
ח"ו, או בשביל שארי תאות ומדות רעות ח"ו, היש השערה לעונש הזה? הרחמן יצילנו ויעזרנו ומכ"ש	48761
הרבה כאלה, ימס כל לב המתבונן בזה, ואנחנו תפלה להרחמן ית', לרחם עלינו ולשום חלקנו מהזריזים	48762
הרודפים לעשות רצון אבינו שבשמים בסור מרע ועשה טוב, וזכותם תעמוד לנו לרחם על נפשותנו סלה.	48763
(חכמה ומוסר ח"א מאמר קפ"ז).	48764
	48765
מאמר קכב	48766
ויהי בדרך במלון ויפגשהו ה' ויבקש המיתו (שמות ד' כ"ד).	48767
במד"ר איתא ויפגשהו ה' זה השם של רחמים, וביארו בזה משום שמרע"ה עד הרגע ההוא היה נקי בלי	48768
שום חטא, לכן חששו בשמים אולי יעבור היום ולא ימול, וא"כ מוטב שימות זכאי בעוד יום שעדיין לא	48769
עבר הזמן, דבריהם אלו הרי נוראות ידברו, אימת החטא עד היכן היא מגעת! ומה גדולה זכות של מניעת	48770
חטא אחד, כי מיתת משה כדאית רק בשביל שלא ישא עליו חטא קטן כזה, ומדת הרחמים ברחמי שמים	48771
רואים רחמים אף להמית איש כזה, רק בכדי שלא יאונה לו שום חטא.	48772
ואם על חטא אחד כן א"כ המונע עצמו או חבירו מחטא אחד הרי זה הצלת נפש, ועד כמה תוכפל זכותו אם	48773
יבקש תחבולות להרבה אנשים, להרבה עבירות ולהרבה עתים! ומה גדולה זכות מזכי הרבים בלמוד	48774
המוסר שהוא כתרס בפני הפורעניות של חטא, ולימוד המוסר הרי מביא את האדם לידי ירא"ש, וכבר	48775
אחז"ל (שבת כ"א): אין לו להקב"ה בעולמו אלא אוצר של יר"ש בלבד, וכל המצוות כולן הלא עיקרם	48776
ותכליתם הוא יראת שמים.	48777
וכן רואים אף מי שמסר נפשו להציל נפשות כמו המילדות, ובכ"ז משבח אותם הכתוב רק במה שהיה להם	48778
יראת שמים כמש"כ ותיראנה המילדות, הרי שעיקר השבח הוא היראת שמים שהיתה בהן ושממנה נבעו	48779
מעשיהם, וא"כ מה גדול שבחו של מי שיש לו יר"ש במדה כזו, עד שהוא מבקש עצות ותחבולות שהרבה	48780
מישראל יקנו את היראה הטהורה ע"י המוסר, וכל מי שיש בו יראה כל מעשיו ממקור היראה יבואו, אבל	48781
מי שאין בו יראה כל מעשיו הם רק שליחי כחות גופו, וכמה מאבד האדם בידיים אם לא עושה עבודת חייו	48782
למען מלא רצון השי"ת.	48783
ומה נוראה גדלות חז"ל שראו בעין שכלם למצוא ולהגיד חטא על מרע"ה, בקשו ומצאו מאיזה רמז	48784
שנתעסק במלון תחלה (בדרים ל"ב), שאי אפשר לשום שכל של בן אדם לפסוק משפט מות לאיש	48785

כמשרע"ה, ולבטל כל מחשבת המקום ביציאת מצרים ומתן תורה, שהאיש שרק הוא נבחר וראוי לשליחות	48786
זו יומת! והכל בשביל חטא קל של נתעסק במלון תחלה! ורק רוח הקודש של חז"ל ותורתם תורת אמת,	48787
הם שידעו להעריך פחד גאון עוזו של השי"ת, ומה מגיע למי שעובר על רצונו אף בדבר היותר קל, כ"ז	48788
מראה גודל מוראו של חטא וגודל מעלת היראה. (אור יהל ח"א ד' כ"ח).	48789
	48790
מאמר קכג	48791
ויהי בדרך במלון ויפגשוהו ה' ויבקש המיתו (שמות ד' כ"ד).	48792
לפנינו ב' ענינים שאם נצרפם בחשבון ונעמיד א' נגד חבירו תאחזנו רעדה והשתוממות לאין שיעור, הנה	48793
שני עונשים כמעט שוים לשני אנשים מן ההיפוך אל ההיפוך, רחוקים זה מזה כמו מן השמים לארץ ועוד	48794
יותר, וכן חטאם אין להם שום שייכות זל"ז, להראשון פשעים גדולים כהררים בגובה שמים עד עמקי	48795
תהום רבה, ולהשני חטא יחיד כחוט השערה לא נוכל לראותו מרוב דקותו כאשר יתבאר, ובכ"ז עונש א'	48796
לשניהם נורא ואיום!	48797
פרעה הרשע המענה את ישראל בכל מיני עינויים קשים ומרים, נכתב עליו בתורה עונשו ותמאן לשלחו	48798
הנה אנכי הורג את בנך בכרך, וסמוך לו כתוב עוד לגבי משה רבינו שנשלח מאת ה' לגאלם מיד פרעה	48799
הרשע, על משה רעיא מהימנא שאמר יאבדו משה ואלף כיוצא בו וצפורן אחת מישראל אל ינזק, משה זה	48800
ההולך ע"פ ציווי השי"ת בשליחות זו לפרעה.	48801
גם עליו כתוב ויהי בדרך במלון ויפגשוהו ה' ויבקש המיתו, ואחז"ל והובא ברש"י וז"ל, ויבקש המיתו	48802
למשה לפי שלא מל את אליעזר בנו, ועל שנתרשל נענש בעונש מיתה, תניא אמר רבי יוסי ח"ו לא נתרשל	48803
אלא אמר אמול ואצא לדרך סכנה היא לתינוק עד ג' ימים, אמול ואשהה ג' ימים הקב"ה ציווני לך שוב	48804
מצרים, ומפני מה נענש מיתה לפי שנתעסק במלון תחלה (נדרים ל"א).	48805
והנה ודאי שח"ו לא שכח משה מצות מילה המוטלת עליו, ונזדרז וזירז אחרים להכשיר את המקום להיות	48806
ראוי למצות מילה, אלא שבשמים מצאו שם חסרון זריזות דק מן הדק עד אין נבדק, שהיה יכול למול את	48807
בנו אולי ברגע קודם, וכיון שלא נזדרז כן קורין עליו המקרא הזה ויהי בדרך במלון, כלומר נתיישב במלון	48808
ונשתהה שם, ומכיון שכן ויפגשוהו ה' ויבקש המיתו, ופירש"י שהיה המלאך כמין נחש ובולעו מראשו ועד	48809
ירכיו, וחוזר ובולעו מרגליו ועד אותו מקום, ולולא צפורה שמלה את אליעזר היה המלאך ממיתו וכמ"ש	48810
כי חתן דמים אתה לי.	48811
ולב מי לא ירעד ולא ישתומם בראותו לפניו את פשעי פרעה ועונשו, הנה אנכי הורג את בנך בכרך!	48812
וחסרון זריזות כל שהוא של משה רבינו עליו השלום ועונשו, ויפגשוהו ה' ויבקש המיתו! ולא עוד אלא	48813
שמעשה זה היה בעת הליכתו לגאול את בני ישראל מתחת יד פרעה הרשע, וכשסירב משה ואמר שלח נא	48814
ביד תשלח, אמר לו הקב"ה אם אין אתה גואלם אין אחר גואלם (שמו"ר ג' ד').	48815
א"כ מה יהיה עם כלל ישראל וגאולתם אם ח"ו משה לא יהיה גואלם? אעפ"כ ויפגשוהו ה' ויבקש המיתו	48816
כי אין רחמים בדין (ילק"ש ואתחנן), ואין שום חשבון מצדיק לוותר על עונש זה הנורא למשה ולכל	48817
ישראל, ובטל הכל אין גואל ואין גאולה, אבל אין ויתור על סרך חטא הקל של חסרון זריזות במצות מילה!	48818
אמנם יש להתבונן כל כך למה ומה טעם יש בעונש הזה הנורא? התשובה היא וסביביו נשערה מאד ואחז"ל	48819
(יבמות קכ"א:), מלמד שהקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט השערה, וכבר ביארנו עפ"מ"ש חז"ל והובא	48820
בפירש"י וז"ל, בראשית ברא אלקים ולא אמר ברא ה' שבתחלה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין,	48821
וראה שאין העולם מתקיים והקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין, והיינו דכתיב ביום עשות ה' אלקים	48822
ארץ ושמים ע"כ.	48823
והנה לפי מדת הדין כל חטא אפי' הקל ביותר מביא לאדם החוטא את המות! וכמ"ש חז"ל שאלו לחכמה	48824
הנפש החוטאת מה תהא עליה, אמרה להם הנפש החוטאת תמות (ירושלמי מכות ב' ו'), והטעם פשוט כי	48825
האדם בעשותו רצון השי"ת הרי הוא מתדבק בחי העולמים וחייה יחיה! ככתוב חיים ברצונו, ומכלל הן	48826
אתה שומע לאו שהרי כל חטא הוא נגד רצון ה', וממילא הנפש החוטאת, איזו נפש שהיא ואיזה חטא	48827
שהוא תמות!	48828
והדבר פשוט שהרי הקב"ה אין סוף, אין לו תחלה ואינו מתחלק כי גם כל חלק ממנו אין לו סוף, ממילא	48829
העובר על רצונו ח"ו ג"כ אין סוף לעונשו, וכל שאין לו סוף אין לו תחלה ואינו מתחלק, כי גם כל חלק	48830
ממנו אין לו סוף, א"כ ממילא נמצא שאפי' משהו של עבירה על רצונו אין לעונשו סוף.	48831
אלא שהקב"ה ברוב רחמיו ראה שאין לעולם קיום ושיתף מדת הרחמים בדין, כלומר שאין הקב"ה מחשב	48832
חשבון המעשה שזה נגד רצונו יתב', אלא לפי חשבון העושה לפי מצבו בשעת מעשה וקודם המעשה,	48833
נמצא כל אדם נדון במיוחד וכל הגדול מחבירו חשבונו גדול ממנו, ונתבע ביותר לפי הדין דהיינו כפי	48834
המעשה, וכדאמרי אינשי לפום גמלא שיחנא (כתובות ס"ז), וזהו וסביביו נשערה מאד מלמד שהקב"ה	48835

מדקדק עם סביביו כחוט השערה, וגם עם הצדיקים אינו מדקדק בדין גמור ממש כמ"ש חז"ל (ערכין י"ז).	48836
אלמלי בא הקב"ה עם אברהם יצחק ויעקב אבותינו בדין אין יכולים לעמוד מפני תוכחה עי"ש.	48837
רואים אנו מפרשה זו נוראות חומר החטא, שהרי רק משום סרך משהו של חטא כחסרון זריזות דק מן	48838
הדק של משה רע"ה נענש עד כדי כך, אנו מורגלים לומר כל פעם שאם אנו רוצים לדעת עד כמה היה כאן	48839
פגם דק מאד, יכולים לדעת בפשיטות מזה עצמו שמה רבינו לא הרגיש בו, והרי לך סימן מובהק פשוט	48840
וברור עד כמה פגם זה כחוט השערה ועוד פחות מזה, ומעתה ק"ו בן בנו של ק"ו אם יחטא אדם ויעבור על	48841
רצון ה' בחטא ממש, מה מאד צריך שיחרד ויפחד וחטאתו נגדו תמיד, לראות שכר עבירה כשגברה עליו	48842
תאוותו כנגד הפסדה בשעה שיתן הדין עליה, וכל האומר הקב"ה ותן יוותרו מעיו (ב"ק נ').	48843
אכן גם מזה אל תנח ידיך, וצא וחשוב במדה טובה המרובה כנגד הרעה חמש מאות פעמים (סוטה י"א),	48844
ונמצא כמה יגדל שכרו של העושה אפי' סרך של מצוה קלה, אם בשביל חסרון זריזות כל שהוא מגיע	48845
עונש נורא כזה, ק"ו במדה טובה המרובה כמה חיים קונה לו אדם שעוסק במצוה ועושה מצוה ממש, וק"ו	48846
בן בנו של ק"ו בשכרן של צדיקים שמקיימין רצון השי"ת תמיד לא יחשו ויזדרזו בקיום התורה והמצוה,	48847
עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו! (אור יהל).	48848
	48849
מאמר קכד	48850
ויאמר ה' אל אהרן לך לקראת משה המדברה וילך ויפגשוהו בהר האלקים וישק לו (שמות ד' כ"ז).	48851
ואמרו במדרש (שמו"ר ה' י"ג), משל לזהבי שהביאו לו מטבע אחת, וראה אותה מבפנים של חרס ומצופה	48852
זהב מבחוץ, לימים הביאו לו מטבע שכולה זהב, אמר לו הראשון חרס היה והיה מצופה זהב אבל זה כולו	48853
זהב, כך נשיקה שנשק עשו ליעקב לא היתה אלא לפסולת, שנאמר כסף סיבים מצופה על חרס, ומה היה	48854
סופה שפתים דולקים ולב רע שלא ביקש לנשקו אלא לנשכו, אבל נשיקה של אהרן ומשה היתה נשיקה	48855
של אמת, ועליהן הוא אומר חסד ואמת נפגשו צדק ושלוש נשקו.	48856
ויש להתבונן בדרכו של הכתוב להגדיר אישים בתארי מידות, חסד זה אהרן ואמת זה משה, הגדרה זו מה	48857
טיבה ומה באה ללמדנו, כדי להבין זאת יש להקדים את מאמר הגמרא (שבת י' ב'), אסור לאדם שיתן	48858
שלום לחברו בבית המרחץ משום שנאמר ויקרא לו ה' שלום, אלא מעתה הימנותא נמי אסור למימר בבית	48859
הכסא דכתיב האל הנאמן, וכי תימא הכי נמי והאמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב שרי	48860
למימר הימנותא בבית הכסא, התם שם גופא לא איקרי הכי דמתרגמינן אלקא מהימנא, הכא שם גופא	48861
איקרי שלום דכתיב ויקרא שמו ה' שלום, ויש להבין החילוק בין שני השמות.	48862
והנראה שיש שם ויש דרך, הכינויים שמותר להזכירם בבית המרחץ כגון רחום וחנן הם דרכי ה', כמו	48863
שאמרו על הפסוק והלכת בדרכיו מה הוא רחום אף אתה רחום, מה הוא חנן אף אתה חנן (סוטה י"ד),	48864
מה שאין כן שלום הוא שמו של הקב"ה ויש לנהוג בו קדושה, מה בין דרך לשם? המתנהג באורח מסויים	48865
אפילו רגע אחד ביום הרי זו דרך, אבל שם נקבע רק אם זוהי ההנהגה התמידית ומידה זו משתקפת בכל	48866
מעשיו.	48867
רחמנות היא דרכו של הקב"ה, משום שישנו רגע אחד ביום שהקב"ה כועס בו (ברכות ז'), אבל שלום	48868
הוא שמו של הקב"ה שזוהי הנהגתו התמידית, וגם בשעה שהוא כועס הוא עושה שלום, בשעת החורבן	48869
התנבא ירמיהו כי אנכי ידעתי את המחשבות אשר אנכי חושב עליכם נאם ה' מחשבות שלום (ירמיה	48870
כ"ט), ועלינו לדעת שכפי שמוטל עלינו ללכת בדרכי ה' מה הוא רחום וחנן אף אתה, כמו כן חובה עלינו	48871
להתנהג בשלימות מדותיו, שכל אחד מאתנו יהיה שמו שלום, שאפילו בשעת כעסו יעשה שלום.	48872
ומעתה נבין שכאשר הנביא אומר תתן אמת ליעקב חסד לאברהם (מיכה ז'), הרי יש בכך כדי להגדיר את	48873
כל מהותם, אברהם אבינו כולו חסד, יעקב אבינו כולו אמת, והוא הדין כאן, ידענו מכבר שאהרן היה אוהב	48874
שלום ורודף שלום ואוהב את הבריות ומקרבן לתורה, והכתוב קורא לו תומיך ואוריך לאיש חסידך	48875
(דברים ל"ג), אבל זהו עדיין בגדר דרך, המדרש כאן משמיענו שהחסד אינו רק דרכו של אהרן אלא זהו	48876
שמו וכל מהותו, אמת זה משה שנאמר בכל ביתי נאמן הוא (שמו"ר שם), אין זו רק דרכו של משה להיות	48877
נאמן בשליחותו ולא לזוז כלשהו מהאמת, אלא כל מהותו אמת אמת זה משה.	48878
ואמרו שם במדרש ר' עזריה אומר חסד זה משה ואמת זה אהרן, ואין מחלוקתם במציאות כי ודאי שאהרן	48879
היה חרד לאמת ומשה רבינו היה מלא חסד, והמחלוקת היא מה היתה המידה המרכזית של כל אחד מהם	48880
שהשתקפה בכל מעשיהם וממנה נבעו, שהרי אמרו חז"ל שלפיכך הקדים הכתוב פעם את משה ופעם את	48881
אהרן, ללמדנו ששניהם שקולים (שהש"ר ד'), ושניהם הגיעו לשלימות בכל ענייניהם על ידי הנקודה	48882
המרכזית שבהם.	48883
בפועל היה משה רבינו מלא חסד כאהרן, וכשם שבאהרן נאמר וראך ושמת בלבו וחז"ל העלו זאת על נס,	48884
ואמרו שבשכר זאת זכה לחושן המשפט על לבו (שבת קל"ט), כך אמרו ויק"ר ג' עה"פ כשמן הטוב על	48885

הראש יורד על הזקן זקן אהרן, וכי שני זקנים היו לאהרן דכתיב הזקן זקן, אלא כיון שראה משה את	48886
השמן יורד על זקן אהרן היה שמח כאלו על זקנו ירד, וזהו שנאמר הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם	48887
יהד.	48888
ויש לנו לצייר כיצד הרגיש ונהנה בכל בוקר שהנה יורד לכל אחד מישראל מן, וכל אחד טועם בו	48889
כצפיחית בדבש, והיה לכל אחד ואחד מישראל כאשר ישא האומן את היונק (במדבר י"א), ואזנו קשבת	48890
לכל אנחה ולכל רצון, ויש בדברים משמעות מיוחדת, באם נזכור שמשה רבינו כשלעצמו היה שכל נבדל	48891
מלובש בגוף, ולא היה לו כל שייכות עם ענייני הגוף ותאוותיו, וכמו שכתב המהר"ל זצ"ל שלכן פירש מן	48892
האשה משום שהיה מנותק מרגשי הגוף, ועל כן הסכים עמו הקב"ה (שבת פ"ז ע"א).	48893
והרי אנו רואים בתורה שנאמר ותלד בן, ולא נאמר וידע את צפורה כמו באדה"ר והאדם ידע את חוה	48894
אשתו, או יבא אליה כמו אצל יעקב אבינו, או ותלד למשה כמו אצל אברהם אבינו, רק ותלד בן בלי סיבה	48895
כלל, וזו היתה רום דרגתו של משה רבינו כמו שפירש הגרי"ס זצ"ל (אור ישראל ל'), את הפסוק איש	48896
האלקים שהיה לעצמו אלקים ולאחרים איש, שזהו מה שאמרו בדב"ר י"א שהיה מחציו ולמעלה אלקים	48897
ומחציו ולמטה איש.	48898
בודאי למד זאת משה רבינו מהליכה בדרכי ה' שהוא מטיב לנו בלא שיעור, אף ברצונותינו הקטנים	48899
והגשמיים שהוא נעלה לאין חקר ושיעור כלל מהם, ואף אנו צריכים ללמוד מכאן להטיב בכל היכולת אף	48900
בדברים פעוטים שלעצמנו אנו לועגים להם.	48901
מכל מקום רואים אנו שפגישתם של חסד ואמת צדק ושלוש היתה ההכנה והתנאי לפדות את ישראל	48902
ממצרים, ויש עלינו להשתדל בכל כחנו להגיע לכך, שתוטבע גם בנו בחינת מה של שם ומהות של חסד	48903
ואמת, שהם יהיו הנקודה המרכזית בכל מעשינו, להרגיש את הזולת כאת עצמנו ליהנות בהנאתו ולהצטער	48904
בצערנו, זאת עבודת השלמות הנדרשת והבא ליטרה מסייעין אותו. (לקט שיחות מוסר).	48905
	48906
מאמר קכה	48907
ויאמר ה' אל אהרן לך לקראת משה המדברה וילך ויפגשו בהר האלקים וישק לו (שמות ד' כ"ז).	48908
אמרו רבותינו ז"ל כל נשיקות של תפלות הן חוץ מג', נשיקה של גדולה, נשיקה של פרישות, נשיקה של	48909
פרקים, נשיקה של גדולה שנא' ויקח שמואל את פך השמן ויצוק על ראשו וישקהו, נשיקה של פרישות	48910
ותשק ערפה לחמותה, נשיקה של פרקים שנא' וילך ויפגשו בהר האלקים וישק לו, וי"א אף נשיקה של	48911
קרובים אין בהם גנאי (שמו"ר ה').	48912
ענין הנשיקה משמעותה הבעה נלהבת של הוקרה והערכה לאיש המתעלה בשלימות נפשו, וכפי שאחז"ל	48913
כל העולה לגדולה מוחלין לו עוונותיו, הרי לפנינו תופעה חדשה לכבד את האיש שהצליח להתרומם, הישג	48914
כזה מעורר בלב המסתכל רגש של התקרבות לאיש כזה, ולהביע לו את החיבה בצורת נשיקה, הנשיקה	48915
היא תוצאת האור המקרין בהאיש העולה לגדולה, והוא נושקו להראות לו שהוא מתענג על האור הקורן	48916
ממנו.	48917
וכן נשיקה של פרקים, כשאיש רואה את חברו אחרי הפסק זמן ידוע, גם כאן הנשיקה היא מעין התלהבות	48918
על שינוי רוחני עמוק שהוא רואה בפרצופו של חברו, שש ושמח לקראת תופעה רוחנית זו והוא אץ	48919
לנשקו ולברכו, כידוע שרק מרחק הזמן מרשה לאדם להבחין בחבירו את רשמי ההצלחה וההתקדמות	48920
שחלים בו, האם המגדלת את בנה אינה יכולה להבחין התקדמותו לטובה מידי יום ביומו כי קרובה היא,	48921
משא"כ אורח שלא ראה את פני חברו במשך תקופה ארוכה, הרי התפעלותו למראה השינוי עצומה עד	48922
מאד, וממילא הוא נופל על פניו ונושקו.	48923
משה ואהרן נשקו על העליה הנפלאה שראו זה בזה, אהרן התפעל והתרגש מאד בשמחה רבתי מאור פני	48924
משה, כי משה בינתים נתמנה למנהיג ונביא ה', נכנס ומטייל לפני ולפנים בפלטני המלך, ומובן שקרני הוד	48925
של פני משה הלהיבו את אהרן עד כדי נשיקה, ומשה מאידך גיסא התפעל והתלהב מזוך נפשו של אהרן	48926
שלא קינא באחיו הצעיר, שש ושמח בלבו שאחיו נתעלה לגדולה כזו.	48927
עדינות רוחנית וטוהר נפש כזה בוודאי שקרן מפני אהרן, וכאמרם ז"ל וראך ושמח בלבו, לא כמו שאתה	48928
סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה, ומשם זכה אהרן לעדי החושן הנתון על הלב, ועוד אינו	48929
אומר ושמח בפיו אלא בלבו, רשב"י אמר הלב ששמח בגדולת אחיו יבוא וילבש אורים ותומים, מיד נגלה	48930
הקב"ה על אהרן (תנחומא כ"ז).	48931
משה הכיר בגדולתו של אהרן אחיו גדלות חדשה ורוממה שלא שערה מקודם, זרם של אהבה פרצה מתוך	48932
לבו של משה לנשק את אהרן על הגילוי והעליה החדשה, וזהו שכתוב הוא משה ואהרן, יש מקומות	48933
שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר ששניהם שקולים כאחד (רש"י), ההארה	48934

היתה הדדית זה שמח בגדולתו של זה וזה שמח בגדולתו של זה, פנים חדשות ואורות חדשים התנשקו אהדדי.	48935
ושמעתי מאחד מגדולי המוסר שבעבר שנספח על קיה"ש בימי הנאצים ימחש"ו, שעבר פעם דרך ראדין ונטה למקום החפץ חיים זצ"ל, ומה מאד התפעל והתרגש בהכירו את ההשתנות המבהירה והעילאית בכל הווייתו של הח"ח ז"ל, שחלתה בו מן העת שראה אותו מלפני שלש שנים בערך, וזה היה כבר בשנותיו האחרונות של הצדיק הזה, כי אכן שהצדיקים האמיתיים ילכו מחיל אל חיל, ואף לעת זקנתם יתקדמו ויהליפו כוחות חדשים, וצורות רוחניות מחודשות ומשופרות.	48936
וכן היא נשיקת הפרידה וכידוע שבהגיע תור הפרידה בין חברים וידידים נאמנים, כאילו מאליהם צפים ועולים מעמקי נשמותיהם מיני חוויות ורגשות מעודנות, מיני תחושות הרגשות וגעגועים שפירושם איך זה נפרד? וגעגועים אלו יוצרים מין אור חדש המשרה על פני הידידים הנפרדים איזה מין חן הדדי, איזה מין תשוקה לחשבון הנפש תשוקה להתחברות, פתאום מתעוררת בהם ההכרה העמוקה שהם יונקים מצינור אור משותף, והשראה כזו מתבטאת ג"כ בנשיקה, בנשיקות האורות החדשות שנתחדשו ונתגלו בעת פרידתם.	48942
אמרו ז"ל אל יפטר מחבירו אלא מתוך הלכה (ברכות ל"א), יש לבאר בדרך כזו הידידים הנפרדים לבותיהם כמהים ומתרגשים תוך רחשי אורות וידידות, ולכן מייעצים לנו חז"ל שלעת מצוא כזאת, לעת חימום והתרגשות הלבבות, טוב להסמיך לההרגשה המופשטת הזאת את ההלכה המעשית, לבצע ולעשות איזה מעשה שישמש קשר וציון הולם להרגשות פרידה אלו, להתנשק ולהתחבר יחדיו הלכה למעשה שמתוך כך זוכרהו.	48943
בזוה"ק מביא שבשעה שדבר תורה נתחדש מפיו של אדם, זה החידוש עולה ומתיצב לפני הקב"ה, והקב"ה לוקח חידוש ההוא ומנשקו ומעטרו בשבעים עטרות ומשוטט בשבעים אלף עולמות, על כל חידוש ועליה האדם מתחדש ומתעלה והוא נעשה מנושק ומאוהב ע"י הקב"ה, וכמה חוטי חן וחסד נאצלים על פניו מאור פני עליון, מצינו כמה פעמים בחז"ל שהראשונים היו נושקים על ראשם של תלמידיהם וחבריהם שגילו אורות חדשים בתורה, הנשיקה היא ההסכמה מצד המורים על ראשי תלמידיהם.	48944
וכתב בעל הלבוש ז"ל כמה שנותנים שלום זה לזה ג' פעמים בעת קידוש הלבנה משום שמחה שקיבלו פני השכינה עכ"ל, והמובן בזה שכל אחד ואחד ממקדשי הלבנה הרי עוברות עליו רגשות והשגות של התעלות רוחנית, המקדש את הלבנה הרי הוא ממשיך על עצמו את השראת השכינה, ומתוך התרגשות והתרוממות בהכרת אלוקות נעשים לבעלי צורות חדשים לגבי צורתם הקודמת, ולכן הם נותנים שלום זל"ז על ההופעה החדשה לאחר קבלת פני השכינה.	48947
מה מאוד צריך האדם להתאמץ להיות תמיד במצב של מחדש ומתרענן בחידושי תורה ומוסר ה', שלא ישאר עומד בדרגותיו אלא שואף לאל חי, לכו יתרונו ויהמה תמיד בשירה ותשוקה, ומספרים על החפץ חיים זצ"ל, שכמה וכמה פעמים לעת זקנתו היה קובל ומתאוונן בזה"ל, איך האב שוין לאנג גאר ניט גיטאהן, זה כמה שלא פעלתי ולא חידשתי כלום ומה נענה אנן!	48948
לא להסתפק במעט החידושים והעליות שרכשנו לעצמנו בנעורינו, כי אם לא נתאמץ לחדש אף החידושים הקודמים יתרפן, פעם ראה הגרנצ"פ הסבא מסלבודקה את אחד התלמידים הוותיקים שבאו לזמן מועט להתחמם לאור תורתו ויראתו, אמר לו אני זוכר אותך מלפני שלשים שנה ועדיין לא נשתנה בך כלום, עלינו להשתדל לקיים את השגותינו הראשונות ולשאוף לעליות חדשות. (אור הנפש).	48949
	48950
	48951
	48952
	48953
	48954
	48955
	48956
	48957
	48958
	48959
	48960
	48961
	48962
	48963
	48964
	48965
	48966
	48967
	48968
	48969
	48970
	48971
מאמר קכו	48972
ויגד משה לאהרן את כל דברי ה' ואת כל האותות אשר צוהו (שמות ד' כ"ח).	48973
איתא באבות ג' י"ח חביב אדם שנברא בצלם, חיבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם שנאמר כי בצלם אלקים עשה את האדם, האדם חביב בעיני הבורא והקב"ה משפיע עליו טובה וחסד כדי לזכות אותו באושר הנצחי, כל הנהגת השמים בין בנתינת הטובה ובין בנתינת היסורים, מקורם ברחמי הבורא על בריותיו שנבראו בצלם וחביבים לפניו.	48974
הקב"ה מייסר את המצריים במכות נוראות, מכות אלו רחמי הבורא הם, לזכות את המצרים שיצאו מטומאתם ויכירו כי ה' הוא האלקים, וידעו מצרים כי אני ה', מכות נוראות צפרדעים בתוך המעיים ז' ימים, חיות טורפות בכל ארץ מצרים ז' ימים, בדרך הטבע לא היה שייך שישאר מצרי אחד בחיים, וכי איזה אדם יכול לחיות כשצפרדע בקרבו?	48975
אולם במכות פחותות מאלו לא היתה יוצאת לפועל המטרה להכניע לבם של המצרים שיכירו כי אני ה', ולכן הקב"ה ברחמיו נותן כח במצרים לסבול מכות שא"א לעמוד בהם בדרך הטבע ובלבד שיזכו להכרת ה', וכעין זה מצינו בחז"ל לגבי הגיהנום שיש בו אש נוראה, וכיצד יכול האדם להתקיים באש זו, אלא	48976
	48977
	48978
	48979
	48980
	48981
	48982
	48983
	48984

הקב"ה נותן בו כח לסבול את האש, דווקא אש נוראה ממרקת את החטא, ולכן נותן הבורא כח בחוטאים	48985
שיוכלו לסבול מירוק זה ויטהרו מחטאם, אין עונשי שמים נקמה על החטא, ומה שמצינו שהקב"ה אל	48986
נקמות, נקמה זו חסד היא לטובת החוטא.	48987
כל עונשי שמים מטרתם אך ורק לסייע לאדם לזכות באושר רוחני אמיתי, ולזכות בעוה"ב שהוא העידון	48988
הגדול שבכל העידונים שיכולים להמצא, יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ז, וביאר	48989
הגרש"ז ז"ל שהכונה לכל הנאות העוה"ז שהיו בעולם מימות אדם הראשון ועד קץ הימים, אם נצרפם יחד	48990
לא ישוו לשעה אחת של קורת רוח בעוה"ב, ולאושר זה רוצה הקב"ה להוביל את האדם שנברא בצלם	48991
וחביב לפניו, וכדאי למצרים לסבול מכות קשות ומשונות ובלבד שיזכו על ידי זה להכרת ה'.	48992
והמכות באמת הביאו למטרתם, בפעם הראשונה אמר פרעה מי ה' אשר אשמע בקולו לשלח את ישראל	48993
לא ידעתי את ה', ואילו במכת הצפרדעים כבר הכיר וביקש, העתירו אל ה' ויסר הצפרדעים ממני ומעמי,	48994
וכך הלאה עד קריעת ים סוף שהקב"ה מטביע סוס ורוכבו בים, ומהי מטרת טביעה זו שיזכה המצרי ברגע	48995
האחרון להכיר את ה', וידעו מצרים כי אני ה' בהכבדי בפרעה ברכבו ובפרשיו, ועיין בפירוש אבן עזרא	48996
(י"ד ד'), וידעו מצרים הנשארים גם הנטבעים לפני מותם כי אני ה' עכ"ל, כדאית היא הטביעה בשעה	48997
שמשת היא להתעלות הנפש בהכרת ה'. (קובץ ענינים).	48998
	48999
מאמר קכז	49000
ואחר באו משה ואהרן ויאמרו אל פרעה כה אמר ה' אלהי ישראל שלח את עמי ויחגו לי במדבר	49001
(שמות ה' א').	49002
אותו יום פרוזביטי (קבלת שגרירים) של פרעה היה, ובאו כל המלכים כולן לכבדו והביאו דוראות	49003
(מתנות) של עטרות, והיו מעטרין אותו שהוא יום קוסמוקרטור (מושל בעולם), משעטרו אותו היו משה	49004
ואהרן עומדין על פתח פלטרין של פרעה, נכנסו עבדיו ואמרו שני זקנים עומדין על הפתח, אמר להן יעלו	49005
כיון שעלו הסתכל בהן שמא יעטרו אותו או יתנו לו כתבים, ואף לא שאלו בשלומו.	49006
אמר להן מי אתם? אמרו לו שלוחיו של הקב"ה אנחנו, מה אתם מבקשים? אמרו לו כה אמר ה' שלח את	49007
עמי, אותה שעה כעס ואמר מי ה' אשר אשמע בקולו לשלח את ישראל! לא היה יודע לשלוח לי עטרה	49008
אלא בדברים אתם באים אלי, לא ידעתי את ה' וגם את ישראל לא אשלח, אמר להם המתינו עד שאחפש	49009
בספר שלי, מיד נכנס לבית ארמון שלו והיה מביט בכל אומה ואלהיה, התחיל קורא אלהי מואב, אלהי	49010
עמון, אמר להן חפשתי בבית גנזי ולא מצאתי אותי.	49011
אמר ר' לוי משל למה"ד, לכהן שהיה לו עבד שוטה יצא הכהן חוץ למדינה הלך העבד לבקש את רבו	49012
בבית הקברות, התחיל צווח לבני אדם לא ראיתם בכאן רבי? אמרו לו רבך לא כהן הוא? א"ל הן, אמרו לו	49013
שוטה מי ראה כהן בבית הקברות! כך אמרו משה ואהרן לפרעה, שוטה דרכן של מתים לתבען בין החיים,	49014
שמא החיים אצל המתים? אלו שאתה אומר מתים הם, אבל אלקינו הוא אלקים חיים ומלך עולם!	49015
אמר להם פרעה בחור הוא או זקן הוא? כמה שנותיו כמה עיירות כבש כמה מדינות לכד, כמה שנים יש לו	49016
מיום שעלה למלכות? אמרו לו אלקינו כחו וגבורתו מלא עולם, הוא היה עד שלא נברא העולם והוא יהיה	49017
בסוף כל העולם, והוא יצרך ונתן בכך רוח חיים, אמר להן ומה מעשיו? אמרו לו נוטה שמים ויוסד ארץ,	49018
יוצר הרים וגבעות, מכסה הרים בעשבים, מוריד גשמים וטללים, צר את העובר במעי אמו ומוציאו לאויר	49019
העולם, אמר להן שקר אתם אומרים, כי אני הוא אדון העולם ואני בראתי עצמי ואת נילוס שנא' לי יאורי	49020
ואני עשיתני!	49021
זוהי המחיצה הראשונה בפני אלקים חיים, המושכל ראשון של האדם שגדל עמו בשטות ואינו יכול להפרד	49022
ממנו, לכן מתחילה שקר אתם אומרים, כלומר מתחילה יש לי מושכל ראשון הפוך! והמחיצה השניה	49023
רמוזה גם כן כאן גאוה! ואל תהא הגאוה מידה פשוטה בעינינו, אין לשער עומקה של זו, אין היא דמיון	49024
בעלמא להיות יותר גדול מכל הסביבה, בעומקה מונח מה ששני נביאים מתארים אני ואפסי עוד (ישעיה	49025
מ"ז צפניה ב'), אין עוד אדם כמוני בעולם, אני לבדי כאן ואין זולתי, וכל שאר בני אדם לא נבראו אלא	49026
לשמשני, עוד צעד אחד מתפיסה עצמית זו והאדם עושה עצמו לאליל, וכך אמרו חז"ל הגוותנים שעושין	49027
עצמן אלוהות (שמ"ר ח' ג').	49028
בתפיסה עצמית זו לא יתכן להכיר אלקים חיים, כל עוד ששמץ גאוה מקנן בלב אדם הוא מופקע מהכרה	49029
זו, פרעה הוא רק דוגמה קיצונית, ומה גם באשר היה מלך ששלט על מדינה אדירה בזמנה, אשר גם מלך	49030
ישראל נצטווה לבלתי רום לבבו מאחזי (שופטים שני), ועי' בתרגום יב"ע דלא יגיס לביה יתיר מן אחזי,	49031
היינו שלא יתגאה יותר מכל בן אדם, כאן הוא המפתח להבנה למה גם אנחנו רחוקים מהכרת אלקים חיים	49032
ומהחיים בהכרה זו.	49033

באותה שעה קבץ כל חכמי מצרים, אמר להן שמעתם שמו של אלקיהן של אלו? אמרו לו שמענו שבן	49034
חכמים הוא ובן מלכי קדם, אמר להם הקב"ה לעצמכם קראתם חכמים ולי בן חכמים? שנא' איך תאמרו	49035
אל פרעה בן חכמים אני בן מלכי קדם (ישעיה י"ט), השיבם אלוה שלכם איני יודע מי הוא מי ה' אשר	49036
אשמע בקולו (שמו"ר ה' י"ח).	49037
כאן מתבארת המחיצה השלישית העומדת בפני אנשי הטבע לבל יכירו, הנה החכמות שטיפחו אוה"ע	49038
בנויות על חוק הסיבתיות, כל תופעה מסובבת מאיזו סיבה, וכדי להבין את המסובב צריך לחקור אחרי	49039
סיבתו בדרך זו הלכו חכמי פרעה, הם ידעו על שם השי"ת והתמודדו לחקור גם לגביו מהי סיבתו,	49040
ומסקנתם היתה שגם לו יש סיבה! גישה סיבתית כזאת היא מחיצה עבה להכרת אמיתת הבורא, הרי	49041
הסיבות שאנשי מדע יכולים לגלות הן תמיד סיבות גשמיות, ובזה נבצר מהם להכיר במציאות רוחנית	49042
שהוא הבורא ית', שהוא סיבת כל הסיבות שבעולם.	49043
אמר להם הקב"ה לעצמכם קראתם חכמים ולי בן חכמים? זוהי הערה נוספת ונוקבת, יבדקו החכמים גם	49044
את עצמם ואת חכמתם מאיפה היא נובעת? כאן נעצרה החקירה הסיבתית שלהם, הם חכמים החכמה	49045
מתחילה עמהם! זוהי הגאווה המדעית שכה מעטים החכמים הנקיים ממנה, מרוב להיטות במחקרם שוכחים	49046
לחקור את עצמם, ואיך אפשר לסמוך על חכם שאינו מכיר את עצמו?	49047
סילקנו את המחיצות החוצצות בפני הכרת אלקים חיים שהן בעיקר שיגרה וגאווה, והנה גם המכיר את	49048
בוראו עדיין נסיון גדול עומד בפניו, קשה לחיות עם הכרה זו, על זה עלינו לתת את דעתנו וגם בזה	49049
מאירים לנו חז"ל, כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים, מה התפוח הזה הכל בורחין ממנו בשעת השרב,	49050
ולמה כן? לפי שאין לו צל לשבת בצלו, כך ברחו אוה"ע משבת בצל הקב"ה ביום מתן תורה, יכול אף	49051
ישראל כן ת"ל בצלו חמדתי וישבתי ופריו מתוק לחכי, אני הוא שחמדתי אותו לא האומות (שהש"ר פ"ב	49052
י').	49053
קשה לאדם לעמוד זמן רב בשמש בשעת שרב והוא מחפש אילן לעמוד בצלו, ההתגלות של אלקים חיים	49054
דומה לצאת השמש בגבורתו, אוה"ע לא מצאו לעצמם צל וברחו, היכן מצא הכלל ישראל צל שאמרו בצלו	49055
חמדתי וישבתי? הצל הזה היא התורה ומצוותיה, אוה"ע לא רצו לקבל את המצוות, ולכן לא יכלו לעמוד	49056
בהתגלות האדירה של אלקים חיים.	49057
התורה והמצוות הן צלו של הקב"ה, בכל דבר מדבריה ובכל מצוה שאנו עושים אנו טועמים קירבתו ית',	49058
אך קירבתו ית' אינה מכבידה כהשמש ביום שרב למי שאין צל מגין עליו, הוא אשר כתוב כי שמש ומגן	49059
ה' אלקים חן וכבוד יתן ה', הקב"ה הוא השמש והוא גם המגן בפני השמש, הבורא ית' הוא השמש והוא	49060
גם מגן על האדם שלא ישרף ביקודו, וזהו ה' אלקים שם אלקים הוא השם של צמצום אורו ית', ובצמצום	49061
זה יכול האדם להכירו ולחיות בהכרה זו בנעימות וחסן, כמו הצל שבו יושבים ואליו חומדים, כך בכל דבר	49062
תורה ובכל מצוה יש צמצום אורו ית', שנוכל להכירו ולחיות באורו ית' בלי להנזק.	49063
מה מאירים כעת דברי מרע"ה בסוף נצבים, ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך, לאהבה את ה' אלקיך	49064
לשמוע בקולו ולדבקה בו כי הוא חיך ואורך ימים, החיים שיש לנו לבחור הם חיים של אהבת ה' ולשמוע	49065
בקולו בתורה ומצוות, ובזה נוכל להדבק בו ובזה הוא חיינו ואורך ימינו, זהו סודה של תורה ומצוותיה	49066
שהיא כולה התגלות אלקים חיים, והיא גם הצל והמגן שנוכל לעמוד בחיים גדולים כאלה, חיים של חמדה	49067
ומתיקות הם הם חיי התורה. (עלי שור ח"ב).	49068
	49069
מאמר קכה	49070
כה אמר ה' אלהי ישראל שלח את עמי ויחגו לי במדבר (שמות ה' א').	49071
היסורין הם שלוחי השי"ת לאוהביו להעיר להם אוזן קשבת לחפש את אשר חטא, כמ"ש נחפשה דרכינו	49072
ונחקרה ונשובה, הנה מלפנים בעת0 שהיה0 הדור0 זכאי0 והיו0 להם0 נביאים, אם כי חטאו אבל נתגלה	49073
עונם כי היה יצרם תקיף מאד, כענין אילו הוית קמן בשיפולא גלימא הויית נקיטא, והם כדאים לשלוח	49074
להם שובו מחטאיכם הגלוי לכם ע"י נביאים, משא"כ בדורות האחרונים לא נתגלה עונם, פי' שאינם	49075
יודעים חטאותם (הגר"א ז"ל).	49076
ועפ"ז יתבאר היטב למה בדורות הראשונים היו נביאים שהוכיחום בגלוי שובו מחטאתכם כי אינו חסר רק	49077
תשובה, משא"כ עתה שאינם יודעים את חטאתם לא תבוא הערה מן השמים רק ע"י יסורים, למען יחפש	49078
חיפוש אחר חיפוש את אשר חטא, והנה עפ"ז יקשה לנו למה שלח הקב"ה את משה לפרעה שלח עמי, היה	49079
לו תכף לייסרו ביסורין והוא יחפש חטאו.	49080
אבל הקב"ה רצה לפרסם אלקותו בעולם בפרסום גדול, באומה נוראה אשר יש בה חכמה רבה מאד, הן	49081
ידוע גודל חכמת מצרים ותוקף גבורתם למעלה ראש, ואם היו בעלי דעה ישרה בלי תערובות המדות, היה	49082
להם להבין מיד בעצמם להשתומם איך באו משה ואהרן בארמון מלך אדיר כפרעה בלי רשות, ובפרט כי	49083

אריות של כשפים עמדו בפתחו ואיך לא נזוקו מהם, ובפרט משה שהיה בורח ממצרים ואיך לא דנו אותו כמשפט הבורח.	49084
אלא ודאי שנפל פחדם עליהם מהם מאד מאד, והיה להן להבין מעצמם כי הם שלוחי ה', אבל לבם הרע לא הניחם להכנע, כענין (משלי י"ד) בלב נבון תנוח חכמה, פי' יש לה מנוחה להמשיך מהחכמה אל הפעולות, ובקרב כסילים תודע לשון שבר, פי' החכמה תשבר בלב כסיל ולא תתן פריה, ואמר לא אשלח את ישראל, ואילו היה אוהב תוכחה ואמר מיד חטאתי ואשלח את ישראל, היה מקדש שם שמים להתפרסם אלקותו בעולם, והוא היה בעל תשובה וגדולים בעלי תשובה יותר מצדיקים ואשרי להם.	49085
אבל כאשר נשברה חכמתם בלב כסילות שלהם, הרי הם מחויבים לקבל עונש יסורים למען שלחם, לכן הכריחו את משפטם להכביד לבם, למען יבחן כי לא מחמת תשובה משלח אותם, והראיה כי אחרי שניתן להם כח אבירות לסבול, תכף כשהיתה הרוחה אמר לא אשלח, ושכח שמה שהיה הוא שיהיה.	49086
וזהו כענין יודעים רשעים שדרכם לשאולה אלא שיש להם חלב כסלם, שמא תאמר שכוחה מהן ת"ל אחריהם בפיהם ירצו סלה, איך יכול להיות זכורה ושכוחה גם יחד, אבל זה מנפלאות הבורא שיהיה זכירה ושכחה גם יחד, שרואה וזוכר ואעפ"כ שכוחה מהם ע"י הרצון המעורר עיני חכמים.	49087
וזהו בוא אל פרעה ואמור לו, הרי יש לחכם כמוך להבין כי אני הכבדתי את לבו, כי הלא מעשה אלקים המה שיהיה הזכירה והשכחה גם יחד, וא"כ יש לך לשוב בתשובה ולשלח את בני ברצון לקדש שם שמים, ואם לא תשלח יתקדש ש"ש על ידך ברשעתך, כי אשלח מכות ותהיה מוכרח לשלחם, וידעו הכל כי אני מושל ומשגיח על הארץ ואין מידי מציל, ויתפרסם אלהותו בעולם ואתה תשאר רשע ומוכן לפורעניות.	49088
וזה מוסר נפלא לכל העולם לראות תוקף היצה"ר גם בהחכם היותר גדול, אם לא יאחז דרכו בשבירת הרצון ובזכרון יום המות ומעמד הדין וגיהנם, ותוקף השכר מקל וחומר עצמו מספר, יצא לנו מזה כי השומע לשלוחי השי"ת טובתו רבה כי יועילוהו תועלויות נשגבות עצמו מספר. (חכמה ומוסר ח"א ר"נ).	49089
	49090
	49091
	49092
	49093
	49094
	49095
	49096
	49097
	49098
	49099
	49100
	49101
	49102
	49103
	49104
	49105
	49106
מאמר קכט	49107
ואחר באו משה ואהרן ויאמרו אל פרעה כה אמר ה'... (שמות ה' א').	49108
היכן הלכו הזקנים? היו מגנבין עצמן ונשמטין אחד אחד, אמר הקב"ה כך עשיתם חייכם אני פורע לכם, אימתי בשעה שעלו להר סיני לקבל התורה החזירן הקב"ה, שנאמר ואל הזקנים אמר שבו לנו בזה (שמו"ר ח').	49109
	49110
	49111
אם מחסר אדם בהתחלה מעבודתו אף במקום חשבונות רבים, נחסר לו לבסוף שאינו יכול להגיע אל השלמות אשר בכוחו להגיע, הזקנים הלכו בהתחלה מדעת עצמם באין מכריחם רק מבחירתם העצמית, אעפ"כ אם נשמטו באמצע הגם שלכאורה איזה חסרון יש כאן, כל אחד חושב הלא רבים אשר ילכו בלעדו, מ"מ מחמת היראה שבהם ללכת לפרעה ולא הלכו באומץ עד הסוף, אותו החסרון היה מסך המבדיל בעת קבלת התורה.	49112
	49113
	49114
	49115
	49116
מובן שבקבלת התורה ניכר היה החילוק, אף שמתחילה לא היה נראה כ"כ החסרון, מ"מ הוכיח סופו על תחילתו, כי הרי מהעת ההיא כבר התחילה ההכנה לקבלת התורה, וע"כ היה נדרש מהם שגם כן ילכו, ואם חסרו בההכנה במוקדם נחסר להם לבסוף ולא היו ראויים לגשת אל השכינה, זאת ילמדנו דעת שהמחסר בהתחלתו חינוך גבוה, אין זה חסרון רק בהוה אלא גם בעתיד יסבול מזה הרבה, ואין אשם בזה אלא האדם לבדו.	49117
	49118
	49119
	49120
	49121
עוד לנו להשכיל שכל העונש שנותן השי"ת לאדם, אין זה עונש לבד אלא מורה במהלך הרוחני, לדעת הדרך אשר ילך בה והמעשה אשר יעשה, כמ"ש אני ה' מלמדך להועיל מדריךך בדרך תלך, והנהגת הבורא ית' עם האדם היא לעומת הנהגת האדם עם בוראו, וכל שנשפע ממרומים הן לטוב הן למוטב הכל לתועלת תורתו ועולמו, והזקנים שנפרע להם שעמדו תחת ההר, לא היה בגדר עונש אלא בגדר התלמדות, להורות להם הדרך לפי המהלך שלהם שהרי בחרו ללכת מעצמם, ורק היה מניעה מהתעלות כפי בחירתם, זה היה להורות להם דרכם.	49122
	49123
	49124
	49125
	49126
	49127
מיסוד זה נבין כל נסיונות המתחדשים לאדם שהכל במכוון הראוי, האדם חושב שיש עני ועשיר בעצם, אמנם עניות או עשירות אינם אלא נסיונות, כל מטרת הבריאה היה שיעמוד האדם בנסיון, ומוכרחים ליתן לו נסיונות כאלה, ומה שעושה השי"ת טוב בעדו, ואין צריך לבחור רק מה שבחר לו הבורא, ואם ירצה העני לבחור מצב העשירות שייקל למצבו הרוחני, כבר מעדו רגליו מדרך הישרה, ולא בזה חפץ ה' ולא יצליח, ואין ברור שרוצה השלמות אלא שרוצה הנאת החומר, ואם סידר לך הבורא כך הרי זה להצלחתך הנצחית, ונסיון העוני נדרש להרוחניות שלך, כי אם היית צריך למהלך אחר היו מסדרין לך באופן אחר.	49128
	49129
	49130
	49131
	49132
	49133

איתא בגמ' כל העולם ניזון בשביל חנינא בני, וחנינא בני די לו בקב חרובין מע"ש לע"ש, פעם כד דחק לו	49134
שעתא טובא התפלל לה' ונתנו לו רגל זהב משמים, ראתה אשתו בחלום ששלחנו יחסר בעוה"ב, אמרה לו	49135
שיתפלל שיקבלו בחזרה הרגל, התפלל ונעשה נס ונטלו הרגל בחזרה, ואמרו נס האחרון גדול מן הראשון,	49136
דגמירי דמשמיא מיהב יהבי ומשקל לא שקלי (תענית כ"ה).	49137
רואין מכאן הערה איך להרגיש כל ענין השגחה, שבטבע האדם שאינו יכול לסבול אם חברו סובל וחי	49138
בהסתפקות, ותמה מדוע צדיק ורע לו? אמנם חז"ל ראו אחרת שאדרבא ר' חנינא זן את כל העולם, עשיר	49139
הוא מכולם ונותן מחיה לכל, ומ"מ לא צריך יותר מקב חרובין ואין צריך יותר, וגם לא נותנים לו יותר	49140
ומ"מ בזכותו נזונים כולם.	49141
ויותר נפלא שהיה צריך להתפלל שיקחו ממנו הרגל, כי יחסר מחלקו לעוה"ב אם יהנה מהרגל הזה, ומה	49142
הסיבה לכך? אלא אם היה המהלך של ר' חנינא שיהיה במצב העניות, א"כ כאשר התפלל ונתנו לו הרגל	49143
הרי צריך היה לשנות את המהלך שלו, ואם אין זה דרכו צריכים להפוך העולם שיעמוד על מצבו הקודם,	49144
כי אם מצב הנסיון הוא לתועלתו אין ראוי לבחור לעצמו מצב אחר, ולא היה עני מטעם שקצרה יד ה',	49145
אדרבא גמירי משמשים מיהב יהבי, שהקב"ה רוצה להטיב לאדם ולא כלו רחמיו לעולם, ושקילי לא	49146
שקלי, לקחת ולהחסיר מהאדם קשה יותר. (חיי המוסר ח"א).	49147
	49148
מאמר קל	49149
כה אמר ה' אלהי ישראל שלח את עמי ויחגו לי במדבר (שמות ה' א').	49150
איתא במדרש אותו היום יום פרוזבוטו של פרעה היה, ובאו כל המלכים לכבודו והביאו דוראות של	49151
עטרות והיו מעטרים אותו, כיון שעלו משה ואהרן היה מסתכל בהן שמא יעטרו אותו או יתנו לו כתבים.	49152
אמר להם מי אתם אמרו לו שלוחיו של הקב"ה אנו, מה אתם מבקשים אמרו לו כה אמר ה' שלח את עמי,	49153
אותה שעה כעס ואמר מי ה' אשר אשמע בקולו, לא ידעתי את ה' וגם את ישראל לא אשלח, המתינו עד	49154
שאחפש בספר שלי, מיד נכנס להארמון שלו והיה מביט בכל אומה ואומה ואלוהיה, אמר להם חפשתי שמו	49155
בבית גנזי ולא מצאתי אותו.	49156
אמר רבי לוי משל למה הדבר דומה לכהן שהיה לו עבד שוטה, יצא הכהן חוץ למדינה הלך העבד לבקש	49157
את רבו בבית הקברות, התחיל צווח ראייתם כאן רבו, אמרו לו שוטה מי ראה כהן בבית הקברות, כך אמרו	49158
משה ואהרן לפרעה, שוטה דרכם של מתים לתבען בין המתים, שמא החיים אצל המתים אלו שאתה אומר	49159
מתים הם, אבל אלוקינו הוא אלוקים חיים ומלך עולם (שמו"ר ה' י"ח).	49160
במסילת ישירים כתב לעניין טענת פרעה לכו לסבלותכם, שעצת פרעה היא עצת יצר הרע, וכן בכל	49161
הטענות והדברים שהשמיע פרעה, פרעה היה מלך גדול עריץ וקשה, ומלך על ארצות רבות, באותו יום	49162
שמשה ואהרן באו לפניו מלא היה ארמונו מלכים שהגיעו להתחנף לו ולכבדו בעטרות, מה שעוד יותר	49163
העלה את גאוות נפשו והרגשתו, שהוא אדון העולם ושהוא ברא את עצמו ואת הנילוס, כמ"ש לי יאורי	49164
ואני עשיתיני.	49165
במצב של גבהות וזחיחות הדעת מעין זו באו אליו משה ואהרן, לא בהכנעה ולא בחנופה, ואף לא שאלו	49166
בשלומי, אלא באומץ ועזות דקדושה הכריזו כה אמר ה' שלח את עמי, לכאורה יכולים היו לדבר אליו	49167
בשם הצדק כלפי נלחצים ומשועבדים, או מתוך בקשת רחמים על אומללים עם נרדף, אבל הם לא עשו כן	49168
ופנו אליו אך בשם ה' יוצר הכל.	49169
לכאורה משונים היו דבריהם לפני פרעה בעל הגאווה המושחת, משקר את כל העולם ואף את עצמו מטעה	49170
בהבליו, כשהוא צריך לצאת לנקביו הוא יוצא המימה ומסתתר מבני אדם, ואינו מרגיש שום סתירה גם	49171
בתוך נפשו פנימה, לפרעה הלזה מקור הזוהמה והטומאה באים הם בכח של הקדושה, במלים ברורות	49172
וקצרות נגד כל שיטתו ודרכו.	49173
וגם לאחר שהם רואים שאין פרעה מתפעל מהם, ומתחיל להתווכח בתקיפות ובעזות של טומאה, ואומר	49174
להם מי ה' אשר אשמע בקולו חפשתי בבית גנזי ולא מצאתי אותו, לאחר תגובה כזו לכאורה אין כבר שום	49175
אפשרות להכנס אתו במשא ומתן, אבל משה ואהרן אינם מתפעלים ואינם נרתעים, שוטה הם אומרים לו,	49176
אלקינו חי וקיים הוא לעולם ועד, ומה אתה מחפש אותו בין המתים?	49177
זו היא דוגמא למופת, ויכוחים בין דרך התורה והאמונה לבין כל הדרכים הכוזבים והטועים, האדם	49178
בשומעו את חזק דברי החופשים למיניהם, וכן הדעות השונות של אלו המתלבשים באיצטלא דרבנן,	49179
מייפים את השקר ודוחים את האמת, ובודאי שהם עושים עליהם רושם ומזעזעים אותם עד שהם מתחילים	49180
לפקפק בדרכם אם נכונה היא.	49181

דוגמת משה ואהרן צריכה להיות לנגד עיני כל אדם, להיות חזק בדעתו ובדרכו דרך התורה, שכל הרוחות שבעולם לא יזיזו אותו ממקומו ממש לא יזיזו, לא רק שלא יטו אותו הטיה של ממש מדרכו, אלא אפילו לא יזיזו זיז של שהוא, בדומה למה שנאמר אצל מרדכי הצדיק ולא קם ולא זע.	49182
לעומת כל הדעות והשיטות הכוזבות צריך האדם לענות בתקיפות שוטים שבעולם דרככם מתה, שיטתכם בין לילה היתה ובין לילה תאבד, כשם ששיטות רבות אחרות התחדשו ובאו בעבר ולאחר זמן קצר חלפו ועברו מן העולם, אבל דרכנו חיה וקיימת לעולם ועד ולנצח נצחים. (דבריהם וזכרונם).	49183
	49184
	49185
	49186
	49187
	49188
מאמר קלא	49189
ויאמר פרעה מי ה' אשר אשמע בקלו לשלח את ישראל (שמות ה' ב').	49190
תני משמיה דר' יהושע בן קרחה, פרעה שחירף בעצמו כדכתיב ויאמר פרעה מי ה' נפרע ממנו הקב"ה בעצמו, דכתיב וינער ה' את מצרים בתוך הים, סנחריב שחירף ע"י שליח, נפרע ממנו הקב"ה ע"י שליח דכתיב ביה ביד מלאכיה חרפת ה', וכתוב ויצא מלאך ה' ויך במחנה (סנהדרין צ"ד ע"א).	49191
הבינותי לפרש את הנ"ל, שהעונש הבא על ידו של הקב"ה הוא יותר חמור מהעונש הבא ע"י שליח, ומצאתי במהרש"א ז"ל שמפרש ע"ד זו וז"ל, ואינו נראה לי פירש"י שע"י שליח הבזיון הוא יותר גדול מהבזיון כשהקב"ה בעצמו מענישו, דאינו דומה מתבייש מן הגדול למתבייש מן הקטן.	49192
אמנם רחוקה היא הכרתנו מהשגת ההבדלים שבין מיתה זו או אחרת, כל עוד שהננו מתהלכים עלי חלב הלב דופק בקרבנו, קשה לנו להרגיש את המיתה בכלל ולא את אחד מצרותיה בפרט, וזו היא אחת מז' דברים המכוסים מבני אדם (פסחים נ"ד). ברם חז"ל ברוח קדשם כן ידעו לצייר ולהעריך את טיב המיתה, ואף ציינו תחומין וקבעו הבדלים בין מיתה למיתה, ובין צער לצער הכרוך בכל אחת מן המיתות המשוונות, ולא רק שידעו את טיב המיתה בכמותה וגודלה, אלא ידעו להבחין איכות כל מיתה והצער המלווה את המיתה רגע הסתלקותו של האדם מן העוה"ז.	49193
ורמזו לנו חז"ל שאותו רגע האחרון, שלכאורה רק רגע אחד הוא לפי הכרתנו, אינו כלל רגע אחד, ברגע של הפרידה משתרעת הכרתו של האדם, וכפי גודלה וערכה של הכרת האלוקות שנרכשה לו במשך ימי חייו, כן ירבו ויגדלו לעומק ולרום הרגשי החרטה והעלבון של משימות שלא נתמלאו, על השגות שלא נתגשמו על יצירות ומחשבות שבאו עד משבר ונמנעו לצאת לאור עולם, וגדול מכח דמיונו ונשגב מעל בינתנו הוא הצער הצורב והבוער, ונוקבת היא החרטה עד התהום.	49194
אז"ל שקודם פטירת האדם מן העולם רואה את השכינה, ואפילו רשע התגלות אלוקית נאצלת על נשמתו, והארה עילאית משתפכת לפניו למען האיר לו את כל המשימות שהוטלו עליו ולא מילא, את כל המעשים הטובים שעליו היה לעשות ולא עשה, כי יפה שעה של מעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העוה"ב, וגדול מאד הוא בשעה זו אור השכינה, ועוד שבעתיים יגדל הצער בכל צירי גופו של האדם המסתלק.	49195
אין בושה ואין עלבון תהומי עמוק מזה, בהופיע הדר כבוד השכינה ברגע האחרון, וכמ"ש"א בשם הגר"א ז"ל, אילו היה לנו מן הצער ההוא אף חלק קטן מאלף היה מת תיכף, וביותר מובנת לנו הכרת התפרדות הרגע לאלפי רבבות של חלקים וחוויות.	49196
עונש מיתה הבא על ידי הקב"ה בעצמו יותר חמור, מפני שבשעה שאורו של הקב"ה בכבודו ובעצמו מתגלה להאדם בשעת המיתה, הרי רגש הצער והחרטה כפול ומכופל לרבוה רבבות, מה שאין כן אם זה ע"י מלאך, כשהאור הגדול העילאי הוא מוסווה ומוסתר הרי צערו פחות, השליח ממלא שליחותו ונוטל את נשמתו וחוזר למשלחו.	49197
אשר לכן יתבונן האדם בנפשו כל זמן היותו בעולם המעשה, בכח הבחירה האין סופית ובכח התשובה המגעת עד כסא הכבוד, שירכיש לעצמו מעשים טובים, ולא ירדים את משימותיו ותפקידיו שהוטלו עליו, ויזכה לאור פני מלך לטוב ולעונג כל ימיו לרבות הרגע האחרון. (תורת הנפש).	49198
	49199
	49200
	49201
	49202
	49203
	49204
	49205
	49206
	49207
	49208
	49209
	49210
	49211
	49212
	49213
	49214
	49215
	49216
	49217
	49218
	49219
	49220
	49221
	49222
מאמר קלב	49223
נלכה נא דרך שלשת ימים במדבר ונזכחה לה' אלהינו (שמות ה' ג').	49224
הגלות היא נסיון מתמשך ומתחדש עד שאמרו (סוטה מ"ט), שאין לך יום שאין קללתו מרובה מחברו, ולא רק הגלות אלא כל חיי העוה"ז רצופים בנסיונות מבוקר ועד ערב, כמ"ש המס"י א', כי כל חיי עולם הזה הם מפריעים לעבודת השי"ת ולהכרת האמת, גם מציאותו של הגוף הוא נסיון גדול לנשמה.	49225
הן נראה שאדה"ר שלא היה לו יצר הרע, חטא משום שגופו הטעה את שכלו הרוחני, למרות שגם גופו היה רוחני, אבל מכיון ששמו גוף הביא את שכלו לידי טעות, וכ"ש גוף עכור שיש בו כל מאויי העוה"ז וכל דבר הוא נסיון עבורו, נסיון העוני ונסיון העושר, ועל כולם עומד ומפקח היצר ומכוון כל המפריעים למטרה אחת, ומול כל אלו עומדת הנשמה לבדה, מה כוחה לעמוד בשטף הנסיונות?	49226
	49227
	49228
	49229
	49230
	49231

אלא שהכתוב אומר ה' צדיק יבחן, משמע שהקב"ה מנסה רק את הצדיקים, ואילו אנו יודעים שהעולם	49232
מלא נסיונות לכל בני האדם, התשובה לכך היא מה שאמרו בגמרא (קדושין ל':), שבכל יום ויום יצרו	49233
של אדם מתגבר עליו ומבקש להמיתו ואלמלי הקב"ה עוזרו אין יכול לו, ועזרה זו היא לכל אדם, מה שאין	49234
כן לגבי הצדיקים מניח להם הקב"ה להתמודד עם הנסיון בלא עזר ממרום, שלא יאכלו נהמא דכסופא	49235
לעתיד לבוא, ובזה יובן מה שאמרו (סוכה נ"ב.), שהיצה"ר נדמה לצדיקים כהר ולרשעים כחוט השערה,	49236
ויובן ג"כ מה שאמרו שהיצה"ר מתגרה בתלמיד חכם יותר מכולם, וכל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו.	49237
דוגמא מוחשית לנסיונותיהם של הצדיקים מול נסיונותיהם של הרשעים, מוצאים אנו בשליחותו של משה	49238
לפרעה, גם פרעה התנסה אבל נסיונו היה מרופד בסיוע ממרום להכרת האמת, נשלח אליו שליח ממרום	49239
לדבר בשם ה' ולאפו דעת, והשליחות לוותה באותות ובמופתים, ומשה נצטוו לנהוג כבוד בפרעה	49240
ולחלוק כבוד למלכותו (שמו"ר ז'), והקב"ה הקטין עבורו את הנסיון ובקשו להרשות לבני ישראל ללכת	49241
רק דרך שלשת ימים לעבוד את ה', וממילא מובן שלאחר מכן הם ישובו לעבוד עבורו בחומר ובלבנים,	49242
היש סיוע גדול מזה לאדם בנסיונו בטיב הנסיון ובצורתו.	49243
אבל פרעה ברשעתו הפך את הסיוע למכשול, וחשב שהקב"ה מבקש את רשותו לצאת משום שאין כביכול	49244
בכחו להוציאם, והוא מבקש דרך שלשת ימים משום שאין בכחו לכלכלם במדבר, הרי שהסייעתא הפכה	49245
לו לאבן נגף, ובישראל היה להיפך שהנסיון היה בהסתר פנים וללא סיוע, שהיו פ"ו שנה בשעבוד נורא עד	49246
שנסתמו עיניהם ולבם מצרת השעבוד (רש"י מ"ז כ"ח), וכשבא הגואל לגאלם הוכפל שעבודם, ומשה	49247
רבינו עצמו חזר למדין ושהה בה חצי שנה (שמו"ר ה'), והיסורים עצמם הפכו להם למעוז אמונה.	49248
ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ולא הרהרו אחר מדותיו של הקב"ה, והיו משתעשעים במגילותיהם	49249
שהובטח בהם שה' גואלם (שמו"ר ה'), והיו שמחים ביסורים בעבודתם את ה' באהבה, מה נעני אנן	49250
שנסיונותנו קטנוניים הם, ויש לנו סייעתא דשמיא עצומה שהרי יש לנו תורה שלמה, ויש לנו אמונה	49251
מושרשת מאבותינו, ועבר גדול ונורא בו ראינו את יד ה' וגודלו, ומורשת נפלאה של אבותינו שנבחנו בכל	49252
הנסיונות ועמדו בהם, כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן טבחה, כולי האי והלואי ונעמוד בנסיונותינו!	49253
(לקט שיחות מוסר).	49254
	49255
מאמר קלג	49256
נלכה נא דרך שלשת ימים במדבר ונזבחה לה' אלהינו (שמות ה' ג').	49257
קשה עד מאוד להשכיל מתוך המציאות את רצון ה', ועל כך נאמר ישירים דרכי ה' צדיקים ילכו בהם	49258
ופושעים יכשלו בהם, ובדרך שאדם רוצה לילך מוליכים אותו (מכות י':), ופעמים שכל המציאות הנראית	49259
לעינים היא רק לנסיון, שנתן השי"ת רשות לשטן להעמיד את ישראל בנסיון קשה, כי מנסה ה' אלקיכם	49260
אתכם, ולזאת בא האות והמופת של חולמי חלומות שקר, למען יהיה בכוחם להטעות את הבריות אלו	49261
הפושעים הנכשלים בהם, ואין לנו שיור רק התורה הזאת ומינה לא תזוע, לשפוט את המציאות על פי	49262
התורה.	49263
הנה כיום רבים האומרים להשכיל את רצון ה' מתוך המציאות, והם אומרים שרצון השי"ת לבנות את	49264
ארץ ישראל ע"י הכופרים ולכן מצוה להתחבר עמהם, אבל השופט את המציאות על פי התורה יודע שזו	49265
טעות ושקר גמור, כיון שמשה רבינו למדנו על פי ה' להתרחק מהכופרים, ולא ידבק בידך מאומה מן	49266
החרם והיית חרם כמוהו (דברים י"ג), חלילה לה' לבנות את הארץ הקדושה על ידי חרם ותועבה ואסור	49267
להתחבר עמם כלל.	49268
ענין זה שלא ללמוד כלום מהמציאות למדנו בפרשה זו, משה רבינו בא לפני פרעה לבקש ממנו בשם ה'	49269
שיתן לבני ישראל רשות ללכת לעבוד את ה' במרחק של שלשה ימים, אף שלא ציין כמה זמן תמשיך	49270
העבודה, כי לא נדע במה לעבדו עד בואנו שמה, התבונן פרעה במציאות ודחה את הבקשה ומדוע?	49271
כי המציאות עוררה בלבו תמיהות רבות על דברי משה, הוא שאל את עצמו אם אלקים הוא ושליט	49272
בעולמו, הלא היה עליו לגזור שפרעה ישחררם ויוציאם מן הארץ לצמיתות, ואם רעה נגד פניהם ולא	49273
יוכלו לרשת ארצות גוים, היה עליו להורות לשלחם לחפשי ויהיו לאזרחי הארץ כמו לפני השעבוד,	49274
ושיסכימו המצרים שבני ישראל יפרו וירבו.	49275
ואז בהיותם בני חורין יוכלו לצאת ולחוג לה' כרצונם, כיצד יתכן שהקב"ה קורא לבני ישראל בני בכורי	49276
ומסכים שימשיכו להשתעבד בהם, וכל מבוקשו שיתנו להם לצאת לכמה ימים ולשוב לעבודתם, והואיל	49277
ולדעת פרעה הכחישה המציאות את דבר ה', הרי שכביכול אין ביכולתו לבקש דבר גדול יותר, וא"כ אין	49278
צורך להסכים גם לבקשה קטנה זו.	49279
אבל אם היה פרעה נוקט בדרך נכונה, לשפוט מדבר ה' על המציאות, והיה צדיק וישר בעומק לבבו, היה	49280
שואל את עצמו, וכי איזו זכות יש למצרים לרדות בבני ישראל? האם נמכרו להם לעבדים? והלא הם בני	49281

מלכים, יוסף משל במצרים שמונים שנה, ובניו ואחיו היו שרי העם, ואביהם מפורסם בעולם לנושא	49282
אלקים, ובברכתו עולה הנלוס ומשקה את מצרים, ובתחבולות הכניעו את העם האציל לעבדים, ועתה	49283
כאשר חכם גדול בא ומדבר בשם ה' ומבקש בקשה כה פעוטה, להרשותם לצאת לזמן מועט ולחזור, מדוע	49284
שלא ירשה להם ברצון טוב.	49285
אילו היה עושה כן בטוב לבב, אף בלא יכולת להבין עומק טעמו של דבר ה', ועל אף התמיהות שהיו לו	49286
היה יכול לשאלם לכשיחזרו, אם אלקיכם כל יכול הוא ואין עוד מלבדו, למה לא ביקש ממני גדולות	49287
לשחררכם לחלוטין, ואז היה משה רבינו משכילו ומלמדו להועיל, איך שהקב"ה מתנהג עם האדם כאשר	49288
ייסר איש את בנו, לפי דעת הבן מלמדו להקל עליו לעשות הישר והטוב, ואינו בא בטרונאי עם בריותיו	49289
לתבוע מהם את אשר יכבד מכוּחם לעשות, לכן בקש דבר מועט שאם אך לבבו ישר לא ירגיש כל קושי	49290
במילוי המשאלה.	49291
הרי לנו שאסור ללמוד מן המציאות על דבר ה' אלא להפך, לדון מדבר ה' על המציאות ומשמעותה,	49292
ואמנם באותם דברים שאין דבר ה' גלוי, והם משקל החסידות בענינים שאינם מפורשים ומכללא איתמר,	49293
בהם יש לירא מאוד כי המכשול בהם קרוב, כמבואר במסילת ישרים (פרק כ'), ורק בסייעתא דשמיא	49294
נמצא את האמת, שהרי נראה שהגמרא שואלת כמה פעמים, אם בפירוש שמיע לך או מכללא שמיע לך	49295
(שבת ל"ט: עירובין מ"ו.), וכשמכללא איתמר סותרת הגמרא את הראיה דליכא למשמע מינה, הרי	49296
שסברת השכל אינה ודאית.	49297
אבל בעוה"ר הדורות מתמעטים והולכים וחכמיא כספריא (סוטה מ"ט.), אינם יודעים בעצמם את התורה	49298
והם לומדים את רצון ה' מן המציאות כמו עמא דארעא, ועמא דארעא מדלדלא ואזלא ה' ירחם.	49299
(לקט שיחות מוסר).	49300
	49301
מאמר קלד	49302
תכבד העבודה על האנשים ויעשו בה ואל ישעו בדברי שקר (שמות ה' ט').	49303
עיקר אבדן נפש האדם רח"ל הוא מסיבת בלבול הדעת, אשר לא יפסיק מהאדם את הבלבול הזה אפילו	49304
פעם אחת בימי חייו, ולו הפסיק את הבלבול הזה אפילו פעם אחת, והיה מניח דעתו לצייר היטב את	49305
אחריתו, וישוה לנגדו כמו חי את יום המות ואחרי המות, ומצד אחר יצייר את פחיתות עניני עולם הזה, כי	49306
אז בלי ספק יכו הציורים האלה שורש עמוק בלבו ויחליף הנהגתו, כי האדם אוהב את עצמו מאד, ויכיר	49307
מיד את הרעות והצרות רח"ל המחכות עליו אם לא ישוב מכסלה, וכיון שאינו שם לבו להחליף הנהגתו,	49308
אות הוא כי לא הפסיק את בלבול דעתו אפילו פעם אחת ונורא הענין מאוד.	49309
	49310
וזאת היתה עצת פרעה, אשר הכיר תכף כאשר באו אצלו משה ואהרן שישלח את בני ישראל, כי שלוחי	49311
ה' המה ובטח באה חנינה לבני ישראל ממעל, כי לולא הכיר זאת איך לא דן אותם להורגן כמשפט מורדי	49312
המלוכה, ובכל זאת הוסיף להצר לבני ישראל והכביד עליהם העול ואמר תכבד העבודה, ואיך עשה זאת	49313
אחרי שהכיר כי ההתעוררות באה ממעל, אלא שזאת היתה עצתו להכביד את העבודה על בני ישראל	49314
ולבלבל את דעתם, ופרעה היה חכם גדול וידע כי כיון שדעתם תהיה מבולבלת, יוכשרו ח"ו לכל עון ופשע	49315
והחטא ירחיקם מהשם יתברך ולא יגאלם ח"ו.	49316
והנה ידוע כי משרע"ה התפלל תפלות כמנין ואתחנן ליכנס לארץ, ואם היה בא לארץ לא היה נחרב הבית,	49317
ומה גרם שלא בא לארץ? מעט בלבול הדעת פעם אחת בכל ימי חייו, וכתוב כי העושק יהולל חכם ויאבד	49318
את לב מתנה (קהלת ז'), ופירש רש"י כשהכסיל מקנטר את החכם מערבב דעתו וגם הוא נכשל, דתן	49319
ואבירם קנטרו את משה לומר ירא ה' עליכם וישפוט, וערבבוהו ואבדו את לבו וגרמו לו שהקפיד נגד	49320
הקב"ה ואמר והצל לא הצלת את עמך, ונענש שהשיבו עתה תראה ולא תראה במלחמת ל"א מלכים.	49321
נורא ואיום הדבר מה בלבול הדעת פעם אחת עושה, משרע"ה לא בא לארץ ונחרב הבית, וזה יותר	49322
מאלפים שנה בני ישראל בגלות מר, והנה עוד ללמוד מזה דבר נפלא כי המתחבר והמתקרב לאדם רשע	49323
נכשל, והבל פיו של רשע הוא ארס ימית רח"ל את הקרובים לו, ולכן הכשילו דתן ואבירם את משרע"ה.	49324
(חכמה ומוסר ח"ב מאמר ר"ל).	49325
	49326
מאמר קלה	49327
ויכו שטרי בני ישראל אשר שמו עליהם נגשי פרעה (שמות ה' י"ד).	49328
במדרש רבה (פ"ה כ"ג) הנוגשים אצים לאמר, המצרים הרשעים היו דוחקין בהן ואומרין להם כלו	49329
מעשיכם, אבל השוטרים לא היו אצים שהם כשרים, והיו רואים אותם בצרה גדולה ולא היו דוחקים	49330
עליהם, ויכו שוטרי בני ישראל מכאן אתה למד שהיו כשרים ומסרו עצמם על ישראל, וסבלו מכות כדי	49331

להקל עליהם ולפיכך זכו לרוח הקודש, שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל, אמר הקב"ה הם לקו עליהם לפיכך יזכו לרוח הקודש ויתמנו נביאים עליהם.	49332
והנה השוטרם אשר נתמנו ע"י פרעה, בטח היו הפשוטים ביותר בתורה ובחכמה, כי פרעה התענין למנות שוטרם אנשים שהם גיבורים וחזקים, שיכול כל אחד מהם להטיל מורא ופחד על העבדים היהודים העושים בעבודת פרך, ודרך העולם וכ"ש באומות העולם, שממנים לשוטרם לא מבין שורות החכמים והמלומדים, אלא מאלה שיש להם ידיים חזקות, ודוקא הפשוטים האלו עלו למדרגה הגדולה ביותר שנעשו נביאים וסנהדרין באופן פתאומי, כדכתיב ויאצל מן הרוח אשר עליו ויתן על שבעים איש.	49333
זה בבחינת מעלית הידועה בבתיים גבוהים שמשמשים בזמננו, שעולים על עשרות מדרגות ברגע, וזה דבר מאד נפלא שברגע אחד עולים עשרות מדרגות, כך ברוחניות אדם עולה באופן בלתי טבעי למדרגות גבוהות וגדולות בתורה ויראת שמים, ע"י אהבת ישראל ומסירת נפש בשבילם, כמו השוטרם האנשים הפשוטים שעלו עד לנביאים ובעלי רוח הקודש.	49334
מלבד מה שבאופן טבעי האדם שאוהב ישראל מסוגל להשתלמות, על דרך מה שאמרו חז"ל הרבה למדתי מרבתי, ומחברי יותר מרבתי ומתלמידי יותר מכולן (תענית ז'), ומי שהוא מחבב את השני כ"ש שהוא אוהב וחביב אצל רבותיו ומקבל השפעה מיוחדת, ואם כך יהיה יהא מסוגל שיהיו לו חברים טובים, כי רבים הקופצים עליו להתחבר לו, וכשהוא מושלם בכל יכול הוא להיות רב ומדריך לתלמידים, כי הוא יודע לכבדם ולקרנם וממילא מתלמד הוא מכולם ומצליח.	49335
ועד"ז אפשר לבאר ולהבין את הענין (שבת ל"א), בנכרי אחד שבא לפני שמאי, אמר לו גיירני על מנת שתלמדני את התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, דחפו באמת הבנין שבידו, בא לפני הלל גייריה, אמר לו דעלך סני לחברך לא תעביד, זוהי כל התורה כולה ואידך פירושא הוא זיל גמור.	49336
ענין בקשת הגר וענין התשובה של הלל קשה להבין, אבל אפשר לומר הגר החליט וגמר בדעתו ללמוד תורת ה' אשר ארוכה מארץ מדה ורחבה מיני ים, וחשב שכבר איחר זמנו ובא במאוחר, וכבר בילה את ימיו בגויותו רחוק מהתורה, ודאג מתי ואיך יבוא לידי ידיעת התורה? ולכן בקש שילמדו אותו בקיצור נמרץ, והלל נתן לו עצה שע"י זה תגיע מהר לידיעת התורה, והוא מה שנאמר ואהבת לרעך כמוך, מה דעלך סני לחברך לא תעביד ואידך יהיה פירושא זיל גמור ותשיג מבוקשך.	49337
נמצא יותר ממה שאדם מטיב עם זולתו עושה בזה טובה לעצמו, וכדאי לאהוב את השני ולהיטיב אתו אפילו מטעם אהבת עצמו, כי בטבע האדם שלא לאהוב את השני רק את עצמו ואדרכה לשנוא את השני, עד שהתורה צריכה להזהיר לא תשנא את אחיך, ולא די בזה אלא ואהבת לרעך כמוך ובמסירות, כמוך ממש בלי חילוקים ההיפך מטבעו של האדם, ולפי המבואר כדאי לאהוב את השני אפילו מטעם אהבת עצמו, כי בזה הוא בונה מעלית להצלחתו ולהשתלמותו בכל דרכי התורה והיראה. (זכרון מאיר).	49338
מאמר קלו	49339
וישב משה אל ה' ויאמר אדני למה הרעותה לעם הזה (שמו ה' כ"ב).	49340
הנה מצינו חטאים גם אצל הראשונים, חטאים משורש היצר משורש הנחש הקדמוני, אשר מבלעדו לא יתכן כל חטא, והרי גם קבלו עונש עליהם כמו כל החטאים, מצינו במשה רע"ה באמרו למה הרעותה לעם הזה, והרי היה זה חטא אשר קבל עליו עונש, עתה תראה ולא העשוי למלכי שבעה אומות כשאביאם לארץ, הנה כי זה חטא ממש, ומה היה שם? הלא מעיקרא לא רצה בשליחותו וסירב על זה בכל מיני סירובים, סוף סוף כאשר כבר הלך לפרעה למען הצל את בני ישראל ממצרים, והנה לא רק שלא הציל ולא הקל מעליהם העבודה אלא עוד הרע לעם הזה.	49341
משה רבינו בהיותו טוב בעצם, נושא בעול הכלל ישראל בבחינת בכל צרתם לו צר, ואולי סבל בצרתם עוד יותר מהם, יכולים כבר לתאר לעצמנו איך הרגיש אז משה רבינו ע"ה, וכל דבריו בזה לה' הלא הם קודש קדשים, ומי יודע אם לא היה החטא יותר גדול בכמה פעמים כפלי כפלים לו לא היה אומר למה הרעותה, וחז"ל כן אמרו שבקשה מדת הדין לפגוע במשה, וכיון שראה הקב"ה שבשביל ישראל הוא אומר לא פגעה בו (שמו"ר ה' כ"ב).	49342
והנה גם בדיבורים קדושים אלה היה נמצא בהם איזה שמץ של חטא, וכשאנו קוראים זה חטא הלא זה חטא כפשוטו, חטא הבא מכח היצר ועם היצר בכל תנאי החטא, ומה שאנו יכולים לדון ולהגיד הוא רק, כי מזה אנו רואים כי גם בקודש קדשים אפשר ויתכן להמצא שמץ מנהו של חטא, ויהא חטא מלאכי אבל סוכ"ס חטא הוא ממש!	49343
וכן באברהם אבינו מצינו שחטא בשאלו במה אדע כי אירשנה, וגם שם הלא באמת דבריו היו קודש קדשים בהכרח וכדאיתא במדרש (בר"ר מ"ד י"ד), ר' חייא ברבי חנינא אמר לא כקורא תגר אלא אמר לו	49344

באיזה זכות, א"ל בכפרות שאני נותן לפניך, ובגמ' עוד מוסיף, כי שאל א"א תינה בזמן שבית המקדש	49382
קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם, אמר לו הקב"ה כבר תיקנתי להם סדר קרבנות (מגילה	49383
ל"א:).	49384
הרי כבר רואים אנו איזו שקלא וטריא היתה שם, שקלא וטריא אשר מזה אנו חיים עד עולם, ואעפ"כ קבל	49385
על זה עונש גדול של ארבע מאות שנה גלות, ואם חטא כאן הרי זה חטא כמשמעו, חטא אשר מכח היצר	49386
ועם היצר בכל תנאי החטא, וחטאו של אדם הראשון מה היה בו? הרי מהחטא עצמו אנו רואים גודל מצבו,	49387
כמ"ש כי יודע אלהים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתם כאלהים יודעי טוב ורע, כל חפצו היה	49388
להיות כאלהים, כי אחרי שמצבו היה ותחסרהו מעט מאלקים, הנה רצה להיות דומה לגמרי כאלהים בלי	49389
כל חסרון גם בלא חסרון זה המעט.	49390
מכל זה נראה כי גם אצל הראשונים היו חטאים, והחטאים של הגדולים היו לפי מצבם בגודל דרגתם,	49391
דרגת כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא (קהלת ז'), בדרגות אלו ניתנה להם עבודה כי	49392
יעמדו במישור ולא יטו מני דרך, עבודה קלה מאוד ודאי כי עמם הלא נהורא שריה, ואיך יכשלו? ובציור	49393
אדם המתרחש לו דבר שאין לו בו שום ענין, דבר שלא נוגע לו בכלום, וכשהדבר מתיצב לפניו הוא אומר	49394
מאי איכפת לי יהיה מה שיהיה, לי לא נוגע ואין לי בו כל ענין!	49395
במצבם של הראשונים בגודל דרגותיהם, הלא זה כמו לא נגע להם כל הדברים, כל חטאיהם היו קלי קלות,	49396
כי רק חטאים כאלה באפשרות להיות אצלם, וזאת היא הנימא הראשונה של חטא, ואחרי זה החטא עדיין	49397
היה ביכולתם להתנתק מהרה מן החטא, ק"ל שנה ישב אדה"ר בשקו ובתעניתו (עירובין י"ח:), הלא היה	49398
עוד במצב הקלות של החטא, בהנימא הראשונה של חטא, בהמצב הראשון של העדר סיוע, שזהו רק	49399
מהסוד של לא מסתייעא מילתא, ומשם כבר מתחלת השתלשלות החטא, כי אם לא נחלצו רעיוניו לעמוד	49400
תיכף אחרי תחילתו של כשלון, ולהתנתק מהרה מן החטא, כי אז הריני מוסיף לך טומאה על טומאתך.	49401
ענין של מוסיפין טומאה על טומאה הוא, כי החטא שאחר כך כבר לא יהיה חטא לפי מצבו ומעמדו, אלא	49402
חטא עם פראות, חטא לא אנושי מכל וכל, עד מצב שפלות כזה של ובשיקוציהם נפשם חפצה (ישעיה	49403
ס"ו), כי יהיה חפץ בכל מיני שיקוף וטינוף! אי אנושי בתכלית, ולא די זה אלא עד שגעון ממש, יודע כי	49404
רדכו שאולה והוא בכל חזקו רודף ורץ בעצמו בתוך הים ממש! פלאי פלאים!	49405
כל זה הוא מעומק הסוד של מוסיפין טומאה על טומאה, אחרי כל חטא וחטא מתגדלת הזוהמה ורבה	49406
התהום, הוא השתלשלות החטאים מאז ומעולם עד החטאים המתועבים שלנו, מבהיל למתבונן לספור	49407
ולמנות המדרגות זו אחר זו עד מצב הכבדות שלנו, וכסיום דברי המדרש הנ"ל, ככבד הזה שהיא מתבשלת	49408
שנהי וארטסים (קישוי מ"כ) נכנס בתוכה, כבדות כזאת שלא בנקל מתנתקין מן החטא ה' ישמרנו.	49409
וכדברינו אלה מצינו ראינו באמת ברמב"ן על הפסוק למען ספות הרוה את הצמאה (דברים כ"ט) וז"ל,	49410
הטעם כי נפש האדם הרוה שאינה מתאוה לדברים הרעים לה, כאשר תבוא בלבו קצת התאוה והוא ימלא	49411
תאותו, אז יוסיף בנפשו תאוה ותהיה צמאה מאוד לדבר ההוא שאכל או שעשה יותר מבראשונה, ויתאוה	49412
עוד לדברים רעים שלא היתה מתאוה להם מתחילה, כי המתאוה לזימת הנשים היפות כשיהיה שטוף	49413
בזימתן, תבוא התאוה לבוא על הזכר ועל הבהמה וכיוצא בזה בשאר התאות, וכענין שהזכירו חכמים	49414
(סוכה נ"ב:): משביעו רעב מרעיבו שבע ע"כ עי"ש.	49415
במדרש (בר"ר כ"ב ו'), אמר רבי עקיבא יצה"ר בתחילה דומה לחוט של עכביש ולבסוף נעשה כקלע הזו	49416
של ספינה הה"ד (ישעיה ה'), הוי מושכי העון בחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה, בתחילת החטא קל	49417
מאוד להתנתק ממנו כחוט זה של עכביש, בנשיבה כל דהו אתה מטילו למרחוק ואיננו, אבל כשאין עומדין	49418
תיכף נגדו, כי אז סוד הדבר הוא כי מוסיפין לו טומאה, החטא בעצמו מתעבה ונעשה כקלע הזו של ספינה,	49419
אשר לא בנקל תקרענה כי כבדה היא מאוד.	49420
ענין זה של מוסיפין טומאה על טומאה, נראה יותר בהיר ממאמר השני שם במדרש, אמר רבי יצחק	49421
בתחלה הוא נעשה אורח ואחר כך הוא נעשה בעה"ב, טיבו של אורח שלא מתערב בעניניו ולא אומר דעה	49422
בכל שהוא, וכשהנך רוצה אתה מצוה לו לצאת, והוא אף רגע לא מתעכב, כל זה באורח שהוא בתחילת	49423
כניסתו אצלך, אבל אורח הבא ושוהה אתך זמן ועידן, במשך שהותו זו כבר התקרב אליך, וכבר מתערב	49424
בעניניו כאוהב ודאי.	49425
לאט לאט הנך מתרגל אתו, עד שהוא נעשה ליועצך, ומצוץ שכזאת וכזאת תעשה ולא אחרת, וכבר גם	49426
רצונו רצוני! נתהפך הגלגל אבדת עצמיותך, מצבך עכשיו לא מצבך שמקודם, האורח הזה הוא עכשיו	49427
הבעה"ב אשר הוציא ומוציא אותך לחוץ, והוא האיש אשר כבר נמצא בתוך ובפנים! נורא מאוד תאורן של	49428
הדברים שנתנו לנו כאן חז"ל במשלם בענין היצה"ר בענין החטאים.	49429
ועד היכן הדברים מגיעין נראה ממה דאיתא בגמ' (מנחות ק"ט:), תניא אמר ר' יהושע בן פרחיה בתחלה	49430
כל האומר לי עלה [לגדולה] אני כופתו ונותנו לפני הארי, עתה כל האומר לי לירד ממנה אני מטיל עליו	49431

קומקום של חמין, שהרי שאול ברח ממנה וכשעלה ביקש להרוג את דוד, מחזה נפלא כזה! ואיך הוא	49432
באמת מהלך זה הדבר? הרי מקודם שעלה על הבימה הלא היה נותנו לפני הארי.	49433
ואין זה סתם גוזמא בעלמא אלא ממש כפשוטו, בגדר גזלנים הבאים להרגך, אשר הבא להרגך תשכמ	49434
ותהרגו, אומנם שהגזלנים כפוך והעלוך על הבימה כי לא יכולת לעמוד נגדם, אבל הלא הפתח פתוח לפניך	49435
ואיך לא תמהר להמלט על נפשך? מה אתה מתמהמה ומתאחר? ולא די זאת אלא בהיפוך כי כבר התרגלת	49436
במצבך החדש ונפשך חפצה מאוד בו, עד כי כל האומר לך עתה לירד ממנה אתה כבר מטיל עליו קומקום	49437
של חמין, הנך כבר שונאו עד מות, איך פותרים חידה סתומה כזאת?	49438
אלא זהו סוד הדבר הוא סוד החטא והשתרשותו באדם, קודם החטא יש לכל אדם ואדם מצבו שלו, ויש	49439
ומצבו הוא עד כדי כך שכל האומר לו עלה הוא כופתו ונותנו לפני הארי, אבל לאחר שנכשל האדם וכבר	49440
חטא אחר הוא, הוא כבר לא אותו אדם שהיה קודם החטא, מצבו משתנה עכשיו מרגע לרגע, מתעבים	49441
החטאים יחד עם התעבות המצבים, ועם התעבות החטאים עוד יותר מתעבים המצבים, וכן הלאה וחוזר	49442
חלילה ללא כל מעצור.	49443
שקר אתנו אשר אנו מתאווננים תמיד על מצבנו, וכי לא שבעי רצון אנו מכל מעמדנו, אם ארזים כאלה	49444
בקרו עצמן והחליטו, כי אחרי קרבם אל הבימה כל האומר לי לירד אני מטיל עליו קומקום של חמין, מה	49445
נעני אנן אזובי הקיר השותים כמים עולה, הכי נאמר כי לא בחפץ ורצון אנו רואים את מצבינו? בגמ'	49446
(ברכות י"ז) ר' אלכסנדר ב"ר דמצלי אמר הכי, רבון העולמים גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך,	49447
ומי מעכב שאור שבעיסה ושעבוד מלכות, רק ר' אלכסנדר היה יכול לומר רצוננו לעשות רצונך לא כן	49448
אנחנו, מה שאנו עושים כל היום זה רצוננו וחפצנו!	49449
ועל דרך זה נבין מה שאדמו"ר ז"ל הסבא מקלם העיר הערה גדולה, מה זה אשר בחטא העגל חטא של ע"ז	49450
נתבעו בעיקר על קשיות ערפם ולא על עצם החטא, כמ"ש ראיתי את העם והנה עם קשה עורף הוא וכן	49451
בפרשת עקב (דברים ט'), נשנית אותה התביעה על קשיות ערפם ולא על עצם החטא!	49452
אבל לפי דברינו הדבר פשוט בתכלית, שהחטא לבד כלא הוא לגבי הוספת הטומאה שבאה בלוית החטא	49453
הוא הרצון החזק, שחפצים ככה בדוקא ולא אחרת, שזהו ענין של קשה עורף, וזהו אשר אמר הכתוב	49454
ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד, דבכל חטא כלולים בו שני דברים, עצם החטא הוא ערלת	49455
הלב, וכפירש"י אוטם הלב וכסויו, ובתרגום מפורש עוד יותר טפשות לבכון, וערפכם לא תקשו עוד הוא	49456
החפץ והרצון בהחטא שרוצה דוקא ככה ולא אחרת, והוא תוספת החטא המרובה מעצם החטא.	49457
(דעת תורה).	49458
	49459
וארא	49460
מאמר קלז	49461
וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ה'. וארא אל אברהם... (שמות ו' ב').	49462
לפי שכבר הודיע הקב"ה למשה שלא יניח אותם פרעה לילך, ומשה לא שמר את הדבר אלא בא להתחכם	49463
על גזירתו של הקב"ה למה הרעותה לעם הזה, וכי מה היה לו להרהר אחר מדותיו של הקב"ה, ועל דבר	49464
זה בקשה מדת הדין לפגוע במשה הה"ד וידבר אלקים אל משה, ולפי שנסתכל הקב"ה שבשביל צער	49465
ישראל דבר כן חזר ונהג בו במדת הרחמים, הה"ד ויאמר אליו אני ה' (שמו"ר ו' א').	49466
ההשגה האנושית קצרה מהבין אפילו מה שנראה כרחמנותו יתברך, וכל שכן מה שנראה כדין, וכמו	49467
שאמרו במשנה האומר על קן צפור יגיעו רחמיך משתקין אותו, ופירשו בגמרא מפני שעושה מדותיו של	49468
הקב"ה רחמים ואינן אלא גזירות (מגילה כ"ה), ומצאנו שבקש משה מהקב"ה אחרי מעשה העגל הראני	49469
נא את כבודך, ופירשו חז"ל שאמר הראני מדה שאתה מנהיג בה העולם, אמר לו אין אתה יכול לעמוד על	49470
מדותי (ילקוט שצ"ה).	49471
סוד ההשגחה הוא מדי עמוק לילוד אשה להשיג, ורק כלל אחד בידינו שכל מדותיו של הקב"ה הן באחדות	49472
גמורה, ואין הדין סותר את הרחמים ולא הרחמים את הדין, ולכן חייבים לקבל גם את היסורים בשמחה	49473
משום שהם לטובה, אלא שהאדם נבער להבין את הדבר לאשורו, ומוכרח לסמוך על אמונתו שלא נחשד	49474
הקב"ה לעשות דין בלתי צודק.	49475
מצאנו דבר נפלא מאד בחז"ל מענין זה אצל אברהם אבינו וז"ל, אתה מוצא אברהם היה מהרהר אחר מדת	49476
הדין ומה היה אומר? ר' לוי אמר כמדומה אני שקבלתי כל שכרי בעולם הזה, עזרני הקב"ה באמרפל	49477
וחביריו והצילני מן הכבשן, כבר קבלתי שכרי ושוב אין לי שכר בעוה"ב, אמר לו הקב"ה כיון שהרהרת	49478
אחר מעשי עולה אתה צריך, לפיכך ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק והעלהו שם	49479
לעולה (תנחומא לך לך).	49480

ולכאורה דברי התנחומא אינם מובנים כלל, דאיזה עוולה עשה אברהם בזה שחשב שלא יקבל שכר, לא	49481
מצאנו שבעט ביסורים או שהיו לו איזה תרעומת, ולמה נחשב שהרהר אחרי מדת הדין? ועל כרחק לומר	49482
שגם דבר כזה אסור לומר משום שאינו דרכי נועם, שאברהם שמסר נפשו על כבוד שמים ישאר ללא	49483
שכר, ואם חושבים כן כאילו מפרידים מדת הרחמים ממדת הדין, לומר שהדין לבד פועל בלי רחמים וזה	49484
דבר שאי אפשר.	49485
וכבר למדנו ונאמן הוא לשלם לך שכר פעולתך (אבות ב'), אף על פי ששכר מצוות אינו אלא חסד ממנו	49486
יתברך, וכמו שפירש החובת הלכות את הפסוק ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו וז"ל, כי אם	49487
היה מעשה האדם כחול הים במספר, לא יהיה שקול בטובה אחת מן טובות הבורא עליו בעולם הזה כל	49488
שכן אם יהיה לו חטא, ואם ידקדק הבורא עם האדם בתביעת הודאת הטובה, יהיה כל מעשהו נכחד ונשקע	49489
בקטנה שבטובות הבורא עליו, ומה שיהיה מגמול הבורא לו אינו מגיע לו על מעשהו אלא הוא מחסד	49490
הבורא עליו (שער הבטחון פ"ד).	49491
גילו לנו כאן חכמי המדרש, שהעונש של המהרהר אחרי מדת הדין הוא מדה כנגד מדה שגורם לעורר על	49492
עצמו את הדין, וזה שאמרו שבקשה מדת הדין לפגוע במשה, אחרי שנתגלה למשה שהקב"ה עוסק	49493
בהצלתם של ישראל, ומקשה את לב פרעה כדי להפרע ממנו על כל מעלליו, היה לו למשה להבין שהצרות	49494
של ישראל אינם אלא רחמים, ובמיוחד אחרי יציאת מצרים תהיה קבלת התורה, היה לו להבין שכל	49495
הצרות הן הכשרה וצירוף כדי שיהיו ראויים להתגלות הקב"ה על הר סיני, ואיך אמר למה הרעתה לעם	49496
הזה?	49497
מאיך מצאנו שהעצה להמתיק את הדינים היא קבלת היסורים באהבה כמ"ש רבינו יונה וז"ל, ואם תמצא	49498
את החוטא צרה וצוקה ויצדיק עליו את הדין ויקבל המוסר באהבה, יהיה זה לו למגן מן היסורים הראויים	49499
לבוא עליו עכ"ל (שע"ת ד' י"ב), משום שמראה בזה שהדין והעונש נובע ממקור החסד והרחמים, וכן	49500
נהגו חכמי ישראל לקבל כל פגע רע באמונה חזקה שהכל לטובה, כמו שספרו על רבי עקיבא שהיה הולך	49501
בדרך ולא מצא מקום אכסניא ונאלץ ללון חוץ לעיר, ובא הרוח וכבה את נרו ואכל חתול את תרנגולתו	49502
ודרס ארי את חמורו.	49503
על אף כל זה הצדיק עליו את הדין שכל מה שהקב"ה עושה הוא לטובה, ובסוף נתברר שנשבה כל העיר	49504
על ידי גייסות, ובוזה שהוכבה נרו ונהרגו התרנגולת והחמור לא הרגישו בו וניצל (ברכות ס'), ואיתא	49505
בחז"ל (תנדבא"ר י"א), אין יסורים באין על ישראל אלא לטובתם, ואין יסורים באין אלא לאהבתן של	49506
ישראל, משל למה הדבר דומה למלך שהיה לו עבד ועלתה לו מכה ברגלו, וצוה לרופא לרפאותו ולהכניסו	49507
לפניו כשהוא שלם ע"כ.	49508
אולם מכיון שלא דבר משה אלא מתוך צער על צרתן של ישראל נמחל לו ולא נענש, ומזה נלמד כמה	49509
גדול הוא הנושא בצערן של הרבים וכל שכן המזכה את הרבים, גם מצאנו שעל ידי לימוד התורה מעורר	49510
האדם רחמי שמים, כדאיתא במדרש על הפסוק בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני (משלי כ"ג), שכל מי	49511
שיש לו בן יגע בתורה אביו מתמלא עליו רחמים, ולא רק אביו שהוא בשר ודם, אלא אפילו הקב"ה	49512
מתמלא עליו רחמים בשעה שהוא יגע בתורה (ב"ר ס"ג א'), ואמרו חז"ל כיון שהקב"ה מסתכל בתינוקות	49513
של בית רבן ובתלמידי חכמים שיושבין בבתי מדרשות, מיד נהפך כעסו לרחמים (כלה רבתי ב').	49514
אנו חיים כיום במצב הדומה לזה של גלות מצרים, ועלינו להתחזק בלימוד התורה ובוזה יהיו יסורים	49515
פורשים מאתנו (ברכות ה'), ונשתחרר מעול מלכות ועול דרך ארץ בזה שנקבל על עצמינו עול התורה,	49516
על ידי לימוד התורה וכל שכן זיכוי הרבים נזכה שתומתק מדת הדין, וימלא הקב"ה רחמים עלינו ויגן	49517
עלינו בתקופה קשה זו. (המוסר והדעת ח"ג).	49518
	49519
מאמר קלט	49520
וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ה'. וארא אל אברהם... (שמות ו' ב').	49521
הה"ד כי העושק יהולל חכם ויאבד את לב מתנה, אר"י בר סימון כי העושק זה משה שעשקו אותו דתן	49522
ואבירם, יהולל חכם עירבבו אותו, ויאבד את לב מתנה, וכי תעלה על דעת שהיה משה מתאבד? אלא הם	49523
שהקניטוהו ואמרו ירא ה' עליכם וישפוט, ואף הוא מקפיד ואומר ומאז באתי אל פרעה, א"ל הקב"ה אני	49524
כתבתי עליך שאתה עניו ואתה מקפיד על דברי, באותה שעה בקשה מדת הדין לפגוע בו, א"ל הקב"ה וכי	49525
בשר ודם אני במדותי שאיני מרחם? הה"ד ויאמר אליו אני ה' (שמו"ר שם).	49526
חז"ל מגלים לנו בזה שבעצם דבריו של משה שאמר למה הרעות לעם הזה, לא היה כל חטא אלא תפלה	49527
ובקשה, וכל התביעה היתה ששמע דברי העושק של דתן ואבירם שאמרו ירא ה' עליכם וישפוט אשר	49528
הבאשתם את ריחננו, והם שערכבו אותו ופגמו את דבריו.	49529

לא יתכן שמשנה רבינו הושפע במשהו מדבריהם, שהלא ידע רשעתם של דתן ואבירם, כמ"ש ויצא ביום	49530
השני והנה שני אנשים עברים ניצים... ויאמר אכן נודע הדבר ואחז"ל (שמו"ר א' ל"ה), היה משה מהרהר	49531
בלבו ואומר מה חטאו ישראל שנשתעבדו מכל האומות? כיון ששמע דבריו אמר לשון הרע יש ביניהם	49532
היאך יהיו ראוין לגאולה, אכן נודע הדבר עתה ידעתי באיזה דבר משתעבדים, ראה בהם את המקור של	49533
השחיתות, עד שתלה בשני רשעים אלה כל שעבודם של ישראל, אלא שמשנה הטה אוזן לדבריהם כדי	49534
להוודע על סבלם של ישראל ולהשתתף בצערם.	49535
וזו היתה גדולתו של משה כמו שהתורה מציינת ויצא אל אחיו וירא בסבלותם, ואמרו חז"ל שבזכות זה	49536
אמר לו הקב"ה אתה הנחת עסקיך והלכת לראות בצערן של ישראל, אני מניח את העליונים ואת	49537
התחתונים ואני מדבר עמך (שמו"ר א' ל"ב), ולא עוד אלא שגם דתן ואבירם לא נחשב להם עון על דבר	49538
זה כי באו מתוך צער (פסיקתא זוטרתי).	49539
אבל מכיון שסוף סוף קלטו אוזניו של משה את דבריהם שהניסוח שלהם לא היה כראוי, ואף שלא היה	49540
אותו מקרה אלא פעם אחת, פגמו דבריהם בבקשות ובתפלות על ישראל שיצאו ממקור החסד והרחמים,	49541
וגרמו ערבוב בחכמתו ובתורתו, הרי לנו כמה גדול כוחה של שמיעה שאף החכמים הגדולים ביותר, כל	49542
חכמתם התערבבה ונפגמה על ידי זה שלאזנם הגיעו דברים לא הגונים, ואף כשהיו חייבים להקשיב להם	49543
לשם מטרות נשגבות.	49544
את הכלל הזה אנו למדים גם מדיני התורה, התורה מזהירה להתרחק מאיש המנוגע כדי שלא יטמא אותו,	49545
ואע"פ שהוא אינו נוגע בנגע אלא בגופו, בכל זאת עוברת ממנו הטומאה אליו, ולא עוד אלא אף אם אינו	49546
נוגע בו ורק נכנס לאוהל המנוגע הריהו נטמא על ידו, וטומאה זו משפיעה גם על הנפש, עד כדי כך שאם	49547
הוא נוגע בקודש הוא פוסל אותו, ואם הוא אוכל תרומה או קדשים או נכנס למקדש הרי הוא גורם טומאה,	49548
וחייב על זה מיתה בידי שמים, הרי עד כמה ההתקרבות לטומאה שאינה אלא בגוף פוגמת בנפש.	49549
ואם התקרבות הגוף לנגע שבגוף יש בה פגיעה חמורה כזו בנפש האדם, על אחת כמה וכמה חמורה	49550
הפגיעה בהתקרבות הנפש, ולא למנוגע בגוף אלא למנוגע בנפש, ומשום זה כה הקפידו חז"ל על שכנות	49551
רעה ואמרו אוי לרשע ואוי לשכנו, וגם תקנו שיתפללו בכל יום שתצילנו משכן רע, כי אין לשער כמה יש	49552
בכך מקליטת הרע אף שאינו מתחבר עם השכן, כי על חבר רע הרי מדברים חז"ל לחוד, אלא גר בקרבתו	49553
וקולט לפעמים את קולו, גם קליטת האוזן גורמת ויש בזה מגע בנפש, ולא עוד אלא אף אם יש כוונה	49554
להשפיע על השכן הרע ולהוכיח אותו, בכ"ז אגב חילופי דברים יש לחשוש לערבוב כי גדול פגם השמיעה.	49555
וממידת פורענות למידה טובה, כשם ששמיעה רעה עלולה לפגוע פגיעה חמורה ולהפוך חכמה להוללות	49556
וסכלות, כן בכוחה של שמיעה טובה להביא ברכה לנפש, ולהפוך הוללות וסכלות לחכמה, וכמ"ש חז"ל	49557
אוי לרשע ואוי לשכנו, כן אמרו טוב לצדיק טוב לשכנו, ויש שראו את הדרך הטובה שידבק בה האדם	49558
בשכן טוב, כי אף אם איננו מתחבר אתו עצם שמיעת קולו יש בה מן התועלת.	49559
מצינו בתורה שהיא מצווה על יסודות האמונה בלשון שמיעה, כגון שמע ישראל והיה אם שמוע תשמעו	49560
בקול ה' אלקיכם, וכן לגבי המצוות והיה אם שמוע תשמעו אל מצוותי, הרי שיש גורם עיקרי בעצם	49561
השמיעה, כבר עמדנו על כך שעיקר גדולתו של האדם בצלם האלקים שבו, שניתן בו הכוח להבין	49562
ולהשכיל, ובזה הוא עולה על המלאכים שהקב"ה אמר להם חכמתו מרובה משלכם (ב"ר י"ז ה'), ומנין	49563
באה לו חכמה זו? מהשמיעה שיש לה מגע עם הנפש.	49564
וא"כ יש בכוחה של שמיעה טובה אחת ואף במצוה אחת להביא חיות בנפשו של אדם, כדברי הכתוב שמעו	49565
ותחי נפשכם, ואף באדם שהוא מלא הוללות וסכלות ורחוק מכל תרי"ג המצוות, שמיעה אחת במצוה אחת	49566
בכוחה להביא אור בכל מחשבותיו ולהפוך את הכל לחכמה ודעת, וראוי הוא להגיע על ידי כך למדרגה	49567
העליונה של האדם שחכמתו גדולה מן המלאכים, עד שכדאי הוא שיאמרו שירה לפניו. (אור הצפון	49568
ח"ב ד' כ"ג).	49569
	49570
מאמר קלט	49571
וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ה'. וארא אל אברהם... (שמות ו' ב').	49572
אמרו חז"ל (שמו"ר פ' ו') וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ה', הדא הוא דכתיב ופניתי אני לראות	49573
חכמה והוללות וסכלות, כי מה האדם שיבא אחרי המלך את אשר כבר עשוהו, הפסוק הזה נאמר על שלמה	49574
ועל משה, לפי שכבר הודיע הקב"ה למשה שלא יניח אותם פרעה, ומשה לא שמר הדבר הזה אלא בא	49575
להתחכם על גזרתו של הקב"ה, והתחיל לומר למה הרעות לעם הזה, וע"ז נאמר שאותה חכמה ודעת של	49576
משה של הוללות וסכלות היה, ועל דבר זה בקשה מדת הדין לפגוע במשה הה"ד וידבר אלקים אל משה,	49577
ולפי שנסתכל הקב"ה שבשביל צער ישראל דבר כן, חזר ונהג עמו במדת רחמים ויאמר אליו אני ה'.	49578

משה רבינו ע"ה עומד לפני הקב"ה, ולא מתרעם ח"ו אלא מתחנן לפניו למה הרעות לעם הזה, וכבר דרשו	49579
חז"ל על עמידתו זו של משה את הכתוב תחנונים ידבר רש, כלומר שהיה מדבר בלשון רכה (סנהדרין	49580
מ"ד), ומשה עצמו ראה בתפלתו זאת שהיא באה מעומק החכמה וממקור החסד והרחמים, כפי שהכתוב	49581
אומר עליו ופניתי אני לראות חכמה, וכוונתו היתה להציל את ישראל משעבודם המר, ובכל זאת בא	49582
הכתוב ומטפח על פניו ואומר, שאותה החכמה של הוללות ושל סכלות היה, ומשה נתבע על זה בצורה	49583
חמורה עד שמדת הדין רצתה לפגוע בו.	49584
ולא עוד אלא שלא פלט מן הדין לגמרי, כפי שאחז"ל עה"פ ויאמר ה' אל משה עתה תראה אשר אעשה	49585
לפרעה, במלחמת פרעה אתה רואה, ואין אתה רואה במלחמות של ל"א מלכים שיעשה בהן נקמה יהושע	49586
תלמידך, מכאן אתה למד שנטל משה עכשיו את הדין שלא יכנס לארץ (שמו"ר שם), הרי לנו שאף שלא	49587
פגעה בו מדת הדין מיד, מ"מ כבר יצא עליו הדין הנורא שלא יכנס לארץ אשר כל כך נתאוה לה, ולמרות	49588
שהתנפל לפניו יתב' בחמש מאות וחמש עשרה תפלות כמנין ואתחנן לא נענה.	49589
למדים אנו מכאן שאף משה רע"ה שהקב"ה מעיד עליו בכל ביתי נאמן הוא, וחז"ל מתארים אותו כרועה	49590
נאמן, וכל כוונתו היתה רק לטובת ישראל שלא היה יכול לראות בצערן, ונתן נפשו עליהן כעדותו של	49591
הקב"ה עליו, ומשום כך חזר ונהג עמו במדת הרחמים, ובכ"ז מכיון שבניסוח תפילתו היה נראה כמהרהר	49592
אחרי מדותיו של הקב"ה ומתחכם על גזירותיו, נפגמה חכמתו כהוללות וסכלות.	49593
וכן אתה מוצא לגבי שלמה המלך ע"ה, כשנתן הקב"ה תורה לישראל עמד שלמה המלך ואמר, למה אמר	49594
הקב"ה לא ירבה לו נשים, בשביל שלא יסור לבבו, אני ארבה ולבי לא אסור, מה כתיב בו ויהי לעת זקנת	49595
שלמה נשיו הטו את לבבו, ולכך אמר שלמה על עצמו, ופניתי אני לראות חכמה ודעת הוללות וסכלות,	49596
אמר שלמה מה שהייתי מחכים על דבר תורה, והייתי מראה לעצמי שאני יודע את התורה, אותה הבינה	49597
ואותה הדעת של הוללות וסכלות היו, למה? כי מה האדם שיבוא אחרי המלך את אשר כבר עשהו, מי	49598
רשאי להרהר אחר מדותיו וגזרותיו של מ"ה הקב"ה, ולפי שהרהרתי אחר מעשיו נכשלתי.	49599
והנה אמר הכתוב והמלך שלמה אהב נשים נכריות רבות בהם דבק שלמה לאהבה, ופירש ר"י בן חלפתא	49600
(ילקוט משלי ל"א), לאהבה לאהבן לגיירן ולקרבן תחת כנפי השכינה, הרי שכל כוונתו של שלמה לא	49601
היתה אלא כדי לקדש שמו הגדול ית' בעולם, לגיירם ולקרבם תחת כנפי השכינה, על המלך שלמה נאמר	49602
ויחכם מכל האדם, וה' הבטיח לו כמוך לא היה לפניך ואחריך לא יקום כמוך, ועליו בישר נתן הנביא לדוד	49603
הוא יבנה בית לשמי וכוונתי את כסא ממלכתו עד עולם, אני אהיה לו לאב והוא יהיה לי לבן.	49604
ובודאי כל חייו היו מסורים למטרה קדושה להיות אהוב לשמים ולקדש שמו ית' בעולם, ונתן לו ה' חכמה	49605
רבה ועושר גדול וכסא מלכות, ולא מלכות סתם אלא שמלך על העליונים ועל התחתונים, כמ"ש וישב	49606
שלמה על כסא ה' (סנהדרין כ'), ובנשאו בנות מלכים היתה מטרתו להשפיע עליהן מרוחו, והן יעבירו	49607
מרוחן על בתי המלכות, ומהם תפשט השפעה זו על כל האומות המשועבדות להם, ובדרך זו יצליח לקרב	49608
את כל בני דורו לאביהם שבשמים ולהכניסם תחת כנפי השכינה.	49609
הנה מלכת שבא באה לפני שלמה רק לשעה, וכתוב בה ותרא מלכת שבא את כל חכמת שלמה ולא היה בה	49610
עוד רוח, ותאמר אל המלך יהי ה' אלקיך ברוך, וחז"ל קוראים עליה את הפסוק אליך גוים יבואו מאפסי	49611
ארץ (שמו"ר כ"ז), ועל אחת כמה וכמה ששלמה חשב שנשיו שתעמודנה לפניו תמיד בבית מלכותו ודאי	49612
תושפענה מרוחו, לבצע התפקיד הקדוש שנטל עליו, להפיץ דעת אלקים בעולם ושזו חובתו של כל אדם,	49613
כמשאחז"ל (תדב"א פכ"ה) חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב.	49614
ומה נורא הדבר שבאותה שעה ששלמה עומד בחכמתו הגדולה במעלות העליונות על עבודת השי"ת,	49615
ועוסק בתיקון העולם במלכות שדי, רואים בשמים שאותה הבינה ואותה הדעת אינה אלא הוללות וסכלות,	49616
ולא עוד אלא שבמקום בנין הבית לה' כפי שהבטיח לו ה' ע"י נתן הנביא גרם לחורבנו, כפי שאמרו חז"ל	49617
באותו הלילה שהשלים שלמה מלאכת בית המקדש נשא בתיה בת פרעה, ובאותה שעה עלתה במחשבה	49618
לפני הקב"ה להחריב את ירושלים (ילקוט משלי ל"א).	49619
והנה לא היה כאן אלא משגה קל בקצה עומק שכלו של שלמה אשר אי אפשר לעמוד עליו כפי שאמרו	49620
חז"ל (שבת נ"ו:), כל האומר שלמה חטא אינו אלא טועה, ובכ"ז באותו זמן שהיה עוסק בקידוש שם	49621
שמים ובגמילות חסד עם כל בני העולם, ראו בשמים פגיעה בחכמתו הגדולה עד שקראו אותה הוללות	49622
וסכלות, ולא עוד אלא שכתוב עליו ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו, שחז"ל ראו בזה עונש נורא	49623
עד שאמרו (שמו"ר שם), נוח לו לשלמה שיהא גורף ביבין ולא נכתב עליו המקרא הזה. (אור הצפון,	49624
ד' י"ח).	49625
	49626
מאמר קמ	49627
וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ה'. וארא אל אברהם... (שמות ו' ב').	49628

וידבר אלקים אל משה דבר אתו משפט על שהקשה לדבר למה הרעות לעם הזה (רש"י), ואיש שומע	49629
לנצח ידבר (משלי כ"א), איש שומע הוא הלוקח דברים כפשוטן כמו שהן, מאזין ויורד על מתכונת	49630
הדברים, ומקבל כל כולן בלי כל תוספת וגרעון, וכי זה היה חטא שאול המלך לפי דברי הרלב"ג, בלקחו	49631
מקצת הדברים ועשאן בנין מעצמו ושכלו, והוא אשר הוכיחו שמואל הנה שמוע מזבח טוב, והמוסיף	49632
וכש"כ הגורע הוא מפסיד כל הדבר, כי מציאותו של הדבר הוא דוקא כמו שהוא בשלמותו, ואמרת אלוה	49633
צרופה מזוקקת שבעתים בדקדוק גדול כל כחוט השערה.	49634
רבינו יונה (שע"ת ג' י') מביא משל מהז"ל וז"ל, ואמרו רבותינו ז"ל (אבות ב') הוי זהיר במצוה קלה	49635
כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות, והנה בתורה פורש מה יעשה לכל עובר על מצות לא	49636
תעשה, ומתן שכר על כל מצות עשה לא נתפרש בתורה, כדי שלא יחדלו לקיים המצות הקלות ויתעסקו	49637
בחמורות לבדנה.	49638
ומשלו על זה (תנחומא עקב ב'), מענין המלך שאמר לעבדיו לנטוע בפרדסו כל עץ נחמד, ולא הודיעם	49639
שכר מטע כל אילן, כי חפץ המלך אשר לא יחסר כל בפרדס, על כן יטעוהו רב מינים נטעי נעמנים, וכן	49640
ענין המצות כי הואיל השם לזכות את ישראל בקיום כל המצות להנחילם חיי עולם, כי בהשלים חק	49641
מלאכתם תהי משכורתם שלמה מעמו, הלא אמרו רז"ל (ע"ז י"ז:): כל העוסק בתורה בלבד דומה כמי שאין	49642
לו אלוה, אע"פ שאמרו תלמוד תורה כנגד כולם.	49643
כל מצוה ומצוה נטיעה נחמדה היא חלק מהפרדס הגדול, מהגן הנחמד אשר נטע ה' בעדן מקדם שם שם	49644
את האדם אשר יצר, ובעל הגן הוא היודע כל נטע ונטע בכל הקיפו ומכוונותיו, הוא ית"ש שיער כל מצוה	49645
ומצוה בדקדוק גדול להתאימן להאדם תכלית הגן, וזה המוסיף ולוקח הדברים לפי שכלו איך ישכיל והוא	49646
רק נברא, אי אפשר לו לדעת הקיפן של המצות וכוונותיהן, אין ביכולת לשום נברא לדעת מעשה ה' לכל	49647
פרטיהם, התורה ומצוותיה שכל הקב"ה הם ומי יבוא למחשבותיו.	49648
ומזה עלבון גדול ליוצרי שיטות חדשות, מה נואלו החכמים הבוידים מלבם ומשכלם שיטות בהנהגת האדם	49649
וחייו, ואם כי רב חכמה וישרות בהם, ואם גם צודקים הם בחלקים ואופנים, אבל כבר הראנו לדעת כי	49650
האמת הוא אמת רק אם הוא מתאים מראשית עד הסוף, האמת הוא אמת דוקא אם הוא שלם בכל כולו,	49651
אבל אמת של חלקים וקטעים הנה הוא שקר כולו, אי אפשר הוא לכו"ד להקיף כל פרשת חיי האדם כדי	49652
להמציא להם כל אופני הנהגת חייהם, הקב"ה יוצר האדם הוא יודע איך להקיף ולסדר כל אופן חייו של	49653
האדם, הקב"ה הוא כיוון במצוות התורה כל השלמות לחיי האדם, וחכמים מה להם לזה?	49654
הוא אשר אמרו במדרש (שמו"ר ו' א'), הה"ד ופניתי אני לראות חכמה והוללות וסכלות, כי מה האדם	49655
שיבוא אחרי המלך, הפסוק הזה נאמר על שלמה ועל משה, על שלמה כיצד כשנתן הקב"ה התורה לישראל	49656
עמד שלמה המלך והחכים על גזרתו של הקב"ה ואמר, למה אמר הקב"ה לא ירבה לו נשים לא בשביל	49657
שלא יסור לבבו אני ארבה ולבי לא יסור, מה כתיב ביה ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו.	49658
אמר שלמה מה שהייתי מחכים על דברי תורה והייתי מראה לעצמי שאני יודע דעת תורה, אותה הדעת של	49659
הוללות וסכלות היא, למה כי מה האדם שיבא אחרי המלך את אשר כבר עשוהו, מי רשאי להרהר אחר	49660
מדותיו וגזירותיו של ממו"ה הקב"ה, שכל דבר שיצא מלפניו הוא נמלך בפמליא של מעלה ומודיע להם	49661
הדברים, כדי שידעו ויעידו כולן כי דינו דין אמת וכל דבריו בהשכל, וכה"א כל אמרת אלוה צרופה ע"כ.	49662
גם שלמה החכם מכל אדם גם משה אף ששכלם כבר היה שכל התורה, גם הם עוד לא באו בסוד ה' כי ה'	49663
אלהים אמת תמים פעלו וכל דרכיו משפט, מה הוא האדם שיבוא אחרי המלך? כל האדם הוא רק חפצא	49664
של קרן זוית, נקודה קטנה ומוגבלת רק קצות דרכים לו, ואיך יקיף ואיך יבין כללות.	49665
הרגשתי במגילה (אסתר ב'), ששה חדשים בשמן המור וששה חדשים בבשמים ובתמרוקי הנשים, ובזה	49666
הנערה באה אל המלך, ובהגיע תור אסתר בת אביחיל לבוא אל המלך לא בקשה דבר, כל הנשים ראו כל	49667
הצלחתם בצלוחית הבושם, ובהשקפה כזאת כבר מובן מאליו במה שנשארים ומה טוב יכולים להשיג, אבל	49668
אסתר ידעה שאם אף שצלוחית הבושם יש בה משום איזה עזר אבל לא בהם תבוא כל ישועתה.	49669
(דעת תורה).	49670
	49671
מאמר קמא	49672
וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי (שמות ו' ג').	49673
אמרו ז"ל (שמו"ר פ"ו ד'), א"ל הקב"ה למשה חבל על דאבדין ולא משתכחין, הרבה פעמים נגליתי על	49674
אברהם יצחק ויעקב באל שדי, ולא הודעתי להם כי שמי ה' כשם שאמרתי לך ולא הרהרו אחרי מדותי,	49675
אמרתי לאברהם קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה, ביקש לקבור שרה ולא מצא עד שקנה בדמים ולא	49676
הרהר אחר מדותי, אמרתי ליצחק גור בארץ הזאת כי לך ולזרעך, ביקש לשתות מים ולא מצא ולא הרהר	49677
אחר מדותי.	49678

אמרתי ליעקב הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה, בקש מקום לנטות אהלו ולא מצא עד שקנה במאה קשיטה ולא הרהר אחר מדותי, ואתה תחילת שליחותי אמרת לי מה שמי, ולבסוף אמרת ומאז באתי אל פרעה הרע לעם הזה, וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל לפי שהן לא הרהרו אחרי.	49679 49680 49681
ואע"פ שישראל באותו הדור לא היו נוהגין כשורה, שמעתי נאקתם בעבור הברית שכרתי עם אבותיהם הה"ד ואזכור את בריתי, לכן אמור אל בני ישראל אין לכן אלא לשון שבועה, נשבע הקב"ה שיגאלם שלא יירא משה שמא מדה"ד תעכב גאולתן, והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי, אעשה להן מה שאמרתי לאבותיהן שאתן להן את הארץ ויהיו יורשין אותה בזכותן ע"כ.	49682 49683 49684 49685
למדים אנו מדבריהם ז"ל, כי אותה התביעה שנתבע משה על ההרהור ושעליה נענש כ"כ, היתה רק על מה שלא הגיע למעלת האבות, כיון שהאבות כל אחד מהם וכולם יחד עמדו בנסיבותיהם הקשים שה' הבטיח להם הארץ, ואע"פ שזה לא מצא מקום קבורה עד שקנה בדמים, וזה לא מצא מים לשתות ורבו עמו על המים, וזה לא מצא לנטות אהלו עד שקנה במאה קשיטה.	49686 49687 49688 49689
ואף שהם לא הגיעו להכרת ידיעת ה' כמו שהגיע לה משה, כי אליהם נראה רק באל שדי ובשמי ה' לא נודע להם, ומשה שאל לה' מה שמו והוא אמר לו, ובכל זאת לא הרהרו אחר מדותיו של הקב"ה ומשה הרהר, ותביעה זו שלא הגיע למעלת האבות היתה בעוכרין, שלבסוף היה עליו דין שלא יכנס לארץ, ומכאן כמה חמור הוא החיוב של חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב.	49690 49691 49692 49693
כשנעמיק בדבריהם ז"ל נמצא שזהו באמת הסוד של ברית אבות, האמונה בלי הרהור, שאף שיהיה המובטח מלא סתירות לקיום דבר ה', מ"מ יהיה נאמן בבריתו עם הקב"ה שדבר ה' יקום, ואף שרבות מחשבות בלב איש, וכל המציאות בהוה נראית כסתירה גלויה, יהיה לבו בטוח עם הקב"ה, כי עצת ה' היא תקום ודבר אחד מדברו לא ישוב ריקם.	49694 49695 49696 49697
והיא מעלת האבות שעמדו בבריתו של הקב"ה ולא הרהרו אחר מדותיו, ובשכר עמידתם בברית עמד גם הקב"ה בבריתו שכרת להם, ואף שישראל שבאותו הדור לא היו נוהגין כשורה, לא הרהר הקב"ה שלא לקיים את בריתו, והקים את בריתו עם זרעם והוציאם ממצרים, והביא אותם אל הארץ ונתנה להם בעבור הברית שכרת עם אבותיהם.	49698 49699 49700 49701
ואלולא ההרהור שהרהר משה רבינו שזה פגם בברית, היה הוא מכניסם לארץ והיתה ירושת הארץ ירושת עולם, והגאולה היתה גאולה שלמה ונצחית, ולא היו גולין מן הארץ ולא היתה שום אומה ולשון שולטת בהן, והיו מתקיימות כל הברכות בפ' בחקותי המובטחות לעתיד לבוא, והעתיד לבוא שאנו מצפים שיבוא כבר היה בא, ומה גרם כל החורבנות והגלויות ושינוי המערכה בסדרי קיום ההבטחה, ההרהור של משה רבינו שעל ידו נטל את הדין שלא יכנס לארץ.	49702 49703 49704 49705 49706
נמצא שקיום ההבטחה של הקב"ה אם יחישנה או יאחרנה תלוי אך במדת האמונה שמאמינים בה, אם האמונה שלמה גם קיום ההבטחה שלם, ואם האמונה פגומה גם הקיום פגום, וצדיק באמונתו יחיה, שכל החיים וכל הקיום תלוי באמונה, לא הרהרו אחרי מדותי של האבות הוא ששמר להם את הברית, וההרהור של משה רבינו דחה את הגאולה השלמה לאלפי שנים.	49707 49708 49709 49710
ואשר על כן עצה אחת ויחידה היא לאדם הסובל ולאומה בגלותה, לקבל הכל באהבה ולא להרהר אחר מדותיו, שרק עי"ז יזכו לכך שהקב"ה גם הוא לא ירהר אחר המעשים אם הם כדאים או לא, אלא ישלח גואל ויגאלם, ואם אין עמידה בנסיון שלא להרהר אפילו התפלה אינה מועלת, ואדרבא אם התפלה באה מתוך הרהור גם התפלה היא בכלל ההרהור, ועל ידה עוד תגדל התביעה, וכמו שהיה אצל משה רבינו שמתוך היותו בעול עם ישראל והשתתף בצערם, נתן נפשו עליהם ועמד בתפלה לפני הקב"ה ואמר למה הרעות, ולא רק שהתפלה לא הועילה, אלא נחשבה בעיני הקב"ה כהרהור והיא גרמה לרעה.	49711 49712 49713 49714 49715 49716
והיינו ששינוי (ברכות נ"ד.), חייב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה, וביארו בגמרא לקבולינהו בשמחה, ושמחה זו כיצד? אולם הרי ראינו שמתוך עמידה בנסיון שלא להרהר, אפשר להגיע לתכלית הטובה כמו שזכו האבות הקדושים, וא"כ הקבלה בשמחה את הרעה אינה שמחה הנעשית רק לשם מצוה, אלא שהיא מקור השמחה של שמחת עולם, והרי זה כעין נסיון העקידה שנתנסה בו אברהם אבינו, שאמנם היה נסיון קשה לעמוד בו בשעת הנסיון, אבל העמידה בו היה מקור הברכות והישועות של ישראל בכל הדורות עד העולם.	49717 49718 49719 49720 49721 49722
וכן הוא בכל נסיון שעובר על האדם או על האומה כולה בשעת יסורים וגלויות, אמנם קשה היא העמידה באותה שעה, אבל אם הוא מתגבר ועומד בנסיונו יזרח עליו כבוד ה' ותהיה השמחה במעונו, ולכן אם האדם זוכה להגיע להכרה זו, אז גם בשעת הנסיון של היסורים והגלויות הוא מקבלם בשמחה, והוא מברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה, והיינו לקבולינהו בשמחה. (דליות יחזקאל).	49723 49724 49725 49726 49727
	49728

וארא אל אברהם אל יצחק באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם (שמות ו' ג').	49729
כתב הרמב"ן ז"ל וז"ל, ושמי ה' לא נודעתי להם, וענין הכתוב כי נראה לאבות בשם הזה שהוא מנצח מערכות השמים, ולעשות עמם נסים גדולים שלא נתבטל בהם נוהג העולם, ברעב פדה אותם ממות ובמלחמה מידי חרב, ונתן להם עושר וכבוד וכל טובה, והם ככל היעודים שבתורה בברכות ובקללות, כי לא תבוא על האדם טובה בשכר מצוה, או רעה בעונש עבירה רק במעשה הנס.	49730 49731 49732 49733
ואם יונח האדם לטבעו או למזלו, לא יוסיפו בו מעשיו דבר ולא יגרעו ממנו, אבל שכר כל התורה ועונשה בעוה"ז הכל נסים והם נסתרים, יחשב בהם לרואים שהוא מנהגו של עולם, והם באדם עונש ושכר באמת, ומפני זה תאריך התורה ביעודים בעולם הזה ולא תבאר יעודי הנפש בעולם הנשמות, כי אלה מופתים וכנגד התולדות (כנגד הטבע), וקיום הנפש ודבקה באלהים הוא דבר ראוי בתולדה שהיא תשוב אל האלהים אשר נתנה עכ"ל.	49734 49735 49736 49737 49738
למדים מדבריו ז"ל, כי שכר ועונש אינו מאורע מיוחד שיארע לאדם שיענישוהו על מעשיו או ישלמו לו שכר עליהם, אלא שכל מה שיעבור על האדם מישראל מראשית יצירתו עד רגעו האחרון, הטוב שהוא מקבל בעולמו בכל דרך חייו במאכל ובמשתה ובכל צרכיו הוא שכר, וההעדר מכל אלה הוא עונש, וזהו שכתב ז"ל שכר כל התורה ועונשה בעוה"ז הכל נסים והם נסתרים, יחשב בהם לרואים שהוא מנהגו של עולם, והם באדם עונש ושכר באמת, כלומר כיון שאין השכר והעונש מתקיים ע"י מעשים שלא כדרך הטבע, אלא שכל הטבע כולה היא רק עונש או שכר, והיינו שנסתרים העונש והשכר במלכושי הטבע.	49739 49740 49741 49742 49743 49744
יוצא מזה כי לאדם מישראל אין כלל במציאות דבר שיהיה טבע, כי הטבע ענינו שהוא טבוע וקיים בסדר קבוע, היום כמו אתמול והאתמול כמו היום ומחר, ולאדם מישראל אינו כן שאין מאורעותיו טבועים במטבע אחד, אלא הכל לפי מעשיו וכפי הבחירה שהוא בוחר אם בדרך הטוב או בדרך הרע, ולפי קיום ההלכות הוא משתלם בהליכותיו אם לטוב או למוטב, וזהו מה שהגדיר הרמב"ן ז"ל כל חי האדם וכל הטבע וקרא לזה נסים נסתרים, נסים מפני שאין בהם מן הטבע כלל אלא הכל גמול על מעשיו, ונסתרים מפני שהטבע וההרגל מכסה עליהם, ויחשב לרואים שהם מנהגו של עולם.	49745 49746 49747 49748 49749 49750
ובדרך זו יישב הרמב"ן ז"ל קושיית הראשונים ז"ל, למה לא ביארה התורה יעודי הנפש בעולם הנשמות, ולפי דרכו יישיבה באופן מחודש, כי היעודים בעולם הזה הם מופתים וכנגד הטבע, וקיום הנפש ודבקה באלהים הוא דבר ראוי בטבע שתשוב לאלהים, ולא דברה התורה בטבע אלא במופתים, ועיקר זה למדו הרמב"ן ז"ל ממקרא שנאמר באבות, והוא ז"ל יסוד ליסוד מוסד בכל אדם, שהרי כתב שכר כל התורה ועונשה בעוה"ז הכל נסים, והם באדם עונש ושכר באמת כלומר בכל אדם.	49751 49752 49753 49754 49755
ונראה שיסוד זה יסודו מיציאת מצרים, שכך כתוב והפליתי ביום ההוא את ארץ גושן אשר עמי עומד עליה לבלתי היות שם ערוב, ושמתי פדות בין עמי ובין עמך, וכתב הרמב"ן ז"ל בעבור היות המכות הראשונות עומדות, איננו פלא שיהיה בארץ מצרים ולא בארץ גושן, אבל זו מכה משולחת וכאשר יעלו החיות ממעונות אריות ומהררי נמרים וישחיתו כל ארץ מצרים, ראוי היה בטבעם שיבואו גם בארץ גושן, אשר היא מכלל ארץ מצרים ובתוכה, לכך הוצרך לומר והפליתי את ארץ גושן, שתנצל כולה בעבור שעמי עומד עליה כי רובה של ישראל היא.	49756 49757 49758 49759 49760 49761
ושמתי פדות בין עמי ובין עמך, שאפילו בארץ מצרים אם ימצאו החיות איש יהודי לא יזיקוהו ויאכלו רק המצרים, כדכתיב ישלח במ ערוב ויאכלם, הכתוב מלמדנו שמלבד השילוח הכללי, היה גם שילוח פרטי לכל מצרי ומצרי בפרט, שהבחין הערוב בין יהודי למצרי וידע שרק אליו נשלח וזהו לשון פדות, כטעם נתתי כפרך מצרים כוש וסבא תחתיך עכ"ל.	49762 49763 49764 49765
וכן אז"ל (שמו"ר פ"ט ט') ממכת דם העשירו ישראל, כיצד המצרי וישראל בבית אחד והגיגית מלאה מים, ומצרי הלך למלאות הקיתון מתוכה ומלאה דם, וישראל שותה מים מתוך הגיגית, והמצרי אומר לו תן לי בידך מעט מים ונותן לו ונעשה דם, ואומר לו נשתה אני ואתה מקערה אחת, וישראל שותה מים והמצרי דם, וכשהיה לוקח מישראל בדמים היה שותה מים, מכאן העשירו ישראל עד כאן לשונם. וכיון שהמכות במצרים לא באו רק לעונש בלבד, אלא בעיקר לשם לימוד וכמ"ש למען תדע, וכמ"ש הרמב"ן ז"ל סוף פ' בא, שהפליה זו באופן נפלא כזה, שלא רק שהיתה הפליה בין מצרי ועברי כמו במכת הערוב שלא היה מזיק לעברי, אלא הפליה כזו שהיתה במכת דם, שגם כשהיו שותין מקערה אחת בבת אחת, היה המצרי שותה דם והעברי מים, ועם כל רצונו של העברי להשקות למצרי מים כשזה הפציר בו לא היה יכול, אלא על ידי שישלם המצרי טובת הנאה לעברי, וכבר היה בזה הפליה לטובה לעברי, וגם המצרי שתה מים כמו העברי, והרי זו הפליה שאין כמוה.	49766 49767 49768 49769 49770 49771 49772 49773 49774 49775
ולמד מזה הרמב"ן ז"ל, שאין זה רק להראות נסים במצרים בלבד, אלא מדה מהלכת היא בכל אדם ובכל זמן, וכך היא דרכה של ההשגחה שהיא פרטית לכל אחד ביחוד, וגם בכל מעשה ומעשה בפרט, ונמצא	49776 49777

שלא זו בלבד שנברא האדם יחידי, אלא שבעיני המקום והשגחתו עליו הוא נשאר יחידי לעולמים, וכל	49778
ההנהגה של מעלה עמו כאילו שאין אחר עמו בעולם אלא הוא בלבד.	49779
היסוד הזה נוסד מציאת מצרים, והנפלאות אשר שם הקב"ה במצרים על ידי המכות, עיקרן באו כדי ללמד	49780
לנו את הלימוד הנפלא הזה, שאין השגחת ה' רק השגחה כללית על כל ברואיו אלא פרטית ויחידית, כל	49781
אחד לפי מה שהוא בכל רגע ובכל מקרה, וכמו שאמר יעקב אבינו האלהים הרועה אותי, אותי דוקא	49782
וכמ"ש ואני אתן את פני באיש ההוא, ופירשו ז"ל פונה אני מכל עסקי ואיני עוסק אלא בו, אין לו להקב"ה	49783
בעולמו אלא הוא בלבד.	49784
ונראה שגם לטובה כן כי הלא מדה טובה מרובה היא, וכרועה שאין לו אלא כבשה אחת וכל עסקיו אינם	49785
אלא בה, ולפיכך אין מקרה ומנהגו של עולם כלפי אדם מישראל, ומי שנכשל במחשבה זרה זו עון פלילי	49786
הוא וחמור מאד, וכמ"ש הרמב"ם ז"ל הלכות תענית וז"ל, מצות עשה מה"ת לזעוק אבל אם לא יזעקו ולא	49787
יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקריית, הוא שכתוב בתורה והלכתם עמי	49788
בקרי והלכתי גם אני עמכם בחמת קרי, כלומר שאביא עליכם צרה כדי שתשובו, ואם תאמרו שהוא קרי	49789
אוסף לכם חמת אותו קרי. (דליות יחזקאל).	49790
	49791
מאמר קמג	49792
וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי (שמות ו' ג').	49793
איתא במד"ר א"ל הקב"ה למשה חבל על דאבדין ולא משתכחין, הרבה פעמים נגליתי לאברהם ליצחק	49794
ויעקב באל שדי ולא הודעתי להם כי שמי ה' כשם שאמרתי לך ולא הרהרו אחר מדותי, אמרתי לאברהם	49795
קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה, בקש לקבור שרה ולא מצא עד שקנה בדמים ולא הרהר אחר מדותי,	49796
אמרתי ליצחק גור בארץ הזאת כי לך ולזרעך וכו', בקש לשתות מים ולא מצא ולא הרהר אחר מדותי,	49797
אמרתי ליעקב הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה, בקש מקום לנטות אהלו ולא מצא עד שקנה במאה	49798
קשיטה ולא הרהר אחר מדותי, ולא שאלני מה שמי כשם ששאלת אתה, ואתה תחילת שליחותי אמרת לי	49799
מה שמו, ולבסוף אמרת ומאז באתי אל פרעה.	49800
קשה לכאורה להבין מה הקובלנא על משה רבינו ע"ה, מה חטא בזה שהתאונן לפני הקב"ה על ישראל	49801
הנתון בצרה גדולה, ועל קושי השעבוד ההולך ומחמיר מיום ליום, האם זה דומה לענינים של האבות שלא	49802
הרהרו אחר מדות ה' בחייהם הפרטים? באופן כזה בודאי גם משה לא היה מתרעם, והיה מקבל באהבה	49803
ובשמחה את היסורין.	49804
לא כן בצרות הכלל, דוקא אז אסור למנהיג לעבור בשתיקה ולקבל באהבה את צרות עמו, אילו היה שותק	49805
היה חוטא, כי איך המנהיג יכול לראות באובדן עמו, וזה רצונו של הקב"ה שיעכבו אותו, כמו שהאב	49806
שמכה את בנו רוצה שאחרים יבואו ויעכבו אותו, כי הקב"ה גוזר וצדיק מבטל, וכן כשבני ישראל חטאו	49807
בעגל אמר משה, למה ה' יחרה אפך בעמך ולא מצינו שהקב"ה התרעם ע"ז.	49808
ונראה לומר שהטענה למשה לא היתה על שצעק על צרת עמו מתוך מרירות הלב, אלא על הביטוי למה	49809
הרעותה לעם הזה, אמר לו הקב"ה אתה מהרהר אחר מדותי, כי במדות של הקב"ה אין רע כל מה דעביד	49810
רחמנא לטב הוא עביד, כשצעק להקב"ה למה יחרה אפך בעמך לא התרעם הקב"ה, כי הצדיק צריך לצעוק	49811
ולבטל הגזירות, אבל מה שאתה אומר למה הרעותה שעשיתי רע, בזה אתה מהרהר אחר מדותי, האבות	49812
הבינו כי כל מה דעביד רחמנא לטב הוא עביד, ואתה מהרהר אחר מדותי שאני עושה רע.	49813
והנה אורחת ישמעאלים וגמליהם נושאים נכאת וצרי ולוט, ומפרש רש"י למה פרסם הכתוב את משאם,	49814
להודיע מתן שכרן של צדיקים, שאין דרכן של ערביים לשאת אלא נפט ועטרן שריחן רע, ולזה נזדמנו	49815
בשמים שלא יוזק מריח רע, אמר ע"ז הסבא מקלם ר' שמחה זיסל זצ"ל, רואים מזה עד כמה היסורים	49816
ניתנים בחשבון ובמדה, יוסף סבל יסורים נוראים והצער הזה של ריח רע לא היה מגיע לו, עשה הקב"ה	49817
שערביים הללו שדרכן לשאת דברים שריחן רע, שעכשיו ישאו דברים שריחן טוב שלא יוזק מריח רע, כי	49818
מה שאדם לא צריך לסבול אינו סובל אפילו כל שהוא.	49819
ידידי הגאון ר' יצחק מאיר בן מנחם זצ"ל הראה לי דבר נפלא בענין זה, כשבני ישראל בקשו בשר הקב"ה	49820
אמר התקדשו למחר ומפרש רש"י הזמינו עצמכם לפרעניות, ובכל זאת כתוב וכאמתיים על פני הארץ,	49821
ומפרש רש"י פורחות בגובה עד שהן כנגד לבו של אדם, כדי שלא יהא טורח באסיפתן לא להגביה ולא	49822
לשחות עכ"ל, אע"פ שהקב"ה גזר עליהם כליה מחמת אותו דבר עצמו, בכ"ז מה שהם לא צריכים לסבול	49823
דאגו בשמים שלא יסבלו, עד כדי כך שלא יהיה להם טורח באסיפתן.	49824
ואני מוסיף ע"ז כי ממכירת יוסף ומפ' בהעלותך למדנו, כשהקב"ה נותן לאדם יסורים הוא מראה לו	49825
שהיסורים הם טובים לו והיסורים הם ממידת הרחמים, מפני שהקב"ה אוהב אותו, כי באותו הזמן הוא	49826
מראה לו שהוא דואג גם על דבר קטן שלא יריח ריח רע, ושלא יהיה לו טרחה באסיפתן, וזה עדות על כל	49827

יסורין שהם ממידת הרחמים, כי הוא רואה שהקב"ה לא הסיר ממנו את טובו, וכן רואים בכל צרות הכלל	49828
שהקב"ה עושה, באותו הזמן עושה הרבה טובות בכדי שנבין שהכל הוא מצד הטוב והרחמים.	49829
(דרכי מוסר).	49830
	49831
מאמר קמד	49832
וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי (שמות ו' ג').	49833
הרמב"ן כתב וענין הכתוב כי נראה לאבות בשם הזה שהוא מנצח מערכות השמים, ולעשות עמם נסים	49834
גדולים שלא נתבטל בהם נוהג העולם, ברעב פדה אותם ממות ובמלחמה מידי חרב, ולתת להם עושר	49835
וכבוד וכל טובה, והם ככל היעודים שבתורה בברכות ובקללות, כי לא תבוא על האדם טובה בשכר מצוה	49836
או רעה בעונש עבירה רק במעשה הנס, ואם יונח האדם לטבע או למזלו לא יוסיפו בו במעשיו דבר ולא	49837
יגרעו ממנו, אבל שכר כל התורה ועונשה בעוה"ז הכל נסים והם נסתרים, יחשב בהם לרואים שהוא מנהגו	49838
של עולם.	49839
הנה כתב הרמב"ן שכל נסי האבות היו נסים נסתרים, וניחזי אנן אותם נסים במה נשתנו מכל נסי יצי"מ,	49840
ולמה נקראו בשם נסתרים, בכל העולם היתה שנת בצורת, כל התבואות נשדפו או שלא צמחו כלל, ויצחק	49841
זרע חלקת שדהו והוציא ממנה מאה שערים, האם אין זה נס גלוי, ובמה נשתנה נס זה מהפיכת מים לדם,	49842
שהרי מצד הטבע היתה השנה ההיא בלתי מצמיחה וכל התבואות נדונו לאבדון, ויצחק זרע שדהו ומוצא	49843
מאה שערים.	49844
גבורת ה' מלכים ורוב נצחונותיהם, והנה בא אברהם אבינו עם ג' מאות איש ולפי חז"ל (בדרים ל"ב),	49845
היה רק אליעזר לבד ומנצחם, במה חלוק נס זה מכל נסי יצי"מ, איך יוכל יחיד בדרך הטבע לנצח את	49846
הרבים? וגם אמרו (בר"ר ל"ג) אברהם היה משליך עליהם עפר והוא נעשה חרבות קש ונעשה חצים, א"כ	49847
הלא זה נגד הטבע בגילוי גמור כנס יציאת מצרים, ולמה באמת נקראים נסים אלו בשם נסים נסתרים?	49848
והמתבאר מזה שבאמת בעצם הנסים אין שום חילוק, וענין נסים נסתרים הם רק כמו שכ' הרמב"ן, והם	49849
נסתרים יחשב בהם לרואים שהוא מנהגו של עולם.	49850
וזוהי הערה נוראה ומבהילה מאד, שאחרי כל גילוי הלזה אם אך ישנה עוד אפשרות שיאמרו הרואים שזהו	49851
מנהגו של עולם זהו כבר נסתר, אבל נסי יצי"מ היו בגלוי ופרסום כ"כ גדול, עד שמן הנמנע היה אפי'	49852
לשוטה שבשמים לבלי לראות שם הנס ולתלותו במנהגו של עולם, וזהו נס גלוי, וכשאינ הנס בגלוי	49853
ופרסום הלזה, כשיש מקום עוד לתלות באיזה דבר עדיין הוא בבחינת נס נסתר, דגם נס נסתר הוא נס נגד	49854
הטבע, נס ממש כמו נס נגלה, ורק שבחינת נסתר הוא ששם יש עדיין מקום חלות של טעות, ששם אין זה	49855
עדיין גלוי לכל באותו הגילוי שבנסים גלויים. (דעת חכמה ומוסר ח"א מ' ק"ח).	49856
	49857
מאמר קמה	49858
וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי (שמות ו' ג').	49859
המתבאר מדברי הרמח"ל בדעת תבונות, שכל תכליתו של אדה"ר היה להכיר את הרע ולבטלו, ועל כן	49860
הועמדה הבריאה באופן זו של טוב ורע, טוב ורע ב' מציאויות הם, מציאות אחת של מציאות, ומציאות ב'	49861
של בלתי מציאות, מציאות של העדר וחסרון, איך זה יתכן מציאות של בלתי מציאות, איך זה הוי העדר	49862
וחסרון מציאות? הרי זה באמת מנפלאות הבורא שהוא כל יכול, ברא מציאות של העדר ואת זה היה	49863
אדה"ר צריך להכיר ולבטל, שאין זה אלא מציאות של העדר וחסרון, וממילא היה מכיר את המציאות	49864
האמיתית יחוד השלם, וכשלא הכיר ולא ביטל נכנס יותר בהמציאות של העדר וחסרון.	49865
	49866
זהו הכלל היותר גדול בכללות הבריאה וכן בפרט, איש משכיל ומתבונן צריך להכיר ולראות אלו הב'	49867
מציאויות בכל פרט ופרט, המציאות האמיתית והמציאות של אי מציאות של העדר וחסרון, כל סוד	49868
התאוות והחמדות הלא נראה לחוש שהוא רק סוד של העדר, ואף שהם מציאות גדולה וחזקה, שהרי אין	49869
לך דבר שיקשה לאדם בכדי למלאות רצונו, אולם מי שזוכה שהקב"ה עוזרו ושובר רצונו, מיד הריהו	49870
רואה ומכיר מה היה כאן הרי לא כלום ממש! הר"י בש"ת (א' י"א) הביא בלשונו ולא מיהרו לגעור בים	49871
התאוה ויחרב, הרי מקודם היה ים התאוה ים זועף מציאות גדולה וחזקה.	49872
אבל סוד הדברים הוא שמכיון שאין זה אלא העדר וחסרון, אפילו גערה גרידא יכולה להחריב את הים	49873
הגדול הלזה, חרב ממש כאלו לא היה מעולם, זה הסוד של מציאות של העדר אם אמנם כי הוא מציאות	49874
גדולה, אבל לאחר המעשה הרי רואה ומכיר שאין כאן כלום, שכל המציאות שלה רק העדר והעדר,	49875
הרשעים נדמה להם כחוט השערה (סוכה נ"ב), קודם שמילא רצונו נדמה לו כהר גבוה ושאי אפשר	49876

לשוברו בשום אופן ואופן, ולאחר שמילא תאווה אחר שמילא רצונו, אין לו בהם חפץ וטעם הכל מתועב ומשוקץ בעיניו.	49877
ברם אחת עלינו לדעת, כי המציאות הלזו של העדר וחסרון היא כ"כ גדולה ורחבה, עד שיתכן שיבנה אדם בנינים גדולים וחזקים ברוחניות, והכל עדיין עומד על העדר וחסרון, סוד הדבר מגיע כ"כ עד שאדה"ר במצבו הגדול שלא היה שם רק בחינת חלות, גם הוא היה לו כבר שייכות עם המציאות של העדר וחסרון, כי זהו הסוד של זה לעומת זה, הבחינה בזה הוא לציור מהמעשה דרבב"ח שהביאו חז"ל (ב"ב ע"ג:), שהלכו בספינה וסברו על דג שהוא יבשה וירדו עליו ואפו ובשלו, לאחר זמן כשנתחמם הדג התחיל הדג להתהפך וראו שהוא דג.	49878
על דרך זה הוא סוד הדבר, אפשר לאדם לבנות בנינים גדולים וחזקים, אבל אם רק יכול הוא להתנדנד ממקומו אות הוא שאין זה מציאות האמיתית, הרי זה עוד מהמציאות של העדר המונחת תחת שנויים תחת ביטול, עם קבלת נדנדוד יכולה לזוז ממקומה, כשהדברים והענינים הם באופן קיימות כזאת שאינם זזים ממקומם בשום מצב, כשהם אינם מתנדנדים לעולם זהו הסימן של מציאות האמיתית, שמציאות אינה מונחת תחת שנויים.	49885
על דרך זה עלינו להבין הסוד של האבות הק', שנאמר עליהם שהיו אום אני חומה (בר"ר ל"ט ג') בלי להזיז ממקומו, ואין זה כמו שלומדים תמיד שהיו גבורים וחזקים ונצחו הכל, לא כן אלא שסוד האבות הוא שהיו מציאות, וסודה של מציאות הוא שאין להזיזה ממקומה בשום אופן, הנסיונות הקשים להבות אש לא הזיזום, מפני שהיו מציאות העומדת בפני כל ואינה נסוגה מפני אש.	49886
על דרך זה היא התביעה על משרע"ה, וארא אל אברהם ולא הרהרו אחרי מדותי, שתובעים אותו על הרהור, לפי גודל מצבו ורוממותו היה איזה ניד כל שהוא, ואין זה כבר אום אני חומה, בהמציאות האמיתית אי אפשר להיות שום זיו אף כל דהו, ואם לפי דרגתו ורוממותו של משרע"ה היה שם איזה ענין של בא לכלל כעס, הרי יש כאן תביעה התנדנד מה, והתורה תובעת יען לא האמנתם בי (במדבר כ'), טענה בומצאת אל לבבו נאמן לפניך.	49887
ומצאת את לבבו נאמן לפניך הוא שרגליו עומדות על הקרקע בכל השלמות, על קרקע המציאות האמיתית, מה היה עושה אברהם אבינו היה ממרמר ומסגף עצמו (שהש"ר א' נ"ח), ביודעו את הסוד של מציאות ההעדר וחסרון, עסק עצמו בעסק זה של שביחה, ליכנס בעולם המציאות יותר עמוק ויותר עמוק, עד שעמד על הקרקע על מציאות האמיתית, אום אני חומה זהו ומצאת את לבבו נאמן לפניך, ולא הרהר אחרי מדותי.	49888
המתבאר לנו בקצרה כי ישנם ב' מציאויות, מציאות של מציאות ומציאות של העדר וחסרון, וישנם דרכים שמוליכים אל המציאות האמיתית והם דרכי התורה והמצוות, ועל ידם נעשה האדם למציאות אמיתית ונוחל עוה"ב, ולעומת זה ישנם דרכים שמוליכים את האדם אל המציאות של בלתי מציאות, והם דרכי העולם והיצר ועל ידם האדם מתהווה לבלתי מציאות, וזהו הסוד של וילכו אחרי ההבל ויהבלו, עד שמגיע לידי מצב שנשאר תלוי באויר, בבחינת שקר אין לו רגלים (שבת ק"ד), וכל רוח קל דוחהו מסוף העולם ועד סופו.	49889
לפי זה כשרואה אדם בעצמו שבמצב של קושי מיד הוא מש ממקומו, עליו לפחד הרבה שמא חלילה נתוק הוא לגמרי ממקום חיבורו מהמציאות האמיתית, ושמא חלילה נמצא הוא בצד השני, בהמציאות של בלתי מציאות, בהמציאות של שקר אין לו רגלים, כל עבודתו של אדם הוא רק להכנס בהמציאות האמיתית ה יעזרנו. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מאמר ס"ד).	49890
מאמר קמו	49891
לכן אמר לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים והצלתי אתכם מעבדתם (שמות ו' ו').	49892
כשנעמיק בדבר נמצא כי גאולת מצרים היא אם לכל הגאולות, וצפון וכמוס בה גם היעוד האחרון והבראת העולם מתחלואיו, עד הגיעו לתכלית האחרון של השלמות הנרצה, יסוד דבר זה אנו למדים מפרשת בחקתי, שם כתב הרמב"ן ז"ל כי ברכות בחקתי עדיין לא נתקיימו בשום דור מן הדורות, ויתקיימו רק לעתיד לבוא אחרי הגאולה העתידה, ולמד זה מהתורה כהנים שבכל ברכה וברכה אמרו לעתיד הרי שיתקיימו רק לעתיד לבוא.	49893
והדבר מובן שכל ברכה וברכה עולה היא על שלפניה, ובחיתום כל הברכות כולן נאמר אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים מהיות להם עבדים ואולך אתכם קוממיות, מהו קוממיות פליגי בה תנאי בת"כ, ר"ש אומר מאתים אמה ר' יהודה אומר מאה אמה כאדה"ר, ולר"ש היינו שהקומה לעתיד לבוא תעלה בכפלים על הקומה של אדה"ר, וא"כ הברכה היא סוף שלימות הנבראים על ידי הסגולה האלהית,	49894
	49895
	49896
	49897
	49898
	49899
	49900
	49901
	49902
	49903
	49904
	49905
	49906
	49907
	49908
	49909
	49910
	49911
	49912
	49913
	49914
	49915
	49916
	49917
	49918
	49919
	49920
	49921
	49922
	49923
	49924
	49925

והוא ישראל שהם בנים למקום, שלעתיד לבוא יתוקן על ידם הצלם אלהי שעוד יעלה על מעלת הצלם ביצירתו.	49926
49927	
ושלמות במעלה עליונה זו מפורש בתורה שכבר זכו לה ביצי"מ, וכמ"ש אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים ואשבור מוטות עולכם ואולך אתכם קוממיות, הרי שיצי"מ שהוציא הקב"ה את ישראל לחירות עולם, היתה יציאה כזו שתיקנה את כל הפגמים ושברה את כל מוטות העול, לא רק עול של מצרים, אלא גם עול היצר שהוא המשעבד היותר קשה מכל המשעבדים, והוא העול הכופף קומתו של אדם שנברא להיות בקומה זקופה כפליים כאדה"ר ועוד כפליים למעלה, והוא משפילו עדי ארץ עד שיתכן שגם ענקי עולם יהיו בעיני עצמם כחגבים, וחירות עולם היינו שביצי"מ נשבר עולו של עריץ זה.	49928 49929 49930 49931 49932 49933
למעלה עליונה זו זכו ישראל במעמד הר סיני שהוא סופו של יציאת מצרים, וכאמרם ז"ל (שמו"ר ל"ב) חירות ממלאך המות, שלא היו שולט עליהם שום מלאך, ועמדו כולם בצביונם ובקומתם תחת שלטונו של הקב"ה, ואלמלי עמדו ישראל במעלתם זו היה מתקיים אז היעוד האחרון, והיו זוכים לכל הברכות שבפרשת בחקתי, והיה מתקיים בהם הכל עד סוף כל הברכות, והיינו ואולך אתכם קוממיות, אבל משירדו ממדרגתם נדחה הדבר לעידן ועידנים, לזמן שיתגלה בפועל והוא לעתיד לבוא.	49934 49935 49936 49937 49938
אולם אף שלא זכו היתה יצי"מ הכלי המחזיק ברכה בכח של ברכות פ' בחקתי עד כדי מדה זו, ואם לא היו זוכים לה בכח אז לא היו זוכים לזה לעולם, כי בשעת יצי"מ היו ישראל בכף מאזנים, אם לזכות להיות סגולתו של הקב"ה ולכלל המעלות הכרוכות בסגולה זו או להטמע בין מצרים, שלכן גורשו ממצרים ויצאו בחפזון, ואלמלי השתהו עוד רגע אחד היתה כל היציאה בסכנה, וכמ"ש ואילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים לפרעה במצרים, שהיו הדברים מגיעים לידי כך שלא היה שום זמן אחר מוכשר ליצי"מ, ואנחנו ובנינו ובני בנינו משועבדים לפרעה במצרים.	49939 49940 49941 49942 49943 49944
נמצא לפי זה שבכח היה כמוס ביציאת מצרים, כל היעוד והמעלות גם של הגאולה האחרונה, שבאמת כל זה היה מיועד ליצי"מ, אלא שקרה אסון ונדחה הדבר, ומה שיהיה בגאולה האחרונה לא תהא אלא התגלות הברכה שהיתה צפונה וכמוסה ביצי"מ, ועל זה נאמר כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות.	49945 49946 49947
וזהו העיקר והטפל ביציאת מצרים, כי בכח היא העיקר לכל הגאולות וכולן מכחה הן באות, ואולול עיקר זה שעמד להם לישראל וזכו בו, לא היה מקום לגאולה כלל, אך כיון שיסוד מעלת כל הגאולות היא הידיעה את ה' על ידן, ויציאת מצרים לא הביאה למעלת ידיעת ה' שהיה לה להביא, לכן היא כטפל לגבי הגאולה העתידה, ועל זה נאמר ולא יאמר עוד חי ה' אשר העלה מארץ מצרים כי אם חי ה' וגו', אף שלא תעקר יציאת מצרים ממקומה, מפני שאי אפשר לה שתעקר כיון שהיא העיקר, בכל זאת נעשית טפלה לגאולה העתידה, כיון שעיקר של גאולה היא הידיעה את ה', וזה יהיה רק בגאולה העתידה.	49948 49949 49950 49951 49952 49953
זוהי דעת חכמים החולקים על בן זומא (ברכות י"ב:), אף שגם בן זומא מודה שיצי"מ היא העיקר, וכמו שמפורש כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, מ"מ לענין מצות הזכירה כיון שעיקרה היא רק ידיעת ה', ס"ל שאינה אפילו טפל משום שהזכירה תלויה רק בידיעה, והידיעה תלויה רק בגאולה העתידה, ואכן בגאולה העתידה שאנו מקוים לה שתמלא הארץ דעה את ה', אף שודאי לא תנתן תורה פעם אחרת, מ"מ מכח הגאולה שתעלה עוד הרבה על גאולת מצרים כעיקר לגבי טפל, יחכם העולם ותמלא הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים. (דליות יחזקאל).	49954 49955 49956 49957 49958 49959
מאמר קמז	49960
49961	
וידבר משה כן אל בני ישראל ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה (שמות ו' ט').	49962
הרמב"ם בריש הלכות עבודה זרה מבאר סדר מסירת דרך האמת והאמונה, מן אברהם אבינו אבי האומה ועד משה רבינו מוסר התורה, וביאר שם דאברהם הודיע הדרך ליצחק ויצחק ליעקב, ויעקב אבינו לימד את בניו, והבדיל את לוי ומינהו לראש ישיבה ללמד דרך ה' ולשמור מצות אברהם, וציוה את בניו שלא יפסיקו מבני לוי ממונה אחר ממונה כדי שלא ישכח הלימוד, ובירידתו למצרים קבע יעקב אבינו את הישיבה הזו בארץ מצרים, והורה לבניו שכל ימי היותם שם תתקיים בהם הישיבה, ומבני לוי יעמדו בראשות אותה ישיבה ללמד לעם את הדרך אשר ילכו בה.	49963 49964 49965 49966 49967 49968
ויש להתבונן בזה דלפי מהלך הדורות, ודאי גם משה רבינו היה ראש ישיבה באותה ישיבה ושם לימד תורה ברבים, כאשר סביבו יושבים שבט לוי לגיון של מלך, ועמהם גם יחד כל ששים רבוא קהל ישראל, כולם קשורים לאותו בית תלמוד שמשם יוצאת הוראה לישראל, והנה במושכל ראשון יראה כי משה רבינו ע"ה לא הוסיף חידוש באותה תורה שנלמדה בישיבה זו במתכונתה ובתוכנה, כפי שהיתה נלמדת שם עד קבלת התורה בסיני, שכן התורה עדיין לא ניתנה, וכל דרך לימודם והשגתם היה על פי תורת השכל ודברי הנבואות שנתגלו להם מפי הנביאים אשר היו באותם הימים, כמו אהרן ומרים וחמשת הנביאים מזרע יהודה הנזכרים בסדר עולם.	49969 49970 49971 49972 49973 49974 49975

אמנם כשנתבונן בדבר נווכה, כי משה רבינו חידש לפניהם תורה חדשה, ע"י ראותם את האותות אשר עשה משה, כי כבר למדו ישראל יחוד ה' יתברך אהבתו ויראתו כפי שלימד יעקב אבינו את בניו אחריו, אבל היתה האמונה בקרב העם רק אמונה שכלית שהשכילו מרוחב דעתם, ועתה בתת משה רבינו ע"ה אותות לפני פרעה ועבדיו, למדו ישראל את אותה תורת האמונה באופן מוחשי, וקבלו ממשה רבינו ראיות נגלות לעינים, שכן כל מופת שעשה משה על פי ה', שימש כהוכחה על יחוד ה' יתברך אשר קבעה בלבם כל השלמויות התלויות ביסודות האמונה.	49976 49977 49978 49979 49980 49981
ונוסף עליהם עצם שליחותו של משה רבינו, דבזה נודע שה' יתברך מדבר עם האדם ועושה אותו שלוחו ללמד את ישראל תורה ואמונה, והגם שכבר היו עמהם נביאים, אבל לא היה להם עדיין נביא הנשלח מאת המקום ב"ה, ללמד תורת ה' ולהורות להם דרכי ההשגחה הפרטית על האומה בכללה ועל כל אדם ביחידות, ולהוכיח קבל כל העמים גודל אהבת ה' את ישראל, כפי שאכן נועד בעת ציוה ה' את משה לומר לפני פרעה, כה אמר ה' בני בכורי ישראל, כאן נודע לעין כל יסוד גדול במשפט האמונה, אשר כל בן ישראל חייב להאמין בו בכל לבו, והוא שה' יתברך קורא אותו בני בכורי, ורוחש אליו חיבה יתרה על פני כל המין האנושי.	49982 49983 49984 49985 49986 49987 49988
ועוד זאת כל אותה פרשה מופלאה של המכות שעשה ה' לפרעה ולמצרים, כולה לא באה אלא ללמד דעת ה' ודרכי השגחתו, כפי שהדברים מפורשים בפסוקים, ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אתתי אשר שמתי במ וידעתם כי אני ה', כל מסכת המכות באה ללמד את אלו הידיעות אשר נכללות בהן כל דרכי ההשגחה הפרטית, שה' יתברך משגיח בעולם הזה בצדק ובמשפט, ואם כי למצרים שמשו מופתים אלו עונשי מכות ויסורים, כפי שהיו ראויים לכך בהנהגת ה' מדה כנגד מדה, אבל לישראל שימשו כל המופתים האלה לימוד לידע את ה', והיתה עליהם המצוה ללמוד דרכי ה' מכח אלו המופתים שעשה משה בדבר ה'.	49989 49990 49991 49992 49993 49994 49995
אך לא רק מן המופתים בלבד חזו ישראל בחוש דרכי ה' והנהגתו, כי אם אף מאופני השליחות של משה לפני פרעה היו ישראל למדים דרכי ה', לא רק מן השבוע שבו היו המכות למדו ישראל פרקים באמונה, אלא גם אותם שלש שבועות שקודם כל מכה, בהם הזהיר משה את פרעה, היה בהם כדי ללמוד דעת ה', עד היכן מגעת מדת חסדי ה' יתברך ורחמיו על כל מעשיו, שהוא יתברך מוכיח כל אדם כפי מה שהוא יכול להבין וכמשפט הראוי למידתו, אנו לפי דל הבנתנו סבורים לומר, כי ראוי היה לבא לפרעה ולומר לו שלח את עמי לחירות עולם! מה לך פרעה הקנית את בני לעבדים? הלא בני ישראל הם בני מלכים ובני נביאים יועצי ארץ, ואילו אתה עבד הינך בכל מהותך, בן בנו של חם עבד לעבדים.	49996 49997 49998 49999 50000 50001 50002
כך לדעתנו היה ראוי לדבר עם פרעה, בדברים נוקבים ובתביעה חד משמעית לשחרור העם מיד מעבדיהם העריצים, אלא שירדה תורה לסוף דעתו של פרעה, כי דברים שכאלו לא יוכל פרעה להבין כלל, ולא יתיישבו אלו הדברים על לבבו הערל, ועל כן ציוה ה' יתברך לדבר אליו בלשון שעבד כמותו היה צריך לשמוע, זאת מכח מידתו של הקב"ה להורות חטאים לפי המשפט הראוי להם איש איש כמעללו.	50003 50004 50005 50006
אמנם הוא הערל לא שת לבו לקבל הדברים הראויים להשמע באזנו, ואמר למשה ואהרן לא ידעתי את ה' וגם את ישראל לא אשלח, וכאשר ענה להם כן הוסיפו משה ואהרן לבא אליו בדברים פשוטים, בכדי למצוא מסילות בלבבו, נלכה נא דרך שלשת ימים במדבר ונזבחה לה' אלקינו, לכאורה נאמרו כאן דברים אשר מטבעם צריכים להתיישב אף על לב אכזר ושפל כמותו, למלא רצון עבדיו ולהניח להם לפרק זמן קצר לחוג חג לה' במדבר.	50007 50008 50009 50010 50011
ולא עוד אלא שגם הסיבה שהטעימו לפניו על רצונם לצאת לחוג במדבר פן יפגענו בדבר או בחרב, גם היא לא ריככה את קשיות ערפו של פרעה, על אף שסיבה זו נאמרה אליו לפי התפיסה הגויית, שכן העובדי כוכבים האמינו כך בעבודה זרה שלהם, שכל אומה יש לה שר בשמים ועליהם מוטל לעבדו בזבחים ובקרבות, ואם לא יעבדוהו ככה יפגע בהם בדבר או בחרב, ובטענה זו היו סבורים משה ואהרן להכניע דעתו של אותו רשע, שיאות להניח לעבדיו לצאת אל המדבר לחוג לה', וגם לזאת לא שת לבו באומרו אליהם למה משה ואהרן תפריעו את העם ממעשיו.	50012 50013 50014 50015 50016 50017
מכל הגישה הזו להכנעת פרעה ע"י שיכנוע וריצוי, למדו ישראל להכיר דרכי ה', וכמה חובה עליהם להתדמות למידה זו של הקב"ה, להיות טוב וישר ולהורות חטאים בדרך, ועוד זאת היו למדים, שאם כך היא המידה בהנהגה עם הרשעים, כל שכן שיש לנהוג כן עם הצדיקים שנכשלו באיזה חטא, להוכיח אותם ולהעמידם על האמת ולהיות טוב וישר בדרכי התוכחה.	50018 50019 50020 50021
עוד זאת לימד משה רבינו והורה לצדיקים שביניהם, כי חובתם לשום עין לבל תפגע אמונתם בעטיים של אחיהם הבלתי מאמינים, כי על הצדיקים מבני ישראל העיד הכתוב ויאמן העם וישמעו כי פקד ה' את בני, ואמרו חז"ל (שבת צ"ז.), משה אמר והן לא יאמינו לי וגליא קמי קוב"ה דמהימני ישראל, אמר לו הן מאמינים בני מאמינים, ואחר שהעיד הכתוב עליהם כי האמונה מושרשת עמוק בלבבותם, נאמר ולא שמעו	50022 50023 50024 50025

אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה, נאמרה בזה התנצלות על בני ישראל, שהרי כבר נאמר ויאמן העם,	50026
אלא מקוצר רוח ומעבודה קשה.	50027
אמנם חז"ל דרשו מקרא זה כתביעה נוקבת על ישראל, מעבודה קשה מע"ז, מחמת היות ע"ז ביניהם לא	50028
שמעו אל משה, וכן איתא (בש"ר ו' ו') ולא שמעו אל משה היה קשה בעיניהם לפרוש מע"ז, הכתוב	50029
תובע אותם על היותם אדוקים בע"ז אשר בידם, ועל כן אינם מסוגלים לקלוט את בשורת הגאולה	50030
שהשמיע להם משה בדבר ה', נמצא דעל אף שהכתוב העיד ויאמן העם, הרי מאידך מעיד עליהם הכתוב	50031
כי אינם יכולים לפרוש מע"ז, והיאך מתקיימים שני מקראות הללו?	50032
אלא ודאי שאמנם הצדיקים שביניהם היו מאמינים בני מאמינים, אבל היו אחד מחמישה מכלל ישראל,	50033
והם אותם החמושים אשר זכו להגאל ולצאת מארץ מצרים (ילקוט רכ"ז), אבל הארבעה האחרים שבכל	50034
משפחה היו בלתי מאמינים, דביקות בעבודה זרה מבלי יכולת לפרוש ממנה, וכיון שבכל משפחה היו	50035
מאותם הדבקים בע"ז, ודאי היתה להם השפעה כלשהי על המאמינים, לפי שכך הוא דרך בריתו של אדם	50036
שיהא מושפע מקרובו ובני ביתו.	50037
וכן דרשו חז"ל (שבועות ל"ט). את הפסוק הנאמר במולך, ושמתי אני את פני באיש הוא ובמשפחתו, תניא	50038
אמר ר"ש וכי משפחה מה חטאה? אלא ללמדך שאין לך משפחה שיש בה מוכס שאין כולה מוכסים, ושיש	50039
בה ליסטים שאין כולה ליסטים מפני שמחפין עליו, דכיון שהם מחפים עליו אינם מתעבים דרכו, ואינם	50040
מתרחקים מאותה דרך הרעה, וכיון שאין מתרחקין הרי בהכרח שהם מושפעים הימנה ביודעין ובלא	50041
יודעין, ודבר זה הורה משה רבינו למאמינים שביניהם, כי עליהם לשקוד על אמונתם לבל תפגם חלילה	50042
בהשפעת בני ביתם הבלתי מאמינים.	50043
כל אלה הדברים לימד משה רבינו לישראל במצרים, בהיותו זקן ויושב בראש הישיבה שהקים יעקב אבינו	50044
על אדמת בני חם, למען לא תשתכח תורת דרך אברהם מפי זרעם, ועל ידי עמידתו של משה רבינו	50045
על משמר אמונתם של בני דורו, נשמרה דרכם הצרופה של אבות העולם, עד שהיו ראויים ישראל לקבל	50046
את התורה בסיני.	50047
וזהו שהמשיך הרמב"ם (ריש ה' ע"ז), והיה הדבר (לימוד דרכי ה') הולך ומתגבר בבני יעקב ובנלוים	50048
עליהם, ונעשית בעולם אומה שלימה שהיא יודעת את ה', עד שארכו הימים לישראל במצרים וחזרו	50049
ללמוד מעשיהן ולעבוד כוכבים כמותן, וכמעט קט היה העיקר ששתל אברהם נעקר וחזרין בני יעקב	50050
לטעות העולם ותעיותן, ומאהבת ה' אותנו ומשומרו את השבועה לאברהם אבינו, עשה משה רבינו רבן	50051
של כל הנביאים ושלחו. (לקט שיחות מוסר).	50052
	50053
מאמר קמח	50054
בא דבר אל פרעה מלך מצרים וישלח את בני ישראל מארצו (ו' י"א).	50055
כשאנו מתבוננים במשא ומתן של משה ואהרן עם פרעה מלך מצרים משתוממים ותמהים, מדוע סבל מהם	50056
פרעה כל הצער והעלבון שהביאו לו תמיד ולא המיתם בבואם אליו, הלא לא נכנע פרעה לרצון ה'	50057
ובדבריו לא האמין, וכל אשר עשו לו משה ואהרן חשד כי מעשה כשפים המה, ובכן למה לא הענישם	50058
קשה מלך עריץ זה, על הביאם עליו ועל עמו מכות גדולות ונוראות כאלה.	50059
ואם נאמר כי נס מן השמים היה שיסבול מהם ולא ימיתם, הרי נס זה הוא לכאורה גדול משאר נסים	50060
ונפלאות שנזכרו בתורה, ומדוע לא נזכר הנס הנפלא הזה? ולא רק שלא סיפרה לנו התורה את המעשה	50061
הזה בתור דבר פלא ונס נגלה, אלא מתוך התורה רואים כי פשוט היה בעיני משה ואהרן שאין לפרעה	50062
לעשות עמהם רעה, ואדרבה בשעה שכבר פקעה סבלנותו של פרעה, אחרי הביאם עליו תשע מכות גדולות	50063
ונאמנות, ואמר למשה השמר לך אל תוסף ראות פני כי ביום ראותך פני תמות, קצף עליו משה ויצא בחרי	50064
אף, ופירש"י ז"ל על שאמר לו אל תוסף ראות פני.	50065
הרי שלא חרה אף משה על פרעה על שלא נכנע לצווי ה' לשלוח את ישראל מארצו, אבל קצף עליו על	50066
אשר העיז להתרות בו שביום ראותו פניו ימות וזה טעון ביאור, עוד דבר נפלא אנו רואים בהנהגתו של	50067
פרעה על ים סוף, כי ברודפו אחרי בני ישראל והים לפניהם, ופתאום מתגלה נס גדול כזה שהים נקרע	50068
לפני בני ישראל והם עוברים בו בחרבה, איך זה מלאו לבו לרדת אל תוך הים? וכי לא הבין כי לא	50069
בשבילו נעשה הנס אלא לפני בני ישראל שינצלו, ואיך חשב כי יעבור בו גם הוא וחילו לרדוף אחריהם	50070
ולהשיגם?	50071
כשמוצאים אנו בתורה דבר נפלא וקשה ביותר, עלינו לדעת כי לא בקושיות ותירוצים יתיישב הענין, אלא	50072
יש לגשת אל עצם הדבר מעיקרו בהבנה אחרת מאשר אנו רגילים בה, כתוב בתורה ויאמר אליהם יהי כן	50073
ה' עמכם כאשר אשלח אתכם ואת טפכם ראו כי רעה נגד פניכם, וברש"י ז"ל ומדרש אגדה שמעתי כוכב	50074
אחד יש ששמו רעה, אמר להם פרעה רואה אני באיצטגנינות שלי, אותו כוכב עולה לקראתכם במדבר	50075

והוא סימן דם והריגה, וכשחטאו ישראל בעגל ובקש הקב"ה להרגם אמר משה בתפלתו, למה יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאם, מיד וינחם ה' על הרעה והפך את הדם לדם מילה שמל יהושע אותם.	50076
והנה כל זה תמוה מאד למה היה צריך להפוך את דם הרעה לדם מילה, אם ע"פ חכמת האיציטגנינות ראו ענין דם והריגה העתיד לבוא ח"ו על ישראל איך זה יהפך לדם מילה? ואם הקב"ה בחסדו רצה להציל את ישראל ולשנות את הגזירה שנגזרה עליהם, האם צריך היה לסגולת ההפיכה היעשה כלום נגד רצונו יתברך? מכל זה משמע כי בזה הכוכב עצמו היתה סכנה צפויה לישראל שיביא עליהם דם והריגה, ומשה רבינו בתפלתו עצרו, והקב"ה בחמלתו הפך את הדם שבכח הכוכב הזה לדם מילה, נפלאים הדברים וסתומים.	50077
גם בתפלותו אנו רגילים לומר דברים נפלאים ואיננו שמים לב להבינם, אנו אומרים קמי כהני דפרסי ידיהו ע"פ תקון חז"ל (ברכות נ"ח ע"ב), רבש"ע אני שלך וחלומותי שלך חלום חלמתי ואיני יודע מה הוא, וכשם שהפכת את קללת בלעם הרשע מקללה לברכה כן תהפוך כל חלומותי עלי ועל ישראל לטובה, מי זה מתבונן בדברים האלה היוצאים מפינו? מבקשים אנו רפואה לחלומותנו, הדבר ממשי הוא החלום אשר יחלה וירפאוהו?	50078
ולא די כל זה אלא שאנו מבקשים שיהפך החלום לטובה ולברכה, היאך זה מהפכים חלום? אם החלום רע הוא עלינו לבקש שלא יקויים, ואם כוחנו יפה לבקש שלעומת זה תבוא לנו טובה וברכה, אבל כשאנו מבקשים הפיכת החלום מקללה לברכה, משמע שהחלום עצמו יהפך לטובה וזה אין מובן כלל.	50079
ויתבאר בדרך זו שלא כמו שחושבים שהחלום הוא גילוי ידיעה מהעתיד לבוא, אלא חלום הוא השגת מצב ההוה, כי כל דבר הקורה בעולמנו אין שורשו והתחלתו הסיבה הגלויה שאנו רואים פה, אלא התחלת כל דבר ומקורה היא בעולמות הגבוהים שורש הבריאה, ויש אשר נברא וקיים הוא לפני ימים רבים ושנים רבות בעולמות העליונים, ואף גם בעולם זה בחלקים רוחנים דקים שאין חוש האדם משיגם, ולבסוף משתלשל הדבר ומתגלה גם לעין האדם ולחושיו שנתנו לו להציץ על ידם, לראות את המציאות ולהרגישה במדה כל שהיא.	50080
כי אף אחרי הגיע הדבר לחושינו איננו רואים אלא אחוז אחד מרובא רבבות המציאות באמת, 0 כ"ס כל 0זמן 0שהנפש 0מלובשת 0בחומר אי אפשר לה לראות יותר מאשר ניתן לה להציץ ע"י החלונות הקטנים, הם חמשת החושים ששם החומר דק באיזו בחינה מאשר בשאר חלקי הגוף, ועל ידם הוא רואה מה, וגם מה שרואה אין זה לפי המציאות באמת, אלא כפי האספקלריה של חוש האדם ודקותו של החומר במקום ההוא.	50081
אולם בשעת השינה הנפש מתפרדת קצת מן החומר, ואינה שקועה לגמרי במסגרת החומר כמו בהקיץ, ואז יקרה שהנפש מציצה מבעד למסגרת החומר מחוץ לבחינת חושיו, ורואה מה מהמציאות הקיימת עוד טרם באה לידי גילוי החושים, הא איכא למשאל מאי טעמא אדם מצטער על דבר שאירע לו בחלום יותר משאם היה רואה כן בהקיץ, איכא למימר משום שבעודו בהקיץ הנשמה מתלבשת בגוף, ולא תרגיש הדוחק כל כך כי הגוף מגין, אבל בחלום היא ערומה ופוגע בה הנזק ומצטערת טפי עכ"ל, מהספר הק' מגיד מישרים למרן ר"י קארו ז"ל (העורך).	50082
אמנם ראייה אחרת היא ומחזה אחר לגמרי הוא מאשר יראה האדם בחושיו, כי מציאות זו לא נתנה להבחן בחושי האדם, מכיון שהאדם לא לומד לדעת מהמציאות זולת מה שהוא מבחין בחושיו, ואין לו שום דמיון מגילוי מציאות באופן אחר, לכן מתערבת השגתו המופשטת מחושי החומר עם ההשגות החמריות, מתבלבלת עמהם ומתהפכת להשגה גשמית לפי איזה ציור חומרי המקביל להשגה הרוחנית, ואשר לזה דרושה חכמת הפתרון לדעת מה ראה ועל מה דברי החלום מעידים.	50083
ומעתה נבין ענין רפואת חלום, כי מציאות הוא המצב הנראה בחלום, כמו חולי חזקיהו מלך יהודה וצרעת מרים ונעמן, אלא שלהם נראים בחוש וזו נראית בחלום, אבל גם מציאות זו יכולה להרפא ברצות ה', וכמו שבדרך הטבע יש רפואה לכל חולי, כמו כן יש רפואה לאותה המציאות הנראית בחלום, ומבקשים אנו שישלח לה ה' רפואה זו, ואחת מדרכי הרפואה היא הפיכת החלום.	50084
כי כל זמן שלא התגשם הענין למטה ולא הגיע לחושינו, יכול אותו הענין עצמו להתהפך בדרך השתלשלותו למטה מרעה לטובה, וכידוע שבכל דבר רע נמצאים גם חלקי טוב, ואפשר לסדר את דרכי השתלשלותו באופן שהצד הטוב יכריע ויהפך כל הענין לטוב, ומצינו כענין זה בקללת בלעם הרשע, שאותה ההשקפה עצמה שהיתה לרעה נהפכה לברכה ע"פ רצון ה', ולזה אנו מתפללים שיהפוך ה' את החלום לטובה כשם שהפך את קללת בלעם הרשע מקללה לברכה.	50085
וכן בענין הרעה שראה פרעה, כי הכוכב הזה שהוא סימן דם והריגה נגד ישראל, לא היה זה סימן על העתיד גרידא, אלא הכוכב הראה על מציאות הקיימת כבר שהיתה מוכנת להתגשם בדם והריגה על עם	50086
	50087
	50088
	50089
	50090
	50091
	50092
	50093
	50094
	50095
	50096
	50097
	50098
	50099
	50100
	50101
	50102
	50103
	50104
	50105
	50106
	50107
	50108
	50109
	50110
	50111
	50112
	50113
	50114
	50115
	50116
	50117
	50118
	50119
	50120
	50121
	50122
	50123
	50124

ישראל חס ושלום, כי הכוכבים ומזלות הם האמצעיים שעל ידם משתלשלת ההשפעה מלמעלה למטה, ועל פי חכמת האיציטגנינות היה אפשר להכיר את המציאות הקיימת כבר למעלה ונכרת בכוכבים.	50125
ועל פי מצבו של הכוכב ראה פרעה סימן דם והריגה על ישראל, והיתה סכנה זו גדולה יותר ממציאות נחש שרף ועקרב אשר במדבר, וכשגרם החטא והוסרה ההשגחה אשר נשאה אותם על כנפי נשרים, עמדו בני ישראל בסכנת התגשמותו של ענין זה לכלותם במדבר, כי גם ענין החטא ועונשו נסדר במערכת הבריאה להיות פועל מלמעלה למעלה, ולהמשיך שפע העונש מלמעלה למטה, וכל זמן שלא נרפא זה החולי עמד עד ישראל לסכן אותם אע"פ שנצולו תמיד ע"י תפלת משה.	50126
אך לבסוף כשהפך הקב"ה את הדם שבכוכב רעה לדם מילה נרפא זה החולי, ולזה נאמר היום גלותי את חרפת מצרים, ותחת אשר עמד להרע ח"ל לעם ישראל ולכלותם, נהפך אותו הענין לדם מילה ושמש לחיזוק בריתו של הקב"ה עם ישראל, כי נשפך דמם באופן טוב ומועיל לקיימם ולהחזיקם בחיים כמו שנאמר ואומר לך בדמך חיי.	50127
וכשנתבאר לנו כל זה מדברי חז"ל עלינו להתפעל ולהשתומם מגדולתם, ולהתבונן על שפלות מדרגתנו וקטנות המוחין שבדורנו, עד כמה רחוקים אנו מלראות ולהרגיש מה שלמעלה מן הטבע הפשוט, הלא חכמינו ז"ל דברו אודות אלה הענינים בפשטות כמו שאנו מדברים בדברים הנראים לעינינו, הם לא מצאו לנחוץ להסביר את גודל סכנת הרעה כי זה היה פשוט להם, אלא אדרבה הדגישו את הנס הנפלא שהיה בהצלת העם בסכנה.	50128
כשמתבוננים בכל המשא ומתן שהיה למשה ואהרן עם פרעה, רואים אנו כי גם ביניהם התנהל משא ומתן מדעי להבין את דרכי הנהגת הבורא ב"ה, ואת כחות עניני הבריאה עד כמה ישלטו ואם יש מעצור להם, ולכן לא ראתה התורה הק' איזה נס בזה שלא המיתם, כי בהכירו את כוחם הגדול לא היה די לו להמיתם ולסלקם מן הדרך, אלא רצה למצוא את שורש הכח הזה, מבלי שיצטרך להודות במציאות ה' וביתר יסודות האמונה אשר הורוהו ע"י כל הנסים.	50129
ואף שהיו כאן אמצעי כפיה שמפני היראה הוכרח להודות לשעה, אעפ"כ התחזק תמיד ומצא תואנות ליישב הדברים מבלי שיתנהג העולם אך ורק ע"פ רצון הבורא ב"ה, ולכן לא היתה תפארתו על דרך כזו שימית את המוכיחים שמראים לו דרך האמונה באותות ומופתים, אלא רצה למצוא את הכח המראה את כל האותות האלה ולנצח במלחמתו המדעית, ורק אז נקום ינקום מהם.	50130
ומעתה לא יקשה כ"כ מדוע ירד פרעה אל הים בראותו כי נקרע לפני בני ישראל, כי הם ידעו כי גם מה שלמעלה מן הטבע מתנהל ע"פ מערכה ידועה וחוקים קבועים, ואם יש איזה כח המשנה את הטבע הרי גם זו היא מציאות טבעית, וכמו שהטבע הפשוט שקבע הבורא ית' לתכלית הטוב והאמת, משמש ג"כ לעשות רע ולהכעיס לפניו ית', כמו כן היה מקום לפרעה לחשוב כי גם הופעה נפלאה זו היא הופעה טבעית ע"פ עניניה העליונים, אשר בהוצר בריאה זו יש בכח הרע להכריעה לצרכו ולהשתמש בה נגד רצונו ית', ולרדוף אחרי בני ישראל בתוך הים שנקרע לפניהם. (שעורי דעת ח"א ד' 108).	50131
	50132
	50133
	50134
	50135
	50136
	50137
	50138
	50139
	50140
	50141
	50142
	50143
	50144
	50145
	50146
	50147
	50148
	50149
	50150
	50151
	50152
	50153
	50154
	50155
	50156
מאמר קמט	50157
וידבר משה הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה (שמות ו' י"ב).	50158
אמרו חז"ל (ב"ר ל"ב) זה אחד מעשרה ק"ו שבתורה, ויש להתבונן מאי ק"ו הא בבנ"י כתיב ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה, וכ"ז לא היה בפרעה המשעבדם? עוד יש להעיר בעצם הדבר הא כתיב ויאמן העם? ומשם יש ללמוד שיכול להיות באדם ב' כחות מתנגדים זה לזה קשורים ודבוקים יחד, ויאמן העם וגם לא שמעו אל משה, מאמינים ואינם מאמינים, וזה סוד גדול הידוע לאותם המעמיקים בכחות הנפש של האדם ויודעים דרכי לבו.	50159
אמר החכם שמים לרום וארץ לעומק ולב מלכים אין חקר (משלי כ"ה), נמצא שבלב אדם אשר גודלו כטפח, נמצאים הרבה דרכים מיושרות ועקלקלות אין מספר, כאורך השמים לרום ועד הארץ לעומק, ממילא נבין כמה ענינים נסתרים ומהופכים מן הקצה אל הקצה, ויש לכולם מקום בלבו של האדם.	50160
ולא שמעו אל משה מקוצר רוח, מהו קוצר רוח פי' הספורנו לא נתנו לב להתבונן, פירוש שרוחם נקמץ ונתכווץ ועי"ז לא שמעו אל משה, כלומר לא נתן להם לבם להתבונן ולשמוע דברים הנאמרים להם, ומחלה זו היא מחלה רוחנית אשר בן אדם עלול להחלות בה, ואמנם נגפים על ידה רוב באי עולם מדור דור, וביארה לנו התורה הק' כי הסיבה לאי שמיעתם היתה מקוצר רוח, ולפ"ז אדם שאינו מתבונן הרי הוא חולה במחלה הנקראת בלשון תוה"ק קוצר רוח!	50161
ומעתה נתבונן נא במעשה פרעה, הרי הוא משכים בכל בוקר והולך על שפת הנילוס שם עושה צרכיו כבהמה, ולאחר זה נכנס לביתו ויושב על כסאו כמלך בכיפה ומכריז לי יאורי ואני עשיתי, היש לך שטות גדול מזה ומי יאמין לו, ובכ"ז כן הוא הדבר והתורה קבעה בזה מסמרות, ואל תתמה האם אדם יכול	50162
	50163
	50164
	50165
	50166
	50167
	50168
	50169
	50170
	50171
	50172
	50173
	50174

לרמות את עצמו כ"כ, שהרי אמרו חז"ל על כמה רשעים שיודעים רבונם ומתכוונים למרוד בו, האם אין	50175
בזה פליאה עצומה? אדם שיודע את רבנו וחז"ל מגדירין אותו כן, הוי אומר השגה נוראה בידעתו את	50176
השי"ת נוראותיו וגבורותיו, וכנגדו אפסיותו הגמורה של הנברא, ואפ"ה יש בכח אנוש למרוד בו, איך	50177
ומהיכן לקח לו העוז והחוצפה הלזו?	50178
וע"כ צריך לומר כי כל אדם אף הגדול ביותר מכיון שאדם הוא ומאדמה נוצר, עלול הוא להחלות במחלה	50179
של קוצר רוח, היינו אי ההתבוננות עד כדי שגעון ממש, שמצד אחד יודע את רבנו ומצד שני מתכוון	50180
למרוד בו, וא"כ מה תתמה על פרעה אשר נשתטה להאמין כי לי יאורי ואני עשיתי, אמנם מדרגות רבות	50181
בזה, ישנם אנשים אשר תקפם החולי לעתים רחוקות, ויש מהם שיחלו בעתים תכופות, גם עצם המחלה	50182
לפעמים באה בחוזק ובאופן רציני מאד, ולפעמים אינה מסוכנת בהרבה, וכן במחלת השגעון הרוחני הכל	50183
לפי מה שהוא אדם.	50184
מעתה הק"ו שעשה משה רבינו ברור ומבואר, שהרי בני ישראל זרע קודש מחצבתם בני אברהם יצחק	50185
ויעקב, ואם הם לא שמעו אלי שנדבקו במחלת קוצר רוח שלא להתבונן, ק"ו פרעה הרשע שרוחו קצרה	50186
מכבר, עד כדי להטעות את עצמו והמשתטים אחריו לאמור לי יאורי ואני עשיתי, עאכ"ו שלא ישמע אלי	50187
ולא יתן לב להתבונן, וזה אחד מעשרה ק"ו שבתורה. (אור יהל ח"ב ד' צ"ד).	50188
	50189
מאמר קנ	50190
וידבר משה הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה (שמות ו' י"ב).	50191
אחז"ל (בר"ר צ"ב ז') זה אחד מעשרה ק"ו שכתובים בתורה, הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני	50192
פרעה ע"כ, ומקשין איך זה נדרש בק"ו הא כתוב למעלה ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה,	50193
וכל זה לא היה לפרעה ואם כן מהו הק"ו?	50194
ונראה לבאר בהקדם מה שלמדנו בפ' שמות, וידבר אהרן את כל הדברים האלה ויעש האותות לעיני העם	50195
ויאמן העם ויקדו וישתחוו, ואחר באו משה ואהרן אל פרעה, ויש להתבונן לשם מה הדגיש הכתוב ואחר	50196
באו משה ואהרן אל פרעה, למה לא היה די לומר כסדר הכתובים ויעש האותות לעיני העם ויבואו משה	50197
ואהרן אל פרעה.	50198
אלא ודאי בא הכתוב ללמדנו, שאחר שעשה אהרן את האותות לעיני העם ואחר שהאמינו העם, אחרי זה	50199
דוקא באו משה ואהרן אל פרעה ולא לפני כן, שמכיון שנצטוו משה ואהרן לעשות למען יאמינו העם, א"כ	50200
היה ראוי לבוא מקודם אל פרעה ואח"כ לעשות האותות גם לעיני ישראל, והיתה האמונה מתחזקת יותר	50201
בישראל, שהרי כמה נסים גלויים נעשו למשה ואהרן בבואם לפני פרעה.	50202
מצינו בחז"ל (ילקוט שמעוני רמז קפ"א), ארבע מאות פתחים היו לפלטרין של פרעה, ועל כל פתח אריות	50203
ודובים וחיות רעות, ולא היתה בריה יכולה להכנס שם עד שהיו מאכילין אותם בשר, וכשבאו משה ואהרן	50204
נתקבצו כולם ולחכו רגליהם והתחילו ללוותם עד שבאו לפני פרעה, וכל מלכי מזרח ומערב כשראו אותם	50205
נפל פחדם עליהם והשתחוו להם.	50206
ואמרו עוד שאותו היום יום הולדת של פרעה היה ובאו כל מלכי מזרח ומערב, וכשבאו משה ואהרן לפני	50207
פרעה היו רואים שהם דומים למלאכי השרת, ורום קומתם כארזי הלבנון וגלגלי עיניהם דומים לגלגל	50208
חמה, וזקן שלהם כאשכולות תמרה ומטה האלקים בידם מיד נפל פחדם עליהם, ומצינו עוד כמה דברים	50209
למעלה מן הטבע שהיו ונבראו אז למשה ואהרן, וא"כ בודאי יש בכל אלה לחזק האמונה, ולמה לא עשו כן	50210
לבוא לפני פרעה מעיקרא, ואח"כ יעשו גם האותות לפני בני ישראל והיו נכרים הנסים בכפלים?	50211
אמנם משום כך הדגיש הכתוב ואמר ואחר באו משה ואהרן אל פרעה, להורות שכל ביאתם לפני פרעה	50212
היה רק אחרי שהאמין העם ויקדו וישתחוו, דוקא בזכות האמונה הזאת היו יכולים משה ואהרן לבוא אל	50213
פרעה וליעשות להם כל הנסים, לולא כן אי אפשר כי אין מלך בלא עם, וכן מצינו בחז"ל (מכילתא בשלח	50214
פ"ו), ר' נחמיה אומר כל המקבל עליו מצוה א' באמונה כדאי הוא שתשרה עליו רוח"ק, וכן אתה מוצא	50215
שלא נגאלו ישראל ממצרים אלא בשכר האמונה (תנחומא י"א) שנאמר ויאמן העם ע"כ.	50216
מעתה נתבונן עוד מאי דכתיב ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה, ולמה מתחילה ויאמן העם	50217
ועתה לא שמעו אל משה? התשובה היא מקוצר רוח ומעבודה קשה, קוצר רוח פירושו קוצר נשימה כאדם	50218
שנשימתו קצרה, כלומר שהאמונה שהאמינו מתחלה נתקצרה אצלם, פרחה לה ויבוא היאוש תחתיה, וכל	50219
כך למה? כבר ביארו חז"ל (מכילתא פ' בא), ר' יהודא בן בתירא אומר, הרי הוא אומר ולא שמעו אל	50220
משה מקוצר רוח, וכי יש לך אדם שהוא מתבשר בשורה טובה ואינו שמח, רבו מוציאו לחירות ואינו	50221
שמח, א"כ למה נאמר ולא שמעו אל משה, אלא שהיה קשה בעיניהם לפרוש מע"ז ע"כ.	50222
הרי לנו המרחק מאמונה שכלית עד לאמונה חושית, וזהו מה שנאמר וידעת היום והשבות אל לבבך,	50223
ומרגלא בפומיה של הגה"צ ר' יצחק בלאזער ז"ל, שכמו שיש מרחק גדול מאד ממי שאינו יודע לידוע, כך	50224

המרחק מודעת היום לוהיבות אל לבבך, כשאדם מגיע לאמונה חושית אין שום דבר יכול לעמוד כנגדו, ואפי' כל רוחות שבעולם לא יזיזוהו ממקומו, אבל אם האמונה היא רק שכלית, כשבא כנגדה ענין חומרי שהוא מוחש בגוף תש כוחה, ונשארת מחוסרת אונים כאילו לא היתה מעולם..	50225 50226 50227
וזהו משאחז"ל שהזקנים התחילו להלוך עם משה ואהרן אלא שבדרך נשמטו וברחו, וכשהגיעו לפלטיין של פרעה נשארו רק משה ואהרן, משהתחיל החוש להרגיש הפחד והאימה מפני פרעה הרשע נצח החוש את השכל ונעלם, וכן בישראל אף שמתחילה האמינו ושמעו, אבל מכיון שבא על גופותיהם קושי השעבוד ביתר שאת, והגיעו למצב של תבן לא ינתן להם, כרעו ונפלו תחת גזירה אכזרית זו, נתיאשו ולא שמעו אל משה וכמ"ש רש"י שלא קבלו תנחומין! וכן הוא מאמרם ז"ל שהיה קשה בעיניהם לפרוש מעבודה זרה, ומה זאת? הא כתיב ויאמן העם וישמעו, אלא שכנגד פרישות מע"ז בהרגש גופם ונפשם, נתקצרה הרוח שבאמונת שכלם.	50228 50229 50230 50231 50232 50233 50234
ומעתה מה מאד נבין היטב את הק"ו של הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה, אם בני ישראל שהתורה מעידה עליהם ויאמן העם וישמעו, נתקצרה רוחם במצב של התנגדות חומר גופם, פרעה הרשע שאף פעם לא הגיע לאמונה כלל, וצעק בקול מי ה' אשר אשמע בקולו, על אחת כמה וכמה ואיך ישמעני פרעה? וכמו שראינו שאפילו אחר שכבר קיבל מכות נאמנות והתוודה חטאתי הפעם ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים, אבל מיד שחדלו הקולות והברד ויכבד לבו הוא ועבדיו, היש לך קוצר רוח גדול מזה?	50235 50236 50237 50238 50239
והנה למדנו מכאן ורעדה תאחזנו, אם אנשים כאלו שנאמר עליהם בתורה ויאמן העם, ומשה רבינו ע"ה נענש על זה שאמר והן לא יאמינו לי, וכמ"ש חז"ל עה"פ מזה בידך, מזה שבידך אתה צריך ללקות שאתה מוציא שם רע על בני, הם מאמינים בני מאמינים ע"כ, ואעפ"כ כשהגיעו למצב אחר שונה מזה שהיה נחלשה אמונתם ולא שמעו אל משה, מה נעני אנן אבתרייהו בדור כזה שבעו"ה אבדה האמונה ונכרתה מפיהם, וצרות הכלל והפרט מתרבות בכל יום בגוף ובנפש ר"ל מה נקה לעבוד את ה'.	50240 50241 50242 50243 50244
ישנם הרבה בחורי ישיבה שלומדים כמה שנים בישיבה ועוסקים רוב הימים בפלפולים בש"ס ופוסקים, ואעפ"כ אינם יודעים בש"ס כלום, וכבר צווחו ע"ז גדולי ישראל, ואני שמעתי מפיו הקדוש של החפץ חיים זצוק"ל שאמר בזה"ל, מה מתפלפלים שם בחורי הישיבה, תמה אני מאד איך יוצא בחור מהישיבה מבלי להיות בקי לכהפ"ח בשני סדרים גמרא אוי לאותה בושא! והנה אותם הבחורים גם הם עולה ברוחם כמה פעמים הרהורי חרטה למה אין להם ידיעה בש"ס.	50245 50246 50247 50248 50249
אבל לדאבון לב הרהורים אלה חולפים ועוברים, אין להם קיום אלא לפי שעה ואח"כ נעלמים, וחוזר האדם לטבעו ולרצונו וחסל! ולא לחנם טען האבן עזרא ז"ל במליצותיו, פעם תשובי ופעמיים תשובבי, פעם לקונך ורבות לרצונך ואיך יתם עוונך? והדבר פשוט כי כשהרוח מתקצר החומר בא במקומו, והרצון הטבעי משתלט על האדם, ואז הרי הוא נעשה כבעל חי שוכח אמונתו ומגביר תאוותו, אוהב רק את עצמו וכל מחשבותיו נתונים לעונג גופו, ועל זה וכיוצא בזה צווח האבן עזרא ז"ל אם פעם לקונך ורבות לרצונך איך יתם עוונך?	50250 50251 50252 50253 50254 50255
ולכן עלינו לזכור תמיד ולשמור עצמינו היטב שלא לבוא לידי קוצר רוח, כי אם לכלוא את הרוח לחזקו לסעדו ולתמכו, ואין עצה ואין תבונה אחרת בזה אלא לימוד המוסר! וכמו שנאמר החזק במוסר אל תרף נצריה כי היא חייך, ואחז"ל (במדב"ר סו"פ שלה), משל לאחד שהיה מושלך לתוך המים, הושיט הקברניט את החבל ואמר לו, תפוס חבל זה בידך ואל תניחיהו שאם תניחיהו אין לך חיים! כך אמר הקב"ה לישראל כ"ז שאתם מדובקים במצות, ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום, וכן הוא אומר החזק במוסר אל תרף נצריה כי היא חייך. (לב אליהו).	50256 50257 50258 50259 50260 50261 50262
מאמר קנא	50263
וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל (שמות ו' י"ג).	50264
איתא בירושלמי (ר"ה פ"ג ה"ה), אמר ר' שמואל ב"ר יצחק על מה ציווים? על פרשת שלוח עבדים, ומקרא מפורש הוא כה אמר ה' אנכי כרתי ברית עם אבותיכם ביום הוציא אותם מארץ מצרים, מקץ שבע שנים תשלחו איש את אחיו העברי, כריתת ברית מיוחדת היתה ביציאת מצרים על מצות שילוח עבד עברי, ויש להתבונן והרי אין מצות עבד עברי נוהגת אלא בזמן היובל, וא"כ מה טעם להקדים מצוה זו דוקא לפני מתן תורה, ולא מצינו שנצטוו לפני הדבור אלא על מצוות שנהגו מיד כמו שבת וכדומה.	50265 50266 50267 50268 50269
עוד אמרו בירושלמי (שם), א"ר הילא לא נענשו ישראל אלא על פרשת שילוח עבדים, מאחר שעל מצוה זו של שילוח עבדים נצטוו ביום צאתם ממצרים, לכן נענשו עליה יותר מאשר על כל מצות התורה, וכמ"ש הנביא ירמיה כה אמד ה' אתם לא שמעתם אלי לקרוא דרור איש לאחיו ואיש לרעהו, הנני קורא לכם דרור אל החרב ואל הדבר ואל הרעב, מתבאר שגזירת הגלות היתה עונש על שעברו על מצוה זו, כי עליה	50270 50271 50272 50273

נצטוו ועליה נכרת ברית ביום הוציאי אותם מארץ מצרים, וכיון שנתחזקה מצוה זו כ"כ ע"י שנצטוו עליה	50274
ביציאתם ממצרים נתבעו עליה קודם לכל.	50275
והיא גופה צריך בירור מה חיזוק יש ע"י הציווי בשעת יציאת מצרים, די בכך לצוותם במצות שילוח	50276
עבדים בעת מתן תורה, ביום הנשגב והנורא של מעמד הר סיני? אלא כך ביאורו, קשה מאד על האדם	50277
לשלח לחפשי את עבדיו, ואף כי נפשו של העבד כמהה לחירות, ועול השעבוד כבד עליו ביותר, אין האדון	50278
מרגיש בכל זה, על כן נצטוו במצוה זו בשעה שיצאו בעצמם מבית עבדים, בשעה שהרגישו בנפשם את	50279
שמחת החירות הגדולה, אותה שעה של יציאה מעבדות לחרות משעבוד לגאולה, היא השעה הכשירה	50280
והראויה לתפוס את הצו העליון, מקץ שבע שנים תשלחו איש את אחיו, וכענין שנאמר ואתם ידעתם את	50281
נפש הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים.	50282
כן יבינו היטב את משמעות המצוה של שילוח עבדים בשעת יציאתם בעצמם מעבדות לחירות, אך לאחר	50283
הרגע הגדול של השמחה ורגשות הפורקן, הולכים ההרגשות ומצטננים ועד לשעת מתן תורה תהא המצוה	50284
הזאת קשה מתפיסת אנוש, ורק בשעה שיצאו ממצרים בשעה שרגש החרות פעם בלבם בכל עזו, היה לבם	50285
פתוח להבין את המצוה הגדולה של שילוח עבדים וקבלוה עליהם בלב שלם, והקבלה הזאת לא תמוש	50286
מזכרם לעולם, אף לאחר שרגשי החדוה והרוממות ימוגו וילכו.	50287
ועל כן היתה התביעה כה חמורה אף כעבור דורות רבים מאז, כי זכרון נצח זה עובר מאב לבן לדורי	50288
דורות, איתא בגמ' (סנהדרין י"ט:), תוקפו של בועז וענותנותו של פלטי בן ליש, רבות בנות עשי חיל ואת	50289
עלית על כולנה, רבות בנות עשו חיל זה יוסף, ואת עלית על כולנה זה פלטי בן ליש שנתן לו שאול את	50290
בתו לאשה, ולא קרב אליה שנים רבות כי נתקדשה לדוד, פלטיאל שפלטו אל מן העבירה, מה עשה נעץ	50291
חרב בינו לבינה, אמר כל העוסק בדבר זה ידקר בחרב.	50292
אמנם נס הוא הדבר שפלטו אל למעלה מדרך הטבע, אולם חז"ל שאלו מה עשה? אין עושין נס אלא למי	50293
שעשה בעצמו הכל כדי להנצל מן העבירה, ומה עשה? נעץ חרב בינו לבינה, וכי חרב יכולה למנוע ממנו	50294
את העבירה, האין בידו לסלקה כל אימת שירצה ומה עצה היא זו? אלא רגע גדול היה לו לפלטיאל, רגע	50295
שנתנוצץ בו רגש קודש וגמלה החלטה עזה בלבו, מי שעוסק בדבר זה ידקר בחרב, אבל יודע היה פלטיאל	50296
שלא יוכל לבטוח שבכל עת ובכל שעה ירגיש כך, על כן נעץ חרב לאות זכרון לרגע הקדוש ההוא שעבר	50297
עליו ולהחלטה הנמרצת שהחליט, זו עצה עמוקה היא וראוי לנס בעבורה.	50298
לכל אדם רגעים של התעוררות, ועיקר העבודה היא שלא תפוג ההתעוררות הזאת עד שישתנה לגמרי	50299
לאדם אחר, כמו שמצינו ביקום איש צרורות בן אחותו של רבי יוסי בן יועזר שהיה 0 רוכב 0 על 0 הסוס 0	50300
בשבת, 0 ובאותה 0 שעה היו מוליכין את ר' יוסי בן יועזר ליהרג על ששמר את השבת, א"ל יקום איש	50301
צרורות לר' יוסי, ראה סוסי דארכבי מרי וראה סוסך דארכבך מרך, א"ל אם כך למכעיסיו ק"ו לעושי	50302
רצונו, ואם כך לעושי רצונו ק"ו למכעיסיו, נכנס בו הדבר כארס של עכנאי הלך וקיים בעצמו ד' מיתות	50303
בית דין, נתנמנם ר' יוסי בן יועזר וראה מטתו פורחת באויר, אמר בשעה קלה קדמני זה לגן עדן (ב"ר	50304
ס"ה).	50305
תניא אמרו עליו על ר"א בן דורדיא שלא הניח וכו', בשעת הרגל דבר אמרה לו אלעזר בן דורדיא אין	50306
מקבלין אותו בתשובה, הלך וישב בין שני הרים וגבעות, אמר הרים וגבעות בקשו עלי רחמים, אמר אין	50307
הדבר תלוי אלא בי, געה בבכיה עד שיצאה נשמתו, יצאה בת קול ואמרה ר"א בן דורדיא מזומן לחיי	50308
העולם הבא, בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת (ע"ז י"ז), שעה אחת כזו יש לכל אחד ואחד	50309
והרבה שעות כאלו, אבל קונה עולמו בשעה אחת יש רק אחד מאלף, שידע לנצל את השעה של התעוררות	50310
ועי"כ לקנות את עולמו, ועל זה בכה רבי אם יתכן כח כזה באדם למה לא יזכה כל אחד לכך.	50311
וישמע יתרו מה שמועה שמע ובה קריעת ים סוף, השמועה עוררתו להתגייר ולהכנס תחת כנפי השכינה,	50312
ואילו אלופי אדם אילי מואב יאחזמו רעד נמוגו כל יושבי כנען, ואיה איפה הם ברשעם נשארו כמו שהיו,	50313
וכן ראינו בעינינו את ההתעוררות הגדולה שאחזה בכולנו בעת ההצלה במלחמה האחרונה, אך מאחר שלא	50314
ידענו לנצלה כמו שצריך נשאר הכל כפי שהיה, הדרך לשמור את העליה שיש לאדם בשעת רצון	50315
והתעוררות, היא על ידי שיזכיר לעצמו תמיד את ההרגש שהיה בלבו אז ויזכור את הרגע ההוא תמיד,	50316
וישמור בלבו את השעה האחת שיוכל לקנות על ידה את עולמו. (שיחות מוסר תשל"א).	50317
	50318
מאמר קנב	50319
וידבר ה' אל משה... ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים (ו' י"ג).	50320
עולם חסד יבנה וחסד ה' מעולם ועד עולם, השמים והארץ נבראו במדת החסד וכל פעולותיהם הן חסד,	50321
על ידה נבראו ועליה הם מתקיימים, ושומה על האדם להטביע בנפשו את המדה הזאת, עליו להתבונן	50322

בבריאה שנבראה בשבילו כדי ללמוד ממנה דרך חייו על הארץ, וכשם שעולם חסד יבנה כן עליו לעמוד	50323
כל ימיו בחסד, ולהגיע למדריגה רמה כזו שישתוקק ויתאמץ תמיד להטיב לכל הברואים בכל אשר יוכל.	50324
והנה אמרו חז"ל (סנהדרין ל"ז), לפיכך נברא האדם יחידי שחייב כל אדם לומר בשבילי נברא העולם,	50325
הרי עד כמה מגיעה מדת חסדו וטובו של הקב"ה, שברא את העולם על כל תענוגיו ועידונו בשביל כל	50326
יחיד ויחיד, ועוד הוסיפו חז"ל שכל אדם חייב לדעת ולהרגיש זאת, והרי תכלית בריאת האדם היא שילך	50327
בדרכיו של הקב"ה כמ"ש והלכת בדרכיו, ואמרו חז"ל (שבת קל"ג) מה הוא רחום אף אתה היה רחום,	50328
נמצא שחייב כל אדם לספק לכל אחד ואחד תענוגות עולם ומלואו כאילו היה יחידי בעולם.	50329
ולא עוד אלא שיש לו לאדם ללמוד מהבריאה, להטיב מבלי לגרוע חסדו במאומה אף למי שמכעיס כנגדו	50330
ומבזהו, כמו שהקב"ה מכריח את הבריאה להטיב גם לרשעים אף שהיא סובלת מזה, ונפשי כעפר לכל	50331
תהיה, מה העפר הכל דורסים עליה והיא מצמחת ונותנת חיים לעולם, כך על האדם לסבול ולגמול חסד עם	50332
הכל באין יוצא מן הכלל, וכן אנו רואים מהשמש והירח שהרי אמרו חז"ל (נדרים ל"ט), שאינם רוצים	50333
לצאת ולהאיר מפני שמתחווים להם עכו"ם, והקב"ה מורה בהם חצים שיאירו לעולם.	50334
הרי שהקב"ה אינו מונע את טוב הבריאה אף מהרשעים והמכעיסים כנגדו, וכן על האדם ללמוד לעצמו	50335
לבל ימנע חסדו משום איש, אף מאלה שמרגיזים ומצערים אותו, ואפילו אם הוא צדיק בדינו, והרי	50336
הדברים קל וחומר! אם כל העולם על כל מערכות צבא השמים והארץ, לא יחשכו נגהם וטובתם גם	50337
מהרשעים ביותר, עאכו"כ האדם שהכל נברא לשמשו והוא תכלית הבריאה, שיש לו להתבונן ביסוד זה	50338
של עולם חסד יבנה, ולא ימנע חסד משום בריאה בעולם.	50339
והנה היחס הזה להטיב להם אף בשעה שהם מציקים לו, אינה מדת חסידות גרידא כי אם ציווי וחובה,	50340
וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל, ואמרו חז"ל (ספרי בהעלותך), זה שאמר הכתוב	50341
האנכי הריתי את כל העם הזה כי תאמר אלי שאהו בחיקך כאשר ישא האומן את היונק, היכן אמר לו?	50342
ויצום אל בני ישראל, אמר להם הו יודעים בני סרבנים הם טרחנים הם, על מנת כן תהיו מקבלים עליכם	50343
שיהיו מקבלים אתכם וסוקלים אתכם באבנים, הרי עד כמה יש לסבול בני אדם ולשקוד בטובתם, אף אם	50344
הם בועטים בחסד שגומלים אתם, ומשיבים רעה תחת טובה בקללות וסקילת אבנים וכדומה.	50345
והדברים האלה אמורים לא רק ביחס לבני ישראל לבד, אלא גם ביחס לעכו"ם והרשעים ביותר, כנאמר	50346
שם ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים ואמרו חז"ל (שמו"ר ז') שני ציוויים יש כאן, אל בני	50347
ישראל להנהיגם בנחת, ואל פרעה לחלוק לו כבוד בדבריהם, והרי הדברים נפלאים שבאותה אזהרה	50348
שנצטוו משה כלפי ישראל נצטוו גם כלפי פרעה.	50349
מצד אחד עומדים בני ישראל כשהם נרדפים ע"י המצרים הרשעים וזועקים אל ה' שיצילם משעבודם,	50350
ומצד שני המצרים מענים את ישראל בעינויים קשים ומרים, וכשעלתה שועתם אל ה' והוא שולח את	50351
משה ואת אהרן לגאול אותם ולהעניש את משעבדיהם, הרי באותה שליחות עצמה שהוא מצוה אותם	50352
לסבול את ישראל ולהנהיגם בנחת, הוא מזהיר אותם לחלוק כבוד גם למשעבדם פרעה מלך מצרים, ולא	50353
רק יחס של כבוד סתם אלא כבוד של מלך.	50354
ומצינו שכן עשה משה, לאחר כל תשע המכות שנחתו על פרעה ולא שלח את בני ישראל, בא משה ומתרה	50355
בו על המכה הגדולה ביותר, ופרעה עומד ברשעו ומגרש את משה מעל פניו, אמר לו משה כה אמר ה'	50356
כחצות הלילה ומת כל בכור בארץ מצרים וירדו כל עבדיך אלה אלי, ואמרו חז"ל (שמו"ר שם) לא אמר	50357
אלא על עבדיו, אע"פ שהיה לו לומר אתם ומלככם שנאמר ויקם פרעה לילה, כדי לחלוק כבוד למלכות.	50358
הרי עד כמה יש להתייחס בכבוד ולדקדק בביטויים נאים גם כלפי הרשעים הגדולים ביותר, ואף תוך אותה	50359
שעה שהם מבצעים את מעשי רשעותם ובאים להזהירם על ענשם, ולא רק ברשע שהוא חי חס הקב"ה על	50360
כבודו משום שבכחו לשוב ולהטהר, אלא אפילו כשכבר מת הרשע ואבד סברו ובטל סיכוי, אין לשער	50361
ולהעריך גודל רחמיו של הקב"ה עליו, מצינו באותם המצרים שלאחר שלא שבו מדרכם הרעה ורדפו אחר	50362
בני ישראל ונענשו ונטבעו בים סוף, בקשו מלאכי השרת לומר לפניו שירה, אמר להם הקב"ה מעשי ידי	50363
טובעים בים ואתם אומרים שירה? (מגילה י').	50364
הרי שאף רשעים גמורים כאלה כמו המצרים שה' המיתם להפרע מהם, בכל זאת אין הקב"ה שמח	50365
במפלתן ומונע ממלאכי השרת מלשיר, ועוד תמה עליהם איך עולה דבר כזה על דעתם, מעשה ידי טובעים	50366
בים ואתם אומרים שירה? כמה מתגלה כאן גודל מדת חסדו של הקב"ה לברואיו, שבעת מפלתם של	50367
רשעים הוא רואה את עצמו כביכול, כאב שכול שמתו בניו ואינו סובל כי ישירו לפניו!..	50368
ולא זו בלבד אלא שגם אחר מפלתם חס הקב"ה על כבודם ודאג שלא יבואו לידי בזיון, אמרו חז"ל	50369
(מכילתא בשלח) נטית ימינך תבלעמו ארץ, מגיד שהים זרקן ליבשה והיבשה זרקתן לים, אמרה היבשה	50370
ומה אם בשעה שלא קבלתי אלא את דמו של הבל נאמר לי ארורה האדמה, עכשיו איך אני יכולה לקבל	50371

דמן של כל אלו אוכלוסיין? עד שנשבע לה הקב"ה שאינו מעמידה בדין, שנאמר נטית ימינך ואין ימין אלא שבועה.	50372
כשאנו קוראים את הפסוק נטית ימינך תבלעמו ארץ, אנו מבינים בו ביטוי לנקמה שנקם ה' ברשעים הללו והבליעם באדמה, אבל לפי דברי חז"ל נראה כי אין כאן ענין של נקמה ועונש, אלא חסד ורחמים גדולים לתת כבוד למצרים, ולזכותם בקבורה כדי שלא יהיו מוטלים בבזיון על פני האדמה, ולא עוד אלא ששינה הקב"ה את הטבע ופתחה הארץ את פיה ובלעה אותם (רמב"ן שם), זה שאמר הכתוב כל ארחות ה' חסד ואמת, אף בתוך דין אמת זה שנקם ה' מהמצרים את נקמת בני ישראל, נטה להם חסד שלא יבואו לידי בזיון והשביע את הארץ שתקבל אותם.	50373
ובהיות שאנו חייבים ללכת בדרכיו של הקב"ה, עלינו להרגיש גם את החסד הזה, ויחד עם דברי השירה על הנסים ועל הנפלאות שנעשו לאבותינו, עלינו לשיר גם על החסד שעשה הקב"ה למעננו המצרים שהביא אותם לקבורה, חז"ל תיקנו ברכה מיוחדת בברכת המזון לכל אחד מישראל כדי להודות להש"ת על שניתנו הרוגי ביתר לקבורה, והנה כעין אותה הודאה אנו שרים בכל יום בשירת אז ישיר, גם על הנס והחסד של קבורת המצריים.	50374
כשנסתכל עוד נמצא, כי לא זו בלבד שהקב"ה מרבה חסד לרשע אף באותו זמן שהוא מעניש אותו על רשעתו, אלא שגם העונש עצמו נהפך עליו לחסד כי חסד ה' מלאה הארץ, כלומר אין מקום בעולם ואין דבר שיארע בו שיהא פנוי מחסד, אדם הראשון בתחילת יצירתו קודם שחטא, לא היה זקוק לשום עמל ויגיעה להשיג צרכיו, הן הגשמיים והן הרוחניים כמ"ש חז"ל (סנהדרין נ"ט).	50375
אדה"ר מיסב בגן עדן היה, מלאכים מסננים לו יין וצולין לו בשר, כמו שהשמש מאירה לנו תמיד מבלי שנזדקק לשום פעולה כדי לקבל את האור, וכמו שאנו נושמים את האויר המצוי לנו בכל מקום בלי כל מעשה, כן השיג אדה"ר גם את מזונותיו וכל צרכי גופו, ובאותו דרך השיג גם את עליותיו הרוחניות מבלי כל טירחה ויגיעה, וזוהי בחינת גן עדן כמ"ש חז"ל, צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנין מזיו השכינה (ברכות י"ז).	50376
אבל לאחר שנכשל בחטאו נתקלל ונאמר לו בזעת אפך תאכל לחם, ואמרו חז"ל (ברכות נ"ח) כמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא פת לאכול, חרש זרע קצר וטחן הרקיד לש ואפה ואחר כך אכל, ולכשנתבונן נראה כמה חסד טמן הקב"ה בעונש זה עצמו, עד שאותה קללה נהפכה עליו לברכה.	50377
מצינו בחז"ל (בבא מציעא ל"ח), רוצה אדם בקב שלו יותר מתשעה קבין של חבירו, ופירש"י קב שלו חביב עליו על ידי שעמל בהם, הרי שהטביע הקב"ה באדם שיהיה חביב עליו עמלו עד כדי כך, שאף מדה מרובה של תשעה קבים שהשיג בלא עמל, אינם חביבים עליו כמו קב אחד שהוא משיגו מתוך יגיעה וטירחה, נמצא שאותה קללה בזעת אפך תאכל לחם הומתקה לו לאדם ונהפכה עליו לעונג, משתוקק לה ואי אפשר לו בלעדה.	50378
וכן הדבר גם בענינים הרוחניים, אדם הראשון היה שרוי בלא חטא שתי שעות בלבד, ובשתי שעות אלו השכיל לדעת את ה' ועלה במעלות הרוחניות יותר ממלאכי השרת כפי שאמרו חז"ל (ב"ר י"ז), שאמר הקב"ה למלאכים חכמתו מרובה משלכם, אבל כשחטא ירד ממדריגתו ירידה עצומה, הרי לכמה עמל זקוק אדם כדי לעלות בסולם הרוחניות, להשכיל ולהבין ולהגיע לאיזו מדריגה שהיא.	50379
וכבר אמרו חז"ל (שבת פ"ג), אדם כי ימות באהל אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, שלאחר חטאו של אדם הראשון שוב אין אדם יכול לזכות לכתרה של תורה שתתקיים בידו, אלא ביגיעה רבה כזו עד שימית עצמו עליה, והנה דווקא בזה צפונות כל הברכות, ואדרבה העמלות בתורה משמשת כתנאי עיקרי בהשגת השלימות.	50380
אם בחוקותי תלכו פירשו חז"ל שתהיו עמלים בתורה, מלמד שהקב"ה מתאוה שיהיו ישראל עמלים בתורה, הרי שרק על ידי העמלות בתורה אפשר להגיע למעלות הרוחניות העליונות, ובשכרה הובטחו לנו כל הברכות המנויות, ונתתי גשמיכם בעתם וישבתם לבטח בארצכם, הא למדנו מה רב הוא החסד בקללה עצמה, שענין היגיעה נהפכה לאדם לברכה גדולה ולהשיג של אושר, עונג ועידון שאין למעלה הימנו.	50381
אולם נתבונן עוד ונראה מה רבו חסדי הש"ת עם ברואיו, שאם כי לפי מושגינו אנו רואים בקלות ברכה ועונג כאמור, אבל הקב"ה אינו מעלים עיניו מהפורענות הטבועה בהן מעיקרן, אמרו חז"ל (תנחומא תזריע), זה שאמר הכתוב כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע, ללמדך שאין הקב"ה חפץ לחייב בריה ובמה חפץ? להצדיק את בריותיו, אין שמו של הקב"ה נזכר על הרעה אלא על הטובה, בשעה שברא הקב"ה את האור ואת החושך וקרא להם שמות, הזכיר שמו על האור ולא הזכיר שמו על החושך, ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה, וכן כשברא הקב"ה אדם וחווה הזכיר שמו עליהם, שנאמר ויברך אותם אלקים, וכשקללן לא הזכיר שמו עליהם אלא ואל האשה אמר ולאדם אמר.	50382
	50383
	50384
	50385
	50386
	50387
	50388
	50389
	50390
	50391
	50392
	50393
	50394
	50395
	50396
	50397
	50398
	50399
	50400
	50401
	50402
	50403
	50404
	50405
	50406
	50407
	50408
	50409
	50410
	50411
	50412
	50413
	50414
	50415
	50416
	50417
	50418
	50419
	50420

הרי שעם כל הברכות והתענוגות החבויות בקללה בזעת אפך תאכל לחם, ועם כל הדרגות הנפלאות בתורה	50421
והכרת השי"ת שהאדם זוכה על ידי העמל, אין הקב"ה חפץ בהם ואינו מייחד שמו עליהם, מפני שמעיקרן	50422
באו דרך קללה ועונש ואין בהם חסד מלא, צא וראה עוד כמה מגיעה מדת חסדו של הקב"ה, שהרי האדם	50423
אינו מרגיש שום צער בעונשים אלה, ועוד נהנה ומתענג עליהם, אבל בשמים סופרים כל טיפה של עונג	50424
כזה ומניחים אותה בגנזי הפורעניות, אשר על ידיהם מוחלים לו עוונותיו.	50425
אמרו חז"ל (תנחומא שם), על שלשה דברים הזכיר הקב"ה שמו עליהם אע"פ שהן לרעה, על הנחש	50426
שהסית את האשה, הרי שהנחש גרוע מהכל ועבירתו חמורה ביותר, ומשום כך נתקלל בראשונה ובקללה	50427
חמורה משל אדם וחוה, וגם לא נשאל למה עשה כך כדרך שנשאלו הם, וחז"ל למדים מזה שאין טוענין	50428
למסית, ועל אף הכל נעוצה גם בתוך קללה זו ברכה גדולה כמ"ש חז"ל (ב"ר כ'), קללתו של הקב"ה יש	50429
בה ברכה, אילולי שאמר לו הקב"ה לנחש על גחונך תלך, איך היה בורח לכותל וניצול, וכן אמרו (יומא	50430
ע"ה) בוא וראה מדת הקב"ה, קלל את הנחש עולה לגג מזונותיו עמו יורד למטה מזונותיו עמו.	50431
ומעתה הדברים קל וחומר, אם בקללות ורעות כאלה טובה וברכה כה מרובה יש בהן, על אחת כמה וכמה	50432
מה רב הטוב שצפן הקב"ה לבריותיו בברכה ממש, ובדבר שכתוב בו מפורש כי טוב שהוכפל בו כי טוב	50433
טוב מאד, והרי נפלאים הדברים כמה גדלה הטבתו של הקב"ה עם ברואיו ומה רבו חסדיו בעולמו, וכמה	50434
על האדם ללמוד מכאן ללכת בדרכיו, ולהעמיק את מעשי החסד שלו לאין שיעור שיהיה כולו חסד.	50435
(אור הצפון).	50436
מאמר קנג	50437
וידבר ה' אל משה... ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים (ו' י"ג).	50438
יציום לחלוק לו כבוד בדבריהם, וצריך להבין למה היה צריך לצוותם על זה, ציווי שייך בדבר שאין	50439
לאדם שום חפץ לעשותו וקשה לעשותו, כמו לשה"ר וכל חלקי הדיבור והדברים שנפשו של אדם	50440
מתחמתם, על זה שייך הזהרת התורה שלא לדבר לשה"ר ולא לעשות מעשה ההוא, במ"ע לקיים דבר	50441
שהוא נגד רצונו של אדם, ולולי גזרה התורה לא היה עושה מעצמו, אבל בדבר שאדם עושה מעצמו מחמת	50442
שטבעו מכריחו, על זה לא היתה התורה צריכה להזהירם.	50443
ידוע שאימת מלך תקוע בנפש כל אדם, ובפרט בדבר שהוא נגד רצונו של המלך בודאי הוא מפחד נורא	50444
שלא יענש, ובפרט בנידון זה שהלך משה אצל פרעה שישלח את בני ישראל מארצו, והוא נחשב כמורד	50445
במלכותו, בודאי יעשה מעצמו בלי שום ציווי כי טבעו מכריחו לזה, וא"כ למה הציווי לחלוק לו כבוד	50446
בדבריהם?	50447
אכן כל הקושיא היא רק לפי הרגשתנו, אבל האדם השלם יכול להגיע למדרגה כל כך גבוהה שלא ירגיש	50448
אלא הרגשת התורה, ולא יפחד אלא באזהרת התורה, האדם הזה הולך בבטחון חזק בלי שום פחד כלל,	50449
ומרגיש בהכרה שלמה ואמיתית ששום נכרא בעולם לא יוכל להזיקו בלתי רשות הבורא, וכמו שביארו	50450
המפרשים אצל דוד המלך ע"ה שאמר בשלום יחדיו אשכבה ואישן.	50451
לא כדרך כל הארץ שכשהם נמצאים במלחמה הם מלאים פחד, ואינם יכולים לישון מפחד שמא יפגע בו	50452
השונא, אבל דעה"ה אינו כן הגיע בבטחון חזק למדרגה כה גבוהה, שאפילו בהיותו במקום המלחמה לא	50453
היה מפחד יותר מכפי מה שהיה נמצא בביתו, ולא הרגיש כי אם הבוי"ת ולא פחד משום בריה שבעולם,	50454
כמ"ש החוה"ל ויהי אצלך מקום מלא כריק וריק כמלא, ותכף כששכב היה ישן השכיבה והשינה היו ביחד,	50455
וזהו הפירוש יחדיו אשכבה ואישן.	50456
וכן משה ואהרן הגיעו למדרגה כ"כ גבוהה, וכשנצטוו לילך לפרעה אף שמצד הטבע יש לפחד שמא	50457
יהרגם, והראיה משבעים זקנים שנשמטו אחד אחד, אבל הם האמינו ששומר מצוה לא ידע דבר רע ולב	50458
מלכים ביד ה', עד שלא היה נחשב פרעה בעיניהם שיפחדו ממנו יותר מאיש זולתו, שאין בידו לעשות	50459
להם דבר רע בלתי רשות הבורא, ואם הולכים במצוות הבורא לא יוכל להזיקם אף אם ירצה, ועל כן לא	50460
הרגישו את עצמם מוכרחים לחלוק לו כבוד כי אין להם ממה לפחד, ויכולים לדבר אתו קשות ולתבוע	50461
אותו ולהוכיחו על העוול הנעשה לישראל, כי מה להם לפחד אחר שהם הולכים במצות ה'?	50462
ועל כן הזהירה אותם התורה לחלוק לו כבוד, כיון שמחמת עצמם אינם מוכרחים לחנוף לו ואינן מפחדים	50463
ממנו כלל, ולכן באה החובה שעליהם להזהר בכבוד המלך, מזה אנו רואים בעליל שאדם יכול לשנות את	50464
טבעו הרע מן הקצה אל הקצה, עד שלא יפחד מכל דבר שבעולם זולת מה שהתורה דורשת ומסכמת עליו,	50465
השלם בירתו לא ירא משום אדם אפילו במקום סכנת נפשות וילך לבטח דרכו לשמור התורה, ולא יזוו	50466
ממנה אף במקום שטבעו מנגדתו. (אור המוסר ח"ב).	50467
מאמר קנד	50468
	50469
	50470

וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצום אל פרעה מלך מצרים (שמות ו' י"ג).	50471
וברש"י אל פרעה מלך מצרים, ציום לחלוק לו כבוד בדבריהם ע"כ, יש להתבונן ולראות מזה עד כמה	50472
תורתנו תורת אמת למצוא חשבון נפלא זה, אפי' במצב שעומד משה רבינו בצווי השי"ת לפני פרעה	50473
הרשע והלה אומר מי ה' אשר אשמע בקולו, ועוד מענה את בני"י יותר בכל מיני עינויים קשים ומרים, ובא	50474
משה רבינו להתרות בו שיקבל מכות נאמנות עבור פשעיו כראוי.	50475
ובאותו מצב עצמו, בה בשעה שאומרין לו דע שילקוך פעם אחר פעם עד להריגת בנך בכורך, האם יש לך	50476
בזיון גדול מזה! ובכ"ז חל עדיין ציווי לנהוג בו כבוד מלכות כי מלך הוא, וכמו שמצינו באמת שאמר לו	50477
משה וירדו כל עבדיך אלה אלי והשתחו לו, והביא רש"י מגמ' זבחים ק"ב, שבזה חלק כבוד למלכות	50478
שלא אמר לו וירדת אתה אלי והשתחווית לי אלא וירדו כל עבדיך.	50479
והרי זה נורא ונפלא להתבונן ללמד לאדם דעת בכמה אנפי, ראשית אנו רואים כאן עד כמה מדויק	50480
בתכלית הדקדוק מדת העונש לאדם כחוט השערה לא פחות ולא יותר! דהנה מענישים את פרעה וכל	50481
מצרים בעשרה מכות זו אחר זו וזו קשה מזו, שיש בהם די בזיון חוץ מעצם המכה.	50482
נקח לדוגמא מכת צפרדע הלא כתוב וכך ובעמך ובכל עבדיך יעלו הצפרדעים, וברש"י וכך ובעמך בתוך	50483
מעיהם נכנסים ומקרקרין (סנהדרין פ'), נצייר לעצמנו איך היה נראה פרעה כשישב על כסא מלכותו	50484
וכתרו על ראשו ושריו סביב לו, והצפרדעים מקרקרים בבטנו וכן בבטן שריו, והוא מדבר ואין קולו נשמע	50485
רק קול הצפרדעים המקרקרים מתוך מעיו, האם יש כאן כבוד מלכות?	50486
אעפ"כ כשרשע זה שכבר קיבל תשע המכות, מתחצף לומר למשה רבינו ביום ראותך פני תמות, ומשה	50487
אומר לו כן דברת ויצא מעם פרעה בחרי אף, ופי רש"י על שאמר לו אל תוסף ראות פני, ובכ"ז אינו אומר	50488
לו וירדת אתה אלי, אלא וירדו כל עבדיך אלי, ומה טעם? כדי לחלוק כבוד למלכות! כלומר עד כאן מגיע	50489
לו דם צפרדע כנים ערוב וכו', עונשים אלו ראוי הוא להם, אבל שישמעו אזניו דיבורים מפי משה וירדת	50490
אתה אלי והשתחויית לי, לבזותו עד כדי כך אין מגיע לו, כי מלך הוא ויש לחלוק לו כבוד! הרי לפנינו עד	50491
כמה מדוקדקים עונשים שמים בדקדוק נורא ונפלא.	50492
ויש לנו ללמוד מכאן לעצמנו בכבוד אדם! עד כמה יש לדקדק בדיבור אליו, אפי' בשעה שמענישים אותו	50493
והוא ראוי לעונש ומוכיחים אותו בדברים קשים כגידיים, מ"מ כל דיבור ודיבור צריך להיות במדה	50494
ובמשקל מה מותר ומה לא, צא ולמד אם לפרעה הרשע כך ק"ו לאדם מישראל, והרי כל ישראל בני	50495
מלכים הם (שבת ס"ז), וק"ו בן בנו של קו"ח בישראל כשר! מה מאד יש לדקדק בדיבור אתו לתת לו	50496
כבוד הראוי וכ"ש שלא לבזותו ח"ו, והרי כן תובעים מאת האדם ליום הדין ושואלים אותו המלכת את	50497
חבירך עליך בנחת רוח (שערי קדושה להרח"ו ז"ל שער ב').	50498
ואם לחשך אדם לומר מה לי ולדברים הדקים האלו, אם משה רבינו שעלה השמימה וקיבל התורה היה	50499
יכול למשול ברוחו ולחלוק כבוד מלכות לפרעה הרשע, מה זה שייך להדיט כמוני אשר אין לו מושג	50500
בדברים אלו? אף אתה אמור לו דא עקא! שהחסרנו כל שאיפה לאורח חיים למעלה, ובאין רצון להתעלות	50501
מולידים אמתלאות לפטור את עצמינו מחיובנו בתורה ובמצוה.	50502
ואם במה שנוגע למחשבה ושכל לא קם בישראל כמשה עוד, אבל לענין קיום המצות והמדות הטובות,	50503
כבר כתב הרמב"ם בפ"ה מהל' תשובה ה"ב, שכל אדם ראוי להיות צדיק כמשה רבינו, וזהו מה שאמרו	50504
בתנא דבי אליהו רבה (פ"ה), חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב, ר"ל	50505
נהי דלשכל החזק של אבותינו הקדושים לא נוכל להגיע בשום אופן, אבל לענין המעשים שלהם, בזה	50506
עכ"פ חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי.	50507
מעתה אל ילעיט אדם את עצמו בתירוצים שונים כי אין לו כח זה ואין לו כשרון זה ואין לו מצב זה, הכל	50508
שוא ושקר! סיבה אחת היא שאין לו רצון! ואם יהיה לו רצון לעלות ולהשתמש במה שיש לו, די לו להגיע	50509
עד תכליתו, ואינו צריך לחפש אמתלאות ולטעון שאין לו ודי בהערה זו. (אור יהל).	50510
	50511
מאמר קנה	50512
וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל (שמות ו' י"ג).	50513
איתא בילקוט ר' יהודה בן בתירא אומר הרי הוא אומר ולא שמעו אל משה מקוצר רוח, וכי יש לך אדם	50514
שמתבשר בשורה ואינו שמח, נולד לך בן זכר רבך מוציאך לחירות ואינו שמח? אם כן מה תלמוד לומר	50515
ולא שמעו אל משה, אלא שהיה קשה בעיניהם לפרוש מעבודה זרה ולהידבק במצוות.	50516
דברי ר' יהודה בן בתירא נראים לנו לכאורה כגוזמה גדולה, שהיה קשה בעיניהם לפרוש מעבודה זרה!	50517
היכן דברים אלו כתובים בתורה, ואיך זה לפגוע כל כך קשות בעם ישראל! גם מה שכתוב במדרש על	50518
הפסוק ויצום אל בני ישראל, א"ל הו יודעים בני סרבנין הם טרחנין הם, על מנת כן תהיו מקבלים עליכם	50519

שהן מקללין אתכם וסוקלין אתכם באבנים, היכן כתובים בירורים קשים אלה? ומדוע להכביד כל כך על עם ישראל? וכי לא היה להם מספיק בעבודת הפרך הקשה.	50520
הפסוק מפורש אומר שלא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה, ואיך הבינו חז"ל שהכוונה היא לפרוש מעבודה זרה, גם לנו קשה לקבל כאלו פגיעות בכבודנו, וכאן מואשמים בעבודה זרה, הייתכן? אם יקרה שמישהו יטען שמה שאנחנו לא לומדים מוסר בענייני השגחה ובטחון, זה בגלל שיש לנו התקשרות להשתדלות לשכל ולעבודה זרה, ועוד שאנו לא לומדים מוסר בגלל הפחד, שמא זה יחייב אותנו לוותר על רצונותינו על התאוה והקנאה, מי יסבול כאלה בירורים פוגעים וקשים?	50522
אך רואים מכאן שחז"ל ירדו לסוף דעתו של אדם בעמקות נוראה מאד, ואפשר לומר בפשטות שאדם שאיננו מתעסק להתעלות בדרכי ההשגחה והבטחון, הרי הוא ללא ספק בבחינת עובד עבודה זרה, בגדר אותי עזבו מקור מים חיים לחצוב להם בארות בארות נשברים אשר לא יכלו המים, אם עוזבים את המים החיים הרי ממילא נמצאים בבארות השבורים, כל אחד והעבודה זרה שלו ולא הרי זה כהרי זה כל אחד והשגעון שלו.	50523
אף על פי שבני ישראל היו בשעבוד כזה כל כך מוכנעים, אעפ"כ הרי הם כל הזמן בבחינת עבדא בהפקירא נחא ליה זילא ליה פריצא ליה, ובשביל זה קשה להם לשנות את אורח חיהם ולפרוש מעבודה זרה, חז"ל אומרים שמסכת עבודה זרה של אברהם אבינו היה בה ארבע מאות פרקים, וכל שכן אצלנו כמה סוגי עבודה זרה, וכן כותב חובות הלכות החונף אין תכלית לנעבדיו, אין תכלית לעבודה זרה שלנו, לא רק חניפות אלא גם הקפדה שנאה נקמה נטירה כל זה ע"ז.	50524
ואם האדם לא מרגיש כך זה בגלל היותו רחוק מעצמו, וכשהוא כן מרגיש אז קשה לו להודות על האמת, וחוסר הבטחון הוא בגלל חוסר בירור המדות ודבקות להשתדלות, ואף להשתדלות של איסור, זה דומה לאותו אדם שבגלל כעס והקפדה נגד שליח ציבור אינו עונה אמן יהא שמיה רבא הרי זה עבודה זרה ממש, זוהי הדוגמא של עבודה זרה שרק בדרך של בירור המדות ולימוד המוסר ניתן לפרוש ממנה, ולהגיע לחירות אמיתית כימי צאתנו מארץ מצרים. (דגל המוסר).	50525
	50526
	50527
	50528
	50529
	50530
	50531
	50532
	50533
	50534
	50535
	50536
	50537
	50538
	50539
	50540
	50541
	50542
מאמר קנו	50543
ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים (שמות ו' י"ג).	50544
ויצום אל בני ישראל להנהיגם בנחת ולסבול אותם, ואל פרעה מלך מצרים ציום עליו לחלוק לו כבוד בדבריהם (רש"י שם), ופשוטו ציום על ישראל ועל שליחותו אל פרעה, ואף על פי שכבר נשלח מקודם לפרעה ולישראל, נתחדש בצוואה זו מינוי חדש וכפי שביאר הספורנו, ויצום מינה אותם לשרים כמו ויסמוך את ידיו עליו ויצוהו, ואל פרעה מלך מצרים, מינה אותם לשרים בענין הוצאת ישראל ממצרים, באופן שישראל וגם פרעה ישמעו על כרחם למשה ולאהרן הממונים עליהם מאתו ית'.	50545
בשעת מינוי זה נצטוו גם באופן ההנהגה, הן כלפי ישראל להנהיגם בנחת ולסבול אותם, וכמ"ש במדרש (שמו"ר ז' ב'), בני סרבנים הן רגזנין הן טרחנין הן, על מנת כן תהיו מקבלין עליכם שיהיו מקללין אתכם שיהיו מסקלין אתכם באבנים, ואל פרעה מלך מצרים א"ל הקב"ה היו נוהגין בו כבוד וחלקו כבוד למלכות, אע"פ שאני צריך לעשות בו את הדין, וכן עשה משה שנאמר וירדו כל עבדיך אלה אלי, לא אמר עליו אלא על עבדיו, אע"פ שהיה לו לומר אתם ומלככם שנאמר ויקם פרעה לילה, ולכך לא פרסם אותו כדי לחלוק כבוד למלכות.	50546
	50547
	50548
	50549
	50550
	50551
	50552
	50553
	50554
	50555
	50556
	50557
	50558
	50559
	50560
	50561
	50562
	50563
	50564
	50565
	50566
	50567
	50568

מתוך נוסח הברכה על ראיית מלך עכו"ם שנתן מכבודו לבשר ודם אנו למדים, כי מלכות היא מתנה לאדם	50569
מן השמים, ואף על פי שמעלה זו לא קיבל פרעה עבור איזה זכות, דיה במעלה זו לעצמה כדי לנהוג בו	50570
כבוד, כי בהעדר הנהגת כבוד למלכות, נעדרת גם ההרגשה בערכה של מלכות, וכדי שלא יפסיד אדם את	50571
ההערכה למעלה זו עליו לנהוג בה כבוד, וכדאי הוא ריוח זה של הערכת מעלה, אפילו אם על ידי כך יקבל	50572
רשע כבוד.	50573
ועיין (ילקוט קע"ח), שמביא כמה וכמה דוגמאות שחלקו כבוד למלכים רשעים, וכן מצינו ביעקב שחלק	50574
כבוד למלכות, ויתחזק ישראל וישב על המטה, וכן אליהו שחלק כבוד למלכות, וישנס מתניו וירץ לקראת	50575
אחאב, וכן חנניה מישאל ועזריה שחלקו כבוד למלכות, וכן דניאל שחלק כבוד למלכות.	50576
	50577
ומעתה נבוא חשבון, אם כלפי רשע כפרעה נתחייבנו לחלוק כבוד מפני מעלה אחת שיש בו, מעלה שלא	50578
יגע עליה, כמה וכמה חייבים אנו לנהוג כבוד באדם שעבד לתקן את מידותיו, באדם שהוא בן תורה,	50579
שמלבד שיש בו המעלה של צלם אלקים ומלבד שיש בו המעלה שהוא יהודי, עוד זכה לזכך את עצמו	50580
ויושב ועוסק בתורה, ומאידיך מי שאינו נוהג כבוד בבן תורה, הרי מפסיד מעצמו הרגשת הערכה של	50581
מעלות נשגבות כאלה, מתוך אספקלריא זו שהמטרה של נתינת כבוד לבעל המעלה, הוא הקנין שהמכבד	50582
קונה לעצמו על ידי נתינת הכבוד קנין של הערכת מעלה.	50583
ומאחר שלמדנו כי שורש הענין של כבוד למלכות היא הערכת מעלה, נבין גם מדוע נצטוו משה בצויו זה	50584
באותה שעה שמינהו לשר ומנהיג, שהרי תפקידו של מנהיג הוא להנהיג בכל מצב שהוא, גם במצב אשר	50585
מקללים אותו ומסקלין אותו באבנים, והמשכת ההנהגה גם בשעה זו אי אפשר לה אלא בהערכת המעלה	50586
שיש לכלל ישראל שהם בני אברהם יצחק ויעקב, ואשר הקב"ה הבטיח להם בהוציאך את העם ממצרים	50587
תעבדון את האלקים על ההר הזה.	50588
מהרב מפוניבז' זצ"ל שמעתי פעם, איך שהוכיח עד כמה גדולה מעלתו של אדם מישראל ואפילו פחות	50589
שבפחותים, ממה שאמרו בגמ' (קידושין כ"ב) על הפסוק ורצע אדוניו את אזנו במרצע, רבן יוחנן בן זכאי	50590
היה דורש את המקרא הזה כמין חומר, מה נשתנה און מכל אברים שבגוף, אמר הקב"ה און ששמעה קולי	50591
על הר סיני בשעה שאמרתי כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו	50592
ירצע.	50593
והנה העבד הנרצע הלא הוא גנב שנמכר בגניבתו, אדם פחות עד מאוד, ואדם זה נתבע על שאינו עבד ה'	50594
במדריגה שיחוש סתירה בין עבד ה' לעבד לאדם, כי גם גנב במדריגתו יש בו הבכח שלפיו הוא חייב לחוש	50595
את עוצם העבדות לה', וכשהולך וקונה אדון לעצמו הרי הוא נוהג בסתירה אל הבכח שבו ולפיכך ירצע,	50596
ואם מצאנו כי מאשפות ירים אביון להושיבי עם נדיבים, שמע מינה שגם יושבי אשפות יש בהם מעלת	50597
נדיבים בכח, כי כל אחד מישראל יהיה באיזה מצב שיהיה, הוא בגדר בני הם כלפי הקב"ה.	50598
וכן אנו מוצאים בחז"ל על הפסוק חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה (שמות כ"ב), אמר	50599
רבן יוחנן בן זכאי, חס המקום על כבודן של בריות, שור שהולך ברגליו ולא נתבזה בו הגנב לנושא על	50600
כתפו משלם ה', שה שנושא על כתפו משלם ד' הואיל ונתבזה בו, נוראות רואים כאן למתבונן שהתורה	50601
מלמדת אותנו בכבוד הבריות של גנב שפל, אדם שאינו חש על ממון הזולת, אדם שפל זה בשעה שהוא	50602
עובר על איסור דאורייתא, ואשר התורה קונסת אותו על כך, ועם כל זאת מבדילה התורה בין אם גנב דבר	50603
שהיה לו כבר איזה עונש מסוים וממעטת בקנסו.	50604
וכשם שנוהגת מידה זו בנוגע להערכת מעלת הזולת, נוהגת היא גם בנוגע להערכת מעלות עצמו, יש אדם	50605
המרבה לתבוע מעצמו ומתוך כך הוא בא לידי יאוש, באותה שעה עליו לידע כי יחד עם התביעה מעצמו,	50606
עליו גם לידע להעריך את המדריגה שזכה אליה, וכשם שיחד עם הערכת המעלות שבישראל הוכיח אותם	50607
משה, כן יחד עם התוכחה העריך את מעלתם, במצב כזה עליו לשאוב חיזוק מזה שזכה פעם לתפילה	50608
מעולה, או ללימוד כמה שעות בעיון ועי"ז יתחזק בעצמו. (מערכי לב).	50609
	50610
מאמר קנז	50611
אלה ראשי בית אבתם בני ראובן בכר ישראל (שמות ו' י"ד).	50612
אין דברי תורה מתקיימין במי שמרפה עצמו עליהן, ולא באלו שלומדין מתוך עידון ומתוך אכילה ושתיה,	50613
אלא במי שממית עצמו עליהן ומצער גופו תמיד, ולא יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה, אמרו חכמים דרך	50614
רמז זאת התורה אדם כי ימות באוהל, אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה באהלי חכמים	50615
(רמב"ם ת"ת פ"ג י"א).	50616
מספרים כי הרש"ש התקשה פעם להבין ענין בתוס' במס' יבמות, ובמשך כמה שנים לא הצליח לפתור	50617
לעצמו מה שהיה קשה לו, עד שפעם עבר הנצי"ב מוואליזין דרך וילנא מקום מגוריו של הרש"ש, ואז הציע	50618

הרש"ש לפני הנצי"ב את שאלתו, עיין הנצי"ב במשך שעה בתוס' ותירץ את קושייתו, חלשה עליו דעתו של הרש"ש על שלא מצא במשך כמה שנים להבין את הענין, ואילו הנצי"ב כתום שעה לאחר העיון כבר זכה להבין הדבר, וכדי להניח את דעתו גילה הנצי"ב להרש"ש, כי סוד הדבר הוא מפני שהרש"ש לומד תורה בעשירות, ואילו הוא הנצי"ב לומד תורה בעניות, ולזה זיכו לו מן השמים להבין.	50619
ומובא בתפארת יהונתן, אלה ראשי בית אבותם, נראה הטעם שלא שעבדו מצרים בשבט לוי, כי פרעה ראה בקסם כי משבט לוי יקום המושיע, ופרעה חשב מי שאינו בצרה אינו יכול להושיע כי נוצר תאנה יאכל פריה, מי שסבל גלות יהיה אח"כ לראש, ולכך לא שעבד בשבט לוי כלל ולא יוצדק להקים משבט לוי מושיע, וזו היתה טענת ישראל ג"כ, ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה, שהם בעבודה רבה ושבט לוי חפשי מכל, ואיך יתכן שהוא יתנשא ויבחר ה' בו למושיע.	50620
א"ל אליהו לבר הי מי מאי דכתיב הנה צרפתיך ולא בכסף בחרתיך בכור עוני, מלמד שחזר הקב"ה על כל מדות טובות ליתן לישראל ולא מצא אלא עניות, אמר שמואל ואיתימא רב יוסף, היינו דאמרי יאה עניותא ליהודאי כי ברזא סומקא לסודיא חיורא (חגיגה ט'), וברבינו חננאל פירש חיזר הקב"ה על כל המדות ולא מצא נאה לישראל כעניות, כדי שיהיה לבם שבור וכוונתם לשמים ועיניהם תלויות לרחמיו וחסדיו, שגלוי וידוע לפני הקב"ה כשמרבין עושר בועטין בו שנאמר וישמן ישורון ויבעט.	50621
יפה מצוה אחת בצער ממאה שלא בצער (אבדר"ג ג' ו'), ובמס' (תענית ז') מובא ששלושה משקין אין מתקיימין אלא בפחות שבכלים, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה עליו, כדאמרה ליה ברתיא דקיסר לר' יהושע בן חנניה, אי חכמה מפוארה בכלי מכוער, והשיב לה שהיין משתמר בכלי מכוער יותר מכלי כסף וזהב, אף התורה מתקיימת בי יותר משאילו הייתי נאה.	50622
א"ל קיסר והא איכא שפירי דגמירי שהם נאים וגם חכמים, א"ל אי הווי סני אם היו שונאים היופי הו תלמידי חכמים ביותר (תוס' שם), אותם נאים שהם חכמים טפי הו גמירי, שאי אפשר להשפיל דעתו ובא לידי שכחה (רש"י שם), כל הנאות עוה"ז הנאות הכבוד היופי והשלוה, מפריעות להצלחת הנפש וממעטות בחכמת התורה. (מעייני החיים).	50623
מאמר קנח	50624
ויקח עמרם את יוכבד דדתו לו לאשה ותלד לו (שמות ו' כ').	50625
מה שהסכים הקב"ה שיצא אדם גדול כמשה מלקוחין שעתידי להזהיר עליהן, לפי שאין מעמידין פרנס על הצבור אלא א"כ קופה של שרצים תלויה לו בצוארו פן יתגאה על הצבור כמו שמצינו בדוד (חזקוני וארא ו' כ'), מבהיל על הרעיון משה רבינו ע"ה עניו מכל אדם אשר על פני האדמה, כלום צריך היה לסיבה כדי להיות עניו? משה שכל כך עמל ויגע והצטער כדי להגיע למדת הענוה בצורה שאין כדוגמתה בבריאה, עד שהתורה הנציחה אותו במדת עניו, למה צריך להגיע להיות עניו ע"י קופה של שרצים מאחוריו.	50626
אולם נוכח להבין זאת אם נדע שכדי להיות מנהיג בישראל ופרנס על הצבור, צריך המנהיג להכפיל את ענוותנותו ולא להסתפק בדרגה שאליה הגיע, הממונה על הצבור צריך להיות מצוייד הרבה, כמ"ש אל משה קח לך את יהושע בן נון וסמכת את ידך עליו, והעמדת אותו לפני אלעזר הכהן ולפני כל העדה וצויתא אותו לעיניהם, ופי' רש"י ז"ל וצוית אותו על ישראל דע שטרחנין הם סרבנים הם על מנת שתקבל עליך (במדבר כ"ז).	50627
הרי שהמנהיג צריך למידה רבה של סבלנות וענוה יתירה, כי הלא תפקידו גם להוכיח ולנהוג ביד רמה את נשיאותו, ואם יפריז על המדה ויוסיף על התוכחה, הלא יוכל ח"ו להכשל וליענש כמ"ש מרע"ה, ויתעבר ה' בי למענכם נתמלא עלי עברה, לא שחטאתי לפניו אלא למענכם בשביל שהכעסתם אותי ואמרת כי כנגדכם (ילקוט ואתחנן תת"כ), לכן זקוק היה משה ליותר ענוה, ובגלל זה סיבב לו הקב"ה סיבה כדי שיוכל לרכוש לעצמו ענוה נוספת, על המלך מוטלת עבודה רבה ואחריות גדולה, ועליו אמרה התורה וכתב לו את משנה התורה, אחת בבית גנזיו ואחת שיוצאה ונכנסת עמו, למען ילמד ליראה את ה' ולבלתי רום לבבו מאחיו (סנהדרין כ"א).	50628
ארבע אין הדעת סובלתן ואלו הן, דל גאה, עשיר מכחש, זקן מנאף, ופרנס המתגאה על הצבור (פסחים קי"ג), כשם שכל השלושה הללו הנהגתם נגד השכל הישר ונגד ההגיון, כן גם הפרנס המתגאה על הצבור הנהגתו אינה טבעית, שהרי הצבור הוא שהעמידו על רגליו בזכותו התעלה, וכיצד מרשה לעצמו להתגאות על אלו שזיכו אותו בשררה, ולמה הוא מכחיש טובתם ואינו מכיר בה.	50629
אם עני ואביון מכחש הרי"ז טבעי, כי העניות הביאתו לזה ובוז לא יבוז לו כי ירעב, אבל העשיר מי הביאו להכחיש בשעה שהוא טובל בשמן רגלו, השפע מקרין אליו מכל פינות ביתו, זו מדה רעה אינה טבועה בטבעו של האדם, כן גם הפרנס שהוא מתגאה על הצבור ובזה הוא מכחיש את המציאות שעל ידי הצבור עלה, זה למעלה מן השכל ואין הדעת יכולה לסבלו, א"כ הפרנס צריך זהירות מרובה ומדרגות רבות	50630
	50631
	50632
	50633
	50634
	50635
	50636
	50637
	50638
	50639
	50640
	50641
	50642
	50643
	50644
	50645
	50646
	50647
	50648
	50649
	50650
	50651
	50652
	50653
	50654
	50655
	50656
	50657
	50658
	50659
	50660
	50661
	50662
	50663
	50664
	50665
	50666
	50667
	50668

להיטהרות וזיכוך הנפש, ולרכוש לעצמו מדרגות של יראה ובטחון, ענוה וסבלנות כדי לנהוג נשיאותו בשלימות הנפש. (אור חדש).	50669
	50670
	50671
מאמר קנט	50672
דבר אל פרעה מלך מצרים את כל אשר אני דובר אליך (שמות ו' כ"ט).	50673
רש"י ז"ל, הוא הדיבור עצמו האמור למעלה בוא דבר אל פרעה מלך מצרים, אלא מתוך שהפסיק הענין כדי ליחסם חזר הענין עליו להתחיל בו, אני ה' כדאי אני לשלחך ולקיים דברי שליחותי, יש להבין מדוע התורה מספרת כ"כ באריכות על פרעה, הרי אצל התורה אין מציאות של סיפורי מעשיות בעלמא, כל סיפור הוא לשם איזה לימוד, וכל מלה וכל אות שקולה ומדודה.	50674
50675	50676
50677	50678
50679	50680
50681	50682
50683	50684
50685	50686
50687	50688
50689	50690
50691	50692
50693	50694
50695	50696
50697	50698
50699	50700
50701	50702
50703	50704
50705	50706
50707	50708
50709	50710
50711	50712
50713	50714
50715	50716
50717	50718

מספיק היה לברר לו את טעותו והוא מכיר את האמת, ומי המעכב רק המדות הרעות, עקשנות זו נובעת רק מהגאווה, קשה לו להכניע ולהודות על האלוה האמיתי, מאחר וכל הזמן פרסם לכולם שהוא אלוה כמו שכתוב לי יאורי ואני עשיתיני.	50719
וכמו כן אצל כל הכופרים לא רוצים להאמין, כי אם יאמין זה יחייב אותו לשנות את אורח חייו, לפחד מעונש על מדותיו הרעים, לדקדק שלא לגזול ולחמוס שום אדם, ובגלל זה הוא עומד על שלו, לא מפני שחסר לו נסים כי די מה שהבריאה מעידה על בוראה, כמו שאמר דוד המלך ע"ה השמים מספרים, ואם זה לא מעורר אותו אז אפי' יעשו לו נסים ישאר על דרכו הרעה.	50720
ובאמת אמרו חז"ל הרואה שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו, כי היסורין באו עליו בכונה לתקנו, והקב"ה שולח הרבה סיבות לאדם בכדי להחזירו למוטב, ורק האדם עומד על עקשנותו כמו פרעה הרשע, וזה הלימוד שלא ח"ו נהיה בגדר פרעה הרשע המתעקש אפי' בהרגישו את האמת, אלא נעזב את העקשנות ונלמוד מה שהחיים רוצים ללמדנו, דהיינו השגחת ה' והחובה לעבור על מדותיו. (דגל המוסר).	50721
מאמר קס	50722
ויאמר ה' אל משה ראה נתתיך אלהים לפרעה (שמות ז' א').	50723
א"ל הקב"ה למשה, פרעה הרשע עשה עצמו אלוה שנא' לי יאורי ואני עשיתיני, לפיכך יראה אותך ויאמר שזה אלוה (שמו"ר ח' ג'), אחרי שנשתכרו מהצלחתם והשתגעו למראה עיניהם עד כמה יכולתם מגעת, באו להאמין כי הם אנשים מיוחדים וניתנה להם שליטה וכוחות להנהיג את העולם, אמונה זו בעצמם היתה העבודה זרה שלהם, כי אם לא ניחנו בכוח עליון לא היתה ההצלחה מאירה להם כ"כ את פניה, ויש אמנם הרבה מהאומות שאם כי האמינו בה' אחד, הם שיתפו גם את עצמם בכוח עליון.	50724
אילו היו בעלי הכרה והבנה, היו נכנעים לבורא ית' ולהודות לו על הטובות שנהג בהם ברוב חסדיו, אולם האנשים הללו מטעים את עצמם ובכך כופרים בטובת הבורא, ההצלחה מסלפת את דרכם כאילו בעצמם יצרו את הצלחתם, מטעות זו באה להם הגאווה, ומזה נמשך החטא המכלה ומשחית את הכל, ובמקום ההודאה על רוב החסד שמעניק להם, עושים עצמם לאלוה כאילו מכוח עצמם באה הצלחתם.	50725
אם נבדוק בתקופות שונות נמצא כמה שעשו עצמם אלהות, וחז"ל הציגו אותם לדראון עולם כדי שילמד מהם האדם מוסר השכל, ארבעה הם שעשו עצמם אלהות והרעו לנפשם, חירם מלך צור נבוכדנצר פרעה ויואש מלך יהודה, כיצד בא חירם לידי טעות כזו שיאמר על עצמו שהוא אלוה? איך בא לידי גאווה כה מופרזת ואווילית דוקא איש אשר עזר לשלמה לבנות את המקדש.	50726
אמנם ההצלחה המרובה שראה בחייו היא היתה בעוכריו, הוא ראה שהשעה משחקת לו ועושה חיל בכל אשר יפנה, דבר זה הזחיח עליו את דעתו, גירה את יצרו עד כדי שיאמין בעצמו שהוא אלוה, ההצלחה במידה יתירה העבירה אותו על דעתו לטעות ולחשוב שהוא יותר מאשר בן תמותה, הוא מורם מאנשים מצוייד בכוח אלקי.	50727
חירם מלך צור היה גאה ומתגאה עד מאד, מה עשה? נכנס לים ועשה לו ארבעים עמודים של ברזל מרובעים ארוכים שיעורם שוה, והעמידם זה כנגד זה, ועשה שבעה רקיעים וכסא, וחיות, ורעמים, וזיקים, וברקים וכו', אמר הקב"ה ליחזקאל בן אדם אמור לחירם מלך צור, מה אתה מתגאה ילוד אשה אתה! א"ל ילוד אשה אני? אני חי וקיים לעולם, מה הקב"ה מושבו בלב ימים אף אני מושבי בלב ימים, מה הקב"ה בשבעה רקיעים אף אני כן.	50728
ולא עוד אלא כמה מלכים מתו ואני קיים, אחד ועשרים מלכים ממלכי בית דוד ואחד ועשרים ממלכי ישראל, וחמישים נביאים ועשרה כהנים גדולים קברתי כולם ואני חי הרי אל אני, ומה היה סופו? הביא הקב"ה עליו נבוכדנצר והורידו מכסאו, והיה חותך בשרו כשתי אצבעות בכל יום ומטבילין בחומץ ומאכילם עד שמת מיתה משונה, ואותן הפלטין מה נעשה בהם? קרע הקב"ה את הארץ וגנזם לצדיקים לעתיד לבוא (ילקוט יחזקאל כ"ח רמז שס"ז).	50729
הבנתו של חירם לא עמדה לו לכבוש את גאוותו, הצלחתו הבלתי רגילה בניניו הנפלאים הדומים לתכונת הרקיעים, כל אלו שיכרו אותו סינוורו את ראייתו והוא דימה את עצמו לאלוה, נוסף לזה זכה לחיים ארוכים מאד, ולדעת חז"ל חירם הוא חירה העדלמי רעהו של יהודה, שחי מאז ועד לתקופתו של שלמה, הרי שנות חייו הגיעו לכדי אלף ומאתים שנה (בר"ר פ"ה ה').	50730
דוקא ההצלחה והכשרונות הם המעידים על גדולת הבורא, יכולתו לבצע מחשבותיו ותכניותיו כל אלו מעידים על הכוח שהעניק לו ה', כמה איפוא גדול הבורא מה נשגב ונעלה הוא, ואיך יכול יצור להתגאות עליו? אילו לא פתח לו ה' את אוצרו הטוב, הרי לא היה מצליח לעשות אף דבר קטן, אלא חירם נתפתה	50731
	50732
	50733
	50734
	50735
	50736
	50737
	50738
	50739
	50740
	50741
	50742
	50743
	50744
	50745
	50746
	50747
	50748
	50749
	50750
	50751
	50752
	50753
	50754
	50755
	50756
	50757
	50758
	50759
	50760
	50761
	50762
	50763
	50764
	50765
	50766
	50767

ע"י יצרו נשתכר מהצלחתו ושכח את הבורא, והקב"ה הביא עליו את עונשו והאבידו מהעולם במיתה משונה.	50768
וכן יהואש מלך יהודה שעשה עצמו אלוה, אע"פ שהכתוב מעיר עליו שעשה הישר בעיני ה' כל ימיו אשר הורהו יהוידע הכהן, אבל אמרו חז"ל משמת יהוידע באו שרי יהודה להשתחוות למלך ועשאוהו אלוה,	50769
אמרו לו הנכנס לבית קדשי הקדשים שעה אחת מסוכן למות, ואתה נחבאת בו שש שנים כדאי אתה להיות אלוה, כי אילולא שאתה אלוה לא היית יוצא לאחר ז' שנים מבית קדשי הקדשים, אמר להן כך הוא וקבל ע"ע לעשות אלוה (מד"ר וארא ח' ג').	50770
וכן נבוכדנצר אשר התגאה ועשה עצמו אלוה, דכתיב אעלה על במתי עב אדמה לעליון, א"ל הקב"ה אך אל שאול תרד על ירכתי בור, מה עשה לו הקב"ה? הגלהו למדבר עד שהוא במלכותו והאכילו עשב כבהמות (שמו"ר ח'), גם הוא נשתכר מהצלחתו, הישגיו הכבירים הגבירו את תאוותו, ממשלתו שנתפשטה בכל העולם הביאתו לידי מחשבות כאילו הוא אלוה, ואילו לאמיתו של דבר הרי כל הצלחתו למלוך על העולם, מפני זכות שזיכהו הקב"ה על אשר פסע ד' פסיעות לכבודו ית', צריך היה לזכור תמיד כי כל הצלחותיו באו לו מהשי"ת, אבל הוא נתפתה מנצחונותיו עד ששכח את הבורא הנותן לו כוח לעשות חיל.	50771
ואותו כלל שייך גם לגבי פרעה, גם עליו אין להתפלא הרבה על שבא לידי גאווה כזו שעשה את עצמו אלוה, ארצו וממשלתו פשוטות היו על כל העמים, מצרים היתה המטרופולין של כל המדינות בחכמת חרטומיה ובעשירותה, פרעה בקי היה בחכמת הכישוף ואפי' קטן בן חמש שנים היה יכול לכשף, הוא גם ראה הצלחה מיוחדת בזה שהצליח לשעבד את עם ישראל מאות שנים, מה איפוא יעשה איש כזה ולא יחטא? איך לא יתפתה להאמין בכוחות עצמו? אחרי שראה כי מעשיו משגשגים, כל מה שהוא רוצה הריהו משיג, נתפתה והשלה את עצמו כי אכן אלוה הוא ועוד אמר מי ה'?	50772
אם פרעה היה משכיל להתבונן לא היה מתפתה אחרי גאוותו וזחיחות דעתו, לא היה זוקף לעצמו מעלות נשגבות שאין בו, אילו היה מסתכל לאחוריו היה רואה כי כל הצלחתו באה לו מפני שליווה את אברהם ארבע אמות, ולכן זכה שישתעבדו בני אברהם אליו ארבע מאות שנה (סוטה מ"ו), ומה שנהר נילוס עולה הלא מברכתו של יעקב אבינו בא הדבר, ולבסוף בא פרעה ומייחס לעצמו אותם הדברים.	50773
לא כן עם ישראל לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם ויבחר בכם, אמר להם הקב"ה לישראל, חושקני בכם שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין את עצמכם לפני, נתתי גדולה לאברהם אמר ואנכי עפר ואפר, למשה ואהרן אמרו ונחנו מה, לדוד אמר ואנכי תולעת ולא איש, אבל עכו"ם אינן כן נתתי גדולה לנמרוד אמר הבה נבנה לנו עיר, לפרעה אמר מי ה', לסנחריב אמר מי בכל אלה הארצות, ונבוכדנצר אמר אעלה על במתי עב, לחירם מלך צור אמר מושב אלקים ישבתי (חולין פ"ט).	50774
הגדולה לא שיכרה את גדולי ישראל, לא הביאה אותם לידי סכלות לייחס את חכמתם והצלחתם לעצמם, לא העריכו ולא כיבדו את עצמם, וכל אימת ששיחקה להם השעה, מיד הם 0מפארים 0מעריצין 0 וממליכים 0 את 0יוצרים, את מי שחונן אותם בשכל ובתבונה, והנה נבוכדנצר הלא ראה את חנניה מישאל ועזריה, אשר לנגד עיניו יצאו מכבשן האש, הוא ראה את הנסים הגלויים שנעשו להם כאשר התהלכו חיים בלהבות, לא נתפתו לגאווה ולבקש כבוד, אלא פתחו בתודה להשי"ת שהצילם מהאש, בירכו על הנס ועל הצלחתם.	50775
וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ה', מהו אני ה'? אע"פ שאמרתי לך ראה נתתיך אלהים לפרעה, לא אתה אלהי כי אם לפרעה אך אני ה' גם לך (בעתו"ס וארא), הזהירות מזחות דעת הוא נאה אף לחכמים ואנשי רוח אף לאיש האלקים באה האזהרה, דוקא השראת השכינה על האדם מסוכנת היא לו שלא יבוא לידי זחיחות דעת, וכמ"ש רש"י אם לא שנטעתי שכינתי ביניכם לא גבה לבבכם ליכנס לכל הדברים הללו. לומדים אנו מכל הנאמר, עד כמה צריך האדם להתפלל שיהא בעל זכות, שיזכה להצלחה בעסקיו ובמעשיו הרוחניים לעלות מעלה מעלה, אך צריך האדם לכוון גם בתפלה מיוחדת שלא תזוה דעתו עליו, שלא יגבה לבו ולא ידבר גבוהות וגדולות, אחרי שהשכינה נטועה בקרבו לא יעריך את עצמו, ולא יתלה עליותיו בכוחו אלא יזקוף את כל הצלחתו בהשי"ת, לו הגדולה ולו התהילה. (אור חדש).	50776
מאמר קסא	50777
ואני אקשה את לב פרעה והרבתי את אותותי בארץ מצרים (שמות ז').	50778
א"ר יוחנן מכאן פתחון פה למינין לומר לא היתה ממנו שיעשה תשובה, שנאמר כי אני הכבדתי את לבו, א"ל ר' שמעון בן לקיש יסתם פיהם של מינין אלא אם ללצים הוא יליץ (משלי ג'), שהקב"ה מתרה בו באדם פעם ראשונה שניה ושלישית ואינו חוזר בו, והוא נועל לבו מן התשובה כדי לפרוע ממנו מה שחטא (שמו"ר י"ג ד').	50779
	50780
	50781
	50782
	50783
	50784
	50785
	50786
	50787
	50788
	50789
	50790
	50791
	50792
	50793
	50794
	50795
	50796
	50797
	50798
	50799
	50800
	50801
	50802
	50803
	50804
	50805
	50806
	50807
	50808
	50809
	50810
	50811
	50812
	50813
	50814
	50815
	50816
	50817

הנה דבריהם ברור מללו לקרוא לפרעה בשם ליץ, ולא מצאו לנכון לכנותו עקשן או רשע או כופר וכדומה,	50818
טעם הדבר שכל רשעותו ועקשנותו נבע ממקור אחד, מה שהיה יכול לדחות את האמת בקש ולהתעלם	50819
ממנה, וכן מצאנו שנקרא אבימלך ליץ שאברהם קיים בעצמו הפסוק ובמושב לצים לא ישב במה שהתרחק	50820
ממנו (ילקוט תהלים א'), ולא מצאנו שהיה אבימלך מתנהג בליצנות, ורק נתבקר על שאנשיו העלימו עיני	50821
מהכנסת אורחים והתעניינו באשתו של אברהם, הרי שהעלמת עין בשם ליצנות תקרא, שמתחמק ממה	50822
שמוטל עליו לעשות או להכיר, ועושה עצמו כאינו יודע מזה.	50823
זו היתה ליצנותו של פרעה שהקשה את לבו מלהכיר בהקב"ה, ודחה את כל התוכחות עד שנתקיים בו אם	50824
ללצים הוא יליץ, שבסוף הקשו את לבו ונסתם לפניו דרכי התשובה כדי שיבוא על גמולו הראוי, ואיתא	50825
בחז"ל דגם אצל עשו הליצנות שהיתה בו גרמה שיעבירוהו מן העולם (תנדבא"ר כ"ד), שם מסופר ששאל	50826
עמלק את אליפז אביו מי יירש את העולם הזה והעולם הבא, ואליפז השיב לו שישאל יירשו את שני	50827
העולמות, ולכן ילך וישמש לישראל כדי שיהיה גם לו חלק לעולם הבא, ויהי כשמוע עמלק את הדבר הזה	50828
מיד יצא להחריב את כל העולם, זהו כחו של ליצנות להתעלם מן האמת ולהמשך אחרי הדמיון.	50829
אמרו במדרש יותר קל היה בשביל הקב"ה לברוא את כל העולם מלסבול את הבליי של פרעה, ודרשוהו	50830
על הפסוק כובד אבן ונטל החול וכעס אויל כבד משניהם (משלי כ"ז), יותר קל היה לו להקב"ה לברוא את	50831
ההרים וגבעות וגם להעמיד את החול הנושא את המים, שעל כל זה נאמר לא ייעף ולא ייגע, מלסבול	50832
הדברים בטלים שהכעיס לפניו פרעה, כמ"ש הוגעתם ה' בדבריכם (שמו"ר י"ג א').	50833
וזה משום שחותמו של הקב"ה אמת, לכן אינו סובל מה שהרשעים עושים את עצמם כמי שאינם מכירים	50834
את האמת, ואפילו בשעה שנאלצים הרשעים להודות על האמת מחמת נסים שרואים, מיד מתשטטת	50835
בקרבת האמונה וחוזרים לסורם, כמ"ש במדרש שכל זמן שהרשעים בצרה הם מכניעים את עצמם, וכאשר	50836
עוברת הצרה חוזרין לקלוקלם (שמו"ר י"ב ט').	50837
על פי זה נוכל לבאר תמיהה במדרש, אצל מכת הברד כתוב ויחדלו הקלות והברד ומטר לא נתך ארצה (ט')	50838
ל"ג), ופירשו במדרש שנשאר הברד תלוי ברפיון באויר, ובימי יהושע ירדו על האמוריים שנאמר וה'	50839
השליך עליהם אבנים גדולות, והנשאר בשמים ירדו על גוג ומגוג לימות המשיח, והקולות שהיו תלויים	50840
ירדו בימי אלישע על מחנה ארם, שנאמר וה' השמיע את מחנה ארם קול רכב וקול סוס (תנחומא וארא),	50841
והדבר תמוה למה צריכים שהשיריים מהברד ישאר כל כך הרבה דורות כדי להשתמש בהם לעת הצורך,	50842
וכי חסר להקב"ה ברד או קולות?	50843
אולם ביאור הענין הוא דהרשעים ממהרים לשכוח הפורענות המיועדת לאלה הבאים להרע לישראל,	50844
ואינם נזכרים מהנסים והנפלאות שבהם הוציא הקב"ה את ישראל ממצרים, והעונש הכבד שהגיע למצרים	50845
אשר בשעתו הפיל פחד על כל יושבי תבל, כמ"ש שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת, אילו היו	50846
שמים לב למה שקרה למצרים היו נזהרים מלהכות בגחלתם של ישראל, אבל עכשיו שהעלימו עין מזה	50847
הובא עליהם עונשם מאותו הברד שירד על מצרים, כדי להורות להם שמה שהסירו מלבם סופו של מצרים	50848
הוא שגרם להם מפלתם.	50849
האדם בעל שכל והכרה מוכרח סוף סוף להגיע לידי הכרת האמת או מרצונו או בעל כרחו, כמ"ש כי בפעם	50850
הזאת אני שלח את כל מגפותי אל לבך בעבור תדע כי אין כמני בכל הארץ, אם האדם יתחזק תמיד	50851
בהכרתו ויעבוד את הקב"ה בכל יכולתו הרי הוא זריז ונשכר, אבל גם הלץ הפורק מעליו עול מלכות	50852
שמים מוכרח לבוא להכרת האמת בעל כרחו כמו אצל פרעה, וכבר אמרו חז"ל כל המתלוצץ יסורים באים	50853
עליו (עבודה זרה י"ח), על כן עלינו לקחת את עצת הנביא באמרו שימו לבבכם אל דרכיכם לעסוק	50854
בפשפש ומשמוש המעשים, ולהתרחק מדרכם של הרשעים שנמשלו לאפילה בהסירם מעצמם אור השכל.	50855
(המוסר והדעת).	50856
	50857
מאמר קסב	50858
ואני אקשה את לב פרעה והרבתי את אותותי בארץ מצרים (שמות ז' ג').	50859
גדולי המפרשים נתנו כמה הסברים לענין הקשאת לב פרעה ונציג אחדים מהם, רש"י מאחר שהרשיע	50860
וגלוי לפני שאין נחת רוח באומות לתת לב שלם לשוב, טוב לי שיתקשה לבו למען הרבות בו אותותי,	50861
רמב"ם (פרק ו' מהלכות תשובה) פירש שמנע ממנו דרכי התשובה על פי מדת הדין וז"ל, ואפשר שיחטא	50862
אדם חטא גדול עד שיתן הדין לפני דיין האמת, שיהיה הפרעון מזה החוטא שמונעין ממנו התשובה, ואין	50863
מניחין לו רשות לשוב מרשעו, כדי שימות ויאבד בחטאו שעשה לפיכך כתוב בתורה ואני אחזק את לב	50864
פרעה עי"ש.	50865
הרמב"ן נותן שני פירושים, הראשון מפרש כהרמב"ם, אך בפירושו השני מפרש שהקשה השי"ת את לבו	50866
באופן שלא ירך לבבו על ידי המכות וישוב מיראה לבד ולא לכבוד בוראו, אבן עזרא (דברים ה' כ"ו)	50867

דבריו סתומים ופירושם נראה, שטעם ויחזק ה' את לב פרעה כי כן הוא על פי דרך הטבע והמערכת,	50868
והכתוב מיחסו אל ה' כי הוא הפועל בהם (פירוש כי הוא הפועל על ידי הטבע והמערכת הנ"ל), אך נענש	50869
פרעה כי ביד האדם להתגבר על הטבע על ידי דבקות בהשי"ת, ועל כן כתוב פעם ויחזק ה' ופעם ויכבד	50870
לבו הוא ועבדיו כי הכל אחד.	50871
עקדת יצחק פירש לא שמנע ממנו דרכי התשובה בידיים ח"ו, אלא שנתן לו מקום לטעות ולהתקשות על	50872
ידי שהביא את המכות בסדר זו אחר זו ולא כולן ביחד, וגם נתן ריוח בין כל אחת ואחת, והוא על דרך הבא	50873
ליטמא פותחין לו, וכן פירש בסיחון שהקשה ה' את רוחו על ידי שצוה השי"ת לישראל לסור מעל אדום	50874
ולא להלחם עמהם.	50875
ספורנו, שמנע ממנו התשובה הבלתי אמיתית שהיתה באה על ידי כובד המכות, הנה כבר ידוע לנו שעל פי	50876
המבט האמיתי טומאת העבירה בעצמה היא העונש, שכר עבירה עבירה, כי על ידה מאבד החוטא את תוכנו	50877
הרוחני, וכל הצער והיסורין הנוראים נכללים בזה, נמצא לפי זה שרש"י והרמב"ם אכן עזרא והרמב"ן	50878
בפירושו הראשון, כולם דבר אחד אמרו, וגם מה שכתב בעקידת יצחק לחלק בין טעם שבטבע הענין	50879
ולטעם מצד גזירת ההשגחה, אין זה אלא לפי ההבחנה החיצונית שהבנת גדר העונש היינו שהוא דבר אחר	50880
נפרד מהחטא, אבל לפי ההבנה הפנימית הנ"ל אין הפרש כלל, כי טבע הענין גם הוא נכלל בגזירת השי"ת	50881
על תוצאות החטא.	50882
ועיין במדרש (שמו"ר י"ג ג'), אמר ר"י מאכאן פתחון פה למינים לאמר לא היתה ממנו שיעשה תשובה	50883
שנאמר כי אני הכבדתי את לבו, א"ל רשב"ל יסתם פיהם של רשעים, אלא אם ללצים הוא יליץ, הקב"ה	50884
מתרה בו באדם פעם א' ב' ג' ואינו חוזר בו, והוא נועל את לבו כדי לפרוע ממנו מה שחטא, אף כך פרעה	50885
הרשע ששיגר לו הקב"ה חמשה פעמים ולא השגיח על דבריו, אמר לו הקב"ה אתה הקשית ערפך והכבדת	50886
את לבך, הריני מוסיף לך טומאה על טומאתך.	50887
האדם חוטא ברוח שטות אחר כך חוזר אליו שכלו ומתחרט, כאמרם ז"ל רשעים מלאים חרטות, אבל כיון	50888
שעבר ושנה נעשה לו כהיתר, כי אז רוח השטות קובעת את עצמה בשכלו והשטות עצמה נעשית כשיטה,	50889
הנה התשובה באה רק על ידי שתסור אותה רוח השטות לרגע, אבל כשהאדם שונה בעבירה ונעשית	50890
לשיטה קבועה, הרי אין עוד מקום לתשובה, כך הוא פירושו של המדרש הנ"ל על פי מה שכתב המהר"ל	50891
בריש נתיב התשובה, גדר נעשית לו כהיתר היא בחינת אני מוסיף לך טומאה על טומאתך, ואין הוספת	50892
הטומאה גזר דין חדש אלא כך הוא טבע האדם.	50893
ביאורו של הטעם השני שכתב הרמב"ן וכן פי' הספורנו אפשר להבינו כל פי האמור בסנהדרין (צ"ז:), ר'	50894
אליעזר אומר אם עושים ישראל תשובה נגאלין ואם לאו אין נגאלין, אמר ליה ר' יהושע אם אין עושין	50895
תשובה אין נגאלין? אלא הקב"ה מעמיד להם מלך שגזירותיו קשות כהמן וישראל עושין תשובה, והקשה	50896
המהר"ל (נצח ישראל ל"א), הלא גם לר' יהושע עושים תשובה?	50897
ותירץ שישנם שני מיני תשובה, אחד בעל כורחם ואחד מעצמם, ביאור דבריו יש שהיסורין מחזירין את	50898
האדם למוטב, שעל ידם מתעורר להכיר את האמת בלבבו, ומאידיך יש שגודל היסורין משבר אותו ותאותו	50899
נחלשת על ידי התלאות הרבות, אולם אם אך ירפו היסורין ממנו תשוב התאוה כמקודם, גם בחינה שניה זו	50900
הכנה לתשובה במקצת, כי על כל פנים איננו חוטא בשעת היסורין, אבל אינו עושה תשובה אמיתית כי	50901
הרע עדיין מושרש בלבו.	50902
והנה תוכן ותכלית העונשים הוא שילמד האדם מהם, וישוב בתשובה גמורה ויטיב את דרכיו באמת, משום	50903
זה ישנו חשש שבבוא היסורין על האדם יכנע מפניהם, לא מצד התשובה אלא מצד שלא יוכל לסבול את	50904
רוב התלאות, ולפי זה בטל עיקר הטעם שבעבורם באו היסורין, לפיכך פועל השי"ת ברוב חסדיו לחזק את	50905
לב הרשע שלא יכנע מפני היסורין, אלא אם כן יגיע למדרגה שילמד מהם לשוב באמת.	50906
אך לענין הגאולה בהגיע זמן של בעיתה ודור שכולו חייב, שאין עוד מוצא ותקוה לתשובה גמורה, אז יגאל	50907
השי"ת את עמו אפילו באופן כזה, היינו שביטל את היצר הרע על ידי יסורין וממילא יפסיקו מלחטוא,	50908
ואחר כך יגלה להם את כבודו על ידי משיח צדקו שילמדם את דרכי החיים והאמת, אך זהו רק לענין	50909
הגאולה האחרונה בחינת דור שכולו חייב בסופם של כל הקלקולים, אבל קודם לבחינה הזאת הקב"ה	50910
מגביר את כח היצר, שלא יניח החוטא את חטאו אם לא לעשיית תשובה גמורה ואמיתית, זה ביאורם של	50911
דברי הרמב"ן והספורנו. (מכתב מאליהו ח"ב עמוד 235).	50912
	50913
מאמר קסג	50914
ואני אקשה את לב פרעה והרבתי את אותותי בארץ מצרים (שמות ז' ג').	50915
במנשה כתיב ויבן מזבחות לכל צבא השמים בשתי הצרות בית ה', וישם את פסל אשר עשה בבית אלקים,	50916
ויתע מנשה את יהודה ויושבי ירושלים לעשות רע, וידבר ה' אל מנשה ואל עמו ולא הקשיבו, ויביא ה'	50917

עליהם את שרי הצבא וילכדו את מנשה ויאסרהו בנחשתים ויוליכוהו בבלה, וכהצר לו חילה את פני ה' אלקיו וכנע מאד מלפני אלקי אבותיו, ויתפלל אליו ויעתר לו וישמע תחינתו, וידע מנשה כי ה' הוא האלקים, ואמרו חז"ל שהקב"ה עשה לו כמין מחתרת ברקיע כדי לקבלו בתשובה מפני מדת הדין (סנהדרין ק"ג).	50918 50919 50920 50921
רואים הבדל יסודי במה שאירע למנשה כאשר הודה ונכנע, ובמה שאירע אצל פרעה שאף הוא הודה ונכנע, תשובתו של מנשה נתקבלה תכף אף אם מדת הדין היתה מתוחה, ומלאכי השרת היו סותמין חלונות הרקיע כדי שלא תעלה תפלתו של מנשה לפני הקב"ה, באומרם אדם שהעמיד צלם בהיכל יש לו תשובה? מה עשה הקב"ה חתר לו כמין חתירה תחת כסא הכבוד, שמע את תחינתו והשיבו לירושלים למלכותו (פסיקתא דר"כ קס"ב).	50922 50923 50924 50925 50926
והנה אצל פרעה ראינו כי לאחר כמה וידויים, ואחר שאפילו הצדיק עליו את הדין ואמר ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים, ונתן הבטחתו לשלח את ישראל מארצו, ובכל זאת ויחזק ה' את לב פרעה, מה ההבדל בין זה לזה, למה תשובתו של מנשה נתקבלה כאשר הכל היה כבר סגור לפניו ואצל פרעה לא?	50927 50928 50929 50930
הענין הוא כי כמו שמים לרום וארץ לעומק, כן ההבדל בין ישראל לעמים, עכו"ם סורם רע ואם קורה ועל ידי מכות ויסורים הם נכנעים הרי זה אך ורק לפי שעה, ואילו כאשר הלחץ עובר והם משתחררים ממנו הם חוזרים בהם ושבים לסורם, כפי שמצינו אצל פרעה, וירא פרעה כי היתה הרוחה והכבד לבו, וכן וירא פרעה כי חדל המטר והברד ויוסף לחטוא ויכבד לבו הוא ועבדיו, ויחזק לב פרעה ולא שלח את ישראל, וגם לאחר מכת בכורות כאשר כבר מיהרו לשלחם שוב התחרטו, ויהפך לבב פרעה ועבדיו ויאמרו מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל וירדוף אחרי בני ישראל.	50931 50932 50933 50934 50935 50936
כאן נעוץ ההסבר שעכו"ם סורם רע, ואף אם עושים דבר טוב, זה רק בהכרח מאיזו סיבה המביאה אותם לכך, אבל אין טובתם שלמה, ותכף מתחרטים ושבים להרגלם הרע, ואילו ישראל כאשר הם עושים דבר טוב, ולא פעם מתוך קושי רב, הרי זו נעשית מתוך שלבם טוב עליהם, והם שמחים על אשר זכו לקיים איזו שהיא מצוה, וכאשר באים ח"ו לידי תקלה כלשהי אם בין אדם למקום ואם בין אדם לבריות, תוהים תכף אחר מעשה לבם נוקפם ומצפונם מייסרם.	50937 50938 50939 50940 50941
ולכן נחשב כל חטא שנעשה על ידי ישראל כאונס, וזאת בשל יצרם המטעה אותם באין בהם מספיק כוח להחזיק מעמד והם מועדים ונכשלים, אבל תכף מתחרטים ומקבלים על עצמם לעבוד את ה' בכל לבם, כמו שמצינו אצל מנשה ויסר את אלהי הנכר ואת הסמל מבית ה', וכל המזבחות אשר בנה בהר בית ה' ובירושלים וישלך חוצה לעיר, ויבן את מזבח ה' ויזבח עליו זבחי שלמים ותודה, ויאמר ליהודה לעבוד את ה' אלהי ישראל (ד"ה ב' ל"ג), עיקרם של עכו"ם רע עיקרם של ישראל טוב, וזהו הבדל יסודי שממנו נבין ההתיחסות לגבי זה וזה.	50942 50943 50944 50945 50946 50947
מי שהדין נתן שכופין אותו לגרש את אשתו ולא רצה לגרש, בית דין מכין אותו עד שיאמר רוצה אני והוא גט כשר, ולמה לא בטל גט זה שהרי הוא אנוס? אך אין אומרים אנוס אלא למי שנלחץ לעשות דבר שאינו מחוייב בו מן התורה, אבל מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עבירה והוכה עד שעשה דבר שהיב לעשותו, או עד שנתרחק מן דבר האסור לעשותו, אין זה אנוס ממנו אלא הוא אנוס עצמו בדעתו הרעה, לפיכך זה שאינו רוצה לגרש ומאחר שהוא רוצה להיות מישראל, ורוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות אך יצרו הוא שתקפו, וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גרש לרצונו (הרמב"ם גירושין פ"ב כ').	50948 50949 50950 50951 50952 50953 50954
ישראל עיקרם טוב ולהקב"ה יש נחת רוח מישראל, כמו שאיתא אומות העולם נמשלו לתבן ולקש ואין להקב"ה הנייה מהם, שנאמר כל הגוים כאין נגדו, אבל ישראל נמשלו לחטים ויש להקב"ה הנייה מהם, שנאמר בטנך ערמת חטים (במד"ר א' ד'). (המוסר והדעת חלק ב').	50955 50956 50957 50958
מאמר קסד	50959
ואני אקשה את לב פרעה והרבתי את אותותי בארץ מצרים (שמות ז' ג').	50960
וברש"י מאחר שהרשיע כנגדי וגלוי לפני שאין נחת רוח באומות העולם לתת לב שלם לשוב, נוראות הדברים אע"ג שרוצים לשוב, אבל כיון שאין זה תשובה בלב שלם אין זה תשובה כלל, ולכך טוב לי שיתקשה לבו למען הרבות בו אותותי ותכירו את גבורתי.	50961 50962 50963
כן היא הנהגת השי"ת, כל הנברא בשמי לכבודי בראתיו (ישעיה מ"ג), כל הבריאה כולה למטרה אחת בלבד כדי להגביר כבוד השי"ת בעולם, ולכן לו היו שבים אומות העולם בלב שלם לפניו היה מתגדל כבוד שמים עי"ז, אך מכיון שגלוי לפני שלא ישוּבו בלב שלם, לכן מוטב שיתגדל כבודו יתברך בדרך אחר, ע"י	50964 50965 50966

שיקשה את לב פרעה וירבה אותותיו ומופתיו במצרים, ועי"ז יכירו ישראל את גבורתי, ובהכרת ישראל גבורות השי"ת שוב יתגבר ויגדל עי"ז כבוד שמים.	50967
50968	
כן מדתו של הקב"ה מביא פורענות על אומות העולם כדי שישמעו ישראל וייראו, שנאמר הכרתי גויים נשמו פנותם אמרתי אך תראו תקחו מוסר (צפניה ג'), כל מטרת עונש המצרים במשך י"ב חודש היו רק למטרה זו, כדי שייראו ישראל ויקחו מוסר ויבינו את גדולת הקב"ה, ומפורש הוא כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו, ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים, כל העונש שעשה הקב"ה במצרים הוא למען תספר באזני בנך, ותבוא להכיר ולהבין גדולת וגבורת השי"ת.	50973
50974	
הוא אשר נתבאר דמיציאת מצרים אפשר להתבונן ולראות הנהגת השי"ת ודרכיו, כי הרי נתפרש שכל ענין יציאת מצרים היה למען מטרה זו כדי שיראו ישראל ויקחו מוסר, ומעתה מבואר שאע"פ שגבהו דרכי שמים מדרכי בני אדם, מ"מ עלינו לראות בתורה ובפרט ביציאת מצרים, ומשם נלמד להבין דרכי שמים. ונקח לדוגמא פרט אחד שבו אפשר לראות ולהבין דרכי שמים, והוא המופת הראשון שעשו משה ואהרן לפני פרעה, קח את מטך והשלך לפני פרעה ויהי לתנין, ויקרא פרעה לחכמים ולמכשפים ויעשו גם הם חרטומי מצרים בלהטיהם כן ויבלע מטה אהרן את מטותם, ויחזק לב פרעה ולא שמע אליהם, וזאת עלינו לדעת כי מצרים באותו זמן היתה ארץ מלאה חכמה וכשוף, וכדכתיב גבי שלמה המע"ה (מלכים א' ה'), ויחכם מכל האדם וגם מחכמי מצרים.	50975
50976	
50977	
50978	
50979	
50980	
50981	
50982	
50983	
50984	
50985	
50986	
50987	
50988	
50989	
50990	
50991	
50992	
50993	
50994	
50995	
50996	
50997	
50998	
50999	
51000	
51001	
51002	
51003	
51004	
51005	
51006	
51007	
51008	
51009	
51010	
51011	
51012	
51013	
51014	
51015	

לו היתה אמונתנו אמיתית ביסוד זה, כמה נקל היה לנו לרכוש את מדת הבטחון, שהנה כאשר רואה האדם	51016
מכשולים וקשיים בחייו, נשברת רוחו ואינו מאמין שוב בעזר ה' ובסייעתא דשמיא, ורק בסוף הדרך	51017
מראה הקב"ה את הנהגתו, והסיבה שאין אנו מבינים זאת כי איננו יודעים ומבינים דרכי שמים, וסבורים	51018
אנו כי הנהגת הקב"ה היא כפי הנהגת בני אדם, ומדרכי אנוש כי בעת שאחד רוצה להיטיב לחבירו אינו	51019
מתמהמה אלא מיטיב לו מיד, אך כאשר נדע כי לא דרכיכם דרכי בנין כי באחור ישבחה.	51020
נסיון זה שיש בו מקום לטעות אין זה סוף הדרך, אלא יש עדיין מצב גרוע יותר, דאיתא ברמב"ן להקשות	51021
מדוע בתחילה כתיב ואני אקשה את לב פרעה, ואח"כ כי אני הכבדתי את לבו, דבתחילה רק הקשה הקב"ה	51022
את לבו, והיינו שנטל הקב"ה את כח השפעת המכות שלא יעשו עליו רושם, אך עדיין היה יכול להתעורר	51023
מעצמו, אך כאשר לא עמד אף בנסיון זה הכביד השי"ת את לבו, עד שלא היתה כלל יכולת ואפשרות	51024
להתגבר על זה. (אור יחזקאל).	51025
	51026
מאמר קסה	51027
ואני אקשה את לב פרעה והרבתי את אותותי בארץ מצרים (שמות ז' ג').	51028
אמר ר"ש בן לקיש אם ללצים הוא יליץ שהקב"ה מתרה באדם פעם ראשונה ושניה ושלישית ואינו חוזר	51029
בו, והוא נועל לבו מן התשובה כדי לפרוע ממנו מה שחטא, כך פרעה הרשע כיון ששיגר הקב"ה ה'	51030
פעמים ולא השגיח על דבריו, אמר לו הקב"ה אתה הקשית ערפך והכבדת את לבך, הריני מוסיף לך	51031
טומאה על טומאתך, הוי כי אני הכבדתי את לבו, שעשה הקב"ה את לבו ככבד הזה ולא היה מקבל דבריו	51032
של הקב"ה.	51033
ולכאורה פירוש הדברים שנעשה הלב ככבד שאינו בר מחשבה כלל, אבל לעומת זאת רואים אנו במדרש	51034
(תנחומא י"ד), על הפסוק הן אל ישגיב בכחו מי כמוהו מורה, שהוא מורה דרך לרשעים לעשות תשובה,	51035
בנוהג שבעולם אדם שמבקש להביא רעה על שונאו, פתאום מביא עליו שלא ירגיש בו, והקב"ה היה	51036
מתרה בפרעה הרשע על כל מכה ומכה, ועתה שלח העז את מקנך, הנני מביא מחר ארבה בגבולך הכל	51037
בהתראה.	51038
והרי מכות ברד וארבה היו מחמשת המכות האחרונות, ועליהן נאמר מי כמוהו מורה שהוא מורה דרך	51039
לרשעים לעשות תשובה ומתרה בהם, ולעיל אמרו שנעל את לבו מן התשובה, עוד יש לדקדק שבתחילה	51040
אמר ר"ש בן לקיש שנעל לבו של פרעה מן התשובה, ולבסוף אמר שהוסיפו לו טומאה על טומאתו, מה	51041
טיבה של תוספת טומאה זו.	51042
כבר ביארנו שיש הבדל בין נסיון הצדיקים לרשעים, הצדיקים מתוך שלכם ברשותם ויצר טוב שופטן	51043
(ברכות ס"א:), מטיילים עליהם נסיונות בלי סיוע ממרום, וכמו שחילקו חז"ל בין נח לאברהם, שבח נאמר	51044
את האלקים התהלך נח, ובאברהם כתיב התהלך לפני, משל למלך שהיו לו שני בנים אחד גדול ואחד קטן,	51045
אמר לקטן הלך עמי ואמר לגדול בוא ולך לפני, כך אברהם שהיה כחו יפה התהלך לפני, אבל נח שהיה	51046
כחו רע את האלקים התהלך נח (ב"ר ל' י"א).	51047
וכן נסיונות הבינוניים רצופים בעזר ממרום, שאלמלי הקב"ה עוזרו אין יכול לו (קידושין ל':), אבל	51048
נסיונותיהם של הרשעים הזוכים לכך כפרעה מלך מצרים, כל כולו הוא סיוע ועזרה אלא שמניחים לו	51049
מקום לטעות, והואיל והוא ברשות לבו ויצר הרע שופטו, הריהו נכנס בפירצה דחוקה של רע ועוצם עינו	51050
מראות בטוב כפי שאנו רואים אצל פרעה ובלעם.	51051
פרעה הרשע זכה לנסיון שכולו רצוף בעזר ה', ומעולם תמהתי על זה במה זכה בכך, ומדוע נשלח אליו	51052
משה רבינו, ומדוע לא הוציא הקב"ה את בני ישראל בלי לשאול את פיו, והאיר ה' את עיני ומצאתי בס"ד	51053
טעם, הנה מצינו (בשמות רבה ד' ב'), שכאשר הקב"ה שלח את משה רבינו לגאול את ישראל, אמר משה	51054
לפני הקב"ה איני יכול קיבלני יתרו ונהג בי כבוד ואיני הולך אלא ברשותו, שמי שפותח פתחו לחברו	51055
נפשו חייב לו.	51056
וכן אני חושב לומר שהיה עם פרעה, ישראל היו חייבים להכיר לו טובה שקיבל את יעקב אבינו ובני ביתו	51057
בשעה שהיה רעב בעולם, ומסר להם כל טוב ארץ מצרים בכבוד גדול, ועל זה נאמר נפשו הוא חייב לו	51058
ולא היו רשאים לצאת בלי רשותו, על כן השתדל אבינו שבשמים לשלוח אל פרעה ולנסותו עם כל אמצעי	51059
הסיוע.	51060
ובזה אולי יובן מה שתמהו רבים, כיצד הקב"ה שולח את משה רבינו ע"ה להציל את כלל ישראל, ומשה	51061
עונה איני יכול מפני שקבלני יתרו, ולהאמור ניחא הרי הקב"ה עצמו לימדו הנהגה זו באמרו לכה ואשלחך	51062
אל פרעה, ותהא הצלת כלל ישראל תלויה בהסכמתו של אותו רשע מפני הכרת הטוב מלפני מאתים ועשר	51063
שנים, והלך משה בדרכי הקב"ה שלמד זה עתה.	51064

זכה פרעה לשליחי ה' כמשה ואהרן ולראות נסים ונפלאות, והקטינו בפניו את הנסיון לשלוח לג' ימים כדי לזבוח לה', ומצד היושר היה פרעה צריך להסכים שהרי אין בני ישראל קנויים לו, והוא מתעמר בהם שלא כדין, ואף עתה אינם מבקשים לפרוק את עולו לחלוטין, ופרעה הקשה את ערפו, וכדרך הרשע אמר שלי שלי ושלך שלי (אבות פ"ה), ואדרבה חשב שמבלי יכולת ה' להוציאם ביד רמה הוא נזקק להסכמתו, ומבלי יכולתו לכלכלם במדבר הוא מסתפק בג' ימים.	51065 51066 51067 51068 51069
ולאחר חמש מכות בהם הכביד פרעה את לבו, הוסיף הקב"ה טומאה על טומאתו, שהכבידה עוד יותר את לבו ומנע ממנו את החזרה בתשובה, ורק במכת בכורות שכבר לא היה לו חוזק לב אז שחררם, והענין הוא שלכל אומה יש שר בשמים המשתדל ורוצה בקיומה, והכחות העליונים לוחמים זה עם זה במרום, והמנצח הוא החזק (תנחומא י"ג).	51070 51071 51072 51073
כח זה הוא המשפיע על המלך והשרים, וכשהיו רואים שהמלך והשרים חזקים בלבם, דימו בנפשם שכוכם דרך וכחם הרוחני מתגבר ומנצח, והקב"ה שחזק את לב פרעה לא נעל בפניו את דרכי התשובה בפועל, שאם היה כן לא היה שולח את משה רבינו להתרות בו, אלא הוסיף טומאה על טומאתו ונתן לו מקום לחשוב שמערכת מצרים גוברת והיא שנטעה בו גבורה, ועל ידי כך נסתם לבו ככבד הזה שלא לראות את אשר לפניו.	51074 51075 51076 51077 51078
ואמר הכתוב (שמות י'), ולמען תספר באזני בנך וכן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתי בם ופירש"י התעללתי שחקתי, וצחוק זה אינו המכות גופן שהרי הן הוזכרו רק אחר כך, אלא כפירוש הרמב"ן כי אני מצחק בו שאני מכביד את לבו, זו מצוה לדורות להתבונן כמה שחוק יש בהכבדת הלב, כמה כחות הטומאה והתאוה משפיעים על השכל ומעוותים אותו, ובונים לו מערכות על אדני תהו שכל רואה יצחק להם.	51079 51080 51081 51082 51083
וכמו שאנו רואים בפרשה זו כמה מטפל הקב"ה אף עם רשעים גמורים שיכירו אף במשהו את אור האמת, וכל מתבונן רואה את יד ה' ואת חסדו והסייעות שהוא שולח להדריך את האדם בדרך הישר, ומתפלא לאמתלאות שהאדם מוצא לדרכו דרך אויל ישר בעיניו, ואם ישית זאת אל לבו יזכה לסיפא דקרא וידעתם כי אני ה'.	51084 51085 51086 51087 51088
(לקט שיחות מוסר).	
מאמר קעט	51089
ויקרא גם פרעה לחכמים ולמכשפים ויעשו גם הם בלהטיהם כן (שמות ז' י"א).	51090
למה צוה השי"ת לעשות מופתים אשר גם החרטומים יכולים לעשות? ולמה לא מנע השי"ת מהחרטומים שלא יהיה בכחם לעשות המופתים האלו? וזה לכאורה יותר טוב מלעשות שינויי טבע חדשים? למה לא בקש פרעה מהחרטומים להסיר המכות ודוקא למשה בקש זאת? הלא שראה שגדול כח של משה מכוחם של החרטומים!...	51091 51092 51093 51094
מכל זה נדע כח היצר שהוא חטאת רובץ מונח נגד עיניו של האדם מגולה ובולט, ובכ"ז הוא מתגבר באחיזה של סמיות עיניים, אם לא היה פתח להחטאת לא היה שום אדם נכנס, אם לא היה בית כניסה להיצר לא היה חוטא בעולם, לפתח חטאת רובץ כמו ולחטאת רובץ פתח, שעומד השקר גלוי מצודה פרוסה על כל החיים, רואים את המצודה ונופלים בה מפני הפתח המסמא את העיניים.	51095 51096 51097 51098
וחדא מתורצת בחברתה, הלא רואה פרעה שמטה אהרן בולע את מטות חרטומיו, וכשרוצה להסיר הדם והצפרדעים אין החרטומים יכולים, ובכ"ז מכביד לבו מפני שגם הם עשו מה, רואה האדם מעשה ה' הגדולים בכל הנבראים, אבל רואה הטבעים מתנענעים רואה גבורת הטבע, ואלו שטינא בלבם מתלחשים הרי יש כאן כח בטבע ומחלישים אמונתם, לו חכמו לראות איך אלו הטבעים היותר מרעישים ומפתיעים, כחות החשמל והרדיון, הרי כל אלו נתגלו ע"י אדם ונשלחים ע"י, והם מלאכיו ומשרתיו לכל אשר יחפון יטם ע"י המכונות שהעמיד להם.	51099 51100 51101 51102 51103 51104
והאדם הלזה פועל כל זאת כל שיהיה תחת רגליו בשכלו, וזה האדם בעצמו אינו יודע כלל מה זה שכל, ומהותו של שכלו איך הוא ומאין בא, ואין אדם שליט ברוחו, כי עוד מעט וסר שכלו וכחו ואיננו, ואינו יכול לכלוא את הרוח בבוא עתו לצאת, וא"כ רואה הוא שיד ה' עושה כל אלה, ובכ"ז הפתח שרואה כח הטבעים מטעהו, והחכמים האמתיים ידעו לראות מכלל זה, כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו במ פושעים יכשלו במ (הושע י"ד), כל דרכי ה' דרך לצדיקים, וגם פתח מכשול למושעים, כי זהו טוב בחירת האדם לבחור בחיים.	51105 51106 51107 51108 51109 51110
ומהי הכבדת הלב? אינו אומר ויכבד את ידו, כי אם לבו ששם משכן הרגש הקשור בדעת, ואלמלא הכבדות היה לבו מרגיש ורואה, ואם היה ניטל כל הרגש לגמרי אין זה הכבדת הלב רק סילוק הלב, רואה את האמת והשקר נגד עיניו ומודה במ, ואין בכחו לסקל אבן נגף דהיינו השקר ומתגבר בו, וזהו כבדות הלב וזהו חטאת רובץ.	51111 51112 51113 51114

הרמב"ם ז"ל כתב שפרעה הוא יצר הרע, כי מי שאינו מבין כלל הרי נמשל כבהמה ואינו בגדר אדם, ברם	51115
הרואה ומבין ואינו מתגבר על יצרו זה כבדות הלב, והכתוב אומר למען תדע להביא לידי ידיעה ברורה,	51116
וא"כ עיקר כבדות הלב הוא מסך המבדיל המכסה עיני הדעת, שאינו מצרף שכלו להכיר הכרותיו	51117
באספקלריה המאירה, לצחצח את הדעת מכל האבק החומרי המחשיכו, העצה לזה בראתי יצה"ר בראתי לו	51118
תבלין כי היא הפכו, כשם שהיצה"ר הנקרא פרעה עיקר כחו בהכבדת הלב, שהוא מסך מבדיל לכסות פני	51119
האמת, כן התורה הקדושה אור מצוחצח בהיר לראות האמת בטהרתה.	51120
וישלך אהרן את מטהו ויהי לתנין ויעשו גם החרטומים כן ויחזק לב פרעה, איזה חיזוק הלב יש בזה אחרי	51121
שגם החרטומים עשו כן? אבל הלא בלע מטה אהרן את מטותם, א"כ ראה שגדול כח ה' ובכ"ז חיזוק לבו,	51122
וכן בדם אף שראה כי רק מצרים לא יכלו לשתות, ורק אם קנו בדמים מישראל יכלו לשתות, א"כ הלא	51123
גלוי לכל מעשי ה', אבל הצד שגם החרטומים עשו דם, אף כי לא יכלו החרטומים לעשות דם מה שביד	51124
ישראל בכ"ז בא חיזוק הלב, שצד הטעות מכסה על האמת הגלויה.	51125
וכן בצפרדעים אף שראה כי החרטומים רק העלום ולהסירם לא היה בכוחם, ורק למשה ואהרן ביקש	51126
העתירו אל ה', א"כ הודה שיד ה' פעלה כל זאת, וגם עשה בחינה באמרו למחר, אף כי טבע האדם	51127
לרפאות מחלתו במקדם האפשרי, למה לא ביקש להסיר תיכף? אבל חפצו היה לברר שעפ"י ה' הם	51128
עושים עי"ש בא"ע, וכבר הסכים לשלוח את העם וידע כי סיבת המכות רק מה שמעכב לשלחם, בכ"ז	51129
וירא פרעה כי היתה הרוחה והכבד את לבו.	51130
בודאי בשעה שבקש את משה להתפלל לא היתה בדעתו לחזור בו אח"כ, כי ויצעק משה אל ה', והצעקה	51131
לא תוכל להיות בעד מי שאין פיו ולבו שוין, אבל כשהיתה הרוחה הלכה לה אותה ההכרה הקודמת, וצף	51132
אבק הטעות שגם החרטומים עשו כן, והוא הפתח המטעה ומכביד את הלב.	51133
ויאמר פרעה לך מעלי אל תוסיף לראות פני כי ביום ראותך פני תמות, אם באמת היה ביד פרעה להמית	51134
את משה למה לא המיתו עד כה? וכבר הביא עליו ועל עמו וארצו תשע מכות איומות, אשר התחנן למשה	51135
בכל פעם שיתפלל בעדו להסירם, ולמה לא המית אותו? האם יש מורד במלכות יותר מזה? ולמה הניח	51136
למשה לבוא בשער המלך ולעמוד בכל פעם להתרותו ולהפחידו בעונשים אלו, כל אלה להראות כובד הלב	51137
עד כמה מגיע, שאחרי המכה התשיעית שכבר סבל כל כך, וכבר אמר ה' הצדיק ולבסוף נתהפך ונתקשה	51138
לבו, ומקודם כתוב ולא שלח את בני ישראל וכאן כתוב ולא אבא לשלחם, שהגיעה כבדות לבו שלא אבה	51139
כלל לשלחם.	51140
כל מה שגילו לו חז"ל בתוה"ק על כוחות בני אדם, הם הטבעים הטמורים שבאדם, והכוחות הגנוזים ביצרי	51141
מעללי איש, ואל תתמה על פרעה שאמר ה' הצדיק והוא ועמו הרשעים, ופרעה זה עצמו אומר למשה כי	51142
ביום ראותך פני תמות, ופרעה זה מתחנן למשה להסיר מעליו רק את המות הזה, ומה לעשות לאדם הזה	51143
שאדם ובהמה שלובים בו יחד, ומסובבים זה בזה בלבוש החיצוני שהוא גופו הנראה, אבל איך כוחות כאלו	51144
ממש משולבים זה בזה בתוך תוך עומק הנימים הרוחניים הנסתרים, אין אתנו יודע עד מה. (אור יהל	51145
ח"א).	51146
	51147
מאמר קסז	51148
וישליכו איש מטהו ויהיו לתנינים ויבלע מטה אהרן את מטותם (שמות ז' י"ב).	51149
אמרו יוחנן וממרא ראשי מכשפים במצרים למשה רע"ה, תבן אתה מכניס לעפריים, פי' מעשה כשפים	51150
אתה עושה, השיב להם הן אמרי אינשי למתא ירקא ירקא שקול (מנחות פה.), המאמר הזה תמוה כי נראה	51151
שהודה להם חלילה, ואם שחק בהם מה תועלת יש לנו מזה לקבוע דבריהם בים התלמוד הק'.	51152
אמנם לימוד רב והון עצום הודיעו לנו בזה למעשה, הנה ידוע כי חותמו של הקב"ה אמת, וידוע כי העידון	51153
היותר גדול לאדם הוא לכשיזכה לתכלית ההתקרבות אליו יתברך, כי הוא יתברך מקורו של עולם בכללו	51154
ובפרט, וממילא מובן כי הוא ג"כ מקור העונג והעדן הנמצא בעולם ושיוכל להמצא, ואם כן מי שיתקרב	51155
אליו יתברך מתקרב הוא למקור העונג והעדן בלי תכלית.	51156
החכמים המבינים זאת דחו כל עונג המרחיק אותם ממנו ית', מלבד כי אין ערך לתמורתו, זולת זה הלא	51157
המתרחק ממנו ית' שהוא מקור העדן, כפי ערך רחוקו כן הוא נכרת מהעדן הנורא באין מרגיש עד יבוא	51158
עתו להרגיש, והדברים עתיקים למתבונן בהם, וכבר הקדמנו כי חותמו של הקב"ה אמת, א"כ מי שהוא	51159
קרוב אל האמת קרוב הוא להעדן הנשגב, וכפי התקרבותו להאמת כן ישגה עידונו הנשגב גם בזה העולם,	51160
ומכש"כ כשיפרד מהחומר ויגדל הרגשו באין ערך.	51161
והנה שלש דרגות למבקשי האמת, הא' מי שכבר כבש מדותיו עד שהגיע לטבע שני שאין לו תשוקה לרע,	51162
הדרגא השניה בני אדם המשתוקקים למדות רעות, אך שכלם חזק להרגיש למדי כי מדה רעה היא וכי רעה	51163
נגד פניהם, וכובשים רצונם לעשות כעצת שכלם הזך וגם זו מדרגה גדולה, הדרגא השלישית אשר שכלם	51164

חלש, ותאותם ורצונם ומדותיהם יעוורו עיני שכלם לחשוב כי טוב הוא, ומתחזקים ברעתם עד שחושבים כי הצדק איתם רח"ל.	51165
עם כ"ז יען כי מבקש הוא האמת, אם יבוא אחר ויברר לו טעותו ועוורונו בעיני השכל, ישמע לדבריו ויאזין לתוכחתו, ועדיין אין נואש למחלתו ויתרפא ע"י המבקרים, ובצד מה הוא עדיין קרוב לו ית' כי יקבל האמת מאחרים, ואות הוא כי רצונו הפנימי הוא האמת.	51166
הרי ג' דרגות ובכל דרגא יש פרטים ופרטי פרטים, אמנם הגרוע מכולם והם רחוקים מהאמת בתכלית, הם הרוצים שרצונם יהיה האמת דוקא, והרי זה כמי שרוצה שבליילה יהיה דוקא יום והרי זה בטל, אבל צריך האדם לשאול מה עתה יום או לילה, וכפי מה שהוא עתה צריך למשוך רצונו, כן צריך להמשיך ולכוין רצונו לפי האמת ואז יצליח כמאמר החכם, החכם ממשיך עצמו להמציאות, והסכל ממשיך המציאות לפי רצונו אליו.	51167
והנה על פי המושכל הזה חתרו כל חכמי לב לחקור אחר האמת, להמשיך רצונם להאמת ולא להמשיך האמת לרצונם, כי זהו דרכי הסכל להמשיך המציאות לרצונו אליו, וזה הוא המעווד לכל נגע ומחלה רעה, כי לא יכין עצמו לקבל מהלך המציאות, ועל כן התרחקו חכמי לב מנגע ופגע רע כזה, התבוננו אחי היטב בזה, כמה מחייב זאת להכין עצמו לקבל האמת ולהמשיך אליו כפי האמת.	51168
והנה למדנו דעת מחרטומי מצרים, שאף שעשו במטיהם גם הם, עם כ"ז הרי כתיב ויבלע מטה אהרן את מטותם, הרי שבלע המטה ולא כשהיה נחש וכפירש"י שם, וא"כ כיון שהיו מכשפים גדולים ולא יכלו לעשות זאת, ע"כ שלא מעשה כשפים הוא, אמנם הענין כך הוא, כי מטבע הרצון כל זמן שלא יראו לו ממש בחוש כי זה סם המות אף כי מתוק הוא, רצונו יפתנו כי לא יזיק לו.	51169
וכן בכל דבר שכלי שימצא חלק ממנו מתאים לרצונו, אף כי אם יקיף כל החלקים המצטרפים לדבר העיון הזה יראה הדבר היפוך רצונו, עם כל זאת רצונו יעוור אותו לתפוס במושכל הראשון ולהמשיך המציאות אליו, ולא רצונו להמציאות היינו האמת, והנה זה יעיד על תכלית ההפסד והנגע שימשיך האדם על עצמו, ברצונו דוקא להמשיך המציאות אליו, וזה מבורר תכלית הביאור למבין.	51170
וזה היתה כונת משה רע"ה בתשובתו כמסכים לדבריהם, אתם רוצים להמשיך המציאות כרצונכם דוקא, ולכן לא יועיל לכם ויכוח של החכמה, כי אתם סכלים ונבזים היפוך החכמה המבקשת להמשיך עצמה להמציאות, והם באשר באמת חכמים היו רק חכמים להרע, פי' רצונם משל על שכלם להמשיך האמת לרצונם, הבינו תשובת משה רע"ה כי כדאי בזיון וקצף בדברים אלה המעטים, לדכא אותם תחת רגליהם בתכלית הביטול.	51171
והנה כאשר נתבונן על דרכי בני אדם, נראה כי רובם הולכים בשיטה הלזו, לתפוס חלק אחד מבלי להעמיק ולהקיף כל חלקיו — ולדון ע"פ כל חלקי הדבר, רק דנים כרצונם לתפוס חלק אחד בלבד, והרי זה ממש להמשיך המציאות לרצונם, ולזה הם בתכלית הפגעים המסבבים על האדם המבקש להמשיך המציאות אליו, ומזה נבין כמה רע ומר ההתרחקות מהאמת, הוא ההתרחקות ממנו ית', ורוצה להמשיך רצונו ית' אליו, ולא רצונו לרצון מקור כל המציאות ית' שמו, ולכן אחז"ל עשה רצונם כרצונו, פי' שתרצה מה שהמציאות היינו ית' רוצה ואז תצליח.	51172
הביטו וראו גרות השכל בעולם, בנוהג שבעולם גיבור ינגף לפני גיבור הימנו, וכש"כ חלוש לפני גיבור, והשכל ינגף לפני הרצון, עד שבכוחו להשתמש בחלק אחד מהשכל כפי רצונו, אף שבאם יקבץ כל חלקי השכל מהענין יתברר היפוך הרצון, ונמצא כי השכל באמת גיבור וחזק הוא, עם כל זה גרות השכל בעולם ותוקף גבורת הרצון בעולם שלו, גורם לדכא תחתיו רגליו חלקי השכל ואף כולו.	51173
סוף דבר מי ששכלו עדיין לא יבש לגמרי, יראה לשום כל עמלו לבטל הרצון מכל דבר לאט לאט, ולקבץ כל חלקי העיון בכל דבר, ולכה"פ לא יתרחק כ"כ מהבורא ית' שהוא האמת, וירגיל עצמו לאט לעשות מעשיו על פי האמת, ולכה"פ אם יעוררו אותו אחרים יקבל האמת ממי שאמרו, ומזה יעלה מעלה מעלה והחכם יחכם עוד, ונזכה להתקרבותו ית' להתקרב אל האמת אכ"ר. (אור רש"ז ר"ח).	51174
מאמר קסח	51175
כה אמר ה' בזאת תדע כי אני ה' הנה אנכי מכה במטה אשר בידי על המים אשר ביאור ונהפכו לדם (שמות ז' י"ז).	51176
מהידוע כי יש שתי הנהגות הנהגה טבעית והנהגה נסית, הנהגה טבעית מתקשרת בדרך סיבה ומסובב, הנהגה נסית אינה בדרך סיבה ומסובב, אבל בזה טועים בני אדם, שסוברים כי דרך הנס הוא רק הסכמה בעלמא כענין סגולה, ואין בזה דרך חכמה בקשר סיבה ומסובב, חלילה לחשוב כן ומקרא מלא דבר הכתוב ה' בחכמה יסד ארץ מכש"כ כל הנסים הכל בחכמה נשגבה מאד, ומהלך דרכי החכמה של הנהגה הנסית נעלם ונשגב מדעת האדם.	51177
	51178
	51179
	51180
	51181
	51182
	51183
	51184
	51185
	51186
	51187
	51188
	51189
	51190
	51191
	51192
	51193
	51194
	51195
	51196
	51197
	51198
	51199
	51200
	51201
	51202
	51203
	51204
	51205
	51206
	51207
	51208
	51209
	51210
	51211
	51212
	51213
	51214

כאשר נטה משה ידו על הים ובקעהו, לא היה רק בסגולה לבד בלי טעם, חלילה להאמין זאת שיהיו דרכי החכם כתפל בלי טעם, מי פתי יסור הנה להאמין פתיות כזאת, וכן כאשר זרק פיה הכבשן ונעשו אבעבועות בכל ארץ מצרים, וכן כאשר נטה ידו אל הארבה לא היה רק הסכם וסגולה בעלמא ח"ו, וכן בכל הנביאים כל אשר עשו לא היה רק סגולה בעלמא, אבל באמת כאשר מחייב השכל ומתקבל על הלב, ובפרט מאשר קלטה דעתי הדלה מפי חכמים וגדולי המחברים, חוקרים ומקובלים גם יחד, וכאשר לקחתי מעט מזעיר מהם להסביר בדדמי לו, כמו מספר הכוזרי וספר בעל חובת הלבבות.	51215
יש עלינו לדעת כי כמו שאנו רואים בטבע עבודת האדמה, שיש בזה חכמה ומדע להתלמד ידיעת טבע עבודתה, איך האדמה אחרי עבודתה הנדרשת בטבעה תוציא פרי טוב ורב פריה, אבל סוף כל סוף מה עושה בזה האדם, רק נותן הפרי בארץ מעשה קוף בעלמא, ואין לו שום ידיעה איך ובמה תכונן האדמה את פריה, בקיבוץ ובהרכבת היסודות יחד שלא יתפרדו כי הם נגודיים זה לזה, ומי יודע כמה כוחות ואמצעים באין מספר הצריך לכח התחברותם ולתווך ההתאמה והשלום ביניהם, ומי יודע כמה הרכבות וממוצעים באין מספר צריכים כדי שיתקיים השלום ביניהם, כל זמן שניתן להם הקיום דבר דבר לפי טבעו.	51220
וכן מי יודע כמה כוחות ואמצעים צריכים שיתאימו עם כוחות האדם לחזק חיותו, וגם לקיים ע"ז קשר גופו ונפשו, והכל תלוי באכילה ושתייה כי בלא זה ינתק הקשר, וא"כ צריך שיהיה בכח המאכל את כל אלה שחשבנו פה, ומה שלא חשבנו עצמו מספר, ומי יודע כמה הרכבות החכמה יש בכל כח וכח בכל הנ"ל, בין בגופו בין בנפשו בין בשכלו, בכוחות פרטיים שלהם, ולקיום כל אלה וחבורם יחד, צריך שיוכן המאכל באלפי אלפים כוחות לקיומם וחבורם.	51231
והעד על זה כי הלא ידענו מהירות עבודת הטבע כמו כח זרם האלקטרי, ועם כ"ז צריך הפרי והירק לשהות במעבי האדמה קרוב לשנה, ויש מיני אילנות שצריכים לשהות כמה שנים באדמה, ומזה נבין כמה וכמה הרכבות באין חקר למו, שעושה האדמה בחכמתה שנטבעה בה ממטביע הטבע, אחרי מעשה קוף בעלמא של האדם המניח את הגרעינים בארץ אחרי עבודתה הנדרשת בטבעה.	51235
וכמו כן נתבונן דבר נפלא בטבע, מה שאנו רגילים בו ואין אנו מתפעלים מזה, אם יאמרו לנו אדם אחד רקק רקיקה אחת ובנה בזה עולם מלא, או להפך רקק רקיקה אחת והחריב עולם מלא, הנה לכו חזו מפעלות הטבע, תרח אבי אברהם אבינו רקק רקיקה אחת, ונולד מזה אדם גדול בענקים אשר הקנהו להקב"ה שמים וארץ, וכן עמרם רקק רקיקה אחת ונתהוה מזה גורם ליציאת מצרים, קריעת ים סוף המן והורדת התורה מגבהי שמים לארץ, וכן דוד וכדומה להם.	51236
ועתה התבוננו במעשה הטבע, אילו הניח הגרעין לא במקומו הראוי, רק כחוט השערה הלאה כמו על אבן, וכן אילו רקק שלא במקומה הראוי לה, לא היו מתהווים כל הכוחות וכל הרכבות שזכרנו למעלה, וכן לא היה נולד האדם אשר פעל כל אלה, וא"כ הרי לעינינו כח מעשה הטבע שמדבר קל וקטן נבנה עולמות, ואיך לא נבין כי ההנהגה הנסית אשר היא טבע עליונה מאד שהיא גם כן כנ"ל, ומעשה המצות היותר קל שאדם עושה, יבנו ויתכוננו מזה בדרך חכמה כוחות ועולמות אין חקר.	51244
וזה הדבר שהשכל מחייב ומתקבל אל הלב כאשר נבין דרכו, ובפרט כי חכמי האמת יגידו לנו זאת, אשר הם יודעים פרטי הדברים ג"כ ולא בכללם לבד, אלה הדברים יכו שורש בלב האדם לדקדק בקיום מעשה המצות כהלכתן דוקא, חוט השערה לא יחסר, ממש כמו טבע התחתון ומכש"כ טבע עליון מאד כנ"ל, עצמו מספר פסוקים מפורשים המאמיתים זאת, ותראו דבר נפלא כי בסוף פרשת מעשה בראשית, התיבה האחרונה כתוב אשר ברא אלקים לעשות, הרי כי דוקא המעשה היא הפותחת והסוגרת מעשה בראשית, כמו שענינו ראות בעוה"ז בחכמת הטבע, וממש כמו כן בטבע השני העליון במעלה, כי הכל תלוי במעשה הקל של האדם למטה בארץ.	51246
המצוה היותר קלה בתורה, ע"י מעשה האדם בקיומה כהלכתה, היא פועלת ענינים נשגבים מאד נעלים, היש פעולה קלה יותר מלהניח גרגיר בארץ, ראו אחי מה פועל האדם במעשה הקלה הלזו, היש מעשה קלה יותר מרקיקה כנ"ל, ראו אחי מה פועל מעשה הקל הלזו אף בגבהי שמים, כי ממשיך נפש משכלת ממעל, ולא עוד אלא שממשיך ע"י זו הפעולה הקלה צלם ודמות כל העולמות, ומקרא מלא הוא נעשה אדם בצלמנו כדמותנו.	51256
וידוע כי האדם נקרא בפי חכמי האמת עולם קטן, כי כל העולמות כלולים בו, והרי נעשה זאת ע"י מעשה קל של האדם, ואם מעשה גשמית היא פועלת כ"כ בגבהי מרומים, מעשה רוחניות ורצונו של ארון כל, על אחת כמה וכמה שהדבר היותר קל בעיני האדם, פעולתה בגבהי מרומים מאד מאד יותר נעלה באין חקר ממעשה הקל שבטבע התחתון, וזה הדבר שהשכל היותר קטן יבין כמו מושכל ראשון כי מחוייב זאת.	51261
הנה מצינו באלישע בעת שהחיה את הבר, שם עיניו על עינו ופיו על פיו ויחם בשר הילד, ומצאתי דבר נפלא ברד"ק על זה, שם פיו על פיו כדי להחם בשר הילד, כי כל מה שנוכל לעשות ראוי שנעשה בטבע, ועפ"ז הודיע לנו הכתוב דבר נפלא, כי באמת אין זה בדרך הטבע כשאדם חי ישים עצמו על אדם מת	51264

שיצא ממנו חיות להחיותו, אבל הודיענו בזה כי גם מה שנדמה לאדם טבע אינו רק נס, כי פנימיות הלוח	51265
של הטבע בדרך סיבה ומסובב לא נודעת לאדם ורק החיצוניות נודעת, כי כך גזר רצונו ית' בדרכי	51266
הטבעים, להודיע לאדם מהלך החיצוניות ואת מהלכם בדרך סיבה ומסובב ופנימיותם לא נודעו.	51267
והראה הנביא כי הנהגות הטבע והנס משולבות זו בזו, ומה שנוכל לעשות בדרך הטבע רצונו ית' שנעשה,	51268
כי כן קבע רוב הנהגת העולם במהלך הזה, אך למען נדע כי טבע ג"כ נס הוא, עשה פה מעשה קטן בטבע,	51269
שקרב עצמו להילד כדי להחם בשרו, והכל יודעים שרחוק זאת מדרכי הטבע להחם בזה בשר להחיותו, אך	51270
למען נדע כי טבע נס הוא באמת, ורק כך גזר רצונו ית' בדרך סיבה ומסובב החיצוני, וכדי לנסות את	51271
האדם אם יתבונן כי הכל בחכמה נברא, ולכן הראה הנביא כמו טבע דרך סיבה ומסובב, וכן טבע ממש נס	51272
הוא, כי אין מקום בטבע בזה להחיותו, והבן היטב.	51273
ומזה הוכחנו לדעת כי גם במשא ומתן, כן יסד רצונו ית' להודיע לבני אדם דרכי המו"מ בדרך סיבה	51274
ומסובב דרכי הטבע התחתון, וגזר שדוקא ע"י דרכי הטבע יתגלגל טרפו עלי אדמתו, והסיבה הפנימית היא	51275
דרך נס, כענין שאמרו מפתח של פרנסה בידו של הקב"ה, וכמו שקרב אלישע את פיו לפיו של הילד היינו	51276
מעשה הטבע, ויבינו הכל כי באמת אין זה טבע שיחיה בזה רק נראה כמו טבע.	51277
וע"כ כל מה שנראה כמו טבע אין זה טבע רק נס, וא"כ כל דרכי הטבע אשר נראה לנו כי הסיבה מחייבת	51278
המסובב רק נראה כן לכאורה, אבל באמת הטבע ג"כ נס הוא, ורק להורות לנו כי הנס ג"כ בדרך סיבה	51279
ומסובב, וכמו שבאם תחסר סיבה אחת בטבע לא יצא המסובב, כן עאכו"כ אם תחסר סיבה אחת מפרטי	51280
התורה אשר קצבה לטבע העליון הנסי, לא יצא המסובב הנעלה באין תכלית.	51281
וכאשר יתיישב בלבו כל זה ידע ויבין כי עסקו במשא ומתן, לבד כי הפנימיות ודאי נס הוא, אלא גם	51282
החיצוניות היינו דרך סיבה ומסובב, שיבין ויחשוב כי תוך תוכו ג"כ נס הוא, וישמור חוקי הטבע העליונה	51283
לשאת ולתת באמונה על פי התורה, ולקבוע עתים לתורה בעמל ועיון איש איש לפי ערכו, כדי שלא תחסר	51284
סיבה אחת כנ"ל, ויתאימו טבע החיצוניות וטבע הפנימיות ויצליח. (אור רש"ז מ' ר"ז).	51285
	51286
מאמר קסט	51287
ויאמר ה' אל משה אמר אל אהרן קח מטך ונטה ידך על מימי מצרים ויהיו דם בכל ארץ מצרים (שמות ז'	51288
י"ט).	51289
בירא דשתית מיניה מיא לא תשדי ביה קלא (ב"ק צ"ב), האדם חייב להכיר טובה אפילו לדומם שנהנה	51290
ממנו ולכן אסור לבזותו, כמו כן נפסק להלכה (או"ח ק"פ ד'), אין מעבירין על האוכלין, המוצא אוכלין	51291
בדרך אינו רשאי לעבור עליהן ולהניחם שם, אפילו אם אחר זרקם שם אסור לעבור על ידם ולעזובם	51292
כשהם מונחים במצב של בזיון.	51293
נתעמק נא בדברים אלה, הרי אין הבור והאוכלים מרגישים בבזיונם, ומה משמעותה של הכרת טובה	51294
לדומם שאינו מרגיש ואינו נהנה מזה? עוד אמרו חז"ל בענין מכת הדם במצרים, לפי שהגין היאור על	51295
משה כשנשלך לתוכו, לפיכך לא לקה על ידו לא בדם ולא בצפרדעים ולקה על ידי אהרן, וכן במכת כינים	51296
(רש"י ח') לא היה העפר כדאי ללקות על ידי משה, לפי שהגין עליו כשהרג את המצרי ויטמנהו בחול	51297
ולקה על ידי אהרן.	51298
גם דברים אלה דורשים הסבר, מנקודת ראות השכל איזו פעולת הטבע עשו למשה? הן הדומם אינו פועל	51299
כלל, והאדם הוא המנצל את סגולותיו לשימוש, גם לא יתכן ביזוי הדומם כי אינו מרגיש בזה, וביותר	51300
צריך להבין הרי ההכאה שמסבבת את הנס של שינוי טבע היאור והעפר, הופכת אותם לכלים לקידוש שמו	51301
יתברך, אם כן איזה בזיון יש בהכאת משה אם על ידי שימושם לעבודת ה' מתעלים הם מאוד, כמבואר	51302
במסילת ישרים פרק א'.	51303
יסוד גדול ומקיף בכוחות הנפש של האדם מתגלה לנו בזה, כל מדות הנפש מושפעות ונפעלות על ידי	51304
הרגש ולא רק על ידי השכל, לכן אם אין אנו מכירים טובה לדומם שנהננו ממנו, וכל שכן אם אנהנו מבזים	51305
אותו נפגע הרגש, שאינו מגיב רק בהתאם לחוקי ההגיון, הרגש של בעל החסד שרוצה אך לתת וליהנות	51306
אחרים, אסיר תודה הוא לכל אשר הפיק ממנו הנאה בכל צורה שהיא ואפילו לדומם.	51307
הכלל הוא פגיעה ברגש משפיעה באופן ישיר על המדות, וממילא נפגמת מדת הכרת טוב, אף שהשכל	51308
צופה למרחקים, ודן על כל הכאת היאור לפי התכלית המסובבת על ידי זה שהיא קידוש ה', לא כן הרגש	51309
הניזון מהמתרחש בהוה, ומושפע ממה שהעינים ראוות בחוש מעשה הכאה גרידא.	51310
נמצא שעל ידי הפגיעה ברגש על ידי מעשה ההכאה, היתה עלולה להפגם במה שהוא מדת הכרת הטוב של	51311
משה רבינו, והרי מדה זו היא כלי חשוב לעבודת ה', לכן צריך האדם לעשות כל השתדלות לרכוש מדה זו	51312
בשלמות, כי על ידה ילמד להכיר את גדולת חסדיו יתברך עם כל הבריאה ועל ידה ידבק בהקב"ה, וכפי	51313
שיעור דבקוהו יוכל ליהנות מזיו שכינתו בעוה"ב.	51314

אמרו רז"ל כל הכופר בטובתו של חבירו לבסוף כופר בטובתו של הקב"ה, וכבר הבאנו במק"א את ביאור	51315
מו"ח רבינו נחום זאב זצ"ל מקלם, שהכרת טובה לאדם ולהקב"ה שורש אחד להם, ואם נפגמה המדה של	51316
הכרת הטוב לחברו, לא יכיר גם חסדיו של הקב"ה, ולבסוף לעולם הבא יחסרו לו הכלים מדת הכרת הטוב	51317
לדבקות לקב"ה, ולא עוד אלא כל עצם כח הצמיחה של עולם הבא מתפתח מתוך גרעין של מדת הכרת	51318
הטוב.	51319
הן תוכן שכר עולם הבא ביארו לנו חז"ל (ברכות י"ז), שהוא גדר נהנין מזיו השכינה, זוהי ההנאה	51320
הרוחנית המגיעה לאדם כאשר יתגלו לכל אחד לפי כוחו, כל הגילויים המתגלים מהנהגת הבריאה כולה	51321
מששת ימי בראשית עד סוף כל הדורות, כך נאמר בתרגום בקהלת על הפסוק סוף דבר הכל נשמע, מאי	51322
דאתעבד בעלמא בצינעא כולה עתידא לאתפרסמא ולאשתמעא לכל בני אנשא.	51323
כל הבריאה מראשיתה עד סופה תגולל כספר תורה, אשר בו כתובים כל המעשים והמאורעות של כל	51324
הדורות כדי ללמד את כבודו יתברך, כל צדיק כפי כוחו יראה בה נפלאות ממדות הנהגתו ית' עמו ועם כל	51325
המון בריותיו, ויתגלו כל פרטי בחירותיהם ומעשיהם והסיעתא דשמיא שיקבלו, והדקדוק הנפלא בדינם	51326
ומתן שכרם ועונשם, וכל החסדים הנשגבים שנעשו איתם, גילויים גדולים אלו וההנאה הכרוכה בהם, הם	51327
מעצם שכר העולם הבא כפי שהורנו חז"ל.	51328
מהו הגרעין שממנו מתפתח כל התהליך הגדול הזה? מה הן הכוחות המניעים את הגלגל הנפלא הזה של	51329
עליה נצחית? אינם אלא התורה והמצוות והמדות הטובות שהקנה לעצמו בעודו בחיים חיותו, כי זאת	51330
למודעי שבאותם מדות ובאותן קנינים נפשיים שרכש לעצמו בעולם הזה בהם יכנס לעולם הבא, כוחות	51331
חדשים לא יתוספו לו שם, בתורה שלמד בעולם הזה יקנה מבט האמת שבו יוכל אחר כך להכיר גילוייו	51332
ית' וללמוד מהם בדרך אמת, ועוד על ידי התורה ומצוות שקנה בעולם הזה יתקדש ויתכונן ליהנות	51333
מרוחניות, כי מי שלא נהנה מימיו מדבר רוחני כמו מדבר תורה או ממדה טובה בעולם הזה, תחסר לו	51334
האפשרות ליהנות בעולם הבא שכולו רוחניות.	51335
אך ישנו עוד כח עיקרי, אשר אם לא פיתחו בעולם הזה יחסרו לו כח הצמיחה לעולם הבא והוא כח הכרת	51336
טובה, הן ביארנו שתהליך הצמיחה מותנה בהכרת חסדיו ית' שבעצם תשלום השכר, ומי שאין מדת הכרת	51337
טובה שלו מפותחת כראוי לא יכיר בזה את חסדיו ית', נמצא שהעולם הבא שלו ישאר בבחינת עומדים	51338
ולא יתפתח לעולם לבחינת מהלכים, ותחסר לו לגמרי בחינת החיים הנצחיים, מכאן נובעים כל הדקדוקים	51339
שהזכירנו חז"ל במדת הכרת הטוב לכל נברא.	51340
כלים רגישים מאד הם מדות הנפש וביחוד מדת החסד, והן עלולות להיפגם גם בסיבה כלשהי, דבר זה	51341
נוכל ללמוד ממעשה נפלא המובא בגמרא על רבי יהודה הנשיא, שהוא עגלא דהוה קא ממטו ליה לשחיטה,	51342
אזל תליא לרישיה בכנפיה דרבי (החביא את ראשו תחת כנפי כסותו רש"י) וקא בכי, אמר ליה זיל לכך	51343
נוצרת, אמרי (ברקיע רש"י) הואיל ולא קא מרחם ליתו עליה יסורין.	51344
רבינו הקדוש ראה ברוה"ק שהעגל יגיע לתכליתו על ידי שיאכל על ידי תלמיד חכם ירא שמים, כי ישמש	51345
בזה כלי לעבודת ה' שלו ויתעלה על ידי זה, לפיכך אמר זיל לכך נוצרת בזה תשיג את תכליתך, לפי	51346
ההבנה השכלית לא היתה שום אכזריות במאמרו, ובכל זאת רגש החסד נפגם במשהו על ידי זה, כי לא	51347
דבר קל הוא למסור את הנפש על קידוש ה', גם כשהשכל מכיר באושר הגדול הצפון בזה.	51348
לכן על ידי זה נפגם במשהו רגש החסד העדין של רבינו הקדוש, וכדי לתקן את הפגם הדק הזה, קיבל עליו	51349
יסורים איומים משך שלש עשרה שנה כמבואר בגמרא שם, הרי שמדותנו הטובות כלים יקרים הן מאד,	51350
עליהן צריך לשמור מכל משמר שלא יפגמו במאומה, עלינו שומה לתקן ולהעמיק, כי הן כלי העבודה	51351
שלנו ובהם תלויים כל עליותינו בעוה"ז, והם גם הכלים לקבלת השכר לעולם הבא. (מכתב	51352
מאליהו ח"ג עמ' 100).	51353
	51354
מאמר קע	51355
ויאמר ה' אל משה אמר אל אהרן קח מטך ונטה ידך על מימי מצרים ויהיו דם ובעצים ובאבנים (שמות ז'	51356
י"ט).	51357
לפי שהגין היאור על משה כשנשלך לתוכו, לפיכך לא לקה על ידו לא בדם ולא בצפרעים ולקה על ידי	51358
אהרן (רש"י), על הכתוב ויאמר ה' אל משה אמר אל אהרן נטה מטך והך את עפר הארץ (שמות ח'),	51359
אומר רש"י לא היה העפר כדאי ללקות על ידי משה, לפי שהגין עליו כשהרג את המצרי ויטמנהו בחול	51360
ולקה על ידי אהרן.	51361
עלינו ללמוד מזה עד כמה גדולה מדת הכרת הטוב, שכן אם היחס הוא כך לדומם הגם שאינו בעל בחירה,	51362
בכל זאת יש מקום להכרת הטובה, כל שכן כמה צריכה להיות הכרת הטובה כלפי אדם בעל בחירה, ובן	51363
בנו של ק"ו מה צריכה להיות הכרת הטובה כלפי בורא העולם, שחייו ומותו של האדם תלויים בו בכל עת	51364

ובכל רגע, ועיין בחובות הלבבות שער הבחינה, משם נראה כמה גדולות הטובות שהבורא עושה עם האדם, ועד כמה הוא מחוייב לקיים את מצוות הבורא, אף שאין ביכולתו לשלם מאומה לבורא בשביל טובותיו, אלא רק להשתדל לקיים את רצונו.	51365 51366 51367
תנן התם ר' אליעזר אומר שוב יום אחד לפני מיתתך, שאלו תלמידיו את ר"א וכי אדם יודע איזהו יום ימות? אמר להם כל שכן ישוב היום שמא ימות למחר ונמצא כל ימיו בתשובה (שבת קנ"ג.), ולכאורה אין כאן תשובה על שאלתם, שהרי הם שאלו וכי אדם יודע באיזה יום ימות, והוא השיב להם כש"כ ישוב היום שמא ימות למחר, ועדיין נשארה השאלה בלתי מחוורת.	51368 51369 51370 51371
אלא אם נתבונן נראה כי בתשובתו טמונה כוונה עמוקה, שכן טבע האדם המאמין, שאם יודע שזה היום האחרון של החיים אז בוודאי יעשה תשובה, אלא שהוא חושב על האפשרות שעוד יחיה למחר ואין לו להזדרז לחזור בתשובה, למרות האמונה שיש לו שביד ה' להמית ולהחיות, וזהו מה שהשיב להם כש"כ ישוב היום שמא ימות למחר, וטענתו כלפיהם היתה, וכי בשביל שיש לאדם ספק אם עוד יחיה למחר זה נימוק שאין לו לשוב בתשובה?	51372 51373 51374 51375 51376
אדרבה עליך להכיר טובה לבוראך שהוא מעניק לך חיים היום, ובוודאי יכול להמיתך מחר, ואם אתה חי עם הספק שתחיה למחר זה גופא מחסדי הבורא, ובשביל זה לבד אתה צריך וחייב להזדרז עוד יותר לעשות תשובה, כי מתוך שיכיר בעומק הכרתו כי ביד הקב"ה להמיתו למחר, יבין לדעת כי הוא המחיה אותו היום, ואדרבה ישוב היום שמא ימות למחר, והעובדה שהוא חי איננה סתירה רק מגברת את התביעה לשוב.	51377 51378 51379 51380 51381
וידוע כי מידת הכרת הטובה, הוא המפתח לקיום התורה, המכות והנסים שעשה הקב"ה במצרים, היתה בהם הכנה שישראל יכירו את יד ה' ויהיו מוכשרים לקבלת התורה, ויתכן שלימד הקב"ה לעם ישראל על ידי משה, כמה מחוייב אדם להיות מכיר טובה, כדי שיהיה לו קל לקיים את התורה, ואת הצד שכנגד אנו מוצאים אצל פרעה, וירא פרעה כי היתה הרוחה והכבד את לבו, וירא פרעה כי חדל המטר והברד והקולות ויוסף לחטוא ויכבד לבו.	51382 51383 51384 51385 51386
אצלו לא היתה כלל מדת הכרת הטובה לבורא בעד הרוחה, אלא אדרבה הוא ניצל את טובתו של הבורא כדי להוסיף לחטוא, ורק כשקיבל המכות הכיר שמוכרח להסכים לבקשת משה רבינו, אולם במצב של רווחה לא הכיר כלום לדעת כי הרווחה מיד ה' היא, וכן הדבר אצל כל אדם, אפילו שכבר מחליט הוא לשוב בעת דוחקו וצרתו, אבל אחרי שהוא יוצא מזה הוא מוסיף לחטוא, והסיבה לזה מפני שיש בו חסרון במידת הכרת הטוב, וזהו יסוד גדול לעבודת השם. (נחלת אליעזר).	51387 51388 51389 51390 51391 51392
מאמר קעא	51393
ויפן פרעה ויבא אל ביתו ולא שת לבו גם לזאת (שמות ז' כ"ג).	51394
ויבוא אל ביתו, דמכת דם לא היתה בבית פרעה כדאיתא במדרש, ולכן פרעה לא חשש ולא הרגיש במכת האלקים, והמצריים היו קונים מישראלים ומכאן התעשרו ישראל כיון שלקחו המצרים מישראל במחיר כסף, והמחיר הרב אשר נתן פרעה למשה שגדלו תוך ביתו כבני מלכים, לכן מימי ביתו לא נהפכו לדם, ולכן לא שת לבו לזאת (משך חכמה).	51395 51396 51397 51398
ואולי אפשר גם לומר, כי מכיון שמשה נתגדל בבית פרעה, אי אפשר שלא השפיע על פרעה האויר הזך שמשה פיזר באותו בית, משהו מזה בודאי דבק בפרעה, כמו שהשפעת יוסף השאירה בו איזה רישומים טובים כלפי עם ישראל, והרי שלושה חדשים הורידו אותו מכסא המלכות, מפני שהיה מתנגד למזימתם הרעה נגד בני ישראל לענותם ולשעבדם, אמרו לפרעה בוא ונזדווג לאומה זו, ואמר פרעה להם שוטים אתם, עד עכשיו משלהם אנו אוכלים והיאך נזדווג להם, הורידוהו מכסאו ג' חדשים (שמו"ר א' ט').	51399 51400 51401 51402 51403
וכעין זה מצינו אצל אליפז בן עשו שרדף אחרי יעקב במצות אביו להורגו, ולפי שגדל אליפז בחיקו של יצחק משך ידו ולא הרגו (רש"י כ"ט), ובתנא דבי אליהו רבא כ"ד עמלק אמר אל אליפז אביו, מי הוא שיורש העוה"ז והעוה"ב? א"ל בני ישראל יורשין העוה"ז והעוה"ב, לכן לך וחפור להם בורות שיחין ומערות של מים כדי לשתות הן ומקניהן, והכן להם דרכים, אם תעשה כן תזכה ותירש ותנחל ותבוא לעוה"ב.	51404 51405 51406 51407 51408
אי אפשר שישמיע דיבורים כאלה ולהתייחס אליהם בכבוד והערכה, אלמלא היתה גנוזה בו השפעת זקנו יצחק מפני שגדל בחיקו, וכן מן הנמנע שהזמן שגדל משה בבית פרעה לא השאיר איזה רושם טוב עליו, ואמנם אמר פרעה ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים, וזאת גם לאחר רשעותו ואכזריותו ולאחר שהקשה ה' את לבו, וזה אות שמכל מקום היה בנפשו הרהור של כניעה אפילו לרגע אחד, הוא השפיל וביזה עצמו להודות שהוא רשע, וזה אות על הרושם הדק שנתדבק בו מזמן שמשה התגורר בביתו.	51409 51410 51411 51412 51413

והז"ל שואלים ומה שכר נטל על כך שאמר ה' הצדיק, לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו (מכילתא	51414
דרשב"י י"ב ל"ב), משמע שאמירת פרעה ה' הצדיק השפיעה גם על העם במצרים, שבשביל אמירתו נגד	51415
הטבע שלו ונגד היועצים הרשעים שלו לומר חטאתי, אני הרשע וה' הצדיק, נמשכה ההשפעה גם על עמו,	51416
עוד יותר שעם ישראל במדותיהם הטובות ועמידתם החזקה באמונתם, אף אחרי השעבוד והנסיונות	51417
הקשים, הנה משהו נתדבק במצריים עד שהם ראויים להכנס אחר תקופה מסויימת של שלושה דורות לעם	51418
ישראל.	51419
ויבא הפליט ויגד לאברהם העברי, ר' בשם קפרא אמר הוא עוג הוא פליט, ולמה נקרא שמו עוג? שבא	51420
ומצא את אבינו אברהם עוסק במצוות עוגות (אפיית מצות לפסח), ולכן נקרא עוג על שם עוגות מצות	51421
(מדרש הגדול לך לך רל"ד), ונתעוררתי לחשוב ומצאתי זה בספר שפתי צדיק וז"ל, ותמיה לקרותו בשם	51422
דבר שראה כמו רגע בבית הצדיק? ונראה שנכנס בו באותו הפליט התעוררות טובה, כאשר ראה פעולת	51423
הצדיק העושה בהתלהבות ובהכנה למצוות, נתדבק בו ניצוץ אור מעט, ואין הקב"ה מקפח שכר בריה, לכן	51424
נקרא בשם עוג. (מעייני החיים).	51425
	51426
מאמר קעב	51427
ויפן פרעה ויבא אל ביתו ולא שת לבו גם לזאת (שמות ז' כ"ג).	51428
האבן עזרא מפרש הפסוק מכל מלמדי השכלתי כי עדותיך שיחה לי, כי יותר השכלתי מכל מלמדי בעבור	51429
כי כל שיחתי היא תורתך, והנה היא תלמדני יותר מאשר למדוני מלמדי, לאיש דואג אלה הדברים הינם	51430
לתנחומין גדולים, כשנמצאים בדור כזה שכל כך נתמעטו הלבבות ואובדים עצות, איך ומאין יבוא ישועתה	51431
לנו, אבל כשיודעים כי עדותיך שיחה לי, כי יכולים להתלמד מעצמה של תורה הקדושה, הנה זה חיזוק	51432
גדול לאדם.	51433
אדמו"ר הסבא זצ"ל מקלם גילה כח מבהיל בנפש האדם, אמר הכתוב לעברך בברית ה' אלקיך ובאלתו,	51434
והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמור שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך, לא יאבה	51435
ה' סלוח לו ורבעה בו כל האלה, הנה יתכן כי גם בשומעו את כל התוכחה והאלות האיומות, והוא לא יירא	51436
ולא יפחד מכלום אלא יאמר שלום יהיה לי, אמנם המהלך לזה הוא מטעם כי בשרירות לבי אלך, אבל	51437
סו"ס רואים כי יש באדם כח כזה לומר שלום יהיה לי, אף אחרי ראותו הכל בהיר במו עיניו, אף אחרי	51438
שמעו הכל ברור במו אזניו, והוא שמוע ישמע ולא תבונה לו.	51439
כל זה בא מצד אי התבוננות, כי לא בא להשכיל על האחרית, לקרב העתיד כהוה קירוב חושי, הלא זהו	51440
ענין הכריתת ברית, את אשר ישנו פה עמנו היום ואת אשר איננו פה עמנו היום, עם אשר איננו פה עמנו	51441
היום, הלא אין דרך אחרת לעבור בברית כי אם על ידי התבוננות, וא"כ מבינים מזה כי שלום יהיה לי בא	51442
מצד אי התבוננות, להבהל מזה כי אם אדם לא מתבונן ולא משים אל לבו על הנולד והאחרית, יוצא מזה	51443
הכח של שלום יהיה לי, לא מתפעל מכלום אין יראה ואין פחד לנגד עיניו ומה תקות אנוש!	51444
אחרי הדברים האלה ראיתי מצאתי כי אמנם מפורש כל הענין בפרשיות שלמות בתורה, וכבר נראה כמה	51445
גדול היסוד הזה, עומדים אנו משתוממים ולא משיגים ממש, איך זה לא נכנע פרעה מפני ה' אחרי המכות	51446
האותות והמופתים שראה בעצמו במו עיניו, איך לא הבין כי אין מנוס ומפלט מפני ה', וכי ההוא אמר ולא	51447
יעשה ודיבר ולא יקמינה?	51448
והנה כתב הרמב"ן (לעיל ט"ז), והנה פרעה לא היה אומר להם בפירוש שלא ישמע ולא ישלח, ולא היה	51449
גוער בהם רק שומע דבריהם ושותק, כי יפחד מהמכות מעת שעשו לפניו מופת התנין ובלע מטותם, אך	51450
במכות הראשונות מנסה את החרטומים לעשות כמוהם, כלומר שהם מעשה חכמים, והנה הוא ירא	51451
ומתחזק, וזה טעם ויחזק לב פרעה ע"כ.	51452
הנה פרעה אמנם פחד וירא מאוד, ידע והבין היטב כל הנעשה וכל העסק שעוסקים עמו, כי אמנם חכם	51453
גדול היה פרעה, ורואים אנו זה כבר מתחילתו בהכרתו את יוסף ואמר אל עבדיו הנמצא כזה איש אשר	51454
רוח אלהים בו, להכיר חכמה במדה גדולה כזאת, עד כדי להתבטל כל כך לפני כל עבדיו אין זה אלא מרוב	51455
גודל חכמה, וכן אמרו חז"ל (שמו"ר ט' ז'), אמרו יוחני וממרי למשה תבן אתה מכניס לעפריים, א"ל	51456
למתא ירקא ירקא שקיל, אדרבה על שאתם כל כך חכמים ומבינים על סחורה, על כן הבאתי מופתי ה'	51457
אצלכם, כי תבחנו בין סחורתי לסחורתכם.	51458
ומה לנו יותר ממה שאמר הכתוב למען תדע כי אין כה' אלקינו, למען תדע כי אין כמוני בכל הארץ, הרי	51459
כי היה עם מי להחזיק פלפול גדול כזה, ואמנם הוא הבין היטב כל מה שדברו אתו, הוא ירא ודאי וגם	51460
הטבע עזר לו לפחד, כדרך אדם המפחד מן הסכנה אף אם רחוקה מאוד, ואף מסכנה של ספק ספיקא אדם	51461
מתירא בטבע, אלא כאן כתב עליו הרמב"ן שהיה ירא ומתחזק, וכן כתב הספורנו והכבד את לבו, התאמץ	51462
על טבעו שלא לירא מן הצפרדעים הנשארם, ולסבול רעת הבאשה כדי שלא לשמוע בקול האל יתברך.	51463

הרי כי פחד מאוד אלא שהתאמץ על לבו! והיה מאוד מן הרצון לדעת ולהבין מהלך הדברים, איך זה	51464
נתהוה מתחזק הזה, האם עשה איזה תעלומות ומאמצים חיוביים כדי להתחזק או כדי להתאמץ? אבל הוא	51465
אשר מגלה לנו התורה הקדושה סוד גדול ונורא, ויפן פרעה ויבא אל ביתו ולא שת לבו, לא עשה ולא	51466
כלום אלא שלא שת לבו, הכל משלילות בא על כי לא השיב הדברים אל לבו.	51467
ובמדרש (שמו"ר ט' י"א) ויפן פרעה לא חשש ולא הרגיש במכת האלהים, כל ויחזק בא מצד אי	51468
ההתבוננות, ובאין התבוננות אין מועיל לו כלום, מאחר שלא שת לבו לא נוגעים לו כלום, ועל כן לא	51469
מועילים לו כל ידיעותיו, גם בשמעו את דברי האלה הזאת וכל התוכחה האיומה, והוא יאמר לעצמו שלום	51470
יהיה לי לא אלי הדברים נוגעים!	51471
ובמדרש (שמו"ר י"ג ג'), כי אני הכבדתי את לבו, א"ר יוחנן מכאן פתחון פה למינין לומר לא היתה ממנו	51472
שיעשה תשובה, א"ל ר"ש בן לקיש יסתם פיהם של מינים אלא אם ללצים הוא יליץ, שהקב"ה מתרה בו	51473
פעם ראשונה שניה ושלישית ואינו חוזר בו והוא נועל לבו מן התשובה, זהו מהלך הדברים, מקודם האדם	51474
בעצמו מתלוצץ לא מתבונן ולא משים על לב, והוא ענין הליצנות, ואזי בא עונשו מדה כנגד מדה, אם	51475
ללצים הוא יליץ, אין מניחין לו להתבונן, וממילא ננעל לבו מן התשובה.	51476
כבר למדנו כל מהלך הדברים, מקודם לא חושבים ולא מתבוננים ומזה בא כי לא משים אל לב, ומשום כן	51477
אין הם נוגעים אליו כלום, ומזה בא כי לא יירא מכלום, ומזה הכח הנורא אומר שלום יהיה לי! נוראים	51478
מאוד כל הדברים, ואל יאמר אדם לא לנו ניתנו מופתים, הלא נאמר שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה,	51479
איש המתבונן לא חסרים לו נסים ונפלאות בכל יום ויום, וכל ימי האדם עוברים עליו ולא יודע מכלום, עד	51480
כדי כך הוא המגרעת של אי התבוננות, של אי שימת הדברים אל הלב, ואם כן הלא הנהה ח"ו תחת הסוג	51481
של שלום יהיה לי, ומה תקות אנוש חלילה.	51482
אמרו חז"ל (שבת ל"א:), דרש רבא בר רב עולא מאי דכתיב כי אין חרצובות למותם ובריא אולם, אמר	51483
הקדוש ברוך הוא לא דיין לרשעים שאינן חרדים ועצבין מיום המיתה, אלא שלבן בריא להן כאולם, והיינו	51484
דאמר רב מאי דכתיב (שם מ"ט י"ד) זה דרכם כסל למו, יודעים רשעים שדרכם למיתה ויש להן חלב על	51485
כסלם, שמא תאמר שכחה היא מהן, ת"ל ואחריהם בפיהם ירצו סלה.	51486
הנה גם בעיני הקב"ה נפלא הדבר על לבם של הרשעים שבריא להם כאולם, הלא יודעים רשעים שדרכם	51487
שאולה ותמיד מדברים על זה, ואחריהם בפיהם ירצו סלה, ומטבע האדם לירא וליפחד ואיך לא חרדין ולא	51488
עצבין, ולא די זאת אלא גם לבם בריא כאולם, אלא שזהו הסוד של חלב על כסלם לא נוגעים הדברים אל	51489
לבם כי לא שמים אל לבם, והכל מצד כי לא מתבוננים, ובאין התבוננות אומרים שלום יהיה לי! ולבם	51490
בריא להם כאולם!	51491
מעתה כמה צריך האדם לייקר לימוד המוסר, האוצר הגדול ורוב הסגולה שבלימוד המוסר, שכל יסודו	51492
הוא התבוננות אחרי התבוננות ושימת הדברים אל הלב, לקרב הדברים כי יגיעו אליו, הוא אשר אמר	51493
הכתוב שימו לבבכם לכל הדברים, כי לא דבר ריק הוא מכם כי הוא חייכם, יסוד ועיקר הכל הוא שימו	51494
לבבכם התבוננות! (דעת תורה).	51495
	51496
מאמר קעג	51497
ואם מאן אתה לשלח הנה אנכי נוגף את כל גבולך בצפרדעים (שמות ז' כ"ז).	51498
רבותינו אמרין מהו ויתרון ארץ בכל היא? אפילו דברים שאתה רואה אותם כאילו הן מיותרים בעולם	51499
כגון זבובים ופרעושים ויתושים, הם היו בכלל ברייתו של עולם, ורבי אחא ב"ר חנינא אמר, אפילו דברים	51500
שאתה רואה אותם כאילו הם מיותרים בעולם כגון נחשים ועקרבים, הם היו בכלל ברייתו של עולם, אמר	51501
להן הקב"ה לנביאים אם אין אתם הולכים בשליחותי, אני עושה שליחותי על ידי נחש על ידי עקרב	51502
ואפילו על ידי צפרדע, תדע לך שכן שאלולא צרעה היאך היה הקב"ה פורע מן האמוריים? ואילולא	51503
הצפרדע היאך היה פורע מן המצריים? (שמו"ר י').	51504
הרי שהקב"ה ברא את כל הבריות הללו מן הזבובים והיתושים ועד הנחשים והעקרבים, כדי שישמשו לו	51505
שלוחים להיפרע מן הרשעים, וזהו מה שאמר הכתוב למשפטיך עמדו היום כי הכל עבדיך, כל היצורים	51506
עומדים מוכנים לעשות רצונו של מקום לבצע את משפטו בעולם, בשליחות זו באו הצפרדעים והארבה	51507
וכל החיות הרעות להיפרע מן המצרים במצרים, בשליחות זו באה הצרעה ליפרע מהאמוריים בזמן שבאו	51508
משה ויהושע לכבוש את הארץ, בשליחות זו נכנס יתוש לתוך חוטמו של טיטוס והיה נוקר את מוחו,	51509
ובשליחות זו באות כל הבריות והחיות הרעות בכל הזמנים, כדי לעשות רצון של מקום ולהביא פורענות	51510
לעולם.	51511
אמרו חז"ל (סנהדרין ל'): מיום שחרב בית המקדש אף על פי שבטלו סנהדרין ארבע מיתות לא בטלו, מי	51512
שחייב סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו, ומי שנתחייב שריפה או נופל בדליקה או נחש מכישו, הרי	51513

שמתפקידן של החיות לבצע דין ארבע מיתות למי שנתחייב בהן, ומופלא הדבר שהחיות מקיימות את	51514
שליחותן באמונה, ויודעות לדייק להפרע רק מהחייב ולא לנגוע במי שאינו חייב, ובזה לא רק שהם	51515
מבצעים משפט אמת, אלא גם מלמדים צדק בעולם, מהו הנני מביא מחר ארבה בגבולך ולא בגבול בני חם,	51516
פרעה בא מתוך זה לידי הכרה כמה שה' מדקדק במשפטו, אמרו חז"ל מהו שאמר פרעה ה' הצדיק, כשהיו	51517
המכות באות לא היו באות אלא בארץ מצרים ולא היתה נוגעת בשדה אחר.	51518
ולכאורה היה פרעה צריך להכיר מתוך המכות שה' הוא הגבור והשליט בעולם, הוא המעניש בריותיו על	51519
כל מעשיהם הנפשעים, ולמה בא פרעה לידי מסקנא אחרת ואמר ה' הצדיק, אלא שפרעה לא ראה הדין	51520
והעונש בלבד, כי אם הסתכל עד כמה הוא דין צדק, וכמה הוא נזהר להעניש את החייב בלבד ולא נוגע	51521
לאחרים, ומתוך כך בא לידי הכרה שה' הוא הצדיק, שמשפטו הוא משפט צדק ואמת, ומכאן אנו למדים	51522
כמה הברואים השפלים ביותר, ואף החיות הרעות והטורפות ממלאים תפקיד חשוב בבריאה להביא משפט	51523
בעולם, ולא עוד אלא שתוך ביצוע המשפט להעניש את הרשעים, הם כובשים את טבעם ועומדים על קו	51524
הצדק מבלי לנטות ממנו במשהו.	51525
ומעתה נפתח לפנינו ספר מוסר גדול, צא ולמד ק"ו מהברואים! מה הם שטבעם להשחית ולחבל, והקב"ה	51526
שולח אותם לבצע מעשי השחיתה כדי להעניש הרשעים, בכ"ז באותו זמן שהם באים לקיים שליחותו של	51527
מקום, הם נזהרים לא לעבור את הגבול שהוקצה להם, ואינם נוגעים באחרים כמלוא נימא, על אחת כמה	51528
וכמה שהאדם מבחר היצורים חייב להזהר בכל מעשיו, לא להכנס בתחום חבירו ולא לפגוע בזולת, ואם	51529
הברואים שומרים כל כך על תנועותיהם, ומדקדקים לקיים רק מה שההשגחה מטילה עליהם, על אחת כמה	51530
וכמה שעל האדם לדקדק בכל תנועה ופסיעה שלו, ולא להניע אבר רק לפי רצונו של מקום.	51531
ולכשנתבונן נראה שיש ללמוד מבעלי החיים מוסר עוד יותר נעלה, בעלי החיים אף האכזריים ביותר עוד	51532
לא נגמר תפקידם רק בזה שהם עושים שליחותו של מקום לבצע משפטו בעולם, יסוד הבריאה הוא חסד	51533
כדכתיב עולם חסד יבנה, וכל הנבראים הם שותפים בבנין זה ופועלים חסד, בשעה שאותם בעלי החיים	51534
נפרעים מן הרשעים ומענישים את העושים, הם מצילים באותו זמן את העושים מידיהם ומטיבים עמהם	51535
הטבה רבה.	51536
הנה לדוגמה בשעה שהצפרדע והארבה והעורב התפשטו בארץ מצרים להביא מכות על מצרים, הרי	51537
הביאו ריוח והצלה לבני ישראל, ועזרו לשחרר אותם מידי מעניהם ומשעבודם הקשה, מספר בני ישראל	51538
באותו זמן היה ששים רבוא איש מגיל עשרים עד ששים, וכיחד עם הנשים הקטנים והזקנים מנו בודאי	51539
כמה מיליונים, ונמצא שאותם הברואים תוך עשותם שפטים עם המצרים, גמלו חסד של הצלת נפשות עם	51540
מיליוני אנשים.	51541
חז"ל מספרים שתוך פרעניות זו שהביאו על המצרים, הם גם גמלו טובה עם המצרים עצמם ועם שכניהם,	51542
אמרו חז"ל המכות שהביא הקב"ה על המצרים גרם להם שיעשו שלום ביניהם, כיצד? היתה מחלוקת בין	51543
כוש ובין מצרים, המצרים אומרים עד כאן תחומנו, והכושים אומרים עד כאן תחומנו, כיון שבאו	51544
הצפרדעים עשו שלום ביניהם, הגבול שהיו נכנסים לתוכו ידוע שאין השדה של כוש, גבולך ולא של	51545
אחרים (שמו"ר י'), הרי שברואים אלה ממלאים גם תפקידים לגמול חסד עם הבריות ולהביא שלום	51546
בעולם.	51547
חז"ל אומרים שנח לא רצה לקבל את העורב לתיבה, כי לא ראה בו שום צורך לעולם, ועוד שהוא אכזרי	51548
ומתאכזר על בניו, ואמר לו הקב"ה קבלהו שעתידי העולם להצטרך לו, א"ל אימתי? א"ל עד יבושת המים	51549
מעל הארץ, עתיד צדיק אחד לייבש את העולם ואני מצריכו לו הה"ד (מלכים א' י"ז), והעורבים מביאים	51550
לו לחם ובשר בבקר ולחם ובשר בערב (ב"ר ל"ג).	51551
הרי שלולא חסד זה שעתידי העורב לגמול עם אליהו הנביא לא ראו בו זכות קיום, ואף על פי שהעורב הזה	51552
לפעמים ממלא שליחותו של מקום להעניש את הרשעים כשאר הברואים, בכל זאת לא די לקיים אותו	51553
בעולם משום תפקיד זה בלבד עם כל הערך הרב שיש בכך, כי תכלית הבריאה היא חסד שלם בלא כל	51554
תערובת של איזה צער שהוא, ורק בזכות זו שהוא עתיד לגמול חסד שלם, ואף שזה רק במקרה אחד	51555
בלבד, ראוי הוא להתקיים בעולם.	51556
כמה תוכחות מוסר יש ללמוד מכאן, הרי אותם בעלי החיים נבראו מטבעם אכזרים, והוטל עליהם להביא	51557
בעולם משפט וצדק, ותוך פעולתם הם גם גומלים חסד ובגלל זה זכות קיומם, וא"כ האדם שנברא בצלם	51558
אלקים ותכליתו להדמות לקונו במדות הטוב והחסד, כמה מוטל עליו להשתדל כל ימיו להטיב עם הבריות,	51559
ולרדוף חסד שלם ללא כל קשר עם איזה פגיעה שהיא, אף אם תהא מחוייבת ומוצדקת, חז"ל אומרים	51560
אילמלא נתנה תורה אפשר היה ללמוד כל המדות הטובות מבעלי החיים (עירובין ק:), והנה כמה מלאה	51561
הבריאה צדק וחסד, וכמה יש לאדם ללמוד ממנה למעלות העליונות ביותר. (אור הצפון ח"ב).	51562
	51563

	מאמר קעד	51564
	ושרץ היאר צפרדעים ועלו ובאו בביתך ובחדר משכבך (שמות ז' כ"ה).	51565
	איתא באבות חביב אדם שנברא בצלם, חביב הוא בעיני הבורא והקב"ה משפיע עליו הטבה וחסד כדי	51566
	לזכות באושר הנצחי, כל הנהגת שמים בין בנתינת הטובה ובין בנתינת היסורים, מקורם ברחמי הבורא על	51567
	בריותיו שנבראו בצלם וחביבים לפניו, הקב"ה מייסר את המצרים במכות נוראות, מכות אלו רחמי הבורא	51568
	הם לזכות את המצרים שיצאו מטומאתם וידעו מצרים כי אני ה'.	51569
	צפרדעים בתוך המעיים שבעה ימים, חיות טורפות בכל ארץ מצרים ז' ימים, בדרך הטבע לא היה שייך	51570
	שישאר מצרי אחד בחיים, מי יכול לחיות כשצפרדע נמצאת בקרבו? אולם במכות פחותות מאלו לא היתה	51571
	יוצאת לפועל המטרה להכניע לבם של המצרים שיכירו כי אני ה', ולכן הקב"ה ברחמיו נותן כח במצרים	51572
	לסבול מכות שאי אפשר לעמוד בהם בדרך הטבע, ובלבד שיזכו להכרת ה'.	51573
	וכענין זה מצינו בחז"ל לגבי הגיהנום, כיצד יכול האדם להתקיים באש זו, אמנם דוקא אש נוראה כזו	51574
	ממרקת את החטא, ולכן נותן הבורא כח בחוטאים שיוכלו לסבול מירוק זה ויטהרו מחטאם, אין עונשי	51575
	שמים נקמה על החטא, ומה שמצינו שהקב"ה אל נקמות, נקמה זו חסד הוא לטובת החוטא, כל עונשי	51576
	שמים מטרתם אך ורק לסייע לאדם לזכות באושר רוחני אמיתי, לזכות בעוה"ב שהוא העידון הגדול שבכל	51577
	העידונים שיכולים להמצא.	51578
	יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ז, וביאר הגרש"ז מקלם שהכוונה לכל הנאות בעוה"ז	51579
	שהיו בעולם מימות אדם הראשון ועד קץ הימים, אם נצרפם יחד לא ישוו לשעה אחת של קורת רוח	51580
	בעוה"ב, ולאושר זה רוצה הקב"ה להוביל את האדם שנברא בצלם וחביב לפניו, וכדאי למצרים לסבול	51581
	מכות קשות ומשונות ובלבד שיזכו עי"ז להכרת ה' יתברך.	51582
	והמכות הביאו למטרתם, בפעם הראשונה אמר פרעה מי ה' אשר אשמע בקולו לא ידעתי את ה', ואילו	51583
	במכת הצפרדעים הכיר וביקש העתירו אל ה' ויסר הצפרדעים ממני ומעמי, וכך הלאה עד קריעת ים סוף	51584
	שהקב"ה מטביע סוס ורוכבו בים, ומהי מטרת טביעה זו שיוכה המצרי ברגע האחרון להכיר את ה', ועיין	51585
	הראב"ע י"ד ד' וידעו מצרים הנשוארים, גם הנטבעים לפני מותם כי אני ה' עכ"ל, כדאית הטביעה בשעה	51586
	שמשמשת להתעלות הנפש בהכרת ה'.	51587
	וכן איתא במדרש, א"ר יוחנן בקשו המלאכים לומר שירה לפני הקב"ה באותה לילה שעברו ישראל את	51588
	הים ולא הניחן הקב"ה, א"ל לגיונותי נתונים בצרה ואתם אומרים לפני שירה, וכיון שיצאו ישראל מן הים	51589
	באו המלאכים להקדים שירה לפני הקב"ה, א"ל הקב"ה יקדמו בני תחילה, ולמה כך? אמר הקב"ה	51590
	למלאכים, לא מפני שאני משפיל אתכם אני אומר שיקדמו תחילה, אלא מפני שבשר ודם יאמרו תחילה עד	51591
	שלא ימות אחד מהם, אבל אתם כל זמן שאתם מבקשים אתם חיים וקיימים עי"ש.	51592
	הקב"ה דואג שיוכה האדם להכרת ה' לשירה, ושלא ימות ח"ו חסר ובלתי ראוי לזכיה לעוה"ב, ומגודל	51593
	החביבות מייקר הקב"ה כל הכרה הכי קטנה ונותן עבורה שכר לא ישוער, תינוק היודע לומר אמן זוכה	51594
	לחלק בעוה"ב למרות שאין לו כל מושג בהבנת אל מלך נאמן, בכל זאת זוכה לעוה"ב עבור זה.	51595
	בנביא ירמיה פ"ב זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה, למרות	51596
	שלאחר אותות ומופתים כמו שניתנו במצרים, פשוט הדבר שהיו צריכים ישראל ללכת בעינים עצומות,	51597
	ואפילו מליוני הערב רב עזבו את בתיהם במצרים ויצאו יחד אתם למדבר, ובטחו בה' שיכלכל אותם	51598
	במדבר בארץ לא זרועה, אולם כיון שהיה במעשה הליכה זו חידוש הכרה בה', ואפילו שאין הכרה זו	51599
	מיוחדת במינה ג"כ זוכים על ידה לשכר שמים בלי סוף, כיון שכך היא הנהגת הבורא עם ישראל החביבים	51600
	לפניו. (אור יחזקאל).	51601
		51602
	מאמר קעה	51603
	ושרץ היאר צפרדעים ובאו בביתך ובתנורייך ובמשארותייך (שמות ז' כ"ה).	51604
	יראת ה' ראשית דעת חכמה ומוסר אוילים בזו (משלי א'), הגאון מלבי"ם מבאר, כי היסוד של חכמה	51605
	ומוסר הוא יראת ה', ובלי זה אי אפשר להבין חכמה ומוסר, והאויל הוא האיש המסופק, אויל נגזר ממילת	51606
	אולי שמורה על הספק, ולכן אוילים בזו חכמה ומוסר מפני שאין להם היסוד של יראת ה', שהוא היציבות	51607
	של הדעת בלי ספקנות, ולפי יסוד זה יכולים אנו להבין למה לא למד פרעה את המוסר מן המכות, שכן	51608
	אמר תחילה לא ידעתי את ה', והרי זה ביטוי של ספקנות, ומזה נובעת הסיבה שאינו יכול בשום אופן	51609
	להפיק את הלקח המוסרי ההולם.	51610
	מצד השני אנו רואים, כי מי שכן מחונן ביראת ה' יכול ומסוגל לקבל מוסר וללמוד מכל דבר, כמ"ש חז"ל	51611
	מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן על קדושת השם? נשאו ק"ו מצפרדעים, ומה צפרדעים שאין	51612

מצווין על קדושת השם, כתיב בהו ועלו ובאו בביתך ובתנוריד ובמשארותיך, אימתי משארות מצויות אצל תנור הוי אומר בשעה שהתנור חם, אנו שמצווין על קדושת השם על אחת כמה וכמה (פסחים נ"ג ע"ב).	51613
הגם שיכלו ללמוד היתר לעצמם ולהקל שלא היה זה עבודה זרה ממש (תוס' שם), מ"מ היתה להם עצה שלא למסור נפשם, אולם הם נשאו ק"ו בעצמן, ואפשר לומר כי חז"ל מדגישים בכוונה את המלה בעצמן, שהקל וחומר היה מתוך העצמיות שלהם מחמת מדרגתם, שכן רק מחמת מעלתם לא נתנם לבם להקל אלא להחמיר.	51614
ובחידושי מהרש"א מוסיף, כי קידוש השם היה בצפרדעים יותר מכל שאר מינים, לפי שהצפרדעים טבען במים ולהרחיק עצמן מן ההיפוך שהוא האש, ואעפ"כ בשליחות השי"ת קדשו עצמן בשליחותן שלא להרחיק עצמן מן התנור גם שהיה אש בתוכו, ואמרו חז"ל ומה פרע להם הקב"ה שכל הצפרדעים מתו, ואותן שירדו לתנור לא מתו מפני שמסרו עצמן לשריפה (ילקוט וארא קפ"ג).	51615
ולפי פירוש רש"י (שם פסחים), יכלו חנניה מישאל ועזריה לדרוש וחי בהם ולא שימות בהם, לפיכך אמרו בגמ' מה ראו, והתוס' אע"פ שדחו את פירוש רש"י בטענה שהרי בפרהסיא היה, בכ"ז מצאו פטור להם שזה היה רק צלם ולא עבודה זרה ממש, נמצא שהיתה להם עצה על פי דין תורה שלא למסור עצמן על קידוש השם, ובכ"ז נשאו ק"ו בעצמן.	51616
ואמרו בגמ' אמר ר' יוחנן מאי דכתיב ראיתי הלילה והנה איש רוכב על סוס אדום והוא עומד בין ההדסים אשר במצולה (זכריה א'), ביקש הקב"ה להפוך את העולם כולו לדם, כיון שנסתכל בחנניה מישאל ועזריה נתקרה דעתו (סנהדרין צ"ג), ועי' ברש"י מפני שהשתחוו לצלם כלומר יתר העם.	51617
אנו לומדים מזה כי מה שעשו חנניה מישאל ועזריה ק"ו בעצמם והחמירו, זכו בכך לא רק את עצמם להציל אלא הם הגינו על כל הדור, אשר כולם דרשו וחי בהם כפי פירוש רש"י בפסחים ולא נשאו ק"ו מצפרדעים, וההבדל ביניהם היה ביראת ה', שלא היו בדרגת חנניה מישאל ועזריה ולכן לא למדו ק"ו, הוא אשר אמרנו שרק מי שאצלו היסוד הוא יראת ה', הוא מסוגל לקבל מוסר וללמוד מכל דבר ולעמוד בנסיון. (נחלת אליעזר).	51618
מאמר קעו	51619
ויאמר משה לפרעה למתי אעתיר לך להכרית הצפרדעים ממך ומבתיך ויאמר למחר (שמות ח' ה').	51620
וברש"י התפלל היום שיכרתו למחר, איתא ברמב"ן וז"ל. ידוע כי מנהג כל האדם לבקש שתסור רעתו מיד, ופירש בשם הגאון רבי שמואל בן חפני, שפרעה חשב אולי מערכת השמים הביאה הצפרדעים על מצרים ומשה ידע כי הגיע עת סורם, ולכן אומר אליו התפאר עלי בחשבו שיאמר לו עתה להכריתם מיד, ועל כן האריך למחר.	51621
ובזה יבא ביאור למען תדע כי אין כה' אלהינו, להורות בהבדל שבין מעשה כשפים למעשה אלהים, הלא גם החרטומים העלו הצפרדעים על ארץ מצרים, ופרעה גם חשב כי מעשה משה בכח מערכת השמים עשאם, אשר על כן התחכם לאמור למחר, אבל תדע כי אין כה' אלהינו כי רב ההבדל ביניהם! אמנם שגם לכשפים נמסרו איזה מן הכחות במעשיהם, אבל הלא חכמים אתם ואיך לא תבחנו בין מעשה אלהים למעשה תוהו.	51622
וזו ההוראה השלישית, הראשון בהתהפכות המטה לנחש, וכן בהתהפכות המים לדם, וכן ושרץ היאור צפרדעים, שלשת הדברים אשר היה לחרטומים כח לעשות כמותם, כולם באו ביחוד ליתן לפרעה בחינות שונות להבחין בין פועל אלהי לבין פועל המכשפים, להבחין ולידע שאע"פ שגם להם יד במעשים, אבל אין דמיון להם למעשה אלהינו, והוא בגדר אמרם ז"ל (ברכות י'). על מה דאמרה חנה ואין צור כאלהינו, אין צייר כאלהינו שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, מדת בשר ודם צר צורה על גבי כותל, ואינו יכול להטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים, והקב"ה אינו כן צר צורה בתוך צורה ומטיל בה רוח ונשמה. אמנם כי גם לבשר ודם ניתנו כחות גדולים, גם בשר ודם צר צורות, אבל בא וראה מה רבים החילוקים שביניהם, חילוק בין מציאות באמת לבין מציאות דמיוני בעלמא, וכזה אמרו כאן כי אין כה' אלהינו, ראה כי אין כלל דמיון לשני הכחות, האחד הוא חי ואמת והשני כולו תוהו הוא.	51623
וכבר הרבו המפרשים לדבר בפרטי החילוקים שבין מעשה משה ואהרן למעשה החרטומים, עיין באבן עזרא ובספורנו, וכמו ויבלע מטה אהרן את מטותם, שראו שהאל ית' לבדו הוא הנותן נשמה ורוח, ולא היה כח בחרטומים לתת תנועה בתניניהם, וכן והדגה אשר ביאור תמות, לא תשאר בו צורת המים עם מראית הדם, אבל תהיה בו צורת הדם בעצמותו ובמראיתו ולפיכך תמות הדגה, וכן ויעלו את הצפרדעים אבל לא יכלו להוליד אחרים, כי אין לאל ידם להמציא בריה מתנועת באמת (ספורנו שם).	51624
	51625
	51626
	51627
	51628
	51629
	51630
	51631
	51632
	51633
	51634
	51635
	51636
	51637
	51638
	51639
	51640
	51641
	51642
	51643
	51644
	51645
	51646
	51647
	51648
	51649
	51650
	51651
	51652
	51653
	51654
	51655
	51656
	51657
	51658
	51659
	51660
	51661

למתי אעתיר לך למען תכיר רב ההבדל בין פעולת החרטומים לפעולת האלהי, כאמרו למתי וכאמרו רק	51662
ביאור תשארנה, וזה כי מעשה הכישוף יהיה לזמן מוגבל וישוב הטבע לאיתנו תיכף כשיבוטל הכישוף, כי	51663
אז יסור המעיק לטבע כאמרם ז"ל (סנהדרין ס"ז:), למה נקרא שמן כשפים שמכסיפים פמליא של מעלה,	51664
אמנם האל ית' יצוה לטבע לשבות ולהשתנות ולפעול כפי קצתו או כפי כולו בזמן אשר יגביל לו (ספורנו	51665
שם).	51666
ויחזק לב פרעה, וברשב"ם לומר כי גם אהרן במכשפות עשה, ולא הבחין בין דבר לדבר, וכן בדברי הגאון	51667
שחשב פרעה מערכת שמים עשה, וכן במכת הכנים אשר לא יכלו החרטומים לעשות כמותה, אף שהכירו	51668
כי אצבע אלהים היא, עדיין נאמר ויחזק לב פרעה, עדיין תלו לאמור לא ידו נגעה בנו, וכן איתא באבן	51669
עזרא, בעבור שראו שעשו כמעשה אהרן בדבר התנין גם במכת הדם והצפרדע, ולא יכלו עתה לעשות	51670
כאשר עשה אהרן, אמרו לפרעה לא באה זאת המכה בעבור ישראל לשלחם, רק מכת אלהים היא כפי	51671
מערכת הכוכבים על מזל ארץ מצרים, ואיך זה חכמים גדולים כמותם יסכלו כל כך?	51672
אלא כל זה מגודל סוד היצר, כתרגום יונתן בן עוזיאל ואתקף יצרא דלבא דפרעה, מסוד היצר הוא לעזור	51673
את האדם בעת ימצא איזה מה שהוא דבר לתלות בו טעותיו, בכח הרצון שבו מתגדל כל משהו לאיגרא	51674
רמא, לבנות עליו מגדלים שלמים של שיטות וסברות בדויות, כי מי פתי לא יבין להבחין בדברים בולטים	51675
כאלה, להבחין בין מעשה למעשה, ולהבין שורש דבר ולראות כי במכוון מאת ה' היתה כל זאת כאשר	51676
דיבר ה' מראש.	51677
הוא הענין של טבע הרצון, כל זמן שלא יראו לו ממש בחוש כי זה סם המות, רצונו יפתנו כי לא יזיק לו,	51678
וכן בכל דבר שכלי שימצא חלק ממנו כמו רצונו, אף כי אם יקיף כל החלקים וההקפים המצטרכים לדבר	51679
העיון הזה, יראה התחייבות הדבר היפך רצונו, עם כל זה רצונו יעוורנו לתפוס במושכל הראשון,	51680
ולהמשיך המציאות היינו האמת אליו, ולא את עצמו דהיינו רצונו להמציאות היינו האמת.	51681
וכאשר נתבונן על דרכי בני אדם, נראה כי כולם הולכים בשיטה הלזו לתפוס חלק אחד מהדבר, ומבלי	51682
להעמיק ולהקיף כל חלקיו ולדון על פי כל חלקי הדבר, רק דנים כרצונם בתפוס רק חלק מהדבר, והרי זה	51683
ממש רוצים להמשיך המציאות אליהם, כשיש לאדם איזו נגיעה ורצון בדבר, הנה עז חפצו ותשוקתו רבה	51684
להצדיק סברותיו ודעותיו שלו, וזה בחפשו בכל מחתרת למצוא משהו לתלות עצמו עליו, ובעוורונו	51685
המרובה נעשה כל הדבר חלק בעיניו עד שחושב כי הצדק אתו, כל דרך איש ישר בעיניו ואין עצה ואין	51686
תקוה לו.	51687
כשתבוננו תדעו כי מקור כל האפיקורסות הוא זה אשר מצאו איזה משהו להתגדר עליו, ואת זה הלבישו	51688
בשיטות עד כדי אמונות שלמות, כהחרטומים עם גודל חכמתם, אולם אחרי שגם הם היה להם איזה כח על	51689
ידי מעשה כשפים, אף שמעשה כשפים כלפי מעשה ה' ההתאמה היא כאפונה לקיר, אבל גם השינוי הפעוט	51690
הזה היה די להם כדי לדמות כחם לכח ה', עד שכבר דימה ועשה עצמו לאלהים, וכן כהיום בכל האמונות	51691
השונות של הגוים, כולם אחזו באיזה משהו שהוא שוה באיזה פנים להאמונה הנאמנה, אבל הדמיון הוא	51692
ממש התאמת שטותים והבלים, וכבר מוסרים נפשם עליהם כאילו נשמה ורוח בהם.	51693
בספר הכוזרי (מאמר ג' ט'), בדברו על דמיון שאר האמונות כלפי אמונתנו הקדושה, אמר החבר וכן שאר	51694
הדמיונים לא יכלו להתדמות אלינו בדבר, הלא תראה אשר קבעו יום למנוחה במקום השבת, היוכלו	51695
להדמות? אלא כאשר ידמו הציורים אל צורת בני אדם החיים, כשתביט על תמונה הנה בהבטה ראשונה	51696
תדמה לך כי האברים הם ממשים, מראה של אברים שלמים יד רגל וכו', אבל הלא תוהו המה, לא יד ולא	51697
רגל ולא ממשות בה, לא רוח ולא חיים הם, כולה רק מראה של דמיון בעלמא כלפי האדם אשר כל אבריו	51698
חיים הם!	51699
כשחזקיהו מלך יהודה התפלל לפני ה' להושיעו מיד סנחריב מלך אשור, אשר חרף ואמר על מי בטחת,	51700
אמר חזקיהו בתפלתו אל ה', שמע את דברי סנחריב אשר שלחו לחרף אלהים חי, על מציאות של חיים אין	51701
צריכים למופתים ולא לראיות, כי הלא חי הוא ומה לי לויכוחים! האם יש לי צורך במופתים לחלק בין יום	51702
שבת קודש לבין להבדיל יום אשר בודים להם למנוחה, הלא טועמיה חיים זכו! א"כ טעמו וראו כי טוב ה'!	51703
אבל הוא הענין אשר אמרנו, כי מטבע הרצון הוא שחפצו עז מאוד להיות דוקא בצדק, ובהצטדקויותיו שלו	51704
מספיק לו לתלות עצמו גם בדברים הכי זעירים והכי רחוקים מן הדעת הנכונה, גם גזלנים מבקשים לתרץ	51705
עצמם באמרם הלא עשיר מנצל! והוא גם יודע בעצמו כי שוא ושקר כל דבריו, אבל סוף כל סוף משביע	51706
הוא רצונו באיזו אמתלא כל דהו אם גם קטנה מאוד.	51707
לא קשה היה לפני פרעה וחכמיו להכיר בההבדל הגדול, והמרחק הרב בין מעשה כשפים למעשה ה'	51708
כההבדל בין החיים והמתים, אבל היה להם מה שהוא אם אף הם שטויות והבלים, שטויות הבולטות לעין	51709
כל, אך ורק למען להשביע את רצונם כי הם הצדיקים, זהו טבע הרצון וכמה מבהיל הדבר למתבונן.	51710
(דעת תורה).	51711

	51712
מאמר קעז	51713
ויעש ה' כדבר משה וימותו הצפרדעים מן הבתים מן החצרות ומן השדות (שמות ח' ט').	51714
ע"ש בבעה"ט דלא כתיב מהתנורים, שאילו לא מתו מפני שהלכו להשרף ולמסור נפשם לקיים דברי	51715
השי"ת, כל הנסים והמופתים שנעשו ע"י שלוחי השי"ת בכל עת ובכל דור לא לדורם בלבד נעשו, ואם	51716
הגיעו עתים שנפסקו התגלויות כאלה, הוא מדרכי השי"ת היודע ועד שדורות אלו עליהם לזון עיניהם מכל	51717
הנסים והנפלאות שנעשו מימות עולם, לתכלית זו נכתבו בתוה"ק האמיתית, והירא השלם המסתכל בתורה	51718
ורואה בה מה שנכתב מפי הגבורה, הרי זה כאלו עומד ורואה בעיניו ממש הנסים שנעשים נגד עיניו כי	51719
הלא עדות ה' נאמנה.	51720
ואין שום התנצלות מה שאיננו רואה עתה נסים כאשר ידמו אחרים, כי מה יענה אם ישאלוהו ביום הדין,	51721
הלא הוגד לך לזכור ימות עולם ולמען תספר באזני בנך וכן בנך, ואבותינו ספרו 0לנו0 פעל"0 ה' 0בימי0	51722
קדם, 0ובמצוות שנקבעו זכר ליציאת מצרים למען תזכור כל ימי חיך, וא"כ כל הדורות עליהם לשאוב	51723
ממה שרואים בתוה"ק כאלו נעשה לעיניהם.	51724
תפוחי זהב במשכיות כסף אמריהם ז"ל, כמו שכל הנסים המתגלים למען תדע, כן יתגלו למען דעת כי	51725
המוסרים נפשם על קידוש השם אינם נשרפים באש, והצפרדעים אם שאינם בני בחירה והכרה, וטבע כל	51726
בעל חי לברוח ממזיקו, ושינוי טבע זה שהלכו לדבר המזיקם, כי הטבעים כולם רק ברואי ה' המה.	51727
וכשם שהים ראה ויננס וההפכי הצור אגם מים והמים נהפכים לדם, והטבע מתחלף כגזרת בוראו וכוחו	51728
הקודם ילך ממנו, כן ידע האדם שנגד חפץ השי"ת ורצונו אין על הטבע לעמוד נגדו, ואף אם ילך כמו אש	51729
לא יכוה, כי מי היא האש ששורפת את הבא אליה, רק טבע שהוא אמר ויהי הוא צוה והפקידה לשרוף,	51730
ואם ה' אמר לשמש דום סר כוחה ממנה והצפרדע בתנור אינה נשרפת. (אור יהל ח"א).	51731
	51732
מאמר קעח	51733
וירא פרעה כי היתה הרוחה והכבד את לבו ולא שמע אלהם (שמות ח' י"א).	51734
מפרעה הרשע לומדים שיש לאדם ב' כוחות, אחד לבלי לחקור אחר האמת לדעת כי יש אלקים בארץ,	51735
השני גם כי ידע האמת קשה לו לכבוש תאותו, כי הכביד את לבו בעת היתה הרוחה, ואין נפקא מינה אם	51736
הרוחה על שבוע או על איזה שנים, ומה שהשם יתברך הכביד את לבו הפירוש הוא, שהשי"ת לקח ממנו	51737
חלק הבחירה שנתן לו על ידי המכות, כי מי שמייסרין אותו לשוב מעלה גדולה היא, ועל כן היה מן הצורך	51738
להכביד לבו בחלק הבחירה שניתן לו מהמכות, ונשאר רוע לבבו כבראשונה.	51739
הרי אנו רואים כח באדם, שאף שנתברר לו לפרעה דעת אלקים וכי הוא שופט בארץ, אלא שלא נשרש	51740
בלבו זו הדעת בחוש, ניטל ממנו הבחירה, כי השם יתברך הכביד לבו ונשאר ידיעה ולא חוש, ולא היה	51741
יכול לכבוש יצרו מחמת ידיעת אלקות שנתברר לו, ואחרי כי היתה הרוחה גבר הרצון על השכל.	51742
וזה באמת בכל אדם אשר מתברר לו כי יש שופט בארץ, ודע לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, ישוב	51743
היום שמא ימות למחר (שבת קנ"ג.), ואעפ"כ גובר רצונו על דעתו, ואם כן אין להתפעל דוקא מפרעה כי	51744
כל אדם כן הוא, וזו כוונת התורה במעשה דפרעה, להורות לכל אדם כי הרצון גובר על השכל עד שישוב	51745
השכל לחוש, והיינו שנאמר וידעת היום והשבות אל לבבך, הידיעה של אלקות תראה להשיב אל הלב עד	51746
כדי חוש.	51747
ובזה נשתבשו האנשים בעלי התאוות כי מברשם יראו שטותם, ויקשה להם איך יוכלו לעבור פי השם	51748
יתברך בשביל הנאת שעה, ועל כן הם שופטים כי אפיקורסים הם ואינם מאמינים, ואינם יודעים כי גם זה	51749
הכח יש באדם לידע רבונו ולמרוד בו, יען כי אין הידיעה אצלו בחוש, והם מאשר לא עמלו תחלה בפועל	51750
להיות בידם ידיעת אלקות, סוברים כי אינם מאמינים אבל לא כן הדבר, בכוח יש ידיעת אלקים, רק	51751
נעזבים הם לתאוותם יודעים רבונם ומכוונים למרוד בו, והם מאשר לא יראו בהם בפועל ידיעת אלקות,	51752
מוטעים הם כי אינם מאמינים וזה ברור, וע"כ עיקר עמל האדם להביא האמונה והיראה בחוש.	51753
(חכמה ומוסר ח"ב מאמר רל"א).	51754
	51755
מאמר קעט	51756
וירא פרעה כי היתה הרוחה והכבד את לבו ולא שמע אלהם (שמות ח' י"א).	51757
הנראה מפרשיות אלה שה' הביא את המכות על פרעה ועל המצרים כדי להביא אותם לידי תשובה, כמ"ש	51758
וידעו מצרים כי אני ה' בנטותי ידי על מצרים, למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ ועוד כתובים רבים	51759
דומים, וכן אמרו חז"ל שמשא היה מורה לפרעה שיעשה תשובה, שלא חפץ לשלוח המכה עד שיזהירונו	51760

שיעשה תשובה (שמו"ר פי"ב), ויכולים אנו לבוא מתוך כך לידי הנחה שזוהי דרך התשובה, כי האמצעי להניע את הבריות לידי הכרה בה' ולחזור ממעשיהם הרעים, הוא על ידי זה שיביאו עליהם יסורים.	51761
אולם לא כן הדבר, על האדם להגיע לידי תשובה לא על ידי ההכרה בעונשים וביסורים שה' מביא עליו, כי אם על ידי הכרה בחסדים הרבים שה' גומל עם בריותיו, ולא עוד אלא שמספיק החסד של עצם התשובה, שה' מקבל את השבים אליו לאחר שחטאו לפניו, שהאדם יבוא על ידי הכרתו בחסד זה בלבד לידי תשובה, הרי לפי ההגיון אין כל מקום לתשובה, כי לאחר שהאדם מתכחש לבוראו והולך אחר שרירות לבו ומשחית את דרכו, היתכן שיוותרו לו וימחו את פשעיו.	51762
וכבר אמרו חז"ל (ירושלמי מכות ב'), שאלו לחכמה חוטא מה עונשו? אמרה להם חטאים תרדף רעה (משלי י"ג), שאלו לנבואה חוטא מה עונשו? אמרה להם הנפש החוטאת היא תמות, ורק הקב"ה בטובו הגדול ובחסדיו המרובים, נוהג עם בריותיו נגד ההגיון של החכמה והנבואה וסולח ומוחל לשבים אליו, כפי שמסיים שאלו להקב"ה חוטא מה עונשו? א"ל יעשה תשובה ויתכפר לו.	51763
ולא עוד אלא שהקב"ה הניח את התשובה ביסוד הבריאה, כפי שאומרים חז"ל שהתשובה נבראה קודם שנברא העולם (פסחים נ"ד), וכפי שמוסבר טעמו של דבר בזוהר (ויקרא ס"ט:), עד לא ברא הקב"ה עלמא ברא תשובה, א"ל לתשובה אנא בעינא למברי בר נש בעלמא, על מנת דכד יתובון לך מחוביהון דתהוי זמינא למשבק חוביהון ולכפרא עלייהו, עד כדי כך מגיע חסדו של הקב"ה, שברא את העולם על מנת כן שתינתן לבריותיו שיחטאו לפניו האפשרות לשוב אליו ולהיטהר לפניו.	51764
טבעי הדבר שהחוטא המכיר כמה השחית דרכו לפני ה' ופשע כנגדו, ויודע שלמרות כל זה ה' מוכן למחול לו על כל עוונותיו, ולא עוד אלא שהוא נותן יד לפושעים וימינו פשוטה לקבל שבים, הרי עצם ידיעה זו צריכה להביא אותו לידי הכרה בגדולת ה' ומדת טובו וחסדיו הרבים ולהניע אותו לתשובה, אמנם זוהי דרך התשובה שהיא מחובתו של כל אשר בשם אדם יכונה ושלא נסתתרה בינתו.	51765
אולם לא כלו רחמיו של הקב"ה משום בריה שבעולם, והוא המציא דרך לתשובה גם לסכלים ולכסילים, הכתוב אומר כי לא אחפוץ במות המת נאום ה' אלקים והשיבו וחיו (יחזקאל י"ח), ה' מרחם על האדם שירד לידי דרגה כזו שהוא בבחינת מת, שכבר איננו מוכשר כלל לחשוב ולשים לב למעשיו, והוא משתוקק אף לתשובתו ותחייתו.	51766
ולנבערים מדעת אלו מצא ה' את הדרך להביא יסורים על גופם, כדי להקיצם מתרדמתם ולעורר אותם לשוב מדרכם הרעה, וכן אומר הכתוב שוט לסוס ומתג לחמור ושבת לגו כסילים (משלי כ"ו), ודוק בדבר שהוא מדמה את הכסילים לסוס ולחמור, כי כשם שאין עצה לדרבן את הסוס והחמור ולהוליכם בדרך הנכונה, כי אם על ידי שוט ומתג באשר אין בהם דעה, כך אין דרך להחזיר את הכסיל הנבער מדעת ממעשיו הרעים כי אם על ידי שבת.	51767
ובדרך זו נהג הקב"ה עם פרעה והמצרים, חז"ל אומרים שבת לגו כסילים זה פרעה והמצרים, שאי אפשר היה לשכנעם על ידי דברי הסברה ותוכחה, לא היתה עצה כי אם להכותם בשבת ולהביא עליהם מכה אחר מכה עד שהכירו בה' ונכנעו לו, ולא עוד אלא ששינה את הטבע בכל המכות כדי שיבוא על ידן לתשובה, ראה ספורנו על הפסוק בעבור הראותך את כוחי, כדי שתחזור בתשובה כי לא אחפוץ במות המת.	51768
והנה גם בדרך זו של שכנוע על ידי מכות, אין הכוונה שמתוך סבל המכות ויראת העונש יבוא לידי תשובה, אלא שמתוך המכות יכיר את חסד ה', כי יוכח מהן כמה טוב ומטיב הוא ה' שאינו חפץ במות המת, ורוצה להצדיק את בריותיו אף לאחר שחטאו כנגדו, והוא אינו מסתפק בזה שברא את התשובה והודיע עליה לבריותיו, כי אם עוד ממציא דרכים שונות ומביא עליהם יסורין, כדי להדריכם ולהניע אותם לידי תשובה (תנחומא).	51769
אולם טבעם של הרשעים שעורפם קשה ולבם כבד, שגם המכות אינן מועילות להביא אותם לידי הכרה בחסד ה', ורק מתוך היסורין הם באים לידי חרטה, ולכן חרטה זו אינה אלא לשעה, ברגע שבאים עליהם היסורים הם מתחרטים ומצדיקים את ה', אבל לאחר שהיסורין עוזבים אותם הם חוזרים לדרכם הרעה, וכן אצל פרעה בשעה שבאה עליו המכה אמר ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים, ולאחר שהסירו את המכה וירא פרעה כי היתה הרווחה והכבד את לבו.	51770
פרעה לא הכיר מתוך המכות את חסד ה' ורק ראה בהן עונש על מעשיו, ואמר ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים, הוא הצדיק את ה' שמביא עליהם את היסורין כי הם ראויים לכך, ומשום כך לא בא על ידן לתשובה, וברגע שהן עזבו אותו חזר לדרכו, וכבר אמר החכם מכל אדם, אם תכתוש את האויל במכתש בתוך הריפות בעלי לא תסור מעליו אולתו, ופירשו חז"ל מי שהוא מכה את האויל, עד שהוא מעלה את השבת לשנות לו, שוכח את הראשונות (תנחומא נ"ח י"ח).	51771
ויפה מדמה המשל במכתשת, כי לפעמים מגביהים את העלי לגובה יותר כדי להנחית מכה יותר גדולה, ואולם האויל לא מרגיש בזה, ולהיפך מכיון שיש כאן הפסקה יותר גדולה בין מכה למכה, הוא רואה בזה	51772
	51773
	51774
	51775
	51776
	51777
	51778
	51779
	51780
	51781
	51782
	51783
	51784
	51785
	51786
	51787
	51788
	51789
	51790
	51791
	51792
	51793
	51794
	51795
	51796
	51797
	51798
	51799
	51800
	51801
	51802
	51803
	51804
	51805
	51806
	51807
	51808
	51809
	51810

יותר רווחה ושוכה את ההכאות יותר, אמרו חז"ל שמשל זה נאמר על פרעה שהתנהג כאויל זה, שבשעה	51811
שראה רווחה חזר לדרכו כבראשונה ולא השתנה במאומה, ולא רק פעם אחת כי אם חמש פעמים, בכל	51812
חמשת המכות הראשונות הקשה את לבבו, ומיד לאחר שסרה ממנו המכה חזר כלעומת שהיה.	51813
והנה בחמשת המכות האחרונות כתוב שה' הכביד את לבו, לאחר שהתגלה שפרעה לא הגיע לידי הכרה	51814
בטובו ובחסדו של ה' מתוך המכות הראשונות, נמצא שאף אם היה נכנע ושולח את ישראל, לא היו	51815
משיגים את מטרתן שיבוא על ידן לידי אמונה בה' ולידי תשובה, ומשום כך חיזק ה' את לבו שלא ישלח	51816
את ישראל, ויביא עליו עוד מכות יותר גדולות שהן נוגעות לגופו ממש, לאחוז באמצעים יותר נמרצים	51817
אולי יועילו הם לשכנע אותו ולהביאו לידי הכרה בחסד ה' (ספורנו ז' ג').	51818
וכן אנו מוצאים בעיר נינוה שרצה הקב"ה שישובו אליו, ושלח את יונה הנביא להזהיר אותם שבעוד	51819
ארבעים יום נינוה נהפכת, כנראה לא מצא הקב"ה אותם ראויים לדרך תשובה אחרת, וראה הכרה	51820
להשתמש כלפיהם באיומים שיביא עליהם יסורין ויכלה אותם, ואמנם אנשי נינוה עמדו במדרגה גדולה	51821
יותר, ולא היו זקוקים שיביאו עליהם את השבט ממש כמו שהביא על המצרים, ומתוך האזהרה בלבד שבו	51822
אל ה', אולם לבסוף גם הם מתוך שהחרטה באה מתוך האיום והפחד, לא עמדו בתשובתם כי אם ארבעים	51823
יום בלבד, ולאחר כך חזרו לדרכיהם (ילקוט יונה), כי דרך של תשובה שאינה באה מתוך הכרה בחסדיו	51824
של הקב"ה אין לה יציבות ואינה בת קיימא.	51825
סיכומם של הדברים, שדרך תשובה על ידי יסורים אינה אלא לכסילים ולאווה"ע, אבל לגבי ישראל אין זו	51826
הדרך להביא לידי תשובה, כי ניתנה להם תורה וממנה הם יכולים ללמוד על מדות טובו של הקב"ה	51827
ורחמיו המרובים, ובעיקר על חסדו הגדול בעצם קבלת התשובה, ומתוך הכרה זו עליהם להגיע לידי	51828
תשובה שלמה שתהיה יציבה ואיתנה, ששום רוחות שבעולם לא יוכלו להזיזה. (אור הצפון).	51829
	51830
	51831
מאמר קפ	51831
אמר אל אהרן נטה את מטך והך את עפר הארץ והיה לכנם (שמות ח' י"ב).	51832
א"ר תנחום א"ל הקב"ה למשה עפר שהגין עליך כשהרגת את המצרי אינו דין שילקה על ידך, לפיכך לקו	51833
ג' מכות אלו על ידי אהרן (שמו"ר י' ז'), משה רבינו בשעה שהרג את המצרי כתיב ויטמנהו בחול, ואינו	51834
דין שהאדמה תלקה במכת כנים על ידי משה מטעם הכרת הטוב לאדמה, ונצטוו שיעשה ע"י אהרן.	51835
מזה לומדים אנו חידוש בהבנת הכרת הטוב, כי לכאורה הענין הוא בבחינת תגמול, מי שעשה טובה לשני	51836
צריך להכיר את הטובה בכדי לשלם לו טובה תחת טובה ולא רעה תחת טובה, אבל כאן הלא האדמה היא	51837
דוממת ואיננה בעלת בחירה, ואם משה הטמין את המצרי בחול, החול לא יכול להתנגד או לרצות בזה, ומה	51838
שיידך פה תגמול טוב? ראשית האדמה היא קרקע עולם ולא עשתה ולא כלום, שנית איננה בת בושות ורגש	51839
ולא תסבול אם תלקה בכנים, ומה שיידך כאן הכרת הטוב?	51840
אבל מזה למדים כי ענין הכרת הטוב היא מעלה בנפש האדם שמכיר טובה, ונפשו צמאה ושוקקה להביע	51841
ולבטא זאת שהוא מכיר טובה שקיבל, ולא מטעם שהמטיב צריך לטובתו של המקבל טובה, אלא שזה	51842
דרישת הנפש וזאת היא מעלה נפשית, ולהיפך הכפוי טובה שאיננו מכיר בטובה שקיבל זה פגם בנפש,	51843
ולפי הבנה זו שיידך ענין הכרת הטוב גם כלפי דומם, ואע"פ שאצלו אין הבדל מעשה טוב או רע, אבל	51844
ההבדל הוא לגבי מקבל הטובה שהוא כן מרגיש ומבדיל בין טוב לרע.	51845
הכרת הטוב באה לאדם מהכרת שפלות עצמו, ממילא אף אחד אינו מחויב לעשות לו טובה, ואם עושין לו	51846
טובה הוא מבין זה והוא אסיר תודה, אבל הכפוי טובה מגדיל את ערכו בעיניו, וחושב שכולם מחויבים	51847
לעשות לו טובות, ואם עושים לו טובה הוא מקבל זה כדבר פשוט ומובן מאליו כי מגיע לו, המן הרשע	51848
אמר למי יחפוץ המלך לעשות יקר יותר ממני, אהבת עצמו והגדלת עצמו בעיניו הטעהו לחשוב זה,	51849
וממילא כל כבוד שנתנו לו קבל כדבר פשוט ומובן, ואם בין מאה עשרים ושבע מדינות נמצא אחד שלא	51850
כורע ואינו משתחוה לו, אמר וכל זה איננו שוה לי.	51851
ועד"ז אומרים חז"ל (ברכות נח.), אורח טוב מה הוא אומר, כמה טרחות טרח בעל הבית בשבילי, האורח	51852
הטוב אינו חושב שחייבים לו, ומחשיב את הטובות שמקבל בכל הקיפו, עד שהוא מרגיש שכל הטרחה היא	51853
בשבילו וזה תופס מקום חשוב במוחו, והעובדא שגם אחרים נהנים מזה לא תופס כ"כ מקום במוחו, כי אלו	51854
ודאי ראויים וזכאים לכך, אורח רע הוא להיפך, דבר קטן הוא בעיניו מה שהוא מקבל כי הלא גם אחרים	51855
מקבלים, וחושב שהוא רק דרך אגב מקבל, וממילא לא חשוב זה אצלו שהרי הוא כטפל בדבר, ולא מכיר	51856
את הטובה שעושים לו.	51857
ובמסכת (ע"ז ה'), ת"ר מי יתן והיה לבבם זה להם, אמר להם משה לישראל כפויי טובה בני כפויי טובה,	51858
בשעה שאמר הקב"ה לישראל מי יתן והיה לבבם זה להם, היה להן לומר תן אתה, כפויי טובה דכתיב	51859

ונפשנו קצה בלחם הקלוקל, בני כפויי טובה דכתיב האשה אשר נתתה עמדי היא נתנה לי מן העץ ואכל,	51860
גם בענין המן אותה הבנה, כי המן היה להם באמת טובה כפירוש רש"י שם וז"ל.	51861
קל הוא המן ומפני שהיה נבלע בכל איבריהם ואינן יוצאים לחוץ קראוהו קלוקל ורגנו על כך, והיא היתה	51862
להם טובה גדולה שלא היו צריכים לטרוח ולצאת שלש פרסאות לפנות דתניא (עירובין נ"ה:), כשהן	51863
נפנים אין נפנים לא לצדדיהן ולא לפניהם אלא לאחריהן, ומחנה ישראל ג' פרסאות הוא עכ"ל.	51864
וכן האשה אשר נתתה עמדי, אחרי כל הטובה שאמר הקב"ה לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר,	51865
בכ"ז לא הכיר טובה כאילו זה מחויבים לו, ועוד לא השביעו לו רצונו באשה כזאת, וכאילו צריכים לתת	51866
לו אשה יותר הגונה, נפלא הדבר.	51867
אולם מה שקשה להבין הוא איפה רואים כאן שהם כפויי טובה במה שהיה להם לומר אתה תן? ובתוס'	51868
שם מבאר וז"ל, ולכך קרואים כפויי טובה שלא רצו לומר אתה תן, לפי שלא היו רוצים להחזיק לו טובה	51869
בכך עכ"ל, זה דבר נפלא מאד עד כמה ירודים הן כוחות הנפש של כפוי טובה, שלא רוצה להגיד אתה תן	51870
כדי שלא יצטרך אח"כ להחזיק טובה, וכמה מן הגסות יש בדבר הזה כדברי המסלת ישרים כי עפריות	51871
החומריות גס. (זכרון מאיר).	51872
	51873
מאמ קפא	51874
ויאמרו החרטומים אל פרעה אצבע אלהים היא (שמות ח' ט"ו).	51875
וברש"י מכה זו אינה על ידי כשפים מאת המקום היא, פרעה וחכמיו הכירו שמכת הכינים מאת המקום הם	51876
שנשלחו במיוחד אליהם, והכרה זו באה להם רק אחרי ג' מכות, אחרי כל המופתים שלימדום בהם משה	51877
ואהרן, חז"ל אמרו כי הרבה שלוחים למקום.	51878
ואפילו דברים שאתה רואה בעולם מיותרין כגון זבובים ופרעושים ויתושים, אף הן בכלל ברייתו של	51879
עולם, ובכל הקב"ה עושה שליחותו אפילו על ידי נחש אפילו על ידי יתוש ואפילו על ידי צפרדע, אמר	51880
הקב"ה לנביאים מה אתם סבורים שאם אין אתם הולכים בשליחותי אין לי שליח? בכל אני עושה	51881
שליחותי, ומביאים חז"ל כמה ספורים נפלאים ונוראים, איך שבריות עושות שליחותם בכיוון ודייקנות	51882
נפלאה (שמו"ר י' א').	51883
הם ז"ל הביטו על הבריאה כולה, על כל דבר ועל כל בריה אשר בה בתפקיד של שלוחי ה', מלאים זיו	51884
ומפיקים נוגה נאה זיוום בכל העולם, שמחים בצאתם ששים בכואם, המסתכל במאורות וכל צבאם	51885
ביציאתם ובכואם מה הוא רואה בהם? עושים באימה רצון קונם, הכל יוצא ובא למשימה אחת, משימה של	51886
עשיית רצון הקב"ה, כולם מסורים ועומדים לעשות רצון קונם, בעצם בריאתם ויצירתם נעשו בזה הכח	51887
והתכונה, מריחים הם במקום ובדבר שיש בו רצון ה', ורצים ועפים למלאות אותו הרצון.	51888
אנחנו תמהים ולא משיגים בשום אופן מציאות כזאת, מביטים אנו על כל הבריאה כאלו הן עצים ואבנים	51889
פשוטים, והלא חז"ל אמרו (בר"ר י' ו') אין כל עשב ועשב שאין לו מזל ברקיע שמכה אותו ואמר לו גדל,	51890
כי מציאותם היא בעיקר רוחני, המלאך והמציאות אינם דברים נפרדים, כח של מעלה בהם בכל מציאותם	51891
ותפקידם.	51892
חז"ל (חולין ז'). הביאו מעשה בחמורו של רבי פנחס בן יאיר, שהרגיש בשעורין שהגישו לו לאכול כי לא	51893
נפרש ממנו דמאי ועל כן לא אכלן, הרי כי גם בחמורים ישנם דרגות ומעלות, ועל כזה נאמר (תהלים ק"ד)	51894
מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית, הרי כי חכמת ה' מלאה כל הבריאה, ומה תמיהתנו אם כל הבריאה	51895
וכל צבאיה חשים ומרגישים בדברים שהם רצון ה' והם רצים ועפים לעשותם.	51896
אמרו בגמ' (פסחים נ"ג:), מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן על קדושת השם לכבשן האש,	51897
נשאו קל וחומר בעצמן מצפרדעים, ומה צפרדעים שאין מצווין על קדושת השם, כתיב בהו ובאו בביתך	51898
ובתנורך ובמשארותיך, אימתי משארות מצויות אצל תנור הוי אומר בשעת שהתנור חם, אנו שמצווין על	51899
קדושת השם על אחת כמה וכמה.	51900
וכבר דיברו על זה בתוס' ובר"ן להקשות, למה היו חמו"ע נצרכים לק"ו, שהרי פשוט הוא דעל ג' עבירות	51901
ומכש"כ בפרהסייה, הדין הוא דיהרג ואל יעבור? ועי"ש שביארו שהצלם לא היה עבו"ז באמת ומשו"ה	51902
קאמר מה ראו, ועי"ל דכיון שראו שהיה מתכוין נבוכדנצר להראות כבוד לעצמו ולמעט בכבוד שמים,	51903
מסרו עצמן לכבשן האש מק"ו דצפרדעים שמסרו עצמן להרבות בקידוש ה'.	51904
אבל סוכ"ס אנחנו תמהים על הדברים, מה שייך להביא ראייה מצפרדעים אשר הם כגולמים פשוטים, ולמה	51905
ששולחים אותם הינם כמוכרחים לעשות, האם ברירה היתה להם שלא יכנסו בתנורים? ואיזה ק"ו שייך	51906
לעשות מהם לחנניה מישאל ועזריה?	51907
אלא אלה הם הדברים אשר דיברנו, כי ברבות התגשמותנו אבדנו כל מבט רוחני בבריאה, כשיצא הצו	51908
מאת האלהים לענוש המצרים בצפרדעים, תיכף הרגישו בזה הצפרדעים ועלו ובאו ועשו הכל כרצון ה',	51909

וכשרצון ה' היה כי פרעה אשר התחיל בעצה ממנו תתחיל הפורענות, הנה ידעו להלוך מקודם דוקא ישר	51910
לבית פרעה, אם אפילו על דרכם לפרעה פגעו תחילה בבית עבדיו הם בחושם הרגישו היטב כי עליהם	51911
לדלג את בית עבדיו, ולבוא לביתם של עבדיו אחרי כן,	51912
ואחרי בתי עבדים יכנסו בבית עמו כי כן רצון ה', ואת רצונו ית' חשים שומרים ועושים, ואם בהכנסם	51913
בתנורים חמים יתרבה קידוש השם, לא יעכבו עצמם כלל אלא ימסרו נפשם על קידוש השם כי הלא כזה	51914
הוא רצון ה', והם במציאות כל תפקידם הוא עושים באימה ויראה רצון קונם.	51915
ובזה כבר מבואר שפיר הק"ו שנשאו בעצמן חנניה מישאל ועזריה מצפרדעים אלה למסור נפשם על	51916
קדושת שמו ית', כי מה הם ומה חייהם אם לא להשיב דברים לשולחם זה הקב"ה, כי שמרו תפקידם	51917
לעשות רצון קונם, כי כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, כל מציאותם לקדש שם	51918
שמים וזה כל האדם, ולכן מסרו נפשם דאם לא זה מה להם ומה לנפשם. (דעת תורה).	51919
	51920
מאמר קפב	51921
ויאמר ה' אל משה השכם בבקר לפני פרעה ואמרת אליו כה אמר ה' שלח עמי ויעבדני (שמות ח' ט"ז).	51922
היסורים הם ממש שלוחי השי"ת לאוהביו, להעיר להם אוזן קשבת לחפש את אשר חטאו, כענין שנאמר	51923
נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה, והנה על פי זה יקשה לנו למה שלח הקב"ה את משה לפרעה שלח את	51924
עמי ויעבדוני, היה לו תיכף ליסרו ביסורים והוא יחפש חטאו, אבל רצה הקב"ה לפרסם אלקותו בעולם	51925
בפרסום גדול, ובאימה נוראה אשר יש בה חכמה רבה מאד, ואם היה בעל דעה ישרה בלי תערובת המדות,	51926
היה לו מיד להשתומם, איך באו משה ואהרן בארמון מלך אדיר כפרעה בלי רשיון, ובפרט כי אריות של	51927
כשפים עמדו בפתחו ואיך לא נזוקו מהם, ובפרט משה שהיה בורח ממצרים.	51928
אלא ודאי שפחדו מהם מאד, והיה לו להבין כי הם שלוחי ה', אבל לבם הרע לא הניחם להכנע, ואילו היה	51929
אוהב ותכחה ואמר מיד חטאתי ואשלח את ישראל, היה מקדש שם שמים לפרסם אלקות בעולם, ואז היה	51930
בעל תשובה וגדולים בעלי תשובה יותר מצדיקים, אבל כאשר נשברה חכמתם בלב כסילות שלהם, הרי	51931
הם מחויבים לקבל יסורים למען שלחם, לכן הכריחו את משפטם להכביד לבם, למען יבחן כי לא מחמת	51932
תשובה משלח אותם, והראיה כי אחר שהיתה הרוחה אמר לא אשלח, ושכח שמה שהיה הוא שיהיה.	51933
וזהו כענין יודעים רשעים שדרכם לשאול אלא שיש להם חלב על כסלם, שמא תאמר שכוחה מהם ת"ל	51934
אחריהם בפיהם ירצו סלה (תהלים מ"ט, שבת ל"א):, איך יכול להיות זכורה ושכחה גם יחד, אבל זה	51935
מנפלאות הבורא שיהיה זכירה ושכחה גם יחד, ע"י הרצון של המדה הרעה הזאת המעורר עינים מלראות	51936
מה שרואה וזוכר, ואעפ"כ שכוחה מהם ע"י הרצון המעורר עיני חכמים.	51937
וזהו בא אל פרעה ואמור לו, הרי לחכם כמוך יש להבין כי אני הכבדתי את לבו, כי הלא מעשה אלקים	51938
המה שיהיה הזכירה והשכחה גם יחד, וא"כ יש לך לשוב בתשובה ולשלח את ישראל ברצון לקדש שם	51939
שמים, ואם לא תשלח יתקדש שם שמים על ידך ברשתך, כי אשלח מכות ותהיה מוכרח לשלחם, וידעו	51940
הכל כי אני מושל על הארץ ואין מידי מציל ויתפרסם אלקותי בעולם, ואתה תשאר רשע ומוכן לפורעניות.	51941
וזה מוסר נפלא לכל העולם, לראות תוקף היצר הרע גם בהחכם היותר גדול, אם לא יאחז דרכו לייסר	51942
עצמו תמיד בשבירת הרצון, ובזכרון יום המות ומעמד הדין וגיהנם ותוקף השכר, והנה יצא לנו מזה	51943
שהשומע לשלוחי השי"ת טובתו רבה, כי יועילוהו תועליות נשגבות עצמו מספר בגוף ובנפש גם יחד.	51944
(אור רש"י מ' ר"כ).	51945
	51946
מאמר קפג	51947
והפילתי ביום ההוא את ארץ גשן אשר עמי עומד עליה (שמות ח' י"ח).	51948
הנה מצינו גבי הנפלאות שעשה השם עמנו בהוציאנו ממצרים, שכל מכה ומכה היתה לתועלת מיוחדת, גבי	51949
מכת הצפרדעים כתיב למען תדע כי אין כמוני בכל הארץ, גבי מכת הערוב כתיב והפילתי ביום ההוא את	51950
ארץ גשן, וזהו ענין ההבדלה וההשגחה הפרטית, שיש גבול עד פה תבוא ולא תוסיף, יש כתובת ומראה	51951
מקום לאן תלך.	51952
והנה איתא ברש"י שם בזה"ל, אע"פ ששכינתי בשמים גזירתי מתקיימת בתחתונים, הנה כי כן צריך ליפול	51953
אימה ופחד על האדם בעת שיש הסתלקות השכינה, מפני שידוע כי הקדושה בורחת מפני הטומאה כבורח	51954
מן האש, ואין אדם דר עם נחש בכפיפה, ומפני זה מצינו שבכל זמן שצריך להיות דבר ה' אל משה היה זה	51955
מחוץ לעיר, וגם בעת שהיה רוצה להתפלל ולפרוש כפיו השמימה, היה יוצא מחוץ לעיר שם השיג	51956
ההתקרבות והדבקות הראויה.	51957
אולם בעיר שהיא מלאה בגלולי מצרים שם אין מקום לקדושה ולדבקות, ובעת שפעם אחת היה מוכרח	51958
שידבר ה' עמו בבית פרעה, הדגישו זאת חז"ל בלשון קפץ עליו הקב"ה היינו בלשון קפיצה רק על רגע	51959

אחד וברח מהרה, כל כך הקדושה אינה סובלת הטומאה, ומפני זה נאמר ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ, שלא רק אצל האדם יש טומאה רק כל הארץ וכל האויר מלאים ארס וטומאה.	51960
ומה יעשה האדם בזמן שכל הארץ מלאה גלולים? מאין יקח וישאב קדושה? והאדם צריך להתעוררות גדולה, כי כשאני לעצמי מה אני? וזה צריך להפיל אימה יתרה על האדם, ועל זה יש שתי עצות, א' לשמור את הד' אמות של הלכה, שתהיה פינה זוית מיוחדת טהורה שלא יכנס שמה רוח הטומאה, כי היא דוחפת עצמה למקומות הקדושה.	51961
ועוד עבודה גדולה עומדת לאדם בעת כזאת, לדעת שחוב עליו לעמול על טהרת הלב ועיון המחשבה, להיות חושב הרבה כי אין לו על מי לסמוך ומי שיעזור לו, ומאין ישאב הקדושה? רק מלבו, שאם יזכה ויעשה מקום להשראת השכינה בלבו, יקיים את הפ' ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. (דבריהם וזכרונם).	51962
	51963
	51964
	51965
	51966
	51967
	51968
	51969
	51970
מאמר קפד	51971
והפליתי ביום ההוא את ארץ גשן לבלתי היות שם ערוב למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ (שמות ח' י"ח).	51972
כל עיקרו של למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ הוא, מפני ההפלאה שבין בני ישראל להמצרים, כמ"ש והפליתי ביום ההוא את ארץ גשן, שהיה בזה דבר נגד הטבע כמ"ש הרמב"ן כאן, שכאשר יעלו החיות ממעונות אריות ומהררי נמרים וישחיתו כל ארץ מצרים, ראוי היה בטבעם שיבואו גם בארץ גשן אשר היא מכלל ארץ מצרים, לכך הוצרך לומר והפליתי את ארץ גשן, ואמר ושמתו פדות בין עמי ובין עמך, שאפי' בארץ מצרים אם ימצאו החיות איש יהודי לא יזיקוהו ע"כ.	51973
וזה להראות כי עם ישראל בכלל וגם כל איש ישראל בפרט, נתונים המה תחת השגחה פרטית למעלה מן הטבע, וכמ"ש אצל אברהם ויוצא אותו החוצה ויאמר הבט נא השמימה, ויאמר לו כה יהיה זרעך, ופירש"י הוציאו מחללו של עולם והגביהו למעלה מן הכוכבים, וזהו לשון הבטה מלמעלה למטה ע"כ, פירוש שהוציא אותו מהנהגת העולם, שהקב"ה מנהיג העולם לפי חק טבעי שהעמיד בו, אבל את אברהם הוציא מהנהגה זו ואמר לו הבט על העולם מלמעלה למטה, ותראה כי לא יירשך זה כי אם היוצא ממעיד.	51974
ומה זאת שכפל הכתוב ויאמר כה יהיה זרעך? היה די שיאמר הכתוב, ויאמר הבט נא השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספור אותם כה יהיה זרעך, ולמה אמר עוד הפעם ויאמר כה יהיה זרעך, י"ל כי מחוץ מה שהבטיח לו שזרעו יהיו ככוכבים, רמז לו שגם מה שהוא מוציא אותו מהנהגה הטבעית, לא הוא לבד יוצא החוצה אלא גם זרעו כן יהיה, וזהו שכפל הכתוב ויאמר כה יהיה זרעך!	51975
וכבר האריך הרמב"ן בזה בסוף פרשת בא וכאן נביא הצריך לעניניו וז"ל, ועתה אומר לך כלל בטעם מצות רבות, וכאשר ירצה האלקים בעדה וביחיד ויעשה עמהם מופת בשינוי מנהגו של עולם וטבעו, יתברר לכל ביטול הדעות הרעות כולם, כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם אלוך' מחדשו ויודע ומשגיח ויכול, ולכן יאמר הכתוב במופתים למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ, להורות על ההשגחה כי לא עזב אותה למקרים כדעתם.	51976
למען תדע כי לה' הארץ, להורות על החידוש כי הם שלו שבראם יש מאין, בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ, להורות על היכולת שהוא שליט בכל אין מעכב בידו, ובעבור כי הקב"ה לא יעשה אות ומופת בכל דור לעיני כל רשע או כופר, יצוה אותנו שנעשה זכרון ואות לאשר ראו עינינו, ונעתיק הדבר אל בנינו ובנינו לבניהם לדור אחרון.	51977
והנה כמו שהקב"ה עושה אותות ומופתים בשינוי מנהגו של עולם, להורות על היכולת שהוא שליט בכל אין מעכב בידו, כן נתן הקב"ה כח בצדיקים לעשות אותות ומופתים בשינוי מנהגו של עולם, וכמו שתראה בכל התורה כולה שבכתב ושבע"פ, מהאבות הקדושים עד התנאים והאמוראים, וכן תראה בסדר הדורות שלאחר חתימת התלמוד מהראשונים עד לאחרוני זמנינו כהחפץ חיים וסייעתו זכר כולם לברכה, ראינו בהם אותות ומופתים בשינוי מנהגו של עולם, והטעם הוא כי הצדיק שהוא שולט על טבעו ושובר את מדותיו, יכול לשבור גם טבעו של עולם.	51978
נחזור לעניניו וזהו מעיקרי האמונה לדעת כי השי"ת בחר בנו מכל עם ורוממנו מכל לשון, ומנהיג אותנו למעלה מן הטבע, ומיד כשיצאנו ממצרים כתוב ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, הקב"ה רצה להודיע לנו בזה שרק אנו הזוכים לאכול לחם מן השמים, בזה אתם נבדלים מכל האומות שהם אוכלים מן הארץ ואתם אוכלים לחם מן השמים, וזהו הדגש הנני ממטיר לכם דוקא, שאתם אנשי שמים כמ"ש ואנשי קודש תהיון לי, ממילא גם לחם אבירים אכל איש לחם שמלאכי השרת אוכלין אותו (יומא ע"ה:).	51979
	51980
	51981
	51982
	51983
	51984
	51985
	51986
	51987
	51988
	51989
	51990
	51991
	51992
	51993
	51994
	51995
	51996
	51997
	51998
	51999
	52000
	52001
	52002
	52003
	52004
	52005
	52006
	52007
	52008

והנה כל ההנהגה שנוהג הקב"ה אתנו למעלה מן הטבע, הוא להראות חיבתנו שהוא מחבב אותנו יותר מכל האומות, כי הנה השמש והירח מאירים לכל העולם, אבל ענן ה' שהלך לפנינו יומם ועמוד האש לילה להאיר לנו, בזה מכירים כל האומות כי אנו נקראים בניו של מקום, וכן בלחם מן השמים הכל למעלה מן הטבע, ולכן אמר הכתוב קדושים תהיו ואחז"ל פרושים תהיו, כשם שאני מתנהג אתכם למעלה מן הטבע, כך אתם תתנהגו למעלה מן הטבע לפרוש מן המדות הטבעיות שבאדם.	52009
והנה בקדושה אין שום פסולת הכל נקי וטהור, ולכן המן היה נבלע באברים ולא נפרש ממנו שום פסולת כי זה לחם מן השמים, הבית יוסף כותב בספרו מגיד מישרים, שהמלאך אמר לו שלא ידור במקום שיוצא לכלוך בתי כסאות כי זה טומאה היוצאת מהגוף, קודם חטא אדם הראשון לא היה פסולת בעולם, אבל לאח"כ תמצא בגורן תבן וקש הרבה יותר מהגרעינים כי הרע נתרבה על הטוב, וכן לא נתקלקל שום מאכל קודם חטא אדה"ר, עד לאחר שחטא ואמר לו השי"ת ארורה האדמה בעבורך.	52010 52011 52012 52013
ולפי"ז יש להבין איך נתהוו קלקול במן כמ"ש וירם תולעים ויבאש, והלא הוא לחם מן השמים לחם שמלאכי השרת נזונים בו, ומה שייך בו קלקול וסרחון? ואם משום שהותירו ממנו עד למחר, היה יכול להיות נמס כמו בהנשאר וחס השמש ונמס, ושמא תאמר כשירד המן למטה נתגשם ושלט בו הטבע, הרי בכל שבת אכלו ממה שלקטו אתמול ולא נפגם כלל, ואדרבה עוד הוסיף טעם ואיך שלטה בו רמה ותולעה? אבל כבר כתב המסילת ישרים בראש ספרו וז"ל, ואם תעמיק עוד בענין תראה כי העולם נברא לשימוש האדם, אמנם הנה הוא עומד בשיקול גדול, כי אם האדם נמשך אחר העולם ומתרחק מבוראו הנה הוא מתקלקל ומקלקל העולם עמו, ואם הוא שולט בעצמו ונדבק בבוראו, הוא מתעלה והעולם עצמו מתעלה עמו, והנה על העיקר הזה העירונו ז"ל במדרש (קה"ר ז' כ"ח), בשעה שברא הקב"ה את אדה"ר נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן, א"ל ראה מעשי כמה נאים ומשובחים הן, וכל מה שבראתי בשבילך בראתי, תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי ע"כ.	52014 52015 52016 52017 52018
ויש לדייק שהרי אמרו נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן, אנו רואים שהאדם בחטאו יכול להחריב גם את הגן עדן. ולפי"ז פשוט הוא להבין שמכיון שהזוהרו בלא תותירו ממנו עד בקר, ודתן ואבירם לא שמעו אל משה ויותירו ממנו, לכן לא לבד שטמאו וקלקלו את עצמן, אלא שקלקלו וטמאו גם הלחם מן השמים שבאהלי הרשעים האלה, לחם אבירים לחם קדוש שמלאכי השרת ניזונים בו, יש בכח של חטא ועון לקלקלו ולטמאו עד כדי כך ששלט בלחם זה רמה ותולעה, מכאן מה החטא גורם. (לב אליהו).	52019 52020 52021 52022 52023 52024 52025 52026 52027 52028
מאמר קפה	52029
דרך שלשת ימים נלך במדבר וזבחנו לה' אלהינו (שמות ה' כ"ג).	52030
יש להבין מדוע צוה ה' למשה, לבקש מפרעה ללכת דרך שלשת ימים במדבר כדי לזבוח לה' אלקינו, ולא אמר במפורש שה' צוה עליו להוציא את ישראל ממצרים מעבדות לחרות עולם, כי הגיע זמן גאולתן של ישראל? וכי יש מעצור בידי ה' לעשות הדבר הזה שיסכים פרעה גם על זה? והלא בין כך וכך לא הסכים פרעה גם על הליכה של ג' ימים, ורק אחרי המכות הגדולות הסכים וגירש את ישראל מארצו (ועיין באור החיים).	52031 52032 52033 52034 52035
ובעצם יש הרבה לתמוה על פרעה שהתעקש כל כך, למרות הסבל הרב שנגרם לו ולעמו על ידי המכות הגדולות, והלא מהכתובים נראה בעליל שפרעה לא חשד בהם שכוונתם לצאת לגמרי ממצרים, וכי רק בערמה מבקש משה להתיר לישראל ללכת דרך ג' ימים, וכן נראה מדברי עבדי פרעה, שלח את האנשים ויעבדו את ה' אלקיהם, היינו שלא עלתה על דעתם הכוונה ליציאה גמורה לחירות, וגם פרעה לא ענה להם שבמרמה רוצה משה להוציא את העם לצמיתות.	52036 52037 52038 52039 52040 52041
ונראה כי כל ההתנגדות העקשית של פרעה היתה להליכת ישראל לעבוד את ה', כי פרעה ומצרים היו שונאי ה' כופרים בעיקר מציאות בורא יחיד ומיוחד אדון העולם ומלך מלכי המלכים, ואמר מי ה' אשר אשמע בקולו כמו נמרוד שהמריד בשעתו את העולם כולו על הקב"ה, והקדיש מלחמה על אבי המאמינים, מלחמה הנמשכת מאז ועד עתה בין עובדי ה' לעובדי כוכבים, בין הטוב ובין הרע, כן היה פרעה ראש הכופרים באדון העולם, ובבני ישראל עבדיו בני אברהם יצחק ויעקב.	52042 52043 52044 52045 52046
כל הרדיפות והנגישות בבני ישראל, היתה כוונתם אחת ויחידה להשכיחם תורת אבותיהם, ולהטמיעם בין העמים ובטומאת מצרים, הדרישה להרשות לבני ישראל ללכת במדבר כדי לזבוח לה' אלקי העבריים, היתה בניגוד לכל הפעולות שנעשו כל הזמן, כדי להעביר את בני ישראל על דתם ואמונתם, והמכה הכי קשה לאלהי מצרים ולפרעה שעשה את עצמו לאלוהי לי יאורי ואני עשיתי, בחינת מלחמת עמלק בה' מדור דור, המאבק בין עובדי ה' לעובדי אלילים בכל הדורות והזמנים.	52047 52048 52049 52050 52051
גם אחרי המכות הראשונות כאשר נכנע פרעה לרגע, לא רצה להתיר לישראל לעבוד את ה' בשלמות, והציע תחת זה לכו זבחו לה' בארץ, במצרים גופא המלאה אלילים, כדי שעבודת ה' תהיה מושפעת	52052 52053 52054 52055 52056 52057 52058

ומשותפת עם עבודת האלילים תרבות מצרים והשקפותיה, ואחרי מכות נוספות הסכים שילכו רק הגברים,	52059
והבנים והבנות הנשים והטף ישארו במצרים, ואז אין ערך לעבודת ה' של הגברים הזקנים, אם הנשים	52060
והנוער ישאר שקוע בטומאת מצרים בתרבותה ואליליה, אין לזה ממשות, ומשה רבינו ע"ה אמר לא ולא	52061
אין ערך לעבודה זו, רק בנערינו ובזקנינו בצאננו ובבקריו נלך.	52062
ניתוק החלטי ממצרים ותרבותה כדי לעבוד את ה' ולהכריז על מלכותו בכל העולם, גם אתה תתן בידינו	52063
זבחים ועולות, ותכיר בריבונותו של אלקי העברים כמלך העולם מלך מלכי המלכים, רק זה תכליתה של	52064
גאולת ישראל להיותנו עם קדוש לה', ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלקים, אי אפשר לחלק	52065
ולהפריד בין שלח את עמי לבין ויעבדוני, ואם עם ישראל כולו אנשים ונשים וטף זקנים ונערים עובדים	52066
את ה', אין שום כוח בעולם שיוכל לשלוט בהם, והם יוצאים לחירות עולם ומצרים ואליליה בטלים	52067
ומבוטלים, ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים אני ה'.	52068
והכניסה לארץ ישראל נתעכבה ארבעים שנה, עד אשר יקבלו ישראל את התורה וילמדו אותה, לשמור	52069
ולקיים את כל הכתוב בה, ועד אשר יסירו את אלהי הנכר מקרבם, את השפעתה של מצרים ותרבותה	52070
האלילית והטמאה, ורק אז תקום ממלכת כהנים וגוי קדוש לקראת אחרית הימים, ותמלוך אתה ה' לבדך	52071
על כל מעשיך בהר ציון משכן כבודך, ובירושלים עיר קדשך בב"א.	52072
ובזה אנו מבינים על מה ולמה נקבע חג הפסח ביום היציאה ממצרים, ולא ביום השביעי של פסח כאשר	52073
נקרע הים, וזדים טבעת וידידים העברת ויכסו מים צריהם אחד מהם לא נותר, שאז חלפה הסכנה ונגמר	52074
הישועה, כי העיקר הוא היציאה ממצרים מטומאתה ואליליה, במטרה לעבוד את ה' במדבר ולקבל את	52075
התורה, ומצאנו סמוכים לדברינו בפסקם של החתם סופר ורבי עקיבא איגר החולקים על המג"א, בדין מי	52076
שמסתפק אם קרא פרשת ויאמר לקיים מצות זכירת מצרים שהיא מדאוריתא, שיאמר איזה פסוק של	52077
יציאת מצרים (ש"א סימן י').	52078
וכתב המג"א ונ"ל דכש"כ אם אמר שירת הים דיצא, והחתם סופר פליג ע"ז דבקרא כתוב למען תזכור את	52079
יום צאתך ולא די שיזכור שעבר הים, והסכים עמו הגאון רע"א בחידושו הובא במשנה ברורה סימן ס"ו,	52080
הרי שלמרות שקריעת ים סוף הנס הכי גדול, ומה שראתה שפחה על הים לא ראה יחזקאל בן בוזי, הרי	52081
היציאה ממצרים היא החשובה מכל, ואנו מחויבים לזכור את היום הזה ביום ובלילה כל ימי חיינו.	52082
(למען אחי ורעי).	52083
	52084
מאמר קפו	52085
וישלח פרעה והנה לא מת ממקנה ישראל עד אחד ויכבד לבו (שמות ט' ז').	52086
אנו רואים כאן דבר והיפוכו, שהרי ראה שלא מת ממקנה ישראל עד אחד א"כ היה לו לחזור בתשובה,	52087
וראה זה פלא שדוקא משום שראה כן ויכבד לבו ולא שלח את העם, ויש להבין איך דחפתו ראה זו	52088
להכביד את לבו? למדנו מכאן יסוד בכוחות הנפש, שאמנם מטבע האדם לא להודות באשמתו, כי כל דרך	52089
איש ישר בעיניו, ואף אם יזדקר לנגד עיניו פשעו וחטאתו, מרבה הוא לתרץ עצמו באמתלאות שונות,	52090
ובלבד שישאר צודק במעשיו.	52091
אבל יש לפעמים שאינו יכול להמנע מהיודי ומוכרח הוא לומר חטאתי, ואז מתהפכים כוחותיו לקצה	52092
השני, דהיינו כל זמן שבקרבו יוכל להחליט ולקבוע כי אין בו אשמה שוב אינו מתקשה בהרבה, ומכניע	52093
עצמו להסיבה המכריחתו להתוודות, ואדרבה מתערר בו הרצון להיראות כאדם ישר, כי יודע הוא בעומק	52094
לבו כי יתרון החכמה מן הסכלות הוא בזה שהחכם מודה ועוזב, וכסיל מתעבר ובוטח, ולכן רוצה הוא	52095
לזכות בעיני בני אדם גם במעלה זו.	52096
מה שאין כן אם הוכיחוהו על פניו ושוכנע בלא שמץ של ספק כי חטא ועיוות, והרי הוא מרגיש בעצמו כי	52097
בעל עוולה הוא ושטות עשה, שוב יתגברו עליו מדותיו המגונות בטענתם העזה, איך לא תבוש להיראות	52098
בפני כל כי שוטה גמור הנך ובכל רגע תסתובב ברעיונך, אתמול אמרת ועשית כך ולמחר תתחרט ותאמר	52099
לא כן, דע כי עביד אינש לאחזוקי בדיבוריה, צא והכריז כי גם מאז שיקול דעתך הרחבה הביאתך לידי כך,	52100
פסק הלכה היא ואין לזוז ממנה.	52101
וכן הדבר אצל פרעה! דוקא משום שראה כי לא מת ממקנה ישראל עד אחד, נזדעזע ונפחד שא"כ מה	52102
יאמרו עליו המצרים וכל עמו, זהו האיש שלא רצה לשלח בני ישראל, והביא עלינו מכות נאמנות ויסורים	52103
נוראים ולבסוף הוכרח לשלחם, וכל מה שהרויח הוא חורבן מצרים, לכן קבע בנפשו והחליט יהי מה צריך	52104
להלחם עד הסוף! ויכבד לבו ולא שלח את העם. (אור יהל ח"ב צ"ה).	52105
	52106
מאמר קפו	52107

ויאמר ה' אל משה ואהרן קחו לכם מלא חפניכם פיה כבשן וזרקו משה השמימה לעיני פרעה (שמות ט' ח').	52108
וברש"י כל דבר הנזרק בכח אינו נזרק אלא ביד אחת הרי נסים הרבה, עם עצם הנס של המכה נסתעפו עוד ריבוי של נסים, ולאיזה צורך היה זה לכאורה הם נסים מיותרים שאין בהם קשר לתכלית המכה?	52109
אולם האמת הוא כי התכלית העיקרית בכל ענין יציאת מצרים היא האמונה בכל הנסים, להאמין ולהכיר בעצם מציאות רוחניות הבריאה, הבריאה אינה זאת אשר הוא רואה בעיני הבשר, זאת אשר הוא חש בחושיו הגשמיים.	52110
החומר והגשם שאנו רואים בבריאה הוא רק לבוש להבריאה האמיתית היא הרוחניות, הרוחניות היא המקור לכל היצור וראשית התחלתו, הרוחניות היא אשר נתעטפה ונתלבשה בלבושים שונים רבים מאוד דק דק עד אין נבדק, עד החומר האחרון הכי מגושם, הרוחניות היא קיום כל דבר, ובאפיסתה יאפס כל היקום מן הדומם עד המדבר, הרוחניות היא עיקר מציאותם, ואיש המשכיל יראה זה בהיר בתכלית הפשטות.	52111
כל חומר הוא מציאות של הרכבה וחיבור, כדור הארץ כולו נבנה בחיבורי שכבות עפר וחוליות חול, אסיפת ריבוא רבבות חלקים דקיקים זה על זה וזה עם זה, עד אשר נהיה לחומר ענק כדור הארץ ומלואו, והנה תתמה מאוד מהו כח חיבורם יחד? כי כאשר תבחן כל חלק וחלק ממנו, גם החלק הכי דק בתכלית הנה גם אותו תמצאנו כולו מחולק, מורכב ומחובר מקטנטני חלקי חומריים.	52112
וכן הלאה והלאה עד אין סוף לא תמצא בשום אופן חומר קטנטן ראשון, אשר אצלו תוכל להעצר ולראות אותו כאותה הנקודה האינה מתחלקת, כי גם אותה הנקודה עצמה גם היא מורכבת, היא מחולקת לחלקים קטנטנים עד אין שיעור, ושוב אתה מתפלא מהו סוד חיבורם יחד, והנקודה הראשונה היחידה בתכלית הבלתי מתחלקת באמת הנה זאת לא תראנה כלל, והמחקריים קוראים לה בשם חומר היולי, ובלשון הקודש נקרא זה תוהו (רמב"ן בראשית א' ב').	52113
את החומר ההיולי הזה אין צריכים להבין כדבר גשם ממש, ולא אפילו יסוד דק מאוד, כי אם רוחניות שברוחניות קדוש ודק, זהו אשר קראו הכתוב בשם תוהו, כי אין כאן תפיסה בשם כלל כי אם בתכלית הרוחניות תכלית הקדושה והטהרה, וזהו אשר ביאר הרמב"ן וקראו כח ממציא מוכן לקבל הצורה ולצאת מן הכח אל הפועל, את הרוחניות הזאת אין לנו כלים לראות במו עינינו, כי כל הנראה הוא גשם ולא רוחניות, אולם לו היתה אפשרות לראות ההתחלה הזאת, כי אז היינו קוראים אותה נפש.	52114
הנה כן הוא שהבריאה כולה רוחניות, ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה (משלי ג'), הרוחניות היא התחלתה והיא נפשה, על כן היא חיות כל היקום ובה כל הקיום, הרוחניות הזאת היא המחזקת כל דבר כל עת קביעותו בעולם, ואשר בלעדה יאפסו כולם, ומזה כי הטבע והלמעלה מן הטבע אינם דברים נפרדים אלא אחודים בתכלית, ועיקרו של כל דבר ודבר הוא הלמעלה מן הטבע, זה דבר ה' ורצונו ית' ולא הטבע אשר הוא רק הלבוש להעיקר, וממילא מובן היטב כי הלמעלה מן הטבע היא השולטת ודאי, כי הרי היא הנפש היא החיות.	52115
רבנו תם בספר הישר מביא בין שאר הראיות הוכחה על ענין השארת הנפש, מזה אשר הבהמה הולכת בקומה כפופה והאדם בקומה זקופה, הרוחניות מניעה את הגשם להעמידו במעמד של קומה זקופה, הרוחניות היא המניעה ועושה עם הבריאה כחומר ביד היוצר בתכלית הפשטות, ומה שאנו קוראים בשם טבע וחקותיו, אין זה בשום אופן ענין נפרד, אלא זהו רצונו ית' שיתנהג באלה המהלכים, אבל גם הטבע הוא כולו רוחניות לא פחות מן הלמעלה מן הטבע, כי אחד הוא אשר מניע את כולם הוא רצון ה'.	52116
אין צריכים להרבה גדלות להכיר זה, גם איש פשוט יראה בהיר את כל צבא השמים לך משתחווים, ה' אדוננו מה אדיר שמך בכל הארץ, ומאין אני מכיר ויודע זה, כי אראה שמך מעשה אצבעותיך ירח וכוכבים אשר כוננת, והנה בן אדם מושל על כולם, משה קורע את הים, יהושע מדמים את השמש בגבעון ואת הירח בעמק אילון, אליהו מחיה מתים, ודניאל עם אריות יושב, עושים עם הבריאה ככל אשר יחפצו כבעלים גמורים, ומאין להם כל זה הכח? התירוץ הוא מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו.	52117
לא עמו הכח כי מה הוא, אבל הרי ותחסרהו מעט מאלהים וכבוד והדר תעטרנהו, האדם הוא צלם אלהים, וצלם אלהים הוא חיבור אלהים, וחיבור אלהים עושה ככל אשר יחפץ, תמשיליהו במעשי ידך כל שתה תחת רגליו, הרי ברור כי ה' אדוננו מה אדיר שמך בכל הארץ (תהלים ח'), זהו עיקר יסוד עוזנו ואמונתנו כי השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם, הרוחניות היא המניעה כל הארץ, והוא יסוד כל תכלית יציאת מצרים, להכיר ולהאמין כי אני ה' בקרב הארץ.	52118
הוא אשר אמר החסיד יעב"ץ, אין הפלא על אשר מש"ר משל ושרר על כל הבריאה, כי זה ודאי ופשוט מאוד, והפליאה צריכה להיות בהיפך, מדוע אין אנחנו שוררים כבעלים על הבריאה, איך זה ירדנו כל כך פלאים, ואיה הוא חיבורנו את ה'? האם כבר אבדנו כל צלמנו? אנחנו מתפלאים וגם מרבים להקשות	52119
	52120
	52121
	52122
	52123
	52124
	52125
	52126
	52127
	52128
	52129
	52130
	52131
	52132
	52133
	52134
	52135
	52136
	52137
	52138
	52139
	52140
	52141
	52142
	52143
	52144
	52145
	52146
	52147
	52148
	52149
	52150
	52151
	52152
	52153
	52154
	52155
	52156
	52157

ולשאל בעניני הנסים, כל זה בא ממושגנו המגושם, את הכל אנו מודדים על פי שטחיות הרגלנו בעניני עולם הגשמי בהעדר כל ידיעה ברוחניות הבריאה.	52158
הוא אשר אמרו ז"ל (ילקו"ש ר"ז), תנאי התנה הקב"ה עם הים שיהא נקרע לפני ישראל, ואמר ר' ירמיה בן אלעזר לא עם הים בלבד התנה הקב"ה, אלא עם כל מה שנברא מששת ימי בראשית, צויתי את הים שיקרע לפני ישראל, צויתי את השמים ואת הארץ שישתתקו לפני משה, צויתי את השמש ואת הירח שיעמדו לפני יהושע, צויתי את העורבים שיכלכלו את אליהו, צויתי את השמים שיפתחו לפני יחזקאל, צויתי את הדג להקיא את יונה ע"כ, ענין התנאים היינו כי הלמעלה מן הטבע הוא בעצמיות הטבע, גם הגשמיות רוחניות היא, הלמעלה מן הטבע והטבע אחד הם ממש.	52159
כשאנו נפגשים במעשה של קפיצת הדרך כמו בענין אליעזר עבד אברהם שהלך מא"י לחרן וקפצה לו הארץ, הנה במושגנו הגשמי אין זה מן המושג, תיכף עומדת לנו השאלה האם הדרך נתכוצה? ומה נעשה אז עם האנשים האחרים שהיו הולכים באותה הדרך עצמה ובאותה השעה? ואיך זה יתכן כי לאחד קפצה הארץ ורעהו נשאר במקומו? ותיכף האדם בא לידי דמיונות, שאולי מלאכים נשאוהו באויר וכדומה.	52160
או כשאנו לומדים (במדבר כ'), ויקהילו משה ואהרן את הקהל אל פני הסלע, ושם ברש"י זה אחד מן המקומות שהחזיק מועט את המרובה, הנה תיכף עולים ברעיונונו ציורים בלתי מושגים בשום אופן, איך זה יתכן? ואיך זה התקיים? ולא יודעים כלל כי סוד כל הבריאה רוחניות היא, גם הטבע הוא אחוז ואחוד יחד עם הלמעלה מן הטבע, והגשמיות אחרי הרוחניות נגדרת, וכמובן שבלמעלה מן הטבע דרכים אחרות לגמרי, דרכים לא לפי מושגנו כלל, וכל הקושיות שלנו כלא הם בעולם הרוחניות.	52161
המאמין שהקב"ה כל אשר חפץ עשה ועושה, ולא מתקשה כלל על הקב"ה כביכול שילך מא"י לחרן ברגע אחת, ובו בעת כל האנשים נשארים במקום שהם, לא מתקשה כלל איך זה מלאכים נכנסים בבית והבית סגור ומסוגר, האיש ההוא יבין ג"כ פשוט בכל עניני הנסים, אחרי כי כל הבריאה גם הטבע כולו רוחניות הם, והרוחניות היא הבעלים באמת, וברוחניות ודאי הדרכים שלה הן לא לפי מדתנו כלל. (דעת תורה).	52162
	52163
	52164
	52165
	52166
	52167
	52168
	52169
	52170
	52171
	52172
	52173
	52174
	52175
	52176
	52177
	52178
	52179
מאמר קפח	52180
ויחזק ה' את לב פרעה ולא שמע אלהם כאשר דבר ה' אל משה (ט' י"ב).	52181
עד מכת שחין לא כתוב ויחזק ה' את לב פרעה רק שהוא הכביד לבו בעצמו, אבל במכה הששית כתוב ויחזק ה' את לב פרעה ולא שמע אליהם כאשר דבר ה' אל משה, ואחז"ל (מד"ר כאן) כיון שראה הקב"ה שלא חזר בו מחמש מכות הראשונות, מכאן ואילך אמר הקב"ה אפי' אם ירצה לשוב אני מחזק את לבו כדי שאפרע כל הדין ממנו, שכן כתיב ואני אקשה את לב פרעה ע"כ.	52182
בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו, אר"י מכאן פתחון פה למינים לומר לא היתה ממנו שיעשה תשובה שנאמר כי אני הכבדתי את לבו, אמר לו רשב"ל יסתם פיהם של מינים אלא אם ללצים הוא יליץ, שהקב"ה מתרה בו באדם פעם ראשונה ושניה ושלישית ואינו חוזר בו, והוא נועל לבו מן התשובה כדי לפרוע ממנו מה שחטא, כך פרעה הרשע כיון ששיגר הקב"ה לו חמשה פעמים ולא השגיח על דבריו, אמר לו הקב"ה אתה הקשית ערפך והכבדת את לבך, הריני מוסיף לך טומאה על טומאתך, הוי כי אני הכבדתי את לבו, שעשה הקב"ה את לבו ככבד הזו ע"כ.	52183
זה פשוט דגם ר"י ס"ל כר"ל, אלא שאומר שהמינים יש להם פתחון פה שלא היתה יכולת התשובה ביד פרעה, אבל האמת הוא שאין זמן ואין מקום שלא יוכל האדם לשוב בעודו בחיים, וכמ"ש תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם, ואחז"ל עד דכדוכה של נפש, וכן הוא אומר (קהלת ט') כי מי אשר יחובר אל החיים יש בטחון.	52184
ואם כן יש לשאול מה פירושם של כל הפסוקים, ואני אקשה את לב פרעה, כי אני הכבדתי את לבו, ויחזק ה' את לב פרעה, ונסביר בקיצור כי הקב"ה ברא את האדם בכח בחירה חפשית שיוכל לבחור כרצונו בטוב או ברע, וזהו מה שכתוב וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים, ואחז"ל וייצר בשני יודין שני יצרים יצר טוב ויצר הרע (ברכות ס"א).	52185
ואם האדם פונה לדרך רעה ועוסק במעשים רעים, הרי הוא מכריע את כף בחירתו לצד הרע כי הרגל נעשה טבע, אבל הקב"ה מרחם על בריותיו ושולח יסורים על האדם הזה, יסורים מלשון מוסר, והיסורים ממרקים שוב לבו ונוטלים הלכלוך והטמטום שנעשה ע"י עוונותיו, ועי"ז בנקל לו לשוב על עקביו ולזכות כמקדם ללכת בדרך ישר.	52186
וזהו שנאמר גבי פרעה, כיון שהתרה בו הקב"ה חמש פעמים ולא שמע נעל הקדוש ברוך הוא את לבו, כלומר שהיסורים לא ירככו את לבו וישאר כאילו לא באה המכה והיסורין עליו כלל וממילא לא ישוב, אבל הבחירה לא ניטלה ממנו אלא נעלו את לבו שלא ירגיש את היסורים, וזהו וחזקתי את לב פרעה, וכן כי אני הכבדתי את לבו, היינו כמו שאמר ר"ל שאני אוסיף טומאה על טומאתו, כי בדרך הטבע צריך הלב	52187
	52188
	52189
	52190
	52191
	52192
	52193
	52194
	52195
	52196
	52197
	52198
	52199
	52200
	52201
	52202
	52203
	52204
	52205
	52206
	52207

להתרכך אצלו אחרי שכבר קיבל חמש מכות זו אחר זו, אבל כשניתוסף לו טומאה נשאר בלבו כמו שהיה קודם המכות ותו לא מידי, אבל כח בחירתו לא בטל ממנו כלל וכלל.	52208
עכ"פ אנו רואים שבחמש המכות הראשונות חיזק פרעה הרשע עצמו לבל יכנע, וגם ניתוסף לו טומאה על טומאתו, מכל מקום הרי היה זמן שאמר ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים, ומכיון שנכתב בתורה הרי שאמר כן בהכרה מלאה, שראה שטותו ורשעותו והתוודה על זה בכנות כי ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים, ובכל זאת וירא כי היתה הרווחה והכבד את לבו ולא שלח את העם, ואיך מתהפך מן הקצה אל הקצה בזמן מועט של כמה ימים בלבד?	52209
אבל כשנתבונן פשוט הוא, כי טבע האדם קשה מאד לשנות, ואף אם לפעמים הוא מתעורר ומכיר עוותותו ועושה תשובה, אך אחרי תקופה קצרה חוזר לסורו, כי המדות באדם פועמים בכח רב, וכאז"א יש לו מדה מיוחדת שהוא מקושר אתה בקשר אמיץ, אחד בחמדת הממון, ושני בתאוה, ושלישי בגאווה, ועבודת האדם היא כבישת המדות, ואח"כ כשיגיע לכבישת המדות יעבוד על תיקון המדות לעקור אותם לגמרי, וזהו מ"ש (באבות) בטל רצונך מפני רצונו, ביטול גמור שלא יהיה לך רצון כלל אם זה נגד רצונו.	52210
כבישת המדות היא מלחמה חזקה מאד, והגרש"ז ז"ל מקעלעם אמר בזה הערה נוראה, כי הנה יעקב אבינו ע"ה בתפלתו שלא יפול ביד עשו אמר, קטנתי מכל החסדים כי במקלי עברתי את הירדן הזה ואחז"ל (ב"ר ע"ו י"ב), שנתן מקלו על הירדן ובקע אותו לשנים ועבר ביבשה, ומהיכן לקח לו הכח הזה? אלא שהאדם נקרא עולם קטן, ומי שהוא בעלים על טבעו וכחות נפשו על העולם הקטן שלו, נעשה גם בעלים על הבריאה כולה, כי כשם שיכול לגעור בים התאוה ויחרב, כך הוא יכול למשול בים הגדול ויבש.	52211
כללו של דבר כל מי שעולה בעצמו למעלה מן הטבע שלו, נותנין לו ממשלה מן השמים למעלה מן הטבע בכל הבריאה, והנה הרבה שואלים מה פחד יעקב אבינו כל כך מעשו, הרי היה מלומד בנסים כל השנים וגם כעת הנה עבר במקלו את הירדן, ואם כן למה לא בטח שגם עם עשו יעשה לו נס ולא ילחם עמו ויעזוב שנאתו, אמת שלמעשה היה צריך לעשות כל ההכנות לדורון לתפלה ולמלחמה, כי במקום דשכיח הזיקא אין סומכין על הנס אבל ויירא יעקב מאד למה?	52212
ואמר הגרש"ז ז"ל כי לשבור שנאתו של עשו היינו לשנות את טבעו, קשה יותר מלשבור את הירדן ולעשותו יבשה, כי האדם בעל בחירה כך ברא אותו השי"ת שיוכל לבחור לעצמו את הטוב ואת הרע במשקל שוה, לכן לקחת בחירתו של עשו ולבטל שנאתו מעליו, זה נס גדול יותר מהנס של בקיעת הירדן, לכן פחד יעקב ועשה הכל בדרך הטבע לפייסו בהכנעתו אליו ובדורון כמ"ש הרמב"ן שם, הרי לפנינו מה כוחן של מדות, וכמה עבודה ויגיעה צריך כדי להגיע לכבישת המדות וכ"ש לתיקון המדות.	52213
והנה כל כח שיש בנפש האדם יש בו טוב ורע, זה לעומת זה עשה האלקים, כגון מדת קמצנות יש כנגדה מדת הנדיבות, אכזריות יש כנגדה מדת הרחמנות, ולכן עבודת האדם הוא לא לחטט בכחות הרע שבו, אלא להשתדל בכח הטוב שכנגדו, ובזה יזכך נפשו מהמדה הרעה שכנגדה ויקבל הטוב בקרבו, כלומר כשירבה במעלת הנדיבות יזכך נפשו ויבטל ממילא ממנו מדת הקמצנות.	52214
וזה משאחז"ל במשנה (סוף מכות), רצה הקב"ה ליזכות את ישראל, לזכך אותם שיהיו נקיים במדותיהם וכחות נפשם, לפיכך הרבה להם תורה ומצות, שעל ידי זה תזדכך נשמתם ויטהר לבם, ולכן בכל ברכה אנו אומרים אשר קדשנו במצותיו, כי על ידי זה שאנו מקיימים המצות אנו מתקדשים ומטהרים. (לב אליהו).	52215
מאמר קפט	52216
ויחזק ה' את לב פרעה ולא שמע אלהם כאשר דבר ה' אל משה (ט' י"ב).	52217
ויש להתעמק בענין ויחזק ה' את לב פרעה, הנה אמרו ז"ל כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו, והטעם פשוט כי אם לא יגדל יצרו הלא תבטל אצלו הבחירה, משום הכי שם הקב"ה חוק בבריאה שמשקל הבחירה לא יתבטל לעולם, ובכל פעם שיזכה ליתרון אור מיד גם צד ההסתר עולה כנגדו זה לעומת זה.	52218
זהו ההבדל בין צדיק לרשע, הצדיק בוחר בטוב גם בהיות בחירתו במשקל השוה, אבל הרשע ברשעת לבו לא יבחר בטוב ולא יחפוץ בו, אף שהיה יכול לבחור בו בהיות המשקל שוה לפניו, ומשום זה אפילו אם יראה הרשע את פתחו של גיהנם לא יחזור בתשובה, כי לא יחפוץ וממילא לא יתבונן ולא יראה, וכמ"ש עינים להם ולא יראו, וכן השמן לב העם הזה פן יראה בעיניו, כיון שפרעה ראה את המופתים שעשו לפניו משה ואהרן ואת נסי המכות, הגדילו כנגד זה את יצרו והוקשה לבו, כדי לאזן את משקל הבחירה כדרך חוקי היצר והבחירה.	52219
סיכומו של דבר לא היה שום דבר יוצא מהכלל בחיזוק לב פרעה, התהליך היה כסדר טכסיסי היצר הרע בכל אדם, ביאור זה למדנו ממה שתרגם יונתן ואני אקשי ית יצרא דלבא דפרעה, וכן תרגם שם הרבה פעמים, הרי שדוגמה הוא לכל מלאכתו של היצר הרע. (מכתב מאליהו ח"ב עמוד 238).	52220
	52221
	52222
	52223
	52224
	52225
	52226
	52227
	52228
	52229
	52230
	52231
	52232
	52233
	52234
	52235
	52236
	52237
	52238
	52239
	52240
	52241
	52242
	52243
	52244
	52245
	52246
	52247
	52248
	52249
	52250
	52251
	52252
	52253
	52254
	52255
	52256
	52257

מאמר קצ	52258
הירא את דבר ה' הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים (שמות ט' כ').	52259
בעת שהיתה ההתראה על הברד שיכניס כל אחד בהמתו לבית, העידה התורה הירא את דבר ה' הניס מקנהו, ולכאורה קשה הלא כולם ראו בחוש איך שכל ההתראות שבאו עד עכשיו כולם נתקיימו ולא נפל שום דבר, וא"כ מפני מה דוקא הירא את דבר ה' הכניס בהמתו? הלא גם הקל שבקלים היה צריך לפחד, הלא רואים 0 בחוש 0 כי 0 ה' 0 הויה 0 בכל 0 הארץ, וכי לא נפל שום דבר מכל ההתראות, והיה צריך העבר שלו ללמדהו בינה כי לא יהיה שוטה, ויאמין לדבר ה' מצד ראיית המציאות.	52260 52261 52262 52263
ומה העידה התורה אשר מי הכניס בהמתו? רק הירא את דבר ה', ועוד קשה כי גם הירא את דבר ה' היה צריך להכניס מצד המציאות, ולא מצד יראת העונש או יראת הרוממות, והתורה אומרת כי הירא את דבר ה' הכניס רק מצד שהוא ירא את דבר ה'?	52264 52265 52266 52267
אמנם הענין כן הוא שיראת השכל הוא דבר נפסד, כי כאשר באה עליו מחלה אחת ממחלות הנגיעות והפגעים, נעשה השכל מסוכן מאד, ואי אפשר לו לנוד ולנוע עד שנעשה טרף לגמרי, ואובד האמת והאור עד שאינו יכול לראות כלל, גם מה שהיה לו מקודם ברור כשמש בעת שהוא בריא, כך יתהפך כאשר יחלה מהנגיעה להיות חושך כלילה.	52268 52269 52270 52271
לכן היה יכול כל אחד לדעת כי כל מה שהתרה משה רבינו הוא ברור, אבל זה רק אחר המכה, אבל קודם המכה אז כל אחד נוגע לראות אחרת, כי כל אחד חס על ממונו ורצה שירעה בהמתו במרעה, לכן החשיך הנגיעה הזאת את עיניו לבלבל המוח ולכסות כל הרשמים של העבר, ולהראות שקר בצורת אמת, ועושה אז הדבר שהוא ממש נגד המציאות והחוש.	52272 52273 52274 52275
מבהיל על הרעיון התהפכות השכל בעת הנסיון, כמו הענן מכסה על השמש כן הנגיעה מכסה על השכל, יהיה גם שכלו שכל מנוסה מן העבר שלו, אבל כיון שאינו חי עליו, אז אינו יכול לעמוד עליו בעת דחיקת הנגיעה או התפתחות הרצון, כי אז יחשיך לו בראשו וכסומא שאינו רואה אור כלל, ויש בין קודם הנגיעה לאחר הנגיעה, כמו שיש בין קודם לידת הילד לבין אחר לידת הילד, אשר אז יתהפך הטבע לגמרי, כי קודם הלידה יכול לחיות בלי אויר, אבל אחר הלידה צריך דוקא לאויר ובלא אויר הוא מת, כן יתהפך ההכרה אחר הנגיעה שלא ראה מה שראה קודם לכך.	52276 52277 52278 52279 52280
לכן הירא את דבר ה' הוא מתאמץ להחזיק בדבר ה' במוטב שיהא שוטה ואל יהיה רשע, ואח' כ יתברר לו כי חכם הוא, אבל מי שלא ירא את דבר ה' אז יחשיך לו הכרתו וגם אמונה אין לו, מה יחזיק לו אז ועל מה יעמוד אז? כי שכלו יתחלף ויראה אין לו, נמצא שהוא נופל בחושך הנגיעה ופועלת עליו מה שירצה, וז"ש התורה הירא את דבר ה' כי רק הירא הכניס, אבל האיני ירא החשיך לו הנגיעה ולא ראה גם מה שראה בחוש. (מדרגת האדם יראה ואהבה פ' י"א).	52281 52282 52283 52284 52285 52286
מאמר קצא	52287 52288
הירא את דבר ה' הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים (שמות ט' כ').	52289
קיימת קושיא מפורסמת, מה ענין יראת ה' לחמלתו ולדאגתו של אדם לרכושו ולמקנהו לבל יכחדו מעל פני האדמה? הן ראו כבר המצרים כי כל דבריו ואזהרותיו של משה מתקיימים ומתבצעים עד תום, ולמה לא יחושו להניס את מקניהם אל הבתים אפילו מבלעדי יראת ה'? ועוד יקשה מה ראה הקב"ה להכות את פרעה ואת מצרים בהדרגה, עד כי הנחית עליהם את המכה הקשה ביותר מכת בכורות, ורק אז שלחו את בני ישראל בעל כרחם, כלום אי אפשר היה מיד להנחית עליהם מהלומה שבעטיה ישלחו בני ישראל מיד? אך כשנתבונן היטב בפרשת מכות מצרים ויציאת מצרים, נראה כי אריכות גדולה יש בפרשיות אלו, לשם מה האריכה התורה בסיפור הדברים? אולם דבר גדול למדתנו התורה בכל הדברים הללו, לא מטרת הגאולה בלבד היתה לנגד עיניה אלא לימוד לדורות, ללמד כי בכל אדם טמונה עצת היצר שהיא מעין עצתו של פרעה הרשע, וכמו שאמר במסלת ישראלים, ופרשיות אלו תלמדנה איפוא כיצד להנצל מעצות אלו ותארנה לו הדרך בעבודתו.	52290 52291 52292 52293 52294 52295 52296 52297
דבר זה מוכח מפרשתנו אפילו על ידי מושכל ראשון, שהרי ישועת ה' כהרף עין, ואם רצה הקב"ה היה ממית את המצרים בבת אחת ומוציא את ישראל ממצרים, יש איפוא לומר כי כל התהליך הארוך נעשה כדי ללמדנו תורה לדורות, ואכן דברים רבים אפשר ללמוד בפרשתנו, אך נעמוד על נקודות מספר בלבד. צא וראה עד כמה כרוכה הטעות בעקבו של אדם ובנקל הוא עשוי להכשל בה, אמרו חז"ל יעקב אבינו כשהלך אצל פרעה לא יצא מאצלו עד שברכו, ומה ברכו? שיעלה נילוס לרגליו (תנחומא נשא), ומשחונן פרעה במדה זו לא תלה בברכתו של יעקב, אלא יחסה לעצמו ואמר לי יאורי ואני עשיתיני, ולא הועילו כל התוכחות שהוכיחוהו על פניו, בא וראה עד כמה כרוכה הטעות בעקבו של אדם.	52298 52299 52300 52301 52302 52303 52304 52305 52306

נקודה אחרת ככל אשר יקשה לאדם לבחור בדרך האמת, יתקשה פי כמה לעזוב את דרכו הנלוזה ולהודות	52307
כי אכן חי עד עתה חיי טעות, זאת שוב אנו למדים מחכמי מצרים, אין כל ספק כי החרטומים היו חכמים	52308
ונבונים עד מאד ומעשיהם יוכיחו, עד היום בתקופתנו תקופת הטכניקה המפותחת על כל ענפיה, לא הגיעו	52309
עד חקר חכמת החניטה, והנה החרטומים הללו ידעו היטב חכמה זו, וידיעתם העמוקה מפליאה את גדולי	52310
המומחים בשטח זה.	52311
אף זאת כי בלעם הרשע שנודע כחכם וכגדול שבאומות נמנה על יועצי פרעה, אין זאת אלא כי דברים אלו	52312
גרמו לכך שהניחו את בהמתם וחיייתם בשדה למרות אזהרתו של משה, הם לא רצו לאסוף את עבדיהם	52313
ומקניהם אל הבית, פן יתפרש הדבר כהודאה בכוחו ובטענותיו של משה, הרי לך עד כמה היו אדוקים	52314
בטעותם, עד כדי מסירות נפש ואיבוד רכוש, ובלבד שלא להודות על האמת ולא לקבל הדרכה ועליה על	52315
דרך הישר.	52316
הארה נוספת הוא שאדם מוצא עצמו חכם מכל, ואז עשוי הוא לשנות כל הסדרים ולהושיב עליונים למטה	52317
ותחתונים למעלה, החרטומים הללו חיטבו בנפשם שאין חכמים גדולים מהם, שכן אף הם יכלו לעשות	52318
כמעשה משה ולהביא מכה כיוצא בו, אמנם כן עלתה בידם לחקות במדת מה את משה, אך כלום היה בידם	52319
למנוע את המכה או להסירה?	52320
הם לא ראו כל חסרון בעצמם, ולא הרגישו עצמן כנחותים לגבי משה אף כי היה בידו להסיר את המכה, די	52321
היה להם בכך שיודעים הם במדת מה לחקותו, דבר זה בלבד היה למראה עיניהם, ושוב לא אבו להכיר	52322
באיך גיסא, ומשהחזיקו בטעותם לא הרפו ממנה, ואף כשהודו ואמרו בפה מלא אצבע אלקים היא לא	52323
חזרו בהם, כל בר דעת מבין כי הרואה אצבע מבין שקיימת יד, ומשקיימת יד קיים גם בעל היד, ויש	52324
לפחות לצאת ולבקש את היד, והנה החכמים הללו הסתפקו בכך ולא אבו לדעת מאומה יתר על כן, מדוע?	52325
כי אדוקים בטעותם היו!	52326
אך גם בישראל מצינו כיוצא בזה, חז"ל אמרו כי רשעים שבישראל מתו בשלשת ימי אפלה (תנחומא	52327
בשלח), ויפלא הדבר כיצד יתכן שבאותו דור היו רשעים בקרב ישראל? הן ראו כל האותות ואת כל	52328
המכות אשר הנחית הקב"ה על המצרים, ראו שישראל עומדים להגאל וה' עושה עמם חסדים על טבעיים,	52329
כיצד עמדו הללו ברשעותם ולא היטיבו דרכיהם עד כי היה הכרח להמיתם? אין זאת אלא כי כרוכות	52330
הטעות והשגרה בעקבו של אדם, וצריך להתאמץ להנתק מהם.	52331
על פי האמור יובן היטב מפני מה הונחתו עשר המכות עם התראות בין מכה למכה, ונתארכו הדברים עד	52332
שעברה שנה תמימה, שכן שימש התהליך הזה לימוד גדול לישראל, והיה צורך להשריש תורה זו	52333
בישראל, ובזה נבין גם כן כוונת חז"ל, למה היו מ' שנה במדבר? כדי שתתישב התורה בגופיהם (תנחומא	52334
בשלח א'), והם הדברים אילו זכו ועמדו במדרגתם די היה בשנה אחת שיכנסו לארץ, אך משקלקלו	52335
והוכיחו שלא קלטו את התורה הזאת, נוקקו לתקופה ממושכת כדי לשקוד על הלימוד הזה ולהשרישו	52336
בנפשם.	52337
היוצא מדברינו, כי צריך האדם לבדוק תחלה בעמקי נבכי לבו ולהשתחרר מסבך מדותיו הגרועות, לא	52338
בקל יעלה הדבר בידו כי ארוכה היא הדרך, ואין להעפיל מיד לפסגת ההר, כי מטבע האדם קשה לקבל	52339
ולשמוע ולעזוב את דרכיו, עאכ"כ שיקשה הדבר בעניני בטחון והשגחה, ואף אם יתרחשו לנגד עיניו נסים	52340
גלויים לא יועילו לו. (דברי בינה ומוסר עמ' ק')	52341
	52342
מאמר קצב	52343
הירא את דבר ה' הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים. ואשר לא שם לבו אל דבר ה' (שמות ט' כ').	52344
הנה המצריים נקראו בתואר הירא את דבר ה', למדים אנו מכאן כמה נקל הוא ענין של יראת שמים, כי	52345
הלא יראתם פשוטה מאוד, כי הרי כבר ראו על ידי השש מכות הקודמות את גדלו ית' ואת ידו החזקה,	52346
והנה כאן עומד משה ומתרה בהם בשם ה', על הסכנה בחייהם העומדת לנגדם על ידי מכת הברד שתבא,	52347
ואיך זה לא ייראו?	52348
וכבר עמד הגאון ר' ישראל סלנטר זצ"ל על ענין יראת שמים שבאדם ותמה במשלו הידוע, שאם ימצא	52349
אדם כוס מים ורבים מגידים לו כי המים זכים ובריאים, אף על פי כן אם איש אחד ואפילו משוגע יגיד לו	52350
אל תשתה שבכוס נמצא סם המות, הרי יחדל מלשתות המים אף שהוא נגד השכל הישר, שהרי סוכ"ס	52351
רבים האנשים וגם פקחים המבטיחים לו שאין כלום במים, ולמרות כל הוא יפחד אף על חשש כל דהו, פן	52352
ואולי האמת הוא כהמשוגע.	52353
ומסיק הגרי"ס זצ"ל, ואם כן איך הולך האדם בעולמו בריא ובטוח, ולא מפחד ולא דואג כלום על אחריתו,	52354
ואיך לא חושש הוא על הספק פן ואולי ענוש יענש רע ומר על עוברו פי ה', הרי אפילו אם לא ברורים לך	52355

הדברים במאה אחוז, אבל הלא גם על חמישים אחוז וגם על שלושים אחוז, ואפילו גם על ספק של עשר	52356
אחוז עליך לחשוש וליפחד מעבור כל דהו על דברי השולחן ערוך!	52357
אמנם כי יראת המצרים באה מכח סיבות מאוד פשוטות, מיוחדים על נפשם ומאודם אשר הזהירום על	52358
המצאם בסכנה, סכנה המצויה וגם קרובה, ואעפ"כ קראם הכתוב הירא את דבר ה' אף על יראה של עשר	52359
אחוז בלבד, כי סוף סוף הרי יראו! הנה כמה בנקל הוא יראת שמים! וכן מן הצד ההיפך אנו למדים זה, כי	52360
על האינם יראים נאמר רק ואשר לא שם לבו אל דבר ה', לא חסר היה להם יראת שמים, כי אם	52361
ההתבוננות ושימת הדברים אל הלב.	52362
ודברינו אמנם מתאימים גם עם דברי הרמב"ן שאמר על הפסוק (דברים י"ג ה'), ואותו תיראו שתאמינו	52363
בלבבכם כי הוא אשר בידו נפש כל חי ובידו להמית ולהחיות, הנה אדם המאמין כי בידו נפש כל חי, כבר	52364
יש בזה משום ואותו תיראו, נפלא הוא הדבר ללמוד במה נקראים כבר ירא שמים, וקלות מפסידי היראה	52365
באין שימת לב מבהיל מאוד.	52366
הסבא זצ"ל מקלם היה אומר על הפסוק ויראו העם את ה' ויאמינו בה', כי קודם כל ויראו העם את ה'	52367
ואח"כ באו לידי ויאמינו, צריך האדם קודם כל לחזול מלחטוא, כשאדם ירא וסר מחטא הנה הוא כבר לא	52368
משוחד ואז יבוא לאמונה בנקל מאוד, ואפילו אם לא ישריש מקרבו כל נטיותיו לחטא, אם אך לא יחטא כי	52369
את האלהים הוא ירא, מצד העונש שיענש עליו והוא דרגת המצרים, הכל יסודר אצלו כהוגן ומאמין יהא!	52370
ומה נואלנו אנו כי גם בדרגת היראה של המצרים עדיין לא באנו, והנה ח"ו עומדים אנו בסוג של אשר לא	52371
שם לבו, העדר של שימת לב אף לאחוז אחד נורא מאוד. (דעת תורה).	52372
	52373
מאמר קצג	52374
הירא את דבר ה' הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים (שמות ט' כ').	52375
הירא את דבר ה' מעבדי פרעה זה איוב, ואשר לא שם לבו זה פרעה ועמו (שמו"ר י"ב), ולכאורה למה	52376
צריך להיות דוקא ירא ה' כאיוב בכדי לפחד מאזהרתו של משה רבינו? איך זה שלא שמו אל לבם בשעה	52377
שזה נוגע להפסד ממון, והרי כבר ראו ונוכחו מן הנסיון שכל דברי משה תמיד מתקיימים, ומדוע לא מיהרו	52378
להכניס את המקנה מן השדה?	52379
אלא שכל הענין קשור בכוחות הנפש, ואם נתבונן בכוחות הנפש שלהם נמצא, שאף על זה היה להם	52380
חשבון של הפסד ממון, כי הם יצטרכו לפרנס את המקנה מן האבוס שזה עולה להם כסף במקום שירעו	52381
בשדות מן ההפקר, וגרם להם החשבון הקל הזה שלא להתחשב עם דבריו של משה.	52382
אנו רואים מזה איך שאין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות, כי לו לא היה כאן ענין של	52383
דבר ה', אלא באה להם סתם ידיעה על אפשרות שתבוא רוח בדרך הטבע ותביא ברד, כי אז בוודאי שהיו	52384
חוששים, ואפילו על ספק הפסד היו ממהרים לכנוס את הצאן, אולם בהיות שהידיעה באה להם מצד ה',	52385
ויש כאן עסק עם עבירה אם לא ישמעו את דבר ה', הרי אז נכנס בחוטא רוח שטות ואינו שם על לב.	52386
ואפשר לבאר זאת ביתר בירור על יסוד דברי חז"ל גדול מצווה ועושה, שכן בעת שקיימת מצוה וישנו	52387
ציווי ה', אז מתעורר היצר ביתר תוקף להפר את דבר ה', בפרט שהמצרים היתה להם נגיעה ברורה לבטל	52388
את דברי משה בהיותם שקועים בכשפים, ורצו לתלות הכל במעשה כשפים, במצב שכזה צריך היה להיות	52389
ירא אלקים כאיוב, ומדרגה פחותה מזו לא יכולה היתה להספיק כאן.	52390
כי בעת שיש לאדם נגיעה ויצר לבטל, אי אפשר להיות שעליו נאמר ירא אלקים וסר מרע, למי שיש יראה	52391
אמיתית רק הוא יכול לעמוד בנסיון כזה, אבל לא בחשבונות של השכל הפשוט, רק ביראת ה' אפשר	52392
לעמוד נגד המבטלים ומלגלים בטענה של מעשה כשפים, בהיותם הם עצמם שקועים בזה.	52393
ולשם מה בכלל היה צריך להזהיר לאסוף את עבדיהם ואת מקניהם מן השדה, כתוב במדרש ועתה שלח	52394
העז את מקנך, בא וראה רחמיו של הקב"ה, אפילו בשעת כעסו ריחם על הרשעים ועל בהמתם, לפי שמכת	52395
הברד לא היה משלח עליהן אלא על יבול הארץ, והיה מזהירן שישמרו עצמן ואת בהמתם כדי שלא ילקו	52396
בברד, כיון שראה הקב"ה שלא שמעו לדבריו מה שאמר להם שלח העז, אמר הקב"ה כדאי שיבא הברד	52397
על הכל (שמו"ר י"ב).	52398
דברי המדרש הללו מחזקים את אשר אמרנו ומלמדים אותנו יסוד זה, כי מדרך הטבע היה שתבוצע הגזירה	52399
שנגזרה משמים רק על יבול הארץ, ולא היה מקום שתחול גם על האדם ועל הבהמה, שכן מי זה לא יחוס	52400
על נפש הבהמה והעבדים אפילו אם מדובר רק בחשש של ספק, והרבה מן העם בוודאי היו נוהגים לפי	52401
ההוראות של משה.	52402
אלא כיוון שהציות להוראות משה היה קשור בהכרח בכוח ה' המתגלה על ידו, הם נדחפו מכוח היצר	52403
ודחף אותם לסכן את מקניהם למרות חשש הסכנה, ומלמדים אותנו חז"ל כי רק צדיק כאיוב ולא סתם	52404

אדם, וצריך להיות איש ירא אלוקים בתכלית השלמות כאיוב, כדי לקיים את ההוראות מתוך דחף של	52405
יראה פנימית, ומכיוון שלא שמעו חלה הגזירה גם על האדם ועל הבהמה.	52406
ומסיק במדרש מה שאמר פרעה חטאתי הפעם ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים, לפי שהקב"ה אמר לו ועתה	52407
שלח העז, הוא עשה צדקה עמהם שהיה מזהירים, והוא ועמו הרשעים שלא שמו לבם לדבר ה', והניחו	52408
אנשיהם ומקניהם בשדה ומתו כולן, לכל זה גרמה להם ההתקוממות נגד דבר ה' שבאה מרוח שטות	52409
המסכלת דעתם של חכמים, אפילו במקום שנגרם להם הפסד של ממון ונפשות, כדי להינצל מרוח השטות	52410
זקוקים לכוח היראה במדרגה של איוב. (נחלת אליעזר).	52411
	52412
מאמר קצד	52413
וישלח פרעה ויקרא למשה ולאהרן ויאמר אליהם חטאתי הפעם ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים (שמות ט'	52414
כ"ז).	52415
מצינו אצל פרעה כי במכת הברד נתעורר להתודות חטאתי הפעם ה' הצדיק, דבר שלא מצינו דוגמתו	52416
בשאר המכות, ויש להבין למה דוקא במכה זו התוודה בפה מלא כי ה' הצדיק?	52417
אולם בכל המכות סבור היה כי זו רק יד ה' הנוקמת ומענישה, אבל כשאמר לו משרע"ה שלח העז נתעורר	52418
לראות כמה גדולים רחמי ה' שהוא חס גם על ממונם של רשעים, כי גם היראים היו רשעים ולא נתייראו	52419
מחמת ה', אלא בקשו רק להציל את ממונם, ואף הם היו תקלה לישראל בהתנדבם לתת כהמתם לרדוף	52420
אחר ישראל, ואם על בהמתם של רשעים כך לבהמתם של עושי רצונו עאכו"כ.	52421
אם ישתדל האדם להכיר השגחת השי"ת והניסים הנסתרים וכי רחמיו מרובים, אזי יפתחו לפניו שערי	52422
ההצלחה בכל ענייניו והיה ה' מבטחו. (דברי בינה ומוסר עמוד צ"ז).	52423
	52424
מאמר קצה	52425
רק בארץ גשן אשר שם בני ישראל לא היה ברד (שמות ט' כ"ו).	52426
תכלית האותות והמופתים במצרים באו להודיע את גדלו וידו החזקה של הבורא יתב', שחידש בזה את	52427
מעשה בראשית לעיני כל וביחוד לעיני בני ישראל, מה שלא היה כלל במעשה בראשית, שהרי מעשה	52428
בראשית קדמו ליצירת האדם, וכשנברא האדם מצא הכל מוכן לפניו כמ"ש (סנהדרין ל"ה), "ת"ר אדם	52429
נברא בערב שבת ומפני מה כדי שיכנס לסעודה מיד, ופירש"י ז"ל שימצא הכל מוכן ויאכל מאשר יחפוץ,	52430
א"כ לא ראה האדם כלום ממעשה בראשית.	52431
הקב"ה חידש במצרים את מעשה בראשית לעיני כל בכל יסודי הבריאה, באור וחושך במים ורוח ועפר,	52432
והראה בכולם כי הכל תלוי ברצונו, ונתגלה היסוד שהבריאה לא נבראה לתמיד אלא שהיא מחודשת, וכמו	52433
שתקנו לנו אנכנה"ג המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, בכלל 0 יום 0 היא 0 בריאה 0 מחודשת, 0	52434
מן הכתוב לעושה אורים גדולים, לא כתיב עשה אלא עושה לשון הוה, ולא דוקא באורים אלא הוא הדין	52435
בכל מעשה בראשית.	52436
לעולם ה' דברך נצב בשמים, תני ר' אליעזר בחמשה ועשרים באלול נברא העולם, דתניא בתקיעתא דרב	52437
זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון (פסיקתא כ"ג), הרי שפירשו ז"ל שלפיכך זה היום תחילת	52438
מעשיך, משום שלעולם ה' דברך נצב בשמים, שעשרה מאמרות שבהם נברא העולם לעולם הם נצבים	52439
בשמים, העולם מתחדש כבראשונה, ומה שאנו אומרים זה היום אין הכונה זה היום דוקא ולא בכל יום,	52440
שהרי למדו חז"ל יסוד זה מקרא דלעולם ה' הרי לעולם הוא כן.	52441
ואם תאמר למה באמת נברא העולם על דרך זה, שיתחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, ולמה לא נברא	52442
העולם בריאה קבועה וקיימת מראשית היצירה עד אחריתה, ונראה שעיקר דבר הוא לגלות ולהראות את	52443
חביבותו של אדם בעיני המקום, שהוא תכליתו של העולם ובשבילו נברא, וכמו שכונת היצירה בתחילה	52444
היתה רק בשביל אדם יחידי, ביקש הקב"ה שהרמת קרנו של אדם זה, יהיה קבוע וקיים שבכל יום תמיד	52445
הוא מחדש בשבילו מעשה בראשית, ובכל יום תמיד בשבילו הולך ונברא העולם כמו בראשית היצירה.	52446
ועוד דכיון שרצה הקב"ה שיהיה האדם שותף למעשה בראשית, וזה יתכן ע"י מעשי האדם כמ"ש (שבת	52447
קי"ט:), כל המתפלל בע"ש ואומר ויכולו מעלה עליו כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, לפיכך	52448
ברא הקב"ה את הבריאה מתחדשת תמיד, כדי שגם האדם יהיה שותף למעשה בראשית.	52449
ועוד הלא כל הבריאה היא בשביל ישראל, וכמ"ש בשביל ישראל שנקראו ראשית, ורצה הקב"ה שלא רק	52450
שיהיה קיום העולם תלוי בישראל, שאם ישראל מקיימים את התורה יתקיים העולם ואם לאו יחרב, אלא	52451
שכל עצמו של העולם מעיקר בריאתו ויצירתו יהיה של ישראל, ודבר זה לא יתכן אלא אם לרגעים יבראנו	52452
נוצר ונברא בכל יום תמיד.	52453

וכן פירשו חז"ל דברי (ישעי' מ"ג), כה אמר ה' בוראך יעקב יוצרך ישראל, אמר הקב"ה לעולמו עולמי	52454
עולמי מי בראך מי יצרך, יעקב בראך ישראל יצרך (ויק"ר ל"ו), כביכול לא אני הוא בוראך ויוצרך, אלא	52455
יעקב הוא הבורא וישראל הוא היוצר, לא רק התורה הוריד מן השמים לארץ ולא שייר ממנה כלום,	52456
וכדבריהם ז"ל לא בשמים היא (ב"מ נ"ט), אלא גם העולם נתן להם ומסר בידם יצירתו ובריאתו, שעל	52457
ידי קיומם את התורה יהיו הם הבוראים והיוצרים.	52458
מבואר היטב כי אלמלי היה חפץ הקב"ה בבריאת עולמו, אך להכין עולם מלא בשביל ישראל, ודאי שהיה	52459
בורא בריאה קיימת לעולם, ולא 0 היה 0טעם 0בבריאתו 0 בריאה 0 מחודשת בכל יום תמיד, אך כיון שחפץ	52460
הקב"ה שיעקב יהיה הבורא וישראל היוצר, היה מן ההכרח בבריאה שתברא על חוק החידוש, שיתחדש	52461
מעשה בראשית בכל יום תמיד, והשי"ת מחדשו בטובו על ידי ישראל.	52462
גם אומר זה לעולמו, שגם העולם ידע ויכיר כי יעקב בראו ישראל יצרו, וכל כך למה כדי שיעמוד העולם	52463
תחת ממשלתו ושלטונו של האדם ולא ימרוד בו, תמשילהו במעשה ידיך כל שתה תחת רגליו, ומכאן אנו	52464
באים גם ליסוד ההפליה שנתגלה במצרים לעין כל בין ישראל לעמים, בין ישראל למצרים, בין ביחיד בין	52465
ברבים, בין גושן לארץ מצרים, ובין מצרי לישראל בכל מקום שהם.	52466
עוד עיקר מחודש כי אין הבריאה כללית שנבראה בחסדו למען כל הברואים, אלא כמו שנברא האדם יחידי	52467
הוא נשאר יחידי לעולם, גם בזמן שיש מאות אלפים רבוא רבבות אנשים על פני הארץ, גם אז כל אדם	52468
מישראל יחידי בעולם וכל הבריאה בשבילו היא, השמש מאירה בשבילו, המים בשבילו, וכן כל הנבראים,	52469
וגילוי זה נתגלה במכת חושך, שהשמש שהאירה לישראל בארץ גושן לא האירה בארץ מצרים, והיה	52470
חושך אפלה וימש חושך, וכן בין כל מצרי יחידי וישראל יחידי, שלמצרי היה חושך ובאותו מקום היה אור	52471
לישראל, השמש ששימשה בשביל היחיד מישראל לא שמשה בשביל המצרי.	52472
וכן במכת דם ישראל ומצרי היו שותים מאותה הקערה, ישראל שותה מים והמצרי דם, וכן בערוב שלא	52473
נכנס בגבול ישראל, וזוהי ההפליה בין רבים לרבים, כשפגש מצרי היה קורעו וממיתו, וכשפגש ישראל	52474
לא פגע בו כלל, וכל זה מפורש בדבריהם ז"ל במדרש (שמו"ר), ונלמד מזה שלא ממית אלא החטא ממית.	52475
וההשגחה הפרטית המשגיחה ביחוד על כל אחד ואחד מבני אדם, היא המצווה לכל חיה וחיה במי לפגוע	52476
ובמי לא, ודבר ה' ופקודתו היא הפוקדת את כולם, הפליה זו שנתגלתה במצרים לא לשעה נתגלתה	52477
כמאורע מיוחד במינו, אלא הכל היה לימוד לדורות, וכמו שנברא אדה"ר הכיר וידע בבירור שהעולם	52478
נברא רק בשבילו, כן הוא תמיד שהקב"ה מחדש את עולמו בשביל כל אחד ואחד.	52479
כשהיה מורי ורבי מרן זצלה"ה מגיע לפרשה עמוקה זו ביסוד בריאת העולם וחיידושו הנלמד ומתגלה	52480
ביציאת מצרים, היה מוסיף לזה מוסר השכל עמוק מאד, בציור מפליא ומרעיד את הלב, וכן היה אומר,	52481
משל למה הדבר דומה, שאם הגידו לנו על מלך שציוה לשלוח רכבת מיוחדת למדינה אחרת להביא כולב	52482
ששכח שם, הלא לא היינו מאמינים למשמע אזנינו שיתכן רצון פרוע כזה, ועכשיו יעשה נא האדם חשבון	52483
עם נפשו, איך הוא משתמש בעולמו של הקב"ה שנברא רק בשבילו.	52484
האם אינו שולח ומצוה על השמש, בכח ממשלתו שהמשילו הקב"ה בכל מעשי ידיו שתאיר לו, כדי שיוכל	52485
למלא את רצונו הפעוט ותאותו השפלה, הלא יבוש ויכלם איך לא חס על כבודו ועל צלם אלהים, שעשהו	52486
כנום זהב באפו הנובר באשפה, ואם יעמיק במחשבה כזו אז ודאי שתחזירהו למוטב, ויתאזר בגבורה	52487
להיות אחראי על מעשיו, ויתעטר שוב בתפארת אדם שעטרו הקב"ה, ויהיה ראוי לממשלה שהמשילו	52488
הקב"ה על כל מעשי ידיו.	52489
יתבונן האדם המאמין המכיר במערכת העולם כפי מה שנתבאר, שכולם נבראו בריאה מיוחדת בשבילו כדי	52490
לשמשו, השמש והירח וכל מערכת הכוכבים וכל העולם ומלואו, וכשהשמש מאירה לו היא ממלאת	52491
פקודתו כעבד הממלא פקודת אדוניו, וכמ"ש ז"ל על יהושע שאמר שמש בגבעון דום, אמר לשמש עבדא	52492
בישא הלא כתיב השמש והירח משתחווים לי (ב"ר פ"ד י'), והנך חייב לציית לי ולעשות פקודתי, ואין	52493
הדברים אמורים ביהושע דוקא אלא בכל אדם, שכל הנבראים עומדים לפקודת האדם, שעליו נאמר כל	52494
שתה תחת רגליו. (דליות יחזקאל).	52495
	52496
מאמר קצו	52497
וישלח פרעה ויקרא למשה ולאהרן ויאמר אלהם חטאתי הפעם ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים (שמות ט'	52498
כ"ז).	52499
יש שהאדם דוחה את יצרו, אבל אינו מבטלו (אינו זוכחו), ע"כ אם גם לפי שעה מתגבר האדם עליו, אבל	52500
הוא כדוחק על הקפיץ, אשר כלעומת שידחוק יותר, יתגבר הקפיץ יותר והיינו הבחינה כל הגדול מחברו	52501
יצרו גדול ממנו (סוכה נ"ב).	52502

פרעה אמר ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים וחשב בעצמו שאומר האמת, ודאי לא חשב לרמות את משה כי	52503
אין התורה מוסרת שקרים כאמת, ומ"מ כתוב אח"כ ויכבד את לבו עד שיצא מגדר התשובה לגמרי	52504
וכמש"כ הרמב"ם בה' (תשובה פ"ו ג'), והביאור הוא שכיון שלא ביטל יצרו לגמרי אלא רק דחק אותו,	52505
ע"כ העקשנות שבו דחקה אותו עוד יותר והכבידה את לבו, וזוהי התאמצות הקפיץ כנ"ל.	52506
דבר נפלא בזה מצינו ברבנו בחיי פ' קרח, על הפסוק וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה, ישוּבו רשעים	52507
לשאולה ולא אמר ירדו, ירמוז לתוקף היסורין שאין להם קץ, אחר שנאכלים באשה של גיהנם חוזרין	52508
ומתחדשים כבתחלה כדי שיהיו עוד למאכולת אש, וכן חוזרים חלילה לדורי דורות וזהו לשון ישובו,	52509
ביאור דבריו לא רק בעוה"ז יש פעולת הקפיץ, אלא גם אחר שנאכלים באש הגיהנם, אחר שנשרפה	52510
טומאתם ולא נשאר לכאורה כלום, מ"מ עדיין נשאר השורש וחוזר וניעור, וכה חוזר חלילה לבלי סוף.	52511
מי שהיתה לו קשיות עורף בעוה"ז היא לא תעזבנו גם שם, דכל הטומאות נשרפות בגיהנם נאכלות	52512
ומתבטלות, אבל לא העקשנות היא נשארת למרות שריפתה, היא צד הטומאה לעומת אותו עצם קטן שאינו	52513
נרקב, וממנו תחיית המתים דקדושה, היא שוב מפתחת את הטומאה כפי שהיתה, ונדרשת שריפה חדשה	52514
שריפות לבלי קץ. (מכתב מאליהו ח"א ד' 235).	52515
	52516
מאמר קצו	52517
וישלח פרעה ויקרא למשה ולאהרן ויאמר אלהם חטאתי הפעם ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים (שמות ט'	52518
כ"ז).	52519
גדול ונורא הוא המאמץ שצריך האדם להתאמץ לשבור גאון נפשו, להכנע ולומר תכף ומיד חטאתי! הרי	52520
הדוגמא של פרעה הרשע המפורסם בהכבדת לבו ועקשנותו, עד שדימוהו חז"ל להאבן והחול הגס, כמה	52521
גדול כאבו וצערו בשוללו מעצמו את האושר הגדול של הבחירה החופשית שהעניק השי"ת לבני אדם	52522
לטוב להם, כפוף הוא לכבלי הטבע ומשעבד עצמו לגאות לבו הריק.	52523
אחרי כל ההתראות והאזהרות שמתן עונשן בצדן, הואיל להוציא מלבו העקוב את המלה חטאתי, אבל אין	52524
זו תשובה שלמה שהרי גורר ומשתף הוא גם את עמו, ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים, וכך במכות	52525
הראשונות בכל דבריו אין אף ריח של הכנעה ורגש תשובה אמיתי, במכת הארבה הואיל כבר להכנע וצעק	52526
מצרת לבו חטאתי לה' אלקיכם ולכם, הכניע עורפו הקשה לומר בפרהסיא לה' ולכם נביאי ה', שזהו	52527
מתנאי התשובה כמובא בחוה"ל שער הכניעה פ"ב וז"ל, וכאשר תמצא ידו נביא דורו או מורה צדק או	52528
קורא על הדרך יכנע לו וישפל לפניו.	52529
עיקר כוונת ה' להעמיד את פרעה בחיים היה למען ספר שמי בכל הארץ, כי כשיסופר בכל העולם כל	52530
מעללי ה' ביציאת מצרים, הרי תובלט עקשנותו של פרעה שהיא היתה השורש לכל העלילות והמאורעות,	52531
עקשנות זו שבטבע יסודה גרמה לכל העונשין שהשי"ת שלח על מצרים, ולקח זה ישמש לדוגמא לדורות	52532
הבאים, להתודות לפני ה' ולומר חטאתי, כי כל שהייה פוסלת וכל התחמקות הוא כטובל ושרץ בידו,	52533
להטהר ולשוב בתשובה שלמה זהו רצון הבורא, לא להתעקש כי אם להתוודות, ויש אומרים שהמלך	52534
שהיה בימי יונה הוא פרעה מלך מצרים, ולקח מצרים למדם לחזור בתשובה שלמה תכף ומיד (ילקוט	52535
יונה). (המדע והחיים).	52536
	52537
מאמר קצה	52538
וישלח פרעה ויקרא למשה ולאהרן ויאמר אלהם חטאתי הפעם ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים (שמות ט'	52539
כ"ז).	52540
על הנהגה זו של פרעה בתקופתו האחרונה נחלקו הראשונים, דעת הרמב"ן (שמות ז' ג'), שהחזקת הלב	52541
הנאמר על פרעה היא נטילה מוחלטת של הבחירה, ודעת הספורנו שם שהחזקה לא היתה אלא שלא	52542
ישלח אותם מכובד המכות, אבל בנוגע לשלחם מחמת קיום רצון ה' נשארה אצלו הבחירה, אולם	52543
הפלוגתא אינה אלא בנוגע להנהגתו בתקופה האחרונה, אבל בזמן המכות הראשונות כולי עלמא לא פליגי	52544
שהיה עדיין בתחום הבחירה.	52545
ויש ללמוד מזה שיתכן ואדם יזכה לראות את האמת ולומר ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים, ולמעשה אין	52546
נוגע לו מאומה, וכמו שאמרו על זה במדרש וירא פרעה כי חדל המטר והברד והקולות ויוסף לחטוא, כך	52547
הם הרשעים כל זמן שהם בצרה הם מכניעים עצמן, משהצרה עוברת חוזרין לקלוקלן, וכן נבוכדנצר בזמן	52548
שהיה בצרה היה מקלס להקב"ה, שנאמר כען אנא נבוכדנצר משבח ומרומם ומהדר למלך שמיא די כל	52549
מעבדוהי קשוט, וכיון שראה עצמו בגדולה התחיל מתגאה, ענה מלכא ואמר הלא דא היא בכל רבתא די	52550
אנא בניתא לבית מלכו בתוקף חסני וליקר הדרי, אף פרעה עשה כן וירא פרעה כי חדל המטר והברד	52551
והקולות ויוסף לחטוא (שמו"ר י"ב ז').	52552

אדם שיש לו חולה בתוך ביתו, הוא מרבה בתפילות ומעשים, ומיד כשהצרה עוברת נשכח הכל אין תפילה ואין מחשבה, טבע זה שייך ליצר הרע שהוא הנמשל של פרעה כמ"ש הרמב"ם, וכן להיפך בשעת תוקף שמחה של אדם, הוא עורך סעודת הודיה וקורא הלל, ולאחר כמה ימים חוזר שוב למסלולו הרגיל, מבלי לקלוט בעצמו התעלות כל שהיא.	52553
ולא רק לאחר שעת הצרה או השמחה, אלא גם בשעת מעשה יחד עם האמונה השלימה אפשר לו להרשיע, וכן מצאנו אצל בלעם שבאותה שעה שאמר לא אוכל לעבור את פי ה', באותה שעה עצמה חשב שיוכל לקללם למרות רצונו יתברך, כי עם הראיה הבהירה יש לאדם גם טבע פחות, זהו ענין אחד שאנו למדים אותו מפרשה זו.	52554 52555 52556 52557 52558 52559 52560
ענין נוסף בפרשתינו הוא מאמר חז"ל על הפסוק ושרץ היא צפרדעים ועלו ובאו בביתך ובתנורך ובמשארותיך, ואיתא בגמרא (פסחים נ"ג:), עוד זו דרש תודוס איש רומי מה ראו חנניה מישראל ועזריה שמסרו עצמן על קדושת השם, נשאו קל וחומר בעצמן מצפרדעים, ומה צפרדעים שאין מצווין על קדושת השם כתיב בהו ובאו בביתך ובתנורך ובמשארותיך, אימתי משארות מצויות אצל תנור הוי אומר בשעה שהתנור חם, אנו שמצווין על קדושת השם על אחת כמה וכמה, ושמעתי ממרן המשגיח זצ"ל ממיר שעמד בתמימה על הק"ו, וכי יש להם לצפרדעים בחירה? הלא כח הבחירה ניתן רק לאדם.	52561 52562 52563 52564 52565 52566
ואמר על זה המשגיח זצ"ל, כי ענין זה שרק לאדם יש בחירה ואילו לשאר הנבראים אין בחירה, אינו אומר שלשאר הנבראים אין אפשרות במציאות לשנות, הרי מצאנו באמת בזמן בריאת העולם שהארץ שינתה, הארץ נצטוותה שתוציא עץ פרי שיהא טעם הפרי והיא לא עשתה כן, אלא ותוצא הארץ עץ עושה פרי ולא העץ פרי (רש"י), ומה שידענו שאין לשאר הנבראים בחירה, אין זה אלא מגודל כפיפותם של הנבראים לרצון ה', כפיפות של עושים באימה רצון קונם, ומגודל האימה אין להם בחירה לעבור על רצון ה'.	52567 52568 52569 52570 52571 52572
הבהירות שיש לכל הנבראים ברצון ה' היא המונעת בעדם מלעבור על רצונו, הקל וחומר שדרשו חנניה מישאל ועזריה מצפרדעים, והק"ו המוזכר ברש"י מן השמים ומן הארץ, בא ללמד על האימה שיש לשאר הבריאה, שתהיה גם על האדם באותו אופן שהיא על הבריאה, עד שיהיה האדם מוכרח לעשות רצון ה', כי הבחירה שניתנה לאדם, היא האפשרות לחיות בחושך שבו אין רואים את הגילוי, וממנה מתפתח כח הבחירה.	52573 52574 52575 52576 52577
כמה שאדם מרומם עצמו מהחושך על ידי שבירת היצר, הריהו מפקיע את עצמו מהבחירה ונעשה למוכרח בנוגע למדריגות הנמוכות ממנו, ואם היה אדם זוכה לבטל את החושך כליל, כי אז לא היה האור הבהיר משאיר מקום לבחירה כלל והיה נהפך למוכרח, ובזכרוני איך שאמר בזה הלשון, המדריגה היותר גבוהה אצל אדם היא להיות מוכרח, ומוכרח היינו ללא בחירה כלל.	52578 52579 52580 52581
ענין הפיכת האדם למוכרח יש לו גם מקום מעיקר הדין, לפי פירושו של הראב"ע על הלאו דלא תחמוד וז"ל, אנשים רבים יתמהו על זאת המצוה, איך יהיה אדם שלא יחמוד דבר יפה בלבו, ועתה אתן לך משל, דע כי איש כפרי שיש לו דעת נכונה, והוא ראה בת מלך שהיא יפה, לא יחמוד אותה בלבו שישכב עמה כי ידע שזה לא יתכן, ואל תחשוב זה הכפרי כאחד המשוגעים שיתאוה שיהיו לו כנפים לעוף השמים, ואחר שידע שאשת רעהו אסרה לו השם, יותר היא נשגבה בעיניו מבת מלך בלב הכפרי, הרי שנצטוו האדם שיהיה האיסור בהיר כל כך, שלא יהיה לו אפילו חמדה לעבור עבירה, והיינו הפקעת הבחירה והפיכה למוכרח.	52582 52583 52584 52585 52586 52587 52588
ישנם אנשים שבבחרותם עמדו בפני נסיון אם להשאר בתלמוד תורה, עמדו לנגדם קשיים מצד הבית, וגם בעלי כשרונות לא היו, ולאחר שהתגברו על הנסיון הצליחו בתורה, וכשהם מתבוננים למפרע הם תמהים על עצמם, כיצד היה לו הוה אמינא לעזוב את לימוד התורה, כי בשעת מעשה כשהחושך שלט עליו היה אמנם הנסיון קשה עד מאוד, אבל לאחר שהתגבר על הנסיון, הנה סילק בזה מעצמו את חושך הנסיון, ובמצב האור אין נסיון כלל.	52589 52590 52591 52592 52593
הבה ונתחזק בעבודה, בתיקון המידות, בבהירות ההשקפה, ולהיות תמיד במצב של עולה, ומי שהוא במצב של עליה הוא הנקרא בן תורה, גם כשהשעה דחוקה לו ומחפש טרף למחייתו, ומי שאינו מתעלה כסדר למעלה למעלה אינו בן תורה, אדם כזה חי את ימיו ללא תכלית, פירושה של התעלות היא הפיכתו למוכרח בנוגע למדריגה שהיה בה בעל בחירה וזוהי עבודת ה'. (מערכי לב).	52594 52595 52596 52597 52598
מאמר קצט	52599
ויאמר אליו משה כצאתי את העיר אפרש את כפי אל ה' הקלות יחדלון והברד לא יהיה עוד למען תדע כי לה' הארץ (שמות ט' כ"ט ל').	52600 52601

כתב הרמב"ן (בראשית מ"ו ט"ו), שכל עונשי התורה הם בהנהגת נס נסתר, אדם אוכל חלב ומת בדמי	52602
ימיו, מיתתו זו ודאי אינה כי אם מהאוכל חלב ונכרתה, ואעפ"כ עדיין כאילו מחיצה מבדלת, ובני אדם	52603
מעמיסים את זה בענין טבע, נס הוא בגילוי הגמור מבלי שום קליפה וקרומ, כשרואים מים נהפכים לדם אז	52604
גלוי לעין כל כי אני ה' בקרב הארץ שהכל הוא רק רצונו ית'.	52605
סוד יצי"מ הוא ששם נתגלה שמו ית' לעין כל בגילוי הגמור כי אני ה' בקרב הארץ, וזה היה סוד הנסים	52606
שביצי"מ, שהיה מפורסם וגלי לעין כל שמו ית' השולט בכל הבריאה, ורצונו ית' שבטבע הוא טמיר נחשף	52607
ונעשה גלוי לעין כל, משה רבינו שהיה שונא עול בפועל הגמור, ולא היה יכול לעבור בשתיקה על שום	52608
עול וחמס, רק הוא זכה להיות שליח הגאולה ופועל הנסים, דכיון שיסוד הנסים הוא בפועל ובגלוי, לא	52609
יוכל להיות בעל הנס רק מי שהוא בבחינה של בגלוי, ובה במדה שנמצאים בבחינה של בפועל, במדה זו	52610
פועלים ועושים נסים, ולהיפך אפי' אם יהיה האדם בעל מעלות ומדות טובות בדרגה גדולה ונשגבה, אם	52611
אך לא יהיה בבחינה של בגלוי, לא יוכל להיות בעל הנס בשום אופן.	52612
ובזה יתבארו לנו דברי חז"ל (ברכות כ'). בביאור עמוק ונחמד, א"ל ר"פ לאביי מ"ש ראשונים דאיתרחיש	52613
להו ניסא ומ"ש אנן דלא מיתרחיש לן ניסא, אי משום תנויי, בשני דרב יהודה כולי תנויי בניזקין הוא ואנן	52614
קא מתנינן שיתא סידרי, ואנן קא מתנינן בעוקצין תליסר מתיבתא, ואילו רב יהודה כי הוי שליף חד	52615
מסאנא אתא מטרא, ואנן קמצערינן נפשין ומצוח קצוחינן ולית דמשגח בן, א"ל קמאי הוו מסרי נפשייהו	52616
אקדושת השם, אנן לא מסרינן נפשין אקה"ש, כי הא דר"א בר אהבה חזיה לההיא כותית דהות לבישא	52617
כרבלתא בשוקא, סבר דבת ישראל היא קם קרעיה מינה.	52618
והנה פשוט שאין מדובר כאן אודות פרט של מסירות נפש שמחויבים בו מצד הדין, דבענין כזה לא הוה	52619
אמר אביי אנן לא מסרינן נפשין, אלא שאביי גילה לנו כאן דרגת הנסים, שדרגת הנסים באדם היא כפי	52620
דרגת קידוש השם שבו, עד כמה שהוא בדרגת מסירות נפש דרגת בפועל ובגלוי, במדה זו הוא בעל הנס,	52621
דהנהגת הנסים שהיא הנהגה של בגלוי, היא רק במי שהוא בדרגה של בגלוי, מש"ר שהיה בדרגה של	52622
שונא עול בפועל הגמור, שמיד כשראה עול נלחם עמו לבערו מבלי שיוכל לוותר ע"ז, לכן היתה על ידו	52623
הנהגה של בגלוי הנהגה נסיית, ברוח פיו ובנטיית ידו עשה בהטבע כחומר ביד היוצר דזו היתה מדתו.	52624
ר"פ ואביי גם הם היו בדרגת הנסים, אבל רק לפי דרגתם הם כקידוש השם, אבל מדרגת כי הוה שליף חד	52625
מסאנא אתא מטרא שיהיה כל כך בנקל, זה היתה רק דרגת רב יהודה, משום דר"י היה בדרגה של בגלוי	52626
שונא עול, עד שלא היה יכול לעבור בשתיקה על כל דהו, ולכן זכה לדרגת בגלוי של נסים במדה כל כך	52627
גדולה, שבה במדה שנכנסים לדרגה של בפועל, במדה זו נכנסים תחת הנהגה של נסים ומתמעטים	52628
הקשיים, הרבה דברים אדם עובר עליהם בשתיקה ויש לו היתרים ע"ז, אמנם בעל נס לא יהיה בשום	52629
אופן, משום שאינו אלא בדרגת בכח.	52630
ומזה יוצא לנו שהדין משתנה לפי בחינות האדם, שהרי ראינו באמת שרב יהודה בדרגתו ראה א"ע מחוייב	52631
למסור נפשו על דבר שאביי ור"פ היו פטורים עליו בדרגתם הם, דיין הריהו דרגא ובחינה ואין זה סתם	52632
מינוי, דרגתו של דיין היא שהוא צריך לחקור ולדרוש את הדין, ובלא זה לא יוכל לעשות משפט זוהי	52633
דרגתו בדיניות.	52634
וישנו דיין של קנאים פוגעים בו (סנהדרין פ"ב.), הם יכולים לעשות דין בלי חקירה ודרישה, משום דהם	52635
בדרגה של דיין שונא עול בגילוי כ"כ גדול עד שקנאים פוגעים בו, מש"ר הרי עשה תיכף דין ויך את	52636
המצרי, משום דהוה היה בדרגה של בפועל הגמור, וכן ר"א בר אהבה עשה דין תכף ומיד, משום שהוא	52637
היה בדרגת קנאים פוגעים בו.	52638
וכן הולכות הבחינות ופוחתות, הראשונים היו עמוסים ומחויבים בתלי תלים של דינים על כל צעד וצעד	52639
ואנו פטורים גמורים, והוא משום רחוקות דרגתנו מדרגתם, עד שבדרגתנו אנו כמעט שיכולים להפטר מכל	52640
התורה כולה, וכן הולך האדם הלוך ופחות והכל בהיתר, אבל זה ודאי שבעל נס לא יהיה בשום אופן, דבה	52641
במדה שהוא הנהו בכח נסתר במדה זו, הרי הבריאה וההנהגה הן בנסתר אתו, דבמדה שאדם מודד מודדין	52642
לו (סוטה ח').	52643
אדמו"ר ז"ל היה כידוע כמה שנים מסוכן גדול, ובכל זאת לא השגיח על עצמו, והיה עובד כל העת במרץ	52644
רב מבלי לנוח, ופעם אירע שאחרי מאמר של שש שעות בערך הלך לנוח קצת, אבל אחרי שכבו כרבע	52645
שעה מיד התנער וקפץ ממקומו בקראו בקול עצלות! והיה באותו מעמד אדם גדול ואמר ע"ז, אדמו"ר	52646
הריהו מסוכן וקורא לזה עצלות, אנו הננו עצלים וקוראים לזה מסוכנים.	52647
מה גדולים ונשגבים דברי חכם אלו, והם מבוארים לפי דרכנו, דאנו מחמת דרגתנו פטורים באמת מכל	52648
התורה כולה, דבנקל הוא למצוא על כל דבר תלי תלים של היתרים, מסוכנים אנו ופטורים מהכל, דעל	52649
עצלות ג"כ יש היתרים עד אין שיעור, דרגתם הם היתה שהיו עצלים גם בשעה שהיו מסוכנים, עמוסים על	52650
כל צעד דינים והלכות עד אין שיעור. (דעת חכמה ומוסר).	52651

	52652
מאמר ר	52653
ויצא משה מעם פרעה את העיר ויפרוש כפיו אל ה' ויחדלו הקולות והברד ומטר לא נתך ארצה (שמות ט' ל"ג).	52654
	52655
אמרו חז"ל ומטר לא נתך ארצה תלאן ברפיון ואימתי ירדו? בימי יהושע על האמוריים, שנא' ויהי בנוסם מפני בני ישראל וה' השליך עליהם אבנים גדולות מן השמים, והשאר עתידין לירד בימי גוג ומגוג (מד"ר י"ב ח'), ורבינו בחיי עה"ת מוסיף שגם הקולות היו תלויים כמ"ש וה' נתן קולות וברד, ואימתי ירדו בימי אלישע שנא' וה' השמיע אל מחנה ארם קול רכב וקול סוס חיל גדול.	52656
52657	52657
52658	52658
52659	52659
52660	52660
52661	52661
52662	52662
52663	52663
52664	52664
52665	52665
52666	52666
52667	52667
52668	52668
52669	52669
52670	52670
52671	52671
52672	52672
52673	52673
52674	52674
52675	52675
52676	52676
52677	52677
52678	52678
52679	52679
52680	52680
52681	52681
52682	52682
52683	52683
52684	52684
52685	52685
52686	52686
52687	52687
52688	52688
52689	52689
52690	52690
52691	52691
52692	52692
52693	52693
52694	52694
52695	52695
52696	52696
52697	52697
52698	52698
52699	52699
52700	52700

הקולות אשר השמיעו בני ישראל במתן תורה היו כה חזקים תמימים ואמתיים, כל כך הוצתה בלבם האש השמימית, עד שזו דלקה במשך כמה מאות שנים, עד לימי שלמה המלך ביום הקמת בית המקדש, קול חוצב להבות אש שאינו פוסק והוא נמשך ומהדהד עד היום ויוסיף להדהד. (מעייני החיים).	52701
	52702
	52703
H	52704
	52705
בא	52706
מאמר רא	52707
ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו (שמות י' א').	52708
מהו הכבדת הלב? אם אומרים כן על היד שלו, הרי פירושו שנעשית ידו כבדה וקשה לו להגביה אותה, אבל איך נפרש כבדות לגבי לבו של אדם? אבל כבידות הלב פירושו מרגיש בלבו את האמת והשקר ומודה במ בבירור מעל כל ספק, ובכ"ז אינו יכול ואין בכחו לסלק השקר לגמרי, כי הוא מתגבר בו ומחשיך את האמת שלא יזדקר בפניו, זהו הכבדת הלב, וזהו לפתח חטאת רובץ! כלומר שהחטאת הוא השקר רובץ על האמת ומכסהו! נמצא כי לבו יודע גם את האמת הטמון תחתיו, אבל את השקר הוא רואה לפניו גלוי!	52709
	52710
	52711
	52712
	52713
	52714
מי שאינו מבין כלל הרי נמשל כבהמות נדמו ואינו בגדר אדם כלל! ברם הרואה ומבין ואינו מתגבר על תאוותיו זהו כבדות הלב, והוא יצר הרע המכונה פרעה! והתרופה לזה הוא התורה וכמ"ש חז"ל (קידושין ל':), אמר הקב"ה בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין, עיקר כבדות הלב הוא מסך המכסה עיני הדעת, והעצה לצחצח את הדעת מהאבק המחשיך הוא רק ע"י התורה, כי היא היפך היצה"ר, כשם שהיצה"ר עיקר כחו בהכבדת הלב, לכסות פני האמת וההכרה האמיתית, כן בתוה"ק אור מצוחצח בהיר לראות האמת בטהרתה!	52715
	52716
	52717
	52718
	52719
	52720
אבל כבר אחז"ל (חגיגה ט"ו), דברי תורה קשים לקנותן ככלי זהב ונוחים לאבדן ככלי זכוכית, ומכיון שהודיעו לנו חז"ל דבר זה על כרחך אתה אומר שאין הדבר כ"כ פשוט, כי יש כח בזה באדם שמסמא את עיניו ומטמטם לבו לחשוב כי יקנה דברי תורה דרך אגב, וכן אפי' אדם גדול כזה שכבר עמל בתורה בכל כחו וקנה דברי תורה, בכ"ז עלול הוא להטעות את עצמו ולחשוב כי התורה תישאר בידו לעולמים גם אם יסיח דעתו, ולכן הוצרכו חז"ל להודיע כי לא כן הוא!	52721
	52722
	52723
	52724
	52725
ויש להתבונן עוד במה שהמשילו חז"ל ואמרו קשים לקנותן ככלי זהב, להודיעך על הצורך הגדול בעמלות התורה, כי כמו כלי זהב לא ישיגנה רק אדם אחד מתוך רבבות בני אדם אשר הגיע לעושר מופלג משאר האנשים, כך דברי תורה לא יזכה בה אלא מי שעלה למעלה ראש בעמלותו ויגיעתו לקנותן, ומשים לילות כימים להגות בה ובאהבתה ישגה תמיד, ואף אותו בן אדם נבחר ונעלה שכבר עמל ויגע וזכה, ומצא כדי מדתו בתורה יותר מכל בני גילו הרבה מאד, בכל זאת עלול הוא ברגע אחד בהיסח הדעת אחד, לאבד כל תורתו שקנה ביגיעה ועמל שנים רבות.	52726
	52727
	52728
	52729
	52730
	52731
ונוחים לאבדן ככלי זכוכית, שאם יסיח דעתו מהן יפלו מידו וישברו לרסיסים שאין להם תקנה! וכמ"ש התעיף עיניך בו ואיננו, ואחז"ל (מגילה י"ח) על דברי תורה קאי, אם תעזבני יום יומיים אעזבך, לא כמו שסוברים שאם עבר יום ולא עסק בתורה יצטרך לתת דין וחשבון על יום זה שביטל ותו לא, לא כן הדבר! כי בהפסיקו מתלמוד תורה גם הימים הראשונים שעסק בהם בתורה יפלו, וכשיבוא לעסוק בהם אחר כך, הרבה יקשה לו לקנותם מפני ההפסק והיסח דעתו מהם.	52732
	52733
	52734
	52735
	52736
אמר רשב"ל יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו, ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, אין אדם שיכול לנצח את יצר הרע בלא עזרת שמים, ואם ח"ו לא יהיה ראוי לעזרה מן השמים הרי אבוד הוא לעולמים ר"ל, ומה יעשה אדם ויזכה להנצל מצפרני היצר הרע? שיתפלל אל השי"ת להצילו ממארב יצרו לטהרו ולקדשו, הוא מה שאחז"ל (תענית ב'). עה"פ ולעבדו בכל לבבכם, איזוהי עבודה שהיא בלב הוי אומר זו תפלה, שישעבד את לבו לשמים, ועל ידי זה יזכה להנצל מיצר הרע שבלבו.	52737
	52738
	52739
	52740
	52741
	52742
	52743
	52744
	52745
	52746
	52747
מאמר רב	52748
ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו (שמות י' א').	52749

א"ר יוחנן מכאן פתחון פה למינים לומר לא היתה ממנו שיעשה תשובה שנא' כי אני הכבדתי את לבו, א"ל	52750
ר"ש בן לקיש יסתם פיהם של מינים, אלא שהקב"ה מתרה באדם בפעם ראשונה שני' ושלישית ואינו	52751
חוזר בו, והוא נועל את לבו מן התשובה כדי לפרוע ממנו מה שחטא, כך פרעה הרשע כיון ששיגר לו	52752
הקב"ה ה' פעמים ולא השגיח על דבריו, א"ל הקב"ה אתה הקשית את ערפך והכבדת את לבך הריני	52753
מוסיף טומאה על טומאתך, הוי כי אני הכבדתי את לבו (שמו"ר שם).	52754
ויש להבין מה הפירוש פתחון פה למינים? אלא הסכת ושמע! אחד מדרכי היצר הוא, ואמנם נכשלים בזה	52755
רוב המון בני אדם, שאם ישאלו אותו למה אינך עוזב את דרכך הרעה, הלא יודע אתה כי רע ומר עזבו את	52756
ה', ישיב אמת הוא שנשבר לבי בקרבי על זאת, אבל מה אעשה שאיני יכול להתגבר על טבעי ואי אפשר	52757
לי להשתנות, להוי ידוע כי תשובה זו היא מינות! כי כן המינים אומרים שלא היתה יכולת ביד פרעה	52758
לעשות תשובה, וזהו מה שאמר ר' יוחנן מכאן פתחון פה למינים שאינם רוצים לשוב.	52759
אבל רשב"ל אמר יסתם פיהם של מינים שהקב"ה מתרה בו, פירוש דהנה אמר הכתוב וידעת היום והשבות	52760
אל לבבך כי ה' הוא האלקים, היינו ידיעה ברורה בשכלו כי ה' הוא המשגיח בכל העולמות, והוא יחיד	52761
ומיוחד בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד, ולכאורה כל הידיעה הזאת שייכת רק לשכל והבנה אשר	52762
במוחו של אדם, ומה שייך בזה חיוב של והשבות אל לבבך?	52763
אך אמנם זהו שחידשה לנו תוה"ק, שאפי' אם תהיה לו לאדם ידיעה שכלית כי ה' הוא האלקים, אם לא	52764
ירגיש ידיעתו זאת בלבו לא הועיל כלום וכאילו לא ידע כלל! ומרגלא בפומיה דהגרי"צ בלאזר זצוק"ל,	52765
שכשם שמבלתי ידיעה עד לוידעת היום, הרי אנו מבינים את ההבדל והריחוק מזה לזה, כך גם הריחוק	52766
הנורא מוידעת היום לזהשבות אל לבבך, והיינו מה שכתוב בתורה וידעת והשבות וגו', ושמרת את חקיו	52767
ואת מצותיו, כשתקיים שניהם וידעת עם והשבות אל לבבך, אז תשמור בשלימות את חוקי השי"ת	52768
ומצותיו.	52769
ומדוע באמת הלב לא ירגיש את מה שיודע השכל? הלא השכל צווה לו ומשכיל אותו לאמר ה' הוא	52770
האלקים אין עוד מלבדו, אבל הענין הוא כמשאחז"ל עבירה מטמטמת לבו של אדם (יומא ל"ט), וכחוליי	52771
הגוף שאם נעשה סתימה חס ושלום בלב הרי הוא מסוכן למות, כי לא יעבור הדם דרכו כידוע, כן במחלת	52772
הנפש לא יוכלו לעבור אמרי שכלו אל בתרי לבבו כי אטום הוא!	52773
ואם יעמיק בהתבוננות ויעבור הסתימה, אז יבין לבבו כי רע ומר עזבו את ה', וישיב אל לבו כי יש עונש	52774
ונקם ושלם על העון, אך אם עבר עבירה ושנה בה נעשית לו כהיתר, כי ע"י כפילות העבירה נכפלה	52775
הסתימה בלב ונעשית עבה, ושוב לא ירגיש בלבו חומר העון אשר עשה, וממילא תשובתו קשה.	52776
אבל הקב"ה ברוב רחמיו מרחם על בריותיו ופותח הסתימה, אם ע"י ניתוח דהיינו יסורים אם ע"י	52777
התעוררות אחרת, ושולח התראתו אל לב האדם ומזהירו לאמר עשה תשובה וחייית ורביית! אם עשה	52778
תשובה מוטב ואם לאו מקבל אזהרה שניה ביתר שאת ויתר עז, וכן בפעם שלישית, אבל אם גם בפעם	52779
הזאת לא שמע ולא הטיב דרכיו, שוב אין הקב"ה מטפל בו להזהירו שישוב ונעזב לנפשו בטבעו ומדותיו,	52780
ומכיון שאין עזר ה' עמו חזקתו שלא ישוב עוד וישאר בטמטום לבבו.	52781
אבל ודאי יש אפשרות באיזה זכות או כח גדול שישבור את טבעו, ויחדש בקרבו רוח טהורה להשיג מעלת	52782
התשובה בלבו ובנפשו, וזהו שאמר רשב"ל והוא נועל את לבו מן התשובה, כמו מנעול על הדלת שקשה	52783
לפתוח את הדלת, אבל מ"מ יש עצה ליכנס להביא מפתח ולפתוח את המנעול או לפרוץ הדלתות, ומדוייק	52784
כן בכתוב שאמר כי אני הכבדתי את לבו ואין כתוב לקחתי את לבו, כלומר הוספתי טומאה על טומאתו	52785
ונעשה כבד לבו עוד יותר שלא יהיה נעזר ממני.	52786
אעפ"כ אין לבו מסולק ממנו רק נעול על מסגר, מטומטם וסתום בל יעבור בו הכרת שכלו, ויש אפשרות	52787
שיבוא עד משבר ויסלק כל המנעולים והמחיצות וישוב לאלקים, תדע שהרי פרעה הצילו הקב"ה והעלהו	52788
מן הים 10 ונעשה 0 מלך 0 בניוה, 0 וכשבא יונה וניבא על נינוה עוד ארבעים יום והיא נהפכת, שמע פרעה	52789
ועמד מכסאו וקרע בגדיו, והשיב כל אנשי נינוה בתשובה, הטבילה בים והעליה מתוכו עשה רושם עמוק	52790
בנפשו יותר מכל המכות שקיבל, חזינן שהיתה יכולת התשובה לפרעה גם אחרי הכבדת לבו.	52791
והנה מכל פרשת פרעה יש לנו ללמוד לעצמנו, כי יש לפעמים ששולחים לאדם מן השמים התעוררות	52792
לשוב בתשובה ע"י יסורים וכדומה, ובפרט בעשרת ימי תשובה שאז אפי' אדם שאינו ראוי מצד מעשיו	52793
שיעוררוהו, מ"מ בימים אלו מתקרב כביכול השי"ת אל האדם כמ"ש דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו	52794
קרוב ואחז"ל (ר"ה י"ח) שזה אפי' ביחיד בעשרת ימי תשובה עי"ש, אבל דא עקא שיש אנשים שכל	52795
ההתעוררות שלהם אינה מחזקת אלא בזמן שהם נמצאים תחת סיבת ההתעוררות, אך מיד שעבר זמן זה	52796
שוב ישנים שוככים, ולא ישיבו אל לבבם למהר להמלט על נפשם כאשר בתחלה.	52797
לכן העיקר הראשון בעבודת השי"ת ובמדת התשובה הוא שיכיר האדם את עצמו, שיתבונן תמיד מה הוא	52798
ומה הם כוחותיו, ואיך מקושרים מחשבותיו ודיבוריו וכל מעשיו עם הרגשי לבבו, ואז יבחין ויראה ברור	52799

את אשר לפניו את אשר יקרב או ירחק, וכל תנועותיו במאזנים ישקול כף אחת בשכלו והשניה בלבבו,	52800
ולא יכריע אחד את חברו אלא יהיו שוים ושקולים בעבודת השי"ת, כי מדוע לא יכיר האדם את עצמו?	52801
הלא ב' בני אדם הדרים בבתים קרובים זה לזה יכירו זה את זה במשך זמן קצר, וכ"ש שארי בשר הדרים	52802
ביחד בבית אחד שנים רבות, איך אפשר שלא ידעו אחד את השני?	52803
ומן התמיהה והפליאה כאן לפנינו, אדם אחד שהורכב והושלם כולו מגוף ונשמה ביחד, שאין לך מקום כל	52804
שהוא שלא יהיה מעורים בו באדם ב' חלקים אלו והיו לאחד ממש גוף ונפש, בשר ורוח, עפר מן האדמה	52805
עם נשמת חיים אשר בקרבו, והאדם הלזה חי עם עצמו שבעים שנה ואינו מכיר את עצמו כלל וכלל, וכמה	52806
רחוקים שכלו ולבו זה מזה טפח ומחצה! וכזרים נחשבו.	52807
ולואת צריך האדם לדעת ולהזהר מאד, וכשם שהאדם מחויב במצות שויתי ה' לנגדי תמיד, כך גם ההכרח	52808
לזכור את וחטאתי נגדי תמיד, להכיר את חומר גופו וכל תולדותיו שלא יביאנו לחטאת, כי עינא וליבא תרי	52809
סרסורי דעבירה (ירושלמי ברכות פ"א ה"ה), וכשהאדם בא למצב שצריך לתת מה שהוא לגוף, עליו	52810
להזהר שלא ימשכנו לטינופת ולשאול תחתית רח"ל. (לב אליהו).	52811
	52812
מאמר רג	52813
ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו (שמות י' א').	52814
אדם ביקר בל יבין נמשל ככהמות נדמו, המשגיח היה אומר דיתכן להיות אצל האדם הון רב ואינו יודע	52815
מזה ואינו שומר עצמו מלאבדו, הנה חז"ל אמרו לעולם יקדים אדם שלום לחבירו ואפילו לעכו"ם (ברכות	52816
י"ז), והוא מדת דרך ארץ וזוכה הרבה עוה"ב ע"י זה, וטמון בקדימת שלום אוצרות מלא טוב, ויתכן שאדם	52817
לא יקדים שלום לחבירו בשוק ואפילו ליהודי, נמצא דמאבד הזדמנות קלה לקנות עוה"ב, וזהו הביאור	52818
אדם ביקר, יש אצלו יקר והוא לא יבין ככהמות נדמו.	52819
כתב הרמב"ן סוף בא וז"ל, מעת היות ע"ז בעולם החלו הדעות להשתבש באמונה, מהם כופרים בעיקר	52820
ומהם מכחישים בידיעתו הפרטית, וכאשר ירצה האלקים בעדה או ביחיד ויעשה עמהם מופת בשינוי מנהגו	52821
של עולם וטבעו, יתברר לכל בטול הדעות האלה, ובעבור כי הקב"ה לא יעשה אות ומופת בכל דור לעיני	52822
כל רשע או כופר, יצוה אותנו שנעשה תמיד זכרון לאשר ראו עינינו, ונעתיק הדבר אל בנינו ובניהם	52823
לבניהם.	52824
כי הקונה מזוזה בזו אחד וקבעה בפתחו ונתכוין בענינה, כבר הודה בחידוש העולם ובידיעת הבורא	52825
מהשגחתו וגם בנבואה, והאמין בכל פינות התורה, לפיכך אמרו הוה זהיר במצוה קלה כבחמורה שכולן	52826
חמודות וחביבות מאד, וכוונת בתי כנסיות וזכות תפלת הרבים, זהו שיהיה לבני אדם מקום שיתקבצו ויודו	52827
לקל שבראם והמציאם, ויפרסמו זה ויאמרו לפניו בריותיך אנחנו ע"כ.	52828
מבואר מדבריו הק' מה שהמשגיח אמר, דהקונה מזוזה אחת וקבע בכוונה נכונה, הרי הוא מודה בחידוש	52829
העולם ובהשגחה ובכל התורה כולה, ואם אינו מנצל הזדמנות זו, הרי איבד הזדמנות לזכות להיות מודה	52830
לאמונה ולכל התורה, עוד יש חידוש בדברי הרמב"ן שהוא מקיף כל הבריאה כולה, והוא מה שכתב	52831
בכוונת בתי כנסיות שיהיה מקום שיתקבצו רבים ויפרסמו דבריותיך אנחנו, היסוד בזה הוא דבלי פרסום	52832
אין ערך הראוי לשום דבר, ורק ע"י פרסום אפשר להעריך, ואפילו מה שהאדם יודע אינו ידיעה גמורה עד	52833
שיהיה בפרסום.	52834
ולמען תספר באזני בנך ובן בנך, ואת אתתי אשר שמתי במ וידעתם כי אני ה', מוכח מכאן דברי הרמב"ן	52835
דיסוד קנין אמונה הוא רק על ידי פרסום, וכל שיש פרסום יותר גדול, אפשר לקנות אמונה בקנין גמור	52836
שלא תהיה ידיעה שטחית ומושכל ראשון, רק ידיעה המגיעה עד הלב, ולכן הוצרכו הרבה מופתים, דעם	52837
כל אות ומופת ניתוסף פרסום יותר, וזה שנאמר על הים ויאמינו בה', דלכאורה הלא כבר האמינו במצרים	52838
ומה ניתוסף על הים, אלא דעל הים היו מכות הרבה יותר ממה שהיה במצרים, וא"כ הפרסום יותר וממילא	52839
ניתוסף להם באמונתם, וזהו ויאמינו בה' שקנו מדרגות חדשות באמונה.	52840
מצות נר חנוכה להדליקה על פתח הבית בחוץ, כי נר חנוכה הוא לזכר הנסים שעשה לנו הקב"ה, ולקבוע	52841
בלבנו שהוא מנהיג עולמו ועושה כרצונו ית', ונתן רבים ביד מעטים וגבורים ביד חלשים, וקבעו שמונת	52842
ימי חנוכה להודות ולהלל, ימים שבהם קולטים וקונים אמונה, ולכן תיקנו להדליק על פתח הבית בפומבי	52843
כדי שיהיה בפרסום, דכל שהוא בפרסום נקנית האמונה יותר.	52844
וכן מצינו במס' (מגילה ג'), דמבטלין ת"ת לקרות המגילה, ומבואר בפוסקים דאפילו חבורה הלומדים	52845
ביחד, מבטלין לימודם לילך לבית הכנסת לשמוע המגילה, דבבית הכנסת איכא רוב עם וממילא הוה	52846
פרסומא יותר, דמקרא מגילה הוא משום פרסומי ניסא לזכור הנסים שנעשו בימי מרדכי ואסתר, ולכן כל	52847
שיש פרסום יותר הרי זה מצוה מן המובהר, ומבטלין ת"ת בשבילה דהיסוד הוא דאמונה נקנית ע"י	52848
פרסום.	52849

כל שומר תורה ומצוות יודע שיש בורא עולם והוא ית' מנהיג עולמו, ושום דבר לא נעשה בלא ציוויו	52850
ורצונו, וידוע שהצדיקים פועלים הרבה ענינים למעלה מדרך הטבע, כהגר"א וגם בזמנינו החפץ חיים	52851
זצ"ל, וא"כ מדוע האמונה רפויה בידינו, אלא הביאור הוא משום דשורה רוח כפירה בעולם, וממילא חסר	52852
לנו הפרסום, ובלי פרסום אין האמונה נקבע בעומק הלב, ומזה צמח הרפיון באמונה.	52853
וזהו דכתיב באחרית הימים, והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני גוים רבים וידעו כי אני ה' (יחזקאל	52854
ל"ח), לכאורה מאי נפקא מינה אי יאמינו העכו"ם בהקב"ה אם לאו, הלא העיקר הוא שאצל כלל ישראל	52855
יתגדל ויתקדש שמו ית', אלא דבלי פרסום אין האמונה קנויה בלב קנין גמור, ולכן בעינן שיתגדל ויתקדש	52856
שמו לעיני כל הגוים, ולא ישאר מקום פנוי בכל העולם שלא יקרא בשם ה', ואז גם אצלנו האמונה חזקה	52857
וקנויה בלבנו.	52858
המשגיח היה אומר, דבתפלות ימים הנוראים מבקשים וידע כל פעול כי אתה פעלתו, ויבין כל יצור כי אתה	52859
יצרתו, ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה, דמאי נפקא לן אי איכא גוי	52860
אחד באי היים שלא יאמר ה' אלקי ישראל מלך, ואמר דאי איכא מי שהוא שאינו מכיר בהקב"ה יחסר לן	52861
בהכרתנו, והוא כנ"ל דאמונה תלוי בפרסום.	52862
הנה מבואר מדברי הרמב"ן הנ"ל, דבתי כנסיות הוא מקום קבוץ רבים שיאמרו ויפרסמו בריותך אנחנו,	52863
ולפי מה שנתבאר שעיקר קנין האמונה הוא ע"י פרסום, יצא לנו מזה גודל החיוב להיות נזהר להתפלל עם	52864
הציבור, דמלבד עצם חיוב תפלה בציבור המבואר בש"ס ופוסקים, יש בזה עוד ענין נפלא, והוא הדרך	52865
לקנות אמונה שתהיה קבועה בלבנו, והמתפלל יחידי או חוץ לבית המדרש, מלבד דאיבד מעלת תפלה	52866
בציבור, איבד הזדמנות קלה לקנות אמונה, צריכים ליזהר שלא נהיה בכלל אדם ביקר בל יבין.	52867
(קובץ שיחות).	52868
	52869
מאמר רד	52870
ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו (שמות י' א').	52871
אמרו במדרש (שמו"ר י"ג א'), הה"ד כובד אבן ונטל החול וכעס אויל כבד משניהם, איש משכיל יבין	52872
בעצמו שכל הדברים הינם פשוטים בתכלית אין שום כבידות בבריאה, אמרו ז"ל (קידושין פ"ב:) מימי לא	52873
ראיתי ארי סבל ושוועל חנוני, כל הבריות על מתכונתם נבראו באין כל קושי וכבדות בכל ענינם	52874
ומציאותם, הכל אצלם ברור ופשוט חיהם וכל תכליתם, ומאין זה שהאדם הוא כ"כ תועה בחיים? הכל	52875
לפניו סתום באין לו כל ידיעה מעצמו ומחיו, כמעט ואין לו כל מבוא במה שה' אלהיו שואל ממנו ומה	52876
תכלית חייו.	52877
יסוד הדברים הוא, אמר הכתוב (קהלת ז') ראה זה מצאתי אשר עשה האלהים את האדם ישר והמה בקשו	52878
חשבונות רבים, איש ישר רואה את הכל בישרות בבהירות ובפשטות באמת, וכל הכבדות בהבריאה הינן	52879
רק מאשמת האדם עצמו, מהחשבונות הרבים אשר משים עליו בעצמו, והוא סוד החטא התאוה והרצון	52880
המעכרים זכות שכלו, מסירים את האדם מדרך ישרה לדרך עקלקלות וכבר אין ישר פעלו, אחר החטא	52881
כבר היה האדם נצרך לק"ל שנה לישב בשקו ותעניתו (עירובין י"ח:), המשך של רבוא רבבן פלפולים,	52882
למען הגיע על ידם לאותה הפשטות שמקודם החטא.	52883
זהו ענין כל הפרשה של פרעה הרשע ורוב הלימודים ממנה, הנה בתחילה כשבאו אליו משה ואהרן ועשו	52884
את המופת הראשון, אף שגם חרטומי מצרים עשו כן בלהטיהם, הלא היה יכול בנקל להכיר את יד ה'	52885
אשר במעשה הזה, כי הלא עיקר מציאות ה' גם הגוים יודעים, אלא כי ישגיח ה' בשפלים פה בארץ, זאת	52886
היתה קשה לפניו להבין, אבל היה יכול בנקל להבחין בין מעשה כשפים למעשה ה' כמו שביאר הספורנו	52887
ז"ל (שם י"ב), ויבלע מטה אהרן את מטותם, שראו שהאל ית' לבדו הוא הנותן נשמה ורוח, ולא היה כח	52888
בחרטומים לתת תנועה בתנינים.	52889
וכאשר עבר על המופת הזה ולא נתעורר בו אלא ויחזק לב פרעה, הנה הפשטות בהכרה וידיעה אשר היה	52890
לפניו מקודם, עכשיו גם אלה בכבדות ובקושי ראה אותם, כבר טח עיניו מראות הבנה וידיעה קלה כזאת,	52891
ועכשיו נתנו לו מופתים יותר גדולים מאלה, כדי להכיר כי אני ה' בקרב הארץ והיא מכת דם, במכה זו	52892
היה יותר בולט כי יד ה' עשתה זאת, כי במעשה אהרן נאמר והדגה אשר ביאור תמות ובאש היאור.	52893
וביאר הספורנו לא תשאר בו צורת המים עם מראות הדם, אבל תהיה בו צורת הדם בעצמותו ובמראיתו	52894
ולפיכך תמות הדגה, ובנקל היה יכול להבין ההבדל אשר היה גם בזאת בין הפועל האלהי לפועל	52895
המכשפים, שפעולת האל ית' היתה שינוי בטבע היאור אשר הוא כולו בלתי נפסד, והפך אותו לטבע דם	52896
אמיתי עד שמתו בו הדגים, ופעולת החרטומים היתה שינוי בדבר נפסד ואולי באחיזת עינים.	52897
וכאשר גם על זאת עבר פרעה ללא שימת לב, ועוד חיזק את לבו כבר הוגדל הכבדות ביותר, ודברים	52898
הפשוטים עד הנה עכשיו כבר ימש חושך ויהי לילה ולא ידע במה יכשל, וכן הולך האדם ירוד ושפל מוקף	52899

ומסובך ברבות החשבונות, ולא יבין אפילו דברים הפשוטים בתכלית, וכמו ויולך ה' את הים ברוח קדים	52900
עזה כל הלילה, וברמב"ן שם מבאר היה הרצון לפניו ית' לבקע הים ברוח קדים מיבשת, שיראה כאלו	52901
הרוח היא המחרכת ים, בעבור זה חשבו המצרים אולי הרוח שם הים לחרבה ולא יד ה' עשתה זאת בעבור	52902
ישראל, אע"פ שאין הרוח בוקעת הים לגזרים לא שמו לבם גם לזאת, ובאו אחריהם מרוב תאותם להרע	52903
להם ע"כ.	52904
הנה היו כ"כ עוורים ולא ראו אף דבר פשוט וקל כזה שאין הרוח בוקעת הים לגזרים, אלא כי יד ה' עשתה	52905
כל זאת בעבור ישראל! וברמב"ן שם כי בראותם שנקרע הים לפני בני ישראל והם הולכים ביבשה בתוכו,	52906
איך ימלאם לבם לבוא אחריהם להרע להם? ואין בכל המופתים כפלא הזה וזה באמת שגעון להם ע"כ,	52907
פשטות כזאת לראות אמיתת הדבר, ולהיות בכלבול כזה לילך ביים ללא כל התעוררות, הוא אשר העמיד	52908
הכתוב לפלא היותר גדול, אמר אויב ארדוף אשיג! והיא הנקודה היותר נעלית בשירה הזאת.	52909
זה אמרם ז"ל (מנחות כ"ט:), מפני מה נברא העולם הזה בה' מפני שדומה לאכסדרא שכל הרוצה לצאת	52910
יצא, וברש"י שכל הרוצה לצאת ממנה לתרבות רעה יצא, ולכאורה מה שייך לומר לצאת מן הרבש"ע	52911
ולאן יצא? אלא כך גזרה יכולתו ית' כי יכול אדם לצאת ממנו כביכול, ומ"ט תליא כרעיה דאי הדר	52912
בתשובה מעיילי ליה, וברש"י בפתח העליון בין רגל שבתוכו לגגו, וליעייל בהך פתח התחתון דנפיק	52913
מיניה, לא מסתייעא מילתא, וברש"י דהבא ליטהר בעי סיוע מפני יצר הרע, הלכך עבדי ליה סיועא פתח	52914
יתירא, דאמר ר"ל בא ליטהר מסייעין אותו בא ליטמא פותחין לו.	52915
הוא סוד הדבר של כל הרוצה לצאת יצא, כי מתחילה קל הדבר מאוד להיות מחזיק על מעמדו, ואם רוצה	52916
עומד הוא בקל על מקומו ומצבו, אבל אם כבר יצא, לכאורה היה צריך להיות כי ישוב בקל למקומו	52917
הראשון ומצבו הקודם, כי מה חסר לו האם שכח דרכו שעמד בראשונה? יחזור, לזה מגלים לנו חז"ל סוד	52918
הדבר, כי אחרי שיצא פעם מעולמו לא מיסתייעא מילתא, עכשיו הכל הולך לו בכבודות, צריך הוא לסיוע	52919
ודאי, ובדרך הראשונה לא ימצאנו! שמה הכל פתוח לכל רוחות מנשבות, נצרך הוא לפתח יתירה פתח	52920
עליון, צריך הוא לעבור דרך חשבונות רבים, דרך כל הפלפולים הרבים והקשים, עד שיעמיד עצמו על	52921
המצב הראשון שהכל פשוט וקל!	52922
זהו ביאור המדרש (שמו"ר י"ג ג'), אמר רבי יוחנן מכאן פתחון פה למינין לומר לא היתה ממנו שיעשה	52923
תשובה, שנאמר כי אני הכבדתי את לבו, א"ל ר"ש בן לקיש יסתם פיהם של מינים, אלא אם ללצים הוא	52924
יליץ, שהקב"ה מתרה בו באדם פעם ראשונה שניה ושלישית ואינו חוזר בו, והוא נועל לבו מן התשובה	52925
כדי לפרוע ממנו מה שחטא, הוא סוד הדבר שבארנו, כשבאו משה ואהרן אל פרעה ועשו לפניו המופת	52926
הראשון, היה נקל לו מאוד להכיר ולהבחין בין מעשה ה' למעשה כשפים, והוא האשם אחר שלא שת לבו	52927
ולא העיר רוחו, והבא ליטמא פותחין לו להיות לץ ודאי.	52928
הוא האשם והוא הנושא פירותיו, בעצמו עשה קלות לחמורות, פשטות לכבודות לחשבונות ופלפולים	52929
רבים, וכאן ודאי יסתם פיהם של מינים, כי הדברים בעצמן פשוטים הם בתכלית, אלא הוא הגורם לעצמו,	52930
בעצמו הוא סבכם בחשבונות רבים, הוא בעצמו המשיך עליו ערלת לבו וטמטומו, והבא ליטמא פותחין לו,	52931
מניחים אותו לדרכו עד כי ישתגע וירדוף ויבוא בעצמו בתוך הים!	52932
זהו אשר הר"י (שע"ת א' ב') הפליג כ"כ ברעת המתאחר מן התשובה כי רבה היא, כל שמתאחר כן הולך	52933
וכבד, מה שאתמול היה פשוט וקל הנה היום כבדים הדברים, וכבר נצרך הוא לחשבונות הרבים לעמוד על	52934
מצבו של אתמול, וכן מה שהיום קל ופשוט למחר עוד מתקשה בהם, וכן הולך הוא הלאה נבוך ואבוד בכל	52935
החשבונות המסובכים, ולא מבין כבר אף לא את הדברים הכי פשוטים.	52936
אמנם גם אחרי כל הכבודות אחרי כל המצבים, ואף אם הרבו לפשוט ולמרוד ובגד בוגדים בגדו לא סגר	52937
בעדם דלתי תשובה, שנאמר שובו לאשר העמיקו סרה (שע"ת א' א'), ר"ל אם כי הדרכים אמנם מתהווים	52938
יותר כבדים, וכן הולך ויורד עוד יותר ויותר אבל לא נסגרו לגמרי, והבא ליטמא פותחין לו אבל לא	52939
סוגרין בעדו, נלקח ממנו הסיוע אבל לא מנע ממנו כל אפשרות לתשובה. (דעת תורה).	52940
	52941
מאמר רה	52942
ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו (שמות י' א').	52943
ובמדרש (שמו"ר י"ג ג'), מהו הכבדתי שעשה הקב"ה את לבו ככבד הזה שהיא מתבשלת וארטסיס (פי'	52944
קישוי) נכנס בתוכה, כך נעשה לבו של פרעה ככבד הזה ולא היה מקבל דבריו של הקב"ה, אנו רואים	52945
דברי חז"ל אלה וכדומה להם והם נראים לנו כמליצות ומשלים בעלמא, חסר לנו בהם כל ההבנה הפשוטה,	52946
והסיבה העיקרית לזה היא, משום שאנו מביטים על כל הענינים בהבטה חיצונית ושטחית, דירתנו בחוץ	52947
ומשם כל מבטינו, לא כן חכמינו הקדושים ז"ל דירתם בפנים ובפנים היתה עמידתם, כל מציאותם היו	52948

פנימיים על כן בפנים היו מסתכלים, וכל דבריהם היו על תוך תוכיותם של הענינים, ובתוכיות הענינים הכל כפשוטם ממש.	52949
רופא המדבר על ענין הגוף חלקיו ועניניו, הנה הכל אצלו כפשוטם, במהלך והנהגה מכוונת בתכלית הדיוק, אצלו אין כל מליצות ומשלים, וכל מה שחודר יותר בתוכיות הענינים ובמהלכם הוא הרופא המומחה ודאי, רק בגישה כזאת נוכל להבין דברי תורתנו הקדושה ודברי חכמינו ז"ל אם באגדה ואף בהלכה, בעניני הגוף אנו מבינים בפשוט, שאם לדוגמא אדם שאינו יכול לראות בעינו, לא נאמר על העין הזאת שאינה חכמה לעשות תפקידה, בפשוט נבין שיש כאן איזה קלקול בהעין אשר צריכים לתקן אותו, מוכרח הוא לילך אצל רופא שיסיר הקלקול, וכן כל אברי הגוף במקרה של חסרון בעבודתם.	52950
בעניני הנפש הדברים נשתבשו אצלינו כל כך, עד שאנו מביטים על כל המצבים בגדר דברים הפורחים באויר, כחכמות בעלמא בלי כל מהלך וממשיות, כשאנו מוצאים איזה חסרון בהנהגת האדם, אנו תולים תיכף בחסרון חכמה בעלמא, כל זה מחמת שאנו חיצוניים, על כן איננו נותנים ממש בכל הענינים, חז"ל הקדושים שהיו כולם פנימיים, ובעינים פנימיים הביטו על כל המציאות, ראו את הכל באמיתתם במהלך נכון בתכלית המכוון והמדויק, וכשמצאו חסרון באדם לא אמרו שהוא חסרון בחכמה, אלא הביטו על הכל בדרך קלקול ותיקון, 0 ואין 0 עצה 0 כי 0 אם לתקן את האבר המקולקל.	52951
איתא במדרש (קה"ר א' ט"ז) הלב רואה שנאמר ולבי ראה הרבה, הלב שומע ונתת לעבדך לב שומע, הלב מדבר שנאמר דברתי אני עם לבי, הלב מתנחם, הלב מצטער, הלב מתחזק, הלב מתגאה, הלב מתאוה, עי"ש כל נ"ח דברים שהלב מתפעל ומתהפך בהם.	52952
הנה העמידו לנו חז"ל לב בריא בשלמותו וכשהלב בריא ושלם אזי הכל בו, כי הלב מצד מציאותו הוא שומע מבין וכדומה, כי זהו תכונות הלב וכל לבבות ייראו, והירא היינו שיש לו לב בריא, ואם אינו ירא אין זה שחסר לו יראה, אלא שנתהוה כאן קלקול בעצם הלב ואין לו לב, ואין עצה אחרת אלא לתקן את הלב, הוא שנאמר ושומע תוכחת קונה לב, ממש כפשוטו שמתחילה כשלא שמע תוכחת היה חסר לו לב, כי לב בתכונתו שומע הוא, וכשחוזר ושומע הנה הוא קונה לב ממש.	52953
על דרך זה צריכה להיות כל עבודת האדם, רואים אנו בעצמנו כי מתפעלים אנו ומתהפכים מרגע לרגע לרוח כל דהו, ומדמים בנפשנו כי כל זה בא מפני הבנתנו, כי מתחילה הבין כך ואחר זה הבין להיפך ומחמת זה באה חרשתו, אבל טעות גמורה היא, כי ביודענו את הסוד הזה שהכל תלוי בכחות הלב, ואם רואה שהוא מתהפך ומתפעל, ראייה ברורה היא כי יש לו קלקול בלב, וכל הבנותיו יוצאים מפני המצב שהוא נמצא עכשיו, ואין לו עצה כי אם לעורר את כח הלב ולהעמידו על בוריו ומתכונתו.	52954
וזהו שמצינו בענין קרח שאמר לו משה (במדבר ט"ז) בקר וידוע ה' את אשר לו, וברש"י עתה עת שכרות הוא, ובמדרש שם (במ"ר י"ח ז') אמר משה שמא מתוך מאכל ומשתה אמרו דבר זה, הנה קרח ועדתו הלא בטענות וברוב חשבונות באו עד שרצו להפוך הקערה על פיה, והנה הבין משה כי לא יועיל לו כל דברים ולא חכמות, כי הבין את מצבו של קרח בו הוא נמצא עכשיו, ובמצב ההוא אי אפשר כלל לדבר אתו, אלא אמר לו בקר וידוע יישן וירגע, יתהפך על צד השני ואז יראה וידע כי מאת ה' היתה זאת והכל ישר ונכון, אבל לא בחכמות ינצחנו כלל.	52955
הוא אשר אמר הכתוב, ולמען תספר באזני בנך וכן בנך את אשר התעללתי במצרים, וברש"י שחקתי הנה זה באמת שחוק היותר גדול, כי הדבר מבהיל באמת כי יתכן אדם הפכפך כזה, שמתחילה אמר מי ה' ואחר כך אומר העתירו אל ה', הנה כבר הכיר את ה', ואח"כ שוב ולא שמע אליהם, ועוד פעם אמר חטאתי הפעם ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים, ושוב אל תוסף ראות פני, הכל לפניו כמקדם, ובקרבנו של פרעה אין ספק כי הוא חושב ומבין היום כך, ואח"כ הוא מתהפך מפני שאח"כ הוא מבין אחרת, האם אמנם יש משחק יותר גדול מזה!?	52956
הוא לא יודע כי איננו ברשותו כלל, לא הוא החושב ולא הוא המשכיל, אלא נתון תחת פעולת הלב, והלב מתפעל ממצבים, וכשהלב נפעל במצב של הכרח, אז השכיל ואמר כפי פעולת המצב אז, וכשהלב נפעל ממצב של הרוחה, אז התהפך וחשב אחרת מאשר חשב רגע קודם, והנה לא הוא המתחכם בזה כי אם הלב הוא שפועל, וזהו כבד לב פרעה שנעשה לבו ככבד, ועל כן לא היה מקבל דבריו של הקב"ה כי הלב הוא המקבל, וכשלבנו נתקלקל ונעשה כבד, אין פלא מה שאינו מקבל, שלא היו יכולים לדבר אתו בשום אופן כי אבד לבו.	52957
ואם נפשך לדעת גודל ומדת הלב, הא לפניך מה שאמרו בגמ' (עירובין נ"ג.), אמר רבי יוחנן לבן של ראשונים כפתחו של אולם ושל אחרונים כפתחו של היכל ואנו כמלא מחט סידקית, ראשונים רבי עקיבא אחרונים רבי אלעזר בן שמוע, אמר אביי ואנן כי סיכתא בגודא לגמרא, אמר רבא ואנן כי אצבעתא בקירא לסברא, מבהיל על הרעיון אם כל הרבי יוחנן אשר אין לנו מושג בו, ודאי כל רז לא אנוס לו, והוא כולו	52958
	52959
	52960
	52961
	52962
	52963
	52964
	52965
	52966
	52967
	52968
	52969
	52970
	52971
	52972
	52973
	52974
	52975
	52976
	52977
	52978
	52979
	52980
	52981
	52982
	52983
	52984
	52985
	52986
	52987
	52988
	52989
	52990
	52991
	52992
	52993
	52994
	52995
	52996
	52997

היה רק מדת לב של נקב מחט סידקית, מי כבר יוכל להתבונן בענקות הראשונים אשר היה לבם פתוח	52998
כפתחו של היכל, או כפתחו של אולם.	52999
ועל זה בא הציווי של ומלתם את ערלת לבבכם, להעמיד את הלב על מתכונתו ובריאותו, וכן להיפך אמרו	53000
חז"ל (יומא לט.), עבירה מטמטמת לבו של אדם הלב נעשה מטומטם ממש, הלב ממש משתנה וכבר לב	53001
אחר לו, וזהו תכלית אחרית הימים כמיועד לנו, ומל ה' אלקיך את לבבך ואת לבב זרעך שיהיה הלב	53002
בבריאותו, וברמב"ן שם כי החמדה והתאוה ערלה ללב, ומול הלב הוא שלא יחמוד ולא יתאוה, וישוב	53003
האדם בזמן ההוא לאשר היה מקודם חטאו של אדם הראשון, שהיה עושה בטבעיו מה שראוי לעשות, זהו	53004
תולדות לב בריא כמתכונתו. (דעת תורה).	53005
	53006
מאמר רו	53007
ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו (שמות י' א').	53008
ויש לשאול דמהלשון כי אני הכבדתי משמע שזה טעם של בא אל פרעה, והלא זה טעם הפוך? ובכלל למה	53009
דוקא כאן מקדים הפסוק כי אני הכבדתי? והרשב"ם פירש כי מקודם אמר ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים,	53010
הוצרך להקדים כי אני הכבדתי, ובהסבר דברי הרשב"ם אפשר לומר, דבמכות הקודמות היה פרעה כופר	53011
בעיקר שאמר מי ה' אשר אשמע בקולו, ויש מקום ללכת אליו להסבירו עד שיבין ויאמין, אבל כאן שכבר	53012
הבין שאמר ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים, ובכל זאת הכביד לבו, א"כ הוא בבחינת יודע את ריבונו ומכוין	53013
למרוד בו, ויש לחשוב כי אין כבר מקום לדבר אתו, ולפיכך הוצרך להקדים כי אני הכבדתי את לבו, בגדר	53014
עונש על שסירב עד עכשיו.	53015
וכן אמרו חז"ל במד"ר (פי"ג ד'), א"ר יוחנן מכאן פתחון פה למינין לומר לא היתה ממנו שיעשה תשובה,	53016
שנאמר כי אני הכבדתי את לבו, א"ל ריש לקיש יסתם פיהן של מינין, שהקב"ה מתרה באדם בפעם	53017
ראשונה ושניה ושלישית ואינו חוזר בו, והוא נועל לבו מן התשובה כדי לפרוע ממנו מה שחטא.	53018
כך פרעה הרשע, כיון ששיגר הקב"ה חמשה פעמים ולא השגיח על דבריו, א"ל הקב"ה אתה הקשית ערפך	53019
והכבדת את לבך, הריני מוסיף לך טומאה על טומאתך, הוי כי אני הכבדתי את לבו, מהו הכבדתי, שעשה	53020
את לבו ככבד הזו שהיא מתבשלת וארטסיס נכנס לתוכה, כך נעשה לבו של פרעה ככבד הזו ולא היה	53021
מקבל דבריו של הקב"ה, הוי כי אני הכבדתי את לבו ע"כ.	53022
ואם כן שוב יש מקום ללכת אליו ולהוסיף לו מכות עד שיכנע, כי לא נמנעה ממנו דרך תשובה, רק	53023
הכבדתי את לבו ככבד הזה שמתבשל בשניה, והוא נועל לבו מן התשובה כדי לפרוע ממנו מה שחטא עד	53024
הנה, אבל לא נמנע ממנו לגמרי דרכי התשובה, זה תשובה על מה שהתחיל ר' יוחנן לומר מכאן פתחון פה	53025
למינין, לומר לא היתה ממנו שיעשה תשובה.	53026
הננו לומדים מזה כי אין להתיאש אפילו כשמרגישים פעם מצב קשה בהשתלמות, ומגיעים עד שמתביישים	53027
לפתוח ספר מוסר ללמוד, מחמת שרואים שלא מקבלים השפעה ולא משתלמים ונופלים ביאוש, אבל זה	53028
לא נכון, האמת היא שאדם מכביד את לבו פעם ברצון, ועל ידי זה מקבל עונש הכבדת הלב לאנסו נגד	53029
רצונו, אבל זה רק נסיון בשבילו לעמוד בזה ולהתגבר, וסוף סוף יקבל סיעתא דשמיא וישתלם ואין מקום	53030
ליאוש.	53031
ואם כי הרמב"ם בהלכות תשובה פרק ששי כותב אחרת, וז"ל בהלכה ג', ואפשר שיחטא חטא גדול או	53032
חטאים רבים, שיהא הפרעון מזה החוטא על חטאים אלו שעשה ברצונו ומדעתו שמונעין ממנו התשובה,	53033
ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעתו כדי שימות ויאבד בחטאו שעשה, לפיכך כתוב בתורה ואני אחזק לב	53034
פרעה, לפי שחטא מעצמו תחילה והרע לישראל כמ"ש הבה נתחכמה לו, נתן הדין למנוע התשובה ממנו עד	53035
שנפרע ממנו לפיכך חזק הקב"ה את לבו, ולמה היה שולח לו ביד משה ואומר שלח ועשה תשובה, וכבר	53036
אמר לו הקב"ה אין אתה משלח, כדי להודיע לבאי העולם, שבזמן שמונע הקב"ה התשובה לחוטא אינו	53037
יכול לשוב, אלא ימות ברשעו שעשה בתחילה ברצונו עכ"ל.	53038
הרי הרמב"ם אומר בפירוש שהקב"ה מנע מפרעה דרכי תשובה, אבל יעויין בספר יד הקטנה בהלכות	53039
תשובה שאומר על ספק זה, אם הקב"ה מנע דרכי התשובה לחוטאים גדולים או רק מכביד את לבם, הספק	53040
הגדול הזה התעוררו עליו גדולי החכמים הקדמונים עכ"ל, ואחרי שמקשה כמה קושיות חזקות על	53041
הרמב"ם הוא אומר וז"ל, לכן אני בעניי נטיית כאן מזה הדרך ואומר, אשר אם האדם בבחירתו רוצה	53042
לשוב, ודאי שחלילה לאל אך טוב ומלא חסד לקחת את לבבו זאת מאתו למנוע ממנו.	53043
וזאת שאמרו במחטיא את הרבים שאין מספיקים בידו לעשות תשובה, הלא רבינו מביא זה בתחילת הפרק	53044
הרביעי והוא בעצמו מסביר שם בסוף הפרק וז"ל, כל אלו הדברים אע"פ שמעכבים את התשובה אין	53045
מונעים אותה, אלא ודאי שכונת דבריהם, אשר בכל החוטאים כאשר הם שמים על לבם ומקבלים לשוב	53046
אזי הקב"ה עוזר להם, כמו שאמרו הבא לטהר מסייעין לו, אבל באילו הרי הוא יתברך אינו עוזר עכ"ל,	53047

מבואר שרק הכבדתי את לבו ככבד, וזה עונשו שצריך יותר לבשל, נעול במנעול וצריך לשבור המנעול, אמנם לא קל אבל אפשרי.	53048
וכן משמע מלשון חובת הלכות שער התשובה פ"י וז"ל, אין התשובה נמנעת אלא מצד מצפוני ותרמית לבו, אבל אם הוא רוצה להתקרב אל האלקים לא יסגר בעדו שער התשובה, ומורה אותו הדרך הטובה בחסדו ובטובתו, כמ"ש טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך עכ"ל, וכן משמע מלשון רבנו יונה ז"ל (בשערי תשובה א') וז"ל, ואם הרבו לפשוע ולמרוד ובגד בוגדים בגדו לא סגר בעדם דלתי תשובה עכ"ל. (דרכי מוסר).	53049
מאמר רז	53050
ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו (שמות י' א').	53051
מהו הכבדתי שעשה הקב"ה את לבו ככבד הזו שהיא מתבשלת שניה, כך נעשה לבו של פרעה בכבד הזו ולא היה מקבל דבריו של הקב"ה (שמו"ר י"ג ד), מבואר שמחמת זה שהקשה ה' את לב פרעה עמד הוא במרדו, וכן פירש הרמב"ם (פ"ח משמונה פרקים), וכן כתב הרמב"ן על הפסוק אשר התעללתי במצרים, שהקב"ה הראה איך שניטל מפרעה כח הבחירה במה שהנביא היה מודיעו שאם ישלח את ישראל ינצל, אבל ידוע לי שהוא לא ישלח, וככה עשה צחוק ממנו להכביד את לבו ולהנקם ממנו עכ"ל.	53052
אולם יש לדקדק שלא נמנע מפרעה להתחרט על מעלליו ולחזור בתשובה שלמה, רק ניתן לו היכולת לקבל את המכות ולא להכנע בפני היסורים הנוראים לשלוח את ישראל, ובמקום זה הרגיש אומץ לב לעמוד ברשעו, וזה על פי מה שפירש רש"י לעיל וז"ל, מאחר שהרשיע והתריס כנגדי, וגלוי לפני שאין נחת רוח באומות עכו"ם לתת לב שלם לשוב, טוב לי שיתקשה לבו למען הרבות בו אותותי ותכירו את גבורותי עכ"ל.	53053
מבואר מדבריו שרק נמנע ממנו לעשות הכנעה סמלית מן השפה ולחוץ בזמן ששבע תועבות בלבו, אבל אם היה נותן דעתו לעשות תשובה שלמה לא היה נמנע ממנו דרך התשובה, וכן משמע מהמדרש, מי גרם להם שיהיו לוקים כל מכה ומכה, על שהיו בוטחים בע"ז שלהם (שמו"ר ט"ו ט"ז), וכן כתב האברבנאל שלא נסתם בפני פרעה דרך התשובה, וכן משמע מהראב"ע (לעיל ז' ג').	53054
ונראה לבאר הענין על פי מה דאיתא בגמרא באליעזר בן דורדיא שהיה כל כך שקוע בעבירה, עד שאמרה לו זונה אחת שכבר לא תתקבל תשובתו, כשמעו זאת נשבר לבו בקרבו ונצטער מאד שלא יוכל לעשות תשובה ולהשאר בחיים כמ"ש מהרש"א, וגעה בככי עד שיצתה נשמתו, יצתה בת קול ואמרה רבי אליעזר בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא (עבודה זרה י"ז), הרי שנבצר ממנו לשוב ולהשאר בחיים מרוב שהיה שקוע בעבירה, ובכל זאת אזור כח לעשות תשובה גדולה במסירת נפש ממש.	53055
על אף כל מעשיו המכוערים, היה בו עדיין ניצוץ של קדושה להפיק נחת רוח לפני הקב"ה ולשוב בלב שלם, ובשומעו שאבד שברו התחזק בתשובה שלמה עד כלות נשמתו, לא כן עובדי ע"ז שכל תשובתם אינה אלא להנצל מן העונש, אבל בזמן שאין להם תועלת בתשובה מקשים את לבם, על כן נתן הקב"ה לפרעה האומץ לעמוד ביסורים ולא להכנע מכה המכות, היות ותשובה על ידי כפייה היתה מדי קלושה להצילו מן ענשו על כובד פשעו, ולכן נמנעה ממנו לגמרי כדי שיתקדש שם שמים על ידו.	53056
איתא במדרש שהרשעים בגיהנם מתכסים בחושך משום שהוא דרכם בעולם הזה, כמו שכתוב והיה במחשך מעשיהם, והוא החושך שהביא הקב"ה על המצרים (שמו"ר י"ד ב'), הנה מצאנו במכות הראשונות, איך שהתעקשו המצרים לעמוד בשלהם ואפילו לסכן את כל רכושם, במכת ברד הותרו כל האדם והבהמה אשר ימצא בשדה ולא יאסף הביתה וירד עליהם הברד ומתו, ובכל זאת רק הירא את דבר ה' מעבדי פרעה הניסו את עבדיהם ובקרום אל הבתים, אפילו עובדי ע"ז שהאמינו שהכל תלוי בכוכבים היה להם לקחת בחשבון, שאם יצדקו דברי משה הרי יפסידו את כל רכושם, ולמה לסכן את עצמם בחנם. המושג מתכסים בחושך היינו שכל כך שואפים לחשכת דרכם, שמסרבים להעלות על דעתם אפילו בתור ספק שיש צדק בדברי משה, משום שבזה היה בוקע אל תוך לבם בעל כרחם מעט מקרני האמת, כל כך התבצרו בשקרום והתקשרו לאולתם, שברחו מן האמת יותר ממן האש של הברד.	53057
מצאנו אצל מנשה מלך יהודה שהיה רשע מרושע והעמיד צלם בהיכל, ובשעה שהיה נתון בצרה חמורה קרא לכל עבודה זרה שבעולם לעזרה, אבל כאשר לא הועילו לו כלום אמר לעצמו, זכור אני שהיה אבי מקריא אותי את הפסוק בצר לך ושבת עד ה' אלקיך, ואז קרא להקב"ה ונתקבלה תשובתו, וחתר לו הקב"ה חתירה מתחת כסא הכבוד (ירושלמי סנהדרין פ"י), כל כך הכעיס רשע זה עד שנעלעל לפניו דרכי התשובה, ובכל זאת היתה בתוכו נקודה של אמת שעל ידה הכיר סוף סוף את טעותו, ונהפך לאיש אחר ועשה תשובה (סנהדרין ק"ג).	53058
	53059
	53060
	53061
	53062
	53063
	53064
	53065
	53066
	53067
	53068
	53069
	53070
	53071
	53072
	53073
	53074
	53075
	53076
	53077
	53078
	53079
	53080
	53081
	53082
	53083
	53084
	53085
	53086
	53087
	53088
	53089
	53090
	53091
	53092
	53093
	53094
	53095
	53096

וזהו שאמר ר' עקיבא חביבים יסורים, שמכל הטורה שטרח חזקיה לחנך את מנשה וללמדו תורה, רק	53097
היסורים החזירוהו למוטב (סנהדרין ק"א), כח היסורים יפה לחשוף את שורש האמת הטמונה בעומק	53098
הלב, אבל אינו מועיל אלא במקום שיש משהו בפנימיות הלב, וזה ההבדל בין ישראל לבין אומות העולם,	53099
יהודי הכי גרוע יש בו פנימיות ולכן יש בהם נחת רוח לעשות תשובה, יסוריו של מנשה החזירוהו בתשובה	53100
אמיתית, אבל יסוריו של פרעה לא היו יכולים לפעול עליו, משום שהיה אויל ללא שום פנימיות, וכל	53101
תשובתו יכולה להיות רק לפנים ללא שום אמת.	53102
ומכל זה עלינו להתבונן על כוח של גירסא דינקותא שנשארת תקועה בעומק הלב, ובכל מצב שיהיה	53103
מוכנה להתלבט ולהביא את האדם לתשובה שלמה, וכל שכן מה שמשרישים בתוך הלב על ידי לימוד	53104
המוסר, שלא רק שיש בו נחת רוח לשוב, אלא גם נוטלת ממנו הנחת רוח מתענוגי העולם הזה, וכמו	53105
שאומרים בשם הסבא ז"ל, שכל מי שלמד מוסר כבר לא היה יכול למצוא עונג מעניני העולם הזה.	53106
(המוסר והדעת ח"ג).	53107
	53108
מאמר רח	53109
ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו (שמות י' א').	53110
לימוד מפרעה שיש לאדם שני כחות, אחד מבלי לחקור אחר האמת לדעת כי יש אלוקים בארץ, השני גם	53111
כי ידע קשה לו לכבוש תאווה, כי הכביד את לבו בעת שהיתה הרוחה, ואין נפק"מ אם הרוחה על שבוע או	53112
על שנים, ומה שהשי"ת הכביד לבו פירוש, שלקח ממנו חלק הבחירה שניתן לו מן המכות, כי מי	53113
שמייסרים אותו לשוב מעלה גדולה היא ובפרט מזה כנגד מזה, וע"כ היה מהצורך להכביד את לבו בזה	53114
החלק שניתן לו מהמכות ונשאר רוע לבו כבראשונה.	53115
אם כן הרי אנו רואים שיש כח באדם, שאף שנתברר לו דעת אלקים וכי הוא שופט בארץ, אלא שלא	53116
השכיל בלבו זה הדעת בחוש ניטל ממנו כי השי"ת הכביד את לבו ונשאר כידיעה בלתי חושית, ועל כן לא	53117
היה יכול לכבוש יצרו מפני שנתברר לו ידיעת אלקות, אחרי שראה כי היתה הרוחה, ונשאר בעל בחירה	53118
וגבר הרצון על השכל, ככל הרבה בני אדם אשר נתברר להם כי יש שופט בארץ, ואעפ"כ גובר רצונו על	53119
דעתו.	53120
אם כן אין להתפעל מפרעה כי כל אדם כן הוא, ואדרבא ישוב היום שמא ימות למחר (שבת קנ"ג), וכיוונה	53121
התורה במעשה של פרעה להורות לאדם, שכוונת התורה היא להגביר השכל על הרצון עד שישוב השכל	53122
לחוש, והיינו (דברים ד' ל"ט) וידעת היום והשבות אל לבבך, הידיעה של אלקות תראה להשיב אל הלב	53123
עד שתהיה בחוש.	53124
ובזה נשתבשו האנשים בעלי התאוה מבשרם יראו שטותם, כי יקשה להם איך יוכל לעבור פי השי"ת	53125
בשביל הנאת שעה, וע"כ שופטים שהם אפיקורסים אינם מאמינים, ואינם יודעים כי זה הכח ג"כ יש באדם	53126
לידע רבונו ולמרוד בו כי אינו בחוש, והם מאשר לא עמלו תחילה בפועל בידיעת אלקות סוברים כי אינם	53127
מאמינים, אבל אינו כן כי בכח יש ידיעת אלקים אצלם רק נעזבים לתאווה מכח השני, והם מאשר לא	53128
יראו כם בפועל ידיעת אלקות, מוטעים בעצמם כי אינם מאמינים וזה ברור כי לא כן, ועל כן עיקר עמל	53129
האדם להביא האמונה והיראה לחוש. (אור רש"י מ' רי"ג).	53130
	53131
מאמר רט	53132
ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו (שמות י' א').	53133
איתא ברמב"ן, הודיע הקב"ה למשה שהוא מכביד את לבם אחרי שפחדו ממנו מפני הברד והתודו על	53134
עונם, וטעם התעללתי כי אני מצחק בו שאני מכביד את לבו ועושה הנקמות בו, כטעם יושב בשמים ישחק	53135
ה' ילעג למו ע"כ, פלא גדול שהוצרכו להודיע למרע"ה לבל יתפעל אלא ידע כי אני הכבדתי, הנה בכל	53136
מכה מציינת התורה ואני אחזק את לב פרעה, ואני אקשה את לבו, כי באותה מדה שהראו האותות בשמים	53137
ובארץ, באותה מדה הראו את הפלאים של כי אני הכבדתי.	53138
אמנם הדבר הוא סוד גדול ונורא, אלו ידע האדם מזה היו מתיישבים אצלו כמה ענינים, לאדם נדמה כי	53139
הכל הוא עושה בעצמו, הוא החושב הוא השואל והוא המשיב, והנה צריך להיות ברור לאדם כי אין לו	53140
שום עצמאות! בצד הטוב זה פשוט ובצד הרע הוא ג"כ כך, שאין לו שם שום עצמיות רק הוא חשוף	53141
לרוחות שונות, פעם מסובבים אותו לצד זה, ופעם לצד ההיפך והאדם אינו יודע מזה כלל!	53142
אמר הכתוב וכסיל מתעבר ובוטח, מה לנו עוד יותר ממתעבר, כעס? הרי פשוט כי אין זאת עצמיותו של	53143
האדם! אין זאת אלא רוח סערה שעברה עליו, והנה האדם נדמה לו כי הוא הכועס, והראיה כי הוא נותן	53144
מאה אמתלאות למה הוא כועס, והוא בדעה כי באמת עליו לכעוס, זוהי ההרגשה של ובוטח, שבוטח בצדקו	53145

בהיותו כועס, ובהכרח עלינו להבין שהאדם איננו יודע כלל שזה לא הוא עצמו שכוועס, אלא שכן סיבבו אותו.	53146
החובות הלבבות מבאר בשער שלם ענין יחוד המעשה, ומגלה שם שישנו יצר הנמוסך בכחות נפשך,	53147
המעורב במזג רוחך, והמשתתף בהנהגת חושיך הגופניים והרוחניים, המושל בסודות נפשך וצפון חובך,	53148
ואפילו במצבים גבוהים מאוד ששם כבר הגיע האדם לעצמיות, מגלה החוה"ל כי גם שם אין עצמיות, וגם שם כח אחר דוחף ומעורב בו, ולכאורה מה חידושו בזה הלא פשוט הוא?	53149
אבל הרי אפילו אחר גילוי זה עדיין איננו יודעים מזה כלל, ועדיין נדמה לנו שאנחנו העושים אנחנו החושבים, אנחנו המתהפכים מצד אל צד, וכי הכל אנו העושים בעצמנו, הכל נובע מהעצמיות שלנו, ואילו ידע האדם בבירור כי אין בו אפילו חוט השערה שבו הוא עצמו ובעצמיותו, אז היה מכיר תיכף שישנו יצר! ומזה היה יודע כבר למה צריכים להיצר, והיה מכיר כבר ענין עוה"ב שכר ועונש, ועוד דברים גדולים מאוד היה מכיר אז.	53150
כשפרעה התהפך כמה פעמים מהכרת אצבע אלהים לכובד לב, מזה גופא היה צריך תיכף להכיר כי מתלוצצים ממנו, כי מסבבים אותו מצד אל צד, הרי קודם אמר ה' הצדיק ותיכף לזה ויגרש אותם מאת פני פרעה, איך מתאימים שני דברים אלה? ואחרי הכל ויהפך לבב פרעה ועבדיו אל העם, מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו! בע"כ נבין כי הוא לא הכיר כלל שמסבבים אותו, והיה דומה לו כי הכל הוא עושה בעצמו! קודם חשבתי ככה וכעת אני חושב אחרת, ועוד מעט יחשוב אחרת, ומה שאני חושב כעת הוא הנכון, ולא הכיר כלל את הרוחות הנושאות אותו באויר, וכל ההתהפכויות אינן אלא מאשר התעללת במצרים!	53151
כבר ביארנו כי כל הסוד של ויחזק לב פרעה אינו אלא מסיבת ויפן פרעה ויבא אל ביתו ולא שת לבו גם לזאת, הכל נובע מאי שימת לב, הגר"ח מוולוז'ין ז"ל מתאר איך שאדם מעולמנו נפגש עם יהודי מלוז, היא העיר שלא שלט בה מלאך המות, והוא מספר לו כי אצלנו מתים, שואלו היהודי הלוזי אם כן בודאי אוכלים אצלכם עשב, כי אחרי שסו"ס מתים מה שייך לעשות עסק מאכילה? השיב לו שאינו כן אלא אוכלים היטב ועושים עסק גדול מאכילה.	53152
שאל הלוזי א"כ בודאי דרים אצלכם בבורות פשוטים, כי מה טעם לבנות ארמונות כשסו"ס מתים? השיב לו כי אדרבה בונים דוקא ארמונות, שאלו הלוזי שוב אבל מסתמא לבושים כולם בשקים אצלכם? והשיב לו כי לבושים דוקא היטב, ולפי האופנה החדשה, וכן עוד שאלות כאלה.	53153
והנה היהודי הלוזי הרי שאל דברים פשוטים וצודקים, ושאלותיו באמת שאלות גדולות הן, והנה אנחנו הלא מסתכלים להיפך על היהודי הלוזי כאיש משונה! ואיך זה כן? מאין זה עלו ונתגדלו אצלנו הרים וגבעות של הנחות כאלו? איננו יודעים כלל כי כל זה נבנה מאשר התעללתי מאי שימת לב, ובאין שימת לב יתכן כי דברים פשוטים כאלה ממש איננו מבינים ואיננו יודעים כלל!	53154
בזה מתברר מה שמורגל בפינו תמיד שאין לבקש את האמונה במרחקים, כל הדברים הרמים ונעלים ביותר הם באמת פשוטים בתכלית, כמו אחת ואחת שמים, אבל אי האמונה וכל חוסר ההבנה נובע רק מחוסר שימת לב, עיני כסיל בקצה הארץ מה שמחפשים בקצה הארץ נובע מכסילות, שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה זהו בטבע! ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו, ישראל לא ידע עמי לא התבונן אין צורך לחפש פשטים על זה, כי אדרבה זה מהפליאות הגדולות איך לא נוגעים הדברים אל הלב! הסוד הוא הכל נובע מאי שימת לב, ויפן פרעה ויבא אל ביתו ולא שת לבו גם לזאת, מזה נובע שאיננו מבינים אמונה. (דעת תורה).	53155
	53156
	53157
	53158
	53159
	53160
	53161
	53162
	53163
	53164
	53165
	53166
	53167
	53168
	53169
	53170
	53171
	53172
	53173
	53174
	53175
	53176
	53177
	53178
	53179
	53180
	53181
	53182
	53183
מאמר רי	53184
ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים וידעתם כי אני ה' (שמות י' א').	53185
כמה עיקרים וכללים גדולים נמסרו לנו בפסוק זה! אני הכבדתי את לבו, מלמדנו שהרשע ברשעתו גורם שינעלו בעדו דלתות התשובה, והרי הוא כמת בחייו לקבל עונשו בעוה"ז למען ישמעו ויראו, כמ"ש הרמב"ם פ"י מהלכות תשובה ה"ג, והנה הרמב"ן שם הסביר באופן אחר את ענין הכבדת הלב, שרק חיזוק לב לקבל יסורים נתנו לו מן השמים, מאחר וראו שאינו רוצה לשלח את ישראל לכבוד השם אלא מכובד המכות, הקשה השם את רוחו ואימץ את לבבו למעו ספר שמו.	53186
והאמת היא שאין כאן מחלוקת ושתי הסברות נכונות, כי ע"י חיזוק זה ננעלו בעדו דלתות התשובה, לא בדרך נס אלא שהטעו אותו מן השמים, מאחר והרגיש בנפשו חיזוק גדול להאמין שהכח של העבודה זרה שלו משפיע עליו חיזוק זה, ועל ידו ינצח את היסורים שבאים עליו ע"י משה, וכמו שמצינו שלאחר ששילח את בני ישראל שב לרדוף אחריהם באמרו, מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו, לכאורה הרי אלו דברי שטות וכי שכחו מצרים שאמרו כולנו מתים? אלא שטעו בע"ז של בעל צפון שלא נחרבה	53187
	53188
	53189
	53190
	53191
	53192
	53193
	53194
	53195

ביציאת מצרים כדי להטעותם, והתחרטו על שלא עבדו אותו, וסברו שהיה בכחו להציל את בכוריהם	53196
ממות ולמנוע את שילוח בני ישראל.	53197
וזהו ענין הכבדת הלב כפי שנתבאר לעיל, שהיא הפירצה הדחוקה שהרשע נכנס בה כדי להצדיק את דרכו,	53198
וזה החילוק בין צדיק לרשע, הצדיק יראה את יד ה' אף בתוקף ההסתר פנים, והרשע יאטום את לבו אף	53199
בשיא ההתגלות, וחז"ל הק' קראו לכך אבירות לב כמ"ש (ברכות י"ז:), בני מתא מחסיא אבירי לב נינהו,	53200
דקא חזו יקרא דאורייתא תרי זימני בשתא ולא קמגייר גיורא מנייהו, ופי' התוס' שהיה יורד עמוד אש	53201
בחדשי הרגל, ובכח אבירות לב נאטמו לבלי להתפעל מההתגלות.	53202
והקב"ה הראה חילוק זה באובדנם של מצרים, שבני ישראל היו במיצר, הים לפניהם והמצרים מאחריהם,	53203
ונכנסו לתוך הים בדבר ה' עד שהגיעו מים עד נפש, ומתוך הסתר פנים זכו לנס והלכו בתוך הים ביבשה,	53204
וראו בחוש שהטבע אינו כלום כנגדם, כי ישראל עומדים למעלה מן הטבע, ועשרה נסים נעשו להם על	53205
הים כדי לחזק לבם באמונה זו, והים היה כמו גן נטוע באין מחסור דבר.	53206
גם נפתחו להם שערי שמים לראות מראות אלקים, והראו באצבע ואמרו זה אלי ואנוהו! ואילו המצרים	53207
היו שרויים בעלטה, כי עמוד הענן חצץ בינם לבין ישראל, ובאשמורת נמשכו אחר עמוד הענן לתוך הים,	53208
והיו סבורים שעדיין הם מהלכים על שפתו, הרי שבתוקפו של נס היו סבורים שמהלכים בטבע, עד שמשה	53209
רבינו נטה את ידו והים שטף עבר על ראשם וגרם לאבדם!	53210
ועוד עיקר למדנו כאן וידעתם כי אני ה' והוא פלא, שהרי ישראל מאמינים בני מאמינים, וכבר בבוא משה	53211
רבינו לבשרם על הגאולה נאמר ויאמן העם, ואפילו פרעה הרשע כבר הודה ה' הצדיק (שמות ט' כ"ז),	53212
ומה שנאמר כאן וידעתם כי אני ה'? אלא שכלל גדול נמסר לנו בזה, יש אמונה בדעת ובקבלה בהשכל	53213
ובלימוד מתורת האבות, ויש ידיעה חושית ומוחשית, והורונו שאין כל דמיון בין הידיעה השכלית לידיעה	53214
החושית.	53215
ולמען תספר באזני בנך וכן בנך וידעתם כי אני ה', ולכאורה ראוי היה לכתוב וידעו בנך וכן בנך כי אני	53216
ה', אלא ודאי שהסיפור אינו לתועלת הבנים בלבד, אלא למספר עצמו להשריש בלבו את הידיעה ע"י	53217
הספור, ועל ידי קיום ושננתם לבניך מצליח האדם להגיע לידי ודברת במ. (לקט שיחות מוסר).	53218
	53219
מאמר ריא	53220
כה אמר ה' עד מתי מאנת לענות מפני שלח עמי ויעבדוני (שמות י' ג').	53221
לפעמים עיקרים ויסודות גדולים נשכחים ונעלמים מאתנו, ויתכן שיחיה חיים שלמים ויעבוד ויתגע	53222
בהשגת רוחניות, מ"מ כל עבודתו רק בפרטים, ועיקר העיקרים נשכחת מאתו ואינו משים לב עליה, יסוד	53223
יציאת מצרים הוא שאנו עבדים להקב"ה, וכל מעשנו חייבים להיות בגדר עבדות, שכיון שהיינו עבדים	53224
לפרעה והוציאנו ה' ית' מתחת עבדות פרעה, עלינו להיות תמורת זאת עבדים להשי"ת, ומקרא מלא הוא	53225
בהוציאך את העם הזה ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, וראה ברמב"ן ואז יקבלו עבודת ה'	53226
ומצותיו, וכן כשבא משה לפרעה תחילת דבורו היתה שלח עמי ויעבדוני.	53227
נקודת העבדות נעלמה מאתנו, ואף הירא ודואג עבור תקנת נפשו מכל מקום מסתפק רק במעשים וכדומה,	53228
ואילו בנקודה עיקרית זו של עבדות אינו נוגע כלל ואינו מכיר אותה, ויתכן שאדם מתיגע ועושה פעולות	53229
במשך כל ימי חייו אמנם פעולותיו אינם מכח עבדות, שעבדות כל מהותה בחינה אחרת לגמרי, עבד	53230
פירושו שאין לו רשות עצמית לגמרי.	53231
כל מציאותו רק רצון הבעלים ומבלעדי זאת אין לו מאומה, ולכן יתכן שאדם יעשה מצות ואין לזה שייכות	53232
לעבדות, כי מעשיו הם בגלל שרצונו לעשותם ולא מגדרי עבדות, עבדות ביאורה שעושה מכח גזירה	53233
שמלכו גזר עליו לעשות, וזה מוכיח שיש מלכות בעולם, כי המלכות והעבדות תלויים אחד בחבירו שאין	53234
מלך ללא עבדים, וכן העבדות מוכיחה על קיום המלוכה.	53235
ומעתה נמצא יסוד חדש ועמוק בהגדרת עבודת האדם, שכל המצוות חייבים לנבוע מכח עבדות מקיים	53236
מצוות המלך, וכל התורה היא ציוויים וגזירות לקיים רצון המלך, והדברים מפורשים ברמב"ן, אנכי ה'	53237
אלוקיך אשר הוצאתיך מבית עבדים, שהיו עומדים במצרים בבית עבדים שבויים לפרעה, וא"ל שהם	53238
חייבים שיהיה השם הגדול הנכבד והנורא הזה להם לאלוקים שיעבדוהו, כי הוא פדה אותם מעבדות	53239
מצרים כטעם כי עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים.	53240
ומביא הרמב"ן שם דברי המכילתא, משל למלך שנכנס למדינה א"ל עבדיו גזור עלינו גזירות, אמר להם	53241
כשתקבלו מלכותי אגזור עליכם גזירות, שאם מלכותי אינכם מקבלים גזירותי היאך אתם מקיימין, כך	53242
אמר המקום לישראל אני הוא שקבלתם מלכותי עליכם במצרים, אמרו לו הן, כשקבלתם מלכותי קבלו	53243
גזרותי, כלומר אחר שאתם מקבלים עליכם ומודים שאני ה' אלוקיכם קבלו כל מצותי, נמצא שכל קיום	53244
המצוות יתכנו רק לאחר שיקבלו את העבדות שהיא המלכות, וכל המצוות הם המשך לקבלת המלכות.	53245

ומעתה כל שאין לו קשר לעבדות ומלכות, הרי אינו בכלל מקיימי המצוות שאין זו המצוה הנדרשת מאתנו, וא"כ נקודת העבודה חייבת להיות בעיקר זה, ואילו אנו רחוקים מאד ואיננו מכירים כלל בזה, וסימן ראשון בעבדות הוא מש"כ המסלת ישרים, שחייב להרגיש עצמו כארעי בעולם הזה, ונתבונן במצבנו שהוא ממש להיפך שאדם מרגיש עצמו כבעלים בעוה"ז, ורק מקיים מצוות כדי לזכות אף לעוה"ב, וכ"ז ראה שאין לנו שייכות כלל לעבדות.	53246 53247 53248 53249 53250
ובזה יתבארו דברי חז"ל (חגיגה ט') באופן יותר עמוק, וממנו נלמד היכן טמון ענין העבדות, ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע ובין עובד אלוקים לאשר לא עבדו, ופריך היינו צדיק היינו עובד אלוקים היינו רשע היינו אשר לא עבדו, א"ל תרווייהו צדיקים גמורים, אלא אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחת, נוראות הדברים שיתכן ואדם נחשב לצדיק גמור, מ"מ עדיין הוא במדרגת אשר לא עבדו, בשעה שאינו שונה פרקו מאה ואחד עי"ש.	53251 53252 53253 53254 53255
שונה פרקו מאה פעמים דבר גדול הוא, אבל כיון שהרגיל את עצמו בעבודה זו אין הענין קשה עליו, ואילו להוסיף פעם אחת ולשנות את הרגליו זה קשה מאד, ולכן יכונה בתורת עבד רק השונה פרקו מאה פעמים ואחד, שעושה פעולות שהם היפך טבעו והרגליו. ואף שלשנות פרקו מאה פעמים גם כן הוצרך להגיע לעבדות, מכל מקום הרי עבודתו מסתיימת במאה פעמים, ואילו לשנות מאה פעמים ואחד אינו מסוגל ולכן אינו נקרא עבד.	53256 53257 53258 53259 53260
מעתה כל אשר כפוף להרגליו וטבעיו ואינו יכול לכופף אותם, כאילו כפוף לרשות אחרת ואינו בכלל עבדות, ולכן חייבים אנו לשבור את טבענו והרגליו, ואשר ישבור הרגליו אף במעט כבר נכנס בכלל עבדי השי"ת, וכל שאינו עומד בכך אף שהוא צדיק גמור, מכל מקום אינו בכלל עבדי ה' יתברך, ובמדרגת פורק עול ימנה.	53261 53262 53263 53264
כאשר נתבונן בזה נראה שהדברים חמורים יותר, לא יהיה בכך אל זר, אל זר שבקרבך (שבת ק"ה), בקרבו של אדם נמצאת עבודה זרה, כל עבודה שאינה מיוחדת להשי"ת הרי היא עבודה זרה, והעובד את רצונותיו ותאוותיו מכלל העובדים ע"ז, וכן העובד למשפחתו מכלל זה, כי העבדות פירושה עבודה רק לה' יתברך, וללא עבודה ויגיעה פועל למען טבעו ותאוותיו והוא עובד ע"ז, ורק לאחר יגיעה יזכה להיות עבד משכיל בכל מלאכת ה' אדוניו. (אור יחזקאל).	53265 53266 53267 53268 53269 53270
מאמר ריב	53271
ויאמר אליהם יהי כן ה' עמכם כאשר אשלח אתכם ואת טפכם ראו כי רעה נגד פניכם (שמות י' י').	53272
עי' רש"י ומדרש אגדה שמעתי, אמר פרעה רואה אני באיצטגנינות שלי אותו כוכב רעה עולה לקראתכם והוא סימן דם והריגה, וכשחטאו ישראל בעגל ובקש הקב"ה להרגן, אמר משה בתפלתו למה יאמרו מצרים ברעה הוציאתם, זוהי שאמר להם פרעה ראו כי רעה נגד פניכם, מיד וינחם ה' על הרעה והפך את הדם לדם מילה שמל יהושע עי"ש.	53273 53274 53275 53276
במאמר הזה יש דבר עמוק ויסוד גדול מאוד, לכאורה צ"ע הרי לא נתחייבו הריגה אלא בחטא העגל, וקודם שחטאו היה תלוי עדיין בבחירתם, ואם כן איך אפשר לראות באצטגנינות דבר עתיד תלוי בבחירה? ולא שייך ידיעה במה שיבחר האדם, אלא בידיעתו של הקב"ה שהיא למעלה מן הזמן, שהיא ידיעה אחרת לגמרי מבחינת הידיעה שבתוך הבריאה, ואיך אפשר שידע האדם על פי אצטגנינות שהיא גם כן מוגבלת על פי גדר הזמן דבר תלוי בבחירה?	53277 53278 53279 53280 53281
אמנם זהו פשר הדבר אמרו ז"ל (מכילתא בשלח י"ז), לא ניתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי מן, פי' מה שניתנה תורה במדבר כאשר היו בני ישראל באופן שהוא למעלה מדרך הטבע, אין זה בגלל שלא היתה האפשרות למתן תורה במצרים במ"ט שערי טומאה, והצורך שיבואו לארץ עם התורה לא זה גרם למתן תורה במדבר, אלא שהתורה והטבע תרתי דסתרי הן, כי הטבע כלי זיינו של שטן הוא, וכשמסתכלים לפי מבט זה רואים שאין שום אפשרות לאדם לחיות חיים רוחניים, וכי אם ככה יעשה ישלוט בו החורבן, וזה ברור הוא ע"פ מבט הטבע.	53282 53283 53284 53285 53286 53287
וזהו שראה פרעה רעה נגד פניכם, אך הקב"ה נתן תורה לישראל ע"פ הנהגה שלמעלה מדרך הטבע בחי' אוכלי מן, ורק כשחטאו בעגל וירדו למדרגת הטבע אז חלה עליהם הרעה ההיא, עד כי גם כשמחל להם ה' היה צורך לפדות הרעה בדם המילה שיש בה שבירת הטבע, עי' מהר"ל בתפארת ישראל.	53288 53289 53290
וכן באברהם אבינו כשהבטיחו הקב"ה על כל העתיד לצאת ממנו תכלית כל הבריאה! שאל אברהם שהרי ראה באצטגנינות שלא יהיה לו בן, ואמר לו הקב"ה צא מאצטגנינות שלך, פי' שאצטגנינות היא ע"פ הטבע, והיא סותרת ומחרבת את התכלית הרוחנית אפי' בתחילת בנינה, אבל התכלית נבנית על פי למעלה מדרך הטבע.	53291 53292 53293 53294

ודבר זה אנו רואים בחוש עד היום הזה בכל אדם לפי מדרגתו, מי ששמירת שבת נסיון לו יראה על פי הטבע בחוש, ששמירת השבת תחריב את פרנסתו, אבל העומד בנסיון ובוטח בה' ימצא שהזמינו לו מן השמים מוצא, וכן מי שחפץ לבנות לו בסיס נאמן לפרנסתו על פי הטבע, לא יהיה לבן תורה לעולם, כי רואה הוא בחוש שזה יחריב את ביסוס פרנסתו, ורק מי ששם נפשו בכפו ודבק בתורה עכ"פ, הקב"ה מסייעו ללמוד ולהתפרנס גם בלי הבסיס הטבעי.	53295 53296 53297 53298 53299
וזכורני שפעם באסיפה גדולה טען אחד שסוף סוף לא תתקיימנה הישיבות ח"ו, מאחר שאין להם בסיס טבעי לפרנסתם ותמיד תלויות באויר, והשיב לו דודי הג"ר חיים עוזר זצ"ל, אל תדאגו אדרבא התורה צריכה לעמוד בנס, ואין לה בסיס טבעי לעולם, אם כי בודאי צריך להשתדל להרבות הכנסות בכל האפשר להגדיל תורה ולהאדירה, אבל מפני קושי העבודה לא ידאגו לעתידותן של הישיבות, וגם החפץ חיים ז"ל לא היה שבע רצון מאלה שחפצו לנדב קרן קיימת אשר הישיבה תהנה מפירותיה, ואמר הלא אפשר להרבות תורה בעד כל הקרן מיד. (מכתב מאליהו ח"א ע' 15).	53300 53301 53302 53303 53304 53305 53306
מאמר ריג	53307
לא כן לכו נא הגברים ועבדו את ה' כי אותה אתם מבקשים ויגרש אותם מאת פני פרעה (שמות י' י"א).	53308
אחר שכבר לקה שבע מכות ע"י משה ואהרן, ואחר שראה במו עיניו את כוחם הגדול, בעוד פרעה זוכר כיצד הוא עומד ומתחנן לפניהם אחר כל מכה ומכה העתירו אל ה', העתירו בעדי, אחר כל אלה ויגרש אותם מאת פרעה, כאילו עסק לו עם פחותים וריקים, מנין הזלזול הזה אחר ההתבטלות וראיית ערכם הנשגב והאלהי של משה ואהרן?	53309 53310 53311 53312
ולעומת זאת בראות פרעה מכת שחין, כתוב ויחזק ה' את לב פרעה ולא שמע אליהם, כלומר לולא חיזוק ה' את לבו היה משלח את ישראל, מה ראה פרעה במכת שחין יותר מכל מכות שקדמו לה, ומה היה במכה זו להכניעו יתר על שאר המכות.	53313 53314 53315
אמרו חז"ל (סנהדרין ל"ח), אדם הראשון מסוף העולם ועד סופו היה, אדם הראשון מן הארץ עד לרקיע היה, כיון שסרח הניח הקב"ה כפו עליו ומיעטו, ונראה דאין הכונה כפשוטו כי ארכו וגובהו היו מסוף העולם ועד סופו, ומן הארץ עד לרקיע, אלא הכונה לכחותיו והשגתו, כל העולם היה בהישג ידו מסוף העולם ועד סופו, מן הארץ עד לרקיע היה תחומו, ולא היה מוגבל מחמת ריחוק מקום, עד שסרח ומיעטו הקב"ה והגביל את כחו	53316 53317 53318 53319 53320
וכן נראה במה שאמרו חז"ל ותשלח את אמתה ותקחה, ואמרו ז"ל נשתרבה ידה של בת פרעה, ואין צריך לומר שנעשה נס ונתארכה ידה ממש, ואחר כך שוב נעשה נס וחזרה לכמות שהיתה, אלא שהמרחק שהיה בין ידה לבין התיבה, לא מנע ממנה מהושיט את ידה ומהשיג את התבה, בתיה בת פרעה אגרה את כל כוחות נפשה להציל את הילד המוטל על פני היאור, נתאזרה באומץ וגבורה ותושיטה ידה והשיגה את התבה, וכן מצינו ביעקב אבינו ע"ה, ויגל את האבן מעל פי הבאר פירש"י כמי שמעביר את הפקק מעל הצלוחית מלמד שהיה כחו גדול, גם כאן אין הכונה כפשוטו על כח גופני, אלא כאשר אמר הפייט בתפילת גשם יחד לב וגלל אבן מפי באר מים, בעבורו אל תמנע מים.	53321 53322 53323 53324 53325 53326 53327
אין אנו מבקשים מאת הקב"ה מים בזכות גבורתו הגופנית של יעקב, אלא כחו היה על ידי יחד לב וגלל אבן, יחד את לבו ובכחו זה פעל מה שלמעלה מכח אנוש לפעול, בכח זה של יחוד לב גם למד י"ד שנה אצל שם ועבר ולא שכב, ולא רק על מטה אלא גם על אבן לא שכב, שהרי במקום שהוא לאחור י' שנה שכב על האבן, גבורה עצומה ורבת כח זו ודאי שלא מתקיימת אלא על ידי יחוד לב.	53328 53329 53330 53331
ויש שאנו רואים מעין זה אפילו בימינו ובסתם בני אדם, למשל בשעת שריפה רח"ל מסוגל אדם אחד לעשות מה שצריך בדרך כלל עשרה בני אדם לעשותו, ההכרח והרגשת הצורך הגדול נותנים לאדם תנופת כח אדירה הרבה למעלה מכחו הרגיל, אל יאמר אדם איך אוכל להגיע לכלל גדלות ועמקות התורה כבזמנו של הגאון ר' עקיבא איגר והרי כוחותי דלים ומעטים, טעות היא בידו כי הכל תלוי ברצונו ובייחוד לבו, אם יתבונן וידע ולבבו יבין וירגיש את הצורך הגדול לעליה בתורה, על ידי כן יתנוצצו בנפשו רשפי כח וגבורה לאין שיעור, ויגביר חיילים לתורה לרום ולעומק, כאמרם ז"ל יגעת ומצאת תאמין.	53332 53333 53334 53335 53336 53337
ואיתא בגמ' (זבחים ס"ד), בא וראה גדול כחן של כהנים, שאין לך קל בעופות יותר ממוראה ונוצה, ופעמים שהכהן זורקן יותר משלשים אמה, כהנים הזריזין בעבודתן עבודת הקדש אין לך מייחדי לב כמותם, בא וראה עד היכן כחן מגיע, ואם יש צורך הרי נוצה קלה נזרקת שלשים אמה בכחו של כהן. כח נפלא זה ראה פרעה במשה בעת מכת שחין, דכתי' קחו לכם מלא חפניכם פיה כבשן וזרקו משה השמימה לעיני פרעה, ופירש"י וזרקו משה כל דבר הנזרק בכח אינו נזרק אלא ביד אחת, הרי ניסים הרבה, אחד שהחזיק קומצו של משה מלא חפנים שלו ושל אהרן, ואחד שהלך האבק על כל ארץ מצרים, והק' בשפתי חכמים, ומאחר שבין כך וכך אירע לו נס שהלך האבק על פני כל ארץ מצרים, למה הוצרך	53338 53339 53340 53341 53342 53343 53344

משה לזורקו בידו אחת ובכח, יותר היה הנס גלוי אם היה זורקו בשתי ידיו ושלא בכח, ותירץ כי הנס	53345
שהלך על פני מצרים לא היה בכך שהגיעה זריקתו עד לשמים, אלא שכמות קטנה של מלא חפנים אבק,	53346
הולך להתפור ולמלא את כל ארץ מצרים ע"ש.	53347
הרי שמה שזרק משה את הפיח השמימה לא היה כל נס, אלא כיון שזרק בכח בידו אחת ממילא הגיע הפיח	53348
השמימה, אך השמענו מימינו אדם זורק פיח עד לשמים? האין זה נס למעלה מדרך הטבע? אלא הוא	53349
שאמרנו אין קץ ואין גבול למה שאדם מסוגל לפעול בכח ייחוד הלב, וכיון שראה פרעה כך נמוג לבו	53350
ונכנע, כחותיו הכבירים של משה רבנו הכניעוהו יותר מן הנסים שנעשו על ידו למעלה מדרך הטבע, וכבר	53351
היה מוכן לשלח את ישראל לולא הכביד וחיזק ה' את לבו. (שיחות מוסר תשל"א).	53352
	53353
מאמר ר"ד	53354
ועתה שא נא חטאתי אך הפעם והעתירו לה' אלקיכם (שמות י' י"ז).	53355
ראיתי בספר מגדל עוז להגאון ר"י עמדין וז"ל, לא תשלם לאדם חכמה בלי מוסר, וכמו שהאדם לא יקרא	53356
אדם בלי ראש, כן לא יקרא חכמה בלי מוסר שהמוסר מחדד השכל, ותמיד דברנו זאת כי החכמה בהכרח	53357
מושכת אחריה מוסר, ותהלה כי מצאתי תנא דמסייע.	53358
ומצאתי בילקוט משלי על פסוק לדעת חכמה ומוסר וז"ל, אם יש באדם חכמה הרי הוא לומד מוסר, ואם	53359
אין בידו חכמה אינו יכול ללמוד מוסר, הרי להדיא כי מי שהוא חכם באמת בהכרח ימשיך אליו למוד	53360
המוסר, כי לא יושלם לו החכמה בלי מוסר כי הוא מחדד השכל לחכמה, ואם אין בידו חכמה אינו יכול	53361
ללמוד מוסר, כי הן יראת ה' היא חכמה, ע"כ החכמה בהכרח תמשוך לימוד המוסר להשלים החכמה	53362
ולחדדה, ומי שיש לו ידיעה בזה יבין הדברים כי הנסיון ילמדנו, ומכ"ש האיש החכם כמה יראה זאת	53363
בעליל, וגם חכמי האומות נמשך להם מחכמתם לימוד המוסר.	53364
הלא תראה מה שכתב הרמב"ן ז"ל על הפסוק ועתה שא נא חטאתי והעתירו בעדי, וכתב הרמב"ן ז"ל למה	53365
אמר שא נא בלשון יחיד והעתירו בלשון רבים? כי ידע שמשה העיקר על כן אמר שא נא, והעתירו אמר	53366
לשניהם בדרך מוסר, וכבר כתב הרמב"ן ז"ל על פרעה שהיה חכם גדול, על כן נמשך לו לימוד המוסר	53367
והיה יודע לדבר על דרך המוסר, וע"כ התעסקו חכמי אומות העולם גם כן בערך חכמתם כן ערך מוסרם.	53368
והנה המבין דבר יבין מפשטות שיטות התורה שבכתב והתורה שבעל פה כי ראשית חכמה מוסר, הנה	53369
התורה בראשיתה התחילה לספר חטא עץ הדעת מיציר כפיו של הקב"ה, ולכאורה למה פרסמה התורה	53370
החטא, הלא מצינו גבי עכן אמר הקב"ה וכי דילטרין אנכי? אבל להודיע לאדם כי בריאת האדם היתה	53371
בבחינה שהאדם היותר גדול יכול להכשל ח"ו כמו האדם השפל, ע"כ צריך האדם זהירות יתירה שלא	53372
יכשל בחטא וזהו מוסר.	53373
והנה בתורה שבע"פ בריש ברכות יש כמה דפין הכל מוסר, וביחוד אז"ל לעולם ירגיז אדם יצ"ט על	53374
יצה"ר, פי' ראשית דבר התבוננות שכלית עפ"י הטבע להבין שפלות האדם בטבעו, ולגנותו ולהתרחק	53375
משפלותו בהרגלו לייסר עצמו הפך הטבע, וההרגל שלטון על כל דבר, אך לא יספיק רפואה טבעית רק	53376
צריך עוד לרפואה רוחנית, עסק התורה וזכרון המות, הרי כי טעות ביד מי שאומרים כי אינם צריכים	53377
למוסר, רק בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין, והרי כאן במאמר ירגיז ואח"כ עסק התורה.	53378
ודי להבין כמה שפלות כרוך בעקבות האדם באשר הוא אדם קרוץ מחומר, וכמה זהירות ושמירה יתירה	53379
והתבוננות מרובה צריך האדם בלי הפסק רגע שלא יפול בחטא, והכל מחמת שפלות החומר הכרוך	53380
בעקבותיו בהאדם היותר גדול, ודי להתבונן מזה כמה מוסר צריך להאדם להנצל מעקבות החומר.	53381
אך הן הן גבורותיו, אשר אם יהיה לבן חיל וינצח החומר השפל בטבעו אין שבח גדול יותר מזה, ובזה הוא	53382
גדול ממלאך והקב"ה מתפאר בו, כי העבודה הזאת לא נתנה למלאכים ע"כ בזה הוא גדול מהם, וזה הכל	53383
מתבאר מחטא אדה"ר, ואין חטא גדול מזה בראשית התורה למבין דבר, הרי כי איש תבונות יבין, ומיד	53384
בהתחלתו ללמוד התורה יבין חיוב לימוד המוסר גם כן. (חכמה ומוסר ח"א רנ"ה).	53385
	53386
מאמר ר"טו	53387
ויהפוך ה' רוח ים חזק מאד וישא את הארבה ויתקעהו ימה סוף לא נשאר ארבה אחד בכל גבול מצרים	53388
(שמות י' י"ט).	53389
וכתב רבינו חננאל בפירושו עה"ת, מעת עתירת משה רבינו ועד עכשיו אין ארבה מפסיד בכל גבול	53390
מצרים, ואם יפול בארץ ישראל ויבוא ויכנס בגבול מצרים, אינו אוכל מכל יבול הארץ כלום עד עכשיו,	53391
ואמר כי זה כבר דבר ידוע לכל עכ"ל הרמב"ן ז"ל, מבהיל למתבונן מה גדול ועצום כוחה של תפילה	53392
שפועלת לדורי דורות, כי הרי תפילת מש"ר ע"ה שיסיר ה' את הארבה ממצרים היתה רק לשעה, אבל	53393
מכיון שכבר התפלל, והשתפכות לבו היתה נלהבת התפשטה ורשומה נשאר לדורי דורות.	53394

ועיין ברבינו יונה ז"ל (ברכות כ"ה ב'), המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולבו למעלה, כלומר שיחשוב	53395
בלבו כאילו עומד בשמים, ויסיר מלבו כל תענוגי עוה"ז וכל הנאת הגוף, כענין שאמרו הקדמונים	53396
כשתרצה לכוון פשוט גופך מעל נשמתך, ולאחר שיגיע לזה המחשבה יחשוב כאילו עומד בבית המקדש	53397
שהוא למטה, מפני שע"ז תהיה תפלתו רצויה יותר לפני המקום, מפי מורי הרב נר"ו עכ"ל.	53398
התפילה היא עבודת הלב, וכל עבודה צריכה התלמדות וחינוך, ריכוז ההרגשות והרחקת ההרהורים	53399
המחשיכים את הדעת הטהורה, וכתב הגר"א ז"ל שעיקר התפילה לשבור גאוותו ולשוב אל ה', התפלה	53400
צריכה מדי פעם להוציא את האדם מן החילוניות המתדבקת בו כשהוא נפנה לעסקיו החומריים, וזוהי	53401
משימתה העיקרית להחזיק את האדם בדרגתו השמימית אחרי נפלו אל הארציות.	53402
א"ר ירמיה הכל בזכות ההשתחויה, אברהם לא חזר מהר המוריה אלא בזכות השתחויה, ונשתחוה	53403
ונשובה אליכם, ישראל לא נגאלו אלא בזכות השתחויה, ויקדו וישתחוו, התורה לא ניתנה אלא בזכות	53404
השתחויה, והשתחויתם מרחוק, חנה לא נפקדה אלא בזכות השתחויה, וישתחוו שם לה', הגלויות אינן	53405
מתכנסות אלא בזכות השתחויה, ביום ההוא יתקע בשופר גדול והשתחוו לה' בהר הקודש בירושלים, בית	53406
המקדש לא נבנה אלא בזכות השתחויה, בואו נשתחוה ונכרעה לפני ה' (בד"ר נ"ו ג').	53407
הלא נבין מה טיבה של השתחויה שבגללה זוכים לזכויות רמות ונשגבות, האם הורדת הראש מקנה לו	53408
להאדם הישגים נפלאים כנ"ל? ברור הדבר שאין המדובר כאן על השתחויה בתור פעולה לכשעצמה, אלא	53409
בתור תוצאה מכמה השגות עמוקות שמתרחשות בלב עד הגיעו לידי השתחויה זו.	53410
ההשתחויה היא תוצאה של כמה וכמה הכנות והרגשות נכונות קודמות, הגורם להשתחויה היא מעלת	53411
הענוה וההכנעה, ביטול העצמיות והשתחררות מכל אנוכיות, הבהרת המחשבה והרגשת הלב, שלשלת	53412
ארוכה של כמה וכמה עבודות של היטהרות והתקדשות מובילות את האדם לידי השתחויה, פעולה זו אינה	53413
אלא ביטוי לגדולות ונצורות שהתרחשו בלב המשתחוה קודם פעולה זו, והיא תמצית התפלה.	53414
ואמרו חז"ל עד כמה תפלה גדולה יותר ממעשים טובים, שהרי אין לך יותר גדול במעשים טובים ממה	53415
רבינו ע"ה, אעפ"כ לא נענה אלא ע"י תפלה (ב"ר כ"ד), אכן שיכול האדם להגיע לידי מעלת מעשים	53416
טובים שהוא הולך ומבצע מדי יום ביומו, ברם לידי הבנה והכרת ערך עומק התפלה טרם הגיע, פירושה	53417
של ערך התפלה היא הרגשת אפסותו וקלישותו של ילוד אשה, ביחס לעוצמת האלוקות המקיפה את	53418
כללות העולמים האין סופיים.	53419
מובנה של התפלה היא התבטלות החלטית מכל הבלי הגשמיות שהאדם שקוע בהם, השתכחות גמורה מכל	53420
הסובב אותו, אף מן הקרובים לו ואפילו בני משפחתו, וכמש"כ הרמב"ם ז"ל וז"ל, וישים נפשו בכפו ולא	53421
יירא ולא יפחד, ולא יחשוב לא באשתו ולא בבניו, אלא ימחקם מלבו ויפנה מכל דבר למלחמה, וכל	53422
המתמיד לחשוב במלחמה ומבהיל עצמו, עובר בלא תעשה שנא' אל ירך לבבכם, וכל דמי ישראל תלויין	53423
בצווארו אם לא נצח עכ"ל.	53424
כדוגמת מלחמת מצוה של עם ישראל ביחס לשונאיו הגשמיים, כן הוא מתכונתה של תפילת היחיד או	53425
הצבור ביחסו לשונאו בנפש הוא היצה"ר, כשהאדם מתגייס למלחמת היצר ומעמיד עצמו במערכת	53426
התפלה, מחובתו להגיע לידי התפשטות והתבטלות גמורה, הכנעה והשתחויה גמורה בכדי להפיל את	53427
השונא, ולהגיע בדביקות ובשלימות לפלטינו של המלך מזוכך ומחודש מכל תפלה ותפלה, וכשזוכה האדם	53428
והוא מגיע אחרי מערכת הצירופים למעלת ההשתחויה, אזי יש בכח תפלתו לקבוע ברכות והשפעות	53429
לדורי דורות.	53430
התפלה עושה הכל שמטהרת את הלב ומכניעה את הנפש, ומביאה את האדם לידי הכרת אפסותו	53431
וקלישותו, משתחוה ומתפשט מכל הגשמיות ומכשיר את הווייתו לקבלת אצילות אור הנצח, וההשתחויה	53432
הזאת מרוממתו עד גבהי שמי שמים, ומה מאד אסירי תודה צריכים אנו להיות לראשוניו שתיקנו לנו את	53433
שלש התפלות, בכדי לאפשר לנו במדת יכלתנו האנושית, להמשיך עלינו מקדושת השוכן במרומים ע"י	53434
השתחויות גופנו ונפשנו אליו בכל עת מצוא. (אור הנפש).	53435
	53436
מאמר רטז	53437
ויחזק ה' את לב פרעה ולא שילח את בני ישראל (שמות י' כ').	53438
הרמב"ן (שמות ז' ג') מביא את השאלה הידועה, אם הקשה הקב"ה את לב פרעה מה פשעו, הלא ניטל ע"י	53439
זה כח הבחירה שלו, והוא מביא מה שאמרו חז"ל במדרש שני טעמים, א) כי פרעה ברשעו אשר עשה	53440
לישראל רעות גדולות חנם נתחייב למנוע ממנו דרכי התשובה, ב) כי לא היתה תשובת פרעה לכבוד השם,	53441
ומה שרצה לשלח את ישראל היה מפני שנלאה לסבול את כובד המכות, לכן חיזק השם את לבו ואמץ את	53442
רוחו לסבול את המכות, כדי שישלח את ישראל מרצון וחפץ לב לעשות רצון בוראו, הטעם הראשון נמצא	53443
ברמב"ם תשובה (פ"ר ה"ג), השני בספורנו (שמות ז').	53444

והנה לשני הטעמים קשה איך שלח פרעה את ישראל באחרונה, לטעמו של הספורנו עוד אפשר לומר כי	53445
במכת בכורות לא חיזק השם את לבו, כי אם היה סובל גם מכה זאת מבלי לשלח את ישראל, אם האדם לא	53446
יירא גם מאימת מות אינו בסוג אדם בעל בחירה, חז"ל אמרו לעולם ירגיז יצ"ט על יצה"ר נצחו מוטב ואם	53447
לאו יעסוק בתורה, נצחו מוטב ואם לאו יקרא ק"ש, נצחו מוטב ואם לאו יזכיר לו יום המיתה (ברכות ה'),	53448
מוכרח מדבריהם כי זכירה זו מועילה לכל, וכש"כ כשאדם רואה כי אין בית אשר אין שם מת, אי אפשר	53449
מבלי לעשות תשובה.	53450
ובאמת אנו רואים את פרעה ועבדיו עולים ממכה אחת לחברתה, במכה שניה שהיתה קודם שחיזק השם	53451
את לבו נאמר, ויקרא פרעה למשה ולאהרן ויאמר העתירו אל השם, קריאה זו תשובה היא על אשר חטא	53452
לומר לא ידעתי את השם, ואח"כ במכה השלישית הודו גם החרטומים כי אצבע אלקים היא, ובמכה	53453
רביעית כבר נתרצה במקצת גם במעשה, כמו שאמר לכו זבחו לאלקיכם בארץ, ואח"כ אמר אנכי אשלח	53454
אתכם.	53455
אך גם במכה הששית אחר שחיזק השם את לבו, הגיעו חלק מהם למדת היראה, כמו שנאמר בהתראה	53456
למכה השביעית, הירא את דבר השם הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים, אף כי יראים אלה רדפו אח"כ	53457
אחר עם ישראל כמבואר בחז"ל (מכילתא), אבל גם יראת העונש בשעת המכה מדרגה היא, ובמכה	53458
השביעית כבר אמר פרעה בפה מלא חטאתי הפעם השם הצדיק, וידוי זה עשה רושם כי זכה בגלל זה	53459
לקבורה כמבואר בחז"ל.	53460
במכה שמינית אמר לכו נא הגברים ועבדו את השם כי אותה אתם מבקשים, ובמכה התשיעית אמר גם	53461
טפכם ילך עמכם רק צאנכם ובקרכם יוצג, ואם עלה מפעם לפעם אפשר לומר כי במכה העשירית השלים	53462
את תשובתו ושולח את ישראל מרצונו הטוב לכבוד השם.	53463
אבל לטעם הרמב"ם כי ה' חיזק את לבו על הרעות שעשה קשה, אם מניעה של תשובה מאת ה' היא איך	53464
אפשר לעשות אחרת? הלא הרמב"ם אומר ולמה היה שולח לו ביד משה ואומר שלח ועשה תשובה, וכבר	53465
אמר לו הקב"ה אין אתה משלח, כדי להודיע לבאי העולם שבזמן שמונע הקב"ה התשובה לחוטא אינו יכול	53466
לשוב אלא ימות ברשעו שעשה בתחלה ברצונו, וא"כ איך שלח פרעה את ישראל אחר שנגזר עליו שלא	53467
לשוב מחטאו?	53468
מוכרחים לומר כי גם עונש זה ככל העונשים שזמן קבוע להם, רעים בשליחותן ונאמנים בשבועתן	53469
כמבואר בע"ז (נ"ה.), ולכן יש זמן גם למניעת דרכי התשובה, וכאשר כלה זמן המניעה יכול האדם לשוב	53470
כמו קודם הגזירה, וכן הדעת נותנת כי המקור המובא בחז"ל על עונש זה, הוא ממה שנאמר ללצים הוא	53471
יליץ, מתרה בו פעם ראשונה שניה ושלישית ואינו חוזר בו, הוא נועל את לבו מן התשובה כדי לפרוע	53472
ממנו מה שחטא.	53473
כך פרעה הרשע, כיון ששגר הקב"ה אצלו חמשה פעמים ולא השגיח על דבריו, אמר לו הקב"ה אתה	53474
הקשית ערפך והכבדת את לבך, הריני מוסיף לך טומאה על טומאתך, לפי זה הדין נותן כי העונש על זה	53475
יהיה מדה כנגד מדה, אם חמש פעמים לא שב מרצונו תהיה המניעה ג"כ חמש פעמים, ולכן אחר המכה	53476
העשירית חזר בתשובה ושלח את ישראל.	53477
וכן איתא ברמב"ן על הפ' וחזקתי את לב פרעה ורדף אחריהם, כי לא היה בלב פרעה לרדוף אחריהם	53478
אפילו אם יברחו אלא שיעשה משה כרצונו, ועל כן הוצרך לומר כי הוא יחזק את לבו לרדוף אחריהם,	53479
חיזוק כזה שאלה חדשה יש בו, כיון ששב פרעה מרעתו באמונה וגם במעשה, כי שלח את ישראל יותר	53480
ממה שבקשו דרך שלשת ימים נלך במדבר, שמשמע מזה כי ישובו למצרים אחר כך, והוא שלח אותם	53481
בכל אופן אפילו אם יברחו לגמרי, היש בעל תשובה גדול מזה? ולמה נענש עוד ובעונש גדול כמקדם?	53482
ועוד כתב הרמב"ן, ולמטה אמר פעם אחרת הנני מחזק את לב מצרים ויבואו אחריהם, כי בראותם שנקרע	53483
הים לפני בני ישראל והם הולכים ביבשה בתוכו, איך ימלאם לבם לבא אחריהם להרע להם? ואין בכל	53484
המופתים כפלא הזה וזה באמת שגעון להם, אבל סכל עצתם וחיזק את לבם ליכנס בים.	53485
ולדעתי גם הרדיפה עצמה שגעון היא, אחר שראה כי השם הולך לפניו יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך	53486
ולילה בעמוד אש להאיר להם, איך מלאו לבו לרדוף אחריהם האם לא ידע מזה? הלא שלוחים שלח עמהם	53487
כדאיתא במכילתא על הכתוב ויוגד למלך מצרים כי ברח העם, כי השלוחים כשראו שאין ישראל חוזרים	53488
אחר שלשה ימים באו והגידו לפרעה ביום הרביעי, מהלך זה שלא רק שהוא נס ואינו בדרך הטבע כלל,	53489
אלא שיש בו כבוד וגדולה לישראל במדה שאין דעת האדם משיגה, דבר שלא היה כמוהו בכל ימי הבריאה	53490
לא לפנייהם ולא לאחריהם, ואחר שידע כל זה האם היה בכחו לחשוב לרדוף אחריהם ולהרע להם, האין זה	53491
שגעון!	53492

ומלבד זה קשה מה שרדף בני ישראל, בראותו כי אינם הולכים בדרך הישוב אלא במדבר מקום נחשים ועקרבים, הלא ימותו כולם בדרך הטבע ומה לו לרדוף אחריהם? וכש"כ הרדיפה בתוך הים דברים היוצאים מדרך הטבע המה, ורק מפני שחזיק השם את לבו, והרי השאלה הראשונה במקומה עומדת. אך הכתוב עצמו מגלה לנו את תשובת השאלה, וחזקתי את לב פרעה ורדף אחריהם וידעו מצרים כי אני ה', חזיק זה אינו מסוג החיזוק הראשון של חמשת המכות האחרונות למנוע מהם דרכי התשובה, אלא אדרבא להורות להם דרך האמת שיכירו את ה' וישובו בתשובה שלמה, מטרת החיזוק היתה למען העמידם על האמת, כי הרודפים הלא היו מאותם שהיו יראי ה' במצרים, וכיון שהגיעו מעט למדרגת היראה היה ביכולתם לעלות יותר ולהגיע לידיעה ברורה ורחבה באמונה, ולו חכמו והתחרטו חרטה גמורה על מה שחטאו היו נצולים מיד, והיו זוכים גם להתגייר ולקבל את התורה כמו שזכו הערב רב לכה"פ, אך כשלא שבו כראוי נענשו בעונם.	53493 53494 53495 53496 53497 53498 53499 53500 53501 53502
מזה נראה את חסד השם שאינו פוסק, לא די מה שהורה השי"ת להם את דרך האמונה וכל חלקיה במכות מצרים, אחרי שהיו רעים וחטאים לאין שיעור, אלא שעוד רצה להשלים אותם בהכרה ברורה של ידיעת ה', וקיים בהם תשב אנוש עד דכא עד דכדוכה של נפש, בשעה שרדפו אחרי בני ישראל בים, עוד חיכה השי"ת אולי יחזרו בתשובה, אולי בתוך הרדיפה לקראת הים הזועף יחשבו מחשבה של תשובה וינצלו. מעשה כזה אירע אצל בני קרח ששבו באמצע הבליעה, בשעה שפתחה הארץ את פיה ובלעה את קרח וכל עדתו, וגם המה היו בתוך הבלועים, אך באמצע הירידה הרהרו בתשובה ועשה להם הקב"ה נס ובצר להם מקום בגיהנם וניצלו, אם קרה דבר כזה אצל בני קרח הלא הוא דבר פלא שהיה רק פעם אחת בבריאה, אנשים גדולים היו שהרי זכו אח"כ לרוה"ק ולחבר עשרה מזמורי תהלים, וכל ישראל נוהגים לומר מזמור שלהם לפני תקיעת שופר בר"ה, להורות כי יש אפשרות לאדם לשוב ברגע אחד ובאותו רגע האחרון בחייו.	53503 53504 53505 53506 53507 53508 53509 53510 53511 53512
עוד דבר נלמד מזה מה שנוגע לגדלות האדם, חסד השם זה מורה לנו כי יש אפשרות של תשובה גם בתוך היסורים היותר גדולים, גם בשעה שאדם שקוע באימת מות של מיתה משונה תכף ומיד, בשעה זו אפשר לאדם היותר פחות היותר מושחת לבוא לתשובה שלמה ומאהבה, דבר זה מחייב אותנו בלימוד המוסר חובה רבה, כי דרכו של אדם להתנצל בזה שאיננו בטוח בתועלת היוצאת מן הלימוד, לו היה כל אחד בטוח בתועלת של מחשבה שלו, בתועלת של הרגשה שלו, אז לא היה מי שמתרשל בזה, כי עבודה קלה היא ופריה רב, אבל עתה בטלה כל התנצלות, כי אין מי שמחזיק עצמו גרוע כאיש מצרי, ולו חיכה הקב"ה באותה שעה לתשובה שלמה. (תורת אברהם).	53513 53514 53515 53516 53517 53518 53519 53520
מאמר ריז	53521
נטה ידך על השמים ויהי חשך על ארץ מצרים (שמות י' כ"א).	53522
איתא במדרש (שמות רבה י"ד), ומדוע הביא הקב"ה חושך במצרים, כי היו מישראל שהיו להם שררות במצרים ולא רוצים לצאת ולכן הביא חושך, ואותם שלא רצו לצאת מתו בימי החושך, ויש להתבונן והלא ראינו את גדלות כלל ישראל ואת כפיפותם לדעת גדולי הדור, וכשאמר הקב"ה למשה מאמינים בני מאמינים הן, הלא על הכלל כולו נאמר ואף על אלו שמתו בימי החושך, ובודאי לאחר שאמר משה את דבר ה' וראו את כל המכות שעשה ה' במצרים, בודאי נתחזקה יותר אמונתן ואף הם רצו לצאת, ומדוע נענשו בעונש חמור כ"כ שמתו במצרים ולא זכו לצאת ממנה.	53523 53524 53525 53526 53527 53528
אלא כן מגלים לנו חז"ל, לפי שהקב"ה בוחן לב וחוקר כליות, הבין וראה במעמקי נפשם שחסר להם הרצון העז לצאת ממצרים מפני השררות שהיו להם שם, ובאמת הקב"ה משבח את ישראל על זה, כמ"ש זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה, בעינינו ראינו בעת המלחמה האחרונה, רבים מאחינו בני"י לא רצו לצאת ממקומם למרות כל הגזירות הרעות, כי עצם היציאה והנדודים קשים מאד.	53529 53530 53531 53532 53533
ומובא בשם הגר"א ז"ל לבאר הא דאמרינן בתפילת שמונה עשרה משען ומבטח לצדיקים, כאשר רצון הקב"ה שהצדיקים יבטחו בו, נותן להם קודם כל משען ומראה שאפשר להשען עליו, ועי"ז נותן כח בצדיקים להגיע למדת הבטחון, וכן היתה הנהגתו במצרים, שכיון שקשה לבטוח בשי"ת ולצאת אל ארץ לא זרועה, לכן נתן הקב"ה י"ב חודש מכות במצרים והראם את ידו הגדולה כדי שיבטחו בו, ואלו האנשים שהיו להם שררות במצרים הוקשה להם לצאת לנווד במדבר, ומכיון שמצא הקב"ה במעמקי לבם חסרון שאיפה לצאת לכן נענשו שלא יצאו ממצרים.	53534 53535 53536 53537 53538 53539
דבר זה חייב להיות יסוד גדול בכל מהלך חיינו ועבודתינו, כי ברצות האדם לזכות מאת הקב"ה, חייב להיות נתון בשאיפה עמוקה ועזה בכל לבו ונפשו, ורק באופן זה יזכה מאת הקב"ה, ואילו כאשר נחסרת	53540 53541

מאתו השאיפה והרצון לא יזכה, ולכן התנאי הראשון לצאת ממצרים היתה השאיפה לצאת, ומכיון שחסר	53542
אצלם שאיפה זו לא זכו לכך.	53543
גודל התשוקה הנצרכת כדי לזכות, יש לראות מחובת אכילת קרבן פסח במצרים, מתניכם חגורים נעליכם	53544
ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אותו בחפזון, כן צריכה להיות התאווה והחפץ, האדם חייב להכין את	53545
עצמו לגאולה עד שלא יחסר לו במאומה, עומד וממתין ומצפה לרגע האות, וכשתגיע שעה זו לא יעכבהו	53546
אף הכנת רגע נוסף כלל, וכל שחסר לו במדת ההכנה הזאת לא יזכה, כי דרכי שמים הם מדה כנגד מדה עד	53547
דקדוק כחוט השערה ממש, וכל שחסר לו השאיפה והרצון לזכות לעוה"ב לא יזכה כלל לזה.	53548
ובמדרש (שמו"ר ט"ז) פלס מאזני משפט לה', בוא וראה מה בין משה לשמואל, משה היה נכנס אצל	53549
הקב"ה לשמוע הדיבור, ואצל שמואל היה הקב"ה בא, ולמה כן אמר הקב"ה בדין ובצדקה אני בא עם	53550
האדם, משה היה יושב ומי שיש לו דין היה בא ונידון, אבל שמואל היה טורח בכל מדינה לשפוט, אמר	53551
הקב"ה משה שהיה יושב יבוא אצלי לשמוע הדיבור, אבל שמואל שהלך אצל ישראל אני בא אצלו, לקיים	53552
מה שנאמר מאזני משפט לה'.	53553
נורא הדבר למעיין, דבודאי לא נמצא עון בזה שמשה רבנו ע"ה היה יושב והעם בא אצלו, מצב ישראל	53554
במדבר היה שאין מקום לסובב בעיירות לדון את ישראל, שכולם סמוכים ועומדים לאהל מועד, אך כיון	53555
שבמציאות חסר ההליכה לשפוט את העם לכן לא זכה שהדיבור יבוא אליו, כן היא מדת הקב"ה מדה כנגד	53556
מדה ללא ויתור כלל, ומעתה פשוט מדוע לא זכו חלק מבני ישראל לצאת ממצרים, דכיון שחסרה להם	53557
התשוקה לצאת לא יתכן שיצאו ללא שאיפה זו.	53558
וזה עלינו לדעת שכדי לזכות ליום שכולו טוב וליום שכולו ארוך, האדם עומד על זה במשפט תמידי כי	53559
אדם נידון בכל יום, ומשפטים רבים צפויים לו, וכדי לזכות תלוי רק במידת גודל שאיפת האדם לזכות	53560
לזה, וכל שאינו משתוקק לכך ואינו מוכן להפקיר תאוותיו הפרטיות כדי לזכות לא יזכה במשפטו,	53561
וכדחזינן ביציאת מצרים שלמרות אמונתם מאמינים בני מאמינים, אך כיון שחסר בעומק לבם השאיפה	53562
לכך לא יצאו ממצרים.	53563
אנו עומדים ומצפים כל יום לגאולה העתידה לביאת המשיח, מכל מקום לא נזכה לראות בביאתו אם לא	53564
נשאף ונרצה בזה בכל כוחות נפשינו, וכתב הסמ"ק (מצוה א') אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ	53565
מצרים, כי מיציאת מצרים עלינו ללמוד בינה אף לגאולה העתידה שתהא במתכונת ובמדת יציאת מצרים,	53566
וכשם שאלו שלא ציפו באמת ליציאת מצרים לא זכו לראותה, כן ח"ו כל שלא יחכה באמת לימות המשיח	53567
לא יזכה לראותה.	53568
הדרך להגברת תאות העולם הבא בקרבנו, היא עקירת תאות העולם הזה מנפשו, כי לא תיתכן בלב האדם	53569
שתי תאוות אלו כי מנוגדות המה, וכל אחת סותרת חבירתה, וכל שרצון ותאות העוה"ז בו, לא נמצאת	53570
בקרבנו השאיפה האמיתית והנכונה לעוה"ב, ורק לאחר עקירת רצון העולם הזה יתכן וישריש בקרבנו	53571
השאיפה לעולם הבא.	53572
איתא במדרש (ויקרא רבה ל"ב ה'), בזכות ד' דברים נגאלו אבותינו ממצרים, שלא שינו את שמם ולא	53573
שינו את לשונם ובגדיהם, ואע"ג שהיו מאמינים בני מאמינים ובזכות אמונתם לבד הוצרכו ליגאל, מ"מ	53574
מלמדנו חז"ל שבזכות מעלות אלו יצאו ממצרים, והן הן הדברים כי הזכות לצאת ממצרים ניתנה רק	53575
לשואפים ומתאווים לצאת באמת ובתמים, ואי התערבות במצרים היא הוכחה לגודל השאיפה לצאת, שלא	53576
חשקו כלל להתדמות למצרים, והשתדלו בכל כוחם להיות עם נבדל והמתינו לביאת המושיע.	53577
(אור יחזקאל).	53578
	53579
מאמר ריח	53580
ויט משה את ידו ויהי חשך אפלה בכל ארץ מצרים (שמות י' כ"ב).	53581
וברש"י ולמה הביא עליהם חושך, שהיו בישראל באותו הדור רשעים ולא היו רוצים לצאת, ומתו בשלשת	53582
ימי אפלה כדי שלא יראו המצרים במפלתם, ויאמרו אף הם לוקים כמונו, וכן בפ' בשלח פירש"י,	53583
וחמושים עלו בני ישראל — אחד מחמשה יצאו, וארבע חלקים מתו בשלשת ימי אפלה.	53584
קשה להבין איך יתכן שחלק גדול מכלל ישראל לא ירצה לצאת ממצרים, לאחר שסבלו כל כך ואף ראו	53585
את כל האותות והמכות שהביא הקב"ה על המצרים, והרי הקב"ה היה צריך לחזק את לב פרעה, ובלי זה	53586
בודאי היה שולח את ישראל תיכף מחמת עוצמת המכות, ומלבד זאת הרי קיים הבדל גדול בין פרעה שלא	53587
רצה להוציא את ישראל, לבין אלו מישראל שלא רצו לצאת, פרעה סירב להוציאם כי יהיה לו הפסד גדול	53588
אם יוציאם לחפשי, אבל ישראל לו זכות גדולה להיות בני חורין וליכנס לארץ זבת חלב ודבש.	53589
וצריך לומר כי בודאי ידע הקב"ה כי הרשעים לא ירצו לצאת אפילו אחר מכת בכורות, דאם היו מוכנים	53590
לעשות תשובה אחר מכה זו בודאי היה ממתין להם הקב"ה, עורפם היה כ"כ קשה עד כדי כך שהכרח היה	53591

שימותו בשלשת ימי אפלה, מפני שהיה גלוי וידוע לפני הקב"ה שלא יצאו בשום אופן, וצריך ביאור למה לא רצו לצאת? ולמה לא השפיעו עליהם כל הנסים ונפלאות?	53592
וכן במכת הארבה, שעל כך נאמר בתורה ויהפוך ה' רוח ים חזק מאד וישא את הארבה ויתקעוהו ימה סוף, לא נשאר ארבה אחד בכל גבול מצרים, רש"י אף המלווחים שמלחו מהם, וכאן מפליא הוא שהרי מכת הארבה היתה המכה השמינית שהמצרים סבלו, ולמרות זאת עוד לא הבינו כי זה לרעתם, אלא הם שמחו על האוצר הזה וצברו ממנו למלחם ולהחביא בכדים וחביות, וכן אמרו חז"ל אמר ר' יוחנן כיון שבא ארבה שמחו המצריים, אמרו נקבוץ ונמלא מהם חביות, אמר הקב"ה רשעים במכה שהבאתי עליכם בה אתם שמחים, מיד ויהפוך ה' רוח חזק (שמו"ר י"ג), היאך היה להם מקום לטעות כזו?	53593
כדי להבין את זה נתבונן במאמרם ז"ל, א"ר לוי בר חמא ארשב"ל לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, שנאמר רגזו ואל תחטאו, אם נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה, ואם לאו יזכור לו יום המיתה (ברכות ה'), ומפורסמת הפליאה אם זכרון יום המיתה הוא אמצעי בדוק שבוודאי יפעל ויסייע לאדם לנצח את היצר, למה לו לנקוט תחילה באמצעים אחרים בלתי מנוסים?	53594
אלא האמת היא כי האמצעי הבדוק של יזכור יום המיתה יכול ומסוגל להועיל, רק אם לפני כן היתה לו הקדמה של יעסוק בתורה, ואח"כ יקרא קריאת שמע, רק אחרי נקיטת כל האמצעים הללו יכול להועיל האמצעי של יזכור לו יום המיתה, אבל בלי הקדמת האמצעים הללו, אם ינקוט רק בסגולה של יזכור לו יום המיתה, יכול זה להשפיע רק להיפך, וכמו שמצאנו בנביא המתאונן על האומרים אכול ושתו כי מחר נמות (ישעי' כ"ב).	53595
ובזה אפשר להבין כי ישנה דרגה של נפילה בחטא וברשעות, שאין בכוח כל הנסים והאותות והנפלאות להוציאו ממנה, כי מי שמשוקע בדרגה זו אינו יכול לצאת מחיי ההפקרות והתאוה, עד שמגיעים לכך שאומרים אכול ושתו כי מחר נמות, ולכן אין פלא שאנשים כאלה שרצו לחיות חיי הפקר לא פעלו עליהם כל הנסים והנפלאות, וכמו כן טעו במכת הארבה ומלחו בחביות, כי העיקר תלוי בלב האדם, אם הכין לבו כראוי בהקדמת כל האמצעים הנחוצים, ורק אז יכול לעמוד בכל הנסיונות.	53596
לפי דעת האדם ומחשבתו, טוב היה אילו היו בימינו נסים למעלה מדרך הטבע, שהם היו בוודאי משפיעים על כולם לחזור בתשובה, שכן היו כולם משתכנעים באמונה ורואים בחוש את ההנהגה האלוקית, אך האמת היא כי הכל תלוי בנטיית הלב, כי כאשר יש לאדם נטיה הפוכה בלבד לא יועילו לו נסים ונפלאות, כי הנסים יועילו רק לאלה המבקשים את האמת וכדי לחזקה, והוכחה לכך יש לנו מרשעי בני ישראל, שבגלל נטייתם הרעה לא עזר להם מה שראו נסים ונפלאות למעלה מדרך הטבע, שכן נטיית לבם גרמו להם שלא היתה כנגדם עצה אחרת מההשגחה העליונה בלתי אם ימותו בשלושת ימי האפילה, אם כן תלוי הדבר רק בעצמנו והקב"ה יסייענו. (נחלת אליעזר).	53597
מאמר ריט	53600
ויאמר ה' אל משה עוד נגע אחד אביא על פרעה אחרי כן ישלח אתכם כלה גרש יגרש אתכם (שמות י"א א').	53601
הספורנו ז"ל מבאר וז"ל, באותו האופן ששלח כבר מרצונו אותך ואת אהרן, באותו האופן ישלח אתכם עתה מוכרח בצרתו, כלה גרש יגרש אתכם, אבל אז גירש רק שניכם בלבד, אמנם עתה יגרש את כולכם מכל זה המקום, כי אמנם זו מדת צדקו של הקב"ה, כשיתעקש אדם מעשות הראוי לבלתי עשות רצון קונו, יעשה מה שברח ממנו בצרה ויגון ולא לרצון יהיה לו, כאמרו תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה, אם לא כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם, כאמרם ז"ל המבטל את התורה מעושר סופו לבטלה מעוני. הספורנו מביא כאן יסוד בהנהגת הבורא ית' מהמעשה של פרעה, שאם הוכרח סוף סוף להכנע ולשלוח בעצמו את ישראל, אם כן כך הדרך תמיד, שכל מי שעובר על רצון ה' ית' ומתעקש לעמוד על טבעו ומדותיו, סופו להשבר ולהכנע בעל כרחו... ועלינו להשתדל להבין ולהרגיש את זה...	53602
ברמב"ן (י"ג ט"ז), ועתה אומר לך כלל בטעם מצוות רבות, מעת היות ע"ז בעולם מימי אנוש, החלו הדעות להשתבש באמונה, מהם כופרים בעיקר מהם מכחישים בידיעתו הפרטית, וכאשר ירצה האלהים בעדה או ביחיד ויעשה עמהם מופת בשינוי מנהגו של עולם וטבעו, יתברר לכל בטול הדעות האלה, וכאשר יהיה המופת ההוא נגזר על ידי נביא תחילה יתברר ממנו עוד אמיתת הנבואה, כי דיבר אלהים את האדם ויגלה סודו לעבדיו הנביאים ותקיים עם זה התורה כולה.	53603
ובעבור כי לא יעשה הקב"ה אות ומופת בכל דור לעיני כל רשע או כופר, יצוה אותנו שנעשה תמיד זכרון ואות לאשר ראו עינינו, מצוות רבות זכר ליציאת מצרים והכל להיות לנו בכל הדורות עדות במופתים שלא ישכחו, ומן הנסים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לנו חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם בין	53604
	53605
	53606
	53607
	53608
	53609
	53610
	53611
	53612
	53613
	53614
	53615
	53616
	53617
	53618
	53619
	53620
	53621
	53622
	53623
	53624
	53625
	53626
	53627
	53628
	53629
	53630
	53631
	53632
	53633
	53634
	53635
	53636
	53637
	53638
	53639
	53640
	53641

ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצוה יצליחנו שכרו ואם יעבור עליהם יכריתנו ענשו הכל בגזרת עליון עכ"ל הנפלא.	53642
כאן מדגיש לנו הרמב"ן ז"ל, שכל המופתים והנסים שהיו אז במצרים, זה לא היה נוגע רק להכניע פרעה או להציל את ישראל, אלא זה לימוד לכל הדורות, שהשגחת ה' שנתגלתה אז זה מציאות בכל דור ודור ובכל עת ורגע, ובגדר זה מסביר גם הספורנו, שאם רואים התוצאות מהעקשנות של פרעה, שהיה נאלץ שלא מרצונו לקיים צויו של מקום, זה יסוד גם לדורות שהעולם לא הפקר ח"ו, ואין שום יכולת לבטל רצון ה', המעשה של פרעה זה לא מקרה יוצא מן הכלל, אלא כך דרך הבריאה וזהו מדת צדקו של הקב"ה.	53643
ומביא הספורנו ז"ל עוד מאמר חז"ל, כל המבטל תורה מעושר סופו לבטלה מעוני, אלו הם התוצאות מעקשנות ומחסרון בבטחון בה', שהמצב בעצמו נוקם מהם ומייסר אותם, כמ"ש חז"ל לעתיד לבא תבוא כל עבודה זרה ותטפח על פני עובדיה, וכמה זה מציאות לעינינו, כמה זאת העבודה זרה הנוראה של השכלה פשטה רגל וטופחת על פני עובדיה, וזה לא דבר חדש אלא כבר היה לעולמים, וכבר ראינו זה בפולניה ורוסיה, וכבר היה זה אצל פרעה הרשע, זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור, שזוהי מדת צדקו של מקום, כשיתעקש אדם מבלתי עשות רצון קונו, יעשה מה שברח ממנו בצרה ויגון ולא לרצון יהיה לו. יסוד זה של הספורנו הוא מציאותי אף במה שנוגע למדרגות וקניני הנפש, עין טובה התפשטות והכנעה, שאם מזלזלים בזה ח"ו יחסר לנו אח"כ בגדר סופו לבטלה מעוני, וכמו שמביא הספורנו ראייה מהמרגלים, אם לא כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם, אע"פ שהיה הכל בחשבונות גבוהות ולישם שמים, אבל אם היה להם החסרון של עקשנות ולא התמסרו לגמרי לבטחון בה', זה גופא התנקם מהם, כמו שידוע הסוף האיום של המרגלים וכל הדור דעה.	53644
כן יבוא היום שנרגיש שההשקפה של תקון המדות זה לעיכובא בכל מהלך החיים, כל קנין בנפש כל פעולה בהתפשטות והכנעה זה נוגע לעתיד, ולהיפך כל זלזול זה חסרון לעתיד וכמה סובלים מזה ח"ו, בגדר כל המבטל את התורה מעושר וכו', כמה עלינו לנצל תקופה זו לחזק אצלנו ההשקפה והעבודה על הכנעה ועין טובה, ושלא להתעקש אלא למסור עצמנו לבטחון בה' ית' וטוב לנו כל הימים. (דגל המוסר).	53645
מאמר רכ	53646
דברו באזני העם וישאלו איש מאת רעהו כלי כסף וכלי זהב (שמות י"א ב').	53647
א"ר טוביא אמר ר' יאשיה כל המרפה עצמו מדברי תורה אין בו כוח לעמוד ביום צרה, שנאמר התרפית ביום צרה צר כחכה, א"ר אמי בר מתנה אמר שמואל ואפילו מצוה אחת (ברכות ס"ג), למדים אנו מכאן כי לפני שנכנסים לחיי המעשה יש להתכונן אליהם, יש תקופות בחיי האדם שאינו מרגיש שום לחץ ממדותיו ומן התכונות הטבעיות שלו, החכמה וההיחודש מעסיקות אותו בדביקות כזאת, עד שכל מידותיו הטבעיות נדחקות אל מעמקי נפשו ואינן מטרידות אותו לחלוטין.	53648
תקופה זו לרוב היא תקופת הבחורות והילדות, והיא מסתייעת עוד גם בטבע הזמן והגיל, אולם כאשר אותו אדם מתבגר ומתחיל להתנסות בנסיונות החיים, כשהוא מחליף את מצבו ודעתו מיושבת, ולעומת זאת דביקותו בתורה ובעבודה מצטננת, הרי אז מתעוררים בו הכוחות הרעים שהיו טמונים ושקועים בו בתרדמה עמוקה, הם מתפרצים בתוך נפשו בסערה גדולה מאד, כ"כ חזק שאין בו היכולת לעצור ולרסן אותם הכוחות.	53649
ולכן הזהירו חז"ל את תלמידי חכמים הללו, כי ידעו להכיר את הכוחות הרדומים בעמקי נפשו, ואם ירפה עצמו ולא ילמד לדעתם ולהכירם, אזי לא יוכל לעמוד ביום צרה, אם לא יכין לעצמו מטען מתאים של גבורה ובטחון יראה ומוסר אזי יכשל ויפול.	53650
דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו כלי כסף וכלי זהב ושמלות, ותמוה כלום על כסף וזהב יש צורך לפתות ולדבר באזניו? וכי מי זה שהוא באדישות לשאלת הכסף והזהב? אולם אפשר לומר כי הקב"ה אמר למשה שיכין את בני ישראל לשינוי המצב, שהרי ידוע כי כאשר משנים את המקום מקר לחם או להיפך, צריכים זהירות רבה שהשינוי הפתאומי לא יביא נזק לגוף, כמ"ש חז"ל כל ימי עני רעים זהו שינוי וסת של שבתות וימים טובים (ב"ב קמ"ו), שינוי הוסת מזיק מאד לתכונת הנברא לגופו ונפשו, החכם מתנהג להסתגל באיטיות למצב החדש.	53651
כך מי שמצבו נשתנה מעניות לעשירות, מקודם היה עני ואביון לבוש קרעים ודר בדירה רעועה, אוכל פת קיבר ושותה מים במשורה, בזוי ונקלה הכל מתרחקים הימנו, והנה פתאום זכה לעושר, מוציאים אותו מן הכוך האפל שבו התגורר אל ארמון מלכים מהודר ומפואר, עבדים ומשרתים רצים לפניו, אין ספק כי שינוי פתאומי כזה משפיע לרעה על האדם הן בגופו והן ברוחו.	53652
	53653
	53654
	53655
	53656
	53657
	53658
	53659
	53660
	53661
	53662
	53663
	53664
	53665
	53666
	53667
	53668
	53669
	53670
	53671
	53672
	53673
	53674
	53675
	53676
	53677
	53678
	53679
	53680
	53681
	53682
	53683
	53684
	53685
	53686
	53687
	53688
	53689
	53690
	53691

לכן אמר הקב"ה למשה, לך אל בני ישראל והכינם למצב החדש, הם יוצאים בבת אחת מעבדות לחירות, משפלות לרוממות, מעניות לעשירות, המעבר הפתאומי הזה עלול להזיק להם, עשוי לגרום לאיבוד צורתם ולעקור מהם כל מחשבה של אמונה ובטחון, לכן דבר נא באזני העם את הגבורה והחכמה שצריך האדם להיות מצוייד בהן במצב של עשירות, שלא יביא אותם להתכחש לגבורת הבורא או לשכחתו, יגיעה רבה היתה למשה רבינו לדבר דברים אלו באזניהם.	53692 53693 53694 53695 53696
נסיון העושר הוא נסיון קשה מאד לכל אדם וכל שכן לבן תורה, ומה עוד כשזה בא לו באופן פתאומי, כאשר לא הכין את עצמו לכך שיפגש עם העשירות, ולא סיגל את מחשבתו להיזהר מפני המציאות החדשה בשבילו, במקרה כזה עלול הוא להתגלגל ולהתדרדר עד לדיוטא התחתונה, ולאבד את כל ההישגים שצבר תוך כדי יגיעה בחיי הישיבה, אין בו כוח לעמוד ביום צרה כנגד הנסיונות הבאים אליו וכל שכן נסיון העושר.	53697 53698 53699 53700 53701
לכן נהג הקב"ה את בני ישראל במדבר ארבעים שנה, כדי שתתישב התורה בגופיהם (תנחומא בשלח א'), הקב"ה הכין את עם ישראל טרם ששינו את מקומם ומצבם, שיהיו מוכנים לתמורה הגדולה שתחול בחייהם לאחר כניסתם לארץ, שהיא ההיפך הגמור ממהות חייהם במדבר, במדבר היו מופשטים לגמרי מעסקים מדיניים וארציים, לא באו בשום קשר או מגע עם הבריות, התעסקו רק עם ענני כבוד המן והשראת השכינה, משה רבינו אהרן הכהן והזקנים.	53702 53703 53704 53705 53706
ואחרי שהתרגלו לחיות באווירה עליונה כזאת, תחת חינוך של מלאכי מעלה, קיים החשש שהמעבר הפתאומי לחיים בארץ, להתיישב בכרמים ובשדות עם בתים ועבדים וכל טוב, יביא להם משבר במצבם הרוחני, המעבר בין חיי פרישות ובדידות לחיים מדיניים ושפע חומרי ללא הכנה, עשוי להזיק למעלתם הרוחנית ואף למצבם הגופני, לכן נהגם הקב"ה ארבעים שנה במדבר להכינם לשינוי המצב, ולהודיעם על אוירת הארץ.	53707 53708 53709 53710 53711
והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים, מלאכים שליוו את יעקב בארץ אין יוצאים לחו"ל, ועלו לרקיע וירדו מלאכי חוצה לארץ ללותו (מד"ר ס"ח י"ח), גם המלאך צריך להיות עשוי מחומר מיוחד כדי שלא ישתבש מהאוויר של חוץ לארץ, המלאכים היורדים מהשמים זקוקים לזהירות יתירה שלא ישתבשו, והלא המלאכים אשר באו להפוך את סדום ולהציל את לוט, כאשר אמרו כי משחיתים אנחנו את העיר נדחו ממחיצתן קל"ח שנה, ובשם האר"י ז"ל שמלאך לא היה יכול לבוא למצרים כי היה מתגשם באויר העיר, ולכך עבר הקב"ה לנגוף במצרים לא ע"י מלאך ולא ע"י שרף ולא ע"י שליח.	53712 53713 53714 53715 53716 53717
ולכן המלאך שצריך היה ללוות את יעקב אבינו לחוץ לארץ, מוכרח היה להיות עשוי מחומר צלול וזך ביותר, כדי שלא יקלוט את האויר של חוץ לארץ, כל שכן אדם הקרוץ מחומר, שהוא קל ונוטה להיות מושפע מחומריות, שצריך להיות מוגן ומוכן שלא ישטף בזרם המים הרבים והעזים של חומריות, עליו להכין את נפשו וגופו בחומר דק ועדין של תורה ויראת שמים, כדי שיוכל לעמוד בפני כל הנסיונות בחיים שלא יעבירו אותו על דעתו ועל דעת קונו.	53718 53719 53720 53721 53722
לא תתאוה בית רעך שדהו ועבדו ואמתו שורו וחמורו, הקשה בעה"ט ושדהו הוסיף כאן שלא זכר בפ' יתרו? ותרץ מפני שכבר הגיעו קרוב לארץ והיה להם שדות, לפי שנתקרבו לארץ הגיעו לשינוי המצב והמקום, וכאן מתעורר הטבע שלא נתגלה להם מקודם, המדות קמות לתחיה ולכך היו צריכים להכנה יתירה ליזהר מחמדת הטבע.	53723 53724 53725 53726
בהיותם במדבר תחת ענני הכבוד היו רחוקים מהמוחש של שדות כרמים ופרדסים, הכל היו מכונס בתוך פינה בלב, הכל קיים באדם אבל אינו נגלה אליו, אולם עם הכניסה לארץ תתעורר החמדה, אשר על כן באה זהירות יתירה והכנה רבה לחיים הגשמיים, צריכים להתאמן הרבה בתורה וביראת שמים כדי שיוכלו לעמוד מול הטבע המתעורר ומשתלט על האדם. (אור חדש).	53727 53728 53729 53730 53731
מאמר רכא	53732
ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו למאיש ועד בהמה (שמות י"א ז').	53733
ר' ישעיה תלמידו של ר' חנינא בן דוסא היה מתענה שמונים וחמש תעניות, אמר כלבים שכתוב בהם והכלבים עזי נפש יזכו לומר שירה זו, בואו נשתחוה ונכרעה נברכה לפני ה' עושונו, נענה אותו מלאך מן השמים ואמר ישעיה עד מתי אתה מתענה, גזירה היא מלפני הקב"ה, מיום שגילה סודו לחבקוק הנביא, לא גילה דבר זה לשום בריה שבעולם, אלא בשביל שאתה תלמידו של חכם גדול, לכך זקקו לי מן השמים ושלחוני אליך לאמר, כלבים כתיב בהן ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו, ולא עוד אלא שזכו לעבד עורות מצואתן לכתוב בהן ספרי תורה תפלין ומזוזות (ילקוט שמות קפ"ז).	53734 53735 53736 53737 53738 53739 53740

הערה חשובה ממאמר מופלא זה, הענין הוא כאן להבחין בין הכמות לאיכות, כמו בענין התפלה ובכל מצוה, שחסידי הראשונים היו שוהין שעה אחת (ברכות ל"ג:), אמנם יתכן שגם איש פשוט יכול להיות שוהה שעה אחת, אלא שזו תהיה פעולה כמותית, אך יהא מאד רחוק מן האיכות שהיא מדריגת הראשונים, וכן מה שאמרו חז"ל משמת בן עזאי בטלו השקדנין (סוטה מ"ט.), הרי בוודאי שהיו הרבה שקדנים גם לאחר מותו, אבל היו במדריגה אחרת לגמרי, הם השיגו את הכמות אבל איכות השקדנות מדגישים חז"ל שבטלה במותו של בן עזאי, ולא נמצא מי שיגיע בזה למדריגה כמותו.	53741
וכן הוא בענין אהבת התורה, ישנם הרבה אוהבים ומתייגעים בתורה, ואם אינם מבינים הרי הם מצטערים ועמלים בתוספת גייעה על מנת להבין, אך זה דוקא בעניני הלכה או בפשט, אולם להתענות פ"ה תעניות על שלא הבין את השירה של כלבים, לכך לא כל אחד מסוגל, ויש להניח כי ודאי חקר והתייגע הרבה כדי להבין לפני שהתחיל להתענות, ורק משנוכח לדעת שאינו מסוגל בשום אופן להבין החליט להתענות, והמלאך בא ואמר לו ישעיה עד מתי אתה מתענה! ואם לא היו שולחים אליו מן השמים שיפסיק, היה בוודאי ממשיך בכך והכל כדי להבין את 0שירת0 הכלבים.	53742
ואפשר להסביר תמיהתו של ר' ישעיה בכך, כלבים שכתוב בהם והכלבים עזי נפש יזכו לומר שירה בואו נשתחוה, כלומר בהיותו והעזות היא ההיפך של בואו נשתחוה, כיצד יתכן ויזכו לומר שירה זו? שירתו של כל בעל חי תואמת את טבעו ואינה ההיפך ממשמעותו, ואילו כאן הרי זה דוקא ההיפך מן המשמעות הטבעית שלו.	53743
וכאן באה תשובתו של המלאך, כלבים כתוב בהם ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו, שמעשה זה היה ההיפך לגמרי מגדרו הטבעי של הכלב, ועוד בפרט כאשר היתה אז צעקה גדולה בכל ארץ מצרים, שאז כידוע טבע הכלבים לצעוק עוד יותר, ומכיוון שעשו פעם אחת נגד טבעם, זכו בגלל זה לומר את השירה הזאת, ומכאן אנו למדים עד כמה גדול עיקר זה של כפיית וכיבוש הטבע.	53744
הכלבים זכו שמעבדין מצואתן הקלף של סת"ם, מזה מוכח כמה גדול כוחו של מי שמסייע לעשות דבר טוב ובפרט אצל בני תורה, שאם אחד מסייע לחבירו לבצע את משאלת לבו ללימוד התורה, כמה גדול כוחו וכמה גדל כבוד שמים מזה, וזו היא השירה החשובה ביותר שיכול אדם לשיר כדי להגדיל כבוד שמים. (נחלת אליעזר).	53745
מאמר רכב	53746
ויאמר ה' אל משה לא ישמע אליכם פרעה למען רבות מופתי (שמות י"א ט').	53747
יש בני אדם הקובלים על מיעוט התגלות ה' שבזמננו המונע לדעתם את הכרת השי"ת, וטוענים שאילו נראו להם גילויים יותר גדולים וידיעות מעולמות העליונים היו מצליחים יותר בעבודת ה', אכן טעות היא בידם, יתכן שהאדם יראה נסים גלויים ותהיינה לו ידיעות נעלות מאד, ואף על פי כן לא ילמד דבר ולא יתעורר, וישאר בטומאתו וחסאיו כמקודם.	53748
עי' רמב"ן על התורה ויאמר ה' אל משה לא ישמע אליכם פרעה, בעבור שהיה ראוי שיפחד פרעה ועבדיו במכת הבכורות, ויירא ממנה יותר מכל אשר בא אליהם, וכבר ראו כל דברי משה מתקיימים בהם, בעבור כן הודיעו השם שהוא מחזק את לבו כדי שירבה בו מופתיו, וכתב עוד שם וחזקתי את לב פרעה, בעבור שפחד מהם במכת בכורות ובקש מהם וברכתם גם אותי, על כן הוצרך לומר כי הוא יחזק את לבו לרדוף אחריהם.	53749
פרעה ראה מופתים גדולים ונוראים בגבורות השי"ת, ולמרות כל זה לא חזר בו מרשעתו, במכת בכורות ובים סוף היה ראוי בדרך הטבע שישבר לב פרעה מכובד המכה, ולכן הודיע הקב"ה שיחזק את לב פרעה כדי שלא יאבד ממנו משקל הבחירה, ועדיין תשאר בו האפשרות לעמוד על דעתו על אף המכות הללו, כי אין פירוש ויחזק שנטל הקב"ה ממנו את הבחירה, אלא שהשוה את משקל בחירתו, למדים אנו מזה שאף אם יראה אדם נסים גלויים אין מזה כל הכרח שילמד מהם, וכן אם ישיג גם את ההשגות היותר גדולות, עדיין אפשר שיטעה כי יצרו הרע יטעהו.	53750
ועיין עוד רמב"ן סוף פרשת יתרו, כי לבעבור נסות אתכם בא האלקים, ולדעתי הוא נסיון ממש כי הסיר מלבכם כל ספק, ומעתה יראה הישכם אוהבים אותו ורוצים בו ובמצוותיו, הרי רואים אנו בזה דבר נפלא עד מאד, גם אחר קריעת שבעת הרקיעים במתן תורה, והתגלות כבוד ה' באופן שכמוהו לא היה ולא יהיה עוד לעולמים, ברור גדול כל כך עד כדי הסרת כל ספק באמונה, עדיין קיימת אפשרות בלב האדם אם יועמד בפני נסיון שירצה להשליך כל זאת אחרי גיוו, ויבחר דוקא ברע ולא בטוב שנראה לו.	53751
האמת היא שבכל מקום שהאדם עומד בו שם הוא מקום עלייתו בית המקדש שלו, יש בני אדם שעוסקים בענינים גדולים בצורכי כלל ישראל, ורואים סייעתא דשמיא למעלה מדרך הטבע, והם תמהים על עצמם	53752
	53753
	53754
	53755
	53756
	53757
	53758
	53759
	53760
	53761
	53762
	53763
	53764
	53765
	53766
	53767
	53768
	53769
	53770
	53771
	53772
	53773
	53774
	53775
	53776
	53777
	53778
	53779
	53780
	53781
	53782
	53783
	53784
	53785
	53786
	53787
	53788
	53789

איך יתכן שפחותי ערך כמונו, שאין לנו כדאים לזכות למצוות גדולות כאלה, שנזכה להיות בעלי מופתים כאלה בסייעתא דשמיא.	53790
אכן הקב"ה בחסדו הגדול משפיע לאדם סייעתא דשמיא אף לאחר שכבר פגם בבית המקדש שלו והעמיד צלם בהיכל, פירוש שבמקום שהיה לו לעלות עוד העמיק את ההסתר, וכן מצינו שעשרה הנסים שהיו קיימים במקדש הראשון נשארו גם לאחר שהעמיד המלך צלם בהיכל, ולא בטלו אלא כשנחרב הבית לגמרי, כל זמן שהיתה עוד אפשרות לקיום בית המקדש, נתקיימו בו גם עשרת הנסים, כן מתגלה הקב"ה לכל אדם כל עוד לא אפסה התקוה שתפעל עליו ההשפעה, ואם גם מעמיד האדם צלם בהיכל שלו, יתכן שלמרות זאת עדיין נמצאת נקודת בחירתו בדרגת בית המקדש, כי דוקא את הפחיתות יכול לעשות למקום עלייתו. (מכתב מאליהו ח"ב עמוד 242).	53791 53792 53793 53794 53795 53796 53797 53798 53799
מאמר רכג	53800
החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה (שמות י"ב ב').	53801
לכם שלא מנה בו אדם הראשון, או אינו אלא לכם ולא לגויים, כשהוא אומר ראשון הוא לכם, לכם ולא לגויים כבר אמור, מה ת"ל לכם? שלא מנה בו אדה"ר (מכילתא א'), סוד הגלות ניתן דוקא לעם ישראל כדי שיוכל לעמוד בכל המצבים והנסיונות, ולעבור את כל הצרות הרדיפות שיהיו להם בכל הדורות בין אומות העולם, הגלות היא יצירה של אור שיצר והטביע הקב"ה בתכונת עם ישראל, והיא סגולה מיוחדת כמ"ש ז"ל (ביצה כ"ה) ישראל עזים שבאומות, ופי' המהרש"א כדי שלא ישובו מפני כל, גוי איננו מסוגל להבין את מהות הגלות ואינו מתקיים בה, גוי אינו סובל יסורים ועבדות כי אין בו אותה הסגולה.	53802 53803 53804 53805 53806 53807
גוי מונה לפי חממה, רק כאשר הכל מאיר והוא מושפע בהנאות עולם הזה, אבל בלילה כשהוא חושך היינו בגלות הוא אובד עצות, אין לו הכושר והיכולת לעמוד בסבל, הוא חסר אותה התכונה שטבע הקב"ה בעם ישראל לסבול גלות, רק עם ישראל מונה לפי הלבנה, שהיא אור מאיר בין ביום ובין בלילה, בין במצב של שלווה ובין במצב של גלות.	53808 53809 53810 53811
לכן מסר הקב"ה את סוד הלבנה לישראל שיהיו מונים בה, ואילו העכו"ם מונים לחמה, לומר מה חמה אינה אלא ביום היינו בעולם הזה, ומה חמה היא של אש, כך הם עתידים לידון בה באש שנא' כי הנה היום בא בוער כתנור, וכשם שהלבנה היא של אור ולא אש כך ישראל נוחלין האור, שנא' אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה (שמו"ר ט"ו כ"ז), ראשי חדשים לעמך נתת, שלא נמסר סוד תולדות הלבנה לכל אומה ולשון כי אם לישראל.	53812 53813 53814 53815 53816
א"ר שמעון בן אלעזר מה אמר מצוות לא יוכלו אומות העולם לעמוד, היאך יעמדו על כל התורה כולה? משל למי שמינה לו שני אפטרופסין, אחד על אוצרות תבן ואחד על אוצרות כסף וזהב, אותו שנתמנה על התבן נחשד והיה מתעסע על שלא נתמנה על כסף וזהב, א"ל ריקה על התבן לא היה לך אמנה, על כסף וזהב יהיה לך אמנה? אם בשבע מצוות לא יוכלו לעמוד, בתרי"ג מצוות על אחת כמה וכמה (ילקוט יתרו רפ"ו).	53817 53818 53819 53820 53821
מפני מה נתנה תורה לישראל מפני שהן עזין שנא' מימינו אש דת למו, תנא דבי ר' ישמעאל ראויין הללו ליתן להם דת של אש, א"ד דתיהן של אלו אש, שאלמלא נתנה תורה לישראל אין כל אומה ולשון יכולה לעמוד בפניה (ביצה כ"ה), וכותב בעץ יוסף ישראל באומות קשין לנצח היינו ניצוח ויכוחי, כי כח ההתווכחות נמצא בישראל גדול מאוד גם בהיותם בארץ לא להם, ואין מי שינצח את דעתם רק התורה הזאת, בעת אשר השכל מראה איזה אופן בענין והתורה אמרה היפוך זה, אז ינוצח שכלם מהתורה המתוארת דת אש, כמו שהאש מנצח את הבהב בגבולו.	53822 53823 53824 53825 53826 53827
הכל מכון מאת האל היודע תעלומות שנתן להם גבורה ועקשנות, חומר כזה המבטיח אותם לעמוד בעומס הגלויות ובכל הנסיונות שיתרחשו עליהם כל השנים, כפי שנגזר עליהם להיות בגלות, והאומות כלות ועם ישראל נשאר עומד באמונתו, בכוח העקשנות הטבוע בתוך עומק נפשם.	53828 53829 53830
וזהו שהתפלל משה רבינו ע"ה אחר מעשה העגל, ילך נא ה' בקרבנו כי עם קשה עורף הוא וסלחת לעוננו ולחטאתנו, וכי מפני שהם קשי עורף יסלח להם ה' משמע מזה כי העקשנות היא מעלה שבעבורה יש לסלוח, שהרי כח העקשנות והעזות ניתן מאתו ית"ש כדי שיגן עליהם על כל צרה שתבוא בזמן הגלות והוא חסד מאתו ית'.	53831 53832 53833 53834
אמר רבי יוחנן מלמד שהחזירה הקב"ה על כל אומה ולשון ולא קבלוה עד שבא אצל ישראל וקבלוה (ע"ז ב'), שואל המהר"ל לא מצאנו ששלח השם אליהם נביאים? אלא שראה בהכנתם אם יש להם הכנה לתורה ולא מצא בהם הכנה לתורה, וזהו מיאון שלהם כי בודאי הבעל חי ממאן לקבל השכל מצד שאין לו הכנה לזה, ולא נמצאה הכנה באומות לתורה כי אם בישראל שיש להם הכנה.	53835 53836 53837 53838

וראיתי בס' תפארת יהונתן, נראה הטעם שלא שיעבדו מצרים בשבט לוי, כי פרעה ראה בקסם כי משבט לוי יקום המושיע, ופרעה חשב מי שאינו בצרה אינו יכול להושיע כי נוצר תאנה יאכל פריה, מי שסובל גלות יהיה לראש, ולכך לא שיעבד פרעה בשבט לוי כלל, ולא יוצדק להקים משבט לוי מושיע, וזו היתה טענת ישראל ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה, שהם בעבודה רבה ושבט לוי חפשי מכל, ואיך יתכן שהוא משה משבט לוי יבחר בו ה' למושיע. (מעייני החיים).	53839 53840 53841 53842 53843 53844
מאמר רכד	53845
החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה (שמות י"ב ב').	53846
אמרו חז"ל משה הראה את החדש לישראל ואמר להם כזה תהיו רואים וקובעים כך לדורות (מכילתא שם), מכאן שקביעת החדשים והמועדות נמסרה לישראל, וכן דורשים אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קודש (ויקרא כ"ג), אם קריתם אתם מועדי ואם לא אינם מועדי (ילקוט קצ"א).	53847 53848 53849
ומעשה בר' יהושע שרצה לקבוע את החדש שלא כרבן גמליאל, שלח לו ר"ג גוזרני עליך שתבוא אצלי במקלך ובמעוטיך ביה"כ שחל להיות בחשבונך, הלך ומצאו ר"ע מיצר, א"ל יש לי ללמוד שכל מה שעשה ר"ג עשוי, שנאמר אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם, בין בזמנך בין שלא בזמנך, אין לי מועדות אלא אלו (ר"ה כ"ה), ועוד מסופר בחז"ל מתכנסים מלאכי השרת אצל הקב"ה ואומרים לפניו רבש"ע! אימתי ראש השנה? והוא אומר ולי אתם שואלים? אני ואתם נשאל לבי"ד של מטה (ילקוט שמות קצ"א).	53850 53851 53852 53853
מכל זה משמע שכל קביעת הזמנים תלויה בישראל, ומה שהם גוזרים אף הקב"ה כביכול אינו יכול לשנות, ואף על פי שהכתוב אומר יהי מאורות ברקיע השמים, והיו לאותות ולמועדים ולימים ושנים (בראשית א'), וכן כתוב עשה ירח למועדים שמש ידע מבואו (תהלים ק"ד), ברם ניתנה הרשות לישראל לקבוע לפיהם את הזמנים ע"פ דעתם.	53854 53855 53856 53857 53858
ועוד שהתורה נתנה להם את הכוח לשנות בזה מסדר הבריאה, חז"ל אומרים שאדם הראשון מנה את החדשים לפי החמה (מכילתא בא), וכן מנו האבות, והנה צייתה התורה לישראל למנות לפי הלבנה, ולשנות בזה את כל הסדר והחישוב של החדשים, ולא עוד אלא שבהם תלויה קביעת החדש, ואם בית דין אומר מקודש החדש, אף אם אינו מכוון לפי מולד הלבנה הרי זה מקודש, בין אם הם שוגגין ובין אם הם מזידין, ומונים לפיהם את החדשים והמועדות (ר"ה כ"ה).	53859 53860 53861 53862 53863
וכן לגבי השנים איתא בגמרא, ר' אליעזר אומר בתשרי נברא העולם (ר"ה י"א), וא"כ היו צריכים למנות את השנה מתשרי, והנה מסרה התורה לישראל למנות את השנה מחודש ניסן כדכתיב ראשון הוא לכם לחדשי השנה, ועוד שהם רשאים לעבר את השנה ולהוסיף עליו חודש דכתיב שמור את חודש האביב, שמור אביב של תקופה שיהא בחודש ניסן (סנהדרין י"ג), וגם זה תלוי בשיקול דעתם של בי"ד, שאם עיברו את השנה הריהי מעוברת ומונים לפי זה את כל המועדות והשנים.	53864 53865 53866 53867 53868
וקביעות זו של ישראל אינה רק לגבי חישוב הזמן בלבד, אלא גם משנה את מציאות הבריאה, לפי חישוב זה אנו קובעים את גיל הנערות והבגרות, למשל אם עיברו את השנה, אין הנער או הנערה נעשים גדולים עד שימלאו להם י"ג שנה ויום אחד, או י"ב שנה ויום אחד לפי חשבון העיבור, ולפי זה נמצא לפעמים שנער שנולד מאוחר מחבירו מקדים אותו בגדלותו, כגון אם נולדו בשנה מעוברת, האחד בימים האחרונים של אדר ראשון והשני בימים הראשונים של אדר שני, והשנה בה מגיעים לגיל שלש עשרה אינה מעוברת, זה שנולד בשני נעשה גדול קודם הראשון.	53869 53870 53871 53872 53873 53874
עוד יותר אומרים חז"ל בת שלש שנים ויום אחד, נמלכו בי"ד לעבר בתולותיה חוזרין, ואם לאו אינן חוזרין, ודורשים על זה את הכתוב אקרא לאלקים עליון לאל גומר עלי, כלומר יש דברים שגוזרים בי"ד של מטה ומסכים הקב"ה מלמעלה (ירושלמי נדרים פ"ו הל' ח'), לפי חוקי הטבע בת שלש שנים ויום אחד בתולותיה אינם חוזרין, בכל זאת אם הבי"ד מעברים את השנה ולפי חישוב העיבור עדיין לא הגיעה הילדה לשלש שנים ויום, משתנה בהתאם לחישוב זה ובתולותיה חוזרין, הרי שחישוב הזמנים שנמסר לישראל קובע את סדרי הטבע והבריאה הקשורים בזה.	53875 53876 53877 53878 53879 53880
וכשם שנמסר לישראל לקבוע את הזמנים ואת כל התוצאות המסתעפות מהם, כן יש אשר נמסר להם גם הכוח לכוון את עצם מהלך השמש והירח בהתאם לרצונם, הרי מצינו שבזמן מלחמת ישראל עם האומות, העמיד יהושע את השמש ואת הירח, כפי שמסופר שאמר יהושע שמש בגבעון דום וירח בעמק אילון, וידום השמש וירח עמד, ויעמוד השמש בחצי השמים ולא אץ לבוא כיום תמים (יהושע י'), וכן מצינו שישעיה הנביא השיב את השמש ממהלכה כדברי הכתוב, וישב את הצל אחרונית עשר מעלות (מלכים ב' כ').	53881 53882 53883 53884 53885 53886
ועוד בזמן יציאת מצרים נמסרה לכל יחיד מישראל השליטה בזריחת השמש, בזמן שהביא הקב"ה מכת חושך על המצרים כתוב ויהי חושך אפלה בכל ארץ מצרים שלשת ימים, ולכל בני ישראל היה אור	53887 53888

במושבותם, ומפרשים חז"ל שלא רק בארץ גושן אלא גם בערי המצרים, בכל מקום שבא ישראל היה להם אור, ולמה? כדי לקיים את ההבטחה ואחרי כן יצאו ברכוש גדול.	53889
והיו ישראל נכנסים לתוך בתיהם של המצרים והיו רואים בהם כלי כסף וכלי זהב ושמלות, וכשבאים לשאול מהם והם היו אומרים אין לנו להשאיל לכם, היו ישראל אומרים להם הרי הוא במקום פלוני (שמו"ר שם).	53890
הרי שבכדי לקיים הבטחת ה', ניתן הכוח לכל אחד מישראל לכוון את זריחת השמש, ובכל מקום שהלך אור השמש נלווה עמו.	53891
ומנין שאב ישראל את הכוח הזה לשלוט במאורות השמים, הלא רק מתוך מצוה אחת של התורה או מתוך הבטחה אחת שנכתבה בתורה, וא"כ איזו שליטה יש לו בעולם מכוח התורה עצמה, ואיזה אור באפשרותו להפיץ בעולם ע"י לימוד התורה, הכתוב אומר כי נר מצוה ותורה אור (משלי ו'), הרי שגם התורה נקראת אור, ואורה גדול לאין שיעור מכל אורות השמים, הלא כתוב בתורה אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, ודורשים חז"ל בהבראם בה' בראם (ילקוט שם).	53892
הרי באות קלילא אחת שבתורה, נברא כל העולם שנכללים בו גם כל צבאות השמים, השמש והירח ומיליוני הכוכבים והמזלות, ואם באות קלילא כך, כמה באות גדולה וכ"ש בתיבה, וא"כ כמה עולמות לאין ערך ושיעור נוצרים בכל אותיות התורה, ואורות אלו הם למעלה מכל מושגי בני האדם, נורא הוא הכוח שנמסר לישראל על ידי לימוד התורה, ולפי זה כמה גדולה היא החובה עלינו לא להפסיק רגע מלימוד התורה, ובפרט בזמננו אנו שהדורות מתרפים בתורה והחושך יכסה ארץ.	53893
אנחנו עומדים בימי ניסן ורגילים לקרוא ימים אלה בין הזמנים, אולם לפי מה שדיברנו, הרי בחודש זה שהוא ראשון לכל חדשי השנה, נשתנה חישוב הזמן לגבי ישראל מאשר נמנה מימי אדה"ר ונעשה חידוש בבריאה, ולפי חודש זה קובעים את ימי ראש השנה וכיפורים, וממנו היסוד לחודש אלול וימי התשובה, וא"כ דוקא בזמן זה אנו צריכים להגביר חיילים בתורה, וכמו שבמצרים היה אור לישראל בכל מושבותם, אע"פ שבכל הארץ היה חושך ואפלה, כך חובה עלינו למרות החושך והאפלה השוררים בעולם, להאיר לבני ישראל בכל מקומות מושבותיהם, על ידי לימודנו ושקידתנו בתורה שהיא כולה אור ובכוחה לפזר את כל העננים שבעולם. (אור הצפון ד' ל"ח).	53894
מאמר רכה	53895
החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה (שמות י"ב ב' ג').	53896
לפני המצוה הראשונה שנצטוו ישראל בנוגע למצוות הפסח, היתה מצות החדש קידוש ראשי חדשים, הן ידוע שהיסוד של יציאת מצרים הוא מיסודות האמונה, וכמ"ש הרמב"ן בסוף פרשת בא, שמשום זה חוזרת התורה בהרבה מצוות על זכירת יציאת מצרים שהיא יסוד מיסודות האמונה, ויסוד זה קשור הוא בענין ראש חודש, ויש לגלות הקשר שבין ראש חודש ליסוד יציאת מצרים.	53897
אמרו בגמרא (סנהדרין מ"ב א'), וא"ר אחא בר חנינא א"ר אסי א"ר יוחנן, כל המברך על החודש בזמנו כאילו מקבל פני שכינה, כתיב הכא החדש הזה וכתוב התם זה אלי ואנוהו, תנא דבי רבי ישמעאל אילמלא זכו ישראל להקביל פני אביהן שבשמים כל חודש וחדש דיים, וענין קבלת פני שכינה שבקידוש הלבנה ביאר רבינו יונה ס"פ תפילת השחר וז"ל.	53898
מפני שהקב"ה אע"פ שאינו נראה לעין, נראה הוא על ידי גבורותיו ונפלאותיו, כענין שנאמר אכן אתה אל מסתתר אלקי ישראל מושיע, כלומר אע"פ שאתה מסתתר אתה הוא אלקי ישראל שעשית עמם כמה נפלאות, ואתה מושיע בכל עת ובכל שעה, ועל ידי תשועתך רואים אותך בני אדם, ואתה מתגלה להם ומכירים אותך, וגם כן בכאן על ידי מה שמחדש החדשים הוא מתגלה לבני אדם והוא כאילו מקבלין פניו, מפי מורי הרב נר"ו.	53899
מה מתגלה לבני אדם וכיצד הוא מתגלה על ידי מה שמחדש החדשים, מבאר הרש"ז זצ"ל שזוהי ההנהגה התמידית שהקב"ה מנהיג את העולם, הגם שהנהגה זו היא תמידית בכל עת ורגע וכוללת את כל העולם, אבל מפני הרגילות שבקיום העולם, אין בני אדם מכירים כי העולם מונהג תמיד, וכדי שבני אדם יראו כי העולם מונהג על ידי מנהיג, עליהם לראות חידוש בהנהגת העולם.	53900
חידוש זה הוא חידוש הירח המתחדש מדי חודש בחדשו, ואע"פ שגם השמש זורחת כל יום מחדש, שאני חידוש הירח, שהשמש הגם שאינה זורחת כאן זורחת היא במקום אחר בעולם, אבל הירח לפני לידתו אינו מאיר בעולם כלל וכמ"ש בגמ' (ר"ה כ' ב'), ודי לו לאדם בחידוש זה כדי שממנו יבוא להתעורר ולהכיר שיש מנהיג לכל העולם.	53901
והוסיף בזה המשגיח זצ"ל, כי מצד ההנהגה אין בין נס נגלה לנס נסתר ולא כלום, וההבדל שביניהם אינו אלא שלהכרת הנס הנסתר זקוק להתבוננות, והכרת הנס הנגלה הוא גם ללא התבוננות, אולם כל זה כשאנו דנים על הנס הנגלה לעצמו ועל הנס הנסתר לעצמו, אבל מאחר שהיו גם נסים גלויים, הנה מעתה	53902
	53903
	53904
	53905
	53906
	53907
	53908
	53909
	53910
	53911
	53912
	53913
	53914
	53915
	53916
	53917
	53918
	53919
	53920
	53921
	53922
	53923
	53924
	53925
	53926
	53927
	53928
	53929
	53930
	53931
	53932
	53933
	53934
	53935
	53936
	53937
	53938

אין צריך כל כך התבוננות כדי לגלות שגם הנס הנסתר הוא נס, וכמ"ש הרמב"ן שלפיכך נעשו הנסים הנגלים ביציאת מצרים, כדי שמהם יתפרנסו הדורות הבאים אחריהם, להכיר כי אין בעולם טבע והכל הוא נס, הנס של יציאת מצרים הפקיע פעם אחת ולתמיד מכל הטעויות של אמונות השקר.	53939
ומעתה הרי הקשר שבין חידוש החודש ליציאת מצרים, שני ענינים אלה הם המורים על הנהגת הקב"ה את עולמו בכל עת ובכל שעה, לפני יציאת מצרים הראו להם לישראל כי קיימת הנהגה של חידוש בבריאה, שכשם שעל ידי הנפלאות שעשה הקב"ה לעמו רואים אותו בני אדם, כמו כן על ידי מה שמחדש החדשים הוא מתגלה לבני אדם, לפני יציאת מצרים גילה להם התכלית של יציאת מצרים באמרו החודש הזה לכם, כלומר עליכם להתבונן ביציאת מצרים לגלות כל ההנהגה, כשם שההתבוננות בחידוש החודש מגלה על כל ההנהגה.	53940
עד הנה ביארנו הקשר בין ראש חודש ליציאת מצרים שהוא יסוד האמונה, ובאמת קשור הוא ענין ראש חודש במהות עם ישראל בכלל, ודבר זה מלמדנו הספורנו בפרשת (פנחס כ"ח) וז"ל, ובראשי חדשיכם הנה יום ראש חודש היה מנהג לישראל שיהיה יום קודש בצד מה, כמו שהעיד באמרו אשר נסתרת שם ביום המעשה (שמואל א' כ').	53941
וזה יורה שלא היה יום ראש חודש אצלם יום מעשה, ולכן ייחס אותו לישראל באמרו ראשי חדשיכם, ולא כן כתב במועדים, שלא כתב ביום שבתכם, ולא ביום ביכוריכם, ולא ביום סוכותיכם, וטעם מנהגם זה היה, כי אמנם הצלחת ישראל בעולם הזה, הוא בצד מה דומה לענין הירח, אשר אין לה בעצמה אור כלל זולתי מה שתקבל מזולתה.	53942
ידענו אשר לא ככל האומות עם ישראל, וכאן למדנו מה היא נקודת ההבדל, כל אומה ואומה משבעים האומות יש לה תכלית מסוימת רק לה, שאני ישראל שאין להם שום תכלית לעצמם וכל מהותם אינה אלא גילוי כבודו יתברך, ומעמדם של ישראל לעולם תלוי ועומד על נקודה זו, וכשהם מקבלים את האור הם למעלה מכל האומות, וכשאינם כלי קיבול אינם מקבלים את האור, וכשאינם מקבלים אין מגלים, וכשאינם מגלים אין בהם שום צורך, ולפיכך כשהם יורדין יורדין עד לעפר.	53943
לפי פירושו של רבינו יונה, אכן אתה אל מסתתר אלקי ישראל מושיע, שעל ידי התשועות שאתה עושה לישראל אתה מתגלה, ואילו לפי הספורנו מתפרש הפסוק כי מהות כלל ישראל מגלה אותך בעולם, ולפי שני הפירושים למדנו על חובת ההתבוננות, וכל ההתבוננות תעלהו למדרגה עליונה יותר, ההתבוננות תעלה את הנחת תפלין להנחה יותר נעלית, את הציצית ללבישה יותר נעלית, עוד שבירת היצר והתעלות בתוך לימוד התורה, וכל מדרגה עליונה יותר נידונית כקבלת פני שכינה, שהרי הוא זוכה לראות ראייה נוספת בגילוי כבודו יתברך.	53944
כאשר ישאלו לאדם מה הוא מעדיף חיים שאין בהם צער, או חיים שיש בהם צער וישועה מן הצער, הנה באה על זה תשובת דוד המלך, אהבתי כי ישמע ה' את קולי תחנוני, כי בהעדר צער מעיקרא אין רואים גילוי השכינה כפי שרואים כאשר יש צער וישועה, ומאחר שתכלית האדם אינו אלא להוסיף בגילוי שכינה, מעדיף דוד המלך את הצער והישועה על פני העדר הצער, ויש בזה מקור חיזוק לכל מי שנופל בחלקו איזה צער.	53945
אם יידע שהצער גופא יש בו תכלית, כי בשעת הצער קרוב יותר אל ה' ומתחזק בתפילה, וגם כשתבוא לו הישועה יוכל להמשיך ולהתבונן גם בשעות שאין בהן צער, העדר הצער הוא גם נס, על נסיד ועל נפלאותיך ועל טובותיך שבכל עת, וכל נסיון שבא לו לאדם הוא מקור להתקרבות נוספת ולהתגלות נוספת בהכרת ה', וכמ"ש הקב"ה לאברהם אבינו לאחר נסיון העקידה, עתה ידעתי כי ירא א' אתה, עתה נתגלה בך מדרגה של ירא א' שלא היתה גלויה קודם לכן.	53946
בעמדנו לפני חג הפסח עלינו ללמוד כיצד לקבלו, ללא התבוננות אפשר לראות נסים ולומר שאינם נסים, ואילו בהתבוננות אפשר לראות גם את הנהגת הנס בנסים הנסתרים, וכמ"ש הרב דסלר זצ"ל כי מי שמתעקש יכחיש גם את הנס שבקריעת ים סוף, ויאמר שכל כך וכך שנים נבקע הים, ועל ידי שנתבונן נזכה לגלות את האור ולכלל הישועות.	53947
(מערכי לב).	53948
מאמר רכו	53949
החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה (שמות י"ב ב').	53950
שמות החדשים כפי שכתוב בתורה החדש הראשון השני וכו', הוא מצות זכירת יציאת מצרים, כמו זכירת יום ראשון ושני בשבת שיש בה מצוה של זכור את יום השבת, ומה שחזרו בנביאים האחרונים לקרוא את החדשים בשמות ניסן אייר, הוא בשביל שכתוב ולא יאמר עוד חי השם אשר העלה את ישראל ממצרים, כי אם חי השם אשר העלה ואשר הביא את בני ישראל מארץ צפון, כמו שאמרו ששמות החדשים העלו מבבל (רמב"ן י"ב א').	53951
	53952
	53953
	53954
	53955
	53956
	53957
	53958
	53959
	53960
	53961
	53962
	53963
	53964
	53965
	53966
	53967
	53968
	53969
	53970
	53971
	53972
	53973
	53974
	53975
	53976
	53977
	53978
	53979
	53980
	53981
	53982
	53983
	53984
	53985
	53986
	53987
	53988

מדברי הרמב"ן אלה נראה כי היציאה מגלות בבל גדולה היא מיציאת מצרים, ושכחו של מקום נראה שם	53989
ביותר, כי הפסוק עצמו היינו יכולים לומר שהוא נאמר על ימות המשיח, שתמלא הארץ דעת השם במדה	53990
שלא היתה מקודם, אבל הרמב"ן אומר כי המקרא נאמר על מה שהחליפו חז"ל לקרוא החדשים בשמות	53991
שנקראו בבבל, תחת היותם נמנים בתורה על שם יציאתם ממצרים.	53992
זהו דבר שאינו מובן, אפילו אם לא היה במנין החדשים של תורה ענין של מצות זכירת יציאת מצרים, גם	53993
אז היה קשה מה ראו חז"ל לשנות קריאתם ממה שכתוב כמה פעמים בתורה, כש"כ לפי דברי הרמב"ן	53994
שיש בקריאת חודשים שבתורה ענין של מצוה, ענין זכירה ביצי"מ כמו זכירה של שבת, קשה הדבר מאוד	53995
מה מצאו חז"ל ביציאה מגלות בבל שתהא זכירת יציאת מצרים נדחית מפני זכירתה, הלא אדרבה ביציאת	53996
מצרים היו נסים ונפלאות לאין מספר, מה שלא היה ביציאה מגלות בבל, ולא זו בלבד אלא שביציאת	53997
מצרים זכו ישראל לקבלת התורה ולהיות עם סגולה מכל העמים, מה שלא היה כלל ביציאה מגלות בבל.	53998
ונראה כי אמנם יש ביציאה מגלות בבל מה שלא היה ביציאת מצרים, דאיתא במסכת שבת פ"ח. אמר ר'	53999
אחא בר יעקב מכאן מודעה רבה לאורייתא שקבלוה באונס, אמר רבא אף על פי כן הדר קבלוה בימי	54000
אחשורוש דכתיב קימו וקבלו, קיימו מה שקבלו כבר, ופי' רש"י מאהבת הנס שנעשה להם.	54001
מגמרא זו נראה כי זכו ישראל טרם שעלו מבבל לקבלת התורה בשלמות, מה שלא זכו עולי מצרים	54002
במעמד הר סיני, שאז היתה הקבלה מיראה וכאן מאהבה, אהבה זו באה להם מהנס הגדול שראו, והלא גם	54003
במצרים ראו נסים ונפלאות, אלא שאינו דומה נס של יציאה מעבדות לחרות, לנס של הצלה ממותה	54004
לחיים, ובכן אין מדרגת האהבה בעת יציאתם ממצרים כמדרגת האהבה בעת שניצולו מגזירת המן, ולכן	54005
היציאה מגלות בבל אומרת שבחו של מקום יותר, וראוי לדחות זכירת יציאת מצרים בשבילה.	54006
אך קשה כי לפי זה היה ראוי שהדור של בית שני יהיה גדול מהדור של בית ראשון, ובמסכת יומא נ"ד	54007
מצינו להיפך, כי בבית ראשון מותר היה לישראל להסתכל בכרובים, כמו שאמרו מראין היו לעולי רגלים	54008
ראו חיבתכם לפני המקום, לא כן בבית שני שחזרו למצבם הראשון כשהיו במדבר שעל זה נאמר, ולא	54009
יבואו לראות כבלע את הקודש, וא"כ חזינו שמרחק גדול היה בין מעלת אנשי בית שני למעלת אנשי בית	54010
ראשון, וגם הנבואה פסקה בימי בית שני.	54011
ונראה לומר כי אנשי בית שני הם הקטינו את עצמם דאיתא בגמרא (שם ס"ט), ויצעקו בקול גדול בייא	54012
בייא היינו האי דאחרביה למקדשא ועדיין מרקד בינן, לא איהו בעינן ולא אגריה בעינן, תפלה זו שהתפללו	54013
אנשי כנסת הגדולה שיבטל השם את יצה"ר של עבודה זרה, פירושה הקטנת הבחירה של האדם, כי ראו	54014
בחכמתם הגדולה שאין השכר של בחירה זו מכריע את צד ההפסד שבה, כי רבים וגדולים נכשלו בזה.	54015
לכן הכריעו שיותר טוב להיות בעל בחירה קטנה וקרוב לבחור בטוב, מלהיות בעל בחירה גדולה והסכנה	54016
קרובה לבוא, כעין שאמרו נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, וכן בקשו רחמים על יצר	54017
של עריות והקטינו אותו, נמצא כי נתקטן האדם מדור זה ואילך ונכנס לסוג אחר, עד שמצב ההתקרבות	54018
להש"ת של דור זה, אף כי זכו עוד לעבודת ביהמ"ק ולמצוות התלויות בארץ, לעומת הדור של מקדש	54019
ראשון הוא כאשה שנתגרשה וחזרה לבעלה.	54020
ובזה אתי שפיר מה שקשה מהגמרא (שם ט'), דאיתא שם מקדש ראשון מפני מה חרב מפני שהיו בו	54021
שלוש עבירות ע"ז ג"ע וש"ד, אבל מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובגמילות חסדים מפני מה חרב, ומתרחץ	54022
מפני שנאת חנם, מגמרא זו משמע כי הדור של מקדש שני היה יותר טוב מדור מקדש ראשון, וזה סותר	54023
להגמרא דלעיל.	54024
אבל לפי דבריני ניהא, כי המעשים של דור בית שני היו יותר טובים מהמעשים של דור בית ראשון, כי	54025
קבלת התורה שלהם עלתה הרבה על קבלת התורה של יציאת מצרים, כי הגיעו לקבלה מאהבה גמורה	54026
שאין בה נחיצות ליראת העונש כלל, כי גם שבקבלת התורה אמרו נעשה ונשמע כמו שהקשו התוספות	54027
בשבת פ"ח. אך זקוקים היו גם ליראה כמבואר שם, ולכן בבית שני לא היו בהם אותן העבירות שהיו בימי	54028
בית ראשון, וגם עסקו בתורה ובגמ"ח, אבל יחד עם זה נתקטנו כי ניטל חלק גדול מהבחירה שלהם, ולכן	54029
רחוקה מדרגתם ממדרגת אנשי בית ראשון.	54030
ומה נפלא הוא כי העבירה שלהם היתה מסוג אחר, עבירה של שנאת חנם, לא עבירה של מעשה אלא של	54031
פנימיות הלב, כי אנשים כאלה אשר מצד אחד המה גדולים מצד קבלת התורה מאהבה, וקטנים מצד השני	54032
כי נתקטנה הבחירה שלהם, צריכים זהירות שלא יתקטנו בגדלותם, זהירות זו אם אינה נשמרת כפי הראוי	54033
תצא מזה שנאת חנם יחד עם גמ"ח, חסד זה הלא מקורו הוא באהבת הבריות, ובפרט לדור שזכו לקבלת	54034
התורה כזו שמקורה אהבת השם, אשר התוצאה של אהבת השם היא אהבת אדם שנברא בצלם אלקים.	54035
ואם אהבת השם היתה אצלם במדרגה היותר גבוהה, היתה יחד עם זה גם אהבת אדם במדרגה זו, וכל	54036
החסד שלהם ממקור האהבה היה, חוץ מזה הלא אפשר לאדם לקנות אהבה לאדם ע"י ריבוי החסד שעושה	54037

עמו, ואם בגמילות חסד לא מצאו חז"ל שום חסרון כי היתה בתכלית הטוב, הלא נעשו אוהבים איש את רעהו ע"י החסד עצמו, ואיך אפשר שהיתה בהם שנאת חנם?	54038
אלא שזוהי תוצאה של צד הקטנות שבהם, כיון שלא נזהרו בשמירה הראויה לזו פרצופים כזה, עשתה ההקטנה פרי ע"י מעשה הגדלות שלהם שנאת חנם, חסרון בצורה הפנימית, ע"י גמילות חסדים שבמעשה, המעשה בא מגדלותם בתורה ובאהבת השם ואדם יחד, וחסרון הצורה והפנימיות בהמעשה נולד מההקטנה שחלה בדור ההוא, וחסרון צורת הדבר יותר חמור הוא מחסרון המעשה, כדמוכח משאלת הגמרא שם, ראשונים גדולים או אחרונים גדולים, והתשובה על זה תנו עיניכם בבירה, חזרה לראשונים שנפדו לסוף שבעים שנה ולא חזרה לאחרונים.	54039
ואע"פ שלא היה שם חסרון צורה בכל ענינם כי אנשי צורה היו, אלא חסרון כל שהוא בצורת המעשה גדול יותר מחסרון המעשה לגמרי, ולא רק מחסרון עשיית מצוה אלא גם מעשיית עבירה, אך לפי זה קשה מה היתה התועלת בהקטנת הבחירה, אם אחר ההקטנה אפשר לבוא לעבירה כזו הגדולה יותר מע"ז ועריות, הלא אין כל ריוח במה שהחליפו אנשי כנה"ג את מצב האדם ובחירתו, ואדרבה הגדילו את הסכנה בזה, ואם אין הכרעה ודאית לטובת הדורות, מאין למדו אנשי כנה"ג לעשות שינוי בהיצירה של האדם, מכפי הטבע וסדר החכמה שיצר בו השי"ת את עולמו?	54040
ונראה כי למדו זאת מהשי"ת בעצמו, כי איתא בגמרא (שם כ"א:), חמשה דברים חסרים היו במקדש שני, ארון, שכינה, רה"ק, אורים ותומים, ואש של מזבח, חסרון של דברים אלה ניכר היה כל כך, עד שבכו הזקנים בראותם ביהמ"ק כזה הולך ונבנה, חסרון זה הוא ההקטנה של הדור הזה, לא אנשי כנה"ג הקטינו את הדור אלא הקב"ה בעצמו הקטין אותו, ואנשי כנה"ג כווננו לדעת המקום, ובקשו שיקטין גם היצה"ר יחד עם הקטנת מעלתם, והקב"ה הסכים על ידם, והיתה להם הרוחה לכה"פ מעבירות חמורות שבמעשה. ולמה עשה זאת הקב"ה לדור הזה, הלא עלו במעלה הרבה יותר מדורות הקודמים, כי קבלו את התורה עליהם ועל זרעם עד עולם מתוך אהבה גמורה? תשובה על זה גילו לנו חז"ל (רש"י שיה"ש ו'), הסבי עיניך מנגדי שהם הרהיבוני, לולא ששכנתי בתוכם לא היו מתנשאים ובאים לידי חטא.	54041
כלומר המעלות הגדולות שהיו לישראל במקדש ראשון, השראת השכינה שהיתה להם בהתקרבות היותר גדולה, הן גרמו להם להתנשא בזה, להתגאות בקרבת אלילים, ומתוך כך באו לידי חטא, מה עשה הקב"ה כדי להצילם מן החטא? הרחיק עצמו מהם, לקח מהם את חמשת הדברים במקדש שני, ואז היה נקל להם שלא לחטוא, דבר זה הבינו אנשי כנה"ג ובקשו רחמים להקטין את הבחירה כדי שלא יבוא לחטאים של ע"ז וג"ע.	54042
זאת היתה הסיבה של הקטנת הדור הזה לעומת הדור הקודם, הקטנה בקרבת השם אליהם והקטנה במדרגת הבחירה, וכיון שנתקטנו לשמירה יתרה המה נזקקים, שמירה גם במעשה הטוב, שמירה גם במעשה הגדלות, אבל יחד עם מה שנתקטנו לא פסקה גדולתם מהם, גדלות של תורה וגמ"ח יותר מדור הקודם, וזכר לגדלות זו עשו חז"ל בשמות החדשים, זכר להיותם בבבל כי שם נקראו שמות לחדשים, כי בהיותם שמה עוד טרם שיצאו קיימו מה שקבלו כבר, על נס כזה וקבלת תורה כזו נאמר המקרא, ולא יאמר עוד חי השם אשר העלה את בני ישראל ממצרים, כי אם אשר העלה אתכם מארץ צפון ומכל הארצות, שאר ארצות עיקר ויציאת מצרים טפל להם. (תורת אברהם).	54043
מאמר רכז	54044
החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה (שמות י"ב ב').	54045
ואורח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום, דרך רשעים כאפלה לא ידעו במה יכשלו (משלי ד'), בפסוקים אלו הורנו שלמה המלך ע"ה בחכמתו את יסוד ההבדל בין אורחותיו של הצדיק לבין דרכיו של הרשע, הצדיק הולך לאור שכלו, וצופה בחכמתו איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם, מכיר את חובתו בעולמו, ולפיכך מיישר את אורחותיו לאורה של החכמה הצפונה בקרבו.	54046
אבל הרשע אשר איננו משתמש בכלי מחשבתו בחושך יהלך, דרכו בעולמו כעוור באפלה אשר סכנתו קרובה מהצלתו, חבוש הוא במאסר יצרו ואין עיניו מכירות בפחיתים לתוכם הוא נופל קודם שידעם, ולזאת תמצא כי הפסוק הראשון המדבר בשבחו של צדיק, הובא בדברי החובה"ל כראיה בדבר חיוב הבחינה בברואים, והבאת עדות מהם לחכמת הבורא יתברך (שער הבחינה פ"ב).	54047
והפסוק השני המתאר את דרכי הרשעים, הובא בדברי המס"י כראיה לטעות הנגרמת לעין השכל ע"י חשכת העוה"ז שדומה ללילה, אשר אינה מניחתו לראות במכשולים שבדרכי העולם, ונמצא הולך לבטח ונופל לבאר שחת, אם לא ישתמש בעצה האמיתית אשר הורנו חכמינו בואו ונחשוב חשבונו של עולם.	54048
מכאן חיובנו להליב את האור הצפון בלבותינו אור החכמה, ולפקוח עין הבט והתבונן בבחינת הברואים, בכל צבא השמים והארץ למקטנם ועד גדלם, מתנועת הגלגלים התדירה והסדירה כשמש ירח וכוכבים,	54049

ראה היאך הפליג דוד המלך ע"ה במזמור השמים מספרים כבוד אל (תהלים י"ט), בתיאור אורה הכולל של השמש, יופי מראה יושרת דרכה והיותה גוף בהיר וזך, כמה חכמה עליונה טבועה בבריאה זו ששמה חמה.	54088 54089 54090
במוצאה במהלכה ובשקיעתה, סובבת היא במהלך מתמיד דייקני ומחושב בכח עליון המוליך אותה, תלויה על בלימה בשעור מכוון במרחקה מן הארץ, בהתאמת מדת החום הדרושה לארץ ולדרים עליה לא פחות ולא יותר, כל מערכת הכוכבים המתנוצצים ברקיע השמים נעים במסילותם, כל כוכב כשהוא לעצמו ממלא את תפקידו, וכולם יחדיו ששים ושמחים לעשות רצון קונם, ומכריזים ואומרים ברן יחד כוכבי בוקר אל חי בראנו.	54091 54092 54093 54094 54095
ועל כולנה ההתגלות האלקית בחידוש הלבנה מדי חודש בחדשו, כמאמר ר' יוחנן כל המברך על החודש בזמנו כאילו מקבל פני שכינה, כתיב הכא החדש הזה לכם וכתוב התם זה אלי ואנוהו (סנהדרין מ"ב), נפלאות היא הגזרה שוה והדימוי של הכרת הבורא ית' מתוך הבריאה המספרת כבודו, לאותה הכרה עליונה לה זכו ישראל בשעת קריעת ים סוף, עת ראתה שפחה על הים מה שלא ראו הנביאים.	54096 54097 54098 54099
וביאור הענין אנו מוצאים בפי' רבינו יונה סוף פרק ראשון דברכות וז"ל, מפני שהקב"ה אע"פ שאינו נראה לעין נראה הוא ע"י גבורותיו ונפלאותיו, כענין שנאמר אכן אתה אל מסתתר אלקי ישראל מושיע, כלומר אע"פ שאתה מסתתר אתה הוא אלקי ישראל שעשית עמם נפלאות, ואתה מושיע בכל עת ובכל שעה, וע"י תשועתך רואים אותך בני אדם, ואתה מתגלה להם ומכירים אותך, וג"כ כאן ע"י מה שמחדש החדשים הוא מתגלה לבני אדם והוא כאילו מקבלין פניו.	54100 54101 54102 54103 54104
וענינו כי אין כאן ידיעה פילוסופית גרידא כי אם ראייה וגילוי! ראיית כבודו ית' ותפארתו בחידוש מולד הלבנה, השומרת על תפקידה ומקלסת לבוראה, פועל אמת שפעולתו אמת, וכאדם הזה שמכירים אותו מידועיו ופתאום רואים אותו, כך כביכול מקבלים ישראל פני אביהם שבשמים פעם אחת בחודש, אף כי גילוי כבודו יתברך והשראת שכינתו בתחתונים במעמד הר סיני ובמשכן, היתה באור עליון אשר נברא במיוחד בגילוי, אך גם ראיית כבודו יתברך מתוך התבוננות בבריאה ובחינת הברואים, הרי היא ראיית אור ה' המתגלית בתוככי לב האדם, מעין הכבוד הנראה באיתגליא בהר סיני.	54105 54106 54107 54108 54109 54110 54111
האדם אשר עיניו פקוחות, יכול הוא להתרומם ולהכיר את בוראו בכל מראה עיניו, משמע אזניו והרגשיו חושיו, שכן מלא כל הארץ כבודו ית' אם אך יתבונן בהם כראוי, וכמ"ש בדברי הכוזרי (מאמר ג' י"א), בביאורו מעלת החסיד המבחין כי אברי גופו עשויים בחכמה ובמידה, מסודרים בסדר מופתי ומצייתים לרצונו, מבלי שידע איזה אבר עליו להניע כדי לקיים תנועה מסוימת, וביותר בתנועת כלי הדבור, והנה זה האדם בפקחו עיניו להכיר פלאות בוראו בכל זיו וזיע מאבריו, כבר נעשה הוא משכן לשכינה, ובפנימיות נפשו הרי הוא רואה את אור השכינה נגלה אליו עכ"ל.	54112 54113 54114 54115 54116 54117
יתכן וחוקרי הטבע אשר דרכה רגלם על גלגל הלבנה, יודעים הם בידיעה יתרה עליו על נפלאות הבורא ית', אך מידיעה סתמית זו ועד לגילוי כבודו ית' ארוכה הדרך, שכן שני תנאים קודמים לגילוי זה, א' התבוננות מנקודת ראות נכונה, ב' טהרת הלב והכנת מקום לשכינה, וכבר הורונו חז"ל ואמרו כל המתגאה כאילו דוחק רגלי השכינה, כי בלב מלא תאוה וגאווה לא תשכון שכינתו יתברך.	54118 54119 54120 54121
ולפיכך האדם אשר תתעורר נפשו לחזות בנועם חכמת הבורא העליונה, חייב לטהר לבו ורעיונו, ללטש את נפשו עד אשר תסור ממנה כל קדרות ושחרות, ולמשוח את נשמתו בעריכת חשבונות ומחשבות תמיד, עד כי יוכשר לבו ותכון נפשו לראות בטוב ה', ואז לאחר התבוננות כראוי והשקטת הרעיון ע"י מנוחת הנפש, תשכון השכינה בתוכו ויזרח עליו אור כבוד ה', וכמ"ש חובות הלבבות וכאשר תעלם על לבך ותיישבם על רעיוןך תזוך נפשך ויאור שכלך, ויצטייר לך כל ענין נעלם בנפשך, ותראה צורות האמיתות בעינים פקוחות, ויפתח לך שער המעלות, ויגל המסך המבדיל בינך ובין חכמת הבורא (חשבון הנפש פ"ד).	54122 54123 54124 54125 54126 54127 54128
(שערי ציון).	54129
מאמר רכח	54130
החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה (שמות י"ב ב').	54131
אמר ר' יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחדש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל, ומה טעם פתח בבראשית? שאם יאמרו אומות העולם לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו (רש"י בראשית א').	54132 54133 54134
מצוות התורה מתחילות מהחודש הזה לכם, וכל מה שקודם לזה אינה אלא הקדמה ללמד שהקב"ה שברא את העולם בחר בישראל בגלל מעשי האבות, זהו שאמרו בגמרא, אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה	54135 54136

רבש"ע החזק לי טובה שהודעתך בעולם, אמר לה איני מחזיק טובה אלא לאברהם יצחק ויעקב שהודיעוני	54137
תחילה בעולם (מנחות נ"ג ע"א).	54138
כלל ישראל אמנם מפרסם את האמונה בעולם על ידי קיום התורה, אבל ההכנה לקיום התורה והיסודות	54139
שעליהם נבנה, בא על ידי מעשי אבות דוקא, הם שחקרו מדעתם וקבעו לדורות מה חובתו של האדם	54140
בעולמו, על כן אמרו חז"ל (תנדא"ר כ"ד) חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אברהם יצחק ויעקב,	54141
לא אמרו למעשה משה, והטעם שהאבות הם שהראו את הדרך, ומשה רבינו בעצמו לא הגיע למדרגתו עד	54142
שהלך גם הוא בעקבותם להתבונן על תכלית האדם.	54143
רק כשנלך באותה הדרך ועל פי אותו הסדר של האבות, להתחיל מההבנה בתכלית האדם, להתחזק	54144
באמונה ובטחון ובצורך לתקן את עצמו, ומזה להשתוקק לדברי תורה ולשלמות שיגיע אליו מהם, אז נהיה	54145
מסוגלים להעריך כראוי חין ערכה של תורתנו הקדושה, ברם מבלי להעריך כראוי את התורה, לא נוכל	54146
להפיק את התועלת הנרצה וכמ"ש הרמב"ן, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו	54147
ומקרינו שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, אלא אם יעשה המצוות יצליחו שכרו ואם יעבור	54148
עליהם יכריתו עונשו הכל בגזרת עליון, מדברים אלה רואים אנו כמה נחוץ להכין את לבנו לדברי תורה	54149
עד שיהיה לנו בהם חלק ונחלה.	54150
מהמצוה הראשונה בתורה כבר אנו רואים תוקפה של תורה, מזה שאמרו בירושלמי (פ"א כתובות הל'	54151
ב'), על הפסוק אקרא לאלקים עליון לאל גומר עלי, בת ג' שנים ויום א' ונמלכין בית דין לעיבור השנה	54152
הבתולין חוזרין, ואם לאו אין הבתולין חוזרין ע"כ, ניתן הכח בקביעת בית דין להחליט אם כבר עברו	54153
שלוש שנים שאז אין הבתולים חוזרים, או אם טרם עברו שלש שנים שלמות שאז יוכלו ליגדל שוב	54154
בתוליה, ואם כל כך גדול כח התורה מובן מאליו גודל ההכנה הדרושה לה.	54155
ובזה נוכל להבין גודל חרון אף על דוד המלך שקרא לדבר תורה זמירות, באמרו זמירות היו לי חוקך	54156
בבית מגורי, ונענש על זה כדאיתא בגמרא (סוטה ל"ה), ובאמת שמדרגה נעלה ביותר היא זו שהיה יכול	54157
לשמח את עצמו בדברי תורה בשעת צרתו ונדודיו, אבל הביאור בזה שאכן מדרגה גדולה היא, אבל בכל	54158
זאת מביטוי זה היה משמע זלזול בדברי תורה אשר רחבים מארץ מדה ועמוקים מני ים, דלשון זמירות יש	54159
בו משמעות של דבר שטחי, ואף שחלילה לאותו צדיק להתכוין לכך, בכל זאת דקדק אתו הקב"ה כחוט	54160
השערה, ומזה נוכל להבין גודל ההכנה שצריכים לדברי תורה.	54161
על כן הקדים בספר מסילת ישרים שיסוד החסידות ושורש העבודה התמימה הוא לדעת מה חובתו בעולמו,	54162
ואף שחסידות היא מהמעלות העליונות כמבואר בכרייתא של ר' פנחס בן יאיר, בכל זאת מי שבא לקנות	54163
מעלה זו והוא בודאי אדם מורם מעם, עדיין דרושה לו אותה ההכנה כמו האדם הפשוט ביותר, והיינו שידע	54164
על נכון חובתו בעולמו, משום שאם לא יזכר מזה תמיד לא יוכל להשיג שלמות העבודה. (המוסר	54165
והדעת).	54166
מאמר רכט	54168
החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה (שמות י"ב ב').	54169
אז"ל (שמו"ר פ' ט"ו), כשיצאו ישראל ממצרים א"ל הקב"ה אין לכם חודש אחר גדול מזה ולפיכך נקרא	54170
ראשון עכ"ל, ולכאורה גדולתו היא מפני שנעשו בו דברים גדולים כיציאת מצרים וקריעת ים סוף, אבל	54171
הלא גם בחדש סיון זכו למעמד הר סיני ומתן תורה, אולם נראה שגדולתו היא בעצמותו, והחידוש הכמוס	54172
בהחודש הזה לכם היא גדולתו.	54173
אז"ל שם אמרו מלה"ש לפני הקב"ה רבון העולם אימתי אתה עושה את המועדות, א"ל אני ואתם נסכים	54174
על מה שישראל גומרין ומעברין את השנה, שנא' אלה מועדי ה' מקראי קודש אשר תקראו אתם, אתם בין	54175
בזמנן בין שלא בזמנן, אין לי מועדות אלא אלו, א"ל הקב"ה לישראל לשעבר היו בידי מכאן ואילך הרי	54176
מסורה בידכם ברשותכם, אם אמרתם הן הן אם אמרתם לאו לאו, ולא עוד אלא אם בקשתם לעבר השנה	54177
הריני משלים עמכם לכך כתיב החודש הזה לכם עכ"ל.	54178
ומה היא השלמה זו שהקב"ה משלים עם ישראל בעיבור השנה, מפורש הוא בירושלמי נדרים, הובא בה"ה	54179
פ"ב מהל' אישות כ"א על מה שכ' הרמב"ם ז"ל שם, כל השנים האמורות בבן ובבת ובערכין ובכל מקום,	54180
אינן לא שני הלבנה ולא שני החמה, אלא שנים של סדר העיבור שהן פשוטות ומעוברות ע"פ ב"ד, כמו	54181
שהם קובעין אותן כמו שבארנו בהלכות קידוש החודש, ובאותן השנים מונין לכל דבר הדת עכ"ל, וכ'	54182
ה"ה ז"ל זה מבואר בהרבה מקומות, ובירושלמי בנדרים אמרו, אמר ר' אבין אקרא לאלהים עליון לאל	54183
גומר עלי, בת ג' שנים ויום אחד נמלכו ב"ד לעברו הבתולים חוזרים ואם לאו אין חוזרים ע"כ.	54184
וביאור הירושלמי הוא, שמשפטי התורה אינם כפי שכלנו, שהרי בת ג' שנים ויום א' אם היא אשת איש	54185
שקדשה אביה, הבא עליה בחנק ופחות מכאן פטור, לפי שפחות מכאן הבתולים חוזרים ואין ביאתו ביאה,	54186

וא"כ איך אפשר שתהיה חזרת הבתולים שהוא דבר טבעי תלויה בעיבורו של חודש, אלא שהשם יתעלה	54187
גזר כך וזהו לאל גומר עלי עכ"ל.	54188
ואנו למדים מכאן מערכה חדשה בהנהגת העולם, כי הקב"ה מסר לישראל בשעת יציאת מצרים ממשלותיו	54189
על העולם ומלואו, וכמו שיעקר יציאת מצרים עם כל האותות והמופתים שנעשו לפני היציאה ולאחריה	54190
בקריעת ים סוף, היה לחדש בריאת העולם לעינינו, ולהעמידנו על ההכרה הברורה כי אין טבע קבוע	54191
בעולם, ואין שמים וארץ קבועים ועומדים, ואין השמש מאיר בחוק הטבע, ואין הים קבוע ועומד, אלא	54192
שהקב"ה מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית.	54193
וכאשר ראו בעיניהם איך שכל הטבע משתנה כחומר ביד היוצר, מאור לחושך ומחושך לאור, ממים לדם	54194
ומדם למים, מים ליבשה ויבשה לים, ונעשה ברור אצלם, כי אין יסודות מיוסדים בעולם כחוקים כל	54195
יעבורו, אלא שהכל ביד ה' והוא בוראם ומנהיגם ועושה מעשה בראשית בכל יום תמיד.	54196
ולא רק שהוא עשה את העולם בשעת בריאתו, ומאז הוא קיים ומתקיים בכח בריאתו הראשונה, אלא	54197
שהקב"ה הוא אדון העולם, והוא בורא ומחדשו בכל שעה ושעה וכל רגע ורגע, וכמו שהעולם חסד יבנה	54198
בראשית בריאתו ובנינו, כן הוא גומל חסדים טובים תמיד לחדש את העולם ולקיימו, ולפיכך הוא קונה	54199
הכל, וחידוש זה הלא אינו חידוש מציאות אלא חידוש בהכרה, שעל ידי שראו בעיניהם חידוש פני העולם	54200
ומבנה יסודותיו, בשלה וגמרה ההכרה אצלם, כי אך לה' הארץ ומלואה ורק הוא בוראה והוא אדונה.	54201
וגם נתחדש אז החידוש הכמוס בהחודש הזה לכם, במה שאמר להם הקב"ה לישראל, לשעבר היו בידי	54202
מכאן ואילך הרי מסורה בידכם, כלומר ממשלת העולם והנהגתו וכל חוקי הטבע מסורים לישראל, טבע	54203
העולם וטבעי בני אדם, עד כדי כך שחזרת הבתולים תלויה בעיבור השנה שב"ד מעברים, שאם לא עיברו	54204
השנה נעשית בת ג' שנים קודם ואין בתוליה חוזרים, ואם עיברו השנה עדיין בתוליה חוזרים עד אחר	54205
חודש העיבור, וכן לענין גדלות וקטנות בבן ובת.	54206
ולא אך את הארץ נתן לבני ישראל להנהגתם וממשלתם אלא גם את השמים, וכמ"ש ז"ל (שוח"ט מזמור	54207
ד' אות ד'), אמר ר' הושעיא איזה אומה שמסכים אלהים עמה כאומה זו, כיצד בשעה שהזקנים יושבים	54208
לעבר השנה הקב"ה מסכים על ידם, ועליהם אמר דוד אקרא לאלהים עליון לאל גומר עלי, יתברך שמו	54209
של הקב"ה שהוא משלים וגומר עם ישראל מה שהם עושין ואימתי בר"ה.	54210
כשהסנהדרין יושבין ואומרים נעשה ראש השנה ליום פלוני, מיד הקב"ה מושיב שם למעלה סנהדרין של	54211
מלאכי השרת, ואומר להם רדו וראו מה שהסכימו התחתונים וגמרו, משיבין לו רבש"ע כך גמרו שתהא	54212
ראש השנה ליום פלוני, ומיד הקב"ה יושב באותו יום ודן את עולמו, והכסאות מוצעות והספרים נפתחים	54213
והסנהדרין יושבין עמו, כי חוק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב.	54214
ואותו היום שישראל גזרו הוא יום ר"ה אף לאלהי יעקב, שהוא מקיים גזרתם ומסכים על ידם, הוי אקרא	54215
לאלהים עליון לאל גומר עלי, שהוא מסכים על דעתם של ישראל, תדע לך שהוא כן, בא וראה מה כתוב	54216
יום תרועה יהיה לכם, יהיה לי לא נאמר אלא יהיה לכם, וכן הוא אומר אלה מועדי ה' אשר תקראו אתם	54217
מקראי קדש, בין בזמנן בין שלא בזמנן, אין לי מועדות אלא אלו, הוי כה' אלהינו בכל קראנו אליו, ואין	54218
קראנו אלא קידוש מועדות, כמה דאת אמר אשר תקראו אותם עכ"ל.	54219
הרי שלא אך סדרי וטבעי הארץ נמסרו לממשלת ישראל, אלא גם חוקי וסדרי השמים, חוק לישראל הוא	54220
וגם משפט לאלהי יעקב, וכל סדרי הדין בר"ה אך על פי החוק לישראל מתנהג הקב"ה, ולפי זה מובנת	54221
ההלכה בקידוש החודש, אתם אפילו שוגגים אפילו מוטעים, אתם אפילו מזידין, שלכאורה הדבר תמוה	54222
מאוד, וכי היכן מצינו שהלכה מוטעת שמה הלכה, והרי טעות לעולם חוזר ולא עוד אלא שהלכה בלתי	54223
נכונה במזיד תהיה הלכה.	54224
אלא הוא הדבר שגילתה לנו התורה באתם, שאתם הבעלים של סדרי הזמנים, ובידכם וברשותכם הדבר	54225
מסור, ולכן אין כאן טעות כי מה שהבעלים עושים הדין עמהם, ואין מי שיהרהר אחריהם, ולכן אתם	54226
אפילו שוגגין אפילו מוטעין אפילו מזידין.	54227
ולא אך בסדרי השמים אלא גם בתורה ומצוות כן וכמ"ש (שוח"ט נ"ז ב'), אמר ר' סימון בשם ריב"ל,	54228
בשלשה מקומות הסכים הקב"ה עם ב"ד של מטה, ורבותינו אמרו אף ביריחו הסכים הקב"ה על ידי	54229
יהושע, ואלו הן, מעשרות, ושאלת שלום בשם, ומקרא מגילה עי"ש, וזהו במצוות ובתורה הלא כללא הוא	54230
כי לא בשמים היא והקב"ה מסרה לנו, וב"ד של מעלה מקיים מה שגוזרין ב"ד של מטה, ממשלה בלתי	54231
מוגבלת זו התחילה בצאת ישראל ממצרים בפרשת החודש הזה לכם, ואז היתה יהודה לקדשו ישראל	54232
ממשלותיו.	54233
וכמו שדיבור אנכי ה' יסודו ביציאת מצרים, על ידי הכרתם שהעולם של הקב"ה, ואך הוא מחדש בכל יום	54234
תמיד מעשה בראשית, ואך זה המחייב את ההכרה והאמונה הברורה כי אנכי ה', כן החידוש שנתחדש	54235

לישראל בפרשת החודש הזה לכם, כי הקב"ה מסר את העולמות התחתונים והעליונים וכל אשר בהם לממשלתם של ישראל, הוא המחייב את ההכרה והאמונה החזקה כי ה' הוא אלהיך.	54236
וזהו אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, כמו שיציאת מצרים מחייבת את אנכי ה', כן היא מחייבת אלהיך, עליך נתיחד ביותר, וזהו החיוב המיוחד שנתחייבו בו ישראל יותר מכל האומות שבעולם, וכמ"ש רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עונתיכם (עמוס ג').	54237
והדין נותן כי אומה זו שהמשילה הקב"ה על כל העולמות, שאך היא תקבע סדרי בראשית וסדרי טבעי העולם וחוקיו, סדרי הזמנים והמועדות, ובידה נמסרו התורה והמצוות, שהיא תגזור והקב"ה יקיים ויסקים על ידה, האם יתכן שאומה כזאת המושלת על הכל, ואלה הצדיקים המושלים בהקב"ה, לא יהיו מושלים ביראת אלהים, וכן כל אדם מישראל שהוא מושל על כל העולם כולו, שהמשילו והשליטו הקב"ה ביצרו כביכול, היתכן שהוא יהיה עבד ליצרו, ולכן חג הפסח הוא חג החירות שכל אדם מישראל יוצא לחירות מעבדות יצרו ותחבולותיו והבליו, והוא נעשה עבד נקנה לקונו. (דליות יחזקאל).	54238
	54239
	54240
	54241
	54242
	54243
	54244
	54245
	54246
	54247
מאמר רל	54248
החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה (שמות י"ב ב').	54249
הראהו לבנה בחידושה ואמר לו כשהירח מתחדש יהיה לך ראש חודש, ועל חודש ניסן אמר לו זה יהיה ראש לסדר מנין החדשים, שיהיה אייר קרוי שני סיון שלישי (רש"י י"ב ב'), ולר' אליעזר האומר בתשרי נברא העולם עיקר פשוטו כך, החודש הזה לכם, אע"פ שאינו ראש חדשים לשאר האומות, לכם יהיה ראש חדשים למנות ששי שביעי וכו' וחודש שנים עשר הוא חודש אדר (רשב"ם).	54250
נמצא שיש שני ספירות, האחד מחודש תשרי לאומות העולם והוא ראש השנה, גם לנו הוא יום הדין, והוא העיקרי מארבעת ראשי השנים השנויים במסכת ר"ה, והשני לישראל המונים את החדשים מניסן, ועוד שישראל מונין ללבנה ועכו"ם לחמה (סוכה כ"ט), שיש הבדל בין ישראל לאומות העולם גם בעצם החדשים, שחודשי ישראל הם חודשי הלבנה, וחודשי העכו"ם הם חודשי החמה.	54251
ויש להבין על מה ולמה כל השינויים האלה, מה חשיבותם והקשר בינם לבין יציאת מצרים, ולמה נאמרה מצוה זו עוד במצרים לפני כל המצוות, ואפילו לפני מצות קרבן הפסח שהיא היתה התנאי לגאולתנו ויציאתנו מבית עבדים, וחז"ל אמרו אמר ר' יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם, היינו שמצוה זו היא התחלת התורה, ויש להבין מה טיבה של מצוה זו לעמוד בראש.	54252
אמנם מצינו לחז"ל שתקנו לומר בקידוש לבנה וללבנה אמר שתתחדש עטרת תפארת לעמוסי בטן, שהם עתידים להתחדשה כמותה, היינו שהש"ת הועיד ללבנה את התפקיד להתחדש בכל חודש, וזה הוא תפארתה ועטרתה, ועמוסי בטן היינו ישראל העמוסים מני בטן (ישעיה מ"ו), עליהם להתחדש כמותה ולפאר ליוצרים על שם כבוד מלכותו.	54253
ובפרקי דר"א (פ' נ"א), עתידים ישראל להתחדש ולהתקדש כמו שהלבנה מתחדשת ומתקדשת, ונמשלו ישראל ללבנה (שמו"ר ט"ז), עשיו מונה לחמה שהיא גדולה, ויעקב ללבנה שהיא קטנה, מה חמה שולטת ביום ולא בלילה, כך עשיו יש לו חלק בעולם הזה ולא בעולם הבא, יעקב מונה ללבנה מה לבנה שולטת בלילה וביום, כך יעקב יש לו חלק בעולם הבא וגם בעולם הזה.	54254
תפקידו ויעודו של עם ישראל בהתחדשות והתקדשות, שבכל יום מתחדשים בעבודת ה' ולא כמצות אנשים מלומדה, וגם כשהלבנה מתמעטת ונפגמת, הרי היא שוב מתחדשת ומתקדשת, וכן אנו גם אם ברבות הימים אנו נפגמים ומתמעטים בעבודתו יתברך הרי אנו מתחדשים ומתקדשים, והמצוות והתורה הם אצלנו כחדשים, והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום, לא יהיו בעיניך כדיוטגמא ישנה שאין אדם סופנה, אלא כחדשה שהכל רצין לקראתה.	54255
מצוה זו התחלתה של תורה היא, המורה לנו דרך להיותנו עם מיוחד, והיא נאמרה בראשית דרכנו לפני צאתנו מארץ מצרים, ללמדנו את מטרנתו להיות משולים ללבנה להתחדש מדי פעם, שתהיה תורתנו ואמונתנו כדיוטגמא חדשה, ואם בעולם הזה החמה שולטת ומלכות בית דוד נפגמת ואפילו מתבטלת זמנית, הרי חידוש הלבנה מראה על חידושה, דוד מלך ישראל חי וקיים, ואנו מתפללים יהי רצון מלפניך למלאות פגימת הלבנה ולא יהיה בה שום מיעוט, ויהיה אור הלבנה כאור החמה וכאור שבעת ימי בראשית.	54256
וברמ"א (הלכות ר"ח תכ"ו), ונוהגים לאמר דוד מלך ישראל חי וקיים, שמלכותו נמשלת ללבנה ועתיד להתחדש כמותה, וכנסת ישראל תחזור להתדבק בבעלה שהוא הקב"ה דוגמת הלבנה המתחדשת, ולכן עושים שמחה וריקודים בקידוש החודש דוגמת שמחת נשואין, ותקנו לנו חז"ל את פרשת החודש לפני התקדש חג חרותנו, להזכיר לנו את סוד קיומנו ותקותנו להגאל גאולת עולמים, להתחדש ולהתקדש כמותה ולפאר ליוצרנו על שם כבוד מלכותו.	54257
	54258
	54259
	54260
	54261
	54262
	54263
	54264
	54265
	54266
	54267
	54268
	54269
	54270
	54271
	54272
	54273
	54274
	54275
	54276
	54277
	54278
	54279
	54280
	54281
	54282
	54283
	54284

ונשי ישראל נוהגות שלא לעשות מלאכה בראש חודש, ורש"י כתב הטעם לפי שלא רצו הנשים לתת את	54285
נזמיהם לעגל ונתן להם הקב"ה שכרן, שהן יהיו משמרות ראש חודש ולא האנשים, ובדרכי משה מביא	54286
משום או"ז עוד טעם על כך והיינו כדברינו, שמצוה זו היא על ההתחדשות שאנו מתחדשים ומתקדשים	54287
לעבודת בוראנו, ובפרישה כתוב וז"ל, ואני אומר שלעתיד הנשים הזקנות צדיקות יחזרו לנעורותיהן	54288
כיוכבד, על פי הכתוב תתחדש כנשר נעורייכי, וע"ז נתנו להן ראש חודש זכר לדבר וק"ל. (למען אחי	54289
ורעי).	54290
	54291
מאמר רלא	54292
והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים (שמות	54293
י"ב ו').	54294
מובא בילקוט (קצ"ה), ומפני מה הקדים הכתוב לקיחתו של פסח לשחיטתו ד' ימים, ר' מתיא בן חרש	54295
אומר הרי הוא אומר ואעבור עליך ואראך, הגיעה שבועה שנשבע הקב"ה לאברהם אבינו שהוא גואל את	54296
בניו, ולא היו בידם מצוות שיתעסקו בהן כדי שיגאלו, שנאמר ואת ערום ועריה מן המצוות, ונתן להן	54297
הקב"ה שתי מצוות, מצות פסח ומצות מילה שיתעסקו בהם כדי שיגאלו, ר' אליעזר אומר ארבעה היו	54298
בידם, ומפני מה הקדים לקיחתו של פסח לשחיטתו שלשה ימים, לפי שהיו ישראל שטופים בע"ז במצרים	54299
עכ"ל.	54300
ובאמת קשה להבין וכי לא היה מספיק לכלל ישראל כל התקופה של הנסים והנפלאות שראו במצרים וכל	54301
ההשגחה הפרטית? הרי אפילו פרעה וכל עמו נכנעו ונשתנו מקצה אל הקצה, עד ותחזק מצרים על העם	54302
למהר לשלחם מן הארץ, ואם כן אם נניח שהמצרים היו שטופים בע"ז איך לא הספיק לישראל הנפלאות	54303
הגדולות האלו? וכל שכן אחרי שהיו מכירים את ההשגחה העליונה, והיו יודעים שכל הנסים והנפלאות	54304
האלו הכל נעשה בשבילם, וראו בחוש קיום ההבטחה של וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי ועוד ועוד.	54305
אם כן איך לא הספיק בשבילם כל הנסים והנפלאות, עד שהיה הכרח למצוה זו של שחיטה הפסח? מה גם	54306
שעל ידי זה הם מכניסים עצמם למצב של סכנה, כמ"ש חז"ל כשאמר ה' למשה משכו וקחו לכם, אמר לו	54307
משה איך אני יכול לעשות זאת? הלא זה אלהיהם של מצרים? ואיך נשחוט את אלהיהם ולא יסקלוננו?	54308
אמר לו הקדוש ברוך הוא, חייך שאיני מוציאם עד שישחטו את אלהיהם להראות שאין ממש בהם, ובכן	54309
איזה הכרח היה בזה? איך לא להתחשב עם הסכנה? ולמה בכלל צריכים להראות שאין ממש באלוהיהם?	54310
לאיזה תועלת?	54311
ואפשר להתעורר מכאן איך שרק השי"ת אל דעות ה', הוא יכול להכיר ולדעת מהו המפריע המעכב את	54312
האדם להגיע אל ההרגש של השגחה ובטחון, זהו הצמצום הנגרם לאדם מכל מיני סיבות ומקרים, האדם	54313
חושב שכל התנהגותו מבוססת על השכל, ומה שהוא מבקש השתדלות, פשוט שזה דבר שהשכל מחייב	54314
אותו וכל אחד מבין זאת, אך מכאן יש לנו להתעורר שהמצב הוא דווקא הפוך, זה לא מן השכל רק	54315
מהשפעה של הסביבה.	54316
בגלל זה הקפיד כביכול כל כך שאפילו אחר תקופה של נסים והשגחה, למרות הכל אינם יכולים להפקיר	54317
את השפעת מצרים וכל התועבות שלהם, וזה ודאי עשה רושם עליהם שמכל ציור ומכל ראייה הושפעו בלי	54318
שיעור, ועל זה היתה הקפידה, חייך שלא יצאו עד שישחטו את אלהי מצרים לעיניהם! לעיניהם של	54319
המצריים להודיע להם שאין בהם שום ממשות, וכאשר זה נעשה לעיניהם, זה עושה רושם אחר בלבו של	54320
האדם שיוצא במרידה ובביטול נגד ההשפעות האלו.	54321
כן גם לנו לדעת שהמפריע שלנו הוא רק מהשפעה, ועלינו למרוד במפריע זה שעומד נגדנו בכל ענין, כ"ש	54322
כשזה נוגע להתמסר לשבתי בבית ה' ולהגיע לאיזה קנין בהשגחה ובטחון, הרי אנו רואים מעשים בכל יום	54323
עד כמה ארור הגבר אשר יבטח באדם, ויכולים להרגיש זה בנקל, תראו שהפסוק מקדים ארור הגבר אשר	54324
יבטח באדם, ואח"כ ברוך הגבר אשר יבטח בה', ולכאורה הברוך צריך להיות קודם? מה אנו לומדים	54325
משינוי זה? שקשה לאדם לתפוס את הברכה העצומה הטמונה בבטחון בה', לפני שהוא רואה בחוש כמה	54326
ארור ואומלל הוא מי ששם מבטחו באדם שהוא משענת קנה רצוץ.	54327
ההשפעה כ"כ יש לה שליטה חזקה עלינו עד שאנו כמו פרעה השוטה, שכאשר דיבר אתו משה והזכיר לו	54328
את שם ה', הלך לחפש בספריו ולא מצא את שם ה', כן אנו כל היום מחפשים ותולים את ההצלחה בכל	54329
מיני סיבות, אבל שלמה המלך אמר וראיתי כי לא לקלים המרוץ ולא לגבורים המלחמה ולא לחכמים לחם	54330
ולא לנבונים עושר, וכן מסביר החובה"ל הדוגמה של בעל האלכימיה על השתדלות האדם להגיע	54331
להצלחות, והסביר לנו עשרה חלוקים במה שהבוטח בה' עולה עליו, המפריע אצלנו זה מה שהאדם	54332
מושפע מילדותו ועלינו למרוד בהשפעה זו ואז נצליח. (דגל המוסר).	54333
	54334

מאמר רלב	54335
והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים (שמות י"ב ו').	54336
מפני מה הקדים לקיחתו של פסח לשחיטתו ד' ימים? היה רבי מתיא בן חרש אומר ואעבור עליך ואראך והנה עת דודים, הגיע זמן שבועתו שנשבע הקב"ה לאברהם שיגאל את בניו, ולא היה בידם מצוות שיעסקו בהם כדי שיגאלו שנאמר ואת ערום ועריה, נתן להם הקב"ה שתי מצוות דם פסח ודם מילה שיתעסקו בהם כדי שיגאלו, לכך הקדים הכתוב לקיחתו של פסח לשחיטתו ד' ימים שאין נוטלין שכר אלא על ידי מעשה (מכילתא פר' ה').	54337
לכאורה אינו מובן לאיזה מטרה היו נחוצות מצוות פסח ומילה דוקא כאן קודם יציאתם ממצרים, וכי לא היו לאבותינו כמה וכמה זכויות במה שלא שינו את שמם ולשונם והיו פרושים מן העריות? ועוד בשביל מה היו צריכים כלל לזכויות, הרי כבר סבלו את קושי השעבוד כל אותם השנים, וכבר הובטח לאברהם אבינו יציאתם ממצרים ברכוש גדול בגמר תקופת עבדותם, ולמה להם לחפש מצוות כדי שעל ידן יגאלו? וביותר קשה ממה שאמרו במדרש על הפסוק והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות (י"ב כ"ב), המשקוף זה זכותו של אברהם, ואל שתי המזוזות זה זכות של יצחק ויעקב, ובזכותם ראה את הדם ומנע מהמשחית לנגוף בהם (שמו"ר י"ז ג), ואם לא ניצולו אלא בזכות האבות הרי בלא דם הפסח גם כן היו יכולים להנצל?	54338
על כן היטיבו חז"ל במתק לשונם לבאר, שכל זכותם של האבות לא היתה יכולה אלא להכין את דודים אשר בה יהיו ראויים להגאל, אבל כל עוד שיהיו במצב של ערום ועריה ובחוסר מעש מצד עצמם, לא תוכל לעזור זכות אבות, וכבר אמרו אל יאמר אדם אבי כשר ובזכותו אני נמלט, אין אברהם מציל את ישמעאל בנו (שוח"ט מ"ו).	54339
גם הזכותים שהיו בידיהם במצרים לא הספיקו להם, משום שכאן היה דרוש זכות כזה שיצדיק גאולת מצרים, אשר בה הוציא הקב"ה גוי מקרב גוי באותות ובמופתים, ולכן היו מוכרחים לזכות על ידי שתי מצוות אלה שהיה בהם מסירת נפש מרובה, בחותכם כמו ידם את ערלת בניהם הרכים, ובהפרישם לקרבן את תועבת מצרים, על כן מסביר המכילתא, היה עליהם להקדים לקיחת הפסח ארבע ימים, כדי שתיכף עם הפרשתו יזכו בשכר המצוה.	54340
ומזה עלינו להתבונן גודל כוחם של המצוות, וגודל כושתו וכלמתו של האדם השרוי בלא מצוות עד שנמשל לערום ועריה, וכבר אמרו בזוהר שהמעשים טובים שעושה אדם בזה העולם עושים לו לעולם הבא לבושים יקרים (זהר ויקרא קא), רק על ידי מעשים טובים מוצא האדם חן בעיני הבורא יתב' ויכול לזכות לטובה הגדולה המיועדת לו, דוקא על ידי מצוות פסח ומילה היתה יציאת מצרים אפשרית.	54341
על פי זה נוכל להבין דברי הגמרא, בשעה שנכנס דוד לבית המרחץ וראה עצמו ערום, אמר אוי לי שאעמוד ערום בלא מצוה, וכיון שנזכר במילה שבבשרו נתישבה דעתו, לאחר שיצא אמר עליה שירה (מנחות מ"ג:), וכמובן שלא היה שום סרך ביטול תורה בזה שהיה נכנס למרחץ, שהרי מצוה יש בדבר למלך להתיפות, כמו שאמרו שהמלך מסתפר בכל יום שנאמר מלך ביפיו תחזינה עיניך (תענית י"ז), ובכל זאת הרגיש דוד המלך בעצמו את בושותו העמוקה על מצבו, שמנותק הוא מן העליונים ואינו אלא בשר ודם עלוב, בזמן שהיה בידו לנטוע שמים וליסוד ארץ על ידי מצוות התורה, ולא נתקררה דעתו עד שזוכר מאות הברית החתומה בבשרו.	54342
בנוגע למצבינו ותקופתנו היום, הכל מודים שמתקרב ובא עת דודים בהתגשם הסימנים שמסרו לנו חז"ל, גם בעיני השכל אפשר להבחין זאת, שכל הבריאה בסכנת התמוטטות על ידי כלי המשחית אשר איש את רעהו חיים בלעו, ואם כן עלינו לעשות חשבון הנפש, שיתכן שכבר הגיע עת דודים אלא שאנו המעכבים בזה שאנו במצב ערום ועריה, ובאופן כזה לא תתכן שתתקיים הגאולה.	54343
הרי במצרים אפילו כשהגיע זמן השבועה שנשבע הקב"ה לגואלם, אם לא מסרו נפשם במצוות פסח ומילה לא היו נגאלים, וכשנתבונן במצבינו גרועים אנו הרבה מהם, משום שאצלם היה חסר רק מצוה בפועל אבל לבם היה ער למסור נפשם, ואילו אצלנו הוא הפוך שלא חסר לנו במצוות בפועל, שהרי אנו מחמירים אפילו במצוות דרבנן של משהו בפסח, ולבדוק את החמץ יחד עם ביטול, אולם תחסר לנו המסירת נפש, ועומדים אנו אין־אונים מול נסיון הקשור לממון או לכבוד וכדומה. (המוסר והדעת ח"ג).	54344
מאמר רלב	54345
ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מררים יאכלהו (שמות י"ב ח').	54346
מרור זה שאנו אוכלין על שום מה על שום שמררו המצריים את חיי אבותינו במצרים, הוראת התורה היא שנוסף על השתתפותנו בעינויי אבותינו במצרים, נוסף על התאמצותנו הנפשית להרגיש את צער	54347
	54348
	54349
	54350
	54351
	54352
	54353
	54354
	54355
	54356
	54357
	54358
	54359
	54360
	54361
	54362
	54363
	54364
	54365
	54366
	54367
	54368
	54369
	54370
	54371
	54372
	54373
	54374
	54375
	54376
	54377
	54378
	54379
	54380
	54381
	54382
	54383
	54384

שיעבודם, נוסף על החובה לספר, דורשת תורתנו הק' שנשתתף ממש בחושינו הגשמיים את טעם	54385
המרירות ע"י אכילת המרור, וע"י אימוץ המחשבה נצליח להעיף נפשנו אחורנית מרחק של ארבעת	54386
אלפים שנה, כאילו אנחנו הם העבדים המשוחררים, חייב כל אחד לראות את עצמו כאילו הוא יצא	54387
ממצרים!	54388
כידוע שמטבע האדם לשכוח את צרותיו, צרותיו של היום משכיחות של אתמול, של השנה משכיחות של	54389
אשתקד, ושל עת זקנותו משכיחות את אלו של חיי נעוריו, וכאן דורשת ומחייבת אותנו התורה, שנתאמץ	54390
עד הרגשת הצער שמלפני אלפים שנים, ולכאורה אין בכחנו להתרגש עד כדי מרחק שכזה, וכמו	54391
שמספרים חז"ל, שר' יוחנן היה דריש ס' אפי' בבלע ה' ולא חמל, ורבי היה דרש כ"ד אפי', ולא דר'	54392
יוחנן יתיר על רבי, אלא שר' יוחנן ע"י שהיה סמוך לחורבן הבית, היה נזכר והיה דורש ובוכה ומתנחם	54393
עכ"ל (מד"ר איכה).	54394
כאן בענין יציאת מצרים מטילה עלינו תוה"ק חובה מיוחדת להתגבר על מרחק הזמן, לשנן ולחדד את	54395
המחשבה ולהלהיב את הלב, ע"י אמצעים מיוחדים של התאמצות רוחנית ושיתוף החושים גם יחד, משמע	54396
מזה שכן יש בכוחו של האדם להשתתף בצער רחוק של אבותיו מלפני דורות רחוקים, א"כ על אחת כמה	54397
וכמה שחייב האדם להרגיש צער חבירו שנמצא אתו במקום אחד בזמן אחד ובדור אחד! ובשום פנים אינו	54398
יכול להשתמש ולומר לא ראיתי ולא שמעתי, והלא התורה תובעת שהאדם יתלמד להרגיש בצער חבירו	54399
שאינו מכירו הנמצא בריחוק מקום וזמן!	54400
ומצינו במס' (סוטה ל"ב ע"ב), תניא רשב"י אומר אדם שבוך בקול נמוך וגנותו בקול רם, שבוך	54401
בקול נמוך מן ויודי מעשר, וגנותו בקול רם ממקרא ביכורים, ומקשה הגמרא וגנותו בקול רם? והאמר	54402
רבי יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי, מפני מה תיקנו תפלה בלחש כדי שלא לבייש את עוברי עבירה,	54403
שהרי לא חלק הכתוב מקום בין חטאת לעולה? ומשני לא תימא גנותו אלא אימא צערא כדתניא טמא טמא	54404
יקרא, צריך להודיע צערו לרבים ורבים מבקשים עליו רחמים, צערו שעברו עליו דהיינו צרות שעברו על	54405
ישראל, צרות לבן הארמי צרות מצרים (רש"י).	54406
מבהיל הוא שדורשים מן האדם, למתוח דמיונו עד כדי מרחק של אלפים שנה מקדם, וירגיש את צרת לבן	54407
צרת מצרים, אעפ"י שלכאורה זה למעלה מגדר כח הדמיון, ובכ"ז תובעים ממנו, ואם נתבע על כך סימן	54408
שמוכשר הוא האדם לעדן את נפשו ולפתחה עד כדי ממדים כאלו! ואם אינו מכניס את עצמו עד כדי	54409
הרגשה זו הוא מתחייב.	54410
יותר מזה אימתי דורשת התורה להמשיך על עצמו הרגשה כזו, הרגשת צער של עבר הרחוק, בשעת	54411
חדווה ושמחה בשעת הבאת בכורים, בשעת הלולים והודיה להשי"ת על שפעת השדה אשר ברכו ה',	54412
והאדם כרגיל בשעה כזו כולו תפוס גנוני שמחה, ומה לו בשעה כזו להכניס עצמו בהשראה עגומה של	54413
זכירת ימי לבן ומצרים, ובכ"ז מצאה התורה לנחוז לעורר מעט מזכרונות העבר העגום, לחנך את האדם	54414
מישראל להיות תמיד מוכן להשתתף בצער הזולת אף ממרחקי הזמנים והמקומות.	54415
ומה מאד מעמיקה ונוקבת היא התמונה שציירו לנו חז"ל על הפסוק ושבתי אני ואראה את כל העשוקים	54416
אשר נעשים תחת השמש, והנה דמעת העשוקים ואין להם מנחם, דניאל הטייא פתר קרא בממזרים, והנה	54417
דמעת העשוקים אבותם של אלו עוברי עבירות, ואילין עלוביא מה איכפת להון.	54418
כך אביו של זה בא על הערוה, זה מה חטא ומה איכפת לו, ואין להם מנחם מיד עושקיהם, מיד סנהדרי	54419
גדולה של ישראל שבאה עליהם מכחה של תורה ומרחקתן על שם לא יבא ממזר בקהל ה', ואין להם	54420
מנחם, אמר הקב"ה עלי לנחמן, לפי שבעוה"ז יש בהן פסולת, אבל לעתיד לבוא אמר זכריה, אנא חמית'	54421
אלו כורסוון כולו דהב נקי (ויקרא רבה ל"ב ח').	54422
איום ומזעזע הוא הרעיון הנ"ל, עד כמה צריך להיות רגש הרחמנות וההשתתפות בצער של עלובין זרים	54423
ומרוחקים, וכי יש לנו עוד מושג ירוד ושפל כאותו המושג ממזר המכיל רגשי תיעוב וגועל נפש, הן במובן	54424
המוסרי והן במובן הציבורי, עצם השם ממזר מעורר בנו רגשי הסתייגות והתרחקות מתוך רגשי אנושי,	54425
ובעיקר מתוך הוראת התורה הקדושה לא יבוא ממזר בקהל ה'.	54426
מכל מקום הורונו חז"ל שגם בנידון ירוד ושפל זה, לא להתעלם מלראות בדמעות העשוקים והעלובים	54427
האלה, עדין הלב צריך לקלוט גם את אנחת ונאקת אותם העשוקים שאין להם מנחם, גם שוועת אלה	54428
המרוחקים לא צריכה להיות נסתרת מעינינו ומאזנינו, ובמסתרים צריכים לבכות ולהשתתף בצער אלה	54429
שנידונו לריחוק ולתיעוב, ונדכאים אלה מובטחת להם נחמת הקב"ה לעתיד לבוא, ובהדי כבשי דרחמנא	54430
למה לנו.	54431
ולידון מחוייבים אנו בעוה"ז להשתתף ולהזדהות בסבלם לכה"פ במסתרי נפשנו, ולא להיות אדישים	54432
חלילה למראה דמעות העשוקים האלה, ואף שהסנהדרי גדולה באו ודנו וריחקו אותם מכחה של תורה	54433

שניתנה לנו מן השמים, זהו אמנם הדין וסוד ה' ליראיו, אבל כל יחיד ויחיד צריך ונכון הוא מצד חובת מוסר התורה, לראות את דמעות העשוקים ולבכות במסתרים ולהצטער עליהם.	54434
ויעש לאביו אבל שבעת ימים, אמר להם הקב"ה בעולם הזה נצטערתם עם הצדיק הזה ושמרתם לו אבל שבעת ימים, לעולם הבא אני מחזיר אותו האבל לשמחה, שנא' והפכתי אבלם לששון ונחמתים ושמחתים מיגונם (ב"ר פי"ג), מזה נוכל להבין מה מאד עצום הוא ערך ההשתתפות באבל הזולת, עד שאין כמעט גמול ותשלום למעשה זה בעוה"ז, רק בעולם הבא מתגלה כל יופיו והדרו של מעשה כזה, ושם באורו של הקב"ה מתגלית השמחה.	54435
כללו של דבר שמחובתנו להתאמץ לרכוש לעצמנו את הסגולה הנפלאה הזאת, השתתפות בצער הזולת עד כדי הזדהות גמורה, אף צערו של הרחוק מאתנו הן במקום והן בזמן, ואף של כל שמועה קרובה ורחוקה של כל ההווייה, ואז נזכה שכל שוועתנו ותפלותינו יתקבלו לרצון לפניו ית"ש. (אור הנפש).	54436
	54437
	54438
	54439
	54440
	54441
	54442
	54443
	54444
מאמר רלד	54445
וככה תאכלו אתו מתניכם חגורים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אתו בחפזון (שמות י"ב י"א).	54446
אמר מר קורא ק"ש ומתפלל, מסייע ליה לר' יוחנן דאמר ר' יוחנן איזהו בן עוה"ב? זה הסומך גאולה לתפלה (ברכות ד' ע"ב), ואמרינן בברכות ירושלמי פ"א, מי שאינו סומך גאולה לתפלה למה הוא דומה, לאוהבו של מלך שבא ודפק על פתחו של מלך, יצא המלך ומצא שהפליג, אלא יהיה האדם מקרב הקב"ה אליו ומרצהו בתשבחות וקילוסין של יציאת מצרים, ובעודו קרוב אליו יש לו לתבוע צרכיו, הרי לנו שבעל הבית דוחק במהירות גדולה ואינו מחכה אף רגע.	54447
למדנו מכאן מה גדול יסוד זה של אי המתנה, עד שבהפסק קל אפי' של שבח אחר, אם רק אינו מעניני התפלה מיד כבר הפליג לו המלך, ומזה מתבאר יסוד בענין הברייתא דר' פנחס בן יאיר תורה מביאה לידי זהירות, שהדרגות סמוכות זו לזו, ועל כן זהירות מוכרחת לבא תכף אחר תורה, שבהפסק כל דהו לא יגיע לה שכבר עברה והלכה.	54448
הוא מה שגילו לנו חז"ל שגאולה ותפלה הינן סמוכות זו לזו, שאחרי גאולה ק"ש ויצי"מ באה תפלה, ואין להפסיק ביניהם בשום הפסק, היסוד הוא שבעל הבית דוחק, הקב"ה כביכול ממחר עד מאד ובהתמהמהות הכי זעירה מיד הפליג, ולמדנו שאין לאדם במשך כל ימי חייו אף שהות קלה לעמוד, כי רגע אחד מביא תכף למה שאח"כ, ועל האדם להיות רודף וממחר תמיד בלי הרף לבלי לעמוד מעבודתו עד רגעו האחרון. והיא הערה מבהילה עד מאד, ויתכן אדם שרדף כל ימיו אחרי השכינה במהירות הברק, ולבסוף כשהגיע כבר לידי תחיית המתים הפסיק רגע מעבודתו, הנה בהפסק של רגע זה אבד כל עולמו ודודו כבר חמק עבר לו, ולא ימצאהו בשום אופן שכבר הפליג, וא"כ מה נורא הוא עבודת האדם המוטלת עליו, להיות רץ כל ימיו אחר השכינה, ומהיכן יש לקחת מהירות כזו לרדוף ולרוץ אחרי השכינה!	54449
ובמכילתא פ' בא פליגי תנאי בענין ואכלתם אותו בחפזון, אבא חנן משום ר"א אומר זה חפזון שכינה, ואע"פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר קול דודי הנה זה בא, גילו לנו חז"ל שמה שקול דודי דופק היינו חפזון השכינה, זה מחייב את האדם ל"ואכלתם אותו בחפזון, מבואר כאן יסוד דברינו בעל הבית דוחק, שהוא מהירות השכינה שאינה ממתנת אף רגע, וזה מחייב ענין החפזון אצל האדם למהר ולרדוף אחרי השכינה. כל המהירות שהיה ביציאת מצרים, כל החפזון ולא יכלו להתמהמה, משארותם צורות בשמלותם על שכם, וגם צדה לא עשו להם שמיהרו לצאת ממצרים בבהלה גדולה, כמי שבורח מן האש שאין לו שהות להתמהמה אף רגע, כל הבהלה הזו היתה משום חפזון שכינה, שהיא מדלגת על ההרים מקפצת על הגבעות, והיו צריכים לרדוף ולמהר אחריה, ולו היו שוהים רגע היו יכולים לאבד את כל הגאולה, שמיד עוברת ומפליגה.	54450
ר' ישראל מסלנט ז"ל היה אומר על פתגם העולם ולואי שיבא משיח, שבאמת אדרבא על האדם לחשוב ולדאוג תמיד פן יבא משיח תכף, וכי הנהו מוכן? שהלא במצב של אחישנה (סנהדרין צ"ח.), יצטרך גם הוא להחיש עצמו למהר ולרוץ עמו כביכול ומי הוא המוכן לכך! והנה מאמרנו זה דיו ומספיק באמת בכדי לחזק את הישיבה הקדושה על משך כל הזמן, רחוב הישיבה צריך להיות מלא תנועה בהגיע עת הסדרים, אחרי ידיעה זו שבעה"ב דוחק על האדם לרוץ ולמהר אחרי השכינה. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' קל"א).	54451
	54452
	54453
	54454
	54455
	54456
	54457
	54458
	54459
	54460
	54461
	54462
	54463
	54464
	54465
	54466
	54467
	54468
	54469
	54470
	54471
	54472
	54473
	54474
	54475
	54476
	54477
	54478
	54479
מאמר רלה	54480
וככה תאכלו אתו מתניכם חגורים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אתו בחפזון (שמות י"ב י"א).	54481
איתא במכילתא ואכלתם אותו בחפזון, אבא הנן משום ר' אלעזר אומר זה חפזון שכינה, ואע"פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר, קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים, והנה המצוה של ואכלתם אותו בחפזון, היא	54482
	54483

מצוה לעשות מעשה המצוה של אכילת פסח במהירות גדולה, וחז"ל פירשוה לאכול בחפזון שכינה, וראוי להבין מהו הלמעשה שיעשה אדם לאכול בחפזון שכינה?	54484
אמרו חז"ל (שמו"ר פ' ל"ג), ויקחו לי תרומה ר' ברכיה פתח כי כל בשמים ובארץ, אתה מוצא כל מה שברא הקב"ה למעלה ברא למטה, למעלה זבול וערפל, למטה בנה בניתי בית זבול לך, למעלה שרפים עומדים ממעל לו, למטה עצי שטים עומדים, למעלה כרובים, ולמטה ויהיו הכרובים, למעלה יהי רקיע, למטה והבדילה הפרוכת לכם, למעלה נוטה שמים כיריעה, למטה עשר יריעות, למעלה נהורא עמיה שרא, למטה שמן זית כתית למאור.	54485
ולכאורה איזה דמיון הוא עמידת עצי שטים לעמידת שרפים שאינם במושג עמידה שלנו כלל, איזה התיחסות הוא ביניהם? אכן אין לנו בזה שום הבנה, אבל כיון שחז"ל הק' השוו את הלמטה להלמעלה, ואמרו שכל מה שיש למעלה יש למטה, ודאי שכך הוא שהלמטה מתאים להלמעלה, שרפים עומדים ממעל לו הן עצי שטים שלמטה, שהעצי שטים הן הן השרפים שלמטה.	54486
אנו כפזזים המעשה אין לנו עסק כלל בהלמעלה, אין לנו עסק בשרפים עומדים ממעל לו, כאן צריכים אנו לידע אך ורק מעצי שטים עומדים, איך הם מכוונים כלפי שרפים עומדים ממעל לו אין נוגע לנו, אבל כך הם הדברים שהלמטה מתאים ומכוון היטב כלפי הלמעלה, והחובת הלבבות מביא על ענין זה ציור מתנועת השמש, שהולכת בגלגל מילין הרבה ועל הארץ אין ניכר כי אם אמה אחת.	54487
כל ענין למעלה למטה הוא סוד, וכמו שאין לנו מושג בהלמעלה כך אין לנו מושג בהלמטה, וחייבים אנו לקבל דברים אלו כצורתן מבלי שיהיה למושגנו תפיסה בהם אף במקצת, ואין אנו יודעים כלל מי הוא החביב יותר הלמעלה או הלמטה, ובאמת אמרו חז"ל הלמטה חביב יותר כמ"ש שם, ולא עוד אלא שחביבים מה שלמטה משלמעלה, תדע שהניח מה שלמעלן וירד בשלמטן, שנאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם.	54488
וכן מצינו בחז"ל (במ"ר פ"ה ד'), אם יש דין למטה אין דין למעלה, שהלמטה עם הלמעלה מתאימים זה עם זה בהתאמה גמורה, ואמרו בגמ' (ברכות ו'), כשם שישראל מניחין תפילין למטה כך הקב"ה מניחין למעלה, חז"ל מגלים לנו שתפילין שלמטה מכוונים כלפי תפילין שלמעלה, וכשאדם מניח תפילין למטה הרי הוא מהלך אחר השכינה ומתאים עמה שוה בשוה, ואמרו ה' צלך מה הצל הזה כשאדם מראה לו אצבע אף הוא מראה לו אצבע, מראה לו יד אף הוא מראה כנגדו, כך אמר דוד ה' צלך, איך זה מתאים אין לנו מושג כלל אבל ודאי שכן הוא.	54489
מצות ואכלתם אותו בחפזון הוא שיהיה באכילתו, מהירות גופנית פשוטה שהגוף יזדרז בכל אבריו, ובזה מקיים המצוה של בחפזון שכינה, חפזון הגוף שלנו הוא החפזון שכינה שלמטה, וכמו שאמרו חז"ל אתה בסממניך ואני בכבודי, שתכלת וארגמן שלמטה הוא כנגד כבוד ה' למעלה, והדברים ק"ו ומה עצי שטים עומדים הם מתאימים לשרפים עומדים ממעל לו, ק"ו לחפזון האדם שהוא ודאי חשוב יותר מעצי שטים עומדים.	54490
יוצא לנו מזה שהמצוה של בחפזון שכינה אינו ענין של סודות עליונים שצריך לכיין בשעת אכילת פסח, אלא שהיא מצות עשה על כל איש מישראל למעשה פשוט של בחפזון הגוף, וזהו קיום המצוה של בחפזון שכינה, ובאמת שיסוד זה הוא גם בכל התורה כולה, שצריך להיות בחפזון שכינה וכמו שנתבאר.	54491
(דעת חכמה ומוסר ח"א מאמר קל"ג).	54492
מאמר רלו	54493
וככה תאכלו אתו מתניכם חגורים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אתו בחפזון (שמות י"ב י"א).	54494
אבא חנן אומר משום ר"א זה חפזון שכינה, ואע"פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר, שנאמר קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות, ואומר הנה זה עומד אחר כתלנו, יכול לעתיד לבא יהא בחפזון?	54495
תלמוד לומר כי לא בחפזון תצאו (ילקו"ש קצ"ט), ענין מדלג על ההרים פירושו אתערותא דלעילא, וזהו גדר חפזון שכינה, שיהיה הקב"ה לגאול את ישראל קודם שהגיעו לדרגה זו בעבודתם העצמית, אבל לעתיד לבוא לא שייך גדר כזה כי כבר נתנה התורה, והעיקר מעתה היא עבודתנו העצמית שנזכה לגאולה בזכות בחירתנו.	54496
אכן גם במצרים הרי מצינו שהיו צריכים להכנה כדי לזכות לאתערותא דלעילא של הגאולה, שנצטוו על קרבן הפסח, והענין הוא כי טומאת מצרים היתה חזקה ועמוקה מאד, ואומרים אנו בהגדה ועברתי בארץ מצרים אני ולא מלאך, ומובא בזה הקדוש שלכך היה צריך הקב"ה כביכול להביא הגאולה בעצמו, כי לא היה אפשר למלאך להיכנס אל טומאת מצרים, כי גם קדושת מלאך היתה נפגמת שם, ולכאורה תמוה.	54497
אבל ביאור הענין הוא, שהרי כבר ביארנו באריכות שיש כמה דרגות בהבחנת מאורעות העולם, יש שמבחיני עולם כמנהגו נוהג בדרך הטבע, ויש שמבחינים בבחינת שליחות מאת השי"ת ללמד לנו, ולפעמים	54498
	54499
	54500
	54501
	54502
	54503
	54504
	54505
	54506
	54507
	54508
	54509
	54510
	54511
	54512
	54513
	54514
	54515
	54516
	54517
	54518
	54519
	54520
	54521
	54522
	54523
	54524
	54525
	54526
	54527
	54528
	54529
	54530
	54531
	54532
	54533

מתאמת דרגה זו בראיית מלאך שליח ה' ממש, ויש שמתעורר לראות שיד ה' בעצמו פועלת בעולם בלי	54534
אמצעי כלל ולבו מתמלא אימה ופחד, כאמרו ובמורא גדול זה גילוי שכינה.	54535
וביארנו לנו חז"ל הקדושים, שאלמלא סייע השי"ת לישראל להתעלות למדרגה הגבוהה של ראיית ה'	54536
לבדו, לא היו מתעוררים אל הקדושה כלל, כי בעומק טומאת מצרים היו נשארים אידישים גם לגבי ראיית	54537
מלאך, וזהו שכינו חז"ל בחידותם שגם קדושת מלאך היתה נפגמת, אבל אי אפשר לאור עליון כזה לחול	54538
מבלי שיהיה כלי מתאים לקבלתו, ולשם זה היו צריכים ישראל לכור הברזל של יסורים הממרקים את	54539
החומריות, ומצד שני גם לקרבן הפסח שהוא בחינת ביטול עבודה זרה של מצרים כמבואר בזהר הקדוש.	54540
בגאולה העתידה שהיא צריכה להתחיל מלתא, על אחת כמה וכמה שהכרחית ההכנה הנ"ל, שנעשה את	54541
עצמנו כלים ראויים לקבל את אורותיו ית', על כן כמה צריכים אנו להכין את עצמנו לביאת המשיח	54542
בעבודה של ביטול היש. (מכתב מאליהו ב' ד' 20).	54543
	54544
מאר רלז	54545
וככה תאכלו אתו מתניכם חגורים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אתו בחפזון (שמות י"ב י"א).	54546
וברש"י מזומנים לדרך בחפזון לשון בהלה ומהירות, מובא במדרש (בר"ר ק' ג), ר' ירמיה הוה מפקד	54547
ואמר אלבשוני מאנין חיריין חפיתין ואלבשוני דרדסאי והבון חרטי בידי וסנדלי ברגלי, והבו יתי על	54548
אורחא דאם אתבעית אנא קאים אוטמיס, וביארו המפרשים שהכל היה זה מטעם הכנה, שיהיה מוכן	54549
לביאת הגואל.	54550
מסופר גם על אחד מהראשונים, שכאשר היה שומע איזו המולה שהיתה באה מאחורי כותלי ביתו, היה	54551
כרגע רץ מהר לראות אם בא המשיח, ומהו כל ענין הזה? זהו אמנם מעיקר סוד הגאולה, מסוד הגאולה	54552
הוא כי אין המשך בה, בבוא עיתה אחישנה, בסודה אין כל עיכובים, על כן נקוה לך ה"א לראות מהרה	54553
בתפארת עוזך, כי כהגאולה כן ההכנה אליה, האחכה לו בכל יום שיבא, הצפית לישועה, כי אין כלום חסר	54554
אין כלום מעכב.	54555
ההקדמה לגאולה הוא סוד ההכנה, כפי מדת ההכנה כן מדת הזכיה, כשאדם מזמין עגלה לנסוע לדרכו, אם	54556
כי ודאי מקדים הוא להכין עצמו עם כל הנצרך לדרכו זו, להיות מזומן לעת בואה של העגלה, פן לא תמתין	54557
עליו העגלה כ"כ זמן, אכן ההכנות הקלות כמו ללבוש המעיל העליון והמקל שלו, אותן יניח עד רגע	54558
האחרונה לעת שכבר תבוא העגלה ליד ביתו, כי בטוח הוא שהעגלון יחכה עליו איזה זמן די מספיק לסדר	54559
הדברים הקטנים הנשארים שעוד צריכים לו לנסיעתו.	54560
אולם לא כן הוא אם נסיעת דרכו תהא במסילת הברזל, כי אז כבר לא יניח אף דבר קל מההכנה, אז עוד	54561
בעוד מועד גם יאכל וישתה וילביש עצמו מוכן בכל המלבושים, גם במלבושיו העליונים, גם במקלו בידו	54562
ואף יעמוד מוכן בחצר מסילת הברזל, ועוד יותר כי גם יתקרב עצמו ליד המסילה אשר עליה תבוא	54563
הרכבת, למען לא יאחר להכנס בה תיכף עם בואה של הרכבת, כי יודע הוא שאם לא יהיה מוכן ממש בכל	54564
מכל כל אז יאבד הכל, כי לא ימתינו עליו אף רגע אחת, ובאם יהיה רחוק אף איזו פסיעות, הנה הרכבת	54565
תפליג והוא במקומו ישאר באין ישועה לו!	54566
ירמיה ציוה לקברו במקלו ותרמילו בידו וסמוך ממש ליד המסילה, מוכן לרגע פתאום יבא האדון ה'	54567
צבאות, נורא מאוד הדבר עד היכן היו עומדים מוכנים ומזומנים להגאולה, יראו לנפשם מאוד פן תתקיים	54568
הגאולה והם לא יהיו מוכנים תיכף ומיד, וח"ו ישארו במקומם ולא להם חלק בגאולה, הוא סוד הגאולה	54569
והזוכים לה, דוקא בהכנה הכי מפורטת, בעמידה ערה ומזורזת לקראת האדון ברוך הוא!	54570
מצות קרבן פסח היה הקדמה לגאולתם, כי בהכנתם השלמה אליה בכל הפרטים ופרטי פרטים, עומדים	54571
נצבים מתניהם חגורים נעליהם ברגליהם ומקלם בידם, האכילה בחפזון, ומשקיפים בעד החלון בכליון	54572
עינים, כי הגאולה ודאי הנה באה, בהכנה כזאת היא האמונה ובזכותה זכו לגאולה, ובלעדי כל אלה אין כל	54573
חלק בגאולה. (דעת תורה).	54574
	54575
מאמר רלח	54576
וככה תאכלו אתו מתניכם חגורים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אתו בחפזון (שמות י"ב י"א).	54577
וככה תאכלו אתו כיוצאי דרכים, ר' יוסי הגלילי אומר בא להורות דרך ארץ ליוצאי דרכים שיהיו	54578
מזורזים (מכילתא), תוה"ק מדקדקת לכתוב לנו הוראות טובות בהנהגת חיי הנפש, ומוכן שעניני דרך ארץ	54579
שהתורה מדריכה אותנו הוא ענינים של תיקון הנפש, ואיזה ענין של תיקון הנפש ישנו בהוראה של דרך	54580
ארץ ליוצאי דרכים שיהיו מזורזים?	54581
מטבעו של אדם בהגיע עת פרידה מבני ביתו ומשפחתו, שרגשי געגועים עזים אופפים את לבו, ואם	54582
המקום שבו מתגורר כמה שנים הוא נחלת אבותיו, ודירתו שדר בה נבנתה ביגיע כפיו, והמזון שהיה אוכל	54583

הוא יבול אדמתו שחרשה ועיבדה, בודאי שזה מעציב ומכביד את הפרידה, געגועי הפרידה משהים אותו עוד מעט ועוד מעט, ההתבוננות בסביבה גורמת להתמהמהות.	54584
וכמו שסיפרו חז"ל, חד תלמיד מן דר' יוסי הווה יתיב קדמוהו, הוה מסביר ליה ולא סבר ליה, א"ל למה לית את סבר א"ל דאנא גלי מאתראי, א"ל מהיכן את א"ל מן גובת שמאי, א"ל ומה אינן אווירא דתמן, א"ל כד ינוקא מתיליד אנן גבלין ליה אדמדמני, וטושין מוחיה דלא יכלוניה יתושא (שלא יאכלוהו היתושים וינקרו את מוחו, מחמת שהאוויר הוא רע ומעופש הוא מגדל הרבה יתושין מזיקין להאדם), אמר ברוך המקום שנתן חן מקום בעיני יושביו (מד"ר נח ל"ד כ"א).	54585
אעפ"כ לא היתה דעתו של תלמיד זה, שעזב את המקום הבלתי בריא מיושבת עליו, זוהי תכונת נפשו של האדם להתקשר אל המקום למרות המגרעות, וכמסופר על לוט שאף בעת התקרבות השואה האיומה של מטר גפרית ואש על סדום, גם אז ויתמהמה, קשתה עליו הפרידה אף מסדום העומדת להשמד.	54586
בני ישראל אחרי שבתם במצרים במשך מאות שנים, אמנם משועבדים ונדרסים היו, בכל זאת חן המקום על יושביו, ויתכן שברגע המכריע של ההיחלצות משיעבוד, יותקפו מהגעגועים הטבעיים של התמהמהות ורגשי פרידה קשים, וירצו לשהות עוד מעט בכדי להסתכל ולהפרד מכותלי בתיהם, ובינתיים יכולה לפוג כל התכלית של יציאת מצרים והחרות, ולכן רמזה כאן התורה להיות מזורזים להבליג על רגשי הפרידה.	54587
זהו הדרך ארץ המביא לתיקון הנפש, שהאדם יקנה לעצמו את מדת הזריזות למטרה העיקרית שבחר לו, את מדת השלטון ברגשות הטבעיות, לאטום אזנו ולשכוח מהתקשרות הטבע ותולדותיו, להיות הכל נדחה מפני אהבת הבורא, להיות מן המזורזים לקיום מצוות התורה בכל דרכיך. (תורת הנפש).	54588
	54589
	54590
	54591
	54592
	54593
	54594
	54595
	54596
	54597
	54598
	54599
	54600
	54601
מאמר רלט	54602
וככה תאכלו אתו מתניכם חגורים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אתו בחפזון (שמות י"ב י"א).	54603
פי' רבי צדוק הכהן ראשית כניסת האדם לעבודת ה' צריכה להיות בחפזון כפסח מצרים שנאכל בחפזון, כשאדם מנתק עצמו מכל תאוות עולם הזה שהוא מקושר להן, צריך לשמור את הרגע שמתעורר בו רצון ה' ולחפזו באותו רגע ליכנס מיד לעבודת ה', אחר כך כיון שנכנס לעבודת ה' ילך במתינות כדין פסח דורות, איתא בספר חסידיים (סי' תע"ג), אדם המתפלל תפלה ונפלה בלבו שמחת אהבת ה' פתאום, דע כי השם חפץ לעשות רצונו, ואם באיזה שעה ביום או בלילה נפלה בלבו, בעוד שלבו ונפשו שמחים בהקב"ה, אל ידבר עם אדם עד שתצא מלבו.	54604
	54605
	54606
	54607
	54608
	54609
	54610
	54611
	54612
	54613
	54614
	54615
	54616
	54617
	54618
	54619
	54620
	54621
	54622
	54623
	54624
	54625
מאמר רמ	54626
וככה תאכלו אתו מתניכם חגורים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אתו בחפזון (שמות י"ב י"א).	54627
חודש ניסן הוא זמן חרותנו, זמן זה הוא מסוגל גם עבורנו לזכות לחירות, התנאי הראשון לזכות לחירות הוא הרצון להיות בן חורין, אבל מי שהוא בבחינת עבדא בהפקירא ניחא ליה (גיטין י"ג), לא יזכה לעולם ביציאה לחירות, הוא ישאר בטומאת מצרים ללא תקנה, כדי להגיע למדרגה זו של חירות אנו חייבים ללמוד את הפרשה של יציאת מצרים, באילו דרכים זכה כלל ישראל לחירות.	54628
	54629
	54630
	54631
	54632
	54633

אין די באכילה בעלמא, האוכל חייב להיות כולו שרוי בסדר הנהגה של בחפזון, צורה של הכנה אל	54634
היציאה מצרים, הספורנו שם מבאר להורות על בטחון בלתי מסופק בא' ית', בהיותם מכינים עצמם לדרך	54635
בעודם בבית כלא.	54636
בני ישראל היו משוקעים בעבדות מצרים דורות על דורות, הם לא ידעו טעם שונה מטעם עבדות, גם	54637
לאחר ששמעו משה רבינו בשם ה' כי יצאו ממצרים, עדיין המשיכו לראות רק עבדות, מצד אחד רואים	54638
נס אחר נס, אבל מצד שני רואים שלב פרעה נעשה עוד כבד יותר, באופן שגם אחרי הניסים הורגלו כי	54639
אין לב פרעה מתרכז מהמכות להוציאם ממצרים.	54640
כשהגיע ערב פסח ונתבשרו על מכה נוספת, לא היה בכך כדי להבטיח יצי"מ כשם שהנסים הקודמים לא	54641
פעלו מאומה, הבטחון של ישראל כי עתה הם כן יצאו ממצרים, לא באה מכה הוכחה וראיה, הראיות	54642
הוכיחו נגד יציאה ממצרים, רק מכה הבטחת הקב"ה ע"י משה רבינו הגיע אליהם הבטחון, בטחון במדריגה	54643
של בחפזון בטחון בלתי מסופק.	54644
אנו מחכים לגאולה ולשופרו של משיח אלפיים שנה, מצבינו כיום דומה למצב של כלל ישראל לפני מכת	54645
בכורות, ראינו כבר הרבה ניסים, הרבה ענינים המורים על הגאולה, גם בדורות הקודמים דיברו על כך,	54646
הרבה חשבונות חושבו ובסוף נתבררו כאינם, אסור לנו להרפות חלילה ממצב של הכנה לגאולה, לאן	54647
שאדם הולך מה שהוא עושה, תמיד חייב להיות במחשבה של בטחון חזק, שאפשר והנה עתה היא השעה	54648
שישמע קול שופרו של משיח, כך שעם כל החשבונות בחיים המעשיים, ישאר במצב של עבד העומד	54649
בהכנה תמידית להיגאל.	54650
כאשר אנו מזכירים גאולה, אנו מתכוונים אל הגאולה הגשמית וגם אל הגאולה הרוחנית, במצב הרוחני	54651
נמצאים שעות של הארות, בזמנים של הארות אלה הרי הוא כבר עומד ומצפה, הוא הופך לאיש אחר	54652
לאדם מרום יותר, אולם הארות אלה נעלמות שוב ושוב, אסור לו לאדם להתיימש מגאולתו הרוחנית חס	54653
ושלום, אסור לו גם לעמוד ולהמתין שתבוא אליו גאולה רוחנית בדרך ממילא, אי אפשר שיזכה לגאולה	54654
ללא שיהיה מוכן לכך, הכנה המקיפה כל סדרי הנהגותיו, רק באופן של עומד ומוכן במובן הרוחני יזכה	54655
לגאולה.	54656
הובא בילקוט רמז קצ"ט בשם ר' יוסי הגלילי, בא הכתוב ללמדך דרך ארץ מן התורה על יוצאי דרכים	54657
שיהיו מזורזין, דכתיב ואכלתם אותו בחפזון, כוונת התורה בלימוד דרך ארץ היא עבור כל אדם ואדם,	54658
אצל החפץ חיים זצ"ל בא יהודי אחד, והתפלל לראות את הדלות השוררת בביתו, הוא שאל להפץ חיים	54659
איה כל הרהיטים שלו, הח"ח השיב לו בשאלה, איה כל הרהיטים שלך? אני כאן רק עובר אורח ענה	54660
היהודי, גם אני איני אלא עובר אורח ענה החפץ חיים.	54661
לעוברי אורח אלה נתכוין ר' יוסי הגלילי שיהיו מזורזין, שיחיו עם ידיעה זו כי אינו אלא עובר אורח,	54662
באופן שתמיד יהיה עומד ומוכן לרגע של הגאולה, באותה מידה של הכנה בה עמדו ישראל בליל יציאת	54663
מצרים, ואכלתם אותו בחפזון, מכינים עצמם לדרך בעודם בבית כלא.	54664
לאחר שהתברר לנו משמעות של חפזון לקבלת גאולה, יכולים אנו להבין את דברי חכמינו החולקים בזה	54665
(ילקוט שם), בחפזון זה חפזון דמצרים, ר' יהושע בן קרחה אומר זה חפזון ישראל, אבא חנן אומר משום	54666
ר' אליעזר זה חפזון שכינה, ואע"פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר, שנאמר קול דודי הנה זה בא מדלג על	54667
ההרים מקפץ על הגבעות, הנה זה עומד אחר כתלינו (שיה"ש ב'), יכול לעתיד לבוא, תלמוד לומר כי לא	54668
בחפזון תצאו (ישעיה נ"ב).	54669
חפזון דמצרים נתקיים בכך שמצרים שלחו את ישראל כי גורשו ממצרים, עומק הענין של גורשו ממצרים	54670
נעוץ בזה שטומאה וקדושה אינם יכולים לשהות יחד, מעט מן האור דוחה הרבה מן החושך, מי שאינו	54671
עובד ה' שייך כולו הן בגשמיות והן ברוחניות אל הטומאה, אולם כשהוא הופך להיות עובד ה', אז	54672
הטומאה מסתלקת ממנו מכה הקדושה המופיעה בו, שכן אין אור וחושך משמשין בעירבוביא.	54673
העצה של עבודה בחפזון מצרים היא לעבור לצד הקדושה, באופן שהטומאה תגרש אותו ממנה, כמו	54674
שבמצרים לאחר שקיבלו ישראל עליהם עול מצוות דם מילה ודם פסח, לאחר שהקב"ה נתגלה עליהם,	54675
נתעלה כלל ישראל והעלה עמו את כל הבריא, עד שגם הכלב לא חרץ לשונו, הגיע מצב בו לא היו	54676
המצרים (טומאת מצרים) יכולים לסבול את ישראל (קדושת ישראל) וגורשו בחפזון.	54677
יש ודרכי המלחמה עם היצר הם באופנים של שבירת היצר, אך יש ודרך המלחמה היא בחפזון מצרים,	54678
כאשר מגיעים לאדם מחשבות שאינן טהורות, העצה היא דוקא על ידי מחשבות טהורות, וממילא	54679
מסתלקות המחשבות שאינן טהורות, כשעומד בתפילה והבעל דבר בא עם מחשבות שאינן מענין התפילה,	54680
אז העצה היא כמו שאמר הגאון ר' חיים מוולוז'ין לחשוב מאותיות התפילה, ממילא אין מקום למחשבה	54681
השניה, פשוטו של הענין כי אין טומאה וקדושה יכולות לדור בכפיפה אחת, מיד כשבאה קדושה הטומאה	54682
מסתלקת ממנו.	54683

ר' יהושע אומר זה חפזון ישראל, כל עליה במדריגה מהווה בחינה של גאולה, על האדם לידע כי העליה במדרגות אינה מגיעה לו בדין, יגעת ומצאת גם לאחר היגיעה היא עדיין בגדר מציאה, מדריגה רוחנית שזוכים אליה לאחר עבודה, אינה ניתנת בדרך של סיבה ומסובב, המדרגות הרוחניות אינן אלא מתנת ה', לאחר שהאדם משבר את גופו אז הוא מקבל במתנה מדריגה יותר עליונה, קבלת המתנה חייבת להיות בחפזון, מיד כשרואים שאפשר לקבל לחטוף את המדריגה, אם לא חוטפים אותה בחפזון עלולים להפסידה.	54684 54685 54686 54687 54688 54689
כל אדם זוכה לפעמים להרגיש קבלת מתנה זו, אבל מצוי מאד שמזניחים ומאבדים אותה, אחד שזכה לאחר לימוד הגון של סדר לקבל פתאום הרגשה עצומה באהבת ה' ובאהבת התורה, צריך שידע כי הוא עומד עתה בסימן של עליה במדריגה, ועליו לחטוף את ההרגשה, לתבוע מיד מעצמו איזה מעשה שתקבע בו את המדריגה, לקבוע עוד שעה עוד מעשה התחזקות בענין מסוים, לקפוץ אל תוך המדריגה החדשה ולהחליט לעולם שאשר בתלמוד תורה, אנשים רבים זכו לרגעים של הארות והתעלות, אלא שלא השכילו לקבעם על ידי מעשה, והם איבדו את המדריגה הנעלית שהיו יכולים לזכות לה.	54690 54691 54692 54693 54694 54695
חובת החפזון בעבודת ה' אנו מוצאים גם במדריגות הכי גבוהות, כאשר ראה משה רבינו את הסנה בוער הסתיר פניו, כשביקש אחר כך הראיני נא את כבודך אמר לו הקב"ה, כשרציתי לא רצית, עכשיו שרצית לא רציתי (ברכות ז'). אותה מדריגה שניתנה למשה רבינו בסנה היתה רק לשעתה, אם היה משה רבינו נוטל אז את המדריגה היה נשאר קבוע בה, מכיון שלא נטל נשארה אותה מדריגה משוללת ממנו, עכשיו שרצית לא רציתי.	54696 54697 54698 54699 54700
אם לא היה כלל ישראל נחפז במצרים לקראת הגאולה, היה מאבד את גאולת מצרים, על הפסוק לכל זמן ועת לכל חפץ אומרים חז"ל (קהלת ג' א'), זמן היה ליציאת מצרים, אם לא היו מנצלים לחטוף את הגאולה בזמן של יציאת מצרים, היו מאבדים זאת לתמיד, במהלך זה מתבאר גם הענין של זמני הגאולה שגדולי הדורות הקודמים דיברו עליהם, היו אלה זמנים ראויים לגאולה אלא שלא השכלנו לנצל זאת, זהו סדר העבודה שבאה התורה ללמד לאדם כיצד לקבל הגאולה. (מערכי לב).	54701 54702 54703 54704 54705 54706
מאמר רמא	54707
וככה תאכלו אתו מתניכם חגורים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אתו בחפזון (שמות י"ב א'). ויש להתבונן הרי בשנה האחרונה כבר לא נשתעבדו בני ישראל בשעבוד ממש למצרים, כמ"ש חז"ל בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים (ר"ה י"א), והגיעו להשלמת מדריגתם באמונה ונעשו ראויים לגאולה, ומה הטעם שהשהה הקב"ה אותם במצרים חודשים אלו? והלא כשיצאו ממצרים יצאו בחפזון גדול כמו שנצטוו ואכלתם אותו בחפזון, שלא תתעכב יציאתם מארץ מצרים אף רגע, ומה טעם הניח אותם הקב"ה במצרים במשך כל המכות זו אחר זו? והלא זיה גם מכה אחת להכריח את פרעה להוציאם.	54708 54709 54710 54711 54712 54713 54714
הטעם מפורש בתורה, ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתים במ וידעתם כי אני ה', הרי מבואר שכל השתהותם במצרים במשך השנה הזאת היתה, למען תספר וידעתם כי אני ה', ולכאורה הרי כבר הכירו את ה' והיו מאמינים בני מאמינים כמ"ש ויאמן העם? אלא שעדיין לא הושלמה מדריגתם באמונה, עד שלמדו בשנה הזאת את היסוד הגדול של השגחה פרטית וחידוש הבריאה לכל יחיד, ובכל מכה שהוריד הקב"ה על המצרים הושרש בתוך לבות בני ישראל עיקר האמונה, כי ה' יתב' מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית בשביל כל יחיד ויחיד.	54715 54716 54717 54718 54719 54720
במכת דם אחז"ל שהיו מצרי וישראלי שותין בכלי אחד, זה היה שותה דם וזה מים (שמו"ר ט'), הרי לנו בריאת מעשה בראשית בשביל כל יחיד, שאותם המים בספל הקטן נתחלקו ונתהוו לזה מים ולזה דם, וכן במכת חשך שהיו ישראלי ומצרי יושבים יחד במרתף אחד, לזה נעשה חשך כעובי דינר ולישראלי אור גדול, לישראל פעלה שמש ומרפא בכנפיה, ולמצרי היה חשך ואפילה.	54721 54722 54723 54724
וזהו וידעתם כי אני ה', שהשי"ת מנהיג כל בריה בעולם ומשגיח עליו בפרטי פרטות, ובורא את כל העולמות בשביל כל אחד במיוחד, חידוש זה למדו אבותינו במצרים בשנה הזאת, כדי להגיע למדרגה השלמה בהכרתם ולהיגאל לגמרי מפגם עבודתם הרוחנית, ורק אז נעשו ראויים לקבלת התורה.	54725 54726 54727
וזהו פירוש הדיברה הראשונה שבעשרת הדברות אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, הוצאתיך לכל יחיד ויחיד, שהקב"ה הוא אלוהים של כל יחיד ומשגח, בורא ומחדש משגיח ומנהיג לכל פרט ופרט במיוחד, ויסוד אמונה זה המתבטא באנכי ה' אלקיך הוא עיקר ההכרה בו התגלה ביציאת מצרים, ולא את בני ישראל לבד רצה הקב"ה להביא לידי אמונה שלימה זו על ידי המכות, כי אם גם את פרעה והמצרים, כמ"ש וידעו מצרים כי אני ה', ובמשך י"ב חדש אלו לימד הקב"ה לפרעה ולמצרים את דרכי	54728 54729 54730 54731 54732

ההשגחה, ואמנם הועילו המכות, ואותו פרעה שאמר מתחלה מי ה' אשר אשמע בקולו לא ידעתי את ה', הוא עצמו בא להכרה גדולה בהשי"ת ואמר ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים.	54733
למדים אנו מכאן כמה גדול ערכה של האמונה בה', שהרי כדאי היה לישראל לשהות שנים עשר חדשים נוספים במצרים, וגם נוח היה למצרים לסבול כל כובד המכות, שכל אחת היתה קשה מחברתה, ובלבד שיבואו להכרה שלימה בהשגחת השי"ת, והנה באמת לא החזיקה הכרתו של פרעה מעמד אלא זמן קצר בלבד, חז"ל מספרים שפרעה נשקע בים והעלהו הקב"ה משם והלך לנינוה ונעשה מלך עליהם, והוא שהחזיר את נינוה בתשובה.	54734
אולם כל ימי תשובתם נמשכו רק ארבעים יום כמ"ש חז"ל שם, ולאחר זה שבו לדרכיהם הרעים, ובכל זאת כדאי היה להם לישראל לסבול שנה נוספת במצרים, וכדאי היה להם לפרעה ולמצרים לספוג מכות גדולות כאלה במצרים ועל ים סוף, כדי שאנשי נינוה יגיעו להכרה בה' לפחות לימים אחדים, כי אין שיעור לערך האמונה בהשי"ת וזוהי כל תכליתה של הבריאה, וראויים כל הסבל והיסורים בגללה אם בכוחם להביא למטרה זו.	54735
וכשנעמיק בדבר יותר נראה, שהיסורים אם הם מביאים לידי אמונה והכרה שזה תכלית הבריאה, אינם יסורים כלל כי אם תענוגות, באשר רואים בהם שלוחיו של מקום, וכבר אמרו חז"ל (חולין ז'), אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא א"כ מכריזין עליו מלמעלה, הרי שבכל נקיפת אצבע יש לראות רמז מלמעלה, וכמה יש לאדם לשמוח על דבר זה שמלמדים אותו מן השמים, שדרכו לא טובה ושעליו להיטיב את מעשיו, והנה פרעה הרגיש בדבר הזה ושמה מאד על המכות והיסורים שבאו עליו.	54736
איתא במדרש ויהי בשלח פרעה, כששלח פרעה את העם מי צווח ווי? פרעה, משל למלך שהיה בנו הולך למדינה אחת, הלך ושדרו אצל עשיר אחד, וקבל העשיר בנו של מלך בעין טובה, כיון ששמע המלך מי קבל בנו ובאיזו מדינה הוא, היה משלח איגרת אצל אותו האיש ואומר לו שלח את בני, פעם אחת וב' וג' היה משלח בכל זמן ובכל שעה עד שהלך המלך והוציא לבנו בעצמו, התחיל אותו האיש צועק על שיצא, כשהיה בנו של מלך אצלי היה המלך כותב לי אגרת והיה זקוק לי והייתי ספון בפניו, עכשיו שהלך בנו של מלך מאצלי אינו נזקק לי בדבר לכך אני צועק.	54737
כך אמר פרעה כשהיו ישראל אצלי היה הקב"ה זקוק לי והייתי ספון בפניו, והיה משלח לי אגרת בכל שעה ואומר כה אמר ה' שלח עמי, והיה פרעה שומע מפי משה שלח את בני ולא היה מבקש לשלחם, כשירד הקב"ה למצרים והוציא את ישראל ממצרים, התחיל פרעה צועק ווי ששלחתי את ישראל, לכך נאמר ויהי בשלח פרעה (שמו"ר כ').	54738
הרי מפורש כי כל אותן המכות הקשות והעלבונות והיסורים שבאו על פרעה במצרים ראה בהם כבוד גדול לעצמו, וראה בהם אושר ותענוגות שיש לו קשר עם הקב"ה בכבודו ובעצמו, וכי הוא לבדו מטפל בו, לא על ידי מלאך ולא על ידי שרף, ונמצאים הדברים הפוכים, שבזמן שהיה מושל בכפה במצרים ושליט גדול בעולם, והפעיל כל חכמת הכשפים בארמונו ובמדינתו וחשב את עצמו לאלוה, לא היה אלא נחות דרגה כי עבד למזל טלה, והיה רחוק מאד מתכליתו ומטרתו.	54739
אבל לאחר שבאו עליו המכות והיסורים, שנהרס שלטונו וכולם שחקו על משבתו, ונאלץ להכיר בה' שאמר ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים, דוקא אז השתחרר מפחיתותו והרגיש בשמחה ובתענוגות החיים האמתיים, עד שלא רצה להפרד מזה וצעק ווי ששלחתי את ישראל, ווי שהפסדתי את הגילוי הזה שהתגלה לפני ה' במכות שהביא עלי, כלומר בתוך אותו גיהנם הרגיש טעם של גן עדן.	54740
לפי כל האמור יוצא, שכל מעשה יציאת מצרים בא להביא לידי אמונה שלמה בשי"ת, הן בהשגחה הכללית שה' בורא ומנהיג הכל, והן בהשגחה פרטית שה' יוצר את כל הבריאה בשביל כל יחיד ויחיד, שיש בזה משום השתחררות גמורה מכל צל של פחיתות העבודות, וללמד שאמונה זו היא חיותו האמיתית של האדם בבחינת וצדיק באמונתו יחיה, ושכל היסורים שבעולם אם הם מביאים לידי אמונה זו אינם אלא תענוגות עליונים, ואין אושר גדול מהם בעולם.	54741
והנה אמרו חז"ל בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, על כל אדם בכל הדורות להעביר בנפשו את התהליך הזה של יציאת מצרים, להשתחרר מכל שעבוד נפשי זר שהטביע הפגם של אמירת אברהם אבינו במה אדע, ולהגיע לידי ההכרה השלמה הן בהשגחה הכללית והן בהשגחת הפרטית, אשר זוהי תכלית האדם עלי תבל ואין כלום בעולם זולתם, וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח.	54742
כל מי שמתעמק יותר ביסוד זה של יצי"מ ומתעלה באמונה, הריהו מוציא את עצמו מעבודות לחירות עולם, למדרגת הגאולה ופדות הנפש, וחובה זו אינה בליל הפסח בלבד בזמן אמירת ההגדה, כי אם בכל יום ובכל שעה, חייב אדם להזכיר יציאת מצרים בכל יום, כי תמיד עליו לעמוד במדרגה של עליית האמונה, בהבהרת השכל ובגאולת הנפש.	54743
	54744
	54745
	54746
	54747
	54748
	54749
	54750
	54751
	54752
	54753
	54754
	54755
	54756
	54757
	54758
	54759
	54760
	54761
	54762
	54763
	54764
	54765
	54766
	54767
	54768
	54769
	54770
	54771
	54772
	54773
	54774
	54775
	54776
	54777
	54778
	54779
	54780
	54781
	54782

עוד תיקנו חז"ל לסמוך גאולה לתפלה (ברכות ט'), אין אדם יכול לעמוד להתפלל לה' לפני שהוא מעביר לפניו כל תהליך יציאת מצרים, ובא לידי אותה ההכרה השלמה בכל יסודות האמונה בהשגחה הכללית והפרטית, ומשום כך תיקנו חז"ל שלפני שהאדם שופך תפלתו לפני המקום, עליו להתבונן בפרוטרוט בכל מה שעבר על בני ישראל במצרים ועל הים ולומר, ממצרים גאלתנו ומבית עבדים פדיתנו, כל בכוריהם הרגת ובכורך גאלת וים סוף בקעת, וזדים טבעת וידידים העברת ויכסו מים צריהם.	54783
ומתוך כך יבוא לכל אותן ההכרות האמורות, שיש בהם גאולת הנפש האמיתית והחירות הגמורה, ורק אז הוא ראוי לעמוד בתפלה לפני השי"ת, הוא אשר אמרנו שביציאת מצרים כלולים כל יסודות האמונה בשלביה העליונים, אשר על ידה יתוקנו כל הפגמים בנפש ויושלמו כל המעלות, ובה תלויה גאולת האדם השלמה, ומי שזוכה להשיג מדריגה זו במלואה להתבונן בה ולעלות בה ללא הרף, הרי עשה בזה תכלית הטוב בעיני ה'.	54784
(אור הצפון).	54785
	54786
	54787
	54788
	54789
	54790
	54791
	54792
	54793
מאמר רמב	54794
ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה והכיתי כל בכור בארץ מצרים (י"ב י"ב).	54795
אני ולא מלאך, אני ולא שרף, אני ולא שליח, אני הוא ולא אחר, מבאר המהר"ל דע כי המלאך הוא מיכאל בגימטריא מלאכי, ככתוב הנה מלאכי ילך לפניך וכתוב כי אם מיכאל שרכם, ושרף זה גבריאל, ואלו שני המלאכים מיכאל של מים וגבריאל של אש, ועליהם נאמר עושה שלום במרומיו, שהעמיד מיכאל מים וגבריאל מאש ואין האחד מזיק את חברו, והנה המים והאש שני הפכים בפעולתן, ויש פעולות בעולם נמשכות מן מדת המים ויש מן מדת האש, ולא תמצא כוח הכולל זולת השם יתברך, כי כל המלאכים זה ממונה על זה, וזה ממונה על זה אבל השי"ת הוא הכל עכ"ל.	54796
הקב"ה הוא כוח כל הכוחות והוא מושל בכל, ולכן בכל אלוהי מצרים אעשה שפטים, המצרים שעבדו לכוחות ומזלות טעו לומר שאין ח"ו כוח אלקי ישראל בכל הכוחות, ולכן שפט והכה בכל הכוחות להראות שהוא האדון האחד המושל בכל, עשר המכות שלקו בהן המצרים הקיפו את כל הכוחות, ובוזה גילה שכוחו בכל ולית אתר דפנוי מיניה, בעליונים ובתחתונים, ביבשה ובים, באויר ובחללו של עולם, בצמחים ובבעלי חיים, ע"י זה פירסם אלקותו ואדנותו בעולם.	54797
זוהי הסיבה שלא עשה שפטים באלהי מצרים ע"י מלאך, כי מלאכים הם כוחות פרטיים, לא ע"י מיכאל שהוא מלאך של מים היינו מלאך של רחמים, ולא ע"י שרף שהוא גבריאל שהוא אש מדת הדין, הם כוחות פרטיים ואי אפשר להם להתהפך לכוחות שונים, אין להם השלימות במדות וכוחות, וא"כ אין הם הולמים לשליחות כזו במצרים, שצריכים להכיל כח כללי רב הכוחות לשלוט בריבוי כוחות, כי כלפי המצרים היו צריכים להתנהג במדת הדין, וכלפי ישראל בזו הרגע במדת הרחמים לפסוח על בתיהם.	54798
מלבד זה למלאך אין נשמה ואינו מכיר מה שנעשה בתהום נפש האדם, ובמצרים הלא היו בני ישראל משוקעים במ"ט שערי טומאה, עד שטעו המלאכים וקיטרגו, הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה, אין הם שונים מן המצרים ואין להם כל זכות הצלה, המלאך אינו יכול להבחין, וכיון שניתנה רשות למשחית שוב אינו מבחין, אין לו הכלים לצלול בתחתית נשמת האדם, ולהוציא מתת נפשו זיק שניתן להלהיבו להתעוררות גדולה, מבחוץ נדמה לו שהוא כבר אבד וכלה ואין לו תקוה ותקומה, ועונשו כפי ראות עיניו.	54799
ולכן אין מלאך עושה שתי שליחויות, כי הוא מחונן ונוצר רק בכוח פרטי, או דין או רחמים, אינו כולל בתכונתו מדת הכל מדה והיפוכה, כי הוא נוצר רק לתפקיד אחד, שליחותו היא להשתמש רק בכוח המדה האחת שיש בו, הוא יכול לעשות שתי שליחויות רק כשהן דומות זו לזו באופיין, כמו רפאל שריפא את אברהם והלך להציל את לוט (רש"י), שיש לו להשתמש רק במדת רחמים, אבל שליחות הדורשת שני כוחות מדת הרחמים ומדת הדין ביחד, אין בכוחם לבצע כי אין בהם מדת בכל.	54800
מדת בכל היא רק כוח אלקי המושל בכל העולמות עליונים ותחתונים, ההופך את מדותיו ממדת הרחמים למדת הדין, וממדת הדין למדת הרחמים, לזה רחמים ולזה דין, וסוקר הכל בבת אחת כמ"ש במכילתא פ' בא, ופסחתי עליכם, עליכם אני חס ואין אני חס על מצרים, ועי' במדרש (תהלים כ'), אמר הקב"ה דו פרצופין אני עושה, אור לישראל וחושך לאומות העולם, בנוהג שבעולם אדם מדליק את האור, שמא יכול לומר פלוני שהוא אוהבי ישתמש לאור הנר, ושונאי אל ישתמש לאור הנר אלא הכל משתמשים כאחד, אבל הקב"ה אינו כן כי הנה החושך יכסה ארץ וערפל לאומים ועליך יזרח ה' (ישעיה ס').	54801
האדם צריך להיות דומה לו בדרכיו ובמדותיו, כוח הבחירה שניתן לעם ישראל הוא מהטובות שהיטיב הקב"ה עם עמו, והוא למעלה מהכוחות והמזלות, כל האומות הם תחת ממשלת הכוחות ומערכת השמים, כוח פרטי משפיע עליהם ואין בהם כוח כללי, ואושר הבחירה העליונה משולל מהם, בני ישראל מאושרים	54802
	54803
	54804
	54805
	54806
	54807
	54808
	54809
	54810
	54811
	54812
	54813
	54814
	54815
	54816
	54817
	54818
	54819
	54820
	54821
	54822
	54823
	54824
	54825
	54826
	54827
	54828
	54829
	54830
	54831

שהם נתונים רק תחת השגחתו הפרטית, מחוננים בכוח הבחירה ודומים לבוראם במדת בכל, עם ישראל	54832
נקרא כלה (שיה"ר ד'), בעבור שהיא כלולה מן הכל.	54833
אליהו הנביא היה מזרע אהרן הכהן שבו רצוף חסד ואמת, אוהב שלום ורודף שלום ותורת אמת היתה	54834
בפיהו, ועל אהרן נאמר אש ומים דין ורחמים נשקו בקרב לבו, ואליהו שמשמש בכוח מדת הדין של אש	54835
ובקנאות שקינא לשם ה', זכה להחיות נפשות ישראל במדת הרחמים, אליהו שריכז בתוכו דין ורחמים אש	54836
ומים, הוא יישלח מהקב"ה להשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם, להשוות המחלוקות ולעשות	54837
שלום ביניהם, כנא' הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בוא יום הגדול, כי ראוי הוא אליהו	54838
לשליחות זו, שכן הוא מרכז בתוכו את מידת בכל שהיא ממדותיו של הקב"ה. (אור חדש).	54839
	54840
מאמר רמג	54841
ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה והכיתי כל בכור בארץ מצרים (י"ב י"ב).	54842
התורה מודיעה לנו כי ביציאת מצרים לא היה לטבע חלק והשתתפות כי הכל בהשגחה נסית, הכל ראו	54843
בעיניהם את אצבע אלקים בכל האותות של יציאת מצרים וקריעת ים סוף, לא היה כאן צורך להאמין מפי	54844
השמועה, אלא הכל ראו באספקלריא המאירה שרק הבורא לבדו מסבב כל הנסים בלי עזר וסיוע ח"ו.	54845
וזה שאמר הקב"ה אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, כשם שביציאת מצרים ראית בעצמך	54846
שאני לבד עשיתי כל הנסים בלי כל עזרה מצד הטבע, כמאמרם ז"ל ראתה שפחה על הים מה שלא ראה	54847
יחזקאל בן בוזי, שראו ראייה חושית, כך יהי מושרש תמיד בלבך העיקר הזה, כי אנכי ה' פועל בבריאה	54848
לבד בלי כל עזרה מצד הטבע, כמו שהיה בעת אשר הוצאתיך מארץ מצרים.	54849
ואף אם ידמה לך לפעמים שהטבע הוא גם מסייע בהשתלשלות העולם והבריאה, תדע שאין הדבר כן,	54850
שרק הקב"ה לבדו מנהיג ומסובב גלגל הבריאה כולה, רק לעין הגשמית של האדם נראה כאילו גם הטבע	54851
מסייע מצדו להתפתחות הבריאה, אבל זו טעות גדולה! כי הטבע כולו הוא רק כעין שפופרת שעל ידה	54852
מתגלה רוממות הבורא יתברך.	54853
וזהו ענין הבחירה להכיר את גדלות הבורא מתוך פלאי הבריאה והיצירה, ושהטבע עצמו אינו פועל מאומה	54854
ולא מסייע כלום לקיומו החיוני של כל היקום, וזה רק לרמות את התועים שיטעו בכך כי אמנם הטבע	54855
פועל משהו, וליתן שכר טוב לחכמים שאינם טועים בכך וחותרים לקראת האמת, כי אילו הקב"ה היה	54856
מתנהג תמיד כביציאת מצרים בהשגחה נסית נגלית היה מתבטל כל ענין הבחירה.	54857
עיין ברמב"ן בסוף פרשה זו וז"ל, מן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד	54858
התורה כולה, ואין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים, אין בהם	54859
טבע ומנהגו של עולם בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצוה יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם	54860
יכריחנו עונשו הכל בגזרת עליון.	54861
ועל דרך זו שמעתי בשם הסבא זצ"ל מקלם ר' שמחה זיסל שהיה אומר על הקושיא המפורסמת, מדוע	54862
מדליקין שמונה ימים נרות חנוכה, הלא השמן הספיק ליום אחד והנס היה רק שבעה ימים? ואמר שבעת	54863
שעשו זכר לנס רצו חז"ל להורות לנו שגם הטבע הוא נס, כי כל יום שהשמן דולק זהו רק מכח הנס,	54864
והשמן הטבעי עצמו לא השפיע במאומה על השתלשלות הנס עכ"ד.	54865
וכן אמרו חז"ל קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף, מזונותיו של אדם שהן ענין טבעי בהחלט, מעשה	54866
ידי אדם ותחבולותיו, מדמין לקריעת ים סוף שהוא ענין נסי בהחלט, השוו דבר שעיקרו טבע לדבר שעיקרו	54867
נס על ידי הקב"ה לבדו, לומר לך שאף הטבע הוא ע"י הבורא לבדו, אין טבע בעולם בכלל, הכל נוצר	54868
מתפתח ומקבל חיותו מקב"ה לבדו.	54869
זהו היסוד העיקרי של יציאת מצרים, להאמין בהשגחתו הפרטית של הבורא ברוך הוא שהכל נעשה מידו,	54870
ומי שחושב חלילה שגם הטבע משתתף בבריאה והנהגה, הריהו עובד עבודה זרה ומאמין בשיתוף, אבל	54871
אין הכוונה שהאדם לא יעסוק בשום דברים טבעיים וישב בחבוק ידיים, האדם מצדו בתור נזר הבריאה	54872
צריך לעשות את המוטל עליו כנאמר וברכתיך בכל אשר תעשה, כי כך גזרה חכמתו העליונה, שהכל	54873
יעבור דרך השפופרת ששמה טבע, אבל בדעתו ושכלו צריך לדעת כי אין הטבע מועילו כלום אף במשהו,	54874
כי אם הוא מאמין אפילו במשהו בשיתוף הטבע עם הבורא ח"ו, הריהו מערער יסודי האמונה, וזוהי	54875
מחשבת פגול וחמץ שאסור במשהו.	54876
כמה גדולה הרחמנות על אותם האנשים הרוצים לסמוך רק על כחם ועוצם ידם, כופרים בעיקרי היהדות	54877
מחללים את השבת ואוכלים טריפות, ואינם רוצים להבין כי הטבע אינו כוח הפועל ביצירה, אלא הכל	54878
מתנהג בהשגחה נסית, ואף הטבע עצמו כולו השגחה ואין הבדל בין הנס והטבע. (דרכי מוסר).	54879
	54880
מאמר רמד	54881

והיה הדם לכם לאות על הבתים אשר אתם שם וראיתי את הדם ופסחתי עליכם (שמות י"ב י"ג).	54882
וברש"י לכם לאות ולא לאחרים לאות מכאן שלא נתנו הדם אלא מבפנים, וראיתי את הדם הכל גלוי	54883
לפניו, אלא אמר הקב"ה נותן אני את עיני לראות שאתם עסוקים במצוותי ופוסח אני עליכם, ולעיל	54884
פירש"י פסח הוא לה', הקרבן הוא קרוי פסח על שם הדילוג והפסיחה שהקב"ה מדלג על בתי ישראל מבין	54885
בתי מצרים, הנה כי ענין הפסיחה היה זה מעיקרו של הנס, ועל שם הפסיחה הוא שנקרא כל הקרבן,	54886
והפלא הכי גדול מכל המכה הזאת היה ענין הפסיחה.	54887
אמנם איתא בגמ' (ב"מ ס"א:), אמר הקב"ה אני הוא שהבחנתי במצרים בין טיפה של בכור לטיפה שאינה	54888
של בכור, הנה כי זו היתה הנקודה הכי נפלאה אשר ביציאת מצרים ענין ההבחנה, וכנראה כי מדת	54889
ההבחנה היא אמנם המדרגה הכי עליונה, המדרגה של הקב"ה בכבודו ובעצמו היא המדרגה העליונה של	54890
יציאת מצרים, וזהו אמרו אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים, וזהו גם מה שאמרו על	54891
הפסוק, ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר, וברש"י מאחר שנתנה רשות למשחית לחבל אינו מבחין	54892
בין צדיק לרשע, כי מדת ההבחנה אינה בשלוחים, כי אם בדרגת הקב"ה בכבודו ובעצמו.	54893
עוד אנו מתעוררים כאן, הנה בכורי ישראל נתקדשו על אשר נצלו במכת בכורות, כמ"ש כי לי כל בכור	54894
ביום הכתי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי לי כל בכור בישראל, והנה בשאר המכות גם כן מצינו שהיה	54895
הנגף במצרים ולא בישראל, וישראל נצלו שלא היתה בהם המכה, אבל כנראה שבמכת בכורות התיחד	54896
הפלא בעיקר בענין הפסיחה, נס הפסיחה במכת בכורות נזכר ונשנה רבות פעמים, כאלו שהפסיחה היא	54897
העיקרית בכל המכה הזו והיא עיקרו של הנס, והרי כל הקרבן על שם הפסיחה הוא נקרא, וכל מעשה	54898
הקרבן היה, שיתן הקב"ה עיניו לראות שעסוקים במצוותיו לפסוח עליהם.	54899
להשתומם מכל זה נוראות הדברים, כי יתכן שאף על כל ההכנות לגאולה, הכל כבר ערוך ומזומן לסעודה,	54900
עת דודים הגיע, כבר שלח מלאך לגאלם זה משה אשר בשליחות ה' הולך, ועם כל זה עדיין לא היו	54901
בטוחים בגאולתם, עם כל זה עדיין היה מן הצורך להכין מגינים נגד המשחית שאל יבא בבתיהם, מבהיל	54902
מאד ההתבוננות בזה.	54903
ובאמת כי כבר התעוררו בזה חז"ל הקדושים, כן אמרו במכילתא (מובא ברמב"ן כ"ב), ואתם לא תצאו	54904
איש מפתח ביתו עד בקר, מגיד משנתנה רשות למשחית לחבל אינו מבחין בין צדיק לרשע, וכן אתה מוצא	54905
שהאבות והנביאים נהגו בדרך ארץ, וישכם אברהם בבקר, וישכם יעקב בבקר, הרי דברים קל וחומר ומה	54906
האבות והנביאים שהלכו לעשות רצונו של מי שאמר והיה העולם נהגו בדרך ארץ, שאר בני אדם על אחת	54907
כמה וכמה.	54908
הנה אברהם אבינו בהלכו לקיים מצות ה' ולעשות רצון ה' בכל מסירות נפשו, ועם כל זה היה ירא לילך	54909
בלילה! איום ונורא למתבונן בעומק הדין ופחדו, ונתיחד על ענין זה קרבן מיוחד בשם מיוחד — פסח.	54910
(דעת תורה).	54911
	54912
מאמר רמה	54913
והיה הדם לכם לאות על הבתים אשר אתם שם וראיתי את הדם ופסחתי עליכם (שמות י"ב י"ג).	54914
ופירש"י ז"ל, וראיתי את הדם הכל גלוי לפניו, אלא אמר הקב"ה נותן אני את עיני לראות שאתם עסוקים	54915
במצוותי ופוסח אני עליכם ע"כ, וברור הוא שהדם על המשקוף ועל שתי המזוזות יהיה להם לזכות שבשכר	54916
מצוה זו ינצלו בני הבית, כי אם הכונה על מצות הפסח עצמו הדרא קושיא, הלא הכל גלוי לפניו אם עשו	54917
בני הבית פסח או לא, ויש להתבונן מהו הזכות של נתינת הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות?	54918
ויקרא פרעה אל משה ולאהרן ויאמר לכו זבחו לאלקיכם בארץ, ויאמר משה לא נכון לעשות כן הן נזבח	54919
את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלוננו, הרי שאפילו לאחר המכה הרביעית שכבר ראו המצרים כי אצבע	54920
אלקים היא, אעפ"כ אמר משה רבינו הן נזבח את תועבת מצרים ולא יסקלוננו, אע"פ שכבר היו שבורים	54921
ורצוצים מ"מ היו דבקים בטומאת ע"ז שלהם, שלא היו יכולים לסבול דבר זה שישחטו ע"ז שלהם	54922
לעיניהם, גם פרעה לא ענה למשה על דבר זה ומוכה שהודה לו.	54923
לפי"ז נבין ענין נתינת הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות, שנתן להם הקב"ה לבחון אותם בשלימות	54924
האמונה בו יתב', וזה המשך למה שאמר להם משה משכו וקחו לכם צאן ושחטו הפסח ואחז"ל	54925
(במכילתא), משכו ידיכם מעבודה זרה, ומאי שייך זה דוקא הכא? אבל לפי מה שנתבאר פשוט הוא,	54926
שבדבר זה עצמו שימשכו את תועבת מצרים לעיניהם וישחטו הצאן הרי משכו ידיהם מע"ז, כי במשיכת	54927
השה ושחיתתו כפרו בע"ז והראו אמונתם בהש"ת, ואחר שחיתת הפסח המשיכו במצוה זו בנתינת הדם	54928
על המשקוף ועל שתי המזוזות, ור' יצחק אמר שם שהיה מבחון כדי שיהיו המצרים רואים ומעיהם	54929
מתחככים ע"ש.	54930

מסירות נפש זו לא לפחד מפני המצרים שהיו ישראל נתונים תחת רגליהם למרמס, וכעת לוועגים להם ולע"ז שלהם, זכות זה היה לישראל לפסוח עליהם שלא יהיה בהם נגף, כי חוק מלכות שמים הוא, שבכדי להציל אדם ממות שלא כדרך הטבע, דורשין ממנו זכות של מעשה טוב שעשה גם הוא למעלה מטבעו, הקב"ה משלם מדה כנגד מדה בין לטוב בין למוטב (סנהדרין חלק), ומסירות נפשו של אדם לוותר על חייו כדי לעשות רצונו של מקום הלא זה למעלה מטבעו, לכן מודדין גם לו במדה של למעלה מזרר הטבע. וכן היה בקריעת ים סוף, כמ"ש וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נוסע אחריהם, ופירש"י ראו שר של מצרים נוסע מן השמים לעזור למצרים ע"כ, הרי לפנינו באיזה מצב נורא עמדו ישראל באותה שעה וכך אחז"ל (מכילתא), באותה שעה היו ישראל דומים ליונה שבורחת מפני הנץ, ונכנסה לנניק הסלע והיה הנחש נושף בה, אם תיכנס לפני הרי הנחש, ואם תצא לחוץ הרי הנץ, כך היו ישראל באותה שעה, הים סוגר ושונא רודף, עליהם מפורש בקבלה (שה"ש ב'), יונתי בחגי הסלע בסתר המדרגה עי"ש. צא וחשוב ישראל מוקפים מכל צד, מלפניהם ים, מאחוריהם מצרים, ולא סתם מצרים אלא שר שלהם, המלאך הממונה על אומה זו העומד ברקיע בשמים לטובתם, המלאך הזה ירד מלמעלה ויבא לעזור למצרים ברדפם אחרי בני"י, ועיניהם של ישראל רואות איזה שונא גדול רודף אחריהם, הנה דוד המלך ע"ה כשראה את המלאך וחרבו שלופה בידו, נצטנן בו דמו מפחד ולא יכול לחממו עד יום מותו, וכאן רואים את המלאך איך נוסע עם המצרים ורודף אחריהם, וא"כ מה יש לתמוה שיראו בני"י מאד ואמרו מה שאמרו. אבל כ"ז היה לנסיון ובחינה איך יעמדו איתן באמונתם ובטחונם בהשי"ת, ואמנם בני ישראל הצדיקים נבחרו העם כתוב עליהם ויצעקו בני"י אל ה', אך המון העם נפלו ברוחם וגבר עליהם הפחד, ויאמרו אל משה המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר, וראה בתרגום יונתן בזה"ל, וזקפו בני"י ית עיניהן ודחילו לחדא וצלו בני"י קדם ה', ואמרו רשיעי דרא למשה המן בגלל דלא הות לנא בית קבורתא במצרים עי"ש.	54931 54932 54933 54934 54935 54936 54937 54938 54939 54940 54941 54942 54943 54944 54945 54946 54947 54948 54949 54950
ולכן הוצרכו עוד הפעם להראות אמונתם בה' במסירות נפשם לקיים מצותיו, וכן כתוב להלן ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני"י ויסעו ויבואו בני"י בתוך הים ביבשה, מקודם צריכים לבוא בתוך הים ואח"כ תיראה לפני הים היבשה, כמו שהיה באמת שקפץ נחשון בן עמינדב לתוך הים, וכל כך למה? כי בפחדם ויראתם ברדיפת מצרים אחריהם, הוצרכו שוב למסירת נפש באמונה על ציווי השי"ת, כדי שיהיו ראויים לנס של קריעת ים סוף מדה כנגד מדה. עכ"פ למדנו שחודש ניסן הוא הזמן של חיזוק האמונה בהשי"ת, ולהשתדל במסירות נפש לקיים רצון ה', וזוהי העבודה המוטלת עלינו בחודש זה, וחבל מאד שדוקא בחודש זה שהוא בין הזמנים נוסעים הביתה ויוצאים לרחוב העיר, שוכחים הכל ונשקעים בהבלי הזמן, וכשמגיעים לחג הפסח אף אם מבקשים לקנות חכמה אבל לב אין.	54951 54952 54953 54954 54955 54956 54957 54958 54959
לכן עלינו לדעת שהחודש הזה מתחלתו עד סופו הוא חודש התבוננות וחיזוק באמונה בלא הפסק, וכשם שבמזון הגשמי עיקר המזון הוא הלחם אותו אוכלין תמיד בכל יום, והתבשילין וכדומה אותם מחליפים לפרקים, אבל אם יאמר נמאס לי לאכול לחם כל יום תמיד סימן מובהק הוא שהוא חולה, כך האמונה היא לחם לחפש הנפש וצריכים להתחזק בה תמיד, וק"ו בחודש ניסן שזה עונתו, וזהו החודש הזה לכם ראש חדשים כלומר הראש של כל העבודות הרוחניות בשאר החדשים וזוהי האמונה בהשי"ת. (לב אליהו).	54960 54961 54962 54963 54964 54965
מאמר רמו	54966
שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון תשביתו שאר (שמות י"ב ט"ו).	54967
הרמב"ן (י"ג ט"ז) עמד על זה שהחמירה תורה כל כך בחמץ שלא מצינו בתורה דוגמתו, אמנם איסור כרת מצינו בהרבה, אבל בשום מקום לא מצינו איסור בל יראה ובל ימצא זולתי בחמץ, והנראה בקצרה שהחומר הוא משום חומרא דחמץ עצמו, שהוא גופא הנהו הסיבה לכל החומר הגדול שלא מצינו דוגמתו, והיודע סוד של איתערותא דלתתא ואיתערותא דלעילא, הוא יראה שבחמץ ישנן כל אלו המדות שמדדו בו חז"ל שמתאימים לזה כל דיני החמץ.	54968 54969 54970 54971 54972
מצינו בפסחים דף ז', בודקין את החמץ לאור הנר, מנא הני מילי? אר"ח למדנו נרות מנר דכתיב נר ה' נשמת אדם חופש כל חדרי בטן, ומסתמא צריך לומר שבדיקת חמץ וחיפוש חדרי בטן יש להם שייכות זה לזה, יתבונן נא האדם באופן בדיקת חמץ, אין בודקין לאור החמה אלא לאור הנר, מפני שאור הנר יפה לבדיקה, דוקא בלילה בשעה שהחושך יכסה ארץ דוקא אז הוא זמן בדיקת חמץ.	54973 54974 54975 54976
ורק ע"י הנר המפייץ קוי אורו על שטח מוגבל, ומצמצם כל האור על מקום אחד, ואז הכל נראה יותר מאשר ביום, גם אופן החיפוש מבהיל הוא מאד, הולך מחדר לחדר מפינה לפינה, בודק בחורין וסדקין ומחפש אחר כל משהו חמץ, גם לבורות ומרתפין ירד לבדוק בנרו, עד שעולה בידו לבער את כל החמץ שברשותו, נפלא מאד מעשה המצוה הזה.	54977 54978 54979 54980

נר ה' נשמת אדם, הנשמה הקדושה היא רק בבחינת נר בגוף האדם, מזה יתבונן האדם גודל החושך	54981
שבקרבו, שגם אור הנשמה אינו אלא בבחינת נר, כל מתכונתה של הנשמה היא רק בכדי לחפש חדרי בטן,	54982
ולכן הוטבעה בבחינת נר שאור הנר יפה לבדיקה, וכי מה מחפש האדם בבדיקתו, הלא רק את השאור	54983
שבעיסה, חז"ל קראו ליצר הרע שאור שבעיסה (ברכות י"ז), ואם כן שאור שבעיסה מכוון כנגד היצר	54984
הרע.	54985
ולפי זה מתאימים מאד כל דיני הבדיקה, כל יראה כל ימצא משהו, ומובן ענין החיפוש והבדיקה בכל חור	54986
וסדק שלא ימצא שם אף משהו מהשאור, ובאמת מבדיקת חמץ לחוד מתעלה כבר האדם לאין ערוך, ומי	54987
הוא שיוכל להתבונן ולהשיג קדושת וטהרת איש ישראל בבדקו אור לי"ד את החמץ בביתו.	54988
כמו כן כשנתבונן בדיני אפיית המצה, בגודל השימור והזהירות שלא יחמיץ אף במשהו, הרי באמת מבהיל	54989
מאד, מי יוכל להשמר מחשש משהו חמץ במצה, כמעט שאין זה ביכולת האדם שהרי הבצק מחמיץ בן	54990
רגע, עד כמה שאדם יר"ש הלואי שיעלה בידו לאפות כזית מצה לצאת ידי חובתו, וכל ימי החג יוכרח	54991
להתפרנס בפירות, ואמנם ספרו על אדם גדול שאין דרכו לעמוד בשעת אפיית מצתו מפני שלבו נוקפו,	54992
הזהירות צריכה שתהיה על חוט השערה, ואין בכח ילוד אשה להנצל לגמרי מחימוץ, אלא דלא ניתנה	54993
תורה למלאכי השרת.	54994
ולפי היסוד של אתערותא דלתתא ואתערותא דלעילא, כשנתבונן בענין שאור שבעיסה נראה בו אותו ענין	54995
עצמו שבאפיית מצה, המתבונן בספר מסלת ישרים במדרגות שבברייתא דרכי פנחס יראה זה בענין	54996
הזהירות והזריזות, מהי זהירות? להזהר שלא ימצא בו שמץ וזכר מהחטא, לברוח מן החטא כבורח מן	54997
האש, לפשפש ולמשמש בכל יכלתו שמא ימצא בו זכר כל דהו מהיצר, וכן ענין הזריזות גם כן אך ורק	54998
ענין זה, מצוה הבאה לידיך אל תחמיצנה, הזהר שלא תחמיץ כי אין סכנה כסכנתו, והרבה קטיגורין יעמדו	54999
מכאן ועד גיחון.	55000
בקצרה כל העבודה היא להשמר ולהזהר שלא יתגנב לתוכו אף שמץ מהיצר, ולבערו מלבו בתכלית	55001
הביעור, נמצא כשנשאל למי שאופה מצות מהי עבודתו, תהיה תשובתו זהירות וזריזות, המתבונן במעשה	55002
המצות של ערב פסח יראה, שאין בשכל האנושי לשער גודל הצירוף והזיכוך שמצוות ערב פסח מטהרים	55003
ומזככים את איש ישראל, ויהודי של ערב פסח גרידא כבר אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתו, מי יוכל	55004
להתבונן גודל ערכן של מצוות ערב פסח והרושם שעושים למעלה, ואלמלא לא באנו אלא בשביל ערב	55005
פסח לחוד דיינו. (דעת חכמה ומוסר ח"א מאמר ל"ז).	55006
	55007
מאר רמז	55008
ושמרתם את המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים (שמות י"ב י"ז).	55009
רבי יאשיה אומר אל תהי קורא את המצות אלא את המצוות, כדרך שאין מחמיצין את המצות כך אין	55010
מחמיצין את המצוות, אלא אם באה לידיך עשה אותה מיד (רש"י מכילתא), לכאורה יפלא הנה ענין	55011
הזריזות במצוות הוא עיקר גדול בעבודת ה', ומדוע נלמד עיקר גדול כזה רק מתוך רמז שבתורה, מתוך	55012
השוואה של המלים מצות ומצוות? ולמה מצאה התורה לנכון לרמוז על ענין זריזות במצוות דווקא במלים	55013
אלו?	55014
ונראה דווקא בהשוואתה למצות, יש לימוד גדול על ענין הזריזות במצוות, וזהו שאמר ר' יאשיה כדרך	55015
שאינ מחמיצין את המצות כך אין מחמיצין את המצוות, והענין הוא כי כדי להחמיץ את המצות אין צורך	55016
לעשות שום מעשה, אלא אדרבה צריכין לעשות מעשה כדי שלא יחמיצו, כמ"ש תפח תלטוש בצונן, ואם	55017
לא יעשה שום מעשה וישאיר את הבצק בלי להתעסק בו ממילא יתחמיץ, וכן הוא הדבר במצוות, מצוה	55018
הבאה לידיך אל תחמיצנה, שאם תמתין ולא תעשה את המצוה תיכף ומיד, אז יהיה קשה עליך לעשותה	55019
אח"כ כי העדר המעשה מחמיצנה.	55020
עוד נלמד מזה, שאם כבר נפל החימוץ בבצק והמצות החמיצו, אז כבר לא יועיל כל הזריזות מכיון שכבר	55021
נתחמיץ, כמו כן בעניני המצוות, שאם אין לאדם ההתלהבות וההרגשה לעשות תיכף את המצוה מוכח	55022
שחסר לו בפנימיותו, ואפילו שיקיים לאחר זמן את המצוה, זו תהיה מצוה ממדרגה אחרת לגמרי, כי לא	55023
תוכל המצוה לפעול עליו אותה ההשפעה שהיתה פועלת עליו, לו היה מקיימה תיכף בהתעוררות	55024
הראשונה, כי כבר נחמצה המצוה ופנים חדשות באו לכאן, ודווקא בלומדם מענין השימור של מצות אם כי	55025
ע"פ רמז בתורה, לימדו אותנו חז"ל יסוד גדול זה בענין זריזות שבמצוות. (נחלת אליעזר).	55026
	55027
מאמר רמה	55028
ויקרא משה לכל זקני ישראל ויאמר אליהם משכו וקחו לכם צאן ושחטו הפסח (שמות י"ב כ"א).	55029

פי' בעה"ט בגי' מן עבירה שלא יביאו מן הגזל, ויש להבין למה דוקא במצוה זו הזהיר מפני הגזל? וי"ל	55030
מכיוון שמצוה זו היתה במצרים, אחרי ששמעו את הבשורה על שחרורם מהגלות, ומרוב התרגשות	55031
השמחה עלולים לשכוח שלא להביא את הפסח מהגזל, אזהרה הזו מסורה לנו בכל דור ודור, ודוקא לאלו	55032
המדקדקים במצוות, שראשם ורובם שקועים בעשיית המצוה בהתלהבות גדולה, שלא יסיחו דעת מעשיית	55033
המצוה בשלימות, שלא תהיה עשירה במקום אחד ועניה במקום אחר, שלא יהיה מי שנפגע על ידו בעשיית	55034
המצוה שלו.	55035
חז"ל אמרו כל העושה מצוה כמאמרה אין מבשרים אותו בשורות רעות (שבת ס"ג), אם האדם עושה	55036
מצוה אבל אין היא בשלימות, כי יש מי שנפגע על ידו או שסתם מזיק לאחרים, ולאיש הזה נדמה שהוא	55037
שלם בנפשו, הוא שמח שקיים המצוה במסירות נפש, אבל לפניו ית"ש גלוי שהוא ומצותו פגומים, הוא	55038
אמנם שמח אבל יש מי שבוכה ומוריד דמעות בגללו, אם מפני שפגע בכבודו או שכוונתו לשמים אינה	55039
שלמה, אז מן השמים מבשרין לו ח"ו בשורה רעה, שאין לו לשמוח כ"כ בלב שקט כי החסיר משהו	55040
במעשיו.	55041
ההידור באפיית מצות הוא בודאי גדול, אבל אם הוא לוחץ ודוחק באשה הלשה את העיסה בשביל להביא	55042
טרף לפרנסת ילדיה, הרי הוא עובר בזה על לאו דאורייתא גם אם כל כוונתו אינה אלא להדר את המצוה	55043
של מצה, פעם התארח הגרי"ס זצ"ל בבית תלמידו ר' נפתלי זילברברג, ובבוקר ראה את ר' נפתלי עובר	55044
דרך חדרם של שכנים שעדיין ישנו אז, כדי להגיע לנטילת ידים של שחרית, והגרי"ס גער בו על מעשה זה	55045
ואמר, הרי נטילת ידים אינה אלא מדרבנן, ואילו גזילת שנתם של אחרים היא מדאורייתא.	55046
ויאמר ה' אל משה ואהרן זאת חקת הפסח כל בן נכר לא יאכל בו, וכל עבד מקנת כסף ומלתה אותו אז	55047
יאכל בו (י"ב מ"ג), מי יאכל בו? רבו, מגיד שמילת עבדיו מעכבתו מלאכול בפסח (מכילתא), אין להשאיר	55048
אף אחד שנמצא בביתו שלא ישתתף עם בני הבית, שיהא נעלב ונפגע מחוץ לחבורה, השמחה במעונו לא	55049
תהיה שלימה אם העבד לא יוכל להשתתף מפני שהוא לא נימול, כי אז גם בעל הבית לא יאכל עמו, והעבד	55050
נפשו שפלה עליו והוא רגיש (רמב"ם הל' עבדים א' ט').	55051
אלו דברים שבין פסח מצרים לפסח דורות, פסח מצרים נאמר בו ולקח הוא ושכנו הקרוב אל ביתו, מה	55052
שאין כן בפסח דורות, ר"ש אומר אף בפסח דורות כן, וכ"כ למה כדי שלא יניח אדם שכנו הקרוב אל ביתו	55053
וילך ויעשה את פסחו אצל חבירו, לקיים מה שנא' טוב שכן קרוב מאח רחוק (תוספתא פסחים פ"ח ו'),	55054
גם אם מרגיש שיותר נוח לו להיות בחברה ובשכונה אחרת שיהנה שם מחבורתם, הריהו נדרש שלא	55055
לעזוב את שכנו הקרוב לו ולביתו, עליו לוותר על ההנאה הזו לעשות את הפסח אצל חבירו, כדי ששכנו	55056
לא ייאר לבד ולא יהיה נפגע במה שהוא מניחו. (מעייני החיים).	55057
	55058
מאמר רמט	55059
ויקרא משה לכל זקני ישראל ויאמר אליהם משכו וקחו לכם צאן ושחטו הפסח (שמות י"ב כ"א).	55060
למה זכו הזקנים שיגאלו ישראל על ידיהם? אלא בשעה שנגלה הקב"ה על משה בסנה אמר לו לך ואספת	55061
את כל זקני ישראל, אילו לא קבלו הזקנים את דבריו של משה אף כל ישראל לא היו מקבלין, אלא הזקנים	55062
קבלו תחלה ומשכו כל ישראל אחריהם, ועשו אותן להאמין לשמו של הקב"ה, אמר הקב"ה אף אני עושה	55063
להם כבוד ויהיה גאולת ישראל על ידיהם, שיהיו ישראל שוחטים פסחיהם על ידיהן של זקנים (שמו"ר	55064
ט"ז א').	55065
לכאורה יש לתמוה שבמקום שהיה ראוי לזקנים לבוא על שכרם ניתן להם תפקיד מסוכן ביותר, שיהיו הם	55066
האחראים על שחיטת קרבן הפסח, אשר עבורו היו עלולים המצרים להתנקם בהם על אשר העיזו	55067
להתעולל ביראתם, ואף שכלפי שמיא גליא שלא היה סכנה כלל, אבל לפני הזקנים מי היה גלוי? ואין ספק	55068
שהזקנים חרפו נפשם למות בקבלם משימה זו, ואם כן איזה שכר יש כאן הלא בודאי היו שרויים בפחד	55069
גדול?	55070
אולם האמת היא שהשכר הכי גדול הוא מה שנותנים לאדם להקריב את נפשו על קידוש ה', בידעו נאמנה	55071
שמסירותו מקובלת ומרוצה בעיני בוראו, וכבר מצאנו בספר מגיד מישרים איך שהמגיד הבטיח לבית	55072
יוסף, שאם יתעלה כראוי יזכה למות על קידוש ה', ורבי עקיבא אמר שכל ימיו היה מצטער מתי תגיע לידו	55073
מצוות קידוש ה' (ברכות ס"א), בזה שמסרו נפשם להכיר במשה רבינו ולשכנע את העם בשליחותו, זכו	55074
להיות הראשונים במצות קרבן פסח שהיתה בה הרבה מסירות נפש, ועל ידה נגאלו אבותינו ממצרים.	55075
והענין יתבאר על פי מה שכתב ר"ה מוולוז'ין זצ"ל, שכבוד גדול יחשב לשמש לפני מלך בשר ודם וכל שכן	55076
לפני המלך ה' צבאות, ופירש את המשנה הוי רץ למצוה קלה כבחמורה, שבאמת המצוות בורחות מן	55077
האדם ועל כן הזהירונו חז"ל (מכילתא בא), שמצוה הבאה לידך אל תחמיצנה, וכבר אמרו בגמרא (ב"ב	55078
ט':), שכל הרודף אחרי הצדקה הקב"ה ממציא לו מעות לעשות צדקה, ואף שאין מצוה יותר מצויה	55079

מצוות צדקה שהרי נפישו עניים, בכל זאת רק הרודף אחריה ימצאנה, וקל וחומר לשאר מצוות שאינן כל כך מצויות (רוח חיים אבות ד' ב').	55080
נתבאר לנו מזה שאפילו במצוה הכי קלה צריכים הרבה התאמצות כדי לזכות בה, אלא שבשכר מצוה אחת זוכה לעשות עוד מצוות, ואם כן כמה יקר וגדולה נפל בחלקו של זה אשר נביא ה' צוהו בשליחות המקום, שעליו למסור את נפשו להדריך את העם במצוות פסח אשר גאולת מצרים תלויה בה.	55081
מבואר בגמרא בשעה שראה נבוכדנצר את הנס שנעשה לחנניה מישאל ועזריה התחיל לומר שירה, ואלמלא בא מלאך וסטרן על פיו, היו שיריו ושבחיו עולים על כל השירים שאמר דוד בספר תהלים	55082
(סנהדרין צ"ב:). ובאמת מה איכפת למלאך אם אומר נבוכדנצר שירה שנאלץ לסטרו על פיו? אולם הענין הוא שצריך להיות ראוי לומר שירה שיערב שיחו לפני הבורא, וכי בשביל שרשע זה הכיר לרגע בגדלות הבורא ראוי הוא לומר שירה? המעט בעיניו מעשיו המכוערים לדמות בנפשו שדבוריו יכוננו לפני הקב"ה?	55083
דוד המלך הרבה לשפוך תחנה לפני הקב"ה לזכות שיבנה בית המקדש ולא נענה בזה, אף שבקשתו היתה לרצון לפני ה', ולא עשתה תפלתו אלא מחצה ששלמה בנו יבנה את הבית, ומצאנו ליעבץ שהוא עתניאל בן קנו שהיה גדול הדור, והשיב בפלפולו הלכות רבות שנשתכחו בימי אבלו של משה, ובכל זאת הרבה בהפצרות ובקשות שירחיב ה' גבולו בתלמידים, ובמקרה שלא תענה בקשתו הרגיש שעומד הוא למות מעצבונו (תמורה ט"ז).	55084
יעבץ הרגיש שיעודו בחיים הוא להרביץ תורה ואם אינו ראוי לזאת למה לו חיים? מזה אנו רואים איזה סיפוק נפשי היה מנת חלקם של אנשי המעלה, כשזכו להקדיש עמל נפשם לעבודת הבורא ללא שום פניות אישיות, ואילו אנחנו אדישים לגמרי לאפשרויות הגדולות העומדות ברשותינו, לקיים כמה ענינים ששקולים לבנין בית המקדש ולהקרבת הקרבנות.	55085
(המוסר והדעת ח"ג).	55086
	55087
	55088
	55089
	55090
	55091
	55092
	55093
	55094
	55095
	55096
	55097
	55098
	55099
	55100
מאמר רנ	55100
ולקחתם אגדת אזוב וטבלתם בדם אשר בסף והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות (שמות י"ב כ"ב).	55101
אמרו במדרש (שמו"ר י"ז א'), הה"ד כל פעל ה' למענהו, אתה מוצא שכל מה שברא הקב"ה לא ברא אלא לכבודו, ביום הראשון ברא שמים וארץ, לכבודו בראם שנאמר כה אמר ה' השמים כסאי, וכן האור שברא לכבודו הוא דכתיב עוטה אור כשלמה, מה נברא ביום שני רקיע, לכבודו בראו שיעמדו שם המלאכים ויהיו מקלסין אותו.	55102
ברא ביום ג' דשאים ואילנות, ומצינו שהדשאין מקלסין להקב"ה שנאמר יתרועעו אף ישירו, ומנין אף האילנות שנאמר אז ירננו עצי היער מלפני ה', אתה מוצא שציוה הקב"ה מן האילנות לעשות מהן מצות, בפרה אדומה צוה להשליך בשריפתה עץ ארז ואזוב, וכן במצרים צוה להגיע הדם אל המשקוף ואל שתי המזוזות באזוב, והזאת מי נדה צוה לעשות באזוב, וטהרת המצורע צוה לעשות בעץ ארז ואזוב.	55103
וכן ברא המים ביום ג' שכינסן מעל הארץ, ומשם קלוסו עולה שנאמר מקולות מים רבים אדירים משברי ים, מה נברא ביום ד' מאורות, לכבודו בראם שנאמר הללוהו שמש וירח, ביום ה' ברא עופות לכבודו להקריב מהם קרבן, מה נברא ביום ו' בהמות לכבודו, וצוה להקריב מהן קרבן לה', וברא בו אדם לכבודו הוי כל פעל ה' למענהו!	55104
מדברי חז"ל אלה אנו רואים יסוד חדש ופירוש אחר לגמרי בכתוב כל פעל ה' למענהו, תמיד מורגלים ללמוד כי אחד הוא האדם בבריאה בשבילו נברא העולם, וכל הנמצאים בבריאה מדומם עד מדבר הכל סובב הולך סביב האדם, הכל אך ורק בשבילו ויותר אין כלום, אבל כאן רואים אחרת, כי כל היצור פעל ה' למענהו פשוט כפשוטו, כל דבר ודבר בפרט למענהו פעלם, כל דבר ודבר ישר שרים לבוראם באין כל מתווך בינותם! השמים כסאי מה יש יותר קרוב מכסא כבודו?	55105
השמים מספרים כבוד אל, לא השמיענו כאן ענין ספור כבוד אל, כי מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו, אלא זה משמיענו בעיקר, כי השמים בעצמם הם המספרים, ולא רק גורמים לאדם להתבונן בהם, ועל ידי זה לגרום לכבוד אל כי יסופר, וכן הדשאים והאילנות הם בעצמם המקלסין, יתרועעו אף ישירו הם בעצמם, בלא אמצעות האדם, על האילנות בפירוש נאמר אז ירננו עצי היער מלפני ה', לא מליצה היא אלא ישר יחזו פנימו וירננו!	55106
וצוה הקב"ה לעשות מהן מצות, ולקחתם אגודת אזוב גם כן אגודת אזוב בתוך מעשיו של האדם, לא כן סוד הכל עם אגודת אזוב, העיקר הוא האדם אלא שבעיניו גם כן אגודת אזוב של האדם, לא כן סוד הדברים, אלא כי האזוב הזה השפל הוא בעצמו מעיקרי המצוה, ולא יודעים מי כאן יותר עיקר האדם או האזוב! כשמקיימין מצות הנחת תפלין על הזרוע, הנה הזרוע והתפלין הינם המצוה, ואין אחד יותר עיקר מרעהו, שניהן עושין כאחד שניהן למענהו פעלו!	55107
	55108
	55109
	55110
	55111
	55112
	55113
	55114
	55115
	55116
	55117
	55118
	55119
	55120
	55121
	55122
	55123
	55124
	55125
	55126
	55127
	55128

ברא המים ביום ג' שכינסן מעל הארץ ומשם קלוסו עולה, שנאמר מקולות מים רבים אדירים משברי ים	55129
אדיר במרום ה', חז"ל המשילו על זה משל למלך שבנה פלטרין והושיב בתוכה אלמים, והיו משכימין	55130
ושואלים בשלומו של מלך ברמיזה, אמר המלך אילו היו פקחין על אחת כמה וכמה, הושיב בה המלך	55131
דיורין פקחין עמדו והחזיקו בפלטין, אמרו אין פלטין זו של מלך שלנו היא, אמר המלך תחזור הפלטין	55132
לכמו שהיתה.	55133
כך מתחילת ברייתו של עולם לא היה קלוסו של הקב"ה עולה אלא מן המים, הדא הוא דכתיב מקולות מים	55134
רבים אדירים משברי ים, ומה היו אומרין אדיר במרום ה', אמר הקב"ה מה אם אילו שאין להן לא פה ולא	55135
אמירה ולא דיבור והרי הן מקלסין אותי, כשאברא אדם על אחת כמה וכמה ע"כ.	55136
הנה קלוסן של המים היה עוד לפני בריאת האדם, והקב"ה משתבח בקלוסן של המים יותר משל האדם,	55137
וכל זה כלול בענין של כל פעל ה' למענהו, הוא הסוד של כל פעל ה' למענהו באין מתווך, אלא כל דבר	55138
ודבר במיוחד לכבודו בראו, כולם שרים ישר לה' כולם בשוה באין כל חילוק, כל אחד ואחד עולם	55139
מלא לו, וכל אחד בשביל עצמו הוא משבח, כולם לרצונו בראם, ורצונו ית' כולם עושים וזה כל תכליתם.	55140
מציינו בחז"ל (ר"ה ט"ו), בארבעה פרקים העולם נידון, בפסח על התבואה בעצרת על פירות האילן, וכבר	55141
עמדו על זה הראשונים ז"ל (הר"ן), דמאי שייך לומר העולם נידון כיון שהאדם נידון בר"ה, ודאי על כל	55142
המאורעות שלו דנין אותו, על תבואותיו ופירותיו וכל שאר עסקיו, וכיון שכן הכל נידון בר"ה, אמנם לפי	55143
דברינו לא כן הדברים, אלא האמת הוא כי יש להם לעצמם חשבון ומשפט יש לכולם ר"ה.	55144
יום הרת עולם ממש לכל דבר ודבר! וה' במשפט צדק הוא דן, ולא יהיה סתירה כלל בשני הדינים, הדין	55145
של ר"ה על האדם, והדין על התבואה והאילנות, ה' אלהים אמת והכל בהתאמה ודאי, אמר הכתוב ארורה	55146
האדמה בעבורך, הנה זה קללה ממש להאדמה שלא תוכל להוציא פירות, והעונש הוא על עוונה, וכדברי	55147
רש"י על שלא עשתה כדברי האלהים שתוציא עץ פרי עושה פרי, והיא הוציאה רק עץ עושה פרי ולא עץ	55148
פרי עי"ש.	55149
וכבר אמר אדמו"ר זצ"ל על זה שמציינו בחז"ל (סוטה כ"ט), לישון המאורות לוקין כי זה ממש ליקוי להם	55150
ועונש להם, במה שנלקח מהם היכולת להיטיב עם הבריאה, ואמנם כי צער גדול ונורא הוא זה להם מה	55151
שלא יכולים להיטיב, אין אנו יכולים לצייר לעצמנו ולהשיג גודל היסורים שלהם בזה.	55152
והרי אצל אאע"ה רואים היסורים הגדולים שהיה לו בזה, שלא היה לו היכולת להיטיב לאורחים, עד כי	55153
הקב"ה הוכרח לשלוח לו מלאכים להכניסם כאורחים, ומובן אם כן הדין הגדול שיש להם להאילנות בר"ה	55154
שלהם, אם יזכו להיטיב ולהוציא פירות אם לאו, עד כדי כך הוא סוד הדבר כי כולם יש להם תכלית	55155
לעצמם הם, והינם יחסנים כמו האדם, כי לשניהם תכלית אחד להוציא פירות.	55156
לנו דומה זה כדבר של תמיהה, ולא משיגים איך שייך לומר כי דבר דומם יקלס לה', אבל לו מתבוננים	55157
לתאר לעצמנו איך אנחנו נראים בעיני מלאך מט"ט, הלא אפילו כדומם אינו משל לזה, ועם כל זה הלא	55158
יודעים אנו היטב כי לא חסר לנו כלום, וכי השירה שלנו מגעת לרום המעלה, עומדים אנו בעצמנו לפני	55159
המלך הקב"ה בלי כל סיוע של מלאכיו או צבאיו אלא היד הראשונה ממש.	55160
אם כן למה לא נבין גם כן בכל החי הצמח והדומם, כי כל אחד בעולמו שלו שלם הוא ולא חסר לו מאומה,	55161
הוא בעצמו המגיע מן עולמו עד ישר לבוראו, כי הודו על ארץ ושמים, ומלא כל הארץ כבודו, הוא סוד של	55162
אני ה' בקרב הארץ, כי גם בקרב הארץ שם נמצא כל כבוד ה' ממש היד הראשונה!	55163
אמרו חז"ל (רש"י דברים ל'), העדותי בכם היום את השמים ואת הארץ, א"ל הקב"ה לישראל הסתכלו	55164
בשמים שבראתי לשמש אתכם שמא שינו את מדתם, שמא לא עלה גלגל חמה מן המזרח והאיר לכל	55165
העולם, הסתכלו בארץ שבראתי לשמש אתכם שמא שינתה את מדתה שמא זרעתם אותה ולא צמחה, ומה	55166
אלו שאם זוכין אין מקבלין שכר ואם חוטאין אין מקבלין פורעניות לא שינו את מדתם, אתם שאם זכיתם	55167
מקבלין שכר ואם חטאתם תקבלו על אחת כמה וכמה ע"כ.	55168
עומדים אנחנו ותמהים מה שייך ללמוד מן שמים וארץ שלא שינו את מדתם, הלא אלה זהו טבעם הלא הם	55169
כמוכרחים בדבר ואיך זה ישנו? ועוד כזה מציינו בגמ' (פסחים נ"ג):, מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו	55170
עצמן על קדושת השם לכבשן האש, נשאו ק"ו בעצמן מצפרדעים, ומה צפרדעים שאין מצווין על קדושת	55171
השם כתיב בהו ועלו בביתך ובתנוריד ובמשארותיך, אנו שמצווין על קדושת השם על אחת כמה וכמה, גם	55172
כאן לכאורה תמוה הכי בבחירה ורצון עצמם הלכו לתנורים? הלא מוכרחים היו בזה בגזירת עלאין!	55173
והביאור בזה, הנה ענין הכרח אשר אנו רואים בבריאה, אסור לנו להבין זה כמו שמורגלים לחשוב	55174
במושכל ראשון כחק טבעי פשוט, שכאשר זורעים בהכרח הוא שיצמח, שאי אפשר בשום אופן אחרת,	55175
אסור לחשוב כן, שאם ככה נבין הרי זה הלילה ענין של קדמות, אבל ענין ההכרח בא מצד רצונו ית',	55176
הדבר המוכרח ורצון ה' אחד הם.	55177

כל הבריאה ברצון ה' היתה ורצון ה' בה תמיד עומד, הדומם דומם, הצומח צומח, והחי חי, הכל	55178
בהתקשרותן ברצון ה', כל כוספם הוא להיות חשוקים ברצונו ית', זהו ההכרח של כל הנבראים, מה	55179
שהדומם והצומח והחי מוכרחים להיות מה שהינם הם, זה לא מצד שאינם יכולים לעשות ההיפך, כי הרי	55180
מצינו שאמנם פעמים עשו אחרת מאשר נאמר להם, אלא כל ההכרח שלהם הוא מצד רצונו ית', וכמו	55181
שמלאכי מעלה נקראים מוכרחים אעפ"י שבודאי יכולים לעשות להיפך אם ירצו, אבל רצון ה' הוא	55182
רצונם, ולעשות רצון קונם זהו המכריח היותר גדול, ממש כלא יכול בשום אופן לעשות אחרת.	55183
הוא שאמר להם משה, העדותי בכם היום את השמים ואת הארץ שמא שינו את מדתם, ומזה בא וראה	55184
איזה מכריח הכי גדול הוא רצונו ית', וכמו שאמרו חז"ל (בר"ר ה' ה') ויקרא אלהים ליבשה ארץ, למה	55185
נקרא שמה ארץ, שרצתה לעשות רצון קונה, ואינה עוברת בשום אופן מלעשות רצונו ית'! ומעתה מה אלו	55186
שאינ מקבלין שכר ואין מקבלין פורעניות, כי הלא אין אצלם אותו הענין של שכר ועונש כמו אצל האדם,	55187
ומ"מ אינם עוברים על רצונו ית', אתם שאם זכיתם תקבלו שכר כמה מן ההכרח צריך להיות רצונו ית'	55188
באדם, עד כי ממש לא יוכל לעשות אחרת בשום אופן.	55189
וזהו שפיר מה שחנניה מישאל ועזריה נשאו ק"ו מצפרדעים, כי הרי כבר ראינו ולמדנו מה זה טבע, ומהו	55190
הסוד של הכרח אשר בטבע, הוא סוד רצונו ית' ועל רצונו ית' ודאי הולכים במסירות נפש, וע"ז ודאי	55191
נשאו ק"ו לעצמן והלכו ברצון לכבשן האש, ומכל דברינו אלה אנו רואים בפשטות גמורה איך שכל	55192
הנבראים, הינם חכוקים ודבוקים בו ית' ממש היד הראשונה לבוראם וקונם! (דעת תורה).	55193
	55194
מאמר רנא	55195
ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר (שמות י"ב כ"ב).	55196
אמרו חז"ל מגיד שמאחר שנתנה רשות למשחית לחבל אינו מבחין בין צדיק לרשע (בבא קמא ס'), ולילה	55197
רשות למחבלים הוא, כל הנסים וכל המכות אשר הביא הקב"ה על המצריים, לא באו אלא לשם זה שידעו	55198
את ה' וישלחו את ישראל, ומכת בכורות האחרונה היתה המכה בפטיש להכרה זו, ויציאת מצרים	55199
כשלעצמה לא באה אלא כדי שישראל יעבדו את ה' ויקבלו את התורה, שהרי תכלית כל הבריאה היא	55200
שישראל יקבלו את תורת ה' וילמדו אותה לכל באי עולם.	55201
והנה ברגע האחרון, בשעה שכבר עמדו על סף הגיעם לתכליתם, עמדה בדרכם סכנה כזו, שאם לא היו	55202
נותנים מן הדם על שתי המזוזות ועל המשקוף, היה המשחית שולט גם בבתיהם, ואז הלא היו בכדי כל	55203
הנסים והנפלאות, וכל הבטחות השי"ת על הגאולה ועל קבלת התורה היו בטלות ומבוטלות.	55204
וכל כך למה? משום שמאחר שניתנה רשות למשחית לחבל אינו מבחין בין צדיק לרשע, וחז"ל מוסיפים	55205
ולא עוד אלא שמתחיל מן הצדיקים תחילה שנאמר והכרתי ממך צדיק ורשע (בבא קמא ס'), ומה הטעם	55206
משום שמדת הדין חמורה מאד, ובזמן שהיא שולטת בעולם אין אדם בארץ אשר יצדק לפניו, והצדיק	55207
ששגגות נעשות לו כזדונות עליו האף גדול יותר, ועל כן אינו מבחין בין צדיק לרשע ומתחיל מן הצדיקים	55208
תחילה.	55209
אמר רב יהודה אמר רב לעולם יכנס אדם בכי טוב ויצא בכי טוב, שנאמר ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו	55210
עד בקר ופירש"י מפני המזיקין, אף הלכה זו אינה מחלקת בין צדיקים ורשעים, וכבר סיפרו לנו חז"ל	55211
שהלכה זו קיימו דוקא גדולי עולם, וכן אתה מוצא שהאבות והנביאים נהגו בדרך ארץ וישכם אברהם	55212
בבקר, וישכם יעקב בבקר, וישכם משה בבקר, והרי דברים ק"ו, ומה האבות והנביאים שהלכו לעשות	55213
רצונו של מי שאמר והיה העולם נהגו בדרך ארץ, שאר בני האדם על אחת כמה וכמה (מכילתא), גם	55214
האבות והנביאים ואף בלכתם לעשות רצונו של מי שאמר והיה העולם, היו מתיראים מפני מדת הדין	55215
שתשלט עליהם, ודווקא מצד גדלותם היו נוהגים בדרך ארץ ויוצאים לדרכם בשעה שלא ניתנה רשות	55216
למחבלים ולמזיקים.	55217
ויזכר אלקים את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה אשר אתו בתבה ויעבר אלקים רוח על הארץ וישכו	55218
המים (בר' ח'), ואמרו חז"ל אמר ר' שמואל בר נחמני אוי להם לרשעים שהם הופכים מדת רחמים למדת	55219
הדין, כל מקום שנאמר ה' מדת רחמים, וכתוב ויאמר ה' אמחה את האדם, אשריהם הצדיקים שהן	55220
הופכים מדת הדין למדת רחמים, כל מקום שנא' אלקים הוא מדת הדין, וכתוב ויזכר אלקים את נח מה	55221
זכירה נזכר לו? שזן ופרנס אותם י"ב חודש בתיבה (ב"ר פ' ל"ג).	55222
נתבונן נא עד היכן הדברים מגיעים, השי"ת גמר בדעתו להשחית את כל העולם, כי נשחתה הארץ ותמלא	55223
חמס, ולנח צוה לעשות תיבה ולהכניס בתוכה את כל משפחתו ומכל החי מכל בשר למינהו, כדי להינצל	55224
ממי המבול ולחיות זרע על פני כל הארץ, ומפני מה בחר בנח מפני שהיה צדיק, הכתוב אומר כי אותך	55225
ראיתי צדיק לפני בדור הזה, ודורשים חז"ל מכאן שאומרים מקצת שבחו של אדם בפניו וכולו שלא בפניו	55226
(עירובין י"ח).	55227

הרי שזכה נח להינצל ממי המבול מפני שהיה צדיק תמים, נוסף לזה היתה הבטחת השי"ת בשבועה שנח ומשפחתו ישארו בחיים אחרי המבול, כמ"ש והקימותי את בריתי אתך ובאת אל התבה, ופי' אבן עזרא	55228
לאות שהשם נשבע לו שלא ימות הוא ובניו במבול, והרמב"ן מוסיף עוד, ויותר נכון בדרך הפשט כי ענין 'והקימתי את בריתי' לאמר, בעת שיביא המבול תהיה בריתי קיימת אתך, שתבוא אל התבה אתה וביתך ושנים מכל בשר להחיות.	55229
כלומר שתהיו שם ותקיימו לצאת משם לחיים, והברית הוא דבר השם כשיגזור אומר בלי תנאי ושיור עי"ש, ואחרי כל אלה היה זקוק נח לזכירה מיוחדת, להפוך מדת הדין לרחמים כדי לשכך את מי המבול ושיצא מן התיבה בשלום, ואלמלא כן עלולים היו המים לגבור עוד על הארץ ולשטוף גם את התיבה וכל הנמצאים בתוכה, למרות ההבטחה הקודמת בדבר ה' או בשבועה שישארו בחיים.	55230
הוא אשר אמרנו שאם השי"ת דן במדת הדין, אין אדם בארץ אשר יצדק לפניו, ואפילו נח שהתורה מעידה עליו שהיה צדיק תמים והשי"ת הבטיח לו להצילו ממי המבול, עדיין איננו מוגן ממדת הדין בזמן שניתנה רשות למשחית לחבל, ועלול הוא להימחות ביחד עם כל היקום, ורק בזכות הזכירה המיוחדת נהפכה עליו מדת הדין למדת הרחמים, חז"ל הדגישו השקפה זאת במטבע של תפילה, וגם את נח באהבה זכרת ותפקדהו בדבר ישועה ורחמים, שזכירתו של נח לפני הקב"ה היתה באהבה ובפקידה מיוחדת של דבר ישועה ורחמים.	55231
נח התדמה ממש לקונו והתעלה למדרגת מה הוא אף אתה, נאמר אצל הקב"ה ואתה נותן להם את אכלם בעתו, פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון, וכשם שהקב"ה משביע רצונה של כל בריה ובריה מקרני ראמים ועד בצי כנים, וממציא לה את אוכלה ובעיתה, כך נח במשך י"ב חדש יומם ולילה היה משביע רצונה של כל בריה ובריה בעיתה ובזמנה, אין פלא איפוא שמדת רחמים כזו בכוחה להפוך את מדת הדין לרחמים.	55232
אבל הסתכל לאידך גיסא, לאחר היותו צדיק תמים, לאחר הבטחת השי"ת להחיותו להצילו ממי המבול, והעולה על כולנה מדת רחמיו המרובה על בריותיו של הקב"ה והתדמותו לקונו, אחרי כל אלה לא בדין זכה אלא ברחמים, ונאמר עליו אשריהם הצדיקים שהן הופכים מדת הדין למדת רחמים, ולמה? משום שאף לאדם השלם שבשלמים כמעט מן הנמנע לזכות בדין, כי מי יצדק לפניו בדין.	55233
וכן מצינו גבי יעקב, ויירא יעקב מאד ויצר לו, ואמרו חז"ל שהיה מתירא שמא יגרום החטא (סנהדרין צ"ח:), הרי הקב"ה הבטיח ליעקב שיהיה עמו כמ"ש ושמרתיך בכל אשר תלך, ושממנו יקום עם ישראל שהם תכלית הבריאה, ובכל זאת כשנמצא בסכנה לא סמך על כל צדקותיו והבטחת ה' אליו, ונתיירא שמא יגרום החטא ומהו החטא? הלא יעקב בחר שבאבות ידע את נפשו! אבל שגיאות מי יבין, אפשר שלפי מדריגתו לא השתלם כראוי ואין מי שיצדק לפניו, ואיננו רואה דרך אחרת כי אם לפנות בתפילה ובבקשת רחמים לפני קונו הצילני נא מיד אחי מיד עשו!	55234
הם הם דברי חז"ל, א"ר יודן א"ל המקום שוב אל ארץ אבותיך, אעפ"כ ויירא יעקב מאד, אלא מכאן שאין הבטחה לצדיקים בעוה"ז, ר' פנחס בשם ר' חנין דצפורין אמר, ויען בניהו בן יהוידע ויאמר אמן כן יאמר ה', והלא כבר נאמר הנה בן נולד לנו הוא יהיה איש מנוחה, אלא אמר הרבה קטיגורין יעמדו מכאן ועד גיחון (בר"ר ע"ו).	55235
לאחר כל ההבטחות שהובטחו לצדיקי עולם פסקו חז"ל שאין הבטחה לצדיקים בעוה"ז, כי אין מי שיצדק לפניו בדין, כי חמור הדין מאד ושגיאות מי יבין, ועלול הוא שמעשה קל שבקלים שבידו יהפוך את הכל, ובפרט בזמן שמדת הדין שולטת וניתנה רשות למשחית לחבל, ואשריהם הצדיקים שהם הופכים מדת הדין למדת רחמים. (אור הצפון).	55236
מאמר רנב	55237
ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר (שמות י"ב כ"ב).	55238
וכתב רש"י מגיד שמאחר שניתנה רשות למשחית לחבל אינו מבחין בין צדיק לרשע, ולכאורה וכי לא היה להקב"ה עצות להצילם באופן אחר? ומזה נלמוד עד כמה חמור הוא ענין שמירת טבע, שקיום טבע הוא עשה ולא תעשה כתורה ממש, שהרי הקב"ה עצמו מזהיר ואומר ואתם לא תצאו, אסור לכם לעבור על טבע כמו שאסור לעבור על תורה, ולמדנו מכאן אזהרה מפורשת לשמירת טבעים ודרך ארץ שהן גופי תורה.	55239
ביותר מתברר לנו יסוד זה מהמעשה דשמואל אשר שלחו ה' למשוח את דוד למלך על ישראל, ואמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני, והשיבו ה' עגלת בקר תקח בידך, ושאל ידמה כי הולך הוא להקריב קרבן, ויפלא מאד שאחרי שה' אמר שילך למשוח את דוד למלך, איך השיבו שמואל שאי אפשר לו למשוח את דוד, מפני שהוא נגד מהלך הטבע ושמע שאול והרגני, הלא לה' הטבע ומי מעכב לו לשמרו	55240
	55241
	55242
	55243
	55244
	55245
	55246
	55247
	55248
	55249
	55250
	55251
	55252
	55253
	55254
	55255
	55256
	55257
	55258
	55259
	55260
	55261
	55262
	55263
	55264
	55265
	55266
	55267
	55268
	55269
	55270
	55271
	55272
	55273
	55274
	55275
	55276
	55277

משאול? ואף לא מצינו שהוכיחו ה' על זה כמו שהוכיח למשה רבנו, מי שם פה לאדם הלא אנכי ה' (שמות ד' י"א).	55278
כל ענין התורה אינו אלא לעשות רצונו, נחת רוח לפני מי שאמר ונעשה רצונו, ובפירוש אמרו חז"ל (ר"ה כ"ח.), מצוות לאו להנות ניתנו ופירש רש"י אלא לעול, בלי שום טעם ומהלך רק כגזירת מלך שכן הוא רצונו יתברך, אלא שגם עול זה כולו מתוק הוא, חכו ממתקים וכולו מחמדים.	55279
וכשנתבונן באמת זהו כל ענין הטבע, שאינו אלא גילוי רצונו יתברך שמו לכל הנבראים, וכמו שאם לא יאכל אדם ימות, ואין לזה שום טעם למה צריך לאכול בכדי לחיות, ואין זה רק רצונו יתברך שכך עלה ברצונו והטביע כן בטבע, כן הוא כל עניני הטבעים הפשוטים, שבאמת אינן כי אם רצונו יתברך וגזירת מלך, וממילא שקיומם של טבעים הוא כמו קיומה של תורה, שצריך לעשותם רק כנחת רוח לפני מי שאמר ונעשה רצונו, והעובר על טבע ענוש יענש כעובר על רצונו יתברך.	55280
וכשם שלאחר שניתנה תורה אם ירצה ה' למחול לאדם האוכל חלב את עונש כרת בלי תשובה, לא יתכן זה אם לא שיבטל את התורה, שלאחר שניתנה תורה נמסרו כל הטבעים של שכר ועונש לתורה, שכך הוא רצון ה' שלא ישנו את תפקידם, כן הוא ממש במהלך הטבע, מכיון שנתברר לנו שגם הטבע הוא תורה ממש, שגם טבע אינו כי אם גילוי רצונו יתברך לכל הנבראים, על כרחך מחויבים אנו לשמור טבע בלי שום טעם וסיבה רק לעשות רצונו ונחת רוח לפניו.	55281
ממילא מובן שאין הקב"ה משנה את המצות התלויות בדרך ארץ וטבעו של עולם ולא שכר ועונש שלהם, ועל כרחך כיון שניתנה רשות למשחית אינו מבחין בין צדיק לרשע, שהרי אפילו צדיק גמור באכלו חלב הוא בכרת וגם ה' לא יצילנו, כך בעובר על מצות הטבע על לא תצאו מוכרח הוא שיענש.	55282
שמואל ששאל איך אלך ושמע שאול והרגני, לא שאל על אפשרות הענין כי ידע שלא יפלא מה' דבר, אלא מכיון שידע שאסור לסור ממצות הטבע בשום אופן, שאל איך הוא מצות הטבע במעשה זה, וה' השיבו שכאן מצות הטבע היא עגלת בקר תקח בידך, ובזה מבואר מה שבא משה רבנו אל פרעה בערמה באמרו, דרך שלשת ימים נלך במדבר וזבחנו, ולמה לו שידבר כן? אלא שנצטוו לדבר כך מפני שכן הוא מצות דרך ארץ.	55283
וזה ביאור דבריהם ז"ל אם אין דרך ארץ אין תורה, כי מי שמכחיש השראת השכינה בטבע, גם בלמעלה מן הטבע אינו מאמין בהשגחה, ועל כן הזהירו חז"ל כל כך על דרך ארץ, ושבחו את האבות ששמרו דרך ארץ, כי דרך ארץ הוא יראת שמים וגופי תורה והוא היחוד השלם, ולהיפך אם אין תורה אין דרך ארץ, שיסוד התורה שהיא למעלה מן הטבע הוא להראות שגם הטבע הוא למעלה מן הטבע, ואין חילוק ביניהם כלל כי יסוד שתיהם הוא רצונו יתבר'.	55284
(דעת חכמה ומוסר ח"א מא' י"ג).	55285
מאמר רנג	55307
ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר (שמות י"ב כ"ב).	55308
מאחר שניתנה רשות למשחית לחבל אינו מבחין בין צדיק לרשע (ב"ק ס')., לבד מה שהיתה להם כבר לישראל מצוה המגינה עליהם מפני המשחית, ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף, וראיתי את הדם ופסחתי עליכם ולא יהיה בכם נגף למשחית, ניתוספה כאן מצוה של ואתם לא תצאו.	55309
כיצד הגנתה של מצוה זו, אנו מוצאים בפרשת הפיכת סדום כשהציל הקב"ה את לוט, נאסר עליו להביט בפעולות של דין הנעשים בסדום, מבט על פעולות של דין יכולה להביא להרגשה אצל המביט כאילו הוא עומד חוץ לדין, כאילו הוא יכול לעמוד גם במידה של דין, משמעות הציווי של אל תביט אחריו היא, שגם אתה חייב בעונש של דין זה, הצלתך באה מכיון שעמד לך זכותו של אברהם, בזכות זה אתה ניצול למרות היותך חייב, אם תביט בהפיכתם הרי תיהפך לנציב מלח כפי שמחייב המצב שלך, ותבט אשתו ותהי נציב מלח.	55310
באותו מהלך מתפרש גם המצוה של ואתם לא תצאו, משמעות המצוה היא, בזמן שמידת הדין פועלת אין לכם תקומה, יציאת מצרים באה רק מטעם שהגיע זמן הגאולה, מטעם של זכות אבות, ההבטחה לאבות בעיתה אחישנה, מצד המצב שלכם ואתם לא תצאו, הסתתרו והתחבאו בבית של דם פסח כדי שלא יפגע הדין בכם, אם תצאו מאותו הבית, כאילו המצב העצמי שלכם מחייב הצלה, שוב ניתנה רשות למשחית לחבל.	55311
למדנו כי חוץ מהידיעה על מדת הדין, קיים ציווי של פחד הדין, רק קיומה של מצוה זו יש בכחה לשמור מפגיעה של דין, המצוה למסור לבנים עניני יציאת מצרים כוללת גם מצוה והוראה זו, מסרו לבניכם כי רק אם תפחדו מדין תוכלו לעלות ולהצליח, אדם שאינו מפחד אדם שאומר יהיה טוב, לא יוכל להצליח, רק	55312
	55313
	55314
	55315
	55316
	55317
	55318
	55319
	55320
	55321
	55322
	55323
	55324
	55325
	55326
	55327

אדם שהוא מלא פחד ואימה מדין, רק כשהוא מפחד שמא גם בו תפגע מידת הדין, ומבקש צד רחמים וחסד לבל תפגע בו, רק אז קיימת אפשרות שיוכל להצליח.	55328
הענין של הקב"ה חישוב את הקץ מתפרש במפרשים בכמה אופנים, יש שפירשו כי הקב"ה חישוב את החשבון ארבע מאות שנה מאז ברית בין הבתרים, אמנם על הפסוק ליל שימורים הוא לה' אנו מוצאים פירוש שונה, רש"י מפרש שהיה הקב"ה שומר ומצפה לקיים הבטחתו להוציאם מארץ מצרים, הספורנו מפרש בהרחבה, שהיה מצפה להוציאם כי לא ענה מלבו, אבל לא מצא את ישראל מוכנים וראויים לגאולה עד אותה הלילה, ואותה היה משמר ומצפה כי חפץ חסד הוא, כאמרם ז"ל שהקב"ה מחשב את הקץ.	55330
המשגיח זצ"ל היה רגיל לבאר דברים אלו במהלך זה, אחת ממדותיו של הקב"ה היא החסד, לבד מגוף הפעולה של חסד אנו מוצאים כי הוא חפץ חסד, מדת חפץ חסד היא מדה הקודמת לגוף החסד, אותה מידה של חפץ חסד פועלת בזמן של לא ענה מלבו, אבל לא מצא את ישראל מוכנים וראויים לגאולה כמ"ש בספורנו, אותו זמן שישראל לא היו מוכנים לגאולה שלא נזכרכו עדיין נשמותיהם, עדיין לא היה זמן ראוי לפעולה של חסד, אך במה שנוגע לחפץ חסד לא היו מעכבים, משמר ומצפה כי חפץ חסד הוא.	55332
יחד עם פחד הדין שהוא תנאי לכל עליה והצלחה, צריך לדעת כי פועלת גם מידה של חפץ חסד, גם בזמן של פעולות דין המטרה היא רק חסד, רצונו של הקב"ה היא לעולם חסד, יסוד המידות הוא אל רחום וחנון, ליל שימורים של פסח אינו נוגע לזמן זה גרידא, שימורים לדורותם, בכל דור ודור בשעה שרואים דין חייבים לחיות עם שתי ידיעות אלו, פחד ואימה של ואתם לא תצאו, וידיעה כי גם בשעת הדין פועל הענין של חפץ חסד.	55334
שתי הנהגות אלה דין וחסד באים בעצם כסדר אחד, תכלית הבריאה היא ליהנות מזיו השכינה, תכלית שכל אחד ואחד חייב להגיע אליו, אבל אי אפשר להגיע לתכלית זה בלי דין, כי בלי דין אין כאן אלא ויתור בעלמא, כדי שיהיה החסד של ליהנות מזיו השכינה שלם באה מידת הדין, על כל אדם בחייו הפרטיים עוברים זמנים של נסיון זמנים של דין, על האדם להכיר בהם כנסיון שנועד כדי להתעלות על ידו, אילמלא היה אברהם אבינו עובר עשרה נסיונות, לא היה מגיע למדרגותיו של אברהם אבינו.	55335
החסרון של דורנו הוא בזה, שבנסיון רואים רק את מדת הדין, אבל אצל הקב"ה הוא ליל שימורים להוציאם, יחד עם הנסיון שניתן לאדם ניתן גם הכח לעמוד בו, על האדם לנצל כח זה, אם תתקש תצליח לצאת מן הנסיון באופן של התעלות, בהרבה הזדמנויות אנו מזכירים זכר ליציאת מצרים, הסבא זצ"ל מסלבודקא פירש, כי המצב של יציאת מצרים בא לישראל פעם אחת למעשה, להלכה יוכלו לעולם לשאוב מאותו מצב פתרונות לבעיות השונות, הנהגות החיים, בעיות בחיים, התשובות על כל אלה חייבים להוליך לפרשת יציאת מצרים, שם ראו שהקב"ה מנהיג את העולם. (מערכי לב).	55336
מאמר רנד	55337
ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו ועבר ה' לנגוף את מצרים וראה את הדם ולא יתן למשחית לבוא אל בתיכם לנגוף (שמות י"ב כ"ב).	55358
ולכאורה מדוע לא יצאו איש מפתח ביתו, ולמה יבוא המשחית אל בתיכם לנגוף, מאחר וכל עיקרה של המכה היה על בכורות מצרים, וכל מטרתה להציל את ישראל, ועוד שהרי הקב"ה עבר בעצמו בארץ מצרים להכות את הבכורות, לא על ידי מלאך ולא על ידי שרף ולא על ידי שליח, וכאן הוא אומר שהמשחית ינגוף את היוצאים חוצה.	55361
המתבונן בפרשה זו ילמד כלל גדול באהבה, ובריאה, היראה היא שכל אדם ואפילו צדיק צריך לפחד לנפשו שמא יש עוון בידו, וכאשר מידת הדין מתוחה על הרשעים יפחד לנפשו, וכנאמר (צפניה ג'), הכרתי גוים נשמו פינותם החרבתי חוצותם, אמרתי אך תיראי אותי תקחי מוסר, והיה כל אחד מישראל מפחד לנפשו בלילה ההוא, כשידע שמשפט הרשעים למיתה, והיו מתחבאים בכח המצוה שתגן עליהם, וכל אחד שמח על פדות נפשו כשלא פגעה בו מדת הדין.	55362
ואת הכלל באהבה גילה הרמב"ן ז"ל, הזהיר הכתוב את ישראל שלא יצאו מפתח ביתם בלילה ההוא, לפי שהקב"ה עובר במצרים כמלך שעובר ממקום למקום וספקלטורים לפניו שלא יפגע בו אדם ולא יסתכל בו, וכן והיה בעבור כבודי ושמתיך בנקרת הצור, להגן עליו משרפים ופמליא של מעלה, שלא יהיה כנדב ואביהו שנשרפו באש כשנכנסו שלא ברשות.	55363
ישראל ידעו ידיעה חזקה ונאמנה, שכל אחד מהם הוא בן יקר להקב"ה, בני בכורי ישראל ילד שעשועים, והקב"ה בכבודו ובעצמו יורד לתוך מצרים להוציא את בנו שלא ישתקע בטומאתה, ואע"פ שהקב"ה לא דיבר עם משה בארץ זו מפני ריבוי טומאתה, וגם משה לא התפלל שם והיה צריך לצאת מן העיר לפרוש כפיו, הרי גדולה חובתן של ישראל, שנגלה הקב"ה במקום עכו"ם ומקום טנופת ובמקום טומאה בשביל לגאלן (שמו"ר ט"ו ה'), להוציא את בנו חביבו משם.	55364
	55365
	55366
	55367
	55368
	55369
	55370
	55371
	55372
	55373
	55374
	55375
	55376
	55377

הקב"ה ירד ועימו חיילותיו בכל הדר כבודו, במורא גדול זה גילוי שכינה, עד שמי שיצא מפתח ביתו נחשב כפוגע בכבודו של מלך והמשחית רשאי לפגוע בו, כך ישבו בני ישראל ספונים בבתיהם, חרדים מאימת הדין וחסים במבטח המצוות, קוראים את ההלל ואוכלים את הפסח בשמחה, בשלמות העבודה של וגילו ברעדה (לקט שיחות מוסר).	55378 55379 55380 55381 55382
מאמר רנה	55383
והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם (שמות יב"ו).	55384
לפי המפרשים המדובר בבן רשע, אבל גם הבן החכם שואל מה העדות והחוקים, וכן התם, ואם יש בן שאינו יודע לשאול את פתח לו שישאל, יש להתבונן על מה הכינה לנו התורה תירוצים שונים על שאלות כל סוגי הבנים שיהיו בעתיד, חכם, רשע, תם, ושאינו יודע לשאול, ולא עוד אלא כי התורה רוצה שישאלו הבנים בליל הסדר, וזה ענין רצוי ומצוה, הרבה מצוות קשות ובלתי מובנות, והתורה לא דאגה כלל להכין לנו תשובות על שאלות וקושיות שישאלו הבנים בעתיד, ומה נשתנה מצוה זו מכל המצוות?	55385 55386 55387 55388 55389
לפני שננסה להסביר את זה, יש לנו לשאול על מועד קביעת החג הגדול הזה זמן חרותנו, חג היציאה מעבדות לחרות שנקבע ליום ט"ו בניסן בו יצאנו ממצרים, אבל עוד לא הגענו אל המנוחה ובודאי לא אל הנחלה, כי הלא בעוד ג' ימים נמצאנו במצב איום ונורא, גרוע מכל השנים שהיינו במצרים, בסכנת השמדה טוטלית מוקפים מכל הצדדים, וכמו שצעקו מרוב פחד המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר.	55390 55391 55392 55393 55394
וכמו שתיארו חז"ל, למה היו ישראל דומין באותה שעה, ליונה שברחה מפני הנץ ונכנסה לנדיק הסלע, והנה הנחש נושף, אם תכנס לפנים הרי הנחש, יצתה לחוץ הרי הנץ בא לתופסה, כן היו ישראל דומין באותה שעה, הים סוגר ושונא רודף, עליהן מפורש בקבלה יונתי בחגוי הסלע (ילקו"ש רל"ב), והלא יותר טוב לקבוע את החג ליום שביעי של פסח, כאשר נבקע הים ופרעה וחילו טובעו בים סוף ולא נשאר מהם עד אחד?	55395 55396 55397 55398 55399
ומזה אנו רואים, כי כל עיקרו של חג הפסח הוא היציאה מארץ מצרים ומטומאתה, וכמ"ש בתפלת ערבית ויוצא את עמו ישראל מתוכם לחרות העולם, למרות שמאז ועד עתה נמצאנו במשך הרבה תקופות משועבדים לעריצי עולם ובגלויות שונות, ואכתי עבדי אחשורוש אנו, מצב לא פחות מסוכן מזה שנמצאנו בו על ים סוף, ועם כל זה שאנו עבדים לאחשורושים שונים במשך אלפי שנות גלותנו.	55400 55401 55402 55403
אנו קובעים ואומרים בפה מלא שיצאנו לחירות עולם ואנו בני חורין, בתוך העבדות הקשה והנוראה, במצבים השונים שהיינו נתונים בהם ונתונים בהם גם היום, וזה מפני שהחירות שזכינו לה ביום צאתנו ממצרים, היא חירות רוחנית, אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה, והתורה אומרת כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים, ופירושה של העלאה זו היא, שכל המודה בעול מצות מודה ביציאת מצרים, וכל הכופר בעול מצות כופר ביציאת מצרים (ספרא פ' שמיני).	55404 55405 55406 55407 55408
ובספורנו פירש כי אמנם כוונתי כשהוצאתי אתכם מארץ מצרים היתה כדי שתשיגו זה, שאהיה לכם לאלקים בלתי אמצעי, ושתהיו קדושים ונצחיים בהדמותכם אלי במדות ובמושכלות כי קדוש אני, ובאור החיים פרשת שופטים על הפ' כי ה' אלקיך עמך המעלך מארץ מצרים איתא וז"ל.	55409 55410 55411
הן אמת אם היית בא למלחמה (מלחמת היצר) בכוחך, אין בך כוח לעמוד במלחמה זו, אבל כיון שה' אלקיך עמך כוחו גדול להצילך, כי כשבא אדם להיטהר ימינו יתברך מקבלתו ונדבק לה' והוא יכניע יצרנו, וגמר אומר המעלך מארץ מצרים, כי זה מופת חותך כי ה' מפרק הקליפה מן הקדושה ומבררה, והוא סוד העלאת ישראל ממצרים כידוע ליודעי חן עכ"ל.	55412 55413 55414 55415
דוד המלך ע"ה אמר אנכי ה' אלקיך המעלך מארץ מצרים, ובשער בת רבים מדייק, לא אמר אשר העליתיך רק המעלך לשון הוה, כי יציאת מצרים היא עד היום ולא את אבותינו בלבד גאל ה', וחייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים, ולכן העיקר הוא היציאה, ההעלאה ממ"ט שערי טומאה של מצרים, ולא כל הדברים הגדולים שבאו אחרי כן, ואפילו קריעת ים סוף האותות והמופתים, וכל הנסים והנפלאות שעשה ה' עמנו שבאו כתוצאה מהיציאה וההעלאה, ונסביר זה לבנינו על מה אנו חוגגים את היום הזה כאשר אנו שוב בגלות, כי חג זה הוא על גאולתנו ופדות נפשנו, חרות עולם לעם עולם, אשר גאלנו ויגאלנו שנית לעיני כל חי. (למען אחי ורעי).	55416 55417 55418 55419 55420 55421 55422 55423
מאמר רנה	55424
ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח על בתי בני ישראל בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל (שמות י"ב כ"ו).	55425 55426

את חג יציאת מצרים קוראים אנו חג הפסח, על שם שפסח הקב"ה על בתי בני ישראל במצרים בשעת	55427
מכת בכורות, לכאורה היה יותר מתאים לקרוא לו חג החירות, כי הרי כל ענין החג אינו אלא לזכר יציאת	55428
מצרים, לזכר השחרור מן השעבוד הגדול הזה שאין דוגמתו, שעבוד שכל עיקר כונתו לא היה אלא למען	55429
ענותו בסבלותם, ולצורך זה נערכו כל מיני התחכמויות, הבה נתחכמה לו לקעקע ח"ו את ביצתן של	55430
ישראל על ידי כל מיני עינויים אכזריים שבכח האדם.	55431
אם נתבונן רק בפרט יחידי שביארו חז"ל, על הפסוק ויעבידו מצרים את בני ישראל בפרך, הרי נגלית לנו	55432
כאן אכזריות לאין שיעור, אמרו חז"ל בפרך בפה רך, מתחילה אמר להם פרעה לכל אחד מכם אני נותן	55433
שכר לבנה שיעשה, ובאו כולן ודחקו עצמן מפני חימוד השכר ועשו יותר מדאי (שמו"ר א'), הרי מובן	55434
הדבר שאפשר לו לאדם באימוץ כל הכחות להגיע באופן חד פעמי למכסה גדולה ביותר של עבודה.	55435
את המכסה הזאת לקח לו פרעה לחק שעל העושה למלאות יום יום, הלא זהו בבל יתואר! ואם לא די בזה	55436
באה אחר כך הגזירה החמורה, לא תוסיפו לתת תבן לעם ללבון הלבנים כתמול שלשום, הם ילכו וקוששו	55437
להם תבן, ואת מתכונת הלבנים אשר הם עושים תמול שלשום תשימו עליהם לא תגרעו ממנו (שמות ה').	55438
הלא זוהי כבר שיא ההתעללות האכזרית שאי אפשר לעמוד בה.	55439
והנה באה הגאולה ובבת אחת הוציאם מצרה לרוחה, מאפלה לאורה ומשעבוד לגאולה, ולא די בהצלתם	55440
אלא עוד ראו נקמה בצריהם, נקמות נוראות ונפלאות, מכות רבות במצרים ועל הים, ולא עוד אלא	55441
שנתעשרו עושר רב מביזת הים, היש לנו מושג מה ממדת האושר הגדול שהציפם אותה שעה? הרי היתה	55442
זו יציאה מתהום השעבוד והדיכוי הגופני והנפשי אל פסגת האושר האנושי!	55443
דומה שהשם חג החרות הנהו השם המתאים ביותר והמבטא באופן בולט את גודל חסדי ה' שנתגלו	55444
ביציאת מצרים, ולבסוף לא כן הדבר, חג יציאת מצרים אינו נקרא אלא חג הפסח, מה טעמו של דבר והרי	55445
הפסיחה על בתי בני ישראל אינו אלא פרט אחד, ואף אם הוא חשוב במערכת הנסים והחסדים הגדולים	55446
שנתגלו אז, למה נקבע עיקר שמו של חג רק על זכר חסד פרט זה?	55447
אכן רואים אנו מכאן חידוש נפלא, כי אמנם גדול הוא אותו החסד אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים	55448
בנגפו את מצרים, בשעה שניתן רשות למשחית ואינו מבחין בין רשע לצדיק (ב"ק ס'), גדול הוא אותו	55449
החסד של הצלה ממות בשעת הסכנה, כי בשעת הסכנה שולטת מדת הדין, ומדת הדין אין כל בריה יכולה	55450
לעמוד בה, כמו שאמר הכתוב אם עונות תשמור י"ה ה' מי יעמוד.	55451
וכבר אמרו חז"ל אלמלא בא הקב"ה עם אברהם יצחק ויעקב בדין אין יכולים לעמוד (ערכין י"ז), ואף על	55452
פי שאותה שעה ודאי היו כולם צדיקים ויודעים את ה', שהרי אפילו פרעה הכיר והודה בהשגחת ה', מ"מ	55453
לא היה אז בכוחם לעמוד בדין והיו נאבדים ח"ו, אלמלא קדמה להם מדת החסד, וניתנה להם מצות הזאת	55454
הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות, שעל ידה נצולו ממדת הדין.	55455
גדול הוא איפוא חסד זה של הצלה ממות בשעת הסכנה, עד שהאפיל בגודלו על כל שאר החסדים	55456
והישועות הנסים והנפלאות, ואף על עצם ענין הגאולה והחירות, עד שהם בטלים במציאותם לגבי חסד זה,	55457
ומכולם אין מזכירים אלא אותו, כי על כן כולל הוא הנס הזה של השארות בחיים בשעת הסכנה את כל	55458
שאר הנסים כולם, כי אצורה בו מדת החסד היותר עליונה שאין למעלה הימנה.	55459
מה שנדמה לנו כי יש טוב ואושר גם מחוץ לעצם החיים, אינו אלא תוצאה מחוסר הערכה וידיעה מעמיקה	55460
בתפקיד האדם עלי אדמות, אולם חז"ל בהשקפתם האלקית על חובת האדם בעולמו גילו לנו, שאין אושר	55461
מחוץ לאושר החיים, כי על ידי החיים אפשר לו לאדם להגיע למרום פסגת העליה הרוחנית, שערכה	55462
ויקרתה אינם נאמדים ונשקלים אפילו עם כל חיי העולם הבא.	55463
ואכן נפסקה ההלכה, שאם פרצה דליקה בשבת אסור לעבור אף על איסור דרבנן כדי להציל ממונו, אף אם	55464
ההפסד יגיע לרבי רבבות, אולם אם יש שם אף ספק רחוק של פיקוח נפש מותר ומצוה לכבות ולעבור על	55465
כמה איסורי תורה, כי החיים כוללים בתוכם מדה מרובה כל כך של טוב, מה שאין כל התורה על מצוותיה	55466
ואיסוריה כוללת, אכן אין יוקר כיוקר החיים. (נתיבות המוסר דף 139).	55467
	55468
מאמר רנז	55469
וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' את משה ואהרן כן עשו (שמות י"ב כ"ח).	55470
איתא בחז"ל (מכילתא בא), וכי כבר עשו והלא לא עשו אלא לאחר י"ד יום, אלא מכיון שקבלו עליהם	55471
לעשות מעלה עליהם המקום כאילו עשו, ואם כן מאז עד י"ד יום היה להם שכר על כל רגע ורגע כאילו	55472
עשו, נמצא לפי זה שהעושה מצוה, מצוה אחת בידו, והמחשב לעשות מצוה פי כמה וכמה בידו.	55473
נמצא שהאדם המלמד עצמו במדות אשר על פי זה יתנהג בשלום וריעות, ועל פי זה יעסוק בתורה כי	55474
המדות סיבת שמירת כל התורה, ועל פי זה יעסוק בגמילות חסדים ליחיד ולרבים, מאז יכוין לכך ויחשוב	55475

בזה ויקבל ויכין עצמו לזאת, כל רגע ורגע יש לו שכר כאילו עשה כל הפרטים, ונמצא שכרו כל רגע ורגע עצמו מספר, הפלא ופלא.	55476
וזה שאמר הקב"ה לדוד המע"ה (שבת ל'). טוב לי יום שאתה עוסק בתורה מאלף עולות, כי דוד המע"ה למד על מנת לעשות והכין את עצמו לכל דבר מועיל כמעשה הצדקה וגמילות חסדים, כמו שמצינו בלחמו עם גלית שחרף נפשו למות בשביל כבוד השי"ת וישראל, ובלי ספק מי שאינו מכין עצמו לזה אין לו התשוקה הזאת, ולכן תורתו טובה מאלף עולות יען כי בתורתו נכלל הכל, והתבונן בזה מאד כי נפלא הוא, כמה גדלה הצלחת האדם הטוב המכין עצמו להיטיב, וזהו להשכיל להיטיב (תהלים ל"ו) דייקא.	55477
וזהו הענין של יוסף הצדיק ע"ה שלימד עצמו להיות מלך להיטיב לעם, וזהו בחי' אז"ל (גיטין ס"ב.) מאן מלכי רבנן, כי הם המכנינים עצמם להלימודים היוצאים ממלך מטיב לעמו, ואם כי לא יצא לפועל אבל ההכנה וההזמנה כמעשה דמי, כמה גדולה היא הצלחת האדם להועיל להכין עצמו להיטיב לזולתו, ליחיד ורבים בגופו ונפשו לגופם ונפשם, וזהו כלל כל השלמות לשאוף לעצמו לימוד החכמות והמדעים והמדות כולם, והבן היטב. (חכמה ומוסר ח"ב של"ד).	55478
	55479
	55480
	55481
	55482
	55483
	55484
	55485
	55486
	55487
	55488
מאמר רנח	55489
וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' את משה ואהרן כן עשו (שמות י"ב כ"ח).	55490
יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה הוא שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו, ולמה צריך שישים מבטו ומגמתו כל ימי חייו (מסילת ישרים), נראה מדבריו כי בהתאמת ובהתברר לאדם חובתו בעולמו, ובשימו מבטו ומגמתו להתכלית הרצויה, בזה כבר הניח כל היסוד והשורש לכל בנין האדם, ואפילו אם לא יבא לידי מעשה, באופן של נאנס ולא עשה גם כן מקבל שכר כאילו הכל נעשה, כי מבטו ומגמתו של האדם היא עיקר הכל, והנה אמנם שזה חידוש גדול הוא, אבל כשמתבוננים בדבר רואים כי אמנם סוד זה מלא בחז"ל, הוא שאמר המס"י בהקדמתו שכפי רוב פרסומם ההעלם מהם מצוי מאוד.	55491
אמרו חז"ל (הוריות י:), גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה, ולפי המסקנא שם עבירה לשמה היא כמצוה שלא לשמה, לומדים אנו מזה יסוד נורא בגודל הענין של לשמה, עבירה לשמה הלא אין בה כל מעשה, כי המעשה עבירה הוא, אלא כיון שעשאה לשמה, ענין לשמה הוא דבר גדול כזה, שגם עבירה תיעשה כמצוה שלא לשמה.	55492
	55493
	55494
	55495
	55496
	55497
	55498
	55499
	55500
כח גדול כזה יש בלשמה אם אך פניהם כלפי מערב, אשר זהו ביאור ענין של לשמה, אשר בסגולתה שהיא מדחה כל עבירה, ולו יצויר כי יהיה לו לאדם להתעסק כל ימיו בעבירות והן לשמה, נראה בפשטות כי היה לו לעשותן, כי יתכן כי בענין לשמה לבד מספיק לו לאדם להשלים עבודתו ושליחותו בעולם, זאת אומרת כי לשמה היא עיקר התכלית.	55501
	55502
	55503
	55504
	55505
	55506
	55507
	55508
	55509
	55510
	55511
	55512
	55513
	55514
	55515
	55516
	55517
	55518
	55519
	55520
	55521
	55522
	55523
	55524
	55525

ל טוב ובין למוטב! לו היינו יודעים איזה סוד היא המחשבה, איך שבמחשבה במטרה לבד הכל נגמר בתכלית, כי אז היינו מבינים היטב שכל התוצאות מהמטרה הינן כקטנות ממש.	55526
ר' חיים ז"ל מוולוז'ין היה מעורר על שלשה דברים שיש בהם עיקרים וטפלים, והעולם החזיקו בהטפלים יותר מהעיקרים, ואחד מהם הוא ענין התשובה, אשר העיקר הוא עזיבת החטא והקבלה להבא, ויש בה גם כן ענין של בכיה אשר לגבי העיקר הנה זה כטפל, והעולם הגדילו את הבכיה הרבה יותר מן העיקר,	55528
ולבסוף כמעט שנשתכח זה העיקר, מתיחסים לענין של לשמה כמו למילתא דחסידותא, שאמנם צריכין לכוון לשמה גם כן, אבל אין אסון וכשר הדבר גם בלתי לשמה, ולא מתבוננים כלל כי ענין הלשמה זהו התכלית ועיקר העיקרים!	55529
אמנם הטעות והשכחה בזה באה מתוך שבחן של ישראל, אשר נקוט אצלנו וכן מאומת ומושרש בכל ישראל רוממות הענין של מעשה, וכל מה שהמעשה הוא יותר יבש ופשוט הוא התכלית, וכן אמרו ז"ל (ברכות י"ז.), תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים, ומשום זה יצא אשר נשתכח לגמרי היסוד העיקר של לשמה, והמבין יבין כי אמנם שני הענינים האלה אינם סותרים כלל.	55530
אמנם אל נטעה עצמנו לדמות שבאיזו מחשבה של לשמה כבר באנו באותה הדרגה, כי ישנם בחינות וסימנים לדבר, וכבר הזהיר ר' חיים ויטל ז"ל ואמר, שמי שחושב שלומד תורה לשמה התנא ר' מאיר מכחישו, כי כן אמר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, וא"כ יסתכל בעצמו ויראה אם אמנם זכה לכל הדברים אשר מנה שם ר' מאיר, מזה יידע ויוכח מצבו ודרגתו באמת.	55531
נתבונן בכל דברינו בענין שלא לשמה, שאמנם בקושי גדול התיירו זה, וכבר הוכיח אדמו"ר ז"ל (חו"מ א' ר"ח), כי אחרי שאמרו ז"ל בהיתר של שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה, א"כ זאת אומרת דוקא אם האדם עומד במצב כזה שמתוך שלא לשמה יבא ללשמה, ובאם לאו לאו, א"כ צריכים להכיר אצלנו ולראות את המהלך, ובע"כ עלינו לומר כי איננו עומדים על הדרך המביא ללשמה, א"כ אנחנו ח"ו מופרכים מכל ענין ומכל מדה נכונה ה' ירחם! (דעת תורה).	55532
	55533
	55534
	55535
	55536
	55537
	55538
	55539
	55540
	55541
	55542
	55543
	55544
	55545
	55546
	55547
	55548
מאמר רנט	55548
ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור בארץ מצרים מבכור פרעה היושב על כסאו עד בכור השבי (שמות י"ב כ"ט).	55549
משטחיות הפסוק נראה כי פרט את כולם ללמדנו, כי לכל אחד ואחד בא ענינו מסיבה וטעם מיוחד, ובמכילתא אמנם פירש הטעם לכל אחד, והנה בטעם מכת בכורות נקוב בפירוש בפסוק כה אמר ה' בני בכורי ישראל, הנני הורג את בנך בכורך, וברש"י שם לשון גדולה, ומדרשו כאן חתם הקב"ה על מכירת הבכורה שלקח יעקב מעשו.	55550
ולולי דמיסתפינא הייתי אומר, שכל הענין של בכור אשר מצינו בו הרבה דינים וזכות עבודה, כל זה כי הוא הראשון, יעקב אבינו אמר לראובן ראוי אתה להיות יתר על אחיך בכהונה ובמלכות, כי אתה כחי וראשית אוני, והראשית ראוי הוא וזוכה בכל, בגדר אשר מצינו בחז"ל בראשית ברא אלהים, בשביל התורה שנקראת ראשית, בשביל ישראל שנקראו ראשית תבואתו, בשביל משה רבינו שנקרא ראשית, בזכות חלה ראשית עריסותיכם, בשביל מעשרות ראשית דגןך, בשביל ביכורים ראשית בכורי אדמתך.	55551
סוד הראשית הוא כי הכל הולך אחר ההתחלה, בהראשית בה היצירה המהוה של כל העצם, ראשיתו של דבר הוא יסודו והוא עיקרו, ועל כן הראשית של כל דבר חשובה היא, ומעלה זו היא בכל דבר ודבר, כן בחלה וכן בתבואה, כן בפירות וכן בבעלי חיים, ראשיתם של היות הדברים קודש הם מפני זו המעלה כי הם ראשיתם והתחלתם, ובאמרו ראשית עריסותיכם תתנו לה', אין זה רק כסימן בעלמא אלא קריאת שם העצם של המעלה, היא הראשית המהוה את זו הקדושה.	55552
בכורה היא מעלה של ראשוניות, יעקב ועשו לחמו כל כך על הבכורה, ובחוכמתא רבתא הגדיל יעקב על עשו וזכה בבכורה, ולבסוף אמנם בכה עשו מרה על אבדן בכורתו, ולא לחמו על סתם איזה דבר בעלמא, המלחמה היתה על הכל כי בכורה בכל היא, הראשית היא עיקרן וכולן של דברים, ובזכייית הראשית קונים הכל ועל כן לוקח הבכור פי שנים, כי יש לו המעלה של ראשית והראשית היא העיקר, כאלו יתר הבנים נקראים כטפלים לו.	55553
	55554
	55555
	55556
	55557
	55558
	55559
	55560
	55561
	55562
	55563
	55564
	55565
	55566
	55567
	55568
	55569
הוא סוד אמרו בני בכורי ישראל, הכלל ישראל הוא ראשית הבריאה, כל מציאותו של הכלל ישראל היא במעלת הראשית, הכלל ישראל נקרא ראשית אצל הקב"ה, הוא ראשית תבואתו והוא הבכור באמת, הנוגע בהם כאלו נוגע בבבת עינו של הקב"ה (גיטין נ"ו.), כי ראשית היא החביבות, ועל כן כל אוכליו יאשמו כי נוגעים הם בהראשית, ונגיעה בראשית היא נגיעה בכל מכל כל.	55570
היא התביעה לפרעה בני בכורי ישראל, ראשית הוא ישראל ואם נוגעים אתם בהראשית, נוגעים אתם בכל היסוד והעיקר, ועל כן הנה אנכי הורג את בנך בכורך, אם יש בכור אם נהרג ואם אין בכור אב נהרג, ואם	55571
	55572
	55573
	55574
	55575

אין בכור אב גדול הבית נהרג, כולם אשר במעלה של ראשוניות היו נהרגים, ובהריגת הראשית הנה זה	55576
הריגת כל מצרים, כי אין בית אשר אין שם מת, ראשיתו של דבר הוא כולו של דבר, ובהעדר הראשית	55577
העדר הכל, והוא כנגד מדה, נפלאים הדברים מאוד בענין הבכורה ובביאור מכת בכורות, ולא ניתנים	55578
הדברים להאריך בהם יותר. (דעת תורה).	55579
	55580
מאמר רס	55581
ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלות (שמות י"ב ל"ה).	55582
ואומר הראב"ע ז"ל כל אחד שאל לפי מעלתו, כי הנה במעשה המשכן הנשיאים לבדם הביאו האבנים	55583
היקרות והבושם והשמן, מעלה מיוחדת צריכים כדי לשאול מהמצריים חפצי ערך יקרים, כדי לשאול מהם	55584
דברים יקרי ערך, דרוש אומץ לב מיוחד לפי מצבם אז בהיותם עבדים מושפלים, במצב זה לא לכולם היה	55585
אומץ לעשות כדבר הזה, לבוא לאדוניהם ולדרוש מהם חפצים יקרים כלי כסף וכלי זהב.	55586
מאות שנים עבדו בני ישראל בעבודת פרך כעבדים מושפלים, הם הועסקו בעבודות הכי בזויות, במכוון	55587
לא נתן להם פרעה עבודות מכובדות, אם כדי שלא יבואו במשך הזמן למרוד בו ובעמו, ואם משום מגמתו	55588
לבזותם ולהכניעם, ולעקור מהם כל רגש של חשיבות אנושית ותחושה של עצמאות ועצמיות.	55589
פרעה ידע והכיר במעלותיהם של ישראל, בשכלם הזך ובמדותיהם הטובות והעדינות, סגולה שבאה להם	55590
ירושה מאבותיהם הקדושים, ולכן בחר עבורם עבודה קשה ובזויה כדי להבאישם בפני המצרים, שלא	55591
יתערבו בהם ולא ימשכו אחריהם ושלא יבואו להזדווג אליהם, מאד חשש שמא יקרה כך ועוד ילכו	55592
להתגייר, הלא כבר שמע על מספר של מצריים שהזדווגו לבני ישראל והם הערב רב, ואז עצם קיום העם	55593
המצרי יועמד בסימן שאלה, ואולי אף יתמוטט וייעלם מן העולם.	55594
וכיוון שעברו על עם ישראל מאות שנים בשיעבוד, והעבודות והשפלות הטביעו רושם חזק ועמוק בגופם	55595
ונפשם, כבר לא יכלו להעיז פנים לבקש ולשאול מהמצרים דברים וחפצים יקרים כלי כסף וכלי זהב, לא	55596
כל בני ישראל היו שווים בכוח נפשם לשאול שאלה זו, הדבר תלוי עד כמה השפיעה עליהם הגלות	55597
והעבודות השפעה נפשית עמוקה, ולכן אומר האבן עזרא שכל אחד שאל לפי מעלתו, כי תלוי עד כמה	55598
נפשם נפגעה, יש מי שנפגע פחות ויש מי שנפגע יותר, יש ששאל הרבה ובקומה זקופה, ויש ששאל פחות	55599
מפני שהשפלות פגעה בו הרבה, ולכן שאלו רק מעט ואף זאת בהכנעה ומתוך בושה.	55600
אבל הנשיאים שלא איבדו את ערך עצמיותם, ובנפשם עוד פועם כבוד ישראל, נפשם היתה גבוהה ורוחם	55601
נעלה ושאלו אבנים יקרות, המצרים נתנו לכל אחד כפי בקשתו בהתאם למדת אומץ הלב, כל אחד שאל	55602
לפי מעלתו, הם קיימו את צו הקב"ה כל אחד לפי כוחו, ויש קשר בין מה שאמר הראב"ע כאן לבין פירושו	55603
ע"פ התיצבו וראו את ישועת ה' וז"ל, אתם לא תלחמו רק תראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום,	55604
ויש לתמוה איך ירא מחנה גדול של שש מאות אלף איש מהרודפים אחריהם, ולמה לא ילחמו על נפשם?	55605
התשובה כי המצרים היו אדונים לישראל, וזה הדור היוצאים ממצרים למד מנעוריו לסבול עול מצרים	55606
ונפשם שפלה, ואיך יכול להלחם עם אדוניו, והיו ישראל נרפים ואינם מלומדים למלחמה, הלא תראה	55607
שעמלק בא בעם מועט, ולולי תפלת משה היה חולש את ישראל, והשם לבדו עושה גדולות ולו נתכנו	55608
עלילות, סיבב שימותו כל העם היוצא ממצרים הזכרים, כי אין בהם כח להלחם בכנענים, עד שקם דור	55609
אחר דור המדבר שלא ראו גלות, והיתה להם נפש גבוהה כאשר הזכרתי בדברי משה עכ"ל.	55610
לכן מי שהיתה לו נפש גבוהה יכול היה לשאול בנפש רחבה מהמצרים, כי הגלות לא השפיעה עליו לרעה,	55611
הנסינות והגלות דוקא העלו אותם על נס, והקב"ה הטביע בנפש הישראלית את הסגולה הזו של עזות	55612
וגבורה, שבכל הנסינות ובכל הגלויות ישארו שלמים בצורתם ועצמותם, אופיים ויופיים נאמנים לה'	55613
תורתו ועמו, וישראל עזים שבאומות הם צריכים וזקוקים לסגולה זו. (מעייני החיים).	55614
	55615
מאמר רסא	55616
וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאילום וינצלו את מצרים (י"ב ל"ו).	55617
לא כתיב ויתן חן לעם רק חן העם פי' שהאיר והבהיק את חן העם, ניצוץ האור שהיה בהם גנוז וטמיר	55618
בפנימיותם אותו האור האיר לחוץ, וזהו חן העם שהיה בהם כבר נתן בעיני מצרים (שפתי צדיק).	55619
אמר רבינו בחיי הספרדי בעל חובת הלבבות, האדם הוא כמטמון הנסתר, יש מן החכמה מה שהוא צפון	55620
בלבות החכמים כמטמון הנסתר, בלב האדם נמצא עניני האמת ובירור החכמה הדומה למטמון הנסתר,	55621
שרק העפר שעליו מכסה אותו עד שבני אדם אינם יודעים ממנו מאומה, כן החכמה הנמצא בלבבות בני אדם	55622
נסתר בכוחו, והם אינם יודעים מה שטמון בכח חכמתו, ולא תושג אם לא ישתדל לדלותה בכוח	55623
התבוננותו.	55624

מים עמוקים עצה בלב איש ואיש תבונות ידלנה (משלי כ'), החכמה תקועה בתולדות האדם ובכוח הכרתו	55625
כמים הטמונים בלב הארץ, והנבון המשכיל ישתדל לחקור מה שיש בכוחו ובמצפונו מן החכמה לגלותו,	55626
וישאבנה מלבו כאשר יחקור על המים בעמקי הארץ, ואמרו על אחד מן החכמים כי היה יושב עם בני אדם	55627
עד חצי היום, וכשהיה מתייחד עם אבריו היה אומר הבו אור הצפון (חובת הלבבות הקדמה), כמה חן ויופי	55628
הנפש נסתר ונטמן ביצירת נפשו של אדם.	55629
וזה דומה לאחד מחכמי החוזים שנכנס בחצר אחד מאוהביו והרגיש שיש בה מטמון, חקר עליו וימצאהו	55630
כסף שחור מן החלודה שעלתה עליו, לקח ממנו מעט ומרקו במלח ובחומץ וישטפהו וייפהו, עד ששב	55631
הכסף אל צורתו הנאה ואל הדרו וזיוו, ואח"כ ציווה בעל הבית לעשות בשאר המטמון כן, ואני כיוונתי	55632
לעשות כן במטמוני הלבבות, לגלות אותם ולהראות פני זוהר מעלותם, כדי שיעשה כן מי שרוצה להתקרב	55633
אל האלקים ע"כ (חובת הלבבות בהקדמה).	55634
ובזוה"ק (שלח קס"ח), רב מתיבתא נחית וגלי מה דשמע לעילא מלה חדא ולא יתיר, אעא דלא סליק ביה	55635
נהורא יבטשון ביה ואנהיר (עץ שלא נאחז בו האור כותשין אותו ומאיר), גופא דלא סלקא ביה נהורא	55636
יבטשון ביה ויסלק נהורא דנשמטא לאנהורא, (הגוף שאור הנשמה אינו עולה בו מכים בו ויעלה אור	55637
הנשמה), צריך לשבור את הלב ולהוציא ממעמקים את האור החבוי והנסתר במכמני נפשו, כי האור אינו	55638
נראה ואינו זורח להוציא את החן והיופי של נשמתו החוצה.	55639
וכשם שהקב"ה ידין דינו ויוציא משפטו על האדם שאינו מוציא את הרע מקרבו, כן יביאנו למשפט על	55640
הטוב הצפון שנשאר בו, על האור הגנוז שלא נתגלה ולא יצא לאויר העולם, על הכוחות והסגולות	55641
המבורכים והנסתרים שניתן לאדם כדי לגלותם ולהוציאם מן הכוח אל הפועל, אורו של משיח מתעכב	55642
בגלל אלו הנשמות שלא נבראו, אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף (יבמות ס"ב), הקב"ה יביא	55643
אותם למשפט על הנעלמות הללו שצריכים היו לבוא לידי גילוי. (מעייני החיים).	55644
	55645
מאמר רסב	55646
ויאפו את הבצק עוגות מצות כי לא חמץ כי גרשו ממצרים וגם צדה לא עשו להם (שמות י"ב ל"ט).	55647
ופירש"י וגם צדה לא עשו להם לדרך, מגיד שבחן של ישראל שלא אמרו היאך נצא למדבר בלא צדה אלא	55648
האמינו והלכו, הוא שמפורש בקבלה זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא	55649
זרועה, ומה שכר מפורש אחריו קודש ישראל לה', כשנתבונן הרי זו מדריגה עליונה כאשר מליוני אנשים	55650
קמים מבלי להתכונן כלום, ומיד שמצוים עליהם לצאת יוצאים ללא שום הרהור על העתיד.	55651
אמנם נזכרת מדריגה זו לישראל בתורת חסד נעורייך, ולהלן דבר אל בני ישראל וישובו ויחננו לפני פי	55652
החירות ויעשו כן, ופירש רש"י ממכילתא להגיד שבחן ששמעו לקול משה ולא אמרו היאך נתקרב אל	55653
רודפינו, אלא אמרו אין לנו אלא דברי בן עמרם.	55654
והנה בעומדם במדריגה נשגבה זו חזרו ואמרו למשה, המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר,	55655
מה זאת עשית לנו להוציאנו ממצרים, וכן לאחר שזכו לקריעת ים סוף ולאחר שזכו לשיר את השירה לה',	55656
וזכו לגילוי זה אלי ואנוהו, שוב וילונו העם על משה לאמר מה נשתה, ובספרים כתבו על זה שאילו זכו	55657
היו מתקיימים גם ללא מים בנס, ומפני שהתלונו לא זכו והיו זקוקים למים, וכן להלן וילונו כל עדת בני	55658
ישראל על משה ועל אהרן במדבר, איך ירדו ממדדגה כה גבוהה של וגם צדה לא עשו להם לדרגת המבלי	55659
אין קברים, וילונו כל עדת בני ישראל.	55660
אנו למדים כאן שבתוך בני ישראל קיימות שתי המדריגות באותה שעה ובבת אחת, וכדי לעמוד על הענין	55661
נעתיק דברי המדרש (שהש"ר א'), שחורה אני ונאווה, שחורה אני במעשי ונאווה במעשי אבותי, שחורה	55662
אני בפני עצמי ונאווה בפני קוני, שחורה אני במצרים וימרו בי ולא אבו לשמוע אלי, ונאווה אני במצרים	55663
בדם הפסח ובדם המילה, שחורה אני בים וימרו על ים סוף, ונאווה אני בים זה אלי ואנוהו, שחורה אני	55664
בחורב יעשו עגל בחורב, ונאווה אני בחורב כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע.	55665
שחורה אני במדבר כמה ימרוהו במדבר, ונאווה אני במדבר בהקמת המשכן, שחורה אני במרגלים ונאווה	55666
אני ביהושע וכלב, שחורה אני בשטים וישב ישראל בשטים, ונאווה אני בשטים ויעמוד פנחס ויפלל,	55667
שחורה אני בעכך ונאווה אני ביהושע, שחורה אני במלכי ישראל ונאווה אני במלכי יהודה, אם בשחורים	55668
שלי כך אני נאווה, בנביאים שלי על אחת כמה וכמה.	55669
דברי המדרש משמשים יסוד עצום לעבודת ה', יסוד שבכחו לרומם את האדם למעלה למעלה, כל אדם יש	55670
בו גם שחורה וגם נאווה חולשות ומעלות, אסור לו לאדם להתייאש מפני החולשות שבו כי לעומתן יש בו	55671
מעלות, אדם שיש בו מידה פחותה יתבונן שמאידיך יש בו גם איזה מעלה או מידה טובה אחרת, הוא בעל	55672
חסד ומוכן לכתת רגליו עד קצה תבל כדי לסייע לזולת, שמא מעתה יתגאה בעצמו מפני המעלה שבו, ישוב	55673
ויתבונן בצד השחורה שבו, מציאות זו מקפת כל אדם באופן פרטי, ואת כלל ישראל באופן כללי.	55674

המקור של שני הכחות האלה הם הגוף והנשמה, הנשמה שבאדם היא הנאווה והגוף הוא השחורה, ותמיד נלחמים הן אחד בשני, אסור לו לאדם להתפעל בראותו עד כמה פחות כח הגוף שבו, וגם לא להתייאר בראותו שפעמים הגוף גובר על הנשמה, כי הגם שעברו עליו זמנים חלשים, הנה עברו לו גם זמנים שבהם עמד בתוקף במצבים של נסיון וגבר עליהם, ואם כי לפעמים נכשל אין זה מגרע מעמידתו בנסיון בשעה שעמד.	55675 55676 55677 55678 55679
ענין זה של שני מצבים באדם בבת אחת, אנו מוצאים בברכת יעקב את אפרים ומנשה, שכאשר ראה יעקב את בני יוסף אמר מי אלה, ופירש רש"י בקש לברכם ונסתלקה שכינה ממנו, לפי שעתיד ירבעם ואחאב לצאת מאפרים והוא ובניו ממנשה, ויאמר מי אלה מהיכן יצאו אלו שאינן ראויין לברכה, כשראה יוסף כך מיד נשתטח בקרקע ובקש רחמים לפני הקב"ה, ואמר רבון העולם אם הן ראויין לברכה אל תחזירני היום בבושת פנים, מיד הכניס הקב"ה רוח הקודש ביעקב וחזר וברכן.	55680 55681 55682 55683 55684
מאמר זה תמוה שהרי סילוק השכינה היה מפני ירבעם ואחאב, וסיבה זו בתוקפה גם לאחר בקשת הרחמים של יוסף, שהרי בסוף עמדו רשעים אלה וכיצד הועילה התפילה, אמנם כשנעיין בברכת יעקב נמצא שהקדים את אפרים לפני מנשה, והטעם כתוב בתורה, ידעתי בני ידעתי גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו וזרעו יהיה מלא הגוים, ופירש רש"י גם הוא יהיה לעם, שעתיד גדעון לצאת ממנו שהקב"ה עושה נס על ידו, ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו, שעתיד יהושע לצאת ממנו שינחיל את הארץ וילמד תורה לישראל.	55685 55686 55687 55688 55689 55690
באפרים ומנשה היו שני הכחות, ירבעם ואחאב יהושע וגדעון, לפני בקשת הרחמים לא ראה יעקב אלא הכח הראשון, והועילה בקשת הרחמים שתשרה עליו שכינה ויראה גם את הכח השני יהושע וגדעון, ומאחר שיש בהם שני הכחות ודאי ראויים לברכה, שהרי זהו צורתו של כל אדם שחורה אני ונאווה.	55691 55692 55693 55694
על האדם להכיר כי מלחמה זו שבין השחורה והנאווה היא מלחמה תמידית, ואל לו להתיירא מליכנס אל המלחמה באמצעות הנאווה שבו, ואמנם ראוי לו לאדם להעריך את המעלות שיש בו, ואם כי לפעמים קורה והוא מנוצח 0 אל 0 ולו 0 להפסיקו 0 ממלחמתו, 0 גם אם נכשלים לפעמים במידה רעה, גאוה, תאוה, חמדת הממון, חייבים להמשיך ולהכות את היצר כמה שאפשר.	55695 55696 55697 55698
לא להיות בייאוש ולא להיות שבע רצון, כי לעולם אי אפשר לידע את ערכה של המכה, רק זאת אפשר וצריך לידע כי כל הכאה היא תוספת לצד הטוב, וכל ההתרשלות והנפילה של אדם אינו אלא מסיבה זו, שהוא מתייאר מעצמו ומדמה כי לאחר כשלון כבר נחרץ מצבו ואין בידו לשנות.	55699 55700 55701
הנסיגות תדירות וכנגדן מוכרחות התפילות, כי אדם לעמל יולד, ולא להתרפות בזה ח"ו כי ההשפעה של העולם סוחפת אחריה, והעצה היחידה להאבק בתמידות ולהתחזק בתוך החבורה, כי להיאבק ביחידות קשה מאד ואיש לרעהו יאמר חזק, לומדים יחד מתפללים יחד ומתחזקים יחד ומרגישים קשורים לרבים ולישיבה אחת, יתן ה' ותתחזקו אחד עם חבריו, ותוכלו לעבור את המלחמה כמנצחים את השונא הגדול ולראות בגילוי כבודו יתברך. (מערכי לב).	55702 55703 55704 55705 55706 55707
מאמר רסג	55708
ומושב בני ישראל במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה (שמות י"ב מ').	55709
וכי מאחר שישראל חביבים למה מסרם ביד אויב? אמר רבי חנינא שכל מדות הקב"ה הוא מדה כנגד מדה, בתחלה קודם שירדו למצרים היו בני אמהות מבזין בני השפחות ולא נהגו בהם אחוה, והיה הדבר קשה מאד בעיני הקב"ה, והיתה רוח"ק צווחת ואומרת כולך יפה רעיתי, אמר הקב"ה איך אעשה להם שיקבלו בני השפחות? אורידם למצרים ויהיו כלם עבדים, ובשעה שנגאלים יאמרו כולם עבדים היינו לפרעה ונמצא כולם שוים, וכ"כ למה להודיע גדולתו ושבתו של הקב"ה לכל באי עולם, וידעו לעשות שלום בין בריותיו, לכך נקרא שמו שלום (פסיקתא).	55710 55711 55712 55713 55714 55715
מבהיל למתבונן להשיג דרכי ה', המאורע הגדול והנורא בחיי עמנו, המאורע הראשון והמכריע שהניח את זכרונו וחזתו כמעט על כל מצוות התורה והוא שעבוד מצרים, לא בא אלא כדי להשוות את הרוחות והדעות, ולהסיר משבטי י"ה וצאצאיהם בכל הדורות ההתנשאות של האחד על חברו, שהיו קוראים לבני השפחות עבדים, ומה נורא להתבונן בענין זה שאילולא התנשאות זו, לא היה צריך עמנו להזדקק לאותו כור של שעבוד מצרים, לו היו נוהגים בני יעקב אחוה והשתוות באחיהם, לא היינו באים לידי גלגול מצרים.	55716 55717 55718 55719 55720 55721
אילו היו בני האמהות מוותרים קצת על הרגשת יתרון היחס, ולא היו מגלים רגש הבוז לאחיהם צאצאי השפחות, היינו מצליחים למנוע כל ענין הגלות האימה של שעבוד מצרים! אכן שזה מבהיל ומאיים!	55722 55723
ובודאי שלו ידעו זאת השבטים היו מוסרים את נפשם לכבד את אחיהם הנחותים לפי הרגשתם הפנימית,	55724

והיו מונעים את המצוקה האיזמה מבניהם ומבני בניהם, והיא שעבוד מצרים שבא להם תגמול על יחסם לאחיהם.	55725
נמצא מזה שמה שלא השכילו לעשות בתכסיסים מוסריים, נאלצו הם ובני בניהם להתנסות ולהזדכך תוך עונשים איזמים גופניים ונפשיים כאחד, התנשאותם גרמה להשפלתם הם ואחיהם עד כדי השתוות גמורה, עד כדי טשטוש גבולי היחס והכרת היתרון, אבל נאלצו לשלם במחיר כבד ואיזום של גלות רדו כדי לבוא לידי השתוות.	55726
ומאותו המעשה הנוגע לכלל האומה יכול גם הפרט ללמוד ולהבין, שכדאי לספוג ולקבל לפעמים מעט עלבון ונזיפה ואף בושח בכדי להציל את העתיד, כי מה שלא יעשה האדם בנדיבות לבו מתוך ערכי המוסר, ייאלץ בסופו לעשות מתוך צער ויסורים חלילה, וכמאמרם ז"ל (סנהדרין צ"ז), שאם ישראל אינם עושים תשובה, הקב"ה מעמיד להם מלך קשה כהמן ומחזירם למוטב, היינו שניתנה לנו היכולת להזדכך ולהטהר ע"י הכנעה מתוך נדיבות לב מוסרית, או לעשות תשובה מאונס ע"י שליח קשה מבחוץ.	55727
מי יודע מהו הטעם העיקרי של הסבל וההתלבטות האיזמה של עמנו, היסורים האיזמים החל מקדמת דנא ועד ימינו, אם לא בכדי להגיע לידי התאחדות והשתוות של סוגי בני עמנו הכשרים החרדים והבינונים ואף בני השפחות, עם כל כמות אנשי המעלה ובעלי השם, להגיע לידי התאחדות והתמזגות בהכרת מעלת חבריהם וההתלמדות זה מזה.	55728
האמנם נבצרה ממנו היכולת לעשות את מיזוג והתאחדות מתוך נדיבות והבנה ומתוך רצון טוב, מתוך ויתור מעט על ההתנשאות האוכלת בנו, ומתוך הכנעה מעטה של כל אחד לחברו, והקב"ה הלא יושב ומצפה שנתאחד ונשתווה, ושלוש זה יגרום שהוא ממרמיו ישפות לנו השלום הרוחני המוסרי העילאי, ההתאחדות וההשתוות בהכרח שיבואו, אלא שהברירה בידינו אם להשיגו בדרך של שבט הרשע, או בדרך החסד והחן, שנביט האחד בחברו באהבה ואחזה ובמעלות זולתנו.	55729
ומה מאד ערבה וחביבה היא לפני הקב"ה, הכנעה קלה שהאדם מכניע את עצמו בעוד מועד, ויחסוך מן הקב"ה כביכול את ההשתמשות במקל החובלים, מה מאד דחוף ונצרך עד מאד הלימוד היוצא ממאמרנו זה, אל נא נהיה קשוחי לב, אל נא נטמטם בקרבנו את רגעי התשובה המתעוררים בנו מידי פעם בפעם, נתרום ונבליג על הגאווה המחזיקה את נפשנו, נודה ונתוודה בכל עת מצוא, ונמנע מאתנו יסורים קשים בעתיד. (אור הנפש).	55730
	55731
מאמר רסד	55732
והיה בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים (שמות י"ב מ"א).	55733
כתוב בירמיהו (פרק ב'), הלך וקראת באזני ירושלים כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותייך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה, החסד שעשו בני ישראל בזה שהלכו אחרי ה' במדבר בארץ לא זרועה, הוא כ"כ גדול שה' זוכר אותו לעולם וזכותו עומדת להם לכל הדורות, וגם אנו מזכירים את הכתוב הזה בתפילת הזכרונות בראש השנה, שה' יזכור לנו תמיד את הזכות הזאת.	55734
ויש להתבונן איזה חסד ונסיון כה גדול היה כאן מצד ישראל שה' מחשיב אותו כל כך, התורה מספרת לנו על האותות והמופתים שעשה ה' לישראל במצרים, שראו בחוש שכל הבריאה משמשת לכל אדם ואדם במיוחד, עד שבאותו כלי מצא זה מים וזה דם, או שבאותו חדר היה לזה חושך ולזה אור, כאילו שיש לכל יחיד שמש לעצמו, והיתה כאן התגלות יותר משל הנס של העמדת השמש על ידי יהושע שאמר שמש בגבעון דום (יהושע ו'), באשר שם היה הנס כללי ולפעם אחת, כי באותה שעה שעמדה והאירה לישראל עמדה והאירה לכל העולם, וכאן התגלה שהשמש האירה במיוחד לכל יחיד לפי צרכו וכפי הראוי לו.	55735
וכבר אומר הרמב"ן, שהנסים האלה של יציאת מצרים שה' לא הראה אלא פעם אחת, באו כדי לגלות לנו את יסוד האמונה של ההשגחה הפרטית שיש לכל יחיד מאת ה', והוא מסביר שמן הנסים הגדולים המפורסמים, אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים, אין בהם טבע ומנהגו של עולם בין ברבים בין ביחיד, כלומר שעלינו ללמוד מהנסים המפורסמים שה' גילה לנו ביציאת מצרים, שנראה בכל הדורות את יד ה' בכל סדרי הבריאה שהם בהסתר, כמו שראה הדור ההוא בעיניהם שאין טבע בעולם כלל, והכל אינם אלא נסים הנעשים על ידי השגחתו הפרטית לכל יחיד ויחיד.	55736
ולידי הכרה זו באו גם בקריעת ים סוף, אנו קוראים בתורה שה' אמר לבני ישראל בזמן שבאו לים סוף, מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו, כמו שהלכתם עד עכשיו כן תלכו גם הלאה, הלא אנו אומרים רוקע הארץ על המים, כאילו יש לכל אחד גשר מיוחד על המים בכל צעד וצעד שלו, ואין איפוא הבדל בין ים ליבשה, וכבר פירשו כאן חז"ל שאמר להם, לאדם הראשון שהוא יחידי עשיתי לו יבשה, ולעדת בני ישראל קדושים אלו איני עושה יבשה (מכילתא בשלח פ' ב').	55737
	55738
	55739
	55740
	55741
	55742
	55743
	55744
	55745
	55746
	55747
	55748
	55749
	55750
	55751
	55752
	55753
	55754
	55755
	55756
	55757
	55758
	55759
	55760
	55761
	55762
	55763
	55764
	55765
	55766
	55767
	55768
	55769
	55770
	55771
	55772
	55773
	55774

לאחר שעברו בתוך הים ביבשה, שר כל אחד מהם יחד עם משה, אשירה לה' כי גאה גאה עזי וזמרת יה זה אלי ואנוהו, כל אחד ראה לפניו את השגחתו הפרטית של ה' שרקע לו את הארץ על המים וגיבש לו יבשה בתוך הים, עד שהראה באצבע זה אלי, כלומר יחוד אל לכל אחד בפועל בשבילו במיוחד.	55775 55776 55777 55778
לאחר שהגיעו בני ישראל מתוך הנסים של יציאת מצרים וקריעת ים סוף לידי הכרה שאין טבע בעולם, והכל מתנהג לפי השגחה פרטית לכל יחיד ויחיד, איזה נסיון היה בזה שהלכו אחרי ה' במדבר בארץ לא זרועה, הלא לגבי ה' אין הבדל בין ארץ זרועה ללא זרועה, והוא יכול להמציא להם כל הדרוש להם במדבר כמו שממציא להם במקום ישוב?	55779 55780 55781 55782
אלא מכאן רואים כמה הקב"ה בנה את העולם כולו בחסד, וברא הכל כדי לענג בהם את הבריות ללא כל צער וסבל כל שהוא, ולכן למרות שבידו של הקב"ה להמציא להם גם במדבר כל התענוגות שבעולם, אבל עצם העובדה הזאת שהם נמצאים במקום לא מיושב, יש בזה משום אי נעימות כל שהיא, ואם הם היו מוכנים לוותר על זה, הרי ראה בזה הקב"ה מצד נסיון גדול ואהבה וחסד עמו כביכול, וזקף אותו מעשה לזכותם לדורות עולם.	55783 55784 55785 55786 55787
ולא עוד אלא שמכאן זכו לקדושתם המיוחדת, קודש ישראל לה' ראשית תבואתה, מכיון שעשו חסד הזה שהלכו אחרי ה' במדבר, ולא התחשבו באי הנעימות הכרוכה בכך, התרוממו למדריגה של קדושה והם כנגד כל האומות כדוגמת ראשית התבואה, שנעשית תרומה וקודש לגבי שאר התבואה (רד"ק).	55788 55789 55790
ועוד יותר מזה, אנו קוראים בתורה באיזה מצב של תענוגות נמצאו בני ישראל במדבר, שהערבה נהפכה להם ממש כעדן, הם לא היו זקוקים לשום טרחה כל שהיא להשיג את לחמם, הקב"ה המטיר להם לחם מן השמים בצורה של מן שכל אחד מצא על יד פתח ביתו, ובמין הזה הרגישו כל הטעמים שבעולם, הכתוב אומר טחנו בריחים או דכו במדוכה ובשלו בפרור ועשו אותו עוגות והיה טעמו כטעם לשד השמן (במדבר י"א), ופירש רש"י שאין הביאור שטחנו ודכו ובישלו אותו ממש, כי לא היו זקוקים לשום עבודה וטיפול, אלא שהיה משתנה טעמו לנטחנין ולנידוכין ולבישולין.	55791 55792 55793 55794 55795 55796
ועוד אמרו חז"ל שהמן היה משתנה לישראל לכל דבר שהיו רוצים, ואפילו אוכלים אותו כל היום אינו מזיקם (ילקוט שם), בדרך הטבע אף אם יהיו לפני אדם כל המאכלים שבעולם, הרי אינו מרגיש בכל מאכל כי אם טעם של אותו מאכל בלבד, ואין באפשרותו ליהנות מכמה מאכלים בבת אחת, ויש אשר הם גם ניגודיים זה לזה ומזיקים אותו, ועוד שאין הנאתם נמשכת רק זמן קצוב, לא כן באכילת המן הרגישו בבת אחת הטעמים של כל המאכלים שבעולם ביחד, והנאה זו נמשכה כל היום וללא כל יגיעה, ואף ללא לעיסה ואף ללא הפרשת פסולת, אלא היה נבלע במאתים ושמונה אברים (יומא ע"ה:).	55797 55798 55799 55800 55801 55802
וכן אומר הכתוב, ידע לכתך את המדבר הגדול הזה זה ארבעים שנה ה' אלקיך עמך לא חסרת דבר (דברים ב'), ופירשו חז"ל כי היה להם במשך כל ארבעים שנה יום אחרון כיום ראשון לא היו חסרים כלום, כל מלה שהיו אומרים היתה מתמלאת (ילקוט שם תת"ח), כלומר שאיפשר להם ליהנות בבת אחת מתמצית כל התענוגות שבעולם, ובהמשך כל הזמן ללא הרף וללא פגם כל שהוא.	55803 55804 55805 55806
כמו כן סיפק להם באר של מרים וכל הצרכים שבעולם הקשורים עם המים, שהיו מימי הבאר יוצאים ונעשים נהרים נהרים ומקיפים את כל המחנות, ומגדלים להם כל מיני מעדנים מעין עולם הבא (ילקוט תכ"ו), ועוד שה' הולך לפניהם יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם ללכת יומם ולילה (שמות י"ג), ופירשו חז"ל שהיו שבעה עננים, ארבעה מארבע רוחותיהם אחד למעלה ואחד למטה, ואחד שהיה מהלך לפניהם, כל הנמוך מגביהו וכל הגבוה משפילו, והיה מכה נחשים ועקרבים לפניהם מכבד ומרביץ לפניהם (מכילתא שם).	55807 55808 55809 55810 55811 55812
אמנם כן ה' טוען כלפי ישראל, הדור אתם ראו דבר ה' המדבר הייתי לישראל (ירמיהו ב'), ופירשו חז"ל אמר הקב"ה לישראל אמרתם למשה למה העליתנו מצרים המדבר הייתי לכם, וכי כמדבר עשיתי לכם? בנוהג שבעולם מלך בשר ודם שיוצא למדבר, שמא מוצא שלוח כשם שהיה בפלטיין שלו או אכילה או שתיה, ואתם הייתם עבדים לפרעה במצרים והוצאתי אתכם משם והרבצתי אתכם תחת ענני כבוד.	55813 55814 55815 55816
והעמדתי לכם שלשה גואלים משמשים אתכם, שנאמר ואשלח לפניך את משה אהרן ומרים, שבעה עננים היו מלמעלה ולמלמטן ומארבע רוחות העולם ואחד לפניהם, וכתוב ואולך אתכם ארבעים שנה במדבר לא בלו שלמותיכם, התינוק כל זמן שהוא גדל לבושו ושמלתו גדלים עמו (ילקוט במדבר א').	55817 55818 55819
ועם כל זה אומר הכתוב, וזכרת את כל הדרך אשר הוליקך ה' אלקיך זה ארבעים שנה במדבר למען ענותך ויענך וירעיבך, והרי תמוהים ומופלאים הדברים מאד, היתכן שלאחר כל התענוגים והמעדנים שהיו לישראל במדבר שנהפך להם לגן עדן ממש, רואה בזה התורה עינוי ורעב, אלא הוא אשר אמרנו שאין גבול וקצבה לחסד ה', ולרוב הטובה והעונג שהוא רוצה לגמול עם בריותיו, ואם בתוך אלפי התענוגות	55820 55821 55822 55823

האלה היתה מהולה אי נעימות כל שהיא באכילת המן כפי שמבארים חז"ל, הרי הקב"ה רואה פגם קטן זה בשלמות העונג כעינוי וכרעב.	55824 55825
ומהי אי הנעימות? חד אמר אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו, ואילו הם לא היה להם פת בסלם ואוכל היום ודואג למחר, וחד אמר אינו דומה מי שרואה ואוכל למי שאינו רואה ואוכל, ואילו הם אם כי טעמו באכילת המן טעם כל המינים אינם רואים אלא מן (יומא ע"ד), ואם כי נקודה זעירה זו של אי נעימות בטלה בתוך שפע מעדני התענוגות הנפלאים שהיו להם, הקב"ה אינו מתעלם ומעריך אותה במדה חמורה, עד כדי כך שכותבים עליה ויענך וירעיבך.	55826 55827 55828 55829 55830
הערכה דומה לזו לגבי אי נעימות שהיא אנו מוצאים גם בפירוש חז"ל לדברי התוכחה שבתורה, הכתוב אומר והיו חייך תלואים לך מנגד ופחדת יומם ולילה ולא תאמין בחייך (דברים כ"ח), ואמר רבי חנון והיו חייך תלואים לך מנגד זה הלוקח תבואה משנה לשנה, שאין לו קרקע לזרוע והיו חיי תלואים שאינו יודע אם יהיו לו מעות לשנה הבאה (רש"י), ופחדת יומם ולילה זה הלוקח תבואה מערב שבת לערב שבת, ולא תאמין בחייך זה הסומך על הפלטר (מנחות ק"ג:).	55831 55832 55833 55834 55835
ולכאורה תמוהים לנו הדברים מאד, וכי איזו קללה יש בזה אם אדם לוקח את תבואותיו מהחנוני בכל ערב שבת, וכ"ש אם הוא לוקח משנה לשנה? והרי רוב רובם של בני האדם נוהגים בימינו כך, שקונים מזונותיהם בכל יום ויום ואינם מרגישים בזה כל צער, ואם אדם מכין מזונותיו לשנה שלמה הרי הוא נחשב בעינינו לעשיר גדול, והיאך רואה התורה באנשים כאלה שחיהם תלויים להם מנגד ושאינם מאמינים בחייהם?	55836 55837 55838 55839 55840
אולם קנה מדתו של הקב"ה בממדי התענוגות של האדם, ומושגי חיים שהוא הטביע בו הוא אחר לגמרי, כי הוא מלא חסד וחפץ בתענוגותיהם המלאים של בני אדם, שלא יהיה בהם כל צער דאגה או פחד, הוא רואה באדם אשר אין לו קרקע לזרוע, ואוצרותיו אינם מלאים תבואה שיספיקו לו לכל השנים, מניעה גדולה בשלוותו הדרושה לו, עד כדי כך שמתארים את חיי שהם תלואים לו מנגדו, ולא עוד אלא שזו מהקללות האחרונות שבתוכחה מהחמורות ביותר.	55841 55842 55843 55844 55845
ומצינו בחז"ל דעה עוד חמורה מזה, ר ברכיה אומר והיו חייך תלואים לך מנגד זה שהוא לוקח לו חטים לשלש שנים, ופחדת יומם ולילה זה שהוא לוקח לו חטים לשנה, ולא תאמין בחייך זה שהוא לוקח מן הסדקי, ומתיבין רבנן לר' ברכיה והלוקח מן הפלטר מהו? אמר להם לא דיברה תורה במתים (איכה רבה א'), הרי שלדברי ר' ברכיה מי שסומך על הפלטר ואין לו פת בסלו, אין התורה רואה בזה עינוי ורעב בלבד, אלא שחיי אינם חיים כלל והוא נחשב למת.	55846 55847 55848 55849 55850
ויש להוסיף עוד שלא רק הקב"ה מעריך את האדם לפי ממדים אלה, אלא על כל אדם להרגיש כך, אם התורה הזהירה את בני ישראל בדברי תוכחה אלה, שאם לא ישמעו לקולו יחולו עליהם אותן הקללות שיבואו לידי כך, שיהיו נאלצים לקנות תבואה לשלש שנים או לשנה אחת או מן הסדקי, הרי בודאי שהם הרגישו במחסור זה וראו בו קללה איומה ועונש חמור עד כדי כך שזה צריך להפחידם ולהרתיעם מלחטוא, והתוכחה הזאת הרי אמורה לכל הדורות וגם לדורנו בכלל, וא"כ גם עלינו להרגיש בחיים כאלה קללת הדור ועינויים קשים ומרים, ומכאן עלינו ללמוד כמה הקב"ה מעריך את נסיונותינו וסבלותינו, כמה יש בהם מקום דברי התוכחה האיומים ביותר, איזו זכות תיזקף על חשבוננו בגללם ולאילו מעלות יתרות נגיע בשכרם. (אור הצפון ב' ק"ו).	55851 55852 55853 55854 55855 55856 55857 55858
מאמר רסה	55859 55860
ליל שמורים הוא לה' להוציאם מארץ מצרים שמורים לכל בני ישראל לדורותם (שמות י"ב מ"ב).	55861
וברש"י שהיה הקב"ה שומר ומצפה לקיים הבטחתו להוציאם מארץ מצרים, והוא מלשון ואביו שמר את הדבר, ופירש רש"י היה ממתין ומצפה מתי יבוא, וכל זה מגודל חביבות הקב"ה, מקודם היתה רק הבטחה לבד, ואחר ההבטחה לא הפסיק מלחשוב על הקץ, משמר ומצפה לאותו לילה, ולכאורה למה לו להקב"ה מקודם להבטיח ואח"כ לקיים ולא סגי במעשה לבד? וביארנו כי זה ממדות הקב"ה והוא עיקר גדול בהנהגת השי"ת, כל הנהגתו היא להבטיח ולא יותר, המכוון מזה הוא שהמובטח יאמין בזה אמונה שלמה ולהיות בטוח ודוקא על דרך זה.	55862 55863 55864 55865 55866 55867
זוהי ידיעה חדשה במדותיו של הקב"ה, כי יסוד כל הדברים הם האמונה והבטחון, וזאת תהיה סיבה לשלימות הקיום של המקיים, ועל דרך זה התנהג הקב"ה עם אבותינו הקדושים שהבטיח להם כל האחרית, והם האמינו בו ובטחו על זה בבטחון גמור, וזה היה הזכות והיסוד אשר ממנו זכינו ליציאת מצרים קיום ההבטחה, וזהו והאמין בה' ויחשבה לו צדקה, ענין האמונה והבטחון של א"א היתה לו לצדקה, ובזכות האמונה זכינו לכל ההצלחות, ואם היה ח"ו חסר מעט באמונה ובטחון לא באנו לידי קיום הדברים.	55868 55869 55870 55871 55872 55873

ועוד אנו למדין כאן, כי במדת בו"ד כשאחד מבטיח דבר מה למי שהוא, וכשאח"כ הוא מקיים את הבטחתו,	55874
הנה הקיום הזה הוא כדבר של בעל כרחו, עושה הוא מה שעושה מצד הכרח הבטחתו ולא מחפץ רצונו	55875
כלל, לא כן היא מדת הקב"ה כי חפץ חסד הוא, עם ההבטחה תיכף הוא ית' שומר ומצפה לרגע הקיום, ליל	55876
שמורים הוא לה', במדת ה' הנה הוא שומר ומצפה לאותו לילה, מתי יבוא הלילה שבו יוכל לקיים	55877
הבטחתו, אדם המבטיח לחברו שלאחרי שבוע ילוונו איזה סכום כסף, הנה מצד והלכת בדרכיו, כל העת	55878
עליו לישב ולצפות מתי כבר יבא הזמן שיוכל לקיים מה שהבטיח לו, נפלא מאוד הענין. (דעת תורה).	55879
	55880
מאמר רסו	55881
ליל שמורים הוא לה' להוציאם מארץ מצרים הוא הלילה הזה לה' שמורים לכל בני"י לדורותם (שמות	55882
י"ב).	55883
זו הבטחה שהבטיחנו הקב"ה, שאותו ליל שימורים לה' שהיה במצרים, הוא שימורים לדורותם לתמיד,	55884
אותו זמן גאולה שהיה ביציאת מצרים אינו מצטמצם רק כעבר, גם לא רק לעתיד לבוא שאז יהיה זמן	55885
גאולה, אלא בכל שנה ושנה בהגיע חג הפסח, חלה ההבטחה של לדורותם ההופכת את החג לזמן גאולה	55886
של הווה.	55887
גאולת מצרים היא השתחררות מטומאת מצרים, בה במדה שאדם משחרר את עצמו מטומאה זו הוא נהפך	55888
למשוחרר, כל הרגשה של קבלת הארה חדשה התקרבות קימעא לאמונה, הבנה נוספת בבטחון התקרבות	55889
ליראת שמים, כל הרגשה של תוספת אור זהו גופה של גאולה, זוהי השעה שהאדם זוכה לגאולה! רגילים	55890
להשתמש במושג של גאולה ביחס לשעבוד מלכויות, פירוש זה אינו נכון וזו גמרא מפורשת (מגילה י"ד).	55891
למה אין אומרים הלל כפורים כמו בפסח, ומתרחץ בשלמא התם הללו עבדי ה' ולא עבדי פרעה, אלא הכא	55892
הללו עבדי ה' ולא עבדי אחשורוש, אכתי עבדי אחשורוש אנן, עדיין אנו עבדים לאומה אחרת, והתירוץ	55893
תמוה למה על יציאת מצרים אומרים הלל, והלא אכתי עבדי אחשורוש אנן? ועל כרחך שגאולת מצרים	55894
היא גאולה רוחנית, ובה אנו מוחזקים עד היום! למרות שאנו בגלות יש לנו תורה נשארנו כלל ישראל,	55895
הגאולה בנתה את היסודות של כלל ישראל ועדיין גאולה זו קיימת.	55896
הבטחתו של הקב"ה לחדש את הגאולה בכל שנה, תלוי עד כמה שהאדם מכין עצמו לקבל אותה, במדה	55897
שהוא מוכשר לקבל הגאולה במדה זו הוא זוכה לה, הגאולה הכללית שידעו כל עמי הארץ שה' הוא	55898
אלקים, עתידה להיות באופן שתכלול את כל הכלל בימות המשיח, אבל לזכות בגאולה המתחדשת מידי	55899
שנה כפי שמבואר בספר דרך ה', חייב להכין עצמו ללמוד הפרשה של יציאת מצרים, המלמדת אותנו	55900
כיצד זכו בני ישראל לגאולת מצרים, ומכאן ללמוד כיצד להגיע לגאולה הפרטית.	55901
המכה בפטיש לגאולת ישראל לאחר ההכנה של העשר מכות, היא פרשת החדש הזה לכם, ובא על זה	55902
פירושו של הספורנו החדש הזה לכם ראש חדשים, מכאן ואילך יהיו חדשים שלכם לעשות בהם	55903
כרצונכם, מה אפשר לעשות עם החדשים? ראשון הוא לכם לחדשי השנה, כי בו התחילה מציאות כח	55904
הבחירי.	55905
תיבות מדודות אלו של הספורנו מגלות לנו סוד המקיף את תורת ההתחלה והמשכה בדרך להגיע	55906
לגאולה, מעשה זה הוא אשר הפך את העם לכלל ישראל, גם עד הזמן ההוא היו האבות שהכירו את	55907
הקב"ה ומקיימים כל מה שנצטוו ממנו, אלא שכאן נמסר לידיהם של ישראל בפעם הראשונה מתנה	55908
אדירה, כח הזמן! השליטה על כח ההשפעה הטמון בזמן!	55909
על הפסוק (קהלת ג') לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים, מסיים המדרש זמן היה לאדם הראשון שיכנס	55910
לגן עדן וזמן היה לו שיצא משם, זמן היה לו לנח שיכנס לתיבה וזמן היה לו לצאת, זמן היה לאברהם	55911
שינתן לו המילה וזמן היה לבניו להמול (קה"ר ג' א'), המשגיח ממיר עמד על מדרש זה, פשיטא! וכי יש	55912
הוא אמינא שמעשים הללו היו מחוץ לזמן? ופירש כי המדרש בא לגלות כאן סוד נפלא, שכל מקרי העולם	55913
מושפעים מרצונו של הקב"ה, ומבלעדי רצונו אי אפשר לשום פעולה שתיעשה, בהשפעת רצונו הנקראת	55914
מעילא לתתא טמון כח ההצלחה, או אי ההצלחה של כל פעולה.	55915
תורתנו מלאה ענינים של זמן, אנו מוצאים בחז"ל (שבת ל') שהקב"ה גילה לדוד בשבת תמות, ודוד ביקש	55916
לפניו אמות באחד בשבת, אמר לו כבר הגיע מלכות שלמה בנך ואין מלכות נוגעת בחברתה, אמות בערב	55917
שבת, אמר לו כי טוב יום בחצריך מאלף, טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה, מאלף עולות שעתידי	55918
שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח, ועיין שם שלמד עד שהפסיקוהו ונטלו נשמתו, אנו חוזרים לקלוט	55919
כאן כחו של זמן מהו, כח קבוע שלא ניתן לשינוי, עד כאן מלכות דוד מכאן ואילך מלכות שלמה!	55920
הבעלות על הזמן נמסרה לישראל מסירה איתנה, עד כדי כך שבירושלמי (פ"ק דכתובות הלכה ב') נפסק	55921
להלכה, עיברו בית דין את השנה בתוליה חוזרין, כל שהוא מכח הזמן, הוא תחת השפעת כלל ישראל שהם	55922

הבעלים על הזמן, וכששינו ב"ד את הזמן ע"י עיבור השנה ממילא בתוליה חוזרין, המשכיל יבין כי עיברו בית דין הוא מכוחה של הבעלות הכללית של כלל ישראל על הזמן.	55923
ההבדל שבין התקופה שלפני יציאת מצרים לתקופה שלאחר יציאת מצרים, בשרשו הוא הבדל בין תקופה של טרם כלל ישראל, לתקופה של כלל ישראל בקומה שלמה, בתקופה של טרם כלל ישראל היו אבות הקדושים היו שבטי י"ה, אבל לא היה זה כלל ישראל בקומה שלמה, רק לאחר שעברו בשעבוד וגלות מצרים הפכו על ידי זה לכלל ישראל.	55924
זמן של התחדשות גורם שינוי לטובה, בתחילת זמן לומדים אחרת עם הכנה חדשה עם תכניות חדשות, חשבון זה הוא נכון בנוגע לכל רגע ורגע בחיי האדם, באופן שאין בין רגע לרגע שלאחריו שום קשר, כל רגע ורגע הוא זמן חדש של התחזקות, הרגע שעבר היה ללא התחזקות, אבל רגע זה הוא עם התחזקות, הקשר שבין העבר להווה הוא רק בנוגע לפרשת התשובה, בהווה יש לראות את החידוש שבו ואת העבודה שלו, בנוגע לעבר נשארה רק חובת התשובה.	55925
על הפסוק והיה אם שמע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום, מפרשים חז"ל היום שכל יום יהיו בעיניך כחדשים (ש"ע או"ח ס"א ס"ב), אין הנחת תפילין של אתמול והנחת תפילין של היום הנחה אחת, זו מצוה חדשה, לבישת ציצית חדשה, תלמוד תורה חדש, תפילה חדשה, יתירה מזו כל יום האמור כאן אין הכוונה רק ליום, אלא כל שעה וכל רגע הוא כחדשים חדשים ממש.	55926
מה שישאל מונין ללבנה הוראה יש בה, בחידושה של לבנה מונין ולחידושה של לבנה הם דומים, מתחדשים כל רגע וכל רגע, החידוש הנראה בלבנה לעין רגילה אינו רק מיום ליום, אבל אם מתבוננים בכלים של האסטרונומים, הריהו מתחלף ומתחדש תדיר כל רגע ורגע, ביאורו של מונין ללבנה הוא מה שאנו אומרים בברכת הלבנה שהם עתידים להתחדש כמותה כמותה ממש, כלל ישראל הוא כל רגע ורגע כולו חידוש. (מערכי לב).	55927
	55928
	55929
	55930
	55931
	55932
	55933
	55934
	55935
	55936
	55937
	55938
	55939
	55940
	55941
	55942
	55943
	55944
מאמר רסז	55944
ליל שמורים הוא לה' להוציאם מארץ מצרים הוא הלילה הזה לה' שמורים לכל בני לדרותם (שמות י"ב מ"ב).	55945
כותב הספורנו, ליל שמורים שהיה מצפה להוציאם כי לא ענה מלבו, אבל לא מצא את ישראל מוכנים וראויים לגאלם עד אותה הלילה, ואותה היה משמר ומצפה כי חפץ חסד הוא (מיכה ז'), כאמרם ז"ל שהקב"ה מחשב את הקץ, הנה גילה הספורנו שענין חישוב את הקץ הוא ממדותיו ית' ממדת כי חפץ חסד הוא, היינו שבכל עת גלותם הגם שלא היתה יכולה הגאולה להיות והעונש מוכרח, מדתו ית' היא שיושב ומצפה לאותה לילה של גאולה, וזהו ליל שמורים הוא לה'.	55946
וברש"י שם ליל שמורים שהיה הקב"ה שומר ומצפה לו לקיים הבטחתו להוציאם מארץ מצרים, והרמב"ן מוסיף עוד ליל שמורים הוא לה' כי שמר להם הדבר מן העת שגזר עליהם הגלות, שיוציאם בלילה הזה בבא הקץ מיד כי בעתה אחישה, או טעמו ליל שמורים הוא לה' שהוא שומר ומצפה ללילה שיוציאם מארץ מצרים, כי הקב"ה מצפה לעת שיהיו ראויים להוציאם משם.	55947
לומדים אנו בזה יסוד גדול במדותיו ית', שגם באותה שעה שהוא ית' אוהז במדת משפט הנהו רב חסד, העונש וכי חפץ חסד בדבור אחד נאמרו, גם בעת גזירת העונש חשקו ומגמתו כביכול להיטיב עם בריותיו, אלא שהחטא הוא הגורם והמעכב, האדם בעצמו הוא הגורם שלא יוכל הקב"ה כביכול להיטיב עמו, אמנם בכל זאת גם באותה שעה כל מחשבתו כביכול מתי תגיע השעה שיוכל להיטיב.	55948
בכל עת גלותם היה יושב כביכול ומצפה לאותו לילה שיוציאם מארץ מצרים, מתי תגיע כבר השעה שיוכל לגאלם, ובציור לאדם המחכה כל ימיו בכליון עינים לשמחת בנו, שזהו כל מגמתו ותקוהו וחשקו עד כלות נפשו, כן היה הבורא ית' כביכול יושב כל העת ומחשב את הקץ, מונה רגע לרגע ודוחק את השעה מתי תגיע כבר שעת הגאולה שיוכל לגאלם כי חפץ חסד הוא.	55949
עוד כתב רש"י על ליל שמורים, היה הקב"ה שומר ומצפה לו לקיים הבטחתו להוציאם מארץ מצרים, הוא מה שאמר לאברהם אבינו בברית בין הבתרים, וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי ואח"כ יצאו ברכוש גדול, בשעה שנגזרה גזרת הגלות על במה אדע, באותה שעה ממש חישוב כבר את הקץ השעה שיוכל לגאלם, גילה לו את העונש ובבת אחת גילה לו את השכר שיוזכו בגאולה.	55950
נציר לנו מלך בשר ודם בשעה שיעניש את עבדו על שחטא לו, ובה בשעה ידבר תנחומין על לבו ויבטיחהו שכר גדול אחר קבלו את עונשו, הנשמע כזאת? הלא אין לנו בזה שום מושג, שופט בעת שהוא מעניש את הגנב וחובשו בבית האסורים, באותה שעה ידבר על לבו באמרו, עכשיו למאסר אבל כשתצא אנשאך מכל טוב ותצא בכבוד מלכים, היוכל בשר ודם לקבל מושג במדת חסד כזו?	55951
	55952
	55953
	55954
	55955
	55956
	55957
	55958
	55959
	55960
	55961
	55962
	55963
	55964
	55965
	55966
	55967
	55968
	55969
	55970
	55971

זאת היא מדתו ית', שבשעת העונש אל אברהם אבינו כי גר יהיה זרעך, מיד גילה לו את כל הגאולה והשכר, והיה יושב ומצפה כביכול כל עת הגלות מתי תבא אותה שעה, וזהו חישב את הקץ, ציור לענין זה של חישב את הקץ יוכל האדם להשיג מתאוותיו וחמדותיו ששם יבין זה היטב.	55972 55973 55974
תמיד למדנו דברי הספורנו ולא עמדנו על דבריו, והוא מחמת שנשתבשו המושגים שלנו ממושגי התורה, עד שגם כשמצאנו מקרא מפורש ליל שמורים המלמד לנו מדתו ית' כי חפץ חסד הוא, אין אנו יודעים בו פירוש, אינו נקלט במחשבתנו שזוהי מדתו ית', וכן יודעים אנו תמיד שהקב"ה חישב את הקץ, ומי יעלה על דעתו שבחישב את הקץ נכלל סוד כ"כ גדול שהוא ממדותיו ית', והכל משום שאין עולה על הדעת דבר שהוא היפך מושגינו, ובשביל זה נשארים אנו בורים מבלי שנוכל לכוין דברי תורה על אמיתתם.	55975 55976 55977 55978 55979
אדם שצריך לאסרו בשלשלאות של ברזל כדי לעשות מעשה חסד, לא יאמר פירוש כזה בשום אופן, הוא אפי' בראותו דברים אלו כהיותן לא יאמין לזה, אנו הרי אין לנו ציור במדות אלו משום שכה נתרחקנו ממדת החסד עד שבל נבין, וידוע מאמרו של אדמו"ר ז"ל בענין המלאכים שבאו אל אברהם בכדי להקל צערו, משום שהיה צערו של א"א ממניעת ההטבה והחסד גדול יותר מצער מילה, האם נוכל להאמין את זה, היש לנו בזה מושג כל דהו? לנו אין שייכות למדת החסד כלל, שכה נתרחקנו מתורה עד לבלי הבינה. וזהו ענין בעל הבית דוחק, דוחק הוא מהירות השכינה, מהירות זו היא מצד מדתו ית' כי חפץ חסד הוא, מהירות השכינה המדלגת על ההרים מקפצת על הגבעות, היא מצד תאוותו ותשוקתו ית' כביכול לעשות חסד, שמצד מדה זו אי אפשר לחכות ולהמתין אף רגע, כי בבוא הרגע והזמן המקווה אז בעתה אחישנה להיטיב עם הבריות, ואי אפשר להמתין כלל וזהו ובעל הבית דוחק.	55980 55981 55982 55983 55984 55985 55986 55987 55988
וזהו ענין חפזון השכינה שאמרו במכילתא, ומה מבהיל הוא עבודת האדם שצריך להתדמות לבוראו לרוץ עם השכינה, אין לנו מושג ואין לצייר בשכל איך זה בכח אנוש ענין כזה, והוא כמו שנאמר למטומטם שילמוד בצוותא עם עילוי, אבל מכיון שכן צוה לנו הבורא ית' והלכת בדרכיו, שזהו תפקידו של העבד להשתוות לקונו לילך עמו בשוה ממש, בודאי צריך לומר שזה ביכולת האדם.	55989 55990 55991 55992
הרי מצינו באדה"ר שמלאכי השרת לא הבחינו בינו לבין הבוי"ת כמ"ש (בר"ר פ"ח), ויוצאת לנו מזה הערה נוראה בגודל העבודה המוטלת עליו, שצריך הוא לרוץ ולמהר אחר השכינה, א"כ כמה צריך הוא לעמול בזעת אפיו, מה גדלה ורבה עבודת האדם שתכליתה היא לרוץ אחרי הקב"ה כביכול. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' קל"ב).	55993 55994 55995 55996 55997
מאמר רסח	55998
ויאמר ה' אל משה ואהרן זאת חקת הפסח כל בן נכר לא יאכל בו (שמות י"ב).	55999
אונקלוס תרגם וכל בן נכר לא יאכל בו כל בר ישראל דישתמד לא יאכל ביה, אחד עובד כוכבים ואחד ישראל מומר במשמע, הרמב"ם כתב המאכיל כזית מן הפסח, בין מפסח ראשון בין מפסח שני למומר מע"ז, הרי זה עובר בלא תעשה (קרבן פסח פ"ט ז'), ובכסף משנה מסביר כי א"א לומר שהאיסור בתורה הוא על העכו"ם כי לאו לדידהו מזהיר, כי עכו"ם לא חיישי למאי דמזהיר קרא, אלא לישראל מזהיר דלא יאכילום.	56000 56001 56002 56003 56004
ויש לשאול והלא אסור להאכיל לנכרי כל הקדשים, ולמה הדגישה התורה את האיסור במיוחד אצל קרבן פסח? ובכלל אנו רואים משהו מיוחד בדיני הפסח כי ברגל הראשון זמן חרותנו, אנו מצויים להרחיק משולחן הסדר את הנכרים ואת הבנים שנתנכרו מעשיהם לאביהם שבשמים, ואנו אומרים לבן הרשע לי ולא לו אלו היה שם לא היה נגאל, ואנו מקהים את שינינו ומוציאים אותו מהכלל.	56005 56006 56007 56008
ובחג הסוכות אנו מביאים קרבנות בעד שבעים אומות, כך שיש להם חלק חשוב בחג הזה, ולא עוד אלא שלעתיד בזמן הגאולה, יבואו כל הנותר מן הגויים הבאים על ירושלים, ועלו מדי שנה בשנה להתשתחוות למלך ה' ולחוג את חג הסוכות, הרי שיש להם שייכות, וכן אנו מקרבים בחג זה את הבנים שאין בהם לא טעם ולא ריח ערבות, ומאגדים אותם יחד עם האתרוג ועם כל ישראל ומה נשתנה?	56009 56010 56011 56012
והנה התורה מגדירה את יציאת מצרים, כאחד המאורעות הגדולים בעולם, וכמ"ש כי שאל נא לימים ראשונים אשר היו לפניך, השמע עם קול אלקים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי, או הנסה אלקים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי במסות באותות, ויש להבין מדוע הקדים את המאוחר השמע עם קול אלקים שהכונה היא למתן תורה, למוקדם לקחת גוי מקרב גוי, ועיין במפרשי התורה שנתקשו להסביר את הכתוב, רש"י אבן עזרא אזנים לתורה שם.	56013 56014 56015 56016 56017
ואולם הפליאה היא, על מה ולמה צריכים היו בני ישראל כדי לזכות בארץ משלהם, לנסים ומעשים כאלו שלא היו למן היום אשר ברא אלקים אדם על הארץ, מה נשתנו ישראל מכל אומה ולשון שזכו לכל זה בלי שום נסים ונפלאות, וכי לא יכול הקב"ה להוציא את ישראל באופן טבעי ולתת להם ארץ טובה בלי מלחמות, וכמו כל אומה ולשון שהשיגו את זה בצורה טבעית.	56018 56019 56020 56021

בהנחיל עליון גויים בהפרידו בני אדם יצב גבולות עמים, וכי לא נמצאה כברת ארץ פנויה לעמו חבל	56022
נחלתו? ולא עוד אלא שמאז ועד היום לא השלימו העמים עם הרעיון, שגם לנו מגיע חלק על הארץ, וגם	56023
כאשר שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת, לא הביאו כל הנסים והנפלאות האותות והמופתים שעשה	56024
ה' בפרעה ובמצרים, את העמים לידי מחשבה כי זכאים בני ישראל לארץ משלהם, ויש להשלים עם	56025
העובדה הזאת.	56026
מכל זה אנו רואים כי לא ככל הגויים בית ישראל, ואנו עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב, כשהן שמחים	56027
אין אומה שמחה עמהן שנאמר ה' בדד ינחנו (רש"י בלק), ממלכת כהנים וגוי קדוש, עם השומע קול	56028
אלקים מדבר מתוך האש ויחי! החיים שלו הם לשמוע בקול אלקים, וזה לך האות בהוציאך את העם	56029
ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, ובלי זה אין חיינו חיים ואין לנו זכות קיום בעולם, ועלינו לשנן	56030
לעצמנו בכל יום ובכל עת את יציאת מצרים, למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך, הימים	56031
הלילות העולם הזה ובימות המשיח.	56032
זה כל השוני המבדיל אותנו מכל הגוים, ואין לבן נכר או ליהודי שנתנכרו מעשיו לשמים חלק בשמחה זו,	56033
שכשהן שמחים אין אומה שמחה עמהן, כי לא יבינו ולא ישכילו לדעת את זה, מה נשתנתה אומה זו מכל	56034
אומה ולשון, מה תפקידה ואמונתה וחירותה המשונה מכל החירויות שבעולם, ובזמן חירותנו בלילה הזה	56035
יום צאתנו מארץ מצרים, כשאנו מרגישים ורואים את עצמנו כאלו הוא יצא ממצרים, הוא הזמן המסוגל	56036
להרגיש ולהכיר את החירות שלנו המיוחדת.	56037
אין מקום לשתף בשמחתנו בן נכר ממש, וגם זה שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים כי לא יבין את זאת, כי	56038
לא עשה כן לכל גוי ומשפטים כאלו בל ידעום, משום כך הקדימה התורה את המאוחר, השמע עם קול	56039
אלקים מדבר מתוך האש, להמוקדם או הנסה אלקים לבוא לקחת גוי מקרב גוי באותות ובמופתים, כי זה	56040
כל התכלית והטעם לקחת גוי מקרב גוי בדרך הנסית, ולא בדרך הטבעית של כל העמים שזכו לארצות	56041
וממלכות משלהם. (למען אחי ורעי).	56042
	56043
מאמר רסט	56044
בבית אחד יאכל לא תוציא מן הבית ועצם לא תשברו בו (שמות י"ב).	56045
המפתח לעבודה ולשלימות הוא המעשה, מה כחו של המעשה? הרמ"א כתב בביאור ברכת רופא כל בשר	56046
ומפליא לעשות, שמפליא לעשות במה ששומר רוח האדם בקרבו וקושר דבר רוחני בדבר גשמי (או"ח	56047
ו'א'), המוח הוא אבר גופני גשמי, וע"י המוח נוצרה מחשבה רוחנית והכרה אמיתית, כיצד נקשר רוחניות	56048
טהורה באבר גשמי, זהו ומפליא לעשות, אי אפשר לאדם לעמוד על זה, על דרך זה יש להבין כחו של	56049
המעשה, ממעשה גשמי יבש נוצרה רוחניות באדם וגם בזה אין לנו מהלך, והנה נתבונן בדברי החינוך על	56050
הלאו שלא לשבור עצם מן הפסח וז"ל.	56051
ואל תחשוב לתפוס על דברי ולומר, ולמה יצוה אותנו השי"ת לעשות כל אלה לזכרון אותו הנס, הלא	56052
בזכרון אחד יעלה הדבר במחשבתנו ולא ישכח מפי זרענו? כי לא מחכמה תתפסני על זה ומחשבת הנוער	56053
ישיאך לדבר כן, ועתה בני הטה אונך ושמע אלמדך בתורה ובמצוות, דע כי האדם נפעל כפי פעולותיו,	56054
ולבו וכל מחשבותיו תמיד אחר מעשיו שהוא עוסק בהם אם טוב ואם רע.	56055
ואפילו רשע גמור בלבבו וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום, אם יערה רוחו וישים השתדלותו ועסקו	56056
בהתמדה בתורה ובמצוות ואפילו שלא לשם שמים, מיד ינטה אל הטוב ובכח מעשיו ימית היצה"ר, כי	56057
אחרי הפעולות נמשכים הלבבות, ועל כן אמרו חז"ל רצה המקום לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם	56058
תורה ומצוות, כדי להתפס בהן כל מחשבותינו ולהיות בהן כל עסקנו להטיב לנו באחריתנו, כי מתוך	56059
הפעולות הטובות אנחנו נפעלים להיות טובים וזוכים לחיי עד ע"כ.	56060
כיצד אחרי המעשים ימשכו הלבבות, בל נחשוב שיש לנו מהלך בזה גם זה מהפלא של מפליא לעשות,	56061
הקב"ה הושיב אותנו בעולם המעשה, הרי ישנם כמה עולמות המקובלים קראו להם בשמות אצילות,	56062
בריאה, יצירה ועשיה, החידוש הגדול של עולמנו זה הוא, כי כאן נגמר הכל על ידי מעשה האדם, לכל	56063
רוחניות ולכל שלימות זוכים דווקא על ידי מעשים, כיצד ממעשה גשמי נוצרה רוחניות, יושפע שפע רב	56064
לכל העולמות, נבצר מאתנו לדעת אך הנסיון מורה לנו כי כך הוא.	56065
כתב הרמב"ם בביאור והכל לפי רוב המעשה, שהמעלות לא יגיעו לאדם לפי גודל המעשה אבל לפי רוב	56066
מספר המעשים, שהמעלות יגיעו בכפול המעשים הטובים פעמים רבות, והמשל בזה כשיתן אדם למי	56067
שראויו אלף זהובים בבת אחת לאיש אחד, ולאיש אחר לא יתן כלום, לא יעלה בידו מידת הנדיבות כמו	56068
שמגיע למי שהתנדב אלף זהובים באלף פעמים, מפני שזה כפל מעשה הנדיבות אלף פעמים והגיע לו קנין	56069
חזק (אבות ג' ט"ו), הרי דווקא מרוב מעשים נוצר קנין חזק באדם במידת הנדיבות.	56070

הדברים מפליאים, אם יהיה אדם חושב מחשבות גדולות על ענין הנדיבות, ויחדש בו חידושים עמוקים	56071
ואמיתיים, לא יקנה על ידי מחשבותיו מידת הנדיבות, ואם יתן לאלף עניים זוז אחד בזה יקנה קנין חזק	56072
בנדיבות! הרי מעשים גשמיים יבשים מולידים מידה ומעלה בלב, ומחשבות עמוקות אולי יעוררו את	56073
האדם למעשה נדיבות פעם אחת, אבל קנין בנפש לא נוצר על ידן, זה פלא אבל ככה מצאו בעלי העבודה	56074
בנסיונם, זהו כחו של מעשה! סוד זה של המעשה הוא יסוד גדול בתורה.	56075
עיקר יסודו של ספר הכוזרי הוא חלומו של מלך הכוזרי, שאמרו לו כוונתך רצויה ומעשיך אינם רצויים	56076
(שם א' א'), ובזה מיסד ר' יהודה הלוי נ"ע כי כוונותיו של אדם יכולות להיות רצויות מאד, ובכ"ז לא	56077
יראה הצלחה בעבודתו כי זו תלויה במעשים רצויים וכלשון ר"י הלוי, אם כלי המקדש נעשו בדיוק כפי	56078
שנאמר בתורה שורה השכינה במשכן, אם אחת הזויות של המזבח עגולה ולא מרובעת כהלכה, או אם חסר	56079
אחד הכפתורים במנורה אין השכינה יורדת, כן הוא בכל המצוות.	56080
הן חוקי התורה קבע הקב"ה, השכינה הוא ית' מוריך, המעשים המביאים להשראה בידנו לעשותם, אם	56081
אדם מישראל מקיים המצוות כתקונן, מוכרח הבורא כביכול להשרות השכינה עליו, כמו שאין לנו מהלך	56082
בקשר המוח עם המחשבה ובמשיכת הלב אחרי המעשה, כך איננו יודעים את המהלך ביצירת ולד על ידי	56083
הזיווג, וכך איננו יודעים כיצד על ידי כלים שנעשו מזהב וכסף ונחושת בשיעור נכון ובצורה נכונה אנו	56084
מורידים את השכינה, כך התקין המפליא לעשות ית', המפתח לכל שלימות ולכל מעלה הוא המעשה.	56085
יש עוד מהלך עמוק בענין המעשה, הרמב"ן כתב בביאור הפסוק הראשון של התורה, הקב"ה ברא כל	56086
הנבראים מאפיסה מוחלטת, ואין אצלנו בלשון הקדש בהוצאת היש מאין אלא לשון ברא, ואין כל הנעשה	56087
תחת השמש או למעלה הווה מן האין התחלה ראשונה, אבל הוציא מן האפס הגמור המוחלט יסוד דק מאד	56088
אין בו ממש, אבל הוא כח ממציא מוכן לקבל הצורה ולצאת מן הכח אל הפועל, והוא החומר הראשון	56089
נקרא ליוונים 'היולי', ואחר ההיולי לא ברא דבר אבל יצר ועשה ממנו כי ממנו המציא הכל.	56090
בשאר ימי בראשית הוציא הקב"ה בכל יום דבר אחד מן הכח ההיולי אל הפועל, הרי כל ענין מעשה	56091
בראשית אחר בריאת היש מאין, היה בגדר הוצאה מהכח אל הפועל, על דרך זה מבאר הרמב"ן עה"פ	56092
אשר ברא אלקים לעשות, כי בשבעת ימי בראשית גלומים כבר כל השית אלפין שנין של העולם, ובכל	56093
אלף מהן יוצא שוב אל הפועל מה שהיה בכח בימי בראשית, באלף ראשון יצא אל הפועל מה שהיה גלום	56094
ביום ראשון, עד שיום הששי יום בריאת האדם, יוצא אל הפועל באלף הששי שבו יתגלה המשיח האדם	56095
הגדול.	56096
נמצא לפי זה כי כל הבריאה מהתחלה עד סוף, היא מהלך אחד של יציאת כחות אל הפועל, הן ימי	56097
בראשית עצמם והן כל שית אלפין שנין שהעולם קיים, והנה אם כל הבריאה הועמדה על יסוד זה, נבין כי	56098
גם האדם נברא במעלות בכח, וכל עבודתו בחייו היא להוציא כחותיו אל הפועל, ולא רק כחות עצמו, גם	56099
התורה ניתנה לנו שנוציא את הגנוז בה אל הפועל, לפסוק הלכות, לעמוד על סודות, ולקיימה בפועל, ועוד	56100
זאת כי הרבה עולמות ישנם למעלה מעולמנו, בכל עולמות אלה גנוזים כחות וסגולות עד אין שיעור, וכולם	56101
עומדים מעל לעולם העשיה ומחכים לאדם, שעל ידי מעשיו יוציא כל הגנוזות אל הפועל!	56102
לאדם ניתנה נשמה עליונה, מי יודע כמה קדושה וכמה מעלות טמונות בה והכל בכח, עבודתנו היא להוציא	56103
כחות אלה כולם אל הפועל, לגלות כל המעלות ולקנות אותן, עד שהדרך שיבור לו האדם הוא לב טוב, מי	56104
שקנה מידות טובות עד שנהיה בעל לב טוב, בודאי זכה כבר לכל השלימות, אך עדיין הלב הטוב צריך	56105
להגיע לכלל מעשה, ושוב אנו נזקקין לרמב"ן שכתב בפרשת העקידה עה"פ והאלקים ניסה את אברהם	56106
וז"ל.	56107
ענין הנסיון הוא לדעתי בעבור היות מעשה האדם רשות מוחלטת בידו, אם ירצה יעשה ואם לא ירצה לא	56108
יעשה יקרא נסיון מצד המנוסה, אבל המנסה ית' יצוה בו להוציא הדבר מן הכח אל הפועל, להיות לו שכר	56109
מעשה טוב לא שכר לב טוב בלבד, ודע כי השם צדיק יבחן כשהוא יודע בצדיק שיעשה רצונו וחפץ	56110
להצדיקו יצוה אותו בנסיון, ולא יבחן את הרשעים אשר לא ישמעו, והנה כל הנסיונות בתורה לטובת	56111
המנוסה (וירא שביעי).	56112
הרי גם לב טוב עדיין אינו התכלית האחרונה, והמידות הטובות מוכרחות להגיע לכלל מעשה, ואם שכר	56113
המעשה הטוב הוא הרבה יותר גדול מאשר שכר לב טוב, אנו מבינים כי המעשה הטוב הוא יצירה חדשה	56114
לגמרי לעומת טוב הלב, מעשה טוב הוא יצירה חדשה! על העקידה עצמה אין לחשוב כי בקלות עלתה	56115
לאאע"ה וליצחק אע"ה, חז"ל מספרים כמה טענות חזקות טען עליהם השטן כדי לעכבם, וכמה מכשולים	56116
עמדו להם על דרכם אל הר המוריה, כל צעד וצעד היה נסיון, כל קושי העבודה הוא להוציא המעשה הטוב	56117
אל הפועל.	56118
דוגמה לענין, חז"ל אמרו שנסמכה פרשת פוטיפר לפרשת תמר לומר מה זו לשם שמים אף זו לשם שמים	56119
(רש"י וישב), ומה גדול ההבדל ביניהן, תמר כשהוציאה להישרף קבעה הלכה כי נוח לו לאדם להפיל	56120

עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים, ואשת פוטיפר כשיוסף סירב לה הלשינה עליו והיה	56121
נוח לה שייהרג, ואיה לשם שמים שלה? אכן הרבה מכוונים בלבם לשם שמים, אך כאשר הדברים יוצאים	56122
אל הפועל נהפכה הקערה על פיה ויוצא ההיפך הגמור מהלשם שמים, כזה הוא הקושי של הוצאת הדברים	56123
מהכח אל הפועל, עד שניתן להיאמר כי הפועל הוא יצירה חדשה לגמרי לעומת הבכח.	56124
אבי המוציאים אל הפועל היה אאע"ה, הרבה חכמים גדולים הגיעו להכרות אמיתיות אך לא הוציאו אותן	56125
לכלל מעשה, או שהסתפקו בחכמתם או שנכשלו בביצוע ההכרה, בוא וראה עד היכן הדברים מגיעים,	56126
אברהם זכה לגילוי שכינה, ותוך כדי ההתגלות ראה שלשה ערבים עומדים ומיד ביקש מהקב"ה, ויאמר	56127
אד' אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך, וקבע בזה הלכה, גדולה הכנסת אורחים מהקבלת	56128
פני שכינה (שבת קכ"ז).	56129
והקב"ה המתין לו, שכתוב אחרי פרידת המלאכים ואברהם עודנו עומד לפני ה', וזה תיקון סופרים שהיה	56130
צריך לכתוב וה' עודנו עומד על אברהם, הרי קבלת פני שכינה היא תכלית תקות אדם, ופסק אאע"ה	56131
הלכה, כי הכנסת אורחים שהוא מעשה קטן ויבש גדולה ממנה, ומסתמא זהו גם כבודו ית' שיפנה	56132
מההתגלות אל המעשה, מעשה פשוט של הכנסת אורחים הוא הוצאה אל הפועל הטוב לעומת גילוי שכינה	56133
ומעשה עדיף!	56134
כמה שאדם מוציא הדברים מהכח אל הפועל הוא נהיה יוצר חדשות, הוא נהיה יוצר תורה ועושה את	56135
עצמו, וכך אמרו חז"ל עה"פ אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם, א"ר חמא ב"ר חנינא	56136
אם שמרתם את התורה הריני מעלה עליכם כאילו אתם עשיתם עצמכם ועשיתם אותם, א"ר חנינא בר פפי	56137
אמר להם אם שמרתם את התורה הריני מעלה עליכם כאילו עשיתם עצמכם ועשיתם אותם (ויק"ר ל"ה	56138
ו'), השומר תורה למעשה נחשב לו כאילו יצר את המצוות עצמן כי כך הוא.	56139
קיום המצוות בפועל בשלימות דורשת עמידה בנסיונות רבים וכוונה רבה ודקדוק על כל פרט, עד שקיום	56140
המצוה היא יצירה שלימה של האדם, ולעומתה המצוה הכתובה בשלחן ערוך היא עדיין בכח, ועוד זאת כי	56141
האדם המקיים המצוות נחשב לו כאילו עשה את עצמו מחדש, ואכן המקיים מצוות בשלימות נהפך לאיש	56142
אחר, בלי מצוות הוא אדם בכח, המעלות הגנוזות בנשמתו אינן יוצאות אל הפועל, כי רק המצוות הן סוד	56143
ההוצאה אל הפועל הגמור, הוי אומר כי המפתח לכל העבודה ולכל שלימות הוא המעשה. (עלי שור	56144
ח"ב פ"ז).	56145
	56146
מאמר ער	56147
קדש לי כל בכור פטר רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא (י"ג ב').	56148
פרשה זו נאמרה בצאת בני ישראל ממצרים ביום ט"ו ניסן, ולכן הקדים לפרשה זו ויהי בעצם היום הזה	56149
הוציא ה' את בני ישראל מארץ מצרים על צבאותם, שלכאורה הוא כפל דברים, שהרי כבר נאמר לפני זה	56150
ויהי בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים, ומשום כך אומר הרשב"ם, לומר לך שביום שיצאו	56151
אמר הקב"ה קדש לי כל בכור, וכן באבן עזרא, ויאמר משה אל העם, ביום ט"ו יום אמר זכור.	56152
הגם שבפרשה זו נאמרו הרבה דברים הקשורים בזכרון היום והיציאה ממצרים, איסור אכילת חמץ,	56153
אכילת מצה, מצות תפילין, ופדיון בכורים, בכור אדם ובכור בהמה, בכל זאת נקראת פרשת קדש,	56154
ובאמירה למשה נזכר רק קדש לי כל בכור באדם ובבהמה לי הוא ולא יותר, ואם כי שכל הנאמר בפרשה	56155
זו הכל מפי הקב"ה, אבל כנראה נזכר באמירה רק קדש לי כל בכור, כדי להדגיש חשיבות המצוה הזאת.	56156
והנה ידוע כי השפעתם של הנסים והנפלאות הם רק לרגע, ואחר כך נחלשת והולכת השפעתם עד בלי	56157
הכר והים שב לאיתנו, ואת זה אנו רואים למחרת היציאה ממצרים, שאחרי כל המכות שהוכה פרעה	56158
ואחרי מכת בכורות, כאשר קרא למשה ואהרן בלילה, והתחנן לפניהם קומו צאו מתוך עמי גם אתם גם בני	56159
ישראל ולכו עבדו את ה' כדברכם, גם צאנכם גם בקרכם קחו כאשר דברתם וברכתם גם אותי.	56160
הרי כניעה מוחלטת לרצון הבורא, בכ"ז נהפך לבם ואמרו מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו,	56161
התורה אמנם מסבירה את הפליאה של המהפכה הזאת בלב פרעה ועבדיו, ויחזק ה' את לב פרעה, שנתן	56162
להם הקב"ה מקום לטעות, עיין ברמב"ן שכותב על רדיפת המצריים אחרי בני ישראל, וכן ביאת המצריים	56163
בתוך הים ביבשה, ואין בכל המופתים כפלא הזה וזה באמת שגעון להם, אבל סכל עצתם וחיזק את לבם	56164
ליכנס בים.	56165
אבל הפלא הגדול לא על פרעה הרשע, אלא על בני ישראל שראו בעיניהם את כל אשר עשה ה' כדי	56166
להוציאם ממצרים, ביד חזקה ובזרוע נטויה, המכות שנתן בפרעה ובכל ארצו, ובכל זאת כאשר הקריב	56167
פרעה, וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נוסע אחריהם וייראו מאד, והטיחו דברים קשים כלפי	56168
מעלה, המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר, חדל ממנו ונעבדה את מצרים, הכל בטל ומבוטל,	56169

שמחת החירות והסרת עול השעבוד, ובעיקר חסרון האמונה בה' שיוכל להצילם מידי פרעה כאשר עשה עד עתה, האם כל מה שראו עד עתה לא פעל אצלם להאמין בה' ובישועתו?	56170
ולא רק ברגע זה כאשר ראו עצמם מוקפים מכל צד על ידי פרעה והים, אבל גם כאשר נחתו המכות על המצרים בזה אחר זה, וכל מכה צריכה לטעת בהם אמונה בה' המוציא אותם מסבלות מצרים, ולהביאם אל ארץ חמדה טובה ורחבה, הלא מספרים לנו חז"ל שהיו בישראל רשעים שלא רצו לצאת ומתו בשלשת ימי אפילה, ודרשו על הפסוק וחמושים עלו בני ישראל, אחד מחמשה יצאו וד' חלקים מתו בשלשת ימי אפילה (רש"י).	56171
אנו לומדים מזה כי נסים ונפלאות אינם פועלים על האדם לשנות את טבעו ואת רשעותו, ומה גם אחרי אשר עברו הנסים, ואיך נזכור את כל אלו שבאו להשריש בנו את האמונה בהשגחתו הפרטית של בורא העולם? ולכן צוה הקב"ה אותנו לזכור את היום הגדול הזה ערב ובקר, למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך, ימי חיך הימים כל ימי חיך הלילות, על ידי הנחת תפילין אכילת מצה בפסח וכדומה. אבל גם זה כנראה אינה ערובה מספיקה שנזכור ונבין את משמעותה של יציאת מצרים, אלא על ידי כל בכור פטר רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא, שבכל בית בישראל יהיה אחד שיהיה להקב"ה, עובד עבודת ה' ומאמין בהשגחתו ומפיצה בין כל בני ביתו.	56172
גם אחרי שנמסרה עבודת הבכורים ללויים, נשאר החיוב של פדיון הבכורות בישראל כדי להתיר להם עבודת חולין, למען ידעו כי תפקידם הוא להיות לעבודת ה' ואמונתו, ורק ע"י היתר מיוחד מותר להם לעסוק בדברים של חול, לולא זאת יתכן שישראל ישכח עושהו, גם כאשר יאכלו מצות ויניחו תפילין, ויזכירו ביום ובלילה את יציאת מצרים, בלי שבט לוי וכן כל מי שלומד תורה שהוא בבחינת שבט לוי (רמב"ם), לא נוכל להחזיק מעמד ולהיות במדרגה של מאמינים בה' ובתורתו ובהשגחתו עלינו. (למען אחי ורעי).	56173
	56174
	56175
	56176
	56177
	56178
	56179
	56180
	56181
	56182
	56183
	56184
	56185
	56186
	56187
	56188
	56189
	56190
	56191
מאמר רעא	56191
קדש לי כל בכור בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא (שמות י"ג ב').	56192
ידוע כי קודם העגל נתקדשו בכורים לכהנים, והלא הבכורים לא עשו שום דבר רק הקב"ה עשה, כמ"ש אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל, עם כל זה יען כי על ידם נתקדש שם שמים זכו הבכורים להתקדש לכהני השי"ת, ומעתה המכוין לקדש ש"ש בידים אם בממונו אם במעשיו שיהיה קידוש השם מהנהגתו, כמה וכמה מוסיף בו קדושה, ולא די זאת אלא גדולה מזאת מצינו מקרא מפורש יוצא מפי הגבורה, ויהי כי הקשה פרעה לשלחנו ויהרוג ה' כל בכור בארץ מצרים מבכור אדם ועד בכור בהמה על כן אני זובח לה' כל פטר רחם הזכרים.	56193
הרי כי גם בהמה שלא עשתה ולא כיוונה מאומה, עם כל זאת יען כי על ידה נתקדש ג"כ שם שמים זכתה להתקדש לה', כמ"ש קדש לי כל בכור פטר רחם באדם ובבהמה לי הוא, עאכו"כ אדם שמכוין לקדש ש"ש וממנו יראו וכן יעשו, ובפרט בדור הזה אשר בעוה"ר אבדה האמונה ונכרתה מפייהם (ירמיה ז'), פי' אבדה האמונה להשתרש בלב, ונכרתה מפייהם שגם בפיהם מהשפה ולחוץ לא ישמע ג"כ שם שמים.	56194
כאשר בעוה"ר גם במדינתנו כמה בני תורה אשר ילכו בשרירות לבם יען לא למדו ליראה את השם, כענין שאמר ותופשי התורה לא ידעוני, ומתרגם יוב"ע ומלפי אוריתא לא אליפו למידע דחלתי, מבורר כי מלבד לימוד התורה יש לימוד למידע דחלתי והיינו לימוד המוסר, כמ"ש שלמה המע"ה לדעת חכמה ומוסר, פי' שניהם יחד דוקא, וכל קהלת מלא מוסר אשר חיבר בקבוצת חכמים כראוי למלך כמוהו, ולכן מי שאין לו לימוד המוסר לא ידע למידחל יתי.	56195
איתא בגמ' ב"מ (פ"ה.), אהורירא דרבי הוה עתיר משבור מלכא, ופירש"י אהורירא שומר הסוסים, הרי שהנהגתו היתה הנהגת מלכים, ולמה נתנו מן השמים לרבי כ"כ עושר, הלא מבואר בכתובות ק"ד.	56196
שבשעת פטירתו של רבי זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה, ואמר רבש"ע גלוי וידוע לפניך שביגעתי בעשר אצבעותי בתורה, ולא נהניתי אפילו באצבע קטנה, יהי רצון מלפניך שיהיה שלום במנוחתך, ואחרי שלא נהנה למה נתנו לו כל כך עושר, אלא ודאי שיהיה קידוש ש"ש על ידו, נורא הדבר שגם אחרי קדושתו של רבי, היה צריך לבקש שיהיה שלום במנוחתו.	56197
גדולה מזו מצינו בסנהדרין צ"ו ע"ב, ת"ר מבני בניו של סיסרא למדו תורה בירושלים, מבני בניו של סנחריב למדו תורה ברבים, ומאן נינהו שמעיה ואבטליון, מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק, ואף מבני בניו של נבוכדנאצר בקש הקב"ה להכניסם תחת כנפי השכינה, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, מי שהחריב את ביתך ושרף את היכלך תכניס תחת כנפי השכינה? הנה לא כבר קראנו את המגילה וראינו את גדול רשעתו, ולמה כן זכו בני בניו לזה.	56198
	56199
	56200
	56201
	56202
	56203
	56204
	56205
	56206
	56207
	56208
	56209
	56210
	56211
	56212
	56213
	56214
	56215
	56216
	56217
	56218

שני דברים למדנו מזה, האחד הטבתו של הקב"ה נורא מאד בלי תכלית, אף כי הם כיוונו לרעה, מ"מ כיון שעל ידם נתקדש שם שמים, שילם להם שכרם לבסוף מבני בניהם שלמדו תורה, נורא מאד מדותיו של הקב"ה, וראינו מזה כמה גדול קידוש שם שמים שזכו להכניסם תחת כנפי השכינה, כמו שמצינו בעגלון מלך מואב (ילקוט שמעוני שופטים ד'), בשביל שקם מכסאו כשאמר לו אהוד דבר ה' לי אליך, זכה ויצאה ממנו רות היינו מלכות בית דוד כבוד נצח! אף שהיצר לישראל כל כך, א"כ המכוין בכל מעשיו לקדש שם שמים ומטיב לישראל, על אחת כמה וכמה ששכרו עצום בלי תכלית.	56219 56220 56221 56222 56223 56224
עוד למדנו מזה בנוגע לחילול השם ח"ו, ובפרט המונע בפועל קידוש ש"ש, ענשו מרובה מאד ואין תרופה למכתו, והיינו שאמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה כשרצה להכניס בני בניו של נבוכדנאצר תחת כנפי השכינה, ואמרו לפניו מי ששרף וכו' ושמע הקב"ה לדבריהם, ואין הכונה כפשוטו השטחי, כאילו ח"ו החזירו אותו ית' מדעתו, כי אני ה' לא שנית, אין לפניו ית' שינוי דעות, אבל בא להורות לנו כמה גדול קידוש השם.	56225 56226 56227 56228 56229
שגם נבוכדנאצר הרשע משלם לו במה שרץ לכבוד ה' ארבע פסיעות (סנהדרין צ"ו.), עד שאלמלא בא גבריאל והעמידו לא היתה תקנה לרשעי ישראל, ועכ"ז בשביל שפשט ידו לשרוף ביתו, בא החילול וביטל הקידוש שרץ ארבע פסיעות לכבוד השם, וזהו כונתם ז"ל להודיע כמה גדול קידוש שם שמים, שגם למתועב הזה רצה הקב"ה להכניס תחת כנפי השכינה, וכאילו מלאכי השרת החזירוהו מדעתו בשביל שפשט ידו בזבול. (אור רש"ז).	56230 56231 56232 56233 56234 56235
מאמר ערב	56236
קדש לי כל בכור בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא (שמות י"ג ב').	56237
לי הוא למה נאמר, לפי שנאמר כל הבכור תקדיש לה' אלקיך, יכול אם לא הקדישו אינו קדוש, ת"ל לי הוא מכל מקום, הא מה ת"ל תקדיש לקבל שכר (מכילתא בא), ציווי הקדשה על מה שקדוש כבר מאליו, יש לנו ללמוד מזה הערה נפלאה על ערכה והקיפה של מחשבה הבאה מכח הבחירה, כוחה של מחשבה זו היא לחדש ולהחיות נושנות, כל ניצוץ מחשבה של העבר שנכבה, יש בכוחה של מחשבה להעלותם ולהחיותם, ולתת להם את הערך של יצירה חדשה, ונחשב לו לאדם כאילו היום יצר את היצירה.	56238 56239 56240 56241 56242
וראיה לכוחה ותוקפה של מחשבה, הוא ענין של הקדשת נכסים ע"י מחשבה, מי שחשב ואמר להקדיש נכסיו, אין בידו להפקיע את הקדושה, וכל הנהגה מנכסים אלו הריהו מועל ואפילו בשוגג צריך כפרה, כמש"כ הספורנו ז"ל עה"פ והשיאו אותם עוון אשמה באכלם את קדשיהם כי אני ה' מקדשם, והטעם בזה כי אני ה' מקדשם, כיוון שהקדישו את הדבר אני ה' מקדשו, ואין לאל ידם להפקיע את קדושתו עכ"ל (אמור כ"ב ט"ז).	56243 56244 56245 56246 56247
ולא זו בלבד אלא שאפילו דברים המקודשים מרחם ומלידה וקדושתם קדושה עולמית, קדושת המצוות והחקים שחקק לנו הקב"ה בראשית היצירה, גם על קדושה כזו זיכה הקב"ה את האדם שיאציל ממחשבתו עליהם, להקדיש את המצוות שקדושתן כבר עומדין וקיימין, ויהיו נחשבין לו כאילו הוא הקדישם, וכאילו קדושתן נולדה זה עכשיו, זהו שכרו של האדם, שלא רק בכחו לקדש את החולין שלא נתקדשו מעולם, אלא אפילו דברים שקדושתם הוטבעה בהם מראש, אם האדם מכיר בקדושת הדברים ומרעננם בטוהר מחשבתו, הריהו נחשב כאילו הוא היה הראשון לקדשם ולהעלותם.	56248 56249 56250 56251 56252 56253
ובדרך הכרת בחירה זאת, עשוי הוא האדם להתחדש ולהתקדש בעניני המצוות, כשהאדם הולך ומתגדל ובמוחו הולכת ומתבהרת עוצמת קדושת מצוות מילה, ובלבו מרגיש שכאלו הוא שש להתמסר לידי המוהל למולו, הרי בחווייה זו כאילו חידש קיבל וקיים בעצמו בשעה זו מצוות מילה, וכן בשאר המצוות ההתעוררות וההתחדשות והרגשת קדושתן, כל זה נחשב לאדם כאילו כעת הוא עומד תחת הר סיני, ומקבל בדחילו ורחימו את המצוות מפי הגבורה.	56254 56255 56256 56257 56258
כתוב בחובת הלבבות (חשבון הנפש כ"ד), שתחשוב עם נפשך על כל ענין שנתיישב אצלה מעניני ידיעת האלקים ותורתו, ודברי הראשונים וחידות החכמים, ועניני התפילות אשר ידעת מעת נערותיך ולימודך, כי צורות הענינים הדקים אצל מי שהכרתו חלושה אינם כצורתם אצל מי שהכרתו חזקה.	56259 56260 56261
ולפי מהלך זה פירשתי משאז"ל מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה (קידושין מ'), כידוע בימי הנעורים מוגבלת היא השגתנו ברום ועומק סודות התורה, וקיום המצוות היא מבלי דעת צרופה, וכשמתגדלים ההשגות מזדככות, וכשהאדם מביט אחורנית אל מעשי נעוריו, ומשקיע בהם את כל חום האהבה והעשירות הרוחנית של עכשיו, הרי הקב"ה מצרפן ונחשב לו כאילו עשה ברגע הזה מצוה חדשה בשלימות מחשבתו המזוככה.	56262 56263 56264 56265 56266
ואין זו נדבה או מתנה אלא זוהי תוצאות יגיעת הדעת וההכרה, שהאדם הולך ויגע בהמשך התבגרותו, להרכיש לעצמו את ההשקפות הזכות והצלולות בקניני המצוות והמעשים טובים, ואם הוא זוכה ומבצע	56267 56268

איזו מצוה מן המצוות, איזה מעשה מן המעשים שחשב עליהם מחשבה טובה בנעוריו, בצירוף הכרתו המושלמת עכשיו, הרי הקב"ה מצרפן ונחשב לו הדבר כחדש לגמרי.	56269
היינו שאמרו ז"ל (שבת ס"ג), ליגמר אינש והדר ליסבר, הלימוד הראשון שהוא לפעמים בלי השגה ורוממות הנפש, ג"כ רצוי ומקובל עד מאד היות ואחרי ההתבגרות הרוחנית, והעברת הלימודים בכור המחשבה המצורפת, יקבלו אלו הלימודים הראשונים ברק עילאי חדש ומאד נעלה, ובכן הבה נלמוד נא לחדש את החוויות הנושנות שלנו, להרטיבן בטל המוסר עם מהלך גילנו המבוגר, ונזכה לקבלה חדשה ומחודשת של תורה מסיני של מיזוג הנעשה לנשמע. (תורת הנפש).	56270
מאמר רעג	56271
קדש לי כל בכור בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא (שמות י"ג ב').	56272
ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה והכיתי כל בכור, ובשביל זה אמרה התורה קדש לי כל בכור, ולכאורה צריך להבין אם מכת בכורות באה משום שהמצרים צרו לישראל, איזו חסד הוא שלא הכה בכורי ישראל, שבשביל זה צריכים בני ישראל לקדש כל בכור.	56273
ונראה לומר כי מה שהקב"ה בכבודו ובעצמו עבר בארץ מצרים והכה כל בכור, אין הכוונה שהקב"ה הכה כל בכור, כי מפי עליון לא תצא הרעות, אלא כיון שהקב"ה בעצמו נגלה בארץ מצרים, אז לא היה מקום לטומאה, כי הבכור שהוא ראשון לביאה ונולד מתאוה ראשונה, ולא היה בו שום צד קדושה אפילו כל שהוא היה מוכרח למות.	56274
אבל שאר הבנים שלא היו בכורים, כבר נשקטה קצת התאוה ויש בהם כבר קצת קדושה, לכן יכלו להשאיר בחיים כשנגלה מלך מלכי המלכים, ובני ישראל כשהיו במצרים גם כן היו כבר משוקעים במ"ט שערי טומאה, כי הללו עובדי ע"ז והללו עע"ז, ולכן אצלם היה נס שיכלו להחזיק מעמד כשנגלה עליהם מלך מלכי המלכים, ולכן אמרה התורה קדש לי כל בכור.	56275
וכן מצינו במס' (נדרים י"ב), שבכור מצוה להקדישו אעפ"י שממילא הוא קדוש, א"כ מה המצוה להקדישו? אלא המצוה הזאת אומרת לנו שלא יסתפק במה שהתורה מקדשתו, אלא צריך להוסיף קדושה מדיליה, וטעם הדבר כדי שלא יהיה להוט אחרי ממונו, אלא יפריש מנכסיו את הראשון ויתן להקב"ה, כי הדבר הראשון הוא מתאוה לקחת לעצמו, ולכן צוותה התורה ראשית עריסותיכם, וכן שלש שנים ערלה ואח"כ כרם רבעי שיאכל בקדושה, מפני שהראשון עלול לעורר הטומאה והתאוה, ע"כ ישתדל שתהיה בו קדושה יתירה.	56276
בזה יתורץ מה שהיה קשה לי, אם התורה אמרה שהבכור הוא קדוש בשביל מה חייבים לפדות את בכור אדם, הלא יותר טוב שישאר בקדושה לעולם? אלא התורה רוצה שהאדם לא יסתפק במה שהתורה מקדשת אותו, אלא הקדושה של התורה תפדה, ואתה תראה שיהיה קדושה משלך, ועל ידי עמל ויגיעה תגיע לקדושה, כי מה שמשיגים ע"י עמל זה נשאר אצל האדם, כמו שמצינו שבני ישראל הגיעו למדרגה של נבואה כשיצאו ממצרים, ובכל זאת בכו אח"כ בשביל דברים קטני ערך, כמו קישואים ואבטיחים וכדומה, ולא מצינו על נביאים שיתגעגעו אחרי דברים קטני ערך.	56277
ההבדל הוא מפני שהנביאים הגיעו למדרגתם ע"י יגיעה ועמל לכן נשארו במדרגתם לעולם, אבל דור המדבר לא הגיעו למדרגת הנבואה ע"י עמל ויגיעה, אלא הקב"ה נתנה להם במתנה כי רצה להכשירם לקבלת התורה, אבל לא נשתנה הפנימיות שלהם, לכן תיכף שסרה הנבואה מהם בכו בשביל חסרון חתיכת בצל, ומצאתי כעין זה באור החיים הק' על הפסוק ומת כל בכור וז"ל, ולא אמר והרגתי כל בכור, כי באמצעות שאני עובר בתוך מצרים בזה ימות מעצמו כל בכור, כנתינת עין של חכמים ברשעים ועושים אותם גל של עצמות, כי באמצעות כן יצא מהם החיוניות, כמו כן הדבר הזה שיפריד מהם באמצעות העברתו שם כל נשמות הבכורות עכ"ל עיין שם. (דרכי מוסר).	56278
מאמר רעד	56279
זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים (שמות י"ג ג').	56280
הפרשיות המוקדשות לסיפור יציאת מצרים, הן המקורות שמהם יש לשאוב וללמוד את יסודות השגחת השי"ת הכללית והפרטית והבטחון בו, וככל שיעלה ביד האדם להשיג יותר במקצוע זה, הריהו מעמיק יותר למצות את הענין של יציאת מצרים, שהרי ידוע כי התורה הזהירה על זכירתה כל ימי חיינו, ולא עוד אלא שבצידן של הרבה מצוות נתלווה חיוב זכירת יצי"מ, ולא זו בלבד אלא שחייב האדם להתבונן ולהתעמק בענין יציאת מצרים, כמאמרם ז"ל בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים (פסחים ח':).	56281
	56282
	56283
	56284
	56285
	56286
	56287
	56288
	56289
	56290
	56291
	56292
	56293
	56294
	56295
	56296
	56297
	56298
	56299
	56300
	56301
	56302
	56303
	56304
	56305
	56306
	56307
	56308
	56309
	56310
	56311
	56312
	56313
	56314
	56315
	56316
	56317

ברור איפוא שאין מטרת הזכירה העלאת עבר יפה, אלא תכליתה שלאורה ימצא האדם תמיד דרך חיים	56318
בהוה, וידע כי השגחת השי"ת היא מתמדת מעולם ועד עולם בלי שינוי ותמורה, אמנם אז היתה תקופה של	56319
איתגליא שגם עיני העוורים נפקחו לראות, באשר הוסרו כל הסיבות המכסות את פני ההשגחה מעיני	56320
האדם קטני הראות, ונפתחו שמים וכל הרקיעים להראות ולהודיע יסוד זה לדורות.	56321
ונתבטלו כל גדרי הטבע הגלויים והקבועים בבריאה, המטה נהפך לנחש והנחש למטה, לזה היו המים מים	56322
ולזה היו לדם, החיות באו אל הישוב ובני אדם לא מצאו מקום בישוב, לזה היה היום חושך ולזה אור,	56323
לאלו זעף הים ולא לו נהפך ליבשה וכו', עד כי גם כופרים כפרעה ומצרים הודו במציאות ה', הללו שאמרו	56324
בביטול גמור מי ה' הכירו והודו בפה מלא אצבע אלוקים היא.	56325
המעמיק בדרכי החיים יווכח, כי פלאי ההשגחה העליונה ונסים גלויים ונסתרים מתרחשים תמיד בכל עת,	56326
כמ"ש הרמב"ן ז"ל, שכל מקרינו המה רק נסים נסתרים ואין בהם טבע ומנהגו של עולם כלל, קריעת ים	56327
סוף הוא אחד הנסים הגדולים שהתרחשו עם יציאת מצרים, וארז"ל קשים מזונותיו של אדם כקריעת ים	56328
סוף, ואם לאדם אחד כך למשפחות הרבה לעיר ולמדינה לא כל שכן, ועאכו"כ לכל העולם ולדרים עליה	56329
מקרני ראמים ועד ביצי כנים, שהקב"ה עורך שלחן לפני כל אחד ואחד, הדבר מפליא למתבונן.	56330
כיוצא בזה בענין המן, הרמב"ן ז"ל כתב שאילו זכינו גם היום היה יורד המן, האם הצמיחה מן הארץ ע"י	56331
גרעיני התבואה מובנות לנו? הנה גרעין אחד מצמיח מאות גרגירים לאחר שנרקב, האם מציאות מפליאה	56332
זו היא פחותה מפלאי המן שירד מן השמים? גם החיים והמות שהכל מודים שאינם ביד האדם, ואף הטוב	56333
והרע שהם מפרטי החיים והמות, אדם מגשש בהם כעוור משולל כל ידיעה על עצמו ועל קיום גופו מהותו	56334
וחיותו, כי מי האדם היודע מה נעשה בתוכו בקרבו?	56335
ואם הרופאים יודעים מעט הרי כל ידיעתם נובעת מאחרים או מספרים ולא מגופם, נבאר אפוא לעצמנו	56336
איש נושא סל סגור וכאשר נשאלהו על הנמצא בתוכו ולא ידע להשיבנו דבר, הנאמין לו שהוא שלוו? בלא	56337
ספק נאמר כי החליף את חבילתו או שגנוב הוא אתו, בדומה לזה נראה האדם באמרו כחי ועוצם ידי, והוא	56338
אינו יודע מה נמצא בקרבו.	56339
וכאשר נוסף להתבונן נראה כי יגדל הסתום על המפורש, הנה כל אדם הוא ילוד בטן, יצא מעולם אחד	56340
ועתיד להכנס לעולם אחר, אשר שניהם נסתרים מדעתו, כל הברואים אינם איפוא אלא עוברים ושבים על	56341
פני גשר ההנה המתוח על שני קצות ההעדר, והנה על העבר יקל לנו מאד להכיר את ההשגחה הפרטית,	56342
שהכל היה בגזירת השי"ת בהקצבה מסויימת לכל אחד, כמה ישבע בחייו עונג וצער, שמחה ותוגה סיפוק	56343
וחסרון בריאות וחולי, והכל בגזרה וקצבה קדומה מראש.	56344
לצחוק נחשב גם בעיני עצמנו למיזל ולמחשב בבית הקברות שזה היה גיבור וזה חלש, זה עשיר וזה עני,	56345
זה נותן וזה מקבל, ואיה גבורתם? ואיה הונם? והרי בטוחים אנו כי בעוד מאה שנה יתם הדור הזה, והדור	56346
אשר יקום מאחרינו יבין עלינו כשם שאנו מבינים על הדור הקודם לנו, וא"כ מדוע לא נבין את האמת	56347
והמציאות הזאת בעודנו בחיים חיותנו, להכיר את הכח המהוה את ההיות?	56348
אלא שהדמיון הוא כנחל שוטף, וזרם החיים מבלבל דעת האדם ומטעהו להיות כעוור המגשש באפילה,	56349
הלא החיים בעצמם עשויים ללמד לאדם דעת, כי הכל מיד ה' ואין הסיבות גורמות דבר, כי הסיבות לא	56350
מכוה עצמן הן באות אלא בגזירת השי"ת, אדרבה עם השגת המבוקש ע"י סיבות תתבלט יותר ההשגחה,	56351
לדוגמא אחד נותן לחבירו מאה זהובים, ואילו השני נותן לחבירו סחורה בערך של מאה זהובים ודואג	56352
להפנות אליו מאה קונים, רבה היא איפוא עבודת השני מן הראשון, מכאן אתה למד שאין הדבר קשה מצד	56353
ההשגחה, ובמעט ההתבוננות יבין האדם האמת והמציאות. (דברי בינה ומוסר עמוד צ"ד).	56354
	56355
מאמר ערה	56356
זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים (שמות י"ג ג').	56357
כל מה שהוא מעט המציאות הוא יקר מאד, כסף וזהב הנה הוא יקר מקרי אבל לא יקר עצמי, ויוקר עצמי	56358
נקרא מה שאי אפשר לחיות בלעדו, למשל יין חשוב מאד ועם כל זה אין בו יוקר עצמי, כי אפשר לחיות	56359
בלי יין, ולכן אם יצמא מאד וגם יהיה רגיל ביין, עם כ"ז כאשר יבקשו ממנו בעד צלוחית יין מאה ל"י	56360
וכש"כ חצי רכושו וכש"כ כל רכושו לא יתן, כי יכול לחיות בשתיית מים.	56361
משא"כ אם ירעב ללחם או יצמא למים, יתן כל אשר לו בעד נפשו, כי אי אפשר לו לחיות בלעדם, ולכן	56362
אנו רואים כי כל מה שהאדם צריך יותר ואי אפשר לו לחיות בלי זה, ברא הקב"ה יותר, כמו הלחם והמים	56363
יש הרבה, וכן בלי אויר אי אפשר לחיות אפילו שעה אחת, ולכן מצוי האויר בכל מקום, וא"כ כל מה שיש	56364
יותר הוא אות ליוקר עצמי, כי אי אפשר לו לחיות בלא זה.	56365
והנה יציאת מצרים נתחייבנו לזכור פעמיים בכל יום, וגם מהששה זכירות אחד מהם הוא יציאת מצרים,	56366
וגם כל המצוות זכר ליציאת מצרים, ונוכל להבין מכל זה כי בודאי יש לה יוקר עצמי ואי אפשר לחיות	56367

בלי זה, כדי להתבונן כי הוא ית"ש מושל ומשגיח בעולם, וא"כ ממילא מי שאינו מתבונן ביציאת מצרים	56368
אינו חי, וזהו לא המתים יהללו יה, פי' האנשים החשובים כמתים, ואנחנו נברך יה מעתה ועד עולם הללויה.	56369
	56370
ענין סיפור יציאת מצרים, כמו הגרעין אשר הוא הולך מהקודם אל המאוחר, שמתחילה הוא צומח עד שנעשה בפועל פירות, ואח"כ נשאר מהם שוב בכח היינו הגרעינים, ומהם נעשה עוד בפועל פירות, כן ענין המצוה של סיפור יציאת מצרים, מתחילה היו האבות משיגים ידיעת השי"ת בשכלם והכרתם בפועל, ואח"כ רצה הקב"ה להשריש הידיעה הזאת בכל זרע יעקב, והוציאם ממצרים בפרסום גדול, ונזרע ידיעת אלקות בלבם אשר היא ממש כזריעה בארץ כנאמר (דברים ד' ל"ט), וידעת היום והשבות אל לבבך, פי' תזרע אותם בקרקע הלב, כי בלא זריעה בארץ היינו הלב, אינו יכול להוציא הגרעין פירות בפועל. ואז היתה הידיעה בחוש ועשתה פירות הרבה, כי ראתה שפחה בים מה שלא ראה יחזקאל (ילקו"ש רמ"ד), וברבות הימים נשכח מהחוש, ולא נשאר רק בידיעה ולא בזריעה בלב, ואינו יכול להוציא פירות בפועל, כי אינו רק בבחינת גרעין, וצריך תמיד לחשוב בזה כדי שלאט לאט ישתרש בלב הגרעין היבש הנ"ל ואח"כ יוציא פירות לפועל, וכן חוזר הדבר חלילה האב לבן והבן לבנו עד עולם, מסיפור יציאת מצרים לידיעה של והשבות אל לבבך להוציא הפירות. (אור רש"ז מ' רי"ט).	56381
	56382
מאמר רעו	56383
והגדת לבנך בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים (שמות י"ג ח').	56384
ידוע מאז"ל פסחים קט"ז ע"ב, בכל דור ודור חייב אדם לראות א"ע כאלו הוא יצא ממצרים, מעודי הייתי נבוך בזה, איך יוכל האדם לקיים הלכה זו והלא אמרו חייב, וכל מקום שאמרו חייב חובה הוא, ואיך יוכל האדם לקיים הלכה זו, שיהיה בעיניו כאלו הוא יצא ממצרים, ולפי מצבי הדל אי אפשר זאת ולא אבין, איך יוכל אדם לחשוב זאת בעיניו, כאלו הוא בעצמו יצא ממצרים? ואם יש אדם גדול במדרגה זו לחשוב זאת, איך נפסק הלכה זו לכולם? והלא לא רבים יחכמו כ"כ?	56385
	56386
	56387
	56388
	56389
עלה על דעתי בעזי"ת כוונה פשוטה ויקרה היא אצלי מאד, והנה לבאר מאמר בכל דור ודור אקדים עוד מאמר (מגילה י"ד), גדולה הסרת טבעת יותר ממ"ח נביאים וז' נביאות שנתנבאו להן לישראל, שכולם לא החזירום למוטב ואילו הסרת טבעת החזירתן למוטב, המאמר הזה אומר דרשני מאי קמ"ל בזה? והנראה כי דבר גדול חידשו בזה.	56390
	56391
	56392
	56393
למדנו מזה כי החכם ביותר גדול בחכמה כמו שהיו ישראל בזמן הנביאים, עכ"ז לא תעשה עליו רושם החכמה בשכל לבד, כמו שעשה הדבר בחוש בימי מרדכי ואסתר, וא"כ כיון שהכרת החוש חזקה כ"כ, צריך האדם לקרב שכר ועונש כל מאי דאפשר לחוש, דהיינו לצייר יסורין כאילו הם באים עליו ממש ח"ו, ולהתבונן היטב כמה קשה לסבול, וכענין שנאמר טוב ללכת אל בית אבל והחי יתן אל לבו, פי' יצייר אז בלבבו ענין המיתה על עצמו ולא על פלוני, וכענין שאז"ל יזכיר לו יום המיתה מאי לו? מיותר הוא! אבל דבר גדול כוונה בזה, כי האדם החושב על מיתה סתם, הרי זה כאלו חושב על מיתת פלוני ולא הוא, ולכן אמרו יזכיר לו יום המיתה, פי' יזכיר לעצמו יום המות, וכן בכל מיני יסורין יצייר לעצמו כמה יסבול העובר על ד"ת, וזה יועיל הרבה להזהר מהחטא, וזהו שאז"ל גדולה הסרת טבעת פי' ללמד לנו החוב לקרב כל העונשים לחוש.	56400
	56401
	56402
וזוהי כונת ר"ע כל ימי הייתי מצטער וכן כתוב במשפטים (כ"ב כ"ד), אם כסף תלוה את העני עמך, ופירש"י שם את העני עמך, הוי מסתכל בעצמך כאילו אתה עני עכ"ל, כונתו מבואר כי הכתוב נותן עצה לאדם שאל יתעצל להלוות כי טבע האדם להתעצל בזה, ואמר הכתוב הוי מסתכל כאילו אתה עני, האם היה טוב לפניך שיתעצל המלוה, כן לא תהיה אתה מתעצל להלוות, הרי דברינו מבואר להדיא, כי הכתוב מצוה לקרב הדבר אל החוש, כאלו אתה עני ואז יקל לך ההלוואה.	56403
	56404
	56405
	56406
	56407
ומעתה אם בדברי העולם שיש לאדם הרגש, יש לאדם לקרב אל החוש, כדי שיעשה עליו רושם הרצון להועיל, בדברים שאין לאדם הרגש בהם כמו ענין המיתה, ומכ"ש השכר והעונש המופלג, אשר אין לאדם שום הרגש בהם בחיים, אין עצה לאדם שיעשה עליו השכר והעונש רושם, רק על ידי ההתקרבות לחוש, לצייר בלבו עמוק ציור אמיתי כמה קשים ומרים היסורים, ואין לך אדם שלא סבל יסורין בחייו ויכול לצייר בלבו מזה.	56408
	56409
	56410
	56411
	56412
אם יסורים קטנים כאלה קשים ומרים כ"כ, יסורי הנפש על אחת כמה וכמה מי יכילנה? ויאמר האדם לנפשו הנצל כצבי מיד, ומה נעמו הדברים יזכיר לו יום המיתה פי' לו לעצמו, ה"ז ממש עצת הכתוב הוי מסתכל בעצמך כאילו אתה עני, מזה לקחו חז"ל עצתם יזכיר לו יום המיתה לעצמו, היוצא מדברינו כי אי אפשר לו לאדם להבין היטב שום דבר שכלי לאמיתו, רק על ידי ההתקרבות לחוש.	56413
	56414
	56415
	56416

והנה עיקר מצות חג הפסח וזכרון יציאת מצרים, שיתברר לאדם שכר ועונש כמו שכתב הרמב"ן ז"ל סוף פ' בא, כי נתברר שיש לעולם מנהיג ומשגיח, ויעניש למצרים על זדון לבם, והטיב לעמו ישראל בעבור ששבו אליו ושמרו משמרתו וזעקו אליו, והנה דבר שהיה לפני כמה שנים, שיעשה עליו רושם שראוי להתפעל מזה אי אפשר בפשוטו, ע"כ באו חז"ל ויעצו לנו ג"כ לקרב אל החוש, היינו לצייר ציור אמיתי, אילו היה עבד והיו מוציאים אותו משם, מה היה חושב אז, היה מתבונן גדולת האדון המוציא, והיה מוסר עצמו וכל אשר לו להאדון לעולם, ועל ידי ציור הנ"ל תעשה זכירת יציאת מצרים רושם חזק עליו.	56417
נמצא כי אין כוונתם לחייב כאילו הוא יצא, זה אי אפשר רק לגדולי החכמים, אבל באו לחייב את האדם לקרב הנס של יציאת מצרים אל החוש, לצייר כאילו המעשה קרה לו בפועל, וכעצת הכתוב את העני עמך, ועל ידי זה יתפעל מהנס, ויראה כי יש לעולם אדון ומנהיג אותו נירא ואותו נעבוד וטוב לנו סלה.	56418
ומאז אשר זכיתי ליהנות מאור גדול אור עולם אדמו"ר הגרי"ס ז"ל, ונכנסתי מעט בחכמת המוסר, ראיתי כי רק זאת החכמה היא התורה המונחת בקרן זוית, תלמד לאדם דעת ללחום מלחמתה של תורה, היינו מלחמת הטבע הפראות אשר האדם יולד בה, ומלחמה גדולה לכבוש כח עז ועצום כטבע תחת ממשלת השכל, אשר עוזריו מעטים והולך ודל, והטבע הולך וגדול, זקני עם הארץ וכו'.	56419
מלבד הגבורה הנצרכת לכבוש טבעיו, יותר מזה צריך להכיר דרכי הערמה, אשר היצר מערים את האדם בכל מיני עורמה להלכידו, עפ"י הכרתו הטבע של כל אחד ואחד, כענין שנאמר באורח זו אהלך טמנו פח לי, ע"כ ההכרח לדעת עורמת היצר עפ"י כחות הנפש וזו היא חכמת המוסר, וזו מאי דאיתא בזוהר הובא בכוזרי, כד הוי בעי למלפא פרקא דחוכמתא הוו קדמו למילף פירקא דשטותא, בכדי למינדע מזה פירקא דחוכמתא והארץ בזה, וזו היא חכמת המוסר בכלל, דרכי היראה היא פרקא דחוכמתא, דרכי הטבע ופראותיו היא פרקא דשטותא.	56420
והנה רוב העולם מוזרים המה מחכמה הלזו ואנכי הכרתיה, אהיה כדמות אפוטרופוס למוסר להרחיבה, כי ידעתי כי חכמה בלי מוסר כמאכל תפל בלי מלח, ומצאתי תנא דמסייע לי הוא הגאון יעב"ץ ז"ל, להעתיק כל דבריו קשה לי אך אעתיק מעט וזה לשונו, אמר החכם אין לך דבר שמחזד השכל כמוסר עם החכמה, כי המוסר שומר השכל מטעות המדומה, ואמר עוד דע בני כי לא תשלם לאדם החכמה אם אין לו מוסר, ואף שלמה המע"ה סמך מוסר לחכמה לדעת חכמה ומוסר, מפני שאין חכמה בלי מוסר עכלה"ק וזה ברור למבין. (חכמה ומוסר).	56421
מאמר רעז	56422
והגדת לבנך בעבור זה עשה ה' לי בצאתי מארץ מצרים (שמות י"ג ח').	56423
וברש"י בעבור שאקיים מצותיו כגון פסח מצה ומרור הללו (עיין ראב"ע ורמב"ן), מורגלים אנו לחשוב שעיקרו של יציאת מצרים היה הנסים והמופתים, האמונה במציאות ה' והשגחתו, ואמנם כן נאמר למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ, וכי מצות פסח מצה ומרור הינן רק בשביל שעל ידם לזכור יצי"מ, אבל כאן הרי אנו רואים אחרת לגמרי, כי תכלית יצי"מ היתה שאקיים מצותיו כגון פסח מצה ומרור, נמצא שעיקרן של דברים הוא המצוות היוצאות על ידי יצי"מ, וכל יציאת מצרים כאלו טפלה היא לגבי מצות פסח מצה ומרור, שבלי המצות הללו חסר כאן כל עיקר יצי"מ.	56424
וכזה מצינו בפירושו החסיד יעב"ץ ז"ל, על הא דאמרו אם אין תורה אין דרך ארץ, אם אין דרך ארץ אין תורה (אבות ג' כ"א), ומפרש שדרך ארץ כאן כפשוטו כמו זריעה קצירה שכיבה וקימה, בנין בתים אכילה שתיה ויתר מנהגו של עולם, יאמר כי לא ברא השי"ת אלה הדברים כולם זולתי שיהיו נושאי התורה כי היא קדמה לעולם, כמ"ש ה' קנני ראשית דרכו, ואמרו במס' (שבת פ"ט.) במש"ר ע"ה שאמר למלאכים, כתיב בתודה כבוד את אביך, כלום אב יש לכם תורה מה תהא לכם.	56425
הנה לא באו מצוות התורה לסדר מנהגו של עולם, אלא להיפך כל הבריאה כולה נבראה בעיקר לשאת את התורה, כי אחרי שיש תורת כבוד אב ואם על כן נחקק כן בבריאה, כי יהיו בה מציאות של אב ואם למען שתתקיים התורה של כבוד אב"א, וכל הבריאה כולה טפלה לתכלית המצוות, וכן במן אמר הכתוב למען אנסנו הילך בתורתך אם לא, וברש"י אם ישמרו מצות התלויות בו שלא יותירו ממנו ולא יצאו בשבת ללקוט, הנה כי לא היה המן כי אם למען המצוות התלויות בו, וכשאמר הכתוב למען אנסנו, הנה מזה עוד יסוד כי תכלית המצוות ועיקרן הוא ענין הנסיון שיש בקיום המצוות.	56426
ולפי דברי החסיד יעב"ץ ז"ל, כי הבריאה כולה כל מציאותה כי היא נושאת התורה והמצוות, נמצא כי תכלית כל הבריאה היא הנסיונות שמתנסה האדם תמיד בשמירת המצוות, ובצדק איפוא יקרא זה העולם עולם הנסיונות, וכן הם דברי המס"י שכתב (פרק א'), כי כל עניני העולם בין טוב בין רע הנה הם נסיונות לאדם, ובמדרש (שמו"ר ל"א ג') אמרו אשרי אדם שהוא עומד בנסיונו, שאין בריה שאין הקב"ה מנסה אותה.	56427
	56428
	56429
	56430
	56431
	56432
	56433
	56434
	56435
	56436
	56437
	56438
	56439
	56440
	56441
	56442
	56443
	56444
	56445
	56446
	56447
	56448
	56449
	56450
	56451
	56452
	56453
	56454
	56455
	56456
	56457
	56458
	56459
	56460
	56461
	56462
	56463
	56464
	56465
	56466

והנה אנו אומרים תמיד על הא דאמרו חז"ל (במ"ר כ' ו'), ג' בדקן הקב"ה ומצא אותן קיתון של מי רגלים, ואלו הן קין חזקיה ובלעם, דאמנם פליאה נשגבה היא ואיך יאומן זאת על חזקיהו המלך ע"ה כי נפל בדברים קלים כאלה, שבעת ששאל אותו ישעיהו הנביא ע"ה מה אמרו האנשים ומאין באו אליך, היה צריך לומר אתה נביא של מקום ולי אתה שואל, אלא התחיל מתגאה ואמר מארץ רחוקה באו אלי מבבל, ואמרנו שבודאי לו היה עומד הכן ודאי שהיה עומד בנוסיונות גם היותר גדולים, אבל בלי הכנה ובלי ידיעה כי כל רגע ורגע יבחנו וינסו אותו, כי על כן כרגע יכשל ויפול.	56467
זהו הענין שאמר רבי עקיבא (ברכות ס"א:), כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה מתי יבוא לידי ואקיימנו, כי ר"ע היה אמנם כל ימי חייו עומד ער ומוכן לעמוד בנסיון, ולא דוקא בנסיון זה היה עומד הכן, אלא שבכל שאר דברים לא היה ספק אצלו כי יעמוד בהם, ובנסיון זה היותר קשה היה אמנם מצטער ומפחד, ולא הסיח דעת אף רגע מלהכין עצמו לקראת הנסיון, ועל כן כשהגיע רגע הנסיון מסר נפשו עליו.	56473
מה נואלו האנשים כי תרדמתם עליהם, ולא ידעו לעמוד הכן לקראת הבחינה והנסיון, והם על כל צעד וצעד מסובבים תמיד בכל מיני נסיונות, כי כל העולם נסיונות לאדם, ובהתעייף עיניך הלא כרגע יפול, ועליהם ודאי אמר הכתוב (משלי י"ד), חכם ירא וסר מרע וכסיל מתעבר ובוטח. (דעת תורה).	56479
מאמר רעה	56481
והגדת לבנך בעבור זה עשה ה' לי בצאתי מארץ מצרים (שמות י"ג ח').	56482
פרש"י רמז תשובה לבן רשע, לומר עשה ה' לי ולא לך שאילו היית שם לא היית כדאי ליגאל, צריכים להבין למה דוקא כאן נאמר התשובה לרשע, שהרי במכילתא איתא דהפסוק של והגדת לבנך נאמר בבן שאינו יודע לשאול, דעלינו לפתוח לו מבלי שישאל, ואם כן למה סמך לו התשובה שאומרים לבן הרשע? ואי אפשר לומר שמדובר ברשע כהמן שאם כן מה מועיל להקהות את שיניו, הרי אין להשיב לאפיקורוס ישראל משום דפקר טפי (סנהדרין י"ח:), אלא על כרחך מדובר באדם שהשקפתו מקולקלת, ועל ידי שנקחה את שיניו יתכן שיחזור למוטב.	56483
ובאמת בירושלמי פרק ערבי פסחים (הלכ' ב'), מבואר שטענתו של הבן הרשע הוא לומר מה הטורח הזה שאתם מטריחים עלינו בכל שנה ושנה? כלומר מסכים הוא באופן עקרוני באמונת יציאת מצרים, אלא שמתרעם על כל הטרחה הכרוך במצוות הפסח מדי שנה בשנה, ולדעתו מספיק היה לקבוע בלב את האמונה גרידא ולוותר על כל דקדוקי הדינים, ובמיוחד רגיל אדם כזה לטעון, למה עלינו כה להטריח על הילדים הרכים שאינם יודעים אפילו לשאול בעצמם לפשר כל דבר במצוות הפסח, ולחנכם בגיל צעיר לכל הדקדוקים האלה, ומכסה את עצמו באצטלא של רחמן החס על הנער.	56485
ולכן נצטוינו בד בבד עם המצוה של והגדת לבנך להקהות את שיניו בדברים בוטים, שאילו היה שם לא היה נגאל, משום שכדי שתהיה קבועה האמונה לבלתי סור מלבנו, עלינו לעסוק מדי שנה בשנה בכל המצוות הקשורות לפסח, וככה להחדירם בכל פעם מחדש, ולא רק ספור יציאת מצרים ומצוות הפסח עלינו לקיים, אלא מוכרחים דוקא להתחיל בגנות ולסיים בשבח, כלומר אין לנו לשכוח שמתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו, ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו כדי שנכיר גודל טובות הבורא עלינו.	56488
וכבר אמר הגה"צ ר' זונדל סלנטר ז"ל, שאפילו כשמגיעים לאות ת' אסור לשכוח את האל"ף, אסור לנו להשלות את עצמנו שנצליח להסיח מדעתנו מציאות הרע ולהסתפק באמונה בלבד ללא מעש, שהרי הקב"ה העיד בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין (קידושין ל:), ולא נתנה תורה אלא לצרף את הבריות (ב"ר מ"ד א'), ומזה מוכרח שכדי להגיע לשלימות האמונה מוכרחים אנו למצוות מעשיות, ומה שמתלונן על הטרחה עצלות ורשעות שבו הן שגרמו לו, ואילו היה שם לא היה נגאל, שגלוי לפני הקב"ה שבשיטה שהוא מציע מוכרח ליפול בפח יצרו, ובזה שמעיו לחלוק על דרך התורה ומוציא את עצמו מן הכלל כופר הוא בעיקר.	56493
בספורנו ביאר למה קרבן תודה טעון עשר חלות של חמץ, משום שהתודה באה על הצלה מן הסכנה, והעיקר לזכור שורש החטא שגרם לסכנתו, וזהו החמץ שהוא רמז לשאור שבעיסה שהוא יצר הרע, דוקא בזה שנכיר את הרע ונשרש אותו מקרבנו על ידי המצוות, נוכל לקוות להשאר דבוקים ליסודות האמונה מבלי שתשטשטש מבט האמת, גם אין לנו להתעלם ממלחמת היצר עד לגיל מבוגר, שאז יתחזק וישתרש ויקשה בידיו לעקרו, ולכן כבר בגיל הרך מתחילים בחינוך הבנים למצוות.	56500
זהו שסמכה התורה פסוק והגדת לבנך לתשובתו לבן הרשע, שדוקא בזה שנתיגע ונעמול לשרש מקרבנו שרשים הרעים על ידי המצוות, וגם נקפיד להתחיל מגיל צעיר נוכל לצפות שיקלט בקרבנו אמונת יציאת מצרים, אולם הרשע שמשמתמט ממאבק היצר ורוצה רק באמונה מופשטת, ואת ידיו מטמין בצלחת מלעסוק במצוות, לא היה לו שום סיכוי להיות ראוי לגאולת מצרים, משום שהבנין של אמונה שהקים הוא ללא יסודות. (המוסר והדעת).	56503
	56507
	56508
	56509
	56510
	56511
	56512
	56513
	56514
	56515
	56516

	56517
מאמר רעט	56518
והגדת לבנך בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים (שמות יג"ח).	56519
על הפסוק אשר אנכי מצוך היום דרשו חז"ל (או"ח ס"א ב'), כל יום יהיו בעיניך כחדשים, החידוש	56520
שבהנהגת העולם אינו רק חידוש בהשפעה מצד הקב"ה, אלא גם בהשפעה של מעשה המצוות, בכל פעם	56521
שהאדם חוזר ומקיים את המצוה הרי זו השפעה חדשה, הן מצד האפשרות של קיום המצוה, והן מצד מה	56522
שמעשה המצוה משפעת, וללא הרגשה זו יכול אדם לעבור כל שנותיו ולהניח תפלין באותה צורה שהניח	56523
בהיותו בן י"ג, ומתבאר ענין זה מתוך הפסוק בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים ע"פ ביאורו של בית	56524
הלוי וזה לשונו.	56525
והנה מצות פסח לכאורה אין לקרותה חוקה, כי יש בה טעם גלוי ומפורסם כמבואר בילקוט ובזוה"ק,	56526
שבזה הראו ישראל ביטול לע"ז של המצריים, ומשום הכי נצטוו ישראל לשוחטו ולבל לשבור בו עצם,	56527
למען יהיו העצמות שלו מושלכים בחוצות, וכן לצלותו כשהוא שלם שיהיה ניכר מהותו שהוא שה, למען	56528
יראו המצריים וכל אדם מה שעשו ישראל לע"ז שלהם וידעו הכל שאין בה ממש, ובודאי דהיא מצוה	56529
שכלית ולא חוקה, וכל אדם אפילו הרשע מודה בה שכן החיוב לעשותה.	56530
רק הרשע בא כמתחכם ואומר מה העבודה הזאת לכם, כאומר גם אני מודה במצוה זו, רק היא היתה	56531
נאותה בזמנים הקודמים שהיו בעולם אנשים סכלים מאמינים בעניני עבודה זרה, אז ודאי שהיה חשוב	56532
לישראל לעשות פסח, אבל בזמנינו אלה אשר כולנו חכמים ומאמינים באחדות הבורא ואין בעולם שום	56533
זכרון לעבודה זרה, וגם אחד לא ימצא בעולם שיעבוד לשה כבר בטל הטעם כולו.	56534
הוא מראה בטלפיו סימנים דבעיקרו גם הוא מודה דצריך לעבוד את הבורא, רק באופנים אחרים שיאמר	56535
הוא, ועל דבריו אלו באה התשובה אף אתה הקהה את שיניו ואמור לו, בעבור זה עשה ה' לי בצאתי	56536
מצרים, ויש בדברים אלו תשובה וסתירה גדולה לכל דברי האפיקורוסות שלו, דאף על גב דטעם זה	56537
אמת, דפסח שעשו ישראל היתה הוראה לביטול עבודה זרה שלהם, מכל מקום עוד חידש להרשע דברים	56538
שלא ידע מהם.	56539
והוא שגם בהמצוות שאנו יודעים בהם הטעם, וכמו במצה שאמרו בה טעם וכן מרור, מכל מקום בודאי	56540
דאין זה עיקר יסודה של המצוה, ולא מטעם זה נתחדשה המצוה, עיקר יסודה של המצוה אינו בשביל זה	56541
שהיה במצרים, דהרי התורה קדמה לעולם, וגם קודם העולם היתה התורה וכתוב בה מצות מצה, וזהו	56542
שמשיב לרשע על חקירותיו בעבור מצות אלו נתחדש לנו יציאת מצרים עכ"ל.	56543
נתבאר בזה שבכל מעשי המצוות המצרפים את הבריות, שע"י זה יוכל הגוף להזדכך והאדם להתחזק, אין	56544
עיקר התכלית במילוי הטעם של המצוה, שכאמור אינו הסיבה לקיום המצוה, אלא ההוראה היא בהרגשה	56545
של המקיים בשעת המצוה, והזיכוך שמקבל המקיים את המצוה, וטעמי המצוות הם נתינת טעם לשבח	56546
באופן קיום המצוה, דומה הוא ענין טעמי המצוות לענין טעם המאכלים.	56547
הנה תכלית האכילה אצל אדם הוא שיהיה בריא, ותכלית זה אין הבדל בין לחם במלח ללחם תפל, אלא	56548
שלחם תפל אין בו טעם, וללא טעם לא היה אדם אוכל כמש"כ הרמב"ם, שכל צרכי הגוף לא היה אדם	56549
עושה אלמלא הטעם שמרגיש בהם, ולפיכך הוסיף הקב"ה חוש המרגיש טעם וכן טעם במאכל, ועל ידי זה	56550
יקיים האדם את גופו.	56551
והיא המידה גם בטעמי המצוות, הקב"ה שברא את כל עולמות ברא גם מעשה המצוות, אשר כל אחד מהם	56552
פועל את פעולתו בעולמות, וכל העולמות ממתנינים למעשה המצוות כל עולם למצוה שפועלת בה, עולם	56553
שמתוקן על ידי לימוד התורה ממתין ללימוד התורה, עולם שעל ידי ציצית לציצית, שעל ידי תפלין	56554
לתפלין, אלא שהוסיפה התורה ונתנה טעם, שגם השכל יבין את ההתחזקות שמעשה המצוה פועלת על	56555
האדם, כדי להקל על האדם בודעו על פעולות הנפעלות מכח המצוה.	56556
כאשר מחנכים את הקטן למעשה המצוות צריך להשריש בקטן, כי בכל פעם של מעשה המצוה, הוא פועל	56557
פעולה חדשה שאין לה ולמעשה המצוה הקודמת ולא כלום, ביום השני להנחת תפלין הוא מניח תפלין	56558
חדשות שלא היו לו אתמול, ביום השלישי שוב הן חדשות, וכן במצות ציצית כל לבישה היא פעולה	56559
חדשה, ואם כי בטעם המצוה וראיתם אותו וזכרתם אין הבדל בין יום למשנהו, אבל בנוגע לטעם של מצות	56560
ציצית הרי כל לבישה פועלת פעולה נפרדת.	56561
הבה ונתבונן החשים אנו את ההתעלות המיוחדת לכל מצוה ומצוה? והרי ניתנו לנו טעמי המצוות המגלים	56562
את ההתעלות שעל ידי כל מצוה, אם היינו ניגשים לקיום מצוה מתוך ידיעה כי אנו עומדים לתקן תיקונים	56563
בעולמות העליונים באמצעות המצוה, כי אז היינו חשים גם את ההתעלות שקיום המצוה מענקת לנו, כי גם	56564
הטעם שטועמים בקיום המצוה, אינו מתפרנס מהמעשה החיצוני של המצוה, אלא מהשם מצוה שיש	56565
במעשה, וכפי ההכנה למצוה כך מועלת יותר המצוה.	56566

אמר ר' מאיר מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין שהתכלת דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד (במד"ר י"ז ה'), ויש לשאול מה בין תכלת לקלא אילן הרי שניהם גוון אחד להם וכמ"ש (ב"מ ס"ו.), אני הוא שעתידי ליפרע ממי שתולה קלא אילן בבגדו ואומר תכלת הוא, ואם אפשר לומר על קלא אילן תכלת הוא, שמע מינה שאין שום הבדל ביניהם, ואם כן מה לי תכלת מה לי קלא אילן הרי שניהם מזכירים את כסא הכבוד?	56567 56568 56569 56570 56571
ונראה מזה כי אין בכח התכלת להזכיר את כסא הכבוד מצד עצמו, כי אם בכח המצוה שבו, וכשצויה הקב"ה על התכלת הכניס בה כח להיזכר על ידה בדיני שמים, ואילו בקלא אילן הגם שיש בו אותו גוון, מ"מ כיון שאין בו מצות תכלת אין בו שום סגולה.	56572 56573 56574
וכציצית כן תפלין הטעם שנאמר בתפלין הוא כפי שנפסק (בשו"ע או"ח סימן כ"ה סעיף ה'), יכוין בהנחתם שצונו הקב"ה להניח ארבע פרשיות אלו שיש בהם יחוד שמו ויציאת מצרים על הזרוע כנגד הלב ועל הראש כנגד המוח, כדי שנזכור נסים ונפלאות שעשה עמנו שהם מורים על יחודו, ואשר לו הכח והממשלה בעליונים ובתחתונים לעשות בהם כרצונו, וישעבד להקב"ה הנשמה שהיא במוח וגם הלב שהוא עיקר התאוות והמחשבות, ובוזה יזכור הבורא וימעט הנאותיו.	56575 56576 56577 56578 56579
והנה המניח תפלין שאינן כדין, שיכוין כל הכוונות ויאמר הרי העיקר תלוי בכונה מה לי אם אינן מרובעות, מצות תפלין לא קיים, השורש של כל הפורשים מדרך התורה היה ענין זה, שנטו ממצוות התורה והסתפקו בטעם המצוה, ולבסוף הגיעו לאפיקורסות ח"ו, אחד שאין בידו להשיג אתרוג ויטול במקומו לימון, תמימות יש לו מצוה לא כלום.	56580 56581 56582 56583
התכלית של המצוות אין בכוחנו לידע, מי שנכנס לרזי התורה מבין קצת מה הם פועלים, אבל טעמי המצוות אינו אלא כפי שאמרנו נתינת טעם בתוך קיום המצוה, הקב"ה שברא את כל העולמות וברא את האדם הוא שקבע מעשה המצוות והתאימם בין האדם לבין העולמות באמצעותן, אין לנו הבנה כיצד זה פועל, אבל אנו מאמינים בני מאמינים שעל ידי כל מעשה מצוה מתקנים את כל העולמות, אם היה אדם קם בבוקר מתוך ידיעה שהנה הוא בא להניח תפלין ובוזה הוא בונה עולמות שלמים, היתה כונתו אחרת הכנתו אחרת קדושת המחשבה שלו אחרת, והיה מתעלה גם הוא עצמו מהנחת תפלין, וכבר היה ממתין לרגע שבו כבר אפשר להניח תפלין, בידעו כי נכוונות לו פעולות נעלות ונשגבות.	56584 56585 56586 56587 56588 56589 56590
לימוד התורה כולל ענין גבוה יותר משאר מעשי המצוות, ואם היו מכירים בערכה של כל תיבה ומה שהיא פועלת בעולמות העליונים, היו נזהרים יותר ויותר מביטול תורה, והיו מרגישים עצמם מאושרים ומודים להקב"ה על כל רגע נוסף שאפשר ללמוד בו, וכן בכל מעשה מצוה ומצוה, ועיין בספר בית אלקים להמב"ט (שער א' פי"ד), שכתב שאין התפילה באה להשלים החסרון הקיים, אלא להיפך החסרון לא נעשה אלא כדי לעשות מקום תפילה, הבה נתחזק בערך מעשי המצוות וכן בערך לימוד התורה ובוזה נזכה לגדלות בתורה. (מערכי לב).	56591 56592 56593 56594 56595 56596
מאמר רפ	56597
והיה לאות על ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך (שמות י"ג ט').	56598
אמרו חז"ל (מנחות מ"ג:), כל שיש לו תפילין בזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו הכל בחיזוק שלא יחטא, ואילו אצלנו אין אנו רואים כן, הנה על ציצית נאמר וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה', ואיך איפוא אפשר לעבור עבירה כשציצית בבגדו, ומכאן שכונת חז"ל בהבטחתם שלא יחטא, היא למצות תפילין ומצות ציצית בהתבוננות, ואם היה מתבונן במצות תפילין ובלימודים שהיא מלמדת, כי אז באמת היה בחיזוק שלא יחטא.	56599 56600 56601 56602 56603 56604
ונעתיק מספר החינוך (מצוה תכ"א), משרשי המצוה לפי שהאדם בהיותו בעל חומר ימשך בהכרח אחר התאוה, כי כן טבע החומר לבקש כל הנאות אליו והערב כסוס כפרד אין הבין, אם לא שהנפש אשר חננו הא' תמנענו לפי כוחה מן החטא, ומאשר תשכון בגבולו שהיא הארץ, ורחוקה מגבולה שהוא השמים לא תוכל לו, יגבר כחו עליה תמיד, לכן היא צריכה עכ"פ להרבה שומרים לשמרה משכנה הרע, פן יקום עליה ויהרגה אחרי היתה בגבולו ותחת ידו.	56605 56606 56607 56608 56609
ורצה המקום ב"ה לזכותינו אנחנו עם הקודש, וצונו להעמיד שומרים גבורים סביב לה, והם שנצטוינו לבל נפסיק דברי תורה מפינו יומם ולילה, ושניתן ד' ציציות בד' כנפות כסותנו, ומזוזה, ותפילין בידנו ובראשינו, והכל להזכירנו למען נחזק מעושק דינו, ולא נתור אחר עינינו ואחר יצר מחשבות לבנו, ואתה בני ראה גם ראה כמה כח גופינו גדול על נפשינו, כי על כל אלה יעלה לפעמים ופרץ גדרינו, הא' ברחמיו יהיה בעזרינו וישמרנו אמן.	56610 56611 56612 56613 56614
וכן כתב לענין מזוזה (מצוה תכ"ג), ומשרשי המצוה להיות זכרון לאדם באמונת השם בכל עת בואו לביתו וצאתו, וכענין שאמרו ז"ל במצוה זו (מנחות ל"ג), אמר רבי זירא מצוה להניחה בתחילת שלישי העליון,	56615 56616

אמר רבה מצוה להניחה בטפח הסמוך לרשות הרבים כי היכי דתפגע ביה מצוה מיד, נתבונן בזה עד כמה חזק הוא החומר, שהרי אם יש לו כמה פתחים צריך מזוזות לפי מספר הפתחים, כי כל כניסה לפתח חדש כבר שכח את אשר זכר מהמזוזה הקודמת, כה חזק הוא החומר שאי אפשר להתגבר עליו בקלות.	56617
והנה מצות תפילין כוללת ב' מצוות, מצות תפילין של ראש ומצות תפילין של יד, וגם הלימוד הנלמד מהם הוא לכאורה שוה, כי הכונה במצות תפילין של יד שהיא נגד הלב, לשעבד בזה תאוות ומחשבות לבנו לעבודתו ית"ש, ובמצוה של ראש הכונה היא, שהנשמה שבמוחי עם שאר חושי וכוחותי כולם יהיו משועבדים לעבודתו יתב"ש.	56618
אמנם למעשה מצאנום חלוקים, תפילין של יד מכוסים מלשון הפסוק והיה לך לאות ולא לאחרים לאות (מנחות ל"ב:), ואילו תפילין של ראש מגולים דכתיב וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך (או"ח כ"ז ה'), ועלינו לעמוד על ההבדל שבין שני התפילין, שהרי לכאורה שני הלימודים שוים, על היד כנגד התאוות הגשמיות, ועל הראש כנגד המחשבות הגשמיות, ולמה של יד לך לאות, ושל ראש וראו כל עמי הארץ.	56619
הביאור בזה כי שני התפילין מכוונים כנגד שני סוגי חסרונות המצויות באדם, החסרון הראשון הוא הטעות כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, הטעות וההתגשמות שביד היא הנותנת לאדם הרגשה של בעלים בעולמו, תפילין של יד באה להפקיע מטעות של יד, להזכיר לאדם אשר כל כוחו אינו שלו אלא משמים, מקומם של תפילין של יד הוא על יד שמאל, וחז"ל דרשו זאת מפסוק על ידכה יד כהה (מנחות ל"ז:), ומשום כך מקומה של תפילין של יד הוא דוקא על יד כהה.	56620
והנה לימוד זה שאין האדם בעלים והכל הוא מאת ה', אינו נוהג אלא כלפי עצמו, אבל בנוגע לסייע ביד הזולת החובה להרבות בהשתדלות, וכבר עמדנו על ההבדל בנוסח הברכה שעשה לי כל צרכי, שהיא שונה משאר הברכות פוקח עורים ומתיר אסורים, שבעוד ששאר הברכות מתיחסות רק לגוף העובדה של הלבשת הערום והתרת האסור, הרי שברכה זו אינה מתיחסת לעשיית צרכים סתם, אלא על צרכו של המברך שעשה לי כל צרכי, והטעם שהרגשה זו אינה נוהגת כלפי הזולת, ואינה פוטרת את האדם מלסייע ולומר הרי כל צרכיו עשויות...	56621
ההוראה של יד כהה משתנית היא כלפי הזולת, בנוגע לזולת עליו לידע את חובתו, אשר משום כן ניתנו לו כוחות ביד כדי לסייע בעדו, כלפי השני עליו להניח כאילו שמבלעדי עזרתו לא ייעזר, והגם שהנחה זו אינה אמת שהרי הקב"ה עוזרו, מכל מקום בשעה שמוטל על האדם לעשות למען השני, אז ההנחה צריכה להיות כך, ומעתה הרי מובן למה תפילין של יד מכוסות משום לך לאות ולא לאחרים לאות, כי כך הוא הדין, ההוראה של יד כהה שאין ביד האדם לפעול מאומה, היא אמנם רק לך לאות כי לאחרים מתהפכת המידה.	56622
אבל הלימוד של תפילין של ראש המכוון כנגד המחשבה של האדם, הוא לימוד אחר הבא להפקיע מטעות אחר, אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו אל יתהלל עשיר בעשרו, כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי (ירמיה ח'). גם העושר גם הגבורה ואפילו החכמה הינם מתנות שניתנו לו מן השמים וממילא אל0 יתהלל, אל0 אבל הענין של השכל וידוע אותי הוא הדבר שניתן להתהלל בו, כי ההשכלה והידיעה את ה' אומרת אין לי משלי מאומה, והרי כולי בטל ומבוטל אל הקב"ה, וממילא ההתהללות בהשכל וידוע אותי אינה התהללות המתחסות אל האדם אלא חוזרת אל הקב"ה.	56623
ההילול בגבורה עושר וכבוד הינם הלולים שמקורם בגשמיות, ומשום כך עומדים בסתירה לאמת האומרת שאין לך בהם מאומה כי הם מתנת ה', אבל בנוגע להתהללות בידוע והשכל אותי אין הדבר כן, המחשבה היא הכח הנעלה ביותר שבאדם, כח זה הוא הקרוב ביותר לרוחניות, ועיין בנפש החיים (שער א' פרק ד'), שהמחשבה היא הקודש קדשים של האדם, והנה המציאות הגשמית הקרובה ביותר לרוחניות הוא אור הנר, באור זה נוהג הכלל של נר לאחד נר למאה (שבת קכ"ב), ואין השתמשותו של אחד מגרעת מאומה מהשתמשותו של השני באותו אור ובאותה שעה, כך היא המידה ברוחניות.	56624
בתשימים הגשמיים הרי שימוש אחד הוא סתירה לשימוש השני, כשאחד תופס מקום הרי הוא ממעט את המקום שתפס מחבירו, ואילו בעניני רוחניות אין רוחניותו של אחד מגרעת מרוחניותו של השני, אדרבא חפצו של האדם הרוחני הוא ומי יתן כל עם ה' נביאים, צדיק שאינו חפץ שפלוני יעשה המצוה כמוהו, שאם כן לא יסאר הוא מיוחד בצדקתו אוי לו ולצדקותו, רוחניות עומדת בסתירה מוחלטת אל ההתהללות. בשערי תשובה (שער ג' אות ק"ס) כותב רבינו יונה, וענין שונאי השם נמצא לפעמים גם באנשים שהם עושים המצוה ונוהרים מכל עבירה במעשה ולשון, אם נפשם רעה ובקרב לבם יקשה להם כאשר חבריהם עוסקים בתורה, וירע בעינים בהיות בני אדם עובדים את השם ויראים מלפניו, כאשר תאמר על האיש אשר לא יחפוץ שיכבדו בני אדם את המלך ושיעבדוהו כי הוא שונא את המלך.	56625
	56626
	56627
	56628
	56629
	56630
	56631
	56632
	56633
	56634
	56635
	56636
	56637
	56638
	56639
	56640
	56641
	56642
	56643
	56644
	56645
	56646
	56647
	56648
	56649
	56650
	56651
	56652
	56653
	56654
	56655
	56656
	56657
	56658
	56659
	56660
	56661
	56662
	56663
	56664
	56665

ועל כן בנוגע להשכל כח המחשבה הבאה לידי וידוע אותי, ידיעת ה' והתבטלות אליו יתהלל המתהלל, כי הלול כזה אינו יכול להפקיע מהאמת שהכל מה', הלא הלול זה הוא של המחשבה על דבקותה בה',	56666
התהללות זו היא היחידה שאינה מתהללת בכך שחכמתו גבורתו ועשרו הם שלו, אלא בעצם ההשכלה ובעצם הידיעה השכל וידוע, מבלי לחלוק מקום לעצמו על השכלתו וידיעתו, שהרי כך היא המדה ברוחניות.	56667
תפילין של ראש מקומה כנגד המוח ששם משכן המחשבה שבאדם, ההוראה של התפילין על המחשבה הלא היא השכל וידוע אותי, והרי על מחשבה זו ניבא ירמיהו יתהלל המתהלל, בהוראה זו על האדם לזקוף קומתו על כי יהודי הנהו, על כל עמי הארץ לראות בעיניהם את התפילין של ראש וכמ"ש וראו כל עמי הארץ ויראו ממך אלו תפילין שבראש (מנחות ל"ה), האדם המניח תפילין על ראשו ומבטא בכך את הפנימיות שהתפילין מורות, אדם זה מטיל מורא, וכבר נשמעו עובדות אודות אנשי מעלה שהיו נתונים בצרה אצל העכו"ם, ולא נגעו בהם לרעה כי הכרת פניהם מנעה מהם.	56670
מעיקר הדין עלינו להניח תפילין כל היום כולו ולא רק בשעת התפילה, ולא נהגנו כן משום שקשה להיזהר שיהא גוף נקי, ובודאי שלעתיד לבוא יחזור הדבר לתיקונו, והנה נתאר לעצמנו אדם היוצא לשוק ותפילין בראשו, הולך ברחוב עושה עסקיו ותפילין מונחים לו על ראשו, הלא היתה זו הכרזה תדירית כלפי חוץ על מה שהתפילין מורים, ותפילין של יד מזכירין לו על ידו הכהה שבו בנוגע לעצמו, וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו עם הכונות האמורות לעיל מובטח לו שלא יחטא, עדיין אין אנו במדרגה זו, אבל בהניחנו תפילין עלינו ללמוד אותה שעה את ההוראה שבהם, שיכנסו ההוראות שבתפילין בתוך חיינו, ומתוך כך נזכה למובטח לו שלא יחטא. (מערכי לב).	56671
	56672
	56673
	56674
	56675
	56676
	56677
	56678
	56679
	56680
	56681
	56682
	56683
	56684
	56685
מאמר רפא	56685
והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת ואמרת אליו... (שמות י"ג י"ד).	56686
כנגד ארבעה בנים דברה תורה, ועל זה נאמר בהגדה של פסח, ואילו כולנו חכמים כולנו נבונים כולנו יודעים את התורה, מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים, וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח, רואים אנו את החשיבות הגדולה באריכות דברים בסיפור יציאת מצרים, שעלינו לספר לבנינו ולהאריך בפני כל אחד מהם בביאור הדברים, מאידך אנו גורסים במשנה (פסחים פ"י מ"ה), רבן גמליאל אומר כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו, ואלו הן פסח מצה ומרור, בא רבן גמליאל וצמצם את הגדת הפסח בשלשה דברים אלו בלבד.	56687
ויש להבין מה ההבדל בין יצא ידי חובתו לבין הרי זה משובח, אם זה כמצות תלמוד תורה שאפשר לצאת גם בקריאת שמע בלבד כמו שכתב הר"ן (נדרים ח'), אבל שלמות המצוה היא שיהא כל דבור שלו רק בדברי תורה, וכן גם כאן יוצאים ידי חובה באמירת שלשה הדברים הללו, אבל שלמות המצוה תהיה רק אם הוא מאריך, וכן הלשון הרי זה משובח, שמשמע שיש כאן ענין מיוחד לא רק שלמות המצוה. ונראה לומר שאין הכוונה לשבח את האדם המרבה לספר ביציאת מצרים, אלא לומר שעל ידי זה שהאיש הזה מרבה לספר ביציאת מצרים, מהותו של אותו איש משתבחת, וכמו מי שאוכל מאכלים שמנים הוא משמין, כך גם ברוחניות כאשר האדם עוסק הרבה בחכמה, נפשו ונשמתו מתעדנות יותר.	56688
וזה שאמרו לנו חז"ל שיש בסיפור יציאת מצרים מטרה מיוחדת, כי תכלית כל האותות והמופתים שעשה הקב"ה לישראל במצרים היא, להשריש בלבנו את האמונה הגדולה כי הוא ית' ברא את הכל, והשגחתו על כל אחד היא השגחה פרטית ושהוא כל יכול, ומטעם זה נשנה הרבה פעמים בסיפור יציאת מצרים בתורה הביטוי וידעתם כי אני ה', כי זוהי המטרה העיקרית, ולכן כאשר אדם מיסב ליד שולחן הסדר ומספר את נסי יציאת מצרים, ועל ידי זה תשתרש בלבו האמונה, הרי הוא יהיה משובח הוא עצמו. (גויילי אש).	56689
	56690
	56691
	56692
	56693
	56694
	56695
	56696
	56697
	56698
	56699
	56700
	56701
	56702
	56703
	56704
	56705
	56706
מאמר רפב	56706
והיה לאות על ידכה ולטוטפות בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו ה' (י"ג ט"ז).	56707
כתב הרמב"ן ועתה אומר לך כלל בטעם מצות רבות, מעת היות ע"ז בעולם מימי אנוש החלו הדעות להשתבש באמונה, מהם כופרים בעיקר ואומרים כי העולם קדמון, ומהם מכחישים בידיעתו הפרטית אמרו איכה ידע אל ויש דעה בעליון, ומהם שיוודו בידיעה ומכחישים בהשגחה, ויעשו אדם כדגי הים שלא ישגיח האל בהם, ואין עמהם עונש או שכר ואמרו עזב ה' את הארץ.	56708
וכאשר ירצה האל' בעדה או ביחיד ויעשה עמהם מופת בשינוי מנהגו של עולם וטבעו, יתברר לכל ביטול הדעות האלו כולן, כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם אל מחדשו ויודע ומשגיח ויכול, וכאשר יהיה המופת ההוא נגזר תחילה מפי נביא יתברר ממנו עוד אמיתת הנבואה, כי ידבר האל' את האדם ויגלה סודו אל עבדיו הנביאים ותתקיים עם זה התורה כולה, ולכן יאמר הכתוב במופתים למען תדע כי אני ה' בקרב	56709
	56710
	56711
	56712
	56713
	56714
	56715

הארץ, להורות על ההשגחה, להורות על החידוש, להורות על היכולת, כי בכל זה היו המצרים מכחישים	56716
או מסתפקים, א"כ האותות והמופתים הגדולים עדים נאמנים באמונת הבורא ובתורה כולה.	56717
כלל גדול צריך לידע אמונה הריהי דרגא כמו חסד ושאר המדות כמו שאמרו (סוטה מ"ח.), הרי זה מקטני	56718
אמנה, כל המצבים שמנה כאן הרמב"ן הן בחינות באמונה, והן דרגות שונות עד דרגת יצי"מ שהיא דרגת	56719
בפועל הגמור, המצרים האמינו בשם ה' אבל לא בשכר ועונש, ואין אנו מבינים איך יכולים להפריד	56720
בדברים אלו כלל, להאמין בשם ה' ולא בשכר ועונש, והוא משום דכל זה הן דרגות, דרגת אמונתם של	56721
המצרים לא היתה דרגת גילוי, ובדרגתם לא יצאה להם אמונה בשכר ועונש ביצי"מ, ששם היה ה' גלוי	56722
ומפורסם לעין כל בתכלית הגילוי.	56723
באור נערב לר' משה קורדובירו ז"ל כתב, שאפי' הוה אמינא בעניני אמונה הרי זה כבר אפיקורסות, וזה	56724
היה כל תכלית ההנהגה של יצי"מ הנהגה של בגלוי לבטל כל הספקות והפקוקים שזוהי תכלית דרגתו של	56725
האדם, להיות בדרגת בגלוי באמונה, וכיון שתכלית יצי"מ הוא בגלוי, תכלית האדם שיהיה בדרגת גילוי,	56726
שיבטלו אצלו כל הספקות וההרהורים, נמצא שנדרש מאת האדם שיציאת מצרים תשאר אצלו באותו	56727
גילוי ופרסום שהיה בשעה ההיא, מבלי שיפוג ריחו ומבלי שיתכסה אף בקרום דק כיון שזהו תכלית	56728
האדם, וזוהי באמת מצות זכירת יצי"מ, שהגילוי והפרסום הגדול שהיה שם ביצי"מ, תשאר אצל האדם	56729
תמיד עד דור אחרון.	56730
ולהלן בד' הרמב"ן, ובעבור כי הקב"ה לא יעשה אות ומופת בכל דור לעיני כל רשע או כופר, יצוה אותו	56731
שנעשה תמיד זכרון ואות לאשר ראו עיניו, ונעתיק הדבר אל בניו, ובניהם לבניהם לדור אחרון, וזהו	56732
העצה שישאר אצלו אותו הגילוי והפרסום תמיד, דאין אבות מנחילין שקר לבניהם, שמכל זה יוצא	56733
שנשאר יצי"מ אצל הבן בגילוי ופרסום הכי גדול בלי שום פקפוק וספק.	56734
כשנשאל מי שהוא לשם זקנו, אע"פ שלא ראהו יענה בבטחה מבלי צל של ספק, הדבר גלוי לו כל כך כיון	56735
שאביו מסר לו זאת ואביו ראהו בעיניו, בגדר זה העצה של זכירת יציאת מצרים, והוא ענין למען תספר	56736
באזני בנך, שאין אבות מנחילים שקר לבניהם, וממילא הדבר נשאר גלוי ומפורסם כאילו הם עצמם עדי	56737
ראיה על כל זה.	56738
ולהלן בד' הרמב"ן, והחמיר מאד בענין זה שלא יעלה חלילה שום אבק כל שהוא על ענין יצי"מ, והצריך	56739
שנכתוב כל מה שנראה אלינו באותות ובמופתים על דינו ובין עינינו, ולכתוב אותו על פתחי הבתים	56740
במזוזות, ושנזכיר זאת בפינו בבוקר ובערב כמו שאמרו אמת ויציב דאורייתא, וכמ"ש למען תזכור את יום	56741
צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך, ושנעשה סוכה בכל שנה וכן כל כיוצא בהן מצות רבות זכר ליצי"מ,	56742
והכל להיות לנו בכל הדורות עדות במופתים שלא ישכחו, ולא יהיה פתחון פה לכופר להכחיש אמונת	56743
האל.	56744
ובריש פ' מסעי מביא הרמב"ן דברי הרמב"ם, וזה לשונו והוסיף הרבה במורה נבוכים תועלת בידיעתם,	56745
לומר שהצורך להזכיר המסעים גדול מאד, כי הנסים והאותות הנעשות היו אמיתיות לכל רואיהם, אך	56746
בעתיד יהיו דברים בשמועה ויכזבם השומע, וכאשר ידע הבורא ית' כי יעבור על אלה האותות מה שיעבור	56747
על דברי הימים לא יאמינו בהם השומעים, על כן הרחיק מלבות בני אדם המחשבות האלה, וחזר האותות	56748
כולן בזכרון המסעות, כדי שיראו אותם הדורות הבאים וידעו האותות הגדולות, איך עמדו בני אדם	56749
במקומות ההן ארבעים שנה.	56750
וכן הוא בענין יצי"מ, שידע הבורא ית' כי יעבור על אלה האותות מה שיעבור על דברי הימים, שברבות	56751
הימים ישארו נסי יצי"מ כשאר עניני עתיקות אשר לא יאמינו בהם השומעים, לכן ניתנו לנו בריבוי כ"כ	56752
גדול מצות שהן זכר ליצי"מ בכדי לחזק האותות האלה, להרחיק אלו המחשבות מלבות בני אדם, שישאר	56753
יצי"מ בכל ריחו וטעמו בלי שום הפגה ופגם ובלי שום בילוי, אלא באותו הגילוי כבשעת התגלות כל אלו	56754
האותות.	56755
וכיון דקיום המצוה של זכירת יצי"מ הוא שישאר ענין יצי"מ בהגילוי והפרסום שהיה במצב ההוא עד דור	56756
אחרון, מבלי שיעלה ע"ז שום קרום ושום עתיקות, לכן כל המרבה לספר ביצי"מ הרי זה משובח, דכיון	56757
שכל קיום המצוה הוא ע"ז ריבוי הזכירות שמזה יוצא כל הגילוי והפרסום, א"כ כל מה שירבה בהספורים	56758
והזכירות שבנסי יצי"מ יגדל בזה התכלית הנדרש, שיגדל הגילוי והפרסום עד שיבוא באמת לידי הדרגא	56759
הנדרשת ממנו דרגת גילוי הגמור. (דעת חכמה ומוסר ח"א מאמר ק"ט).	56760
	56761
מאמר רפג	56762
והיה לאות על ידכה ולטוטפות בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו ה' (י"ג ט"ז).	56763
כתב הרמב"ן שם, מן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה,	56764
שאיין לאדם חלק בתורת משה רבינו, עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים, אין בהם טבע ומנהגו	56765

של עולם בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריתנו עונשו הכל בגזרת עליון.	56766
מבואר בזה כי קיום התורה והמצוות כולן, יסודן בחיוב האמונה והשגחתו בגזרת עליון, ובאמונה זו מותנה כל חלקו של האדם בתורת ה', כי נתחייבנו להאמין שכל הקורות אותנו אם לחסד ואם לשבט, אין בהם הנהגה טבעית וזרכו של עולם, אלא יסודם באופן הנהגתנו בקיום התורה, אם יעשה המצוות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריתנו עונשו.	56767
הנהגת שכר ועונש היא מלאכתו של הקב"ה מאז כלות ימי בראשית והיא סיבת כל מקרינו, וכך אמרו חז"ל (ב"ר י"א), רבי פנחס בשם רבי הושעיא אמר אע"ג דאת אמר כי בו שבת מכל מלאכתו, ממלאכת עולמו שבת ולא שבת לא ממלאכת הרשעים ולא ממלאכת הצדיקים, אלא פועל עם אלו ועם אלו.	56768
ובא הפירוש לזה בדברי המלבי"ם דעל הנהגת שכר ועונש הדברים אמורים, כי עם כניסת השבת תמה לה מלאכת עולמו יתברך עשיית הטבע, ומאותה עת החלה עשייה אחרת מעולה, היא מעשה אלקים בהשגחתו המתמדת המתנהלת בהנהגת שכר ועונש, וזוהי מלאכת הצדיקים והרשעים, כי בעבורם פועל ה' יתברך בכבודו ובעצמו, לכל יהיה מקרה אחד לצדיק ולרשע כפי סדר המערכה, אלא משדד הוא ית' כח המערכה לתת לכל אחד כפרי מעליו, לגמול לאיש חסד כמפעלו ולרשע רע כרשעתו.	56769
האמונה שמקרינו הטבעיים כולם בהנהגתו יתברך, יש ללומדה מן הנסים המפורסמים כמבואר בדברי הרמב"ן, וכן כיום כשנתבונן במאורעות העולם הבלתי טבעיים נכריז הנה יד ה', מצינו עוד דרך להשגה זו והיא ההתבוננות במה שנאמר מראש ע"י הנביאים בכל הקורות העתידיים, אומר הנביא ישעיה, כל הגויים נקבצו יחדיו מי בהם יגיד זאת וראשונות ישמיעונו, יתנו עדיהם ויצדקו וישמעו ויאמרו אמת, אתם עדי נאם ה' ועבדי אשר בחרתי, למען תדעו ותאמינו לי כי אני הוא, לפני לא נוצר אל ואחרי לא יהיה (ישעיה מ"ג ט' י').	56770
ופירשו המפרשים אף אם יתקבצו כל העמים יחדיו, אין בהם ובנביאייהם מי אשר בכוחו להגיד עתידות, גם אין בהם אשר יאמר על המאורעות שכבר אירעו אנחנו הגדנו אותם קודם בואם, אדרבא יביאו עדים על נבואתם שהתקיימה ואז יצדקו בדבריהם או יודו על האמת, אבל הקב"ה מעיד לו עדים נאמנים על קיום דברו אשר דיבר ביד עבדיו הנביאים, הם עם ישראל כולו המעיד נאמנה על קיום ההבטחות כולן, ומן הראשונות ידעו ישראל על האחרונות, כי כאשר יאמר ה' כן יהיה ויאמינו בו כי יקיים מאמרו, ומתוך כך יתנו לב להבין כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו.	56771
פסוקים אלו מורים לנו את הדרך להשגת הכרה בהנהגת שמים, כי מקיום כל המאורעות אשר נאמרו מראש ע"י הנביאים, נוצר מצב שכלל ישראל הם בבחינת עדים על כל האמונה אתם עדי, ובכוחה של התבוננות זו להביא את האדם לידי השגות עליונות של בירור יחודו יתברך בעולמו, וכזאת מוצאים אנו בדברי הרמח"ל בריש דעת תבונות ל"ד וז"ל.	56772
ופי עליון מעיד בעצמו ומודיע, כי כל הנלקט מכל מסיבותיו הגדולות אשר הוא מתהפך בעולמו, מכל האירועים הגדולים והתהפוכות שבדברי ימי עולם, הלא הוא גילוי יחודו הגמור הזה כענין אומרו (דברים ל"ב), ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלקים עמדי, והנה מקרא זה נאמר אחר שכלל הכתוב כל סיבוב הגלגל העתידי ומזומן להיות סובב בעולם, אשר נכלל כולו בדברי השירה ההיא של האזינו, וכמו שפשטן של כתובים עצמו מוכיח, ועל כל דברי החזון הללו חתם הכתוב בלשון הזה, ראו עתה כי אני אני הוא. חייבים אנו להגיע לראיה וידיעה ברורה, כי יד ה' היא המסבבת את גלגל ההיסטוריה, והיא הגורמת את כל המאורעות והתהפוכות שבדברי הימים, אך אין די בזה שיחודו יתברך מתגלה ומתברר לנו בבירור גמור, אלא חייבים אנחנו להשיב אל לבנו את הידיעה הזאת, ולתקוע אותה בלבבנו בישוב גמור בלי שום פקפוק כלל, והוא מה שמצונו משה רבינו ע"ה מפי הגבורה (דברים ד'), וידעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד.	56773
התבוננות באור זה על שלשה צירים מרכזיים בקיום עם ישראל, בכוחה להביאנו להשגת אותן מעלות עליונות המבוארות, הראשון קיום כלל ישראל בארץ ישראל, הרי הוא בלתי טבעי, ואף הובטח מראשית כאמור אשר כרת את אברהם לך אתן את ארץ כנען חבל נחלתכם (תהלים ק"ה).	56774
הב' קיום האומה הישראלית בגלות ובגולה ענין בלתי טבעי בהחלט, אשר גם הוא בא בהבטחת ה', כמ"ש ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפר בריתי אתם (ויקרא כ"ו), והג' היות כלל ישראל במרכז עניני העולם היום ובכל הזמנים, באופנים שונים ומתהפכים זהו דבר על טבעי, אשר כבר נאמר לנו בדברי התוכחה בערבות מואב, והיית לשמה למשל ולשנינה בכל העמים (דברים כ"ח), וברש"י לשנינה לשון ושנתם ידברו בך.	56775
עלינו איפוא להתעלות מעל הסיבות הנראות לעין, ולראות בעין אמת את מצב כלל ישראל בהיקפו, את קיומו בארץ ישראל, עמידתו בין האומות, ועמדתו המרכזית בעולם כולו, ובכך יעלה בידנו להגיע לראו	56776
	56777
	56778
	56779
	56780
	56781
	56782
	56783
	56784
	56785
	56786
	56787
	56788
	56789
	56790
	56791
	56792
	56793
	56794
	56795
	56796
	56797
	56798
	56799
	56800
	56801
	56802
	56803
	56804
	56805
	56806
	56807
	56808
	56809
	56810
	56811
	56812
	56813
	56814
	56815

עתי כי אני הוא, המסבב כל הסיבות לקיום גזירתו יתברך על פי הנהגתם של דרי מטה, זכות הכרת הנהגת יחודו יועיל להצלת כלל ישראל כמ"ש רבותינו במס' (סוטה מ"ב.).	56816
והיה כקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן ודבר אל העם ואמר אליהם שמע ישראל, מאי שמע ישראל? אר"י משום רשב"י, אמר להם הקב"ה לישראל אפילו לא קיימתם אלא קריאת שמע שחרית וערבית אין אתם נמסרים בידם, כי זכות שמע ישראל הכרת יחודו יתברך בכוחה להציל ולהושיע את ישראל.	56817
ברם למען נזכה לישועת ה', חייבים אנו לעבוד על נקודת תורפה המכרסמת בקרבנו, והיא תחושת כחי ועוצם ידי, והנה הדרך להגיע לכלל הזכירה כי ה' הוא הנותן לך כח לעשות חיל נתבאר בדברי הרמב"ן וז"ל, וידוע כי ישראל גבורים ואנשי חיל למלחמה כי נמשלו לאריות ולזאב יטרף, על כן אמר אם תחשוב כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, תזכור השם שהוציא אותך ממצרים ולא היה לך שם כח ועוצם יד כלל, ותזכור עוד כי במדבר אשר אין לאל ידך לחיות שם עשה לך כל צרכך, אם כן החיל הזה אשר עשית בכרך, השם הוא שנתן לך הכח כאשר עשית אותו, ואם תשכח את השם יכלה כחך ושארך ותאבד כאשר אבדו הם, כי כל עוזבי ה' יכלו.	56818
מבואר כי ההתבוננות בגאולת מצרים ועמידתנו במדבר על אף היותנו מעוטי כח, היא הנותנת לנו את הכח לעמוד בכל העיתות בנסיון של כחי ועוצם ידי, והיא ההוכחה הברורה כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל, התבוננות זו כשלעצמה בכוחה להביא עלינו ישועה וגאולה, כפי המשתמע מסיום דברי הרמב"ן, שכן דברי תורה נדרשים במדת מכלל לאו אתה שומע הן, ואם שכחת יד ה' גורמת אבדון וכליה, הרי מדה טובה מרובה ממדת פורענות אחת על חמש מאות, כי זכרון ידו החזקה וכוחו הבלתי מוגבל, מכוחו להזכירנו לפני ה' להפקד בפקודת ישועה ורחמים.	56819
בהתבוננות שכזו עלינו להשקיף גם על מאורעות תקופתנו, כי הנה לאיש בער וכסיל יחשוב, כי הצלת כלל ישראל בארץ ישראל בתקופת הנאצים ימ"ש היה בה משום כחי ועוצם ידי, כזכור באותה עת צרה ליעקב של שלהי מלחמת העולם השנייה, התעבו שמי ארץ הקודש בעננים קודרים של השמדת יושבי הארץ, ע"י צבאותיו של צורר היהודים ימ"ש שכבר הגיעו עד סמוך לשערי ארץ ישראל.	56820
ולוא ה' שהיה לנו וידו שהיתה במ להומם ולהרחיקם מעלינו בדרך נס ופלא, מה היה עולה בגורלנו, ואך חסדו גבר עלינו שלא נתננו טרף לשיניהם, כך גם ענין הצלת שארית הפליטה ממזימות הרשע באדמת נכר, ובנייתו מחדש של עולם התורה והיהדות בארץ ישראל, הלא דבר בלתי טבעי הוא, באור זה עלינו להבין, כי גם כיום הזה לא כחנו ועוצם ידינו עשה לנו את החיל הזה, כי ה' יתברך הוא הנותן לנו כח בדרכי נס ופלא ובאופנים על טבעיים.	56821
ובאמת הלא כוחו הפיזי של עם ישראל הינו כאין וכאפס, לעומת כוחם הצבאי של האומות הקמים עלינו לכלותנו, כמו שכתב שם הרמב"ן בהמשך ביאור הכתובים, ואמר שמע ישראל דבר אמת מפי, כי הגויים האלה הם גדולים ועצומים ממך ואיך תנצחם במלחמה, ועוד יש להם ערים גדולות ובצורות לרום השמים ואיך תכבוש אותם, וכשיתברר לך כל זה יש לך לדעת ולהאמין מן היום הזה, כי לא תוכל לעבור עליהם כלל, עד שתדע בלבבך כי ה' הוא העובר לפניך.	56822
דברים אלו תואמים למאד את מצבנו אנו, כפי אשר חזו עינינו במלחמה זו, אשר אנשי הצבא עמדו במתי מעט מול עם רב ורם של חיילי צבאות ערב, וביותר בימיה הראשונים של המלחמה היה יחס הכוחות אחד כנגד שנים עשר, ואיך זאת אשר עלה בידינו לגבור עליהם, אם לא ישועת ה' אשר עמדה לנו.	56823
חובתנו בשעה זו להתמיד ולהעמיק בהבנת מאורעות הימים על פי אור האמת, להאמין באמונה שלמה שכל דברינו ומקרינו כולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, להוסיף ולעלות בדרגה של ראיית מפעלות ה' עד כדי הכרה מלאה ביחודו יתברך, ולהגיע למצב של אתם עדי נאם ה' למען תדעו ותאמינו ותבינו כי אני הוא, לפני לא נוצר אל ואחרי לא יהיה, אנכי אנכי ה' ואין מבלעדי מושיע. (שערי ציון).	56824
	56825
	56826
	56827
	56828
	56829
	56830
	56831
	56832
	56833
	56834
	56835
	56836
	56837
	56838
	56839
	56840
	56841
	56842
	56843
	56844
	56845
	56846
	56847
	56848
	56849
	56850
	56851
	56852
	56853
	56854
	56855
	56856
מאמר רפד	56856
והיה לאות על ידכה ולטוטפות בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו ה' (י"ג ט"ז).	56857
כתב הרמב"ן וז"ל, שורש המצוה הזאת שנייה כתב יציאת מצרים על היד ועל הראש כנגד הלב והמוח שהם משכנות המחשבה, היוצא מדבריו שע"ז שנייה התפילין על היד כנגד הלב ועל הראש כנגד המח, נשעבד בזה תאוות ומחשבות לבנו ומחוננו לעבודתו ית' שמו, ונזכור יחודו ואחדותו וכל מצותיו ועונשן ושכרן, פירוש הדברים כי יש סגולה טבעית רוחנית במצוה זאת כדי לזכור ולהגיע לכלל ההצלחות הנ"ל, כי זה שכותבים שמע, והיה אם שמוע, קדש, והיה כי יביאך, ונותנים אותם בטוטפות, כשמניח האדם אותם על ידו ועל ראשו ומקיים מצוה זו כראוי, הרי הוא מתעלה ומתרומם ומתקדש בזה, לשעבד תאוות ומחשבות לבו ונפשו לעבודת השי"ת.	56858
	56859
	56860
	56861
	56862
	56863
	56864

אבל אין המחשבות של האדם משתעבדות לעבודת ה' רק בקיום המצות בשלמותן וכראוי להן, אבל אם יגרע או יוסיף בהן מדעתו, לא רק שלא הגיע לתכלית קיום המצוה, אלא גם עובר בלאו ומקלקל ומשחית ונענש, ולא זו בלבד אלא אפי' בלא גרעון והוספה, אלא אם יחליף ויתן פרשה אחרת לפי ראות עיניו, כי דוקא כשתורת ה' תמימה בידו אז היא משיבת נפש.	56865
כיוצא בזה מצינו במצות ציצית אחז"ל (מנחות מ"ג): ר"מ אומר מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין, מפני שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע לכסא הכבוד, וא"כ יבוא אדם ויאמר הרי טעם תכלת הוא משום שדומה לים, לכן יכול אני לצבוע תכלת בקלא אילן שהוא ג"כ דומה לתכלת, ואקיים גם בזה וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה', לזאת באו חז"ל ואמרו, למה לי דכתב רחמנא יציאת מצרים גבי ציצית, אמר הקב"ה אני הוא שהבחנתי במצרים בין טיפה של בכור לטיפה שאינה של בכור, אני הוא שעתיד ליפרע ממי שתולה קלא אילן בבגדו ואומר תכלת הוא (בבא מציעא ס"א):	56866
הנה בא כסיל אחד ואומר, הרי כל הטעם הוא כדי לזכור את המצות שתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד, וא"כ הרי קלא אילן דומה ממש לתכלת ואזכור גם ע"י קלא אילן, אבל איש בער לא ידע כי תורת ה' דוקא כשהיא תמימה אז היא משיבת נפש, ומהני בה מחשבה הטהורה של תכלת דומה לים, משא"כ צובע בקלא אילן במקום תכלת לא מהני ולא מידי, ואדרבה אמר הקב"ה אני שהבחנתי במצרים.	56867
מי יכול להבחין בהטיפה רק הקב"ה בעצמו ובכבודו ולא זולתו, כך אין אדם יכול להבחין בין צבע תכלת בחלזון לקלא אילן, והוא יפרע ממי שעושה כך, וזהו כמו שנתבאר דסגולת המצוה היא דוקא כמו שניתנה בשלמות שלא יחסר אף פרט כל שהוא דוקא, ואז יפעלו כל הצנורות ויעלו המחשבות לרצון לפני אדון כל, ובכך אנו מתקשרים לעולמות העליונים. (לב אליהו).	56868
	56869
	56870
	56871
	56872
	56873
	56874
	56875
	56876
	56877
	56878
	56879
	56880
	56881
	56882
	56883
	56884
	56885
מהמר רפה	56886
והיה לאות על ידכה ולטוטפות בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו ה' (י"ג ט"ז).	56887
יציאת מצרים היא יסוד ועיקר באמונה ודת, אנו מזכירים אותה כמה פעמים ביום, וכמה פרשיות שלמות כתובות בתורה מכל פרטי הנסים ההם, הפרשיות האלו הן לאות ולטוטפות על הראש והיד, ולזכרון על מזוזות הבית, אנו מספרים ביציאת מצרים בליל פסח וכל המרבה הרי זה משובח.	56888
יציאת מצרים ידועה ומפורסמת לכל בר בי רב, אך כפי רוב הפרסום כן נתגשמה ולבשה צורה מוחשית פשוטה כפי ההשגה השטחית, גדולים וטובים מדברים בלשון המקרי דרדקי, ונגררים בדעותיהם אחרי ההמון בעלי המקרא שקפאו בידעיותיהם שרכשו להם בחדר, המושגים הללו כ"כ נקלטו במח עד שהעולם רואה לפניו יציאה פשוטה מבית עבדים, ענינים רגילים מחשבות מצומצמות שאינן מתיישבות על לב ת"ח גדול.	56889
	56890
	56891
	56892
	56893
	56894
	56895
	56896
	56897
	56898
	56899
	56900
	56901
	56902
	56903
	56904
	56905
	56906
	56907
	56908
	56909
	56910
	56911
	56912
	56913

יחד עם האבות ירדה השכינה למצרים, ואת יהודה שלח לפניו גושנה לקבוע ישיבה בעד כל דורש חכמה	56914
ודת אלקים, לשמוע לקח מפי הנביא איש האלקים, הוא העתיק את ישיבתו מכנען לגושן, הנביא עומד	56915
עליהם ומלמדם תורת אל חי ומדריכם בדרך האמת, כולם נכנעים ונשמעים למוצא פיו בכל הדרת הכבוד,	56916
מתוך אהבת הרוממות ויראת אלקים, והולכים בדרך השם כפי שהורה להם אביהם, ומסרו את תורתם	56917
לבניהם אחריהם איש מפי איש, ויהיו לגוי גדול עצום ורב ממלכת כהנים וגוי קדוש, עם סגולה מכל	56918
העמים עם שכולו נצר מגזע המלך, שרים ורמי המעלה, ויקם מלך חדש ויחדר מאד פן יקחו בידם את רסן	56919
המלוכה.	56920
היו גם כאלה שהתערבו בגוים ולמדו ממעשיהם, וכמה מהם נכשלו בע"ז וגם בטלו ברית מילה, אלה היו	56921
רק מיעוטא דמיעוטא, אבל הגוי כולו היו בני יעקב אבינו, בנים הולכים בדרך אביהם, האפשר שבזמן קצר	56922
שכזה, במשך עשרות שנים אחדות פקעה קדושתם ושקעו למ"ט שערי טומאה פשוטו כמשמעו? האפשר	56923
שבני מלכים אלו שכל הארץ היתה לפנייהם לעלות ולהשתלם כאוות נפשם, נהפכו בטבעם בזמן קצר שכזה	56924
לעבדים פשוטים, עבדים הוציא משה רבינו מארץ מצרים? עבדים ראו את כל הנסים ההם? והם שקבלו	56925
את התורה? והם שאמרו נעשה ונשמע?	56926
לא ולא! זו היתה עבודת בתוך חירות, בני מלכים עבדו עבודת עבדים שעבדו ודכאו את גופם, אבל	56927
נשמתם תמיד שאפה מעל, בא משה רבינו ולמד להם תורה מפי הגבורה, תורה ברורה ומוחשית באותות	56928
ובמופתים כי ה' הוא אלקים ואין כמוני בכל הארץ, להם זו היתה השתלמות שכזו בהכרת אלקים, כראוי	56929
ויאות לתלמידים הגונים הלומדים תורה והכרת אלקות מפי רב הגון שכזה, והתרומם כל העם כולו עד	56930
אחד לרום המעלה, ועסקו בעבודת ה' כל הימים, בליל האחרון ליל שמורים קדשו את עצמם ביותר, מלו	56931
את עצמם ועשו את הפסח ככל משפטו וחוקתו, אכלו המצות ומרורים כדין ודת, וקראו את ההלל על	56932
הגאולה ועל הפדות.	56933
ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עוגות מצות כי לא חמץ, כי גורשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגם	56934
צידה לא עשו להם (שמות י"ב), הפלא ופלא! עם כולו בן ששים רבוא הולך ליגאל מבית עבדים, ויוצא	56935
לדרך כה ארוכה, יודע שבעצם היום הזה הם יוצאים גאולים, ולא עלה על לב אחד מהם להכין צידה לדרך	56936
לכל הפחות לשנה שלמה!	56937
על מי בטחו אם לא על ה', על מה סמכו אם לא על מן מן השמים, אל מי שמעו אל משה מה שצוה להם	56938
עשו, מה שלא אמר להם לעשות לא עשו, ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה כלי כסף וכלי זהב צוה להם,	56939
ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו כלי כסף וכלי זהב ושמלות, להכין צידה לדרך לא אמר להם לא עשו,	56940
דבר קטן או גדול לא עשו מעצמם הכל ע"פ ה' ביד משה.	56941
אמנם יציאה שכזו ברוב נסים ונפלאות בלילה, מלאכי השרת נושאים אותם על כתפם, קופצים איתם	56942
קפיצת הדרך בטיסה קלה והנה הם בסוכות, בשעה קלה כזו עד שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ	56943
עברו ק"כ מיל (רש"י שם), לא על הלחם יחיו בני מרום אלה, לא עליהם להכין צידה לדרך, הוא ישקם	56944
מים מצור החלמיש, ויאכילם לחם אבירים מן השמים, וילכו אחריו מלאי בטחון, לכתך אחרי במדבר	56945
בארץ לא זרועה, ועל כן לא עלה על לבם להכין צידה לדרך.	56946
כשאנו משתתפים ביציאת מצרים, אנו מתרוממים אל כל מלוא היקף הכניסה והיציאה ההיא, אל רום	56947
מעלת האבות, עלינו להרגיש בנפשותנו שגם אנו היינו נשאים אז על כנפי נשרים למרום העליה, לפסגת	56948
השלמות, לתכלית ההכרה האלקית, אחרת לא יצאנו ידי חובתנו. (לקט שיחות מוסר).	56949
	56950
מאמר רפו	56951
והיה לאות על ידכה ולטוטפות בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו ה' (י"ג ט"ז).	56952
כתב הרמב"ן וז"ל, והנה שורש המצוה הזאת, שנניח כתב יציאת מצרים על היד ועל הראש כנגד הלב	56953
והמוח שהם משכנות המחשבה, ובעבור כי הקב"ה לא יעשה אות ומופת בכל דור לעיני כל רשע או כופר,	56954
יצוה אותנו שנעשה תמיד זכרון ואות לאשר ראו עינינו, ונעתיק הדבר אל בנינו ובנינו לבניהם ובניהם	56955
לדור אחרון, כי הקונה מזוה בזו אחד וקבעו בפתחו ונתכוין בענינה, כבר הודה בחידוש העולם ובידיעת	56956
הבורא והשגחתו וגם בנבואה, והאמין בכל פנות התורה.	56957
ולפיכך אמרו הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים	56958
שהם יסוד כל התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים	56959
אין בהם טבע ומנהגו של עולם בין ברבים ובין ביחיד, אלא אם יעשה המצוה יצליחנו שכרו, ואם יעבור	56960
עליהם יכריתנו עונשו הכל בגזרת עליון כאשר הזכרתי כבר עכ"ל.	56961
יסוד הבריאה וקיומה תלוי תמיד ברצון הבו"ת, אם האדם עושה מעשה הרי בשעת מעשה הוא העושה	56962
והעוסק במעשה, אבל משנגמר המעשה אין לאדם שום קשר עם המעשה אשר עשה ולא המעשה אליו, לא	56963

כן מעשי השי"ת תלויים תמיד ולעולם בו ית', ואם יסיר השגחתו אפי' לרגע מהבריאה, תחזור כל הבריאה לתוהו ובוהו כמקדם, ועל כן אין אנו אומרים יצר אור וברא חושך, אלא יוצר אור ובורא חושך בכל עת ובכל רגע.	56964 56965 56966
כשנתבונן פשוט הוא ומוכרח להיות כן, שהרי בעשרה מאמרות נברא העולם, ומאמר ה' הרי קיים לנצח, וכן בכל מעשה ובכל מצב שהאדם נכנס בו, הכל הוא בהשגחתו ית' וכמ"ש הרמב"ן, ואמר הכתוב ה' צלך על יד ימינך, כשאתה רואה צל מוכרח לומר שיש דבר שעל ידו נעשה הצל, דבר שאינו עושה צל אפשר להיות, אבל צל בלי דבר אי אפשר, לכן כל מה שנעשה בהבריאה זה צל של הקב"ה, והיינו נסים נסתרים כמ"ש הרמב"ן, אין בהם טבע ומנהגו של עולם כלל.	56967 56968 56969 56970 56971
כל זה בכל אדם ובכל העולם אבל בישראל עוד יותר, שמשעה שניתנה תורה לישראל כל סדר העולם מתנהג לפי מעשיהם, אם בחוקותי תלכו ונתתי גשמיכם בעתם, והיה אם שמע תשמעו אל מצותי ונתתי מטר ארצכם, השמרו לכם פן יפתה לבבכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר וכיוצא בזה.	56972 56973 56974
אכן כשהיה בית המקדש קיים וישראל שרויין על אדמתם, ראינו נסים גלויים כעשרה נסים שנעשו במקדש, אבל גם לאחר החורבן ובתוך הגלות ישנם נסים גדולים ונפלאים, אלא שצריך להתבונן לראותם, ועל זה תקנו אנשי כנה"ג לומר בכל יום בתפלת שמונה עשרה, ועל נסיד שבכל יום עמנו ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת.	56975 56976 56977 56978
כתב הרמב"ם במורה נבוכים שנגלה לו סוד אחד, שאם יש לאדם בטחון גדול עם ה' יש לו התקשרות ודבקות בה', ואם הוא דבק בה' לא יוכל שום נזק ליקרב אליו, ומצינו בחז"ל (איכ"ר פ"ד כ"ג), שאפי' רשע מכיון שהוא בוטח בה' ודבק בהשי"ת אי אפשר להענישו, וכדכתיב ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כלכם היום.	56979 56980 56981 56982
כן הדבר גם בעסק התורה, כל זמן שאדם עוסק בתורה הרי הוא דבק בהשי"ת, ואין שום שטן ופגע יכול להקרב אליו, וכמ"ש גבי דוד המלך ע"ה שלא היה מלאך המות יכול ליטול נשמתו דלא פסיק פומיה מגירסא, והיה צריך לעשות רעש בין האילנות כדי שיפסוק רגע מלימוד התורה ואז היה יכול לו (שבת ל':), והרמב"ם בפ"י המשניות ביאר מאי דאמרו במשנה בסוף ברכות עת לעשות לה' הפרו תורתך, כי כשיבוא העת להפרע מהעושי רע ולהנקם מהם, יזדמנו להם סיבות להפר התורה כדי שיבוא עליהם העונש במשפט, וסיים וזה ענין ארוך ורחוק עמוק עמוק מי ימצאנו, ואנו ראינו זה בשואה, שמקודם סגרו את הישיבות ולקחו את גדולי ישראל, ואח"כ יצאה הגזירה לפועל. (לב אליהו).	56983 56984 56985 56986 56987 56988 56989 56990
מאמר רפז	56991
והיה לאות על ידכה ולטוטפות בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו ה' (י"ג ט"ז).	56992
עלינו להניח תפילין למען תהיה תורת ה' בפינו, ומה היא תורת ה' הצריכה להיות בפינו, כי ביד חזקה הוציאך ה' ממצרים, וכן נשנה הדבר והיה לאות על ידכה ולטוטפות בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים, ההדגשה של ביד חזקה או בחזק יד אומרת דרשני, והלא העיקר הוא יציאת מצרים, יציאתנו מבית עבדים לחירות עולם, ואילו לא הוציא אותנו הקב"ה הרי אנו ובנינו משועבדים לפרעה.	56993 56994 56995 56996
כאן מודגש החזק יד כאילו לו היתה היציאה לא בחזק יד אלא באופן אחר, כי אז לא היינו מצוים על מצות תפילין, והיינו מסתפקים באכילת מצה ומרור וקרבת פסח, ויתר המצוות הבאות להזכירנו את יציאת מצרים, וכמו שמצות פדיון בכורות ועריפת פטר חמור, באה כדי שנזכור את המכה האחרונה של הריגת כל בכור בארץ מצרים, כן באה המצוה של והיה לאות על ידכה ללמדנו ולהזכירנו תורה שלמה הצריכה להיות בפינו, כי בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים.	56997 56998 56999 57000 57001
מה זה בחזק יד? אנו אומרים בהגדה, ר' יוסי הגלילי אומר, מנין שלקו המצרים במצרים עשר מכות ועל הים חמשים מכות? במצרים מה הוא אומר ויאמרו החרטומים אל פרעה אצבע אלקים היא, ועל הים מה הוא אומר וירא ישראל את היד הגדולה, הרי לנו הגדרה מה זה יד ומה זה חזק יד, ונראה לבאר כי התורה באה ללמדנו, כי למרות כל האותות והמופתים והזרוע הנטויה ומוראים גדולים, לא נכנע פרעה ולא למד מאצבע אלקים שהודו בה גם החרטומים, ולא מהיד שראו במכת דבר ומכל המכות שבאו עליהם.	57002 57003 57004 57005 57006
ואם אחרי מכת בכורות שנדמה היה כי סוף סוף נשבר ונכנע פרעה ואמר, קומו צאו מתוך עמי גם אתם גם בני ישראל, הכל כמו שאמרתם ולא כמו שאני אמרתי, בטל לא אשלח אתכם, בטל מי ומי ההולכים רש"י, הרי מיד ויהפך לבב פרעה ונמחה לגמרי הרושם של המכות, וההודאה וההכרה כי יד ה' עשתה את כל זה, ורצון ה' הוא כי יוציא את ישראל ממצרים בחזק יד שלא בטובתו ובעל כרחו של פרעה והמצרים.	57007 57008 57009 57010
למדנו מזה שלא כפי שאנו סבורים, שלו היינו רואים נסים ואפילו נס אחד, היינו נהפכים ליראי שמים, והיינו נזהרים מלעבור את פי ה' ושומרים את מצוותיו, ורק באין אתנו נביא וחזון ואין אנו רואים את יד ה' בכל דבר אנו עוברים על מצוות ה', כי הלא המצרים ופרעה בראשם ראו חמשים פעם את מעשה ה'	57011 57012 57013

וגבורותיו ונשארו במריים, וגם על הים נאמר וירא ישראל את היד הגדולה ולא המצרים, אולי ראו אבל	57014
להגיע מזה לויראו את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו לא הגיעו.	57015
רעה חולה זו של טבע בני האדם, קשיות עורף והכבדת הלב גם אחרי שרואים נסים ונפלאות, עושים	57016
רושם רק לרגע ואח"כ שב הים לאיתנו, וכבר רמזו חז"ל בפרשת וארא על הפסוק וארא אל אברהם יצחק	57017
ויעקב ושמי ה' לא נודעתי להם, חבל על דאבדין ולא משתכחין, כשביקש אברהם לקבור את שרה לא	57018
מצא קבר עד שקנה בדמים מרובים ולא הרהר אחרי מדותי, הרי שהאבות לא רק שלא ראו נסים, אלא	57019
ניתן להם מקום להרהר אחרי מדותיו של הקב"ה שאיננו מקיים את הבטחותיו, ובכל זאת נשארו בתומתם	57020
וצדקתם, ומאידיך משרע"ה שאל למה הרעות.	57021
אנו למדים מכאן כי לא הנסים והנפלאות הם שמגבירים את האמונה, ובלעדם אי אפשר להאמין בה', כי	57022
הרי פרעה למרות שראה כל כך הרבה נסים ונפלאות בעינו ועל בשרו לא נכנע, ולא הוציא את ישראל	57023
ממצרים, ורק בחוזק יד הוציאנו ה' ממצרים, ואת זה אנו צריכים לשנן לעצמנו יום יום לאות על ידינו	57024
ולטוטפות בין עינינו, כי האמונה בה' איננה תלויה בנסים, כי בחוזק יד הוציאנו ה' ממצרים, ורק בשמירת	57025
מצוות ה' ואמונה בנאמר בתורה ובלי להרהר אחרי מדותיו של הקב"ה, נראה את היד הגדולה בכל דבר	57026
ונאמין בה' ובמשה עבדו. (למען אחי ורעי).	57027
H	57028
	57029
בשלח	57030
מאמר רפח	57031
ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מצרימה (שמות י"ג י"ז).	57032
מה נורא הדבר! העם היוצא ממצרים אשר ראה את היד הגדולה, את המכות הגדולות שהכה ה' את	57033
מצרים, את היד החזקה ואת האש הגדולה, העם הזה ינחם וישוב מצרימה כאשר יראה מלחמה, לו היינו	57034
אנחנו רואים נסים גלויים כאלו, לו היינו רואים כי אדם נענש על המקום בעברו על מצות ה', כי אז כולנו	57035
היינו חוזרים בתשובה שלמה, ומה נשתנה העם היוצא ממצרים?	57036
והנה בכלל יש להבין על המקום הגדול שתופסת יציאת מצרים בתוה"ק ובמצוותיה. וכבר ר' יוסי זעירא	57037
דמן חבריא שאל את רשב"י (זהר חדש יתרו), מה כל הרעש הגדול של יציאת מצרים שזה נזכר בתורה	57038
חמשים פעם, והלא הקב"ה הבטיח לאברהם אבינו בברית בין הבתרים ואח"כ יצאו ברכוש גדול, ומה	57039
הגדלות שהקב"ה קיים את הבטחתו ועמד בדיבורו?	57040
ואנו נוסיף שכמעט כל התורה והאמונה קשורה ומבוססת על ענין יציאת מצרים, כמ"ש למען תזכור את	57041
יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך, וחז"ל דרשו מזה חיוב על הימים והלילות ועל העוה"ב וימות	57042
המשיח, ולא עוד אלא בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים.	57043
ויש לתרץ שאלה אחת בחברתה, טעות הוא בידינו שאנו סבורים, כי חוסר האמונה נובע מזה שאין אנו	57044
רואים את יד ה' ואת ההשגחה העליונה, את השכר והעונש עבור המרת פי ה', ולא רק פרעה אשר חש על	57045
בשרו את העונשים הכי חמורים, וכמה פעמים הודה בפה מלא ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים, ומיד שב	57046
לסורו והכביד את לבו, אלא כל אחד מאתנו הוא בבחינת פרעה המכביד את לבו, ושוקע במ"ט שערי	57047
טומאה של כפירה, וכתשובת רשב"י על שאלת ר' יוסי זעירא, שהקב"ה הבטיח להוציא את ישראל	57048
ממצרים, אבל לא הבטיח להוציא את ישראל מטומאת מצרים ולהעלותם למ"ט שערי קדושה.	57049
ולכן נזכרה יציאת מצרים נ' פעמים, כי יציאת מצרים אינה יציאה פיזית גרידא מתחת סבלות מצרים, אלא	57050
בעיקר יציאה רוחנית חירות עולם, וגם בהיותנו שוב בגלויות שונים וקשים, לא אבדנו את החירות	57051
הנפשית שנקנית לנו על ידי שמירת התורה והמצוות, אין לך בין חורין אלא מי שעוסק בתורה, ואז אנו	57052
רואים בכל יום ובכל עת את יד ה', כמ"ש ועל נסיד שבכל יום עמנו ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת,	57053
זוהי החשיבות הגדולה של יציאת מצרים, היציאה מטומאת מצרים העושה את האדם עוור לכל התגלות ה'	57054
בבריאה, הן בנסים גלויים והן בנסים נסתרים.	57055
ולכן חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, וזה כל התורה לדעת ולהבין, כי גם כשאדם	57056
רואה נסים גלויים ונוראים, מה שראתה שפחה על הים לא ראה יחזקאל בן בוזי, בכל זאת הוא עלול	57057
להנחם בראותו מלחמה ולשוב מצרימה, לעשות עגל מסכה ממצרים, להחליף את הקדושה בעבודת	57058
אלילים, ורק התורה הקדושה וזכירת יציאת מצרים מוציאה אותנו מטומאה לקדושה, ומשעבוד לחירות	57059
עולם. (למען אחי ורעי).	57060
	57061
מאמר רפט	57062
ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מצרימה (שמות י"ג י"ז).	57063

כל מתבונן יתפלא מאוד, איך זה אפשר שכל הנסים והנפלאות שהראה ה' בארץ מצרים וישועתו הגדולה לישראל, לא הביאו את עם ישראל לידי בטחון גמור בה', ועדיין היה מקום לחשוש שמיראת מלחמה ינחם העם וישבו מצרימה, ואמנם כן היה כי בבואם אל ים סוף ופרעה הקריב, וייראו מאוד ויאמרו אל משה המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר, וכן בכל עת הליכתם במדבר כשראו איזו סכנה של רעב או צמאון, מיד נתרופף בטחונם בה' ויתלוננו, וכששבו המרגלים מתור הארץ ואמרו כי עז העם היושב בארץ, כתוב ויאמרו נתנה ראש ונשובה מצרימה.	57064 57065 57066 57067 57068 57069
הרי שגם אחרי ראותם את ישועת ה' וגילוי שכינתו על הים, הופעתו על הר סיני ונסיו הנפלאים בהורדת המן והוצאת מים מן הסלע, עדיין לא היה לבבם שלם עמו ולא האמינו בנפלאותיו, וע"ז אנו עומדים ומשתוממים היאך יתכן כזאת? הלא לנו נדמה כי לו ראינו אנו בדורנו זה אף קצת מן הנסים והנפלאות ההם, לא היה בלבנו שום מקום לחוסר אמונה ותמהון לבב.	57070 57071 57072 57073
כבר בארנו כי אנו מרגישים כזאת רק מפני מדרגתנו, כי נדמה לנו שכל מה שנמצא בטבע אינו מעיד על יסודות האמונה, ורק אלו היינו רואים דבר מה שהוא למעלה מן הטבע, אז היתה מתגלית לפנינו אלקות והיינו מוכרחים להודות בכל, כמה קטנות יש בזה שלא להבין, כי כל נפלאות הבריאה בכל יום תמיד מכריחות להאמין בה', ולחשוב כי רק מציאות ענינים נסתרים תכריח להאמין בכל, וזה מפני שאין להם מושג רק בטבע הבריאה המושגת באחד מחמשת החושים, וכל מה שלמעלה מזה יחשב בעינם לאלקות. ואף אנחנו אשר זכינו לדעת מציאות כוחות נסתרים שבבריאה, וענינים נפלאים ונשגבים במציאות ההויה, בכל זאת אין הכרתנו בהם ברורה ואין ידיעתנו גמורה כי לא נדע בבהירות, ואפילו הידיעות הידועות לנו על פי השכל והנסיון, אינן שלמות אצלנו בהכרה ברורה וחזקה, ומה שנדע ונתברר לנו היום מתמעט ונשכח למחר.	57074 57075 57076 57077 57078 57079 57080 57081 57082
לא כן הדורות הראשונים, שהיו להם ידיעות נעלות ונשגבות בנפלאות הבריאה וסודותיה, וידעו את הכוחות הנסתרים אשר בטבע, וגם השתמשו בכוחות ההם ע"פ כללים וחוקים ידועים, הם ידעו כי הטבע יותר רוממה מאשר אנו מבחינים בחושינו, וכי גם למעלה בשרשי הבריאה שממש משתלשלים כל אלו הכוחות והענינים שבעולם השפל, יש סדר טבעי ומשפטים ידועים, שאפשר להשתמש בהם על פי חוקים מיוחדים.	57083 57084 57085 57086 57087
ולכן לא הביאם לידי התפעלות נפרזה כל דבר היוצא מגדר הטבע הפשוטה, כי היו בעיניהם הענינים הנסתרים כמו הענינים הטבעיים הנגלים אצלנו, וכשם שלמרות ראותנו את נפלאות הבורא בחוקות הטבע עדיין יש מקום לנו לטעות, כמו כן יכולים גם הם לטעות אף אחרי ראותם את עניני הטבע הנסתרים, ואולי להם מקום לטעות עוד יותר מפני ריבוי הענינים ורוחב ידיעותיהם במציאות ההויה והטבע העליונה.	57088 57089 57090 57091
ולפי מה שהוכחנו כי כל הנסים והנפלאות היו על פי סדר ומשטר ידוע, ולפי חוק ומשפט עליון שהוקבעו מראש ברצון הבורא ב"ה, אין תימה כי אף אלו שראו נסי הבורא ונפלאותיו היה להם עדיין מקום לטעות, כי עד כמה שהגיעו למדרגה גבוהה בידיעות עליונות, מ"מ בראותם כי הכל מתהוה בחוק קבוע ותלוי בסיבות ידועות, היה להם מקום לקצץ בנטיעות, כלומר להתיר קשר הענינים האלה עם מציאות האין סוף ב"ה והשפעתו המתמדת, ולחשבם לענינים טבעיים עומדים ברשות עצמם.	57092 57093 57094 57095 57096
ואולי מפני זה הוסדרה כן הנהגת הבורא שיהיה מקום לטעות, כדי לתת שכר לבוחר לו דרך האמת והולך בדרך ישרה ומכיר ומבין האמת לאשורה, וכל הרוצה לצאת מעולמו מניחין לו, ולכן מצינו כמה גדולים שבאו בסוד החכמה העליונה ויצאו מהעולם, כמו יוחנן כהן גדול ששימש פ' שנה בכהונה גדולה ואח"כ נעשה צדוקי וכן אחר וכיו"ב.	57097 57098 57099 57100
וכל אדם באיזה מדרגה שהוא, עלול הוא לנטות מדרך האמת אם לא יתאמץ בכל כחו לראות נוכחות, שאז גם הכרתו בחכמת הבריאה הטבעית מביאתו לידי הכרת הבורא שברא כל אלה בחכמה נפלאה, ולידי אמונה בהשגחתו הפרטית ובנפלאותיו וטובותיו שבכל עת, ואם מסור הוא ביד היצר ולא התחזק להביט אל נכון ביושר ואמת, אז יש מקום לאי אמונה אפי' לאלה שהגיעו למדרגה עליונה בהכרת הבריאה ושרשיה. ולכן מובנים לנו טעויותיהם של דור המדבר, כי אף שהגיעו למדרגה גדולה בהכרת המציאות ע"י ההנהגה הנסית שהתמידה עליהם, מכל מקום כל שנתעוררה אצלם התמרמרות ונתעוררו כוחות החומר, מיד נחלשה הכרתם ואמונתם ומצאו מקום לטעות ולסור מן הדרך הישרה, ולפי גודל השגתם וחכמתם מצאו מקום לעקם הכרתם ולהבינה לא לפי קו הישר והאמת, ואע"ג שהיו דור דעה בכל זאת נטיית היצר עושה את שלה, כי אף האנשים היותר גדולים מוטלים עוד תחת טבע יצרם המטעה אותם ומטה את שכלם לפי דרכו.	57101 57102 57103 57104 57105 57106 57107 57108 57109 57110
למדים אנו מזה כי כל אדם באיזו מדרגה שיהיה, צריך התחזקות גדולה כדי שיכיר את כל הדברים לפי אמיתתם, ולהתאמצות מרובה ביראת ה' ותקון המדות, למען יראה נוכחות באמונת ה' ולא יטה ימין	57111 57112

ושמאל, כי הרי אף דור דעה שראו כל הנסים והנפלאות ובאו לידי הכרות נשגבות ביסודות האמונה, עדיין שלט בהם היצר והטה אותם מדרך החיים.	57113
גם יתבונן כל בר דעת ויכיר אמיתות התורה הק' מספורי התורה עצמם, כי מלבד הנסים והנפלאות שספרה לנו התורה, ושנעשו לפני ששים רבוא ונתפרסמו בימיהם ע"י ספר התורה, ונמסרו אח"כ איש מפי איש מדור לדור, הנה מעצם אופן הספור שלא כסתה התורה שום דבר, וספרה את עשיית הנסים ושגם אחרי כן מצאו מקום להתלוננות, זה עצמו מעיד כי לא באה התורה לספר לנו נפלאות כדי להאמין בה ולמלא את צויה, אלא תורת אמת היא המספרת לנו את האמת כמו שהיא, באשר כל זה מלמד לנו דרך האמת ותורת החיים למען נזכה לחיי עולמים.	57114
כמה צריך האדם להתחזק בראת ה' כל היום ולהרגיל עצמו להכיר כוחות נפשו, למען יבין כל התעוררות בנפשו מאין היא באה וימצא את מקורה, ורק בזה ינצל משליטת יצרו על שכלו ולא יטהו ח"ו מדרך האמת, ואז יראה נכוחות בתורת ה' ויאיר את נפשו באור האמת והאמונה, כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו במ. (שעורי דעת ח"א 118).	57115
	57116
	57117
	57118
	57119
	57120
	57121
	57122
	57123
	57124
	57125
מאמר רצ	57126
ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבנו מצרימה (שמות י"ג ז').	57127
לכאורה רואים אנו כאן סבל נורא שנגרם לעם שלם, שש מאות אלף לבד מטף, אחרי יציאתם ממצרים עם יגיעה ועייפות רבה, בטח השתוקקו וציפו להגיע אל המנוחה והנחלה בדרך הכי קרובה וקצרה, במקום להקיפם במדבר ולהאריך להם הדרך בגלל החשש פן ינחם העם, ולכאורה זה נראה כמעשי אכזרי לפי מצבם, וכמ"ש וילונו כל עדת בני ישראל, כי הוצאתם אותנו אל המדבר הזה להמית את כל הקהל הזה ברעב (ט"ז ג'), ופי הרמב"ן מדוע הזכירו 'מדבר וקהל' לפי שקהל גדול כזה ימות בלי ספק ברעב במדבר הגדול הזה, וזוהי תלונה מוצדקת והקב"ה שמע להם ולפיכך ערך להם שלחן במדבר ע"כ.	57128
אך אחר העיון באמת רואים ההיפך, שאין רחמנות וסייעתא דשמיא גדולים מזה, בתחילת בריאת העולם אמר הקב"ה לאדם הראשון לבל יאכל מעץ הדעת, ומסביר הסבא זצ"ל שלא כדאי להכניס עצמו לנסיון, אלא להשאר כמו לפני החטא בלי בחירה, ולהמשיך במצב של בחירה להגיע לאי בחירה, אבל בחירה עצמה לא, ואמנם התברר שאדם הראשון לא כיון במה שבחר, שאלמלא החטא היה נשאר עם חיי נצח, כאן רואים סוד זה שהחסרון אינו מצד הבריאה אלא מצד האדם.	57129
וכן אצל הכלל ישראל בהיות עם ישראל במדבר לא היה שום צורך במשכן, כי היו במדרגה עליונה של שכינה בלי משכן, ורק אחרי עשיית העגל היה צריך משכן, חסרון השכינה לא היה מצד המציאות של בני ישראל במדבר, אלא מצד האדם עצמו והתנהגותו, ומה שנראה כאכזריות במדבר זהו רק אחרי החטא ולא מצד סכנת המדבר והרעב, זהו שאומר ר' ישראל סלנטר זצ"ל, מדרך התורה להיות האדם איש מדיני, אבל מההכרח אנו צריכים להיות פרושים ע"כ.	57130
האדם בלי חטא ובלי מדות רעות יכול להיות חיים נפלאים במדבר, אך מדותיו הרעות עושות את חיי בלתי נסבלים, ועל כן לפי השקפת האמת, אילו היה האדם חי רק על פי התורה, אז דרך החיים שלו צריך להיות של איש מדיני, מעורב בין הבריות ובלי חשש של נזק, אבל מאחר ואין האדם מתגבר ואיננו עובר את נסיונותיו, אז יותר כדאי לו להיות פרוש ולהתרחק מחיי נסיון.	57131
זהו הלימוד מהליכת ישראל במדבר, שבהליכה בדרך ארוכה ועקומה זוהי סייעתא דשמיא עצומה בלתי מוגבלת, וראיה לזה מה שקרה אח"כ וכפי שאומר רש"י ז"ל, ומה אם בדרך עקומה אמרו נתנה ראש ונשובה מצרימה, בדרך פשוטה עאכו"כ? אם האדם מושפע מרצונו לרדוף אחר הכבוד זהו עצמו העונש הכי גדול, כי זה בגדר זרוק חוטא או אורא אעיקריה קאי, וזה מראה שהאדם לא התקדם בעבודתו המוסרית ולא נעשה בו שום שינוי, ואם כן למה לו חיים?	57132
הרי אחר כך אמרו זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חינם, והתלוננו ושכחו את כל הנסים ואת קריעת ים סוף וביזת הים זהו העונש האמיתי, וכן אצל המרגלים בגלל חשבונות של כבוד מדומה באו לבכיה של חינם וכתוצאה לבכיה לדורות, עונש עצום הנגזר באופן מתחייב מהתנהגותם, וגם אצל פרעה ראינו אותו דבר שהשאיר לו הקב"ה מקום לטעות לפני בעל צפון, שיאמרו במצרים שהנה יראתם עמדה להם, ומיד שכחו את כל המכות האותות והמופתים ומכת בכורות.	57133
למדנו שהתנהגותו של האדם היא העושה שהנהגת ה' אתו היא עונש או פרס, אין עונש או פרס מבחוץ אלא ההתנהגות היא העונש או הברכה, ולכן כוונת ה' להעבירם בדרך רחוקה ולא בדרך ארץ פלשתים, היתה אמורה להיות דרך עמוסה ברכה ותועלת למען כלל ישראל, והאדם צריך להיות ראוי לכך לפי התנהגותו. (דגל המוסר).	57134
	57135
	57136
	57137
	57138
	57139
	57140
	57141
	57142
	57143
	57144
	57145
	57146
	57147
	57148
	57149
	57150
	57151
	57152
	57153
	57154
	57155
	57156
	57157
	57158
	57159
	57160
	57161
	57162

	מאמר רצא	57163
	ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מצרימה (שמות י"ג ז').	57164
	לכאורה קשה להבין, מהיכא תיתי לעלות בלבם המחשבה לשוב מצרימה לאחר שסבלו בה כל כך, בו בזמן	57165
	שעומדת לפנייהם הבטחה להיכנס לארץ משלהם ארץ זבת חלב ודבש, גם יש להם עשירות רבה ממה	57166
	שניצלו את מצרים בעת יציאתם משם, וגם הם יודעים מה צפוי להם אם ישובו למצרים, שינקמו מהם גם	57167
	עבור המכות שסבלו בגללם, והלא חשבון קל בלבד היה משכנע אותם כמה רע ומר יהיה להם אם ישובו	57168
	מצרימה, אך בכל זאת מעידה התורה בהם כי בראותם מלחמה ושבו מצרימה.	57169
	ועי' ברש"י ומה אם כשהקיפם דרך מעוקם אמרו ניתנה ראש ונשובה מצרימה, אם הוליכם בפשוטה	57170
	עאכו"כ, טוב לזכור כי לפי חז"ל לא יצאו ממצרים אלא רק הטובים מישראל, שכן ארבעה חלקים מתו	57171
	בימי האפלה, א"כ איך יתכן כזאת להעלות על הדעת לשוב מצרימה?	57172
	אך כאן גילתה לנו התורה את חולשת האדם ואת חוזק טבעו, שאינו מסוגל לראות אלא רק את ההווה	57173
	לשעתו, ובשום אופן אינו יכול בעת הנסיון להביא בחשבון הן את העבר והן את העתיד, הוא מצמצם את	57174
	שכלו רק בד' אמות של הנסיון, הוא מחפש כל הדרכים אך ורק להקל מעליו את נסיון ההווה, ולענין זה	57175
	הוא מסוגל לטעות אפילו בחשבונות קלים ופשוטים כאלה שלאחר הנסיון בוודאי שלא יטעה בהם, אך	57176
	בעת הנסיון כאשר הוא רואה מלחמה לפניו, יחפש ויטכס עצה רק איך להינצל ממלחמה זו ולא יותר.	57177
	ומה היה האמצעי נגד זה, ויסב אלהים את העם דרך המדבר להסתלק ממקום הנסיון, וכמ"ש בחובות	57178
	הלבבות על קצת החסידים שהיו פורשים שבעים שערים משערי המותר מיראתם שער אחד משערי	57179
	האיסור (תשובה פ"ה), זו היתה דרכם של חסידים הראשונים ברם טבע האדם אינו כן, כי קשה לו לפרוש	57180
	משער האיסור ואף מתקרב אליו, בהיותו מאמין בעצמו שלא לעבור על האיסור, אך זו טעות גמורה, כי	57181
	אם היה האיסור חמור אצלו היה מתרחק ממקומו ומן הסכנה שבו.	57182
	ואכן זהו ההבדל בין החסידים הקדמונים ובינינו, שהם הרגישו באיסור כסכנה וממילא התרחקו ממנו, כמו	57183
	שטבע האדם להתרחק מסכנה פיסי, ואם האדם אינו מתרחק כל כך מהאיסור, הרי זו בחינה לגביו שאיננו	57184
	מפחד כלל אם אמנם יעבור על האיסור, ואם האדם מקבל על עצמו ללכת סביב ולהתרחק מן הסכנה, אזי	57185
	יהיה בטוח שאפילו בעת הנסיון לא ישוב מצרימה מ"ט שערי טומאה, כי ילך ויעלה מעלה מעלה ויגיע עד	57186
	למדרגה של קבלת וקיום התורה. (נחלת אליעזר).	57187
		57188
	מאמר רצב	57189
	ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מצרימה (שמות י"ג	57190
	ז').	57191
	אמרו בגמ' (גיטין מ"ז.), ריש לקיש כי נח נפשיה שבק קבא דמוריקא, קרא אנפשיה ועזבו לאחרים חילם,	57192
	ואמר הח"ח זצוק"ל, דכל קנין חומרי הרי בא ע"י איזה עמל וטירחה שצריך להשקיע בו זמן, ונמצא דעל	57193
	הקב הזה שהה קצת זמן להשיגו באיזה דרך שהוא, והזמן הלא הוא עצם החיים, אלא שאם היה אוכל את	57194
	הקבא דמוריקא הרי נעשה ממנו ומהזמן שהושקע בהשגתו תורה ועבודת השי"ת, אבל כשהניחו אחריו חס	57195
	על הזמן היקר, וקרא על עצמו ועזבו לאחרים חילם.	57196
	כדי להבין ערך וחשיבות הזמן, נתבונן מה אפשר להשיג בזמן ואף בחלק קטן ממנו, אמרו חז"ל (ילק"ש	57197
	בשלח רכ"ז) על הפסוק כי קרוב הוא, קרוב החסד שעשו כנענים עם אבינו יעקב, הדא הוא דכתיב וירא	57198
	יושב הארץ, ר"א אומר שהתירו איזוריהן, רשב"ל אמר שהתירו קשרי כתיפותיהם, רי"א שהראו באצבע,	57199
	והלא דברים ק"ו ומה הכנעניים שלא עשו חסד לא בידיהם ולא ברגליהם, אלא ע"י שהראו באצבע ניצולו	57200
	מן הפורעניות, ישראל שהם עושים חסד לא כ"ש.	57201
	והנה הכנענים לא עשו אלא פעולה ותנועה קלה מן הקלות ואפשר גם בלי כוונה יתירה, ואך ממילא יצא	57202
	כבוד מעט ליעקב אבינו, ואף שאפשר שהיה להם הרגש כל זהו במעלת השלימות של יעקב אבינו, אך	57203
	אילו הבינו לכבד את יעקב כראוי הרי היו צריכים ללוותו, ובפרט שראו את הכבוד הגדול מצד המצריים,	57204
	ומ"מ לא עשו כן וכמ"ש חז"ל שלא עשו חסד ברגליהם.	57205
	הרי שלא הבינו והכירו היטב לכבד את יעקב, וא"כ הרי בזה עצמו שעשו לכבודו של יעקב, יש עליהם	57206
	תביעה גדולה של העדר כבוד, ומ"מ לא נתבטלה זכותה של הפעולה המועטת והתנועה הקלה, והשפיעה	57207
	והגינה עליהם מאות בשנים אח"כ שלא יידחו ממקומם, ושתתעכב הכניסה לארץ ישראל, הרי לנו עד היכן	57208
	מגיעה כוחה של פעולה קטנה ואפילו ירודה באיכותה, ונוראות להתבונן שברגע קל ניתן לפעול עולמות	57209
	כל כך.	57210
	ואמרו ז"ל (סנהדרין צ"ו.), נבוכדנצר זכה למלכות בכיפה בשביל ג' פסיעות שרץ לכבוד המקום, ואלמלא	57211
	לא עיכבו גבריאאל לא היתה ח"ו תקנה לשונאיהן של ישראל, שהיה שכרו מרובה כל כך והיה לו רשות	57212

לאבד ח"ו שאריתנו, חזינן מכאן לא רק את השכר הגדול עבור פסיעה אחת הנעשית ברגע קל, אך גם זאת שפעולה קטנה זו הביאה לתוצאות מבהילות המשנות סדרי בראשית ועתידות כלל ישראל, ובמדרש (תנחומא ט"ו) ר"י אמר שלש פסיעות פסע משה, רשב"ל אמר לא פסע אלא צוארו עיקם, אמר לו הקב"ה נצטער לראות חייך שאתה כדאי שאגלה עליך.	57213
הרי כמה חשובה תנועה קלה וטרחה כל שהיא בעמל תורה, שכמה ענינים גדולים תלויים בזה, דאף שהיה מוכן לנבואה ולגאולה, מ"מ אילולא התנועה הקלה של צוארו עיקם לא היה נגלה עליו, ולמדנו כמה חמור בתוצאותיו חסרון כל שהוא ומעט היסח דעת מתורה, ומהו הפסד של רגע אחד בעסק התורה, ובחזרה"ל בשער חשבון הנפש (פרק ה'), ואל תמעט בעיניך שום טובה שתעשנה לשמו אפילו במלה או בראיה, כי המעט ממך רב אצלו, היינו שברגע קל אפשר לפעול גדולות ונצורות.	57216
ובגמ' (ע"ז י"ז א'), בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת, ביאור הדברים דודאי לא נצטער רבי ח"ו על שעסק תמיד בתורה ועבודת השי"ת ולא קנה עולמו בשעה אחת, והרי יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב, אך הענין הוא דכששמע רבי הבת קול דר' אלעזר בן דורדיא מזומן לחיי העוה"ב, וראה כמה השיג בשעה אחת של תשובה עד כדי לזכות למחילה על כל העוונות ולעלות במדרגות עליונות, הרי שבשעה אחת אפשר לעלות כ"כ הרבה, הצטער ובכה כי חשש שלא פעל בכל שעה מזמנו במדה כזו, ושמא היה באפשרותו לפעול יותר.	57222
ויען כי בכל רגע ורגע היו פעולותיו נשגבות מאוד למעלה ראש לדורות עולם, חשש שמא לא התאמץ כפי האפשרות הגדולה שהיתה בידו, ונתערר לזה מר' אלעזר בן דורדיא, אשר מתוך שהכיר שפלות מצבו התאמץ בכל כוחו לצאת מן ההפכה, ואף הצליח בשעה אחת לצאת מבירא עמיקתא ולהתרומם לאיגרא רמא, הרי שבהתאמצות הראויה יכול אדם להשיג בשעה אחת מעלות לאין שיעור, וחשש רבי פן אינו משיג בשעה אחת כל מה שיכול היה להשיג כי חסרה לו התאמצות זו, וע"ז בכה ונצטער על עצמו.	57228
והנה רבינו הקדוש שהיה בתכלית הקדושה, וחמדת כל המדות טובות שיש בעולם, ויגיעתו ופעולתו לתורה תוצאותם עד סוף כל הדורות, עם כל זה חשש שלא השתמש בזמן כפי האפשרות הגדולה שיש בו, מזה יתבונן כל בר דעת על גודל העשירות המונחת בכל רגע ורגע מהזמן, ואיזה בזבז הוא אם הזמן עובר לבטלה ח"ו, כל שעותיו של האדם ספורות הן, ובכל רגע צריך להיות מצבו בהתאם לתכליתו, דנצחיותו של האדם מתהווה ממצבו בזה העולם. (משנת רבי אהרן עמ' קצ"ג).	57229
מאמר רצג	57230
ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא פן ינחם העם בראותם מלחמה ושובו מצרימה (שמות י"ג י"ז).	57237
איתא בגמ' (פסחים נ'): אריב"ל כ"ד תעניות ישבו אנשי כנה"ג על כותבי ספרים תפלין ומזוזות שלא יתעשרו שאלמלא מתעשרין אין כותבין, הרי כי גם חז"ל פחדו לבטוח על יושר צדקותינו כי נהיה עשירים ואעפ"כ נכתוב תפלין ומזוזות, ומזה נבין כי הנהגת השי"ת אתנו כל שכן וכ"ש שהיא על דרך זה לחשוך אותנו מחטוא, לו ידע האדם את זאת, היה מתבונן איך שהשי"ת שומר אותו לבל יחטא.	57241
אם היה לפי רצונו הוא, אינו חושש על עצמו אף לעמוד בקובה של זונות, ומי יודע מה היה ממנו וח"ו לא היה לו תקומה, ודוקא ברוב רחמי ה' ית' כי תמיד ינחהו וישמרנו מלחטוא, ובכ"ז אולי יש תקוה, והכל להרחיקו מן החטא ולקרבהו אל הטוב, שיעמוד תמיד במצב כזה שיהיה קל לפניו לשוב אל ה', וזהו שורש גדול בהנהגת השי"ת עם האדם.	57242
ומקרא מפורש הוא, ולא נחם א' דרך פלשתים כי קרוב הוא, פן ינחם העם בראותם מלחמה ושובו מצרימה, גילה לנו הכתוב סוד מהנהגת השי"ת שהנהיגם דרך מדבר כי חשש להם פן ישובו מצרימה, ועי"ש ברש"י וז"ל, ומה אם כשהקיפם דרך מעוקם אמרו נתנה ראש ונשובה אם הוליתם בפשוטה עאכו"כ עכ"ל, והנהיגם דרך מדבר למען שיהיו רחוקים ממצרים, וגם בדרך מעוקם ויהיה קשה לשוב מצרימה, הרי מפורש כי הקב"ה מבקש עצות לבל נהיה קל בבחירתנו לחטוא, ע"כ הנהיגנו דרך המדבר וזה טובתינו ואשרנו.	57249
אמרו במכילתא לא יהיה לך א' אחרים למה נאמר, לפי שהוא אומר אנכי ה' אלקיך, משל למלך שנכנס למדינה אמרו לו עבדיו גזור עלינו, אמר להם כשתקבלו מלכותי אגזור עליכם, שאם מלכותי אינכם מקבלים גזירתי האיך אתם מקיימין, כך אמר המקום לישראל אנכי ה' לא יהיה לך, אני הוא שקבלתם מלכותי במצרים, קבלתם מלכותי קבלו גזירתי.	57250
לכאורה מאי נפק"מ אם יגזור עליהם ואח"כ יקבלו מלכותו, אדרבה ראוי שיראו הטוב הכרוך במצותיו ויקבלו מלכותו ביותר רצון, ולפי ראות עינינו מבינים אנו כי היה יכול הקב"ה לגזור עליהם מתחילה והיו	57256

רצים אחריו מצד מצותיו הצרופות, כענין חכו ממתקים וכולו מחמדים (שה"ש ה').	57262
	57263
אכן לא כן הדבר הקב"ה הוא הבורא הוא היודע את טיב החומר, ויודע כי אינו בטוח בקיום מצותיו, אף כי טובים המה מתוקים מדבש ונופת צופים, עכ"ז לא סומך בקיומם, כי אם יהיו המצוות רק לפי רצונם ודעתם, ויהיו בגדר בעלי בחירה ולא מוכרחים מפני גזירת מלכות, כבר לא בטוח בקיומם, ואמר להם כשתקבלו מלכותי תחילה, ר"ל תכירו כי עבדים אתם לי ומחויבים אתם בעל כרחכם לעבדני מפני מלכותי עליכם, אז בטוח אני בקיומם ואגזור עליכם גזירות.	57264 57265 57266 57267 57268
ובדקדוק אמרו ז"ל בלשון גזירות, שתדעו כי מצותי עליכם הינם בגזירת מלך לא לטובתכם ולדעתכם, כי אחר שקבלתם מלכותי אמלוך עליכם ביד חזקה וזהו גזירתי, וכן יקראו כל המצות עשה ולא תעשה גזירות, וזהו מצות לאו ליהנות ניתנו (ר"ה כח.), כי הם גזירות עליכם ולא להנאתכם.	57269 57270 57271
וע"ז סובב והולך ענין מעמד הר סיני, אשר בפירושו אמר הכתוב, ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו, וזהו דבר נפלא שני ענינים נתן לנו הקב"ה התורה ומעמד הר סיני, ושניהם יחד הנחילנו הקב"ה במעמד הר סיני, ושניהם היו צריכים זה לזה, וכוונת המעמד היה כדי שייראו מלפניו לבל יחטאו, נמצא כי התורה צריכה למעמד הר סיני לכל הענין שהיה שם, כמו וינודעו שאמרו ז"ל (רש"י שם), כי נודעו י"ב מיל מרוב אימה ופחד, וזה היה שיקבלו את התורה דוקא באימה וביראה ברתת ובזיע, ויבטל מהם אף איזה צד בחירה, ויהיו מוכרחים בתכלית ההכרח מרוב אימת המלך, ותהיה יראתו על פניהם לבלתי יחטאו לעולם. (דעת חכמה ומוסר ח"ג מאמר כ"ז).	57272 57273 57274 57275 57276 57277 57278 57279
מאמר רצד	57280
ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים (שמות י"ג י"ז).	57281
אחז"ל (מכילתא) אין שילוח בכל מקום אלא לוייה, ולמה פתח הכתוב בלשון הזה, הפה שאמר וגם את ישראל לא אשלח, הוא שאמר אנכי אשלח אתכם ואת טפכם, ומה שכר נטלו על כך לא תתעב מצרי, הפה שאמר לא ידעתי את ה' הוא שאמר אנוסה מפני בני ישראל כי ה' נלחם להם במצרים, הפה שאמר מי ה' אשר אשמע בקולו, הוא הפה שאמר ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים, על כן נתן להם מקום קבורה, שנאמר נטית ימינך תבלעמו ארץ ע"כ.	57282 57283 57284 57285 57286
הנה פרעה הרשע אשר עינה ושעבד את ישראל בכל מיני עינויים ועבודת פרך, זרק את ילדי ישראל לים, שחט תינוקות ורחץ בדמם, וכשבאים לפניו משה ואהרן באותות ובמופתים עושה מהם צחוק לעיני כל עמו אשתו וילדיו כמבואר בחז"ל, ובחוצפתו עומד ומכריז מי ה' אשר אשמע בקולו לא ידעתי את ה' וגם את ישראל לא אשלח, ועוד מקשה ערפו ואכזריותו ומצוה שלא לתת תבן לעם ומתכונת הלבנים יתנו תכבד העבודה על האנשים.	57287 57288 57289 57290 57291
ורק כשהגיע למכת בכורות ורואה לפניו אלפים נופחים נשמתם ובכור פרעה עמהם, אין בית אשר אין שם מת, וחז"ל אמרו שהבכורים כיון ששמעו מפי משה שימותו, עשו מלחמה במצרים והרגו איש את אחיו ונעשה בכל מצרים אנדרלמוסיה גדולה, צעקה גדולה במצרים כי אמרו כולנו מתים, וגם פרעה פחד על נפשו כי בכור היה, א"כ מה זאת מן התימא שהלך ללותם בתקוה שישאר עוד שארית במצרים, ואף על פי כן על כמה פסיעות אלו שפסע ללוותם נחזק בתורה לעולמים ויהי בשלח פרעה את העם.	57292 57293 57294 57295 57296
ומה שכר קיבל עבור זה לא תתעב מצרי, בניס אשר יולדו להם דור שלישי יבוא להם בקהל ה', נמצינו למדים שאלמלא לא הלך פרעה ללוותם לא היו המצרים בדור שלישי מותרים לבוא בקהל ה', ואפשר שהיו נאסרים עד עולם כעמון ומואב, אלא שפרעה בפסיעותיו שהלך ללוות את בני"י ביציאתם ממצרים, הוא שגרם להם לדורותם שיבואו בקהל ה', מה טובה עשה פרעה הרשע שהרוויח כל כך לדורי דורות, שיכנסו תחת כנפי השכינה ולהדבק בעם קדוש לה'?	57297 57298 57299 57300 57301
כתיב ויצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה ויפה באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה, ואחז"ל ויצר ב' יצירות יצר טוב ויצר הרע, יצר הרע בא מכח העפר זה גופו של אדם, ונפח באפיו נשמת חיים אשר ממנה בא יצר הטוב, ויהי האדם לנפש חיה שניתוסף בו דעה ודיבור (רש"י), דעה למשול בגוף וכל תולדותיו, להכניע יצרו הרע ולשעבדו לנשמה, וזה תכלית בריאת האדם כידוע, וכמ"ש רבינו יונה ז"ל (שע"ת א'), והנה הבורא נפח באפי נשמת חיים חכמת לב וטובת שכל להכירו וליראה מלפניו, ולמשול בגוף וכל תולדותיו כאשר המשילה על שאר בעלי חיים שאינם מדברים.	57302 57303 57304 57305 57306 57307
נמצא שכל עיקרו של אדם הוא כפיית היצה"ר, והם הקנאה התאוה והכבוד שמוציאין את האדם מן העולם, כי אם יעזוב אותם להשתולל מה לו ולעולם, הלא זה נגד יצירתו, ולכן גם במדה טובה המרובה חמש מאות פעמים, ע"י שבירת המדות זוכה האדם לעוה"ב וגם לאורך ימים ושנים, וכמ"ש הגר"א ז"ל עיקר חיות האדם הוא שבירת המדות ואם לאו למה לו חיים עי"ש.	57308 57309 57310 57311

ומצינו יסוד זה בגמ' (ב"מ ל"ב:), שנחלקו אי צער בע"ה דאורייתא או לא, ת"ש אוהב לפרוק ושונא	57312
לטעון מצוה בשונא, ואי ס"ד צער בע"ה דאורייתא הא עדיף ליה, ומשני לכוף את יצרו עדיף, ועי' בתוס'	57313
שם שהקשו דהא בגמ' (פסחים קי"ג:) מוקים רשב"י האי קרא כי תראה חמור שונאך, בשראה בו דבר	57314
ערוה ומצוה לשנאותו, א"כ מאי שייך בזה לכוף את יצרו, ותי' התוס' דמירי בשונא דקרא, ואפ"ה שייך	57315
בזה לכוף את יצרו עי"ש.	57316
חזינו מכאן דאע"פ שיש לפניו מצוה דאורייתא לפרוק משום צער בע"ה, ושונאו צריך לטעון והוא רשע	57317
שיש בשנאתו אותו מצוה, ואפ"ה מצוה עליו לעזוב מצוה של צער בע"ה וטובת הצדיק, ולעזור לרשע	57318
לטעון משאו משום דלכוף את יצרו עדיף! ומה לנו מפורש יותר מזה, דאיכא מצות עשה בתורה של הקם	57319
תקים עמו, ללמד על חיוב כפיית היצר ושבירת מדת השנאה אפילו בכה"ג, וע"כ הטעם מפני שכל עיקר	57320
תכלית בריאת האדם הוא שבירת המדות, ומצוה זו וחיובה הוא יסוד כל התורה כולה ושורש כל הפעולות.	57321
והנה למדנו חיוב כפיית היצר אפי' במקום מצוה, כעת נלמוד שכר הכופה את יצרו אפי' במקום עבירה,	57322
בפרשת סוטה כתוב ונזרעה זרע, ובגמ' (סוטה כ"ו.) שנינו ונזרעה זרע שאם היתה עקרה נפקדת דברי רבי	57323
עקיבא, א"ל ר' ישמעאל א"כ יסתרו כל העקריות ויפקדו, א"כ מה ת"ל ונקתה ונזרעה זרע, שאם היתה	57324
יולדת בצער יולדת בריוח, נקבות יולדת זכרים עי"ש.	57325
מסוגיא זו אנו למדים ברור, דלכו"ע מבטיחה התורה שכר לאשה זו עכ"פ, ויש להתבונן הרבה בזה, אשה	57326
שפלה בעלת תאוה בזויה מנוולת אשר יש לה עסק עם איש זר, ובעלה התרה בה אל תסתרי עם איש	57327
פלוגי! ולא שמעה אליו והלכה ונסתרה, ולכן בעלה מביא אותה אל הכהן ומשקה אותה, ואם לא באה	57328
בסתירה זו לידי טומאה, שכרה מפורש בתורה ונקתה ונזרעה זרע, ולמה מגיע לה עוד שכר עבור המעשה	57329
המכוער הזה שעשתה במזיד ובמתכוין, ואף אם לא נטמאה ממש בביאה אסורה, די לה שלא נבקעה כריסה	57330
ולא נפלה יריכה למות.	57331
אלא כאן נעוץ יסוד גדול בפירוש הגמ' (ב"ק ל"ח:), שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, אפי' בשעה	57332
שאדם מכעיס ועושה נגד רצונו ית' בדברים מכוערים, בכל זאת אם נמצא במעשה שפל זה גם דבר טוב	57333
וכפיית היצר לא יקופח שכרו, ודבר זה אנו למדים גם מכאן, שדוקא משום כך שהיא סתה מדרך הישרה	57334
ולא שמעה אל בעלה, והלכה ונסתרה עם נואף חסר לב, נתגלגלה לדיוטא התחתונה של אש התאוה	57335
שבערה בה, ולא היה חסר לה שתשקע בשאול תחתית אלא חוט השערה.	57336
ובעוד תאוותה בה גברה על עצמה ולא נטמאה ממש, הרי יש כאן כפיית היצר ושבירת התאוה! לכן	57337
כשהביאה למקדש ועשה לה הכהן ככל התורה הזאת, הנה בבזיונה לעין כל נתכפר לה עצם מעשה	57338
הכיעור במה שנסתרה, ועבור זה שכפאה יצרה ולא נטמאה שכרה איתה ונזרעה זרע, לרע"ק כדאית ליה	57339
ולר' ישמעאל כדאית ליה.	57340
מעתה נבין היטב גם פרשת פרעה, כי אמנם רשע זה פשע והרשיע הרבה מאוד נגד ישראל, והכביד את	57341
לבו בכל תשע המכות, אבל כשהגיע למכת בכורות והוא רואה כבר במפלתו ונשבר, היה לו לפי טבעו	57342
הקשה ומדותיו המושחתות לומר לנפשו, לא די לי ששונאי נצחוני יוצאים הם ביד רמה ורואים שברי,	57343
מעתה אגרש אותם וילכו להם, אבל מה לי עוד להכנע לפניהם לתת להם כבוד וללוותם, והוא כפה את	57344
יצרו שבר מדת שנאתו והלך ללוותם לכן שכרו אתו, ופעולה זו הצילה אותו ואת כל עמו שלא לתעבם,	57345
ובנים אשר יולדו להם דור שלישי יבוא להם בקהל ה'!	57346
הרי לפנינו מה גדול שכר כפיית היצר ושבירת המדות, ומזה יש לנו ללמוד קל וחומר, אם פרעה הרשע	57347
זכה בדבר קל כזה עד כדי כך, המארח את חבירו בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו, ומסביר לו פנים ומלווה	57348
בצאתו, עאכו"כ שזוכה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות טובה וברכה עד עולם! (לב אליהו).	57349
	57350
מאמר רצה	57351
ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלקים דרך פלשתים (שמות י"ג י"ז).	57352
כבר תמהו חז"ל במד"ר וכי פרעה שלחם, בלעם אמר אל מוציאם מצרים וכתוב ויהי בשלח פרעה? אלא	57353
מלמד שהיה פרעה מלווה אותם עי"ש. יותר מצאנו במדרש תנחומא וז"ל, ויהי בשלח שלוח הזה לוויה	57354
כמד"א ואברהם הולך עמם לשלחם, ולמה פתח הכתוב בלשון זה? הפה שאמר לא אשלח חזר ואמר אנכי	57355
אשלח אתכם, לכך פתח ויהי בשלח, ומה שכרו? לא תתעב מצרי ע"כ.	57356
ויש להתפלא! פרעה זה שאמר מי ה' אשר אשמע בקולו, ומכים על קדקדו ועל כל מצרים בעונשין נוראים	57357
ומכות גדולות ונאמנות זו קשה מזו, ועקש זה מכביד את לבו ואינו משלח, רק כשבאה עליו העשירית	57358
הקשה מכולם, ונתירא שלא ימות כמותם וממהר לשלחם, וכאשר פוסע כמה פסיעות ללוותם נעשה רעש	57359
ברקיע, ומכירים לו טובה וחקקו בתוה"ק לנצח "ויהי בשלח פרעה" פליאה עצומה! ולא די לו בשכר נפלא	57360
זה, אלא בפסיעות אלו זכה וזיכה לכל עמו, שהוזהרו בני ישראל באיסור לא תתעב מצרי.	57361

אך יסוד גדול למדנו מכאן, משל למה הדבר דומה כשרואים חתיכת חומר גוש אחד, לא נבין כי נצטבר בו	57362
כמה מיני חומרים שונים, אבל האומן יודע להפריד כל חלק וחלק בפני עצמו, כן הוא לחלקי מעשיו	57363
ומחשבותיו של האדם, שהרי כתוב וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפו נשמת חיים, הוי	57364
אומר שהאדם מורכב וממוזג כולו דמו נפשו וכל אבריו עם שני כוחות אלו, נמצא שבכל מעשה ומחשבה	57365
של האדם יש בהם בהכרח מכח העפר אשר בו, וכן כח נשמתו החצובה מתחת כסא כבודו ית'.	57366
והנה בעוה"ז שהוא מוגבל ואנו מוגבלים בו, אין שום מושג לחלק דבר זולת במספר שגם הוא גבול יש לו,	57367
משא"כ בעולם האמת שם מפרידים כל חלקי מעשי האדם ומחשבות לבו לאלפי רבבות חלקים, וגם חלק	57368
מזה מחולק לעוד אלפי רבבות חלקים עד לאין מספר, כי מתמזג בכל מעשה ומחשבה של אדם כח נשמתו	57369
הנצחית, וחלק מנצח הרי הוא נצח! אמנם אין שום מומחה לזה אלא הבורא ית"ש שהוא חוקר לב ובוחן	57370
כליות.	57371
מעתה נבין כי אף רשע זה כפרעה שהכביד לבו ולא שלח את בני ישראל, אם עמוק עמוק התנוצץ בו ניצוץ	57372
קל שבקלים של רצון טוב לשלחם, ופסע כמה פסיעות ללוותם, ואף שזה בא לו מתוך צרות ויסורים	57373
נוראים, ולא עוד אלא שאח"כ חזר בו גם מזה וירדוף אחרי בני ישראל, בכ"ז חלק טוב קטן אשר טמון	57374
בתוך אלפי אלפים לאין מספר של רע מוחלט, לא נאבד ולא נעלם בשמים, כי צלם האלקים אשר לו נצח	57375
הוא, וניצוץ זה מתגבר והולך עומד ומזהיר כשמש לעולם ועד.	57376
ועד היכן שכרו "לא תתעב מצרי" הרי מדה כנגד מדה, מכיון שהאיר לו כוכב נצחי זה בלבו, זכה וזיכה	57377
לכל מצרים וזרעם אחריהם לדורי דורות, וצ"ל שלולא זאת אין בכל המצרים כלום מן היושר והטוב רק	57378
מן הגנאי והתיעוב, ומן הדין היא לתעבם כשקץ, אלא שמעלה זו של פרעה גרמה להתעלות כולם ולטהרם	57379
משיקוצם, עד כדי להזהיר בני ישראל בל"ת של לא תתעב מצרי, כזה הוא כח צלם אלקים אשר באדם.	57380
(אור יהל ח"ב ד' צ"ט).	57381
	57382
מאמר רצו	57383
ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים (שמות י"ג י"ז).	57384
הרי שמנעם ממלחמה ולזאת ויסב אלהים את העם, ואם כן קשה למה עלו חמושים בני ישראל מה צורך	57385
הכלי קרב? אבל הענין הוא כי האדם המכיר יצרו משתדל להתרחק מנסיון בכל האפשרי, אבל בכל זאת	57386
עליו להכין את עצמו למחלוקת עם יצרו ולמלחמה נגדו, שאם יבוא לידו להלחם לא ישאר בידים ריקות,	57387
לזאת באה לנו התורה הקדושה לומר, שנחוץ לו לאדם להכיר את יצרו ואם כי חמושים עלו בני ישראל,	57388
בכל זאת ויסב אלקים את העם פן בראותם מלחמה ושבו מצרימה.	57389
ולכאורה איך לחשוך אותם בשפלות כזאת? הן עם יוצא ממצרים ורואה מחזה שדי בכל הנסים והנפלאות	57390
וה' הולך לפניהם, ומי יכריח אותם לשוב לכור עוני עבדים שפלי ערך? אבל התורה הקדושה ידעה יצר	57391
לב האדם, שבהתגבר עליו איזה רצון או פחד, יכולכל שכלו ודעתו ויאבד כל בינת אדם ודעה צלולה,	57392
ישכח כל מה שרכש לו מן המעלות והעונג וההצלחה, ויחשוב רק להשיג את חפצו האחד שהוא שקוע בו	57393
עתה, שיברח ממה שמעיק לו עתה, אם כי אלפי מכשולים עומדים להפילו למקום שיברח הכל ישכח.	57394
הן זאת דרכי יצר האדם, אף בעניני עולמו השפל מתהפך האדם מתכונה לתכונה וממצב למצב, ובשעה	57395
שיגביר חפצו יברח למקום אחר אם כי גם שם פח טמון לרגלו, והרי זה כחולה המתהפך מצדו האחד	57396
שמכאיב לו על צדו השני אם כי הוא יכאב יותר, בכל זאת בשעה שבורח מכאב זה ישכח את הצפוי לו	57397
בעוד זמן, לזאת דרכי היצר עמוק מאוד, כי מה תקות הסומא שיאירו אור סביבו אם עינים אין לו? כן מה	57398
תקות אנוש בהתגבר עליו יצרו המבלבל דעתו שלא יראה האמת, אף אם מחזה שדי נגדו הכל ישכח אם	57399
עיוור הוא.	57400
ובאה התורה הקדושה ללמדנו שני אלה, אמנם על האדם להזדיין ביצרו, אבל בכל זאת יראה ככל האפשרי	57401
להתרחק מהפגש עמו ולא לבוא לידי נסיון, וזה כלול בשני הדברים שצוה השם יתברך, ויסב אלקים שלא	57402
יפגשו בלוחם, ובכל זאת וחמושים עלו גם בכלי קרב, יוצא מזה שכל עיקר תרופת התורה הקדושה היא,	57403
איך לשמור רגלו ממלכודת שפלות חומרו שהוא יצרו הרע, כיון שאין שום דעת אנוש יכולה להגיע לדעת	57404
כח יצרו אם לא מי שברא אותו, כאמור בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין. (אור יהל ח"א ד'	57405
קל"א).	57406
	57407
מאמר רצו	57408
ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים (שמות י"ג י"ז).	57409
עצה לתשובה אל יסתפק בקבלות אלא ישנה סביבתו ומצבו לשרוף את הגשר מאחוריו, לפעמים מוצאים	57410
שהדרך הנראית קרובה באמת מרוחקת יותר מהמטרה, וצריך לבחור דוקא בדרך הנראית ארוכה, כתוב	57411

ביציאת מצרים ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא, התורה מלמדת אותנו שכדאי שנבחור	57412
בדרך רחוקה, ואפילו ללכת דרך ימים ומדבריות, רק כדי לנתק מאחורינו את הגשר בו נוכל לחזור אל	57413
החטא, כדאי שנקבל על עצמנו עבודה רבה ועמל כבד של עקירה מהמצב והסביבה הישנים, רק למען	57414
נחסום בפני עצמנו הדרך אל החטא ואל סביבתו.	57415
אולם ביציאת מצרים מצאנו שעדיין לא ניצלו לגמרי, כי הרי פרעה רדף אחריהם והשיגם, והענין הוא	57416
שביציאת מצרים עדיין נשארה אחיזה ליצר הרע, שהרי אמרו לפרעה כי הולכים רק דרך שלשת ימים כדי	57417
להקטין את הנסיון, דבר זה עצמו עלול לגרום קשיים מצד אחר, שהרי גילו שלא היה בידם להתקיף את	57418
היצר ולהכניעו באופן ישיר, ועל כן רדף היצר אחריהם וניצלו על ידי שקפץ נחשון לתוך הים ואז נקרע	57419
הים, כן הוא תמיד כשעושים דיעבד במסירות נפש אז נקרע הים, וגוברים על היצר הרע לגמרי בענין זה,	57420
זו היא העצה הברורה היחידה למי שלא ירצה להטעות את עצמו. (מכתב מאליהו ח"ג עמוד	57421
293).	57422
מאמר רחצ	57424
ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מצרימה (שמות י"ג	57425
י"ז).	57426
אמרו חז"ל (מדרש תהלים קי"ד), הים ראה וינס מה ראה? ארונו של יוסף יורד לים, אמר הקב"ה ינס	57427
מפני הנס שנא' וינס ויצא החוצה אף הים נס מפניו, והנה גם על עצם המנעותו מן החטא קבל יוסף שכר,	57428
כמו שאמרו (ב"ר צ"ג) פיו שלא נשק בעבירה ועל פיך ישק כל עמי, גופו שלא נגע בעבירה וילבש אותו	57429
בגדי שש, צוארו שלא הרכין לעבירה וישם רביד הזהב על צוארו, ידיו שלא משמשו בעבירה ויסר פרעה	57430
את טבעתו מעל ידו ויתן אותה על יד יוסף, רגליו שלא פסעו בעבירה ייתון וירכבון על קרונין, וירכב אותו	57431
במרכבת המשנה אשר לו, מחשבה שלא חשבה בעבירה תבוא ותקרא חכמה, ויקראו לפניו אברך אב	57432
בחכמה ורך בשנים.	57433
כל אבר מאבריו קבל שכר על שלא קרב על העבירה, ומהו השכר המיוחד על וינס ויצא החוצה, ולא עוד	57434
אלא שנראה בעליל כי השכר עבור וינס ויצא החוצה, גדול לאין שיעור מכל הדברים שנמנו למעלה, ואפי'	57435
שכר על פיך ישק כל עמי מהו לעומת השכר של הים ראה וינס, נס קריעת ים סוף והצלת כל ישראל,	57436
ומתוך השכר הגדול יש להבין, שמעשה וינס אף הוא גדול וקשה בהרבה משאר המעשים של כל אברי	57437
גופו שנמנעו מן העבירה, שכן לפום צערא אגרא, וא"כ מהו זה המיוחד בוינס ויצא החוצה.	57438
אלא שכאן מונח יסוד גדול בעבודת האדם, ויעזוב בגדו אצלה וינס ויצא החוצה, והק' הרמב"ן וכי לא היה	57439
כחו גדול משלה, למה הוצרך לעזוב בגדו אצלה עי"ש, ונראה שזהו היסוד הגדול בעבודת האדם, שעיקר	57440
עבודתו הוא לברוח ממקום הסכנה, ולהתרחק מן הנסיון ככל היותר, ולא שיעמוד במקום הנסיון להלחם	57441
עם היצר פנים אל פנים, ודבר זה קשה הוא על האדם יותר מכל, ואף אם יניח היצר לאדם לעתים שלא	57442
לחטוא לפי שעה, אין הוא מניח לו להתרחק ממנו לגמרי, כדי שיהיה לכל הפחות קרוב לחטא וקרוב	57443
לסכנה.	57444
וע"כ נס יוסף החוצה והשאיר הבגד אצלה, כי רצה להתרחק ככל המוקדם מן הנסיון, ואילו היה נאבק עמה	57445
אף לרגע קט, הרי הוא מעמיד עצמו עוד רגע במקום הסכנה, ולו אף לזמן קצר ביותר, וזאת רצה יוסף	57446
הצדיק למנוע מכל וכל, ואע"פ שע"י שהשאיר בגדו אצלה נתן בידה עילה להתעולל עליו, אע"כ מסר	57447
נפשו וכבודו כדי לברוח ולהמלט הרחק ממקום הסכנה, כאשר ינוס האדם מפני אש מתלקחת.	57448
סמך לדבר ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא, כלומר אע"פ שקרוב הוא וכ"פ הרמב"ן, כי	57449
אמר אלקים פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מצרימה, כדי להרחיק העם מפני סכנה זו, כדאי הוא	57450
ללכת במדבר הגדול ולא דרך ארץ פלשתים.	57451
הלכה היא שעל האדם לברוח מן הנסיון, ולא להביא עצמו לידי נסיון ע"מ לכפות את יצרו כמבואר בגמ'	57452
(סנהדרין ק"ז), לעולם אל יביא אדם עצמו לידי נסיון, שהרי דוד מלך ישראל הביא עצמו לידי נסיון	57453
ונכשל, וכן אנו מתפללים ואל תביאנו לידי נסיון, כי כשהאדם מביא עצמו לידי נסיון, הרי הוא מתקרב	57454
ליצר ולא זו דרך ה', אמנם הקב"ה נסה את האבות, אך יש הבדל בין אם הקב"ה מנסה את האדם, לבין	57455
הנסיון שאדם מביא עליו, בשעה שהקב"ה מנסה את האדם, נותן לו יחד עם זאת גם את הכח לעמוד	57456
בנסיון, משא"כ כשאדם מבקש לעצמו נסיון.	57457
כל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין (שם), העבודה היא לא בתחום העבירה אלא הרחק ממנה	57458
בשדה היתר הגמור, שם אין רוחות שטות מסוכנות ואפשר לפעול שם גדולות ונצורות, סחור סחור	57459
אמרי' לנזירא לכרמא לא תקרב, ואם יקרב לכרם הריהו מכניס עצמו ללוע התהום, ומעל התהום רוח	57460
שטות שאין האדם שליט עליה, וזה כחן וגדולתן של תקנות חז"ל שכולן עצות נפלאות להרחיק את האדם	57461

מן העבירה, ואפי' דוד המלך משיח ה' כשנודע לו שעומד להתנסות בעריות השביע את יצרו בהיתר, ונתעלמה ממנו הלכה משביעו רעב מרעיבו שבע (סנהדרין ק"ז), במקום להתרחק מן היצר בתחום המותר התקרב אליו ונכשל.	57462
וזו היתה חכמת בלעם הרשע להכשיל את ישראל בשטים, אמר להם אלקיהם של אלו שונא זימה הוא, עשה להם קלעים והושיב בהן זקנה בחוץ וילדה מבפנים, ובשעה שהיו ישראל יוצאים לטייל בשוק, זקנה מוכרת להם כלי פשתן בשוה, וילדה אומרת פחות שתים ושלוש, ואח"כ אומרת לו הרי אתה כבן בית וצורר של יין מונח אצלה, ועדיין לא נאסר יין של נכרים, אמרה לו רצונך שתשתה כוס של יין, כיון ששתה בער בו, אמר לה השמע לי, הוציאה יראתה מחיקה א"ל עבוד לזה (סנהדרין ק"ו).	57463
יודע היה בלעם דרכי היצר, שמקרב את האדם לאט לאט אל העבירה עד שהאדם נסחף לתוכה כאילו בע"כ, בא וראה תיבות ספורות בחז"ל השופכות אור בענין, איך נוצחו ישראל בשטים ע"י היצר, באמרם ועדיין לא נאסר יין של נכרים, לו קדמה תקנת חז"ל של איסור סתם יינם לא היה עון פעור בא לעולם, התקנה מרחיקה את האדם מן העבירה, ובריחוק מקום האדם שפוי בדעתו לנצח את יצרו ולידע מה הוא חפץ ממנו, כיון ששתה בער בו, ע"י שנתקרב לשפת הבור כבר נכנסה בו רוח שטות, ותקנות אלו שהתקינו חז"ל גופי תורה הם, כמו שאמרו קדושים תהיו קדש עצמך במותר לך, וכלל זה הריהו טכסיס ראש וראשון במלחמת היצר.	57464
(שיחות מוסר ח"א).	57465
מאמר רצט	57466
ויסב אלהים את העם דרך המדבר וחמושים עלו בני ישראל (שמות י"ג י"ח).	57467
ידוע מאמרם ז"ל (ילקוט"ש ואתחנן ר' תתכ"ח), על הפסוק או הנסה אלקים לקחת לו גוי מקרב גוי, שהיו אלו ערלים ואלו ערלים, אלו מגדלי בלורית ואלו מגדלי בלורית, ולא היה מדת הדין נותנת שיעלו לעולם, ואלו שאסר הקב"ה עצמו בשבועה לא היו ישראל נגאלים ממצרים לעולם, ובמד"ר שמות פ"א אמרו כשמת יוסף הפרו ברית מילה אמרו נהיה כמצרים, וכיון שעשו כך הפך הקב"ה את האהבה שהיו המצרים אוהבים אותם לשנאה, שנאמר הפך לבם לשנא עמו.	57468
יותר מזה נאמר בנבואת (יחזקאל כ'), כה אמר ה' ואודע להם בארץ מצרים ואומר אליהם איש שקוצי עיניו השליכו, ולא אבו לשמוע אלי איש את שקוצי עיניהם לא השליכו ואת גלולי מצרים לא עזבו, ואומר לשפוך חמתי עליהם ואעש למען שמי לבלתי החל לעיני הגוים ואוציאם מארץ מצרים, פירש"י אהרן ניבא להם נבואה זו קודם שנגלה הקב"ה אל משה בסנה, וימרו בי הם הרשעים רובם של ישראל שמתו בשלשה ימי אפילה, כמ"ש וחמושים עלו בני ישראל אחד מחמשה.	57469
רש"י דקדק בלשונו הק' וכתב וימרו בי הם הרשעים רובם של ישראל, ללמדנו למה היתה מדת הדין נותנת שלא יהיו ישראל נגאלים לעולם, מפני שהעולם והמדינה הכלל והפרט נדונים ע"פ רובם, ואם רובו חייב גם המיעוט הזכאי מתחייב בדינו, אלא שהקב"ה אסר עצמו בשבועה והוציא את הרשעים מכלל ישראל, וגאל את המיעוט הזכאי אחד מחמשה.	57470
המיעוט הזה נעזר מהקב"ה באהבתו את ישראל, בזה שהראה לצדיקים יחידי סגולה שבדור נסים גלויים ונפלאים, עד שהיה בכוחם להשפיע על אחרים הכשרים בעם, שיהיו נמשכים אחריהם להכיר את ה' ולעבדו באמת, וכמ"ש על נשים צדקניות שזכו לנסים נפלאים שעשה עמם שילדו בנים בלא עצב, והילדים נתגדלו בשדה על ידי מלאכים שליחי ה' ושבו לביתם עדרים עדרים, ומתוך כך העמידו צבאות ה' במצרים יודעים את ה' מילדותם, ואומרים על הים זה אלי ואנוהו (רש"י לח ח).	57471
ואין מאמריהם סותרים זה את זה כי כל דבריהם אמת וצדק, שכיון שמת יוסף הפרו ברית מילה ואמרו נהיה כמצרים, מתוך שלוה עושר וכבוד כי אכלו חלב הארץ, והמצרים היו נכנעים תחת ממשלתם שמשלו עליהם בהשכל ודעת בצדק ובמשפט, עד שהיו כולם אוהבים אותם, ונתקיים בהם וישמן ישרון ויבעט, ויתערבו בגויים להתחתן עמהם, ויסורו בניהם מדרכי אבותיהם ללכת אחרי מנהגי המצרים ועבודה זרה שלהם, אז הפך הקב"ה את לבם לשנא אותם והתחילו להורידם מגדולתם ולשעבדם כמנהג העולם.	57472
אלו שסרו מן הדרך הוסיפו לחטוא למצוא חן בעיני הגויים, לחנוף את עם הארץ ולהתערב עמהם ביותר, ואלו הטובים שהחזיקו בדרכי אבותיהם התאמצו להתרחק מן הגויים להיות לגוי אחד, בצפיה לישועת ה' לסבול את עול הגלות ולקוות לגאולה, ולא שינו שמותם ולשונם, ולא דברו לשון הרע לפני הגויים להתרפס לפניהם, ולא היו פרוצים בעריות לשמור זרע קודש לבלתי התחלל בעם הארץ, וכשרבו הרשעים על הצדיקים היתה מדת הדין נותנת לחייבם, רק זכותיהם של הצדיקים שבטחו על ה' ומסרו נפשם על קידוש שמו ית', עמדו להם שאסר הקב"ה את עצמו בשבועה לגאול אותם ולקרוא את שמו עליהם שהם עמו ונחלתו, ועוזבי ה' נכרתו ונאבדו מן העולם.	57473
	57474
	57475
	57476
	57477
	57478
	57479
	57480
	57481
	57482
	57483
	57484
	57485
	57486
	57487
	57488
	57489
	57490
	57491
	57492
	57493
	57494
	57495
	57496
	57497
	57498
	57499
	57500
	57501
	57502
	57503
	57504
	57505
	57506
	57507
	57508
	57509
	57510

חלילה לנו לערבב הדברים לומר על יוצאי מצרים שזכו להיות נגאלים ביד חזקה וגילויי שכינה על ידי	57511
משה רבינו, שעבדו ע"ז והפרו ברית מילה ואמרו להיות כמצרים, שכל אלו הדברים נאמרו רק על	57512
הרשעים שמתו בשלשת ימי אפילה כפי רש"י, או שנשארו במצרים כפי התרגום יונתן (ריש פ' בשלח),	57513
והאמת הברור הוא שהיו אלפים ורבבות צדיקים וחסידים, שהיו תמיד מאוחדים במסירות נפש עם הישיבה	57514
שיסד יעקב אבינו, והעמיד את לוי לראש הישיבה, וכל השבט לוי היה שלם עם ה' ללכת בדרכי אבותיהם	57515
הקדושים כמפורש ברמב"ם (ספ"א דע"ז).	57516
אהרן ומרים היו נביאים במצרים, והם לימדו תורת יעקב אביהם לכל בני ישראל שהיו נשמעים להם, גם	57517
היו יחידי סגולה שראו את יעקב אבינו וחיו כל ימי הגלות ויצאו ממצרים, שבודאי היתה השפעתם גדולה	57518
בתוך רבבות אלפי ישראל כדתניא (ב"ב קכ"א), יאיר בן מנשה ומכיר בן מנשה נולדו בימי יעקב אבינו	57519
ולא מתו עד שנכנסו לארץ.	57520
וכן איתא שם דעמרם ראה את יעקב, וקבל תורה בישיבתו מלוי אבי אביו וקהת אביו, ובדרך עולם פרק	57521
כ' איתא דבני זרח זמרי ואיתן והימן וכלכל ודרדע כולם היו נביאים שנתנבאו במצרים, והם בני בניו של	57522
יהודה ראש שבטי ישראל, ובמד"ר שמות ה' אמרו, מלמד שהיו בידן מגילות שהיו משתעשעים בהם	57523
משבת לשבת לומר שהקב"ה גואלן, וכן איתא שם ויאמן העם וישמעו כי פקד ה', על השמועה האמינו ולא	57524
על ראיית האותות.	57525
הרי לפנינו ידיעות ברורות מחיי הדורות ההם כל ימי השעבוד במצרים, שהיתה אצלם ישיבה מרכזית	57526
וששבת לוי כולו החזיקו אותה, ולימדו בה תורת יעקב אבינו לאלפים תלמידים שנמשכו אחריהם, ואין כל	57527
פלא שהיה בדור ההוא ששים רבוא אנשי חיל יראי אלקים הבוטחים בה' באמת, והם זכו לשמוע דבר ה'	57528
מפי משה רבינו ע"ה, בכל האותות והמופתים שעשה לעיניהם עד שיצאו ביד רמה.	57529
בואו ונחזיק טובה לאדמו"ר זצ"ל שהאיר עינינו באור האמת, להכיר את אבותינו הקדושים בהכרה	57530
אמיתית וברורה שהשכל הישר מחייב זאת, שהיו במצרים העם כולו בני מלכים ובני נביאים שליטי	57531
ומנהיגי הארץ, ומתוך רוב שלוה עושר וכבוד ותענוג וחי העושר והשלטון, נתרחקו הרוב שבאומה	57532
ממסורת אבותיהם ונתערבו בגויים, אבל המיעוט שבעם שנמשכו אחר שבט לוי, והנביאים שהיו להם	57533
למדו תורת יעקב אביהם בישיבתו, והם היו כולם כאחד צדיקים וחסידים חכמים ושלמים, יודעים את ה'	57534
אלקי אבותיהם ובוטחים בו בלב שלם, עובדים מאהבה ושמחים ביסורים.	57535
יודעים לעמוד בנסיון כאבותיהם כמאמרם ז"ל צהלי קולך בת גלים, צהלי קולך בדברי תורה בבתי	57536
כנסיות, בת גלים ברתהון דגלוואי בתו של אברהם שירד מצרימה, בתו של יצחק שהלך גרהה, בתו של	57537
יעקב שהלך פדנה ארם (פתיחתא איכה רבתי), ושמחים ביסורים להכיר את ה' ונפלאותיו וחסדיו בתוך	57538
יסורי הגלות, ומצפים לגאולה כדי שיתקדש שם שמים בעולם ולא רק להנצל מהצרות.	57539
הם היו מחבבים את הצרות, והנס של גאולה היה חביב עליהם להזכירו לשבחו של הקב"ה (שבת י"ג:),	57540
צרות הגלות היתה מסכת של תורה ודעת אלקים שלמדו אותה ונתעלו בשלמותה, ושמחת הגאולה היתה	57541
כסיום המסכת ששמחו בבקאותה וחכמתה, ובגאון מלכות יש לנו להתגאות ולומר אשרינו שאנחנו בני	57542
אבותינו מלכים ונביאים. (לקט שיחות מוסר).	57543
	57544
מאמר ש	57545
ויסב אלהים את העם דרך המדבר וחמושים עלו בני ישראל (שמות י"ג י"ח).	57546
ישראל גלו למצרים ערות הארץ בחינה עמוקה בטומאה ובגלות השכינה, טומאת מצרים הגיע עד נ' שערי	57547
טומאה דהיינו כליון רוחני, ובני ישראל ירדו שם עד לשער המ"ט, לשער נ' לא ירדו משום בחינת לא	57548
מאסות ששומרת על ישראל מכליון רוחני וגשמי.	57549
פרעה מלך מצרים מרמז על תוכן מהותה המיוחדת של מצרים שהיא חשיפת הטומאה, הוצאתה מן הנסתר	57550
אל הגלוי כלשון ופרע את ראש האשה, והיא שיטה מיוחדת בדרך הטומאה להסיר כל הגבלה, לבטל כל	57551
זיק של בוש פנימית, זוהי בחינת כי פרוע הוא כי פרעה אהרן שנאמר בחטא העגל, גלות נפשית זו	57552
בבחינת פרעה במצרים אפשרית בכל הזמנים ובכל המקומות, ולדאבוננו עדיין היא מרקדת בינינו היום,	57553
אילו לא הוציאנו ה' ממצרים היינו אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים לפרעה במצרים, היינו שיעבוד רוחני.	57554
עד כמה נאחזו ישראל בתוקף טומאת מצרים אפשר להבין ממה שאמרו ז"ל, שארבעה חומשים מבני	57555
ישראל מתו בשלושת ימי האפלה משום שלא רצו לצאת, וגם לאלו שלא מתו לא קל היה הנסיון לעזוב את	57556
מצרים, ללכת אחרי במדבר בארץ לא זרועה, מחמת קושי נסיון זה נצטווה משה לדרוש מפרעה, נלכה נא	57557
דרך שלשת ימים ונזבחה, לא לרמות את פרעה היתה הכוונה, אלא גם כלפי יצרם של ישראל להקטין להם	57558
את הנסיון, וכך דרך דחיית היצר בכלי זיינו הוא, שדרכו גם כן לדרוש מעט מעט, היום אומר לו עשה כך	57559
והיום עשה כך עד וכו', כך גילה השי"ת למשה שרק בדרך זו יתרכו לצאת ממצרים.	57560

גם אחר שיצאו ביד רמה שוב רדף היצר אחריהם והשיגם על ים סוף, והיתה בהם כת אחת שאמרה נשוב למצרים, לא היתה עצה אחרת אלא דבר אל בני ישראל ויסעו, היינו לקפוץ אל הים במסירות נפש אז נקרע הים, רק כך מתגברים על הטומאה, וצריך עיון הרי גם אותם בני"ש שזה עתה מוכנים לחזור לטומאת מצרים, גם הם אמרו למחר זה אלי ואנוהו, ואמרו ז"ל ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי, ואיך יתכן שבן רגע יהפכו ממ"ט שערי טומאה אל דרגת הנבואה?	57561 57562 57563 57564 57565
כדי להבין ענין זה נקדים עוד קושיא חמורה. הרי גלות היא נסיון שבתוך ההסתר, הרי היו בארץ ישראל מקום השכינה והושלכו משם אל ארץ העמים מקום טומאה וחושך והשפעת השי"ת בהסתר, וכן מפורש (דברים כ"ח), והפיצך ה' בכל העמים ועבדת שם אלהים אחרים, הרי שממשיכים שם לחטוא, וצריך עיון מה התועלת בזה? אם לא עמדו בנסיון בהיותם בארץ ישראל מקום הקדושה, למה מחמירים להם הנסיון ושולחים אותם לארץ טמאה אשר שם ודאי יעבדו ע"ז, ועוד מה הטעם להנהיג שמים עבירה גוררת עבירה? לכאורה היה יותר טוב שימות זכאי ואל ימות חייב כמו שאמרו בבן סורר ומורה, ומדוע מניחים לו להעמיק בחטא?	57566 57567 57568 57569 57570 57571 57572
הביאור הוא על פי מה שכתב הגרי"ס זצ"ל (באיגרת המוסר), שיש יצר הרע טבעי הפועל על פי מדותיו ותאוותיו של האדם, ויש מה שהוא מכנה יצר הרע רוחני, שהוא כח הטומאה שבאדם שאינו קשור עם מדות ותאוות, אדרבה הוא מסיתו נגד טבעו, כגון מי שמשתוקק מאוד לכבוד ובכבוד של מצוה הוא עומד מנגד, וכן מי שאין לו חשק ללמוד, ודוקא במקום מטונף בא לו החשק וכיוצא בזה.	57573 57574 57575 57576
כשהיצר הרע הרוחני שולט באדם, הוא פועל בו באופן של אני יודע שזה רע ואף על פי כן אעשנו, בחינת יודע רבונו ומכוון למרוד בו, בבחינה זו כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו, כי חוזק הרצון דוחה גם מה שברור וגלוי ללב, ואדרבה ככל שהאמת ברורה לו יותר, כח הרצון דוחפו יותר לעשות נגד האמת שהוא מכיר כי הרי רוצה למרוד, וכן אמרו ז"ל אפיקורוס ישראל כל שכן דאין משיבין לו דפקיר טפי (סנהדרין ל"ח.).	57577 57578 57579 57580 57581
וכבר ביארנו שזהו טעם גניזת האור של שבעת ימי בראשית, שאמרו ז"ל ראה שאינו כדאי להשתמש בו רשעים עמד וגנזו, כי אור שבעת הימים פירושו גילויים גדולים מאוד, ואם ח"ו רשעים יקבלו גילויים כאלו אין שיעור לכח המרידה שלהם, ועל כן יותר טוב להם ולעולם אם גילויים אלה יימנעו מהם, כאמור הכתוב וימנע מרשעים אורם (איוב ל"ח).	57582 57583 57584 57585
היצר הרע שבטבע פועל על ידי המדות והתאוות, ועליה נאמר עבירה גוררת עבירה, כל פעם שהולך אחר תאוותיו מתגבר אצלו טמטום הלב, ולבסוף מתרגל לעבירה עד שנעשית לו כהיתר, אמנם יצר הרע זה הוא קשה מאוד, והאדם מתהלך בחושך והכל טוב וישר אצלו, דור טהור בעיניו ומצואתו לא רחץ (משלי ל'), אבל מאידך יש לו צד אחד לטובה, אין בו מן המרידה כלל, כי היצר מסמא את עיני שכלו לחשוב שכל מה שהוא עושה הוא מותר ואפילו מצוה, ומאחר וכן הוא יש בו יתרון אחד גדול, שאם מצליחים לגלות לו את האמת הוא קרוב לתשובה, כי מעט מן האור דוחה הרבה מן החושך.	57586 57587 57588 57589 57590 57591
נמצא שביצר הרע הרוחני יש חסרון גדול, שאפילו מגלים לאדם את האמת אינו חוזר, כי הרי שטף הרצון הביאו למרוד באמת, וביצר הרע הטבעי יש חסרון שאפילו אם תחלש התאוה לא יחזור בו, כי הריהו מורה היתר לעצמו והוא מלא שקר ותרמית, אבל מאידך אם הוא מגיע למצב שיכריחהו להכיר את האמת קרוב הוא לתשובה.	57592 57593 57594 57595
וזהו מה שביארנו בשם המהר"ל, שדור שכולו חייב אף על פי שהוא חומרי ביותר, הוא קרוב יותר לגאולה משום שיש בו מעלת הפשיטות, שבהיותו כולו חומרי, אי אפשר לו לכסות את הרע בטוב, אבל לפי הנ"ל אפשר לבאר שבמצב שכולו חומריות על כל פנים אין עקמומיות של מרידה, ועל כן הוא קרוב יותר לתשובה בגילויי המשיח.	57596 57597 57598 57599
זהו טעם עבירה גוררת עבירה, שמרבה יותר בטמטום על ידי יצר הרע הטבעי, ואז קרוב יותר לתיקון לבסוף כשיתגלה אליו האור, וזהו סוד התיקון שבגלות, כי בהיותם במדרגה הגבוהה חטאו במרד ולכן משליכים אותם למדרגה נמוכה מאוד, ואף אם עוברים שם עבירות זה כבר בטבע ולא במרד ולכן קרובים יותר לתיקון, ובזה מבואר איך יצאו בני ישראל ממ"ט שערי טומאה ישר אל מדרגת ראתה שפחה על הים על פי סוד התיקון הזה.	57600 57601 57602 57603 57604
ולענין זה רמזו חז"ל במה שאמרו בילקו"ש (יחזקאל שע"ד), עה"פ ואתן צאני צאן מרעיית אדם אתם, אם צאן למה אדם ואם אדם למה צאן, אמר ר' יוחנן צאן לעונשים ואדם למתן שכר, אם הם חייבים נוהג בהם כצאן כדי שלא יענשו, ואם עשו מצוות נוהג בהם כאדם ליתן להם שכר.	57605 57606 57607
ענין נוהג בהם כצאן היינו שמחשיב אותם כאילו בלי בחירה ולא שייך בהם עונש, כי עבירה גוררת עבירה עד שנעשית לו כטבע, ולהימנע מן העבירה היא כבר למעלה מנקודת בחירתו, והיינו גדר עבר ושנה הותרה לו, ועל כל פנים בטלה בחינת ההזדה והכוונה למרוד, וממילא קל לו לשוב במעט אור, בדורנו	57608 57609 57610

לימוד המוסר קל יותר כי כבר יודעים אנו את שפלותנו, וקשה לרמות את עצמנו שהכל טוב והגון, גם ההתפכחות מן הקצה אל הקצה קלה יותר. (מכתב מאליהו ח"ד עמ' 132).	57611
	57612
	57613
מאמר שא	57614
ויסב אלהים את העם דרך המדבר וחמושים עלו בני ישראל (שמות י"ג י"ח).	57615
כל התעלותו של אדם היא דוקא דרך הנסיונות, אברהם אבינו נתנסה בעשר נסיונות, ואם לא היו מעמידים אותו בנסיון לא היה מתעלה למדרגת א"א, וכי בכדי מעמידים לאדם נסיון? וכי בשמים רוצים בצערו?	57616
אלא שרק על ידי נסיון מוציא האדם את כוחותיו אל הפועל, ומתוך כך מתגלים באדם כוחות שמעולם לא ידע על קיומן, ומעתה יוכל להתעלות באמצעותן.	57617
המתבונן ברשימה הארוכה של הנסים שעשה איתם הקב"ה ישאל, היד ה' תקצר להטיל פחד ואימה על כל יושבי פלשתים כשם שנפל עליהם פחד לאחר קריעת ים סוף, ולמה הוזקקו כל ישראל להסב הדרך, או זיל לאידיך גיסא, היד ה' תקצר להשריש בלב ישראל בטחון עצום שלא יבהלו מהפלשתים, ויהיו בטוחים שיכנסו לארץ ישראל ביד רמה כשם שיצאו ממצרים כי ה' איתם.	57618
57619	57620
57621	57622
57623	57624
57625	57626
57627	57628
57629	57630
57631	57632
57633	57634
57635	57636
57637	57638
57639	57640
57641	57642
57643	57644
57645	57646
57647	57648
57649	57650
57651	57652
57653	57654
57655	57656
57657	57658
57659	57660

קל להשיג התורה, לא היתה מדרגה זו באה מעולם לידי מעשה, יגיעה מסויימת זו שבשעת נסיון היא יוצאת מן הכח אל הפועל היתה נשארת גנוזה וכמוסה, ולעומת זה מרגיש אח"כ הארת פנים שהוא שוב מצליח בתלמודו.	57661 57662 57663
אם היינו מתרגלים להביט במבט זה על נסיון, היה יורד הרבה מקושי הנסיון, לפעמים אדם ממורמר על עצמו, הנה כבר עמדתי במדרגה נשגבה, התחזקתי והתגברתי והנה חלפו מספר שבועות וחש נפילה בעצמו, עליו לידע שבספרים הק' קראו לשתי התקופות הללו תקופת גדלות המוחין ותקופת קטנות המוחין, ובספרים אחרים קראו להן ימי האהבה וימי השנאה, ימים שבהם מראה הקב"ה את אהבתו, ולעומתן ימים שבהם מראה הקב"ה ריחוק, אמנם ריחוק זה אינו אלא לכאורה, אבל אליבא דאמת אינם אלא ויסב.	57664 57665 57666 57667 57668 57669
לפעמים המטרה של הנסיון אינה אלא כדי שיעמוד האדם בתפילה, ולפעמים טמונה כונה עמוקה יותר, כי אם היה קל בידו להשיג תמיד מעלות על גבי מעלות, לא היתה השגה זו אלא בחיצוניות ולא בפנימיות, וכל נסיון שאדם עומד בו הרי הוא מעמיק עוד ועוד במעשה המצוה, ותמיד הוא מחדש בה הרגשה עמוקה יותר ויותר, ויש לפעמים שעל ידי הנסיון הוא מתחיל לערוך חשבון הנפש בעצמו למצוא את הטעות שטעה, ונותנים לו סייעתא דשמיא לחוש את ההרגשה, ואם לא היה הנסיון בא לפניו מנין היה רוכש הרגשה זו? הבא ליטהר מסייעין אותו, ולפעמים מסייעין אותו על ידי הנסיון שמתוך כך בא ליטהר יותר. (מערכי לב).	57670 57671 57672 57673 57674 57675 57676
מאמר שב	57677 57678
ויקה משה את עצמות יוסף עמו כי השבע השביע את בני"י (שמות י"ג י"ט).	57679
הז"ל אמרו חכם לב יקח מצוות, הכל רצין לכסף וזהב והוא במצוות (סוטה י"ג.), והנה אילו ראינו אחד מגדולי הדור היותר מפורסמים שבוחר יותר במצוה, הלא היה זה בעינינו לדבר פשוט, כי במה נחשב הוא ענין הכסף לצדיק וחסיד מפורסם שאינו מסתכל בצורתא דזוזא? הלא בעיני הגדולים רק המעלות בידיעת השי"ת ע"ז ידברו ואת זה ירוממו על נס, אבל מה בעיניהם שמישהו מתרחק מכסף וזהב ובוחר במצות השם? וכמה עלינו להשתומם, אם השי"ת בתורתו הק' כותב על נאמן ביתו אשר פה אל פה ידבר בו, כי בחר במצוה יותר מבכסף?	57680 57681 57682 57683 57684 57685
יוצא לנו מזה כשם ששוקלין לאדם קלות כחמורות על כל נעלם, אף אם ירק בפני חברו ונמאס ממנה וכדומה. כן יצורף לחשבון מעשיו הטובים אף להגדול שבגדולים מה שלא אכל טריפות ונבלות! כל זה מוכיח על עומק הדין המכוסה מבני אדם! קטן וגדול איש לא נעדר, וכשעובר עבירה עונשו בכפלים, שעבר עבירה וגם לא עשה מצוה באותו הרגע, וכן כשעושה מצוה שכרו בכפלים, ובזה יתנחם גבר אם ימצא בחשבון מעשיו עוד עבירות שלא עבר עליהן. (אור יהל ח"א רי"ט).	57686 57687 57688 57689 57690 57691
מאמר שג	57692
ויקה משה את עצמות יוסף עמו כי השבע השביע את בני"י (שמות י"ג י"ט).	57693
איתא בחז"ל חכם לב יקח מצות, שכל ישראל היו עסוקים בכסף ובהב והוא היה עסוק בעצמות יוסף, שנא' ויקח משה את עצמות יוסף, אמר לו הקב"ה למשה עליך נתקיים חכם לב יקח מצות, וכן אני מטפל בך ואקברך שנאמר ויקבור אותו בגי' (שמו"ר כ' י"ז), וצריך להבין הלא בני ישראל קיימו מצות הבורא שציוה ע"י משה, דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב ושמלות, ועשו מה שמוטל עליהם, למה איפוא נמתחת עליהם ביקורת בזמן שהיו טרודים לקיים מצות הבורא עליהם, והרי העוסק במצוה פטור מן המצוה.	57694 57695 57696 57697 57698 57699
אלא שכך ביאורם של דברים, כשיש לאדם לקיים שתי מצוות בעת ובעונה אחת, מטבעו נוטה לבחור במצוה שיש בה גם תועלת גשמית לעצמו, אבל המבין לבחור במצוה שאין לו בה טובה אישית, והיא טהורה מנגיעה ופניה חמרית, זה נקרא חכם לב יקח מצות, ולכן משרע"ה שהגיע למדרגה העליונה בחר לעסוק בעצמות יוסף, ולא בביזת מצרים שיש בה נטיה של חמדת הממון, הוא עשה זאת אך ורק לקיים את השבועה שהשביע יוסף את בני ישראל, והעליתם את עצמותי מזה אתכם. (דברי בינה ומוסר).	57700 57701 57702 57703 57704 57705
מאמר שד	57706
ויקה משה את עצמות יוסף עמו כי השבע השביע את בני"י (שמות י"ג י"ט).	57707
איתא בגמ' (סוכה נ"ג.), בשעה שכרה דוד שיתין קפא תהומא ובעא למשטפא עלמא, אמר דוד מי איכא דידע אי שרי למיכתב שם אחספא ונשדיא בתהומא ומנח, ליכא דקאמר ליה מידי, אמר דוד כל דידע	57708 57709

למימר ואינו אומר יחנק בגרונו, נשא אחיתופל ק"ו בעצמו, ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים, לעשות שלום לכל העולם כולו על אחת כמה וכמה.	57710
ובס' ערוך לנר הביא בשם ספר זית רענן פ' בשלח, שהק' איך כתב משה רבינו שם המפורש ונתנו לתוך הנילוס להעלות ארונו של יוסף, והא יש בכך משום מחיקת השם, ויש שתירצו משום שהיה משה רבינו מושבע מפי יוסף, ועל זה הק' דהוי מושבע לבטל את המצוה שלא חלה השבועה, ותירץ דקודם מתן תורה אע"פ שקיים משה כל התורה, מ"מ כיון דאינו מצווה ועושה אינו רשאי לעבור על השבועה, ועדיין קשיא דהא כמו כן אינו מצווה על איסור שבועה, אלא שקיים כל התורה עד שלא ניתנה, ולפי"ז לא היה לו לעבור על מחיקת השם אף על פי שנשבע על כך.	57711
אלא ביאור הדברים כך הוא, דודאי חישב משה רבינו את חשבון ההפסד כנגד השכר, דהיינו הפסד איסור מחיקת השם ע"י גרמא, כנגד השכר של קיום השבועה שנשבע מפי יוסף להעלות את עצמותיו לארץ ישראל, וידע משה רבינו כי כדאי הדבר שידחה איסור מחיקת השם מפני השבועה, אלא שכל החשבונות הללו אין כוחן יפה אלא לפני מתן תורה, לא כן לאחר שניתנה תורה אין חשבון ואין עצה ואין לנו אלא מה שכתוב בתורה, ואפילו אם כל העולם הוא בסכנת כליון, אין לעבור על איסור קל שבתורה אלא על פי הכללים שגדרה תורה, ולכן היה דוד צריך ראייה מן התורה שמותר הדבר.	57712
וזה כלל גדול בתורה, לשמור ולעשות בלי חשבונות, אלא כעבד שאין לו אלא מצות רבו ותו לא, ואם יבוא העבד לחשב חשבונות אם לעשות כמצות רבו או לא הרי זה בן חורין ולא עבד, וכל חשבון הינו בבחינת פריקת עול, ולא רק סתם חשבון אלא אפי' חשבון של כבוד שמים, כי החשבון הוא על דעת עצמו, וכל העושה על דעת עצמו אינו עבד...	57713
זהו מה שאמר ישעיה הנביא לחזקיה המלך שלא רצה לישא אשה, כי ידע שיהיו לו בנים שאינם מהוגנים, ועל כך אמר לו בהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמיפקדת איבעי לך למעבד, כלומר אל לך לשקול את הדבר בדעתך, אלא עשה מה שנצטוית ואם משום כבוד שמים, מאי דניחא קמי דקוב"ה ליעביד, אין לנו לדאוג עבורו ית' כביכול.	57714
והדבר מתבאר בס' נפש החיים (שער א'), בענין יעקב אבינו שנשא שתי אחיות, שידע בהשגות עליונות שע"י כן יתקנו תקונים גדולים בכל העולמות, ועל ידן יבנה בית ישראל, וכן עמרם נשא דודתו ויצא ממנו משה ואהרן ע"פ השגות הנ"ל, אבל כ"ז היה אפשרי אך ורק קודם מתן תורה, שהיה קיום התורה מחמת הכרה עצמית, והיה בכוחם לחשוב מחשבות לפי דעתם הגבוהה והנשגבה.	57715
אך לאחר שקיבלו ישראל את התורה מפי הגבורה ונעשו עבדים למקום ב"ה, ח"ו לעבור על איזו מצוה או שום פרט מפרטי המצוות, אע"פ שלדעתו ולפי רום השגתו יגרום הדבר תיקון בעולמות העליונים, והוא אחד מן הטעמים שלא נתנה תורה לאבות הק', שאם היתה ניתנת להם לא היה יעקב רשאי לישא את רחל ולאח ולא עמרם את דודתו, אף שכך היה ראוי להם לפי שורש נשמתם עי"ש.	57716
והם הם הדברים שאמרנו, כי אין לעבד אלא מצות רבו, וכל חשבון עצמי הרי הוא מרד ופריקת עול, וזהו ענין שאמרנו גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, שהמצווה ועושה הרי הוא עבד לקונו, ואילו מי שאינו מצווה ועושה בן חורין הוא, ואינו עושה מחמת הציווי אלא מכח הכרתו והשגתו הוא. (שיחתי מוסר ח"ב).	57717
מאמר שה	57718
ויקה משה את עצמות יוסף עמו כי השבע השביע את בני"י (שמות י"ג י"ט).	57719
מזה נראה חומר דין התורה, וגם המרחק הרב בין השקפת העולם להשקפת התורה, הנה מדרך העולם כאשר יעסוק אדם במצוה ומה גם מצוה רבה, לא ישים לב להזהר שלא יגע באיזה עבירה, אשר תהיה על ידי זה מצוה הבאה בעבירה, ואז לא די שלא הרויח אלא אף גם הפסיד הרבה, כי טוב לו אשר לא יעשנה לגמרי, ומניעת ההפסד ריוח הוא, מאשר יעשה מצוה הבאה בעבירה.	57720
והנה יציאת ישראל ממצרים היש פדיון שבויים יותר מזה? ועוד יותר מזה התגלות אלוקית, אשר עד עתה היה העולם שמם, ומיציאת מצרים נודע מלכותו כי נורא הוא, וכי מלאך ושרף אין במ שום יכולת לפעול זולתי רצון הבורא ב"ה, ונודע כי יענוש לעוברי רצונו וישלם שכר לעושי רצונו, והדומה לזה מהאמונה והשגחה אשר אין ערוך לה, זולת כל אלה היתה יציאת מצרים הצעד הראשון לכל כבוד ותפארת עם ישורון, קבלת התורה ובנין בית הבחירה וביאת הגואל ועולם הבא, היאומן כי יסופר לעושה מצוה רבה נוראה כזאת, כי יהוש לבל יעבור איזה דין תורה?	57721
כתיב ויקח משה את עצמות יוסף עמו כי השבע השביע, ואיתא במדרש תנחומא בשלח פ"ב, שלשה ימים הלך משה וביקש ארונו של יוסף, הנראה שלא היה אפשר להם ללכת בלא ארונו של יוסף, והיה זה עיכוב לכל הגלגל הנורא הנ"ל, ולכאורה מה יש להתחשב במצב כזה בשבועתו של יוסף, בזמן שעם ישראל נתון	57722
	57723
	57724
	57725
	57726
	57727
	57728
	57729
	57730
	57731
	57732
	57733
	57734
	57735
	57736
	57737
	57738
	57739
	57740
	57741
	57742
	57743
	57744
	57745
	57746
	57747
	57748
	57749
	57750
	57751
	57752
	57753
	57754
	57755
	57756
	57757
	57758
	57759

בסכנה גדולה, ובמקום זה היה עדיף לטפל ולזרז היציאה ממצרים, וגם אם בכך עוברים על איסור שבועה כיון שזה נוגע לכל הכלל.	57760
הרי מכאן עד כמה מגיע חומר הדין תורה! וכל שכן הנוגע בדין תורה שלא במקום מצוה, הגע בעצמך לו היו שואלים אותנו, אם אפשר לעבור על דין אחד במקום טובת ישראל באופן הנ"ל, שצמח מזה כל תפארת גדולת עמנו, הלא לצחוק היה בעינינו לעבור על כהנה, הרי לך מרחק רוח בני אדם היורדת מטה מרוח העולה למעלה למשכיל. (אור רש"ז).	57761
מאמר שו	57762
ויקה משה את עצמות יוסף עמו כי השבע השביע את בני"י (שמות י"ג י"ט).	57763
ובמדרש (שמו"ר כ' י"ט), חכם לב יקח מצוות זה משה שכל ישראל נתעסקו בביזה, אמר הקב"ה למשה עליך נתקיים חכם לב יקח מצוות, יוסף היה חייב לאביו לקוברו, ואתה לא בנו ולא בן בנו ולא היית חייב לעסוק בו וקברת אותו, וכן אני שאינני חייב לשום בריה אני מטפל בכך ע"כ.	57764
בכל הבריאה אין לך עוסק במצוה כמשה בשעת הגאולה, דהלא כתיב במשה (במדבר י"א), שאהו בחיקך כאשר ישא האומן את היונק, כי יהיה להם דבר בא אלי ושפטי, והודעתי את חוקי האלוקים ואת תורותיו, וגם היה צריך לסדר כל סדרי החיים שנתחדשו, מעבדות לחרות מישוב למדבר, וגם הכנה לקבלת התורה והכל היה על פיו.	57765
ועוד דצריך היה להיות מוכן כל שעה לנבואה, ולעמוד במדרגת הדבקות כראוי לפי מדרגתו, ובכ"ז חכם לב יקח מצות, וגדר יקח מצוות ולא יקיים מצוות, אף דלא רמיא עליה, שהרי לא היה בעצם חייב בדבר זה, שהרי היו מבני בניו של יוסף כמאה וחמישים אלף גברים, וזו המדרגה היותר גבוהה.	57766
והטעם הוא יקח מצוות כי מכיר הוא שזוהי קיחה, כי כל מעשה האדם נחלקים לשני סוגים קבלה ונתינה, ויש שהוא נותן ע"מ לקבל, עובד ע"מ לקבל שכרו, ויש שהשכר מרובה יותר מכפי פעלו, אבל מ"מ אין זו קבלה בלבד שהרי גם נתינה יש כאן, אבל המצוות אינן אלא קיחה קבלה, וזוהי החכמה האמיתית להכיר שהמצוות וקיום רצון הקב"ה אינן אלא קיחה, כי אין זה חוב שפורע אותו או נתינה מצדו כדי לקבל עבורה שכר ותמורה, אלא קיחה בלבד שקיום רצון הבורא הוא התכלית האמיתי, והטוב היותר ראוי שבשבילו נברא, כמ"ש במצוותיו חפץ מאוד ואמרו חז"ל (ע"ז י"ט), במצותיו ולא בשכר מצותיו.	57767
אז"ל (אבות ד' י"ז), יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב, והרי אין לשער יופי וטוב העוה"ב, יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ז, ואמרו חז"ל (ברכות ל"ד) על הכתוב מה רב טובך אשר צפנת ליראיך, כל הנביאים לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל עוה"ב עין לא ראתה, ואחרי כל אלה יפה שעה אחת של תשובה ומע"ט, ועל כן החכמה מחייבת ליקח מצות אף שאינו מחוייב כלום.	57768
כל שהחיוב מועט ביותר, וכמו הכא שהיתה זו פעולת גמילות חסד עם יוסף הצדיק, וקטנה בערכה לעומת כל הפעולות הגדולות בגשמיות ורוחניות עם כלל ישראל ונצחיותו, ובפרט שהיה פטור וגם עסוק למאוד, תגדל הפעולה ביותר, כי הרי בזה מונח גודל החכמה והאהבה להשי"ת וההכרה הגדולה ביותר, ואמר חכם לב כי צריך שהחכמה תשלוט לגמרי בההרגשה, ואז יתכן שגם אחרי שהוא פטור מכל הצדדים, בכל זאת יתאמץ לעשות נחת רוח ליוצרו, וכל מה שיקטן החיוב ויגדלו הפטורים יגדל ערך הדבר יותר ויותר.	57769
יתבונן האדם אחרי שלמד כמה שעות רצופות ובעיון הלא רשאי לנוח קצת, לשוח מעט דכבר יצא ידי חובתו, אבל חכם לב יקח מצות, ואפילו בשעה שאינה לא יום ולא לילה, ויש לו פטורים וטרדות ומניעות שונות, בכל זאת ודוקא אז ילון בעומקה של הלכה, וזה אות על חכמת לבו.	57770
ולקושטא דמילתא היה בלקיחת ארונו של יוסף, מלבד חסידות עליונה גם חכמה רבה, שהרי אמרו חז"ל (בר"ר פ"ז ח'), שבזכות עצמותיו של יוסף נקרע הים, ואף שהוצרכו ישראל לנס זה לענין הגאולה, אך הרי בכל דבר צריך שיהא זכות, כי הכל תלוי במעשי האדם וכענין תנו עוז לאלוקים, ואמרו במכילתא כי הגיע זמן הגאולה לפי השבועה שנשבע לאבות, ולא היה בידם זכות ונתן להם דם פסח ודם מילה, וגם בקריעת ים סוף הוצרכו לזכות ולא הועיל אלא ע"י ארונו של יוסף, הרי שגרם במצוה זו השלמת הגאולה וההשגות הנוראות שזכו על הים. (משנת רבי אהן רי"ג).	57771
מאמר שו	57772
ויקה משה את עצמות יוסף עמו כי השבע השביע את בני ישראל והעליתם את עצמתי מזה אתכם (שמות י"ג י"ט).	57773
מענין הידוע בשם אריסטו, על הפליאה מדוע הנותן יאהב את המקבל יותר מהמקבל את הנותן, והשיב כי הנותן ישיג בהטבתו יותר מכפי אשר ישיג המקבל בקבלת מתנתו, כי הנותן ישיג בזה מעלת ההטבה לב	57774
	57775
	57776
	57777
	57778
	57779
	57780
	57781
	57782
	57783
	57784
	57785
	57786
	57787
	57788
	57789
	57790
	57791
	57792
	57793
	57794
	57795
	57796
	57797
	57798
	57799
	57800
	57801
	57802
	57803
	57804
	57805
	57806
	57807
	57808
	57809

טוב, והמקבל ישיג רק מתנה של דבר גשמי, ובאמת שאף בעוה"ז יוכל האדם להבין את הזול, כמה הוא	57810
נותן ומה הוא משיג, ואין לך זול יותר גדול לחכמים הדורשים חכמה, בעד דבר קטן וקל יוכל להשיג	57811
המעלה היותר גדולה, מפרוטה אחת ישיג לב טוב, הרי אין לך מציאה גדולה יותר.	57812
ובאמת כן קבלנו כי הגר"א ז"ל בכה לפני מותו, ואמר כי בוכה הוא על אשר עוזב עולם יקר כזה, כי בעד	57813
פרוטה אחת יוכל לקנות מצות ציצית, אשר היא שקולה כנגד כל התורה כולה, הכי יש לך זול יותר מזה,	57814
ובימינו אלה אשר כולם מתאוננים אשר הוזלו כ"כ שווי המטבע, ושלא יוכלו לקנות בעדם מאומה, בעוד	57815
אשר באיזה שבועות מקודם יכלו להשיג בהם כמה מיני סחורה.	57816
כן יתבונן האדם לזכור אחריתו, כי יבוא יום אשר יתאונן ויאמר אוי ואבוי מדוע לא לקחתי בעד דבר קל	57817
כזה משווי עולם הזה אשר הם פחותי ערך, ולא קניתי בעדם חפצים בשווי כ"כ גדול כמו תורה ומעשים	57818
טובים אשר הם עובר לסוחר, להתבונן מזה כמה צריך האדם להיות סוחר מובהק, להחליף מחפצי עוה"ז	57819
על חפצי שמים הם תורה ומצות.	57820
להשתומם כי חז"ל (ילקו"ש משלי תתקמ"ו), אמרו בזה בקורת אף על דור המדבר בביזת הים, אמרו שם	57821
כי כולם לקחו ביזת הים ומרע"ה גמל חסד עם ארונו של יוסף, ועליו נאמר חכם לב יקה מצות, כי החכמים	57822
הקדושים לא נחו אף רגע להשתמש במסחר כזאת, ולעשות חליפין מעוה"ז על עוה"ב, עד שלא סיפק להם	57823
את הזול המצוי, כי אם חיפשו מציאות עוד יותר גדולות, כמו יש קונה עולמו בשעה אחת, אשר קינא	57824
רבינו הק' לאלעזר בן דורדיא כי רבי אלעזר בן דורדיא מזומן לעוה"ב, בכה רבי ואמר יש קונה עולמו	57825
בשעה אחת (ע"ז י"ז:).	57826
להשתומם עד כמה היו סוחרים מובהקים, ובקשו עוד מציאות יותר גדולות, כי קינא אף לאלעזר בן	57827
דורדיא, אשר בלי ספק חלקו של רבינו הק' היה גדול יותר מחלקו של אלעזר בן דורדיא, אכן התבונן כי	57828
נמצא בעוה"ז זול כזאת, אשר בשעה אחת של יגיעה יוכל לקנות כל עולמו, וע"ז בכה שיהיו לו כל הימים	57829
שעות כאלו שיוכל לקנות בהם עולם מלא, אלה הם מציאות אשר ימצא בעוה"ז, בשעה אחת מעוה"ז יוכל	57830
לקנות עוה"ב, זהו ענין יפה שעה אחת בעוה"ז, ומי פתי לא ירוץ לעשות מסחרים כאלה, משעה אחת יגיעה	57831
לקנות כ"כ עוה"ב.	57832
ובזה נבין אשר ביארו לנו חז"ל (יל"ש ח"א תתמ"ו), כי מתן שכר של מצוות לא נתפרש בתורה, כדי שלא	57833
יחדלו לקיים המצוות הקלות ויתעסקו בחמורות, ומשלו על זה מענין הפרדס אשר אמר המלך לנטוע בו כל	57834
עץ נחמד, ולא הודיעם שכר מטע כל אילן, ואילו ידעו שכר נטיעת כל עץ, אז יתנו כל עמלם בנצר מטעיו	57835
אשר שכרם רב מן השאר כדי להרבות השכר.	57836
כן ענין המצות העלים הקב"ה השכר שלא יברחו כולם להחמורות אשר יוכלו להשיג מזה יותר שכר, כמו	57837
שביארנו על יש קונה עולמו בשעה אחת שע"ז בכה רבינו הק', אשר כידוע אמרו עליו ז"ל כי לא נהנה	57838
מעוה"ז כלל (כתובות קד.), ומזה נוכל להבין כמה עמל ויגע בעוה"ז לקנות עוה"ב ואיזה שעות היה לו,	57839
ובכ"ז בכה כי לאלעזר בן דורדיא היתה שעה עוד יותר טובה. (דעת חכמה ומוסר ח"ג מא' ס"ח).	57840
	57841
מאמר שח	57842
וה' הולך לפניו יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם ללכת יומם ולילה (שמות	57843
י"ג כ"א).	57844
מופלא הדבר שהקב"ה בכבודו ובעצמו כביכול הנהיג את בני ישראל במדבר, הוא סלל לפניו את הדרך	57845
והוא הולך עמוד אש לפניו להאיר להם, מכוח חידוש זה שיכנע אונקלוס הגר את הרומאים לקבל	57846
עליהם עול מלכות שמים, מסופר בגמרא (ע"ז י"א) אונקלוס בר קלונימוס איגייר, שדר קיסר גינדא	57847
דרומאי אבתריה, משכינהו בקראי איגיור, הדר שדר גונדא דרומאי אחריןא אבתריה, אמר להו לא תימרו	57848
ליה ולא מידי.	57849
כי הוו אזלי אמר להו אימא לכו מילתא, בעלמא גיפיורא נקט נורא קמי פיפיורא, פיפיורא לדוכסא, דוכסא	57850
להגמונא, הגמונא לקומא, כל שר מוליך אבוקה לפני השר הגדול ממנו עד לפני המלך, קומא מי נקט נורא	57851
מקמי אינשי, מלך נוטל אבוקה לפני אנשיו? אמרי ליה לא, א"ל הקב"ה נקט נורא קמי ישראל, דכתיב וה'	57852
הולך לפניו, איגיור כולהו.	57853
הדר שדר גונדא אחריןא אבתריה, אמר להו לא תישעו מידי בהדיה, כי נקטי ליה ואזלי חזא מזוזתא דמנחא	57854
אפיתחא, אותיב ידיה עלה ואמר להו מאי האי? אמרו ליה אימא לן את, אמר להו מנהגו של עולם מלך	57855
בשר ודם יושב מבפנים ועבדיו משמרים אותו מבחוץ, ואילו הקב"ה עבדיו מבפנים והוא משמרם מבחוץ,	57856
שנאמר ה' ישמור צאתך ובואך, איגיור, אותה השוואה אנו מוצאים גם במסכת אחרת (מנחות ל"ו) ע"ש.	57857
מאמרים אלה מלמדים אותנו את שיעור קומת בני אדם, שהקב"ה בכבודו ובעצמו כביכול כאילו עומד על	57858
יד פתחו של כל יהודי ויהודי שיש בו מזווה ושומר את ביתו, וכבר עמד בעל הטורים על כך, לאחר שהטור	57859

עמד על ערכה של מצות מזוזה, ומביא דברי חז"ל שכל הזהיר במצות מזוזה יאריכו ימיו וימי בניו, דכתיב	57860
למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה (שבת ל"ב), הוא מוסיף וגדולה מזה שהבית נשמר על ידה כמו	57861
שדרשו בפסוק ה' שומרך, מלך בשר ודם בפנים ועבדיו שומרים אותו מבחוזן, ואתם ישנין על מטתכם	57862
והקב"ה שומר אתכם מבחוזן (טור יו"ד סי' רפ"ה).	57863
ותמהו הב"י והב"ח על תוספת זו, שהרי אריכות ימיו וימי בניו חביבה משמירת הבית? ומתרץ הב"י משום	57864
דאריכות ימים הוא נס נסתר ושמירת הבית הוא נס נגלה, שהדרים בשאר הבתים שאין בהם מזוזה ניזקין,	57865
והדר בבית שיש בו מזוזה ניצול, קרי לשמירת הבית גדול, אי נמי משום דשמירת הבית הוא היפך מנהג	57866
מלך בשר ודם, שהוא מבפנים ועבדים משמרים אותו מבחוזן, קרי ליה גדול, לפי תירוץ ראשון גדול ערכה	57867
של מצות מזוזה, משום שבה מתגלה כמה הקב"ה מייחד השגחתו לכל איש המקיים מצוותיו, ומשמר את	57868
ביתו באופן מיוחד בדרך נס נגלה.	57869
בתירוץ השני מוסיף עוד, שאין זו שמירה סתם אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו כאילו עומד על פתחו של כל	57870
בית שיש שם מזוזה, ואומר לדרים בו שישכבו במנוחה והוא ישמור עליהם, ומשום כך קרי ליה גדול, כי	57871
בזה מתגלית גדולתו ויקרתו של האדם. ומכאן התפעלותם של הגדודים שהביאה אותם לידי קבלת עול	57872
מלכות שמים, משום שהכירו את גדולתו של האדם, שהקב"ה שהוא מלך מלכי המלכים מטפל בעצמו בכל	57873
יחיד ויחיד.	57874
הקב"ה לא יצר את הבריאה פעם אחת שתהיה קיימת לעולם, ומאז ואילך הוא מנהיג אותה הבריאה שיצר,	57875
אלא שהוא יוצר אותה בכל רגע ורגע, כמו שאמרו המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, ולא	57876
שבורא אותה באופן כללי לכל הבריות, אלא במיוחד בשביל כל אדם ואדם, אולם אין חידוש זה ניכר	57877
בנגלה ואינו אלא בבחינת נס נסתר.	57878
לכאורה נראה שהעולם ומלואו עומדים וקיימים מששת ימי בראשית בשביל כל הברואים, אבל מחובתו	57879
של האדם להכיר, שכמו במזוזה רואים נס נגלה שהקב"ה משמר במיוחד כל בית ובית, כן בכל הבריאה	57880
ובכל יצורי תבל, הקב"ה בורא כל דבר בכל רגע ורגע ובשביל כל יחיד ויחיד במיוחד, כלומר שהאדם	57881
יראה את הנסתר כאילו הוא נגלה.	57882
כשאדם קם בבוקר ומוצא בסיס למטה להעמיד רגליו על הקרקע ואת השמים מתוחים למעלה, צריך	57883
להרגיש שברגע זה ה' מבדיל בין מים למים, ויוצר את הרקיע מעל לראשו ופורש את היבשה מתחת	57884
לרגליו, ובכל צעד שהוא צועד ה' מכין לו מקום לדרוך עליו, ואין הבדל לגבי הקב"ה אם הוא בורא את	57885
כל הרקיע וכל כדור הארץ לכל ברואי עולם בבת אחת, או שבורא קטע של רקיע או קטע של יבשה לכל	57886
אחד ואחד, כי מי שאינו יכול לברוא את הבריאה אינו יכול לברוא גם חלק ממנה, ומי שיכול לברוא הכל	57887
יכול גם לברוא חלקים חלקים, והכל בריאה אחת היא.	57888
כמו כן כשהאדם פוקח את עיניו ומוצא את השמש זורחת לפניו, עליו להרגיש שה' בורא את השמש	57889
בשבילו בכל רגע ורגע, וכאילו הוא מאיר לפניו בשמש זו המיוחדת לו בכל מקום שהוא הולך ולכל פינה	57890
שהוא פונה, הוא פותח את חלון ביתו, והנה ה' מחדיר את קרני השמש לתוכו, הוא יוצא לחוץ והנה ה'	57891
מזריח את השמש ומפזר אורה על דרכו, וכמ"ש הפותח בכל יום דלתות שערי מזרח ובוקע חלוני רקיע,	57892
מוציא חמה ממקומה ומאיר לעולם כולו וליושביו, כלומר בכל רגע הוא מוציא את החמה לכל אחד ומאיר	57893
לפניו.	57894
וכן בכל מצרכי המזון כשאדם יושב לאכול ולשתות ומוצא את מזונותיו ערוכים על שולחנו, הוא חושב	57895
שהכל מוכן מראש, לא כן הדבר עליו להרגיש שבכל רגע ה' מחדש את ארבעה היסודות שמהם מורכבים	57896
כל הדברים, וברגע זה הוא מרכיב אותם ויוצר בשבילו את המזון הדרוש לו, ומשום כן תיקנו חז"ל ברכות	57897
על כל מצרך בכל פעם שהוא בא ליהנות ממנו, לכאורה הרי חמור מאוד העוון של מוציא שם שמים	57898
לבטלה, ולמה אין להסתפק בברכה בפעם אחת בחייו על כל מין ומין שנברא בעולם? אלא שהקב"ה בורא	57899
אותם בכל רגע ורגע, ועל האדם לברך על כל יצירה ויצירה של כל מין ומין.	57900
ומאותו הטעם מברכים את ברכות הנהנין לא בלשון עבר שברא, אלא בלשון הווה בורא שברגע זה הוא	57901
בורא אותם בשבילו, וכן בכל הברכות תיקנו חז"ל שיברך בלשון הווה, רוקע הארץ על המים, המכין	57902
מצעדי גבר, יוצר המאורות, כדי שירגיש האדם שברגע זה ה' רוקע בשבילו את הארץ, ברגע זה יוצר	57903
בשבילו את מאורות השמים ופוקח את עיניו ליהנות מאורם, ומכאן גם יכיר את גדלות האדם, שה' אינו	57904
מסיר השגחתו הפרטית ממנו לרגע, ומעניק לו בכבודו ובעצמו את כל הדרוש לו לצורך חייו והנאותו.	57905
גישה זו כלפי הבריאה בכוחה לעזור לאדם לעמוד בנסיונות החיים ולהינצל מן החטא, קשה מאוד לאדם	57906
בדורותינו להחזיק מעמד בכל הנסיונות הקשים העומדים בדרכו על כל צעד הן בדעות והן במעשים, אולם	57907
אם ירגיש שכל הבריאה על כל יצוריה מתחדשים בשבילו בכל רגע לא יתכן שיחטא.	57908

אם ירגיש שבכל צעד שהוא צועד, ה' בורא בשבילו ברגע זה את האדמה שידרוך עליה ואת השמש שתאיר לפניו, בכל הנאה שהוא נהנה ה' יוצר בשבילו באותו רגע את אותו המצרך לשם הנאתו, יירתע מלהשתמש בהם כנגד רצון בוראם, הלא ה' יוצר לו עינים בכל רגע שיוכל לראות, יוצר לו פה בכל רגע שיוכל לאכול, יוצר לו בכל רגע רגליים שיוכל לדרוך, וכיצד יעלה על דעתו להרים יד ורגל, או לעשות איזו תנועה שלא על דעת קונו.	57909
וכן צריך כל אדם להרגיש גם בכל דעותיו והגינותיו, כי גם את כשרון המחשבה ה' מעניק לו בכל רגע, ולא רק בעינים שהוא מחדש באותה שעה, אלא אף בהיותו חוזר על ידיעותיו ותבונתו שרכש לו מכבר, הרי לכאורה מופלא הוא כח הזכרון שבאדם, כי האם מתוך שלמדו אתמול צריכים לדעת גם היום? אלא שה' מחדש בכל רגע במוחו של כל אחד, את כל הידיעות שספג אותן בזמן מן הזמנים, החל מקריאת אלה בית שלמד בינקותו, עד מדרגת החכמה שהוא עומד בה בשעה זו.	57910
ולכן אין לאדם להסתפק בלימוד התורה בברכה אחת לכל החיים, אלא הוא חייב לברך בכל יום ויום, ודוקא בלשון הווה המלמד תורה לעמו ישראל, נתן התורה, כדי להרגיש שידיעות התורה שרכש בעבר אינן מונחות אצלו כבקופסה, אלא ה' מעניקן במוחו בכל רגע ורגע, ואם כך ירגיש האדם, כמה ידקדק בכל הגה ובכל הרהור שיהיו מכוונים לרצונו של ה' ית', וכמה יזהר מבלי להעלות על לבו שום מחשבה זרה או בטלה, ויכיר את המטרה הגדולה אשר לשמה נוצר. (אור הצפון עמ' ק').	57911
	57912
	57913
	57914
	57915
	57916
	57917
	57918
	57919
	57920
	57921
	57922
	57923
	57924
מאמר שט	57925
דבר אל בני ישראל וישבו ויחננו לפני פי החירות (שמות י"ד ב').	57926
פירש"י וישבו לאחוריהם, לצד מצרים היו מתקרבים כל יום השלישי כדי להטעות את פרעה שיאמר תועים הם בדרך, ואמר פרעה לבני ישראל נבוכים הם בארץ, וכן היה כמ"ש וירדפו מצרים אחריהם וישיגו אותם חונים על הים, ומה כתיב אחרי ופרעה הקריב וישאו בני"י את עיניהם והנה מצרים נוסע אחריהם וייראו מאוד ויצעקו בני"י אל ה'.	57927
הנה רואים בני"י שר של מצרים נוסע מן השמים לעזור למצרים (רש"י בשם תנחומא), והם מוקפים מכל צד, הים לפניהם ומצרים אחריהם, ואחז"ל באותה שעה היו ישראל דומים ליונה שבורחת מן הנץ, ונכנסה לנדיק הסלע והיה נחש נושף בה, אם יתכנס לפניו הרי הנחש, ואם תצא לחוץ הרי הנץ, כך היו ישראל באותה שעה, הים סוגר ושונא רודף, מיד נתנו עיניהם בתפלה, עליהם מפורש בקבלה יונתי בחגוי הסלע בסתר המדרגה.	57928
	57929
	57930
	57931
	57932
	57933
	57934
	57935
לאיזה תכלית נצטוינו לשוב לפני פי החירות? התשובה מפורשת וידעו מצרים כי אני ה', וצריך לומר שעל אף כל העשרה מכות שהנחית הקב"ה על המצריים במצרים, עדיין היה חסר להם שלימות ידיעה זו כי אני ה', עד קריעת ים סוף וטביעת המצריים בתוכו, ולא משום סתם נקמה אלא כדי להודיע להם דבר זה כי אני ה', ומי הם אלה שיגיעו לידיעה זו מבאר האבן עזרא וז"ל, וידעו מצרים הנשארים גם הנטבעים לפני מותם כי אני ה' עכ"ל, וידעו מצרים הנשארים נחא אבל הנטבעים לפני מותם אימתי ידעו?	57936
למדנו מכאן דאין הכי נמי, בכדי שיגיעו המצרים הרשעים הללו רגע לפני מותם להכיר כי אני ה', כדאי לו להקב"ה להפוך עולם ומלואו, להעמיד את עמו ישראל בפחד אימים של סכנת מות, ובלבד שישלימו המצרים ידיעתם את ה' רגע לפני ירידתם לתהומות, עד כדי כך חביב אדם שנברא בצלם, כי מהו צלם אלקים כלי המוכן לקבל אלקות, כ"ז הוא תכלית בריאת האדם על הארץ, ואם המצריים רגע לפני מותם הגיעו לידע כי אני ה', הרי באו עד תכליתם עם צלם אלקים אשר בהם.	57937
	57938
	57939
	57940
	57941
	57942
	57943
	57944
	57945
	57946
	57947
	57948
	57949
	57950
	57951
	57952
	57953
	57954
	57955
	57956
	57957
	57958

עבירה, מתעלם מצווייו של מקום עושה נגד רצונו וטובע בים התאווה, לכן עלינו להרגיש צער גדול	57959
בראותנו כזאת, ולמצוא אפשרות להציל את החוטא מחטאו, או להחזירו בתשובה להטיבו באחריתו.	57960
וראוי לך אחי לדעת כי זכויות המאמין אפי' אם יהיה מגיע לתכלית הרחוקה בעבודת האלקים, ואילו היה	57961
קרוב למלאכים במדותיהם הטובות ומנהגיהם המשובחים, אינם כזכויות המעורר בני אדם אל דרך הטובה	57962
עכ"ל עי"ש לב אליהו. (חובת הלבבות שער אהבת ה')	57963
	57964
מאמר שי	57965
ואמר פרעה לבני ישראל נבכים הם בארץ סגר עליהם המדבר (שמות י"ד ג').	57966
דתן ואבירם היו רשעים גדולים שלא מתו במכת החושך, הם נשארו במצרים ולא רצו לצאת משם, ואמר	57967
פרעה לבני ישראל, לדתן ואבירם דמשתירין במצרים (תרגום יונתן), לפי תרגום יונתן בן עוזיאל נקרע	57968
עבורם הים ובאו במדבר, ולמה זה מגיע להם? והשיב על זה הגרי"ל דיסקין זצ"ל.	57969
כי דתן ואבירם היו משוטרי ישראל, והיו משתדלים שלא להעמיד עבודה יתירה על היהודים, ובעבור זה	57970
היכו אותם המצרים והמכות והחבלות העלו ריח רע, ובשעה שמשה רבינו יצא מעם פרעה, אמרו דתן	57971
ואבירם למשה הבאשתם את ריחנו, המכות שקבלנו גרמו לנו להבאיש, ובכן אמר המהרי"ל אדם שסובל	57972
עבור יהודי אחד, לא מלאך המות ולא ים סוף יכולים לעשות לו רעה.	57973
בעיני הקב"ה נושא חן מי שמתיסר בעבור אדם מישראל, הקב"ה נאמן לשלם לכל אחד ואחד לפי מעשיו	57974
אף בעבור מעשה טוב חד פעמי, והלא אביה בן ירבעם בן נבט שחלה ומת, נאמר עליו וספדו לו כל ישראל	57975
וקברו אותו, כי זה לבדו יבוא לירבעם אל קבר, יען כי נמצא בו דבר טוב אל ה' אלקי ישראל בבית	57976
ירבעם, ומה הדבר הטוב? שהושיבו אביו שומר שלא יעלה איש לרגל וביטל משמרתו ועלה, וי"א שביטל	57977
פרדסאות שהושיב ירבעם על הדרכים שלא יעלו ישראל לרגל, וזכה להספד ולקבורה (מוע"ק כ"ח).	57978
כתב רבינו יהונתן אייבשיץ ז"ל, ראה כמה גדול כבוד התורה שאפילו לאחאב עובד כוכבים לא נתקפח	57979
שכרו, והיה לו כבוד במותו כמו חזקיה, ואמרו חז"ל מהספדו של אדם ניכר, ואחאב היה רשע וכבוד	57980
התורה היה מגן בעדו ונעשה לו הספד כאדם גדול, אין איפוא פלא שגם דתן ואבירם, למרות שהיו רשעים	57981
זכו לשכר שלא מתו במכת חושך, וגם לעבור את הים ולבוא למדבר, אע"פ שהרשיעו במדבר כמה פעמים,	57982
כי הם שהיצו על משה ואהרן בעדת קורח, הם שהחציפו כנגד משה ואהרן, אבל דבר טוב אחד שעשו זיכה	57983
אותם בשכר. (מעייני החיים).	57984
	57985
מאמר שיא	57986
וחזקתי את לב פרעה ורדף אחריהם ואכבדה בפרעה ובכל חילו וידעו מצרים כי אני ה' (שמות י"ד ד').	57987
יש להתבונן על שום מה מדגישה התורה שוב הענין של וידעו מצרים כי אני ה', וכי לא ידעו כבר מספיק?	57988
הרי פרעה וכל עבדיו הכניעו עצמם ושלחו בני ישראל, הכל כמו שאמרתם ולא כמו שאמרתי אני, בטל לא	57989
אשלה, בטל מי ומי ההולכים, בטל רק צאנכם ובקרכם יוצג, גם צאנכם גם בקרכם קחו, ומהו כאשר	57990
דיברתם, גם אתה תתן בידנו זבחים ועולות, וכי מה אפשר לדרוש מהם עוד כדי שיגיעו לדרגת וידעו	57991
מצרים כי אני ה'.	57992
אלא רואים מכאן הערה נוראה על מידותיו של האדם, כל ענין המכות והכבדת הלב הוא ענין של לימוד	57993
לדורות, שהאדם בכל מצב שהוא נמצא הוא חוזר לויהפך לבב פרעה, גם אחרי הכנעה בקיצוניות הייצר	57994
אינו מתייאש, ושוב המידות מתעוררות באדם בבחינת ויהפך לבב פרעה, ומזה עשוי הרואה ליפול ביאוש,	57995
ואולי גם בני ישראל יש חשש שמרגישים רפיון ויאוש כאשר רואים כזו קשיות עורף. כשרואים שאחרי	57996
ההתעוררות ומודה על האמת שוב ויהפך לבב פרעה, ששום פורענות אינם משפיעים עליו להיטיב את	57997
דרכו.	57998
וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נוסע אחריהם וייראו מאוד, ויאמרו אל משה המבלי אין קברים	57999
במצרים לקחתנו למות במדבר, מה זאת עשית לנו להוציאנו ממצרים, הלא זה הדבר אשר דיברנו אליך	58000
במצרים לאמר, חדל ממנו ונעבדה את מצרים כי טוב לנו עבוד את מצרים ממותנו במדבר, יאוש גמור	58001
מעדיפים את המצב הכי נורא המיתה! וכל זאת אחרי שהם עצמם ראו כל כך הרבה אותות ומופתים, נסים	58002
גלויים ויד ה'! ללמדנו עד כמה גדולה ההשפעה והייאוש כשרואים את העקשנות של המצרים!	58003
את זה רצתה התורה ללמד להם, אין כאן אדם חדש המצרים נשארו אותם מצרים, האדם נשאר אותו אדם,	58004
ההתהפכות הזו אינה שינוי חדש מטוב לרע, אלא חזרה של אותו אדם למצבו הקודם, בבחינת זרוק חוטרא	58005
אאורא אעיקריה קאי, ויאמר משה אל העם אל תיראו התייצבו וראו את ישואת ה', עוד תראו מה עונשה	58006
של עקשנות! ואכבדה בפרעה ובכל חילו, אומר על זה האבן עזרא אז יראה כבודי בעולם לטבוע פרעה	58007
וחילו.	58008

מכאן עלינו ללמוד שגם אם אנו רואים אצלנו התהפכות וחוסר יציבות בעבודה, פעם בשמי מרומים ופעם בבירא עמיקתא, אין מה להתיימש זה לא מתחיל ממנו אנו, וכבר היו דברים מעולם, אפילו במעשה העגל מגלים לנו חז"ל שזה לא היה דבר שהתחדש, אלא כבר במעמד הר סיני לבבתיני באחת מעיניך, עין אחת היתה כבר נתונה למעשה העגל הנורא! במעמד הר סיני! שיא ההתעלות! ועין אחת כבר בעגל! אין הפתעה אין חידוש.	58009 58010 58011 58012 58013
ואם אצל בני ישראל כתוב ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים פן ינחם העם ושב ממצרימה, ורש"י אומר ומה אם כשהקיפם דרך מעוקם אמרו ניתנה ראש ונשובה מצרימה, אם הוליכום בפשוטה על אחת כמה וכמה! רואים כאן שלא רק אצל המצרים, אלא גם בני ישראל מוכנים הם לחזור למ"ט שערי טומאה במצרים! הרי שאין כאן התהפכות אלא אותו מצב של האדם, הטבע שהוטבע בהם במצרים עוד מורגש בהם, והם ממשיכים באותו כיוון, ומה שהחזיקו מעמד ארבעים שנה במדבר אין זה בדרך הטבע, סיעתא דשמיא עצומה היתה להם.	58014 58015 58016 58017 58018 58019
ומה הסוף? נשפת ברוחך כסמו ים צללו כעופרת במים אדירים, העונש של החטא הוא בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכים אותו, את זה רואים לא רק אצל פרעה אלא בכל הדורות, בלעם הלך לקלל את ישראל ולא הצליח, וחזר למקומו, ולכאורה הענין הסתיים! לא! הוא נותן עצה למדיינים להפקיר את בנותיהם, מה הסוף ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב נתנו לו שכר מושלם, זוהי הדרך שבה בחר ובה הוליכו אותו, זוהי המציאות הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם.	58020 58021 58022 58023 58024
אסור לאדם להתיימש, אדרבא להתפעל מכך שארבעים שנה ישבו ישראל במדבר והתעלו, וזוהי סיעתא דשמיא מיוחדת שבלעדיה היו נשארים כפי שהיו קודם בבחינת אכן כאדם תמותון, בכל זאת הצליחו להיבנות ולבנות כלל ישראל, נכנסו לארץ והמשכיות הדורות מובטחת לעולמי עד, כמה ידיעה זו חשובה לנו בתקופה זו, לדעת שהאדם הוא נתון למצבים של הפכפכות, והתרופה היא להתחזק בהשגחה ובטחון בלי הפסק, לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, לעמוד בנסיון בעקביות, ורק על ידי זה יש סיכוי להינצל מן ההפכפכות ומן הייאוש, ולעלות בדרך האמונה וההתחזקות בהשגחה ובטחון בה'. (דגל המוסר).	58025 58026 58027 58028 58029 58030 58031
מאמר שיב	58032
ויוגד למלך מצרים כי ברח העם ויאמרו מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו (שמות י"ד ה'). כל המשא ומתן עם פרעה, שהשי"ת נושא ונותן עם אדם נברא כמה וכמה פעמים, והאדם עומד נגדו ומחליף דיבורו עשרת מונים, מלקין אותו ונכנע, מתפללין בעדו וחוזר שוב על קיאו, תמונה נוראה כזו כמלחמה גלויה, בריה חלושה מעיזה ומצח נחושה לה, לעמוד בחוצפה כזו נגד אדון כל המעשים, ואומר מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל, כאילו הוא הבעלים, אחרי כל הנסים שוב רואה בעיניו שהים נבקע לפני בני ישראל, התגלות מעשה ה' כזה והוא רץ בכל כחו לעבור את פי ה', רומס את הנסים הגלויים והולך לתוך הים להמרות פי ה'.	58033 58034 58035 58036 58037 58038 58039
וכמה נפלאות דברי הרמב"ם, שכ"ז להורות מלחמת היצר אשר בלב כל אדם, שאין לו שום מהלך בשכל ודעת, איך יתכן לקרוץ מחומר הלזה להמרות פי ה', ואיך לוחמים הכוחות הפנימיים אין נס נגלה כחיי האדם, כי מה הוא גדרו של נס? דבר שאין כל העולם יוכל לעשות, והלא אין בכח שום בריה ולא לכל הברואים מכל הדורות יחד, ליתן אף חיים של רגע לאינו חי, היש נס נגלה יותר מזה? מי הוא זה שנותן לו חיים, הלא על כל נשימה ונשימה עליו רק להלל לה'!	58040 58041 58042 58043 58044
ואם האדם הלזה ממרה את פי ה' באותם החיים ובאותו הכח, ובאותה הנשימה אשר קול דק נשמע בה, והוא משתמש במעשי ה' לעבור על רצונו ולחטוא, הרי זה כפרעה שהולך בתוך הים הבקוע בפקודת השי"ת ורודף אחרי בני"ה להמרות פי ה'!	58045 58046 58047
ותמיהה גדולה היא על האדם, אנחנו העומדים מבחוץ ושומעים סיפור כזה, שהשי"ת נתגלה בזרוע נטויה ובגבורתו לצוות על פרעה, והוא עומד נגד השי"ת בכל תעלוליו, כמה היינו משתוקקים להתבונן במראה הנורא, לבקוע בתוך תוכו של הכושי הלזה לראות את לבו, איך יתכן? ואיך לא ידע האדם כי מראה כזה ממש הוא נושא בתוך חובו בתוך לבו, ומבשרו יחזה כל החזיון הלזה!	58048 58049 58050 58051
פליאות כאלו יעברו למתבונן בכל ספורי תוה"ק, איך יתכן שהאדם הנברא ידבר עמו הבורא ומצוהו על דבר, אם ששמע דבר השי"ת כאדם קדמא לא תאכל, או ע"י שלוחו ונביאו כפרעה ששלחו לו שלח עמי ויעבדוני, איך יתכן שיעיז לעבור על דבריו? והמתפלא הלזה אינו תמיה במדה כזו על כל בני ישראל שקיבל תוה"ק ואינו שומר בדיוק, ויש לפעמים שמתמיה על חבירו ואינו מתפלא על עצמו ששותה כמים עולה, ובספרי מוסר שואלים איך תכעוס על זולתך ולא תכעוס על עצמך!	58052 58053 58054 58055 58056
וכאן חובה על האדם להבין, שכל מה שמדברים לרבים ושגם הוא אחד מהם, הרי זה כאילו מדברים אליו ביחוד, כמה היה נרעש אילו צוה לו השי"ת דבר מה ביחוד? וכמה היה משתדל למלאותו? וכן אין למצוא	58057 58058

שום הבדל אם נצטווה על דבר אחד או נצטווה על דברים רבים, א"כ אילו היה האדם מצייר בנפשו על כל	58059
מצוה בפני עצמה כאילו נצטווה ביחוד הוא בלבדו, אליו נשלח צווי השי"ת עשה כך וכך, את זה תעשה ואת	58060
זה לא תעשה, כמה היה נותן כל נפשו לקיים דבר ה'.	58061
ומה גדולים דברי חז"ל (סנהדרין ל"ז). לפיכך נברא האדם יחידי, שיאמר האדם שיחיד הוא בעולם וכל	58062
העולם נברא בשבילו, והרבה מציווי תוה"ק בלשון יחיד נאמרו, למען ידע האדם ויצייר לעצמו כאילו אליו	58063
בלבד בא הדבור, וכל הפליאות והתמיהות שהוא מתפלא על זולתו יתפלא על עצמו ולא יאמר שלום יהיה	58064
לי. (אור יהל ח"א י"ט).	58065
	58066
מאמר שיג	58067
ויוגד למלך מצרים כי ברח העם ויאמרו מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו (שמות י"ד ה').	58068
מצינו בענין המכות אשר הכבידו מאוד על פרעה, והכיר על ידם היטב את עקשותו נגד הבורא ית', ובכמה	58069
מכות כבר קרא למשה ואהרן שיעתירו לה' וכי ישלח את העם, ובמכת ברד אמר חטאתי הפעם ה' הצדיק	58070
ואני ועמי הרשעים, גם במכת ארבה אמר חטאתי לה' ולכם, ועתה שא נא חטאתי אך הפעם והעתירו לה'	58071
וישלח את העם כרצונם הטוב, ומה חסר עוד? ובכ"ז בכל פעם תיכף אחר הכרתו, נאמר ויכבד לבו הוא	58072
ועבדיו ולא שלח את בני, איך מתאים המעיקרא והלבסוף.	58073
ויותר מזה אחר המכה האחרונה אשר ראה כי אין עצה ותחבולה להנצל מיד ה', ובע"כ נכנע מפני ה' וקם	58074
הוא בעצמו לילה, ויקרא למשה ולאהרן קומו צאו גם אתם גם בני ולכו עבדו את ה' כדברכם, ופי' רש"י	58075
ז"ל הכל כמו שאמרתם ולא כמו שאמרתני אני, בטל לא שלח, בטל מי ומי ההולכים, בטל צאנכם ובקרכם	58076
יוצג, הלא אין לך בעל תשובה גדול יותר מזה בהבנה ובמעשה, וגם אמר וברכתם גם אותי, ובכ"ז נאמר	58077
מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו, הכי אין זאת כמשוגע.	58078
איך שכח כי הוא לא שלחם מרצונו הטוב אלא בעל כרחו שלחם, כי אמרו כולנו מתים, ועתה הוא אומר	58079
מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו, ורדף אחריהם כאילו לא היו דברים מעולם, האין זאת פלאים	58080
גדולים? איך מתחילה הבין ואח"כ לא הבין כלל, וחזר והבין ולא הבין וכן כמה פעמים?	58081
אמנם באמת אין זו סתירה וכן הוא האמת, אמרו ז"ל (סוטה ג'), אין אדם עושה עבירה אא"כ רוח שטות	58082
שורה עליו, וזהו מהלך הדבר שורש כל החטאים הם מפיתויי הלב כענין פן יפתה לבבכם, וענין הפיתוי	58083
אינו יכול להיות כ"א כשהחומר הוא הגוף הנהו בעל בחירה לדעתו, ר"ל שידמה כי הרשות בידו ויוכל	58084
לעשות מה שלבו חפץ ומי ימחה לו.	58085
אז הוא תיכף מתפתה מכל מיני פיתויים, ואינו חפץ לוותר מרצונותיו מאומה, וכשהוא מתפתה אז יש לו	58086
הבנות אחרות, ומכיר הכל לפי רצונו המטעה אותו ומדוע יוותר משלו, וכן הוא הולך בדמיונו עד וסרתם	58087
ועבדתם א' אחרים, והכל לפי דעתו הולך בדרך הישר, ואז אין שום עצה לפניו, כי לא יועילו לו כל	58088
החכמות מחשבות והתבוננות.	58089
הוא אשר אמרו חז"ל (ב"ב י'). גוף קשה פחד שוברו, דבר מבהיל גילו לנו חז"ל, כי אין עצה ותחבולה	58090
לפניו כל זמן שהוא בקשיותו כ"א לשוברו, ובמה בפחד ואף כי הוא קשה מאוד ומי יוכל לעמוד לפניו, אכן	58091
פחד שוברו לרסיסים, ואז יאבד הבחירה שלו ובוזה יפלו כל הבוטחים עליו, כל החכמות אשר בנה והקים	58092
יפלו ויאבדו וכעשן יכלו, ואז יתגבר שכלו ויתחזק על משמרתו, ויהל אורו ויכיר האמת, הכל היפך מאשר	58093
הבין עד עתה, ויאנח ויתמה על עצמו איך עשה שטותים כאלה.	58094
הוא שאנו רואים כי האדם היותר רע, בעת שיחלה ויתאבדו ממנו כל רצונותיו, וירא מאוד כי הולך הוא	58095
אל עפרו, אז מביט ומתפלא על עצמו מה היה עמו עד היום, ואיך לא הכיר הישרות והיה ממש כמשוגע,	58096
וזה רק משום שאז נאבדו ממנו הבחירה והיכולת, ואז נאבדים גם כל רצונותיו.	58097
והורה לנו הכתוב כי גם זאת עלינו להתלמד מיציאת מצרים מחלת הנפש ורפואתה, והודיעה לנו התורה	58098
איך שהיה פרעה מתהפך, קודם המכה הכחיש ואמר מי ה', לא ידעתי את ה', ובעוד יום בבוא המכה עליו	58099
והוא בלא בחירה, כבר הכיר את ה' וידע אותו ואמר ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים, ובמכה האחרונה בטל	58100
הכל ואמר בטלים הם כל דברי ומחשבותי, אמנם בעוד שלשה ימים נהפך לבב פרעה ועבדיו ואמרו מה	58101
זאת עשינו, איך שכח כ"כ מהרה את אשר הבין היטב מקודם, ועתה הוא אומר מה זאת עשינו, והוא גם	58102
אוסר את רכבו לרדוף אחריהם?	58103
אולם התורה גילתה לנו כל זאת, להודיענו איך שהגוף שוכח כ"כ מהרה, כי שלשה ימים מקודם כשנאבדו	58104
ממנו כל יכלתו לא היה מטעה א"ע, והנה בזמן קצר כזה שכח הכל, ונדמה לו כאילו הוא בעל יכולת,	58105
ושרתה עליו רוח שטות ונשתגע כל כך עד שרדף אחריהם גם בתוך הים, והרי זו שגעון גמור כמ"ש	58106
הרמב"ן על הפסוק וחזקתי את לב פרעה וז"ל, כי בראותם שנקרע הים לפני בני ישראל והם הולכים	58107

ביבשה בתוכו, איך ימלאם לבם לבוא אחריהם להרע להם, ואין בכל המופתים כפלא הזה וזה באמת שגעון להם.	58108
	58109
אולם לפי דברינו מובן מהלך הדבר, כי אין חכמה ואין תבונה נגד הגוף בעת שהוא חפשי בדמיונו ולא יועיל לו דבר, וע"ז נאמר (ברכות ז'). טובה מרדות אחת בלבו של אדם, כי רק אז הוא מכיר את האמת, ולכן כל הבנותיו של פרעה היו דוקא בעת שהמכות הכבידו עליו, ואז היה בעל תשובה גמור, וכאשר נסתלקו ממנו המכות, נהפך לבבו ולא לקח מוסר להתבונן איך שרצונו מטעהו, ומדוע הבין מתחילה הפוך מהבנתו עתה, הרי זו ראייה גמורה על מהלך הרצון, אולם הוא לא לקח מוסר, ובחר בדרכי הרצון בעת שהיה בעל בחירה לדעתו, וזה לנו תועלת להתלמד מיציאת מצרים. (דעת חכמה ומוסר ח"ג מא' כ"ו).	58110
	58111
	58112
	58113
	58114
	58115
	58116
	58117
מאמר שיד	58118
ויוגד למלך מצרים כי ברח העם ויאמרו מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו (שמות י"ד ה').	58119
מה שסיפרה התורה מהכבדת לבו של פרעה לכל האותות והמופתים אשר נעשו לפניו, ולכל המכות הגדולות אשר הוכה בהן, ואחרי אשר התודה ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים, ואחרי כל ההבטחות בכל פעם ופעם, כאשר ראה כי היתה הרוחה נתחרט מיד, ואחרי מכת הברד אשר חרדי את לבו ונבהל ממנו מאוד, הרהיב בנפשו לגרש משה ואהרן מעל פניו.	58120
	58121
	58122
	58123
ואחרי מכת הארבה אשר התחנן למשה ויסר מעלי רק את המות הזה, העיז פניו לאמר למשה אל תוסף ראות פני, ואחרי אשר התרה בו משה והודיעו ממכת בכורות וראה ויוכח שכל דבריו מתקיימים לא יפול מהם צרור ארצה, והיה לו לפחד מבכורו אשר ימות בודאי, ולא די בזה אלא אחרי אשר קם בחצי הלילה וקרא למשה ואהרן, קומו צאו מתוך עמי גם אתם גם בני ישראל, ותחזק מצרים על העם למהר לשלחם מן הארץ.	58124
	58125
	58126
	58127
	58128
אחרי כל אלו שכח פרעה כל אשר קרהו, ואמר לעבדיו מה זאת עשינו, כלומר משוגעים היינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו, כאילו לא קרה שום דבר המכריחו לשלחם, ומלאו לבו לאסור את רכבו לרדוף אחרי בני ישראל, כל המשחקים בבתי התיאטראות שבעולם אשר יציגו שחוק ודמיונות של הבלים, ומעשים אשר יפליאו לבות בני אדם, לא יעלה על דעתם ודמיונם לתאר מחזה נפלא מעורר שחוק כזה, שימצא בעולם איש קשה עורף מפליא כל לב כזה!	58129
	58130
	58131
	58132
	58133
הנה סיפרה לנו תורתנו הק' דבר אשר לא יצוייר, ואשר אי אפשר לעלות על דמיון שום אדם, להמצא במציאות מדות בני אדם עקשנות גדולה ונפלאה כעקשנותו של פרעה, רק תורתנו הק' שהיא תורת אלהים חיים אשר בידו נפש כל חי ויודע יצרי מעללי איש, היא לבדה ידעה ולא יראה לספר דבר נפלא כזה, ואשר באמת כן היה דבר אשר לא בדה מלבו שום חוזה ורואה דמיונות והבלים.	58134
	58135
	58136
	58137
ומה שיש ללמוד מעניינו של פרעה הוא מה שכתב הרמב"ם ז"ל לרבינו אברהם בנו, דע אברהם בני שפרעה הוא היצר הרע, כונתו שפרעה הוא דמות וסמל של יצר הרע הנמצא בכל אדם, פרעה אינו האחד המיוחד במדת עקשנותו והכבדת לבו, כי אם כמוהו כל בני אדם וגם במדה יותר מרובה ממדתו של פרעה, רק שפרעה היה בגלוי ונראה לכל, ולכל אדם הוא בסתר לבו ונפשו.	58138
	58139
	58140
	58141
אבל המכיר את נפשו ומדותיו מעשיו ודרכיו, הוא יודע שלא עשר פעמים לבד כל אחד מקשה את עורפו בדברי חטא ועון אשר הורגל בהם ונעשו לו כהיתר, הנה יתכן שיווסר ביסורים ומכאובים רבים על חטאיו ופשעיו, ולבו יודע מרת נפשו שיסוריו ומכאוביו המה מפאת חטאיו הידועים לו, ובכ"ז הוא שב מהם בעת רעתו ואחר שירווח לו שב אל קיאו כמו שהיה, וכן מנהגו כל ימי חייו.	58142
	58143
	58144
	58145
וכמ"ש הראב"ע ז"ל בתוכחתו לנפשו, פעם תשובי ופעמיים תשובבי, ואין קץ ותכלית למספר קשיות עורפנו והכבדת לבנו בדברים הרעים אשר הורגלנו בהם, יתכן שכל יום יענש עליהם בעונשים קשים ויתחרט עליהם, וליום המחרת ישכח מה שהיה לו ויעשה ככריה חדשה לחטא ולפשע.	58146
	58147
	58148
וכן אמרו חז"ל יצרו של אדם מתגבר ומתחדש עליו בכל יום, וענין מתחדש הוא מה שכתבנו שהיום יחטא ויתיסר על זה, וראה והבין כי רע ומר מעשהו, ולמחר אותו היצר הרע ואותו דבר רע אשר נכשל בו וראה גנותו והתחרט עליו, נדמה לו לדבר חדש וליצר רע חדש אשר עוד לא טעמו מעולם, וכן יתנהג בזה כל ימי חייו, היום יתחרט ולמחר ישוב למעשהו וירוץ אליו באהבה ובספר פנים יפות כאילו מקבל פני אורח חדש.	58149
	58150
	58151
	58152
	58153
הנה היודע והמכיר את מומי עצמו, יודע ומכיר אמיתת דברי הרמב"ם ז"ל שפרעה הוא היצר הרע, שמדתו של פרעה נמצאת בלב כל אחד ובמדה היותר גדולה ורבה, והנה אנחנו עומדים ותמהים על חזיונו של פרעה אשר הציגה תורתנו הק', ומתענגים ומשתוממים לראות המחזה הנפלא הזה, אשר לא ראינו כמוהו בכל העולם, ונדמה לנו לדבר היוצא מטבעו של עולם, ולא ידענו שאנחנו כולנו הננו הפרעה הנפלא הזה,	58154
	58155
	58156
	58157

וצורתנו היא עוד יותר נפלאה מצורתו של פרעה, הנה זאת היא עטרת תפארת אמיתת תורתנו הק', שידעה	58158
לספר לנו סיפור נפלא כזה אשר לא עלה בדמיונו של אדם אפשרותו, ובזה גילתה סודות ממסתרי נפשנו.	58159
(יסודי הדעת עמ' קל"ט).	58160
	58161
מאמר שלח	58162
ויאסור את רכבו ואת עמו לקח עמו (שמות י"ד ו').	58163
ארבעה אסרו בשמחה, אברהם אסר בשמחה שנאמר וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו, ולא היו לו	58164
כמה עבדים? אלא לכבוד המקום, יוסף אסר בשמחה לכבוד אביו, בלעם אסר בשמחה, פרעה אסר	58165
בשמחה, תבוא חובשה של אברהם שהלך לעשות רצון המקום, ותעמוד על חובשה של בלעם שהלך לקלל	58166
את ישראל, תבוא אסרה של יוסף שאסר לילך לקראת אביו, ותעמוד על אסרה של פרעה הרשע שהלך	58167
לרדוף את ישראל, רשב"י אומר תבוא חרב דכתיב ויקח את המאכלת לשחוט את בנו, ותעמוד על חרב	58168
שעשה פרעה הרשע לרדוף אחרי ישראל, שנאמר אריק חרבי תורישמו ידי (מכילתא).	58169
ענין זה טעון ביאור, דמה ענין שמחתם של בלעם ופרעה שהיו שמחים לאיד ורצים לדבר עבירה,	58170
לשמחתם של אברהם ויוסף שהיו שמחים בדבר מצוה, וכי אם לא שמחו אברהם ויוסף לדבר מצוה, היה	58171
ראוי שיצליחו הרשעים להפיק זממם ולקעקע חלילה ביצתן של ישראל? אבל הענין יתבאר בהקדמת	58172
מאמר הגמ' (סנהדרין ס"ה ע"ב).	58173
ודורש אל המתים זה המרעיב עצמו ולן בבית הקברות כדי שתשרה עליו רוח טומאה, וכשהיה ר' עקיבא	58174
מגיע למקרא זה היה בוכה, ומה המרעיב עצמו כדי שתשרה עליו רוח טומאה, שורה עליו רוח טומאה,	58175
המרעיב עצמו כדי שתשרה עליו רוח טהרה עאכ"כ, ופירש רש"י שרוח הטומאה הוא שד בית הקברות	58176
שנעשה אוהבו ומסייעו בכשפיו.	58177
למדנו מזה שכוחות טבעיים הוטבעו בעולם, שאם יבחר האדם להיות חכם להרע ולנצלם לעבירה הרשות	58178
נתונה לו, ואם כן יש לשאול מה מונע מהרשעים מלשטוף את כל העולם בעוצם רשעתם? התירוץ הוא	58179
שמעשיהם של הצדיקים מעמיד חומה נגדם ומציל את העולם מהמון שטף גליהם, הכח הרוחני שיש	58180
במעשה הצדיקים הוא יותר חזק ויותר עליון מהכח הטבעי בו מתלבשים הרשעים, זאת חוקת התורה,	58181
שדוקא מעשי הצדיקים יעמדו כתרס מול מעשי הרשעים.	58182
על פי זה מתבאר דברי המכילתא, שכדי לבטל שמחת בלעם ההולך לקלל, היה נחוץ שמחתו של אברהם	58183
אבינו לדבר מצוה, וכן שמחת יוסף לכבוד אביו היה דרוש לבטל שמחת פרעה הבא לאבד את ישראל,	58184
אמנם כח בידי הצדיקים להפר מזימות רשע, אולם דוקא במעשים ממש אשר בהיותם לשם שמים יפה	58185
כוחם נגד פעולות הרשעים אשר בשקר יסודם, ולכן מתלונן ר' עקיבא היות ומעשי הצדיקים כל כך	58186
גדולים, היו צריכים לפעול שתשרה עלינו השכינה כמו שפועלים מעשי הרשעים להשרות עליהם רוח	58187
הטומאה, אלא שעוונותינו גרמו שלא נזכה לזה בעוה"ז.	58188
זו כונתו של יעקב אבינו בהתיחסו לתפלה בלשון חרבי וקשתי, להורות שתפילת הצדיקים היא מעין חרב	58189
להפר מעשי הרשעים, ושלא נחשוב שהמצוות שמורות רק לעתיד לבוא, ואין קשר בין מעשי המצוות לבין	58190
הנהגת העוה"ז, וכמ"ש רוממות אל בגרונום וחרב פיפיות בידם לעשות נקמה בגוים, בזמן שרוממות	58191
הקב"ה בפינו נעשה מזה חרב נקם בגוים. (המוסר והדעת ח"ג).	58192
	58193
מאמר שטז	58194
ויאסור את רכבו ואת עמו לקח עמו (שמות י"ד ו').	58195
פרעה הרשע אמר הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו הבה נתחכמה לו, והעביד את בני ישראל בפרך,	58196
וגזר ואמר אם בן הוא והמיתן אותו, כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, וכאשר באו אליו משה ואהרן בשם	58197
ה' שישלח את ישראל, אמר מי ה' אשר אשמע בקולו, ולא נתעורר לראיית האותות והמופתים והכביד את	58198
לבו.	58199
גם אחר שכבר נאלץ על ידי מכת בכורות ושילח את ישראל, בכל זאת ויאמרו מה זאת עשינו, ויאסר את	58200
רכבו ואת עמו לקח עמו, פירש"י משכם בדברים לקינו ונטלו ממוננו ושלחנום, בואו עמי ואני לא אתנהג	58201
עמכם כשאר מלכים שעבדו קודמין לו במלחמה, אני אקדים לפניכם שנא' ופרעה הקריב, דרך שאר	58202
מלכים ליטול ביזה בראש כמו שיבחר, אני אשוה עמכם אחלק שלל יעו"ש, הרי לנו מכל זה גודל רשעותו	58203
וסירובו להכנע לפני ה', ועוד מעורר ומעודד לעמו לרדוף אחרי בני ישראל.	58204
לעומת זה מצינו שאמרו חז"ל, כי מכבדי אכבד זה פרעה, שנהג כבוד במי שאמר והיה העולם ויצא בראש	58205
פמליא שלו, אמרו לו עבדיו אדוננו כל המלכים אינם יוצאים אלא לאחר פמליא שלהם, מפני מה אתה יוצא	58206
בראש פמליא שלך, אמר להם וכי לפני בשר ודם אני הולך, הריני הולך להקביל פני מלך מלכי המלכים	58207

הקב"ה, לפיכך נהג בו הקב"ה כבוד ולא נפרע ממנו אלא הוא בעצמו, ובוזי יקלו זה סנחריב מלך אשור	58208
שנא' ביד מלאכיך חרפת ה', לפיכך הקב"ה נהג בו בזיון ולא נפרע ממנו אלא על ידי מלאך שנא' ויצא מלאך ה' (מדרש רבה נשא פרק ח')	58209
בתוך תהום הרשע של פרעה, ובמעשה הרשע גופא שהקריב את עצמו לפני עמו כדי לעודדם שילכו עמו למלחמה, מצאה תורתנו הקדושה ניצוץ טוב של כבוד שמים, ונקרא מכבד ה' גם בשעה שהלך ללחום נגד רצונו ית', ולא קופח שכרו עבור הרגשה זו, מעשי האדם נמדדים בדייקנות גמורה הן לזכות והן לחובה, וכשם שצדיקים נענשים על חוט השערה רע במעשה טוב, כן מקבלים הרשעים שכר על טוב כחוט השערה גם במעשים שכולם רעים. (הגיוני מוסר ח"ב עמ' ע"א).	58210
מאמר שיז	58211
וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נסע אחריהם ויראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה' (שמות י"ד י')	58212
איתא במדרש (שמו"ר כ"א), באותה שעה היו עומדים ולא היו יודעים מה לעשות, והיה הים סוגר השונא רודף והחיות מן המדבר, שנאמר סגר עליהם המדבר, ואף משה רבינו התפלל ונאמר לו מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו, אם נצטויתם לנסוע גם הים אינו יכול לעמוד נגד הציווי, ולא נגד הבטחון שה' שהוציאנו ממצרים לא יעזבנו, וכשבאו בני ישראל בתוך הים הפך הים ליבשה.	58213
כן היה בקריעת ים סוף וכן הוא עד סוף כל הדורות, הקב"ה מבקש מאתנו קצת בטחון לילך מול הקשיים, ובזכות זה הוא מנהיג את הכל לטובה, הבוטח בה' אינו חושש ואינו פוחד ממקרים הבאים, השאלה מה תצעק אלי קודמת לדבר אל בני ישראל ויסעו, כלומר מעצמכם היה לכם להבין שלא תנזקו, ומתחילה לא היה מקום לפחד, כי יציאתכם ממצרים היה על פי ציווי ה' לקבל את התורה, ואין דבר בעולם אשר יוכל למנוע אתכם מלהגיע להר סיני לקבל את התורה.	58214
בבטחון זה הלך אברהם אבינו לעקידה, מבלי להתחשב במפריעים וכדאיתא במדרש תנחומא (וירא כ"ג), קדמו השטן בדרך ונדמה לו בדמות זקן, אמר לו לאן אתה הולך, כיון שראה שלא קבלו ממנו הלך ונעשה לפניו נהר גדול, מיד ירד אברהם לתוך המים והגיעו עד ברכיו, אמר לנעריו בואו אחרי, כיון שהגיעו עד חצי הנהר הגיעו המים עד צוארו, באותה שעה תלה אברהם עיניו לשמים, מיד גער הקדוש ברוך הוא ויבש הנהר ועמדו ביבשה.	58215
מתוך שידע אברהם שהולך הוא בדרך אשר נצטוו לילך בה, הלך לדרכו כאילו אין כאן נהר כלל, עד שבאו מים עד נפש לא היה זקוק אפילו לתפלה, כי הוא בדרכו הולך וכך היה באמת, שמה שהיה נראה כאילו הוא עיכוב מוחלט אשר אי אפשר להתגבר עליו, נתגלה כיבשה והכל אינו אלא דמיון מעשה שטן, כאותו נהר כך הם כל הימים והנהרות ושאר הדברים המפחידים ומעכבים, כל מיני פחדים על הבריאות על הפרנסה וכיוצא בהם אינן אלא מהעדר בטחון בהש"ת.	58216
כך בדור המדבר שהקב"ה שיבחה את מידת הבטחון שלהם, כמ"ש כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה, יצאו ממצרים ובטחו עליו וגם צדה לא עשו להם, כך יצא כלל ישראל ששים רבוא גברים, ומה היה בסופם? כלום סבלו שם? הם סמכו על הקב"ה, והקב"ה הקיפם בענני כבוד והאכילם מן, האם חסרו כלום עבור בטחונם? כאשר עומד אדם מול הנסיון, יצייר לעצמו את אברהם אבינו עובר את הנהר, את כלל ישראל עובר את הים, עובר את המדבר הגדול והנורא בלב שקט ונקי מחששות בהיותם בוטחים על ה', יתבונן בהם ויתחזק לקפוץ אל הים ללא פחד (מערכי לב עמ' ק"ז).	58217
מאמר שיח	58218
וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נוסע אחריהם (שמות י"ד י').	58219
וברש"י נוסע בלב אחד כאיש אחד, ברודפים נאמר נוסע לשון יחיד כולם כאחד, ואילו בנרדפים נאמר אחריהם לשון רבים, משמע שבני ישראל לא היו בלב אחד כאיש אחד, אפילו נוכח הסכנה העצומה כזאת שמצרים רודפים אחריהם מ"מ לא יכלו להתאחד (כתב סופר), אחרת מזה מוצאים אנו אצל יעקב ובניו השבטים כשהלכו לקראת עשו, וישא יעקב את עיניו וירא והנה עשו בא ועמו ארבע מאות איש, ויחץ את הילדים על לאה ועל רחל ועל שתי השפחות, וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשונה, ואת לאה וילדיה אחרונים, ואת רחל ואת יוסף אחרונים.	58220
ויש להבין איך לא חשש יעקב מזה שהכניס כאן קנאה בין האחים, במה שהעמיד את רחל ויוסף אחרונים שיהיו מובטחים ומוגנים ביותר, שהרי הראשון בשורה בשעה מלחמה הוא יותר בסכנה? ועוד למה במעשה זה לא נתעוררו האחים לרגש של קנאה, כפי שנתעוררו לזה כשעשה ליוסף כתונת פסים?	58221
	58222
	58223
	58224
	58225
	58226
	58227
	58228
	58229
	58230
	58231
	58232
	58233
	58234
	58235
	58236
	58237
	58238
	58239
	58240
	58241
	58242
	58243
	58244
	58245
	58246
	58247
	58248
	58249
	58250
	58251
	58252
	58253
	58254
	58255
	58256
	58257

התשובה היא שיש הבדל בזמנים, בשעת שלווה ומנוחה מרגישים ושמים לב גם על הדבר הקטן ביותר, כל מעשה שהוא ואפילו הדק ביותר יש בו כדי להכניס קנאה ללב, אבל כאשר עומדים מול שונא גדול וחזק אז אין מקום לדברים קטנוניים, מול הסכנה והפחד אין אחיזה לדברי הבל, אז כולם מתאחדים כאיש אחד ובלב אחד לדאוג על הקיום, ומה מפריע לאחדות? ומה מביא לפירוד? אין לכך סיבה אחרת זולת הכבוד הגאווה וחמדת הממון, וכבר קבעו החכמים הקדמונים לתאווה יבקש נפרד, הם המטרידים וגורמים לפירוד הלבבות והנפשות.	58258 58259 58260 58261 58262 58263
בטור יו"ד (סי' ל"ה) מביא בשם ר"י החסיד וז"ל, מצאתי כתוב שיש להעביר ולמשמש היד על גב הבהמה בעודנה חיה, אם תשפיל לארץ תחת ידו ודאי כשירה ואם לאו טריפה, בתרגולים מצוי להיות כמו אבנים קטנים לבנים תך המרה והכבד, ואומרים שבא זה להם ע"י שהם מתרגזים מאד (יו"ד ה' טריפות ה'), ואם כך בבעלי חיים שמסימנים אלה מראים על כשרותם וטריפותם, הרי כל שכן לבעלי בחירה שהמדות הרעות הן סיבות להפריד בין איש לאיש, בין עם לעם עד להרס העולם כולו.	58264 58265 58266 58267 58268
ויש לפעמים שהפירוד הוא טוב, כפי שכותב מהר"ל בס' באר הגולה, שלפעמים פירוד הלבבות שיש בישראל הוא אינו מטעם החסרון, אלא לפעמים מפאת שהן בני ישראל בעלי דעת ואין דעתם שווין, ויבא משה אל אוהל מועד ויצאו ויברכו את העם וירא כבוד ה' אל כל העם (שמיני ט'), מתחיל בלשון יחיד ויבא וסיים לשון רבים ויצאו?	58269 58270 58271 58272
כשנכנסו בתחילה היו ככוונה אחת ובתשוקה אחת לקבל את השכינה, הם הכינו עצמם להשגות עליונות, אבל אחר שנכנסו ונשתהו שם באוהל מועד, וכשנגלתה עליהם השכינה אזי קיבל כל אחד לפי הכנתו ולפי מדרגתו והשגתו, שכל אחד שונה זה מזה, ואז יצאו משה ואהרן נפרדים, כלי הכנתם היו שונים זה מזה, ולכן כתיב ויצאו לשון רבים, חלוקים ונפרדים מטעם השגתם.	58273 58274 58275 58276
מפני מה כפוף ראשו של יו"ד? מפני שהצדיקים שבו כפופין ראשיהם מפני מעשיהם שאינם דומים זה לזה, וכבודו של זה גדול משל זה, משום הכי ראשיהם כפופים דמתבייש מחבירו (מנחות כ"ט), הפירוד הוא מעלה שמביא לכך שאחד מתבייש ממעלות חבירו, ועל ידי זה הוא בא לידי קנאה כשרה שזה מועיל לו להתמודד עם חבירו ברוחניות, ולהוסיף לעצמו לקח טוב בתורה וביראה. (מעייני החיים).	58277 58278 58279 58280 58281
מאמר שיט	58282
וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נסע אחריהם וייראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה' (שמות י"ד י').	58283 58284
ד' כתות נעשו על הים, אחת אומרת ניפול לים ואחת אומרת נחזור למצרים (ירושלמי תענית ב' ה'), מאוד יש להתפלא על כתות אלה שנפלו לידי יאוש כזה, אחרי שכבר בחנו בחוש כוחו ית' בראותם המכות שהובאו על מצרים ולא שלטו על בני ישראל, ואיך הבחין בין טפה של בכור לטפה שאינה של בכור.	58285 58286 58287
וכבר אמרו במכילתא (בשלח י"ד ג'), כדאי היא האמנה שהאמינו בי שאקרע להם את הים, שלא אמרו למשה היאך אנו יוצאים במדבר שאין בידנו מחיה לדרך? אלא האמינו והלכו אחרי משה, עליהם מפורש בקבלה זכרתי לך חסד נעורריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה, ומכיון שכבר הגיעו למדרגות נשגבות של אמונה איך נבהלו בראותם מצרים נוסע אחריהם?	58288 58289 58290 58291
מבואר מהמדרש שלא דרש מהם הקב"ה על הים להשיג מדרגות חדשות, אלא רק לפנות אליו בתפלה כמו שעשו במצרים, וז"ל המדרש, כשהיו במצרים והיו משעבדים בהם התחילו צועקים ותולין עיניהם להקב"ה, מיד התחיל הקב"ה מוציאן משם ביד חזקה ובזרוע נטויה, והיה הקב"ה מבקש לשמוע את קולם פעם אחרת ולא היו רוצין, מה עשה? גירה לפרעה לרדוף אחריהם, מיד ויצעקו בני ישראל אל ה', באותה שעה אמר הקב"ה לכך הייתי מבקש לשמוע קולכם, שנאמר יונתי בחגוי הסלע השמיעני את קולך, אותו הקול שכבר שמעתי במצרים (שמו"ר כ"א ה').	58292 58293 58294 58295 58296 58297
מזה אנו רואים חולשתו של האדם ובאיזה מהירות נאבדות ממנו המדרגות שהשיג, אם לא יראה לקבען ולחקקם על לוח לבו, אחרי שכבר השיגו מדרגות גדולות באמונה ותפילה תיכף נשכחו מהם, שלא היו רוצים להשמיע את קולם בתפילה, ואפילו כשבאו עליהם המצריים נמשכו לפעולות נואשות, עד שסוף סוף פנו בתפילה להקב"ה ואז נושעו, וכבר אמרו חז"ל (יומא עו.), שלא ירד המן פעם בשנה כדי שיהיו ישראל מכוונים את לבם לאביהם שבשמים כל יום, והסיבה היא כי צריכים התרגלות רב כדי לקבוע בעצמו אמונה ובטחון.	58298 58299 58300 58301
על האדם לשמור על המדרגות שהשיג ולא לאבדם בהיסח הדעת, ואם מתעלם מההשגות שהשיג נקרא סורר ומורה, כמ"ש דור סורר ומורה דור לא הכין לבו ולא נאמנה את אל רוחו, וישכחו עלילותיו ונפלאותיו אשר הראם (תהלים ע"ח), אילו היה זוכר תמיד ניסיו וחסדיו ית' היה תמיד מקבל גזירותיו ית'	58302 58303 58304 58305 58306

ומיחל לו, ועכשיו ששכח את הכל מתחיל להתלונן, והכתוב מעלה עליו כאילו הוא סורר ומורה, ואין זה נחשב אונס כלל משום שהיה בידו להתגבר על הנסיון, אם היה תמיד מכין את לבו כראוי.	58307 58308
ומרגלא בפומינו להעיר על מה שאמרו חז"ל, שראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל (מכילתא בשלח ג'), אף שהשפחה השיגה יותר מהנביא בכל זאת נשארה שפחה, והוא נעשה מנהיג בדור שלו, וטעם הדבר שהשגת השפחה היתה ללא הכנה ולא נתקיימה בידה, מה שאין כן הנביא שהגיע למדרגתו רק אחרי עמל רב בקניית המדרגות המביאים לידי נבואה, כמ"ש תורה מביאה לידי זהירות לידי זריזות עד שמגיע לרוח הקודש, וזה ראייה ליסוד הדברים דאע"פ דראתה שפחה על הים מ"מ נשארה שפחה דתלוי בהכנה, על האיש הנלבב לעשות תמיד חשבונות עם נפשו ולבחון גודל חסדי הבורא עליו, ולהכין את לבו לעבודתו ואז יהיה אהוב למטה ונחמד למעלה. (המוסר והדעת).	58310 58311 58312 58313 58314 58315
מאמר שכ	58316
ופרעה הקריב וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נסע אחריהם ויצעקו בני ישראל אל ה' (שמות י"ד י').	58317 58318 58319
בשמות רבה פ' כ"א. מהו ופרעה הקריב שהקריב את ישראל לתשובה שעשו, ולמה עשה להם הקב"ה כך אלא שהיה מתאוה לתפלתו, אמר ריב"ל למה"ל למלך שהיה בא בדרך והיתה בת מלכים צועקת בבקשה ממך הצילני מידי הלסטים, שמע המלך והצילה, לאחר ימים ביקש לישא אותה לאשה, היה מתאוה שתדבר עמו ולא היתה רוצה, מה עשה המלך גירה בה הלסטים כדי שתצעוק וישמע המלך.	58320 58321 58322 58323
כיון שבאו עליה הלסטים התחילה צועקת המלך, אמר לה המלך לכך הייתי מתאוה לשמוע קולך, כך ישראל כשהיו משעבדים בהם התחילו צועקים, והיה הקב"ה מבקש לשמוע את קולם פעם אחרת ולא היו רוצים, מה עשה גירה לפרעה לרדוף אחריהם, שנא' ופרעה הקריב מיד ויצעקו בני ישראל אל ה'.	58324 58325 58326
רואים אנו מדברי המדרש דבר חדש, אנו רגילים להבין שצורך התפילה הוא משום הצרות, שכשאנו סובלים ומצפים לתשועת ה' מתפללים על זה, ואם כן יותר נוח היה לאדם שלא לסבול ולא להתפלל, כיון שענין התפילות הוא רק בכדי להפטר מהצרות, ומתוך דברי המדרש רואים שאינו כן, דכל הצרות והיסורים שסבלו היה בכדי שיתפללו לה' ויושיעם, וצריך להבין למה צריך לכל זה?	58327 58328 58329 58330
והנה מהותה של תפילה הוא ענין ויקרא בשם ה', כמו שתרגם אונקלוס וצלי בשמא דה', וענין קריאת שם ה' צריך להבין פשוט, שכמו שאדם קורא ומבקש לחכירו שיבוא כן הוא בקריאת שם ה', וכשאנו קוראים בשם ה' מיד חל במקום זה שמו ית', בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך, וכל הישועות וההצלחות אנו משיגים רק על ידי ביאת שמו ית', כי שם ה' הוא מקור כל ההצלחות והוא מקור הישועה.	58331 58332 58333 58334
כל זכייית ישראל בהתגלות יציאת מצרים השיגו ע"י ויצעקו, התגלות יציאת מצרים שכל ענינה להיות לך לאלקים, להיות לו לעם נחלה, נולדה ויצאה על ידי צעקתם לה' בצר להם שהוא קריאת שמו ית', שונה איפוא ענין הישועה מכפי שהורגלנו להבין, כשבאה על האדם איזו צרה ונחלץ ממנה מודה הוא לה' על התשועה, אבל ודאי יותר היה נוח לו לא באה עליו הצרה כלל.	58335 58336 58337 58338
אבל באמת אינו כן דסיבת הישועה שהיא התגלות אלקית, נולדה ויצאה מתוך הצרה, דע"י הצרה ומתוך הצרה היה קריאת ה' שמזה נולדה הישועה, ובלי הצרה לא היתה אפשרית קריאת שם ה' ולא היה זוכה לאותו עזר אלקי, נמצא שענין הישועה אינו משום שצריך להושיעו מהצרה, והסיבה היא הצרה שבשבילה נצרכת הישועה, אלא להיפך שכל ענין הצרה הוא בכדי שתוכל להיות כאן ישועה, והכל הולך בזה על דרך סיבה ומסובב.	58339 58340 58341 58342 58343
כשנרד לעומקן של דברים נראה, שכל ענין הצרה אינו רק כדי שעל ידי זה תוכל הישועה לבוא, אלא שעצם הצרה היא כבר ישועה, שמהלך הצרה הוא מהלך צמיחת הישועה, מהלך הדברים הוא כדרך הגידולין, כמו שבגידולין צריך מתחלה לזרוע והזרע עולה וצומח, והתכלית שהוא הפרי אינו יכול לבוא רק על ידי זריעה וצמיחה.	58344 58345 58346 58347
כמו כן צריך להבין ענין צרה וישועה, שהצרה הוא מהלך צמיחת הישועה, כל הצרות של שעבוד מצרים וקריעת ים סוף, היה מהלך צמיחת הישועות, שמתוך כל אלו הצרות נולדו הישועות, וכשנעמיק בדברים אלה לא נוכל להבחין אם לכנות לצרה בשם צרה או ישועה, כיון שמהצרה עצמה באה הישועה, וזהו שאמרו ממכה עצמה מתקן רטיה, מתוך המכה עצמה יצאה הרפואה.	58348 58349 58350 58351
ויסוד זה מלמדנו דהע"ה, מן המצר קראתי י"ה ענני במרחב י"ה, שבתוך הצרה טרם שנחלץ ממנה ראה את הישועה, כי לאחר הישועה נגלית היא כבר לכל, אבל מעלת דוד המלך ע"ה היתה שהכיר את הישועה בעצם הצרה ובטרם שנחלץ ממנה, ראיית הישועה בצרה את זה מכירים רק יחידי סגולה, זה השער לה' צדיקים יבואו בו, אמר ע"ז אדמו"ר ז"ל זה היינו הצרות צדיקים יכולים להכנס בו, כי רק הם יכולים להכיר כי העינוי עצמו הוא גם הישועה. (דעת חכמה ומוסר ח"א ד' ו').	58352 58353 58354 58355 58356

	58357
מאמר שכא	58358
ופרעה הקריב וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נסע אחריהם ויצעקו בני ישראל אל ה' (שמות י"ד י').	58359
	58360
בשמות רבה ז' כ"א. מהו ופרעה הקריב? שהקריב את ישראל לתשובה, באותה שעה היו עומדים ולא היו יודעים מה לעשות, והיה הים סוגר והשונא רודף והחיות מן המדבר, כיון שראו ישראל שהיו מוקפין מג' רוחות, הים סוגר והשונא רודף והחיות מן המדבר, תלו עיניהם לאביהם שבשמים וצעקו להקב"ה, שנאמר ויצעקו בני ישראל אל ה'.	58361
	58362
ולמה עשה להם הקב"ה כך, אלא שהקב"ה מתאוה לתפילתם, אמר ריב"ל משל למה הדבר דומה למלך שהיה בא בדרך, והיתה בת מלכים צועקת בבקשה ממך תצילני מן הלסטים, שמע המלך והצילה, לאחר ימים ביקש לישא אותה לאשה, היה מתאוה שתדבר עמו ולא היתה רוצה, מה עשה המלך גירה בה הלסטים כדי שתצעק וישמע המלך, כיון שבאו עליה הלסטים התחילה צועקת למלך, א"ל המלך לכך הייתי מתאוה לשמוע קולך.	58363
	58364
כך ישראל כשהיו במצרים, התחילו צועקים, התחיל הקב"ה מוציאן, והיה הקב"ה מבקש לשמוע את קולם פעם אחרת ולא היו רוצין, מה עשה גירה לפרעה לרדוף אחריהן, מיד ויצעקו בני"א אל ה', באותה שעה אמר הקב"ה לכך הייתי מבקש לשמוע קולכם, לכך כתיב השמיעיני את קולך (שמו"ר כ"א ה').	58365
	58366
מכאן אנו עומדים על יסוד גדול בענין הנסים, תמיד רגילים להבין שכל תכלית קריעת ים סוף הוא הנס עצמו, כדי להגדיל ולחזק אמונה על ידי הגילויים שבקריעת ים סוף, שהבורא ית' הוא השליט בבריאה לעשות בה כפי חפצו ורצונו, אמנם מדברי חז"ל אלו מתבאר לנו אחרת, שעיקר התכלית והמכוון מכל הקריעת ים סוף, להקיפן מכל הרוחות שלא יהיה שום מנוס ומפלט בטבע כדי שיצעקו אל ה' וזה תכלית הנס.	58367
	58368
ולמה הקב"ה עושה כן למה זה היה צריך לסגור עליהם מכל הרוחות, והרי הרבה דרכים למקום, אלא שהיה הקב"ה מתאוה לתפלתן שתכלית הנס הוא ביקש לשמוע קולה, והנס עצמו הוא כטפל שבטפלים לגבי עיקר התכלית והמכוון של הנס, שהוא ענין של השמיעיני את קולך.	58369
	58370
ובמדרש (שה"ש ב' י"ד) יונתי בחגוי הסלע, תנא דבי ר"י בשעה שיצאו ישראל ממצרים למה הדבר דומה, ליונה שברחה מפני הנץ ונכנסה לנקיף הסלע ומצאה שם הנחש מקנן, ולא היתה יכולה להכנס שעדיין הנחש מקנן, תחזור לאחריה לא היתה יכולה שהנץ עומד בחוץ, מה עשתה היונה התחילה צווחת ומטפחת באגפיה כדי שישמע בעל השוכך ויצילה, כך היו בני ישראל דומים על הים, מה עשו ויצעקו בני ישראל אל ה'.	58371
	58372
עד המצב של קריעת ים סוף, עד שלא היו סגורים ומוקפין מכל הרוחות, לא יצא השמיעיני את קולך, וכשהיו סגורים ומסוגרים מכל הצדדין בלי שום מנוס ומפלט בטבע, אז התחילו צועקין וזה היה תכלית קריעת ים סוף, שאילולי שעשיתי לכם כל אלה לא שמעתי את קולכם, שמעתי את קולכם זה מה שהיה הקב"ה מבקש מהם.	58373
	58374
ובזה יצא לנו כלל גדול ביסוד כל הנסים, שכל עיקר תכלית וכוונת הנסים אינו הנס בעצמו אלא ויצעקו, ממה שסגורים ומוקפים מכל הצדדים באין שום מוצא, רק כדי לתלות עיניהם להקב"ה, ומזה לנו פתח להבין מהלך של הנסים, שמדתו ית' היא להקיף מקודם מכל הרוחות, עד שלא יהי שום דרך הצלה הכי קטן בטבע ואז עושה הנס.	58375
	58376
את אברהם אבינו הציל הקב"ה בתוך כבשן האש, ולכאורה למה צריך שההצלה תהיה בתוך הכבשן, הלא היה יכול לעשות גם שלא יכניסוהו כלל בתוך הכבשן, אלא שעיקר הכוונה שבנס לסגור האדם מכל הרוחות ולשלול ממנו כל עצה בטבע, ואז צווח אבא אבא הצילני וזהו עיקר הכוונה שבנס, הקב"ה מתאוה לתפלתן.	58377
	58378
מאמר זה יאיר לנו אור על כל מצב הגלות והגזרות, כל ענין הגלות הריהו באמת חרב חדה יעקב סביביו צריו (איכה א' י"ז), ומידתו ית' בגלות הוא לסגור מכל הרוחות, שכל טבעת הגלות והשתלשלות הגזרות והצרות הן על דרך סבוני גם סבבוני בשם ה' כי אמילם (תהלים קי"ח), דתכלית כל ענין סבבוני הריהו בשם ה' כי אמילם, שהקב"ה מתאוה לתפלתם, מן המצר תכלית כל הגזירות הוא קראתי י"ה השמיעיני את קולך.	58379
	58380
בשעת חירום זו ששמי ישראל מעורפלים כל כך, ומבול של גזרות תלוי על שונאי ישראל ועלול ח"ו לשוטפם בכל רגע, עד שמדמים שכלו כל הקצים ח"ו, שאין כבר שום עצה בטבע, סגורים מכל הרוחות, מקובלנו מחז"ל הקדושים שאפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל יתיאש מן הרחמים, שיתכן	58381
	58382
	58383
	58384
	58385
	58386
	58387
	58388
	58389
	58390
	58391
	58392
	58393
	58394
	58395
	58396
	58397
	58398
	58399
	58400
	58401
	58402
	58403
	58404
	58405

שזהו המכוון של כל הגזרות שיצא מזה השמיעיני קולך, ומזה נזכה לתשועת ה' . (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' ע"ב).	58406
	58407
	58408
מאמר שכב	58409
ופרעה הקריב וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נסע אחריהם ויצעקו בני ישראל אל ה' (שמות י"ד י').	58410
	58411
ופרעה הקריב אמרו חז"ל (מד"ר שם), שהקריב את ישראל לאביהם שבשמים, כשנעיין היטיב נמצא כי ניתן ללמוד עבודת ה' מפרעה בשתי דרכים. א. ידוע כי הבריאה כולה נבראה בשביל התורה, והקב"ה נסתכל בתורה וברא את העולם, והרע גם הוא נברא כדי להתגבר עליו, ולשם כך נכתב בתורה לא תגנוב לא תרצח, משום שבמציאות ישנה מידת הרציחה או הגניבה, אבל האדם צריך לדעת כיצד להתגבר על מדות רעות אלה, וכבר כתב מסילת ישרים, כי כל עניני העוה"ז הם נסיונות לאדם אם ידע להתגבר עליהם.	58412
	58413
	58414
	58415
	58416
	58417
אמרו חז"ל (ברכות י'). אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים, משום שהחרב כמו כל כלי זין הנמצאים בעולם, לא נבראו דוקא כדי לגרום נזק לאדם, אלא לתועלת רוחנית הם נבראו, לאותם בני אדם שתאוות הרצח עולה בהם, וכלי הזין בידיהם ויש להם האפשרות לרצוח, אעפ"כ הם מסוגלים לעמוד בנסיון ולא לרצוח, ואם אמנם חוזרים בהם הרי כלי הרצח הועיל להם שיעלו על דרך הטוב.	58418
	58419
	58420
	58421
	58422
וכן תועלת בשביל העומד להירצח, שלא יתייאש מן הרחמים אף כשהחרב חדה מונחת על צוארו, כי אין החרב באה על האדם ללא ציווי מאת ה', ורחמיו של הקב"ה מרובים אפילו ברגע אחרון זה, וכוננת השי"ת להעמיד את האדם בנסיון של אימת מות, לדעת אם לא יאבד עשתונותיו ויבקש רחמים, ואם אין הוא מתפלל ברגעים אלה, הרי הוא כמאבד עצמו לדעת, וזה שאמרו שפרעה הקריב לב ישראל לאביהם שבשמים, משום שרדף אחריהם וישראל נמצאו בסכנה גדולה מאד, ולא היתה להם עצה אחרת מאשר ויצעקו בני ישראל אל ה'.	58423
	58424
	58425
	58426
	58427
	58428
והלימוד השני מפרעה הוא כמו שאמר הכתוב מאויבי תחכמני (תהלים קי"ט), כמה צרות ועינויים עברו על פרעה ועל עמו, ארצו כמעט נחרבה, השדות שממו, כל הבהמה מתה, הבכורות מן האב ומן האם מתו מיתה חטופה, ואעפ"כ ופרעה הקריב! ולא עוד אלא שבעצמו אסר את רכבו, ולא התנהג כמלכים אחרים אלא יצא בראש והבטיח לחלק את השלל חלק כחלק, כמ"ש אמר אויב ארדוף אשיג אחלק שלל, תמלאמו נפשי אריק חרבי תורישמו ידי, למרות שחרב חדה היתה מונחת על צוארו, למרות התבוסות האיזמות שנחל, לא נכנע וחיפש עילות כדי לנצח.	58429
	58430
	58431
	58432
	58433
	58434
ואילו בעבודת ה' כשאדם מבקש דבר קטן בלבד ואינו משיגו, מיד נופלים פניו ומתייאש מן הבטחון ושוב אינו סומך על השי"ת, ולכן הקריב פרעה את ישראל לתשובה, וגם אנחנו חייבים ללמוד ממנו, שעלינו להתעורר ולהתחזק תמיד בעבודת השם, ואל יפול רוחנו בנו אם משהו לא כשורה לפי דעתנו, כי נאמן הוא בעל מלאכתך, הבטחון איננו משהו בלתי מושג אלא הוא מציאות, ישות ממשית שיעזור לאדם אם לא היום הרי מחר, וברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו. (גוילי אש).	58435
	58436
	58437
	58438
	58439
	58440
מאמר שכב	58441
ופרעה הקריב וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נסע אחריהם ויצעקו בני ישראל אל ה' (שמות י"ד י').	58442
	58443
וברש"י ויצעקו תפשו אומנות אבותם, באברהם הוא אומר אל המקום אשר עמד, ביצחק לשוח בשדה, ביעקב ויפגע במקום, תפשו אומנות אבותם, אינו מובן מה מלמדים לנו חז"ל בזה? וכי לא יודעים כי האבות הקדושים עמדו בתפלה? וכי הם אשר תקנו לנו תפלה? ומה זה תפשו אומנות אבותם?	58444
	58445
	58446
	58447
	58448
	58449
	58450
והרוחה לשם תפלה בעלמא.	58451
אמנם כי התפלות של האבות לא נמצא כלל כי התפללו מתוך צרות מיוחדות, כי וישכם אברהם בבוקר אל המקום אשר עמד שם, וכן ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב, לא נזכרו שם צרות מיוחדות, כי אם תפלותיהם הסדורות להם שחרית ומנחה, וגם ביעקב שנאמר ויפגע במקום לא מתוך צרה התפלל, אלא כאמרם ז"ל אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו.	58452
	58453
	58454

אולם מגלים לנו חז"ל גודל טעותנו בזה, כי האבות הקדושים אף במצבם הנוח התפללו תמיד מתוך הלחץ,	58455
לא פחות מתפלתם של הכלל ישראל מתוך לחצם על הים, סוד הדבר הוא שאצל הכלל ישראל תמיד הינם	58456
בבחינת מן המצר, מעולם אין להם על מי לסמוך ולמי לפנות כי אם לצעוק אל ה', אומות העולם הם תחת	58457
מערכות הטבע, את השמש ואת הירח ואת הכוכבים כל צבא השמים אשר חלק ה' לכל העמים, הם אמנם	58458
יש להם על מי להשען אלה ברכב ואלה בסוסים.	58459
האומות יש להם רכב ויש להם סוסים, הם חלקם אשר חלק להם ה', אבל ואנחנו בשם ה' אלקינו נזכיר	58460
(תהלים כ'), לנו אין טבע כל הנהגת הכלל ישראל היא למעלה מן הטבע, ואם כן הלא אין אתנו כל חילוק	58461
בין מצב של הרחבה והרוחה ובין מצב של לחץ וצרה, תמיד אנו תלויים על בלימה באין כל מעמד ומהלך,	58462
ואל מי נבטח ומי יושיענו, אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים.	58463
הוא סוד התפלה שבאה דוקא אחרי הכרה גמורה כי אין כל זולתו ית', וזהו ענין תפשו אומנות אבותם, כי	58464
באו אז לדרגת אבותם הקדושים אשר היו תמיד מן המצר לקרוא אך בשם ה', כל המצבים אחד הם, מצב	58465
הרחבות כמצב של צרה ולחץ כי רק הוא מושיענו, וכשמכירין באמת כי אין זולתו, אז ודאי תפלה לעני כי	58466
יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו.	58467
ובמדרש (שמו"ר כ"א ה'), כיון שראו ישראל שהיו מוקפין מג' רוחות, הים סוגר והשונא רודף והחיות מן	58468
המדבר, תלו עיניהם לאביהם שבשמים וצעקו שנאמר ויצעקו בני ישראל אל ה', ולמה עשה הקב"ה להם	58469
כך? אלא שהיה הקב"ה מתאוה לתפלתו, אמר ריב"ל למה"ד למלך שהיה בא בדרך והיתה בת מלכים	58470
צועקת לו, בבקשה ממך הצילני מיד הלסטים שמע המלך והצילה, לאחר ימים ביקש לישא אותה לאשה,	58471
היה מתאוה שתדבר עמו ולא היתה רוצה, מה עשה המלך? גירה בה לסטים כדי שתצעק, כיון שבאו עליה	58472
לסטים התחילה צועקת למלך, אמר לה המלך כך הייתי מתאוה לשמוע קולך.	58473
כך ישראל כשהיו משעבדים בהם התחילו צועקים ותולין עיניהם להקב"ה, והיה הקב"ה מבקש לשמוע את	58474
קולם פעם אחרת ולא היו רוצין, מה עשה גירה לפרעה לרדוף אחריהם, מיד ויצעקו בני ישראל אל ה',	58475
באותה שעה אמר הקב"ה לכך הייתי מבקש לשמוע קולכם, שנאמר (שיה"ש ב') השמיעני קולך,	58476
השמיעני קול אינו אומר אלא השמיעני קולך, את הקול שכבר שמעתי במצרים.	58477
הדברים מבהילים מאוד, עד כמה גדול ונורא הוא סוד התפלה, דברים העומדים ברומו של עולם זו תפלה	58478
(ברכות ו'), אין יותר רם ממנה, הנה הבת מלך הזאת הלא הסכימה להנשא למלך, ומה שיך לומר כי לא	58479
רצתה לדבר אתו, אתמהה? אלא ודאי כי דיבור התפלה עומד ברומו של עולם עוד יותר מנשואין, סוד	58480
התפלה הוא כי עומד האדם לפני עצמותו של מלך, דבוק בתכלית באין כל מסך מבדיל כל דהו, ביטול	58481
בתכלית כי אין כל זולתו ית', והבת מלך אחרי הצלתה לא נכנעה כמאז, והקול שלה לא היתה בבקשה	58482
ותחנונים כמאז שצעקה בהיותה בידי הלסטים.	58483
הוא אמרם השמיעני קול אינו אומר, תפלה מתוך הרחבה לא זו התפלה שהקב"ה מתאוה לשמוע, כי	58484
עצמותה של תפלה באמת היא דוקא מן המצר קראתי י"ה, קראתי מצרה לי (יונה ב'), אני מתאוה אל	58485
קולך, את הקול שכבר שמעתי במצרים, במצרים הוא אומר ותעל שועתם אל האלהים מן העבודה, ונצעק	58486
אל ה"א אבותינו וישמע ה' את קולנו, אותו הקול היה מתוך צרה, הוא שהקב"ה מתאוה לשמוע תמיד גם	58487
בתוך שלווה והרחבה.	58488
הוא ענין ברומו של עולם שאמרו חז"ל על תפלה, כל העולם הוא בגין דישתמודעין ליה (הזוהר), סוד כל	58489
הבריאה כולה הוא להכיר אדנותו ית' ואחדותו כי אין כל בלתי שמו ית', הוא סוד התפלה הוא ענין הכרת	58490
ה', כי אין לשווע ולפנות כי אם רק אליו ית' הוא רומו של עולם, והוא רוממות סוד התפלה ואנחנו בשם	58491
ה' אלקינו נזכיר, אך ורק בשם ה' באין כל מפנה לזולתו אין עוד מלבדו.	58492
אם אצל האדם מצב הרחבה כמצב הצרה באין כל שינוי, תפלתו ברחבה כבצרה תמיד מן המצר הוא קורא	58493
אותו ית', אז ענני במרחב י"ה, יצילהו ולא יבא לידי כל צרה ח"ו, ואם בשלוותו אינו מכיר כי גם אז תלוי	58494
הוא על בלימה, אינו מרגיש את מן המצר במצבי הרחבה, אז משימים אותו במיצר באמת, ואז מתוך צרה	58495
יכיר באמת כי מבלעדו אין מושיע, כי מעולם ועד עולם אתה אל, אם מתוך צרה ואם מתוך הרחבה אין	58496
אלהים זולתך.	58497
בזמננו אלה אשר אפפנו משברי מות, תהום יסובבנו צרה גדולה ליעקב שלא היתה כמוה, עלינו לידע	58498
גודל החיוב של צעקה קראתי מצרה לי, כבר ראינו ולמדנו כי תכלית הצרות לשמוע קולנו, להכיר כי	58499
פודנו ומצילנו מעולם שמך אין אלהים זולתך, ואם מן המצר קראתי י"ה ודאי נהיה בטוחים כי ענני במרחב	58500
י"ה! (דעת תורה).	58501
	58502
	58503

וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נוסע אחריהם וייראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה' (שמות י"ד י')	58504
	58505
וברשי" תפשו אומנות אבותם תפלה, וברמב"ן מביא עוד, ויאמרו אל משה שנתנו שאור בעיסה הוא היצה"ר, וכאשר ראו שלא היה חוזר אבל היה נוסע וקרב אליהם, אז אמרו לא נתקבלה תפלתנו, ונכנסה בלבם מחשבה רעה להרהר אחרי משה כאשר בתחילה, החוה"ל בשער יחוד המעשה פ"ה כתב, ומן החזק שבשלוחיו אשר יורה אותך וילחם אותך בהם במצפון ענינך, שישתדל לספק עליך אמתותך וישבש מה שנתברר לך, ויערבב את נפשך במחשבות כזב וטענות שקר, ויספק עליך מה שנתברר לך מאמונתך ודתך.	58510
אחרי סוף המלחמה העולמית חתמו שני צדדי הלוחמים המנצחים והמנוצחים על ברית שלום, חתימתם באה אחרי משא ומתן גדול ובעיון רב על כל פרט ופרט, ואחרי איזה זמן כשנתעורר הסכסוך, ודרשה גרמניה המנוצחת כי יתנו לסקור עוד פעם כל הסעיפים מחדש, ונגדה עמדו בכל תוקף כל יתר המלוכות שהיה נוגע להם כל הענין, וטענו כי לא יניחו בשום אופן לפתוח שוב את הטראקטאט כי אין אחרי החתימה כלום.	58511
	58512
	58513
	58514
	58515
ולכאורה מה איכפת להם אם יעינו עוד פעם אל הדברים? הלא כאז גם עתה לאחר העיון ודאי יאושר ויקוים כמשפט הראשון כי הרי הם הרוב, ומה כ"כ הפחד הגדול בזה? ונתגלה לי על ידי זה גילוי עצום בכוחות האדם, וחכמים יודעים זה היטב, כי אין סכנה יותר גדולה מזה לעיין שוב על ההחלטות שכבר נתקבלו, כי מעולם לא תדע אחרית דבר, לא תדע תוצאות סקירה חדשה על הנעשה כבר, כי לא כל המצבים שוים ולא כל הזמנים שוים, ומה שהחליטו בראשונה אין כל בטחון כי כן יצא בהחלטה שנית.	58516
	58517
	58518
	58519
	58520
	58521
	58522
	58523
	58524
	58525
	58526
	58527
	58528
	58529
	58530
	58531
	58532
	58533
	58534
	58535
	58536
	58537
	58538
	58539
	58540
	58541
	58542
	58543
	58544
	58545
	58546
	58547
	58548
	58549
	58550
	58551
	58552
	58553

	מאמר שכה	58554
	וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נוסע אחריהם וייראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה' (שמות י"ד י')	58555
		58556
	וברש"י תפשו אומנות אבותיהם, מה הוסיף רש"י בדברים אלה בפירושו של הפסוק, איתא (במדרש רבה כ"א ה')	58557
	כיון שראו ישראל שהיו מוקפין מג' רוחות תלו עיניהם לאביהם שבשמים וצעקו להקב"ה, ולמה עשה הקב"ה להם כך אלא שהיה מתאוה לתפלתן, אמר ריב"ל למה"ד למלך שהיה בדרך והיתה בת מלכים צועקת לו, שמע המלך והצילה, לאחר ימים ביקש לישא אותה לאשה והיה מתאוה שתדבר עמו ולא היתה רוצה, מה עשה המלך גירה בה לסטים כדי שתצעוק וישמע המלך.	58558
	כך ישראל כשהיו משעבדים בהם התחילו צועקים ותולין עיניהם להקב"ה, והיה הקב"ה מבקש לשמוע את קולם פעם אחרת ולא היו רוצין, מה עשה גירה לפרעה לרדוף אחריהם, מיד ויצעקו בני ישראל אל ה', באותה שעה אמר הקב"ה לכך הייתי מבקש לשמוע קולכם, יונתי בחגי הסלע השמיעני את קולך.	58559
	זכורני בעת השריפה הגדולה בעירנו פה מיר, התקהלו כל הכבאים של העיר וגם מסביבות לעיר לכבות את השריפה, אבל לא הועילו ולא כלום לרגל האש הנורא אשר היתה אז, ובתוך המהומה היה פוקר אחד ואמר, אם הרבנו של עולם היה שולח את הכבאות שלו, אם הרבש"ע היה שולח שפך של גשם מן השמים, נתפעלתי ונשתוממתי מן המחזה, הרי פוקר הוא בתכלית ומעולם לא האמין לכלום, והנה כשדחקה לו השעה כשלא ראה עזר מכל צד, אז נתעוררה בו נקודת אבותיו, ואז הוא יהודי כמו אביו.	58560
	זהו אשר מגידים לנו חז"ל הק' על הכלל ישראל שלא רצו להשמיע קולם, כמעט והנה שכחו את מצילים ומושיעם מאז, אז הקב"ה גירה בהם הלסטים, הקיפם בצרה מכל רוח באין מנוס ומפלט, ובן ישראל בעת דחקו תולה הוא עיניו לאביו שבשמים, צועק ומתפלל להקב"ה תופס אומנות אבותיו, כי סוף סוף אומנות אבותיו היא אומנותו שלו, ובעת דחקו היא היוצאת ובאה לו, לא כן כל העמים אשר אומנות אבותם אומנות החרב היא, ובעת דחקם גם הכשר שבהם ראשית כל הוא אוהז ויוצא בחרבו, שאינם בטוחים אלא בחרב.	58561
	זהו אשר משמיענו רש"י, כי לא באה התורה לספר אשר התפללו אז אל ה', כי אם להורות לנו את ויצעקו הבא מתוך ומהכרח של וייראו, כי בעת יראתם הם תופשים אומנות אבותיהם, והוראת מלת אומנות היא טבעיו ועצמיותו של הבעלים, וכעין שמצינו בתורה שמשבחת עצמה שהיא אומנות הקב"ה, שנאמר (משלי ח') ואהיה אצלו אמון, ואורייתא וקוב"ה חד הוא, הנה תפלה היא אומנות הכלל ישראל, וכמו הסנדלר והחייט שקודם כל לוקחים את כליהם, כן בני ישראל בעת וייראו לוקחים הם את כליהם היא תפלה ויצעקו. (דעת תורה).	58562
		58563
		58564
		58565
		58566
		58567
		58568
		58569
		58570
		58571
		58572
		58573
		58574
		58575
		58576
		58577
		58578
		58579
		58580
		58581
		58582
	מאמר שכו	58583
	ויאמרו אל משה המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר (י"ד י"א).	58584
	וברמב"ן לומר כי מתחילה צעקו אל ה' לתת בלב פרעה לשוב מאחריהם, וכאשר ראו שלא היה חוזר אבל היה נוסע וקרב אליהם, אז אמרו לא נתקבלה תפלתנו ונכנסה בלבם מחשבה רעה להרהר אחרי משה כאשר בתחילה, כשאנו מתפללים ולא נענים, אנו תולים תיכף בנו ובמעשינו כי לא ראויים שתתקבל תפלתנו, לנו דומה כי מחמת גודל אמונתנו אין אנו מתקלקלים במה שתפלתנו לא מתקבלת, ותמהים אנחנו על דור המדבר איך נתהפכו מהרה עד כדי להרהר אחרי משה ח"ו, אבל באמת אצלנו זה בא מחוסר ידיעתנו מגודל סוד התפלה וחוזק פעולתה, כי לא נתקבלה תפלתם אינו מובן כלל, והרבה ביאורים צריכים כדי ליישב את הלא נתקבלה תפלתם.	58585
	אצל מנשה מצינו (רו"ר ה' ו'), א"ר לוי בר חנינא עשו לו מולה של נחושת והיו מסיקין האור מתחתיו, והיה צווח צלם פלן צלם פלן שזבני, כיון שראה שלא הועילוהו כלום, אמר זכור שהיה אבא מקרא אותי בצר לך ומצאוך, כי אל רחום ה' אלהיך, אנא צווח ליה אי עני הא טב ואי לא עני הא כולה חדא היא, כל אפיא שוין, הה"ד ויתפלל אליו ויעתר לו וישמע תחנתו, עד כדי כך הוא ענין תוקפה של תפלה כי מוכרחים ליענות, ובאם לאו הרי יש חלילה לומר כל אפיא שוין.	58586
	מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו כה' אלהינו בכל קראנו אליו, ובתרגום קרב ליה לקבל צלותיה בעידן עקתיה, הראב"ע שיענהו תמיד בכל אשר יבקש ממנו, קרוב בתכלית באין כל חוצין, אני ה' בקרב הארץ הוא סוד הכלל ישראל שהם דבקים בתכלית אליו יתברך, וכתב באורחות חיים להרא"ש ז"ל, להאמין בהשגחתו הפרטית ובוזה תקיים היחוד השלם, כי זה הוא סגולת ישראל על כל העמים וזה יסוד התורה כולה.	58587
		58588
		58589
		58590
		58591
		58592
		58593
		58594
		58595
		58596
		58597
		58598
		58599
		58600
		58601
	מסוד היחוד הוא ההכרח כי תתקבל התפלה, והוא הענין של סמיכת גאולה לתפלה, כדברי הירושלמי מובא ברש"י (ברכות ד'): וז"ל, מי שאינו סומך גאולה לתפלה למה הוא דומה, לאוהבו של מלך שבא ודפק על	58602
		58603

פתחו של מלך, יצא המלך ומצאו שהפליג אף הוא הפליג, אלא יהיה האדם מקרב להקדוש ב"ה אליו,	58604
ומרצה בתשבחות וקלוסין של יציאת מצרים והוא מתקרב אליו, ובעודו קרוב אליו יש לו לתבוע צרכיו,	58605
הקב"ה ובעצמו קרוב ודבוק באין כל מפסיק, ובקרבות כזאת איך אפשר שלא להתפלל, ואיך אפשר שלא	58606
יתקבלו התפלות.	58607
אנחנו אשר אי קבלת תפלתנו אינה פועלת עלינו כלום, אין זה מצד מעלתנו ומצד גודל אמונתנו, אלא	58608
אדרבה זה בא מצד גודל חסרונו, כי רחוקים אנו ח"ו מסור היחוד השלם, על כן מוכן ודאי שדור המדבר	58609
כשראו שלא נתקבלה תפלתם, נכנסה בלבם מחשבה רעה להרהר אחרי משה, כי הם באו בסוד היחוד	58610
השלם, ולא היו יכולים לעמוד על הענין בראותם מצרים נוסע אחריהם, עד שנגלה עליהם מלך מלכי	58611
המלכים וגאלם וראו טעותם בזה, ואז אמרו ה' ימלוך לעולם ועד, הוא סוד המלכות והוא סוד היחוד	58612
השלם סגולת ישראל על כל העמים. (דעת תורה עמ' קל"ו).	58613
	58614
מאמר שכו	58615
ויאמרו אל משה המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר (י"ד י"א).	58616
עיין בילקוט שמעוני (סי' רל"א), המבלי אין קברים במצרים, מאחר שנתנו שאור בעיסה באו אצל משה,	58617
אמרו לו היינו מצטערים על שעבודנו במצרים, מיתת אחינו באפלה קשה ממנו, היינו מצטערים על מיתת	58618
אחינו באפלה, מיתתנו במדבר קשה לנו, שאחינו נספדו ונקברו ואנו תהא נבלתנו מושלכת.	58619
הנה במצרים נאמר ויאמן העם, אבל כשבאו לים הצליח מעשה שטן, שאור שבעיסה החטיא את ישראל	58620
להגביר את המבט החיצוני, ובוזה הצליח להכהות את הראייה הפנימית, וכיון שכן באו בטענות על פי מה	58621
שראו בחוש ממש, הן ראו ששמונים אחוז מבני ישראל מתו באפלה, אם כן השעבוד היה טוב ממנו,	58622
ועכשיו שראו בחוש על הים שאין מוצא, וחשבו שבהכרח ימותו במדבר, הרי מצבם גרוע מאלה שמתו	58623
בימי החושך, כך טען המבט החיצוני, אולם אילו לא אבדו את המבט הפנימי הבהיר, יודעים היו שהחוש	58624
החיצוני מטעה, ואינו יכול להכחיש את התכלית הברורה אשר אליה מנהלם השי"ת.	58625
וכן בילקוט קרח על הפסוק המעט כי העליתנו מארץ זבת חלב ודבש, מה טובה עשית לנו? הוצאתנו מארץ	58626
מצרים שהיא כגן ה' ולא רץ כנען לא הכנסתנו, הרי אנו מתים במדבר והנגף משתלח בנו בכל יום, גם כאן	58627
טעו על ידי המבט החיצוני, ולא הבחינו את האושר הרוחני שהנחילם משה, אלא ראו רק את היסורים	58628
בלבד אשר התורה נקנית על ידם, ועל כן טענו על פי מה שראו בחוש ממש, ואמרו העיני האנשים ההם	58629
תנקר לא נעלה.	58630
מה שטענו לא נעלה אפשר שהכוונה שלא רצו בעלייה רוחנית, כי ראו בזה סכנה וגם רעה, שכן הקב"ה	58631
מדקדק עם חסידיו כחוט השערה ומתקדש בקרוביו, וסברו שדרכו של משה קיצונית היא מדי, ואמנם כך	58632
היא תמיד השקפת בעלי המבט החיצוני, ובנקודה זו היה גם חטאם של המרגלים, הרי מיועדים היו לירש	58633
את הארץ בלי מלחמה, אך כדי לזכות היו צריכים להסתכל בהשקפה למעלה מן הטבע, במקום זה הם ראו	58634
כל הענין במבט הטבעי, עד שהצליח מעשי שטן והביאו גם את ישראל לידי אותה השקפה מסולפת.	58635
כיון שרואה האדם במבט זה, רואה הכל במבט הפוך מן האמת, וגם אם מראים לו נסים גלויים, הוא מתרץ	58636
אותם בדוחק על פי השקפתו הטבעית, כך למשל המרגלים ראו פירות הארץ הגדולים באופן שלמעלה	58637
מדרך הטבע, והיה עליהם לראות את גודל חסדיו יתברך המשפיע על הארץ הקדושה שפע נפלא כזה, ומה	58638
למדו הם? כשם שפריה משונה כך עמה משונה (רש"י).	58639
וכן ראו שמתו הרבה מן הכנענים בכל מקום שבאו לשם, והיה להם לראות את יד ה' שהגין עליהם, והמית	58640
את הכנענים כדי לטרדם באבלם (רש"י), נמצאנו למדים עד היכן מגיע עוורון המבט החומרי, שלא די	58641
שאינו רואה את ההנהגה הרוחנית שבתוך הטבע, אלא שנשאר בעוורונו גם במקום שהיא נראית בגלוי.	58642
(מכתב מאליהו ח"ג עמוד 141).	58643
	58644
מאמר שכח	58645
הלא זה הדבר אשר דברנו אליך במצרים כי טוב לנו עבוד את מצרים ממתנו במדבר (שמות י"ד י"ב).	58646
כל שורש היהדות הוא להיות בעל שכל ישר ואז יצליח, וזהו שורש האמונה לנהל שכלו בישרות, ואז	58647
תשתרש האמונה בלבו כיתד נאמן, וכל אשר יוסיף תורה ומעש"ט ישתרש ויתגדל בקרב שורש האמונה	58648
אשר היא תלויה רק בישרות, מצינו במכילתא הובא ברמב"ן, מאחר שנתנו שאור בעיסה באו אצל משה	58649
ואמרו לו, הלא זה הדבר אשר דברנו אליך, ושאר שבעיסה הוא היצה"ר, עי' ברמב"ן שם שמבאר כי	58650
נכנס בלבם להרהר אחרי משה כאשר בתחלה, יש להבין מה פשעם כי הרהרו אחרי שראו שלא נתקבלה	58651
תפלתו לדעתם, אע"כ כי אחרי שראו במצרים כל המופתים, אין זה מישרות להרהר אחרי האיש משה,	58652
וזהו שאור בעיסה הוא היצה"ר, הרי כי עקימת הישרות שורש יצר הרע.	58653

ועפ"ז יש לבאר פסוק ואמר פרעה לבני ישראל נבוכים הם בארץ סגר עליהם המדבר, והאמת יורה דרכו	58654
כי באה התורה להשריש שורש זה בלב כל ישראל, כי האדם צריך לזיזהר מאוד מאוד מעקשות, היש	58655
במצרים חכם גדול מפרעה כידוע מחכמתו, הלא הוא אמר למעלה קומו צאו מתוך עמי גם אתם גם בני	58656
ישראל, גם צאנכם גם בקרכם קחו וברכתם גם אותי, היתכן לחשוב על עם קדוש קרובים לה' שסגר	58657
עליהם המדבר, היש עקשות יותר מזה? משה הביא מכת חושך למצרים ולישראל היה אור, היתכן שסגר	58658
עליהם המדבר.	58659
אע"כ שרצונו הרע יטנו לחשוב מחשבות מעוקשות ועקומות כאלו, אשר לא יתכן לשום אדם לחשוב כן	58660
ומכ"ש חכם כמוהו, היעלה על הדעת שיהרהר כן? וע"כ ראו בני ישראל מה שאור שבעיסה עושה בו,	58661
וע"כ הוא כדאי והגון לחזק את לבו לרדוף אחרי בני ישראל, למען ישמעו ויראו כמה הרצון יסכל החכם	58662
היותר גדול להיות כמשוגע ומכ"ש לאיש פשוט.	58663
ע"כ אין לנו רק לשמור השכל לבל יטה מישרות, וע"י זה תשתרש בקרבנו האמונה בהרחבה יתירה עד	58664
וצדיק באמונתו יחיה, ודי אמונה לקנות מיצ"מ לבד אשר הוא כמו חי עד היום הזה, ומכ"ש שאין לנו	58665
יצ"מ לבד, כמ"ש ז"ל בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב, ובפרט כמו שאנו אומרים תמיד כי אמונה	58666
מלאה כמו אור. (חכמה ומוסר ח"א שט"ו).	58667
	58668
מאמר שכט	58669
ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו (שמות י"ד ט"ו).	58670
איתא ברש"י בשם מכילתא, דבר אל בני ישראל ויסעו, אין להם אלא ליסע שאין הים עומד בפניהם, כדאי	58671
זכות אבותיהם והאמונה שהאמינו כי ויצאו לקרוע להם הים, וצריך להבין המלים שאין הים עומד בפניהם,	58672
וכן כדאי זכות אבותיהם והאמונה, משמע שזכות אבותיהם ואמונה פעלו שאין הים עומד בפניהם, אלמלא	58673
זאת לא היו כדאים להנצל והיה הים עומד בפניהם, והיו נטבעים בו או נופלים ביד המצרים.	58674
והדבר תמוה הפלא ופלא, איך יתכן שאחרי שהוציאם ממצרים למען קיים את שבועתו אשר נשבע	58675
לאבותינו, ולמען הטיב להם ברחמים המרובים, כאמור ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים ואת צעקתם	58676
שמעתי מפני נוגשיו וארד להצילו מיד מצרים, אחרי כל זה בבואם לפני ים סוף ומצרים רודפים אחריהם,	58677
אם לא תהייה זכויותיהם ואמונתם מספיקות יכלו ח"ו ויאבדו.	58678
הלא גם אחרי שחטאו חטא נורא בעגל הזהב טען משה רבינו ע"ה ואמר למה יאמרו מצרים, ובשביל חשש	58679
חילול השם בטל הקב"ה את גזרתו לכלות ח"ו את ישראל, וכאן היתה סכנה שהים יעמוד בפניהם, והיו	58680
זקוקים דוקא לזכויות מיוחדות כדי שינצלו, והלא הקב"ה הוא מקור החסד והרחמים, האם לא היתה מדת	58681
רחמיו מספקת להצילם, אף אם לא היתה המדה השלמה של זכות ואמונה הדרושה?	58682
אבל אחרי שזכינו לדעת את מדת המשפט אשר קבע הקב"ה בבריאה, יאיר אור הדעת לפנינו לראות עד	58683
כמה מדוקדק המשפט האמיתי, כי אף שבגודל רחמיו היה רוצה להציל את ישראל, בכל זאת אלמלא היה	58684
הים עומד בפניהם לא היה אפשר לעבור על חוקו שנתנו לו מבראשית, אלא מכיון שלתקון העולם	58685
והשלמת יעדו היה דרוש שעם ישראל ינצל, לכן במחשבתו הראשונה שבה שוערו בסקירה אחת כל עניני	58686
הבריאה, ונסדר בה כל הדרוש למען יגיע העולם אל תכליתו, נכנס בחשבון גם ענין זה, והוכנה בחוק	58687
הבריאה הסיבה להצלתם.	58688
הים עושה את שלו לפי כח בריאתו ואין מקפחים את כחו כלל, אלא שכנגדו נתקן כח אחר שהוא סיבה	58689
טבעית הפכית הפועלת בזמן ובאופן ידוע ומתנגדת לטבע הים, סיבה זו מונעת את הסכנה הכרוכה ע"י הים	58690
ואינה מנחת אותו להטביע את בני ישראל, ואלמלא לא היו זכותם ואמונתם שהן הסיבות על פי חוקי הטבע	58691
העליונים שנסדרו להצילם ולא היו כדאים להנצל, ודאי שהיה הים עומד בפניהם ותובע את תפקידו ולא	58692
היה נקרע.	58693
ויש להעמיס ענין זה בדברי המדרש שם, אמר ר' ירמיה בן אלעזר לא עם הים בלבד התנה הקב"ה, אלא	58694
עם כל מה שברא בששת ימי בראשית שנשתנו לשעה ע"י נס, כמו הים שנבקע לפני ישראל, שמים וארץ	58695
ששתקו לפני משה, השמש שיעמוד לפני יהושע, כל הדברים שנעשו עם אחד מעניני הבריאה לשנותם	58696
ממהלכם התדירי, כבר הותנה מתחילה עם כל מעשי בראשית, שימצאו כל הענינים והסיבות שידרשו	58697
לעולם למלאות את תעודתו, והכל נמדד בדיוק גמור שיתאים לפי המשפט של כל הנבראים.	58698
כמו כן יבואר לנו בזה מאמר חז"ל (ילקו"ש רמ"א), בשעה שבקש הקב"ה להטביע את מצרים, עמד עוזא	58699
של מצרים לפני הקב"ה ואמר לפניו, רבש"ע נקראת צדיק וישר למה אתה רוצה להטביע את מצרים,	58700
בשביל ששעבדו בהן אתה רוצה לטבען, כבר נטלו שחרן כל כסף וכל זהב שלהן.	58701
באותה שעה כנס הקב"ה כל פמליא של מעלה ואמר להם, הוו דנין ביני ובין עוזא שר של מצרים, בתחילה	58702
הבאתי עליהם רעב והעמדתי להם יוסף, ולבסוף באו בני כגרים ושעבדו בהם שעבוד קשה, ועכשיו רדף	58703

58704 אחריהם להחזירם לשעבוד, מי שעשה כזה ולא הבין, אינו ראוי לטבוע בים הוא וכל חילו? השיבו לו כל
58705 פמליא של מעלה, הדין עמך ועשה מה שאתה חפץ.
58706 ולכאורה איזה דין יש לו להקב"ה עם עוזא שר של מצרים, ואיך זה יעמוד הקב"ה לדין לפני פמליא של
58707 מעלה? אבל זהו מה שכבר נתבאר לנו, כי לפי מה שסדר הקב"ה את הבריאה מתחשב הוא עם כל נברא
58708 לפי משפטו, וכל נברא דורש תפקידו על ידי השר שעומד עליו והוא דורש משפטו ודינו, וכל שרי מעלה
58709 שומרים על הברואים שנתמנו עליהם שלא תקופח זכותו של אחד מהם, כי זה יפגם בכל הבריאה כולה,
58710 ורק כשהנהגה מתאמת לכל הבריאה, ולפי כללי הבריאה וחוקותיה מסכימים שרי מעלה להנהגה זו, רק אז
58711 יוצא דינו של הקב"ה לשדד חקות הטבע כשהנהגה הזאת צריכה להתראות. (שעורי דעת ח"א ד'
58712 128).

מאמר של

58713
58714 ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו (שמות י"ד ט"ו).
58715 קשה להבין התביעה שתבע ה' ממשה מה תצעק אלי, האם היה לו לעשות אחרת בעת שהמצריים רודפים
58716 אחריהם כאיש אחד, והים לפניהם ואין מנוס ומפלט והכלל ישראל עומדים בסכנה, מה היה לו לעשות אם
58717 לא להתפלל לה' שיחלוץ מן המיצר ויראה לו דרך? ועוד הרי הקב"ה מתאוה לתפלתם של צדיקים,
58718 ומצוה להתפלל בעת צרה, וא"כ מה התביעה שתבע ה' ממשה? בלתי מובן!
58719 מה תצעק אלי ה"ד ותגזר אומר ויקם לך, אמר רבי לוי כשם שהקב"ה מצוה למשה כך משה כביכול
58720 מצוה לפני הקב"ה, את אדוני צוה ה' ואדוני צוה בה', וכשם שהקב"ה קורא למשה ומדבר עמו, כך היה
58721 משה כביכול מדבר לפני הקב"ה, וידבר ה' אל משה, וכתוב וידבר משה אל ה' לאמור, ראה כמה היה
58722 שולט? וכשראה את פרעה רודף אחרי ישראל בא לצעוק, ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי, א"ר יהושע
58723 משל לאוהבו של מלך שהיה לו עסק הלך לצעוק לפני המלך, א"ל המלך מה אתה צועק? גזור ואני אעשה,
58724 כך אמר הקב"ה למשה מה אתה צועק אלי דבר ואני אעשה (שמו"ר כ"א).
58725 נפלאים דברי המדרש, משה יגזור וה' יקיים משה ידבר וה' יעשה, איך זה אפשר כי משה יצוה את ה'
58726 ומה כחו שתועיל גזירתו? הלא כמה שיגדל האדם ויתעלה לאיזו מעלה שתהיה, אך אדם הוא ילוד אשה!
58727 ועל זה שלא גזר יהיה נדרש ונתבע מה תצעק אלי? נפלא הדבר! זה אחד מן הדברים התמוהים שקשה
58728 להבין, המאמין הגדול בה' ומרגיש השגחתו כי מלא כל הארץ כבודו ומשגיח על הכל, אצלו מורגשת
58729 ביותר מציאותו ית' בעולם, ותפלתו יוצאת מקרבו יותר בטוה כי הוא יודע שהיא מגעת אל ה'.
58730 האדם שאינה מבוררת אצלו כ"כ האמונה, אף שהוא מאמין במציאות ה', אבל מכיון שאמונתו אינה בהירה
58731 תפלתו אינה כ"כ בטוחה, כי כל מה שמבוררת אצל האדם האמונה ומושרשת יותר בנשמתו, מרגיש הוא
58732 ביותר היות אלקים בעולם ושתפלתו נשמעת אצלו, ובשעת צרה גדולה שאין לו מוצא ממנה, אז מתעורר
58733 ומתמלא בהירות האמונה, ואינו מפיל תחנונים כעני בפתח אנה ה' הושיעה נא, אלא שאלתו בבחינת
58734 דרישה כעין ציווי הושיעה ה'.

58735 וזה נובע מבהירות האמונה ושיד השגחה בכל, בידו להושיע וברצונו להיטיב עם ברואים, ובעת צרה
58736 שאפסו כל התקוות זורמים בו זרמי האמונה ממעל, ומאירים את כל הוייתו עד שהוא כולו מואר באורות
58737 עליונים כחלק המצוה על הכל.
58738 תפלתנו לה' היא בבחינת עמידה מאחורי הדלת, ועד כמה שלא יהיה זך ומזוכך עדיין הוא עומד מאחרי
58739 מסך המפסיק וחוצץ, משם הוא מתפלל אל קונו, אך המאמין הגדול בבהירות מציאות ה' והשגחתו, ישנן
58740 עתות כאלה בימי חייו בהמצאו בצרה גדולה שאין לפניו מנוס ומפלט, וכל תקותו ותוחלתו היא רק אל ה',
58741 מתעוררים אז בקרבו רגשות אמונה ממעל, מאירים ומזהירים את כל הויתו ומהותו, ובהרגישו ברור כי ה'
58742 הוא בפניו ושומע את תפלתו, מתעורר בו רגש זה שלא לפנות אליו בתפלה ובקשה כי אם לדרוש ולצוות.
58743 וזוהי התביעה שתבע ה' ממשה, כי הוא על פי מעלת רוחו ונפשו ועל ידי בהירות אמונתו, היה צריך להיות
58744 במצב מרום כזה שיוכל לצוות ולגזור בעת שישאל שרויים בצרה כזאת, המצריים אחריהם והים
58745 לפניהם ואין שום מנוס ומפלט, לא עת הוא להאריך בתפלה, ואמר לו ה' מה תצעק אלי גזור ואני אקיים
58746 ואני אעשה. (שעורי דעת ח"ב ד' קצ"ג).

מאמר שלא

58747
58748 ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו (שמות י"ד ט"ו).
58749 שיר המעלות ממעמקים קראתיך ה', שואלים חז"ל מעומק היה צריך לכתוב ומהו ממעמקים? ומשיבים
58750 שני עומקים יש בלב, אחד מעבירות ואחד מהמצות, פירוש אם אדם עבר עבירות וכגמולו ישולם לו
58751 ביסורים ופורעניות, הרי הוא מתעורר בעומק לבו ומתחרט על עוונותיו וצועק אל ה', בקריעת ים סוף היו
58752

ישראל מוקפים מצד אחד מדבר והשני ים, והנה מצרים נוסע אחריהם ויצעקו בני ישראל אל השם, ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו.	58754
ואחז"ל אמר הקב"ה למשה אין הדבר תלוי בי אלא בכם, כלומר ישראל עומדים בסכנה גדולה, לא סכנת הים אלא סכנת המקטרגים למעלה, שאומרים הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי ע"ז, הללו מגלי עריות והללו מגלי עריות, והקב"ה קבע חק בבריאה שאם יקטרג המקטרג ישמעו טענותיו כי כל דרכיו משפט, ואם לא ישמעו אליו יטעון להקב"ה א"כ למה בראת אותי? וזהו שאמר הקב"ה אין הדבר תלוי בי אלא בכם.	58755
דבר אל בני ישראל ויסעו, זוהי העצה לסתום פי המקטרגים שיסעו בתוך הים, ובמסירות נפש זו יבקע הים אח"כ, וכיון ששמעו בני ישראל קפצו שבת יהודה לתוך הים ושבת בנימין אחריהם, ואחז"ל שנכנסו עד יריכיהם בים ולא נבקע, והלכו עד בטניהם ולא נבקע, עד צואריהם ועדיין לא נבקע, כיון שראו שעוד מעט ומגיעים לתוך פיהם, התחילו לצעוק אל הקב"ה ואמרו, הושיענו אלקים כי באו מים עד נפש אז נבקעו המים! בטחו בהש"ת ועשו כאשר ציום, לכן זכו שתראה היבשה בתוך הים!	58756
וזה שכתוב ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה, קאי על שבת יהודה ובנימין, שהלכו בתוך הים עד צואריהם ואח"כ נעשה יבשה, ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים, זה קאי על בני"ש שלא הלכו עד שנבקע הים ונעשה יבשה, ועפי"ז מובן שבפסוק השני מסיים הכתוב והמים להם חמה מימינם ומשמאלם, ואחז"ל חמה כתיב בלא וא"ו לשון כעס, שהעלו עליהם חרון אף על שלא הלכו מקודם, משא"כ בשבת יהודה ובנימין שקפצו לתוך הים, כתוב והמים להם חומה בוא"ו.	58757
הרי לפנינו ממעמקים ב' עומקים, העומק שנעשה על ידי שבת יהודה ובנימין שהאמינו בהש"ת ובטחו בו, ויבואו בני"ש בתוך הים, ולמדנו כמה גדול כח אמונה ובטחון, שע"ז זכו וזיכו את כל ישראל שהים יבקע לפניהם, כזה הוא הכח של תורה ומצות, אבל יש אפשרות של עומק אחר בלבו של אדם, שהוא אמנם מאמין בה', אבל ע"י עוונותיו טומטם לבו וכהו הרגשי נפשו, רוצה הוא להיות טוב אבל מרגיש כאילו נפשו נתונה בתוך בית האסורים סגור על מסגר, לכן הוא צועק אל השם הוציאה ממסגר נפשי. (לב אליהו).	58758
מאמר שלב	58759
ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו (שמות י"ד ט"ו).	58760
איתא בחז"ל (פסחים נ'), אמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אף שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, אמנם עיקר העבודה היא בלשמה, אבל יש בכחו של השלא לשמה להביא לידי לשמה, ועלינו לבאר המהלך הזה, כיצד מתהפך השלא לשמה דרך של סכנה לאופן של לשמה.	58761
עלינו לקבוע בעצמנו את הסכנה העצומה הנשקפת לנו מן החומר, החומר יש בו כח משיכה עצום, אמנם מאידך גיסא אסור לנו לשכוח שהקב"ה הכניס בתוך הגוף נשמה עם כח עצום, אשר בכחו להתגבר כנגד אותו כח המשיכה, וכל אדם יש בפנימיותו כח זה, ועבודתו של אדם לעשות מעשים שמעוררים את הפנים והם מעשי המצוות, כשעושה מצוה בגופו מיד מתרומם ומתגבר כחה של הנשמה, וגם בהיותה כבושה תחת החומר רואה היא מסוף העולם ועד סופו.	58762
בפרשתנו אנו מוצאים פעמיים יסוד זה, לפני קריעת ים סוף נאמר, ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו, וביאר הספורנו אמנם צעקת משה לא היתה מיראת פרעה וחילו, כי כבר הגיד לישראל את מפת המצרים ומיתתם, כאמרו לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם, אבל היתה צעקתו על שרי ישראל שהעיזו שלא ישמעו לו להכנס בים, לפיכך אמר לו מה תצעק אלי בזה, כי אמנם אתה חושד בכשרים, דבר אל בני ישראל ויסעו ולא ימרו את פיך.	58763
הקב"ה מלמד את משה רבינו מה היא מדרגתו של כלל ישראל, אשר אם ישמעו הוראה ברורה, אם ימסרו להם דבר ה' יכנסו הדברים בפנימיותם ואז הם עושים כפי שנצטוו, כל הבהלה ששררה שם כל התרעומת שהיתה אז, לא היה זה אלא כח החמרי שאצל כלל ישראל הוא חיצוני, וממילא אין להתפעל מזה כי מיד שמגיעים אל הפנימיות, מיד כשישמיע את דבר ה' מיד יתבטלו כל התרעומות ולא ימרו את פיך.	58764
כיוצא בזה מצאנו כאשר משה רבינו ע"ה שצעק אל ה' עוד מעט וסקלוני, ענה לו ה' עבור לפני העם, ופירש רש"י וראה אם יסקלוך למה הוצאת לעז על בני, וז"ל המדרש, ויצעק משה אל ה' לאמר, מהו לאמר אמר לפני רבש"ע הודיעני אם הורגים אותי אם לאו, אמר לו מה איכפת לך, ופי' מהרז"ו אין לך אפילו חשש, עבור לפני העם ותראה שלא יגעו בך כלל, לפי הנהגתם החיצונית היה נראה שהם עומדים לסקלו ולהרגו, אלא שהקב"ה גילה לו על כוחות פנימיים שיש בכלל ישראל, ממילא אין אפילו חשש.	58765
למדים אנו מכאן על כח עצום שיש בנו, ידיעה זו תפקיע אותנו מכל הרהורי האוש הפוקדים אותנו, קובלים אנו על עצמנו על העדר עבודה על העדר התעלות, תמהים אנו על עצמנו כיצד נגיע לדרגת לשמה,	58766
	58767
	58768
	58769
	58770
	58771
	58772
	58773
	58774
	58775
	58776
	58777
	58778
	58779
	58780
	58781
	58782
	58783
	58784
	58785
	58786
	58787
	58788
	58789
	58790
	58791
	58792
	58793
	58794
	58795
	58796
	58797
	58798
	58799
	58800
	58801
	58802
	58803

ומה יהיו התוצאות ממעשינו? אמנם כן! אבל אם רק נגיע לנקודה אחת כחוט השערה של עליה, יפתח פתח גדול לשפע של פנימיות, לפעמים עומד האדם בפחד שלא יוכל לשאת את המשא על עצמו, מפחד להיפרד מן הגשמיות ומתוך פחדיו הוא מתרפה וחדל מלהתעלות.	58804
יש ושעה רעה אופפת אותו ונכנס ליאוש, כלום בכוחי להנצל? כלום אצא ממצבי הירוד? והלא כבר קיבלתי על עצמי להתחזק, והנה רואה אני שאך להבל אתחזק, נגד מחשבות אלה רועמת עליו התביעה למה הוצאת לעז על בני? הקב"ה אומר לו אי אתה מכיר את עצמך, אין אתה יודע ערכם של הכוחות הפנימיים שבך, הנשמה שבך היא מציאות, אין לך אלא לפתוח פתח אל הפנים כחודו של מחט, ואז אתה מובטח בים של סיעתא דשמיא.	58805
מי שבא לפעול למען תורה או עבודה נתקל בפחד שמא לא יצליח, עליו לידע שכל ההצלחות הקיימות בעולם עברו אותו מצב, תמיד היו אנשים בעלי ביקורת שהחליטו שמאומה לא יצמח, כולם עמדו בפחד מפני האנשים הסובבים שמא עוד מעט וסקלוני, פחד מן המבקרים ופחד מן המפריעים, ולמרות כל זאת הצליחו, כי גם אצל אותם המבקרים קיימת פנימיות גם בהם נמצאת נשמה, וככלות הכל קבלו את האמת, והתגלה כי כל ביקורתם לא היתה אלא מלחוצין.	58806
למדנו כאן סדר העבודה, מתחילה עליו לקבוע בעצמו שהמדרגה שעומד בה אינה המדרגה הרצויה, ואסור לו להיות שבע רצון ממצבו, כי בעולם הבא מעשים שלא לשמה אינם שווים מאומה, וגם כיום כאשר אינו עומד במדרגת לשמה, הרי בפנימיותו קיימת השאיפה ללשמה, ואם יקבל עליו עול מלכות שמים עול תורה ועול מצוות, הגם שבתחלה יפול עליו העול למשא כי הגוף נשבר מזה, הנה בסוף יגיע על ידי זה לאהבה. הפנימיות שבנו היא ללא שיעור וערך, כמה עלינו לחוש באחריות כלפי הדור ולפעול על ידי לימוד התורה ומעשה המצוות, והלא בהרהור תשובה של אחד הוא מזכה לכל הדור, כמ"ש בשביל יחיד שעשה תשובה מוחלין לו ולכל העולם כולו (יומא פ"ו): בנקודה אחת כחודו של מחט נפתח שפע סיעתא דשמיא, בין כתלי הישיבה אין ניכר כל כך ההבדל בין העובד בחיצוניות להעובד בפנימיות, ההבדל ניכר אחר כך אל מול נסיונות החיים, זה נעשה לאדם גדול וזה נשאר קטן, אבל העבודה היא עתה, עתה ניתן לבנות בעצמו בנין של פנימיות ולזכות להתעלות. (מערכי לב עמ' ר"ג).	58807
מאמר שלג	58811
ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו (שמות י"ד ט"ו).	58812
כשם שרואים בבריאה עולם כמנהגו נוהג, יש דברים המזיקים לגוף ויש אחרים המועילים לגוף והכל ניתן בסיבה ומסובב, אף שהכל יד ה' ובידו לשנות את הבריאה, מ"מ ניתנה הבריאה בסדר ובמנהג וכאילו שהכל נעשה מאליו כי כך רצונו של הקב"ה, השמש פועל פעולתו ביום ומאיר לארץ ולדרים עליה, ואילו הירח מאיר בלילה כפי כחו, וכאשר יטע האדם גרעין של חטה לא תצמיח שעורים אלא חטים, וכן השעורה מצמיחה שעורים ולא דבר אחר.	58813
כן הדברים אף ברוחניות הכל טבוע ומסודר, וכפי אשר זורעים ונוטעים כן תהיה התוצאה, מעשה טוב מצמיח תוצאות טובות וכן לצד הרע, וזו כוונת המדרש מאליה הרעה באה לעושי הרעה והטובה לעושי הטובה (דב"ר כ"ח), שהכל נהפך לטבע ומאליה באה, לו היה יסוד זה ברור לנו לא היינו מחפשים עצות ודרכים להשגת הטוב, שהרי הכל תלוי במעשי האדם הם העושים את החיים והמות, וכשם שבעניני הגוף הכל קבוע ומוטבע כן בעניני התורה והמצוות.	58814
פרשיות אלו העוסקות בעניני יציאת מצרים חייבות ללמדנו ולהורותינו יסודות אלו, וכמ"ש ולמען תספר באזני בנך ובן בנך, כדי שידעו הכל את הנהגת השי"ת ודרכיו, וכל זה צריכים ללמוד ולראות מיציאת מצרים, ואף שהנהגת השי"ת יש ללמוד מן התורה, מ"מ נתן הקב"ה יציאת מצרים כדי שיראו הכל חוש בעיניהם, וכמ"ש אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים, שכל ענין יציאת מצרים הוא כדי שיהיה חוש.	58815
ואת אותותי אשר שמתים במ וידעתם כי אני ה', ע"י האותות והעונשים שעשה השי"ת במצרים אפשר לדעת כי אני ה', שכל עונשי מצרים היו מדה כנגד מדה, שמעשי פרעה עצמו הם אשר גרמו לעונשיו, וכמ"ש עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלוקים כי בדבר אשר זדו עליהם, שפרעה ומצרים נענשו בדיוק כפי אשר זדו ועשו, ולא נעלם שום פרט אף הקל שבקלים שלא נענשו על כך.	58816
מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו, כלומר שתפילה לא תעזור אלא דבר אל בני ישראל ויסעו, וכאשר ילכו בטוחים בהשי"ת יבקע הים, נמצא שהכל תלוי במעשי האדם וכאשר בטוח בעזר ה' יזכה לעזרתו יתברך, וכן מובא בחז"ל (שמו"ר ט"ז ב'), שאמר הקב"ה לישראל שחטו את פסחיהם ואז אהרוג את בכורי מצרים, ואילו לא שחטו את הפסח לא היתה מכת בכורות, אף שלגאולה היו נזקקים לרחמי שמים מרובים, מכל מקום ללא פעולת ישראל בשחיתת הפסח לא יתכן מכת בכורות, שהכל קבוע ע"י מעשי האדם והם הגורמים לטובה.	58817
	58818
	58819
	58820
	58821
	58822
	58823
	58824
	58825
	58826
	58827
	58828
	58829
	58830
	58831
	58832
	58833
	58834
	58835
	58836
	58837
	58838
	58839
	58840
	58841
	58842
	58843
	58844
	58845
	58846
	58847
	58848
	58849
	58850
	58851
	58852
	58853

מצינו עוד בחז"ל (שמו"ר כ"א ז'), בשעה שיצאו בני ישראל ממצרים עמד סמאל לקטר, ואמר לפני	58854
הקב"ה עד עכשיו עבדו עבודה זרה ואתה קורע להם את הים, מה עשה הקב"ה מסר לו את איוב שהיה	58855
מיועצי פרעה, א"ל הקב"ה הנה הוא בידך, ועד שהוא מתעסק עם איוב קרע להם את הים, חזינן שבקש	58856
השי"ת עצה כנגד המקטר, ובלי זה למרות רחמי הקב"ה ואהבתו לכלל ישראל שהיא בלא תכלית לא	58857
יכולה המציאות להשתנות.	58858
לו היו יסודות אלו ברורים ומחזוריים לנו, היינו מתנהגים לפי דרכי השי"ת ותביעתו מאתנו, ולא נחשוב	58859
שיתכן להנצל באופן אחר, כי חוק נתן ולא יעבור ואין שום אפשרות לשנות ולעקוף את חוקי הבורא, וכל	58860
עבודתינו חייבת להיות בהתאם לחוקי הבריאה, כתוב והיה אם שמוע תשמע בקול ה' אלוקיך, אין הכוונה	58861
שמיעת האוזן בלבד, אלא הקבלה בלב וההחלטה לקיים היא הנקראת שמיעה.	58862
והישר בעיניו תעשה זו נקודה נוספת במהות עבודת האדם, שתהא עבודתו ישרה ורצויה בעיני השי"ת,	58863
שאין לו להסתפק בעשיית פעולות, אלא חייב להשתדל ולבחון עצמו האם מעשיו ראויים ורצויים לפניו	58864
יתברך, לזכות לעשות רצונו בשלימות דרוש עבודה מיוחדת ובלעדיה לא יזכה לכך, והאזנת למצותיו	58865
ושמרת כל חקיו כל המחלה אשר שמת במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך.	58866
הדרך היחידה להנצל מעונשי שמים היא רק כאשר ישמע בקול ה' אלוקי, וכאשר נחיה בדרך זו אזי	58867
נשאף לשמוע מוסר, כי נשתדל לתקן את דרכינו כפי רצונו יתברך, והנה אנו שרויים בשלוה ושאננות,	58868
ובטוחים אנו שנזכה לעוה"ב ולגאולה העתידה, ואיננו יודעים ומכירים יסודות אלו, שצריך לעבוד עבודה	58869
עצמית ורק אח"כ יש תקוה שיזכה, וראה מש"כ האבן עזרא בהקדמת פ' בשלח, כסיל מורד בעושהו	58870
היצלח? בשלותו חזק כבידו יפלח, ראה שובב ושים אל לבך, הסכנה הגדולה היא השלוה ששרוי בה, ורק	58871
כאשר ישים אל לבו יתכן שיזכה להתחזק באמונה והשגחה. (אור יחזקאל ח"ג עמ' רמ"ח).	58872
	58873
מאמר שלד	58874
ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו (שמות י"ד ט"ו).	58875
יציאת מצרים קריעת ים סוף ומתן תורה, ביניהם באה פרשת המן שבה הועמדו על נסיון אמונה ובטחון	58876
ארבעים שנה, על יצי"מ אמרו חז"ל כדאי היא האמנה שהאמינו בי שאקרע להם את הים, שלא אמרו	58877
למשה היאך אנו יוצאים למדבר ואין בידנו מחיה לדרך, אלא האמינו ויצאו אחרי משה, עליהם מפורש	58878
בקבלה זכרתי לך חסד נעוריק אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה (מכילתא).	58879
לפני קריעת ים סוף נאמר לישראל ה' ילחם לכם ואתם תחרישון (בשלח שני), שאין כאן צורך אפילו	58880
בתפילה, ולמשה רבינו ע"ה אמר ה' מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו, עלי הדבר תלוי ולא עליך,	58881
הגר"א כתב על זה כי קריעת ים סוף היתה גילוי של הנהגה גבוהה עד מאוד, אשר התפילות שלנו אינן	58882
מגיעות אליה כלל.	58883
מדברי הגר"ח נשמעת לכאורה נימה אחרת מזו של הגר"א וז"ל, בקריעת ים סוף אמר הוא ית' למשה מה	58884
תצעק עלי דבר אל בני ישראל ויסעו, ר"ל דבדידתו תליא מילתא, שאם המה יהיו בתוקף האמונה והבטחון	58885
ויסעו הלוך ונסוע אל הים סמוך לבם לא יירא מעוצם בטחונם, אז יגרמו עי"ז התעוררות למעלה שיעשה	58886
להם הנס ויקרע הים לפניהם (שער א' פ"ט).	58887
דברי הגר"ח נראים כסותרים את מה שכתב הגר"א, אבל אנו חייבים להבין דבריו שהם באים לפרש דברי	58888
הגר"א ולא לסתור אותם, ולפי זה נעמוד כאן על יסוד גדול, לקראת הנס של קריעת ים סוף לא היה מקום	58889
לתפילה, כי מקום שהתפילה אינה מגעת לשם הבטחון מגיע אליו, כל הצלחות שבעולם צריכות תפילה,	58890
ורק לנס גבוה כקריעת ים סוף אין צורך ואין מקום לתפילה, אלו זוכים רק על ידי בטחון.	58891
ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה, אם הים למה ביבשה ואם ביבשה למה בתוך הים, אלא מכאן אתה	58892
למד שלא נקרע להם הים עד שבאו לתוכו עד חוטמן ואח"כ נעשה להם יבשה (שמו"ר כ"א ט'), ואמרו	58893
בסוטה ל"ז. שקפץ נחשון בן עמינדב וירד לים, ועליו מפורש בקבלה הושיעני אלקים כי באו מים עד נפש	58894
(תהלים ס"ט), ורק אז נאמר למשה הרם את ידך על הים ובקעהו.	58895
הגר"א בעצמו כתב במקום אחר דברים המתאימים בדיוק לדברי הגר"ח, על שיר השירים ב', יונתי בחגוי	58896
הסלע בסתר המדרגה הראיני את מראיך השמיעני את קולך, אחז"ל עד שלא עברו ישראל בים היו	58897
נמשלים ליונה שברחה מהנץ, וברחה בנקיקי הסלע וראתה נחש לקראתה ואין לה מנוס.	58898
וכן המצרים היו רודפים אחריהם, וזהו בסתר המדרגה שלא היה להם מקום להסתר, והיו צריכים להסתיר	58899
עצמם גם מלמעלה שהיה שר של מצרים לוחם עמהם מלמעלה, ואז אמר הקב"ה הראיני את מראיך, פי'	58900
הראיני עוד נסיון אחד כמו שראיתי כבר ממך, והיינו דבר אל בני ישראל ויסעו לתוך הים, מיד קפץ נחשון	58901
לתוך הים וישראל אחריו עד שבאו מים עד נפש, ובאותה שעה אמרו הושיעני ה' ואמר הקב"ה למשה	58902
הרם את מטך.	58903

הרי מפורש בהגר"א כי הקב"ה רצה שיעמדו בנסיון של בטחון, והן הן הדברים תפילה אינה מגיעה	58904
להנהגה הגבוהה המתגלה בקריעת ים סוף, ורק בטחון היא ההכנה אליה, הננו עומדים כאן על רוממות	58905
מידת הבטחון, וכמה רחוקה היא מקטני מוח השוקלים עד היכן לעשות השתדלות ומתי לנקוט בבטחון, אין	58906
חלק לקטנות בבטחון!	58907
כשנגלה הקב"ה ליתן תורה לא על ישראל בלבד נגלה אלא על כל האומות, בתחילה הלך לבני עשו ואמר	58908
להם מקבלין אתם את התורה, אמרו לו מה כתיב בה? אמר להם לא תרצח, אמרו לו כל עצמן של אותן	58909
אנשים אביהם רוצה הוא שנא' והידים ידי עשו, ועל כך הבטיחו אביו ועל חרבך תחיה (ילקוט ברכה), וכך	58910
בכל גוי נמצאה איזו מידה שהיא מנוגדת לתורה שלא היה בכוחם לקבלה, אביהם עשיו שאל על הבכורה	58911
מה טיבה של עבודה זו? אמר לו יעקב כמה אזהרות ועונשין ומיתות תלויים בה, אמר אני הולך למות על	58912
ידה א"כ מה לי חפץ בה.	58913
הכלל ישראל לא שאל שאלות, קפץ לתוך ימה של תורה והקדימו נעשה לנשמע, על זה אנו אומרים אבינו	58914
מלכנו בעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדם חוקי חיים כן תחננו ותלמדנו, גם זה היה בטחון בהקב"ה שלא	58915
יעמיד עליהם מצוות שלא יוכלו לעמוד בהן, גם כאן מצינו כי זוהי מדרגה עליונה שנשמת ישראל וכן אמרו	58916
(שבת פ"ח.), בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ששים ריבוא של מלאכי השרת, ולכל אחד אחד ואחד	58917
מישראל קשרו לו שני כתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע, רש"י, שני כתרים מזיו שכינה, תוס',	58918
שני כתרים של הוד היו לפיכך כשנטלם משה קרן עור פניו.	58919
ההוא צדוקי דחזייה לרבא דקא מעיין בשמעתיא ויתבה אצבעתא דידיה תותי כרעיה וקא מייץ בהו וקא	58920
מבען אצבעתיא דמא, א"ל עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו אכתי בפחזותייכו קיימיתו! ברישא	58921
איבעיא לכו למשמע אי מציתו קבליתו ואי לא לא קבליתו! א"ל אנן דסגינן בשלימותא כתיב בן תומת	58922
ישרים תנחם, הנך אינשי דסגן בעלילותא כתיב בהו וסלף בוגדים ישדם!	58923
הצדוקי דימה שקבלו את התורה בבחילות ומתוך התפעלות לכן לא שאלו מה כתוב בה, ענה לו רבא כי לא	58924
בהילות היתה שם אלא תמימות וישרות, והן המידות המביאות לידי בטחון, שהן מידות של רוממות נפשו	58925
של הכלל ישראל, ידועים דברי (הכוזרי א' ל"ז) שהכלל ישראל הוא סוג חמישי של ארבעת הסוגים,	58926
דומם, צומח, חי, מדבר, לכל סוג יש כח מיוחד המעמיד אותו, את הצומח מעמיד כח הצמיחה, החי כח	58927
החיות, המדבר כח הדיבור, הכלל ישראל סוג חמישי מהו הכח המעמיד אותו? לפי דברי הרא"ש נבין כי	58928
הכח המעמיד של הכלל ישראל הוא הבטחון, הוא סגולת ישראל על כל העמים. (עלי שור ח"ב).	58929
	58930
	58931
מאמר שלה	58931
ואתם הרם את מטך ונטה את ירך על הים ובקעהו ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה (שמות י"ד ט"ז).	58932
לפני קריעת ים סוף כאשר כל ישראל עומד בפחד מארבעת הרוחות, מצב שהקב"ה הכניס אותם בו כדי	58933
שיגיעו למדרגה מעולה בתפילה וכמ"ש במדרש (שמו"ר כ"א), מיד לאחר שהתפללו אמר הקב"ה למשה	58934
מה אתה עומד ומתפלל, כבר קדמה תפלתן של בני לתפלתך, לא נכנסו ישראל במצב זה אלא למען	58935
התפילה, ועכשיו שהתפללו אין זקוקים לצעקתך, דבר אל בני ישראל ויסעו, הרם את מטך ונטה את ירך	58936
על הים ובקעהו, אבל משה לא הרים עדיין את המטה, ואז התחילה שקלא וטריא בין משה להקב"ה, אמר	58937
משה לפני הקב"ה, אתה אומר לי שאקרע את הים ואעשה את הים יבשה, והכתיב (ירמיה ה'), אשר	58938
שמתי חול גבול לים.	58939
בשעה שיש לאדם נגיעה לאיזה דבר שחפץ בו, אינו רואה לנגד עיניו כי אם את אשר הוא חפץ, קל וחומר	58940
כשהנגיעה היא לשם מצוה, בן בנו של קל וחומר כאשר הקב"ה בכבודו מצוה עליו, שאז אינו מסוגל כלל	58941
לראות דבר נוסף על מה שהוא עסוק בו, במעשה זה למדים אנו עד כמה חייב אדם להיות עיניו פקוחות	58942
בביקורת על עצמו, עד שאפילו ציווי ה' לא ימנע בעדו לראות גם צדדים נוספים הסותרים למה שהוא	58943
עומד לעשות, ולשטוח את הקושיא לפני הקב"ה.	58944
אמר לו הקב"ה לא קראת מתחילת התורה, כתיב ויאמר א' יקוו המים, אני הוא שהתניתי עמו מתחילה	58945
שאני קורעו, שנאמר וישב הים לפנות בוקר לאיתנו, לתנאו שהתניתי עמו מתחילה, הרי שגם הקב"ה	58946
הסכים עמו, וענה לו כביכול כאדם האומר לתלמידו יפה שאלת בני, הבה ונלבן אותה סוגיא שאתה שואל,	58947
ועל ידי זה יתישבו לך שתי הסוגיות.	58948
מיד שמע משה להקב"ה והלך לקרוע הים, כיון שהלך לקרוע את הים לא קיבל עליו להקרע, אמר לו הים	58949
מפניך איני נקרע, אני גדול ממך שאני נבראתי בג' ואתה נבראת בו', כיון ששמע משה כך הלך ואמר	58950
להקב"ה אין הים רוצה להיקרע, בודאי שהיה בכחו של משה לבקוע את הים כנגד רצונו, משה רבינו ידע	58951
את כחו ואת אשר ניתן לפעול במטה, בדרך כלל אדם הבא לפעול איזה פעולה ובלבו שהוא מקיים בזה	58952

שליחות ה', אינו חושש מלהכות את כל העומד בדרכו, ואילו כאן עומד משה רבינו לקיים שליחות ודאית, והוא מחזיר את טענת הים שאינו רוצה להיקרע.	58953
שוב למדנו עד היכן מוטלת החובה להתעלם מכל נגיעה, ואפילו כשבא לעשות קידוש ה' עליו להבחין בהבחנה דקה אולי יהיה איזה פגם בקידוש ה', וגם לזה הסכים עמו הקב"ה וכפי שמסיים שם המדרש, מה עשה הקב"ה נתן ימינו על ימינו של משה, מיד ראה להקב"ה וברח שנאמר הים ראה וינס, ראה שנתן הקב"ה יד ימינו על משה ולא יכול לעכב וברח מיד, ועלינו להתבונן בשקלא וטריא זו שבין הים למשה. אני גדול ממך שאני נבראתי בג' ואתה נבראת בג', ביאורה של מעלה זו היא, כי בששת ימי המעשה נתוספו מידי יום נבראים גשמיים חדשים, ומדי יום התחזקה ההתגשמות בעולם, וממילא דבר שנברא לאחר שלשת ימי מעשה, גדול מדבר שנברא לאחר ששת ימי המעשה, אמנם מאידך גם ידענו מחילוקי דרגות של דומם צומח חי מדבר, ובזה עומד האדם שנברא בשרשי בדרגה הגבוהה ביותר, כי המדבר הוא הרוחני ביותר.	58954
ואין כאן סתירה, כי בזה תלוי האדם בבחירתו, כל עוד שהגשמיות שבו שולטת, אז עומד הוא על מדרגתו הגשמית, במדרגה הנמוכה ביותר בבריאה, אבל מאידך הלא בכח האדם להגביר את הרוחניות שבו ולבטל את הגשמיות, ובתור רוחני הרי הוא גדול מכל הבריאה כולה, וכיצד מבטל האדם את הגשמיות, על ידי התבטלותו אל הקב"ה, וככל שמבטל את האני שבו כלפי הקב"ה, חי יותר בהכרה שהוא כולו תחת יד ה', על ידי זה מתקרב יותר ויותר אל הקב"ה.	58955
ומעתה מובן כי לטענת הים אני גדול ממך שאני נבראתי בג' ואתה נבראת בו', התשובה היא הקב"ה נתן ימינו על ימינו של משה, כלומר אין מש"ר בא מכחו כי אם בשם ה', ולא שהוא נושא את שם ה' בפיו גרידא, אלא שמי שרואה את משה רואה את הקב"ה מוליכו, שמבטל עצמו כלפי הקב"ה עד שלא נשאר בו שום עצמיות.	58956
אמר לו משה מפני מה אתה בורח, אמר לו הים מפני אלקי יעקב מפני יראתו של הקב"ה, כשמתעלה האדם עד שרואים על כל מעשיו את הנהגת הקב"ה, לנוכח התעלות זו בטל כל הטבע והוא בורח, כמה חורבנות נגרמו על ידי אנשים שהעמידו להם מטרה לשם שמים, אלא שלא הבינו שצריך לבטל את הנגיעה שבמעשיהם, ועל כן בדרכם אל הטוב פוגעים בכל העומד בדרכם, ההתחלה היתה טובה, אבל מאחר ששכחו לחשב כל צעד שיהיה מכוון ככולהו תנאי וככולהו אמוראי (מגילה ט"ו), הרי במקום לתקן החריבו.	58957
כאשר נצטוו משה לילך למצרים כתוב וילך משה וישב אל יתר חתנו (שמות ד'), ופירש"י ליטול רשות שהרי נשבע לו, בעל נגיעה היה מוצא מקום לוותר על זה, שהרי בשליחות הקב"ה הוא הולך, אבל משה רבינו ידע שגם זה רצון ה' שלא לעבור על השבועה, ואדרכא אם לא היה שב ליטול רשות גם שליחותו היתה נפגמת, אם לא היה מבטל את הנגיעות הללו לא היה מטיל פחד על כל האומות, כי לא היה זוכה ששם ה' יקרא עליו.	58958
לפעמים בא אדם לבנות דבר טוב, באותה שעה עליו לשמור את עצמו מפני הנגיעה, ממו"ר ר' אלחנן זצ"ל שמעתי, שפעם אחת הגיע לעיר אחת כדי לייסד שם ישיבה, באותה עיר היה רב שגם היה תלמיד חכם ולמדן, אבל לא במידה של גדול הדור כר' אלחנן, כשראו בני העיר שר' אלחנן בעירם כולם באו אצלו, כשנוכח מו"ר שהוא פוגם בכבודו של הרב נטל את הישיבה ונסע משם.	58959
אדם שאינו גדול יאמר מה איכפת לי והרי חייבים ללמד תורה ולחזק העיר, אלא שאדם גדול יודע כי בנין חייב להיבנות בלי שום טענה ופקפוק, אם כבודו של הרב יפגע מכך נוסעים, הוא חוזר אל הקב"ה ומשיב לו טענת הים, וכן משה רבינו סירב ז' ימים לילך ולהציל את ישראל, ואמרו במדרש (שמו"ר ג'), אמר משה עכשיו אכנס בתחומי של אחי ויהיה מיצר, בשביל כך לא היה מבקש לילך.	58960
מספרים על הגרעק"א כשהגיע לפרקו ובא אצל חותנו לעתיד לשבת, איתרע שבאותו שבת הגיע עוד בחור לאותה העיר בנוגע לשידוך אחר ורעק"א הכירו, וכפי הנהוג אז הוצרך רעק"א לישא דרשתו בבית הכנסת, אולם בחששו לכבודו של הבחור השני, דיבר חצאי דברים ונתבזה שם בבזיונות גוראים, וחותרו כעס על מי שהציע לו אותו, ואח"כ עלה הבחור השני ונשא את דרשתו, ובמוצאי שבת נגמר השידוך אצל אותו בחור וחזר בכבוד לעירו, לאחר שאותו בחור עזב את העיר ביקש רעק"א מחותרו שינסהו בשבת הבאה, ואז ראו כולם את כח תורתו וחותרו ביקש ממנו מחילה, והסביר שהוכרח להצניע את עצמו מפני הבחור השני שלא יתבייש על ידו.	58961
דיברנו מנגיעה לשם שמים, על אחת כמה וכמה גדול הקלקול בנגיעה שאינה לשם שמים, כשאדם בא לעשות איזה ענין פרטי, ומתוך כך הותר בעיניו לדבר על הזולת ולסבב בכל מיני טצדקי, כמה התגשמות מכניס אדם בעצמו בזה, ולפעמים מגיע הדבר אפילו לעקירת הלכות מפורשות כהשגת גבול וכדומה, או	58962
	58963
	58964
	58965
	58966
	58967
	58968
	58969
	58970
	58971
	58972
	58973
	58974
	58975
	58976
	58977
	58978
	58979
	58980
	58981
	58982
	58983
	58984
	58985
	58986
	58987
	58988
	58989
	58990
	58991
	58992
	58993
	58994
	58995
	58996
	58997
	58998
	58999
	59000
	59001

להשיא עצה שאינה הוגנת, אם חבירך עוור אבל היושב בשמים הוא רואה כל המעשים וכל הכונות, ועל זה נאמר ולפני עור לא תתן מכשול ויראת מא' אני ה'.	59002
נתחזק בהנהגתינו שיהיה הכל בדרך האמת, ולא להתבלבל מפני מצבים אלא לברר הכל שיהיה מכוון על פי דעת התורה, וכאשר עומדת לנגדנו מצוה, הגם שבשכלנו אין אנו מבינים אותה עלינו לקיימה בלא קושיות, התשובות לכל השאלות גנוזות בתוך התורה, ולמי שיש שאלה אין זה אלא מחסרון בתורה,	59003
ולמצוא את התשובה אי אפשר אלא לאלה הלומדים ושקועים בתורה יומם ולילה, הם השייכים לדעת את דעת התורה. (מערכי לב רי"ז).	59004
	59005
	59006
	59007
	59008
	59009
מאמר שלו	59010
ויהי הענן והחשך ויאר את הלילה ולא קרב זה אל זה כל הלילה (שמות י"ד כ').	59011
אמר רבי יוחנן מאי דכתיב ולא קרב זה אל זה כל הלילה, באותה שעה בקשו מלאכי השרת לומר שירה לפני הקב"ה, אמר הקב"ה מעשי ידי טובעין בימים ואתם אומרים שירה (מגילה י'), כי גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממחשבותיכם, נעלים ונשגבים הם דרכי שמים ורחוקה הנהגת הקב"ה מדרכי בני אדם, עד שכמעט ואין יכולת להבין ולידע דרכי שמים.	59012
דרכי אנוש בשעת רחמים רחמים, אך בעידנא דריתחא אין רחמים, בזמן אהבה אהבה ובעת שנאה שנאה, ואילו הנהגת השי"ת אף בעת הכעס והעונש יש רחמים, חנון ורחום ה' ארך אפים וגדול חסד, אף בשעת חרון אף וכעס מאריך אף ורב חסד, והיינו דאיתא הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו, חסד הקב"ה הוא תמידי ונצחי, ואף בעת העונש והדין מלאים חסדיו של השי"ת לאין שיעור.	59013
הסבא מקעלם ז"ל מתעורר מהא דאיתא בחז"ל, דבעת קריעת ים סוף ביקשו מלאכים לומר לפניו שירה, אמר הקב"ה מעשה ידי טובעין בימים ואתם אומרים שירה, ראו מלאכי השרת את חסדי השי"ת וגודל נפלאותיו בקריעת ים סוף וביקשו לומר שירה לבוראם, ומנעם הקב"ה מכך כי בשעה שמעשי ידי טובעים בימים ונידונים למיתה אין זו שעת שירה, כ"כ רבה טובת הקב"ה וכעין אבילות לפניו, ולא יתכן לומר שירה בשעה זו.	59014
בעוסקיננו בפרשיות יציאת מצרים, נראה לכאורה למתבונן בדרכי השי"ת ובהנהגתו עם המצרים כאילו משחק בם, דהרי עוד לפני תחילת המכות אמר הקב"ה למשה, ואני אקשה את לב פרעה ונתתי את ידי במצרים, נמצא דגלוי לפניו יתב' שלא ישלח פרעה את ישראל ורק ביד חזקה יגרשם מארצו, ואילו הנהגת השי"ת עמו במשך כל ימי המכות שהם י"ב חודש היו באופן אחר, התרה הקב"ה בפרעה והזהירו כאילו ובידו להוציאם ממצרים.	59015
איתא במדרש (י"ט י"ב), אמר ר' נחמיה כ"ד ימים היה מתרה בהם וז' ימים היתה המכה, וחד אמר ז' ימים היה מתרה בהם וכ"ד ימים היתה המכה, אמר הקב"ה למשה מכה זו שאני שולח יותר קשה היא מהראשונות לך והזהר אותו שישלח את עמי, אלא כ"כ רבה וגדולה היא מדת טובו של הקב"ה אף שיודע שלא ישלח את בני ישראל, מ"מ עומד ומתרה בו כאילו יכול לשלח את ישראל, כי אין מדת הרחמים נוגעת במדת העונש, ואף בעת העונש מלאים רחמיו של הקב"ה.	59016
מדותיו של הקב"ה הם ללא גבול ותכלית, ולכן אין סתירה בין מדה אחת לחבירתה, וסיבת רחמי השי"ת על אומות העולם, כי אף הרשעים עשויים בצלם אלוקים וחביב אדם שנברא בצלם, ואף שאיננו יודעים ומבינים היאך יתכן שיגעו ב' מדות אלו יחד, מ"מ כך היא הנהגת הקב"ה וכח מדותיו, כי גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם.	59017
וביותר יש להעיר שאף העונש עצמו למרות חומרתו ניתן מתוך מדת הרחמים, שעל אף החרון אף שניתן במכות, מ"מ נתן השי"ת מתוך מדת הרחמים, וכדחזינו במכת צפרדעים שנאמר ובכה ובעמך יעלו הצפרעים, ואיתא בחז"ל (סנהדרין פ"ה), מלמד שהיו הצפרדעים נכנסים בבני מעיהם ומקרקרים, ועיין באבן עזרא (ז' כ"ז) שכתב, דאותם הצפרדעים היו מין דג היוצא מן המים וחוטף בני אדם, וקשה היאך נשאר בחיים.	59018
אלא כן הדבר שאף העונש ניתן מתוך הטבה, והיתה המכה מדודה ושקולה להענישם וליסרם אך להותירם בחיים, ולא רק בצפרדעים אלא אף בשאר המכות, והמתבונן בזה יראה נסים גלויים שנעשו להם בזה גופא שנשארו בחיים, ואע"ג שלאחר כל מכה ומכה וכל ההתראות עדיין לא שמעו בקול השי"ת, ובזה גופא עונשם חמור יותר, אך אלו הם מדותיו של הקב"ה לאין תכלית, וכיון שמצד אחר יש כאן הטבה לכן הזהירם הקב"ה.	59019
וידעו מצרים כי אני ה', הרי כי כל תכלית קריעת ים סוף היא למטרה זו שיגיעו מצרים להכרה שאני ה', ואף כי רשעים גמורים הם מ"מ הוצרך כל קריעת ים סוף שזה שינוי הבראה, רק למען שיגיעו מצרים להכרה כי אני ה', ואף שהכרה זו תהא בשעה האחרונה בחייהם, מ"מ כ"כ חשובה הכרה זו בעיני הקב"ה	59020
	59021
	59022
	59023
	59024
	59025
	59026
	59027
	59028
	59029
	59030
	59031
	59032
	59033
	59034
	59035
	59036
	59037
	59038
	59039
	59040
	59041
	59042
	59043
	59044
	59045
	59046
	59047
	59048
	59049
	59050
	59051

שהשתדל לעשותה, וכ"ז מכה הטבתו של הקב"ה לאין שיעור, ואף לרשעים גמורים ובעת תוקף מדת הדין, מ"מ לא כלו רחמיו ומשתדל להיטיבם באחריתם.	59052
לו היו יסודות אלו ברורים לנו היינו משתנים הרבה מארחות חיינו, שהנה בשעה שאדם רואה שמעשי ידי מצליחים וכל פגע ומחלה אינה פוגעת בו, מדמה בנפשו כי כשר והגון הוא ומעשיו ראויים לפני המקם ב"ה, שהרי רואה בעיניו סיעתא דשמיא במעשיו, אך כאשר יידע גודל רחמי השי"ת וחסדיו, ואף בשעת הכעס לא כלו רחמיו, ואף לרשעים וחסדים חנון ורחום ה' שוב לא יבטח במעשיו, ויחשוש שיתכן ולרשע יחשב בעיני הקב"ה, ומ"מ אינו מונע חסדיו מאתו למרות חטאיו.	59053
ויש להוסיף ולהבחין בזה, ומה רשעי אומות העולם ובשעת העונש והכעס, מכל מקום רבה כל כך הטבת הקב"ה עליהם, וזה מחמת מעלתם שנבראו בצלם אלוקים, וסיבה זו גרידא מביאה לרחמים וחסדים גדולים לאין סוף, עאכו"כ כלל ישראל שמעלתם גדולה משל העכו"ם, חביבין ישראל שנקראו בנים למקום, וידועה גודל אהבת האב לבניו שעדיפה מאהבת אדם את עצמו, ומעתה נתבונן כמה רבים רחמי השי"ת וחסדיו על ישראל.	59054
ויש להוסיף ולהתעורר כמה גדול צערו של הקב"ה בשעה שישראל שרויין בחטא, שהרי רצון הקב"ה הוא להיטיב לישראל ואיתא בחז"ל (סנהדרין מ"ו). בשעה שאדם מישראל שרוי בצער שכינה מה אומרת קלני מראשי קלני מזרועי, ומה בצער גופני של ישראל גדול צערו של הקב"ה כאילו מרגיש באותו הצער, על אחת כמה וכמה החטא שהוא צער נפשי כמה רב צערו של הקב"ה, ובפרט שהשי"ת מכיר ויודע כמה חמור העונש עבור כל עבירה ועבירה, וא"כ בודאי רב צערו של הקב"ה על חטאת ישראל.	59055
הערה זו חייבת לעורר את האדם ולמנוע ממנו לחטוא, שכאשר ידע מה רב צערו של השי"ת בעת חטאת ישראל, ישתדל ביתר שאת להמנע מחטא כדי שלא יגיע למצב של גרימת צער להשי"ת, וראו נא דאף בעת חטאת המצרים ועונשם שרוי הקב"ה בצער, עד כדי מניעת המלאכים לומר שירה לפניו, עאכו"כ בעת צערן של ישראל.	59056
וכן יש להתבונן לאידך גיסא, מה רבה שמחת הקב"ה בשעה שכלל ישראל שרויים בתשובה ובמעשים טובים, שהרי מרוב מדת חסדו רוצה בטובת ישראל ושואף בתקנתם הרוחנית, וע"י עשיית הטוב יכול להיטיב להם, והיינו דכתיב ישמח ה' במעשיו, שהקב"ה שמח במעשיו בשעה שעושים רצונו שעי"ז יכול להיטיב להם, ובפרט שהקב"ה יודע ומכיר מה רב השכר הצפוי לישראל בעשותם המצוות, וא"כ ככל שרב הוא השכר כן רבה שמחתו שיזכו ישראל בשכר זה.	59057
דברים אלו חייבים להגביר בנפשינו את השאיפה והרצון לעשות רצונו של מקום, כי ע"י קיום המצוות מגבירים אנו חדות הקב"ה, ומעתה כמה רב עזר ה' וסיעתא דשמיא יש לאדם השואף באמת ובתמים לקיים מצוות ולעשות רצון הקב"ה, שכביכול עשיית המצוות הוא עסקו של הקב"ה ששואף לטובתן של ישראל, ומה פשוט הוא שבודאי יעזרהו הקב"ה שיוכל למלאות שאיפותיו ורצונותיו. (אור יחזקאל ג' עמ' רכ"א).	59058
מאמר שלז	59059
ויולך ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה וישם את הים לחרבה ויבקעו המים (שמות י"ד כ"א).	59060
איתא בחז"ל (בר"ר פ"ז), שמעון איש קטרון אמר, בזכות עצמותיו של יוסף נקרע הים לישראל הה"ד הים ראה וינס, בזכות ויעזב בגדו בידה וינס החוצה, הנסים הגדולים שהצילו את ישראל ממצרים ופתחו לפניהם את הדרך בכניסתם לארץ ישראל, אותה התופעה הגדולה שהפליאה את כל העולם והחרידה עמים רבים מפחד אלקי ישראל, כדכתיב שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת אז נבהלו אלופי אדום, כל זה בא בזכותו של יוסף, ואלמלא זכות זאת, היתה חסרה לנו אותה שירת הנצח של משה ובני ישראל בספר התורה, הרי כמה גדול היה יוסף וכמה השפיע לדורות מעשה אחד של אותו צדיק יסוד עולם.	59061
מצינו מעלות רבות ביוסף, מיד בצאתו מבטן אמו ראה בו יעקב המלאך המושיע את ישראל מעשו, שאין זרעו של עשו נמסר אלא בידי זרעו של יוסף שנאמר (עובדיה א'), והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש ודלקו בהם ואכלום ולא יהי שריד לבית עשו (ב"ב קכ"ג), היה זיו איקונין שלו דומה לו, ומשום כך אהב אותו יעקב בחיר האבות מכל אחיו שבטי י"ה, ומסר לו את כל מה שלמד בבית מדרשם של שם ועבר (בר"ר פ, ד), מפני גדולתו לקח את הבכורה מראובן ונתנה ליוסף, ועשה לו כתונת פסים לאות שיהיה הוא המנהיג בבית ובשדה כי היכי דלשתמען מיליה (ספורנו ל"ז).	59062
גדול היה בחכמה מעשרה אחיו, וכן דורשים חז"ל על הכתוב הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו, אם אנו מהלכין מסוף העולם ועד סופו אין מוצאים כזה (בר"ר צ'), הוא עמד בנסיונות יותר גדולים מכל האבות, ועל כן נאמר עליו מה שלא נאמר על אברהם שהוא תחילה לאבות, ויהי ה' את יוסף ויט אליו	59063
	59064
	59065
	59066
	59067
	59068
	59069
	59070
	59071
	59072
	59073
	59074
	59075
	59076
	59077
	59078
	59079
	59080
	59081
	59082
	59083
	59084
	59085
	59086
	59087
	59088
	59089
	59090
	59091
	59092
	59093
	59094
	59095
	59096
	59097
	59098
	59099
	59100

חסד, אין איפוא פלא שכה גדולה זכותו של יוסף שבגללו נקרע הים לבני בניו והזדעזע כל העולם, ברם מופלא הדבר שבצדיק עולם זה מצאה התורה פגם כל שהוא, שנקרא בשפת התורה בשם הבאת דיבה.	59101
אין כל ספק שבאותה דיבה לא היה אף נדנדוד קל של לשון הרע, ואי אפשר היה לפי ראות בני האדם אפילו של גדולי עולם, למצוא בה אף שמץ קטן של רע, ואדרבה כל הדברים האלה היו רק לשם שמים כדי לקיים מצוות תוכחה וכדומה, שאלמלא כן היה יעקב אבינו נתבע שקיבל לשון הרע מיוסף, ובכלל ידועה השקפת חז"ל שכל דברי הביקורת המפורשים בתורה נביאים וכתובים על האישים הנזכרים בהם, הם כל כך דקים ועדינים עד שכל בריה שבעולם גם החכמים היותר גדולים, גם נביאי ה' ואפילו מלאכי השרת לא היו מכירים בהם, זולת התורה הקדושה הנתונה מפי ה' כביכול.	59102
והנה לא עמדו ליוסף כל זכויותיו ונענש על הבאת דיבה זו בעונשים גדולים, אתה אמרת חשודין הן על אבר מן החי, חייך שאפילו בשעת הקלקלה שוחטין ואוכלים שנאמר וישחטו שעיר עזים, אתה אמרת מזולזלין בבני השפחות וקורין להם עבדים לעבד נמכר יוסף, אתה אמרת תולין עיניהן בבנות הארץ, חייך שאני מגרה בכך את הדוב שנאמר ותשא אשת אדניו (ב"ר פ"ד).	59103
כל הצרות הללו באו על יוסף הצדיק בשביל פגם דק מן הדק שאין כל בריה יכולה לעמוד עליו, ואף יעקב אבינו לא הכיר בו, וכל היסורים הגדולים הללו באו על יוסף למרק את הכתם הקל הזה, ומאות שנים לאחר מכן הזכירו לו את אותו הפגם, ומצאו לו סמוכין להוצאת הדיבה של המרגלים.	59104
הנה בין שמות האנשים אשר שלח משה לתור את הארץ, למטה אפרים הושע בן נון, למטה יוסף למטה מנשה גדי בן סוסי, ומפרשים חז"ל כאן שקליה יוסף למטרפסיה לפי שהוציא דבה, ולכך הוזכר שמו על מטה מנשה שהיה ממוציאי דבה על הארץ ולא על אפרים שלא הוציא, ובכל המקומות נזכר על מטה אפרים (דעת זקנים במדבר י"ג).	59105
אמור מעתה שכל המעלות אי אפשר להן לחפות על פגם קל ביותר, ועם כל היסורים הגדולים הממרקים עוונותיו של אדם, יחד עם הזכויות שנקבעות לדורות, לא יתעלמו לאחר דורות גם מהפגמים ויענש עבורם, הוי אומר שעצמיות האדם נצחית היא ועל כן פעולותיו נצחיות, וכמו בזכויותיהם כן גם בפגמים הקלים שבהן יש מעין נצחיות. (אור הצפון ב' מ"ז).	59106
	59107
	59108
	59109
	59110
	59111
	59112
	59113
	59114
	59115
	59116
	59117
	59118
	59119
	59120
	59121
	59122
	59123
	59124
מאמר שלח	59125
ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה והמים להם חומה (שמות י"ד כ"ב).	59126
ר' מאיר אומר כשעמדו שבטים על הים, זה אומר אני יורד תחלה לים וזה אומר אני יורד תחלה לים, מתוך שהיו עומדין וצווחין קפץ שבטו של בנימין וירד לים תחלה, שנא' שם בנימין צעיר רודם שרי יהודה רגמתם, אל תקרי רודם אל רד ים, התחילו שרי יהודה מרגמין אותם באבנים, שנאמר שרי יהודה רגמתם, משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שהיו לו שני בנים אחד גדול ואחד קטן, נכנס לחדרו אמר לקטן העמידני עם הנץ החמה, ואמר לגדול העמידני בג' שעות.	59127
בא קטן להעמידו עם הנץ החמה ולא הניחו גדול, אמר לו לא אמר לי אלא בג' שעות ביום, והקטן אומר לי אמר עם הנץ החמה, מתוך שהיו עומדים וצווחין נייער אביהם, אמר להם בני שניכם לא כוונתם אלא לכבודי אף אני לא אקפח שכרם, מה שכר נטלו בני בנימין שירדו תחילה? שרתה שכינה בחלקו, שנא' לבנימין אמר ידיד ה' ישכון לבטח עליו, ומה שכר נטלו חלקו של יהודה? זכו למלכות שנא' שרי יהודה רגמתם, ואין רגימה אלא מלכות (מכילתא פ' ה').	59128
והנה לכאורה אינו דומה כלל ענין הצווחין של הים לצווחין של בני המלך, שם הוזהר בנו הגדול להעמידו דוקא בשלשה שעות, וע"כ בדין יקפח לבנו הקטן ולא להניחו להפריע מנוחתו של אביו להעירו משנתו, אולם במעשה הים הלא לא הוגבל לא לשבט בנימין ולא לשבט יהודה, ולכל אחד היתה הבחירה לקפוץ לים מתי שירצה, וא"כ מה פשעו של שבט בנימין שבחר להיות זריז ומשובח לקפוץ חיש מהר לים לקיים ציוויו של מקום, ולמה זכה שבט יהודה בעד קנאתו זו עד כדי רגימה לכתר מלכות.	59129
ואפשר לבאר שהצווחים של שבטי יהודה ובנימין מי יורד תחילה לים, הכוונה מירידה של מי יהיה הקידוש ה' יותר גדול? שבט יהודה טען שאם יתחילו גדולים וזקנים שדעתם מיושבת עליהם לעשות הדבר במתינות, להקיף הדבר מכל הצדדים, אז כל השבטים ינהרו אחריהם וילכו בעקבותיהם לקפוץ לים, לא כן כשיקפוץ קטן שבשבטים, אז אפשר שיתפרש ירידתם לים מפני היאוש, וכמו שאמרו חז"ל ד' כתות נעשו על הים, אחת אומרת ליפול אל הים, ואחת אומרת לשוב מצרימה (מכילתא בשלח ב').	59130
הרי שהיה אפשר לתלות שירידתם לים מתוך היאוש או מתוך התפעלות יתירה, לא עמדו לעיין היטב ולהקיף הענין, וא"כ לא יגיע הקידוש השם הראוי, ואדרבא תגדל המבוכה, כי ימצאו כאלו שיתלו ירידתם לכת שאמרו נפול לים, אולם שבט בנימין שידע שחפצו לקפוץ מפני התרגשותו לקדש ה' ולקיים ציוויו	59131
	59132
	59133
	59134
	59135
	59136
	59137
	59138
	59139
	59140
	59141
	59142
	59143
	59144
	59145
	59146
	59147
	59148
	59149

במסירת נפש, חרד מלהחמיץ ההזדמנות פן תתקרר הרגשתו וכוונתו הרצויה ויחלש לכבוש יצרו, וע"כ	59150
בחר לקצר בחשבונות כדי להזדרז לעשות רצון הבוי"ת.	59151
ועתה כדין מצא שבט יהודה לרגום את שבט בנימין, שלפי דעתו קיצר בקידוש ה' בקפיצתו המהירה, כי	59152
יהיה מקום להרהר שלא נעשה מתוך ישוב הדעת של הכרה ברורה, והקב"ה הודיע להם שיקר וחביב	59153
בעיניו מעשה שניהם שכוונו לכבודו, ושבט בנימין שסבר למהר ולהזדרז בגבורת הנפש, ולקפוץ לים	59154
בהקדם האפשרי מיראתו שלא יתרפה בינתיים, שרתה שכונה עליו שנא' ידיד ה' חופף עליו, מפני שלבו	59155
הוא לב של ידיד נאמן האוהב אהבה עזה, שקשה לו לעצור רוחו מבלי להקדים למלאות רצונו של מקום,	59156
ע"כ זכה שהבית המקדש שהוא מקום השראת השכינה יבנה בחלקו, להראות שכוונתו רצויה מאוד ומכוין	59157
לדעת המקום ורוה"ק שורה עליו.	59158
אמנם לשבט יהודה שילם ג"כ הקב"ה מדה כנגד מדתו הטובה, לגשת אל הקודש במתינות וישוב הדעת	59159
בשביל להרבות כבוד ה', ובאשר יש לו רוח גדול וגבורת הנפש חזקה לא חת מפני כל, ואמודי אמיד	59160
נפשיה כי הסכמתו חזקה שלא לוותר על האמת, הודה ולא בוש במעשה תמר, כי עומד חזק מצור בשביל	59161
האמת, וע"כ כדאי והגון לעיין במתינות כדי להוציא הדבר ברור כשמלה, וזאת המדה ראויה למלכות	59162
שתקיים הוו מתונין בדין, ושלם לשבט יהודה במלכות. (המוסר והדעת ח"א ט"ז).	59163
	59164
מאמר שלט	59165
וישובו המים ויכסו את הרכב ואת הפרשים לכל חיל פרעה לא נשאר בהם עד אחד (שמות י"ד כ"ח).	59166
בשעה שיצאו ישראל ממצרים פתח עוזא שר של מצרים ואמר לפניו, רבש"ע אתה גזרת על אומה זו	59167
שיהיו משועבדין תחת אומה שלי ארבע מאות שנה, ולא עבדו אלא פ"ו שנה ועדיין לא הגיע זמנם לצאת,	59168
אמר לו הקב"ה למיכאל להחזיר לו תשובה, שתק מיכאל באותה שעה השיב הקב"ה ואמר לעוזא יש לי	59169
ללמד זכות על בני, כלום נתחייבו אלא בשביל דבר אחד שדבר אברהם במה אדע כי אירשנה, ואמרתי לו	59170
כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, ומשנולד יצחק נעשו גרים וכבר שלמו ארבע מאות שנה (ילקוט שם).	59171
עד היכן מגעת מידת טובו של הקב"ה כביכול, שאפילו מלאכי מעלה סניגוריהם של ישראל אין מגיעים	59172
לעמקות של מושג זה, שהרי יצחק אבינו כאשר היה בארץ פלשתים נאמר בו וילך הלוך וגדל עד כי גדל	59173
מאוד, זבל פרדותיו של יצחק ולא כספו וזהבו של אבימלך (בר"ר), ובכל זאת כלל השי"ת גם תקופה זו	59174
בכלל הגלות והגירות, אלא שמידת טובו ית' היא כה מקיפה ועמוקה, שמשום אי נעימות כלשהי שנגרמה	59175
ליצחק שנאמר ויקנאו בו פלשתים, נכלל גם מצב זה בתקופת ועבדום וענו אותם (מהר"ל).	59176
בשעה שבקש הקב"ה להטביע את מצרים עמד עוזא של מצרים לפני הקב"ה ואמר לפניו, רבש"ע נקראת	59177
צדיק וישר ואין לפניך לא עולה ולא משוא פנים ולא מקח שוחד, למה אתה רוצה להטביע מצרים, כלום	59178
הטביעו בני מבניך או הרגו מהם, בשביל ששעבדו בהם אתה רוצה לטבען, כבר נטלו שכרן כל כסף וכל	59179
זהב שלהן (ילקו"ש בשלח).	59180
בואו ונשתומם כמה מן החוצפה ועזות המצח יש בטענה זו, וכי הגזירה של אם בן הוא והמתן אותו להיכן	59181
הלכה? וכי הצווי של פרעה כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו אינו נקרא רצח איום? וכי שחיטת ילדי	59182
ישראל לשם רחיצה בדמם כל יום מילתא זוטרתא היא? כיצד מעיזים במצח נחושה לומר כלפי הקב"ה	59183
יודע האמת שלא עשו עול?	59184
אבל זוהי התמונה האמיתית של רשעי אומות העולם, מה יענו ביום הדין הנורא אלו הממשלות שהשמידו	59185
חלק גדול מעם ישראל, עינו בבתי סוהר רבנים וצדיקים, מרביצי תורה וסתם יהודים חפים מפשע	59186
שנשלחו לסיביר לעבודת פרך, מה יענו היטלר ימח שמו וזכרו והאומה הנאצית, ששרפו מליונים מאחינו	59187
בני ישראל בכבשני האש, כאשר יהיו נתבעים לפני שופט צדק למה עשיתם כך?	59188
ומה יאמרו אף הטובים שבאומות העולם שלא נתנו ידם לטבח האיום, אולם עמדו מרחוק בשנות	59189
ההשמדה, וראו את העשן העולה מהכבשנים שבו נשרפים יום יום גופים קדושים וטהורים, וידעו על כל	59190
הנעשה ומלאו פיהם מים כאילו לא ידעו דבר? הם בודאי יטענו טענת עוזא שר של מצרים, וכי מה עשינו	59191
כל מדינה חקקה חוקים משלה, כגון חוקי נירנברג ומוסקבה וכדו', והיהודים עברו על חוקי ודתי המדינה	59192
וראויים לעונש.	59193
באותה שעה כינס הקב"ה כל פמליא של מעלה ואמר להם הוו דנין ביני ובין עוזא שר של מצרים, בתחילה	59194
הבאתי עליהם הרעב והעמדתי להם יוסף, הבין בחכמתו ונעשו כולם עבדיו, ולבסוף באו בני כגרים	59195
ושעבדו בהם שעבוד קשה, עד שעלתה צעקתם לפניי ושלחתי להם את משה ואהרן עבדי, ואמרו למלך	59196
שלהם כה אמר ה' אלקי העברים.	59197
והיו יושבין לפני כל מלכי מזרח ומערב, והתחיל מתגאה ואמר מי ה' שלא הביא דורון המתינו ואבדוק	59198
בספרים שלי, ולאחר שהודעתי לו את כוחי וגבורתי שלח בעל כרחו, ועכשיו רדף אחריהם להחזירם	59199

לשעבוד, מי שעשה כזה אינו ראוי לטבעו בים הוא וכל חילו? השיבו לו כל פמליא של מעלה הדין עמך ועשה מה שאתה חפץ (ילקוט שם).	59200
הרי שפתי חז"ל הקדושים ברור מללו שנחתם גזר דינם של המצרים על שלא הבינו, יוסף הצדיק לימד אותם בחכמתו, משה ואהרן לימדו אותם באותות ומופתים, מכל העשר מכות היה להם להתבונן, ואחרי שלא למדו כלום מכל הלקחים הללו, אין לאנשים האלו זכות קיום וראוי לטבוע אותם.	59201
באותה שעה ענה עוזא ואמר רבש"ע יודע אני בעצמי שהן חייבין, אלא שב עליהם במדת הרחמים, באותה שעה עמד גבריאאל ולקח מלבן של טיט ועמד לפני הקב"ה ואמר, רבש"ע אלה ששעבדו בניך שעבוד קשה כזה תרחם עליהם? מיד חזר הקב"ה וישב עליהם במדת הדין וטבעם בים, לכך נאמר וירא ישראל את היד הגדולה עכ"ל, אע"פ שהעונש להטביע את פרעה וחילו הגיע להם על שלא הבינו.	59202
אבל כדי שלא יתנהג הקב"ה עמם במדת הרחמים, באה טענת גבריאאל שגם הם לא התנהגו במדת הרחמנות אלא באכזריות, ולכן גם הקב"ה התנהג עמהם במדת הדין הראויה בלי ויתור, הרבה יש ללמוד מכל האמור ושורש הכל התביעה על מי שאינו מבין, ואם כן מה מאושר הוא האדם שמתבונן להבין אפילו רמזים קלים שהשי"ת מראה לו ומלמדו, כמ"ש אני ה' מלמדך להועיל. (הגיוני מוסר).	59203
	59204
	59205
	59206
	59207
	59208
	59209
	59210
	59211
	59212
	59213
מאמר שמ	59214
וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים וייראו העם את ה' ויאמינו בה' וכמשה עבדו (שמות י"ד ל"ח).	59215
	59216
כלל גדול בעבודת האדם, שעניני הנפש ודרכי עבודתם שווים ודומים לעניני הגוף, ובעת שרוצה אדם לידע ולהבין דרכי עבודת נפשו, יתבונן בעניני הגוף הגלויים לכל, ומהם יקח עצה לדעת אף בעניני עבודת הנפש, הנה ידוע שבעניני הגוף יתכן לעתים מחלות קטנות וסכנתם גדולה וחמורה מאוד, נקב קטן בלב האדם או סתימה קלה כל שהיא כבר הוא בסכנת נפשות ממש, כמו כן בעבודת הנפש יתכן שדברים קלים יביאו את האדם לחורבן ואבדון הנפש רח"ל, ולעתים להיפך בקטנות יכול לתקן את נפשו האבודה.	59217
הנה תביעת הקב"ה מפרעה, עד מתי מאנת לענות מפני שלח עמי ויעבדוני, לכאורה דומה שהסיבה שפרעה לא הוציא את ישראל ממצרים היא, או משום חסרון אמונה שלא האמין כלל בציווי ה' שיוציא את ישראל, או מפני שהיו ישראל עבדים חינם לפרעה, ולכן לא רצה להוציאם ולשחרר את עבדיו.	59218
אך התורה מגלה לנו טעם אחר בכך, עד מתי מאנת לענות מפני, שלא רצה להכנע ולהשפיל עצמו לקיים ציווי השי"ת, מזה נראה שאמונתו היתה נכונה, וכמו שאמר ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים, ורק סיבה קטנה זו של אי רצון להכנע לפני הקב"ה מנעה ממנו לשלח את ישראל, הוא אשר הזכרנו שלפעמים קטנות מביאה לידי חורבן ואבדון, כל חורבן מצרים נבע מחמת קטנות זו של אי כניעה בפני הקב"ה, יסוד זה אינו ברור לנו כי סבורים אנו שחסרון אמונה וכדומה הם הסיבות לכשלונותינו, ואיננו יודעים כי אף אם נתחזק באמונה, אם רק לא נשים לב בדברים קטנים לא נגיע לתכלית.	59219
המתבונן בפרשה זו ובמדרשי חז"ל, חייב להגיע לאמונה ולהכרה שהקב"ה כל יכול ואין עוד מלבדו, נס קריעת ים סוף גדול יותר מיציאת מצרים, ביציאת מצרים נאמר אצבע אלוקים, ואילו בקריעת ים סוף את היד הגדולה, במצרים לקו עשר מכות ועל הים לקו חמשים מכות, קריעת ים סוף היה כעין בריאה חדשה לגמרי, וכמ"ש חז"ל ויוליכם בתהומות כמדבר, מה מדבר לא חסרת כלום אף בתהומות לא חסרת כלום, והיה תינוק רוצה תפוח כיון שהרהר בלבו נוטל ידו ונוטלו (שמו"ר כ"א ט'), הרי שינוי הטבע ממש בריאה חדשה ועולם חדש.	59220
תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף, איתא בחז"ל (רש"י ט"ו כ"ב), ביציאת מצרים נאמר נקודות הכסף, ואילו בקריעת ים סוף נאמר תורי זהב, שגדולה ביזת הים יותר מביזת מצרים, קיום הבטחת הקב"ה שיצאו ברכוש גדול נתקיימה בביזת הים, שלקחו המצרים עמם כל האוצרות שהטמין יוסף במצרים, שבדרך זו השפיע עליהם פרעה לרדוף אחרי ישראל, שהבטיחם שיקבלו לעצמם כל האוצרות הללו, נוראות להתבונן בדרכי שמים איך נתגלגלו הדברים, שכל אוצרות יוסף הגיעו לידי ישראל בביזת הים, כדי שתתקיים הבטחת השי"ת ואח"כ יצאו ברכוש גדול.	59221
מלבד כל זאת היתה התגלות נבואה מפורשת בקריעת ים סוף, כמ"ש חז"ל ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי במראה הנבואה, ועי"ז הגיעו ליראת שמים ויראו העם את ה', כאשר נתבונן בענין קריעת ים סוף, צריך להכנס בקרבנו יראה ופחד מעונשי השי"ת, בראותנו את גודל הנקמה שעשה הקב"ה במצרים, וכאילו כביכול נתאכזר על בני ישראל שסגר עליהם המדבר, וכאילו הבעל צפון מונע את ישראל מלברוח, ומשום כך רדף פרעה אחריהם עד הים ושם נאבדו פרעה וכל מצרים, והיא הנקמה אשר עשה הקב"ה בפרעה.	59222
	59223
	59224
	59225
	59226
	59227
	59228
	59229
	59230
	59231
	59232
	59233
	59234
	59235
	59236
	59237
	59238
	59239
	59240
	59241
	59242
	59243
	59244
	59245
	59246
	59247
	59248

לאחר כל ההתגלות הגדולה שהיתה בקריעת ים סוף, כתיב ויבואו מרתה ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם, וילונו העם על משה לאמר מה נשתה ויצעק אל ה' ויורהו ה' עץ, שם שם לו חוק ומשפט ושם נסהו, ופירש"י שם נסהו לעם וראה קשי ערפו, שלא נמלכו במשה בלשון יפה בקש עלינו רחמים אלא נתלוננו, נוראות הדברים היאך לאחר גודל האמונה שהגיעו ישראל בקריעת ים סוף, מ"מ ניסה הקב"ה אותם במרה, ולכאורה מה שייך נסיון לאחר קריעת ים סוף, אלא הם הדברים אשר הקדמנו, שקטנות יכולה להזיק לאדם ולהביאו לאבדון רח"ל.	59249
למרות ההתגלות והאמונה שהגיעו לזה בקריעת ים סוף, לא הצליחו לשבור את מדת קשה עורף ולעוקרה לגמרי, ראו כמה גדול כח הקטנות ומה ביכולתה למנוע מהאדם, יש אנשים המוגדרים מעט כקשי עורף, ודומה בעינינו כאילו ורק חסרון מועט הוא ואינו רע כל כך, אך מדברי חז"ל אלו יש לראות כמה נורא חסרון הקשה עורף, שלא הועילה יציאת מצרים וקריעת ים סוף לעוקרה.	59255
כולם נגועים במדת הקשיות כי כל המדות כלולים במדה זו, והדרך לעקירת המדה רק מתוך עבודה ויגיעה, וחייב להקנות לעצמו להיות תמיד מן המתלמדים, הסבא מקעלם ז"ל היה אומר מדוע נקראים חכמים בלשון תלמידי חכמים, כי החכמים האמיתיים הם עומדים תמיד במצב של תלמידים. (אור יחזקאל ג' עמ' ר"מ).	59256
	59257
	59258
	59259
	59260
	59261
	59262
	59263
מאמר שמא	59264
וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים וייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו (שמות י"ד ל"א).	59265
שאל הגר"י סלנטר ז"ל, הלא היה ראוי להיות כתוב בתורה ויאמינו ואח"כ וייראו שמתחילה האדם מאמין ואח"כ הוא ירא, ולמה הקדימה התורה ויראו לויאמינו? אמנם דבר גדול מלמדנו הכתוב הזה, שיש לנו לדעת שמה שחסר לאדם האמונה, לא מפני שאין שכלו נוטה להאמין שאז לא היה טענה עליו כ"כ, כי אם מפני לב הותל אשר בו, ומיעוט עיונו ונטותו אחרי התאוה ושררות לבו הרע, לבלי שים לב לבקש את האמת.	59266
אינו ירא וחרד לנפשו פן הוא תועה מדרך האמת, ופורש מדרכי החיים לדרכי מות, ופן ינהם באחריתו עת שתפקחנה עיניו ויראה את האמת, בעת שלא יהיה לאל ידו להשיב שבות ימי חייו ולתקן את אשר עָוַת, הלא יראה בזה סכלותו הגדולה של האיש ההולך כל ימיו אחרי שררות לבו, וכל מוכיחיו יפח בהם בגאווה ובוז, ולשחוק בעיניו כל דברי החכמים הנודעים בעולם בכל דור ודור בחכמתם הגדולה וביראתם הטהורה. והוא הפתי הגדול הנפתה מיצרו הרע, חכם הוא בעיניו מכל חכמי העולם, הלא נראה סכלותו שמתנהג בחייו בקלות הדעת כזאת, לבלי לירא ולפחד מכל אנשי האמת אשר יזהירוהו על אחריתו, מה שלא היה מתנהג כן בכספו אילו היה בא להפקידם אצל מי, ובא אליו איש אחד אף אינו ידוע לו לנאמן, והיה מפחידו לבל יפקיד כספו אצלו כי מכירו לבלתי נאמן, הלא בודאי היה שם את לבו לדבריו ולא היה מכניס את כספו בספק אבדון.	59267
	59268
	59269
	59270
	59271
	59272
	59273
	59274
	59275
	59276
	59277
	59278
	59279
	59280
	59281
	59282
	59283
	59284
	59285
מה שלא יעשה האדם בדבר הטפל לחייו, עושה בחייו בהרבה מדרגות יותר גרועות מזה, אשר לא איש אחד מפחידו, כי אם חכמים גדולים אנשי השם מדור דור, כולם מזהירים אותו שידע נאמנה כי מפקיד את חייו בידיים בלתי נאמנות, יאבד את חייו וישאר ערום מכל טובה, והנה אותם הסכלים אינם יראים מאומה, ומבלים את חייהם בדברים הבלים, ומשחיתים גם אחרים במעשיהם ובדעותיהם הכוזבות, והכל עושים בלב בריא ובטוח בלי שום פחד.	59286
מזה נראה לעין כל שלא מפאת מיעוט שכלם וקושי הבנתם את האמת עושים זאת, כי אם מפאת יצרם הרע ולב הותל אשר בקרבם, עושים לעצמם וגם לאחרים כל הרעה הגדולה הזאת, אבל אם היו משימים את לבם להבין שיש לירא ולפחד מדברי חכמי העולם, היראה המעטה הזאת היתה מביאתו לפקוח את עיניו, ולראות סכלותו הגדולה שאין ראוי להתהלך עם חייו בקלות כזאת, אשר לא היה מתנהג כן עם חלק קטן מכספו וזהבו.	59287
	59288
	59289
	59290
	59291
	59292
	59293
	59294
	59295
	59296
	59297
	59298

גדול לכל אחד להכיר את האמת והאמונה, צריך להקדים יראתו פן הוא תועה מדרכי החיים והולך בדרכי מות, ומזה יזכה להכיר את האמיתיות אשר צריך לחיות בהן כל ימי חייו.	59299
ונראה עתה גודל כחו והשפעתו של יצרנו הרע, להטות לב האדם לבל יראה אף דברים העומדים גלוי לפניו, הנה עת האושר ימי חיינו שבעים שנה, ונוסף לזה שאיננו בטוח בחייו אף על רגע אחד, והפגעים הרעים רח"ל הינם למכביר, ובכ"ז מפאת השפעת היצר הרע מלאו לבו של אדם להרבות עונות וחטאים, בלי לירא ולפחד מאחריתו ומהעונש אשר יגיע לו, ולבו טוב עליו ומשאלות לבו המה ברחבי תבל וגבהי שמים.	59300
אדיר חפצו להיות יושב בכבודו של עולם, וכל יושבי תבל יהיו נכנעים תחת כפות רגליו, מזה נראה כמה גדול כחו של יצרנו הרע, להוליכו שולל ולהעלים מעיניו את אחריתו המרה כלענה העומדת לו אצל חוטמו, מזה נראה ג"כ כחו וגבורתו של הקב"ה, אשר ברא באדם כח גדול ונפלא כזה אשר מתעוה במדה מרובה כזו.	59301
הנה הראינו השפעת היצר על לב האדם, ועתה נראה כחו וגודל השפעתו על שכלו להתעותו לבל יראה נכוחה, הנה ההשגחה העליונה נראית ונגלית לעין כל בכל דבר הנברא בעולם, אין לך דבר בעולם אשר לא תהיה הכונה בו לתכלית מה הוא נברא, כל צרכי האדם מקטן ועד גדול ימצא בעולם לא יחסר כל בו, כל נברא בפני עצמו נברא ומתוקן בתכלית ההשגחה, תיקון אבריו וחושיו הגשמיים והרוחניים באופן נפלא, אשר יראה בו ההשגחה העליונה במדה מרובה.	59302
מקולות מים רבים אדירים משברי ים אדיר במרום ה', אלו המה הקולות העולים מהארץ למרום, שהיא ההשגחה הגדולה והנפלאה הנראית בכל העולם כלו, בכל המון אלפי אלפים ורבי רבבות הברואים הנמצאים בעולם, ככולם שפוכה השגחה העליונה ונראית ורועשת באזנינו כמשברי ים, אשר מפאת זה ראוי להיות אדיר במרום ה'.	59303
והנה אחר כל הגדולות האלו, אשר כל העולם הוא חטיבה אחת מהשגחה גדולה ונוראה בלי קץ ותכלית, ובכ"ז היא מכוסה מעיני בני אדם אשר ילאו לבקש איזו טיפה של השגחה, ולא יראו שום השגחה כי אם בעשות להם איזה נס למצוא מציאה בעת הדחק וכדומה, וזולת זאת לא יראו איזו השגחה בעולם, הנה דמיונו של זה לאיש אשר עומד בים הגדול, ושואל ומבקש מכל עובר ושב ליתן לו איזו טיפה של מים, כן הוא משל בני אדם השואלים ודורשים ומבקשים למצוא בעולם איזו טיפה של השגחה עליונה.	59304
מזה נראה כמה גדול כחו של יצרנו הרע על שכל האדם לעשותו סכל כזה, לעמוד בעולם שכולו חטיבה אחת של השגחה גדולה ונוראה, ולדרוש ולחפש למצוא באיזה מקום טיפה של השגחה, האין זה דבר מבהיל לראות כחו והשפעתו הגדולה של יצר הרע על שכלו של אדם, וראיתי ברש"י בקהלת, מלך זקן וכסיל שנקרא כסיל על שם מלאכתו, שמעמיד סכלות לבני אדם כמו כל אומן שנקרא על שם אומנתו. (יסודי הדעת עמ' מ"א).	59305
	59306
	59307
	59308
	59309
	59310
	59311
	59312
	59313
	59314
	59315
	59316
	59317
	59318
	59319
	59320
	59321
	59322
	59323
	59324
	59325
	59326
	59327
	59328
	59329
	59330
	59331
	59332
	59333
	59334
	59335
	59336
	59337
	59338
	59339
	59340
	59341
	59342
	59343
	59344
	59345
	59346
	59347
	59348

	59349
מאמר שמג	59350
וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים וייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו (שמות י"ד ל"א).	59351
	59352
השאלה מפורסמת, למה התורה מקדימה כאן את היראה לאמונה, אשר לפי מושגינו קודם האדם מאמין ואחר כך הוא ירא, איתא בזוה"ק בראשית נ"ט ע"א. כל בר נש דדחיל ליה לקב"ה שרייא עמיה מהימנותא כדקא יאות, דהא ההוא בר נש שלים בפולחנא דמריה, ומאן דלא שרייא בית דחלא דמריה לא שרייא עמיה מהימנותא, ולא איהו כדיא למהוי ליה חולקא בעלמא דאתי, הרי דוקא אדם הירא את הקב"ה שורה עמו האמונה כראוי, והוא האדם השלם בעבודת בוראו, ונמצא שהיראה היא ההתחלה לאמונה.	59353
הרמב"ם מביא בספר המצוות שלש מצוות באמונה, ואלו הן מצוה א' היא הציווי אשר צונו בהאמנת האלקות, והוא שנאמין שיש שם עילה וסיבה והוא פועל לכל הנמצאים, והוא אמרו אנכי ה' אלקיך, מצוה ב' היא הציווי שצונו בהאמנת היחוד, והוא שנאמין שפועל המציאות וסיבתו הראשונה אחד, והוא אמרו ית' שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד.	59354
מצוה ג' היא שצונו להאמין יראתו ית' ולפחד ממנו, ולא נהיה ככופרים ההולכים בשרירות לבם ובקרי, אבל נירא ביראת עונשו בכל עת, וזהו אמרו את ה' אלקיך תירא, הרי הרמב"ם מונה את היראה כמצות אמונה להאמין יראתו ית', נמצא כי יראה היא חלק מהאמונה, ולפי הנתבאר במקום אחר עיקר האמונה הוא ציור, הציורים המעוררים פחד מהדר גאון עוזו ית', ויראה מהמשפט והעונש השמימי גם הם באמונה יסודם.	59355
	59356
	59357
	59358
	59359
	59360
	59361
	59362
	59363
	59364
	59365
	59366
והנה האמנת האלקות כלומר האמונה במציאותו ית', היא לבדה מסוגלת לעשות רושם כה עמוק בלבנו, עד לשנות את כל הלך מחשבותינו, ובאמת כותב הרמב"ן בהשגותיו שם בסה"מ, כי מצוה זו היא קבלת עול מלכות שמים, בכל זאת לרוב המאמינים נשארה אמונה זו מופשטת למדי, רושם עוד יותר חזק צריך להתקבל מהאמנת היחוד, שהיא הידיעה הנוראה שאין עוד מלבדו.	59367
	59368
	59369
	59370
	59371
	59372
	59373
	59374
	59375
	59376
	59377
	59378
	59379
	59380
	59381
	59382
	59383
	59384
	59385
	59386
	59387
	59388
	59389
	59390
	59391
	59392
	59393
	59394
	59395
מאמר שדמ	59396
וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים וייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו (שמות י"ד ל"א).	59397

ולכאורה וכי חסרה מישראל יראת שמים, ומאי יראה נוספה להם בקריעת ים סוף, אלא צריך לומר	59398
שבקריעת ים סוף ראו ישראל בחוש עונשי שמים, וכבר הזכרנו בשם הגר"י בלזר זצ"ל, שכאשר נזכה	59399
לעולם הגמול פשוט לא נכיר את הנהגת הקב"ה, כי שונה הנהגתו יתברך בעוה"ז מהנהגת העוה"ב.	59400
בעוה"ז משתף ה' מדת הרחמים בדין, אבל לעוה"ב כל הנהגתו תהא רק מדת הדין, והנהגה זו של מדת	59401
הדין גרידא הראה הקב"ה בעונש מצרים בים סוף, ולכן מבואר שפיר שכאשר ראו ישראל את היד הגדולה	59402
אשר עשה במצרים דהיינו הנהגת דין ללא רחמים, התגברה והתחדשה אצלם יראה מחודשת, ולכן וייראו	59403
העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו.	59404
וכן יש לראות בקריעת ים סוף את גודל השכר שנתן הקב"ה לישראל, מצד אחד ימינך ה' תרעץ אויב	59405
והיינו עונש שניתן למצרים, ומצד שני ימינך ה' נאדרי בכח, גודל השכר שקיבלו ישראל בקריעת ים סוף,	59406
וכמ"ש (תנחומא ג') וה' הולך לפניהם יומם, שהקיפם הקב"ה בז' ענני כבוד שהוא גן עדן ממש שישבו	59407
בסוכתו של הקב"ה, ועוד שצמחו עצי פרי בתוך י"ב הגזרים כדי שיהיה לטף מה לאכול גן עדן ממש, ועוד	59408
שזכו כל ישראל לנבואה, וכמ"ש ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי, ונבואה הרי זה גן	59409
עדן, והיתה מדרגת הנבואה גבוהה כ"כ כמ"ש זה אלי ואנוהו, שהראו באצבע ואמרו זה אלי.	59410
נמצא דבקריעת ים סוף יש לראות מצד אחד עונש מצרים, שהוא עונש הנובע ממדת הדין ללא שיתוף מדת	59411
הרחמים, וכן חזינו גודל השכר שזכו לו ישראל, שהגיעו למדרגת הנבואה שכר ועונג גן עדן, וכן עצם	59412
העונש של מצרים הוא שכר גדול לישראל, שהרי בזה מתגלית גודל האהבה שאוהב הקב"ה את ישראל	59413
שנוטל נקמה מפרעה ומצרים.	59414
התבוננות בכל זה חייב להביא את האדם לחיזוק אמונה והשגחה, דכתיב אתם ראיתם אשר עשיתי	59415
במצרים, והיינו ראיית עונש גיהנם שהיה למצרים, וראיית השכר שנתן הקב"ה לישראל שהביאם על כנפי	59416
נשרים ואביא אתכם אלי, ההתקרבות לבורא והנבואה שזכו לה ישראל, והייתם לי סגולה מכל העמים,	59417
כיון שראיתם בעיניכם גודל השכר והעונש, הדבר מחייבכם לשמוע בקולי ולהיות לי סגולה ממלכת כהנים	59418
וגוי קדוש.	59419
אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל, פירש"י לא פחות ולא יותר, היינו שראיה זו מספקת לחיזוק	59420
אמונה והשגחה, וכל שדברים אלו לא יעזרהו אין תקוה לאחריתו, כי אם לא התחזק מיסודות אלו מה	59421
יעזור לו לחיזוק, אף שהדברים מבוררים ופשוטים, מ"מ חייב כל אחד לחזור ולשנן לעצמו ולהמחיש את	59422
הדברים בקרבו וכמ"ש אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים, חובתנו שהדברים יהיו חוש ממש, כי בטבע	59423
האדם בעת שלא יראה חוש לא יתעורר ולא יתחזק, ולכן זו עבודתנו ליצור אצלנו ענינים אלו כראיית	59424
חוש.	59425
ואלו הם דברי החנוך בביאור מצות אנכי, שרצה הקב"ה לחזק האמונה בקרבנו ולעשותה לחוש, דהנה	59426
בעדות אנו מאמינים לשני עדים אבל בכ"ז עדיין יתכן פקפוק, אבל בהיות יותר עדים ודאי שהאמונה	59427
והבטחון רבים יותר, וכיון שרצה הקב"ה להשריש אמונתו בלבבותינו, לכן הראה נפלאותיו ואותותיו ע"י	59428
ששים רבוא אנשים גדולים, שע"ז לא יתעורר פקפוק כלל.	59429
ועוד כי בטבע הבריאה שאדם מאמין ביותר לדברים ששמע מפי אבותיו, כי אין האדם מנחיל שקר לבניו,	59430
ולכן אמרה תורה והגדת לבניך שתבוא האמונה מאבות לבנים שבכה"ג תתחזק בירור האמונה, וכן ישראל	59431
שבאותו הדור הגיעו למדרגת הנבואה, שראו בעיניהם והראו באצבע זה אלי ואנוהו, וגם זה אופן לחיזוק	59432
האמונה בקרבנו ע"כ.	59433
רק באופנים אלו יוכל האדם להתגבר על היצר הרע שתקיף הוא מאוד, ובפרט שהאמונה הנדרשת מהאדם	59434
חייבת להיות מוכרחת כ"כ שתביאהו עד מסירות נפש, ולכן ללא השרשת אמונה מוחשית בקריעת ים סוף	59435
ובכל האותות והמופתים לא יגיע לכך, וידעת היום והשבות אל לבבך, ב' מדרגות שונות הן, לענין הידיעה	59436
מספקת אמונה סתמית, אך כיון שנדרשת מאתנו והשבות אל לבבך, לכן זקוק להמחיש ולצייר יסודות	59437
האמונה בקרבו, ורק על ידי זה יגיע לוהשבות אל לבבך. (אור יחזקאל ג' רל"ב).	59438
	59439
מאמר שמה	59440
וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים וייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו (שמות	59441
י"ד ל"א).	59442
מהו שוב ויאמינו הלא ראו במו עיניהם את כל הנסים שהיו במצרים ועל הים, ולמה צריכים שוב לאמונה,	59443
נאמר וצדיק באמונתו יחיה (חבקוק ב'), והביאור הוא כי כמו שהחיים מתהווים על ידי שעות ימים ושנים,	59444
כן גם האמונה שהיא משתלשלת ונשלמת בתוך ריבוי הזמן, תוך שנים של יגיעה ועבודה ומחשבה, ועל ידי	59445
כמה וכמה דרגות שמצטרפות זו לזו, כמו גופו של אדם שהוא גדל משנה לשנה עד שקומתו נשלמת.	59446

כך הדבר בחיים הרוחניים, שאין האדם משיג ומגיע לאמונה השלימה בבת אחת, אלא הוא גדל מיום ליום	59447
ומוסיף הוספה על הוספה, עד שאמונתו מתרחבת ומתפשטת ומקבלת את המימד המתאים, וזהו וצדיק	59448
באמונתו יחיה, היינו שהאמונה שלו היא תמיד בהתהוות, תמיד מתוספת גדלה ומתרחבת.	59449
והיה אם לא יאמינו לקול האות הראשון והאמינו לקול האות האחרון, כיצד שייך כאן על ספק ח"ו, דבר	59450
כזה שייך אצל בן אדם השולח את שלוהו לעשות את שליחותו, ומדריך שאם באופן ראשון לא יצליח ינסה	59451
באופן שני, אולם אצל הקב"ה לא שייך דבר כזה, ואם הוא נותן למשה אות שבאמצעותו ישפיע עליהם	59452
לקרבם לאמונה, יודע הקב"ה מראש אם יצליח מהאות הראשון או מהאות האחרון או משניהם.	59453
אלא ביאור הדבר הוא, כי התעוררות האמונה באדם אינה באה בבת אחת אלא באופן הדרגתי, לאחר כמה	59454
פעולות לאחר התרשמויות שונות, כמו סם רפואה שפעולתו הדרגתית ולא בבת אחת, ורק לאחר כמה	59455
טיפולים מבריא החולה, כן גם אמר הקב"ה למשה רבינו, שרק על ידי שני האותות תתעורר בבני ישראל	59456
התרשמות האמונה הגנוזה בהם, ואל יתאכזב אם יראה בעת מתן אות ראשון שבני ישראל טרם התעוררו,	59457
שכן דרוש לכך עוד אות כדי שיצטרף אל הראשון וביחד יתן התועלת הדרושה, וזוהי המדה לפי תכונתו	59458
של עם ישראל על מנת שיגיע לאמונה.	59459
לפני הקב"ה גלוי וידוע שגם באות הראשון נתרשמו בני ישראל, אך הרושם דק ואינו ניכר בפני אדם, אך	59460
רושמו של האות הראשון פועל ומשפיע ואם כי אינו נראה מיד, אבל לאחר האות השני מתגלה למפרע כי	59461
הפעולה השפיעה כבר אחר האות הראשון, וכן כתב הראב"ע ז"ל, ידענו שהשם ידע אם יאמינו או לא	59462
יאמינו רק הכתוב דיבר כנגד משה, שאם יהיו מקצת ישראל שלא יאמינו לאות הראשון יאמינו לאות	59463
האחרון.	59464
ומצאתי ברמב"ם (הלכות ע"ז פ"א), בן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו, ובהשגת הראב"ד יש אגדה	59465
שהיה בן שלש שנים שנא' עקב אשר שמע אברהם בקולי מנין עקב (נדרים ל"ב), ובכסף משנה בשם	59466
הרמ"ק תירץ שאפשר לקיים זה וזה, דבן שלש היה כשהתחיל לחשוב ולשוטט במחשבתו להכיר בוראו,	59467
אבל כשהיה בן ארבעים השלים להכירו, ולכן אין תמיהה מה שבני ישראל על הים, לאחר הנסים	59468
והנפלאות שראו בחוש והאמינו בו אמונה חושית כתוב שוב ויאמינו, כי אין עמידה באמונה אלא עליה	59469
והשלמה, וכל חייו של הצדיק הם עליה אריכתא, באמונתו יחיה חי ועולה בה כל חייו.	59470
וכן מקשה הזוה"ק, וכי עד השתא לא האמינו בה' והא כתיב ויאמן העם, והא חמו אינון גבוראין דעבד להו	59471
קב"ה במצרים? וי"ל שהאמינו ושוב פעם האמינו הוסיפו אמונה על אמונתם, הכרתם נתחזקה באמונת ה',	59472
וזוהי המהות הפנימית של האמונה שהיא נמשכת עד אין סוף, אמונה אמיתית פירושה שרשרת אחת ארוכה	59473
גדולה ונצחית ללא כל הפסק.	59474
האדם צריך להתעלות באמונה מפעם לפעם, חז"ל אמרו מי שיש לו פת בסלו ודואג ואומר מה אוכל למחר	59475
הרי הוא מקטני אמנה (סוטה מ"ח), מן הביטוי קטני אמנה משמע, שבאמת הוא מאמין אך עדיין לא השיג	59476
דרגה גדולה באמונה, עדיין מוגבל הוא בה, ועליו עוד לגדול ולהתפתח ולהמשיך הלאה, לצעוד עוד למעלה	59477
ולא להשאר עומד.	59478
על הפסוק כי מי בז ליום קטנות אומר רבי אלעזר, מי גרם לצדיקים שיתבזבו שלחנם לעתיד לבוא, קטנות	59479
שהיתה בהם שלא האמינו בהקב"ה (סוטה מ"ח), איך יתכן הדבר להיות שצדיקים לא יאמינו בה' ? ואיך	59480
נקרא הוא צדיק בלא אמונה? אלא כנ"ל יש בו אמונה אך מוגבלת ומצומצמת, אינו מתעלה באמונה אלא	59481
נשאר עומד וזה פגם באמונתו, ולכן הריהו בגדר מאמין ואינו מאמין.	59482
ובאופן זה נוכל לבאר מה שאמרו חז"ל על נח, שהיה מאמין ואינו מאמין שהמבול יבוא, שבאמת הרי זו	59483
קושיא גדולה שהרי התורה מעידה עליו שהיה צדיק תמים, ואיך יתכן שבאותו הזמן יהיו בו שני הפכים כה	59484
חזקים, צדיק ותמים מצד אחד, מאמין ואינו מאמין מצד שני? אלא כנ"ל שלפי מדרגתו של נח היה צריך	59485
להשיג מדרגה הרבה יותר גבוהה באמונה, היה צריך להשיג עליה נוספת על העליה שהיתה לו.	59486
(ואני תפלה עמ' קצ"ה).	59487
	59488
מאמר שמו	59489
וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים וייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו (שמות	59490
י"ד ל"א).	59491
בהתגלות האלקית בנסי מצרים, באה האמונה הגדולה לעם ישראל ויאמינו בה' ובמשה עבדו, מרן ר'	59492
שמחה זיסל זצ"ל אמר, באמונה יש שני סוגים, אמונה ע"פ החקירה ואמונה בחוש מתוך המציאות, ואמר	59493
על זה ציור נפלא, איש שלא טעם מעולם טעם לחם, ובא פילוסוף ומברר לו על דרך החקירה שהלחם הוא	59494
משביע נפשו של אדם, באותה שעה יכול לבוא פילוסוף שני בהוכחות ברורות ע"פ החקירה שהלחם אינו	59495
משביע.	59496

אבל אם אחד היה רעב ואכל לחם כדי שביעה וסעד את לבו לשובע, אפילו יבואו אחר כך מאה פילוסופים	59497
ויבררו לו ע"פ החקירה, שהלחם הוא דבר שאינו משביע יתלוצץ מהם, אחרי שכבר ברור לו מן הנסיון	59498
החוש והמציאות, כי לחם הוא דבר הזן ומשביע את האדם, ולא תועיל פילוסופיה וחקירות לברר לו אחרת	59499
ממה שראה והרגיש בחוש.	59500
כך הדבר בעניני האמונה אמר הסבא זצ"ל, אם אחד יאמין בה' מפני שלמד אמונתו ע"פ החקירה ממורה	59501
נבוכים, יוכל לבוא חוקר אחר שיהפך לו את החקירה על פיה, מי נקרא מאמין? זה שאמונתו היא חושית	59502
מציאותית, מבשרי אחזה, אם אמונתו השתלמה עד למדרגה כזו שכשהוא לומד תורה מקיים המצוות	59503
ומתקרב עי"ז לה', הוא מרגיש בעצמו חיות נפשית ועילאית, ולהיפך ח"ו כשמתרפה מלמוד התורה וקיום	59504
המצוות הוא מרגיש ריקניות וערטילאיות בנפשו, והוא מחוסר מנוחה עד שיתקן דרכיו, אמונה כזו שום	59505
אדם בעולם לא יוכל להכחישה, כי היא מוחשית וגדלה מתוך המציאות.	59506
ולאמונה זו אמונה בחוש הגיעו בני ישראל בקריעת ים סוף, וירא ישראל את היד הגדולה שראו ממש,	59507
וכפי שאנו אומרים בהגדה ובמורא גדול זה גלוי שכינה, שישראל התקרבו כ"כ אל השכינה והשכינה	59508
אליהם, עד שראו בעיניהם את כבוד ה' והדר גאונו, וכמ"ש בברכת ק"ש של ערבית מלכותך ראו בניך,	59509
וכן אמרו חז"ל ראתה שפחה על הים ממש ראתה, וזה מה שנקרא אמונה בחוש.	59510
אמונה כזו יכול אדם לרכוש לו בכל עת וזמן, ע"י קיום התורה והמצוות מרגיש האדם בחלק אלקי ממעל	59511
שבו, כנאמר חלקי ה' אמרה נפשי, והוא מתקרב ע"י התורה אל הקב"ה כי הקב"ה אורייתא וישראל חד	59512
הוא, ומכיון שהגיע האדם למציאות כזו א"א לשום חקירות להטיל לו ספק באמיתת התורה, אחרי שהוא	59513
מרגיש ורואה את הקב"ה ממש.	59514
שמעתי מספרים על אדמו"ר אחד שהיסיב לשולחן עם חסידיו ושאלם פתאום, מאמינים אתם בבורא עולם?	59515
ענו כולם פה אחד איזו שאלה היא זו? ואמרו שמע ישראל, אמר להם האדמו"ר תדעו שאני איני מאמין,	59516
שאלו כולם בתמהון רבי! איך זה אפשר שהרבי לא יאמין ח"ו? שאלם האדמו"ר האתם מאמינים שדבר זה	59517
שאנחנו מסובים על ידו זהו שולחן? ענו החסידים האם להאמין אנו צריכים שזהו שולחן, הלא אנו רואים	59518
בעינינו שזהו שולחן? והשיב להם האדמו"ר וכי הננו נזקקים להאמין שיש ה' בעולם, הלא רואים אנו זאת	59519
בחוש בעינינו שיש מנהיג ובעל לבירה. (דרכי משה).	59520
	59521
מאמר שמז	59522
אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' (שמות ט"ו א').	59523
אמר ישעיה שירו לה' שיר חדש תהלתו מקצה הארץ יורדי הים, מהו יורדי הים? מי שאמר שירה על הים,	59524
הוא יאמר שירה לעתיד לבוא לפיכך נאמר אז ישיר (תנחומא), מי יודע אם כל השירה המשתפכת מידי	59525
פעם בתוך אנשים כמונו, וכל ההבעה הנפשית שאנו יוצרים בצורת תפילה ושירה, וכן כל ענין רוחני, אם	59526
כל זה יתקבל לעתיד לבוא, מי יודע אם לא ישיבו את פנינו ריקם, בושא וכלימה תכסה פנינו מול האור	59527
העליון הגדול שיתברר לכל שריקים אנו.	59528
ויתכן שכל מה שאנו מחברים ומחדשים בכל מקצועות הרוח הרגש והמוח, כל אלה הגוולין הספוגים	59529
לחלוחית רגשית ושכלית שאנו משקיעים במיטב מאמצי נפשנו, כל אלה הגוולין עוד טרם יגיעו למרומי	59530
האור הגדול יתפוררו וייעלמו, ולא תישארנה אפילו פורחות באוויר, וכל עמלנו עלי חלד יהפך לאפס,	59531
כאילו לא אמרנו לא חידשנו ולא יצרנו ולא כלום! הה מה נורא רעיון כזה!	59532
אשרי הגבר שכל מאמריו ומעשיו ייאמרו וישוננו אף לעתיד לבוא, שיהיו טהורים ונקיים שגם בעוה"ב	59533
יהיה כדאי לאמרם ולשננם, שכל מאמר שירה או מעשה בלתי טהור, או שמהול בהם משהו אף שמץ	59534
תערובת ופסולת, מן ההכרח שייכחד וייעלם מפני זיו הדרו ואורו הנורא שלעתיד לבוא, ועל הכל יביאנו	59535
האלקים במשפט, אף ר' מאיר התנא הגדול לא היו אומרים הלכה משמו בשמים מפני שלמד תורה מאחר,	59536
ועאכו"כ שהאדם הבינוני ששירותיו ותורותיו מה גורלם לע"ל, מי יודע אם יהיו ראויים להיאמר ולהישמע	59537
בצורה שהם נאמרו בעוה"ז?	59538
ושמעתי בשם הקדוש ישראל בעל החפץ חיים זצ"ל, שבהיותו נוכח בווינה בשעת הכנסיה הגדולה, נשא	59539
את דבריו דברי כבושין, למחרת התאוננו איזו חשובים מהכנסיה שהוא ז"ל פגע לכאורה באי אלו אנשים	59540
שהשתייכו לכת יראים מיוחדת, והוא ז"ל ענה ואמר בכל עוז החלטי, כל הדברים שאמרת הנני מוכן	59541
לחזור ולאמרם לפני כסא הכבוד!	59542
והנה שירת משה רע"ה עם בני ישראל, היתה כל כך טהורה אדירה ועילאית, עד שהתנצחה ונעשתה שירת	59543
הכבוד אף לעתיד לבוא, וגם אז בבוא היום הגדול והמאיר יושר השיר הזה, וגם אז בהתקדש יום הדין	59544
שלעתיד לבוא תושר שירת משה זו, שירת הנצחון של קדוש ישראל לעיני כל העולם כולו.	59545

אז ישיר משה, ה"ד ואני אשר עוזך וארנן לבוקר חסדך, ואני אשר עוזך לע"ל שנא' הנה אל ישועתי	59546
אבטח ולא אפחד, וארנן לבוקר חסדך אותו בוקר של יום הדין, שנאמר אמר שומר אתא בוקר וגם לילה,	59547
כי היית משגב לי באדום ומנוס ביום צר לי בגוג ומגוג (שמו"ר כ"ג ז'), שירת דוד היתה כ"כ טהורה	59548
ומזוככת, עד שבטוח שהיא תושר גם לע"ל בבוא הנצחון במלחמת גוג ומגוג, הוא לא פחד ששירתו תושב	59549
ריקם, אלא שבכל צורתה והדרה תושר בבוא יום הגאולה השלימה, הבה ונזכה שגם שירתנו ורחשי לבנו	59550
יוטבעו בחותמת האמת. (אור הנפש).	59551
	59552
מאמר שמח	59553
אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' (שמות ט"ו א').	59554
אז ישיר משה ובני ישראל, משה שקול כנגד כל ישראל, וישראל שקולין כמשה בשעה שאמרו שירה	59555
(מכילתא ו' ט"ו), התרוממותם הנפשית של ישראל שהיתה תוצאה מאמונתם העמוקה, תוצאה מבטחונם	59556
המלא בהש"ת לצאת וללכת אחריו אל המדבר ארץ לא זרועה, תוצאה מהתקדשותם ונכונותם לשמוע	59557
לכל דבר היוצא מפי בן עמרם, התרוממותם זו הביאתם לשעה ידועה לידי מדרגת משה, ובשעה שאמרו	59558
שירה היו שקולין דומים ומשתווים אל משה.	59559
שעה זו היתה שעת התרכזות כל המאמצים וההשגות הרוחניות, שעת התלהטות של כל התשוקות	59560
והגעגועים שלבותריהם רחשו מעת ירידתם לשיעבוד מצרים, מהתקוה שציפו לשמוע פקוד פקדתי שנמסר	59561
להם מדור דור, שעת התגלות השכינה של זה אלי ואנוהו, שעת נקודת כל ההשראות השמימיות שהיו להם	59562
עד כה.	59563
ולכן העריכו חז"ל את השעה הזאת כשעת הזדהות והשתוות למשה, כי בשעה זו שאמרו שירה היו שקולין	59564
כמשה, האמונה שהיתה אצלם בשעה זו בכל עוצם ודאותה, העלתה אותם לשעה למדרגת משה אדון	59565
הנביאים, וכמ"ש ז"ל א"ר נחמיה לא זכו ישראל לומר שירה על הים אלא בזכות אמונה שנא' ויאמן העם	59566
(מד"ר בשלח).	59567
מה נורא ונהדר הוא שכר הסבלנות, שכר יסורי האהבה והצפייה שהאדם מקבל על עצמו בבטחון ובאמונה	59568
שלמה בהש"ת, עד שהוא עלול לזכות לאותה שעה בה מתאחד ומתמזג עם בעלי ההשגות העליונות	59569
שמקדמת דנא, וכשם שזכו בני ישראל לשעה שקולה למעלת משה, כן גם עלול היחיד לעלות במעלות	59570
הקודש לזכות ולהזדהות לשעה, והשעה יכולה להיות ממושכה מאד עם אחד הגדולים והקדושים אשר	59571
מעולם המה.	59572
כשמתעמק וצולל הבן תורה בנבכי המים האדירים של לימוד המוסר, ומתבהרים לו כמה ענינים יסודיים	59573
שתורה זו מחייבת ומטילה על האדם, והוא מוכן לתת את נפשו על ביצוען של אותן הדרישות המוסריות,	59574
הרי עלול הוא לשעה ארוכה ומתמדת להתרומם ולהשתוות את אחד הראשונים, לשרי ביחד ובאותה שעה	59575
בהשגותיו של אותו הגדול.	59576
אם מקיים האדם פעולת הכנסת אורחים בכל שלימותה והידורה, עלול הוא באותה שעה להזדהות עם	59577
אברהם אע"ה, פעולה של השלכת הנפש מנגד לכבודו של הש"ת, הריהו מתרומם באותה שעה למעלת	59578
יצחק עקידתא, סבל ונתנסה בכמה צער ורדיפות מבית ומחוץ, ועמד באמונתו ובטח בה' באמונה שלמה,	59579
הרי יזמן לו יעקב אבינו, מתנהג בפרישות ובקדושה עילאית אף ליום אחד, הרי לשעה זו מתחבר הוא אל	59580
הראשונים, מן הרמב"ן ועד הגר"א והם יהלכו לפניו ויגיניו עליו בגלל שעה זו.	59581
מסופר על האר"י ז"ל שפעם נכנס לביתו איש אחד, האר"י ז"ל שישב אז במסיבת תלמידיו קם על רגליו	59582
וקרא בקול ברוך הבא! התלמידים נשתוממו והתפלאו ורצו לדעת פשר הדבר, אבל לא רצה לגלות להם	59583
את הסוד, לאחר שעזב האיש את הבית רץ אחריו ר' חיים ויטאל והפציר בו שיגלה לו את דרך חייו משאו	59584
ומתנו, והאם עשה פעם איזה מעשה רב, האיש הזה השתאה קצת לענות, ולבסוף נזכר וסיפר להרח"ו.	59585
פעם אחת בלכתו בבוקר לביהכנ"ס הגיעו לאזניו מן איזה בית שברחוב קול צווחה רבה, הוא מיהר להיכנס	59586
לבית וראה שאסון גדול קרה, לסטים התנפלו על אנשי הבית ושדדו מהם את הכל, כל כספם ורכושם ואף	59587
מלבושיהם והשאירום ממש ערומים ויחפים, האיש בראותו את הדברים האלה חיש מהר התפשט מכל	59588
בגדיו היקרים, הליביש את השדודים והעניק להם את כל כספו שהיה אתו.	59589
הנה הזדמנה להאיש הנ"ל מעשה הצלה, והוא עמד בשעה זו במעלת ר' פנחס בן יאיר, שכל חייו הקדיש	59590
לפדיון שבויים ולהצלת שדודים, והשעה הזאת נתדבקה ברוחניותו ובמהותו של האיש הזה ונעשתה לשעה	59591
ממושכת, והאר"י ז"ל בראותו את האיש הזה נכנס לביתו הזדרז וקם וברך אותו בקריאת ברוך הבא, כי	59592
נשמת ר' פנחס בן יאיר התלוותה עם האיש הזה.	59593
ויאמרו לאמר, ר' נחמיה אומר רוח הקודש שרתה על ישראל והיו אומרים שירה כבני אדם שקורין את	59594
שמע, ר"ע אומר כבני אדם שקורין את ההלל, ר' אלעזר אומר משה היה פותח בדברים תחילה וישראל	59595

עונין אחריו וגומרין עמו, משה היה אומר אשירה לה' כי גאה גאה, וישראל עונין אחריו אשירה לה' כי	59596
גאה גאה סוס ורכבו רמה בים, משה רבינו היה אומר עזי וזמרת י'ה, וישראל עונין אחריו עזי וזמרת י'ה	59597
ויהי לישועה (מכילתא).	59598
שקולין היו באותה שעה כמשה, כ"כ היו נלהבים ומרוגשים רגשי י'ה מחסדיו ונסיו שראו עין בעין, עד	59599
שזכו להיות שווים בדרגת משה, להתאים ולהתמזג עם שירת משה בשיווי גמור, כי הלא משה פותח	59600
בפסוק והם גמרוהו, ולולא שהפסוק היה עולה בד בבד את טיבו ודרגתו השמימית, היאך היו אומרים אותו	59601
ומשמע שבשעה זו שקולים היו.	59602
אשרי אדם היודע להגיע לידי התעוררות עילאית כזו, עד כדי השתוות לראשונים ולראשוני ראשונים, ומה	59603
מאוד נעימה היא ההשראה בשעה שאנו מתקרבים ומזדהים לשירת הקודש של הראשונים, למהות עבודת	59604
הקודש של הראשונים, ואשרי הזוכה לשעה כזו וממשיכה ושומרה בקרב עולם. (אור הנפש).	59605
	59606
מאמר שמוט	59607
אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' (שמות ט"ו א').	59608
אמר משה רבון העולמים במה שחטאתי לפניך בו אני מקלסך, א"ר לוי בר חייא משל למדינה שמרדה על	59609
המלך ואמר המלך לדוכוס שלו נלך ונלחם בה, אמר לו דוכוס אין אתה יכול, החריש המלך והלך בלילה	59610
בעצמו וכבשה, ידע דוכוס עשה עטרה והביא למלך, בא וראה דרך הצדיקים במה שהם סורחים הם	59611
מתקנים, ממי הם למדים מן הקב"ה, שבדבר שהוא מכה הוא מרפא, שהורה למשה דבר מר ונמתקו המים	59612
המרים, וכן משה לא קנטר אלא באז, ובמה שסרח תיקן מעשיו ואמר אז ישיר משה (שמו"ר ט"ו).	59613
יסוד גדול הוא שהיכן שהאדם מצוי שם הוא, מצבים ישנם ובמצב שהאדם בו שם עליו לבקש תיקונו,	59614
בשום אופן לא ימצא תיקונו ממצב שאינו שלו, כל מצב ומצב עולמות שונים הם, ואין מציאות עולם אחד	59615
כמציאות העולם השני, אדם המושם בבור כל מחשבותיו הן אחת משתים, או מבקש תחבולות איך להחליץ	59616
מן הבור, ואם לאו הוא מבקש דרכים איך להמשיך קיומו באשר הוא שם, ומן הטובות שהטיב השי"ת עם	59617
ברואיו, כי לכל מצב ומצב ימצאו תיקון בו, אין מצב שלא יהיה בו מקום להסתדר, אלא שצריכים להיות	59618
שמים לב אל המצב, להתחשב עם תנאיו ולהתאים עצמו אליו.	59619
אין סידור בבור כסידור אדם בארמנותיו שהיה חי בהם, אמנם גם בבור יש יכולת להמשיך קיום, גם אסיר	59620
חי מציאות של חיים, אבל זה דוקא אם יתאים עצמו לתנאי המצב שבו הוא עכשיו, אין מציאות של בתי	59621
אסורים כמציאות של בתי ארמונים, בבית אסורים חיים אחרים ומציאות אחרת לגמרי, וכל מציאות תנאיה	59622
וסדריה מיוחדות לה, אדה"ר לאחר החטא הוכרח להנהיגה אחרת מאשר קודם החטא, נתגרש ממקומו	59623
הראשון למצב אחר לגמרי, אדם אסיר אין מחשבתו על עידונים, במצב של בור אין כל מקום לעדן, הוא	59624
מסתדר לפי המצב שהוא בו עכשיו, ובסידור ההוא דוקא הצלחתו ותיקונו.	59625
הוא אמרם ז"ל דרך הצדיקים במה שהם סורחים הם מתקנים, ממכותיך ארפאך במכותיו שמה הוכן רפואה	59626
לו, הרפואה והתיקון צריכים לבוא דוקא ממצב אותה המכה, בשום אופן אין רפואה ממדרגה שאינה שלו,	59627
ויורהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים, עץ מר היה והמתיק המים המרים, אין מביאין רפואות	59628
מעירות אחרות, וכן משה במה שסרח תיקן לא קנטר אלא באז ותיקן מעשיו ואמר אז ישיר משה.	59629
בגאולת מצרים הרבה דברים היו שם, זעקות תפילות וזכות אבות, אמנם חז"ל (ויק"ר ל"ב ה') העלו ג'	59630
דברים שבזכותם נגאלו ממצרים, שלא שינו שמותם לשונם ובגדיהם, וכשחז"ל תלו הגאולה באלה הג'	59631
דברים מבינים אנו שבהיפוכם בא הגלות, בעקב השינוי גלות באה לעולם, בעשות מעשה גויים כמוהם	59632
יהיו עושיהם, וכבר הם במצב של גויים, ובמצב שבו שם דוקא התיקון.	59633
ולד במעי אמו צריך מקודם להחליץ מכל וכל מקשוריו לאמו להיות ראוי לצאת ממנה, וכל עוד שיהיה	59634
מקושר עם אמו לא יולד בשום אופן, אחרי תשעה חדשים אחרי שכבר ניתקו כל חוטי הקישור, אחרי	59635
שכבר מנותק בהחלט מכל מין חיבור עם אמו אז הוא יוצא, לא שוהה אף רגע, וטרם גמר הולד	59636
השתלמותו, הרי נוח היה לו להיות בבטן אמו, ואדרבה שמה דוקא לו כל חיותו.	59637
כל עוד עושים מעשה גויים, כל עוד בחוקותיהם הולכים, כל עוד מתקיים שיתוף כלשהו עם הגויים אין	59638
גאולה באה, גאולת מצרים לא היתה יכולה להיות כי אם בהחלצם מכל וכל מן המצרים, דוקא בנתקם כל	59639
הקשור למצרים, כשלא נותר אף חוט אחד של חיבור, אחרי שהשתחררו ועמדו לבדם עד כדי כך שלא	59640
שינו אף בגדיהם, התחלצות והתנתקות בתכלית, זה אומר כי כבר נעתקו ממצב הגלות שלהם, ואז הגאולה	59641
ודאי באה.	59642
ואגב אנו למדין מה ענין של לא שינו, כי במעשים קטנים כאלה יתחלפו כ"כ המצבים, בדברים קטנים	59643
כאלה יוצאים מגלות לגאולה, הנה הקב"ה הכתיב על עצמו אני ה' לא שניתי (מלאכי ג') ודי למתבונן,	59644
אדם העומד אף זמן קטן במצב של לא שניתי, ללא כל שינוי כל דהוא מה גדולה דרגתו! (דעת תורה).	59645

	59646
מאמר שנ	59647
אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' (שמות ט"ו א').	59648
אמר משה רבון העולמים במה שחטאתי לפניך בו אני מקלסך, אמר ר' לוי ברבי חייא כך אמר משה לפני	59649
הקב"ה, יודע אני שחטאתי לפניך באז שנאמר ומאז באתי אל פרעה, והרי טבעת אותו בים לכך אני	59650
משבחך באז הה"ד אז ישיר משה, בא וראה דרך הצדיקים במה שהם סורחים הם מתקנים (שמו"ר כ"ג).	59651
ולכאורה הלא לא באז חטא, אלא במה שטעה וחשב ששליחותו גרמה רעה לעם ישראל, וגם לא באז תיקן	59652
כי אם בקילוסו להקב"ה, ואיזו שייכות יש לזה עם החטא הקודם? ואף אם יש לחטאו איזה יחס למלת אז	59653
מפני שבכלל דבריו נמצאה מלה זו, הרי שירתו אינה כוללת בתוכה מלת אז כלל, כי השירה עצמה מתחלת	59654
מאשירה לה'.	59655
דרכן של בני אדם לשפוט כל איש הטוב הוא אם לא, הבחינה לכך עד כמה דרכו להשתמש במדותיו	59656
המורגשות בהשקפה ראשונה לטוב, שבני אדם הנמצאים בסביבתו חשים על ידם נעימות ונוחות הם להם.	59657
אבל אין המשפט נכון באמת, כי המדות הטובות הן רק אלו המדות הנובעות מלב חכמה וממקור הדעת	59658
מוצאן, כי כל המדות והכוחות כשמשמש בהם האדם באופן הדרוש, בזמן הראוי ובמקום הנאות מדות	59659
טובות הנה.	59660
ובזה יתרון האדם על שאר בעלי החיים, אשר בטבעם נטוע איזה כח מוגבל, ועל פי כח טבעי זה עושות	59661
תמיד רק כפי הכוחות שהטביע בהם הבורא ית', כאמרם ז"ל אלמלא לא ניתנה תורה היינו למדים צניעות	59662
מחתול וגזל ממלה (עירובין ק'), היינו שכל בעל חי מצטיין במדה וכח מיוחד שהטביע בו הבורא.	59663
אבל האדם כוחות שונים אין מספר הטביע בו הבורא ב"ה, ועליו להשתמש בכל הכוחות בכל אחד כפי	59664
אשר יורנו דעתו וחכמתו, זוהי תורת המדות שמלמדת אותנו תוה"ק, האדם צריך להתדמות לקונו, היינו	59665
לדרכי ההנהגה של הבורא בבריאה, ומדותיו של הקב"ה הנראות לפנינו הן מלמדות אותנו מה הן המדות	59666
הנכונות לאדם, ועל פיהן צריכים אנו למוד מדותנו אנו, לדעת איך ואיפה להשתמש בכל כח לפי המדה	59667
הנכונה.	59668
אצל הבורא ית' מצינו שהוא נקרא רחום וחנון, והוא עצמו מתואר בשם אל קנא ונוקם ומשלם גמול	59669
לאויביו, הקב"ה שאליו אנו מתפללים למלשינים אל תהי תקוה, ומסיימים בא"י שובר אויבים, ואשר	59670
הביאור הנכון בזה הוא, שתתוסף ותתרבה בעולם מדה זו הנמצאת בו ית' להנהגת העולם שהוא שובר	59671
אויבים, לו לבדו אנו מתפללים תוך כדי דיבור על הצדיקים ועל החסידים, ומסיימים ברוך אתה ה' משען	59672
ומבטח לצדיקים.	59673
שתתרבה אותה המדה הנמצאת בו ית' להנהגת העולם שהוא משען ומבטח לצדיקים, משום שכל הנהגה	59674
הנובעת ממקור החכמה והדעת, שאז היא במקום בזמן ובאופן הראוי טובה היא בתכלית, אין הפרש אם	59675
הנהגה זו או אחרת, נתבונן נא מעט במדות הנפלאים אשר נמצאו בראשונים קדושי עליון, ואז ישתומם כל	59676
בעל שכל בראותו פלאים.	59677
המלך החסיד בצואתו לשלמה בנו החכם אומר, אנכי הולך בדרך כל הארץ וחזקת והיית לאיש, במלת איש	59678
נכלל יסוד זה שאמרנו, שכל הכוחות הנמצאים בו יפעלו ע"פ מתכונתם הנכונה, ושיתנהג בדרך החכמה	59679
והדעת לעשות הכל כפי הוראתן זוהי בחינת איש, ומשמרת את משמרת ה' ללכת בדרכיו, הנה זה מובן כי	59680
זוהי מטרת האדם עלי אדמות, שהבן שהוא מניח אחריו יהיה עובד ה' בכל לבבו, ורק זו תכלית קיום	59681
הבנים.	59682
אוי להם לאבות שמאהבתם לבניהם אינם משגיחים שילכו בדרך התורה והמצוה, הורים אלו אינם מבינים	59683
שהם מולידים לבהלה, כי למה להם בנים לא אמון במ, וגם ידעת את אשר עשה לי יואב בן צרויה, פירשו	59684
רז"ל שביישו בזה שהראה הספר ששלח דוד ביד אוריה, ועשית כחכמתך ולא תוריד את שיבתו בשלום	59685
שאוּל, והנה עמך שמעי בן גרא, אל תנקה והורדת את שיבתו בדם שאול.	59686
הלא יבהל וישתומם כל אדם בהתבוננו במצב נפשו של המלך החסיד קודם מיתתו, ברגעי חייו שהוא נפרד	59687
מכל הקרובים ללבבו וממשלתו הגדולה מלכות ישראל, אילו רגשות קדושים וטהורים מלאו את לבבו,	59688
הלא איש פשוט ברגעיו האחרונים בשעה שהוא נפרד מכל אוהביו, לבו רך ונפשו מוצפה מרגשות אהבה	59689
וחנינה, ומה גם דוד המלך ע"ה, אשר בהיותו עוד איתן ובריא קרא מנהמת לבו צמאה נפשי לאלקים לאל	59690
חי.	59691
אילו רגשות קודש מילאו אותו ברגעיו האחרונים כאשר התחילה נפשו הקדושה להפרד מהגוף, ומה נורא	59692
וקדוש היה מצבו, היתכן כי יהיה חפצו ורצונו אז לנקום מאויביו, היתכן שיתעוררו בו רגשות שנאה	59693
ונקם? אי אפשר בשום אופן להגיד כזאת גם על איש פשוט וגם, ומה גם על קדוש ונשגב עבד ה'.	59694

כל בר דעת יבין כי צוואה זו לא מרגש נקם ושנאה באה, רק מחכמה וחשבון מדוקדק ומשפט נכון של מלך	59695
אשר לצדק ימלוך, קדוש זה מצא לנכון שעושי הרע יקבלו את גמולם כפי רשתתם משפט צדק, תיקון	59696
העולם דורש שיתקיים העולם על מכוננו, נפשו הזכה הרגישה את החסרון וההפסד העלול לבוא אם לא	59697
ינקום מאלה שזלזלו בכבודו של מלך, משמעת אחד היסודות להנהגת מלכות.	59698
וא"כ יש להשתומם על תוקף דעתו וחכמתו כי רבה, שאף בשעת התעוררות רגשותיו הקדושים בהפרדו מן	59699
העולם, לא רפו ידיו ולא נחלשה הרגשתו לדאוג להעניש את הראויים לעונש לפי משפט צדק, ובחוזק	59700
הכרתו ושיקול דעתו הגדולה החליט לצוות את בנו בעת הפרידה גם על דבר הנקמה מיואב בן צרויה,	59701
ולהוריד את שיבת שמעי בן גרא בדם שאול, ואם כי שמעי כבר התנפל לפניו בבקשת סליחה, והוא הבטיח	59702
לו שלא ירע לו בחייו, בכ"ז במוצאו הדבר לנחוץ ציוה את בנו להמית אותו.	59703
האיש שאינו תלמיד חכם שאין בכחו לנקום ולנטור במקום הראוי, גם להטיב לא ידע, כי כיון שהוא עושה	59704
רק על פי התכונה והטבע, אף טובתו עד היכן תגיע? כי מדותיו הטובות אינן שולטות בו רק עד שלא יבוא	59705
לידי נסיון, וכשיבוא לידי נסיון לעשות נגד טבעו לא יוכל לעשות מאומה, והטבע אצל האדם אף אצל זה	59706
שתכונתו נוחה, הרבה מן הרע יש בו כמ"ש כי יצר לב האדם רע מנעוריו, ורק בכח הדעת יכול לנצח את	59707
טבעו.	59708
אולם מאידך גיסא עלינו לדעת, כי מזה גופא אנו למדים עד כמה יש לירא להרע לאחרים ולהשתמש במדת	59709
האכזריות, כי מכיון שמדת הגבורה היא מדת תלמיד חכם שמעשיו ממקור הדעת מוצאם, הרי זה שאינו	59710
תלמיד חכם שכוחותיו הטבעיים שולטים בו, אינו רשאי להיות נוקם ונוטר, ומה גם אנן יתמי דיתמי, ודאי	59711
עלול שנטעה בעצמנו כי כונתנו לשם שמים, ובאמת נהיה מושפעים מכוחות טבע פשוטים, כמה עלולים	59712
אנו להשלות את עצמנו שכונתנו לשם שמים במקום שהמדות והכוחות שולטים בנו, ולכן יש לנו לירא	59713
ולפחד מאוד, כי לא נדע מאיזה מקור היא נובעת.	59714
ובכל זאת כל אחד לפי ערכו צריך להשתדל שכל הנהגתו תהיה שלא מצד הטבע לבד, כי אם על פי הוראת	59715
החכמה שיש בו, ובאותה מדה צריך הוא להשתמש בכוחות הנטועים באדם לצורך הנהגת החכמה, אבל	59716
למען ידע האדם אם הנהגתו במדות הגבורה ממקור החכמה נובעת, צריך הוא לבחון בנפשו, אם במקום	59717
שנוגע לכבודו וממונו פועלת החכמה פעולתה, לכבוש את כוחות נפשו ולעשות כפי דרישת האמת, רק אז	59718
יוכל להתנהג עם אחרים גם במדות הגבורה, ולהרע במקום שמוצא לנחוץ על פי החכמה והאמת.	59719
ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים, וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים, ועדיין לא אמרו	59720
שירה, לא שרו את שירתם על ישועתם ועל מפלת מצרים, כי אף שהרעו להם מאוד בכל זאת איך אפשר	59721
לשיר ולשמוח שמחה שלמה, כשרואים מחנה גדול של בני אדם מוטלים על שפת הים, מתגלגלים ביסורים	59722
נוראים מתים ולא מתים, אבל וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים, ויראו העם את ה'	59723
ויאמינו בה' ובמשה עבדו, אז ישיר משה ובני ישראל, כי רק אז בהכירם את יד ה' כשראו התגלות	59724
מלכותו ית' ובאו לידי יראה ואמונה בהירה, רק אז ישיר משה כי על זה ראוי היה לשיר ולשמוח.	59725
והנה דבר זה היה למשה נגד טבעו ורק ממקור החכמה מוצאו, כי הנקל היה למשה איש האלקים, בראותו	59726
אנשים מתגלגלים ביסורים נוראים מפרפרים בין החיים והמות, לשיר ולשמוח שמחה עצומה. אין זאת	59727
אלא שהדעת ואור החכמה הביאוהו לזה, בראותו את כח ה' הגדול שנתגלה והביא את בני ישראל לידי	59728
אמונה בה' ויראתו, ואשר לעומת ענין רם ונשא כזה הכל כאין וכאפס.	59729
ובזה תיקן מה שחטא באמרו ומאז באתי אל פרעה, שאז בא החטא ע"י שנמשך אחרי רגשות האהבה	59730
והחמלה לבני ישראל, כי הוא הרועה הנאמן של ישראל, שאמר אלף משה ימותו ואל יוזק צפרנו של אחד	59731
מהם, בראותו צערן של ישראל נתפעל כ"כ מזה, עד שמרוב עגמת נפש וצער הטיח דברים כלפי מעלה,	59732
נמצא שחטא במה שהלך אחרי רגשותיו הטבעיים, וזה היה חטא גדול לאיש האלקים.	59733
ובזה תיקן את חטאו במה שהראה אח"כ התגברות הדעת על הרגש, שבראותו את היד הגדולה אשר עשה	59734
ה' במצרים, לא שעה אל הרגשות של רחמים למצרים כשראה אותם מתים על שפת הים, והראה גבורת	59735
השכל לשיר אז את השירה לה', וזה מלמדנו כי אור החכמה צריך להאיר את כל האדם, להשתמש בכל	59736
כוחות נפשו כפי הוראת החכמה, ורק אז יאות לו השם תלמיד חכם. (שעורי דעת ח"א 175).	59737
	59738
מאמר שנא	59739
אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' (שמות ט"ו א').	59740
אז ישיר משה ה"ד נכון כסאך מאז, א"ר ברכיה בשם ר' אבהו אע"פ שמעולם אתה, לא נתישב כסאך	59741
ולא נודע בעולמך עד שאמרו בניך שירה, לכן נאמר נכון כסאך מאז, משל למלך שעשה מלחמה ונצח	59742
ועשו אותו אגוסטוס, אמרו לו עד שלא עשית מלחמה היית מלך עכשיו עשינוך אגוסטוס, מה יש כבוד בין	59743
המלך ואגוסטוס? אלא המלך עומד על הלוח ואגוסטוס יושב, כך אמרו ישראל עד שלא בראת עולמך היית	59744

אתה ומשבראת אותו אתה הוא, אלא כביכול עומד שנאמר עמד וימודד ארץ, אבל משעמדת בים ואמרו	59745
שירה לפניך באז נתישבה מלכותך וכסאך נכון, הוי נכון כסאך מאז באז ישיר ע"כ (שמו"ר שם).	59746
דברי המדרש צריכים ביאור, אמנם ענין נתישבה מלכותך יש להבין, כי ענין מלכות ה' נקרא אצלנו מדת	59747
השגחת ה' וממשלתו הנכרת בהנהגת העולם, ומפני שעד קריעת ים סוף לא נודע כ"כ שם ה' וגבורתו	59748
בעולם, ועל ידי הנסים שנעשו במצרים ועל הים נודעה יותר מלכותו וממשלתו, נקרא זה נתישבה מלכותו,	59749
אך המשל ממלך ואוגוסטוס שזה עומד וזה יושב, עניינן של בחינות אלו לא נודע, ומפני מה נקרא כביכול	59750
מקודם עומד ואחר כך יושב.	59751
גם בלתי מובן אמרם שנתשבה מלכותך משעה שאמרנו שירה לפניך באז, איזה ענין וחשיבות יש במה	59752
שאמרו שירה באז שעל זה נאמר נכון כסאך מאז, ועוד הלא לא התחילו שירה באז רק התורה מספרת אז	59753
ישיר משה ובני ישראל ויאמרו לאמור אשירה, אמנם גם משאר מדרשי רז"ל משמע שהשירה נאמרה באז	59754
והוא תמוה ומופלא.	59755
עוד מאמר חז"ל (מכילתא שם), ד"א שר משה לא נאמר אלא אז ישיר משה, נמצאנו למדין תחיית המתים	59756
מן התורה (רש"י ז"ל), מבואר דלכן נאמר בלשון ישיר לשון עתיד ולא שר לשון עבר, כאילו נאמר	59757
דלעתיד ישיר משה ובני ישראל, ומכאן לתחיית מתים מן התורה, ופשוטי הדברים תמוהים לומר דנכתב	59758
על שם העתיד, דהלא אמרו משה וישראל שירה על הים, וכמו שנאמר באותו פסוק ויאמרו לאמר, ואיך	59759
אפשר לומר דנאמר על העתיד?	59760
ברם תוכן ומהות השירה אינם מבוררים די צרכם, בעולם סוברים שאפשר שיהא משורר גם אדם שפל	59761
שבאנשים, שיכור ובעל תאוה אשר יקראו לו משורר עממי, אבל באמת ענין השירה הוא דבר נעלה רם	59762
ונשגב, משורר צריך להיות אדם גדול חכם ונבון, בעל נשמה גדולה וטהורה, רק איש כזה יוכל לומר	59763
שירה, ומה שרואים שקוראים בשם משורר אנשים בעלי רוח נמוכה ושפלה, אות הוא על שפל המצב	59764
והירידה הגדולה של הדור.	59765
בדורות הקודמים היו המשוררים בבני עמנו אנשים גדולים רמי המעלה חכמים וצדיקים, כמו הפילוסוף	59766
האלקי רמ"ח לוצאטו, ומה גם בדורות קודם מי זכה לשם משורר, אנשים בני רוח כמו ר' שלמה בן	59767
גבירול, אשר כל הרואה את שירתו בכתר מלכות יתפעל מחכמתו וצדקתו ומהקדושה הנסוכה שם,	59768
קדושים וטהורים כאלו היו משוררינו.	59769
עכשיו חושבים כי אפשר לאדם גם בעל נפש שפלה להיות משורר, אם רק יש לו איזה כח הדמיון לבטא	59770
דבריו סגנון יפה ובלשון מדבר גדולות, אבל באמת אין זו שירה אלא חיקוי וצל של שירה מה שחורזים	59771
חרוזים בסגנון של שירה! ורק שירת נפש היוצאת מלב מלא רגשות נעלות המרוממות את נפש האדם	59772
וממלאות חלל הלב לזאת יקרא שירה! וכפי מה שרואים אנו בתורתנו הקדושה ומהשקפת חכמינו ז"ל,	59773
ענין השירה האמיתית הוא עוד יותר רם ונישא, וזכות מיוחדת דרושה לו לאדם להגיע עדיה, ורק ההארה	59774
האלקית מכתירתו לומר שירה.	59775
איתא במדרש רבה שם, ויאמינו בדבריו ישירו תהלתו, א"ר אבהו אע"פ שכתוב כבר שהאמינו עד שהיו	59776
במצרים שנאמר ויאמן העם, חזרו ולא האמינו שנאמר אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך, כיון שבאו	59777
על הים וראו גבורתו של הקב"ה היאך עושה משפט עם הרשעים, כמה דתימא ותאחז במשפט ידי ושקע	59778
את מצרים בים מיד ויאמינו בה', ובזכות האמונה שרתה עליהם רוח הקודש ואמרו שירה, הה"ד אז ישיר	59779
משה ובני ישראל.	59780
ואמרו עוד חכמינו ז"ל תשורי מראש אמנה, בשביל האמונה שהאמין אברהם להקב"ה שנאמר והאמין בה'	59781
זכו ישראל לומר שירה על הים, שנאמר אז ישיר משה הוי תשורי מראש אמנה, הרי מבואר כי מעלת רוח	59782
הקודש היתה דרושה להם למען יאמרו שירה, ולזכויות מיוחדות היו זקוקים כדי להגיע למדרגה גבוהה	59783
וקדושה כזו מדרגת השירה, כי שורש השירה הוא ממקור גבוה וממקום קדוש.	59784
והנה ענין השירה בא מהתפעלות והתרגשות הנפש הבאה לרוב על ידי התחדשות, שכשרואה האדם איזה	59785
חידוש שמביאו לידי התפעלות יתירה, נוצרים בו רגשות נפש המתפרצים לצאת החוצה, והנשמה שואפת	59786
להחליץ ממסגרה ומשתפכת בדברי שיר, ולפ"ז מובן לנו כי זה תלוי במדת גדלות האדם חכמתו והבנתו, כי	59787
רק חכם גדול ומבין מהות כל דבר וערכו, הוא יכול לבוא לידי התפעלות נפשית נכונה ולהגיע עי"ז למצב	59788
שירי.	59789
והנה עם ישראל כשראו קריעת ים סוף, וזכו להכיר את אור ה' ומציאותו ית' במעלה עליונה, ראו ברוח	59790
קדשם כי הובאו למעלה עליונה לקבלת עול תורה ומצוות, ושע"י"ז יזכו לע"ל למדרגה עוד יותר עליונה,	59791
להיות תמיד מוארים באור ה' ולדבקה בו, ואז לבשתם רוח הקודש ואמרו שירה, כי שורש השירה הוא מה	59792
שהנפש משתוקקת ושואפת לשרשה ומקורה, ומזה נשתלשל אצלנו כח השירה.	59793

ובציירם לעצמם ברוח קדשם את מצב כנסת ישראל לעתיד לבוא, מצב נפש חושקת ומשתוקקת בהתאחדה עם בוראה, שעל ענין זה בפרטי פרטות צייר לנו שלמה המלך ע"ה בשיר השירים דרך משל ומליצה,	59794
תשוקת הרעיה לדודה היא תשוקת כנסת ישראל להקב"ה, נתמלאו נפשותיהם רגשי קודש והשתוקקות להדבק בהקב"ה ואמרו שירה.	59795
חז"ל לפי עומק השקפתם ידעו מהו שורש השירה באמת, ולכן ידעו שכל ענין השירה על הים היה מכח השירה שישירו לעתיד לבוא, כי רק בהרגישם ברוח קודשם את שירת העתיד אשר תושר אז, נתעלתה נפשם למדרגת השירה האמיתית, ושירתם עתה היתה בת קול מהשירה שישירו לע"ל, ואמרו אז ישיר משה ובני ישראל, כי מלת אז מראה על לעתיד לבוא, וזהו מה שאמרו חז"ל שאמרו שירה באז, כי אמנם התחילו לשיר באז ישיר, ומפני שנאמר אז ישיר משה ובני ישראל, דהיינו שלעתיד לבוא ג"כ ישיר משה, למדו חז"ל לתחיית המתים מן התורה.	59796
ובזה יש לבאר המדרש שהבאנו בראש דברינו, נכון כסאך מאז אע"פ שמעולם אתה לא נתיישב כסאך ולא נודעת בעולמך עד שבניך אמרו שירה, כי עד העת ההיא לא היתה בעולם הכרה במדה האמיתית של הבורא ב"ה היא הנהגת הויה, כי מכל עניני ההנהגות שנראה בעולם היה נראה כי נתנה שליטה לכוחות שונים, כפי מה שהוסדרו מבראשית, והקב"ה כביכול עומד ומשגיח על הבריאה שתתנהג לפי התכלית המכוונת.	59797
אבל מעת שהכירו בני ישראל ענין הנהגת שם הויה ואמרו שירה באז, היינו שהכירו כח ותוקף הנהגתו נתישבה מלכותו, כי מאז ניתן מקום להנהגת שם הויה שתגיע לידי תוקפה לעתיד לבוא והוכר כח ממשלת ה' בעולם, כי כל עניני הבריאה הם רק לפי הרצון העליון שורש הכל, ולכן מצטייר לנו עכשיו יחס הבורא עם הנהגת העולם כאילו כביכול יושב וכסאו נכון, כי בכל שולט הרצון העליון ומלכותו בכל משלה.	59798
(שעורי דעת חלק ב' ד' קפ"א).	59799
מאמר שנב	59800
אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' (שמות ט"ו א').	59801
אמרו חז"ל משל למדינה שמרדה על המלך אמר המלך לדוכוס שלו נלך ונלחם בה, א"ל דוכוס אין אתה יכול, החריש המלך והלך בלילה בעצמו וכבשה, ידע דוכוס עשה עטרה והביאה למלך, כך אמר משה לפני הקב"ה, יודע אני שחטאתי לפניך באז שנא' ומאז באתי אל פרעה, והרי טבעת אותו בים לכך אני משבחך באז הה"ד אז ישיר משה (שמו"ר כ"ג), חז"ל הקדושים מדגישים שבדברי משרע"ה היה ביטוי מיוחד 'ומאז', ובביטוי זה הרגיש משה רבינו בחינת חטא, ולאחר י"ב חודש בעמדו על הים ובהתעוררו לשירה, התחיל בלשון אז כדי לקלס לקב"ה בלשון שחטא בו.	59802
השירה שאמרו משה רבינו וישראל בשעת הנס של קריעת ים סוף, באה מתוך התרוממות גדולה והשגה יותר מוחשית באמונה, וכמ"ש חז"ל אע"פ שכבר האמינו עד שהיו במצרים שנא' ויאמן העם, חזרו ולא האמינו שנא' אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך, כיון שבאו על הים וראו גבורתו של הקב"ה איך עושה משפט ברשעים ושקע את מצרים בים מיד ויאמינו בה', ובזכות האמונה שרתה עליהם רוח הקודש ואמרו שירה.	59803
הרי שאף אחר שהאמינו וישראל במצרים, עוד טרם הגיעו להשכיל נפלאותיו ית', עוד היו מסופקים ושאלו מה זאת עשית לנו להוציאנו ממצרים, שעל זה באה התשובה התיצבו וראו את ישועת ה', וכשבאו על הים נתרוממו במדרגת האמונה וההשכלה בנפלאותיו והנהגתו ית' במדת המשפט ושרתה עליהם רוח הקודש. שירה מעולה זו שנאמרה בשעתה, לימוד מיוחד יש בה גם לעתיד, כי הלשון אז ישיר הוא גם לעתיד, ורש"י פירש אז כשראה הנס עלה בלבו שישיר שירה, כי דבר גדול נתחדש להם למשה רבינו ולישראל באותה שעה בדרכיו ית', כי ישועתו ית' היא תמיד בטוחה אף בשעה שאינה נראית עדיין באופק, ולכן צריכים תמיד להיות בבטחון חזק בישועתו ית' עד שיהא אפשר לשיר גם קודם הישועה, וכמ"ש קול רינה וישועה באהלי צדיקים, הרינה קודם הישועה (הגר"א ז"ל).	59804
מהולל אקרא ה' ומן אויבי אושע, ופרש"י אף לפני התשועה אני מהללו לפי שבטוח אני שאושע מאויבי, ונאמר בשירה ה' ימלוך לעולם ועד, ופירש הרמב"ן יאמר כי הראה עתה כי הוא מלך ושלטון על הכל, שהושיע את עבדיו ואבד את מורדיו, כן יהי רצון מלפניו לעשות בכל הדורות יעו"ש.	59805
אולי הוא עומק דברי חז"ל, יודע אני שחטאתי לפניך באז, כי חשבונות האדם שהוא דן קל וחומר מעצמו ואומר, אם המצב כעת כל כך חמור הרי למחר בודאי יהיה עוד יותר חמור מהיום, הוא חטא גדול כלפי שמיא, כי מי בא בסוד ה' לדעת מה יולד יום, ומה שייך המחר אל היום והרגע השני אל הראשון והיום אל האתמול לכל זמן.	59806
	59807
	59808
	59809
	59810
	59811
	59812
	59813
	59814
	59815
	59816
	59817
	59818
	59819
	59820
	59821
	59822
	59823
	59824
	59825
	59826
	59827
	59828
	59829
	59830
	59831
	59832
	59833
	59834
	59835
	59836
	59837
	59838
	59839
	59840
	59841
	59842

כל הויה היא גזרה מיוחדת מאתו ית' ולא נסתבבה מהסיבה שקדמה לה, ואם הורע לעם הרי הוא הנגזר	59843
אשר קדם בתחלת הידיעה, ואין איפוא להגיד ומאז באתי אל פרעה, לכן אני משבחך באז, כי צריך האדם	59844
להתרומם תמיד למעלה מאצטגנינות שכלו הטבעי ולהתחזק באמונה ובטחון בה', לשיר ולהלל לפני	59845
הקב"ה בכל המצבים אף היותר קשים ומרים, מתוך בטחון חזק בישועתו ית' וכמ"ש ז"ל (שמו"ר שם),	59846
אין אז אלא לשון בטחון שנא' אז תלך לבטח דרכך. (הגיוני מוסר ח"ב עמ' ט"ו).	59847
	59848
מאמר שנג	59849
אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' (שמות ט"ו א').	59850
אמר רבי עקיבא בשעה שאמרו ישראל אז ישיר לבש הקב"ה חלוק של תפארת שהיו חקוקים עליו כל אז	59851
שבתורה, אז תשמח בתולה במחול, אז ידלג כאיל פסח, אז תפקחנה עיני עורים, וכיון שחטאו חזר וקרע	59852
שנא' בצע אמרתו, ועתיד הקב"ה להחזירן שנא' אז ימלא שחוק פיננו (ילקוט רמ"א).	59853
הרי לנו שאז זה שנאמר בשירה ובהתלהבות כל כך עצומה, כשבני ישראל היו במדרגה כ"כ עילאית שאף	59854
עוברין שבמעי אמן אמרו שירה, וראתה שפחה על הים וכו', עורר את כל יעודי הגאולה והתגלות האלקית	59855
שלעתיד לבוא, להפוך מעטה לבושו של הקב"ה לתפארת, כי כל ניצוץ תפילה ושירה שנאמרת ומבוטאת	59856
בעוצם אמונה וקדושה, מוליד הוויות אדירות אף לעתיד לבוא, הן בחיי הפרט והן בחיי הכלל והבן.	59857
(הגיוני מוסר ח"ב עמ' ט"ו).	59858
	59859
מאמר שנד	59860
אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' (שמות ט"ו א').	59861
מיום שברא הקב"ה את העולם ועד שעמדו ישראל על הים, לא מצינו אדם שאמר שירה להקב"ה אלא	59862
ישראל, ברא אדם הראשון ולא אמר שירה, הציל את אברהם מכבשן האש ולא אמר שירה, הציל את	59863
יצחק מן המאכלת ולא אמר שירה, וכן את יעקב מן המלאך ומן עשו ומן אנשי שכם ולא אמר שירה, כיון	59864
שבאו ישראל לים ונקרע להם מיד אמרו שירה לפני הקב"ה, אמר הקב"ה לאלו הייתי מצפה (שמו"ר כ"ג	59865
ד').	59866
אילו היה יצחק אומר שירה על שניצל מן העקידה, היה פוגם במו ידיו במעשה העקידה, במסירות הנפש	59867
ותמימות המחשבה, כי היה נראה כאילו שמח הוא על שלא נתקיימה מחשבתו, שמח על שהצליח להינצל	59868
מעקידתו, וכאילו שלא מתוך רצון טהור וחזק הסכים להיעקר, ואז לא היה מעשה עקידתו בכל השלימות	59869
והאהבה, וכל העולם היה מרנן עליו כאילו עשה עקידתו בכפיה, וכך היה נאבד הרושם של קידוש ה'.	59870
וכן אצל אברהם לאחר שניצל מכבשן האש ומן המלכות, אילו אמר שירה היה הדבר מתפרש כאילו שמח	59871
הוא שנתבטלה מסירות נפשו, כאילו לא בכל לבו עשה את פעולתו עד השלכתו לכבשן האש, והענין	59872
מסובך ויש ספק אם לומר שירה או לא לומר, ומתוך זהירות שלא לעבור על הגבול מענין לענין לכן נמנעו	59873
מלומר שירה.	59874
וכן יעקב שלאחר שנתאבק עם המלאך והמלאך לא יכול לנצחו, נקט יעקב זהירות רבה שלא תתערב	59875
בשירתו איזו הרגשה פסולה ולו דקה ביותר, הרגשה של נצחון טבעי, וכן גם הנצחון על אנשי שכם, שבין	59876
כך וכך חרה לו על בניו על שהראו את כוחם נגד אנשי שכם, מפני חשש ופחד שמא יתערב כאן בפעולת	59877
בניו במלחמתם עם האומות איזה שמץ של כוחי ועוצם ידי, לכן מנע עצמו מלהגיב בשירה, מה שאין כן	59878
ישראל על הים, שם היה כל המעשה כולו נס גלוי בלי שום תערובת של טבע.	59879
ארבעה מלכים היו מה שתבע זה לא תבע זה, ואלו הן דוד ואסא יהושפט וחזקיה, דוד אמר ארדפה אויבי	59880
ואשיגם, א"ל הקב"ה אני עושה כן הה"ד ויכם דוד מהנשף עד הערב למחרתם, מהו למחרתם? אמר ריב"ל	59881
לשתי לילות ויום אחד, והיה הקב"ה מאיר לו בלילות בזיקין וברקים, עמד אסא ואמר אין בי כח להרוג	59882
להם אלא אני רודף אותם ואתה עושה, א"ל הקב"ה אני עושה שנא' וירדפם אסא כי נשברו לפני ה' וישאו	59883
שלל הרבה מאד, עמד יהושפט ואמר אין בי כח לא להרוג ולא לרדוף, אלא אני אומר שירה ואתה עושה,	59884
א"ל הקב"ה אני עושה.	59885
עמד חזקיה ואמר אין בי כח לא להרוג לא לרדוף ולא לומר שירה, אלא אני ישן על מיטתי ואתה עושה,	59886
א"ל הקב"ה אני עושה (מדרש איכה ד' ט"ז), כל אחד מן המלכים המוזכרים לא האמינו בעצמם, ופחדו	59887
שמה יתערב איזו הרגשה של נצחון טבעי מצד עצמם, וחזקיה לא היה בטוח בעצמו אפילו בשירתו, גם בזה	59888
חשש מעירוב הרגשה של זכות דעת של נצחון, שמא ייחס אותו לגבורה ולחכמה טבעית, ולכן מנע את	59889
עצמו מכל פעולה ומעשה. (מעייני החיים).	59890
	59891
מאמר שנה	59892

אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' (שמות ט"ו א').	59893
ויש להבין על שום מה חזר בסוף השירה על מה שכבר אמר בתחילתה? הלא אותו נוסח בסופה כמו	59894
בתחילתה? ויש לבאר שכל דבר נצחי דומה לעיגול הסובב וסובב עד שהוא חוזר אל ההתחלה, כי אין	59895
לעיגול סוף והתחלה, ועד שהוא בא לכאורה אל הסוף הריהו חוזר אל ההתחלה, ההתחלה היא סוף והסוף	59896
הוא ההתחלה, כן הוא בדבר נצחי שאין לו ראשית ואין לו אחרית, והמלה נצח מורה על כך שהסוף	59897
מתאחד עם ההתחלה.	59898
הן דברי רבינו בחיי בפ' תרומה, הכפתור שהיה במנורה היה תפוח ועגול ובולט ויוצא סביב הקנה	59899
האמצעי, והוא כנגד עולם המלאכים שהם מתענגים מזיו השכינה בתענוג שאין לו סוף ותכלית, וזה	59900
שהכפתור הוא עגול כי העיגול אין לו ראש ואין לו סוף, ועל תענוג זה רמזו חז"ל עתיד הקב"ה לעשות	59901
מחול לצדיקים לעתיד לבוא וכבודו ית' ביניהם (תענית ל"א), כי המחול הוא עגול ללא ראש וללא סוף,	59902
ולכן המשיל את תענוג הנפשות שאין לו סוף למחול שאין לו סוף.	59903
שירה היא חוט של זוהר הנמשך מאור העליון מעין אור עולם הבא, חומר מהנצח ונצח אין לו סוף, הוא	59904
אינו נגמר ואינו כלה הוא כולו כוסף וגעגועים עד אין סוף, משתוקק מזמר וחוזר חלילה ואינו עומד	59905
משירתו, השירה היא מציאות יחוד השם, מציאות גדלות הבורא מזמרת ומקלסת את ה' ית'.	59906
אז ישיר משה את השירה הזאת, שר לא נאמר אלא ישיר ופירשו חז"ל מכאן לתחית המתים מן התורה,	59907
שירה היא השתוקקות והתדבקות האדם אל השי"ת, אשר אין תחילה ואין סוף, שירה היא ביטוי של רגש	59908
הנצחי ואין שייך בה עבר, מפני נצחיותה לא נאמר שר אלא ישיר לע"ל ותחית המתים.	59909
ות"ל שמצאתי כזה במהר"ל על השירה, הרי סוף השירה קשור בתחילת השירה שזה יורה על שלמות	59910
השירה שלא תאמר כי יש סוף לשירה, וכל דבר אשר יש לו סוף חסר באשר מגיע אל הסוף והיה שבח	59911
הקב"ה חסר, וכאשר קשר הסוף בתחילה אין כאן סוף עכ"ל, הנצחיות עגולה היא ולעיגול אין תחילה ואין	59912
סוף, כזו היא גם מהות השירה המתרוננת ומזמרת בלב להודות ולהלל להשי"ת, והמלך דוד ע"ה אמר	59913
למען יזמרך כבוד (והיא הנשמה) ולא ידום, ה' אלקי לעולם אודך. (ואני תפלה).	59914
	59915
מאמר שנו	59916
עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארמננהו (שמות ט"ו ב').	59917
כששאל משה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים, פירוש באיזה זכות? והשיב לו השם יתברך, תעבדון את	59918
האלקים על ההר הזה, הענין קשה להבין אבל בזה אבין היטב, והוא כי אתה שואל באיזה זכות, הא תינח	59919
באם אוציא אותם למענם אז צריכים לזכות, אבל מי שקונה עבד מאדונו לעובדו אין צריך העבד זכות, כי	59920
הקונה אותו צריך למענו לעובדו, כן אנכי אהיה להם למלך, וכאילו כביכול צריך לעבודתם כי עבודה	59921
צורך גבוה היא, למען לזכות אותם בזה עשה הקב"ה עבודה צורך גבוה, ואם כן אין צריכים זכות כי הזכות	59922
יהיה זה שהם יעבדו אותו, וזהו בהוציאך את העם תעבדון את האלקים על ההר הזה.	59923
וזהו עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה, הוא לי להושיע ועם כל זאת עשה הקב"ה אתנו טובה כאילו הוא צריך	59924
לנו לקדש שמו יתברך ולכבודו, וזהו זה אלי, הוא עשנו ובראנו ועם כל זאת ואנוהו, ואמרו ז"ל הוי דומה לו	59925
מה הוא רחום וכו' ובה אנוהו אקדשהו כענין מעשה דשמעון בן שטח (מד"ר דברים ג' ה'), דהחזיר	59926
לישמעאלי מרגלית שמצא על חמורו שקנה ממנו, ואמר חמור קניתי ולא מרגלית, ואמר הישמעאלי ברוך	59927
אלקי שמעון בן שטח וקידש שם שמים בזה, וכאמרם ז"ל שיהיה שם שמים מתאהב על ידך, והוא כביכול	59928
מתכבד מאתנו למען אהבתנו, והבן כי הפלא ופלא הוא. (חכמה ומוסר ח"ב מאמר מ"ו).	59929
	59930
מאמר שנו	59931
עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארמננהו (שמות ט"ו ב').	59932
מרגלא בפומנו על מאמרם ז"ל במכילתא זה אלי ואנוהו, שראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל,	59933
והיינו רגילים לומר, ובכל זאת השפחה נשארה בהווייתה ובעינה וחזרה לסוג שפחה, ויחזקאל היה נביא	59934
ובמעלת נבואתו נשאר, ופשר הדבר שלמעלת הנבואה זוכים ע"י דרך התורה שהתוותה לנו את הדרכים	59935
איך להתעלות להשגת הנבואה.	59936
וכהוראת הברייתא דר"פ בן יאיר, עשר דרגות המעלות את האדם עד מעלת הנבואה שהוא רוח"ק, והזוכה	59937
להתרומם מעלתו לא במהרה תיבטל, אבל השפחה שעל הים ראייתה היתה ראייה של התרשמות אלקית	59938
חד פעמית, שהוענקה אף לקטני ישראל בשעת קריעת ים סוף בחסדו של הקב"ה ובגילוי אליהם, רושם	59939
הגילוי היה חזק לשעה קלה אבל לא בהשפעה מתמדת וממושכת.	59940
וכשנתגלגלו אלו הדברים לפני גדול אחד מגדולי בעלי המוסר מדור שלפנינו, מסרו לי ששאל מנין לנו	59941
זה? והנה כעת יש לנו מקור נאמן ובית אב להסתמך עליו ברעיונו הנ"ל, בדברי הרמב"ם ז"ל שאמר	59942

מפורש דקריעת ים סוף בלבד לא היה מספיק להשרשת האמונה ולקביעת הכרת האלקות בלב, כי יתכן שכעבור זמן יתעורר הדופי ההרהור והעורר, לחלוק ולומר שזה מעשה אחיזת העינים והכישוף וכדומה, ברם האמונה האמיתית והמוחלטת נקלטה בלבם רק במעמד הר סיני.	59943 59944 59945
ראיית החושים האמיתיים ע"י הכשרה של נעשה קודם לנשמע, היא הקובעת והמתמדת בהרגשת האמונה, ולא בראיית החושים שלנו שהיא ראייה רגעית ויפה לשעתה, אבל בהיפגשה עם תעלולי היצר היא הולכת ומיטשטשת, ושעל זה זכינו שכל אחד מישראל הרגשתו היסודית היא לחפוץ רק בהטוב והישר בעיני ה', ורצונו העמוק מזדהה תמיד עם רצון הבוית"ש.	59946 59947 59948 59949
ומצאתי להרמב"ן ז"ל בפ' יתרו וזלה"ק, והנכון בעיני שאמר אני בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם דברי, ויהיו הם עצמם נביאים בדברי לא שיאמינו מפי אחרים, כמו שנאמר באמור ה' אלי הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי למען ילמדון ליראה אותי כל הימים, וגם כך יאמינו לעולם כל הדורות, ואם יקום בקרבם נביא או חולם חלום כנגד דבריך יכחישוהו מיד, שכבר ראו בעיניהם ושמעו באזניהם שהגעת למעלה העליונה בנבואה, ויתברר להם ממך מה שכתוב אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתודע, לא כן עבדי משה פה אל פה אדבר בו עכ"ל.	59950 59951 59952 59953 59954 59955
והמתבאר מדבריו ה'ק', שכל עיקר מעלת מעמד הר סיני מפני שהם עצמם הגיעו למעלת נביאים, ולא מפאת ראייתם והתרשמותם מן המופתים, רק מפני שהשגתם נזדככה ונתעלתה למעלת הנבואה, והכרה שכלית עילאית זו תועיל להם לא להלכד במכמורות נביאי השקר או חולמי החלום, אלא לנצחם ולהכחישם ולגלות את זיופם, כי לא לפי התרשמות מקרית וחד פעמית ישפטו את הנביא בעל המופת או את החולם, כי אם לפי כושר השגתם הנבואית הצופה למרחקי הזמנים והדורות.	59956 59957 59958 59959 59960
וממילא לא יכשלו בנביאים מתעים, אשר כל מגמתם להעביר את ישראל על דעת קונם, ובמעלת ישראל כהגדרת הרמב"ן ויהיו עצמם נביאים בדברי לא שיאמינו מפי אחרים, לא יתכן כלל שיקשיבו לנביאי השקר, והוא כדברי הרמב"ם הנ"ל, שהתבססות האמונה האמיתית היא רק ע"י הכשרת החושים השכליים העילאים. (המוסר והדעת חלק א').	59961 59962 59963 59964 59965
מאמר שנה	59966
שמעו עמים ירגזון חיל אחז ישיבי פלשת נמוגו כל ישיבי כנען (שמות ט"ו י"ד).	59967
העמים כולם שמעו את כל אשר עשה ה' לישראל, הישועות והנפלאות האותות והמופתים וכל היד החזקה, ולא קמו ולא זעו לשנות דעותיהם האליליות, ואת דרכם הנלוזה ומעשיהם המקולקלים, ולא עוד אלא שהרעו את עצמם והוסיפו ברשעתם כאמרם ז"ל במכילתא, כיון ששמעו האומות שאבד פרעה וחילו בים ומלכות מצרים בטלה ונעשו שפטים בע"ז שלהן התחילו מתרגזין.	59968 59969 59970 59971
כיון ששמעו האומות שהקב"ה מגביה קרנן של ישראל ומכניסן לארץ התחילו מתרגזין, כיון שיצאו ישראל מן הים כינס עמלק את כל אוה"ע לבוא להלחם עם ישראל והתפלל משה ודממו כולם כאבן, לכך נאמר בגדול זרועך ידמו כאבן עכ"ל, הרי שגם עמלק שהיה הרע שבין האומות, ושנגזרה עליו מחייה מה שלא נגזר כן על שום אומה ולשון, ומלחמה לה' בעמלק מדור דור, לא הגיע למדת רשעתו אלא ע"י יציאת מצרים, ורק תפילת משה מנעתו מלבוא אז ובא אחר מעשה רפידים, וכל כך למה?	59972 59973 59974 59975 59976
אז"ל (שמו"ר כ"ג ט"ו) זה אלי ואנוהו, א"ר ברכיה בא וראה כמה גדולים יורדי ים, משה כמה נתחבט ונתחנן לפני המקום עד שראה את הדמות שנא' הראני נא את כבודך, א"ל הקב"ה לא תוכל לראות את פני, ובסוף הראה לו בסימן שנאמר והיה בעבור כבודי, החיות הנושאות את הכסא אינן מכירות את הדמות, ובשעה שמגיע זמנן לומר שירה הן אומרות באיזה מקום הוא? אין אנו יודעות אם כאן הוא או במקום אחר, אלא בכל מקום שהוא ברוך כבוד ה' ממקומו.	59977 59978 59979 59980 59981
אבל עולי הים כל אחד ואחד מראה באצבעו ואומר זה אלי ואנוהו, אמר להם הקב"ה לישראל בעוה"ז אמרתם לפני פעם אחת זה אלי, אבל לע"ל אתם אומרים אותו דבר ב' פעמים שנא' (ישעיה כ"ה), ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו ע"כ.	59982 59983 59984
למדים אנו מדבריהם ז"ל, כי אותה הסגולה המיוחדת שזוכים לה ישראל ע"י התפילה, והיא אלהים קרובים אליו יש גם בגאולה, שלא אך שזוכים לגאולה אלא שיחד עם זה הם זוכים לראות את הגואל ומושיע, וכמו שדרשו ז"ל במכילתא זו גילוי שכונה, ובסגולה זו הם עולים גם על מדת הראייה של הנבואה ואף על ראיית משה רבינו, ואלמלא מאמרם המפורש אי אפשר לאמרו, אבל כך קיבלו חז"ל ומסרו לנו, ואף שאין לנו פה לאכול ומכש"כ לעכל מחשבה עליונה זו, מחוייבים אנו לקבלה וללמדה לנפשנו.	59985 59986 59987 59988 59989
וכמו ההבדל בין ישראל לעמים בתפילה, שלעמים עושים בקשתם אך אין אלהים קרובים אליהם, ולישראל שאין עושים בקשתם אבל אלהים קרובים אליו, כן הוא בגאולה העמים אף שהם שומעים	59990 59991

ורואים את מעשה ה', אינם רואים אלא את המעשים אבל אינם רואים את העונה, ולפיכך נשארים רחוקים מה' כמו לפני ראייתם ואינם זזים מרשעתם, ואף כי שמעו עמים יצא להם רק ירגזון.	59992
ועמלק ברשעתו כינס את האומות אחרי קריעת ים סוף, ולא עוד אלא ששנינו במכילתא על הכתוב מי כמכה באלים ה' שלא ישראל בלבד אמרו שירה, אלא אף האומות כששמעו שאבד פרעה ומצרים בים ובטלה מלכותם ונעשו שפטים בע"ז שלהן, כפרו כולן בע"ז ופתחו פיהם כולם והודו למרום ואמרו מי כמכה באלים ה' ע"כ.	59993
התבונן כי כאן לא אמרו רז"ל אמרו שירה, רק הודו למרום שהיא באה רק מתוך רצון והתענוג על ה', ולכאורה הרי זו סתירה למה ששנו במכילתא על הכתובים שמעו עמים ירגזון, אבל באמת אין כאן סתירה, כי אף שהיו מוכרחים לכפור בע"ז שלהם כי ראו ביטולה, מ"מ לא נתקרבו למקום כלל ונשארו רחוקים כמקודם, שהרי לא נתגיירו ולא נכנסו תחת כנפי השכינה ונשארו תועים בדרך לא דרך, ודאי חיפשו ומצאו להם עבודה זרה אחרת, ומכל הכרתם יצא להם הירגזון שנתרגזו על הרמת קרנם של ישראל, ועל ידי כך נתעוררו לבוא ולהלחם עם ישראל.	59994
חזיון כזה רואים אנו לעינינו בימינו אלה, שכל האומות גמרו אומר כמעט פה אחד נגד ישראל, אף כי צדקת ישראל גלויה לכל, כי אומה"ע הם וירשו את ירושת הירגזון מאבותיהם, שהרי אף אבותיהם שהגיעו לידי ביטול ע"ז שלהם מ"מ לא עמדה להם חכמתם, והתרגזו על הרמת קרנם של ישראל עד לידי השמדה חלילה, ומה יענו בניהם אחריהם, עם כל חכמתם שעליה אמרו חז"ל (איכ"ר פ"ב י"ג) חכמה באומות תאמין, עדיין השנאה מפעפעת בקרבם ולבם רע ועינם צרה גם על צל של הרמת קרן ישראל, ונתקיים בישראל גם בדורנו עם לבדד ישכון.	59995
אך במקום שמעלה זו תהיה לסגולה עליונה, והאומות יכירו ויאמרו שירה על שבחם של ישראל, מתקיים בנו הדבר על ידי וביד חזקה אמלוך עליכם, וההשגחה העמידה את ישראל בבדידות איומה, ואין מודה ומכיר בצדקת ישראל, כל האומות מסוף העולם ועד סופו, הגדולים והקטנים הקרובים והרחוקים, השונאים הגלויים והנסתרים, המראים טלפי האהבה שלהם, כולם כאיש אחד נגד ישראל, וכולם גילו לעין כל מה שקיבלו חז"ל שעשו שונא ליעקב.	59996
וכבר הגיעה השעה שהעבדים לתאומים השפלה שבתוכנו המכנים את עצמם חפשים יכירו את האמת הזו שאין להכחישה, ורק בעל שכל מעוות יכול לעוות את הישר ולהיות עיקש ופתלתול, לסמוך על הצדק והיושר של האומות, ולבטוח על משענת קנה רצוץ זה, ורק לב רע ומושחת יכול להשאיר ברשעתו גם אחרי שאנו רואים את רשעת האומות, אבל מי שיש לו ניצוץ של צדק ויושר בלב, עליו לשוב אל ה' ולהכיר כי אך הוא ית' צדיק וישר הוא.	60000
ומה גדול הוא ההבדל בין ישראל לעמים, שאף יתרו שזכה לכבוד ומעלה כזו מה שלא זכה לה אדם אחר בעולם, שייתר פרשה בתורה והוא שהעמיד את השופטים בישראל, ועליו נאמר וישמע משה לקול חותנו שכיוון לדעת המקום ולדעת התורה בכל מה שאמר, מ"מ גם עליו הכתיבה תורה ויחד יתרו, ופירשו ז"ל שנעשה בשרו חידודין חידודין, ולמדו מזה כי גיורא עד עשרה דרי לא תבזי ארמאה באפיה (רש"י ז"ל מהמכילתא).	60001
ואנו למדים כי ההבדל בין ישראל לעמים שביקש עליו משה ונפלינו אני ועמך, אין הדברים אמורים דוקא באומות העולם שנמשלו כבהמה, והמושחתים בכל מיני השחתות ותועבות, כי אלה מופלים ומובדלים הם בעצמם, אלא גם באלה שזכו להתקרב למקום קרבה כזו, עד כיוון לדעתו של מקום ולדעת תורה, מה שלא זכו גם גדולי ישראל מדורו של משה, יש מקום בעצמותם להפליה רבה, שכל זמן שלא השלימו עצמם מכל וכל, ולא עקרו מקרבם שלא ישאר גם שורש כל שהוא מגיותם, עדיין יש להם לחשוך בעצמם. כי יחד עם שמחתם על ישועתם של ישראל והודאתם לה' על זה, נעשה גם בשרם חידודין על עונשי אוה"ע שנענשו בדבר אשר זדו על ישראל, וא"כ אין זה פלא שאף שהאומות ביטלו את הע"ז שלהם ואמרו מי כמכה באלים ה', מ"מ קיימו בעצמם גם את הירגזון והתרגזו על הרמת קרנם של ישראל, לבוא להלחם בהם, ולהשמיד שונאיהם של ישראל, כמה עלינו להודות ולברך ברוך אלהינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים. (דליות יחזקאל).	60002
מאמר שנט	60003
שמעו עמים ירגזון חיל אחז ישיבי פלשת. נמוגו כל ישיבי כנען (שמות ט"ו י"ד).	60004
כי אתא רב דימי אמר תלתין ותרין קרבי עבדי רומאי בהדי יונאי, ולא יכלי רומאי ליונאי עד דשתפיניהו לישראל בהדיהו, והכי איתנו בהדיהו אי מינן מלכי מנייכו אפרכי, אי מינייכו מלכי מינן אפרכי, שלחו רומאי ליונאי עד האידנא עבדינן בקרבא השתא נעביד בדינא, מרגלית ואבן טבא איזה מהן יעשה בסיס לחבירו? שלחו להם מרגלית לאבן טבא, אבן טבא ואינך איזה מהן יעשה בסיס לחבירו? אבן טבא לאינך.	60005
	60006
	60007
	60008
	60009
	60010
	60011
	60012
	60013
	60014
	60015
	60016
	60017
	60018
	60019
	60020
	60021
	60022
	60023
	60024
	60025
	60026
	60027
	60028
	60029
	60030
	60031
	60032
	60033
	60034
	60035
	60036
	60037
	60038
	60039
	60040
	60041

אינך וספר תורה איזה מהן יעשה בסיס לחבירו? אינך לספר תורה, שלחו להם א"כ אנן ישראל בהדן וספר תורה גבן כפו להו, עשרין ושית שנין קמו להו רומאי בהימנותייהו בהדי ישראל ולא אישתעבדו בהו,	60042
מכאן ואילך אישתעבדו בהו, מעיקרא כי קמו רומאי בהימנותייהו מאי דרוש, ויאמר נסעה ואלכה לנגדך יעקב ועשו שוויין לגדולה, ולבסוף דרוש יעבור נא אדוני לפני עבדו דרך השר לילך לפנייהם (עבודה זרה ח').	60043
המאורע הזה מבהיל, תלתין ותרי שנין לחמו הרומאים ביוונים בכל הנשק ותכסיסי המלחמה ולא יכלו להם, אך לבסוף נצחום בנשק סודי, ונשק זה היה שהודיעו הרומאים ליוונים כי במדינתם נמצא עם ישראל וסגולתם אתם היא התורה, והם שותפים לרומאים במלחמתם, הודעה זו הפילה אימה ופחד על היוונים ונכנעו לרומאים מיד בלי כל ויכוח, הרומאים בטוחים היו כי כאשר יגלו סוד זה ליוונים, הרי זה כאילו היפנו נגדם את הנשק החזק ביותר לנצחם, ואמנם כך היה בסוד הזה הטילו עליהם פחד עד כדי כך שנכנעו.	60044
במידה רבה כזו היו עם ישראל ותורתו מכובדים בעיני העמים, כי הם ידעו עם ישראל השומרים על התורה ומצוותיה מצטיינים במעלות ובמדות מוסריות, דבוקים ביוצר כל היצורים עד שאומות העולם המכירות בסגולתם מכריזות ואומרות, אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלקיו עמו, בסוד עם זו הפחידו הרומאים את היוונים וניצחו אותם.	60045
אם כן עאכ"כ שעם ישראל בעצמו אשר זכה להיות מאושר, שצריך לומר אשרנו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו, אשרנו שככה לנו שה' אלוקינו עמנו, אם הרומאים הכניעו וניצחו את היוונים בהזכירם את עם ישראל ותורתו ואת כבוד אלוקיו, עד כמה צריכים אנו להיות נכנעים מפני יראת כבוד ה' ולהיות חרדים לדבריו, ולשמוח על שזכינו להימנות על עם קרובו של הקב"ה!	60046
האם גם אנחנו נרתעים מלפגוע בנפש הישראלי, וכש"כ בתלמידי חכמים או בבעלי עליה שהם לגיוני המלך? האמנם כה נחרדים אנו לפגיעה בתלמיד חכם וזלזול בכבודו, או אף בכבודו של האדם הישראלי הפשוט? היוונים מכירים את ערך עם ישראל ותורתו ואמונתו, הם מושכים ידיהם מלפגוע בנו, ואפילו מלפגוע באלו שיש להם עסק ואיזו שותפות עם ישראל, ואילו אנו מה? כלום דופק לבנו כשאנו פוגעים ומזלזלים בכבוד חברינו?	60047
אם הרומאים הרשעים הרחוקים מאלקי האמת, הכירו את ערך תפארתו של עם ישראל, שעל ידו הצליחו לנצח את המלחמה ביוונים, והם קיימו את התנאים שכתבו, שמרו על הבטחת פיהם לייקר עם ישראל, תקופה של עשרים ושש שנה לא שכחו את טובת ישראל ולא הכחישו את מעלתם, התנהגו בצורה מכובדת והכירו בכוח הטמון בעם ישראל, אם הרומאים כך על אחת כמה וכמה שאנו צריכים ומחוייבים להוקיר את עמנו הנפלא, ולהכריז אשרנו מה טוב חלקנו.	60048
כל סגולתו של עם ישראל אינה אלא בתורתו, ואם היוונים חרדו מרומאים בגלל ישראל שמא יענשו ממרומים, קל וחומר כמה אנו צריכים לפחד ולהירתע מלעבור על מצוות התורה מפני עונשי שמים, אם הרומאים שלטו על נפשם עשרים וששה שנים, למה לא נשלטו אנו על נפשנו ונמשוך ידנו מכל דבר שהוא בניגוד לרצון ה'? אם אומות העולם התרגשו ואחזם רוגז פחד ואימה מן השמועה שבקע הקב"ה את הים לפני בני ישראל, והם אומרים מי זאת עולה מן המדבר, מתרגשים ומתפעלים מסגולת עם נפלא זה, אם אומות זרות כך איך זה שבעצמנו לא נתרגש. (אור חדש).	60049
מאמר שם	60050
שמעו עמים ירגזון חיל אחז ישרי פלשת. נמוגו כל ישרי כנען (שמות ט"ו י"ד).	60051
כאשר נתבונן נראה, כי כל מה שהאדם קשה לו לשבור רצונו לקיים התורה, בין בינו לחבירו ככעס וקנאה ותאוה וכדומה לזה, ומכש"כ בין אדם למקום, הוא ידמה כי הוא עובר על רצון ה' ועושה רצון עצמו, והאמת אינו כן כי מי יכול לדון עם מי שתקיף ממנו, מי יוכל לשנות רצון ה', העולם שלו והרצונות שלו והכל שלו, ואין שום אדם יכול לשנות אף כנף זבוב קטן, אבל רק ידמה לו כי הוא משנה רצונו ית'.	60052
יסוד זה יש לנו לברר כמו חי עד שיתייסד אצלנו לכלל גדול בכל דבר, כי רצון ה' לא ישונה ומה שידמה לו שהוא עובר רצון ה' דמיון בעלמא הוא, ואינו מרויח רק רעה לנפשו, פרעה ראה באצטגנינות כי יולד מושיע לישראל ולכן גזר כל הבן הילוד, והנה התחכם לעבור על רצון ה', מה עשה ה'? הוכרח לגדל מושיע ישראל הוא משה רבינו בביתו דוקא, ולא עוד אלא למנותו על ביתו.	60053
והנה פרעה היה קשה לו מאוד לשבור רצונו, והתחכם לעבור על רצון השם ולא הועיל בזה, ורצון ה' הוא עצמו עשה שגידלו בביתו בכבוד גדול, והדמיון שנדמה לו שעבר על רצון ה', גרם שהביא על עצמו מכות רבות ביסורים קשים ומרים ורצונו לא נעשה.	60054
	60055
	60056
	60057
	60058
	60059
	60060
	60061
	60062
	60063
	60064
	60065
	60066
	60067
	60068
	60069
	60070
	60071
	60072
	60073
	60074
	60075
	60076
	60077
	60078
	60079
	60080
	60081
	60082
	60083
	60084
	60085
	60086
	60087
	60088
	60089
	60090

והנה ידוע כי יציאת מצרים יסוד הדת להודיע בעולם אמונה והשגחה, והרי למדנו זה היסוד משם כי עוברי	60091
עבירה לחנם הם עוברים, כי רצון ה' אין אדם יכול לשנותו ורק נדמה לו שעובר, והדמיון הכוזב הזה יסבב	60092
לו רעות רבות וצרות גדולות וזה שכרו! כמו כן מלכי כנען אחזתם חיל ופחד עד שנמס לבבם כדונג, נמוגו	60093
כל יושבי כנען, ועם כ"ז קשה היה להם לעבור רצונם מבלי להלחם בישראל, מה עשה ה' חיזק לבבם	60094
ולחמו וגרמו רעה לעצמם וכבוד גדול לישראל.	60095
וכן המן היה שונא יהודים מאוד כדת עמלק, והוכרח הוא עצמו ליעץ להביא מושיע לישראל את אסתר	60096
בבית המלך, והיא נתנה דמו בראשו ותלו אותו על עץ, נמצא כי בשעה שהיה שמח וטוב לב כי נעשתה	60097
עצתו לאבד היהודים, לא ידע כי כבר הוא בעצמו הכין מושיע לישראל, ובעצתו הראשונה ובמעשה	60098
האחרונה לשקול כסף, סבב הוא בעצמו לפניו בזיון וקצף לו ולבניו ותלו אותם על העץ, הרי נתברר זה	60099
היסוד ג"כ מהמן.	60100
היוצא לנו מזה אור גדול להאיר לנו בכל מעשי ידינו כי יהיו על פי התורה, ולא נפנה אל דמיונות ושטה	60101
כזב לעבור על רצון התורה הוא רצון השם, כי לא יעלה בידנו רק רצון מדומה כפרעה כמלכי כנען	60102
וכהמן, יש להתחזק ולראות הפטרון הגדול שיש לנו, ושאיין אחד יכול לדון עם שתקיף הימנו לעבור רצוננו,	60103
ורק לא נהיה שוטים להתפתות בדמיוני כזב שהוא עובר רצוננו, ויענש עונש רב על דמיונו הכוזב, מוטב	60104
שיבין כי רצוננו מוכרח וטוב, ולא עוד אלא ששכרו מרובה מאוד על שאינו פתי. (אור רש"ז מא' ר"מ).	60105
	60106
מאמר שסא	60107
שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת. נמוגו כל יושבי כנען (שמות ט"ו י"ד).	60108
איתא במכילתא, כיון ששמעו אומות העולם שאבד פרעה וחילו ביים ובטלה מלכות מצרים, ושפטים נעשו	60109
בע"ז שלהן התחילו מרגיזין, לכך נאמר שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת, כיון ששמעו שישראל	60110
נכנסין לארץ אמרו, הם באים לעורר עברתם של בני אפרים, אז נבהלו אלופי אדום.	60111
אמרו הם באים לעורר מריבה שבין אבינו לאביהם שנאמר וישטום עשו את יעקב, אילי מואב יאחזמו	60112
רעד, הם באים לעורר מריבה שבין אבינו לאברהם, שנאמר ויהי ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי	60113
מקנה לוט, נמוגו כל יושבי כנען אין באים אלא לכלותינו ולירש את הארץ, התחילו נמסין שנאמר נמוגו	60114
אין נמיגה אלא נמיסה.	60115
וכן במתן תורה (ילקו"ש רפ"ו), כשעמד המקום ואמר אנוכי ה' אלקיך היה ארץ חלה שנאמר קול ה' יחיל	60116
מדבר, קול ה' יחולל אילות עד שנתמלא בתיהן מזוי השכינה, באותה שעה נתכנסו כל אומות העולם ובאו	60117
אצל בלעם ואמרו לו שמא מבול מביא לעולם, אמר להם כבר נשבע המקום שאינו מביא מבול, שנאמר כי	60118
מי נח זאת לי אשר נשבעתי, אמרו לו שמא מבול של מים אינו מביא אבל מביא מבול של אש.	60119
אמר להם לא מבול של מים ולא מבול של אש הוא מביא, אלא הקב"ה רוצה ליתן תורה לעמו שנאמר ה'	60120
עוז לעמו יתן, כיון ששמעו את הדבר הזה פנו כולם והלכו איש איש למקומו, ולפיכך נתבעו אומות העולם	60121
בתורה, שלא ליתן פתחון פה לאומות אילו נתבענו כבר קבלנו עלינו, הרי שנתבעו ולא קיבלו עליהם.	60122
יש להתפעל הלא שמעו דברים גדולים, שאבד פרעה וחילו ביים, ושבתלו מלכי מצרים ושפטים בע"ז	60123
שלהן, ומצד השכל היו צריכים להתגייר ולהכיר מזה מלכות שמים, לבסוף מה הביא שמעו עמים ירגזון,	60124
לא רגזו מאימת ה' צבאות, אלא מורגזין כי היטיב חרה להם על זה, חיל אחז יושבי פלשת, לא מהקב"ה	60125
ועונשו אלא שמא הם באים לעורר עברתם של בני אפרים.	60126
וכן במתן תורה שכל האומות פחדו שמא מבול מביא לעולם מבול של אש, וכששמעו שהקב"ה רוצה ליתן	60127
תורה לעמו פנו כולם והלכו איש איש למקומו, נפלא הדבר מאוד הלא עם כל הרעש הגדול קול ה' יחיל	60128
מדבר, קול ה' שובר ארזים בשביל שנותן תורה לעצמו, הרי כל היקום מבוטל נגד התורה וההגיון נותן	60129
שצריכים לעזוב את מקומם ולקבל התורה, אבל לא כן היה נתבעו לקבל תורה ולא קבלו גוי נשאר גוי.	60130
מזה אנו למדים על פחיתות האדם כי הגויים הם ג"כ אדם שנבראו בצלם אלקים, ואעפ"כ כטפשים לא	60131
הבינו מה ששמעו ומה שראו, ובמקום להשתלם ולעלות במעלות דעת ה', נתקלקלו במחשבות רעות ע"י	60132
השחתת המדות שלהם, והלכו להם כל אחד על מקומו עם השחתתם, נפלא הדבר, ברוך אלקינו שבראנו	60133
לכבודו ונתן לנו תורת אמת, הוא יפתח לבנו בתורתו ויראנו דרכי העליה וההשתלמות. (זכרון	60134
מאיר).	60135
	60136
מאמר שסב	60137
שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת. נמוגו כל יושבי כנען (שמות ט"ו י"ד).	60138
אף אומות העולם התעוררו לראות גדלות השי"ת בקריעת ים סוף, ואיתא בחז"ל (שיהש"ר פ"א), על כן	60139
עלמות אהבוך דלעתיד לבוא יתגיירו הגויים לשמע קריעת ים סוף, ואילו אנו קראנו ושמענו ואין הדברים	60140

עושים עלינו רושם כלל, ובאמת יציאת מצרים גרידא חייבת לעורר אותנו, וכמ"ש או הנסה אלקים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי במסות באותות ובמופתים.	60141
כאשר נתבונן בעניני יציאת מצרים נראה נסים גלויים לאין שיעור, ויחזק ה' את לב פרעה מלך מצרים, וכבר העיר הרמב"ן (י"ד ד'), שזה לבד נס גלוי שהרי שגעון גמור לרדוף אחר ישראל לתוך הים, ואיך ימלאם לבם לבוא אחריהם להרע להם, ואין בכל המופתים כפלא הזה, אבל סכל עצתם וחיזק את לבם ליכנס לים עי"ש בלשון הרמב"ן.	60142
ויתן ה' את חן העם בעיני מצרים, בטבע האדם כאשר נגרם לו איזה נזק קל ע"י חבירו אף שרעהו אינו אשם כלל, וכגון שבהליכתו נתקל בחבירו ונפל ארצה, מ"מ מתמלא קפידא על חבירו שעל ידו ניזוק, והנה עברו על מצרים כל עשרת המכות עד שבעצמם אמרו אבדה מצרים, וידעו שהכל הוא עבור ישראל, והמצרים היו ספוגים בשנאת ישראל עוד קודם, א"כ פשוט שהיו חייבים לשנוא אותם לאין שיעור, מ"מ נתן ה' את חן העם בעיני מצרים, ונשיאות החן היתה רבה כ"כ עד שהשאלום כל בגדיהם וחפציהם הטובים.	60143
והרי בטבע האדם שאף לחבירו הטוב ביותר אינו משאיל את חפציו הפרטיים, וכאן השאלום את כל ממונם עד שאמרו חז"ל (בכורות ה'), שאין לך אדם מישראל שלא יצא ממצרים עם שמונים חמורים לובים טעונים כסף וזהב, והרי זה בריאה חדשה לגמרי, וההתבוננות בזה גרידא חייבת להביא אותנו לאמונה בהש"ת, וכן כל ענין קריעת ים סוף שמבואר בחז"ל שעשרה נסים נעשו לאבותינו בים סוף, וכן כל מהלך ישראל במדבר היה מלא נסים גלויים, ומעתה מדוע אין הדברים תופשים אותנו ואנו נשארים אדישים וקרים.	60144
ובפשטות צריך לומר שהטעם לחוסר ההתפעלות היא, שהדברים ידועים לנו מקודם ומורגלים אנו בידיעות אלו, וההרגל מונע מאת האדם להתעורר מחדש, כי בטבע הוא שחדשות משפיעות על האדם, ואילו דברים מקובלים וידועים משאירים אותנו שלווים לחלוטין, ואינן גורמות לנו להתעורר מהם, אך באמת אין בכך תשובה מלאה, כי כאשר נעיין במדרישי חז"ל נראה נפלאות גדולות, שאין אנו מורגלים בידיעתם וכלל לא שמענו אודותם.	60145
אמרו חז"ל (שמו"ר כ"ד), שבעת קריעת ים סוף נגזר הים ליי"ב שבילין וכל שבט עבר בשביל מיוחד, ובין השבילין היתה חומה שקופה מזכוכית, כדי שכל שבט יראה את השבט האחר ולא יחשבו שאחרים טבעו בים, ועוד אמרו חז"ל שנטע הקב"ה אילנות מלאים פירות בתוך הים, וכאשר תינוק בכה נתנה לו אמו מפירות העץ, עוד מובא בחז"ל (יומא עו), שהמן היה גבוה ששים אמה, וכל מלכי מזרח ומערב ראו את המן.	60146
המוליכך במדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב המוציא לך מים מצור החלמיש, נחש שרף ועקרב ומבואר בחז"ל (שמו"ר כ"ד), שהיה המדבר מלא נחשים ועקרבים, נחשים גדולים כקורת בית הבד, ומבואר שפעם ראה אחד מנחשים אלו ונשרו שערותיו מרוב פחד ואימה (רמב"ן פ' מסעי).	60147
והרי כאשר נתבונן בזה נראה נס גלוי, וכל אלו דברים שאינם ידועים לנו כלל, ומכל מקום איננו מתעוררים להתפעל ולראות אמונה בכל זה, ולא רק שאיננו מתפעלים מכך, אלא איננו מאמינים כל כך בזה, ובאמת עלינו לירא מאוד ממצבנו הרוחני, שמחובתינו לדעת שמי שאינו מאמין אמונה שלימה בדברי חז"ל הרי הוא מכלל האפיקורסים, העיקר הראשון של עם ישראל הוא להאמין שכל מה שמובא בחז"ל הרי זה תורת משה ממש, וכשם שכל פרטי המצוות ניתנו בתורה שבעל פה, כן כל פרטי הנסים ניתנו בתורה שבעל פה.	60148
איתא בגמ' (בבא בתרא ע"ה), דרש ר' יוחנן עתיד הקב"ה להעמיד בשערי ירושלים אבנים טובות ומרגליות שהם שלושים על שלושים, לגלג עליו אותו תלמיד, לימים הפליגה ספינתו בים חזא מלאכי השרת דיתבי וקא מינסרי אבנים טובות ומרגליות, א"ל הנך למאן אמרו ליה שעתיד הקב"ה להעמידן בשערי ירושלים, אתא לקמיה דר' יוחנן א"ל דרוש רבי לך נאה לדרוש כאשר אמרת כן ראיתי, א"ל ריקא אלמלא ראית לא האמנת נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות, שכל שאינו מאמין אמונה שלימה בכל דבר מדברי חז"ל הרי הוא אפיקורוס ונענש במיתה.	60149
ומעתה שוב צריך ביאור מדוע איננו מתעוררים מכל הנסים והמופתים, ונראה לבאר שכיון שהורגל אדם בידיעות והבנות מסוימות, כח ההרגל דוחה כל הבנה מחודשת שלא היתה ידועה לו, ההרגל מקנה לו הכרה וידיעה שרק כך האמת, וכל דבר שנוגד את הרגלי המוקדמים נראים לו כאינם נכונים ומזויפים, וכיון שתחילת הרגליו היו בגיל הילדות ואז היו ידיעותיו קלות ודלות נשאר בידיעתו הדלה, וידיעה זו מונעת ממנו הבנה חדשה.	60150
וכן בענין יציאת מצרים שכאו"א מישראל יצא ברכוש רב של שמונים חמורים לובים טעונים כסף וזהב, וכאשר בני ישראל היו ששים רבוא ולכאו"א היו שמונים חמורים, נמצא שהיו מליוני בהמות והכל עברו	60151
	60152
	60153
	60154
	60155
	60156
	60157
	60158
	60159
	60160
	60161
	60162
	60163
	60164
	60165
	60166
	60167
	60168
	60169
	60170
	60171
	60172
	60173
	60174
	60175
	60176
	60177
	60178
	60179
	60180
	60181
	60182
	60183
	60184
	60185
	60186
	60187
	60188
	60189
	60190

בלילה אחד בתוך הים, והרי זה לא שייך במציאות כלל וע"כ שזה נס גלוי, אך כיון שבעיני הילד הקטן מצטייר יציאת מצרים באופן אחר, אינו מסוגל לראות ולהבין דברים כהוייתם, אלא בינתו נשאר כאשר היה בנערותו.	60191 60192 60193
וכן בכל עניני עבודת האדם, הרי אנו מאמינים בבורא עולם ואנו יודעים שאנו תלויים כל הזמן בחסדו הגדול, וא"כ מדוע איננו מבקשים לשאת חן בעיניו יתברך, והלא כל אחד מאתנו שואף לשאת חן בעיני הגבורים ובעלי השררה, ומדוע קרבת השי"ת איננו חפצים כלל, אלא כנ"ל שכל הבנתנו בענין השי"ת והאמונה בו נתקבלה אצלנו בגיל רך, וידיעתנו היתה כלשון החובות הלבבות שהיא רק ידיעה דלה ורזה, ולכן איננו מסוגלים להתרומם יתר מזאת.	60194 60195 60196 60197 60198
התקנה לכך שיתבונן ויתאמץ לשכוח את כל ידיעותיו הנושנות, ויציייר הדברים באופן חושי וכאילו לא שמע את הדברים מעולם, ומן ההכרח לאדם שיעבור ויתעמל בדרך זו כדי להשיג אמונה, מפני שכל הנסים והמופתים שעשה הקב"ה נעשו בשבילנו, כדי שנלמד ונדע מהם להתחזק באמונה, וכל שלא יתאמץ וילמד מזאת לא יגיע להיות מן המאמינים, ואף שדומה בעיניו כאילו וכבר הגיע לתכלית האמונה, אין זאת אלא טעות הנובעת מכך שאינו מבין כלל מהותה של אמונה.	60199 60200 60201 60202
ומדרגה זו אינה רק נחלת חסידים ואנשי מעשה, אלא זו תביעת התורה מכל איש מישראל כי כולנו חלק אלוק ממעל, וכאשר חי בו חלק הנפש נעשה מקורב להשי"ת, ובדואי שאין זה מן הדברים הנקנים בנקל, אך הדרכים להגיע לכך ניתנו ביד הקב"ה, ולכן נתן השי"ת ארבעים שנה במדבר כדי לטעת האמונה בנפשותינו ולהקנותה בקנין גמור ומושרש, אך לזה דרוש התבוננות בענינים אלו ועקירת כל המושגים הישנים המושרשים בקרבנו.	60203 60204 60205 60206 60207
וביותר שהאמונה המושרשת מנעוריו מספיקה לאדם כל זמן שאינו עומד בפני נסיון, אך כאשר יתיצב בפני הנסיון לא תוכל אמונתו הדלה לעמוד בפניו, והרי כל מצב האדם הוא העמידה בנסיון וכלשון מסילת ישרים, שהאדם לא נברא אלא לקיים מצוות ולעבוד ולעמוד בנסיון, ומה תקוה לאדם כאשר יסתפק באמיתותיו הנושנות ולא יחדשם בעבודה מתמדת, ובאמת עקירת ההרגל עבודה קשה היא, ולכן ענין תקון המדות קשים מאוד מפי שכרוכים בעקירת הרגלים מוקדמים, ורק כאשר נתעמל ונתייגע בכך יש תקוה לאחרינתו.	60208 60209 60210 60211 60212 60213 60214
(אור יחזקאל ג' ר"ה).	60215
מאמר שסג	60216
תפל עליהם אימתה ופחד עד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו קנית (ט"ו ט"ז).	60217
ישראל נקרא עם זו (מנחות נ"ג), משונים הם ישראל מכל שאר אומות העולם, עם ישראל מכונה מטעם הוייתו ותפקידו הרוחני בהגדרה עם זו, זהות קבועה ומסויימת ששום שינוי לא יחול בו, מה שאין כן אומות העולם, אין תכונותיהם ותפקידיהם קבועים ומוגדרים, לא במובן הזמן ולא במובן המקום, ואין להם עמידה וקיום של נצחיות, יש ושמותיהם נאים ומעשיהם מכוערים וכן ההיפך, פיהם ולבם אינם שווים וחלקלקות יתהלכון כל ימי קיומם בעולם.	60218 60219 60220 60221 60222
וכמו שכינה הקב"ה את מצרים בשם תנין, שנאמר התנין הגדול הרובץ בתוך יאוריו, ואמרו חז"ל מה ראה הקב"ה להקיש מלכות מצרים לנחש, מה נחש מעקם אף מלכות מצרים מעקמת דרכיה (שמו"ר פ"ט ג'), רשעת האומות לא לבד שרשעתן גלויה אלא כנחש מעקם מתפתל ומשתנה, פושט צורה ולובש גווני צורות ארסיות כמ"ש חז"ל (פרקי דר"א ל"ד י"ד), שהנחש בכל ז' שנים מפשיט עורו מעל עצמו ולובש עור אחר, אין לעמי העולם עמידה וצביון מובהק וקבוע, אין שם לצורתם ואין חקר לרשעתם.	60223 60224 60225 60226 60227
פרעה מתחסד בהרהורי תשובה, מבטיח להיטיב את משועבדיו, ובין רגע הוא חוזר לסרחונו עולה ויורד, מגביה עוף וכהרף עין הוא מושלך לתהום הרשע והחטא, והוא שוב מגדף את אדון העולמים, וכאמרם ז"ל כל זמן שהרשעים בצרה הם מכניעים את עצמם, עברה הצרה חוזרין לקלקולן, וכן וירא פרעה כי חדל המטר ויוסף לחטוא, אבל ישראל תם עונך בת ציון (תנחומא וארא י"ז).	60228 60229 60230 60231
לבן הרשע מתוכח עם יעקב אבינו ע"ה, רגע אחד הוא מתעורר ואומר אלקי אברהם, ותוך כדי דיבור הוא מתהפך ומזכיר את אלהי נחור חזר לסורו ולסרחונו (זוה"ק ויצא), אבל עם ישראל ברורה משימתם, ובהירה היא פנימיותם, צביונם ונצחיותם גלויה לכל, ויכולים להכריז עליהם עם זו.	60232 60233 60234
זה אלי ואנוהו מכאן שהקב"ה נקרא זה (מנחות נ"ג), אור ה' הוא נצחי מתקיים לעד היה הוה ויהיה לא ישתנה, ותורתו לא תשונה ולא תוחלף לעולמים, וכששאל משה רבינו את הקב"ה מה אומר לבני ישראל כשישאלו מה שמו, השיב לו הקב"ה אהיה אשר אהיה, וא"ר יצחק א"ל הקב"ה למשה, אמור להם אני שהייתי ואני עכשיו ואני הוא לעתיד לבוא לכך כתיב ג' פעמים (שמו"ר ג').	60235 60236 60237 60238
זה שמי לעולם וזה זכרי לדור דור, השם המיוחד שם הקודש המורה קדמותי ומציאותי ונצחיותי, הוא זכרי לדור דור, הוא מה שהשיגו כל חכמי הדור חדשים גם ישנים, שיש בהכרח נמצא קדמון נצחי בלתי משתנה	60239 60240

עכ"ל הספורנו ז"ל (שמות ג'), לפניו ית"ש אחדות שלמה של נצחיות בלתי משתנה, והוא זה בכל התנאים הזמנים והנסיבות, זה הוא האלקים שהתגלה בגאולת מצרים וכעת על הים, ואשר התינוקות בזרועות אמותיהן הצביעו עליו וקראו זה אלי לא נשתנה!	60241
אני ה' לא שנית (מלאכי ג'), וביאר העטרת זקנים על דין רצועות התפילין, שהלכה למשה מסיני שיהיו שחורין, כי צבע השחור אינו מקבל שום צבע אחר ואינו משתנה, וזה מרמז על מציאות ה' שלא משתנה אני ה' לא שנית עכ"ל, יבוא זה ויקבל זאת מזה לעם זו, יבוא זה זה משה דכתיב כי זה משה האיש, ויקבל זאת זו התורה דכתיב וזאת התורה, מזה מהקב"ה דכתיב זה אלי ואנוהו, לעם זו אלו ישראל דכתיב עם זו קנית (מנחות נ"ג), אורייתא קוב"ה וישראל חד הוא, כמו שהקב"ה לא יחולו בו שינויים, בכל הנסיבות והזמנים חד הוא.	60242
כן משה רבינו בצבינו ובקומתו הרוחנית בתור אדון הנביאים ואבי החכמים חד הוא, בהמשך כל חייו לא כהתה עינו ולא נס ליחה, ואתערותא דמשה בכל דור ודור, וכן בני ישראל מצויינים ומוגדרים במדרגת עם זו, בכל התנאים והזמנים לא שונו ולא הוחלפו, ומדרגת עם זו בתוקף זהירו עומד, לעם זו ראוי היה שתנתן התורה, וכולם מהווים נצחיות מאוחדת עד סוף כל הדורות. (אור הנפש).	60243
מאמר שסד	60244
ה' ימלוך לעולם ועד (שמות ט"ו י"ח).	60245
מדרגת מלכותו ברצון קיבלו עליהם מצינו רק בקריעת ים סוף, משמע שעד קריעת ים סוף לא היה קבלת מלכות שמים, שרק אז אמרו ה' ימלוך לעולם ועד, לאחר יציאת מצרים לאחר כל הנסים שהיו שם, עדיין לא היה קבלת מלכות שמים, אף שמצינו בחז"ל אני הוא שקבלתם מלכותי תחילה במצרים, והרמב"ן כתב שאנכי ה' אשר הוצאתיך מארץ מצרים הרי זה מ"ע של קבלת מלכות שמים, צ"ל שקבלתם מלכותי הכוונה על קריעת ים סוף.	60246
רואים אנו מזה עד היכן עמוק הוא הסוד של מלכות שמים, שאחרי כל הגדולות והנפלאות שהיו ביצי"מ עדיין אין זה נקרא מלכות, יסוד כל הנסים הוא ותעש לך שם כהיום הזה (נחמיה ט'), ולך עשית שם גדול וקדוש, מלת נס פי' חז"ל מלשון גילוי כמו נתת ליראיך נס להתנוסס (תהלים ס'), נס מסיר כל הטעותים שבעולם והכל מתגלה בבירור גמור יסודו של נס הוא גילוי.	60247
הרמב"ן כתב שביצי"מ נתגלה לכל כי אני ה' בקרב הארץ (שמות ח' י"ח), כולם ראו מעשה בראשית מחדש, הבריאה נהפכה ביד משה ואהרן כחומר ביד היוצר, נמצא שגם ביצי"מ היו כבר בדרגת חוש, ויעש האותות לעיני העם ויאמן העם וישמעו כי פקד ה', היינו אמונה חושית שכר ועונש השגחת ה' הכל הכירו בחוש, ואחר כל זאת עדיין אין זה קבלת מלכות שמים, לדרגה זו לא הגיעו אלא בקריעת ים סוף, שרק אז אמרו שירה ה' ימלוך לעולם ועד שזהו קבלת מלכות שמים.	60248
כל כך עמוק עמוק הוא הסוד של מלכות שמים, עד ששמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד אינו מלכות (ר"ה ל"ב:), כל מה שהיה ביצי"מ חוש בתכלית, מ"מ לפי ערכם ולפי רוממות דרגת מלכות שהוא דרגת חוש היותר גבוהה, עדיין לא היה זה אצלם בשלימות, בקריעת ים סוף אמרו שירה שהגיעו אז לדרגת חוש היותר רוממה, ראתה שפחה בים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי מימי (מכילתא בשלח), זהו ממדרגת חוש שלהם, דרגת מלכות נקרא כל כמה שמפקיע עצמו מעולמות העליונים ונכנס יותר ויותר בעולם של חוש. רואים אנו הדרגות שיש בענין זה ומהו שתמליכוני עליכם (ר"ה ט"ז.), שאין זה אמונה לבד שהרי ביצי"מ היתה אמונה ועדיין לא היה קבלת מלכות, ולזה הגיעו רק בקריעת ים סוף שמלכות היא דרגת חוש, ונוכל להתבונן בהדרגות שיש בזה ממה שחלקום חז"ל ואמרו (בר"ר פי"ט), עמד אברהם הורידה לו, עמד יצחק הורידה לה, עד עמד משה והורידה ממעלה למטה, גם האבות הק' לא הורידה למטה משום שסוד כל כך דק ונישא הוא חוש מלכות שמים, חוש אין זה ענין לימוד אלא ענין של מציאות, כי אני ה' בקרב הארץ שהכל כאן, כל כמה שאדם מתבונן ומרגיש יסוד זה הוא מוריד את הכל למטה, וזהו סוד ה' הוא האלקים וזהו מלכות.	60249
אחרי כל זאת נגלה בזה סוד גדול שמעולם לא עמדנו עליו, כל ענין מעמד הר סיני מפרש לנו הכתוב שהיה אתה הראת לדעת כי ה' הוא האל' אין עוד מלבדו, שזה היה תכלית כל המעמד, כל ענינו של מעמד הר סיני היה שנתהוה אז חוש, במעמד הר סיני הגיעו לדרגת חוש שראו את כבודו כביכול בחושיהם כמו אדה"ר קודם החטא.	60250
ראו את כבודו ואת גדלו מתוך האש, מן השמים השמיעך את קולו ליסרך ודבריו שמעת מתוך האש, אתה הראת לדעת כי ה' הוא האל' אין עוד מלבדו (דברים ד'), וכ' רש"י כתרומו איתחזית, כשנתן הקב"ה את התורה פתח להם ז' רקיעים, וכשם שקרע את העליונים כך קרע את התחתונים וראו שהוא יחיד, לכך נאמר אתה הראת לדעת, כל זה הוא מסוד החוש שנתהוה במתן תורה.	60251
	60252
	60253
	60254
	60255
	60256
	60257
	60258
	60259
	60260
	60261
	60262
	60263
	60264
	60265
	60266
	60267
	60268
	60269
	60270
	60271
	60272
	60273
	60274
	60275
	60276
	60277
	60278
	60279
	60280
	60281
	60282
	60283
	60284
	60285
	60286
	60287
	60288
	60289
	60290

כמה שהיה בקריעת ים סוף לא היה כ"כ חוש כמו במתן תורה, שאז הגיעו לדרגת חוש היותר גדול דרגת	60291
אדה"ר קודם החטא, האש שנתהוה במתן תורה, ומה שראו כבוד ה' מתוך האש, כל המעמד הגדול הקולות	60292
והברקים, הכל היה מסוד מה שהקב"ה כביכול נעשה חושי לכלל ישראל, מעולם לא היה כ"כ התקרבות	60293
ודבקות בין הבורא ית' לכלל ישראל כבמתן תורה, וזהו ישקני מנשיקות פיהו והוא סוד החוש, וכן מפורש	60294
במכילתא על הפ' ויגד משה את דברי העם על ה', שאמרו רצוננו לראות את מלכנו, לראות את מלכנו זהו	60295
חוש בגילוי הגמור זהו הסוד של מתן תורה.	60296
כל סוד המעמד הגדול הזה דרגת חוש היותר גדולה, אינו דבר צדדי שהיה בשעת קבלת התורה, אלא	60297
שמתורה גופא נתהוה ויצא כל המעמד הר סיני, משום שסוד התורה הוא חוש בא משה והורידה לארץ	60298
(בר"ר פי"ט), ודבר תורה כשהוא בשלמותו כנתינתו מסיני הרי עמו כל המעמד הר סיני, דבר תורה	60299
כשנכנס לתוכו של אדם וחודר אל גופו, הוא דרגת חוש כל כך שניתז ממנו אש.	60300
ומה נפלא לפי דברינו מה שכ' רש"י על הפ' (שמות כ"ה), ונתת אל הארון את העדות אשר אתן אליך, וכ'	60301
רש"י העדות התורה שהיא לעדות ביני וביניכם, שהרי אין לנו באמת עדות יותר גדולה כמו תורה עצמה,	60302
כשאדם לומד דף גמרא כשרק מתדבק ונוגע בכחוט השערה בתורה, הכל נעשה לפניו גלוי ורואה את הכל	60303
בחוש, הרי תורה עצמה היא העדות היותר גדולה, על שכל כתב החוה"ל שהוא הזכרת אלקים את האדם,	60304
וא"כ מהו כבר תורה שהבורא ית' לומד עמו, וכי צריכים עוד לעדות גדולה מזו. (דעת חכמה ומוסר	60305
ח"ב פ"ה).	60306
	60307
מאמר שסה	60308
ה' ימלוך לעולם ועד (שמות ט"ו י"ח).	60309
יש מדרגות שונות בשירה, יש שירה של הלל שאנו אומרים אותה בכל יום זהו פסוקי דזמרה, שירה זו אף	60310
כי חלקים רבים בה בכל זאת יכול האדם לאומרה יום יום, ויש שירה של הלל הגדול שיש בה גם חלק של	60311
נסים, ואינה נאמרת בכל יום כי אם בשבת, ויש שירה של הלל המצרי שרק על נסים וגאולה תקנוה,	60312
ונאמרת רק ביום שנקרא מועד ויש בו איסור מלאכה (ערכין י'). ויש שירה העולה על כולן ואינה נאמרת	60313
לכל אדם ולא בזמנים קבועים, רק אותו אדם ובאותו זמן שנעשה הנס, שירה כזו היא שירת הים ועוד	60314
גדולה מהן כי היא כתובה בתורה שבכתב.	60315
שירה זו שירה של נביאים היא, כי כולם הגיעו למדרגת נבואה אפילו שפחה שלהם, שירה זו מדברת על	60316
מקדש ראשון ומקדש שני גם אודות העתיד לבוא, אבל פסוק אחד יש בשירה זו שכולו חידוש, לא נאמר	60317
ולא היה אפשר להאמר רק אז, והוא ה' ימלוך לעולם ועד, על פסוק זה אמרו אנשי כנה"ג שירה חדשה	60318
שבחו גאולים כי חדש הוא.	60319
מלכיות של פסוק זה הקדמה גדולה יש לה, הקדמה של תפלת ובכן תן פחדך שאנו אומרים בימי הדין,	60320
תפלה זו שיהיו כל המעשים כולם תחת פחד ה', שיהיה נראה פחד ה' בכל מעשי הבריאה כולה, ויעשו	60321
כולם אגודה אחת לעשות רצונך, שלא יהיה שום פירוד בין אחד לחבירו, שתהיה שלמות המדות בתכלית	60322
עד שאין דבר מפסיק בין איש לרעהו.	60323
גם במתן תורה היו מדרגות חלוקות, משה מחיצה לעצמו, אהרן לעצמו, כהנים לעצמן, וישראל לעצמן,	60324
אבל מחיצות אלו הן כמו מחיצות של מלאכים שרפים וחיות הקודש, ובשעת שירה אומרים כולם כאחד	60325
קדוש קדוש קדוש, כי שכל קטן יכול להתאחד עם שכל גדול כנר עם האבוקה, ולא רק שהקטן מתחכם	60326
מהגדול, אלא שהקטן עוד מחכים להגדול, כתלמיד המחכים את רבותיו, זוהי התפלה של אגודה אחת.	60327
אח"כ תפלה שניה תן כבוד לעמך, גם בעת שיכירו כל אנשי תבל את פחד ה' ואימתו, גם אז יהיה היכר	60328
של עם ישראל, הבדלה זו שבין ישראל לעמים אינה רק הבדלה בין קודש לחול, כפי הנראה בעת הגלות	60329
וקלקול העולם, אלא גם הבדלה בין קודש לקודש כשיגיעו כל ברואי העולם להכרה במלכות שמים, גם אז	60330
תתגדל ותתנשא מלכותו ית' אצל עם ישראל, כמ"ש יאמר נא ישראל כי לעולם חסדו, אמירה מיוחדת	60331
שאינן כל אומה ולשון יכולים לאומרה.	60332
אחר תפילה זו באה תפילה שלישית צדיקים יראו וישמחו, כי גם בעם ישראל מדרגות מדרגות המה כמ"ש	60333
יאמרו נא יראי ה' כי לעולם חסדו, יראי ה' אינם מסתפקים בהכרה של עם ישראל בכלל, ולכן שמחה	60334
מיוחדת תהיה להם בעת שתתגלה מלכות שמים בעולם, תפילת הכרה זו מגיעה עד כלות מלכות הרשעה מה	60335
העולם, ביטול היצר הרע וממשלתו כמו קודם החטא של אדה"ר.	60336
ואחר כל אלה מגיעים לתפילה ותמלוך אתה ה' לבדך ככתוב ימלוך ה' לעולם, כל זמן שיש חטא בעולם	60337
בין של רבים בין של יחיד, אי אפשר להתפלל תפילה זו, מלכיות זו של לעתיד לבוא היא לכה"פ כמלכיות	60338
של קודם החטא, ולכן איש השקוע בחטא, גם החטא היותר קל באופן שנאמר הן בקדושי לא יאמין, גם	60339
קדושים אלה א"א להם להתפלל במצבם הנוכחי תפילת מלכיות זו.	60340

לכן כל זמן שלא פסקה הזוהמא של החטא הראשון, אי אפשר היה לומר ה' ימלוך לעולם ועד, גם חסידי	60341
עליון של דורות הקודמים לא אמרו שירה זו, אך אחרי שזכו ישראל לכל הנסים והנפלאות של יציאת	60342
מצרים, ליראה ואמונה עד מדרגת נבואה, אז הכירו כי עוד מעט יעמדו בהר סיני וזוהמתן תופסק לגמרי,	60343
ואז יגיעו למדרגת אדה"ר קודם החטא ועוד יותר, כי יקבלו תורה מפי הגבורה מה שלא קיבל אדה"ר וכל	60344
חסידי עליון שאחריו אז, שירה חדשה לגמרי שלא נאמרה עד עתה.	60345
לשירה זו נתאחדו כולם כמו במעמד הר סיני, יחד כולם הודו והמליכו שלא יסתפקו במדרגת נבואה	60346
שלהם, אלא ישלימו עצמם ואת העולם כולו שלמות גמורה, שלמות של קודם החטא, ויקבלו תורה שלמה	60347
מאת השי"ת, על קבלת מלכות שמים זו אמרו ה' ימלוך לעולם ועד, כשאנו רואים מדרגת עם ישראל	60348
בשעה שעמדו על הים, נקל לנו יותר להבין את הנעשה ונשמע שלהם, כי אי אפשר לתאר לעצמנו דמותו	60349
של אדם שאין בו חטא כלל אפילו ביטול תורה, מהו רכוש הידיעות של אדם כזה, מהו אוצר ההבנה של	60350
איש כזה? הלא ביטול תורה שייך באיכות כמו בכמות.	60351
ואם אין ביטול תורה הלא הוא עובד בכל שכלו, בכל כשרונו עבודה תמידית בלי הפסק, היש ציור לגדלות	60352
כזו? ולא רק ידיעה והבנה, אלא מהי מחשבתו של איש זה מה הן הרגשותיו, הלא כולו רוחני הוא! גם	60353
מדותיו הרעות של האדם בטלות הן אם לא ישתמש בהן, וכש"כ אם ישתמש בהיפך, ואם כל עיונו	60354
ושאיפתו רק לרוחניות הם, הלא גם בלי עבודה מיוחדת של תקון המדות, ישתלם האדם לאין ערוך.	60355
אם באנו לתאר לפנינו את מרן הגרי"ס זצ"ל במקצוע זה לבד, במקצוע של עיונו בתורה דבר נפלא הוא,	60356
אומרים עליו כי המציא לעצמו אופן של מחשבה, שלא יפריעו אותו עניני בין אדם לחבירו ועניני הכלל	60357
מלימודו ועיונו, הוא אמר שהמחשבה של אדם אפשר לחלקה לשני ענינים באותו הרגע ממש, והרבה ספרו	60358
גדולי תלמידיו ז"ל מעיונו הגדול, והתחכמו ללכת בדרך רבם ז"ל.	60359
אין לנו מושג מה שאפשר לאדם להשיג בלי חטא של ביטול תורה, וכש"כ בלי חטא של והלכת בדרכיו,	60360
חטא המקיף כל שלמות האדם, עאכו"כ בלי חטא כלל כאדה"ר קודם החטא, כי על אדה"ר לפי מצבו אז לא	60361
היינו מקשים איך היה אפשר לו להשיג את רצון ה', כי חז"ל אמרו על השעה שקרא שמות לכל הנבראים,	60362
אמר לו הקב"ה ולי מה נאה לקרות, ואמר ה' של אלף דלית ולמה? מפני שהוא אדון הכל, והקב"ה הסכים	60363
לו (ב"ר פי"ז), וא"כ כשם שהשיג את שם ה' השיג גם את רצון ה', ואם ישראל הגיעו למדרגתו זאת אחר	60364
יציאת מצרים, אין זה כ"כ קשה מה שהקדימו נעשה לנשמע. (תורת אברהם).	60365
	60366
	60367
	60368
מאמר שסו	60368
ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התף בידה ותצאן כל הנשים אחריה בתפים ובמחולות (שמות ט"ו כ').	60369
אחות אהרן פירש"י ז"ל, אחות אהרן לפי שמסר נפשו עליה כשנצטרעה נקראה על שמו עכ"ל. אכן	60370
הצטיין כאן אהרן במסירת נפש יוצאת מן הכלל, בזה שכלל א"ע בחטא לשה"ר עם מרים, כמ"ש אל נא	60371
תשת עלינו חטאת אשר נואלנו ואשר חטאנו, הלא אין התורה מגלה לנו דבר על חלקו של אהרן בחטא זה,	60372
ולולי ששיתף את עצמו באותו החטא לא היינו יודעים דבר, ואם לא רמזה התורה בגלוי שנענש אהרן, מי	60373
זה אמר שצריך לגלות, ברם כאן גדלותו של אהרן שמסר נפשו לטובת סליחתה וריפויה של אחותו,	60374
שהתפלל על אחותו ובה בשעה לגלות את כשלונו שלא נזהר מאבק לשה"ר של שמיעה והסכמה.	60375
	60376
וכמ"ש הראב"ע ז"ל עה"פ ותדבר מרים ואהרן במשה וז"ל, היא דברה גם אהרן הסכים על כן נענש עכ"ל,	60377
ובפי' על אב"ע מרש"י ז"ל, נענש בנוזיפה שנא' ויחר אף ה' במ, כלל את שניהם בחרון אף, וכל מקום	60378
שנא' חרון אף עושה רוע, והנה מרים שהתחילה בלשון הרע נתפרסם עונש, אבל באהרן לא נתפרסם	60379
מפני כבודו עכ"ל, ויקרא אהרן ומרים ויצאו שניהם, פירש"י ז"ל שלא ישמע בנוזיפתו של אהרן עכ"ל.	60380
הרי לפנינו דוגמא של ויתור מצד קוב"ה לא לגלות כשלונו של צדיק שנכשל בעטיו של אחותו, אף שלגבי	60381
צדיק אמיתי מכשול קטן כגדול יחשב, ברם כאן דיה היתה נזיפה קלה ובהצנע, ואם התורה וויתרה הפעם,	60382
מה זה אילץ את אהרן להשתתף בגילוי החטא?	60383
טבע בני האדם להשתמש ולהתחמק בהאשמות שמטילים עליהם אף שחטאם בולט לעיני כל, ומה גם	60384
שהאשמה בלתי נראית בעיני העולם, זהו טבע בני האדם הרגילים, ברם אהרן הכהן הראה ממש נוראות	60385
במעשה כביר המעיד על טוהר וזוך נפשו, האשים את עצמו במקום שהתורה מונעת מלהאשימו בגלוי,	60386
גלגל ע"ע את החטא ומוכן לשאת את העונש בכדי להקל את חטאה וצערה של אחותו, וזוהי מסירת נפש	60387
נפלאה שלא כדרך טבע האדם, ובודאי תפילה כזאת החזורה רחמים וצער של חבירו ממש, איחיתה את	60388
מרים לאהרן להיות קרואה אחות אהרן.	60389

ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת מלמד שמסר משה רבינו עצמו למיתה (ברכות ל"ב), מהי המיתה	60390
שבחר מש"ר תמורת עונש בני ישראל? שהשם של משה לא יהיה נזכר בתורה, משמע שהשפלה כזו נחשב	60391
כמיתה וכמובא בבר"ר צ"ז. ויבוא אחר איש ישראל אל הקובה, והיכן היה משה אלא לקיים ואין שלטון	60392
ביום המות ואין מות אלא השפלה, ניתנה הישועה לפנחס והשפיל את משה עכ"ל, מזה אנו רואים שרגש	60393
ההשפלה והעלבון הוא מר המות, וכש"כ כשהאדם משפיל את עצמו על האמת מתוך נכונות של מסירת	60394
נפש, בודאי שמדרגתו נעלה על הכל, וזו היתה מדרגתם של משה ואהרן. (תורת הנפש).	60395
	60396
מאמר שסז	60397
ויסע משה את ישראל מים סוף ויצאו אל מדבר שור וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים (שמות ט"ו	60398
כ"ב).	60399
אין הנאה אלא בהשלמת החסרון, האדם שרוי ברוב חייו במצב של חסרון ושואף תמיד למלא את חסרונו,	60400
יש ועכובים גדולים מונעים את השלמת חסרונו, אבל ככל שירבו העכובים כן החסרון מורגש יותר, לכן	60401
תרבה הנאה כשלבסוף יתמלא החסרון, אולם כשמשיג את מבוקשו בנקל ובלי עכובים הנאתו מועטה, כי	60402
דבר שהוא כפת בסלו אינו מורגש כחסרון.	60403
גם הנאה רוחנית באה ממילוי חסרון, האדם חסר רוחניות הרבה יותר מאשר הוא חסר גשמיות, אמרו	60404
הז"ל לנשמה יש תרי"ג איברים, וכנגדם תרי"ג מצות שמשפיעות להם חיותם (ריש שערי קדושה לר"ח	60405
ויטאל זצ"ל), וכן מצינו (ב"ק פ"ב), וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים, כיון שהלכו שלשת ימים	60406
בלא תורה מיד גלאו, ומפני זה תקנו לקרוא בתורה שני וחמישי, בלי תורה הנשמה מתעייפת מצמאון, כמו	60407
ההולך במדבר שלשת ימים בלי מים, וכן ההולך בלי מצוות ומעשים טובים מסלק ח"ו את החיות מנשמתו,	60408
ונעשה חולה ובעל מום לרוחניות.	60409
כשהאדם מרגיש בחסרונות אלה ומשתדל למלאותם, הוא מפיק מהשלמה זאת הנאה הרבה יותר עמוקה	60410
מההנאה אשר באה מהשלמת החסרון הגשמי, הנאה רוחנית אין ערוך לה ואין לדמותה כלל להנאה	60411
גשמית, החסרון הגשמי הוא סוף סוף בעל גבול כי כל גשם מוגבל הוא, ואילו החסרון הרוחני הוא בלי	60412
גבול כפי שאין קץ וגבול למעלות הרוחניות, יהיה החסרון מאיזה סוג שיהיה אין ספק שההנאה היא תמיד	60413
באה ממילוי החסרון.	60414
יסוד זה אנו לומדים מגמרא נדרים צ"א. שאם אדם החשוד למנאף הציל את הבעל ממיתה מותרת האשה	60415
לבעלה, כי לו היה נואף באמת היה רוצה שימות בעלה לא היה מצילו, ומקשה הגמרא פשיטא, ומתרצת	60416
שהיינו אומרים שהצילו כדי להגדיל טעם העבירה, כדכתיב מים גנובים ימתקו, וצריך להבין למה באמת	60417
לא נאמר כן, ומבארים בתוספות קמשמע לן דנואף אינו יודע זה, וניחא ליה דלימות בעל כדי שישאנה	60418
בפרהסיא.	60419
וצריך עיון מנין לנו שלא ידע כי מים גנובים ימתקו? הביאור הוא שזהו סוד כמוס מבני אדם, שהרי לו ידע	60420
האדם את האמת שעיקר הנאתו אינה באה מעצם הדבר, אלא מההתגברות על הקשיים העומדים בדרך	60421
השגתו, כי אז לא היה בוחר בדבר איסור וגם לא היה שואף אל גשמיות, מאחר ואותה הנאה אפשר להשיג	60422
גם מההתגברות על הקשיים המעכבים את השגת דבר שבקדושה, ואדרבה כאן היתה הנאתו ביתר שאת,	60423
כי ברוחניות החסרונות והאפשריות למילויים, הם יותר גדולים לאין שיעור וערך כמבואר.	60424
יסוד גדול וחשוב בדרכי היצר לומדים אנו מזה, היצר מפתה את האדם לשאוף אל הגשמיות ומגדיל בעיניו	60425
את ערכה, ומדמה לו שעצם דבר האיסור נותן לו את ההנאות, ומכסה ממנו את האמת שעיקר ההנאה אינה	60426
באה אלא מהתגברות על העיכובים להשגתו, מדרכי היצר להטעות אותנו ולהגדיל בעינינו את החסרון	60427
הגשמי, עד שמדמים שאין שום דבר בעולם מלבדו, ולא עוד אלא כשמרגישים בחסרון שלאמיתו מקורו	60428
הוא העדר קנינים רוחניים, מטעה אותנו להחליף את מקור החסרון הרוחני בגשמי, ומזרז אותנו להגדיל	60429
את מאמצינו למלאות חסרון גשמי מדומה.	60430
מעתה נבין את האשליה של חלום האנושות על עולם משוכלל בכל צרכי הגשמיות, בלי מלחמה ובלי	60431
מחלוקת וגם בלי קדושה ועבודת ה', אילו היה כל העולם מגיע למצב כזה, והיה שורר שלום ביניהם על	60432
דרך שלום השותפים, ולא על דרך ההתחסדות זה עם זה, לא היתה עוד שאיפה בעולם, כי בלי חסרון אין	60433
שאיפה, וממילא היה העולם חסר חיי עונג ושמחה והנאה.	60434
הן לכל השאיפות הגשמיות יש גבול, ואם נניח שבני אדם הצליחו לבטל את כל העיכובים המקשים על	60435
השגת האמצעים לחיי רווחה, שכבר גילו את סודות הטבע וכבשו תבל ומלואה והכל עומד לרשותם, וכל	60436
מלאכתם וצרכי התעשייה שלהם נעשים על ידי מכונות בעבודת שעה או שעתיים ביום, הרי ככל שימעטו	60437
החסרונות ויקטנו הקשיים גם יקטנו ההנאות, ואיה החיים המאושרים.	60438

יוצא מדברינו שלא תתכננה הנאות בעולם הזה בלי מלחמות ומחלוקת, ובלי קשיים שצריך להתגבר עליהם, אושר תמידי יתכן רק אם תהיה שאיפת כולם להתעלות במעלות הקדושה, שהוא ענין ביאת משיח צדקנו במהרה בימינו, רק בדרך זו אין קץ לאפשרויות ההתקדמות וההשתלמות, כל מדרגה ברוחניות מחוסרת היא לגבי המדרגה העליונה, לכן העלייה התמידית היא השלמת חסרונות תדירית, ממילא העונג וההנאה מתרבים ונמשכים עד לאין גבול.	60439
(מכתב מאליהו ח"ג עמ' 180).	60440
	60441
	60442
	60443
	60444
	60445
מאמר שסח	60446
ויסע משה את ישראל מים סוף ויצאו אל מדבר שור וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים (שמות ט"ו כ"ב).	60447
	60448
איתא במדרש (שמו"ר כ"ד), ויסע משה את ישראל הה"ד הלה' תגמלו זאת, כלומר אחר כל הנסים שעשה לכם, שקרע לכם את הים לי"ב קרעים, ושקע את המצרים בים, והיתה ידו אחת משקעתו וידו אחת מצלת אתכם, שנאמר ימינך ה' נאדרי בכח ימינך ה' תרעץ אויב, העלה אתכם מן הים ונתן לכם כספם וזהבם וכל מה שהיה על סוסייהם, שהיו מקושטים בכסף ובזהב, וזן אתכם מ' שנה ולא הניח אתכם אפילו שעה אחת. כמה שונאים באים עליכם ולא הניח אתכם לברוח אלא היה מפילן ומשמרכם, ולא משונאיכם בלבד אלא אף מן הנחשים ומן העקרבים, והיה מאיר לפניכם שנאמר וה' הולך לפניכם יומם, שכחתם כל הנסים האלו שעשה עמכם הקב"ה, והיה צלמו של מיכה עובר עמכם בים, והנחתם דברי תורה והתקעתם בדברים אחרים, הלה' תגמלו זאת.	60449
	60450
	60451
	60452
	60453
	60454
	60455
	60456
משמעו של הפסוק הלה' תגמלו זאת, הוא משמעות של שאלה ותשובה, השאלה הלה' תגמלו זאת וכמ"ש בירושלמי (פ"ק דמגילה הלכה ט'), רב ישע' בריה דרב חננאל אמר צריך לכתוב הא למטה מארכובותיו של למ"ד, הא לה' תגמלו זאת? כיצד יתכן לעשות כן להקב"ה שנהג עמכם במידות כה רבות של חסד, והתשובה עם נבל ולא חכם.	60457
	60458
	60459
	60460
הלה' תגמלו זאת, היא השאלה המקיפה את כל התקופות, שמחד אנו מכירים בטובות ה' עלינו בהרבה נסים, ומאידיך גומלין לו כן, אלא שכאן מגלה לנו המדרש את נקודת ההתחלה של העובדא והוא פסל מיכה, אשר תוך כדי עוברם את ים סוף על ידי נס גלוי, באותה שעה ממש מעבירים איתם פסל. עובדא זו הוא השורש לעגל שעשו אחר כך ולכל מה שנכלל תחת הגדר של עם נבל, ולהודיעך שכל הקלקולים שהיו אצל כלל ישראל שורשם בזה, אשר העובדא של נס והחיים של נס אינו מחייב את האדם אפילו באותה שעה של שליטת הנס, ויש בכל הנבל שבאדם לשייר לעצמו מקום לשאול, אולי זה דמיון, אולי יש עוד דרך אחרת, ואם נשאל על זה גופא כיצד יתכן, התשובה ולא חכם.	60461
	60462
	60463
	60464
	60465
	60466
	60467
	60468
	60469
	60470
	60471
	60472
	60473
	60474
	60475
	60476
	60477
	60478
	60479
	60480
	60481
	60482
	60483
	60484
	60485
	60486
	60487
	60488

ויסע משה את ישראל, הדא הוא דכתיב ויסע כצאן עמו, כאיזה צאן כצאנו של יתרו, מה צאנו של יתרו	60489
יצא מן הישוב למדבר, כך ישראל יצאו ממצרים למדבר, שנאמר וינהגם כעדר במדבר, מה הצאן כל מקום	60490
שהרועה מנהיגה שם נמשכת, כך ישראל כל מקום שהיה משה מסייען הן נמשכין אחריו, לכך נאמר ויסע	60491
משה את ישראל מים סוף.	60492
במדבר זה גילו לנו התרופה לעם נבל, אם היה אדם נוהג בדרכי החכמה, הרי ראייתו את הנסים היתה	60493
משפעת עליו ולא היה חוטא, אבל קיימת עצה אחרת והוא כצאן, כי יש טבע באדם לילך אחר מנהיגיו, הם	60494
אמנם מתאוננים אבל אם תנהיגם ילכו אחריו, כלל ישראל טענו טענות שונות בא משה והסיעם, ומיד	60495
הלכו כל ישראל אחריו, למה? כצאן בכח המידה של נאמנות למנהיג על פי תורה, וכך היא גם הנהגת	60496
הקב"ה אותנו, אשר אם קיימת המידה של כצאן שהולכים אחר הרועה אינו מעניש אותנו.	60497
יש ואדם נבוך באיזה דבר אם לעשותו אם לאו, מצד אחד הוא יודע כי כתוב כן לעשות, ומאידך מוצא את	60498
עצמו רחוק מאותה מדרגה, ואינו יודע לשית עצות בנפשו, הדרך היא שיתגבר על עצמו ויעשה כפי שלמד,	60499
אבל יש דרך נוספת והיא לקבוע בעצמו מה לי אם אני שייך למדרגה זו אם לאו, אלך כצאן אחר מה	60500
שכתוב, אף קריעת ים סוף קדמו לה צעקת בני ישראל, וגם ראו שר של מצרים נוסע אחריהם, ומיד	60501
שנחשון קפץ לים נכנסו כולם אחריו (סוטה ל"ז), וכל התירוצים להיכן הלכו? אלא שבמידת כצאן	60502
נעלמים כל התירוצים.	60503
עלינו להשתמש במידה זו למעשה, ראשית בנוגע לעבודתנו לעשות ללא חשבונות, וממילא יחזור	60504
למדרגתו, וכן בנוגע להנהגת רבים, יש וחוששים שמא הרבים לא ישמעו, החשש נובע מחוסר הבנה	60505
במידות של כלל ישראל, כשיש מנהיג נוסעים אחריו, כי יש בישראל נאמנות פנימית מכח נשמתם, הנשמה	60506
יודעת את האמת אלא היצר מסתיר בעדו, ואם יש מנהיג הולכים אחריו. (מערכי לב עמ' רס"ז).	60507
	60508
מאמר שסט	60509
ויסע משה את ישראל מים סוף ויצאו אל מדבר שור וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים (שמות ט"ו	60510
כ"ב).	60511
הה"ד הלה' תגמלו זאת, אחר כל הנסים שעשה לכם, שקרע לכם הים, ושקע את המצריים בים, והיתה ידו	60512
אחת משקעתו וידו האחת מצלת אתכם, שכחתם כל הנסים הללו שעשה עמכם בים, והנחתם דברי תורה	60513
והתעסקתם בדברים אחרים, הלה' תגמלו זאת? ר' יהודא אומר אמרו ישראל כלום הוציאנו ממצרים אלא	60514
בשביל לתת לנו ביזת מצרים, להרכיבנו על ענני כבוד, לקרוע לנו את הים, להפרע לנו מן המצריים, לומר	60515
לפניו שירה, עכשיו שכבר נתן לנו נחזור למצרים, אמר להם מש"ר כך אמר לי המקום לא תוסיפו	60516
לראותם עוד עד עולם, אמרו לו כבר מתו כולם נחזור למצרים.	60517
א"ל בואו ופרעו השטר, שכך אמר הקב"ה בהוציאך את העם תעבדון את האלקים על ההר הזה, ר"א אומר	60518
ע"פ הגבורה לא נסעו אלא שהסיען משה במקל, לפי שראו פגרי מצרים אמרו לא נשתייר אדם במצרים,	60519
ניתנה ראש ונשובה למצרים, נעשה עבודת כוכבים ותלך בראשנו ונחזור למצרים, לכך נאמר ויסע משה	60520
את ישראל (שמו"ר כד).	60521
מובא ברמב"ן ז"ל, למה רוח קדים עזה כי נתן להם הקב"ה מקום לטעות, והקשה הא נקרע הים לי"ב	60522
גזרים ומזה ראייה שלא מן הרוח הוא אלא גזירת השי"ת כי למה דוקא לי"ב גזרים, מוכרחים לומר שכל מי	60523
שרוצה לטעות תולה הדבר בדבר טבעי, ואינו חש אם סברתו והשערותו אינו מדוקדק בכל הפרטים, אבל	60524
בנ"י שראייתן ראייה שכלית טהורה בלי נגיעה, הרי ראו בחוש שזה מן השמים שהרי נקרע הים לי"ב	60525
גזרים.	60526
ועוד מזה שראו כי מהמצרים לא נותר אחד, ומישראל לא נטבע אחד, והיו קרובים זה לזה עד שהיה נראה	60527
שכאילו ביד אחד מטביע את המצרים, וביד השני מציל את ישראל, כי לא יתכן שיהיה בתכלית הדקדוק,	60528
שמצד זה לא ישאר אף אחד, ומצד זה לא יטבע אף אחד, והיה צריך להיות הלימוד מזה, שצריכין להתחזק	60529
כ"כ באמונה עד שלא היו צריכים לשתף שום כח אחר, מ"מ אנו רואין שעדיין הם פוסחים על שתי	60530
הסעיפים, כי לקחו עמם פסל מיכה ונמשכו אחר זה.	60531
כ"כ נשאר אצלם מההשרשה של מצרים, עד שאמרו נחזור למצרים וע"ז בראשם, והיה מוכרח מש"ר	60532
להסיע אותם בעל כרחם, ויתכן שזה סוד מאמר חז"ל שאמרו ישראל למש"ר, כלום הוציאנו הקב"ה	60533
מצרים אלא בשביל חמשה דברים נחזור למצרים, חזינן מזה כי ההרגש של יציאת מצרים, היה כרוך בו	60534
שני הרגשות, א) לצאת מתוך שעבוד החומר ושעבוד הרוח, שנית ליכנס לארץ ישראל דרך המדבר כדי	60535
לקבל עול מלכות שמים.	60536
והנה טבע האדם כשדוחק לו מצבו בו נמצא, אז הוא מרגיש לא רק חסרונו הגשמי אלא גם חסרונו הרוחני,	60537
למשל אחד בא מרוסיה מפני שתי סיבות, שאין המקום טוב ברוחניות, וגם אין המקום טוב בגשמיות,	60538

- 60539 ויתכן אלו היה מצבו בגשמיות טוב, לא היה מחליף המקום בשביל הרוחניות בלבד, רק מצד שמוכרח
- 60540 להחליף המקום מצד הגשמיות, אז יתגבר בנפשו גם סיבת הרוח ויתלכדו, ויאמר לכל כי בשביל רוחניות
- 60541 בלבד נסע.
- 60542 והנה כלל ישראל שיצא ממצרים באמת לפי ההכרה הגדולה שיכול להיות מרוב הנסים בכמות ובאיכות,
- 60543 היה צריך לעשות שינוי בכל מהלך המחשבה שלהם, למאוס בכל תענוגי עוה"ז ולחיות רק חיי דבקות בה',
- 60544 ולעמוד תחת נסים רצופים, כי אע"פ שנהנו מהנסים שהיו תכליתן נקמה לפרעה, אבל באמת היה צריך
- 60545 להיות ההנאה מהנסים גם מצד זה שהקב"ה נושא ונותן עם האדם, ששייגו תשוקה לחיות חיי נסים,
- 60546 שיתחבר אליהם הקב"ה ויראה להם נסים בכל עת ובכל שעה.
- 60547 ומה מצינו שכל הנסים הוא רק כשהיו בבחינת נקמה, אבל הנסים מצד עצמם לא הרגישו כ"כ, שהרי אחרי
- 60548 כל הנסים אומרים נחזור למצרים, שלא רצו לחיות חיי המן וחיי המדבר אלא חיי מצרים, כי אין איסור
- 60549 לחזור למצרים שהרי אין מצריים, ומדרגות גבוהות משמע שלא חשו לזה, והסתפקו בזה שראו נקמתם
- 60550 בלבד ובמה שאמרו שירה, ועיקר השירה הוא על נקמת מצריים, ולכן אמר להם משה רבינו עליכם לפרוע
- 60551 שטר חוב, ע"י שתכירו הנסים של יציאת מצרים, יצמח מזה שתקבלו עליכם עבודת ה' ולחיות חיי נסים.
- 60552 כתב הרמב"ן בטעם חטאת נזיר, כיון שכבר פירש מחיי ההבל חודש ימים ונתקדש, א"כ היה צריך לחזק
- 60553 הכרתו ולא לפרוש ממדרגתו, וכיון שבא לחזור למצבו הראשון לכן צריך להביא קרבן חטאת, וכמו כן
- 60554 הטענה על ישראל שכבר טעמו חיי נסים, א"כ מהראוי שלא יפרשו ממעלה זו, ויבחרו להתקרב אל עבודת
- 60555 ה' גם ע"י חיי נסים רצופים.
- 60556 ועל כן כתיב ויסע משה את ישראל הסיען בעל כרחן, כיון שהיה מעורב ביציאת מצרים הצלת הגוף, א"כ
- 60557 היה מקום לחשוב כי די בזה, ואע"פ שחשבו תחילה ג"כ אודות מצב הרוחני, אבל כיון שחשבו גם אודות
- 60558 מצב הגשמי, הרי המחשבה היתה משותפת, ויתכן שעיקר ההכרעה מצד המצב הגשמי בלבד, ועל כן
- 60559 כשנגמר חירות הגוף אמרו נחזור למצרים.
- 60560 אלא שמ"מ צריכין להתבונן, כיון שגם מפני הצלת הגוף זכו לראות נסים כ"כ, ולו יהא שמטרת הנסים הוא
- 60561 רק בשביל הצלתם ונקמה במצרים, אבל סוף סוף הרי נתברר להם השגחה פרטית ושידוד הטבע, א"כ היו
- 60562 צריכין להתבונן מזה כי יכול האדם לעבוד ה' כל ימי חייו ולא יחסר כל טוב, והוא דרך יותר מובטח מכל
- 60563 הדרכים, והיו צריכין לבקש שיכנסו בדרך זה של נסים, ותחת לומר נחזור למצרים היה להם לומר נחזור
- 60564 לה', באופן שנעמוד למעלה מן הטבע לגמרי?
- 60565 זאת היא כוונת חז"ל, ויסע משה את ישראל הה"ד הלה' תגמלו זאת? וכי כך גומלין להקב"ה? וכי כך
- 60566 מתנהג האדם המרגיש השגחה פרטית? כיון שהקב"ה פתח להם שערי שמים והכל ראו באספקלריא
- 60567 המאירה נסים ונפלאות, וכולם נהנו מזה הנאה גדולה, הנאה של הצלת עצמו והנאה של נקמה, הרי הם
- 60568 מחויבים להכיר טובה להקב"ה, ולכן ויסע משה את ישראל בעל כורחם כדי לעלותם מעלה מעלה.
- 60569 (תורת יצחק).
- 60570
- 60571 מאמר שע
- 60572 וילנו העם על משה לאמר מה נשתה (שמות ט"ו כ"ד).
- 60573 יש אתערותא דלעילא ויש אתערותא דלתתא, יראת שמים היא בבחינת אתערותא דלתתא, שהכל בידי
- 60574 שמים חוץ מיראת שמים, אהבה מאתערותא דלעילא כמפורש בזוהר אחרי מות, שהשמחה והאהבה באות
- 60575 ממילא אחרי היראה והרי הן מתנות שמים, ואמרו ז"ל פתחו לי פתח כפתחו של מחט ואני אפתח להם
- 60576 כפתחו של אולם, על האדם להתחיל בבחינת היראה והשי"ת משלים לו הרבה בבחינת האהבה, ולפעמים
- 60577 מוצאים שהשי"ת משפיע מלעילא גם בלי הקדמה מלתתא, השפעת אהבה ודבקות בלי הקדמת היראה, כגון
- 60578 בחינת גאולת מצרים וגאולה העתידה, ובענין זה יש סוד גדול ועתה נפרשו יותר.
- 60579 אתערותא דלתתא יש לה קיום, וכאמרם ז"ל כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת, שזוכה
- 60580 בדין על ידה בכל המובטח לו, פתחו של אולם בעד פתחו של מחט, ולכן נחשב לאדם כשלו, גם העושר
- 60581 הרוחני הבא לו מלעילא, בגלל הנקודה הקטנה של יראת שמים שהיוותה פתח המחט שלו, וכיון שכל זה
- 60582 שלו אם לא יפקירנו בעצמו אין נוטלין אותו ממנו, אבל מה שבא מלעילא בלי הקדמה דלתתא, אינו ניתן
- 60583 אלא בבחינת רצוא ושוב, נותנים לו הארה למען יבחין את האמת, ואחר כך נוטלים אותה ממנו כדי לנסותו
- 60584 אם השיב אל לבו מה שהבחין כבר.
- 60585 ראתה שפחה על היים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי הכהן, הרי זו בחינת מלעילא ותיכף אחר כך וילכו
- 60586 שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים וילונו, הרי לפי מדרגת זה אלי ואנוהו אין זה נסיון כלל ואיך נכשלו
- 60587 בזה? אבל לאחר שאותה הכרה מלעילא נסתלקה, העמידם השי"ת בנסיון לראות אם יעמדו בו על ידי מה

שהשיבו אל לבם מהגילויים הקודמים, למען ענותך לנסותך להטיבך באחריתך, שתקנה מדרגותיך בעבודה עצמית.	60588 60589
וכן הוא ענין משיח בן יוסף שיצליח באתערותא דלעילא, ויעלו ישראל למדרגה גבוהה מאוד מדרגת גילוי משיח, אבל גילוי זה ינטל מהם ואז יגיעום הנסיונות הגדולים שפחדו מהם האמוראים ייתי ולא אחמיניה (סנהדרין צ"ז), ופירש המהר"ל שמא לא יוכלו לעמוד בנסיון הזמן ההוא ויהרהרו אחר מדותיו ית', כך היא דרך הנהגתו יתברך כשמשפיע גילויים בלי הקדמת אתערותא דלתתא, והטעם ברור כי כל ענין העוה"ז הוא לאפשר לאדם לקנות עוה"ב שלו על ידי בחירתו ועמלו, ועל כן ההכרח הוא שיסלקו את ההשפעה הבאה רק מלעילא, ויתנו לו אפשרות לקנות את המדרגה בעצמו על ידי עמדו בנסיון.	60590 60591 60592 60593 60594 60595
על פי הקדמה זו מתבארת גם הנהגתו הידועה של הגר"א ז"ל, הנה כתב הגאון ר' חיים מוואלזין ז"ל בהקדמתו לפירוש הגר"א לספרא דצניעותא, שהגר"א לא רצה לקבל שום מגידים שנשלחו מן השמים לגלות לו סודות התורה, כי לא רצה אלא במה שישגי בעמלו בעצמו, ומעולם לא הבנתי זה הרי שולחים לו בגורת מרומים ואיך יסרב? אבל הגר"א בענותותו חשש שאין די ביראתו שישלחו לו מגיד, בבחינת פתחו של אולם כתשולם לפתחו של מחט שלו, ואם כן תשאר השפעה זו רק מלעילא, והיה ירא מהנסיונות שיבואו אחר כך בוודאי. (מכתב מאליהו ח"ב עמ' 33).	60596 60597 60598 60599 60600 60601 60602
מאמר שעא	60603
ויצעק אל ה' ויורהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו (שמות ט"ו כ"ה).	60604 60605
לאחר שעברו ישראל את ים סוף בעשרה נסים, ולא נסים מוכרחים כדי להצילם מהים ומהמצריים, אלא כדי להוסיף להם הכרה באהבת השי"ת להם כאב לבנו בכורו, לענגם ולעשות להם נחת רוח, ונפתחו להם השמים ואמרו זה אלי ואנוהו (שמו"ר ל"ג), והקטנה שבנשותיהם היתה במעלת שלמות יותר מיחזקאל הנביא, ומשם נסעו אחר ענן ה' בדבקות בה', שהלכו ג' ימים במדבר ולא מצאו מים ולא התלוננו כלל, כי לא הרגישו צורך לשתות, רק כשהגיעו למרה ושמעו שיש כאן מים לשתות והלכו ומצאו מים, אז אמרו מה נשתה כלומר מדוע יש לנו לשתות, אם אנו יכולים להיות כמלאכים מבלי צורך זה.	60606 60607 60608 60609 60610 60611
ויורהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים, הורה השי"ת שעל האדם להיות אדם שהוא גדול ממלאך (ב"ר ע"ח), כי המלאכים אין להם עסק בגשמיות, ואילו האדם כל ימיו בנסיונות ובהתמודדות, וניטל עליו להפוך את המר למתוק ואת החושך לאור ואת הגשמיות לרוחניות, וכמו שעל משה רבינו נאמר שהיה איש האלקים, כך כל עם ישראל נאמר שהם עם ה' משלבים רוחניות וגשמיות, עוסקים בצרכי האדם ודבקים ביוצרים.	60612 60613 60614 60615 60616
וזהו שנאמר כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל, אלקים ואנשים בבת אחת, זוהי המעלה הנפלאה שהמלאכים לא הגיעו אליה, לכן אמרו חז"ל (חולין צ"א:), שאין מלאכי השרת אומרים קדושה למעלה עד שיאמרו ישראל קדושה למטה, משום שהאדם הישראלי קודם להם במעלה, ומחיצתן לפנים ממחיצת מלאכי השרת (במד"ר כ'), ומשהשכילו ישראל דבר זה התחיל הקב"ה ללמדם מהי עבודת ה' שעבורה יצאו מצרים, כנאמר בהוציאך את העם מצרים תעבדון את האלקים.	60617 60618 60619 60620 60621
מהי עבודת ה', הרמח"ל במסילת ישרים פ"א מגדיר אותה בשלשה עיקרים, לקיים את המצוות, ולעבוד, ולעמוד בנסיון, ושלשתם נאמרו לבני ישראל במרה, שם שם לו חוק ומשפט ושם ניסהו, שמירת המצוות היא בראש ובראשונה גזירת מלך חק ולא יעבור, רק לאחר שהאדם מקבל אותה כמאמרה, רשאי לעיין במצוה להבין ולהשכיל בטעם החוק, וחייב הוא לעשות כן כדי לדעת מהו רצונו ית"ש, ובמה ימצא חן בעיני אביו שבשמים גם בדברי הרשות, אם כן הרי לפנינו תהליך שתחילתו לקיים את המצוות חוק, ולאחר מכן לראות את עבודת ה' ורצון ה' שבו משפט, וממנו להקיש כיצד לנהוג בכל מאורעות החיים לעמוד בנסיון ושם נסהו.	60622 60623 60624 60625 60626 60627 60628
והכתוב מפרט ומדריך, ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלקיך, לקיים כל מצוה כמאמרה בתור חוק וגזירת מלך, והישר בעיניו תעשה בכל דברי הרשות, וכיצד יודעים מהו הישר בעיני ה', בקיום והאזנת למצוותיו, שתטה אוזן למצוה לעמוד על סודה ועומק טעמה, כאילו המצוה מדברת אליך ואתה מטה אוזן לשמוע את דבריה, על ידי כך תוכל להשיג מהו רצון ה' גם בכל ענייני הרשות, ומכל מקום את המצוות יש לשמור ככתבן וכהלכותיהן כאילו היו חוק ושמרת כל חקיו.	60629 60630 60631 60632
והאמת כן היא שבכל מצוה יש בחינת חוק ומשפט כמו שכתב הגרי"ס זצ"ל (אור ישראל ל"א), שבמצוות תלמוד תורה יש בחינת משפט שהוא הלימוד כדי לדעת איך לקיים את המצוות, ובחינת חוק שעל ידו כל חפצי העולם הזה וכל חפצי שמים לא ישוו בדבר אחד מן התורה וכמ"ש (ירושלמי פאה פ"א ה"א), שעל	60633 60634 60635 60636

כן מברכים על תלמוד תורה אף שאין מברכין על הכשר מצוה, ודברי הגרי"ס נסובים רק על מצות תלמוד תורה.	60637 60638
אבל לי נראה שהמשפט שבתלמוד תורה אינו רק כדי לדעת איך לקיים המצוות, שאז אין זה שייך במצוות שאינן נוהגות בזמן הזה, אלא המשפט הוא לדעת מהו רצון ה' וכיצד מגיעים לקרבת אלוקים, ואיך מכשירים את הלב שיהיה מסור לה' באהבה וביראה, הוצאת כללים אלו תתכן בכל המצוות, ועל ידי חלק המשפט והאזנה למצוות מגיעים לעשיית הישר והטוב ולעמוד בנסיון.	60641 60642
ובזה נבין את מהלך הפסוקים בפרשה שניה שבקריאת שמע שעניינה קבלת עול מצוות (ברכות י"ג.), והיה אם שמוע תשמעו אל מצוותי אשר אנכי מצוה אתכם היום, ויש במשמען של דברים קבלת עול מצוות ועיון בטעמיהן כמ"ש (ברכות מ'.), אם שמוע בישן תשמעו בחדש, ואם יפנה לבבך שוב לא תשמע, ומטעמן של מצוות וחלק המשפט שלהן מגיע האדם לאהבה ולדבקות, לאהבה את ה' אלוקים, ומאהבה זו הוא מכיר את דרכיו ויודע כיצד לעבדו בכל מעשיו — ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם.	60643 60644 60645 60646
והדברים מאירים בספרי (ואתחנן ו' ו'), עה"פ והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום על לבבך, תן הדברים האלה על לבבך שמתוך כך אתה מכיר את הקב"ה ומדבק בדרכיו ע"כ, והיו הדברים האלה הם דברי התורה (קדושין ל'), על לבבך אם תתן עליהם את לבך ותעמוד על טעמם, מתוך כך אתה מכיר את הקב"ה ועובדו בחלק המשפט שבמצוות, ומדבק בדרכיו ויודע את רצונו גם בדברי הרשות כדי לעמוד בנסינות החיים! (לקט שיחות מוסר).	60647 60648 60649 60650 60651 60652
מאמר שעב	60653
ויצעק אל ה' ויורהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו (שמות ט"ו כ"ה).	60654 60655 60656
במרה ניתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם, שבת ופרה אדומה ודינין (רש"י), מאוד יפלא מה ענין פרה אדומה לכאן, שהרי טרם הוקם המשכן וניתנה התורה, ולמה להקדים מצוות פרה אדומה וליתנה עם המצוות הראשונות שנצטוו?	60657 60658 60659
ונראה שלימוד גדול מלמד אותנו מצוות פרה אדומה והוא מיסודות הדת, כאשר מתבוננים על שהייתם במרה, מקבלים רושם שתגובתם של ישראל היתה בלתי הגיונית, אך עתה שרו להקב"ה על הנסים של קריעת ים סוף וראו במו עיניהם נקמתם במצרים, ואיך נהפכו כקשת רמיה לבוא בתלונות על משה אודות המים? האם חשבו שהמתקת מי מרה דורש נס יותר גדול מזה של קריעת ים סוף?	60660 60661 60662 60663
אולם ביאור הענין הוא שנתבלבלו מהחלפת הנהגת הקב"ה אתם, על הים התנהג אתם בחיבה גלויה בקרעו לפנייהם את הים לשנים עשר גזרים, ונתן להם ביזת מצרים ונקמה גדולה בשונאיהם, ולפתע פתאום הוכנסו למצב שאין להם מים, וכי לא היה בכוחו של הקב"ה להכין להם המים טרם בואם כדי שלא יצטרכו להצטער בחנם? הרי כל הזמן התנהג אתם הקב"ה בהנהגה גלויה וסבבם בענני כבוד, ואיך יתכן שנבצר ממנו דבר פעוט של אספקת מים מתוקים לעם? זו היתה טענתם של ישראל שראוים הם שימנע מהם התלבטויות יתירות.	60664 60665 60666 60667 60668 60669
על כן הקדים להם הקב"ה מצוות פרה אדומה, להורות שנוסף למצוות שכליות כשבת ודינים, ישנו חלק בלתי נפרד של התורה שהוא בבחינת חוק, שאינו נתפס כלל על ידי שכל האנושי, ועליו אמר החכם מכל אדם אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, מפני שמטהרת את הטמאים ומטמאה את הטהורים, התורה שהם עומדים לקבל למעלה היא מהשגת השכל, ואין לנו אלא לקבלה בתמימות על כל חלקיה, ומזה יבינו שאין להשיב על הנהגת הקב"ה למה פעם הנהגתו גלויה ופעם נסתרת, שכך עלתה במחשבתו ואין לנו להרהר אחריו יתברך.	60670 60671 60672 60673 60674 60675
ובאמת שזהו אחד מיסודות ההנהגה שהאדם יעמוד בנסינות תדירים להוציא מן הכוח אל הפועל, ותיכף עם החוק ומשפט מופיע שם נסהו, ואמרו חז"ל (יומא סו.), למה לא ירד המן פעם אחת בשנה, כדי שיהיו צריכים כל יום לכוון לבם לשמים, ומזה רואים שגם החוק הוא באמת משפט, וטעם גדול ישנו בכל דבר אלא שאינו תמיד מובן לנו, ואיתא במדרש שלעתיד לבוא יובן גם טעם של מצות פרה אדומה (במדבר רבה י"ט ד').	60676 60677 60678 60679 60680
האדם צריך לקבוע בלבו שכל דרכיו יתב' משפט בלי שיחפש להבין סיבת כל דבר, אלא יתאזר בבטחון שבודאי הקב"ה עוזרו בכל מצביו, וכבר פירש הגר"א על הפסוק בטח בה' בכל לבך ואל בינתך אל תישען (משלי ג'), שלא תאמר אבטח בה' אך אני מחויב לעשות ולהשען גם על שכלי, ולכן אמר על תשען אפילו בתורת משענת לא תסמוך על שכלך, אלא בטח בה' בכל לבך.	60681 60682 60683 60684
על ענין זה נשתבח חזקיה המלך שסמך גאולה לתפילה (ברכות י:), והכוונה שהבין שצריך לכלכל את שתי ההנהגות של גאולה ותפילה גם יחד, על אף היותם נראים כסותרים, מצד אחד הגאולה היא הנהגה גלויה	60685 60686

- 60687 וניסית, עמוד ענן הולך לפניהם יומם ועמוד אש לילה, ומצד שני על כל צעד ושעל צריכים לצעוק להקב"ה
60688 עבור לחם ומים, אולם אין בזה סתירה כלל, משום שעלינו להתנהג בתמימות ולקבל כל גזירות ההשגחה,
60689 וכבר גילו חז"ל טעם הדבר כדי שנכוון את לבנו לאבינו שבשמים תמיד.
60690 אף שאומות העולם משיבים על החוקים, בכל זאת בסוף משבחים אותנו בהם כמ"ש ומי גוי גדול אשר לו
60691 חקים ומשפטים צדיקים (דברים ד'), ופירש הרמב"ן שהחקים ומשפטים הם לתועלת גדולה שאין כמותה,
60692 שה' יהי קרוב לנו בכל קוראינו אליו, וכן העמים שיתבוננו בזה ידעו כי החוקים נעשים בחכמה ובינה
60693 לקרבה אל האלקים וייראו מאתנו.
60694 שמעתי מהסבא שהגה"ח ר' שמחה זיסל זצ"ל דבר בהתפעלות על הסתירות שבאדם, למשל הסוחר ששכר
60695 עגלון להוליכו לעיר ביום השוק, סומך עליו לגמרי שכאשר יגיע יום השוק יופיע בזמנו, אין בו שום נדנד
60696 ספק שמא מטעה אותו העגלון במזיד או בשוגג ויצא מזה הפסד עבורו, אלא סומך על החזקה שאומן לא
60697 מרע אומנתו, ומאידיך על חכמי ישראל כמו אביי ורבא או על החובת הלבבות מפחד הוא לסמוך!
60698 (המוסר והדעת ח"ג).
60699
60700 מאמר שעג
60701 ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלקיך כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך
60702 (ט"ו כ"ו).
60703 וכבר העירו שאם לא ישים ממה ירפא? ובפשוטו יש לומר דהנה מכת מצרים היתה נקראת מכה יען שלא
60704 נמשך ממנה תועלת, כי פרעה הכביד את לבו ונתוסף חטא על פשע, ונמצא שהיתה מחלה בלי רפואה, אבל
60705 מכת ישראל תמיד היא מכה שמביאה רפואה.
60706 בדור המן הרשע לא נתחרטו ישראל על המאורע שאירע להם בדבר המן להפחיד לבם, יען שאחר כך
60707 נתהפך מן הפחד והצרה ידיעה ברה כשמש מאירה להגדיל תורה ולהאדירה, כמו שאמרו חז"ל (מגילה
60708 ט"ז), שאמר המן למרדכי היהודי יבוא מלא קומצא דיכוכו ודחי עשרת אלפים ככרי כסף דידי.
60709 נמצא כי מכת ישראל רק לשעתה היא, אבל לבסוף המכה מתהפכת לרפואה, וזהו כל המחלה כי במצרים
60710 היתה מחלה בלי רפואה, אבל ישראל המכה יהיה כי אני ה' רופאך ממכה יתקן רטיה, וכן ברור הנהגתו
60711 יתברך עם ישראל בכללם אף גם בפרטם, אם יתעורר האדם וטוב לו כל הימים. (חכמה ומוסר ח"ב
60712 מא' שי"א).
60713
60714 מאמר שעד
60715 ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלקיך כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך
60716 (ט"ו כ"ו).
60717 מכאן שכל העוסק בתורה יסורין בדילין הימנו (ברכות ה'), הנה בענין היסורין שהאדם סובל, נוסף על
60718 עינויי הגוף כידוע, קשים הם ביותר יסורי הנפש והדמיון המתלווים אל האדם הסובל, למשל כשהאדם
60719 סובל רעב, הרי מלבד כאב הרעב המעיק לו, הריהו סובל מכח הדמיון המצייר לפניו כל מיני פחדים, שמא
60720 יחלה ויישאר בעל מום או שמא ימות לגמרי, או שמא יצטרך להיות סובל רעב כל ימי חייו, ולהיות עני
60721 נודד על הפתחים, וכל חבריו יבדלו ממנו וכל כבודו ינטל ממנו.
60722 ההשפלה והדראון מתחילים להתגלגל לפני עיני הדמיון של הסובל רעב או של החולה לפי שעה, שמא
60723 חבריו ילעגו לו, ושמא יצטרך להישאר כלוא בתוך כתלי ביתו, הוא מביט מן החלון ורואה היאך בני אדם
60724 רצים ומתנועעים, וכל אחד ממהר לעסקו ולעבודתו והוא אינו יכול לצאת החוצה, ונדמה לו שכל עולמו
60725 חשך בעדו לעולם רח"ל.
60726 אמנם איש הרוח מצליח ליישב את דעתו המתלהטת בבעיות קשות, ע"י בטחון גמור שהשי"ת לא ירעיב
60727 את נפש עבדו ושיחלצהו מיסוריו, ושגם יסורים אלה ישמשו לו אמצעי זיכוך וטהרת הנפש, איש התורה
60728 כשיסורים באים עליו אינו שם מבטחו בבנ"א שהם יחיוהו וישמחוהו, אלא הוא מתדבק אל הקב"ה
60729 שהחזקה והעוז במקומו, ואפילו במדה שהוא כלוא בבית על מטתו, אין הבדידות יכולה להוציא את איש
60730 האמונה האמיתי משיקול דעתו, כי מרגיש הוא שהשכינה למראשותיו של חולה, דבקתו ומחשבתו בה'
60731 היא חדותו ונחתו.
60732 השמחה האמיתית נמצאת במעיינותיו הפנימיים של האדם, והחכם לעת מצוא דולה ממעיינות נפשו התורה
60733 והמוסר, ואם נתון אפילו לרעב ולמחסור לא ייחת ולא יישבר, כי יודע שכל רגע גזרה מיוחדת ואין לפחד
60734 מן העתיד, שרק היום לא תמצאוהו בשדה, אבל למחר אתם טועמים כל מיני מטעמי החיים, וחליים רעים
60735 ונאמנים רעים בשליחותן ונאמנים בשבועתן (ע"ז נ"ה).

ואכן כשהאדם לומד מוסר הלא מעצמו יבדל מהמון עם כמ"ש בעל חובת הלבבות, האתה בעולם הזה כי	60736
אם גר שלא יועילוך רוב אנשיו ולא יזיקוך מיעוטם, ואתה בו כיחיד הבודד אשר אין לו צוות כי אם	60737
אדוני, ולא חומל עליו כי אם בוראו (חשבון הנפש פ"ג), א"כ כשאיש התורה והמוסר כלוא בבית, אינו	60738
מתייסר מיסורים חולפים, והוא בוטח בה' בכל עניניו וצרכיו, ההתעסקות בתורה ומוסר וההתענגות של	60739
דבקות בו ית"ש, בכוחה ליצור חומת מגן בפני כל מיני ההרגשות של פורענות שבחיים.	60740
ולכן מחובת האדם ללמוד תורה ולעמול במוסר, לבטוח בהשי"ת ולברוח מן הכבוד המדומה, ולא לשים	60741
מבטחו בבני אדם, ויש שטוב גם להתייאש מהם ולהתלמד להרגיש את נועם הדבקות בהשי"ת בהתבודדות,	60742
ואין לך תרופה טובה מזה לריפוי ולהחלמת הגוף, הדמיונות נעלמים היסורים מתפוררים ובדילין, ומעט	60743
יסורי הגוף בוודאי יעזבוהו בבוא מועדם לצאת, כי רעים בשליחותן שמייסרין את הגוף ונאמנים בשבועתן	60744
(ע"ז נ"ה).	60745
אבל הרשע רבים הם מכאוביו, כל מכאוב גופני קטן מתגדל ומתנפח ונהפך למכאובים רבים, מפני חסרון	60746
האמונה ופחד הדמיון, לכן יראה איש התורה למלא את כל חדרי נפשו ומעיינות נשמתו באור התורה	60747
והמוסר, ולא להשאיר חלל ריק שחושך היצר יוכל לחדור שמה, ירא את ה' וסור מרע, רפאות תהי	60748
לשוריך ושיקוי לעצמותיך. (אור הנפש).	60749
	60750
מאמר שעה	60751
וילונו כל עדת בני ישראל על משה ועל אהרן במדבר (שמות ט"ז ג').	60752
כבר פירשו הראשונים על חטא העגל, שרק חסרי דעה יכולים לטעות ולפרש כפשוטו, אבל החכמים	60753
מבינים שהוא חטא שהגדילוהו למעלתם (לשון הכוזרי ורמב"ן והמאירי), והמשכילים שכל טוב יודעים,	60754
שכך צריך להבין גם את כל החטאים שנכתבו בתורה על הדור ההוא, שהם חטאים שהגדילוהו למעלתם, כי	60755
הרי רום מעלתם של יוצאי מצרים נראה בעליל, לכל מי שעינים לו לראות בספורי התורה.	60756
מפורש בתורה וגם צידה לא עשו להם, רבבות אלפי ישראל עם נשיהם וטפם, לא עלה כלל על דעתם	60757
להכין להם ביציאתם ממצרים צידה לדרך קשה וארוכה, דבר זה אות נאמן הוא על דבקותם בה', בלי שום	60758
הרגשה על עניני החיים הגשמיים, כולם כאיש אחד נמשכו אחר ה' לבלתי דאוג על יום מחר, באמונה	60759
שלימה ודעת ברורה שלא על הלחם לבדו יחיה האדם, ומאותו הבצק שלא הספיק להחמיץ שנשאו	60760
ממצרים אפו עוגות מצות, ואכלו אותם מט"ו בניסן עד ט"ו באייר ששים ואחת סעודות.	60761
כל זמן שחררה זו היתה קיימת לא התרעמו ולא התלוננו בדאגה מה יאכלו במדבר כשתכלה החררה, רק	60762
אחרי שכלתה החררה נפקחו עיניהם לראות שאין סומכין על הנס, ופחדו לנפשם שמא גרם החטא ואינם	60763
ראויים עוד לנסים, רק אז התלוננו על משה ואהרן למה הוציאו אותם מארץ מצרים אל המדבר, לחיות	60764
ע"פ נסים למעלה מהטבע, הנהגה שאינם ראויים לה לדעתם.	60765
ומה היה חטאם, שחשבו על משה ואהרן שהם מנהיגים אותם ע"פ דעתם כדרך כל המלכים שבעולם, ומה	60766
שהקב"ה מסכים על ידם הוא ע"פ הכלל בדרך שאדם רוצה לילך מוליכים אותו, שזה נאמר גם במנהיגי	60767
האומה כולה, שאם הם מנהיגים את העם על פי דעתם הקב"ה מסכים על ידם, רק אז עלה על דעתם שיש	60768
להם להתלונן על המנהיגים שיחזרו מדעתם זו, הנהגה באורה פלא ונסים גלויים שאינם ראויים להם.	60769
האבן עזרא כתב דבר תמוה על הדור ההוא יוצאי מצרים, שכתב על הפסוק התיצבו וראו את ישועת ה'	60770
וז"ל, יש לתמוה איך יירא מחנה גדול של שש מאות אלף איש מהרודפים אחריהם, ולמה לא ילחמו על	60771
נפשם ועל נפשות בניהם, התשובה כי המצרים היו אדונים לישראל, וזה הדור היוצא מצרים למד מנעוריו	60772
לסבול עול מצרים ונפשו שפלה, ואיך יוכל עתה להלחם עם אדוניו.	60773
ונאמנים לנו דברי רבינו סעדיה גאון ז"ל, שצריך לפנינו את הדור ההוא כמו מלאכי השרת וז"ל, לקחם	60774
מכל גויי הארצות כשהם משולים כצבא מרום ומכונים ככוכבי הרקיע, ויהיו עליונים בקרב תבל ונכבדים	60775
על כל האומות, זיו פניהם כזיו השמש ומראה דמותם כמלאכי השרת, להם יראו מלכים וקמו שרים	60776
וישתחו, כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה' עכ"ל.	60777
וכאשר נתבונן במחנה אלקים זה, לא נוכל לומר עליהם שחסרי לב המה ללחום עם אויביהם העריצים	60778
והבזויים, כשנתבונן במחנה אלקים זה נכיר את רוממות נפשם, כשהם רואים בעיניהם את ה' הולך	60779
לפניהם בעמוד ענן יומם ועמוד אש לילה, היה להם העוז לדרוש מאביהם שבשמים שהוא ילחם בעדם, כי	60780
הרי עליהם לחוס על נפש אחת מישראל שלא יפול משערות ראשו ארצה.	60781
ובשביל פקוח נפש של ישראל אחד מצוה על כל ישראל לעבוד בחומר ובלבנים, וטענו בצדק טוב לנו	60782
עבוד את מצרים ממותנו במדבר, עד שזכו בצדקת נפשם לשמוע הבטחת ה' התיצבו וראו את ישועת ה' ה'	60783
ילחם לכם, אבל לפי רום מעלתם נחשבו דבריהם אלה כחטא, ונכתב עליהם וימרו על ים בים סוף חטא	60784
שהגדילוהו למעלתם.	60785

כשעברו בני ישראל בים ועשרה נסים נעשו להם, נסים נפלאים שלא באו לצורך הצלת נפשם, כי ההצלה היתה יכולה להיות גם בלי העשרה נסים, כי אם לענגם על ה' ולשמח את נפשם, להודיעם מה גדלה חיבתם לפני אביהם שבשמים, נמצא אז בתוך העם איש אחד חוטא, חטא שיש בו מעין עבודה זרה, ונכתב על הדור כולו תביעה נוראה ועבר בים צרה והכה בים גלים, א"ר יוחנן זה פסלו של מיכה (סנהדרין ק"ג ע"ב:).	60786 60787 60788 60789 60790
פירש"י כשכתב משה את השם והשליכו אל הנילוס להעלות ארונו של יוסף, בא מיכה ונטלו והיינו דכתיב ועבר בים צרה, כשהעביר הקב"ה לישראל עבר מיכה עמהם שבידו השם לעשות העגל עכ"ל, והנה האיש ההוא זכה ללכת עם כל ישראל בים ולהתענג על ה' בכל הנסים שעשה ה' להם, ורק כתם אחד שהיה על אחד נחשב לפגם בטוהר נפשם של הכלל כולו, והיתה תביעה כללית ועבר בים צרה, חטא שהגדילוהו למעלתם.	60791 60792 60793 60794 60795
כשיצאו מהים אמרו ישראל באותה שעה, כלום הוציאנו הקב"ה ממצרים אלא בשביל לתת לנו ביזת מצרים, להרכיבנו על ענני כבוד, לקרוע לנו את הים, להפרע מן המצרים, לומר לפניו שירה, עכשיו כבר נתן לנו ביזת מצרים והרכיבנו על ענני כבוד, וקרע לנו את הים, ופרע מן המצרים, ואמרנו שירה לפניו, נחזור למצרים, אמר להם משה כך אמר לי המקום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם, אמרו לו כבר מתו כולם נחזור למצרים, אמר להם צאו ופרעו את השטר שכך אמר הקב"ה, בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה (שמות רבה כ"ד).	60796 60797 60798 60799 60800 60801
הנה הודיעו חז"ל במאמר זה שורש כל חטאיהם במדבר, שהיה בלבם שטוב בעדם לחזור למצרים, כיון שמתו כל האנשים במצרים (מד"ר שם), ולחיות שם כדרך בני אדם ע"פ סדרי טבע החיים, ולא להתבודד במדבר מקום לא דרך שם רגל איש, ולהיות כמלאכים למעלה מדרך הטבע, כי החיים בנסים יש בהם נסיונות גדולים וקשים, לעמוד תמיד על מדרגה גבוהה בדביקות בה'.	60802 60803 60804 60805
וכשהלכו שלשה ימים במדבר ולא מצאו מים לא התלוננו כלל, והלכו אחרי משה בהנהגתו הנפלאה לחיות כמלאכים, רק כשבאו למרה ומשה אמר להם שבמקום זה יש מים ועליהם לשתות, על זה התלוננו מה נשתה, כלומר שלא לשתות כלל אפשר להבין, אבל אם כבני אדם מים מרים למה, שם שם לו חוק ומשפט ושם נסוהו נסיון נפלא, שם הודיעו להם מדרגה עוד גבוהה ממדרגת המלאכים.	60806 60807 60808 60809
השי"ת רוצה שיהיו בני אדם ולא מלאכים, ובהנהגה יותר רוממה מהמלאכים, לאכול ולשתות כבני אדם ולראות נפלאות באותו המאכל והמשתה, ודוקא במאכל ובמשתה יתגלה לאדם, שרק על מוצא פי ה' יחיה האדם, נסים בתוך נסים בעץ מר יומתקו המים המרים, למען דעת שרק על ידי התורה והמצוות מתנהג טבע העולם כולו, והאדם השלם הוא השליט בעולם, מי שאמר לשמן וידליק יאמר לחומץ וידליק.	60810 60811 60812 60813
מה מאושרים נהיה אם נוכל לצייר לנו דמות הדור ההוא, עם גדול ועצום אנשים נשים וטף, רם כענקים ענקי הרוח מבחירי אצילי ישראל, עד השפחה הקטנה שבהם שהיתה חכמה כמו יחזקאל הנביא (הרמב"ם בשמונה פרקים ע"פ חז"ל), כולם כאיש א' עומדים על מדרגה גבוהה של שלמות, כאילו היו שכלים נבדלים בלא גוף חמרי כלל.	60814 60815 60816 60817
לא חשבו ולא הרגישו עניני החיים היותר הכרחיים, הלכו שלשת ימים במדבר בלא מים, וכשהמתיקו להם המים ויכלו לשתות לא התלוננו עוד, הלכו חודש ימים ואכלו מהחררה שהוציאו ממצרים ולא דברו דבר, רק כשכלתה החררה ולא נמצא כזית פת בכל אהלי ישראל לאלפיהם ורבבותיהם, אז התלוננו על משה ובקשו הנהגה טבעית ולא נסית.	60818 60819 60820 60821
ולאחר שנראה לפניהם כבוד ה' ונתברר להם שהשי"ת שמע תלונותיהם והבטיח להם לחם מן השמים, והודיעו להם רצון ה' שיתפרנסו בנסים תמיד, קבלו זאת באהבה ללכת אחרי ה' בשמחה, וגם אז נמצא כתם דק בשלמותם, כשנתבעו יחידים שהותירו מן עד הבוקר לראות אמיתת דברי הנביא, שאילו לא הותיר שום איש בשום פעם עד הבוקר, היה לו לבעל דין לומר שאם היו מותרים היו יכולים לאכול ממנו למחר, כן נמצאו יחידים שרצו לברר אמיתת דברי הנביא ויצאו בשבת ללקוט ולא מצאו, ופרסמו במחנה שדברי משה אמת הם וביום השבת לא ירד המן, אם לא היו יוצאים לא היה מי שיעיד לאמת את דברי משה להם ולבניהם אחריהם.	60822 60823 60824 60825 60826 60827 60828
הדבר ברור שאילו עשו זאת אנשים בדורות האחרונים בכונה לשם שמים למצוה היה נחשב, כי הרי יש בזה התחזקות האמונה, לראות את נפלאות השי"ת ולפרסם אותם בעולם, רק לדור ההוא שראו את מעשי ה' כי נורא הוא, לדור כזה היתה תביעה בזה, איך יעלה על לב איש להעיד על השמש כי מאירה היא בצהרים, אצלם צריך דבר כזה להיות כה גלוי, שכל עדות אך למותר וגם למחסור היא, והבא להעיד מעשיו מוכיחים על מחשבתו, כי אמיתת דברי הנביא לא ברור אצלו עדיין, ואם יש לו ענין לחזק בפרסום ברבים, סימן שיש לו עוד ספקות בזה, והרי זה חטא שהגדילוהו למעלתם.	60829 60830 60831 60832 60833 60834

אחרי עליות נפלאות אלו הגיע העם הנבחר הזה אל הר סיני לאלפיהם ורבבותיהם, אנשים ונשים וטף	60835
כולם כאיש אחד (רש"י שם), יצר לבם רק טוב כל היום, כל מחשבותיהם ורגשותיהם אחוזים באהבת ה',	60836
בתשוקה עזה לחזות בנועם ה', עד שהשכילו לשאול ולבקש רצוננו לראות מלכנו, והיו כל עם ה' נביאים	60837
לקבל תורה מפי הגבורה, כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, ויתן להם ה' משאלותם וירד ה' על הר סיני	60838
לעיני כל העם, ויגד להם את בריתו עשרת הדברים ויכתבם על שני לוחות אבנים. (לקט שיחות מוסר).	60839
	60840
מאמר שעו	60841
ויאמרו אלהם בני ישראל מי יתן מותנו ביד ה' בארץ מצרים בשבתנו על סיר הבשר (שמות ט"ז ג').	60842
החזה"ל בשער עבודת האלקים פרק ג' כתב בגדרי עבודת ה' המתחלקת לב' חלקים, עבודה הבאה מצד	60843
הערת התורה, ועבודה הבאה מצד הערת השכל, והוא מדגיש כי ב' החלקים הכרחיים הם בעבודה	60844
ומשלימים זה את זה ע"ש, מדבריו הק' מתגלה לנו סוד בדרכי העבודה, מורגלים אנו לחשוב כי כל	60845
עבודת האדם היא לשמור חוקי התורה ותו לא, ואילו החלק השני שבעבודה שמירת חיובי השכל אינו	60846
נחשב בעינינו כלל.	60847
דבר זה נובע מכך שחיים אנו מתוך הרגלים שהורגלנו בהם מילדות, הילד שאין שכלו מפותח עדיין	60848
מתחנך הוא ע"י ציווים, ואם האדם ממשיך הלאה את חיי הילדות גם בבגרותו, ממילא אינו מכיר עבודה	60849
אחרת מאשר שמירת חוקים, שומר הוא את המצווה עליו ותו לא, וברור שבמצב כזה חסר האדם.	60850
הקב"ה ברא את האדם עם שכל, ואם אינו חי מתוך הכרת השכל מתכחש הוא למציאות עצמו, גדלותו של	60851
האדם היא בצלם אלקים שבו ופרש"י להבין ולהשכיל, בהבנתו והשכלתו נבדל ומיוחד האדם מהבריאה	60852
כולה, ולכן כשאינו מקבל מה שמחייבו השכל יצא לו מתכונת החי המדבר, ויהיו הבהמות מבינות דרך	60853
תקנתם יותר ממנו כמ"ש ידע שור קונהו.	60854
ומלבד מה שהאדם מאבד את דמותו בזה שאינו חי באור שכלו, הוא ממרה בזה את רצון בוראו שנתן בו	60855
את השכל לחיות לפיו, נביא שכבש נבואתו חייב מיתה, שהרי הקב"ה נתן בו את הנבואה כדי שיגלה	60856
אותה, והבנה זו שייכת ג"כ בכובש שכלו, שהרי הקב"ה נתן באדם שכל כדי שיחיה לאורו, ואם כובש	60857
שכלו ממרה רצון בוראו בזה.	60858
ראיה לכך מוצאים אנו בדור המבול, שנחתם דינם בעוון הגזל למרות שלא נצטוו על כך, אולם שלילת	60859
הגזל הוא מחיובי השכל, וכיון שכבשו שכלם ולא חיו לאורו נידונו למיתה וכדאיתא ברמב"ן, ורבותינו	60860
אמרו שעליו נחתם גזר דינם, מפני שהיא מצוה מושכלת אין צורך לנביא מזהיר ע"כ.	60861
איתא במד"ר ט"ז. במצרים היו משועבדים ישראל פ' שנה, והיה המצרי הולך במדבר ותופס איל או צבי	60862
ושוחטו, ושופת את הסיר ומבשל ואוכל וישראל רואים ולא טועמין, שנאמר בשבתנו על סיר הבשר	60863
באכלנו לחם לשובע, לא כתיב באכלנו מסיר הבשר אלא בשבתנו, שהיו אוכלין לחמם בלא בשר, אמר	60864
להם הקב"ה אתם זינקתם את בני בכשר שהייתם אוכלין ולא הייתם נותנים להם, אף אני אעשה לבני	60865
שישחטו את הצאן שאתם משתחווים להם, והן אוכלים ואתם נמסים למה שאני דיין אמת ע"כ, תובעים	60866
מהמצריים חיוב תורה כיון שהשכל שולל דבר זה.	60867
וכן מצינו ביוסף הצדיק שטען לאשת אדוניו, הן אדוני לא ידע אתי מה בבית וכל אשר יש לו נתן בידך,	60868
ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלוקים, הוא מבסס טענתו בחיובי השכל, ונמנע מהמעשה כיון	60869
שהשכל שולל זאת להיות כפוי טובה, השכל מחייב כבוד שמים שלא לחטוא לאלקים, הכרת השכל בכבוד	60870
שמים זה מושכל ראשון, וע"י הכרה זו זוכים להתקשר לבורא.	60871
במיוחד קיים משנה חיוב על עם ישראל מקבלי התורה לחיות באור השכל, שהרי דרך ארץ קדמה לתורה,	60872
הכונה לחיובי השכל שהם ההקדמה לתורה, בלי הקדמה זו לא תתכן קבלת התורה, צווי התורה הם לאחר	60873
שהכשיר עצמו בדרך ארץ, וחי לאור שכלו המכיר בכיעור שבמידות הרעות ושולל אותם, המידות הרעות	60874
הם בסתירה גם למצב האדם בעוה"ז, האדם נוצר לחיות בחברת אנשים, ואילו המידות הרעות הורסים חי	60875
חברה, ולכן כל שאינו בדרך ארץ אינו מן הישוב.	60876
היוצא לנו מזה כי חיי האדם תמיד צריכים להיות מתוך חיות שכלית, ובזה טמון שורש עלייתו והצלחתו,	60877
שורש וסיבת מדרגתו הפחותה היא חולשת השכל שבנו, עוברים אנו על פרשיות כה נפלאות כיציאת	60878
מצרים, עם כל הנסים המורים בחוש על הנהגת שמים, וכיצד השגחתו ורצונו יתברך הם המהווים הכל,	60879
ואנו עוברים על פרשה זו בלי שנתעורר ממנה, וסיבת הדבר הוא חולשת השכל.	60880
כל אבר מאברי הגוף צריך לפעול בתנועה כדי שיתפתח, וכך השכל מתחזק ע"י השימוש בו, ואנו החיים	60881
חיי רצון ותאוה השכל חלש אצלנו, ואין אנו קולטים פרשיות התורה כפי שצריך לקבלם וזה דורש תיקון	60882
הכרחי, כל הכופר בטובתו של חבירו לבסוף כופר בטובתו של הקב"ה, כיון שאינו חי בהכרת שכלו	60883
המחייב הכרת טובה לזולת לבסוף ירד מטה לכפור בטובת הבורא.	60884

אברהם אבינו עוד לפני מתן תורה זכה לאמונה ונבואה אך ורק ע"י הכרת שכלו, ומסר נפשו עבור הכרת שכלו, וכך כל גדולי עולם שלפני מתן תורה וחסידי אומות העולם, זכו לעולמם הרוחני רק מכח הכרת שכלם, מוצאים אנו בדברי חז"ל הדגשה על קיום חיובי השכל, והוי מתפלל בשלומה של מלכות, רבי יוחנן היה מקדים שלום לכל אדם.	60885 60886 60887 60888
ציונים אלו אינם כתובים בתורה אולם חיובי השכל הם, ומהווים חלק הכרחי בעבודת האדם את קונו, ע"י חיובי השכל זוכים לתורה ומתעלים בה וחיים חיי אמת כרצון הבורא, ויתכן שברא את האדם ישר כדי שיחיה לאור שכלו, ויתעלה במעלתו השכלית עד שיזכה לאהבת הבורא וראיית פני השכינה (קובץ שיחות).	60889 60890 60891 60892 60893
מאמר שעד	60894
ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו למען אנסנו (שמות ט"ז ד').	60895 60896
וכתב רש"י צורך אכילת יום ילקטו ביומו ולא היום לצורך מחר, פי' שינתן רק באופן זה שלא יהיה באפשרות ללקוט לצורך מחר, למען אנסנו הילך בתורתי אם לא, וברש"י אם ישמרו מצותיו התלויות בו שלא יותירו ממנו ולא יצאו בשבת ללקוט, למדנו מכאן בשביל שרצה הבורא ית' להזהירם באזהרות אלו שלא ילקטו רק לצורך היום ולא למחר.	60897 60898 60899 60900
משום זה היה מוטבע בירידת המן שהמרבח לא העדיף והממעיט לא החסיר ובשבת לא ירד, ולכאורה למה היה צריך לכל זה, דכפי שאנו מורגלים עד עתה להבין מצות התורה אין דבר זה מובן כלל, הלא אפשר היה שירד המן גם בשבת ויזהרו מלקוט, וכן בהכנה מיום אחד לשני, ואיזה שייכות יש בין אזהרת התורה להטבעת המציאות?	60901 60902 60903 60904
זה מורה לנו את טעותנו, כי התורה והמציאות הם אחד, התורה קדמה לעולם איסתכל באורייתא וברא עלמא, שמציאות הבריאה והטבעתה היא התורה הק', הבריאה הותכנה כפי מתכונתה בשביל אזהרות התורה ומצותיה, ובכדי שיתברר אצל האדם לא העדיף המרבח, הוטבע כן בירידת המן שלא העדיף המרבח והממעיט לא החסיר.	60905 60906 60907 60908
והנה באמת כלל זה שהמרבח לא העדיף לא היה רק בדור המדבר בירידת המן, דמיום ברא אלקים אדם על הארץ, מסוף העולם ועד סופו, ראינו שהבריאה הותכנה על כלל זה שלא העדיף המרבח, והחילוק הוא רק בזה, דבירידת המן היו יכולים לסכם הסך הכל בכל יום ויום, ובבריאה מתברר לאדם יסוד זה רק אחרי ההתבוננות רבה ובמשך שנים רבות.	60909 60910 60911 60912
אל תיגע להעשיר מבינתך חדל (משלי כ"ג), יעץ הכתוב לאדם שלא ליגע בכדי להעשיר, דבין כה וכה לא יעלה בידך, דאחד המרבח ואחד הממעיט ויגיעך לריק, והנה בתורה ישנן על זה כמה אזהרות, והמתבונן יראה שהוטבעה כן הבריאה, ורב שנים יודיעו חכמה, כשאדם מזקין קצת ומתבונן למהלך החיים, רואה הוא יסוד זה שלא העדיף המרבח והממעיט לא החסיר, אחרי יגיעה מכמה שנים הסך הכל של כולם שוה הוא, ויגיעת האחד יותר מהשני היה אך לריק, וכן הוא הכלל בכל התורה. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' כ"ג).	60913 60914 60915 60916 60917 60918
מאמר שעה	60919 60920
ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו למען אנסנו (שמות ט"ז ד').	60921 60922
הה"ד שלח לחמך על פני המים כי ברוב הימים תמצאנו, כשקרא ה' לאברהם אמר הנני, אמר לו ה' חייך בו אני משלם שכר לבניך בלשון הנני, כדכתיב הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, ועלינו להתבונן מדוע זה השכר לאברהם אבינו דוקא באופן זה, איפה המדה כנגד מדה? מה מונח במלה הנני ואיזה קשר בין זה לזה? ועוד איזה שייכות לפסוק זה של שלח לחמך על פני המים לענין זה של המן? עוד במדרש איני אומר לכם הנני אלא בזכות אברהם ויעקב שאמרו הנני.	60923 60924 60925 60926 60927
אך כשנתבונן נראה שבאמת הענין פשוט, הנסיון הכי גדול שהאדם מרגיש יותר מהכל הוא ההתמסרות, לומר הנני זה קשה הרבה לאדם וביותר להמשיך בזה, האדם מרגיש שזה למעלה מן הכוחות, ולמה באמת כך, שבכל המצוות אין החיוב לבטל את שכלו, אלא נעזר יחד עם השכל וזה מקובל על האדם, לא כן ענין זה של התמסרות קשה מאוד לאדם, כי שכלו הטבעי עומד על הדרך, וקשה להתמסר בלי תכנית ובלי תכלית אלא רוצים להבין בשכל, ובגלל זה קשה לאדם לוותר על שכלו ולהיות מסור לגמרי.	60928 60929 60930 60931 60932
וזה היתה מדרגת האבות ויתור על השכל, והיו רצים לרצון ה' כסוס בין בצעי המים, התמסרות גמורה אפי' אין הדבר מובן בשכל, וזהו שלח לחמך על פני המים כי ברוב הימים תמצאנו, איך יכולים לעשות	60933 60934

- 60935 דבר כזה! לזרוק הלחם על פני המים לאיבוד וברוב הימים ימצאנו, זהו באמת המושג של התמסרות, שלא
60936 לבנות כלום על השכל רק שלח לחמך על פני המים, וזהו הביאור של מדה כנגד מדה, חייך שבו בלשון אני
60937 משלם לבניך, היה אצלם המדה של התמסרות היה כ"כ חזק אצלם שזה הושרש גם בבנים.
60938 אומרים חז"ל להגיד שבחן של ישראל שלא אמרו איך נצא ואין בידינו מחיה? ומאין להם התמסרות כזו?
60939 אלא בהכרח שזה מאבותינו הקדושים שהם נצטיינו במדה זו, שלולא היה הציור לא הגיעו מעולם למדרגה
60940 זו והם המשיכו בהתמסרות זו, ולזה אמר להם בלשון הנני ממטיר, שאם מצדם המשיכו בהתמסרות זאת
60941 הרי הצליחו, והם ראויים להנני ממטיר לחם מן השמים.
60942 וזהו באמת שלח לחמך על פני המים כי ברוב הימים תמצאנו, כמו שאומרים חז"ל בא וראה כמה חביבין
60943 ישראל אצל הקב"ה, שלשעבר היה לחם מן הארץ וטל מן השמים ואצלם היה להיפך, וזה זכו בשביל
60944 ביטול שכלם לגמרי שיצאו למדבר בארץ לא זרועה, מסרו עצמם לבטחון בה' וממילא מוכרחים לשנות
60945 להם מעשי בראשית.
60946 השינוי במעשי בראשית אנו מוצאים אצל כל מי שמוסר עצמו לבטחון בה' ומבטל את שכלו לגמרי, כמ"ש
60947 ויאמר ה' אל משה קח צנצנת המן למשמרת לדורותיכם, ובני דורו של ירמיה כשאמר להם למה אין אתם
60948 עוסקים בתורה? אמרו לו איך נניח מלאכתנו? הוציא צנצנת המן ואמר להם, ראו מהיכן נתפרנסו
60949 אבותיכם.
60950 כשמתחלת השאלה של שאלות החיים לא מתקבלת אצלנו התשובה של בטחון בה', וא"כ מה רצה להביא
60951 להם ראייה ירמיה? וכי אם נעשה לאבותיהם נס יעשה גם להם? וכ"ש לומר את זה כתוכחה זה קשה! אמנם
60952 לפי הנ"ל ניחא שאבותינו כבר סללו לנו הדרך של בטחון בהש"ת, ומעלה זו ירושה היא לנו מאבותינו
60953 הק' ועלינו להתעלות בזה ובטח נגיע.
60954 לומדים אנו מכאן שהמן לא ירד רק להם אלא זה לדורות, הראייה הניח צנצנת לחייב הדורות הבאים, וזה
60955 לא רק זכרון בעלמא אלא ציור לדורות, שכל אחד לא יכול לטעון איך אעזוב מלאכתי ואלמוד תורה?
60956 הציור הזה מחייב לדורות, ראו במה נתפרנסו אבותיכם! והרבה דרכים למקום להכין מזון ליראיו וזהו
60957 למשמרת לדורותיכם.
60958 אם האדם מבטל שכלו לגמרי ומגיע למדרגה של הנני שהוא ההתמסרות הבלתי מוגבלת, כמו שאמר שלמה
60959 המלך בטח בה' בכל לבך ואל בינתך אל תשען, לכאורה מה שייכות הבינה לבטחון? אלא צריך להרגיש
60960 בזה שכל הבינה שהאדם דן דבר מתוך דבר בק"ו ובג"ש ובכל הי"ג מדות בעניני העולם, זהו המפריע הכי
60961 גדול לבטוח בה'!
60962 וזה אומר שלמה המלך, אם רוצה להיות בוטח בה', העיקר הראשון הוא להפקיר את הבינה לגמרי, ועוד
60963 מוסיף הגר"א שם לא תקח את שכלך אפי' למשענת, אלא לגמרי תתמסר לה', ודוקא באופן זה תשיג
60964 הבטחון בה' יתברך, וזה מורה לנו שלא להסתפק בשום אופן, רק להשתדל בכל האמצעים לבטל את
60965 השכל והבינה ולהשיג התמימות.
60966 אנו מוצאים בתורה שתי דוגמאות זו ליד זו, מצד אחד ציור של ערמימות והישענות על השכל, ומצד שני
60967 דוגמא של תמימות ובטחון בה', פרעה הרשע עם כל הערמימות והשכל שלו שאמר ארדוף אשיג אחלק
60968 שלל, וא"כ בהגיון כזה ובתקוות כאלו בודאי יצליח כך הוא חושב, ומצד שני כלל ישראל מהתמימות
60969 שלהם הכניסו עצמם בסכנה עצומה, ואמרו אין לנו אלא דברי בן עמרם, ורואים אנו מה נעשה מכל השכל
60970 וכל הערמימות? ולהיפך מה היה מהתמימות? רואים בחוש איך שתומת ישרים תנחם וסלף בוגדים ישדם
60971 (משלי י"א), אלו טבעו בים ואבדו לעולמים, והכלל ישראל יצאו לתשועת עולמים. (דגל המוסר).
60972
60973 מאמר שעט
60974 ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו למען אנסנו (שמות
60975 ט"ז ד').
60976 נסיון הוא להם שלא יהיה לאדם מזון ולא יראו להם עצה במדבר, רק המן שלא ידעו ולא שמעו מאבותם
60977 (רמב"ן), התורה אומרת למען אנסנו הילך בתורתי אם לא, העיקר בקיום התורה הוא, אם האדם מקיים
60978 אותה ושומר את מצוותיה בעת שיש לו נסיון מקיומה, כי אם הוא מקיים את התורה בעת שאין לו
60979 התנגדות לכך, אין זו הוכחה שיקיים את התורה גם בעת שיעמוד בפני נסיון.
60980 ולכן מסביר הרמב"ן כי אם נופל מן מהשמים אין בכך נסיון, שהרי הפרנסה מזומנת בכל יום בלי כל טורח
60981 ויגיעה, וישנה אפשרות להתעמק בתורה בלי כל טירדה ובלבול הדעת, מחשבתו של האדם שקטה ללא כל
60982 דאגה לפרנסה, אך לדעת הרמב"ן עובדה זו גופא מהווה נסיון, כי הנפש טרודה מכך שמקבלים מזון ולא
60983 יראו להם עצה, ורק המן שלא ידעו ולא שמעו מאבותם.

אם הפרנסה מבוססת על עצה מחושבת תנוח דעת האדם מזה, או דרך מקובלת שידעו על זה מתחילה או	60984
ששמעו מאבותם, מה שאין כן לגבי המן קשה להם להתאים עצמם לדרך כזו של פרנסה, זה היה נסיון	60985
גדול עבורם לחיות על פרנסה שאין לה שום יסוד מבוסס בטבע, וללא כל אפשרות של עצה מצד האדם,	60986
וזהו גם דבר שלא ידעו ולא שמעו מאבותם, ולכן אם למדו תורה במצב כזה והתעמקו בה, ומצב הנסיון	60987
הזה לא הפריע אותם, הרי שהיתה להם ערובה שבכל המצבים לא יופרעו משום נסיון בלימוד התורה.	60988
לעומת זאת אם האדם לומד תורה כשפרנסתו מבוססת על דרך הטבע, כגון שיש לו משרה עם הכנסה	60989
מתאימה, או שהוא סמוך על שלחן אחרים, אי אפשר לדעת איך יהיה מצבו בקיום התורה כאשר פרנסתו	60990
לא תהיה מבוססת, כמ"ש בספר מדרגת האדם דרכי החיים פ"ב, משל לאדם שבעת שהוא שבע הוא חושב	60991
כי יוכל לצום שלושה ימים רצופים, וכן גם חושב האדם לפני הנסיון כי יוכל לעמוד בנסיון לכשיזדמן לו.	60992
לאי עמידה בנסיון ישנן כמה סיבות, אחת מהן משום שלא עשה כל ההכנות הדרושות לעמוד בכל המצבים	60993
שלתוכם הוא עלול להיקלע, הוא רואה לפניו אך ורק את ההוה ואינו צופה אל העתיד, לאותו רגע אשר בו	60994
יועמד בפני קושי הנסיון ואז הוא נכשל, ולכן עיקר עמלו של האדם צריך להיות שלפני הנסיון יעבוד על	60995
עצמו איך יוכל לעמוד ולהחזיק מעמד בעת נסיון.	60996
ועוד סיבה לאי עמידה בנסיון היא מצד טבעו של האדם ומדותיו, אנו מוצאים בגמ' אמר רב הונא כיון	60997
שעבר אדם עבירה ושנה בה נעשית לו כהיתר (יומא פו:), העבירה נובעת מסיבת מדותיו של האדם כגון	60998
כעס או גאווה, ואין אנו מגדירים בעלי מדות כאלה לבעלי עבירה, וזאת משום שכולם נכשלים בזה ואף	60999
אנחנו בכלל, ולכן אין אנו רואים בזאת חטא ולא שמים לב, כי אם לא עמד באלה היום בהכרח יכשל	61000
ביותר מזה למחר, והרי"ז עבר ושנה ואינו מרגיש בחטאו.	61001
אנו מסוגלים להתבטא ולומר על פלוני שהוא ירא וחרד, אלא שיש לו חסרון שהוא קצת בעל גאווה שהוא	61002
מעט כעסן, אך אנו מתייחסים לזה בסלחנות, הגם שאמרו חז"ל כל הכועס כאילו עובד ע"ז, וכל זה משום	61003
שנחלש אצלנו לגמרי הרושם של החטא הזה, שכל קיום התורה הוא רק בכפיית הרצונות ובכיבוש המדות,	61004
ורק אז אפשר להגיע למלוא השלימות. (נחלת אליעזר).	61005
	61006
מאמר שפ	61007
ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים (שמות ט"ז ד').	61008
הנני ממטיר לכם לחם הה"ד (משלי ט') לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי, א"ל הקב"ה מי גרם לכם	61009
לאכול המן ולשתות מהבאר, מפני שקבלתם את החוקים ואת המשפטים, הוי בזכות לחמי נטלתם לחמו של	61010
מן, ובזכות יין שמסכתי שיתם מי הבאר, ולמה לא אמרו שירה על המן כשם שאמרו על הבאר, אלא על	61011
המן היו מוציאים דברי תפלות, שנאמר ועתה נפשנו יבשה אין כל, אמר הקב"ה איני מבקש לא	61012
תרעומותיכם ולא קילוסים, לפיכך לא נתן להם רשות לומר שירה אלא על הבאר, מפני שהיו מחבבין	61013
אותה שנאמר עלי באר ענו לה (שמו"ר כ"ה).	61014
וצריך להבין הרי כאשר ירד להם המן מתחילה לא באו בתלונות, ורק מאוחר יותר דברו נגד המן, אם כן	61015
למה לא ניתנה להם רשות לומר שירה? מכאן שיש ללמוד מן המאוחר על המוקדם, שאם צצות ועולות	61016
טענות לאחר זמן, סימן הוא כי יש חסרון מוקדם בפנימיות, ואם אפילו יאמרו שירה הרי זו בינתיים	61017
התפעלות חיצינית, והאדם עוד עלול להסתבך בטעות כי הוא במדרגה שראוי לומר שירה בזמן שאינו	61018
מתאים לכך, והוא עלול להישאר משוקע בטעות זו, ואף לא יעשה על כך תשובה לעולם.	61019
ובזה אפשר להבין את מאמרם ז"ל, אז ישיר משה, אמר משה רבון העולמים במה שחטאתי לפניך בו אני	61020
מקלסך, כך אמר משה לפני הקב"ה, יודע אני שחטאתי באז שנאמר ומאז באתי אל פרעה, והרי טבעת	61021
אותו לים לכך אני משבח באז הה"ד אז ישיר משה.	61022
בוא וראה דרך הצדיקים במה שהם סורחים הם מתקנים, הוי נופת תטופנה שפתותיך כלה, ממי הם למדים	61023
מן הקב"ה, שבדבר שהוא מכה הוא מרפא, שנאמר כי אעלה ארוכה לך וממכותיך ארפאך (ירמיה ל'),	61024
ממכות שאני מכה אותך מהם אני מרפא אותך, וכך משה לא קנטר אלא באז ובמה שסרח תקן מעשיו ואמר	61025
אז ישיר (שמו"ר כ"ג).	61026
והביאור הוא כי כשם שלא נתן הקב"ה לומר שירה על המן, משום שאם נתברר שיש להם טענות בעתיד	61027
על המן, כבר מבורר למפרע כי אין הם יכולים לומר שירה עליו, כך אם אנו רואים שפתח משה רבינו	61028
ואמר אז ישיר, מוכרח הוא הדבר שתיקן מיסודו את כל הטענות שיש עליו בזה שאמר ומאז באתי אל	61029
פרעה.	61030
אצל משה נבע הענין מאהבת ישראל, אך עם זאת החזיק הדבר לעצמו לחטא ועשה תשובה ואמר שירה	61031
באז, וכמו שמפרשים חז"ל, שר לא נאמר אלא ישיר על העתיד (סנהדרין צא:), ובדרך זו יכול לתקן את	61032
העבר, הוא חש את העתיד כאילו כבר ישנו במציאות ועליו אמר שירה עכשיו, ובזה שרואה לפניו את	61033

העתיד כאילו הוא במציאות ואומר עליו שירה, הוא מתקן משרשו את העבר, פירוש הדבר שהתשובה היא בזאת שצריך לומר שירה על העתיד, אפילו שבהווה לא נראה עדיין סימן של גאולה והצלה, בכל זאת צריכים לומר שירה שמשמעותה בטחון.	61034 61035 61036
וזהו שמצינו במדרש זה אלי ואנוהו, א"ר ברכיה בא וראה כמה גדולים יורדי הים ועולי הים, כל אחד ואחד מראה באצבעו ואומר זה אלי ואנוהו, אמר להם הקב"ה לישראל בעוה"ז אמרתם לפני פעם אחת זה אלי, אבל לעתיד לבוא אתם אומרים אותו דבר ב' פעמים, שנאמר (ישעיה כ"ה) ואמר ביום ההוא הנה אלוקינו זה קוינו לו ויושיענו, זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו (שמו"ר כ"ג).	61037 61038 61039 61040
הביאור הוא כי בקריעת ים סוף לא אמרו שירה אלא פעם אחת לאחר הישועה, אבל לעתיד לבוא כשיקויים דברי הנביא כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים (ישעיה י"א), והבנת האדם תהיה מושלמת, אז עוד לפני הישועה יבינו את הנהגת הבורא, ולכן גם בעת התקווה והצפיה לישועה כבר יאמרו שירה, וזהו הנה אלוקינו זה קוינו לו ויושיענו בעת התקווה לישועה, ומכ"ש שיאמרו שירה כשתבוא הישועה.	61041 61042 61043 61044 61045
וזהו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו, היינו בעת שתבוא הישועה, וזו גדלותו ומדרגתו של משה רבינו, שר לא נאמר אלא ישיר, משה רבינו הרגיש את העתיד כאילו הוא כבר ישנו במציאות, ועליו אמר שירה מעכשיו ובזה תיקן את העבר. (נחלת אליעזר).	61046 61047 61048 61049
מאמר שפא	61050
הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו למען אנסנו הילך בתורת אים לא (שמות ט"ז ד').	61051 61052
אמרו ז"ל (בר"ר א' ב') ואהיה אצלו אמון ואמן, התורה אומרת אני הייתי כלי אומנתו של הקב"ה, בנוהג שבעולם מלך ב"ו בונה פלטין אינו בונה אותו מדעת עצמו אלא מדעת אומן, והאומן אינו בונה אותו מדעת עצמו אלא דיפתראות ופקסאות יש לו, לדעת איך הוא עושה חדרים ואיך הוא עושה פשפושין, כך היה הקב"ה מביט בתורה ובורא את העולם.	61053 61054 61055 61056
למדנו מזה כי התורה היא כלי אומנתו של הקב"ה, אסתכל באורייתא וברא עלמא (זהר), התורה היא הדפוס אשר אומנין עושין מתחילה טרם שיתחילו לעשות במלאכתם, עושים מתחילה דפוס לפני כל תמונת המלאכה והמלבוש אשר הם חפצים לעשות, ואח"כ יליבשו המלבוש על הדפוס, ורואים אם הוא מכון בכיוון גדול להדפוס.	61057 61058 61059 61060
כן כשהקב"ה רצה לברוא את עולמו, ברא מתחילה התורה הקדושה והיא הדפוס אשר בה הלביש את העולם, למידין אנו מזה שכל העולם נברא רק בתמונת לבוש להדפוס, כל סדריו וכל ניהוגיו עם כל הכיוונים אשר בו, הכל משוכלל לפי הדפוס של התורה, וא"כ כל אדם צריך להמדד אל רצון התורה בדקדוק גדול, כפי רצון התורה ותכליתה וכמדתה, כן צריך להמצא בבריאת העולם אשר היא כלבוש להדפוס, ולכן יצא לנו מזה יסוד גדול, כי הנהגת השי"ת בעולמו להלביש העולם למכון התורה שהיא הדפוס.	61061 61062 61063 61064 61065 61066
ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו למען אנסנו הילך בתורת אים לא, וביאר רש"י צורך אכילת יום ילקטו ביומו ולא ילקטו היום לצורך מחר למען אנסנו הילך בתורת אים! התנהג הקב"ה עם כלל ישראל ליתן להם מן דוקא דבר יום ביומו ולא לצורך מחר, והמכוון היה לנסותם ולראות אם ילכו בתורת אים, ולו היה נותן להם המן אף לאיזה ימים לא היה יוצא המכוון, לדעת אם הם מכוונים להתלבש במלבוש הדפוס, לבל יותירו ממנו או לבל יצאו בשבת ללקוט, וכדי לראות מכון הזה התנהג עמם בהנהגה הזאת.	61067 61068 61069 61070 61071 61072
ענין זה מבואר יותר בפ' (עקב ח'), וזכרת את כל הדרך אשר הוליכך ה' א' במדבר למען ענתך לנסותך לדעת את אשר בלבבך, גילה לנו הכתוב כי המכוון להנהיג אותם במדבר ולא נחם דרך ישוב, היה למען דעת את אשר בלבבם, ובאמת הדבר צריך התבוננות רב, כל סוד הנהגת השי"ת את כלל ישראל דוקא במדבר ולא דרך ישוב? אמנם לפי דברינו הוא דבר מבהיל מהנהגת השי"ת, כי היתה בדקדוק גדול ולא דרך מקרה.	61073 61074 61075 61076 61077
וכן התורה היא דפוס של קדושה, ולכן נבראו על דרך זה כל הנהגות העולם השייכים לזה, כי נבראו טהורים וטמאים, וכל דרכי הקדושה והטומאה, הכל כדי לנסות את האדם, וכן התורה היא דפוס היראה, כענין ועתה ישראל מה ה"א שואל מעמך כ"א ליראה (דברים י'), ולכן נברא העולם עד"ז לנסות את האדם אם הוא ירא מלפני ה'.	61078 61079 61080 61081
אמנם ראינו לחז"ל על הפסוק ה' צדיק יבחן, ר"א אומר לבעל הבית שהיה לו ב' פרות אחת כחה יפה ואחת כחה רעה, על מי נותן את העול לא על אותה שכחה יפה, כך הקב"ה אינו מנסה אלא הצדיקים שנא'	61082 61083

ה' צדיק יבחן (בר"ר נה ב), ולפי דברינו ענין הנסיון כך הוא, מנסה השי"ת את האדם אם הוא ראוי לאותה אצטלא, זהו ענין הנסיון אם זאת לפי מדתו, ולכן הורונו חז"ל כי אינו מנסה אלא הצדיקים אם הם לפי מדת התורה.	61084 61085 61086
ולכן עם אבותינו הק' היתה ההנהגה בנסיונות גדולות מאוד כמו ענין עקידה ועוד, וכמ"ש חז"ל כי לא הרהרו אחרי מדותי (רש"י ו'), וזה היה לפי מדתם אשר היה חפץ לנסותם אם הם מכוונים להדפוס לו כיוון, דהיינו אמונה לפי מדת הדפוס, וכן קדושה לפי מדת הדפוס, ולכן היתה ההנהגה בנסיונות גדולות הכל לפי מדת הדפוס, והתנהג עמהם בהנהגות הראויות לפי דפוסם.	61087 61088 61089 61090
ומזה מובן ענין הנהגת ה' ביוצאי מצרים דוקא במדבר, ולנסותם בכל מיני נסיון בקריעת ים סוף ובמן ועוד, הכל כדי לראות מדת מלבושם אם הם מכוונים כמדת הדפוס היא תורתנו הק', וזהו ענין המוליכך במדבר למען ענתך לנסותך לדעת את אשר בלבבך, ופירש"י שלא תנסהו ולא תהרהר אחריו, ולהשתומם כי עמם היתה הנהגה אחרת, עולם חדש ראו וכל ההנהגה היתה חדשה, מזון אחר מלבושים אחרים, הים ראה ויבוס ההרים רקדו כאלים, שמלתך לא בלתה ורגלך לא בצקה, ומהנהגה הזאת ואשר עמדו בנסיונות כאלו, רואים אנו גדולת מדתם, כי ראויים היו להתלבש במלבושים לפי דפוס התורה בלי סוף וגבול.	61091 61092 61093 61094 61095 61096
עלינו לדעת כי זהו יסוד הדבר, עם כאו"א יתנהג הקב"ה הנהגה אחרת, בסיבות אחרות, ובמקום אחר, ובזמנים אחרים, והכל לפי הכנתו להתלבש בלבוש לפי מדת דפוס התורה, כי כל אחד ינוסה ואין איש שהקב"ה לא ינסהו (שמו"ר ל"א ב'), וזהו הסוד שלכל אחד תתחלף הנהגתו לפי מדתו לפי הדפוס, והכל כדי לנסותו איך הוא מכוון לפי מדת הדפוס אשר ברא השי"ת, וכן הוא עם כאו"א והדבר מבהיל מאוד ה' יעזרנו.	61097 61098 61099 61100 61101
ויצא לנו מזה הערה נוראה, אחרי כי התורה היא כלי חמדה שבה נבראת העולם, וכל מקרי היות העולם וכל אשר בו הם דוקא לפי דפוס תכונתה, עלינו לדעת כי אי להם לבריות מעלבונה של תורה (אבות ו'), אחרי כי היא מציאות העולם וכל קיומו, ואחרת לא יכול להיות בשום אופן ומבלעדה אין דבר, נמצא כי העובר על דברי התורה הוא עובר על המציאות האמיתי, וכאילו הוא חפץ לבטל המציאות אשר א"א זאת בשום פנים, כל אזהרות התורה הם אזהרות מציאותיים אשר לא יוכלו להבטל בשום אופן, העובר על דבריה והוא חפץ לבטלה הוא יבטל מן העולם, התורה היא המציאות והיא תישאר בכל תוקף עוזה, ומציאותה חזקה וקיימת לעד ולעולמי עולמים. (דעת חכמה ומוסר ח"ג מא' ב' ג').	61102 61103 61104 61105 61106 61107 61108 61109
מאמר שפכ	61110
ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים (שמות ט"ז ד').	61111
מה ראו לומר שירה על הבאר ולא אמרו שירה על המן, אלא מפני שהוציאו על המן דברים קשים של תפלות, שנאמר בין פארן ובין תופל ולבן זה המן שנא' והוא כזרע גד לבן, ואמרו ונפשנו קצה בלחם הקלוקל ועתה נפשנו יבשה, אמר הקב"ה אי אפשר לא בתרעומתכם ולא בקילוסיתכם, אבל מים בכל שעה היו מבקשים ומחבבין אותן, לפיכך נתנה להם רשות לומר שירה (מד"ר כ"ה ז').	61112 61113 61114 61115
שלילת היכולת של אמירת השירה על המן, בא להם בגלל העדר רגשי ההודיה שצריכים היו ללוות את מתנת המן מצד המקבלים, היות ונפגמה ההשגה הראשונה שצריכה היתה לבוא אחרי קבלת לחם שמים, והם לא התרגשו עד כדי הבעת רגשי שירה והודיה, ובמקום שירה והודיה הטיחו מלים של תרעומות, לכן נוטלה מהם הזכות של אמירת שירה.	61116 61117 61118 61119
יתכן מאוד שבזמנים ידועים הכירו את מדת החן והחסד של הקב"ה בהורדת המן, אבל כבר נפגמה ההרגשה מראשיתה, לכן לא יכלו כבר לשיר באופן מיוחד על המתנה הזאת, אחרי שנפגמו רגשי השירה וההודיה, אחרי שהתרעמו וגיננו את המן, ושם בשמים שירה פגומה אינה מתקבלת כראוי, שירה בלתי מושלמת בטהרת האמונה אינה בוקעת ועולה.	61120 61121 61122 61123
הקב"ה מעיד בתורה והוא כזרע גד לבן, וטעמו נאה ומתהפך לכמה טעמים וגוונים (יומא ע"ה), והם קובלים ומתאוננים, אמר להם משה לישראל הנכם כפויי טובה, שנאמר ונפשנו קצה בלחם הקלוקל (ע"ז ה'), בדבר שהיה מכוון מאתו יתברך לטובה, כדי שלא יצטרכו לטרוח שלש פרסאות להיפנות ואיך יאמרו שירה, אחרת היה בשירת הים אז נתפרצה השירה מתוך ויאמן הגדול והעמוק שהיה להם במצרים, השירה זוהי התרוממות נאמנה טל נפשי הצץ ועולה מאליו, כעין וירא כבוד ה' אל כל העם וירונו.	61124 61125 61126 61127 61128
רננו צדיקים אל ה' אין כתיב אלא בה', בזמן שרואין אותו מיד מרננים, שנא' וירא ישראל את היד הגדולה מיד אז ישיר משה (מדרש תהלים ל"ג), התרוננו מעצמם ששרתה עליהם השכינה ולא שנצטוו לרנן, אז ישיר כשראה הנס עלה בלבו שישיר שירה, גלי החסד והדבקות בהשי"ת אינם הומים במקום שיש הרהורי ספק, ואין שירה במקום חסרון האמונה, התלונה ונפשנו קצה מנעה מבני ישראל את הזכות העילאית לומר שירה!	61129 61130 61131 61132 61133

ומכאן אזהרה לבעלי עליה יושבי אהלי התורה והיראה, להיזהר מאוד לא להתרעם, אם גם לפעמים אין	61134
התנאים החומריים מסבירים פנים, ואין השעה של סיפוק הצרכים הגופניים בשפע, רואים אנו הרי אף דור	61135
דעה דור המדבר, דור שראו את השכינה מרחפת על ראשם ושאמרו שירה על הים, נתקפה זכותם	61136
והחזיר הקב"ה קילוסם אחורנית, לרגלי תרעומתם על לחם מן השמים שהיה מכוון לטובתם, תרעומת	61137
עלולה לקפח אף את בן העליה מאותו העונג הנפלא של אמירת שירה.	61138
ומה מאוד צריכים אנו לשמור בתוכנו את הכושר לומר שירה לפניו בכל עת מצוא, אין לך אושר גדול מזה	61139
אושר נפשי של אמירת שירה, ומה מאוד צריך הבן תורה להיות חדור רגשי תודה ואושר רב בכל עת ובכל	61140
שעה, על זכות שנפלו לו בנעימים להיות מהחוסים בצל תורת ה'.	61141
וראיתי מש"כ הראב"ע ז"ל (תהלים פ"ט), משכיל לאיתן האזרחי וז"ל, והיה בספרד חכם גדול וחסיד, וזה	61142
המזמור היה קשה עליו ולא היה קורא אותו ולא היה יכול לשמוע, בעבור כי זה המשורר ידבר כנגד השם	61143
הנכבד קשות, מבהיל הרעיון הרי המזמור הזה מספר חסדי ה' מה שנשבע והבטיח לדוד, והוא שופך את	61144
זעמו על אויבי ה' ואויבי ישראל שהם מחרפים ומכזבים, ואיך ישראל נעשה למרמס רגלי האומות, ובכל	61145
זאת נראה לו להחסידי הנ"ל, שהדברים הם כמתרעמים אחרי מדותיו של הקב"ה.	61146
ואם לחסיד טהור הנ"ל נראים הדברים כבלתי מתאימים, אף כי הם מבטאים את צערה של האומה בכלל,	61147
על אחת כמה וכמה מה מאוד בלתי הגונים הם דברי התלונה של יחידים על מצבם הגשמי, ואיך יזמרו	61148
זמירות ואיך יעוררו את לבות אחרים בשעה שהספק בלבם, הבה להשלים מדת השמחה והבטחון, ואז	61149
נוכה ששירותינו ותפלותינו תהיינה זכות בלי תערובת של עצבות ושפלות, כי אם באמונה ובטהרה.	61150
(אור הנפש).	61151
	61152
מאמר שפג	61153
ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו (שמות ט"ז ד').	61154
פירש הרשב"ם ז"ל, מתוך שבכל יום ויום עיניהם תלויות למזונותיהם אלי, מתוך כך יאמינו בי וילכו	61155
בתורתי עי"ש, דבריו נוראים המה למבין דבר, להשתומם על שפלות האדם וגם לראות מזה מהלך	61156
הדברים, הדרך לבוא לאמונה הוא דוקא מתוך שבכל יום ויום עיניהם תלויות למזונותיהם ואז יאמינו בי,	61157
ויצויר כי לו היה נותן הקב"ה את המן בכל שלשה ימים או על חודש, אז היה חסר להם אמונה בהקב"ה	61158
ואיך נוכל להבין זאת?	61159
הנה רצה הקב"ה לקבוע בנו אמונתנו בו, והוא היודע כי אם רק יהיה לגוף אף השערה רחוקה לחשוב	61160
איזה מחשבות רחוקות, אז הוא נעשה בשפלותו תיכף בעל בחירה, ולדעתו תלוי הדבר ברצונו, ואם אך	61161
תלוי ברצונו וברשותו, אז יש כמה פתחים ללכת למקומות אחרים, וימצא פרצות דחוקות איך לצאת	61162
מהקב"ה, ולתלות במי שהוא ובמה שהוא, ואין עצה אחרת שיקבע בלבם אמונה שלמה בה' וילכו בתורתו,	61163
כ"א כאשר יקח מהם הבחירה ויהיו מוכרחים בתכלית ההכרח, עד שבכל יום יהיו עיניהם תלויות	61164
למזונותיהם, ואז יפנו ישר להקב"ה ויאמינו בו.	61165
ואחרי עיון רב נוכל לשער כי זהו כל ענין ההכרח והבחירה, הרמב"ן ז"ל ביאר בכמה מקומות בענין חטא	61166
אדה"ר, ואמר כי קודם החטא לא היה בוחר במעשיו, כי האדם היה עושה בטבעו מה שראוי לעשות כפי	61167
התולדת, כאשר יעשו השמים וכל צבאם שפעולתם אמת ולא ישנו את תפקידם, ואין להם במעשיהם אהבה	61168
או שנאה, ולא היה לו ברצונו דבר והפכו, ופרי האילן הזה היה מוליד החפץ והרצון שיבחרו אוכלים בדבר	61169
או בהפכו לטוב או לרע, והנה אחרי אכלם מן העץ היתה בידו הבחירה וברצונו להרע או להטיב.	61170
הרמב"ן ז"ל מגלה לנו דבר חדש בענין מהות היצר, אשר עליו נאמר זה לעומת זה עשה הא', ומהו סוד	61171
הבחירה, זכורני בהיותי ילד שמעתי מספורי ילדות, כי היה איש אחד אשר כל דבריו היו טאמער	61172
פאָרקערט (פירוש אולי הפוך), כל מה שהיה רואה או שומע לא היה לו להשיב על כל דבר רק טאמער	61173
פאָרקערט, אינו יודע ואינו מבין שום דבר, זאת אומנתו להשיב על כל דבר טאמער פאָרקערט, וזהו ציור	61174
נפלא למבין.	61175
זהו הסוד אשר נתן השי"ת ממשלה ושלטון בבריאת היצר, כי לו היה רוצה השי"ת היה בורא גם את	61176
העולם הזה בבחינת עוה"ב, שיהיה להם טבע אחת לעשות את הטוב, כאשר יעשו השמים וכל צבאם	61177
שפעולתם אמת, ולא יוכלו לשנות את תפקידם, כי אין להם דרך ואופן איך לחשוב אחרת לשנות רצון ה',	61178
כי איך יוכל להיות שיהיה נעשה היפוך רצון ה', כי גם לדעת דבר והפכו אינו יכול להיות אם לא היה	61179
בורא ה' בריאה כזאת, והמלאכי מעלה מוכרחים המה במעשיהם, שפועלים בטבעם ואין להם מבוא אף	61180
לדעת מהיפוך הדבר.	61181
אכן בזה נשתנה בריאת עוה"ז, כי ברא השי"ת באופן שיש צד ופתח לדעת דבר והפכו, ולא שבאמת יש צד	61182
ההיפוך מרצון השי"ת כי איך יתכן זאת? אלא שברא אופנים שיש לחשוב טאמער פאָרקערט ולא יותר,	61183

וזהו סוד היצר ואומנותו כי כל מלכותו היא מלכותא בלא תגא, כי אין לה שום מציאות ממשית מצד עצמותה, וכל המציאות הוא רק הטוב, וברע אין שום מציאות ממשית, והרשעה כולה כעשן תכלה, כי היא באמת רק בבחינת עשן ולא מציאות ממש והדברים עתיקים.	61184 61185 61186
אכן זה לעומת זה עשה הא', ברא יצה"ר ועל כל דבר שהוא שומע אין לו להשיב כ"א טא0מער פֿאַרקערט, וזה כל אומנותו, וע"ז נאמר כי העוה"ז נברא בה' דומה לאכסדרה (מנחות כ"ט:), ויש בה פתחים אין לצאת מדרכי ה' ולהתרחק ח"ו ממנו, אשר באמת לא יצויר זאת כי אין יתכן לברוח מה', אנה מפניך אברה (תהלים קל"ט), ובאמת כל ברואי מעלה אשר אין להם יצה"ר, אינם מבינים בשום אופן אין לברוח מפניו, אכן העוה"ז נברא בה' והוא כאכסדרה פרוצה ופתוחה כאילו יש דבר והפכו, אמנם באמת אין בהיפוך שום מקום ומציאות כ"א טא0מער פֿאַרקערט.	61187 61188 61189 61190 61191 61192
וע"ז נוכל ליקח דמיון מרדיפת פרעה ועבדיו אחרי בני", כל הענין היה כי הטעהו רצונו כאילו הבחירה בידו לעשות גם ההיפוך מהאמת, אמר אויב ארדוף אשיג אחלק שלל תמלאמו נפשי, ולבסוף צללו כעופרת במים אדירים, ואיך דימה זאת בעת אשר כבר הבין כי ה' נלחם להם במצרים, והלא בעת אשר היה מוכרח בלא בחירה הבין הכל, ועתה עשה מה שעשה באשר יצא מכלל מוכרח, כי נסתלקו ממנו המכות והיה לפי דעתו בעל בחירה שיוכל לעשות כרצונו, אוי ואבוי לבחירה כזאת.	61193 61194 61195 61196 61197
הרמב"ן ז"ל אומר כי אין פלא יותר גדול מזה, כי בראותם שנקרע הים לפני בני ישראל, איך מלאם לבם לבוא אחריהם להרע להם, הזאת נקראת בחירה הלא אין לך מוכרח גדול מזה, ולעשות ההיפוך אין זאת כ"א שגוען כאילו יש דבר והפכו, אכן באמת אין שום מציאות ממשית להתקיים שם, כי רואים מה היה אחריתם שצללו כעופרת במים אדירים, ואין זאת כ"א טא0מער פֿאַרקערט.	61198 61199 61200 61201
זהו שפלות האדם להטעות את עצמו שהוא ברשותו ובוחר לעשות כהפצו, וזה סוד היצר שיראה לו גם אופן ההיפוך, ואז קשה לפניו למצוא מזור ותרופה, ועד"ז נבין ענין חטא של אדה"ר כפי שביאר הרמב"ן ז"ל, שקודם החטא היה מוכרח במעשיו, והיה עושה בטבעו כמו שעושים שאר צבא השמים שלא ישנו את תפקידם, כי מוכרחים המה במעשיהם שאינם מבינים איך יוכל להיות ההיפוך.	61202 61203 61204 61205
קודם החטא לא היה אצלו שום צד אפשרות לעשות היפוך דבר ה', ולאחר שאכל עץ הדעת טוב ורע היתה בידו הבחירה, כאילו הוא בעל בחירה וברשותו להרע או להיטיב בין לו בין לאחרים, וכפי שביאר הרמב"ן ז"ל שמדה זאת היא מדת א' מצד אחד, ורעה לאדם בהיות לו בה יצר ותאוה, שנפתחו לפניו פתחים לעשות גם היפוך דבר ה', וזו ירידה אשר אין למטה הימנה, מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, ממוכרח במעשיו, להיות בוחר במעשיו, ושוב לא היה יכול לעמוד לפני יצרו, וזהו תהום רבה מרעה הטמונה בבחירת האדם, כמעט שאין לו מזור ותרופה רח"ל.	61206 61207 61208 61209 61210 61211
וזהו כל אחריתנו ותקותינו לימות המשיח, שאז נחזור להיות בבחינת מוכרחים, ותהיה הבחירה בטוב טבע, לא יתאוה למה שאינו ראוי ולא יחפוץ בו כלל, כענין ומל ה"א את לבבך, ומול הלב הוא שלא יחמוד ולא יתאוה, וישוב האדם בזמן ההוא לאשר היה קודם חטאו של אדם הראשון, שהיה עושה בטבעו מה שהיה ראוי לעשות.	61212 61213 61214 61215
וזהו ביטול יצר הרע בזמן ההוא לגמרי, וכמ"ש ז"ל והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ, אלו ימות המשיח שאין בהם לא זכות ולא חובה, כי בימי המשיח לא יהיה באדם חפץ אבל יעשה בטבעו המעשה הראוי, ולפיכך אין בהם לא זכות ולא חובה, כי הזכות והחובה תלויים בחפץ, שבזמן ימות המשיח יהיה האדם מוכרח, ויתבטל ממנו כל הפתחים לעשות דבר והפכו, ולא יהיה שום צד ופתח לעשות היפוך דבר ה'.	61216 61217 61218 61219 61220
ואחרי כל אלה נבין, כי כל אדם כפי אשר יתבונן במה שלפניו, ויבטל הבחירה כאילו אין יכול לעשות ההיפוך, זהו בחינת ביטול יצה"ר גם בזמן הזה, וזהו כל האדם להיות מוכרח, ולדאבונינו האדם עושה ההיפוך, ממוכרח הוא עושה בחירה ומרחיק ממנו אחריתו, כאילו הוא ברשותו לעשות כטוב בעיניו וכי עוד היום גדול.	61221 61222 61223 61224
ואחרי כל דברינו נבין שההצלחה היותר גדולה היא בלימוד המוסר, שכל יסודו להעשות מוכרח במעשיו, ובלתי לימוד המוסר האדם הוא בטבע קל להעשות בוחר ומה תקוה יש לאדם, עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בשלושה דברים ואין אתה בא לידי עבירה, כי מג' דברים אלו תאבד ממך כל בחירתך ורצונך, ותהיה בבחינת מוכרח גדול, ואשרי לאדם שככה לו. (דעת חכמה ומוסר ח"ג כ"ח).	61225 61226 61227 61228 61229
מאמר שפד	61230
ובוקר וראיתם את כבוד ה' בשמעו את תלנתיכם על ה' (שמות ט"ז ז').	61231
כתב הרמב"ן לבאר חילוק הלשון בין נס המן שנאמר בו כבוד ה' לבין נס השליו, כי היה הפלא במן גדול, כי השליו הגיז אותו מן הים, אבל המן נוצר להם עתה יצירה חדשה כענין מעשה בראשית, והוא מה	61232 61233

שאמרו בו שנברא בין השמשות, ולכן בפלא הגדול תראו את כבוד מלכותו, והוסיף הרמב"ן ודע כי יש	61234
במן ענין גדול רמזוהו רבותינו במס' יומא, לחם אבירים אכל איש לחם שמלאכי השרת אוכלין אותו, א"ל	61235
ר' ישמעאל טעית וכי מלאכים אוכלים לחם, אלא לחם אבירים לחם שנבלע באיברים, וביאר הרמב"ן	61236
דהמן מתולדת האור העליון שנתגשם ברצון בוראו יתברך.	61237
נמצא לר"ע שהמן והלחם שמלאכי השרת אוכלין הם דבר אחד, ור' ישמעאל תפשו מפני שקיום המלאכים	61238
אינו אלא באור העליון עצמו ולא לאחר שנתגשם, ואמרו במכילתא היום אין אתם מוצאים אבל אתם	61239
מוצאים אותו לעולם הבא, נמצא דאכילת המן היה גן עדן ממש שנהנו מזיו השכינה, ועדיף עוד יותר מנס	61240
של ואשא אתכם על כנפי נשרים, והוא הנאה ממש ממזון של המלאכים, וזה המזון לעתיד לבוא, וכל זה	61241
חזינן עוד בעולם הזה במשך ארבעים שנה, הנאה רוחנית מזיו השכינה ממש, ובאמת ההתבוננות בענין המן	61242
בלבד חייבת להביא ללב האדם אמונה ביסודות הדת.	61243
ובאמת מפליא הדבר מאוד מדוע אין מספיק לנו זאת לחיזוק האמונה, ואף שאנו שומעים ויודעים מכל	61244
מקום אין אורחות חיינו משתנים, ועדיין מסורים אנו בידי כוחות הגשמיים, ואין אנו נהפכים לאנשים	61245
רוחניים המסורים רק למלאות רצונו יתברך, הן אמת דאזתה פליאה תתעורר לנו לא רק בנס המן אלא אף	61246
בשאר נסי יציאת מצרים, וכן כל השכר שניתן לכלל ישראל שזכו למעלת הנבואה שהוא התקרבות	61247
להשי"ת ומדוע לא מתעוררים.	61248
כתב החובות הלככות בשער חשבון הנפש (חשבון כ"ה), שיחשוב האדם עם נפשו על מה ששקע בה	61249
מאהבת העוה"ז והגברת תאוותיה על אהבת העוה"ב, כי אף היראים שבנו הרוצים לזכות אין בקרבם עדיין	61250
אהבת העוה"ב, והדרך להגיע לזה שישתדל להוציא אהבת העוה"ז מלבו, ולהגביר אהבת עוה"ב בהסתכלו	61251
באחרית שני העולמים, ומה יהיה סוף עניניו בשני המעונים, הסתכלות במהות העוה"ז ובאחריתה תביא	61252
להוצאת אהבת העוה"ז מלבו, כי מה הם חיי עוה"ז ומה נותר בסופם, הבל הבלים.	61253
כל מציאות העוה"ז הוא רק דמיון ורעות רוח שמדמה האדם בנפשו שיזכה ויתעשר, אדם אזיל בהאי עלמא	61254
וחשיב דיליה הוא לדור דור, מחשבה ודמיון לבד הם כל חיי העוה"ז, וכאשר יעמיק דעת בזה יבין אפסיות	61255
העוה"ז ויגביר אהבת העוה"ב בקרבו.	61256
והוסיף החוה"ל וכבר אמר אחד מן החכמים כאשר לא יתחברו אש ומים בכלי אחד, כן לא תתחבר אהבת	61257
העוה"ז ואהבת העוה"ב בלב המאמין, העוה"ז והעוה"ב כשתי צרות כאשר תרצה האחת תקצוף השנית,	61258
דברים אלו חייבים להרעיד כל לב אדם שסבור כי ירא ושלם הוא, יתבונן האם נמצאת בלבבו אהבת	61259
העוה"ז, ואם כן הרי לא תיתכנה ב' אהבות אלו בלב האדם כי צרות הם זו לזו.	61260
וכתב החובת הלככות בשער הבטחון פ"ד, יש מקשים מדוע כל הבטחות המובאים בתורה הם יעודי	61261
העוה"ז ולא הרחיבה תורה ביעודי העוה"ב, והסיבה לכך כי צורת הנפש מבלעדי הגוף אינה ידועה אצלנו,	61262
כל שכן מה שתתענג בו או תצטער בענין ההוא, כי האדם גשמי ולכן כל הבנתו רק בדברים גשמיים, ואילו	61263
ענינים רוחניים רחוקים מהשגתו, וכל הבנתנו בענינים רוחניים הם דברים בעלמא, כי אין לו מושג בהנאה	61264
מזיו השכינה.	61265
מכיון שכן לו הבטיחה תורה בעניני העוה"ב שלא ירגישם, אך פירש אותו למי שהיה מבין הענין הזה	61266
כמ"ש ליהושע (זכריה ג'), ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה, ולא יהיה זה בעוד נפשו קשורה בגופו,	61267
אבל רמז למה שיהיה אחר המות שתשוב הנפש בצורת המלאכים, והיינו שרק לנביאים שיש להם הבחנה	61268
אף ברוחניות גילתה תורה מתן שכר לעוה"ב.	61269
מסופר על אחד מהגדולים בדור העבר שאמר, לו ידע כי עונג העוה"ב הצפון לו יהיה הגמ' והעמוד שעליו	61270
לומד די לו בכך, ליותר מהנאה זו אינו נצרך, הוא הרגיש עונג ואושר רוחני בתלמוד תורה וידע שאין	61271
אושר יותר נכבד מזה, כיון שבעת עסקו בתורה מקיים דבר ה' הרי אין לך עונג גדול מכך, בודאי שהגר"א	61272
ז"ל הרגיש עונג רוחני לאין שיעור בעסקו בתורה, ולכן הספיק לו מזון של ב' זיתים ליום שהעונג הרוחני	61273
השביעו.	61274
אמנם האדם הפשוט אין לו אלא מה שענינו רואות, ולכן אינו מחשיב למאומה הנאות רוחניות, ואף שהמן	61275
אוכל גשמי ובו נמצאים כל ההנאות הרוחניות ג"כ, לא ירגיש האדם בהם כי אינו מרגיש אלא באותם	61276
הרגשות שרגיל לחיות בהם ויש לו מושג אודותם, אבל הרגשות שרחוקים מאתו ולא הכירים ולא ידע בהם	61277
מעולם, אינו מתרשם מהם ולא יעירו הדברים את לבו.	61278
וזה עבודת האדם להשריש חכמה בלבו ולא להסתכל רק בד' אמותיו, אלא כאשר ישתמש בשכל ובחכמה	61279
יוכל להתעלות ולהתחזק באמונה, כי מפורסם בשם החכמים שכל ההשגות נמצאות כבר בנפש האדם, ורק	61280
חייב לגלות אותם ולהסיר מסך הערפל מעליהם, וכאשר יחיה ע"פ החכמה יחדש את העבר ויראה את	61281
העתיד ויהיו שניהם פרושים לפניו, כי אין הבדל כלל בין הנראה לשאינו נראה, וכאשר החכמה והשכל	61282
ישלטו באדם יוכל להרגיש ולהבחין. (אור יחזקאל ג' עמ' רל"ו).	61283

	מאמר שפה	61284
	ובוקר וראיתם את כבוד ה' ונחנו מה כי תלינו עלינו (שמות ט"ז ז').	61285
	אמרו חז"ל (נדרים ל"ח.), טוב עין הוא יבורך זה משה רבינו, גילה לנו הכתוב שסוד הברכה הוא במדת	61286
	טוב עין של האדם, סוד הברכה הוא השפעה, הבריאה כולה מקבלת שפע ממנו יתברך, ואתה מחיה את	61287
	כולם, וכן האדם סוד הברכה שלו היא ההשפעה שמקבל, וגילו לנו חז"ל שאת סוד הברכה והשפע	61288
	שמשפיעים לו, הוא מקבל רק כשהוא טוב עין, רק כשהוא משפיע לאחרים כשהוא כולו לזולתו.	61289
	סוד הדברים הוא שכל מציאותו של אדם הוא לזולתו, צריכים להבין את זה כמו צינור שהמציאות שלו	61290
	הוא רק העברה בשביל אחרים, וכמו בצינור אימתי הוא במציאותו ומהותו, כשאין בו שום דבר המעכב	61291
	את זחילת המים העוברים בו, וכשיש עקולי ופשוטי אז לא לבד שאי אפשר להשיג את המים העוברים,	61292
	אלא אף קלקול בגוף הצינור ואין שמו עליו.	61293
	כן הוא סוד האדם שהוא בבחינת צינור, שמציאותו ומהותו הוא מעבר השפעה לזולתו, ואם הזחילה עוברת	61294
	כהוגן ואינו לוקח לעצמו כלום, הריהו במציאותו וסודו וזהו טוב עין, אם הצינור כהוגן וההשפעה הולכת	61295
	כתיקונה הוא יבורך, והרי הוא מקבל השפע והברכה, ואם לאו אם יש בו איזה עיכובים שמעכב מן השפע	61296
	עבור עצמו, הצינור מקולקל ואינו מקבל כלום.	61297
	טוב עין הוא יבורך זה משרע"ה, הוא נקרא טוב עין שהיה אצלו ונחנו מה, לא עיכב כלום לעצמו כל	61298
	מציאותו היה רק בעד הכלל, הצינור כהוגן בלי שום עיכובים, משה קבל תורה מסיני ומסרה, לא עיכב	61299
	כלום אפילו כחוט השערה זהו יבורך, סודה ומהותה של כל הבריאה הריהו כל הנקרא בשמי ולכבודי	61300
	בראתיו (ישעיה מ"ג), אין משהו לעצמו, כשנבחין היטב בכל נברא ונברא, רואים אנו שאין במציאותו	61301
	ומהותו כלום לעצמו כולו משמש לזולתו, השמש כולו הוא רק לזולתו להאיר לארץ ולדרים עליה, כן	61302
	האדם הגדול כן הוא, שכל מציאותו ומהותו כולו לזולתו ואין בו כל דהוא בעד עצמו.	61303
	ובאמת שכל ענין לעצמו שנתהוה באדם הרי זה היפך המציאות, שבמציאותו אין לאדם כלום לעצמו,	61304
	מעיקר יצירתו כולו הוא לזולתו, והרי זה כמו שיקחו אדם ערום ויעמידוהו לאסוף זהב, איפה יניחם הלא	61305
	אין לו כיסים, כן הוא מצב האדם שאין לו כלל כיסים איפה להניח לעצמו, וכי מה יש לו ומה ישאר אצלו,	61306
	מציאות האדם מורה שהוא כולו לזולתו ולא לעצמו כלום.	61307
	למדני כל התורה כולה על רגל אחת, אמר לו ואהבת לרעך כמוך (שבת ל"א), יסוד זה שכל מציאות	61308
	האדם לא לעצמו ורק לזולתו, הוא יסוד התורה כולה, ולא כמו שאנו מורגלים ליתן לזולתו, לעשות טוב	61309
	עם זולתו, אלא אין כאן כלל נותן, לא שאני נותן לזולתי אלא שכל מציאותו הוא להיות נותן, ליתן	61310
	לאחרים ולא לקבל בעד עצמו מאומה, וכל מעשיך יהיו לשם שמים.	61311
	ולהיפך בצד הרע גם כן כל התורה כולה על רגל אחת, צד האחר הוא ההיפך מזה כולו בעד עצמו ורק	61312
	לעצמו, מכל פרט ופרט מהכל משתלשל רק לעצמו, הכללים הגדולים של הרע הקנאה התאוה והכבוד,	61313
	מציאותם ומהותם הוא לעצמו שלוקח בעד עצמו, וזהו מוציאין את האדם מן העולם, לא שהם מקלקלים	61314
	אותו, אלא שעל ידם יוצא האדם מן המציאות האמיתית שהוא לזולתו, ענין זה של לעצמו הוא כל כך	61315
	מקיף, עד שגם בדברים היותר גדולים ובמצבים הכי גבוהים, אפשר להתגבש שם ענין זה של לעצמו, וכל	61316
	כך מבהיל הדבר עד שיתכן שגם תורה חסידות ומעשים טובים, הכל אפשר להתגלגל לעצמו, התוצאות	61317
	יהיו רק לעצמו ותו לא מדי.	61318
	בחובת הלבבות שער עבודת האלקים פרק ו', אמר השכל מה שהתרעמת כי דברי פיך דברי מודה וכונתך	61319
	בהם כונת מבקש, הוא מפני שלש מדות, המדה האחת רוב אהבתך את נפשך וחפצך למשוך הנעימות	61320
	אליה, ולא תפסעי פסיעה לעבודת האלקים ולא לזולתה אלא שכונתך בה להתענג בהנאות, רואים אנו עד	61321
	כמה הדברים מגיעים, שגם ברום המדרגות מתגלגל הכל לעצמו, וסוף סוף נעשה מכל הענינים הגבוהים	61322
	והרמים ענין של לעצמו, וזהו עיקר המפסיד והמקלקל את הכל.	61323
	מסקנת הדברים כי זה כל האדם להיות רק נותן ולא מקבל, כי לקבל אף כל דהו לעצמו זהו היפך כל	61324
	היצירה, מצינו (סנהדרין ע'). שתורה צווחה י"ג פעמים וי על תאוה של נח הצדיק, שאין לנו מושג בקודש	61325
	קדשים שלה, משום שסוד תאוה הוא שהוא ליקח לעצמו, ובאיזה בחינה שתהא אם רק לקח מה כבר	61326
	צווחים על זה.	61327
	איתא בגמרא (ברכות י"ט), המוצא כלאים בבגדו פושטו אפילו בשוק, אמר ליה רב פפא לאביי, מ"ש	61328
	ראשונים דאיתרחיש להו ניסא ומ"ש אנן, אמר ליה קדמאי הוי מסרי נפשייהו על קדושת השם, ופירש	61329
	רש"י והאי מלתא נקט הכא משום דמייתי שמוסרין נפשם על קדושת השם, ועד השתא נמי איירי במי	61330
	שמבזה עצמו על קדושת השם, לפשוט כלאים אפילו בשוק עכ"ל.	61331
		61332
		61333

פושטו אפילו בשוק זוהי הוראה שכל מעשיו הם לא בעד עצמו, שמציאותו הוא ליתן ולא ליקח, ועל כן	61333
אינו חש על בזיון עצמו ונותן נפשו על קידוש השם, אבל מי שהוא לוקח הוא חס על כבוד עצמו ולא	61334
יפשוט בגדיו בשוק, הוא לא ימסור נפשו על קידוש השם, ולכן מסמיך הגמרא לזה ענין מסירות נפש,	61335
שמסירות נפש הוא כלום בשביל עצמו, כולו נתון לבורא יתברך ועל כן נותן נפשו לקדושת השם, אבל מי	61336
שהוא מקבל הוא לא יתן כלום מעצמו, ואינו שייך למסירות נפש מבהיל הדבר! (דעת חכמה ומוסר	61337
ח"ב מא' ז').	61338
	61339
מאמר שפו	61340
ובוקר וראיתם את כבוד ה' ונחנו מה כי תלינו עלינו (שמות ט"ז ז').	61341
אמרו בגמרא מתחילה היו ישראל דומים לתרנגולים המנקרים באשפה, בא משה וקבע להם זמן סעודה	61342
(יומא ע"ה), אין זה ביטול וזלזול ח"ו על דור המדבר דור דעה יוצאי מצרים, המתקדשים והמטהרים יום	61343
יום משערי טומאה לשערי קדושה, ועוד ימים מספר יזכו למעמד הר סיני, למדרגתו של אדה"ר קודם	61344
החטא, אלא חז"ל העמידו לנו הצורה כמות שהיא, הבליטו לנו את מציאות העוה"ז ועינינו הגשמיים	61345
שבשם אשפה יקראו.	61346
האדם מוכרח לטפל בהם, והאדם העסוק בהם בלא תורה וגדריה הרי הוא כתרנגול, אין זה זלזול חלילה	61347
אלא כך המציאות האמיתית, וכתב הרמב"ם (מורה נבוכים מ"ג פ"ח), אך הקיבוץ על השתיה המשכרת	61348
ראוי שיהיה אצלך יותר חרפה, מהתקבץ אנשים ערומים מגולי הערוה, נפנים ומתריזים ביום בבית אחד,	61349
זהו הביטוי והדעת של האדם המעולה איש החכמה הנשר הגדול הרמב"ם ז"ל.	61350
ערב וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים ובוקר וראיתם את כבוד ה', פירש"י מפני שהמן ניתן להם	61351
בבוקר בפנים מאירות, והרמב"ן ז"ל כתב שכבוד ה' הוא המן עצמו על שהוא ענין פלא, לחם שמלאכי	61352
השרת אוכלים אותו שנהנים מזיו השכינה עי"ש, זהו הכבוד שנעשה לישראל, מתרנגולים — ללחם	61353
אבירים אכל איש לחם של מלאכי השרת, ממצב אשפה לבחינת וראיתם את כבוד ה'.	61354
ואין זה רק מעשה שהיה אז לשעה, אלא גם לימוד לכל הדורות ולכל בן אדם, נצטוה משה רבינו ע"ה קח	61355
צנצנת אחת ותן שמה מלא העומר מן למען ידעו דורותיכם, בכל דור ודור ובכל אדם ואדם הבחירה בידו	61356
היא, אם מניח א"ע תחת גלגלי הסיבות לפי כל המשא ומתן של הקנאה, התאוה, והכבוד, הרי הוא מנקר	61357
באשפה, ואם מעמיד א"ע תחת גדרי ההשגחה ובטחון שהוא יסוד כל התורה כולה, ממילא יהיו כל מעשיו	61358
על צד היותר טוב, על צד התורה בכל הפרטים.	61359
באפשרותו לראות בכל יום ובכל שעה ובכל סעודה את כבוד ה', השגחה פרטית על כל צעד וצעד,	61360
מדרחמנא קאכיל ובצלו יחסה, ואליו יתפלל וממנו יבקש, וכל מה שטועם מוצא בו טעם של מן לחם מן	61361
השמים, ועולה ומתעלה מכל הדברים, וכמו שביאר רבינו יונה ז"ל על הפסוק בכל דרכיך דעהו והוא יישר	61362
אורחותיך עי"ש. (הגיוני מוסר ח"א עמ' ב').	61363
	61364
מאמר שפז	61365
אמר אל כל עדת בני ישראל קרבו לפני ה' כי שמע את תלנתיכם (ט"ז ט').	61366
אם נשאל האם יתכנו היום נסים כמו מן בארה של מרים, ענני הכבוד, ועמוד האש, תהיה התשובה שלא	61367
יתכן, כי המתנות הטובות ניתנו על ידי הפרנסים הנאמנים משה אהרן ומרים, כזו היתה הרגשתם של בני	61368
ישראל במצרים, ומשום כך התלוננו תמיד על משה ואהרן, כסבורים היו שמשה רבינו הוא הפועל את	61369
מערכות הנסים, הוא מתפלל והקב"ה עושה את רצונו, ואם אין בשר ואין מים באים להתלונן בפני משה,	61370
ומשה רבינו עמל כל העת להשכילם, לא עלינו תלונותיכם כי על ה' ונחנו מה כי תלינו עלינו.	61371
משרע"ה הורה להם להאמין שהוא אינו פועל מאומה, ממש כאחד מהם אין לו כל יתרון עליהם, אבל בני	61372
ישראל שראו את כל האותות והמופתים שעשה משה לעיני כל ישראל התקשו להאמין בכך, ובשום פנים	61373
לא יכלו לפעול הבנה זו בעומק מחשבתם, ילד קטן שנפל על מדרגה ומתחיל לבכות, נרגע כשאמו מרביצה	61374
למדרגה, ואינו מבין שהמדרגה לא עשתה דבר והוא זה שנפל עליה, כשמכים כלב במקל הוא מתנפל על	61375
המקל לנשכו, ואינו מבין שהמקל הוא רק כלי ביד המחזיק בו, הנביא קורא הוי אשור שבט אפי (ישעיה	61376
י'), אין הם אלא מקל בידו של הקב"ה.	61377
זאת ביקש משה רבינו להשריש בלב ישראל ונחנו מה, אין הוא פועל מאומה, ערב וידעתם כי ה' הוציא	61378
אתכם מארץ מצרים, ובוקר וראיתם את כבוד ה', קרבו לפני ה' כי שמע את תלונותיכם, קרבו אתם	61379
בעצמכם בנים אתם לה' אלקיכם בנים יחידים, ואף כשבקשו דבר מופקע ומשה רבינו עצמו התפלא עליו,	61380
ויאמר ה' אל משה היד ה' תקצר עתה תראה היקרך דברי אם לא (במדבר י"א), אין הקב"ה חושך כל	61381

טוב מבניו, ואינו מנהיגם בדרך הטבע כלל, ידע לכתך את המדבר הגדול הזה זה ארבעים שנה לא חסרת דבר, שלא היו חסרים אלא להזכיר דבר והוא נברא לפניהם (שמו"ר כ"א י').	61382
בני ישראל לא הבינו זאת הם חשבו שישנן שתי דרכים דרך הטבע ודרך נס, בתחילה התנהלו בדרך נס מופלאה, הלכו בקפיצת הדרך ק"כ מיל מרעמסס סוכותה, שנאמר ואשא אתכם על כנפי נשרים (רש"י שמות י"ב ל"ז), ושם אפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים, והסתפקו ממנו עד להצי חודש אייר (שבת פ"ז:), ולא התלוננו כל החודש כי לא חשבו כלל על ענייני הגוף, וכשעלו מן הים הלכו דרך שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים ולא התלוננו, כי לא חשו בצמאון והיו כמלאכי מרום.	61383
אבל בט"ו באייר כלתה החררה שהוציאו ממצרים, ובני ישראל חרדו איש אל אחיו, שסברו שבודאי ירדו בבחינת מה מדביקותם וגרמו לסילוק שכינה ולהפסקת הנס, ועל כן באו בתלונה על משה ואהרן, ויאמרו בני ישראל מי יתן מותנו ביד ה' בארץ מצרים בשבתנו על סיר הבשר, מוטב לנו לשוב לדרך ההנהגה הטבעית שבה אין הקב"ה מדקדק כחוט השערה ומעניש על אתר, מאשר להתנהג בדרך נס ולהיות כנתונים בקולר.	61384
והשיבם משה רבינו ע"ה, טעות בידכם אין שתי הנהגות בעולם, אין דרך הטבע קיימת לבני ישראל עוד, כי בנים הם לה' אלקיהם והוא מנהיגם, קרבו לפני ה' כי שמע את תלונותיכם, ואם בני ישראל הם בנים למקום, הרי אין עוד הבדל בין דור המדבר לדורנו אנו, ובין הנהגת מן ושל ווענני כבוד ועמוד אש, להנהגה טבעית מלובשת בדרך הטבע, ואותה טעות שטעו בני ישראל בסוברם שמשה רבינו הוא הסיבה לנס.	61385
אותה טעות טועים בני ישראל הסבורים שמאורעות הטבע ודרכו של העולם הם הסיבה למקרי העולם, טעות נוראה כי כל ההנהגה נסית היא וכמו שהשריש הרמב"ן (סוף פרשת בא), שמי שאינו מאמין שכל מקרינו והוייתנו כולה נסים ואין בה מדרכו של עולם כלל אין לו חלק בתורת משה, זאת עמל משה להשריש בנו, קרבו לפני ה' אין מקום לחלק בין אז לעתה! (לקט שיחות מוסר).	61386
מאמר שפח	61387
וימודו בעומר ולא העדיף המרבה והממעייט לא החסיר (שמות ט"ז י"ח).	61388
יסוד הדברים הוא שכל הענין אשר היה בלחם המן כן הוא בלחם כל הדורות, אלא שבמן היה בגלוי ובדורות הוא בנסתר, וכוונת נס המן היה כמו כוונת כל הנסים שנעשו ביציאת מצרים, להראות לנו על ידי ההנהגה של למעלה מן הטבע, כי גם הטבע הוא למעלה מן הטבע, תפקיד המן היה ללמד לדורות, כי באכול האדם את הלחם אין חיותו מגשמיות המאכל, החיות הוא רק כשכר על קיומו את רצון ה' באכלו את הלחם.	61389
ויאכילך את המן למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם, ופירש הרמב"ן כי עשה זה להודיעם כי הוא המחיה האדם בכל אשר יגזור, אם כן שמור מצוותיו וחיה, ולתכלית זה האכיל ה' את ישראל את המן ארבעים שנה, כדי שישרש זה בלבם שאין הלחם כשהוא לעצמו גורם החיים והשובע, אלא רק רצונו של הקב"ה אשר כן גזר, והוא ית' יכול להשפיע חיים בכל מה שירצה.	61390
כן הדבר אשר לא העדיף המרבה והממעייט לא החסיר, להורות שאין העושר מן ההשתדלות אלא הכל לפי זכויותיו של האדם כמאמר ר"מ (קידושין פ"ב.ב.), לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה ויתפלל למי שהעושר והנכסים שלו, לא מן האומנות באה העשירות אלא הכל לפי זכויותיו של האדם.	61391
רואים אנו בנסיון שרוב בני אדם מלקטים בחריצות נפלאה ואינם מתרשלים כלל להרבות הון, ומידי שנה עוד כופלים השתדלויותיהם, ובכל שנה אין רואין בכל עסקיהם שום ברכה, וכל ריבוי ההשתדלות שלהם ממש לבטלה הן, לוקטים ומשתדלים וכשבאים הבייתה מחנותם ומונים את כספיהם, והנה אין פרי עבודתם בידיהם כאילו לא השתדלו כלל.	61392
וכן מעטים הם העשירים בישראל עם כל מיטב חריצותם, ואף אלה רובם רק עשירים בינונים, ולהיפך רואים הרבה בעלי חנויות אשר כמעט כל היום אין קונים נכנסים בהם, ובכל זאת תמיד יש להם די מחסורם, רואים ממש בחוש את המרבה לא העדיף והממעייט לא החסיר, הוא הכלל הגדול אשר כל מי שעניו בראשו יכול לראות זה בכל יום ויום, כי ה' הוא הנותן לכל אחד די חייו, בין אם ירבה השתדלות וטורח או לא ירבה, אין להשתדלותו של האדם שום שייכות להפרנסה שמוצא, וכל מזונותיו של אדם קצובין לו מר"ה ועד יוה"כ (ביצה ט"ז:).	61393
עוד אנו למדים מכאן, ויאמר משה אליהם איש אל יותר ממנו עד בוקר, ולא שמעו אל משה וירום תולעים ויבאש, גם זה לאו דוקא במן, כן הוא הדבר תמיד, יש שרצונם בכסף כדי להבטיח עתידם, ומקמצים בהוצאותיהם היום יומיות כדי שישאר להם לאחר זמן, בשעה שהם צריכים להם, והנה פתאום עבר ונאבד	61394
	61395
	61396
	61397
	61398
	61399
	61400
	61401
	61402
	61403
	61404
	61405
	61406
	61407
	61408
	61409
	61410
	61411
	61412
	61413
	61414
	61415
	61416
	61417
	61418
	61419
	61420
	61421
	61422
	61423
	61424
	61425
	61426
	61427
	61428
	61429
	61430

הכסף המקומץ מן העולם, הרי שאין ביכולת האדם לעשות שום פעולה אשר תבטיח לו תוצאות חיוביות, רק אחת בידו הרשות אם לעשות רצון ה' או ח"ו לעבור על פיו. (דעת תורה).	61431
	61432
	61433
מאמר שפט	61434
ולא שמעו אל משה ויותירו אנשים ממנו עד בוקר (שמות ט"ז כ').	61435
צריך לדעת כי כל הנזכרים בתורה ואפילו הרשעים, אנשים גדולים ומצויינים היו, אין התורה מדברת בטפשים ומשוגעים, דתן ואבירם ג"כ עברו את הים וראו בבחי' זה אלי ואנוהו, שמעו מפי הגבורה בבחי' פנים אל פנים דברות אנכי ולא יהיה, וא"כ איך יכלו לחטוא? אבל ב' פנים ללב האדם הא' אור והב' חושך, יצ"ט ויצה"ר ושניהם יחד בו, והיינו בחינת אור וחושך משמשין בערבוביא.	61436
נסתכל נא בשעה שירד המן וכל ישראל התפלאו בראותם לחם מן השמים ממש, ומשה רבינו ע"ה סיפר להם מפרטיות דרך המזון הרוחני הזה וראו בחוש כי כן, שראו כי אחד המרבה ואחד הממעיט הכל השיגו בשוה, וראו הבדל מדויק שבין צדיק לרשע, שזה מצא המן סמוך לביתו וזה הרחק מחוץ למחנה, וטעמו בו כל טעם, ונצטוו ב' מצוות במן שלא להותיר ושלא לצאת בשבת.	61437
ואחר שראו את כל אלה בחוש, איך אפשר שיעשה אפי' אחד נגד הב' הצווים הללו? ואעפ"כ דתן ואבירם אשר ראו כל הנסים בחוש וגם את כל נסי המן, מ"מ ויותירו וכן ויצאו מן העם ללקוט (בשבת), הרי נפלא מאוד עד כמה היא אפשרות הסתירות באדם ממש מן הקצה אל הקצה.	61438
(מכתב מאליהו ח"א 155).	61439
	61440
	61441
	61442
	61443
	61444
	61445
	61446
	61447
	61448
מאמר שצ	61449
ולא שמעו אל משה ויותירו אנשים ממנו עד בוקר (שמות ט"ז כ').	61450
ויותירו אנשים ממנו אלו מחוסרי אמונה שהיו בהם, ומי הם? אר"ש בן לקיש אלו דתן ואבירם, מיד ויקצוף עליהם משה, כיון שכעס שכח לומר להם שילקטו ביום הששי שני עומרים לאחד, ועל זה נאמר עד אנה מאנתם, שהוא מכניס משה בכללם (שמו"ר כ"ה).	61451
ורש"י בפרשתנו מביא דרשת חז"ל עד אנה מאנתם, משל הדיוט הוא בהדי הוצא לקי כרבא, ע"י הרשעים מתגנני הכשרים (ב"ק צ"ב.), וראה שם בגמ' מנא הא מילתא דאמרי אינשי בהדי הוצא לקי כרבא, מהכא עד אנה מאנתם לשמור מצותי ותורת, ופירש"י בהדי הוצא קוץ גדול אצל הכרוב, כשבא לעקרו פעמים שנעקר הכרוב עמו ונמצא לוקה בשבילו, כלומר שכיני רשע לוקין עמו, עד אנה מאנתם ומשה ואהרן בכלל.	61452
הגם שלא היו אלא שני אנשים שהותירו, בכל זאת הטענה היתה על כולם, ולפי החשבון שבאותה תקופה היו בבני ישראל ששים רבוא הגברים לבד מטף ונשים, ושני אנשים אלו לא היוו אלא אחוז אחד ממיליון, ודבר נורא הוא שגם בעד מספר קטן כזה לקי כרבא.	61453
מכאן למדנו לענייננו כי גם בישיבה אם ישנם אחדים המתנהגים ח"ו שלא כשורה, בודאי הם מסבכים וגורמים רעה לכולם, שכשמדברים מזה מדברים על כל בני הישיבה, ולפי דברי המדרש יראה כי באמת יש טענה על כל הישיבה בגלל היחיד, והראיה כי הקב"ה בעצמו אמר עד מתי מאנתם וכמאמרם ז"ל שמשה בכלל, והטענה על משה היתה בשביל שקצף, והגם שבודאי משה היה צריך לקצוף עליהם, בכל זאת היה קצת טענה עליו על איכות הקצף, ועל זה כלל אותו עמהם עד מתי מאנתם, מכאן שכל אחד נתבע לפי הכרתו גם בשביל אחרים. (נחלת אליעזר).	61454
	61455
	61456
	61457
	61458
	61459
	61460
	61461
	61462
	61463
	61464
	61465
	61466
	61467
	61468
מאמר שצא	61469
וילקטו אתו בבוקר בבוקר איש כפי אוכלו וחם השמש ונמס (שמות ט"ז כ"א).	61470
אחז"ל (יומא ע"ו א'), שאלו תלמידיו את ר"ש בן יוחי מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת בשנה, אמר להם משל למה הדבר דומה למלך ב"ו שיש לו בן אחד, פסק לו מזונותיו פעם אחת בשנה ולא היה מקבל פני אביו אלא פעם א' בשנה, עמד ופסק מזונותיו בכל יום והיה מקבל פני אביו כל יום, אף ישראל מי שיש לו ד' וה' בנים, היה דואג ואומר שמא לא ירד מן למחר ונמצאו כולן מתים ברעב, נמצאו כולן מכוונים את לבם לאביהם שבשמים, ד"א שהיו אוכלין אותו כשהוא חם, ד"א מפני משאוי הדרך ע"כ.	61471
והנה בתוכחה (פ' כי תבוא) נאמר, והיו חייד תלואים לך מנגד ופחדת לילה ויומם ולא תאמין בחיידך, ואחז"ל (מנחות ק"ג:), והיו חייד תלואים לך מנגד זה הלוקח תבואה משנה לשנה, ופחדת לילה ויומם זה הלוקח תבואה מערב שבת לערב שבת, ואל תאמין בחיידך זה הסומך על הפלטר, ולפי"ז יש כאן מן הפליאה, איך אפשר שדוקא דור המדבר בירידת המן נתקללו בתוכחה של ולא תאמין בחיידך? ועוד גרוע מזה שכל יום היו דואגין ואומרים שמא לא ירד מן למחר ונמצאו מתים ברעב, ותמיהה גדולה היא זאת.	61472
	61473
	61474
	61475
	61476
	61477
	61478
	61479
	61480

אך הנה כתוב בתורה ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה'	61481
אלקיכם, והקללה אם לא תשמעו אל מצות ה' אלקיכם ללכת אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם, וראה	61482
פירש"י את הברכה על מנת אשר תשמעו זה פשוטו, אבל בספרי דרשו ברכה וקללה, ברכה אשר תשמעו	61483
וקללה אם לא תשמעו עי"ש.	61484
למדנו מזה יסוד חדש, שהברכה והקללה אינם מתחלקים לפי מציאות של טוב ורע לפי מושגנו, כי אין	61485
אדם יודע מה זה טוב ומה זה רע, ואפשר מאוד שדבר אחד לאדם זה יהיה קללה נמרצת, ואצל השני ברכה	61486
מרובה, ע"ז נתנה התורה סימן ובחינה לדעת אם זה ברכה או קללה, כשתבחין בתוצאות שעל ידה, אם	61487
יוצא מזה אשר תשמעו אל מצות ה' אלקיכם הרי"ז ברכה, ואם לא תשמעו קללה.	61488
נמצא שמה שכתוב ולא תאמין בחיך זה הסומך על הפלטר, אין הכי נמי אם כל סמיכתו רק על בשר ודם,	61489
ושוכח שיש אחד המיוחד הזן ומפרנס ומכלכל הרי"ז קללה גדולה, אבל בדור המדבר שדאגו שמא לא ירד	61490
מן למחר, מה היתה הדאגה שמא יכשלו בחטאים וימנע מהם הקב"ה ירידת המן, הרי כל דאגתם ופחדם	61491
הוא מפני השי"ת שיראים ממנו וחפצים לקיים מצותיו, וזהו שסיימו חז"ל ואמרו ונמצאו כולן משעבדים	61492
את לבם לאביהם שבשמים, הא ודאי אין לך ברכה גדולה מזו! שרק דור המדבר דור דעה מקבלי התורה	61493
זכו לה. (לב אליהו).	61494
	61495
מאמר שצב	61496
זה הדבר אשר צוה ה' מלא העמר ממנו למשמרת לדרתיכם (שמות ט"ז ל"ב).	61497
ופירש"י בימי ירמיהו כשהיה מוכיחם למה אין אתם עוסקים בתורה, הם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק	61498
בתורה מהיכן נתפרנס, הוציא להם צנצנת המן אמר להם בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחים למקום	61499
להכין מזון ליראיו, פרשת המן מלמדת אותנו מדת הבטחון בה', שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר	61500
לא נתקיימו אלא במדת הבטחון, ואין אחד יכול להשאיר מזון לצורך מחר אפי' ירצה בכך, איש אל יותר	61501
ממנו עד בוקר, היתכן הדבר לולא היו ספוגים כולם במדת הבטחון.	61502
ועוד פרשה בתורה על הבטחון והיא מצות השמיטה, אחת לשבע שנים להשבית כל עבודה בשדה, ובמשך	61503
שנה תמימה על כל ישראל לחיות ללא בסיס טבעי, להשליך על ה' יהבם והוא יכלכלם כאשר הבטיחם,	61504
וצויתו את ברכתי לכם בשנה השישית, ועשת את התבואה לשלש השנים.	61505
מעיקר ברייתו של אדם נברא שלא יצטרך לדאוג דאגת מחר, כי מיד נכנס לגן עדן אשר בו כל עץ מאכל	61506
וסעודתו מוכנת לו תמיד, ולא באה עליו קללת בזיעת אפיך תאכל לחם אלא לאחר שחטא, ודור המדבר	61507
שהיה ברום המעלה וניזון מידו של הקב"ה, אף שהיה צריך גם הוא לקיים את הכתוב בזיעת אפיך תאכל	61508
לחם, שהרי הוצרכו כולם ללקוט דבר יום ביומו, מכל מקום ראו הכל עין בעין כי לא המלאכה מביאה	61509
פרנסה לאדם, שהרי לא העדיף המרבה והממעט לא החסיר, וכל אחד מקבל לפי מדת צרכו ולא לפי מדת	61510
העמל שהוא משקיע בעבודתו.	61511
כל זה היה בששת ימי המעשה, לא כן ביום השבת קודש קיבל כל אחד מזונו ללא טורח מיוחד, ביום	61512
השישי לקטו לחם משנה, ופירש"י כשבאו לביתם מדדו ומצאו כפלים לחם משנה, לצורך שבת נשאר	61513
המצב כפי שהיה קודם החטא, וכל עיקר הקללה של בזיעת אפיך לא חלה על יום השבת כלל.	61514
באיוב מצינו שביקש מי יתנני כירחי קדם כימי אלוה ישמרני (איוב כ"ט), ואחז"ל אין לך ימים שהאדם	61515
שרוי בטובה יותר מאותן הימים שהוא במעי אמו, אוכל ממה שאמו אוכלת שותה ממה שאמו שותה,	61516
ומלמדים אותו כל התורה כולה, צופה ומביט מסוף העולם עד סופו, הכל מוכן לפניו ללא טורח כלל, ואף	61517
לטירחת מעשה אכילה ושתיה אינו צריך שממילא הוא ניזון ע"י אמו.	61518
ולא רק שפטור מגיעה לצורך מזונו, אלא אף את התורה כולה מלמדין אותו ללא יגיעה, וכן הוא צופה	61519
ומביט מסוף העולם ועד סופו, שכל סתרי הבריאה גלויים וידועים לפניו וכ"ז בלא טורח כלל, וטעם הדבר	61520
נראה שזה היה מצבו של אדם הראשון קודם החטא, וקללת בזיעת אפיך תאכל לחם לא נתקלל בה העובר	61521
בעודו במעי אמו.	61522
מכאן למדים שאף היגיעה שצריך האדם להתיגע כדי ללמוד תורה, אינה אלא מחמת העונש של בזיעת	61523
אפיך, והעובר שאינו בכלל גזירה זו אינו צריך לטרוח אפילו בתורה, וכן אמרו יגיעת ומצאת, שאף לאחר	61524
היגיעה בתורה, אין ההישג שהגיע אליו אלא בבחינת ומצאת, כמציאה הבאה בהיסח הדעת ובלא כל קשר	61525
אל היגיעה שקדם לה, שאין היגיעה אלא כדי לקיים בזיעת אפיך.	61526
אנו בעוה"ר הורגלנו כבר לחשוב כי כך דרכו של עולם, לסובב אנה ואנה ולא למצוא את אשר נבקש,	61527
ודבר זה שאם מושיט אדם לכיס ליטול שלוש בע"כ שיוציא שלש לולא החטא, נאמר אף לאחר החטא של	61528
אדה"ר, בזיעת אפיך תאכל לחם, כל יגיעה קלה עליה להביא תועלת, ואם אין הדבר כך הרי שיש כאן חטא	61529
שנענש עליו בעונש זה.	61530

אמר ר"ש בן אלעזר (קידושין פ"ב), ראית מימך חיה ועוף שיש להם אומנות והם מתפרנסים שלא בצער, והלא לא נבראו אלא לשמשני, ואני שנבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא בצער, אלא שהרעותי את מעשי וקיפחתי את פרנסתי, העמל לפרנסתו הוא עונש על שהרע את מעשיו, כי בכדי לקיים בזיעת אפיך תאכל לחם די בלקיטה שעל יד הבית, כדרך שלקטו ישראל את המן, וכל העמל לפרנסתו הוא משום שקיפח את פרנסתו.	61531 61532 61533 61534 61535
על זה גופא שאומר האדם בלבו כי עמלו ויגיעו הם המביאים לו פרנסה, על כך גופא הוא נענש שצריך לעמול קשה לפרנסתו, וע"י כן הוא מאשר בלבו את מחשבתו המוטעית, שהרי הוא רואה שכמה שהוא עמל יותר הריהו מתפרנס בריוח יותר, וכך הולך מדחי אל דחי, וכל זה נגרם לו מחוסר מדת בטחון. נמצא שהאדם עצמו מהפך את מצבו המעולה כדוגמת מצבם של ישראל במדבר, והופכו לתוכחה ולגיהנם עי"ז שאינו בוטח בבוראו, ולהיפך ע"י הבטחון האדם שליו ושאנן ללא דאגת מחר, ומונע מעצמו טירחות וטרדות הרבה, והקב"ה נותן לו כל צרכו בריוח כטבע יצירתו, וזו הכונה בציווי הקב"ה מלא העומר ממנו למשמרת לדורותיכם. (שיחות מוסר ח"ב).	61536 61537 61538 61539 61540 61541 61542 61543
מאמר שצג	61544
זה הדבר אשר צוה ה' מלא העמר ממנו למשמרת לדורותיכם (שמות ט"ז ל"ב).	61545
פרשת המן היא יסוד לימוד הבטחון לדורות דכתיב (דברים ח'), למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה', וכתב באבן עזרא כי זהו הגדול מכל המופתים כי התמיד ארבעים שנה ע"כ, ובאמת כל ההנהגה הבלתי טבעית שביציאת מצרים ובמדבר היא אך ללמד לדורות, ובמשנה תורה הזכרה כמה פעמים ההנהגה בהשגחה פרטית, ללמד כי ההנהגה הנראית כטבעית היא לעולם בהשגחה פרטית ביחוד, וציוותה התורה ליתן במשכן צנצנת המן, למען יראו הדורות הבאים וילמדו גדרי השגחה פרטית מעצם ירידת המן.	61546 61547 61548 61549 61550 61551
והנה הבטחון הוא שורש ויסוד ההשפעה מלמעלה דכתיב (איכה ג'), טוב ה' לקווי לנפש תדרשנו, וזהו שנאמר ברוך הגבר אשר יבטח בה', ובהיפך ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרועו, ההשפעה ותוספת הברכה ומאידיך החסרון בשפע תלויים וקשורים במדת הבטחון, כי תכלית הבריאה היא הכרת המקבל שהוא מושגח בכל רגע ורגע בכל תנועותיו מהקב"ה, וזהו עיקר הבטחון ומה"ט הבוטח בה' חסד יסובבנו, ואמרו חז"ל רבים מכאובים לרשע והבוטח בה' חסד יסובבנו, אפילו רשע הבוטח בה' חסד יסובבנו (ילקוט תהלים תשי"ט).	61552 61553 61554 61555 61556 61557
וכן הבטחון הוא יסוד ללימוד התורה, וכמאמרם ז"ל (מכילתא י"ז תנחומא בשלח כ'), לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן שהם היו בתכלית הבטחון, וכמו שאנו אומרים בברכות ק"ש, בעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדם חוקי חיים, וזהו הבטחון בכל עניני האדם בצרכי קיומו וחיי, דע"י הבטחון הוא פנוי ללימוד תורה במנוחת הנפש.	61558 61559 61560 61561
אך מלבד זה יש גם ענין הבטחון, שיזכה ללמוד ולהצליח בלימודו דגם ברוחניות שייך גדר בטחון, דאחר הבחירה בטוב והכנת הלב וההסכמה החזקה לטוב, שייך וגם צריך בטחון שימציאו לו האפשרות בדברים שאינם תלויים בבחירתו, לקיים ולהוציא לפועל טוב בחירתו, וביותר בלימוד התורה שייך בטחון שיצליח בלימודו וכמאמרם (גדה ע"ז) עי"ש.	61562 61563 61564 61565
הרי דזה תלוי בהשפעה מלמעלה והיא בהשגחה פרטית ושייך בזה בטחון, והיינו אחרי שהאדם עשה כל מה שתלוי בבחירתו בעמל תורה ובדרכים שהתורה נקנית בהן, וזהו מה שאז"ל (מכות כ"ד) בא חבקוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה, דמיסוד זה שחיים באמונה דהיינו בטחון, ימשכו כל עניני השלימות ושמירת כל התורה.	61566 61567 61568 61569
וכבר נתבאר אצלנו שבתורה במיוחד ההשפעה היא ע"י הקב"ה בעצמו, וכמ"ש כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, וכן בברכת התורה המלמד תורה לעמו ישראל, ואז"ל וה' עמו שהלכה כמותו בכל מקום (סנהדרין צג), בודאי שהשפעה זו תלויה בהתקרבות לבורא לקבל השפעתו, וע"י הבטחון אדם מתקרב לבוראו, שאחרי שהוא מצדו עשה הכל בדרך קבלת עול תורה שקידתה ועיונה, והוא מכיר שהשגותיו הן רק בגדר השפעה, ובוטח בהקב"ה שימצא לו בגדר מציאה, אז הוא מוכן להשגות גדולות מצד בטחון, כי הבטחון הוא ההתקרבות השלמה בהקב"ה.	61570 61571 61572 61573 61574 61575
ואמרו חז"ל (דב"ר ה'), הבוטח בהקב"ה עושהו כיוצא בו דכתיב (ישעיה מ'), לא ייעף ולא ייגע אין חקר לתבונתו, ואח"כ כתיב וקויי ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים ירוצו ולא ייגעו ילכו ולא ייעפו, הרי כ"כ גדולה היא ההתקרבות לה' עד שיש בזה כפיכול התדמות לבורא, וזהו יעלו אבר כנשרים שמגביהו ברוחניות למעלה ונותן לו כוחות של מעלה.	61576 61577 61578 61579

ואחרי שיסוד השפעת הטובה בעולם הוא ע"י בטחון שבטוח בהקב"ה, הרי הוטבע בבריאה שכך יהיה סדר	61580
ההשפעה ושהוא מקור הברכה, וכדכתיב טוב ה' לקיונו לנפש תדרשנו, ומי שיש לו בטחון מקבל לפי הסדר	61581
שהוקבע, ברוך הגבר אשר יבטח בה', אבל מי שאין לו בטחון וחסרה לו ההכרה שהכל בא מידו של	61582
הקב"ה, הרי זה עיכוב גדול ח"ו בהשפעה, ובאופן זה הרי יזדקק האדם לחסד מיוחד, ויגדל הקושי כביכול	61583
בעשייתה.	61584
ובגמרא (תענית כ"ד.), בעובדא בבנו של ר' יוסי דמן יוקרת שאמר תאנה תאנה הוציאי פירותיך ויאכלו	61585
פועלי אבא, ואמר לו אביו בני אתה הטרחת את קונך להוציא תאנה פירותיה שלא בזמנה יאסף שלא בזמנו	61586
ע"ש, הרי דיש תביעה גדולה על זה שגרם לשינוי בסדר הטבעי שהטביע הבורא ונענש עבור זה, אף כי	61587
היה כוחו גדול כל כך ואולי גם בזכות אביו לעשות נס גדול כזה, וגם דמה שייך טריחותא ח"ו כלפי מעלה,	61588
אך לפי שהוריד השפעה חוץ מן הסדר הטבעי, נחשב כטריחותא כלפי מעלה וגדולה מאוד התביעה על זה.	61589
לפ"ו נמצא דזה שחסר לו מדת הבטחון וההכרה שהכל בא מידו של הקב"ה, חסר לו יסוד ודרך ההשפעה	61590
שנקבע בטבע הבריאה, וא"כ כל מה שמשגי באורח טבעי הוא עבורו למעלה מן הטבע, ולא זו בלבד שהוא	61591
צריך להשתמש בחסד למעלה ראש להשגת הכרחיותו, ובזה הוא גורם שאין מגיע לו שום דבר עבור	61592
מעשיו, אלא שיש עליו תביעה שמטריח ח"ו כלפי מעלה להשפיע חוץ מן הסדר, אף כי גם במצב זה	61593
הקב"ה משפיע בחסדו, שאם כי מרוחק הוא ממנו ע"י מעשיו מ"מ השוכן אתם בתוך טומאותם כתיב, אבל	61594
כמה גדולה התביעה שגרם לזה הקושי שהוא נגד רצון העליון והמכוון בבריאה.	61595
ועוד מתועליות הבטחון דאחרי שע"י הבטחון הוא קרוב לבורא ודבק בו, הנה ההשגחה עליו היא ג"כ	61596
באופן גלוי יותר, באופן שיוכל להכיר סימני ההשגחה ועי"ז נקל לו להתחזק יותר בהכרתו, משא"כ אם	61597
אינו בוטח אף שמקבל צרכיו, מ"מ חסרה לו ההתבוננות וההתחזקות היוצאת ממנה, ועוד שהוא מושגח	61598
בהסתר פנים דהנהגה עם האדם היא מדה כנגד מדה. (משנת רבי אהרן עמ' י"ז).	61599
	61600
מאמר שצד	61601
ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד באם אל ארץ נושבת (ט"ז ל"ה).	61602
ובני ישראל אכלו את המן מ' שנה, והלא חסר ל' יום? שהרי בט"ו באייר ירד להם המן תחילה ובט"ו	61603
בניסן פסק? אלא מגיד שהעוגות שהוציאו ישראל ממצרים טעמו מן (רש"י), איך נתהפכו	61604
העוגות הפשוטות למן? איך נעשה מזון גשמי למזון רוחני? איך נוצר מחומר גס יצירה רוחנית אור עליון?	61605
איך נעשה מאכל גשמי למאכל שמימי, לחם אבירים מזון שמלאכי השרת ניזונים הימנו?	61606
משמע מכאן כי לחם הנאכל בצער ומתוך בטחון בלתי מוגבל, הופך מאליו לעיסה אחרת, ודרגתה היא כמו	61607
המזון הרוחני הראוי לזון בו את המלאכים, עיסה שנילושה בצער ותמימות הדעת, יוצאת מגדר הגשמיות	61608
הפשוטה לדרגה עלילית, דרגת המן שהוא לחם אבירים מזון מלאכי מעלה.	61609
בני ישראל זכו לדבר זה בשביל הצער ובשביל האמונה שהאמינו למשה רבינו ע"ה, לקיים את דבר ה'	61610
תיכף ומיד ללא הכנה מיוחדת, אלא עשו הכל כפי שצויה אותם משה ע"פ ה', כמ"ש ויאפו את הבצק אשר	61611
הוציאו ממצרים עגות מצות כי לא חמץ וגם צידה לא עשו להם, מפרש רש"י מגיד שבחן של ישראל שלא	61612
אמרו היאך נצא למדבר בלא צידה אלא האמינו והלכנו, והוא שמפורש בקבלה זכרתי לך חסד נעורייך	61613
אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה.	61614
המסירות להתייצב לדבר ה' בזריזות היא דרגה רוחנית גבוהה מאוד, כיון שהטבע של האדם מתקומם נגד,	61615
הוא מסית את האדם להתמהמה ומיסב דעתו על הפרידה מרכושו ומולדתו שרגיל היה בו, ואולם בני	61616
ישראל כופפו לגמרי את טבעם ורצונם, והישו את עצמם לרצון הקב"ה, ובשביל זריזות זו לקיים את דבר	61617
ה' זכו שלחמם נעשה סמל השלימות הרוחנית הזכה, עד לדרגת מאכל מלאכי מעלה, וטעמו בו טעם מן	61618
שהיה בו דעת אלקים, וכמ"ש בעה"ט שבאכילת המן ניתנה להם דעה עליונה.	61619
אור צדיקים ישמה ונר רשעים ידעך (משלי י"ג), האור הרוחני שהוא בלתי טהור ובלתי מזוקק, מעורב	61620
בחומר גשמי והנאה טבעית הריהו כבה וכלה, אבל אור ה' הולך ומתגבר ומתקיים לעד, הברית שכרת	61621
הקב"ה עם אהרן היא ברית מלח עולם, כברית הכרותה למלח שאינו מסריח לעולם (רש"י קרח י"ח), את	61622
הרוחניות מסמל דבר שאינו כלה ואינו מתליע, ולכן נכרתה ברית מלח לרמז שהברית היא נצחית שאינה	61623
נפסקת לעולם.	61624
ועשית את המזבח עצי שיטים, מזבח זה נס גדול נעשה בענינו שהאש דולקת בו ביום ובלילה, ולא היה	61625
העץ נשרף ולא היה הנחושת ניתך, ומן הנסים שהיו במקדש הוא שמעולם לא כיבו גשמים אש של מזבח	61626
זה, והיה מונח בעזרה במקום מגולה כדמיון חצר המשכן במשכן (רבינו בחיי תרומה ח').	61627
ובמדרש רבה משה היה מתירא שמא ישרוף האש את העץ שבמזבח, א"ל הקב"ה משה מה אתה מתיירא,	61628
למד ממך כשנכנסת לתוך ערפל של אש והיית מהלך בין גדודין של אש, ולא עוד אלא שהיית בא אצלי	61629

שנאמר ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלקים, וכבודי אש אוכלה הוא שנאמר כי ה' אש אוכלה הוא ולא נשרפת, אף מזבח הנחושת אע"פ שכתוב בו אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה, לא הנחושת ניתך ולא העץ נשרף (תנחומא תרומה י"א).	61630
גם העץ שהיא יצירה ובריאה, במושג הרוחני הוא כאש ואין אש שורפת אש, כי שניהם נבראו מדבר ה' והוא ציוה ויעמוד, אין מושגים של צורות בפני הקב"ה, לא צורת אש ולא צורת מים, לא צורת צמחים ולא צורת בעלי חיים, מיכאל מים וגבריאל אש והקב"ה עושה שלום ביניהם במרומיו, לא זה מזיק את זה ולא זה את זה, לא המים מכבים את האש ואין האש שורפת את המים, כי שניהם מרועה אחד נתנו ושניהם מדבר ה' נבראו ורצון ה' מזווגם ומאחדם, הלא דברי כאש נאום ה' ודבר שנוצר מדבר ה' אינו כלה לעולם.	61631 61632 61633 61634 61635 61636 61637 61638
והנה הסנה בוער באש והסנה איננו אוכל, מכאן אמרו האש של מעלה מעלה לולבין ושורפת ואינה אוכלת והיא שחורה, האש של מטה אינה מעלה לולבין והיא אדומה ואוכלת ואינה שורפת (שמו"ר ב' י'), ופי' האר"י ז"ל משום דאש של מעלה לא יתעצם ולא יתחבר בשום עצם חומרי ולא יתערב בחלקיו ולכן לא ישרפוהו, משא"כ אש של מטה יתעצם ויתערב בכל החומרים, ויכנס בכל חלקי העץ ויתערב בו ויכלהו, האש של מעלה טהורה מכל זיק של חומר פשוט, לכן היא מתקיימת לבדה ואינה מעורבת עם העצמים החומריים, לכן היא שורפת ואינה אוכלת.	61639 61640 61641 61642 61643 61644
כאשר שרפו את חיבורי הרמב"ם ז"ל, אמרו תלמידיו כלום יכולים לשרוף אש הלא אש אינה נשרפת, הלא כה דברי כאש נאום ה', וכל כלי יוצר עליך לא יצלה, כולם כבגד יבלו וכעש תאכלם, ואתה ה' תשאר לעולם לנצח, כל עניני הטבע וכן גם החכמה המעורבת עם סייגים בלתי טהורים, מוגבלים הם בכמותם ובאיכותם, מוגבלים בזמן ובמקום והם כלים ודועכים. (אור חדש).	61645 61646 61647 61648 61649
מאמר שצה	61650
ויסעו כל עדת בני ישראל ממדבר סין ויחנו ברפידיים (שמות י"ז א').	61651
אז"ל אם ראית דור שמתרפים בדברי תורה עמוד והתחזק ואתה נוטל שכר כולם (ירושלמי סוף ברכות), וכתוב והכהנים הלויים בני צדוק אשר שמרו את משמרת מקדשי בתעות בני ישראל מעלי המה יקרבו אלי לשרתני (יחזקאל מ"ד), כל בחירת שבט לוי היה מכח ויאספו אליו כל בני לוי, ונבחרו לעולם לעבודת המקדש וגם לתורה, וכאמור יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל, וקאי על כל שבט לוי כמפורש ברמב"ם (הלכות שמיטה ויובל פי"ג הל' י"ב י"ג).	61652 61653 61654 61655 61656
ומפורש בספרי ונפסק ברמב"ם (פ"ב סנהדרין ה"ב), דלכתחילה מצוה היא דבכל סנהדרין ימצאו גם כהנים ולויים, והכל מכח ויאספו אליו כל בני לוי שנתחזקו בזמן של רפיון, וכתוב ויהושע וכלב חיו מן האנשים ההם ואמרו ז"ל (ב"ב קי"ז:), שנטלו בארץ גם חלקם של מרגלים, וכן אמרו (חגיגה ט"ו), זכה נוטל חלקו וחלק חבירו בג"ע.	61657 61658 61659 61660
והטעם שנוטל שכר כולם הוא מב' פנים, חדא דתכלית הבריאה ועצם קיומה היא התורה, והמתחזק בזמן של רפיון הוא המקיים את הבריאה וכל העולמות והשפע הכללי, ועל ידו מתקיים רצון הקב"ה בעולמו, והשני מצד העמל, שהרי צריך התאמצות יתירה בדור שמתרפים, ומשה רבינו הוצרך להתפלל על יהושע יה יושיעך מעצת מרגלים.	61661 61662 61663 61664
מאי טעמא נוטל חלקו כי על ידו הוצרך לעמל ההתאמצות, וגם שהמתחזק בזמן שמתרפים יש בו גדר התחדשות, דיוצא מכלל ההנהגה הבהמית של רוב האנשים, ועוד שבדור שמתרפים בדברי תורה עולה למאוד ערך לימוד התורה, שהרי כל דבר שהוא מועט שוויו עולה, וכל שכן התורה שהיא יקרה בעצם, עד כמה תגדל חשיבותה בעת שאין חזון התורה נפרץ.	61665 61666 61667 61668
אדם לעמל יולד והיינו לעמלה של תורה, כל עניני העולם הם גם כן בעמל, אך תכלית העמל הוא עמל התורה, ובאמת כל עמל במילי דעלמא הוא במדה שחסר עמל תורה, וכמ"ש (אבות פ"ג) המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, ובזוהר הקדוש פירש בקרא וימררו את חיהם בעבודה קשה זו קושיא, בחומר זה ק"ו, ובלבנים זה לייבון הלכה.	61669 61670 61671 61672
ופירש הגרי"ל דיסקין צוק"ל, דהכוונה היא דהיה בשעבוד מצרים מדה כנגד מדה, דעבור שלא עסקו בקושיא העבידות בעבודה קשה וכן כולהו, וכמאמרם הפורק ממנו עול תורה נותנין עליו עול מלכות ועול דרך ארץ, וכתוב אם בחוקותי תלכו ופירושהו בתורת כהנים שתהיו עמלים בתורה, וכל הענינים הגדולים תורה עוה"ב וארץ ישראל נקנים ביסורים דוקא, ולכאורה הלא עולם חסד יבנה, אך פשוט דזהו החסד הגדול ביותר.	61673 61674 61675 61676 61677
ואמרו בתו"כ והתהלכתי בתוכם, אטייל עמכם בגן עדן כאחד מכם ולא תהיו מזדעזעין ממני, ובגמ' (ע"ז ס"ה) דשאל השר לרב אית לכו כה"ג בעלמא דאתי, א"ל אתון איתא עליכון אימתא דמלכותא, הרי	61678 61679

דהאימה מבטלת התענוג, והעמלות בתורה גורמת שלא יתבטל העונג, ואחרי זה העמל גורם שלא יהיו	61680
מזדעזעין הרי זהו הטוב האמיתי, וזהו הגדר מה שאמרו הקדמונים ז"ל, דתכלית העבודה שלא יהיה נהמא	61681
דכיסופא.	61682
והנה עמל התורה הוא בכמה פנים, א' ביגיעת כל הכוחות, ב' בעניני צער, וכמו שאמרו ת"ח המכתמים	61683
רגליהם מעיר לעיר ללמוד תורה ומנדרים שינה מעיניהם, ג' והוא העיקר בשלילת הרצונות ורדיפת	61684
החומר, ואחז"ל עד שיתפלל אדם על דברי תורה שיכנסו לתוך מעיו, יתפלל על אכילה ושתיה שלא יכנסו	61685
לתוך מעיו, ומכלל זה שלא ימשך אחרי ההשקפות וההנהגות של ההדיוטות שבסביבתו, וצריך לזה עמל	61686
רב.	61687
ומעתה לאחר שגדול שכרו ומעלתו של המתחזק בזמן שבסביבתו שורר רפיון, הרי המתבונן ישאב חיזוק	61688
גדול מהרפיון שבסביבתו, דהלא זוכה במדרגה חשובה דוקא ע"י הרפיון, ואף כי ודאי צריך להצטער על	61689
הרפיון, וכדרך שר הנלחם מלחמת המלך דצריך לבקש ולרצות הצלחת כולם ושכולם ילחמו במסירות.	61690
ואם ירצה שרק הוא יצטיין במערכה ולא איכפת ליה אם האחרים מתרפים, אף שעי"ז לא ישיג המלך את	61691
נצחונו על אויביו, אינו נקרא כלל עבד המלך, אלא צריך לשאוף להצלחת כולם, מ"מ כל כוחותיו צריך	61692
להשקיע באחריות המוטלת עליו, 0 כי 0הרי 0 איננו 0 בעלים 0 כי 0אם על כוחותיו הוא, ובראותו	61693
שמתרבים אויבים למלך ומורדים בו, הרי מצד האהבה והמסירות למלך אין זה מרפה אותו, אלא אדרבא	61694
הם גורמים שיתחזק יותר לכבוד המלך.	61695
והנמשך אחרי סביבתו ומתמשך כמותם, אין זה אלא משום שהוא שקוע באהבת עצמו ונמשך בטבעו אחרי	61696
הסביבה, וגם מרצונו למצוא חן בעיני הבריות בזה שיתדמה להם, אך המתבונן ועושה חשבון אמיתי יגיע	61697
לתוצאות אחרות, כי אדרבא עקב ההשחטה והשפלות של הסביבה, יוכל להשיג מעלות גבוהות ולזכות	61698
לשכר כולם, וכענין בני ברזילי הגלעדי שזכו בשביל המתנות שהביאו לדוד, אף שלא היו דברים הראויים	61699
לעלות על שולחן מלכים, אך הואיל ודוד היה אז בגלות שאני, וזכו עבור דברים קטנים לפי הערך.	61700
כן בזה"ז בדורנו הירוד אפשר בהשתדלות מעוטה לזכות להרבה, וראוי לדעת שכשם שבדור שמתרפים	61701
חייבים להתחזק וזוכים עבור זה להרבה שכר, כן בזמנים של רפיון נחוצה התחזקות ביותר וחשובה היא	61702
למאוד וגדול שכרה. (משנת ר' אהרן עמ' ע"ג).	61703
	61704
מאמר שצו	61705
ויסעו כל עדת בני ישראל ואין מים לשתות העם וירב העם עם משה ויצמא שם העם למים (שמות י"ז א').	61706
למה לא ניתן להם מים לפני שצמאו וצעקו אל משה, והרי זה הכרח גמור לקיומם, והביאור בזה דהנה	61707
תכלית הבריאה היא שנכיר טובות הבורא ית"ש ושהכל מאתו, וענין הכרת טובות הבורא ית' מלבד היותה	61708
מדה טובה אמיתית ומחוייבת מצד עצמה, עוד יש בה תכלית עיקרית ונעלה יותר, והיא עצם ידיעת השי"ת	61709
והשגחתו וההכרה כי הכל ממנו בהשגחה פרטית, שידיעה זו מלבד היותה יסוד המצוות וטהרת הלב וסיבה	61710
לבטחון בהשי"ת, הרי היא עצמה התכלית.	61711
וכמ"ש ואולם בעבור זאת העמדתך למען תדע (שמות ט'), הרי דאפילו רשעים העמידם הקב"ה לתכלית	61712
הידיעה הזאת, כי האדם נברא להכיר ולידע, וע"י הכרת טובות הבורא מתחזקת הידיעה הזאת, כי ע"י	61713
ההכרה הברורה שמקבל מהשי"ת הרי הוא רואה את עצמו קשור אליו ית' ומתחזקת הידיעה הזאת בלבבו,	61714
וזוהי ההשבה אל הלב שעליה נאמר וידעת היום והשבות אל לבבך.	61715
וקביעת הידיעה הזו בנפשותינו יש לה דרגין לאין שיעור, וההכרח שתהיה קבועה כמו השגה חושית,	61716
והרבה יותר מזה עד שתהא בבחינת דעת, כי הדעת נכבדת יותר מהשגה חושית, וגם אמיתתה היא יותר	61717
מהשגת החושים העלולים לטעות, ומדרגת האדם היא לפי מדרגת הדעת שבו, ויסוד הדעת הוא בענין	61718
האמונה שהיא כיסוד לכל התורה כולה, וצדיק באמונתו יחיה והיא התכלית בעצם.	61719
והנה בענין הרגשת הטובה, אנו מרגישים יותר בקבלת הטובה אחרי שנצטערנו הרבה בהעדרה, ולא רק	61720
בנוגע להכרת הטובה לנותנה הוא כן, אלא שעצם הרגשת הטובה אינה אלא בהרגשת היפוכו וכמ"ש הכוזרי	61721
(ג' י"ז), בטעם שחייבו חכמים ברכות הנהנין, כי יכיר האדם שאין זה מוכרח מצד המציאות שיקבל	61722
הטובה והכל הוא חסד מהבורא ית', וחייב ליתן ברכה והודאה לו ית' על הטוב, ועי"ז לא רק שמכיר טובה	61723
לנותנה ית', אלא שעי"ז מרגיש בעצם הטובה באמת.	61724
א"א להכיר טובה להבוי"ת אם אינו מרגיש בגוף הטובה וההטבה, ורק אם מרגיש כי הכל חסד גמור מאתו	61725
ית' יכול להכיר טובה כראוי, והנה ההולך במדבר וכלו מימיו והמציאו לו בדרך פלא קיתון מים, הרי אין	61726
לשער גודל שמחתו והודאתו, ואילו הנמצא בישוב ושותה מים לצמא, אינו מכיר טובה במדה זו והוא	61727
רחוק בתכלית מהכרה כזו, והרי הכל נהיה בדברו, ואילולא חידש הקב"ה עולמו בכל שעה, הרי היה צמא	61728

בישוב כמו במדבר, ובמה נגרעה הטובה אם המציאותה לו בשפע ושלא יצטער, מ"מ קשה על האדם להכיר זאת, ורק כשהוא מרגיש את סבל ההעדר הוא מרגיש בטובה שבאה אחריו ומכיר טובה לבעליה.	61729
והנה יציאת מצרים וכל ההנהגה הנסית במדבר שלא היה שום ענין טבעי, לא במאכל ולא במשקה ולא בבגדים, שמלתך לא בלתי, ומוקפים היו בענני כבוד ועמוד אש, הרי תכליתן היה לנטוע לדורות ענין ההשגחה הפרטית, וכי גם ההנהגה הטבעית היא מחודשת מהבורא, וגם לאחר כל הנסים והנפלאות ביציאת מצרים ובים סוף, הנהיג הקב"ה את עם ישראל בהנהגה זו מ' שנה כדי להשריש בהם היטב הדעת והאמונה בזה.	61730
ולזה בענין הבאר אף שהיה נס גלוי בתמידות, אך כדי שתהא ההכרה בתוקף כראוי, היה מוכרח שיצמא העם למים וירגישו ההעדר, כדי שאח"כ בקבלת הטובה ירגישו בה ביותר, ותחזק יותר בנפשם הכרת ההשגחה, נמצא שמה שהוצרכו להעדר מקודם, כדי שתהא הרגשה חזקה וגדולה בענין הכרת הטוב לבורא, שע"י הציפייה הגדולה למים ועצם הפחד מות נקבעה הידיעה אצלם כראוי, והרגש הכרת הטוב מחזק את הקשר למיטיב וממילא מתחזקת הידיעה, ועוד שתהיה מבוררת ביותר ההנהגה של השגחה פרטית וכי אין עוד מלבדו.	61731
ומה שהיה צורך כל כך הרבה נסים וגילויים כדי להשריש לדורות ההכרה הזאת, כי מלבד חולשת ההכרה בכלל בענינים רוחניים, הרי עצם ענין הבחירה שניתנה לאדם, וכן מה שרואה מסביבו ריבוי עניני השתדלות, וגם מה שהוא מורגל בתחבולות והשתדלות בעניניו, וגם ישנה הנהגה שבדרך שאדם רוצה ללכת בה מוליכין אותו, כל זה מגביר את החושך וההטעיה מאוד, ומתעלמת ממנו ידיעת העיקר והיסוד, ולזה באו הנסים והנפלאות שביציאת מצרים וההנהגה הנסית במדבר ובפרסום רב, וכל העם למגדול ועד קטן חיו בזה, כדי לקבוע הידיעה האמיתית לדורות.	61732
ואמרו חז"ל (יבמות ס"ד:), דלפיכך האבות לא היו ראויין להוליד מתחילה, לפי שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים, ויש לפרש על דרך זה דאחרי שירגישו בחסרון ויתפללו על זה, תהא הידיעה מההשגחה הפרטית בתכלית השלימות, אחרי שהשיגו בתפלתם מה שהוא נגד הטבע, וגם להם עם גודל קדושתם והשגתם תהיה מזה תועלת לחיזוק הידיעה, כי ההתקרבות היוצאת מהשגת המבוקש ע"י תפלה מחזקת הידיעה ביותר.	61733
ולפיכך גם להגיע לוידעת היום והשבות אל לבבך, מן ההכרח הוא להכיר בטובות הבורא הן הכוללות והן המיוחדות לכאן"א עד אין שיעור, ולהכיר ביותר את החסדים הרוחניים והטוב האמיתי שהנחילנו ע"י התורה, וגם את טובתו הפרטית של כל יחיד שזכה להסתופף בחצרות ה' ולהגות בתורה, וגם יבין שבצדק אין מגיע לו שום דבר, והכל רק טובה וחסד מאת הבורא, ובזה יכיר ביותר את הטובות ואת המטיב ויהיה שמח בחלקו. (משנת רבי אהרן עמ' י"ג).	61734
	61735
	61736
	61737
	61738
	61739
	61740
	61741
	61742
	61743
	61744
	61745
	61746
	61747
	61748
	61749
	61750
	61751
	61752
	61753
	61754
	61755
	61756
	61757
	61758
מאמר שצו	61759
וירב העם עם משה ויאמרו תנו לנו מים ונשתה ויאמר להם משה מה תריבון עמדי מה תנסון את ה' (שמות י"ז ב').	61760
ולכאורה קשה להבין, הלא המן היה מספק לבני ישראל את כל הטעמים שבעולם, א"כ הרי יכלו לכוון שיהיה להם במן טעם של מים והיו משיגים זאת, וכן גם כאשר ביקשו בשר לשם מה ביקשו זאת? והלא יכלו לכוון ולמצוא טעם של בשר במן? אכן תכלית ירידת המן כל יום, ולא רק פעם אחת שיספיק לכל ארבעים שנה, זה היה כדי להביא את בני ישראל שיכוונו את לבם לשמים, ולחדד את שכלם במחשבת מדת הבטחון, וע"י ההשגחה שיראו בירידת המן מהשמים וטעמו המיוחד, יתחזקו במדת הבטחון ויתקרבו לאביהם שבשמים.	61761
אולם כיון שעברה תקופה שהמן ירד דבר יום ביומו, נתרגלו כבר לתופעה הנסית הזאת, אבד להם טעם החידוש ורגש ההתפעלות, ירידת המן נעשתה לגביהם כמין ענין טבעי, כטבע האדם שאינו יודע שעליו להודות שיש לו ידים ורגלים וכל שאר האברים שלמים ובריאים, או כמו שהוא בטוח תמיד בלילה שלמחר בבוקר תזרח השמש ואין לו בזה כל ספק ופקפוק, כן גם היה בענין המן שזה נעשה להם טבע והרגל, והיו בטוחים כי כמו שירד להם אתמול כן יוסיף וירד למחר.	61762
ולכן הוציא הקב"ה מן המן את טעם המים וטעם הבשר כדי שיכוונו את לבם לשמים, שירגישו שהם זקוקים וצריכים להקב"ה, וכך תחזק האמונה אצלם, אולם הדבר היה להם לנסיון, ובידוע שבכל נסיון אם האדם עומד בו הריהו מתעלה מהנסיון ומתחזק במדרגותיו, ואם אינו מתגבר הנסיון גורם לו ירידה במידה שאין לשער, גם בני ישראל נפגעו מהנסיון וירדו למדרגה נמוכה עד שבאו בריב עם משה, במקום שיכלו להתעלות ולהשיג מדרגה נוספת.	61763
	61764
	61765
	61766
	61767
	61768
	61769
	61770
	61771
	61772
	61773
	61774
	61775
	61776
	61777

על משה רבינו אמרו ז"ל כי השיג מ"ט שערי בינה, ולמה חיסר לו הקב"ה את שער הנ' בבינה? כדי	61778
שיהיה לו עוד מקום לעבוד על אמונה, כדי לקיים מצוות האמונה חיסר לו הקב"ה את שער החמישים	61779
(ריב"ס זצ"ל), וכן הוא בכל הענינים, שהקב"ה מחסר את האדם קמעא מן ההכרחיות שלו, כדי שיאמין	61780
בה' ולא יתרעם אלא יקבל הכל באהבה.	61781
ויבואו אלימה ושם שתיים עשרה עינות מים, פירש החפץ חיים זצ"ל, לאלים באו ממרה מקום שם לא יכלו	61782
לשתות מים כי מרים הם, ובעוד כברת ארץ היה כבר מים לרוב, עד כי מצאו לנכון לנוח באלים כמה ימים	61783
בשביל המים מה שלא עשו כן במרה, ועיין אבן עזרא שבמרה ישבו יום אחד ובאלים התעכבו כ' יום,	61784
האדם ראייתו מצומצמת ובשביל זה הוא מתלונן תמיד ומלא טענות, שהרי אילו ידעו בני ישראל בעומדם	61785
במרה כי יש מים באלים הסמוכה, לא היו באים להתלונן על משה מה נשתה, כי הלא מרחק קצר אל המים	61786
שבאלים.	61787
מסופר בגמרא (חולין מ"ו), כי פעם אחת בקעו חיילים לוחמים בפומבדיתא ויחרדו מפניהם, וכל	61788
התושבים ברחו מן העיר ויעזבו את הבתים ואת כל רכושם וכל אשר להם, ובתוך הבורחים היו שני	61789
חכמים רבה ורב יוסף, ובנוסם פגע בהם רבי זירא ואמר להם ערוקאי, דעו לכם כי מה שאמרו שהכבד	61790
שנשאר בו כזית כשרה, דוקא אם כזית זה נשאר במקום מרה, כי הכבד והמרה דבוקים זה לזה.	61791
וראייתו בתורה תמימה על התורה שתמה על רבי זירא, שלא מצא מקום ושעה להודיע דין זה אלא רק	61792
בשעה שהוא רואה אותם כבורחים הם ומשפחותיהם וכל בני העיר, והלא נקל לשער את המהומה והבהלה	61793
והצער שאחזו בכולם, כלום לא מצא לו רבי זירא זמן אחר להורות להם דין אחד זה בהלכות טריפות, מה	61794
שאינו נוגע בכלל כעת הלכה למעשה.	61795
אולם אפשר לבאר כי הוראת הלכה זו היתה נוגעת למצבם אז, כדי לחזק את רוחם שלא יתיאשו מן	61796
הפורענות, רמז להם כי מתוך הצער והצרה תצמח להם הישועה, בגמרא מבואר כי טעם הדבר שכזית	61797
הנשאר צריך להיות דוקא במקום מרה, משום שהכבד שואף את חיותו מן המרה כמ"ש (ברכות ס'), דטבע	61798
הכבד לרגז ולקעוס והמרה זורקת בו טיפה ומרגעת אותו, ולכן אם הכזית הזו נשאר סמוך למרה נחשב	61799
כאילו חי כולו, למרות שהמרה טעמה רע ומעורר גיעול, דוקא היא בכוחה לתת את החיות לכבד הדבוק	61800
בה.	61801
וזה שבא רבי זירא לומר להם, שיהיו מחוזקים ברוחם שלא יתיאשו מן הרחמים, כי מתוך הצרה המרה	61802
תבוא להם הישועה, כדרכו של השי"ת להמציא מזור מתוך המכה עצמה וישועה מתוך הצער, כאשר יבטח	61803
האדם בהשי"ת וידע כי כל הנעשה בעולם הוא יד ה' ובהשגחתו, ומאתו ומגזירתו מתנהג העולם, כי אז	61804
ימנע מלחשוב איזה שהוא רע על הנבראים, ולא יאשים את מישהו בתקלותיו ופגעיו, כמ"ש הגר"א ז"ל על	61805
שנאת חינם.	61806
אם חבירו פגע וזלזל בכבודו או שהזיק ממונו וגזל רכושו, האם זה שנאת חינם הלא יש לו סיבה שישנא	61807
אותו? א"כ מה פירוש שנאת חינם? והסביר כיון אילו הכיר והאמין להבין שאין אדם נוקף אצבעו מלמטה	61808
עד שמכריזין עליו מלמעלה, והשם ית' אמר קלל את דוד והמעליב והפוגע בו הוא רק שליח ה', אז היה	61809
מוותר ולא היה כועס, ואף תרעומת לא היה נושא עליו כש"כ שנאה כי זה שנאת חינם, שהרי הכל מכוון	61810
מאתו ית' (אור חדש).	61811
	61812
מאמר שצח	61813
וירב העם עם משה ויאמרו תנו לנו מים ונשתה ויאמר להם משה מה תריבון עמדי מה תנסון את ה' (שמות	61814
"ז ב').	61815
וברש"י לומר היוכל לתת מים בארץ ציה, הם לא אמרו כי מסתפקים ביכולת ה' לתת מים בארץ ציה, הם	61816
אמרו רק תנו לנו מים ונשתה, והתורה היא שפירשה דבריהם אלה, כי כוונתם היא כמסתפקים בעיקר	61817
יכולת ה' וכן נראה כאן ברמב"ן, ועוד יותר משמע כן ברמב"ן פ' ואתחנן על הפסוק לא תנסו את ה'	61818
אלהיכם כאשר נסיתם במסה, כי בדבריהם תנו לנו מים עברו על לא תנסו את ה', שירדה תורה לסוף	61819
דעתם כי כל כוונתם לאמר היש ה' בקרבנו, ולכאורה היכן המשמעות מבקשתם על מים לענין של נסיון?	61820
ואשר נראה מדברי הרמב"ן שם הוא, כי ודאי הנצרך לדבר ומתפלל עליו טוב הוא ומשובח, כי הוא שופך	61821
שיחתו לפני המקום ומגיד צרתו, ולישועת ה' הוא מקוה כי יחוננו ויתן לו כמשאלותיו, אבל אחרת הוא	61822
באיש הבא כמבקש ותובע בטענה כאילו מחויבים לתת לו, תולה במעשיו כי עובד הוא, ומתנאי העובד	61823
שנותנים לו פרס עבור שימוש, ואיה הפרס שלו? איש כזה כל עבודתו היא עבודה תלויה ולא ודאית כלל,	61824
ולפי עומק דעת תורה הוא אומר היש ה' בקרבנו לתת כבקשתו כי אז אכירהו ואלך אחריו, ואם לא יתן	61825
בקשתי כי אז אעזבהו.	61826

התורה עמדה על סוף דעתו של אדם העובד על מנת לקבל פרס, שבעמקי לבבו הנהו עובד עבודת ספק ולא עבודת ודאי, אם יתן מים נאמין בו ונעבדהו, ואם לאו נכפור בו ונעבור על מצוותיו, כי אין האדם העובד על מנת לקבל פרס כמו שנראה בסקירה ראשונה, שהוא בין כך ובין כך עובד את ה', אך כיון שיש גם שכר בעבודת ה' הנה הוא מקוה אליו, לא כן הדבר האיש הזה באמת אינו עובד את ה' כלל, השכר הוא האדון שלו ואותו הוא שעובד, כי על כן אם ישנו שכר הוא יעבור ואם לאו לא יעבוד, אלא שממילא דרך אגב הוא משתף גם רצון ה'.	61827 61828 61829 61830 61831 61832
האיש הזה אין עבודתו בתורת ודאי, כי עיקר אמונתו ועבודתו על השכר היינו המים שבקשו, וכשיבואו המים כשתתמלא בקשתם, אז גם ה' אשר על ידו נתגלגל הדבר טוב ויחיל, אך רק כענין צדדי כענין אמצעי ולא יותר, כי עבודה על מנת לקבל שכר יוצאת מאמונה חלושה, כמ"ש ויקרא שם המקום ההוא מסה ומריבה על ריב בני ישראל ועל נסותם את ה' לאמור היש ה' בקרבנו אם אין.	61833 61834 61835 61836
הוא לשון הרמב"ן בפ' ואתחנן, פירוש כאשר נסיתם במסה, שלא תאמרו אם יש ה' בקרבנו לעשות לנו נסים, או שנצליח בהיותנו עובדים לפניו ונשבע לחם נשמור תורתו, כי הכוונה שם כך היתה, שאם יראו שהשם יתן להם מים בנס ילכו אחריו במדבר ואם לא יעזבוהו, כי אין ראוי לעבוד השם על דרך ספק, ואין ראוי לעבדו על מנת לקבל פרס, הוראת מלת נסיון אין הכוונה נסיון ובחינה על יכולת ה', אל לנו לפרש חלילה כפשוטו.	61837 61838 61839 61840 61841
הלא כבר נאמר עליהם וירא ישראל את היד הגדולה, וכבר האמינו אמונה שלמה בכל הנסים שראו במו עיניהם, והאזהרה של לא תנסו את ה' כאשר נסיתם במסה, הכונה על בקשתם אם יתן ואם לא יתן, והתורה היא שמצאה בעומק עומקם איזה שהוא פגם בעבודתם על בקשתם ולא כמתפללים, תפלתו של בן ישראל היא רק בקשת רחמים ותחנונים, והוא סודה של תפלה וסגולתה, כי היא עבודה תמה ולא תלויה כלל וכלל.	61842 61843 61844 61845 61846
והנה מדברי רש"י מה תנסון לומר היוכל לתת מים בארץ ציה, נראה כי בקרה אותם התורה בצד אחר, כי בתוך דבריהם אלה מונח עמוק עמוק גם היותם כמסתפקים בעיקר יכולת ה', והענין הוא כי אחרי שתפילה לא היתה כאן, כי בקשתם תנו לנו מים אינה נקראת תפילה, אם כן מה מקום לבקשה.	61847 61848 61849
ממה נפשך אם מאמינים הם כי ה' משגיח בתחתונים ויודע כי צריכים הם למים, הלא יתן להם גם בלתי בקשתם, ואם אין ברצון הקב"ה ליתן להם מה תועיל בקשתם, א"כ בהכרח הוא שבבקשתם תנו לנו מים ירדה תורה לעומק עומקיותם, ששם איזה הרהור ופקפוק בהשגחת ה' ויכולתו, היוכל לתת מים בארץ ציה או לא, היש ה' בקרבנו אם אין? והוא ענין הנסיון שהוזהרו עליו לא תנסון את ה'.	61850 61851 61852 61853
אמנם גם בתפילה כבר רבים מתקשים ושואלים, מה מקום לתפילה וכי נעלם מאת ה' חלילה צרכי האדם ומה שטוב לו? אלא כאמור שחלוקים הם הדברים, ולא הרי בקשה כהרי תפילה, כי התפילה היא כבן השופך שיח לפני אביו שבשמים, הוא סודה של תפילה וסגולתה, כי בה אדרבה עוד מתקרב לפני האלהים, בה יודע הוא לפני מי הוא עומד לפני מלך מלכי המלכים, אשר לו היכולת והממשלה ודאי ואין עוד מלבדו. הנה לנו שני פירושים בענין הנסיון שמוזהרים עליו בלאו, לפי דברי הרמב"ן הנה זו אזהרה על המשמש את הרב על מנת לקבל פרס, ולפי דברי רש"י הפירוש הוא על נסיון כפשוטו ביכולת ה' והשגחתו ית', נורא ואיום החילוקים בדקות שנתפשו ישראל בדבריהם, בין בקשה לבין תפילה, וחומר העבודה והזהירות שבזה ה' ישמרנו. (דעת תורה).	61854 61855 61856 61857 61858 61859 61860 61861
מאמר שצט	61862 61863
הנני עמד לפניך על הצור והכית בצור ויצאו ממנו מים (שמות י"ז ו').	61864
וכתב רש"י על הצור לא נאמר אלא בצור, מכאן שהמטה היה של מן דבר חזק ושמו סנפירינון והצור נבקע מפניו, ביאור דבריו שאילו היה נאמר על הצור, היה זה במשמע שלא נצטרך משה כי אם להניח מטהו על הצור, והכאתו לא היתה נצרכת כלל, ולזה נאמר והכית בצור שהצריכו הכותב הכאה חזקה בצור עד שיתפוצץ לגמרי, ומזה הכריח רש"י שהמטה היה ממין סנפירינון, ואילו לא היה משה מכה בצור בחוזק, לא היה הסלע מתפוצץ ולא היו יוצאים מים.	61865 61866 61867 61868 61869
והנה הפיכת צור לאגם מים הלא הוא נס, ואף על פי כן נצטרך משה להכות בחזקה עד כדי התפוצצות הסלע, ובלי הכאה לא היה מתהווה הנס, נמצא שהוצאת המים מהסלע עשה משה רבינו על ידי הכאתו, ועם הכאה זו נאמר הנני עומד לפניך על הצור, כל הבריאה היא בבחינת הנני עומד לפניך שם על הצור, ומעשי האדם הם כאותה הכאה של משה רבינו, וכשאינ מכים אין יוצאים מים שכך הוטבעה הבריאה, שלהשיג משהו יכולים אך ורק על ידי מעשי האדם.	61870 61871 61872 61873 61874
אבל מאידך גיסא השגתו זו על ידי מעשיו היא רק בגדר הנני עומד לפניך על הצור, ומעשי האדם אינם אלא כענין והכית בצור, וכלל זה הוא בכל המעשים והפעולות הטבעיים הנעשים על ידי האדם, הן במשא	61875 61876

ומתן הן באכילתו ושתיתו והן בשאר פעולותיו, ועל זה נאמר (תהלים קט"ו), והארץ נתן לבני אדם,	61877
שבאופן זה הועמדה והוטבעה הבריאה שהאדם יהיה העושה ופועל הכל.	61878
וזהו באמת סוד גדלותו ורוממותו של האדם, כענין דכתיב זכרו תורת משה עבדי, שבני ישראל קבלו	61879
ולמדו התורה הק' ממושה רבינו, ולולא לימד להם משה את התורה לא היו מקבלים אותה כלל, ובודאי	61880
שבכאן נראה סוד רוממותו של משה, ובזה היה נבדל מכל אדם שניתנה תורה על ידו, אבל מאידך גיסא	61881
פשוט ודאי שנותן התורה היה הקב"ה בעצמו, וקולו של משה היה אך ורק שכינה מדברת מתוך גרונו (זהו	61882
פנחס רל"ב).	61883
באופן זה צריך להבין בכל מחשבותיו של האדם, שזהו ענין טבע הנקרא אצלנו מאליו, היינו שהאדם	61884
חושב בעצמו, ובכל זאת אין זה כי אם כמו קולו של משה, כמו ששם אין זה כי אם שכינה מדברת מתוך	61885
גרונו, כן בכל פעולות השכל שכינה מדברת מתוך גרונו, ובדרך זה צריך להבין מה הם מעשי האדם בכל	61886
הדברים הטבעיים. (דעת חכמה ומוסר ח"א ט"ז).	61887
	61888
מאמר ת	61889
ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים (שמות י"ז ח').	61890
ודרשו חז"ל אין רפידים אלא רפיון ידים, לפי שרפו ידיהם מדברי תורה לכך בא השונא עליהם (בכורות	61891
ה' :), מה משמעותו של רמז זה לפי מושגי התורה, אנו קוראים (יחזקאל י"ח) אל ההרים לא אכל, ועיניו	61892
לא נשא אל גילולי בית ישראל, ואת אשת רעהו לא טימא, ולאשה נדה לא קרב, לנו נראה שהנביא מדבר	61893
כאן בעבירות החמורות ביותר, עבודת גילולים, אשת איש, ואשה נדה.	61894
אולם חז"ל מפרשים אל ההרים לא אכל שלא בזכות אבותיו, ועיניו לא נשא אל גילולי בית ישראל	61895
שלא הלך בקומה זקופה, ואת אשת רעהו לא טימא שלא ירד לאומנות חבירו, ואל אשה נדה לא קרב שלא	61896
נהנה מקופה של צדקה (סנהדרין פ"א), הרי לנו שלשון הנביאים שונה מלשוננו, ולמרות התיאורים	61897
החמורים ביותר, אין הכוונה אלא לפגמים דקים שהם בבואה דבבואה של אותם החטאים.	61898
מכאן באיזה חומרה מתייחסת הנבואה אל כל ליקוי נפש קל, ההולך בקומה זקופה הוא בעינינו לכל היותר	61899
נגוע קצת במדת הגאווה, והנביא מתאר אותו כעובד גילולים, היורד לאומנות חבירו אנו רואים בו ליקוי	61900
בזהירותו בממונם של אחרים, ואילו בלשון הנבואה מכנים אותו כטימא אשת רעהו, וכן הנהגה מן הצדקה	61901
שאין בזה אלא פגם דק כפי שרש"י מבאר, שהוא דבר גנאי לאדם הגון, ובכ"ז בלשון הנביא הוא כבא אל	61902
אשה נדה, ואם לשון הנבואה כך על אחת כמה וכמה לשון התורה, ואם בלשון הנבואה מתוארים פגמים	61903
דקים בתיאורים חמורים כאלה, על אחת כמה וכמה לאלו פגמים דקים מכוונים התוארים בתורה אף	61904
החמורים ביותר.	61905
ומכאן אנו למדים גם על האזהרות שבתורה, שלמרות שהתורה מביעה אותן בלשון חמורה כגון לא יהיה	61906
לך אלהים אחרים, לא תרצח, לא תגנוב, אין הכוונה רק לעבודה זרה ממש, לרצח ממש, או לגניבה ממש,	61907
אלא אף לאיזה צל של צל שיש לו איזה מגע שהוא עם העבירות הללו, ואם האזהרות החמורות שבתורה	61908
מכוונות לצל צלן של העבירות, הרי לאיזה פגם כל שהוא מכוונת התורה אם לא באה האזהרה אלא בצורה	61909
קלה, כ"ש אם אינה נזכרת אלא ברמז שהוא.	61910
ומכאן נבוא להבין את הרמז שבמלה רפידים, אנו מוצאים בדברי חז"ל פירוש על המושג הנקרא בלשון	61911
הנביאים עזיבת התורה, הנביא ירמיה מתאר את הסיבה שבגללה בא החורבן לישראל, ואומר מי חכם	61912
ויבין זאת ואשר דבר פי ה' אליו ויגידה על מה אבדה הארץ, ויאמר ה' על עזבם את תורת (ירמיהו ט'),	61913
ומפרשים חז"ל דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פרשוהו, עד שפירשו הקב"ה בעצמו שאין מברכים	61914
בתורה תחילה.	61915
כלומר שהחכמים והנביאים לא ירדו לעומק הדברים, ולא יכלו להשיג מה היה חטאן של ישראל שהביא	61916
עליהם חורבן כזה, ורק הקב"ה בעצמו הבוחן כליות ולב, הוא גילה את חטאם שלא היו מברכים בתורה	61917
תחילה, ומבאר רש"י כשמשימיין לתלמוד תורה, ות"ח מתוך שהן זהירין לעסוק בתורה ורגילין בה אינן	61918
זהירין לברך.	61919
הרי שלמרות שכתוב בפירוש על עזבם תורתי אין הכוונה לעזיבת התורה ממש, כי להיפך הם היו זהירים	61920
לעסוק בתורה ורגילים בה, ועד כדי כך שהחכמים והנביאים לפי המושגים העמוקים ביותר שבחכמה	61921
ושבנבואה לא מצאו שום פגם בלימודם, אלא הכוונה לאיזה פגם דק מן הדק, ולא בעצם הלימוד אלא	61922
בברכות התורה שרק הקב"ה עצמו גילה אותו, ובכל זאת משתמש הנביא בתיאור הפגם הדק הזה בלשון	61923
חמורה כזאת על עזבם את תורת, כאילו היה ספר התורה מונח לפנייהם והם עזבו אותו ולא רצו לעיין בו.	61924
ולפי זה אם היה כתוב בתורה שעמלק בא להלחם בישראל על עזבם את התורה, הרי היה הפגם המרומז	61925
בזה דק הרבה יותר ממשמעותו בלשון הנביאים כאמור, ואם היה כתוב בתורה שבא עמלק על ביטול תורה	61926

ולא על עזיבה לגמרי, היתה משמעותו על פגם עוד יותר דק, וכ"ש אם היה כתוב שרפו ידיהם מן התורה,	61927
והנה לפי חשבון זה כמה דק הפגם שאף בלשון התורה לא נזכר עליו שום ביטוי על איזה רפיון שהוא מהתורה.	61928
	61929
רק כתוב שם המקום בו בא עמלק להלחם בישראל הוא רפידים, אלא שבשם המקום הזה אפשר למצוא רמז שרפו ידיהם מן התורה, הרי לפי המושגים שלנו ואף לפי מושגי החכמה והנבואה, אי אפשר להשיג ולהעלות על הדעת כלל, איזה פגם משהו מצא כאן הקב"ה בדרגתם של ישראל בתורה.	61930
והנה פגם דק שאין לנו כל מושג בו, גרם לבואו של עמלק שפגם בשלמותה של הבריאה במדה כזאת, עד שהכתוב אומר כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק מדור דור, ודורשים חז"ל שנשבע הקב"ה שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק (רש"י שם), כלומר שפגם זה פגע בשמו ובכסאו של הקב"ה כביכול, והפגם הזה הביא עונש כה חמור על ישראל, שבא עמלק להלחם בהם ולהשמידם מן העולם, והעונש נשאר לדורות שעדיין קיים עמלק ומיצר לישראל.	61931
ולא עוד אלא שעלינו לזכור לעולם את הפגם הדק הזה, ושכל זכירת עמלק לא באה אלא לרמז לישראל בכל הדורות לעקור אותו מתוכם, ואף בדורותינו שאין מלך בישראל ואין בכוחנו לקיים מצות מחיית עמלק, בכ"ז עלינו לזכור אותו כדי לעורר אותנו על הפגם הזה של רפיון התורה ולתקן אותו, הרי עד כמה דקים למאוד המושגים של אזהרת התורה לא יהיה לך אלהים אחרים, ולא לו ממדים אימים מגיעות הדרישות מן האדם. (אור הצפון ח"ב פ"ב).	61932
	61933
	61934
	61935
	61936
	61937
	61938
	61939
	61940
	61941
	61942
	61943
מאמר תא	61944
ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים (שמות י"ז ח').	61945
מאין בא? הלך להתיעץ עם בלעם והוא יעיץ אותו שיוכל להלחם, מפני שכל גבורתם של ישראל שמוצאם מאברהם אבינו, ואחרי שגם הוא ממשפחתו יכול הוא להלחם איתם, ומצינו בחז"ל (סנהדרין צ"ט), שעיקר יצירתו של עמלק שנולד מתמנע שהיתה בת מלכים, כמו שנאמר אלוף תמנע וכל אלוף מלכותא בלא תגא, והיא הלכה אצל אברהם יצחק ויעקב שיגיירו אותה ולא קבלוה, ואמרה שאהיה פלגש לאחד ממשפחת אברהם ומצאה את אליפז, וכמ"ש ותמנע היתה פלגש לאליפז בן עשו, ובשביל שרחקו אותה יצא ממנה עמלק שיהיה מיצר לישראל ע"כ.	61946
עד כמה נורא הדבר, כל תעודתם של האבות לגייר גרים כמ"ש ואת הנפש אשר עשו בחרן ואחז"ל (ב"ר ל"ט), אברהם מגייר את האנשים ושרה את הנשים, והם נתבעים שלא קבלו אשה אחת, ובודאי בחשבון צדק לא קבלוה, והנסיון מעיד על זה שהרי ילדה את עמלק, ובכ"ז נשארה תביעה על האבות, שלפי גודל כוחם היה להם להפוך לטוב גם את היותר מושחת האם של עמלק, ובטענה זו בא עמלק ע"פ עצת בלעם להזכיר עון האבות, ולהחליש בזה כוחם של ישראל.	61947
ומשרע"ה אמר אנכי נצב על ראש הגבעה, ואז"ל ראש הוא האבות כי מראש צורים אראנו, גבעות אלו אמהות, א"כ עומד משרע"ה ומזכיר זכות אבות ואמהות, ועמלק עומד נגד זה ותובע הלא תמנע אמו ריחקו מתחת כנפי השכינה, איום הוא דין שמים וגודל העונש שבשביל זה כל הדמים הנשפכים מישראל ע"י העמלקים. (אור יהל ח"א כ"ז).	61948
	61949
	61950
	61951
	61952
	61953
	61954
	61955
	61956
	61957
	61958
	61959
	61960
	61961
מאמר תב	61962
ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים (שמות י"ז ח').	61963
כשהתפשטה והתגברה מדת הגאווה בעם ישראל עד כי נתמלאה סאתם, חרב הבית ונמסרו לידי מלכות הרביעית (זרע עמלק) אשר מגמתם גאווה וכפירה, בנוסח כחי ועוצם ידי אני ואפסי עוד, וכך הורונו חז"ל שבסופה של מלכות רביעית בעקבות דמשיחא חוצפא יסגא (סוטה מ"ט), החוצפה ילך ויגדל, המכיר את האמת אך מחמת גאותו אינו חפץ להכנע לה, מתחצף ופועל במרד ובעזות כנגד האמת כדי להתגבר על תביעת מצפונו, מדה זו של גאווה וחוצפה כלפי שמיא היא מדת עמלק כמבואר בזהר דאיקרי כלב ודא חציפא מכולוהו.	61964
אתם אמרתם היש ה' בקרבנו אם אין, הריני מוסר אתכם לכלב מיד ויבא עמלק, כדי לעמוד בנסיון זה של טומאת הגאווה והחוצפה, הוכנס עם ישראל מדה כנגד מדה לגלות זו, ההולכת ונמשכת מאז חורבן הבית עד ימינו, נסיון קשה הוא להיות בגלות תחת מי שמכיר את רבונו ומכוון למרוד בו, בענין טומאתו של עמלק מצינו שהחמירה התורה וחייבה למחותה לגמרי, צווי שלא נאמר על אף אומה משאר אומות העולם, מצרים שהיא עצם הטומאה העדר גמור של רחוניות, מכל מקום נאמר עליה וידעו מצרים כי אני ה', יתכן שיהיה להם קשר כל שהוא אל הקדושה, ומסוגלים הם לבוא לידי הכרת אני ה'.	61965
	61966
	61967
	61968
	61969
	61970
	61971
	61972
	61973
	61974
	61975

ז' עממין נאמר עליהם לא תחיה כל נשמה, דוקא בארץ ישראל לכן הגרגשי שפינה לאפריקי ניצל, בבל ויון ירדו מגדולתם אך לא הושמדו כליל, אולם על עמלק גזרה התורה תמחה את זכר עמלק, מלחמה לה' בעמלק מדור דור, ואמרו רז"ל אין שמו שלם ואין הכסא שלם עד שימחה שמו של עמלק, מה נשתנה עמלק משאר כל האומות?	61976 61977 61978 61979
לכל אומה יש מדתה המיוחדת אשר היא תוכנה ומהותה הפנימית, מדה זו נקראת בלשון חז"ל שר האומה, דהיינו כוחה ותוכנה המיוחד של האומה, שרו של אדום הוא השטן בעצמו, לכן מכל אומות העולם דוקא עמלק בא ממרחקים, וקפץ ראשון להלחם בישראל וחירף וגידף כלפי מעלה, כי הוא מהוה את הניגוד המוחלט לרוחניות ולקדושה, לכן אינו יכול לסבול בעליית כח הקדושה בעולם ובא להלחם בו.	61980 61981 61982 61983
ראשית גוים עמלק, הוא שורש הטומאה של כל הגוים, כחו הוא כח החוצפה והעזות כנגד הקדושה והרוחניות, כח זה אין לו תיקון כלל, כל האומות אם יכוונו את מדתם המיוחדת לטוב בכוחם לשמש את ישראל, ולהפך על ידי זה לכלי שרת לתכלית הבריאה, אמנם סיועם הוא חיצוני בלבד, אך על כל פנים יש להם שייכות מה אל התכלית, וזוהי זכות קיומם, ובוה מעלים ניצוצות הקדושה שבתוכם, אך כח הגאווה והחוצפה כולו רע ממש ואין לו אחיזה בקדושה כלל, הוא ניתן רק לנסיון כדי להתגבר עליו ולבטלו, וביטולו הגמור הוא תכליתו ותיקונו.	61984 61985 61986 61987 61988 61989
מאז חורבן הבית גדל והלך כח הגאווה של המלכות הרביעית, בגלות זו ההסתר והחושך שבאו בעטיו של חטא אדם הראשון הולכים וגדלים, ההשקפות החומריות מתגברות ומאפילות על הרוחניות, מדי דור מתפתח המדע מתרבות האפשרויות לניצול עולם הזה לתועלת האדם, וכתוצאה מכך מתרבה גאות האדם כאילו הכל בידו ניתן, השקפות אפיקורסיות על עליונות כח האדם הולכות ומציפות את העולם כולו, עד כדי יציאה בריש גלי במלחמה כנגד האמונה בה' ותורתו, זהו עיקר תוכן הגלות של המלכות הרביעית, ולכן עלינו לדעת שזהו הנסיון שבו צריכים ישראל לעמוד בגלות זו. (מכתב מאליהו ח"ג 216).	61990 61991 61992 61993 61994 61995
מאמר תג	61996
ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים (שמות י"ז ח').	61997
הסביבה אם אין ביכולתה לפעול על היחיד, אז אדרבה היא מחזקת ומאמצת אותו בשיטתו, מי שסביבתו רעה אבל הוא חזק ואמיץ בדעתו יותר מכח השפעתה, אז אדרבא מה שהוא רואה את הרע תמיד ממאס את הרע עוד יותר בעיניו, כי רואה הוא יותר מחסרונות של הרע והם לו לגועל נפש, ובוה ירבה להתחזק בדרך הטוב אשר בחר, וכן הוא לצד השני מי שסביבתו כולה צדיקים ואעפ"כ רשע הנהו, אז הוא שונא את הצדק והאמת שנאה עצומה אשר אין דוגמתה ברשעים אחרים.	61999 62000 62001 62002 62003
וזהו פי' אז"ל יבוא עובדיה שדר בין שני רשעים ולא למד ממעשיהם, ויתנבא על עשיו שדר בין שני צדיקים (יצחק ורבקה) ולא למד ממעשיהם, הנה שרו של עשיו הוא השטן עצמו, כי התוכן של עשיו הוא השקר והרע, עד כי עמלק נלחם בישראל על לא דבר, ורק מפני שלא היה יכול לסבול את התגלות האמת שעשו בני ישראל, והיינו מלחמה לה' בעמלק אין השם שלם עד שימחה שמו של עמלק, אלא משנת עמלק אינה בשביל התחרות גשמית, אלא ששונאים אותו ית' ואיתו לוחמים ואת תכלית הבריאה חפצים להחריב ח"ו.	62004 62005 62006 62007 62008
ואיך נהיתה שנאה גדולה כזה על ה' ועל משיחו, דבר זה לא היה אפשר שיתפתח ברשע פשוט, ורק עשיו הגיע עד כאן יען כי דר בין שני צדיקים, יצחק ורבקה היו מחנכיו והוא לא למד מהם, על כן כל הצדקות שראו עיניו וכל החינוך הגבירו בו את העקשנות לצד ההפכי, ונשרשה בו הטומאה עד שבניו עד סוף כל הדורות לוחמים לבטל את תכלית הבריאה, לא מפני אהבתם את העוה"ז לבד, אלא מפני שנאת האמת ואהבת שקר עצמם.	62009 62010 62011 62012 62013
וכן לצד הקדושה עובדיהו שדר בין אחאב ואיזבל ולא למד ממעשיהם, הוא רכש לו את הקיצוניות בשנאת השקר והתחזקות לצד האמת, ועל כן עובדי' בעל קצה ההתאמצות לקדושה, ראוי להתנבא על עשיו בעל הקצה השני, וכן בכל פעם שהיה צורך לתת אפשרות לצדיק להתעלות במדרגה עליונה מאוד, נזרק אל סביבת השפלים היותר גרועים למען ילמד מהם את פחיתות הרע, ויתאמץ בטוב עד מרום קצו.	62014 62015 62016 62017
מתחילה עובדי ע"ז היו אבותינו, למה מתחילין לספר את הגדת יציאת מצרים בזה? אלא שמספרים מגדולתו של אאע"ה, כי בהיותו בין עובדי ע"ז מכמה דורות, על כן כשהכיר אברהם את בוראו והשיג את הטומאה הנוראה שבכל סביביו, ע"י זה עלה אברהם אע"ה אל קצה הקדושה, עד כי אמיצות קדושתו היתה כ"כ, שבכל הדורות עד סוף הבריאה לא תבטל עוד, ומשורש קדושתו יצמח מלך המשיח ותכלית הבריאה בסוף הדורות.	62018 62019 62020 62021 62022
משרע"ה אדון כל הנביאים שהגיע אל היכולת להוריד התורה לארץ, ולהיות בכל ביתי נאמן הוא וגם עניו מאוד מכל אדם, כל המצב השמימי הזה לא היה יכול להגיע אליו אילו לא התחנך בתוך ביתו של פרעה,	62023 62024 62025

ואילו לא ישב על ברכיו כבן, כי אך בהיותו כ"כ קרוב אל מקור הטומאה שכל מצרים היו במ"ט שערי	62026
טומאה, ופרעה עשה עצמו ע"ז היינו טומאה עצמה, זה עצמו דחף אותו כ"כ אל הקדושה עד כי עלה	62027
במרומי מעלותיה.	62028
גם ישראל כשהוצרכו להכנה אל קבלת התורה לא שלח אותם הקב"ה לישיבה של מעלה, אשר משם לקח	62029
מרע"ה את התורה, אלא לתוך שעבוד מצרים להיות עבדים של בעלי מ"ט שערי טומאה, ושעבוד זה	62030
הביאם אל ויזעקו אל ה', אז תשובה זו שהתחילה מן ההיפך היא שגרמה להם לעלות עד מדרגת קבלת	62031
התורה וראתה שפחה על הים.	62032
וזהו ענין הברכה אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, כי בראותנו את האומות עובדי עבודה	62033
זרה, אנו צריכים להודות הרבה להשי"ת שלא עשה אותנו כמוהם אלא האיר לנו באור תורתו, וזה יוליד	62034
בלבנו הכרת טובו ית' לאהבתו, והיינו ואהבת את ה' בכל לבבך, בשני יצריך דאפילו יצה"ר יגיענו	62035
לאהבת ה'. (מכתב מאליהו ח"א 157).	62036
	62037
מאמר תד	62038
ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק מחר אנכי נצב ומטה האלהים בידי (שמות י"ז	62039
ט').	62040
בשעה שאנו לומדים בחז"ל ענינים הדנות בגדולי עולם, הרי במבט השטחי נראה שהלימוד נוגע רק לאותם	62041
גדולי עולם, וממילא נצבת השאלה מה נוגע הדבר אלי, כאשר חוזרים על מאמר חז"ל אודות גדלותו של	62042
משה רבינו או דוד המלך שכך וכך עשו או שלמידה זו זכו, באותה שעה שואל הלומד את עצמו מה לי	62043
ולמדרגה זו? וכי מדרגות נשגבות כאלו דורשים מקטן כמוני?	62044
שאלה זו טעות היא כי הרי התורה נצחית, והפסוקים ופירושי חז"ל עליהם תורה הם, ומלמדים הם את	62045
האדם לנצח נצחים, ואם לא היה בהן כדי להורות עבורנו לא היו ענינים אלה נמסרים לנו, ומכאן שכאשר	62046
אנו מוצאים את עצמנו במדרגתנו הנמוכה, לומדים תורה עם פירושי חז"ל המלמדים אותנו גדלותן של	62047
גדולי עולם, הרי שהלימודים כן שייכים עבורנו, ההקדמה וההכנה הראשונה שעל אדם לידע בבואו ללמוד	62048
תורה היא, שכל הלימודים שבתורה שייכים אליו, אותו לימוד השייך במדרגות נשגבות, אותן מדרגות	62049
שייכות גם במדרגותיו הנמוכות.	62050
איתא בחז"ל (ילקוט"ש תהלים ק"י), מטה עוזך ישלח ה' מציון, איזה מטה זה מטה של יעקב שנאמר כי	62051
במקלי עברתי את הירדן הזה, הוא המטה שהיה ביד יהודה ומטך אשר בידך, הוא המטה שהיה ביד משה	62052
ומטה הא' בידי, והוא המטה שהיה ביד אהרן וישלך אהרן את מטהו, והוא המטה שהיה ביד דוד שנאמר	62053
(שמואל א' י"ז) ויקח מקלו בידו, והוא המטה שהיה ביד כל מלך ומלך עד שחרב בית המקדש ונגנו, ועתיד	62054
לימסר ביד מלך המשיח וכו' עתיד לרדות את עו"א, לכך נאמר מטה עוזך ישלח ה' מציון.	62055
ענין המטה משמש תדיר את אלה שהיו זקוקים להתגבר ולהתעלות למעלה ממדרגתם, מאדם הראשון עד	62056
משיח דרך כל המלכים, כי תכלית הבריאה כולה היא המלכת הקב"ה בעולמו, וכל עבודת האדם היא	62057
המלכת הקב"ה על עצמו, ובספרים ידוע כי באמת הקב"ה משפיע חסד ורחמים והארת פנים בכל עת ללא	62058
הפסק אפילו לרגע אחד, ומה שיש לפעמים זמן של הסתרת פנים, אינו מצד הקב"ה המשפיע, אלא מצד	62059
האדם הגורם לסלק מעצמו את הבית קיבול לשפע.	62060
וקבלת ההשפעה היא ע"י קבלת עול מלכות במידה מוחלטת, שמבטל עצמו כליל למלך מלכי המלכים, ואז	62061
אין חוצץ ואין מעכב בעד השפע מן השמים, אבל כאשר אדם מחשיב את עצמו ואינו מבטל עצמו,	62062
שהגשמיות שבו גברה על הרוחניות, אז כשם שחוצצת התגשמות זו בפני ההתבטלות למלכות, כן היא	62063
חוצצת בפני השפע וההארת פנים וממילא שאינו מקבלו.	62064
כדי לבטל את אותה גשמיות החוצצת בא ענין המטה שענינו מקל רודה המכה על הגשמיות, כל מי שבא	62065
לעלות ולהתעלות, אי אפשר לו לעשות זאת אלא אם כן כופה על עצמו את המעלה, כל נקודה של התעלות	62066
פנימית זקוקה לכפיה, וכן קבלת התורה היתה באופן של כפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית (שבת פ"ח.),	62067
הגם שכלל ישראל התרצה מרצונו ואמר נעשה ונשמע עדיין היו זקוקים לכפיה, כי כל קבלה התלויה	62068
ברצון עלולה להתבטל בביטול הרצון, רק כפיה היא קבלה על עצמו את אותו ענין של התעלות.	62069
זה מטה של יעקב אבינו, בכח מה עבר יעקב את הירדן בדרכו ללבן, במקלי עברתי את הירדן הזה, אין לי	62070
מעצמי כלום מלבד המקל, ההתבטלות הגמורה של הגשמיות הנשברת באמצעות המקל, על ידי זה היה	62071
בכחו של יעקב להתעלות אצל לבן הארמי במידת האמת, כיוצא בזה אנו מוצאים על שלמה המלך שבשעה	62072
שברח ואבד המלכות מלך על מקלו (סנהדרין כ'), שלא איבד מעולם את מידת המלכות על עצמו.	62073
הוא המטה שהיה ביד משה, כל טענותיו של משה מחייבות שלא לקבל את השליחות להוציא את ישראל	62074
ממצרים, אלא שעליך להתעלות מעליהם ועדיין היה משה מסרב, א"ל הקב"ה ראוי אתה לרדות במקל, כל	62075

השבונות נכונים אלא שגזירת הקב"ה היא, עליך לסלקם ולהוציא את ישראל ממצרים נגד כל החשבונות והטעמים.	62076
הוא המטה שהיה ביד אהרן וישלך אהרן את מטהו, וכן דוד וכן ביד כל מלך ומלך, מי זכאי לתואר מלך זה המקבל על עצמו הנהגה זו של מלכות באופן של מטה, זו היא מידת המלכות וכמ"ש ברש"י (דברים ל"א), הקב"ה אמר ליהושע כי אתה תביא את בני ישראל אל הארץ אשר נשבעתי להם, תביא על כרחם הכל תלוי בכך טול מקל והך על קדקדן, מי שבא לתבוע מעצמו דרגה גבוהה יותר, ואי אפשר לו לפעול אותה בעצמו, אם זה בתפילה או בלימוד התורה.	62077 62078 62079 62080 62081 62082
מנסה לחזק את עצמו בחיזוקים שונים ובהתעוררויות שונות ואינו פועל אלא לשעה, ולמחר הוא חוזר למקומו הראשון, מה תקנתו טול מקל והך על קדקדן להכריח עצמו, גדולי העבודה היו קונסים את עצמם בקנסות, אנו אין בנו כח אבל אפשר לקנוס עצמו להימנע מהרבה ענינים שאינם מזיקים לגוף, ולא לרחם כל כך על עצמנו ולוותר על העדר העליה, כי אז תשתרש המדרגה למדרגה פנימית.	62083 62084 62085 62086
ועתיד לימסר ביד מלך המשיח ובו עתיד לרדות את עובדי אלילים, בביאת המשיח תשרור המלכות באופן זה של מטה, וע"ז מרמז הכתוב מטה עוזך ישלח ה' מציון, כי ענין ציון הוא מלכות ושם יתגלה מלכותו, כל הרחמנות והוותרנות שאדם חש כלפי עצמו אינו אלא שפת היצר, מבלי הידיעה שהוא מוכרח לא יגיע לעולם למאומה.	62087 62088 62089 62090
תלמידי ישיבת רדין סרו פעם לשמוע איך החפץ חיים לומד מוסר, ושמעו אותו עורך חשבון השעות של היום וצועק על עצמו, ישראל מאיר הכהן מה עשית מעשר דקות לפני ארבע עד שעה ארבע, וכך היה חוזר ותובע את עצמו ואומרים שצעק גזלן! מה עשית באותם עשר דקות, וכך בראותו את עצמו מוכרח יתעלה יותר ויותר.	62091 62092 62093 62094
למדנו פה אודות אנשים גדולים, אבל כבר הקדמנו כי בהכרח שהלימודים שייכים לכל אחד במדרגתו, הבה ונטיל על עצמנו את מידת המלכות ובאופן שבעל חובת הלבבות שר בסוף ספרו, נפשי עוז תדרכי אשרי אדם עוז לו בכך להתלבש בעוז ובגבורה, ולא להרפות מלתבוע את עצמו, כי אז מקבלים הארת פנים מן השמים. (מערכי לב קע"ז).	62095 62096 62097 62098 62099
מאמר תה	62100
והיה כאשר ירים ידו וגבר ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק (שמות י"ז י"א).	62101
וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה, אלא לומר לך כל זמן שהיו מסתכלין כלפי מעלה, ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים, ואם לאו היו נופלים (ר"ה כ"ט), מזה אפשר לקבל מושג ברור על כח המחשבה המתמדת, בכח המחשבה אפשר להניע את העולמות העליונים, את מקור החכמה העליונה, וכשמחשבתו נפגשת עם יוצר העולמות, הרי הוא ית"ש מקיים את מחשבתו ורצונו.	62102 62103 62104 62105
ברם מתי יש לה למחשבה אותו כח, בשעה שהאדם חי ומתעסק בה בכל הווייתו, ואם כשרה מחשבתו היא מרוממתו עד גבהי הרוחניות והדבקות ביוצר כל, ברגע זה מוכשר הוא לפעול נצורות וגדולות נפלאות וישועות, כי מחשבתו מושלמת ומזוככת, ורצויו הוא בשעה זו להפיק רצון מהבורא ית"ש, עד התהוות מעשים גשמיים של העוה"ז.	62106 62107 62108 62109
מהותה של המחשבה כל זמן שהיא במלוא תנועתה הרי היא דבוקה ואחוזת בבורא ית"ש, ומפעילה את העצמים המופשטים והופכתם למעשים, אם הגעגועים אל האלוקות אמיתיים וטהורים הם, אזי הם מסוגלים להוליד אור אלקי גדול ומבהיק, מה שאין כן כשהמחשבה קלושה ובלתי רצינית, גם האור האלוקי המשתקף לעומת מחשבה כזו אפלולי וכהה עד מאוד.	62110 62111 62112 62113
וזהו מה שאמרו חז"ל כל זמן שהיו מסתכלים כלפי מעלה במאמץ של דבקות עזה ואמיתית, אז הצליחו להתגבר על שונאיהם, ורצונם להתגבר על אויביהם נעשה לרצון השי"ת, והרמת ידי משה ישמש לבני ישראל למניע התעוררותם ודבקותם בטהרת האלוקות, אבל כשנתרפו ידי משה וניטל מישראל הדבקות בו יתב', ממילא נחלשה ונתרפה ההצלחה נגד אויביהם אף במובן הגשמי.	62114 62115 62116 62117
וככוחה של המחשבה לדבקות ית' ולהמשכת החסד והאהבה, כן גם כוחה של מחשבת הרע שהופכת לרועץ ולמקטרג על האדם, והוא נידון בעצמו לישבט עקב המחשבה רעה שחושב על אחרים! ובכן מה מאויים הדבר שהאדם בעצמו מסכן את חייו ממש על ידי מזמותיו, שנדמה לו שהוא יצליח להגשימם ולבצעם על חיי אחרים, ולאמיתו של דבר כל מחשבה רעה ומזימת זדון, ראשית כל מתנקמת ומשיבה לו כגמולו בראשו הוא!	62118 62119 62120 62121 62122
בו ברגע שהוא חושב על אחרים לרעה, בו ברגע הוא נידון בזוהמא רותחת בתוך גופו ונשמתו, הוא הזומם והמתכנן תחבולות נגד אחר, בה ברגע הוא עצמו מתייסר במכמורת הזדון שהוא חושב לאחרים, ודוקא בשעה שהוא מתמיד ומחזיק במחשבת הרשע, הוא מעורר על עצמו דינין ופורעניות ר"ל.	62123 62124 62125

כשאחד חושב רעה על חברו, הרי באותה השעה שהוא מתכנן איך לבזותו ולהקטינו, למעט כבודו לקפח	62126
פרנסתו או להשיג גבולו וכדומה, הוא דבוק וחי במחשבה רעה, וממשיך על עצמו רגשת פועלי און,	62127
ובאותה המחשבה משתמשים בשמים לדוננו, לא בעונש חדש תוצאת חטאן, אלא מינייה וביה לוקחים את	62128
מחשבתו לגמול אותה בראשו, כמ"ש תיסרך רעתך ומשובותיך תוכיחך, אותה המחשבה שגידל בראשו	62129
היא תתנקם בו בעצמו.	62130
ומצאתי בסד"ש סיוע לרעיוני בס' באר הגולה למהר"ל מפראג ז"ל באר השני וז"ל, ועוד תדע להבין דברי	62131
חכמים העמוקים והם דברי אמת, מה שאמרו כאשר זמם ולא כאשר עשה כי זהו מסגולת המחשבה, כי אין	62132
ראוי לפי הסברא שיהיה דין עד זומם למיתה, שהרי אין כאן רק מחשבה לבד, ומה שהתורה חייבה את עד	62133
זומם מיתה, היא בשביל שראוי שתהיה המחשבה שהיה רוצה לעשות לאחיו, נהפך אותה המחשבה עליו	62134
בעצמו, והוא היה חושב להרגו יהיה נהפך עליו ויהיה דינו להיות נהרג, וכמשה"כ ועשיתם לו כאשר זמם	62135
לעשות לאחיו.	62136
ולמה הצריכה התורה לתלות הטעם בזה, אבל התורה אמרה שאשר חשב לעשות אותה המחשבה נהפך	62137
עליו, כי ראוי לפי השכל כי אשר חשב מחשבת און נהפך אותה המחשבה עצמה על החושב, כמ"ש ישוב	62138
מחשבת המן על ראשו אשר חשב לאבד את היהודים, משל מי שזורק אבן על דבר אחד, שאם אין אותו	62139
דבר מקבל האבן, אזי האבן נהפך על הזורק כי יתהפך האבן עליו עכ"ל.	62140
לנו להתלמד מן הרעיון הנשגב והנורא הזה, שכל מחשבתו של האדם כלפי אחרים הן לטובה ולחסד או	62141
למזימה ולנקמה, בראש וראשונה פועלת את ברכתה או קללתה על האדם המחשב עצמו, ע"כ נתאמץ	62142
להתמיד במחשבות החן והחסד, הן בענינים שבינינו לבין בוראנו, והן ביחסים שבין אדם לחבירו, שנתמיד	62143
מבטנו על נקודת החן והחסד שנמצאת בחבירנו, ומתוך דבקותנו במקור הטוב נרבה השלום והקדושה	62144
בעולם.	62145
ואם חלילה יאונה לנו להיאחז באש הקנאה בזולתנו, אל נא נשהה את מחשבת המזימה בקרבנו, עלינו	62146
לכבות את אש מחשבה הזרה, וזהו כוחו של התלמיד חכם שעליו אמרו, אם ראית ת"ח שעבר עבירה	62147
בלילה אל תהרהר אחריו ביום כי בוודאי עשה תשובה, זהו כשרונו וגבורתו של הת"ח, היודע למשול	62148
ולהדריך מחשבותיו במסילה העולה הרמתה, ואם לרגע קט הוא נדחק ונתעה הצידה, חיש מהר ישוב	62149
למסלולו הנכון ע"י חרטה ותשובה שלמה. (תורת הנפש).	62150
	62151
מאמר תו	62152
והיה כאשר ירים ידו וגבר ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק (שמות י"ז י"א).	62153
ורבותינו אמרו במדרש וכי משה היה עושה שיגבר עמלק עליו? אלא אסור לאדם לשהות שלש שעות כפיו	62154
פרושות לשמים עכ"ל, ויש לבאר כי מה שאסור לשהות כפיו שלש שעות כדי שהאדם ירענן ויחדש את	62155
רגש התפלה, כי ע"י שהיה ארוכה מדי בתפלה אחת, הולך ונחלש אצל האדם רגש לתפלה, הוא מצטנן	62156
מהתלהבותו ונעשה לו כהרגל.	62157
אם בתחילת התפלה היה מלא התלהבות והתרגשות, הרי עם ריבוי הזמן נחלש הרגש, ולכן צריך הפסקה	62158
מפרישת כפיו לשמים שזהו אות להתלהבות, אבל מחמת ריבוי הזמן אין התנועה החיצונית הזאת תואמת	62159
את הנעשה בפנימיות ונראית קצת כמרמה, ולכן התאמץ משה רע"ה לפי רום מדרגתו לחדש את עלייתו	62160
בנבואה ובתפלה, לחזור ולשוב אל הרגשות הראשונים שהיו ספונים הוד השכינה וזיווה.	62161
והגר"א ז"ל במשלי כ"ה, הוקר רגלך מבית רעך פן ישבעך וישנאך, הוקר רגלך אלו בתי הכנסיות שלא	62162
ירבה אדם בתפלה יותר מג' שעות עכ"ל, היינו כנ"ל שיש לאדם להשתדל שלא יתקרה אצלו רגש התפלה	62163
על ידי ריבוי הזמן, עליו למצוא תחבולות כדי לעורר את עצמו להתפעלות מחודשת מגדלות הבורא יתברך	62164
וזאת ע"י הפסק קל, שאל אנטונינוס את רבינו הקדוש, מהו להתפלל בכל שעה? אמר לו אסור למה? שלא	62165
ינהג קלות ראש בגבורה (תנחומא מקץ ט').	62166
הקורא הלל בכל יום הריהו מחרף ומגדף (שבת קי"ח), על ידי אמירה בכל יום מצטננת בו ההתפעלות	62167
וההתרגשות מחסדי הקב"ה ומהלל להשי"ת בלי רגש, ועל ידי זה נראה שהוא כמחרף ומזלזל בהכרת	62168
הטובה וזה נקרא חירוף, והטענה אינה מכוונת על כך שהוא מהלל בכל יום, אלא על הקרירות בה נאמר	62169
ההלל, ועל חסרון ההתפעלות בחסדי השי"ת, שכהו עיניו מלראות את הנסים והנפלאות והטובות בהשפעת	62170
ההרגל.	62171
ופרעה הקריב ויצעקו בני ישראל אל ה', פי' רש"י ז"ל בשם המכילתא, תפשו אומנות אבותם, והקשה	62172
הרע"ב מברטנורא עמר נקא מה משמענו רש"י בזה? וי"ל לפי שכתוב אח"כ ויאמרו אל משה המבלי אין	62173
קברים במצרים לקחתנו למות במדבר, משמע שנתרעמו ולא היו צדיקים, לכך פירש מה שכתוב ויצעקו	62174

בני ישראל לא בשבחן דיבר הכתוב אלא בגנותו, שמה שצעקו לא היה בלב שלם כי אם מנהג אבותיהן בדיהן עכ"ל.	62175
עד כמה גדולה התביעה על ההרגל ועשיית המצוות מטעם מצות אנשים מלומדה, מצוות יש לעשות בהתלהבות גדולה לחדד את הלב ולעורר את המחשבה, להתרגש בכל מעשה מתוך אהבה גדולה להשי"ת ולמצוותיו, אחרת אם הוא עושה זאת מפני שמנהג אבותיו בידיו הרי זה לגנאי לו, וכבר אמר ר' יעקב בר' חנינא לרבי בוא ונפשפש בהלכות שלא יעלו חלודה (ספרי האזינו), על כן מוטל על האדם לחדש ולרענן מחשבותיו בעבודת השי"ת, בתורתו ובמצוותיו ובתפלתו שיהיו בהתרגשות ואהבה רבה וכאילו בו ביום קיבל מסיני. (אור חדש).	62177 62178 62179 62180 62181 62182
מאמר תז	62183
והיה כאשר ירים ידו וגבר ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק (שמות י"ז י"א).	62184
וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה? אלא לומר לך כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדים את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברין ואם לאו היו נופלין (ר"ה כ"ט), ולכאורה למה תלה מהלך המלחמה בהרמת היד והנחתה, הלא העיקר תלוי במחשבת לבם של ישראל לאביהם שבשמים, לשם מה מפנה תוה"ק תשומת לבנו לאותה הפעולה של הורדה והעלאת ידיו של משה, ואינה מדגשת מצבם הרוחני של ישראל בשעת המלחמה.	62185 62186 62187 62188 62189
אמנם לפי המפורסם בכוחות הנפש הוא שהאדם נפעל כפי פעולותיו, ההתהוות של כמה מההשגות הרוחניות אף מן העמוקות ביותר, ראשיתן באיזו פעולה גופנית חיצונית מתאימה, כי מהיותו בעל חומר לא יתפעל לדבר בכח, עד שמוציא הענינים מן הכח אל הפועל (החינוך רס"ד).	62190 62191
ולפי זה שפיר תלה את ההתעוררות והתרוממות המחשבה להתדבק בהשי"ת ע"י תנועה חיצונית של הרמת היד והורדתה, שע"י כמה וכמה התאמצויות ותנועות גופניות מתאימות עלול הוא להתרומם ברוחו, ובה בשעה לכופ את הגוף ולהכניעו אל התשוקות הרוחניות הטהורות, הן בתפלה הן בלימוד המוסר והן בלימוד התורה בכלל.	62192 62193 62194 62195 62196
לתקוע בחצוצרות במקדש בכל יום בבוקר בהקריב הקרבן וכמו בשעת הצרות, שנא' וכי תבואו במלחמה ותקעתם בחצוצרות, משרשי המצוה לפי שבשעת הקרבן היו צריכין לכוון דעתם יפה בענינו, כמו שידוע הוא נפסל במחשבות ידועות, וגם כן בעת הצרה צריך האדם כיוון גדול בהתחננו לפני בוראו שירחם עליו ויציליהו מצרתו, ולכן נצטוו בתקיעת החצוצרות בעתים אלו.	62197 62198 62199
האדם מהיותו בעל חומר צריך התעוררות גדולה אל הדברים, כי הטבע מבלי מעיר יעמוד כישן ואין הדבר שיעוררוהו כמו קולות הניגון, וכל שכן החצוצרות שהוא הקול הגדול שבכל כלי הניגון, ועוד יש תועלת נמצא בקול החצוצרות מלבד התעוררות אל הכוונה, כי בכח הקולות יסיר האדם מלבו מחשבת שאר עסקי העולם, ולא יתן לב באותה שעה כי אם באותו הקרבן (החינוך שפ"ד).	62200 62201 62202
הרי שיש צורך לפעמים בהתעוררות גופנית של הפעלת החושים בכדי להגיע לידי התרכזות רוחנית וכמ"ש רמב"ן (בא י"ג ט"ז), וכוונת רוממות הקול בתפלות, וכוונת בתי הכנסיות וזכות תפלת הרבים, זהו שיהיה לבנ"א מקום שיתקבצו ויודו לאל שבראם והמציאם, ויפרסמו זה ויאמרו לפניו בריותך אנו, וזה כוונתם במה שאמרו ויקראו אל אלקים בחזקה, מכאן אתה למד שתפלה צריכה קול (ירושלמי תענית פ"ב), הרי שתכלית בתי הכנסיות הוא להרגיל את הבריות לאיזו פעולה גופנית חיצונית, שמתוכה ועל ידה מתרוממים ברחשי דבקות רוחנית להשי"ת.	62203 62204 62205 62206
כל הקובע מקום לתפלתו אלקי אברהם בעזרו (ברכות ל"א), גם הנסיבות הטבעיים עושים את רשמם על מהלך הפעולה הרוחנית, וע"י ההתרכזות החושים הטבעיים, מוליך האדם את מחשבתו אל ההשגות הפנימיות, וכמ"ש חובת הלבבות (חשבון הנפש תשיעי), ולפי שהיתה מחשבת הלב מתהפכת הרבה, ואין לה קימה למהירות עבור ההרהורים על הנפש, היה קשה עליה לסדר עניני התפלה מעצמה, תקנו אותם רז"ל במלים מתוקנים יסדרם האדם בלשונו, מפני שמחשבת הנפש הולכת אחר הדיבור.	62207 62208 62209 62210
וכן מבואר בספר מסילת ישרים (פרק ז'), כמו שהוא ממהר תנועתו החיצונה, כן הוא גורם שתבער בו תנועתו הפנימית, אך אם יתנהג בכבודות בתנועת איבריו גם תנועת רוחו תשקע ותכבה, והתנועה החיצונית מעוררת הפנימית, וזהו אמנם יסוד לימוד המוסר בהתפעלות ובהתרגשות שהנהיגו חכמי המוסר הקדמונים, בכדי לעורר ולהלהיב את הלבבות בקול ובשפתים דולקות, בקולות ממושכים להתחזק ולהתגבר על פיתויי היצר, להתרחק מהבלי העוה"ז ולהיכנס לעולמות של התעסקות בתורה והיראה אמיתית כפי שמבואר בס' אור ישראל (מכתב ג').	62211 62212 62213 62214 62215 62216
מכאן נבין מה מאוד תכליתית היתה נשיאת כפיים של משה על ראש הגבעה, הנעת ידי משה הלהיבו את בני ישראל הנלחמים, ולפי תנועותיו של משה התגברו בני"ו והפילו את שונאם וכמ"ש הרמב"ן ז"ל,	62217 62218 62219 62220 62221 62222
	62223 62224

והטעם שציוה משה את יהושע להלחם בעמלק, בעבור שיתפלל הוא בנשיאת כפיים אל ראש הגבעה, ועלה שם כדי שיראה את ישראל הנלחמים וישים עינו עליהם לטובה, וגם הם יראו אותו פורש כפיו השמימה ומרבה בתפלה ויבטחו בו ויסיפו אומץ וגבורה.	62225 62226 62227
הרי שההתאמצות הרוחנית עולה לעתים ע"י ההתאמצות החיצונית, וההבטה של ישראל בתנועת כפיים של משה השמימה, הניעה מחשבתם של ישראל להרבות בתפלה ולרומם רוחם, לבטוח בה' ולהוסיף אומץ וגבורה, ובפרקי דר"א, כל ישראל יצאו חוץ לאוהליהם וראו את משה כורע על ברכיו והם כורעים על ברכיהם, נופל על פניו והם נופלים על פניהם, פורש את ידיו לשמים והם פורשים את ידיהם לשמים, כשם ששליח צבור מתפלל כך כל העם עונין אחריו, והפיל הקב"ה את עמלק ואת עמו ביד יהושע עכ"ל.	62228 62229 62230 62231 62232
ולכן אסור לכהן בעל מום לעבוד בעבודת בית המקדש, ופי' החינוך משרשי המצוה לפי שרוב פעולות בני אדם רצויות אל לב רואיהן לפי חשיבות עושיהן, כי בהיות האדם חשוב במראהו וטוב במעשיו, ימצא חן ושכל טוב בכל אשר יעשה בעיני רואיו עכ"ל, כללו של דבר יש והמחשבה נגררת ונפעלת אחרי התנועות החיצוניות, תנועה חזקה בטוב טעם ויופי תיפפה ותשפר את המחשבה, ולפי התנועות של האדם כן תשוכלל ותתעדן גם מחשבתו ורעיוניו. (אור הנפש).	62233 62234 62235 62236 62237
מאמר תח	62238 62239
ויאמר ה' אל משה כתוב זאת זכרון בספר כי מחה אמחה את זכר עמלק מתחת השמים (שמות י"ז י"ד).	62240
יש הסוברים שקריאת פרשת זכור היא מדאורייתא, אנו נוהגים לקרוא פרשה זו פעם בשנה כי עבידי אינשי לשכוח לאחר י"ב חודש (ברכות נ"ח), ולכן עלינו לחזק זכירה זו בכל שנה, והנה עיקר המטרה היא מחיית עמלק, כמ"ש תמחה את זכר עמלק מתחת השמים, ולפי זה אין זו אלא הילכתא דמשיחא, כי בדורותינו אין ידינו תקיפה ואין לנו הכוח והשלטון להילחם בעמלק, וגם לא ידוע לנו מי הוא עמלק, כי הרי עלה סנחריב ובלבל כל האומות (ידים פ"ד ד').	62241 62242 62243 62244 62245
אולם מלבד מצות המחייבה יש גם מצות זכירת עמלק שאנו חייבים בה בכל הדורות, ולכאורה מה התועלת במצוה זאת אם אין בידינו לקיים את מטרתה שהיא המחייבה? אנו מוצאים עוד מצוות זכירה בתורה, זכור את אשר עשה ה' אלקיך למרים (דברים כ"ד), מטרת הזכירה היא להעמיד אותנו על חומרת עוון לשון הרע, יודעים אנו שמרים עמדה במדרגה גדולה מאוד, עד שהכתוב מדמה אותה למשה ואהרן, כדכתיב ואשלח לפניך את משה אהרן ומרים (מיכה ו').	62246 62247 62248 62249 62250
וכשדיברה במשה לא נתכוונה אלא לשבח (ספרי שם), ולא הרהרה אחרי משה אלא באה לברר את ההלכה אולי גם אהרן חייב בהנהגה כזאת, אבל בשמים הרגישו שנתערב בדיבורה גם משהו לשון הרע ובא לה עונש חמור כזה, ומשום כך התורה ציוותה לנו שנזכור את אשר עשה ה' למרים, כדי להזהיר אותנו על החומרה הרבה באבק לשון הרע, אבל בזכירת עמלק מה התועלת שיש בה?	62251 62252 62253 62254
אולם חז"ל גילו לנו שמצות זכירת עמלק באה, לא רק כדי לעורר את ישראל למחות את עמלק, כי אם גם כדי להזכיר לישראל את החטא שגרם לבואו של עמלק, והם מבארים את הדבר במשל למלך שהיה לו כרם והקיפו גדר והושיב בו כלב, אמר המלך כל מי שיבוא ויפרוץ הגדר ינשכנו הכלב ובא בנו של המלך ופרץ הגדר ונשכו הכלב.	62255 62256 62257 62258
כל זמן שהיה המלך מבקש להזכיר לבנו החטא שעשה, הוא אומר לו זכור שנשכך הכלב, כך כל זמן שהקב"ה מבקש להזכיר חטא של ישראל מה שעשו ברפידים שאמרו היש ה' בקרבנו, הוא אומר להם זכור את אשר עשה לך עמלק (ילקוט רס"ד בשם פסיקתא), הרי שמצות זכירת עמלק כוונתה להזכיר לישראל את החטא שניסו את משה ואמרו לו היש ה' בקרבנו אם אין.	62259 62260 62261 62262
והנה יש להתבונן מה היה כאן חטאו של ישראל, הרי למדנו שישאל הגיעו אז למדרגות הגדולות ביותר, ואיך יתכן שהם באו לבחון אם יש ה' בקרבם, מצאנו בחז"ל עוד יותר מזה, הכתוב אומר זכור את אשר עשה לך עמלק, אשר קרך בדרך ואתה עיף ויגע ולא ירא אלקים, ומפרשים חז"ל שאתה עיף ויגע מכון לישראל, ואילו סוף הפסוק ולא ירא אלקים מכון לעמלק (ספרי שם), אולם במכילתא שנינו שאחרים אומרים ולא ירא אלקים אלו ישראל, משום שלא היו יראי אלקים בא עמלק להילחם בהם.	62263 62264 62265 62266 62267
והנה הדבר מופלא מאוד, הרי ישראל עמדו אז במדרגות גדולות מאוד באמונה וביראה, חז"ל אומרים שבזמן שמשה אמר להקב"ה והם לא יאמינו לי, אמר לו הקב"ה הם מאמינים בני מאמינים ואתה אין סופך להאמין, הם מאמינים דכתיב ויאמן העם, ואתה אין סופך להאמין שנאמר לא האמתם בי (ילקוט קע"ב), ואם כי חוסר האמונה שמצא הקב"ה במשה היה בדקי דקות שאי אפשר לנו להשיג אותו, בכ"ז ציין הקב"ה את ישראל שהם עומדים באמונה במדרגה גדולה ממנו.	62268 62269 62270 62271 62272
ועוד שלאחר שראו ישראל את האותות והמופתים במצרים ועל ים סוף, העיד עליהם הכתוב ויראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו, נוסף על זה שהלכו אחרי ה' במדבר, שהקב"ה מצינם על כך לשבח	62273 62274

ביותר ואומר, זכרתי לך חסד נעורייך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה קודש ישראל לה' (ירמיה ב'),	62275
כלומר שמזה הגיעו למדרגת קודש, וא"כ לאחר שהיו במדרגות גדולות כאלה באמונה וביראה, איך אפשר	62276
ליישב את דברי הכתוב שישראל לא היו יראי אלקים.	62277
אולם ישנן מדרגות שונות ביראת אלקים, והן נערכות לגבי כל אדם ביחס למדרגתו הרוחנית, החכם מכל	62278
אדם אומר והאלקים עשה את האדם שייראו מלפניו, ודרשו חז"ל לא ברא הקב"ה את עולמו אלא בשביל	62279
ישראל שייראו מלפניו (שבת ל"א), עצם קיומו של העולם וקיומו של האדם, מחייב את כל ישראל לבוא	62280
לידי יראה, כי הרי הכל תלוי בהשגחתו המתמדת של ה', ואם יפסיק לרגע את השגחתו הכל יהפך לאפס	62281
ואין.	62282
מגדל ומחזק הכל ומחיה את כולם ואינו מסיר חסדו לרגע מהם, כאשר ישא האומן את היונק כך נושא ה'	62283
את האדם כל ימיו, ואם יסיח כביכול דעתו ממנו לרגע מיד הוא מת, כמ"ש התעייף עיניך בו ואיננו (משלי	62284
כ"ג), ואף בשעה שהאדם מסיח דעתו מעצמו כגון שהוא ישן הקב"ה זוכר אותו, כי אלמלא זה לא היה	62285
קיים, ומשום כך אנו מתפללים כל ערב השכיבנו ה' אלקינו לשלום והעמידנו לשלום.	62286
אף שמשון הגיבור היה חייב להתפלל תפילה זו, כי בלי עזרת ה' לא היה בו כח לא לשכב ולא לעמוד,	62287
וכפי שהכתוב מספר שכאשר ה' סר מעליו מיד שהקיץ משנתו מצא שתש כוחו (שופטים ט"ז), ומחובתו	62288
של כל אדם להרגיש ללא הפסק שכל חיותו באה לו מה', ואסור לו להתעלם לרגע מזה שה' משגיח עליו	62289
ללא הרף ואינו מסיח דעתו כביכול ממנו, ואז ימצא תמיד במצב של יראת ה', ואם האדם מסיח דעתו	62290
ממחשבה זו, יש בזה היסח דעת מיראתו את ה'.	62291
והנה מדת היסח הדעת של כל אדם כלפי הקב"ה, נמדדת במדת החסד שה' גומל אתו ובמדת קירבתו	62292
לאותו אדם, בה במדה שהקב"ה קרוב אליו יותר עליו להרגיש בה יותר, ואם לא ירגיש בכך באותה המדה,	62293
רואים בו כאילו הסיח דעתו לגמרי מהקב"ה ואין בו כלל יראת אלקים.	62294
מכאן נבין גם חטאם של יוצאי מצרים, שדוקא משום שעמדו במדרגות אמונה ויראה באה עליהם התביעה,	62295
חז"ל מפרשים כוונתם היש ה' בקרבנו, ר' יהודה אומר אמרו ישראל, אם רבון הוא על כל המעשים כדרך	62296
שהוא רבון עלינו נעבדנו ואם לאו לא נעבדנו, נחמיה אומר אם מספק לנו מזונותינו כמלך שהוא במדינה	62297
ואין המדינה חסרה כלום נעבדנו, ואם לאו נמרוד בו, ורבנן אמרו אם מסיחין אנו בלבבנו והוא יודע מה	62298
אנו מסיחים נעבדנו, ואם לאו נמרוד בו (ילקוט י"ז).	62299
מובן שאי אפשר לפרש את הדברים כפשוטם, שלאחרי כל הנסים שראו בעיניהם החלו לפקפק ביכולתו	62300
של הקב"ה, אלא בודאי היו להם חששות אולי אינם ראויים עוד שימשיך הקב"ה לעשות להם נסים כאלה,	62301
והנה חששות אלה באו להם מתוך היסח הדעת מאת הקב"ה במדה שהם היו חייבים בה לפי מדרגתם,	62302
לאחר שה' עשה לישראל נסים גלויים במצרים ועל ים סוף, וגילה להם קרבה גדולה כזו שהשכינ בתוכם	62303
את שכנתו, וכל הנהגתו איתם היתה שלא בדרך הטבע, ולאחר שהם הכירו בכך כפי שהכתוב אומר זכרתי	62304
לך חסד נעורייך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה.	62305
אסור היה להם להסיח דעתם מקרבה זו ומהנהגה הנסית שהקב"ה גילה להם, ולא היה להם לנסות אם יש	62306
ה' בקרבם ואם הם ראויים שהקב"ה ימשיך בזה, ואם לא עמדו במדרגה זו רואים אותם כאילו הסיחו	62307
דעתם לגמרי מהקב"ה ופקפקו במציאותו, וכאילו אין בהם יראת אלקים כלל, ומשום היסח דעת זה בא	62308
עליהם עונש כזה שהוא קשה מעונשו של עמלק, על עמלק גזר המקום שיקבלו את עונשם לעתיד לבוא,	62309
ואילו ישראל קיבלו עונשם מיד שבא עמלק להילחם בהם.	62310
ולשם כך באה מצות זכירת עמלק לפי האמור בדברי חז"ל, לא באה הזכירה רק להזכיר את עמלק, כי אם	62311
להזכיר לישראל את חטאם שאמרו היש ה' בקרבנו אם אין, הזכירה היא ליראת ה' נוסף על המצוה את ה'	62312
אלוקיך תירא, להזכיר לישראל לכל הדורות איזו מדרגה גדולה של קרבה יש להם מאת ה', ואיזו דרגה	62313
של יראה טובעים מהם, שאסור להם להסיח לרגע דעתם מה' באותה המדה שה' מתקרב אליהם, ואם	62314
אינם במדרגה כזו לא נחשבת יראה כלל. (אור הצפון עמ' ע"ז).	62315
	62316
מאמר תי	62317
ויאמר כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק מדור דור (שמות י"ז ט"ז).	62318
אין השם שלם ואין הכסא שלם עד שימחה כל זכר מעמלק (רש"י ז"ל), ומה הוא העמלק שהשי"ת לוחם	62319
עמו? האם לא יכול הכל יכול להכחידו ברגע אחד? אבל אמרו רז"ל (ילקוט ראובני), והיה כאשר ירים	62320
משה ידיו וגבר ישראל וכאשר יניח וגבר עמלק, ולמה הניח משרע"ה ידיו? שאילו לא הניח ידיו לא היה	62321
נשאר מעמלק שריד ופליט, והיו בטלות כל הבחירה וכל הבריאה, א"כ כל כוחות הרע שבעולם שלוחמים	62322
נגד רצון השי"ת, הם נבראו לכך שילחמו ושנפש האדם תנצחם.	62323

הרי זה כמלך ששולח חיילותיו לעשות מלחמה בינם לבין עצמם, ומי שיראה לוחמים זה כנגד זה, ידמה כאילו כל צד הוא של מלך אחר ושניהם שונאים זה את זה, אבל היודע עומד וצוחק וכענין יושב בשמים ישחק, והלא אלו ואלו חיילותיו המה וברמיזה אחת יכול לצוות להרודה שישתוק, אבל כל רצונו שילחמו כאילו הם של אחר.	62324
כן כל כוחות הרע הלא גם הם נבראים ובורא אחד לכולם, רק כך הוא רצונו שחייליו ילחמו זה עם זה והטוב ינצח, ונצטוו האדם תמחה את זכר עמלק כי כן רצונו ית' שהאדם ימחוק אותו, ונתן בו כח כזה עד שאלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו (קדושין ו'), וזהו כי מחה אמחה זוהי סייעתא דשמיא, אם האדם יעשה כל שבכוחו אז ה' לא יעזבנו בידו.	62325
והיה כאשר ירים משה ידו, אחז"ל (מכילתא שם) שתי ידיו ידו אחת פתוחה ומזכיר כל הגבורות הנסים והנפלאות שנעשו על ידו, וידו השניה פתוחה להראות לכל שלא נטל מאומה מישראל, מי? משה רבינו ע"ה שהעשיר אותם בבית מצרים והים ופ' חמורים כסף וזהב לכל אחד, ונתן להם כל האושר הרוחני והחומרי גם יחד, ואילו נטל מה האם היתה נפגמת בזה מעלתו?	62326
אלא שזוהי מדת הטהרה שאף כעדשה מהטומאה מטמאת, אף בנגיעה בעלמא, וכל כך גדולה זכות שלא נטל מאומה מישראל, עד שמראה גודל הזכות והמעלה בידו, כמו שהוא מראה ידו החזקה אשר עשה לעיני כל ישראל, עד מדה כזו יש לשמור האדם את החומר שלא יתגנב ויטשטש צורה גדולה ונשאה כנפש משרע"ה, אחר שאנו רואים שמשרע"ה נזהר בזה והראה לכל את הזכות הגדולה.	62327
תוה"ק מלמדת לאדם רום מעלת המדות הטובות, להתלמד ממדת שמים מה הוא רחום אף אתה היה רחום (שבת קל"ג), אשר כל חכמי העולם לא יכלו להשיג אפס קצה של מדרגה רמה כזו, ולעומת זה באה תורה זו עצמה ומצוה זכור אשר עשה לך עמלק, ועוד הרחיבה ציור רשעתו של עמלק כדי להעלות חימה! ואין בזה כל פלא כי אין טוענין למסית (סנהדרין י"ט), לא תחמול כתיב ובעמלק הלא כתוב אשר קרך, ועל המשפיע להטות בני אדם מדרכי תוה"ק אסור לרחם עליו.	62328
לכן אמר הכתוב תמחה לא תשכח, מלחמה לה' בעמלק מדור דור, וזוהי תכלית הבחירה להכיר את כח הרע ולמחוק אותו, וזוהי מלחמת היצר שנצטוינו תמחה את זכר, ולא די בעבודת האדם לבד כי אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו (סוכה נ"ב), רק כי מחה אמחה הוא עזר מהשמים, אבל על זה נאמר שים באוזני יהושע כאילו הוא סוד כמוס, למען לא יסמוך האדם על בטחון בכגון זה, כי רק הבא לטהר מסייעין אותו (שבת ק"ד).	62329
(אור יהל ח"א ד' ל"א).	62330
מאמר תי	62331
ויאמר כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק מדור דור (שמות י"ז ט"ז).	62332
האדם רואה את עצמו אדם של שעה, ומעשיו הם בעיניו כצל עובר, אולם לא כן הוא הדבר באמת, שהאדם אדם של דורות הוא, ומעשיו קבועים ועומדים עד סוף כל הדורות, אמרו ז"ל (ילקו"ש ר' רס"ח), אמר רבי לוי בשם רבי חמא בר חנינא, כל זמן שזרעו של עמלק קיים בעולם לא השם שלם ולא הכסא שלם, אבד זרעו מן העולם השם שלם והכסא שלם, האויב תמו חרבות לנצח וערים נתשת אבד זכרם המה, מה כתיב בתריה וה' לעולם ישב כונן למשפט כסאו ע"כ.	62333
מה מאוד יחרד הלב עד היכן יגיע פגמו של חטא, שהרי אם אחר שחידש הקב"ה את עולמו ע"י גילוי היד החזקה והזרוע נטויה באותות ומופתים במצרים, וכל עיקרו לא היה אלא להודיע שמו הגדול בעולם, וכמו שמפורש בכל פרט ופרט של יציאת מצרים, וידעו כי אני ה', וידעתם כי אני ה', ואעפ"כ חטאו של עמלק שחטא בשעה קלה, וגם לא אהנו מעשיו רק בנחשלים שפלטן הענן מחמת ע"ז (ילקו"ש סוף תצ"א), עכ"ז גרם שלא יהיה השם שלם והכסא שלם.	62334
ולא עוד אלא שהקלוקל היה עד כדי כך שגם כל התיקונים הגדולים שנתקן בהן העולם אח"כ, במתן תורה שנאמר עליו ביום חתונתו וביום שמחת לבו (תענית כ"ו:), וכן הקמת המשכן ובנין בתי המקדש, לא הועילו לתקן את הפגם עד ביאת משיח צדקנו, שרק אז יתוקן הפגם על ידי מחייתו כמ"ש ז"ל.	62335
אמר ר' ברכיה בשם ר' אבא בר כהנא, כל זמן שזרעו של עמלק קיים בעולם, כביכול כאלו כנף מכסה את הפנים, אבד זרעו של עמלק נטלה הכנף שנאמר ולא יכנף עוד מוריך (ילקו"ש סוף בשלח), התוס' בברכות ג' הביאו בשם המחזור ויטרי, שיהא שמייה רבא שהוא עיקרו של קדיש, אינו אלא תפלה שיתוקן הפגם הזה, והיינו שכל ישראל לדורי דורות מתפללין לתיקון הפגם שנפגם ע"י רשעי אומה"ע בשעה קלה. מזה אנו למדים גדלותו של האדם, שהוא בבחינת סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, כי בצלם אל' עשה את האדם, וכל פגם באדם הוא כביכול פגם בצלם בשם ובכסא, ואם יזכה כמו שזכו אבות העולם חקוק הוא בכסא הכבוד, ואם לא זכה ואשם פוגם הוא בשם ובכסא כביכול מה שאין הפה יכול לדבר, וכבר אמרו רז"ל (יומא פ"ו.), גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד, והוא מפני שגם החטא עד כסא	62336
	62337
	62338
	62339
	62340
	62341
	62342
	62343
	62344
	62345
	62346
	62347
	62348
	62349
	62350
	62351
	62352
	62353
	62354
	62355
	62356
	62357
	62358
	62359
	62360
	62361
	62362
	62363
	62364
	62365
	62366
	62367
	62368
	62369
	62370
	62371
	62372
	62373

הכבוד מגיע, כל כך גדול הוא האדם וחשוב במעלתו, שכדאי הוא חטאו לקלקל מה שנתקן ע"י יציאת מצרים וקריעת ים סוף, ושום תיקון אינו מועיל לתקן קלקול זה אלא מחיית החוטאים בלבד.	62374
חטאו של עמלק מה היה, הרי לא יצא מסוג החטאים הידועים לנו, שהרי התורה גילתה חטאו ולא ירא אלקים, הרי שכל עיקר חטאו לא היה אלא ההתרוקנות מיראת שמים, אלא שאם האדם שנברא בצלם מתרוקן לגמרי מיראת שמים, גדול הוא הפגם כל כך שמגיע עד כסא הכבוד ושמו ית', וכל כך למה שאין לו להקב"ה בעולמו אלא אוצר של יראת שמים בלבד, אם אין יראה הוא פגם בשמים.	62375
ולא עוד אלא שמצינו בדבריהם ז"ל, שיש חטאים שהשוותה תורה באיזה בחינה לחטאו של עמלק, וכן אמרו (ילקו"ש ר' תתקל"ח), זכור את אשר עשה לך עמלק, מה כתיב למעלה כי תועבת ה', כל הפרשיות של מעלה של מצוות הן, השב תשיב, כי תקצור, כי תחבוט, כי תבצור, כיון שמצא פרשה זו כי תועבת ה' כתב אחריה זכור, אמר משה ידבק רשע לרשע, משל לרוצה שנתפס הביאווה לפני השלטון, ולא היה בבית האסורין רוצח אלא אנשים טובים, אמר השלטון תנוהו במקום אחר לעצמו, לאחר ימים נתפס רוצח אחר אמר השלטון ינתן עם חבירו בזיקים, כך אמר משה ינתן מי שעשה עול עם מי שעשה עול.	62376
ובמדרש לקח טוב תצא יש תוספת לשון, ואין לך אומה אוהבת עוול יותר מעמלק, לקיים מה שנאמר פני ה' בעושי רע להכרית מארץ זכרם ע"כ, הרי שכל עושה עול דבוק הוא ברשעו לרשעו של עמלק ונענש בעונשו, וכמו שמפורש בקרא פני ה' בעושי רע להכרית מארץ זכרם, והלא יחיל הלב ופליצות תאחזנו בזכרו אל מה עלול הוא האדם להגיע, אכן הלא מדה טובה מרובה, אם פריקת היראה כך גורמת ופוגמת, טובתה של יראה לא כל שכן שגדול מעל שמים חסדה ובכסא הכבוד היא חקוקה. (דליות יחזקאל).	62377
	62378
	62379
	62380
	62381
	62382
	62383
	62384
	62385
	62386
	62387
	62388
	62389
	62390
	H
	62391
	62392
יתרו	62393
מאמר תיא	62394
וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלהים למשה ולישראל עמו (שמות י"ח א').	62395
מה שמועה שמע ובא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק (רש"י), ובגמ' מה שמועה שמע ובא ונתגייר, ר' יהושע אומר מלחמת עמלק שמע, שהרי כתיב בצדו ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב, ר' אלעזר המודעי אומר מתן תורה שמע ובא, ר"א אומר קריעת ים סוף שמע ובא (זבחים קט"ז.), ועי' בשפתי חכמים כי שיטת רש"י היא, שמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, שאלת הגמ' היא מה עורר יתרו להתגייר, הרי חכם גדול היה גם לפני מתן תורה, וסבל הרבה על דעותיו כאשר לא רצה לחיות לפי המוסכמות.	62396
	62397
	62398
	62399
	62400
	62401
איתא שלושה היו באותה עצה בלעם איוב ויתרו, בלעם שיעץ נהרג, איוב ששתק נידון ביסורין, יתרו שברח זכו מבני בניו שישבו בלשכת הגזית (סוטה י"א), הגם שחז"ל אמרו גדול הנאמר באיוב יותר ממה שנאמר באברהם (ב"ב ט"ו:), הרי אנו מוצאים ביתרו שהיה גדול מאיוב בקום ועשה, כי הוא ברח והפקיר את כל הכבוד להיות יועץ המלך, וכן ולכהן מדין שבע בנות ופירש רש"י, ולכהן מדין רב שבהן ופירש לו מע"ז ונידוהו, רואים אנו כי יתרו לא התחשב כלל במצב הגשמי ובכבוד, והוא נשאר איתן במעמדו לחיות חיי השכל.	62402
	62403
	62404
	62405
	62406
	62407
וזאת היא קושיית הגמרא מה שמועה שמע ובא ונתגייר, מדוע לא רצה להמשיך לחיות כמו קודם על השכל, למה העדיף להכניס עצמו תחת כנפי השכינה ועול התורה שהיא למעלה מן השכל להיות מצווה ועושה? ועל זה כל אחד מפרש ואומר טעמו, רש"י מבאר כי נדחף לכך מפני ששמע קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, שני הדברים ביחד כי בעת שהיתה קריעת ים סוף, הכתוב מעיד אז נבהלו אלופי אדום, וכיצד היה מקום שעמלק יעז וילך להלחם עם ישראל, שהרי ודאי שהמלחמה הזו אבודה בשבילו, והרי לפי השכל אין מקום למלחמה כזו?	62408
	62409
	62410
	62411
	62412
	62413
אך מכאן אנו רואים כי בזמן שיש לאדם נגיעה ונטיה, הריהו כסומא ממש ואינו מסוגל לראות דבר מחוץ לנגיעתו, כי היתה לו נגיעה להחליש את הרושם שנעשה בעולם מקריעת ים סוף, והמדרש מדמה מלחמת עמלק לאמבטיה רותחת, שמי שקופץ לתוכה אע"פ שהוא נכוה הוא מצנן את האמבטיה.	62414
	62415
	62416
זה הדבר אשר עורר יתרו שלא יסמוך עוד על שכלו לבד, כי האדם עלול לטעות הרבה בעת שיש לו נגיעה, ולכן בא ונתגייר להכניס את עצמו תחת עול התורה ולהיות מצווה ועושה, כי זו הדרך הבטוחה והנכונה לאדם, שהרי אי אפשר לו לנטות כלל מדרך התורה, וממילא לא יסמוך על שכלו ולא יתחשב עם נגיעתו, ועל זה הוא מצווה ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך (דברים ו'), וזה כולל כל נגיעותיו וחשבונותיו של האדם. (נחלת אליעזר).	62417
	62418
	62419
	62420
	62421
	62422
מאמר תיב	62423

וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלהים למשה ולישראל עמו (שמות י"ח א').	62424
אומרים חז"ל מדוע כתוב למשה ולישראל והלא משה בכלל ישראל הוא? להודיע ששקול משה כנגד כל ישראל, רש"י ז"ל על המקום, ויש לשאול מה רוצים חז"ל ללמדנו בזאת? מאי נפקא מינה שקול, לא שקול, וכמה שקול? הלא הפסוק מתייחס בעיקר לשמיעת יתרו מה שמועה שמע ובא, ומה מקום למדידה זו מי שקול כנגד מי?	62425 62426 62427 62428
אם נסתכל סביבנו אנו רואים שכל המדידות אצלנו בינינו לבין אחרים, וכן בין אדם לחבירו הם רק כשמדובר במעלות האדם החמריים, דהיינו ההישגים וההצלחות בגשמיות, מי מרויח יותר מי מוצלח יותר, מסתכלים על כל אחד איך הוא לבוש איך הוא נוסע, באיזה בית הוא גר עם מי הוא מתחבר, וכך ידוע שבעולם כל אחד שווה לפי מה שהוא מרויח בכל חודש, וזהו מקור כל המדות וכל המצבים המפריעים לאדם בעבודתו.	62429 62430 62431 62432 62433
אבל כשמדובר על מעלות הנפש על הישגים ברוחניות, על עמידה בנסיונות ועל תיקון המדות, אז יש לנו עין טובה ואין אנו מתמודדים ולא מקנאים, אלא שכל אחד יתעלה כמה שירצה זה לא מפריע לי, ועל כן גם מי שלומד מוסר ומתעלה הוא עושה לשם שמים מוחלט, כי אין לו מזה שום כבוד ושום הסכמה, ואף לא התענינות מהסביבה, מי היום מקנא מתפקיד של רב? מי מעריך ראש ישיבה, או משגיח רוחני וכל שכן עובד הלומד מוסר בסתר ושואף לתיקון מדותיו?	62434 62435 62436 62437 62438
ולזה כיוונה התורה יש לך אדם ששקול כנגד כמה בני אדם מצד מעלות הנפש, והדברים מוסברים באריכות בספר חובות הלבבות שער חשבון הנפש חשבון תשעה ועשרים, שיתבונן יתרון נפשו על גופו ויכיר יתרון קצת בני אדם על קצתם, עד שאדם אחד שקול כנגד אלף בני אדם, וידע כי יתרונו אינו מכוונות גופו אך מצד מעלות נפשו, מה שצריך להיות חשוב לאדם אלו ההישגים הנפשיים ולא החומריים, כזה אנו רואים במלחמת מדין, שפינחס היה שקול כנגד כל פקודי החיל בגלל פעולתו במסירת נפש, ויקם מתוך העדה ויקח רומח בידו ועמד מול כולם, בזה הראה שהוא שווה כנגד כולם, מה גם שאפילו משה ואהרן רפו ידיהם.	62439 62440 62441 62442 62443 62444 62445
כמו שרואים בהישגים הרוחניים החיוביים אותו דבר רואים בעבירות, ישנם עבירות כגון שנאת חנם, לשון הרע, וכן המלבין פני חבירו וכו', שכל כך החמירו בהם חז"ל והעמידו אותם בשווה לכל שאר העבירות, כאילו עובד עבודה זרה! נורא ואיום! מה ההשוואה בין לשון הרע ועבודה זרה? אבל כך קבעו חכמינו ז"ל כי המשקל שלהם הוא משקל מיוחד ומכוון היטב, והמקור שממנו מגיע האדם לדיבור לשון הרע הוא המקור לעבוד עבודה זרה.	62446 62447 62448 62449 62450
אם משה רבינו זכה להנהיג דור דעה בתנאים כאלו הרי הוא שקול כנגד כולם, וכך גם הסבא זצ"ל היה מעריך את הישיבה לפי התלמידים המובחרים שבה, הכיתה והחברה נמדדים לפי ההישגים המובחרים שבהם ולא לפי הפחותים, כי קנה המדה זהו מעלות הנפש, ובמעלות הנפש אכן משה רבינו היה שקול כנגד כל ישראל, ואת זה רצתה התורה להדגיש כסיבה לביאת יתרו למדבר. (דגל המוסר).	62451 62452 62453 62454 62455
מאמר תיג	62456
וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלהים (שמות י"ח א').	62457
מה שמועה שמע ובא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, יתרו בא רק אחרי ששמע על מלחמת עמלק ולא לאחר ששמע ממכות מצרים? כי שונה היתה יציאת מצרים ממלחמת עמלק, כי בצאת ישראל ממצרים נמצאו בדרגה גבוהה, כמ"ש וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים אחד מחמשה, כי החוטאים מתו בשלשת ימי אפילה, וזה שפרעה הקריב את ישראל לאביהם שבשמים, היתה זו מעלה יתירה שזכו לה ישראל, עמדו בנסיון וצעקו אל ה', נמצא שהמלחמה עם פרעה לא באה מחמת חטאם של ישראל, אלא כדי להעלותם במעלות התשובה השלמה.	62458 62459 62460 62461 62462 62463
לא כן מלחמת עמלק שבה נאמר וילחם עם ישראל ברפידים, ואמרו חז"ל שרפו ידיהם מן התורה ומן המצוות, אף שה' שמר עליהם בכל זאת התרשלו בהכרת ההשגחה ושאלו היש' ה' בקרבנו, משום כך בא עליהם עמלק, הרי שעמלק בא לא מחמת התעלות שלהם אלא מחמת חטאם, ויתכן שעמלק בא עליהם מדה כנגד מדה, כי אם ישראל לא הרגישו את השגחת ה', בא עליהם עמלק שגם הוא אינו מרגיש, כאשר שמעו עמים ירגזון עמלק לא הרגיש כלום ובא להילחם עם ישראל, נמצא שמלחמת עמלק באה כעונש על אי הרגשת מציאות ה'.	62464 62465 62466 62467 62468 62469
והנה ידוע כי יתרו נטה מן הרע אל הטוב בכוחות עצמו כמו שאחז"ל (שמו"ר א' ל"ח), שיתרו היה כומר לע"ז וראה שאין בה ממש ופירש הימנה, אבל הטוב לא נשתרש בו עדיין, כי יתרו סבור היה כי ההכרה בלבד מספיקה שלא יתדרדר שוב לעולם הרשע, ואין הוא זקוק לשום זיקה ממשית של ועשה טוב, אלא ההכרה בלבד מספיקה.	62470 62471 62472 62473

אבל לאחר מלחמת עמלק שרפו ידיהם מן התורה, נוכח לדעת כי אף האדם הנמצא בדרגה גבוהה מאוד יכול ליפול הימנה לתהום, כי הרי אין לך הכרה ברורה יותר מאשר קריעת ים סוף, שראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי, ובכל זאת רפו ידיהם, מכאן למד יתרו שיש צורך באיזה פעולה נמרצת כדי להיחזק בטוב, ועליו להתגייר כדי לחבר את הארת התורה עם הארת השכל, ואז יש תקוה שישאר בדרגתו הגבוהה.	62474
	62475
	62476
	62477
	62478
ובזה תובן לנו עצתו של יתרו לבחור שרי אלפים וכו', כי ישראל נמצאו אז בדרגה גבוהה של מוסריות, שנאמר כי יבוא אלי העם לדרוש אלקים, וביאר אדמו"ר זצוק"ל (הסבא מנובהרודוק), כי שאלת ממנום של אחרים היתה אצלם לא פחות מאשר שאלת טריפה, וכפי שמסופר על אלכסנדר מוקדון שבאה לפניו שאלה שנמצא אוצר בחצר, והמוכר טען שהוא מכר את החצר ביחד עם האוצר, והקונה טען כי הוא קנה את החצר ולא את האוצר, ממילא עם הנמצא במעלה מוסרית כזו אינו זקוק להרבה שרים, ובשבילם מספיק היה משה רבינו שיברר להם שאלותיהם מסוג זה.	62479
	62480
	62481
	62482
	62483
	62484
אבל יתרו שנוכח לדעת עד כמה אי אפשר לסמוך על ההכרה בלבד, ויש צורך ביסודות חזקים, לכן יעץ למשה רבינו שדוקא לעת כזאת יש למנות שרי אלפים ושרי מאות, שאם אחר כך תעלה אצלם בעיה החורגת מגדר של דרישה, ויהיה גם ענין של משפט שזה רוצה לזכות וגם השני רוצה לצאת זכאי, שיהיו להם אז שופטים שישפטו משפט צדק, כי אם ימנו את השרים רק אז בשעה שהשאלה כבר תעמוד על הפרק, יהיה קשה להרגיל את העם בגדרי המשפט, מכאן לימוד לכל אדם שעליו לראות את הנולד ולהקיף עצמו בגדרים, שהם ישמרו עליו בבוא העת שלא יתדרדר ממדרגתו הגבוהה. (גויילי אש).	62485
	62486
	62487
	62488
	62489
	62490
	62491
	62492
מאמר תיד	62492
וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלהים (שמות י"ח א').	62493
איתא בילקוט יתרו (רמז רע"א), ראויין היו ישראל לקבל את התורה אילולי עמדו משה ואהרן שנאמר (משלי ב') יצפון לישרים תושיה, ראויין היו ישראל להגאל ממצרים אילולי משה ואהרן שנאמר ואחרי כי יצאו ברכוש גדול, ראויה פרשת שופטים ליאמר ע"י משה אילולי עמד יתרו, ראויה פרשת נחלות ליאמר ע"י משה אילולי זכו בנות צלפחד.	62494
	62495
	62496
	62497
הבחירה של האדם אינה אלא לצרף את עצמו למאורע קיים ועומד, ואם האדם נועד לשליחות מסוימת, ואף הוענקו לו כחות ומדרגות להיות ראוי לשליחותו, מ"מ אם מרפה עצמו הרי הוא מאבד את מעשה השליחות ואיש אחר יקחנה, וכן הדבר להיפך מי שמעמיד עצמו לשליחות, אפילו אם לא נגזר עליו מתחילה שיהא הוא בעל המעשה, הרי הוא זוכה בזה (וכמ"ש במד"ר כ'), והמה בוכים געו כולם בבכיה, בעגל עמד משה כנגד ס' רבוא וכאן רפו ידיו, אלא בשביל פנחס שיבוא ויטול את הראוי לו, ולפי שנתעצל ולא ידע איש את קבורתו.	62498
	62499
	62500
	62501
	62502
	62503
ואגב יש בזה לימוד מוסר לעורר כל אחד לנצל את זמנו וכוחותיו, כי יש מעשים הנועדים עבורו ובעצלותו וחולשתו עלול לאבדם ויעשו ע"י אחר, ומאידך אם מתאמץ יוכל לזכות בכוחות למעלה ממדרגתו, מוצאים לפעמים שאנשים עולים לגדולה במדרגות גבוהות שמעולם לא נראו בהם, ההסבר הוא על פי הילקוט הנ"ל, כי צירפו עצמם לאיזה מאורע שהיה חייב להיות, ומן השמים הוענקו להם כחות חדשים שיהיו הם העושים.	62504
	62505
	62506
	62507
	62508
ראויה פרשת שופטים ליאמר על ידי משה אילולי עמד יתרו, יתרו שלא הניח עבודת כוכבים שלא עבדה, יתרו הגר שדרגתו שוללת ממנו מלכות ואפילו שאר שררה (יבמות מ"ב:), הוא זכה יותר מכלל ישראל ואפילו ממשה רבינו שראויה היתה פרשה זו לינתן על ידו, מכל מקום מפני שעמד יתרו זכה שפרשה שלימה בתורה תיאמר על ידו.	62509
	62510
	62511
	62512
כה חשובה ונעלית היא אצל הקב"ה התרוממות האדם, שעל ידי זה מתעלמת פרשה ממשה רבינו וניתנת לו, בודאי שעז הפצנו למצוא את נקודת ההתרוממות של יתרו, במה זכה יתרו למה שזכה, ואשר מצאנו בזה במפורש הוא וישמע יתרו, יתרו קלט את אשר שמע התפעל ממה ששמע, התפעלות שהפכה אותו ליתרו המצטרף אל כלל ישראל ויוצא אל המדבר, מתגייר ומקבל את התורה.	62513
	62514
	62515
	62516
ואף שמצאנו מעלות אחרות ליתרו עוד בבית פרעה וכמ"ש (סוטה י"א), א"ר חייא בר אבא א"ר סימאי שלשה היו באותה עצה, בלעם ואיוב ויתרו, בלעם שיעץ נהרג, איוב ששתק נידון ביסורין, יתרו שברח זכה ומבני בניו ישבו בלשכת הגזית, מכל מקום לא הביאתו מעלה זו לידי מעלתו שזכה לה לאחר השמיעה, שהרי במדין היה כהן לע"ז ואפילו אחר שפירש מע"ז ונידוהו, לא בא עדיין לכלל ישראל עד לאחר ששמע יציאת מצרים על כל ענייניה, ולאחר ששמע מלחמת עמלק, רק אחר כך ומתוך כך זכה למה שזכה.	62517
	62518
	62519
	62520
	62521
	62522

כח השמיעה מהו? ההקשבה הפנימית לדבר הנשמע והפיכתו למלמד, ועיין במדרש (שמו"ר כ"ז), שמעו ותחזי נפשכם, אם יפול אדם מראש הגג כל גופו לוקה, והרופא נותן לו רטיה בראשו וכן בידי וכן ברגליו	62523
ובכל אבריו, נמצא כולו רטיות, אני איני כך אלא רמ"ח אברים באדם הזה והאוזן אחד מהם, וכל אחד מלוכלך בעבירות והאוזן שומעת וכל הגוף מקבל חיים, שמעו ותחזי נפשכם, לכך אמר שמעו דבר ה' בית יעקב, וכן אתה מוצא ביתרו שע"י שמיעה זכה לחיים ששמע ונתגייר.	62524
שמע ישראל אתה עובר היום את הירדן, מה ראה לומר להן כאן שמע ישראל, רבנן אמרי למה"ד למלך שקידש מטרונה בב' מרגליות, אבדה אחת מהן אמר לה המלך אבדת אחת שמרי את הב', כך קידש הקב"ה את ישראל בנעשה ונשמע, אבדו את נעשה שעשו את העגל, אמר להן משה אבדתן נעשה שמרו נשמע הוי שמע ישראל (דב"ר ג').	62525
בקבלת התורה עמדו ישראל בדרגה של נעשה ונשמע, דרגה של מלאכי השרת כמ"ש (שבת פ"ח.), בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצתה בת קול ואמרה להן, מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשין בו, דכתיב גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו, ברישא עושי והדר לשמוע, ולאחר חטא העגל ירדו ממדרגת נעשה ונשמע לדרגת נשמע.	62526
קבלת התורה של נעשה קודם לנשמע, הוא אופן שבו אין הנעשה זקוק לנשמע, הקירבה של האדם להקב"ה היא כח מוחשת שאין צורך בהתבוננות קודם העשיה, באותה מדרגה אין פעולתה של הנשמע מכשיר לנעשה אלא מעמיק, ממדרגה זו נפלו בחטא העגל, מאחר שלא ניצלו הנעשה איבדו את קירבתם, ומתוך כך באו לכלל פחד שמא איבדו הכל, ונתבשרו החזיקו בנשמע, כלומר באפשרותכם להגיע שוב לכלל עשיה על ידי נשמע, אם תשמעו בידכם להתרומם ולחזור לנעשה.	62527
בין הקנינים הראשונים ממ"ח קניני התורה הוא שמיעת האוזן (אבות פ"ו), לשמוע את דבר ה' בתורה, אמרו חז"ל (איכה רבתי פתיחתא ב'), הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו שהמאור שבה מחזירם למוטב, מי שלומד בשמיעת האוזן בודאי יגיע מנשמע לנעשה, מי שלומד את התורה באופן זה לקלוט בעצמו תמיד את הלימודים שהתורה מלמדת אותו, מתוך תשוקה לידע את דבר ה' המתגלה בתורתו מתעלה לכח השמיעה.	62528
בדברי המדרש הללו טמון יסוד ההצלחה, מי שאינו מפתח כח השמיעה בעצמו, הרי הוא עומד לעולם מבחוץ ומעשיו אינם אלא חיצוניים וכשמגיע נסיון קל מיד נופל, ודבר זה מגופן של לוחות אנו למדים, הלוחות הראשונות היו כולם מעשה אלקים גם הם גם כתבן, ולא היו זקוקים ישראל אלא לקבלם, לעומתם הלוחות השניות היו זקוקים לפסל לך שתהא בהם גם עבודת האדם, כי לאחר חטא העגל אי אפשר לזכות בתורה, רק אחרי הקדמה של התעוררות מצד האדם.	62529
וכשם שמידת השמיעה הוא קנין מקניני התורה, כן הוא קנין בכל המצוות, בתפלה אמור הדבר לדינא, או"ח (ק"א סעיף ב') ומשמיע לאזניו בלחש, אין ענינה של תפלה דיבור לקב"ה, אלא להשמיע לעצמנו מה שאנו מבקשים ממנו, וכשאדם שומע ומתבונן במה שאומר ברוך אתה ה' נקלטת בו התפלה, ואז יודע שהוא מתפלל וזקוק לתפלה וכל חיותו תלויה בתפלה, וכפי המידה שזוכה אדם להיות שומע כך הוא מתעלה.	62530
בוא וראה שכל ענינה של קבלת עול מלכות שמים לא נאמר אלא בלשון שמיעה, כשהתורה באה לצוות על האדם לקבל על עצמו עול מלכות שמים הרי מקדימה שמע, אי אפשר לקבל עול ללא שמיעה, שמע ישראל כל האמונה שאתה חי בה חזור והתבונן בה, ורק על ידי זה תזכה לקבלת עול מלכות שמים. (מערכי לב).	62531
	62532
	62533
	62534
	62535
	62536
	62537
	62538
	62539
	62540
	62541
	62542
	62543
	62544
	62545
	62546
	62547
	62548
	62549
	62550
	62551
	62552
	62553
	62554
	62555
	62556
	62557
	62558
	62559
מאמר תטו	62560
וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלהים (שמות י"ח א').	62561
פירש"י מה שמועה שמע ובא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, מגלים חז"ל שהסיבה שיתרו בא להתגייר, כי שמע על קריעת ים סוף ומלחמת עמלק זה השפיע עליו, ומדוע לא הועילה חכמתו מצד עצמה שיבוא להתגייר, והרי מצד חכמתו חתר וביקש דרכים למצוא את האמת, וכמ"ש במדרש שלא הניח שום עבודה זרה שלא עבדה, ביקש את האמת ולא הסתפק במוסכמות, אלא עבר מע"ז אחת לשניה שמא האמת טמון בה, ומכח חכמתו הגיע עד לביטול ע"ז לגמרי, מכל מקום לא הספיקה חכמתו שיבוא להתגייר.	62562
אף שמועה רבינו היה אצלו ובודאי השפיע עליו, בכ"ז נשאר עדיין כמקודם, ורק כאשר שמע מקריעת ים סוף ומלחמת עמלק בא להתגייר, והיינו דמבואר בחז"ל (איכ"ר ב'), חכמה באומות תורה באומות אל תאמין, הרי לך ששני מציאות הן, יש מצב של חכמה ומדרגה זאת יתכן למצוא אף אצל האומות, אמנם תורה היא מדרגה נוספת ומהותה שונה מאוד ממהות החכמה, ומדרגת התורה לא תימצא אצל האומות, ולכן אף שיתרו חכם גדול היה מכל מקום עדיין אין זה תורה.	62563
	62564
	62565
	62566
	62567
	62568
	62569
	62570
	62571

וראה ברמב"ן בתחילת עשרת הדברות הראשונים החלו לעבוד את המלאכים שהם השכלים הנבדלים,	62572
בעבור שידוע למקצתן שררה על האומות כענין שכתוב שר מלכות יון וכדומה, וחשבו שיש יכולת בהם	62573
להטיב או להרע, וכל אחד עובד לשר שלו, והם הנקראים בתורה אלוהים אחרים, אף על פי שהיו	62574
העובדים מודים שהכח הגדול והיכולת הגמורה לאל עליון, המין השני בע"ז שחזרו לעבוד לצבא השמים	62575
השמש והירח או המזלות, וחשבו כי בעבודתם יגבר המזל ויועיל להם.	62576
כל סוגי הע"ז הם למטרה אחת שסבורים שעל ידיהם יזכו להצלחה ורב טוב, נמצא שכל עובדי ע"ז הם רק	62577
למען לקבל ממנה, אף ע"ז אינה דורשת מאת העובד אותה לתת מעצמו ונפשו עליה, ע"ז אינה דורשת	62578
ענוה ואיננה מבקשת שישבור העובד את מדותיו תאוותיו ורצונותיו, ולכן ע"י חכמה אפשר להגיע לביטול	62579
הע"ז, אמנם אין זה תורה כי תורה מחייבת אותנו לביטול העצמיות, לכניעה מוחלטת והסרת כל התאוות	62580
והרצונות, ולמדרגה זו א"א להגיע ע"י חכמה, ולכן לא הועיל כל חכמת יתרו רק כדי לפרוש מע"ז, אבל	62581
לבוא ולהתגייר הגיע רק לאחר ששמע קריעת ים סוף ומלחמת עמלק.	62582
כתב הרמב"ן (בפרשת בא), וכוונת כל המצוות שנאמין באלוקינו ונודה אליו שהוא בראנו והיא כוונת	62583
היצירה, שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה ואין לעליונים בתחתונים חפץ מלבד זה שידע האדם ויודה	62584
לאלוקיו שבראו, זו העיקר הנדרש מן האדם להכיר ולידע שהוא נברא והקב"ה בראו, ומכיון שבראו עליו	62585
להכיר טובה אליו, ואתה מחיה את כולם זו עיקר ההכרה, שאין לו מעצמו כלום אלא כל מציאותו וקיומו	62586
ע"י רצון השי"ת, וכאשר יכיר בזאת באמת ובתמים, ממילא תחייבו הכרה זו ביטול העצמיות וכניעה	62587
מוחלטת לרצונו יתברך.	62588
כפיפות זו לרצון ה' ית' קשה מאוד להשיגה, ולכן יתרו על אף כל חכמתו הרבה לא הגיע אליה, משום	62589
שקשה היה לו לכופ עצמו לרצון השי"ת, ולכן לא הועילה השפעת משה רע"ה וכל חכמתו כדי להתגייר,	62590
כל חכמתו הספיקה רק כדי לבטל את הע"ז ולא עד כדי קבלת עול מלכות שמים, ורק לאחר ששמע קריעת	62591
ים סוף ומחיית עמלק, שראה שיש עונש ונמצא מי שיכול להעניש, שיש בורא ומנהיג שבו הכל תלוי	62592
ובכוחו להעניש, אז בא להתגייר ולכופ עצמו לרצון קונו.	62593
אמת שידיעה זו ברורה אצלנו שאנו נבראים ותלויים בו יתברך, אמנם אין זו הכרה פנימית כל מהלך חיינו	62594
אינו מתנהל על פי הכרות אלו, בטבענו מונח שכל העולם שייך לנו ולנצח נצחים, וכאילו איננו נבראים	62595
ותלויים ביד הקב"ה, אלא אנו המנהיגים את העולם כפי רצוננו, ומשו"ה איננו מכניעים עצמנו לפני	62596
הקב"ה, והדרך להגיע להכנעה היא בעת שרואה עונש, וכשם שיתרו ראה מחיית עמלק ומזה בא להתגייר.	62597
אך באמת אינו צריך לכך, אלא בעת שיכיר שהוא נברא ממילא יכניע את עצמו, והסיבה שאיננו מכירים	62598
בזאת, מפני שאנו חיים במצב של בלבול, אדם אזיל בהאי עלמא וחשיב דיליה הוא לדורי דורות, וכל חיינו	62599
ספוגים במחשבות היאך לכבוש את העולם כולו, ואיננו מפסיקים אף לשעה קלה ממאמצים ותכניות	62600
להשיג את העולם הזה, וכמ"ש חז"ל (קה"ר ה' י"ד), שתינוק נולד וידיו פשוטות, להכניס לתוך ידיו כל	62601
הנאות העוה"ז, ולכן שרויים אנו בבלבול ובשאיפה, ואין לנו זמן להתרכז ולחשוב שאנו נבראים מחויבים	62602
לכופ עצמנו לפני הבורא.	62603
בספר מעלות התורה איתא, שמעתי מפי אחי הגר"א ז"ל שכל דיבור ודיבור בתורה שיצא מפי הגבורה הוא	62604
מצוה בפני עצמו, ומי שיש לו עיני השכל ולב מבין יכול להתנהג בכל פרטי הנהגותיו ועניניו על פי התורה	62605
והמצוה, ואז יוכל לקיים התורה והמצוה בכל עת ובכל רגע עד אין מספר, וכן אמר דוד המלך ע"ה רחבה	62606
מצותך מאד (תהלים קי"ט), ואף שאיננו רואים זאת, זה רק מפני חסרון הבנה שבנו, אבל בתורה מונח	62607
בכל פרט מעשה מצוה, ומה שהזכיר תרי"ג מצוות אינו אלא שרשין אבל הם מתפשטים לענפים הרבה.	62608
שמעתי מהסבא מקעלם ז"ל, שכדאי לו לאדם להבראות ולחיות חיים ארוכים ואפילו לסבול גיהנם, בשביל	62609
השכר שצפוי לו עבור עניית אמן פעם אחת, והטעם לזה שכיון שכל דיבור של הקב"ה בלא תכלית, א"כ	62610
כל אמן הוא ללא תכלית כלל, והוסיף שם בספר מעלות התורה ולכן נמשלה התורה לעץ, כמו שבעץ יש	62611
כמה ענפים ובכל ענף כמה שרביטין ובכל שרביט כמה פירות ובכל פרי כמה גרעינים, וכל גרעין בכחו	62612
להוציא כמה שרשין וענפין, כן התורה והמצוות כל דיבור ודיבור כולל כל המצוות.	62613
ולאחר כל הנ"ל עלינו להתעורר, כתיב חוטא אחד יאבד טובה הרבה (קהלת ט'), כל הטוב הצפוי לאדם	62614
יכול ליאבד ע"י קטנות אחת, ירבעם בן נבט הפסיד כל השכר הגדול שאני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן,	62615
עבור שאלת מי בראש (סנהדרין ק"ב), נוראות להתבונן שאלה אחת ופקפוק קטן הטרידוהו מגן עדן, וכל	62616
זה יחייבנו לשים לב על דרכינו שלא נחיה בבלבול. (אור יחזקאל ח"ג).	62617
	62618
	62619
מאמר תטז	62619
וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלהים (שמות י"ח א').	62620

וישמע יתרו מה שמועה שמע ובה קריעת ים סוף ומלחמת עמלק (רש"י), יתרו שבע שמות נקראו לו, יתר	62621
על שם שיתר פרשה אחת בתורה ואתה תחזה, יתרו כשנתגייר וקיים המצוות הוסיפו לו אות אחת על שמו,	62622
הקשה האלשיך הקדוש, איך קראו הכתוב יתרו קודם שנתגייר בשם המיוחד לו, אשר קנאו רק אחר שזכה	62623
לכל השלמות בגירותו, והלא בשעה ששמע עדיין לא היה יתרו.	62624
ועוד שאחר שהזכיר הכתוב המעלה הגדולה הזאת שזכה לה עד שקראו הכתוב יתרו, למה מפילו עד תהום	62625
רבה וקורא אותו כהן מדין שהיה כומר לעבודה זרה, ועוד מהו שהזכיר הכתוב חותן משה והלא הדבר כבר	62626
נודע לכל, שכן כבר מוזכר ומשה היה רועה את צאן יתרו חותנו כהן מדין.	62627
וביאר האלשיך כי ראש דבר מלמדנו הכתוב, איך היא הדרך הישרה לזכות אל השלימות, שמיעת האוזן,	62628
ע"י השמיעה שאדם נותן לב לשמוע אל דברי ה' ומוסריו ולימודיו, עולה במעלות האושר קו לקו, כמאז"ל	62629
על הפסוק שמעו ותחי נפשכם, וזהו שאמר וישמע יתרו כי ע"י ששמע ושת לבו אל מעשה ה' הנורא, זכה	62630
להתקרב אל ה' עד הגיעו אל השלימות עד כי קראו הכתוב יתרו.	62631
כל יושבי תבל שמעו את אשר הוביש ה' את מי ים סוף וכמאמרם ז"ל (שמו"ר כ"ח) שהנס נשמע בכל	62632
העולם, וכל מימות שבעולם נבקעו, כולם שמעו וחלו שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת, אז נבהלו	62633
אלופי אדם, אילי מואב יאחזמו רעד נמוגו כל יושבי כנען, כולם שמעו והיכן המה? מדוע לא שתו לבם	62634
לנטוש אלוהיהם ולהתגייר, ואפילו אותם שאינם אדוקים ודובקים בעבודה זרה, מדוע לא באו להתגייר	62635
ולהדבק בה' יתברך, ורק יתרו על אף היותו כומר לע"ז כהן מדין, נטש הכל ובה לחסות תחת כנפי	62636
השכינה.	62637
וכל כך למה? מפני וישמע שמיעה טובה היתה לו, כולם שומעים אך יש שומע ואינו מקבל אזניו אטומות,	62638
ויש שומע ושם הדברים על לבו, הוא שומע באזני לבו, וזהו שאמר הכתוב וישמע יתרו הגם שבשעת	62639
שמיעה עדיין לא התגייר, אבל שמיעתו היא שהביאתו עד כדי התקרבות אל ה', שמיעה של נתינת לב	62640
שהביאה לידי יתרו, וזהו שהדגיש הכתוב כי אף שהיה כהן מדין זכה בכח השמיעה שלו.	62641
מסופר על פילוסוף אחד שהתחנן לפני המלך ונפל לרגליו, שאלו אותו מקורביו האינך בוש לעשות כן?	62642
השיבם אמנם כן אבל צריך אני לדבר לאזני המלך, ומה אעשה כי אזניו ברגליו, לכל אדם נברא אזנים, אך	62643
כדי לשמוע שמיעה של קבלת הדברים זקוק האדם לאזני לב, ואיך הגיע יתרו לזה? ממשיך האלשיך	62644
ואומר, חותן משה אין זה אלא מפני היותו חותן משה, כי בהתחברות אליו נדבק לה'.	62645
ויש להוסיף על פי שאמרנו (ברכות ל"ג): ועתה ישראל מה ה' שואל מעמך כי אם ליראה את ה', אטו	62646
יראת שמים מילתא זוטרתא היא, אין לגבי משה מילתא זוטרתא היא, ולכאורה אינו מובן תירוץ הגמ',	62647
הלא לכל ישראל דבר הכתוב ולגבי דידם לאו מילתא זוטרתא היא, וביאר השל"ה הקדוש דכיון שהיה להם	62648
לישראל רב ומנהיג כמשה רבינו, הרי בנקל יש בידם להגיע לידי יראת שמים, וזהו שמצינו ביתרו שמחמת	62649
היותו קרוב אל משה, זכה לשמוע שמועה טובה וזכה לאזן שומעת.	62650
בפרשת משפטים מביא רש"י דברי המכילתא, מה ראה און להרצע מכל שאר אברים שבגוף, אמר ריב"ז	62651
אזן ששמע על הר סיני לא תגנב והלך וגנב תרצע, ובמסכת (קידושין כ"ב:), אומרת הגמ' ר' יוחנן בן	62652
זכאי היה דורש, מה נשתנה אוזן מכל אברים שבגוף, אמר הקב"ה און ששמעה על הר סיני בשעה	62653
שאמרתי כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע.	62654
שמעתי ממו"ר המשגיח דשיבת לומז'ה זצ"ל ששאל, וכי האוזן חטאה בכך הלא הרגלים הלכו לגנוב,	62655
הידיים הם שגנבו, ובאר דיש כאן טענה לאזן שלא שמעה טוב מאמר ה' לא תגנובו, כי אילו היתה שומעת	62656
לא היה גונב, כמ"ש הרמח"ל אילו ידיעת ה' היתה רחבה בדעתנו לא היינו חוטאים, תביעה כלפי האון	62657
ששמעה מן השפה ולחוזן, בני תורה צריכים לדעת יסוד גדול זה, לבל יאטמו את אזנם בתאוות ברצונות	62658
ומידות רעות, למען תשמע האוזן את דבר ה' ותקלוט אל תוכה את הדברים בקבלה של ממש.	62659
(דרכי מוסר).	62660
	62661
מאמר תיז	62662
וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלהים (שמות י"ח א').	62663
הרמב"ן כתב גבי המחלוקת אם יתרו בא קודם מתן תורה או לאחריה וז"ל, ולמה לא אמר ששמע מה	62664
שעשה למשה ולישראל במתן תורה שהוא מהנפלאות הגדולות שעשו להם, הנהיה כדבר הגדול הזה או	62665
הנשמע כמוהו, השמע עם קול אלוקים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי, ומדוע לא סיפר משה	62666
ליתרו את מעמד הר סיני וממנה יידע כי השם אמת ותורתו אמת ואין עוד מלבדו.	62667
אף שבקריעת ים סוף הגיעו כל ישראל למעלת הנבואה, וכמ"ש ראתה שפחה על הים מה שלא ראה	62668
יחזקאל בן בוזי במראה הנבואה, מכל מקום במעמד הר סיני היתה מדרגה גבוהה יותר, שהרי קריעת ים	62669
סוף יכלו ישראל לקבל הארה זו, שהרי אמרו ישראל שירה בעת קריעת ים סוף, אמנם בשעת מתן תורה	62670

נאמר נפשי יצאה בדברו, שיצאה נשמתן של ישראל, כי לא יכלו לקבל את ההשגות המופלאות שקיבלו	62671
בהר סיני, וזכו למדרגה של פנים בפנים דיבר ה' כעין מדרגתו של משה רבינו ע"ה.	62672
והטעם לכך כי במעמד הר סיני זכו ישראל לקבלת התורה, ההתקרבות הגדולה ביותר שיתכן להגיע אליה,	62673
שהרי אפשר להגיע להכרה באמונה ובהשגחה אף ללא תורה, חביב אדם שנברא בצלם (אבות ג'), מדרגת	62674
צלם אלוקים אף היא מדרגה עליונה, אמנם מדרגת ישראל היא למעלה מזו שנקראו בניו למקום, וניתן	62675
להם כלי חמדה החביבות העליונה ביותר, וכל מה שחביב יותר בעיני הקב"ה הרי זה תכלית השלימות,	62676
וכיון שבמעמד הר סיני זכו לחביבות אין שיעור ונהנו מזיו השכינה הרי זה תכלית השלימות.	62677
אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי, וברש"י לא מסורת היא	62678
בידכם ולא בדברים אני משגר לכם, אלא אתם ראיתם אשר עשיתי במצרים, כמה עבירות היו חייבין לי	62679
קודם שנזדווגו לכם ולא נפרעתי מהם אלא על ידכם, הוכחה לגודל אהבת השי"ת לישראל, שעל ידם	62680
מתנקם הקב"ה במצרים, והוסיף להוכיח גודל אהבתו לישראל, שנשא אותם על כנפי נשרים, ועיין ברש"י	62681
כנשר הנושא גוזליו על כנפיו, כאומר מוטב יפול החץ בי ולא בבני, כ"ז להראות אהבת השי"ת לעמו	62682
ישראל.	62683
דברים אלו נאמרו כהקדמה למתן תורה, שע"י שיראו גודל אהבתו יקבלו על עצמם לשמוע בקול ה',	62684
וצריך להבין הרי גודל ההתגלות במעמד הר סיני, שהקב"ה בעצמו ירד על ההר ליתן תורה לישראל, וכל	62685
הלמעלה ירדו למטה למען נתינת התורה, א"כ הרי ראו את האהבה והחביבה שאוהב הקב"ה את ישראל,	62686
ואף ללא ההקדמה יגיעו ישראל להכרות אלו, ומדוע הוצרכו להתבונן קודם מעמד הר סיני באהבת השי"ת	62687
שנראית ביציאת מצרים.	62688
נמצינו למדים יסוד גדול בדרכי העבודה, אין הקב"ה נותן מתנות חנם לישראל הכל חייב כל אחד ואחד	62689
לקנות בעצמו, ורק אחר כך הקב"ה נותן מתנתו, ולכן הוצרכו ישראל להגיע בעצמם להכרה והתקרבות	62690
השי"ת, ורק אחר כך זכו למעמד הר סיני, ולו לא היו מכינים עצמם בהתבוננות זו לא היו זוכים	62691
להתקרבות במתן תורה, ומשו"ה הוצרכו להקדים מ"ט ימים מיציאת מצרים וכן ג' ימי הגבלה, והכל	62692
הכנות והקדמות כדי שיוכלו אח"כ להגיע למעמד הר סיני.	62693
עומדים אנו לפני יום קבלת התורה, בימים אלו נמצאת ההשפעה שהיתה במעמד הר סיני, וכפי שהיתה	62694
דרושה הכנה במעמד הר סיני כן דרושה הכנה בימים אלו, וראה ביעב"ץ (אבות ו'), שכתב שכל הפרקים	62695
הראשונים של פרקי אבות הם הקדמות לפרק הששי קנין התורה, כי תקון המדות הם הכנה למעמד הר	62696
סיני, שכל זמן שיש מדות רעות באדם לא יתכן שיזכה לתורה, וכל המ"ט ימים שקדמו למעמד הר סיני	62697
הכינו עצמם בתקון מדותיהם.	62698
ובעיקר חייבים אנו ליצור בקרבנו תשוקה למעמד הר סיני ולקבלת התורה, כי ללא התעוררות והרגשים	62699
במעמד הר סיני, אין זה נקרא הכנה ראויה ולא נוכל לקבל את הסגולות המיוחדות של יום זה, ובתורה	62700
מפורש היאך צריך להיות זכרון מעמד הר סיני, השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר	62701
ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך, וכתב הרמב"ן הדברים אשר ראו עיניך, הם הקולות והלפידים	62702
ואת כבודו ואת גדלו ודבריו אשר שמעת שם מתוך האש, חייב לזכור כל הפרטים וההתגלויות שהיו	62703
במעמד הר סיני.	62704
וכל העם רואים את הקולות, שהגיעו למעלה גדולה שראו קולות, שלכאורה קולות אינו דבר מוחשי	62705
ששייך בו ראייה, וכן מצינו בחז"ל שראו ישראל את המלאכים עשויים דגלים דגלים (במד"ר ב' ג')	62706
והתאוו להיות כמותן, וכל הפרטים הללו כלולים במצות עשה דזכרון מעמד הר סיני.	62707
וראה שם ברמב"ן שכתב, כאשר אמר שנזהר בכל המצות ונשמור החוקים והמשפטים לעשותם, חזר ואמר	62708
רק אני מזהירך לזכור מאין באו אליך המצות, החובה לזכרון מעמד הר סיני צריכה להיות כדי שידע ויכיר	62709
שזו הסיבה לחובת קיום המצוות, נמצא שכל שאינו יודע וזוכר מעמד הר סיני, רחוק מאוד מכל חיובי	62710
התורה וקיום המצות, נתבונן נא במצבנו הרוחני ונראה כמה שייכות יש לנו לתורה, מחובתינו לעשות	62711
הכנה לקראת יום השבועות, לשבר את החומר שבנו ולקרב את הדברים לתוך לבנו, ויהיה לנו תקוה	62712
לזכות למתן תורה. (אור יחזקאל ח"ה).	62713
	62714
מאמר תיח	62715
וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלהים (שמות י"ח א').	62716
מה שמועה שמע? ר' אלעזר המודעי אומר מתן תורה שמע ובא, שבשעה שנתנה תורה זעו כל מלכי אדמה	62717
בהיכליהם, באותה שעה נתקבצו כל אומות העולם ובאו אצל בלעם ואמרו לו, שמא המקום עושה לנו כשם	62718
שעשה לדור המבול?... אמר להם שוטים... תורה נותן לעמו... וכיון ששמעו כולם את הדבר הזה מפיו נסו	62719
כולן והלכו איש איש למקומו (ילקוט בשם המכילתא).	62720

צריכים להבין לפי דעה זו למה באמת חיכה יתרו עד מתן תורה, מאחר שכבר שמע מנס קריעת ים סוף,	62721
שהרי קריעת ים סוף נשמע מסוף העולם ועד סופו (ילקוט שם), ולמה התעכב מלבוא עד אחרי מתן תורה?	62722
ועוד קשה שמצינו ליתרו שעבד כל עבודה זרה שבעולם (רש"י י"ח י"א), ולא מצאנו שעבד פעם להקב"ה	62723
אף על פי שידע ממנו, כמו שפירשו חז"ל על הפסוק עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים, ופירש	62724
המכילתא מכירו הייתי לשעבר ועכשיו ביותר ע"כ.	62725
ויש לבאר שיתרו חשב שהקב"ה מסר את הנהגת העולם לשרי מעלה, ולכן היה עובד להם כדי שהם יעמדו	62726
לצידו ויצליחו מפעליו, אבל להקב"ה אי אפשר לעבוד כי אינו נזקק כלל למעשי התחתונים, ואפילו אחרי	62727
ששמע מקריעת ים סוף שאז הבין שרק יד ה' היתה במצרים, בכל זאת היה מקום לחשוב שרק בפעם	62728
הזאת הושיע ה' את ישראל, אחרי שסבלו הרבה תחת המצרים, אבל אח"כ שוב יתנהג העולם על פי שרי	62729
מעלה.	62730
אולם כששמע יתרו ממתן תורה, הבין אז שמעשי התחתונים הוא שורש ההשגחה, וכמו שהקב"ה אחד כך	62731
יש אחדות בהשגחתו ויש דין ויש דיין בעולם, ואין כוחות השמים מנהיגים ככל העולה על רוחם, ההשגחה	62732
היא עמוקה מאוד דק דק עד אין נבדק, מנפלאות תמים דעים אשר אין לעמוד עליה, וכיון שנתן הקב"ה	62733
תורתו לבריותיו סימן הוא שהשגחתו עליהם, לא מקרה יוצא מן הכלל הוא שנפרע מפרעה ומצרים מדה	62734
כנגד מדה, והפך את כל הכוחות הטבעיים שבעולם להראות כי מושל הוא על כל הכוחות, אלא כך היא	62735
המדה תמיד!	62736
והנה יתרו שבח את הקב"ה בלשון ברוך באמרו ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים, ואמרו חז"ל	62737
שגנאי היה למשה ולישראל שלא אמרו ברוך עד שבא יתרו ואמר ברוך ה' (סנהדרין צ"ד), וצריך להבין	62738
איזה יתרון יש בשבח של יתרו יותר משירת אז ישיר ששרו ישראל על הים, אבל לפי דרכינו הענין	62739
יתבאר על נכון, משום שהשבח ברוך ה' מראה על זה שהקב"ה הוא מקור הברכה וההצלחה, וזה מראה על	62740
השגחתו התדירה להשפיע לעולם.	62741
אמנם בשירת הים הרבו לשבח אותו יתברך על היותו נאדר בכח ומושל בעולם, אולם לא הביעו האמונה	62742
שהוא משגיח תמיד על העולם, ולשולל הדעה של אלה המאמינים ביכולתם של שרי מעלה להשפיע, עד	62743
שבא יתרו ואמר ברוך ה', רוצה לומר שאין שום כח בעולם זולתו אלא הקב"ה בעצמו מקור הברכות, וכל	62744
השפע בעולם נובע ממנו לבד.	62745
כל ימיו הקריב קרבנות לכוחות השונות בעולם, בהנחה שרק הם המשפיעים בעולם משום שעזב ה' את	62746
הארץ והניחה בידם, על ידי הפולחן גרידא חשב שימצא חן בעיניהם ויטיבו לו ולשולחיו, בלי שיהיה צורך	62747
לאדם להטיב דרכיו ולפקח על מעשיו, האמין שאין שום סדר אחיד בהנהגת העולם, אלא הכוחות	62748
מתעצמים זה עם זה ומשפיעים למי שמתרצה אליהם, ופתאום נהפך על יתרו כל עולמו, והבין שאין	62749
העולם הפקר אלא יש דרך ישר המושתת על תיקון האדם את עצמו, ובו מושל הוא על כל הבריאה כולה,	62750
משום שרק התורה משפיעה על הנהגתו יתברך.	62751
מרום החושך אשר היה שקוע בו, היה יתרו הראשון לתת שבח על בקיעת אור השחר, על תפיסת העולם	62752
החדשה שנתגלתה על ידי מתן תורה, תורה חדשה של מוסר והתאפקות, מצא תרופה ותבלין ליצר הרע	62753
המקונן בלב האדם ומסוהו לדרך צלמות, נתמלא יתרו בוז לעובדי עבודה זרה המסתפקים בפולחן ריק	62754
מתוכן, וחיים חיי הפקר כרצונם מבלי שיעמדו על הצורך לתקן עצמם בתורת האלקים.	62755
נתמלא יתרו תשוקה עזה להתגייר ועזב את כל כבודו והלך למדבר עם ישראל, אולם אומות העולם עשו	62756
ההיפך! גם להם נודע ממתן תורה גם הם הבינו שנתן הקב"ה דרך ונתיב לאדם להשיג את אושרו ע"י	62757
תורה, אבל למשמע אוזן נסו למקומם והשתדלו לשכוח מזה, כי בשיקוציהם נפשם חפצה, רצו דוקא חיי	62758
הפקר אף כי זה חיי שקר, והתכסו בחושך של אמונתם הנבערת מבלי להסכים לראות אור השמש, פחדו	62759
מהצורך לתקן את עצמם וליישר את דרכיהם הנלוזים. (המוסר והדעת ח"ג).	62760
	62761
מאמר תיט	62762
וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלהים (שמות י"ח א').	62763
מצינו בחז"ל (איכ"ר ב' י"ז), אם יאמרו לך חכמה באדום תאמין תורה באדום אל תאמין, צריך שתהיה	62764
לנו הבחנה לחלק בין תורה לחכמה, כמו החילוק שבין דומם לצומח ובין חי למדבר, תורה היא מציאות	62765
וסוג אחר לגמרי, חכמה לגבי תורה הוא כמו דומם לגבי צומח, ומה שאין מבחינים בין תורה לחכמה הוא	62766
המצב שלנו, וכמו אם נראה באחד שאין מבחין בין דומם לצומח, אין זאת רק שדעתו מטורפת עליו שא"י	62767
להבחין כן הוא זה ממש.	62768
המדרגה של תורה וגודל רוממותה, נוכל לראות מדברי הרמב"ן שהקשה על הדעה שיתרו לאחר מ"ת בא,	62769
ואני שואל על הדעת הזאת, כשאמר הכתוב וישמע יתרו את כל אשר עשה ה' למשה ולישראל עמו כי	62770

הוציא ה' את ישראל ממצרים, למה לא אמר ששמע מה שעשה למשה ולישראל במתן התורה, שהוא מנפלאות הגדולות שנעשו להם.	62771
כמו שאמר כי שאל נא לימים ראשונים אשר היו לפניך, למן היום אשר ברא אל' אדם על הארץ, ולמקצה השמים ועד קצה השמים, הנהיה כדבר הגדול הזה או הנשמע כמוהו, השמע עם קול אל' מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי, וכשאמר ויספר משה לחותנו, למה לא סיפר לו מעמד הר סיני, וממנה יודע כי ה' אמת ותורתו אמת ואין עוד מלבדו.	62772
והנה סיפור יציאת מצרים לעצמו גם כן די, גם שם הכירו את הכל בחוש, והרי יתרו הכיר כי גדול ה' מכל האלקים ביציאת מצרים גרידא, כי בדבר אשר זדו עליהם, בקדרה אשר בשלו בה נתבשלו (רש"י י"ח י"א), וממכה עצמה מתקן רטיה ביטול הכוחות כולם, ובזה הכיר אין עוד מלבדו ביטול כל הטבעים, וכן קריעת ים סוף מה חסר בו, הרי ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי.	62773
והנה המצב של יציאת מצרים הוא אין עוד מלבדו בחוש, וכן המצב של קריעת ים סוף ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי, בכל זאת הכל כלא לגבי מתן תורה, והיה צריך מרע"ה לספר לו מתן תורה, ששם היה אתה הראת לדעת כי ה' הוא האל' אין עוד מלבדו, וממנה יודע כי ה' אמת ותורתו אמת, שיסוד הדברים הוא שאפילו המצבים היותר גדולים ורמים כגון יצי"מ וקריעת ים סוף, הרי הם הכל כלא לגבי מתן תורה.	62774
אתה הראת לדעת, אחז"ל (רש"י דברים ד' ל"ה), שפתח להם הקב"ה ז' רקיעים והראה להם שאין עוד מלבדו, לא היה זה במקרה שבשעת מתן תורה הראה להם כל זה, והיתה יכולה להיות קבלת התורה באופן אחר, לא כן אלא שזהו המצב של תורה, שבתורה במציאותה ועצמותה פתוחים כל הרקיעים ורואים בהיר אין עוד מלבדו, המציאות של תורה הוא שכל מלה של תורה, מהותו הוא שבו פתוחים כל ז' רקיעים ורואים בעליל אין עוד, רוממות כזאת מונחת בתורה הקדושה!	62775
מצינו בחז"ל (רש"י י"ט ט'), שלפני מ"ת אמרו רצוננו לראות את מלכנו, ועד עכשיו מה היה, מה היה בקריעת ים סוף הלא גם שם ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי, רואים מזה שעד מתן תורה, גם בקריעת ים סוף גם בזה אלי ואנוהו שהראו עליו באצבע, אין זה עוד לראות את מלכנו, לא היה עוד ראיית המלך בעצמו, ובמתן תורה ראו את המלך עצמו, שזהו המצב של תורה פנים בפנים, ובכל מלה של תורה פתוחים כל הרקיעים ורואים את המלך אין עוד מלבדו.	62776
כן הוא סוד הדבר, מעט מן האור דוחה הרבה מן החשך (חזו"ל ה' ה'), וההכרה הכי קלה שבתורה מאירה ומאירה, ומה גם כשמגיעים להדרגות של חכמה של תורה, שם ההארה בלי סוף כל הרקיעים פתוחים והכל בבהירות גדולה, וכל זה הוא מצד המציאות של תורה שמונח בה הארה גדולה כזאת.	62777
הכתוב מתמיה על מעמד הר סיני, השמע עם קול אלהים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי (דברים ד'), והנה בנבואה ישנם כמה מדרגות, הנבואה של נביאי אוה"ע היא בחזיון לילה, לא היה בכוחם לקבל נבואה בעוד חושיהם הם, בבלעם כתיב נופל וגלוי עינים, אחרת לא היה יכול לקבל את הנבואה, אברהם אע"ה קודם שכל כתיב בו ויפול אברהם על פניו, ולאחר שכל כתיב היה יכול לקבל נבואה בגוף ובחושים.	62778
הכלל ישראל הרי היו כולם נביאים, ובקריעת ים סוף אמרו, מה שראתה שפחה על הים לא ראה יחזקאל בן בוזי מימיו, ועכ"ז בכל אלו המצבים לא כתיב בהו פליאה זאת של ויחי, על תורה מתמיה הכתוב השמע עם קול אל' מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי, ומפני שכל כך גדול ורם הוא המצב של תורה מצד מציאותו ועצמותו. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' נ"א).	62779
	62780
מאמר תכ	62807
וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלהים (שמות י"ח א').	62808
וישמע יתרו מה שמועה שמע ובא מתן תורה שמע (מכילתא), ובאמת יש לתמוה מה נתוסף לו בהכרת דרך ה' במה ששמע ממתן תורה, ומדוע לא הספיקו לו ידיעת כל הנסים שעשה ה' במצרים ובים סוף שימסור את עצמו לדרך הגבוה, אחר שהיה מבקש גדול את האמת כמ"ש עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים, ופירש"י מלמד שהיה מכיר מכל ע"ז שבעולם והכיר בכזבים, ואיך לא מסר את עצמו אל חיי השלמות להתחבר עם כלל ישראל עוד קודם ששמע ממתן תורה.	62809
אמנם מצינו חידוש גדול אצל יתרו, אשר מלבד שהיה לו הכרה גדולה להכיר ולהבדיל בין האמת והשקר, כמו כן היה לו הכרה גדולה בכוחות נפשו של האדם והתהפכות מדותיו, מנסיון קל ומאיזה נגיעה מועטה יפול משמים ארץ וישתנה לכמה גוונים, והכרה זאת הכיר מעצמו כמו שהעידה תורה"ק, ויחד יתרו נעשה בשרו חידודין חידודין מיצר על איבוד מצרים, היינו דאמרי גיורא עד עשרה דרי לא תבזי ארמאה באפיה (רש"י שם).	62810
	62811
	62812
	62813
	62814
	62815
	62816
	62817
	62818
	62819

ואם כך מצא בכוחות נפשו נטיה היפך הכרתו, שמצד הכרתו היה לו לשמוח בשמחה שלמה, באבוד	62820
רשעים רנה, שנאבד דרך השקר ונצח האמת ואנשיו, ובכ"ז מצא והרגיש בנפשו שמתבעו מצטער ע"ז,	62821
א"כ זה נתן לו הידיעה וההכרה בדרך האמת, אם מרגיש בנפשו שאין לו דרך מובטח שיוכל להיות על חיי	62822
האמת, כי מי יערב לו ויבטיחנו שנסיונות המדות במהלך החיים לא יהפכו הקערה על פיה.	62823
רק אחר ששמע ממ"ת, שהבורא ית"ש נתן לעם ישראל, שמקיף ונותן להם דרך איך להיות ולפתור כל	62824
מיני שאלות ודחיקות בחיים, כמאמרם ז"ל בראתי לך יצה"ר בראתי לך תורה תבלין, פי' שלכל מיני נסיון	62825
ודחיקה יש בתורה מין תבלין לזה בדרכים שונים, כמו דרך הבטחון, דרך ההפקרות, דרך תיקון המדות,	62826
דרך ההסתפקות, דרך שומר מצוה, דרך הפרישות, דרך של שכר מצוה, ולכל שאלה ודחיקה יכולים	62827
למצוא פתרון בתורה, כי מהכל יודעת התורה ודברה אודות כולם, אז בא להתגייר ולהתחבר לכלל ישראל.	62828
ולכן אמר עכשיו ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה, מה שלא היה יכול לומר זאת קודם	62829
ששמע ממ"ת, מפני שבלי מ"ת עוד לא היתה הצלה מובטחת, כי מנסיון קל יכולים להתהפך ולומר נתנה	62830
ראש ונשובה מצרימה, אבל עכשיו שיש להם דרך התורה במה לעבור כל הנסיונות, עכשיו הוא גמר	62831
ההצלה המובטחת. (חיי המוסר ח"א).	62832
	62833
מאמר תכא	62834
וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלהים (שמות י"ח א').	62835
וישמע יתרו מה שמועה שמע ובא? קריעת ים סוף ומלחמת עמלק (רש"י זבחים קט"ו), אם אדם עוזב	62836
משפחתו ובית אביו אשר ישב שם בכבודו של עולם ועוזב הכל ובא, צריך לומר ששמע איזה שמועה	62837
מיוחדת שכל העולם לא שמעו, וראיה שהם לא באו והוא בא, ומשיבים חז"ל כי אינו כן, אלא הוא שמע	62838
אותה שמועה ששמעו כולם קריעת ים סוף ומלחמת עמלק! רק הם אע"פ ששמעו נשארו על מקומם	62839
בשטותם וברשעתם והוא שמע ובא.	62840
והנה על קריעת ים סוף כתוב שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת נמוגו כל יושבי כנען, א"כ גם הם	62841
שמעו אותה שמועה שהוא שמע ומדוע לא באו, התשובה היא הרשעים הם ברשות לבם, אע"פ ששומעים	62842
היטב מ"מ הלב נתון בתאוותיו ואינו מרגיש כלל, כחרש לא ישמע וכאילם לא יפתח פיו.	62843
על יתרו אמרו חז"ל (מכילתא א'), שלא הניח עבודה זרה שבעולם שלא עבד אותה ואח"כ נתגייר, שהיה	62844
בו מדה גדולה של בקשת האמת, ועבד ע"ז אחת וראה שאין בה כלום והשליכה, וכן השנית וכן השלישית,	62845
וכיון שביקש את האמת עזרו הקב"ה ומצא את האמת, אבל הם שלא בקשו כלל את האמת והלכו באשפות	62846
התאוה, איך ימצאו את האמת בתוך השקר? ולכן אע"פ ששמעו עמים ירגזון, לא הועיל שמועה זו כלל על	62847
לבם הנתון בתאוות, משא"כ יתרו שביקש האמת מצא אותו. (לב אליהו ד' צ"א).	62848
	62849
מאמר תכב	62850
וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלהים (שמות י"ח א').	62851
אחז"ל מה שמועה שמע ובא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, ויש להבין בשלמא קריעת ים סוף ששמע כל	62852
הנסים והנפלאות, ושראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי הכהן, מובן שכל אלו דחפוהו	62853
לבוא ולהתגייר, אבל מלחמת עמלק מה שמועה היא להיותה סיבה לבוא ולהכנס תחת כנפי השכינה?	62854
אבל הדבר יובן ע"פ מה שנתפרסם בזמננו, שהיו כמה כופרים מפורסמים שלאחרי ששמעו על האכזריות	62855
האיומה של הגרמנים, היטלר וסייעתו ימ"ש התחילו להאמין בהשם, ואמרו כי כעת הם רואים שבלי	62856
אמונה יכול אדם להתהפך ולהיות יותר גרוע מחיתו טרף.	62857
וזהו מה שאחז"ל שיתרו שמע קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, כלומר ששמע שני השמועות ביחד, שמע	62858
קריעת ים סוף עם כל הנסים והנפלאות שכל העולם שמע זאת, ושמע עוד שלאחרי ששמע עמלק גם הוא	62859
ודאי קריעת ים סוף, אעפ"כ לא היסס ובא להלחם עם ישראל! מזה שפט יתרו בנפשו מה שיכול להיות אם	62860
שומעים ולא באים להתגייר, וזהו מה שאמרו חז"ל, כי שמועה זו של קריעת ים סוף ומלחמת עמלק	62861
דחפוהו לבוא להתגייר ולהכנס תחת כנפי השכינה. (לב אליהו דף רע"ח).	62862
	62863
מאמר תכג	62864
וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלהים (שמות י"ח א').	62865
אז"ל (שמו"ר כ"ז), הה"ד שמעו ותחי נפשכם, היאך חביבים ישראל שהוא מפתה אותן, אמר להם אם	62866
יפול אדם מראש הגג כל גופו לוקה, והרופא נכנס אצלו ונותן לו רטיה בראשו בידיו ברגליו ובכל אבריו	62867
נמצא כולו רטיות, אני איני כן אלא רמ"ח אברים באדם הזה והאוזן אחד מהם, וכל הגוף מלוכלך בעבירות	62868

והאוזן שומעת וכל הגוף מקבל חיים, שמעו ותחי נפשכם, וכן אתה מוצא ביתרו שעל ידי שמיעה זכה לחיים ששמע ונתגייר, שנאמר וישמע יתרו את כל אשר עשה אלהים למשה ולישראל עמו עכ"ל.	62869
ונראה לכאורה שמה שהמשילו חז"ל את השמיעה לרטיה המרפאת כל הפצעים, הוא רק לפי המצב שאנו נמצאים בו, שאנו מלאי פצעים מכף רגל ועד ראש אין בו מתום, וודאי שבמצב זה השמיעה היא הרפואה, אבל באמת נראה שגם כשהאדם הוא ישר כמו שעשאו אלהים, והוא בריא ושלם ואינו נזקק לרפואות, גם אז רק השמיעה היא המעמידה את האדם במעלתו שלא יסור ממנה.	62870
ועל יסוד דבריהם ז"ל בסגולת השמיעה, ביאר הר"י בשערי תשובה (ש"ב י' י"ג) וז"ל, בעת אשר יהגה האדם בתורת ה' ויבין בנועם המוסרים ויראה האזהרות והעונשים, יחדד לדברים ויכין לבו להטיב דרכיו ומעלילו ויתרצה אל ה', וכאשר ישמע מוסר החכמים והמוכיחים, יקשיב וישמע ויכנע ויחזור בתשובה, ויקבל בלבו כל דברי התוכחות ושלא לגרוע דבר מדבריהם, ויקיים עליו להיות עושה כל אשר יורוהו תופשי התורה מן היום והוא ומעלה ע"כ.	62871
אמנם איזו היא השמיעה הראויה לשמה, על כך נעמוד כשנבחין בין שמיעת יתרו לשמיעת אוה"ע, שבשניהם נאמרה שמיעה, וישמע יתרו, שמעו עמים, ויתרו הוא שזכה על ידי שמיעתו (שמו"ר כ"ז ג'), ראה כמה טובות באו ליתרו משעה שנתחתן עם משה, וכן בשעה שבא בלעם לקלל את ישראל, לא די שלא קיללן אלא בירכן, ליתרו מהו אומר איתן מושבך, א"ל בלעם עמנו היית בעצה שיעץ פרעה על ישראל הבה נתחכמה, מי הושיבך אצל איתני עולם, משל לצפור שברח מן הצייד ונפל לתוך ידו של איקונין של מלך, כיון שראה אותו הצייד התחיל מקלסו וא"ל כמה נאה בריחה שברחת, כך היה בלעם משבח את יתרו וא"ל איתן מושבך ע"כ.	62872
ואנו למדים מדבריהם ז"ל, שיתרו זכה לשתי השמיעות שכתב רבינו יונה ז"ל, האחת השמיעה של תוכחה כי שמע מה תהיה אחריתו של עמלק והוכיח את עצמו בה, ועל ידה תהיה על מעשיו הראשונים וחזר מהם, וזכה לתשובה כזו שהיא מגעת עד כסא הכבוד, וחז"ל משלו את תשובתו לצפור הזה שבורח מן הצייד והלך וישב לו על איקונין של מלך, שהצייד ירא לנגוע בו שמא יגע באיקונין של מלך, כך יתרו איתן מושבו שישב לו על איקונין של מלך הקב"ה כביכול, ושוב לא היה ירא מהצייד כלומר היצה"ר.	62873
וכל זה בא לו משמיעת התוכחה שבאה על עמלק, כי משראה שאיבד הקב"ה את עמלק מן העוה"ז ומן העולם הבא, היה תוהה על מעשיו ועשה תשובה, ולא עוד אלא שכ"כ הגיע במעלת קבלת התוכחה, עד שזכה להוכיח את נבון העולם הוא משה רבינו, והסכימה דעתו לדעת המקום ב"ה, וישמע משה לקול חותנו ויעש כל אשר אמר, ואף דבר אחד מדבריו לא שב ריקם, ויתר פרשה בתורה שהיא פרשת הסנהדרין והמשפט בישראל.	62874
עוד לשמיעה אחרת, וזה אנו למדים מההבדל בין שמיעתו לשמיעת אוה"ע שנאמר בהם שמעו עמים ירגזון, שאל יעלה על דעתך ששמיעת העמים היתה שמיעת הרגזה בלבד, ולא 0 כן 0 הדבר 0 וכך 0 שנינו 0 במכילתא מי כמכה באלים ה', כיון שראו ישראל שאבד פרעה וחילו בים סוף, ובטלה מלכות מצרים ונעשו שפטים בע"ז, פתחו פיהם ואמרו כולם מי כמכה באלים ה', ולא ישראל בלבד אמרו שירה, אלא אף האומות כששמעו שאבד פרעה ומצרים בים, ובטלה מלכותם ונעשו שפטים בע"ז שלהן, כפרו כולן בע"ז שלהן ופתחו פיהם והודו למרום ואמרו מי כמכה באלים ה' עכ"ל.	62875
הרי שגם שמיעת האומות היתה שמיעה שהביאה לידי הודאה, אלא שהודאתם היתה הודאת שעה, כי לא היתה אלא מתוך הכרח המאורעות שראו ושמעו וכולם אחזתם חיל ורעדה, כדוגמת ההודאה שהודה פרעה מתוך רשעו ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים, שאחרי הודאתו אמר לו משה ואתה ועבדיך ידעתי כי טרם תיראון מפני ה' אלהים, ולכן הביאה אותם שמיעתם רק לידי הודאת שעה בלבד.	62876
אבל שמיעת ישראל והודאתם היתה הודאת עולם, וכאשר באמת דקדקו חז"ל בלשונם, כי באומות נאמר והודו למרום רק הודאה, והודאה אפשר שתהיה רק לשעה, אבל בישראל שנו ואמרו שירה והשירה נצחית, וכמ"ש אז ישיר שר לא נאמר אלא ישיר.	62877
יש שמיעה שאף שהיא מביאה להכרה והודאה, מ"מ לא באה אל קרבנה, ונשארו ברשעתם ולא עלה בידם אלא רגזנותם בלבד, וכמ"ש שמעו עמים ירגזון, בפרעה ששמיעתו לא הביאתו לידי יראה המביאה לידי מעשה, אלא רק לידי חיל ורעדה זמנית, וכשזו עוברת הם חוזרים לרשעתם ככתחילה, מה שאין כן ביתרו שנבנה ע"י שמיעתו בנין עדי עד, וכן ישראל שראיתם ושמיעתם הביאו אותם לידי יראה וזכו על ידה שירת נצח.	62878
השמיעה הראויה היא שמיעה שהיא קבלה, וכמו שתרגם אונקלוס שמיעה קבלה, והיינו שהשמיעה עצמה היא קבלה, שהדבר נכנס אל מוחו ולבו ונבלע ברמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, ונעשה לעצם מעצמותו וחלק ממהותו, והוא נעשה מוכרח להתנהג על פי זה ולא באופן אחר כלל, ולפיכך כתב הר"י ז"ל ששמיעה כזו היא כמו עשיה ממש, ועל ידה זוכה שיהיה מעשיו מרובין מחכמתו.	62879
	62880
	62881
	62882
	62883
	62884
	62885
	62886
	62887
	62888
	62889
	62890
	62891
	62892
	62893
	62894
	62895
	62896
	62897
	62898
	62899
	62900
	62901
	62902
	62903
	62904
	62905
	62906
	62907
	62908
	62909
	62910
	62911
	62912
	62913
	62914
	62915
	62916
	62917
	62918

אכן כל ירידת הדורות היא בנשמע, וכל ירידה בנשמע גורמת לירידה בנעשה, כי כמו שאוזן השומעת היא חיים לאדם, כן האוזן הבלתי שומעת היא סכנה חלילה, כי בזה אובד האדם את ערכו וקיומו לגמרי, דחרשו נותן לו דמי כולו, אם באוזן הטבעית כן, באוזן הרוחנית על אחת כמה וכמה.	62919 62920 62921
יש כמה ליקויים בשמיעה, יש שאינו שומע את הדברים כפי שהם צריכים להשמע כפי שנתפרשו על ידי חז"ל, כי כמו שאי אפשר לפסוק דין באבות נזיקין אלא רק על ידי עיון עמוק במסכת בבא קמא, ואחר ידיעת והבנת דרכי העיון והלימוד שהדריכו אותנו הראשונים וגדולי האחרונים ז"ל, ובאסוקי שמעתתא אליבא דהילכתא של גדולי הפוסקים עם ההכרעה של האחרונים ז"ל, כן אי אפשר לעמוד ולהכיר את אבות המעשים של בין אדם למקום ובין אדם לחבירו, ומכש"כ בחובות הלבבות ודרכי ההליכה בדרכי ה', שאין הלימוד המכוון בזה אלא אחרי ידיעת דרכי הלמוד, על ידי שמיעה מפי רב גדול ומומחה שקיבל רב מפי רב.	62922 62923 62924 62925 62926 62927 62928
וכבר כתב הרע"ב ז"ל במשנה הראשונה, שלכן הקדים התנא דוקא למסכת זו את המשנה משה קבל תורה מסיני וכל סדר הקבלה וזה לשונו, אומר אני לפי שמסכת זו אינה מיוסדת על פי מצוה ממצות התורה כשאר מסכתות שבמשנה אלא כולה מוסרים ומדות, וחכמי העולם גם כן חברו ספרים בדרכי המוסר כיצד יתנהג האדם עם חבירו, לפיכך התחיל התנא במסכתא זו משה קבל תורה מסיני, לומר לך שהמדות והמוסרים שבזו המסכתא לא בדו אותם חכמי המשנה מלבם, אלא אף אלו נאמרו בסיני עכ"ל.	62929 62930 62931 62932 62933
הראשון שגילה האור שבאגדה וסלל הדרך לכל מבקשי ה' היה המורה לצדקה, גאון ישראל וצדיק יסוד עולם הוא מרן הגרי"ס זצוק"ל, שהאיר את העולם באור תורתו ויראתו הטהורה, ונתן נפשו להחזיר את העטרה ליושנה, והאדם הגדול בענקים בחכמה ויראה, עשה לו כנפים כנשר לעוף ממקום למקום מקצווי ארץ, להעמיד שוב היסודות הרוחניים שעליהם נשענים התורה ועם ה'.	62934 62935 62936 62937
ולא אך בעמוד אורו האיר את עיני בית ישראל, אלא שעוד העמיד תלמידים גדולים שקבלו את תורתו ודרכיו, והם בנו על היסודות שיסד בנינים מפוארים ובתים גדולים שמגדלים בהם תורה ויראה טהורה, שנקבע בהם לימוד המוסר, ולומדים בהם את התורה ואת דבריהם ז"ל ע"פ דרכו המאירה שקיבלו ממנו, והם שעשו שלא תשתכח תורה מישראל ושתהיה תורת חיים בלבבות חיים, שרק על ידי זה חי הי יקרא.	62938 62939 62940 62941
ואנחנו שזכינו לחסות בצלם, להתענג מתענוגם ולטעום מטעמם נפקחו עינינו לפי ערכנו הדל, ויש לנו האפשרות להביט נפלאות בתורה הכתובה והמוסרה, ולמצוא בה קושט אמרי אמת למען נדע את הדרך נלך בה ואת המעשה אשר נעשה, וגם קבלנו מרבנותינו את דרך הלימוד המיוחד המחיה לבבות בטל של תחיה, חובה עלינו לשמור על ירושה גדולה זו שלא לאבדה חלילה, ושלא תחזור להיות גם היא רק כמצות אנשים מלומדה, אלא שבכל יום תהיה בעינינו כחדשה, ושנבנה על ידה לראשית חכמה יראת ה', ולתכלית חכמה תשובה ומעשים טובים. (דליות יחזקאל).	62942 62943 62944 62945 62946 62947
מאמר תכד	62948 62949
וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלקים (שמות י"ח א').	62950
נחלקו חכמים אם יתרו בא קודם מתן תורה או לאחר מתן תורה, וכתב הרמב"ן אני שואל על הדעת הזו, כשאמר הכתוב וישמע יתרו כל אשר עשה, למה לא אמר ששמע מתן תורה שהוא מהנפלאות הגדולות שנעשו להם, וכשאמר ויספר משה לחותנו, למה לא סיפר לו מעמד הר סיני, וממנה ידע כי השם אמת ותורתו אמת ואין עוד מלבדו ע"כ, ומבאר הרמב"ן דפשטות הכתובים מורים כמאן דאמר דלפני מתן תורה בא אבל צריכים ליישב למ"ד דלאחר מתן תורה בא, למה לא סיפר לו ממתן תורה.	62951 62952 62953 62954 62955
איתא במדרש (ילקו"ש קע"ו), בלשון שחטא פרעה בו עשה תשובה, והצילו הקב"ה מבין המתים לספר כח גבורתו, שנא' ואולם בעבור זאת העמדתך, והלך ומלך בנינו וכששלח הקב"ה יונה לנינוה להנבא עליה להחריבה, שמע פרעה ועמד מעל כסאו וקרע את בגדיו ולבש שק ואפר ע"כ, לספר נפלאות יציאת מצרים אפילו פרעה יכול לספר, ולכן הצילו הקב"ה כדי שיפרסם הנסים והנפלאות של יציאת מצרים וקריעת ים סוף, אבל לספר מתן תורה במעמד הנבחר רק בני ישראל יכולים לספר ולא עכו"ם.	62956 62957 62958 62959 62960
מעמד גדול כזה, אם לא הכניסו לתוך עומק לבו ופנימיות נפשו עד שישוב אצלו חוש לא יועיל כלום, מעמד הר סיני צריך ליכנס לפנימיות האדם, איתא בגמ' שבת דעל כל דיבור ודיבור פרוחה נשמתן והחזירן הקב"ה, זהו גדר קבלת מעמד הר סיני עד שפרחה נשמתן, דבלא זה עדיין אין כאן קבלת התורה, דקבלת התורה צריך להיות עם הפנימיות.	62961 62962 62963 62964
וזה הביאור למ"ד דיתרו בא אחר מתן תורה ולא הגידו לו ממעמד הר סיני, דמעמד הר סיני א"א לספר לעכו"ם, בזה חלוק מעמד הר סיני מיציאת מצרים, ביציאת מצרים כל העולם ראו הנסים ואפשר לספר נפלאות הקב"ה, ולכן ניצל פרעה לספר נפלאותיו של הקב"ה, אבל מעמד הר סיני א"א לספר רק למי	62965 62966 62967

שהרגיש בנפשו והכניסו לתוך עומק לבו כמו הכלל ישראל, אז יכול להרגיש מעמד הר סיני, ומי שלא	62968
הרגיש כן א"א לספר לו ממעמד הר סיני.	62969
כך דרכה של תורה פת במלח תאכל מים במשורה תשתה ועל הארץ תישן, ואם אתה עושה כן אשריך	62970
בעוה"ז טוב בעוה"ב, להרגיש ולהבין האשריך בעוה"ז א"א בשום אופן רק לאלו שעושים כן, ומי שלא	62971
קיים זה בעצמו א"א לו להבין איך יתכן להיות אשריך בעוה"ז, ולכן אמר התנא ואם אתה עושה כן, פירוש	62972
שקיים בעצמו, אז אפשר להרגיש ולהבין האשריך בעוה"ז, ויתרו שלא היה במעמד הר סיני לא סיפרו לו	62973
כלום מאותו מעמד, ואע"ג דודאי שמע ממעמד הנבחר מכל מקום לא יכול להרגיש כלום, דבלי פנימיות	62974
שמע ובלי פנימיות אין תורה.	62975
ואיך היא הדרך לבוא לידי הרגשת פנימיות התורה היא היראה, וכן מפורש בקרא והחכמה מאין תמצא,	62976
ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה (איוב כ"ח), הביאור הוא דנהי דתורה היא חכמה, ולכאורה תלוי	62977
בכשרון האדם, ולפי גודל הכשרון כן יהיה מדת גדלותו בתורה, ולכן בא הכתוב להורות שזה טעות, אלא	62978
חכמה נמצא במי שיש לו יראה, יראה היא המפתח לחכמה.	62979
רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך, והודעתם לבניך ולבני בניך יום	62980
אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב (דברים ד'), ופי' הרמב"ן וז"ל שהכתוב בא להזהיר לשמור מאד את	62981
מעמד הר סיני, כל הדברים אשר ראו עיניך הקולות והלפידים ולא נסירנו מלבנו לעולם, וציוה במצות	62982
עשה שנודיע בו לכל זרענו מדור דור כל מה שהיה שם! בראיה ובשמיעה עיי"ש.	62983
הביאור בזה הוא דכדי לזכות לתורה צריכים תמיד לזכור מעמד הר סיני, ולזכור אותה התקרבות שהיה	62984
להכלל ישראל אז, וזהו הביאור בהא דתנא והודעתם לבניך ולבני בניך, וכתוב בתריה יום אשר עמדת לפני	62985
ה' אלקיך בחורב, מה להלן באימה וביראה ברתת ובזיע, אף כאן באימה ביראה וברתת ובזיע, מכאן אמרו	62986
הזבים והמצורעים ובאין על הנדות מותרים לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים, לשנות במשנה וגמרא	62987
ובהלכות ובאגדות, אבל בעלי קריין אסורים (ברכות כ"ב ע"א).	62988
כדי לזכות לתורה צריך להיות מקורב ויראה הוא סוד הקורבה, אבל בעלי קריין שהם בקלות ראש אין	62989
להם יראה ועומדים ברחוק, וממילא אי אפשר להם לזכות לידע התורה, ולכן אסור להם ללמוד דהיסוד	62990
לזכות לתורה הוא ע"י התקרבות ויראה, הרוצה לזכות לעלות במעלות התורה ולהתקרב אל הקב"ה, צריך	62991
לעמול וליגע עצמו לקנות מדת היראה ואז יזכה לתורה. (קובץ שיחות).	62992
	62993
	62994
מאמר תכה	62994
ויחד יתרו על כל הטובה אשר עשה ה' לישראל אשר הצילו (שמות י"ח ט').	62995
אומר רש"י ז"ל ויחד יתרו וישמח זהו פשוטו (סנהדרין צ"ד), ומ"א נעשה בשרו חידודין חידודין מיצר על	62996
אבוד מצרים, היינו דאמרי אינשי גיורא עד עשרה דרי לא תבזה רמאה באפיה, ויש להבין מדוע לא	62997
הסתפק רש"י בפירוש הפשט וישמח יתרו, וזה מתקבל על הדעת שיתרו שמח אחרי כל מה ששמע.	62998
טובת המן והבאר והתורה ועל כולם יציאת מצרים, שעד עכשיו לא היה יכול עבד לצאת מיד מצרים, אומה	62999
קשה מלך קשה, וממילא שמח יתרו שמחה גדולה, כל כך התפעל ושמח עד שאמר ברוך ה', והוא היה	63000
הראשון שאמר שבח זה, בטח נבע אצלו מהתרגשות גדולה והתעוררות של שמחה! והרי כולו אומר כבוד	63001
ושמחה.	63002
מצינו לחז"ל על הפסוק אל המדבר אשר הוא חונה שם הר האלהים, זה מספר בשבחו של יתרו שבא	63003
למדבר לשמוע תורה בארץ לא זרועה, וזאת אחרי שהיה יושב בכבודו של עולם, וממילא מובן כפשוטו	63004
ויחד יתרו וישמח יתרו, ומדוע לדרוש לגנאי?	63005
עוד מצינו מחלוקת רב ושמואל על אותו פסוק ויחד יתרו, רב אמר שהעביר חרב חדה על בשרו ונתגייר,	63006
שמואל אמר שנעשה בשרו חידודין חידודין ומיצר על מפלת מצרים, בירור כזה של שמואל קשה לכאורה	63007
לקבלו, ועוד שהרי יתרו יש נגיעה עם משה רע"ה שהיה חתנו והיה מלך, ועוד קשה לפי מה שאמרו חז"ל	63008
שלשה היו בעצה יתרו בלעם ואיוב, בלעם שנתן העצה נהרג, איוב ששתק לקה ביסורין, יתרו שברח זכו	63009
בניו לגדולה מכאן שיתרו היה כבר נוטה לטובת ישראל, וברח מפרעה ולא רצה להרע להם.	63010
כמה טמון לימוד נורא כדבריהם ז"ל, שהתורה הקדושה אינה מתפעלת ממצב רוח אפילו הכי מרומם שבו	63011
עומד האדם, כי זה עשוי לחלוף ואיננו, האדם חושב שאם עכשיו הוא במצב רוחני גבוה, הוא בטוח	63012
שהרגשה כזו תימשך לעד ולא תשתנה, ולא היא אלא באותו רגע עצמו בשרו נעשה חידודין חידודין מכח	63013
הנגיעה המושכת אותו לכיוון אחר.	63014
כן כשלומדים מוסר ומתפעלים ממאמרי חז"ל, אותי עזבו מקור מים חיים, ה' אמר לו קלל את דוד, ארור	63015
הגבר אשר יבטח באדם, ואז חושבים שאנו קרובים לשמים, אבל מיד כשיוצאים מבית המוסר חוזרת	63016

ומנקרת במוח דאגת העתיד, וזה דומה לאותו כפר שראו לראשונה רכבת הנוסעת בלי סוסים, וכמה	63017
שהסבירו להם שוב חזרו ושאלו אבל איפה הסוסים, אי אפשר להתנתק מדאגת התכלית.	63018
וזה היתה דאגתם של ישראל במדבר שכל הזמן חששו ופחדו מן המצרים, וכמה שה' אמר להם אתם	63019
ראיתם אשר עשיתי למצרים, ולא מפי עדים שמעתם ובכל זאת אותו פחד, וזה בבחינת גר אפילו אחרי	63020
עשרה דורות אל תבזה רמאה על ידו, הגם שאחרי עשרה דורות אין לו יותר קשר אליהם, אעפ"כ יש עוד	63021
נגיעה והשפעה, ומזה יוצאים להקפדה לשנאה ולנקמה, רבי נפתלי אמסטרדם זצ"ל שאל את רבי ישראל	63022
סלנטר זצ"ל איזו רפואה יש להקפדה? ענה לו לפי דעת תורה אין שום רשות לחשוב על הזולת כי אם	63023
להטיב לו, אפילו לחשוב על הזולת אין רשות ומהיכן מקום להקפדה? (דגל המוסר).	63024
	63025
מאמר תכו	63026
ויחד יתרו על כל הטובה אשר עשה ה' לישראל אשר הצילו (שמות י"ח ט').	63027
איתא במס' (סנהדרין צ"ד.), ויחד יתרו רב ושמואל רב אמר שהעביר חרב חדה על בשרו שמל עצמו	63028
ונתגייר, ושמואל אמר שנעשה כל בשרו חידודין חידודין קמטין קמטין שהיה מיצר מאוד על מפלת	63029
מצרים, אמר רב היינו דאמרי אינשי גיורא עד עשרה דרי לא תבזה ארמאי קמיה ע"כ.	63030
ויש להבין לפי דברי שמואל שנעשה חידודין חידודין, שהיה מיצר על מפלת מצרים, איך מתאימים דברי	63031
יתרו אחר כך? שאמר ברוך ה' אשר הציל אתכם? וחז"ל אומרים במכילתא אמר ר' פפיס בגנות ישראל	63032
הכתוב מדבר, שהיו שם ששים רבוא בני אדם ולא עמד אחד מהם לברך למקום, עד שבא יתרו ובירך	63033
למקום שנאמר ויאמר יתרו ברוך ה' ע"כ, רואים שיתרו הכיר טובה להקב"ה יותר מכל ישראל?	63034
ואפשר לתרץ זה על פי הספורנו ז"ל וז"ל, ויחד יתרו על כל הטובה, לא שמח על אבדן מצרים כראוי	63035
למקנא לכבוד קונו, אבל שמח על טובתם של ישראל כמרחם על דמעת העשוקים עכ"ל, ולפי דבריו מובן	63036
כי יתרו הכיר טובת ה' שאמר ברוך ה', אשר הציל את העם, וביחד עם זה נעשה בשרו חידודין חידודין	63037
על אבדן מצרים, וזה מה שאמר רב גיורא עד עשרה דרי לא תבזה ארמאי קמיה.	63038
בכל אופן יש להתפעל מזה, יתרו שהיה אדם גדול שישב בכבודו של עולם, ועזב הכל רק בכדי להתקרב	63039
להקב"ה ובתורתו, כדברי המכילתא על הפסוק ויבוא יתרו חתן משה ובניו ואשתו אל משה אל המדבר,	63040
הרי הכתוב מתמיה עליו שהיה שרוי בתוך כבודו של עולם, ובקש לצאת למדבר ציה ותוהו ואין בו כלום	63041
לכך נאמר אל המדבר ע"כ.	63042
ובתנחומא וישמע יתרו שבעה שמות יש לו, יתר שיתר פרשה בתורה, חובב שחיבב את התורה, כשבא	63043
לארץ נתנו לו דושנה של יריחו, ואמר כל עצמי לא באתי אלא ללמוד תורה, ועכשיו אני זורע וקוצר	63044
אימתי אני לומד תורה, אמרו לו יש אדם לומד תורה בעיר וזה המקום ציה הוא מדבר הוא ואין שם חיטים,	63045
כיון ששמעו כך הלכו להם, ומצאו שם את יעבץ יושב בבית המדרש והכהנים והלויים והמלכים וכל ישראל	63046
יושבים שם, ישבו עם שרי בית המדרש ושומעים ולומדים.	63047
וכן בלעם התפעל מיתרו ואמר עליו איתן מושבך ושים בסלע קנך כדאיתא (במד"ר יתרו כ"ז ג'), א"ל	63048
בלעם עמנו היית בעצה של הבה נתחכמה לו, מי הושיבך אצל איתני עולם, משל לצפור שברחה מן הצייד	63049
ונפלה לתוך ידו של אנדרואנטיא, כיון שראה אותו הצייד התחיל מקלסו וא"ל כמה נאה בריחה שברחת,	63050
כך היה בלעם משבח את יתרו וא"ל איתן מושבך ע"כ, ואחרי כל זה ויחד יתרו נעשה בשרו חידודין	63051
חידודין שהיה מיצר על אבדן מצרים, וזה מה שאמר רב גיורא עד עשרה דרי לא תבזה ארמאי קמיה.	63052
למדים מזה כי גירסא דינקותא נשמר לכל החיים, ולא נעקר מן הלב בשום ענין ואופן, בבחינת חנוך לנער	63053
על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה (משלי כ"ב), גירסא דינקותא הוא השורש ואם השורש רקוב	63054
אפילו שיגדל לעץ גדול לא יהיה בסדר, כי האדם עץ השדה כמו העץ כן האדם, ואושר הוא לאדם שיתחנך	63055
ויתרגל בדרכי התורה בעודו נער, כדי שהגירסא דינקותא שלו תהיה בסדר, וישמור על השורש שלא יהיה	63056
רקוב, ויתן לעץ שלו שיגדל ויהיה בבחינת אשרי ילדותינו שלא ביישה את זקנותנו (סוכה נ"ג).	63057
(זכרון מאיר).	63058
	63059
מאמר תכו	63060
ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים (שמות י"ח י').	63061
אחז"ל (סנהדרין צ"ד.), גנאי הוא למשה וששים רבוא שלא אמרו ברוך עד שבא יתרו ואמר ברוך ה', ויש	63062
להתבונן הרי אמרו אז ישיר משה ובני ישראל ששרתה רוח הקודש על ישראל ואמרו שירה, עולל מוטל	63063
על ברכי אמו ותינוק יונק משדי אמו, כיון שראו את השכינה עולל הגביה צוארו, ותינוק שמת דד מפיו	63064
ואמרו זה אלי ואנוהו (סוטה ל').	63065

עוד אחז"ל (שמו"ר שם), מאי דכתיב קדמו שרים אחר נוגגים, קדמו שרים אלו ישראל ואחר כך נוגגים	63066
אלו מלאכי השרת, בתוך עלמות תופפות אלו הנשים, אמר ר' לוי השמים לא אקבל את הדבר הזה, אלא	63067
אף הנשים קלסו תחילה, התחילו מלאכי השרת להתרעם אמרו לא דיינו שקדמו לנו האנשים אלא אף	63068
הנשים, אמר הקב"ה חייכם כן, מה כתיב ותשאני רוח ואשמע אחרי, אחר כך אמרו מלאכי השרת ברוך	63069
כבוד ה' ממקומו, בעמדם תרפינה כנפיהם מהו בעמדם? בעם דם, כשישראל עומדים ומקלסים להקב"ה	63070
אותה שעה תרפינה כנפיהם ע"כ, אם כן איך גנאי הוא למשה וששים רבוא?	63071
הביאור הוא כי כל מעלה רוחנית אינה נמדדת בכמות אלא באיכות, מפני שרוחניות נצח הוא ונצח אינו	63072
מתחלק בכמות רק באיכות, שהרי גם משהו נצח נצח הוא! ולכן בין דרגא לדרגא אף שלעינינו אין הבדל	63073
רב בין זה לזה, האמת הוא כי דרגא יותר גבוהה ברוחניות מאותה שלמטה הימנה אף במשהו, המרחק	63074
ביניהם הוא לא פחות מנצח.	63075
וכן אמרו חז"ל (אבות פ"ד), יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי העוה"ב, הרי ששני	63076
בני אדם השווים במעלתם, ואחד עלה על חברו רק בשעה אחת של תשובה ומע"ט, מתרחקים הם זה מזה	63077
בכל חיי העוה"ב! כי מהו עולם הבא נצח ונצח אינו מתחלק, נמצא שכל משהו נצח עולם מיוחד הוא עד	63078
אין סוף, וזהו מ"ש חז"ל (ב"ב ע"ה.), מלמד שכל אחד ואחד נכוה מחופתו של חברו, ומדאמרינן כל אחד	63079
היינו שאף הצדיק הגדול ביותר נכוה מחופתו של הקטן ממנו אם אין בו מעלת חברו.	63080
ומעתה אף שאז ישיר משה ובני ישראל, שירה שקדמו לה שרים אלו ישראל, ואח"כ נוגגים אלו מלאכי	63081
השרת, ובעמדם תרפינה כנפיהם שהיו מראין אותה באצבע ואומרים זה אלי ואנוהו, ומובן כמה אורות	63082
נצחיים הועלו בשירת עולמים זו, וכמה חופות עשה להם הקב"ה על כל דבור ודבור, ובכל זה גנאי הוא	63083
למשה וששים רבוא שלא אמרו ברוך, עד שבא יתרו ואמר ברוך ה', והיינו שמשה רבינו וששים רבוא	63084
נכוו מחופתו של יתרו, שבתוך רבוא רבבות אורות ושלהבות קודש שלהם, סוף סוף חסר היה שתי תיבות	63085
אלו שלא אמרו עד שבא יתרו ואמרם. (אור יהל ח"ב).	63086
	63087
מאמר תכח	63088
ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים (שמות י"ח י').	63089
גנאי הוא למשה וששים רבוא מישראל שלא אמרו ברוך עד שבא יתרו ואמר ברוך, הנה תורה מן השמים!	63090
לולא זאת איך לא פחדו חז"ל להכריז כן על משה רבינו עבד ה', ועל ששים רבוא מישראל דור דעה	63091
מקבלי התוה"ק, עכ"פ נוראות ישמיענו בזה, כי אנו מחשבים רק על עבירות בפועל, אבל מה ידע אדם	63092
ואיך ישער מה שהחסיר? הלא תסמר שערות ראש אדם, לכשנתבונן על כמה דברים יוכל היות כי יראו לו	63093
עליהם בשמים ויכריזו גנאי לפלוני, כמה גדולה הבושה ומה נוראה הכלימה לנצח! (אור יהל ח"א ד'	63094
רי"ד).	63095
	63096
מאמר תכט	63097
עתה ידעתי כי גדול ה'... כי בדבר אשר זדו עליהם (שמות י"ח י"א).	63098
מנהגו של עולם שאדם דורש ודואג טובת גופו ומחפש דרכים שלא יחלה חלילה, ונזהר מכל פעולה	63099
שיכולה להביא נזק לגופו, וכאשר חלילה נחלה מתבייש במחלתו, ומבקש כל מיני מזור למחלתו, אמנם	63100
במחלות הנפש הענין שונה לגמרי, אין החולה מרגיש במחלתו ואינו מתבייש בה כלל, ולא דואג כלל	63101
אודות מחלתו.	63102
כי בדבר אשר זדו עליהם, פירש"י במים דימו לאבדם והם נאבדו במים, יתרו ראה מעשה אחד של מדה	63103
כנגד מדה, ומכח זה הגיע למסקנה שגדול ה' מכל האלוהים, ואיתא בחז"ל (בר"ר ע"ט), אף שכל המדות	63104
בטלו בעת חורבן הבית מדה כנגד מדה לא בטל, וראה ברמב"ם (אבות פ"ב ו') וז"ל, ואמרו חכמים במדה	63105
שאדם מודד בה מודדין לו, וזה דבר הנראה לעין בכל עת ובכל זמן ובכל מקום, שכל מי שיעשה רע ויחדש	63106
מיני החמס, שהוא עצמו יוזק מן הרעות ההן בעצמן ע"ש.	63107
רואים מכאן שבמעשה אחד יכולים להגיע למדרגות עליונות, וכן צריך להיות האדם בעת שרואה מעשה	63108
מיוחד חייב לגרום השפעה בנפשו, להביאו להכרות חדשות ולפעול על פיהם, אמנם אנו שאין הדברים	63109
משפיעים עלינו, זה ראייה שחולים אנו בנפש, ולכן אין אנו מושפעים מדברים שאנו שומעים.	63110
אף תחילתו של יתרו היתה במעשה אחד וישמע יתרו, שמע קריעת ים סוף ומחייית עמלק (זבחים קט"ז),	63111
ועבור שמיעה זו זכה לאין שיעור, וראה בחז"ל (שמו"ר כ"ז ב'), אמר הקב"ה אני שאמרתי והיה העולם,	63112
אני המקרב ואני המרחק, אני קרבותי ליתרו ולא רחקתיו, אדם זה שבא אצלי לא בא אלא לשם שמים, אף	63113
אתה קרבתו ואל תרחקהו, מיד יצא משה לקראת חותנו, יצא משה אהרן נדב ואביהוא ואף הארון יצא	63114

עמהם, ע"י שמיעה אחת נתהפך כל מהלך חייו ועזב ארחות השקר שהלך בהם, ויצא למדבר אצל אנשים זרים שאינו מכירם, והכל מחמת גודל ההשפעה שעשתה עליו שמועה אחת.	63115
איתא במדרש (שמו"ר ח'), בעת שפרעה תבע מופת אמר הקב"ה בדין הוא מבקש, ורק לאחר שנתן הקב"ה מופת ועדיין לא התעורר פרעה התחיל הקב"ה להכותו, שבעת שרואה מופת חייב להשתנות, וכאשר אינו מתעורר לשנות דרכיו מראיית מופת, זה ראייה על רשעותו ולכן יענש.	63116
ועיין ברמב"ן פ' בא שכתב, ועתה אומר לך כלל בטעם מצות רבות, מעת היות ע"ז בעולם החלו הדעות להשתבש באמונה, מהם כופרים בעיקר ומהם מכחישים בידיעתו הפרטית, וכאשר ירצה האלוקים בעדה או ביחיד ויעשה עמהם מופת בשינוי מנהגו של עולם וטבעו, יתברר לכל ביטול הדעות האלו כולם, כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם אלוה מחדשו ויודע ומשגיח ויכול.	63117
ודייק בלשון הרמב"ן שלא הוצרכו מופתים רבים, אלא בעת שאדם רואה ושומע מופת אחד, כבר חייב להודות שיש לעולם אלוה מחדשו ויודע ומשגיח ויכול, כי הבריא ברוחו חייב להתעורר ממעשה אחד, און ששמע בהר סיני עבדי הם ולא עבדים לעבדים והלך ומכר את עצמו ירצע (קידושין כ"ב), מספקת לאדם שמיעה אחת שעבדי הם ולא עבדים לעבדים שלא ימכור עצמו לעבד, וכל שאין משפיע עליו חייב ולכן ירצע.	63118
וכתב הרמב"ם בסוף מאמר תחיית המתים, אין ראוי לאחד מאנשי החכמה שידקדק עלינו, מה שבא בזה המאמר מכפול הענין האחד הרבה ולא מן ההארכה בכיאוורו, כי זה המאמר אמנם חברתיו להמון אשר ספק עליהם מדברינו מה שהוא מבואר, אמנם השלמים בחכמות הרמיזה תספיק להם, ואינם צריכים לא לכפול ולא להאריך בפירוש רק אל ראשי הפרקים, כמו שעשינו באלו הענינים העמוקים בספר מורה נבוכים, כמו שלמדונו רז"ל אמר לו פרשהו אמר לו אין מפרשים לחכם, אמר לו שנה אמר לו אין שונים לחכם. הנה התבאר לך שהדבור עם השלמים לא יצטרך לא לכפול ולא לפרש תן לחכם ויחכם עוד, כי החכם ממעשה קטן אחד חייב להיות מושפע, ומעשיו חייבים להתנהל ע"פ שמיעתו, ורק אלו הלוקים בנפשם אינם מבינים ואינם מתעוררים מכל אשר רואים בעיניהם, וכ"ז אף במעשה אחד ואילו אנו ששמענו וראינו במתן תורה ומעמד הר סיני, ודאי שאנו חייבים להתעורר ולהתחזק מ"ז, ובעת שאיננו מתעוררים מכך הרי זה ראייה שחולים אנו מחלה אנושה בכח השמיעה שבנפש.	63119
וכן האמונה בחיי העוה"ב, הנה כאשר נתבונן ונראה במהלך ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, הרי אפשר לראות בחוש אמונה בעוה"ב, שהרי היו ישראל במדבר נחש שרף ועקרב, ארץ שלא ישב בה איש ולא עבר אדם שם, במקום שאין שום אפשרות טבעית להתקיים, ובאותו מקום לא חסרו דבר, אין זאת אלא שחיו ונתקיימו ע"פ דבורו של הקב"ה, וא"כ זו ראייה למציאות חיים רוחניים וא"כ מדוע אין אנו מתעוררים.	63120
הלא ענין המדבר אינו ניתן להכחשה, ואף אומות העולם נתעוררו מכך, וכמו שאמרה רחב למרגלים (יהושע ב'), ידעתי כי נתן ה' לכם את הארץ וכי נמוגו כל יושבי הארץ מפניכם, ומדוע אין אנו מתעוררים ולא משנים אורחות חיינו, כל זה ראייה שחולים אנו מחלה אנושה בנפשנו, ולכן שום דבר אינו משפיע עלינו, ומוסיפים אנו לחיות חיים פשוטים וגשמיים כשם שהורגלנו בהם מתחילה.	63121
ובאמת שאין צריך להתבוננות בעבר אלא בעת שיביט כל אחד ואחד לנגדו, ויראה את המחלות הנוראות שנתחדשו ובאו עלינו, ובפרט את המחלה האיומה שהקב"ה שלח בקרבנו, וכל זה מורה על השגחת הקב"ה עלינו ורצונו ללמדנו שנשוב בתשובה שלימה לפניו, וגם זה נובע מליקוי נפשי שמונע מאתנו להתבונן ולהתפעל מאשר אנו רואים, ומכיון שחולים אנו בודאי שמחובתינו לחפש דרכים שנמצא מזור למחלתנו, ודרך הרפואה בריבוי התבוננות בנסי יציאת מצרים, וכן בענין הבריאה שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה.	63122
עיקר הדברים שמעתי בשם הסבא מקעלם ז"ל בביאור מה דאמרינן בהגדה של פסח, אילו הוציאנו ממצרים ולא עשה בהם שפטים ולא עשה באלוהיהם דיינו וכן הלאה, ביאור הדבר שבאמת נס אחד בלבד מספיק לנו להתחזק באמונה, וכל המעלות והמדרגות שחייבים להגיע אליהם אפשר לזכות רק מנס אחד, ורק חסדי השי"ת וטובתו על בראויו נתן לנו נסים רבים להתחזק מהם. (אור יחזקאל ח"ג).	63123
	63124
	63125
	63126
	63127
	63128
	63129
	63130
	63131
	63132
	63133
	63134
	63135
	63136
	63137
	63138
	63139
	63140
	63141
	63142
	63143
	63144
	63145
	63146
	63147
	63148
	63149
	63150
	63151
	63152
	63153
	63154
	63155
	63156
	63157
	63158
	63159
מאמר תל	63159
עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים (שמות י"ח י"א).	63160
אמרו חז"ל שלא הניח ע"ז בעולם שלא עבדה, לכך אמר מכל האלהים נתן ממש בע"ז, ונעמן הודה בדבר יותר, הנה נא ידעתי כי אין אלקים בכל הארץ כי אם בישראל, ורחב הודתה בדבר יותר מהם כי ה' אלקיכם הוא אלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת (מכילתא).	63161
	63162
	63163

אמר הקב"ה לרחב את אמרת כי ה' אלקיכם הוא אלקים, ניחא בארץ שמא בשמים ממעל, את אמרת מה	63164
שלא ראית בעיניך, חייך שבנך עומד ורואה מה שלא ראו הנביאים, דכתיב נפתחו השמים ואראה מראות	63165
אלקים, רחב שיירה בחללו של עולם, בא משה ואמר אתה הראת לדעת, אין עוד מלבדו אפילו בחללו של	63166
עולם, אמר לו הקב"ה אתה אמרת אין עוד תנו לו מפרי ידיו, ולא קם נביא עוד בישראל כמשה (אגדת	63167
שמואל).	63168
אתה למד מדבריהם שגם בר נש הנמצא במצב שפל שבשפלים ושקוע במ"ט שערי טומאה, עלול לעתים	63169
להתרומם משפלותו ולבוא בסוד חכמים ונבונים, ולא עוד אלא שהוא עלול גם להיות שוה במעלתו עם	63170
גדולי האומה שבכל הדורות, העיקר הוא שיעזוב את דרכו הרעה, ויהיה דבק בתורת ה' ורחום וחונן לבני	63171
מינו, ורחב תוכיח שמקום נתבצר לה בין גדולי עולם כמשה רבינו, על אף שפלות מצבה ופחיתות מוצאה.	63172
אמנם רחב בשל צמצום בינתה הכירה רק את מציאות ה' בעולם המוחש, ואמרה ה' אלקיכם הוא בשמים	63173
ממעל ועל הארץ מתחת, ואילו משה שראה את השכינה באספקלריה המאירה, בא להכרה מלאה יותר	63174
שלית אתר פנוי מיניה גם בחללו של עולם, אין עוד מלבדו, וזכה לכבוד גדול שנאמר עליו בתורה ולא קם	63175
נביא עוד בישראל. (אורח חיים).	63176
	63177
מאמר תלא	63178
עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים (שמות י"ח י"א).	63179
וברש"י מכירו הייתי לשעבר ועכשיו ביותר, התואר גדול הוא מדה ממדות הקב"ה, והנה הכיר זה על ידי	63180
מצרים ולא קודם, וביאור הענין שהנה מצינו בראשונים שנותנים ציורים בנסים שמהלכם לא יהיה סתירה	63181
עם מהלך הטבע, בחוה"ל מביא מעשה שאירע, כי חבורה אחת מעוברי דרכים לנו אצל כותל אחד, ובא	63182
כלב והשתין על אחד מהם וקם לרחוץ עצמו, וכשהרחיק מחבריו נפל הכותל עליהם ומתו וניצל הוא.	63183
הנה זה נס ודאי ועם זה אינו סותר כלל לטבע, כי מהלך הצלתו של האיש ההוא בא לגמרי על פי הטבע,	63184
ובעינינו עוד נדמה זה כמקרה פשוט ואין אנו מחשבים זה כלל בבחינות הנסים, והחוה"ל הרי העמיד זה	63185
בשער הבחינה פ"ה בענין הנסים והנפלאות, הנה כי זה מופת חותך על ענין הנס, וסו"ס מתאים זה די היטב	63186
עם דרכי הטבע.	63187
האבן עזרא בפרשת (כי תשא ל"ג כ"א) כותב, והנה לא יוכלו המשרתים לשנות דרכם, ושיעבור אחד מהם	63188
החוק שנתן לו השם, גם כל צבא השמים והשפלים יקבלו מהם כפי מתכונתן, על כן לא ייטיבו ולא ירעו,	63189
והנה המשתחוה למלאכת השמים לא יועילו לו, כי אם מה שנגזר עליו כפי מערכת כוכבי מולדתו כן יקרנו,	63190
חוץ אם ישמרהו כח העליון יותר מכח הכוכבים שיהיה דבק בו אז ינצל מהגזרות.	63191
ואתן לך משל, חשוב שהיתה מערכת הכוכבים שגדל נהר על עיר אחת וישטוף אנשיה או ימותו, ובא	63192
נביא והזהירם שישובו אל השם בטרם בא יום רעתם ושבו אליו בכל לבם, ובעבור שדבקו בו נתן בלבם	63193
שיצאו אנשי העיר לחוץ להתפלל אל השם, והנה עשו כן וביום ההוא גדל הנהר פתאום כמנהגו כאשר	63194
ראינו בעינינו פעמים רבות ושטף כל העיר, והנה לא סרה גזירת השם והוא הצילם.	63195
המשרתים ירוצו כסוסים עוברים במסלה, ולא ירוצו להרע או להיטיב רק ככה דרכם, וחשוב כי במסלה	63196
איש עור לא ידע מנהג הסוסים מתי הולכין אל ימין או לשמאל, והוא נשען על פקח שידע סורם והנה הוא	63197
ישמרנו כי ברועם בזה יוליך העור לצד האחר, ומרוצת הסוס לא תשתנה והעור ימלט.	63198
הנה הביא ציורים במאורעות שהינם נסים ודאי, ועם כל זה מתאימים בתכלית עם דרכי הטבע נס וטבע	63199
כאחד, ועוד יותר מצינו ברמב"ן (נח ו' י"ט), ידוע כי החיות רבות מאוד, וכאשר תאסוף לכולם ומאכל	63200
אשר יאכל לשנה תמימה, לא תכיל אותם התיבה הזאת ולא עשר כיוצא בה, אבל היה נס החזיק מועט את	63201
המרובה, ואם תאמר יעשנה קטנה ויסמוך על הנס הזה, עשו אותה גדול למעט בנס, כי כן הדרך בכל	63202
הנסים שבתורה או בנביאים, לעשות כל אשר ביד האדם לעשות והשאר יהיה בידי שמים.	63203
כשכותב הרמב"ן למעט בנס הרי זה כמשמעו המעטה ממש, הוגבלה כאן פעולת הנס באיזו מדה שהיא	63204
להניח מקום בפעולה גם למהלך הטבע, עד כדי כך יש מקום לנס גם בדרך הטבע, טועים אנו מאוד בכל	63205
הבנתנו בסוד הטבע ודרכיו, מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית נאמר גם על טבע, מורגלים אנו כי זה	63206
ענין החלטי שכזה או כזה הוא מחזיק, ויותר מזה אין בדרך הטבע להחזיק.	63207
כל מחשבותינו אלו באים מרוב עם הארצות שלנו בסוד המקום, לו ידענו מסתרי הטבע של המקום היה	63208
נוח לנו להבין, שכמו שהמקום של מדה המחזיק מאה אנשים, מסוגל להחזיק מספר של מאה אנשים, כמו	63209
כן אותו המקום ממש יכול להחזיק אלף פעמים ככה ובלי התרחבות המקום, אלא אותה המדה ממש יש	63210
ביכולתה להחזיק כמות מרובה הרבה יותר, כי מי שאמר לשמן וידלוק יאמר לחומץ וידלוק (תענית כ"ה.).	63211
ענין קפיצת הדרך בעינינו זה מהנסים הגמורים, וגם זה מגודל עם הארצות שלנו בסוד התנועה, מורגלים	63212
אנו לראות מדות התנועה מדות ההליכה, וכשצריך להרחיק לכת דומה לנו שנצרך לזה קפיצה, וכשהמרחק	63213

גדול ביותר אז אצלנו ענין קפיצת הדרך מדרכי הנסים בהחלט, אבל היודע סוד התנועה ומשכיל ענין	63214
אמיתתה יידע כי היא מפלאי החכמה האלהית (לשון חוה"ל), כי קפיצת הדרך היא גם כן במהלך הטבע.	63215
ואמיתת נפלאות חכמת הטבע היא כ"כ חזקה, עד שמצינו שאלישע הנביא החיה הילד המת, וחז"ל	63216
מחשבים זה לענין של תחית המתים ממש כמ"ש (ב"ר ע"ז א'), כל מה שהקב"ה עתיד לעשות לעתיד	63217
לבוא, הקדים ועשה ע"י הצדיקים בעולם הזה, הקב"ה מחיה מתים ואלישע מחיה מתים, והנה במעשה	63218
אלישע נאמר (מלכים ב' ד'), וישם פיו על פיו ועיניו על עיניו וכפיו על כפיו ויחם בשר הילד, כולם עניני	63219
טבע ולא לחנם עשאו, ודאי היו כחלק בפעולת מעשה התחיה, והנה מעשה של תחית המתים ממש, ועוד	63220
יש לו מקום בטבע ובמהלכיו!	63221
דרש ר"ש השלוני, בשעה שהפיל נבוכדנצר הרשע את חנניה מישאל ועזריה לתוך כבשן האש, עמד שר	63222
הברד לפני הקב"ה, אמר לפניו רבש"ע ארד ואצנן את הכבשן ואציל לצדיקים הללו, אמר לו גבריאל אין	63223
גבורתו של הקב"ה בכך, שאתה שר הברד והכל יודעין שהמים מכבין את האש, אלא אני שר של אש ארד	63224
ואקרה מבפנים ואקדיח מבחוץ ואעשה נס בתוך נס (פסחים קי"ח).	63225
גם זה עדיין בתוך מהלך הטבע הוא, כי מה תאמר שהאש בהכרח הוא שתשרוף ותכלה? האם לא מצינו	63226
בע"ח שחיהם הם דוקא בתוך אש? אוכלים אש וחיים באש! לו ידענו היטב אמיתת חכמת סוד האש לא	63227
היה פלא לנו כלל, שכמו שהאש מציאותה שבוערת ומכלה, כמו כן יש במציאותה שדוקא היא תתן חיים,	63228
דוקא שר של האש ממנו תבוא הצלה, ואם אמנם נס הוא כרגיל אבל כל אלה עדיין ביחד עם מהלך הטבע	63229
הם באים.	63230
הנה מתחנן קו על כל הנסים מהבחינות האלה שהביא החוה"ל, עד מעשה של תחית המתים, ועד הצלת	63231
חנניה מישאל ועזריה מתוך כבשן האש, וכי כולם עדיין הם בתוך מהלכי הטבע, ברם לא כן נסי יציאת	63232
מצרים, אמר הכתוב וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם, סוד הענין	63233
כי מסוד השם הגדול לא נודע לכולם לא ניכר להם, כל הנסים והנפלאות שעשה עמהם היו רק בשם שדי,	63234
כל הנסים היו עדיין בתוך ועם דרכי הטבע ומהלכם, כי זהו סוד זה השם שם המשדד המערכות.	63235
סוד ענין יציאת מצרים הוא שכל הנעשה בו היה בסוד השם הגדול, הוא אשר נאמר ויוציאנו ה' ממצרים	63236
לא ע"י מלאך ולא ע"י שרף אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו, יציאת מצרים היא אבן פינה ושורש כל אמונתנו	63237
הקדושה, כי התגלות שמו הגדול היתה דוקא ביציאת מצרים, כל הנסים שבעולם כלא הם לגבי יציאת	63238
מצרים, יציאת מצרים היא לב כל הנסים וממנה יונקים חיותם, הנס הכי זעיר ביציאת מצרים אין ערוך לו	63239
בכל שאר הנסים הכי גדולים, כי יציאת מצרים הוא סוד של בכבודו ובעצמו, סוד ההתגלות של שמו	63240
הגדול, ויתר הנסים הם רק זכר ליציאת מצרים!	63241
הוא אשר אמר יתרו עתה ידעתי כי גדול ה', כי סוד שם העצם ששמו הוא גדול יצא דוקא מיציאת מצרים!	63242
נודע ביהודה אלהים בישראל גדול שמו (תהלים ע"ו), ר"ל השם הנקרא גדול וזהו המכוון ג"כ במה	63243
שואמרים יהא שְׁמָה רבא, יהא שמו הגדול ר"ל השם נקרא גדול והוא בישראל, וזכינו לזה ביציאת מצרים	63244
הוא סוד בכבודו ובעצמו! (דעת תורה).	63245
	63246
מאמר תלב	63247
ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חתן משה (שמות י"ח י"ב).	63248
ויאמר שאול אל הקיני לכו סורו מתוך עמלקי פן אספך עמו, ואתה עשית חסד עם כל ישראל בעלותם	63249
ממצרים (שמואל א' ט"ו), שנהנו מסעודתו משה ואהרן וכל זקני ישראל, ומעלה עליו כאילו עשה חסד עם	63250
כל ישראל רש"י, כאשר הלך שאול להחרים את עמלק, פגע בבני קיני בני יתרו שהיו יושבין בנגב ערד	63251
וערד הוא עמלק רש"י, אמר להם שילכו מעמלק פן יכלה גם אותם, ומפני מה חס עליהם מפני שעשו חסד	63252
עם בני ישראל בזמן שיצאו ממצרים, ומהו החסד שעשו עם ישראל? שזקנם יתרו עשה סעודה במדבר	63253
ומסעודתו נהנו משה ואהרן וזקני ישראל.	63254
והנה הפרשה נאמרה כאשר שמע יתרו את אשר עשה ה' למשה ולישראל, שמע קריעת ים סוף ומלחמת	63255
עמלק, וי"א שגם מתן תורה שמע (זבחים קט"ז), והנה יתרו אדם גדול היה שעזב את כל העבר שהיה כהן	63256
מדין, וראה שאין ממש בעכו"ם ובא לחסות תחת כנפי השכינה, ומשה רבינו ע"ה שהיה חתנו יצא לקראתו	63257
וישתחו וישק לו, איני יודע מי השתחוה למי, כשהוא אומר איש לרעהו איש זה משה שנא' והאיש משה	63258
(מכילתא), הרי שהיה בזה שיקול גדול אם היה לו למש"ר להשתחוות אליו והכריע לחיוב.	63259
וכבוד גדול נתכבד יתרו באותה שעה, כיון שיצא משה יצא אהרן נדב ואביהוא, ומי הוא שראה את אלו	63260
יוצאין ולא יצא (רש"י), ומשך את לבו לקרבו וספר לו את כל התלאה אשר מצאתם בדרך על הים ושל	63261
עמלק (מכילתא), ויתרו התרומם כל כך עד שאמר ברוך ה' אשר הציל אתכם עתה ידעתי כי גדול ה',	63262
במצב מרומם כזה ובשמחה נפשית מעין זו, מה החשיבות המיוחדת בזה שלקח יתרו עולה וזבחים לאלקים,	63263

והזמין לסעודתו לאכל לחם גם את אהרן וכל זקני ישראל, האם מגיע לו ליתרו תשלום שכר עבור פעולה זאת.	63264 63265
אך הבט נא וראה ששואל המלך זכר לו את המעשה ההוא לטובה, וקראה בשם ואתה עשית חסד עם כל ישראל, אף כי בני ישראל לא חסר להם כל טובה באותו זמן, שהרי יצאו ממצרים ברכוש גדול ולקחו צאן ובקר, וכבר ירד להם המן שהיו בו כל הטעמים, ועבור פעולת חסד זו זכה יתרו שלאחר יותר מארבע מאות שנה ניצלו בניו מכליון, ומי יודע לולא זכות זקנם במעשה זה, אם לא היו גם בני קיני וענשים ביחד עם עמלק.	63266 63267 63268 63269 63270
ואם שאול המלך עשה הטובה ההיא בודאי היא מכלל והלכת בדרכיו, הרי לנו מדת טובו ית' לשלם עבור מי שעשה חסד אף למי שאינו רעב ואף שזהו כבודו, והכתוב מדייק לאכל לחם עם חותן משה, עאכו"כ למי שעושה חסד עם רעבים ונצרכים, ואם בטובה גשמית של הנאת חיי שעה כך, למקרב נפשות לחיי עולם ללמוד התורה ויראת ה' עאכו"כ (אגרת המוסר להגרי"ס זצ"ל). (הגיוני מוסר ח"ב).	63271 63272 63273 63274 63275
מאמר תלג	63276
ויהי ממחרת וישב משה לשפוט את העם מן הבוקר עד הערב (שמות י"ח י"ג).	63277
ענין העסק במשא ומתן שהתירה התורה הוא כמו עבירה לשמה, ועבירה לשמה אם כונתו לשמה יגדיל מעלתו, ואם שלא לשמה אזי הוא בעל עבירה בחמדת הממון! ואולי יאמר האדם כי כונתו לשם שמים כדי לעסוק בתורה ולגדל בניו לת"ת, יראה ויבחין אם לא יעבור הגבול בכמות העסק ובאיכות החמדה, יבחין אם הוא נושא ונותן באמונה על פי חושן המשפט ולא בסברות כרסיות, ואם זחה דעתו לאמר שאינו מרגיש כי סכנה גדולה תהיה בעסק, שאם לא יכוין לשם שמים יקרא בעל עבירה, אברר לך יותר ותבין היטב. מי לנו גדול מדור המדבר אשר פנים בפנים דבר ה' עמהם וה' הולך לפניו, ועם כל זה ראה מה אירע להם, אחד מגדולי שבטי יה הוא עכן בן כרמי בן זרח למטה יהודה, ראה אדרת שנער אחת ואחמדם ואקחם, היאומן כי יסופר על גאון וחסידי גם בדורנו יבוא לידי מדה זו? אתמהא, ראה כי קרה זאת לגדול שבשבטים, עיין ברש"י שם שראה שבט יהודה נאספים למלחמה, אמר מוטב שאמות לבדי ואל יהרגו אלפים מישראל.	63278 63279 63280 63281 63282 63283 63284 63285 63286 63287
ראה מתוך גנותו גדול שבחו! וגם נאמר יעכרך ה' ביום הזה אבל לא לעוה"ב כי שב בתשובה שלמה, וראיתי כי על כן נקוה לך ראשי תיבות עכן, כי הוא תיקן תפלה זו וכל ישראל אומרים אותה, ראה גדולתו ועם כל זה נכשל בחמדת הממון, ככתוב בפירוש ואחמדם, ראה כמה מסוכן עסק וחמדת הממון אפילו לגדולי ישראל, ומכש"כ לדורות הבאים ובפרט לדורנו.	63288 63289 63290 63291
והנה נמסר לאדם עסק מסוכן זה לנסותו בו, אם יכוין בעבירה זו לשם שמים ואם יהיה זהיר בגבולים שהגבילה לנו התורה בכמות ובאיכות המשא ומתן על פי דין תורה, ראה כמה עמל הוטל על האדם שבור חבית ושמור יינה, כי העסק מסוכן האדם מאוד אבל גזרת מלך היא לשמור את נפשו מסכנה.	63292 63293 63294
הגד נא לי אחי אם אפשר שמירה כזו בלי לימוד רב? עסק התורה והמוסר גם יחד בעיון והשתדלות רבה, וכולי האי ואולי, ואפשר שזוהי כונת יעקב אע"ה קטונתי מכל החסדים כי במקלי עברתי ועתה הייתי לשני מחנות, ומי יודע אם היה לשם שמים בכל רגע ורגע ולא נתערב בהם חמדה על כן נתיירא!	63295 63296 63297
ואפשר עוד לומר בסכנת העסק, כי אנו מחויבים להאמין כי כל פרנסתנו אף שאנו עוסקים בה, אינו רק כגרון ביד החוצב בו אם ריוח, וידוע כי האדם בטבעו מדמה כי כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, אף כי אינו מרגיש וידמה לו כי הוא מאמין, ואמנם קשה מאוד שלא יחשוב זאת, כי הלא טבע הוא באדם, וראה אחז"ל ביוסף שניתוסף לו שתי שנים, ומהסתם נתערבה בו מחשבה כזו כחוט השערה.	63298 63299 63300 63301
ומה יאמר אדם שותה כמים עולה, ובפרט מי שלא עמל לשרש מלבו הטבע המדומה הרע הזה, ובפרט בזמן ובמצב שהוא שטוף כמו ביומא דשוקא וכדומה, ובפרט מי שהוא בטבעו חומד ממון יותר, הוא בסכנה גדולה יותר וצריך להזהר הרבה מאוד, ואל תאמר אם זה כ"כ סכנה גדולה, אם כן איך נמסר לאדם נסיון כזה אשר צריך להיות במדרגה גדולה כ"כ כמעט כמשה רבינו ע"ה, שבור חבית פי' עסוק בסכנה ושמור יינה פי' שמור טהרת נפשך, ואיך? אני אראה לך כי כן הוא.	63302 63303 63304 63305 63306
הנה ידוע כי אשתו מותרת לו, ואעפ"כ כתב הרמב"ן ז"ל כי באה התורה להזהיר האדם להיות קדוש, שיכול האדם להיות נואף גדול בהיתר וברשות התורה, ולכן באה מצות קדושים תהיו פרושים תהיו, כענין שתקן עזרא טבילה לבעלי קריין, כדי שלא יהיו תלמידי חכמים מצויים אצל נשותיהן כתרנגולים, וכן באכילות להזהר אף במותרות.	63307 63308 63309 63310
והרמב"ם ז"ל בסנהדרין כתב בהא דנדרים כ': התורה התירתו עי"ש, כתב הוא ז"ל אף שמותר מכל מקום החכמים מגנים הדברים הבהמיים המתועבים האלה המרשיעין בעליו, פי' שמוליד טבע רע באדם, ולכן	63311 63312

הטביע הקב"ה כשיצא הזרע נפסקה הנאתו, להורות כי האדם לא יעסוק בזה רק לקיום המין לבד, עי"ש	63313
בפי' הרמב"ם למשניות, דברים אשר הם מסולאים בפז להשתומם ממנו.	63314
וכן מצינו בורה דעה סי' פ"א בסופו, שהאשה האוכלת דברים האסורים אף בהיתר, כגון שהיא חולה לא	63315
תניק את הבן כי תוליד בו טבע רע, ומזה תוכל להבין מה טבע רע תוליד בבן אם היא אוכלת דברים	63316
האסורים לה ומכש"כ להאוכל עצמו, ולכן הזהירו מאוד להיות צנוע בתשמיש ולכוין מאוד לשם שמים כדי	63317
שלא יוליד בו טבע רע, ומזה נוכל להבין מה טבע רע מוליד המרבה בתשמיש, ובפרט שלא בכונה לש"ש,	63318
ומעתה ראה מה טבע מוליד זרע לבטלה והכתוב קראו רע כידוע, וכתבו כי היסורים והצער שיגיע לאדם	63319
אחרי מותו עבור זה אין לשער ואין להעריך, והמבין יבין כי די שהכ' קראו רע וממילא הרע שולט בו ח"ו	63320
אם לא עשה תשובה.	63321
והנה הזהירה התורה ונשמרת מכל דבר רע, אזהרה שלא ירהר ביום ויבוא לידי טומאה בלילה, והנה אבר	63322
התשמיש נמסר ביד כל אדם לכל אשר יחפוץ יטנו, ולזה כקטן כגדול יזהר ממחשבה זרה, ואף כי עיניו	63323
פתוחות והלב חומד הרי זה ממש כאש לנעורת, ועם כל זאת הוזהרו גדולים כקטנים ברוב חמדתם לזהר	63324
מהרע הזה, היש שבור חבית ושמור יינה גדול מזה! וכולם חייבים בה! הרי נתבאר בעליל גודל העמל.	63325
ומעתה נבין כי גם בעסק המותר לאדם, ניתן לו לנסיון גדול שיתעסק בהרוחת ממון לצרכו, ומי לא יבין כי	63326
ההתעסקות בצרכיו להנאתו מולידה בו אהבה לעוה"ז, וכל מה שיחבב יותר העוה"ז יתרחק מתאות אהבת	63327
עוה"ב יותר, כמ"ש בחו"ה שער יחוד המעשה פ"ד, והשלישי הרהור היצר במה שמחבב עוה"ז וירחקוהו	63328
מדרך עוה"ב עי"ש.	63329
וכמה מבואר עתה מה שדברנו ביתרו הערה נפלאה, כי ניתנה התורה במדבר כדי להודיע שצריך להפקיר	63330
עצמו במדבר, והנה התורה ניתנה לכל ישראל העוסקים במשא ומתן, וכנאמר וישב משה לשפוט את העם,	63331
והערכו כמה קשה להעוסק במו"מ להבל העולם, ולהיות עוה"ז הפקר כמדבר למען חבב ביותר עוה"ב,	63332
והרי זה לכל ישראל כקטן כגדול, הרי מבואר כי האדם לנסיון גדול נברא ולעמל גדול נברא, ואין אפשרות	63333
להיות בעדת ישראל נחשב רק ע"י ההשתדלות הרבה בעיון בתורה ומוסר גם יחד, ובזה בעזרת השי"ת	63334
נוכה למדרגה רמה. (אור רש"ז מ' רס"ד).	63335
	63336
מאמר תלד	63337
מדוע אתה יושב לבדך וכל העם נצב עליך מן בקר עד ערב (שמות י"ח י"ד).	63338
מצינו ברבן של ישראל אשר מסר נפשו על ישראל להוציאם ממצרים, בא משה והורידה לארץ היא	63339
התורה שהיתה בגבהי מרומים ולא היתה ראויה לילודי אשה, והנה יתרו שהיה מפטם עגלים לעכו"ם	63340
וכששמע יציאת מצרים בא ונתגייר, ומיד בקר את משה רבן של כל ישראל שהיה מזלזל בכבודן של	63341
ישראל.	63342
והיה קשה לי מאוד שיהיה מרע"ה מוטעה ח"ו בדבר שיתרו ראה, עד שבעזרתו ית' זכינו ליישב בטוב	63343
טעם, כי גם בזה היה צריך להיות רבן של כל ישראל, להראות לדורות כי גם היותר גדול יהיה אוהב	63344
תוכחה מהיותר קטן, והנה מרע"ה שקבל תורה מן השמים, לא עלה על לבו דבר שגר שבא להתגייר עמד	63345
על זה והקב"ה הסכים, וזה לימוד נפלא לכל הדורות שהקטן לא יבוש מלבקר היותר גדול בדברים של	63346
טעם.	63347
כדומה בבשר בחלב, צריך לדעת מה בשר מה חלב ואח"כ הלכות בשר וחלב, כן בגאווה צריך האדם	63348
מקודם לדעת מה זו גאווה, ואח"כ לדעת חומר העון של גאווה, ושהיא תועבה וכעובד ע"ז וכופר בעיקר	63349
ויזהר ממנה, משא"כ אם לא ידע מה זו גאווה איך יזהר בה, הנה מצינו בדבורה שהיתה שופטת ישראל	63350
והיתה נביאה עד שברק לא רצה לילך אם לא תלך עמו, ועכ"ז בעבור שאמרה שקמתי אם בישראל,	63351
וכונתה היתה שחביבים ישראל בעיניה כבנים לאמם, ועכ"ז אמרו חז"ל פסחים ס"ו: כל המתיהר אם חכם	63352
הוא חכמתו מסתלקת הימנו, אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו.	63353
הרי שתפסו זאת ליוהרא ונסתלקה נבואתה ממנה, אף לאחר שנעשה על ידה נס גדול לישראל, וכן מי לנו	63354
עניו גדול מהלל עד שאמרו (שבת ל':), לעולם יהא אדם ענוותן כהלל, ואעפ"כ אמר עליו רב כל המתיהר	63355
אם חכם הוא חכמתו מסתלקת הימנו, דאמר מר התחיל מקנתרן בדברים וקאמר הלכה זו שמעתי ושכחתי,	63356
היתכן שהלל המשובח במדת ענוה היה מתייהר, אלא שהיה נראה כגאווה ונענש תיכף בשכחת הלכה,	63357
להורות לרבים שהאדם צריך לזהר שלא יהא נראה כגאווה, אף כי בלבו אינו מתגאה.	63358
וזה היה ענין דבורה, ח"ו שהיתה מתגאה פוק חזי מה נאמר עליה בשופטים ה' ג' ברש"י, לא קפח הקב"ה	63359
שכר תבור וכרמל שבאו לתת עליהם את התורה וחזרו בבושת פנים, אמר הקב"ה אני פורע לכם כפליים,	63360
נאמר בסיני אנכי ה' בתבור יאמר אנכי לה' אנכי אשירה, הרי דבריה כאילו אמר הקב"ה, וזה שכר כפול	63361
של הר תבור וכרמל, הרי כי אי אפשר שדבריה היתה בגאווה, רק מיתחזי כיוהרא ונענשה תיכף.	63362

וכן משה רבינו ע"ה בא להורות לכלל ישראל כמה צריך האדם להודות על האמת, כי מרע"ה היה לו לחשוב פן יהרהרו ישראל אחריו שלא עלה על דעתו מה שעלה ליתרו על דעתו, וא"כ אין לסמוך עליו, אבל האמת חביב לו מכל והודה לו, וכן ישראל הבינו כי זה בא לידי רבן של כל ישראל להורות להם הלכה למעשה גבורת מודה על האמת.	63363 63364 63365 63366
לימודים נפלאים מיתרו שנודע לו גדולת מרע"ה, ואעפ"כ הרהיב עוז להוכיח תלמיד לרב על שמקיל בכבודן של ישראל לפי דעתו, וגם מטבע האדם שהוא מלא מעלות יתבטל אצל זולתו החסרון המעט, ובפרט מחותנו על כל פשעים תכסה אהבה, ועכ"ז יתרו לרוב אהבתו האמת ראה בחותנו הגדול חסרון ולבש עוז להוכיחו, וגם לימוד מרע"ה כי הוא היה גדול מכולם ומלך על כולם, ועכ"ז לא עיוור עיניו השוחד הזה מבלי להודות ליתרו וישמע משה לקול חותנו, זה נראה לימוד איך לקבל האמת גם מקטן, דבר קל כזה איך לא עלה על לבו בלי עצת יתרו, ועכ"ז לא חס מרע"ה על כבודו ושמע לעצתו אשרי לדור שהגדולים נשמעים לקטנים.	63367 63368 63369 63370 63371 63372 63373
(אור רש"ז ר"ס).	63374
מאמר תלה	63375
ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל יראי אלהים אנשי אמת (שמות י"ה כ"א).	63376
כשירד משה מן השמים והיה צריך להודיע לישראל חוקי האלקים ותורתו, ישב משה לבדו לשפוט את העם, עד שבא יתרו ושאל אותו מה הוא עושה, והשיב לו כי יבוא אלי העם לדרוש אלקים, היינו שדיני תורות הבאים אלי אינם כסתם דיני תורות שזה אומר שלי וזה אומר שלי, אלא שכל אחד בא לדרוש את דבר ה', אפשר שלך ואפשר שלי כמו שאלת איסור והיתר, ואע"פ שאחז"ל דינו לבוקר משפט, זה היה אומר עבדי גנבת היה המן מברר, אע"פ כן רוב הדינים היו רק לשאול בדבר ה', ועוד צריך אני להודיע להם את חוקי האלקים ותורותיו, לברר לכל אחד ואחד את הדרך ילך בה.	63377 63378 63379 63380 63381 63382
וע"ז השיב לו יתרו לא טוב הדבר אשר אתה עושה, נבול תבול גם אתה גם העם הזה אשר עמך, כי לו היו באים אליך לשאול דיני גזלה וכדומה בלבד, יכולת לעשות הדבר לבדך, אבל צריך אתה להודיע להם את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו, לכל אחד לפי טבעו ותכונותיו ומדותיו, וראוי שתכיר את כל אחד ושיתברר לך רוחו של כל אחד ואחד.	63383 63384 63385 63386
את זה לא תוכל לעשות לבדך, כי נחוצו זמן רב וטרדה גדולה לסדר ולברר לכל אחד את מצבו הפרטי, לכן צריך אתה לבחור במצוינים שבהם, ותלמד אותם איך שיבררו הדרך לעם, ושמת עליהם שרי אלפים ושרי מאות, אם אתה לא תלמד להם איך לברר את דרך ה', מה יעשו אחר מיתתך שכבר לא תוכל להראות להם את הדרך אשר ילכו בה? וכה עֲשֶׂה בחר המצוינים ולמד אותם, ואלו ילמדו לאחרים ואחרים לאחרים, ונמצא שכל אחד היה מלמד לחבירו וחבירו מלמד לו, כל אחד השפיע לחבירו והושפע ממנו, והיו מלמדים ומתלמדים כאחת. (מדרגת האדם).	63387 63388 63389 63390 63391 63392
מאמר תלו	63393
ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל יראי אלהים אנשי אמת (שמות י"ה כ"א).	63394
האמת הוא מיסודי הנפש, הנפש היא מן העליונים כלשון ר"י בשע"ת ב' י"ז, הקב"ה אמת והנפש הבאה ממנו יסודה אמת, בכל זאת נקרא האדם כולו שקרים מצד הגוף וכוחותיו, רצה הקב"ה כי זה שכולו שקרים ייהפך לאיש אמת, הוי אומר האמת הוא באדם בכח מצד נפשו, ועבודתו היא שהאמת יהיה בפועל עד שגם גופו וכוחותיו יהיו אמיתיים.	63395 63396 63397 63398 63399
רש"י כתב עה"פ ואתה תחזה מכל העם אנשי אמת, אנשי אמת אלו בעלי הבטחה שהם כדאי לסמוך על דבריהם, הרי האמת הוא לקיים הבטחה, והנה המבטיח בודאי מתכוון לקיים הבטחתו ובכל זאת לא נקרא זה אמת עד שיקיים, וכן כתב בריש וארא על ושמי ה' לא נודעתי להם, לא הודעתי אין כתיב כאן אלא לא נודעתי, לא נכרתי להם במדת אמיתית שלי שעליה נקרא שמי ה' נאמן לאמת דברי, שהרי הבטחתים ולא קיימתי, והנה הבטחת הקב"ה היא בודאי אמת, ובכל זאת מידת אמיתותו ית' היא דוקא קיום הבטחתו. נמצינו למדים כי ההבטחה עצמה אף על פי שהיא אמת אינה אלא אמת בכח, ורק כאשר תבוא ליד קיום היא אמת בפועל, הן אצל אדם והן אצל הבורא ית', מזה יצא לנו עיון חדש בימות עולם מאדה"ר עד המשיח, גם על אדם הראשון קודם החטא נאמר שהוא כולו שקרים, הוא המיוחד מכל הנבראים שניתנה בו דעת ותבונה, אבל זוהי אליה וקוץ בה, לכל הנבראים נתן הקב"ה חוק וזמן שלא ישנו את תפקידם, והאדם מפני שיש לו דעת ותבונה יכול לשנות את תפקידו.	63400 63401 63402 63403 63404 63405 63406 63407 63408 63409
כל בעלי חיים גם לגופם ניתן חוק וזמן ואינם משנים את תפקידם, מזדווגים בזמן קבוע ורק אז מתעורר יצרם לפעולה, אוכלים רק מה שהוקצב להם לשובעם, ינסו להאכיל את הפרה והסוס מעדנים שלנו בזו	63410 63411

יבזו להם, רק עשבים ותבן הם מאכלם, רק האדם בהיותו בר דעת יצרו מופקעים מקביעות חוק וזמן, וביכלתו להשתמש בהם בשרירות לב.	63412
אפילו על מצוה אחת שנתן לו בוראו הוא עלול לעבור וגם עבר עליה, הרי אדה"ר בגן עדן גם גופו היה בדרגת בית המקדש ממש, מלאכי השרת בקשו לומר לפניו קדוש (בר"ר פ"ח ט'), הרי אמת בפועל אך לא לגמרי, בעל בחירה הוא ויכול לבחור בין טוב ורע בין אמת ושקר, וכל עוד לא הכריע את עצמו לצד הטוב והאמת, עדיין האמת שלו בכח, עדיין לא יצא מגדר כולו שקרים, בנסיון זה של הבחירה לא עמד, מאז כל המשא ומתן מאדה"ר עד סוף כל הדורות, לבטל את השקר ולהיות אנשי אמת בפועל!	63413
הקב"ה ניסה את אאע"ה בעשרה נסיונות והוא עמד בהם, שואל הרמב"ן למה צריך לנסותו הרי הוא ית' יודע האמת כי יעמוד בעקידה, ותירץ כי כל נסיון הוא לטובת המנוסה, לתת שכר מעשה טוב ולא רק שכר לב טוב, לב טוב הוא עדיין אמת בכח, רק מעשה טוב הוא אמת בפועל, השכר ניתן לאדם במידה שהוציא האמת שלו אל הפועל.	63414
הכלל ישראל הוא כולו זרע אמת, מוצאו מיעקב אע"ה שזכה למידת האמת בפועל, ובמתן תורה זכה כל עם ישראל למדרגת האמת בפועל, שזה ניתן על מעמד הר סיני, ועדיין יש בזה מדרגות רבות, עוד היה עליהם לבנות משכן ואח"כ בית המקדש ששם תשרה השכינה בגלוי, זוהי מדרגה עוד יותר גדולה באמת בפועל, אבל בית המקדש חרב ואמיתת הכלל ישראל שוב בכח, גילוי האמת בפועל הגמור יהיה בגאולה האחרונה, שעליה מתפללים וכל החיים יודוך סלה ויהללו את שמך באמת, כשיחודו ית' יתגלה הרע והבחירה יתבטל, זוהי התגלות האמת שאין אחריה הסתר וחזרה אל הבכח.	63415
רצה הקב"ה שלא יהיה די במה שנתן לאדם נפש אשר יסודה אמת, אלא שהאמת הזאת צריכה לבא לכלל מעשה, הגוף חייב להיות אמיתי בחירתו אמיתית, יצרו להבטל או להתקן באור האמת, ורק אז הוא נקרא אמת בפועל, הדברים מקיפים ועמוקים עוד יותר, הקב"ה עצמו הוא האמת המוחלט, והנה רצה להתגלות דוקא בעולם הגשמי הזה, שוקיו עמודי שש שוקיו זה העולם שנשתוקק הקב"ה לבראתו כמ"ש ועלי תשוקתו, ומנין שכן הוא שנא' ויכלו השמים והארץ, ואין ויכלו אלא לשון תאוה שנא' נכספה וגם כלתה נפשי, עמודי שש שהעמיד כל מעשה בראשית לששה ימים (במד"ר).	63416
ולפי דרכנו נבין מהי תשוקתו ית' לעולם הגשמי הזה? הוא רצה שאמיתתו ית' תתגלה כאן בפועל הגמור, עד שיהיה עיקר שכינה בתחתונים (בר"ר י"ט י"ג), הרי כל הבריאה על כל נבראיה היא התגלות אמיתתו ית' בפועל! אולי לזה מרמזים הספה"ק שכתבו כי סוף התיבות ברא אלקים את וכן ברא אלקים לעשות הם אמת, להראות כי מעשה בראשית מראשית עד סוף הוא התגלות של אמת. (עלי שור ח"ב).	63417
	63418
	63419
	63420
	63421
	63422
	63423
	63424
	63425
	63426
	63427
	63428
	63429
	63430
	63431
	63432
	63433
	63434
	63435
	63436
	63437
	63438
	63439
מאמר תלז	63440
ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל יראי אלהים אנשי אמת (שמות י"ח כ"א).	63441
שונאי בצע שהן שונאין לקבל ממון בדין דברי ר' יהושע, ר' אלעזר המודעי אומר שונאי בצע אלו שהן שונאין ממון עצמן, אם ממון עצמן שונאין קל וחומר ממון חבריהם (מכילתא), מאחר שמדובר באנשים שידועים לנו לירא אלקים ואנשי אמת, למה לנו לבדוק אם הם גם שונאי בצע? בודאי שגם מעלה זו יש בהם? בפרט שכתוב כאן ואתה תחזה ופירש רש"י ברוח הקודש, אם כן אין מקום להסתפק ביראתם ומדת האמת שבהם, ולמה עוד לבדוק אם שונאי בצע הם?	63442
מזה לנו לימוד גדול בכוחות הנפש, שאפילו אם יבוא משה רבינו ויעיד על אחד שיש בו יראת שמים ומדת האמת, יתכן שעדיין רחוק הוא מן השלימות! ואין האדם ראוי להקרא איש חיל עד שיצליח להוציא לפועל כל תכונותיו הטובות, וכן רגילים אנו להעיר מפרשת ציצית שהתורה אמרה וראיתם אותו וזכרתם, ואמרו חז"ל תכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד (מנחות מ"ג:), מצוה זו צריכה לרוממו עד להתבוננות של כסא הכבוד, אבל תוך כדי דיבור מזהירותו תורה ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם.	63443
אמרו חז"ל בזכות שאמר אברהם למלך סדום אם מחוט ועד שרוך נעל, זכו בניו לחוט תכלת שבציצית (בר"ר מ"ג י"ג), בזה שנצח אברהם אבינו את המדה של חמדת הממון, זכה להגיע למצוה שמרמזת לכסא הכבוד, רק בזה שירגיל האדם את עצמו להתרחק מן הבצע, יוכלו להתקיים בו המעלות של יראת שמים ואמת, אבל אם לא הדרוך את עצמו בשנאת הבצע, מעלותיו לא יעמדו במבחן ואינו מתאים להיות דיין.	63444
כמו שנחנף לשים עמל נפשו להוציא לפועל את יראתו כדי שתהיה לה קיום, כמו כן בענין השגת המעלות נחנף הכנה גדולה ויגיעה רבה כדי לקנות את המדרגות, וכבר אמרו חז"ל שמה שראתה שפחה על הים לא ראה יחזקאל בן בוזי, ובכל זאת השפחה נשארה שפחה ולא יותר, ואילו יחזקאל זכה להיות מנהיג דורו ולהוסיף ספר שלם בתנ"ך, והטעם בזה משום שמדרגת האדם אינה נמדדת בגודל ההשגה שהשיג אי פעם,	63445
	63446
	63447
	63448
	63449
	63450
	63451
	63452
	63453
	63454
	63455
	63456
	63457
	63458
	63459
	63460

אלא במדה שנקלטה בו השגה זו ונעשה חלק ממנו, במדה שהאדם עמל להכשיר את עצמו לקנין המעלות,	63461
במדה זו זוכה לסייעתא דשמיא ונעשה כלי קיבול לקבל אותן המעלות.	63462
מצאנו אצל יתרו שכל ימיו חיפש את האמת והפקיר את עצמו עליה, החליף אמונה אחת בחברתה כדי	63463
למצוא את האמת, וכאשר נתגלתה התרמית שבהן זרקן מיד למרות המריבות של שכניו, בזה הכשיר יתרו	63464
את עצמו לקלוט אל נכון את האמת כשנתגלתה, ותיכף אחרי וישמע יתרו מיד ויבוא יתרו אל המדבר, לא	63465
עשה שהיות אלא עזב את הכל ונמשך אחר האמת, ואילו אומות העולם שגם הם שמעו מקריעת ים סוף	63466
וגם הם שמעו ממתן תורה ברחו להם, ולא עצרו כח לקלוט את ההתגלות של האמת, מפני שלא הכשירו	63467
את עצמם לזה בהיות השקר חביב להם.	63468
זאת היא סגולת לימוד המוסר בהתרגשות והתפעלות, לקבוע בעצמו היראה עד שתהיה לידיעה חושית ככל	63469
האפשר, כמו שכתב הגאון ר' ישראל זצ"ל וז"ל, רק בהתפעלות הנפשי תוסד היראה להרחיב הרעיון	63470
בציור חושי, לעורר הנפש ברגשת האברים (מכתב ט'), באופן כזה יצליח לטהר את לבו מכל דבר בלתי	63471
טהור, ולהכין עצמו להתעלות על ידי תורה ועבודה וכמו שכתב עוד וז"ל, עתה נראה נא בעיני חודרת,	63472
הילך איש ורגלים אין לו? הישקיף איש ועינים אין לו? כן לא יכון התורה והעבודה אל האדם הנחלה	63473
בתחלואי היצר, אם לא בלימוד המוסרי (שם מכתב ג').	63474
ואל נשלה את עצמנו לומר שהכונה לעבירות חמורות שמהן אנו נקיים שכבר כתב שם וז"ל, עתה נחפשה	63475
דרכינו ונחקורה, חולים אנחנו מכל צד ופינה, התאוה והכבוד יסוככנו, הגזל והעולה יסוככונו, הגאווה	63476
והכעס הקנאה והקפדנות הם דרכינו, הלשון ישלוח בנו באין מעצור, ומדוע לא ננוס אל בית הרופאים אולי	63477
נמצא מזור ותרופה למכתינו. (המוסר והדעת).	63478
	63479
מאמר תלח	63480
ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל יראי אלהים אנשי אמת (שמות י"ח כ"א).	63481
כתב הספורנו שם וז"ל, אחר שביקש ולא מצא אנשים שיהיה בהם כל המעלות שהזכיר יתרו, בחר באנשי	63482
חיל שיהיו בקיאים וחרוצים לברר וללבן אמיתות דבר ולהביאו אל התכלית יותר מיר"א בלתי אנשי חיל,	63483
כמאמרם ז"ל אם תלמיד חכם נוקם ונוטר כנחש חגרהו על מתניך, ואם עם הארץ חסיד הוא אל תדור	63484
בשכנותו (שמות י"ח כ"ה).	63485
במושכל ראשון נראים דברי הספורנו כמזלזלים באחד הדברים העומדים ברומו של עולם, והוא יראת	63486
שמים שהוא אוצרו של הקב"ה כמ"ש יראת ה' היא אוצרו, וכן שמעתי מאחד מגדולי המוסר שתמה על	63487
דברי הספורנו, אבל אין ספק כי כשנדייק בדברי הספורנו נמצא עמקות שכידוע הסבא מקלם לא אז	63488
מחבבו, ולא זו בלבד אלא מתוך דבריו תתברר לנו דרכו והנהגתו של הגרי"ס זצוק"ל.	63489
בהבנה שטחית הביאור של אנשי חיל הוא אנשים חרוצים וחרifiים, יודעים לשכנע את הצד שכנגד בצדקת	63490
עמדתם, ומתוך גישה זו בודאי שיש לתמוה על הספורנו שהרחיק לכת והעדיף אנשי חיל על יראי אלוקים,	63491
אבל כשנתעמק בהבנת הדברים ולדקדק בהם, נמצא שהוא הסביר את המושג אנשי חיל לברר וללבן	63492
אמיתות דבר, לא חריצות לשם שכנוע בלבד אלא בירור וליבון את הדין לאמיתו, ולזה יש צורך בחריצות	63493
יתירה ויש להיות בן חיל, וכבר אמרו חז"ל (סנהדרין ז'). כל דיין שדן דין אמת לאמיתו משרה שכינה	63494
בישראל.	63495
לא יתכן להוציא דין אמת לאמיתו, אם הדיין אינו מפקח על עצמו אם אין בו שמץ של שוחד, וכמו שחז"ל	63496
(כתובות ק"ה): פסלו את עצמם משום נטיה דקה מן הדקה של שוחד דברים, וכן מצאנו שמשא רבינו	63497
סירב ז' ימים להיות שלוחו של מקום מחמת חשש כזה, ואם כן הדבר מה גדול החיוב על דיין להיות בן	63498
חיל, להילחם בעצמו בכל מיני תחבולות של מלחמת המידות, כדי להכיר בפנימיותו שמץ אבק של שוחד.	63499
עכשיו יותר מובן למה בחר משה רבינו ע"ה אנשי חיל, כי המדובר באנשי חיל שהם בקיאים במדותיהם	63500
לברר מעשיהם אם הם פועלים לשם שמים בלבד, או שמא יש בהם בכואה דבבואה של שוחד עצמי, וזו	63501
היתה דרכו של הגרי"ס זצוק"ל, שפעם דרש בחידושים נפלאים בבית המדרש שבווילנא, עם רב בא	63502
ליהנות מזיו תורתו, והנה באמצע דרשתו הקשה אחד ממתנגדיו קושיא חזקה, הגרי"ס השתומם רגע ואמר	63503
לו צדקת, לאחר מכן אמר הגרי"ס ז"ל למקורביו, כי באותה שעה עלו בדעתו חמשה אופנים לתרץ את	63504
קושייתו, וכל התירוצים היו בודאי מתקבלים על דעתו של המקשה, אולם כיון שבלבו ידע כי צדק	63505
המקשה, אמר לעצמו ישראל הרי אתה לומד מוסר מוטב שתוותר ותסכים עמו.	63506
כל עיקר דרשותיו הנפלאות של הגרי"ס הוא דרש כלפי מתנגדי המוסר, שטענו כי בין בעלי המוסר אין	63507
גדולי תורה מפורסמים שהחייב להתחשב בדעתם, והנה בויתורו זה הרי הוא פתח פתח למלעיזים,	63508
שימצאו כאן מקום להתגדר בו, באמרם הנה אחד התלמידים ממתנגדיו קיפח את הגרי"ס, והדעת נותנת כי	63509
בשעה זו ובתנאים אלה, מן הדין ומן היושר לקפח את התלמיד הזה בחמשת התירוצים ולצאת כמנצח, אבל	63510

ר' ישראל לא רצה להשתמש בתירוץ שאין בו משום אמת לאמיתה, והתגבר על עצמו ועל כל המניעים, זוהי דרכו של בן חיל לפי המובן של הגרי"ס, ולבן חיל כזה נתכוין הספורנו ודו"ק.	63511
עובדה נוספת הממחישה דרך זו, מעשה ברשכבה"ג רבי צבי ברוידא זצ"ל שבאה שאלה לפניו והטריף, אחר כך נודע לו כי אחד הרבנים הכשיר, ישב רבי צבי והרהר לעצמו הרי חכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר, חזר ואמר הרי אינני חכם והשאלה כשרה, עכשיו בואו ונחשוב חשבוננו של הגאון רבי צבי ברוידא ז"ל, כמה מן הכח הנפשי כמה מן החריצות יש בדבריו, עד כדי הפיכת הדין מטריפה לכשר.	63512
כמה גבורה דרושה לגדול כזה להתבונן, כי מדבר זה עלול להתלקח מחלוקת ולקעקע אנשי העיר כולה בחומר וברוח, אבל הוא ז"ל היה בן חיל במובן של ספורנו לפי דרך המוסר, ובחריפותו הכריע מסתמא כשיטת הראשונים הדין שחכם שאסר הוא משום כבוד של חכם, משו"ה פסק ואמר אם כך אינני חכם והשאלה כשרה (ע"ז ז' ובר"ן שם), לשם קביעה כזו יש צורך להיות בן חיל ממש.	63513
וכבר כתב הגרי"ס זצ"ל באחד ממכתביו (אור ישראל ד'), אף כי התורה נמסרה לשיקול דעתו של כל אחד לחתוך את הדין לפי רוחב שכלו, כי אין לדיין אלא מה שענינו רואות, אבל חלילה לחתוך את הדין לפי רצונו פיגול הוא לא ירצה, הרי לפנינו פרשה קטנה שגופי תורה תלויים בה, מצד אחד מעניקה לו התורה לאדם סמכות רחבה מאוד לחתוך את ההלכה לפי שכלו, אולם מצד שני עליו להיזהר שלא תתערב כאן נקודה של רצון אלא שכל טהור, כי תערובת רצון היא פיגול, מחשבת פיגול היא דוקא כשהוא עובד עבודת הקודש, ואז דוקא מפגלת מחשבתו שאינה נכונה. (המוסר והדעת).	63514
	63515
	63516
	63517
	63518
	63519
	63520
	63521
	63522
	63523
	63524
	63525
	63526
	63527
מאמר תלט	63528
וישמע משה לקול חתנו ויעש כל אשר אמר (שמות י"ח כ"ד).	63529
ומפרש האבן עזרא ז"ל, הזכיר עצת יתרו לסדר שרי אלפים שרי מאות, שרי חמישים ושרי עשרות לשפוט את העם, ולא הזכיר עצתו שהוסיף על עצת יתרו, והוא שוטרים לעשות מה שציוו השופטים, וכן כתוב שופטים ושוטרים תתן לך עכ"ל, אילו קרה אצל אדם בינוני שמעירים לו על מעשיו או על החכמה שלו, וכתוצאה מן ההערה יתקן הדברים ואף מוסיף מעצמו, לא יעבור על זה בשתיקה ויודה רק על החלק של המבקר, שהרי יש לו חלק ניכר של עצמו בתיקון הדברים.	63530
והנה משה רבינו שותק ואינו מגיב, אינו מפרסם את ההוספה שהוסיף מעצמו על עצתו של יתרו בשופטים ושוטרים, וכאילו שכל הדבר מתחילתו ועד סופו אף ההוספה של שופטים ושוטרים, כאילו באה מכוחו של יתרו, וכאן לפנינו ציור אמיתי של ענוה ושל אמת, וכדי להבליט יותר ויותר את עצתו ותכניתו של יתרו, משה שותק כדי ליצור את הרושם של יחוס כל הפרשה ליתרו.	63531
63532	63532
63533	63533
63534	63534
63535	63535
63536	63536
63537	63537
63538	63538
63539	63539
63540	63540
63541	63541
63542	63542
63543	63543
63544	63544
63545	63545
63546	63546
63547	63547
63548	63548
63549	63549
63550	63550
מאמר תמ	63551
ויבחר משה אנשי חיל מכל ישראל ויתן אותם ראשים על העם (י"ח כ"ה).	63552
ידענו מדרכי אומות העולם, שאותם האנשים הקדושים שלהם המה בעיניהם כמלאכי מעלה, אשר לא יתכן לייחס להם איזו שגיאה וטעות ומכש"כ חטא ועון, ולא חסרון בעצה אשר יצטרכו לאחרים, ואם ימצא מי שיאמר על מי מקדושיהם איזה חטא ומכשול עון, היו יורדים עמו לחייו, ומענישים אותו בעונש היותר גדול אם היה ביכולתם, מפני שלא יבינו להעריך מעלת האדם, כי אם לעשותו כמלאך ושרף אשר לא יתכן לחטוא.	63553
63554	63554
63555	63555
63556	63556
63557	63557
63558	63558
63559	63559

תורתנו הק' מגודל מעלתו של משרע"ה, והתורה נקראת על שמו זכרו תורת משה עבדי (מלאכי), ובכל זאת לא עשתה אותו התורה לאלהים כי אם לאיש אלהים.	63560
ובעת מעמד הר סיני אשר אז היה משה במעלה היותר גדולה רמה ונשאה, אשר אין כמוהו בעולם שקבל התורה מסיני, ועמד בהר ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה, וכל העם שמע בדבר אלהים עמו, משה ידבר והאלהים יענו בקול, בכ"ז לא בושה התורה לספר שבאותו העת קבל עצה מיתרו חותנו, וישמע משה לקול חותנו.	63561
האם אפשר להעריך יקר מעלת ספור התורה מדבר זה, אשר צריכים אנחנו לנפול על אפינו ארצה לפני הדר כבוד אמתתה של תורתנו הק', לספר לנו דבר נפלא משובח ומפואר כזה, ללמד אותנו דברי אמת האלו, שאף שימצא האדם במעלה היותר גדולה ורמה, אשר לא יצויר גדולה ממנה, בכל זאת לא בטל גם אז ממנו צד האדם וגם אז יתכן לו לטעות, וראוי לו לקבל עצה ממי שיהיה.	63562
הנה האיש המשכיל יעמוד מרעיד ומשתומם על אמיתת תורתנו הק', אשר ידעה לספר לנו דברי אמת אלו, דבר שלא היה אפשר לעלות על דעתנו שיתכן להיות כזאת, שהאיש אשר פה אל פה אדבר בו ותמונת ה' יביט ורובן של ישראל, יצטרך לעצת כהן מדין אשר בא מרחוק ללמוד תורה משרע"ה.	63563
ועוד מצאו חז"ל בשני מקומות שבא משה לכלל כעס בא לכלל טעות, והגדול מכולם הוא מה שכתבה התורה חטאו של משה בסגנון מבהיל כזה, היאות לאחד המורדים והפושעים אשר פרקו מעליהם עול מלכותו ית' לגמרי, יען לא האמנתם בי להקדישני, על אשר מריתם פי, תבהל נפשנו לשמוע דברים כאלו על משה נאמן ביתו ע"ה, וגם נקנס עליו עונש היותר גדול שלא יכנס לארץ הקודש.	63564
הנה האיש אשר כתוב עליו בכל ביתי נאמן הוא, אי אפשר שימרה וימעל מעל בה' ובודאי היה חטאו קל מן הקלים מאוד, והיה ראוי שתכסה התורה על חטאו, שאין מן הכבוד שהאיש אשר קבלנו התורה מידו וגם נקראת על שמו שיהיטא, הנה נוכל בזה להתגדל ולהתפאר לפני כל יושבי תבל באמיתתה של תורתנו הק', שעשתה מה שלא היו עושים כן כל העמים, שגילתה חטאו של משה ועוד הגדילה סאתו מאשר הוא, וכתבה עונשו הגדול למען נדע אמיתתה של תורתנו הק' לדוד דור, ונדע כי היא תורת אלהים חיים והוא ית' אמת ותורתו אמת.	63565
ומה שיש לנו ללמוד מענינו של מרע"ה, האחד מה שאמרו חז"ל באבות ואל תאמין בעצמך, שלא יאמר האדם כבר מוחזקני בצדקתי ותום דרכי, כי אם אשרי אדם מפחד תמיד, השני למען נדע אמיתת נצחו של אדם, שאין אדם בעולם אשר זכה לשכר הגדול כמשרע"ה בכל הטובות שעשה לישראל, ועיקר שכרו בעוה"ז בודאי היה שיכנס לארץ ישראל, ועיניו תראינה בכל הטובות הגדולות שיעשה ה' ית' לעם ישראל, ולבנות את בית הבחירה וללמד עוד תורה לישראל, לא רק במדבר כי אף בארץ הקודש אשר עיני ה' תמיד בה, ולשאוף האויר הקדוש אשר שאפו אבותיו הקדושים.	63566
והנה נראה המקרה המעציב הזה, שמשה אהרן ומרים רועי ישראל לא זכו לראות כל הטוב אשר התאו לזה, ומתו בחוץ לארץ ולא ראו שכרם בעוה"ז, ואיך יתכן לעשות להם עוול גדול כזה לבנות בית ואיש אחר יחנכנו, ליטע כרם ואיש אחר יחללנו ויאכל פריו, והמה שלשתם בנו בית ישראל, ונטעו כרם ה' ולא זכו לחנכו ולהנות מפרי הכרם, מזה נלמד לדעת שהיום לעשותם ומחר לקבל שכרם.	63567
השלישי טוב לנו מעשה של משרע"ה ועונשו, בהיותנו על אדמת נכר ויבוא למשהו למות בארץ נכריה, להשקיט רוחו לבל ידמה כי אבד סברו, הנה יזכור שגם משרע"ה נשאר בחו"ל, ואם היה תלוי נצחנו באה"ק בודאי לא היה נענש משרע"ה בעונש גדול כזה, אמנם מעלה גדולה היא אבל אין מעכב זה לחיינו הנצחיים, ועוד מועיל ענינו של משרע"ה, שלולי זאת שלא היה מעשה של משרע"ה לפנינו, היה כל אחד מתאמץ בכל עוז וחוגר שארית אוננו לבוא לאה"ק.	63568
ויתכן שהיה כל אחד מבטל מפני זה הרבה ענינים הנוגעים לטובתו ולטובת ישראל, ולא היה מביט על הנזק הגדול אשר יגרום בזה בעזבו את ארץ מולדתו, מפני שדימה שיאבד עולמו אם ישאר בארץ טמאה, הנה לזה יועיל לו מקרה של משרע"ה, למען יראה ויוכח שאין נצחנו תלוי בזה, אם כי מעלה גדולה היא מאוד, אכן יש עוד מעלות גדולות ויוכל לעסוק בהם.	63569
הרביעי ללמוד מזה מה שכתוב בתורה, כי ה' אלהיכם אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד, ואמרו חז"ל שוחד מצוות להעביר פשעיו של אדם, הנה ענינו של משה רבינו ועונשו יהיה לפנינו תמיד, לבל נסמוך על צדקותינו ומעשינו הטובים לבלי לפחד מן החטא, לחשוב שמעשינו הטובים יצילנו מהעונש, הנה בזכרנו את משה רבינו ועונשו נדע שאין הקב"ה ותרו, וכל צדקותיו של אדם לא תצילנה אותו מעונשו על חטאו, וירא להכנס בחטא אף היותר קל.	63570
החמישי גם להיפך שאם יגיע למי שהוא עונש מן השמים על חטאו ופשעו, ויוסר ביסורים ועונשים גדולים ומרים ח"ו אל יאמר נואש, אבד נצחי ותוחלתי מה' ולא יפול ברוחו מפני זה, וידע כי כמו שאין	63571
	63572
	63573
	63574
	63575
	63576
	63577
	63578
	63579
	63580
	63581
	63582
	63583
	63584
	63585
	63586
	63587
	63588
	63589
	63590
	63591
	63592
	63593
	63594
	63595
	63596
	63597
	63598
	63599
	63600
	63601
	63602
	63603
	63604
	63605
	63606
	63607
	63608

הוא ית' ותרן, אבל מפאת שגדולה מדת הטובה ממדת הפורענות לא יקפח שכרו הטוב, ואחרי אשר יקבל עונשו על עונותיו יגיע לו הגמול הטוב גם בעוה"ז בעד צדקותיו וחסדיו.	63609
כ"ז נכלל במה שאמרו חז"ל ואל תתייאש מן הפורענות, וזה לשני פנים לבל יתייאש בעת טובתו מן הפורענות, וגם אל יתייאש מן הטובה בעת פורענותו, כ"ז נלמוד ממשרע"ה שבודאי לא נשכחו טובותיו של משרע"ה אף שנענש בעונש מיתה, בכל זה בודאי לא יקופח שכרו בעוה"ב, כן הוא לכל אדם שמפני מדת פורענותו אל יתייאש מטובותיו הראויות לו (יסורי הדעת).	63610 63611 63612 63613 63614 63615
מאמר תמא	63616
ויבחר משה אנשי חיל מכל ישראל ויתן אותם ראשים על העם (י"ח כ"ה).	63617
הנה עצת יתרו היתה שיבחר מן העם אנשי חיל יראי אלקים, וכתוב ויבחר משה אנשי חיל, וכתב ספורנו ז"ל אחרי שבקש ולא מצא אנשים שיהיו בהם כל המעלות שהזכיר יתרו, בחר באנשי חיל בקיאים וחרוצים לברר וללבן אמיתות דבר ולהביאו אל תכלית, יותר מיראי אלקים בלתי אנשי חיל, כאמרם ז"ל אם תלמיד חכם כנחש הוא חגרהו על מתניך, ואם עם הארץ חסיד אל תדור בשכונתו.	63618 63619 63620 63621
הנה כי כן ספורנו ז"ל במושג אנשי חיל, דהיינו חרוצים לברר וללבן אמיתות דבר ולהביאו אל תכלית, ולמד מדברי תורתנו הקדושה, כי גדולה מעלת החכם אשר בכוחו לברר וללבן כל דבר לאמיתו עד אשר יביאהו אל תכלית, היינו עד סוף דעתו והבנתו, ושיהיה הדבר מוסכם ומוחלט אצלו, אף אם יחסר לו ממדת שלמות היראה אשר יהיה ראוי לכינוי ירא אלקים כפי מושג התורה הקדושה.	63622 63623 63624 63625
וסמך על זה דברי חז"ל שאמרו, אם תלמיד חכם נוקם ונוטר כנחש חגרהו על מתניך, אמנם ספורנו ז"ל דילג על המלים נוקם ונוטר, וכבר נתבאר אצלנו כי נוקם ונוטר כנחש, אין הכוונה בזה שיהיה ח"ו פוגם במדותיו, אלא הכוונה היא כי תלמיד חכם אמיתי שיש לו בהירות השכל ואור הדעת במדה מרובה, מוכרח שיהיה לפעמים נוקם ונוטר כנחש, מפני שגודל אור החכמה והכרת האמת, אינו סובל את הרע והפחיתות. גם אסור לו לפעמים לעבור על מדותיו וכמאמר חז"ל (יומא כ"ב), כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו תלמיד חכם, ואעפ"כ חגרהו על מתניך, ואף שיש סכנה שתכשל באיזה דבר והוא לא ינקה אותך, מ"מ חגרהו על מתניך, כי סו"ס התחברך אליו יהיה לך לברכה ואחרית שלום.	63626 63627 63628 63629 63630 63631 63632
ואם עם הארץ חסיד הוא, כאשר היה בעת אשר יראת ה' היתה שולטת במדה מרובה אף בין המוני עם, שנמצאו אז אנשים יראים וחרדים ע"פ טבעם ודרך חייהם, ומה שהוא נגד הדין נזהרו מלעבור על זה בתכלית הזהירות, וגם נתראו בעלי מדות טובות מתחסדים עם קונם ועם בני אדם, אבל רחוקים היו מחכמה ודעת, ולא ידעו לשקול את כל דבר במשקל החכמה וישרות השכל, על איש שכזה אמרו חז"ל אל תדור בשכונתו.	63633 63634 63635 63636 63637
סכנה היא לדור בשכונתו, כי אי אפשר לדעת מה שיעלה על דעתו הבלתי מפותחת, ומה יהיה ישר לפניו ע"פ הלך נפשו הקצרה, ולפעמים דוקא מפני חסידותו הסכנה עוד יותר גדולה, אי אפשר לשער כמה עלול עם הארץ חסיד להתעקם ולהתפתל ולחשוב על דברים פחותים ורעים, כי הם תכלית הטוב והמועיל ע"י דרכי חסידותו הבלתי מפותחת.	63638 63639 63640 63641
כל זה בנוגע לאיש המעלה, אשר הגיע למדרגה נשגבה בתורה בחכמה וביראת ה', אבל אצלנו שעדיין רחוקים אנו ממדרגה גדולה זו, וא"כ נשאלת השאלה האם הגעתם כבר למדרגה זו לפעול ולהשפיע על אחרים ולהאציל מרוחכם על העולם? אכן אם לזאת יחכה האדם ויצפה, לא אדע מתי נתמלאה התפתחותו והשתלמותו, עד אשר יאמר יש לי רב ואוכל כבר להשפיע על אחרים, האם הגיע האדם מעולם לתכלית השלמות, ולסוף מעלת הקישוט ושיפור המחשבה והמעשה, עד אשר בטוח הוא כי כבר נועד ללמד לבני אדם דעת אמת וכשרון המעשה.	63642 63643 63644 63645 63646 63647
מי לנו גדול ממשה רבינו ע"ה, אבי הנביאים אשר הגיע למעלה הכי עליונה, ובהיותו עסוק בעבודה קדושה בענין הכי רם ונישא, הופעה נכבדה היחידה בעולם מיום ברא ה' אדם על הארץ, מתן תורה וגילוי שכינה אשר ה' כביכול ירד על הר סיני לעיני כל ישראל, והוא הנבחר מאת ה' שתנתן תורה על ידו, עליו ספרה התורה והעידה בשבחו, וירד משה מן ההר אל העם, ודרשו חז"ל שלא פנה לעסקיו אלא מן ההר אל העם, מה נפלא הדבר ומעורר השתוממות, איזו שבח הוא למשה רבינו בשעה שהוא הולך בשליחות נשגבה כזו של מתן תורה, אינו פונה לעסקיו ואינו סר לביתו לראות משפחתו.	63648 63649 63650 63651 63652 63653 63654
אבל כך הוא טבע האדם, אף בעמדו על המצב הכי גבוה עדיין דרישות חייו מושכים אותו למטה, מעסיקים אותו ומטרידים אותו, ויש כאן שבח אף למשה רבינו, שבהיותו שלוח מאת הקב"ה מן ההר אל העם, לא פנה לעסקיו לראות את אשתו ובניו, ולא דחה את מלוי שליחותו למסור לעם את דבר ה' לאחר זמן.	63655 63656 63657

לנו נדמה כי לו נפקדנו אנו לשליחות חשובה ורבת ערך בעד הכלל כולו מאת ה', אף לפי מדרגתנו לא היה עולה על דעתנו לפנות לביתנו, אבל באמת האדם אף הכי גדול, קשור כ"כ עם הקשר הגופני והדרישות החומריות, שאף בהמצא במצב הכי נעלה עדיין יש מקום בנפשו גם לדברים פחותי ערך המושכים אותו אליהם, ולא יפלא איפוא אם הקשר עם עסקי הבית והמשפחה וכדומה גדול כ"כ, עד כי מעלה היא למשה רבינו ע"ה שלא פנה לעסקיו, והלך ישר מן ההר אל העם.	63658 63659 63660 63661 63662
ולכן אם יחכה האדם עד אשר יגיע למעלת השלמות, לא יבוא לידי מעשים ופעולות לעולם, ואע"פ שנאמר התקושו וקושו ואמרו חז"ל קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים (ב"מ ק"ז), אין הכונה שלא ישתדל להשפיע על אחרים עד שיגיע לתכלית השלמות ורק אז יקשוט את אחרים, כי אם לזאת יחכה לא ימלא תועלתו לעולם, ואדרבה כל כמה שיגדל ימצא עוד יותר מגרעות וחסרונות בעצמו הדורשים תיקון ושיפור, אלא נאמר בזה כי יכוון ויתאים את הקשוט לאחרים לרגשותיו ולשאיפותיו הוא, וההשפעה על אחרים תהא שופעת מנפשו.	63663 63664 63665 63666 63667 63668
לכן אם רק מרגיש האדם כל אחד לפי מדרגתו, שאיפה לטוב ואהבת האמת, וכבר זכה לאיזו הכרה נכונה, בה במדה שהוא מצא לעצמו מן האמת ושואף ועמל לקבוע את דרכו על פיה, באותה מדה עליו לשתף באושרו את אחרים, ולהאיר עיניהם מאותו האור המזהיר לפניו, ומה גם אם זכה שיהיה לו מורה דרך המלמדו ללכת בדרך הטוב והמועיל.	63669 63670 63671 63672
ודאי שהחובה עליו לזכות את אחרים, להראותם את הדרך המובילה לאושרם, ולהעניק אותם מאותו האוצר של דעת ה' ותורתו אשר הגיע אליו, ויכנסו דברי תורה יראה חכמה ודעת בלבבכם, והיה כי תפקחנה עיניכם והאמת לפניכם תופיע, האצילו מרוחכם על אלה התועים אובדי דרך, ואת עיני ההולכים בחשך תאירו וראו אור. (שעורי דעת ח"א).	63673 63674 63675 63676 63677
מאמר תמב	63678
וישלח משה את חותנו וילך לו אל ארצו (שמות י"ח כ"ז).	63679
ואמרו במדרש (ילקוט שמעוני), לב יודע מרת נפשו ובשמחתו לא יתערב זר, אמר הקב"ה בני נשתעבדו בטיט ובלבנים, ויתרו ישב לו בהשקט ושלוחו בארצו ובא לראות בשמחת התורה ע"כ, והנה כללא הוא דתורה נקנית ע"י יסורים וכמו ששינונו (ברכות ה'), תניא רשב"י אומר ג' מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכולן לא נתנן אלא ע"י יסורין, אלו הן תורה א"י והעוה"ב, ואמרו באבות כך היא דרכה של תורה וחיי צער תחיה, וזו היא מהמדות שהתורה נקנית בהם וכמו ששנו (שם ו'), במ"ח דברים התורה נקנית, במיעוט תענוג, ובקבלת יסורין.	63680 63681 63682 63683 63684 63685
והנה מדות אלו דרך הטבע הן בקניית התורה, וכמו בתלמוד, בשמיעת האוון, בבינת הלב, בשימוש חכמים, בדקדוק חברים, כי אין אדם יכול לעסוק בתורה כדבעי אם אינו פורש מהנאות העולם וכמ"ש המסילת ישירים (פ"ט), שאם ירצה להשלים העידונים בכל תנאיהם לא יוכל לעסוק בתורה כהוגן, גם על ידי זה שמחשבתו טרודה בגשמיות ותאות העולם אין לבו פנוי לתורה, ועוד שתאוות העולם מפריעות ביותר להרגשת מתיקות התורה, והיינו שכתב חובת הלבבות (עבודת ה'), דאהבת העולם ואהבת השי"ת הם שני הפכים ממש, וכמו שאש ומים לא ייתכנו יחד, כן אהבת התורה אינה יכולה לדור יחד עם אהבת העולם.	63686 63687 63688 63689 63690 63691
והנה אמרו הקדמונים אין שמחה כהתרת הספקות, אך במי הדברים אמורים בזה שהספק מצערו מאוד ומטריד את מחשבתו, וגדולה תשוקתו לעמוד על התרתו לדעת אמיתות הדברים, ואז כשזוכה לעמוד על בירור הדבר גדולה שמחתו, משא"כ אם שוה הדבר בעיניו אם כך ואם כך אינו שמח בהתרת הספק, והבירור אינו מאיר לו וממילא אין הדבר נקבע אצלו כראוי, ולא זו בלבד שאינו עמל לידע האמת ואינו רודף לשמוע ולהבין, אך גם מה שלומד אינו נקבע אצלו בעומק, וממילא אינו נחקק בזכרונו היטב, נמצינו למדים שקניית כל הידיעות האמיתיות תלויה במדת העמל והצער להשגתן.	63692 63693 63694 63695 63696 63697
ויענך וירעיבך ויאכילך את המן למען הודיעך, והנה מלבד גודל הנס של עצם ירידת המן ומציאותו, הנה היו בו התגלות גדולה ונסים לאין שיעור, וכמו שהיה לחם משנה ביום ששי ולא ירד ביום השבת, ובכל יום הבאיש כשהותירו וביום הששי נתקיים לשבת, גם הרגישו כל הטעמים באכילתו, ועוד נסים הרבה כמפורש ביומא (ע"ה א'), וכל התכלית היתה למען הודיעך כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם, והרי לכאורה הידיעה הזו כל כך גלויה וברורה היא מעצם ירידת המן.	63698 63699 63700 63701 63702
מכל מקום לא היתה מתקיימת התכלית של קניית הידיעה הזו מבלי שיקדמו לה צער ועינוי, והיה בהכרח לענותם תחילה ולהרעיבם, שיצפו אליו מאוד ואז ישיגו ההכרה והלימוד המונחים בו, וק"ו ב"ב של ק"ו בכל עניני התורה העמוקים להבין הדברים על בוריים ממש, שהדבר תלוי עד כמה שטרח ועמל להשיג ועד כמה נצטער בהעדר הידיעה, וזהו היסוד דלקניית התורה צריך לדרגת, כך היא דרכה של תורה כי כך הוא טבע קנייתה.	63703 63704 63705 63706 63707

אכן ממה שאמרו חז"ל גבי יתרו למדנו, שבענין זה שהתורה נקנית על ידי יסורין יש עוד גדר, היינו דאף שאין להיסורים שום שייכות ויחס לעמל התורה ולדרכי התורה, מסייעים היסורים והסבל להשגת התורה, וביאור הענין הוא דלזכות להשגת האמיתיות בתורה צריך סייעתא דשמיא וכמ"ש (מגילה ו' א), אבל לאוקמי גירסא סייעתא מן שמיא היא, כדי שהסנהדרין יכוונו להלכה צריך אלקים נצב בעדתם כי ה' יתן חכמה.	63708
עוד אמרו (עירובין י"ג): מפני מה זכו ב"ה שיקבעו הלכה כמותם, מפני שנוחין ועלובין היו ושונין דבריהם ודברי ב"ש, ולא עוד אלא שמקדימין דברי ב"ש לדבריהם, ללמדך שכל המשפיל עצמו הקב"ה מגביהו וכל המגביה עצמו הקב"ה משפילו, הרי דאף שב"ש היו מחודדים טפי מצד שאר המעלות וההכנות, אך זכות הענוה של בית הלל גרמה שתהא הלכה כמותו, וזה מגדר התורה הולכת למקום נמוך.	63709
ולזה שהנמיכות גורמת לכוין להלכה, לפי שכך הוא דרך ההשפעה מלמעלה, דבזכות היסורים משפיעים עליו שפע גדול וזוכה להשגות יתרות, אני את דכא שכיון דהשם עמו הרי זה גורם לכוין בתורה, עכ"פ למדנו מכאן דזהו ענין של השגחה מיוחדת, שכך הוקבעה ההשפעה הבאה מלמעלה להשגת התורה.	63710
ולפיכך יתרו מתוך שישב בשלוח ובטחה לא זכה לראות בשמחת התורה, שלא זכה לכל ההשגות הנוראות שהשיגו במעמד הר סיני, והנה עצם ישיבתו בשלוח הרי מגדיל למאוד מדרגת ביאתו למדבר, וכמ"ש חז"ל הובא ברש"י, אל המדבר אשר הוא חונה שם הר האלקים, יתרו היה יושב בכבודו של עולם ונדבו לבו לצאת למדבר מקום תוהו לשמוע תורה, ואמרו חז"ל על הפסוק ואוהב גר, משל לצבי שבא לעדר והיה הרועה מחבבו ביותר, ואמר הרי הצאן כמה עמלתי וגידלתי אותם וזה לא עמלתי בו ובא מעצמו להעדר.	63711
הרי שזוהי גדולתו של יתרו שהניח כבודו של עולם ובא אל המדבר, והקב"ה העיד עליו שבא לשם שמים וצוה למשה לקרבו, ואכן זכה עבור כך לזכות גדולה ולכבוד גדול כפרש"י שם, כבוד גדול נתכבד יתרו אותה שעה, ומי הוא שראה את אלו יוצאים ולא יצא, וכן אמרו (שמו"ר כ"ז ז'), יתר שהותיר פרשה אחת בתורה, וראויה היתה פרשת דיינים להיכתב וזכה יתרו וניתנה על ידו ועל שמו, והרי אין לך כבוד עולם וזכות נצחית יותר מזה, וכמה עמלים כל מלכי עולם בעמל הגוף ומסירות נפש, להגדיל כבודם ולעשות זכרון לעצמם ואינו עולה בידם, ויתרו זכה בביאתו למדבר לזכרון נצחי בתורה שהיא נצחית.	63712
הרי דביאתו אל המדבר חשובה מאוד, ודוקא מצד זה שישב בשלוח בכבודו של עולם, ואעפ"כ זה נחשב לו לחסרון, ונמנע ממנו להיות במתן תורה ולזכות בהשגות שנתגלו אז, שכ"כ גדול ענין היסורין שע"י נקנית התורה, כ"כ חסרה לו ההכנה לתורה, עד שדבר זה הכריע שלא ראוי להיות במתן תורה, עד כדי כך שהוא בגדר זר למתן תורה, ונאמר עליו ובשמחתו לא יתערב זר.	63713
ומזה נתבונן כמה גדולה וחשובה העמלות בתורה ואף שבאה לו בצער, וביותר מצד יצרא דדברים בטלים, או עצלות או שאר מעכבים של מדות, שהרי הצער עצמו כדאי לו שהוא מסייעו פי כמה, דהלא הוא גורם עיקרי להשגה, דמה ששובר רצונו בשביל לימוד התורה ואינו הולך בעצת יצרו הרע, זה עצמו מועיל מאוד להגדיל השגתו בתורה ולעמוד על עיקרן של דברים, ועי"כ לא יקשה בעיניו הצער הזה.	63714
והנה בעזיבת יתרו את ביתו והליכתו למדבר, היה נסיון גדול עבורו ומעשה של מסירות נפש דעוב כבודו של עולם, אך באמת כל הנסיון היה מדומה בלבד, דלא רק דלא הפסיד כלום, אלא אדרבה זכה והרויח לאין שיעור וגם בעוה"ז זכה, וכך הוא הכלל תמיד שאין מפסידים כלום ע"י מעשה הטוב, וההפסד הוא בדמיון בעלמא, וזה גופא שכר על מעשה הטוב שכל ההפסד הוא מדומה, אלא שכך נקבע בבריאה שיהא נראה כמפסיד, כדי שיקבל האדם שכר על עמדו בנסיון המדומה.	63715
והנה מטבע האדם שירא להכביד על עצמו בקבלת עול תורה ויראת שמים, ואין זה אלא מתוך טעות בהשקפה, שהרי אם יקבל העול יכנס לאושר גדול ותענוג אמיתי, וכמו שאמרו שם אם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה וטוב לך לעוה"ב, אך צריך להסכים על כך ולהתחיל בעשייה, אם אתה עושה כן, ואז יראה וירגיש בפועל והדבר מנוסה בתכלית.	63716
דהנה אין קשה כלל לאדם התענית דיום הכפורים ולא נכנס כלל לגדר נסיון, אף שמצטער הרבה ויש לו כל האפשרויות לאכול, אך הידיעה ההחלטית שהדבר הוא בלתי אפשרי, והאסון הגדול שיש באכילה ביום הכפורים, וכי צער האכילה יגדל פי אלף על צער הרעבון, כל זה מרחיק ממנו את הדבר תכלית ריחוק ושולל כל מציאות של נסיון.	63717
וכן הסבר האבן עזרא בעין לא תחמוד עיין בדבריו (שמות כ' י"ד) וז"ל, אנשים רבים יתמהו על זאת המצוה איך יהיה אדם שלא יחמוד, דע כי איש כפרי שיש לו דעת נכונה והוא ראה בת מלך לא יחמוד אותה כי ידע כי זה לא יתכן, ככה כל משכיל צריך שידע כי... או ממון לא ימצאנו אדם רק כאשר חלק לו השם, ולא יחמוד דבר שאינו שלו כי ידע שהשם לא רצה לתת לו ע"כ.	63718
	63719
	63720
	63721
	63722
	63723
	63724
	63725
	63726
	63727
	63728
	63729
	63730
	63731
	63732
	63733
	63734
	63735
	63736
	63737
	63738
	63739
	63740
	63741
	63742
	63743
	63744
	63745
	63746
	63747
	63748
	63749
	63750
	63751
	63752
	63753
	63754
	63755

והיינו בין מצד האיסור ובין מצד האמונה הגמורה שאין זה חלק שלו, וממילא אין כאן כל נסיון, ועד כמה שיחזק בדעתו ידיעה זו, ויחזק את היראת שמים שבו, במדה זו יוקטן הנסיון, ואם הדבר רופף אצלו בהרגשה ומניח לעצמו איזה אפשרות לחטא, בזה הוא מקרב הדבר אליו ומגדיל הנסיון פי כמה.	63756 63757 63758
הרי מובן כי אם הלא תחמוד והלא תתאוה חזקים אצלו הרי הוא ניצל מעיקרי הנסיונות, ומקיים אותם מתוך שלווה נפש גמורה, וכן הוא בשאר מיני זהירות, וכן הוא בקבלת עול תורה, באופן שנדמה לו שהוא בצער, אזי כשיקבל ירגיש בפועל כי תורת ה' תמימה משיבת נפש ופקודי ה' ישרים משמחי לב, וירגיש בפועל ממש כי אשריו בעוה"ז ויקל הצער לגמרי, ואדרבה יתמלא בהרגשת תענוג נפלא ואושר נעלה.	63759 63760 63761 63762 63763
(משנת רבי אהרן).	63764
מאמר תמג	63765
בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים באו מדבר סיני (י"ט א').	63766
ואמרו ז"ל עה"פ כתפוח בעצי היער, ר' עזריה אומר מה תפוח זה אינו גומר פירותיו אלא בסיון, כך ישראל לא נתנו ריה טוב אלא בסיון זמן מתן תורה, ומה תפוח זה משעה שמוציא נצו ועד שגומר פירותיו חמשים יום, כך משעה שיצאו ממצרים ועד שקבלו את התורה חמשים יום (מד"ר שה"ש ב' י').	63767 63768 63769
המובן הוא שכל ההשגות העליונות שבני ישראל ספגו בנסים של יציאת מצרים וקריעת ים סוף, אמנם נקלטו ונספגו לתוך לבותיהם, ברם זקוקים היו לאיזה זמן מתאים של התפתחות, שהזרעים האלו ייהפכו לשתילים נושאי פרי הלולים, ההכשרה שבנ"י קבלו ע"י הופעות הנסים, הביאה אותם לידי אותה הדרגה של נעשה קודם לנשמע, וזו היתה תקופת חמשים יום של התחדשות עד השישי לסיון, תקופה קצרה זו גילתה והעידה על רוממות נשמת ישראל, שהארות הנסים הוחרתו עמוק אל לבותיהם והפכו מעשיים.	63770 63771 63772 63773 63774
והנה בפרשת המועדים ראינו שבכל המועדים כתיב והקרבתם אשה לה', וביום הבכורים כתיב רק והקרבתם עולה לה', ומצאתי בס"ד בזהר הק' אמור שמקשה קושיא זו, ותוכן ביאורו שבחג הפסח עוד טרם הגיעו לדרגה הרצויה להתנאות לפניו ית"ש, טרם הזדככו די צרכם וזקוקים עוד לאמצעים בינם לבין קונם, וזהו בבחינת אשה לה' המרמז על דרגה בלתי מושלמת, ברם בחג הביכורים כעבור תקופת חמשים יום, בה עמלו להזריש בתוך נפשם את ההרגשות וההשגות הגבוהות, הגיעו לדרגה של גמר הפרי ולהתדבקות רוחנית באלקות בלי מתווכים ואמצעיים וזהו עולה לה'.	63775 63776 63777 63778 63779
הקשה רבינו בחיי עה"ת, למה לא הוזכר חטאת בשעיר של עצרת כמו שהזכיר בכל המועדים בפרשה זו, והטעם לפי שעצרת זמן מתן תורה, ושם היו ישראל כתינוק שנולד בלא חטא עכ"ל, והרעיון הוא שמקודם היתה ההתלהטות בבחינת נצנים של המחשבה והלב, געגועים מופשטים ללא הכח של הוצאה לפועל, ברם בעצרת נתגלה הפרי המלא בכל הדרו וטעמו הטוב.	63780 63781 63782 63783 63784
ולכן היו מביאין חמץ במנחת ביכורים, משא"כ בכל הקרבנות שבהם איסור חמץ, ופי' הרמב"ן ז"ל, ואולי איסור החמץ מפני שירמוז אל מדת הדין כי נקרא חמץ, כאשר ייקרא היין אשר יקהה חומץ יין, ובעבור שהקרבנות לרצון לשם הנכבד, לא יובא מן הדברים אשר להם היד החזקה לשנות הטבעים, וכן לא יבואו מן הדברים המתוקים כגון דבש רק מן הדברים המזוגים, כאשר בבריאת העולם שיתף מדת רחמים במדת הדין ובראו, והנה בחג השבועות יום מתן תורה יבוא הקרבן בדין תורה כי הוא יום העצרת, והמשכיל יבין עכ"ל.	63785 63786 63787 63788 63789 63790
והנה בעצרת נתגשמו כל ההשגות הרמות שהחלו עוד מזמן יציאת מצרים, נתעלו בנ"י עד שיא המדרגה העליונה שהיא מדת הדין, יסוד דרישתו של הקב"ה לפי המחשבה הראשונה לברוא את העולם במדת הדין לבד, והנה ביום כזה צריך הקרבן גם כן להיות לפי דין התורה של המחשבה הראשונה, הקרבן של היום צריך להיות בהתאם למדרגה העילאית ביותר.	63791 63792 63793 63794
והנה ביום חג התורה אין התורה מסכימה שהבאת הקרבן יהיה כשאר הקרבנות, אלא חמץ תאפינה וכמ"ש חז"ל (ע"ז ב'), תורה דכתיב בה אמת אין הקב"ה עושה לפני משורת הדין, ואף שמצד עצמיותו כביכול הוא רחום וחנון מוחל וסולח, ברם זהו מחוץ לצורת התורה של המחשבה הראשונה, וכיון שתכלית כל ההשגות הוא כדי להגיע אל המעשה, ובלי המשך מעשי אין המחשבה הנאותה ביותר רצויה, ולכן אסור לנו להתפאר ברכישת השגות מופשטות שכליות גרידא.	63795 63796 63797 63798 63799
ומצינו על ר"י בן לוי שסיפרו חז"ל שקפץ חי לגן עדן, אמר בשבועתא דלא אתינא, אמר הקב"ה אי איתשל אשבועתא נהדר אי לא לא ניהדר (כתובות ע"ז), זו הבחינה על מעלתו של ריב"ל, שראוי ומתאים ברוחו וזכוך נפשו לאויר הנצחי, כל התרוממות שהאדם זוכה אליה לפעמים הלא היא בבחינת שבועה, כי בעת התרגשות הטעם העילאי, האדם נשבע שלעולם לא יסוג אחור מהשגתו זו, וכל עוד נשמתו בו ימשיך להתחזק ולהתעלות בכיוון זה מעלה מעלה, ולעולם לא יתחרט ולא איתשל אשבועתא.	63800 63801 63802 63803 63804

על איש מרומם כזה, הקב"ה בכבודו ובעצמו ממליץ ואומר אי לא איתשל לא ניהדר, מן הראוי שצדיק כזה	63805
ישאר בגן עדן כי מתאים רוחו הקדוש עם אוויר עוה"ב, וכמו שמובא בחובת הלבבות על אחד מן הבוטחים	63806
שאמר, מעולם לא הסכמתי בענין והתאויתי לזולתו (שער הבטחון), החסיד מחקה לדרכיו ולמדותיו של	63807
הקב"ה, כמבואר בספורנו ז"ל עה"פ האל הנאמן, קיים על ענין אחד לא ישתנה (ואתחנן ז' ט').	63808
וכן מצאתי בעטרת זקנים על או"ח הלכות תפילין ל"א, הרצועות הלכה למשה מסיני שתהיינה שחורות בין	63809
הבתים ובין הרצועות, ונראה לי שיסוד הצבע השחור לדמות על יחודו ית' יחוד אמיתי, כמו שאין צבע	63810
שחור מקבל צבע אחר, כן נאמר אצל הקב"ה אני ה' לא שנית.	63811
הגוון השמימי שממשיך על עצמו בשעת עלייתו אינו מתשטש לעולם, אלא שמגשם בחיים המעשיים כל	63812
חייו, מי יתכן ונזכה ללכת בדרך זו, שכל היצירות והברקות שהתנוצצו והאורות שנתגלו לנו במשך חייו,	63813
נגשם ונשלימם מן הכח אל הפועל, ומהו החיים הראויים לשמם, כשהזקנה מגשימה ומשלימה את אשר	63814
השחרות הבטיחה. (אור הנפש).	63815
	63816
מאמר תמד	63817
בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים באו מדבר סיני (י"ט א').	63818
תני רשב"י בשעה שיצאו ישראל ממצרים למה היו דומין, לבן מלך שעמד מחליו, א"ל פדגוגי ילך בנך	63819
לאסכולי, א"ל המלך עדיין לא בא בני בזיוו שנשתנה מחליו, אלא יתעדן ויתענג בני שלשה חדשים במאכל	63820
ובמשתה ואח"כ ילך לאסכולי, כך בשעה שיצאו ישראל ממצרים היו בהם בעלי מומין משעבוד טיט	63821
ולבנים, א"ל מלאכי השרת הרי השעה תן להם את התורה, א"ל הקב"ה עדיין לא בא זיותן של בני	63822
משעבוד, אלא יתעדנו בני ג' חדשים בבאר ומן ושל ווא"כ אתן להם התורה, ואימתי בחדש השלישי	63823
(מד"ר שה"ש פ"ב).	63824
נתבאר לנו כי עם ישראל נזקקו להכנה לקראת קבלת התורה, אמנם לימדונו חז"ל כי דרגות רבות בגדר	63825
הכנה, אף מלאכי השרת יודעים היו שאי אפשר להשיג את התורה בלא הכנה הראויה לכך, אלא שדימו	63826
לחשוב כי כלל ישראל כבר מוכנים לקבל את התורה, ובאמת כך העידה עליהם התורה, כי בטרם צאתם	63827
ממצרים היו ישראל בדרגות ומעלות עליונות של אמונה ושא"פ לתורה.	63828
עוד כשהיו ישראל שקועים בחומר ובלבנים, כבר אז העיד עליהם הכתוב ויאמן העם, אמונה עמוקה	63829
ושרשית אשר באה להם כירושה מאברהם אבינו שנאמר בו והאמין בה', ומעת החלו המכות לבוא על	63830
מצרים, כל אותה שנה בה ראו משפט אלוקים, עלו ישראל מעלה מעלה בהבחינם בראיה חושית הנהגת ה'	63831
יתברך, כמ"ש אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים.	63832
כך היו עולים באמונתם עילוי אחר עילוי עד יום י"ד בניסן, שבו התקדשו והטהרו בשחיטת אלהי מצרים	63833
לעיניהם, ולערב הוסיפו מעלה על מעלתם באכילת פסחים, בהיותם מוקפים במצוות היום דם פסח ודם	63834
מילה, וביום היציאה הגיעו לבטחון מופלג שם וגם צדה לא עשו להם, כמ"ש זכרתי לך חסד נעורייך לכתך	63835
אחרי במדבר בארץ לא זרועה.	63836
כן מציינו עוד שבהיותם במצרים היתה להם שא"פ לקבל את התורה, ומצפים ליום הגדול בו יזכו לעבוד	63837
את האלוקים על הר סיני, ויבחרו לעם סגולתו של בורא עולם, וכך מבואר ברמב"ן, בחדש השלישי לצאת	63838
בני ישראל מארץ מצרים וז"ל, בעבור היות ביאתם במדבר סיני שמחה להם ויום טוב, ומעת צאתם	63839
ממצרים נכספים אליו כי ידעו ששם יקבלו את התורה, כי משה הגיד להם תעבדון את האלקים על ההר	63840
הזה, ואם כן מה היו ישראל חסרים בהכנה הראויה לקבלת התורה עד שהוצרכו הכנה נוספת.	63841
וראה עוד אור החיים שם שהקשה, כיון שגילתה לנו התורה עוצם חיבתו ית' לישראל וגודל חפצו לתת	63842
להם זאת התורה, למה נתעכב ה' מתתה לנו עד החדש השלישי? כלל ישראל עומדים מוכנים ומוכשרים	63843
באמונה אשר הקב"ה מכנה אותה אהבת כלולותיך, חזורים המה בשא"פ עמוקה לקבל את התורה,	63844
שא"פ שהביאתם לכלל שמחה ויום טוב, ואף הקב"ה חפץ ליתן להם התורה, במצב שכזה מוכנת לכאורה	63845
טענת מלאכי השרת הרי השעה תן להם את התורה.	63846
אכן לא כן עלתה במחשבה לפניו יתברך, עדיין לא בא זיותן של בני משעבוד טיט ולבנים, כאותו בן מלך	63847
אע"פ שעמד מחליו עדיין לא בא זיוו, ורישומי המחלה טרם סרו ממנו, כך ישראל הן אמנם עמדו מחולי	63848
מצרים, ונמצאים בדרגות עליונות המכשירות לקבלת התורה, אך רושם שעבוד טיט ולבנים עדיין ניכר	63849
בהם, זיו בני מלכים עדיין לא בא.	63850
הוא שאמר הכתוב בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים, ופי' אור החיים לצאת בני ישראל	63851
לסיבת יציאתם ממצרים, הוא הסובב עיכוב עד החודש השלישי, כי לא היו ישראל ראויים לקבל התורה	63852
מפני היותם בארץ הטומאה והיו לנדה ביניהם, לכך הוצרכו להתרחק מן הטומאה, ולספור טהרתם שבע	63853

שבתות כדרך ספירת ז' נקיים, אלו המ"ט יום שבין פסח לעצרת, בהם נזדככו ונטהרו מכל זיק טומאה וזוהמה אשר נדבקה בהם בהיותם בארץ מצרים.	63854
וזהו שהשיב הקב"ה למלאכי השרת, אמנם כנסת ישראל שלמה היא באמונתה לתורה, והגיעו להשגות עליונות שאפילו עוברים במעי אמן השיגו זיו שכינתו ית', אך עדיין לא באו לידי זיכוך הנפש בתכלית הזיכוך, וזקוקים הם לעידון באר מן ושלו, סוד זיו המן נתבאר בדברי הרמב"ן (שמות ט"ז ו') וז"ל, ודע כי יש במן ענין גדול רמזוהו רבותינו במס' יומא, לחם אבירים אכל איש לחם שמלאכי השרת אוכלים, והענין הוא שקיום מלאכי השרת בזיו השכינה, והמן הוא מתולדת האור שנתגשם ברצון בוראו ית', ונמצא שאנשי המן ומלאכי השרת נזונין מדבר אחד.	63855
סוד זיותן של ישראל טמון היה בסוד זיו המן שהוא תולדת זיו השכינה, אי אפשר לישראל להסיר מעליהם רושם טיט ולבנים של שעבודם הרוחני, אלא אם כן מפסיקים את היניקה והחיות מן החומר ומתדבקים ביניקה רוחנית, כדי להגיע למצב של כאילו לא היו בארץ הטמאה, צריכים היו להתעדן באכילת המן לחם אבירים, שכל האוכלים דבקים בו יתברך וזוכים לוראתם את כבוד ה', ורק לאחר הדבקות בו יתברך עד כי דמו לבני עליון זכו ישראל לקבלת התורה.	63856
אמנם אף לאחר זיכוך גופם ונפשם הוצרכו ישראל להכנה על גב הכנה, כדי להיות מוכשרים ומזומנים לקבל את התורה, והיא הכנת מעמד הר סיני, שכן המעמד כשלעצמו היווה מעלה גדולה מאוד, שעל ידה זכו לתוספת קרבה אל הקב"ה, וזו היא מעלת יראת חטא אשר באה להם ע"י הקולות והברקים, הלפידים וקול השופר שקדמו לנתינת התורה (רמב"ן שמות כ' ט"ו).	63857
ועל יראה זו אמר להם מרע"ה ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו, ולאחר הכנה ע"ג הכנה של דבקות בו יתברך ויראה מלפניו, זכו קהל ישראל לעלות למעלת פסקה זוהמתן, מדרגת אדם הראשון קודם החטא, ולהתקרב עוד ועוד עד אשר קיבלו את התורה בנבואת פנים בפנים, בשומעם קול אלקים חיים מדבר מתוך האש. (שערי ציון).	63858
	63859
	63860
	63861
	63862
	63863
	63864
	63865
	63866
	63867
	63868
	63869
	63870
	63871
	63872
	63873
	63874
	63875
	63876
מאמר תמה	63876
בחדש השלישי לצאת בני ישראל ביום הזה באו מדבר סיני (שמות י"ט א').	63877
אמרו חז"ל ביום הזה — שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום ניתנו (רש"י), שלשה דברים ראוי לנו להיות בכל יום כחדשים ועי"ז נשיג מעלות בנפשנו, האחד ידיעת הבורא ית' שיהיה לאדם בכל יום לדבר חדש, יצייר שעד הנה לא ידע מאומה מידיעת הבורא ית', והיה כל ימיו בדד וגלמוד נדח ונעזב, לא היה לו לפני מי לשפוך שיחו ולהגיד צרתו, לא היה לו לפני מי להתחנן ולבקש על חייו ועל בני ביתו ועל צרכיו הרבים, לא היה לו לפני מי להגיש דינו על בני אדם המציקין ומרעין לו.	63878
רואה את עצמו ואת בניו ובנותיו אהובי לבו, עזובים מופקדים לכל נגע ומחלה וכל מיני פורעניות, ואין מי בעולם שישמרם ויצילם מכ"ז, רואה את עצמו ואת בניו צפויים תמיד לחרב ולרעב ולדבר ולכל רעות שבעולם, ולא מצא מקום להסתר ולהנצל ובמי לחסות תחת כנפיו, לא מצא בכל העולם מי שידע וירגיש נגעי לבבו ומצוקותיו ויגוניו הרבים, כל העולם זרים ונכרים לו אין מי שידאג בעדו ויתן דעתו עליו, נמצא תמיד במר נפשו ומצוקת רוחו ואין מי שיפיג צערו ממנו.	63879
והנה פתאום נודע לו שיש לו אדון העולם, הוא הבורא הוא היוצר ועושה הכל, אדון כל הבריות אלהי כל הנפשות, אשר אוהבהו ונוצרהו כאישון עינו כאב רחמן את בנו יחידו, משגיח ומרחם עליו לשמרו ולהצילו מכל צרה, זן ומפרנס אותו, תמיד ידו פתוחה להשביע לו רצונו, ויש לו עתה לפני מי לשפוך שיחו ולהגיע צרתו, להתחנן ולבקש מלפניו על עצמו ועל בניו ועל חייהם, עתה אין הוא עוד בדד ונעזב, כי בכל מקום שהולך בוראו ויוצרו עמו, ומצוי לו בכל עת לבקש ממנו כל משאלות לבו הטוב.	63880
יש לו עתה לפני מי להגיש דינו על בני אדם המרעין לו, מקום מבצר ובטוח להסתר ולהנצל מכף כל אויב ואורב, מכל נגע ופגע ומכל מיני רעות, תחת אשר עד עתה היה כחרס המתגולל בחוץ, הנהו עתה יושב בסתר עליון ובצלו יתלונן, וכל השיר של פגעים שגור בפיו ורואה אמיתתו ולבו שמח בו.	63881
כ"ז נודע לו עתה אחרי אשר עברו עליו רוב שנותיו אשר לא ידע מאומה מזה, הנקל לצייר את שמחתו הגדולה ואת ששון לבו, וכמה היה עליו ושמח ולא היה מסיח דעתו מבוראו ית' אף רגע אחד ותמיד תהלתו בפיו, ורואה את עצמו מאושר ומוצלח כל ימי חייו, הנה ענין מציאות בוראנו ית', אם היה לנו בכל יום כדבר חדש אשר לא ידענו עד עתה, לא היה קץ לשמחתנו והיינו מבינים כמה יש לנו לשמוח בידיעתנו ממלך העולם אשר הוא אבינו ומלכנו.	63882
	63883
	63884
	63885
	63886
	63887
	63888
	63889
	63890
	63891
	63892
	63893
	63894
	63895
	63896
	63897
	63898
	63899
	63900
הנה הראנו בע"ה האמצעי אשר ע"י יהיה לנו דבר ישן לדבר חדש, והסיבה שאין אנו יודעים ומכירים את הטובה שיש לנו, בעבור שלא היה העת שהרגשנו חסרונה, ע"כ לא נרגיש מציאותה, והאמצעי שיעשה לנו לחדש הוא לצייר היטב מאוד את חסרוננו, אילו היינו חיים הרבה ימים ושנים בחסרוננו כמה היינו סובלים	63901
	63902
	63903

מזה, אז יהיה לנו כחדש, ונדע ונרגיש מאוד כל הטובות שיש לנו ונשמח בהן כאילו היום באו לנו, ונדע	63904
כמה גדולים דברי חז"ל אשר גילו לנו האמצעי הנפלא הזה, שע"י נכיר ונדע כל הטובות הגדולות שיש	63905
לנו, אשר לא ידענום ולא הכרנום עד הנה.	63906
הדבר השני שיש לנו להיות כחדש הוא מתן תורתנו הק', שהזכירו חז"ל על ביום הזה, וזה ג"כ לצייר אילו	63907
היינו חיים כל ימות עולם, והיינו יודעים ממציות בורא עולם ואדון הכל ית', ולא שמענו מעולם אף מלה	63908
אחת מאתו ית', ולא גילה לנו מעולם את רצונו ואת אשר דורש ממנו, ומה לנו לעשות ואיך נחיה לפניו	63909
ונמצא חן בעיניו, ואיך נתהלך איש עם רעהו, ומה תכלית חיינו בעוה"ז, והיינו תמיד אלפי שנים משנות	63910
העולם מתאווים ומשתוקקים, שיגלה אלינו מלכנו הגדול ית', ונראהו ונשמע מפיו מלים אחרות, ויגיד לנו	63911
מה מבקש מאתנו ומה לעשות לשמו הגדול.	63912
הנקל לצייר איך היתה תשוקתנו גדולה לשמוע מפיו ית' דבר מה, והנה לפתע פתאום בא היום וירד משמי	63913
שמים ונגלה לנו בכבוד שכינתו הגדולה, ופנים אל פנים דבר עמנו, אנכי ה' אלהיך לא יהיה לך אלהים	63914
אחרים על פני, ותורה ומצוות חוקים ומשפטים נתן לנו ע"י משה רבינו נאמן ביתו, תורה שלמה מבראשית	63915
עד לעיני כל ישראל, ומאז לא חדל מלדבר עמנו ע"י עבדיו הנביאים.	63916
הנה כשנצייר הדברים האלו לפנינו, נדע ונכיר הטובה הגדולה במתן תורתנו הק', אשר אין קץ ושיעור	63917
ותכלית לטובה אשר עשה ית' בתתו לנו תורה נאמנה, אשר היא כלולה מכל הסודות העליונים ותחתונים,	63918
וזכינו וראינו את אשר לא פללנו, לשמוע מאתו ית' לא מלה אחת ולא שתיים כי אם דברים רבים, לא	63919
כדבר אלהים עם האדם כי אם כדבר איש עם רעהו, דברי אלהים חיים אשר לא יכילם כל רעיון.	63920
זאת היא הדרך שיהיו דברי התורה לנו בכל יום כחדשים, והוא להתבונן ולצייר לנו תמיד כמה היינו	63921
סובלים מחסרונה, וכמה היינו מתאווים לדבר ה' אף לדבר אחד או שנים, ולא עלה מעולם על דעתנו שינתן	63922
לנו תורה גדולה ונאמנה בכמותה ובריבוי דברים כזה, נוסף לה דברי הנביאים והכתובים, בזה תהיה לנו	63923
התורה יקרה וחביבה לנו כנפשנו.	63924
הדבר השלישי שיהיה לנו בכל יום כחדש הוא מציאות האדם, שנצייר ג"כ אילו היה מי מאתנו בעולם	63925
יחידי כמו אדם הראשון בהבראו, והיה חי שנים רבות יחידי, לא היה לו לפני מי לפתוח את פיו ועם מי	63926
להשתעשע, ולפני מי להביע רגשי לבבו מכל הגדולות והנפלאות שבשמים ובארץ, וכל היום ואישון לילה	63927
ואפלה, נמצא אך יחיד מוקף מבהמות וחיות הארץ, ולאזניו הגיע תמיד קול צעקתם ונהמתם והמה חברתו,	63928
הנקל להבין כמה קשים ומרים היו חיים כאלו, להיות נמצא תמיד יחיד בעולם, הלא חיים כאלו לא היו	63929
חיים והמות טוב ממנו.	63930
והנה פתאום נשא עיניו וירא איש כדמותו וצלמו, חכם ובעל שכל, מדבר עמו כל אשר בלבבו ומשתעשע	63931
עמו, מתיעץ עמו אודות כל עניניהם, הלא אין קץ לשמחתו ולתענוג נפשו לא יעזבנו אף רגע אחד, תמיד	63932
עיניו עליו ישמרהו כאישון עינו, מתעסק תמיד לשמחתו ולשעשעו וליתן עונג לנפשו, לא ישכח אותו אף	63933
רגע אחד כי חיו תלויים בו ובלעדו אין לו חיים, ואם יאבד ממנו יאבדו חיו.	63934
בדרך זה יתבונן האיש המשכיל, האם מפני שנתרבה הטובה ונמצאים לנו הרבה רעים כדמותנו, האם מפני	63935
זה נתמעטה הטובה ותתבטל האהבה והשמחה הראויה להיות לנו עם אנשי העולם, אשר עונג נפשנו תלוי	63936
בם ובלעדם אין לנו חיים, לכן לנו לדעת שבכל הטובות אשר היטיב השי"ת עם בראויו בעוה"ז, הטובה	63937
היותר גדולה מכולן, היא חברת בני אדם ושעשוע נפשנו בהם.	63938
הוא העונג היותר גדול מכל תענוגי העולם, ואשר מפני ריבוי הטובה וההרגל, ואשר מצוי לכל אדם בלי	63939
טורח ויגיעה כאויר הנמצא לכל, אין מי שיכיר וירגיש הטובה הגדולה הזאת, ואין מי שידע לברך ברכת	63940
הנהנין עליה, על התענוג הגדול והנפלא הזה העולה על כל תענוגי העולם אשר יבואו לנו בעמל ויגיעה	63941
ובמחיר כסף.	63942
הודות לטובה הזאת יש לנו עולם יפה ונעים, מת0קן ומסודר בכל התקונים המועילים לחיינו הטובים, לא	63943
חסר מאומה מכל הטוב והצורך לחיינו, הודות לחברת בני אדם, ויש לדעת שהמעט הרע המגיע לו מבני	63944
אדם, בטל הוא באלף אלפים לעומת הטובות הגדולות אשר מגיעות לו מהם, כ"ז נשיג ע"י מה שאמרו	63945
שהיו בעיניך כחדשים, שנרגיש היטב מחסרונם ואז נכיר בטובתם. (יסודי הדעת).	63946
	63947
מאמר תמו	63948
כחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים באו מדבר סיני (י"ט א').	63949
כתב הרמב"ן, ראוי שיאמר הכתוב ויסעו מרפידים, אבל בעבור היות ביאתם במדבר סיני שמחה להם ויום	63950
טוב, ומעת צאתם ממצרים נכספים אליו כי ידעו ששם יקבלו את התורה, בעבור זה התחיל הפרשה בחודש	63951
השלישי, מבואר שעיקר שמחת ישראל ביציאתם ממצרים, לא היתה עבור שיצאו מעבדות לחרות, אלא	63952
שמחתם היתה מפני שידעו שביציאתם ממצרים יזכו לקבל את התורה בהר סיני, וכיון שהגיעו להר סיני	63953

הרגישו שנתמלאה שאיפתם וזכו לתכלית המקווה, נמצא שהשאיפה והרצון העז הם הדרך שעל ידה אפשר לזכות לתורה.	63954
ועוד שם ברמב"ן, והיה ראוי ג"כ שיאמר ויסעו מרפידים ויחנו במדבר סיני, אבל כתב ויבואו מדבר סיני, לומר כי מיד שבאו אל מדבר סיני חנו במדבר בראותם ההר מנגד, ולא המתינו עד שיכנסו בו אל מקום טוב לחנות שם, אלא חנו במדבר או בחורב שהוא מקום שממה לפני ההר, התורה מגלה לנו כמה היתה תשוקתם לזכות לתורה, שמיד בבואם לסיני לא חיפשו מקום לינה, אלא זרקו עצמם כביכול מול ההר כדי לקבל את התורה.	63955
הבה ונתבונן כמה רחוקים אנו מכך, הנה בחור הבא לישיבה בתחילת הזמן, ראשית הולך לחדרו לסדר חפציו וקובע לו מקום למנוחה, ורק אחר כך כשכל הענינים הגשמיים נראים נוחים בעיניו פונה לבית המדרש, כ"ז ראייה שאין שאיפתו חזקה כל כך, משום כך אין פנייתו הראשונה למקום תורה, וביותר יש לראות בהמשך הכתוב ויחן שם ישראל נגד ההר, וברש"י כאיש אחד ובלב אחד, כל כלל ישראל נהפכו לאיש אחד וכל מחשבתם היתה אחת, ואף ענין זה היה מההכנות ההכרחיות לקבלת התורה.	63956
וצריך להבין היאך אפשר להגיע למעלה זו, הרי כתב הרמב"ן (ויקרא י"ט) בביאור מצות ואהבת לרעך כמוך, כי לא יקבל לב האדם שיאהוב את חברו כאהבתו את נפשו, אלא צייתה התורה שיאהב חברו בכל ענין כאשר יאהב את נפשו, וכל אשר מבקש לעצמו יבקש אף לחברו עי"ש, נמצא שלא יתכן שיתאחד כאיש אחד עם זולתו, והיאך הגיעו ישראל קודם מעמד הר סיני למעלה זו.	63957
וביאור הענין שהנה כתב רבינו יונה (שע"ת א' ל"א), בביאור הכתוב לתאוה יבקש נפרד בכל תושיה יתגלע (משלי י"ח), מי שמבקש ללכת אחר תאוותיו ורצונו, נפרד מכל חבר ועמית, כי תאוות בני אדם ומדותם חלוקות אין רצונו של זה כרצונו של זה, אכן אם ילך בדרך השכל אז יתחברו לו החברים ויהיו אוהביו רבים, ואמרו במוסר מי שהוא רוצה את מדותיו רבו הקופצים עליו.	63958
בשעה שאדם חי ותאוות העוה"ז בקרבו לא תיתכן בשום אופן אצלו אהבה ואחדות, כי התאוה והמדות גורמים לפירור וריחוק, ואף שאנו רואים מפלגות שונות וכל החברים באותה מפלגה כאילו מאוחדים למען מטרה משותפת, עלינו לדעת כי הכל שקר שכיון שכל אחד פועל לפי רצונותיו, בע"כ שכל אחד נפרד מזולתו, שבעת שחיי העולם ותאוותיו מדריכים אותם, לא יתכן שיתוף והשתוות, ורק בשעה שחיי חיים רוחניים אפשר שיגיע להשתוות עם זולתו.	63959
ומפורש זאת בחז"ל (ויק"ר ד' ו'), עשיו היו לו שש נפשות וכתוב נפשות הרבה, ואילו ישראל היו שבעים נפשות וקראו הכתוב בשבעים נפש ירדו מצרימה, עשיו שהיו עובדין לאלוהות הרבה כתיב ביה נפשות הרבה, ויעקב שעובד לאלוה אחד כתיב ביה נפש אחת, בעת שהאדם עובד לתאוותיו ורצונותיו אין מה שיאחדו וישתפו עם זולתו שהרי העולם מוגבל, אמנם בעת שעובד לקב"ה שהוא אחד ומיוחד, הרי נעשה אף הוא לאחד ולכן יתכן שישתווה לזולתו.	63960
אתה אחד ושםך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, כשם שהקב"ה אחד אף כל ישראל נעשים לגוי אחד, ולכן הגיעו כלל ישראל למעלת איש אחד בלב אחד, שמכיון שכל ישראל השתוקקו למטרה אחת של קבלת התורה התורה מחברת אותם, אמנם בכח התורה לאחד את לומדיה שהרי מציאותה של תורה היא אחדות.	63961
ולפי"ז צריך להיות שכל לומדי התורה יהיו מאוחדים, ומדוע אין האחדות שרויה בנו רק תמיד בפירוד, מפני שיש בנו תאוות ושאיפות שונות, ומציאותה של תאוה היא הפירוד, בכח התאוה לנתק את האחדות הבאה מכח התורה, כלל ישראל קודם מתן תורה עמדו בדרגה שבטלו מהם תאוותיהם, ושאיתפן היתה רק לקבל את התורה, משום כך הגיעו למעלה של כאיש אחד בלב אחד.	63962
אמנם ענין נוסף איכא דהרי לא קיבלו ישראל את התורה מיד בצאתם ממצרים, והוצרכו להמתין מ"ט יום עד ליום מתן תורה, ובדברי חז"ל מצינו בזה טעם לכך וז"ל, ראויין היו ישראל בשעה שיצאו ממצרים שתנתן להם תורה מיד, אלא אמר הקב"ה עדיין לא בא זיוון של בני, משיעבוד טיט ולבנים יצאו ואין יכולים לקבל תורה מיד, למה"ד למלך שעמד בנו מחליו ואמרו לו ילך בנו לאיסכולי, אמר עדיין לא בא זיו של בני, אלא יתעדן שנים שלושה ירחים במאכל ומשתה ואח"כ ילך לאיסכולי, כך אמר הקב"ה יתעדנו בני ב' וג' חדשים במן ובאר ושליו, ואחר כך אני נותן להם את התורה (קה"ר ג' י"א).	63963
אף שמחמת עצמם היו ראויין לקבל התורה לאחר יציאת מצרים וקריעת ים סוף שהגיעו למדרגת הנבואה, וכדאיתא ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי במראה הנבואה (רש"י ט"ו ב'), מכל מקום עדיין לא בא זיוון של ישראל ואין ראויין לקבל את התורה, אלא רק לאחר שיתעדנו במן ובאר ושליו יוכלו לקבל את התורה.	63964
ביאור הענין שהזכיה לתורה אין הכוונה רק לדעת ללמוד תורה, אלא להתאחד עם התורה והקב"ה, שהרי אורייתא ישראל וקודשא בריך הוא חד הוא (זוהר אחרי), משו"ה הוצרכו להתעדן במן ובבאר ובשליו	63965
	63966
	63967
	63968
	63969
	63970
	63971
	63972
	63973
	63974
	63975
	63976
	63977
	63978
	63979
	63980
	63981
	63982
	63983
	63984
	63985
	63986
	63987
	63988
	63989
	63990
	63991
	63992
	63993
	63994
	63995
	63996
	63997
	63998
	63999
	64000
	64001
	64002
	64003

שהם מזונותיו של הקב"ה, ורק עי"ז יתכן שיהפכו ישראל לחד מחלקי התורה, ותורה גדולה ועמוקה זו	64004
ניתנה לעם ישראל, מפני שכשם שהתורה בלי תכלית כן נפש הישראלית היא ללא תכלית, וכנאמר אתה	64005
אחד ושםך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, וזו חובתינו להשיג את האחדות ע"י שנוכה לקנין	64006
התורה. (אור יחזקאל ח"ה).	64007
	64008
מאמר תמז	64009
ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני ויחן שם ישראל נגד ההר (שמות י"ט ב').	64010
רש"י ז"ל, ויחן שם ישראל כאיש אחד בלב אחד, אבל שאר כל החניות בתרעומות ובמחלוקת, רואים	64011
שרק בחנייה הזו לקראת קבלת התורה הגיעו לדרגה גבוהה זו של כאיש אחד בלב אחד, ולכאורה תמוה	64012
שרק עכשיו הגיעו לכזו מדרגה, והרי כבר ראו כל כך הרבה נסים ונפלאות, קריעת ים סוף, עשר מכות	64013
ושחיטת אלהיהם של מצרים, ויצאו למדבר מתוך מסירות נפש ותמימות.	64014
ראו בחוש השגחת ה' והשיגו השגות גבוהות בבטחון בבורא, אז מה מנע מהם להגיע גם לפני זה למדרגה	64015
של כאיש אחד בלב אחד, בודאי שעברו נסיונות ומצבים קשים, וכמ"ש חז"ל עשרה נסיונות נתנסו	64016
אבותינו במדבר, אבל גם מה שהשיגו ביציאת מצרים מוכיח שהיו בדרגה גבוהה מאוד בהשגחה ובטחון,	64017
וראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי! ואיך לא הגיעו לדרגת כאיש אחד בלב אחד?	64018
רואים מכאן כמה קשה הוא הנסיון של תרעומת, כמעט אי אפשר להתגבר עליו, והקושי נובע מחוסר	64019
האמונה שהכל בהשגחה העליונה, וכמה שהאדם משלים עצמו במדרגה זו להרגיש ההשגחה ושהכל בידי	64020
שמים, באותה מדה שהגיע להשגחה יחסר לו בתרעומת כלפי בני אדם, וכשהגיעו להר סיני לפני קבלת	64021
התורה, רק אז הגיעו לדרגה של כאיש אחד בלב אחד, אף כי זה היה התנאי מאתו יתברך כדי להוציאם	64022
ממצרים, בכל זאת הדרך להגיע להישג זה רק על ידי תיקון המדות, עד למצב של כאיש אחד בלב אחד.	64023
זהו המצב היחיד בו היה אפשר לזכות לקבלת התורה, וכל הזמן שהיו נתונים בפירוד ובתרעומות אין	64024
מקום לקבלת התורה, הכלי לא מוכן עדיין לתפקידו, קבלת התורה מחייבת לפני כן תיקון המידות, והתיקון	64025
הוא בידי האדם וברצונו, אינו תלוי בשום סגולה או בתכונה שבה נברא האדם, כשהאדם רוצה אין דבר	64026
העומד בפני הרצון, וכאשר הגיעו למדרגה גבוהה כזו, סימן הוא שהרגישו הנחיצות לכך.	64027
ויוצא משה את העם לקראת האלקים מן המחנה, מלמד שהקדים על ידם, מה שאין דרך בשר ודם לעשות	64028
כן שיהיה הרב ממתין לתלמיד (רש"י), אם כן יש לחשוב שהיו לקויים במידת העצלות, ולא היא שהרי	64029
לצד הרע כתוב ותקרבוני אלי כולכם, בערבוביא ילדים דוחפין את הזקנים וזקנים דוחפין את הראשים	64030
(רש"י), פתאום יש להם מרץ וזריזות, אלא ודאי אין הדבר תלוי בתכונה אלא ברצון. (דגל	64031
המוסר).	64032
	64033
מאמר תמח	64034
ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני ויחן שם ישראל נגד ההר (שמות י"ט ב').	64035
כתב האוה"ח הק' שכוונת הכתוב ללמדנו שלשה ענינים שהם עיקרי ההכנה לקבלת התורה, א, ויסעו	64036
מרפידים ולעיל כתיב ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים, ואחז"ל על שרפו ידיהם מן התורה, וכאן	64037
כתיב ויסעו מרפידים שנסעו והתרחקו מהרפיון שהיה להם, וז"ל האוה"ח הכנה ראשונה לקבלת התורה,	64038
היא התגברות והתעצמות בעסק התורה, כי העצלות הוא עשב המפסיד השגתה, והחזיון צריך להיות	64039
במסירות נפש ממש עד שימית עצמו עליה, כמ"ש חז"ל זאת התורה אדם כי ימות באהל, אין התורה נקנית	64040
אלא במי שממית עצמו עליה יעו"ש באוה"ח.	64041
עד כמה אפשר להתחזק אנו רואים מיעקב אבינו, שלא שכב במשך י"ד שנה שלמד תורה בבית מדרשם	64042
של שם ועבר אפי' על רצפת אבנים, שכן אמרו חז"ל על הכתוב ויקח מאבני המקום וישכב במקום ההוא,	64043
באותו מקום שכב, אבל י"ד שנים ששימש בבית עבר לא שכב בלילה שהיה עוסק בתורה, נמצא שאפי'	64044
על אבן לא שכב כל י"ד שנה.	64045
ובל יחשוב אדם כי התגברות והתעצמות בעסק התורה אינה אלא מעלה ממעלות התורה, לא כן הוא אלא	64046
אם אינו לומד בכל כחו הרי התורה הופכת לו לסם המות, כדאיתא בגמ' (שבת פ"ו), אמר רבא למיימינים	64047
בה סמא דחיי למשמאילים בה סמא דמותא, ופירש"י למיימינים עוסקים בכל כוחם וטרודים לדעת סודה,	64048
כאדם המשתמש ביד ימינו שהיא עיקר, מכאן שהפירוש למשמאילים בה הוא, שאין עוסקים בכל כוחם	64049
ואינם טרודים לדעת סודה, להם התורה סם מות, עד כדי כך מן ההכרח להתחזק בתורה בכל הכח, כי	64050
הדבר הוא שאלת חיים ממש.	64051
עוד נוכל לעמוד על גודל העמל שצריך אדם להשקיע בתורה, ממה שאחז"ל על הפסוק ופניתי אליכם	64052
(ריש בחוקותי), המדבר בשכר העמלים בתורה, וכך דרשו אפנה מכל עסקי לשלם שכרכם, משל למלך	64053

ששכר פועלים הרבה, והיה שם פועל אחד ועשה עמו מלאכה ימים הרבה, נכנסו הפועלים ליטול שכרם	64054
ונכנס אותו הפועל עמהם, א"ל המלך לאותו הפועל אפנה לך, הללו שעשו עמי מלאכה מועטת אני נותן	64055
להם שכר מועט, אבל אתה חשבון רב אני עתיד לחשוב עמך.	64056
הקב"ה שדן את כל העולם כולו בסקירה אחת ביום הדין, כביכול מכתוב על עצמו ית' שבכדי ליתן שכר	64057
לעמלים בתורה הוא צריך ליפנות מכל עסקיו, ומוכן מאליו שכל זה בגלל העמל הגדול שעמלו בתורה,	64058
ולכן נמשלו לאותו פועל שלעומת שאר הפועלים שעשו מלאכה מועטת עשה הוא מלאכה מרובה, על כן	64059
חשבון רב יש להקב"ה עמו.	64060
הכנה שניה לקבלת התורה, כ' האוה"ח נרמז בכתוב ויחננו במדבר, והיא תיקון המדות וביחוד מדת הגאווה,	64061
והוא על פי מה שאחז"ל (נדרים נ"ה), כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל, תורה ניתנה	64062
לו במתנה שנא' ומדבר מתנה, בכדי לזכות לקבלת התורה צריך אדם להיות עניו ושפל רוח, ועד כמה	64063
משפיעה מדה זו בקבלת התורה, אנו רואים ממעשה הלל ובני בתירה.	64064
איתא בגמ' (פסחים ס"ו), שנתעלמה הלכה מבני בתירה והורה להם הלל הלכה זו, והושיבוהו להלל בראש	64065
ומינוהו נשיא עליהם, התחיל מקנטרן בדברים, אמר להן מי גרם לכם שאעלה מבבל ואהיה נשיא עליכם,	64066
עצלות שהיתה בכם שלא שימשתם שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון, מיד לאחר מכן שאלוהו שאלה אחת	64067
ונתעלמה ממנו.	64068
ואחז"ל (שם), כל המתיהר אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו מנלן מהלל, הלל שהיה סמל הענוה כאמרם	64069
ז"ל (שבת ל"א), לעולם יהא אדם ענותן כהלל, וכל כונתו לא היתה אלא להוכיחם על שלא שימשו את	64070
גדולי הדור, אעפ"כ נמצא בדבריו חוט השערה של יהירות, וגרמה לו לשכוח תורה שהיתה ביזו מכבר,	64071
שלמות כזו במדות צריכה להיות באדם כדי שתתקיים תורתו, לקבל את התורה עאכו"כ.	64072
וכן במדת הכעס אמרו שם, כל אדם שכועס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו, שהרי משה בשעה שקצף	64073
על פקודי החיל, נתעלמה ממנו הלכה של געולי כלי מדין, וביתר בהירות רואים את השפעתה השלילית	64074
של מדת הכעס, כתוב ואת שעיר החטאת דרוש דרש משה והנה שורף, ויקצוף על אלעזר ועל איתמר בני	64075
אהרן (ויקרא י'), ואחז"ל בא לכלל כעס בא לכלל טעות.	64076
מכאן אתה למד עוד שאף כעס שעל פי דין, גם הוא גורם שתשתכח ממנו תורה, ואין זה בתור עונש כלל,	64077
אלא שכל הכועס חכמתו מסתלקת הימנו מציאות היא וכך הוא טבע הדבר, כשם שהסכין חותכת והאש	64078
שורפת אף למי שהוא אנוס ואינו אשם כלל.	64079
ואל תהא שכחת הלכה אחת קלה בעינינו וכן שנינו (אבות פ"ג), כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו	64080
הכתוב כאילו מתחייב בנפשו, ובגמ' (מנחות צ"ט) איתא שעובר בג' לאוין, עוד אמרו שם כל המשמר	64081
תורתו נשמתו משתמרת וכל שאינו משמר את התורה אין נשמתו משתמרת, תנא דבי רבי ישמעאל משל	64082
לאדם שמסר צפור דרור לעבדו, א"ל כמדומה אתה שאם אתה מאבדה שאני נוטל ממך איסר בדמיה?	64083
נשמתך אני נוטל ממך, וזהו החומר הנורא של שנה ופירש, אשר אינו דוקא במי שפירש לגמרי מן התורה,	64084
אלא אפי' בהלכה אחת אם היה יודע אותה ושכחה, הרי זה פורש מחלק זה של התורה.	64085
והכנה שלישית לקבלת התורה ויחן ישראל נגד ההר, וכ' האוה"ח וז"ל, וענין ג' יעוד חכמים בהתחברות	64086
בלב שלם ותמים, לא שיהיה בד בבד שעליהם אמר הכתוב חרב אל הבדים, וכנגד זה אמר ויחן ישראל	64087
לשון יחיד, שנעשו כולן יחד כאיש אחד, והן עתה ראוים הם לקבלת התורה, הוא מה שאמרו חז"ל (סוף	64088
ד"א זוטא), הואיל ושנאו ישראל את המחלוקת ואהבו את השלום ונעשו חניה אחת, הרי השעה שאתן להם	64089
תורתך.	64090
איתא במסכת (מכות י'), אמרו חרב אל הבדים, חרב על צואר שונאיהם של ת"ח שיושבים ועוסקים	64091
בתורה בד בבד, ולא עוד אלא שמתפשין, כי התורה לא ליחידים ניתנה אלא לכלל כולו ניתנה, וכלל אינו	64092
כלל אלא בשעה שכולם נעשים כאיש אחד בלב אחד, ואם לא אין זה כלל אלא פרטים הרבה.	64093
גרסינן בגמ' (סנהדרין כ'), שקר החן זה דורו של משה ויהושע שעסקו בתורה הרבה, והבל היופי זה	64094
דורו של חזקיה, עסקו בתורה יותר שבדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו תינוק ותינוקת שלא היו בקיאים	64095
בהלכות טומאה וטהרה, אשה יראת ה' היא תתהלל זה דורו של ר' יהודה ב"ר אלעאי שהיו ששה מתכסין	64096
בטלית אחת ועוסקים בתורה, ופירש"י שהיו עניים שלמדו תורה מתוך הדחק, וע"י כך עלו על הדורות	64097
הקודמים.	64098
אך בדברי חז"ל אלו נמצא עוד טעם, כי בדרך הטבע אין טלית אחת מספקת לששה אנשים, הסיבה היא	64099
שכל אחד דואג שיהיה מכוסה הוא עצמו, ואז א"א בשום פנים שיהיו כולן מכוסין, בדורו של ר"י ב"ר	64100
אלעאי היו ששה מתכסין בטלית אחת, וזה יתכן רק כשכל אחד מכסה את זולתו ודואג לחבירו שאז כולם	64101
מכוסים, משא"כ אם ימשוך כל אחד לעצמו לא יהיה מכוסה אפי' אחד, וכך צריכה להיות דמותה של	64102
ישיבה שכל אחד לדאוג לזולתו, כי אם ידאג רק לעצמו אין זו ישיבה, על כל אחד לחשוב על זולתו ולדאוג	64103

שיהיה לחבירו חלק יפה, והכנה זו היא דרגה עליונה שעל ידה זוכין לקבלת התורה. (שיחות מוסר ח"א).	64104
	64105
	64106
מאמר תמט	64107
ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני ויחן שם ישראל נגד ההר (שמות י"ט ב').	64108
וברש"י ויחן כאיש אחד בלב אחד, זו היתה הכנתם של ישראל לקבלת התורה, וכן אמרו ז"ל (סוף דרך	64109
ארץ זוטא), הואיל ושנאו ישראל את המחלוקת ואהבו את השלום ועשו חנייה אחת, הרי השעה שאתן להם	64110
את תורת, וכבר נתבאר שהתורה לא ליחידים ניתנה אלא לכלל כולו, ואף לא לששים ריבוא אלא להטיבה	64111
אחת של כלל ישראל, ולב אחד הופך ששים ריבוא לכאיש אחד.	64112
בפרשת בחקותי נאמר ורדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רבבה ירדופו, רש"י שם וכי כך הוא החשבון,	64113
והלא היה צריך לומר מאה מכם שני אלפים ירדופו, אלא אינו דומה מועטין העושין את התורה למרובין	64114
העושין את התורה, הנה כוחם של מרובין העושין את התורה גדול פי חמשה מכוחם של המועטים.	64115
א"ר ירמיה משום רשב"י יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שנבראתי עד עתה, ואלמלא	64116
אלעזר בני עמי מיום שנברא העולם עד עכשיו, ואלמלא יותם בן עוזיהו עמנו, מיום שנברא העולם עד	64117
סופו (סוכה מ"ה:), גם כאן כח השנים גדול פי כמה מכח האחד, וכח השלשה מכח השניים, אולם ההבדל	64118
בין האחד לבין השנים, ובין השנים לבין השלשה, הוא גדול ועצום לאין ערוך מן ההבדל שבין המועטין	64119
למרובין שבתורה.	64120
טעמו של דבר כי בין המועטין ובין המרובין הנזכרים בפרשה יחידים הם, המועטים הם חמשה והמרובין	64121
מאה וכל אחד לחודיה קאי, ולכן אף כי כוחם של המרובין גדול מכח המועטין, אע"פ כן יש יחס ודמיון בין	64122
הכוחות, אבל במאמר רשב"י הודגש אלמלא אלעזר בני עמי ויותם בן עוזיהו עמנו, כלומר לא כיחידים	64123
אלא כאיש אחד בלב אחד, כח השנים גדול לאין שיעור מכח היחיד, וכח השלשה שוב גדול לאין ערוך	64124
לעומת כח השנים.	64125
מתבאר מדברי חז"ל כי בזמן מתן תורה עדיין לא היתה קבלת התורה בשלימותה כדאיתא בגמ' (שבת	64126
פ"ח), ויתצבו בתחתית ההר א"ר אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שכפה עליהם ההר כגיגית, ואמר להם	64127
אם אתם מקבלים את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם, א"ר אחא בר יעקב מכאן מודעא רבא	64128
לאורייתא, אמר רבא אע"פ כן הדור קבלוה בימי אחשורוש, דכתיב קיימו וקבלו היהודים, קיימו מה	64129
שקבלו כבר.	64130
קבלת התורה שקבלו עליהם ישראל בימי אחשורוש, היתה בדרגה גבוהה יותר מאשר קבלת התורה בהר	64131
סיני, וע"פ האמור יתכן שאע"פ שבסיני היו ישראל כאיש אחד בלב אחד, מ"מ בימי אחשורוש הגיעו	64132
לאחדות שלמה ומוחלטת, ע"י הסכנה האיומה שריחפה על ראש כולם להשמיד להרוג ולאבד, כי בשעת	64133
הסכנה נשכחים ומתבטלים כל ההקפדות שיש בין אדם לחבירו, ומחשבת כל אחד נתונה לכלל כולו, והיא	64134
שעת האחדות הגמורה ושעת הכושר לקבלת התורה בשלמות.	64135
וענין שאמרו בלב אחד הוא כי אין די בידידות והנהגה חיצונית, אלא צריך שתהא אהבת כל איש לרעהו	64136
ממעמקי הלב, ושלא יהא בלבו שמץ טינה על זולתו, כי אם אך ורק יחס של כבוד וחיבה, וכן מצאנו בעבד	64137
עברי לא תרדה בו בפרך ויראת מאלוקיך (ויקרא כ"ה), ופירש"י אל תאמר החם לי את הכוס והוא אין	64138
צריך לו, שמא תאמר אין מכיר בדבר אם לצורך אם לאו, הרי הדבר הזה מסור ללב לכך נאמר ויראת	64139
מאלוקיך.	64140
והנה איסור עבודת פרך בעבד עברי אינו איסור על עבודה קשה, אלא איסור על עבודה מיותרת שאין	64141
האדון זקוק לה, והזהירה תורה על כך אע"פ שאין העבד יודע כלל כי עבודה זו אך למותר, אלא סבור כי	64142
האדון צריך לכוס חמה, וגם לא ידע לעולם כי לחנם טרח, ואין אדם יודע מזה אלא לבו של האדון בלבד,	64143
ועל זה נאמר ויראת מאלוקיך דכיון שהאדון בלבו פנימה יודע שאין הוא צריך לעבודה זו, ולמרות זאת	64144
הוא מעבידו בה מזלזל הוא בעבדו בלבו, ואף זה אסרה תורה, כי חייב האדון לכבד את עבדו אף בתוככי	64145
לבו.	64146
והיינו דאמרי' (סנהדרין כ'): שקר החן זה דורו של משה ויהושע שעסקו בתורה הרבה, והבל היופי זה	64147
דורו של חזקיה שעסקו בתורה יותר, שבדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו תינוק ותינוקת שלא היו בקיאים	64148
בהלכות טומאה וטהרה, אשה יראת ה' היא תתהלל זו דורו של ר' יהודה ב"ר אלעאי, שהיו ששה	64149
תלמידים מתכסין בטלית אחת ועוסקין בתורה, ופירש"י שם שהיו עניים, הכונה שלמדו תורה מתוך הדחק,	64150
וזו היתה מעלתם כדאי' בתנא דבי אליהו, טובה אחת בצער ממאה שלא בצער.	64151
ולאור האמור נבין אל נכון מה טעם הזכירו חז"ל שלשת הדורות הללו, דורו של משה ויהושע, דורו של	64152
חזקיה, ודורו של ר' יהודה, שדורות אלו היו שוין לדורו של משה לענין קבלת התורה, שכשם שדורו של	64153

משה זכה לקבלת התורה כך דורו של חזקיה, כמ"ש רש"י שמדן ועד באר שבע לא מצאו תינוק ותינוקת	64154
שלא היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה, כל ישראל מגדול ועד קטן עסקו בתורה והיו בקיאים בכל התורה,	64155
והרי זו קבלת התורה ממש, וכן דורו של ר"י בר אלעאי שהיו עוסקים בתורה במסירות נפש.	64156
ועל כך אמרו חז"ל אע"פ שבדורות של משה ודאי זכו ישראל לקבלת התורה, ע"י שנעשו לאיש אחד בלב	64157
אחד, וכן בדורו של חזקיה קיבלו עליהם עול תורה וכמ"ש (סנהדרין צ"ד:), אחרונים שהכבידו עליהן עול	64158
תורה, ופירש"י אחרונים עמו של חזקיה ראויין לעשות להם נס כיוצאי מצרים, מ"מ דורו של ר"י ב"ר	64159
אלעאי עולה על כולנה.	64160
כי האחדות והאהבה שהיתה ביניהם בדור זה עלתה על אחדות שהיתה בימי משה וחזקיה, כי מדת ששה	64161
מתכסין בטלית אחת, מורה על מעלת איש אחד בלב אחד שאין דוגמתה בכל הדורות, ועל כן היתה קבלת	64162
התורה שלהם במדרגה הנעלה ביותר, המורם מדברינו כי ע"י שנתחזק בכבוד זולתנו, וכל בן ישיבה יכבד	64163
את חבריו בלבו נזכה לקבלת התורה. (שיחות מוסר ח"א).	64164
	64165
מאמר תנ	64166
ומשה עלה אל האלהים וירא אליו ה' מן ההר לאמר (שמות י"ט ג').	64167
השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם, הרי ששמים וארץ דומים לשתי רשויות נפרדות מאין מגע וקשר	64168
בין זו לזו, וכן אמרו בגמרא (סוכה ה'), רבי יוסי אומר מעולם לא ירדה שכינה למטה ולא עלו משה	64169
ואליהו למרום, והכתיב וירד ה' על הר סיני? ומשני למעלה מעשרה טפחים, ופריך והכתיב ומשה עלה אל	64170
האלקים, ויעל אליהו בסערה השמים?	64171
ומשני למטה מעשרה, היינו סמוך לשמים אבל לא בשמים ממש, הרי שאין עירוב תחומים בין שתי	64172
הרשויות כלל, שאין אפשרות לשום נברא אפילו הגדול והקדוש ביותר, להגיע אל המדרגה הרוחנית	64173
הנקראת שמים, ואף על פי כן יש נקודת מגע ביניהם, והכתיב מאחז פני כסא פרשו עליו עננו, הרי	64174
שבשעת מתן תורה אחז משה רבינו בכסא הכבוד? ומשני אישתרבוני אשתר בב כסא עד עשרה ונקט ביה.	64175
מהי בחינת נקודת המגע הזאת שבין מעלה ומטה? כתוב מן השמים השמייעך את קולו, הרי שקבלת התורה	64176
היתה מלמעלה, עוד כתוב האלקים בשמים ואתה על הארץ על כן יהיו דבריך מעטים (קהלת ה'), יש	64177
הבדלה מוחלטת בין בורא לנברא, כל מציאותנו כל התוכן הרוחני שלנו, גם אם היינו מגיעים לשיא השגת	64178
הרוחניות שיכולת אדם להשיג, הם כולם כאין וכאפס כלפי מציאותו ית'.	64179
ומה גם שאנו ספוגי גשמיות, ברואים נבזים ושפלים מלאים שקרים, איך אפשר מצדנו שנוכל למצוא איזה	64180
קשר כלשהו אתו ית'? אך מהכתוב יוצא שעל אף כל המרחק הנורא הזה, יש לנו קשר אתו על כל פנים	64181
על ידי דברים מועטים, מה הם הדברים המעטים שבהם נוכל להתייחס אליו?	64182
עוד אמרו ז"ל (ויק"ר כ"ה ז') על הפ' ובו תדבקון, וכי אפשר לבשר ודם להדבק לשכינה, שכתוב בו כי	64183
ה' אלקיך אש אוכלה? אש אוכלה פירושה שאילו היתה אפשרות לנברא להשיג אפילו מקצת מן המקצת	64184
מעוצם קדושתו ית' היתה ידיעה זו שורפת כל מציאותו, כי כלפי הדר גאון עוזו ית' אין ישות של נברא	64185
נחשבת לכלום, כעין המלאכים שאומרים שירה ומתבטלים, וכן הביאור בגמרא (סנהדרין ל"ח:). על כת	64186
המלאכים שאמרו על בריאת האדם, מה אנוש כי תזכרנו הושיט אצבעו קטנה ביניהם ושרפן.	64187
אצבע קטנה היינו שגילה להם מקצת שבמקצת מאמיתת מציאותו, והשגה זו עצמה ביטלה אותם	64188
ממציאותם, ואשו ית' נקרא אש אוכלה (יומא כא:), היינו אש של מעלה אוכלת אש של מטה, ופירושו	64189
שכל מה שאנו יכולים להשיג בביטול היש שלנו, והשגה זו נקראת אש של מטה, בטל ומבוטל הוא כלפי	64190
הארה אחת מאמיתות מציאותו ית', ולפי זה לכאורה נראה שאפשרות קיום הבריאה היא דוקא בריחוקה	64191
מהבורא ית' היינו בהסתר פניו, אבל מאידך הרי נאמר כי הנה רחיקך יאבדו, ותכלית כל הבריאה היה	64192
שהאדם יזכה להתקרב אל ה' ויגלה כבודו ית' בעולם, איה היא נקודת ההתאמה בין הקצוות האלה?	64193
כשעלה משה למרום לקבל את התורה טענו מלאכי השרת מה לילוד אשה בינינו, חמדה גנוזה תתקע"ד	64194
דורות אתה מבקש ליתנה לבשר ודם? אמר לו הקב"ה למשה החזור להם תשובה, אמר לפניו רבש"ע	64195
מתיירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם, אמר לו אחוז בכסא כבודי והחזור להם תשובה (שבת פ"ח:),	64196
שמעתי מפרשים ונכון הוא, שטענת המלאכים היא משום שאינם משיגים את טיבה של בחירה בין טוב	64197
לרע, והם טוענים שחילול גדול יש בזה, כי אף אם יחליט לבחור בטוב, הרי אפילו הוה אמינא שיבחר ברע	64198
זה עצמו חילול, שנברא ישקול אם יבחר נגד רצון בוראו!	64199
הרי שלפי דעתם עצם מציאות האדם הוא חילול ה', ואיך אפשר למסור לו תורה שמעלתה היא למעלה	64200
מכל העולמות? וזהו גדר שמא ישרפוני בהבל שבפיהם, כי מפאת מבטם מציאות האדם מופרכת ומבוטלת	64201
לגמרי, והתשובה היא על ידי אחיזה בכסא כבודי, והיינו כמו הגמרא שהבאנו לעיל אשתר בב כסא ונקט	64202
ביה, מה היה בחינה זו?	64203

יש בחינה של קבלת התורה תמידית, והיא דורשת מדרגה רוחנית גבוהה, אמרו ז"ל במדרש (שמו"ר מ"א ג'), ה' יתן חכמה (פעולה תמידית) מפיו דעת ותבונה, למה הדבר דומה לעשיר שהיה לו בן, בא בנו מבית הספר מצא תמחוי לפני אביו, נטל אביו חתיכה אחת ונתנה לו, אמר לו איני מבקש אלא מזה שבתוך פיך, על שהיה מחבבו נתן לו מתוך פיו, לקבל תורה מתוך פיו של הקב"ה ממש היא מדרגה גדולה של התקרבות והביבות, איך זוכים להשפעה כזו כאן למטה?	64204 64205 64206 64207 64208
הביאור הוא ששתי הבחינות צודקות, אמנם הקב"ה רחוק בתכלית הריחוק להשגת השכל, אבל קרוב הוא בתכלית הקירוב להשגת הלב, והיינו מש"כ בזהר (אחרי ע"ג), קודשא בריך הוא סתים וגליא, סתים משום שהשגת שכלנו היא מוגבלת מאוד, גליא בהשגת הלב שהיא בלי הגבלות, על השגת השכל אמרו במופלא ממך בל תדרוש (חגיגה י"ג).	64209 64210 64211 64212
עיינ שם בפירוש רבינו חננאל שכתב ואין צריך להסתכל בהן, שהמסתכל בהן בא בטירוף הדעת, היינו שלא רק שאסור אלא שאי אפשר לחקור במופלא לשכל, כי המדמה להסתכל מעבר לגבול השכל דעתו מיטרפת, אבל למדות האדם אין גבול שאין גבול לאפשרות העלייה במעלות רוחניות, ובפרט במדת החסד שבה מתדמים אליו ית', כאמרם ז"ל הידבק במדותיו, גמול חסדים, בקר חולים, כמו שעשה הקב"ה (רש"י י"ג ה').	64213 64214 64215 64216 64217
ועיין בספר התניא (סוף פ"ד), שביאר באופן נפלא מה שאמרו ז"ל יפה שעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי העוה"ב, וכתב כי עוה"ב הוא שנהנין מזיו השכינה שהוא תענוג ההשגה, ואי אפשר לשום נברא אפילו מהעליונים להשיג כי אם איזו הארה מאור ה' ולכן נקרא זיו השכינה, אבל הקב"ה בכבודו ובעצמו לית מחשבה תפיסא ביה כלל, כי אם כאשר תפיסא בתורה ומצוותיה, אזי היא תפיסא ומתלבשת בהקב"ה ממש, דאורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד.	64218 64219 64220 64221 64222
קודשא בריך הוא פירושו בחינה בגילוי כבודו ית', ואורייתא הוא גילוי רצונו, והיינו דכולא חד כי רצונו זהו כבודו, ואף שהתורה נתלבשה בדברים תחתונים גשמיים, הרי זה כמחבק את המלך דרך משל, שאין הפרש במעלת התקרבותו ודבקותו במלך, בין מחבקו כשהוא לבוש לבוש אחד בין שהוא לבוש כמה לבושים, מאחר שגוף המלך בתוכם.	64223 64224 64225 64226
והענין הוא שהשגה היא נטילה ולנטילה יש גבול, כי הרי בנטילה עצמה הוא מתפרד ומתרחק מהבורא ית', שהוא ית' מקור החסד והנתינה, וככל שמתרחק ממנו ית' ממילא כח השגתו מתמעט, ועל כן ההשגה מגבילה את עצמה, אבל הלומד תורה ומקיים מצוותיה מאהבה ולשם שמים, הריהו נותן ולא נוטל לעצמו כלום, ובזה הוא דבק במדות קונו ומתדמה אליו כביכול, כאמרם ז"ל אחרי ה' אלקיכם תלכו, להלך אחד מדותיו של הקב"ה (סוטה יד.), ולדבקות זו אין גבול ושיעור, כי אין גבול לאפשרות העלייה בטהרת המדות, באמת ובחסד ובמסירות נפש באהבה.	64227 64228 64229 64230 64231 64232
באהבה ודבקות אלו זוכים להתקרבות גדולה, וזוהי הנקרא מחבק את המלך, ובזה זוכים גם לקבלת התורה תמידית בהכרה מלאה שהיא תורת ה' ממש, והדברים שמחים כנתינתן מסיני בבחינת מה שקראו ז"ל, על שהיה מחבבו נתן לו מתוך פיו, ומה שאמרו ז"ל שאפילו משה ואלהיה לא עלו אלא עד למטה מעשרה היינו בבחי' ההשגה.	64233 64234 64235 64236
ומה שאמרו אשתרוב כסא עד עשרה ונקט ביה, היינו שכסא הכבוד הוא בחינת הדבקות הנפשית, ואם אווזו בזו הרי זוכה לבחינת שמים שמוריד ה' גם לתוך עולמנו השפל, הדבקות הזאת היא שפותרת כל הבעיות ומאחדת כל הניגודים ומקרבת את הקצוות, ובחינה זו היא נקודת המגע בין שמים וארץ שהזכרנו. (מכתב מאליהו ח"ד 47).	64237 64238 64239 64240
מאמר תנא	64241
ומשה עלה אל האלהים וירא אליו ה' מן ההר לאמר (שמות י"ט ג').	64242
באותה שעה בקשו מלאכי השרת לפגוע במשה, עשה הקב"ה פניו דומה לאברהם, אמר להם הקב"ה אי אתם מתביישים הימנו, לא זה שירדתם אצלו ואכלתם בתוך ביתו, אמר הקב"ה למשה לא ניתנה לך תורה אלא בזכות אברהם (שמו"ר כ"ח א').	64243 64244 64245 64246
משה רבינו ע"ה ראה באספקלריא המאירה (יבמות מ"ט:), וביאר רמח"ל שהמשל הוא שמשה רבינו ראה נבואתו כאילו דרך זכוכית נקייה, היינו שראה הדבר עצמו אם גם דרך מסך דהיינו הזכוכית, והיינו שמשה רבינו היה עניו מכל אדם כאמרו ונחנו מה, ואצלו לא נתלכלכה הזכוכית על ידי האנכי.	64247 64248 64249
אבל שאר נביאים אף על פי שהיו גדולים מאוד, כמו שכתב הרמב"ם שלא תיתכן נבואה אלא במי שהוא שלם במידות, לא הגיעו לדרגת משה בסילוק האנוכיות, ועל כן לא יכלו לראות באופן ישיר אלא להסתכל כאדם הרואה מה שמשתקף במראו0ה, היינו איך דמות עליונה נראית במראה של האנוכיות, והיינו שמדייק קרא שנבואת משה היתה מראה ושל שאר נביאים במראו0ה.	64250 64251 64252 64253

מכל מקום המלאכים בקשו לפגוע בו, היינו שטענו שגם בבחינת נחננו מה יש עדיין השגת נחננו שהוא מה,	64254
שאי אפשר לאדם להגיע אל לשמה גמור ממש, שזוהי בחינת השער החמישים של נ' שערי בינה שלא	64255
נתגלה גם למשה, ובבחינת האנוכיות הזאת הנשארת ביקשו לפגוע בו, כי לפי הבנתם אין ראוי לקבל תורה	64256
בדרגה כזו.	64257
מה עשה הקב"ה עשה קלסתר פניו של משה דומה לאברהם, היינו שהראה שדרגת משה כוללת גם בחינת	64258
חסדו של אברהם אבינו, כי הנה אף שבחינת העונה וההתבטלות של משה רבינו גדלה מזו של אברהם,	64259
שאצל אברהם כתוב ואנכי עפר ואפר שיש בהם על כל פנים איזו ממשות, ואצל משה נחננו מה וכמפורש	64260
ושמי ה' לא נודעתי להם [לאבות] ולמשה נתגלה, מכל מקום חסדו של אברהם לכאורה גדלה מבחינה	64261
אחרת.	64262
לא מפאת ביטול עצמו אלא מפאת עצמות החסד, שמסר נפשו להתחסד עם כל אחד ואחד, ובזה לא היה	64263
דוגמתו בעולם, כמ"ש ז"ל האדם הגדול בענקים זה אברהם, שגם בין ענקי החסד היה אברהם נראה גדול	64264
מהם כענק, והקב"ה דחה את טענת המלאכים במה שהראה להם, שדרגת משה כלל גם את מדת החסד	64265
במסירות נפש של אברהם, כי הרי משה היה רבן של כל ישראל וכל ישראל תלמידיו, והרבה טרח במשך	64266
ארבעים שנה ללמדם תורה, ונגד חסד בפועל כזה לא היה למלאכים מה לטעון.	64267
ושתי בחינות כאלו בתורה מפורשות בגמרא (סוכה מ"ט:), ותורת חסד על לשונה, וכי יש תורה של חסד	64268
ויש תורה שאינה של חסד? אלא תורה לשמה זו היא תורה של חסד, איכא דאמרי ללמדה זו היא תורה של	64269
חסד, כי תורה לשמה היינו הבחינה מצד ביטול עצמו, כי אם בתורת ה' חפצו, ותורה ללמדה היא השאיפה	64270
להתחסד עם תלמידיו.	64271
ומה שאמרו ז"ל שאמר הקב"ה למלאכים אי אתם מתביישים הימנו, לא זהו שירדתם אצלו ואכלתם בתוך	64272
ביתו, בפשטות יש לומר שפירושו הוא שגם המלאכים הוצרכו ללמוד אצל אברהם עד היכן מגיע ענין	64273
החסד, חסד חנם ממש שהרי נדמו לו כערביים עובדי עבודה זרה (ב"מ פ"ו:), אבל יש בזה דבר עמוק, הרי	64274
ידוע שבחינת מלאך היא השליחות עצמה, ולכן אין מלאך אחד עושה שתי שליחויות, ובשלשה המלאכים	64275
שבאו לאברהם איתא ברש"י (י"ח ב'), שאחד בא לבשר את שרה, אחד להפוך את סדום, ואחד לרפאות	64276
את אברהם ולהציל את לוט שזו מעין שליחות אחת.	64277
וידוע עוד שכל מעשי המלאכים אינם אלא לימודים לבני אדם, ומעתה קשה בשלמא מלאך הבשורה	64278
ומלאך הרפואה וההצלה שהם מלאכי רחמים, מובן למה באו להתארח אצל אברהם שיראה בהם את גודל	64279
חסדו, אבל מלאך הדין של הפיכת סדום מה לו ולחסדי אברהם, ומה זה בא ללמדנו שגם הוא בא להתארח	64280
אצל אברהם? לכאורה הרי חסד חנם של אברהם הוא ההיפך הגמור למדת הדין?	64281
אבל אינו כן וחדוש זה בא ללמדנו, מלאך הדין בא לביתו של אברהם להורות לנו שמדת הדין אינה זרה	64282
למושג של חסד חנם, אדרבה לפעמים מדת הדין גם מסכימה לחסד חנם, הרי בגמרא (שבת פ"ט:) דוקא	64283
יצחק שמדתו מדת הגבורה, הוא זה שמציל את ישראל שנתחייבו כלייה ח"ו בחטאם, בכל מיני טענות של	64284
לימוד זכות עי"ש.	64285
תמוה הדבר, אבל ב"ה זכינו לביאורו של ר' צדוק הכהן ז"ל (ישראל קדושים מ"ג) שכתב, שגדר מדת	64286
הדין הוא לצמצם ולהגביל כל דבר, וממילא מדת הדין מגבילה גם את עצמה ויוצא מזה חסד חנם וז"ל שם,	64287
ודוקא יצחק הציל הרשעים ממדת הדין זו היא מדת הגבורה, שיכול לכבוש איזה דבר שלא יתפשט יותר,	64288
והוא מתגבר נגד הגבורה עצמה.	64289
ולפי דברינו אפשר להבין את דבריו הק' כך, הנה מדת הדין היא כח הביקורת המבקרת כל מעשה וכל	64290
הנהגה לברר אם הם מתאימים לאמת הגמורה, אבל גם את הכח הזה יש להביא תחת הביקורת אם הוא	64291
לש"ש לגמרי, או שמא יש חשש שבא מפאת שהמבקר רוצה להעמיד את מדתו שלו וממילא אינו לגמרי	64292
לש"ש, ובזה נמצא שמדת הדין מצמצמת עצמה ונעשה מקום לחסד חנם והחוטא ניצל.	64293
דבר זה למדנו ממה שמלאך הדין נתארח בביתו של אברהם ונהנה מחסד חנם שלו, וזהו שאמר הקב"ה אי	64294
אתם מתביישים הימנו, כי ידוע שענין הבושה הוא סתירה פנימית ופירכא על עצמו, ובזה כאילו הזהיר את	64295
המלאכים שיפסיקו את ביקורתם נגד משה רבינו, ללמדנו שתיתכן שמדת הדין תסתור את עצמה כנ"ל.	64296
הרי שבגדר חסד של תורה על מנת ללמדה, בא משה לקבל תורה מידו של הקב"ה, מפני שבבחינה האחרת	64297
של תורה לשמה, תמיד שייכת נקודה של פירוד אם גם דקה מן הדקה כטענת המלאכים, וממילא לא תיתכן	64298
בבחינה זו קבלת התורה ממנו ית' מפיו ממש, כי הנקודה הדקה של האנוכיות חוסמת את הדרך אל הפנים,	64299
ומונעת את ההשגה שמעין פנים בפנים, אבל בחסד של מעשים בחינת גמילות חסדים על מנת ללמד,	64300
השאיפה להיטיב לתלמידיו זוהי בחינת האיחוד הגמור ומאירה אל הפנים ממש, והיינו גדר קבלת התורה	64301
בלב. (מכתב מאליהו ח"ד 53).	64302
	64303

מאמר תנב	64304
וירא אליו ה' לאמר כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל (שמות י"ט ג).	64305
במכילתא איתא על כה תאמר כה בלשון הקודש, כה כסדר הזה, כה כענין הזה, כה שלא תפחית ולא	64306
תוסיף, לבית יעקב אלו הנשים תאמר בלשון רכה אמור ראשי דברים לנשים, ותגיד לבני ישראל אלו	64307
האנשים תדקדק עמהם ואמור להם, ורש"י מוסיף ותגיד דברים קשים כגידיים (שבת פ"ז.), וקשה להבין	64308
איך נשתנו אותם הדברים, לנשים רכה ולגברים קשה, הלא במכילתא הוא אמר כה שלא תפחית ולא	64309
תוסיף, ואין כאן שינוי לשונות לנשים ולגברים, ואיך משתנה באותו הענין לנשים רכה ולגברים קשה	64310
כגידין?	64311
ואפשר לומר שהענין משתנה לפי השומע! אותם הדברים הנשים שומעים בזה רכות, וגברים שומעים בזה	64312
קשה כגידין, כי לכאורה בדברים הנ"ל בפשטות נשמע דברים רכים, אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על	64313
כנפי נשרים ואביא אתכם אלי, והיתם לי סגולה מכל העמים ואתם תהיו לי ממלכת כהנים, כולם מחמאות	64314
ודברים נעימים ורכים.	64315
אבל אם שומעים יותר בעמקות, בבחינת מכלל לאו אתה שומע הן (גדרים י"א.), וכן מכלל הן אתה שומע	64316
לאו, הדברים האלה קשים כגידיים, אתם ראייתם אשר עשיתי למצרים, ולמה זה אלא מחמת שלא שמעו	64317
לקולי קבלו עונשים קשים ומרים, על דרך לץ תכה זה פרעה ופתי יערים אלו ישראל (חז"ל), גם אתם	64318
צריכים לפחד מעונשי שמים אם לא תשמעו, והייתם לי סגולה מכל העמים מתי? אם תשמעו בקולי, ואם	64319
לא אתם גרועים מכל העמים כי עליכם התביעה יותר גדולה.	64320
ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, מתי? אם תשמעו בקולי! ואם לא תשמעו אז יולך אתכם ה' ואת	64321
מלככם אשר תקימו לכם אל גוי אשר לא ידעתם אתם ואבותיכם, ואינו דומה שמיעה לשמיעה, ועל דרך	64322
שאומרים חז"ל (זוהר חדש ס"ח) וישמע יתרו, וכי יתרו שמע וכל עלמא לא שמעו, אלא כולי עלמא שמעו	64323
ולא איתברו, והאי שמע ואיתבר ואתכפי מקמיה דקודשא בריך הוא ואיתקרב לדחלתיה ע"כ.	64324
וכן איתא (שמו"ר כ"ז ט'), הה"ד שמעו ותחי נפשכם, חביבים ישראל שהוא מפתה אותן, אמר להם אם	64325
יפול אדם מראש הגג כל גופו לוקה, והרופא נכנס אצלו ונותן לו רטיה בראשו, וכן בידי וכן ברגליו ובכל	64326
איבריו, נמצא כולו רטיות, אני איני כן אלא רמ"ח איברים באדם הזה והאוזן אחד מהם, וכל הגוף מלוכלך	64327
בעבירות והאוזן שומע וכל הגוף מקבל חיים, שמעו ותחי נפשכם, לכך אמר שמעו דבר ה' בית יעקב, וכן	64328
אתה מוצא ביתרו שעל ידי שמיעה זכה לחיים ששמע ונתגייר ע"כ.	64329
והנה נשים לאו בנות הוראה הן (ירושלמי פסחים פ"ה ה"ד), ובשביל זה אמר הנשים שמעו רכות בדברים	64330
אלו וגברים שמעו דברים קשים כגידיים, ויתרו שמע טוב כדברי הזוהר עד שאתבר ואתכפי קמיה דקוב"ה,	64331
והנביא כ"כ מתאונן שמעו שמעו ואל תבינו (ישעיה ו'), כי יש מדת הבנת השמיעה ולא כל אדם זוכה לכך,	64332
כי שמעו עמים ירגזון ונשארו גויים כמקודם כי שמעו ולא הבינו טוב.	64333
ויתכן אצל בן אדם שמפריע לו לשמוע, מפני שהשמיעה תחייב אותו לשנות דרכו והרגלו וזה קשה לו, וזה	64334
סותם אזניו מלשמוע בבחינת ואזניו הכבד, פן יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו יבין ושב ורפא לו, ופירש	64335
רש"י נתנו לבם שלא ישמעו דברי נביאות, שהם יראים שמא יטיבו בעיניהם דבריו ויבינו בלבם וישוּבו	64336
אלי, אבל אדם מחוייב להתגבר על יצרו ולהטות אוזן לשמוע טוב דברי חכמים ותוכחתם, ויזכה להחיות	64337
נפשו בזה כדברי הנביא שמעו ותחי נפשכם. (זכרון מאיר).	64338
	64339
מאמר תנב	64340
ומשה עלה אל האלהים וירא אליו ה' מן ההר לאמר (שמות י"ט ג).	64341
עתה נגלה סוד ועיקר גדול שחייבים להחנך על פיו את תינוקות של בית רבן, והיודעים אותו חייבים כל	64342
ימיהם לשננו ולחזור עליו תמיד, והוא לבלי לחשוב שקניית תורה תלוי אך במחשבת האדם ודעתו, שאם	64343
אך ירצה לקבל תורה וללמוד אין מפריע בידו, שאין כאן בעלים אחרים כלל, אלא שהתורה הריהי בעלים	64344
על עצמה, ולא בנקל יזכה האדם לפייסה שתרצה שתורה ללכת אליו.	64345
והנה נציע בכאן דברי חז"ל המורים על אמיתת יסוד זה, הפייטן יסד ביוצר ליום ב' דשבועות והוא מדברי	64346
חז"ל את כל ההסטוריה של קבלת התורה, איך שהבורא ית' רצה כמה פעמים להורידה לארץ וסרבה	64347
התורה, תכף ביציאת אדה"ר רצה הבורא ית' לתת לו את התורה, ומה לנו יותר מזה שהקב"ה כביכול	64348
בעצמו מצא את אדה"ר מוכשר לקבל תורה ואמר לזיווג טוב, ואעפ"כ מספרים חז"ל התורה לא רצתה	64349
לילך אליו, שהתורה מצאה עוד מקום לטעון אדם ביקר ולא יבין.	64350
וכן בנה ספרו לנו חז"ל טענת התורה עליו שלא חפצה בו, וכשהגיע לאברהם אבינו הסכימה התורה כבר	64351
ללכת אליו לולא שאמר במה אדע (בראשית ט"ו), וזה היה כבר עיכוב, וגם ביעקב שלא היה עליו שום	64352

טענה, אבל טרדותיו וצרותיו גרמו לו שלא נפלה תורה בגורלו, עד שהגיע זמן מש"ר שלא היה עליו שום טענה ומפריע, עד שגם התורה בעצמה חמדה בו ורצתה לרדת.	64353
וספרו חז"ל שאחרי כל זאת עמדו מלאכי השרת, ולא רצו שתינתן לו התורה, כמו שאמרו (שבת פ"ח:), מתיארא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם, זאת אומרת שיש חשש עדיין שמא אינו ראוי ומוכשר לקבל תורה וזהו ישרפוני, שהרי המלאכים אינם שולטים במי שאינו ראוי להשרף, וחשש משה שמא עדיין אינו מוכשר ועלול להשרף בהבל שבפיהם.	64354 64355 64356 64357 64358
ואמרו שם חז"ל שאמרו המלאכים מה לילוד אשה בינינו, טענת מה לילוד אשה אינה טענה רק על דרגת קבלת התורה, שהיא רום וסוף כל הדרגות, אלא גם בינינו לחוד ילוד אשה אינו מתאים, ומה גם כשהשיבם שלקבל תורה בא, עד שהוכרח לאחוז בכסא הכבוד ולהחזיר להם תשובה, ולעשות שלום עמהם ואפילו עם מלאך המות, ואחרי כל זה אמרו חז"ל (שמו"ר כ"ח א') ומשה עלה אל האלקים עליית ונתגששת עם מלאכי מעלה סו"ס היתה מלחמה, עלית למרום שבית שבי, אחרי הכל התורה הריהי אצל האדם כשבויה, שאינה על מקומה אלא שבויה, שמא תאמר בחנם ת"ל לקחת, הרבה שלם משה בעדה. כשרצה לירד אחרי שהוכשר כבר בעיני ה' ית' בעיני התורה ובעיני המלאכים, אחרי כל זה אמרו חז"ל כשביקש משה לירד בקשו לפגוע בו, בהגיעו כבר אל השער החיצוני עכבוהו השומרים ורצו להרגו, עד שנעשה קלסתר פניו דומה לשל אברהם, ואמר הקב"ה כלום אינכם מתביישים מזה שאכלתם ושיתם אצלו, וזכו לתורה בזכות אברהם שנא' מן ההר בזכות ההר, שאחרי כל זאת לא היו זוכים לתורה לולא זכות ההר.	64359 64360 64361 64362 64363 64364 64365 64366 64367 64368 64369
הרי מתבאר לנו יסוד הנ"ל, שקבלת התורה וכן רכישת כל מעלה, אינו תלוי רק ברצון האדם ודעתו לחוד, אלא שהתורה וכן כל המעלות הינן בעלים על עצמן, וקשה עד מאוד שיסכימו לרדת אל האדם, והרי ראינו כל השתלשלות קבלת התורה, עד שהוכשר משה שהתורה תרד אליו, וכל הענין הזה הוא מגודל כבוד תורה, ומזה לומדים אנו דרכי קנייתה ומה הם המסבבים שהתורה תעזוב ח"ו את האדם ותשאירו לנפשו. וזהו מה שאמרו ז"ל (ספרי עקב י"א כ"ב), אם תעזבני יום יומים אעזובך, משל לשני בני אדם שנפרדו זה הולך לצפון וזה הולך לדרום, במדה שהאדם עוזב את התורה ואינו מעריך בכבודה, במדה זו היא עוזבתו והולכת מאתו, כללן של דברים הוא שאין האדם שליט ובעלים על המצוה, אלא שהמצוה הריהי בעלים על עצמה, והרבה זכותים צריך לו לאדם בכדי שיזכה שתורה ומצוות תרצנה לילך אליו, מאוד חייב הוא להזהר בכבודה, כי בפגיעה כל דהו בכבודה, בהפחיתו מכבודה הפחתה הכי קלה המצוה עוזבתו. וזהו שאמרו בזוהר הובא באבני אליהו, כל מצוה ומצוה דורונא הוא דשדר קוב"ה לאדם, שמא תאמר כל הקופץ נוטל, ת"ל מה יקר חסדך, מחיר יקר עד מאוד צריך לשלם בעדה, יקר חסדך ולא כל כך בנקל זוכים במצוה, ומכאן למדנו שכל מצוה ומצוה הריהי מתנה שקוב"ה שולח לאדם, ואינה כדבר של הפקר אלא דורונא היא, ויקר מאוד עולה לו לאדם מתנה זו מה יקר חסדך, שכל אשר לו עליו לשלם במתנה זו, וח"ו בכיזוי כל דהו מאבד הוא את הכל.	64370 64371 64372 64373 64374 64375 64376 64377 64378 64379 64380 64381 64382 64383
ימים אלו עת צרה היא ליעקב, עת גזרות קשות רוחפות באויר, ועלולים אנו ח"ו להתייתם ממצות קדושה, ימים אלו הם ימי התעוררות גדולה להתעורר ולהתחזק במצוות, ליקרן ולחבבן כפי ערכן ומעלתן, כי הגזרות הרי הם תביעת עלבונן של מצות אך ורק זה סיבת הגזרות, ולפי"ז הרי עתים אלו עתות תשובה הן להתחזק ולהשלים מה שפגמנו.	64384 64385 64386 64387
וכפי שבארנו הרי ימים אלו מעוררים לתשובה יותר מעשי"ת, ועל האדם להתחזק בימים אלו בכבוד תורה ומצוות, שזוהי ההצלה היחידית שנזכה שלא תנטל מאתנו ח"ו תורה ומצות, ומה מאוד על האדם להתחזק במצות הקדושה, שמצוה זו של קדושה עלולה לעזובו וכל מה שתגדל יותר התעוררותו בקדושה, נוכל לבטוח שהגזרה תתבטל והמצוה תתקיים אצלנו לעולמי עד.	64388 64389 64390 64391
(דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' ע').	64392
	64393
מאמר תנד	64394
אתם ראייתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים (י"ט ד').	64395
מקשים המפרשים מדוע נחוזן היה להקדים אתם ראייתם אשר עשיתי למצרים? מה יש בזה למשוך לבם שיקבלו את התורה, היה די לומר להם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים, כי מה שהוציא אותם מעבדות מצרים, זה גופא מחייב אותם להיות עבדי ה' יותר ממה שעשה למצרים!	64396 64397 64398
מוכרחים לומר שיש לימוד נורא מזה, והמכוון בזה מקיף את מצבנו, ז"א מה מפריע לאדם וביותר לכלל ישראל כשיצאו ממצרים, מה הפריע להם להתמסר לקבלת התורה? וכן מה מפריע לאדם להגשים את השקפותיו? האם מצד שחסר לו ההרגשה בבטחון ובתכלית של ממלכת כהנים וגוי קדוש, או מטעם שיש לו המשכה לעולם, ולכאורה יש לומר שחסר לנו ההרגשה בשלימות! אבל מכאן יש לנו בירור שלא כן,	64399 64400 64401 64402

אלא המפריע בעיקר זו ההמשכה לעולם וההתקשרות לחיי שעה, ובשביל זה הקב"ה צוה למשה רבינו שיקדים להם זאת ההקדמה לשרש מלבם ההמשכה למצרים.	64403
וכן אנו מוצאים עוד ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא, לכאורה איך אפשר לחשוך אותם ברצון לשוב למצרים, מזה אנו רואים שכל התקופה שהיו במצרים זה הכה בלבם שורש עמוק, שלמרות הכל יסכימו לשוב למצרים, ההתקשרות לסגנון החיים במצרים היתה אצלם חזקה כ"כ, שקשה להם לעזוב ולהתפשט מכל הזוהמה, וכמ"ש חז"ל וחמושים מתו בימי האפלה.	64404
אפילו אחר כל הנסים והנפלאות לא יכלו להפקיר ההתקשרות למצרים, על זה בא אליהם קודם מתן תורה בדרישה להסיר מלבם את האהבה וההתגעגעות למצרים, אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים, איך תוכלו עוד לחשוב על מצרים בזמן שראיתם את הסוף של מצרים.	64405
ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים, בשום מכה לא מצינו זאת המטרה למען תספר באזני בנך את אשר התעללתי, ויכולים אפשר לדייק שמכל המכות שהיו במצרים, המכה היותר כאובה וקשה מכולם היתה הכבדת הלב, כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו, שמכל המכות היה להם אפשרות של התעוררות והתלמדות.	64406
אבל המכה הקשה ביותר היא מה שהכביד לבו להכותו עוד יותר ויותר, ובשביל זה מזרז הקב"ה במכת הכבדת הלב, ולמען תספר את אשר התעללתי בפרעה, ומפרש רמב"ן התעללתי צחוק, שמכביד לבו לנקום בו עוד, וע"ז בא הזירוז למען שתי אותותי אלה בקרבו והצווי ולמען תספר, להבין שהעיקר לספר את ענין הכבדת הלב ומזה תדעו כי אני ה', כי יש בזה התפעלות יותר מהכל.	64407
רק אחרי ידיעה חשובה זו, אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים, כל העונשים והכבדת הלב שנעשה למצרים, רק אחרי הקדמה זאת נוכל להגיע להתכלית ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים, ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, קודם לכן לא היה מתקבל כי הדמיונות והפחדים וכל מחשבות שוא מבלבלים את האדם למצוא תכלית יותר גדולה, כי הדמיון נחל שוטף והשכל יטבע (הגרי"ס).	64408
כמו כן אצלנו יכולים להרגיש את זה, שאחר כל הבירורים וההכרה סוף סוף מתבטלים מהעולם, מכתב שמקבלים מהמשפחה גורם מהפך אצלנו בכל ההשקפה, ואחר כל ההתמסרות וההתמדה הגדולה בתורה, רק משפט אחת מאנשי העולם יכול להפוך אצלנו הכל רח"ל, ולו היתה אצלנו זאת ההכרה כי אתם ידעתם אשר עשיתי למצרים, כל הכחי ועוצם ידי וביותר הכבדת הלב, שזה העונש הכי גדול רח"ל, למען שיתי אותותי אלה בקרבו.	64409
המפריע השני ג"כ שאין לנו ההכרה בממלכת כהנים וגוי קדוש, כמו המשל של המלמד שחלם להיות מלך כדי לצאת ממצבו הדחוק, אך הוא מרוב דמיונו אמר, שאחר שאהיה מלך אהיה יותר מאושר ממלך, בזה שאהיה גם מלמד תינוקות, ואינו מעלה על דעתו שמלך לא זקוק יותר לפרוטות של מלמד, שזהו מצב שונה לחלוטין, כך אנחנו אין אנו מבינים כמה האושר שבהתמסרות לדרך התורה, שזה ישכיח מאתנו כליל את כל ההתקשרות לעולם. (דגל המוסר).	64410
	64411
	64412
	64413
	64414
	64415
	64416
	64417
	64418
	64419
	64420
	64421
	64422
	64423
	64424
	64425
	64426
	64427
	64428
	64429
	64430
	64431
	64432
	64433
	64434
	64435
	64436
מאמר תנה	64436
אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים (י"ט ד').	64437
אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים לא מסורת היא בידכם, ולא בדברים אני משגר לכם, לא בעדים אני מעיד עליכם, אלא אתם רואים אשר עשיתי במצרים, על כמה עבירות היו חייבין לי קודם שנזדווגו לכם, ולא נפרעתי מהם אלא על ידכם (רש"י הק').	64438
כשאומה אחת מתרוממת בערכה ובצביונה הרוחני על שאר חברותיה, או אפילו כשיחיד מתעלה ומתרומם בערכו המוסרי מכל בני שכונתו, אז לאורה של ההתרוממות הרוחנית של האומה או היחיד, נתבעים המפגרים על שלא התאמצו להגיע לאותה מדרגה של האומה או של היחיד, כי לאור ההתרוממות הרוחנית נעשים מובלטים ביותר החטאים של האומה או של היחיד, ובעקב הגילוי בא הגינוי או העונש על המפגרים.	64439
העבירה כשהיא לעצמה אינה כל כך חמורה, אבל כשמשווים את הטומאה ואת הטהרה בתערוכה אחת, ואת האור מול החושך, אזי השליליות שבעבירה מתגדלת ביותר, וכמ"ש הצרפתית לאליהו כי באת אלי להזכיר את עוונתי, או כמ"ש הבעש"ט ז"ל, כשהשמש זורחת אזי מתגלה ונראה הצל.	64440
מבהיל הוא על כמה מיני עבירות שהיו המצריים חייבים להיענש זה עידן ועידנים, ולא שקלו לעונשם עד שנזדווגו לישראל, עד שבאו ופגעו בגבול קדושתם ובתחום חירותם לשעבדם, ממילא הועמדה אומה שטופת זימה זו פנים אל פנים מול גוי קדוש, ואז לאורה של קדושת ישראל אף בכל מקום שהיו ובאשר הם שם, הובלטה הקטגוריה הקשה על המצריים והקב"ה נפרע מהם, ונוסף על עוון השיעבוד ששיעבדו	64441
	64442
	64443
	64444
	64445
	64446
	64447
	64448
	64449
	64450
	64451
	64452

את ישראל, נתגלו מחדש כל נגעי רשעתם וטומאתם של המצריים, שהיו חייבין עליהם עוד מקודם שנזדווגו לישראל.	64453
אכן מה נוראה היא הדאגה על עוונותיו של האדם, שלעתים מאוד קרובות נשארים עומדים על מקומותיהם ברחמי השי"ת המעלים עין ממורדים, אבל כשנפגש אותו האדם עם אחד מחבריו שהצליח להעפיל ולעלות במעלות הקדושה, אזי מפגישה זו מהאור הבוקע ועולה מהתרוממות החבר, מתעורר קטרוג גדול על המתרפה והמתרשל, צללי החטאים יתגלו לאורה של הצלחת חברו, נמצא שחבר מחייב חבר ואוי לאותה בושה, וכש"כ בשעה שאינו נזהר ומתדיין עם חברו לפגוע בכבודו, למעטו ולהקטין הצלחתו שאז הסכנה גדולה יותר.	64454
וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב, תניא ר' יוסי אומר לא מקומו של האדם מכבדו, אלא האדם מכבד את מקומו, וכן מצינו באוהל מועד שבמדבר, שכל זמן שהיה נטוי אמרה תורה וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב, הוגללו הפרוכת הותרו הזבים והמצורעים ליכנס לשם (תענית כ"א), כשהקדושה קיימת אז ניכרת הטומאה והירידה, ואז הקטרוג והדין מתעורר ותובע בתוקף על העוון, ולטובתו הוא הגירוש והשילוח מתוך המחנה, כדי שלא יהא בולט כ"כ החושך נגד האור, וכשהקדושה מסתלקת הטומאה יכולה להתקיים במקומה.	64455
מה מאוד יחדד לב האדם מעוונותיו אף שהם בגדר עומדים, לאלה רגעי ההתעוררות והתגלות הרחמים והקדושה והאור הנאצל מהם, כשהעוונות אילו יתגלו במלוא כיעורם וניוונם, וע"ז הזהירונו חז"ל שיפה שעה אחת קודם, ויפה להרהר בתשובה ומעשים טובים לפני בוא יום הגדול והנורא המאיר. (תורת הנפש).	64456
מאמר תנו	64457
ועתה אם שמוע תשמעו בקולי והייתם לי סגולה מכל העמים (י"ט ה').	64458
חזינון שלא תבע הקב"ה שמירת כל התורה והמצוות כתנאי לקבלת סגולה, אלא רק אם שמוע תשמעו בקולי, זו התביעה היחידה מכלל ישראל להטות אוזנם ולשמע בקולי, וביאור הענין שבשעה שנמצאת שמיעה נכונה כבר כל התביעות והדרישות קיימות, כי התורה כולה כ"כ פשוטה ומובנת, ורק מה שחסר לנו היא שמיעת האוזן, ובשעה שישמע דברי התורה מזה גרידא יראה ויכיר את כל האמת, וממילא יבוא לקיום התורה כולה.	64459
והנה בפשטות ענין השמיעה הוא, בעת ששומע לדברי המוכיחים והמלמדים, ומי שאינו זוכה לשמוע מאחרים לכאורה חסר לו ענין השמיעה, אמנם נראה להוסיף שיכול אדם לשמוע אף ע"י עצמו, בעת שילמד ויתבונן ויתפעל מן הדברים שלמד, בכח ההתפעלות הזו יכנסו הדברים לתוך אזנו עד שתיעשה לשמיעה ממש, וראיה מהא דאמרינן בגמ' (קידושין כ"ב), אוזן ששמעה על סיני כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים והלך ומכר את עצמו ירצע, אע"ג שהמוכר עצמו לא שמע ממש בהר סיני, הרי שבכח ההתבוננות העצמית להשריש הדברים בקרבו כשמיעה ממש.	64460
ומדוע אין השמיעה משפיעה עלינו, מפני שאף שהשמיעה בכוחה להביא אל התכלית, וכדחזינון ביתרו שזכה משום וישמע יתרו, מ"מ מצינו שאף עמלק שמע את אותה השמועה ולא התעורר מכך, אלא להיפך שמועתו הביאה אותו למחה תמחה את זכר עמלק, ולא רק בעמלק מצינו כן אלא אף כל אומות העולם, וכמ"ש הרמב"ם (איגרת תימן), שכל שנאת האומות לישראל ורצונם להאביד את ישראל נבע מכח מעמד הר סיני, שמכאן יצאה שנאה לאומות העולם (שבת פ"ט), שלא יכולים לסבול מחמת קנאתם כל הטוב שנתן הקב"ה לישראל במעמד הר סיני, חזינון שבכח השמיעה להביא גם עונשים ורע לאין שיעור.	64461
והיאך יתכן זאת, ע"ז אומר הנביא השמן לב העם הזה ואזניו הכבד, בעת שלבו של אדם מלא בתאוות ורצונות עוה"ז, אזי אזניו הכבד אין השמיעה שמיעה, ואינה מסוגלת לפעול הכוחות הנעלים שמצינו בשמיעת האוזן, והיינו דנתבאר בדברי הגר"א יערוף כמטר לקחי שנמשלה תורה למטר, כשם שהמטר מצמיח מה שזרע, ובעת שזרע קוץ ודרדר מצמיח המטר קוצים וברקנים, ובעת שזרע פירות טובים מצמיח פירות, ולכן כיון שלבו ספוג בזרעי עוה"ז, אז שמיעת האוזן מצמיחה פירות באושים, וזה שמצינו בעמלק ששמיעתו הביאה אותו עד למחיית עמלק.	64462
מבואר בחז"ל (שמו"ר כ"ט), שבשעת מעמד הר סיני השקיט הקב"ה את כל הבריאה וצפור לא צייץ וכדומה, כי רצה הקב"ה שתנתן תורה בחוש ממש ללא כל פקפוק כלל, אמרינן בתהלים (ע"ח ב') אשר שמענו ונדעם, וברש"י שמענו מצדיקים וחסידיים וזו צריכה להביא אותנו לידי ונדעם, כ"ש כשנודע לנו זאת בגדר ספור והרחבת הדברים, בודאי שחייב זאת לגרור אחריה את ונדעם, ומעתה כמה פשוט שרק	64463
	64464
	64465
	64466
	64467
	64468
	64469
	64470
	64471
	64472
	64473
	64474
	64475
	64476
	64477
	64478
	64479
	64480
	64481
	64482
	64483
	64484
	64485
	64486
	64487
	64488
	64489
	64490
	64491
	64492
	64493
	64494
	64495
	64496
	64497
	64498
	64499
	64500
	64501

בעת שיטה אזנו לשמוע אז כל עניני העוה"ב יהיו ברורים ומחזוריים לפניו, ורק צריך שיעקור את ההשמן לב העם ואז השמיעה תתן את פירותיה. (אור יחזקאל).	64502
	64503
	64504
מאמר תנז	64505
ועתה אם שמוע תשמעו בקולי והייתם לי סגולה מכל העמים (י"ט ה').	64506
כל כמה שנשתדל להבין את התאמת דור דעה לקבלת התורה, כן יקשה איך יתאימו הדורות שלנו לקבלת תורה זו, דור דעה היו להם כל ההכשרות הראויות לקבלת התורה, ראו את הנסים והנפלאות במצרים, ראו את קריעת ים סוף עם עשרת הנסים שבה, גם את הגלות של מצרים ראו וחיו בו, שיש בזה הכשרה גדולה פנימית ע"י יסורים הממרקין, הגיעו למדרגת נבואה מקטנים ועד גדולים שבהם, אפילו שפחה המתלווה להם ראתה יותר מיחזקאל הנביא, הגיעו למדרגת ואהבת לרעך כמוך ממש בלי שום הפרש בלי שום פירוד, עד שנעשו לאיש אחד ויחן ישראל.	64511
תקנו את החטא של אלפיים שנה ונעשו כולם כאדה"ר קודם החטא, ואחר כל אלה זכו למדרגת פנים בפנים דבר השם עמכם, אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו, כל הדברים האלה הכשירו את הדור ההוא לקבלת התורה, אבל דורות שלנו שאין לנו מאומה, לא גאולה ולא נסים, לא רוח"ק ולא השראת השכינה, לא אחדות ולא טהרה שבלב, איך אפשר לנו לקחת חלק בין מקבלי התורה אלה? איך אפשר לנו לקיים כמוהם את כל הכתוב בתורת השם?	64512
אבל כאשר נתבונן בדבר נראה כי יש לנו כל המעלות שלהם ועוד יותר, לא להם לבד נראו הנסים והנפלאות, לא רק המה ראו את קריעת הים והירדן, דוד המלך רואה את הים שהוא נקרע ומדבר עמו, הירדן שב לאחור ושואל אותו, ההרים רוקדים לקבל את התורה עליהם ומתוכח עמהם, בלשון נוכח הוא מדבר אליהם כאילו בימיו היו כל המעשים האלה, ולא דור לבד אלא כל ישראל רואים עמו יחד ושואלים ומתוכחים עמהם, על ששינו את סדר הטבע שנוהג בו הקב"ה את עולמו.	64513
תקנת נביאים היא שכל ישראל ידברו וישירו ככה בכל עת של גאולה, כי נצחי הוא האדם ולעד קיימת ראייתו ושמיעתו, אין הוא רואה בעיני בשר ואיננו שומע באזנים פשוטות, כל דבר שהוא משיג בחושיו נקבע מיד בלבו, וכש"כ עם ישראל שכולם בני נביאים המה, כל הלכה סתומה מבוארת היא להם מפי הנבואה, מנהג ישראל תורה היא, עם זה ראייתו נצח היא, בכל דור ודור לאחר כמה אלפים שנה, חייב הוא לראות את עצמו כאילו הוא יצא מצרים, שנאמר והגדת לבנך בעבור זה עשה השם לי בצאתי מצרים. כל אחד מישראל חי ביחד עם דורם של יוצאי מצרים בגלותם ובגאולתם, טועם הוא יחד עמהם טעם המרור ועבודת הלבנים בטיט, אוכל הוא יחד עמהם עוגות מצות כי לא חמץ, ואומר שבה והודאה לבורא עולם שיר של גאולה וברכה על הכוס, ומהי הברכה? אשר גאלנו תחלה ואח"כ אשר גאל את אבותינו, כי אין הגאולה ענין של עבר גם הגלות לא רק עבר הוא, כולם דברים של הווה המה, העליה שבהם לדורי דורות היא.	64514
	64515
	64516
	64517
	64518
	64519
	64520
	64521
	64522
	64523
	64524
	64525
	64526
	64527
	64528
	64529
	64530
	64531
	64532
אם ישראל עמדו על סיני ופסקה זוהמתן, כלל בהלכה הוא לכל הדורות, לא נחשדו ישראל גם הנחשלים שבהם על הזכר ועל הבהמה (ע"ז כ"ב):, אם ישראל שמעו את דבר השם מתוך האש ויראו מפניו, יראה זו לדורי דורות היא יראה זו קבועה בלבם, יראת הרוממות עד מדה של בוש, וכבר נעשתה לסימן באומה זו (יבמות עט.), סימן שאי אפשר למוחקו ואין בחירה בו.	64533
	64534
	64535
	64536
	64537
	64538
	64539
	64540
	64541
	64542
	64543
	64544
	64545
	64546
	64547
	64548
	64549
	64550

עם נושאי כליו, הרבה נחלנו מאבותינו והרבה הוספנו עליהם, ויש לנו האפשרות לקיים את התורה בכל פרטיה.	64551
	64552
בזה אפשר לקרב אל הדעת את ביאת משיח צדקנו בדורות אלה, שלא זכו לזה דורות של חסידי עולם הקודמים, כי מדור לדור מתוספת שלמות בלב עם ישראל, ודור אחרון זה כבר יש בו שלמות של ששת אלפים שנה, שלמות פנימית אף כי אינה נראית בחיצוניותו, שלמות היא אצל החוקר לב ובוחן כליות, ורב כחו של דור כזה לזכות לביאת המשיח, כי בגילוי אחד של דעת יכירו את מהותם הפנימית ויעשו על החיצוניות שלהם תשובה שלמה. (תורת אברהם עמ' ס"ב).	64553 64554 64555 64556 64557
מאמר תנח	64558 64559
ועתה אם שמוע תשמעו בקולי והייתם לי סגולה (שמות י"ט ה').	64560
והייתם לי סגולה מכל העמים, ופירש"י והם בעיני ולפני לכלום, אף שכל האומות נבראו בצלם אלוקים, מ"מ כנגד כלל ישראל אינם נחשבים לכלום, וא"כ כמה פשוט לראות מעלת כלל ישראל שהרי כולם נחשבים לכלום, כי תכלית עם ישראל גדולה לאין שיעור מתכלית העולם כולו, ודבר זה אמר הקב"ה קודם מתן תורה ולאחר יציאת מצרים, כי ביציאת מצרים נתגלה יסוד זה של מעלת ישראל, שביציאת מצרים נאמר נקמה בפרעה, נקמה פירושו שכביכול כאילו החטא נעשה כנגדו, ולכן נוקם עבור מה שעוללו לו.	64561 64562 64563 64564 64565 64566
המתבונן בדברים אלו צריך להתמלא שמחה ואושר, שהרי כאילו והקב"ה בעצמו נעשה צד בענין, וביותר כאשר נראה את גודל הנקמה, אין בית אשר אין שם מת, מרכבות פרעה וחילו ירה בים, והכל למען כלל ישראל, ושאר האומות הושמדו והוכחדו כולם משום שהרעו לכלל ישראל, הארה זו לבד חייבת להביא אותנו לאמונה בעולם הבא ובנצח, שהרי השי"ת בעצמו דואג לנו ולתכליתנו באופן פרטי, היתכן שכ"ו רק בשביל הבלי חיי העוה"ז, מאליו מוכרח שצפוי לנו עוה"ב עונג לאין שיעור, ועבור זאת זכינו להיות סגולה מכל העמים.	64567 64568 64569 64570 64571 64572
חובת האדם להכיר מעלת הבן ישראל, האדם חי בלא התבוננות ומרגיש רק את החומר, ואינו חש כלל במעלות רוחניות הנמצאות בו, אין לו מושגים כלל בהרגשות עליונות ורוחניות, ואף שפיו דובר אודות חיים רוחניים ועולם הבא, כל זה אינו אלא מן השפה ולחוץ, אך האמת שכל מושגי העונג וההנאה שיש לו מתבטאים רק בהנאות גשמיות של החומר, האדם אינו מכיר שהגוף רק לבוש גשמי, ועיקר מציאות האדם והוויתו היא הנשמה הרוחנית אשר ניתנה בו.	64573 64574 64575 64576 64577
כתב הרמב"ן בהקדמה לספר שמות, השלים ספר בראשית שהוא ספר היצירה בחידוש העולם ויצירת כל נוצר, ובמקרי האבות שהם כענין יצירה לזרעם, מפני שכל מקריהם לרמוז ולהודיע כל עתיד לבוא להם, הגדיר לנו הרמב"ן מעשי האבות שהוא כענין יצירה, וכל חיינו עתה עם מקרי האבות ומכח זה אנו חיים, נורא כמה יכול להיות מונח במעשי האדם, וראה בחז"ל (ב"מ פ"ז) שאברהם אע"ה אמר ואקחה פת לחם, ותמורת זאת נתן הקב"ה מן לישראל במדבר, מעשי הרוחניים של האדם גבוהים ונעלים כ"כ לאין תכלית שאין לנו הבנה בהם.	64578 64579 64580 64581 64582 64583
הדברים מפורשים ברמב"ן (בראשית י"ב ו'), אומר לך כלל תבין אותו בכל הפרשיות הבאות בענין האבות, והוא ענין גדול הזכירוהו רבותינו בדרך קצרה ואמרו, כל מה שאירע לאבות סימן לבנים, ולכן יאריכו בכתובים בסיפור המסעות וחפירת הבארות ושאר המקרים, וכולם באים ללמד על העתיד כי כאשר יבוא המקרה לנביא משלושת האבות, יתבונן ממנו הדבר הנגזר לבוא לזרעו, נמצא שיש כח לאדם להיות המכה בפטיש לגזירת הקב"ה, והוא מש"כ הרמב"ן שמעשי האבות הוא כעין יצירה.	64584 64585 64586 64587 64588
והענין הזה פרשוהו במדרש, אמר הקב"ה לאברהם צא וכבוש את הדרך לבניך, ואתה מוצא כל מה שכתוב באברהם כתוב בבניו, באברהם כתוב ויהי רעב בארץ, בישראל כתוב כי זה שנתים הרעב בקרב הארץ, ודע כי אברהם חטא גדול בשגגה שהביא אשתו הצדקת במכשול עון, ועל המעשה הזה נגזר על זרעו הגלות בארץ מצרים ביד פרעה, במקום המשפט שמה הרשע ע"כ.	64589 64590 64591 64592
חזינן שכל מעשה מתואם למעשי האבות שהם הגורמים לכל אשר יקרה, וכח זה אינו רק באבות, אלא בכל מעשי האדם טמון כח לאין שיעור, וכאשר עושה פעולות שהם רצון ה' כוחם לאין ערוך, הבריאה כולה תלויה במעשי האדם, כח זה נתן השי"ת לכלל ישראל שהם הכל, ומפני שהוא חלק אלוה ממעל לכן טמון במעשי נצחיות לאין שיעור.	64593 64594 64595 64596
מעתה נבוא לדון בעניני יציאת מצרים, שאמר הקב"ה לפרעה בני בכורי ישראל, כמה אהבה וחיבה לאין שיעור טמונים בדברים אלו, וכן בכל מעשה מיציאת מצרים ענינים מופלגים ברוחניות ובגשמיות, וזה כל ענין יציאת מצרים שהיתה בו העלאת כלל ישראל למדרגות עליונות, מדרגה אחר מדרגה עד לתכלית היציאה ממצרים.	64597 64598 64599 64600

נתבאר מעתה גדול מעלת כלל ישראל שהם סגולה מכל העמים, שהגיעו עד ואביא אתכם אלי מתוך מ"ט	64601
שערי טומאה, והתעלו עד למדרגת נבואה ממש, וכנאמר ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן	64602
בוזי הכהן במראה הנבואה, וכל זה זכו עוד בעולם הזה עאכו"כ בעולם הבא שיכולים לזכות לאין שיעור,	64603
והיינו דמסיים הכתוב ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, וכל זה בתנאי אם שמוע תשמעו בקולי.	64604
מעתה עלינו להבין מה עומד לפנינו, דברים אלו צריכים לתת לנו חיזוק גדול בעבודתנו הרוחנית, הנה	64605
הגר"א אומר כי בכל מצוה ובכל דיבור של תורה נכללו כל התרי"ג מצוות, מפני שהוא דבר ה' ודבר ה'	64606
ללא תכלית, וכאשר נתבונן בזאת הלא ניהרד היאך אנו מבטלים זמננו בהבלי העוה"ז, ואילו המצוות	64607
והתורה בזויים אצלנו ח"ו, הארות אלו חייבים ליתן לנו הבנה ביקרות המצוות וחשיבותן. (אור יחזקאל	64608
ח"ג).	64609
	64610
מאמר תנט	64611
ועתה אם שמוע תשמעו בקולי והייתם לי סגולה (שמות י"ט ה').	64612
אמר לו הקב"ה ליחזקאל לך והחיה מתים בבקעת דורא, כיון שהחיה אותן באו עצמות וטפחו לו לאותו	64613
רשע טמיא על פניו, אמר מה טיבן של אלו, אמרו לו חבירים של אלו מחיה מתים בבקעת דורא, פתח ואמר	64614
אתוהי כמה רברבין ותמהוהי כמה תקיפין מלכותיה מלכות עלם ושלטניה עם דר ודר (סנהדרין צ"ב),	64615
וצריך להבין מה התכוון הקב"ה שזירז את יחזקאל להחיות את המתים דוקא בשעה זו שהושלכו חנניה	64616
מישאל ועזריה.	64617
ועוד למה רק אחרי שהחיה יחזקאל את המתים, קפץ נבוכדנצר ופתח את פיו בשירה להקב"ה, האם לא	64618
היה מספיק לאותו רשע שיזדעזע מהנס הגדול שאנשים מתהלכים חיים בתוך כבשן האש, והאש שורפת	64619
השלוחים שהשליכו אותם, האם לא די לו בנס כזה שיתהפך לב האבן שלו בשירות ותשבחות לאל עליון,	64620
אלא צריך עוד לנס אחר? משמע מכאן שלבו של הרשע האכזרי לא התפעל מהנס הראשון, ורק ע"י הנס	64621
השני נשלמה המדה שלבו יתרגש.	64622
נבוכדנצר לא התפעל מנס שקרה ליחידים בלבד, רשע זה יכול היה לדחות את ההתפעלות שזה נס רק	64623
ליחיד סגולה, ואין זו גדלות להקב"ה שרק יחידי סגולה מורמים מכל העם ומתעלים לדרגה רוממה כזו,	64624
אין המקרים הבודדים הללו מוכיחים על סגולת העם ועל גדלות הבורא והנהגתו הנפלאה.	64625
ולכן זירו הקב"ה באותה שעה שיבוא יחזקאל ויחיה את ההרוגים בבקעת דורא, וזה מה שהתמיה את	64626
הרשע לשאול מה טיבן של אלו? אמרו לו חבריהן של אלו מחיה מתים, היינו שכל עם ישראל קדושים	64627
ומרובין בתוכו אנשי המופת, וזוהי תכונתם ומדרגתם שכולם עם סגולה, ובזה התקדש והתרומם כבוד	64628
הש"ת, רק אז התרגש ואמר שירה, שהכיר את גדלות הבורא ית"ש ועמו, אתוהי כמה רברבין ותמהוהי	64629
כמה תקיפין מלכותיה מלכות עלם.	64630
כבוד ה' וכבוד ישראל אינו בזה שישנם בתוכו כמה יחידים אנשי סגולה, המרכזים בתוכם תורה ויראה	64631
ומדות נעלות, זה עשוי אולי לקרות גם בשאר האומות שיש יחידים עם מוסר ונימוס, אבל עם ישראל	64632
שקיבלו את התורה מהשמים, וחכמת התורה ואורה מגיע לכולם אף לקטן שבקטנים, על כולם שרתה	64633
השכינה על כולם חל עול התורה, זיווה ואורה חודרים לכל העם, ואין אחד מקטן ועד גדול איש ואשה	64634
שאינם מחונכים מבטן ומלידה במצוות התורה והוראותיה, הורתם ולידתם בקדושה ובטהרה וזהו כבודם	64635
של ישראל, מהם יתגדל ויתקדש שמיה רבא, וברוב עם הדרת מלך מלכי המלכים הקב"ה.	64636
דוד המלך ע"ה קורא לכל ישראל, גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדיו, לא מיחידים בלבד יתגדל ויתקדש	64637
שם ה', אלא כל האומה מסוגלת להתרומם ולקדש את שמו יתברך, כולם עמדו על הר סיני וקבלו תורה,	64638
כולם ענו יחד כאיש אחד בלב אחד נעשה ונשמע, הסגולה להתרומם בקדושה טמונה בכל עם ישראל, הבו	64639
לה' משפחות העמים הבו לה' כבוד ועוז, זהו כבוד ה' שכל משפחות ישראל מהללים את שם ה', לכולן	64640
הכוח הטמיר והנעלם להאדיר ולרומם כבוד שמים.	64641
ובס' החיים מבאר למה אין הפרסום כ"כ במעשה הנס של ר' פנחס בן יאיר שבקע את הנהר ועבר?	64642
ומתריך מפני שהוא יחיד, אבל קריעת ים סוף זהו נס שנעשה לרבים, זהו הרבותא והשבח של כל הדור	64643
ההוא, הכוח הנסתר והטמיר הזה החבוי בעם ישראל, הוא שמכניע ומשפיל את כל גויי הארץ, רק זה מניע	64644
את האומות הגאים והתקיפים, שיכרעו ויפולו לכבוד ה' ולסגולת עמו ישראל, ואף בלעם ברך את עם	64645
ישראל שהכיר כוחם הנפלא ואת סגולתם, כמ"ש הן עם לבדד ישכון כל העם, אומה שלמה אחידה	64646
בתכונותיה ובסגולותיה מכל העמים, מרוממת ברוחה ובנשמתה.	64647
וה' האמריך היום להיות לו לעם סגולה כאשר דבר לך, הקב"ה הבדיל והפריש את עם ישראל להיות	64648
שונים מעמי הארץ להיות עם סגולה, לא רק יחידים אלא כל העם יכול להתרומם למעלה, ולהיותך עם	64649
קדוש לה' אלקיך, וברש"י כאשר דבר לך והייתם לי סגולה והייתם לי קדושים (ויקרא כ'), נבדלים אתם	64650

מכל העמים בדבר זה ובסגולה זו, שיש בכח הכוח הנסתר להיות כל העם קדוש וסגולה, ובוזה אתם מצויינים שתהיו עליון על כל העמים בכוח הנסתר הזה. (אור חדש).	64651
	64652
	64653
מאמר טס	64654
ועתה אם שמוע תשמעו בקולי והייתם לי סגולה (שמות י"ט ה').	64655
תנו רבנן בשעה שהפיל נבוכדנצר הרשע את חנניה מישאל ועזריה לתוך כבשן האש, אמר לו הקב"ה ליחזקאל לך והחיה מתים בבקעת דורא, כיון שהחיה אותן באו עצמות וטפחו לו לאותו רשע שחיק טמיא על פניו, אמר מה טיבן של אלו, אמרו לו חבריהם של אלו מחיה מתים בבקעת דורא, פתח ואמר אתוהי כמה רברבין ותמהוהי כמה תקיפין מלכותיה מלכות עולם (סנהדרין צ"ב).	64656
ואפשר לבאר שציווה הקב"ה ליחזקאל הנביא להחיות המתים דוקא באותה שעה שהפיל נבוכדנצר את חנניה מישאל ועזריה לכבשן האש, כי באותה שעה שקרה הנס לאלו בעלי המדרגה שמסרו נפשם לכבוד הבורא ית' לקדש שמו, הם המשיכו מעולם העליון אור גדול, הורידו את השכינה לארץ.	64657
באותה שעה נתקדשה כל הבריאה בריח ניחוח של כבשן האש, ע"י מסירות הנפש יצרו בריאה חדשה כאילו החיו את המתים, ואז ברגע זה יש לנצל העת רצון והסיעתא דשמיא, שזוהו עת מתאים להחיות המתים, הסגולה לביצוע מעשה מופת זה הוא כל עוד שהאור עוד מבוסס מטל התחיה שמשכו שלושת הגדולים הללו במעשי קידוש השם.	64658
ולכן אמר הקב"ה ליחזקאל לנצל העת רצון שנתעורר כעת ע"י חנניה מישראל ועזריה, ויפעל פעולה של תחית המתים, כי כל זמן שהאור דולק והאור רווי באוירה של קדושה וטהרה ומסירות, אפשר להמשיך ולעשות פעולה של תחיה.	64659
שמה לבי שזכיתי לכוון לארי שבקדושים המהר"ל מפרג ז"ל וז"ל, כי כאשר הושלך חנניה מישאל ועזריה לכבשן האש וניצולו, וידוע כי דבר זה ג"כ תחית המתים כאשר תבין ענין כבשן האש שהושלכו לשם אשר הוא שורף הכל, ובשביל כך באותה שעה שהושלכו לכבשן האש החיה יחזקאל המתים, כי מדרגה ומעלה אחת היא כאשר הושלכו לכבשן האש וניצולו (חי' אגדות סנהדרין צ"ב).	64660
יוצא לנו מזה כלל גדול, שאם אחד מישראל מתרומם מעל לטבע ומבקיע את יצרו, הרי באותה שעה הוא בוקע את הרקיעים וממשיך את האור הגדול ומוריד את השכינה לתחתונים, הוא פותח את חלוני הרקיע עד שהקדושה מתפשטת בכל העולם, אז הוא כובש דרך לרבים ומקיל את הבחירה לכל אלו שרוצים להתרומם לאותה המדרגה, ואפילו לקטנים שבדור, כי כיון שנתגלה האור והס"ד הרי השעה הזו והדור הזה, ראויים לקבל ג"כ מאותו האור ומאותה המדרגה וכמ"ש במסילת ישרים (פ"ב), הוא מתעלה והעולם מתעלה עמו.	64661
ובפ"ק דע"ז אמר ריב"ל, לא עשו ישראל את העגל אלא כדי ליתן פתחון פה לבעלי תשובה, ור"י משום רשב"י אמר לא היה דוד ראוי לאותו מעשה אלא כדי להורות תשובה ליחיד, נמצא שהתשובה היא בריאה חדשה בעולם, וכאשר לא היתה התשובה בעולם, רחוק היה התשובה מן האדם אף כי הכתוב מזהיר על התשובה, אבל כאשר הראשונים פתחו שער התשובה עד שנמצא מעלה הזאת בעולם, שוב אין נחשב בריאה חדשה, שכבר נמצא התשובה בעולם כי הם פתחו פתח התשובה (מהר"ל תפא"י פרק י"ח).	64662
עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו, ומקשה הגר"ח מוואלוז'ין זצ"ל, כאן אמר אברהם אבינו, ולעיל שאמר עשרה דורות מנח ועד אברהם לא אמר אבינו? ופי' עפ"י משה"כ מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו (משלי כ'), כי כמה מדות שהצדיק טרח ויגע להשיגם, לבניו אחריו המה כטבע מוטבע ובקצת יגיעה יגיעו לזה, כמו שנראה בחוש שרבים מעמי הארץ מהיהודים מוסרים נפשם על קידוש השם, והוא מוטבע בנו מאברהם אבינו שמסר נפשו לאור כשדים על אמונתו, וכן כל העשרה נסיונות היו להישיר הדרך לפנינו, וכן ההתעוררות לאדם פתאום לילך לאה"ק הוא מנסיון לך לך (רוח חיים).	64663
אברהם אבינו הנציח את מסירות נפשו לדורי דורות, הוא המציא את הכוח הנפלא של מסירות נפש בעולם, מסירות נפשו היתה כה מלאה ומושלמת, עד שיכול היה לחלוק ולהעביר ממנה לדורותיו אחריו, ועד עתה יכולים בנקל לעבור דרך נסיונות רבים וקשים, וזאת בעבור מעשיו של אברהם אע"ה, אשר הכשיר את הדרך וסלל את מסילת קידוש ה' ומסירות הנפש, הוא שהצית את אש הקדושה וגילה את אחדות הבורא ית', עד שכל העולם נתמלא בכוח נפלא זה של אמונה ומסירות נפש.	64664
ולכן נקרא אבינו, שזרע גרעין טוב שהצמיח פריו לכל הדורות, וכל התעוררות שתבוא לעם ישראל במרוצת הדורות היא מנטיעתו של אברהם שהכין את האור, הוא יצר את ההתעוררות והעת רצון ההיא מרחפת בעולם, וכל מי שרוצה יכול לשאוב מאותו מעין שאינו מתייבש לעולם, וכל מעשה שכזה מתייחס ונמשך מאותה שרשרת של א"א, ומה שהנניה מישאל ועזריה מסרו נפשם בעבור הבורא, הרי התמסרותם כבר היתה נטועה בעולם עוד מהאבות הראשונים אברהם יצחק ויעקב.	64665
	64666
	64667
	64668
	64669
	64670
	64671
	64672
	64673
	64674
	64675
	64676
	64677
	64678
	64679
	64680
	64681
	64682
	64683
	64684
	64685
	64686
	64687
	64688
	64689
	64690
	64691
	64692
	64693
	64694
	64695
	64696
	64697
	64698
	64699
	64700

והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו זה חנניה מישאל ועזריה (בר"ר ס"ח י"ט), יעקב אבינו ע"ה וכל הנסיונות שנתנסה בהם אחרי קבלת הברכות, רדיפת עשו טלטוליו ונדודיו, כל מעלותיו הגדולות ומעשי הכבירים נמזגו לעתיד בדורות הבאים אחריו, הוא כבש דרך לכל בעלי הנסיונות שלאחריו, הוא שיצר אווירה של מסירות נפש, כל העקידות העתידות לבוא, אם של היחיד ואם של הכלל מכוחו של יעקב אבינו, בכוחו סיגלו לעצמם חנניה מישאל ועזריה להשליך גופם לתוך האש למען קידוש ה'.	64701 64702 64703 64704 64705
שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל, שקר החן זה דורו של משה, והבל היופי זה דורו של חזקיה, אשה יראת ה' היא תתהלל זה דורו של ר' יהודה ב"ר אילעאי שהיו ששה מתכסין בטלית אחד ועוסקין בתורה (סנהדרין כ'), גדולי עולם אלה במסירות נפשם ובמדרגת המיוחדת של תורה ועבודה, המשיכו והורידו קדושה על בני דורם עד שכל הדור נתבסס בריחה של תורה, הם הצייתו את האור הנצחי שזרח לא רק על יחידים אלא על כל הדור ההוא.	64706 64707 64708 64709 64710
נקל היה מאז לכולם להגיע שהחן והיופי העליון ישררו עליהם, גדולים אלו הצייתו את האוויר באש של תורה, הם הורידו את השכינה, חיממו את האוויר עד שהאירה ההצלחה לא רק להם אלא לכל בני דורם מקטן ועד גדול, האור זרח והאיר גם על הבינונים והקטנים אף על עבדים ושפחות, כולם נהנו והתבשמו מאור השכינה ומזיווה, כי כאשר השמש זורחת היא מאירה ומחממת לכולם, וכל יצורי הבריאה נהנים הימנה.	64711 64712 64713 64714 64715
המשכיל ישמע וידע כי כאשר יתגלה בדורו ובתקופתו בן עליה מרומם מכל שהשכיל לטפס לפיסגה רוחנית עילאה, באותה שעה הוריד את ההצלחה ואת השכינה לארץ, הוא פתח את חלונות הרקיע והכין את האווירה כולה לקדושה וטהרה, ואז המשכיל ינצל את השעה ההיא, שעת רצון וכושר שיתאמץ גם הוא לטובת עלייתו, שגם עליו יזרח האור ההוא שהיחיד הדליק, על ידו התקדש הזמן ונפתח שער הקדושה, והחכם יתקרב גם הוא לאותו שער, ובנקל יוכל להשיג מה שהכין אותו יחיד, זוהי שעה נעלה ועליו לנצלה בטרם יחמיצנה. (אור חדש).	64716 64717 64718 64719 64720 64721 64722
מאמר תסא	64723
ועתה אם שמוע תשמעו בקולי והייתם לי סגולה (שמות י"ט ה').	64724
ופירש"י אם עתה תקבלו עליכם יערב לכם, מכאן שכל התחלות קשות, תחילת הדרך חייבת להיות עצמית ורק אח"כ יקבל סייעתא דשמיא, ולכן כל התחלות קשות שהעבודה העצמית קשה מאוד, וכבר נתבאר שהקב"ה נקרא מלך עוזר ומושיע ומגן, הקב"ה אינו נותן הכל, אלא עוזר ומסייע למי שהתחיל בעבודה ולכן ההתחלה קשה, שכיון שאין לו עדיין סייעתא דשמיא בודאי קשה היא מאוד.	64725 64726 64727 64728
בגמ' (סוכה נ"ב.), לעתיד לבוא מביא הקב"ה את יצר הרע ושוחטו לפני הצדיקים ולפני הרשעים, צדיקים נדמה להם כהר גבוה ורשעים נדמה להם כחוט השערה, הללו בוכים והללו בוכים, צדיקים בוכים היאך יכולנו לכבוש את ההר הגבוה הזה, ורשעים בוכים היאך לא יכולנו לעבור כחוט השערה.	64729 64730 64731
ונראה לבאר שבעת שעושה התחלה והכנה כראוי לפי כוחותיו, מקבל מאת השי"ת סייעתא דשמיא לאין שיעור, ומכח העזר ה' יכול להתגבר על הנסיונות הקשים ביותר שעומדים בפניו, ומסוגל להגיע עד מסירות נפש ממש, ואף שבכל מעשיו מקבל כח מאת הקב"ה, מ"מ מחסדי השי"ת וגודל טובו נחשבים פעולותיו למעשיו ממש, כי הקב"ה מחשיב גודל הטבתו כאילו תשלום על המעשה הראשון שעשה לפי כוחותיו.	64732 64733 64734 64735 64736
ואף שהתשלום גדול מאוד על מקצת המעשים שהאדם עשה, מ"מ עדיין זה בגדר תשלום, ודומים הדברים למי שעשה טובה קטנה לעשיר גדול ונדיב, שנותן לו שכר רב עבור הטירחה הקטנה שעשה למענו, ובודאי שהכל נחשב כתשלום אע"ג שאין נותנין תמיד שכר גדול כל כך עבור מעשה זה.	64737 64738 64739
כן הדברים אף בעינינו, שהקב"ה מגודל טובו וחסדו נותן לאדם שכר עבור מעשה קטן שעשה, ונותן לו אפשרות לעמוד כנגד כל הנסיונות והקשיים שעומדים בפניו, ומשו"ה הצדיקים בוכים משמחה היאך יכולנו להתגבר על הר גבוה כזה, כי גברו רק מכח העזר ה' שקיבלו, אמנם הרשעים בוכים היאך לא הצלחנו לכבוש את חוט השערה, ואף שהקשיים שעמדו בפניו היו כהר גבוה, מכל מקום הרי הכל תלוי בחוט השערה, כי לו התגבר על הקושי הראשון שהיה ביכולתו להתגבר, היה מקבל סייעתא דשמיא מאת הקב"ה והיה עובר וכובש אף את ההר הגבוה.	64740 64741 64742 64743 64744 64745
ומעתה חייבים אנו לבדוק מה היא ההתחלה שאנו חייבים להתמודד עמה, כתב הרמח"ל (מס"י פ"ב) הולכים במרוצת הרגלם מבלי שיניחו זמן לעצמם לדקדק על המעשים והדרכים, ונמצא שהם נופלים ברעה בלי ראות אותה, זה מקיף הכל וזו הסיבה הראשונה לכשלון מעשינו, כי אנו מבולבלים בטרדות הזמן, ואין לנו פנאי לשבת בנחת ולהתבונן על מעשינו ולראות מה חובתנו בעולמנו, ולו היינו מתפנים מעט להתבוננות היה כל מהלך חיינו משתנה לגמרי, כי האמת ברור לכל והרע אינו אלא שקר.	64746 64747 64748 64749 64750

והיינו שהוסיף שם רמח"ל, כי יודע הוא יצה"ר שאלולי היו שמים לבם כמעט קט על דרכיהם, ודאי שמיד היו מתחילים להנחם ממעשיהם, ומשום כן ראשית עבודתנו חייבת להיות לעזוב את הבלבול השולט בנו ולהתבונן מעט ואז נזכה לשלימות, והיינו אם שמוע תשמעו, עיקר הנדרש מאתנו היא השמיעה הראשונה מתוך ישוב הדעת ועל ידה יגיעו ליערב לכם, כי בהתבוננות מועטת יגיע להכרה אמיתית. (אור יחזקאל ח"ה).	64751 64752 64753 64754 64755 64756 64757
מאמר תסב	64757
ועתה אם שמוע תשמעו בקולי והייתם לי סגולה (שמות י"ט ה').	64758
ת"ר מעשה בר' יוחנן בן זכאי שהיה רוכב על חמור והיה מהלך בדרך, והיה ר' אלעזר בן ערך תלמידו מחמר אחריו ללמוד תורה מפיו, אמר לו רבי שנה לי פרק אחד במעשה מרכבה, אמר לו בני לא כך שניתי לכם ולא במעשה מרכבה ביחיד אא"כ היה חכם מבין מדעתו, א"ל תרשני לומר לפניך דבר אחד שלמדתי, א"ל אמור מיד ירד ר' יוחנן בן זכאי מן החמור ונתעטף וישב על האבן תחת הזית, א"ל רבי מפני מה ירדת מן החמור, אמר לו אפשר אתה דורש מעשה מרכבה ושכינה עמנו, ומלאכי השרת מלווין אותנו ואני ארכוב על החמור?	64759 64760 64761 64762 64763 64764
מיד פתח ר' אלעזר בן ערך ודרש במעשה מרכבה, ירדה אש מן השמים וסיבבה את כל האילנות שבשדה, פתחו כל האילנות ואמרו שירה, ואף מלאך נענה מתוך האש ואמר ודאי הן הן מעשי מרכבה, עמד ר' יוחנן בן זכאי ונשקו על ראשו ואמר, ברוך ה' אלקי ישראל אשר נתן בן לאברהם אבינו שיודע להבין ולחקור ולדרוש במעשה מרכבה, כאלעזר בן ערך שנאה דורש ונאה מקיים, אשריך אברהם אבינו שאלעזר בן ערך יצא מחלצוך.	64765 64766 64767 64768 64769
וכשנאמרו הדברים לפני רבי יהושע, היה הוא ורבי יוסי הכהן מהלכין בדרך, אמרו אף אנו נדרוש במעשה מרכבה, פתח רבי יהושע ודרש במעשה מרכבה, ואותו היום תקופת תמוז היתה, ונתקשרו שמים בעבים ונראתה כמין קשת בענן, והיו מלאכי השרת מתקבצין ובאין לראות במזמוטי חתן וכלה.	64770 64771 64772
הלך ר"י הכהן וסיפר הדברים לפני ריב"ז, אמר אשריכם ואשרי יולדתכם, אשרי עיני שכך ראו, אף אני ואתם בחלומי מסובין היינו על הר סיני, ונתנה עלינו בת קול מן השמים עלו לכאן, טרקלין גדולין מוכנים לכם ומצעות גדולות ונאות מוצעות לכם, אתם ותלמידיכם ותלמידי תלמידיכם מזומנים לכת שלישית של ג' כתות היושבים לפני השכינה (חגיגה י"ד).	64773 64774 64775 64776
ריב"ז דייק מאד בדבריו לייחס כל גדלותו של ר"א בן ערך לאאע"ה, כי כל מה שמחדשים בניו אחריו הוא מכוחו, אברהם היה הראשון שפתח את הרקיעים וגילה את אחדות הבורא, הוא קנה השגה זו במחיר יקר מאוד, בסבל ובמאמצים שאין דוגמתם, הוא הושלך לכבשן האש בעבור הקב"ה, הקריב את נפשו ונפש בנו כקרבן לה', הוריד שכינה למטה, זיכה את העולם ואת כל הדורות אחריו, הצית אש בלבבות בניו אחריו לדורות כי ימסרו נפשם על קדושת השם ית', עד שהדבר נהפך לסגולתו ולטבעו של עם ישראל.	64777 64778 64779 64780
ר' יוחנן בן זכאי, הבליט כי הכל נבע מהגרעין הראשון שזרע אברהם, אב החכמה ואב המסירות, הלוחם הראשון לכבוד ה' ואחדותו ית', הוא הראשון שחקר אחר אלקי האמת בעודנו בן ג' שנים, הוא שגילה את כבוד ה' והוריד את השכינה ואת החכמה לעולם, הוא הקל על בניו וזרעו אחריו שיהיו מן המבקשים, ובמעט מאמץ יגיעו גם הם לחכמה האלקית ולאמונתו התמימה, עשה מעלות לשמים והחדיר בכל אחד געגועים וכיסופים לאור האמת.	64781 64782 64783 64784 64785 64786
על זה כיוון ר' יוחנן בן זכאי בברכתו אשר נתן בן לאברהם אבינו, כבודו ומדרגתו של ר' אלעזר בן ערך מתייחסים לאברהם אבינו, הוא גרם כי זרעו אחריו ילכו בדרכו שסלל וכבש, הכבוד והשבח מיוחסים ליוצר הראשון שגילה והוריד את השכינה, ר' אלעזר הוא בנו של אברהם אבינו בזכותו עלה ונתעלה, בזכותו זכה והצליח, על ידו הגיע להשגה גבוהה במעלת החכמה האלקית.	64787 64788 64789 64790
ולכן כאשר נאמרו הדברים לפני ר' יהושע, אמר לר' יוסי הכהן אף אנו נדרוש במעשה מרכבה, כאשר ר' אלעזר בן ערך דרש במעשה מרכבה הרי הוריד את השכינה, טיהר את הבריאה וביסמה באוויר מטוהר ומזוכך, עד שכל מי שהיה צמא לשכינה יכול לנצל את הסיעתא דשמיא שעורר ר' אלעזר כדי לטפס גם הוא ולהשיג, וכאשר שמע ר' יהושע אמר לר' יוסי שצריך להזדרז ולנצל את השעה הרצויה, לנצל את שעת הכושר, להתרומם למעלה ולהתקשר אל השכינה.	64791 64792 64793 64794 64795
וכן היה שגם הם דרשו בחכמה עליונה, גם להם נראתה כמין קשת בענן, ומלאכי השרת שעפו באוויר וריחפו בעולם מדרשתו ודבקו של ר' אלעזר בן ערך, עדיין קיימים ומרחפים גם מעל ראשו של ר' יהושע ורבי יוסי לשמוח עם השכינה, וכל זה בזכות ר' אלעזר בן ערך שהיה ראשון שהוריד את השכינה לפניהם.	64796 64797 64798 64799

הגמ' מספרת שהלך ר' יוסי הכהן וסיפר לפני ר' יוחנן בן זכאי שגם להם ירדה השכינה, ומלאכי השרת	64800
התקבצו לשמוע דרשתו במעשה מרכבה, ור' יוחנן הכריז אשרי יולדתכם, אשריכם שכינותם לנצל את	64801
השעה הרצויה, את הסיעתא דשמיא שנוצר על ידי ר' אלעזר בן ערך, ואשרי עיני שראו בגודל הצלחתכם	64802
שלא החמצתם את השעה ואת העת הרצויה.	64803
אשריכם ואשרי חלקכם, שזכיתם לנצל את אור העליון, לגלות את השעה הנפלאה ולנצלה, זו השעה	64804
הנמשכת עוד מאז מתן תורה עד היום הזה, אשרי אדם היודע לנצל את השעה הרצויה, גם עליו יזרח אור	64805
השכינה, גם הוא יזכה להארה היורדת ומתפשטת בכל חלל הבריאה אם לא יחמיץ את השעה הרצויה,	64806
ואשרי לו לאדם המשכיל לנצל את האור העליון המתגלה מאותו האור הראשון שגילו אבותינו הראשונים	64807
זיע"א. (אור חדש).	64808
	64809
מאמר תסג	64810
ועתה אם שמוע תשמעו בקולי והייתם לי סגולה (שמות י"ט ה').	64811
ואמרו בגמ' (ע"ז ב'). דרש רבי חנינא בר פפא ואיתימא ר' שמלאי, לעתיד לבוא מביא הקב"ה ספר תורה	64812
ומניחו בחיקו, ואומר למי שעסק בה יבוא ויטול שכרו, מיד מתקבצין ובאין אומות העולם אומרים לפניו,	64813
רבש"ע כלום כפית עלינו הר כגיגית ולא קיבלנוה כמו שעשית לישראל, מיד אומר להם הקב"ה שבע	64814
מצות שקבלתם היכן קיימתם, דתני רב יוסף עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים.	64815
ראה ז' מצות שקבלו עליהן בני נח ולא קיימום עמד והתירן, שאע"פ שמקיימין אותן אין מקבלין עליהם	64816
שכר, והתניא היה רבי מאיר אומר שאפילו נכרי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול, אלא לומר לך שאין	64817
מקבלין עליהם כמצווה ועושה אלא כמי שאינו מצווה ועושה, דאמר רבי חנינא גדול המצווה ועושה יותר	64818
משאינו מצווה ועושה ע"כ.	64819
רואים אנו מכל הסוגיא כי עיקר החילוק בין ישראל לעמים הוא במה שהכלל ישראל מצווים ועושים,	64820
מצבם של ישראל הוא שהם מתהוים מחוייבים, והמחוייב בדבר מוכרח הוא לעשות, והמוכרח עושה בכל	64821
האופנים והמצבים אם קל ואם קשה כי הלא מחוייב הוא, לא כן אומות העולם מצבם הוא שהם לא נעשים	64822
מצווים, הלא בשבע מצוות צויתכם והיכן קיימתם? ואי הקיום בא מחמת אי התהוות מחוייב בדבר, הציווי	64823
לא מחייב אותם ולא מכריח אותם בכלום, גם אחרי הציווי כפטורים הם וא"כ עמד ויתר גוים, הקב"ה	64824
סילק מהם את הציווי, כי בין כך ובין כך אינכם מציאות של מצווים, ומה יתן כי אצוה אתכם?	64825
הדבר מבהיל מאוד, כי יתכן שיהיו שני מעשים שקולים ושונים, מ"מ אם אחד מצווה ועושה והשני אינו	64826
מצווה ועושה, כבר מובדלים הם בתכלית, הוא ההבדל בין ישראל לעמים! אמר רב יוסף בריש אמינא מאן	64827
דאמר הלכה כר' יהודה דאמר סומא פטור מן המצוות קא עבידנא יומא טבא לרבנן, דלא מפקדינא וקא	64828
עבידנא מצוות, והשתא דשמעתייה להא דאמר ר' חנינא גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, מאן	64829
דאמר לי אין הלכה כר' יהודה עבדינא יומא טבא לרבנן, דכי מפקדינא אית לי אגרא טפי (ב"ק פז.).	64830
נורא מאוד הענין כי הלא בעצם המעשה ממש לא היה חסר כלום, ולכאורה במצב של פטור עוד בו בחינה	64831
יותר גבוהה, והיא בחינה של אהבה דלא מפקדינא ועבדינא, הרי זה מעשה על מנת שלא לקבל פרס כי אם	64832
נחת רוח להקב"ה, ומה יש עוד יותר גדול מזה? וכן אמרו ז"ל (סוטה לא.), גדול העושה מאהבה יותר מן	64833
העושה מיראה.	64834
מכאן חזינן שגם בחינה היותר גדולה של אהבה עדיין לא בא לשלמותו, והשלמות האמיתית אינה אלא כי	64835
אם המצווה, גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה, להיות מחוייב בדבר הוא העיקר, וכמ"ש	64836
(ירושלמי ברכות ט' ז'), עשה מאהבה עשה מיראה, עשה מיראה שאם באת לבעוט דע שאתה ירא ואין	64837
ירא מבעוט, גם בעשה מאהבה עדיין לא מספיק, כי הרי באהבה עדיין אפשרות לבעוט, במצבים קשים יתכן	64838
כי יתפרק מכל המעשה, ודוקא בעשה מיראה שם בטוח כי יעמוד חזק על מצבו, הירא אינו עוזב מקומו	64839
בכל אופן, למצווה ומחוייב אין תירוצים להתפטר מוכרח הוא וחסל!	64840
זה סוד מעמד הר סיני, חז"ל (שבת פח.) אמרו ויתיצבו בתחתית ההר, מלמד שכפה הקב"ה עליהם את	64841
ההר כגיגית ואמר להם, אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם, הנה כבר הקדימו	64842
נעשה לנשמע, רז שמלאכי השרת משתמשין בו, וזכו בזה לשני כתרים על ראשם (שבת שם), מ"מ עדיין	64843
לא מספיק כי זה בחינה של מאהבה, והבחינה של מאהבה עדיין אינו מצווה ועושה עדיין לא מחוייב הוא,	64844
מחוייבים לא נעשו כי אם בהר סיני.	64845
אומרים אנו תמיד בבריאה ישנם חמישה סוגים, דומם צומח חי מדבר ונפש הישראלית כמבואר בחסיד	64846
יעב"ץ (אבות פ"ג), וכל דרגה היא תוספת מעלה, כי גם צומח יש לו הדומם, וכן החי יש לו הצומח,	64847
והמדבר יש לו החי, ונפש הישראלי יש לו גם המדבר, והיה מן הראוי להיות, שאם תלקח התוספת מעלה	64848

שבכל אחת, תשאר לכה"פ על מצב הדרגה שלמטה ממנה, ולבסוף הרי אנו רואים שלא כן הוא, אלא שאם למשל תלקח מן החי דרגתו שלו, הלא לא ישאר על מצב של צומח וגם לא של דומם.	64849
וכן אם תלקח ממדבר תוספת מעלה שלו, מעלת להבין ולהשכיל שהיא צורת המדבר, הלא לא יהיה גם בסוג של חי, כי החי יש לו דרכיו ומהלכיו, יש לו אופן קיומו ואופן חיותו שלו, אבל אדם בלא דעת גרוע הוא מחי וזה פשוט מאוד, כן צריכים לידע כי הכלל ישראל בהתייחדם בענין אחד גדול מאוד, הוא הענין האלקי אשר חל עליהם, ומכאן זכו לתורה האלקית הוא נפש הישראלית, הנה אם תלקח מן ישראל הנפש הישראלית, כי אז גם כאומות העולם לא ישאר.	64850
אם תלקח ח"ו מישראל תורתם אשר היא נפשם באמת, הנה כי אז אבדה ח"ו כל מציאותם, ואפילו בדרגת אומות העולם היא דרגת צלם אלקים להבין ולהשכיל ג"כ לא ישארו, כי להבין ולהשכיל של הכלל ישראל הוא התורה הקדושה, כי היא חכמתכם ובינתכם אין להם כל מציאות זולת התורה.	64851
זהו ביאור מה שכתב רש"י (דברים ד' ט'), רק השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך, אז כשלא תשכחו אותם ותעשו על אמיתתם תחשבו חכמים ונבונים, ואם תעוותו אותם מתוך שכחה תחשבו שוטים, והרי הדבר מופלא למה יחשבו כשוטים! יהיו לא פחות מאחרים? אלא זה לא יתכן כי אם יאבדו מעלתם אשר חל עליהם, לא יהיה להם שום מצב אחר!	64852
זכור כי נפשך היא התורה, וזהו אמנם פסגת השלמות שקבלו עליהם במעמד הר סיני, עבוד מיראה נתהוו מצווים ועושים מציאות של מחוייבים בעצם, בבחינת ואנה מפניך אברה באין שום אפשרות להתפטר, אלא ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום, כי היא עצמיות חייכם, הוא הסוד הגדול של ענין מצווה ועושה, וע"כ ודאי גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה!	64853
זאת תהיה התביעה וההוכחה לאוה"ע, כי אינכם מציאות שיחול עליכם ענין של מצווים ומחוייבים, הא ראה שבע מצוות שקבלתם היכן קיימתם? המצווה מקיים בכל המצבים אם קל ואם קשה, יבוא נמרוד ויעיד באברהם שעמד בפני כל הקשיים, הפיל עצמו לתוך כבשן האש ואת ע"ז לא עבד, יבוא לבן ויעיד ביעקב שלא נחשד על הגזל, תבוא אשת פוטיפרע ותעיד ביוסף שלא נחשד על העבירה, יבוא נבוכדנצר ויעיד בחנניה מישאל ועזריה שלא השתחוו לצלם.	64854
כולם עובדות של קיום אף בקשיים היותר גדולים, עובדות כאלו מעידות ודאי כי מקיימיהם מצווים ומחוייבים בדבר, אין כל מעכב נגדם גם באש ולכן, או יהודי או צלוב (שמו"ר מ"ב ט'), איך זה או יהודי או צלוב, אין זה אלא כי אין לישראל חיים אחרים אם לא יהודי, הוא סוד הענין של מצווה, עומד נגד כל הקשיים והנסיונות.	64855
זה שאמר להם הקב"ה אח"כ מצוה קלה יש לי וסוכה שמה לכו עשו אותה, וכשהקב"ה הקדיר עליהם חמה כבתקופת תמוז כל אחד ואחד בעט בסוכתו, והכלל ישראל אע"פ שפטור אינו בועט בה, ואדרבה הוא מצטער ע"ז גופא שמצטער פטור, הלא זה עדות ברורה בעצם החילוק בין ישראל לעמים, כי ישראל הינם חפצא של מצווים ומחוייבים, ומצווים לא בועטים! ואתם אוה"ע אינכם מוכנים לזו המציאות של מצווים ומחוייבים, ע"כ תיכף בועטים בפני כל קושי ונסיון, וא"כ מה יתן כי אצוה אתכם?	64856
היוצא מדברינו כי כל סוד קבלת התורה, כל השלמות הוא בעיקר מה שנעשו מצווים מה שנעשו מחוייבים, ובזה כבר ישנן הרבה בחינות במדות וכמות ההתחייבות של כל אחד ואחד, והסימנים בכולם הוא עד כמה שאדם עומד בקשיים, ועוד אחת כי המחוייב בדבר לא מבקש טיבותא לנפשיה כי הרי מחוייב הוא! וכמ"ש חז"ל (סנהדרין פח:), שלחו מתם איזו בן העוה"ב ענוותן ושפל שייף עייל שייף ונפיק, וגריס באורייתא תדירא ולא מחזיק טיבותא לנפשיה.	64857
זה הבחינה הכי בדוקה כי מחוייב הוא, והמחוייב בדבר לא שייך שיבקש לו הכרת טוב כי לא מטיב למי שהוא! אם למדת תורה הרבה אל תחזק טובה לעצמך כי לכך נוצרת (אבות ב' ח'), וזה סימן מובהק כי בן עוה"ב הוא מציאות אחרת לגמרי, יתבונן אדם ויבחן בעצמו מה המה מעשיו, אם בצדקות וחסידות הוא עוסק כל היום או בחיובים פשוטים ללא כל טיבותא בדבר, והמרחק גדול מאוד כי זהו האלף והראשית של קבלת התורה להתהוות מצווה ועושה. (דעת תורה).	64858
	64859
	64860
	64861
	64862
	64863
	64864
	64865
	64866
	64867
	64868
	64869
	64870
	64871
	64872
	64873
	64874
	64875
	64876
	64877
	64878
	64879
	64880
	64881
	64882
	64883
	64884
	64885
	64886
	64887
	64888
	64889
	64890
	64891
	64892
מאמר תסד	64893
ועתה אם שמוע תשמעו בקולי והייתם לי סגולה (שמות י"ט ה').	64894
כתב הרמב"ן (בא י"ג ט"ז), שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו ע"ה, עד שיאמין שכל דברינו ומקרינו כולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם כלל בין ברבים ובין ביחיד, אלא אם יעשה הטוב יצליחנו שכרו ואם יעשה הרע יכריתנו עונשו, וכוננת כל המצוות שנאמין באלוקינו ונודה אליו שהוא בראנו, נמצא שעיקר חובת האדם להשריש בקרבו יסודות האמונה שאין עוד מלבדו, וכל שיוסיף חיזוק בכך הוא נקרא	64895
	64896
	64897

העובד השלם, ומי שאינו מאמין ביסודות אלו אין לו חלק בתורת משה, ולכן מן הראוי שכל אחד יבדוק את מצבו הרוחני בענינים עיקריים אלו, האם יש לו שייכות לאמונה בהשי"ת.	64898
הבחינה האמיתית היא מהסובב אותו בחיי העוה"ז, ולכן ניתן לנו העוה"ז שממנו נוכל להבין ולבחון את מצבנו הרוחני בנוגע לחיי העוה"ב, כי הרי חיי העוה"ז קרובים אלינו מאוד, ולכן יקל לנו בהתבונן בהם לדעת היכן אנו עומדים בנוגע לעבודתנו הרוחנית, וכל שלא יבדוק את עצמו יוכל לבוא לידי טעות שלא יבחין כלל בין טוב לרע, יתכן שרחוק לגמרי מהכרה האמיתית, אמנם טועה במחשבתו וסבור כי שלם הוא, ורק ע"י בחינות וציורים אמיתיים יכול לידע מה היא מדרגתו הנכונה.	64899
נמצאים אנו עתה בתחילת הזמן, ענין ההתחלה הוא ענין קובע מאוד בכל מהלך חיי האדם, וא"כ חייבים אנו לבחון את מצב ההתחלה שלנו האם התחלתנו ראויה ונכונה, או הקנאה והכבוד מדריכים אותנו, ונבחון זאת בעניני העוה"ז, הנה בעת שיש תקוה לאדם לזכות בהון רק ע"י השקעה מועטת, ודאי שלא ינוח ולא ישקוט וישקיע ממונו בתקוה שיזכה ואף שהתקוה קלושה, וכמו באנשים המשחקים בגורל ונותנים מכספם עבור הסיכוי שמא יזכו, כמו כן חייבים אנו להשתדל בכל כוחותינו לעשות התחלה טובה, שהרי בהתחלה זו טמון כל העתיד.	64900
והיינו דאיתא בחז"ל (תוס' חגיגה ט"ו.) גבי אלישע בן אבויה, שבשעת מילתו באו כל גדולי הדור, ובשעת הסעודה התחילו לעסוק בתורה וירדה אש מן השמים והיו הדברים שמחין כנתינתן מסיני, ואמר אביו הואיל וכך גדול כבודה של תורה הבן הזה אני מקדישו לשמים, ולפי שלא היתה מחשבתו לשם שמים לא נתקיימה בידו.	64901
חזינו מהכא גודל ענין ההתחלה הטובה, שבעת שהראשית לא היתה ראויה יתכן שיעמול כל ימי חייו ויגיע למדרגות עליונות עד להיותו מחביריו של רבי עקיבא, ומ"מ סופו היה שיצא לתרבות רעה, ואף שכל ימי חייו לא הרגיש כלל בכל הראשית הפסולה, מ"מ הרע פעל את פעולתו באין מפריע, והיינו דאיתא בחז"ל מצאת ולא יגעת אל תאמין (מגילה ו'.), אף שנראה בעיני האדם כאילו מצא מציאה כי יש בידו תורה, מ"מ כיון שלא באה בדרך יגיעה אין בזה כלום ואל תאמין.	64902
לו היתה אמונתנו בדברי חז"ל חזקה ואמיתית, היו דברי חז"ל אלו חייבים לחולל מהפיכה בכל מהלך מחשבתנו, שהרי דברי חז"ל ברור מלל, שכל שראשיתו אינה טובה אין תקוה לאחריתו וסופו יהיה לדראון עולם, ואנו הלא ראשיתנו אינה טובה, שהרי הקנאה והתאוה והכבוד הם ראשיתנו ועליהם אנו סומכים.	64903
אף שהראשית היתה אינה טובה רק מתוך איזה מחשבה גרועה של אביו, כבר הועילה המחשבה הרעה לשבש את כל אחריתו, עאכו"כ בשעה שהראשית כולה מבוססת ומיוסדת על הרע והשקר, ודאי שהסוף יהיה רע ומר כאחריתו של אחר רחמ"ל, ואם אנו הולכים בשויון נפש ואיננו שמים לב לזה כלל, אין זאת אלא שזורים ורחוקים אנו מההבנה האמיתית בדברי תורה ובחז"ל הקדושים.	64904
איתא במתני' (אבות ג'), כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, ומקובל בשם הגר"א שכל יום ויום בשעה שיקום משנתו חייב כאו"א לומר הריני מקבל על עצמי עול תורה, חזינו שלא מהניא אף מחשבה טובה, אלא חייב להוציא בשפתיו קבלת עול התורה, כל חיי האדם רצופים בסיבות וטרדות המפריעים לו להשלמת עבודתו הרוחנית, וכמעט לא ימלט מאתנו הפרעות מאיזה סוג שיהיה, ומגלה לנו המשנה הדרך שבה ניצל מן העיכובים והטרדות, כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול דרך ארץ, והמדות רעות ודאי שאף הם בכלל עול דרך ארץ.	64905
מעתה כיון שקבלת עול התורה היא המונעת מאתנו עול מלכות ודרך ארץ, בודאי שמחובתנו להשתדל בענין זה, וכדי לקבל עול תורה באמת חייב להכין עצמנו לכך בהכנה ראויה, אין לתאר את גודל התועלת שיהיה לנו בזה, שהרי נתבאר בדברי חז"ל גבי אחר, שכיון שהיתה מחשבת אביו פסולה כבר חוללה פגם גדול באחר, עאכו"כ מחשבה טובה בענין קבלת עול תורה, ודאי שיהיה בכוחה להשפיע שיוכל להתעלות בתורה ויראה ללא הפרעות. (אור יחזקאל ח"ה).	64906
מאמר תסה	64907
ועתה אם שמוע תשמעו בקולי והייתם לי סגולה (שמות י"ט ה').	64908
איתא בגמ' (בדה לב.), שקודם לידתו של אדם מלאך מלמדו התורה כולה, כדי שיהיה מוכן להשגת התורה, ולו לא היה מוטבע זאת בנפשו לא היה מסוגל לתורה, וזו המתנה שניתנה לעם ישראל במעמד הר סיני, כי תורה זה בריאה חדשה ומציאות אחרת לגמרי ורק עם ישראל זכו לה.	64909
איתא במשנה (אבות ג'), חביב אדם שנברא בצלם, ידוע שיש ד' מדרגות בבריאה דומם צומח חי מדבר, וכל אחד מעלתו ודרגתו עדיפה על המדרגה הקודמת, ואין זה רק עדיפות בעלמא, אלא כל אחד זה בריאה חדשה, ואין שום אפשרות בעולם שהמדרגה הפחותה תתעלה למדרגה העליונה, שום שינוי בעולם לא	64910
	64911
	64912
	64913
	64914
	64915
	64916
	64917
	64918
	64919
	64920
	64921
	64922
	64923
	64924
	64925
	64926
	64927
	64928
	64929
	64930
	64931
	64932
	64933
	64934
	64935
	64936
	64937
	64938
	64939
	64940
	64941
	64942
	64943
	64944
	64945
	64946
	64947

יגרום שיהיה בדומם מעלת הצמיחה, וכן לא יתכן בצומח רוח חיים, כי כל אחד זה סוג אחר לגמרי, וכן מעלת המדבר היא מציאות נוספת מעל מעלת החי, ומציאות המדבר היא חכמה וזה ענין צלם אלוקים, ולעולם לא יהיה בבעל חי מציאות של חכמה.	64948 64949 64950
ידוע שנחלקו הפילוסופים אם אפשר לחנך בעל חי לשנות את טבעו, הרמב"ם סבר שבעל חי אין בו חכמה ואינו מסוגל להחליף טבעיו והרגליו, והיו חכמים שאלפו חתול שיוכל להיות מלצר בסעודה ולהגיש את המאכלים, והזמינו הרמב"ם להיות נוכח במבחן שיעשו לבעל חי, והרמב"ם נטל עכבר קטן והכניסו לקופסא, ובעת שכולם ראו שהמלצר החתול מתנהג כיאות, הוציא הרמב"ם את העכבר מכלאו ושמעו על השולחן, החתול עזב את כל תלמודו ורץ לחטוף את העבר, והוכיח מזה הרמב"ם שעל אף כל מה שילמדו את הבעל חי לא יהיה אלא חיקוי והרגל, אבל טבעיו וכוחותיו אינם משתנים.	64951 64952 64953 64954 64955 64956
חביבין ישראל שנקראו בנים למקום, זו מדרגה ומעלה נוספת ממדרגת צלם אלוקים, וכשם שלא יוכל הבעל חי להיות מדבר, כך לא יוכל בעל הצלם אלוקים להיות בנים למקום, כי מדרגת הבנים היא מציאות אחרת ומעלה נוספת, חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה, התורה היא מציאות שונה לגמרי, היא מתנה נפרדת ומיוחדת שזכו לה ישראל בזכות האבות, תורה זה חלק אלוה וכל מי שאין בו חלק אלוה לא יזכה לתורה, ומה שעכו"ם יכולים ללמוד זה רק חלק החכמה שנמצא בתורה, אבל להיות מבעלי תורה, אין העכו"ם מסוגלים בשום אופן.	64957 64958 64959 64960 64961 64962
איתא במדרש (שמו"ר ל' י"ב), אמר לו עקילס לאדריינוס רוצה אני להתגייר, א"ל לאומה זו אתה מבקש, מה ראית בהם שאתה רוצה להתגייר, א"ל הקטן שבהם יודע היאך ברא הקב"ה את העולם, מה נברא ביום ראשון ועל מה העולם עומד ותורתן אמת, א"ל לך ולמד תורתן ואל תימול, א"ל עקילס אפילו חכם שבמלכותיך וזקן בן מאה שנה אינו יכול ללמוד תורתן אם אינו מל, את הנקודה הפנימית של התורה אין העכו"ם מסוגלים לרכוש בשום אופן, אצלם התורה היא רק חכמה, במעמד הר סיני זכו ישראל לאור תורה, ואור תורה אין אצל עכו"ם.	64963 64964 64965 64966 64967 64968
אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, בשביל שבחר בנו ונהיינו בנים למקום, אז יש אפשרות לנתן לנו את תורתו, ומבלעדי זאת אין זה תורה אלא חכמה גרידא, כל הלומד תורה זוכה לדברים הרבה ולא עוד אלא שכל העולם כדאי לו (אבות ו'), כל אלו הם מתנות מיוחדות לישראל הלומד תורה, ועל זה נאמר חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה, כלי שבו אפשר לזכות לכל החמדות שבעולם, וכל זה הם מעלות וסגולות שניתנו רק לישראל. (אור יחזקאל ח"ה).	64969 64970 64971 64972 64973 64974
מאמר תסו	64975
ועתה אם שמוע תשמעו בקולי והייתם לי סגולה (שמות י"ט ה').	64976
חטאו של אדה"ר נתקן ע"י שעבוד מצרים יחד עם יציאת מצרים, כמ"ש חז"ל ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן, אולם דבר זה אינו מובן, אם עלה בידי יוצאי מצרים לתקן את החטא בשלמות, מה שלא עלה בידי גדולי דורות הקודמים, אבל איך עלו למדרגה יותר גדולה מזו של אדה"ר קודם החטא, כי אדה"ר לא זכה לקבל תורה גם קודם שחטא, ואיך זכו יוצאי מצרים לזה?	64977 64978 64979 64980
כדי להבין שאלה זו, ראוי להתבונן בענין אכילת עץ הדעת, לכאורה נראה כי אכילה זו הכניסה רצון בבחירת האדם, רצון שלא היה בו קודם האכילה, כי הבחירה היתה שכלית בתחילה לא רצונית, וע"י האכילה נתגשמה הבחירה ונתקלקל כל העולם, אבל כאשר נעייין בדברי הרמב"ן נראה, כי שני דברים נעשו באכילה זו עליה וירידה וז"ל, ועץ הדעת טוב ורע אמרו המפרשים כי היה פריו מוליד תאות המשגל, ולכן כסו מערומיהם אחרי אכלם ממנו, ואיננו נכון אצלי פירושה, בעבור שאמר והייתם כאלקים יודעי טוב ורע.	64981 64982 64983 64984 64985 64986
ואם תאמר כחש לה הנחש, הנה כתיב ויאמר השם הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע, וכבר אמרו חז"ל שלשה אמרו ואבדו מן העולם, נחש מרגלים ודואג האדומי, והיפה בעיני כי האדם היה עושה בטבעו כאשר יעשו השמים וכל צבאם ואין להם במעשיהם אהבה או שנאה, ופרי האילן הזה היה מוליד הרצון והחפץ שיבחרו אוכליו בדבר או בהפכו לטוב או לרע, והנה אחרי אכלם מן העץ היתה בידו הבחירה להרע או להיטיב בין לו בין לאחרים, וזו מדת אלקים מצד אחד ורעה לאדם בהיות לו בה יצר ותאוה ע"כ.	64987 64988 64989 64990 64991 64992
מדברי הרמב"ן האלה נראה כי דברי הנחש נכונים המה, והקב"ה מעיד כי נתקיימו באדה"ר, שנתוספה לו ע"י אכילה זו ידיעה של טוב ורע שלא היתה לו קודם, כלומר שנתגדל כח הבחירה שלו מכפי שהיה בעת יצירתו, כי האדם נברא במדה וגבול ככל הנבראים אשר לכולם יש גבול, גם למלאכי מעלה שרפים אופנים וחיות הקודש, כל אחד במדרגת שכלו ושלמותו, וגם האדם במעלת הבחירה שלו היה מוגבל כמוהם, ולא היה בה עד כדי אפשרות להיות דומה לבוראו.	64993 64994 64995 64996 64997

אבל על ידי אכילת עץ הדעת נתגדלה דעתו ובחירתו עד שאפשר היה לו להיות כאלקים, היינו כפי ההשגה שלו באלקות, כמו שבארנו גדר המצוה והלכת בדרכיו, שפירושה כפי הכרתו של אדם במדותיו של מקום, כן החוב עליו להשתלם במדות, זהו צד העליה של אכילת עץ הדעת.	64998 64999 65000
וצד הירידה היתה, כי התפתחותה של בחירה זו ע"י אכילה באה, האדם צריך לקבל דעת מאת נותן הדעת, כמו שאנו מתפללים אתה חונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה, ואם קבל הדעת ע"י נברא ע"י אילן נתגשמה הדעת ונתגשמה הבחירה, לכן אנו מבקשים חננו מאתך דעה מפיו דעת ותבונה.	65001 65002 65003
איתא בגמ' (מו"ק יז.), אם הרב דומה למלאך השם יבקשו תורה מפיו, ואם לאו אל יבקשו תורה מפיו וכן נפסק להלכה, הרב שאינו הולך בדרך טובה אע"פ שחכם גדול הוא וכל העם צריכים לו, אין למדין ממנו עד שיחזור למוטב (יו"ד סי' רמ"ו), לכאורה מה איכפת ליה להתלמיד מה שהרב עושה, הלא הוא אינו לומד את מעשיו אלא את תורתו?	65004 65005 65006 65007
אלא אם יש חסרון בתורתו אם חסר במעשיו, תורה הנשמעת מפי איש שאינו חי בה אינה תורת חיים, ולא רק מי שאינו חי בה כל עיקר, אלא אפילו מי שחסר לו חלק קטן במעשה, כהוא גברא דסני שומעניה, שגם חלק זה החסר אינו דבר ברור אלא ספק, שמועה לא טובה נשמעה עליו, שמועה זו פוגמת את התורה שהתלמיד לומד ממנו.	65008 65009 65010 65011
ורושם כל כך גדול עושה לימוד כזה, עד שהגמרא מקשה על ר' מאיר איך למד תורה מאחר, ומשני ר"מ רמון מצא תוכו אכל קליפתו זרק, ואחר כל זה אמר אליהו דאמרי במתיבתא דרקיעא שמעתא מכלהו רבנן, ושמעתתיה דר' מאיר לא אמרי משום דגמר מאחר (חגיגה טו:), כי קבלת דעת צריכה להיות ממקור הדעת, ואם אי אפשר לשמוע מפי הקב"ה בעצמו, צריך המתורגמן לכה"פ להיות בתכלית הטהרה כמלאך השם, וכל החסר בטהרה חסר בתורה הנלמד מאתו, ואם בתלמידי חכמים כך בעמי הארץ עאכו"כ, ואם באנשים הנבראים בצלם אלקים כך בנברא אחר עאכו"כ.	65012 65013 65014 65015 65016 65017
ובכן אם אדם הראשון למד דעת ע"י אילן, אף כי הבורא בראו כדי ללמד לאוכליו דעת, בכל זאת עץ הוא ואי אפשר שלא יפגום במשהו, אי אפשר שלא יגשם את הדעת המתוספת על ידו, אף כי שמו מעיד עליו שמהותו דעת, חז"ל הביאו ראיה על העץ שאכל אדם הראשון כי חיטה היה, מזה שאין התינוק יודע לקרוא אבא ואימא עד שיטעום טעם דגן (סנהדרין ע.). וא"כ גם היום לאחר שנתקללה הבריאה פעמים אין מספר, עוד נמצא בדגן הכח של התפתחות הדעת, ולא רק אצל גדול אלא גם אצל תינוק, זוהי התפתחות הראשונה שיודע לבטא הכרתו באביו ואמו.	65018 65019 65020 65021 65022 65023
מזה נוכל לשער את כח הדעת שהיה באותה חטה בשעה שהבריאה היתה בשלמותה בלי קלקול כל שהוא, השם בחכמה יסד ארץ היה נראה בכל פרט ופרט, כמו שאמרו לדעתן נבראו, ואם בעת ההיא היה אילן זה מצטיין בשמו עץ הדעת, מובן מאליו כמה גדול כח הדעת שנתן בו הבורא אז, אך כיון שמן העץ באה הדעת טעם של עץ נמצא בה, טעם חטה יש בו ונולד ממנו הרצון בבחירה, בחירה שכלית שהיתה לו בשעת יצירתו לעשות בטבעו מה שראוי לעשות כפי התולדה, כאשר יעשו השמים וכל צבאם, נהפכה ע"י האכילה מעץ הדעת לבחירה רצונית, שהיא רעה לאדם בהיות לו בה יצר ותאוה.	65024 65025 65026 65027 65028 65029
יוצא מזה כי שני דברים נעשו ע"י אכילת עץ הדעת, עליה של דעת ומדרגת הבחירה, וירידה של רצון ותאוה בבחירה, בשני דברים אלה חי אדה"ר כל ימיו, כל המעשים שעשה המצוות שקיים, התשובה הגדולה שהגיע אליה ע"י התענית של ק"ל שנה, כל אלה פעלו שני דברים עליה וירידה יחד, כי שני דברים אלה לא דברים פרטיים המה כמצוה ועבירה המזדמנים במעשה אחד, אלא עניני יצירה המה, יצירה של עליה ויצירה של ירידה, ושניהם באותו כח הנקרא בחירה.	65030 65031 65032 65033 65034
הבחירה של אדה"ר נתעלתה מצד אחד ונתקטנה מצד שני, וכל אשר בחר לעשות בבחירה זו היה, לא בחירה של רע בחר אדה"ר, כי לא חטא שום חטא אחר עץ הדעת כל ימיו, אלא בחירה של טוב בחר כל ימי חייו, אך בבחירה כזו דו פרצופים לה, והייתם כאלקים מצד אחד יצר ותאוה מצד אחר.	65035 65036 65037
מעשים הנעשים ע"י בחירה כעין זו מגדילים את צד המעלה וגם את צד החסרון, המעלה נצחית והחסרון אינו נצחי, אלא מזדכך והולך ע"י תשובה או יסורים בעוה"ז או בעוה"ב, אך כל זמן שלא נזדכך החסרון מתכסה צד המעלה ולא ניכרת עלייתו, אין אנו רואים על אדה"ר שום גדלות אחר החטא, אף שקיים שש מצוות לדעה אחת, וגם לדעה השניה קיים מצוה אחת המקפת פרקים רבים, כמו שאמרו ארבע מאה פירקי היו במסכת ע"ז של א"א, קיום המצוות של אדה"ר לא נזכר כלל בתורה, לא נתגלתה לנו עלייתו כי הירידה של הבחירה כסתה הכל.	65038 65039 65040 65041 65042 65043
כיון שבא נח ותיקן את צד הירידה שבבחירה, אף שתיקן רק חלק ממנו, כמ"ש זה ינחמנו ממעשינו מן האדמה אשר אררה השם, כשזורעים חטים היתה מוציאה קוצים ודרדרים מקללתו של אדה"ר ובימי נח נחה (רש"י), ואם עלה ביד נח למעט את העונש של החטא בחלק אחד, בודאי תיקן את החטא עצמו באיזו	65044 65045 65046

בחינה, ובמדה שתיקן את צד הירידה מיד ניכר צד העליה, מה שהכשיר עצמו ואת העולם כולו לקבל שבע מצוות.	65047 65048
הכשרה זו עליה לדורות היא, מצד הכמות לא היתה עליה כמוה בעולם, כי הכשיר לזה כל שבעים האומות, כולם בני נח נקראים ובשבע מצוות חייבים, וכיון שבא אאע"ה ותיקן את הירידה במדה יותר גדולה זכה למצוה שמינית, יעקב תיקן עוד זכה למצוה תשיעית, ומה שתקנו האבות במעשיהם תקנו הדורות שאחריהם בשעבוד ויסורים, זיכוך אחר זיכוך עד מעמד הר סיני, ישראל שעמדו על סיני פסקה זוהמתן, אז נראה צד העליה שעלו דור אחר דור, והוכשרו לקבל תורה שלמה.	65050 65051 65052 65053
מזה תצא לנו השקפה חדשה על ערך החיים, חשיבות החיים אינה רק אצל צדיקים שכל מעשיהם רק תורה ומצוות, אלא גם רשעים שרוב מעשיהם עבירות, גם אצלם חשובים הם כמ"ש חז"ל אפילו ריקנין שבך מלאין מצות כרמון (סנהדרין ל"ז), מצוות ועבירות אצל אדם אחד אין אחת מבטלת את השניה, עבירה מכבה מצוה אבל אינה עוקרת אותה, טמון הוא האור אבל הוא נמצא, האדם מתעלה מכל דבר טוב שעושה.	65054 65055 65056 65057 65058
עליה זו מתגברת והולכת בפנימיות לב האדם, כל מצוה קטנה וגדולה מגדילה את מדת עלייתו, גדול הוא נעשה אבל רק בפנימיותו, ואילו בחיצוניותו נראה ההיפך מתקטן הוא מכל עבירה קלה שהוא עושה, יורד הוא ירידה אחר ירידה עד שאור המצוות לא נראה בו, מכוסה הוא באבק של עבירות, והכיסוי הולך ומתעבה הולך ומתגבר, עד שאינם ניכרים כמעט אותם הדברים הטובים שיש בו.	65059 65060 65061 65062
עמידות הן המעלות להתגלות כשיעשה תשובה, אז תתעורר זכות המצוה ויאיר נרה (שע"ת א' ט"ו), העליה תהיה ניכרת הגדלות תיראה, לא גדלות של תשובה לבד, אלא הגדלות של כל הדברים הטובים שעשה כשהיה עוד רשע גמור, וכן ע"י יסורים כי גם המה ממרקים עוונותיו של אדם, יסורים אלה אחר שהשלימו את הזיכוך שלהם בעוה"ז או בעוה"ב, מגלים המה את מעלת האדם ועלייתו וזוכה לחיי נצח, כי כל מצוה נצחית, ועבירה זמנית, וכל היורדים לגיהנם עולים ונכנסים לגן עדן לנצח נצחים בשביל המצוות שעשו.	65063 65064 65065 65066 65067 65068
גדלות זו הטמונה בפנימיות לב האדם גם בעודנו רשע דבר של מציאות הוא, דבר הנמסר מאבות לבנים וגם מדורות לדורות שאחריהם, ובכן יקרה לפעמים שגם מרשעים יצא צדיק, דבר הנמנע בדרך הטבע כי נולד ונשתרש בחטא, אלא שהצד הטוב שברשע נמסר לבניו יחד עם הרע שבו, ויש אפשרות לבן לבחור גם בדרך טובה אך תעלה לו דרך זו בקושי, כי הצד הנראה הוא הרע אבל אפשרות של טוב יש, כי פנימיותו של האב ג"כ טובה היא.	65069 65070 65071 65072 65073
וכן הוא הדבר בנוגע לדורות, עשרה דורות שהיו מאדם עד נח לא נבראו לריק, דורות אלה אף שהיו רשעים גם דברים טובים היו אצלם, האם לא אמרו לאיש שלום מימיהם? האם לא אהבו את שכניהם וקרוביהם? גם אנשי סדום אהבו את שכניהם, רק שנאו את האנשים שבאו מחוץ, ואהבת רעים כזו כבר אושר נצחי יש בה, אושר שאי אפשר להכחידו לגמרי, אושר הנמסר מאבות לבנים ומבניהם לדור אחר, וכש"כ לפי דברי הרמב"ם שגם העבודה זרה של דור אנוש, היתה בה אמונה בבוא העולם ומנהיגו, רק חשבו כי רצון השם הוא לכבד את שלווחיו (הל' עכו"ם פ"א ה"א).	65074 65075 65076 65077 65078 65079
טעות היתה אצלם אבל אמונה היתה בהם, אמונה שלמה ורצון כביר לכבד את שמו ית', אך טעו בדרכי הכבוד ובשביל זה נקראו רשעים, רשעים כאלה האם לא הורישו לבניהם יסודי אמונה ושאפה לכבוד השם? ירושה כזו הלכה ונתוספה מדור לדור עד שיצא ממנה נח שעלה על מדרגת אדה"ר, ונתחייב בשבע מצוות לו ולכל הדורות הבאים אחריו.	65080 65081 65082 65083
וכן היה בעשרת הדורות מנח עד אברהם, דורות שהיו מכעיסין ובאין, אבל יחד עם זה היו עולים ומשלימים עצמם, כמו שאמרו מן המבול היו אה"ע גדורין בעריות, וחלק מהם כבר למדו בבית מדרשם של שם ועבר, מירושה כזאת אפשר היה לאברהם לבוא בעולם, אף כי הרבה רשע מסרו דורות אלה לבניהם, אבל גם הצדק לא נפסק בימיהם, בא אאע"ה ובחר בצדק, בחר את הטוב שברע מהדורות שקדמו לו, ועלה עליהם להקנות לה' שמים וארץ ולהיות מרכבה לשכינה.	65084 65085 65086 65087 65088
מאבות העולם האלה נחלו עם ישראל ירושה שאין כמוה, כל אחד מהאבות נטע יסוד חדש בגדלות ישראל, יסודות אלה נעשו קנין עצמי לעם ישראל, קנין שהלך והתפתח הלך ונתגדל מכל מצוה שעשו, מכל הנהגה טובה שנהגו, רק מכוסה היה בשביל העבירות של הדורות בעבר ובהווה, אך אחר שזיככו עצמם מהן ע"י תשובה ושעבוד, נתגלתה מעלתם בתור מאמינים בני מאמינים, עד שהשיגו מעלת הנבואה באופן היותר גדול, וכיון שבאו למדרגה כזו טהרו את עצמם יותר ויותר עד שפסקה זוהמתן, תקנו גם את החטא הראשון, ועלו למדרגה גבוהה משל אדה"ר קודם החטא, כי היתה אצלם ירושת העליה של אלפיים שנה, אשר בתוכן אנו מוצאים הצדיקים היותר גדולים עם אבותינו הקדושים. (תורת אברהם).	65089 65090 65091 65092 65093 65094 65095 65096

מאמר תסז	65097
ועתה אם שמוע תשמעו בקולי והייתם לי סגולה (שמות י"ט ה').	65098
הז"ל גילו לנו אסתכל באורייתא וברא עלמא (זהר שמות קס"א ע"ב), התורה קדמה למעשה בראשית,	65099
ורצונו של הבורא גילוי כבודו, וכדי שיצא רצונו יתברך מבכח לבפועל ברא את העולם עם כל הגלגלים	65100
והמלאכים, ומכל אלה יוצא גילוי כבודו יתברך כפי שכתוב בתורה, נמצא שהתורה הוא הבכח של גילוי	65101
כבודו, והעולם שנברא לפיו הוא הבפועל שבו מתגלה כבודו, כפי השיעור שאדם מגלה כבוד ה' בעולם,	65102
כך מדת קירבתו אל התכלית שלשמה נועדה הבריאה.	65103
אריב"ל בשעה שעלה משה למרום, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה מה לילוד אשה בינינו (שבת פ"ח:),	65104
המלאכים מעולמנו עולם העשיה, תמהים הם על ילוד אשה בן עולם הגשמי מה לו בעולם עליון הימנו, עם	65105
כל ההזדככות של משה רבינו ועם כל התעלותו לדרגת לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי, מכל מקום אדם	65106
הוא ומה לילוד אשה בינינו.	65107
אמר להן לקבל תורה בא, אמרו לפניו חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם	65108
שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו, המלאכים אינם	65109
בעלי בחירה כשהם בעולמם ששם האור גדול, אי אפשר להם לחטוא מגודל הברירות.	65110
לעומת אותו אור מופרך הוא האדם מצד היותו בעל בחירה, אשר יש בו בכח לעשות מעשה שלא כרצונו	65111
יתברך, ולא רק אדם שבפועל בוחר ברע, כי זה שעושה כן הלא הוא רשע, ועל כרחך שקטרוגם של	65112
המלאכים הוא על אדם שאמנם בוחר בטוב, ומכל מקום מאחר שבכחו לעשות גם רע, מאחר שהוא עומד	65113
ובוחר בין שני צדדים, מצד זה לבד היה בדין שיהיה האדם משולל מקבלת התורה.	65114
כמה אימה ופחד חייבים לאפוף אדם בפותחו גמרא, כמה מוטל עלינו לדעת לתת כבוד לכל בן תורה, וכמה	65115
עלינו לכבד תלמיד חכם אם היינו ראויים, כמה היינו מרגישים רגש כבוד בפני תלמיד חכם מהדור הזה,	65116
כמה מגדול הדור ומי מדבר מהדורות הקודמים, ולמעלה מהם תנאים ואמוראים, הלא בהזכירנו שם היה	65117
לנו להזדעזע מגדולתם וקדושתם.	65118
נזכר אני במו"ר ראש הישיבה ר' ברוך בר זצ"ל, אשר פעם הגיע לישיבה ספר חדש, והוא ז"ל היה	65119
מסתכל בו ואומר גאנץ גוט גאנץ גוט (די טוב די טוב), ולפתע זעק חוצפה! בהקדמת אותו ספר היה כתוב	65120
שהוא מוקדש לכבוד הרמב"ם, מי הוא זה אשר יכול ליתן כבוד לרמב"ם? מי יודע כלל מי היה הרמב"ם?	65121
על רבי (רבינו חיים) קיימת עדות שלא הלך ד' אמות ללא תורה, והוא העיד על אביו שהוא שייך לעולם	65122
אחר, ולמעלה למעלה עד ר' חיים מוולוז'ין, וצא וראה מה שכתב ר' חיים על רבו הגר"א.	65123
וכאשר שאלו את הגר"א אם היה יכול להיות כהראשונים ענה להם, אם הייתי חי שנות מתושלח הייתי	65124
אולי כהרמב"ן, והמשיך וכי תשאלו אם כן איך יש בידינו ליתן כבוד להקב"ה, והלא כמה פסוקים נאמרו	65125
ליתן כבוד למקום, שאני התם שהקב"ה ציוה עלינו ליתן לו כבוד, והעמיד את הבריאה באופן זה שיהיה	65126
באפשרותנו ליתן לו כבוד, אבל כלום בנו הכח ליתן כבוד די לי שזכיתי לשמש את רבי, וחזר על זה כמה	65127
פעמים במשך אותו שבוע, כי היה זה אצלו שיעור בהשקפה.	65128
המלאכים טענו וטענתם טענה, כיצד אפשר לפגוע בכבוד התורה ולהורידה לאדם, אם היינו קולטים את	65129
הטענה, כלום היה לנו השגה בגדולתו של מי שנשאר בתורה, ואשר זוכה למלא את כל ימי חייו בתורה	65130
כפי שהתפלל דוד המלך (תהלים כ"ז), אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבת בבית ה' כל ימי חיי, וגם	65131
מי שלא זכה על כל פנים שאיפתו והשקפתו יהיו תורה.	65132
אמר לו הקב"ה למשה החזר להן תשובה, כביכול אמר לו למשה כל קבלת התורה עומדת ותלויה בזה, אם	65133
תחזיר להן תשובה מוטב ואם לאו אי אפשר לכם לקבל תורה, וכשם שנהג דבר זה בשעתו כן הוא נוהג עד	65134
היום, מי שיודע להחזיר תשובה זוכה ומקבל, ומי שאינו חש את הכבוד הראוי בפני התורה, עומדת טענת	65135
המלאכים מה אנוש כי תזכרנו, וחוצצת בעדו מלקבל את התורה, ואף כי כיום אנו עומדים לאחור קבלת	65136
התורה, היינו רק קבלת התורה הכללית של כלל ישראל, אבל בנוגע לקבלת התורה הפרטית של כל אחד	65137
מישראל, עדיין זקוקים להיות ראויים לקבלה.	65138
אמר לפניו רבונו של עולם מתיירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם, אמר לו אחוז בכסא כבודי, כאן	65139
מגלה רבש"ע למשה שקבלת התורה תלוי בענין הנקרא על פי קבלה כסא הכבוד, וקצה ענינו המתאים	65140
להשגתנו היא מדרגה הנקראת רצון הבורא, כלומר הרי בתחילה כשעלתה לפניו במחשבה לברוא עולם,	65141
כבר ידע את חולשותיו של אדם, ואף על פי כן ברא את הבריאה ואת האדם עם כל חולשותיו, ומזה מוכח	65142
שהאדם עם כל שפלותו ופחיתותו בהכרח שיש לו תיקון, וזהו כסא הכבוד שהוא התוכן של הבריאה, ומכח	65143
זה בידו של משה להחזיר תשובה למלאכים.	65144
אמר לפניו רבונו של עולם תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה, אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ	65145
מצרים, אמר להן למצרים ירדתם, לפרעה השתעבדתם, תורה למה תהא לכם, מיד הודו לו להקב"ה ה'	65146

אדוננו מה אדיר שמך בכל הארץ, מיד כל אחד נעשה לו אוהב ומסר לו דבר, אף מלאך המות מסר לו את הקטורת ויכפר על העם.	65147
המלאכים למדו את התורה בלימוד של מלאכים, ומשה גילה להם את גילוי כבודו יתברך בעולם הבחירה הבא על ידי התורה, אשר הקידוש השם הגדול ביותר הוא גילוי כבודו יתברך, דוקא בעולם זה בהתרוממו מעומק פחיתותו לפסגת מעלתו, ולאחר שנתבאר להם שחסרונו של אדם הוא מעלתו, מיד כל אחד נעשה לו אוהב ומסר לו דבר, כי כל הבריאה גם המלאכים משמשים רק לתכלית זה, אף מלאך המות מסר לו דבר, כי גם מלאך המות אין רצונו לנצח את האדם.	65148
למדנו שעם כל טענותיהם של מלאכים אודות פחיתותו של אדם, הרי שלאחר שכבר נברא אדם ולאחר שכבר קיים עולם הבחירה, הרי אדרבא מפתת גודל פחיתותו גודל הגילוי, מי שמקבל באופן זה את התורה, וחרף כל החומר הוא מתדבק בתורה ומתדבק בקב"ה, ומיגע עצמו על התורה וקיום המצוות, נמצא שכל הסיבות המביאות לפחיתותו מביא מאידך לכבוד שמים, וכמ"ש במדר"ר (ריש חוקת), מי יתן טהור מטמא לא אחד, כגון אברהם מתרח, חזקיה מאחז, יאשיה מאמון, מרדכי משמעי, ישראל מאומות, העולם הבא מעוה"ז, כל העוה"ב תלוי בגילוי הכבוד בעוה"ז.	65149
זכינו להבין ענינה של קבלת התורה, היינו ההתקשרות בגילוי כבודו באמצעות התורה בכח מעשינו, כמה יש לנו לשמוח ולהודות לקב"ה על שזכינו לזה, מו"ר ראש הישיבה ר' ברוך בר זצ"ל אמר, כשאדם אומר שלא עשני גוי היה עליו לצאת במחול על מה שהנני, הלא איני גוי הלא יש לי חלק בתורה, הרי הקב"ה לומד עמדי, הבה ננצל זאת נתדבק בתורה כי הם חיינו, וכל שאלה נפתור רק אצל התורה, אשרנו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו ומה יפה ירושתנו. (מערכי לב).	65150
	65151
	65152
	65153
	65154
	65155
	65156
	65157
	65158
	65159
	65160
	65161
	65162
	65163
	65164
	65165
	65166
מאמר תסה	65166
ועתה אם שמוע תשמעו בקולי והייתם לי סגולה (שמות י"ט ה').	65167
אמר ריב"ל בשעה שירד משה מלפני הקב"ה, בא שטן ואמר לפניו רבש"ע תורה היכן היא? א"ל נתתה לארץ, הלך אצל הארץ אמר לה תורה היכן היא? א"ל אלוקים הבין דרכה, הלך אצל ים א"ל אין עמדי, הלך אצל תהום א"ל אין בי, חזר ואמר לפני הקב"ה חפשתיה בכל הארץ ולא מצאתיה, א"ל לך אצל בן עמרם, הלך אצל משה ואמר ליה תורה שנתן לך הקב"ה היכן היא? א"ל וכי מה אני שנתן לי הקב"ה תורה, א"ל הקב"ה למשה בדאי אתה, אמר לפניו רבש"ע חמדה גנוזה יש לך שאתה משתעשע בה בכל יום אני אחזיק טובה לעצמי? א"ל הקב"ה למשה הואיל ומיעטת עצמך תקרא על שמך, שנא' זכרו תורת משה עבדי (שבת פ"ט).	65168
	65169
	65170
	65171
	65172
	65173
	65174
	65175
	65176
	65177
	65178
	65179
	65180
	65181
	65182
	65183
	65184
	65185
	65186
	65187
	65188
	65189
	65190
	65191
	65192
	65193
	65194
	65195

התורה, עומד הוא בתוך מעגל האור אך חומר יצירתו חשוך, ובו בזמן שהאור שולט בכל העולם אין הוא מגיע אליו.	65196
מכל זה צריך האדם להתעורר ולהתבונן בנפשו, אם אור ה' מבהיק וזורח בעולם ואינו מגיע אליו, כאשר אור ה' מרחף ורומז לו להתדבק בו והאדם אינו חש בכך, סימן הוא שלא הכשיר את עצמו לקלוט את האור העליון, לבו אטום כליו אינם טהורים שיחול עליהם אור ה', הוא אינו קולט את האור משום שלא הכשיר את נפשו, ושוב יש לשאול אחר שכבר נתן ה' תורה לישראל, אחרי שכבר ירד משה ותורתו בידו, מה מענין עתה את השטן תורה היכן היא? הלא כבר לאחר המעשה כבר קיבלו עם ישראל את התורה, ומה יכול כבר עתה לקטרג על בני ישראל?	65197
אך השטן מצא לו גם כעת עילה לקטרג, בשאלו תורה שנתת לישראל היכן היא? היינו האם ניכר על בני ישראל שקיבלו את התורה? והלא כל מטרת נתינתה היתה כדי לצרף את הבריות ולתקן את הנפש, ליישר את המידות ולזכך אותן, ומטעם זה השיב הקב"ה למלאכים אשר ביקשו תנה הודך על השמים, כלום קנאה ושנאה יש בכך, התורה מתאימה לקרוצים מחומר, לזיכוך נפשם ולטיהור מדותיהם ולהעלאתם לדרגה יותר גבוהה וגדולה מן המלאכים.	65198
עתה בא איפוא השטן וטוען ומקטרג היכן ניכרת בהם ההתגלות? היכן מוצאים אנו צורתם דומה לצורה של תורה, היכן הבטחתם שהבטיחו בקבלת התורה, היכן אותה אמירה נעשה ונשמע? מה קרה לאותו רז אשר הפליא אף את העליונים, והיכן הוא האור שצריך להיות רישומו ניכר על פניהם?	65199
זאת ועוד קבלת התורה צריכה היתה להביא אותם לידי עליה כזאת שהשפעתם תהא ניכרת בבריאה כולה, שעקבותיה יהיו טבועים בבריאה ובכל הנבראים, כמ"ש במסילת ישרים (פרק א'), אם האדם שולט בעצמו ונדבק בבוראו, הוא מתעלה והעולם עצמו מתעלה עמו, אף הדומם הצומח והחי מתעלים, מתטהרים ומתבשמים מאוויר הטוב והצה שיצר עם ישראל מקבלי התורה.	65200
ולכן בא השטן גם אל הים ואל התהום לראות האם הבריאה נשתנתה לטובה, האם נזדככה והתעלתה ע"י עם ישראל שקיבל את התורה? חיפש בכל אלה אם ניכרת בהם ההתעלות הדרושה, וכאן בא השטן וטען לפני הקב"ה, הן חיפשתיה בכל הארץ ולא מצאתיה, אם באמת קיבלו ישראל את התורה והתעלו הימנה, צריכה להיות ניכרת ההתעלות בכל הבריאה כולה?	65201
השטן הרחיק לכת לקטרג על משה בן עמרם, שהקב"ה אמר לו לילך אצלו ובו ימצא את כל הדרגות וההשגות שניתנו במתן תורה, אולם השטן גם כלפיו התריס תורה היכן היא, לפום דרגתו של משה ולפי מעלותיו הרי גם התעלות נפשו צריכה להיות יותר מעולה, שהרי גם משה לא נתעלה כפי תכנית הצורה העליונה שבתורה, עליותו של משה צריכה היתה לסחוף את העולם כולו לעליה נכונה ולתיקון, וכל שכן שצריכה להשפיע על עם ישראל, ותורה היכן היא?	65202
ומשה רבינו משיב לשטן שכאילו הוא מודה לטענותיו, כי מה אני שנתן לי הקב"ה תורה, רחוק אני מפנימיות התורה, אור התורה עדיין לא חדר אצלי כפי אורה וזיווה בעליונים, חסר לי הרבה להשיג את פנימיות התורה, ואם אמנם קבלתי את התורה הרי רק את הנגלה שבה ולא את הנסתר, והקב"ה אמר למשה בדאי אתה, אור התורה ניכר עליך בשלימות, ואני מעיד עליך שהיא תורתך צורתך ופנימיותך מעידות כי אתה והתורה מתאימים זה לזה, עיין מהרש"א שם.	65203
מכאן שכל אדם ביישראל ומכל שכן בני תורה, שעליהם לסתום את פי המסטין שלא לקטרג ולומר תורה היכן היא? כלומר איפה ניכרת עליך השפעת התורה, האם מתאימים מעשיך לגובה הכרתך? האם חכמת התורה וצורתה העליונה עיצבו את צורתך ודמותך שהכל יצביעו עליך ששם ה' נקרא עליך?	65204
תובעים את התלמיד חכם על ההכרזות הנלהבות, עליהם הכריזו והתחייב כאשר נגלה עליו אור ממרומים, האם חדרה אליו האורה הגדולה הזו? העשתה רושם בנפשו? היכן הן המידות הטובות והמוסריות שצריכות להטביע רישומן על הבריאה כולה? בן תורה חייב תמיד לחשוש שלא תשתנה צורתו העליונה, שלא יתבעו מנפשו תורה היכן היא? צריך שיהא ראוי לתואר של תלמיד חכם שהוא נושא עליו, מאוד יזהר שלא יקלקל את צורתו העליונה, את האורות שהאירו לו מן השמים, ולא יעמוד בפני התביעה תורה היכן היא? (אור חדש).	65205
	65206
	65207
	65208
	65209
	65210
	65211
	65212
	65213
	65214
	65215
	65216
	65217
	65218
	65219
	65220
	65221
	65222
	65223
	65224
	65225
	65226
	65227
	65228
	65229
	65230
	65231
	65232
	65233
	65234
	65235
	65236
	65237
	65238
	65239
מאמר תסט	65240
ועתה אם שמוע תשמעו בקולי והייתם לי סגולה (שמות י"ט ה').	65241
הרמב"ם ז"ל באגרת המוסר כתב לבנו רבי אברהם ז"ל ולשאר בניו וציווה להם, שעבדו החומר לשכל כלומר הגוף לנפש, כי שעבודו הוא חרותכם בזה ובבא עכ"ל, בפסקא קצרה זו קבע הרמב"ם את היסוד של הדברים שאנו למדים מדבריו ז"ל, כי המושג החירות אינו להיות בן חורין וחפשי לעשות ככל אשר	65242
	65243
	65244

עולה על לבו, אלא אדרבה בן חורין הוא רק זה שהוא משעבד את גופו בתכלית השעבוד, ונותן עליו עול קשה על כל צעד ושעל, והוא משועבד שיעשה אך כרצון הנפש ובלעדה לא ירים את ידו ואת רגלו.	65245
דבריו ז"ל מפורשים בתורה, הם הדברים אשר נצטוו משה רבינו לדבר אל בני ישראל שנאמר בהם אלה הדברים, ופירשו חז"ל לא פחות ולא יותר, אין הכוונה שלא יפחות ולא יוסיף על דבר ה', כי על זה הלא כבר מצווה בכל דבר ה' אליו, וחלילה שיחשוד ה' ית' את משה בכך, אלא שגם זה ילמד משה רבינו את ישראל, שהדברים האלה הכל כלול בהם, ובהם גילה הקב"ה את מעלתם של ישראל ואת אהבתו אותם, ועליהם אין להוסיף ומהם אין לגרוע, ומה הם הדברים?	65251
והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ, ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש ואז"ל (ויק"ר פ"ב), בכל מקום שנאמר לי אינו זו לעולם לא בעוה"ז ולא לעוה"ב, בכהנים וכהנו לי, בלויים והיו לי הלויים, בישראל כי לי בני ישראל, ובמה זוכים למעלה זו על ידי כי לי בני ישראל עבדים, כלומר רק לי ולא לאחר כלל עבדים רק לה', ולא רק שאין שעבוד אחרים עליהם, אלא שאינם משועבדים גם לגופם, ורק זה שהשכל שלו מושל על גופו ומנהיגו כרצונו, הוא הזוכה למעלת והייתם לי סגולה.	65252 65253
וכמו שאין חירות הנפש תלויה בחירות הגוף, כן אין שעבוד הנפש תלוי בשעבוד הגוף לאחרים, אף שעבוד הגוף מפריע לחירות הנפש, וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ט מהל' תשובה ה"ב, ומפני זה נתאו כל ישראל נביאיהם וחכמיהם לימות המשיח, כדי שינוחו ממלכויות שאינן מניחות להן לעסוק בתורה ובמצוות כהוגן, וימצאו להם מרגוע וירבו בחכמה כדי שיזכו לחיי העוה"ב, מ"מ אין זה מוכרח שיהיה תלוי זה בזה, שהרי מציינו בדברי חז"ל שגם במצרים היו כאלה שעבדו עבודת פרך, אעפ"כ היו תמיד עם ה' וה' היה עמם, ועשה עמהם נסים ונפלאות שאינם זוכים להם אלא העומדים לפני ה'.	65254 65255 65256
וגם בגלות היו רבים שעבדו את ה' כאנוסים במחלת, והיו עבדים נאמנים לה' בכל לבם ובכל נפשם עד מסירות נפש ממש, וכן גם בדורנו תחת יד הצוררים הכופרים והנלחמים למחות כל זכר של דת, וביחוד דת התורה ושמירת המצוות, ועונשם היותר קל על כל עבירה קלה הוא עונש מות, בכל זאת היו קיבוצים שלמים שעבדו את ה' בכל לבבם עשרות שנים, והרבה מהם הושיע ה' לארצות אחרות וגם לארצו הקדושה, ונשאר שולמי אמוני ישראל כאשר היו, ועוד עלו הרבה ע"י נסיונותיהם הקשים ועשו חיל.	65257 65258
הרי שאין הכרח ששעבוד הגוף לאחרים יפריע לחרות הנפש, כי יש גיבורי כח המתגברים על כך בכח אמונתם ורוחם שהם שואפים מרוחה של התורה הקדושה, אבל חירות הגוף היא מפריע בהכרח גמור, ומי שבוחר בחירות הגוף העומד בניגוד גמור לחירות הנפש וודאי שלא יזכה לכך, כי הנפש תהיה משועבדת שעבוד גמור לגוף, ואוי לה לנפש המשועבדת לגוף, כי נפש כזו סופה לאבדון וכליון חלילה, וזוהי צוואת הרמב"ם ז"ל, שעבדו החומר לשכל כלומר הגוף לנפש, כי שעבודו הוא חירותכם בזה ובבא. (דליות יחזקאל).	65259 65260 65261 65262 65263 65264 65265 65266 65267 65268 65269 65270 65271 65272 65273
מאמר תע	65274
ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים אשר תדבר (י"ט ו').	65275
וביאר הספורנו ענין קדוש בלתי נפסדים קיימים לעד, וכמו שיהיה לעתיד לבוא באמרו והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו, כך היתה כוונת האל ית' במתן תורה לתת לישראל כל הטוב העתיד, והיינו שיהיו קיימים לעד וכמ"ש בפרק חלק, מה קדוש לעולם קיים אף הם לעולם קיימים.	65276 65277 65278 65279
מוחזקים אנו בהבנת המושג קדושה שהוא בגדר של רחוק מחיים חומריים, כמו שביאר הרמב"ן ענין הכתוב קדושים תהיו, אולם אליבא דאמת שני ההסברים משלימים זה את זה, שכן ע"י הנהגה של קדושה והתנשאות מעל דרכי החומר זוכה האדם לחיי נצחיות! שהרי ענין המות הוא ההעדר הבא כתוצאה של הנהגה חומרית וגופנית, ולכך בהיפוך ע"י הנהגה של קדושה מתקיים בו באדם ענין קדוש בלתי נפסד קיים לעד.	65280 65281 65282 65283 65284
ומכאן חובת האדם להחיות ולעורר את חיי הרוח, חיי השכל וחיי החכמה ע"י לימוד התורה הכרת ה' ויראתו, ובזה יזכה לחיי נצח לעולם הבא, וכמ"ש הרמב"ם בפ"ח מהל' תשובה, דמ"ש צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם, היינו הדעה שרכשו בחייהם אשר היא להם כעטרה, ובעבורה הם זוכים לחיי עוה"ב ונהנים מזיו השכינה, ר"ל שמשגיגים עוד ועוד בידיעת ה', והוא ענין המבואר (כתובות קי"א:), ובו תדבק וכי אפשר לאדם להדבק בשכינה, אלא הדבק בחכמים ותלמידיהם כדי ללמוד ממעשיהם, ופירשו של דבר כי הדבקות בחכמה היא סוד הדבקות בשכינה, שבעבורה זוכה האדם להיות דבוק בשכינה בעוה"ב ולחיות חיי נצח.	65285 65286 65287 65288 65289 65290 65291
וזוהי חובתנו לקבלת התורה, לחיות חיים רוחניים ע"י פיתוח החלק הרוחני שבאדם, שאף לישראל היתה דרושה הכנה קודם קבלת התורה, להשתלם בהכרת ה' ובדבקות בחיי קדושה, הוא שאמרו במד"ר (שה"ש ב'), כך אמר הקב"ה עדיין לא בא זיוון של בני משעבוד טיט ולבנים, אלא יתעדנו בני ב' וג' חדשים במן	65292 65293 65294

ובאר ושליו ואח"כ אני נותן להם את התורה, כי רק אחר שזכו לחיות חיי רוח חיי אמונה תמידיים, ולהיות סמוכים על שולחנו של מקום באכילת מן ושליו מן השמים, אז ראויים היו לקבל את התורה.	65295
ברם עלינו לברר היאך אדם המורכב מן החומר בכחו לחיות חיים שכליים כאלו, אף כי מצב הנפש מזומן לכך, אך מה יעשה עם כוחות הגוף לבל יפריעו לו בפיתוח חיי רוח של דבקות בחכמה, ואכן לשם זה מוכרחים אנו לתקן את הגוף ע"י תקון המדות ושבירת התאוה, כי לולא זאת ישאר אדם כבוש תחת כוחות החומר ומרוחק מהבורא יתברך, וכשם שישנה מצות עשה של ובו תדבק, הדבק בחכמה שעל ידה זוכה לחיי נצח, כך נצטוינו בכלל מצות עשה זו לתקן המדות.	65296
ובו תדבק הדבק במדותיו של הקב"ה וכמו שפירשו חכמים (שבת קל"ג), מה הוא רחום אף אתה היה רחום, מה הוא חנון אף אתה היה חנון, מה הוא צדיק אף אתה צדיק, מה הוא קדוש אף אתה קדוש, וכענין המבואר בנבואת ירמיה הנביא, כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי, כי אני ה' עושה חסד משפט וצדקה בארץ, וכפי' הרד"ק שם כי השכל הוא שישכיל האדם בחכמת האל ובאמונת הנהגתו והשגתו, וידוע אותי הוא ענין ההליכה בדרכיו לעשות חסד משפט וצדקה כאשר הוא ית' עושה, והא בלא הא לא קיימא, דלא שייך שיתדבק אדם בחיי חכמה אם לא יוכשר תחילה בתקון מדותיו.	65297
וזוהו יסוד הארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם, ובלעדם אי אפשר שיקנה אדם תורה! וכמו שביאר הסבא מקעלם צ"ל, כי ע"י אלו המ"ח דברים רוכש האדם לנפשו טבע חדש של עדינות וזכות הנפש, אשר תהיה ראויה להדבק בדבק טוב ולנצחיות התורה, שכן רק אדם החי חיי רוח הוא המסוגל לזכות בכתרה של תורה, ולזאת כל עוד שלא הגיעו ישראל לשלמות המדות עד דרגת כאיש אחד בלב אחד, לא היה שייך שיזכו לקבל התורה! וכמ"ש בילקוט ויחן שם ישראל, כל מקום שהוא אומר ויסעו ויחנו נוסעים במחלוקת, אבל כאן הושוו לב אחד, לכך נאמר ויחן שם ישראל.	65298
הוא המבואר בפירוש שיח יצחק לברכת שים שלום (סדור הגר"א), כי אחדות כלל ישראל, האהבה והאחזה השורר ביניהם ושלמות המדות הם אות על קדושה! והביאור הוא כי כשהגיע אדם לשלמות מדותיו, הרי הוא בזה מרוחק בתכלית מכל גופניות וחומריות, אשר זהו תוכן בחינת הקדושה.	65299
אך מהי הדרך לקנות המידות הטובות, כבר מבואר לנו בדבריו של רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו, צאו וראו איזוהי דרך ישרה שידבק בה האדם, (אבות פ"ב), ופי' רבינו יונה כי טוב לו לאחוז במדה אחת בשלמות, ונקל אליו להשיג ממנה כל המדות הטובות, מאשר היותו בעל כמה מדות ואיננו שלם באחת מהן, ועל זאת באה תשובתם של תלמידיו.	65300
ר' אליעזר אומר עין טובה, כשיקנה אדם מדת הנדיבות בשלמות שהיא מדה משובחת, ישיג את המעלות האחרות, שכן מחמת רוחב לבו ועינו היפה באה אליו המדה הזאת, ואדם כזה ראוי לכל מדה נכונה, וכן עין רעה דהיינו מדת הכילות, רעתה רבה כי היא יסוד לכל מדה רעה, ומשחתת כל חלקה טובה.	65301
וזוהי עבודתנו לטעת בנפשותינו נטעי נעמנים הם הנדיבות והרחמנות באופן מושלם, למען נשיג על ידי זה שאר המעלות, וזאת יעשה בכח התדבקות מוחלטת למדותיו של הקב"ה, שכשם שהוא רחום וחנון וחנון בריותיו מאוצר חנם אף לאותם שאינם ראויים, דהיינו חן וחסד בלא שעור וגבול, כך אנו בהיותנו חפצים לילך בדרכיו ית', ולהדבק במדותיו כדי שנזכה להדבק בחכמה, עלינו לאמץ לנפשנו קנין המדות בשלמות ללא גבול.	65302
וכך מוצאים אנו בדברי החנוך בביאור המצוה של והלכת בדרכיו (תרי"א), נצטוינו בזה לעשות כל מעשינו בדרך הישר והטוב בכל כוחנו, ולהטות כל דברינו אשר בינינו ובין זולתנו על דרך החסד והרחמים, כאשר ידענו מתורתנו שזהו דרך ה' וזה חפצו, למען יזכו לטובו כי חפץ חסד הוא ע"כ, ומתוך שאיפה להיות גוי קדוש לחיות חיי רוח, נתדבק במדותיו ית' ונגיע לשלמות המדות הנדרשת, ובזאת נהיה ראויים לקבלת התורה ולזכות לחיי חכמה ולחיי נצח, (שערי ציון עמ' קכ"ו).	65303
	65304
	65305
	65306
	65307
	65308
	65309
	65310
	65311
	65312
	65313
	65314
	65315
	65316
	65317
	65318
	65319
	65320
	65321
	65322
	65323
	65324
	65325
	65326
	65327
	65328
	65329
	65330
	65331
	65332
	65333
	65334
	65335
מאמר תעא	65335
ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים אשר תדבר (י"ט ו').	65336
מקודשים ופרושים מעובדי אלילים ומשקוציהם (ילקוט עפ"י המכילתא), התורה פקדה עלינו בראשונה להיות ממלכת כהנים ואחר כך הזכירה גוי קדוש דהיינו פרושים, להורות שהפרישות אינו דבר שלילי אלא נובע מהצד החיובי, ופירש הספורנו וז"ל, ממלכת כהנים להבין ולהורות לכל המין האנושי לקרוא בשם ה' ולעבדו שכמ אחד ע"כ, ההכרח להיות קדושים ופרושים הוא כדי שנוכל לקיים את יעודנו האמיתי, ולהתעלות בתורה ועבודת ה' מבלי להתגאל בדברים מגונים.	65337
כבר הקדים החוה"ב שהפרישות כינוי מגולה והענין סוד מוסתר, וכאשר יסירו אדרתו ויתירו חותמו יראה מסתור ענינו ותגלה מגמתו, כונתו בזה שאין לדון את הפרישות למראה העין אלא לתוכן הפנימי שבו,	65338
	65339
	65340
	65341
	65342
	65343

שהרי כמה הנהגות שעושים רושם של פרישות, ואינם אלא הסוואה לדברים אחרים, או דרכים גרועים הרחוקים מרצון התורה ומהשכל.	65344
חוץ מן הפרישות וחיי הסתפקות המוכרחת לתקנת האדם, נדרשת מאתנו פרישות מיוחדת שהורו עליה התורה והשכל לתקנת נפשותינו לעולם הבא (חובה"ל פ"א פרישות), אמנם היסוד הגדול בפרישות האמיתית הוא מי שיכול והניח כלשון החו"ה, שהיה לו היכולת לספק תאוותיו אבל מרצונו התאפק ללא הכרח מזולתו, טעם הדבר מפני שהפרישות מוכרחת להיות תוצאה מהשאיפה להתעלות, ועל כן מניח מרצונו כל הנהגה בלתי טהורה שלא תהיה מכשול בדרכו.	65345
ובאמת התורה לא דרשה מאתנו לפרוש ממנהגו של עולם, כמו שהוכיח החוה"ב מהפסוק לא תהו בראה לשבת יצרה (ישעיה מ"ה), והכת המובחר מהפרושים וקרובה לדעת התורה, הם אלה שפרשו מן העולם בלבותם ובמצפונם, והשתתפו עם אנשי העולם בנראה מגופיהם ביישוב העולם כחרישה וזריעה, והתעסקו בגופיהם בעבודת הבורא יתברך, עמדו על צורת נסיון האדם בעולם הזה... ונפשותם מואסות בעולם ובהונו ונכספות לעולם הבא (חוה"ב פ"ג פרישות), וכבר אמר מרן הגרי"ס זצ"ל שתורה מחייבת אותנו להיות פרושים רק בפנימיות לבנו.	65346
אבל לצערנו נתמעטו הלבבות ואין אנו יכולים לעמוד בזה, ולכן כדי להגיע לפרישות שדורשת התורה, מוכרחים אנו לפרוש מהעולם גם באופן חיצוני על ידי בדידות ומיעוט עסק ודרך ארץ, כדי לתת לנפש להתבונן ולכסוף לעניני שלימות, מצאנו שעד שלא הוקם המשכן היתה עבודה בבכורות אבל נטלה מהם ונתנה לשבט לוי, נתבונן נא הלא הבכורות הוקדשו לענין עבודת הקודש, ומקרא מלא קדש לי כל בכור, זאת אומרת שמסוגלים הם להיות קדושים, וקדושתם מרחם והיא קדושה הבאה מאליה וצריכה פדיון, אחרי כל הקדושה הזאת איך באמת דחאם הקב"ה והחליפם בשבט לוי?	65347
ביאור הענין הוא, שקדושתם שבגללה נפרשו מכל הכלל לשרת לפני ה', תתכן רק כל זמן שקיים בהם הצד החיובי של עבודת ה' שהיא הדבקות הראויה והמסירות לעבודה, בשעה שחטאו בעגל עם כל ישראל בטלה קדושתם, ונמסר לכהנים שזכו לפרישות של הכהונה ואזהרותיה המיוחדות, בגלל המסירות נפש שהראו לקדש שם שמים, הוא אשר דברנו שלא תתכן שום פרישות בפני עצמה אם אינה תוצאה של רצון פנימי להתעלות.	65348
וכבר כתב החוה"ל (פ"ג חשבון הנפש), כאשר לא יתחברו בכלי אחד המים והאש, כן אהבת עוה"ז ועוה"ב לא יתחברו בלב המאמין, במדה שמשותקק לרוחניות באותה מדה יכול להפריד את עצמו מאהבת העולם שזהו גדר הפרישות, אבל פרישות העולם הזה ללא שאיפה מקבילה לרוחניות לא תתכן כלל, רק על ידי מאמץ להיות ממלכת כהנים יכולים להצליח להיות גוי קדוש (המוסר והדעת).	65349
	65350
	65351
	65352
	65353
	65354
	65355
	65356
	65357
	65358
	65359
	65360
	65361
	65362
	65363
	65364
	65365
	65366
	65367
	65368
	65369
	65370
	65371
	65372
	65373
מאמר תעב	65374
ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים אשר תדבר (י"ט ו').	65375
ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן עובדי כוכבים שלא עמדו על הר סיני לא פסקה זוהמתן (שבת קמ"ו), חז"ל לא הסבירו לנו מה טיבה של זוהמא זו ובמה היא מתבטאת, ונראה לבאר על פי הגמרא על הפסוק צדקה תרומם גוי וחסד לאומים חטאת (משלי י"ד), שצדקה מרוממת את ישראל, אבל כל צדקה וחסד שאומות העולם עושים חטא הוא להם, משום שאינם עושים אלא להתגדל בו.	65376
והקשו מהברייתא האומר סלע זה לצדקה בשביל שיחיה בני ובשביל שאזכה לעולם הבא הרי זה צדיק גמור, הגם שיש לו כונה אחרת רואים שזה נחשב למצוה? ותירץ שזה נאמר דוקא אצל ישראל אבל לא אצל עכו"ם (ב"ב י'), ופירשו התוספות (ר"ה ד'), הטעם בזה, דעובדי כוכבים תוהים על הראשונות, במקרה שלא יתרפא החולה מתחרטים הם על הצדקה שנתנו מה שאין כן בישראל.	65377
מבואר לנו מזה שבפנימיות נפש ישראל יש רצון לעשות טוב, וכל הנגיעות אינם מטשטשים את הרצון הזה, בניגוד לזה אצל העכו"ם, החסד שעושים הנו לגמרי מן השפה ולחוץ, משום שבתוך תוכם אין להם שום נטייה להיטיב לאחרים, וכל הטוב שעושים הוא כדי להראות עצמם כבעלי חסדים, תכונה נפלאה זו של ישראל מביא גם להשלכות בהלכה, וכמו שהסביר הרמב"ם גבי גט מעושה שמכריחים את הבעל לגרש וז"ל.	65378
	65379
	65380
	65381
	65382
	65383
	65384
	65385
	65386
	65387
	65388
	65389
	65390
	65391
	65392

כל המצוות ולהתרחק מן העבירות, ויצרו הוא שתקפו, וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גרש לרצונו עכ"ל (פ"ב מהל' גירושין).	65393
הרי לנו אור בהיר להבין כוחות הנפש של ישראל, אפילו איפה שמתעצל מלקיים המצוה ואינו יכול לכבוש את מדותיו הרעים לתת גט במקום שמחוייב, בכל זאת מושרש בתוכו נקודת האמת השואפת לקיים דברי התורה, אלא שאין בכוחה להתגבר בלי שבית דין ישברו התנגדותו בשבט מוסרם, אבל ברגע שמכניע את עצמו מחמת היסורים, אז ברור הוא ללא ספק שהגיע להסכמה אמיתית לקיים המצוה בלב שלם.	65394
והנה כתב החובת הלבבות (פ"ה משער עבודת האלקים), שהבורא נטע בשכל האדם שבח האמת וגנות הכוזב, ובחור בצדק וסור מעוול, וגמול בעלי הטובה בטוב והודותם, ועוד כאלה מונחים הגיוניים, נטיות טבעיות אלה בשכל האדם שווים הם בכל עם ולשון במדה שלא הושחתו, נמצא ששכל האדם באופן טבעי מעמיד אותו על הצדק והישר, ומצד זה היה האדם צריך להיות רחוק מלחטוא, אולם ראשית כל חטאת וסיבת כל גנות היא הגברת התאוה על השכל (שער הפרישות).	65395
נמצא שהמאבק בין השכל לבין התאוה מקיף את כל המין האנושי, ברם חיבה יתירה נודעת לישראל שאין התאוה משחיתה את השכל לעקרו כליל, ורק בכוחה להשתלט עליו לפי שעה, יהודי בטבעו אינו יכול להשלים לגמרי עם השקר, תופעה מיוחדת זו חוזרת ונשנית בכל מיני מקרים הידועים, איך שהזיק היהודי פתאום מתלהב ללא שום סיבה ניכרת, ומביא את בעליו לידי שינויים מרחיקי לכת.	65396
מנין להם לישראל סגולה זו? מאיפה זכו להרגיש את האמת בחוש? הרי אומר שגודל ההתגלות של מעמד הר סיני אשר אלקים פנים אל פנים נטע בלבבותם כזו, וכדברי הרמב"ן על הפסוק לבעבור נסות אתכם בא האלקים (שמות כ' י"ז), זאת כוונתם באמרם ז"ל ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן, הנטייה לשקר שהכניס הנחש במין האנושי אשר סנוורה את עיניהם מלנטות אחרי פקודות השכל נעקרה מתוכם, ובמקומה נשתל בתוכם לב טהור ורוח נכונה. (המוסר והדעת ח"ג).	65397
	65398
	65399
	65400
	65401
	65402
	65403
	65404
	65405
	65406
	65407
	65408
	65409
	65410
	65411
	65412
	65413
	65414
	65415
מאמר תעג	65416
ויבא משה ויקרא לזקני העם וישם לפניהם את כל הדברים האלה (י"ט ז').	65417
אמרו חז"ל (שבת פ"ח.), בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצתה בת קול ואמרה להן מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשין בו, דכתיב ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו, ברישא עושי והדר לשמוע, עלינו לבאר כיצד יתכן לעשות ללא שמיעה, והלא מעשה שאין החכמה מחייבת את עשייתה אינה בגדר מעשה כלל, ורגילים להבין כי הקבלה על העשייה לפני הידיעה על המעשה, היא הנקראת נעשה קודם לנשמע, הפעם נעמיק יותר בענין זה.	65418
איתא בגמרא שם, אמר רב חמא ברבי חנינא מאי דכתיב כתפוח בעצי היער (שיר ב'), למה נמשלו ישראל לתפוח לומר לך מה תפוח זה (היינו אתרוג תוס'), פריו קודם לעליו אף ישראל הקדימו נעשה לנשמע, נראה שיש כאן הסבר על קדימת נעשה לנשמע, שהיא כמו קדימת העלין אל הפרי, ולהלן ננסה למצוא בתוך המשל ההסבר אל הנמשל.	65419
עוד שם שהוא צדוקי דחזייה לרבא דקא מעיין בשמעתא, ויתבה אצבעתא ידידה תותי כרעא וקא מייץ בהו וקא מבען אצבעתא דמא, אמר ליה עמא פזיזא דקדמיתו פומיכו לאודניכו אכתי בפחזותיכו קיימיתו, ברישא איבעיא לכו למישמע אי מציתו קבליתו ואי לא קבליתו, אמר ליה אנן דסגינן בשלימותא כתיב בן תומת ישרים תנחם, הנך דסגן בעלילותא כתיב בהו וסלף בוגדים ישדם, וכל הרוואה ישתומם, הרי לכאורה עיסוקו של רבא באותה שעה היה בחלק הנשמע ולא בחלק הנעשה, שהרי עסוק אז בלימוד התורה ולא בקיומה, והיכן מצאנו בעיסוקו של רבא נעשה קודם לנשמע.	65420
דרכו של אדם שלפני שקונה חפץ, מכין מקום משומר בו יהיה החפץ, כי אם לא יהיה לו מקום לשמירה לא ישאר אצלו החפץ, וכך הוא גם דרך גידולן של כל הפירות, מקודם יוצאין העלין השומרים על הפרי מפני החמה ומפני הגשמים, ואחר כך יוצאים הפירות מלבד התפוח שפריו קודם לעליו.	65421
סדר זה של התפוח שפריו קודם לעליו, הוא כדי שישאל ילמדו כי בזה חלוקה הנהגת ישראל מאומות העולם, השאיפה של ישראל בקבלת התורה היא למעלה מגבולי השמירה, גם אם אדם מרגיש שלפי כוחותיו לא יוכל להשיג השגות גדולות בתורה, עליו לשאוף אליהן מתוך ידיעה שכל הכלים יקבל תוך כדי יגיעה, כשם שהתפוח מופיע ללא שומרים כשהוא חשוף לפגעי השמש והגשמים, ורק לאחר כך מופיעים העלין ושומרין עליו.	65422
כאשר ישראל הקדימו נעשה לנשמע, באמת לא היה בכוחם לקבל את מה שהם קיבלו, ועל זה אמר הצדוקי עמא פזיזא שמקבלין עליהם דברים שאין בכוחם לקיימם, וענה לו רבא תומת ישרים תנחם, כלומר קבלה על דבר שלפי המצב ההוא אין בכוחנו לקבלה אינה פזיזות כי אם תמימות, שאנו סמוכים	65423
	65424
	65425
	65426
	65427
	65428
	65429
	65430
	65431
	65432
	65433
	65434
	65435
	65436
	65437
	65438
	65439
	65440
	65441
	65442

ובטוחים שלאחר הקבלה יגדלו גם העלין, היינו הכוחות שבהם יהיה אפשר לעמוד בקבלה, תומת ישרים תנחה אותנו.	65443 65444
כל אדם זקוק לסיפוק בעבודתו, מי שעבר על סוגיא בעיון מרגיש סיפוק רוחני על שזכה לסיים הסוגיא ולהבינה, אלא שסיפוק זה מגיע רק לאחר היגיעה בסוגיא, אבל תוך כדי היגיעה מרגיש לפעמים הלומד שקיבל על עצמו דבר קשה מדי, הוא מרגיש שאינו זוכה לעמוד על עומק הענין, אכן אם הוא ניגש לסוגיא באופן של נעשה קודם לנשמע, חייב אני ללמוד את הסוגיא ויהי מה.	65445 65446 65447 65448
הרי בזכות היגיעה הוא זוכה ומגלים לו את הסוגיא, ולפתע הוא מרגיש איך שהענין מתבהר והולך, וכך דייק מו"ר הגאון ר' אלחנן זצ"ל במה שאמרו חז"ל (מגילה ר. י). יגעת ומצאת תאמין, שגם לאחר היגיעה נקראת השגת התורה מציאה, שמא יאמר אדם אם כן נמצא שאין תועלת ביגיעה, אין הדבר כן, לא יגעת ומצאתי אל תאמין, ללא יגיעה לא יזכה למציאה, היגיעה היא הגורמת למציאה.	65449 65450 65451 65452
העובד יודע שכשם שהדברים נכונים בנוגע ללימוד סוגיא, נכונים הם בנוגע לכל חלק מחלקי העבודה, יש ימים שאדם מרגיש בכל מעשה ומעשה מיד טעם רוחניות, ויש ימים שמרגיש בהם עיכובים מכל צד, אולם אם מקבל על עצמו כי חייב הוא להתגבר על כל העיכובים, לאחר שעמד בנסיון הוא חוזר ומרגיש את הטעם הרוחני שבעבודתו.	65453 65454 65455 65456
המהלך הרוחני הוא עושי דברו לשמוע בקול דברו, שאינו חושש כלל לשום עיכובים, אבל לאחר שירדו ישראל ממדרגתם בחטא העגל, והעיכובים אמנם מעכבים אותם במידה מסויימת, מכל מקום נשאר בהם הרושם של נעשה קודם לנשמע, וגם לאחר שאיבדו את הנעשה מקבלים הם על עצמם שלא להיבהל מפני כל עיכוב, איתא בגמרא (עירובין נ"ד.), חש בראשו יעסוק בתורה, חש במעיו יעסוק בתורה, חש בעצמותיו יעסוק בתורה, חש בכל גופו יעסוק בתורה, החש באבריו לכאורה מעוכב מללמוד, מכל מקום אמרו יעסוק בתורה והעיכובים יסורו ממילא.	65457 65458 65459 65460 65461 65462
קבלת התורה באופן של נעשה קודם לנשמע, היא קבלה שאינה משאירה מקום לעיכובים, ואפילו לא לשאלה כיצד נתגבר על העיכובים, מי שרוצה לזכות בכתר תורה עליו לסמוך על הקב"ה שיספיק לו כל מזונותיו, אבל מי שדואג כיצד להתקיים, גם אם יודע שצריך לעשות תורתו קבע ומלאכתו עראי, אינו עושה כן ומתבטל מן התורה מפני סיבות שונות, אם בטלת מן התורה יש לך בטלים הרבה נגדך, אדם כזה ילמד גמרא אבל לכתרה של תורה לא יזכה, ומי שמשליך מעצמו כל הדאגות, ובוטח בה' שהוא יפרנסו ויכלכלו, הוא האיש אשר יזכה לכתר תורה.	65463 65464 65465 65466 65467 65468
כל מוסדות התורה אין להם בסיס כספי, ומכל מקום הם קיימים בכח הנעשה, הם זוכים אח"כ לסיעתא דשמיא וממשיכים להתקיים, מי יוכל להסביר דבר זה, חרף כל הקשיים וכל הדחק לא קרה שמוסד ייסגר מפאת חסרון כספי, כי ההנהגה בזה היא ארון ה' נושא את נושאו (סוטה ל"ה.), לא האנשים נושאים את המוסד ותומכים בו, אלא שמוסדות התורה תומכים ונושאים את התומכים בהם, כאשר שואלים את האנשים המתנדבים כיצד הם יכולים לעמוד בזה, הם עונים כי אין עושים חשבונות.	65469 65470 65471 65472
ומאחר שטעמנו טעמו של נעשה קודם לנשמע גם בתוך לימוד התורה, זכינו להבין כי עיסוקו של רבא בתורה כאשר אצבעו נוטפת דם, שייכת היא לחלק הנעשה קודם לנשמע, לימוד שאין לו הקדמה של שמירה, לימוד של השלכת כל עניני העולם, וזו הכונה של מעשיו מרובין מחמתו, קבלה על מעשים שלפי השכל אי אפשר לעמוד בהם.	65473 65474 65475 65476 65477
בעומדנו לפני קבלת התורה, יש בידינו לקבל את התורה מחדש עם כוחות חדשים הניתנים עם מתן תורה, קבלות על שמירת הדיבור, שמירה מביטול תורה שלא תהא תורתנו קרעים קרעים, גם באופן שלכאורה לא נוכל לעמוד בהם, כי לאחר הקבלה נזכה לעמוד בזה, עיקר הצלחת האדם הוא לפי שיעור מעשיו, וכל כמה שאדם משליך מעל עצמו את דאגות העולם, ומטיל עצמו לתוך התורה, באותה מידה הוא מצליח גם להתעלות למעלה למעלה. (מערכי לב).	65478 65479 65480 65481 65482
	65483
מאמר תעד	65484
ויענו כל העם יחדו ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה (שמות י"ט ח').	65485
אחז"ל (שבת פ"ח.) על הפ' קיימו וקבלו קיימו מה שקבלו כבר, קבלת התורה היתה באונס, ובימי אחשורוש קבלוה ברצון, והנה מאמר זה אומר דרשני, דור המדבר שהיו גדולים מאוד מדורו של מרדכי, הרי היו במצב של הארת פנים כ"כ גדולה, עד שמה שראתה שפחה על הים לא ראה יחזקאל בן בוזי מימיו, וזכו לדרגת פנים בפנים אספקלריה המאירה, ולא היתה אצלם קבלת התורה אלא באונס, וקבלת התורה בשלמות נגרה דוקא בדורו של מרדכי שהיו קטנים מדור המדבר, ועליהם נאמר קיימו וקבלו, והר"ז דבר מתמיה וענין נפלא מאוד.	65486 65487 65488 65489 65490 65491

אמנם זהו סוד הדבר, נעשה קודם לנשמע זהו סוד האדם האמיתי מצד טבע הענינים, מהלך הדברים	65492
האמיתי הוא דוקא באופן זה של נעשה קודם לנשמע, מצינו בכתוב ותהי יראתם אותי מצות אנשים	65493
מלומדה, הרי זה תביעה אבל עכ"פ רואים אנו מזה יסוד נפלא, שיתכן להיות יראת ה' ממש ומלומדה,	65494
משום שענין זה של מלומדה להתדמות הוא סוד גדול בבריאה, וכמעט שיותר מענין זה של להתדמות אין	65495
כלל.	65496
בילד רואים בעליל שכל התפתחותו הולכת מכח זה של להתדמות, וכשאדם מתגדל ומזקין עורך מחשבות	65497
ויש לו הבנות, סוברים שזהו כבר מעצמו אבל טעות גדול הוא, גם במצב זה אינו אלא להתדמות, וסוד	65498
הענין מגיע כ"כ עד שיראת שמים יתכן להיות להתדמות, משום שכך הוא המציאות שיותר מלהתדמות	65499
לרצון ה' אין לגמרי, עצמיות אין לה להבריאה כלל, וכי איפה השיגה עצמיות? ומאין יהיה לה? הסוד הוא	65500
אנו אין לנו אלא רצונו ית', וזהו מתחלה ועד סוף ויותר מזה אין, האתחלתא הוא להתדמות מבלי הבנות,	65501
והסוף קצה תכלית השלמות ג"כ אינו אלא להתדמות מבלי הבנה, אין לנו אלא רצונו ית'.	65502
על האבות הק' אחז"ל (חולין ה'): שהיו ערומים בדעת ומשימים עצמם כבהמה, שזהו תכלית השלמות	65503
להיות משימים עצמם כבהמה בלי שום הבנה, מכל הערומים בדעת יצא להם איני יודע כלום נעשה קודם	65504
לנשמע, ענין נשמע הבנות עצמיות אינו אלא יוצא דופן בהבריאה, יש בזה משום ריח של מינות ח"ו, לומר	65505
טעמים על מצות צריכים היתרים, ומצינו להחינוך באמרו טעמים על מצות, שהקדים לומר שחיבורו אינו	65506
אלא בשביל קטנים, וצריכים להבין את זה בצורך, כמו החיך שיש לו חוש הטעם ופשוט שזה אינו המכוון,	65507
ומיד כשהמאכל עובר מהחיך ולהלן אז נאבדו כל הטעמים וזה התכלית.	65508
כמו כן טעמי המצות, אינו אלא טעם ינעם לחיך אבל לא זה התכלית, התכלית הוא נעשה קודם לנשמע,	65509
מבלי שום מהלך מבלי שום מושג והבנה, אין לנו אלא רצונו, וזהו מצד טבע ומהלך הבריאה, על סוד גדול	65510
כזה עמד הכלל ישראל, וע"ז נאמר מי גילה לבני רז זה (שבת פ"ח.), סוד גדול ונישא.	65511
כשנתבונן היטב נראה שענין זה הוא סוד זה העולם, וכי מה רואים בעולמנו זה, הלא הכל כ"כ פשוט	65512
חשכות ויבשות עצים ואבנים, כשמסתכלים בארץ הרי רואים רק רפש וטיט, והנה אם יבואו ויאמרו לי	65513
שבעולם זה הפשוט מונח נפלאות ונצורות, יותר גדולות מאשר בהעולמות העליונים, הריני מאמין בזה	65514
באמונה שלמה, הרי בהרפש והטיט הלזה צומח מזון בשביל האדם, המזון הוא המחבר גוף ונפש, הרי	65515
סגולה של תחיית המתים ממש מונחת בכל עשב ועשב, ומה אנו רואים רק רפש וטיט.	65516
זהו סוד עולם המעשה, כשמתבוננים במעשה המצות הרי רואים יבשות ופשטות כ"כ, מצות תפילין הרי	65517
גדולה עד לשמים, כמה עולמות עליונים תלויים במצוה זו, ומה רואים במצוה זו של תפילין חתיכת עור	65518
פשוטה, קלף פשוט ורצועות פשוטות וחסל, מצות ציצית מה יש בה חוטים אחדים וקשרים זעירים ותו לא,	65519
זהו סודו של דבר שדוקא מה שהוא יותר יבש, יותר חשוך, הבנה מעוטה, דוקא בזה מונח כל הגדלות,	65520
דוקא בנעשה קודם לנשמע, נעשה באי הבנה, זהו רום המעלה היותר גדולה, ומשימים עצמם כבהמה, זהו	65521
המצב היותר גבוה שאין למעלה הימנו.	65522
בודאי שדור המדבר היו במדרגה יותר גבוהה הרבה מדורו של מרדכי, הן אמת שלמצב פנים בפנים זכו	65523
רק הם, הארת פנים באספקלריה המאירה אצלם היתה, אבל מכיון שהיה הכל אצלם במצב של הארת פנים	65524
באור היותר גדול, דוקא משום זה לא נשלמה בהם קבלת התורה, בדורו של מרדכי אצלם היה הכל היפך	65525
מהארת פנים, בחושך היותר גדול, אף זהרורית של אור לא ראו, הנס היה אצלם במהלך הטבע, שכל פרט	65526
ופרט לעצמו אפשר לתלות במהלך הטבע, אסתר מן התורה מנין שנאמר ואנכי הסתר אסתיר פני (חולין	65527
קל"ט), כל ההנהגה של מגילת אסתר היתה הסתר פנים בתכלית, שבכל המגילה לא נזכר שם השם.	65528
מצינו בחז"ל (יומא ס"ט), שלא אמרו גבור ונורא מפני שהם היו אמיתים ולא שקרו, וכיון שמצבם של	65529
מרדכי ואסתר היה במדת ההסתר והחושך לא ראו את שם השם, ע"כ לא הזכירו במגילה כלל את שם	65530
השם, ודוקא ממצב זה של חושך בתכלית, יצא להם קיימו וקבלו קבלת תורה גמורה, משום שזה יותר	65531
גדול נעשה קודם לנשמע, החושך הגמור יבשות בתכלית, זוהי המדרגה היותר גבוהה, וזוהי קבלת התורה	65532
האמיתית, נפלא מאוד הדבר. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' מ"ח).	65533
	65534

מאמר תעה

ויענו כל העם יחדו ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה (שמות י"ט ח').	0
בנעשה אין שיקול הדעת כלל אם לעשות אם לא לעשות, כל השיקול הדעת היא אחר הנעשה, אחר	1
הסכמתו ונכונותו לקבל את התורה, אז צריך לשיקול בתוך התורה איך לעשות, על האדם לבחור מה	2
שתבחר לו התורה הנקיה מכל תערובת של מדותיו, ולא ישען על שכלו כלום בעיקר הבחירה לבחור או	3
לא, כי זאת ברור שהתורה אינה פונה אותו אל מה שיזיק לו כי דרכיה דרכי נועם.	4

ובלי התורה לא יכול העולם להתקיים, כי הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם, והתורה	5
היא גשר של ברזל אשר יחזיק את האדם שלא יפול אל הים הזועף של החיים, נמצא שהאדם צריך שיהי	6
כל שיקול דעתו רק בתוך התורה, איך להעמיקה ולהרחיבה מכל הצדדין, שיהיו כל מעשיו ועניניו על צד	7
השלמות האמיתי.	8
ורק אז יכול האדם לעמוד ולהתקיים בחיים, בעת שימצא כי אין לו נגיעה עם עצמו, ויכול להפקיר כל	9
השלו אם ימצא שהתורה בוחרת לו כך, וכל מבטו ומגמתו הוא רק לבקש דרך התורה איך הוא כך או כך,	10
ומצד עצמו אין לו שום התקשרות לכל אופני המצב שהוא בו עתה, ויכול להפקיר את כל העבר שלו וכל	11
הרגליו, וכל מה שימצא מן המטרידים והמפריעים נכון הוא להתרחק מהם, רק אז תנחה אותו התורה אל	12
כל הצלחותיה.	13
ואם האדם יש לו טענה על התורה, באמת אין הטענה כי אם על עצמו שסר ממנה, והוא דומה בזה למי	14
שמתרעם על הרכבת שלא תנחה אותו אל מקום מגמתו אחר שקפץ ממנה, ועל האדם לקבל את התורה	15
בדרך של נעשה קודם לנשמע, ולהיות בטוח בדרכי התורה שלא תנחה אותו אל מה שיזיק לו, ואדרבה	16
יזכה על ידה לכל המעלות הזמניות והנצחיות השלמות והבטחון.	17
בכל פעולה וענין ודרך יהיה נכון לקבל כל מה שתבחר לו התורה, ולא יהיה לו עם נטיותיו העצמיים ועם	18
חיי ההרגל שלו שום נגיעה, כי אז בטח ישיג במדה גדולה כפלי כפליים, כמ"ש רז"ל פתחו לי פתח אחד	19
של תשובה כחודה של מחט, ואני פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרונות נכנסות בו.	20
ובהיות האדם מערב גם שיקול דעתו הקשור עם הרגליו וכל העבר שלו, ומתעכב לצאת כקטן שנולד	21
לחיות חיי התורה לבד, שמא יפגע על ידה ויפסיד דבר מה, ומסתפק שמא בדרך שכלו והכרתו יצליח	22
יותר, הן בשאלות החיים הן בשאלות השלמות, או שבדרך שלו הוא יותר בטוח שיישאר אצל התורה,	23
ונותן מקום להנשמע קודם הנעשה, סוף סוף יראה בחוש, כי לא די שלא ישיג מה שרצה, והדרך שלו לא	24
תמלא את תביעותיו ולא תשביע את רצונו, אלא עוד תקח ממנו מה שיש לו ותבגוד בו, מה שלא עלה על	25
דעתו מעולם כמ"ש הגאון ז"ל, אם אין אתה עולה מעלה מעלה על כרחך אתה יורד מטה מטה.	26
	27
כי אם לא ימסור את עצמו לגמרי ביד התורה, יהיה מאיזה טעם שיהיה, אם מפני שיחשוב שבדרכו יותר	28
קרוב שישגי, ויותר בטוח שישאר על בסיס נכון, אם הטעם הזה גופא לא ישליך על ה', וידע כי אם התורה	29
אומרת שרק זו היא הדרך הנעשה קודם להנשמע, מסתמא כל הדרכים בחזקת סכנה המה, אם לא יבחר	30
לעלות מעלה מעלה בדרך זה סופו שירד מטה מטה בעל כרחו, כי העיכוב הזה שמעכבו לעלות, אותו	31
העיכוב ימשוך אותו מטה מטה, ובפרט בתקופה של עכשיו לא סגי בפשרין אלא בחמין, כי אם לא	32
ישתמש בחמין גם הפושרים יצטננו. (מדרגת האדם ע' ל"ג).	33
	34
מאמר תעו	35
ויענו כל העם יחדו ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה (שמות י"ט ח').	36
אם כי אברהם אבינו כבר הגיע למדרגה כל כך גבוהה, עד שכח הרע לא היה יכול להכריחו לעשות היפך	37
השכל הפשוט, בכל זאת עדיין לא הגיע למדרגת אדה"ר קודם החטא, להיות שכלו שכל פשוט ממש, לכן	38
מצינו באברהם שזולגו עיניו דמעות בשעה שלקח את המאכלת לשחוט את בנו, אלא שכוח השכל שלו היה	39
כל כך חזק, שכל מפריע שהיה מתנגד לו היה יכול לנצחו בשכלו, כמו שראינו במעשה העקדה.	40
אבל מה שנוגע לפנימיות הטבע כמו זליגת הדמעות זה נשאר אצלו, מאחר שלא היה שכלו שכל פשוט כל	41
כך כמו שהיה אדם הראשון קודם החטא, באופן כזה היה נמשך מצב חיי הרוח של אדם המעלה, כמו שם	42
ועבר ושבטי י"ה משך כמה וכמה דורות, אולם אף אחד מהם לא הגיע למדרגת אדם הראשון קודם החטא,	43
הזוהמה שהטיל בהם הנחש לא סרה ולא נמחתה עד שעת מתן תורה.	44
אולם בשעת מתן תורה הגיעו למדרגה כל כך גבוהה עד שפסקה זוהמתם לגמרי, ונעשו כמו אדה"ר קודם	45
החטא, והמדרגה ההיא השיגו בעת שהקדימו נעשה לנשמע, מפני שאז החליטו להתחיל לחיות על פי צווי	46
הבורא בלי שום פשרה כלל, ושלא יבחרו זולת מה שתבחר להם התורה, ולא יפקפקו כלל בדבר אם לקבל	47
התורה או לא לקבל, לעשות או לא לעשות, על עצם המעשה אמרו נעשה, ופירושו אנו מוכנים לעשות	48
רצון ה' כמו שהמלאך מוכן לעשות, בלי שום דרישה וחקירה כלל, ועיקר השמיעה הוא רק לברר איך	49
לעשות.	50
ולכן כשהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצתה בת קול ואמרה מי גילה רז זה לבני (שבת פ"ח), זאת אומרת	51
מי גילה להם אותו המפריע הגדול להשגת השלמות, הלא הוא מה שמבקש האדם תמיד הנשמע קודם	52
הנעשה, וחקירתו מקודם אם צריכים אם לא הלעשות או לא, וחששתו שמא יגיע לו רעה מזה, או שמא לא	53
יוכל לחיות על דרך זו.	54

מי גילה להם שכדי לעמוד על מדרגת אדם הראשון קודם החטא בלי שום נגיעה טבעית ונטיה רצונית, מה	55
לקבל ומה לא לקבל, אלא כמו שכל פשוט הוא מוכן לעשות רצון קונו, ובכדי שמדרגה זו לא תשונה	56
לעולם, צריך האדם להשריש בעצמו יסוד זה להקדים הנעשה קודם להנשמע, ולא ישאל הלקבל אם לא	57
לא מיניה ולא מקצתיה, אלא ימסור עצמו לבחור בכל מה שבחרה לו התורה, ויבקש להבין איך לעשות,	58
ובזה השיגו המדרגה הגבוהה כמו אדה"ר קודם החטא, כי מיד שהקדימו נפסקה זוהמתם.	59
היסוד הזה הצליח כל כך, עד שהגיעו על ידו למה שהעידה עליהם התורה, וכל העם רואים את הקולות,	60
ופירשו חז"ל שהיו רואים את הנשמע ושומעים את הנראה (מכילתא יתרו), השגתם היתה כל כך גדולה	61
עד שלא התפרד אצלם השכל מן החוש.	62
בשכל יכול האדם לצייר דרך של האדם השלם, אבל כיון שאינו רואה אותו בחוש, נשאר הציור הלזה כמו	63
תמונה שעינים לה ולא תראה, ועוד פחות ממנה, כי התמונה אף שאיננה תמונה חיה, בכל זאת היא	64
מתאימת לדבר המצוייר, לא כן ציור חיי השלמות בשכל האדם, כיון שמעולם לא חי חיי האדם השלם גם	65
הציור שמצייר אינו נכון.	66
וזהו שאמר הנביא שמעו שמוע ואל תבינו, כי אף ששומעים אנו חסר לנו השמיעה בעומק, וסיבת הדבר כי	67
האדם שבעצמו אינו שלם ויש לו דבר המעכבו מלהיות כך, אותו המעכב עצמו חוצץ בעדו שאינו יכול	68
לשמע היטב, ולו טעם לחיות חיי התורה כי אז החכים אותו הנסיון, אבל אם להתמסר לחיות חיי התורה	69
כמו שהיא אינו מסכים, אלא רוצה לדעת מראש מה כתיב בה אם מתאמת היא לחפצו אם לא, אז בודאי	70
כמו שהוא חפץ כן יראה ולא יראה הדבר לאמיתו, וממילא נפרדת אצלו התורה מן החוש כי לא ניסה	71
לחיות על פי דרכה.	72
לא כן בשעת מתן תורה שהקדימו נעשה לנשמע, ומסרו את עצמם לחיות חיי התורה בחוש, הגיעו להשגה	73
כל כך שהיו רואים את הנשמע, היינו שמחיצת המדות וכל דבר החוצץ בעד הראיה לא חצץ להם כלל, כמו	74
שמחיצה אינה מפסקת בעד השמיעה ושמעו את הנראה, כי לפעמים יזדמן לאדם אבן ספיר והוא רואה	75
אותו, אבל כיון שלא שמע מעולם כי הוא דבר יקר לא יחוס עליו, אבל הם שמעו את הנראה ולא חסר להם	76
שום מושג בעולם, כמו לאדם הראשון קודם החטא שלא היתה לו שום מחיצה מפסקת.	77
ואל תתמה איך עשו להם עגל מסכה אחרי הכרה חזקה וברורה כזו, כי הלא ידוע שהיה ערב רב ביניהם,	78
ואם נעיין בדבר נמצא שאין כאן מקום לתמוה, כי הלא התורה מעידה שראו שבושש משה, ופירשו חז"ל	79
בא שש וטעו במנין הימים, ועוד שאמרו כי זה האיש שראו משה מוטל מת במטה, ומה נוכל להטיל עליהם	80
אשמה, מה היה להם לעשות מאחר שטעו? ועל עצם העגל ג"כ לא נוכל לחייבם שהרי עשו אותו רק	81
למנהיג, כמשה"כ אשר ילכו לפנינו, ובאמת היה להם מקום לטעות יען כי משה מת, ומי יודע מה היה אתו	82
עד הנה?	83
אמנם כבר כתב הרמב"ן ז"ל שהשקר אין לו רגלים, היינו שאין להרע בית אחיזת עינים הנקרא פאקוס,	84
שבו מרמים בני אדם ולוקחים מהם ממונם, וכל כוחו של אחיזת עינים אינו אלא במהירותו, שממהרים	85
לעשות את הפאקוס, עד שהאדם אינו יכול להסתכל בו כראוי, ולו הביט בראיה חדה אז היה מכיר ודאי את	86
השקר והזיוף שבו, ורק המהירות הנפלאה גורמת להטעות את החוש.	87
וכן ממש דרכי היצר, השטן אינו יכול להראות את העבירה בצורת דבר טוב, וכל כוחו הוא למהר בהליכתו	88
כל כך, עד שבשעה שאדם מתחיל להביט ולחשוב אודותיו, כבר גמר מעשהו והאדם הוא עומד אחר	89
המעשה, ולכן הרשעים אינם פורשים מדרכם אף כי יודעים הם כי רע ומר הוא, כי היצר ממהר בהליכתו	90
והוא מתנהג בכבודות לעומתו, לכן הוא תמיד מנוצח.	91
גם במעשה העגל לא היתה יכולת בידי השטן להראות בצורה בולטת שמשה מת ומלאכים נושאים אותו,	92
כי במציאות אין הדבר כן, והראותו היתה רק אחיזת עינים שממהר להטעותם ולרמותם, ולו הסתכלו	93
בהסתכלות חדה לא היו רואים מה שראו, וראיה לדבר ששבט לוי נמצא שלם כשציוה משה מי לה' אלי,	94
ואם היה המראה ניכר לכל בלי שום זיוף, מדוע לא חשש גם שבט לוי עליו, אלא שעל כרחק אחיזת עינים	95
היתה ומי שרצה לטעות טעה, ושבט לוי שלא רצה לטעות לא טעה, וזאת היא אשמתם שלא הביטו כראוי,	96
ועוד צרפו לזה טעות השש שעות, ושבט לוי לפי שלא טעה במשה מת, לא דחקו אותם גם השש שעות	97
לעשות עגל.	98
וממעשה העגל נוכל לדון שדרכי היצר הם אחיזת עינים, וכל כחו בזה שממהר מעשהו, אולם הבחירה	99
בידינו ושבט לוי מחייב את הטועים, וגם מזה נוכל להבין שהחטא לא היה פשוט כל כך, כי הלא גם אחר	100
מעשה העגל לא ירדו ממדרגתם לגמרי, וכמו שפירש הרמב"ם ז"ל את הפ' ולא שתו איש עדיו עליו,	101
שהכרת עוותתם היתה אצלם כל כך חזקה, עד שנתנו החיים הנצחים שהשיגו בשעת מתן תורה כדי	102
שימחלו להם חטא העגל. (מדרגת האדם).	103
	104

מאמר תעז	105
ויענו כל העם יחדו ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה (שמות י"ט ח').	106
אנשי כנסת הגדולה תקנו לנו בברכות ק"ש, בעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדם חקי חיים, ויש לשאול מה	107
מקום לבטחון בהשגת הרוחניות, והרי לכאורה אין ענין לבטחון אלא בצרכיו הגשמיים שהאדם משליך	108
יהבו על ה', ומי שהוא ראוי לכך ועושה כן באמת, אף הקב"ה עושה רצונו והוא מכלכלו וכאמז"ל (ברכות	109
ל"ה), כשישראל עושים רצונו של מקום מלאכתם נעשית ע"י אחרים, וזוהי המעלה העליונה של בטחון,	110
אבל בענינים הרוחניים הרי עליהם נאמר הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, ודבר זה נמסר לבחירתו של	111
האדם, ואין דרך אחרת לזכות בהם אלא ע"י עבודה ועמל, ומה מקום לבטחון בזה.	112
אכן אף שאמנם כן הוא, מ"מ לא רק שיש מקום לבטחון ברוחניות, אלא שאי אפשר בלא בטחון, ההבדל	113
הוא שאין ברוחניות ענין של השלך על ה' יהבך, בזה אין הבטחון בא אלא אחרי העבודה והיגיעה עד שידו	114
מגעת, שאז הוא נצרך לעזר האלהי וסייעתא דשמיא, ולזה הוא זוכה לפי מדת הבטחון שלו, ולכשתבונן	115
בברייתא דרפב"י שהיא המסילה העולה בית אל, ומדרגותיה הן המעשים הקודמים להכמה, נראה כי	116
מתחילת הזהירות עד סוף מדרגת הקדושה, דרך השגתם היא תחילתה יגיעה וסופה עזר ה'.	117
הנה במדת הזהירות שהיא הראשונה בהמדות המנויות בברייתא כתב המס"י, ענין הזהירות הוא שיהיה	118
האדם נזהר במעשיו ובעניניו, כלומר מתבונן ומפקח על מעשיו ודרכיו הטובים הם אם לא, כי היצה"ר	119
איש מלחמה הוא ומלומד בערמימות, וא"א לימלט ממנו אלא בחכמה רבה והשקפה גדולה, הרי שהזהירות	120
היא ההתבוננות ושימת לב בלי היסח הדעת, ובחכמה רבה והשקפה גדולה, אף על פי כן כתב שם בסמוך,	121
ופשוט הוא שאפילו אם מפקח האדם על עצמו אין בכוחו לינצל אילולא הקב"ה עוזרו, כי היצה"ר תקיף	122
מאוד, וכמ"ש צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ה' לא יעזבנו בידו.	123
הרי שאף שהזהירות עיקרה עבודה ויגיעה עצמית, בכל זאת אינה נקנית אלא על ידי עזר ה' שזוכה לזה	124
כגמול על עבודתו ויגיעתו הקודמת, וביותר מצינו כן בקדושה שהיא האחרונה שבמדות שבה כתב ז"ל,	125
ענין הקדושה כפול הוא, תחילתו עבודה וסופו גמול, תחילתו השתדלות וסופו מתנה, תחילתו הוא מה	126
שהאדם מקדש עצמו, וסופו מה שמקדשים אותו.	127
הוא מה שאז"ל (יומא ל"ט), אדם מקדש עצמו מעט מקדשים אותו הרבה, מלמטה מקדשים אותו מלמעלה,	128
ההשתדלות הוא שיהיה האדם נבדל ונעתק מן החומריות לגמרי, ומתדבק תמיד בכל עת ובכל שעה	129
באלהיו, הרי שמדות העבודה והיראה תחילתן עבודה וסופן סייעתא דשמיא, והסייעתא דשמיא מובטחת	130
היא לאלה שהם יודעים את הידיעה הגדולה הלזו, שהם זקוקים תמיד לעזר ה' בדרכי עבודתם והליכתם	131
עמו.	132
זהו שאז"ל (שבת פ"ח), ההוא צדוקי דחזייה לרבא דקא מעיין בשמעטא, ויתבה אצבעא דידה תותי כרעא	133
וקא מייץ בהו וקא מבען אצבעתיה דמא, א"ל עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו אכתי בפחזותייכו	134
קיימיתו, ברישא איבעי לכו למשמע אי מציתו קבליתו ואי לא לא קבליתו, א"ל אנן דסגינן בשלימותא	135
כתיב בן תומת ישרים נתנחם, הנך אינשי דסגן בעלילותא כתיב בהו וסלף בוגדים ישדם, ופירש"י ז"ל	136
התהלכנו עמו בתום לב כדרך העושים מאהבה, וסמכנו עליו שלא יטעינו בדבר שלא נוכל לעמוד בו ע"כ.	137
ולכאורה היא טענה גדולה, שהקבלה צריכה שתהיה לפי אפשרות הקיום, והיה להם לאמוד תחילה את	138
מדת אפשרותם, וכאשר עשו באמת אומות העולם, וכמ"ש ז"ל בספרי כשנגלה המקום ליתן תורה	139
לישראל, לא על ישראל בלבד הוא נגלה אלא על כל האומות, בתחילה הלך אצל בני עשו ואמר להם	140
מקבלים אתם את התורה, אמרו לו מה כתוב בה אמר להם לא תרצח, אמרו לפניו רבוננו של עולם כל	141
עצמו של אותו אביהם רוצח הוא, ועל כך הבטיחו אביו ועל חרבך תחיה, לא היתה אומה שלא הלך ודפק	142
על פתחה אם יקבלו את התורה.	143
והנה הגילויים לאומות העולם היו ודאי לנביאים שלהם וליחידי הסגולה שבהם, והתשובות לא היו של מה	144
בכך, אלא תשובות של אחר העיון בכוחות נפשם וירושת אבותיהם, שעל פיהם מצאו שאין בכוחם לקבל	145
את התורה כי אין בכוחם שיקיימוה, וע"ז השיב לו רבא אנן דסגינן בשלימותא כתיב בן תומת ישרים	146
נתנחם, שהתהלכנו בתום לב וסמכנו עליו, אבל הנך אינשי דסגן בעלילותא, כתיב בהו וסלף בוגדים ישדם,	147
שלא ירשו מאבותיהם תומת הנפש שתנחם ותביאם לבטחון על ה' שיעזור להם, הם ירשו מאבותיהם	148
הבוגדים סלף שהכל תלוי בכוחות העצמיים וכדעת הצדוקי וזה ישדם.	149
וזהו ידיעה גדולה שעל כל אדם מישראל לדעת בעניני עבודתו לקונו, שיתרחק מלאמוד את עצמו לפי	150
כוחות נפשו גרידא, ויחשוב שלכך יוכל להגיע ולכך לא יוכל, ולדמות בנפשו שזה אפשר לו וזה אי אפשר	151
לו, כי זוהי מחשבת אוה"ע ולא באלה חלק יעקב, כי המעשים והשלמות יכולתם ואפשרותם אינם נאמדים	152
לפי כוחות הנפש המוגבלים, אלא לפי העזר מה' שאין לו גבול, ולזה זוכים ע"י תומת ישרים המביאה לידי	153

בטחון בה', וזהו שתקנו לנו אנכה"ג בעבור אבותינו שבטחו בך על אפשרות קיום התורה, ולא סמכו רק על כוחות עצמם, ולפיכך ותלמדם חקי חיים.	154
והנה אף שכונה זו נכונה היא בדבריהם ז"ל, מכל מקום מפשטות הדברים של בעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדם נראה, שלעצם התלמוד זוכים ע"י הבטחון, אז"ל (ב"ר מ"ד ה') אל תירא אברם לפי שהיה אברם מפחד ואומר, בין כל אוכלוסין שהרגתי שמא היה ביניהם צדיק אחד או ירא שמים אחד, לפיכך נאמר לו אל תירא אברם ע"כ.	155
אנו למדים מזה ביתר בהירות, שיותר ממה שהיו זקוקים יחידי העולם לבטחון בעניני עולם הזה, היו נזקקים לו בעניני עבודתם, כי הלא לא נתירא אברם קודם שיצא ללחום עם המלכים להציל את לוט, ולא מצינו שהוצרך לזה להבטחה מיוחדת שה' יהיה מגן לו, כי היה לבו בטוח ושלם בהצלחתו ונצחוננו, כיון שמלחמתו מלחמת קודש היא להצלת קרובו וודאי היה לו שיצליח, ואימתי היה ירא ומתפחד רק אחר שחזר מהמלחמה עטור נצחון.	156
ומה היתה היראה שמא סוף סוף גם אחרי טהרת לבבו ומסירת נפשו, אולי לא כיון בכל זאת אל האמת לגמרי, שאף שהדבר בכללו ודאי היה ע"פ רצון ה' והיה מעשה גדול מאוד, ואחד מן הנסיונות הגדולים שנתנסה בו אברם אבינו, מ"מ נתירא אולי היה בו איזה פרט קטן שלא כתורה, כי שמא היה ביניהם צדיק אחד או ירא שמים אחד, והצדיק הזה לא היה בדין להרגו.	157
גם בהעמידה על האמת של תורת המעשים, אי אפשר לו להאדם שיגיע ע"י השתדלותו בלבד, ולפיכך אי אפשר היה לא"א ע"ה אחרי כל עיונו לעמוד על ההלכה על בוריה, והיה ירא שמא לא כיון אל האמת ולא בא בסוד ה' בדבר זה, עד שנתגלה אליו המקום ואמר לו אל תירא אנכי מגן לך שתכוון אל האמת כתורה וכהלכה ואין לך לפקפק, כיון שעמלת לעמוד על האמת ויגעת עד גבול היכולת מעתה אנכי מגן לך.	158
ולזה אין זוכים אלא ע"י השתדלות שלמה ביישור המעשים ואח"כ התמימות והבטחון על ה', ודור מקבלי התורה שזכו לתורה שהיא להודיעך קושט אמרי אמת, מפני שהיה להם תומת ישרים תנחם מתחילה להכין עצמם הכנה ראויה, ולהשתלם בשלמות הנדרשת כפי גבול האפשרות, ואח"כ לבטוח בה' עד שהקב"ה גילה להם סודו והודיעם את בריתו, וזהו בעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדם חקי חיים. (דליות יחזקאל).	159
	160
	161
	162
	163
	164
	165
	166
	167
	168
	169
	170
	171
	172
	173
	174
	175
	176
	177
	178
	179
מאמר תעז	179
ויענו כל העם יחדו ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה (שמות י"ט ח').	180
כמה יגעו חכמי האומות בכל דור לברר האמת אשר יחיה האדם בה, הן בדעות והן במדות ומעשים טובים וכל ימיהם עמדו ע"ז, ואם כל ימיהם בילו לבקש את האמת, מתי חיו החיים הרוחניים שלהם, כמו אם ידאג האדם לבקש המזון הגשמי לגופו ויארכו הימים הלא ימות ברעב, שהמזון הוא נחוץ לאדם בכל עת, שנית נראה כמה קשה להם להשיג את האמת אף משהו ממנה, וכמה חלוקים בדעותיהם, וכמה דעות ומדות בלתי אמיתיות העלו בחקירותיהם.	181
מזה נראה כמה קשה למצוא האמת אשר יחיה האדם בה, וכמה יש לנו לשמוח בתורתנו הק' אשר תכיל בקרבה כל האמיתיות של כל העולמות עליונים ותחתונים, אין דבר נעלם ממנה ואין נסתר מנגד עיניה, צופה ומבטת עד סוף כל המעשים, על דעותיו ומדותיו מעשיו ודרכיו, וכל הליכותיו של האדם עד תכלית כל פרטי עניניו הרוחניים והגשמיים, אין דבר אשר יקרה לאדם שלא שמה התורה את לבה עליו, להורות לנו את הדרך הטובה והישרה, אין דבר בעולם אשר יבוא ליד האדם בכל עניני חייו שלא ימצא לו פתרון נכון בתורה.	182
אין אף חלק אחד מאלפי אלפים מעניני חייו הגשמיים והרוחניים של אדם אשר לא ימצא בתורתנו הק', כל נגע ופגע אשר ימצא את האדם, על הכל ימצא את הדרך הישרה והאמצעי האמיתי לצאת ממנו, וע"ז אמר דהמע"ה ואתהלכה ברחבה כי פקדיך דרשתי, שלא היה דבר הצריך לו בכל עניניו אשר לא מצא בתורה, מפני זה היה הילוכו ברחבה, ועל מתן תורתנו הק' לבד ראוי להיות השבח הגדול, אילו פינו מלא שירה כים ולשוננו רנה כהמון גליו, ושפתותינו שבח כמרחבי רקיע אין אנו מספיקים להודות לך ה' אלהינו.	183
דבר זה נעלם מעיני הרבה בני אדם אשר ראוי לדעת אותו, ובראשית עמדו של אדם על דעתו, ראוי להיות דבר זה ראשית ידיעתו וראשית הבנתו והכרתו, שתורתנו הק' היא הטובה הגדולה מכל הטובות הגדולות אשר הטיב הקב"ה לעם ישראל ולכל העולם, אין קץ ושיעור לטובתה הגדולה של תורתנו הק', אשר לעומתה כל הטובות שבעולם כאין ואפס, כתהו ובהו נחשבו.	184
אבל יקר למצוא מי שישים לבו להבין זאת, הוא אחד מן הסודות הנסתרים בסיבת גלותנו, מפני שחיבה חכמתו ית' לנסות את ישראל בגלות המר, לדעת האם נדע שכל הצרות והמצוקות וכל הגזירות הרעות,	185
	186
	187
	188
	189
	190
	191
	192
	193
	194
	195
	196
	197
	198
	199
	200
	201
	202

אשר סבלנו ואשר עודנו סובלים בגלותנו, כולם כשחוק ודבר בטל לעומת טובתנו הגדולה במתן תורתנו	203
הק' תורת אלהים חיים.	204
בה נמצא כל האמיתיות, כל דעה ישרה, כל מדה נכונה, וכל מעשה טוב, ככתוב משפט וצדקה ביעקב אתה	205
עשית, כלומר מה שנמצא בנו צדקה ומשפט אתה עשית, והוא בתוה"ק לא תחסר כל בה, וכמו שנמצא	206
בעולם כל מיני מזון לחיים הגשמיים, כן נמצא בתורה כל מיני מזון הראויים לנפשנו והמועילים ג"כ לחיי	207
גופנו, אין הבדל בזה בין העולם ובין התורה הכל מיוצר אחד, הכל נמצא בתורה מוכן ומזומן בכל עת ובכל	208
שעה, לזון ולהחיות את נפשנו מבלי צורך לבקשם למרחוק, כי קרוב אליך הדבר מאוד.	209
בזה נראה הצד השווה שבעולם ובתורה, המעט לנו טובתה של תורתנו הק', עוד הוסיף לנו הקב"ה דברי	210
הנביאים והכתובים אשר אין ספק לנו בדבריהם, נוכל לאמר שאנו נמצאים בים של אמת, כים הגדול	211
המקיף כל העולם, וכל מעשינו הוא לעמול תמיד על התורה לשאוב ממנה המים החיים, המה האמיתיות	212
בלי קץ ותכלית אשר נחיה בהן בשני העולמים, אין אנו צריכים לבקש את האמת בשמים, במחקרים	213
הדקים והעמוקים, כי אם נסתכל בדברי תורה הכל מוכן לפנינו, ליקח מפריה ולשבוע מטובה.	214
בזה יש להבין מה שהרבו חז"ל בשבח ישראל שהקדימו נעשה לנשמע, לכאורה שבחם הוא בהגלות טוב	215
לבם ומסירת נפשם לתורה, אבל איזה שבח של חכמה יש בזה? אמנם זאת היתה חכמתם שהשכילו להבין,	216
שדברי תורה מזון רוחני לנפשנו כמו המזון הגשמי לגופנו, ובלעדם אין לנו חיים, ואי אפשר להניח הנעשה	217
עד אחר הנשמע, כמו שלא ימצא שוטה בעולם אשר יאמר, לא אוכל ולא אשתה עד אשר אבין סוד המאכל	218
והמשקה פעולתם ותועלתם, כן ראוי להתנהג עם דברי תורה המזון האמיתי והיחיד לנפשנו, ע"כ השכילו	219
להבין שאין תלוי נעשה בנשמע.	220
עוד דבר כמו שאי אפשר לעמוד על תוכן פעולתם ותועלתם של המאכלים, עד אשר נאכלם ונטעום טעמם	221
ונרגיש פעולתם בטבע גופנו, כן אי אפשר לעמוד על אמיתתם ופעולתם של דברי תורה, עד אשר נעשם	222
ונטעום טעמם ופעולתם בנפשנו, ע"כ השכילו להקדים נעשה לנשמע שע"י שנעשה נשמע, וכמו שאמרו	223
חז"ל שכל טוב ללומדיהן לא נאמר אלא לעושיהן.	224
בהכירנו הטובה הגדולה אשר עשה הקב"ה לנו במתן תורתנו הק', תתלהב נפשנו מאוד להלל ולשבח תמיד	225
את שמו הגדול ית' בעד הטובה הזאת, וראוי לכל אחד מישראל שתהיה שמחת עולם קבועה בלבנו,	226
ושירגיש תמיד נועם בנפשו ולראות עצמו למאושר, ולאמר לעצמו מה טוב ומה נעים לי שאינני צריך ליגע	227
לבקש את האמת, אם אחפוץ לדעת מה מהאמיתיות, אין לי כי אם לפתוח ספר מספרי התורה והנביאים	228
והכתובים ודברי חז"ל ולהסתכל בו לבד, והנה כל האמיתיות לפני, גלוי ומוכן להשתמש בהן כאות נפשי	229
ולהתהלך בהן כטוב בעיני. (יסורי הדעת).	230
	231
מאמר תעט	232
ויענו כל העם יחדו ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה (שמות י"ט ח').	233
אמרו חז"ל (שבת פ"ח), בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצתה בת קול ואמרה להם, מי גילה לבני	234
רז זה שמלאכי השרת משתמשין בו, דכתיב ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו,	235
מעיקרא עושי דברו ואח"כ לשמוע בקול דברו ע"כ, הנה אם אחד יאמר לחבירו יודע אתה כי עשיתי לך	236
הרבה טובות, היית הרבה פעמים בסכנות גדולות ואני הצלתי את חייך, ויענה לו אמת, א"כ רצוני	237
שתישבע לי שכל מה שאדרוש ממך תמלא, ודאי שיענה לו אני מוכן לישבע אבל אם יהיה ביכולתי.	238
רק מלאכי מעלה יכולים לקבל על עצמם למלא אחר כל דרישה בלא הגבלה, כי מלאך אינו צריך לחשוש	239
שמה יחלה ולא יוכל למלא שליחותו, כי אין לו גוף שיחלה גם לא יפחד שמא יעמוד כנגדו או מים	240
וכדומה, כי המלאך איש לא ישרפהו מים לא ישטפוהו, כמו"כ אין לו משפחה אשר צריך לדאוג עבורם, לכן	241
על המלאכים נאמר גבורי כח עושי דברו ואח"כ לשמוע בקול דברו, אבל אדם שהוא תחת מצבים כאלו,	242
לא יוכל לקבל על עצמו כל אשר יוטל עליו מבלי להזכיר מצבים ומאורעות אשר עלולים לעמוד כנגדו.	243
אבל בני ישראל אף כי ידעו כל זאת ודאי אעפ"כ לא היססו כלל, וענו ואמרו כולם יחד כאיש אחד נעשה	244
ונשמע, כלומר אנו מקבלים עלינו לעשות כל מה שנצטרך לעשות ע"פ ציווי התורה, אף כי לא ידענו מה	245
שיבוקש מאתנו, כי מה יכול להיות יותר מזה שידרוש הקב"ה מאתנו, למסור נפשנו ולמות עבור קיום	246
התורה והמצוה, הרי אנו מוכנים!	247
באיזה כח נטלו על עצמם עול גדול וכבד זה, ולא חששו שמא לא יוכלו לעמוד בו, אין זה אלא כח האמת	248
המושרש בקרב לבם מאבותיהם, והאמת אינו חת מפני כל, עם האמת יכולים לעבור באש ובמים, לכן	249
ביודעם כי הקב"ה אמת והוא הנותן להם תורת אמת, קבלוה בתוקף ועזו בלא שאלות אם יוכלו לעמוד בה	250
אם לאו, וקבלו עליהם ועל זרעם עד עולם לבלי לזוז מהתורה כמלוא נימא, אם באש יעמדו כנגדם איתה	251
יעבורו, כי האמת לא ישתנה ולא יתחלף לעולם, התורה היא נצחית כי תורת אמת היא.	252

אמנם כן ראינו כל זמן גלותנו מאז ועד עתה, בני ישראל מוסרים נפשם באומץ ועוז עבור קיום התורה והמצוה, וכמו שאירע את אבותינו בספרד, שגזרו עליהם גזרת השמד, והיו מענים אותם בכל מיני עינויים קשים ומרים ולא החליפו דתם, אחד מעינויי התופת שהיו שם קראו אותו תנור מרקד, שהיו מעמידים חבית גדולה על תנור אש ונותנים שם יהודי ערום, ומכיון שהתחילו רגליו להשרף היה נזרק למעלה בכאביו ונופל שוב למטה, וכן הרבה פעמים עד שהיה נחרך כולו כצלי אש, ועל כל כויה וכויה אומרים לו שאם יודה בעבודה זרה יוציאווהו למרחב ויחיה, והוא באחד ולא ישיבנו, בירך ברכת קידוש השם ויצאה נשמתו בשמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד!	253 254 255 256 257 258 259
הוא מה שאחז"ל (ביצה כ"ה), מפני מה ניתנה תורה לישראל מפני שהן עזין, וכן אמרו שם ישראל עזין שבאומות, פירוש עזין מפרש הרמב"ן שהיו אומרים לנפשם או יהודי או צלוב! כלומר שלא יותרו על התורה, ולא יעשו בה פשרות וחקירות להתאים את התורה להזמן חלילה וחס, בכל עת לעולם יעמדו על קיום התורה במילואה במסירות נפשם גופם ומאודם, ולכן נתן הקב"ה שהוא נצחי את התורה הנצחית לעם הנצחי לנצח!	260 261 262 263 264
יודע אבינו שבשמים שזעקת נעשה ונשמע שיצאה מפי כולם כאחד במעמד הר סיני, לא יפסק ולא ישתנה בכל דור ובכל מצב, יהיה מה שיהיה אחר בל יסוגו כי עזין הם ישראל, אין בכל אומה ולשון כח אמת זה בשום ענין ואופן, כי הוא רק כח אלקי אשר פועם בלב אומה זו, כח על אנושי זה הוא אשר עורר התפעלות בשמי מרום, ובת קול יצאה והכריזה ואמרה מי גילה רז זה לבני, לשון שמלאכי השרת משתמשין בו.	265 266 267 268 269
ואמנם לולא זאת אם לא היינו מקדימין נעשה לנשמע, לא היינו זוכים לקבל את התורה, כי רק בכך מותנה קיום התורה, אשר לא נחליפנה ולא נמיר אותה לעולם במסירת נפש ללא סייג וללא גבול, בכל עת ובכל מצב, גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו, וזהו נעשה דהיינו נעשה ונקיים מצות ה' בכל מקום ובכל זמן ובכל אופן, ונשמע כלומר שאנו צריכים לדעת מה לעשות.	270 271 272 273
והנה אח"כ כתוב ויתייצבו בתחתית ההר, ואמרו חז"ל מלמד שכפה הקב"ה עליהם ההר כגיגית ואמר להם, אם אתם מקבלים את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם, א"כ הרי"ז הכרח שהכריחנו הקב"ה לקבל את התורה אם רוצים בה או לא, והרי"ז סתירה, שלפני כן הקדימו ישראל מעצמם ואמרו נעשה ונשמע, ויצאה בת קול מן השמים מי גילה לבני רז זה לבני, וא"כ בשביל מה צריכים לכופ עליהם הר כגיגית ולהכריחם בכך, הלא מדעתם וברצונם הכריזו חגיגית נעשה ונשמע?	274 275 276 277 278
המהר"ל מפראג ז"ל אומר בזה, שהקב"ה דורש מכלל ישראל שיקיימו את התורה לא מחמת יראה שלא יענשו, אלא שידעו שכל החיים הוא התורה, כי בלא תורה האדם חי חיי בהמה ועוד גרוע מזה, כי האדם בחיותו חיי בהמה הרי הוא הוא חיה טורפת, שכל מגמתו ותאות נפשו לבלוע להשחית ולחבל כל מי שיעמוד בפניו, כמ"ש חז"ל (ב"מ פ"ג:), תשת חשך ויהי לילה זה העולם הזה שדומה ללילה, בו תרמוש כל חיתו יער אלו הרשעים שדומין לחיות היער, כי בלא תורה בלא אמונה נעשים כחיות היער לטרוף אחד את השני.	279 280 281 282 283 284
אבל היות והאדם אינו עומד במצב אחד תמיד, כי סוף סוף אינו מלאך, ואף שיש בו נשמה עליונה חלק אלוה ממעל, אבל הוא מורכב גם מחומר עפר מן האדמה, ויש זמנים שהוא מאבד הרגשותיו הנעלות ואז נשאר בטבעו נפש הבהמית, ומתעוררים מדותיו הרעות וטבעי גופו, לא יעצור עצמו לרדת עד דיוטא התחתונה, ויוכל להגיע גם לרציחה וניאוף וכל תיעוב, כי כזאת הרכבתו של אדם מן הקצה אל הקצה, נשמת חיים חצובה מתחת כסא כבודו ית' עם גוש עפר גס.	285 286 287 288 289
נכון הוא שבזמן שהאדם עומד במצב מרומם בדעת והשכל והרגשים נעלים אין צורך להראות לו השבט, אבל לא תמיד עומד במצב זה לכן נצרך גם לאזהרות לא תרצח, לא תגנוב, לא תנאף, ואף מתרין בו לא בהסברים עדינים ודברי חכמה עליונים, אלא דע כי שופך דם האדם באדם דמו ישפך, וכן כל האזהרות והעונשים המפורשים בתורה.	290 291 292 293
זהו מה שאחז"ל שצריכים לשני הדברים יחד, צריכים אהבת ה' כי אין האוהב שונא, אבל צריך גם יראה כי אין ירא מבעט, מוכרח הוא בשני הדברים יחד, שאפי' לאחר שאמרו ישראל נעשה ונשמע כפה עליהם הר כגיגית, ללמד לבני ישראל שצריך שני הדברים יחד, עם האהבה הגדולה והמעלה העליונה שהקדימו נעשה לנשמע כמלאכים, כפה עליהם הקב"ה ג"כ ההר כגיגית. (לב אליהו).	294 295 296 297 298
מאמר תפ	299
ויענו כל העם יחדו ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה (שמות י"ט ח').	300
אמר רבי אלעזר בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצתה בת קול ואמרה מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשין בו (שבת פ"ה.), וכן איתא שם דבזה שהקדימו נעשה לנשמע זכו לשני כתרים, ופירש	301 302

רש"י שהיו עשויים מזיו השכינה, ואחרי שחטאו בעגל ניטלו מהם הכתרים, הרי שהקדמת נעשה לנשמע	303
היה בה להעלותם לדרגות על אנושיים, להדמות למלאכים ולהיות מוכתרים בזיו השכינה.	304
איתא במדרש משל למלך שאמר לעבדו לשמור שני כוסות מזכוכית יקרה ובא עגל ושבר את האחד, אמר	305
לו המלך דע והזהר בשני, כך אמר הקב"ה שני כוסות מזגתם בסיני נעשה ונשמע, שברתם נעשה ועשיתם	306
לפני עגל הזהירו בנשמע (שמו"ר כ"ז ט'), דברי המדרש צריכים ביאור דמה תועלת שיזהרו בנשמע אם	307
כבר פרקו מעצמם עול העשייה, הרי גדולת התלמוד הוא שמביא לידי מעשה (ב"ק י"ז), וכבר אמרו חז"ל	308
האומר אין לו אלא תורה אף תורה אין לו (יבמות ק"ט:).	309
אולם פשר הדבר ששני מיני עשייה יש, יש מעשה הנובע מהבנת השכל, ויש מעשה שאינו נתפס בשכלו,	310
בזה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, התכוונו בזה שמקבלים את התורה בתמימות כזאת, שאפילו דברים	311
שלא יושגו על ידי שכלם קבלו על עצמם, אילו היו אומרים נשמע ונעשה היה קבלתם דוקא במה שיבינו	312
בשכלם, אבל לא דברים שהם למעלה משכלם, וכיון שקבלתם היתה מחוץ לגדרי הטבע, שמן הסתם אין	313
אדם מקבל על עצמו לעשות דבר שאינו מבין, כמו כן זכו למתנה רוחנית שהיא למעלה מן הטבע.	314
נסיון העגל היה נסיון במדרגה זו של עשייה למעלה מן ההשגה, שהרי השטן בלבב את כל העולם והראה	315
להם דמות משה מוטל מת במטה (רש"י ל"ב), ואם כן מבחינת השגת החושים אי אפשר לחייבם, אולם	316
במה שנוגע לחזקת אמונתם שקבלו על עצמם את התורה אפילו אם תתנגד לשכל, מדרגה זו נפגמה ואבדו	317
את הכתרים שזכו להם על ידה.	318
זה הרז של קדימת נעשה לנשמע, החומר שהינו מסך מבדיל בין השגת האנושות לבין השגות העליונות,	319
הוא שמונע מן האדם לעמוד על סוד נפשו, אין תקנה אלא בתורת ה' היכולה ליישר העקמומיות שבלב,	320
ואי אפשר לקבל תורה כזו מבלי שיבטלו את דעתם לדעת הבורא, כל זמן שעומד האדם תחת השפעת	321
החומר לא יוכל להגיע לדרך האמת, ואפילו בדברים ששכל האדם מסוגל להבינם על בוריים, והחוש יעיד	322
שיש אנשים מתמסרים לשקר, לא בגלל חוסר הכרה אלא מחמת רוב להיטותם אחרי ההנאות.	323
מספרים על הסבא זצ"ל שפעם אחת בא אחד מהמשכילים להתווכח אתו בדבר אמונות ודעות, והסבא	324
הסכים רק בתנאי שלפני הויכוח שניהם יפקידו סכום גדול אצל שלישי, ומי שיפסיד את הויכוח יפסיד גם	325
את ממונו, בהתחלה הסכים הלה שבודאי כך ראוי לעשות, אבל בסוף נסוג לאחור והתחמק מכל הענין,	326
מזה רואים אנו שלא מרוב אמונה בשיטותיהם נשתבשו המינים, אלא נהפוך הוא שמרוב תאוות הסכימו גם	327
לדעות משובשות! יודעים הם בעומק הכרתם שאך שקר בפייהם ומפחדים פן יהיו מוכרחים להודות לאמת	328
בעל כרחם. (המוסר והדעת ח"ג).	329
	330
מאמר תפא	331
ויענו כל העם יחדו ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה (שמות י"ט ח').	332
אמרו לפניו רבש"ע כלום נתת לנו ולא קבלנוה, ומקשה הגמרא ומי מצית למימר הכי, והא א"ר יוחנן	333
מלמד שלקח התורה והחזירה על כל האומות והלשונות ולא קבלוה, עד שבא אצל ישראל וקבלוה? אלא	334
הכי אמרי, כלום קבלנוה ולא קיימנוה, מיד אומר להם הקב"ה שבע מצוות שקבלתם היכן קיימתם?	335
אומרים אומות העולם, רבונו של עולם ישראל שקבלוה היכן קיימוה.	336
אמר להם הקב"ה אני מעיד בישראל שקיימו את התורה כולה, אמרו כלום אב מעיד על בנו, אמר להם	337
יבואו שמים וארץ ויעידו בהם בישראל שקיימו את התורה כולה, אומרים רבש"ע אף שמים וארץ נוגעין	338
בעדותיהם, שנא' אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת (ע"ז ג').	339
והקשו בתוספות שם, וא"ת והרי ראיה גדולה שקיימו שהרי שמים וארץ קיימים הם? ויש לומר שהם	340
קיימים ממה שקבלו כדאמר אם ישראל מקבלין, מכאן מקבלים אנו מושג עד מה גדול ערכה של מחשבה,	341
ומה גדולה חשיבותו של הרהור טוב שמביא קיום לבריאה למשך אלפי דורות, רק בשביל הקבלה שקיבלו	342
בני ישראל, בשביל הרהור טוב של ישראל, כדאי לכל העולם ולכל הבריאה להתקיים, אמר ר' לוי כל	343
פעולות טובות ונחמות שהקב"ה עתיד לעשות עם ישראל, אינם אלא בשביל פועה שפעיתם לפני בסיני	344
ואמרתם, כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע (ויק"ר כ"ז ז').	345
וכתב החינוך מצוה שע"ו, שלא יטמא הנזיר למת שנא' לאביו ולאמו לא יטמא, מה טעם החומר הגדול	346
שבנזיר שלא יטמא גם לאביו ולאמו, והרי הכהן הדיוט שגם הוא קדוש מטמא בהן? התשובה היא כי האדם	347
אחרי הזירו להשי"ת פעם אחת, תקוה יש בו לקדש עצמו ולהוסיף יום טוב בטובו ומן השמים מסכימין על	348
ידו, וכענין שאמרו ז"ל בא לטהר מסייעין אותו, ואחר שהזיר אפילו יום אחד יסתייע וישלים כל ימיו	349
בטהרה.	350
בשביל הרהור טוב שעבר אצל הנזיר בימי נזירותו, כדאי לו להתנהג בנזירות כל ימיו ולחיות בקדושה,	351
בשביל הרהור זה נתוספה לו קדושה יתירה במדה כזו, עד שחמור דינו יותר מכהן הדיוט, ואף על פי	352

שלאחר שלשים יום הוא פורש מנזירותו, הרי ההרהור הקל להמשיך את הנזירות שהיא קבלה קלושה,	353
יש בה חשיבות לפני המקום שמוסיף עליו קדושה למעלה מקדושת הכהן.	354
איתא בפרקי דר' אלעזר פכ"ו, פרעה באהבתו לשרה כתב לה בכתובה כל ארץ גושן וכסף וזהב שבארץ	355
מצרים, מאז נמשכה הקדושה לארץ גושן עבור יעקב ובניו, מבהיל לשמוע עד כמה גדול כח המחשבה,	356
שאפילו מחשבה שיצאה מנברא כמו פרעה, הגיעה עד כדי כך שכיוון שהקדיש את ארץ גושן לשרה אמנו,	357
נתקדשה ארץ זו במידה כזו שהיתה ראויה לקלוט בתוכה את יעקב בחזיר האבות וכל זרעו, ואם פרעה כך	358
כ"ש כח המחשבה של איש מישראל, שגדול כח האמירה והקבלה היוצאים מעמקי הלב של 0נפש	359
0ישראלית, ואין לשער ואין להעריך כמה עולמות וכמה יצירות נבראים וקיימים מזה. (אור חדש).	360
	361
מאמר תפכ	362
הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם (שמות י"ט ט').	363
הרי לנו שכל מעמד הר סיני היה כדי שנאמין במרע"ה, והנה כתב הרמב"ן (דברים ד') על הפסוק רק	364
השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך, כי כאשר אמר שנוזהר בכל המצות	365
ונשמור החוקים והמשפטים לעשותם, חזר ואמר רק אני מזהירך להשמר ולשמור עצמך מאוד מאוד לזכור	366
מאין באו אליך המצות, שלא תשכח מעמד הר סיני וכל הדברים אשר ראו שם עיניך, הקולות והלפידים	367
את כבודו ואת גדלו, ודבריו אשר שמעת מתוך האש, ותודיע כל הדברים אשר ראו עיניך במעמד הנכבד	368
ההוא לבניך ולבני בניך עד עולם.	369
ופירש הטעם כי השם עשה המעמד ההוא כדי שתלמדו ליראה אותו כל הימים, ואת בניכם תלמדון לדורות	370
עולם, והנה הזהיר במצות ל"ת שלא נשכח דבר מן המעמד ההוא ולא נסירהו מלבנו לעולם, וצוה במ"ע	371
שנודיע בו לכל זרענו מדור לדור כל מה שהיה שם בראיה ושמיעה, והתועלת במצוה הזאת גדולה מאוד,	372
שאם היו דברי התורה באים אלינו מפי משה בלבד, אע"פ שנבואתו נתאמתה באותות ובמופתים, אם יקום	373
בקרבתנו נביא או חולם חלום ויצונו בהיפך מן התורה, ונתן אלינו אות או מופת יכנס ספק בלב האנשים.	374
אבל כשתגיע אלינו התורה מפי הגבורה לאזנינו ועינינו הרואות, נכחיש כל חולק ונשקר אותו, לא	375
ייעילוהו אות ולא יצילהו מופת מן המיתה בידינו, כי אנחנו היודעים בשקריותו, זהו שאמר וגם בך יאמינו	376
לעולם, כי כשנעתיק הדבר לבנינו ידעו שהיה הדבר אמת בלא ספק, כאילו ראוהו כל הדורות כי לא נעיד	377
שקר לבנינו ולא ננחיל אותם דבר הבל, והם לא יסתפקו כלל בעדותנו שנעיד להם, אבל יאמינו בודאי	378
שראינו כולנו בעינינו כל מה שספרנו להם עכ"ל.	379
הכלל ישראל מוכרח שיהיה לו מעמד הר סיני לדורות עולם, בלי מעמד הר סיני בבווא נביא ויתן	380
אותות ומופתים אפשר שיכנס ספק בלבנו, אמנם בהיות לנו מעמד הר סיני שבעינינו ראינו, הרי נכחיש	381
אותו בודאי כי אנחנו יודעים בשקריותו ונדון אותו למיתה בודאות, ומהיכן יהיה מעמד הר סיני לדורות	382
עולם, ע"ז התורה הזהירה והודעתם לבניך ולבני בניך, על ידי זה יהיה גם לדורות הבאים מעמד הר סיני,	383
כאילו ראו בעיניהם ושמעו באזניהם, כי לא נעיד שקר לבנינו ולא ננחיל אותם דבר הבל אין בם מועיל.	384
על אוה"ע נאמר אשר פיהם דבר שוא וימינם ימין שקר, כל החזקות שישנם בנאמנותו וסמכותו של אדם	385
לא נאמר עליהם, אבל הכלל ישראל עליהם יש לסמוך בודאות היותר גדולה, לחשדם בשקר זה דבר שאי	386
אפשר כי לא נעיד שקר לבנינו, על נאמנות הכי זעירה של ישראל יש לסמוך, הרי לנו מזה שהכלל ישראל	387
בכל הדורות יש להם מעמד הר סיני בכל גדלו, ויוכלו להכחיש כל חולק גם אם יראה אותות ומופתים.	388
רואים אנו מהו אמונת חכמים, וכמה הכל בנוי על יסוד של אמונה, איני יודע כלום ורק אבא אמר לי כך,	389
הרי זה ברור כצהרים כאילו בעינינו ראינו ובאזנינו שמענו, משום שבאמונה מסתיים הכל לגמרי, יכול	390
להיות יציאת מצרים משום שאבא מסר לי כך, מעמד הר סיני מפני שכך מסר לי אבא, הרי לכאורה מדמים	391
שיש אמנם איזה הבנות, ובזה אנו רואים משום דבר אין, והכל מתחיל ומסתיים רק באמונת חכמים.	392
ויאמר אליו גדעון בי אדני ויש ה' עמנו ולמה מצאתנו כל זאת, ואיה כל נפלאותיו אשר ספרו לנו אבותינו	393
לאמר, ופירש"י פסח היה, אמר לו אמש הקראני אבא את ההלל, ושמעתיו שהיה אומר בצאת ישראל	394
ממצרים ועתה נטשנו (שופטים ו'), רואים אנו דבר נפלא גדעון דבר אל המלאך כמו בור גמור, אמש	395
הקראני אבא בצאת ישראל ממצרים, והוא בעצמו אינו יודע כלום, כן הוא באמת שבאמונת חכמים הכל	396
מסתיים, באבותינו ספרו לנו אבא אמר לי כך, א"כ כמה מוטל על האדם לחזק את כח האמונה ולהאמין	397
בגדולים שלנו, ויכולים לחיות היטב על אמונה לבדה לגמרי, ויותר מזה אין צריכים כי זולת זה אין כלל.	398
(דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' ס').	399
	400
מאמר תפכ	401
הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם (שמות י"ט ט').	402

וגם בך יאמינו לעולם שאתה נביא ויוסר הספק ממחשבותם, והנה כתוב מפורש היום הזה ראינו כי ידבר	403
אלקים את האדם וחי, ועוד כתוב שם כי מי כל בשר אשר שמע קול אלקים חיים מדבר מתוך האש כמונו	404
ויחי (הראב"ע ז"ל), והרמב"ן ז"ל כותב בשם מכילתא ז"ל, וגם בך יאמינו לעולם, גם בך גם בנביאים	405
העתידים לעמוד אחריו ומטים דבריהם לדברי הראב"ע ע"כ.	406
מן הטובות של הבורא ית"ש על עבדיו הוא, שמדי פעם הוא מטעימם בהשראה רוחנית מיוחדת, בה יטעמו	407
בעוה"ז משהו מעין הרוחניות העילאית של עוה"ב, לרגעים מעטים פותח להם את אוצרות הנצחיות בכדי	408
שיסתכלו בהאושר הנצחי, והשראת רגע זה כל כך אדיר, שמשרה בלב האדם התשוקה להתדבק ולהאמין	409
בחיים הנצחיים, כח זה מוסיף לאדם את האומץ והעוז להלחם בהדמיון הכוזב המושך את האדם.	410
בכל דור ודור כשהמוחות מתקטנים והשכל מתמעט, הקב"ה ברחמיו הגדולים פותח צינור קטן מהאור	411
העליון, ומטעים לבני אדם בכדי לחזקם ולעודדם באמונתם, ואף האדם החלש עיניו נפקחות ולבו מתחזק	412
להתבונן ולהתערור לראות האמת, וכאותו הרעיון הנפלא והעמוק בחז"ל, אלמלא חטאו ישראל לא ניתן	413
להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד (נדרים כ"ב:).	414
כשהדור חוטא ויורד אז הם זקוקים יותר לגילוי אור עליון שמחלק הקב"ה לבריותיו, כדי שלא ליתן	415
פתחון פה ואמתלא שהיצר קשה יותר, והנסיונות רבים בדורותינו מאשר בדורות הקודמים, לכן הוא שולח	416
להם את נביאיו, ובדבריהם חוצבי להבות אש מאירים עיני הדור (חובה"ל שער הפרישות פ"ז).	417
מוכא בזוהר הק' (פ' וירא), שבאחרית הימים תתגלה החכמה יותר מדורות הראשונים, בכדי שיהיו לאור	418
הגדול שעתיד להתגלות ז"ל, בשנת מאה שנים לשתיאה יתפתחון תרעי דחכמתא לעילא ומבועי דחכמתא	419
לתתאי, ויתתקן עלמא לאעלא בשביעה כבר נש דמתקן ביומא שתיאה מכי ערב שמשא לאעלא בשבתא	420
עכ"ל, וכן (במנחות כ"ט:), מאי שנא דכתיב ביה ולא יהי, כדדריש ר"י ב"ר אלעאי אלו שני עולמות	421
שברא הקב"ה, אחד ביה"א ואחד ביה"ד, וברש"י ז"ל חלק את שמו להטיף לכל אות ג' טיפין, ומאותן טיפין	422
נעשו מים ואש ואור לכל העולם כולו, וכן כתוב בספר היצירה עכ"ל.	423
ובשם הגאון ר' יעקב חאגיז זצוק"ל בס' עץ החיים ז"ל בקיצור, קרוב לאחרית הימים יתפשט אור	424
האלקות על כל בשר, וראו כל בשר כי אין עוד מלבדו, ובה במידה שהבריאה מתקלקלת הרי היא זקוקה	425
ליותר הוכחה ויותר אורה בכדי שיתחזקו בכח העליון, כי גסות החטא נוטלת מהם את כח ראיית האור,	426
והקב"ה בחסדו מגדיל את אור החכמה הנגלה בכדי ששוב יתדבקו ברוחניות.	427
וכן מצינו במלך סדום שיצא מבארות הטיט ונעשה לו נס, לפי שהיו באומות שלא היו מאמינים שניצל	428
אברהם מכבשן האש, וכיון שיצא זה מן החומר האמינו באברהם למפרע (מד"ר), רואים אנו בעליל עד	429
כמה הקב"ה פושט את ידו לכושל הן ליחיד והן לדור, ומאיר לו בכדי שיראה להתעודד ולהתחזק לשוב	430
לאמונתו, נתן לנו את השבת מעין עוה"ב, נתן לנו את המן מעין עוה"ב, ומן החסדים צריך אדם ללמוד על	431
האושר הנצחי.	432
ואומרים בשם החפץ חיים זצ"ל, שמן הטובות של השי"ת מה שסידר את הנהגת העולם בממשלת מלכות	433
בשר ודם, כדי שתהיה סיוע ועזר להכיר מלכותו יתברך, וכן מה שגילה הקב"ה מצפוניות החכמה,	434
המצאות הנפלאות שבכל מקצועות המדע שבדורנו, זה גם כן מחסד הקב"ה עלינו, כי כשנחלשה	435
ונתמעטה האמונה הוציא הקב"ה את אור החכמה מנרתיקה, ועלינו ללמוד מן התגליות האלה מה רב הוא	436
האור הגדול הנצחי הצפון באמונה התמימה. (תורת הנפש).	437
	438
מאמר תפד	439
ויאמר ה' אל משה לך אל העם וקדשתם וכבסו שמלתם (שמות י"ט י').	440
המשמעות הרוחנית של כיבוס השמלה היא תיקון המידות, המתבונן במדרגתם של ישראל ערב מתן תורה	441
ימצאנה נשגבה ונוראה, כי הרי קדמה לה הכנה של שבעה שבועות בהם זכו לגילויים נוראים, יציאת	442
מצרים על כל הנסים שהיו עמה, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, הפסגה של מדרגה נעלה לפי השגתינו היא	443
שעת נעילה, אותן מדרגות וענינים נשגבים שדורש אז אדם מעצמו, היה לכאורה ראוי לצוות את ישראל	444
בשעה זו, ואילו כאן במצב זה דורשת התורה ענינים הנראים כשייכים לפשוטים, וכיבסו שמלותם —	445
טהרת המידות בגוף ובמחשבה.	446
כיוצא בזה מצאנו כי פרשת מנחה של יום הכיפורים היא פרשת עריות, ולפי הבנתינו היה ראוי לקרות	447
בשעה זו פרשה של פרה אדומה, ולא פרשה המצווה על ענין שבשעה זו האדם רחוק ממנו כמטחוי קשת,	448
ושמעתי לבאר בזה שזמן ההתחזקות בענינים הפשוטים ביותר, הוא דוקא בשעה הנעלה ביותר, כי בשעת	449
הנסיון גופא אין די כלים לאדם כדי להתגבר, וכפי גודל המדרגה שעומד בה בשעה שהוא בא להתחזק,	450
באותה מידה הוא משריש בעצמו את ההרחקה מן העבירה.	451

נמצא שיפה היא שעת ההתעלות שהאדם זוכה באותה שעה גם לדרגת והשבות אל לבבך, האם מידותיו	452
טהורות, האם מחשבותיו טהורות, ומה עם מידות הגאווה הכבוד והמדת הממון, ומי שאינו מנצל שעת	453
ההתעלות ליהשבות אל לבבך, לא תועיל המדרגה העליונה שנמצא בה לשנות את מהותו הפנימית, והיא	454
תשאר שפלה כפי שהיתה.	455
יש ומעניקים לאדם מן השמים שעה של אהבת ה' במידה גדושה, ובאותה שעה חפץ להתרומם למעלה	456
למעלה, באותה שעה אסור לו להתעלם ממה שהוא עצמו היה אתמול, אותה שעה כשרה וראויה היא	457
ללימוד המוסר, אל לו לדמות כי אתמול היה אדם אחר והיום אדם אחר, כי בתוך כל אדם מונחים שני	458
הענינים הנקראים ימי העליה וימי הירידה, ומדרגתו האמיתית ניכרת דוקא בתקופתו הקשה, אלא שיש	459
ביד המשכיל לנצל את ימי העליה להתבוננות, ולהאיר לו הדרך לעת נסיון כי יבוא מחר.	460
יש המזלזלים בלימוד המוסר ואינם מגלים שום פגם בהנהגתם בין כותלי הישיבה, יתבונן אותו מזלזל	461
בעצמו, מדוע נראה הוא בבין הזמנים כפי שהוא נראה אז, ומדוע נראים אלה שלמדו כמה שנים ויצאו	462
לעסוק במשא ומתן כפי שהם נראים, נכון שהוא שומר שבת הוא נאמן במסחרו, ואף עושה טובה וקובע	463
עת לתורה, אבל במה שקועים כל מאווי, כיצד להתעשר ולצבור עוד ועוד, וכשמגיע לשעת נסיון אינו	464
יודע כיצד להתגבר, וכל זאת כי בהיותו בישיבה זלזל ואמר מוסר? למה?	465
וכשמגיע כבר לעת הקבוע לתורה ומגיע אליו טלפון בעניני מסחר, הוא מיד סוגר את הגמרא כדבר המובן	466
מאליו, כי הרי לא השכיל לאגור כוחות אשר ימנעוהו לומר פרנסה אינה אלא ביד ה', ואם ברצונו יתן לי	467
בדרך המותר, וכשמגיע נסיון של כבוד ולפעמים של תאוה, הוא שוב נופל כי הרי לא התכונן מעולם	468
למצות קדושים תהיו, ומי שחושב שיתחיל לעסוק במצוה זו לאחר נישואיו אינו אלא טועה, כי אז נעשה	469
נבל ברשות התורה, ורק מי שמתחיל להתכונן בהיותו בישיבה, הרי בבוא אליו הנסיונות הוא מתעלה	470
מעלה מעלה.	471
יש אנשים המתבוננים בסדר העולם ושואלים קושיות, למה פלוני זה עשיר, למה האחר בריא וזה איש	472
מצליח, מגושם! איך תדמה שתוכל להבין? והגבלת את העם סביב! עד כמה שמזכים אותך להבין תבין,	473
ובמה שאין מזכים אותך לא תבין לעולם! אמנם באותה מידה שאדם מפקיע עצמו מן הגשמיות והופך	474
לרוחני יותר, באותה מידה גם נופלות קושיותיו על ההשגחה.	475
וישב משה את דברי העם אל ה', אותה שעה ביקש הקב"ה ליתן להם את התורה ולדבר עמהם והיה משה	476
עומד, אמר הקב"ה מה אעשה מפני משה, א"ר לוי משל למלך שביקש לעשות חוץ מדעתו של אפרכוס,	477
אמר לו עשה דבר פלוני אמר לו כבר נעשית, שוב א"ל לך קרא לפלוני סינקליטקוס ויבא עמך, עד שהוא	478
הולך עשה מלך מה שביקש.	479
כך ביקש הקב"ה ליתן י' דיברות היה משה עומד מצדו, אמר הקב"ה אני גולה את הרקיע ואומר אנכי ה'	480
א', הם אומרים מי אמר הקב"ה או משה, אלא ירד משה ואח"כ אני אומר, כך אמר הקב"ה למשה לך אל	481
העם וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם, א"ל כבר הקדשתים, א"ל לך רד ועלית אתה ואהרן עמך, עד	482
שמשה יורד נגלה הקב"ה שנאמר וירד משה אל העם מיד וידבר א' (שמו"ר כ"ח).	483
דברי המדרש ללמדנו בא, כי גם כאשר עוסקים בשעה הנשגבת ביותר בעולם, ובאותה שעה זקוקים	484
להוריד את משה כדי שלא יהא ח"ו ספק באמונה, מי אמר הקב"ה או משה, גם באותה שעה כביכול מחפש	485
הקב"ה עצה שלא לפגוע בכבודו של משה, ואינו אומר לו לך רד אלא לך רד ועלית אתה ואהרן, נשאר	486
שלשה ימים קודם קבלת התורה, הבה נתכונן אליה כפי שהתכוננו אז ובכח ההכנה נזכה לתורה.	487
(מערכי לב).	488
	489
מאמר תפה	490
ויאמר ה' אל משה לך אל העם וקדשתם וכבסו שמלתם (שמות י"ט י').	491
כל מה שירצה האדם להשיג הכל תלוי כפי מדת ההכנה אשר יכין עצמו אליה, וכמ"ש הרמב"ן (אחרי י"ח	492
ד'), ודע כי חיי האדם במצות כפי הכנתו אליהם עי"ש, וכן התפילה ניתקנה בדרך הכנה, פסוקי דזמרה	493
וברכות הם הכנה לשמונה עשרה דהיא עיקר התפילה, תורה ודאי צריכה הכנה, וכשם שיכשיר עצמו	494
לתורה כן תהא השפעת התורה עליו, וכאשר לא נכין עצמנו לתורה לא נזכה להשיגה, כי הרי אדם מושפע	495
מאשר ראות עיניו, וכיון שקרובים אנו למינות והשיטות השולטות בעולם, איזה תקוה יש לנו שנזכה	496
לתורה ללא הכנה.	497
אף בקבלת התורה מצינו שהכרחית היתה הכנה כדי לזכות לתורה, שהרי לא קיבלו את התורה מיד	498
בצאתם ממצרים, ואיתא בחז"ל (תנחומא יתרו י'), ולמה לא ניתנה התורה כשיצאו ממצרים, אמר רבי	499
יהודה משל לבן מלכים שעמד מחוליו, אמר אביו נמתין לו שלשה חדשים עד שתשוב אליו נפשו מן החולי,	500

ואחרי כן אוליכנו לבית הרב ללמוד תורה, כך כשיצאו ישראל ממצרים היו בהם בעלי מומין, אמר הקב"ה	501
אמתין להם עד שיתרפאו ואח"כ אתן להם את התורה.	502
נוראות להתבונן והלא בשנה האחרונה ביציאת מצרים היו עשר המכות וראו הכל אמונה בחוש, שנה	503
תמימה עמדו וחיו עם הנהגה חושית, אף פרעה הרשע נהפך למאמין, עאכו"כ ישראל מאמינים בני	504
מאמינים, ואח"כ עברו ישראל קריעת ים סוף שבו היתה התגלות חושית, ראתה שפחה על הים מה שלא	505
ראה יחזקאל בן בוזי בנבואתו.	506
מ"מ אמר הקב"ה שעדיין אין זה ההכנה הראויה, וצריכים עוד ג' חדשים להתרפאות ע"י המן הבאר	507
והשליו שהם מעין עולם הבא, ורק אחר כך אפשר לגשת ולזכות למעמד הר סיני, ועדיין לאחר ימים אלו	508
הוצרכו עוד שלשה ימי הגבלה שהם ימי הכנה נוספים יתרים על כל הימים שעברו, ועוד נתן הקב"ה	509
קולות וברקים שאף הם מגדרי ההכנה.	510
הכנה זו נדרשת אף מאתנו בגשתנו לזכות לתורה, ובאמת כאשר אדם זוכה הרי לימוד התורה אצלו בגדר	511
מעמד הר סיני כאילו היום ניתנו (ספרי דברים ו'), כל יום ויום בגדר מעמד הר סיני, ולכן מצינו גבי יונתן	512
בן עוזיאל שכל עוף הפורח עליו בשעת עסקו בתורה מיד נשרף (בבא בתרא קל"ד.), שמעמד הר סיני ניתן	513
באש ואף הלומד תורה אש מלהטט סביבו, וכן מצינו בגמ' (ירושלמי חגיגה), גבי ברית מילה דאלישע בן	514
אבויה שהיתה אש מלהטט סביבם, א"כ בודאי שדרושה הכנה לתורה כשם שנדרשה במעמד הר סיני.	515
איתא בגמ' (בדריים נ"ה.), וממדבר מתנה כדי לזכות לתורה צריך לעשות עצמו כהפקר, דברים אלו הם	516
ההכנה האמיתית לזכות לכתר תורה, אבל מחובתינו לכל הפחות להכין עצמנו בהסרת העולם הזה שכולה	517
מדות ותאוות, ואם לא נתנער מהשקפות השליליות הסובבות אותנו, וביותר מהשקפות העולם להשגת	518
תכלית מדומה, בודאי שלא נזכה להשיג תורה.	519
ובזה יבואר הא דאיתא במדרש (שמו"ר ל' ט'), אמר לו עקילס לאדריינוס רוצה אני להתגייר, א"ל לאומה	520
זו אתה מבקש להתגייר כמה בזיתי אותה, א"ל הקטן שבהם יודע היאך ברא הקב"ה את העולם, מה נברא	521
ביום הראשון ועל מה העולם עומד ותורתו אמת, א"ל לך ולמד תורתן ואל תימול, א"ל עקילס אפילו חכם	522
שבמלכותך וזקן בן מאה שנה אינו יכול ללמוד תורתן אם אינו מל, ולכאורה הרי מצינו חכמי אומות	523
העולם שיודעים ומבינים את התורה.	524
אלא ע"כ שעדיין אין זה תורה, כי התורה היא רוחנית, וחייבת לידבק באדם להשיג קנינים בלב וליהפך	525
לבן תורה, ולכן אומות העולם אינם מסוגלים לכך, ורק כלל ישראל זכו לזה רק לאחר שהבדילנו מן	526
התועים ונתן לנו תורת אמת, כי אורייתא וקודשא בריך הוא וישראל חד הוא, ואין העכו"ם נעשים לחד עם	527
הקב"ה, ומשו"ה אין תורתן תורה אלא חכמה גרידא.	528
איתא בירושלמי (בתוס' חגיגה ט"ו.), טוב אחרית דבר מראשיתו (קהלת ז'), א"ל אחר לר' מאיר ר'	529
עקיבא רבך היה דורש, טוב אחרית דבר שהוא טוב מראשיתו, ובי הוה מעשה, אבי היה מגדולי ירושלים	530
וביום שבא למהולי קרא לכל גדולי ירושלים וקרא לר' אליעזר ור' יהושע עמהן, וכשאכלו ושתו שרין	531
ומטפחין ומרקדין, אמרי עד דאלין עסקין בדידהו אנן נעסוק בדידן בדברי תורה, והיו הדברים שמחין	532
כנתינתן מסיני והיתה אש מלהטט סביבותיהם, אמר אבי הואיל וכך כוחה של תורה אם יתקיים הבן הזה	533
לתורה אני מפרישו, ולפי שלא היתה כוונתו לשם שמים לפיכך לא נתקיימו בי.	534
וצריך להבין מה פסול יש במחשבה זו, והלא הפרישו אביו לתורה לא בשביל קרדום לחפור בה, אלא	535
משום שראה בגדלות כבוד התורה, ומדוע לא נתקיימה התורה בו, חזינן מהכא שעדיין אין זה מן הראוי,	536
אלא מחובתינו להקדיש עצמנו לתורה מפני שהתורה היא תורתו של הקב"ה, וזו אשר דורש ה' מעמנו,	537
ובעת שמפריש עצמו לתורה בגלל שרואה גודל כבוד התורה, הרי זה כבר פסול במחשבה האמיתית, כי	538
לשם שמים היינו שעושה כדי לקיים רצונו יתברך שהוא העיקר.	539
יסודות אלו חייבים להנחות אותנו בראשית הזמן בגשתנו לזכות לתורה, ותחילה עלינו לגשת לתורה מתוך	540
יגיעה ועמלות, ג' מתנות נקנות ע"י יסורים תורה ארץ ישראל ועולם הבא (ברכות ה'), ואין הכוונה	541
יסורים גופניים אלא עמל ויגיעה כדי שישגי את התורה, ובפרט שלא לעשות תורתו סירוגין אלא התמדה	542
רצופה ללא הפוגה, כי בעת שעוזב התורה אפילו ליום אחד הרי זה ראייה שאין תורתו תורת הקב"ה, כי	543
בקנינים אמיתיים אין הפסקה, וכן חייב לגשת מתוך תשוקה אמיתית לעלות במעלות התורה. (אור	544
יחזקאל).	545
	546
מאמר תפו	547
והיו נכונים כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני (שמות י"ט י"א).	548
ידוע כי ביום מתן תורה נותנים תורה מן השמים, אולם זקוקים גם לקבלת התורה מצד האדם, וזה תלוי	549
בהכנה שמכין עצמו לקבלת התורה, הכנה שנאמרה עליה פרשה בתורה, לך אל העם וקדשתם היום ומחר	550

וכבסו שמלותם והיו נכונים ליום השלישי, ההכנה לשבת היא הכנת צרכי שבת לבישת מלבושי שבת,	551
אולם בהכנה לקבלת התורה לא מצאנו שום הכנה חיובית, הפרישה היא התנתקות מעניינים גשמיים באופן	552
של שלילה, העדר העשייה הוא המכשיר לקבלת התורה.	553
גופה של קבלת התורה הוא רק מן השמים והוא נקרא מתן תורה, ואילו קבלת התורה אינו מעשה כי אם	554
העדר, וכפי גודל ההעדר כך גודל הקבלה, גם ההכנה לשאר המצוות בכלל זה, ההכנה לקבלת שבת הלא	555
היא ההכנה לקבלת קדושת שבת, והכנה לקבלה אינו באופן חיובי, אלא עשיית עצמו כלי ראוי לקבלת	556
שבת? וכן בכל המצוות ההכנה היא הריני מזמן את פי ולייחד עצמי לקבלת השפעה זו.	557
יש שואלים מאחר שאנו עסוקים בתורה, למה איננו מגיעים אפילו לאותה מדרגה שקבענו לעצמנו שנגיע	558
אליה, תשובתם כי קבלת התורה זקוקה להכנה, וחסרון בהכנה גורם לחסרון בקבלה, עליהם ליצור	559
בעצמם כלי ראוי לקבלת התורה, יצירת כלי הוא דוקא על ידי הימנעות מעניינים אחרים, נמצא שהאדם	560
מצד עצמו הוא כלי ראוי לקבלת הקדושה, ומה שאינו מקבל אין זה אלא מפני טמטום הלב הסותם את	561
הכלי, ובהעדר הטמטום נפתח אותו כלי הקיים בכל אדם.	562
מו"ר הגאון ר' אלחנן וסרמן זצ"ל ביאר את הגמ' יגעתי ומצאתי תאמין (מגילה ו'), שגם לאחר היגיעה	563
אין כאן אלא מציאה, והיגיעה אינה אלא הכשר המתקן את האדם שיהיה ראוי למציאה, המשגיח זצ"ל	564
ממיר הוסיף בזה, כי כשם שהאדם מצד עצמו מוכן לקבלת תורה כך הוא מוכן לקבלת נבואה, ומה שאינו	565
זוכה לנבואה אינו אלא מפני טמטום הלב, והוכיח כן מפסוק בתורה ויגל ה' את עיני בלעם, אע"פ שבלעם	566
רשע היה די בגילוי עיניו וכבר מוכן לנבואה.	567
על הפסוק הרחב פיך ואמלאהו מפרש רש"י, הרחב פיך לשאול ממני כל תאוות לבך ואמלאהו, ככל אשר	568
תשאל אמלא, יש ביד האדם לקבל ככל אשר ישאל, ואינו חסר אלא הרחבת פה בלבד, על בני תורה לחוש	569
כי ראויים המה להשגות עצומות, ולכל המדרגות שהם שואפים להגיע אליהן, לכל מדרגה ששואף לה	570
והכין עצמו אליה הרי הוא ראוי לקבלה, אין בידו למלאות עצמו קדושה כי קדושה מעניקים מן השמים.	571
אבל בידו להפקיע טומאה וטמטום הלב מעצמו וממילא יזכה לקדושה, וכשם שהפקעת טומאה וטמטום	572
הלב מביאה בהכרח לקבלת התורה, כך השהיה בתוך הטומאה וטמטום הלב מעכבת בהכרח את קבלת	573
התורה, תורה וגשמיות אינם הולכים יחד! החורבן במדרגתנו הוא בזה שמדמים כי אפשר להיות בן תורה	574
בלי להיות בעל מידות, התורה שייכת אל הראש והראש הלא לומד, מי שאינו מכין עצמו לא מהכנה בלבד	575
הוא משתמט אלא מקבלת התורה, יתבונן האדם כמה אחריות מוטל עליו בזה! (מערכי לב).	576
	577
מאמר תפז	578
ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר ויהי קולות וברקים (שמות י"ט ט"ז).	579
כשניתנה תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו וכל מלכי עכו"ם אחזתו רעדה בהיכליהן,	580
נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע ואמרו לו, שמא מבול בא לעולם? אמר להם כבר נשבע הקב"ה שאינו	581
מביא מבול לעולם, אמרו ומה קול ההמון ששמענו? אמר להם חמדה טובה יש לו בבית גנזיו שהיתה גנוזה	582
אצלו שתקע"ד דורות קודם שנברא העולם, וביקש ליתנה לבניו שנאמר ה' עוז לעמו יתן, מיד פתחו כולם	583
ואמרו ה' יברך את עמו בשלום (זבחים קט"ז).	584
ויש להבין למה חשבו אומות העולם שה' למבול ישב, השופט כל הארץ לא יעשה משפט? הלא טוב ה'	585
לכל ורחמיו על כל מעשיו, ולמה יביא מבול לעולם וישחית ברואיו.	586
אלא כנראה הרעדה והחשש שלהם היה מוצדק, כי העולם היה ראוי למבול, ומלאה 000 סאה כבימי נח שכל	587
הארץ מלאה חמס, כי כאשר רחץ פרעה בדמם של ילדי ישראל והעביד אומה שלמה בעבודת פרך, ורק	588
למען ענותו בסבלותם, עמד כל העולם מנגד ולא נמצא מישוהו בכל העולם שימחה נגד זה, ותעל שועתם	589
אל האלקים, רק ה' שמע שועתם, וכל העולם אטם את אזניו מלשמוע צעקתו של העם הנרדף על לא עול	590
בכפו, ולא שמעו את בכי הילדים הנשלכים אל היאור והנשקעים בבנין.	591
וכשראו את מפלת מצרים ואת השפטים אשר עשה ה' בהם, את האותות והמופתים באדמת בני חם, את	592
הקולות של מתן תורה שהלכו מסוף העולם ועד סופו, אחזתם חיל ורעדה, אולי בא ה' באש לשפוט את	593
הארץ על עמדם מרחוק על דמם של ישראל, ומביא מבול של אש או מים על העולם האכזרי המושחת	594
שכולם גוזלים זה את זה, הם באו אל בלעם והוא הרגיעם, כי לא מבול בא לעולם אלא ה' עוז לעמו יתן,	595
ה' נותן את התורה לעמו, ואם העם הזה יקבל אותה וישמור אותה אז העולם כולו ינצל.	596
וכן אמרו רז"ל (ויקרא רבה כ"ג ג'), ר' עזריהו בשם ר' יהודה ב"ר סימון, משל למלך שהיה לו פרדס	597
נטוע מסרו לאריס והלך לו, לאחר ימים בא המלך והציץ בפרדס לידע מה עשה ומצאו מלא חוחין ודרדרין,	598
הביא קצצים לקוצו והציץ באותן החוחין וראה בהם שושנה אחת של ורד, נטלה והריח בה ושבה נפשו	599

עליו, אמר המלך בשביל שושנה זו ינצל כל הפרדס, כך כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל תורה,	600
לאחר כ"ו דורות הציץ הקב"ה לידע מה עשה ומצא מלא מים במים.	601
דור אנוש מים במים שהרשעים מעשיהם תוהו וגורמים לתוהו וחורבן (יפה תואר), דור המבול מים במים,	602
דור הפלגה מים במים, והביא קצצים לקוצצו שנאמר ה' למבול ישב, ראה בו שושנה אחת של ורד אלו	603
ישראל, ונטלה והריחה בשעה שנתן להם עשרת הדברות, ושבה נפשו אליו בשעה שאמרו נעשה ונשמע,	604
אמר הקב"ה בשביל שושנה זו ינצל הפרדס, בזכות תורה וישראל ינצל העולם.	605
כן בימינו אלה כאשר העולם כולו עומד בסכנת חורבן כללי, על ידי כלי המשחית הנוראים שפותחו	606
בעולם, וכל העולם כולו השחית את דרכו ומלאה הארץ חמס, וכולם כאחד מתיצבים על ה' ועל משיחו,	607
אין תקוה לעולם שלא יחרב אלא בשביל השושנה של ורד ישראל ותורתו, כאשר ישראל מקיים ומקבל	608
על עצמו ואומר נעשה ונשמע, אז ינצל כל העולם מחורבן ואבדון. (למען אחי ורעי).	609
	610
מאמר תפח	611
ויהי ביום השלישי ויהי קולות וברקים ויחרד כל העם (שמות י"ט ט"ז).	612
זה באמת פליאה למה פחדו ישראל כ"כ במתן תורה, הלא הקב"ה לתת להם מתנות יקרות בא ולא להעניש	613
ולמה נתיראו? ובמדרש (שמו"ר כ"ט ז') משלו ע"ז משל נפלא, מי לא ייראך מלך הגוי, משל לדגוסטוס	614
(מלוה) שמילא כיסו זהובים והיה עומד וצווח, מי שהוא מבקש יבא וישאל והיו הכל שומעים ובורחים,	615
לומר כשיבוא ליפרע ממי שלוה מי יוכל לעמוד.	616
כך כביכול ירד הקב"ה לסיני ליתן הדברות שלא יהיה העולם מתמוטט, וישראל מרתיתין שנאמר ויחרד	617
כל העם, א"ר ירמיה ומה אם בשעה שהוא נותן חיים לעולם ארץ רעשה, כשיבוא לפרוע מן הרשעים	618
עאכו"כ, שנאמר לפני זעמו מי יעמוד ומי מכלכל את יום בואו, כשהוא רצוי אין בריה יכולה לעמוד בכוחו,	619
כשהוא קם בחרון אפו מי יעמוד לפניו, הוי מי לא ייראך מלך הגוים ע"כ.	620
זוהי מדת היראה, בעד יראה מספיק גם חששא כלשהי בתכלית, אפילו מצב הבטוח באלף טעמים וצדדים,	621
רק אם ימצא איזה טעם אחד שתוכל בגרמתו לבוא סכנה כבר הנהו ירא, ואל נבין יראה זו שהיא מצב נפש	622
כזה בלי מקור ומהלך, אבל האמת הוא כי יראה היא תוצאה ותולדה מן מדה מקורית, אשר היא מביאה	623
לבעל יראה לפחד.	624
המדה המקורית היא כח המחפש בכל מצב ומצב את הצד המסוכן שבו, ומתבונן בזה הצד כל כך הרבה עד	625
שממילא נכנסת בו אימה ורעדה, כי מכיר הוא את גודל הסכנה וקרבת האבדון העלול לבוא, ובדעתו	626
מוחלט הוא שבאמת הסכנה נוראה מאוד כאשר כן הוא האמת, וכמו שאחז"ל (עירובין י"ג:) נוה לו לאדם	627
שלא נברא, אלא שאנחנו עורים מלהכיר זאת מפני רוב הכסילות שבנו.	628
הירא באמת גם כשנותנים לו הלואה והשעה דחיקא ליה מאוד, אעפ"כ לא יקבלה פן ואולי לא יהיה לו	629
אח"כ במה לפרוע את חובו, ואע"פ שחששא זו רחוקה מאוד, דור המדבר כשרצה הקב"ה לתת להם תורה	630
ומצות, חיים הם לעושיהם באין ערוך לשכרם הרב, אעפ"כ חרדו לקבלם מפני שהם היו בעלי יראה,	631
והתבוננו בגודל העונש אם לא ישמרו התורה, ולא רצו לשמוע מפי הקב"ה בעצמו רק מפי משה, והקב"ה	632
גם הסכים עמהם כי ממדת היראה הוא.	633
וזה ג"כ מה שלא רצה משה לקבל על עצמו השליחות להוציא את ישראל ממצרים, על אף הרווחים	634
הגדולים הנתלים בזו השליחות, אבל הירא לא מסיח דעת גם בהסכנות הכרוכות עם הרווחים והוא מפחד	635
תמיד, וכן ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלהים.	636
ולהיפך מדת הכסיל היא שהוא בוטח תמיד ואפילו במצב מסוכן מאוד, כי סיבת שלוותו היא הכח המחפש	637
בכל מצב ומצב את הצד הבטוח שבו, והצד הזה הוא משים אותו תמיד נגד עיניו, מתבונן בו כ"כ עד שהוא	638
מסיח דעת לגמרי מן הצד המסוכן באמת, ואינו מעלה כלל על לבו אותם הטעמים והצדדים אשר אמנם	639
יוכלו להביאו לידי אבדון ח"ו, עד שנמצא בטוח ושליו לעולם.	640
עוד אגיד לכם יסוד גדול בענין יראה, אחז"ל (תנחומא משפטים ט'), המלוה ברבית אינו ירא מן הקב"ה,	641
ולמה אמרו בדוקא על מלוה ברבית שאין בו יר"ש, ולא אמרו כן בשאר לאוין שבתורה? הנה ברש"י על	642
הפסוק אל תקח נשך ותרבית ויראת מאלהיך (ויקרא כ"ה), מבאר לפי שדעתו של אדם נמשכת אחר	643
הרבית, ומורה לעצמו היתר שנוטל רבית בשכר המתנתו, לפיכך הוצרך לומר בו ויראת מאלהיך, חזינו	644
מהכא כלל גדול שבמקום יראה אין הוראת היתר, וכל הוראת היתר לעצמו נובע מצד שאין בו יר"ש.	645
יתכן ואדם יאכל חזיר ולא יהיה הכרח ממעשהו שאינו יר"ש, כי ידע שחזיר אסור באכילה אלא שנפל ביד	646
יצרו, ולא החזיק מעמד מפני הקושי הגדול, משא"כ בדברים שקל למצוא היתר עליהם, אע"פ שקושי	647
שתיהן יהיו שווים, הנה מצד הוראת היתר שבהם הוא עושם, והוראת היתר מצד שאין בו יר"ש באה לו וזה	648

חמור מכל, על כן עבירת רבית עונשו חמור וגם אינו עומד בתחית המתים, כי עונש חסרון יראה נורא	649
מאוד יותר מעבירות הכי חמורות.	650
זה ביאור ותיראן המילדות את האלהים, מדת יראתם הוכרה בזה, כי היה קל למצוא היתרים שונים לציית	651
לגזירת המלך במיתת הילדים, אבל הם אדרבה התבוננו והגדילו הטעמים בבקשת האיסור ולא את ההיתר,	652
והיא מדת היראה ודאי, והיא שגדלה שכרן כי עשה להם האלהים בתים עד עולם.	653
ובזה נבין ג"כ ביתר ביאור מה שאמר הכתוב (בראשית כ"ב), עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ולא חשכת	654
את בנך את יחידך ממני, הרבה מחשבות וטעמים היה אפשר לינתן נגד עקידת יצחק, ועיין שם במדרש	655
רבה כל דברי השטן בזה לאברהם, בגונא דא ודאי שזו הוכחה ברורה כי ירא הוא באמת, הירא לא רואה	656
כל צד היתר, אלא אדרבה פחדו נגדו תמיד, והיא הבוקעת נגד כל עיכוב שהוא.	657
להיפך בשאול המלך זה הטעם בעונשו המרובה שניטלה ממנו המלכות, באשר אמנם הורה היתר לעצמו	658
באמרו (שמואל א' ט') הקימותי דבר ה', וסבור היה שלא עבר עבירה בהביאו את מיטב הצאן והבקר ואת	659
אגג חי, ועל אי יראתו הוא שנענש כ"כ, כי עונש של אי יראה נורא מאוד, אדם הרוצה לדעת אם יש בלבו	660
יראת שמים אם לא חלילה, יבדוק במחשבתו אחרי הפעולה שעשה, ואם סבור יסבור שעשה כהוגן, היא	661
הראיה כי אין יראת אלהים בקרבו, אבל אם יכיר חטאו ויאמר חטאתי בידוע שאמנם ירא אלהים הוא.	662
הוא מה שאמר רבי אבהו (שמו"ר נ"ב), כשהיה מסתלק מן העולם וראה כל הטוב שמתוקן לו לעוה"ב,	663
שמח ואמר כל אלין דאבהו ואני אמרתי לריק יגעתי לתוהו והבל כחי כליתי, כי למוד היה רבי אבהו לבקר	664
את עצמו, ולפחוד תמיד על מעשיו פן הם מקולקלים, הוא מה שכתב הר"י (שע"ת א' ט"ז), דהחכם אע"פ	665
שהוא סר מרע בכל מאמצי כוחו יירא ויזחל, וכסיל מתעבר ועם כל זאת בוטח, וכן כותב, והנה אנשים	666
צדיקים וישרים בלבותם שאגה להם כלביא תמיד במחשבותם עי"ש, וזה פרי לימוד המוסר כי עי"ז מתחיל	667
האדם לחשוך עצמו ולהרהר אחרי מעשיו, וככה נכנסת בקרבו יראת שמים ואשרי לו. (דעת תורה).	668
	669
מאמר תפט	670
ויוצא משה את העם מן המחנה ויטיצבו בתחתית ההר (שמות י"ט י"ז).	671
ויתיצבו בתחתית ההר, א"ר אבדימי בר חמא מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם, אם	672
אתם מקבלים את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם, וא"ר חמא בר יעקב מכאן מודעא רבה	673
לאורייתא, שאם יזמינם לדין למה לא קיימתם מה שקבלתם יש לתת תשובה שקבלוה מאונס (רש"י), אמר	674
רבא אעפ"כ הדר קבלוה בימי אחשורוש מאהבת הנס שנעשה להם (רש"י), קיימו וקבלו היהודים קיימו	675
מה שקבלו (שבת פ"ח).	676
וכתבו התוס' ואע"פ שכבר הקדימו נעשה לנשמע, שמא יהיו חוזרים כשיראו האש הגדולה, והא דאמר	677
(בנדרים כ"ה), שכרת משה ברית עם ישראל על התורה והמצוות והשביעם על כך, ואמרו (סוטה ל"ז),	678
שקבלו את כל התורה בהר גריזים ובהר עיבל, אור"ת דעפ"י הדבור היה והוי כבעל כרחם, אבל בימי	679
אחשורוש קבלו מדעתם מאהבת הנס ע"כ.	680
אבל הא גופא צריך להבין איך הוי הדבור ככפיה, והרי אדרבא גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה	681
ועושה, וגם מאהבת הנס שכתבו רש"י ותוס', מה נתחדש להם בפורים האם מעטים הם הנסים ביצי"מ	682
וקריעת ים סוף ומ"ת, האם עלה הנס בימי הפורים על כל הנסים ההם, ולמה לא קבלו אז מדעתם מאהבת	683
הנסים המרובים ההם שהוציאם מאפלה לאורה ומשעבוד לגאולה, ונשא אותם על כנפי נשרים והשרה	684
שכינתו בתוכם והביאם לא"י, ולמה דוקא השפיע עליהם הנס הזה יותר מכל הנסים הרבים והעצומים	685
ההם.	686
ונראה שיש תורה ומצוות ויש קבלת תורה ומצוות, ואין אחד מהם תלוי בחבירו כלל, כי באמת אין צריך	687
שהמצווה יקבל המצוות מדעתו ורצונו, שהרי אדה"ר נצטווה מיד בהבראו וכמ"ש ויצו ה' אלהים אל	688
האדם, ולא מצינו ששאלו הקב"ה אם רוצה הוא לקבל עליו, וכן נח ובניו ואבות העולם נצטוו כולם ולא	689
נשאלו, שהרי האדם לכך נוצר וזוהי תעודת חייו, וכמו שאין שואלים לו לאדם אם בוחר הוא לחיות או לא	690
ובעל כרחו הוא חי, והוא מצווה ועומד לשמור על חייו, כן אין הוא נשאל אם הוא בוחר ומקבל מדעתו	691
לשמור את מצוות ה', והוא מצווה ועומד לשמור את מצוותו שהיא חייו ואורך ימיו.	692
ענין הקבלה אינה אלא מעלה מיוחדת שזכו לה ישראל במעמד הר סיני, שלא אך שהרבה להם הקב"ה	693
מצוות ונצטוו עליהם כמו שנצטוו אדה"ר ובני נח ואבות העולם, אלא שקבלו עליהם את המצוות מדעתם	694
וכמ"ש נעשה ונשמע, וכל הנדון בסוגיא זו אם היתה כפיה או לא, אין הדברים אמורים בחיוב קיום התורה	695
והמצוות, שבזה אין הבדל כלל בין כפיה לרצון, כי האדם מצווה לעשות רצון קונו, כמו שהעבד חייב	696
לעשות רצון אדונו והבן רצון אביו.	697

ומה שאז"ל מכאן מודעא רבה לאורייתא לא על זה נאמר, אלא שאף שהמצוות אינן זקוקות לקבלת	698
המצווה שיקבל עליו לקיימן, מ"מ אם נתעלה האדם לידי מעלה גדולה זו, ובא לידי הכרה וחפץ לקבל עליו	699
את המצוות, אז נתוספה עליו תוספת חובה, שמלבד החיוב מצד המצוות עצמן שנצטוו עליהן, יש עליו	700
חיוב גם מצד קבלתו שהוא מחויב לשמור קבלתו שקבל על עצמו, ואם עבר ולא קיים מה שקבל עליו הוא	701
נענש על זה, מלבד העונש על אי קיום המצוות עצמן.	702
ולפי זה אם היתה כפיה במעמד הר סיני, אינו אם היתה כפיה בצווי של המצוות עצמן, שבזה אין הבדל	703
כלל אם הוא בכפיה או לא, אלא הנידון הוא בקבלתם במה שאמרו נעשה ונשמע, אם היתה הקבלה מדעתם	704
ומרצונם הטוב, או שהיתה בזה איזו צד כפיה, ובזה אמרו שמזה שנאמר ויתיצבו בתחתית ההר אנו למדים	705
שהיה שם איזה צד של כפיה, ואך על זה אמרו מכאן מודעא רבה לאורייתא, על הקבלה ולא על המצוות	706
עצמן.	707
כי על חיובן של המצוות עצמן אין שום מקום למודעא, כיון שאין חיובן תלוי כלל בדעתם וברצונם, ואין	708
מקום למודעא אלא על דבר שאנו זקוקין בו לדעת והסכמה, ורק על הקבלה שכל עיקרה תלוי בדעתו	709
וברצונו של האדם יש מקום למודעא, שלא היתה הקבלה ברצון גמור, וכן זייק רש"י ז"ל בלשונו שם	710
שכתב מודעא רבה, שאם יזמינם לדין למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם, יש להם תשובה שקבלוה	711
באונס עכ"ל.	712
הרי מפורש בלשונו ז"ל, שהמודעא היא על הקבלה, ותשובה על התביעה למה לא קיימתם מה שקבלתם	713
עליכם, אבל לא על המצוות עצמן, אולם אף שהאיר ה' ית' עינינו לעמוד על עיקר הנידון של כפיה ורצון	714
ובמה הדברים אמורים, עדיין בעינה עומדת השאלה, מה ראו על ככה ומה הגיע עליהם יותר בימי מרדכי	715
ואסתר ע"י אהבת הנס שנעשה להם, ולמה לא הגיעו לזה ע"י אהבת הנסים הגדולים והרבים שנעשו לדור	716
המדבר בימי משה.	717
אכן נראה שיש אהבה רבה ויש אהבת עולם, אהבה רבה מגדירה את גדולת האהבה והמעלה העליונה	718
שהקב"ה אוהב את ישראל, והיא תלויה במעלת הדורות וגדולתם, וכל שהדור גדול ומשובח בעיני המקום,	719
אהבת הקב"ה אל ישראל גדולה יותר, ואהבת עולם מגדירה את התמידיות ואי הפסק של אהבת הקב"ה	720
לישראל, והיא נגלית וכולטת ביותר בדורות הירודים, וכל שהדור ירוד יותר ועם כל זה הקב"ה אינו מסיר	721
אהבתו מישראל, הכרת מדת אהבת עולם מתחזקת יותר, והעדות הברורה ביותר על מדת אהבת הקב"ה	722
לישראל, הם הנסים שהוא עושה עמהם.	723
אולם יש הפרש בעדות זו בין הדורות הגדולים ובין הדורות הירודים, בדורות המעולים הנסים מעידים על	724
אהבה רבה שהקב"ה אוהבם, ובדורות הירודים הם מעידים על אהבת עולם, אע"פ שהדור ירוד ואין זכותו	725
גדולה כל כך, אעפ"כ אין הקב"ה מסיר חסדו ועושה עמהם נסים ונפלאות, אהבת עולם בלי הפסק ובלי	726
שינוי.	727
ונראה שזהו ההבדל בין הנסים שנעשו לישראל ביציאת מצרים בימי משה, לנסים שנעשו להם בימי	728
מרדכי ואסתר, כי הלא דור המדבר הוא הדור המשובח שקראו אותו חז"ל (ילקו"ש מלכים ר' קע"ח) דור	729
דעה, ומשה רבינו היה עמהם שעליו נאמר מוליד לימין משה זרוע תפארתו, ופי' הרמב"ן ז"ל שכל מה	730
שנעשה היה לימין משה ובזכותו, וכבר תלו זכרונם לברכה (תנחומא במדבר), כמה מן הנסים במשה	731
ואהרן ומרים.	732
ולכן כל הנסים שנעשו לדור זה העידו על אהבה רבה, אבל לא העידו על אהבת עולם, כיון שעמדה להם	733
זכותם וזכות משה ואהרן ומרים, וכן כל הנסים שנעשו לישראל בדורות שאחר כך שהיו דורות גדולים	734
ומשובחים, עד שהיו בהם דורות שעוד עלו באיזה בחינה על דורו של משה, וכמ"ש ז"ל שקר החן והבל	735
היופי אשה יראת ה' היא תתהלל, שקר החן זה דורו של משה, והבל היופי זה דורו של יהושע, אשה יראת	736
ה' היא תתהלל זה דורו של חזקיה (ילקו"ש שמואל קל"ו).	737
לא כן הדור בימי מרדכי ואסתר שעליו אמרו בגמ' (מגילה י"א), ואף גם זאת לא מאסתים ולא געלתים	738
לכלותם, לא מאסתים בימי כשדים ולא געלתים בימי המן שהעמדתי להם מרדכי ואסתר, הרי שהיה הדור	739
ראוי לגיעול וכליון אלא שעמדה להם ההבטחה מהקב"ה, שאף בהיותם בארץ אויביהם לא ימאסם ולא	740
תסור אהבתו מהם, ואהבה זו היא אהבת עולם ואך היא סיבת הנס שנעשה לדור ירוד זה.	741
ונראה שזה שלא עלו ישראל למעלה עליונה זו של קבלת התורה מדעתם ורצונם לעולם, הוא מחמת הפחד	742
שהקב"ה לא ישמור להם אהבתו לעולם, וכמו שעלה על רוחם בימי יחזקאל שהקב"ה שלחם מעל פניו,	743
ולכן גם הם לא יוכלו לעמוד באהבתם אליו, אך מתוך הנס שנעשה להם בימי הפורים, הכירו בהכרה	744
ברורה כי אהבת הקב"ה להם היא אהבת עולם, ולכן אהבו גם הם את הקב"ה אהבה עולמית ונצחית,	745
וקיימו וקבלו עליהם ועל זרעם כל התורה והמצוות מדעתם ורצונם.	746

וזה שכתבו רש"י ותוס' מאהבת הנס, כלומר לא מגדולת הנס שהרי נסים גדולים נעשו לישראל בכל	747
הדורות הקודמים, אלא מאהבת הנס, כלומר מתוך ההכרה שהכירו באהבת עולם שהקב"ה אוהבם, נמלאו	748
גם הם להקב"ה אהבת עולם, ועל ידי זה קיימו וקבלו קיימו מה שקבלו כבר. (דליות יחזקאל).	749
	750
מאמר תצ	751
ויוצא משה את העם מן המחנה ויטיצבו בתחתית ההר (שמות י"ט י"ז).	752
אמרו ז"ל בשבת פ"ח, הדור קבלוה בימי אחשורוש, זה כמה הייתי מצטער להבין, איך יתכן שבמתן תורה	753
אשר אז שמעו מפי הגבורה, ונפתחו להם שבילין דרקיע והגיעו למדרגת נביאים, לא היה אז קבלה כמו	754
בימי אחשורוש, ושמחתי מאוד כי עזרני החונן להבין הדבר, הנה מצינו שהתורה יעדה תמיד על יעודי	755
עוה"ז, וכבר דברו הראשונים ז"ל בזה, והנראה בזה כי השכל צופה מרחוק ונפש הבהמית אך מקרוב,	756
והנה יש כבישת הרצון ושבירת הרצון, השכל שצופה מרחוק יצוה לאדם לכבוש תאותו עתה בשביל	757
תמורתו הנפלאה לעוה"ב, אבל נפש הבהמית לא תתרצה בכך כי היא צופה מקרוב.	758
לזאת יעדה ביעודי עוה"ז ג"כ, למען לא תפריע נפש הבהמי לאדם לבוא למדרגת שבירת הרצון, וכמ"ש	759
חז"ל (נדרים ס"ב.). למוד מאהבה וסוף הכבוד לבוא, כווננו בזה להשקיט נפשו הבהמית שלא תפריע לשכלו	760
ללמוד מאהבה, וכן הדרך בכוחות הנפש להערים עם נפשו הבהמית בחכמה, והנה כתב הרמב"ן ז"ל פ'	761
וירא כי יש שתי הנהגות, הנהגה גלויה והנהגה נסתרת, הראשונה היא כל הנסים שהכל יודעים שמן	762
השמים זאת, והשניה דברים שטבעו של עולם כך, אך באמת הכל הם על פי התורה לשכר ועונש בדרך נס	763
נסתר עי"ש.	764
והנה בימי אחשורוש היו כל הדברים כמנהגו של עולם, אחשורוש כעס על אשתו שלא שמעה לדבריו, המן	765
יעץ כדרך הארץ, ואח"כ יבקשו למלך נערה כנהוג שבעולם, אח"כ ביקשו לשלוח יד ויוודע הדבר למרדכי	766
כנהוג שבעולם, אסתר נלקחה לבית המלך כי מצאה חן, קצורו של דבר כל הדברים בכמה שנים שהיו,	767
אלו לא נתגלה אח"כ סוף המעשים שהכל היה בשביל ישראל, והוא ית' הקדים רפואה למכה, היינו	768
אומרים עולם כמנהגו נוהג, אח"כ נתודע שהכל בשביל ישראל, ורואים כי הנהגה טבעית היא ג"כ נס	769
נסתר לשכר ועונש, אז נשקטה נפש הבהמית לקבל התורה בשבירת הרצון.	770
נמצא כי במעמד הנבחר בסיני, ראו אז בחוש הנהגה גלויה כלומר הנהגה נסית ע"פ התורה, והכל בדרך	771
נס, ולא ראו עדיין בחוש כי הנהגה טבעית ג"כ ע"פ התורה לשכר ועונש, וא"כ הנפש הבהמית שמטרתה	772
רק להשיג הנאות בקרוב, לא נתרצתה לשבירת רצונה, אבל בימי אסתר ראו כי הנהגה טבעית ג"כ לשכר	773
ועונש, וא"כ הרי קיום התורה עסק הוא כשאר עסקים ורק בדרך נסתר.	774
אז קבלו התורה ברצון, היינו בשבירת הרצון כנ"ל וזה כפתור ופרח, וזה יסוד מוסד לאמונה בהנהגה	775
נסתרת גם בעוה"ז, כי זה היה בחוש ובפרסום גדול, והא דקאמר שם מודעא רבא לאורייתא, לא לפטור	776
לגמרי רק לפטור מבחינת שבירת הרצון, אבל בחינת כבישת הרצון גם קודם אחשורוש לא היו יכולים	777
לפטור עצמם, ובימי אחשורוש עלתה בידם גם מדת שבירת הרצון, וגם לנו יש לעלות למדרגת שבירת	778
הרצון. (חכמה ומוסר ח"א מא' נ"ו).	779
	780
מאמר תצא	781
ויוצא משה את העם מן המחנה ויטיצבו בתחתית ההר (שמות י"ט י"ז).	782
ויטיצבו בתחתית ההר, מלמד שכפה עליהם ההר כגיגית ואמר להם, אם אתה מקבלים את התורה מוטב	783
ואם לאו שם תהא קבורתכם, אמר רב אחא בר יעקב מכאן מודעא רבה לאורייתא, אמר רבא אעפ"כ הדור	784
קבלוה בימי אחשורוש, דכתיב קיימו וקבלו היהודים קיימו מה שקבלו כבר (שבת פ"ח).	785
דבריהם סתומים ומפליאים, לאיזה ענין הוצרכו לכפות ההר כגיגית, הלא עמדו אז במדרגה גבוהה מאוד	786
שהקדימו נעשה לנשמע, ובאותה שעה פסקה זוהמתם והגיעו למדרגת אדה"ר קודם החטא, ולשם מה היתה	787
כפיה זו? מה עיכב בעדם והפריע אותם, עד שהיה הכרח לכפות ההר עליהם, הלא היו עומדים אז במדרגת	788
התפשטות הגשמיות?	789
ומה שיותר תמוה הוא, שהדור שהיה בימי אחשורוש שנהנה מסעודת אחשורוש, ולפי השקפה ראשונה	790
תמוה מאוד, איך יכלו להפקיר את העבר שלהם, ולשנות כל אופן חייהם ולסדרם על פי התורה, ודוקא	791
אותו דור קבל את התורה מרצון גמור ובחירה חפשית, והדור שעמדו על הר סיני שהגיעו למדרגת שכל	792
פשוט, ועמדו למעלה מכל המפריעים והמקרים, בהם נאמר שכפה עליהם ההר כגיגית.	793
כשנדרוש לדעת ההבדל בין צדיק לרשע נמצא כמו שהורו לנו חז"ל, צדיקים נדמה להם כהר גבוה	794
ורשעים נדמה להם כחוט השערה, ביאור הדבר כי כל כח היצר וגבורתו בזה שאינו בא אל האדם בפעם	795

אחת, לעקור את הכל ולהפקיר עצמו לגמרי, כי אז ודאי לא ישמע לו, כי רואה בחוש שרע ומר תהיה	796
דרכו, והמדות יוציאו אותו מן העולם ולא ישמע לו, אלא הוא בא אליו בערמה ובתחבולות מלחמה.	797
כשהוא רוצה ללכוד אותו במצודתו, מפתהו בתחילה שישמע לו אל דבר קטן חוט השערה ממש, אשר לפי	798
השקפה ראשונה לא יעשה עליו שום רושם וכל שכן שלא יזיק לו, וכששמע לו בדבר זה נתקרב לדבר	799
יותר גדול, מושכו היצר לקרוב לו ומשם הלאה, עד שמושכו לעקור את כל התורה ואת חייו מן העולם,	800
כמ"ש הוי מושכי העון בחבלי השוא.	801
ובזה נבדל צדיק מרשע, הצדיק הרואה את הנולד רואה את אותו חוט השערה, שעל ידי זה לוכד היצר את	802
האדם ברשותו כהר גבוה, כי כך דרכו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך ומחר אומר לו עשה כך, עד	803
שאומר לו לך עבוד עכו"ם, ומשום זה ירא מחוט השערה כמו שהוא ירא מן ההר, ואוזר כל כוחותיו	804
לכבשו כדי שלא יבוא לידי מעשה כהר, והרשע שלא ראה אור מימיו דן את חוט השערה כמו שהוא נראה,	805
ואינו חש להזהר ממנו, כי לפי דעתו לא יזיק לו כלום והולך מחוט שערה לזה שלאחריו, ומשם הלאה עד	806
שמושך עליו כל ההר, ולא יוכל לזוז מדרכו הרע וימות ברשעו.	807
וכאן ישאל המבקש, אם המציאות הוא כן כי חוט השערה הוא הר, מדוע אינו רואה כן הרשע ואיפה הוא	808
מקום הטעות שלו? התשובה היא כי ההר הזה אינו נראה לעין האדם להר ממש, אשר לא יצויר מעולם	809
אשר ינוח האדם תחתיו ויחיה, אלא ההר אשר מושך עליו היצר מריבוי חוטי השערות שלו, הוא בעצם הר	810
כגיגית אשר יש חלל בהר, שיכול האדם להלוך שמה ולטייל, אבל אינו יכול לצאת ומוכרח להקבר שם.	811
ולכן המחפש דרכיו הוא רואה את ההר כגיגית, ואע"פ שרואה אנשים חיים בתוכה, הברק החיצוני אינו	812
מעורר את עיניו לרדוף אחריהם, כי לא לאורך ימים ימשך הדבר, וסופם שאינם יכולים לצאת מדרכיהם,	813
והרשע הרץ אחר הברק החיצוני, מיד שרואה הטיוול נמשך אחריהם, ואינו רואה כי אם נכנס בדרך זו סופו	814
שלא יוכל לצאת משם, ויסבול מכל מקרי הזמן עד שימות בחרפה.	815
ונוכל למשול עליהם בדרך זה, כי האדם מביט על העולם כמו הזבוב על הצלוחית הצד זבובים, שרואה	816
איך הזבובים מטיילים בתוכה ושמחים שמה, וחוטף לו תשוקה לחתור לו דרך מתחת הצלוחית לעלות	817
בתוכה, וסופו שאינו יכול לצאת משם וטובע במים, כן הוא האדם הסובר לפסוח על שתי הסעיפים, סופו	818
שילכד במצודת היצר, עד שאינו יכול עוד לבחור כי קשור בו ככלב ושם תהא קבורתו.	819
הצדיק רואה את כל העולם כמו עיר כבושה, שבתוכה אנשים עוברים ושבים, אבל לנסוע ממנה לעיר	820
אחרת אין הרשות בידם כמו שמצוי בזמן חירום, ולכן אינו רוצה להסכים עמהם לחיות אצלם כי חיייהם	821
אינם חיים, וכל אחד נמשך אחר חברו, ולכן הוא משים לב על כל חוט השערה, שלא תנחה אותו עד לידי	822
אבדן בחירתו, ולהיות מן הכת של כל באיה לא ישובו ח"ו, לא כן הרשע הוא רואה מה שבתוך העיר ואינו	823
רואה מה שחוץ לעיר, וגם מה שבתוך העיר אינו רואה הצד הרע שבו, אלא מתלהט הוא מן הברק	824
הראשון, ומיד יתפתה ויאבד עד שנשאר כאין ואפס.	825
ועתה יוצא לאור ההבדל בין מתן תורה ובין ימי אחשוורוש, כי בעת מתן תורה מצד המעלה ומצד מדרגתם	826
הכירו, שהרודף אחר רצונותיו הוא מושך עליו את כל ההר, וילכוד אותו היצר ברשותו עד שיוציא אותו	827
מן התורה ומן העולם, ואז להיותם אחר ההכרה הגדולה, יוכלו לראות את צד הירידה והחסרון תחילתו	828
וסופו, כי חוט השערה תנחה אותו להר גדול שמוכרח להקבר שם.	829
הכרתם לא היתה מן הנסיון, כי מעולם לא היתה להם הזדמנות לדעת זאת, מעולם לא מצאו עצמם מונחים	830
תחת ההר ונצולו ממנו, אשר מזה יבינו שחוט השערה הוא הר גדול, אלא הכירו זה מפני מעלתם הגבוהה,	831
והיתה אצלם התפשטות החומריות, עד שהביטו על אותם בני אדם שמושך אותם היצר, כי הם מונחים	832
תחת ההר.	833
ולכן אמר רבא מכאן מודעה רבה לאורייתא, כי זה שכפה עליהם ההר כגיגית, היינו שהכירו שאם לא	834
יקבלו את התורה ויניחו מקום לחוט השערה, סופם שילכדו במדות הגרועות אשר תכופנה על האדם כהר,	835
ומתחילה ההר הוא בלתי נראה לעין יען כי הוא כגיגית, אבל לבסוף בא עליו ההר ממילא, וזה נותן להם	836
פתחון פה שיטענו אח"כ טענת מודעא, כי ההכרה הזאת לא מצאה די כח בהם, יען לא נבנתה מהכרת	837
החסרון אלא מהכרת המעלה, וכאשר נפלו מן המעלה נפלו מן ההכרה, ואין להם המכריח של אז.	838
לא כן בימי אחשוורוש אז הכירו את התורה מן החסרון, סברו כי ירויחו אם יקילו מעט ליהנות מסעודת	839
אחשוורוש, ולבסוף כמעט שנשמדו מן העולם, והיה נס שקם אז מרדכי היהודי והציל אותם רק בקיום	840
התורה, והכירו אז ממצב החסרון כי רק התורה היא ההצלחה, והחוט השערה אשר סרו מן התורה כפה	841
עליהם את כל ההר, ולכן קיימו מה שקבלו כבר ואין עתה שום טענת מודעא, כי לא יכלו ליפול מן ההכרה	842
הזאת כי ההכרה באה מגוף הנפילה, ובעת הנפילה ראו בחוש ההר כגיגית, מה שראו דור של מתן תורה	843
בעת מעלתם, ולכן בימי אחשוורוש קיבלו ברצון. (מדרגת האדם ד' כ"ח).	844
	845

מאמר תצב	846
ויוצא משה את העם מן המחנה ויציצבו בתחתית ההר (שמות י"ט ז).	847
אמרו חז"ל (שבת פ"ח), מלמד שכפה הקב"ה עליהם הר כגיגית ואמר להם, אם אתם מקבלים את התורה	848
מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם, א"כ הרי זה שהכריחנו הקב"ה לקבל תורה, בין אם אנו רוצים בה או	849
לא, וכמ"ש בגמ' מכאן מודעה רבה לאורייתא, והרי"ז סתירה שלפני כן הקדימו ישראל מעצמם ואמרו	850
נעשה ונשמע, ויצאה בת קול מן השמים ואמרה מי גילה רז זה לבני, וא"כ בשביל מה צריכים לכוף עליהם	851
הר כגיגית ולהכריחם בכך, ומה גם שאחז"ל דאיכא בזה משום מודעה רבה לאורייתא, והלא מדעתם	852
וברצונם הכריזו חגיגית נעשה ונשמע?	853
קושיא זו מקשים התוס' בסוגיא יעו"ש מה שתירצו, אבל אנו נציע מה שכתב המהר"ל מפראג, דיש	854
להקשות יותר אם יצוייר שהפרופסור הכי גדול בעולם הודיע לכולם, שביום פלוני ובשעה פלונית יתן	855
הרצאה חשובה מאוד לקיום העולם, כולם ציפו בכליון עינים מה חידוש בפיו אשר עד כה לא ידעו מזה,	856
אכן כשהגיע יום המיועד עמד על הקתדרא, והשמיע דברים פשוטים אשר כל בר בי רב יודע אותם היתכן?	857
והנה הקב"ה כביכול יורד על הר סיני, וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים ואת קול השופר, ובחז"ל	858
מבואר שכל העולם נשתתק, שור לא געה עוף לא פרח, ולפני יוצאי מצרים אלו דור דעה אשר העמידו	859
עצמם לקבל התורה כמלאכים, להם הזהיר הקב"ה ועוד איים עליהם בקולות וברקים וקול שופר חזק	860
מאוד, על, לא תרצח, לא תגנוב, לא תנאף, לא תענה ברעך עד שקר? איך אפשר לחשוך באנשים רמי	861
מעלה אלו שיבואו לידי שפלות כזאת, אשר משום כך הוזהרו על דברים אלו לבלתי עשותם? אתמהא!	862
אכן סוד גדול נגלה לנו בזה, כי הלא השם חוקר לב ובוחן כליות, הוא היודע רוממות הנשמה העליונה	863
נשמת חיים חלק אלוה ממעל, והוא גם יודע את שפלות הגוף עפר מן האדמה, כי אם מתעוררים אצל	864
האדם מדותיו הרעות וטבעי גופו, לא יעצור עצמו לרדת אפי' עד הדיוטא התחתונה, ויכול להגיע גם	865
לרציחה, גניבה, וניאוף! כי כזאת היא הרכבתו של האדם וכוחותיו מן הקצה אל הקצה, נשמת חיים חצובה	866
מתחת כסא כבודו ית', עם גוש גס חומר עפר מגושם.	867
ולכן במעמד הר סיני אמנם עמדו בני ישראל בדרגא גבוהה מאוד, וברגשות קודש נעלים כמלאכי השרת,	868
אבל האדם במצבו הרוחני אינו קבוע באופן תמידי, יש עתים שרגש לב האדם נעשה מטומטם, ואז נשאר	869
האדם מהלך בטבעו, ועל טבע האדם כבר הכריזו חז"ל ואמרו (חגיגה י"א), גזל ועריות נפשו של האדם	870
מחמתו ומתאוה להן.	871
נמצא שבעת שהאדם נשאר בטבעו ובא לחמוד ולהתאוות, אין מה שיכול לעמוד כנגדו, ולא יוכל להתאפק	872
מלמלאות חפצו בתאוותו, זולת דבר אחד בלבד והוא היראה מפני העונש בעשייתו! כי הנה גנב מועד עובר	873
ברחוב ובו חנויות מלאות סחורה וכסף וזהב ואינו נוגע בהם, ומה טעם? אין זה אלא מפני שחושש שמא	874
יראוהו ויתפסוהו בבית הסוהר, אבל במקום ובזמן שיוודע כי לא יתפס, ודאי יקרב אל המלאכה וירוקן את	875
כל החנות.	876
וכן הדבר בתורה ובמצוה, אמת הוא שבזמן שהאדם עומד במצב מרומם בדעת ובהרגשים נעלים, אין צורך	877
להראות לו את השבט, אבל לא בכל עת הוא עומד במצב זה, ואז עלול הוא לבוא לכל פשע לפי טבעו	878
כאמור, ולכן נצרך האדם אפי' היותר גדול לאזהרה שלא ירצח ולא יגנוב ולא ינאף, ולאיום שאם לא כן	879
יענש חמורות והיינו יראת שמים!	880
ואכן הוא נדרש לשני הדברים ביחד, הוא נתבע לעמוד ברמה גבוהה מאוד להיות כגבורי כח עושי דברו,	881
ואח"כ לשמוע בקול דברו כמעמד הר סיני, ואין זה כבוד שמים שיהיו צריכים לעמוד תמיד בשבט כנגד	882
האדם ולא יבין זולת זאת, אבל אעפ"כ זקוק אותו האדם המרומם ונתבע על זאת שתהיה בו יראת שמים,	883
לפחד מפני העונשים שלא יעבור על לא תרצח ועל לא תנאף וכו'. (לב אליהו ד' ע"ב).	884
	885
מאמר תצב	886
ויוצא משה את העם מן המחנה ויציצבו בתחתית ההר (שמות י"ט ז).	887
מלמד שכפה עליהם ההר כגיגית, ואמר להם אם תקבלו את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם,	888
אמר רבא מכאן מודעה רבה לאורייתא, אעפ"כ הדור קבלוה בימי אחשורוש, שנאמר קיימו וקבלו קיימו	889
מה שקבלו כבר (שבת פ"ח).	890
והקשו הראשונים למה היו צריכים לכפייה, הלא הקדימו נעשה לנשמע? אמנם יש להבין הענין על פי מה	891
שכתב הספורנו ז"ל וז"ל, אמנם זו מדת צדקו של הקב"ה, כשיתעקש אדם מעשות הראוי לבלתי עשות	892
רצון קונו, יעשה מה שברח ממנו בצרה ויגון ולא לרצון יהיה לו, כאמרו תחת אשר לא עבדת... ועבדת את	893
אויביך, וכן מ"ש אצל המרגלים אם לא כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם, וכן אמרו חז"ל המבטל את	894
התורה מעושר סופו לבטלה מעוני עכ"ל (שמות י"א א').	895

הנה האדם טועה שני מיני טעויות במושג מצוה ובמושג גזרה, דעת האדם היא שמושג מצוה הוא דבר	896
התלוי בבחירה, ואין בו שום צד של הכרח אפי' כחוט השערה, ומושג גזרה הוא כולו הכרח ואין בו שום	897
צד של בחירה, לא כן הדברים אלא אין מצוה שאין בה גזרה, ואין גזרה שאין בה מצוה.	898
ביאור הדבר אע"פ שמצוה תלויה רק בבחירה וגזרה הוא דבר הכרחי, מכל מקום בכל בחירה יש צד הכרח	899
ובכל הכרח יש צד בחירה, למשל אסור להגביה מציאה של מוקצה בשבת, ויכולה המציאה להיות הון רב,	900
ולב האדם נוקפו שמא אם היה מחלל שבת היה נעשה עשיר, אז צריך להתבונן שאין מצוה בלא גזרה, ואם	901
המצוה מחייב שלא יגביה הכסף, א"כ ודאי יש גזרה שלא יהיה לו הכסף, וגם אם יגביה הרבה שלוחים	902
למקום שיפסיד הכסף הזה.	903
בני אحتיה דריב"ז חזא להו בחלמא דבעו מיחסר שבע מאה דינרים עשינהו ושקל מינייהו לצדקה, פירש"י	904
כל השנה היה כופן וגובה מהן לצדקה, פש גבייהו שיבסר דינרי, כי מטא מעלי יומא דכפורי שדר כי קיסר	905
שקלינהו, אמר להו ריב"ז לא תדחלו למיפסד יותר הכי חזאי בחלמא, אמרו לו אמאי לא אמרת לן והיינו	906
נותנים הכל, אמר להו אמינא כי היכי דתעבדו מצוה לשמה (ב"ב י').	907
חזינון מזה שאין מצוה בלא גזרה, כי באמת המצוה של צדקה אינו גורם הפסד, כי גם אם לא יתן צדקה יש	908
עליו גזרה שאותו הממון יקחוהו ממנו, ולכן העלים הקב"ה שלא ידע האדם הגזרות כדי שיעשה המצוה	909
לשמה, אבל באמת יש בכל מצוה צד גזרה, אלא שמחסדי ה' שעשה גם בעל הממון לשליח שיוציא הממון	910
לדבר מצוה, ואם הוא מסרב מלהיות שליח לא יחסר שלוחים למקום.	911
וכן אנו רואין על חובת הכלל ישראל, שאמר הכ' חי אני נאום ה' אם לא ביד חזקה אמלוך עליכם, אע"פ	912
שכל עיקר קבלת התורה הוא בחירה טהורה, מ"מ אל יחשוב האדם כי הבחירה היא גם על צד השלילה	913
לחלוטין, אע"פ שיש לפעמים שנדמה לאדם כי יכול להפרד ולהשליך מעליו מוסרות המצוה, אבל באמת	914
יש לבחירה גבול בזמן, עד אשר באה הגזרה של ביד חזקה אמלוך עליכם.	915
וכן צריכין להבין שאין גזרה בלא צד מצוה, כי הגזרות שגזר הקב"ה על האדם בר"ה מוכרח להיות, אלא	916
שיש לאדם הבחירה לקבל הגזרה בשמחה, כמ"ש חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה,	917
ובגמ' נפק"מ לקבולי בשמחה, וכתב בטור אם מקבל בשמחה נמצא שבזה גופא הוא עובד את ה', הרי לנו	918
מזה שאין גזרה שלא נמצא בה צד מצוה, והוא קבלת הגזרה באהבה, נמצא שעבודת האדם להבין צד	919
הגזרה שבמצוה כדי שלא יתרפה ממלאכתו, וצריך להבין צד המצוה שבגזרה כדי שלא יתייאש מחיו.	920
וזהו דברי ספורנו ז"ל שאמר, כך מדת צדקו ית' כשאדם מתעקש מלעשות הדבר הראוי, סופו שיעשה	921
הדבר בצרה ויגון כי אין מצוה בלא גזרה, וע"ז מביא ארבעה ראיות, חדא מפרעה שאילו היה קם בחצות	922
הלילה לשלוח את ישראל ממצרים תכף כשאמר לו מש"ר ציווי השי"ת, אז היה נקרא מחסידי אומה"ע,	923
ועכשיו שהתעקש הפסיד כפליים, כי עם ישראל יצאו מצד הגזרה והפסיד אותם, ועוד שהפסיד את המצוה,	924
כי מה שקם בחצות הלילה לא נחשב לו למצוה אלא לצרה ויגון, הרי לנו מזה שאין מצוה בלא גזרה.	925
הראיה השנית ממה שאמר הקב"ה למרגלים, אם לא כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם, כי באמת נגזרה	926
גזרה שיכנסו לארץ, אלא שרצה הקב"ה שיהיה להם מצוה, מזה שמוסרים נפשם ללחום עם הענקים	927
ובוטחים בה', וכאשר פחדו לקיים המצוה ולבטוח בה', אמר הקב"ה הגזרה יהיה בין ובין כך אמנם המצוה	928
לא יהיה לכם, כן אעשה לכם דוקא שלא תזכו ליכנס לא"י, אבל טפכם יראו את הארץ מפני בטחונם בה',	929
וראיה זו מלמדנו שאין מצוה בלא גזרה.	930
הראיה השלישית ממה שאמר הכתוב תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה, זה מלמדנו כי אין גזרה	931
בלא מצוה, אם באו עליך גזרות רעות הרי יש לך מצב לקבל הגזרות בשמחה ובטוב לב ובוזה גופא תעבוד	932
את ה', ואם אין אתה מקבל צד המצוה שבגזרה אז תפסיד כפליים, כי הגזרה היא הפסד, ועוד רעה יותר	933
גדולה מביא האדם על עצמו מה שאינו מקבל בשמחה, נמצא מפסיד המצוה שזימן לו השי"ת על ידי מצבו	934
הקשה.	935
הראיה הרביעית מה שאחז"ל המבטל את התורה מעושר סופו לבטלה מעוני, אם האדם מבטל את התורה	936
מפחד שמא יפסיד עושרו שצריך לבטל מעסקיו, צריך להתבונן שאין מצוה בלא גזרה, ואם יפסיד עושרו	937
אל יחשוב שאם לא שמר התורה לא היה מפסיד, כי ההפסד בא מצד הגזרה, וגם אם מבטל את התורה	938
סופו שיהיה עני מצד הגזרה, וא"כ מוטב לו שישמור את התורה וירויה המצוה.	939
ואחר הכלל הגדול הזה, נבין משחז"ל כפה עליהם וכו', כי רמז להם הקב"ה כי אין מצוה בלא גזרה, אע"פ	940
שקבלו בבחירה ונחשב להם הקבלה מצוה לשמה, אבל תוכן הענין יש גזרה, שאם ח"ו ירצה האדם לפרוק	941
עול מלכות שמים לא יהיה ביכולתו, וע"ז אמר רבא מכאן מודעא רבה לאורייתא, כי עם ישראל חפצים	942
להיות בחיריים על כל הצדדים.	943
אעפ"כ הדר קבלוה, כי אז נתברר להם שאין יכולים לסמוך לגמרי על בחירת האדם, כי שמא יעלה	944
במחשבתו לאמר לא הן ולא שכרן ח"ו, וכמו שהיה בדורו של אחשורוש, ורק מפני שאין מצוה בלא גזרה	945

לכן לא כבה גחלתם, וכמ"ש גדולה הסרת הטבעת יותר ממ"ח נביאים, כי צד הגזרה הקים את צד המצוה,	946
לכן קיימו מה שקבלו כבר, וצריך האדם להיות חכם הרואה את הנולד, לראות צד הגזרה טרם שתבוא בפועל, ואז ירויח שתיים כמו בני אחתיה דריב"ז כנ"ל. (חיי המוסר ח"ג).	947
	948
	949
מאמר תצד	950
ויוצא משה את העם מן המחנה ויתיצבו בתחתית ההר (שמות י"ט י"ז).	951
מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית, מכאן מודעא רבא לאורייתא, ואעפ"כ הדור קבלוה בימי	952
אחשורוש קיימו וקבלו קיימו מה שקבלו כבר (שבת פ"ח.), מה שקבלו כבר באונס בזמן קבלת התורה,	953
קבלוה ברצון בימי אחשורוש, ואמרנו על זה ביאור נחמד, איך יוכל היות כי על זמן קבלת התורה נקרא	954
אונס, ובימי אחשורוש נקרא רצון.	955
רוח התורה דורשת קניית המעלה בתכלית הטהרה, ואף הזהירונו אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על	956
מנת לקבל פרס, אלא לעבוד את ה' מצד כי הוא ראוי להיות נעבד, ואתה צריך לעבוד אותו מצד כי עבדו	957
אתה, להיות עובד מאהבה ולא מיראה אף יראת הרוממות, שאם יכבד עליו העבודה יבעט ויניח, ולכאורה	958
היא מעלה היותר גדולה, גם האחרונים לא העריכו עבודת ה' שהיא מצד יראת העונש וקראוה יראת	959
נשים, ולכאורה היא מדת חסידות יתירה ונפרזת.	960
אמנם כשנתבונן נראה הדבר להיפך כי אין זו מדת חסידות, ובעניני העולם במילי דעלמא הוא דבר מובן	961
אף בעיני פשוטים וישרים, אם אנו יודעים על אחד שלא גנב כי הוא ירא מהשוטרים פן יתפשוהו ומרה	962
תהיה אחריתו, ואולי כמה פעמים רצה לגנוב ראה את השומרים והוסג אחרו, הכי נשבחהו ונפארהו ע"ז?	963
הלא אין שום חילוק בינו לבין חבירו שלא ראה את השומרים וחתר מחתרת לגנוב, אכן לא הצליח	964
ותפשוהו השומרים, ושניהם נקראים גנבי לילה, אף אם כל ימיו לא גנב מיראת הצופים, הדבר פשוט כי	965
באמת גנב הוא, ולעת שימצא יגנוב בלא שום חמלה.	966
וכן אם אחד יותר נכבד ואינו גונב כי ירא פן יודע הדבר, ויושפל כבודו ויהיה לשמצה בעיני כל, אכן אם	967
היה מוצא שעה מוכשרת שלא תודע לשום אדם, היה ג"כ גונב בכל רצונו הטוב, ואף אם כל ימיו לא גנב	968
הכי נכבדהו בשביל זאת? הלא בין גנבים חלקו, שמעתי אומרים על הגרי"ס זצ"ל כי אמר על עצמו, כי	969
הוא ירא להיות אצל כסף אשר אין רואה להם וגם בלתי מנויים פן יגנוב, הלא אף איש פשוט יראה זאת,	970
שכל או"א היה עושה מה שלבו חפץ, לו לא היה ירא מפני השפלת כבודו, והכי ראוי לו שבח כשלא יגנוב	971
מפני יראת הכבוד?	972
ועתה נתבונן עוד אם אחד לא יגנוב מפני הכרת שכלו, כי הוא רואה את הנולד ואולי גם האחרית, והוא	973
ירא מאוד מפני אשו של גיהנום, אף כי חכם גדול הוא כי הלא רואה את אחריתו, אכן גם הוא אינו ראוי	974
לשבח, כי שומריו ושוטריהו הוא הגיהנום, ולולא הגיהנום היה עושה מה שלבו חפץ, ולכן אף אם לא יגנוב	975
כל ימיו הוא רק בגדר אונס, כי אנוס הוא לשמור את המצוה לא מצד רצונו הטוב.	976
ובאמת כשנתבונן במעמד הר סיני, אף כי רם ונישא הוא והגיעו למצב היותר רם, כי הפשיטו כל בגדי	977
הגשמיות, וברוב זכותם לבשו בגדי עדי צח מצוחצח והיו כמלאכי מעלה, מפני רוממות שכלם ומדרגתם	978
הגבוהה, אף כי גם נזדככו במעלה היותר רמה ונשאה, והיו גם מצד גופם כמלאכי מעלה כאדם הראשון	979
קודם החטא, אכן מצד אחר יכול להיות זאת גופא לחסרון, שבעת שירדו ממדרגתם הרמה והיו ככל	980
אנשים, אז לא ידעו מכל הגבוהות ורצונם חזק לעשות מה שלבם חפץ, אז ידעו היטב כי רע ומר לנפשם	981
בעשותם הרע בעיני ה'.	982
ולכן נקרא זאת בגדר אונס, כי אונס השכל ג"כ אונס יחשב ואין זה רצון גמור, אכן בימי אחשורוש אז לא	983
היו נסים למעלה מהטבע, והכל היה בטבע נסים נסתרים, ובמהלך הטבע ראו כי ה' בקרבנו, רב את ריבנו	984
ודן את דיננו, ואף שלא היו במדרגה רמה כמעמד הר סיני, אכן מפני פשיטותם ומהלך טבעם הרויחו	985
הרצון הגמור, כי כל מה שהיו יותר במצב טבעם הפשוט, השיג גם הגוף הפשוט את הרצון הגמור כי כדאי	986
לעבוד את ה', וכי זה תכלית ההצלחה גם לו, כי בנס נסתר נצלו גופם ונפשם גם יחד, ומזה התילד להם	987
הרצון הגמור וזו היא מעלת הפורים.	988
ואחרי שנתבונן כי גם מצב מעמד הר סיני נקרא אונס, שהיינו אנוסים מרוב רוממות הכרתנו, והשכל	989
הכריח את הגוף שיבטל רצונותיו מפני הכרת השכל, נמצינו למדין כי באמת כל אדם אינו יכול לעשות מה	990
שלו חפץ, וכל אחד חבוש במדרגתו, זה מפני יראת כבודו, וזה מפני הכרת שכלו, הצד השווה שבהן כי	991
אנוס גמור לשמור את המצוה, ולא ברצונו הטוב הוא שומר מצוה.	992
מזה יצא לנו הערה נכבדה להבין מה שאמרו ז"ל, מובא ברמב"ן פ' לך על הפסוק הרימותי ידי אל ה'	993
וז"ל, הוא לשון שבועה מרים אני ידי לאל עליון, וכן מצאתי בספרי מצינו בכל הצדיקים שמשביעין את	994

יצרן שלא לעשות ע"כ, מה נורא הדבר אברהם אע"ה אשר היה מקור החסד, וגם במעשה זה הלא היה	995
הכל שלו בדין כבוש מלחמה.	996
וכאשר ביקשו מלך סדום שיחזיר לו את הנפשות אמר ואת הרכוש קח לך, כי הכל שלו בדין גמור,	997
ואאע"ה מרוב נדבת לבו וחסידותו, ומפני שיתקדש ש"ש לבל יאמר אני העשרתי את אברם, השיב לו אם	998
אקח מכל אשר לך מחוט ועד שרוך נעל, לולא ראינו זאת לא האמננו חסידות ונדיבות כזאת, לבלתי	999
ליהנות מדברים המותרין אף מחוט ומשרוך נעל, היש לנו ציור עד כמה לא היה כסף נחשב לו למאומה	1000
ובפרט נגד קידוש ש"ש.	1001
בכ"ז קודם כל המעשים נשבע בשם ה', פן לא יכול לכבוש את יצרו, אשר בלי ספק היה חלל בקרבו,	1002
ובכ"ז אמרו ז"ל דרכן של צדיקים להשביע את יצרן, ודוקא אחר השבועה היה בטוח בקרבו שלא ינהג	1003
מהכסף, מה נורא הדבר מאוד, זאת לימוד הוא לנו עד כמה האדם בכל מעלותיו, בלבו הוא חפץ למלאות	1004
רצונו אכן הוא חבוש בחבלים, ולכן דרכן של צדיקים לירא מאוד, אם רואים לפעמים כי החבלים אינם	1005
כפולים, כי אין רואה ואין שוטר וגם איזה צד היתר, כידוע דרכן של מורי היתרא, במצב כזה נופל עליהם	1006
אימה ופחד פן יגנבו, כי יודעים את רצונם העז לכל רע, ורק אחר השבועה שהיא חמורה מאוד אזי בטוחים	1007
המה.	1008
נמצינו למדין לעצמנו שאם צדיקים דרכן לישבע, א"כ אין צריך לומר מי שנצטרע בנפשו והוחזק לרעתו,	1009
עד כמה אין לנו עצה אחרת, והעיקר לבל נאמין עצמנו במקום שאין כ"כ בזיון או מורי היתרא, כי הסכנה	1010
גדולה מאוד לעשות כל דבר אסור בכל תוקף הרע, ובמה נבטח? עיקרן של דברים שיתן אדם על עצמו	1011
מסגר על מסגר, שיהיה יותר בטוח בקיום התורה והמצות, ובזה נהיה מאושרים לעולמי עד. (דעת חכמה	1012
ומוסר ח"ב מא' רכ"ה).	1013
	1014
מאמר תצה	1015
והר סיני עשן כלו מפני אשר ירד עליו ה' באש (שמות י"ט י"ח).	1016
לכאורה נראה כי מעמד הר סיני אינו ענין לעצמו, אלא רק הכשר לקבלת התורה, אולם בעל ההגדה	1017
מלמדנו שאין הדבר כן, אלו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו, דיינו להורות לה' על מעמד	1018
הר סיני כשלעצמו, גם אילו לא נתן לנו את התורה במעמד הזה, ומהו ערכו של המעמד הזה.	1019
כתיב ההרים רקדו כאלים גבעות כבני צאן, וכתב הרמב"ן ז"ל (שמות כ' ט"ו), שכשם שהים ראה וינס	1020
אינו משל אלא דברים שהיו לפני רבואות בני אדם, כך אין זה משל שההרים והגבעות רקדו, אלא שרקדו	1021
ממש כאילים ובני צאן, פירוש שכל העולם כולו ממש המדבר והחי הצומח והדומם, וכל היקום כולו	1022
מזועזעים בהתגלות אנכי ה', וגם העולם העליון על מלאכיו ושרפיו עמדו נדהמים כשהתגלה ה' ית' ואמר	1023
אנכי ה'.	1024
במעמד נשגב זה נפתחו שערי השמים לפני בני ישראל, שרפים ואופנים מלאכים ורבבות מרכבות, סודות	1025
וסודי סודות מעולם שכולו רז נגלה ונפתח, העין רואה והלב מתבונן, והשערים נפתחו לרווחה לפני עם	1026
ישראל כולו, המחיצות הוסרו הסורות נגלו, הערפל סר ואינו, ועם אור נפלא וברור רואים ישראל בצורה	1027
מוחשית שאין עוד מלבדו, הוי אילו קרבנו לפני הר סיני דיינו.	1028
לא תעשה לך פסל וכל תמונה אשר בשמים ממעל ואשר בארץ מתחת, האזהרה אינה מכוונת דוקא לשמש	1029
וכל צבא השמים אשר יש מקום לטעות בהם שהם אלוה, כי אם גם לרמש הרומש על הארץ, חיה עלובה	1030
ושפלה כמעט ואין רואים אותה, והרואה אותה רואה בה יצור עלוב וגועל נפש, ובכל זאת יתכן כי גם	1031
בריה עלובה זו יעשה האדם לאלוה, מי שנאמר עליו תמשילהו במעשי ידיך ימשיל על עצמו בריה שפלה	1032
זו, ובהודאתנו לה' ברוך אלהינו שבראנו והבדילנו מן התועים גם תועים כאלה בכלל, כ"כ מרובה הטעות	1033
שעלול האדם לטעות ולתעות.	1034
עיקר גדול לימדנו משה רבינו במשנה תורה, השמר לך פן תשכח יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב,	1035
פן תשחיתון ועשיתם לכם פסל תבנית כל בהמה כל צפור כנף כל רומש באדמה, כלומר פן תשחיתון כל	1036
כך שתעשו לכם פסל מכל אלה הברואים השפלים שהם מתחת לארץ, ופן תשא עיניך השמימה וראית את	1037
השמש ונדחת, כלומר שיהיה לך מקום לטעות בהם להשתחוות להם ולעבדם, אשר חלק אלקיך אותם לכל	1038
העמים, רק לכל העמים ואתכם לקח ה' להיות לו לעם נחלה, כל זה נתברר לישראל במעלת קרבנו לפני	1039
הר סיני גם בלי נתינת התורה ולפיכך דיינו.	1040
ולפי מדה זו של טעות שהאדם הנברא בצלם עלול לרדת לשאול תחתית של שחיתות הדעות וטמטום הלב,	1041
אשר על ידה ישכון כל ימיו באפלה וחשכה, וינחיל את השקר גם לבניו אחריו עד סוף כל הדורות, נדע	1042
להעריך את המתנה שנתן לנו הקב"ה במעמד הר סיני, שבמעמד נשגב זה, לא אך שהרחיקנו משפל	1043

הטעיות על ידי שהרים את קרננו והחזיר את העטרה ליושנה, והוליך אותנו קוממיות על כל הברואים,	1044
והושיב את האדם על כסא מלכותו וממשלתו על כל מעשיו.	1045
אלא שבמעמד זה נתגלו לפנינו סודות מעשה בראשית ומעשה מרכבה וכל רז לא אניס לנו, כל העולמות	1046
העליונים עד כסא הכבוד ועד בכלל, וכשהופיע הקב"ה עם רבבותיו הכירו ישראל והבחינו בכל המלאכים	1047
ושרפים וחיות הקודש, כי כולם משמשים במרום הם, ורצונו של בורא עולם ית' זהו כבודו שיהיו	1048
משמשים גם את האדם, כמאמרם ז"ל ביעקב אבינו הנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו, עולים ויורדים	1049
ביעקב שנאמר ישראל אשר בכך אתפאר, את הוא שאיקונין שלך חקוקה למעלה עכ"ל (ב"ר ס"ח י"ח).	1050
וכן אז"ל (שם ס"ט), והנה ה' נצב עליו, א"ר אבהו משל לבן מלכים שהיה ישן על גבי עריסה והיו זבובים	1051
שוכנים עליו, וכיון שבאה מניקתו שחה עליו וברחו מעליו, כך בתחילה והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים	1052
בו, כיון שנתגלה עליו הקב"ה ברחו מעליו, וכן בשעת מתן תורה היה מלאך מחזר על כל אחד ואחד	1053
מישראל והיה נושקו על פיו (שהש"ר א' י"ג), והכירו והבחינו כי אין עוד מלבדו ופנים בפנים דבר ה'	1054
עמכם, רק עמכם יכול הקב"ה לדבר כאדם לחבירו, אבל לא לשום נברא אחר בעולם אף לא לשרפים	1055
וחיות הקודש.	1056
גם אם לא היה נותן להם את התורה, ולא היה מתקיים אצלם באותה שעה פנים בפנים, הלא היו ראויים	1057
לכך, ודיה מעלה זו להיות שמחים בקונם וששים במעלתם, שזכו להיות עליון על כל ברואי מטה ומעלה,	1058
ולכן אלו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו. (דליות יחזקאל).	1059
	1060
מאמר תצו	1061
והר סיני עשן כלו מפני אשר ירד עליו ה' באש (שמות י"ט י"ח).	1062
אנו חייבים לזכור את הנסים והנפלאות שעשה לנו הקב"ה ביציאת מצרים ובמתן תורה, ואין זו זכירה	1063
גרידא אלא חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים (פסחים פ"י מ"ה), ועל מתן תורה כתוב	1064
רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך	1065
והודעתם לבניך ולבני בניך, יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב (ואתחנן שני), וכתב הרמב"ן על זה	1066
שזוהי מצות ל"ת שאסור לשכוח מעמד הר סיני, ויהיה עינינו ולבנו שם כל הימים (בהשגות לספר המצוות	1067
מל"ב ב'), בודאי המגיע לשתי מצוות אלו במעשה זוכה לחיות רבה באמונה, כיצד מגיעים לזה?	1068
וידבר משה והכהנים הלויים אל כל ישראל לאמור, הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם לה' אלקיך,	1069
ושמעת בקול ה' אלקיך, ועשית את מצותיו ואת חקיו אשר אנכי מצוך היום, הסכת צייר במחשבתך ושמע	1070
והתבונן, ושמעת בקול ה' אלקיך, כשתצייר זה ותבין תשמע בקולו בלי ספק (ספורנו תבוא רביעי).	1071
כאן מלמדנו הספורנו כי כח הציור הוא הכח המסוגל לקרב הענין כ"כ אל לבנו, עד שנשמע בקול ה' בלי	1072
ספק, וראוי לצרף לדברי הספורנו את מה שכתב הכוזרי כשהוא מתאר את החסיד שלנו, איך הוא שולט	1073
על כל כוחותיו בצדק כמלך הגון במדינתו, ובתוך תיאור הדברים הוא כותב, ומצווה המדמה להמציא	1074
ההדור שבצורות הנמצאות אצלו בעזר הזכרון, לדמות אל הענין האלקי המבוקש, כמו מעמד הר סיני	1075
ומעמד אברהם ויצחק בהר המוריה, וכמו משכן משה וסדר העבודה בבית המקדש וזולת זה הרבה (כוזרי	1076
ג' ה').	1077
זוהי סגולתו של כח הדמיון, שיכול להמציא לנו ציורים בהירים וחיים ממעמד הר סיני מיציאת מצרים	1078
ועוד, ידוע כי גדולי העבודה המוסרית קבעו זמן לצייר לפניהם כיצד יצאו ממצרים, עמוד אש הולך	1079
לפניהם מרע"ה ואהרן מנהיגים את צבאות השם, מרע"ה נושא על שכמו את ארונו של יוסף, וכל ששים	1080
ריבוא הולכים אחריהם, כל אחד מוקף עדר של תשעים חמורים עמוסים מביזת מצרים וכולם הולכים	1081
בגבורה, על דרך זה ציירו לעצמם את עשרת המכות וקריעת ים סוף.	1082
הזמן המסוגל לעבודת ציור זה הוא באלו השבועות שקוראים פרשת שמות וארא בא ובשלח, וכן ליל	1083
הסדר וכל חג המצות ובחג הסוכות, בחגים אלו מסייעים מעשי המצוות המכוונות להמחיש לנו את יצירת	1084
מצרים וההליכה במדבר, בתפילה אנו מאריכים בברכות קריאת שמע בזכרון יציאת מצרים, ועם כל זה	1085
ראו העובדים הגדולים צורך לעצמם, לקבוע זמן מיוחד להמחיש להם את יציאת מצרים בציורים חיים,	1086
השפעת הציורים החיים על האדם עצומה היא.	1087
במעמד הר סיני מרמזת התורה על כך, שעלינו לעשות לעצמנו ציורים ממנו בכל הזדורות, והר סיני עשן	1088
כולו אשר ירד עליו ה' באש, ויעל עשנו כעשן הכבשן ויחרד כל ההר מאד, רש"י כבשן של סיד יכול	1089
ככבשן זה ולא יותר, ת"ל בוער באש עד לב השמים, ומה ת"ל כבשן? לסבר את האוזן מה שהיא יכולה	1090
לשמוע, נותן לבריות סימן הניכר להם.	1091
התורה עצמה נתנה לנו ציור איך היה נראה מעמד הר סיני, יש לדעת שאם אין לאדם שום ציור ממעמד	1092
הר סיני, אמונתו בתורה מן השמים רופפת, תורה מן השמים אינו כלל מופשט בסמכות התורה, אלא	1093

התקרבות נוראה של בורא העולם אל עולמו כאן, וכל עוד שאין לאדם ציור חי מזה אינו יכול להבין ולהשיג משמעות הענין של תורה מן השמים.	1094
אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו, לכאורה מהו מעמד הר סיני בלי תורה? אולם לימוד תורה צריך להיות באימה ביראה ברתת ובזיע כמו שהיה בסיני (ברכות כ"ב), ואמר אדמו"ר נ"ע על זה, אילו היה אדם ממציא תרמוס המחזיק את החום במשך שנה, היתה זאת המצאה נפלאה, ותרמוס המחזיק חום במשך שנים רבות אין לשער גודל המצאה כזו, והנה הקב"ה ברא תרמוס המחזיק את כל החום, כל האימה רתת וזיע של מעמד הר סיני זו התורה, מיד כשאדם פותח גמרא הוא מרגיש כל החום של המעמד ההוא, ואין הכי נמי התכלית הוא מעמד הר סיני עצמו, וזה כל התכלית בלימוד התורה.	1095
הרי אנו חייבים לראות עצמנו כאילו יצאנו ממצרים, אסור לנו לשכוח מעמד הר סיני וצריכים להיות עינינו ולבנו שם כל הימים, ואין אלו מילי דחסידותא, עלינו להתלמד לקבל ציור חי מיציאת מצרים וממתן תורה, והתועלת הצומחת מזה היא עצומה, יש ללמוד היטב פרשת יתרו, סוף משפטים ופרשת ואתחנן משני עד סוף חמישי, ואחר כך יתבונן במעמד הר סיני כל יום, וישתדל לצייר לעצמו את המעמד עד שתהיה לו תמונה חיה ממנו, וימשיך בזה כמה שבועות עד שירגיש שיש לו קנין בזה. (עלי שור ח"ב).	1096
	1097
	1098
	1099
	1100
	1101
	1102
	1103
	1104
	1105
	1106
	1107
	1108
מאמר תצו	1109
וירד ה' על הר סיני ויקרא ה' למשה אל ראש ההר ויעל משה (שמות י"ט כ').	1110
אחז"ל משל למלך בשר ודם שקבע נימוסין שבני עיר זו לא ילכו לעיר זו וכן להיפך, והעמיד שומרים ע"ז, אבל כשהשיא את בתו הסיר השומרים והותרו כולם לבוא אלו אצל אלו, כך עד שלא ניתנה תורה, השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם, אבל משניתנה תורה ומשה עלה אל האלקים וכן וירד ה', ויש לפרש ע"פ משאחז"ל (איכ"ר א'), בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מוסיפין כח בגבורה של מעלה, תנו עז לאלקים.	1111
	1112
	1113
	1114
	1115
ובנפש החיים כתב דכל זה רק בישראל, אבל בן נח אפי' מאמין בה' ומקיים כל מה שנצטווה לשם שמים, מ"מ אין בו כח להעלותם למעלה, וממילא אין הם שייכים להוסיף כח בפמליא של מעלה, טעמו של דבר הוא, כי הקב"ה מנהיג העולם בדרך הטבע שהטביע בעולמו, דהיינו סדר עולם קבוע, אבל יש הנהגה שניה שהיא למעלה מן הטבע נקראת השגחה פרטית, והנה בדרך כלל מנהיג הקב"ה את העולם בטבע חק נתן ולא יעבור.	1116
	1117
	1118
	1119
	1120
כשם שאין הקב"ה משנה את מהלך השמש הירח והכוכבים במסילותם שמעולם לא שינו דרכם, ומעת שנברא כן גם עתה ימשלו ביום ובלילה כאשר קבעם השי"ת בששת ימי בראשית, כן באנשי העולם בין אם יעבדו את השי"ת והיו ראויים לקבל שכרם, ובין אם ישחיתו דרכם על הארץ הנה שכרם אתם, או להיפך כשיענשו הכל בדרך טבעי יבוא עליהם, בגבורות גשמים או במניעתם, בשנים טובות ובריאות או להיפך בחולאים ומגיפות וכיוצא בזה.	1121
	1122
	1123
	1124
	1125
וכן הדבר באיש פרטי, בעשייתו רצון קונו יקבל שכרו בדרך הטבע, בהרווחת לחמו ובריאות גופו ומשפחתו ואריכות ימיו ושנותיו בטוב, ויעלה מעלה מעלה, או שבגרם עוונותיו יענש וירד מטה מטה, והכל באופן טבעי, לפעמים באופן יוצא מן הכלל יש הנהגה למעלה מן הטבע, כגון בדור המבול ודור הפלגה ומהפכת סדום ועמורה.	1126
	1127
	1128
	1129
ת"ר שאלו פלוסופין את הזקנים ברומי, אם אלקיכם אין רצונו בעבודת כוכבים מפני מה אינו מבטלה, אמרו להם עולם כמנהגו נוהג ושוטים שקלקלו עתידין ליתן את הדין, הרי שגזל סאה של חטים וזרעה בקרקע דין הוא שלא תצמח אלא עולם כמנהגו נוהג, הרי שבא על אשת חבירו דין הוא שלא תתעבר, אלא עולם כמנהגו נוהג (ע"ז נ"ד:), שאין הקב"ה משנה את הטבע מפני השוטים, עולם כמנהגו נוהג ושוטים שקלקלו יתנו את הדין.	1130
	1131
	1132
	1133
	1134
אחז"ל (מד"ר ראה), ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, אר"א משאמר הקב"ה הדבר הזה בסיני, באותה שעה מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, אלא מאליה הרעה באה על עושה הרעה, והטובה באה על עושה הטובה, נמצא כי לאחר מתן תורה הכל תלוי ביד האדם עצמו, ועל הכל יביאווהו במשפט על כל נעלם אם טוב ואם רע, אם יעשה טוב ברכה ואם יעשה רע קללה, כן הוא באדם פרטי וכן הוא בהכלל כולו.	1135
	1136
	1137
	1138
	1139
ויש להתבונן בשלמא לגבי הנהגה הטבעית מפי עליון לא תצא הרעות והטוב כנ"ל, אבל בהנהגה הניסית שלמעלה מן הטבע איך יתקיים פסוק זה? אך הענין הוא דגם בזה המשקל הוא מעשה האדם, אם האדם עושה מעשה בדרך הטבע, שמסתייע בהמעשה לפי טבעו ומדותיו שנוולד בהם, הרי הוא מקבל שכרו ג"כ	1140
	1141
	1142

בדרך הטבע, אבל אם הוא הולך כנגד טבעו ומתאמץ לעשות המעשה ההוא, אם לטובה הרי הוא מקבל	1143
שכר למעלה מדרך הטבע, ואם להיפך ח"ו גם עונשו יבוא עליו למעלה מדרך הטבע מדה כנגד מדה.	1144
נמצא שכל הנהגת העולם תלויה במעשיהם של ישראל, בין הנהגה הטבעית וכ"ש הנהגה הנסית, אם	1145
כלל ישראל נמצאים במצב מרומם רוחני, הם משפיעים שיתנהג הקב"ה אתם ועם כל העולם בהנהגה	1146
ניסית, וזהו מה שאחז"ל ישראל מוסיפין כח בפמליא של מעלה, אבל אוה"ע אין בידם כלל זה, כי כולם	1147
תלויים ועומדים בזכות מעשיהם של ישראל, וכן מצינו בחז"ל (יבמות ס"ג), ונברכו בכך כל משפחות	1148
האדמה, שאפילו משפחות הדרות באדמה אין מתברכות אלא בשביל ישראל, ונברכו בו כל גויי הארץ,	1149
אפי' ספינות הבאות מגליא לאספמיא אין מתברכות אלא בשביל ישראל עי"ש.	1150
נמצא דמה שאחז"ל מיום שניתנה תורה לא תצא הרעות והטוב היינו בישראל ולא באוה"ע, כי כל הנהגת	1151
העולם תלוי בהנהגתם של ישראל, אם לטוב הרי הם מוסיפים כח בפמליא של מעלה ומורידים שפע טוב	1152
לעולם, ואם ח"ו להיפך הרי הם מתישים כח של מעלה, צור ילדך תשי, כשבא להיטיב לכם אתם מכעיסין	1153
לפניו ומתישים כחו.	1154
שתי הנהגות תלויות בהנהגתנו בעבודתו ית', אם אנו נוהגים לפי הטבעים שלנו, גם העולם מקבל שפע	1155
רק לפי דרך הטבע, אבל כשישראל במצב רוחני גבוה ושוברים את טבעם, אז מתנהג הקב"ה אתם וגם כל	1156
העולם בדרך של למעלה מן הטבע, וזה היה תכלית כל הנסים שנעשו לאבותינו במצרים ועל הים, כי	1157
השי"ת העלה את בני למעלה למעלה, וכל מהלך חייהם בכל יום ובכל עת ובכל שעה היה מונהג למעלה	1158
מן הטבע, בענני כבוד ובירידת המן ובבאר.	1159
מעשה נחזור למה שהתחלנו שהמשילו חז"ל למלך בשר ודם, וכשהשיא בתו הסיר השומרים לבוא אלו	1160
אצל אלו, לומר לך שקודם מתן תורה השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם, שלא תלה השי"ת את	1161
ההשפעה השמימית במעשה בני האדם, אבל משניתנה תורה ומשה עלה אל האלקים וירד ה' על הר סיני,	1162
שנתקשרו ישראל לשמים להיותם המכריעים במעשיהם את הנהגת העולם, שישראל נותנים כח בפמליא	1163
של מעלה וכן להיפך ח"ו.	1164
והנה פשוט הוא שזה שאמרו מוסיפין כח בפמליא של מעלה, היינו כשישראל מתרוממים למעלה ומושלים	1165
על טבעם, ע"י זה עולה השפעתם זו למעלה ומורידים שפע וברכה לעולם גם למעלה מדרך הטבע, מדה	1166
כנגד מדה! משא"כ אם עושים מעשים בדרך טבעם אף אם הם מעשים טובים, מ"מ לא שייך לומר שעל	1167
ידם יושפע שפע כה גדול למעלה מדרך הטבע.	1168
ואפשר לבאר לפי"ז משאחז"ל (פסחים נ'): כתיב כי גדול עד שמים חסדך וכתיב כי גדול מעל שמים	1169
חסדך, כאן בעושיין לשמה כאן בעושים שלא לשמה, אם עושים לשמו ית' ולא להנאתם כלל, עולים	1170
המעשים האלו מעל שמים עד לפמליא של מעלה, ומוסיפין כח כביכול שם ומורידים שפע של ברכה	1171
למעלה מן הטבע, אבל אם עושיין שלא לשמה אלא לפי חומר גופם והנאתם כפי טבעם לשם כבוד או	1172
בדומה לזה, הרי"ז לא יכול להשפיע אלא לפי הטבע שהוא עד שמים ולא יותר.	1173
כל זה שאמרנו אינו רק בכלל אלא גם בפרט, שכל תכלית בריאת האדם הוא להתגבר על טבעו ולמשול	1174
בו, ובזה בונה את עולמו הנצחי ולא זולת זה, אבל כשלומד רק בזמן שנוח לו, ומתפלל במקום שיכול	1175
למהר ולגמור התפילה, עליו הכתוב אומר ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה, שהרגילו אותם	1176
אבותיהם בילדותם לעשות מעשים טובים ולהזהר מהחטא, אך כל מעשיהם אינם נובעים ממקור יסודותם	1177
שהוא הרגשת הלב ורחמנא לבא בעי, ובפרט בדור הזה שרוב אנשי העולם חיים חיי בהמה, יש להתפלל	1178
תמיד על שטף מים רבים אליו לא יגיעו. (לב אליהו).	1179
	1180
מאמר תצח	1181
וירד ה' על הר סיני ויקרא ה' למשה אל ראש ההר ויעל משה (שמות י"ט כ').	1182
ענין הבריאה היא ההתגלות, לאישתמודען לכל, וזה סוד ההתגלות להוציא מכח אל הפועל, וכשהוא נגלה	1183
אז הכל יודעים ומכירים היטב, כל עבודת האדם להוציא מן הכח אל הפועל, להיות דומה לבורא שיוכל	1184
לברוא, ומהו זאת היינו להוציא מן הכח אל הפועל, ומהו סוד בפועל שיהיה בגלוי.	1185
וזהו סוד ענין נסיונות של א"א ע"ה, כמבואר ברמב"ן בפ' (וירא כ"ב א'), שאף שהכל גלוי לפניו אכן	1186
כוונת הנסיון שיהיה המעשה בפועל ובגלוי, וזהו כל זכות העקידה שיהיה הכל בפועל ובגלוי, וכמדומני	1187
שמובא במדרש (נ"ה א'), על והא' ניסה שהוא מלשון נס, היינו שיהיה בגילוי גמור כמו נס להתנוסס, וזהו	1188
ענין הנסיון לגלות בגילוי מה שהיה טמיר וחבוי בכח של אאע"ה.	1189
ומזה יצא ענין נכבד מאוד להבין ענין הנסים, היינו שיהיה מדת טובו בגלוי כמו שהיה כן קודם החטא,	1190
וזהו הנהגה שיהיה הכל בגלוי באתגליה ולא באתכסיה, וזהו סוד הנסים לגלות מה שהיה בנסתר בכח ולא	1191

בפועל, עד שלבסוף יכירו וידעו כל יושבי תבל, כולם ידעו אותו מקטנם ועד גדולם, שלא יהיה אז שום צל	1192
וסתר, וזהו התגלות המלכות וידוע שמדת המלכות הוא ענין בפועל.	1193
וזהו ענין קבלת התורה, שהיתה גנוזה בשמי שמים אשר אין סתר גדול מזה, ובא משה והורידה לארץ	1194
(בר"ר י"ט י"ג), בפועל ובגלוי וזהו וירד ה' על הר סיני, נמצא שסוד קבלת התורה הוא סוד הגילוי, ומפני	1195
זה היה כל ענין מעמד הר סיני ג"כ סוד של בגלוי ובפועל, וזהו אתה נגלית בענן כבודך מן השמים	1196
השמעתם קולך, וזהו ענין שופר בקולות וברקים זהו בפועל, וסוד מעשה המצות שיהיה בפועל, וזהו ענין	1197
כל הלומד ואינו מקיים נוח לו שנהפכה שלייתו ונוח שלא נברא (תנחומא עקב), מפני שמכוון כל הבריאה	1198
הוא רק להוציא מן הכח אל הפועל.	1199
שכינה הוא סוד בית, מהו בית זהו ענין מן הכח אל הפועל, שכל גילוי שמתגלה בפועל הוא בית ודירה	1200
להטמיר ונעלם הוא הכח, וענין בפועל וענין בית אחד הוא, וכל אשר מתרבה ומתגלה בפועל היא נקראת	1201
שכינה, שנבנה בית לשכון שם הטמיר ונעלם, יוצא מזה שעל האדם להכין עצמו, ולנקות בכל מיני נקיון	1202
וקדושה הבית דירה, כדי שיוכל לדור שם מקור הקודש, וזהו ענין יחוד קוב"ה ושכינתיה, היינו בפה שהיא	1203
סוד התגלות וזו היא שכינה, ועל האדם ליחד המחשבה היינו הטמירין, עם הפה היינו הגילויים ובפועל.	1204
כל הבריאה וכל העולמות בבחינת מעון ודירה להש"ת, ואם אין דירה לפניו איך ידור בעולמו, וכאשר	1205
רצה הש"ת להתגלות אף בראשית הגילוי הכין לפניו מכוון לשבתו, ואם לא יכין דירה לפניו הרי הוא	1206
כביכול חוץ מן הבריאה, ולא תוכל להתקיים אף רגע ח"ו, וציור לזה שני אנשים אחד עומד בחוץ ואחד	1207
עומד בבית, אין להם שום שייכות זה לזה ואף אין להם ידיעה זה מזה, ולכן ראשית הבריאה היא דירתו	1208
של הש"ת.	1209
וזהו מ"ש בשירה זה אלי ואנוהו, שכיון שקבלו מלכות שמים, היתה עיקר הבנתם ורצונם שידור הקב"ה	1210
בקרבתם, וקבלו עליהם שיבנו בית לפניו, וזהו ענין שתיכף אחרי קבלת התורה נצטוו במלאכת המשכן,	1211
כאשר כן קבלו עליהם להכין לפניו דירה בקרבם, מזה יצא לנו לימוד כי אם לא יכין האדם בקרבו מכוון	1212
לשבתו, שיוכל להמצא בקרבו ממש מקום להכניס בו קדושה לא ידע כלום, וכפי הכנתו כן ידיעתו כפי	1213
שיכין עצמו לעשות דירה נאה, כן תיכף ידור בו הקדושה ואז ידע ממנה כי שמי בקרבו, ומבקשת הדירה	1214
נבין גם כן ענין תשוקת הקב"ה לישראל שנאמר ועלי תשוקתו (בר"ר כ' ט"ז). (דעת חכמה ומוסר	1215
ח"ג מא' קכ"ח).	1216
	1217
מאמר תצט	1218
וירד ה' על הר סיני ויקרא ה' למשה אל ראש ההר ויעל משה (שמות י"ט כ').	1219
בענין מתן תורה אחז"ל בא משה והורידה מלמעלה למטה (בר"ר י"ט י"ג), והנה מצינו בס' המדות	1220
לאריסטו, כי האדם המאושר צריך להיות תכלית שלו עצם הפעולה הטובה, כי היא נותנת לו שמחה עצומה	1221
מבלי תוחלת לדבר אחר, ולכן המקוים תוחלת הם בבחינת נער, אשר לא יעשה מעשה הטוב רק בשביל	1222
תוחלת מה, והנה זו המדרגה היא לעבוד שלא על מנת לקבל פרס, אשר אצלנו היא מן המדרגות הגבוהות	1223
שבגבוהות.	1224
ותחת זאת יש הרבה מדרגות גדולות, כי על מנת לקבל פרס עוה"ב ודאי טוב הוא, וע"מ לקבל פרס בזה	1225
העולם ג"כ טוב הוא כמ"ש חז"ל (ב"ב י'), ע"מ שיחיה בני הרי זה צדיק גמור, וגם ע"מ לקבל תוחלת	1226
כבוד וכדומה אחז"ל (פסחים נ'), לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא	1227
לשמה.	1228
והנה באמת כך הוא, כי אין האדם משיג בחינה של מאושר, רק כשהגיע להבין עצם הטוב מצד עצמו,	1229
להדמות אליו ית' בלי תוחלת, אבל בא משה והורידה מלמעלה למטה (בר"ר י"ט ט), הוא פעל להטות הענין	1230
לערך האדם שגם הקטנים ישיגו תכלית גדול, ויהיה כונתם ז"ל במלת הורידה שהוריד והשפיל בערך	1231
המדרגה, כי זו המדרגה לא יוכלו להשיג רק מתי מספר, ופעל בכוחו שגם הקטנים אשר לא יוכלו לבא	1232
לזאת המדרגה, ישיגו תכלית שלמות בקיומי מצות ע"מ לקבל פרס.	1233
והנה יש דברים שכשהאדם יעשה אותם, אינו צריך להתהלל בשביל מעשהו זה, למשל מי שאינו הולך	1234
בשוק ערום האם יתהלל בשביל זה, אבל להיפך מי שכן ילך ערום בשוק לשוטה יחשב, וכן במעלות יש	1235
דברים שמי שאינו עושה זאת לא יגונה בשביל זה, כמו מי שאינו מפקיר ממונו בשביל הנאת זולתו, האם	1236
יגונה בשביל זה? אבל להיפך העושה זאת ישובח יותר כי אינו מצווה לזה ועושה.	1237
והנה על פי דעת הפילוסופים וכן השכל גזור, שכל הדברים הולכים אחרי התכלית, ואחרי כי התכלית ע"מ	1238
לקבל שכר הרי הוא עובד את עצמו, ובמה ישובח אם אינו שוטה להטיב לעצמו, ולהיפך מי שאינו דואג	1239
להטיב לעצמו, הרי הוא כמי שהולך בשוק ערום, ואם אינו הולך ערום לא לשבח יחשב לו, על פי זה יצא	1240
לנו מי שאינו מקיים הטוב מחמת מתיקות עצם הטוב אין זה כלום, כי מה שבח הוא לאמר לאדם חכם גדול	1241

הוא כי אינו הולך ערום בשוק? ולכן עכו"ם שלא קבלו תורה לא יתכן אצלם קבלת שכר בעוה"ב, רק כשהם עושים בשביל עצמם הטוב.	1242
ובזה נוכל לפרש הגמרא דפריך על דריוש המלך דעבד צדקה בשביל שיחיו בניו, ופריך הש"ס ומאן דעביד הכי לאו צדיק גמור הוא, והתניא הרי זה סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני ה"ז צדיק גמור, ומשני הני מלי ישראל אבל עכו"ם לא, ופירשו המפרשים דאי לא תקבול תפילתן הרי זה מחרף (ר"ה ד'), ולפי"ז ניחא פשוט דלהם שלא קבלו התורה, לא בא משה והורידה למטה, וא"כ צריכים הם לקיים המצוה בשביל עצמם המצוה כי טוב הוא כדעת אריסטו בעצמו!	1243
ולפי"ז מי שאינו מקיים התורה ואינו מקבל עליו עול תורה, אצלו מחשבינן כמו עכו"ם שעבודתו צריכה דוקא ע"מ שלא לקבל פרס, ולכן הטוב המעט שעושה נותנים לו שכרו בעוה"ז, שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה (ב"ק ל"ח), ובה ניחא מה שאז"ל (קידושין ל"ט), מי שעונותיו מרובים מזכותיו מקבל שכרו בעוה"ז, כי הכלל הוא דאזלינן בתר רובא, וכיון שאינו מקבל עליו עול תורה לא הביאה משה בשבילו למטה, וא"כ אינו שלם במעשיו כי הם רק לקבל פרס, כי אם היה מרגיש עצמם הטוב של המצוה אז ודאי לא היו עונותיו מרובים מזכותיו, וא"כ אין לו שלמות במה לזכות לעולם השלם בתכלית השלמות, ולכן מקבל שכרו בעוה"ז, שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה. (אור רש"ז).	1244
	1245
	1246
	1247
	1248
	1249
	1250
	1251
	1252
	1253
	1254
	1255
	1256
מאמר תק	1257
ויאמר ה' אל משה רד העד בעם פן יהרסו אל ה' לראות (שמות י"ט כ"א).	1258
וכתב רש"י שלא יהרסו את מצבם ע"י שתאותם אל ה' לראות ויקרבו לצד ההר, וגם הכהנים הנגשים אל ה' יתקדשו, וברש"י אף הבכורות שהעבודה בהן הנגשים אל ה' להקריב קרבנות, אף הם לא יסמכו על חשיבותם לעלות, וצריך להבין מה רצתה התורה ללמד לנו באזהרותיה את הסיבה שבשבילה הוזהרו? והמתבונן בזה יראה שהתורה מורה כאן מקור כח שממנו נובע הרצון לעלות, ואמרה שזה בא משתי סיבות, אחת משום תאותם לראות, ושנית גילתה לנו סוד גדול בכוחות הנפש, שאפי' הכהנים הנגשים אל ה' שהוא רום פסגת המעלה והמדרגה, שם גופא בפסגת הרוממות יכול להולד רצון זה להיות נבדל מכולם, להראות חשוב מהם, ומזה ירצה לקחת חכמה זו בעד עצמו, ועל זה הוזהרה התורה שגם הכהנים הנגשים אל ה' לא יסמכו על חשיבותם, שמחמת זה יעלה בהם הרצון לעלות כי הם נבדלים מכל העם, אל יסמכו על זה ולא יתכבדו בחכמתם.	1259
	1260
	1261
	1262
	1263
	1264
	1265
	1266
	1267
	1268
	1269
	1270
	1271
	1272
	1273
	1274
	1275
	1276
	1277
	1278
	1279
מאמר תקא	1280
ויאמר ה' אל משה רד העד בעם פן יהרסו אל ה' לראות (שמות י"ט כ"א).	1281
ופירש"י איני צריך להעיד בהם שהרי מותרין ועומדים הם היום ג' ימים, ויאמר אליו ה' לך רד, ופירש"י לך רד והעד בהם שנית, שמזכירין את האדם קודם מעשה, וחוזרין ומזרזין אותו בשעת מעשה.	1282
הרי לפניך דור המדבר דור דעה, ומשה מעיד עליהם שלא צריכין לאזהרה נוספת, ושואל להקב"ה למה לו להזהירם עוד, ואעפ"כ עונה לו השי"ת לך רד מפני שמזרזין לאדם קודם מעשה, וחוזרים ומזרזין אותו בשעת מעשה, וא"כ הם שהוזהרו ע"י משה מפי הגבורה, ולאחר עדות רבן של ישראל עליהם שקבלו האזהרה הראשונה, ובכ"ז הוצרכו להתראה שניה.	1283
	1284
	1285
	1286
	1287
	1288
	1289
	1290
	1291

	1292
מאמר תקב	1293
אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים (שמות כ' ב').	1294
אז"ל שבת פ"ח ע"ב, בשעה שעלה משה למרום לקבל התורה אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע	1295
מה לילוד אשה בינינו, א"ל לקבל התורה בא, אמרו לו חמדה גנוזה לך אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, מה	1296
אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו, א"ל הקב"ה למשה החזר להם תשובה, אמר לפניו רבש"ע מתירא	1297
אני שמא ישרפוני בהבל פיהם, א"ל אחוז בכסא כבודי והחזר להם תשובה.	1298
אם משה שעלה למרום ברשות הקב"ה לקבל התורה ע"מ לקיימה, ועכ"ז נתקנאו בזה המלאכים שזה	1299
העדר כבוד לתורה ליתנה לילוד אשה, ולא עוד אלא שהיה משה רבינו ע"ה מתירא שמא ישרפו אותו	1300
בהבל פיהם, עד שהצריכו הקב"ה לאחוז בכסא הכבוד להנצל מהם, ואחרי כל העמל הנורא של מרע"ה	1301
שבא והורידה לארץ שבית שבי כתיב, והנראה מדחז"ל שם שממש הורידה לארץ, כי אמרו שם שבשעה	1302
שירד משה מלפני הקב"ה בא שטן ואמר לפניו, רבש"ע תורה היכן היא א"ל נתתי לארץ, הרי כאילו	1303
כביכול נטלה מן השמים ומשם הורידה לארץ ממש.	1304
ואם כן הבוזה דבר ה' ביד רמה לבטל אף דבר אחד מדברי תורה, ומכ"ש ח"ו הרבה דברים ומכ"ש כללים	1305
הכוללים כל התורה, על אחת כמה וכמה שישרף מהבל פיהם של מלאכים רח"ל, שהם ידעו שגם הירידה	1306
לארץ על מנת לקיימה העדר כבוד הוא לתורה, ומכ"ש לא די הירידה אף גם דבר ה' בזה רח"ל, נזכה	1307
להיות מכת שהתורה מתכבדת בהם וכבוד שמים מתרבה מהם, הדברים האלה מבהילים למתבונן בהם,	1308
ראה כמה משפט החכמים להודות על האמת, כי אחרי התשובה שהשיב להם משה, נעשו לו אוהבים ונתנו	1309
לו מתנות. (חכמה ומוסר ח"א מאמר קנ"ד).	1310
	1311
מאמר תקג	1312
אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים (שמות כ' ב').	1313
מצות עשה של יציאת מצרים, אינו שיתאמת אצל האדם האמונה בהנסיים והמופתים שזכו להם ישראל	1314
ביציאת מצרים, אלא שתכלית כל זה הוא עבדות, והחושב שהתכלית היא האמונה וזה אצלו המטרה	1315
והעיקר אין לו חלק באלהי ישראל, שבאמת תכלית הכל הוא עבדות, כל מעשה ומעשה של אדם נמדד בזה	1316
עד כמה הוא שייך למדה של עבדות, בה במדה שמעשה זה מביא לידי עבדות בה במדה הוא נחשב ונערך,	1317
ודאי שגם על ידי אמונתו והכרתו בה' ונפלאותיו, בטובו הגדול וחסדו שהוא אין סוף יבוא לידי עבדות,	1318
אבל צריך שיציב לו האדם עבדות למטרת עבודתו ובה ימדוד תמיד מצבו.	1319
כל מצוות התורה סובבים הולכים רק על יסוד זה של אדנות ועבדות שזהו יסוד כל המצוות, תכלית יציאת	1320
מצרים הוא להיות לך לאלקים, שזכו להקרא עבדי ה', זה היה עבודת היום של יוצאי מצרים, וזוהי עבודת	1321
היום שלנו, כמ"ש חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, שאין אנו יוצאים ידי חובתנו	1322
בסיפור יציאת מצרים לחוד, אבל מחויבים אנו להרגיש עצמנו שגם הננו מיוצאי מצרים, ואותנו גאל	1323
הקדוש ברוך הוא, והוציאנו מעבדות לחירות, וכשבא אדם לידי דרגא זו בהכרח שתצא מזה עבדות.	1324
מדברי חובת הלבבות בפתיחתו לשער עבודת האלקים שסמך אותו לשער הבחינה, שאחרי שיבחין האדם	1325
ויבין טובו גודלו וחסדו, ממילא תצא מזה עבדות והכרת הטוב לבורא ית', משער הבחינה בהכרח הוא	1326
שיצא עבדות, משום דזהו בתכונת כל נברא להכיר טובה למטיבים לו, וכמה שתגדל הטובה בה במדה	1327
תגדל הכרת הטוב וההשתעבדות, כי הכרת הטוב הוא עבדות.	1328
בעבדות ישנן דרגות עד אין סוף המתחלקות לפי מדת הכרת הטוב, במדה שתגדל הכרת הטוב תגדל	1329
העבדות, ולפלא היא קושית רבי יהודה הלוי, למה נאמר אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, ולא	1330
נאמר אשר בראתי שמים וארץ ואשר בראתיך, לפי הנראה הספיק לרבי יהודה הלוי אשר בראתיך לחוד,	1331
שיצא מזה עבדות להתחייב בכל חיובי התורה.	1332
בחז"ל מצינו בחינות ודרגות אגידי דיומי אנן (ערובין ס"ה), גם שכיר יום משועבד כל היום מבלי שיוכל	1333
לשאוף רוח אף רגע, ובכל זאת נהגו רק בבחינת שכיר יום, גם בחינת אשר בראתיך היא בחינה גדולה של	1334
עבדות, ובכל זאת כתב בחובת הלבבות שהיא רק עבדות כוללת, שהיא בחינה של שתי רשויות, שאינו	1335
פנוי בכל מאה אחוזים לרשות אדוניו, וזוהי בחינת בן נח בחינה שתוכל להקרא שכיר פועל אבל לא עבד,	1336
דעבד הוא רק מי שפנוי כולו לרשות רבו ואין לו רשות עצמו לגמרי, כי עבדי הם אשר הוצאתי אותם	1337
מארץ מצרים, עבדות זכו רק מיציאת מצרים אבל מאשר בראתיך לא זכו לזה.	1338
את ה' אלקיך תירא ואותו תעבוד (דברים ו'), וכ' הרמב"ן וראיתי בתנחומא ואותו תעבוד שתהא מפנה	1339
עצמך לתורה ולמצות ולא יהיה לך עבודה אחרת, ויהיה פירוש ואותו תעבוד לדעתם, שתהיה לו בכל עת	1340

כעבד הקנוי המשרת לפני אדוניו תמיד, שעושה מלאכת רבו עיקר וצרכי עצמו ארעי, עד שיבוא מזה מה שאמרו וכל מעשיך יהיו לשם שמים, שאפילו צרכי גופו לשם עבודת האלקים יהיו עכ"ל.	1341
וזהו מה שמצאנו שמשנה רבינו נכתר בשם עבד לא כן עבדי משה (במדבר י"ב), ולכאורה איזה תואר הוא למשה רבינו שם עבד, ולפי המתבאר באמת אי אפשר לקרוא עבד רק למשה רבינו, כיון דמהותו של עבד הוא שאין לו רשות עצמו כל עיקר, כולו פנוי אך ורק למלאכת אדוניו מבלי שיהיה לעצמו אף חלק אחד ממאה, אם כן ודאי שזוהי דרגא הראויה רק למשה רבינו כי עבד נאמן קראת לו, רק משה רבינו זכה להקרא עבד.	1342
וזוהי מה שאמרו (חגיגה ט'), ושבתם וראיתם בין עובד אלקים לאשר לא עבדו, אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחת, הרי שפעם אחת משנה כל המצב, שאם יחסר לו רק פעם אחת אינו עבד, דאינו פנוי עדיין כולו לרשות רבו, להיות עבד צריך שיהיה כולו ברשות רבו, שונה פרקו מאה פעמים ואחת, צא ולמד שפעם אחת משנה המצב לגמרי.	1343
מתבאר מזה שכל גדלות האדם היא להיות בדרגת עבד, ודרגא זו זכו לה ביציאת מצרים להקרא עבדי הם, וזוהי סגולת ישראל על כל העמים להקרא עבדים, אבל כל הדורות שלפני יציאת מצרים לא נקראו בשם זה, וקרבתנו מלכנו לעבודתך לזה זכו ביציאת מצרים, וכיון שכן הפירוש של להעשות מיוצאי מצרים הוא להעשות עבדים.	1344
ומזה יתבונן איזו עבודה קשה מוטלת עליו בחג הפסח, להכנס בדרגא שרק יחידי סגולה זכו לה, והיא מהעבודות הקשות שבמקדש, כל יסתפק האדם באמונה בלבד, אבל האמונה תהיה אצלו כאמצעי בכדי להעשות עבד, מצות חג הפסח היא אחרת לגמרי מכפי שהורגלנו, ענינה הוא עבודת שיהא האדם כולו ברשות רבו, מפנה עצמו רק למלאכת אדוניו מבלי שתהיה לו מלאכה אחרת לגמרי. (דעת חכמה ומוסר ה"א מאמר מ"ג).	1345
	1346
	1347
	1348
	1349
	1350
	1351
	1352
	1353
	1354
	1355
	1356
	1357
	1358
	1359
	1360
	1361
	1362
מאמר תקד	1362
אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים (שמות כ' ב').	1363
מיסודות עבודת ה' הוא הענין של אמונה, בענין זה קיימים טעויות באשר אין יודעים כיצד ניגשים לעבודה זו, מידת האמונה נמצאת בטבע באדם, ובכח זה מכלכל כל אדם את מעשיו מידי יום, המתעניין על השעה ושואל את הנקרה בדרכו לשעה, אתה מאמין בו שלא שיקר ולא רימה אותך, ואם תחזור ותשאלהו יכעס עליך וילעג לך למה לא תאמין לי?	1364
	1365
	1366
	1367
	1368
	1369
	1370
	1371
	1372
	1373
	1374
	1375
	1376
	1377
	1378
	1379
	1380
	1381
	1382
	1383
	1384
	1385
	1386
	1387
	1388
	1389
	1390

מידת האמונה הוא כח קיים באדם וכל הנסיון אינו אלא במה להאמין ובמה לא, וכאשר שומעים מחכמי	1391
האומות חידושים בהוויות העולם, על האדם להשתמש אז בכח האמונה כלפי שמיא, ולהכריז שאם ירצו	1392
לחדש דבר כנגד התורה, לא יועיל להם אותות ומופתים והרי זה שקר, כי לאחר שניתנה מצות עשה של	1393
אמונה, יש בכוח האדם לבחור בטוב ולהאמין רק למה שמצוה להאמין ושלא להאמין למה שאסור.	1394
האמונה בתורה תהא כה חזקה, שמזה גופא יהא מוכרח אשר האותות והמופתים אינם אלא שקר, שהרי הם	1395
כנגד התורה האמיתית, ועל אמת זו מוכן המאמין להקריב הכל במסירות נפש, ולבטל את כל האותות	1396
ולקבלם כנסיון, כמ"ש כי מנסה ה' אלקיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים את ה' אלקיכם בכל לבבכם	1397
ובכל נפשכם, וכאשר יקבע אדם דבר זה בחייו, לא יפריעו בעדו מקרי העולם.	1398
יש וכאשר רואים דרך רשעים צלחה מתעורר ספק אולי דרכם מועילה יותר ח"ו, אבל אצל המאמין	1399
שהאמונה תקועה בלבו אין מתעורר מזה, הלא נוכחתי בכל האותות שהקב"ה עשה, והוא לבדו נאמן אצלי	1400
לשלם שכר, ומה שאני רואה את הצדיק סובל יסורים וחי חיים קשים, ולעומתו פורק עול הולך ומצליח,	1401
מאמין הנני אשר כל דבר נעשה בחשבון והצור תמים פעלו א' אמונה ואין עול, וכלום הכל עלי להבין?	1402
תפקידי בעולם אינו אלא תפקיד של נברא לקיים את מצוות ה'.	1403
וכן כל החידושים שחכמי הטבע מדברים עליהם, ואפילו דברים שיש להם ראיות, ואפילו אם איני יודע	1404
כיצד לסתור את הראיות, חייב להיות ברור אצלי שכל זה שקר כי התורה אוסרת להאמין להם, ואסור	1405
להשהות ספריהם בבית כמ"ש ואל תשכן באהליך עולה, עליו להשתמש באמונה ולעשות כפי שהקב"ה	1406
מצוה גם מבלי שישגי מדוע אסור, למדרגה זו זכינו במתן תורה, ולמדרגה זו אפשר להגיע וחיובים להגיע	1407
בכל יום. (מערכי לב).	1408
	1409
מאמר תקה	1410
אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים (שמות כ' ב').	1411
כל כך עלו ישראל באמונה במצרים ובשירה על הים, ראתה שפחה מה שלא ראה יחזקאל, בענני כבוד	1412
ולחם אבירים במדבר, וטהרת הלב בשעת הקרבתם לפני הר סיני, וכמ"ש חז"ל כי פסקה זוהמתן (שבת	1413
קמ"ו), שהגיעו בטהרת הלב אל המעלה של אדם הראשון קודם החטא, וא"כ מה מעלה נתוספה להם במתן	1414
תורה, על מה שכבר השלימו את עצמם.	1415
ועוד יותר מופלא הדבר, כי הדבור הראשון של עשרת הדברות הוא אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ	1416
מצרים מבית עבדים, אנכי מה הוא הוי אומר עיקר האמונה, והאם היו ישראל צריכים לכך, והלא במצרים	1417
כבר העידה התורה עליהם ויאמן העם, וכן על הים ויאמינו בה' ומה חסר להם, עוד יותר הדבור אשר	1418
הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים, הלא לא עם בניהם שלא ראו את מעשה ה' הוא מדבר, אלא עם דור	1419
יוצאי מצרים שראו ועדיין הם רואים הכל בעיניהם, וא"כ מה חידש להם במאמרו אשר הוצאתיך.	1420
רבינו יונה ז"ל (שע"ת ג' י"ז), כתב וז"ל, ודע כי המעלות העליונות נמסרו לנו במצות עשה כמו מעלת	1421
הבחירה ומעלת ת"ת שנאמר ודברת בם, ומעלת לכת בדרכי ה' שנאמר והלכת בדרכיו, ומעלות הקדושה	1422
שנאמר והייתם קדושים, ומעלות היראה שנאמר את ה' אלהיך תירא, ומעלות האהבה שנאמר ואהבת את	1423
ה' אלהיך, ומעלות הדבקות שנאמר ובו תדבק, לכל אחת מהנה כמה מדרגות, ובעבור המעלות האלה נברא	1424
האדם עכ"ל.	1425
הנה לפי דעה שטחית, סתם מצוה היא רק הראשית בעבודת ה' והיסוד שעליה נבנים הבנינים של המעלות	1426
העליונות, ושיעור קומה בגדלות האדם נמדד בעינינו רק לפי גדולתו במעלות העליונות, כמה כחו גדול	1427
באהבה וביראה וכיוצא בזה, ואילו המצוות כשהן לעצמן הלא נמסרו לכל גם לנשים וקטנים, ואין בזה	1428
מעלה מיוחדת, ועיקר חומרתם בעינינו הוא בשלילה, כי אם אינו מקיים את המצוות ואפילו רק מצוה אחת	1429
בלבד, הרי הוא פורק עול ועונשו חמור מאוד.	1430
וכן ביאר רבינו יונה ז"ל (שם אות י"א), אם יזהירו את האיש לעשות סוכה או לולב ואינו עושה מכין אותו	1431
עד שתצא נפשו, ואמרו כי האנשים אשר לא הניחו על ראשם תפילין מעולם הם נקראים פושעי ישראל	1432
בגופן, ואמרו כשם ששכר תלמוד תורה גדול מכל המצוות, כך עונש המבטלה גדול מכל העבירות, ואמרו	1433
כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר, נאמר על מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק ע"כ, ולא נתנו חכמים	1434
בזה שיעור, אלא שעל כל רגע שאפשר לו לאדם לעסוק בתורה ואינו עוסק נאמר עליו מקרא זה.	1435
כל זה ידוע וגלוי מדברי חז"ל, אך מה שאינו ידוע הוא המעלה העליונה בקיומן של מצוות והזהירות מן	1436
העבירות, עד שבא רבינו יונה ז"ל ושינה שינוי ערכין יסודי בערכי המעלות העליונות והמצוות, ולימד לנו	1437
כי המעלות העליונות נמסרו לנו במצות עשה, הכלי המחזיק ברכה של המעלות העליונות הן דוקא	1438
המצוות, והיאך אפשר שכלי קטן יחזיק כלי גדול ממנו, ועל כרחך המחזיק הוא גדול יותר ממה שהוא	1439
מחזיק, שהמעלה העליונה של המצוה עצמה, היא יותר עליונה מהמעלה העליונה שהיא מחזקת.	1440

והנה הוא ז"ל התחיל במעלת הבחירה, מעלה זו קובעת היא כל צורת האדם, שרק מעלה זו מרוממתו על	1441
כל הנבראים מטה ומעלה, ובה הוא מתנשא על המלאכים והשרפים, ובה המשילו הקב"ה על כל מעשי	1442
ידיו, ובה הגדירה התורה את כל מהותו של האדם, ויאמר ה' הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע,	1443
ותרגם אונקלוס האדם הוה יחיד בעלמא מיניה למדע טב וביש, האדם הוא היחיד במינו לדעת טוב ורע.	1444
וזו המעלה הנקראת בחירה, ובמעלה זו נברא האדם והוכתר בה תכף עם יצירתו, ומכל מקום ראתה	1445
התורה לקפל את המעלה העליונה הזאת ולמסור אותה במצות עשה של ובחרת בחיים, ומי גדול האוצר	1446
שגם הוא רוחני המקפל את האצור בו או הדבר הנאצר בו, הוה אומר האוצר, ולא אך במעלת הבחירה כן	1447
אלא בכל המעלות שמנה רבינו יונה ז"ל, וגם באותן שלא מנה כן הוא הדבר, שהמצוה שהוא האוצר	1448
מעלתה גדולה מהמעלה שהיא אצורה בו.	1449
בשורש זה שהשריש ר"י ז"ל, יש תשובה גם על השאלה לעיל, מה נוסף להם לישראל במתן תורה על	1450
המעלות והשלמות שעמדו בהן בשעת קרבתן לפני הר סיני, שעליה שנה לנו בעל ההגדה אילו קרבנו לפני	1451
הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו, מה נוסף להם כדיבור הראשון של אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך	1452
מארץ מצרים, אנכי פירושו אמונה, האם היה חסר להם אמונה חלילה, וכן אשר הוצאתיך מארץ מצרים	1453
מבית עבדים, מה חידוש נתגלה להם הלא ראו הכל בעיניהם ומה נתחדש להם.	1454
אולם לפי מה שנתבאר מה שהשיגו הוא עצם המצוה שנצטוו בה על ידי הדברות, מה שלא זכו לו קודם,	1455
שאף שהאמינו בה' עוד מראשית המערכה, הלא היה זה בלא שנצטוו בכך, הוא החידוש שנתחדש להם,	1456
וזה הטעם שנמנה גם דיבור אנכי למצות עשה, ואין מקום לשאלה איך מצווים למאמין על האמונה, כי אף	1457
שהמאמין בלא צווי הוא בעל מעלה עליונה, עדיין חסר הוא את המעלה שהיא עולה עליה והיא מעלת	1458
המצוה, שהוא הכלי מחזיק ברכה לכל המעלות.	1459
וכן הדיבור אשר הוצאתיך, אף שהם עצמם יוצאי מצרים ואינו חידוש להם, הרי נתעלו בעילוי מעלה זו	1460
במצות עשה, וכן הדיבור מבית עבדים שעליו כתב הרמב"ן ז"ל, שכאן נצטוו על קבלת עול מלכות שמים,	1461
אף שגם קודם הגיעו על ידי יציאתם להמעלה להיות עבדים למקום, להכיר טובתו של מקום ולעבוד אותו,	1462
שפדה את נפשו והוציאו מעבדות לחירות, אמנם הרי לא נצטוו על זה, ועד שנצטוו לא הגיעו למעלת	1463
המצוה שהיא עולה על כל המעלות. (דליות יחזקאל).	1464
	1465
מאמר תקן	1466
אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים (שמות כ' ב').	1467
בתום ארבעים שנה במדבר מזהיר משה רבינו את בני ישראל, רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח	1468
את הדברים אשר ראו עיניך, ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך, יום אשר עמדת	1469
לפני ה' אלקיך בחורב, באמור ה' אלי הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי, אשר ילמדון ליראה אותי כל	1470
הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם ילמדון (דברים ד' ט').	1471
רואים אנו שכל מעמד הר סיני, שמיום ברוא אלקים אדם על הארץ לא נהיה כדבר הגדול הזה ולא נשמע	1472
כמוהו, שישמע עם קול אלקים מדבר אליו מתוך האש, ונפתחו לעיניהם שבעה רקיעים וכל הבריאה,	1473
לדעת שה' יחיד בעולמו אין עוד מלבדו, כל המעמד הנורא הזה כמחולת המחניים, מחנה ישראל כנגד	1474
מחנות המלאכים, כל כולו היה מכוון למטרה אחת אשר ילמדון ליראה אותי!	1475
והנה הכוזרי שואל והאבן עזרא מביא שאלה זו בשמו, מדוע פתח הקב"ה בדבריו באנכי ה' אלקיך אשר	1476
הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים, ולא אמר אשר עשיתי שמים וארץ, שזה הרבה יותר כולל ומקיף את	1477
האנכי בקשר העולמי, ואילו יציאת מצרים היא מאורע מוגבל בזמן במקום ובאישים.	1478
אבל לשאלה זו יש מקום אם תכלית האנכי הוא להביא להכרה בגדלות ה', אבל הואיל ומטרת עשרת	1479
הדברות היא אשר ילמדון ליראה, הדרך ליראה היא ההתבוננות ביציאת מצרים, במצרים ראו את משפט	1480
ה' ועונשו כמשפט רשעים בגיהנם, בחרון אף עברה וזעם ומשלחת מלאכי רעים, ולמדו ליראה את ה'	1481
מפני מדת הדין, זוהי יראת העונש שהיתה במצרים שממנה יראו גם בני ישראל.	1482
ויחד עם זאת יש ביציאת מצרים לימוד של יראת הרוממות, להשיג את אהבת ה' לישראל כאב לבנו	1483
בכורו, הנוקם את נקמתו ודואג לרווחתו, עד שנשא אותם על כנפי נשרים וגונן עליהם באברתו (רש"י	1484
י"ט), והביאם להר סיני לכרות עמיהם ברית, להיות להם לאלקים והם יהיו לו לעם, ואתם תהיו לי ממלכת	1485
כהנים וגוי קדוש, זו הדרך המביאתם ליראת העונש וליראת הרוממות, ההתבוננות ביציאת מצרים	1486
ובמאורעותיה, במורא הגדול ובגילוי שכינה, בחושך מצרים שבא מן הגיהנם, ולבני ישראל היה אור	1487
במושבותם.	1488
ובהדיברה לא תחמוד כתב האבן עזרא, רבים יתמהו על זאת המצוה, איך יהיה לאדם שלא יחמוד דבר יפה	1489
בלבו, כל מה שהוא נחמד למראה עיניו, ועתה אתן לך משל, דע כי איש כפרי שיש לו דעת נכונה, וראה	1490

בת מלך יפה לא יחמוד אותה בלבו כי ידע שזה לא יתכן, ככה כל משכיל צריך שידע כי אשה או ממון לא	1491
ימצאם האדם בעבור חכמתו ודעתו רק כאשר חלק לו השם, ומה שה' לא נתן לו לא יוכל לקחתו בכוחו	1492
ובמחשבותיו ותחבולותיו, והוא יותר מרוחק ממנו מאשר בת המלך בלב הכפרי.	1493
אבל לפי דברינו יש לומר הסבר נוסף, כי אם ילמדו את האנכי כראוי, ויגיעו להשגת מה של אהבת ה'	1494
בקצת רוממות והרחבה, וכירו את אהבת ה' אותם כי בנים הם לה' אלקיהם, הרי יגיעו לאהבת אחים כי	1495
כל הבנים לה' אחים הם זה לזה, וכן מהלך הפסוק ואהבת לרעך כמוך אני ה', מכיון שאני ה' אביכם ואב	1496
אחד לכולנו, יש לנו לאהוב זה את זה ולרצות זה בטובתו של זה, מכל שכן שלא לחמוד את אשר לרענו	1497
לטובתנו ולא לטובת חברנו, וכך הופכת מצות ואהבת לרעך כמוך לכלל גדול בתורה! (לקט שיחות	1498
מוסר).	1499
	1500
מאמר תקז	1501
אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים (שמות כ' ב').	1502
שאל רבי יהודה הלוי ז"ל, למה פתח הקב"ה באנכי אשר הוצאתיך מארץ מצרים, ולא באשר בראתי את	1503
העולם (הראב"ע ז"ל), אמנם הרא"ש ז"ל באורחות חיים כתב, מי שאינו מאמין באשר הוצאתיך מארץ	1504
מצרים אף באנכי ה' אלהיך אינו מאמין ואין זה יחוד שלם, כי זו היא סגולת ישראל על כל העמים וזה	1505
יסוד כל התורה כולה, אנו למדים מדבריו ז"ל, כי יציאת מצרים לא באה רק כדי לחזק האמונה לקטני	1506
אמנה ששכחו את העיקר מתוך מיעוט דעת, אבל לאלה שהיתה האמונה חיה אצלם ותקוה בלבם די להם	1507
בבריאת העולם, כי מהבירה ראו את בעל הבירה, ולא היה להם צורך ביציאת מצרים כיסוד האמונה,	1508
שהרי מדברי הרא"ש ז"ל מבואר כי מי שאינו מאמין באשר הוצאתיך אף באנכי אינו מאמין.	1509
והיינו שלמדנו מיציאת מצרים מה שאי אפשר ללמוד מבריאת העולם, ותדע לך שהוא כן, שהרי לכולם	1510
פתח הקב"ה באשר הוצאתיך גם למשה רבינו, ובקריעת ים סוף אז ישיר משה ובני ישראל כתיב, שגם	1511
משה שר שירת הים וגם הוא אמר מי כמכה באלים ה', יחד כולם הודו והמליכו ואמרו ה' ימלוך לעולם	1512
ועד, והרי משה רבינו נביא גדול היה גם קודם יציאת מצרים, והוא קיבל מעמרם אביו ומאלה שקיפלו את	1513
העולם עד אדה"ר, והיה דומה למי שראה את בריאת העולם בעיניו, ומה צורך היה לו ביציאת מצרים.	1514
ועוד שהרי יציאת מצרים הוא יסוד התורה כולה, שרוב המצוות תלויות בה השבתות והמועדות, וכן הרבה	1515
מצוות קלות וחמורות, ובזכירתה תלויה זכירת כל המצוות ממש, ולמה לא נתלה הכל במעשה בראשית	1516
אחרי שכבר עמדנו מיצי"מ על העיקר הגדול של מעשה בראשית, והיה לנו לחזור אל העיקר ולא לתלות	1517
הכל רק בהראיה והמופת, הרי שיציאת מצרים אינה רק ראיה ומופת בלבד, אלא שרק על ידה הוא היחוד	1518
השלם, ואין יחוד הבא מכל ענין אחר בעולם שלם, כמו היחוד הבא מיציאת מצרים.	1519
וזהו ההפליה בין ישראל לעמים שעליה ביקש משה רבינו ונפלינו אני ועמך, והיא מעלת הסגולה שהבטיח	1520
הקב"ה לישראל בפרשה שקדמה למתן תורה, ועתה אם שמוע תשמעו בקולי והייתם לי סגולה מכל העמים	1521
כי לי כל הארץ, שאין הקב"ה אוהב אלא את ישראל כאמור אהבת אותנו, אותנו ולא אחרים, ולא רק	1522
אותנו יותר מאחרים.	1523
וזהו שכתב הרא"ש ז"ל על היחוד השלם שזוכים לו רק ע"י יצי"מ, כי זוהי סגולת ישראל על כל העמים,	1524
כי רק ע"י ההכרה בסגולת ישראל על כל העמים באים לידי היחוד השלם, וזה אפשר רק ע"י יציאת	1525
מצרים בלבד ולא ע"י שום ענין אחר בעולם, כי עיקרה של יצי"מ לגלות ולפרסם בפני כל באי עולם את	1526
הפלה הגדול הלזה, ששיא גילוי נשלה ע"י מתן תורה כמ"ש והייתם לי סגולה מכל העמים.	1527
ומתוך הפליה זו בין ישראל לעמים באה עוד הפליה אחרת בין ארץ ישראל לשאר ארצות, וכמ"ש הרמב"ן	1528
ז"ל וז"ל, השם הנכבד הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים לכל העולם, אבל ארץ ישראל אמצעות הישוב	1529
היא נחלת ה' מיוחדת לשמו, לא נתן עליה מן המלאכים קצין שוטר ומושל, בהנחילו אותה לעמו המיוחד	1530
שמו זרע אוהביו.	1531
וזה שאמר והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ, והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלהים, לא	1532
שתהיו אתם אל אלהים אחרים כלל, והנה קידש העם היושב בארצו בקדושת העריות וברובי המצות	1533
להיות לשמו, ולכך אמר ושמרתם את כל חוקותי ועשיתם אותם ולא תקיא ארץ אתכם, והנה השם הנכבד	1534
ית' אלהי האלהים בכל העולם, ואלהי ארץ ישראל שהיא נחלת ה' ע"כ (אחרי).	1535
הרי שע"י יצי"מ ומתן תורה נתגלתה הופעה מיוחדת במבנה הרוחני של האדם והעולם, והיא בחינת	1536
ישראל שזכו להשראה מיוחדת כמבחר הנבראים, ובחינת ארץ ישראל שזכתה להשראה מיוחדת, שלא זכה	1537
לה ואי אפשר שיזכה לה שום מקום בעולם, כי במקום האדם בא ישראל וכמאמרם ז"ל (ב"מ קי"ד) אתם	1538
קרויים אדם, ובמקום העולם באה ארץ ישראל שרק היא נחלת ה', וכל המגורש הימנה אפילו הוא דוד	1539
המלך, מעלה על עצמו כאילו אמרו לו לך עבוד אלהים אחרים.	1540

ולפיכך אין יצי"מ רק ראייה ומופת בלבד, כי אם השפעת טובה של השראה רוחנית נעלה מה שלא זכו לה	1541
לפניה, ומשום כך אז ישיר משה אדון כל הנביאים, יחד עם כל ישראל את השירה הזאת, כי נכון כסאך	1542
מאז וכמאמרם ז"ל (שמו"ר כ"ג א'), כי רק מאז נתכונן כסא ה' ומלכותו בעולם ע"י ישראל וארץ ישראל,	1543
ולפיכך תלוי הכל בעיקר הגדול הזה של יצי"מ ולא בבריאת העולם, וכשפתח הקב"ה במתן תורה, אמר	1544
אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, ולא אשר בראתי את העולם, כי הבחינה של אלהיך עליך	1545
נתיחד ביותר, יסודה היא ביצי"מ ומתן תורה וירושת הארץ.	1546
מן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק	1547
בתורת משה רבינו עד שנאמין שכל דברינו ומקרינו כולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם בין ברבים	1548
בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו ואם יעבור עליהם יכריחנו עונשו, ויתפרסמו הנסים	1549
הנסתרים בענין הרבים כאשר יבוא ביעודי התורה בענין הברכות וקללות, כמ"ש ואמרו כל הגוים על מה	1550
עשה ה' ואמרו על אשר עזבו, שיתפרסם הדבר לכל האומות שהוא מאת ה' בעונשם, ואמר בקיום וראו	1551
כל עמי הארץ עכ"ל (הרמב"ן פ' בא).	1552
ויש לשאול מה ראה הרמב"ן ז"ל לייחד ענין זה אך לישראל ולתורת משה רבינו, והלא האמונה בשכר	1553
ועונש עיקר הוא גם לאוה"ע, ולא תתכן גם חובת שבע מצות לבני נח בלי היסוד הזה שהכל בנוי עליו, אכן	1554
אף שהאמונה בשכר ועונש עיקר הוא לכל באי עולם, ובלעדה לא תתכן שום עבודה לה' כלל, מ"מ	1555
בהנהגת העולם ואומה"ע היו עוד דרכים ומדות של דרכי חסד ורחמים, שעל ידם היה מתנהג העולם בטבע	1556
שהוטבע ע"י דרכיו ומדותיו של הקב"ה, וזהו עולם חסד יבנה שהעולם נבנה ונתקיים בחסד, ובחסדו זה	1557
היה זן את העולם כ"ו דורות בטבע קיים ומנהגים מסודרים וכמאמרם ז"ל (פסחים קי"ח).	1558
אבל כשנבחר עם ישראל נשתנו עליהם סדרי בראשית, ופסקו כל הדרכים והמדות שמאז בריאת העולם,	1559
וכל קיום העולם והנהגתו נמסר רק לרשות התורה, דהיינו הברכות שבהן כלולות כל קיום העולם והנהגתו	1560
אם בחקתי תלכו, והקללות שבהן כלולות כל הפסד העולם וחורבנו אם לא תשמעו, אם נעשה המצות	1561
יצליחנו שכרו ואם נעבור עליהן יכריחנו עונשו, ואין הנהגה אחרת לישראל מלבד זו.	1562
ההתאמה הזאת של כל הנהגת העולם אל המעשים היא נס, כי עיקר מהותו של נס שהוא יוצא מדרכי	1563
החסדים של הקב"ה שהוטבעו בטבע קיים, ובא במדה ובשעה מיוחדת לעם או לאדם היחיד, והנס הזה הוא	1564
בכל עת ובכל שעה ובכל אדם מישראל, אלא שהנס נסתר כמוס מן העין, ואינו מתפרסם אלא אם אירע	1565
לרבים בלבד וכמו שכתב ז"ל, ויתפרסמו הנסים הנסתרים בענין הרבים כאשר יבוא ביעודי התורה בענין	1566
הברכות והקללות.	1567
ותחת שאצל אומה"ע עולם חסד יבנה בישראל עולם אהבה יבנה, ההכרה בהבדל הזה הוא מעיקרי האמונה	1568
לישראל, ובזאת יבחנו הבדלי הבחינות בין מעשה בראשית לבין יציאת מצרים, כי אך ביציאת מצרים	1569
כמוסה אמונת הסגולה הזו המיוחדת לישראל, יציאת מצרים לימדה כי לא זה העולם הנברא לכל באי עולם	1570
הוא העולם הנברא לישראל, כי העולם בראשיתו אך חסד יבנה, והעולם בשביל ישראל אך אהבה יבנה,	1571
ומשום זה אמר הקב"ה לישראל על הר סיני אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, ולא אשר	1572
בראתי את העולם. (דליות יחזקאל).	1573
	1574
מאמר תקוה	1575
אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים (שמות כ' ב').	1576
שאלה עמוקה יש לשאול על העיקר של יציאת מצרים, שרוב מצוות התורה הם זכר להעיקר הזה, והדיבור	1577
הראשון של אנכי שאמרו הראשונים ז"ל שכלול בו כל התורה כולה, יסודו אשר הוצאתיך מארץ מצרים,	1578
והלא לכאורה יציאת מצרים לא היתה אלא הכשר להמעלות האחרות שיבואו אחריה, והיינו מתן תורה	1579
וירושת הארץ ובית המקדש.	1580
איך אפשר שמתן תורה והתורה עצמה תלויה ביציאת מצרים, איך יתכן שכל גילוי של הדיבור הראשון	1581
שדיבר ה' פנים בפנים עם כל ישראל, וזכו במעמד ההוא למעלת הנבואה של משה רבינו כמ"ש הרמב"ם	1582
ז"ל, יהיה תלוי רק באשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים, ועוד הלא כל ישראל ראו זה בעיניהם,	1583
ואם כן מה חידש להם בדיבור זה.	1584
אכן יסוד הדבר כך הוא, שכל זה בא ללמד על טיבה של יצי"מ וערכה בעיני המקום, והערכים הרוחניים	1585
הכוללים בה, כי אין עיקרה של יצי"מ הגאולה ממצרים ומיד פרעה, כי לזה לא היה הקב"ה נזקק לכל	1586
המערכה הנפלאה הלזו, כי מצרים וכל תוקפם וגבורתם כאין נחשבו לו וכאפס ותוהו, ומקרא מלא הוא	1587
תשלח חרוניך יאכלמו קקש, וקש כל שהוא מרובה שריפתו קלה יותר, וכמו שהושיע הקב"ה את ישראל	1588
מידי סנחריב על רבוא רבבותיו בשעה קלה, כך היה יכול להושיע מיד פרעה רגע כמימריה, וכל המשא	1589
ומתן שארך שנה שלימה למה ולאיזה צורך בא.	1590

אלא שכל זה לא בא אלא ללמדנו, שעיקרה של יציאת מצרים באה בשביל ישראל, לא אך שיצאו ממצרים	1591
כי זה היה אפשר ברגע אחד, אלא כדי שיראו את יציאת מצרים שזוהי בריאת עולם חדש, שמים חדשים	1592
ארץ חדשה ואין טבע קיים כלל, כי אין האור והחושך קבועים, ואין האש והרוח והמים והעפר יסודות	1593
מוסדים, אלא הכל תלוי ועומד במאמר פיו של הקב"ה, וכל זה יצא רק על ידי הכבדת לב פרעה וריבוי	1594
המכות האותות והמופתים.	1595
אם היה פרעה שומע למשה רבינו בשליחותו הראשונה והיה משלח את ישראל, היו ישראל אמנם יוצאים	1596
ממצרים, אבל לא היתה להם יציאת מצרים, לא היו זוכים לגילוי השכינה שזכו לעיניהם בשעת יצי"מ,	1597
וממילא לא היו מוכשרים לקבלת התורה שהוכשרו לה על ידי יצי"מ וקריעת ים סוף, וכל המערכה	1598
הגדולה והנפלאה הלזו, והיה בטל כל המכוון בתחילת שליחות הגאולה שגילה הקב"ה למשה רבינו,	1599
בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה.	1600
הוא מה שאמר הקב"ה למשה בתחילת שליחותו, ואני ידעתי כי לא יתן אתכם מלך מצרים להלוך ולא ביד	1601
חזקה, כלומר לא בשביל שידו חזקה כי אין ידו חזקה כלל וכלל, ואפשר להוציא את ישראל מידו בשעה	1602
קלה, אלא מפני שיתקיים המכוון ביציאת מצרים, ושלחתי את ידי והכיתי את מצרים בכל נפלאותי אשר	1603
אעשה בקרבן, וכל זה יהיה לעיני כל ישראל, ומזה יצא התכלית המכוון ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם	1604
לאלהים וידעתם כי אני ה' אלהיכם.	1605
על ידי המשכת השילוח תגלה ידי החזקה, שזהו עיקרה של מערכה גדולה זו, וכמ"ש כי אני הכבדתי את	1606
לבו ואת לב עבדיו למען שתי אתתי אלה בקרבן, ולמען תספר באזני בנך ובן בנך וידעתם כי אני ה', הרי	1607
מפורש כי הכבדת הלב באה רק למען שיתת האותות ולמען הסיפור באזני בנך ובן בנך, ומזה תצא הידיעה	1608
כי אני ה' עד סוף כל הדורות.	1609
ולפי זה יצי"מ אינה רק גאולה מגלות ופדות מבית עבדים אלא תורה שלמה ועמוקה, שכל אות ומופת הוא	1610
גילוי מיוחד בגילוי השכינה, וכל מכה ומכה היא מסכת מיוחדת הנלמדת ונדרשת בפרד"ס, וסיפורה הוא	1611
סיפור בלי קץ ובלי סוף, ואפילו חכמים ונבונים ויודעים את התורה ומעתיקי התורה עצמם, איש מפי איש	1612
מפי משה רבינו, מצוה עליהם לספר ביציאת מצרים, וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח.	1613
תורת יציאת מצרים עמוקה היא וגם סתומה וחתומה, עד כי כל הבא אחריה הוא פירושה, ואין מתן תורה	1614
עליונה על יציאת מצרים אלא שהיא פירושה וביאורה, ולכן אף כי דור מקבלי התורה היה הדור של יוצאי	1615
מצרים והכל נעשה לעיניהם, מ"מ גם להם היה הסתום מרובה על הגלוי, והיו צריכים ללמוד מפי הקב"ה	1616
פירושה וביאורה עמוקה והיקפה, כי ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים.	1617
ולכן כשנגלה הקב"ה לישראל במעמד הר סיני וזכו שידבר עמם פנים בפנים, היה הדיבור הראשון אנכי	1618
ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים, שלמד עמם תורת יציאת מצרים ואז נגלה לפניהם	1619
מה שהיה סתום להם קודם, וכדרכה של תורה שעם כל גלויה אין עומדים אלא על ראשיתה והתחלתה,	1620
וכמו שאמר משה רבינו ע"ה בסוף ימיו אחרי כל הגילויים שנתגלו לו, אתה החלול להראות את עבדך.	1621
אף שזכה משה רבינו למעלה שלא זכה ולא יזכה בה אדם מעולם, מ"מ ידע שכל מה שזכה אין זו אלא	1622
התחלה, כי זו היא מדתה של ידיעת התורה, כל ידיעה לעומת מה שאין יודעים, היא רק כהתחלה ונגיעה	1623
בקצה, וכבר אמר אחד מגדולי התנאים, שכל מה שלמד מפי רבו בכל ימי חייו, לא היה רק ככלב המלקק	1624
מן הים (סנהדרין ס"ח.).	1625
ואם באיש מפי איש כך היא המדה, איש מפי הקב"ה על אחת כמה וכמה, וכיון שתורת יצי"מ תורה היא,	1626
יסודה של התורה כולה ורוב המצות זכרון לה, וכמה חלקי התורה תלויים בה, כי יציאת מצרים היא	1627
התורה לידיעת ה' ואידך פירושה זיל גמור, והתורה הנתונה אחריה היא פירושה, ורוב מצוותיה הם דרכים	1628
ועצות לזכרונה והשרשתה בלב.	1629
ולא אך יסודות האמונה מלמדת לנו יצי"מ, אלא גם דרכי ה' רחמיו ודיניו, חסדו וטובו גמולו ועונשו, וכל	1630
זה הוא בכלל גילוי שכינה שהיה ביצי"מ ועוד יותר על הים, וכמו ששרו זה אלי ואנוהו הוי דומה לו, אלא	1631
שעדיין לא היה גילוי גמור עד מעמד הר סיני שאז נתגלה לפניהם כל עומקה של יצי"מ.	1632
ומה שראו במצרים ועל הים לא נתפרש להם הכל עד מעמד הר סיני, שאז הכירו בחינת פנים בפנים אנכי	1633
ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, המעלה העליונה של גילוי שכינה של יציאת מצרים, ואחרי כל	1634
אלה עדיין ביקש משה והתחנן לפני הקב"ה הודיעני נא את דרכיך, כל כך עמוק הוא הלימוד לדעת דרכי	1635
ה', והיא גילוי שכינה של מעשה הקב"ה ופעולותיו עם בריותיו וביחוד עם ישראל. (דליות יחזקאל).	1636
	1637
מאמר תקט	1638
אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים (שמות כ' ב').	1639

הרמב"ם באגרת תימן וז"ל, זכרו מעמד הר סיני שצונו הקב"ה לזכרו תמיד וגם הזהירנו מלשכוח אותו,	1640
וצונו ללמד אותו לבנינו כדי שיגדלו על תלמודו, הוא מה שנאמר רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן	1641
תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך והודעתם לבניך ולבני בניך, יום אשר עמדת לפני ה'	1642
אלקיך בחורב, וראוי לכם אחינו שתגדלו בניכם על המעמד ההוא הגדול, ותספרו בתוך קהל ועדה גדולתו	1643
והדורו, שהוא עמוד שהאמונה סובבת עליו והטענה המביאה לידי אמת, וגידלו המעמד ההוא על כל גדולה	1644
כמו שגידלו הקב"ה, שנאמר כי שאל נא לימים ראשונים אשר היו לפניך.	1645
ודעו אחינו כברית הזאת ובסברה הזאת, שהדבר הגדול הזה שנראה במציאות שהעיד עליו מבחר כל	1646
העדים שלא היה מקודם כמוהו וכן לא יהיה אחריו כמוהו, והוא שתשמע אומה אחת בכללה דבור הקב"ה	1647
ושתראה כבודו עין בעין, ודבר זה היה שתתחזק האמונה, כדי להעמיד רגלינו לבל ימעדו אשורינו בעתות	1648
כאלו, כשיתחדש שום רוגז או שמד על יהודים ח"ו, שכן כתוב כי לבעבור נסות אתכם בא האלקים	1649
ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו, תעמדו בכל נסיון שיפגע בכם באחרית הימים שלא יזוז	1650
לבבכם ולא תחטאו עכ"ל.	1651
את הדברים האמיתיים האלה שיצאו מפה קדוש הרמב"ם ז"ל, שכתב לאחינו בני ישראל בארץ תימן	1652
שסבלו מרוגז ושמד שגזר הקב"ה עליהם, יש לנו לקרוא ולשנן לעצמנו ולאחינו וללמד לבנינו, גם בימינו	1653
אלה בארצנו הקדושה ובכל תפוצות הגולה, כי הרוגז והשמד שבימינו הוא נורא מאוד יותר מבכל הזמנים,	1654
הכופרים והעמלקים מצירים ומציקים לישראל בכל העולם כולו, העמלקים קמים על גופנו והכופרים על	1655
נפשותינו.	1656
אנחנו הבוטחים בהשי"ת יודעים שבמהרה יאבדו הכופרים עם העמלקים ונשכח זכרם, אבל כיום הזה	1657
עלינו לשמוע לעצתו הטובה של הרמב"ם ז"ל באגרתו, שיש לנו לקיים מצוה זו שצונו השי"ת לזכור ולא	1658
לשכוח את המעמד הגדול ההוא שעמדו אבותינו תחת הר סיני, ולספר בתוך קהל ועדה גדולתו והדורו של	1659
המעמד ההוא, ולגדל אותו על כל גדולה כמו שגדלו הקב"ה, למען נזכה לעמוד בנסיון שלא להתפתות	1660
בדברי הכופרים ח"ו.	1661
מהו גדולתו והדורו של המעמד ההוא שיש לנו לספר לבנינו אחרינו, הקולות והלפידים וקול השופר, ההר	1662
עשן ומראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר, הם ענינים נפלאים בהוד והדר להמעמד הנבחר ביום הגדול	1663
ההוא, אבל אין הפלאים האלו מספיקים בעד כל הדורות, לעמוד בנסיון ולהרחיק כל מחשבה המביאה לידי	1664
ספק, אלא שעיקר גדולתו של המעמד ההוא יש לראות בזה, שהעם כולו נתעלו למדרגה של נבואה, כנאמר	1665
פנים בפנים דבר ה' עמכם בהר, וכמבואר ברמב"ם ה' יסודי התורה פ"ח וז"ל.	1666
שהמאמין על פי האותות יש בלבו דופי, ורק האמונה במעמד הר סיני היא אמונה שלמה שאין אחריה שום	1667
הרהור ומחשבה, שבמעמד הנבחר ההוא עינינו ראו ולא זר ואזנינו שמעו ולא אחר, האש והקולות	1668
והלפידים והקול מדבר אליו, אנו שומעים משה לך אמור להם כך וכך, ולפיכך אם יעמוד איזה נביא ויעשה	1669
אותות ומופתים גדולים להכחיש נבואתו של משה רבינו אין שומעין לו, ואנו יודעים בבירור שאותן	1670
האותות בלאט וכישוף הן.	1671
לפי שנבואת משה רבינו אינה ע"פ האותות, כדי שנעריך אותות זה לאותות זה, אלא בעינינו ראינוה	1672
ובאזנינו שמענוה כמו ששמע הוא, הא למה הדבר דומה לעדים שהעידו לאדם על דבר שראה בעיניו שאינו	1673
כמו שראה, שאינו שומע להם אלא יודע בודאי שהם עדי שקר, לפיכך אמרה תורה שאם בא האות והמופת	1674
לא תשמע אל דברי הנביא ההוא, שהרי זה בא אליך באות ומופת להכחיש מה שראית בעיניך עכ"ל.	1675
והנה הדור ההוא שזכו לנבואה במדרגה כזו, להיות עדים לפני כל באי עולם, שהם ראו בעיניהם את כבוד	1676
ה' ואת קולו שמעו מתוך האש, דבר גדול כזה שהאומה בכללה היו נביאים במעלה רמה כזאת, לא נהיה	1677
בעולם מיום ברוא אלקים אדם על הארץ ולא נשמע כמוהו, ומי כל בשר אשר שמע קול אלקים חיים	1678
מדבר מתוך האש ויחי, היום הזה ראינו כי ידבר אלקים את האדם וחי.	1679
את הדבר הגדול הזה עלינו המצוה והחובה להכיר ולהשכיל באבותינו הק', מתוך התבוננות עמוקה ע"פ	1680
אספקלריא מאירה של דברי חז"ל, ובעקבות רבינו סעדיה גאון והרמב"ם זצ"ל עלינו ללכת, שראו את	1681
הדור ההוא בדמות של מלאכי השרת, ושהקטנה שבנשיהם היתה כיחזקאל בן בוזי (רמב"ם בשמונה	1682
פרקים פ"ד), וכמאמרו של הלל הנח להם לישראל אם אינם נביאים הם בני נביאים הם.	1683
והגם שרוב העם חטאו ונתערבו בגויים מתוך רוב שלוה ושררות שהיה להם כמאה שנה, אבל המעוט	1684
אנשי סגולה שהיו כשש מאות אלף, לא זזו מיישיבת יעקב אבינו בחיר שבאבות, והיו לשרי קודש ושרי	1685
אלקים, עד שהגיעו הרבה מהם לנבואה בתוך מצרים, מלבד אהרן ומרים היו בני זרע זמרי ואיתן והימן	1686
נביאים שנתנבאו במצרים (סדר עולם פרק כ'), גם היו יחידים שהאריכו ימים וראו את יעקב אבינו והיו	1687
מיוצאי מצרים כמו יאיר ומכיר בני מנשה (ב"ב קכ"א).	1688

ואלו השלמים שקבלו עליהם עול הגלות כמאה שנה בעבודת פרך, המה ראו נפלאות ה' שעשה עם בניהם	1689
שילדו בשדה תחת התפוח, ומלאכי ה' גדלו אותם בשמן ודבש והחזירו לביתם עדרים עדרים, והם	1690
שהכירו את הקב"ה על הים ואמרו זה אלי ואנוהו, ותלמידי יעקב אבינו אלו שמעו את דברי ה' ביד משה	1691
ואהרן, להוציאם ממצרים ביד חזקה באותות ובמופתים, וראו בעיניהם את ההנהגה האלקית למעלה על כל	1692
דרכי הטבע, עד שנתעלו אל שלמות כזו שהיו כולם כאיש אחד דבוקים בה' כמו מלאכי מרום.	1693
כך יצאו ביד רמה אחר עמוד הענן ועמוד האש, עד שעברו את הים בעשרה נסים, ואמרו שירה במדרגה	1694
יותר נעלה ממלאכים, ונתחנכו בהליכה במדבר אחרי ה', מן מן השמים ומים מסלע עד שהגיעו להר סיני,	1695
ושם הגיעה האומה בכללה כאיש אחד לפסגת השלמות שאפשר להיות בעוה"ז, עד שהיה להם הכח והעוז	1696
לומר למשה רצוננו לראות את מלכנו, והקב"ה מילא את רצונם הטוב וירד על הר סיני להראותם את	1697
כבודו ואת גדלו ולדבר עמהם פנים בפנים.	1698
אבל יש לנו לדעת שלא דבר קל הוא לקיים מצוה זו כתיקונה, מצוה שהיא עמוד חזק ובסיס בריא, שעליו	1699
תעמוד האמונה בה' ותורתו ללא שינוי, ולהיות ראוי ומוכשר לעמוד בכל הנסיונות, והוא מפני שקשה	1700
עלינו להוציא את השבושים שנשתרשו בנו מילדותנו, שגם חכמים גדולים נשתבשו בזה ולא הגיעו להכרה	1701
בהירה זו של חז"ל, וכפי שהבינו בדברי חז"ל הרמב"ם ורבינו סעדיה גאון זצ"ל.	1702
והשיבוש היותר גדול נשתבש אצלנו ענין חטא העגל, שמפורש בתורה ובחז"ל בפשטות, ובביטויים	1703
נוראים שעבדו ע"ז באופן גס ממש ככל הגויים, ונמשכו המפרשים לפרש גם מה שנאמר בתורה שאמר	1704
הקב"ה למשה על הדור ההוא, כי עם קשה עורף הוא כפשוטו, מפני שהורגלו במצרים לעבוד ע"ז, ושכחו	1705
המפרשים האלה שאלו הרשעים שעבדו ע"ז במצרים לא יצאו ממצרים (עיין רש"י יחזקאל כ' ח').	1706
כל משכיל על דבר אמת ורוצה לדעת דבר ברור בענין עמוק זה, יעיין ברמב"ן פ' תשא וימצא דעת תורה	1707
אמיתי, שבעצם מעשה העגל לא היה כל חטא ושייכות כלל לע"ז, כי הם בעוצם שכלם והשגתם בדרכי	1708
השי"ת, השכילו לעשות דבר מעין מעשה הכרובים, בכונה להוסיף דבקות בהשי"ת על ידי התמונה הזאת	1709
שיתעוררו לכיין בעיניהם, ורק למחרת חטאו יחידים במעשה ורבים במחשבה, לחשוב שהקב"ה ישרה	1710
שכינתו על זו התמונה כמו על הכרובים במשכן, שזה נחשב להם כמו חטא של ע"ז בשיתוף, מפני שכבר	1711
נצטוו לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב.	1712
המכשול הזה בא להשלמים הללו, מפני שנמשכו אחר שכלם והשגתם שהיו במעלה העליונה, ומימות עולם	1713
עד זמן מתן תורה היתה כל תורתם ועבודתם להשי"ת על פי הוראת שכלם, שתורתם היתה תורת השכל,	1714
וקיימו על פי שכלם את התורה עד שלא נתנה, רק משהגיעו להר סיני לקבל את התורה ושמעו מפי השי"ת	1715
את עשרת הדברים נתחייבו שלא ללכת עוד אחר שכלם, ורק לשמוע מה יצוה השי"ת להם על ידי משה	1716
עבדו.	1717
כיון שזכו ללמוד תורה מפיו של הקב"ה אין להם לסמוך עוד על שכלם, ועליהם לדעת שהשכל האנושי	1718
נגד השכל האלקי הוא עורף ולא פנים, וכיון שנמשכו אחר שכלם לעשות דבר לעבודת ה' מה שלא שמעו	1719
ולא נצטוו מהשי"ת, נתבעו שהם עם קשה עורף שאינם נמשכים אחר רצון השי"ת בכל לבבם.	1720
עלינו לעמוד בתורה בכל שכלנו, ולהעמיק חקר לעמוד על סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם, ולא להמשך	1721
אחר שכלנו בלא דעת תורה, כמאמרם ז"ל וסרתם ועבדתם אלהים אחרים, כן יעזרנו השי"ת להיות	1722
שומרים את נפשתינו, לזכור את המעמד של הדור דעה הנבחר, ביום הגדול ההוא שקבלו אבותינו	1723
השלמים את התורה בהר סיני, בכל גדלו והדורו כאשר גדלו הקב"ה, ונדע ונרגיש בכל לבבנו ובכל נפשנו,	1724
את גדלותנו ורוממותנו וחיבתנו לפני אבינו שבשמים, אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו,	1725
ובגאון ישראל נעמוד בכל נסיון בכל עת ובכל זמן. (לקט שיחות מוסר).	1726
	1727
מאמר תקי	1728
אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים (שמות כ' ב').	1729
כתב הרמב"ן כי מה שנאמר בתורה אנכי השם אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, פירושו כי חייבים	1730
אנחנו להכיר אמונת השי"ת מיציאת מצרים, דבר זה פלא הוא איך אפשר להכיר גדלות של אין סוף מדבר	1731
שיש לו סוף? אם דרך ההכרה היה מן הבריאה כולה, אז היה אפשר לומר כי הביאור הוא ללמוד מה	1732
שאפשר לאדם להשיג, כי השגת אדם אינה יכולה להקיף יותר ממה שנמצא בהבריאה.	1733
אבל אם ללמוד מיציאת מצרים שהיא רק חלק קטן מהבריאה, ארבעים שנה מיציאת מצרים עד הכניסה	1734
לארץ, איך אפשר ללמוד מזה גדלות השם אם לא שנאמר שלימוד זה הוא רק למתחילים או לכופרים,	1735
שיגיעו לידי הכרה כי יש בורא בעולם, וכי אין דבר עושה את עצמו ולזה די ביציאת מצרים.	1736
אך אם רק זה לבד כוונת הכתוב, מה הצורך ביציאת מצרים עם כל הנסים שבה, לידיעה זו היה מספיק נס	1737
אחד, שינוי אחד של הטבע מברר כי יש ממציא לטבע, רבוי המופתים עם קריעת ים סוף ומתן תורה לא	1738

רק למתחילים הוא אלא גם למביני דבר, לאנשים הרוצים ללמוד הכרת השם וגדלותו, ואיך אפשר ללמוד זאת מיצירת מצרים?	1739
אלא שיציאת מצרים ענין אחר הוא, לא כמו שאנו חושבים שיציאה מעבדות לחירות היא, מארץ מצרים לארץ ישראל, אלא שבריאה חדשה היא, אדם זה שהיה חידוש במעשה בראשית, נברא שאין כמותו בעליונים ותחתונים, הקב"ה אמר למלאכים ראו בריה שבראתי בעולמי, אדם זה נעשה בריה חדשה ביציאת מצרים וישראל שמו.	1740
החילוק בין ישראל לאומות העולם אינו במעלות, כלומר סוג אדם הוא אלא שיש לו מעלות מה שאין לשאר אנשים, לא אין היתרון במעלות אלא בסוג, עם ישראל סוג חדש הוא בריה שלא היתה כמותו עד יציאת מצרים, נברא שיכול להכיר את בוראו יותר מנביאים, נברא שיכול לקבל דבר השם פנים בפנים, אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו, ולא רק לעצמם ראו ושמעו אלא לכל הדורות, אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם, ואמרו חז"ל לא עדות אני מעיד לכם ולא מסורת היא בידכם, אלא אתם ראיתם אינו דומה שמיעה לראיה, פסוק זה לכל הדורות נאמר, הראיה והשמיעה גם להם היתה.	1741
גילוי שכינה שהיה ביציאת מצרים אין פירושו הכרה של נסים, כי זה היה גם טרם צאתם, כל י"ב חודש שהיו המכות היו נסים ונפלאות הרבה מאוד, גילוי זה ענין אחר הוא, פתח השם את עיניהם לראות ואזניהם לשמוע מה שלא היה אפשר לראות ולשמוע עד היום ההוא, אין בכח הנברא לראות את השם כי אינו גוף ולא ישיגוהו משיגי הגוף, כן אי אפשר לשמוע את דבריו.	1742
כאשר פתח השם את אזניהם של חיל סנחריב לשמוע את שיר החיות מיד מתו, כל שכן דבריו של הקב"ה שאי אפשר לשמוע אותם ולחיות, אלא שנעשו ישראל בריאה חדשה, בריאה שאפשר לשכינה להתגלות להם, בריאה זו נהייתה ביציאת מצרים זוהי הגאולה של ישראל, כמו שאמרו עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם, הגילוי הוא הגאולה זהו חירות עולם.	1743
גילוי זה אינו רק פתיחת עינים לראות ואזנים לשמוע, אלא חידוש בכל הרמ"ח אברים שלהם, כל עצמותי תאמרנה השם מי כמוך, גם העצמות נתחכמו הרמ"ח אברים נזדככו עד שאפשר להם לקבל פני השכינה, ובכח זה אמרו בשירת הים זה אלי ואנוהו, ודרשו חז"ל אני והוא הוי דומה לו, ההכרה הגדולה שהיתה לישראל בגדלות השם בשעה שאמרו שירה, לא הפריעה אותם מלהדמות אליו, כי יחד עם הכרת השם היתה להם הכרת עצמם הכרת גדלות ישראל.	1744
חידוש זה שיהיה אפשר לנברא להדמות ליוצרו, לא רק ליחידי הדורות כאבותינו הקדושים, אלא גם לכל אשר בשם ישראל יכונה, הוכיחה התורה על אמיתתו ובמדה היותר גדולה, כי התורה מחייבת את כל אחד לקיים מצוות והלכת בדרכיו, כפי הכרתו בגדלות השם ודרכיו כן ילך גם הוא, ציווי זה לא נאמר רק על אותה הכרה של יוצאי מצרים, אלא על כל מה שאפשר לאדם להכיר, הכרה אחר הכרה גדלות אחר גדלות עד אין סוף, כפי מה שהאדם מכיר בהש"ת כן עליו להיות, מה הוא רחום אף אתה רחום, מה הוא קדוש אף אתה קדוש, וכן כל המדות כולן.	1745
מצוה זו אומרת כי אין גבול לאפשרות האדם ומעלותיו, אין סוף לגודל נשמתו כי חלק אלוה ממעל היא, הגבול של גדלות האדם הוא כפי המדה שהוא מוגבל מלהכיר את השם, אבל במה שהורשה האדם להתבונן בגדלותו ית', אפילו אם הוא חכם כשלמה המלך וכמשה רבינו, אשר על חכמתם נאמר ותחסרהו מעט מאלקים, במדה של הכרת השם כזו, חובה עליו ללכת בדרכיו ולהדמות אליו ית', כי עם ישראל בריאה חדשה הוא, בריאה שאין כמותה בכל הנבראים.	1746
בזה נבין המצוה של קדושים תהיו שנאמרה בהקהל, אשר זה פלא איך אפשר לכל ישראל להגיע למדרגה רמה כזו, אם נאמרה מצות מורא אב ואם ושמירת שבת בהקהל הרי ביכולת כולם היא, אבל קדושים תהיו איך אפשר לאנשים ונשים וטף לקיימה? אבל כאשר נבין את גאולת ישראל והיצירה החדשה שבהם אז אין דבר נמנע מהם.	1747
מי שיצירה שלהם נקראת גוי קדוש יכולים להיות קדושים כי עצמיותם היא, הבחירה שלהם בקדושה היא רק בחיצוניות במעשה כמו הבחירה ברחמנות, אבל בפנימיותם בעצמיות נפשם, דבר ידוע הוא בחז"ל ישראל קדושים המה, ולא קדושה סתם אלא קדושים תהיו כי קדוש אני, הוי דומה לו. (תורת אברהם).	1748
מאמר תקיא	1749
אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים (שמות כ' ב').	1750
בשעה שנגלה הקב"ה בהר סיני, הכריז אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, מכאן שביציאת מצרים נתגלה יסוד חדש בהכרת הבורא, גם ממעשה בראשית יש להכיר את בורא העולם, שאו מרום	1751

עיניכם וראו מי ברא אלה (ישעיה מ'), כן אפשר להכיר מהבריאה את גדלות האדם, שראוי הוא שנברא בשבילו עולם כזה, לפיכך נברא אדם יחיד, שכל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם (סנהדרין ל"ז).	1789
	1790
	1791
כל העולם על הדומם הצומח והחי אשר בו לאלפיו ולרבותיו, נברא בשביל כל אדם יחיד, והכל נמסר לרשותו שישתמש בהם וישלוט עליהם, כל שתה תחת רגליו צינה ואלפים כולם וגם בהמות שדי (תהלים ח'), ולא רק ברואי מטה כי אם גם כל צבאות השמים המלאכים והשרפים נבראו בשביל כל יחיד, ומכאן שאדם הוא מבחר היצורים וגדול מעל הכל כמ"ש ותחסרהו מעט מאלקים.	1792
	1793
	1794
	1795
אולם מיציאת מצרים אנו למדים יסוד חדש בבריאת העולם, לא רק שהעולם נברא בשביל כל יחיד, והבריאה פועלת בשביל כל אחד בהשגחה מיוחדת, אלא כל העולם מתחדש תמיד ונברא בכל רגע ורגע, לכל יחיד ויחיד לפי צרכו ושעתו, המחדש בטובו בכל יום מעשה בראשית, הרי שלא נברא העולם פעם אחת והוא קיים לעולם, אלא שבכל רגע ה' בורא מחדש את כל העולמות והברואים כמו בתחילת היצירה, את כל זה הוא בורא כל רגע בשביל כל אדם ואדם.	1800
ויאמר ה' אל משה קח מטך ונטה ירך על מימי מצרים ועל כל מקוה מימיהם והיה דם, ואחז"ל מהו על מקוה מימיהם? אפילו מה שהיה בקיתון נעשה דם, ואפילו מה שהיה מצרי רוקק מתוך פיו נעשה דם, שנאמר והיה דם בכל ארץ מצרים, א"ר לוי ממכת דם העשירו ישראל, כיצד? היו המצרי וישראל יושבים בתוך בית אחד והיתה הגיגית מלאה מים, והיה המצרי הולך למלאת הקיתון מתוכה ונעשה דם, וישראל שותה מים מתוך הגיגית, והיה המצרי אומר תן לי מכוך מעט מים, והיה נותן לו ונמצא ביד מצרי דם, אומר לו בוא אני ואתה ונשתה מן הקערה, ישראל שותה מים והמצרי דם, וכשהיה המצרי לוקח מישראל מים בדמים היה שותה מים.	1801
	1802
	1803
	1804
	1805
	1806
	1807
הרי שנתחדש מעשה בראשית לכל אחד ואחד, והכל נוצר במיוחד לכל אחד בצורה אחרת, לגבי ישראל היה אותו הנוזל באותה הקערה מים, ולגבי מצרי היה אותו הנוזל דם, נמצא איפוא שהעולם נברא בכל רגע לכל אחד ואחד במיוחד, וכן במכת דבר כתוב ולא ימות מכל לבני ישראל דבר, ואחז"ל (בר"ר שם) אפילו בהמה שהיתה ביד מצרי, והיה לו לישראל תרעומת עליו שיש לו חלק בה היתה ניצולת, ובכן ידעו דינו של ישראל.	1808
	1809
	1810
	1811
	1812
וישלח פרעה והנה לא מת ממקנה ישראל עד אחד, מהו עד אחד? אפילו בהמה חציה של ישראל וחציה של מצרי לא מתה, הרי שלא רק בארץ גושן לא היה הדבר, אלא אף בארץ מצרים ובאותה הרפת עצמה, אם היתה זו בהמתו של מצרי היתה מתה, ואם של ישראל לא נפגעה בכלום, נמצא שמצד אחד מה שנוגע למצרים, השתולל הדבר ועשה שמות והשחית את כל בהמה, ומצד שני מה שנוגע ליהודי לא שלט הדבר כלל.	1813
	1814
	1815
	1816
	1817
אותה תופעה התגלתה גם במכת חושך, ויהי חושך אפלה בכל ארץ מצרים, ואמרו חז"ל שהיה עוביו כעובי דינר והיה בו ממש, וכל מצרי שישב לא היה יכול לעמוד עמד לא היה יכול לשבת, לא ראו איש את אחיו ולא קמו מתחתיו, אולם לגבי ישראל כתוב ולכל בני ישראל היה אור במושבותם, באותה שעה שהמצרים היו מגששים באפלה וממשמשים את החושך בידים, היו בני ישראל מטיילים ברחובות מצרים, והיו נכנסים לחדרי חדריהם של המצרים, ורואים את גנזיהם ואוצרותיהם ועושים בהם כטוב בעיניהם.	1818
	1819
	1820
	1821
	1822
	1823
	1824
	1825
	1826
	1827
	1828
הזמנים פועלת התחדשות הבריאה לכל יחיד בדרך נסתרת. אנו משבחים את ה' שהוא רוקע הארץ על המים, ואין הכוונה שבתחילת הבריאה רוקע הארץ על המים, ועשה את היבשה לצורך כל הברואים לעולם, אלא רוקע הארץ על המים, ועוד שיצירה זו לא נעשית בפעולה אחת ובצורה אחת לכל הברואים, אלא הוא רוקע הארץ בכל רגע לכל אדם במיוחד, נמצא שמה שראו בנס של קריעת ים סוף שה' עשה יבשה בתוך המים, היא עובדה הפועלת בטבע בכל רגע שהוא רוקע הארץ על המים ולכל אחד במיוחד.	1829
	1830
	1831
	1832
	1833
לפי הנחה זו מתגלה לפנינו כמה אחריות מוטלת על כל אדם, כי לאחר שנתברר שכל הבריאה על כל רבוא רבבות יצוריה, ועל כל היקום אשר בה בשמים ובארץ, נוצרת בכל רגע במיוחד לכל אחד מאתנו, כמה גדול הוא ערכו של אדם שכדאי הוא שיבראו בשבילו עולמות גדולים ונפלאים כאלה, וכמה צריך כל אחד להשתדל להיות ראוי לכך, ואם נמצא חלילה שאיננו כדאי לכל זה כמה מוזר ומגוחך הדבר, משל למה	1834
	1835
	1836
	1837

הדבר דומה למלך שיצא למסעותיו ופתאום נזכר ששכח את כלבו, וציוה לשלוח רכבת מיוחדת בלויית אלפי חיילים להביא אליו את הכלב, על אחת כמה וכמה במלך מלכי המלכים הקב"ה וביחס לכל העולם.	1838
זאת הכוונה של אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, שכל אחד יכיר שה' הוא אלקים לכל אחד במיוחד, וכמו ביציאת מצרים כן בכל הזמנים נבראת העולם בשביל כל אדם, וידע איפוא את האחריות הגדולה המוטלת עליו כלפי כל העולם, בכל תנועה קלה ובכל היסח הדעת שלו, ויתמודד להגיע למדרגות העליונות של האבות. (אור הצפון ד' ג').	1839
	1840
	1841
	1842
	1843
	1844
מאמר תקיב	1845
אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים (שמות כ' ב').	1846
ישראל הם מאמינים בני מאמינים, ויודעים שהשי"ת ברא את העולם ומנהיג אותו תמיד, אולם יש מצוה מיוחדת בתורה לעסוק תמיד באמונה, והיא מצות אנכי ה' אלקיך, וכן כתב הרדב"ז, וענין האמונה שיקבע אותה בלבו ובנפשו תמיד, מי שאינו עוסק בתמידות לברר וללמוד לעצמו את האמונה בהשי"ת לא ידע אותה באמת, ואינו מקיים את מצות אנכי ה' אלקיך כהלכתה, ישנן חמש דרכים בקיום מצות האמונה.	1847
הדרך הראשונה היא שיחנך האדם את עצמו לעסוק באמונה גם באופן חיצוני, ירגיל עצמו לומר תמיד ברוך ה' בעזרת ה', וכן לקיים מצות תפלה גם אם עדיין בלי כוונה, כיון שהתפלה היא ביטוי האמונה בהקב"ה, ואף שתפלתו עדיין חיצונית, עסוק הוא על כל פנים בכיטוי דברים של אמונה.	1848
וכן בכל המצוות שהאדם מקיים גם כשחסרה בהן כוונה פנימית, הרי על כל פנים מקיים את ציווי השי"ת, וגם בזה מחזק את האמונה בה' בדרך חיצונית, וזה יביאהו להיות ירא מלעבור עבירה, כי כבר הורגל לשמור את ציווי השי"ת ולהתרחק ממה שנגד רצון הבורא ית', אמנם כל זה עדיין הוא בדרגה של חינוך והרגל ואין רישומו ניכר אלא בחיצוניות.	1849
הדרך השנייה פנימית יותר, והיא כשמתבונן האדם בפלאי הבריאה, ומברר לעצמו שהם מעשי ה' וגילוי חכמתו האין סופית, כמ"ש מה רבו מעשיך ה' מתחזקת בו אמונה פנימית, אף שאין הוא במדרגה להכיר את הקב"ה מתוך כל דבר אשר סביבו, על כל פנים יתפעל מנפלאות הטבע מהסדר הנפלא הקיים בבריאה, וההתאמה הנפלאה בין כל חלקי הבריאה, איך כל דבר מתאים עם חברו והכל הולך לתכלית אחת.	1850
וכן אם יתבונן בעולם הפנימי של האדם, אם יסתכל ביצר הרע ותחבולותיו, ויתבונן בשינויים שבלב האדם ובהתרוצצות התמידית בקרבו בין מצפוניו וכוחות הרע, מה צרכה ומה תכליתה, יכיר גם בזה את תכלית הבריאה להתגבר בכח הטוב על הרע, ויווכח שהכל נוצר למטרה אחת גילוי הרוחניות, כך יוכל ללמוד אמונה על ידי התבוננות בתוך עצמו כמ"ש מבשרי אחזה אלוה (איוב י"ט).	1851
הדרך השלישית היא דרך הקדושה ועולים אליה על ידי שלשה גדרים, הגדר הראשון הוא מדת האמת, לחנך את עצמו להיות נאמן בלבו שיודה תמיד על האמת, ויסרב לקבל את השקר כאמת, זוהי בחינת האמונה שנאמרה על אברהם אבינו ע"ה, ופירשה נחמיה בתפלתו ומצאת את לבבו נאמן לפניך, לבו היה נאמן לאמת שהכיר, הגדר השני הוא לעסוק בשבירת היצר, ולהרגיל את עצמו לפרוש מתאוות העולם הזה שלא במקום מצוה, כמו שפירש רש"י קדושים תהיו פרושים תהיו, כי בסילוק הרע מן הלב ממילא רואה הוא את אורו של השי"ת.	1852
והגדר השלישי לעסוק בקדושה לא רק בדרך פרישות, אלא בדרך דבקות בתורה בהתלהבות, עניני קדושה מגיעים ללבו של האדם רק כאשר עוסק בהם בהתפעלות והתרגשות, על כן צריך האדם להרגיש תמיד חידוש בלימודו, כי אין התפעלות והתרגשות אלא על ידי פגישה פתאומית בדבר חדש, ופגישה כזו שהלב חש פתאום בדבר חדש, היא העושה בו רושם שלא יסוף ממנו.	1853
זהו אמרם ז"ל על הנאמר בקריאת שמע אשר אנכי מצוך היום, לא יהיו בעיניך כדיוטגמא (מצות המלך) ישנה שאין האדם סופנה, אלא כחדשה שהכל רצין לקראתה (רש"י דברים ו'), אולם אין חידוש זה מוכרח להיות חדש ממש עבור השכל, כי אף אם כבר ידע מזה ואפילו הרגיש כזה בעבר, אלא שהרגשתו עתה את הדבר הינה הרגשה פנימית יותר, זוהי כבר בחינת חידוש ללב.	1854
כל דרגה בפנימיות היא עולם חדש, ומורגשת בלב כאילו לא ראה דבר זה מימיו, אולם מי שלבו אטום ואינו מתפעל משום דבר איננו מסוגל לעלייה רוחנית כלל, המחפש חידושי תורה ואינו מתפעל מהם ישאר עם הארץ, כי אם חידושי אינם עושים בו רושם כלל, תחסר לו הדחיפה והשאיפה להתעמק בלימודו, מאידך גיסא בהתדבקו בתורה על ידי התפעלותו ממנה יעלה במדרגות האמונה, שכן אור התורה הוא המפתח הגדול לאמונה.	1855
הדרך הרביעית היא הבטחון בהשי"ת בפועל, שיתנהג בכל דרכיו בדרך הבטחון, שהקב"ה יכול לתת לו צרכיו בכל עת, ואינו דואג היום למה שיהיה למחר, כי יודע שלכל יום יש השפעה בפני עצמה הזדמנות לגילוי חדש של כבודו ית', מובן הוא שבלא הקדמת אמונה אי אפשר להגיע למעלת הבטחון, אך כאשר	1856
	1857
	1858
	1859
	1860
	1861
	1862
	1863
	1864
	1865
	1866
	1867
	1868
	1869
	1870
	1871
	1872
	1873
	1874
	1875
	1876
	1877
	1878
	1879
	1880
	1881
	1882
	1883
	1884
	1885
	1886
	1887

יתמיד להתנהג בבטחון בכל מעשיו תועלה אמונתו, כי כיון שתולה את עיניו בהקב"ה ומשתחרר מהמבט הטבעי, יראה בחוש את השגחתו הפרטית בכל.	1888
הדרך החמישית היא ההתעסקות בדבקות גמורה ותמידית בהשי"ת, שעל ידה רואה את הקב"ה בבהירות בפנים לבבו, כמו שכתוב שויתי ה' לנגדי תמיד, היא הדרגה היותר נעלה בהתעסקות האמונה עליה נרחיב את הדבור במק"א.	1889
(מכתב מאליהו ח"ג עמוד 161).	1890
	1891
	1892
	1893
מאמר תקיג	1894
אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים (שמות כ' ב').	1895
ואני בבואי מפדן מתה עלי רחל בארץ כנען בדרך, בעוד כברת ארץ לבוא אפרתה ואקברה שם בדרך	1896
אפרת היא בית לחם (בראשית מ"ח), ופירש"י ואע"פ שאני מטריח עליך להוליכנו להקבר בארץ כנען ולא	1897
כך עשיתי לאמך, שהרי מתה סמוך לבית לחם כברת הארץ כמדת תחום שבת, ולא תאמר שערכו עלי	1898
גשמים מלהוליכה ולקברה בחברון עת הגריד היתה, ואקברה שם ולא הולכתיה אפי' לבית לחם וידעת	1899
שיש בלבך עלי, דע לך שע"פ הדבור קברתיה שם שתהא לעזרה לבניה כשיגלה אותם נבזראדן.	1900
ויש להתבונן בזה, בשעה שבא יעקב לפייס את יוסף בנו שלא יהא בלבו עליו, על מה ולמה כל ההקדמות	1901
הללו, וכי לא די שיאמר לו ע"פ הדבור היה, היעלה על הדעת שהיה יוסף חושדו שמחמת הגשמים ימנע	1902
יעקב אבינו מרחל את כבודה האחרון, עד שהוצרך לומר לו עת הגריד היתה, וכן שהיתה בית לחם סמוכה	1903
כברת ארץ לשם, והרי שלא מחמת טרחה נמנע מלקבורה בישוב.	1904
אלא הענין כך הוא, אימתי ניתן לשמוע את דבר ה' רק בשעה שמנערים את כל האפר הדבוק מסביב, רק	1905
אז מתגלה דבר ה' כפי שהוא, וכל זמן שמצוי איזה פירור מאבק הטבעים במקום אין דבר ה' נשמע, ורק	1906
לאחר שינער יעקב כל סיבה טבעית מן הענין, עת הגריד היתה וכו', אז נשמע דבר ה' ליעקב לקבור את	1907
רחל בדרך להיות עזרה לבניה.	1908
וכן מצינו בעת מתן תורה, אמר ר' אבהו א"ר יוחנן כשנתן הקב"ה את התורה, צפור לא צייץ עוף לא פרח	1909
שור לא געה אופנים לא עפו, שרפים לא אמרו קדוש, הים לא נזדעזע הבריות לא דברו, אלא העולם שותק	1910
ומחריש ויצא הקול אנכי ה' אלקיך, ואם אתה תמיה על זו הרי אליהו כשבא לכרמל, כנס כל הכוורים	1911
ואמר להם קראו בקול גדול כי אלוהים הוא, מה עשה הקב"ה הדמים כל העולם עליונים ותחתונים, והיה	1912
העולם תהו ובהו כאילו לא היה בריה בעולם, שאם ידבר הם אומרים הבעל ע"פ 0נ0, על אחת כו"כ כשדבר	1913
הקב"ה על הר סיני השתיק כל העולם, כדי שידעו הבריות שאין חוץ ממנו (שמו"ר יתרו).	1914
ואילו היה נשאר הים בגליו המזדעזעים, על אף קול ה' על המים יש בכך משום הפרעה לקול אנכי, ולא	1915
עוד אלא אפי' היו שרפים אומרים קדוש קדוש קדוש ה' צבאות, אף זו מסתירה ומונעת גילוי כבוד ה'	1916
במילואו, לכן השתיק הקב"ה העולם כולו כאילו אין בריה בעולם, ואז רק האיר כבוד ה' בעולם.	1917
חז"ל עוררו את השאלה ואם אתה תמה על כך, היינו וכי היה צורך בכל זה כדי שישמע קול ה' כדבעי,	1918
התשובה כי אכן צריך והראיה מאליהו בהר הכרמל, שאילו לא היה הקב"ה משתיק עליונים ותחתונים	1919
כאילו לא היה בריה בעולם, היו אומרים הבעל הוא שענה, תערובת כל שהיא של טבע היתה מסתירה את	1920
כבוד ה' לגמרי, ורק בשעה שהבריאה נקיה מכל ניד וזיע טבעי, רק אז בוקע קול אנכי ה' אלקיך.	1921
ועם כל זאת אנו מוצאים את אליהו מתפלל לאחר השתיקה הגדולה, ואחר הגלות כבוד ה' על כל העולם	1922
ענני ה' ענני, ענני שתרד אש מן השמים, וענני שלא יאמרו מעשה כשפים הם, הרי שאף לאחר שכאילו	1923
אין במציאות בריה בעולם, עדיין יש מקום לתפילה ענני שלא יאמרו מעשה כשפים הם, ואותו לשון ואותה	1924
בקשה ענני שהוצרך לה אליהו למען תרד אש מן השמים, לאותה בקשה היה צריך גם שלא יאמרו מעשה	1925
כשפים הם.	1926
והנה הביא הרמב"ן (בראשית מ"ו ט"ו) מה שהק' הראב"ע על מה שאמרו חז"ל שיוכבד נולדה בין	1927
החומות, שא"כ היתה בת ק"ל כשילדה את משה, ולמה פרסם הכתוב נס שרה שילדה בת תשעים ולא	1928
פרסם נס גדול מזה שילדה יוכבד בת ק"ל, וכתב עליו הרמב"ן זהב רותח יוצק בפי החכם הזה, כי הנסים	1929
הנעשים ע"י נביא שהתנבא כן מתחילה, או מלאך יגלה במלאכות השם יזכירם הכתוב, והנעשים מאליהם	1930
לעזור צדיק או להכרית רשע, לא יזכרו בתורה או בנביאים.	1931
ביאור דבריו הק' ע"פ האמור, שאם בא לפני המעשה נביא או מלאך ובישר את בוא הנס, אז נשמע דבר	1932
ה' נקי מכל רבב ועפר, והכל רואים ברור את הנס ללא תערובת, אבל נס שלא בושר ע"י נביא או מלאך	1933
דוגמת נס יוכבד לא נכתב בתורה, שהרי הוא מעורב בק"נ טעמים של עפר נס כזה אינו תורה.	1934
אולם החושך המסתיר מעיני האדם את כבוד ה', דהיינו הטבע המעורב בדבר ה', אף הם תכלית גדולה	1935
להם והיא לאפשר לאדם את הבחירה, וכן מצינו בס' החינוך (מצוה קל"ב), אש תמיד תוקד על המזבח לא	1936
תכבה, כדי שלא תתגלה האש שירדה מן השמים, וידוע הדבר כי נסים גדולים אשר יעשה ה' לבני האדם	1937

בטובו הגדול, לעולם יעשה אותם דרך סתר, ונראים הענינים כאילו הם בדרכי הטבע ממש או קרוב לטבע,	1938
כי גם בנס קריעת ים סוף שהיה נס מפורש, כתוב שם ויולך ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה.	1939
ולאור האמור נראה שהוא כדי לתת לאדם מקום לטעות, שלולא כן הרי זה כאילו ניטלה הבחירה מן	1940
האדם, ואסרה התורה לגלות ואפי' במקצת את האש שירדה על המזבח מן השמים, וצריכה להיות נסתרת	1941
ע"י אש של הדיוט, אשר המתבונן ושומע את קול ה', דבר ה' הולך ובוקע בלא הפסק, והבוחר הטוב	1942
תבחין אזנו בקול ה' למרות היותו מוכפש באפר הטבע מסביב, ובבוא היום יתקדש ויטהר קול ה' ונגלה	1943
כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דבר (שיחות מוסר ח"א).	1944
	1945
מאמר תקיד	1946
אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים (שמות כ' ב').	1947
כתב הסמ"ק בביאור מצות עשה דאנכי ה' אלקיך, לידע שאותו שברא שמים וארץ הוא לבדו מושל מעלה	1948
ומטה, ובוזה תלוי מה שאמרו חכמים ששואלין לאדם לאחר מיתה בשעת דינו ציפית לישועה, והיכן כתיב	1949
מצוה זו אלא שמע מינה בזה תלוי, שכשם שאני רוצה שתאמין בי שאני הוצאתי אתכם, כך אני רוצה	1950
שתאמין בי שאני ה' אלוהיכם ואני עתיד לקבץ אתכם ולהושיעכם, וכן יושיענו ברחמי שנית עי"ש.	1951
מבואר בדבריו דהאמונה בגאולה העתידה היא חלק מהאמונה באנכי ה' אלוהיך, וזה מכלל עשרת הדברות,	1952
והנה כאשר נבדוק את עצמנו נראה שרחוקים אנו מאוד מן האמונה בגאולה העתידה, ואם בעניני אמונה	1953
בהשי"ת שברא שמים וארץ ומנהיג את הבריאה לפחות אנו מדברים בזה, ואילו באמונה בביאת המשיח	1954
ותחיית המתים איננו מדברים כלל מתביישים אנו בזה, וכאילו זה אצלנו לאחר יאוש, ודברי הסמ"ק	1955
צריכים לעורר חרדה בלבנו, שכיון שהוא חלק ממצות אנכי ה' אלוהיך, הרי כל שאינו עוסק בה רחוק	1956
מהאמונה האמיתית.	1957
רוב תפילת שמונה עשרה עוסקת בגאולה העתידה, וכאשר אין לנו שייכות לאמונה בזה, נמצא דרחוקים	1958
אנו מעיקרי התפילה, וכל תפילתנו אינה אלא מן השפה ולחוץ, הרב מבריסק זצ"ל הרבה לדבר אודות זה,	1959
שאנו מחוייבים לחכות ולצפות ממש לביאתו, החפץ חיים זצ"ל היה תובע מאת הכהנים לעסוק בסדר	1960
קדשים, שהרי המשיח יבוא במהרה ויבנה בית המקדש, ועלינו לדעת את סדר העבודה היאך להקריב	1961
קרבנות.	1962
כאשר נתחזק באמונה ביציאת מצרים ותהא האמונה מבוססת וחזקה, אף האמונה בגאולה תתחזק ותתאמן,	1963
וכבר הזכרנו דברי רבינו סעדיה גאון (מאמר השמיני), שביציאת מצרים נאמר וגם את הגוי אשר יעבודו	1964
דן אנכי, וכדי לקיים שתי מילים אלו של דן אנכי, תבע הקב"ה מאת המצרים והענישים לאין שיעור.	1965
מעתה כאשר נתבונן בגודל העינויים שעשו אומות העולם לישראל במשך שנות הגלות, שרבים הם יותר	1966
מעינויי בני ישראל במצרים, בודאי שהשי"ת לא יסלח לגויים על זה, ויתבע מאתם כחוט השערה על כל	1967
צרה ועל כל פרט, ולכן המאמין ביציאת מצרים על כל המשתמע מזה, יתחזק ויוסיף אומץ בלבו לאמונה	1968
בגאולה.	1969
הסיבות לחסרון האמונה בגאולה היא, משום שכבר היו הרבה שנתנו לנו רמזים לביאת המשיח ועדיין לא	1970
בא, ועוד שאיננו מאמינים שראויים אנו שבזמננו יבוא המלך המשיח, אבל הצדיקים רואים פנים אחרות	1971
בבריאה, ימין ה' רוממה ימין ה' עושה חיל, כל דור אינו הולך לעולמו ללא תכלית, כל דור נותן לעולם	1972
מה שהיה צריך ליתן, ומקבל את אשר ראוי לקבל, וע"י הכל מתגלגלים הסיבות עד שנהיה ראויים לזכות	1973
לביאת המשיח.	1974
יתכן שבשביל בחינה אחת ממתין הקב"ה דור שלם, עשרה דורות מאדם עד נח, הוצרך הקב"ה לנח	1975
והמתין עשרה דורות, וכן כל זמן הגלות, הכל בגדר נסיון וזיכוך וכל הנשמות צריכים לעבור, וכל נשמה	1976
חייבת להתברר ולהזדכך, וכל זמן שנשמה אחת לא נזדככה לא יתכן שהגאולה תבוא, וזו כוונת הפסוק כל	1977
גויים סבבוני ימין ה' עושה חיל, שהכל בירור וזיכוך וזה מקרב את הגאולה.	1978
לו נאמין ביסוד זה מאליו יפלו כל הקושיות והתמיהות, מדוע אנו עוברים צרות רבות כל כך ועדיין הגואל	1979
לא בא, אך כאשר נדע שהכל דרכים ואמצעים המקדימים לביאתו, והם תנאים הכרחיים שיחייבו את ביאת	1980
המשיח, שהדבר מחוייב שכל הבריאה תזדכך ותתלבן, הנה ענין המלחמה האחרונה ביררה וליבנה רבים,	1981
ועונשים הם חסדי השי"ת, כמה קדושים התקדשו עי"ז במיתתם, ולהיפך רשעים הרשיעו עי"ז, כל זה	1982
תכלית הבריאה שברא השי"ת, שאחדים יזכו לנצח והרשעים יגיעו לשערי מות.	1983
מובא במדרש ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי הכהן במראה הנבואה (מכילתא בשלח),	1984
והדברים נפלאים לראות גודל הטבת השי"ת לעמו ישראל, הרי לזכות למעט רוח הקודש חייב אדם כל ימי	1985
חייו להתגעג, ומי הוא אשר זוכה לכך, מ"מ בעת קריעת ים סוף זכו כל ישראל ואפילו הפחותים שבהם	1986
למדרגת הנבואה.	1987

1988	הרי זה ראייה לגודל טובו ולרוב היכולת של השי"ת, שאין כל מניעה בפניו בעת שיעלה רצון לפניו להיטיב עם ישראל, והנה הגאולה העתידה מבואר בנביא (יואל ג'), אשפוך את רוחי עליכם ונבאו בניכם
1989	ובנותיכם, ולנו קשה להאמין שיזכו הכל אף הבנים והבנות לנבואה, אך כאשר נתחזק באמונה ביציאת מצרים ונראה היאך זכו הכל, ואף שפחה על הים הגיעה למדרגות עליונות, יוסיפו הדברים חיזוק בלבותינו אף לגבי ביאת הגואל.
1990	וראה ברבינו סעדיה גאון (מאמר השמיני), שהאריך בענינים אלו, וכתב שביאת הגואל תהא דוגמת יציאת מצרים, וכשם שיציאת מצרים היתה בפתאומיות ללא הכנה מוקדמת, שעמדו ישראל באמצע עבודתם ובאו משה ואהרן ובשרו להם על הגאולה, וכן בגאולת בית שני (עזרא א'), שבא כורש מלך פרס לפתע והודיע על בנין בית המקדש, כן תהא הגאולה העתידה וכנאמר פתאום יבוא אל היכלו (מלאכי ג'), הכרה זו צריכה לחזקנו באמונה בגאולה, שהרי אדם אינו רואה סימנים בפועל לביאת המשיח, אך כשידע דרכי שמים בגאולת יציאת מצרים, ויבין שהגאולה תבוא פתאום ללא הכנות מוקדמות יתחזק באמונתו.
1991	וראה מה שכתב הרמב"ן בביאור שני התוכחות הכתובים בתורה, שתוכחה אחת מדברת על חורבן בית ראשון והגאולה היא גאולת בית שני, והתוכחה האחרת עוסקת בחורבן בית שני, והגאולה האמורה היא הגאולה העתידה, ועי"ש בפ' בחקתי ובפ' האזינו דברים נפלאים, וכשם שהתקיימה הגאולה הראשונה כן עתידה להתקיים הגאולה העתידה, והמתבונן בזאת יביאהו לחיזוק רב באמונת הגאולה.
1992	וזכורני שהחפץ חיים ז"ל היה ממשיל את צורת הצפיה למלך המשיח, לחולה אנוש היודע כי רופא גדול בא לבקר ולמהציא תרופה למחלתו, ועומד וממתין לביאתו וכל נקישה בדלת גורמת לו להתרגשות שהנה בא הרופא אליו, וכל שעת איחור אינה ממעטת מצפייתו, אלא להיפך עומד ומצפה הנה בודאי עתה יבוא וירפאהו, כן חייבת להיות הצפיה לביאת הגואל, וכל שאינו ממתין כן חייב לחזק את עצמו באיזה אופן שהוא כדי שיוכל להיות מהמחכים לביאתו. (אור יחזקאל ח"ג).
1993	מאמר תקטו
1994	אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים (שמות כ' ב').
1995	כתב הרמב"ן ז"ל וטעם בית עבדים, שהיו עומדים במצרים בבית עבדים שבויים לפרעה, ואמר להם זה שהם חייבין שיהיה השם הגדול והנכבד והנורא הזה להם לאלקים שיעבדוהו, כי הוא פדה אותם מארץ מצרים, וזו המצוה תקרא בדברי רבותינו קבלת מלכות שמים ע"כ.
1996	אנו למדים מדבריו ז"ל, כי מצות קבלת מלכות שמים איננה רק מצוה פרטית כשאר כל המצוות, אלא שצווי זה שישנו בדבור הראשון של עשרת הדברות, יסודו ביציאת מצרים שהוא יסוד כל התורה כולה, וכבר כתב הרא"ש ז"ל באורחות חיים, כי מי שאינו מאמין באשר הוצאתיך גם באנכי אינו מאמין, ולדברי הרמב"ן כל מי שפוגם באשר הוצאתיך מבית עבדים ובקבלת מלכות שמים, גם באנכי הוא כפוגם חלילה, אכן עול מלכות שמים מהו.
1997	שנינו בגמ' (ברכות פ"ב), אמר ר' יהושע בן קרחה, למה קדמה פרשת שמע לוהיה אם שמוע, כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחילה ואח"כ מקבל עליו עול מצות, וא"כ עול מלכות שמים לעצמו הוא עומד לבד מעול מצות, הא כיצד? שנינו (בפ"ג דמס' ידים), אמר ר"ע שאין כל העולם כולו כדאי כיום שניתן בו שיר השירים לישראל, שכל הכתובים קודש ושיר השירים קודש קדשים, ורש"י ז"ל בתחילת פירושו לשיר השירים הוסיף, שכולו יראת שמים וקבלת עול מלכותו.
1998	והנה בכל ספר שיר השירים אין בו לא שכר ולא עונש, לא דברים קשים ולא דברי תוכחה, אלא חכו ממתקים וכולו מחמדים מתחילתו ועד סופו, וכולו אהבה בתענוגים מאהבת הקב"ה לישראל ומכנסת ישראל להקב"ה, ולא עוד אלא שמצינו לחז"ל שאמרו (ילקו"ש תשפ"ח), אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך, אשרי מי שבחרו הקב"ה אע"פ שלא קרבו, ואשרי מי שקרבו אע"פ שלא בחרו.
1999	אי זהו שבחרו זה אברהם אבל הוא לא קרבו וקרבו את עצמו, יעקב בחרו הקב"ה וקרבו את עצמו, דוד בחרו שנא' ויבחר דוד עבדו וקרבו את עצמו, אשריהן אלו שבחרו הקב"ה אע"פ שלא קרבו, ויש שקרבו ולא בחרו, יתרו קרבו הקב"ה ולא בחרו, רחב הזונה קרבה הקב"ה ולא בחרה, אשרי אהרן בכפלים שבחרו הקב"ה וקרבו, לכך דוד משבחו אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך ע"כ.
2000	כל כך גדולות הן מעלות הבחירה והקרבה מהקב"ה להאדם, שגם גדולי עולם לא זכו בהן אלא למחצה, מהם שזכו בבחירה ולא בקריבה, ומהם שזכו בקריבה ולא בבחירה, ומזה יכולים אנו להעריך את מעלת אתה בחרתנו וקרבתנו שאנו רגילים בהן כל כך, ואילו בשיר השירים הדיבור הראשון שכנסת ישראל מתרפקת בו על קונה הוא ישקני מנשיקות פיהו.
2001	ואז"ל (ילקו"ש שה"ש תתקפ"א), לא כאלה שנושקין על גב היד, ולא כאלה שנושקין על גב הכתף אלא נשיקת פה, והיינו שלא די לה לכנסת ישראל בגעגועיה להקב"ה במעלת הבחירה של הקב"ה לבד, אלא
2002	
2003	
2004	
2005	
2006	
2007	
2008	
2009	
2010	
2011	
2012	
2013	
2014	
2015	
2016	
2017	
2018	
2019	
2020	
2021	
2022	
2023	
2024	
2025	
2026	
2027	
2028	
2029	
2030	
2031	
2032	
2033	
2034	
2035	
2036	
2037	

דבקותו היא שואלת ולא דבקות סתם אלא כנשיקת פה, וגעגועים אלו והתרפקות זו הן הנקראין קבלת מלכות שמים וכלשונו של רש"י ז"ל.	2038
2039	
אמנם לכשנתבונן עוד נראה, כי צורה זו של עול מלכות שמים אינה אך ליחידי סגולה ואנשי המעלה, שהרי קבעוה אנשי כנסת הגדולה במטבע הברכות לכל אדם מישראל, שהרי קבלת עול מלכות שמים בקריאת שמע היא, ואנשי כנסת הגדולה כשתקנו לפניה ברכות ק"ש, פתחו שער שדרכו באים לקבל עול מלכות שמים, ומה מטבע טבעו לברכות אלו, אהבה רבה ואהבת עולם, ואין בהן בברכות אלו לא דברים קשים ולא דברי תוכחה, אלא אהבה בתענוגים וחמלה גדולה ויתרה, והרי הן מעין שיר השירים, והן הבית שער והפרוזדור להכנס לטרקלין עול מלכות שמים.	2040
2041	
2042	
2043	
2044	
2045	
2046	
2047	
2048	
2049	
2050	
2051	
2052	
2053	
2054	
2055	
2056	
2057	
2058	
2059	
2060	
2061	
2062	
2063	
2064	
2065	
2066	
2067	
2068	
2069	
2070	
2071	
2072	
2073	
2074	
2075	
2076	
2077	
2078	
2079	
2080	
2081	
2082	
2083	
2084	
2085	
2086	
2087	

	מאמר תקטז	2088
	אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים (שמות כ' ב').	2089
	מקשים הראשונים (עיי'ן באבן עזרא), למה הזכיר אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים ולא אמר	2090
	שעשיתי שמים וארץ? עי"ש בדבריהם, ונלע"ד לתרץ כי להאמין שהקב"ה ברא את השמים והארץ לא	2091
	צריכה התורה להודיענו, כי מי שיש לו מח בקדקדו עליו להכיר שהקב"ה ברא השמים והארץ, לא צריכים	2092
	לזה חכמה יתירה, כי מי שאינו כסיל מבין שיש בורא עולם שא"ל לבירה בלא מנהיג, כמו שחז"ל אומרים	2093
	שאברהם אבינו הכיר את הבורא כשהיה בן שלש שנים.	2094
	שכל של ילד בן שלש כבר מספיק להכיר שיש בורא עולם, ומי שלא מכיר שיש בורא עולם, סימן שאין לו	2095
	כלל שכל והוא גרוע מבהמה כי ידע שור קונהו, מפרש רש"י קונהו הוא הקב"ה, מה שהשור עובד ושומע	2096
	מה שאומרים לו לעשות, זהו מפני שרוצה לעשות רצון קונו, ושום אדם לא יחשוב שהוא ברא שמים	2097
	וארץ, כי הוא נברא באחרונה ומצא הכל מן המוכן, ולא נגע באצבע בכל הבריאה.	2098
	שמעתי ממרן החפץ חיים שאמר בשם המגיד מדובנא זצ"ל, כתוב דעו כי ה' הוא אלקים הוא עשנו ולו	2099
	אנחנו, ולו יש קרי וכתוב, הכתיב הוא ולו והקרי הוא ולא, משל לשני אנשים שהלכו בדרך ופתאום אחד	2100
	מישש בכיסו וראה שחסר לו הכסף, תפס את חבירו ואמר לו החזר לי הכסף שגנבת ממני, אמר לו חבירו	2101
	מנין אתה יודע שאני גנבתי ממך וכי ראית בעיניך? אמר לו וכי אני צריך לראות, הלא מובן מאליו שאתה	2102
	גנבת כי איש אחר לא היה כאן, ואני לא גנבתי מעצמי את הכסף, כך אמר הכתוב דעו כי ה' הוא עשנו ולא	2103
	אנחנו, כי אנחנו לא עשינו את עצמנו א"כ בודאי ולו אנחנו.	2104
	אבל מה שקשה להבין הוא בדברים הנעשים ע"י אדם, שלא יטעה ויחשוב כי כוחו ועוצם ידו עשה את כל	2105
	זה, לכן ביציאת מצרים שהקב"ה עשה הנס ע"י משה רבנו, נטה ידך, קח את מטך, בזה אפשר לטעות	2106
	שמשה עשה איזה דבר, לכן אמרה התורה אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, להאמין כי אין	2107
	עוד מלבדו שמשה לא עשה כלום אלא הקב"ה.	2108
	ובזה אפשר לתרץ את קושית האבן עזרא שמקשה על מאמר משה רבינו ע"ה התיצבו וראו את ישועת ה',	2109
	למה היה צריך לכל זה הלא היו עם גדול ורב, והיו יכולים לעמוד על נפשם להינקם מאויביהם וללחום	2110
	עמהם? ומתרץ כי לא היו מלומדי מלחמה ולא ערב לבם לגשת אל המלחמה, לכן היו צריכים לנס שלא	2111
	כדרך הטבע, והרגיש בעצמו הלא לחמו בעמלק ויחלשו אותו? ותירץ כי היה צריך משה לתפלה, ע"ז אמר	2112
	הכתב סופר כי אין תירוץ זה מספיק דגם כאן היה לו להתפלל, ומתרץ כי לא רצו לעשות מלחמה עם	2113
	מצרים מפני שלא רצו להיות כפויי טובה, שכתוב לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו.	2114
		2115
	ולפי דברינו אפשר לומר, כי הקב"ה לא רצה שיעשו מלחמה, שלא יאמרו כוחי ועוצם ידי עשו לי את	2116
	החיל הזה, וביציאת מצרים רצה הקב"ה שיקבע בלבם אמונה ברורה, אבל אחרי שראו בני ישראל את	2117
	מפלת מצרים, וירא ישראל את היד הגדולה וייראו העם והגיעו לאמונה ברורה, אח"כ יכלו לעשות מלחמה	2118
	עם עמלק ולא יאמרו כוחי ועוצם ידי עשה לי את זה. (דרכי מוסר).	2119
		2120
	מאמר תקיז	2121
	אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים (שמות כ' ב').	2122
	האמונה בה' יתברך מצוה היא, וכמ"ש ברמב"ם פ"א יסודי התורה, יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע	2123
	שיש שם מצוי ראשון והוא ממציא כל נמצא, וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהן לא נמצאו אלא	2124
	מאמיתת המצאו, המצוי הזה הוא אלקי העולם אדון כל ארץ, וידיעת דבר זה מצות עשה שנאמר אנכי ה'	2125
	אלקיך, ואם מצוה היא הרי היא עבודה!	2126
	דרגות רבות בסולם העליה בעבודת האמונה, ואולם יש אשר לא דרכה כף רגלו על זה הסולם, והלך	2127
	בעולמו כסוס שוטף בל יבין, ונאבדה האמונה מלבבו ואף בפיו לא תזכר, ועליו קורא ירמיה הנביא אבדה	2128
	האמונה ונכרתה מפייהם (ז' כ"ח), ויש אשר לא נכרתה הימנו האמונה כליל ורק בפיו ובלשונו תזכר, וגם	2129
	הוא מדתו גרועה ולמעלות האמונה עדיין לא בא, ובדברי הנביאים תחשב לו זאת כתביעה, יען כי ניגש	2130
	העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני (ישעיה כ"ט).	2131
	אך יש ויעלה לדרגת מחשבה ביסודי האמונה, ואע"פ שקיים במחשבתו מצות עשה וכדברי החנוך ז"ל,	2132
	שש מצוות חיובן תמיד, וכל זמן וכל רגע שיחשוב בהן קיים מצות עשה ואין קץ למתן שכר המצוות, ואלו	2133
	הן א, להאמין שיש אלוה אחד בעולם, אולם עדיין אינו שלם באמונתו, אם לא קובע הדברים בלבו ולא	2134
	נעשו קנין לנפשו, ואמנם מי אשר יקבע האמונה בלבו ובנפשו, הרי זה עלה מעלה נוספת במעלות האמונה,	2135
	שכן זהו יסוד מצות האמונה כדברי החנוך במצוה כ"ה, וענין האמונה שיאמין ויקבע בנפשו שהאמת כן.	2136

וכן כתב הרמח"ל בדעת תבונות, אבל יחודו לא די שהוא מתברר לנו, אלא שחייבים אנחנו להשיב אל	2137
לבבנו הידיעה הזאת, לתקוע אותה בלבבנו בישוב גמור בלי שום פקפוק כלל, והוא מה שמצוינו מרע"ה	2138
מפי הגבורה, וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד	2139
(דברים ד'), אבל הדרגה העליונה בעבודת האמונה דרגה שאין לה סוף, היא אמת באמונה דהיינו פיו ולבו	2140
שויים, והוא שלא תהא השגת הפה גדולה מהשגת הלב, וזו היתה מדתו של יעקב אבינו איש תם.	2141
מעלה זו של אמת באמונה שהיא תכלית עבודת האמונה, מצאנו כפי המבואר במס' (יומא ס"ט:), אתא	2142
משה ואמר האל הגדול הגבור והנורא, אתה ירמיה ואמר נכרים מקרקרין בהיכלו איה נוראותיו לא אמר	2143
נורא, אתא דניאל אמר נכרים משתעבדים בבניו איה גבורותיו לא אמר גבור, ורבנן (ירמיה ודניאל) היכי	2144
עבדי הכי ועקרו תקנתא דתקין משה, אמר ר' אלעזר מתוך שיודעים בהקב"ה שאמיתי הוא לפיכך לא כזבו	2145
בו.	2146
וענינו כאשר נתבאר, דמאחר ובלבם לא השיגו נוראותיו וגבורותיו של השי"ת, ויודעים בהקב"ה שהוא	2147
אמיתי ושונא השקר, לפיכך לא כזבו בו ולא אמרו אלא מה שבלבם, וזו היא עבודת האדם כל ימי חלדו,	2148
להתחזק תמיד בעבודת האמונה עד הגיעו למעלת פיו ולבו שויים באמונתו, יסודות האמונה ידועים לנו,	2149
אמנם כדי שיקבעו הדברים בלבבנו זקוקים אנו לעבודה, עבודה זו היא ההתבוננות בידיעת ה' יתברך,	2150
וידעת היום והשבות אל לבבך, להשיב ולחזור ולהשיב את הידיעה אל הלב, כי ה' הוא האלוקים בשמים	2151
ממעל	2152
אחר פרשת התוכחה ודברי הברית שצוה ה' לכרות אם בני"י בארץ מואב, הוסיף משה לקרוא לכל ישראל	2153
וגלל בפניהם את כל הקורות אותן למן יציאת מצרים, אתם ראיתם את כל אשר עשה ה' לעיניכם בארץ	2154
מצרים, המסות הגדולות אשר ראו עיניך, ואולך אתכם ארבעים שנה במדבר לא בלו שמלותיכם, לחם לא	2155
אכלתם, חזר משה רע"ה על כל המוצאות אותם במצרים ומדבר, על אף היותם עדיין במצב המדבר, למען	2156
יוסיפו הבט והתבונן בנפלאות ה' אשר עשה עמהם, כדי שהאמונה תקבע בנפשם.	2157
אדם הנכשל בחטא מתרחק מן האמונה, ואף כי בידיעתו שלם הוא באמונתו, מכל מקום החטא מרחיק את	2158
האמונה מלבו, ויסוד התשובה הוא להשיב את האמונה אל לבו, ולהתקרב אל ה' אשר רוחק ממנו, וכן	2159
בדברי המבי"ט בספרו בית אלוקים (פ"א שער התשובה), חקרנו על גדר התשובה ומצאנו נכון ושלם,	2160
והיא קרבה להשם מריחוק החטא, היות החוטא מרוחק מהאל יתברך כל זמן שלא שב בתשובה, כי מי	2161
שעומד לפני מלך ב"ו אינו עובר על דבריו, והאל יתברך מלא כל הארץ כבודו, וכשהוא שב וניחם על מה	2162
שעשה נותן אל לבו כי הוא לפני האל ית', בהיות כל הארץ מלאה מכבודו, ויבוש ממה שחטא, ובוזה	2163
נתקרב אליו במחשבתו.	2164
מכלל עבודת האמונה היא, עמידת האדם בנסינות אשר ינסה ה' אותו לאורך כל ימיו, הוא שאמר הכתוב	2165
כי מנסה ה' אלוקיכם אתכם (דברים י"ג), עבודת האדם בעת הנסיון היא לתלות כל מקריו ועניניו בהנהגת	2166
שמים, ובדבר הזה בדקו הקב"ה לאברהם אע"ה ונמצא שלם, שכן עשרת הנסיונות אשר נתנסה, מהם היו	2167
נסיונות בציווי ישיר כמו לך לך, המילה, והעקידה, ומהם נסיונות אשר נוצרו ע"י מאורעות הימים, נסיון	2168
הרעב, לקיחת שרה ומלחמת המלכים.	2169
באילו האחרונים היתה עבודתו של אאע"ה להאמין ולהכיר, כי כל הקורות אותו מאת ה' באו עליו, ולשים	2170
מבטחו בהשי"ת לבדו כי הוא יושיענו מצרתו, ועד אשר יחלץ הימנה עליו להתחזק ולעמוד בנסיון, עצם	2171
עמידתו של האדם בנסיון הבטחון מזכה אותו להיושע, וכן מצינו באאע"ה שנעשה לו נס במלחמת	2172
המלכים בעבור בטחונו בה'.	2173
ההכרה באמונה ובטחון משיבה את האדם אל ה' יתברך והיא התשובה, וכן מצינו בדברי התשובה של	2174
(הושע י"ד), שובה ישראל עד ה' אלוקיך כי כשלת בעוונך, אשור לא יושיענו ארפא משובתם אוהבם	2175
נדבה, ולכאורה צריך ביאור מה ענין ההכרזה אשור לא יושיענו לפסוקי התשובה שובה ישראל קחו עמכם	2176
דברים ושובו, אלא בעת צרה כאשר יחוש האדם כי אין לו להשען אלא על אביו שבשמים, הרי משיב את	2177
כל ידיעתו אל לבו כי אין עוד מלבדו ושב ורפא לו. (שערי ציון).	2178
	2179
מאמר תקיח	2180
אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים (שמות כ' ב').	2181
החילוק בין קודם מתן תורה לאחר מתן תורה, קודם מתן תורה היתה העליה של אדם מצד שכלו, גם	2182
להכרת השם מתוך הבריאה הגיעו ע"י שכל האדם, לכן היתה הכרת כל אחד כפי גודל שכלו, הכרה זו	2183
היתה מוגבלת גם אצל חכם היותר גדול, כי מוגבל הוא האדם וגבול יש לשכלו, לא כן לאחר מתן תורה,	2184
התורה היא אלקית דבר שאין לו גבול, כל מצוה היא דבר השם רצון של החכמה העליונה, ואם האדם אינו	2185
מוכשר להשיג זאת, אבל מכיר כי נצח הוא, ומרגיש כי ציווי שאין לו גבול הוא כי מאת השם הוא.	2186

ראוי היה גם לאנשים כמונו לראות בתורה הבדל בין עשרת הדברות לכל התורה, דברות שנאמרו לישראל	2187
מאת השי"ת, מהראוי היה לראות בהם גדלות יתרה משאר כל המצוות שנאמרו ע"י משה רבינו, מדוע לא	2188
יהיה הבדל אצלנו בין שומע מפי הרב לשומע מפי המתורגמן, הלא זה מפני חסרון הכרה והתבוננות	2189
להבדיל בין קודש לקודש.	2190
אבל הדור דעה הבין את ההבדל הזה, בתחילה ביקשו רצוננו לראות את מלכנו, והשי"ת הסכים לבקשתם	2191
ואמר להם התקדשו ודבר עמהם פנים בפנים, וכאשר שמעו ישראל את הדברים מפי הגבורה פרחו	2192
נשמתם, לא מתו מפחד של קולות וברקים אלא מהבנת דבר השם, כי ברצונם להשיג רצון השם הבלתי	2193
מוגבל ופרחו נשמתם, כחיל של סנחריב שמתו ע"י שמיעה של שירת החיות, כי עבר גבול המציאות	2194
שלהם.	2195
עם ישראל הנבחר שרים את שיר החיות כמה פעמים ביום, נקדש את שמך בעולם כשם שמקדישים אותו	2196
בשמי מרום, אבל כיון ששמעו דבר השם מפי הגבורה כמו שהוא נאמר כפי הנצח שלו פסק גבולם, ולולא	2197
טל של תחיה שבא להם בדרך נס לא היו בחיים, כמ"ש השמע עם קול אלקים מדבר מתוך האש כאשר	2198
שמעת אתה ויחי, כי אי אפשר לשכל מוגבל אחר כל גדלו וזכותו, להשאר בחיים אחר שמעו דבר השם	2199
שאין לו גבול, ורק בדרך נס קמו לתחיה.	2200
לכן בקשו דבר אתה עמנו ונשמעה, לא מחוסר רצון לשמוע דבר השם, כמו שחשב משה רבינו התשתם	2201
כוחי כנקבה, אלא מהכרתם כי א"א לנברא לשמוע את ציווי הבורא רק על ידי מתורגמן, והקב"ה מסכים	2202
לדבריהם ואמר הטיבו כל אשר דברו, דלאו כל יומא מתרחיש ניסא להשאר בחיים אחר שמיעה כזו, לכן	2203
ניתנה התורה מאז והלאה על ידי משה רבינו (רמב"ן דברים ה' כ"ד).	2204
אבל תועלת גדולה היתה לישראל ממה ששמעו אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה, כי עמדו בזה על דעתו של	2205
מקום, הכירו את הנצח של דבר השם זה, כך אמרו חז"ל כיון ששמעו ישראל לא יהיה לך נעקר יצה"ר	2206
מלבם (שהש"ר פ"א), לא הסתפקו בהבנת אזהרה זו על ע"ז של טעות, אף של טעות קל כדור אנוש, אף	2207
על טעות של משמשי מרום כמלאכים ושרפים.	2208
אלא שמעו באזהרה זו כל מיני שעבוד של אדם, שעבוד למדות וכוחות הנפש שעבוד להרגל, כל דבר	2209
שאפשר להשפיע על האדם, הרי האדם עובד לזה ונכנס בכלל אזהרה של לא יהיה לך, אין לך בן חורין	2210
אלא מי שעוסק בתורה, בן חורין גמור מכל רצון ונטיה לאיזה דבר, שעבוד האדם הוא רק להשי"ת, עבדי	2211
הם ולא עבדים לעבדים, כיון ששמעו אזהרה זו מיד נעקר יצה"ר מלבם, זהו צד אחד של דבר השם זה צד	2212
של שלילה.	2213
אבל גם צד של חיוב היה בדבר ה' זה, כיון ששמעו ישראל אנכי נקבע תלמוד תורה בלבם, נצח כזה שמעו	2214
ישראל במצוה זו, עד שאי אפשר להגיע עד תכליתו, הבינו את הבלי גבול שבדבר, הכירו כי העצה היחידה	2215
לזה הוא לימוד התורה, לא לימוד של ימים או שנים, אלא לימוד תורה לעד ולעולמי עולמים.	2216
מיום שקבלו ישראל את התורה לומדים אותה דור אחר דור, הדור השני לומד מה שלמד הדור הראשון	2217
ומוסיף עליו, וכן דורות שאחריהם והלכה כבתראי, יש להם כל התורה של דורות הקודמים, ועוד מוסיפים	2218
עליהם כנס ע"ג ענק, וא"כ לומד אדם תורה של ארבעת אלפים שנה כל ימי אפשרותו בעולם, מתחיל	2219
בלימודו פה בעוה"ז והולך ולומד בלי הפסק וגבול בעוה"ב, כי מהו עולם הבא? מה עושה שם האדם?	2220
לומד את התורה שהתחיל בה בעוה"ז כי נצחית היא.	2221
קבלה כזו בתלמוד תורה הוכחה היא על הכרת דבר השם, אין לתורה גבול בכמות וכש"כ באיכות, לנו	2222
נדמה שיש גבול לידיעת התורה, כידיעת בבלי וירושלמי ספרא וספרי תוספתא מכילתא עם כל הראשונים,	2223
רמב"ם טורים וכל חלקי השו"ע עם הנו"כ, אבל מה נחשבת ידיעה זו לעומת ידיעתו של ר' יוחנן בן זכאי	2224
(ב"ב קל"ד.). אשר הויות דאביי ורבא לדבר קטן היו אצלו, והוא היה הקטן בתלמידיו של הלל, כי דבר	2225
השם זו הלכה, דבר שאין לו גבול באיכות וגם בכמות, כיון שבאו ישראל להכרה זו נקבע תלמוד תורה	2226
בלבם.	2227
ויותר מזה נראה לומר, כי אחר שהכירו ישראל את המובן של אנכי, קביעת תלמוד תורה שאינה פוסקת	2228
לעולם, אז כל מה שחסר בקיום של אנכי, הרי זה נכנס באזהרה של לא יהיה לך, כי אחת דבר אלקים,	2229
אנכי ולא יהיה לך ציווי אחד הוא אך שתיים זו שמענו, בשמיעת האדם באו זה אחר זה, וכיון שציווי אחד	2230
הוא מה שחסר באנכי הרי זה לא יהיה לך, וא"כ אם חסר לאדם הכרה של נצחיות בתורה הרי זה לא יהיה	2231
לך.	2232
יקבע אדם עצמו בתלמוד תורה, יכיר כי דבר השם אינו דבר שאפשר להקיף אותו, לא זו גזילה לא זו	2233
רציחה מה שמצויר בלב האדם, אלא שלמות של נצח היא, לא תרצח הוא הלבנת פנים (תוספות ערכין	2234
ט"ז.), אשר חז"ל אמרו גם על אנשי דורם, תמה אני אם יש בדור הזה מי שיכול להוכיח בלי הלבנת פנים	2235

2236	(ערכין ט"ז): לא תגנב הוא כמ"ש (ברכות ו'), הנותן שלום לחבירו ואינו מחזיר עליו הכתוב אומר גזלת העני בבתיכם.
2237	
2238	תביעת התורה גם על קודם מתן תורה, הוא דבר הרחוק מהשגת השכל האנושי, שהכתוב אומר על דור המבול כי מלאה הארץ חמס, ואמרו חז"ל שזה חמס דברים, שהיה הנגזל מדבר שלא כהוגן אל הגזלן (ב"ר פ' ל"א), ואז היתה האזהרה של גזל רק מפי הנבואה, כל שכן אזהרות של תורה עצמה כי ציוויים של נצח המה, אין גבול לאופני המעשה של כל מצוה ואזהרה.
2241	
2242	אם יש לאדם שעה פנויה ואינו לומד, מלבד מה שחסרה לו מצוה תלמוד תורה, חסרה לו ההכרה כי תורה נצחית היא, וכש"כ אם אדם קובע לו זמנים ללמוד, כלומר שמשרה לעצמו זמן לבטלה, בין שהזמן הוא בשעות או בימים, איש כזה יש לו גבול בתורה, רחוק הוא מהכרת הנצחיות שלה, לכן הקב"ה בוכה עליו בכל יום, כי יצא מהציווי של אנכי ונכנס באזהרה של לא יהיה לך.
2243	
2244	צריך האדם לקבל עליו מלכות שמים ע"י הכרה נצחית בדבר השם, והקבלה תהיה ניכרת ע"י תלמוד תורה שאין לה הפסק לא בעוה"ז ולא בעוה"ב, כמ"ש חז"ל בהתהלך תנחה אותך בעולם הזה, בשכבך תשמור עליך בשעת מיתה, והקיצות לימות המשיח, היא תשיחך לעוה"ב. (תורת אברהם).
2247	
2248	
2249	
2250	מאמר תקיט
2251	לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא כי לא ינקה ה' (שמות כ' ז').
2252	הרמב"ן פירש שם, שאת שתי הדברות הראשונות הבינו כל ישראל כמו משה רבינו, והכוונה בזה שיהיו כולם נביאים באמונת ה' ובאיסור עבודה זרה, לפי שהם העיקר לכל התורה והמצוות, ובדברות האחרות שמעו את הדיבור ולא הבינוהו, והיה משה צריך לתרגם להם כל דבור ודבור, כמ"ש משה ידבר והאלקים יענהו בקול, ולכאורה יפלא מה יש לפרש בלא תרצה וכדומה שהן מצוות שכליות שגם בן נח מצווה בהן (סנהדרין נ"א).
2253	
2254	
2255	
2256	
2257	מצות כיבוד אב שנמנתה בעשרת הדברות אף היא מצוה שכלית, והגמרא מעלה על נס את כבוד ההורים של נכרי אחד באשקלון ודמא בן נתינה שמו (קדושין לא:), ואמרו שם שכששמעו אומות העולם כבד את אביך ואת אמך הודו לדברות הראשונות, ויש להתבונן מדוע נקבעה בעשרת הדברות, שהרי לכאורה זוהי מצוה שבין אדם לחבירו, ומדוע נקבעה בין חמשת הדברות שבין אדם לקונו.
2258	
2259	
2260	
2261	אלא שיש לנו לדעת שעל כבוד ההורים בנוי יסוד האמונה כולו, כי בזכירת מעמד הר סיני וקבלת התורה נצטוונו והודעתם לבניך ולבני בניך, יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב (דברים ז'), ופירש הרמב"ן שאם היו דברי התורה באים אלינו מפי משה בלבד, אף על פי שנבואתו התאמתה באותות ובמופתים, יתכן שיקום נביא או חולם חלום ויכניס ספק בלב האנשים, אבל הואיל והתורה הגיעה מפי הגבורה לאזנינו ועינינו הרואות, לא יוכל להיות כל ספק בדבר.
2262	
2263	
2264	
2265	
2266	וכשננחיל זאת לבנינו ידעו שהדבר היה אמת ודאית כאילו ראוהו בעיניהם, כי לא נעיד שקר לבנינו ולא ננחילם דבר הבל, והם לא יסתפקו כלל בעדותנו, ואם כן הרי שרצף הדורות ומסורתם הוא היסוד להאמונה הודאית, והתנאי לקבלת דברי האבות הוא כיבודם והערכתם, ויש בדיברה זו משום לימוד ליראה שייכת לחלק שבין אדם למקום.
2267	
2268	
2269	
2270	ובתנא דבי אליהו (הובא בספר חרדים פ"ד) דורש סמוכין, למה נסמכה לא תגנוב ובגונב נפשות הכתוב מדבר (סנהדרין פ"ו א'). לדיבור כבד, ללמד שאם יש לו לאדם אב ואם בתוך ביתו ובניו אינם מכבדים את אבותיו, מעלה עליו הכתוב כאילו הוא גונב נפשות כל ימיו, ביאור הדברים שענין כיבוד הורים הוא הקשר הנפשי שנטע הקב"ה בין האבות לבנים, עטרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם (משלי י"ז), ואם הנכד אינו מכבד את הסבא, הרי אין לסבא נכדים ולנכדים אין סבא, והאב שמחנך כך את בניו הרי הוא גונב נפשות כי גונבים אותו ממשפחתו.
2271	
2272	
2273	
2274	
2275	
2276	רואים אנו ממצוה זו ומסמיכות זו כמה קדושים הם חיי המשפחה, והנוגע בקדשים אלו הרי הוא מתחייב בנפשו, מה עוד שהקשר בין האב והסב לצאצאים הוא יסוד התורה והאמונה, וכמו שאמרו המלמד את בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו למדו לו ולבנו ולבן בנו עד סוף כל הדורות, וכל המלמד את בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני (קדושין ל' א').
2277	
2278	
2279	
2280	עוד דרשו בתנא דבי אליהו שם, למה נסמך לא תנאף לכבוד אב ואם, ללמד שאם אשתו אינה מכבדת את הורי בעלה, מעלה עליו הכתוב כאילו הוא נואף, והסבר הדברים הוא שאין האשה מקילה בכבוד חמיה וחמותה, אלא כשהיא חשה שאהבת בעלה את הוריו תגרע מאהבתו אותה, והיא פועלת לנתק את בעלה מהוריו כדי לזכות בו לבדה, אימתי יתכן חשש זה, כאשר האהבה בין בני הזוג היא אהבה גשמית שאינה יודעת כל גבול, ומעזה כמות אהבה היא מגיעה לקשה כשאלו קנאה, והיא יוצרת סתירה לאהבתו את
2281	
2282	
2283	
2284	

הוריו, אם אמנם כזו היא אהבת בני הזוג, הריהי שומטת את בסיס קדושת החיים שלהם, והוא בכלל נואף	2285
אשה חסר לב.	2286
קדושת ישראל בחיי הנישואין בנויה על הרגשת השלמות המשותפת, שכך יצר הקב"ה בעולמו שהאדם	2287
לבדו הוא פלג גוף ולא טוב היותו לבדו, ושני בני הזוג מתאחדים להיות צלם אלקים כאדם וחיה,	2288
ומשלימים זה את זה ברגשי כבוד ואהבה, ובשלמות זו שברא השי"ת בעולמו, נטע רגשי כבוד מהבנים	2289
להוריהם כפי שנטע רגשי אהבה מההורים לבניהם.	2290
כשהאדם מגיע לשלמות ואחדות ביחדיו עם אשתו הריהו מעורר אצלה יחד אהבה להוריו, שתראה בהם	2291
את החיבה של כבוד ומורא, ולא אהבה גשמית השוללת מן ההורים את מקומם וכבודם, וכל המשפחה חיה	2292
בשלמות ואהבה בשלום ורעות, הנה מקצת מן המקצת ממה שיש להתבונן, וממה שניתן לגלות בעומק	2293
ומשמעות הדברות כפי השגתנו, ללמוד מהן אורחות חיים ולהגיע לתכליתן. (לקט שיחות מוסר).	2294
	2295
מאמר תקכ	2296
זכור את יום השבת לקדשו (כ' ח').	2297
איתא בספר החנוך מצוה ל"א, לדבר דברים ביום שבת בכניסתו וכן ביציאתו שיהיה בהם זכר גדולת היום	2298
ומעלתו, והבדלתו לשבח משאר הימים שלפניו ואחריו, שנא' זכור את יום השבת לקדשו, כלומר זכרהו	2299
זכר קדושה וגדולה עכ"ל, מצות עשה מן התורה לקדש את יום השבת בדברים, שנא' זכור את יום השבת	2300
לקדשו, זכרהו זכירת שבת וקידוש (רמב"ם ה' שבת).	2301
מצוה זו אנו מקיימים באמירת הקידוש בליל שבת ובאמירת ההבדלה במוצאי שבת, אבל בודאי שמחובתנו	2302
להרבות בקידוש יום הקדוש הזה, וכל המרבה להתבונן במעלת יום השבת קודש, וגם אינו מקיים מצוה זו	2303
כמצוות אנשים מלומדה, אלא בהתחדשות המחשבה והתעלות נפשית בחיזוק האמונה, וזהירות יתירה	2304
בקיום המצוות הרי זה מעולה ומשובח.	2305
ובגמרא (שבת י' ע"ב) אמרו הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו, תניא נמי הכי א"ל הקב"ה למשה מתנה	2306
טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל לך והודיעם, איני והאמר רב חמא בר'	2307
חנינא הנותן מתנה לחבירו אין צריך להודיעו, שנא' ומשה לא ידע כי קרן עור פניו, לא קשיא הא במילתא	2308
דעבידא לאגלוויי הא במילתא דלא עבידא לאגלוויי, והא שבת דעבידי לאגלוויי, מתן שכרה לא עביד	2309
לאגלוויי.	2310
לכאורה כיצד סלקא דעתך ששבת לא עבידא לאגלוויי? אלא שסלקא דעתך שכיון שלא יהיה ניכר מי הוא	2311
שציווה על השבת, ושמא בחרו להם ישראל בעצמם יום מנוחה, משום כך שואלת הגמ' והא שבת דעבידא	2312
לאגלוויי, פי' מי שענינם לו לא יפקפק בכך ששבת מתנת אלוקים היא, כי דיני השבת המנוחה והקדושה	2313
השורה על האיש היהודי ביום זה, מעידים ללא ספק כי היא מתנה טובה כזו שהשי"ת נתן לנו, וזה שפירש	2314
רש"י על עבידא לאגלוויי, מי נתנו לו ומתוך כך יכירו בניך וידעו כי מאתך היא מנוחתם.	2315
גם במנוחתו לא ישכנו ערלים, השבת זכר למעשה בראשית, וכמ"ש כי ששת ימים עשה ה' וינח ביום	2316
השביעי, על כן ברך ה' את יום השבת, וגם זכר ליציאת מצרים וכמ"ש וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים,	2317
על כן צוך ה"א לעשות את יום השבת, והנה לפי הטעם של יציאת מצרים, שפיר אמרינן שבשבת לא ינוחו	2318
הגויים, משום שאינם שייכים למצוה זו כי הרי לא יצאו ממצרים.	2319
אבל לפי הטעם של זכר למעשה בראשית, הרי כל מי שהיה במעשה בראשית מן הדין שינוח גם בשבת,	2320
על כן בא השבח שלנו להשי"ת על החידוש, שגם במנוחתו הכוונה ביום ששבת הקב"ה מכל מלאכתו,	2321
וכמ"ש וינח ביום השביעי, לא נתן השי"ת את יום המנוחה רק לישראל עמו, ולאומות העולם נאמר יום	2322
ולילה לא ישבותו, ואסר עליהם הקב"ה מנוחה שלא יבטלו ממלאכה, ועכו"ם ששבת חייב מיתה (סנהדרין	2323
כ"ד ע"א).	2324
רבי גזר תעניתא ולא אתא מיטרא, נחית קמיה אילפא (לפני התיבה רש"י), אמר משיב הרוח ונשב זיקא,	2325
מוריד הגשם ואתא מיטרא, אמר ליה מאי עובדך, אמר ליה דיירנא בקוסטא דחיקא (בכפר דחוק שיש בו	2326
עניות ביותר רש"י), דלית ביה חמרא לקידושא ואבדלתא, טרחנא ואתינא חמרא לקידושא ואבדלתא	2327
ומפיקנא להו ידי חובתייהו (תענית כ"ד).	2328
בדרוקרת הוות דליקתא ובשיבבותא דרב הונא לא הוות דליקתא, סבור מינה בזכותא דרב הונא דנפיש,	2329
איתחזי להו בחלמא להנך אינשי דסברי דמשום זכותי' (רש"י), האי זוטרא ליה לרב הונא, אלא משום	2330
ההיא איתתא דמחמת תנורא מערב שבת ומשיילי לשיבבותיה (שם ע"ב), ומשמע לפי גירסת הב"ח	2331
שמלבד פעולת החסד בכלל להשאיל לשכנותיה את תנורה שיבשלו בו, היה בכך גם פעולה טובה לכבוד	2332
שבת.	2333

רואים אנו גודל השכר שזוכים בו אלו מקדשי שביעי, כי אילפא זכה שנתקבלה תפלתו וירדו גשמים	2334
שנחיצותם היתה כה הכרחית, עד שרבינו הקדוש גזר תענית על עצירת הגשמים, ומפני מה זכה לכך מפני	2335
שהשתדל להביא יין לקידוש ולהבדלה באותו הכפר העני, וכן אותה האשה ששכונתה ניצלה ממאכולת	2336
אש, רק בשביל פעולתה הטובה בחסד ולכבוד שבת.	2337
וראיתי דבר נפלא שכתב מהרש"א, דאם הקב"ה עושה לאדם כעין נס יש לחשוש שמא מנכין לו מזכותיו,	2338
אבל אם השכר הוא מדה כנגד מדה, אף אם הוא כעין נס אין לחשוש מנכוי זכיות יעו"ש (כ"א ע"ב),	2339
ולענ"ד שזהו גם הכונה ברש"י שכתב, לפיכך נמדדת השכר בה במדה, עד היכן מגעת מדת טובו ית'.	2340
אמר רב הונא הרגיל בנר הוויין ליה בנים תלמידי חכמים דכתיב כי נר מצוה ותורה אור, על ידי נר מצוה	2341
דשבת וחנוכה בא אור תורה, רב הונא הוה רגיל דהוה חליף ותני אפיתחא דרבי אבין נגרא, חזא דהוה רגיל	2342
בשרגי טובא, אמר תרי גברי רברבי נפקא מהכא, נפקי מיניהו רב אידי בר אבין ורב חייא בר אבין (שבת	2343
כ"ג), יתכן שבאותו זמן שהיה רב הונא עובר על יד הבית של רבי אבין עדיין לא נולדו אלו הילדים, ואף	2344
אם כבר נולדו עדיין קטנים היו, והרבה שנים יעברו עד שיגדלו ויהיו גדולי תורה, וכמה הרפתקאות	2345
ונסיונות יעברו על כל אחד מהם במשך השנים הללו.	2346
נפלא הדבר עד כמה היה רב הונא בטוח במה שלמד מאותו פסוק כי נר מצוה ותורה אור, כל השכר הגדול	2347
שהקב"ה משלם למי שמהדר בנרות שהם כבודו של שבת, וההשפעה הרוחנית על הבנים כאשר רואים	2348
נרות של שבת שיהיו לתלמידי חכמים, עד שלא היסס רב הונא לפרסם ברכים שמהבית הזה יצאו תרי	2349
גברי רברבי, ולא חשש שמא לא יתקיימו דבריו ויהיה ללעג בעיני הבריות, כי דבריו על הפסוק הם	2350
בבחינת תורה ולא היה לו כל ספק שבודאי יתקיימו.	2351
מעשה שנפלה דליקה בחצר יוסי בן סימאי בשיחין, וירדו בני קוצרה של ציפורין לכבות ולא הניח להן,	2352
אמר להן הניחו לגבאי שיגבה את חובו, מיד קשר עליו הענן וכבהו, חד כותי הוה במגורה של ר' יונה,	2353
נפלה דליקה במגורה דרבי יונה, אזל ההוא כותי בעי מטפיתא ולא שבקיה, אמר ליה ההוא כותי לרבי יונה	2354
בגדך מדלי, פירוש במזלך מונחת אוצרי, כלומר באחריותך שאתה מונע אותי מלכבות, ואם יגיע לי היזק	2355
אתה תשלם לי, אמר לו אין שרוצה לקבל אחריות, ואשתזיב כולה ונעשה לו נס וניצולה כל השכונה כולה	2356
(ירושלמי שבת ט"ז ז).	2357
על פי ההלכה הפסוקה נכרי שבא לכבות אין מוחין בידו, ואם בכל זאת החמירו על עצמם אלו החכמים	2358
הקדושים ולא נתנו להם לכבות, הרי בודאי משום כבודו של שבת עשו כן, שלא יחולל כלל אפילו על ידי	2359
נכרים, אבל מבחינים אנו כאן הבדל בדעותיהם, כי ר' יוסי בן סימאי אמר הניחו לגבאי שיגבה את חובו,	2360
היינו שהצדיק עליו דין שמים שבסיבת עוונותיו בא זה לו, וכדאי היה לו שישרף כל רכושו ולא יצילו	2361
אפי' בדרך היתר.	2362
שונה היתה תגובתו של ר' יונה כאשר נפלה דליקה בשכונתו, בטוח היה שאליו לא תגיע השריפה, וכל כך	2363
איתן בדעתו ובטוח בהשגחת הבו"ת וחסדו, שלא זו בלבד שלא הניח להעכו"ם השכן שלו לכבות, אלא	2364
קבל עליו אחריות על כל רכושו של שכנו, ויתכן שמשום כך היה גם שונה אופן ההצלה, שאצל ר' סימאי	2365
כיבה ענן את הדליקה, היה נס בדרך הטבע, ואילו אצל רבי יונה נעשה לו נס גלוי ללא כל סיבה וניצלה כל	2366
השכונה, וכמ"ש ה' צלך מה הצל הזה אם אתה מראה לו אצבע הוא מראה לך אצבע, ואם אתה מראה לו	2367
יד אף הוא מראה לך יד, כן הוא השגחתו ית' כלפי יראיו והבוטחים בו. (הגיוני מוסר).	2368
	2369
מאמר תקכא	2370
ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך אלקיך (שמות כ' ט).	2371
ישנם שתי מציאויות, מציאות שאינה מונחת תחת שינויים, והיא בלתי מתנדנדת קרקע דלא נייד, ומצאת	2372
את לבבו נאמן לפניך, וישנה מציאות של אי מציאות, מציאות של העדר וחסרון, והיא דוקא נכסי דנייד,	2373
שקר אין לו רגלים מתנדנד ביותר, כמוץ אשר תדפנו רוח אינו מחזיק שום מעמד.	2374
אמרו חז"ל (סנהדרין צ'). כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו	2375
ארץ נצר מטעי, ארץ זהו עוה"ב, הסוד של עוה"ב לא נייד כלל בבחינת ארץ, והסוד של כלל ישראל הוא	2376
בחינת נצר מטעי, סוד נטיעה בארץ מחובר ומושרש בתכלית, אינו זו ממקומו כלל, ולזה כל ישראל יש	2377
להם חלק לעוה"ב.	2378
ומעתה נבין ענין מעלת המנוחה, הרי כל סוד עוה"ב הוא רק מנוחה, נצר מטעי נטוע ומושרש בתכלית	2379
בלתי נייד, וגם שבת שהוא מעין עוה"ב עיקר היסוד בו הוא מנוחה, כמו שאנו אומרים בתפלה יום מנוחה,	2380
ענין המנוחה הנדרש ליש"ק כמו שאנו אומרים מנוחת אהבה ונדבה, אהבת הבריות יוצאת ממעלת המנוחה,	2381
נדבה מוצאה ממנוחה.	2382

בלי מנוחה אי אפשר להיות אהבת הבריות, בלי מנוחה אי אפשר להיות נדבה, מאי מנוחה יוצא שנאת הבריות, מנוחת אמת ואמונה, אמת ואמונה הוא מסוד המנוחה, מהסוד של לא נייד, ההיפך משקר אין לו רגלים, כי שקר הריהו נייד היותר גדול, מנוחת שלום ושלוה השקט ובטח, מנוחה שלמה שאתה רוצה בה, מנוחה כזו של שלום ושלוה השקט ובטח נדרש לשבת קודש.	2383
מזה גופא לראות בחוש תורה מן השמים, תורה הק' מצוה על מנוחה, והיא מלמדת ונותנת עצות איך להשיג מנוחה, לפי המתבאר הנה הסוד של ש"ק הוא שהאדם יגיע למעלת המנוחה, מנוחת שלום ושלוה השקט ובטח, מבהיל מאוד אף ניד כל שהוא לא, עד שאמרו חז"ל (מכילתא) ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך, כאילו כל מלאכתך עשויה.	2384
ולציור אחד צריך לנסוע או לעשות מלאכות אחרות, צריך להיות אצלו ביום השבת כאילו כבר הכל עשוי כאילו אין מוטל עליו כלום, סוד מנוחה כזו צריך לש"ק, ואיך מגיעים לזה איך מתהווה סוד מנוחה כזו? זהו סוד הענין הבורא שברא הנפש בידעו איזה עיקר גדול הוא מנוחה, ושזהו תכלית האדם, ויודע עד כמה מגיע ענין המנוחה, מה שמטריד את האדם מה שמניעו ומטלטלו ממקומו, הוא נתן לו סדר ודיעטע על המנוחה.	2385
וזהו הסוד של כל הלכות שבת, כל הלכות שבת אינם אלא סידור ענין דיעטע על מדה המנוחה, וכשישמור אדם על דיעטע זו ישמור כל הלכות שבת, כל הל"ט מלאכות ואביזריהו, לסוף יגיע עי"ז לדי מנוחה שלום ושלוה השקט ובטח, הוא כבר יהיה נטוע ומחובר בארץ קרקע דלא נידי, איש מתבונן רואה איך שהוא נעשה נייד מכל מלאכה, גם הדיבור במלאכה גרידא מנדנדו ומרעידו, והוא יבין היטב את הדין של ממצוא חפצך ודבר דבר שגם דיבור אסור (שבת ק"ג).	2386
הרהור מותר, צריכים לומר שאין זה אלא הדרגא התחתונה, אבל בעיקר גם הרהור אסור, שאיך זה מתאים הרהור מותר עם היסוד של כאילו כל מלאכתך עשויה, הסוד של כל הלכות שבת הוא להכניס את האדם במעלת המנוחה, ובודאי שכל המלאכות ואף מלאכת בורר וכיוצא יש להם שייכות לענין המנוחה, וזוהי הראיה היותר גדולה על תורה מן השמים, שרק תורה מן השמים יכולה ליתן דיעטע כזאת על מנוחה, הסוד של התורה כולה, אינה אלא דיעטע להכניס את האדם במעלת המנוחה, לעשותו נטיעה שיהיה מחובר וקבוע בלתי נייד בלי להזיזו ממקומו, סוד של נצר מטעי.	2387
צריכים לידע כי אם אנו אומרים דיבור אסור, משום שהדיבור הוא סוד כזה שמנענעו ומרעידו, א"כ מהו הבטה האם מעט מרעידתו? הרי עוקרתו ממקום חיבורו! כשיתבונן האדם הרי יתכן שעוסק הוא כל היום בעקירת שרשים, ומאין יהיה לו חיבור, בקצרה זהו כל עבודת האדם, ליעשות מחובר ליעשות נטיעה, להתהוות נצר מטעי, לעולם ירשו ארץ, זהו סוד עוה"ב. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' ס"ה).	2388
מאמר תקעב	2389
לא תרצה לא תנאף לא תגנב לא תענה ברעך עד שקר (שמות כ' י"ג).	2390
כשמשנה רבינו התבשר על שליחותו, הודיעו הקב"ה על מטרת השליחות ותכלית יציאת מצרים, בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה (שמות ג'), ממצרים ועד מדבר סיני מהלך שלשת ימים, ובני ישראל המתינו חמשים יום של ספירה כעבד ישאף צל והתעלות מתמדת כדי לקבל את התורה, ובסוף ימי הספירה התקדשו בשלשת ימי ההגבלה להיות נכונים, כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני.	2391
ובמתן תורה עצמו, ציפור לא צווח ועוף לא פרח, גלי הים השקיטו דכיים וכל הבריות נאלמו, והיה כל העולם שותק ושומע (שמו"ר כ"ט ט'), והנה נגלה מלכנו על הר סיני והיה הדיבור יוצא ואומר לא תרצה! מה היינו אנו אומרים אם גדול הדור היה קורא לכנס כללי, והיה עולה על הבימה והכל עוצרים את נשימתם, והוא היה מכריז לא תרצה, הרי היינו חשים עצמנו נפגעים!	2392
אבל התורה עצמה פתחה בכך להאי פרשתא, אבל מיד לאחר מכן ישנה פרשה קטנה הדנה בבניית המזבח, ושם התורה מלמדת כיצד יש ללמוד ולהבין את הדיברה לא תרצה, כשאתה הולך לבנות מזבח והמזבח מאריך חייו של אדם, וברצונך לסתת אבנים למזבח לא תניף עליו ברזל, אין המדובר דוקא בחרב או בסכין כל ברזל במשמע, ומדוע משום שמאותו חומר אותה מתכת ניתן לעשות חרב, ובחרב אפשר להרוג בן אדם.	2393
אפשרות זו פוסלת את השימוש בברזל לבניית המזבח, יש כאן נגיעה כלשהו בלאו של לא תרצה! כל מי שאינו עוסק בפריה ורביה כאילו שופך דמים (יבמות ס"ג:), כל המלכין פני חבירו ברבים כאילו שופך דמים (ב"מ נ"ח:), זוהי השקפת התורה שבהלבנת פנים בלבד יש משום רציחה, ואף רעיון עמוק יש כאן, קשה מאוד לפגוע באדם כאשר שומרים על כבודו, אבל כאשר רוצחים את אישיותו בהלבנת פנים אפשר כבר לרצחו ממש!	2394
	2395
	2396
	2397
	2398
	2399
	2400
	2401
	2402
	2403
	2404
	2405
	2406
	2407
	2408
	2409
	2410
	2411
	2412
	2413
	2414
	2415
	2416
	2417
	2418
	2419
	2420
	2421
	2422
	2423
	2424
	2425
	2426
	2427
	2428
	2429
	2430
	2431
	2432

הוא הדין לגבי לא תנאף, נאמר ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו (שמות כ')	2433
הכהנים הרי הלכו במכנסי בד, ובין עליה במעלות ועליה בכבש יש צמצום פסיעות קטן ואין איש רואהו,	2434
אף לא הוא עצמו, ובכל זאת מוצאת כאן התורה נקודה של חוסר צניעות, קל וחומר לצניעות בינו לבין	2435
עצמו, בן בנו של ק"ו לצניעות בינו לבין הזולת, זוהי השקפת התורה על לא תנאף, רואים אנו מה הם	2436
מושגי התורה בדיברות אלו, ועד כמה יש להתרחק מכל אבק שלהן, ומכל גרמא ונדנדוד עבירה, ומזה נוכל	2437
להסיק הסבר הדיברות האחרות.	2438
כשנעמיק יותר נמצא הרגשה נפלאה דהנה כתיב, שתכלית מעמד הר סיני היה אשר ילמדון ליראה אותי,	2439
אבל סיפא דקרא, כל הימים אשר הם חיים על האדמה מה בא להשמיענו, אלא שיש לימוד ליראה בחיים	2440
שלא על פני האדמה, למלאכים יש יראה אחרת, בעוה"ב יש יראה אחרת, יראה שכלית כראוי לשכלים	2441
נבדלים, נשמות המנושאות מעסקי העוה"ז, ואמנם זוהי יראה עליונה ונשגבה, ונהר דינור יוצא מזיעתן של	2442
חיות הקודש (חגיגה י"ג), אבל עשרת הדברות נאמרו כדי להשריש יראה על האדמה בכל עסקי הגוף	2443
בעוה"ז.	2444
ויש להבין בשלמא מצות אנכי ולא תשא, יש ללמוד מהן יראה וכללי הרגש ודעת, ולא זו בלבד אלא שהן	2445
מלוות את האדם כל הימים אשר הוא חי, אבל לא תרצח היא מצוה מעשית גרידא, ומהו לימוד היראה	2446
והרגש שבה, ומכל שכן לכל ימיו אשר יחיה בלי לסור מלבבו, אבל יש בלאו זה דעת רחבה והשקפה	2447
נפלאה על החיים כולם, כי בטעמו של האיסור נאמר שופך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלקים	2448
עשה את האדם, זהו הרעיון הנפלא והכלל הגדול שחביב אדם שנברא בצלם (אבות).	2449
ודוקא במעמד הגדול הזה של פנים בפנים דיבר ה' עמכם בהר מתוך האש, חיבה יתירה שאין כדוגמתה,	2450
במעמד זה גילה לנו סודו בדיבור לא תרצח, איך שחביב האדם לפניו שנברא בצלם דמות תבניתו, ומעתה	2451
תהא ידיעה זו נר לרגליו ואור לנתיבתו בכל פרטי וכללי החיים כל ימיו אשר על פני האדמה, בין בעניינים	2452
הנוגעים לעצמו ובין בעניינים שבינו לבין קונו, ובין באלו שבין אדם לחבירו.	2453
לעצמו כיצד מפורש במסכת (שבת נ'): רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום בשביל קונו, ופירש רש"י	2454
דכתיב כי בצלם אלקים עשה את האדם, וכן מפורש ברמב"ם להלכה, ואמרו במדרש (ויקרא רבה ל"ד ג'),	2455
שהלל הזקן נפטר מתלמידיו כדי לעשות מצוה, אמרו לו מה מצוה זו אמר להן לרחוץ בבית המרחץ, אמרו	2456
לו וכי זו מצוה היא, אמר להם הן ומה אם איקונין של מלכים שמעמידים אותו בבתי טרטיאות, מי	2457
שמתמנה עליהם הוא מורקן ושוטפן והן מעלין לו מזונות, ולא עוד אלא שהוא מתגדל עם גדולי מלכות,	2458
אני שנבראתי בצלם ודמות עאכו"כ.	2459
ובין אדם לחבירו אמרו (סנהדרין נ"ח:), הסוטר לועז של ישראל כאילו סוטר לועז של שכינה, למרות	2460
שהוא משלם עבור סטירה זו מאתיים וזו כמבואר (החובל צ'), אין זה מספיק כי יש כאן ענין של גידוף	2461
כלפי מעלה, תראה כמה הקפידה תורה בלאו דלא תלין נבלתו על העץ שזולזלו של מלך הוא, שאדם עשוי	2462
בדמות דיוקנו וישראל הם בניו (רש"י שם).	2463
וזהו שאמר ר' עקיבא ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה, שלא תאמר הואיל ונתבזיתי יתבזה חברי	2464
עמי, הואיל ונתקללתי יתקלל חברי עמי, א"ר תנחומא אם עשית כן דע למי אתה מבזה, בדמות אלקים	2465
עשה אותו (ב"ר כ"ד ה'), שידבר האדם עם חבריו כפי שהקב"ה דיבר עם משה רבינו ע"ה (יומא ד':)	2466
כולם יסודם צלם אלקים שבאדם.	2467
ובין אדם לקונו מחייב צלם האלקים את האדם להתדבק בקונו וכמ"ש (סנהדרין ס"ה:), אי בעו צדיקי ברו	2468
עלמא, שנאמר כי אם עוונותיכם היו מבדילים ביניכם ובין אלקיכם (ישעיה נ"ט), ופירש"י הא אם לא היו	2469
בהם עוונות אין כאן הבדלה, זהו לימוד עמוק של עצם הידיעה כי בצלם אלקים עשה את האדם, שהוא	2470
שורש הדיברה של לא תרצח.	2471
וכשם שהתורה סיימה פרשה זו של מתן תורה בציווי של לא תניף עליהם ברזל, כדי להעמידנו על עומק	2472
הדיברה של לא תרצח, כך כל אחד ואחד מאתנו בבואו לברך ברכת המזון מצניע את הסכין כי השלחן	2473
כמזבח, והמזבח בא להאריך ימיו של אדם והסכין בא לקצר ימיו, ואסור שיונף המקצר על המאריך	2474
(תנחומא י"ז), ובברכת המזון לא יראה המקצר (או"ח ק"פ ה'), כדי להזכיר לעצמו עד כמה מאוס הברזל,	2475
שבנגיעה כל דהו מחלל את המזבח, ואל לו להראות על השלחן הדומה למזבח, ומזה יבוא להתבונן בגדלות	2476
האדם הנברא בצלם, וישכיל בחיוביו למקום לעצמו ולחבריו. (לקט שיחות מוסר).	2477
	2478
מאמר תקכג	2479
לא תרצח לא תנאף לא תגנב לא תענה ברעך עד שקר (שמות כ' י"ג).	2480
המושגים האנושיים והערכין הכלליים אינם מסוימים מטבעם, כוללים הרבה צורות וגוונים שונים, הם	2481
מתפשטים ומתרחבים לפי דקות המחשבה, עומק ההכרה והתפתחות הטעם, ומובן שגם מושגי התורה	2482

הנצחית שנקבעו בצורות של אזהרות וציוויים הנועדים לאלפי דורות, צריכים לכלול בתוכם כל האופנים וההוראות האפשריות, וחייבים לנו לחקור ולמצוא את תוכנם האמיתי, עד כמה שהוא משתקף לנו מתוך דברי חז"ל הק'.	2483
לוקחים לנו לדוגמא את מושג הרציחה שנקבע בדבור לא תרצח, בהוראתו הפשוטה בא לסמן את מעשה הרציחה ממש, שחייבין עליו מיתה בידי אדם, כמו כן גם המושגים הבאים אחריו לא תנאף לא תגנב וכו', והלב תוהה אמנם דבור זה קבוע לדורות אין מספר, אבל הן בפעם הראשונה ובאופן ישר נאמר לדור המדבר, דור דעה דור של נביאים, מה שראתה שפחה על הים לא ראה יחזקאל בן בוזי, והקב"ה נגלה עליהם בעצמו להשמיעם את דברותיו.	2484
מובן שצריך שהדברות האלו תכללנה בתוכן את המושגים היותר רמים דקים ואצילים, ראויים למי שאמרם ולנזהרים עליהם, וכאן לנו שומעים אזהרות לעבירות פרועות גסות לא תרצח לא תנאף, ועל כרחנו צריכים לנו לבוא לידי מסקנא, שדבורים אלה ודאי הם מלות הקבוץ להרבה בחינות ואופנים דקים, בבואה דבבואה של רציחה וניאוף, רמזים קלים לחטא זה או אחר, ורק בתוך ההכרה העליונה, בתור תורה של נביאים הם משתקפים ונראים בדמות רציחה פשוטה כנאוף וגניבת נפשות.	2485
מובן שאין מושג הרציחה שוה למשה רבינו ולפחות מישראל, אבל עד היכן מגיע פירושו, מה שנשמע לנו מתוך דברי חז"ל כבר מוצאים לנו, המלבין פני חבריו כאילו שופך דמים דאזיל סומקא ואתא חיורא, רצו לצייר ולהבליט בזה את מעשה הרציחה ממש באופן מוחשי, להורות כי הדבר הוא בעיניו כרציחה פשוטה, הוראה זו מורה כבר על מדרגה גבוהה מאוד של הכרת החטא, אולם הרי על כל פנים יש בזה מעשה רע ומגונה כשהוא לעצמו, הכונה לבייש ולצער את מי מישראל.	2486
אבל ביטוי יותר נאמן להכרת החטא, אפשר לנו לראות במעשה המובא במסכתא שמחות ח' ובאבות דר"ג, ברבן גמליאל ור' ישמעאל שיצאו ליהרג והיה ר"ג מצטער ובוכה, א"ל ר"ג... וכי על שאנו נהרגים אני בוכה, אלא על שאנו נהרגים כשופכי דמים... א"ל שמא בסעודה היית יושב, והתורה אמרה אם ענה תענה אותו והרגתי אתכם בחרב.	2487
ובמדרש מובא כי נזכר ר"ג באשה אחת שבאה לפניו לשאול, והוא היה לובש באותה שעה את מעילו, ואמר לה להמתין רגע אחד, והצדיק את דינו על עצמו, הנה לפנינו נשיא ישראל ואשה פשוטה שבאה לפניו לשאול שאלה, אפשר שרואה היא את הנשיא בפעם הראשונה בחייה, השהייה בביתו נעימה לה ודאי מאוד, ולכבוד תחשב לה כל מלה יתרה שהיא שומעת מפיו, יקרה לה מאוד ותשאר בלבה למזכרת נצח להתגאות בהן, היא דברה עם הנשיא פנים בפנים... והנשיא הן בודאי שאינו יכול להפסיק מלאכה זו של רגע.	2488
אמנם יודעים לנו שכל הנצרך לבריות נדון באש ובמים, אבל לא לבקש נדבות באה כי אם לשאול שאלה, אם נאמר לה שצער הוא לה להמתין בבית הנשיא לא תבין בשום אופן, אבל ירדה תורה לסוף דעתה שכל ישראל בני מלכים הם, ודאי שיש איזו זווית קטנה בלבה אשר מרחף שם איזה צל של אי נעימות בהמתנה זו, אע"פ שאין היא מכירה בה ואדרבא נדמה לה לאושר, אי נעימות זו מקבלת צורה של עינוי, והדין צדק והוא נהרג כשופך דמים, הנה לפנינו מושג הרציחה בתוך הכרתם של חז"ל, והרי צריכים לנו לומר מתי יגיעו מעשינו למעשי אבותינו.	2489
עוד דוגמא במושג הגזלה, מובנה הראשון אלימות גסה פראית החטיפה מיד ממש, ויגזול את החנית מיד המצרים, אולם בדברי חז"ל לנו מוצאים תמונה אחרת לגמרי למושג זה, איתא בחולין קל"ג ע"א, אמר אביי מריש הוה חטיפנא מתנתא אמינא חבובי קא מחביבנא מצוה, כיון דשמענא להו ונתן ולא שיטול מעצמו, מיחטף לא חטיפנא מימר אמרי הבו לי, [ופירש"י הייתי דורש בפה מלא שהייתי סבור שהוא חיבוב מצוה], כיון דשמענא להא דתנאי ויטו אחרי הבצע, ר' מאיר אומר בני שמואל חלקם שאלו בפייהם, מימר נמי לא אמינא ואי יהבי לי שקילנא, כיון דשמענא להא דתנאי הצנועים מושכים את ידיהם והגרגרנים חולקים משקל נמי לא שקילנא.	2490
הנה במעשה זה אין שום רמז לעבירה, אדרבא אכילת תרומה מצוה כשהיא לעצמה, שאביי היה מזדרז בקיומה, ומתוך חיבוב מצוה היה חוטף את המצוה, כיון ששמע משמעות הכתוב שאין ליטול מעצמו שוב לא חטף, והיה מוכרח להסתפק בביטוי יותר קל לחיבוב המצוה, בבקשתו ובחזרתו עליה, והיה שואל בפה מלא הבו לי מתנה הבו לי מצוה, מובן שהוא היה רואה במעשהו זה את המדרגה העליונה במעלות התורה והמצוה, אולם ר' מאיר היה רואה כל זה מצד אחר.	2491
אין כאן לא חיבוב ולא מצוה כ"א עבירה, והעבירה היא גזלה פשוטה, ונקבעה בקבלה לדורות ויטו אחרי הבצע, ומכיון ששמע כך לא היה מבקש עוד, אבל כשהיו נותנים לו קבל, עד ששמע להא דתנאי הצנועים מושכין את ידיהם שוב לא קבל, לא רצה לגזול ממי שצריך יותר ממנו, הרי למדנו מתורתו של ר' מאיר	2492
	2493
	2494
	2495
	2496
	2497
	2498
	2499
	2500
	2501
	2502
	2503
	2504
	2505
	2506
	2507
	2508
	2509
	2510
	2511
	2512
	2513
	2514
	2515
	2516
	2517
	2518
	2519
	2520
	2521
	2522
	2523
	2524
	2525
	2526
	2527
	2528
	2529
	2530
	2531

להכיר צורת גזלה בקבלת חלק שזכתה לו תורה, אע"פ שהאכילה מצוה וגם הוא לא היה עשיר, מ"מ כיון שיש עניים יותר ממנו הרי הוא גוזלם.	2532
והנה מלבד הכרתם הגדולה והעמוקה ברע ובחומר העבירה המשתקפת מתוך המאמרים האלה, גילו לנו חז"ל עולמות של תורה חדשים ותורה לפנים מתורה, כאן אב לכל התורה לכל הציוויים ואזהרות, התביעות והתוכחות הפרטיות והכלליות שבה, מלמדים אותנו את שפת המקרא האמיתית, מהו לא תרצח? מהו לא תגזול? והם משיבים לא תבייש לא תצער.	2533
אע"פ שאין המצער מכיר בו ואין המצטער מרגישו, ואולי עוד נכון לחשוב את הצער הזה לעונג ולנחת, ירדה תורה לסוף דעת בני האדם ומצאה כאן איזו אי נעימות קלה, ואם צערת בכעין זה רצחת ואתה נדון עליו, וכך אנו צריכים וחייבים לחקור ולעיין עיון רב בכל צווי ואזהרה ובמלה יחידה שבתורה, למצוא פשר דבריהם בתוך דברי חז"ל ולדמות מילתא למילתא. (אור הצפון).	2534
	2535
	2536
	2537
	2538
	2539
	2540
	2541
	2542
	2543
מאמר תקכד	2544
לא תרצח לא תנאף לא תגנב לא תענה ברעך עד שקר (שמות כ' י"ג).	2544
כשעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע מה לילוד אשה בתוכנו? א"ל הקב"ה לקבל תורה בא, א"ל תנה הודך על השמים, א"ל הקב"ה למשה החזיר להם תשובה, אמר לפניו רבש"ע מתירא אני שמא ישרפוני בהבל פיהם, א"ל אחוז בכסא הכבוד, א"ל תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה, לא יהיה לך, לא תרצח, לא תנאף, קנאה יש ביניכם? יצה"ר יש ביניכם? (שבת פ"ח).	2545
רבים שואלים וכי בשביל הציוויים הללו לא תרצח, לא תנאף, לא תגנוב, היה צריך הקב"ה לרדת להר סיני לתת אותם לבני ישראל? והרי ציוויים אלה כל בר דעת רגיל מבין אותם מעצמו, ואיזה חידוש נתחדש להם במתן תורה זו? האם בשביל ציוויים אלה היה צריך משה לעלות למרום כדי להורידם לארץ? ומהי הקנאה שהמלאכים קנאו בו ורצו לשרוף אותו בהבל פיהם, וכי לא יכלו להשיגם מעצמם בשכלם?	2546
ברם מתוך השאלה נבין התשובה, כשאנו רואים שהיה צורך בהופעתו של הקב"ה בכבודו ובעצמו ובמעמד נשגב כזה, בקולות וברקים אשר זעזע את כל העולם כדי לתת את התורה, הרי מכאן שהיא לא באה לצוות ציוויים שאנו מבינים בשכלנו האנושי, כי אם יש בו אור אלקי שהוא למעלה ממושגינו.	2547
אולם עלולים היו הבריות לטעות ולחשוב שהתורה על כל ציווייה ואזהרותיה לא ניתנה אלא לדור של יוצאי מצרים שגדלו בארץ הטומאה והתועבה, והיו שקועים בחומר ובלבנים, להם צריכים לצוות שלא ירצחו איש את רעהו, שלא יגנבו ולא ינאפו, אבל לאחר שנתפתחו ועלו במדותיהם ובמעלותיהם, מבינים בשכלם מה שעליהם לעשות בתור בני אדם, ואינם זקוקים עוד לציווי התורה.	2548
כדי למנוע טעות זו העלה הקב"ה את משה למרום, וגילה לו שהמלאכים השכלים הנבדלים שאין להם חומר וגשם משתוקקים לקבל התורה, ומכאן נלמד שציווי התורה ראויים לבעלי השכלים הגבוהים ביותר, שהם למעלה ממושגי בני אדם ואף ממושגי המלאכים, ובמקום שנגמרות ההשגות של הנבראים שם מתחילה התורה.	2549
אמנם התורה מצוה לא תרצח לא תנאף לא תגנוב, אבל גם במושגי רציחה ניאוף וגניבה, ישנם שלבים רבים זה למעלה מזה, וכדי להסביר הדבר מתוך דוגמאות מחיי העולם, אנו רואים שמושגי בני אדם בבחינת טוב ורע שונים הם, אצל עם הצוענים לא מוכרת הגניבה לחטא, והיא אצלם תופעה רגילה שלא רואים בה שום פגם, לעומת זה אצל עמים אחרים שהם תרבותיים ומפותחים יותר, רואים חטא חמור בגניבה ומענישים עליה בעונשים כבדים.	2550
ברם בדברי כזב ושקר גם הם אינם מכירים כעוול, ולהיפך האדם המוכשר לרמות בני אדם לחכם יחשב בעיניהם, וישנם עמים העולים בתרבותם יותר, ומכירים בשקר חטא חמור מאשר גניבה, כפי הפתגם הידוע השקר גרוע מגניבה, רואים אנו כי ככל אשר תפתח הכרתו של האדם, יגדל קנה המדה במושגיו על החטא, וקנה מדה זה אפשר להגדיל פי מאה ופי אלפים, עד שיתקבלו מושגים אחרים לגמרי בהשקפותיו של האדם, על מושג עוול ופגיעה בזולת ועל מושגי צדק ויושר.	2551
מכאן נוכל לקבל איזו תפישה במושגי התורה על רציחה וגניבה, כי יש אשר לפי המושגים שלנו העדינים ביותר נראה לנו איזה מעשה כצודק וישר, ואילו לפי מושגי התורה הרי זה נחשב חטא ועוון, ויש מעשה שבעינינו אם נגדיל אותו בזכוכית מגדלת אינו אלא פגם דק מן הדק, ולפי קנה המדה של התורה רואים בו רציחה ניאוף גניבה וכדו'.	2552
אולם לפי זה אינה מובנת תשובתו של משה רבינו שהחזיר למלאכים, שתורה זו אינה ראויה להם משום שאין בהם יצה"ר של רציחה וגניבה וכדו', הרי אין משמעותם של ציווי התורה לפי מושגי הרגילים, כי אם למעלה מתפישתנו ומתפישת המלאכים, ומשום כך הם השתוקקו לה וקנאו בו ובמה דחה אותם?	2553
	2554
	2555
	2556
	2557
	2558
	2559
	2560
	2561
	2562
	2563
	2564
	2565
	2566
	2567
	2568
	2569
	2570
	2571
	2572
	2573
	2574
	2575
	2576
	2577
	2578
	2579
	2580

אלא שיש הבדל רב בין חטאיו של אדם לבין חטאיהם של המלאכים, האדם הוא חלק אלוה ממעל ובידו	2581
הבחירה לבחור בטוב או ברע, להעלות את עצמו או להוריד את ערכו, ועוד שהוא מרכז הבריאה ובידו	2582
הנהגת כל העולם, כמו שאמר הקב"ה הרי הוא יחיד בתחתונים כמו שאני יחיד בעליונים (רש"י ג' כ"ב)	2583
והכל תלוי בבחירתו, כשהוא בוחר בטוב הוא מחדיר טוב בכל הבריאה ומעלה אתו כל הנבראים, וכשהוא	2584
בוחר ברע הוא מחדיר רע בבריאה ומשחית כל הנבראים.	2585
ולפי זה בכל משגה קל אף במושגים הדקים ביותר, מכיון שיש במעשה זה בחירה שלילית, הרי זו סטיה	2586
מתעודתו וכמוה כחמורי חמורות, והיא גם משתקפת בבריאה בצורה החמורה ביותר, כשאדם נוגע באיזו	2587
נימה שהיא הגובלת עם אבק של רציחה, אף שאין בזה אלא פגם דק מן הדק, רואים בו בחירה בכיוון של	2588
רציחה הנכללת בגדר הציווי לא תרצח, והוא פוגם באותו כיוון בבריאה כאילו רציחה ממש.	2589
משל למה הדבר דומה? ללבו של האדם שהוא מרכז חיותו, אם יתגלה בו ליקוי כל שהוא הרי נפגע כל	2590
האדם, וכל האברים שבגופו היונקים חיותם ממנו מתרופפים, ומאימת עליהם סכנה של הרס לכל קיומם,	2591
להיפך כשאדם עושה מעשה טוב או נמנע ממעשה רע, מכיון שהיה במעשה זה בחירה חיובית, הרי בנטיה	2592
זו לצד הטוב משתקפת מדרגה גדולה, המעלה את אישיותו ואת הבריאה כולה לשלבים העליונים.	2593
לא כן המלאכים שלא בוחרים ואין להם קשר עם הבריאה, אמנם מצינו גם לגבי מלאכים מושג של חטא,	2594
אבל החטא שלהם נערך כמו שהוא בתור פגם בהעדר ובשלילה, שמונע מהם את עלייתם ממדרגה למדרגה	2595
כגון ממלאך לשרף וכדומה, ואין פגיעתם אלא כלפי עצמם ללא כל השפעה על נבראים אחרים, ומשום כך	2596
אם כי השתוקקו המלאכים לציווי התורה במושגיה העליונים, אבל מכיון שלא שייך לגבם כל מגע לא	2597
בחיוב ולא בשלילה עם הציוויים האלה בפשטותם ובעשייתם, כגון רציחה, ניאוף, גניבה וכדו' לא היה	2598
מקום לצוות אותם עליהם. (אור הצפון).	2599
	2600
מאמר תקכה	2601
לא תחמד בית רעך לא תחמד אשת רעך ועבדו ואמתו (שמות כ' י"ד).	2602
האבן עזרא ז"ל כתב על הלאו דלא תחמוד, אנשים רבים יתמהו על זאת המצוה, איך יהיה אדם שלא	2603
יחמוד דבר יפה בלבו, כל מה שהוא נחמד למראה עיניו, ועתה אתן לך משל, דע כי איש כפרי שיש לו דעת	2604
נכונה, והוא ראה בת מלך שהיא יפה לא יחמוד אותה בלבו שישכב עמה, כי ידע שזה לא יתכן, ואל	2605
תחשוב זה הכפרי שהוא כאחד מן המשוגעים, שיתאוה שיהיו לו כנפים לעוף השמים.	2606
אנשים רבים מתמיהים איך יתכן לאו של לא תחמוד, האבן עזרא מתמיה איך יתכן תחמוד, מרחק כ"כ	2607
גדול הוא בין המצבים, לא לדמות ששאלה ותשובה יש כאן! מי ששואל איך יתכן לא תחמוד, אין לו ישוב	2608
בשום אופן ועושה הוא מה שלבו חפץ, בעולם אין מבינים כלל איך יכולים לילך נגד מילוי רצונות	2609
וטבעים, משום שאין מובן להם אחרת.	2610
והאבן עזרא ז"ל הוא מתמיה להיפוך איך יתכן תחמוד, אצלו ז"ל היה ענין תחמוד בציור כמו לקפוץ אל	2611
השמים, שאין מי שיחלום מה טוב היה לו היה משכנו בגלגל אחר וכיוצא בזה, אין כאן אלא חילוק מצבים,	2612
מצבו של האבן עזרא ז"ל היה, שאצלו היה לא תחמוד בבחינת הכרח, לחמוד דבר שאינו שלו היה אצלו	2613
כמו לעוף לשמים.	2614
וכמו שביאר שאי אפשר לקחת דבר שאינו שלו, וע"כ ישמח בחלקו ולא ישים אל לבו לחמוד ולהתאות	2615
דבר שאינו שלו, ולא היה מוקשה לו לגמרי איך הוא לא תחמוד, אדרבא היה לו בחינת הכרח, ויש מצב	2616
של אנשים רבים המתמיהים על לא תחמוד, איך זה אפשר שלא לחמוד, ולהם לא יתיישב בתירוץ של	2617
האבן עזרא ז"ל, מצבם אינו מצב של מוכרח אלא ההיפוך, ובמצבם הם אינם מבינים את הלא תחמוד.	2618
(דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' נ"ח).	2619
	2620
מאמר תקכו	2621
וכל העם רואים את הקולת ואת הלפידים ואת קול השפר (שמות כ' ט"ו).	2622
כתב הגר"ח מוואלאזין זצ"ל בספרו רוח חיים על מס' אבות פ"ב, וידוע שמפאת התורה אנו מכונים בשם	2623
בנים והשי"ת מגלה סודו כאב לבנו אהובו, והמצוות המה כציווי אדון לעבדו, ולכן אנו מבקשים בתפלה	2624
השיבנו אבינו לתורתך וקרבתנו מלכנו לעבודתך עכ"ל.	2625
ונראה בהבנת הענין, הנה במתן תורה כתיב וכל העם רואים את הקולות, ופירשו ז"ל (במכילתא יתרו)	2626
רואין את הנשמע, כונתם ז"ל שלהשגת דעת התורה לנכון, אי אפשר לגשת באותם החושים הרגילים	2627
שמשתמש בהם להשגת החומר, לא יספיק חוש השמיעה שלו לעמוד על דעת תורה בתכלית השלמות, אף	2628
שגם החושים של שמיעה וראיה הם כוחות רוחניים, שרואה ומבין ומשיג דברים רוחניים, בכ"ז בכדי	2629

לעמוד על סוד התורה בשלמות נצרך לחושים יותר רוחניים, עד שהחושים הרגילים שלנו נחשבים כגשמיים, שמצומצמים המה מלהיות כלי קיבול להשגת התורה.	2630
ויש לאדם להמציא ולברוא חושים יותר רוחניים, וכמ"ש חובת הלבבות חשבון עשירי וזלה"ק, וכאשר יתמיד על זה יניח הבורא לו מעצבו וירגיע לבו מפחדו, ויפתח לו שערי ידיעתו ויגלה לו סוד חכמתו, וישים עינו על הנהגתו והדרכתו, ויהיה במדרגה העליונה ממדרגת החסידים, ובמעלה רמה ממעלת הצדיקים, ויראה מאין עין וישמע מבלי אוזן וידבר בלי לשון, ירגיש בענינים מבלתי חושים, ולא בוחר ענין יותר מענין ממה שבחר הבורא, תולה רצונו ברצון הבורא ואהבתו באהבתו.	2631
כמה גדול הסוד שגילה לנו החסיד ז"ל, שאפשר להשיג חושים רוחניים כאלו, עד שיראה מבלי עין וישמע מבלי אוזן וירגיש מבלתי חושים, ובודאי שלו לא עמד בעצמו על סוד הדבר, ואם לא היה בטוח שהרשות נתונה לבני עליה להתעלות למדרגה כזו, לא היה מגלה לפנינו גודל מדרגתו והשגתו.	2632
לחושים כאלו זכו הדור של מתן תורה, שבהם עמדו להשיג דעת התורה בתכלית השלמות וזהו בבחינת בן, כבר דברנו לבאר התנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עוה"ב, וידוע הקושיא מהמתני' דכל ישראל יש להם חלק לעוה"ב, ובארנו דהנה חכמי כוחות הנפש גילו, דיש באדם כוחות בהירים שפעולתם מכה חשבון ודעת, ויש כוחות כהות שפועלים בלי דעת וחשבון, וחתכו לומר דכוחות כהות הפועלים בלי דעת וחשבון אף שנראה כמסולקים המה, תקיפים המה וגם זריזים ביותר להיות נעורים לעת מצוא מהכוחות הבהירים.	2633
ולדוגמא מנהיר לן הגרי"ס בציור, מי שיש לו ידיד נאמן אוהב לו כנפשו, מחמת ונעים ותמים דעים עמו, ויש לו גם בן אבל נשוא טינא בלבו עליו, באשר מתנהג לא לפי רוחו ורצונו, ורבה רגזנותו עליו כ"כ שאם יפגשו הידיד ובנו כאחת לבקש ממנו טובה, וביכולתו לעשות רק עבור אחד מהם מדחה לבנו מפני ידידו, בכל זאת כשיעירו לאותו האיש משנתו באמצע הלילה, ויודיעוהו שנפלה דליקה ברחוב פלוני, יקפוץ וישאל בחרדה ומה עם בני הדר ברחוב פלוני? וכעבור זמן מה ישאל גם על ידידו הדר ברחוב ההוא?	2634
זאת תורת כוחות מאהבת האב אל הבן וכן להיפך, בבחינה כזו אפשר להסתפג בלבו של הלומד תורה, שאהבתו והתדבקותו לתורה יהיו הכוחות כהות שלו כאהבת בן לאביו למעלה מחשבון ודעת, זכייתו בתורה ובעוה"ב הוא מצד שהוא בן תורה ובן עוה"ב, שאינו שייך שום פירוד והסתלקות, דבקותו בכוחות כהות נעשה מציאות של קוב"ה ואוריתא וישראל חד הוא, כי כן הוא מציאות של בן.	2635
וראה זה פלא שלא מצינו בשום מדע והשכלה שבעולם בן מדע פלונית, או בן השכלה פלונית, מזה נראה בעליל שכל המדעים וכל החכמות אינם ככה שיפעלו על לומדיהם, שאהבתם להמדע יהיה בכוחות כהות כמו יחס הבן, יחס כזה לא יתכן רק ללומד תורה שקדושתה ואהבתה יהיה למעלה מחשבון ודעת, אהבה שאינה תלויה בדבר רק אהבת קוב"ה ותורתו הק', והוא כיחס הבן שהוא למעלה מחשבון, משא"כ כל החכמות והמדעים כל אהבתם הוא רק אהבה התלויה בדבר, להשיג תשלומין אם בכבוד או בממון.	2636
זהו שהתנא דבי אליהו הטיל תנאי לזכות לעוה"ב להיות שונה הלכות בכל יום, כלומר להיות בן עוה"ב שזכייתו בעוה"ב יהיה מצד עצמיותו, שמתדבק אליו בעודו בחייו, וזה יתכן רק על ידי לימוד הלכות בכל יום בלי הפסק, ואם כל נסיונות החיים לא העבירו אותו על דעתו להיות פוסק מדברי תורה, מפני שאהבתו בתורה הוא אהבת הבן והוא בן תורה, ממילא גם עוה"ב שלו הוא בסוד בן עוה"ב.	2637
וחז"ל סמכו לדרוש על הקרא הליכות עולם לו, אל תיקרי הליכות אלא הלכות, שאין במציאות הליכות עולם, רק ע"י לימוד הלכות שהם דבר נצחי ובהם דבקה נפשו כבן, אולם המתני' דכל ישראל יש להם חלק לעוה"ב בלי שום תנאי, זהו רק כחלק שותפי וקניני שקנה לו חלק אחד לפי מה שהטיל בהעסק, אבל הוא בדרגה אחרת לגמרי, ע"ז הדרגא אמרה המתני' דכל ישראל יש לו חלק ידוע, שקנה לו כפי מעשיו.	2638
זהו הבנת דברי הגרי"ח זצ"ל שמפאת התורה אנו מכוונים בשם בנים, והשי"ת מגלה סודו כאב לבנו אהובו, והוא שהתדבק לתורה בכוחות כהות שלו, אז יקויים אצלו שיזכה לראות מבלי עין וישמע מבלי אוזן, יפתח לו שערי ידיעתו ויגלה לו סוד חכמתו, ועי"ש עוד ברוח חיים שכתב וז"ל, ובאנשים אשר עבודתם זכה בלי שום כונת פרס, גם העבודה תגדל אצלם עד שתהא דוגמת הבן לאביו, רק לכבוד אביו לנחת רוח לפניו, ולהפך אם ירד אז תורתו ג"כ מלאה מחשבות און ומרמה, ואינו אלא במדרגת עבד לאדוניו עכ"ל.	2639
זהו הרז של נעשה קודם לנשמע, הם עמדו על סוד זה, שלעמוד על דעת תורה צריכים לחושים אחרים, הרגישו ערכה של נעשה בלי חושי השמיעה הרגילים, רק על ידי חושים יותר רוחניים עמדו על סוד הנעשה, וזהו מעלת לימוד המוסר בהתרגשות, ללטש חושי הגשמיים להיות כלי קיבול להשגת שלמות התורה. (המוסר והדעת ח"א ד' 60).	2640
מאמר תקכוז	2641
	2642
	2643
	2644
	2645
	2646
	2647
	2648
	2649
	2650
	2651
	2652
	2653
	2654
	2655
	2656
	2657
	2658
	2659
	2660
	2661
	2662
	2663
	2664
	2665
	2666
	2667
	2668
	2669
	2670
	2671
	2672
	2673
	2674
	2675
	2676
	2677
	2678
	2679

דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלהים פן נמות (שמות כ' ט"ז).	2680
כל מעמד הר סיני באימה ויראה רתת וזיע (ברכות כ:), וינועו ויעמדו מרחוק, נרתעו י"ב מילין	2681
לאחוריהם, כל זה מצד רוממות התורה הוא, לא כמו שמורגלין ללמוד שמעמד הר סיני הוא דבר צדדי,	2682
שהיה אפשר להיות תורה בלי מעמד הר סיני, לא כן אלא שכל סוד מעמד הר סיני, הקולות וברקים קול	2683
אלקים מדבר מתוך האש, האימה ויראה רתת וזיע לא היו כלל, זולת זה שהקב"ה למד תורה עם הכלל	2684
ישראל, ומזה יצא כל המעמד הר סיני הכל הוא מהתורה, שתורה בשלמותה כל מעמד הר סיני עמה, זהו	2685
המצב של תורה מצד מציאותה ועצמותה כשהיא בכל השלמות הגמורה.	2686
צריכים להבין הענין בציוור זה, אנשים חולים המוזהרים מפי הרופאים על אלקאהאל, וגם מאכל המכיל	2687
בקרבו אלקאהאל אסור בעדם, מביטים על כל המין של אלקאהאל כמו על מזיק ומשחית, נדמה להם שכל	2688
מין זה מיותר הוא לגמרי, ואמנם אנשים בריאים מזונם וחיותם הוא דוקא מאלקאהאל, להם א"א לחיות	2689
במזון כזה של חולים, האם חתיכת בשר עגל השרויה במים אשר מצוצה מכל טעם וחוזק הוא מאכל לאיש	2690
בריא וגבור.	2691
האם יוכל לחיות מזה איש חיל קאזאק, אכילתו היא דוקא באלקאהאל, הוא לא יאכל בלי י"ש קודם	2692
אכילתו ולאחר אכילתו וגם באמצע, ואין אנו יודעים כבר מי הוא המזין יותר האלקאהאל או המזון, אלא	2693
שכדי לקבל המזון של אלקאהאל צריכים גוף בריא, חולה אינו יכול לקבלו, כן על דרך זה צריכים להבין	2694
סוד האש והמעמד הר סיני שבתורה, דבר תורה בשלמותו הוא בכל האש והוא חודר תוך תוכיות, אכן כדי	2695
לקבל תורה בכל האש שבו צריכים להיות איש בריא.	2696
דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלקים פן נמות, בעצם אין שום חילוק בין כשלומדים תורה מפי	2697
הגבורה או לומדים תורה מפי משה, תורה אחת היא זו תורה וזו תורה, החילוק הוא רק בזה, כשהקב"ה	2698
בעצמו מלמד תורה, בתורה של הקב"ה יש שם הסוד פן נמות, כל כך אש אימה ופחד, אלקאהאל במדה	2699
מרובה שאי אפשר לקבל, עד בעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו, אמרו חז"ל שאילו היו	2700
שומעים התורה מפי הקב"ה לא היה אפשר לגמרי לחטוא.	2701
סוד כזה מונח בדבר תורה בכל שלמותו, היינו כשהוא בכל גידולו בכל האלקאהאל שבו, מפי הגבורה	2702
בעצמו שהוא חודר בתוך תוכיות, באופן שאי אפשר כלל להתהוות חטא מצב שבו בטל בחירה, וזה מצד	2703
מציאותו של דבר תורה, ואמרו הכלל ישראל הן הכל אמת הוא אבל פן נמות, אין בכוחנו לקבל אש שכזה	2704
דבר אתה עמנו ונשמעה, דיבורו של מרע"ה ג"כ בכל האש אבל מצב של ונשמעה, אש מעט פחות	2705
אלקאהאל.	2706
סוד זה צריכים לידע, שדבר תורה הוא כשהוא בכל גידולו ובדרך גידולו בהאלקאהאל ובכל האש, הסוד	2707
של תורה הוא כאש בוערת, אש ממש החודר תוך תוכיות, מפי הגבורה שמענום זהו דבר תורה בכל	2708
שלמותו ובעצם גידולו, שהוא יחד עם האש וכל מדת האלקאהאל עד פן נמות.	2709
פן נמות אין להבין שפחדו שמא ימותו ומה בכך שימותו, הרי ידוע שחכם אחד אמר מוטב להיות מלך שעה	2710
אחת מלהיות איש פשוט שבעים שנה, וגם הלא מצינו ששבחם הקב"ה ואמר מי יתן והיה לבבם זה להם	2711
ליראה אותי כל הימים, הרי שהעיד עליהם הקב"ה שהפן נמות שלהם היה מרוב יראה, ולכאורה הרי	2712
במצב של מפי הגבורה שמענום יש יותר יראה, שהרי כתיב בעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו?	2713
וצריכים להבין זה כמו שמצינו במרע"ה, ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלקים (שמות ג'), שמחמת	2714
יראה הסתר פניו, ולכאורה אדרבא אם היה מביט הלא היה משיג יראה יותר גדולה, וחז"ל אומרים יפה	2715
עשה משה שהסתיר פניו (שמו"ר ג' ב'), וצריך לומר שהיראה של ויסתר היא היראה הנכונה.	2716
כן הוא על דרך זה כאן, לשמוע מפי הגבורה הריהו מצב של יראתו על פניכם לבלתי תחטאו, אבל הם	2717
טענו פן נמות שמתיראים ממצב גבוה כזה, במדרגה זו הרבה יותר מדאי אלקאהאל בשבילם, מצב זה של	2718
פנים בפנים יאה ונאה רק למרע"ה, וזה היה מרוב גודל יראה על דרך ויסתר משה פניו, ואמר הקב"ה	2719
הטיבו כל אשר דברו, מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי כל הימים.	2720
הרי מבואר שמעמד הר סיני אינו דבר צדדי אלא שזהו תורה בשלמותה, וזה הסוד של תורה ויראה שאחד	2721
הוא, והוא בציוור של המזון עם האלקאהאל שאין אנו יודעים מי הוא המזין יותר, כן הוא המציאות של	2722
תורה ויראה שאחר הוא ממש, רק ישנו סוד שיכולים להפריד את האלקאהאל מהמזון והיראה מהתורה,	2723
וע"ז אמרו חז"ל מוטב אם לא העלית (שבת ל"א.), דבר תורה הוא רק כשהוא בכל היראה שבה, זהו	2724
מציאותו וסודו. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' נ"א נ"ב).	2725
	2726
מאמר תקכה	2727
דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלהים פן נמות (שמות כ' ט"ז).	2728

כבר הבאנו שבמדרגה זו של קבלת התורה נתקעו דברי תורה בתוך לבם, והיו למדים ולא שוכחים, ונעקר	2729
יצר הרע מלבם, עד שלא היתה שייכת אצלם הבחנת מציאות הרע, מה נוראה היתה הדבקות! ואמרו ז"ל	2730
(שבת פ"ח:), בכל דיבור יצאה נשמתן של ישראל, הוריד השי"ת טל שעתידי להחיות בו המתים והחיה	2731
אותם, הרי שעלו למעלה ממ"ט שערים, ונכנסו להשגה של בחינת לא יראני האדם וחי, שלא היתה להם	2732
עוד שום שארית של בחינת עולם הזה.	2733
ואחר כל דיבור הוחזרו אל בחינה דקה ועליונה שיש בה רק מעין עולם הזה, לא בעולם הזה שלנו, אלא	2734
עולם שנכנסו אליו על ידי טל של תחיה, הרי שעלו למקום שאין ביד כל נברא להגיע למעלה ממנו	2735
בעבודתו, ועתה נסתכל יותר ונמצא יסוד עמוק וברור, אחר כל אלה אמרו אל משה רבינו ע"ה, דבר אתה	2736
עמנו ואל ידבר עמנו אלהים פן נמות, ממה היו יראים? הרי ראו את התבטלותם מעין מיתת נשיקה	2737
ותחייתם, אכן פחדו פן יפלו ע"י זה ממדרגתם הפנימית וימותו מיתה רוחנית.	2738
וביארנו לנו חז"ל איך אפשרית נפילה על ידי עליה, נפילה מתוך דבקות עליונה, איתא בירושלמי (ברכות	2739
פ"ט), עשה מאהבה שאין האוהב שונא, עשה מיראה שאין הירא בועט, הרי מפורש שבאוהב תתכן	2740
אפשרות הבעיטה, ושמעתי בשם רבינו נפתלי אמסטרדם ז"ל שאמר בשם החת"ם סופר ז"ל, שאלמלי	2741
חסדי מרומים הגדולים ביותר לא היה אברהם אבינו ע"ה יכול לעמוד, כי יש סכנה לאדם במדת החסד, כי	2742
לפעמים עליו להוריד את עצמו אל אותם שמתחסד עמם, ומצאתי סמך מפורש לזה בברכת מגן אברהם,	2743
כי רק לאברהם אע"ה אמר השי"ת אנכי מגן לך.	2744
ויש עוד בספרים הקדושים שאהבה לבדה מסוכנת היא כי אפשר שתתלוו אליה איזו אהבה בלתי כשרה,	2745
למשל הלומד מחמת מתיקות הלימוד בלבד בלי הכרח מצד היראה, עלול שתיכנס אל לבו אהבה גם	2746
לדברים אחרים שמוצאם גם כן ערבים עליו, ואפילו במדרגות עליונות קיימת סכנה שתתלוו לאהבת ה'	2747
גם אהבה אחרת, על כל פנים בבחינת צלו של גוף שבה היתה עבודת הגדולים.	2748
משום זה אף שהגיעו בקבלת התורה לדבקות העליונה הכי גבוהה ונעקר יצר הרע מלבם, אין זה אלא שלא	2749
היה בלבם יצר הרע הטבעי, בחינת המדות אשר באו על ידי חטא אדם הראשון, אך כבר ביאר הגאון ר'	2750
ישראל סלנטר זצ"ל (באגרת המוסר), שישנו יצר הרע בבחינת יצר הרע הרוחני, והוא בתחבולות מלחמתו	2751
ובסיבות חיצוניות, מכשיל את האדם גם בבחינות אשר אין המדות הרעות שולטות שם.	2752
והנה אף שהיו ישראל בבחינת אדם הראשון קודם החטא, בכל זאת לא ניצלו מיצר הרע הרוחני הזה, כמו	2753
אצל אדם הראשון עצמו שגם אצלו היתה בחינת יצר הרע מבחוץ, ואף שעלו למדרגה העליונה ולא נשאר	2754
בהם אלא מעין עולם הזה כנ"ל, אך נשארה בהם ממילא גם בחינת מעין יצר הרע, ובאותה נקודה דקה היה	2755
קיים חשש של מעין בעיטה, אם בדק מן הדק צל של חטא.	2756
וגדר בעיטה בבחינה זו הוא מעין הנהגת האדם שמיקל לעצמו בהיותו אצל אביו, שמחמת הקירבה עושה	2757
מה שלא יעשה בפני זרים, גם מעין החטא של ויחזו את האלוקים ויאכלו וישתו, ולכן מן ההכרח גם	2758
במדרגה רמה זו לצרף את היראה אל האהבה, כי אין הירא בועט, וע"כ פחדו מהדבקות בחששם שהיא	2759
מעל לדרגת יראתם.	2760
ומה עשו דור דעה דור מקבלי התורה להשוות את האהבה אל היראה? וויתרו על המתנות הגדולות, וויתרו	2761
על נתקעו דברי תורה בלבן, על למדין ולא שכחין, על נעקר יצר הרע מלבם, על מ"ט שערי בינה, על	2762
הדבקות העליונה, ואמרו דבר אתה עמנו ונשמעה, שבהתרחקות קצת מהקירבה היתרה, ישיגו יותר את	2763
יראת רוממותו וקדושתו ית', ומשום כך איבדו מדרגתם בידיים, נפל פחד עליהם ובקשו לסוג אחור, כי	2764
הרגישו את הסכנה הגדולה שבמצבם, פן נמות מיתה רוחנית, כי בחסרון היראה הראויה ראו סכנת כליה	2765
ח"ו.	2766
אם גם החלטה כזאת היא קשה מאוד, כי מי יאמר שאינם טמונים בה פחי היצר, וכי טוב הוא לסרב	2767
במדרגות גדולות ולהוריד את עצמם בידיים, ואולי גם זה לחטא יחשב? ובאמת כך טען משה רבינו ע"ה,	2768
אך הקב"ה בעצמו בחינת האמת לאמיתה אמר הטיבו אשר דברו, מי יתן והיה לבכם זה להם ליראה אותי	2769
כל הימים, כדאי היה להם לרדת בידיים, ולהניח את כל המדרגות הכי גבוהות, למען לבסס את הנשאר להם	2770
במדרגתם בביסוס היראה.	2771
הרי שצדקו לגמרי בבורחם מפני סכנת הנפילה, הבינו כי כדאי כל זה רק למען הגישה בהתבטלות, כי בלי	2772
התבטלות אם גם בדבקות שלמה עליונה, אין קבלת התורה שלמה, מה נאמר אנחנו? איך תהיה קבלת	2773
התורה הפעוטה שלנו, אם לא נקדים לה קצת התבטלות? ובמה נתבטל אל התורה? אך ורק בלימוד	2774
המוסר. (מכתב מאליהו ח"ב עמוד 32).	2775
	2776
מאמר תקכט	2777
ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם בא האלהים (כ' י"ז).	2778

להודיע חכמתו של משה שהיה עומד ומפייס אותם האלפים והרבבות, ועליו מפורש בקבלה, החכמה תעז	2779
לחכם מעשרה שליטים (מכילתא), איזה חכמה היתה כאן? ולמה צריך לפייסן, הכי היתה פגיעה בהם	2780
וממה? אלא יש לבאר כי מושכל ראשון הוא, כשאחד הצליח להתעלות ולהיות מבני עליה, הוא שולט על	2781
הטבע ומסוגל להתרחק מכל חוקיו והנהגותיו, אז כשהוא כל כך התרגל לחיות באווירא דלעילא, כבר אינו	2782
מבין ומסוגל להכיר שיש עוד אנשים שעודם נמצאים בתוך מערכת המלחמה בינם לבין יצרם.	2783
ויש לפעמים שאיש רוח כזה, אשר עמל ויגע להתרומם מעל הטבע והרגלי היצר, שהוא צריך לעשות	2784
מאמץ מיוחד בכדי להבין שעוד יתכן בעולם מי שעדיין מצוי בהרגליו, ועוד הוא עומד על הגבול שבין	2785
הטוב והרע, והאדם המרומם צריך פשוט לירד ממדרגותיו בכדי להיכנס ללב המעונה בסבך שבין אוי לו	2786
מיוצרו ואוי לו מיצרו, ולהכיר את בעיותיו מבוכותיו ומצוקותיו הנפשיות.	2787
משה איש האלקים, אם אלקים למה איש ואם איש למה אלקים? אלא מחציו ולמטה איש מחציו ולמעלה	2788
האלקים (דב"ר י"א ד'), כזו היתה גדולתו וזו היתה חכמתו של משה איש האלקים, שהיה יכול לירד מן	2789
ההר אל העם, ומתוך עלייתו וקדושתו להסתכל ללבותיהן של ישראל, להבין את רגשותיהם ואת מבוכתם	2790
שאינם מסוגלים לשמוע את קול ה' יותר, דבר אתה עמנו ונשמעה, מגיד שלא היה בהם כח לקבל יותר	2791
מעשרת הדברות, שנא' אם יוספים אנחנו לשמוע את קול ה' אלקינו עוד ומתנו.	2792
הפיוס היה כי אל להם להצטער על שאין הם מסוגלים עוד לשמוע יותר את קול ה', כי די להם מה ששמעו	2793
עשרת הדברות, כי גם זו זכות גדולה מאוד, ומי גוי גדול כמוכם שיש להם הזכות לשמוע קול אלקים חיים,	2794
ומה שאין אתם מסוגלים להוסיף לראות ולשמוע עוד יותר, אין בזה שום עלבון ושום פגיעה, כי מבלי זה	2795
הגעתם לגבול שכן אדם יכול להשיג ולשמוע, הקולות החזקים הם למטרה אחרת, לנסות אתכם ולעורר	2796
בכם בושא ויראה, גם כדי לגדל אתכם בעולם, שיצא לכם שם באומות, שהוא בכבודו ובעצמו נגלה עליכם	2797
(רש"י). (מעייני החיים).	2798
	2799
מאמר תקל	2800
ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם בא האלהים (כ' י"ז).	2801
פי' הרמב"ן לבעבור הרגילכם באמונה בא האלוקים, שכיון שהראה לכם גילוי השכינה נכנסה אמונתו	2802
בלבבכם לדבקה בו, ולא תפרד נפשכם ממנה לעולם, הרי זהאמת והאמונה שוכנים בלבו של כל בן	2803
ישראל, אשר שמע קול אלוקים מדבר במעמד הר סיני, והלא נשמות כולנו עמדו בתחתית ההר, וזכינו	2804
כולנו לגילוי שכינתו ית', וא"כ מדוע אין אנו חשים ברורות באמת המחייבת על תכלית מצבנו בעולם הזה,	2805
ובסכנה העצומה אשר טומן לנו היצר.	2806
תשובה לזאת מגלה לנו התוה"ק בפרשת ואתחנן, רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים	2807
אשר ראו עיניך, אשר ילמדון ליראה אותי כל הימים אשר הם חיים על האדמה, והביא מרן המשגיח זצ"ל	2808
לבאר בשם הסבא מקלם זצ"ל, כי כאן בא הכתוב להורונו יסוד בחובות האדם בעולמו, שהרי אפילו דור	2809
מקבלי התורה אשר עיניהם ראו פנים בפנים גילוי נבואתו ממש, ואזניהם שמעו הדברות מפי הגבורה, עם	2810
כל זאת נתחייבו ללמוד את תורה היראה כל ימי חייהם!	2811
הסבא זצ"ל מפרש דכל הימים נאמר על אשר ילמדון ולא על ליראה אותי, כי פשיטא הוא שצריך לירא כל	2812
הימים, וכל כך למה? כי חושך הגוף ואופל החומר מאפילים על נשמת האדם, מסתירים זיוה והדרה	2813
ומשכחים כל קניניה, ולפיכך אף הראיה הבהירה ביותר כמחזה הנבואה, כליל תחלוף ותעלם מן הנשמה,	2814
אם לא ישוב האדם לחדש ולעורר בלי הרף את ההשגות להן זכתה נפשו, ולכך הצריכם הכתוב לאנשי	2815
אותו הדור, ללמוד כל הימים ליראה את ה' הנכבד והנורא, ולקבוע בנפשם את הדברים אשר ראו עיניהם.	2816
ועתה צא ולמד מן הדין גודל חיוב לימוד תורת היראה, ועל אחת כמה וכמה חובה כפולה ומכופלת עלינו	2817
לחזק לימוד זה בזמן הנוכחי, אשר רובם אינם יודעים כלל כי יש לימוד כזה, והולכים בטבעם הפשוט	2818
אחוזים ברשתו של היצר, לעת כזאת מה רבה חובתנו לבקוע מחיצות החומר הסוככים כחומה על יופי	2819
נשמתנו, ולהבקיע כשחר את אור הנשמה זיוה והדרה, ע"י התבוננות מתמדת מהו הטוב האמיתי אשר ראוי	2820
לבחור בו, ומהו הרע האמיתי שינוס ממנו האדם.	2821
והם הם דברי הרמח"ל בדרך עץ חיים, וזה תראה כי שנים הם בתבונה אחת נבראו, שכל האדם והתורה	2822
המשכלת אותו, על התורה נאמר (ירמיה כ"ג) הלא כל דברי כאש נאם ה', והודיענו בזה כי אמת הדבר	2823
שהתורה היא ממש אור אחד ניתן לישראל לאור בו כי זו מציאותה למעלה, ובהכנסה בנשמה ייכנס אור	2824
בה כאשר ייכנס ניצוץ השמש באחד הבתים, ואף גם זאת הנה בדקדוק גדול נמשלה לאש ובהשוואה	2825
מדוקדקת.	2826
כי כאשר תראה הגחלת שאינה מלהיבה, והשלהבת בתוכה כמוסה וסגורה, אשר בהפיח בה תפשט	2827
ותתלהב ותצא מתרחבת והולכת, והנה החכמה ניתנה מן הקב"ה בלב כל בני האדם, אך כדי שתתגבר צריך	2828

שאותו הפה המקיים אותה ינשב בכח, ואז נעשה ממש כמו האש שכשמנפחים בה מתלהבת, וזאת היא	2829
הנותנת הבינה ולא הימים או השנים, הנה על כן חוב הוא מוטל על האדם לשום עצמו להתבונן, כי אם	2830
אינו מתבונן ומחשב הנה לא תבוא חכמה לבקש אותו, ונשאר בחושך בלא ידיעה והולך בדרכי ההבל	2831
ובאפילה.	2832
נתברר לנו כי סוד גילוי אור הנשמה וליבוי שלהבת יֵה הכמוסה בלב האדם הוא בכח ההתבוננות, ולזאת	2833
תמצא במסילת ישרים כי דרך זו היא כמעט עיקר בדרכי קניית כל המעלות, להתבונן! וכן אנו מוצאים	2834
בדברי החובה"ל הקורא את המחשבה נר ואשר זו היא עבודת האדם, להפיח בכח מחשבתו רוח קודש	2835
בשלהבת הנר, וללבות את אש התורה החבויה במעמקי נשמתו.	2836
יסוד זה המלמדנו את הפרק העיקרי בלימוד תורת היראה, מתבאר לנו בדברי הרמב"ם פ"ב מהל' יסודי	2837
התורה, האל הנכבד והנורא מצוה לאהבו וליראה אותו, והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן	2838
האדם במעשיו ובברואיו הנפלאים הגדולים, ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב	2839
ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול, וכשמחשב בדברים האלו עצמן מיד הוא נרתע	2840
לאחוריו, ויפחד וידע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה עומדת בדעה קלה מעוטה לפני תמים דעות.	2841
ואם כי וודאי רחוקים אנו מהשיג אהבת ה' ויראת שמים, ותאוה גדולה לידיעת השם תיכף להתבוננות	2842
במעשיו וברואיו המופלאים, אולם גם לנו קטני הדעה ניתן לחוש את אור החכמה, אם אך נדליק את	2843
הגחלת ונלהיבה! כרם אין בכח ההתבוננות להועיל אלא לגחלת אשר בוער בה אש, ואשר רק מחיצת אופל	2844
דקיקה סוגרת בעדה, לזו יש תקנה בליבוי השלהבת ע"י מחשבה והתבוננות כראוי, אך ישנה גחלת אשר	2845
אין בה אלא מעט ניצוצות זערורים, ואילו קליפתה עבה ומחיצתה כברזל.	2846
להלהיב גחלת כזו לא די בהתבוננות גרידא, כאן דרוש אמצעי נוסף, אשר בכוחו להבקיע את ניצוצות אור	2847
הנשמה ולהפיח בהם הרוח, עד היותם לאש קודש עולה ומלהבת, וזאת ע"י סוד המעשה ואף שלא לשמה,	2848
שכן מתוך שלא לשמה יבוא לשמה, שהרי הלשמה חבוי הוא בתוך השלא לשמה וכדברי הנפח"ה ש"ד,	2849
שלא יתכן שמתוך לימוד שלא לשמה לא יתעורר לפעמים הלשמה, ודבר זה הוא תיקון השלא לשמה	2850
בכללו, וכך בכח מעשה עבודת המצוות יזכה האדם, להעיר ולעורר את כוחות טוהר נשמתו וחכמת לבו	2851
הכמוסה בתוך תוכו.	2852
כענין זה מבואר בחובה"ל שער חשבון הנפש כ"א, ראוי לך אחי שתבין כי רוב הענין המכוון במצוות שהם	2853
בגופים ובאברים, הוא להעיר על המצוות אשר תהיינה בלבבות ובמצפונים, מפני שעליהם משען העבודה	2854
והם שורש התורה כמ"ש את ה' אלוךך תירא, ומפני שהיה זה למעלה מכח האדם, ולא יתכן לו עד שיפרד	2855
מרוב תאותיו הבהמיות, ויכריח טבעיו ויקשור תנועותיו ויעבוד הבורא בגופו ובאבריו, עד שיקל עליו	2856
לעמוד בהם.	2857
אף לנו נתנה אפשרות להפיח רוח קודש באש הנשמה, וזה ע"י מעשה המצוות לעורר ולהעיר את חובת	2858
הלבבות, לקיים מה שנאמר למען ילמדון ליראה אותי כל הימים, וכבר נתבאר לנו ענין זה במס"י פ"ז	2859
בבארו חלקי הזריזות, ואמנם התבונן עוד שכמו שהזריזות היא תולדת ההתלהטות הפנימית, כן מן הזריזות	2860
יולד ההתלהטות.	2861
כמו שהוא ממהר תנועתו החיצונה, כן הוא גורם שתבער בו תנועתו הפנימית, והחשק והחפץ יתגבר בו	2862
וילך, אך אם יתנהג בכבודות בתנועת אבריו גם תנועת רוחו תשקע ותכבה, ואמנם כבר ידעת שהנרצה יותר	2863
בעבודת הבוית"ש הוא חפץ הלב ותשוקת הנשמה, ואולם האדם אשר אין החמדה הזאת לטהט בו כראוי,	2864
עצה טובה היא שיזדרז ברצונו, כדי שימשך מזה שתולול בו החמדה בטבע, כי התנועה החיצונה מעוררת	2865
הפנימית ע"כ.	2866
הנה ביאר הרמח"ל היסוד האמור, כי האדם אשר גחלת נשמתו אינה לטהט בו כראוי, ופנימיותו טומנת	2867
רק מעט ניצוצות, גם הוא יוכל להלהיב את אשו ולהבהיק את זוהר נשמתו בכח המעשה החיצוני, אשר	2868
יגרום להבעיר בו את הלהט הפנימי, אך ראוי לך אחי שתדע כי התנועה החיצונה חייבת להעשות בד בבד	2869
עם כוחות ההתבוננות והמחשבה, שכן מעשה המצוות הנעשה בלא שיתוף פנימיות הלב, ורק באברים	2870
החיצוניים כמצוות אנשים מלומדה, הרי הוא האויב הגדול ביותר.	2871
כל דבר קדוש הנעשה מן השפה ולחוץ סכנה היא! מאה ברכות גם הן סכנה כשנאמרו בלא שימת לב!	2872
ובפרט לבני תורה החייבים לסגל לעצמם את דרכי העבודה לצאת מסכנת החושך, מסכנת הסומא המהלך	2873
על שפת הנהר, מחובתנו לעורר בכח ההתבוננות את כל מעשינו, ולהתבונן מהו הטוב האמיתי שידבק בו	2874
האדם, ומהו הרע שינוס ממנו וזה סוד ההצלחה. (שערי ציון).	2875
	2876
מאמר תקלא	2877
ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם בא האלהים (כ' י"ז).	2878

וכתב הרמב"ן ועל דעתי הוא נסיון ממש, רצה האלקים לנסותכם התשמרו מצותיו כי הוציא מלבכם כל	2879
ספק, ומעתה יראה הישכם אוהבים אותו ואם תחפצו בו ובמצותיו עכ"ל, דברי הרמב"ן אלו מעוררים לנו	2880
הערה נוראה, שלאחר כל מעמד הר סיני, לאחר שפתחו להם כל הרקיעים והראו להם באצבע כי אין עוד	2881
מלבדו, ועוד אמרו חז"ל אתם ראייתם לא על ידי שליח ולא על ידי סרסור, אלא אתם בעצמכם בעיניכם	2882
ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם, לאחר כל זה עמדו עדיין בנסיון אם יחפצו בה' ובמצותיו.	2883
נתבונן נא במדרגתם של הכלל ישראל במעמד הר סיני, אנו אומרים תמיד כי התורה הקדושה אינה כשאר	2884
החכמות, שאר החכמות אף היותר מעולות שבהן, אע"פ שסברותיהן בנויות על יסודות החשבון והמדע,	2885
ומתאימים על דרכי המופת, סוף סוף אינם אלא השערות, אולם סוד התורה הוא שתיכף בהאתחלתא של	2886
תורה, הדברים אינם בגדר השערה אלא בגדר ראייה אתה הראת.	2887
אין כונתנו בזה כלפי חז"ל הקדושים, שהיה הכל אצלם ברוח הקודש ממש, אלא עוד קודם דקודם תיכף	2888
באתחלתא של תורה, צריכים להכיר כי אין זה אלא ראייה ממש אתה הראת, ומכאן מתחילות להתחלק	2889
מדרגות עד אין שיעור, עד דרגתם של חז"ל הקדושים דרגת רוח הקודש שהיא ראייה ממש, וכן בדרגת	2890
רוח הקדש ישנן דרגות רבות עד אין שיעור דרגא על גבי דרגא, יותר אור ועוד יותר עד דרגת נבואה, היא	2891
כבר בחינה יותר גבוהה של ראייה.	2892
וכן בנבואה גופא יש חילוקים, נביאים ראשונים, נביאים אחרונים, ובכל חלק וחלק ישנן מדרגות עד אין	2893
סוף, ומדרגות נבואה הלזו עדיין אינה אלא אספקלריה שאינה מאירה כמו שאמרו חז"ל (יבמות מ"ט),	2894
למעלה מזה נבואת משרע"ה שהיתה באספקלריה המאירה, לא כן עבדי משה פה אל פה אדבר בו, והנה	2895
במדרגה זו היה הכלל ישראל במעמד הר סיני, פנים בפנים דבר ה' אמכם, והרי זהו אספקלריה המאירה,	2896
והיו אז כולם נביאים כמשה רבינו ע"ה בעצמו.	2897
ואם כן צריכים להתבונן איזה מין נסיון שייך במצב כזה? הישכם אוהבים אותו ואם תחפצו בו ובמצותיו,	2898
ואיך יעשו אחרת לבלתי אהוב את ה' ולבלתי להפוך בו? הרי לבלתי לאהוב את ה' הוי חטא, מקור החטא	2899
הלא הוא טעות וחושך, אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות (סוטה ג'). ואיזה מין חטא	2900
וטעות היה שייך במצבם של מעמד הר סיני? הלא תאווה לא היה שייך בהם שהרי פסקה זוהמתם (שבת	2901
קמ"ו). כמלאכים ממש, גם ספקות וטעותים לא היה אפשר במצבם, האור אצלם הוא האור היותר גדול,	2902
ואיה מקום הנסיון במצב כזה?	2903
ואגלה לכם סוד גדול בזה, הנה מצינו שגם פילוסופים מצד שכלם לבד עמדו על דבר זה שענין החטא אינו	2904
פשוט, ואמרו שיש חוטא בהמי וחוטא רשע, הלא באמת מן הפליאה היותר גדולה באדם, שפעמים הרי הוא	2905
אינו רוצה בשום אופן לחטוא, יודע מבין ואינו רוצה ואעפ"כ הוא עושה, כאילו אין הוא בעלים על עצמו	2906
כלל, ובאמת אין הוא בעלים שהרי למרות רצונו הוא עושה, מזה הכירו גם הם שמלבד חוטא בהמי יש	2907
חוטא רשע.	2908
אמנם חז"ל הקדושים למדונו סוד הדבר, (סוכה נ"ב.), שבעה שמות יש לו ליצר הרע, כל אחד קרא לו שם	2909
כפי מצב ההפכי ממצבו הוא, משה קראו ערל והקב"ה קראו רע, כשהיצר עדיין במצב של טוב שרק	2910
הקב"ה קראו רע, היינו שגם במצב של טוב ממש, אם אך אינו טוב בלתי תכלית כהטוב של הקב"ה, אם	2911
אך אינו במדרגת כי לעולם חסדו, על זה כבר נאמר הקב"ה קראו רע.	2912
ציור לזה ממה שאמרו חז"ל (ב"ב ט"ז.), שטן ופנינה לשם שמים נתכוונו, אמר דילמא ח"ו מינשי	2913
לרחמנותא דאברהם, הנה השטן דאג למצבם של ישראל עד סוף כל הדורות ולשם שמים כמ"ש חז"ל, מי	2914
הוא שיוכל להשיג את הטוב שהיה צפון שם, ועל טוב כזה כבר אמרו חז"ל שהקב"ה קראו רע, אף שהוא	2915
עוד בתכלית הקדושה, מפני שהוא היפך ממנו יתברך שנאמר בו כי לעולם חסדו.	2916
אין אנו יכולים להבין זאת, אלא כפי שגילו לנו חז"ל ברוח קדשם, שיש יצר הרע רוחני שהוא מלאך,	2917
ומכיון שהוא מלאך הלא פשוט שאין שם שייכות לתאוה וחמדה, עדיין הוא מצב של טוב ממש מצב של	2918
קודש קדשים, ושם כבר ישנו כל סוד היצר הרע, וצריכים להבין שהוא רק אופן של אפשר להיות, היינו	2919
מצב כזה שאפשר להתגלגל ממנו רע, עכשיו הוא טוב קודש קדשים, ואינו אלא מצב של אפשר להיות,	2920
וכמו שקראוהו חז"ל הוא המסית רק בגדר הסתה ולא יותר.	2921
נמצא שיש שני סוגים של יצר הרע, סוד אחד באופן של תאוה וחטא, וסוג שני עוד קודם דקודם שאין	2922
שייך לחטא ותאוה כלל, במצב של כולו טוב בתכלית, רק מצב שיתכן כניסה ממנו לרע, ומצב זה הוא כבר	2923
רע, ועל זה ניתנה כל עבודת האדם ביטול הרע, שלא לסמוך גם על טוב כזה, אף שהוא קודש קדשים, אלא	2924
להתעסק בביטול הרע, ולבוא לידי מצב שאין אף אפשרות לחטא, מצב שלא יהא בו אף כניסה להרע.	2925
בודאי שבמעמד הר סיני שפסקה זוהמתו, וראו את הכל פנים בפנים באספקלריה המאירה, לא היה שום	2926
שייכות לחטא ותאוה, אבל במצב זה מתחלת העבודה לבעבור נסות אתכם בא האלקים, במצב זה עוד ישנו	2927

נסיון, הישכם אוהבים את ה' ואם תחפצו בו ובמצותיו, אם יסתפקו במצבם זה וישארו על טבעם זה, אף	2928
שהוא טבע קדוש וטהור בתכלית הטוב שאין בו אף שמץ של רע.	2929
אבל סוף סוף הרי עדיין יש בו ענין של אפשר להיות, ואין להם לסמוך על הטוב שלהם על טבעיהם	2930
הקדושים, ואם המה באמת אוהבי ה' וחפצים בו ובמצותיו, צריכים הם גם במצב טוב כזה להתעסק	2931
בביטול הרע, להלחם נגד טבעם ולהגיע למצב שלא יהיה אפילו אפשר להיות, ואם נשארים בטבעם	2932
ומסתפקים במצבם, זוהי הוראה שמשלימים עם הטבע שלהם ורוצים בכך, והרי זה בחינה שאינם אוהבי	2933
ה' ואינם חפצים בו ובמצותיו.	2934
ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד (דברים י'), כוונת הפסוק על שני סוגי היצר שאמרנו,	2935
סוג א' ומלתם את ערלת לבבכם, זהו מצב של מעמד הר סיני פסקה זוהמתו, ששם אין שייך לדבר כלל	2936
אודות תאוה, והעבודה בסוג השני של היצר שאינו אלא בגדר נטיה, וגם על טבע זה אסור לסמוך, במצב	2937
זה מתחיל העסק בביטול הרע, להלך נגד טבעו לא להשלים עם טבעו, וזהו וערפכם לא תקשו עוד, ואם	2938
האדם גם במצב של מדרגת אדה"ר קודם החטא מתאים עם טבעו, שבע רצון מטבעו, זה הסוד של קשיות	2939
עורף.	2940
וזהו מה שכתב הספורנו (שמות ל"ב), והנה עם קשה עורף הוא וגיד ברזל ערפם, ולא יפנו לשמוע דברי	2941
מורה צדק, ויעיד על היותך קשה עורף כי הנה חזרתם להקציף פעם אחר פעם, ובחורב הקצפתם ויעיד על	2942
רוע מדת קושי העורף, כי אמנם כשהקצפתם את ה' בחורב לא היה אומר להשמידכם אלא בשביל שאתם	2943
עם קשה עורף, כאמרו יתברך ראיתי את העם הזה והנה עם קשה עורף הוא הרף ממני ואשמידם, כי קושי	2944
העורף מסיר את תקות התשובה (דברים ט' ז').	2945
ולכאורה הלא חטאו בעגל, ולמה התביעה על קשיות עורף? אלא משום שהחטא שלהם היה בענין זה של	2946
קשה עורף, שנשארו בטבעם ונסמכו עליו, זוהי הוראה שהיו משלימים עם הטבע שלהם ורוצים באמת	2947
כרצון טבעם, והרי זה הסוד של קשה עורף.	2948
ומה נורא הדבר, שאי אפשר ואסור לו לאדם לסמוך על כוחותיו וטבעיו, אף על טבעים היותר טובים	2949
וקדושים, אלא כל עבודתו הוא להלך נגד הטבע ביטול הטבע, שהרי הכלל ישראל במצבם של מעמד הר	2950
סיני, היה גופם מצוחצח ופסקה זוהמתו, וטבעם היה קודש קדשים, בכ"ז לא היה להם להשאיר בטבעם גם	2951
בטבע כגון זה היה להם להתעסק בביטול הרע להלך נגד טבעם, ומי הוא שיוכל לפי זה לעשות חשבון	2952
מצב זה עד מצבנו אנו, אדם שסומך ובוטח על הטבע שלו, כל עניניו מתאימים עם הטבע, יהיה אף טבע	2953
טוב אלא שאינו מהלך נגד טבעו, אדם כזה מופרך הוא לגמרי מבהיל מאוד. (דעת חכמה ומוסר	2954
ח"ב מא' כ"ה).	2955
	2956
מאמר תקלב	2957
ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם בא האלהים (כ' י"ז).	2958
ועל דעתי הוא נסיון ממש, יאמר הנה רצה האלקים לנסותכם התשמרו מצותיו כי הוציא מלבכם כל ספק,	2959
ומעתה יראה הישכם אוהבים אותו ואם תחפצו בו ובמצותיו (הרמב"ן שם), והנה הרמב"ן הפך בזה כל	2960
מערכת מחשבותינו בתכלית ההיפוך, אנו מדמים שסיבת חטאיו של אדם הוא משום שאין אמונתו ברורה	2961
והוא אכול ספקות, אבל לו היו פותחים לו לאדם כל ז' הרקיעים, והיה רואה כבוד ה' כמראה אש אוכלת	2962
בראש ההר, כמו שראה דור המדבר, בודאי היה אז האדם צדיק גמור, מבלי שתעלה בו מחשבה והרהור	2963
כל דהו למרות פי כבודו ית' ה"ו.	2964
ומדברי הרמב"ן מתבאר שאף אחרי מתן תורה, אחרי שהוציא מלבם כל ספק, היו עומדים עוד בנסיון גדול	2965
לדעת אם יחפצו בו ובמצותיו או לא, והוא דבר מבהיל מאוד, בגמ' (סוכה נ"ב.) שבעה שמות יש לו	2966
ליצה"ר, הקב"ה קראו רע, משה קראו ערל, דוד קראו טמא, ישעיה קראו מכשול.	2967
חייבים אנו לידע שבכל מקום שמדובר בתורה וכן בהז"ל הקדושים אודות יצה"ר, אין המדובר אודות	2968
פעולותיו, כ"א אודות השורש שלו וזה ענין השם, שם זהו הגדרה של העצם מבלי שום לבוש וצורה, כמו	2969
שהדבר הוא ביצירתו מופשט לגמרי, וספרו לנו הז"ל כי שבעה שמות יש לו ליצה"ר, שכל אחד ואחד	2970
השתדל להגדיר את עצמותו של היצר בלי תוצאותיו ומעשיו, וזהו ענין שם שזה קרא לו כך וזה כך.	2971
אמנם כל השמות שקראו לו כולם הם דרגות ובחינות בשמו של היצר, אבל כולם אינם עצמות הדבר אלא	2972
שם התואר, שם המורה על תוצאותיו ומעשיו שממעשיו ראו את שמו, אבל לא היה ביכולת שום איש	2973
להגדירו בשמו האמיתי, לרדת עד סוף הדברים, להכיר את תחילתו של היצר באדם, את מהותו ועצמותו	2974
בלבושו הראשון, ורק הבורא ית' בעצמו יוצרו ובוראו, הוא ידע סודו של יצר להגדירו בשמו האמיתי,	2975
בשם העצם שלו וקראו רע.	2976

מצינו בחז"ל הק' (ילקו"ש ויקרא תרע"א), שחרדו מאוד מקללות שבתורת כהנים, ולכאורה הרי אמרו	2977
חז"ל על הפסוק ואם לא תשמעו, יודעים את רבונם ומכוונים למרוד בו, ואיך חשדו עצמם להיות בדרגא	2978
זו? ומתגלה לנו בזה סוד גדול ונורא, שהרי אין אנו מבינים כלל דרגא זו של מתכוונים למרוד בו, ומדמים	2979
שהיא הדרגא הכי פחותה באדם, ולא היינו מיחסים אותה אפילו אל דורנו, אבל זוהי טעות שבאמת המצב	2980
של מתכוונים למרוד בו, הוא אך ורק מצבם של הראשונים ז"ל, חטאיהם הם היו מתכוונים למרוד בו.	2981
הראשונים מחלקים את החטאים לשני סוגים, חוטא רשע וחוטא בהמי, חוטא בהמי היינו שהחטא נעשה	2982
טבעו, והוא שואף בכל נפשו אל החטא שנעשה אצלו תכונה בנפש, מצפה ומיחל אליו והוא חטא הבא מן	2983
התאוות ורצונות, חטאיהם של הראשונים לא היו ממין חטאים אלה, חטאיהם לא היו טבעיים כלל, אלא	2984
חוטא רשע, יודעים את רבונם ומכוונים למרוד בו, זהו המצב של היצה"ר בתחילת יצירתו טרם שפנה עוד	2985
אנה ואנה, וטרם שהתלבש באיזה לבוש וקליפה, רק בשרשי דשרשין בהמצב של הקב"ה קראו רע, שם	2986
ישנה כבר שנאה גדולה וכבושה, מתכוונים למרוד בו יודע אני ואיני רוצה.	2987
רבינו נסים היה אומר בוידויו, כתלמיד החולק על רבו וכעבד החולק על אדוניו, כשהוא עדיין עבד אזי	2988
הצעד הראשון היא מרידה חולק על אדוניו, ואחר המרידה מתחלת כל השתלשלות החטאים תחת ממשלת	2989
החטא, רבינו נסים היה מצבו כעבד החולק על אדוניו, היינו שחטאו היה חטא של מתכוונים למרוד בו.	2990
באדה"ר אמרו חז"ל (בר"ר י"ט י"ז), שאמר לו הקב"ה אתמול היית לדעתי והיום לדעתו של נחש, מרידה	2991
פשוטה איני רוצה בממשלתך, זהו התחלת היצר בתחילת יצירתו, כשהאדם הנהו עדיין כולו תחת ממשלתו	2992
כביכול, במצב של אדה"ר קודם החטא שם מתכוונים למרוד בו, הכלל ישראל בשעת מתן תורה אחרי	2993
שהוציאו מלבם כל ספק, שהיו במצבו של אדה"ר קודם החטא, אחרי כל זאת היו בנסיון לדעת התשמור	2994
מצותיו אם לא, היינו שלא יהיו מתכוונים למרוד בו.	2995
בזה יבואר לנו מה בין הראשונים לאחרונים, שהראשונים היו קרובים תמיד לתשובה, רשעים כל ימיהם	2996
מלאים חרטות (מובא בשבט מוסר פכ"ה), משום שחטאיהם הם היו רק בבחינה של חוטא רשע, שהחטא	2997
לא נשרש אצלם כתכונה בנפש, אלא שנבע מסוד של מתכוונים למרוד בו כעבד החולק על אדוניו, וזהו	2998
ענין דור הפלגה שאמרו חז"ל, שהיו אומרים לא כל הימנו שיבור לו את העליונים, נעלה לרקיע ונעשה	2999
עמו מלחמה.	3000
חטאיהם היו מאתחלתא דאתחלתא של היצר, כשהיו עוד לגמרי תחת רשותו של הקב"ה, כשעשו עוד את	3001
הצעד הראשון מרידה, ולכן היתה דרגתם רשעים מלאים חרטות, אבל בדרגא של חוטא בהמי כשהיצר	3002
נתבסס ושורר בכל תקפו, כשהחטאים נעשו תכונה בנפש, כשנעשו טבעים אז אין מתחרטים, מעולם לא	3003
ראינו ארי מתחרט על טרפו.	3004
הר"י בשער תשובה מחלק בבחינות התשובה וכתב, אך האיש המתיצב על דרך לא טוב תמיד, וגבר על	3005
חטאיו דורך בכל יום וכל עת אוהב הרע, ומכשול עונו ישים נוכח פניו רצה לומר התאוה והיצר, וחפצו	3006
ומגמתו אשר לא יבצר ממנו כל אשר יזם לעשות, שזהו כבר חוטא בהמי, איך יתכן בו ענין חרטה, כשכל	3007
מגמתו להשיג החטא שהוא בטבע, ואצלו העיקר הראשון הוא עזיבת החטא, שהחטאים יפסקו מהיות אצלו	3008
טבעים, ואז כשיחדל מהיות חוטא בהמי יוכל להתחרט. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' צ"ה).	3009
	3010
מאמר תקלג	3011
ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם בא האלהים ובעבור תהיה יראתו על פניכם (כ')	3012
י"ז).	3013
קשה להבין כי מתחיל להשקיט את רוחם ואומר אל תיראו, ומסיים לזרזם ביראה ובעבור תהיה יראתו על	3014
פניכם לבלתי תחטאו, ופירשתי על פי המדרש ילקו"ש בחוקותי, והתהלכתי בתוככם והייתי לכם לאלקים	3015
ואתם תהיו לי לעם אני ה' אלקיכם, משל למלך שבא אצל אריסו והיה האריס ההוא מיטמר, ואמר לו	3016
המלך מה לך שאתה מיטמר הריני כיוצא בך, כך עתיד ה' לטייל עם הצדיקים והצדיקים מזדעזעים מפניו,	3017
והמקום אומר להם מה לכם שאתם מזדעזעים מפני הריני כיוצא בכם, אי לפי שאני כיוצא בכם לא תהא	3018
מוראי על פניכם? תלמוד לומר והייתי לכם לאלקים ואתם תהיו לי לעם, אם אתם מאמינים בדברים האלה	3019
אני ה' אלקיכם.	3020
הנה במעמד הגדול והנורא, תחת ההר הבווער באש מכוסה בענן וערפל, נרתע העם לאחוריו כי לא נסה	3021
באלה, כי חשבו איך יכול קרוץ מחומר לעבוד את עבודת ה' הרם והנישא גבוה מעל גבוה, כי לערך	3022
גדולתו אשר ראו והכירו עין בעין היו בעיניהם כהגבים, וחשבו כי אך ורק להראות להם את קטנותם	3023
ושפלותם לפני האלקים, וע"כ נזדעזעו מפניו.	3024
ואמר להם משה כי נהפוך הוא, כי בעבור נסות אתכם בא אלקים, אין תכלית המעמד הגדול להראות לכם	3025
מה ערככם, כי אם לישא ולהגביה אתכם לעשות אתכם כיוצא בו כאריס הזה, שאתם עובדים בשביל	3026

המטרה היחידה והגבוהה אשר שם לעולמו, ואם אתם עובדים באמת ובתמים אזי אתם אריסים ושותפים	3027
לו במעשה בראשית, אשר רק עבור התורה ברא עולמו, ולא כאומות העולם עם ישראל, כי אצל האומות	3028
הם נפרדים מאלוהיהם ואין להם שום יחס, אבל עם ישראל הוא עם ה' עובד אלקים, ועי"כ אתם תהיו לי	3029
לעם פירוש עמי במחיצתי, כי הריני כיוצא בכם ואתם כביכול כמוני.	3030
ואם תעבדו באמת ובתמים אל תיראו, אבל העבודה הרמה והנשגבה תטע יראה בלבבכם יראה רוממה, כי	3031
תלמדו להכיר ולהוקיר ערך עבודתכם וערך עצמכם, ותהיה היראה הזאת על פניכם לבלתי תחטאו, ואם	3032
אתם מאמינים בדברים האלו כי אתם אריסי ותעבדו עמי להשיג תכלית הבריאה, אל תזדעזעו ואל תיראו	3033
ואל תפחדו, כי הרם על כל רמים והנישא על כל נישאים הוא ה' אלקיכם, ואין לך מעמד גבוה ונישא מזה,	3034
לנסות אתכם בא האלקים להושיבכם עם איתני העולם, להרים אתכם ולהנחילכם כסא כבוד, כי אתם	3035
מצוקי ארץ אשר שת עליהם תבל, ואז תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו. (הרה"ג זאב צבי הכהן	3036
זצ"ל).	3037
	3038
מאמר תקלד	3039
ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם בא האלהים ובעבור תהיה יראתו על פניכם (כ'	3040
י"ז).	3041
וברמב"ן כתב ועל דעתי הוא נסיון ממש, יאמר הנה רצה האלהים לנסותכם התשמרו מצותיו, וכבר נתקשו	3042
הרבה בענין הנסיון שבכאן, שהרי עדיין לא עמדו בכל נסיון, ולדעתי הענין כפשוטו, כי אמנם תיכף עם	3043
המעמד הזה כבר הכל נשלם, כבר באו בכל מיני נסיונות אשר אך באפשרות, ועתה שמעו נא ותדעו עיקרן	3044
של דברים.	3045
הרמח"ל ז"ל כתב בס' דעת תבונות, הן אמת שהיו יכולים בני אדם להיות זוכים, וזה בהיותם יודעים	3046
ומבינים שכל מה שהוא הפך מן הדרך אשר צוה ה' אינו אלא מכלל סוג הרע, ואם היו עושים כן הנה היה	3047
יחודו ית' מתגלה עליהם מצד עצמם, ונמצאו מקרבים להם הישועה, ולא היה צריך הקב"ה להראותו להם	3048
בדרך קושי הגלות וארכו.	3049
הלא תראו אדה"ר עצמו כך קרה לו, אמנם אדה"ר באמת חכם גדול היה, והיה לו לחקור בחכמתו ע"ז	3050
כראוי, וגם כבר היה יודע אמתו של דבר מצד חכמתו, שכל מה שרואה נגד מה שהודיע לו אינו אלא שקר	3051
מדומה מכלל הרע, והיתה מתחזקת בלבו האמונה הזאת, אז היה נקרא שהשיג היחוד עליון, שהרי כבר	3052
ראה וציירה מחשבתו מה הוא הרע.	3053
אבל אדם הראשון נתפתה בתחילה אחר התאוה והתשוקה שלו, ואז חזר וחשב סברות רעות, והנה אז	3054
הוצרך להראות לו במופת מה שלא רצה להשיג מצד הידיעה, והוא דרך קושי העוה"ז שנגזר עליו, כדי	3055
שסו"ס יבוא לידי האמונה שלא רצה לעמוד בה מתחילה, ולהתברר לו הכל בבת אחת, וכן הוא לבניו	3056
אחריו ג"כ, כי לולי היו רוצים לקבוע ידיעה זאת בנפשותם מצד החכמה היה די ע"כ.	3057
הדעת תבונות לימד לנו בזה יסוד גדול ונורא, הנה תכלית השלמות והבריאה כולה הוא לבטל את הרע מכל	3058
מציאות, להכיר ולידע חזק כי כל כולו אינו אלא שקר מדומה ותכלית התרמית, ואשר על זה התכלית הוא	3059
אשר עשה הקב"ה את כל העוה"ז, כל החושך והצרות כל הנסיונות והקושיים המרובים, כי שמו הקב"ה	3060
לאדם במקום שרבים בו המרחיקים אותו ממנו ית', ונמצא שהוא מושם בתוך המלחמה החזקה פנים	3061
ואחור, ואם יהיה לבן חיל וינצח המלחמה מכל הצדדין הוא יהיה האדם השלם (מס"י פ"א).	3062
והנה לכל העבודה והמשימה הגדולה הזאת, כתב הדעת תבונות כי יכולה היתה להתקיים ע"י חכמה, בין	3063
אדה"ר ובין בניו אחריו היה יחודו ית' מתגלה עליהם מצד עצמם, ולכאורה ענין עצום כזה, אשר כדי	3064
למלאו נצרך לעבור דרך כל הקושיים של שיתא אלפי שנים, איך אפשר לתקנו ע"י חכמה לבד? ואיפה כל	3065
המלחמה החזקה פנים ואחור המוכרחת לזה התקון?	3066
עלינו לומר כי גם חכמה עולם מלא הוא, גם בעולם ההוא שייך לעבור בו את כל המלחמה החזקה היא	3067
מלחמת היצר, ולהתאבק בה ולנצח אותה לא פחות מאותה המלחמה עצמה אשר בעולם המעשה, ע"י כח	3068
הציור שהוא כמו עולם השלמות, אם יצייר האדם במחשבתו בציור כמו חי, ויעביר לפניו עובדא כזאת איך	3069
שהוא מושם בנסיון אשה זרה ר"ל, ובמחשבתו הוא מגביר על עצמו וחודל לעשות כל חטא, הוא הבן חיל	3070
המנצח באמת את יצרו ושכרו אתו כמו המנצח בפועל בעולם המעשה.	3071
אם יצייר האדם במחשבתו בציור כמו חי, איך שעכו"ם כופין אותו לע"ז, ושבאם לאו ישימוהו באש	3072
לישרף, והוא במחשבתו עומד בנסיון ומניח עצמו ליהרג ולא לעבור, הוא הקדוש באמת ושכרו אתו כמו	3073
ממש הנהרג על קדושת שמו ית', ומי יבוא במחיצתו! כל מיני צרות וקושיים, כל מיני הרפתקאות, וכל	3074
מיני נסיונות, שרק אפשריים להיות במציאות בעולם המעשה, כשיעבירם האדם לנגד עיניו ויצטייר בו	3075
תמונה חיה כאילו בצרתם לו צר, הנה כל אותה הפעולה שפועלים הם בעולם המעשה, אותה ממש יפעלו	3076

עליו בעת יציירם במחשבתו, ירגיש ויחוש אותם יכאב וידוה בהם, ויעבור בכל כולם ממש כמו האיש החי בהם בפועל.	3077 3078
ואם יצייר כאילו לוחם עם המתנגד לו, הנהו כאילו עובר במלחמה, וכל מה שהבן חיל מגיע ומתעלה במלחמה בפועל, גם זה המצייר מלחמה במחשבתו, יגיע ויתעלה בהתאבקו במחשבתו על המתנגד אותו כהתאבקות בפועל ממש, הוא סוד הציור הפועל ממש כבעולם המעשה, וזאת היתה כל משימתו של אדה"ר, שהיה יכול והיה צריך להביא כל התקון בחכמתו דרך ציור המחשבה, וכשהחטיא זאת המטרה, אז הוצרך להראות לו במופת מה שלא רצה להשיג מצד הידיעה, והוא דרך קושי העוה"ז שנגזר עליו, כדי שסו"ס יבוא לידי האמונה שלא רצה לעמוד בה מתחילה.	3082 3083 3084
הר"י (שע"ת א' י"א) כותב בעיקר השני עזיבת החטא, כי יעזוב דרכיו הרעים ויגמור בכל לבבו כי לא יוסיף לשוב בדרך הזה עוד, אחרי כן יוסיף בכל יום יראת ה' בנפשו ויתן חתת אלהים בלבבו בכל עת, עד אשר יהיה נכון לבו בטוח בה' כי אם יוסיף יעבור לפניו הייצר כפעם בפעם ורבה עליו תאותו כמשפט הראשון, לא יהיה נפתה לבו עליו ע"כ.	3085 3086 3087 3088
והנה המדובר כאן הוא בענין התשובה, דעיקרו הוא ביטול החטא, ביטול הרע אשר בקרבו, לעקר מכל שורש וענף, ואשר לעבודה זו נצרכה כל המלחמה החזקה של העוה"ז עם כל קשייו ונסיונותיו, ואיך יפעל זאת עם מחשבותיו בלבבו, כי אם יעבור עליו היצר כפעם בפעם לא יהיה נפתה עליו?	3089 3090 3091
מכאן ג"כ רואים כי אמנם כן הוא סוד הענין, כי יכול האדם לעשות כל מלחמת היצר ונסיונותיו גם במחשבתו לבד, אם רק יבוא בהסכמה גמורה, כי יצייר בעצמו כל המצבים הקשים, ויסכים ויחליט לעמוד בכל נסיון, כי אז הוא הבן חיל באמת אשר נצח במלחמה והפיל שונאיו תחתיו, והאיש הזה נכון לבו בטוח בה' כי לא יוסיף לחטוא עוד.	3092 3093 3094 3095
עוד יותר מבואר (שע"ת ב' י') וז"ל, כאשר ישמע מוסר החכמים ויקבל בלבבו כל דברי התוכחות ושלא יגרע דבר מדבריהם, והנה האיש הזה ברגע קטן יצא מאפלה לאור גדול, ומעת אשר קבל כזאת במחשבתו וגמר עליו ככה בלבבו, קנה לנפשו זכות ושכר על כל המצוות והמוסרים, ואשריו כי יצדק נפשו בשעה קלה וכן ארז"ל (מכילתא י"ב), וילכו ויעשו בני ישראל, וכי מיד עשו והלא לא עשו עד י"ד לחודש, אלא כיון שקבלו עליהם לעשות מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו.	3096 3097 3098 3099
הנה האיר לנו הר"י ז"ל לחדש לנו יסוד יותר גדול, כי גם בקבלה כללית באין יודע עוד כל הדברים בפרט, וציור מחשבתו עדיין לא נגע בפרטיות הענינים כי אם בכלל, לקיים עליו להיות עושה ככל אשר יורוהו תופשי התורה מן היום ההוא ומעלה, עכ"ז עלתה בידו התשובה ואשריו כי צדק נפשו בשעה קלה.	3100 3101 3102 3103
כתב הב"ח ריש סימן ס"א בטוש"ע או"ח, על הא דפסק הטור ויקראנה לק"ש ביראה, ונראה דאימה ויראה זו היא באופן זה שיכוין בשעה שהוא קורא שמע, לקבל עליו עול מלכות שמים להיות נהרג על קידוש השם המיוחד, דזהו ובכל נפשך אפילו נוטל את נפשך, ועל זה אמר הכתוב כי עליך הורגנו כל היום, כי אז בכוונה זו יקראנה באימה וביראה ברתת ובזיע.	3104 3105 3106 3107
הנה בציורו את עצמו עובדה של נהרג על קידוש השם, ומקבל עליו ליהרג הרי הוא כאילו ממש נהרג, ומקיים בזה כי עליך הורגנו כל היום, כי זהו ענין היראה להיות במצב עומד לעד חזק וקיים במצותיו ית' בלי כל שינוי, יראה זו קונה אדם ג"כ אם במחשבתו הוא עובר בכל המצבים ובכל מיני הנסיונות, ומוסכם לו במחשבתו כי יעבוד כל נסיון שהוא, והריהו ממש כמי שבקע כל נסיון גם בפועל ממש, והעומד בנסיון הוא הירא באמת, כי עתה יודעים כי ירא אלהים הוא!	3108 3109 3110 3111 3112
עתה מבואר היטב הכתוב אשר עמדנו עליו בראשית דברינו, כי אמנם ודאי שבמתן תורה היה שם לבעבור נסות על כל התורה כולה, במעמד הגדול והנורא הזה באו כל ישראל בברית הקבלה להם ולזרעם אחריהם, במחשבתם העבירו להם קיום כל התורה בכל המצבים וכל הקושיים, ציירו לעצמם כל מיני נסיונות הבאים ומתרחשים בעולם, ובכולם עמדו שלמים וחזקים כצורים, היא היראה שהעלו על פניהם לבלתי יחטאו לעולם, כי כבר באו בכל נסיון ממש כבפועל.	3113 3114 3115 3116 3117
עכשיו מה גדול ונורא סוד לימוד המוסר, כי הוא כולו מיוסד בעבודת הציור, תמיד לחשוב ולבחון עצמו איך יעמוד במצב זה או אחר, לצייר ולבטל במחשבתו כל התיעובים והשיקוצים, והרי ביארנו כאן בארוכה איך שאדם יכול לזכות לכל התכלית עד ביטול הרע, בציוריו במחשבתו כמו בפועל ממש ואשרי המחזיק במוסר. (דעת תורה).	3118 3119 3120 3121 3122
מאמר תקלה	3123
ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם בא האלהים ובעבור תהיה יראתו על פניכם (כ')	3124
י"ז).	3125

איתא בגמ' תניא בעבור תהיה יראתו על פניכם זו בושה, לבלתי תחטאו מלמד שהבושה מביאה לידי יראת	3126
חטא, מכאן אמרו סימן יפה באדם שהוא ביישן, אחרים אומרים כל אדם המתבייש לא במהרה הוא חוטא,	3127
ומי שאין לו בושת פנים בידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני, וברא"ש שם כי משם ירשו הבושת (נדרים	3128
כ' ע"א).	3129
הנה רואים כאן יסוד גדול, יראת שמים הלא זאת מהמדרגות הכי גדולות תכלית כל התורה כולה, וכמ"ש	3130
ועתה ישראל מה ה"א שואל מעמך כי אם ליראה, וע"ז אמרו חז"ל זו בושה, והדבר קצת מתמיה הנה	3131
בושה גם כי מדה טובה היא, אבל איך זה מעמידין אותה בסמוך ליראה, בושה פשוטה שמתבייש על	3132
חסרונותיו, לכאורה איזו דרגה גדולה היא זאת? וגם אמרו כי מי שאין לו בושת פנים בידוע שלא עמדו	3133
אבותיו על הר סיני, ולמה? כי משם ירשו הבושת, עד כדי דרגה גדולה כזאת העמידו את מדת הבושה?	3134
אבל סוד הדבר הוא כי אמנם יראה ובושה אחת הן! ולכל אלה הגיעו במעמד הר סיני! סוד הדבר הוא כי	3135
במעמד הר סיני במצב של פסקה זוהמתן (שבת קמ"ו), מצבו של אדם הראשון קודם החטא, במעמד של	3136
אתה היראת לדעת כי ה' הוא האלהים, פתח להם שבעה רקיעים וראו בחוש שהוא יחיד (רש"י שם),	3137
ומשם יצאו מבוישים! דוקא במצב הכי רם ונשא כשראו כל גדלותו ית', דוקא אז נשאר מבוישים עם	3138
מצבם הם.	3139
הדברים מבהילים על הרעיון, במצב של פסקה זוהמתם הרי לא היה להם עוד כל חטא, כי אם מצב של	3140
חלות חטא לבד, כמו מצבו של אדה"ר קודם החטא, מצב שיתכן להם להיות בחטא, והנה גם עם מצב כזה	3141
כבר די להשאר בבושת פנים, להשאר מבוישים בתכלית מבוישים עם עצמם, מבוישים עם מצב גופם	3142
שעדיין נשאר מחוברים לו, וזהו הענין משם ירשו הבושת, כי אחרי הגיעם לדרגתם בהר סיני משם דייקא	3143
נחלו הבושה לעולם!	3144
אדם היודע את עצמו לא יצא לשוק כשהוא ערום ואפילו שריפה תלהטו, וגם בסכנת נפשות גם אז צעוק	3145
יצעק כי יתנו לו סדין לכסות ערותו, ולא ישכח אף רגע מגופו כי מתבייש להראותו ערום ועריה, בהר סיני	3146
ראו ערות עצמם ראו חולשתם ושפלותם, ואיך לא יתבוששו! והכרה זו ובושת זו קנו בעצמם ובנפשם ולא	3147
יסור מהם לעולם, עד כי מי שאין לו בושת פנים, הוא כמי שיוצא לשוק עירום ועריה ולא יתבושש, בידוע	3148
שלא עמדו אבותיו על הר סיני.	3149
כתב רבינו יונה (שע"ת א' כ"א), העיקר השישי הבושה, כענין שנאמר בושתו וגם נכלמתי כי נשאתי	3150
חרפת נעורי, והמדרגה העליונה בזה שיכלם האדם על עונותיו מלפני השי"ת, וענין ההכלמה ההרגשה	3151
בבושה והשתנת זיו פניו, כמ"ש כסתה כלמה פני ע"כ, הנה דרגות דרגות לבושה עד דרגת השתנות זיו פניו	3152
היא הדרגה העליונה.	3153
אבל גם ראשית חכמה יראת ה' זו הבושה, תיכף עם תחילתו של האדם לא יפסוק מלהתבייש, כי מי יאמר	3154
זכיתי לבבי ועיקר הבושה היא בלב, האדם מתבייש מפני עצמו בראותו כל חסרונותיו אף אם זולתו לא	3155
ידעם כלל, והוא מאמר הנביא בושתו ונכלמתי כי נשאתי חרפת נעורי, הוא הנושאם והוא המתבייש עליהם	3156
ואין זולתו יודע על מה.	3157
הבושה שאנחנו מורגלים בה אינה המדה הקדושה שנחלנו מהר סיני, אנחנו מתביישים בשביל הזולת,	3158
בושה זו אינה מהכרת גודל חולשתינו וסכולותינו, בושה זו היא מתכלית הגאווה, כי מתבייש לעשות שום	3159
דבר פן ואולי יעדר כבודו מזולתו, ופעמים אף יפחד מלפתוח פיו לפני אנשים פן יכשל בכל שהוא ויהיה	3160
סכל בעיני אחרים, הבושה האמיתית היא תכלית הקדושה, עליה אמרו חז"ל (ברכות י"ב:), העושה דבר	3161
ומתבייש ממנו מוחלין לו על כל עונותיו.	3162
בעל הבושה הקדושה מתבייש הוא עם גופו ועם עצמו, מתבייש הוא על חולשותיו ושפלותיו, היא דרגת	3163
הבושה היא דרגת היראה אחת הן, והיא המביאה את האדם לתכליתו, כמ"ש הבושה מביאה לידי יראת	3164
החטא, שהיא דרגה גבוהה עוד יותר מיראת שמים שלא במהרה הוא חוטא. (דעת תורה).	3165
	3166
מאמר תקלו	3167
ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם בא האלהים (כ' י"ז).	3168
הנה לו ישאל אחד מאתנו מה מטרת מעמד הר סיני, מפני מה נעשה כל המעמד הגדול והנשגב הזה, בודאי	3169
תהיה תשובתו כי ירד הקב"ה על הר סיני לתת לעמו תורה ומצוות, זה אמת אבל התורה מגלה לנו פרטים	3170
נוספים, שבעבורם עשה ה' כל ההתגלות הגדולה בהר סיני, ואפשר שדברים אלו הם העיקר.	3171
וראה ברמב"ן שם שהביא דברי הרמב"ם, כי זה אשר ראיתם היה שכשינסה ה' אתכם להודיע ערך	3172
אמונתכם, וישלח לכם נביא שקר שירצה לסתור מה ששמעתם, לא תמעד אשוריתם לעולם מדרך האמת	3173
כי כבר ראיתם האמת בעיניכם, ואם כן יאמר בעבור שיוכל לנסות אתכם לעתיד בא האלקים עתה, כדי	3174
שתהיו עומדים לו בכל נסיון.	3175

נמצינו למדין בדברי הרמב"ם תכלית נוספת במעמד הר סיני, ותחילה עלינו לראות ולהבין בדברי הרמב"ם	3176
יסוד גדול, שהנסינות הכרחים הם לאדם, וכלשונו לכשינסה ה' אלקים אתכם להודיע ערך אמונתכם,	3177
שהנסיין הכרחי לדעת ערך אמונת האדם, ומבלעדי הנסינות אין אפשרות לברר ולהוכיח מהי מדת	3178
אמונתו, וכמ"ש הרמח"ל בריש ספרו (מסילת ישרים א'), כללו של דבר האדם לא נברא אלא לקיים	3179
מצוות ולעמוד בנסיון.	3180
העמידה בנסינות הכרחית לבנין האדם, ותחילת בנינו של עם ישראל היה ע"י הנסינות, עשרה נסינות	3181
נתנסה אברהם אבינו ועמד בכולם, כיון שעמד אברהם אבינו בנסינות נוצר כלל ישראל, יסוד זה אינו	3182
ידוע לנו כלל, בעת שקורה לנו עיכובים וביטולים המונעים מאתנו עבודתנו הרוחנית, איננו מבינים פשר	3183
הדבר, כי הכל נסינות עבורנו לדעת מה באמת מצבנו הרוחני, לו היינו מודעים לכך נקל היה לנו להתגבר	3184
ע"ז בידוענו שזו מטרת הבריאה, ומפורש בכתוב ה' צדיק יבחן.	3185
וע"ז נתן הקב"ה מעמד הר סיני והראה לנו אמונה חושית, כדי שנוכל להתגבר על הנסינות שיהיה לנו	3186
בעת שיבוא נביא שקר להטעותנו מדרך האמת, וע"י שנזכור מעמד הר סיני נוכל להתמודד עם הנסינות	3187
הללו, וכן איתא בקרא שכל מהלך ישראל במדבר ארבעים שנה היה בעבור זה, וזכרת את כל הדרך אשר	3188
הולכת ה' אלוך זה ארבעים שנה, למען ענתך לנסותך לדעת את אשר בלבבך התשמור מצותיו אם לא	3189
(דברים ח').	3190
ומכיון שנתבאר שמעמד הר סיני ניתן לנו כדי שנוכל לעמוד בנסיון, חייבים אנו לידע עד היכן מגיע כוחו	3191
של נסיון, ובאיזה נסינות מחויבים אנו להתמודד ולהתגבר עליהם, שבעבורם ניתן לנו מעמד הר סיני,	3192
והראה לנו זאת הקב"ה מיד לאחר מתן תורה, בחטא העגל שהיה נסיון קשה מאוד לעמוד בו.	3193
ובאמת כאשר מתבוננים היטב בפרשה ובדברי חז"ל, רואים שטועים אנו בהבנת חטא העגל, וראה ברש"י	3194
שתחילת החטא נבע מטעות בני ישראל בחשבון ירידת משרע"ה מן ההר, שסבורים היו שאותו היום	3195
שעלה משה מן החשבון, וע"כ חשבו שירד משה בי"ז בתמוז, ובאמת יום זה לא היה מן החשבון ולכן ירד	3196
משה רק ביום שלאחריו, ובאותו יום בא השטן וערבב את העולם, והראה חשך ואפילה וערבוביא לומר	3197
מת משה, והראם כמין דמות משה שנושאים אותו ברקיע השמים.	3198
נצייר זאת לעצמנו שאנו נמצאים במצב שבו עומדים מליוני אנשים במדבר מקום נחש שרף ועקרב שאין	3199
בו מים, ופתאום אבד המנהיג המוליכם באותו מדבר, ומתרחשת ערבוביא וחושך בעולם ורואים דמותו	3200
מוטלת בארון, הרי בודאי שיתעורר לנו ספקות וחששות, ובאותו מצב של יאוש וספקות, באים הערב רב	3201
שהיו רבים מאוד ומבקשים מנהיג חדש במקומו של משה רבינו ע"ה.	3202
ומובא במפרשים [רמב"ן אבן עזרא כוזרי], שהעגל לא היה עבודה זרה, אלא הם כוונו לקבל השפעה מן	3203
השמים ע"י אמצעי של עגל כנגד דמות שור שבמרכבה, ואף כל זה היה רק רצון הערב רב, ואילו כלל	3204
ישראל רק לא מיחו, וכל חטאתם היתה שהרי נצטוו לא לעשות כל תמונה, ולאחר עשותם העגל ראו שיש	3205
בו רוח חיים וכדאיתא וירא אהרן ראה שיש בו רוח חיים והצליח מעשה שטן.	3206
ועל חטא זה פגם דק מן הדק במצב קשה כ"כ של נסינות, נענשו בני ישראל ונגרם חרון אף לדורות, כי	3207
לאחר מעמד הר סיני צריכה אמונתנו להיות מוצקה כל כך ששום נסיון, ואפילו ראיית עגל חי היוצא	3208
מהכבשן מרקד, לא תעורר אפילו איזה תנועה קלה של הרהור וספק כלל, וכ"ז מלמדנו לידע ולהבין עד	3209
היכן מגיע הנסיון, וכמה מחויבים אנו לעמוד ולהתחזק כנגד הנסינות.	3210
וגם רשע ליום רעה, אף ממעשי הרשעים וחטאתם צריך לצאת כבוד שמים, נכון חטא העגל חטאו בני	3211
ישראל ונענשו עבור זה, אולם מחטא העגל יוצא כבוד שמים, המגלה לנו ומלמדנו עד היכן נסינות האדם,	3212
כי הקב"ה כל יכול ואין בפניו שום מניעה, ולכן יכול לעשות השי"ת מחטא שנענשים עליו, מעשה שיצא	3213
ממנו כבוד שמים.	3214
ויצעק אל ה' ויורהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו (שמות ט"ו),	3215
וכתב הרמב"ן ורבותינו אמרו שהיה העץ מר והוא נס בתוך נס כענין המלח שנתן אלישע במים, ושוב	3216
מצאתי בילמדנו, שהורהו ולמדהו דרכו של הקב"ה שהוא ממתיק המר במר, הכוונה בגשמיות עולם הזה,	3217
שהקב"ה ממתיק ומרפא את המר במר וממכה עצמה מתקן רטיה.	3218
אף ברוחניות הנהגת השי"ת ממתיק מר במר, ומהחטא עצמו יוצא כבוד שמים, שעל ידי חטא העגל הורנו	3219
הקב"ה ללמוד מהותו של נסיון, ואף כשיבוא נביא השקר ונתן אליך אות או מופת, לא תשמע אל דברי	3220
הנביא ההוא, כי מנסה ה' אלוך אתכם לדעת הישכם אוהבים את ה' אלוך בכל לבבכם (דברים	3221
י"ג), וכ"ז נלמד מחטא העגל, וזו היתה תביעת הקב"ה לאחר מעמד הר סיני.	3222
יום הכפורים הוא יום סליחה וכפרה, וכל אפשרות קיום כלל ישראל רק מכח יום הכפורים, ויוהכ"פ נקבע	3223
כיום סליחה מכח חטא העגל שבו כיפר הקב"ה על עון חטא העגל, נמצא דחטא העגל היה סיבה	3224
להיווצרותו של יום הכפורים, והיינו נמי על דרך זה שהוא ממתיק מר במר וממכה עצמה מתקן רטיה.	3225

מחטא העגל נוצרו ענינים גדולים וחשובים, וכל בחירתם של שבט לוי נעשה מכח חטא העגל בזה שאמרו	3226
מי לה' אלי, לו נדע ונבין היטב יסוד זה, נלמד ממנו דעה לשנות את כל מהלך וארחות חיינו, שהרי הסיבה	3227
לחטאת בני אדם מפני שסבורים כי בידם לעבור על רצון ה' ולעשות כפי רצונם ומחשבתם, ולכן	3228
מחובתינו לשנן היטב ולהבין, שלעולם אין אפשרות לעבור רצון ה', וכל שעלתה בדעתו יתברך מוכרח	3229
להתקיים.	3230
אף החטאים נמי ברצון ה' נעשים, ורק הרשע יענש עבור חטאתו אבל באמת לא שינה כלל ולא עבר על	3231
רצונו, והיינו דנאמר בקרא עושה עושר ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו ואחריתו יהיה נבל (ירמיה י"ז), אין	3232
שום אפשרות לשנות רצונו יתברך, ואף שדומה בעיניו שמרויה ומתעשר מכל מקום רצונו יתברך לא	3233
ישתנה, ורק הרשע יענש עבור חטאתו שסבר שיש בידו כח ואפשרות לעבור על רצונו יתברך.	3234
(אור יחזקאל ח"ה).	3235
	3236
מאמר תקלז	3237
ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם בא האלהים (כ' י"ז).	3238
וביאר הרמב"ן לבעבור הרגילכם באמונה בא האלוקים, שכיון שהראה לכם גילוי השכינה, נכנסה אמונתו	3239
בלבבכם לדבקה בו ולא תפרד נפשכם ממנה לעולם, הרי כי נצטוונו בזכירת מעמד הר סיני משום	3240
אמונתו, אמנם צריכים ביאור, מדוע לבסס אמונתנו על ידי מעמד הר סיני ולא ע"י החקירה השכלית,	3241
שהיא היתה נחלת אמונת אבותינו.	3242
האבות הקדושים אברהם אבינו ראש המאמינים, יצחק אבינו ויעקב אבינו, הגיע כל אחד מהם בכח עצמו	3243
למעלת האמונה, בכוחות נפשם עמדו האבות על החקירה השכלית עד שבאו לכלל האמונה, אותה הודיעו	3244
ופירסמו בקרב כל הארץ, ולזאת מצינו שנתייחד שמו יתברך על כל אחד מהם בנפרד, וזהו שאומרים	3245
אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב (מד"ר וישב).	3246
אמונה זו באה מכח החקירה השכלית אשר היתה נחלת אבותינו, נשתרשה בבניהם אחריהם והיתה להם	3247
למשען בהיותם בארץ לא להם, וכן כשירדו בני ישראל מצרימה, הורידו בידם מגילות שהיו משתעשעין	3248
בהם משבת לשבת שהקב"ה גואלם (ילקוט רמז קע"ו), וכך נשמרה אמונת אבות העולם האמונה השכלית	3249
בלבבות הבנים, עד שהעיד עליהם הבורא כי מאמינים בני מאמינים הם, אמונה שנחקקה בליבותם לעולם,	3250
אם כן צריכים אנו להבין מהו המיוחד שבחיוב אמונתנו מכח זכירת מעמד מתן תורה.	3251
אלא רצה הקב"ה כי כלל ישראל ישיגו את האמונה ע"י גילוי הנבואה שהיא הראיה האמיתית ביותר,	3252
בבירור החזק ביותר והמורגשת במדת האפשרות הגדולה בלא שום ספק כלל, כמבואר ענין הנבואה בדרך	3253
ה' להרמח"ל (ג' פ"ג) וזה לשונו, הנה חקק הבורא ית"ש בטבעו של האדם שיהיה מתלמד, מבין ומשכיל	3254
בהשקיפו על הנמצאים ובחינותיהם, וממה שמתגלה לפניו יתבונן וידרוש את שאינו מתגלה.	3255
וזהו דרך ההשכלה הטבעית, אמנם עוד גזר שתמצא לו השכלה מעולה מזו מאוד והיא ההשכלה הנשפעת,	3256
והיינו שיושפע לו שפע ממנו ית"ש, וענין זה נקרא רוח הקודש, אמנם למעלה מכל זה יש מעלה אחרת	3257
והיא הנבואה, וענינה שגייע האדם ויתקשר בבורא ית"ש ויתדבק בו דבקות ממש, באופן שירגיש	3258
ההתדבקות וישיג מה שהוא מתדבק בו.	3259
לפיכך גזר הבורא ית' כי מעמד הר סיני ישמש כיסוד האמונה, באשר במעמד זה זכה כלל ישראל להכיר	3260
את בוראו בגילוי הנבואה, גילוי אשר נקבע בנפשם לעד ולעולמי עולמים וכמ"ש הרמב"ן הנה אנכי בא	3261
אליך בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם (שמות י"ט), ר"ל בעבור ישמע דבר ה' ויהיו	3262
הם עצמם נביאים בדברי לא כאמונה מפי אחרים, וגם בך יאמינו לנצח בכל הדורות.	3263
וכן מבואר ברמב"ן (דברים ד' ט'), תועלת מצות זכירת מעמד הר סיני גדולה מאוד, שאם היו דברי תורה	3264
באים אלינו מפי משה בלבד, אם יקום בקרבנו נביא שיצוה ההפך אין בידינו להכחישו, אבל עתה שבעינינו	3265
ראינו א"כ יודעים אנו בשקריותו ע"כ, ומזה הטעם אמרו חכמים המסתפק בנבואה לא עמדו רגלי אבותיו	3266
על הר סיני, בהיות כי בזה המעמד זכו כל קהל ישראל למראה הנבואה ולגילוי אמיתותו יתברך, אשר אינו	3267
מותיר מקום להסתפק, ולכך המסתפק בנבואה יורה כי אין לו שייכות לאותו מחזה הנבואה לו זכו אבותינו	3268
בהר סיני.	3269
וכבר נתבאר ענין זה בארוכה בדברי הרמב"ם פ"ח מיסודי התורה, בסיבת חיובנו להאמין לנבואת מרע"ה,	3270
משה רבינו לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה, שהאמין על פי האותות יש בלבו דופי, שאפשר	3271
שיעשה האות בלט וכישוף, אלא כל האותות שעשה משה במדבר לפי הצורך עשאה, כך מרע"ה כל	3272
ישראל עדים לו אחר מעמד הר סיני ואינו צריך לעשות להם אות.	3273
וזהו שא"ל הקב"ה בתחלת נבואתו בעת שנתן לו האותות לעשותן במצרים, וא"ל ושמעו לקולך, ידע	3274
מרע"ה שהאמין על פי האותות יש בלבבו דופי, והיה נשמט מלילך ואמר והן לא יאמינו לי, עד שהודיעו	3275

הקב"ה שאלו האותות אינן אלא עד שיצאו ממצרים, ואחר שיצאו ויעמדו על ההר הזה יסתלק הרהור שמהרהרין אחריו.	3276
לפיכך אם עמד הנביא ועשה אותות ומופתים להכחיש נבואתו של משה רבינו אין שומעין לו, ואנו יודעין שאותן האותות כשוף הן, לפי שנבואת מרע"ה אינה על האותות, כדי שנעריך אותות זה לאותות זה, אלא בעינינו ראינוה ובאזנינו שמענוה כמו ששמע הוא, הא למה"ד לעדים שהעידו לאדם על דבר שראה בעיניו שאינו כמו שראה, שאינו שומע להן אלא יודע בודאי שהן עדי שקר.	3277
הוא שנתבאר כי במופת שיעשה נביא שקר מול מופת נביא אמת, יתגנב לבבנו איזהו צל של ספק ואף הרהור בעלמא, אבל הראיה של ממש במראות הנבואה לא תותיר אחריה מקום כלשהו להרהר ולחשוב אולי, ולזאת נקבע מעמד הר סיני כעמוד אמונתנו, באשר שם ראו עינינו ושמעו אזנינו הוד קולו יתברך מתוך הענן ודברות קדשו מלהבות אש.	3278
לראיה זו זוכה כל יהודי עד סוף כל הדורות, וכל האמת הזו אשר היתה נחלת העומדים בתחתית ההר, שוכנת בלבו של כל אשר בשם ישראל יכונה, אלא שצריך להגיע אל אמת זו ע"י זכרון המעמד, ומסירת הקבלה הנמשכת כראיית העין, ועל זה באה האזהרה השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך, והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' א' בחורב.	3279
אמנם אף הרמב"ם שלא מנה במנין המצוות שלו מצוה זו של זכירת מעמד הר סיני, הרחיב לבאר כי מעמד הר סיני מתיחד ביותר, בהיותו אבן השתיה שעליו מושתתים יסודות ועיקרי אמונתנו, וכך אנו קוראים בדבריו כפי שכתב באגרת תימן, כמו כן זכרו מעמד הר סיני שציוונו הקב"ה לזכרו תמיד, וגם הזהירונו מלשכוח אותו וצונו ללמד אותו לבנינו, כדי שיגדלו על תלמודו, ותספרו בתוך קהל ועדה גדולתו והידורו, שהוא עמוד שהאמונה סובבת עליו, והטענה המביאה לידי אמת.	3280
ודעו שהדבר הגדול הזה שנראה במציאות, שהעיד עליו מבחר כל העדים שלא היה כמוהו, וכן לא יהיה אחריו כמוהו, והוא שתשמע אומה אחת בכללה דבור הקב"ה, ושתראה כבודו עין בעין, ודבר זה היה שתתחזק האמונה חיזוק שלא ישנהו משנה, ויגיע לנו על ידו האמת כדי להעמיד רגלינו לבל ימעדו אשורינו.	3281
ויש בידי האדם להגיע לידי קבלה זו של מעמד הר סיני גם בדורנו אנו, שכן מדור דור נמסר לנו את אשר מסרו הדור ההוא, אשר חיו את המעמד הנורא והנשגב הזה, אך כדי שיכנסו הדברים ללבנו חייבים אנו ליתן מחשבה והתבוננות, ואז יהיו עינינו ולבנו שם כל הימים ותגבר כח אמונתנו (שערי ציון).	3282
	3283
	3284
	3285
	3286
	3287
	3288
	3289
	3290
	3291
	3292
	3293
	3294
	3295
	3296
	3297
	3298
	3299
	3300
	3301
	3302
	3303
מאמר תקלה	3303
אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם בא האלהים ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו (שמות כ' י"ז).	3304
הרמב"ן מביא דברי הרמב"ם וז"ל, והרב אמר במורה הנבוכים, כי אמר להם אל תיראו, כי זה אשר ראיתם היה שכשינסה ה"א אתכם להודיע ערך אמונתכם וישלח לכם נביא שקר שירצה לסתור מה ששמעתם, לא תמעד אשוריתכם לעולם מדרך האמת, כי כבר ראיתם האמת בעיניכם, ואם כן יאמר בעבור שיוכל לנסות אתכם לעתיד בא האלקים עתה כדי שתהיו עומדים לו בכל נסיון ע"כ.	3305
רואים מכאן חידוש נורא, תמיד מבינים כי צורך האור הוא האור לעצמו, למען יהיה אור וזה הכל, וכל החושך כל צרכו הוא רק למען האור, שע"י החושך נכיר טובת האור כענין (קהלת ב'), כיתרון האור מן החושך — על ידי החושך, אבל עכשיו אנו שומעים להיפך, כל העיקר הנהו החושך, וצרכו של האור למען החושך, כי לולא האור לא היתה כל אפשרות לעבור דרך עביות החושך, והודות לאור עוברים כל מחשכים.	3306
העיקר הוא הלילה והיום טפל לו, בריאת היום למען הלילה, לולא קדם האור לולא ראינו הכל בהיר, לא היינו יכולים בשום אופן לשום לדרך פעמינו באופל הלילה, כל מעמד הר סיני כל האורות הגדולים והנוראים שנתגלו אז, היו כאמצעיים למטרה להתכלית, הוא החושך שיבוא אחרי כן לבעבור נסות! איתא בגמ' על הכתוב (קהלת ט'), עיר קטנה ואנשים בה מעט, עיר קטנה זה הגוף, ואנשים בה מעט אלו אברים, ובא אליה מלך גדול וסיבב אותה זה יצר הרע, ומצא בה איש מסכן וחכם ומלט את העיר בחכמתו זה יצר טוב, ואדם לא זכר את האיש המסכן ההוא, דבשעת יצר הרע לית דמידכר ליה ליצר טוב ע"כ (נדרים ל"ב ע"ב).	3307
	3308
	3309
	3310
	3311
	3312
	3313
	3314
	3315
	3316
	3317
	3318
	3319
	3320
	3321
	3322
	3323
	3324
	3325

את המסכן ההוא, עכשיו תובעים אותו על לא זכר את הזמן הבהיר, הזמן הקודם עת ראה והבין וידע הכל	3326
על מתכונתו, ומה כאן נשתנה לך? במה אתה נבוך ונכשל?	3327
אדם המושם בחושך אין עליו כל כך טענה על שלא מתפרץ ועולה, על שלא משיג דרך נכון ומסודר בכל	3328
מבוכותיו, סוף כל סוף הלא בחושך הוא והחושך כל כך חזק, חושב הוא על עמוד שהוא אדם ועל אדם	3329
שהוא עמוד, סובר הוא שכן האמת לאמיתו ללא כל פירכות ואיך ימלט? ולולא חסדי ה' המרובים המאיר	3330
לאדם מפעם לפעם באיזו הארה שהיא, לולא הארה העילאית הקודמת, היה אדם ח"ו אוכד בחשכו, בעצמו	3331
אין לו כל אפשרות להצליח לבקוע אור.	3332
התביעה היא רק ולא זכר את המסכן ההוא! הלא פעם היה לך אור, הלא הראו לך הכל על הסדר הנכון,	3333
ולמה אינך משתמש ומנצל את ההארה הקודמת, לעבור בה כל דרכי החושך הבאים, הלא זאת ורק זאת	3334
היתה כל מטרת האור שזכית לו מקודם, והיה לו זכרו למשיב נפש לכוון על נכון פעמיו, ולבסוף יסוד זה	3335
אתה שוכח, ואדם לא זכר את המסכן ההוא! ומה תקות אנוש?	3336
זה אשר כתב הרמח"ל ז"ל (דעת תבונות), כי אדה"ר חכם גדול היה, והיה לו לחקור בחכמתו ע"ז כראוי,	3337
וגם כבר היה יודע אמתתו של דבר מצד חכמתו, שכל מה שרואה נגד אינו אלא שקר מדומה, ואם היה	3338
עומד באמונתו ולא היה מתפתה אחר יצה"ר עי"ש, הנה כי זה עיקר הטענה על אדה"ר, הלא מקודם ידע	3339
אמתתו של דבר מצד החכמה, אחר כך נתאפלו לו הדברים, וחכמתו לא ידעה אמתתו של דבר מצד גודל	3340
האפילה שמוטל בה על ידי היצה"ר, אולם לו היה עומד באמונתו הקודמת, כי אז היה די בזה לבטל כל	3341
הרע, אבל הוא לא זכר, לא עמד על אמונתו הקודמת ועל כן נפל בפחת.	3342
הוא סוד הענין של מתן תורה, אשר רק הודות לזה בכוחו של הכלל ישראל לסבול כל הצרות והיסורים	3343
בתוככי החושך, כי אחרי שפעם ידעו האמת על בוריו, אחרי אתה הראית לדעת כי נפתחו להם שבעה	3344
רקיעים, וידעו כי ה' הוא הא' ואין עוד מלבדו, הנה הם עומדים באמונתם כי מקודם היה אור, ואחר כן	3345
שקעה החמה ועוד תזרח, וכל החושך הנהו רק לזמן עובר, ובקרני האור הקודמים אנו תמיד אוהזים והיא	3346
קיומנו ודאי.	3347
והוא ענין כל הזכירות הנאמרים בתורה, כזכירת יציאת מצרים זכירת השבת ועוד, להתאחז בהאורות	3348
הקודמים שזכינו להם, ומזה לימוד כללי עד כמה צריך האדם לייקר רגע אור שזכה לו פעם בחייו, אותו	3349
האור צריך לשמש לעבור בו כל חשכות המזדמנים לאדם למרבה, יזכור וידע כי ברגע האור הלא אמנם	3350
הכל היה בהיר לפניו בתכלית הסדר, ועכשיו הנה רק החושך הוא שכסהו נתון בו רק לרגע ולנסיון,	3351
והאמת הקודם שהשיג בהזמנים הבהירים שלו ישמרם לזכרם תמיד, כי אם באמונתו יעמוד כי אז יצליח	3352
וחיה.	3353
היא הנהגתו הקדושה של הקב"ה, יוצר אור ובורא חושך, מקודם הוא נותן את האור, ואחר כך הוא מוריד	3354
חושך, וברחמי המרובים לבל ידח ממנו נדח ה' לא עזבנו כליל בחושך, כולו חושך לא מניח לעולם, כי	3355
מכולו חושך איך אדם יתעלה ואיך יפלט? כי על כן מקדים הוא רחמים לרוגז, מקדים את האור את	3356
להשתמש בכל האפילה, וכשהאפילה מתגברת משכין שוב אור יותר גדול, ושוב לכסות העולם ביותר	3357
חושך וכן חוזר חלילה.	3358
הוא הטעם ששלח הקב"ה בגוף עכור וחשוך כזה את האור הכי גדול, אור הנשמה חשובה וגבוהה? כי	3359
לולא זה האור היו נטבעים באפילה, ועם אור כזה ובעמל גדול ויגיעה רבה הלואי ויעפיל ויעבור, כי לעבור	3360
דרכי החושך לא בנקל הוא, היא תפלתנו ואל תביאנו לידי נסיון, ואין הקב"ה מנסה אלא הצדיקים כי דוקא	3361
צדיקים יטפסו ויעלו.	3362
וזה ג"כ ענין גזירת הכתוב של וירא אלקים את האור כי טוב, הנה הוא טוב רק מפני שבהאור ישתמשו	3363
לעבור דרך החושך, כי רק הודות להאור הקודם חיים בחושך, חלקי ה' אמרה נפשי, במה שהשכין בקרבי	3364
זה האור חלק ה' ממעל, בזה חיתה נפשי בכל החושך והוא אמנם התכלית, כי טוב לגבר כי ישא עול	3365
בנעוריו (איכה ג').	3366
לפעמים מגיעים לי מכתבים מאלה אשר מכבר יצאו משיבה, לי ברור כי אחרי הפרדם מכתלי הישיבה זה	3367
זמן רב, כבר אבדו אותו הרגש החם והטעם הגדול מחיי הישיבה ומחיי התורה ששכנו בהם מקודם, ועכ"ז	3368
כותבים לי כי עוד זוכרים כי פעם בחייהם עת היותם בכותלי הישיבה, וכי אז היה להם טעם חיים בתורה	3369
טעם חיים בתפילה.	3370
זכירה זו נותנת להם גם עכשיו חיות ברוחם, וזה אשר מקשר את כולם אל הישיבה, אין הדברים מליצות	3371
זה אמת לאמיתו מרחוק נראה ה', מרחוק הם זוכרים ביותר את הישיבה, יודעים עתה נכון כי מקודם	3372
הרגישו בכל הדברים טעם של חיים, יודעים כי מקודם היה אור להם וזה אשר נושא אותם היום, זיוו האור	3373
הקודם מחיה אותם ומקיימם! (דעת תורה).	3374
	3375

מאמר תקלט	3376
ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם בא האלהים (כ' י"ז).	3377
עולמנו הוא עולם הערכים, אין לך דבר בעולם שאין לו ערך, ערך הוא ענין מוגדר המתבטא במחירו של הדבר, כל אומן וכל סוחר מקבל כסף תמורת סחורתו, גם למלאכתו של האדם יש ערך המתבטא בשכר שמשלמים עבורה, בודאי גם לרוחניות וקדושה יש ערך, אך אי אפשר לבטאו בתשלום כספי, במה מתבטא הערך? בכבוד שרוחשים לו.	3378 3379 3380 3381
כבוד הוא היצירה של הנהגה מכובדת שכמעט אינה נתפסת בחיובים ואיסורים, ובכל זאת החומרה שלה ברורה, כי האוכל בשוק דומה לכלב ופסול לעדות מפני שאינו מקפיד על כבוד עצמו (קדושין מ:), האוכל בשוק אינו עובר על שום איסור, אבל אין לו עדינות הנפש וזהו פסול ממש, הרי עדינות נפשית יוצרת הנהגה של נכבדות, ומהו מקור עדינות זאת? הרי אומר ידיעת האדם שמקנן בקרבו צלם אלקים קדוש, שהבורא נפח באפו נשמת חיים וחכמת לב וטובת שכל, להכירו וליראה מפניו ולמשול בגוף ובכל תולדותיו, ידיעה והכרה זאת מעוררת עדינות בנפש.	3382 3383 3384 3385 3386 3387
חז"ל אומרים כי העוסק בתורה הרי זה מתעלה, שנא' וממתנה נחליאל ומנחליאל במות (אבות ב'), נחזי אנן מהו מקום ההתעלות הזאת? השכל מתחדד ידיעותיו מתרחבות, אך אם אינו משתנה בכל התנהגותו בעקבות תורתו עדיין אין זו התעלות, ועל כגון זה כתב החסיד יעב"ץ, שראינו אדם גדול בתורה שבאמת אינו חכם אלא יודע תורה (אבות ג' כ"א), אם כן איה מקום ההתעלות באדם?	3388 3389 3390 3391
הנראה בזה בע"ה כי מקום זה היא עדינות הנפש, אם העוסק בתורה מתעלה באמת, כל הנהגתו מבטאת עדינות ואצילות רוח וזה פשוט, הבורא ית' הוא דק על דק עד אין נבדק, וכל ענינה של תוה"ק היא דקות, הררים תלויים בחוט השערה, ולכן הקרוב באמת לבורא ולתורה מתעלה בהרגשה דקה בכל עניניו, והיא יוצרת הנהגה של נכבדות, מי שאין לו עדינות נפש אין לו הכלי שבו יוכל לקבל אמיתת התורה, הוא מופקע ח"ו מעליה אף שיוכל להיות יודע תורה.	3392 3393 3394 3395 3396
אמרו שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לר"ע, וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, והיה העולם שמם עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם, והם העמידו תורה, תנא כולם מתו מפסח ועד עצרת (יבמות ס"ב:), ישיבה של עשרים וארבע אלף תלמידים נחרבה מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, כבוד היא המידה של עדינות בנפש, המכובד מכבד גם אחרים, אם אין עדינות אין גם עליה של אמת, קטנות היתה בתלמידים אלה ובקטנות נשארן, אף שרבים היה ר' עקיבא הגדול שבגדולים!	3397 3398 3399 3400 3401
אסון זה אירע מפסח ועד עצרת, כשהחז"ל קבעו זאת במפורש כוונתם לרמז שהזמן גרם, ההארה שהאירה לישראל בעת יציאת מצרים ובעת מתן תורה חוזרת על עצמה מדי שנה בשנה, כל מה שאירע אז מתעורר תמיד שוב באותו פרק זמן, בחצות לילה של יציאת מצרים נתגלה הצלם הקדוש של האדם מישראל בכל שיעור קומתו, למחרת נעלם גילוי זה וחזרו לקטנות הקודמת, אף כיון שטעמו כבר את טעם הגדלות של הצלם הקדוש בשלמותו, התאמצו בעבודתם לזכות אליו שוב.	3402 3403 3404 3405 3406
הרש"ז מקלם נ"ע כתב, כי בימים אלה קנו כל יום אחת מהמעלות שהתורה נקנית בהן, ביום המ"ח השלימו את קנין כל מ"ח המעלות, וביום המ"ט עשו חזרה על כולן ביחד, ובזה זכו שוב לגילוי הצלם הקדוש ביום החמשים, וכך ניגשו לקבלת התורה, ובזה נתעלו עוד בתוספת מעלה עצומה.	3407 3408 3409
סדר זה חוזר על עצמו מדי שנה בשנה, הזוכה לבילל הסדר לראות עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, מאירה גם לו הארה מעין זו שהאירה לכלל ישראל בחצות לילה של יצי"מ והיא נעלמת אחר כך, שבעת השבועות של ספירת העומר הם זמן העבודה להגיע שוב אל הארה זו, והמתאמץ בזה בעבודתו בשבועות אלה, זוכה אליה שוב לקראת מתן תורתנו.	3410 3411 3412 3413
כל זה הוא באדם מישראל שיש לו חוש בגדלות אמיתית ומשתדל להתרומם מעל הקטנות שלו, אך אדם שאין לו לא השגה ולא חפץ בגדלות וכולו אומר קטנות, הוא משולל ח"ו מההליכה לקראת מתן תורה, במובן זה הרי הזמן שבין פסח ועצרת הוא זמן של דין, מתאמצים או לא מתאמצים להגיע לשיעור הקומה האמיתי של אדם מישראל?	3414 3415 3416 3417
תלמידי ר"ע לא נהגו כבוד זה לזה, זהו הסימן המובהק לקטנות חוסר עדינות וחוסר חשיבות, מי שאינו מכבד מופקע הוא גם מנכבדות וחשיבות על עצמו, בזה נחרץ משפטם של כל עשרים וארבע אלף למות, ודוקא בזמן זה בין פסח לעצרת, הרגשה בדקות וכיסופין לרוממות זוהי המשמעות של כבוד, ודוקא בזה יש לגשת לקבלת התורה, על הדקות שבתורה כבר רמזנו לעיל, שהיא מציאות של הררים התלויים בחוט השערה, וזאת היא ההערה שבתורה המביאה לידי זהירות, אך היכן מצינו שהתורה מביאה גם לידי רוממות?	3418 3419 3420 3421 3422 3423
בוא וראה דברי רש"י לפני עשרת הדברות ואחריהן, לפני ההתגלות הקדים הקב"ה לומר לישראל ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש (יתרו רביעי), וכתב רש"י כהנים שרים כמה דאת אמר ובני דוד כהנים	3424 3425

היו, ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם בא האלקים, רש"י לבעבור נסות אתכם לגדל	3426
אתכם בעולם, שיצא לכם שם באומות שהוא בכבודו נגלה עליכם, נסות לשון הרמה וגדולה כמו הרימו נס	3427
ארים נס, וכנס על הגבעה שהוא זקוף.	3428
ברורה דעתו של רש"י שכל יחיד ויחיד יהיה גדול בבחינת שר בעולם, והקב"ה בא לגדל ולרומם את הכלל	3429
ישראל, רוממות זאת היא שיעור קומה עילאי, וכן היה שזכו לחרות מהאומות וממלאך המות, אלא שחטאו	3430
בעגל ואיבדו שיעור קומתם זה.	3431
מעין רוממות זו נמצא גם היום בתורה, הניגש אליה גם הוא מתרומם בלי גבול, אין לך בן חורין אלא מי	3432
שעוסק בתורה, וכל העוסק בתורה הרי זה מתעלה, העבודה בזה להיות מכובד בעצמו ולכבד את התורה,	3433
סלסלה ותרוממך תכבדך כי תחבקנה (משלי ד'), סלסול הוא בכל מיני הידור וכבוד הן במחשבה הן	3434
במעשה, אין לך פחיתות כבוד התורה גדול מזה שיכול לעסוק בתורה ואינו עוסק, לכן יש לחזק את	3435
הלימוד ביותר בימים אלה שבין פסח ושבעות. (עלי שור ח"ב).	3436
	3437
מאמר תקמ	3438
ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו (כ'	3439
י"ז).	3440
תניא ובעבור תהיה יראתו על פניכם זו בושה, לבלתי תחטאו מלמד שהבושה מביאה לידי יראת חטא, מיכן	3441
אמרו סימן יפה באדם שהוא ביישן, אחרים אומרים כל אדם המתבייש לא במהרה הוא חוטא, ומי שאין לו	3442
בושת פנים בידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני (נדרים כ'), ובפי' הרא"ש שם, שלא עמדו אבותיו על	3443
הר סיני משם ירשו הבושת, ולכאורה זה תמוה, יראת שמים הלא זאת תכלית התורה כולה, וכמ"ש ועתה	3444
ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה, ובושה הלא זאת מהדברים הקטנים, איזו תכונה באדם	3445
ששייך רק לגוף, ומעתה איך אומרים כי יראה רמת הדרגות זו הבושה?	3446
רואים אנו מזה כי סוד הגוף נורא מאוד, עד כי יראה אינה בלי גוף, יראתו על פניכם זו הבושה, רצה לומר	3447
שבאם יש נגיעה של היראה עם הגוף, אם מהלך היראה הוא עד הבושה, זאת היא היראה באמת, ובאם לאו	3448
אם היראה אינה באה עד הבושה, אם היראה אינה נוגעת אל הגוף, יראה כזאת אינה ולא כלום! כי זהו סוד	3449
הגוף שבלעדו אין כל!	3450
והנה חשבנו כי דברינו הינם מן החידושים אשר יראנו לאומרים בפומבי, והנה מצאנו כדברינו בזה	3451
מביאו הרמח"ל ז"ל בהקדמה לס' אדיר במרום וז"ל, הנה בזהר חדש שיר השירים על הפ' הגידה לי	3452
שאהבה נפשי, חכמתא דאצטריך ליה לבר נש למנדע לאסתכלא ברזא דמרא, הידיעה הב' למנדע ליה	3453
לגופיה, כאן מתחילות הידיעות העיקריות הבאות אחר ידיעות האלו, וזאת הראשונה היא ידיעת סוד הגוף	3454
הזה בכל צורתו ואבריו וכל עניני הנהגתו, ולפי האמת אליו מגיעים כל הדברים, להיותו הוא לבדו הגורם	3455
הבחירה, שהרי אפילו לנשמה אין בחירה זולתו ע"כ.	3456
הרי לנו מפורש ככל אשר דברנו, סוד כל הענין הוא הבחירה, וסוד הבחירה הוא האהבה והחפץ והרצון,	3457
וזאת אין בעולם זולת הגוף, גם הנשמה לגוף היא צריכה, יתכן להיות יראת שמים של חכמות והכרות מי	3458
ידוע מה והכל אין, הנקודה המרכזית של יראה הנה דוקא אם נוגעת עם הגוף, יראתו על פניכם זו הבושה	3459
דוקא!	3460
אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש (ברכות ל'), כובד ראש וקלות ראש צריכים להבין זה	3461
בפשוטו, אם הראש כבד עליו או קל עליו צריך לשרות כבדות על האברים, אף שהאדם מלא חכמה והכרה	3462
בלי כל גרעון, עדיין אין עומדין להתפלל, התפלה לא תתקבל כי בגוף לא נגעה כלום, אולם אם הגיע	3463
המצב עד לכדי כובד ראש, הגיע כבר לידי אברי הגוף רק אז עומדין להתפלל, כי אם גוף אין כאן כלום	3464
אין כאן.	3465
כשמבינים ככה גדולתו של הגוף, שהגוף ודאי לא פחות הוא מן הנשמה הקדושה, נבין היטב חשיבות של	3466
כל תנועה ותנועה של הגוף, הלא בשכל אנו מבינים היטב מה נטיה כל דהוא של שכל עושה תהפוכות, כי	3467
השוחד יעור עיני חכמים, הפעולה שעושה נגיעה כל דהו, ולפי דברינו בגודל רוממותו של הגוף, שהוא	3468
המעמיד ומקיים כל העולמות, א"כ על אחת כמה וכמה כי תנועה ונטיה כל שהיא של הגוף, ודאי עושה	3469
מהפכות עצומות.	3470
מתקשים להבין מה זה ענין של כל הקובע מקום לתפלתו אלקי אברהם בעזרו, וכשמת אומרים עליו	3471
(ברכות ו:), ולפי דברינו בסוד הפעולה מתנועה ונטיה של גוף, הנה פשוט כי קביעות מקום הוא סוד גדול	3472
ואין ערוך לפעולתה, אין לנו ידיעה בנוראות החילוק בין קביעת מקום לאי קביעות מקום, כמה מהפכות	3473
עושה הענין אשר היום יושב במקום אחד ולמחרתו במקום אחר, בעינינו הלא זה מהדברים הכי פחותי	3474
ערך.	3475

אבל זה יוצא מאשר אין לנו כל הערכה וידיעה במעשה הגוף, לו ידע האדם מה רושם עושה זיז כל דהו של הגוף, ומה זה מקום של גוף ומה זה קביעות של גוף, כי אז ודאי יבין ענין אלקי אברהם בעזרו, ענין אל המקום אשר עמד שם (בראשית י"ט), אם מדברינו יצא לנו למעשה גם זה לבד להיות עוסקים באיזו מדה שהיא, לעשות ענין בקביעות מקום לשמור על נטיות הגוף דיינו! (דעת תורה).	3476 3477 3478 3479 3480
מאמר תקמא	3481
ואם מזבח אבנים תעשה לי לא תבנה אתהן גזית כי חרבך הנפת עליה ותחללה (שמות כ' כ"ב).	3482
וז"ל הרמב"ן, לאסור בהם נגיעת הברזל כמ"ש אבנים שלמות תבנה לא תניף עליהם ברזל, ואני אומר כי טעם המצוה בעבור היות הברזל חרב, והוא המחריב את העולם ולכן נקרא כך, והנה עשיו אשר שנוא השם הוא היורש החרב, שאמר לו ועל חרבך תחיה.	3483 3484 3485
על חרבך תחיה, פי' החורבן והשממה והארס היא חיי עשו הרשע, כמו התולעת הנקראת פיאווקע, שהיא מתאמצת למוץ דם הארסי והמחלה כי תמצא בהם מתיקות, עד שלבסוף תמיתנה דם המחלה שמצצה, וכמו שמבואר בשער הקדושה לרבינו חיים ויטאל ז"ל בשער א' זה לשונו שם, ובהסתלק הקדושה אז יתלבש רוח הטומאה, ונמצא האבר ניזון מלחם טמא מגואל יעו"ש, והרי זה כמו הפיאווקע בדם המחלה והארס שמצצה מהמתיקות שמצאה שם לפי שעה, היא תמיתנה אחרי מצצה, כן ממש מתיקות החטא.	3486 3487 3488 3489 3490
וזהו ועל חרבך פי' מהחרבן והשממה תחיה, היא חיי עשו הרשע עד שלבסוף יקיאנו וימיתנו כי ארס הוא, וכענין שכתב התומר דבורה על שעיר המשתלה לשרו של עשו, כי החטאים הם חיי עד יקיאנו וימיתנו לבסוף, ומה נורא מאד לכל אדם שלא יזון מלחם טמא ומגואל וימיתנו, כמ"ש בשער הק' ולכן רשעים בחייהם קרוים מתים, ויראה ליזון מקדושה מלחם זך ונקי ממקום קדוש יבואו.	3491 3492 3493 3494
נחזור ללשון הרמב"ן ז"ל, והחרב הוא כחו בשמים ובארץ, כי במאדים ובמזלות הדם והחרב יצליחו ובהם תראה גבורתו, ולכן לא יובא בית ה' ומפני זה לא היה במשכן ברזל, וכן בבית העולמים לא נעשה כלי ברזל מלבד הסכינים, כי השחיטה אינה עבודה והרי היא כשרה בזר, והנה שלמה הוסיף במצוה שלא נשמע כל כלי ברזל בבית בהבנותו.	3495 3496 3497 3498
והנה הקב"ה גזר וריחק שלא יובא בביתו שום ברזל המחריב, אף לסתות ולהכין אבן במזבח, אשר גם המזבח אינו רק מקום לקרבן, ועכ"ז גם לסתות אבני מזבח רחקו הקב"ה מביתו, ויש לנו להבין מה חטא חטא הברזל, אשר הוא רק כחומר ביד היוצר להחריב ולרצוח, והברזל ודאי היה רצונו לעשות בו שלום בעולם כיודע מאבני יעקב אע"ה.	3499 3500 3501 3502
אלא רצה הקב"ה לגלות כמה שנאו בעיניו חסרון כללי, כי מטבע האדם לשאת שנאה וקנאה וכעס, עד שחז"ל הדואגים לתקנת העולם הזהירונו להתפלל בשלומה של מלכות, שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו, הרי כי טבע האדם רע על זולתו, ואלמלא מוראה של מלכות כמה וכמה חללים יפלו בכל עיר ועיר, ורצה הקב"ה להראות כי לא לבד הרצח והחורבן שנאו לפניו, אבל גם הסיבה אשר ע"י נסתבבה הרעה אף שהוא לא כוון לכך, אבל להעיר לאדם מחסרון כללי כמה הוא שנאו בעיניו ית'.	3503 3504 3505 3506 3507
ומעתה אחי ורעי שמעו נא לי, והתעוררו להתחזק שלא ישובו ריקם ח"ו הדברים הנוראים האלה, אם הברזל אשר הוא דומם בעלמא לא דעת ולא תבונה לו, ורק כחומר ביד היוצר, עם כל זאת נתרחק כ"כ מקדושה עד שגם לסתות בו המזבח אשר הוא רק כלי שרת לקרבן, עכ"ז מקרא מלא דבר הכתוב, כי חרבך הנפת עליה ותחללה, בנגיעה בעלמא פוסל המזבח.	3508 3509 3510 3511
האדם אשר לו דעת ותבונה ובחירה בידו, ובוחר לעצמו בעצת לבו הרע להתנהג בחסרון כללי כמו הבהילות והטרדות, ופונה מישוב השכלי אשר חלק לו ה' ברוב רחמיו ית' חלק ממעל, והוא חסרון כללי נגד התורה הבנויה רק על ישוב הדעת, כאמז"ל כל השם אורחותיו זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה (סוטה ה').	3512 3513 3514 3515
והנה באמת חסתי על הברזל שנתרחק כ"כ מעבודת הקודש, בשביל רשעי ארץ שהם עושים בו רצח נגד רצונו, ויפה אמר לי בזה אחי יקירי, כי זה עילוי לברזל כי ממנו יש לעולם לימוד כ"כ, ונהניתי מזה ויפה כיון כענין שמצינו זכור את אשר עשה למרים, וכתבו הראשונים אזהרה מזה ללשון הרע, וא"כ למה דברה תורה לשה"ר על מרים, אע"כ כי בשביל הלימוד אין זה לשון הרע אלא לשון טוב, כן בזה אין זה פסק לברזל אבל עילוי לברזל, ונהניתי שלא יהיה נראה לנו כפלא על מעשי השם ית' ברזל מה חטא?	3516 3517 3518 3519 3520
ומעתה אחי ורעי נטכס עצות ותחבולות, שלא להתרחק ח"ו בעולם שכולו טוב וכולו ארוך מכל דבר שבקדושה רח"ל, ואין בעולם העליון מזון לחם טמא ומגואל, ואם ח"ו כך הוא אנה אנו באים, ואז"ל הקב"ה הופך פניו ומצירי גיהנם שולטין בו כי מי יגן עליו, ומי שיש לו תורה טהורה התורה מגינה עליו, אבל אם ח"ו תורתו אינה תורה מי יגן? הרחמן יעזרנו שנהיה הגונים ליתן חלקנו בתורתו. (חכמה ומוסר ח"א מא' י"א).	3521 3522 3523 3524 3525

	מאמר תקמב	3526
	ואם מזבח אבנים לא תבנה אתהן גזית כי חרבך הנפת עליה (שמות כ' כ"ב).	3527
	וברש"י הא למדת שהמזבח נברא להאריך ימיו של אדם, והברזל נברא לקצר ימיו של אדם, אין זה בדין	3528
	שיונף המקצר על המאריך ע"כ, אמר הכתוב (דה"א כ"ב) ויהי עלי דבר ד' לאמר, דם רב שפכת ומלחמות	3529
	גדולות עשית לא תבנה בית לשמי כי דמים רבים שפכת.	3530
	והנה בכל שפיכות הדמים שחשבו לדוד לא היה שום חטא כלל, ולא מצאנו שום תביעה עליו בזה, גם כל	3531
	מלחמותיו היו עפ"י ה' כמ"ש בגמ' (ברכות ג'): שהיה אומר לחכמי ישראל פשטו ידיכם בגדוד, מיד	3532
	יועצין באחיתופל ונמלכין בסנהדרין ושואלין באורים ותומים עי"ש, ומה הרעש שמשום כך כדאי לבטל	3533
	ההשתוקקות של דוד המע"ה לבנות בית לה', כמ"ש אני היה עם לבבי לבנות בית לה' אלקי, ואין הקב"ה	3534
	נותן לו תאות לבו, כי דם רב שפכת ומלחמות גדולות עשית.	3535
	רואים אנו מכאן מהו קדושת המקדש! שאם יבנה דוד המע"ה את הבית נמצא חסר מקדושתו, מפני מה?	3536
	מפני שדוד שפך דם שהותר לשפכו עפ"י סנהדרין ואורים ותומים, וגם לא דוד בעצמו יבנה את הבית	3537
	בידיו ממש, אלא ישכור פועלים ויצוה לבנותו, ובכ"ז אומר לו הקב"ה לדוד אתה לא תבנה בית לשמי,	3538
	והרי זה נורא להתבונן עד כמה מגיע פעולת אדם ובכמה לא יזיוה ממקומה.	3539
	צא וחשוב איך אדם עומד ומכוין כל הכוונות הראויות לבנות המקדש, ומשים אבן על אבן ושורה על	3540
	שורה באהבה וקדושה, לשם קדושת המקום וקדושת המקדש, אבל הוא נצטוה לבנות ע"י דוד המלך ע"ה,	3541
	ודוד בעצמו יושב בביתו ועוסק בשירות ותשבחות, והבית נגמר בכל פרטיו בדקדוק גדול, הכל בכתב מיד	3542
	ה' עלי השכיל, ובכ"ז אין השכינה שרויה בתוכו, ולא עליו נאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ומי	3543
	מעכב? דוד המלך מעכב.	3544
	במה הוא מעכב? בזה שהוא ציוה לבנות הבית הוא מעכב את השכינה מלבוא אל תוך הבית, וכ"כ למה?	3545
	מפני ששפך דם הרבה, כלומר אין השכינה שורה בבנין כזה שנבנה עפ"י ציוויו של איש מלחמות ששפך	3546
	דם הרבה, ואף כי היה ברשות ובהיתר גמור עפ"י סנהדרין ואורים ותומים, מ"מ כיון שהמזבח נברא	3547
	להאריך ימיו של אדם ודוד קיצר ימים של אנשים הרבה, א"כ אינו בדין שיונף המקצר על המאריך, וכמו	3548
	לא תניף עליהם ברזל.	3549
	אמנם עצם פירושו של אינו בדין צ"ל כהא דאמרינן (ברכות נ"ט), אין קטיגור נעשה סניגור, והתם ודאי	3550
	הכי פירושו, שאפי' אם הקטיגור יהפוך כל טענותיו וילמד סניגוריא, לא יועיל בדבריו כלום ואין מי	3551
	שישמע לו, שאינו יכול להיות סניגור בשום ענין ואופן, כך פירושו של אינו בדין שיונף המקצר על	3552
	המאריך, כי אם המזבח יבנה בברזל שנברא לקצר ימיו של אדם, שוב לא יוכל להיות בו במזבח הסגולה	3553
	הנפלאה להאריך ימיו של אדם, ומקרא מלא הוא כי חרבך הנפת עליה ותחללה.	3554
	ואם יניף עליהם ברזל הרי זה מחלל הקדושה לשון חלל, כלומר אם הנפת ברזל הרי כאילו הנפת עליהם	3555
	חרב והרגת את הקדושה, וכן הוא בנידון שלפנינו בדוד המע"ה, שאינו בדין שדוד המע"ה ששפך הרבה	3556
	דמים יבנה הבית, כי אין קטיגור יכול להעשות סניגור, כלומר אין תכונת המקדש והמזבח יכול לפעול	3557
	כראוי לו להאריך ימיו של אדם אם יבנה על ידי דוד, כיון שהוא עסק בקיצור ימיו של אדם!	3558
	מעתה יש לנו ללמוד ק"ו, אם האיננו בדין הזה של לא תבנה בית לשמי שהוא אין קטיגור נעשה סניגור,	3559
	נאמר על מעשים של דוד המלך ע"ה, שנעשו ברשות סנהדרין ואורים ותומים כך, ק"ו אם יעשה אדם	3560
	הדיוט מעשה של שפיכות דם ה"ו ולא נמלך בסנהדרין, ולא שאל באורים ותומים, וק"ו בן בנו של ק"ו	3561
	לשפוך דם נקי וצדיק.	3562
	וכבר אחז"ל (ב"מ נ"ח:), כל המלבין פני חבירו ברבים כאילו שופך דמים, ועוד גרוע עי"ש בסוגיא,	3563
	ואח"כ רוחץ ידיו ועומד להתפלל, והרי תפלה עבודה היא במקום קרבן, והכתוב (ישעיה א') צווח	3564
	ובפרשכם כפיכם אעלים עיני מכם ידיכם דמים מלאו, בפרט בעבירה נוראה זאת של הלבנת פנים, הרי זה	3565
	ממש אותו הפה ששפך דמו של חבירו, איך קטיגור יעשה סניגור?	3566
	ואכן יש ללמוד מכאן מה גדול כח המעשה! וכבר אמרו המפרשים טעם במה שאחז"ל (קידושין פ"ב), טוב	3567
	שברופאים לגיהנם, כי עבודת הרופא אע"פ שהיא לרפאות בני אדם שזוהי כוונת טוב וחסד להצלת	3568
	נפשות, מ"מ כיון שבמעשה מכאיב ומחתך בשר בני אדם, מתדבק בו מה ממדת אכזריות, ועכ"פ מזה טובה	3569
	מרובה ממדת פורעניות חמש מאות פעמים (סוטה י"א). (אור יהל).	3570
		3571
		3572
	מאמר תקמג	3573
	ואם מזבח אבנים לא תבנה אתהן גזית כי חרבך הנפת עליה (שמות כ' כ"ב).	3574

וברש"י שהמזבח נברא להאריך ימיו של אדם, והברזל נברא לקצר ימיו של אדם, אין זה בדין שיונף	3575
המקצר על המאריך, וברמב"ן כתב ואני אומר כי טעם המצוה בעבור היות הברזל חרב והוא המחריב	3576
העולם לכך נקרא כך, וזה טעם הכתוב לא תבנה אתהן גזית, כי בהניפך עליהם ברזל לעשותו כן, הנפת	3577
עליה חרבך המרצח ומרבה חללים וחללת אותם, ומפני זה לא היה במשכן ברזל, וכן בבית עולמים לא	3578
נעשה בו כלי ברזל, שלמה הוסיף במצוה שלא נשמע כל כלי ברזל בבית בהבנותו ע"כ, הנה עונש גדול	3579
לברזל אשר נמנע להנתן במשכן.	3580
אמרו חז"ל (חולין צ"א:): באבנים של יעקב ע"ה שהיו מריבות זו את זו, זאת אומרת עלי יניח הצדיק	3581
ראשו וזאת אומרת עלי יניח, הנה כי נפק"מ גדולה היא בעדן, והענישו את הברזל הרחקה גמורה מן	3582
הקודש, מפני שמברזל עושים חרב שהוא מוכן להשחית, וגם בטרם עשה כל נזק כבר נקרא בשם מחריב	3583
העולם ומרוחק מן הקדושה.	3584
הנביא (ישעיה י"א), מבטיח שבאחרית הימים יהיה ביטול הרע בתכלית, וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי	3585
ירבץ ונער קטן נוהג במ, ושעשע יונק על חור פתן, ולכאורה הלא הזאב והכבש אינם פוגעים זה בזה, כל	3586
אחד יש לו מקומו שלו, ומה איכפת לן אם לא יגורו יחדיו? אם לא יהיה נער קטן נוהג במ?	3587
כשמתבוננים בחיי האסורים בבית הכלא עם כל ההנהגה שם, דומה לנו שאין שם חיים כלל, ולבסוף הלא	3588
האסירים הנם חיים שם וגם שבעים רצון מחייהם אלו, ומבלים שם עתותיהם בנעימים, הלא על חיים	3589
כאלה מרגישים אנו כמעט שטוב מות מחיים, התירוץ הוא שלאסירים אמנם בעדם חיים טובים, אבל לאדם	3590
נכבד היודע קצת מהו חיים, אם היו מושיבים אותו ביניהם היה ודאי גוע ביסורים, איזה חיים הם חיים	3591
התלויים בשוטר? ואם ילקח השוטר לשעה קלה אין איש בטוח בחייו, אבל אסירים הם ודאי מוצאים חיים	3592
גם במצבים כאלה, וגם שבעים רצון בהם.	3593
אדם כשהוא שוכב במנוחה הוא רק מפני שיש משטרה בעיר, והוא בטוח שאם יפלו עליו או יגנבו ממנו	3594
דבר מה, יענישו תיכף את העושה הרע, ובכל זאת הנהו נועל את ביתו ואת חנותו במנעולי ברזל גדולים	3595
וחזקים, ואחרי כל אלה מפחד לצאת בלילה לרחוב, כי מי יודע איזה מקרה יכול להתרחש בחוץ, וכן אמרו	3596
הוי מתפלל בשלומה של מלכות שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו, אמנם כשהכל בסדר	3597
כשהמלכות במעמדה לא מרגישים זה כלל, אבל בשנות החירום כשהיו הממשלות מתחלפות בפרקים	3598
תכופים, היו מרגישים היטב את הסכנה המרובה כשהיתה העיר לזמן קצר בלי ממשלה, ותחי רוחם כשהיו	3599
זוכים לראות חיל מזוין.	3600
אוי ואבוי לחיים כאלו התלויים בקנה רובה! הלא אין זה אלא חיי האסירים! כשהולכים ברחוב ורואים	3601
חניות סגורות בבריחי ברזל ואין נרעשים ממחזה כזה, אם חיים כאלה נחשבים אצלנו לחיים, זה אות כי	3602
גם אנחנו מבני בית האסירים, האפשר לנו לצייר שהיה אברהם אבינו יכול לסבול חיים כאלה? מה רב היה	3603
העונג לו היה העולם חי חיי חסד, כשאחד עובר ברחוב בלילה ורואה חלון פתוח, לא היה עולה על רעיונו	3604
לגנוב דבר מה, אדרבא היה סוגר את החלון בכדי שהישנים בבית לא יצטננו, אלו הם חיים של עידון	3605
ועונג.	3606
איש רגיש ובעל מעלה ומואס ברשע, ירתע לאחוריו גם מול מחזה של נשק וזין, יברח ויתרחק אפילו	3607
מצירורי רצה והשחטה, וא"כ מה תמיהה אם נתרחק הברזל מכל קדוש, הבוי"ת שהוא טוב וחסד בלתי	3608
תכלית, אינו יכול לסבול דבר שהוא אף רק בהיכי תימצוי של מחריב, על כלי זין ממש יש גם לנו איזה	3609
הרגש של הרחקה ממנו, על קנה רובה גם אנו מביטים כמו על רוצח ממש, ומובן הוא איך היא השקפת	3610
הטוב וחסד בלי תכלית על הברזל, הוא רואה בו כל הרציחה ממש.	3611
ולא רק את המזיק עצמו הרחיקו, אלא אפילו דבר שיוכל להולד ממנו מזיק גם אותו אין חסד יכול לסבול,	3612
בפירוש רבינו יונה על משלי על הפסוק מאזני מרמה תועבת ה' וז"ל, פורש בתורה לא יהיה לך בכיסך	3613
אבן ואבן גדולה וקטנה, כי תועבת ה' כל עושה אלה, וצריך לבקש טעם על מה הוזקק שלמה ע"ה לחזור	3614
ולכתוב זה, עתה תראה כי מאזני מרמה יען היותן מוכנות להכריע במרמה, הם תועבת ה' אע"פ שלא הונן	3615
בעליהם בהן.	3616
והנה הביא מופת על הלב אשר בו המדות הרעות אין לשם חפץ בו, כי הוא נכון למועדי רגל בעליו	3617
ולהכשילו במפעליו, כי משרשי המדות יפרו ענפי החטא כענין שכתוב (דברים כ"ח), פן יש בכם שורש	3618
פורה ראש ולענה, והנה יתעב השם האיש אשר בידו אבן ואבן הרעות אע"פ שלא חטא בהן, מפני	3619
שמזומנות להכשיל ולהחטיא ע"כ.	3620
הנה מבאר בזה רבינו יונה מהו להשהות דבר המוכן להזיק, אמנם מעולם לא הונן וגם לא יונן, אבל הרי	3621
יש בידו לרמות ולהזיק, ועל זה לבד הוא תועבת ה', והנהו עובר משעת עשייתם, אמנם כי בני בית	3622
אסורים לא יוכלו להבין את זה, אבל הטוב והחסד המבין שאי אפשר לסבול את הברזל, מפני שיוכל	3623
להולד ממנו מזיק הוא יבין ודאי לאשורו, כי מאזני מרמה צריכים להיות תועבת ה'.	3624

בגמ' (ב"ק פ'). מובא מעשה בחסיד אחד שהיה גונח מלבו ושאלו לרופאים ואמרו אין לו תקנה עד שינק	3625
חלב רותח משחרית לשחרית, והביאו לו עז וקשרו לו בכרעי המטה והיה יונק ממנה משחרית לשחרית,	3626
לימים נכנסו חבריו לבקרו כיון שראו אותה העז קשורה בכרעי המטה חזרו לאחוריהם, ואמרו לסטים	3627
מזויין בביתו של זה ואנו נכנסין אצלו?	3628
נורא מאוד הענין הלא בודאי שמר אותה היטב כדבעי, והרי כן נאמר וקשרו לו בכרעי המטה, והמעשה גם	3629
היה בחסיד אחד, ועכ"ז כשראוה אמרו לסטים מזויין בביתו, ולא לסטים סתם אלא לסטים מזויין, עד כדי	3630
כך ראו ביכול להזיק כאלו כבר ממש, בבית שדרים בו רוצחים גם אנחנו היינו נרתעים שלא להכנס בו,	3631
יותר מזה היה אצל חז"ל הק' עז שיכול להיות שתהיה מזיקה, ומתוך כך נולד אצלם הדין של אין מגדלין	3632
בהמה דקה (ב"ק ע"ט), אנחנו כמעט שאין מבינים זה הדין כלל, ולמילתא דזהירותא בעלמא זה בעינינו,	3633
אבל בעיני חז"ל זה כרוצח ממש.	3634
בגמ' (תענית כ"ד.), מובא ברבי יוסי בר אבין דהויא ליה ברתא בעלת יופי, יומא חד חזייה לההוא גברא	3635
דהוא כריא בהוצא וקא חזי לה, אמר לו מאי האי, אמר ליה רבי אם ללוקחה לא זכיתי לראותה לא אזכה,	3636
אמר לה בתי קא מצערת להו לבריייתא שובי לעפרך ואל יכשלו ביך בני אדם ע"כ, הנה הבת לא היה בה	3637
כל אשמה היא לא חטאה כלל, והעניש אותה בעונש מיתה הרבה יותר מאשר העונש על עצם החטא,	3638
רואים מזה עד כמה מכשול לחטא עוד יותר גדול מעצם העבירה, כי העבירה אינה אלא חטא במקרה, אבל	3639
לא כן הוא מכשול כי הוא שורש פורה ראש ולענה, ושורש ודאי גדול הרבה יותר מענף וענשה במיתה	3640
ר"ל, נורא ומבהיל הדבר.	3641
ובגמ' (חולין ז'): אמרו ברבי פנחס בן יאיר, כי אתא אצל רבי אתרמי ועל בההוא פיתחא דהו קיימין ביה	3642
כודנייתא (פרדות) חירותא, אמר מלאך המות בביתו של זה ואני אסעוד אצלו? כ"כ היו נבהלים ונרעשים	3643
כשראו דבר המוכן להזיק, אמר לו רבי מפקרנא להו, א"ל מפתת היזיקא, והיה אומר ע"ז הגרי"ב ז"ל,	3644
להפקיר כודנייתא חירותא אמרו מפתת היזיקא, כשאדם מפקיר פיו ולשונו כמה הוא מפשי היזיקא, כמה	3645
מכשול מוכן להזיק הוא עושה בזה! (דעת תורה).	3646
	3647
מאמר תקמד	3648
ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו (שמות כ' כ"ג).	3649
עיי' ברש"י שם, הלא לבשו מכנסים אלא שנראה כגילוי ערוה, ומה אבנים וכו' האדם שמקפיד על בזיונו	3650
ונברא בצלם א' עאכו"כ, התורה שמבקשת שלמות האדם בעולם שכולו טוב גילתה לנו, שאל יאמר האדם	3651
אתרחק מן הרע ודי לי, לא כן אבל ישתדל לכבד בני אדם על צד היותר נעלה, כענין שאז"ל המלכת את	3652
קונך עליך שחרית וערבית, המלכת את חברך עליך בנחת רוח בנחת דייקא, שלא יהא נראה כגנאי ערוה	3653
אף כי הוא מלוכש מכנסים, ומה גילוי ערוה יש לאבנים, ואם לגבי כלי שרת צריך לשמור כבודו בהרחק	3654
רב, האדם שמקפיד על בזיונו ונברא בצלם א', כמה הרחקים צריך להתרחק למען כבודו.	3655
והנה עמון ומואב נתרחקו מלבוא בקהל ה' עד עולם, על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים (דברים	3656
כ"ג, ה'), ועיין ברמב"ן שם וז"ל, והנראה אלי כי הכתוב הרחיק שני האחים האלה שהיו גמולי חסד	3657
מאברהם, שהציל אביהם ואמם מן החרב והשבי, ובזכותו שלחם השם מתוך ההפקה, והיו חיבינין לעשות	3658
טובה עם ישראל והם עשו עמהם רעה, האחד שכר עליהם בלעם בן בעור והם המואבים, והאחד לא קידם	3659
אותם בלחם ומים.	3660
והנה הכתוב הזהירם אל תצורם ואל תגור בם, ועמון התאכזר בזה ולא הכיר טובת ישראל שלא להתגרות	3661
בם, ולא הקדים אותם בלחם ומים אפילו חוץ לגבולם, ולכך הקדים הכתוב עמוני והקדים להזכיר פשעו	3662
על דבר אשר לא קדמו אתכם, ואח"כ מזכיר מואבי וחטאתו יעו"ש, הרי שנתרחקו שתי אומות מלבוא תחת	3663
כנפי השכינה עד עולם, בשביל שלא זכרו חסד של אאע"ה עם אביהם.	3664
התבוננו נא אחי, האם יש בדור הזה מי שיזכור לבני בנינים שנים רבות, את החסד שגמל אחד עם אבי	3665
אביהם לפני כמה שנים, הלואי יהיה אחד בעיר ושנים במשפחה, ועתה אחרי שנתרחקו בשביל שלא היה	3666
שמור בלבם גמ"ח של אברהם לזקנם מכמה דורות, א"כ יש לנו להבין איזה חוב מוטל עלינו אנו בני	3667
אברהם יצחק ויעקב, ומקבלי דת פנים בפנים בהר חורב, להכיר טובת אבות לבני בנינים ולשאת בעול עם	3668
חברו, ולהרבות אהבה זה לזה, זה כלל גדול. (חכמה ומוסר ח"א מא' י"ב).	3669
	3670
מאמר תקמה	3671
ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו (שמות כ' כ"ג).	3672
וז"ל מדרש תנחומא הרי דברים קו"ח, ומה אבנים שאין בהם דעת לא לטובה ולא לרעה, הזהירך הקב"ה	3673
שלא להנהיג בהם מנהג בזיון, חברך שהוא בדמות של הקב"ה על אחת כמה וכמה, והנה לכאורה אין זה	3674

מובן, איך שייך לעשות קו"ח מהאבנים על האדם, הלא אבנים הם ולא שייך בהם בזיון כלל, ואיך נוכל ללמוד מזה בזיון האדם?	3675 3676
ויש מבארים כי מכיון שיש לאבנים קדושה, זה מעורר האדם שלא להתנהג עמהם מנהג בזיון ולהצנע במהלכו, ומתוך רגש זה יבוא להתעורר שלא לנהוג מנהג בזיון בבני אדם שיש לו קדושה יתירה שנברא בדמותו, כי הלא כל רגש מקומו והתחלתו בנפש האדם שמתרגש מקדושת המקום, וק"ו שעליו להכיר קדושה יתירה באדם שהוא בדמות יוצרו, אבל קשה איזו שייכות זו להקו"ח מהאבנים שאין בהם דעת, שמשמע כי יש לעשות הקו"ח מהאבנים עצמם.	3677 3678 3679 3680 3681
ולכן קשה לומר כי טעם הדבר הוא רק בשביל רגש האדם, אלא עלינו לבאר בזה, כי גם האבן אין התחלתה כמו שהיא נראית פה בעוה"ז, שהיא רק בבחינת אבר בלתי מרגיש, אלא יש לה נשמה לזו האבן לפי מציאותה העליונה, והנשמה שם אחדה את כל הבחינות של מציאות האבן ונעשו לאבן אחת, וכן נבין כי האבנים מרגישות את הבזיון, אף שאנו איננו רואים את האבן לפי בחינתה זאת, ולכן שייך ללמוד מהם ממש קו"ח לענין האדם.	3682 3683 3684 3685 3686
והנה לפי זה זה היה קשה לי מה שאמרו חז"ל, שאין בהם באבנים דעת להקפיד על בזיונם על פי מציאותם כאן, קל וחומר לאדם שגם על פי הרגשתו בעוה"ז הוא מקפיד על בזיונו, אך ראיתי במדרש תנחומא הלשון לא כמו שהביא רש"י ז"ל כאן, וז"ל המדרש שם, ומה אבנים שאין בהם דעת לא לטובה ולא לרעה, הזריח בהם הקב"ה שלא לנהוג בהם מנהג בזיון, והנה דברי המדרש אינם מובנים כלל, שהזכיר לא לטובה ולא לרעה.	3687 3688 3689 3690 3691
אבל נראה שחז"ל דקדקו כאן, שהרי כל ענין הרגש של בזיון לא היה קודם החטא, שלא היה לאדם דעת טוב ורע, ורק החטא הוא שגרם לרגש הבושה הזאת, ואפשר שזה נמצא רק בזה העולם התחתון, אבל בעולמות הגבוהים נשאר רגש הבזיון כמו קודם החטא, וא"כ האבנים שכל מציאות הרגשתם הוא רק בשרשם העליון, אפשר שאין מתעורר אצלן רגש הבזיון כשעולים במעלות על המזבח, ומ"מ הזהיר הכתוב מפני שהאבנים נעלבות בידוען שהאדם יש לו זה הרגש בעוה"ז והוא אינו נזהר בזה, וא"כ כל שכן האדם המרגיש רגש הבזיון שצריך להזהר בכבודו.	3692 3693 3694 3695 3696 3697
וזהו מה שדקדק המדרש בדבריו שאין בהן דעת לא לטובה ולא לרעה, דהיינו דעת טוב ורע שבאה על ידי עץ הדעת, ולולא דמסתפינא הייתי אומר שצריך להיות בלשון דעת טוב ורע, והסופרים הם שטעו ושינו הלשון, ולפי"ז גם בלשון רש"י שכתב שאין בהם דעת להקפיד על בזיונם, צריך לבאר שאין כוונתו שאין בהם דעת כלל, אלא שאין בהם דעת להקפיד על בזיונם, שזה בא על ידי החטא של עץ הדעת.	3698 3699 3700 3701 3702
(שעורי דעת ב' ע' ס"ה).	3702
	3703
מאמר תקמו	3704
ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו (שמות כ' כ"ג).	3705
יסוד היסודות וזה כל האדם להכיר מעלה וחשיבות, כל סוד הבריאה הוא כדי להשתמודען לי (לשון הזוהר), זאת אומרת הכרה במדה שהורשו בה הנבראים, ואין זה כפי שמורגלים להבין הכרה משום תכלית אחר, אלא הכרה בעצמה הרי היא המכוון והתכלית, להכיר מעלתו ולידע גדולתו ויכולתו ית"ש, לזה נברא האדם וזה תפקידו, וכ"כ מקיף את האדם יסוד זה להכיר מעלה וגדולה, עד שזה כל חובתו בעולמו וזוהי כל עבודתו להכיר יותר ועוד יותר, להרבות בהכרה עד אין סוף, כמו שאנו אומרים שכן חובת כל היצורים להודות להלל לשבח לפאר לרומם להדר לברך לעלה ולקלס על כל דברי שירות ותשבחות.	3706 3707 3708 3709 3710 3711 3712
דבר מבהיל שזהו חובת כל אדם לחבר בעצמו כל ספר תהלים ועוד יותר, שזה יסודן של ברכות להכיר מעלת הדברים, וע"כ מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דברכות (ב"ק ל'), שהכרת המעלה הוא תכלית האדם, בכל דבר העיקר שבו הוא להודות ולהלל, להכיר המעלה והגדולה שבו, כן בלימוד התורה העיקר הוא להכיר מעלת התורה.	3713 3714 3715 3716
כשמתחילים ללמוד תורה צריכים לראות בה מעלתו וגדולתו ית"ש, להכיר כי היא תורה מן השמים ולברך עליה ברכת התורה, זהו שאמרו חז"ל (נדרים פ"א), לא חרבה ירושלים אלא על שלא ברכו בתורה תחלה, שברכת התורה היינו הכרת מעלת התורה, הוא העיקר של לימוד התורה, והם לא ברכו כפי רוממות דרגתם כמוש"כ הר"ן שם.	3717 3718 3719 3720
לעומת זה הכח המושחת של האדם הוא שלא לרומם ושלא להדר, אינו מעריך ומחשיב שום דבר, הכל נעשה קל ומזולזל בעיניו, כוח זה הוא שורש ענין ליצנות שאמרו חז"ל (סוטה מ"ב), שכת לצים הם מד' תות שאינם מקבלים פני שכינה, ולא כמו שמורגלים לחשוב שליצנות הוא התלוצצות והלעגה שמלעג,	3721 3722 3723

ההתלוצצות וההלעגה זהו כבר הפעולה היוצאת מכח הנשחת של ליצנות, כח זה הוא שלא לשים לב לשום ענין ושלא ליתן ערך לדברים, לא לרומם ולא לגדל.	3724
אחר כל הדברים אראה לכם הערה נוראה מאד, והדבר נורא כ"כ עד שאיש משכיל אין לו להסיח דעת מזה אף רגע, כתב רש"י על הפ' ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו, שע"י המעלות אתה צריך להרחיב פסיעותיך, ואע"פ שאינו גילוי ערוה ממש שהרי כתיב ועשה להם מכנסי בד, מ"מ הרחבת הפסיעות קרוב לגילוי ערוה הוא ואתה נוהג בהם מנהג בזיון, והרי דברים ק"ו ומה אבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על בזיון, אמרה תורה הואיל ויש בהם צורך לא תנהג בהם מנהג בזיון, חברך שהוא בדמות יוצרך ומקפיד על בזיונו עאכו"כ.	3725
למדים אנו מכאן גדר הדברים, איפה מתחיל הגדר של מנהג בזיון, במצב של דומם שאינו מקפיד על בזיונו, אינו מרגיש ואינו יודע כלל מה זה בזיון, ובאיזה בזיון אמרה תורה רק בהרחב פסיעות שאינו אלא קרוב לגילוי ערוה, אמרה תורה הואיל ויש בהן צורך לא תנהג בהם מנהג בזיון, שמכיון שיש בהם צורך על האדם להחשיב אותם ולתת להם את הכבוד הראוי, וע"ז נתנה תורה לאו לא תעלה במעלות, משום שענין זה של כבוד הוא מעיקרי הבריאה להחשיב דברים.	3726
נתבונן ונראה כמה מקיף הוא ענין זה של לא תנהג בהם מנהג בזיון, ואיך האדם נכשל בו בכל עת ובכל שעה, שמכיון שגדר הדברים הוא הואיל ויש בהן צורך, א"כ כמה צורך יש לדוגמה בחתיכת עץ פשוטה, וכי מה אין עושים מעץ, הרי מעץ עושים כסא לישב עליה בני אדם, ויש להם עי"ז המנוחה ללמוד ולחשוב מחשבות חכמה, וכי אין צורך זה גדול מצורך של ביזת מצרים, ובודאי שיש עי"ז האזהרה של לא תנהג בהם מנהג בזיון, להכיר ולהחשיב את הצורך שיש בזה, ולתת להדבר החשיבות והכבוד הראוי לה.	3727
מצינו בחז"ל שהחמירו הרבה בדין ביזוי אוכלין, מפני הצורך הגדול שיש בהן שהם הנותנים מזון לאדם וכל חייו תלויים בהם, ועל האדם להחשיב אוכלין ולכבדם, וכן החמירו חז"ל מאד באזהרת בזיון ספרים, משום שצורך האדם להם יותר גדול, כי החיוב של לא תנהג בהם מנהג בזיון, הוא כפי מדת היש בהן צורך שבו, וכל שהצורך בו יותר גדול, במדה זו גדול החיוב לבלי לנהוג בו מנהג בזיון, בא וראה כמה לאוויך עובר אדם בכל יום בהתנהג עמהם במנהג בזיון.	3728
לפי"ז מי הוא בעל חשבון לחשוב כמה חמור הוא ביזוי אדם, שאם דומם שאינו מקפיד על בזיונו הואיל ויש בו צורך הזהירה תורה עליו, לא רק על בזיון אלא גם על מנהג בזיון, כמה הזהירות ישנן כבר על מנהג בזיון באדם שלא להחשיבו ולהעריכו בערך הראוי, אין אנו מדברים על איש ישראל אלא אפילו על איש נכרי, אדם כפרי היותר פחות.	3729
ולא מצד שהוא צלם אלקים שנאמר עליו חביב אדם שנברא בצלם שזה קאי גם על אוה"ע, רק מצד הואיל ויש בהן צורך לבד שמקבלים מהם, כשנתבונן רק בהצורך שיש בהם במה שאמרה תורה, לא תוכל כלותם מהר פן תרבה עליך חית השדה די והותר, ומה גם כשנתבונן במה שמשיגים בפועל מבהיל מאד, כמעט שכל החיים תלויים בהכפר, ואם הכפריים אך פעם אחת לא יבואו להשוק נעשה רעב בעיר.	3730
ומעתה מי יוכל לשער ולחשב לפי חשבון זה כמה כפולה ומכופלת האזהרה של לא תנהג מנהג בזיון שהוזהרו על איש ישראל, ומה נפלא ומדוייק דברי רש"י שכתב, חברך שהוא בדמות יוצרך ומקפיד על בזיונו על אחת כמה וכמה, היינו שהחשבון הוא אין סוף, ומה אבנים דוממים שאין בהם דעת להקפיד על בזיונם, אינם מרגישים ואינם יודעים כלל מבזיון, הואיל ויש בהם צורך הוזהרו עליהם גם במנהג בזיון, מי הוא הבעל חשבון שיוכל לחשוב את הדברים מדרגא לדרגא עד חברך שהוא בדמות יוצרך ומקפיד על בזיונו.	3731
הלה עומד וצוח ככרוכיה בכל מיני צווחות, הערך והחשב אותי אל תביישני ותבזני, כמה לאוויך ואזהרות יש ע"פ החשבון הנ"ל רק על מנהג בזיון, ומה גם על בזיון והרי הדבר מבהיל מאד, ומה אנו מתפלאים על כת לצים שאינם מקבלים פני שכניה, הרי לפי דברינו הדבר פשוט בפשטות, ועומק הדין של ענין זה נורא מאד ומי יכילנה.	3732
איזה יש בהן צורך הוא הסביבה להאדם, אלמלי היה גדל לבדו הרי היה נתגדל כעיר פרא, ממי הוא משיג כל אשר יש לו אם לא מהסביבה המלמדתו דעה והשכל, מרגלא בפומן לומר שמי שנמצא במקום של בני תורה, החיוב עליו לנהוג כבוד בכל אחד ואחד כמו לרבו, שכשאדם מתבונן קצת רואה הוא שאי אפשר לו כלל שידבר עם אחד ולא ילמוד ממנו דברי חכמה, אפילו כשהוא מדבר עם קטן שבקטנים ואף כשהלה שואל שלא כהוגן, מ"מ נתעוררה מחשבתו על ידו להשיג חכמה, וכי יש לך צורך גדול מזה, הלומד מחברו פרק אחד אפילו אות אחת צריך לקרוא לו רבו אלופו ומיודעו (אבות ו').	3733
אחר כל הדברים האלה, מי יוכל להתבונן בהנהגתנו הפחותה בענין זה ועומק הדין נורא מאד, הרי כשמשיחים בלימוד איש את רעהו, מיד הכח של אי רצון לשמוע דברי חבירו קופץ בראש, ולא עוד אלא שגוער בו בבטויים יפים למה תדבר שטות, הלה עומד וצווח והוא חוזר ומשיב לו כזאת, הלה צווח עוד	3734
	3735
	3736
	3737
	3738
	3739
	3740
	3741
	3742
	3743
	3744
	3745
	3746
	3747
	3748
	3749
	3750
	3751
	3752
	3753
	3754
	3755
	3756
	3757
	3758
	3759
	3760
	3761
	3762
	3763
	3764
	3765
	3766
	3767
	3768
	3769
	3770
	3771
	3772
	3773

יותר, וכי מה הוא צווח הוא תובע את כבודו, מקפיד על בזיונו זוהי פירוש צווחתו, והוא אינו משים לבו	3774
כלל, נורא נוראות! הרי ההשחטה בבזיון אדם מגעת עד כדי כך, שבכחנו ליקח אדם ולדחקו לתוך אבוס,	3775
לכסותו בסמרטוטין ולהטיל עליו קיתון של שופכין ממש, היש קצבה לעומק הדין של הנהגה כזאת.	3776
ולפי"ז מבואר היטב מה שאמרו חז"ל (סנהדרין צ"ט), כי דבר ה' בזה נאמר על מי שאפשר לו לעסוק	3777
בתורה ואינו עוסק, כיון שגדר הדברים של בזיון הוא מה שאינו מכיר הצורך ומעלת הדבר, א"כ אם היה	3778
מכיר מעלת התורה התועלת והצורך שהתורה נותנת לו, מן הנמנע שיהיה אפשר לו לעסוק בתורה ולא	3779
יעסוק בה, ואין זה אלא מפני שאין מכיר ומחשיב תורה, וזהו כי דבר ה' בזה.	3780
מי יוכל להתבונן בעומק הדין של בזיון תורה ע"פ חשבון הנ"ל של לא תעלה במעלות על מזבחי, כלל	3781
הדברים האדם כל ימי חייו צריך להתעסק בכבוד הבריאה, להכיר מעלה להחשיב ולרומם דברים ופעולות,	3782
להיות כולו אומר כבוד, ולא יעבור עליו יום מבלי שיחשוב ויתבונן בענין זה. (דעת חכמה ומוסר	3783
ח"ג מא' ל"ד).	3784
	3785
מאמר תקמו	3786
ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו (שמות כ' כ"ג).	3787
שנינו באבות (פ"א מ"א) הו' מתונים בדין, ואחז"ל מנא הא מילתא? דכתיב לא תעלה במעלות וסמיך ליה	3788
ואלה המשפטים, וכי מה ענין זה אצל זה, וכי ערוותן של כהנים היתה מגולה והרי כתיב ועשה להם מכנסי	3789
בד לכסות בשר ערוה, אלא א"ר אבינא כשם שהזהיר הקב"ה את הכהנים שלא יהיו פוסעים פסיעות גסות	3790
ע"ג המזבח אלא יהיו מהלכין עקב בצד אגודל, כך הזהיר את הדיינים שלא יפסיעו פסיעות גסות בדין	3791
(שמו"ר ב').	3792
והנה טעם איסור פסיעה גסה על המזבח, כתב ברש"י סוף פרשת יתרו וז"ל, ואעפ"י שאינו גילוי ערוה	3793
ממש שהרי כתיב ועשה להם מכנסי בד, מ"מ הרחבת פסיעות קרוב לגילוי ערוה ואתה נוהג בהם מנהג	3794
בזיון, ויש להבין כיון שאיסור לעלות במעלות הוא משום בזיון, מה ענין זה למתינות בדין.	3795
ונראה בביאור הדברים, דהנה פסיעה גסה כשלעצמה אין בה משום גילוי ערוה כשהוא לבוש מכנסי בד,	3796
ושלא ע"ג מזבח הילוך ראוי הוא, ואעפ"כ אסרה התורה לכהנים לפסוע פסיעה גסה בעלותם על המזבח,	3797
והטעם בזה כי כיון שכשילך כך יראה רמז לגלוי ערוה, אין זו ההנהגה הראויה במקום זה, כי מצד גודל	3798
קדושת המקום יש שם הנהגה מיוחדת, וחייבים לנהוג בו צניעות יתירא, וכל שאינם נוהגים בהנהגה כו	3799
הרי יש בזה משום בזיון המקום, והנהגה שיש בה משום רמז לגילוי ערוה אינה הנהגה הראויה לפי גודל	3800
קדושת המקום, ולפיכך יש בה משום בזיון המקום.	3801
ועל דרך זה נראה גם בענין מתינות, שהנה הפליגו חז"ל בשבחה ואמרו מתון מתון ד' מאות זוזי שויא	3802
(ברכות כ'). והיא מהמידות הראויות לנהוג בהם, וכן נראה עד כמה גדולה סכנת הבהילות, אמרו חז"ל	3803
רגלים ממהרות לרוץ לרעה (ילקוט נשא תש"ד), שהמהירות הינה מגורמי החטא, כי המהיר בודאי שיעשה	3804
חטא, ואם כה גדולה סכנת הבהילות והמהירות, נבין שכן הוא גודל חיוב המתינות, ונראה שזהו ענין תקנת	3805
עזרא שתהא אשה חוגרת בסינר משום צניעות (ב"ק פ"ב.), ופירש"י להתרחק מן העבירה, תקנתו היתה	3806
להרחיק את המהירות, כי בזה שתהא צריכה לשהות זמן לפני העבירה אפשר שתפרוש ממנה, ואינו בודאי	3807
שתעשה חטא.	3808
וכן אמרו בביצה (כ"ה:) נטיעה מקטע רגליהון דקצביא ודבועל נדות, ופירש"י נטיעת ערלה שאמרה תורה	3809
להמתין שלש שנים לאכול פירות, מקטע רגלי הקצבים הממהרים לאכול קודם הפשט ונתוח ופעמים	3810
שנמצאת טריפה, וכתבו בתוס' בודאי ליכא איסור דמשנשחטה היא עומדת בחזקת היתר, מיהו אם נמצאת	3811
טריפה לאחר שאכל הוא נענש כשוגג ולא כאנוס, שלא היה לו למהר כל כך עי"ש, והנה על פי דין מותר	3812
לו לקצב לאכול הבשר כי היא בחזקת היתר, אך מנטיעת ערלה נלמד חיוב ההנהגה במתינות.	3813
חייב האדם לנהוג כל מעשיו על פי מדת המתינות, וכל שאינו נוהג על פי מידת המתינות לא נהג נכונה,	3814
ויצא מכלל אונס ונתחייב על אכילת טריפה בשוגג, הרי לנו גודל חיוב המתינות שחייב כל אדם לילך	3815
במדה זו, והדיינים נאמר להם חיוב מיוחד הו' מתונים בדין, שנצטוו על מתינות יתירא משאר בני אדם, כי	3816
ההנהגה האמורה לדיינים הינה הנהגה מיוחדת, וחייבים להיות מתונים באופן ששאר בני האדם אינם	3817
חייבים בזה.	3818
וזהו ביאור סמיכת פרשת איסור לא תעלו במעלות לפרשת מתינות, כי כשם שנאמר הנהגה מיוחדת	3819
במזבח, שחייב הוא לנהוג בצניעות מיוחדת במקום המזבח, ומה שנחשב להילוך ראוי בכל מקום חשוב	3820
לחסרון צניעות במזבח, כן הוא גם ענין מתינות בדין, הנהגה מיוחדת בדין, ומה שנחשב למתינות ודרך	3821
ישרה לכל אדם, אצל הדיינים נחשב לפסיעה גסה וצריכים להיות מתונים ביותר, כיצד יקיים הדיין הו'	3822

מתניין בדין, הוא מה שאמרו חז"ל (סנהדרין ז'), לעולם יראה דיין עצמו כאילו חרב מונחת לו בין	3823
ירכותיו וגיהנום פתוחה לו מתחתיו יעו"ש.	3824
ענין זה שיראה החרב והגיהנום, למען יהיה זהיר וידקדק בדין ביותר, כי במצב שחרב מונחת לו בין שני	3825
ירכותיו, הרי כל תנודה קלה הינה מסוכנת ביותר, וזהו חובת הדיין ביושבו בדין, וכשירגיש הדיין כך	3826
בודאי שיהיה מתון ביותר, וגדולה מזה נראה, כי החובה המיוחדת הזו האמורה לדיין שיהג במתינות	3827
יתירא, ענין לה עם כל אדם ואדם, כי הנה ידוע מאמר הגרי"ס זצ"ל שכל אדם הינו דיין ושופט על עצמו,	3828
כי דן את כל מעשיו אם לעשותם או לימנע מהם, וממילא שהוא נכלל בהנהגה זו של הו מתונים בדין,	3829
לדון מעשיו ודרכיו במתינות יתירא כדיין.	3830
רבי פרידא הו"ל תלמידא דהוה תני ליה ד' מאה זימני וגמר, יומא חד בעויהו למילתא דמצוה תנא ליה ולא	3831
גמר, א"ל האינדא מאי שנא, א"ל מההוא שעתא דא"ל למר איתא מילתא דמצוה אסחאי לדעתאי, וכל	3832
שעתא אמינא השתא קאי מר השתא קאי מר, א"ל הב דעתך ואתני לך, הדר אתני ליה ד' מאות זימני	3833
(עירובין נ"ד:), וע"ש שע"י כן זכה שיוסיפו על שנותיו ארבע מאות שנה.	3834
אמנם מעלת המעשה גדולה היא ונשגבה, אולם יש להבין כיצד זה הסכים ר' פרידא לזה, והלא כשלימד ד'	3835
מאות פעמים בודאי שהיה בזה ביטול תורה באיכות, כי הגם שאמרו ומתלמידי יותר מכולם, מ"מ מלימוד	3836
זה שלימד כ"כ הרבה פעמים כנראה שלא נוסף לר' פרידא כלום, וא"כ איך זה באמת עשה כן ולא חשש	3837
מביטול תורה.	3838
ונראה שכוונה היתה לר' פרידא, שבלימודו זה יתרגל במידת המתינות, כי ללמוד ד' מאות פעמים עם	3839
תלמיד שאינו מבין כראוי צריך סבלנות רבה, נמצא שבכל פעם ופעם התעלה ר' פרידא במידת המתינות,	3840
ואכן לא נגרע לר' פרידא מתורתו, כי זכה ונוספו לו ד' מאות שנים, צא ולמד מכאן כי ההנהגה במתינות	3841
ובסובלנות, מלבד גדול מעלתה הנה כולה רווח ואין באים לידי הפסד על ידה. (שיחות מוסר תשל"ג	3842
ט"ו).	3843
	3844
מאמר תקמח	3845
ולא תעלה במעלת על מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו (שמות כ' כ"ג).	3846
פירש"י ואע"פ שאינו גילוי ערוה ממש שהרי כתיב ועשה להם מכנסי בד, מכל מקום הרחבת הפסיעות	3847
קרוב לגילוי ערוה הוא, ואתה נוהג בהם מנהג בזיון, והרי דברים ק"ו ומה אבנים הללו שאין בהם דעת	3848
להקפיד על בזיון, אמרה תורה הואיל ויש בהם צורך לא תנהג בהם מנהג בזיון, חבירך שהוא בדמות	3849
יוצרך ומקפיד על בזיונו עאכו"כ.	3850
הנה רק בכבש המזבח יש בו אזהרה של לא תעלה במעלות אבל לא במקומות אחרים, ולכאורה לפי מה	3851
שכתב רש"י הטעם דהואיל ויש בהם צורך לא תנהג בהם מנהג בזיון, א"כ בכל מקום שהאדם צריך לעלות	3852
לביתו הרי יש צורך בדבר ולמה מותר?	3853
אבל הדבר פשוט דהכא הטעם משום דזה צורך קדושה, כמפורש בקרא ולא תעלה במעלות על מזבחי, וגם	3854
הכבש עצמו קדוש כמפורש במשנה (זבחים פ"א א'), כשם שהמזבח מקדש כך הכבש מקדש עי"ש, ומי	3855
עולה שם הכהן לבוש בגדי כהונה ועבודה בידו, וכל מקום שהוא מקודש יותר יש לעשות גדר ערוה	3856
ביותר, שאפי' דבר קל כזה של הרחבת הפסיעות מיקרי בזיון! שאינו מתחשב עם הכבש וכאילו מגלה	3857
ערוהו כנגדו.	3858
מעשה הקל וחומר של חבירך שהוא בדמות יוצרך עאכו"ו נדרש כמין חומר, שאנו למדים כאן מהות המדה	3859
מה זה נקרא בזיון חבירך, כי הלא זה ברור שדוקא באבני קודש הכתוב מדבר שלא תעלה עליהם במעלות,	3860
א"כ מאי ק"ו מכבש המזבח לאדם הדיוט, וא"ל לבזיון ממש אין צריך ק"ו, אלא ודאי הכי קאמרינן, ומה	3861
אבני קודש אלו שאין בהם דעת לא תנהג בהם אפי' מנהג בזיון כהא דלא תעלה במעלות, קל וחומר באדם	3862
חבירך שהוא קודש קדשים, שלא תנהוג בו אפי' מנהג קל של בזיון כהא דלא תעלה במעלות, שאינו אלא	3863
פסיעה גסה וקרוב לגילוי ערוה.	3864
ואכן כן אחז"ל (סנהדרין ז'), אמר ר"א מניין לדיין שלא יפסע על ראשי עם קדוש, שנאמר ולא תעלה	3865
במעלות על מזבחי, וסמך ליה ואלה המשפטים, ופירש"י על ראשי עם קודש, שכשהיה המתורגמן דורש	3866
היו הציבור יושבין לארץ, והמפסיע ביניהן לילך ולישב במקומו נראה כמפסיע על ראשיהן ע"כ.	3867
הרי לנו דמיון ממש ועוד קל וחומר מאבני מזבח לאיש ישראל, שאפי' ההליכה לישב במקומו ואינו מפסיע	3868
פסיעה גסה, מ"מ כיון שהעם יושבים לארץ והוא זקוף והולך, הרי זה נוהג בהם מנהג בזיון, שנראה	3869
כמפסיע על ראשיהם של ישראל בגאווה ובוז! ומדוייק מאד מה שאחז"ל על ראשי עם קודש, כי לולא שהם	3870
קודש לא היה בזה בזיון.	3871

מזה למדנו ענין בזיון אוכלין כי הם נבראו לצורך האדם, והלא שלחנו של אדם כמזבח ואכילתו כקרבן	3872
וכמ"ש (ברכות נ"ה), כל זמן שביהמ"ק קיים מזבח מכפר על ישראל, ועכשיו שלחנו של אדם מכפר עליו,	3873
פשוט שאין המאמר בא להוציא שבזמן שביהמ"ק קיים אין בשלחנו של אדם בכדי כפרה, אלא שא"צ לו	3874
והשלחן הרי נמצא בביתו.	3875
ממילא ביתו בית המקדש, שלחנו מזבח, והוא הכהן המקריב, והמאכל הוא הקרבן, ומכאן איסור בזיון	3876
אוכלין, עד שאמרו באיסור זה דברים דקים מאד, אחז"ל ד' דברים נאמרו בפת, אין מניחין בשר חי על	3877
הפת, ואין מעבירין כוס מלא על הפת, ואין זורקין את הפת, ואין סומכין את הקערה בפת ע"כ (ברכות נ.	3878
ע"ב), והיינו מעין האיסור של ולא תעלה במעלות על מזבחי, והכל כבוד שמים.	3879
איתא בגמ' (ברכות ל"ה א'), כתיב לה' הארץ ומלואה, וכתיב השמים שמים לד' והארץ נתן לבני אדם,	3880
לא קשי' כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה, והרי אדם זה שבירך על האוכל משלחן גבוה קא זכי, וקרבנו	3881
הוא אשר הקריב לד'! וממילא המבזה את האוכלין כמחלל את הקדשים!	3882
איתא בגמ' (חולין ק"ה:), לפיכך מלקטין הפירורין מתוך הבית משום דקשה לעניות, אם אין אתה מחשיב	3883
מתנת שמים שניתן לך נוטלים אותה ממך, וכמ"ש (ברכות ס"ב:), כל המבזה את הבגדים לסוף אינו נהנה	3884
מהן, דההוא גברא שרדף אותו השר הממונה על העניות להביאו לידי עניות, ולא יכול לו כי הי' זהיר מאד	3885
בפירורים, פעם א' אכל ע"ג עשבים אמר השר עכשיו אלכדנו (שלא יוכל ללקט הפירורין), לאחר שאכל	3886
חפר כל הקרקע עם העשבים והפירורים וזרק לים ושוב לא יכול לו.	3887
עוד מצינו בגמ' (תענית כ"ד:), דרב יהודא ראה שני אנשים זורקים פת זה לזה, אמר שמע מינה דאיכא	3888
שובע בעולם, יהיב עיניה ונעשה רעב ע"ש, הרי כמה חמור איסור זה של ביזוי אוכלין, והבחורים בישיבה	3889
יש להם הרבה לזוהר שלא יכשלו באיסור זה ח"ו, ומכלל לאו אתה שומע הן, שהמכבד את האוכלין נותנין	3890
לו עושר וברכה בנכסיו, וכבר אחז"ל במדה שאדם מודד מודדין לו בין לטב ובין למוטב. (לב אליהו).	3891
	3892
H	3893
	3894
משפטים	3895
מאמר תקמט	3896
ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (שמות כ"א א').	3897
במד"ר הדא הוא דכתיב (תהלים ע"ב), לשלמה אלקים משפטיך למלך תן, יש להבין כוונת חז"ל שהביאו	3898
את הפסוק משפטיך למלך תן, ועוד לפניהם כתיב לפני הדיינים, ולא דוקא למלך שייך המשפט, אבל	3899
הענין הוא דהנה משפט הבא לפני ב"ד הוא קצוב לכל בלא הבדל, אם אחד גנב חפץ ונתחייב לשלם כפל,	3900
אין חילוק אם הגנב הוא עני מדוכא וגנב ככר לחם מעשיר גדול, או עשיר גדול גנב מעני שבעניים, שניהם	3901
חייבים כפל ממה שהוא גנב לא פחות ולא יותר.	3902
וכן אם אחד אכל כזית בשר נבלה משום שהיה רעב מאד ולא היה לו דבר אחר לאכול, או שהיה בשר	3903
כשר לפניו ואכל בשאט נפש כזית נבילה, הנה לענין עונש מלקות בב' אופנים אלו, הדין שוה להלקותו	3904
ל"ט מלקיות ולא יותר, ואל תתמה שלפי"ז נמצא שאנו מענישים עונש קל מאד את העובר עבירה במצב	3905
חמור הרבה, כי אם עשיר יגנוב דבר חיוני מעני חבירו וקרובו למה יפטר רק בתשלום כפל, התשובה היא	3906
כי בדין שמים אין אדם כזה מנוקה עדיין, ועתיד ליתן את הדין על אכזריות לבו ויענש חמורות.	3907
ומצינו כן בדוד כאשר בא אליו נתן הנביא במעשה דבת שבע (שמואל ב' י"ב), וישלח ה' את נתן אל דוד	3908
ויבוא אליו ויאמר לו, שני אנשים היו בעיר אחת אחד עשיר ואחד רש, לעשיר היה צאן ובקר הרבה מאד,	3909
ולרש אין כל כי אם כבשה אחת קטנה אשר קנה, ותגדל עמו ועם בניו יחדיו, מפתו תאכל ומכוסו תשתה	3910
ובחיקו תשכב ותהי לו כבת, ויבוא אורח להאיש העשיר ויהמול לקחת מצאנו ובקרו לעשות לאורח הבא	3911
אליו, ויקח את כבשת האיש הרש ויעשה לאיש הבא אליו.	3912
הנה אם היה נתן הנביא מדבר כן לבית דין היו עונים לו, קודם כל הרי אתה עד אחד והתורה אמרה לא	3913
יקום עד אחד באיש, ואין חילוק אם הוא נביא או לא כך הוא דין תורה, ואף אם יהיו שני עדים יחייבוהו	3914
לשלם ארבע כבשות ותו לא, אבל ראה מה כתוב, ויחר אף דוד באיש מאד ויאמר אל נתן, חי ה' כי בן מות	3915
האיש העושה זאת, ואת הכבשה ישלם ארבעתים, עקב אשר עשה את הדבר הזה ועל אשר לא חמל, הנה	3916
פירש דוד פסק דינו וביאר היטב, כי את הכבשה ישלם ארבעתים עקב אשר עשה את הדבר הזה דהיינו	3917
מדין תורה ובן מות הוא על אשר לא חמל!	3918
ויש להתבונן למה חייבו מיתה עבור גניבה גרידא? היכן מצינו דין כזה לחייב מיתה עבור עבירה של גניבה	3919
שאינו זה אלא ל"ת בעלמא, ואפי' מלקות ליכא כי הוא ניתק לעשה, אבל דוד חייבו מיתה לא מדין ב"ד	3920

אלא מדין שמים! במשפט שמים אין מתחשבים רק על המעשה, אלא גם על הנטיה והתכונה שבלב, ולכן	3921
אפשר לאדם שעבור מדת אכזריות שבו יענש במשפט שמים בעונש מות!	3922
ומצינו הלכה מחודשת זו רק במלך שמותר לו לשפוט ולהעניש כמשפט שמים, כ"כ הרמב"ם סוף"ג מהל' מלכים וז"ל, כל ההורג נפשות שלא בראיה ברורה או בלא התראה... אבל יש למלך רשות להרגו ולתקן העולם כפי מה שהשעה צריכה, והורג רבים ביום אחד, ותולה ומניחן תלויים ימים רבים להטיל אימה ולשבר יד רשעי העולם ע"כ, וזהו שאמר דוד כי בן מות האיש העושה זאת, כלומר מכיון שהבאת דין זה לפני, אני בתורת מלך איני צריך לב' עדים, וכן אני דן אותו למות כמשפט שמים עבור מדת אכזריותו, כדי להטיל אימה ולשבר יד רשעי העולם.	3923 3924 3925 3926 3927 3928
וזהו מה שאחז"ל כאן, הה"ד משפטיך למלך תן וצדקתך לבן מלך, פירוש ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, דהיינו החוקים והמשפטים הקצובים לכל, אלו המשפטים תשים לפני הדיינים ולכל ב"ד וב"ד שיעמדו להם לישראל, אבל משפטיך דהיינו משפטי שמים במה שנוגע למדות האדם אם זה אכזריות או רשעות, שלא למדוד לכל אדם בשוה, משפט זה השמימי למלך תן! כי המלך יש לו רשות גם להעניש על זאת.	3929 3930 3931 3932 3933
למדנו שעל מדת אכזריות מתחייב מיתה, ומצינו בחז"ל (כתובות ל:), מיום שחרב ביהמ"ק אע"פ שד' מיתות בטלו דין ד' מיתות לא בטלו, והרי זה נורא מאד לדעת כמה צריך האדם לחיות בתשומת לב גדולה על מעשיו, וביותר על המניעים את מעשיו והם המדות שבלב, ועל זה צריך יראת שמים הרבה.	3934 3935 3936
אחז"ל (שמו"ר ל' י"א), יראת ה' טהורה עומדת לעד, אתה מוצא אדם שונה הלכות ואגדות ואין בו יראת חטא, אין בידו כלום, משל לאדם שאמר לחבירו יש לי אלף מדות של תבואה, ואלף מדות של יין, א"ל חבירו יש לך אפותיקאות ליתן אותן בהן? אם יש לך הכל שלך, ואם לאו אין בידך כלום, כך אדם שונה הכל אם יש לו יראת חטא הכל שלו ואם לאו אין בידו כלום.	3937 3938 3939 3940
למדנו שבמשפט שמים מענישים על תכונת האדם, על הנטיה שבלבו אף אם לא עשה רע במעשה, ועונש זה חמור הרבה יותר ממעשה העבירה עצמה, וכמ"ש בדוד שעל מעשה הגניבה חייבו לשלם ארבעתים, אבל על האכזריות שבדבר אמר כי בן מות הוא על אשר לא חמל! ודאי סנהדרין אין יכולים לשפוט אדם עבור מדותיו, רק על מעשה העבירה כפי חוקי התורה משא"כ משפטי שמים.	3941 3942 3943 3944
וכן הוא בכל מדות שבלב, אע"פ שלא כעס ממש ולא עשה רע, מ"מ חוטא הוא על שצפונה בלבו הנטיה המזוייפת! ולמשל אם אחד עשה שטרות מזויפות הרבה ודאי עונשו גדול, אבל אם נמצא אצל אחד המכונה שעושה שטרות אלו, אע"פ שלא הפעיל מכונה זו ולא עשה שטרות מזויפות מעולם, האם לא יענש על זה? והיינו שאמר הכתוב תועבת ה' גם שניהם, גם החזקת המכונה שעושה את הזיופים חטא הוא ותועבה היא! אכן יש לדעת כי לא בנקל מגיעים לטהר המדות והנטייות שבלב, כי הם אינם בורחים מעצמם, וההכרח לעמול ע"ז ביגיעה רבה תמיד בלא הפסק וללא היסח הדעת, וכבר אמר שלמה ע"ה (משלי כ"ב), חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה, ופירש הסבא ז"ל גם כי יזקין לא יסור ממנה מהחינוך, כלומר שגם לעת זקנותו של אדם יעמוד תחת חינוך בעמל וביגיעה תמיד!	3945 3946 3947 3948 3949 3950 3951 3952
מעתה עיקר עבודת האדם ותכליתו כאן בעולם, הוא שיהיו תכונותיו ונטיותיו כולם לטובה כי השם יראה ללבב, הקב"ה שופט בני אדם ומביט בעיקר על הלב! אשריהם לצעירים המשכילים על דבר אמת, אשר נותנים לבם ונפשם על עבודת המדות ותכונות הנפש, וכשבאים לבית הוריהם ניכר עליהם שהם בני תורה אנשים בעלי קומה! בפרט בכיבוד אב ואם אשר מצוה זו מן המושכלות.	3953 3954 3955 3956
אז יתקדש שם שמים על ידינו, שיכירו כולם כי הוא בן ישיבה בן תורה! ויראו עליו באצבע ויאמרו, אשרי אביו שלמדו תורה אשרי רבו שלמדו תורה, ראו פלוני שלמד תורה כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו (יומא פ"ח), נמצא שהבחור המשכיל הלזה מחוץ לעצם ההנהגה הטובה והברכה אשר צפון בה, הרי הוא גם מזכה אחרים בתורה ויראת השם לדורי דורות. (לב אליהו).	3957 3958 3959 3960
מאמר תקנ	3961 3962
ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (שמות כ"א א').	3963
איתא ברש"י (י"ט ט"ז), מלמד שהקדים על ידם מה שאין דרך בשר ודם לעשות כן שיהא רב ממתין לתלמיד, מבואר הכא גודל האהבה והחביבה שהיה במעמד הר סיני, עד שהקדים הקב"ה כביכול והמתין לכלל ישראל שיבואו לקבל את התורה, כיוצא בזה יש לראות בדברי רש"י (י"ט י"ז), מלמד שהשכינה יצאה לקראתם כחתן היוצא לקראת כלה.	3964 3965 3966 3967
ובאמת עצם נתינת התורה לישראל היא ראייה לאהבת השי"ת את עמו, שהנה אחת הסיבות לטעות חכמי האומות, וחסרון האמונה שהיתה קודם מעמד הר סיני, לא מפני שלא האמינו במציאות ה' יתברך, אלא שסברו שאין זה מן הראוי שהבורא יהיה לו שייכות וקשר עם בני אדם בעולם השפל (כוזרי מאמר	3968 3969 3970

3971	(הראשון), שהבורא יתב' יתחבר אל החומר הנבזה הוא האדם, ידבר עמו ימלא משאלותיו ויעשה בקשותיו,
3972	ומשום כך טעו שהקב"ה נתן כוחות לשלוחים שהם ינהיגו את הבריאה.
3973	רם על כל גויים ה' על השמים כבודו, כל העולם מודים ומהללים את שם ה', אלא שסוברים כי רם על כל
3974	גויים ה' על השמים כבודו, ואין מן הראוי שיריד השגחתו לעולם הזה, אבל אמונתנו האמיתית היא,
3975	שלמרות שמגביהי לשבת עם כל זאת משפיל הנהגתו לראות בשמים ובארץ, ובמעמד הר סיני היטיב
3976	הקב"ה והוכיח הנהגתו, שירד בכבודו על הר סיני ליתן תורה לעמו ישראל.
3977	והנה לאחר מעמד הר סיני וחיבת השי"ת לישראל, 0פוחתת0 התורה0 ואלה 0המשפטים אשר תשים
3978	לפניהם, ולכאורה הרי משפט מהותו דין ועונש והיאך מתאימים הדברים, האם אין התחלה טובה יותר
3979	מאשר דין ומשפט המרעידיים לב האדם, אלא האמת הוא שאין אנו יודעים כמה אהבה וחיבה טמונים
3980	בנתינת המשפט, וכמה שמחה שצריכה להיות לנו שזכינו להיות עם הנבחר, וזה בגלל שזכינו לקבל את
3981	המשפט.
3982	טועים אנו בהבנת מדרגת אדם וצלם אלוקים שבו, אנו סבורים שבחינת אדם הוא, מי שיש בו מעט חכמה
3983	יתרה על הבעלי חיים ויודע לבטא מחשבתו בפיו, ומתנהג על פי כללים הנראים בעיניו כנכונים ומושכלים,
3984	ומי שמוסיף חכמה ודעת ומגיע למעלות ומדרגות, הרי הוסיף ושיבח את מעלת המדבר שבו, אך האמת היא
3985	שהאדם נברא בשלימות שאין למעלה ממנה, וכל המעלות והשלימות הכל כולל בגוף מדרגת המדבר, ורק
3986	השלם ככל המעלות הוא הנקרא מדבר, וכל שלא הגיע לשלימות הרי זה מפני שגרע וקלקל ממדרגת
3987	האדם.
3988	שמעתי שבעת פטירתו של הסבא ז"ל אמר מו"ר הרנ"ז זצ"ל בנו של הסבא, אנו נוכל להעיד שראינו אדם,
3989	המעלה הגדולה ביותר שיכולים להגיע אליה להיות במדרגת אדם, והיינו כמבואר שכל מי שחסר שלימות
3990	אינו בכלל אדם, וזו תביעת התורה מאתנו להגיע ולהיות למה שטמון בכח נפשנו והיא השלימות העליונה,
3991	ולכן הגיעו האבות הקדושים למעלתם אף ללא תורה, כי מכוחות האדם שבו יכול להגיע לתורה
3992	ולשלימות, ומה שהכלל ישראל זכו למעמד הר סיני, הרי זה מתנה וחסד מיוחד מאת הקב"ה שהיטיב עמנו
3993	להקל לנו את הדרך, להראותנו אמונה בחוש במעמד הר סיני.
3994	יתירה מזו כי נתן לנו הקב"ה בהטבתו דרכים ואופנים להשגת השלימות שמכח השכל אין לדעתם, מתוך
3995	שלא לשמה בא לשמה (פסחים נ':), ענין העבודה שלא לשמה היא הטבה גדולה, שמבחינת השכל אין שום
3996	קולא בעבודה וחיוב לעמול רק לשמה, ונתן לנו הקב"ה בחמלתו דרך העבודה אף שלא לשמה ועל ידה
3997	יגיע למדרגת לשמה.
3998	וכמו כן יראת העונש אף היא מחסדי השי"ת, שמכח החכמה והשכל חייב בעבודתו מחמת הכרת כבודו
3999	יתברך, וביודעו שהקב"ה אדון הכל ומקבל טובות הבורא, הרי הוא קנין כספו של הקב"ה ומכח זה חייב
4000	בעבודה, וכל עבודה שעושה מחמת שירא וחושש שמא יענישו הקב"ה אין זה עבודה, ורק מגודל טובת
4001	הקב"ה על ברואיו הורנו דרכי העונש, כדי להקל מעלינו דרכי העבודה והשגת השלימות, ועל ידי יראת
4002	העונש יגיעו למעלה העליונה שהיא יראת הרוממות.
4003	דוגמא לזה מה שכתב הרמח"ל (מסלת ישרים פי"ט), שמה שאנו חייבים לומר כל מאי דעביד רחמנא לטב
4004	עביד, זה אינו מדרגה לבעלי הדעה האמיתית כי אין להם לכוון עצמם כלל, אלא כל תפילתם להגדיל כבוד
4005	השי"ת ולעשות נחת רוח לפניו, וכל מה שיתגברו עיכובים כנגדם יאמץ לבם וישמחו להראות תוקף
4006	אמונתם עי"ש בארוכה, נמצא שענין ההכרה בכל מה דעביד רחמנא לטב עביד, היא רק עצה מכח הטבת
4007	הבורא על ברואיו.
4008	מבואר שעיקר חובת האדם להגיע להכרה אמיתית מתוך השכל, וניתנה תורה לנו כדי שנוכל להכיר את
4009	האמת מכח התורה עד שנגיע להכרה מכח השכל, וכן מבואר בחובות הלבבות (עבודת האלוקים פ"ג), כי
4010	הערת התורה היא הקדמה ומבוא אל הערת השכל, בעבור צורך האדם בנערותו אל חינוך והנהגה ולמנוע
4011	תאותיו עד שיתחזק ויכוון שכלו, וכן הנשים וקלי הדעת מן האנשים אינם נמשכים אחר הנהגת השכל, ומי
4012	שעולה ממנה אל העבודה שהיא הערת השכל, יגיע אל מדרגת הנביאים ובחירי עליון החסידים.
4013	איתא בירושלמי (מכות פ"ב ה"ו), שאלו לחכמה חוטא מה עונשו, אמרה להם חטאים תרדוף רעה, שאלו
4014	לנבואה חוטא מה עונשו אמרה להם הנפש החוטאת היא תמות, שאלו להקב"ה אמר להן יעשו תשובה
4015	ויתכפר לו, מבחינת החכמה והשכל אין שום אפשרות לתקן מעשיו, וכיון שחטא מוכרח להיענש על חטאיו
4016	ולמות בחטאו, ורק הקב"ה נתן עצה לאדם ע"י תשובה לתקן את מעשיו, וכל זה כלול בכלל החמלה
4017	הגדולה והיתירה שחמל עלינו, שנתן לנו דרכי קולא להגיע אל התכלית אף שמבחינת השכל אין זה דרך
4018	הנכון.
4019	והיינו שדוקא לאחר מתן תורה ומעמד הר סיני שבו נתגלה רוב אהבת ה' ית' לישראל, נתן השי"ת את
4020	המשפטים דהיינו הדין והעונש, שהם עצות ודרכים שיוכל לזכות על ידם, אע"ג שמכח החכמה לא היה

בדין שיקבל את הדרכים הללו, וכמ"ש לעיל שכל דיני העונש הם רק מכח ההטבה המיוחדת שנתן הקב"ה,	4021
כי מבחינת השלימות חייב להכיר את בוראו ולעבדו מחמת הכרת כבודו יתברך.	4022
ויש לראות בפרשה ראשונה את גודל אהבתו יתב' לעמו, כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבוד ובשביעית	4023
יצא לחפשי חנם, והנה מבחינת החכמה לא היה מקום ליציאת עבד עברי, שכיון שקנה אדון לעצמו ופרק	4024
מעליו עבודתו של הקב"ה, היה בדין שישאר עבד עולם, אולם התורה היטיבה עמו ונתנה לו אפשרות	4025
לשוב, ולכן יוצא בשש, ורק לאחר שאמר אהבתי את אשתי ואת בני לא אצא חפשי, אזי רע ומר עונשו	4026
ועבדו לעולם.	4027
מעתה כמה מחוייבים אנו להזהר בציווי התורה, שהרי מעיקר חובתנו להגיע לשלימות אף ללא תורה, וכל	4028
הערת התורה היא רק קולא שנתן לנו הקב"ה מרוב אהבתו וטובתו, ולכן בעת שאף את הקולא שניתנה לו	4029
אינו מנצל ודאי שאין לו כל תקוה, והיינו דאמר הסבא מקעלם ז"ל, שהדין וההלכה היא התקוה האחרונה	4030
שיש לנו, ובשעה שעובר על הדין הנפסק בשו"ע, הרי עבר אף את הדיוטא הקטנה שהיא הכרחית ביותר.	4031
ומה נואלו האנשים הסבורים שהתורה היא גזירה וכמשא נחשבת עליהם, ומבקשים עצות להקל מעליהם	4032
עול תורה, דכיון שהתורה עצמה היא קולא לא יתכן להוריד ממנה אפילו כמלוא נימה, וראה מה שכ' שם	4033
החורה"ל, וכיון שאינו מקבל מה שמחייבו השכל יצא לו מתכונת החי המדבר, ויהיו הבהמות מבינות דרך	4034
תקנתם יותר ממנו, והיינו דאמרינן כל האומר הקב"ה ותרן יוותרו מעיו (ב"ק נ.), כי ויתור על הדין לא	4035
יתכן בכלל, שאף הדין עצמו הוא בדיעבד. (אור יחזקאל ח"ה).	4036
	4037
מאמר תקנא	4038
ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (שמות כ"א א').	4039
במדרש תנחומא זה שאמר (משלי כ"ט), מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומות יהרסנה, מלכה של תורה	4040
במשפט שהוא עושה מעמיד את הארץ, ואיש תרומות יהרסנה, אם משים אדם את עצמו כתרומה הזו	4041
שמושכלת בזוית הבית, ואומר מה לי בטורח הציבור מה לי בדיניהם שלום עליך נפשי, הרי זה מחריב את	4042
העולם, הוי ואיש תרומות יהרסנה.	4043
מעשה ברבי אסי כשהיה מסתלק מן העולם נכנס בן אחותו אצלו מצאו בוכה, א"ל רבי מפני מה אתה	4044
בוכה? יש תורה שלא למדת ולימדת? הרי תלמידך יושבים לפניך, יש גמילות חסדים שלא עשית? ועל כל	4045
מידות שהיו בך היית מתרחק מן הדיינים, ולא נתת עצמך להתמנות על צרכי ציבור, א"ל בני עליה אני	4046
בוכה שמא אתן דין וחשבון, על שהייתי יכול לעשות דיניהם של ישראל.	4047
מכאן לימוד נפלא הרי רבי אסי היה שקדן נפלא כל ימיו בתורה, כמו שאמר בן אחותו יש תורה שלא	4048
למדת? הרי תלמידך יושבים לפניך, וגם עסק בגמילות חסדים כמ"ש יש גמילות חסדים שלא עשית? ומה	4049
שהתרחק מהתמנות על הציבור היה ממדות טובות כמו שאמר בן אחותו, ובכ"ז פחד רבי אסי עד לבכי,	4050
שמא יתן דין וחשבון על זה שלא עשה דינים של ישראל.	4051
מזה למדים עד כמה גדולה החובה להשתתף בצרכי ציבור ולעשות לטובת הכלל, ולא להסתפק רק בעשיית	4052
צדקה ומעשים טובים לעצמו, ק"ו אם אדם מתירשל להשתתף בענייני הכלל מחמת עצלות ויאמר שלום	4053
עליך נפשי, שמחריב את העולם ועליו נאמר ואיש תרומות יהרסנה, אבל מי שמתתף בדיני ישראל	4054
וענינם, עליו נאמר במשפט יעמיד ארץ, נפלא הדבר להתבונן בזה. (זכרון מאיר).	4055
	4056
מאמר תקנב	4057
ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (שמות כ"א א').	4058
הה"ד מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל, לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום, חוקיו	4059
ומשפטיו אלו הדינים שנאמר שם שם לו חק ומשפט (תנחומא ה'), לכאורה יש להעיר בשלמא חוקים הם	4060
מהדברים שאומה"ע משיבים עליהם, אבל משפטים הם דברים שבשכל, ועוד הרי גם בני נח נצטוו על	4061
הדינין (סנהדרין נ"ו.), ולמה לא ילמדו משפטים גם אומה"ע?	4062
תשובה לכך אנו מוצאים בפרשה זו בדין רציעת העבד, לבני ישראל נכלל דין זה בכלל המשפטים, ואילו	4063
לגבי אומה"ע הוא חוק כי אין הם מסוגלים להבין הצורך לבזות את העבד בצורה כזו? מה פשעו של העבד	4064
הזה, שאינו מסוגל לנהל בעצמו עסקים ולהתפרנס מהם, וגם אין לו הכסף הדרוש לכך, וכאן נזדמן לו אדם	4065
המפרנס אותו ואת בני ביתו ונחשב אצלו לבן בית, והוא עומד וצווה ככרוכי אהבתי את אדני, במה חטא	4066
האיש הזה שיש לשפוך את דמו?	4067
דין זה הוא פלאי בשביל אומה"ע, אבל לישראל הוא משפט שכלי מאד, עד שריב"ז היה דורש מקרא זה	4068
כמין חומר (קידושין כ"ב:), גישה זו לעבד מתקבלת כ"כ על הדעת, עד שאנו שואלים את עצמנו, און	4069
ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים, הלא הנפש הישראלית נגעלת כאשר קוראים לאדם עבד	4070

מסיבה פשוטה מאד, כי נפש זו זכתה לשמוע שהקב"ה בחר בה כעבד, ומלבד מידת הבטחון כאמור ברוך הגבר אשר יבטח בה', וארור הגבר אשר שם בשר זרועו, הרי עצם השם עבד צורם את אזנו של האיש הישראלי.	4071 4072 4073
רשות היה בידו להשכיר עצמו לכמה שנים כפועל, שיכול לחזור בו אפילו בחצי היום, כי אין הוא סומך על בעה"ב על יום המחר, וגם ספק רב אם המחר ידמה להיום, כי הרי הקב"ה מחדש בכל יום מעשה בראשית, ואדם נידון בכל יום ואין מעצור לה' לשנות מחר את מצבו, שהוא עצמו יהיה בעל בעמיו ויוכל לחזור בו בחצי היום, אבל העבד הנמכר לזמן מוגבל ואינו יכול לחזור בו במשך הזמן הזה, הרי הוא משליך את יהבו על אדוניו גם לעתיד, ובוטח בילוד אשה כמותו, זוהי פחיתות לנפש עד שאדם זה ראוי להירצע.	4074 4075 4076 4077 4078 4079
סוד גדול גילתה לנו התורה בדין עבד עברי, שאסור לישראל להכריז על בן תמותה כי הוא אדונו, והוא עצמו עבד נכנע תחת אדם כמותו, אסור לו לראות את עצמו כאדם שאינו מסוגל לעזור לעצמו, וגורלו יכול להיפתר רק על ידי נברא, ומשום כך הוא מכנה אותו בשם אדון, התביעה לגבי אדם זה איננה על עצם הפעולה שלו, אלא על התואר והכינוי שהוא נותן לבן תמותה כמותו, כי ברית כרותה לשפתיים, שעל ידי זה נפגמות אזניו משמוע אדנות הבורא, עבדי הם ולא עבדים לעבדים!	4080 4081 4082 4083 4084
סוד זה מגלה לנו התורה, כי לא היינו יורדים לעומק הבנה זו בשום אופן, כי מי מסוגל להרגיש שמכירתו לעבד מהווה סתירה לעבודת ה', איזה קשר יש בין חטיבת עצים ושאיבת מים שהיא עבודה גופנית, לבין עבודת ה' שהיא עבודה של הנשמה, הרי יוכל לעבוד את ה' גם בהיותו עבד, והרי אדם מחוייב לעבוד את ה' בכל המצבים, ומה לי אם הוא עובד במלאכתו או במלאכת אדונו? באה התורה וגילתה לנו כי התואר עבד שהוא נותן לעצמו, והתואר אדון שהוא מעניק לאחרים, פוגם את אזניו ששוב לא יוכל לשמוע את הקריאה עבדי הם, כי המושג עבד פוגם בהרגשת האדנות והיכולת של אדון העולם.	4085 4086 4087 4088 4089 4090
וזוהי כוונת חז"ל באמרם הה"ד ומשפטים כל ידעום, משפט העבד העברי אינו נתפס בשכלם של אוה"ע אלא כחוק, משא"כ אצל ישראל הוא דבר המובן מאליו, משום שאצל ישראל השכל והחוק משולבים זה בזה, חוק הוא האמונה שהכל בידי שמים וכי יש השגחה פרטית, א"כ כמה פחות האדם הסומך על משענת הקנה הרצוץ אדם כמותו, ולכן מופרך אצלו האדם שעושה את עצמו עבד לנברא כמותו, ומובן מאד שמשפטו של איש זה נחרץ לרצוע את אזנו, אבל אוה"ע הרחוקים מרחק רב מההשגחה הפרטית, גם המשפטים המסתעפים מזה הם בחינת חוק בשבילן, ולכן משפטים כל ידעום. (המוסר והדעת ח"ג).	4091 4092 4093 4094 4095 4096
מאמר תקנג ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (שמות כ"א א').	4097 4098 4099
יש לעכו"ם שופטים ויש לישראל שופטים ואין אתה יודע מה ביניהן, משל לחולה שנכנס הרופא לבקרו, אמר להם האכילוהו כל מה שהוא מבקש, נכנס אצל אחר אמר להם הזהירו שלא יאכל דבר פלוני, אמרו לו לראשון אמרת שיאכל מה שירצה, ולשני אמרת שלא יאכל דבר פלוני? א"ל הראשון אינו לחיים לפיכך אמרתי יאכל מה שירצה, אבל זה לחיים הזהירו בו, כך לעכו"ם שופטים ואינן עוסקין בתורה ואינן עושין אותה, וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים (יחזקאל כ'), אבל במצוות כתיב אשר יעשה אותם האדם וחי בהם (שמו"ר ל' י"ח).	4100 4101 4102 4103 4104 4105
מצאנו שהעכו"ם נצטוו על הדינים כחלק משבע מצוות נח, ומחוייבים לדון על עניני גניבה ואונאה ועושה וכדומה כמו שנצטוו ישראל (רמב"ן), ואם כן צריכים להבין למה כתוב אצלם חוקים לא טובים, וגם מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל, הרי גם לגוים יש משפטים כמונו? אולם כד נעיין נבין, שלא יתכן כלל אצל הגוים אותה בחינה של משפט כמו אצל ישראל, שהרי הדינים הם קיום התורה, ודרושים מעלות גדולות לדייני ישראל שיהיו ראויים לאותה איטצלה.	4106 4107 4108 4109 4110
אם כן איך יעלה על דעתינו שהאומות שסרבו לקבל את התורה ולתקן את עצמם יוכלו להשיג אותה בחינה של משפט? לא רק שאין דייניהם מסוגלים להשיג משפט התורה, אלא שגם אינם ראויים למשפט כזה שעליו נאמר כי המשפט לאלקים הוא, ואמרו חז"ל אמר שלמה אין דייני אומה זו כדייני שאר האומות, שאם דן וחונק ומטה את דינו וגוזל אין בכך כלום, אני אם חייבתי ממון שלא כדין נפשות אני נתבע (רש"י דברים א').	4111 4112 4113 4114 4115
דייני ישראל נצטוו על מסירת נפש למען הצדק כדאיתא בספרי וז"ל, שמא תאמר מתיירא אני מפני איש פלוני שמא יהרוג את בני או שמא ידליק את גדישי, תלמוד לומר לא תגורו מפני איש, מחוייב הוא להתעלם מהסיכון ולפסוק את הדין לאמיתו, אולם דייני האומות לא נצטוו על לאו של לא תגורו כמו שהביא הרמב"ן מן הירושלמי, משפט העכו"ם אינו אלא כדי להרתיע ולהעניש לשם ישוב העולם, אבל אינו אמת לאמיתו שיצטרך הדיין למסור נפשו.	4116 4117 4118 4119 4120

ההבדל בין שתי בחינות המשפט מתבהר על פי הגמרא, מהו דתימא דינא שלמא בעלמא הוא ולא אתיא שכינה, קמשמע לן דדינא נמי היינו תורה (ברכות ו'), שהיינו חושבים שהדין הוא רק מעין הטלת שלום ולא תשרה בו שכינה כמו בעוסק בתורה, לכן בא לחדש שדין הוא גם כן תורה והשכינה שורה במושב הדיינים, אצל ישראל שקבלו את התורה מטרתו של הדין לקבוע דרך חיים על פי התורה, ושמירת התורה והמצוות תביא לו הצלחה וחיים נצחיים, אם כן אוי לדיין שיטה את הדין, אולם אצל הגוים כל הדין אינו אלא להטיל שלום ביניהם שלא תיחרב חברתם אבל אינו תורה כלל.	4121 4122 4123 4124 4125 4126
גם באיכות המשפט אין לדמות העכו"ם לישראל, וכבר ביאר הסבא ז"ל שהמלה משפט מורה על ענין שיקול הדעת, כלומר בכל ענין ישנם ספיקות וספקי ספקות, וצריכים לשיקול הדעת לבררם וללבנם כדי לכוון האמת, ישראל שעוסקים בתורה מסוגלים לפתור את כל הספקות על פי שכל התורה, אבל במה יפתרו העכו"ם את הספקות? ולא עוד אלא שצריכים יראת שמים להטריח את עצמו לרדת לעומק הדין, ואחר כל זה אם לא טהר את עצמו מנגיעות ופניות אישיות, הרי שכלו משוחד ומבטו מסונוור מלהבחין את האמת.	4127 4128 4129 4130 4131 4132
וכבר אמר הגאון רי"ס זצ"ל, שהתורה אמנם נתנה רשות לדיין לפסוק כפי שכלו, אבל לא ניתן הרשות לפסוק כפי רצונו, עסק התורה הנדרש לדיין אינו רק כדי לרכוש ידיעת ההלכה, אלא גם לרוממו לאיש המעלה שאינו מושפע מהחשבונות והנגיעות של האדם, ואחרי שהגוים היו מורדי אור התורה, ונמשכו אחרי הערב לשעתו ונטיותיהם הנלוזים, אין לצפות שדייניהם יצליחו להשתחרר מנגיעותיהם באופן שיוכשרו לדון.	4133 4134 4135 4136 4137
התורה חייבה את הדיין להכין את עצמו כהוגן ביראת שמים לפני שעומד לפסוק את הדין, כמ"ש לעולם יראה דיין כאילו חרב מונחת לו בין יריכותיו וגינהם פתוחה לו מתחתיו (יבמות ק"ט:), ואם מכין את עצמו כהוגן זוכה לסייעתא דשמיא, שאפילו כשטעה אין תקלה יוצאת מתחת ידו, וכבר פירש הרמב"ן הטעם שהדיין נקרא אלהים, לרמוז שהאלקים יהיה עמו בדבר המשפט הוא יצדיק והוא ירשיע (רמב"ן שמות כ"א ו').	4138 4139 4140 4141 4142
מספרים על הגאב"ד דקאוונע שבאו לפניו שני בעלי דין שיפסוק להם דין שכבר נפסק על ידי הרב שלהם, וכוונתם היתה לפגוע בכבוד רבם ולביישו, ובאמת פסק הרב דקאוונע אחרת מאותו רב, אבל כשנודע לו שכבר נפסק הדין על ידי עמיתו, קרא לפניו את בעלי הדין ואמר להם שהצדק עם הרב שלהם ולא אתו, נימוקו היה שבלי סייעתא דשמיא קשה לכוון האמת, ורק אלקים נצב בעדת אל ועוזר לדיין להגיע לאמת, אבל זה רק לפני שנפסק הדין, ומכיון שרבם כבר פסק להם, שוב לא היה דין אמיתי אלא בחינה בעלמא, ובוזה אין עזר ה' לכוון את האמת.	4143 4144 4145 4146 4147 4148
מה גדולה האחריות הרובצת על הדיין אחרי שמצד אחד זוכה לעזר ה' ומשרה שכינה בישראל, ומאידך אם מטה את הדין גורם רעה לכל העולם כמ"ש חז"ל, אם ראית דור שצרות רבות באות עליו צא ובדוק בדייני ישראל, שכל פורענות שבאה לעולם לא באה אלא בשביל ישראל (שבת קל"ט). (המוסר והדעת ח"ג).	4149 4150 4151 4152
מאמר תקנד	4153 4154
ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (שמות כ"א א').	4155
וברש"י כל מקום שנאמר אלה פסל את הראשונים ואלה מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני, משפטי האומות ומשפטי התורה חלוקים בעיקרם ובכלל מציאותם, משפטי האומות יסודותם הסכמת בני אדם לפי הזמן והמקום ותנאי החיים של הציבור שלהם, היום הם מקובלים ומחר יהיו דחויים, כמחוקקי משפטיהם כן משפטיהם, המייסדים בעצמם מלאי הפכפכיות, דעותיהם משתנות הן מהבוקר לצהרים ומהצהרים ללילה.	4156 4157 4158 4159 4160
משתנות הן לפי רצונותיהם ומצב רוחם שבכל רגע ורגע, ואין תקוה שיצאו מפיהם דינים אמיתיים וקיימים! כל משפטיהם וחוקותיהם אין להם כל המשך אלא סתירות בכל חלקיהם, לא תמצא בהם שקלא וטריא קושיות ותירוצים, ולא תשאל בהם ורמינהו מסדר אחד לסדר שני, ואין צורך בתירוץ הכא במאי עסקינן וכדומה, כי אין להם סדר כלל.	4161 4162 4163 4164
לא כן התורה מעשה אלהים היא, ולא רק שאינה מיוסדת מהסכמי בני אדם, אלא התורה היא שיסדה את האדם, הסתכל באורייתא וברא עלמא (זוהר), בורא האדם ויוצרו עשהו על פי התורה ומצוותיה, האדם הותכן בכל מתכונותיו בהתאם לאזהרות התורה ומצוותיה, כן אמרו חז"ל רמ"ח אברים ישנם באדם כנגד רמ"ח מצוות עשה, ושס"ה גידין כנגד שס"ה מצוות לא תעשה.	4165 4166 4167 4168
ולדוגמא ענין כיבוד אב ואם, העולם מורגלים להבין דמצוות כבוד ניתנה משום שישנה מציאות של אב ואם בעולם, ולפי"ז למה באמת הוצרך שיהיו אב ואם כלל? דחלילה לומר שאב ואם מוכרחים, אלא	4169 4170

דמשום שרצתה התורה להזהיר על מצות כיבוד, ניתנו לאדם אב ואם בכדי שתוכל להתקיים מצוה זו,	4171
נמצא שלא האב והאם סיבת מצוות כיבוד, אלא להפך מצוות כיבוד סיבה לאב ואם.	4172
התורה לא תהא מוחלפת ולא תהא תורה אחרת, התורה והאדם אחד הם, וכמו שהאדם הנהו על מתכונתו	4173
לעולם, כל אבריו לא נשתנו ולא ישתנו בכל הזמנים, מאז היו שתי עינים ושתי אזנים, שתי ידיים עם חמש	4174
אצבעות בכל יד, ומעולם לא ראית ולא תראה אחרת, כי לא משתנה ממתכונתו אשר בהם נברא, כן לא	4175
תשתנה התורה הק', וזו האזהרה של לא תוסיפו על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם ולא תגרעו ממנו, כי	4176
מציאות לא משתנה וכל שינוי במציאות אומר כי המציאות מקולקלת בעצם.	4177
כן תמצא בתורתנו הק' ענין של כלל, נקודה הכוללת כל התורה כולה, כמו ואהבת לרעך כמוך דעלך סני	4178
לחברך לא תעביד (שבת ל"א), נפשו של אדם אחת היא ושלמה, כן התורה אחת היא שלמה ותמימה, כל	4179
התורה נקודה אחת לה, וכבר אמרו כי כל התרי"ג מצוות כלולים בעשרת הדברות, ועשרת הדברות	4180
כלולים באנכי, ואנכי באות אלף, ואות אלף כלול בהקוצו שלו, וכן אמרו ז"ל (מכילתא), זכור ושומר	4181
נאמרו בדבור אחד שנאמר אחת דבר אלהים שתיים זו שמעתי.	4182
כמו שבמחשבה אחת כלולים כמה דיבורים, ורק המשכיל הוא יכירם טרם יציאתם מכח אל הפועל, ובכל	4183
זאת ממחשבה אחת יצאו ויפרדו דיבורים רבים ובאמת אחד הם, כן לב האדם בו מושרשים כל אברי האדם	4184
מראשו ועד צפרני רגליו, ממנו יניקתם וכל חיותם, סוף דבר הלב הוא הכולל את כולם, אלא שאין משכיל	4185
מבין ומי ידעם, כי אני ה' חוקר לב ובוהן כליות, ככה בהתאמה מדויקת היא תורת האדם, התורה הקדושה	4186
אחת היא, בנקודה שבה הכל נכלל בכל מכל כל, הענפים והסעיפים לפרטי פרטיהם אחד הם.	4187
כל חכם בתורה כל אחד כפי מדרגתו בחכמה, וכל דבר חכמה שהוא אומר, וכן כל חכם וחכם אם כי שונים	4188
דבריהם, כולם חכמה אמיתית הם, כי כל אחד הוא חלק ממקור החכמה, והחכמה היא כפטיש יפוצץ סלע,	4189
גץ אחד מתחלק לכמה ניצוצות.	4190
התורה היא החכמה הכוללת כל דבר ה', מה שנכתב ומה שלא נכתב, מה שנאמר ומה שטרם נאמר, אלא	4191
שצריכים לכלים מקבלים, וחז"ל הקדושים שהיו החכמים הנפלאים, הם היו כלים טהורים מלאי חכמה	4192
הבאה ממקור החכמה, על כן כל דברי חכמתם היו חכמה אמיתית, אף חידשו דברים אשר לא ידעום	4193
מקודם, וכגון הדרשה את ה' אלהיך תירא לרבות ת"ח, שלא ידעו אותה עד שבא ר"ע ודרשה (ב"ק	4194
מ"א), וכן ענין מלאכה בחוה"מ שהוא דאורייתא, ונמסר לחכמים לומר לך איזו מלאכה אסורה ואיזו	4195
מותרת (חגיגה י"ח).	4196
חז"ל הקדושים היו דבוקים בכלל התורה, על כן כל דבריהם הם תורה ממש, וזהו מה שאמרו חז"ל (ויק"ר	4197
כ"ב א'), ואפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לומר לפני רבו כולן נאמרו בסיני, כלומר שכל דבר חכמה נכלל	4198
בתורה, וכיון שדבר חכמה אמר ממילא נכלל בתורה, וכל התורה הרי נתגלתה למשה (דברים ט'), ויתן ה'	4199
אלי ככל הדברים, הוא כלל התורה שממנה כל חכמה. (דעת תורה).	4200
	4201
מאמר תקנה	4202
ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (שמות כ"א א').	4203
ובמדרש (שמו"ר ל' ג'), מה כתיב למעלה מן הפרשה ושפטו את העם בכל עת, ואמר כאן ואלה המשפטים	4204
והדברות באמצע, משל למטרונה שהיתה מהלכת הזין מכאן והזין מכאן והיא באמצע, כך התורה דינין	4205
מלפניה ודינין מאחריה והיא באמצע ע"כ, הנה כי מציאותה של תורה אך ורק בתוך משפט.	4206
ביאור הדברים הנה אמרו (ברכות כ"ב), כתיב (דברים ד') והודעתם לבניך ולבני בניך, וכתיב בתריה	4207
יום אשר עמדת לפני ה"א בחורב, מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע, אף כאן באימה וביראה וברתת	4208
ובזיע, מכאן אמרו הזבים והמצורעים ובאין על נדות, מותרים לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים, לשנות	4209
במשנה וגמרא ובהלכות ובאגדות, אבל בעלי קריין אסורין, וברש"י מה להלן באימה דכתיב וירא העם	4210
וינועו, מכאן אמרו כל הטמאים מותרים בתורה שאף הם יכולים להיות באימה וברתת, אבל בעלי קרי אינו	4211
אלא מתוך קלות ראש וזחות הדעת.	4212
אין המדובר כאן על אימה ויראה של איזה עונש שיתכן לבוא, כמו שרגילין להבין כן ענין היראה, כי לירא	4213
מפני עונש הלא גם בעלי קרי ירא ומפחד, המדובר כאן הוא על מצב האדם מצב של אימה ורתת, הוא	4214
תמיד באימה והזדעזעות ברתת וזיע, והוא כאדם הנמצא בחפירות ולמעלה מעל ראשו יורים תותחים	4215
ופצצות לאין שיעור, הנה לקול ההמולה לבד האדם כבר רועד ומזועזע מאד, עד כי אין בו כל רוח וכל	4216
מחשבה שהיא, חדור הוא כולו אך ורק בהפחד והאימה הגדולה בלי הפסק רגע.	4217
כן הוא איש ירא שמים, חדור הוא ביראת ה' ופחדו הנורא, עד כי לא נשאר בו כל מקום לחטא ולתאוה,	4218
במצב של אימה ויראה רתת וזיע היצר מתבטל בו לגמרי, בבחינת אלקים אתם שכבר לא יתכן אצלו כל	4219
חמדה ותאוה, אלא תפוס כל כולו ביראת אלקים אשר בקרבו, ואם עדיין מקום בו לפניו זולתו, עדיין	4220

מקום בו למשהו הרהורים רעים חמדות ותאוות, סימן הוא כי איננו בתוך האימה והיראה, סימן הוא כי	4221
היראה לא מקפת אותו בכלל, אם אף יהיה ירא מעונש וכדומה, אבל מצבו איננו מצב של יראה, מצב אדם	4222
מחולחל מתוך פחד וזעזוע, כי יתכן אצלו פניות למשהו זולתו ית' ופחדו.	4223
אדם כזה כבר מופרך מתורה ואסור לקרות בה, כי סוד התורה הוא כנתינתה באימה וביראה ברתת ובזיע,	4224
כל מציאות של תורה היא מציאות של יראה, עד כדי כך כי בעלי קריין ואפשר שבא להם מתוך אונס, אבל	4225
סוכ"ס יש כבר איזו בחינה של קלות ראש וזחות הדעת, וע"כ אסור הוא לקרות בתורה, כי הוא ההיפוך	4226
של תורה שהיא כולה רק אש אוכלה.	4227
הוא מאמרם ז"ל במשל למטרונה כך התורה, דינין מלפניה ודינין מאחריה והיא באמצע, ואם מלפניה של	4228
תורה ומאחריה הוא משפט, הלא זה כל מציאותה מציאות של זיינין אשר זהו ענין המשפט, סוד של באימה	4229
וביראה ברתת ובזיע, וכי דוקא אז ישנה לתורה, דוקא במצב של אימה ויראה יתכן קיומה, ובאין יראה אין	4230
תורה.	4231
איך זה עמד יוסף הצדיק בכל המצבים הכי קשים? הלא אין זה כי אם במה שהיה את האלקים אני ירא,	4232
במצב של יראה במצב של פחד פחדים הכל מתבטל, אין כבר לא קושיים ולא עיכובים, אברהם אבינו עמד	4233
בנסיון הכי גדול בנסיון העקידה, כי עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, במצב של יראה מתבטל ואין כל	4234
קושיים, ולו לא עמד א"א בנסיון העקידה, הנה התביעה עליו היתה על לא יראה.	4235
ותיראן המילדות את האלוקים ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים, ודאי לא נעלם מהן מה שיוכל	4236
לקרות להן על מרדן בפרעה, אבל אחרי ותיראן המילדות את האלהים מה יכול לעכבם, בחוה"ל (שער	4237
אהבת ה' פ"ו) מובא על אחד היראים שמצאו אותו ישן באחד המדברות, ואמר לו האינך ירא מן האריה	4238
שאתה ישן במקום זה? אמר לו אני בוש מאלוהים שיראני ירא זולתו, במצב של באימה וביראה אבד כל	4239
הרגש של יראה מזולתו, סוד היראה מקיף את האדם מראש ועד עקב, הוא חדור כל תוכו בזו היראה ואין	4240
זולתו.	4241
אמרו בגמ' (נדה י"ג.), שאני רב יהודה דאימתא דמריה עליה, במצב של אימה ויראה אין מקום לתאוה,	4242
סיבת כל החטאים אינה התאוה אלא אי יראה היא הסיבה לכל החטאים, כי במקום יראה כל חמדה ותאוה	4243
אבודים בתכלית! אמר ר' ברכיה בשם ר' חייא ב"ר אבא הה"ד (איוב כ"ח), ויאמר לאדם הן יראת ה' היא	4244
חכמה, מהו שכר היראה תורה כי הן אחת, מאימה ויראה מרתת וזיע יוצאת תורה, קבלת התורה היתה	4245
דוקא ע"י אימה ויראה רתת וזיע, ובעלי קריין ודאי אסורים בתורה! (דעת תורה).	4246
	4247
מאמר תקנו	4248
ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (שמות כ"א א').	4249
הה"ד ועוז מלך משפט אהב אתה כוננת מישרים, העוז של מ"ה הקב"ה הוא אוהב את המשפט ונתנו	4250
לישראל שהם אוהביו, אתה כוננת ישרות לאוהביך שע"י המשפטים שנתת להם, כשהם עושים מריבה זה	4251
עם זה באין לידי משפט ועושין שלום ע"כ (שמו"ר ל' א'), מני שים אדם עלי ארץ מתנהל פלפול גדול	4252
להראות, כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא.	4253
מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבותיך, איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת, רבו הקושיות בצדיק	4254
ורע לו רשע וטוב לו, גם נלאו למצוא פתרון דברים הסותרים זה את זה, והנה הכתוב נותן תשובות,	4255
בפרוח רשעים כמו עשב להשמדם עדי עד, צדיק כתמר יפרח עוד ינובון בשיבה, תירוצים טובים גם	4256
למביני דבר, ומסיק להגיד כי ישר ה' כי זה התכלית.	4257
לעתיד לבוא יבורר כי ישר ה' צורי ולא עולתה בו, באחרית הימים תבוא הבריאה לתכלית דרגתה היא	4258
הישרות, כן היתה בתחילתה כנאמר (קהלת ז'), אשר עשה האלהים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות	4259
רבים, גם החשבונות תורה שלמה הן, פלפולים גדולים ועמוקים, הלא באדה"ר אנו מדברים, אבל סו"ס	4260
לסוד הישר לא מגיעים, כי בסוד הישר אין קושיות ולא תירוצים.	4261
כשתגלה הארת הישרות, אז לא ילמדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו לאמר דעו את ה', כי כולם ידעו	4262
אותי למקטנם ועד גדולם, כל הקושיות עם כל תירוציהם, אם גם אמיתיים הם אבל אם הולכים במהלך של	4263
קושיא ותירוץ, הנה זה לא במדת הישר סודם, כולם הם מהחשבונות הרבים מסוד במחשכים הושיבני,	4264
וכשאור הישרות תאיר ידעו ודאי בלי פלפולים כי צדיק וישר הוא.	4265
הרמב"ן (בראשית ב' ט') כתב בענין חטאו של אדה"ר, כי האדם היה עושה בטבעו מה שראוי לעשות כפי	4266
התולדה, כאשר יעשו השמים וכל צבאם פועלי אמת שפעולתם אמת ולא ישנו את תפקידם, ואפשר	4267
שנתכוון הכתוב לענין הזה כשאמר כי האלהים עשה את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים עי"ש.	4268
הנה מבאר הרמב"ן כי אדה"ר קודם החטא היו עניניו בטבע, הלא זה הטבע של ישר וכמו שמביא על זה	4269
הכתוב, אשר עשה האלהים את האדם ישר, הנה כי ישרות היא המכרחת היותר גדולה בתכלית ההכרח,	4270

ובדרגה ההיא לא היה כל ספק, הולך הוא האדם בדרכו הנכונה לו לבלתי נטות ימין ושמאל כטבע ממש,	4271
ומה נשתנה בלאחר החטא? נאבד הישר והמה בקשו חשבונות רבים, לאחר החטא עומדים כל הענינים	4272
בחשבונות רבים, לאחר החטא באים ומגיעים לכל הענינים על ידי שקלא וטריא קושיות ותירוצים.	4273
הנה יתכן כי גם חשבונות של אדה"ר, אשר אנחנו אין לנו אף מושג בישרותן של אלה החשבונות, גם אלה	4274
אינם בסוד הישר האמיתי, סוד גדול כזה הוא ענין של ישר, ענין שיבוא בתקון של אחרית הימים, להגיד	4275
כי ישר ה', כי באמיתיות מדת הישר אין כל קושיות ולא תירוצים אף של אדה"ר!	4276
ובמדרש (שמו"ר ל' ח'), ואלה המשפטים, מהו מבלי משים לנצח יאבדו (איוב ד'), אמר איוב להקב"ה מי	4277
יתן ידעתי ואמצאהו אערכה לפניו משפט (שם כ"ג), משל לבריון שהיה שיכור בעט בפלקי והוציא איסרין	4278
רגם איקונין של מלך קלל לשלטון, אמר הודיעני באיזה מקום המלך שרוי ואני מלמדו את הדין, נכנס	4279
הראו לו המלך יושב בבימה, סגר למטרונה וטרד אפרכוס, סימא לדוכוס נתן קטריקי לקרטום, וקרב קיסין	4280
למניסטר, כיון שראה המלך עושה כך נתיירא, אמר בבקשה מכם שיכור הייתי ולא ידעתי כח המלך.	4281
כך היה איוב עומד וצווח מי יתן ידעתי ואמצאהו אערכה לפניו משפט, רגם האיקונין שאמר יאבד יום אולד	4282
בו, בעט בפילקי והוציא איסרין יחשכו כוכבי נשפו, קלל לשלטון הלילה הזה יקחהו אופל, ראה המלך	4283
יושב בבימה סגר למטרונה, והנה מרים מצורעת כשלג, טרד למשה לכן לא תביאו את הקהל הזה, סימא	4284
לדוכוס זה יצחק, נתן קטריקי לאברהם שנאמר ידוע תדע כי גר יהיה זרעך, קרב קיסין על יעקב והוא	4285
צולע על ירכו, כשראה איוב אמר בבקשה ממך שיכור הייתי, ואף אמנם שגיתי אתי תלין משוגתי, וכל כך	4286
למה שלא היו יודעין כוחו של דין, הוי מבלי משים לנצח יאבדו ע"כ.	4287
גם איוב אשר עליו כתוב תם וישר, גם הוא עוד נשא אתו קושיות, ערך מערכות לידע ולמצוא מהלכים	4288
במשפט ה', ולא עמד על סוד הישר של משפט, לא היו יודעין כוחו של דין שהוא בתכלית הישרות, וכי	4289
שם אין כל שאלה ולא חשבון, עם גודל אמונתו עדיין היה במצב של לאחר החטא, במצב של והמה בקשו	4290
חשבונות רבים, עוד היה צורך בפירוקים ותירוצים ליישר הדורים.	4291
וזה אות כי לא עומדים באמיתיות סוד המשפט, אתה כוננת מישרים משפט וצדקה ביעקב אתה עשית, אתה	4292
כוננת ישרות לאוהביך, תכלית המשפט הוא תכלית הישרות כי אחד הן, סוד הדבר הוא כי דרכי ה' המה	4293
ישרים בתכלית, להגיד כי ישר ה', הישרות בתכלית הוא מצב של אחרית הימים כשתתוקן הבריאה	4294
בקדמותה, אשר עשה את האדם ישר בלי כל חשבונות, כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם (ירמיה	4295
ל"א). (דעת תורה).	4296
	4297
מאמר תקנז	4298
ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (שמות כ"א א').	4299
שלשה דברים נתן משה נפשו עליהם ונקראו על שמו, ואלו הן ישראל והתורה והדינים, שנאמר ואלה	4300
המשפטים אשר תשים לפניהם (שמו"ר ל' ד'), מצאנו בפרשת יתרו איך שתיאר משה רבינו לבעלי הדין	4301
הבאים לדון, כי יבוא אלי העם לדרוש אלקים, על זה העיר הסבא ז"ל, שהאדם המבקש לעשות כדין	4302
תורה, ולא רוצה לעכב משל חבירו וגם לא להוציא ממנו רק על פי דין תורה, עליו אפשר לומר שהוא	4303
דורש אלקים.	4304
והיינו משום ששמירת גדרי המשפט מרוממת את האדם ומביאה לקידוש שם שמים, וכן אמרו במדרש	4305
שמכל מה שברא הקב"ה בעולם אוהב את הדין ולכן נתנו לישראל אוהביו, ובזכות שמירת הדין מתעלה	4306
הקב"ה כמ"ש, ויגבה ה' צבאות במשפט וגואל את ישראל (דברים רבה ה').	4307
גודל המדרגה של אהבת הדין אפשר להבין מהמעשה באלכסנדר מוקדון, שהלך מאחורי הרי חושך וראה	4308
איך שהמלך דן, איש אחד קנה שדה מחבירו ואחר זמן מצא שם אוצר, ומכיון שלא שילם עבור האוצר	4309
רצה להחזירו והלה סירב לקבלו, השני טען שהוא מכר את השדה וכל מה שבתוכו ולא מגיע לו האוצר	4310
(ב"ר ל"ג א'), הנה הבעל דין תבע את חבירו שיקבל ממנו את כספו משום שהדין היה חביב בעיניו, וכמו	4311
שהדין מחייב שחבירו לא יגזול ממנו גם לו אסור לגזול מחבירו, זאת היא הדוגמא של דורש אלקים.	4312
אולם צריכים לבאר למה יצאו הדינים מכלל כל התורה, שמשה רבינו היה מוכרח למסור נפשו עליהם	4313
בפני עצמם, ולא נכללו עם כל התורה שנקראת על שמו כמ"ש זכרו תורת משה עבדי? פשר הדבר הוא	4314
שדינים האמורים כאן אין הכוונה ללימוד ההלכות של דיני ממונות, שזה בודאי נכלל בלימוד תורה, כאן	4315
הכוונה לביצוע הדין בפועל שיהיו דנים על פי דיני התורה, ועל זה היה משה רבינו מוכרח להתאמצות	4316
מיוחדת, שיזכה לכוון אל האמת להוציא הדין על בוריו, פרשה זו נאמרה עבור הדיינים כמ"ש הרמב"ן,	4317
שהלשון לפניהם נופל על הדיינים כמו שכתוב, ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה' לפני הכהנים	4318
והשופטים (דברים י"ט).	4319

- 4320 ואיתא במדרש אמר משה לישראל, הרי נתן לכם הקב"ה את תורתו, אם אין אתם עושים את הדינים נוטל
4321 תורתו מכם (שמו"ר ל' י"ט), התורה ניתנה רק בתנאי שיקיימו בפועל את הדינים, והיו זהירים שלא יגע
4322 אחד בממון שאינו שלו, אבל אין רצון ה' בלימוד מופשט בשעה ששורה אנדרלמוסיה בין אדם לחבירו, גם
4323 אין הקב"ה מסתפק בקיום שאר המצוות בשעה שאין דין, כמו שאמרו כשם שהזהיר הקב"ה על הדברות
4324 כך הזהיר על הדין, למה? שבו העולם תלוי (שמו"ר ל' י"ב).
- 4325 מבואר שקיום כל התורה הוא הדין, ומשלו הדבר למטרונה שהיתה הולכת בלווי שני שומרים אחד מכל
4326 צד, כך פרשת מתן תורה מסובבת בדינים מלפנים ומאחור (שמו"ר ל'), רצונם בזה לומר שבלי הדין אין
4327 קיום לכל התורה, אולם כפי גודל חשיבות הדין כך קשה ביצועו, עד שהפליגו חז"ל בגודל מדרגת הדין
4328 הדין דין אמת שהוא משרה שכינה בישראל, ונעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית (שבת י').
- 4329 מוכרח הדין להתגבר על כל נטיות אישיות ולברר האמת בלי שום משוא פנים, ומצאנו במדרש וז"ל,
4330 ולמה נתן הקב"ה כתר ליהודה? אלא שדין אמת לתמר לכן נעשה דין לעולם (שמו"ר ל' ט"ו), יהודה
4331 לא שם לב לכבוד שלו, ומסר נפשו לפסוק דין אמת על אף שהיו לו אמתלאות שונות להצטדק, ועל ידי זה
4332 זכה למלכות.
- 4333 ולכן החכם שמתחמק מלדון יצטרך ליתן דין וחשבון, כמ"ש במדרש ואיש תרומות יהרסנה, זה חכם שהוא
4334 יודע הלכות ואגדות, ויתום ואלמנה הולכין אצלו שיעשה דין ביניהן, והוא אומר להם עסוק אני במשנת
4335 איני פנוי, אמר לו האלקים מעלה אני עליך כאילו החרבת את העולם (שמו"ר ל' י'), וזהו כונתם באמרם
4336 שהדין נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, משום שחוסר משפט הוא חורבן העולם ואילו הדין מעמיד
4337 את העולם.
- 4338 תכונה מיוחדת דרושה לדין כמ"ש הרמב"ן על הפסוק, אנשי אמת שונאי בצע וז"ל, ועל דרך הפשט שהם
4339 אוהבים האמת ושונאים העושה, וכי יראו עושה וחמס אין דעתם סובלת אותו, אבל כל חפצם להציל גזול
4340 מיד עושה ע"כ, יחד עם אי סבל הרשע דרוש גם שיהיה ירא אלקים, ועל הכל איש חיל שיהיה בקי וחרוץ
4341 לברר וללבן אמתית הדבר ולהביאו אל תכליתו כמו שפירש הספורנו, בהצטרף באדם כל המעלות האלה
4342 ראוי ומחוייב הוא לדון דין אמת שהוא קיום התורה וקיום הבריאה, ובו משרה שכינה בישראל ומקרב את
4343 הגאולה, כמ"ש ציון במשפט תפדה (ישעיה א').
- 4344 מזה אנו רואים גודל האחריות המוטלת עלינו, שאם נכין את עצמנו כראוי יהיה בידינו הכח להשכין שלום
4345 בעולם ולהשקיט את המריבה, כל זמן שלא נתעצל בלימוד ובתיקון המדות והשגת יראת שמים, ברם אם
4346 נתעלם מאיזה שורש קטן של מדה רעה עלול להגרם חורבן העולם מחמתו, ועל כגון דא נאמר אוי לי
4347 מיוצרי אוי לי מיצרי, אוי לי אם אתעצל מלהגיע למדרגה שאני ראוי להשיגה שאוכל לזכות את הרבים,
4348 ואוי לי אם ברצותי לזכות את הרבים אטה כל שהוא מן הישרות, ואביא חלילה להיפך מן המבוקש.
4349 (המוסר והדעת ח"ג).
- 4350
- 4351 מאמר תקנח
- 4352 ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (שמות כ"א א').
- 4353 כל מקום שנאמר אלה פסל את הראשונים ואלה מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני,
4354 ולמה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח, לומר לך שתשים סנהדרין אצל המקדש (רש"י), ולכאורה קשה
4355 להבין וכי יתכן לחשוב שישנה אות אחת בתורה שלא ניתנה מסיני, למה איפוא צריך בשביל זה אות ו'
4356 מיותרת ואלה כדי לקבוע שניתנו מסיני?
- 4357 הענין הוא כי ידוע שישנן בתורה מצוות שמעיות ומצוות שכליות, ויתכן שיהיה מי שיאמר שהמצוות
4358 השכליות אפשר לקיים גם בלי ציווי התורה, אלא שזו טעות גמורה שהרי אמרו חז"ל גדול המצווה ועושה
4359 ממי שאינו מצווה ועושה (קידושין ל"א), ועי' בפירוש התוס' שם דהיינו טעמא דמי שמצווה ועושה
4360 עדיף, לפי שדואג ומצטער פן יעבור, ממי שאין מצווה שיש לו פת בסלו שאם ירצה יניח.
4361 אבל יש עוד טעם לשבח שגדול המצווה ועושה, שעשייתו את המצווה היא במדרגה גבוהה, מפני ששכל
4362 האדם יכול לטעות ולנטות לפי רוח הנגיעה שלו, ולכן יכול להפוך את הקערה על פיה, וזהו רק אם אינו
4363 מצווה והוא עושה רק משום שהשכל מחייב, ואז קיים שהנגיעה תעוות את השכל ויעשה לפי רוח הנגיעה
4364 שלו כי השוחד יעור פקחים, מה שאין כן אם האדם עושה מפני שהוא מצווה, כי אז המצווה משמשת רסן
4365 לנגיעה ומוכרח לעשות רק לפי דעת התורה.
- 4366 ולפי זה אפשר להבין גם דברי התוס' שאמרו, שמי שאינו מצווה ועושה יש לו פת בסלו שאם ירצה יניח,
4367 שכוונתם בזה שאם ירצה כלומר תהיה לו נגיעה מצד הרצון יניח, שהנגיעה תמצא לו היתרים שעל פיהם
4368 יכול להניח מלעשות ויכול לעשות מה שלבו חפץ.

ולכן אמרו במדרש אשר תשים לפניהם, לומר לך שתשים הסנהדרין אצל המקדש, אצל המזבח דוקא, וכל	4369
זה מפני שהדיינים צריכים להיות נקיים מכל שוחד של נגיעה, כי השוחד יעור עיני חכמים, והדיינים	4370
צריכים להיות אצל המקדש שיהיו קדושים, או לפי הגירסא אצל המזבח, שיהיו מוכנים להקריב עצמם על	4371
האמת כדי לקיים לא תגורו מפני איש, אפילו אם יהיה עליהם לסבול בעד האמת במצבם הגשמי או	4372
בכבודם.	4373
וזה כוונת המדרש ואלה מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני, כי בעת שתשים	4374
המשפטים לפני בני ישראל, אל תאמר להם כי הם צריכים לקיימם בתור מצוות שכליות רק תשים	4375
לפניהם, שצריך לקיים את המשפטים שהם דינים שכליים, כמו החוקים שהם מצוות שמעיות, כי מה	4376
הראשונים מסיני כך אלה מסיני, ואין לך רשות להרהר אחריהם ולדון לפי שכלך.	4377
וכן אמרו כל מקום שאתה מוצא אגוריות של עכו"ם, אע"פ שדיניהם כדיני ישראל אי אתה רשאי להיזקק	4378
להם, שנאמר ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, לפניהם ולא לפני עובדי כוכבים (גיטין פ"ח:), וכן כתב	4379
רש"י ואפילו ידעת בדין אחד שהם דנים אותו כדיני ישראל אל תביאהו בערכאות שלהם, שהמביא דיני	4380
ישראל לפני ארמים מחלל את השם. (נחלת אליעזר).	4381
	4382
מאמר תקנט	4383
ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (שמות כ"א א').	4384
אמר הקב"ה לפי שהרביתי עליכם דינין אני מרבה עליכם שכר, והזהרתי אתכם על כל המצוות שהיא	4385
חייכם שנאמר (קהלת ח'), שומר מצוה לא ידע דבר רע, וכן כל ענין שכתוב בפרשה הזו להורג נפש למכה	4386
שור למבעיר בערה, כל אחת ואחת כתבתי עונשה בצדה ושכרה בצדה, משל למלך שהתקין שני דרכים,	4387
אחת מלאה קוצים ודורדרים וסיראות, ואחת מלאה בושם, והעורים הולכים בדרך הרע והקוצים, ומוסיפים	4388
מכה על מכותיהם, והפקחים הולכים בדרך הטובה, ונמצאו הם הולכים וכליהם מתבשמים הימנה.	4389
כך האלהים התקין שתי דרכים, לצדיקים אחד, ולרשעים אחד, מי שאין לו עינים הולך בדרך הרעים	4390
ונתקל ואין לו עמידה, כבלעם הרשע שנטרף מן העולם וכדואג ואחיתופל שנתרחקו מן החיים, וכגיחזי	4391
שיצא מן העולם ריקם, אבל הצדיקים שמהלכים בתומם הם זוכים ובניהם אחריהם, שנאמר מתהלך בתומו	4392
צדיק אשרי בניו אחריו (שמו"ר ל').	4393
אנו לומדים מסוף המדרש כי החסרון של הארבעה שנטרדו מן העולם, היה בזה שלא הלכו בתומם, כלומר	4394
היו חסרי אמונה, ואין הבדל איך וכיצד נתבטא אצלם חסרון האמונה, אם חסרון אמונה באלקים, או	4395
בתורה, או ברבם, כי אצל בלעם מצאנו שאמר לו הקב"ה מי האנשים האלה עמך, חשב בלעם פעמים שאין	4396
הכל גלוי לפניו (רש"י), ואצל דואג ואחיתופל אנחנו מוצאים שחסרה להם אמונה בתורה כמ"ש בגמ',	4397
א"ר אמי אין תורתו של דואג אלא משפה ולחויץ (סנהדרין ק"ו:).	4398
ובגיחזי מסופר כי כאשר בא נעמן שר צבא מלך ארם אל הנביא אלישע להתרפאות מצרעתו, וגיחזי	4399
משרתו של אלישע ראה כי אלישע לא לקח מנעמן שום מתנה, כתוב ויאמר גיחזי נער אלישע איש	4400
האלהים, הנה חשך אדוני את נעמן הארמי הזה מקחת מידו את אשר הביא, חי ה' כי אם רצתי אחריו	4401
ולקחתי מאתו מאומה (מלכים ב' ה'), ובמלבי"ם מפרש כי גיחזי התרעם על שלא לקח ממנו עכ"פ שכר	4402
רפואה, כי על פי ההלכה אין לרפאות את העכו"ם בחינם.	4403
הווה אומר שלגיחזי לא היתה אמונה ברבו אלישע, ויוצא שכל הארבעה שהוזכרו במדרש היו חסרי אמונה	4404
כל אחד לפי דרכו, והם נקראים עורים מצד שהנגיעה השפיעה עליהם שלא לראות נכוחה, כמ"ש כי	4405
השוחד יעור פקחים, וזה הביא להם שיהיו מן הד' הדיוטות שאין להם חלק לעוה"ב (סנהדרין צ').	4406
ויש עוד להתבונן בסוף משפטים, מה שנאמר בנבד ואביהוא והזקנים, ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו	4407
כמעשה לבנת הספיר (שמות כ"ד), וברש"י כמעשה לבנת הספיר, היא היתה לפניו בשעת השעבוד לזכור	4408
צרתן של ישראל, שהיו משועבדים במעשה לבנים, בבחינת עמו אנכי בצרה.	4409
ועל טענתו של משה למה הרעתה לעם הזה (שמות ה'), אמרו חז"ל באותה שעה בקשה מדת הדין לפגוע	4410
במשה, וכיון שראה הקב"ה שבשביל ישראל הוא אומר לא פגעה בו מדת הדין (שמו"ר ה'), ובכל זאת	4411
אמר לו הקב"ה עתה תראה אשר אעשה לפרעה, ופרש"י העשוי לפרעה תראה ולא העשוי למלכי שבעה	4412
אומות כשאביאם לארץ.	4413
הטענה על משה היתה, כי אילו היתה בידו הידיעה הזו כי אצל הקב"ה היה תמיד הציור של לבנת הספיר	4414
לזכור צרתן של ישראל, ומה שלא נגאלו עד כה היה מפאת חשבונות רמים ונשגבים, אז לא היה משה	4415
תובע מהקב"ה, אלא רק להזכיר נקודה אחת והיא צרתן של ישראל, כי את זה הקב"ה זוכר תמיד.	4416
מצינו עוד בפרשה זו ויראו את אלהי ישראל, נסתכלו והציצו ונתחייבו מיתה, אלא שלא רצה הקב"ה	4417
לערבב שמחת התורה, והמתין לנדב ואביהוא עד יום חנוכת המשכן, ולזקנים ויהי העם כמתאוננים ותבער	4418

בם אש ה' ותאכל בקצה המחנה בקצינים שבמחנה (רש"י), ולכאורה מה השייכות לתבוע מאצילי בני ישראל דוקא בשעת התביעה על המתאוננים?	4419 4420
ואפשר להעיר כי בזה שזולזלו הזקנים לפי דרגתם, והיו מסתכלין בו בלב גס מתוך אכילה ושתייה (רש"י), מכך נגרם שיהיה העם כמתאוננים ואין מתאוננים אלא לשון עלילה, מבקשים עלילה היאך לפרוש מאחרי המקום (רש"י במדבר י"א), שהרי ידוע שאם הגדול מזלזל בדבר קטן, אז הקטן מזלזל בדבר גדול והקב"ה יצילנו משגיאות. (נחלת אליעזר).	4421 4422 4423 4424 4425
מאמר תקס	4426
ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (שמות כ"א א').	4427
אמר ר' אלעזר כל התורה תלויה במשפט לכך נתן הקב"ה דינין אחר עשרת הדברות, ולמה נתן הקב"ה כתר ליהודה אלא שזן דין אמת לתמר לכן נעשה דיין העולם (שמו"ר ל'), נקל להבין כי מה שאמר ר' אלעזר כי כל התורה תלויה במשפט, לא במשפט רגיל מדובר אלא במשפט כמו שהיה אצל יהודה, שמשפטו היה לגמרי נגד מדותיו, והעיקר מכוון לכבוד שמים ולשם שמים.	4428 4429 4430 4431
וכן מצינו בפרשה מדבר שקר תרחק, ושחד לא תקח כי השחד יעור פקחים ויסלף דברי צדיקים (שמות כ"ג), גם כאן לא מדובר בדבר שקר פשוט, כי על משמעות הדברים של מדבר שקר תרחק מצינו בגמ', מנין לשנים שבאו לדין אחד לכוש סמרטוטין ואחד לכוש איצטלית בת מאה מנה, שאומרים לו לכוש כמותו או הלבישהו כמותך, ת"ל מדבר שקר תרחק (שבועות ל"א), וראה רש"י שם לכוש כמותו שלא תגרום לנו לישא לך פנים.	4432 4433 4434 4435 4436
וכן מצינו בענין השוחד, א"ר אבהו בא וראה כמה סמויות עיניהן של מקבלי שוחד, אדם חש בעיניו נותן ממון לרופא ספק מתרפא ספק אינו מתרפא, והן נוטלין שוה פרוטה ומסמין עיניהן שנאמר כי השחד יעור פקחים (כתובות ק"ה), הרי אנו רואים כי חז"ל הבינו פשוט כי אפילו פרוטה אחת יש בכוחה לסמות עיניהן של פקחים ולא יועיל לו כל חכמותיו.	4437 4438 4439 4440
רב ענן אייתי ליה ההוא גברא כנתא דגילדני דבי גילי, א"ל מאי עבידתך א"ל דינא אית לי, לא קביל מיניה א"ל פסילנא לך לדינא, א"ל דינא דמר לא בעינא קבולי לקביל מר דלא למנען מר מאקרובי בכורים, השתא דאמרת לי טעמא מקבילנא, שדריה לקמיה דר"נ שלח ליה נידייניה מר להאי גברא דאנא ענן פסילנא ליה לדינא, אמר מדשלח לי הכי ש"מ קריביה הוא, הוה קאים דינא דיתמי קמיה אמר האי עשה והאי עשה, עשה דכבוד תורה עדיף סלקיה לדינא דיתמי ואחתיה לדיניה.	4441 4442 4443 4444 4445
כיון דחזא בעל דיניה יקרא דקא עביד ליה איסתם טענתיה (כתובות ק"ה:), וממשיך הגמ' רב ענן הוה רגיל אליהו דאתי גביה דהוה מתני ליה סדר אליהו, כיון דעבד הכי איסתלק יתיב בתעניתא ובעא רחמי ואתא, כי אתא הוה מבעית ליה בעותי ועבד תיבותא ויתיב קמיה עד דאפיק ליה סידריה, והיינו דאמרי סדר דאליהו רבה סדר אליהו זוטא.	4446 4447 4448 4449
ופירש מהרש"א לפי שנכשל בשתים שלא היה לו לקבל אפילו בדרך דורון, כיון שלכתחילה דרך שוחד דברים הביא לו, ואח"כ נכשל שנית במה ששלח לר"נ נידייניה מר להאי גברא, דמתוך לשון זה הבין ר"נ דקריביה הוא ואסתתם טענתיה דחבריה, וההסבר נראה על דרך מה שמצאנו בפ' תשא, וירא אהרן וכל בני ישראל את משה והנה קרן עור פניו וייראו מגשת אליו (שמות ל"ד).	4450 4451 4452 4453
ופירש"י בא וראה כמה גדולה כוחה של עבירה, שעד שלא פשטו ידיהם בעבירה מהו אומר, ומראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר לעיני בני ישראל (שמות כ"ד), ולא יראים ולא מזדעזעים, וכשעשו את העגל אף מקרני הודו של משה היו מרתיעים ומזדעזעים, וכן אצל רב ענן לפני שנכשל בענין השוחד לא נבעת מאליהו אבל אחרי זה הוה מבעית ליה, והיינו דאמרי סדר אליהו רבה סדר אליהו זוטא, כי בקבלתו מאליהו היו בזה שני מדרגות שונים זה מזה לגמרי.	4454 4455 4456 4457 4458
הלימוד מכל הנ"ל, עד כמה צריך האדם להיות מנוקה מכל חשש של שוחד ונגיעה עצמית, כדי שיוכל לדון דין אמת שעל זה העולם עומד, וכן האדם עם עצמו הוא תמיד בבחינת דיין, שהוא דן את עצמו ומצדיק את הנהגותיו והסכמותיו, וכל זמן שאינו מנוקה מכל נגיעותיו אינו יכול לסמוך על עצמו כלל, וכדי שהאדם ידע לדון את עצמו הרבה מוסר צריך ללמוד, כדי להבין את נפתוליו וליישר מדותיו ורק אז יבין דרכו. (נחלת אליעזר).	4459 4460 4461 4462 4463 4464
מאמר תקסא	4465
כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשביעית יצא לחפשי חנם (שמות כ"א ב').	4466

אחרי סיום הפרשיות של מעמד הר סיני וקבלת התורה, התחילה התורה במצות עבד עברי ואמה עבריה,	4467
ולכאורה מה ראתה התורה להתחיל דוקא במצוה שאינה שכיחה ואינה רגילה כ"כ, כשאר המצוות של	4468
משפטי הנזיקין האמורות אחריה, והנה בהפטרה ציינו חז"ל את הפרק בירמיה ל"ד המדבר במצוה זו.	4469
כה אמר ה' אלהי ישראל אנכי כרתי ברית את אבותיכם ביום הוציא אותם מארץ מצרים לאמר, מקץ	4470
שבע שנים תשלחו ולא שמעו אלי ולא הטו את אזנם, ותשובו אתם ותעשו את הישר בעיני לקרוא דרור	4471
איש לרעהו, ותשובו ותחללו את שמי ותשיבו איש את עבדו ואיש את שפחתו, לכן כה אמר ה' אתם לא	4472
שמעתם אלי לקרוא דרור, הנני קורא לכם דרור נאם ה' אל החרב אל הדבר ואל הרעב ונתתי אתכם	4473
לזעוה לכל ממלכות הארץ, ונתתי שרי יהודה ביד אויביהם וביד מבקשי נפשם.	4474
הנני מצוה נאום ה' והשבתים אל העיר הזאת ונלחמו עליה ולכדוה ושרפוה באש, ואת ערי יהודה אתן	4475
שממה מאין יושב, ומה גרם לכל התוכחה האיומה הזו על ישראל, להשיב נבוכדנצר הצר הצורר, וילכוד	4476
את העיר וישרוף המקדש באש, הלא זה כבישת העבדים אחרי ששלחום לנפשם, אמנם מה החומר בעבירה	4477
זו יותר משאר העבירות שבתורה.	4478
והנה במושכל ראשון רואים אנו בזה חטא חמור של בין אדם לחבירו, שהוא משעבד את חבירו כעבד	4479
פחות ושפל, נפשו מרה לו על גורלו המר, והוא נמצא תמיד במצוקה נפשית, אולם לא כן הוא בעבד עברי	4480
שאמרה התורה כי טוב לו עמך, ובא הפירוש בזה עמך במאכל עמך במשתה, שלא תהא אתה אוכל פת	4481
נקיה והוא אוכל פת קיבר, אתה שותה יין ישן והוא שותה יין חדש, אתה ישן על גבי מוכין והוא ישן על	4482
גבי התבן, מכאן אמרו כל הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו (קדושין כ').	4483
וכתבו בתוס' וקשה מאי כקונה אדון די להיות כאדון, ויש לומר כדאיתא בירושלמי דפעמים אין לו אלא	4484
כר אחד, אם שוכב עליו בעצמו אינו מקיים כי טוב לו עמך, ואם אינו שוכב עליו וגם אינו מוסרו לעבדו זו	4485
מדת סדום, נמצא שעל כרחו צריך למסור לעבדו, והיינו אדון לעצמו עכ"ל התוס'.	4486
הרי שהעבד על פי מצות התורה אינו נשבר ונדכה כלל, אלא דינו להיות שוה לאדונו בהשואה גמורה, ואם	4487
אין ביד אדונו להשוותו אז מחוייב להעדיף את העבד על עצמו, ואז יהיה העבד נראה כאדון והאדון כעבדו,	4488
ונמצא שבהנהגה עולה חיוב מצוה זו על מצוות ואהבת לרעך כמוך, שברעך הלא כמוך דוקא, ואם אי	4489
אפשר לו להשוותו כמוהו הלא הוא קודם [בבא מציעא ס"ב].	4490
ובעבדו אינו כן אלא העבד קודם, והטעם נראה שברעך המצוה היא אהבה, וכמוך הוא רק שיעור עד כמה	4491
הוא מחוייב, לכן אינו מחוייב אלא כמוך ולא יותר, אבל בעבד עיקר המצוה היא ההשוואה אליו, שלא	4492
ירגיש העבד פחיתות ולא יבוא לידי נחיתות, לכן עמך הוא העיקר, ואם אי אפשר להיות עמך העבד קודם.	4493
ולא רק על צרכיו ההכרחיים הזהירה התורה אלא גם על כבודו, וכמו ששינינו במכילתא כי תקנה עבד,	4494
יכול תקראנו עבד לשום בזיון ת"ל אחיך ע"כ, הרי שהקפידה תורה על כבודו והזהירה את האדון שלא	4495
יזלזל בכבודו, ולא יראה בהנהגתו עמו שהוא עבד אלא יראה שהוא אחיו, ומה שקראתו התורה עבד לא	4496
ביחס אל האדון אליו, אלא כלפי עצמו של העבד וכמ"ש שם במכילתא, יכול אף הוא ינהג עצמו באחווה,	4497
ת"ל עבד התורה קראתו עבד בעל כרחו ע"כ.	4498
הרי שבאמת עונש גדול הוא לאדם שנמכר לעבד, והוא עונש על עבירה חמורה וכדתניא בקידושין שם,	4499
כמה קשה אבקה של שביעית אדם נושא ונותן בפירות שביעית לסוף מוכר את מטלטליו, ולא באת לידו עד	4500
שמוכר את עצמו ע"כ, ולפיכך העבד הוא עצמו עליו לקחת מוסר מעבדותו וגם להרגיש את עבדותו, ואף	4501
שמהאדון אינו חש בזה כלל כי טוב לו עמו, והוא גם זהיר בכבודו בתכלית הזהירות, מ"מ הוא עצמו צריך	4502
לייסר את נפשו, כדי שישוב בתשובה ויכפר על עונו שגרם לו שיבוא לדיוטא תחתונה כזו, עד שימכור את	4503
כל מה שיש לו ולבסוף מוכר גם את עצמו.	4504
ויש להתבונן מזה את מדת גדולת הנפש ורחבות הלב שהתורה מחייבת, לא כחסידות ושלמות עליונה אלא	4505
כמצוה מחוייבת לכל אדון שיקנה עבד, שאף שהעבד מחוייב להתנהג כעבד לגבי אדונו, וזהו כעונש על	4506
העבירה החמורה, בכ"ז חובת האדון גם לחוטא שפל זה לקיים בו כי טוב לו עמך, עד שיהיה כקונה אדון	4507
לעצמו, וינהג בו כבוד כאותו כבוד שהוא נוהג באחיו, ולגבי האדון חס מלהזכיר שם עבד אלא רק אחיך,	4508
צא ולמד מה גדול הוא האדם הנברא בצלם, שהתורה מחייבתו במדת גדלות כזו, להכיר את עצמו וגם את	4509
חבירו אף השפל ביותר בגדולה זו.	4510
פרשת אמה העבריה היא פרשה מיוחדת לעצמה, אין זכר לשם שפחה אלא אמה כאם הבית, והאדון מצווה	4511
ליעדה לעצמו או לבנו, ואם ייעדנה כמשפט הבנות יעשה לה, ולא עוד אלא שכל משפט הבנות כתוב רק	4512
בה, ומשפטן נלמד ממה שכתוב בה, ומסתבר שאין מצות השילוח את עבדו ואמתו, באדון המקיים את	4513
מצות העבד והאמה כמאמרה שטוב לו עמו, והוא כקונה אדון וגברת לעצמו.	4514
שהרי יתכן שטוב לו יותר לעבד שיהיה אצל אדונו, משיצא ממנו ויבקש לו דרך לבנות עולמו, אחרי שכבר	4515
קודם שנמכר לאדונו היה גברא ערטילאי ולרש אין כל, ואף אם אדונו יקיים בו מצות הענקה, עדיין אין	4516

בזה כדי למצוא מחיה לו ולביתו, וע"כ שהשחרור אינו אלא משום מעלה רוחנית ולא משום הנאה גשמית	4517
כלל, והלא מפני כן העבד מתחנן שלא ישחררו אותו, והוא אומר אהבתי את אדני.	4518
אף שלכאורה הוא היפך מנהגו של עולם, שכל העבדים מוסרים נפשם לברוח מאדוניהם, ואילו העבד הזה	4519
מתחנן בתחנונים שלא ישחררוהו, ובאה התורה עצמה ומשיבה שאין להתפלל על זה, כי טוב לו עמך ולכן	4520
אוהב הוא את אדונו, ובוחר לנפשו מצבו זה בחייו יותר מכל מצבים אחרים שימצא אחרי שילוחו, אך	4521
באמת דוקא משום זה ציותה התורה לרצוה את אדנו וכמ"ש (קידושין כ"ב:).	4522
אמר הקב"ה אוזן ששמעה על הר סיני בשעה שאמרתי כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם ולא עבדים	4523
לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע ע"כ. כלומר טענה חמורה היא על העבד שהוא רוצה בעבדות,	4524
מפני שהוא מעדיף את מצבו החומרי ועניו הגשמיים שהם טובים בעבדותו, על הפחיתות הרוחנית שיש	4525
בזה, עד כדי כך שהוא מותר בשפחה כנענית, ואף כי שמעה אדנו כי לי בני עבדים ולא עבדים לעבדים,	4526
הוא הולך וקונה אדון לעצמו, ולפיכך ירצע וישאר בעבדותו עד היובל.	4527
יסוד זה מוציא מדעתם של טועים, גם אלה המוקירים את התורה, שחושבים זאת לתפארת תורתנו	4528
הקדושה, שכלול בה חוק של שילוח עבדים כבר מדורות קדומים, זו היא טעות גדולה וחמורה, כי אין	4529
תפארתה של תורתנו הקדושה במצות שילוח עבדים אלא בדין העבדים, שחייב האדון להעבד והאמה עולה	4530
על כל דמיון שכל האנושי, עד כדי כך שמצות שילוח עבדים הוא חיוב וחוב להאדון והעבד יחד, שאין	4531
העבר רוצה בשילוח יותר משהאדון אינו רוצה לשלחו.	4532
אמנם יסוד המצוה הוא ביסודי התורה והאמונה, והיא תלויה לגמרי ביצי"מ ומתן תורה, שכל עיקרם אינו	4533
אלא חירות נפשית, וכל תכליתם היא כי לי בני עבדים ולא עבדים לעבדים, והמצוה של שילוח עבדים	4534
היא שלא יחזיק עבד ה' לעבד עצמו, והתורה התירה לקנות ישראל לעבד, ולזה למכור את עצמו בשיעור	4535
מסוים כדי שיוסר על חטאו, וע"י כך ישוב מחטאו וישוב לביתו ולמשפחתו.	4536
אבל יותר משיעור זה ולאחר שכבר עבד שש שנים, יצא לחפשי בשביעית וישוב להיות עבד ה', ואם	4537
האדון אינו עושה כן ואינו משלחו לנפשו, הוא עוקר בזה את אבני השתייה של יציאת מצרים ומתן תורה,	4538
ולפיכך היא עבירה מן החמורות, ועונשים קשים ומרים כרוכים בתוכה זו עד לידי חורבן האומה וחורבן	4539
הארץ והמקדש, ומזה נראה שכמה מן המצוות הנראות כמצוות של בין אדם לחבירו, הן אמת של בין אדם	4540
למקום.	4541
וגם העבד הבוחר בעבדותו ואינו רוצה להשתחרר, גם הוא נתבע בתביעה חמורה זו התלויה ביציאת	4542
מצרים וכמ"ש (קידושין כ"ב), ר"ש ב"ר היה דורש את המקרא הזה כמין חומר, מה נשתנה דלת ומזוזה	4543
מכל כלים שבבית, אמר הקב"ה דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים בשעה שפסחתי על המשקוף ועל שתי	4544
המזוזות, ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע בפניהם	4545
ע"כ.	4546
הרי שכל חומר העבירה באמירת אהבתי את אדוני, הוא הפגיעה ביציאת מצרים, שעיקרה כי לי בני	4547
ישראל עבדים, ובזה מובן למה דוקא אבקה של שביעית היא הגורמת שימכור את עצמו, כי גם שביעית	4548
יסודה הוא אדנות ה', וגם היא תלויה ביציאת מצרים, ולכן נענש במדה כנגד מדה למכור את עצמו לעבד,	4549
ומתוך כל הדברים נפתרת השאלה, למה בחרה התורה במצות העבדים כמצוה ראשונה אחרי מתן תורה,	4550
כיון שהיא המצוה בפועל לקיום תכלית של יצי"מ ומתן תורה, כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים	4551
לעבדים. (דליות יחזקאל).	4552
	4553
מאמר תקסב	4554
כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשביעית יצא לחפשי חנם (שמות כ"א ב').	4555
חז"ל אומרים שפרשה זו מדברת במכרוהו בי"ד בעד גניבתו, ומקשים וכי לא ראוי היה להתחיל פרשת	4556
משפטים באנשים גומלי חסדים, כמו אם כסף תלוה, או בשומר חנם שעושה טובות לבני אדם, ולא	4557
להתחיל בראש וראשונה מאדם גנב? ושמעתי בשם הסבא זצ"ל מקעלם שאמר, אילו התורה היתה נתונה	4558
מאדם בודאי לא היתה השגה אחרת, אלא להתחיל מאנשים חשובים שגומלים טובות, ולא להתחיל באדם	4559
בוזי כמו הגנב.	4560
אבל מכיון שהתורה נתונה מהקב"ה ואנחנו בניו, ואם לאב יש בן גנב בין בניו, הרי כל מחשבותיו וכל	4561
דאגותיו הן על הגנב, ומחפש עצות איך להיטיב את מצב בנו הגנב, כי לבניו הטובים אין מה לדאוג, לכן	4562
תיכף בתחילת הפרשה מחפש הקב"ה עצות לבנו הגנב.	4563
ועל כן אמרה התורה למכור אותו, כי מה שבמלכותא דארעא מושיבים את הגנב בבית הסוהר, זה לא	4564
משפיע לטובה על הגנב, להיפך בבית הסוהר הוא נפגש עם עוד גנבים ולומד מהם ושוקע בתהום פשעיו,	4565
ואח"כ כשיוצא מבית הסוהר ואין לו פרנסה לפרנס את עצמו ואשתו ובניו, ממילא הוא מוכרח להיות שוב	4566

גנב, וכן בזמן שהוא יושב בבית הסוהר מה יעשו אשתו ובניו מהיכן יתפרנסו, הם ג"כ מוכרחים להיות גנבים.	4567 4568
אבל התורה הקדושה אמרה למכור אותו, ובודאי ב"ד מוכרים אותו לאיש הגון, וכשיהיה אצלו שש שנים ילמד ממנו ומבני ביתו נימוס ודרך ארץ ומדות טובות, כי יראה איך הבנים של בעל הבית מתנהגים, כי ע"פ רוב אם אחד הוא גנב הרי זה מפני שלא היה לו מה לאכול, אבל כשיהיה לו די מחסורו, וגם יראה איך שמכבדים אותו ומחשיבים אותו, כמ"ש חז"ל כי טוב לו עמך, שלא תהיה אתה אוכל פת חמה והוא יאכל פת קיבר.	4569 4570 4571 4572 4573
ומובא בירושלמי שאם יש לבעל הבית רק כר אחד צריך לתת לעבד והאדון יישן בלי כר, אז העבד יחשוב אם מכבדים אותי כל כך איך אני יכול להיות גנב? כל זה ישפיע עליו להיטיב את דרכו, ואחר שש שנים דואגת התורה עבורו שלא יהיה צריך להיות שוב גנב, הענק תעניק לו מצאנך כדי שיהיה לו במה להתפרנס, ובזמן עבודתו חייב האדון לזון את אשתו ובניו כדי שלא יהיו גנבים עכ"ל.	4574 4575 4576 4577
בדרך זו אפשר להבין מה שהתורה אמרה, שאם גנב שור וטבח ומכר משלם חמשה, ובעד שה משלם ארבעה, מפני שסחב אותו על כתפו מנכים לו שה אחד בשביל הצער שהיה לו בשעת הגניבה, הרגש כזה לא יכול להיות אלא אצל אב ואם, שירגישו בצערן של גנב בשעת הגניבה, אבל סתם בן אדם אינו יכול להגיע להרגשה כזו, באמרו מי ביקש ממנו שיגנוב?	4578 4579 4580 4581
אבל הקב"ה שאנחנו בניו אהבתו כל כך גדולה אפילו לבנו הגנב, כי מרגיש גם את צערן בשעת הגניבה, א"כ כמה הקב"ה מרגיש עכשיו את צערן של עם ישראל שנשפך דמם כמים, שהם לא גנבים אלא צדיקים וגאונים ישרים ותמימים? כמה מצטער הקב"ה אחרי שאהבתו אפילו לגנב כל כך גדולה וחזקה? ומזה יכולים לדון כי כל מה דעביד רחמנא לטב הוא עביד. (דרכי מוסר).	4582 4583 4584 4585
מאמר תקסג	4586 4587
כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשביעית יצא לחפשי חנם (שמות כ"א ב').	4588
התורה כתובה בצורת כללים, כל מצוה היא כלל שמסתעפים ממנו מצות בלי סוף, כמובא בספר מעלות התורה בשם הגר"א, הפרטים המסתעפים מכללי התורה תלויים באדם לפי ערך הבנתו וכישר תפיסתו, באותו דף הגמרא שלמד בעל הבית בפשטות מוצא הלמדן בלמודו המעמיק, חידושים ותוספת דברים שלא הרגיש בהם כלל בעה"ב בלימודו השטחי, וכן בהבנת חיובי התורה המעמיק בזה ימצא תוספת מצוות, והרחבת חיובים הנובעים מכל חיוב המפורש בתורה.	4589 4590 4591 4592 4593
גם תורה שבעל פה היא כללים עם פרטים המסתעפים ממנה, לפני שסידר רבי את ששה סדרי משנה היו ת"ר סדרים (כמובא בהגה"ה בהקדמת הרמב"ם לסדר זרעים), ורבי סידר את כללי תורה שבעל פה, וכל אחד צריך לרדת לעומקן של דברים ולדלות את הפרטים המוסתרים בכללי התורה, אברהם אבינו היו לו מאות פרקים במסכת ע"ז, הוא הרחיב והעמיק באיסורי הע"ז עד למאות פרקים, ר' ישראל סלנטר אמר כי השו"ע שלו גדול פי כמה מהשו"ע הרגיל, הוא זכה להבין הרבה פרטים הנובעים מהסעיפים המקובלים בשו"ע.	4594 4595 4596 4597 4598 4599
ולפי"ז יובן מה שאמר ר' אליעזר הגדול, כי אילו כל הימים דיו וכל העצים קולמוסים וכל האנשים סופרים, א"א היה לכתוב את התורה שלמד מרבו, ולכאורה בלתי מובן אפילו אם למד עשרות שנים אצל רבו, יש גבול לתורה שלמד בזמן מוגבל וממילא אפשר לכתבה, והביאור בזה שרבי אליעזר קיבל מרבו כללים, ומכללים אלה מסתעפת תורה שא"א לכתבה ואפילו יהיו כל הימים דיו.	4600 4601 4602 4603
לאחר הקדמה זו ננסה להבין את המשפט הראשון שניתן לישראל לאחר מתן תורה משפט העבדים, מתוך התבוננות במשפט זה והלימודים היוצאים ממנו נמצא, כי התורה שוללת את העבדות של אדם מישראל לחבירו, העבדות מוגבלת לשש שנים, ועוד דינים המצמצמים את רשות האדון על עבדו העברי, עד שמושג העבדות מתרוקן מתוכנו, ונשאר המצב של כל הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו, וחז"ל מבארים מדוע מקפידה התורה על כך? כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים.	4604 4605 4606 4607 4608
האדם צריך להיות עבד לבורא ולא עבד לעבד, ענין העבדות הוא ביטול הרשות העצמית, אין האדם בעלים כלל על עצמו וכולו משועבד לאדונו, כל רצונותיו ושאיפותיו הכל בטל ומבוטל לגבי רצון האדון, ודבר זה הוא בעבדות לבשר ודם וגם בעבדות לבורא, עבד ה' נקרא דוקא זה שמבטל עצמו ורצונותיו לגמרי לגבי רצון קונו, שונה פרקו מאה פעמים ואחד, מבטל דעתו ולומד ושונה אך ורק בגלל רצון ה' שצויה ללמוד בלי גבול מסוים.	4609 4610 4611 4612 4613
למעלה זו של עבד ה' רוצה התורה שיזכה האדם, ולכן היא מקפידה על העבדות לבשר ודם, שיהפוך את עבודתו למעלה נפשית שמחוייבים אנו בה להקב"ה להיות לו לעבד, והזוכה להיות עבד לבורא יצא מעבדות בזויה לחירות נפלאה, כל זמן שלא זכה להיות עבד לקונו ולבטל רצונותיו עבד הוא לכוחותיו,	4614 4615 4616

ואין לך עבד גדול מבעל תאוה שהוא עבד נרצע לתאותיו, האדם לומד תורה וחושב שהוא פועל אך ורק	4617
לשם שמים, אולם הרי יעודי העולם הבא תופסים באדם מקום רק כחוט השערה, ואילו רצונות הגוף	4618
קבועים בו מטבעו.	4619
הכבוד הוא הדוחק לב האדם יותר מכל התשוקות והחמדות שבעולם, האדם הנהו עבד לכח זה בלי שירגישי	4620
בכך, מפקירים הנשמה והגוף בגלל חמדת הממון, מידת הכבוד גורמת לחיי רחבות מוגזמת, המס"י כתב	4621
כי ריבוי אכילתו של האדם אין זאת רק תאות האכילה, אבל דבר זה בא מכה מדת הכבוד שרוצים לחיות	4622
בהרחבה לא פחות מאחרים עי"ש.	4623
האדם כולו שקוע בתאוות ואינו מרגיש במומו, עבד נרצע למידותיו ומאבד עולמו בגלל זה, הקנאה התאוה	4624
והכבוד מוציאים גם מהעולם הזה וגם מהעוה"ב, ואילו מי שמתגבר על המידות ונעשה בן חורין זוכה לב' עולמות,	4625
אשריו בעוה"ז וטוב לו לעוה"ב, אין שמחה הדומה כשמחתו של האדם שהוא בן חורין מכוחות הגוף ומושל עליהם.	4626
4627	4627
4628	4628
4629	4629
4630	4630
4631	4631
4632	4632
4633	4633
4634	4634
4635	4635
4636	4636
4637	4637
4638	4638
4639	4639
4640	4640
4641	4641
4642	4642
מאמר תקסד	4643
4644	4644
4645	4645
4646	4646
4647	4647
4648	4648
4649	4649
4650	4650
4651	4651
4652	4652
4653	4653
4654	4654
4655	4655
4656	4656
4657	4657
4658	4658
4659	4659
4660	4660
4661	4661
4662	4662
4663	4663
4664	4664
4665	4665
4666	4666

לעצמו, כדי לזכות להבטחה הגדולה של אז תקרא וה' יענה, וככל שישתלם בואהבת לרעך כמוך כך	4667
ישתלם בהכרת אני ה'.	4668
(לקט שיחות מוסר).	4669
מאמר תקסה	4670
כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשביעית יצא לחפשי חנם (שמות כ"א ב').	4671
כי תקנה עבד עברי, יכול תקראנו עבד לשם בזיון, ת"ל וכי ימוט אחיך עמך ונמכר לך נהוג בו אחווה, יכול	4672
אף הוא ינהוג בו אחווה ת"ל כי תקנה עבד (מכילתא), כשהאדם מקבל על עצמו את הוראת התורה,	4673
ומתהלך במעגלי התורה ונתיבותיה, אז מועיל הוא לתיקון העולם בכללו, כי דרכי התורה שלום ונועם הם,	4674
והגשמת דרישות התורה משכינה שלווה ושובע שמחות בכל האנושות, והכל מתנהג לפי היסודות	4675
שהשקיע הבו"ת בבריאת העולם בהתאם להוראות התורה, כמ"ש ז"ל צפה בתורה וברא את העולם, אבל	4676
כשהאדם מערבב את התחומים ההיפך מתנאי התורה, הריהו גורם כשלון לעצמו ולכל העולם.	4677
כל שינוי בהוראות וערבוב הסדר גורם ההיפך מהשלום והשלווה, אף שלכאורה נדמה לו להאדם שהוא	4678
שומר על העקרונות וההוראות, אלא שהוא מקדים ומאחר אותם לא כפי סדרם, כבר הוא פוגע ומקלקל,	4679
למה הדבר דומה לחולה שעליו לגמוע את התרופה שהרופא רשם וסידר לו, והוא אינו שותה את הרפואה	4680
בזמנה וכסדרה, ועוד מתחכם להעדיף ולהחסיר מן הסממנים שהרופא רשם לו, כמובן שסם החיים	4681
והרפואה עלול להיהפך לסם מות, כן הוא עם הוראות התורה, מרפאות הן כשמבוצעין בזמנן וכסדרן,	4682
בהתאם ולסדר חכמת הבורא.	4683
והנה התורה ציוותה למלווה כסף לחבירו שלא יגוש, ואת הלווה זירזו חכמינו בהוראת פריעת בעל חוב	4684
מצוה, אם כל אחד עומד על ציוויו המיוחד לו, אז כל הענין הולך ומתבצע בנעימות ושלום, אבל	4685
כשמתחלפים בהחזיבים, המלווה מעיק ללווה בטענת פריעת בעל חוב מצוה, והלווה מאידך גיסא מטיח	4686
דברים כלפי המלווה בהזכרת לא יגוש, כל אחד משתמש במצוה ידועה שלא כסדרה, שלא בזמנה ושלא	4687
במקומה, הרי הם מרבים קטטה שנאה ותגרה פירוד היישוב וחורבנו.	4688
וכך במצוות פריקה וטעינה התורה ציוותה עזוב תעזוב, והמצוה עוד יותר לשונאו כדי לכוף את יצרו,	4689
התורה הרוצה לאהבת בני אדם והתקרבותם, מדריכה אותם בכל התנאים והנסיבות אף של איבה, איך	4690
לחדש את האהבה וההתקרבות, משום כך מצווה לעזור לשני ולהתגבר על רגשי האיבה, וכמ"ש הרמב"ן	4691
ז"ל בפ' כי תצא, לא תראה את חמור אחיך או שורו נופלים בדרך והתעלמת מהם הקם תקים עמו וז"ל,	4692
ואמר בכאן אחיך ושם אויבך ושונאיך, לומר תעשה עמו כן וזכור האהבה ותשכח השנאה עכ"ל.	4693
וכשהשונא רואה ששונא עוזר לו ממילא יתקרב אליו, והסוף שהשלום יאחד אותם מחדש, וזה כל זמן	4694
ששניהם נכנעים ומצייתים להוראות התורה, אבל אם יאמר בעל החמור לשונאו, הואיל ועליך המצוה אתה	4695
תעמול ואני אשב ואנוח, משתמש הוא במצוות התורה להנאה עצמית ולשיעבוד הזולת, אז גם התורה	4696
פוטרת את הראשון מעזור לשני, והתוצאה היא העמקת השנאה, צער בעלי החיים, ואין שלווה ואין נועם	4697
ואין שלום.	4698
וכן בדין של עבד, כל זמן שהאדון מסביר פנים לעבד, מרוממו ומתנהג אתו בכל ההידור והכבוד האנושי,	4699
וכמו כן העבד יודע ומכיר את מקומו וערכו, והוא מעריך את היחס הטוב האנושי של האדון ואינו מראה	4700
סימני בעיטה, אזי משני הצדדים מתבצעת כוונת התורה של דרכי נועם, והחזרתו של העבד למעלתו	4701
האנושית הקודמת, וגם עידונו של נפש האדון ע"י קיום מצוות אהבת ישראל, מתוך התמזגות שני הרצונות	4702
של האדון והעבד נעשה רצונו של השי"ת.	4703
אבל כשכל אחד תובע את קיום המצוה המוטלת על השני, העבד טוען שעליך להבליט יותר וטוב לו עמך,	4704
והאדון מדגיש על כל צעד ושעל שהוא עבד קנין כספו, זה גורם לבלבול סדרי מעשי בראשית, ואין שלום	4705
ואין שלווה למהפכי הקערה על פיה, ואין נועם ואין מרגוע למעריבי התחומים שהותו מאת הבוית"ש, לו	4706
ידעו לשמור את הקווים וכל אחד היה יודע לדאוג לביצוע תפקידו שלו, כי אז היינו זוכים לאחווה ושלווה	4707
בישראל ובכל העולם. (תורת הנפש).	4708
	4709
מאמר תקסו	4710
אם אדניו יתן לו אשה וילדה לו בנים או בנות האשה וילדיה (שמות כ"ד ד').	4711
כי משנה שכר שכיר א"ר יצחק מכאן שרבו מוסר לו שפחה כנענית, ואפילו בעל כרחו של העבד מדכתיב	4712
לו (קידושין ט"ו), וכן פסק הרמב"ם ז"ל, מי שמכרוהו בי"ד יש לו לרבו ליתן לו שפחה כנענית בין האדון	4713
בין בנו של האדון אם מת אביו, הרי זה נותן לו שפחה וכופהו על זה כדי שיוליד ממנה עבדים, והרי היא	4714
מותרת לו כל ימי עבדותו שנא' אם אדוניו יתן לו אשה, והמוכר עצמו אסור בשפחה כנענית כל ימי	4715
עבדותו עכ"ל.	4716

והנה מדי פעם מתעוררת לפנינו השאלה איך זה מתירה התורה ועוד נותנת רשות לעשות מתוך כפיה	4717
לאותו האומלל שנמכר לעבד, להתגאל ולהזדהם בשפחה כנענית ולהוליד ממנה בנים עבדים? האם לא די	4718
בסבלו הקשה של השעבוד שימרק את חטא גניבתו? הכי עוד צריך להשפילו ולזווגו לשפחה כנענית, ומה	4719
תועלת יצא לו מזה. ועוד הלא ייתכן שהגנב הזה שמכרוהו ב"ד הוא איש הגון מושלם במדות ואפילו ת"ח,	4720
אלא שנכשל בעבירת הגניבה לרגלי נסיבות שונות, וכעת אין בידו להשיב את הגניבה, אם כן הוא בא כבר	4721
על עונשו בשלילת חירותו, צריך גם להוסיף עוד על נוולותו?	4722
גם יתכן שהגנב הוא כהן בעל קדושה יתירה, והוא נכשל ונאלץ להמכר ע"י ב"ד, הכי נכון הוא שנפגע	4723
בקדושתו ונכריחהו לשפחה כנענית, שעליהם נאמר בשר חמורים בשרם, הלא התכלית הרצוי בכל עונש	4724
שהתורה מטילה על עוברי עבירה היא השאיפה לשיפור, והיאך מעמידים בסכנה את כל יקרת נפשו של	4725
האיש הזה? הלא יתכן שכעבור שש שנים יהיה מורגל לאורח החיים המכוערים של אשתו הכנענית, ובכן	4726
מה מתכוונת התורה בהיתר זיווג זה.	4727
אמנם התורה שהיא עטופה סודות, ומי יהין לבוא עד חקר וסוף תכליתה ומגמתה, הלא שכל אלקים היא,	4728
ברם מה שמועיל לשיפור מחשבתנו המוסרית, ולזיכוכ כוחותינו הנפשיים בהחיים המעשיים, הורשה לנו	4729
שנלמד ונעיין בכל מה דאפשר.	4730
כל הענין של מכירת הגנב לעבד, אינו בא רק לשם סילוק החוב שנתחייב בגניבתו, המגמה העיקרית היא	4731
גם כתגמול לאותה מעשה התועבה וההשחתה שביצע הגנב, כי מעשה גניבה בדרך כלל מראה על העדר	4732
הרגשה והשתתפות בנפשו של הזולת, ומעשה המכירה ע"י ב"ד בא ליישר את העקמומיות שבנפשו של	4733
הגנב, ע"י היסורים הכרוכים בעקב עבדות זה יזכה לידי הזדככות, ועידון נפש ערה ורגישה לצער הזולת.	4734
לא די בזה שהוא משיב לבעלים את הגניבה אשר גנב, כי גדול מחטא הגניבה הוא הפגם הרוחני בנפש	4735
עצמו, כי ההכנה לביצוע הגניבה הוא טמטום הלב, שלא מרגיש בצער זולתו ושלא ירתת בביצוע הגניבה,	4736
ובכן מגמת השעבוד היא, לא רק להחזיר הנזק החומרי שגרם לחבירו, אלא המכוון גם להשפלתו של נפש	4737
הגנב ע"י עינוים ויסורים, השעבוד ירכך לבו להיות מרגיש בצער הזולת.	4738
שכלו יתחדד להיות מקיף כל פעולה ופעולה ולהיות רואה את הנולד, לו ידע שמעשה זה עלול לפגוע	4739
ולערער את נפשו של הניזק, שזה עלול למנוע חינוך של ילדים, שזה עלול לבייש כלה עניה שחבילת	4740
האירוסין תתפרד, התמוטטות חומרית עלולה לעתים קרובות לגרום התמוטטות רוחנית, לו ידע הגנב כל	4741
זה והיה משקיף קצת להתוצאות, אולי לא היה מעיז ומתאכזר עד כדי כך.	4742
משום כך קנסה התורה במכירה לעבד שייכנע ויהא מושפל ברוחו, ירגיש גם הוא את צער הפרידה וההרס	4743
של נפשות שהיו קרובות זו לזו, יקים משפחה יבנה לו קן משפחתי חדש, ועוד טרם שיספיק להתבסס יגיע	4744
סוף השנה הששית, והוא נאלץ לעזוב לאנחות, אשתו וילדיו נלקחים ממנו ועוברים לאדוניו, איש אחר הוא	4745
השליט על יוצאי ירכו, קשה ומרה היא הפרידה מבשרו ודמו, פרידה זו תרכך לבבו להרגיש בצער הזולת.	4746
ומצאתי בסד"ש יסוד ועזר לרעיון לבי בביאור פרשת העבד הנ"ל בפי' הרלב"ג עה"ת וז"ל, וכן בנמכר	4747
בגנבתו יכריחו האדון לשאת שפחה כנענית, ולבסוף לא יהיה לו האשה והבנים רב לו מהיגון והצער, ובזה	4748
יתרחק מהמדה הפחותה גנבה ולא יבוא לזה.	4749
ממעשה עבירה זו ועונשה אפשר להקיש אל שאר העבירות ותוצאותיהן, לו היינו יודעים לכלכל ולעיין את	4750
התוצאות של כל פשע ומכשול שאנו נתפשים בהם לעתים כל כך קרובות, לו השכלנו בכל פעם לדון	4751
מהעכשיו המצומצם, על התוצאות הנובעות מכל מעשה בלתי מחשבה, בוודאי שהיינו נמנעים מפגמים	4752
רוחניים עצומים מאד.	4753
ושמעתי בשם מו"ר הגה"צ הקדוש ר' יצחק ולדשיין, עה"פ את הכל יביא אלקים במשפט על כל נעלם אם	4754
טוב ואם רע, ופירש"י ז"ל מאי על כל נעלם, זה הרק בפני חבירו או ההורג כינה בפני חבירו (חגיגה ה'),	4755
ולכאורה מאי משמע נעלם הלא זה הוא גלוי ופומבי ולא נעלם, ולמה קוראו נעלם? ולהפך הלא כל הגנאי	4756
בהמעשה הנ"ל הוא מפאת פרסומו בגלוי בפרהסיא ולא בצנעא.	4757
אלא שהמושג נעלם מוסב אל התוצאות, העושה מעשה כזה בפני חבירו סימן שהוא גס רוח וקצר דעה, אין	4758
בינתו משגת לדעת את תוצאות המעשה הזה, העלולות להסב לחבירו נזק גופני כבד מאד, כי יש	4759
איסטיניסים שעלולים למראה דבר מגונה להקיא להתעלף ואף למחלה רצינית, א"כ הפעולה אף שאינה	4760
נעלמת, אבל האדם המבצעה נטול הוא הרגשה לדעת, עד היכן ההפסד הגשמי והרוחני שבמעשה זה	4761
יכולים להגיע.	4762
הלימוד לנו מזאת שבכל מעשה שאין דעת התורה נוחה הימנו, וכש"כ בעבירה גמורה אף שלעושה נדמה	4763
לפעמים שאינה כ"כ נוראה, בכל אופן יתלמד לשקול ולהעריך את התוצאות הנובעות ממעשה זה, שיייתכן	4764
שהן מרחיקות ומפליגות מדרכי השם, חטא זה שנראה לו כקל עכשיו עלול להביאו לפעמים לידי חטאים	4765
כאלו, שנפשו תסלד ותפחד אפילו לחשוב עליהם, ואכן עיקר גדול הוא פיתוח כח ההבטה למרחקי	4766

התוצאות, כשרון זה יעכב את האדם מהחטאים ועונשם הבלתי נמנע במרחקי הזמן והמקום. (תורת הנפש).	4767 4768 4769
מאמר תקסז	4770
ואם אמר יאמר העבד אהבתי את אדני את אשתי ואת בני (שמות כ"א ה').	4771
איך יתכן שתתפתח אצל העבד אהבה כזו עד שימאן לצאת בבוא עת החופש, ועוד יצהיר גלויות לא אצא חפשי? האדון הזה השולל מן המשועבד הזה כל ערכו וגאוותו, כל רגש האנוכיות העצמית שלו, איך עוד יתגעגע אליו עד כדי קבלת שעבוד ושפלות, הלא רואה איך שמתחסים אליו האנשים שמסביבו, מביטים עליו בבוז ובשאט נפש, דיניו משתנים לזילותא ולריעותא בכל עניני התורה וקיום המצוות, והוא ניתן לשרירות לבו של האדון איך נבין את בן אדם הלזה?	4772 4773 4774 4775 4776
עוד נשתדל להבין את קושי נפשו של האדון בבוא עת השילוח ההכרחי, בבוא היובל מזהירה התורה את האדון, לא יקשה בעיניך בשלחך אותו חופשי מעמך, הכי יש עוד צורך באזהרה על האדון שניצל את האומלל הרבה שנים, שלא ישהה ולא יעכב את חופשתו, הכי לא די בכל השנים שעבדו חנם עד היובל, וכי זהו יושרו של האדון, שהתורה צריכה לבקשו שלא יקשה בעיניו לשלחו חופשי.	4777 4778 4779 4780
ברם יש ללמוד מזה בהערכת כח ההרגל וההתמדה, שההרגל בפעולה ידועה שמתמדת ונמשכת כמה וכמה שנים, נהפך לקנין טבעי נפשי שקשה לנתקו ולהפסיקו, כח ההרגל נעשה לחלק נטוע בתוך מערכי לב האדם, עד שקשה מאד להתגבר עליו, וכח כזה עלול להעביר את האדון על דעתו ועל דעת קונו.	4781 4782 4783
ויש שההרגל יכול לטמטם אפילו את הרגש האנושי הפשוט ביותר שנטע השי"ת בתכונת האדם, והרגל זה הוא הפועל שהעבדות נעשתה לדבר שבטבעו, והוא אינו סובל יותר מהנחיתות והשפלות הכרוכה בעקב העבדות, ואינו מתבייש ואינו דואג כבר, ויש והתנאים האלו מתחבבים עליו וקשה עליו פרידתם, ועל כל החושך שבעבדות תכסה אהבת ההרגל, כהגדרת הכתוב כי אהבך ואת ביתך, אוהב הוא את האדון את משפחתו וגם מקום שעבודו.	4784 4785 4786 4787 4788
אחז"ל חן המקום על יושביו (סוטה מ"ז), ובמד"ר (נח ל"ד), חד תלמיד דר' יוסי הוה יתיב קדמוי, הוה מסביר ליה ולא סבר ליה, א"ל למה לית את סבר, א"ל דאנא גלי מאתראי, א"ל מהיכן אתר א"ל מן גובת שמאי, א"ל ומה אינון אווירא דתמן, א"ל כד ינוקא מתילד אנן גבלין ליה אדמדמני, וטושין מוחיה דלא יכולניה יתושא, שלא יאכלו היתושים וינקרו את מוחו, האויר המעופש שהיה שם מגדל יתושים מזיקין. הרי נראה שהקב"ה הטביע בנפש האדם את כח ההרגל שעושה עליו רושם נפשי עמוק, עד שאפילו דבר ומקום הקשה והמגונה מתחבב אצלו ועוד מתענג ונהנה מחינו, וקשה עליו פרידתו כמו שקרה לתלמיד הנ"ל, אמנם גדול הוא כח ההרגל ועבדא בעבדותו ניהא ליה, וקשה לו להאדם לפרוש מנחיותיו, וכשהוא מסתדר אפילו על גל של סחי ומאוס, בקרב הימים יתרגל ואף הסחי והמיאוס יתחבב לו. (אור הנפש).	4789 4790 4791 4792 4793 4794 4795 4796 4797
מאמר תקסח	4798
והגישו אדניו אל הדלת ורצע אדניו את אזנו במרצע (שמות כ"א ו').	4799
ומה ראה אוזן להרצע מכל שאר אברים שבגוף? אמר ר' יוחנן בן זכאי אוזן זו ששמעה על הר סיני לא תגנוב והלך וגנב תרצע, ואם מוכר עצמו אוזן ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים, והלך וקנה אדון לעצמו תרצע, ר"ש היה דורש מקרא זה כמין חומר, מה נשתנו דלת ומזוזה מכל כלים שבבית? אמר הקב"ה דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות, ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע בפניהם (רש"י).	4800 4801 4802 4803 4804
ויש להתפעל הלא כאן מדברים על יהודי גנב שמכרוהו בית דין בגנבתו או שמכר עצמו, בכל אופן יהודי פשוט הוא, ממנו תובעים אוזן ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים, היאך יכול למכור עצמו לאדון אחר לעבד? ונפסק עליו ורצע אדוניו את אזנו במרצע ועבדו לעולם, וצריך לתת קרבן גדול לעזוב את אשתו ואת בניו שאהב אותם, יען שהוא לא הושפע ממה ששמע על הר סיני.	4805 4806 4807 4808
מובן מזה כמה נכפלה התביעה של אוזן ששמעה על הר סיני, בנוגע לכמה גופי תורה בין אדם לחבירו ובין אדם למקום, כל שכן ת"ח שאינו סתם אדם פשוט, עד כמה צריך בעצמו לרצוע אזנו בלימוד המוסר ומחשבה, עד שיושפע מקול ה' ששמע על הר סיני, ובכח זה יוותר על קנאה תאוה וכבוד המדומה, אשר הם כחלום יעוף ואין להם ערך כלל וכלל לפי האמת, ואל יאמר אהבתי את עניני העולם הזה לא אצא חפשי מהם.	4809 4810 4811 4812 4813
והנה בטבע האדם שכל עניני העולם הזה תופש אצלו מקום חשוב, ומוותר על כמה וכמה פסוקים מן התורה שנאמרו בסני בשביל עניניו הגשמיים, כי עפריות החומריות גם והאדם רחוק מרוחניות וקרוב	4814 4815

לגשמיות, אבל האמת אינה כן, אלא דברים שנאמרו בפסוקי התורה הם מציאות אמיתית, ודבר אחד	4816
מדבריו לא ישוב ריקם ודבר ה' יקום לעולם, וע"פ דברי תורה וחכמה נבנה העולם.	4817
וכדברי דוד המע"ה, יראו מה' כל הארץ ממנו יגורו כל יושבי תבל, פירוש בן אדם צריך לירא ולפחד מה'	4818
לקיים מצותיו וחוקותיו, ממנו יגורו כל יושבי תבל מלעבור על רצונו, ויודעים רצונו רק מתורתו שבכתב	4819
ושבעל פה, כי הוא אמר ויהי הוא ציוה ונבראו, רואים מה עושה אמירה שלו, ומה עושה הציווי שלו	4820
בריאית העולם, ובכן צריך לפחד ולשמוע אמריו וציוויו, ומי שלא שומע לאמירה וצו ה' מחריב עולמות.	4821
(זכרון מאיר).	4822
	4823
מאמר תקסט	4824
והגישו אדניו אל הדלת ורצע אדניו את אזנו במרצע (שמות כ"א ו').	4825
רבי שמעון ברבי היה דורש, מה נשתנה דלת ומזוזה מכל כלים שבבית? אמר הקב"ה דלת ומזוזה שהיו	4826
עדים במצרים בשעה שפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות, ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים ולא	4827
עבדים לעבדים, והוצאתים מעבדות לחירות, והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע בפניהם (קידושין כ"ב).	4828
המהר"ל מקשה א"כ כל שעבר עבירה יהיה נרצע? ובטרם הספקתי לעבור על דבריו ניצנץ במחשבתי	4829
הרעיון, כי עבירה זו שנמכר לעבד ורוצה להמשיך את עבדותו היא חטא כללי, כי הוא איבד עצמיותו	4830
ונשתנתה צורתו, אין בו דעת עצמו והוא כולו קנין כספו של בעל הבית, עבד פטור מקריאת שמע כי ק"ש	4831
היא למי שיש לו רק אדון אחד, משא"כ עבד שיש לו אדון אחר, אבל העובר עבירה אחרת עדיין ברשות	4832
עצמו, לא שינה את מהותו צורתו לא נשתנתה ואינו תלוי ברשות אחר.	4833
העבד מאבד את כל מהותו, וכאשר כח השמיעה שלו נפגע חרש הוא, מדבר ואינו שומע, אם אחד חרשו	4834
נותן לו דמי כולו (ב"ק פ"ה), כאשר האוזן הפסיקה לתפקד גם שכלו ודעתו נפגעו, הוא אינו ברשותו וכל	4835
מה שקנה עבד קנה רבו, האיש הזה נעשה אבר של בעל הבית מעין חפצא שלו, ואחר שעיינתי בדברי	4836
המהר"ל מצאתי שכיוונתי לפירושו.	4837
וז"ל יש להקשות א"כ כל מי שעושה עבירה יאמר אליו אוזן ששמעה בהר סיני שלא יעשה ועשה יהיה	4838
נרצע? אבל דבר זה ענין מופלג בחכמה, כי האדם הוא אדם ע"י האוזן ולא ע"י שאר דברים, וזה כמו הכלי	4839
כאשר הוא גולם אין לו שם כלי, וכאשר יש לו בית קיבול הרי נחשב כלי, ואין האדם בעל קבלה רק ע"י	4840
האוזן, ולכך כל שמיעה מתורגם קבלה, וכאשר האדם חרש הרי נחשב כמו גולם אשר אינו מדבר, ולא	4841
נגמר צורתו האחרונה כלל, שמזה תראה כי החרש אינו אדם, ודבר זה רמזו חכמים הנאמנים בפרק החובל	4842
חרשו נותן לו דמי כולו, כי החרש אינו אדם לכך נותנו לו דמי כולו.	4843
אם העבד מקבל עליו בעל חומר להיות אדון שלו, הנה בזה נעשה העבד חומרי, לא כמו שאר אדם שהוא	4844
תחת רשות השי"ת, ולפיכך ראוי שיהיה נרצע מפני שנתקלקל האוזן שהוא הקבלה שלו, שע"י קבלה זאת	4845
ראוי להיות אדם גמור, והוא מבטל קבלתו כאשר ירצה להיות עבד, וזהו טעם הרציעה עכ"ל.	4846
	4847
וראיתי שבעל דעת קדושים הראב"ד מבוטשאטש זצ"ל שואל, ברכות השחר נתקנו להודאה על חסדי	4848
הבורא, ומדוע לא נתקנה בהם על חוש השמיעה? ואפשר שהטעם הוא מכיון שחטאו הראשון של האדם	4849
נתלה בשמיעתו כי שמעת לקול אשתך, לכן לא נתקנו הודאה על החוש שהביא לחטא, ודרדר האדם ממצבו	4850
הנעלה וגרשו מנחלת ה'.	4851
ובכן נבין את דברי רש"י עה"פ וישמע אברהם לקול שרי פי' לקול רוח הקודש שבה, רש"י לא רוצה	4852
לפרש את הפסוק כפשוטו שאברהם שמע לקול אשתו, שהרי אברהם אבינו ראה כבר את התקלה שיצאה	4853
משמיעה בקול האשה, תקלה שהביאה מוות לעולם, לכן פירש רש"י שאברהם אבינו לא שמע לקול אשתו	4854
אלא לרוח הקודש שבה.	4855
והנער שמואל משרת את ה' לפני עלי, ויהי ביום ההוא ועלי שוכב במקומו, ושמואל טרם ידע את ה' וטרם	4856
יגלה דבר ה', ויוסף ה' קרוא שמואל בשלישית, ויקם וילך אל עלי ויאמר הנני כי קראת לי, ויבן עלי כי	4857
ה' קורא לנער, ויאמר עלי לשמואל לך שכב, והיה כי יקרא אליך ואמרת דבר ה' כי שומע עבדך (שמואל	4858
א' ג'), והקשה האדמו"ר מאוז' רוב זצ"ל, למה אמר עלי בלשון דבר כי שומע בלשון הווה, שלכאורה היה	4859
צ"ל כי אשמע? אמנם הורה לו בזה כי הוא איש שומע, מהותו ומעלתו שהוא שומע יש לו אזנים לשמוע.	4860
(מעייני החיים).	4861
	4862
מאמר תקע	4863
והגישו אדניו אל הדלת ורצע אדניו את אזנו במרצע (שמות כ"א ו').	4864

אמרו חז"ל ומה ראה און להרצע מכל שאר אברים שבגוף, א"ר יוחנן בן זכאי און זאת ששמעה על הר	4865
סיני לא תגנוב והלך וגנב תרצע, ואם מוכר עצמו און ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים והלך	4866
וקנה אדון לעצמו תרצע (רש"י שם), הענין הוא כי מדרך השכיר להיות תמיד בבית אדוניו, ואם יצטרך לו	4867
ילך בשליחותו, משא"כ אם יש לו אדון אחר אין זה עבד גמור להאדון.	4868
והנה ידוע כי קניית הצורה צריך להיות ע"י מעשה החומרי, כמו תיבות התפלה לכונת הלב, והנה העבד	4869
שאמר אהבתי הליחה הלזו אטמה אזניו משמוע צורת כי לי בני ישראל עבדים, כי המוכר עצמו שוב אינו	4870
פנוי לעבודת אדוניו, אמרה תורה לעשות לו מעשה שיבין הצורה מחומר מעשה הרציעה, ויבין כי אזניו	4871
אטומות בליחת אהבת אשתו, וע"כ לא עמד על צורת כי לי בני ישראל עבדים, ע"כ ירצע אזנו וע"י צער	4872
רציעת האון יצא ליחת אטימת אזניו, ויהיו אזניו פתוחות לאוצר מלכו של עולם שאין הצלחה למעלה	4873
הימנה.	4874
וכענין שאמרו אין אדם עומד על ד"ת אלא א"כ נכשל בהן (גיטין מ"ג.), והרי אנו רואים רבו אנשים	4875
נכשלים וחוזרים ונכשלים יותר מפעם הראשונה, וכן לעולם! אמנם הא למה זה דומה לשיכור שנפל וחבט	4876
ראשו באבן קשה, ומחמת שכרותו אינו מרגיש בהחבטה, והולך וחוזר ונופל ומכה ראשו לפצעים ואינו	4877
מרגיש שהוא נכשל כלל, אך כשפג משכרותו אז מרגיש, אחרי שכבר נפצע ראשו לפצעים ואין רפואה	4878
למכתו ר"ל, משא"כ האיניו שיכור מרגיש מיד כאב החבטה באבן, שוב אינו נכשל עוד אחר שנכשל בפעם	4879
הראשונה בהרגש כאב החבטה.	4880
ועל הדרך הזה צריך להבין ענין הרציעה, וזה כפתור ופרח במדרשם ז"ל, וזה קידוש ה' להבין חכמתם גם	4881
בפשטות, אנשקם אחבקם נופת צופים המה לי אף פשטם, איתא בקידושין כ"ב, ריב"ז היה דורש מקרא זה	4882
כמין חומר, פירש"י ז"ל חומר בשמים חשבתי מה זה חומר אטו בזה יתוקן העבירה שקנה אדון לעצמו,	4883
ומה נתפעל כ"כ מזה?	4884
אבל עתה אני רואה כי יש להתפעל מזה מאד ושפיר הולם מלת חומר, כי אמז"ל (שבת ק"ח). לא יהיה בך	4885
אל זר, איזהו אל זר שבאדם הוי אומר זה יצה"ר, פי' כי אל מי שישים מבטו ומגמתו לעשות רצונו, הוא	4886
הנאהב אצלו ואליו פונה השתדלותו ועבודתו, וראש כל מרעין הוא התאוה, אשר ע"כ הנזיר הפורש	4887
מתאוה נאמר עליו נזר אלקיו על ראשו, מהסתם ההולך אחרי התאוה, נזר התאוה על ראשו וזהו אל זר	4888
שבאדם.	4889
והנה רציעת העבד אין לכל אדם שום לימוד ממנו רק העבד לבדו, אבל לפי ביאור ריב"ז יש בזה לימוד	4890
נפלא לכל אדם, להתרחק מתאוה המטמטמת הבינה ואוטמת אזניו משמוע, כי נאמר שם אהבתי את אדוני	4891
את אשתי לא אצא חפשי, ואמר הכתוב שהתאוה אוטמת אזנים מלהבין, כי המכור לתאוה אין לו אדון רק	4892
תאותו ואינו עבד לה', ע"כ אמר והלך וקנה אדון לעצמו פי' התאוה, וע"כ אינו נרצע רק אם אינו רוצה	4893
לצאת חפשי, ונמצא ממש כחומר, כל פעם שמריח נותן טעם לכל אדם להתרחק מאדון המתאוה וטוב לו.	4894
(חכמה ומוסר ח"א מאמר ע"ב).	4895
	4896
מאמר תקעא	4897
והגישו אדניו אל הדלת ורצע אדניו את אזנו במרצע (שמות כ"א ו').	4898
ר' יוחנן בן זכאי היה דורש את המקרא כמין חומר, און ששמעה על הר סיני לא תגנוב והלך וגנב תרצע,	4899
ובמוכר עצמו און ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים והלך וקנה אדון לעצמו ירצע, התורה	4900
תובעת מן הגנב לא על מעשה הגניבה, אלא על מה שלא שמעה אזנו מה שנאמר בסיני לא תגנוב, כי	4901
שמיעת הר סיני היא הרפואה למכתו, וכיון שלא נוטל את הרפואה תרצע אזנו.	4902
ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם בא האלוקים (שמות כ'), וכתב הרמב"ן בשם	4903
הרמב"ם (מורה נבוכים), כי זה אשר ראיתם היה שכשינסה ה' אלוקים אתכם להודיע ערך אמונתכם	4904
וישלה לכם נביא שקר, ובעבור שיוכל לנסות אתכם לעתיד בא האלוקים כדי שתהיו עומדים לו בכל נסיון,	4905
ניתן מעמד הר סיני לישראל כדי שעל ידיו יוכל לעמוד בפני הנסיונות אשר יעמדו בפניו, כי מעמד הר סיני	4906
הוא הרפואה שעל ידה יוכל להתגבר על מחלתו.	4907
משום כך מחוייבים אנו תמיד לחיות עם זכרון מעמד הר סיני, וכנאמר בקרא רק השמר לך ושמור נפשך	4908
מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך, ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך,	4909
יום אשר עמדת לפני ה' אלוקיך בחורב (דברים ד'), ופירש הרמב"ן שחובת זכרון מעמד הר סיני אינה	4910
רק על גוף המעמד, אלא חייב לזכור את כל הפרטים והנסים והנפלאות אשר היו במעמד הר סיני, וכ"ו	4911
חייב להיות בזכרון תמידי אצל האדם, ושלא יסור מלבבו אפילו לרגע קט, וזכרון מעמד הר סיני חייב	4912
ליצור אצלנו יראת שמים למשך כל ימי חיינו, ואף את בנינו נלמד ליראת שמים מכח מעמד הר סיני.	4913

נתבונן נא בזכרון מעמד הר סיני אצלנו, ונראה כמה רחוקים אנו מהחובה האמיתית, הסבא מקעלם ז"ל	4914
היה מדמה את הענין לתינוק קטן שאמו מלמדתו לומר תודה, וכי יש באמירת קטן שייכות להודאה	4915
אמיתית, הלא אין זה רק אמירה גרידא מן השפה ולחוץ, כן זכירת מעמד הר סיני אצלנו שהוא רק מן	4916
השפה ולחוץ, כי יודעים אנו ממעמד הר סיני בבית הספר, ועם זכרון ידיעה שטחית זה חיים אנו כל ימי	4917
חינוך, כי לא הוספנו התבוננות בזה, ולכן אין בזה רפואה למכתנו, ומוסיפים אנו לחיות עם תכונות הרע	4918
הטבועות בנו, כי לא נטלנו את הרפואה שאמרו לנו חז"ל.	4919
כתב הרמב"ן (שמות י"ג ט"ז), וכאשר ירצה האלוקים בעדה או ביחיד ויעשה עמהם מופת בשינוי מנהגו	4920
של עולם וטבעו, יתברר לכל ביטול הדעות כולם, כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם אלוה מחדשו ויודע	4921
ומשגיח ויכול ע"כ, א"כ כל המופתים הם עצה לראות ולהכיר את השי"ת, ובמעמד הר סיני הושרש בטבע	4922
יסודות האמונה בהשי"ת, והוא כבריאה חדשה באדם, כל הנסים היו רק כעין הוכחה ודרוש התבוננות כדי	4923
לגלות את ההוכחה, אמנם מעמד הר סיני טבע באדם, ורק מחובתו לגלות מתוככי נפשו את ההכרה	4924
באמונה.	4925
וכן כתב הרמב"ם וכבר הבטיחונו והודיעונו, שכל מי שעמד על הר סיני שהם מאמינים בנבואות משה	4926
רבינו, וכל מי שנטה מדרך הדת הנתונה במעמד ההוא אינו מזרע האנשים ההם, וכן אמרו רז"ל על	4927
המסתפק בנבואה לא עמדו אבותיו על הר סיני, שכיון שמעמד הר סיני חוללה והשרישה את יסודות	4928
האמונה בנפש ישראל, לכן כל מי שמסתפק בנבואה לא עמדו אבותיו על הר סיני.	4929
והוסיף הרמב"ם לפיכך אחינו כל ישראל הנפוצים בקצות הארץ, חייבים אתם לחזק קצתכם לקצתכם,	4930
וכמו כן זכרו מעמד הר סיני שציוונו הקב"ה לזכרו תמיד וגם הזהירנו מלשכוח אותו, וציוונו ללמד אותו	4931
לבנינו כדי שיגדלו על תלמודו, וראוי לכם אחינו שתגדלו בניכם על המעמד ההוא הגדול, ותספרו בתוך	4932
קהל ועדה גדולתו והדרו שהוא עמוד שהאמונה סובבת עליו, והטענה המביאה לידי אמת, וגדלו המעמד	4933
ההוא על כל גדולה כמו שגדלו הקב"ה, שנאמר כי שאל נא לימים ראשונים אשר היו לפניך, ודבר זה היה	4934
שתתחזק האמונה חיזוק שלא ישנה משנה.	4935
חזינן מפרשה זו יסוד גדול בתביעות השי"ת מאתנו, שאין התביעה רק על עשיית החטא, אלא אף על	4936
הסיבה אשר גרמה לחטא, או אשר לא מנעה עשייתו, משו"ה כיון שאי זכירת מעמד הר סיני היתה הגורם	4937
לחטא, לכן תרצע אזנו של גנב, וכמו כן בימי האלול שאנו שבים ומתודים על חטאינו, שאינה מספקת	4938
התשובה על גוף החטא, אלא חייבים להתודות אף על הסיבות שגרמו לחטא, וכדחזינן הכא שאף הסיבות	4939
עצמן חטאים המה.	4940
עוד שם בחז"ל ר"ש היה דורש מה נשתנו דלת ומזוזה מכל כלים שבבית, אמר הקב"ה דלת ומזוזה שהיו	4941
עדים במצרים כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות, ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים	4942
לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע בפניהם, הטענה על זה שמכר את עצמו חזקה יותר, כי לא רק	4943
מפני ששמע בהר סיני שנעשה עבד להשי"ת, אלא הרי חייב לזכור יציאת מצרים שהיא הסיבה לחובת	4944
עבדות ישראל להקב"ה, וא"כ בעת שמכר עצמו הרי זה ראייה שאף יציאת מצרים אינה בראש מעיניו, וזה	4945
אשר הוסיף ר' שמעון על דברי ריב"ז, שחייב אף מצד יציאת מצרים להיות עבד להקב"ה.	4946
וכן גבי עמלק שתובעת התורה ולא ירא אלוקים, לא היתה תביעה רק על המלחמה שעשה עם ישראל,	4947
אלא חסרון יראת שמים, שלו היה בו יראה לא היה יוצא למלחמה, וטענה זו עדיפא מהחטא, כי החטא הוא	4948
דבר פרטי ויתכן שיתקן מעשיו, אבל בשעה שהסיבה נמצאת בו הרי אין לו אפשרות לשוב בתשובה	4949
שלימה.	4950
נמצינו למדין שמחובתנו להחיות את מעמד הר סיני ויציאת מצרים, והיא תהא הגורם שלא נחטא, והיא	4951
תפילת אמת ויציב אמת ואמונה שנתקנה לנו, שנחיה בהתבוננות ביציאת מצרים, וכשלא נחדש לעצמנו את	4952
העבר נוסיף ונרד ממדרגתנו, וכמ"ש הגר"א (משלי ט"ו), שמצב האדם או שעומד בדרך העליה או שח"ו	4953
ירד מטה מטה, ומשו"ה כל שלא יטול העצות והרפואות בחידוש העבר, לא רק שלא יתעלה אלא להיפך	4954
ידרדר מטה מטה. (אור יחזקאל ח"ב).	4955
	4956
מאמר תקעב	4957
והגישו אדניו אל הדלת ורצע אדניו את אזנו במרצע (שמות כ"א ו').	4958
ידועים דברי חז"ל באיזו חומרה רואה התורה הקדושה את התנהגותו של העבד, שהגיע לשפל המדרגה	4959
ולרציעת האוזן ואחר כך ועבדו לעולם! כמה זה נורא! וצריך להבין מדוע כל החומרה הזו? וכי איסור יש	4960
כאן? וכי עבירה יש כאן? אמנם הוא חטא וגנב, או אפילו מכר את עצמו, אבל כבר כיפר על זה במכירתו,	4961
ועכשיו בסך הכל איננו רוצה לעזוב את בית אדוניו ואת אשתו ואת בניו, זה טבעי זה מקובל ואין כאן	4962
חטא.	4963

בדרך כלל אנו מחזיקים עצמנו קנאים ותקיפים, למשל כשאנו רואים חילול שבת! זה אסור! זה חטא! ואף	4964
על פי כן כמה הקנאות שלנו נחלשת כשאנו רואים מישוה עובד בשבת לצורך פרנסה! לצורך פרנסה אנו	4965
ניגשים בסלחנות סוף סוף פרנסה! אך ידוע המעשה של אותו שהיה מחוסר פרנסה והתחיל למכור ספרים	4966
חיצוניים.	4967
כאשר הרב הוכיחו על זה, ענה מה לא עושים בשביל פרנסה! אז הרב הודיע לו שמאחר והמשרה של הגוי	4968
המצלצל לקרוא לגויים לבית הטיפלה היא פנויה, הוא מציע לו לתפוס אותה משרה, האיש הזדעזע לשמוע	4969
הצעה זו, חס ושלום כזה חטא! אז הרב אומר לו מניה וביה, מה אתה מפגין קנאות כל כך מול כזו עבודה,	4970
ואילו למכור ספרים חיצוניים, אפיקורסות, אתה מתיר לעצמך?	4971
רואים על כל פנים שאין לנו קפידה כל כך על דברים אסורים ממש, וכל שכן על דברים מותרים, או על	4972
דברים המוחזקים כהיתר, אשר על כן נכון שהעבד הזה כשמכר את עצמו בזמנו, לא שם לב להרגשה של	4973
אוזן ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים, אבל אין כאן איסור מפורש, או חטא גדול שלא לאהוב	4974
את אשתו ואת בניו ולהמשיך לחיות עמהם, ומה כל החרדה הזו?	4975
אלא מכאן אנו רואים את החילוק בין דעת התורה לדעת האדם, אנו נוטים לפשרות, אנו נוטים להיכנע,	4976
והנטייה הזו מקורה ברגש השפלות, רגש שפלותנו ביחס לעולם הסובב אותנו זהו שורש כל חטאת, קשה	4977
לנו להפגין עצמאות וקנאות מול רפיון התורה, זהו מה שדחף את העבד הזה לקנות אדון לעצמו ולהתבטל	4978
לפניו, ועל זה התורה מקפידה, צריך לשרש את היסוד הזה שהוא שורש לכל החטאים, על האדם להתחנך	4979
שלא ירגיש בכלל נסיון, ועם חינוך גבוה להרגשות מוסריות לא יפול בכזה ממשול ולא יתבטל.	4980
בתקופה זו עיקר מלחמתנו היא להציל נפשות מישראל, ולחנכם לתורה וליראת שמים, ולבער מקרבם את	4981
הרגשת השפלות כלפי העולם הגדול, כלפי היופי החיצוני, כלפי ההשכלה הארורה, עד שלא יעלה על	4982
הדעת למכור את עצמו עבור נזיד עדשים, עד כדי כך להגיע למדרגה של עבד נרצע ר"ל, אילו דעתנו	4983
היתה דעת תורה, כי אז לא היינו סומכים על שום פשרות וקולות.	4984
בשום אופן לא היינו מסתפקים במועט בנוגע לרוחניות, והיינו שואפים תמיד ליותר ויותר, את השאיפה	4985
לגדלות אנו צריכים לנטוע בנו, ובתקופה הזו שהיא תקופת העבודה על הבטחון, היא במיוחד מסוגלת	4986
לעלות בדרגות גבוהות במידת הבטחון בה', וזה יחזיק אותנו במשך כל השנה, ורק כך ניצל מכל הסכנות	4987
האורבות לנו גם לכלל וגם לפרט (דגל המוסר).	4988
	4989
מאמר תקעג	4990
והגישו אדניו אל הדלת ורצע אדניו את אזנו במרצע (שמות כ"א ו').	4991
הגרי"ס זצ"ל באיגרת המוסר חידש, שיש לנקוט בשתי דרכים בעבודת המוסר, כדי להתגבר על רוח	4992
השטות המסיתה לעבירה (סוטה ג'), הדרך הראשונה לחשוב ולהתבונן ביראת ה' ובפחד עונשו על ידי	4993
ספרי המוסר ואגדות חז"ל, עד אשר באזניו ישמע ובעיניו יראה, ואם כה יעשה האדם לבבו יבין ושב ורפא	4994
לו, והדרך השנייה היא העיקר שבשימוש רפואות התורה לתחלואי היצר, והוא ללמוד בעוז ועיון עמוק	4995
היטב את דיני העבירה עצמה, ההלכה עם כל סעיפיה, כי לימוד זה עושה קנין חזק בנפש, להיות העבירה	4996
מרוחקת ממנו בטבע.	4997
והנה לפי חולשת דורנו אין די בעצות אלו, כי אנו רואים שאין היראים מוצאים בנפשם עבירות לפחד	4998
מהם, כולם מתפללים ועושים חסד כל אחד כפי כוחו והרגלו, ואם נכשל אחד בדבר מה הוא חוזר בו,	4999
ונחשב בעיני עצמו כבעל תשובה טוב והגון, הוא מתבונן ביראת ה' ולומד כל דיני התורה, ואינו מוצא	5000
בנפשו כל חסרון ובאמת מה חסר הוא.	5001
אלא שהמסילת ישרים חידש שענין הזהירות מעבירות הוא, שיהא האדם מתבונן בשכלו תמיד בכל זמן,	5002
מהי הדרך האמיתית שהאדם צריך לילך בה לפי חוקי התורה, ויתבונן האם מעשיו מתאימים לה אם לאו,	5003
הרי לנו כלל נוסף שמחוץ להלכות הפסוקות ישנה דרך חוקי התורה, ופירושה הוא השלמות בענייני	5004
חובות הלבבות הנלמדת מן המצוות עצמן, ויש למזג את הדרכתו של המס"י עם עצתו של הגרי"ס זצ"ל,	5005
ויחד עם לימוד בעוז ועיון עמוק של ההלכות יסיק את כללי ההנהגה העולים מהם, ואם יבחן את עצמו	5006
לאורם יראה עד כמה רחוק הוא משלמות.	5007
ויש להדגיש שאין הכוונה לאותן מצוות שקיומן הוא ברגשות הלב כאהבת ה' וקדושה, ולמצוות הכלליות	5008
המחייבות לשתף אהבה ומסירות בכל המצוות המעשיות, כמ"ש ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם, אלא	5009
אף במצוות פרטיות גם באותן שאינן נוהגות בזמן הזה, מצויות השקפות יסוד על החיים וכללים בהנהגה,	5010
שעל פיהם צריך האדם להסיק מהי דרך חוק התורה בכל מקרה ומקרה.	5011
הרי דוגמא מפרשת עבד עברי שאינה נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג (ערכין כ"ט.), ודינו נראים בעינינו	5012
כהלכתא למשיחא, אבל גם בו יש לקיים את הציווי והאזנת למצוותיו כפירוש הראב"ע להתבונן	5013

במשמעותן, שיהיה כולו אוזן קשבת להן, ואז נמצא במצוה זו תורה שלמה, תורת חיים לחיותנו כהיום	5014
הזה, הנה התורה מלמדת לא רק איך קונים עבד אלא גם איך נוהגים כאדון, אסור לו לעבוד בעבדו עבודת	5015
עבד, והריהו כקונה אדון לעצמו (קדושין כ'.), ועליו להיות אדון כה כשר והגון עד שהעבדים יאמרו,	5016
שאינן ברצונם להפרד ממנו זוהי ההוראה לאדון.	5017
וההוראה לעבד האומר לא אצא חפשי, הוא שירצע אדוניו את אזנו במרצע ועבדו לעולם, ובטעמה של	5018
רציעה זו השמיענו רבן יוחנן בן זכאי (קדושין כ"ב:), אוזן ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים	5019
ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע, ויש לנו להתבונן ולשאול, אם העבד עשה שלא	5020
כראוי בבקשו להשאר עבד, היה ראוי להוציאו חפשי מאדוניו ולא למלא את רצונו ושאלתו, ועוד יש	5021
לשאול אם לא להם לישראל להיות עבדים לעבדים, מדוע איפשרה התורה לאדם למכור עצמו ממכרת	5022
עבד.	5023
אלא הענין כך הוא, כתב הרמב"ם בריש הלכות עבדים והוא מתורת כהנים בהר, ישראל שהעני ביותר	5024
נתנה לו תורה רשות למכור את עצמו, שנאמר כי ימוך אחיך ונמכר לך, ואין אדם רשאי למכור את עצמו	5025
עד שלא ישאר לו כלום ואפילו כסות לא תשאר לו, ואחר כך ימכור את עצמו ע"כ, אמנם גם אז הרי זה	5026
רק רשות, אבל אדם זה ששקל בדעתו מה לעשות, האם יקבל צדקה ככל העניים שעל זה אמרו חז"ל,	5027
שכיוון שנצרך אדם לבריות פניו משתנות ככרום, וכאילו נידון באש ובמים, או שישכיר עצמו למלאכה	5028
זרה לו עד שיפשוט נבילה בשוקא וישקול אגרא, ולא יאמר גברא רבא אנא (ב"ב ק"י.).	5029
והוא בחר בדרך האמיתית לפי חוק התורה, לבזות את עצמו כדי שלא להתפרנס מן הצדקה, ובכך אין עליו	5030
כל תביעה, ככלות התקופה שאל אותו אדם את עצמו בשנית מה דרך חוק התורה, והוסכם אצלו שאין כל	5031
טעם שיצא חפשי מאדוניו, והוא עדיין עני ואין לו מה לאכול, ויהיה אנוס למכור את עצמו בשנית, ומי	5032
יודע אם ימצא לו אדון שיסכים לקחתו לאדון לעצמו, והרי הוא יכול להשאר אצל אדון זה שהוא טוב	5033
ומטיב והוא אוהבו, ויש לו כאן אשה ובנים, ומדוע לבקש אדון אחר אם יכול להשאר כאן לעולם.	5034
ולכאורה זוהי מחשבה הגונה אלא שיש בה פגם, שהרי הגמרא אומרת (קדושין י"ד), שאותו מאן דאמר	5035
שמוכר עצמו נרצע, סובר שמוכר עצמו מעניקים לו והא בהא תליא, שכיון שמעניקים לו מכל מה שבכלל	5036
ברכה (קדושין י"ז.), יש בידו אפשרות לבסס לעצמו מקור מחיה ולבטוח בה' כי ברכת ה' תעשיר.	5037
ואם חלילה לא יצליח והושי"ת וכל סכום ההענקה יאכל, אז יוכל לשוב אל אדוניו ולמכור את עצמו	5038
בשנית, ואם עבד זה אינו מבין שמוטב להיות בן חורין ולהשליך אל ה' יהבו שהוא יכלכלו, חסרה לו	5039
שלמות ההכרה בלי בני ישראל עבדים, וחסר הוא שיקול הדעת של חוק התורה, הוא חדל להרגיש את	5040
העלבון שבמעמד העבד מול כל ישראל בני מלכים הם (שבת קי"א).	5041
ודבר מפליא למדנו שאף שהחסרון הוא רק בבטחונו בה' אנו רוצעים את אזנו, לאחר אלפי שנים לקבלת	5042
התורה אנו אומרים לו אוזן ששמעה על הר סיני, כלומר שמיעת האוזן על הר סיני צריכה להשפיע משך	5043
אלפי שנים, וחסרון בתוך הלב היא למעשה חסרון בהטיית האוזן והאזנה למצוותיו, וכמ"ש (דב"ר י' א'),	5044
רמ"ח איברים שבאדם על ידי האוזן כולן חיים, שנאמר שמעו ותחי נפשכם.	5045
משרע"ה ע"י שהטה אזנו לתורה, בשעה שבא לפתוח בדברי תורה נשתתקו העליונים ותחתונים, שנאמר	5046
האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי, וכן אתה מוצא ביתרו שעל ידי שמיעה זכה לחיים ששמע	5047
ונתגייר שנאמר וישמע יתרו (שמו"ר כ"ז), ואם נרצע זה יטה אזנו ישוב ויהדהד בו הקול מסיני כי לי בני	5048
ישראל עבדים! (לקט שיחות מוסר).	5049
	5050
מאמר תקע	5051
והגישו אדניו אל הדלת ורצע אדניו את אזנו במרצע (שמות כ"א ו').	5052
איתא בגמרא (קדושין כ"ב:), רבי יוחנן בן זכאי היה דורש את המקרא כמין חומר, מה נשתנה אוזן מכל	5053
איברים שבגוף, אמר הקב"ה אוזן ששמעה על הר סיני, כי לי בני ישראל עבדים, ולא עבדים לעבדים,	5054
והלך זה וקנה אדון לעצמו תרצע, לא הבנתי מעודי מה החומר כ"כ, ודברי חז"ל הלא יש בהם מתיקות	5055
מדבש, ולא מצאתי בזה מתיקות עד שעזרני הקב"ה להבין מעט, תהלה.	5056
כל הדברים גם גשמיים יש בהם רוחני, כגון הלחם שנאמר עליו לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל	5057
מוצא פי ה' יחיה האדם, העולם לא יבינו רק הגשמיות, איש הרוחני יבין הרוחניות שבדבר, וכן ברוחניות	5058
יש גשמיות ורוחניות, פשטות הדבר יקרא גשמיות, צורת הענין יקרא רוחניות הדבר, וצורת הענינים מעט	5059
הם אשר יבינו, כי על פי הרוב גם הלומדים חכמה יקחו הפשט ולא הצורה.	5060
והנה גדר השמיעה הונח בעיקר על הבנת הדבר, כענין שמע ישראל כלומר תבינו הצורה, והנה גדר	5061
העבדות הוא שישתעבד בכל כוחותיו לעבודת השם יתברך, ולכן כתב בעל החובת הלבבות כי המצות	5062
השכליות רבו גם רבו ממנין השמעיות פירוש התוריות, ויכול להיות שדבר שרע לזה טוב לזה, למשל	5063

הרגל המתינות טוב למבוהל ורע לעצל, וכהנה הרבה, ובדרך כלל אמר הרמב"ן ז"ל, כי מצוה על כל אדם לעשות לו סייגים.	5064
ונמצא כי המוכר עצמו, אף שבמצות דאורייתא מחוייב הוא, אבל דרבנן יש שפטור מהן, כגון פועל בברכת הטוב והמטיב וכדומה, ונמצא כי פורק מעליו עול אדון הכל ברוך הוא, כי ימכור עצמו במקום שלא יוכל לגדור עצמו בסייגים, ויהיה השדה למרמס רגל שור וחמור, וזה נולד ממה שאזניו אטומות להבין ענין עבדים לו יתברך, ומדרכי התורה לעשות מעשה להבין הכוונה, כמו ציצית למען תזכרו, מצה שאנו אוכלים, וכהנה הרבה.	5065
וכן בזה ציוותה התורה לרצוע אזנו להזכירו כי אזניו אטומות, ומהצורך לנקבן לפתוח שמיעתו, כלומר הבנתו צורת הענינים, שמעתה יהיו אזניו פתוחות לשמוע הצורה ולכן על הדלת, כי חסרון השמירה יגרום שהיצר הרע יכנס בבית פנימה, כענין לפתח חטאת רובץ פירוש מוטל על הפתח, אולי יוכל להתגנב פנימה ואז כל ביתו בידו.	5066
והנה הגדרים הם מחיצה שלא יכנס הגנב פנימה, כן הגודר עצמו לכבוש רצונו לא יניח ליצר ליכנס לביתו להכשילו, כמו שכתב הגר"א ז"ל כי מדרך היצר להסית לאדם בהיתר למלאות תאוותו, ונמצא נכנס בביתו ואחר כך מסיתו לאיסור, אבל הגודר עצמו בהיתר לא יניח ליצר בביתו ולא יבוא לפתותו לאיסור, ולכן העבד שפרק מעליו עול הסייגים והגדרים כנ"ל נתן איפוא מקום ליצר ליכנס, ולכן צוותה התורה לרצוע על הדלת.	5067
וכן ר' שמעון שדורש שם אל המזוזה שפסח הקב"ה במצרים, יש ענין נשגב כי כבר כתבו החוקרים תחבולות לזכירה סימניו בגשמיות, כגון שמעון ישב על מקום פלוני, שכשיראה המקום יזכור כל הענין שנעשה שם, ולכן יציאת מצרים שזה כלל האמונה, אנו זוכרים פעמים בכל יום להשריש אמונה בלבבנו. ולכן מצוה על האדם להשריש הזכירה הזאת במקום שנעשה בו הנס, כדי שאם יראה המזוזה יזכור שפסח הקב"ה על בתי בני ישראל, על מנת להיות לו לעבדים והם עדים בדבר, ולכן ירצע בפני העדים כדי ליתן לב להבא לקיים עדותם, פירוש לדבק ההשכלה של הזכירה במשקוף למען תושרש תמיד בלבו העדות הנזכר לעיל, ויקבל עליו העבדות לו יתברך ודוק היטב. (חכמה ומוסר ח"ב מאמר רמ"ו).	5068
מאמר תקעה	5069
והגישו אדניו אל הדלת ורצע אדניו את אזנו במרצע (שמות כ"א ו').	5070
אין בתורה עבירה אחרת שמענישים עליה בצורה כזו, ואמרו חז"ל (מובא ברש"י שם), אוזן ששמעה על הר סיני כי לי ישראל עבדים והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע, ויש לשאול אם העונש הוא על שהלך ומכר עצמו לעבד, למה לא רוצעין את אזנו מיד עם מכירתו בשעה שהוא עבר את העבירה.	5071
אמנם שני מושגים הם, מושג של הכרח ומושג של אהבה, וכבר אמר החכם (מהרש"א ב"ב פ.) ההכרח לא יגונה, ושלמה המלך ע"ה אמר (משלי ו'), לא יבוזו לגנב כי יגנוב למלא נפשו כי ירעב, והמוכר עצמו לעבד בודאי שעתו דחוקה היתה מאד, ולכן אין התורה תובעת אותו כל כך על עצם המכירה, אבל לאחר שעבד את רבו שש שנים, ויש להניח כי במשך השנים חסך כסף כדי לבסס שוב את מעמדו, ואין לו עכשיו הכרח להמשיך בעבדות, אלא הוא טוען אהבתי כלומר הוא אוהב את העבדות, ולא משום שהוא מוכרח להיות עבד, לפיכך אוזן ששמעה תרצע.	5072
אבל גם כשמכרוהו בי"ד אומרים חז"ל, אוזן ששמעה והלך זה וגנב ירצע, וניתן לבאר לפי מה שאמרו חז"ל (בבא קמא ע"ט ב'), מפני מה החמירה תורה בגנב יותר מבגזול, שזה השווה כבוד עבד לכבוד קונו, וזה לא השווה כבוד עבד לכבוד קונו, ולכאורה נראה כי מי שיש לו לפחות בושא מבני אדם, חשוב יותר ממי שהוא עז פנים ואינו מתחשב במאומה, עד שמאבד את תחושת הבושה בכלל.	5073
הביאור הוא כי הגזול אינו בכלל תביעה, כיון שאין הוא מתבייש מהקב"ה הרי אין לו תחושת הבושה כלל, אבל הגנב שמוכיה שיש לו עדיין תחושת הבושה, והראיה שהרי הוא מתבייש מבני אדם ממנו יש לתבוע למה אינך מתבייש מהקב"ה, ואינך משווה לפחות כבוד הקב"ה לכבוד האדם? וזוהי הדרישה לגנב ששמע בהר סיני לא תגנוב, ואתה זוכר שיש אזהרה כזו שהרי אתה מתבייש מבני אדם ואתה הולך וגונב, משמע שאתה מבכר את בני האדם על המקום ית' ולכן ירצע.	5074
גם בחיי האדם יש גדרים כאלה, לכל אדם ישנן אמתלאות שונות שלא לקבל את עול התורה והמצוות, שקשה לו לקיים את המצוות, אבל כאשר אנו רואים אותו אדם עושה מאמצים עליונים להשיג את עניניו הגשמיים, ואינו מתחשב בשום קושי ובשום אמתלא, אותו אדם נדרש בתביעה יתירה, מדוע אינך מנצל את כל מאמציך ושאיפותיך לקבל על עצמך תורה ומצוות?	5075
תביעה זו יש גם לגבי העבד כי אמנם טוב לו עמך, לא חסר כלום בשש שנות עבדותו, אבל הרי הוא עבד אשתו כנענית, ואת ילדיו מהשפחה רשאי האדון למכור, ובכל זאת התקשר כל כך לאדון ולשפחתו שאינה	5076
	5077
	5078
	5079
	5080
	5081
	5082
	5083
	5084
	5085
	5086
	5087
	5088
	5089
	5090
	5091
	5092
	5093
	5094
	5095
	5096
	5097
	5098
	5099
	5100
	5101
	5102
	5103
	5104
	5105
	5106
	5107
	5108
	5109
	5110
	5111
	5112
	5113

שלו, עד שהוא מוכן לעובדו למעלה משש שנים, אם כן תובעים מן העבד הזה, למה אינך מסוגל לשעבד	5114
עצמך להקב"ה ולחיות חיי תורה כיאות במקום להשתעבד לבן אדם?	5115
וכבר אמרו חז"ל (אבות פ"ו), אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה, חז"ל קבעו כאן לא הלכה אלא	5116
מציאות של החיים, כי אדם העוסק בתורה אין עליו עול אחר ואינו קשור לשום דבר, לא למדותיו ולא	5117
לתהפוכות החיים, והרי הוא בן חורין מוחלט, וזה שכתוב בתורה ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש,	5118
כיצד זה אפשרי שהעם כולו יהיו כהנים?	5119
ופי' הר"י כי זה לשון שררה, אבל אין התורה קוראת שר או מלך למי שיש לו הרבה עבדים או שהוא	5120
שולט על מדינות, כי כבר אמר החכם למלך אחד, אתה עבד למי שאני אדון לו, אבל המושל האמיתי הוא	5121
מי שכובש את יצרו ומושל על עצמו ולכך מסוגל כל אדם, משום כך אמרה התורה שכל העם יהיו ממלכת	5122
כהנים, שהשררה תהיה בידם שישלטו על עצמם ועל מדותיהם. (גוילי אש).	5123
	5124
מאמר תקעו	5125
והגישו אדניו אל הדלת ורצע אדניו את אזנו במרצע (שמות כ"א ו').	5126
רבן יוחנן בן זכאי היה דורש את המקרא כמין חומר מה נשתנה און מכל אברים שבגוף? אמר הקב"ה און	5127
ששמעה קולי על הר סיני בשעה שאמרתי, כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה	5128
אדון לעצמו ורצע (קידושין כ"ב:), רבי יוחנן בן זכאי אומר אבר ששמעה לא תגנוב והלך וגנב היא תרצע	5129
מכל אבריו (ילקוט בשם מכילתא).	5130
בגמרא (קידושין י"ד:) נחלקו אם דוקא מכרוהו בי"ד נרצע ומוסרים לו שפחה כנענית או גם מוכר עצמו,	5131
והנה לפי רבי אלעזר שסובר שגם מוכר עצמו נרצע, הדבר מפליא מאד שלכאורה אינו אלא כפועל ועוד	5132
יותר טוב מפועל, ומה כל החרי אף עליו עד שנרצע בבזיון רב כזה? הרי מחוייב בכל המצוות, וגם אסור	5133
לרבו להשפילו ולעבוד בו עבודות המיוחדות לעבד כגון להוליך כליו למרחץ, ואילו בפועל בן חורין מותר	5134
כדאיתא (בתו"כ כ"ה), וכן אסור לעבוד בו בפרך לפקוד עליו עבודה שאין לו צורך בה, אבל מותר	5135
לעשות כן בבן חורין (שם).	5136
ועוד תמוה שהרי כתב הרמב"ם, שאינו רשאי למכור את עצמו אפילו לשלם חובותיו ורק מותר אם אין לו	5137
מה לאכול, אם כן הגע בעצמך אדם שגווע מרעב ומוכר את עצמו ברשות התורה, ומקיים את כל המצוות	5138
ועובד אדונו דרך כבוד, בכל זאת נופל מיד מקדושתו ומותר בשפחה כנענית, דבר שאסור בלא תעשה לבן	5139
חורין, ומחוייב לתת כל ממונו ולא לעבור עליו, ואם אחרי תום שנותיו מעדיף להשאר עם אדונו כבר	5140
נרצע על זה.	5141
לא מצאנו אלא דבר אחד שעדיף הפועל מהעבד, פועל יכול לחזור בו אפילו באמצע היום (ב"מ י'), ועל	5142
כרחך בזה נעוץ מפתח הענין, מה שאין העבד יכול להפסיק באמצע אם ירצה, הפועל שהיה עובד מנץ	5143
החמה עד צאת הכוכבים, בכל זאת הוא בן חורין משום שיכול להפסיק מתי שירצה, אולם העבד למרות	5144
כל הזהירות שאדונו מחוייב להתיחס כלפיו, סוף סוף רשות אחרת עליו, ואמרו חז"ל שהקב"ה הוציא את	5145
ישראל ממצרים בתנאי שלא ימכרו ממכרת עבד (תו"כ כ"ה).	5146
וכתב רבינו בחיי שהטעם שהעבד נקרא עבד עברי ולא עבד ישראלי, משום שהשם ישראל שם נכבד	5147
שנתקיים בנו אחר מתן תורה, והעבד אינו ראוי שיקרא בשם זה וקראו בשם עברי, השם שבו נקראו	5148
בהיותם בארץ מצרים, התורה התירה לו למכור את עצמו אבל קדושת ישראל הוא מפסיד, היה לו	5149
להשכיר את עצמו כפועל עבור מחיתו ולצפות לישועת ה', ולא לוותר על חירותו ולהפסיד מדרגתו.	5150
והנה לדינא המוכר עצמו לא נופל מקדושתו ואסור בשפחה, וגם אינו נרצע אם רוצה להשאר עם אדונו,	5151
דבזה שמכר עצמו מחמת אונס לא נגרע ממדרגתו, ומכיון שבקדושתו עומד ואסור בשפחה, אין איסור	5152
להשאר תחת אדונו היות ומקיים כל המצוות, ולכן אינו נרצע, חלוק ממנו הגנב שעשה עין של מטה כאילו	5153
אינה רואה, ואוזן של מטה כאילו אינה שומעת, ולא השהו כבוד עבד לכבוד קונו (ב"ק ע"ט:), בזה שגנב	5154
בסתר הראה פחד מהבריות ולא מן הקב"ה.	5155
על עבירה זו בלבד נמכר על ידי ב"ד ולא על שום עבירה אחרת כמ"ש הרמב"ם (פ"א מהל' עבדים), אדם	5156
זה שנמכר על שגנב ולא רצה להרויח מחיתו בהיתר ובזה כפר בהשגחתו יתברך, הוא בלבד נופל	5157
מקדושתו ומותר בשפחה, אם במקום להתבייש על החרפה שהמיט על עצמו ועל משפחתו ממשיך הוא	5158
בדרכיו הנלוזים, ובמקום ליישר דרכו בתום שנות עבודתו ולחזור לקדושת ישראל, שואף הוא לחיי עבדות	5159
ומסרב להשתחרר, סימן שאדם זה פגום הוא ונרצע.	5160
איתא בזוהר בהר דהפסוק כי לי בני ישראל עבדים, מחייב אותנו על עבודת המקדש ועל עבודת התפלה	5161
ולהשתדל אחרי המצוות, מפני שכל זה נקרא עבודה כעבד העובד רבו, ונתחייבנו בכך בשביל שהוציאנו	5162

ממצרים לעבדו, ובזה שמקבל העבד על עצמו אדנות של בשר ודם המוציאה אותו מרשותו של הקב"ה,	5163
כופר הוא בעול מלכות שמים.	5164
תואר העבדות היא מנת חלקם של הצדיקים שנקראו כך על ידי הבורא אחרי שהתמסרו לעבודתו יתב',	5165
כמ"ש לא נקרא דוד המלך עבד עד שלא עשה תשובה (שו"ט י"ח), ואמרו בגמרא מיום שנברא העולם לא	5166
היה אדם שקראו להקב"ה אדון עד שבא אברהם וקראו אדון (ברכות ז'), בודאי היו צדיקים אחרים בזמנו	5167
של אברהם וגם לפניו, אלא אברהם אבינו חידש שתפקיד האדם בעולם הוא בבחינת עבד, ולכן קרא	5168
להקב"ה אדון.	5169
בחינת עבד מבואר בזוהר וז"ל, עבדא לא נטיל אלא מה דיהיב ליה מאריה ע"כ (זהר ויקרא ק"א), זאת	5170
אומרת העבד אין לו אלא מה שרבו נותן לו, ועל כן הצדיקים שהגיעו לדרגה זו היו לגמרי דבקים בהקב"ה	5171
ותלויים בו, ואף שמצינו בזמן שעושים ישראל רצונו של מקום נקראים בנים, וכשאינן עושים רצונו	5172
נקראים עבדים, אין הכוונה שנקראים רק בנים, אלא שתי הבחינות נמצאות בהם כמבואר בזוהר, דאפילו	5173
הצדיקים הקרויים בנים עדיין צריכים גם לבחינת עבד. (המוסר והדעת ח"ג).	5174
	5175
מאמר תקעז	5176
והגישו אדניו אל הדלת ורצע אדניו את אזנו במרצע (שמות כ"א ו').	5177
כיון שיצי"מ היא יציאה לחירות עולם, והיא אם כל הגאולות הבאות אחריה, וגם מעמד הר סיני ומ"ת הוא	5178
פירושה, איך יתכן מה שאז"ל אוזן ששמעה על הר סיני עבדי הם ולא עבדים לעבדים, דמזה משמע שרק	5179
בהר סיני שמעו שהם עבדי ה', והלא כבר זכו לזה ביציאתם ממצרים שיצאו לחירות עולם, ועוד הלא	5180
דרשו ז"ל (אבות פ"ו) חרות על הלוחות, אל תקרי חרות אלא חירות, הרי דיש בחינה של חירות שזכו רק	5181
על ידי התורה, ואיך יתכן והרי כבר יצאו לחירות עולם ביצי"מ.	5182
ויש להשיב על שאלה זו בשני פנים, א) כי חירות עולם אינה מצטמצמת ביציאה ממצרים בלבד, וכשיצאו	5183
ישראל ממצרים כבר נשלם ענין של יצי"מ, שהלא מבואר בדברי הרמב"ן ז"ל בפ' שמות, אע"פ שיצאו	5184
מבית עבדים עדיין יחשבו גולים, וכשבאו אל הר סיני ועשו המשכן ושב הקב"ה והשרה שכינתו ביניהם אז	5185
נחשבו גאולים עי"ש, הרי שמעלת חירות עולם לא היתה שלמה ביציאתם ממצרים ונשלמה במתן תורה,	5186
ולכן רק על הר סיני שמעו את עבדי הם ולא עבדים לעבדים, שרק על ידי חרות על הלוחות זכו לשלימות	5187
מעלת החירות.	5188
והשני אפילו אם נאמר שמה שכתב הרמב"ן ז"ל הוא רק לענין הגלות, שעוד נחשבו לגולים מפני שלא	5189
שבו אל מעלת אבותם, אבל מעלת החירות כבר נשלמה ביצי"מ, וכפי הנראה מפשטות הדברים שאנו	5190
אומרים בברכת ק"ש, ויוצא את עצמו ישראל מתוכם לחירות עולם, יש גם תשובה לשאלה זו, כי היציאה	5191
לחירות עולם שזכו לה ביצי"מ, היא חירות שלא להשתעבד לאומות העולם, שאפילו אם יגלו וישתעבדו	5192
לאומות אחרות, לא יהיה שעבוד של עבדות כמו שהיו במצרים עבדים ממש, ושיהיו שקועים בתוכם גוי	5193
בקרוב גוי, עד שתהא סכנה צפויה להם כדרך שהיה במצרים.	5194
וכן אמרו במכילתא ויושע ה' ביום ההוא, כצפור שהיא נתונה ביד אדם שאם יכבוש ידו מעט הוא חונקה,	5195
וכאדם שהוא שומט את העובר ממעי הפרה, שנאמר או הנסה אלהים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי, שאין	5196
ת"ל גוי מקרב גוי אלא כאדם שהוא שומט את העובר ממעי הפרה, ואומר ואתכם לקח ה' ויוציא אתכם	5197
מכור הברזל ממצרים ע"כ, שהיו ישראל בקרב מצרים כעובר במעי אמו, והישועה היתה שהושיע ה' ביום	5198
ההוא, ביום ההוא דוקא, כי ביום שלאחריה או אפילו שעה אחריה היה כבר מאוחר.	5199
גוי מקרב גוי כאדם השומט את העובר ממעי הפרה0 ברגע0 שעוד0 הוא0 בחיים0, ואם תפסק חיותו הרי	5200
הוא נשאר במעי אמו קשור בה כאחד מאבריה, כל זה היה בגלות מצרים שהשעבוד היה שעבוד של	5201
עבדות, וביצי"מ יצאו לחירות עולם ואין לאוה"ע קנין של עבדות בישראל לעולם, ואין השעבוד לאוה"ע	5202
בגלויות האחרות רק שעבוד של יסורים כאדם המשעבד בבן חורין שכבר יצאו לחירות עולם.	5203
אך מ"מ אין בכלל זה חירות מעבדות ישראל לישראל, וסגולה מיוחדת זו של עבדי הם ולא עבדים לעבדים	5204
אפילו לישראל, לא זכו לה אלא במתן תורה על ידי שנהיו לסגולתו של הקב"ה, וכמ"ש ואתם תהיו לי	5205
ממלכת כהנים וגוי קדוש, וכל ישראל בני מלכים הם, ואין בן מלך משתעבד אפילו לחבירו בן מלך אלא	5206
בתנאים מסוימים, כפי חוקי התורה שחקקה בדיני עבדות ישראל לישראל, וחירות זו המיוחדת מחרות על	5207
הלוחות הוא שרכשו להם, וזוהי ששינו באבות פ"ג. רבי נחוניא בן הקנה אומר כל המקבל עליו עול תורה	5208
מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ.	5209
ושתי מעלות חירות אלו מחולקות הן גם בשרשיהן, כי מעלת החירות התלויה ביצי"מ, עיקרה ושרשה הוא	5210
ההתנערות מטומאת ארצות העמים ולקחת גוי מקרב גוי, עד שעם ישראל חזר לתומתו וטהרתו וסגולתו	5211
כבני האבות, וכל כך זוכו וטוהרו עד שאינו חל עליהם עוד שום שעבוד ועבדות של האומות, ומעלת	5212

החירות התלויה בחרות על הלוחות יסודה היא העבדות לה', כי רק מי שהוא זוכה להיות עבד ה' על ידי קבלתו עליו עול תורה, שזו היא המעלה המשובחת ביותר גם ליחידי סגולה, הוא המוכתר במלכות של ממלכת כהנים, ולפיכך רק בהר סיני שמעה האוזן עבדי הם ולא עבדים לעבדים. (דליות יחזקאל).	5213
	5214
	5215
	5216
מאמר תקעה	5217
ומכה אביו ואמו מות יומת (שמות כ"א).	5218
בעוה"ז מתנקים ומתפטרים מכל העונש ע"י פרוטות ממש, כל העוה"ז הוא בגדר מפה גיאוגרפית שנקודה ממנה הרי היא הרים וגבעות, כן הוא העוה"ז נקודות נקודות, ונקודה קטנה בעוה"ז הריהי עולמות שלמים למעלה, ולפ"ז יתבאר לנו עוד יסוד, הוא מ"ש הרמב"ם בפ"ג מהל' תשובה, ושיקול זה אינו לפי מנין הזכיות והעונות אלא לפי גודלם, ואין שוקלין אלא בדעתו של קל דעות.	5219
כתב הרמב"ן ומכה אביו ואמו מות יומת, כבר למדו חכמים שמיתתו בחנק, ומקלל אביו ואמו הוא בסקילה, והחמיר במיתת המקלל יותר ממיתת המכה, מפני שחטא הקללה מצוי יותר, שהכסיל כאשר יכעוס להתקצף וקלל במלכו ובאביו ואמו תמיד כל היום, והעבירה כפי מציאותה תמיד צריכה ייסור גדול.	5220
אף שחטא ההכאה גדול יותר מחטא של מקלל, בכל זאת החמיר במיתת המקלל יותר ממיתת המכה מפני שחטא המקלל מצוי יותר, הרי דמדידת החטא אינה לפי כמותו אלא לפי המצב שבו נעשה החטא, וכיון שראה הכתוב שחטא הקללה מצוי יותר, וא"כ מצב חטא הזה הוא קל יותר לעבור עליו, לכן ניתן ע"ז עונש יותר גדול מעונש המכה, אע"פ שחטא המכה לפי כמותו הוא חטא יותר גדול.	5221
ומתבאר מזה יסוד דברי הרמב"ם, דכיון שנתבאר לנו דכל הטבעת העוה"ז הוא כמו מפה גאוגרפית, וענין המשפטים הוא התנקות והתפטרות מהחטא, כל משפט עוה"ז הוא רק להתנקות מדין עוה"ב, נמצא דעבירה שעונשה חמור יותר בעוה"ז הרי עונשה גדול ג"כ בעוה"ב, וא"כ כשעונש המקלל גדול יותר בעוה"ז הרי באמת העון יותר גדול, אע"פ שמכה אביו יותר חמור, משום דאין העבירה נמדדת לפי כמותה אלא לפי מצבה.	5222
מכל פרשת המשפטים לומדים אנו יסוד מדידת עבירות, יתכן ששניים עוברים על לא תגנוב, ואף שהעבירות בכמותן שוות הן, אבל אם האחד נתבזה בו והשני לא נתבזה, הרי הם כבר חלוקים בעונשיהם, האחד משלם ד' והשני ה', דבזיון של גנב משנה את המצב, והעבירה נמדדת בקנה מדה אחר לגמרי, עד כגון זה הוא מדידת העבירות לפי המצבים, שאין זה בכח אנוש למדוד כ"כ, ואין שוקלין אותן אלא בדעתו של קל דעות.	5223
אדמו"ר ז"ל העיר על מה שאמרו חז"ל עה"פ ויבכו העם בלילה הוא, אמר להם הקב"ה אתם בכיתם בכיה של חנם, אני אקבע לכם בכיה לדורות, ומן אותה שעה נגזר על ביהמ"ק שיחרב כדי שיגלו ישראל (מד"ר ט"ז), ועמד בזה אדמו"ר על גודל מדידת העבירות לפי דקות המצבים, דפשטות דבריהם מורה לנו, שאילו לא היתה הבכיה של חנם לא היה ביהמ"ק חרב, ואת הבכיה לדורות וכל חורבן הבית גרמה אותה הבכיה. ועומדים אנו בזה על הערה נוראה, שיתכן שלו לא היו באים באותו חטא של מרגלים, לידי מצב של חמימות עד כדי בכיה לא היה ביהמ"ק חרב, ולמדנו מכאן מדידות העבירות ועד היכן הדברים מגיעים, שחילוק דק כזה בין מצב של בכיה ואי בכיה, מכריע כ"כ משקל העבירה עד כדי חורבן הבית, ומכאן מקור לדברי הרמב"ם ש' שאין בכח שום נברא להשיג מדידת ושיקול העבירות, ואין שוקלין אלא בדעתו של קל דעות, משום דזולת הבורא ית' אין בכח שום נברא למדוד בדקות שכזו. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' קי"א).	5224
	5225
מאמר תקעט	5251
ומכה אביו ואמו מות יומת. ומקלל אביו ואמו מות יומת (שמות כ"א ט"ו ט"ז).	5252
מצינו שהחמירה התורה במכה אביו ואמו בחבורה, אשר העוול מבהיל מאד לשומעים, ולא חייבה התורה רק בחנק, ומקלל אביו ואמו רק בדבור ולא במעשה חייב מיתה יותר חמורה היינו סקילה, ולמה?	5253
אבל הענין הוא, כי כבר כתב החובה"ל בפ"ז מתשובה, כי אין דבר קל עם ההתמדה עליה, הוי מושכי העון בחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה (ישעיה ה'), כי חוט של משי אם יכפול הרבה עבות עגלה הוא, ולכן מכה אביו ואמו בחבורה, כאשר העוול גלוי לכל אין חשש לכפילות הרבה, משא"כ דיבור בעלמא שיש חשש בכפילות העון הרבה, החמירה התורה ג' מדרגות במיתה גם בבי"ד של מטה, ומה יהיה בבי"ד של מעלה גם בפעם הראשון.	5254
ואמרנו לקרב אל השכל זאת, כי הלא לפתח חטאת רובץ, ודבר קל במעשה נקל יותר להכשל עוד ועוד, וע"כ אם הכניס עצמו בסכנה גדולה כזו, אות הוא כי פרק עול מלכות שמים ממנו, ומיתתו בג' מדרגות של מיתה יותר, ולמדנו מזה כי בדברים שנפשו של אדם מחמדתן ומתאוה להן, גם בפעם הראשון חמור מאד,	5255
	5256
	5257
	5258
	5259
	5260
	5261
	5262

כי הוא מתקרב לשלשת חטאים, ולא ירא לנפשו כי עלול הוא ח"ו לעבות עגלה חטאה, אות הוא כי פרק	5263
עול היראה מפעם הראשון ג"כ.	5264
ע"כ צריך האדם מאד להזהר מהמדות הרעות כי הריבוי מצוי בהם, ואף בפעם הראשונה חמור, ומה יהיה	5265
בפעם השנייה, הרחמן יעזרנו שנעמוד בדרכי התשובה בזה, ומי ישער קלות העון עם זה, וכן בביטול תורה	5266
אשר היא מצוה תמידית, ע"כ יפה אמרנו ללמוד מוסר על הכללים האלה ביטול תורה ומדות, ולעמוד	5267
בגדרי התשובה לכל הפחות בהם. (חכמה ומוסר ח"א מאמר קט"ז).	5268
	5269
מאמר תקפ	5270
אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו... ורפא ירפא (שמות כ"א י"ט).	5271
כתב הרמב"ן ז"ל (ויקרא כ"ו י"א), כי בהיות ישראל שלמים והם רבים, לא יתנהג ענינם בטבע כלל,	5272
ויסיר מחלה מקרבם עד שלא יצטרכו לרופא, ולא להשמר בדרך מדרכי הרפואות כלל כמו שאמר כי אני	5273
ה' רופאך, וכן היו הצדיקים עושים בזמן הנבואה, גם כי יקרם עון שיחלו לא ידרשו ברופאים רק	5274
בנביאים, כאשר היה ענין אסא וחזקיה בחלותו, ואמר הכתוב גם בחליו לא דרש את ה' כי אם ברופאים	5275
(דה"י ב' ט"ז), ואילו היה דבר הרופאים נהוג בהם מה טעם שיזכיר הרופאים, אין האשם רק בעבור שלא	5276
דרש את ה', אבל הדורש ה' בנביא לא ידרוש ברופאים, ומה חלק לרופאים בבית עושי רצון ה'.	5277
וזה היא כוננתם באמרם ורפא ירפא, מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות, לא אמרו שניתנה רשות לחולה	5278
להתרפאות, אלא כיון שחלה החולה ובא להתרפאות כי נהג ברפואות, והוא לא היה מעדת ה' ושחלקם	5279
בחיים, אין לרופא לאסור עצמו ברפואות, ועל כן האנשים הנצים שהכו זה את זה באבן או באגרוף, יש על	5280
המכה תשלומי הרפואה, כי התורה לא תסמוך דיניה על הנסים, אבל ברצות ה' דרכי איש אין לו עסק	5281
ברפואות.	5282
אך לרמב"ם לכאורה שיטה אחרת, עיין מה שכתב בפירוש המשניות (פסחים סוף פ"ד), על ספר הרפואות	5283
שגנזו חזקיהו המלך, ספר רפואות היה ספר שהיה ענינו להתרפאות בדברים שלא התירה תורה	5284
להתרפאות בהן, ועוד יתבאר לך דברים שמנע ה' לעשותם והם מותרים ללמדם ולהבינם, כי השם יתברך	5285
אמר לא תלמד לעשות ולמדנו בקבלה (סנהדרין ס"ח), אבל אתה למד להבין ולהורות, וכאשר השחיתו בני	5286
אדם דרכם והיו מתרפאין באותן הדברים, הסירין וגנזו חזקיהו המלך.	5287
ואני הרביתי דברי בזה הענין, לפי ששמעתי וכן פירשו לי כי שלמה חבר ספר רפואות, כשיחלה שום אדם	5288
או יקרנו שום חולי מן החולים, היה מתכוין לאותו הספר, והיה עושה כל מה שכתוב בספר והיה מתרפא,	5289
וכאשר ראה חזקיהו כי בני אדם לא היו סומכין על השי"ת הסיר אותו וגנזו.	5290
ואתה שמע הפסד זה המאמר וממה שיש בו מן השגיגות, ואיך יחסו לחזקיהו מן האיולת, ולפי דעתם הקל	5291
והמשובש האדם כשירעב וילך אל הלחם ויאכל ממנו, בלי ספק שיבריא מאותו חולי החזק חולי הרעב, אם	5292
כן כבר נואש ולא ישען באלוקיו, נאמר להם הוי השוטים, כאשר נודה לשם בעת האכילה שהמציא לי מה	5293
שישביע אותי ויסיר רעבתנותי ואחיה ואתקיים, כן אודה לו שהמציא לי רפואה ירפא חוליי כשאתרפא	5294
ממנו.	5295
לכאורה דעות חלוקות נאמרו כאן בענין ריפוי חולים, שיטת הרמב"ן שדורש ה' לא ידרוש ברופא, ואין	5296
לרופא חלק בבית עושי רצון ה', ושיטת הרמב"ם שהדעה הזאת שלא לדרוש ברופאים, היא דעה קלה	5297
ומשובשת, וכשם שהרעב מותר לו וצריך הוא לאכול, ואין בזה חסרון באמונה, כן החולה צריך ומותר לו	5298
לדרוש ברופא להשתמש ברפואות טבעיות, ולהודות להשי"ת שברא רפואות בעולמו, אך הדבר צ"ע שכן	5299
הרמב"ן מביא מקרא מפורש התובע מאסא אשר דרש ברופאים, מכאן לכאורה ראייה חזקה נגד שיטת	5300
הרמב"ם.	5301
כשנתעמק בדבר ניווכח ששיטות הרמב"ם והרמב"ן אינן חלוקות, אלא שכל אחד מדבר על מדרגה אחרת,	5302
המדרגה העליונה היא, שמבחין האדם בכל מקריו ובכל אשר סובב אותו את הנהגת השם יתברך הישירה	5303
שאינה תלויה בסיבות, והוא יפנה בכל אשר הוא צריך רק אל השי"ת כי הוא המקור לכל, במדרגה זו אם	5304
יחלה האדם ילך אל הנביא לדרוש לסיבה הרוחנית של מחלתו, לידע מה השי"ת שואל מעמו כדי לתקן את	5305
אשר עיוות.	5306
אם ילך אדם זה אל הרופא להתרפא בזה פונה לבו מהשי"ת, שכן מעשהו מורה כאילו אפשר ח"ו לעקוף	5307
את רצון ה', ולהתרפא בלי לתקן את השורש הפנימי שגרם למחלה, את אשר חיסר ועיוות בעבודת ה' אם	5308
כן בודאי חוטא הוא, זו היתה טענת הנביא, גם בחליו לא דרש את ה' כי אם ברופאים.	5309
ובכגון זה גם הרמב"ם מודה, והראיה שהרי אפילו באכילה שהשוה אותה הרמב"ם לרפואה והוכיח מכאן	5310
כשיטתו, מצינו מדרגות בהן אין צורך באכילה, כמדרגת משה רבינו ע"ה בקבלת התורה, עליה נאמר לחם	5311
לא אכלתי ומים לא שתיתי, והרי משה רבינו היה עדיין עם גופו עלי אדמות, שכן עלייתו אל השמים	5312

בשעת קבלת התורה לא היתה עלייה בבחינת מקום, אלא עלייה במדרגות הרוחניות, וכמו שאמרו ז"ל	5313
שמעולם לא עלה משה למעלה מעשרה טפחים (סוכה ה'), הרי שיש מדרגה בה אין צורך להשתמש	5314
בדרכי הטבע, כמו כן יש מדרגות שעליהן כתב הרמב"ן, מה חלק לרופאים בבית עושי רצון ה'.	5315
במדרגה תחתונה מבחין האדם בסיבות טבעיות, לכן אף השי"ת מסתיר את הנהגתו ממנו, ומנהיגו	5316
באמצעות סיבות טבעיות, כדברי הרמב"ן וה' הניחם למקרה הטבעים, אדם זה שבודאי מוטל עליו	5317
להתפלל אל השם יתברך לרפואתו, צריך להשתמש ברפואות טבעיות, ולהודות להשם יתברך על שהמציא	5318
לו רפואה לחליו, ומתוך זה להכיר את הנהגת השי"ת וחסדיו עמו, וללמוד להטיב את דרכיו, הרמב"ן גם	5319
הוא מודה בזה, וכן כתוב בסוף דבריו שחייבה תורה את המזיק לשלם שכר הרופא, כי התורה לא תסמוך	5320
דינה על הנסים.	5321
אדם הנמצא במדרגה זו ובכל זאת מונע את עצמו מרפואה, משום שחושש להשתמש באמצעים טבעיים,	5322
עליו כותב הרמב"ם שזו איוולת ודעתו קלה ומשובשת, כי הכלל הוא שעבודת האדם צריכה להיות לפי	5323
מדרגתו, אדם הנוהג בדרך המתאימה למדרגה העליונה אשר אינה מושגת לו בפנים לבבו, כיון שעדיין	5324
נמצא במדרגה התחתונה א"כ משלה את עצמו, שהרי עבודתו אינה אמיתית כלל, ועל זה שמטעה את עצמו	5325
ומתנהג כאילו היה בדרגה עליונה קורא הרמב"ם שזו איוולת ושיבוש.	5326
בזמן שהיה עם ישראל במדרגת נסים גלויים, השגה בהירה ושלמה בדרכי השי"ת, היתה הרפואה בדרך	5327
הבחינה הרוחנית, כשבאו על האדם נגעים פרי חטא לשון הרע, לא פנה אל הרופא אלא אל הכהן, והיה	5328
דינו בהסגר לחכות ולראות אם יתפשט הנגע היינו החטא או ישתנה לטובה, מטרת ההסגר שיתבודד	5329
ויפשפש במעשיו לחזור בתשובה, והוא התראה לפרוש את עצמו מטומאת החטא שלא תתרבה ותתעצם	5330
בו, וטמא טמא יקרא כדי שלא יסיח דעתו מתשובה על חטאו, וכדי שילמדו אחרים להתרחק מהחטא.	5331
כדי שיוכל האדם להכיר ולדעת איזה חטא גרם למחלה מסויימת, צריך לעלות למדרגה רמה בקדושה ורוח	5332
הקודש, משום כך בזמן הבית הראשון היו כל ישראל הקדושים דורשים מנביאי ה' הדרכה מתאימה לכל	5333
צרה הבאה עליהם, כך הם הדברים בבחינה העליונה, אולם כיון שאנו עומדים במדרגה תחתונה ושכלנו	5334
חולה ומקולקל רחוקים הדברים מהשגתנו, אולם אפילו אם האדם עומד במדרגה התחתונה צריך הוא	5335
ללמוד ולדעת שיש מדרגות עליונות ממדרגתו בה הוא עומד, ויבהיר לעצמו כי במדרגה העליונה נראים	5336
הדברים אחרת מכפי שהוא רואה ומשיג עכשיו, בזה ימנע מעצמו סבך של קושיות וחוסר הבנה בהנהגתו	5337
יתברך.	5338
אם ידע האדם שיש מדרגה בה אין מתרפאים בדרך הטבע, אלא על ידי שיתקן את חטאיו ואת אשר עיוות	5339
כפי אשר יורה לו הנביא, אז יבין שאם כי עליו להתרפא בדרך הטבע בהתאם למדרגתו התחתונה, מוטלת	5340
עליו החובה להתעורר וללמוד מהנהגתו יתברך אתו, ולדעת כי הסיבה האמיתית למחלתו היא החטא,	5341
מעשיו הם הגורמים למחלותיו, כי מאת ה' לא יצאו הרעות והטוב, ויבוא לידי הרהורי תשובה ותיקון	5342
מגרעותיו שיצילוהו מכל פגע ומחלה.	5343
למעשה צריך האדם לעבוד רק בהתאם למדרגתו, ואחר שהשלים את עבודתו במדרגה זו, יכול הוא לעלות	5344
למדרגה הבאה, ואסור לקפוץ ולדלג למדרגות ולכוונות שהן למעלה ממנו, אבל חייבים אנו ללמוד ולדעת	5345
אף את הבחינות העליונות שבעליונות, כדי לברר לעצמנו ולקבוע בלבבנו כי ההשקפה המיוסדת רק על	5346
השגות המדרגה התחתונה הבל ותהו היא, ואת האמת לאמיתה והתכלית אפשר להבחין רק לאור ההשקפה	5347
האמיתית לפי מבט המדרגה העליונה. (מכתב מאליהו ח"ג עמ' 170).	5348
	5349
מאמר תקפא	5350
חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה (שמות כ"א ל"ז).	5351
בטבע האדם כשרואה עוון הנעשה ע"י רעהו, מיד מאבד רעהו כל ערכו לפניו, אדם הגונב ודאי שמזלזלים	5352
בו ומבטלים אותו לגמרי, אמנם דעת התורה היא אחרת, וכדאיתא בפרשת השבוע כי יגנוב איש, וברש"י,	5353
אמר ריב"ז חס המקום על כבודן של בריות, שור שהולך ברגליו ולא נתבזה הגנב לנושאו על כתפו משלם	5354
ה', שה שנושאו על כתפו משלם ד' הואיל ונתבזה בו ע"כ.	5355
ולכאורה מה בזיון יש לאדם פחות כגנב, ועוד יותר שהרי הוא בעצמו נטל את השה על כתפיו, וכנראה	5356
שלא הקפיד כלל על בזיונו, אחרת לא היה נוטלו, אעפ"כ מעריכה התורה את הגנב ומתחשבת בכבודו, כיון	5357
שיש בו חלק אלוה ממעל ממש למרות פחיתותו, מכאן נבין עד כמה גדול החיוב בכבוד הבריות, וכמה	5358
לקויים אנו בזה, וגם גדולי עולם לא עמדו בנסיון זה, וכדאיתא בגמרא ש"ד אלף תלמידי ר"ע מתו בין	5359
פסח לעצרת, על שלא חלקו כבוד זה לזה, וברור שאין לייחס להם את העון בגסותו כפי שזה אצלנו,	5360
והתביעה כלפיהם היתה לפי ערכם ומעמדם.	5361

צריך כל אחד לנטוע בו הכרת ערך הנבראים וכבודם, מחוייבים לכבד אפילו דומם כיון שהקב"ה בראו,	5362
וכ"ש את האדם שנברא בצלם, אמנם קיים ג"כ חיוב לשנוא את הרשעים ושונאי ה' וחייבים לקיים חיוב	5363
זה, אולם יחד עם זה צריך לדעת את ערכו הרם של כל נברא ונברא, והערה נפלאה בענין זה מוצאים אנו	5364
בסוף פרשת יתרו, ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו.	5365
רש"י שם, שע"י המעלות אתה צריך להרחיב פסיעותך, ואע"פ שאינו גילוי ערוה ממש שהרי כתיב ועשה	5366
להם מכנסי בד, מ"מ הרחבת הפסיעות קרוב לגילוי ערוה הוא, ואתה נוהג בה מנהג בזיון, והרי דברים ק"ו	5367
ומה אבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על בזיונו, אמרה תורה לא תתנהג בהם מנהג בזיון, חברך שהוא	5368
בדמות יוצרך ומקפיד על בזיונו עאכו"כ, ההערה שבזה מדברת בעד עצמה ואין להאריך.	5369
מצינו שתובעים מאדם לאחר פטירתו המלכת את חברך? שכל אדם דומה למלך שהרי צלם אלוקים בו,	5370
וכשם שקיים חיוב לכבד את הזולת ולהכיר את ערכו, כך חייב האדם להכיר את ערך עצמו ג"כ, האדם	5371
הלובש בגדי מלכות מתגאה בזה, וכן צריך כל אחד להתגאות בצלם אלוקים שבו, וגאווה זו מותרת כיון	5372
שאם האדם יכיר את ערכו ומעמדו בבריאה, ויסיק למעשה את המסקנות הנובעות מכך, עי"ז נפתח לפניו	5373
פתח לחיי אמת, שהרי האדם מטבעו חי את חיי הגוף ורצונותיו, כוחות בעלי חיים מושלים בו, ואם יכיר	5374
האדם את ערכו ומעמדו, הכרה זו תביא אותו שימאס בחיי הגוף ותאותיו, וישאף להתרומם לחיים	5375
רוחניים.	5376
וכשהכרה זו מבוססת באדם והוא מתגבר על חיי הגוף, יוצאת הנפש ממאסר החומר שהיא נתונה בו,	5377
האדם מתחיל לחיות חיי נפש ואז מרגיש כי חיייו הם בעולם אחר, והוא זר בעוה"ז גר בארץ נכריה, כל	5378
חמדות העוה"ז זרים לו, ויחסו אליהם כיחס בת המלך לבעלה העירוני ומתנותיו, כמובא במסילת ישרים	5379
פ"א, וגם הנפש לא תמלא, משל לעירוני שנשא בת מלך, אם יביא לה כל מה שבעולם אינם חשוכים לה	5380
כלום שהיא בת מלך, כך הנפש אלו הבאת לה כל מעדני עולם אינם כלום לה, למה שהיא מן העליונים	5381
ע"כ.	5382
ומובן שאם הנפש חיה באדם, אז הנפש משבחת ושרה לבוראה, האמונה פשוטה בתכלית, העוה"ב מובן	5383
מאליו, והאדם עובד את בוראו כראוי, וא"כ עד כמה גדול החיוב שיכיר האדם את ערכו האמיתי	5384
בהתבוננות עמוקה וחודרת, וינהג למעשה כפי שמחייבת הכרה זו, שע"ז יזכה לתכליתו בחיים.	5385
אמנם זה לעומת זה עשה האלקים, ועם כל גדלותו של האדם ורוממות נפשו קיימת בו ג"כ שפלות נוראה,	5386
בדיבור קל אפשר לפתות אותו להתעלם מעתידו ולהפקיר את תכליתו, בני אדם מאבדים את רכושם	5387
הרוחני שרכשו בעמל שנים ע"י פיתוי קל של איזה רשע, ואפילו אדם הראשון יציר כפיו של הקב"ה גם	5388
הוא נתפתה ע"י אשתו, לעבור על ציווי מפורש של הבורא, אמנם אין אנו מסוגלים להבין את חטאו של	5389
אדם הראשון, וכמ"ש בחז"ל שהיתה זו עבירה לשמה, ועוד דברים עמוקים מאוד נאמרו בענין זה, אולם	5390
התורה אומרת שגם צד זה היה בחטא.	5391
האדם הגדול והמרומם ביותר, קיים בו ג"כ צד שפלות להתפתות ולאבד את מעמדו ותכליתו, האדם בטבעו	5392
צר עין ומקנא, ומוכן לבלוע את רעהו חי בגלל קנאתו בחלק רעהו, בני אדם משועבדים כ"כ למדותיהם	5393
הרעות עד שרובם מאבדים את עולמם בגלל זה, שהרי הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן	5394
העולם, איתא בגמ' (ב"מ ק"ז:), רב סליק לבי קברי עבד מאי דעביד, ופרש"י יודע היה ללחוש על	5395
הקברות ולהבין על כל קבר וקבר באיזה מיתה מת, אמר תשעין ותשע בעין הרע ואחד בדרך ארץ עי"ש.	5396
אין לאדם כל טובת הנאה ממדותיו הרעות, בכשלוון הפיתוי מתפתה האדם בגלל הנאה גשמית, אולם	5397
בכשלוון המדות אין כל הנאה כל שהיא, אדרבא המדות רק מזיקות שמוציאות אותו מן העולם, ואפילו אצל	5398
קין בנו של אדם הראשון, למרות גדלותו הנוראה שירד לעומק ידיעת סוד הקרבנות, והיה הראשון שהכיר	5399
ונכנס בסוד עבודה זו, בכל זאת כשהקריב בפעם הראשונה השתתפה בהקרבה זו גם מדת צר עין, וכמ"ש	5400
רש"י ויבא קין מפרי האדמה מנחה לה' מן הגרוע.	5401
עד כדי כך גדולה השפלות באדם ומתערבת אפילו במעשיו הטובים, ומן המפורסמות כי בקופות הצדקה	5402
מוצאים הרבה מטבעות שחוקות, וגם זה פרי צרות העין של אותו אלמוני שאדיקותו דחפה אותו לתת	5403
צדקה, אולם עינו גרמה שיתן את הפרוטה השחוקה, וישאיר לעצמו את הפרוטה החדשה.	5404
מובא בשם הזוהר הקדוש, מה שאין התורה מפרשת שכר עוה"ב, דבר זה נעשה בכוונה לטובת האדם,	5405
דאל"כ לא היה שייך לעבוד את ה' לשם שמים בלי תקות שכר, כפי שצריך האדם לעבוד, וכמאמר התנא	5406
אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס, אם ידע האדם את גודל השכר, לא ימלט	5407
מהשתתפות נגיעת תקות השכר בעבודתו, ובחירתו בעבודת ה' לא תהיה באותה מסירות וזכות, כמו	5408
שעושה בלי ידיעת שכר המצות.	5409
אם היה ידוע גודל השכר הצפוי למקיימי התורה, כמה קנאה וצרות עין היה הדבר גורם על כלל ישראל	5410
מצד אומות העולם, ובישראל גופא מצד מבטלי התורה, הרי העולם היה נחרב ושם מרוב קטטות	5411

מלחמות והריגות, ומחסידי שמים שלא גילו שכר המצוות כלל, עין לא ראתה אלוקים זולתך יעשה למחכה	5412
לו, אף אחד אינו יודע מהו השכר הצפון, ועי"ז המדות הרעות אינם מתפרצות לצאת ולהחריב עולם	5413
ומלואו, הקב"ה מסתיר את שכר המצוות כדי שלא תשלוט בזה עינים הרעה של אוה"ע ולא יגרום נזק	5414
לישראל עי"ז. (אור יחזקאל).	5415
	5416
מאמר תקפב	5417
חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה (שמות כ"א ל"ז).	5418
בגמרא (ב"ק ע"ט ב') והובא ברש"י, אמר ר' יוחנן בן זכאי חס המקום על כבודן של בריות, שור שהולך	5419
ברגליו ולא נתבזה בו הגנב לנושאו על כתפו משלם חמשה, שה שנושאו על כתפו משלם ארבע הואיל	5420
ונתבזה בו ע"כ.	5421
יש להתבונן בזה הרבה, דלכאורה לפי שכלנו היינו דנים בזה להיפך, כי גונב השה ונושאו על כתפו הרי	5422
הוא גנב בזוי וגס מאד, שאינו מתבייש ללכת בשוק ולשאת שה על כתפיו, ויש להעניש אותו יותר מסתם	5423
גנב, וישלם חמש צאן כדי לגדור אותו להבא שלא ישוב עוד לדרכו הרעה, לא כן דעת תוה"ק חס המקום	5424
על כבוד בריותיו, וניכה ממנו חמישית העונש מפני שנתבזה, שהיה מוכרח לשאת אותו על כתפו, כלומר	5425
שכבר קיבל חומש עונשו בזה שהיה בוש בפני הבריות.	5426
ואנו עומדים ותמהים וכי מי הכריחו לזה? בזוי כזה שלא איכפת לו כלל לילך כך בשוק, ובלבד שיוכל	5427
ליהנות מגניבתו, האם יש לו איזה רגש של פחיתות כבודו במעשה זה? לא מיניה ולא מקצתיה, ודאי הולך	5428
לו בר נש זה עם שה על כתפיו וזמר בפיו שמח וטוב לב, וכל האנשים כאין נגדו והיכן כאן בזיון.	5429
אבל ירדה תורה לסוף דעתו של אדם, עפר מן האדמה עם נשמת חיים חלק אלוה ממעל, יש לו מעלות	5430
ומורדות בקרבו מעורבים אשר עין בשר ודם לא תשורנו, עמוק עמוק בתוך לבו עוד נתפס גם אצל גנב	5431
שפל זה רגש של אי נוחיות וקלון לעצמו, בנשאו את הכבש על כתפיו בשוק לעיני בני אדם.	5432
יודע הוא כי אינם חברים לו בדעותיו הנפסדות, ואם כי לא חלי ולא מרגיש בדבר הזה, הרי השי"ת חוקר	5433
לב ובוהן כליות יודע עמקי לבבו כי כן הוא, וחס על כבוד כל אשר בשם אדם יכונה, ובכל ענין אינו מקפח	5434
לשלם לאיש כמעשהו, אפי' בדבר קל כזה של הרגש מעט פתיחות בתוך תוכו של גנב ואין הנאתו שלימה,	5435
לכן מחשב לו הקב"ה דבר זה בחשבון עונשו ופוחת ממנו חמישיתו!	5436
כעין זה שמעתי מהגרי"צ בלאזר זצוק"ל, בטעם שאשה נשואה שזינתה דינה במיתה בחנק, ואילו ארוסה	5437
שזינתה החמירה תורה לדונה בסקילה החמורה, וכל כך למה? ואמר מפני שאשה נשואה שהיא ברשות	5438
הבעל, מפחדת בעשותה את העון שמא יבוא בעלה פתאום ויתפסנה בקלקלתה ואין הנאתה שלימה, אבל	5439
ארוסה שלא נכנסה עדיין ברשות הבעל, אינה מפחדת כל כך ונהנית מהעבירה יותר, לכן עונשה חמור	5440
יותר על חומר העבירה, ואפשר עפי"ז שבדין שמים יענש העובר עבירה קלה בעונש חמור, הרבה יותר	5441
מהעובר עבירה חמורה.	5442
הכל לפי החשבון שקול ומדוד בדקדוק גדול, ולא נאבד אפילו כחוט השערה, וכל זה הוא בתורה המסורה	5443
לנו בדיני אדם קל וחומר בדיני שמים, שם מחלקים ומפרידים כל מעשה אדם לאלפים ורבעות חלקים	5444
לאין שיעור, וכל חלק דק מן הדק עד אין נבדק נידון בפני עצמו, וכבר אחז"ל (איוב ל"ג) על הפסוק אם	5445
יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם יושרו, ואמרו בגמ' (שבת ל"ב), אפילו תשע מאות	5446
ותשעים ותשעה מלמדים עליו חובה ואחד מלמד עליו זכות ניצול, ואמר ר"א אפילו תשע מאות ותשעים	5447
ותשעה באותו מלאך לחובה ואחד לזכות ניצול עי"ש.	5448
מובן שכל זה רק לשבר את האוזן שלנו, כי המלאך הוא רוחני ולא שייך לומר ברוחני חלקים כפי המושג	5449
שלנו, כי הרוחני איננו מוגבל ואין לו קצוות, וכן יש ומלאכים אלו הם הנבראים על ידי מעשי האדם, ואלו	5450
הן פרקליטיו של אדם תשובה ומעש"ט.	5451
מעשה אם במעשה מגונה ואיסור גמור שוקלין כמה טרחא ובזיון היה לו לבעל העבירה במעשה העבירה,	5452
ונגרע עי"ז מערכו ופוחתין לו מעונשו, קל וחומר כשאדם מתאמץ וטורח בעשיית מצוה אחת ממצוות ה',	5453
ולא התבייש בפני המלעיגים עליו וכדומה, עאכו"כ שכל מה שהצטער יותר בעשייתה וכדומה, עלתה מצוה	5454
זו בערכה, ויקרה היא יותר להוסיף לו שכר הרבה וכמאמרם ז"ל (אבות דר"נ), אחת בצער ממאה שלא	5455
בצער.	5456
ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' סלת יהיה קרבנו ובגמרא (מנחות ק"ד), אר"י מפני מה נשתנית מנחה	5457
שנאמר בה נפש, אמר הקב"ה מי דרכו להביא מנחה עני, מעלה אני עליו כאילו הקריב נפשו לפני ע"כ,	5458
נצייר לפנינו עני בא לביהמ"ק ומנחתו בידו, ורואה לפניו כל כך הרבה אנשים מסתובבים עם קרבנותיהם,	5459
זה עם פר וזה עם כבש, וכולם ששים ושמחים ומביאים קרבן נדבתם לה', והוא איש עני ודל כל קרבנו	5460
קצת סולת, לבו נשבר בקרבו ומתבונן על מצבו השפל.	5461

ואומר מי אני אומלל וקשי יום, במה נחשב הוא, אבל יושב בשמים אליו ישא פניו, מרום וקדוש אשכון	5462
ואת דכא ושפל רוח, להחיות רוח שפלים ולב נדכאים (ישעיה כ"ז), רש"י מרום וקדוש אני שוכן, ומשמ	5463
אני עם דכא ושפל רוח שאני מרכין שכינתי אליו ע"כ, הרי שדוקא עם זה העני השבור והרצוף מתעסק	5464
עמו הקב"ה, ומעלה עליו כאילו השליך כל עצמו על גבי המזבח והקריב נפשו לפניו, והנה עלה כולו לריח	5465
ניחוח אשה לה'!	5466
וכן הדבר בעמל תורה, באים ללמוד בישיבה, יש בעלי כשרונות גדולים, הם עשירים בתפיסה בהבנה	5467
ובזכרון טוב, זו מתנת שמים ומה להם להתגאות בכך, אבל יש שהוא עני בכשרונותיו וצריך לעמול על כל	5468
דבר הרבה, וכשהוא רואה לפניו את בעלי הכשרונות שטים בים התלמוד כבתוך שלהם, הרי הוא נופל	5469
ברוחו ויכול לבוא לידי יאוש ח"ו, לכן עליו לידע מה שאמר שלמה המע"ה (משלי ט"ז), נפש עמל עמלה	5470
לו כי אכף עליו פיהו.	5471
ופירושהו חז"ל (סנהדרין צ"ט ב'), הוא עמל במקום זה ותורתו עומלת לו במקום אחר, וברש"י ז"ל תורה	5472
עומלת לו שמחזרת עליו ומבקשת מאת הקונה למסור לו טעמי תורה וסדריה, וכ"כ למה מפני שכפף פיהו	5473
על דברי תורה ע"כ, וכבר ראינו מתוך הנסיון שאותם עמלי תורה, אף אם לא היה להם כשרונות מזהירים	5474
גדלו והצליחו וגם עשו פרי, כי זה העיקר להיות עמלים בתורה!	5475
אכן כשם שצריך לעמול בתורה כך צריך לעמול בשבירת המדות, וענין המדות נקרא דרך ארץ שקדמה	5476
לתורה, כ"כ בשערי קדושה להר"ח ויטאל ז"ל (שער א' פ"ב), ובלא זה אי אפשר לקנות התורה, וכן אמרו	5477
התקן עצמך ללמוד תורה, כלומר התקן מדותיך כשאתה בא לעסוק בתורה, וזהו שאנו מתפללים בכל יום	5478
הוא יפתח לבנו בתורתו, לא אומרים הוא יפתח שכלנו בתורתו אלא יפתח לבנו, וכשם שהאהבה והיראה	5479
תלויים בלב, וכמ"ש ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך, בכל שכלך לא נאמר אלא בכל לבבך, כן הוא	5480
בתורה הוא יפתח לבנו בתורתו. (לב אליהו).	5481
	5482
מאמר תקפג	5483
כי יגנב איש שור או שה וטבחו או מכרו חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה (שמות כ"א	5484
ל"ז).	5485
וברש"י אמר רבי יוחנן בן זכאי חס המקום על כבודן של בריות, שור שהולך ברגליו ולא נתבזה בו הגנב	5486
משלם ה', שה שנושאו על כתפו ד' הואיל ונתבזה בו, נורא ומבהיל מאד! הלא בשאלת משפט אנו	5487
עומדים, עוסקים כאן להעניש גנב בעד גנבתו, ומי הוא זה שהיה אור להביא כאן בחשבון ענין של כבוד	5488
הבריות? ומה גם חשבונות דקות כאלו אשר הגנב בעצמו לא שם לב עליהן ולא הרגיש בהם כלל?	5489
הלא זה רום מדרגת חסד ורחמים תכלית חמלה וחנינה! והנה משפט התורה מביא את אלה כולם בחשבון,	5490
וגם עוד מנכה בה חמישית מן העונש, שה שנושאו על כתפו משלם ארבעה, האם יש לנו ציור בחסד	5491
ורחמים יותר גדול, בהנימה הראשונה של משפט ה' כבר ארוגה בה צדקה וחסד למעלה מהשגתינו, עצומו	5492
של משפט חדור כולו בצדקה.	5493
משפטי ה' אמת (תהלים י"ט), משפט הנהו אמת בתכלית בלי כל ויתור, כל האומר הקב"ה ותרן הוא	5494
יותר חייו (ב"ק נ.). ואעפ"כ צדקן יחדיו משפט וצדקה יחדיו הם, זהו יסודי משפטי ה' שחדורים כ"כ	5495
בצדקה, עד שגם חשבון קל כזה של שה שנושאו על כתפו, אינו נאבד מלבוא בדיון המשפט, לא כמשפטי	5496
העולם משפטי ה'.	5497
בעולם כששופטים גנב בעד גנבתו, לא מסתכלים בשום חשבונות צדדים, בעיני ראיתי דין גנב אחד,	5498
וכמעט שלא המיתו אותו ע"י המלקות ששפטו אותו, ולכאורה תדמה שזה מצד גודל שנאת העול, אבל	5499
כשתבונן תדע כי אלה הם משפטי בשר ודם, כי לא תמים פעלם מצומצמים ומוגבלים בתכלית, כי על כן	5500
במקום משפט אין צדקה.	5501
לא כן משפטי ה' תואמים הם, המשפט והצדקה יחדיו יהלכון, תיכף עם האלף הראשון של משפט תמצא	5502
ארוג בו צדקה וחסד, עובר הוא המשפט דרך כל החסד הרחמים והצדקה, ולולא גודלו של חטא היו כמעט	5503
מנקין אותו לגמרי, בהתחשב עם כל יתר הרפתקאות שעברו על הגנב עם מעשה גנבתו, גודל פחדיו	5504
טרחותיו ויגיעותיו וכדומה עד שבצע מזימתו, כי אמנם גם אלה היו צריכים להכניס בחשבון, ובודאי עלינו	5505
להתבונן מזה על גודל החטא, שאחרי כל הצדקות והחסדים שאנו נותנים לו ועדיין נשאר עליו עונש כזה,	5506
מבהיל הדבר למתבונן.	5507
וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה, כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו	5508
ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, וביאר שם הרמב"ן ז"ל, שהוא מכיר ויודע שאני ה' אוהב צדקה	5509
ומשפט, כלומר שאני עושה משפט רק בצדקה, ולכך יצוה את בניו וביתו אחריו לאחוז דרכי, והנה אם	5510

בדרך צדקה ומשפט יפטר, יתפלל לפני להניחם וטוב הדבר, ואם חייבין הם לגמרי גם הוא יחפוץ במשפטם, ולכן ראוי שיבוא בסוד ה'.	5511
אברהם אבינו ידע את הסוד הגדול שמשפטי ה' אינם ח"ו כמשפטי העולם, משפטי ה' צדקו יחדיו משפט וצדקה כאחד, וכן אמנם לא דרש כי אם מצד משפט, כאמרו השופט כל הארץ לא יעשה משפט, אברהם אבינו ודאי חפץ כי עוברי רצונו של מקום יענשו כמשפטם, אלא שידע ג"כ עד כמה משפטי ה' כל גדיהם ועורקיהם ארוגים וחדורים בצדקה, עד שאם אך יש עשרה צדיקים בתוך העיר שוב אין משפט ה' מחייבם, ויש לסדום הזכות להנצל כולה.	5512
וזה צדקה יותר מגנב שה שנושאו על כתפו, כי אנשי סדום עצמם אין להם זכות להנצל אפילו על פי צדקה ומשפט יחד, אלא שיש עוד ענין שיש מקום בדרך צדקה ומשפט, באופן שנמצאים עשרה צדיקים בתוך העיר שבעבורם תנצל כל העיר, וזה סוד גדול בעצם המשפט, אברהם שהיה בסוד ה' הוא ידע אותו, ובוה נבין מה דאמרו בגמ' (ב"ק ל'), אר"י האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין, במילי דנזיקין שם הוא רום מדרגת חסד ורחמים, הוא הסוד הגדול של משפטי התורה. (דעת תורה).	5513
	5514
	5515
	5516
	5517
	5518
	5519
	5520
	5521
	5522
	5523
מאמר תקפד	5524
חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השא (שמות כ"א ל"ז).	5525
שאלו תלמידיו את ר' יוחנן בן זכאי, מפני מה החמירה תורה בגנב יותר מן הגזלן, שזה משלם כפל וזה ד' וה', אמר להם זה השוה כבוד עבד לכבוד קונו, רש"י לא ירא מבני אדם כדרך שלא ירא מהקב"ה, וזה לא השוה כבוד עבד לכבוד קונו, שהוא ירא מבני אדם ומעין של מעלה לא נזהר (ב"ק ע"ט:), רואים מזה שלא כמו שאנחנו חושבים כי החיוב של כפל וד' וה' הוא עונש בשביל החטא של בין אדם לחבירו, אלא העונש הוא מפני שחסרה לו יראת שמים.	5526
	5527
	5528
	5529
	5530
ויש להעיר הערה נפלאה על מאמר הנ"ל, כי אותו ר' יוחנן בן זכאי (ברכות כ"ח:), כשתלמידיו אמרו לו רבינו ברכנו, אמר להם יהי רצון שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם, תדעו כשאדם עובר עבירה אומר שלא יראני אדם, הלא תלמידיו של ריב"ז בודאי היו קדושי עליון, והם צריכים לברכה מר' יוחנן בן זכאי שיהיה להם מורא שמים כמורא בשר ודם! וכאן ריב"ז אומר שהתורה מענישה את הגנב שהוא איש פשוט, ודורשת ממנו מדוע לא הגיע למדרגה שיהיה לו מורא שמים כמורא בשר ודם? זוהי פליאה גדולה. ולפי חומר הענין רואים מזה לימוד גדול והתחייבות גדולה על כל אחד ואחד, מאחר שאפילו מהגנב דורשת התורה מדוע לא הגעת למדרגה של תלמידי ר' יוחנן בן זכאי? ואינו יכול לפטור עצמו ולומר, איך אפשר לדרוש ממני מדרגה גבוהה כזו, אחרי שאני עומד במדרגה פחותה כזאת שאני גנב, כי כל אדם בכל מצב שהוא נמצא יכול להגיע למדרגות גדולות, כמו שהרמב"ם אומר בהלכות תשובה פרק ה' וז"ל, כל אדם יכול להיות צדיק כמשה רבינו ע"ה או רשע כירבעם בן נבט עכ"ל.	5531
	5532
	5533
	5534
	5535
	5536
	5537
	5538
	5539
	5540
ואם מגנב דורשת התורה מעלות גדולות, א"כ כמה דורשת התורה מעלות עליונות מאנשים ישרים שהם לא גנבים, שיהיה להם רגש של יראת שמים, כי כל הרעות והצרות שרואים בעולם שאחד עושה לחבירו, הוא רק מפני שחסר הרגש של יראת שמים, כשרואים תלמידי כתה שמינית הפכו גנבים פשוטים, לא אשמים בזה המורים וההורים שלא השגיחו עליהם כראוי, אלא אשמים בזה ההורים והמורים שלא חינוכו אותם ברגש של יראת שמים, שזוהי הסיבה לכל עבירות שבעולם.	5541
	5542
	5543
	5544
	5545
	5546
	5547
	5548
	5549
	5550
מאמר תקפה	5551
חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השא (שמות כ"א ל"ז).	5552
איתא בגמ' (ב"ק ע"ט:), א"ר יוחנן בן זכאי בא וראה כמה גדול כבוד הבריות, שור שהלך ברגליו חמשה, שה שהרכיבו על כתפו ארבעה, וברש"י שה שהרכיבו הגנב על כתפו וזלזל את עצמו בו, לפיכך היקל הקב"ה עליו בתשלומין ע"כ, וע"ז היה אומר הסבא זצוק"ל, אף שבעצמו אינו מרגיש כלל, וגם בריוח פחות מזה היה מזלזל בעצמו כי הלא בגנב עסקינו, מ"מ התורה הרגישה בעלבון שלו והקילה עליו בתשלומין, הרי הוא מרגיש ויש כאן בזיון וחסה עליו תורה, עאכ"כ שצריך להיות זהיר בכבוד חבירו ולהשתתף בצערו אפילו מעלבון כזה שאינו מרגיש.	5553
	5554
	5555
	5556
	5557
	5558
	5559
	5560

במאכל, עמך במשתה, שלא תהא אתה אוכל פת נקיה והוא פת קיבר, אתה שותה יין ישן והוא יין חדש,	5561
אתה ישן על גבי מוכין והוא ע"ג תבן.	5562
מכאן אמרו כל הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו, ועל עבד זה אמרו חז"ל (קידושין כ"ב.), און	5563
ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע,	5564
דבאמת קשורים בתוך נפשו ההרגשות היותר נעלות, אך נתכסו בעפר של הרצונות והטרדות, ומהאי	5565
טעמא נתבע כגדול שבגדולים.	5566
עאכו"כ בשעה שעוסק בתורה והוגה בה, ובזה הרי הוא עבד להקב"ה ונחשב מלגיונו של מלך, ולכן צריך	5567
להתרחק מכל כיעור והדומה לו, וישים אל לבו להתנהג בדרך הרוממות, וירגיש כי בנבכי נפשו כלואים	5568
הרגשות והשגות גדולות ונעלות, ונתבע להיות איש המעלה, וכל שכן שצריך להזהר ממה שיודע בפשיטות	5569
שהם מדרכי הפחיתות, והנה בעבד שמכרוהו ב"ד קנסתו תורה להיות עבד עד היובל, בשביל שלא הרגיש	5570
כי בתור עבד ה' לא נאה עבורו להיות עבד לעבדים.	5571
ואם עד כדי כך חייבה תורה בהרגשת העלבון, מכ"ש שחייב להרגיש בצערו, ומכ"ש בצער הציבור	5572
ובסכנת הציבור, והנה הורגלנו לשמוע כי בכל יום נופלים בחרב מאחב"י באה"ק כמה אנשים, ובאמת גם	5573
בזה יש לנו להשתתף בצער אחינו, אך מגודל הטירדות הגשמיות נשכחו מאתנו חושים אלו, וכבר הזכרנו	5574
דברי הירושלמי (גדרים פ"ט ה"ד), דלא תקום ולא תטור בנוי על מצות ואהבת לרעך כמוך, דאיתא התם	5575
כיצד לא תקום ולא תטור, משל לאדם שהיה מחתך בשר ומחת סכינא לידו השניה, האם יחזור וימחא	5576
לידיה.	5577
וההסבר בזה הוא, דכמו שלא ינקום מיזו ויחתוך יזו השניה על שחתכה הראשונה, כן צריך שיחשיב	5578
האדם אותו ואת חבירו לגוף אחד, וממילא לא יעלה על הדעת לנקום נקמתו ממנו כמו מגוף עצמו, וכך הוא	5579
ההרגש בין כל אחד מישראל, כי צער כל אחד הוא צער שלו ממש, ויתכן שזה מונח בכוחות הנפש אחרי	5580
שביססה התורה הקדושה ההלכות על הרגש זה, וזהו לכל אדם היינו דההרגש צריך להיות כך, וממילא אין	5581
לו לנקום ולנטור רק במקום שהדין מחייב להעמיד הענינים על סדרם.	5582
ובמכילתא על הכתוב ונפל ממנו רב, אפילו אחד מהם שיפול הוא עלי ככולן, מלמד שאף יחידי שיפול מהם	5583
הרי הוא עלי כנגד כל מעשה בראשית, הרי אחד מישראל שיפול הרי הוא כחורבן מעשה בראשית, וכך	5584
הוא אצל הקב"ה בשעה שאדם מצטער, שכינה מה אומרת קלני מראשי קלני מזרועי (סנהדרין מ"ו.).	5585
מכ"ש כשכל הכלל ממש בסכנה עצומה מאד, מסובבים בשונאים לאין שיעור, עד כמה צריך להשתתף	5586
בצערם ופחדם.	5587
אמרו חז"ל (מכילתא יתרו), להודיע שבחן של ישראל שכשעמדו כולן על הר סיני לקבל התורה, הושוו	5588
כולם בלב אחד לקבל מלכות שמים בשמחה, ולא עוד אלא שממשכנין זה על זה ע"ש, ויחן ישראל נגד	5589
ההר כאיש אחד בלב אחד, ומהאי טעמא יש להרגיש כ"כ בצרת חבירו כאילו הוא סובל בעצמו, וגם	5590
שמשכנו זה על זה, וכך היא ההנהגה בדיני ערבות, וגם מגינים אלו על אלו בצד הטוב.	5591
ולכן כשהציבור בצער ובסבל אין היחיד יכול לישב בשלוה ולמנוע עצמו מצערם, ואין זה רק מפאת	5592
הרחמים ואהבה, אלא צריך להשתתף ממש בצרתם, צריך להרגיש שבאמת הוא שותף בזה והרי הוא נתפס	5593
בשבילו, והציבור צריך לחשוב שהוא נתפס בשבילנו והם פורעים חובותינו, וצריך להצטער ביותר כי	5594
אנחנו הגורמים, גם אילו זכינו הרי היתה יוצאת ישועה מזה, וכל מה שחבלי לידה גדולים יותר הרי	5595
הישועה גדולה ביותר.	5596
והנה אמרו חז"ל (תענית י"א.), ת"ר בזמן שישראל שרויין בצער ופירש אחד מהן, באין ב' מלאכי השרת	5597
שמלוין לו לאדם ואומרים, פלוני זה שפירש מן הציבור אל יראה בנחמת הציבור, וכן אמרו מי שמצטער	5598
עם הציבור זוכה ורואה בנחמת הציבור, והנה כל מי שמשתתף באמת בצער הציבור, והרי הוא שותף	5599
בצערם ואפילו באופן קל יותר, ממילא יהיה שותף בהישועה אח"כ.	5600
ובחז"ל (ילקו"ש רמז רע"א), דרשו על הפסוק וישלח משה את חותנו, לב יודע מרת נפשו ובשמחתו לא	5601
יתערב זר (משלי י"ד), אמר הקב"ה בני נשתעבדו בטיט ובלבנים, ויתרו ישב לו בהשקט ושלוה בארצו	5602
ובא לראות בשמחת התורה? הרי הורו לנו חז"ל דמי שלא סבל א"א שיראה בשמחה, ואגב רואין מזה כמה	5603
צריך לעמול בתורה, ואפילו צער שאינו להדיא של תורה, אך הצער הוא בתור הכנה והכשר גדול הוא	5604
כ"כ.	5605
עאכו"כ צער של תורה עצמה שעמל בתורה, כל הקנינים הטובים נקנים רק ע"י יסורים וצריך להשתתף,	5606
והיסוד למעשה הוא רק בחיזוק בתפילה ובתורה, כי עזרתנו צריכה להיות מצד הרוחני, שזה העיקר	5607
שבעיקר כמ"ש (איוב ה'), כי הוא יכאיב ויחבש ימחץ וידו תרפינה, בפרט שההשגחה גלויה מאד שגם	5608
סומא יכול לראות, וכיון שכל עם ישראל אחד הוא, מועילה התחזקות שלנו ברוחניות. (משנת רבי	5609
אהרן).	5610

	5611
מאמר תקפו	5612
חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה (שמות כ"א ל"ז).	5613
דברים אלה יש בכוחם לעשות האדם בעל מדות מצוין וירא שמים נפלא, כל כך חסה התורה על כבוד גנב,	5614
עד שמעט טרחתו שלא בדרך כבוד ולא בבזיון, כי מהסתם גנב דרכו להרכיב שה על כתפו, עם כל זאת	5615
ינוכה לו מעונשו חומש עונש, וא"כ מה ינוכה לאדם כשר דבר שלא בדרך כבוד כזאת, ומכש"כ אם הוא	5616
דבר בזיון, ומכש"כ בזיון גדול ועוד יותר גדול מי יודע כמה ינוכה, כי המתבונן על אי כבוד למרכיב על	5617
כתפיו שה לרגיל בכך, ומכש"כ גנב לא ידע הכלם.	5618
ועם כל זאת ינכה אי כבוד המעט בערך נשיכת זכוב חומש העונש, לפי"ז מי ישער כמה יש בבזיון ממש,	5619
ומכש"כ בזיון גדול ועוד יותר גדול, קצר כח האדם לחלקם ורק בשמים יחלקו זאת, ומעתה יש להתבונן	5620
בערך עונש עוה"ב היותר קטן, שהוא גדול מעונשי העוה"ז היותר גדולים כיסורי איוב, נוכל להבין אם	5621
ינוכה שם חומש עונש בדבר אי כבוד, כמו מרכיב שה על כתפו לרגיל בה, וכמה ערכים לאין שיעור	5622
למתבזה אף מעבירה, כמה ינוכה עונש העוה"ב, ואוי ואבוי למי שעושה עבירה בסתר באין בזיון כלל.	5623
ומעתה יש להתבונן עוצם ההיזק של הבורח מבזיון, ומכש"כ הרודף אחר הכבוד כמו שאמרנו על פסוק	5624
וירא ה' כי שנואה לאה ויפתח את רחמה ורחל עקרה, רק לאה בשביל שהיתה שנואה ולא היה לה כבוד	5625
כ"כ כמו רחל, כי בלי ספק גם לאה היתה אהובה ליעקב אבינו ע"ה, כי בלא זה לא היה יכול להיות עמה,	5626
ומקרא מפורש ויאהב גם את רחל מלאה, הרי שגם את לאה אהב ורק את רחל יותר, והנה מקרא מלא	5627
כרחל וכלאה (רות ד').	5628
הרי שגם אחר שנפתח רחמה של לאה ולא של רחל, היא היתה עקרת הבית, ולמה לא נפתח רחמה והלא	5629
צדקת גמורה היתה ומסירת סימנים יעיד זה, וע"כ כיון שהיה לה מעט כבוד יותר מלאה, זכתה לאה לבנות	5630
כמה שבטים ורחל רק שנים, אף שהכבוד שלא ברצונה היה, ומה ינוכה עוד מכבוד ברצון, ומכש"כ הרודף	5631
אחר הכבוד, ומכש"כ בשקר רח"ל, מעתה נוכל להבין גודל הריחוק של הבורח מכבוד, ומכש"כ מי שעושה	5632
מצוה היותר קלה ומתבזה הימנה כמה ירומם שכרו, אף בערך אי כבוד של גנב המרכיב על כתפיו, והלא	5633
מדה טובה מרובה.	5634
למדנו כמה צריך האדם להתרחק מכל דבר הנראה כתאוה וכבוד וכדומה, אחרי שראינו כי האדם היותר	5635
פחות כגנב, אשר הוא שפל גם בעיני כל אדם, עם כ"ז כשאין העבירה בהנאה שלמה ינוכה חמישית	5636
העונש, אם כי אח"כ אכל השה בכל הנאתו, וכל זה אם לא חסר לו רק הנאה המוכרחת לו מצד הגנבה,	5637
ומה ינוכה אם מצטער בפחד העבירה, וכמה ינוכה מלמעלה על צער מעבירה, ומזה נוכל להבין ההפרש	5638
העצום בין הנהנה מעוה"ז, כמו אכילה ושתיה ומשגל ותשוקת הבצע, להמפחית הנאתו ואדרבא יצטער על	5639
ההנאה, עצמו מספר חלקי הערכים.	5640
עוד ראינו ההפרש בין דבר המתכבד בה לבין דבר המתבזה בה, ואף בעבירה ינוכה חמישית, והאדם היותר	5641
גדול כמו רחל אמנו, בלא רצונה ובלא הנאה בשביל מעט הכבוד סבלה כל כך, הקש נא אחי זה כנגד זה	5642
בעיוןך ולהשתומם מזה, א"כ לעומת זה המתענג מכבוד ואם כי ראוי לזה, ומכש"כ באינו ראוי ומכש"כ	5643
בכבוד מעבירה אהה אהה!	5644
ועוד נוכל להבין ערך עונש העבירות בשלימות בלי ניכוי, כי הנה ידוע כי עבירה היותר קלה שבקלות,	5645
עונשה מרובה מיסורי איוב כל ימיו כמו שכ' הרמב"ן ז"ל, והמבין יש לו השערה בזה ג"כ, ואם כן אנו	5646
רואים כמה מעולה עוה"ז לסובלי יסורים, כי הנה עונש קל יש גם על מנהג בעלמא, ומכש"כ איסור דרבנן	5647
גם רשע נקרא כמבואר בגמרא.	5648
מכש"כ איסור החמור מדרבנן, כי כל שהאיסור שלו חמור מן התורה אז הדרבנן שלו חמור יותר, ומכש"כ	5649
איסור מדאורייתא, ומה עוד גם בין אדם לחבירו, ועם כ"ז ינוכה לו חמישית העונש, כי הגנב כשימצא	5650
משלם ארבע ונתכפר לו אחרי הבזיון של הגניבה, ונוכל להבין כמה וכמה יסורי איוב סובל בעולם העליון	5651
אם לא היה נמצא, העושה עבירה אחת ובשלימות ובסתר בל יודע לאיש ובכל ההנאות שלה, היש קץ	5652
ליסורי איוב ר"ל שיסבול.	5653
המשים לבו לכל זה איך לא יזחל ויפחד ולבו כדונג ימס, וכן להיפוץ יש ללמוד כמה יתעורר האדם לכבד	5654
הבריות ואפילו לשפל, וגם לבעלי עבירה חסה התורה על מעט אי כבודו לנכות חמישית העונש, המכבד	5655
את הבריות ומכש"כ למכובדים היש קץ לשכרו, ומה גם יותר כבוד ולמכובד, וזהו שאמרנו על ריב"ז	5656
(ברכות י"ז), שמעולם לא הקדימו אדם שלום אפילו נכרי בשוק ולשיטתו אזיל, התבונן אחי מה הם דברי	5657
חז"ל, דברים קצרים כאלה מה יכיל בקרבנו, יקרבנו ה' לתורתו ולעבודתו בתוך כלל ישראל.	5658
(אור רש"י מאמר פ"ו).	5659
	5660

	מאמר תקפז	5661
	אם במחלת ימצא הגנב והכה ומת אין לו דמים (שמות כ"ב א').	5662
	מצות ה' ברה מאירת עינים, אם רק יתבונן במצוות ונתעמק בהן, יאירו באור מוסר התורה, נתבונן בהמון	5663
	חילוקי הדינים שבעונש הגנב, ונזכור ששופט כל הארץ עושה משפט ומשלם לאיש כמעשהו, גזלן משלם	5664
	את הקרן, וגנב שעושה במחשך מעשהו ומתחזה כאדם הוגן לפני הבריות, וגונב את דעתם בסתר ואומר מי	5665
	רואני הוא משלם כפל (ב"ק ע"ט:), והטובה או מוכר משלם עוד יותר, ואמדה התורה את הבזיון שיש	5666
	לגונב שה ונושאו על כתפו והקטינה את תשלומיו.	5667
	בודאי הכל בדקדוק מן השמים לבחון חדרי לב, ולשקול את עיוות המדות וחומרת המעשה, ולסבב לאחד	5668
	שיודה בקנס ויפטר (ב"ק י"ד:), והאחר יתחייב בקנס, ורעהו יטבח או ימכור ויתחייב בד' וה', והאחד	5669
	ששחיתותו רבה יותר, יסבב מסובב כל הסיבות שלא יהיה לו לשלם וימכר בגנבתו, שמלבד בזיון העבדות	5670
	הרי זה דראון לדורות, שיש לו אשה ובנים מיוחסים, ורבו מוסר לו שפחה והוא מוליד עבדים והם קוראים	5671
	לו אבא, מה נורא הבזיון הרחמן יצילנו.	5672
	ויש מי שעונשו מעמיק ומשתרש בו אהבה לשפחה ולבניו, והוא נרצע לשהות בחברתם, ובהגיע היובל	5673
	הוא מגורש כאיש נכרי וזר, ואסור בשפחה ומנוכר לילדיו, ויש מי שנידון בחמורה מכולן, שיש במעשיו	5674
	שחיתות כה נוראה, עד שנגזר דינו שיהרגוהו במחלת ואין לו דמים, לגנב לא הספיק קלונו נתגלה והוא	5675
	נענש במיתה, פלס ומאזני משפט לה' (משלי ט"ז), שהוא שליט בעולמו לעשות בו כרצונו כי כל דרכיו	5676
	משפט. (לקט שיחות מוסר).	5677
		5678
	מאמר תקפח	5679
	אם המצא תמצא בידו הגנבה משור עד חמור... שנים ישלם (שמות כ"ב ג').	5680
	טעם לכפל? כי אין אדם נפטר מן העולם וחצי תאוותו בידו, יש בידו מנה הוא מתאוה מאתים, כך גנב זה	5681
	שלא נסתפק במה שבידו, כל היום הוא מתאוה תאות הכפל על כן דינו לשלם כפל (כלי יקר), כדאי לו	5682
	לאדם להעביר את כח התאוה והתשוקה שגנוז ומצוי בטבע נפשו לצד הטוב, שלא להסתפק במה שיש לו,	5683
	שלא להיות שבע ומלא במדרגה שהשיג והגיע אליה, אלא ישתוקק תמים להוסיף מעלה ומדרגה להתרומם	5684
	ולשאוף אל על.	5685
	וכן תלמיד ששימש את רבו כמה שנים אל לו להסתפק עם העבר הטוב שרבו העמידו על האמת, אל יטעה	5686
	לומר שכבר די לו להיות תלמיד, אלא ישאף להמשיך ולינוק ממעיינות רבו, וכמ"ש לכו בנים שמעו לי	5687
	יראת ה' אלמדכם (תהלים ל"ד), ופי' בעץ יוסף מה שאמר לכו ולא אמר בואו? להיות שעיקר השמועה	5688
	אינה שמיעת האוזן בשעת מעשה, כי אם שמיעת הלב להיות הדברים נכנסים בלב השומע, לזה אומר לכו	5689
	בנים ר"ל אף בלכת שלכם כאשר תלכו לדרככם שמעו לי, יהיו דברי נשמעים לכם לקחת מוסר בלבבכם.	5690
	ובמס' (סוטה מ"ו:) תניא ר"מ אומר כופין ללויה ששכר לויה אין לה שיעור, ת"ר הרב לתלמיד חייב	5691
	ללוות עד עיבורה של עיר, חבר לחבר עד תחום שבת, תלמיד לרב אין לו שיעור וכמה? עד פרסה, ולרבו	5692
	מובהק עד ג' פרסאות, ולכאורה תמוה הלא מקודם סמוך לזה אמרו שתלמיד לרב אין לו שיעור, ומה זה	5693
	ששואלת הגמ' וכמה, ומשיבה שיש כן שיעור וגבול? וי"ל כי ההגבלה והשיעור הם רק על הגוף שהתלמיד	5694
	הוא מוגבל בגופו, שהלא התלמיד צריך לחזור לביתו ולעבודתו, אבל על האהבה לרבו ועל הקשר הרוחני	5695
	וההשתוקקות להשפעתו של רבו, לזה אין שום שיעור אין גבול ואין קיצבה.	5696
	ויקם משה ויהושע משרתו ויעל משה אל הר האלקים, איתא ברש"י ואומר אני שהיה התלמיד מלוה לרב	5697
	עד מקום הגבלת תחומי הר, שאינו רשאי לילך משם והלאה, ומשם ויעל משה לבדו אל הר האלקים,	5698
	ויהושע נטע שם אהלו ונתעכב שם כל מ' יום, שכן מציון כשירד משה וישמע יהושע את קול העם ברעה,	5699
	למדנו שיהושע לא היה עמהם, ותמיד הייתי שואל למה נשאר שם יהושע בהר ארבעים יום, והלא צריך	5700
	להיות ביחד עם העם, ללמוד וללמד ולמלא את המקום של משה רבו, ולהיות בצוותא עם הזקנים וכאשר	5701
	נשאר בהר מה העלה לו דבר זה?	5702
	אולם יהושע נשאר בהר ביחד עם הגעוגעים והכיסופים של משה רבו, וגם כאשר גופו של משה עלה	5703
	למעלה, התשוקה של יהושע אליו נשאר בשלימות, כולו נשאר קשור ודבוק ברבו, אינו מסוגל לנתק את	5704
	עצמו אפילו לרגע אחד ממנו, ואין שיעור וקיצבה לדבקות, על מנת שיהיה קרוב לרבו משה באותו הרגע	5705
	שיחזור וירד מן השמים, הוא יקבל אותו ראשון עם הרכוש העילאי שמביא אתו, הוא יריח ממנו את	5706
	הריחות הקדושים שנספגו בגופו ובנפשו, יהושע ניצל את כח התשוקה שלו לעליונים.	5707
	והיו הכרובים פורשי כנפים למעלה, פי' בעתו"ס למעלה מראשיהם דרך ענוה ויראה, רמז שתמיד ישאו	5708
	עיניהם, אף הצדיקים ובעלי עליה ישאפו לדרגה יותר גבוהה, שלא יתנשאו במה שיש להם אלא ישתוקקו	5709
	לעוד הוספות, שההשתוקקות למעלה מביאה לידי ענוה, והענוה מביאה להשתוקקות, ועשית שנים כרובים	5710

זהב, ומפרש בעה"ט כרובים כרביא כי נער ישראל ואוהבהו, האדם צריך להיות לומד ומבקש חכמה, ואין קץ לבקשת החכמה, הנער יודע שעדיין לא הגיע לשלימות, והוא צריך להתאמץ עוד ועוד להשיג עליות.	5711
אל הנער הזה התפללתי אמרה חנה לעלי הכהן, ושואל בזה"ק שהיה לה למימר אל הבן הזה התפללתי, אלא אמרה חנה יהי רצון שבשעה שיגדל ישתדל בעבודת המקום כמו עכשיו שהוא נער, וכל אדם יזכה להיות בזקנותו כמו בנערותו, שרים וכל שופטי ארץ בחורים וגם בתולות זקנים עם נערים יהללו את שם ה', ואיתא במדרש מהו נערים הוא הבחור הוא הנער? אלא אמר הקב"ה זקנים שהם נערים, שנא' תתחדש כנשר נעורכי, לכך נאמר זקנים עם נערים עכ"ל.	5712
הענוה וההשתוקקות שלובות זו בזו, ענוה פירושה הוא כי האדם מרגיש שהוא לא מלא, עוד לא השביע את נפשו השוקקה לעליה נוספת, עוד הוא רעב וצמא לעליות ולהתרוממות, טרם כילה לנצל כל כוחותיו וכשרונותיו, הענוה האמיתית היא הרגשת האדם שהוא עוד לא שלם, הוא מצניע את עצמו ואת מדרגותיו, אינו דורש כבוד בשביל חכמתו ותורתו, ענוה פירושה שמרגיש את מה שאין לו אפילו שהוא יודע שיש בו משהו, אבל עדיין לא בא לכלל שלימות.	5713
ועשו ארון עצי שטים אמתיים וחצי ארכו, ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו, ואיתא בבעה"ט כל מדותיו היו שבורות בחצי אמות, ללמד שכל מי שלומד תורה צריך לשבר ולהשפיל עצמו, המדה הטובה באדם היא שירגיש שהוא חצי, שלא הגיע עדיין לשלימות החכמה והיראה, ועי"ז יהיה תמיד מלא השתוקקות להגיע למדרגות יותר עליונות, הוא שואף למה שאין לו, וכדברי חובות הלבבות (יחוד המעשה), אם אין תוספת אין חובה, חלק הטוב שבו מתגעגע לחלק החסר לחלק שעודנו לפניו.	5714
מה נאוו לחיך בתורים צווארך בחרוזים, אחז"ל אלו התלמידים שחוזרים צוואריהן לשמוע דברי תורה כאדם שלא שמע דברי תורה מימיו, יש תלמידי חכמים המצטיינים בבקשת החכמה אף לאחר שהגיעו למעלת החכמה, אבל כל מה שמזקינים גוברת בהם ההשתוקקות למלא חסרונם, כללו של דבר שצריך האדם להרגיש תמיד שהוא רק חצי, ואז תהיה הצלחתו מרובה, שאיפתו תגדל עליה על עליה קומה על קומה. (מעייני החיים).	5715
מאמר תקפט	5716
אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית אל האלהים (שמות כ"ב ז').	5717
בפסיקתא אמרו שיש ששים מצוות בנזיקין כמו בפסחים, ויש להבין מה הודיעונו בזה, דבודאי לא אתו לאשמועינן מניינא, ובקשו לדמות עניני נזיקין לדיני הפסח, ולכאורה רחוקים הם זה מזה, חג הפסח זמן חירותנו והתקרבות לה' בקרבן הפסח, ורוממות ההרגשה של בנים אתם לה' אלקיכם באכילת המצות, זכר לחפזון ישראל וחפזון שכינה (מכילתא בא), לא כן דיני נזיקין הלכות תובע ונתבע וטוען ונטען, ריב ומדון מצה ומריבה.	5718
אלא שיש לנו לדעת ששבשתא זו גופא באו חז"ל להוציא מלבנו, כי אם נתבונן נראה שריבוי המצוות בנזיקין פורט אותם לפרטים, וכמו שמנה הרמב"ם ד' שומרים בד' מצוות עשה, וד' אבות נזיקין בד' מצוות עשה, והרי הן ממש מצוות עשה כאכילת מצה וכהקרבת הפסח, ודין שנים או חזים בטלית דומה ממש לקריאת שמע, ויש ללומדו כמשנת מאימתי קורין את שמע בערבין (ברכות ב').	5719
הלומד משנה זו של שנים או חזין בטלית, זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי, זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה ויחלוקו, צריך לפרש לעצמו משנה זו כך, מתי מקיימים מצוה גדולה זו של ובשמו תשבע, כששנים או חזין בטלית וכל אחד אומר כולה שלי, אז תקנו חז"ל לקיים מצוה רבתי זו, ולמי תקנוה חז"ל לא לחשודים על טענת שקר, אלא להיפך שהרי אמרו בספרא שם, שרק מי שיש בו מידות הללו של את ה' אלקיך תירא ואותו תעבוד אז ובשמו תשבע (דברים ו'), אמנם גם מי שאינו בדרגה זו מותר לו להשבע ע"פ בית דין כל עוד לא נפסל (שבועות מ"ה א').	5720
אבל מצות עשה זו הרי היא עבודת קודש בעיני הצדיקים, שהלכו שניהם ברחוב והגביהו שניהם מציאה, והמציאה מתנת שמים היא ויש לברך עליה ברכת הטוב והמטיב (ברכות ס'), וכל אחד מהם אומר אבי שבשמים נתן לי מתנה, ואז ציוה להם ה' אביהם שבשמים לקיים את הדבר על פי שבועה בה', והרי הם מתעלים ומתקרבים אליו בשבועתם.	5721
ודייקתי מדוע בשומר חנם נאמר ונקרב בעל הבית אל האלקים, ובשומר שכר נאמר שבועת ה' תהיה בין שניהם, כי מיהו השומר חנם בעל בית בעמיו עשיר ומהימן, שהואיל לשמור בביתו את חפציו היקרים של העני, ומיהו השומר שכר רועה עני השומר את צאן בעל הבית העשיר בשכרו, ואם כן השומר חנם הנאמן והמכובד, ראוי שיאמר עליו שבועת ה' תהיה עמו, שהוא נמצא במעלתה ודרגתה, מה שאין כן אותו רועה הוא צריך להתעלות ולהתקרב לה' כדי להשבע, וראוי שיכתב בו ונקרב אל האלקים.	5722
	5723
	5724
	5725
	5726
	5727
	5728
	5729
	5730
	5731
	5732
	5733
	5734
	5735
	5736
	5737
	5738
	5739
	5740
	5741
	5742
	5743
	5744
	5745
	5746
	5747
	5748
	5749
	5750
	5751
	5752
	5753
	5754
	5755
	5756
	5757
	5758
	5759

אלא שהתורה ביקשה ללמדנו שלא לעשות הכללות ושלא נשפוט למראה עינינו, ויתכן שהרועה הוא חסיד	5760
גמור כיעקב אבינו, וה' צדיק יבחן במה הוא בוחנו במרעה צאן (שמות רבה ב' ב'), ודוקא אותו רועה עני	5761
עומד תמיד לפני ה' ומצוי בדרגא של את ה"א תירא ואותו תעבוד ובשמו תשבע, ומתקיים בו המקרא של	5762
שבועת ה' תהיה בלא הכנה נוספת, ודוקא אותו בעל בית נכבד והגון, איש פשוט הוא ועליו להתעלות	5763
בשבועתו.	5764
זו צריכה להיות ההשקפה על דיני ממונות ועל כן אמרו (גיטין פ"ח), ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם,	5765
לפניהם ולא לפני ערכאות של עכו"ם, ולא דוקא כשהם דנים בדיני עכו"ם, אלא אף על פי שדיניהם כדיני	5766
ישראל אי אתה רשאי להיזקק להם, כאן השמיענו את עיקר המכוון בדיני נזיקין שהן כמצוות הפסח,	5767
שהטוען והנטען מתקרבים לפני אביהם שבשמים לשמוע מהו רצונו ולהשבע בשמו, ושניהם יוצאים מבית	5768
הדין ברוב אושר כמ"ש (סנהדרין ז'), דאזיל מבי דינא שקל גלימא ליזמר זמר וליזל באורחא, שקיימו את	5769
מצות בוראם ועשו את רצונו.	5770
ואם כן יש לדקדק עוד יותר, שאם אחד מתעצם עם חבירו ובטוח שהצדק עמו, ויודע שכך מפורש	5771
בהלכה, וואין לו אלא אלא לבוא לבית הדין ולזכות בדין, והוא קורא לחבירו לדין תורה, אבל כל רצונו	5772
הוא להשיג את מבוקשו, אותו אדם הופך את הדיינים שנקראו אלקים, שיהיו נחשבים בעיניו כערכאות	5773
בעלמא ואמצעי לסיפוק רצונו.	5774
לא זו הדרך אלא צריך להתקרב לפני האלקים ולדעת, שאלקים נצב בעדת אל בקרב אלקים ישפוט,	5775
שלשה שיושבין בדין שכינה עמהם (ברכות ו'). ועל ידי דין אמת הם משרים שכינה בישראל (סנהדרין	5776
ז'). זוהי השראת השכינה שבעלי הדינים שואלים את פי ה', והוא מודיעם את משפטיו וחוקי רצונו, מגיד	5777
דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל, חיבה יתירה נודעת להם שניתן להם אמצעי להתקרבות אל הבורא.	5778
(לקט שיחות מוסר).	5779
	5780
מאמר תקצ	5781
אם ענה תענה אתו כי אם צעק יצעק אלי שמוע אשמע צעקתו (שמות כ"ב כ"ב).	5782
אחת דבר אלוקים שתים זו שמעתי (תהלים ס"ב), מדת בשר ודם אינו יכול לשמוע משני בני אדם כשהם	5783
צועקים כאחד, אבל מי שאמר והיה העולם אינו כן, אלא אפילו כל באי עולם צועקים לפניו הוא שומע	5784
צעקתן (ילקוט שמעוני תשפ"ג), בשר ודם שאינו יכול לשמוע צעקת שני בני אדם, אין פירושה המשמעות	5785
החיצונית של השמיעה היבשה, שכן כלי השמיעה של האדם מסוגלים לקלוט הרבה צעקות וקולות גם יחד.	5786
אלא מדובר כאן על השמיעה הפנימית, לגבי ההרגשה וההשתתפות בצער הזולת, עד החזירה ללב העני,	5787
להיות כחלק מן המצטער בעצמו, ולא רק לעשות את מעשה הצדקה בלבד, אלא גם להרגיש בטעם המר	5788
של העני, ההרגשה והמחשבה בשעת מעשה, לזה אינו מסוגל האדם לגבי שני אנשים בבת אחת.	5789
ואף לגבי יחיד אין לבשר ודם הכלים המתאימים להרגיש בצער המדוכא, אלא אם כן יפשוט מעליו את כל	5790
צרכי עצמו, ישכיח מלבו לרגע את אהבת עצמו, ואז יוכל להשקיע ראשו בצערו של עני, להתרכז בכל	5791
חושיו לטעום את הטעם של העני ולחוש בכאבו, אז יוכל להיות חדור במכאובי העני, עד כי ידמה כאילו	5792
היסורים פגעו בו ה"ו.	5793
וכפי שפירש רש"י ז"ל על הפסוק, אם כסף תלוה את עמי את העני עמך, תסתכל כאילו אתה הוא העני, על	5794
ידי ההתבוננות וההסתכלות הוא מושך על עצמו את כל מכאוביו וצרותיו של העני הצועק, וכאילו כל	5795
המכאובים נמסכים בבשרו ובדמו ממש, ונעשה שותף לצרותיו של העני הנדכא, עד שלב העני הצועק ולבו	5796
של השומע לצעקה מתמזגים לאחד, וברגע זה נעשה גם הוא עני, ואין כאן שני גופים אלא גוף אחד הסובל	5797
יסורים.	5798
וראיתי בס' אבן שלמה פרק ה', אודות תלמיד אחד שהיה חכם ואיש מדע, הצטיין בחקירותיו בחכמת	5799
הרפואה והיה מתעמק במהותה של מחלה ידועה עד כדי הזדהות ממש, וכל כך הפעילה המחשבה את הגוף	5800
עד שהוא חלה באותה המחלה, וכן אחד שקרא בעתונים על כלב שנשך לאיש, והקורא התרשם מן המקרה	5801
הזה וכל כך נכנס ללבו, עד שתקפו אותה המחלה הנגרמת מנשיכת כלב.	5802
וזה יתכן רק אם הוא מתאמץ לשמוע רק צעקותיו של עני אחד, אז יש בידו להתרכז בכל כלי חושיו כדי	5803
להרגיש בצער, ולשמוע את הצעקה הפנימית הבוקעת רקיעים, ברם ברגע שהוא שומע עוד צעקות של	5804
עניים אחרים והוא מתעסק לבוא לעזרתם, הרי באותו רגע הוא מפסיק לשמוע וניטלת ממנו שימת הלב	5805
לעני הראשון, כלי מחשבתו ולבו אינם מסוגלים לפעול ולהרגיש כמה צעקות ברגע אחד, הלב אינו מסוגל	5806
לפסוח על שתי הסעיפים.	5807
בזמן שהציבור שרוי בצער אל יאמר אדם אלך לביתי, ואוכל ואשתה ושלום עלי נפשי, אלא יצטער עצמו	5808
עם הציבור, שכן מצינו במשה רבינו שציער עצמו עם הציבור, שנא' וידי משה כבדים ויקחו אבן וישימו	5809

תחתיו וישב עליה, וכי לא היה לו למשה כר אחד או כסות אחת לישב עליה? אלא כך אמר משה הואיל	5810
וישראל שרויין בצער אף אני אהיה עמהם בצער (תענית י"א), ובשאלות סדר האזינו סימן קס"ג גרס,	5811
ואף צדיק גמור צריך לצער עצמו עם הציבור שכן מצינו במשה.	5812
ולכאורה מוזר הוא הדיוק ואף צדיק גמור, שהלא השכל גוזר ההיפך מזה, שדוקא צדיק גמור יש לו	5813
להרגיש ולהשתתף בצערם של ישראל, שכן הצדיק הוא בן חורין מאהבת עצמו וקל לו יותר ליטול חלק	5814
בצערם של הציבור, ומה יש לזרז אותו להשתתף בצער? והלא צריך היה לומר להיפך, שאף הפשוטים	5815
צריכים להתאמץ לחוש בצער הציבור?	5816
אולם לפי רעיוננו דוקא הצדיק יש לזרז, הוא המסור לטירדות הציבור ולבעיותיו, הוא שומע את צרת	5817
הרבים ומאזין לשוועת עניים ונצרכים, ציבור רב עומד ליד פתח ביתו ולכל אחד צרות משלו, לבבות	5818
שבורים ונדכאים מתגלים לפניו, ומרוב בעיות שיש לפניו ועליו לפתור אותן, עלול הוא להפסיד רכות	5819
הלב והשתתפות צרות הכלל שמתרגל אליהן.	5820
ועל כן הזירו והאזהרה דוקא לו, דוקא הצדיק הנושא בעול הרבים ומטפל בעיניים ומעשים גדולים בכל	5821
יום, דוקא הוא מוזהר שלא יאבד על ידי הטירדות הרבות את ההרגשה וההשתתפות בצער, את כח העיון	5822
והתייחסות לשמוע את צער הצועק של כל אחד ואחד, וממי אנו לומדים ממה רבינו ע"ה, שאף שהיה	5823
סמל ומרכז האחריות של הציבור, מנהיג מוקף ומוטרד מעינייהם.	5824
מכל מקום לא נעלמה ממנו ההתעוררות המיוחדת של השתתפות בצער המאורע של עמלק ומלחמתו, אמר	5825
ליהושע תלמידו בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק, מחר אנכי ניצב על ראש הגבעה ומטה האלקים בידי,	5826
ופי' הרמב"ן ז"ל על ראש הגבעה, כדי שיראה את ישראל הנלחמים וישים לבו עליהם לטובה.	5827
ולמה לו לעלות להר גבוה, וכי אינו יכול להתפלל עליהם בלי שימת עין? אלא מכאן משמע כמה גדולה	5828
העצה לקרב אל החוש ולעורר את הלב על ידי שימת עין, כי כך מתקרב הלב אל לבו של השרוי בצער,	5829
ואפילו משה רבינו אוהב ישראל השתמש בעצה זו, והוא עלה דוקא אל ההר לראות את בני ישראל כשהם	5830
עומדים פנים אל פנים מול השונאים, לראות בעיניו את הנלחמים מול העמלקים הרשעים והאכזריים,	5831
וכשישווה לנגד עיניו את התמונה כיצד נפש ישראל עומדת בסכנה, אז מתרוממת תפילתו והוא כולו צער	5832
כאילו הוא עצמו ניצב בתוך המלחמה.	5833
משה המתפלל על אחיו בראותו את צרותיהם, נעשה שותף לצערם כאילו הוא עצמו לקוי במכאובים,	5834
כמ"ש ויחל משה את פני ה' אלוקיו, מלמד שאחזו אחילו אש של עצמות, וכן אמר דוד ואני בחלותי לבושי	5835
שק (ברכות ל"ב), וזאת כשהיה מתפלל על השלום והחיים של אחיתופל האויב שלו עד שחלה בעצמו, רק	5836
לב טהור יכול להזדהות בצער חבירו ואף עם צער השונא היורד לחייו.	5837
האדם כשהוא מעליב את חבירו, אינו מרגיש את הכאב של הנעלב, אינו שומע את האנחות הצועקות, ולכן	5838
מוסיף עוד להעליבו ולענותו עינוי על גבי עינוי, אם ענה תענה בכפל לשון, לו היתה לו אוזן קשבת לשמוע	5839
את אנקות חבירו, בוודאי שלא היה שונה ומשלש את אכזריות לבו, ואף אם קורה והאדם שומע צעקת	5840
חבירו, הרי שומע רק צעקה אחת בלבד, אולם אינו מסוגל להבין ולהרגיש את הקולות החזקים הצפונים	5841
וכרוכים בצעקה אחת, שהרי בצעקה אחת של עני כלולות בה צעקות רבות.	5842
כי אם צעוק יצעק אלי, הקב"ה מבחין בין הקולות והצעקות הכפולים, הוא מבדיל בשינוי המכאוב	5843
ובהבדלי הגוונים, הוא שוקל את העוני ואת קולות המעונים אם רב ואם מעט, שמוע אשמע צעקתו,	5844
בצעקה אחת הוא שומע פעמיים, הוא שומע פעם ועוד פעם, שכן בצעקה אחת יש שתיים צעקה כפולה.	5845
עלינו ללמוד ללטש את הלב, לשמוע להאזין ולהבין את הצעקות והכאבים של בני אדם, ולא רק צעקה	5846
אחת אלא לשים לב, ולהרגיש באיכות הצעקות הרבות הצפונות בתוך כאב אחד, וכל שכן שייזהר האדם	5847
מלצער את חבירו או לגרום לו עגמת נפש כלשהי, ויש למחות באלו המצעים ולתבוע את קלונם וחרפתם	5848
של הנעלבים, וכמ"ש הראב"ע עה"פ אם ענה תענה, אם אחד יענה ואין עוזר העונש על כולם.	5849
וכן כתב בעה"ט אלמנה ויתום לא תענון, תענון לשון רבים אם ענה תענה לשון יחיד, לומר שכל ישראל	5850
ערבים זה בזה, שאפי' אם עינה אחד כאילו עינה כולם, ובפ' קדושים עה"פ לא תגנובו אומר הראב"ע,	5851
למה לשון רבים? וטעם כי הרואה ומחריש גם הוא גנב, וכי יכול האדם לעמוד באדישות ובקרירות	5852
ולראות איך דם חבירו נשפך בקרבו, והוא מתכווץ מכאב ומתפתל מיסורים וישתוק? אם הוא עושה כן	5853
הרי זה סימן על רוע לבו ואטימות אזניו לגבי צער האדם. (אור חדש).	5854
	5855
מאמר תקצא	5856
אם ענה תענה אתו כי אם צעק יצעק אלי שמוע אשמע צעקתו (שמות כ"ב כ"ב).	5857
מעשה באשה אחת שהיתה בשכונתו של רבן גמליאל שמת בנה, והיתה בוכה עליו בלילה, והיה ר"ג שומע	5858
את קולה והיה נזכר חורבן בית המקדש והיה בוכה עמה עד שנשרו ריסי עינוי, וכיון שהרגישו בו תלמידיו	5859

עמדו ופינו אותה משכונתו (סנהדרין ק"ד), ולכאורה היה להם להעביר את דירת רבם לאיזור אחר כדי	5860
למנוע ממנו את הצער? וי"ל כי מעשה כזה שיש בו משום בריחה משמוע אנחות של אשה שאבדה את	5861
בנה, לעצום עיניו מלראות במצוקת אשה המבכה על בנה, ולסגור הלב מלהשתתף בצרת אחרים, כל זה	5862
היה בניגוד למצפוננו של רבן גמליאל.	5863
רבן גמליאל הוא היה ההיפך מכל זה, הוא משתתף בצער האשה השכולה, הוא בוכה על אסונה כאילו על	5864
אסון שקרהו, דומה לו כאילו מקדש נחרב בימיו, לבו פתוח לנדכאים ושבורי לב, כמ"ש רבן גמליאל ובית	5865
דינו אביהם של יתומים היו (ב"ק ל"ז), קשה לו לאדם לשמוע אנחותיהם של אחרים, הוא מעלים עין	5866
מלראות בצרתם ובדמעתם של עשוקים, כי זה עלול לקלקל את מצב רוחו, עלול להפריע את תענוגות	5867
החיים שלו, על כן בורח האדם ממקום שמעציב אותו, ואינו מוכן לחשוב על כך אפילו לרגע אחד.	5868
בעל חובת הלכות, בשער (עבודת האלקים פ"א) מגלה סוד בנפש האדם, שלפעמים המרחם והמטיב	5869
לעניים נראה שהוא מצטער על צערם, אבל כוונתו היא כדי לדחות מעל עצמו את הצער של העני, שקשה	5870
לו לשמוע אנחות הדל, העשיר ממהר ליתן את הצדקה כדי שלא יעציב אותו ולא יפריע את שלווה מנוחתו.	5871
אילן המשיר פירותיו צובעו בסיקרא וטוענו באבנים, סוקרו בסיקרא כי היכי דליחזי אינשי וליבעי רחמי	5872
עליה, לסימנא לאודועי דמשיר פירותיו (שבת ס"ח), אנשים העוברים ורואים מאות אילנות פורחים	5873
וצומחים וריחם נודף, ונושאים פירות מתוקים, מחבבים אותם מדברים עליהם בכל השבחים, מתוך שנהנים	5874
מהם וחוסים בצלם, אבל יש אילן אחד העומד ביניהם עלוב למראה, אין מי שישים לב אליו לא מסתכלים	5875
לעברו, למה? כי הוא משיר פירותיו, וכיון שאין בני אדם נהנים ממנו, עומד האילן מבודד מבוש ונכלם.	5876
וכן יש גם בין אנשים שיש מהם עלובים ונעלבים, נמצאים ביחד עם חבריהם ושכניהם, עממם יחד גדלו	5877
והתרועעו בימי הילדות, למדו בבית ספר אחד באותו בית תלמוד, כאשר נתבגרו עברו לחברת חכמים	5878
ושוב ישבו על ספסל אחד, יחד חלמו חלומות מתוקים על עתידם בחיים, ולבסוף החיים הפרידו ביניהם לא	5879
ראי זה כראי זה, האילן האחד התפתח וגדל ועשה פרי כולם נהנים ממנו, כולם שמחים בו ומקלסים אותו,	5880
כולם יכבדוהו בגללו ובגלל פירותיו שהם זרעו וזרעו, ביתו גדל והתרחב הוא שמח בחיים שלו.	5881
לעומתו יושב לו בדד אחד החברים, בלי פירות בלי שם וכבוד, גלה משוש מביתו עולמו חשך בעדו, אין	5882
משים לב אליו עלוב ומזולזל בעיני חבריו, אין הם צריכים לו אינם חייבים לו דבר, אינם מעוניינים	5883
בחברתו אינם מזמינים אותו לשמחותיהם, לאילן בודד ועלוב כזה צריך לעשות סימנים, לצבוע בצבע	5884
המעורר שימת לב כדי לבקש רחמים עליו.	5885
וישמעו שלושת רעי איוב את כל הרעה הזאת הבאה עליו ויבואו איש ממקומו, אליפו התימני ובלדד	5886
השוחי וצופר הנעמתי, ויועדו יחדיו לבוא לנוד לו ולנחמו, מאי ויועדו יחדיו? אמר רב יהודה אמר רב	5887
מלמד שנכנסו כולם בשער אחד, ותנא בין כל אחד ואחד שלוש מאות פרסה, מנא ידעי? איכא דאמרי	5888
כלילי הוו להו (כתרים ובכל כתר ג' פרצופין ואיש את שמו מחוקק על הפרצוף, וכשבאים יסורים על אחד	5889
מהם פרצופו משתנה), ואיכא דאמרי אילנא הוו להו כיון דכמשי הוו ידעי (ב"ב ט"ז), אמר רבא היינו	5890
דאמרי אינשי או חברותא אחרי איוב או מיתותא.	5891
חז"ל כאשר הם מספרים אודות איוב ורעיו לדוגמא, מדגישים כי הם שמו לב בכל שעה לידע מה שקורה	5892
אצל חבריהם, כי אילו הסתכלו בפרצופין רק במקרה ולעתים רחוקות, היה עובר זמן רב עד שהיו באים	5893
אליו לנחמו, ומה גם שכולם באו באותו זמן, משמע כי אף אחד לא עבר שעה אחת שבה תישכח ממנו	5894
אהבת חבריו, וזה גרם להם שהסתכלו וכאשר הסתכלו ידעו וכאשר ידעו שמו לב.	5895
מוסר הנפש מכאן הוא, כי על האדם להסתכל תמיד לעבר פינת חבריו, ישים לב למה שקורה ומתרחש	5896
אצלו, האדם נוהג להיות שקוע רק בעולמו ובפינתו שלו, הוא רואה רק את עצמו, דואג את דאגותיו ואת	5897
צרכיו שלו, ועל ידי זה אין הוא רואה את צרכי חבריו, ואין לבו ער לצרותיו של הזולת.	5898
	5899
ההוא יומא שתפסו את דוד בארץ פלשתים, אפניא דמעלי שבתא היה, הוה אבישי בן צרויה קא חייף רישא	5900
בד' בורות של מים, חזינהו כתמי דמא אמר ש"מ דוד מלכא דישראל בצערא שרי, אתי לביתיה ולא	5901
אשכחיה, שדר לבי מדרשא ולא אשכחיה, תניא אין רוכבין על סוסו, ואין יושבין על כסאו, ואין משתמשין	5902
בשרביטו, בשעת הסכנה מאי? א"ל בשעת הסכנה שפיר דמי, רכביה לפרידא וקם ואזיל קפץ ליה ארעא	5903
(סנהדרין צ"ה).	5904
אבישי הבחין בטיפות הדם על הצרה שירדה על ראש זולתו השבוי, מסוגל לקלוט מרחוק את קולו של	5905
הסובל, הוא ניחן באוזן קשבת, לשמוע ולקלוט את קולו של דוד המלך הנמצא בשבי ובצרה, עיניו זכות	5906
ופקוחות לראות בכתמי הדם הצפות מעל למים את הצרה אשר התרחשה למלך, ולא לחנם זכה אבישי	5907
להארת פנים שקפצה לו הארץ.	5908

בני ישראל אחרי ההתגלויות העצומות, יציאת מצרים קריעת ים סוף וטביעת המצרים בים, רכוש גדול	5909
וביזת הים, ועם כל זאת שבורים ורצוצים היו, הרבה מתו במצרים ע"י עינויים איומים, אחד מחמישה עלו	5910
השאר מתו בשלושת ימי האפילה, לא היה אחד מן היוצאים שלא נתלווה אליו הכאב הנורא, רצו לומר	5911
שירה על הנסים שראו עיניהם, אך קשה היה להם לפתוח בשירה, כאשר אלפים נהרגו ודמם נשפך כמים,	5912
שר לא נאמר אלא אז ישיר לעתיד לבוא לתחיית המתים, כשכל אלו הנעדרים יקיצו וירננו (אדמו"ר	5913
מבעלז זצ"ל אחרי השואה).	5914
מסופר על הגה"ח רש"ז מקעלם זצ"ל, כי כאשר עבר בעיר מושבו קעלם, מול הכביש הראשי שנסלל בידי	5915
אסירי המלך עובדי עבודת פרך, היה מעלה תמיד בלבו את סבלם של האומללים הללו והיה מתמה ואומר,	5916
כיצד יכולים אנשים לפסוע במנוחה על הכביש הזה, בידועם שבני אדם סבלו עליו כה רבות והשקיעו בו	5917
את עמלם זיעתם ושנותיהם?	5918
הרי שאיש התורה צריך לרכך את לבו, להיות דומה בכל למדת אברהם אבינו שהשאיר ברכה לדורות, כי	5919
הוריש לנו את המדה הטובה והעליונה, את תורת החסד שניחן בה מהשמים, תתן אמת ליעקב חסד	5920
לאברהם, את אור המדה הזו קיים לעצמו בכל הידורה היקפה ושלימותה, את האור הזה הוריד מן השמים	5921
למטה לזרעו לדורות, החסד היה מהות נפשו של אברהם. (מעייני החיים).	5922
	5923
מאמר תקצב	5924
אם כסף תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה לו כנשה (שמות כ"ב כ"ד).	5925
את העני שלא תנהוג בו מנהג בזיון שהוא עמי, את העני עמך הוי מסתכל בעצמך כאילו אתה עני (רש"י	5926
שם), יש והאדם עושה בנאמנות ומסירות רבתי מתוך יראת שמים ולשם מצוה, אבל חלק שבמצוה הוא	5927
פגום, כגון שהאדם מקיים מצות הלואה וגומל חסד עם חברו מוטוב לב, אבל אינו נזהר שמצוה זו לא תהיה	5928
כרוכה ברחשי בזיון והשפלה, יש שמצוה זו בקיומה מובלטת האדנות של המלוה, והרגשת העבדות מצד	5929
הלוה, וזה פגם גדול בקיום המצוה, ויחד עם החסד כרוך גם הלבנת פנים.	5930
וכן יש והאדם אף שנמנע מכל צד שלילי שבנתינת ההלואה כנ"ל, מכל מקום אינו מקיים את מצוות הגמ"ח	5931
בשלימות בגלל העדר ההשתתפות בצער חברו, אמנם מונע עצמו מלגרם חלילה בזיון לחבירו, אבל אינו	5932
יורד לעוצם צערו, אינו מזדהה להרגיש את צער אותו העני הפונה אליו, ברם תוה"ק דורשת מן העשיר	5933
שירגיש כאילו העני עמך, שצער העני יהיה לוחץ את לבו כאילו הוא העני, לב הנותן ולב המקבל מתמזגים	5934
ממש לאחד.	5935
ארז"ל (ב"ב ו'): איזהו צדקה נסתרת, נותנה ואינו יודע למי נותנה, נוטלה ואינו יודע ממי נוטלה, ואלא	5936
היכי ליעבד? ליתב ארנקי של צדקה, ואמרתי לפרש שיש צדקה כזו שהיא נסתרת אפילו שהיא נגלית,	5937
היינו שהעני והעשיר נפגשים פנים אל פנים, ברם מתוך נפשו של העני המתייפחת אל נפש העשיר, ומתוך	5938
נפשו של העשיר הסולדת והכואבת לרגלי הצער של העני, מתהווה מין מזיגה של טשטוש מצבים, עד	5939
שאינו ניכר מיהו העשיר ומיהו העני, מי הוא המקבל ומי הנותן.	5940
שני הגופים כאילו נתלכדו ושני הלבבות כאילו נתמזגו, וברגע כזה הרי העני המקבל מסתתר לתוך נפשו	5941
של העשיר ומעורר רגשות עדינים של רחמים וחסד, ומפתח בו את מעיין המדות העדינות ביותר, וכמו כן	5942
העשיר הנותן יורד בכל הווייתו עד עמקי הנפש של העני, והוא מתהפך ונעשה לעני המושפע מרגשי חן	5943
וחסד של העני שנזדמן לו, וממילא מעשה הצדקה בכגון זה הוא מעשה של צדקה נסתרת.	5944
לכן שימה עלינו להבין שעיקרה של הצדקה הוא בנעימת ההשתתפות ההדדית, ומבלעדיה אין מעשה	5945
הצדקה מושלם, כי דבוק בו רגש ההתנשאות מצד המלווה, וכמו כן אין בקבלתו של העני משום חן וחסד,	5946
כי מעורה בה רגש הנחיתות שהעני מרגיש, צדקה כזו אינה לרצון השי"ת שכתב את העני עמך.	5947
וראיתי ביורה דעה הל' ביקור חולים (סי' של"ה ו'), וכל שביקר את החולה ולא ביקש רחמים עליו לא	5948
קיים המצוה, הרי האיש שאינו יורד לעמקי צער חברו, בשעה שחבירו מוטל על ערש דוי ואינו כופה את	5949
לבו להיות מתפלל עליו, אף שישב מעט על יד מטת חברו בשעת ביקורו ושוחח אתו, אינו יוצא ידי חובת	5950
מצות ביקור חולים, כי עקוב ואטום לב האדם, ואף בבקרו את חברו אינו נותן את נפשו להרגיש בצער	5951
חבירו, וסימן שאינו מבקש רחמים עליו.	5952
כשהמבקר מכניס את עצמו למצב של חברו עד שהוא עצמו נעשה חולה, הרי בודאי יתחיל להתפלל לפני	5953
הקב"ה שיחלץ את החולה מצרתו, ואז ממילא יקויים בו מאמר חז"ל, המתפלל על חברו והוא צריך לאותו	5954
דבר הוא נענה תחילה (ב"ק צ"ב), וכשהחולה מתפלל על עצמו ועל חברו, הרי מקודם ייענה הוא כי	5955
תפלת החולה קרובה, וכן אמרו כל המבקר את החולה ניצול מדינה של גיהנם (נדרים ל"ט:), כי	5956
בהשתתפותו עם צערו של חברו החולה, הרי כאילו הוא החולה הסובל, הרי בזה נתמרקו ונתכפרו כל	5957
עוונותיו.	5958

וכדוגמת הצער האיום של אשה עקרה, האם נוטה מישהו אוזן קשבת להאנחות האימויות של אשה עקרה,	5959
המשוועת מתוך עמקי נפשה לזכות ולראות פרי בטנה, ומי מנה מספר דמעות האם העשוקה הזאת, להיות	5960
משוללת ובודדה כל החיים, ולא לזכות באושר הגדול לחבק פרי בטנה, הלא הקולות המדוכדכים האלה הם	5961
כל כך עמוקים, חותרים וגוזרים לגזרים את כל שבעת הרקיעים! הריהי מרגישה את עצמה כמתה ממש,	5962
עלובה זו מתהלכת בין החיים וקול הבכי שלה הולך מסוף העולם ועד סופו.	5963
ושמעתי מה שאירע מעשה בימינו, שאשה אחת התבטאה בתפלתה לפני הקב"ה ואמרה, רבש"ע זכני נא	5964
פעם אחת בפרי בטן, ושאזכה לכל הפחות פעם אחת לשמוע משפתיו את הקריאה אמא וברגע תקחנו אליך	5965
מיד רח"ל, עד כדי כך מגיעה התשוקה הגדולה הזאת, והכאב האיום הזה שאין לציירו כמעט, ובני אדם	5966
עוברים על יד אשה כזו ומביטים עליה באדישות גמורה ללא כל השתתפות בצערה.	5967
והלא מחובתו של האדם המרגיש, למרר בבכי ולבקש מהשי"ת הזוכר והפוקד כל העקרונות העלובות,	5968
שירחם גם על עלובה זו ושינחמה, אבל מה מאד רחוקים אנו מהסתכלות והתעניינות כזו, בים היסורים	5969
בתהום העלבון של הגעגועים החנוקים מכמה וכמה בני חבורתנו הסובבים אותנו, ואין אנו משתתפים	5970
ומתפללים עליהם.	5971
אחז"ל עני חשוב כמת, זה הרעיון רמזו חז"ל בתשובתו של איוב, כששאלו הקב"ה מה אתה רוצה עניות או	5972
יסורין, א"ל איוב רבון העולם מקבל אני עלי כל יסורין שבעולם ולא עניות, כשאצא לשוק ואין בידי	5973
פרוטה לקנות מה אוכל, לכך קשה עניות מכל היסורין, לכך נאמר את העני עמך (שמו"ר ל"א י"א), משמע	5974
שטוב לחיות חיי יסורים מלסבול חרפת רעב! האם האדם שם אל לבו להשתתף בצערם של כל אלו	5975
העניים, אשר נפשם שוקקת להביא אוכל לטפם ואין ידם משגת.	5976
מה מאד קר ויבש הוא יחסנו לכל האומללים המדוכאים, ומה מאד חרשים אנו לגבי אנחותיהם החרישיות	5977
שאזנינו לא קולטות, אבל בוקעות הן את שמי השמים, ואכן שהתורה מלמדת אותנו איך לרכוש לעצמנו	5978
את ההשתתפות הגמורה בצער הזולת, בכל הענינים צריכים אנו לפתוח האוזן לקליטת כל רחשי נפש	5979
הסובלת ומצטערת באשר הוא שם.	5980
מספרים על רב אחד שהתרגש מאד מסבלה ועונייה של אשה יולדת מוטלת בביתה האפל והקר, החורף	5981
היה כבד קשה מאד ובבית היולדת אין עצים לחמם את הבית, ואין אוכל להחיות את נפשה, והנה הלך הרב	5982
ודפק על ביתו של עשיר אחד, והשעה כבר אחרי חצות לילה, והעשיר כבר ישן על מטתו, וכשמוע העשיר	5983
את הדפיקות לבש את בגדיו ויצא אל הרב החוצה, אז התחיל הרב להתאונן ולהתרגש על אודות האשה	5984
העניה היולדת האומללה, וכמובן שביקש סכום הגון להצלת העניה.	5985
הגביר ביקש מהרב שיכנס לבית, סירב הרב עד שהבטיחו הגביר סכום הגון, וכשנכנס הרב שאלו הגביר	5986
על מה ולמה לא רצה מקודם להכנס אל בית? ענה לו הרב התכוונתי שתטעום מעט את טעם הקור הקשה,	5987
וטעם היסורין של היולדת העלובה, ומתוך הרגשת הצער של הקור תתנדב עזרה כראוי כהוראת התורה	5988
את העני עמך, מה מאד צריכים אנו להתלטש בהרגשה זאת להיות חדור בצער הזולת שהעני יהיה עמך	5989
ממש. (אור הנפש).	5990
	5991
מאמר תקצג	5992
אם כסף תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה לו כנשה (שמות כ"ב כ"ד).	5993
הלכות גדולות למדנו בתורת החסד, לא תנהג בו בזיון בהלוואה שהוא עמי, את העני עמך הוי מסתכל	5994
בעצמך כאילו אתה עני (רש"י שם), כלומר הנתינה צריכה שתהיה בדרך כבוד, והנותן צריך לחוש את	5995
הרגשת העני הנצרך לגמילות חסד, ולהבין מצבו כאילו אתה עני כמ"ש ואתם ידעתם את נפש הגר כי גרים	5996
הייתם בארץ מצרים, עוד למדנו לא תהיה לו כנושה, לא תתבענו בחזקה אם אתה יודע שאין לו, אל תהי	5997
דומה לו כאילו הלוינו אלא כאילו לא הלוינו כלומר לא תכלימהו (רש"י).	5998
כך נראה חסד של תורה, לא זו בלבד שנותן לו בדרך כבוד ומשתתף בצערו כאילו היה בעצמו עני, אלא	5999
דומה לו כאילו לא הלוינו, והנה אחר כל דקדוקי החסד הללו באה לבסוף האזהרה, לא תשימון עליו נשך,	6000
ולאו זה של לקיחת רבית עונשו חמור עד מאד וכמו שאמרו חז"ל (שמו"ר ל"א), וכן יחזקאל אומר בנשך	6001
נתן ותרבית לקח חיה לא יחיה, ד"א אמר הקב"ה מי שחיה ברבית בעוה"ז לא יחיה לעוה"ב, הלוקח רבית	6002
אין לו זכות קיום בעוה"ז, ואף אינו חי לעוה"ב.	6003
עוד אמרו (מ"ר שם י"ד), אדם חטא באחת מן העבירות ועומד לפני הקב"ה בדין, המלאכים עומדין לפניו	6004
אלו מלמדין זכות ואלו מלמדים חובה, אבל מי שמלוה לישראל ברבית אין אחד מהם מלמד לו זכות, שנא	6005
בנשך נתן ותרבית לקח וחיה לא יחיה, כלומר על המלוה ברבית פוסק הקב"ה את הדין מיד בלא משא	6006
ומתן ובלא שום סניגוריא (תנחומא ט"ז), וחמור דינו יותר מדינו של אחאב, שלא פסק הקב"ה את דינו	6007
אלא לאחר שכל צבא השמים עומדים על ימינו ושמאלו.	6008

ומאחר שכן קשה איך נאמרה אזוהרה חמורה זו לאחר כל הפרשה, לאדם שכבר הגיע למדרגה גדולה זו של חסד? ונראה שאין העון החמור של רבית מפני עצם המעשה, לא משום זה נתחייב מיתה ומאבד שני עולמות, אלא עיקר התביעה היא ותרבית לקח, היינו אף כי גמל חסד עם חבירו, עם כל זה כיון שנהנה אף הוא מן החסד הזה זוהי התביעה עליו, ומכאן החומר הנורא של האיסור.	6009 6010 6011 6012
ולפי הס"ד בגמ' (איזהו נשך), יש נשך בלא תרבית ותרבית בלא נשך, ועל זאת אמר יחזקאל ותרבית לקח וחי לא יחיה, הרי גם כשלא נשך את הלוה כלל, ורק על שהתרבה ממונו של המלוה נענש כל כך, הרי זו הוכחה שעיקר התביעה היא על שלקח לעצמו מן החסד שעשה עם הלוה, ואף שמסקנת הגמ' כי אין נשך בלא תרבית ולא תרבית בלא נשך, אבל עומק הענין כאמור שהרי חלקם הכתוב לעבור עליו בשנים, וא"כ יש לאו מיוחד על הרבית מלבד הלאו שיש על נשך.	6013 6014 6015 6016 6017
וזה תמציתה של פרשה זו, אם חסד תגמול את אחיך תנהו לו בדרך כבוד ועם ההשתתפות במצבו כאילו היית במקומו, והראה לו פנים כאילו לא עשית עמו מאומה, ואחר כל אלו אל תקח לעצמך מאומה מן החסד הגדול הזה, ואם אתה נוטל קורטוב של הנאה לעצמך אזי וחי לא יחיה, הרי זה איבד זכות הקיום בעוה"ז ואינו קם לתחיה לעוה"ב, ודינו פסוק מיד באין פוצה פה לטובתו.	6018 6019 6020 6021
כך הוא החסד של בר ישראל, ואילו חסד לאומים אינו כן וכך אמרו חז"ל (ב"ב י'): כל צדקה שאומות העולם עושים חטא הוא להם, שאינם עושים אלא כדי להתגדל בו, ודעביד הכי לאו צדקה גמורה היא? והתניא האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני הרי זה צדיק גמור, לא קשיא כאן בישראל כאן באומות העולם, ופירש"י ישראל דעתן לשמים בין יחיה בין לא יחיה אינו מהרהר אחר מידת הדין, אבל עכו"ם אינו נותן אלא על מנת כן ואם לאו מתחרט, נמצינו למדין כי צדקה שלוקח ממנה לעצמו אינה צדקה אלא חטא, ומוטב שלא היה עושה כל עיקר.	6022 6023 6024 6025 6026 6027
וזהירות זו לבל יקח אדם לעצמו אינו ענין לחסד בלבד אלא לכל עבודת האדם, ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו, ונתחייבו מיתה על זה אלא שלא רצה הקב"ה לערוב שמחת קבלת התורה, והמתין לנדב ואביהוא עד יום חנוכת המשכן (רש"י), ואם כי חטאם הוא למעלה מכח השגתנו, מכל מקום נראה שעיקר חטאם היה מבחינה זו, שבזמן שהיו במדרגה העליונה של ויחזו את האלקים אף על פי כן ויאכלו וישתו, שנטלו משהו לעצמם בבחינת אכילה ושתיה ועל זה נתחייבו מיתה, והמתין להם הקב"ה עד חנוכת המשכן, ואף לא נטלו עצה זה מזה (ילקוט שמיני), שכל אחד חיפש לעצמו הכל.	6028 6029 6030 6031 6032 6033 6034
לעומתם העיד הקב"ה על משה רע"ה בכל ביתי נאמן הוא, ונאמר שבחו ישמח משה במתנת חלקו כי עבד נאמן קראת לו, כלומר אינו לוקח כלום לעצמו, אע"פ שהיה בבחינת ויחזו את האלוקים, ומסופר על הגר"א ז"ל שקנה לו אחד אתרוג יקר בזמן שלא היו אתרוגים מצויים כלל, בתנאי ששכר המצוה יהיה של הנותן, וכששמע זאת הגר"א ז"ל שמח שמחה עצומה, ולשאלת תלמידיו ענה כי כל ימי הצטער על משנה זו, הוו משמשין את הרב שלא ע"מ לקבל פרס, ואיך אפשר לקיים משנה זו כהלכתה בשעה שידוע שיש מתן שכר על כל מצוה, והנה עתה הגיעה לידו מצוה בלא קבלת שכר ואיך לא ישמח.	6035 6036 6037 6038 6039 6040
אמר הנביא (מיכה ו'), הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך, כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלוקיך, ופירשו חז"ל (סוכה מ"ט) והצנע לכת זו הוצאת המת והכנסת כלה, והלא הדברים ק"ו ומה דברים שזרען לעשותן בפרהסיא אמרה תורה הצנע לכת, דברים שזרען לעשותן בצינעא על אחת כמה וכמה, בדברים הנעשים בפרהסיא גדולה הסכנה שיקח האדם איזו הנאה לעצמו, קשה לרקוד בחתונה מפוארה לעיני כל הקהל, או להספיד לפני עם רב ולא ליהנות כלשהו מן הכבוד, ואפי' כאן דורשת התורה והצנע לכת.	6041 6042 6043 6044 6045 6046
עונש מחריד אנו מוצאין על הנוטל משהו לעצמו, בבתו של ר' חנינא בן תרדיון שנגזר עליה לישב בקובה של זונות, דאמר ר' יוחנן (ע"ז י"ח), פעם אחת היתה בתו של ר"ח בן תרדיון מהלכת לפני גדולי רומי, אמרו כמה נאות פסיעותיה של ריבה זו מיד דקדקה בפסיעותיה, וביאר בעל מסילת ישרים פ' ט"ז. שגדולי רומי התפעלו מצניעות הליכתה, וכששמעה שבחה דקדקה ביותר.	6047 6048 6049 6050
אמנם השתדלה יותר במצות צניעות, אך כיון שנהנתה מן השבח לקחה משהו לעצמה עונשה היה שנטלו ממנה הכל, בודאי שכל כך היה לה משום וסביביו נשערה מאד, הקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה, אך כל אחד יכול לדון מכאן עד כמה צריך להזהר בעבודת ה' שלא תהא מעורבת בנטיה פרטית ובטובת הנאה כל שהיא, אלא עבודה תמה שכולה לשם שמים. (שיחות מוסר ח"א).	6051 6052 6053 6054 6055
מאמר תקצד	6056
אם כסף תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה לו כנשה (שמות כ"ב כ"ד).	6057

- 6058 פירש"י ז"ל, את העני עמך הוי מסתכל בעצמך כאילו אתה עני עכ"ל, כונתו מבואר שהכתוב נותן עצה
6059 לאדם שאל יתעצל להלוות, כי טבע האדם להתעצל בזה, ואמר הכתוב הוי מסתכל כאילו אתה עני, האם
6060 היה טוב לפניך שיתעצל המלוה, כן לא תהיה אתה מתעצל להלוות, הרי מבואר להדיא כי הכתוב מצוה
6061 לקרב הדבר אל החוש כאילו אתה עני, ואז יקל לך מעשה ההלוואה.
6062 ומעתה אם בדברי העולם שיש לאדם הרגש, יש לאדם לקרב אל החוש כדי שיעשה עליו רושם הרצון
6063 להועיל, בדברים שאין לאדם הרגש בהם כמו ענין המיתה, ומכש"כ מה שאחר המיתה השכר והעונש
6064 המופלג, אשר אין לאדם שום הרגש בהם בחיים, אין עצה לאדם שיעשה עליו השכר והעונש רושם, אלא
6065 רק על ידי ההתקרבות לחוש, לצייר בלבו עמוק ציור אמיתי כמה קשים ומרים כל כך יסורי הנפש, ויאמר
6066 האדם לנפשו הנצל כצבי מיד.
6067 ומה נעמו הדברים יזכיר לו יום המיתה פי' לו לעצמו, הרי זה ממש עצת הכתוב את העני עמך, הוי מסתכל
6068 בעצמך כאילו אתה העני, מזה לקחו חז"ל עצתם יזכיר לו יום המיתה לעצמו לו, היוצא מדברינו בעליל, כי
6069 אי אפשר לו לאדם להבין היטב לאשורו שום דבר שכלי רק על ידי ההתקרבות לחוש, וזו הערה לכל
6070 המדות לצייר כאילו הוא זולתו וזולתו הוא. (אור רש"י מא' רפ"ז).
6071
6072 מאמר תקצה
6073 כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו עזוב תעזוב עמו (שמות כ"ג ה').
6074 חז"ל אמרו שהרואה דבר ערוה בחבירו אינו רשאי להעיד עליו יחידי, משום שלא מקבלים עדותו של עד
6075 אחד ואינו אלא כמוציא עליו שם רע, ואמר רבי שמואל בר יצחק אמר רב מותר לשנאותו, אע"פ שאינו
6076 רשאי להעיד לו מותר לשנאותו, שהרי הוא יודע בודאי שהוא רשע (רש"י), שנאמר כי תראה חמור
6077 שונאך שונא ישראל, ומי שריא למיסניה? אלא כי האי גוונא דראה ביה דבר ערוה, רב נחמן בר יצחק
6078 אמר מצוה לשנאותו (פסחים ק"ג).
6079 והנה התוס' ד"ה שראה מקשה, וא"ת דבאלו מציאות ל"ב: אמרינן, אוהב לפרוק ושונא לטעון מצוה
6080 בשונא כדי לכופף את יצרו, והשתא מה כפיית יצר שייך כיון שמצוה לשנאותו? וי"ל כיון שהוא שונא גם
6081 חבירו שונא אותו, דכתיב כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם (משלי כ"ג), ובאין מתוך כך לידי שנאה
6082 גמורה ושייך כפיית יצר.
6083 והרי דברים מופלאים, האדם הזה חייב מן התורה לפרוק את משאו של חבירו, משום עזוב תעזוב עמו, וגם
6084 משום צער בעלי חיים דאורייתא, והנה נזדמן לו באותו מקום עוד אדם שיש לעזור לו לטעון את משאו
6085 שאין בזה צער בעלי חיים, ומצות פריקה עדיפה, והאדם הזה יודע בו בודאי שהוא רשע, כי ראה בו דבר
6086 ערוה והוא חייב לשנאותו.
6087 בכל זאת מכיון שיש חשש על יסוד הכלל כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם, שעלול להתערב
6088 בכוחותיו הפנימיים של נפשו משהו משנאה אישית לאותו רשע, נוסף על השנאה שהוא מצווה עליה,
6089 נדחות בגלל חשש זה כל המצוות שהוא חייב בהן, מצות הפריקה, שנאת הרשע, וצער בעלי חיים, והוא
6090 חייב להיפנות דוקא לאותו רשע ולעזור לו לטעון את משאו, ולמה? כדי לעקור מתוך נפשו כל נטיה
6091 לאותה מדה רעה.
6092 אמר רב אמרת ה' צרופה (תהלים י"ח), הוי לא נתנו המצות אלא לצרף בהם את הבריות (בר"ר מ"ד),
6093 אבל כאן אנו רואים שיש לפעמים שצריך אדם לוותר על מצוות שהוא חייב בהם, ולקיים מצוה שאינה
6094 מחובבת, אם על ידי מצוה זו יכול לבוא לידי כפיית היצר, והוא קרוב יותר להגיע לצירוף נפשו, הוי אומר
6095 שכל מטרתה ותכליתה של התורה אינו אלא לעקור כל זיק של רשע מלבו של האדם ולהביא אותו לידי
6096 צירוף וזיכוך. (אור הצפון ח"ב ד' קנ"ג).
6097
6098 מאמר תקצו
6099 כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו עזוב תעזוב עמו (שמות כ"ג ה').
6100 אוהב לפרוק ושונא לטעון מצוה בשונא כדי לכופף את יצרו, ואי ס"ד צער בעלי חיים דאורייתא הא עדיף
6101 ליה, אפילו הכי כדי לכופף את יצרו עדיף (ב"מ ל"ב:), אנו לומדים מזה כי כפיית היצר עדיפה אפילו על
6102 מצוה דאורייתא, שכן כפיית היצר היא ג"כ מדאורייתא, כי לא ניתנה תורה אלא לצרף את הבריות.
6103 במסכת (פסחים ק"ג:), מוקי לה הגמ' בישראל שמותר לשנאתו כגון שראה בו דבר ערוה, והקשו שם
6104 בתוס' וא"ת דבאלו מציאות אמרינן אוהב לפרוק ושונא לטעון מצוה בשונא כדי לכופף את יצרו, והשתא
6105 מה כפיית יצר שייך כיון דמצוה לשנאותו? ותיצו כיון שהוא שונא גם חבירו שונא אותו, דכתיב כמים
6106 הפנים לפנים כן לב האדם, ובאין מתוך כך לידי שנאה גמורה ושייך כפיית יצר.

ולכאורה יש כאן ספק נגד ודאי, שהרי האדם אינו מרגיש שהוא שונא לחביריו מחמת שנאת עצמו, אלא רק מצד שמצוה לשנאתו, ואילו כאן עומדת בפניו מצוה של צער בעלי חיים ודאי מדאורייתא, אך בכל זאת מסקינן שאפילו ספק של לכופ את יצרו גם כן עדיף.	6107 6108 6109
וזוהי הערה גדולה לאדם עד כמה מחוייב הוא לכופ את יצרו, שאם לא ישתדל בזה אז הוא עלול להגיע למצב שהרמב"ן אמר עליו נבל ברשות התורה, ועל האדם להשתדל לבחור ולבכר את אותו חלק מן התורה שיש בו יותר מן הבחינה של לכופ את יצרו, ולא לבחור דוקא בחלק המתאים למדותיו ותואם לשכלו, ויש להאריך לחשוב בזה כי זהו יסוד גדול בקיום התורה. (נחלת אליעזר).	6110 6111 6112 6113
מאמר תקצו	6114 6115
מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרוג כי לא אצדיק רשע (שמות כ"ג ז').	6116
מה קרוי דבר שקר ועד כמה להתרחק ממנו, ולכאורה שקר הוא האומר דבר שאינו, אבל נראה נא בדברי חז"ל ונבין עד כמה אנו רחוקים מהאמת, שאין אנו יודעים מה הוא שקר, וז"ל הגמרא מסכת (שבועות ל"א), מניין לשנים הבאים לדין אחד לבוש סמרטוטין ואחד לובש אצטלית בת מאה מנה, שאומרים לו לבוש כמותו או הלבשהו כמותך, תלמוד לומר מדבר שקר תרחק, ופירש"י לבוש כמותו שלא תגרום לנו לישא פנים לך.	6117 6118 6119 6120 6121
היינו שהדיינים יש להם לומר כן, מפני שיוכל להיות שישאו לו פנים בדין מפני חשיבות איצטליתו נגד השני שלובש סמרטוטים, וסתמא בכל דין אתמר, נמצא שאף דין מובהק ומומחה כמושה רבינו, ובקדושתו וחסידותו מתעטף לדון דין אמת לאמיתו שהוא כבריאת שמים וארץ, ולעולם יראה דין עצמו כאילו חרב מונחת לו בין ירכותיו וגיהנם פתוחה לו מתחתיו (יבמות ק"ט), הרי יושב דין זה באימה ויראה כי ה' נצב בעדת אל, וכל מחשבתו נתונה להוציא פסק דין נכון.	6122 6123 6124 6125 6126
והנה כשבאים לפניו שני בעלי דין אלו, ויודע כי בעל האיצטלית עשיר גדול והשני עני ומדוכא המחזר על הפתחים, וע"ז כתוב לא תגורו מפני איש, א"כ ודאי שהכין והכשיר הדיין את עצמו שלא ירגיש הדרת הכבוד ודרך ארץ לזה יותר מזה, וראה זה פלא שלאחרי זאת כשעומדים לפניו העשיר באיצטליתו והעני בסמרטוטיו, הכריזו חז"ל באזני דין זה אסור לך להתחיל הדין כך, כי הנך מתקרב אל השקר בראותך השנים במלבושיהם, ויש חשש שתשא פנים לאותו הלבוש איצטלית ותזכה אותו שלא כדין.	6127 6128 6129 6130 6131
הרי זה מבהיל שצדיק זה על אף ידיעתו ממילא כי הוא עשיר והשני עני, וזה אינו משפיע עליו בכלום כנ"ל, ועם כל זה מרעישים עליו חז"ל ומראים לו על החרב המונח על ירכותיו וגיהנם הפתוחה לו מתחתיו, וזועקים אליו הזהר שלא תרד לבאר שחת, כי עומד אתה על עברי פי שחת! ברח לך מזה ולא תדון אותם כך שנאמר מדבר שקר תרחק, וכל כך למה? מה כל הרעש הלזה?	6132 6133 6134 6135
הוי אומר כי חז"ל ירדו לתוך עומק כוחות נפשו של אדם וגילו מצפונו לבו, שכל אדם יהיה מי שיהיה אף החסיד והקדוש ביותר, אם רק אדם הוא ועיני בשר לו מכיון שרואה לפניו איצטלית וסמרטוטין, לא יועיל לו כל צדקותיו וטהרת לבו, ובעל כרחו תרהיב בעיניו האיצטלית בברק יופיה, ותסיתהו לישא פנים לבעליה ולהטות הדין!	6136 6137 6138 6139
ולא עוד אלא שאין לדיין קדוש זה שום מזור ותרופה לשרש אחר משוא הפנים, לא בהתעוררות והבנת הלב שלא לישא פנים בדין, ולא בהתעמקות בעונש הנורא של הטיית הדין, גם החרב המונחת לו וגיהנם הפתוחה לו מתחתיו, כל אלו לא יועילו להשפיע על העינים להניאם מהסתה זו, נגד ברק האיצטלית והשפעתו עליהם! ורק עצה אחת ויחידה לומר לבעל האיצטלית הלבשהו כמותך או לבוש כמותו! ואם לא עשה כן הרי הוא עובר על מדבר שקר תרחק נורא למאד!	6140 6141 6142 6143 6144
והנה פושט העשיר את איצטליתו או משאיל לבעל דינו איצטלית, כעת הותר לו לדיין לישא וליתן בדין, והאמת נר לפניו ושכינה עמו, ואנו עומדים ותמהים היאך פרח ממנו כל משוא הפנים ושוב שווים לפניו? הרי עדיין עומד לעיניו מראה העני בסמרטוטיו מתחת איצטליתו השאולה לו לזמן קט, והעשיר באיצטליתו שהיה לבוש בה וילבשנה לאחר גמר הדין, האם נתעשר זה או ירד זה מנכסיו משום כך? וכל זה יודע הדיין יפה מאד.	6145 6146 6147 6148 6149
אבל כך גזרה תורה"ק, תורה היא מן השמים! הוא היוצר הוא הבורא, הודיעך כל זה, לאלפנו בינה מהו כח עפר האדמה! שאף בעל מוח גדול ולב קדוש, יכול כל כפתור מתנוצץ לשחדו ולהפילו ברשתו על ידי הבטה בעלמא עליו, ושוב בהיפך אם סר ממנו מראה זה, מיד מתאושש ושב לדעתו וברח ממנו השטן, כי עיניו אינן רואות לפנייהם כעת אלא ב' איצטליות או ב' סמרטוטין, ושוב אין משוא פנים לאחד יותר מחבירו!	6150 6151 6152 6153 6154
לומדים אנו מכל זה שהאזהרה האמורה בתורה"ק מדבר שקר תרחק, אינה רק משקר גם ועכור הרובץ לפניו ומביא לידי תיעוב, אלא אף עינים קדושות אלו של גדול הדור וצדיק יסוד עולם, אשר כל ימי חייו	6155 6156

מיום עמדו על דעתו לא הסתכל מחוץ לד' אמותיו, ורק בתורה הק' ישים לבו ופניו, גם עינים אלו שקרניות הן, מסיתות ומדיחות לדיין מובהק וחסיד להטות הדין, ולישא פנים לאיזה סמרטוט הנקרא איצטלית.	6157 6158 6159
אכן כל מי שיש לו מח בקדקדו ולבו, יזדעזע מצד אחד ויפחד לנפשו על גודל פחיתותו ועוצם סכנתו, ומצד שני יתמלא שמחה גדולה ועצומה, ויודה להשי"ת אשר בחר בנו מכל העמים, להורות לנו הדרך להתרחק מכל סכנת כשלון, וללכת בדרך חיים האמיתיים חיי הנצח עד אין סוף. (אור יהל ח"ב ד' קכ"ד).	6160 6161 6162 6163
מאמר תקצה	6164
מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרוג כי לא אצדיק רשע (שמות כ"ג ז').	6165
ת"ר מניין לדיין שלא יעשה סנגורין לדבריו ת"ל מדבר שקר תרחק (שבועות ל'). אם נראה לו שטעה בדין ובוש לחזור מדבריו, שלא יחזיק בדיבוריו להביא להם ראיות רש"י, היינו שבטבע האדם ללמד זכות על עצמו אפילו שטעה, כי קשה ואיום הוא הענין של הודה ולא בוש, והתורה מזהירה כאן את הדיין שאם נשתבש לו חלילה דין האמת, והוא הוציא פסק דין שלא לאמיתה של תורה, והשיבוש הזה נתברר לו, אל נא יסתבך בסנגוריית דברים על עצמו, כי סופם של דברים שהוא יתחיל להאמין בסילופו, אלא שמוטב תיכף ומיד להתרחק מן השקר.	6166 6167 6168 6169 6170 6171
רבינו הוה מתני שבחיה דר' חייא רבה קמיה דר' ישמעאל בר' יוסי, א"ל אדם גדול וקדוש הוא, א"ל ההוא תלמידך דהוה משתבח ביה חמיתיה בי בני ולא איתכנע מנאי, א"ל ולמה לא איתכנעת מיניה, א"ל רבי חייא מסתכל הייתי באגדת תהלים (מד"ר ל"ג ג').	6172 6173 6174
למדין אנו מכאן שגדלותו של האדם מתבטאת לעתים קרובות דוקא בכח הכנעתו, כי ר"י בר' יוסי לא נתקררה דעתו על הערכת רבי שר' חייא אדם גדול הוא, עד שנתברר לו שסיבת אי הכנעתו של ר"ח היתה מטעם שבשעה זו עסוק היה באגדת תהלים, ולולי זאת היתה כל הערכת רבי את ר"ח שהוא אדם גדול מופרכת מעיקרה, ואכן הכניעה וההודייה הן הגדלות האמיתית, וכינוי שם אדם גדול חל דוקא על מי שיש בו מדת הכניעה.	6175 6176 6177 6178 6179
וכתב ר' אברהם בן הרמב"ם ז"ל וז"ל, אין גנאי נדבק בחכם כשהוא חוזר משגיאה שאירע לו, או מטעות בדבר שהאמת נעלמת ממנו, אדרבה הוא מקבל שכר מן האל יתברך על חזרתו מטעותו כשנתברר לו שטעה, כשם שמקבל שכר על החזיקו באמת שההיקש מורה על אמיתתה, ואל יחשוב אחד מחכמי ישראל שידבק בו גנאי שהוא חוזר מסברא שנתברר לו שהיא בטלה, אלא הגנאי הוא אצל חכמי האומות להחזיק בטעות ולחלוק על האמת.	6180 6181 6182 6183 6184
והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה אל שפך הדשן ושרף אותו על עצים באש (ויקרא ד' י"א), וכתב בעל הטורים, ציותה התורה לשרוף קרבנו של כהן משיח בפרהסיא בחוץ על שפך הדשן, שלא יתבייש אדם להתוודות על חטאו, שהרי כהן גדול חטא והתודה והביא קרבנו על חטאו עכ"ל.	6185 6186 6187
ועד כמה גרוע ומסוכן הוא האיש שאינו יכול להודות על האמת, שמסכן עצמו ומסכן את אחרים, מצינו בגמרא (קידושין פ"ב), טוב שברופאים לגיהנם ופי' המהרש"א ז"ל, יש לפרש טוב שברופאים דהיינו שמחזיק עצמו לטוב ולמומחה שברופאים שאין כמוהו, וסומך ביותר על המחאתו מתוך גאותו, ולפעמים הוא טועה בטבע זה החולה וממית את החולה ברפאותו בדבר שמזיק לחולה זה, אבל יש לו לישא וליתן עם שאר רופאים כיוון שהוא סכנת נפשות עכ"ל, יתן השי"ת ונזכה כולנו למעלה הרמה להודות על האמת המתגלה לנו בכל עת. (פרי חיים עמוד מ"ג).	6188 6189 6190 6191 6192 6193 6194
מאמר תקצט	6195
מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרוג כי לא אצדיק רשע (שמות כ"ג ז').	6196
אמרו חז"ל (סוכה מ"ו:), לא לימא אינש לינוקא דיהיבנא לך מידי ולא יהיב לו, משום דאתי לאגמוריה שיקרא, הרי כי גם בפעם אחת הזהירו חז"ל להזהר שלא ירגיל התינוק לדבר שקר, ומה עוד אם הוא רואה זאת מאביו או מאחרים פעמים רבות, ואם התינוק שאין לו דעת להתלמד מאחרים מה שהוא רואה, ועם כל זה חששו חכמים ז"ל, שלא יעשה רושם בתינוק לדבר שקר אפילו מפעם אחת, ומכש"כ הרבה פעמים, ובלא ספק ידעו חז"ל טבע האדם שגם בתינוק עושה רושם כל דהו.	6197 6198 6199 6200
וניחא עפי"ז דבריהם ז"ל בחגיגה ג'. שאל ר' יהושע את תלמידיו שבת של מי היתה, ואמרו לו שבת של ר"א בן עזריה היתה, אמר להם מה חידוש היה, אמרו לו כתיב הקהל את העם האנשים והנשים והטף, טף למה הם באים אלא כדי ליתן שכר למביאייהם, א"ל מרגלית טובה היתה בידכם ובקשתם לאבדה ממני, מעולם לא הבנתי מה שייך בזה שכר למביאייהם, הלא אינם מבינים להתלמד, א"כ למה לתת שכר למביאייהם, אדרבא הם מבלבלים דעת השומעים, ולמה אמר ר"י על זה מרגלית טובה מה זה מרגלית כ"כ.	6201 6202 6203 6204 6205 6206

ועפ"ז נחא נהי דאינם מתלמדים, אבל בכל זה יעשה רושם הכנה על זמן הבא בעת שיבינו להתלמד, ואז	6207
יתן להם תוקף עוז זה הרושם, ומצא מין את מינו וניעור, ונמצא כי זה מרגלית יקרה מאד מאד, כי יצא לנו	6208
מזה שיש לאבות להשקיף על בניהם גם בינקותם לעשות להם חינוך טוב על כל צעד וצעד, באופן שצריך	6209
אימון לתינוק על צד החכמה היותר נעלה, ואז יועיל לתינוק בימי בחרותו האימון בזה, ויפה אמר ר'	6210
יהושע מרגלית טובה היתה בידכם ובקשתם לאבדה ממני.	6211
עפ"ז תראה נפלאות בדחז"ל (שבת ע"ה:), ת"ר כתב אות גדולה ויש במקומה לכתוב שתיים פטור, מחק	6212
אחת גדולה ויש במקומה לכתוב שתיים פטור, מחק אחת גדולה ויש במקומה לכתוב שתיים חייב, א"ר מנחם	6213
בר' יוסי וזה חומר במוחק מבכותב, הדבר תמוה מה חידש ר' מנחם בר' יוסי, אם כי רש"י כתב הא קמ"ל	6214
מאן ת"ק ר' מנחם בר"י, מ"מ קשה הלא קי"ל כברייתא זו ולמה לן להודיע שהברייתא כיחיד, ע"כ נראה	6215
דרש"י לא כתב רק כדרכו לפרש, אבל רמז בזה ר' מנחם בר"י ענין עמוק מאד.	6216
לכאורה הלא מוחק הוא רק הכנה לעבירה מוחק ע"מ לכתוב, והכתיבה היא עצם העבירה, ומה חומר	6217
העיקר או ההכנה? ואמר ר"מ בר"י למדנו מזו הברייתא דלפעמים ההכנה חומר מהעיקר, דאין ערך ממש	6218
כמאין ליש, כי אות הרי חצי שיעור הוא, ואינו חייב כלל לא קרבן ולא מלקות, והמחיקה חייב סקילה,	6219
למה? כי המעשה לא היתה רק חצי מעשה, וההכנה היתה על מעשה שלמה.	6220
למדנו מזה שאע"פ שמעשה העבירה חומר בודאי מההכנה, אבל כשההכנה היתה בהיקף יותר רחב כמו על	6221
שתי אותיות, נעשה חומר מה שעתיד לצאת מההכנה יותר מעשים, לפי הערך הזה נעשית ההכנה יותר	6222
חמורה והתבונן בזה, ולכן אמרו חז"ל על תינוק למדו לשונם לדבר שקר, כי ידעו כי זה הכנה על הרבה	6223
פעמים שקר, ומעתה אנו מבינים מה שרמז ר' מנחם בר"י בדבריו הקצרים.	6224
ומעתה אם תינוק שאין לו דעת להתלמד מאחרים, וממילא המשכתו אחר זולתו מועטת, עם כל זה חששו	6225
חז"ל על ההכנה הקלה הלזו שלא יצאו ממנה ריבוי פעולות בגדלותו, א"כ גדולים אשר יש להם דעת	6226
להתלמד מאחרים, וממילא המשכתם אחר מעשי אחרים מרובה, כמה וכמה עושה עליהם ההכנה רושם	6227
יותר על ריבוי פעולות רעות, וכל מה שבכח ההכנה לצאת ממנה פעולות רעות יותר, עון ההכנה יותר	6228
גדולה כנ"ל מהברייתא.	6229
והוא מבהיל אם הכנה על אות אחת, נעשה ההכנה כ"כ חומר מפטור לחיוב, כמה עוד יתרבה חומר עון	6230
ההכנה באם תצא אח"כ עוד פעולה אחת ועוד פעולה, ומכ"ש הרבה פעולות רעות עד כמה יגדל עון	6231
ההכנה, וזה מה שכתב רבינו יונה ז"ל (שע"ת א' כ"ז), על הכ' ניר רשעים חטאת, פי' ההכנה היא הניר	6232
לצאת ממנה פעולות רעות רבות, ומעתה נקל להבין כמה צריך האדם להזהר גם משב ואל תעשה, ומכש"כ	6233
מפועל ממש אם גם עתה אינו עושה מעשים רעים, אמנם צריך לחשוב ולשים מבטו שלא תעשנה אצלו	6234
הכנה רעה לצאת ממנה אח"כ פעולות רעות.	6235
מעתה יצא לנו מזה דבר איום הנה אמרו חז"ל (חגיגה י"א), גזל ועריות נפשו של אדם מתאוה להם	6236
ומחמדתן, והרי אם גם לא יעשה האדם הפעולות הרעות הללו בפועל ממש, אבל אם לא יעמול לעקור	6237
החמדות הללו הלא הטבע עושה את שלו, והרי הם הכנות רעות על פעולות רעות רבות, אם אינו זהיר	6238
בפריעת בע"ח בזמנו אם גם ישלם אח"כ, אבל גזל זמן גזל הוא ועושה הכנה על פעולות רעות, ודי לעורר	6239
את האדם להיות זהיר מהכנות, ומכש"כ מפעולות רעות בין אדם למקום ובין אדם לחבירו, שלא יעשה	6240
אצלו הכנה על פעולות רעות ר"ל. (אור רש"ז רצ"א).	6241
	6242
מאמר תר	6243
ושוחד לא תקח כי השוחד יעור פקחים ויסלף דברי צדיקים (שמות כ"ג ח').	6244
טעם פסול זה מפורש בתורה, כי השוחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים, ובגמרא (כתובות ק"ה)	6245
מאי טעמא דשוחדא? כיון דקביל ליה שוחדא מיניה איקרבא ליה דעתיה לגביה והוי כגופיה, ואין אדם	6246
רואה חובה לעצמו, מאי שוחד? שהוא חד, זאת אומרת שפסול השוחד יסודו בכוח פסיכולוגי הטבוע בנפש	6247
האדם, שכאשר הוא מקבל מחבירו איזו טובת הנאה שהיא, מתקרבת דעתו אליו כל כך עד שהנותן	6248
והמקבל נעשים לב אחד (רש"י שם), עין שכלו של המקבל לוקה בעוורון, ואי אפשר לה לראות שום	6249
חובה לנותן, כח השיפוט שבו מתבלבל ודבריו יוצאים מסולפים.	6250
לכאורה חושבים שהדברים אמורים באנשים רגילים, אולם מדברי חז"ל אנו למדים שזה פוגם גם בגדולי	6251
עולם, ואין איש אשר יכול לומר שהוא נקי מזה נציין דוגמאות אחדות, בין המצוות שנצטוו בהם בני	6252
ישראל בכניסתן לארץ, ישנה מצוה למנות להם מלך, הרמב"ם מפרט כל הסגולות הדרושות למלך	6253
בישראל והתנהגות העליונה שחייב בה.	6254
והנה נקבעה הלכה שאין מושיבין מלך בעיבור שנה, פסול הוא להיות דיין בעיבור שנה מפני שהוא נוגע	6255
בדבר ונוגע פסול לדין, ומהי הנגיעה שבשבילה הוא פסול? משום אפסניה (סנהדרין י"ח:), המלך מחלק	6256

ממון לחיילותיו כך וכך לשנה, נוח שיהיה לו כל השנים מעוברות (רש"י שם), או מפני שנותן לחיילותיו	6257
חודש בחודש, והוא נוטל המס בשנה ומפזר להם חודש בחודש, ואם יוסיפו חודש צריך ליתן משלו לפיכך	6258
דוחה את העיבור (רמב"ם קידוש החודש ד' י"א).	6259
מעטה צא ולמד עמוד והסתכל כוחות נפש האדם ומדותיו עד כמה הם מגיעים, מלך ישראל שהועמד על	6260
ידי סנהדרין של שבעים ואחד אנשים, חכמים ונבונים מופלגים בחכמת התורה ובעלי דעה מרובה,	6261
בהסכמת הנביא או בהסכמת מלך מלכי המלכים בכבודו ובעצמו כביכול, שהנהו ירא שמים באמת, בעל	6262
מדות טובות וענוה יתרה ומרוחק מכל הנאות העולם המסירות לבו מתורת ה', ספר תורה פתוח לפניו	6263
תמיד, ואינו מסיח דעתו אף רגע מכל הכתוב בו, ומן המחשבה שלבו הוא לב כל ישראל ואחריות כל העם	6264
כולו עליו.	6265
איש כזה פסול לדין עיבור השנים, מפני שהוא חשוד לעוות הדין, ולמה יעוות את הדין? משום שעל ידי זה	6266
ירויח חודש אחד ממשכורת חיילותיו, והלכה זאת הרי קבועה לדורות עולם, מבלי שימצא אף מלך אחד	6267
שיוכל לעמוד לפני כח הנטייה הזאת, ולהוציא את עצמו מן הפסול הזה, אמור מעטה שכוחות נפש האדם	6268
ומדותיו כל כך חזקים וקשים עד שאין כל כח בעולם שיעמוד נגדם, ואין כל עצה אחרת רק להתרחק מכל	6269
נגיעה והשפעה שלהם, גילוי יותר עמוק ומפליא בטיב תכונת כוחות נפש האדם, יוצא לנו מדברי תורתנו	6270
הקדושה ודברי חז"ל.	6271
מלבד זה ששבת הכהנים בכללו נתקדש בקדושה מיוחדת, ומצות עשה היא להבדיל הכהנים ולקדשם	6272
שנאמר וקדשתו, יש לכהן גדול שהוא ראש לכל הכהנים חשיבות מיוחדת בזה, שאינו מחוייב לעמוד לפני	6273
המלך, אלא המלך עומד לפני כהן גדול (הל' כלים פ"ב הל' ה'), מעלות יתרות צריכות להמצא בכהן	6274
גדול, צריך הוא להיות בעל רוח הקודש והשכינה שורה עליו, וכל כהן שאינו מדבר ברוח הקודש ושכינה	6275
שורה עליו אין שואלין בו (יומא ע"ג: רמב"ם כלי מקדש סוף פ"י), וגם מסתלק מן הכהונה הגדולה.	6276
והנה גם הכהן הגדול זה האיש הקדוש מרחם אמו, ושכינה מדברת מתוך גרונו, האיש אשר גם המלך צריך	6277
לעמוד לפניו, ויש בו מעלות יתרות על מלכי יהודה, גם הכהן הגדול הזה אין מושיבין אותו בעיבור השנה	6278
מפני הנגיעה, ומהי הנגיעה? לא נגיעת משכורת של חודש לחיילות של מלך, אלא נגיעה עצמית פעוטה	6279
משום צינה (סנהדרין י"ח), כלומר שמא לא תהא דעתו נוטה לעבר השנה, כדי שלא יבוא תשרי בימי	6280
הקור והוא טובל בכל יום הכפורים חמש טבילות (רמב"ם הלכ' קידוש פ"ד הי"א וראה רש"י שם).	6281
הרי הקור לא גדול כל כך בארץ ישראל אף בחודש מרחשון, ובשעת הצורך היו מטילים גם מים חמים	6282
לתוך המקוה כדי להפיג צינת מי המקוה (תוס' שם), ובכל זאת יש חשש שגם הנגיעה הפעוטה הזאת	6283
תעזור את עיני הכהן הגדול ותטה את דעתו לעשות הפך האמת, לבלי לעבר השנה אף במקום שיש צורך	6284
בזה, אמור מעטה שאין עצה ואין תבונה נגד הנגיעה, וכי כל אדם אף החכם והצדיק ביותר, אי אפשר לו	6285
להשתחרר מעוורון השכל וסילוף האמת אם נוגע בדבר.	6286
והנה באו בגמרא שתי עובדות שאירעו אצל שנים מגדולי התנאים, אשר הביאו אותם לידי הכרה ברורה	6287
שחששות אלו אינם רק חששות מדומים ופחד שוא, אלא מציאות חיה וקיימת ואלו הן העובדות, רבי	6288
ישמעאל ברבי יוסי היה רגיל אריסיה דהוה מייתי ליה כל מעלי שבתא כנתא דפירי, יומא חד אייתי ליה	6289
בה' בשבתא, אמר ליה מאי שנא האידנא? אמר ליה דינא אית לי ואמינא אגב אורחא אייתי ליה למר, לא	6290
קביל מיניה אמר לי פסלנא לך לדינא, אותיב זוגא דרבנן וקדיינין ליה, בהדי דקאזיל ואיתי אמר אי בעי	6291
טעין הכי, אמר תיפח נפשם של מקבלי שוחד, ומה אני שלא נטלתי ואם נטלתי שלי נטלתי כך, מקבלי	6292
שוחד על אחת כמה וכמה (כתובות ק"ה).	6293
רבי ישמעאל בן אלישע אייתי ליה ההוא גברא ראשית הגז, אמר ליה מהיכא את? אמר ליה מדוך פלן,	6294
ומהתם להכא לא הוה כהן למיתבא ליה? א"ל דינא אית לי ואמינא אגב אורחא אייתי ליה למר, א"ל	6295
פסלינא לך לדינא, לא קביל מיניה אותיב ליה זוגא דרבנן וקדייני ליה, בהדי דקאזיל ואיתי אמר אי בעי	6296
טעין הכי ואי בעי טעין הכי, אמר תיפח נפשם של מקבלי שוחד, ומה אני שלא נטלתי ואם נטלתי שלי	6297
נטלתי כך, מקבל שוחד עאכו"כ שם.	6298
הנה לפנינו שנים מגדולי התנאים ואחד מהם ר' ישמעאל בן אלישע, זה האיש אשר בו נתנו התנאים הרוגי	6299
מלכות את עיניהם לעלות למרום לשאול אם יצאה הגזירה מאת ה', תנאים אלה בחנו את הדבר על ידי	6300
עובדות שאירעו להם בעצמם, ומתוך בחינה באו לידי הכרה שאם לא היו בורחים מן הנגיעה היו נכשלים,	6301
והכריזו ומה אנן כך מקבלי שוחד על אחת כמה וכמה! אפשר לו לאדם להגיע למדרגה רמה עד כדי לעלות	6302
לשמים, ולשמוע מפי המלאכים מה שעשו מאחורי הפרגוד, ואי אפשר לו להנצל מהטיית דין וסילוף משפט	6303
במקום שהוא נוגע אף נגיעה קטנה.	6304
מדברי חז"ל אלה הנוקבים ויורדים עד עמקי כוחות נפש האדם, ומטילים פחד נורא על כל איש האוהב את	6305
האמת וירא מפני סילוף הצדק, אנו רואים עד כמה אין לשום אדם בעולם כל מפלט ואפשרות של	6306

השתחררות משליטת השפעת השוחד, וכי ענין זה אינו שייך רק לדיינים בלבד, אלא לכוח השיפוט של כל אדם ואדם באשר הוא.	6307
הדעה המשוחזרת פועלת באדם שלא מידיעתו ושלא מדעתו, ומלבד זה שהיא מעוררת את עיני השכל של האיש המשוחזר, עד שאינן רואות את השקר והזיוף שבקרבה, עוד מתקשטת היא בקישוטי האמת והצדק, ויוצרת חבילות חבילות של נימוקים וראיות המוכיחים את צדקה, מבלי שבעליה ידע וירגיש כלל ששרוי הוא בטעות שהטעתו דעתו המשוחזרת, בטוח הוא בנפשו שהולך הנהו בדרך האמת, ואינו יודע שנפל בפח אשר הדעה המשוחזרת פרשה לרגליו (אור הצפון ח"ב).	6308
מאמר תרא	6309
ושוחד לא תקח כי השוחד יעור פקחים ויסלף דברי צדיקים (שמות כ"ג ח').	6310
כאשר אנשים בעיר חוטאים בגזל ובחמס, יבוא השופט וישפטם יענישם ויתקנם, אבל כאשר השופט יחטא וישחית מעשיו מי ישפוט אותו? כאשר אנשים חולים ונופלים למשכב, יבואו רופאי העיר וירפאום, אבל כאשר הרופאים בעצמם חולים מי ירפא ומי יחלים? אם פורצת שריפה בעיר יבואו הכבאים ויכבו את האש, אבל אם תפרוץ השריפה בבית הכבאים והמכשירים יעלו באש מי יכבה? כאשר האדם עשה עבירה ועוד לא פגע בשכלו, יבוא שכלו וייסרהו עד שירפאו, אבל אם גם השכל נפגע איך ישוב בתשובה? העובר עבירה ואינו דואג מאותה עבירה, סוף שהיא גוררת עבירות הרבה (אבדר"נ כ"ה ד'), האדם צריך לפחד לא רק מן העבירה עצמה שהוא עושה ומן העונש שיבוא לו על כך, אלא עוד יותר יפחד ממה שהעבירה מטמטמת את לבו, מטשטשת את דעתו ומשבשת את שכלו, מעוותת את נשמתו ופוגמתה, אם שכלו משתבש הריהו פתוח ומוכן לכל העבירות שבעולם, שכן כל גופו וכל בנינו הרוחני נופל בשבי תחת שלטון היצר.	6311
ידיעה זו חייבת להפחיד ולהרתיע את האדם, עליו לשנן לעצמו תמיד כי הוא נברא מאת הקב"ה ישר ואילו העבירה מעקמתו, ע"י העבירה הוא גורם לשכלו שישתבש, הוא גורם שכל מחשבתו תתעקם עד שלא יוכל לחשוב בצורה ישרה אל נקודת האמת, ע"י העבירה הוא הופך את השכל ממכשיר שצריך לכוונו לדרך הישר והטוב, לגורם המסיתו ומדרבנו לדבר עבירה, כי השכל המשובש יתייצב לו תמיד כסניגור למעשיו, תמיד ימצא לו צידוק למה הוא עובר עבירות.	6312
דוד המלך ע"ה אמר, הן אמת חפצת בטוחות, ופירש הראב"ע ז"ל אע"פ שחטאתי אמונת לבי באלהותך לא השתבשה, וזהו אשר תחפוץ ותרצה מן האדם, וברש"י ז"ל והריני מודה על האמת כי חטאתי, ואיתא בגמ' (סוטה כ"ב.), אמר רב הונא כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו, העבירה החוזרת משבשת את הדעת, וגורמת לו לאדם להתרגל עמה עד שאין לו שום נקיפת לב ואינו מתנחם על הרעה כי כבר הותרה לו.	6313
אינו מסוגל להכיר בחומר העוון ואינו מחשיב את החטאת לחטא, העבירה השחיתה את דעתו ואת שכלו טימטמה את רגשותיו, ואינו מסוגל להתרגש ולהגיב על מעשיו, במרוצת הזמן הוא מתאחד ומתמזג עם העבירה ונעשים כאחד וכמ"ש (תהלים ס"ב), אך הכל בני אדם כזב בני איש המה מהבל יחד, אם באו לעלות במאזנים הם והבליהם שווין (רש"י), האדם העושה הרע והרע נעשים חטיבה אחת.	6314
אמרו חז"ל אשרי אדם שהוא גבוה מפשעיו ולא פשעיו גבוהים ממנו (ב"ר כ"ב י"א), יש אדם שפשעיו כבר נשתרשו בו כל כך עד שהחריבו את נפשו ושכלו והשתלטו על כל מהותו הפנימית, עד שאינו מרגיש בכלל כל סתירה בין מעשיו לבין המצפון, עבירותיו גברו וגבהו מעל ראשו, השכל כה נהרס ונשחת עד שאינו מגיב על כל פשע ועוד מסייע לו בכך, אשרי אדם שהוא גבוה מפשעיו, ששכלו לא נכנע תחת יצרו, שהעבירה עדיין אינה שולטת עליו, שהוא מרגיש ויודע שהוא חוטא, ואף שהוא מחזיק עוד בעבירתו, אולם כל עוד לבו נוקפו על העבירה, כל עוד יש לו רגשי חרטה הרי סיכויו שפעם יחזור בתשובה.	6315
ת"ר מנין לדיין שלא יעשה סניגורין לדבריו ת"ל מדבר שקר תרחק (שבועות ל'), ופירש"י אם דן דיין ולבו נוקפו לומר שהוא טועה, לא יחזיק דבריו להביא ראיות להעמידם שהוא בוש לחזור, אלא לכל צדדין יחזור להוציא דין לאמיתו, בגלל הבושה מה יאמרו הבריות, שמא יוציאו עליו שמועה שאין חכמתו מרובה ואין שכלו חזק להבין את דיני התורה, הרי עלול שלא לחזור מדבריו אף שידע שטעה בדינו, ומחמת הבושה הריהו מתאמץ להצדיק את טעותו.	6316
מרבה להביא ראיות לדינו המעוקם ולפסקיו המשובשים, ועי"ז הוא משבש עוד יותר את שכלו, עד שבמשך הזמן לא יידע כי הוא מחזיק בשקר ובאחיזת עינים, אלא יחשוב שזהו האמת לאמיתה, אע"פ שמלכתחילה ידע כי דן דיין טעות, אבל מפני חשש לכבודו הלך וחיזר אחרי ראיות כוזבות כדי לחזק את סברותיו המדומות, ולבסוף נעשה הוא אחד עם דעתו הטועה וסבור שכן היא האמת.	6317
	6318
	6319
	6320
	6321
	6322
	6323
	6324
	6325
	6326
	6327
	6328
	6329
	6330
	6331
	6332
	6333
	6334
	6335
	6336
	6337
	6338
	6339
	6340
	6341
	6342
	6343
	6344
	6345
	6346
	6347
	6348
	6349
	6350
	6351
	6352
	6353
	6354
	6355

כי השוחד יעוור עיני חכמים, אינו יוצא ידי עולמו עד שיוורה צדק בהוראתו, ויסלף דברי צדיקים, אינו	6356
יוצא ידי עולמו עד שלא ידע מה מדברים (ספרי שופטים), בפעם ראשונה כשהוא לוקח שוחד, יודע בעצמו	6357
כי שקר הוא דינו, אך מפני שהוא אוהב כסף אינו יכול לשלוט על עצמו ולפרוש ממנו, אולם שכלו עדיין	6358
פועל אצלו, עוד לבו נוקפו ומייסרו מפני חטא השוחד, רואה את עצמו שפל שמכר את האמת בעד נזיד	6359
עדשים, אולם במשך הזמן הוא מאבד את רגישותו, אין לו כבר תובעים שייסרוהו ויעוררו בו התנגדות	6360
לחטא, ולבסוף נדמה לו כי הוראתו טהורה ומאמין בצידקתו (עיין המלבי"ם שם).	6361
ויסלף דברי צדיקים שלא ידע מה מדבר, שקוע כל כך בשוחד והחטא פעל עליו רושם כה עמוק, עד	6362
שדעתו נשחתה ושכלו שובש, והוא אומר דברים משובשים ולא ירגיש מה מדבר, לא יחוש שהכזב מדבר	6363
מתוך גרונו, שכן איבד את כח ההרגשה וההבחנה, הוא עיוור ואינו רואה את דבריו הנובעים מן השוחד,	6364
שכלו נסתלק ממנו לגמרי שבוי הוא בידי הטבע, אם כן מי ישפוט משפט צדק? וזהו שאמרו אינו יודע מה	6365
שמדבר, אינו יודע עומק כוחות נפשו, אינו יודע עד כמה נתקלקל, עד כמה נתדרדר וירד מדרך הישר.	6366
ובהגהות הגר"א ז"ל נאמר, אינו יוצא מידי עולמו עד שלא ידע מה מדברים, אם יבוא חכמים ונבונים	6367
הרחוקים משוחד, ויבררו לו שהוא משוחד ושכלו נשתבש, אז לא יבין מה שמדברים, כבר אבד את משקל	6368
השכל היושר והאמת, עד שזרה לו כל השפה של האמת, שקע כל כך בשוחד עד שנתקלקלו לו כלי	6369
ההאזנה, שלא יוכל להבין את עצמו ואת אחרים, משנתרחק מהאמת ונתקרב לשקר נעשה כולו שקר, עד	6370
שאינו יודע מה מדבר ומה מדברים אליו. (אור חדש).	6371
	6372
מאמר תרב	6373
וגר לא תלחץ כי גרים הייתם בארץ מצרים (שמות כ"ג ט').	6374
חובת האדם להרגיש בשמחת חבריו ובצערן, כשם שהוא מרגיש כשהם נוגעים בו, כמו שנאמר ואהבת	6375
לרעך כמוך כמוך ממש, ודבר זה אי אפשר עד שיביא את עצמו לידי הרגש חבריו, שירגיש בקרב נפשו	6376
השמחה והצער באותה מידה שחבירו מרגיש בהם, והנה בלחץ הגר אי אפשר לאדם להכיר כהוגן טעמו, כי	6377
אם בהיותו בעצמו גר כמותו, על כן מעירה התורה כי בנדון זה יש לנו הכרה שלמה בלחצו, מפני שגם לנו	6378
היה לחץ כזה, ורק על ידי ההזכרה הזאת נוכל להגיע עד סוף האזהרה של לחץ הגר.	6379
הכלל הזה אינו משמש בתור עצה בלבד, לזכור לחץ עצמו בכדי להטיב לגר, כי אם זהו עצם החיוב, יחס	6380
לזולתו אינו גמור בלתי אם הרגישו את עצמו וזולתו במצב אחד, צריך שיהיו שניהם במצב אחד ממש, ורק	6381
אז יקרא שיש יחס ביניהם, לפיכך כשאדם מצטער שכינה מה אומרת, קלני מראשי קלני מזרועי (סנהדרין	6382
ע"ו), מקור הטוב מתאחד עם האדם להשתתף כביכול בהרגש שלו ע"י קלני, כלומר שיהיה שם למעלה	6383
אותו רגש שהאדם שקוע בו, כי רק על ידי זה באה ההשתתפות.	6384
והנה אין לך שעה בעולם שלא יהא בה שמחה וצער בבת אחת, שמחה מאיש זה וצער מאיש אחר, ועל כן	6385
אין במקור הטוב שמחה שלמה ותמיד מתערב בה צער, לפיכך אמרו חז"ל ישמח ה' במעשיו, שמח לא	6386
נאמר אלא ישמח (ויק"ר כ'), רק לעתיד לבוא תהיה כל הבריאה שלמה ושמחתה שלמה בלי שום תערובת	6387
קלקול וצער, ואז ישמח ה' במעשיו, אולם עכשיו לא לבד שאין השמחה שלמה, מפני שבשעת שמחה	6388
מאיש זה יש צער מאיש אחר, אלא גם בלא זה אין השמחה גמורה מצד אדם זה עצמו בעל השמחה, דתנא	6389
דבי אליהו הקב"ה מוחא כף על כף ואומר, מתי יתמלא כל העולם כולו כאברהם אבינו!	6390
לפי זה אף כי יגיע אדם לידי מעלה רמה שבוראו ישמח בה, כדאיתא קב"ה חדי בפלפולא דאורייתא, ואף	6391
אם יגיע בגדולתו למעלת שלמה מלך ישראל המאושר בחכמה ובכל טוב, אעפ"כ באותה שעה עצמה אין	6392
קץ לצער שמצטערים עליו למעלה, עד שאמרו חז"ל מוחא כף על כף, כאדם שאין לו תנחומין והוא בוכה	6393
ומכה בכפות ידיו להכריז על צערו הנורא, מדוע לא זכה אדם זה להיות כאברהם? מדוע לא הגיע למדרגה	6394
היותר רמה.	6395
והנה נתחייבנו ללכת בדרכי ה' וללמוד ממדותיו, ולכן אף אם יראה אדם את חבריו בתכלית האושר	6396
שבזמננו, ואפילו אם יראנו שהוא דומה לשלמה מלך ישראל בכל גדולותיו בחכמה ובמלכות בעושר	6397
ובכבוד, והן ודאי צריך הוא להכניס בלבו שמחה רבה ונפלאה על אושר חבריו, מכל מקום באותה שעה	6398
עצמה הוא צריך להצטער ולמחוא כף על כף מתי יהא זה כאברהם אבינו, בין בגוף בין בנפש בין בחכמה	6399
בין בהצלחה.	6400
ואכן נזכרה הלכה זו במשנה למעשה, שאם אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו אין אתה יוצא ידי	6401
חובתך (ב"מ פ"ג). אין יוצאין ידי חובה לגבי פועלים במזונותיהם בלתי אם יגיעם לאושרו של אברהם	6402
אבינו, ואם לא עלתה בידו לעשות כן, אף אם ירוממם עד כמעלת שלמה המלך אין זה מספיק.	6403
לפיכך הורו לנו חכמים ז"ל תורת השמחה ובקשתה בסעודת חתן וכלה, על פי הכללים המבוארים בזה, אם	6404
יסב איש בסעודת שלמה מלך ישראל היושב על כסא מלכותו, והוא חכם מכל אדם וה' נראה אליו,	6405

ולשמחתו ולאושרו ביום חתונתו ושמחת לבו אין כל דמות בכל העולם, הורו לנו חז"ל שעוד יצטער האיש	6406
הסועד מסעודה זו, ויפיל תפילה לפני קונו שמח תשמח רעים האהובים כשמחך יצירך בגן עדן מקדם, מפני	6407
שהוא צריך להרגיש שאין השמחה שלמה כלל.	6408
וצריך הוא למחוא כף אל כף מדוע לא הגיע שלמה המלך למדרגתו של אדם הראשון קודם החטא? כי	6409
השמחה שתהיה לעתיד לבוא היא השמחה השלמה שהיתה לבחיר הנבראים קודם חטאו, כי אז תשוב כל	6410
הבריאה לתיקונה, ורק על מצב זה נאמר ישמח ה' במעשיו, כי זוהי שלמות האדם כפי הכוונה האמיתית,	6411
ורק המצב הזה ראוי לשמחה גמורה.	6412
שמח לא נאמר אלא ישמח, צריכים להתבונן עד היכן הדברים מגיעים, כי הנה לפי דברי חז"ל הללו, לא	6413
היתה שמחה כביכול לפני הקב"ה מראשית הבריאה ועד עתה, וגם לא תהיה עד לעתיד לבוא, ובזה נכלל	6414
גם זמן מתן תורה, אמנם אז נשתלמו ישראל שלמות גמורה ופסקה זוהמתם, וחזרה עטרת האנושות	6415
ליושנה כמעלת אדם הראשון לפני החטא והקב"ה נתגלה לפניהם, וכולם שמעו מפי הגבורה דברי אלקים	6416
חיים, אעפ"כ גם על אותה שעה קאי האי כללא שמח לא נאמר.	6417
אכן במתן תורה היתה שמחת ישראל גמורה ושלמה בלי שום פגם, ואביהם שבשמים כביכול נענע להם	6418
בראשו ושמח עמם, אבל במסתרים לא הגיעה עוד השמחה האמיתית לעצם טהרתה, מפני שהיתה עדיין	6419
האפשרות לסור מן הדרך וכמו שהיה אח"כ, מציאות האפשרות לסור מן הטוב גם זה לא טוב והשמחה	6420
נפגמת בכך, ורק לעתיד לבוא כשתגיע האנושות לרום תכליתה בלי אפשרות לסור הצדה, אז ישמח ה'	6421
במעשיו.	6422
לפי זה נבין כי חובת האדם לשמוח בשמחת חבירו, איננו שיהא מלא שמחה מאושר חבירו, שהרי זה אינו	6423
מתאים כלל אל האמת, כי לפי השקפה נכונה אין חבירו מאושר כלל בחלקו, וכל זמן שלא הגיע למעלת	6424
אברהם אבינו בגוף ונפש עודנו חסר ועני והרבה יש להצטער עליו, ואיככה ישמח זה על מצבו דהאידינא?	6425
אלא שחובת השמחה היא רק בתורת נשיאת עול עם חבירו, מאחר שהוא עתה סוף כל סוף במצב זה,	6426
צריכים אנו לכל הפחות להטיב את לבו ולשמחו בכדי שישכח רישו, ואל יעלה על דעתו מה שחסר לו, ועל	6427
כן צריך שתהא בלבנו דאגה וצער עליו ובפנינו השמחה. (אור הצפון).	6428
	6429
מאמר תרג	6430
השמר מפניו ושמע בקולו אל תמר בו כי לא ישא לפשעכם (שמות כ"ג כ"א).	6431
כתב רש"י כאן נתברשו שעתידים לחטוא, אינו מלומד לכך שהוא מן הכת שאינם חוטאים, ועוד שהוא	6432
שליח ואינו עושה אלא שליחותו, והנה שליחות מלאך היא מדרגה יותר קטנה מעל ידי הקב"ה, וכמו	6433
שביקש משה אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה, ובמדרגה זו הזהיר הקב"ה להשמר ביותר כי לא ישא	6434
לחטאים, וצריך להבין וכי במדרגת הקב"ה בעצמו הותר החטא? ובמדרש (שמו"ר ל"ב) כתב בזה, לשעבר	6435
הוא אומר ממרים הייתם עם ה' והייתי מקבל מכם, אבל עכשיו אל תמר בו כי לא ישא לפשעכם, לא	6436
כמותי שכתוב בי נושא עון ועובר על פשע, אבל הוא לא ישא לפשעכם.	6437
ומתבאר לנו מדברי המדרש דא"נ דדוקא בדרגה זו שעל ידי שליח שהוא מכת שאינם חוטאים, שם היא	6438
אותה הנהגה, שלא ישא לפשעכם, ומשום זה הזהירנו הכתוב שנשמע בקולו ולא נמר בו, דבנהגה זו צריך	6439
להזהר מחטא יותר משום לא ישא לפשעכם, ולהפך בדרגה היותר גדולה של הקב"ה בעצמו מצוי יותר	6440
ענין נשיאות עון.	6441
ולמדנו מזה חומר קיום הטבע שהוא בחינת על ידי שליח, של אי נשיאות עון, כשאדם שומר ומקיים את	6442
הטבע, שזה מורה שהוא מכת שאינן חוטאים, דבאופן אחר אי אפשר לשמור טבע אם לא שיהיה מכת זו,	6443
אז הוא זוכה ונכנס למדרגת למעלה מן הטבע שהיא הנהגת הקב"ה בעצמו, האבות ששמרו את הטבע זכו	6444
אחר כך לדרגה יותר עילאית למעלה מן הטבע.	6445
וזוהו שהאריכה התורה במעשי אבות איך ששמרו דרך ארץ, משום דיש חיוב ומצוה לשמור דרך ארץ,	6446
והיא מצוה כשאר מצות התורה כמ"ש חז"ל (ב"ר פ' ס'), יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים,	6447
פרשתו של אליעזר שנים וג' דפים הוא אומרה ושונה, והשרץ מגופי תורה ואין לומדים אלא מריבוי	6448
המקרא, והנה חז"ל קראו לבראשית שיחתן של אבות, דכמו שקראו לפרשת אליעזר שיחתן של עבדי	6449
אבות, כך נקרא כל ספר בראשית שיחתן של אבות, ולכאורה וכי יש חילוק בין בראשית לכל התורה?	6450
אלא הענין הוא משום שיש בו רק מצות אחדות, וכל ענינו הוא אך סיפור מעשי ושיחות האבות, דדין	6451
טומאת שרץ הוא ציווי ה', אבל בראשית הוא רק שיחתן של האבות עצמן, כי ציווי ה' כמעט שלא היו	6452
שם, וכל מהלך הפרשיות הוא איך שהאבות חיו ונהגו עצמם בלי ציווי ה', אבל ודאי שחומש בראשית	6453
תורה הוא ואין חילוק בינו לתורה כולה.	6454

ולמדנו מזה ששיחתן של אבות שהוא ענין קיום דרך ארץ, השוה הכתוב לתורה עצמה, דבאמת יש חיוב	6455
ומצוה על האדם לשמור דרך ארץ, וסדר עבודת האדם הוא שמתחילה צריך לקיים כל מצות הדרך ארץ,	6456
וכשקיים מצוה זו בכל פרטיה, זוכה הוא להכנס לבחינה יותר גדולה, שהיא בחינה נסיית למעלה מן הטבע,	6457
והיא נקראת עזר אלקי כמ"ש הרמב"ן (דברים ל' ו'), שזוהי בחינת כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד	6458
גדולם, מה שאי אפשר בשום אופן להשיג במדרגת טבע שהיא בחינה ע"י שליח.	6459
וזהו מה שכתוב בשערי תשובה לרבינו יונה א' א', והתבאר בתורה כי יעזור ה' לשבים כאשר אין יד	6460
טבעם משגת, המכוון בדבריו שישנם דברים שעל ידי הטבע אי אפשר להשיגם, רק על ידי למעלה מן	6461
הטבע שהוא עזר אלקי. (דעת חכמה ומוסר ח"א ז').	6462
	6463
מאמר תרד	6464
ועבדתם את ה' אלהיכם וברך את לחמך ואת מימך (שמות כ"ג כ"ה).	6465
יש להתבונן מה טעם התחיל הכתוב בלשון רבים ועבדתם את ה' אלקיכם, וסיים בלשון יחיד וברך את	6466
לחמך, והנה על ג' דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמ"ח (אבות פ"א), עבודה זו עבודת	6467
הקרבנות, אבל כהיום שבעו"ה חרב ביהמ"ק הרי תפלה במקום קרבן, ולכן נתבונן נא בענין התפלה,	6468
אחז"ל לאהבה את ה' אלקיכם ולעבדו בכל לבבכם, איזוהי עבודה שבלב הוי אומר זו תפלה! (תענית ב'	6469
ע"ב)	6470
פירוש כשהיה ביהמ"ק קיים היתה עבודה בקרבנות, שהיה מקריב אדם על המזבח חטאת, אשם, עולה,	6471
תודה, ושלמים, אבל היום העבודה היא להקריב את הלב, ואם לבו בל עמו היכן הוא הקרבן? נמצא הכל	6472
תלוי בכוונת הלב בתפלה לאל חי, יש לך אדם שהוא מתפלל בלב מעט, ויש אדם שהוא נותן לב הרבה,	6473
וכל אחד מקבל לפי מדת קרבתו לאלקיו, כי מה זה קרבן כתב הרמב"ן פירושו התקרבות שאדם מתקרב	6474
להשי"ת.	6475
וזהו שאמר הכתוב ועבדתם את ה' אלקיכם, רבים הם המתפללים והעובדים עבודת ה', אבל הקב"ה בודק	6476
כל תפלה ותפלה, עד היכן הגיע האדם במדת אמונתו בהדברים אשר הוא מוציא מפיו, והשתפכות נפשו	6477
בעצם התפלה, ולפי זה הוא מברך את לחמך ואת מימך של כל יחיד ויחיד! ברכה זו לשון ריבוי כדאמרינן	6478
בגמ' (ב"מ מ"ב א'), ההולך למוד את גרנו אומר יהי רצון מלפניך שתשלח ברכה בכרי הזה, מדד ואח"כ	6479
בירך הרי זה תפלת שוא, לפי שאין הברכה מצויה בדבר השקול.	6480
ועל הכל מועיל תפלה בין על ענינים הגשמיים ובין על הרוחניים, והנה בגמ' ריש תענית ומנא לן דבתפלה,	6481
דתניא לאהבה את ה' אלקיכם ולעבדו בכל לבבכם, איזוהי עבודה שהיא בלב הוי אומר זו תפלה, וכתוב	6482
בתריה ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש ע"כ, וראה בסידור הגר"א ז"ל, יורה ומלקוש היא נבואה	6483
ורוה"ק, ואספת דגנך ותירושך ויצהרך, היא חכמה בינה דעת, ואכלת זו אכילה ושבעת זו שתיה והן	6484
הלכות ואגדות.	6485
החפץ חיים ז"ל אומר עה"פ כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבוד, אם אדוניו יתן לו אשה, הרי שרבו מוסר	6486
לו שפחה כנענית והוא מותר בה, והנה ישראל בן חורין הבא על שפחה כנענית לוקה וכאן הותרה לו, הרי	6487
שאף שנמכר לעבד לא בטל ממנו שום דין של בר ישראל לכל התורה כולה, מ"מ לדבר זה של שפחה	6488
כנענית ירד מקדושת ישראל ומותר בשפחה, ומאי טעמא? משום שהוא משועבד לבעליו, והאדון יש לו	6489
רשות להרבות לו עבדים ושפחות עיי"ז שימסור לו שפחה כנענית.	6490
מעתה אם האדם נעשה משועבד לתאוה כגון תאות נשים וכדומה, שאינו יכול כמעט להתנגד לתאותו כי	6491
הרגל נעשה טבע, כמה ירידות יורד זה מקדושתו, ואם אמנם לא הותר לו שום איסור, אבל מ"מ הערה	6492
גדולה היא להתבונן בזה דיש לו אדון אחר, ואיזה אדון תאוה נבזית! ויש מחלה שכמעט כל אנשי העולם	6493
חולים במחלה זו והיא אהבת עצמו! ומזה נובעים כל המדות והתאוות הרעות.	6494
אכן יש כמה אנשים שמשתדלים לתקן גופם, ואחרים לתקן נפשם, ומי שהוא רוצה להיות פקח ישתדל	6495
לאהוב זולתו, ובזה יתקן הכל כי בזה תלוי הכל, וכמו שאמר הלל הזקן לזה שבא להתגייר, כלל גדול	6496
בתורה מאי דסני עלך לחברך לא תעביד (שבת ל"א א'), והיינו מ"ש בתורה ואהבת לרעך כמוך.	6497
	6498
ובכלל ואהבת לרעך כמוך ודאי נכלל אם אפשר לך להשפיע על חברך ברוחניות, וכבר כתב החסיד יעב"ץ	6499
(אבות פ"א), בהא דהלל אומר אם אין אני לי מי לי וכשאני לעצמי מה אני, דהכי קאמר אם אין אני לי, אם	6500
אני לא אדאג לזכות את עצמי במצות ובמעש"ט, מי לי מי ידאג עבורי, ואם אני לעצמי מה אני, אם אדאג	6501
רק לעצמי ולא אזכה גם לאחרים, מה אני יכול לקנות מהפעולות שלי לבד, לכן צריך כל אחד ואחד	6502
להתחזק ולהזק חבריו במה שהוא יכול הן בגשמיות וכ"ש ברוחניות, ובזה יקיים ללכת בכל דרכיו מה הוא	6503
רחום אף אתה היה רחום.	6504

ואחרי זה בא ענין הטהרה, וכמו שביאר המסילת ישרים בריש פרק ט"ז וז"ל, הטהרה היא תקון הלב	6505
והמחשבות, וענינה שלא יניח האדם מקום ליצר במעשיו, אלא יהיו כל מעשיו על צד החכמה והיראה ולא	6506
על צד החטא והתאוה, וזה אפי' במעשים הגופניים והחומריים, שאפי' אחרי התנהגו בפרישות שלא יקח	6507
מן העולם אלא ההכרחי, עדיין יצטרך לטהר לבו ומחשבתו, שגם באותו המעט אשר הוא לוקח לא יכוין	6508
אל ההנאה והתאוה כלל, אלא תהיה כוונתו אל הטוב היוצא מן המעשה ההוא על צד החכמה והעבודה.	6509
וכל טהרת הלב תלויה בשבירת הטבע ומזה נעשה המקדש, דלכאורה יש לשאול לשם מה צייתה תורה	6510
לעשות המשכן מכסף וזהב, למה דוקא ושכנתי בתוכם ע"י מקדש מכסף וזהב, הלא קרוב ה' לנשברי לב	6511
ואת דכאי רוח יושיע, ונאמר זבחי אלקים רוח נשברה, שהשכינה שורה דוקא בהיפוך ממה שמורגל אצל	6512
בשר ודם, שאם יש איזה סדק קטן בכלי זורקו לאשפה, ומדת הקב"ה אינו כן אלא לב נשבר ונדכא אלקים	6513
לא תבזה.	6514
אבל הענין הוא כי רצה הקב"ה לזכות את ישראל שיעשו מקדש לשמו, כמ"ש ועשו לי מקדש לי לשמי,	6515
ואיך מתפרש ענין זה של לי לשמי הוי אומר בשבירת הטבע, כי טבע האדם שהוא אוהב כסף וזהב,	6516
וכשהוא צריך להוציא מכיסו ומרשותו דבר חשוב כסף או זהב לא בנקל יעשה זאת, ויש כאן שבירת הטבע	6517
שבכל זאת עושה כן לכבוד שמים, וזה חביב מאד בעיני השי"ת ובכך ושכנתי בתוכם! ע"י שבירת הטבע	6518
השכינה שורה בישראל!	6519
ואכן כל אחד ואחד מישראל לפי מדת אהבתו שנתן מכספו וזהבו עבור כבוד השי"ת, כזאת היתה קביעות	6520
נדבתו בתוך המשכן, וכן פי' הגר"ח ז"ל על הפ' לחשוב מחשבות בזהב ובכסף ובנחשת, שבצלאל ידע	6521
להבחין בזהב ובכסף באיזה מחשבה נתן המנדב נדבתו, וכל מחשבה מקודשת מחברתה היתה קבועה	6522
למעלה בקודש מחברתה.	6523
ביארנו מה גדול כח של מחשבה קדושה, וכעת נראה עד כמה החטא חוצץ, וכך אחז"ל דקודם חטא העגל	6524
כתוב בסוף פ' משפטים, וישכן כבוד ה' על הר סיני ומראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר לעיני כל	6525
ישראל, שהיו מסתכלים ורואים את מראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר, ולא יראים ולא מזדעזעים,	6526
כמ"ש בפ' בחוקותי והתהלכתי בתוכם ופירש"י שם, אטייל עמכם בגן עדן כאחד מכם ולא תהיו	6527
מזדעזעים עי"ש.	6528
אבל לאחר חטא העגל כתיב וירא אהרן וכל בני ישראל את משה והנה קרן עור פניו וייראו מגשת אליו,	6529
פירש"י בא וראה כמה גדולה כחה של עבירה, שעד שלא פשטו ידיהם בעבירה מהו אומר ומראה כבוד ה'	6530
כאש אוכלת ולא יראים ולא מזדעזעים, ומשעשו את העגל אף מקרני הודו של משה היו מרתיעים	6531
ומזדעזעים, מבהיל הרעיון, שלפני חטא העגל הם עצמם היו מאירים בקרני הוד, משני הכתרים שקשרום	6532
מלאכי השרת לכאו"א מישראל, ואחר חטא העגל גם בפני משה לא יכלו לראות, עד כדי כך כח המחשיך	6533
של החטא.	6534
ואם לחשך אדם לומר איך ראה בלעם הרשע בנבואה ויודע דעת עליון? עוד יותר על הפסוק ולא קם נביא	6535
עוד בישראל כמשה, אחז"ל בישראל לא קם אבל באומות העולם קם ומנו בלעם, אתמהה! איך כל פשעיו	6536
ותועבותיו לא החשיכו עיני שכלו לראות נכוחה, אכן כבר אמר בזה הגר"ח ז"ל מואלאזין דבר נמרץ,	6537
משל לנשר ועטלף הנשר רואה ביום והעטלף רואה בלילה, לכן בכדי שלא יהיה פתחון פה לאומות העולם	6538
שלא היה להם נביא, נתנו לו לבלעם עיני עטלף.	6539
נחזור לעניינינו דהשכינה שורה בקדושה של שבירת הטבע, ואיך באים לשבירת הטבע רק ע"י התורה	6540
כמ"ש חז"ל (ב"ב ט"ז א'), אמר הקב"ה בראתי לו יצה"ר בראתי לו תורה תבלין, בלא תורה אי אפשר	6541
להגיע לשום דבר רוחני, וכ"ש לעוה"ב לעולם שכולו טוב ואין טוב אלא תורה (ברכות ה'), הרחמן הוא	6542
יזכנו ויתן חלקנו בתורתו. (לב אליהו).	6543
	6544
מאמר תרה	6545
את אימתי אשלח לפניך והמתי את כל העם אשר תבא בה (שמות כ"ג כ"ז).	6546
בס' ראשית חכמה מובא כמה פעמים בענין גיהנום, כי ישנם כתות כתות וכל אחד ממונה לתפקיד מיוחד,	6547
והנה אלה הם ענינים אשר מעולם הבא, אבל כשמתבוננים מעט רואים באמת כעין זה גם בעולמנו כאן,	6548
תמיד חשבנו על ענין כלל המחלות אם הן באות מצד האדם, כי מתהווה איזה קלקול בטבעיו של האדם וזה	6549
גורם למחלתו, אבל יותר מסתבר כי המחלה באה אל האדם שלוחה בתפקידה.	6550
הלא רואים באמת דברים נפלאים במחלות, הרי יש להן טבעים וחוקים במהלכן, גם יש להן זמנים קבועים	6551
אשר תדע מראש לכמה ימים תעשנה, ולמתי יתחילו להחלש ולסור מן האדם, וישנם כאלה אשר לפני תום	6552
זמן המיועד להן לא תועילנה להן שום רפואות להסירן, וגם כאלה אשר לא תוכל להרפא מהן כלל, ולכל	6553

מחלה ומחלה כבר מצאנו ונתנו להן שמות מיוחדים, כל אחת ואחת טבעיה וחוקותיה שונות הן מחברותיה,	6554
ומזה הוא שידעו לקרוא אותן בשמות שונים.	6555
רואים אנו מכל זה כי מחלות אינן מקרים בעלמא, אלא כולנה הן מאלה אשר נאמנים בשליחותם, כתות	6556
כתות של שלוחים גדודים בתפקידי מיוחדים, עושים באימה רצון שולחם, וטעות גדולה היא	6557
כשרואים המשכת המחלה לאמור, כי הרופא לא כיוון לנכון ריפוי המחלה, המחלות לא תזוזה בשום אופן	6558
טרם ישלמו מעשיהן, כי הלא על זה נאמנות הן בשליחותן.	6559
זהו דיוק לשון התורה כמו אני שולח את כל מגפותי אל לבך שלוחים הן, וכן והפקדתי עליכם בהלה את	6560
השחפת ואת הקדחת, מופקדות ומצוות הן לתכליתן, ובאבן עזרא כתב, את אימתי הוא פחד בנשמה והנה	6561
תבוא לגוף חולשה מיד, הנה זה מין מחלה ובלשון אשלח כתב המקרא.	6562
והנה על הפסוק ושלחתי את הצרעה לפניך וגרשה את החוי מלפניך, כתב רש"י הצרעה מין שרץ העוף	6563
והיתה מכה אותם בעיניהם ומטילה בהם ארס והם מתים, והצרעה לא עברה את הירדן והחתי והכנעני הם	6564
ארץ סיחון ועוג, לפיכך מכל ז' אומות לא מנה כאן אלא אלו, והחוי אע"פ שהוא מעבר הירדן והלאה, שנו	6565
רבותינו במס' סוטה על שפת הירדן עמדה וזרקה בהם מרה, ובאבן עזרא כתב מכה בגוף מגזרת צרעת	6566
שתחלש כח הגוף, והנה האבן עזרא כתב זה מצד פשטות הקרא בלתי הקבלה, אמנם גם לדבריו הרי	6567
המקרא מפורש אומר ושלחתי וכן וגרשה.	6568
וכן מה שהזכירו חז"ל ענין של מרה בעיניהם, הנה חכמי הרופאים כהיום היו ודאי אומרים שזה מין	6569
חידקים, וגם היו נותנים להם שם מיוחד ע"פ מהלך טבעיהם, אבל עכ"פ גם מכות בגוף גם כל המחלות	6570
למיניהם שלוחים הם דקרינהו רחמנא, כי שלוחים הם למקום וגם נאמנים גדולים בשליחותם, וגם מחלות	6571
יתכן כי תהיינה להן גבולות עד פה תעבורנה ולא יותר, והחכמים היום היו ודאי מבארים זה בסיבות	6572
האקלימים וכדומה, אבל איך שיהיה זהו מהעיקרים הגדולים אשר צריכים להאמין ולהכיר זה בחוש, כי	6573
כולן הן מן הנאמנים בשליחותם עושים באימה רצון קונם.	6574
כשמבינים כן ענין המחלות, כי אינן חלילה דברים של מקרים בעלמא אלא שלוחי המקום הם, גדודים	6575
רבים עם מדים מיוחדים לכל גדוד וגדוד, עומדין על משמרתן ללא כל החלפה, ואינם סרות ממשמרתן עד	6576
אשר כילו מלאכתן, לפי זה מבינים כבר היטב כי צריכים באמת להיתר על מעשה הרפואות, כי באמת מה	6577
שייך רפואות ועצות נגד שלוחים הנאמנים בשליחותן?	6578
על פסוק ורפא ירפא כתב האבן עזרא, ורפא ירפא לאות שנתן רשות לרופאים לרפא המכות והפצעים	6579
שיראו מבחוזן, רק כל חולי שהוא בפנים בגוף ביד השם לרפאותו, וכן כתוב כי הוא יכאיב ויחבש וכתוב	6580
באסא (דה"י ב' ט"ז), וגם בחליו לא דרש את ה' כי ברופאים, הנה כי על חולי שהוא בפנים אין היתר	6581
לרפאות לדברי האבן עזרא ז"ל, כי מה שייך רפואות נגד שלוחי המקום, יבוא המשלח הקב"ה הוא יכאיב	6582
ויחבש! (דעת תורה).	6583
	6584
מאמר תרו	6585
לא תכרת להם ולאליהם ברית. לא ישבו בארצך פן יחטאו אתך לי (כ"ג ל"ב).	6586
הנה תיכף אחרי מתן תורה הוזהרו לא תכרות להם ולאליהם ברית, לא ישבו בארצך פן יחטאו אותך לי,	6587
שלא להנות מהם בדבר מה ואכלת מזבחן, וברש"י כסבור אתה שאין עונש באכילתו, ואני מעלה עליך	6588
כמודה בעבודתו, שמתוך כך אתה בא ולוקח מבנותיו לבניך, ודאי שאין מדובר כאן אודות אכילת איסור,	6589
דעל זה לא היה אומר כסבור אתה שאין עונש באכילתו, ורק שמדבר כאן מעניני ההתרחקות מעכו"ם	6590
משום חתנות, לבלי לשתות שכר עם העכו"ם וכדומה, ועל ענין זה כבר כ' רש"י שהוא מודה בעבודתו,	6591
שמזה כבר מתגלגל ויוצא כל המשא ומתן עד ע"ז.	6592
ובאמת הרי קורות יהודי אשכנז מורים לנו על זה, איך שעל ידי התקרבות ירדו מטה מטה עד כדי	6593
התבוללות כל כך נוראה שלא ידעו בכלל שהם יהודים, והוא מפליא מאד שתי עיירות הסמוכות זו לזו ורק	6594
הגבול מפסיק ביניהם, האחת היא עיר שאנשיה לומדי תורה ויראי ה' עם מנהגי ישראל מקדמת דנא,	6595
ומעבר השני הגיעו לידי דרגה שפלה כזו עד שנתבוללו כליל, וכל זה התחיל מקרא לך ואכלת מזבחן	6596
מהתקרבות זו יצא הכל.	6597
על מה תוכו עוד תוסיפו סרה (ישעיה א'), המתבונן בהתפתחות שנאת אוה"ע לישראל בדורנו זה יבהל	6598
וישתומם, עוד לפני כעשרים שנה היו בושים להוציא מילת אנטישמיות מפיהם שהיה זה כינוי של גנאי,	6599
וכהיום הריהו מהדברים הכי מודרניים ונאים, והוא אך ורק מסוד זה כל זה בא מענין נהנו, וכל מה שגדול	6600
נהנו הרי זה מביא ליותר ויותר שנאה עולה ומשטין, נהנו זה מחייב שתצא הנהגה של יורד ונוטל נשמה,	6601
וזה מחסדי השי"ת בכדי שיכירו את השונא הגדול.	6602

א"כ כל מה שגדול נהנו גדול להשמיד להרוג ולאבד, בכדי שתצא ההכרה מהשונא הגדול, בנהנו שבימי אחשוורוש הוצרכו לקבוע ג' ימי תענית, הנהנו חייב הנהגה של להשמיד להרוג ולאבד, ולכן היו צריכים לכל התענית בכדי לשרש את הנהנו ולהכיר את השונא הגדול, וכשחזרו בתשובה מזה יצאה תיכף הישועה. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' קכ"א).	6603 6604 6605 6606 6607
מאמר תרז	6608
ואל משה אמר עלה אל ה' אתה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים איש (שמות כ"ד א'). ולהלן נאמר ויאמר ה' אל משה עלה אלי ההרה והיה שם, ואומר רש"י ארבעים יום, משמע שהיו כאן שתי עליות נפרדות ושונות זו מזו עליה אחר עליה, העליה השניה קומה נוספת על העליה הראשונה, וכן מצאתי בס' האמונה והבטחון לרמב"ן וז"ל, שאין זה עליה אחת כי למה יכפיל העליה ב' פעמים אם לא לתוספת מדרגות, והיינו כאמור שהעליה השניה היא תוספת השגות, והאמירה עלה אלי היא יותר גדולה בהשגת ה', יותר קרובה אל השי"ת והתדבקותו בו.	6609 6610 6611 6612 6613 6614
ועוד יש להתעכב על מה שכתוב עלה אלי ההרה והיה שם, שרמז לו הקב"ה שאחר כל העליות וההשגות, ישתדל שישאר עומד באותן ההשגות המרוממות, כענין שנאמר למשה מן השמים ואתה פה עמוד עמדי, וזה בשעה שאמר לו הקב"ה לך אמור להם שובו לכם לאהליכם, אבל אתה תשאר עומד על המדרגה והעליה הכי גבוהה לתמיד.	6615 6616 6617 6618
ועי' מש"כ הרמב"ן ז"ל ואתחנן עה"פ, מי יתן והיה לבכם זה להם ליראה אותי ולשמור כל מצותי כל הימים, ותבין זה ממה שאמר ואתה פה עמוד עמדי, אף כאן אמר הקב"ה למשה כי לאחר העליות הכפולות שעלה משה והשיג השגות נפרדות, עצתו היא שישתדל וישאר ויעמוד ויתקיים באותן ההשגות. וכן כתב המלבי"ם ז"ל בשם הרי"א, והיה שם ששם יתהוה בריה חדשה, כי שם הזדכך חמרו עד שלא הוצרך לאכילה ושתייה ולכל צרכי הגשמיים, ונפשו לא היתה קשורה עוד בגופו דבק מזגי רק דבק שכני כמו שהיתה קודם החטא, וע"כ הוצרך להיות שם ארבעים יום כשיעור יצירת הולד כי נעשה בריה חדשה, ומשם תמשיך להיות באותן העליות אף אחר מ' יום כשתרד למטה.	6619 6620 6621 6622 6623 6624 6625
וכבר אמרנו בענין זה, מה שביקש דוד המלך ע"ה, מי יתן לי אבר כיונה אעופה ואשכונה (תהלים נ"ח), ואחז"ל דנפתחו ליונה בעת המבול שערי גן עדן, והיא כיונה פותה אין לה לב שבה מגן עדן אל עולם הזה, לזאת אמר דוד מי יתן לי אבר כיונה, שיהיה לי כנפים לעוף לגן עדן, אז לא עשיתי כמוה כי אם אעופה לגן עדן ואשכונה ולא שבתי עוד לעולם הזה (פרדס יוסף), צריך האדם להשתדל שלא לאבד את צורת אותם הרגעים שהתעלה בהם, שלא להשכיח את הרישומים הטובים והעליונים מן ההופעות שבאו לו משמים. (מעייני החיים).	6626 6627 6628 6629 6630 6631
מאמר תרח	6632 6633
ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע (שמות כ"ד ז'). איתא בשבת פ"ח. בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, באו ס' ריבוא מלאכי השרת וקשרו לכל אחד ב' כתרים, ולכאורה ג' כתרים היה להם לקשור, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע ואחד כנגד הקדימה, ואמרנו כי באמת אם היה אדם יודע טעמי המצות לא היה לו שום שכר על המצוה, כי היה מבין העונג הנפלא הנמצא בה, והיה רץ אחריה כמו אחרי תענוגים שאין להם ערך לזה, ומכ"ש אחרי העונג בלתי תכלית, ולכן הסתיר הקב"ה טעמי המצות למען יעשה אותם באמונה, ואז יהיה שכרו כפול ומכופל, עונג הטמון במצוה ועונג שכר המרובה של אמונה אין תכלית.	6634 6635 6636 6637 6638 6639 6640
והשתא אם לא היו מקדימים רק היו אומרים נשמע ונעשה, לא היה להם רק עונג המצוה אבל לא עונג האמונה ולא היה להם כתר כלל, אבל בשביל שהקדימו הרי זה מחמת אמונה וזכו לב' כתרים, לבד שכר שהיה להם מעונג של המצוה עצמה, ועל פי זה מי שמקבל עליו אם חסד אשירה ואם משפט אשירה, לבד ממה שכשיזכה להבין איך המשפט חסד הוא יהיה לו עונג נפלא מעצם המשפט, הרי יהיה לו כתר בשביל האמונה, נזכה להבין טעמי המצות ויקויים בנו ואחרי מצותיך תרדוף נפשי.	6641 6642 6643 6644 6645
יש להביא ראיה לדברינו ממקרא מפורש (לך לך ט"ו), מה תתן לי ואנכי הולך ערירי והאמין בה' ויחשבה לו צדקה, והנה שכרו היה כי הבטיח לו הקב"ה הבט נא השמימה וספור הכוכבים כה יהיה זרעך, ועם כל זאת בשביל האמונה שהאמין בה' נחשב לו צדקה, כאילו עשה צדקה ושכרו מרובה מאד עבור זה, כי שכר האמונה גדול מאד.	6646 6647 6648 6649
והנה אחרי כל הנסים שנעשה לאאע"ה אין כל חדש שמאמין כי זה אצלו כמו חוש, אך כיון שהוא בעצמו יגע להתבונן ולהשריש בו אמונה, נחשב לו בכל רגע כאילו עתה הבין בשכלו אמונה, הרי מבואר כל	6650 6651

דברינו שכתבנו, וגם מבואר שבכל רגע שיקבל דין שמים באהבה ובשמחה יהיה שכרו כפול ומכופל.	6652
(חכמה ומוסר ח"א מאמר ע"ג).	6653
	6654
מאמר תרט	6655
ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע (שמות כ"ד ז').	6656
הסוד של דבר תורה הוא יראה, וצרכים להבין זה בציוור כמו שמצינו בחז"ל, תבוננהו כבינה הנותנת טעם	6657
באדם, הסוד של דבר תורה הוא שחודרים אל כל התוך תוכיות והיה בלבי כאש בוערת, להבין זה הנה גם	6658
בענינים גשמיים מצינו דברים שאינם נכנסים בגדר הבנה וידיעה, אלא שמציאותם הוא יראה אימה ופחד,	6659
ולדוגמא כששומע ידיעה נוראה אודות אדם הקרוב לו ונוגע לנפשו.	6660
שומע זאת לא בגדר ידיעה והבנה, אלא מכל מלה ומלה שומע הוא אימה ופחד, לא כמו ששומע אודות זר	6661
שאז הוא שומע הדברים רק בגדר ידיעה בעלמא, ולמה באמת לא ישמע גם אודות הקרוב לו בגדר ידיעה,	6662
משום שבמצב זה נכנסים הדברים בגדר יראה, נאבד מכאן כל השם של חכמה והבנה, ורק אימה ופחד	6663
מכל מלה ומלה ותו לא מידי.	6664
כן על דרך החכמה כשהיא נכנסת בדרגת יראה, אז יש לה תמונה אחרת לגמרי, נאבד ממנה כל זכר	6665
מחכמה ורק אימה ופחד, ודאי שבלי החכמה לא ישיגו יראה, בלי הידיעות וההבנות לא תפול אימה ופחד,	6666
אבל לאחר השגת החכמה בבואה לעולם היראה, אין להכיר כלל חכמה רק יראה.	6667
הכלל הוא שיותר מסוד של קרוב ורחוק אין, ובסוד של קרוב אם רואים יש יראה, במלאך מט"ט מבינים	6668
אנו בודאי, שהוא כששומע דבר ה' אין שייך לומר שצריך הוא להבין אותו, הרי שם אין חכמה אלא יראה,	6669
מבוהלים ודחופים בדבר המלך, דבר ה' חודר אל כל התוך תוכיות, יותר מענין אדון ועבד אין שם כלל,	6670
ומה שייך שם ענין של חכמה והבנה, מצב זה נקרא רק אימה ופחד.	6671
אמר רבי אלעזר בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, יצתה בת קול ואמרה להן מי גילה לבני רז זה	6672
שמלאכי השרת משתמשים בו, דכתיב ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו, ברישא	6673
עושי והדר לשמוע, אמר ר' חמא ב"ר חנינא כתפוח בעצי היער, נמשלו ישראל לתפוח, מה תפוח פריו	6674
קודם לעליו אף ישראל הקדימו נעשה לנשמע (שבת פ"ח), נפלא מאד מכיון שדרך הגידול הוא שמהעליו	6675
מתגדל הפרי, איך פריו קודם לעליו? איך נעשה קודם לנשמע?	6676
והוא באמת סוד גדול, וזהו הסוד של הכלל ישראל, שמצבם היה שדילגו על הכל, וכמו במלאכים שלא	6677
שייך כל ענין חכמה להבין, מצב הקרבה שלהם אינו נקרא רק בשם אימה ופחד, מבוהלים ודחופים בדבר	6678
המלך, עושי דברו והדר לשמוע, כן היה מצבם של הכלל ישראל בקבלת התורה נעשה קודם לנשמע דילגו	6679
על הכל, גידולם הוא פריו קודם לעליו ובודאי שאין חסר שם כלום.	6680
זהו הסוד של תורה, מהו תורה אפוא מתחילה תורה, האתחלתא של תורה הוא תכף ומיד יראה מעמד הר	6681
סיני, מבוהלים ודחופים בדבר המלך, זהו מציאותה ועצמותה של תורה, ובזה מבואר מה ששואלים איך	6682
נכנס לא תגנוב לא תרצח בכלל תורה מכיון שהם ענין שכליות, ולפי דברינו נמצא ששכליות אין לגמרי	6683
בתורתנו הק', לא תגנוב הכתוב בתורה הוא האש של לא תגנוב, האימה ופחד הרתת וזיע, לא תגנוב של	6684
תורה תכף בהאתחלתא שלו הוא היראה, וכמו שהמצוה של גדילים תעשה לך היא כולה יראה ולא חכמה,	6685
כן לא תגנוב של תורה כולו יראה ולא חכמה כלל.	6686
אמנם יש אופן שיכול להתהוות אצל האדם מכל התורה עניני חכמה ושכל, אבל זהו מצב של ביטול תורה	6687
כליל, אמרתי אחכמה והיא רחוקה, באחכמה נעשית רחוקה מפני שאחכמה אין לתורה, סוד התורה אינה	6688
באחכמה אלא דוקא באופן של מבוהלים ודחופים בדבר המלך. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מאמר נ"ג).	6689
	6690
מאמר תרי	6691
ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע (שמות כ"ד ז').	6692
ההוא צדוקי דחזייה לרבא דקא מעיין בשמעטא ויתבה אצבעתא דידיה תותי כרעא, וקא מייץ בהו וקא	6693
מבען אצבעתיה דמא, א"ל עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו אכתי בפחזותייהו קיימיתו, ברישא	6694
איבעי לכו למשמע אי מציתו קבליתו (שבת פ"ח), שאלתו מוזרה דאיזה פזיזות מצא ברבא בזה שראה	6695
אותו מעמיק לעיין לעמוד על דעת התורה, עד שנתפשט מכל חושיו החומרניים ולא הרגיש שאצבעותיו	6696
מבען דמא, הלא אדרבא מקיים בעצמו הו מתונים בדין, לחזור על כל הצדדין ולהוציא אמת לאמיתה,	6697
ושאלתו היא שאלה טפשית שלא היה כדאי להטפל בה.	6698
אכן נראה דשאלתו היתה שאלת חכם להרע כדרכם בכך, דהנה אמרו חז"ל אם יאמר לך אדם יש חכמה	6699
באדם תאמין, יש תורה באדם אל תאמין (איכ"ר פ' ב'). ביאור דבריהם ז"ל דהנה שנינו באבות פ"ו,	6700

מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם אחד מהם אמונת חכמים, ואם נרצה לדעת עד כמה מגיע מדת אמונת חכמים נוכח מהברייתא (חגיגה כ"ב).	6701
א"ר יהושע בושנו מדבריהם ב"ש, אפשר לשה בעריבה, אשה ועריבה טמאין שבעה ובצק טהור, נטפל לו תלמיד אחד מתלמידי ב"ש א"ל אומר לך טעמן של ב"ש א"ל אמור, מיד הלך ר"י ונשתטח על קברי ב"ש, אמר נעניתי לכם עצמות ב"ש, ומה סתומות שלכם כך מפורשות עאכו"כ! אמרו כל ימיו הושחרו שינוי מפני תעניותיו.	6702
מתמיה הוא הענין הכי אסור היה לו לר"י התנא לחלוק על דברי ב"ש? ור' יהושע הנמנה על תלמידי ב"ה בעלי פלוגתתם של ב"ש, הכי אין לו להשמיע את סברתו כלפי יריביו בתורה? וכי לישא פנים הנהו נדרש, ושלא לחוות דעתו דעת תורה שהיא בהפך מדעת ב"ש? אמנם יש לו להוכיח את שיטתו ולסתור את דברי בר פלוגתיה בכל לשון של סברה והוכחה, אלא שהצטער על ביטויי החריף למדי לפי דעתו, ועל זה התייסר והתמוגג התנא האלהי הזה, מצא בדברים הללו פגם מה באמונת חכמים, וכשנפגמה אמונת חכמים לו אף במשהו יש להתענות ויש מה לתקן.	6703
מנין לו לעם ישראל לדורותיו הסוד הנשגב הזה המחיהו והמעודדו, סגולה זו המיוחדת בנפשו? מיום שעמדו אבותינו לרגלי הר סיני הבחינו בהכרחו של נעשה לפני הנשמע, והשכילו בעליל שלתורה ולקבלתה, עליהם להחליץ בכח טמיר זה, ובגבורה של עושי דברו לפני שומעי דברו.	6704
ראו כי שיתפום לצבא השמים, וכי שבו את המתנה הגנוזה מאז אלפי שנים, ואחר כל זה בהביטם על השתייכותם לתורה קדושה זו, הכירו כי לא להם להכריע אחר השמיעה מהו הטוב, לאור קדושת התורה ראו כי ערומים הם וטבועים ברצונם המגושם, ועל כל איש ואיש הוטלה המשימה של תקון נפשו להוציאה משחיתות מדותיה, לבירור המדות וזיכוך הרגש והרצון, להסיר מסך המבדיל בינה לבין השכל המכיר את האמת לאמיתו לפי חוקיה וגדריה של תורת אל.	6705
הבינו אז שאל להם להסתמך על בינתם הכבושה תחת המון יצרים בהמיים, וקבלו ליסוד להגביר השכל על הנטיה, להכנע ולעשות כפי שהתוותה התורה לחוקיה ומשפטיה, נעשה דהיינו בירור וזיכוך המידות וליבון החושים החומריים, ע"י עבודה ויגיעה ממושכה של שבירת הרצון ותיקון המידות, מלווה בשיפור מעשיים תורתיים ומוסריים, הוא תנאי קודם לנשמע להבנת אמיתת דברי אלהים חיים, הרז הלזה אמונה מוצקה ואיתנה הנחילו לבניהם ולדורותיהם, אכן התפלאה הבת קול ואמרה מי גילה רז זה לבני? אכן כח מלאכי כוחם!	6706
וזהו כונת מאמרם ז"ל, אם יאמר לך אדם יש חכמה באדום תאמין, יש תורה באדום אל תאמין (איכה רבתי ב'), גם לאדום יש תורה, תורה ממש תורת בן נח, ויש בהם גם מקיימי התורה הלזו, נוסף לזה יש גם חכמה אצלם, חכמה רבה וכבירה הרוקעת שחקים וצוללת תהום, ואפ"ה אל תאמין! לא תאמין בהם ובחכמתם ותורתם.	6707
משום מה הכי אינה בדוקה ונבחנה? אלא לא הואמנה בתורת ה', הינם שומרי תורה כל הזמן ששכלם מסכים עליה, וכששכלם או נוחיותם מנגד תורתם, תורתם ואמונתם מתבטלת, כל התורה תלויה בחכמתם חכמת אנוש ושכל כזה, לא למדו ולא התחנכו להודות בקוצר המשיג ועומק המושג, ולא מהססים להתפרק מהתורה וציוויה.	6708
וזהו ענין הצדוקי בראותו שרבא קא מעיין בשמעתא עד זוב דם, מרוב צערו שאינו יכול לרדת לסוף דעתו של בעל השמועה, והתעמק עד לכדי השתכחות עצמותו, עד שיזכה להגיע ולהבין השמועה האמיתית הברורה, ובבטחה שסוף סוף ימצאנה לאחר יגיעתו בשקדנות בסייעתא דשמיא, הצדוקי בהסתכלותו על צורה שכזו, למד לדעת שאין זו תופעה מקרית או איש נדיר בנוהג זה, נפלו פניו דהא הכיר וידע את רבא ורבותיו דעתם ושיטתם.	6709
הבין ומצא כרגע את רוחם הגדול, ורב ההבדל בין רבא ושאר ממשיכי הקבלה לבינו וחבריא שלו, ותפש שיחד עם קבלת השמועות קבלו גם דרך התורה והעיון, והתבטלות דעת פרטית אנושית לגבי הקבלה האמיתית השמימית, וערכי עמקי המושגים שהינן עליונות לקצרי ההשגה ולחסרי בינה יתירה.	6710
כל ההכרה הלזו שהונחלה למקבלי תורה ושוחריה, הרי שורשה נמשך מאז קבלת התורה והמצוה, ומשום כן התקצף וניסה להלעיג ע"מ להפריך את היסוד ולקעקע בירתה, שכל זה אינו אלא פרי פזיזות ואי חישוב מעיקרא, ולדידהו ולהמינים אין מה לטרוח ולעמול על שמועה והלכה הנוגדת לדעתו והבנתו, יש להסירה מעל שלחן החיים, אחר שהחופש ניתן לאדם לבחור ולהכריע כפי שכלו.	6711
לא כן היה דעת חז"ל הק', ובהם גם רבא ממשיכי הקבלה ותורת האמת, כשהבנה והדעת אינה מתאמת לדעת התורה אף לאחר העיון הרב, החובה היא לבטל דעת האנושית מפני דעת התורה האלוקית, ובהכרה כזו של ביטול הדעה העצמאית וגם את רצון הפנימי, יצליחוהו ויסייעוהו להשיג סו"ס דעת התורה האמיתית. (מתוך הקדמה להספר דרך איתן).	6712
	6713
	6714
	6715
	6716
	6717
	6718
	6719
	6720
	6721
	6722
	6723
	6724
	6725
	6726
	6727
	6728
	6729
	6730
	6731
	6732
	6733
	6734
	6735
	6736
	6737
	6738
	6739
	6740
	6741
	6742
	6743
	6744
	6745
	6746
	6747
	6748
	6749
	6750

	6751
מאמר תריא	6752
ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע (שמות כ"ד ז').	6753
בתוספתא בבא קמא (פרק ז') מצינו דבר מבהיל מאד, ואלמלא כתוב אי אפשר בשום אופן לאמרו, והוא	6754
דאיתא שם שגם באמרם נעשה ונשמע ביקשו ישראל כביכול לגנוב דעת עליונה, שנאמר בפיהם יכזבו לו	6755
ולבם לא נכון עמו, דבר זה כמעט שאי אפשר לנו להבינו כלל מכל שכן לפרשו בכתב.	6756
אבל נראה שרצו חז"ל הקדושים לרמז בזה, שלפי מדרגתם הנשגבה של דור דעה מקבלי התורה, עדיין	6757
נבחנה נקודה דקה של חיצוניות באמרם נעשה ונשמע ולזה קורא התוספתא גנבה, כי כל חיצוניות שמדמה	6758
האדם שהיא פנימיות יש בה מהטעאת עצמו, וכל הטעאת עצמו בהיותה מכסה על האמת בתוך תוך לבבו	6759
הרי יש בה מעין גניבה.	6760
גם יש בה מבחינת גניבת דעת עליון, כי כביכול עושה עין של מעלה כאילו אינה רואה, והוא כעין גדר	6761
ויתחבא האדם ואשתו מפני ה' אלהים, ומסיק שם בתוספתא שרק בחסד ה' נתרצה להם ולא ריחקם לגמרי	6762
מחמת נקודה זו, כביכול נגנב להם הקב"ה והוא רחום יכפר עון, ויש בענין זה עוד דבר נפלא ונורא מאד,	6763
אמרו ז"ל אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או בדור שכולו חייב (סנהדרין צ"ח), דור שכולו זכאי	6764
פירוש על ידי דבקות ואהבת ה', אבל דור שכולו חייב וכי איזו הכנה יש בזה לביאת המשיח?	6765
אבל עיין מהר"ל בגבורות ה' ובגור אריה, על וירכיבם על החמור דמשה ועל חמורו של משיח, שפירש	6766
שחמור רומז לחומר, היינו למדרגה גשמית ביותר אבל פשוטה בלי סתירות, פירוש בלי גניבה והטעאה	6767
ובחינה זו קרובה היא לתיקון, וזהו כולו הפך לבן טהור הוא, מכאן למדנו דבר נורא שעיקר כל החוצצים	6768
בפני הקדושה והמעכבים בעד האור להתפשט, הוא כח ההטעאה והגניבה שבו מעוות האדם את האמת על	6769
פי רצונו, רק במבט האמת מתקרב האדם אל הפנימיות. (מכתב מאליהו ח"ג עמ' 140).	6770
	6771
מאמר תריב	6772
ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע (שמות כ"ד ז').	6773
במעמד הר סיני הקדימו ישראל נעשה לנשמע, הסכימו לקיים כל מה שיצטוו מפי הגבורה עוד טרם	6774
ששמעו מה ה' שואל מהם, מצב זה לא היה חד פעמי, אלא גם אחר שקבלנו התורה ויודעים מה כתיב בה,	6775
מכל מקום חלק גדול ממצוות התורה אנו צריכים לקיים לא מפני שאנו מבינים ככה, או מפני שזה נשמע	6776
לשכלנו, אלא מפני שכך כתוב בתורה, ולא דוקא בחוקים המפורסמים כליבשת שעטנו ובשר בחלב	6777
וכדומה.	6778
אלא גם בכל חלקי החיים על האדם לפתור כל ספקותיו על פי התורה, ולהיות מסור ומאמין ובטוח בה',	6779
שרק דעת התורה תנחה אותו אל הטוב וההצלחה בעולמו ואחריתו, אף אם הוא אינו תופס כיצד יסתדרו	6780
הדברים, נמצא שחיי התורה הם תמיד בגדר של נעשה קודם לנשמע.	6781
והנה במושכל ראשון חושב האדם שהתמסרות הלזו היא מעין סגירת עינים מבלי לחשוב ולהסתכל בשכל	6782
העצמי אם טוב או לא, ולכן לדאבונו הגדול הרבה טעו ותעו מדרך התורה, אבל גם אלו שהתגברו על	6783
יצרם ומקיימים מה שהתורה דורשת מהם, מרגישים בזה מעין גזירה היא מלפני, אבל האמת הוא שלא כן	6784
הדבר, האמונה והבטחון בה' ובתורתו יסודה בחכמה גדולה, וחכם גדול יחשב דוקא האיש שבוחר לכוין	6785
צעדו בחיים לפי קווי התורה אף טרם שידע ויבין בשכלו.	6786
וכן אמרה תורה ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים, פרש"י בזה תחשבו אצלם	6787
לחכמים ונבונים, כאשר ישמעון את כל החוקים האלה, ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה, הרי	6788
שבשמיעת החוקים יתפעלו גם העמים ויאמרו שישאל עם חכם ונבון. (הגיוני מוסר).	6789
	6790
מאמר תריג	6791
ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע (שמות כ"ד ז').	6792
בטחון בעניני גשמיות הוא דבר שהשכל מחייבו, כיון שהכל בידי שמים מה צורך לאדם להשתדל בזה,	6793
חלק המגיע לו לא יגרע גם בלי השתדלותו, ולא יתוסף עליו בהשתדלותו, ההשתדלות רק עונש היא גזרת	6794
בזעת אפך בשביל החטא, עונש זה אין לאדם להרבות בו מדעתו ורצונו, ומה שקשה לאדם שלא להרבות	6795
בהשתדלות אינו מצד השכל אלא מצד המדות וחסרון דעת, גאות אדם תשפילנו לחשוב כי ביכולתו	6796
להוסיף טובה לעצמו ולמנוע היזק מנפשו, אבל כשאדם מתבונן בשכלו הוא מבין כי בטחון בשם היא הדרך	6797
הישרה.	6798
לא כן בטחון בעניני רוחניות, זהו דבר שאין השכל מחייבו, אחר שנתינה בחירה לאדם מה שייך בטחון	6799
בזה, דרך הטוב או הרע בידו הוא נמסר, וזה יסוד כל התורה ושכר ועונש שבה כמבואר ברמב"ם, אך	6800

נחיצות הבטחון היא כדי שלא יטעה האדם בכחי ועוצם ידי, ויש במדה זו מדרגות רבות שאפשר לאדם לעלות בהן ע"י הכרה בחסד השי"ת, כל מה שאדם מתעמק להכיר את גודל טובו וחסדו של מקום, מתעלה הוא במדת הבטחון גם בענינים רוחניים.	6801
מדרגה גדולה במדה זו השיגו דור דעה בשעה שאמרו נעשה ונשמע, רגילים אנו להבין את גדלותה של הקדמת נעשה קודם ששמעו, בזה שהשלימו עצמם בטהרת הלב ושלמות הדעת, עד שלא מצאו בעצמם שום דבר שיכול להיות מפריע להם בקיום התורה כולה, על שלמות זו אמרו חז"ל ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתם, שהיו במדרגת אדה"ר קודם החטא, שלמות זו בחינת מלאך היא שעליה אמר הקב"ה, מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשים בו.	6802
אבל מלבד זה יש בהקדמת נעשה לנשמע עוד דבר גדול, כי אחר כל ההכנה שלהם, אחר כל השלמות שהשיגו, הלא נבראים המה וגבול יש ליכולתם, ואיך יכולים לומר נעשה את רצון ה' שהוא בלי גבול? התשובה על זה היא מה שאמרו חז"ל אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, וידעו שלא ידרוש ה' מהם מה שאין ביכולתם לעשות, אבל דבר זה צריך ביאור איזו הכרה נחוצה לידיעה זו.	6803
ונראה כי נחוץ לזה הכרת החסד של הבריאה עצמה, לא די במה שאדם מכיר את החסד הנמצא בכל חלקי הבריאה, חסד השמש המאיר חסד המזון המחיה וכדומה, ועל הכל חסד החיים, הכרת חסד זו עם כל רוחבה ועומקה אינה מספיקה לומר נעשה קודם לנשמע, לזה דרושה הכרה של הבריאה עצמה, שבורא העולם שהוא בלי גבול ברא בריאה מוגבלת, זהו דבר שאין הדעת תופסת אותו אם לא ראינו זאת בעינינו. יותר היינו יכולים להבין בריאה של עולם הבא עולם שכולו ארוך, לא אריכות של צירוף זמנים מוגבלים, אלא הרגע הראשון נצחי הוא, כולו ארוך כסופו כך תחילתו, כי אין לו סוף ולא גבול עולם שכולו טוב, עולם שאין לו גבול ראוי הוא לבורא בלתי מוגבל.	6804
אבל עולם הזה שכל נברא יש לו זמן ומקום, מוגבל בכל הפרטים, איזו שייכות יש לו לבורא בלתי מוגבל? אלא עולם חסד יבנה, חסד של הבריאה גדול הרבה מכל החסד הנראה לאחר הבריאה, כי החסד הנמצא בחלקי הבריאה מוגבל הוא, אפשר להקיף אותו ולדון על טובתו, אבל חסד הבריאה עצמה אי אפשר בשום אופן לעמוד עליו, כי צמצם כביכול את הבלי גבול שלו, לברוא בריאה מוגבלת בשביל טובת האדם.	6805
בזה אפשר לנו להבין מה שאמרו חז"ל, כיון שאמר השם יהי רקיע היה הרקיע נמתח והולך, אבל קשה לנו להבין מה שאמרו מיד אמר די, השם שהוא בלי גבול יאמר לעולמו שיהיה מוגבל, הכל בשביל בחירת האדם כדי שיהיה ביכולתו לבחור באיזו דרך שירצה, כי בלי גבול אין בחירה אין דבר המקיף אותה, בחירה זו שהיא לטוב הנצחי של האדם, כדי שלא יהנה מנהמא דכיסופא.	6806
כדי שיהיה האדם היוצר את חיי הנצח שלו, כדי שיהיו לאדם אותם החיים שיפה שעה אחת בהם מכל חיי העוה"ב, בשביל חסד זה צמצם כביכול את יכולתו וברא בריאה גדולה ורחבה של נבראים רבים ביבשה ובים, וכולם בעלי גבול המה, וגם האדם פאר היצורים מוגבל הוא בכל הפרטים, יכולתו, מושגיו, שכלו, שלמותו, הכל בגבול, זוהי הכרת חסד שאין כמוהו בהבריאה עצמה.	6807
גדולה מזה היא הכרת החסד של נתינת התורה, התורה הלא היא גילוי חכמתו ית', גדלות הבריאה וכל טובה וחכמתה כנקודה קטנה שבתורה היא, כמו שאמרו בהבראם בהא בראם, כל הבריאה כולה באות אחת שבתורה נבראה, ואיך אפשר לאדם שהוא בעל גבול להבין תורה שהיא בלי גבול? האם אין צדק במה שהמלאכים אמרו מה אנוש כי תזכרנו, שאין לו שייכות לקבל תורה שהיא רצונו ית' הבלתי מוגבל? הפלא הוא מה שאמרו תנה הודך על השמים, הלא גם המה נבראים מוגבלים לעומת הבורא ית'!	6808
אלא שהשי"ת בגודל טובו וחסדו, כיון שרצה לתת תורה לעם ישראל, צמצם כביכול את הבלי גבול של תורה ועשאה בעל גבול, כדי להתאימה ליכולת האדם ובחירתו, כי מעשה האדם מוגבלים המה, וכל כך הגביל השי"ת את התורה עד שאמרו דברה תורה כלשון בני אדם, חסד זה של המקום הכירו דור דעה בשעה שאמרו נעשה ונשמע.	6809
באמת אין הדעת מחייבת שיקבל אדם תורה מן השמים, כל מה שהשיגו יותר גדלות השם, כמה שהעמיקו לעמוד על הבלי גבול של המקום, שאינו גוף ולא ישיגוהו משיגי הגוף, כמו כן היה להם להרתע ולא לקבל את התורה, כי איך ילמדו אותה איך יבינו דבריה איך יקיימו מצוותיה! אם יודעים מה שכתוב בה היה אפשר לדון על יכולתם והתאמתם אליה, אבל כיון שלא שמעו דבריה, אך יודעים כי רצון השם הבלתי מוגבל מתגלה בה, איך אפשר להם לקבל אותה?	6810
אלא שעמדו על יסוד הצמצום הזה, הסתכלו בחסד השם הגדול של הבריאה שאמר לעולמו די לטובת האדם, התבוננו עוד יותר בחפץ זה של נתינת תורה לישראל, והכירו חסד השם שרצונו כביכול לצמצם תורתו כדי להטיב עם בריותיו, ובכן יכולים המה לקבל אותה ולומר נעשה טרם שישמעו ויראו את מהותה, על הכרה זו אמר הקב"ה מי גילה רז זה לבני שמלאכי השרת משתמשים בו! זוהי ההכרה של הדור דעה, הכרה זו הביאתם למדת הבטחון הגמור שתתאים התורה לאלה שיקבלוה.	6811
	6812
	6813
	6814
	6815
	6816
	6817
	6818
	6819
	6820
	6821
	6822
	6823
	6824
	6825
	6826
	6827
	6828
	6829
	6830
	6831
	6832
	6833
	6834
	6835
	6836
	6837
	6838
	6839
	6840
	6841
	6842
	6843
	6844
	6845
	6846
	6847
	6848
	6849
	6850

חסד זה של צמצום לטובת אחרים נהג בו אברהם אבינו תמיד, כי איך אפשר היה לאברהם לגייר גרים,	6851
לים החכמה כמוהו שכל שעה קלה ש"ס חדש לפניו, לעזוב את חכמתו הגדולה ולטפל עם ערביים	6852
המשתחווים לאבק רגליהם, לא רק מצד הענוה וסבלנות הרוח אלא גם מצד החכמה עצמה, איך ויתר על	6853
המעין הנובע שלו והתעסק ללמוד אלף בית עם האורחים שלו, הלא ברגע זה שלומד עמהם א"ב יכול הוא	6854
ללמוד ש"ס שלם!	6855
אלא שצמצם את תורתו, סתם את מעיינות החכמה כדי להטיב עם הבריות, כדי ללמדם כפי מה שאפשר	6856
להם לקבל, זהו חסד של אברהם כעין חסדו של בורא העולם, גדלות זו של חסד לצמצם את התורה	6857
בשביל טובת חבירו קבלנו מאברהם אבינו, וזהו מה שאמרו חז"ל שאברהם קבל שכר כולם, מפני	6858
שהדריכם בתשובה כמו שנאמר ואת הנפש אשר עשו בחרן (רש"י אבות פרק ה'), כי מה שגייר את הגרים	6859
זוהי מדת החסד היותר גדולה של אברהם. (תורת אברהם).	6860
	6861
מאמר תריד	6862
ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע (שמות כ"ד ז').	6863
איתא בשבת (פ"ח.), בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, יצתה בת קול ואמרה להן מי גילה לבני רז	6864
שמלאכי השרת משתמשין בו, דכתיב עושי דברו לשמוע בקול דברו, וברש"י מוכנין לעשות קודם	6865
שישמעו, סוד זה של קבלת התורה קשה להבין, כי לקבלת התורה נחוצים שני דברים רצון ויכולת, ולאחר	6866
יציאת מצרים הלא היו להם שני אלה יחד.	6867
שעבוד מצרים הלא היה עבדות שאין כמוה, הפקרת חיי ישראל שאין כמוה, כל הדברים שישנם בשבי	6868
כולם נתקיימו בהם, ולא רק שעבוד גשמי אלא גם שעבוד רוחני, כמו שכתוב ולא שמעו אל משה מקוצר	6869
רוח ומעבודה קשה, גם דברי נבואה לא שמעו גם דברי גאולה מפי נביאים לא שמעו, קושי השעבוד עשה	6870
אותם לחרשים, וכשיצאו משעבוד כפול זה לחירות עולם, האם חסר להם אז רצון לקבלת תורה מפי	6871
גואלם?	6872
ולא רק חירות נתן להם השי"ת, אלא כבוד וגדולה שלא היו לשום עם בעולם, כמו שכתוב והשם הולך	6873
לפניהם יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם, הקב"ה בכבודו ובעצמו תיקן את	6874
הדרכים לפניהם, הורה להם איפה שילכו וגם האיר להם בלילה, היש כבוד וגדולה יותר מזה? גם אדה"ר	6875
בגן עדן לא היה לו כבוד כזה, מלאכים צלו לו בשר וסננו לו יין אבל לא הקב"ה.	6876
אם דבריו של אונקלוס הגר אודות מצות מזוזה, השפיעו שיתגיירו השלוחים ששלח המלך, איך לא	6877
יתגיירו אלה שראו זאת בעיניהם? כי לא כתוב בתורה כלל ענין של שמירה אצל מזוזה, רק אונקלוס	6878
הסביר להם כן כדאיתא בגמרא (ע"ז י"א), כי נקטי ליה ואזלי חזא מזוזתא דמנחא אפתחא אותיב ידיה	6879
עלה, אמר להו מנהגו של עולם מלך בוי"ד יושב מבפנים ועבדיו משמרים אותו מבחוץ, ואילו הקב"ה	6880
עבדיו מבפנים והוא משמרן מבחוץ.	6881
לשלוחים הקודמים ביאר את הליכת ישראל במדבר ומיד נתגיירו, כש"כ יוצאי מצרים שראו זאת	6882
בעיניהם, וזכו בעצמם לעונג וכבוד שאין דוגמתם בעולם איך לא יתגיירו, וא"כ לא היה עיכוב מצד הרצון	6883
אז, וגם מצד היכולת לא יתכן שהיה עיכוב לקבלת התורה, אחר שראו את מהותם ועושרם הפנימי, אחר	6884
שראו כי במשך זמן קצר נהפכו מעובדי ע"ז למאמינים ואומרי שירה, ממ"ט שערי טומאה למדרגה גדולה	6885
בנבואה, מהפכה נפלאה זו גילתה להם את האוצר הגדול הטמון בלבם.	6886
את נחלת האבות שלא נפסקה גם בעת שחטאו, עד שהשיגו מדעתם את החיוב להדמות אליו ית', מצוה זו	6887
לולא שנכתבה בתורה אי אפשר לאדם לעמוד עליה, כי איך אפשר להבין שידמה נברא לבוראו, אפילו אם	6888
נאמר כי הביאור במצוה זו הוא כפי השגת האדם, כלומר כל אחד כפי מדרגת הבנתו בדרכיו של מקום כן	6889
הוא חייב ללכת בהם, גם על זה לא היה האדם עומד בלי מצות התורה, ויוצאי מצרים עמדו על חיוב	6890
שלמות זו מעצמם קודם שנצטוו עליה, וזאת בה בשעה שהגיעו להכרת השם יותר מנביאים.	6891
דרך השכל מחייב כי בשעה שאדם מכיר את גדלות השם ביותר הוא נכנע ושפל בעצמו, כמבואר ברמב"ם	6892
ה' יסודי התורה (פ"ב ה"ב), שזוהי הדרך להגיע ליראת הרוממות, והם הרהיבו בנפשם עוז לשלמות זו,	6893
באותה שעה הגדולה יחד עם זה אלי אמרו ואנוהו כלומר אני והוא, גדלות זו שהכירו במהותם גילתה להם	6894
את השראת השכינה בתחתונים, את המקדש הבנוי עד ימות המשיח שיקויים ותמלוך אתה ה' לבדך על כל	6895
מעשיך.	6896
במצב של גדלות כזה איזה עיכוב יכול להיות מצד אי יכולת, רגילים היינו לבאר את המעלה מה שהקדימו	6897
נעשה לנשמע, בזה שהיו מוכנים מצד המדות וכוחות הנפש לקבל את הכל, אבל באמת כבר הגיעו יוצאי	6898
מצרים למדרגה זו בעומדם על הים, כי מדרגת הנבואה היא למעלה ממעלת המדות, כי מדרגה של קדושה	6899

היא התפשטות הגשמיות שאין למעלה הימנה והיא רק מבוא לרוה"ק, ומרוה"ק לנבואה המרחק הוא רב,	6900
ובכן יפלא מהי הגדלות שקבלו אז בני ישראל את התורה? מהי המעלה שהסכימו להקדים נעשה לנשמע?	6901
אך יש מניעה לקבלת התורה מלבד רצון ויכולת והיא יראת חטא, שאדם מפחד לקבל על עצמו דבר גדול	6902
מפני הספק, אולי יעבור על הדבר גם אחר הרצון והיכולת, יראה זו שאדם מפחד שמא יתגבר יצרו עליו	6903
לעבור על הקבלה שלו, רב כוחה למנוע את האדם בתחילת הקבלה, וכל שכן בשעה שלא נצטוו עוד על	6904
הדבר, והקבלה היא מרצון עצמו ובבחינתו.	6905
אך גם יראה זו לא היתה צריכה להיות מניעה אצל יוצאי מצרים, בשעה שהכירו את גודל ארך אפים של	6906
הש"ת על חטאים גדולים ועצומים של מצרים, עד שאמרו מי כמכה באלים מי כמוכה באלמים, מדת ארך	6907
אפים גדול כזה היא כתריס בפני הפחד, מדה זו רב כוחה להרגיע את לב האדם לקבל עליו לעשות את	6908
אשר הוא רוצה אחר שהדבר ביכולתו, כי אפילו אם יעבור חלילה דרך התשובה פתוחה לקבל השבים	6909
אליו, ובכן איזו גדלות יש בקבלת התורה, איזה סוד כמוס בזה?	6910
התשובה על שאלה זו היא, כי יש הבדל בין קודם מתן תורה לאחר מתן תורה, לא רק קבלת התורה כולה	6911
אלא אפילו מצוה אחת אין באפשרות האדם לקבל על עצמו, כי איך אפשר לאדם שהוא יעשה רצון השם?	6912
אין לנברא שום ידיעה בבורא, אילו ידעתיו הייתיו, אין לו שום הבנה במהות חכמתו ודעתו ית', ואיך	6913
אפשר לו לקיים רצון השם בפועל, לא רק ענינים של חובת הלבבות, אלא גם ענינים של חובת המעשים	6914
איך יגש לעשותם? איך יעשה ציצית איך יעשה תפלין אם אינו מבין את רצונו ית', הלא יקלקל בכל דבר	6915
אשר יגע בו.	6916
אפשר לאדם לעלות למדרגות היותר רמות, אבל רק בשעה שהוא מבין את המעלות או ממציא אותם, אבל	6917
איך יעשה מה שהוא רצון השם, אפשר לאדם גם להשיג מדרגה של נבואה, הלא אנו רואים כי בני נח	6918
נתבעו גם קודם מתן תורה על שבע מצוות שלהם, והם קבלו אותן רק ע"י נבואה, זה מראה לנו את גדלות	6919
האדם במדה שלא שערנו אותה, אבל הוא עושה מה שהוא משיג, אבל להבין את רצון הבורא איך אפשר	6920
זה לנברא?	6921
ובכן קבלת מצוה אחת אפילו מצוה קלה, הוא דבר שלמעלה מהסוג האנושי, אי אפשר לנו להבין איך	6922
ישיגו גם מלאכי מרום את רצון השם, כי הלא גם המה נבראים הם, אך הלשון של נעשה ונשמע הוא לשון	6923
של מלאכים, כי היות שאין להם בחירה אין להם רצון המפסיק בין השכל שלהם לעשיית הדבר, אלא	6924
עושה מה ששכלו מחייב.	6925
והיות כי מהותם רק שכל, שליחותם רק מה שאפשר להם להבין, נאה לומר עליהם עושי דברו לשמוע	6926
בקול דברו, כי מהותם היא עשיה כפי השכל שלהם, ומיום שנבראו מוכנים המה למעשים כאלה עוד טרם	6927
ששמעו, לכן מתאים להם סגנון הלשון הזה, אבל גם הם לא יבינו את רצון השם כפי מה שהוא, ואיך	6928
אפשר לאדם להבין את רצון השם ית'?	6929
אם כי יודעים אנו שאין הקב"ה בא בטרונאי עם בריותיו, ומה שאין באפשרות האדם להשיג אינו נתבע על	6930
זה, אבל אין זה אלא מפני טענה של אונס, אונס רחמנא פטריה, אמנם אין השאלה כאן על טענה שיש	6931
עליהם כי עוד לא ניתנה התורה, ולא היו שום חיובים עליהם, שיהיה שייך אמתלא של אונס לפטור אותם	6932
מן החיובים, השאלה היא על מה שקבלו מרצונם ודעתם טרם שנצטוו, על זה אין מקום לטענת אונס, אם	6933
לא הבינו את רצון השם לא היה להם לקבל, ואם קבלו לעשות את רצון השם הרי זו הוכחה שהבינו זאת,	6934
וזהו דבר שאין הדעת סובלתו, איך אפשר לנברא להבין את רצון בוראו?	6935
	6936
אם היו מקבלים לעשות אחר ששמעו היה זה ג"כ פלא, כיון שהמה יודעים שרצון השם הוא, איך ירהיבו	6937
עוז לקבל על עצם לעשות? אך אפשר לומר כיון שרצון השם נכנס בגדר שמיעה, הרי הוא נצטמצם כפי	6938
שהאוזן יכולה לשמוע, ואפשר לקיים אותו באותה מדה ששמעו, אבל הקדמת נעשה לנשמע הרי היא	6939
קבלה לעשות דבר בלתי מוגבל, דבר שלא נצטמצם בחוש השמיעה של אדם, אלא רצון השם כפי מה	6940
שהוא, קבלה כזאת סוד הוא, על זה שייך לומר מי גילה רז זה לבני.	6941
סוד הדבר הוא מאמר חז"ל, קוב"ה ואורייתא וישראל חד הוא (זוהר אחר"מ) מאמר זה אינו מובן לנו	6942
כלל, אבל יוצאי מצרים כנראה שהבינו אותו טרם שניתנה להם ידיעה זו בסיני, אך מה שיש לנו ללמוד	6943
מזה הוא, כמה יש לאדם לשמוח בעשיית מצוה, אין ברכת המצוות כברכת הנהנין, ברכת הנהנין באה על	6944
הנאה פעוטה, הכרת טובה בעד מה שהש"ת המציא לאדם השפל את ההנאה הפעוטה הזאת, קטנות ההנאה	6945
היא גדלות של חסד השם, לא כן ברכת המצוות שאין בה קטנות כלל, גם המצוה היותר קטנה גדולה היא	6946
לאין שיעור מפני שיש בה רצון השם.	6947
הכרת הטובה היא עבור מה שהש"ת נתן לאדם ענין שאין דעת האדם תופסת אותו, גדלות יתרה מכפי	6948
אפשרותו, גדלות שאי אפשר להגיע אליה כי אם ע"י קדושה, כמו שאנו אומרים אשר קדשנו במצותיו, אם	6949

האדם היה מתבונן בזה לא היה אפשר להפריד אותו ממצוה שהוא עושה, כש"כ ממצות תלמוד תורה	6950
השקולה כנגד כל המצוות, גבורה יתרה היתה נחוצה להפסיק אותו גם לדברים הכרחיים, ורק ע"י הידיעה	6951
שגם זה מצוה. (תורת אברהם).	6952
	6953
מאמר תרטו	6954
ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע (שמות כ"ד ז').	6955
הורונו חכמינו שלימוד תורה עולה על הכל ושכרו מרובה מאד, וכדבריהם במשנה ותלמוד תורה כנגד	6956
כולם (פאה פ"א), וכשם שלימוד תורה חשוב מהכל כך ביטול תורה חמור מהכל, ובאים בעווננו העונשים	6957
הקשים ביותר, וכבר אמרו ויתר הקב"ה על ע"ז גילוי עריות ושפיכות דמים ולא ויתר על עוון ביטול תורה	6958
(ירושלמי חגיגה א'), ונראה שהדברים אמורים בלימוד התורה בלבד ואין זה קשור בקיום התורה, ת"ת	6959
לחוד ומעשה לחוד, שני ערכים אלה מושגים נפרדים הם.	6960
אמנם חז"ל אומרים ולא עם הארץ חסיד (אבות פ"ב), שמי שאינו חכם בתורה אינו יכול להיות חסיד	6961
במעשה, אבל להיפך יתכן שאף מי שהוא חכם גדול בתורה אינו מדקדק בקיומה למעשה, כך היא העובדה	6962
לגבי חכמות העולם, שישנם אנשי מדע שהשתלמו במקצועות מסוימים, ולמעשה אינם עוסקים בהם ואין	6963
זה פוגע כלל בידע שלהם.	6964
לא כן הדבר לגבי תורת ה', תורת ה' אחוזה ודבוקה בקיום מצוותיה, וכל ערכה הוא במעשה ואין להפריד	6965
ביניהם, ולא עוד אלא שיש להקדים המעשה ללימוד, כמו שהכריזו אבותינו בהר סיני נעשה ונשמע,	6966
התנאי קודם ללימוד התורה הוא המעשה, וזהו המושג תורה מלשון הוראה, שהיא מורה לנו ומלמדת	6967
אותנו מה לעשות, בה במדה שחסר במעשה חסר בתורה, כי בלי מעשה חסרה כל המשמעות שבתורה,	6968
ולפ"ז מה שאמרו חז"ל לא המדרש עיקר אלא המעשה, אין הפירוש שבלי המעשה אין המדרש עיקר, אלא	6969
בלי המעשה אין לו ערך כלל.	6970
והנה דואג ואחיתופל יוכיחו! כתוב על דואג נעצר לפני ה' אביר הרועים אשר לשאול (שמואל א' כ"א),	6971
כלומר עוצר עצמו לעסוק בתורה ואב בית דין (רש"י), וחז"ל דרשו עליו את הפסוק איה סופר איה שוקל,	6972
שהיה סופר כל אותיות שבתורה ושוקל כל קלים וחמורים שבתורה, וכן כתוב על אחיתופל שדוד קראו	6973
רבי אלופי ומיודעי, וכמו כן שאלו דואג ואחיתופל ארבע מאות שאלות במגדל הפורח באויר, ובכל זאת לא	6974
היה סלקא להו שמעתא אליבא דהילכתא (סנהדרין ק"ו:).	6975
הרי שאף שהיו גדולי עולם בתורה, אבל מאחר שנמצאו לקויים במעשה מסיבת פגם במדות כפי שמסופר	6976
בנביאים ובחז"ל, ואם כי זה כל שהוא כי אחרת לא היו נותנים להם לעמוד בראש העם, ובכל זאת גרם	6977
פגם זה בתורתם עד כדי כך שלא יכלו לכוון שמועה להלכה, ומתוך כל ארבע מאות השאלות במגדל	6978
הפורח באויר לא פתרו אף אחת מהם.	6979
לימוד התורה והמעשה חד הוא, ואם חסר במעשה פגום גם הלימוד וחסר בהבנת התורה, ואין בזה אלא מה	6980
שיש בזה, ולא רק התורה אלא כל חכמת ה' בבריאה לא נתגלתה אלא במעשה בראשית, ולכן דורשים	6981
חז"ל שלא נברא העולם אלא בשביל התורה שנקראת ראשית, כי מטרת התורה ללכת בדרכי ה' ובמדותיו,	6982
מה הוא רחום וחונן אף אתה היה רחום וחונן (שבת קל"ג:), ואין מכירים את רחמי ה' וחסד ה' אלא מתוך	6983
מעשי הבריאה, ואם חסר בהליכה בדרכיו חסר בהכרת חכמתו בבריאה, ואם חסר בהכרת חכמת הבריאה	6984
חסר בהליכה בדרכיו.	6985
אף קדושת האדם שנראית לנו כמעלה מופשטת גם היא תלויה במעשה, כתוב בתורה זאת החיה אשר	6986
תאכלו אך את זה לא תאכלו, והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני (ויקרא י"א), רואים אנו שכל	6987
הקדושה תלויה במעשה, שבזה שלא יאכלו מהבהמות הטמאות ושקצים ורמשים יתקדשו לפני ה', ולא עוד	6988
אלא שמדמים בזה להקב"ה שהוא קדוש.	6989
ואין הקדושה באה למי שפורש מהמאכלות האסורות, מטעם שנפשו קצה בהם בגלל אצילות ועדינות, כי	6990
עם כל הערך שבדבר אינו אלא בבחינת יורש נחלת אבותיו, והריהו דומה לבנו של נסיך היורש את תואר	6991
אביו, שאם כי הוא גם ממשיך בנימוסיו ובדרך אצילותו של אביו, אבל לא משיג אותם מזכויות עצמו אלא	6992
מכוח הירושה ויחוס אבות, ואין התורה מסתפקת בכך, אלא שחייבים אנו לעצב את עצמותנו על ידי	6993
מעשינו, להפוך את מציאותנו לחטיבה של קדושה על ידי קיום המצוות.	6994
וזה מה שאמרו חז"ל לא יאמר אדם אי אפשי לאכול בשר חזיר, אבל אפשי ומה אעשה ואבי שבשמים גזר	6995
על כך (ספרא כ'), אמנם באופן טבעי צריכה נפשו של אדם שמקורה מגנזי מרומים לקוץ בשקצים	6996
ורמשים ובכל המאכלות האסורות, ובפרט אדם שעולה במדרגתו הרוחנית ונפשו מתעדנת, אבל אין זו עוד	6997
ההתעלות והקדושה שה' דורש מן האדם, אלא חובה עליו להינזר ממאכלות אלה כדי לקיים גזירותיו ורק	6998
אז בא לידי קדושה.	6999

ולכן אף שאמר הקב"ה ליוצאי מצרים אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים, ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, שעל ידי קבלת התורה יהפכו לגוי קדוש, ובודאי יגיעו בזה למדרגה כזו שנפשם תקוץ במאכלות האסורות מפאת עדינות נפשם, בכל זאת עדיין לא ישיגו בזה מדרגת הקדושה, אלא לאחר שיפרשו ממאכלות האסורות לשם קיום גזירותיו של הקב"ה, כדברי הכתוב והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני, רק ע"י התקדשותכם למעשה, משום שאתם חייבים להידמות למדותיו של הקב"ה, מה הוא קדוש אף אתה קדוש רק אז תהיו קדושים.	7000
ומשום כך אנו מוצאים בקורח שאמר כי כל העדה כולם קדושים (במדבר ט"ז), ומשה רבינו לא חלק עליו בזה, ובכל זאת ירש גיהנום וירד חיים שאולה, כי לא מספיקה המדרגה של קדושה מכוח המדרגה הטבעית של כל ישראל בזה שקיבלו את התורה, (רש"י שם בשם תנחומא, כולם קדושים כי כולם שמעו דברים בהר סיני מפי הגבורה), אלא יש לקנותה על ידי קיום מצוות השי"ת, וזוהי תשובתם של ישראל לאחר מתן תורה, כל הדברים אשר דבר ה' נעשה, וכלל זה אנו למדים גם מברייתא דרבי פנחס בן יאיר שמתחילה מתורה, ורק לאחר מעשים רבים המביאים לידי מעלות אחר מעלות מגיעים לידי קדושה המדרגה האחרונה.	7001-7012
(אור הצפון).	7012
מאמר תרטז	7013-7014
ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע (שמות כ"ד ז').	7015
ההוא צדוקי דחזייה לרבא דקא מעיין בשמעתא, ויתבה אצבעתא ידיה תותי כרעיה וקץ מייץ בהו וקא מבען אצבעתיה דמא, א"ל עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו שאמרתם נעשה קודם לנשמע (שבת פ"ח), עד כדי כך בטלו ברבא כל חושי הגוף להנפש עד שלא היה לו כל רגש זולתה! ולבי אומר לי שמה שדימו מעלת רבא לזה שאמרו ישראל נעשה קודם לנשמע, אין זה השוואה בעלמא כי אמנם סוד הענין של נעשה קודם לנשמע, הנהו מסוד הגדול של ביטול הגוף בתכלית.	7016-7020
כמו שהנפש יכולה להתבטל בגוף, כן הגוף מציאות לו להיות בטל בתכלית להנפש! וזה מובן ופשוט שאם יש אפשרות לגוף להתבטל בנפש, כמו כן יש אפשרות לנפש להתבטל בגוף, אם כן מי יקח את מי על המרכבה? פשוט הדבר שאחרי שכל הגוף הנהו חפצא בת ד' אמות מצומצם בתכלית, אם כן לאן הגוף יכניס את הנפש, ומה המקום בו הנפש תוכל להתכלל?	7021-7024
ולאידך גיסא בצד הנפש הלא שם המקום די רחבת ידים מסוף העולם ועד סופו! אם כן הגוף צריך הוא להיות בטל בתכלית, עד שכל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך, וכל קרב וכליות יזמרו לשמך, להיות משתלשל והולך משתלשל וחודר אל פני המנורה כולו! וכל מעשיך יהיו לשם שמים ללא שיעור כל דהו! לדבקה בו עם הפנים קדימה ללא כל נטיה כל דהי עד דבקות בתכלית.	7025-7028
וסוד הדבר מבהיל כ"כ עד שאמרו חז"ל אדה"ר מין היה (סנהדרין ל"ח:), והרמח"ל ז"ל (דעת תבונות) מבאר, אבל אדה"ר נתפתה בתחילה אחר התאוה והתשוקה שלו, ואז חזר וחשב סברות רעות כדי להקל לעצמו, והרי זה כעין מה שארז"ל (סנהדרין ס"ג:), לא עבדו ישראל ע"ז אלא להתיר להם עריות בפרהסיא, וארז"ל אדה"ר מין היה ע"כ, נורא עד היכן הענין מגיע, הלא מדברים כאן אל תאוה של אדה"ר, תאוה שהיא קודש קדשים, שהרי נקראת היא עץ הדעת, ואעפ"כ היתה שמה איזוהי טענה של תאוה, ועל התאוה שכזאת אנחנו קוראים כבר מין היה שתי רשויות.	7029-7034
עד כדי כך הנהו הסוד שצריך להיות כולו ולדבקה בו, וכל מעשיך יהיו לשם שמים, אל מול פני המנורה, המחזור והזרם מוכרח להתנועע עד תכלית הפסגה, ואסור להיות שום יוצא דופן חלילה, אסור להיות שום מעכב כל דהו בתנועה, וכ"כ גדול סוד הענין עד שגם תאוה של אדה"ר הרי זה כבר סתימה, המחזור כבר איננו בורימתו המלאה, כבר הנהו במצב של שתי רשויות וזה כבר מינות!	7035-7038
רואים אנו מזה סוד מבהיל כי תאוה היא מינות, ועד היכן? עד שגם תאוה של אדה"ר הנהו כבר שתי רשויות מין היה, עד כדי כך הוא הסוד של ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, כל מין של לבבכם יהיה זעיר שיהיה, כל מין של עיניכם יהיה זעיר שיהיה אסור להמצא! שום הבטה חוצה אסור לצאת מן הגוף, צריך הוא לילך עם כל הצירקולציה שלו לצד הפנים, כי איזו שיהא עכבה בהצירקולציה זאת מיתה ר"ל!	7039-7043
אגב רואים אנו כאן הערה נפלאה, אונקלוס מתרגם תמיד מלת זנות בלשון טעות, על הנאמר אשה זונה וחללה הוא מתרגם אתא מטעיא, וכן לשעירים אשר הם זונים אחריהם מתרגם דאינן טען בתריהון, על ולא תתורו אחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם, הוא מתרגם די אתון טען בתריהון, לומדים מזה יסוד נפלא, כי השם הכולל מכל וכל הנה זה טעות! עבודה זרה טעות, עריות טעות, אנחנו מורגלים לקרוא זנות במובן אחר לגמרי, אבל שגיאה גדולה היא, לפי התרגום אנו רואים שבשם זנות כלול כל מיני עבירות, והחילוקים בבחינות הטעות אם מעט ואם הרבה, אבל זולת טעות אין כלל!	7044-7049

לאיש מתבונן הנה הדבר פליאה גדולה, כשיודעים האין סוף של החכמה, ראוי להיות כי תיכף לפסיעה	7050
הראשונה בתוך החכמה, להיות נבוכים בה ללא מצוא דרכה הנכונה, הלא ישנם בחכמה אלפים אופנים	7051
ודרכים, ובצדק היה לא לכוון כלל את נקודתה האמיתית, אבל רואים אנו להיפך לגמרי, כי תיכף עם	7052
הפסיעה הראשונה בחכמה, יש לחכמה סגולה נפלאה שמלבד עצמות החכמה שמיגי, עוד יש לחכמה סוד	7053
מיוחד שבה קולעים אל המטרה על חוט השערה!	7054
ובצד השני שטח כה מוגבל ומצומצם ביותר, עולם קטנטן ביותר ודוקא שם נבוכים בו למרבה, תיכף	7055
מלאים טעותים ללא מספר! הנה זה ודאי פליאה עצומה! וזה סוד הדבר סוד השכל סוד החכמה הוא, כי כל	7056
הבא בה תיכף נעשה אסור כמאמר הגרי"ס זצ"ל ואסור במושכלו, הסגולה של מושכל היא שחוק מעצמות	7057
השכל שהשיג אותו, מונח בו עוד סוד מיוחד, כי תיכף עם כל דבר מושכל מתהווה אדם אסור, קשור	7058
למושכלו ללא כל נסיגה ונטיה אף לא כחוט השערה.	7059
החכמה לעצמה מורה לאדם דרכו ומנחה אותו ישר אל דרכו ואמיתו! היפוך לגמרי מסוד המושכל הוא סוד	7060
הדמיון, חפשי בדמיונו! בדמיון שמה מונח סוד החפשיות, אדם העושה איזו עבירה הנה מלבד עצמה של	7061
העבירה, העבירה תוליקהו ותעשו לאדם שובב הולך חפשי לכל צד, לעשות ככל אשר יעלה בדמיונו ללא	7062
כל מעצור!	7063
מזה ילמוד אדם לדעת בכלל, כי ישנם סימנים להכיר בטהרה וטומאה, אסור זהו מסימני הקדושה, חפשי	7064
זהו מסימני הטומאה, כל איש ירגיש זה בעצמו, כי בעשותו עבירה ותאוה הנהו כבר חפשי, רואים מזה	7065
בהיר כי תאוה היא מינות, בעשותו התאוה תיכף עם זה נולד בו רגש של עוד מקום בו, כשתי רשויות	7066
לבחור לאיזה מהם לזה או לזה.	7067
הלא בחוש יכול להרגיש כי ההתרוצצות הלזו אשר בקרבו זוהי מינות, ושם הכולל מכל וכל הנה זה טעות,	7068
ומקום הטעותים הנה זה בסוד החפשיות, היכולת לעשות דבר והפכו ככה או אחרת, שמה הוא סוד	7069
הטעותים, אבל במדה אסור שמה אין כל המציאות של טעותים, שמה הכל שריר וקיים.	7070
וענין סוד הטעות צריכים להבין עד"ז, הנה כל דבר מושכל אין לאדם ללא נפש המשכלת, כי דבר חכמה	7071
מאין מוצאם? הלא זה ודאי מהנפש המשכלת, ודברים בטלים דברי טומאה מאין מוצאם? ודאי לא מנפש	7072
המשכלת, הנפש המשכלת הלא אין בגבולה דברים בטלים דברים של טומאה, א"כ מה המה? אחרי	7073
שמהנפש אינם ודאי?	7074
והנה רב שלא הביט מימיו חוץ מד' אמותיו, אין זה סתם מעשה בעלמא, אלא זה הוראה על עצם גופו של	7075
רב, כי היה מין גוף כזה של בת ד' אמות, כן בהבטתו וכן דיבוריו לא יצאו מחוץ ד' אמותיו, וכן כל אבריו	7076
כן היו מציאותם, מציאות של ד' אמות לבד, כל גופו של רב הצטמצם זה הגוף מתוך מדת ד' אמות יצאו	7077
יותר מהם א0ין!	7078
ותוך ד' אמות של רב אין להבין פשוט, כי הבטתו של רב בתוך הד' אמות, אינה אפילו משל ודמיון	7079
ללימוד התורה שלנו, כל עמקי מחשבותינו בדמיון להבטה הפשוטה של רב, צריכים להדגיש ולהגיד	7080
להבדיל אלף הבדלות, הבטתו הפשוטה של רב היתה רוח הקודש, רב כשראה מה שהוא בבריאה היתה	7081
זאת ראיית רוח הקודש, כל דבריו וגם שיחת חולין שלו היו רוח הקודש.	7082
חז"ל (חולין קי"א): למדו דרב ס"ל נ"ט בר נ"ט אסור, ממעשה שהיה אשר רב פלט מפיו איזה ביטוי על	7083
אשר חש טעמא דשייפא, ולכאורה מי יאמר כי רב כוון להורות בשיחתו זו איזה דין? אולי היה סתם ביטוי	7084
בעלמא? התשובה היא כי סתם דיבורים בעלמא לא נמצאו בגבולו! עצם דיבורו של רב היה דיבור של נ"ט	7085
בר נ"ט, כי אצל רב היה גופו נפש ומפי נפש לא נמצאים דברי הבאי.	7086
ואם אצל רב היה ככה, א"כ ניזול ונתאר עצמנו מה היה אצל אדה"ר? מה היו תנועותיו ופעולותיו של	7087
אדה"ר? הלא מבינים ודאי כי הבטה פשוטה של אדה"ר היתה ממש נבואה! בבחינה שמצינו אצל ירמיהו	7088
הנביא מקל שקד אני רואה, אשר גם זאת היתה ראייה ממשית, אבל סוכ"ס הלא זאת היתה ראייה נבואית,	7089
ואצל אדה"ר היתה כזאת בכל דבר ודבר, כל פעולותיו בכל אבריו נבואיות היו! ומה אפוא היה חטא של	7090
אדה"ר? מה היה טעות של אדה"ר? הלא גם זו הטעות היתה אצלו מצב של נבואה, אלא שהיתה נבואה	7091
אבל לא בשלמותה האמיתית.	7092
מבהיל הדבר שגם בטעות שכזה וכבר מין היה שתי רשויות! וסוכ"ס שם הכולל של כל אלה זה טעות! כי	7093
טעות נקרא זה אשר נטה ויצא מנפש המשכלת, (עיין תרגום יונתן בן עוזיאל על מלת ולא תתורו, וספורנו	7094
על מלת זונים) זאת היא תירגום מלת טעות, ובהסטה כל דהי מדרכה של הנפש הנה זה כבר אבדון הנפש,	7095
וכבר אין ההבטה הבטה של אדה"ר.	7096
כאן ישנן כבר דרגות הבטה יותר כהה והטעאה יותר רבה, עד שטעותים אלה יורדים והולכים	7097
ומתהוים כבר מצב של הגשמה, ובהגשמה גופא ג"כ ישנם דרגות דרגות עד אין סוף עד מצב ההגשמה	7098
אצלנו! הרי הדבר מבהיל באמת, איפה נמצא בעל חשבון שכזה לחשוב מן אדה"ר עד אנו, אלפים ורבות	7099

דרגות בינינו, ואם בדרגת הטעות של אדה"ר דרגת נבואיית כנזכר, וכבר אמרו ע"ז מין היה, שתי רשויות!	7100
מעשה מה נקרא על מצבנו אנו ה' ירחם! (דעת תורה).	7101
	7102
מאמר תריז	7103
ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע (שמות כ"ד ז).	7104
אמרו חז"ל משל למלך שאמר לעבדו שמור לי ב' כוסות הללו והיו כלי זכוכית חשוב מאד, עד שהוא נכנס	7105
לפלטין היה עגל אחד שרוי על פתח הפלטין, נגח העגל להעבד ונשבר אחד מהם, והיה העבד עומד ומרתת	7106
לפני המלך, א"ל למה מרתת א"ל שנגחני עגל ושבר אחד משני הכוסות, א"ל המלך א"כ דע והזהר בשני,	7107
כך אמר הקב"ה שני כוסות מזגתם בסיני נעשה ונשמע, שברתם נעשה עשיתם לפני עגל הזהרו בנשמע,	7108
הוי שמעו דבר ה' בית יעקב (שמו"ר כ"ז ט).	7109
ויש לשאול איך יתכן שנשבר הנעשה והנשמע יהיה קיים ולא יפגע, והרי גרסינן (קידושין כ"ב ב'), רבן	7110
יוחנן בן זכאי היה דורש את המקרא כמין חומר, מה נשתנה אוזן מכל אברים שבגוף, אמר הקב"ה אוזן	7111
ששמעה קולי על הר סיני בשעה שאמרת כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם ולא עבדים לעבדים והלך זה	7112
וקנה אדון לעצמו ירצע עכ"ל.	7113
ובמכילתא אמרו, ומה ראתה אוזן שתרצע מכל אברים, היה רבי יוחנן אומרה כמין חומר, אוזן ששמעה לא	7114
תגנוב והלך וגנב היא תרצע מכל אבריו עכ"ל, וזה שבבבלי אין העבד נתבע על הגניבה אלא על המכירה,	7115
ובמכילתא הוא נתבע על הגניבה ולא על המכירה, הבבלי מיירי במוכר עצמו ולא היה גנב, ולפיכך לא	7116
היתה אלא מכירה בלבד.	7117
נמצינו למדים שבין המוכר עצמו ובין מי שמכרוהו בי"ד נתבעים על שמיעת האוזן, ומי הוא המוכר עצמו,	7118
תניא רבי יוסי ב"ר חנינא אומר, בא וראה כמה קשה אבקה של שביעית, אדם נושא ונותן בפירות שביעית	7119
לסוף מוכר את מטלטליו, לא באת לידו עד שמוכר את ביתו, לא באת לידו עד שמוכר את בתו, לא באת	7120
לידו עד שלוה ברבית.	7121
לא באת לידו עד שמוכר את עצמו, שנאמר וכי ימוך אחיך ונמכר לך, לא לך אלא לגר, ולא לגר צדק אלא	7122
לגר תושב, משפחת גר זה עובד כוכבים, כשהוא אומר לעקר זה הנמכר לעבודת כוכבים עצמה, תנא דבי	7123
ר' ישמעאל הואיל והלך זה ונעשה כומר לעבודת כוכבים אימא לידחי אבן אחר הנופל, ת"ל אחרי נמכר	7124
גאולה תהיה לו עכ"ל (קדושין כ' א').	7125
הרי שהמוכר עצמו הוא אדם כזה שכבר אבד הרגשתו כל כך, שלא אך שאינו מרגיש את כל הבא עליו,	7126
אלא שלא באת לידו להתעורר כלל, והוא הולך ויורד מירידה לירידה עד שמוכר את עצמו לעבודת	7127
כוכבים עצמה, ואעפ"כ אם האדון שלו הוא ישראל, והוא אומר אהבתי את אדוני, ירצע באזנו על זה	7128
ששמעה אזנו על הר סיני כי עבדים הם.	7129
וכן מי שמכרוהו בית דין שבא למדרגת עניות כזו שגנב למלא נפשו כי ירעב, ולא היה לו במה לשלם	7130
גניבתו ומכרוהו בי"ד, גם הוא אם אומר אחרי שכבר עבד את אדונו שש שנים אהבתי, ירצע על ששמעה	7131
אזנו על הר סיני לא תגנוב והוא הולך וגנב, שאף שנמכר בעל כרחו ע"י בית דין הוא נתבע מפני שגרם	7132
לזה ע"י גניבתו.	7133
הרי שגם פחותים כאלו שירדו עד למדרגה התחתונה, אינם מופקעים מסגולת ישראל היותר עליונה שגילה	7134
הקב"ה לישראל בהר סיני כי לי בני ישראל עבדים, ואם אוזנם חרשה משמוע שמיעה זו ירצעו על זה, ואם	7135
באלה כך בדור מקבלי התורה על אחת כמה וכמה, ואיך אפשר שע"י עשיית העגל שעליו נאמר סרו מהר	7136
לא יפגם הנשמע, ואליהם אומרים שברתם נעשה הזהרו בנשמע, שרק הנעשה נשבר בעשיית העגל אבל	7137
הנשמע בשלמותו הא כיצד.	7138
ולמדים אנו מזה, שאין כל המעשים שוים, וכבר אמרו בגמ' (ע"ז ד' ב') על מעשה העגל, אמר רבי יהושע	7139
בן לוי לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה, והיינו דא"ר יוחנן משום ר"ש בן	7140
יוחאי, לא היו ישראל ראויין לאותו מעשה, אלא למה עשו לומר לך שאם חטאו ציבור אומרים להם לכו	7141
אצל ציבור, וכבר כתב הרמב"ן ז"ל בפ' (כי תשא ל"ב א') וז"ל, הכתוב הזה הוא מפתח לדעת ענין העגל	7142
ומחשבת עושיו.	7143
כי בידוע שלא היו ישראל סבורים שמשה הוא האלהים, ושהוא בכוחו עשה להם האותות והמופתים, ומה	7144
טעם שיאמרו כיון שהלך משה ממנו נעשה אלהים, ועוד הלא בפירוש אמרו אלהים אשר ילכו לפנינו, לא	7145
שיהיו נותנים להם חיים בעוה"ז או בעוה"ב, אבל היו מבקשין משה אחר, אמרו משה שהורה לנו הדרך	7146
ממצרים ועד הנה, שהיו המסעים ע"פ ה' ביד משה והנה אבד ממנו, נעשה לנו משה אחר שיורה הדרך	7147
לפנינו ע"פ ה' בידו.	7148

ולהלן בקרא ויאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלוך, גם זה הכתוב יורה אותך כי אין טפס בעולם	7149
שיחשוב, כי זההב הזה אשר היה באזניהם הוא אשר הוציאם ממצרים, אבל אמרו כי בכח הצורה הזאת	7150
העלם משה, והנה לא תמצא שיאמר בעגל בשום מקום אשר הוציאנו ממצרים, כי הם מודים במי שאמר	7151
אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, כי שמו הגדול הוא המוציא אותם משם, אבל יאמרו	7152
במקומות רבים אשר העלוך, כי יקחו זה במקום היד הגדולה המחרבת ים, השמה מעמקי ים דרך לעבור	7153
גאולים עכ"ל.	7154
למדים אנו מדבריו העמוקים, כי מעשה העגל לא היתה עבירה כלל כפי המובן הפשוט, ולפיכך כל האומר	7155
ישראל חטא חטא פשוט אינו אלא טועה, כיון שעיקרה של עבירה זו היה רק טעות עמוקה מאד בעניני	7156
המרכבה, מקום שאין שכלו של אדם שאינו עומד במדרגתם יכול להגיע שם, ולכן כל החושב בענין עמוק	7157
זה לבוא עד תכליתו, לא יהיה אלא כטועה אם ידמה לו שהגיע לכך, ולפיכך לא נשבר הנשמע ע"י מעשה	7158
עבירה זו.	7159
כי לפי דעתם לא עברו עבירה כלל אלא קיימו מצות ה' ושמעו בקולו, והנשמע אצלם היה חזק כ"כ שא"א	7160
להפגע, אך כיון שבאמת לא היתה זו אלא טעות ולא זו הדרך שנצטוו בה, והכל היה בכלל האזהרה של לא	7161
יהיה לך אלהים אחרים על פני, יש כאן שבירה בנעשה, כי הנעשה נפגם ע"י מעשה העגל פגימה חמורה	7162
מאד עד כדי ביטוי של שבירה, וזהו אמרם ז"ל שברתם נעשה הזהירו בנשמע.	7163
משא"כ זה שמכר עצמו או שמכרוהו ב"ד, אף שנדמה לנו שכבר איבד הרגשותו ואינו בר תביעה על מעלה	7164
עליונה כזו של עבדי הם ולא עבדים לעבדים, אין הדבר כן כי התורה אינה מוציאה מן הכלל שום אדם	7165
מישראל, אף הפחות והשפל ביותר, שכיון שעמדו רגליו על הר סיני, אין בכוחו לפרוק מעליו מה ששמעה	7166
אזנו על הר סיני.	7167
והוא נתבע תביעה חמורה אוזן ששמעה על הר סיני עבדי הם ולא עבדים לעבדים, ע"י שמכר את עצמו או	7168
שקנה אדון לעצמו ע"י שעבר על לא תגנוב וגרם לעצמו שימכרוהו ב"ד בגניבתו תרצע, כדי להשיבה	7169
לשמיעה ששמע על הר סיני, וזו תשיב אותו אל המעשה, ויחזור שוב אל הנעשה ונשמע שזכה לה בתוך	7170
כלל ישראל במעמד הר סיני.	7171
אולם כל זה היה בדור מקבלי התורה, שאף כשחטאו לא נפגם הנשמע אלא הנעשה, אבל בדורות	7172
שלאחריהם נהפכו הדברים, שהנשמע נפגם ואפשר שהנעשה לא יפגם כלל, כי יש שני מיני פגימות	7173
בנשמע, יש שנפגמה המשמעות של הנשמע שחזלה מלהיות קבלה, שזוהי המהות האמיתית של הנשמע	7174
שכל שמיעה תהיה קבלה, כקריאת שמע שענינה שהוא מקבל עליו מלכות שמים, ואז כשחזל הנשמע	7175
להיות קבלה, יש בזה שבירה בין בנשמע ובין בנעשה, כי הרי הוא כפורק עול שמים מעליו והוא חוטא	7176
בנשמע ובנעשה יחד.	7177
אבל יש מין פגימה אחרת בנשמע, שהשמיעה אינה כנתינתה מסיני, כי הוא מפרש לעצמו דבר ה' של	7178
הנביא, או דברי תורה שבכתב או שבע"פ על דרך אחרת, ומתוך טעותו הוא משתבש גם בקיום המצוה,	7179
והוא מקיימה לא כאשר צוה ה' אלא כפי שעלה על דעתו בתוספת או בגרעון, ובאופן זה השבירה היא	7180
בנשמע אבל הנעשה הוא בשלימותו, כי לפי דעתו המוטעת אין כאן חטא כלל, והוא קיים מצות ה', אך	7181
באמת לא עשה כאשר צוה ה' אלא כפי שעלה על רוחו.	7182
ועל דרך זה היו רוב החטאים של גדולי עולם, כמו נדב ואביהוא שאול המלך וכיוצא בהם, כי הגדולים	7183
אינם עוברים עבירות אלא הם מקיימי מצוות, ורק אח"כ מתגלה להם שלא קיימו מצוות ה', אלא שהיה	7184
בזה כהטיה מדבר ה' או מדברי התורה, מפני שלא קלעו אל האמת בהנשמע, וע"פ זה מתבארת הסוגיא	7185
בשבת נ"ו שאמרו שם, כל האומר חטא אינו אלא טועה, כי כל חטא שחטאו גדולי הדורות היה כרוך	7186
בטעות, והטעות היתה כ"כ עמוקה שא"א לעמוד עליה אלא רק הקב"ה לבדו, ולכן כל המדמה בנפשו	7187
שעמד על שורש החטא אינו אלא טועה.	7188
אולם עדיין יש לשאול על מאמרם ז"ל, שאחרי חטא העגל נשבר רק הנעשה, והרי מקרא מלא הוא שאין	7189
הדבר כן, שהרי נאמר שם לך רד כי שיחת עמך סרו מהר, ויאמר ה' אל משה ראיתי את העם הזה והנה	7190
עם קשה עורף הוא, ופירש"י ז"ל מחזירין קשי ערפם לנגד מוכיחיהם וממאנים לשמוע, הרי מפורש	7191
שהיתה התביעה עליהם שהם ממאנים לשמוע.	7192
אולם נראה כי התביעה שנתבעו על קשיות עורף שהם ממאנים לשמוע, לא באה על עיקר מעשה העגל, כי	7193
כך קיבלו חז"ל שמעשה העגל לא היה הגורם מפני שקלקלו בנשמע, כי הנשמע לא נפגם ולא זה גרם להם	7194
לחטוא, ותביעה זו של קשיות העורף שראה המקום בהם אחרי חטא העגל, היינו שהיה להם לעמוד אחר	7195
המעשה על כך שנכשלו במכשול חמור, שהרי ראו שהיו כאלה שנשתבשו מאד, ולא ראו בעגל רק מורה	7196
דרך בלבד, אלא שעשאוהו גם לאילל והשתחוו לו, וגם היו כאלה שקמו לצחק ובאו לידי קול ענות, ומכל	7197
זה היה להם לעמוד על טעותם ולשוב ממנה.	7198

גם בחטאו של שאול דקדק אחד מהראשונים ז"ל, שעיקר העונש היה על ששהה מלהודות על חטאו,	7199
והחזיק בדעתו כי קיים את דבר ה', והוא כחטא קשיות העורף האמור בעגל, ומצאתי סמוכין לדבריו ז"ל	7200
בתדבא"ר (פ' ל"א) וז"ל, וכן שאול המלך גסות הרוח היתה בו לפיכך נהרג ונעקרה ממנו המלכות ע"כ,	7201
הרי שהעונש לא היה על המעשה בלבד אלא על גסות הרוח, שהחזיק בדעתו נגד שמואל, הרי שעיקר	7202
העונש היה על סירובו לשוב.	7203
ובזה מתבאר מה שהעבד אינו נרצע סמוך למכירתו אלא רק אחרי שש שנים אם הוא אומר אהבתי את	7204
אדוני, כי גם אצלו עיקר החומר הוא על ששהה מלשוב על חטא המכירה, ולפיכך עד שלא עברו שש שנים	7205
אין לעונשו כיון שאין לו אפשרות לצאת, אבל משעברו שש שנים ויש לו יציאה בשש, והוא שב על קיאו	7206
ואומר אהבתי ירצע.	7207
ועלינו ללמוד מזה לשום אל לבנו בכל דרכינו ומעשינו שאנו עושים שלא כראוי, שיש לירא ולפחד	7208
מהסירוב וההפצרה מלשוב, כי גם בחטא העגל החמור ביותר שעליו נאמר וביום פקדי ופקדתי, שכדי	7209
להציל את ישראל מכליון חלילה נתחלק עונשו לכל הדורות, ואין לך פורענות ופורענות שאין בה אחד	7210
מכ"ד מהכרע ליטרא של עגל הראשון (סנהדרין ק"ב), היה עיקר החומר מה ששהו לשוב והוא הנקרא	7211
קשיות עורף.	7212
וכן בשאול שאבד מלכותו עיקר החומר היה השהיה מלשוב, וזה נקרא בפי חז"ל גסות רוח, והרי באמת	7213
מדה מהלכת בכל היא, בין כדור הנבחר דור דעה, ובין באדם שהיה בחיר ה' שאול המלך, ובין באדם	7214
השפל והפחות ביותר, שכולם נתבעים ונענשים אך על השהיה מלשוב, שכמו שהתשובה היא חסד עולם	7215
ותרופה לכל נגע ומחלה, כן סכנתה מרובה אם מתעצלים בה, כי השהיה מלשוב דינה כאון ותרפים,	7216
המקום ברחמיו יעזרנו עליה וישיבנו בתשובה שלמה לפניו. (דליות יחזקאל).	7217
	7218
מאמר תריח	7219
ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע (שמות כ"ד ז').	7220
יסוד גדול הוא ענין של התחלה, כל דבר מוכרח שיהיה לו התחלה, סוד ההתחלה הוא כי בה נשלם כל	7221
הדבר, עיקר ענינו של קרבן תחילת זביחתו, העיקר הוא כי בהתחלה בשחיטת הקרבן לא תהא כל	7222
מחשבת פסול, ואם התחלתו היתה כדין וכראוי, יתכן שאם אפילו בעת הגמר אכל הקרבן חוץ לזמנו או	7223
למקומו, אם אמנם לא כדין עשה, עם כל זה עיקר הקרבן לא נפסל בזה, ולהיפך אם התחלתו לא היתה	7224
כראוי, לא תועיל כלום כל עבודתו בקודש הקרבן ישאל פסול!	7225
רבינו יונה ז"ל על המשנה (אבות ג'), כל שמעשיו מרובין מחכמתו חכמתו מתקיימת כתב, אבל יש לשאול	7226
איך אפשר להיות מעשיו מרובין מחכמתו, אלא שזו המשנה דברה עצה טובה נאה ומקובלת למי שאינו	7227
יודע שלא יאבד נפשו, ושיקבל על עצמו כל הדברים אשר יגידו לו החכמים ולא יסור מהם ימין ושמאל,	7228
ע"פ התורה אשר יורו אותו ועל המשפט אשר יאמרו לו יעשה.	7229
ומיד שקבלה זו יקבל על עצמו בלב שלם ובנפש חפצה, מעלה שכר כאילו קבל עליו כל המצות, ועל דרך	7230
זה אמרו כל שמעשיו מרובין מחכמתו, כי יש לו שכר עליהם כאילו עשאו מפי הקבלה, וכן מפורש באבות	7231
דר' נתן, דתנן התם כל שמעשיו מרובין מחכמתו שנאמר נעשה ונשמע, שקבלו עליהם תחלה לעשות כל	7232
אשר יצוה עליהם וישמעו, ומיד קבלו שכר כאלו עשאו ע"כ.	7233
נתעוררנו להשתומם מדברי רבינו יונה ז"ל לראות מהם יסוד מבהיל, כי גם תורה הקדושה זקוקה להתחלה	7234
היינו ענין הקבלה, וכי הקבלה שהקדימו לתורה היא העיקר, עם הקבלה נחשב כאלו כבר עשאו, כל	7235
המעמד הגדול כל מעמד הר סיני כולו, הננו מגדירים אותו באמירתם נעשה קודם לנשמע, ומהו הגדרת	7236
ענין נעשה קודם לנשמע, וגם איך אפשר להיות נעשה טרם ששמעו? אלא הוא סוד ענין הקבלה, אצל	7237
הכלל ישראל היתה קבלה החלטית וחזקה כי יעשו כל אשר יצוה עליהם, ובזה כבר הכל מסתיים, כי	7238
בהקבלה כל התורה בשלמותה נגמרה ודאי, הקבלה היא ההתחלה של התורה, ובהתחלה ספון וגנוז כל	7239
התורה כולה עד גמירא כאילו עשאו!	7240
נוראים הדברים שכל מעמד נתינת התורה לישראל וקיומה נמדדת במדת חזוק קבלתם אותה, ולו לא	7241
הקדימו נעשה קודם לנשמע, לו אמרו נשמע ונעשה, קבלה כזאת לא היה נחשב לקבלה, בקבלה כזאת לא	7242
היתה מתקיימת התורה, התורה זקוקה לקבלה שלימה, וכשעומדים ומביטים היטב בדברי חז"ל, רואים איך	7243
שחז"ל הק' שקלו כל ענין קבלת התורה לישראל, רק על מדת תוקף הקבלה שקבלו על עצמם הכלל	7244
ישראל.	7245
כן מצינו בדבריהם ז"ל בשבת (דף פ"ח.), ויתיצבו בתחתית ההר מלמד שכפה הקב"ה עליהם הר כגיגית,	7246
ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב, כל המכוון היה כדי שתעשה הקבלה בכל שלמותה ותוקפה,	7247
נוסף על קבלתם מכבר נעשה ונשמע (עי"ש במהרש"א), וטרם באה הקבלה בכל שלמותה, עדיין מצאו	7248

נקודה רעועה וטענה בקבלתם, מכאן מודעה רבה לאורייתא, עדיין ראו איזה בחינה של אונס בקבלתם, ואמר רבא אעפ"כ הדור קבלוה בימי אחשורוש, אז באה הקבלה של נעשה ונשמע בכל האהבה החפץ והרצון!	7249 7250 7251
אמנם מאמרם ז"ל זה קשה להבין, האם נאמר שדורו של אחשורוש היו יותר גדולים מן דור המדבר? הרי זה לא שייך כלל אף להעלות על הדעת, הלא מאמרם ז"ל ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי, לא נאמר כי אם על דור המדבר ולא על דורו של מרדכי, בעצם התורה ודאי דור המדבר היו יותר גדולים מכל דור שלאחריהם, ודאי היו יותר גדולים מדורו של מרדכי, אלא הוא הענין אשר גילו לנו הז"ל בזה, כי כל ענין התורה וקיומה לא נמדד כלל עם לומדות.	7252 7253 7254 7255 7256
כל הענין נמדד אך ורק עם גדלות הקבלה, ובקבלה הורו לנו הז"ל כי בדורו של מרדכי היתה יותר חזקה, יתכן כי איש טרם הספיק ללמוד תורה, והוא יעמוד במעלה יתירה מאשר תלמיד חכם גדול, אם הקבלה אצלו יותר גדולה ויותר חזקה, עליו נאמר וילכו ויעשו מעלה עליהם הכתוב כאילו עשאו! יתרון דורו של מרדכי לגבי דור המדבר עלינו להבין, בהבחינה של אלו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה, הנה אמרו ע"ז דיינו!	7257 7258 7259 7260 7261
קיצור הדברים ויסודיים הם, כי התורה הקדושה זקוקה להקדים לה קבלה והקבלה היא העיקר, בלעדי הקבלה לא תתחיל כלום, ולא זאת אלא כי הקבלה בתוכה כבר אצורה כל התורה, והנה הדברים ודאי חידוש הם, אבל כשמסתכלים היטב רואים כלל זה בכל צעד וצעד במהלך כל מעשינו וכל פעולותינו, כי לא נפעל כלום טרם ישנו בראשונה הדבר המהווה לזאת הפעולה, זה המהווה אשר כבר מוכן בו כל גמרו של הדבר, וכמו שבכתיבה לא יתכן כלום להכתב בלי דיו, והרוצה לכתוב דבר מה עליו ודאי למלא מקודם את העט בדיו.	7262 7263 7264 7265 7266 7267
הרואה אותיות נכתבים יודע ודאי כי העט מלא דיו! וזה דבר פשוט ומושכל ראשון, ככה הוא סוד הדבר שבלי קבלה לא יצא שום מעשה, קבלה קודם מעשה נקרא כי נתמלא כאן רוח ואהבה חפץ ורצון, אשר זה יכריח מבצע כל הענין, כמו שבלי בנזין הרכבת לא תרוץ בשום אופן, כן הרוח הוא בנזין להגשמת כל דבר, כמה שהאדם לוקח וממלא עצמו עם בנזין, ממלא עצמו עם רוח, עד כמה שהאדם מלא באהבה חפץ ורצון להדבר, עד כדי כך כח לו לרוץ כח לו לבוא לידי מעשה.	7268 7269 7270 7271 7272
סוד האבות הקדושים שרצו לפניו כסוסים בבצעי המים (סנהדרין צ"ו.), רצו עם מסירות נפש הכי מרובה יען היו מלאים בנזין, מלאים באנרגיה ומרץ במדה הכי מרובה, ועל כן יצאו כל מעשיהם בכל מסירות נפשם, מסירות נפשם של האבות הקדושים עדות על מדתם המרובה בהתמלאות של רוח אהבה חפץ ורצון שבקרבם, במים שקטים באויר נח ישנם הרבה רצים לרבות אומה"ע, כי לרוץ באוירים נוחיים על זה גם להם יש די מספיק בנזין, הנה זה מדת הרוח שמצד הצלם אלקים, אבל במים קשים במזגי אוירים סוערים, כבר חסרה להם מדת הרוח האהבה חפץ ורצון ובלעדם ודאי אין כל!	7273 7274 7275 7276 7277 7278
סוד קבלת התורה הוא אמרם נעשה קודם לנשמע הוא ענין הקבלה, במעמד הר סיני התמלאו כל ישראל בכל מדת הרוח עד אחרית הימים, כנאמר רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיך לא ימוש מפיו זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם, והרמב"ם ז"ל כתב (באגרת תימן), שמי שאינו מאמין באלקי ישראל בידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני, כי זהו סוד של מעמד הר סיני, שמה התמלאו ישראל עם רוח אהבה חפץ ורצון, אוצר מלא מספיק עד סוף כל הדורות, אשר כל הכוחות סוערות שבעולם לא יזיזו אותו ממקומו, במזגי אוירים הכי סוערים המנוע ירוץ במהירות הכי גדולה, ואם פעם יתעכב בידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני!	7279 7280 7281 7282 7283 7284 7285
כל התורה תלויה דוקא בקבלה, חג השבועות אשר שמו נקרא על ענין ההכנה של שבעה שבועות תספר לך, כל סוד הדברים תלוי בהכנה תלוי בקבלה, הרוצה להיות לו שייכות לתורה, עליו לידע כלל זה כי הכל תלוי בקבלה, הכל תלוי במדת הרוח שהכין בראשונה, עד כמה שאדם יכניס בעצמו אהבה חפץ ורצון, אשר כל הרוחות שבעולם לא יזיזו אותו ממקומו, עד כדי כך הוא משתייך לתורה, עד כדי כך הוא קונה תורה.	7286 7287 7288 7289 7290
הגר"ח ז"ל כותב בספרו נפש החיים (שער ד' ז'), ראוי להאדם להכין עצמו כל עת קודם שיתחיל ללמוד, להתחשב מעט עם קונו ית' בטהרת הלב ביראת ה', וגם יקבל על עצמו לעשות ולקיים ככל הכתוב בתורה, וכן באמצע הלימוד טרם יכבה מלבו ויראתו ית' ששקיבל עליו קודם התחלת הלימוד, להתבונן מחדש כדי שיתקיים תלמודו בידו.	7291 7292 7293 7294
ללא הכנה קדומה אין התחלה לכלום, א"כ ודאי על האדם החוב להשתדל תמיד בעסק הכנות וקבלות, כן בתחילת הזמן, בתחילת כל יום, בתחילת כל סדר, תיכף יתבונן מעט ולעשות קבלה, קבלה על ראשיתו ועד סופו, לספוג עצמו רוח לכל הזמן שמתכונן לעשות, כי רק אז יצליח ויתקיים, כי נעשה קודם לנשמע היא עיקר כל קבלת התורה, בקבלה שם כל התורה כולה וילכו ויעשו! (דעת תורה).	7295 7296 7297 7298

	7299
מאמר תריט	7300
ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר (שמות כ"ד י').	7301
פרש"י היא היתה לפניו (דמות לבניה) בשעת השעבוד, לזכור צרתן של ישראל שהיו משועבדים במעשה	7302
לבנים, איתא במדרש קרבם בתימו לעולם קראו בשמותם עלי אדמות (תהלים מ"ט), מה סבורין הרשעים	7303
שקרבים בתימו לעולם? קראו בשמותם עלי אדמות, טבריה על שם טיבריאס (ב"ר כ"ג), האם חושבים	7304
הרשעים שתתקיים בתיהם לעולם, ולכן קוראים את שמם על אדמתם כאילו יחיו לנצח?	7305
דרכם של רשעים להיות מושפעים ממראה עיניהם, וחושבים שמה שיקימו כמו ידיהם יהיה לו קיום נצחי,	7306
סבורים הם שאם אך יבנו להם ארמונות מחומר ולבנים, ישארו בתוכם לעולם ועד ולא תשלוט האבדון	7307
בהם ובמעשה ידיהם, קשה להם להשלים עם העובדא שאין שום קיום למעשיהם, כמ"ש חז"ל על הפסוק	7308
האזינו כל יושבי חלד, למה נמשלו כל באי העולם לחולדה, מה חולדה הזאת גוררת ומנחת ואינה יודעת	7309
למי היא מנחת, כך הן כל באי העולם גוררים ומניחים ואינם יודעים למי הם מניחים (ירושלמי שבת י"ד).	7310
כמה יש להתפעל מזה שבמראה הגדול שהשיגו ישראל בסיני כשנתגלה להם השכינה, ראו למטה ממנה אך	7311
לבינה אחת פשוטה זכר לצערן של ישראל, לא ארמונות פאר והיכלי מלכים, אף לא מגדלים רמים	7312
מקושטים ראו שם, כל עמל אנוש ויגיעת בשרים לא עשו רושם במקום נשגב זה, רק הלבנים בהן עבדו	7313
ישראל שעל ידם נצרפו והוכשרו ליציאת מצרים ומתן תורה.	7314
שומא עלינו לשנן תמיד לעצמנו, שגם יצירות הטכנולוגיה הכי מתוחכמים אינם עושים שום רושם למעלה,	7315
אף לא צבאות אדירים בנשקם המפותח ביותר, כל ההישגים של עולם הזה אין להם שום קיום, ובעליהם	7316
דומים לשועל שצמם שלשה ימים כדי שיוכל להכנס לכרם תוך נקב צר, ושם אכל ושבע ככל אוות נפשו עד	7317
שהשמין, ולא היה יכול לצאת דרך אותו חור, עד ששוב צם שלשה ימים והרזה (ילקוט קהלת פ"ה), זהו	7318
שאמר שלמה כאשר יצא מבטן אמו ערום ישוב ללכת כשבא, ומאומה לא ישא בעמל שילך בידו.	7319
בשמים מתחשבים רק בתוכן פנימי של כל דבר ולא במראה החיצון, וכמו שאמר המשורר אם ה' לא יבנה	7320
בית שוא עמלו בוניו בו, אם ה' לא ישמור עיר שוא שקד שומר (תהלים קכ"ז), המבצרים הכי איתנים אין	7321
בהם כח להגן על החוסים בצלם, אם אין שם כח רוחני שבזכותו ישמור ה' עליהם, מעשה בר' יהודה	7322
נשיאה ששלח חכמים בכל ארץ ישראל לבדוק אם יש מלמדים בכל מקום, כשבאו למקום אחד שלא היו	7323
שם מלמדים, בקשו מאנשי העיר שישלחו להם שומרי העיר, כשבאו לפניהם אמרו אין אלה שומרי העיר	7324
אלא מחריבי העיר, ומי הם שומרי העיר? המלמדים שלומדים תורה עם ילדי ישראל (ילקוט שם).	7325
כמה נורא המעשה הנזכר בירושלמי, שני חכמים היו מטיילים בבתי כנסיות אשר בלוד, אמר אחד לשני	7326
כמה כסף השקיעו כאן אבותי לבנות בתי כנסיות אלה, השיב לו השני כמה נפשות השקיעו אבותיך כאן,	7327
וכי לא היו אנשים העמלים בתורה לפרנס, שהשתמשו בכסף לבנות בנינים במקום להחזיק בלומדי תורה?	7328
(שקלים פ"ה הל' ד'), וזה נאמר על בנין של מצוה עאכו"כ על דברי הרשות!	7329
מבהיל להתבונן כמה נפשות משקיעים בבנין החומר, ולא דוקא בהקמת חומות גבוהות, אלא כל עניניו של	7330
אדם הקשורים בעניני החומר שלו, משקיע הוא נפשו ועוד כמה נפשות, אילו היה מתמסר לפעולות של	7331
חסד לבנות נפשות במקום לקבור אותם, אין גבול להישגים שיכולים לעלות בידו, ומרגלא בפומא	7332
דאדמו"ר ז"ל, שאילו התמסרו אנשים לפעול לטובת הנוער כמו שפועלים בעד בן אחד שלהם, היו יכולים	7333
להעמיד מאה ילדים באותה טרחה. (המוסר והדעת ח"ג).	7334
	7335
מאמר תרכ	7336
ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר (שמות כ"ד י').	7337
וברש"י היא היתה לפניו בשעת השעבוד לזכור צרתן של ישראל שהיו משועבדים במעשה לבנים, כל	7338
המדות הכתובות בתורה על הקב"ה אינם אלא ללמדנו אנו להיות מתדמים אליו יתברך, ולהתבונן שאפילו	7339
בתכלית החסד כמו הקב"ה, היה כביכול צריך בעצמו לישא לבנה לזכור צרתן של ישראל, לא די לאדם	7340
ואפילו להבעל חסד במדרגה הכי גדולה, להיות מסתפק בהתבוננות וציורי שכליים בסבל צרתו של חברו.	7341
מדת נושא בעול עם חברו היא שישא בסבלו ממש, וזה בא דוקא כשיראה וירגיש הצער בחושי	7342
הגופניים, והתבוננות רבה בפרטיות מצב חברו, וכמ"ש רש"י וירא בסבלותם, נתן עיניו ולבו להיות מיצר	7343
עליהם, ולכאורה מה ענין התבוננות בצער השני? רגילים אנו להבין ענין התבוננות בלימוד, אבל מה מקום	7344
להתבוננות בצרה?	7345
אבל האמת הוא שבכדי לחוש ולהרגיש בצער של חברו צריך לתת לב להתבונן, ראיית היסורים של	7346
האדם עדיין אינה ולא כלום, שקר הוא דובר ומרמה את עצמו אותו שחושב, שבראיה בעלמא חש הוא	7347
בצער חברו עד שהוא עצמו סובל מזה, בכדי להרגיש באמת במכאוביו של מי שהוא, צריך לתת עיניו	7348

ולבו כמו שעשה משה, וזוהי התחלת כניסה במדת נושא בעול עם חבריו, ומצינו שאמרו (שמו"ר פ"א) על	7349
מרע"ה, וירא בסבלותם נותן כתפו ומסייע לכל אחד ואחד, שהרכין עצמו לשאת עולם אתם יחד, ואין	7350
המכוון בזה שעשה כן בכדי לעזור במשאם, אלא כדי לחוש ולהרגיש יותר בסבלם.	7351
ויש להתעורר מכאן עוד, הנה נאמר וכעצם השמים לטוהר, וברש"י משנגאלו היה אור וחדוה לפניו,	7352
ולכאורה בשעת הגאולה בעידנא דחדותא מה כאן ללבנת הספיר? רואים מכאן כי צריכים לשניהם, דרכם	7353
של בני אדם כי זוכרים ימי הרעה רק כל זמן שעוד מעיק להם, ומהרה ישכחו כל העובר עליהם בעת	7354
הרווחה בעת שיגדל שמחתם, לא כן מדת הקב"ה כי אין לפניו שכחה, מחוייב הוא האדם לשאת אתו תמיד	7355
מזכרת, לשום עיניו ולבו בכל צרותיו שעברו עליו מלפנים, ויציירם לפניו בעת שמחותיו.	7356
עוד למדין מכאן שכמו שלישיא בעול עם חבריו לא די בהתבוננות לבד, אלא צריך להיות מצטער אתו	7357
בחושיו הגופנים, אותו דבר ובמדה מרובה יותר, צריך האדם להיות בפועל משתתף בשמחתו של חבריו,	7358
כי כן מדת הקב"ה כי שם תחת רגליו כעצם השמים לטוהר להיות אור וחדוה לפניו, ואם כי אצילי בני	7359
ישראל נתחייבו אז מיתה, לא ערבב שמחת התורה ושמה עמהם יחד.	7360
היום רגילים בני אדם בהגיע אליהם איזה בשורה טובה מזולתו, כותבים תיכף אגרת מז"ט להביע	7361
השתתפותם בשמחתו של חבריו, ולולי דמיסתפינא הייתי אומר כי מרמה גדולה היא כולו שקר וכזב, ואם	7362
נשאלנו בינו לבין עצמו היה מודה ואומר גם להפך, הלאי ויפסיד חבריו! אמרי אינשי כי ג' מיני מקרים	7363
הן באדם, א) סוחר כשהוא לבדו הצליח במסחרו וחבריו הפסיד הכל, אז זה לפניו תכלית האושר, ב)	7364
כששניהם שוים בריוח ובהפסד אז זה לפניו צער רב, ג) כשהוא מפסיד וחבריו מרויח, אז זה לפניו	7365
היסורים הכי מרים.	7366
שמחתו של אדם אינה כ"כ בהצלחתו שלו, כי אם הרבה יותר שמחתו גדולה בהפסד חבריו, אלה תולדות	7367
השחתתו של אדם, לו הייתי דורש אלה הדברים לפני אנשים בעולם, לא היו זורקים עלי שושנים, וברוך	7368
השם שאתם שומעים ושותקים, האדם בעצמו ע"פ רוב מרמה גם עצמו, ואינו יודע כוונתו הרעה ושנאתו	7369
העצומה לחבריו האהוב, להשתתף באמת בשמחת זולתו צריכים עבודה רבה, ואלו לא נתנה תורה אלא	7370
לגלות לנו יסוד זה דיינו.	7371
בואו וראו עד כמה מגיע ענין נושא בעול עם חבריו, אמרו במדרש ומביאו בעל הטורים בתחילת סדר	7372
תרומה, פתח דבר אל בני ישראל בלשון פיוס כמו דברו על לב ירושלים, בשביל שהיה בו חסרון כ"ס, א"ר	7373
אבהו גם לעשות משכן כבוד וכפרה לישראל, אמר לשון דבר אל בני ישראל לשון פיוס ע"כ.	7374
אמרו חז"ל (במד"ר א'), אלו היו אומות העולם יודעין מה היה המקדש יפה להם קסטריות היו מקיפים	7375
אותו כדי לשומרו, וכל שכן לישראל שאין לשער ערך המקדש להם, ובכ"ז כיון שיש בו חסרון כל שהוא,	7376
כבר מחוייבים להרגיש אתו זה הצער ולדבר על לבו דברי פיוסים, מה עמקו הדברים ומי יעריכם אם לא	7377
תורתנו הק' מן השמים. (דעת תורה).	7378
	7379
מאמר תרכא	7380
ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר (שמות כ"ד י').	7381
ויראו את אלקי ישראל, נסתכלו ונתחייבו מיתה, אלא שלא רצה הקב"ה לערבב את שמחת התורה, והמתין	7382
לנדב ואביהוא עד יום חנוכת המשכן (רש"י שם), לימוד מאד נעלה ונשגב גנוז במאמר הנ"ל, לימוד	7383
שיסודו נעוץ בכלל גדול שבתורה ואהבת לרעך כמוך, בכלל המוסרי הנעלה של אהבת הבריות, להיות	7384
שמה בשמחת חבריו, אפילו כשלו עליו דוי והוא בצער על נגעי לבו הפרטים!	7385
והלכת בדרכיו, בדרכיו של הקב"ה! נתאר לעצמנו שמישהו הוזמן למסיבת מרעים, שמחה משפחתית או	7386
צבורית, ויקר מקרה ואחד בלתי הגון וחסר נימוס פגע בכבודך והעליבך, עד כדי אזיל חיורא ואתי	7387
סומקא, ואתה רוצה להגיב ע"ז בשטף דברים למחרפך, כמה גבורה אדירה צריך אתה לאצור בלבך בכדי	7388
להתאפק ולמשול ברוחך, להבליג ולא להשיב כדי לא להפריע את שמחת החבר, או הציבור החוגג את	7389
שמחתו.	7390
ולא זו בלבד שסופג אתה את העלבונות והבזיונות, עוד אתה מתאמץ להמשיך להשתתף ולשמה את בעלי	7391
השמחה, נוסף על הבלגתך הלא צפוי אתה ללעג, כי מה יאמרו הבריות ששתיקה כהודאה דמי, אמנם כמה	7392
מן הגבורה המוסרית העילאית יש בו באיש הוותרן הזה! ואכן מעטים הם בני עליה כאילו, נזכור נא שכל	7393
חורבן בית מקדשינו נגרם בגלל אחד שלא ידע להבליג ולוותר על חרפתו, ענין קמצא ובר קמצא ידוע לנו	7394
למדי, ואכן המאמר הנ"ל מלמד אותנו ענין נעלה ונשגב, שנדע לשמוע את חרפתינו ועלבוננו, ולא להפריע	7395
ולהשבית את שמחת חברינו, וזה למדים אנו ממדתו של הקב"ה.	7396
במס' מגילה כ"ח מצינו, ששאלו את ר' זירא במה הארכת ימים, אמר להם מימי לא ששתי בתקלת חברי,	7397
ולכאורה מה הרבותא על איש האלקי הזה? אלא הרעיון הוא שמעולם לא היה קובע לו יום שמחה, בזמן	7398

שחבריו היו בתקלה ודכאון, כשהיה צריך לסדר שמחה משפחתית לא היה קובע ליום שחבריו שרויים	7399
בצער, כי לבו לא נתנו לשמוח בשעה שחבירו מתאבל על תקלה שפגעה בו, ואז לא ששתי, אהבת הזולת	7400
גדלה בו עד כדי דחיית שמחתו לזמן יותר מתאים (מהרש"א ז"ל).	7401
וכן בנסיבות הפוכות, בשעה שאתה שרוי בצער ודכאון וחברך מתעתד לערוך את שמחתו, וקורא ומזמן	7402
לידידיו וחבריו ואתה אחד מהם, צריך אתה להבליג את הדאגה עמוק לתוך לבך, ולמחות מפניך זכר של	7403
צער, לא לערבב את שמחת הזולת, לא להטיל רגש של דכאון אל תוך הסעודה, ואף שלפעמים שמחת	7404
חבירך מעלה על לבך את דאגתך, כגון מי שהוזמן להשתתף בשמחת חנוכת הבית של חבירו, והוא בעצמו	7405
אין לו אפילו חדר אחד, או שהוזמן לנישואי בנותיו של חבירו, והוא בעצמו מתהלך קדורנית, שבתו	7406
הבכירה הגיעה לפרקה ורחוקה ישועתו.	7407
וכן בנסיבות דומות שעצם מהות השמחה מזכירה לו את חסרונו, מ"מ הוראת התורה להתאמץ לשמוח	7408
ולשמח את בעל השמחה, ולא ידאיג את המסובים באנחותיו, ותמיד צריך להתחזק ולזכור, כי לה' הגבורה	7409
והתפארת והעושר והכבוד, והעוז והחזווה במקומו ובזמנו של כל אחד ואחד, ואפילו כשאחד האורחים	7410
נעלב ע"י אחר בזמן השמחה, מן הראוי לכבוש את הכעס והעלבון ולא להפריע חלילה לשמחת הרבים,	7411
ובעיקר להרגשתו של בעל השמחה, ואשרי היודע להשתמש בכח גבורתו, להתנהג בשליטה על נפשו לעת	7412
מצוא.	7413
מספרים על הגה"צ הקדוש ר' אברהם קראדזענסקי זצ"ל עת שמתה עליו אשתו הראשונה, והוא נשאר	7414
מטופל עם בניו הקטנים והתנאים היו קשים עד מאד, אחרי עבור ימי האבילות סר אל ביתו של ר' אברהם	7415
אחד מבחורי הישיבה, בא בבשורה טובה שהצליח להשתחרר מהצבא, ר' אברהם למרות אבלו וצערו	7416
הכבד, נפל על צווארי הבחור וינשקה ויחבקה ויחבבו בחיבה יתירה, ועוז וחזקה רבה הלבשיה את ר'	7417
אברהם, עד בלתי הכר בו כלל וכלל שזהו האיש השקוע באבל כבד על מות אשת נעוריו, הרגשת האהבה	7418
בבחינת ואהבת לרעך כמוך, כאילו הפיגה את הרגשת אסונו!	7419
לגדלות כזו יכולים להגיע בעלי מדרגה האמיתיים, אשר חיבה יתירה נודעת מהם לכל הנברא בצלם	7420
אלקים, שמחה של מצוה היא גילוי של ההשראה האלוקית, והמשכיל המוסרי ובעל מדרגה, לא יהיו לזעזע	7421
ולקלקל את ההשראה האלקית, או אפילו את השמחה הפרטית הבאה להביע רגשי הודיה להשי"ת על	7422
חסדיו, בגלל רגשי הצער והעלבון הפרטי שלו, וזהו הלימוד הגדול הנובע מהמאמר, שלא רצה הקב"ה	7423
לערבב את שמחת התורה. (תורה הנפש).	7424
	7425
מאמר תרכב	7426
ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו (כ"ד י"א).	7427
וברש"י נסתכלו והציצו ונתחייבו מיתה, אלא שלא רצה הקב"ה לערבב שמחת התורה והמתין לנדב	7428
ואביהוא עד יום חנוכת המשכן, ובענין חטאם אמרו חז"ל דהיו שמחים כאלו אכלו ושתו, הנה נענשו על	7429
ההנאה שהיה להם מהשגתם, צריך היה להיות בלא הנאה ובלא טעם, הכל רק גזירת המלך ולא יותר,	7430
אמרו חז"ל (סוכה כ"ז:): על רבי אליעזר שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו לעולם, ואפילו על הלכה	7431
כביעתא בכותחא שהכל יודעים אותה, אמרה מפני שכך שמע מרבו, אין האדם יודע כלום, והכל צריך	7432
להיות אצלו רק גזירת אלהים, ואפילו דברים שמבינים צריך לעשותם כמו חוקים שלא מבין אותם.	7433
מטבע האדם שמצות שהינם חוקים בלי טעם ובלי שכל נזהר בהם מאד, אבל במשפטים אחרי שיש לו יד	7434
בהם בשכלו ובהבנתו, פעמים רבים יטה מהם בסוכרו שבתנאים שלו עכשיו יש להקל בדינו, אבל ר"א	7435
אפילו דברים שהינם מעצמו וידע אותם די היטב וברור, אעפ"כ אם לא שמעם מרבותיו לא אמרם כלל,	7436
ואם אמר מה שהוא היה זה בדקדוק גמור כפי ששמע מרבותיו בלי כל תוספת וגרעון, כי הכל אצלו	7437
כחוקים אשר אין לו בהם יד, גזירת המלך בלי כל טעם.	7438
אמר הכתוב (במדבר י"א), יען כי מאסתם את ה' אשר בקרבכם, וברש"י אם לא שנטעתי שכינתי ביניכם	7439
לא גבה לבכם ליכנס לכל הדברים הללו ע"כ, טבע האדם כל כך גס שאפילו כשהשכינה שרויה ביניהם,	7440
גסותו ושפלותו מביאין אותו לידי כך שאינו מייקרה ומכבדה עד שגורמת לו חטא, סדרו לנו בתפלת	7441
שחרית לשבת, שכן חובת כל היצורים לפניך להודות להלל לשבח לפאר לרומם, וכתב הרמב"ן על ענין	7442
התפלה בהזכירנו נפלאותיו של הקב"ה ושבחיו, כי כבודנו וסיפורנו בתהלותיו כאפס ותוהו נחשבו לו,	7443
אלא הכל לתועלתינו הוא לדעת את ה' ולהתרומם לו.	7444
מרגלא בפומיה דאדמו"ר הסבא ז"ל מקעלם על אמרם ז"ל (ברכות ו'), דברים העומדים ברומו של עולם	7445
ובני אדם מזלזלין בהם זו תפלה, וביאר דתפלה נתקנה לרומם את העולם הקטן זו האדם, לרוממו	7446
מפשטותו וגסותו ולנשאו ממצב שפלותו, ולבסוף בזה גופא בני אדם מזלזלין, גם הרוממות הכי גדולה הם	7447
מורידים למטה.	7448

חובת כל היצורים לרומם כל הדברים התורה ומצותיה וכל הבריאה כולה, כמ"ש מה רבו מעשיך ה', בכל הנבראים צריך האדם לראות בהם החכמה העליונה, לרומם ולהכיר בהם את מה רבו מעשיך ה', וכללא הוא האדם המרומם הריהו מרומם הכל והשפל משפיל הכל, וכן מאידך גיסא האדם המרומם דברים הוא מתרומם, והמזלזל דברים הוא יתהווה מזולזל, הוא אמרם ז"ל ובני אדם מזולזלין בהם הסיבה היא מצב האדם.	7449 7450 7451 7452 7453
איך זה יתכן לבוא ליד מאסתם את ה' אשר בקרבכם? ובמי אנחנו מדברים? במקבלי התורה אשר פנים בפנים דיבר ה' עמם! כשאינו מייקר ומרומם אז בא למאוס, נורא מאד איך יתכן שמהשגות היותר גדולות יבוא האדם לידי הנאות כאילו אכלו וכאילו שתו? אין זה אלא מצד פחיתותו של האדם, המושך את כל הדברים להבנותיו וסברותיו, רוצה הוא דוקא לטעום בשכלו שלו, עד שמתהוים הענינים וההשגות הכי גדולות כאכילה ושתיה, נדב ואביהוא ברום דרגתם עד ויחזו את האלקים, ועדיין היה תביעה על הנאתם בשכינה, עד כדי כך היא סכנת הטעימה, אלא הכל צריך להיות גזירה בלי טעם. (דעת תורה עמ' רל"ט).	7454 7455 7456 7457 7458 7459 7460
מאמר תרכג	7461
ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו (כ"ד י"א).	7462
ואמרו חז"ל (אבות ג'), כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו מתקימת, לא כמו שאנו מורגלים ללמוד שהתנא מדבר כאן אודות מהו התכלית אם יראה או חכמה, אלא כפשוטו שיראה קודמת לחכמה, כל משהו חכמה צריכה שתקדים לה יראה, עד שאין כלל מקום של חכמה לבדה, כי בכל רגע שמוסיף חכמה צריך להקדים לה יראה, וכל מה שמוסיף עוד חכמה צריך להוסיף עוד יראה, חכמה בלא יראה אינה רשאית להיות כלל, שחכמה בלא יראה אינה ולא כלום.	7463 7464 7465 7466 7467 7468
סוד נפלא אנו רואים הרי כל הברייתא של רבי פנחס בן יאיר (ע"ז כ'): מתעסקת בענין טיהור וזיכוך, תורה מביאה עד טהרה שהיא תכלית הזיכוך, שלא יהיה אף אבק כל דהו, והנה אנו רואים דבר מבהיל, שחכמה עליונה גם במצבים הכי גבוהים שלה עדיין אינה בסוד הטהרה, עדיין אפשר להתקבל בה איזה אי זיכוך, עד שמצינו בקרא טענה של ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו, וכי מה היה יכול להיות שמה, הרי אי אפשר לומר אחרת אלא נהנו מזיו השכינה, ועל זה כתיב ויאכלו וישתו כאילו אכלו וכאילו שתו (ברכות י"ז).	7469 7470 7471 7472 7473 7474
ובאמת זוהי פליאה עצומה, איך אפשר להתערב בחכמה אי זיכוך, חכמה הלא היא מציאות של אור, ואיך מגיע חושך במקום האור, חכמה שמציאותה ועצמותה הוא צח ומצוחצח, ומה גם חכמתם של נדב ואביהוא, עד מדרגה של נבואה מצב של אצילי בני ישראל, בקרובי אקדש, איך זה אפשר להתאחז שם דבר מה, ואמנם כך הוא סודו של דבר, שגם במצבם עדיין יתכן שחכמה שלהם אינה טהורה לגמרי, אפשר עוד להאחז בה אי זיכוך קל, ומויחזו את האלקים יתהווה כאילו אכלו וכאילו שתו והרי זה מבהיל מאד. ידוע מה שסיפרו חז"ל (ירושלמי חגיגה ב' א') על מעשה דאחר, שכל הקלקול יצא מפני מחשבה בלתי מזוככה של אביו בשעת ברית מילה שלו, שהקדישו לשמים בכונה בלתי רצויה כ"כ, כל תורתו של אלישע בן אבויה היתה בלתי טהורה, יכולה לקבל עדיין אי זיכוך, הרי אמרו חז"ל אבל באומות העולם קם ומנו בלעם, ואחרי כל זה הרי היה מה שהיה, למדים אנו מכל זה סוד גדול מאד, עד כמה יתכן להיות חכמה בלתי טהורה, ועד כמה אפשר לחכמה גם במדרגה היותר גבוהה לקבל עדיין עפרורית ואבק.	7475 7476 7477 7478 7479 7480 7481 7482 7483 7484
לעומת זה מוצאים אנו סוד הטהרה איפה היא, הנה דוד המלך ע"ה מונה בקרא מעלות התורה, תורת ה' תמימה, עדות ה' נאמנה, בכל חלק של תורה יש לו המעלות המיוחדות לו, אנו אין אנו יודעים מה זאת תמימה, נאמנה, ישרים, אבל הרי הקרא מחשב כאן המעלות של כל ענין וענין בדרגא הכי גבוהה, ובכל אלו אין עליהם השם טהורה, טהרה עדיין אין בכל זה, היכן הוא סוד הטהרה יראת ה' טהורה, סוד זה של טהרה שאינו נתפס שם בשום אופן שום אבק ואי זיכוך, יראה היא טהורה האל"ף של יראה מיד טהרה. נמצא שחכמה גם באופן היותר גדול שלה עד ויחזו את האלקים, עדיין אינו בסוד הטהרה, עדיין ישנו איזה מקום להאחז בה כאילו אכלו וכאילו שתו, אבל ביראה בהאל"ף שלה ממש מיד טהרה, באופן שאין שום מקום התאחזות למה שהוא, בתורה אפשר להיות מציאות של תורה שלא לשמה, אבל ביראה שלא לשמה אי אפשר להיות בשום אופן, מפני שסוד היראה הוא טהרה, יראה היא מציאות של טהרה וטהרה היא יראה.	7485 7486 7487 7488 7489 7490 7491 7492 7493 7494
יראת ה' טהורה עומדת לעד, יראה הוא המקיים את הכל מפני סוד הטהרה שבה, המכלה את הכל הוא האי זיכוך, ומה נפלא לפי"ז מה שאמרו חז"ל (שבת ל"א), והיה אמונת עתך... ואפילו הכי אי יראת ה' היא אוצרו אין אי לא לא, משל לאדם שאמר לשלוחו העלה לי כור חטים, העלה לו, אמר ליה עירבת לי קב חומטין א"ל לא, אמר ליה מוטב אם לא העלית.	7495 7496 7497 7498

הרי מבהיל לומר על אדם שלמד כל התורה מוטב שלא העלית, שכן הוא סוד הדבר באמת, שגם בלימוד	7499
כל התורה אפשר ויש אופן שסוף סוף אין זה טהרה, הרי שמויחזו את האלקים אפשר להתהוות ויאכלו	7500
וישתו, ורק בקב חומטין הוא היראה שהיא סוד הטהרה, בה אי אפשר שתחול שום אבק, מזוכך בתכלית	7501
הזיכור, ועל כן אם יראת ה' היא אוצרו מוטב שהוא הסוד המקיים את הכל.	7502
הרי נתבאר כמו חי, כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו מתקיימת, וכל שאין יראת חטאו קודמת	7503
לחכמתו אין חכמתו מתקיימת, לסוד הקיום מוכרח להיות טהורה, וטהורה אי אפשר להיות כשילמוד	7504
החכמה על דרך חכמה, אלא דוקא כשילמוד החכמה ע"ד יראת חטא, וזה הסוד של יראת חטאו קודמת	7505
לחכמתו, שמהלך החכמה יהיה על דרך יראת חטא. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' י"ט).	7506
	7507
מאמר תרכד	7508
ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו (כ"ד י"א).	7509
הרמב"ם במו"נ ח"ג פנ"א מבאר שם מעלת האבות הק', מה עשו אבותינו שכך חשש הקב"ה בהם, מאין	7510
זכו לכל האבות הן הן המרכבה (בר"ר פ"ב), וכתב שהוא משום שלא היה אצלם שום פניה שלא תהיה	7511
לשם שמים, בעת עסקם בהנהגת הבית ובעת דיבורם עם בני אדם בכל עניניהם הגופניים, תכלית כונתם	7512
היה ובכל המעשים ההם להתקרב אל ה' קורבה גדולה, כי תכלית כונתם כל ימי חייהם להמציא אומה	7513
שתדע ה' ותעבדהו, ומפני זה זכו לזאת המדרגה, זה שהאבות הקדושים היה כל מציאותם וישותם לשם	7514
שמים, זהו סוד היותם מרכבה עליונה כאן בעולם הזה.	7515
ולעומת זה הנה מצינו שהכתוב תובע מנדב ואביהוא ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו, שבדרגתם של ויחזו	7516
את האלקים מרכבה עליונה נעשה ויאכלו וישתו, אע"פ שאין בכח ובמושג ילוד אשה להשיג ויחזו את	7517
האל' שהיה בנדב ואביהוא, את ויאכלו וישתו בדרגתם הם, ואלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאמרו, אבל	7518
הכתוב הרי תובע ויאכלו וישתו, היינו שהיה שם איזה שייכות לענין של לעצמו.	7519
והנה כשנעמיד שני ציורים אלה זה לעומת זה, דרגת נדב ואביהוא בויחזו את האל', דרגת רקיע השביעי	7520
במצב של כסא הכבוד, ובכ"ז תתכן תביעה של ויאכלו וישתו, ולעומת זה דרגתם של האבות הק',	7521
שעולמנו אנו עולם שפל זה היה אצלם מרכבה עליונה, הרי פליאה זו עצמה מעוררת לנו להבין, כי טועים	7522
אנו ושוגים בהבנתנו שישנם עולמות מחולקים, עולם של מרכבה ועולם שפל וגשם.	7523
האמת היא שכל העולמות שוים הם, ואין חילוק בין עולם המלאכים לעולם הגשם, גם עולם הגשם יכול	7524
להיות עולם מט"ט, וכן עולם מט"ט יכול להתהוות עולם הגשם, שכל ענין ההגשמה אינו מצד שכן הוא	7525
מהותו ומציאותו של הדבר שהוא גשם, אלא שכל זה ממקור אחר מוצאו, שיש סוד וענין שהוא מהוה כל	7526
ענין ההגשמה, וגם עולם של מט"ט יוכל להתגשם ע"י, ובל יפלא בעינינו דמה שייך במלאך מט"ט ענין של	7527
לעצמו, דברי תוה"ק שהיא כולה שמימית כסא הכבוד עצמו, בכל זאת גם היא נעשתה ענין של לעצמו כמו	7528
שאנו רואים בשפל מצבנו.	7529
כל ענין עולם הגשם מצד עצמו ומציאותו היה ראוי להמצא גם בעולם המלאכים, אין בו ובכל עניניו זולת	7530
רצונו ית', בשל"ה הק' כתב שכשם שאנו אומרים שירת המלאכים, כמו כן המלאכים אומרים את ההלל	7531
הגדול למכה מצרים בבכוריהם, לגוזר ים סוף לגזרים, נותן לחם לכל בשר, כל ענין זה יכול להמצא גם	7532
בעולם המלאכים, עולם הגשם הוא אותו עולם כעולם מט"ט, גם עולם הגשם הוא עולם החכמה, מי שאין	7533
לו שום מבט והשקפה בעולם חוץ מרצונו ית', הרי כל העולם הזה אצלו כסא הכבוד עולם של רצונו ית',	7534
הגורם לכל ההתגשמות שנעשה אצלנו הוא הענין של לעצמו, היינו שיש עוד מה חוץ מרצונו ית'.	7535
מלאכים גם בעוה"ז הם בשמים, והאדם אף אם תעלהו לכסא הכבוד הנהו על הארץ, טעות הוא בידינו	7536
שמעשי עוה"ז הם המקלקלים, אכילה ושתייה אינם גורמים לקלקול, גם מלאכים אוכלים לחם אבירים אכל	7537
איש, לחם שמלאכי השרת אוכלים אותו (יומא ע"ה), והם אינם מתקלקלים, סוד התגשמות הוא הענין של	7538
לעצמו, והרי נדב ואביהוא נאמר עליהם ויחזו את האל' מרכבה עליונה, ולעצמו של נדב ואביהוא שא"א	7539
לשום נברא בעולם להשיגו כתוב ויאכלו וישתו.	7540
להבהל ולהשתומם ממה שכ' הרמח"ל בדעת תבונות, שדרגת גופו של משה רבינו בעלותו לקבל התורה	7541
היתה רק כי אתית לקרתא זיל בנימוסא (בר"ר מ"ח ט"ו), ז"א שדרגתו זו של עלותו השמימה לא היתה	7542
דרגתו התמידית, והיה שם כגר שדירתו התמידית אינה שם, בציור כמו שרגילים לומר נגמור מלאכתנו	7543
ונשוב הביתה, ומה נורא הדבר שבדרגתו של מש"ר עדיין היה גופו בבחינה זו שהיה בו עוד איזה חילוק	7544
בין ארץ לשמים.	7545
האם נוכל לצייר לנו שמלאכים יאמרו לאחר עבודתם און מיר וועלן גיין אהיים? וכי יש להם היים? חוץ	7546
מרצונו ית' אין להם כלום, אהיים משמעו שיש עוד מה חוצה לו מרצונו ית' שיש עוד לעצמו, האדם	7547
הוא תושב כאן בארץ יש לו פה דירת קבע, יש לו פה בית משפחה בנים ידידים, לאחר שגומר את לימודו	7548

אומר מ' דארף גיין אהיים, איך יש לו לנברא היים? מלאך אין לו בית אין לו שום מקום דירה באיזה עולם, בקל הוא יכול לעבור מעולם אחד למשנהו בלי שום קושי, והאדם מה מאד קשה לו להפרד מן העולם! ולא משום פחד עונשי הגיהנם, אלא משום שיש לו דירת קבע פה בעולם.	7549 7550 7551
וזהו שאמרו חז"ל (מובא בשע"ת לר"י), רצונך שלא תמות, אם רצונך שמיתתך לא תהיה מיתה, מות עד שלא תמות, אל תהיה מקושר לעוה"ז, חייך יהיו לשם שמים חיים של רצונו ית', אין לך פה בעוה"ז כלום בלתי ה' לבדו בלתי רצונו ית', ואז אינך מת כמו שמלאך אינו מת, בל יקשה לך להפרד מעולם זה ולעבור לעולם אחר כמו שאין קשה זאת למלאך.	7552 7553 7554 7555
האבן עזרא כתב שכל ענין סורר ומורה הוא משום שזה כמו אפיקורוס, כי לא יבקש חיי העוה"ז כי אם להתענג בכל מיני מאכל ומשתה, זאת אומרת שכל חטאו של בן סורר ומורה הוא משום שעושה עוה"ז עיקר, והנהו נידון בסקילה במיתה החמורה, משום שכ"כ חמור הוא חטא זה של עושה דירתו בעוה"ז קבע, העושה העוה"ז עיקר זהו שיש לו כאן היים, וכמה טרפות יש במלה זו לפי דברינו, אין לך עוד מבטא פגום כמו זה.	7556 7557 7558 7559 7560
מאד מאד קשה השגתה, אבל ההתבוננות בענין זה מעלה כבר את האדם לאין שיעור, ומאידך גיסא הרי כל חומר העונש, כף המשקלות על הכל היא רק נקודה זו, ואילו כל התורה כולה על כף אחת, והנקודה של עוה"ז מכריעה היא, והרוצה לקבל מושג בחומר וגודל העון הזה יתבונן מצד השכר, כשכל הזכות הגדול והרב שזוכים ממצות סוכה והטוב הצפון בה, כל ענין יחביאנו בצל ידו תחת כנפי השכינה, הוא מלמעשה של צא מדירת קבע, מזה יתבונן האדם בגודל העונש והשאול והאבדון הצפון הלמעשה של להיפך.	7561 7562 7563 7564 7565
מה בין ראשונים לאחרונים? הראשונים היתה תורתן קבע (ברכות ל"ה:), עוד בדור הקודם היה כל עסקו ומבטו של בן תורה ועיקר חיותו, בין בשעת עסקו בתורה ובין שלא בשעת עסקו, תורתך קבע, מטרתו היתה רק אחת להיות גדול בתורה בקי בש"ס ופוסקים, בל נדבר אודות עצם הלימוד, שאפילו אם נניח שעצם הלימוד כהיום גדול יותר, אבל בענין זה של תורתך קבע, בזה הוא החילוק בינינו וביניהם, סוד הצלחתם הוא מזה שעשו תורתן קבע, ולהיפך סוד הירידה הוא במדה שאין התורה קבע, ומזה מתעוררים אנו על יסוד לימוד המוסר וענינו, היסוד המקיף הכל הוא צא מדירת קבע ושב בדירת עראי. (דעת חכמה ומוסר ח"ב עמ' ש"י).	7566 7567 7568 7569 7570 7571 7572 7573
מאמר תרכה	7574
ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו (כ"ד י"א).	7575
וכתב רש"י שנתחייבו מיתה אלא שלא רצה הקב"ה לערבב שמחת התורה, והמתין לנדב ואביהוא עד יום חנוכת המשכן, ולזקנים עד ויהי העם כמתאוננים ותבער במ אש ה' ותאכל בקצה המחנה בקצינים שבמחנה עכ"ל, ומה היה חטאם איתא בתנחומא והובא ברש"י שם, היו מסתכלים בו בלב גס מתוך אכילה ושתייה, ונראה לבאר ע"פ מה שכתב האבן עזרא בשם ר' יהודה הלוי, כי על כן כתוב ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו, לומר לך שאע"פ שנהנו מזיו השכינה מ"מ הוצרכו לאכילה ושתייה, ולא כמשה רבינו שלא אכל ולא שתה כל ארבעים יום שהיה בהר.	7576 7577 7578 7579 7580 7581
אע"פ שנתעלו נדב ואביהוא והזקנים למדרגה עליונה ביותר שבכח אנוש להשיגה לראות את האלקים כביכול, שעל זה נאמר כי לא יראני האדם וחי, וכבר העיר הרשב"ם כי אפי' במשה כתיב כי ירא מהביט והמה ראו, עם כל זאת לא נתעלו כמשה רבינו כאשר עלה למרום ונהנה מזיו השכינה, שהוא נתקדש כ"כ עד שנתבטלה ממנו כמיהה חומרית ולא הוצרך לאכילה ושתייה כלל, ואילו הם עם כל התעלותם נשארה בהם עדיין מדת גשמיות כלשהי והיו זקוקים לאכול ולשתות.	7582 7583 7584 7585 7586
נמצא שבשעה שהיו ברום המעלה עד כדי להסתכל בשכינה שהיא זיכוך החומר ועידון הנפש, נותרה בהם תערוכות של הגשמיות שבאדם, ולא טיהרו עצמם מכל אבק חומריות, והוא שנאמר בהם שהיו מסתכלים בו בלב גס ועל כך נענשו, ומה נורא היה העונש מיתה בשריפה, על שום שלא נתעלו עוד יותר על מעלתם, וכמ"ש חז"ל וסביביו נשערה מאד הקב"ה מדקדק עם הצדיקים.	7587 7588 7589 7590
וגשמיות זו שנשארה בהם אף היא היתה גשמיות של מצוה וכמ"ש הרמב"ן שם וז"ל, וטעם ויאכלו וישתו שאכלו שם השלמים בתחתית ההר לפני האלקים טרם שישובו אל אהליהם, כי השלמים טעונים מחיצה ונאכלים בירושלים לפני מן החומה ובשילה בכל הרואה, וכאן היו נאכלין לפני המזבח תחת ההר לא במחנה, וטעם וישתו שעשו שמחה ויו"ט כי כן חובה לשמוח בקבלת התורה, א"ר אלעזר מכאן שעושיין משתה לגמרה של תורה, ונאמר בדוד בהתנדבם לבנין בית המקדש, ויזבחו לה' זבחים ויעלו עולות לה' ויאכלו וישתו לפני ה' ביום ההוא בשמחה גדולה, ואף כאן ביום חתונת התורה כן עשו עכ"ל.	7591 7592 7593 7594 7595 7596
א"כ היתה אכילתם ושתייתם של הזקנים אכילה ושתייה של מצוה, כמשתה שעושיין לגמרה של תורה, והאכילה היתה אכילת שלמים משולחן גבוה אכילת מצוה וכפרה, ובמה איפוא חטאו, מיכן אתה למד כי	7597 7598

סביביו נשערה מאד, היינו אפי' בדבר שאצל אחרים הוא מצוה רבה, ואדרבא אם נמנע מכך הריהו עובר	7599
על הלכה פסוקה עושין משתה לגמרה של תורה, הלכה ומצוה זו הופכת לחטא אצל אנשים כנדב ואביהוא	7600
והזקנים, ונתבעו על כך כחמורי חמורות, כי להם היה לשמוח בלא אכילה ושתייה אחר שהגיעו למצב של	7601
נהנין מזיו השכינה, ומיכן גודל התביעה שנתבע אדם שעולה במעלת התורה והיראה, אם מחסר כלשהו	7602
ממדרגה שראוי אליה.	7603
ויחזו את האלקים העיר רש"י ז"ל, אונקלוס תרגם וחזו ית יקרא דה' והו חדו בקורבניהו דאתקבלו	7604
ברעוא כאילו אכלין ושתן, והנה ביאור הענין עמוק מאד ולא ניתן לכתוב, אך המעט שיש עלינו לבאר	7605
בענין הוא, ע"פ מה דאי' בגמ' במעשה דר"ח בן תרדיון, ועל בתו גזרו לישב בקובה של זונות, דאמר ר'	7606
יוחנן פעם אחת היתה בתו מהלכת לפני גדולי רומי, אמרו כמה נאות פסיעותיה של ריבה זו מיד דקדקה	7607
בפסיעותיה.	7608
המס"י ט"ז מבאר כי גדולי רומי שבחיה על צניעותה בהילוכה, ומשהרגישה בשבחה דקדקה בפסיעותיה	7609
ונתחזקה במדת הצניעות, ועל כך נענשה שנהנתה מן השבח ששיבחה, ובוזה נטלה משהו לעצמה ממדת	7610
הצניעות שהיתה בה, והנוטל הנאה כלשהי לעצמו לסוף נוטלים ממנו הכל וזה היה עונשה.	7611
באופן זה יש להבין את התביעה על נדב ואביהוא והזקנים, שעם כל עלייתם והתקרבותם לה' באותה	7612
שעה, נטלו משהו לעצמם, והמשיל אונקלוס כאילו אכלין ושתן, היינו כשם שאדם אוכל ושותה הרי הוא	7613
עושה כן למען קיום הגוף, אלא שמ"מ הוא נהנה ג"כ מכך, ואדם המחכב מאכל מסוים, הרי לא את המאכל	7614
הוא אוהב אלא את עצמו, בבחינת מה היה מצבם של נדב ואביהוא כך.	7615
אמנם היתה שם התעלות עצומה, אך נתערב בה גרגיר של אהבת האני וכאן העונש החמור שנענשו, ואף	7616
אחרי כן בשעת חנוכת המשכן שחטאו נדב ואביהוא בהקריבם אש זרה, גם אז היה חטאם כענין זה דכתיב	7617
איש מחתתו, ואחז"ל איש מעצמו ולא נטלו עצה זה מזה (ילקוט שמיני תקכ"ד), כל אחד חשב אך ורק על	7618
עצמו, וטכס עצות להתקרב לה' אך הוא בעצמו. (שיחות מוסר ח"ב).	7619
	7620
מאמר תרכו	7621
ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו (כ"ד י"א).	7622
וכתב רש"י היו מסתכלים בו בלב גס מתוך אכילה ושתייה, ואין לנו בזה מושג כל דהו, שאין לשכל האנושי	7623
להשיג למה הגדירה תורה ראייתם זו שהיתה מתוך אכילה ושתייה, ומה שהורשה לנו ואפשר שיהיה לנו	7624
בזה מושג קצת הוא, שיכולים אנו לומר לפי מה שאמרו חז"ל (אבות פ"ד), בעל כרחך אתה נוצר, זאת	7625
אומרת שיצירתו של האדם הוא חיבור שתי קצוות הרחוקות בתכלית הריחוק זה מזה, ושונאים זה את זה	7626
בתכלית, והם הנשמה הק' והגוף, ובנדה ל' האריכו עד כמה קשה לנשמה להתחבר עם הגוף.	7627
נצייר לנו צדיק גדול שחבשוהו בבית האסורים יחד עם שודדי לילה, ומוכרח להסתכל בכל השחתתם	7628
ושפלותם, האם יש לנו מושג מגודל צערם של זה? וזה עוד כאין וכאפס לעומת צערה של הנשמה הק'	7629
ברדתה אל הגוף, הנשמה היא חלק אלקי ממעל, כמ"ש נשמות אני עשיתי כולה ממדותיו של הקב"ה,	7630
ולעומתה הגוף שפל ונבזה, שקר ותרמית שותה כמים עולה הפכה של הנשמה מכל וכל, וחיבורם הוא אך	7631
ורק בגדר אש ומים לעשות רצון קונם עשו שלום ביניהם (שמ"ר פ"ב), דכל ההתאחדות של אש ומים	7632
אינו רק מפני סודו של שלום שיש בו הסגולה לקרב את הרחוקים.	7633
וכמו כן הנשמה והגוף הם בגדר אש ומים, שכשהם נפגשים הרי האחד מכריחו לשני שיפנה לו את מקומו,	7634
ובשום אופן אי אפשר שידורו כאחד בכפיפה אחת, ואם האש יגבר מים תבעה אש ואם להפך יכבה האש,	7635
ובדמיון כזה הם הנשמה והגוף, אם הנשמה גוברת מחלישה הגוף ולהפך תחשך הנשמה, ושורה ביניהם	7636
שנאה ומחלוקת עולמית, ואי אפשר ביניהם פגישה כל דהוא, כשאך הם מריחים זה את זה הרי אחד מהן	7637
בסכנה.	7638
אצל נדב ואביהוא הפגם היה, משום דבהתאם למחזה הנבואה שחזו, בהתאם לתמונת ה' יביט לא היה	7639
השתוות עם גופם, והיתה ראייתם חלוקה ממחזה מש"ר, שהוא היה בהשתוות גמורה עם גופו, ויחזו את	7640
האלקים נסתכלו והציצו ונתחייבו מיתה, ואי השתוות זו היתה כל כך מסוכנת, עד שאפילו בהתנגדות שבין	7641
גופם של נדב ואביהוא ומחזה הנבואה, היתה הפגישה בחיוב מיתה, כשלא היו נפגשים אע"פ שהם שונאים	7642
זל"ז לא היו מסכנים זא"ז כלל, דאפילו השונאים הכי גדולים כאש ומים אם לא יפגשו לא תפריע מציאות	7643
האחד לשני, וסיבת חיוב המיתה של נדב ואביהוא היה ויחזו את האלקים.	7644
	7645
ומזה יוצא לימוד גדול לאדם שמחוייב הוא לנוס ולמאן בדרגא שאינו מוכשר לה ואפילו אם מראים לו	7646
גדולות ונצורות, אם הוא חש בנפשו שאינו מוכשר לזה עליו להסתיר פניו מהביט בהן, ומשום כך הסתיר	7647
משה פניו כי ירא להביט אל האלקים, פן אפי' גופו של משה רבינו שהיה צח ומצוחצח אינו מתאים עדיין	7648

לתמונת ה' יביט, וכשאינו מתאים אזי גם גופו של מש"ר ונשמתו שונאים זה לזה, ומוטב שלא יפגשו	7649
דפגישתם היא בסכנת נפש, וע"כ בחר להשאר במצבו הקודם.	7650
ובחז"ל ראינו שתי תמונות זו לעומת זו, מצד אחד אמרו בעל כרחך אתה נוצר, הראו לנו את גודל על	7651
כרחך שבירידת הנשמה להגוף, כמו כן ספרו לנו מאהבה הגדולה של הנשמה והגוף כשנעשה שלום	7652
ביניהם, אמרו במד"ר פ' ברכה, שבשעת פטירתו של משה לא רצתה הנשמה להפרד מגופו, באותה שעה	7653
קרא הקב"ה לנשמה מתוך גופו, אמרה לפניו רבש"ע יש גוף טהור בעולם יותר מגופו של משה, אני	7654
אוהבת אותו ואיני רוצה לצאת ממנו, א"ל הקב"ה לנשמה צאי ואל תאחרי ואני מעלה אותך לשמי שמים	7655
העליונים, ואני מושיבך תחת כסא כבודי אצל כרובים ושרפים וגדודים, אמרה לפניו בבקשה ממך הניחני	7656
בגופו של משה, באותה שעה נשקו הקב"ה ונטל נשמתו בנשיקת פה.	7657
הנה נשמה זו שביצירתו של משה לא רצתה בשום אופן לרדת לגופו, לא רצתה אח"כ להפרד ממנו עד	7658
שאמרה שאין לה מקום יותר טוב מגופו של מש"ר, דזהו סוד השלום שבו אהבת הנשמה והגוף היא אהבה	7659
שאינ כמוה, ומחבקים ומנשקים זא"ז, וכן באבות הק' וכל גדולי עולם שזכו לשלום, אהבת גופם עם	7660
נשמתם היתה גדולה כ"כ עד שהתנשקו כביכול עם הבורא ית' תמיד, וזהו ענין מיתת נשיקה המובא	7661
בחז"ל. (דעת חכמה ומוסר ח"א סי' כ"א).	7662
	7663
מאמר תרכז	7664
ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו (כ"ד י"א).	7665
וברש"י ואל אצילי הם נדב ואביהוא והזקנים, לא שלח ידו מכלל שהיו ראויים להשתלח בהם יד, ויחזו את	7666
האלקים, היו מסתכלין בו בלב גס מתוך אכילה ושתייה, ואונקלוס לא תרגם כן, אצילי לשון גדולים ע"כ,	7667
ויש להתפלא איך יתכן שנדב ואביהוא וזקני ישראל שזכו לויחזו האלקים, נדב ואביהוא שנאמר עליהם	7668
בקרובי אקדש, וברש"י שם, א"ל משה לאהרן אהרן אחי יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום,	7669
והייתי סבור או בי או בך, עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך ע"כ, איך צדיקים הללו ישבו לאכול	7670
ולשתות בעוד שעטרוניהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה?	7671
אבל כבר כתב הרמב"ן כאן וז"ל, וטעם ויאכלו וישתו שאכלו שם השלמים בתחתית ההר לפני האלקים	7672
טרם שישבו אל אהליהם כי השלמים טעונים מחיצה, וטעם וישתו שעשו שמחה ויו"ט כי כן חובה לשמוח	7673
בקבלת התורה כאשר ציוה בכותבם כל דברי התורה על האבנים, וזבחת שלמים ואכלת שם ושמת לפני	7674
ה' אלקיך, וכתוב בשלמה החכמה והמדע נתון לך, מיד ויבא ירושלים ויעש משתה לכל עבדיו, אמר ר"א	7675
מכאן שעושיין משתה לגמרה של תורה, ונאמר בדוד אביו ויאכלו וישתו לפני ה' ביום ההוא בשמחה	7676
גדולה, ואף כאן ביום חתונת התורה כן עשו ע"כ.	7677
מעשה אנו מבינים היטב ענין אכילתם ושתייתם במדרגה גבוהה עד מאד, להיותם עושים שמחה גדולה	7678
ביום מתן תורה, וק"ו הוא אם ביום שגומרים קריאת התורה עושים משתה שמחה ויו"ט בהלל והודייה	7679
להשי"ת אשר בחר בנו ונתן לנו את תורתו, וזכינו ללמוד אותה להתחיל ולסיים, ק"ו ביום נתינת התורה	7680
עצמה, וא"כ אדרבה שוב אנו עומדים ותמהים דעבור אכילה ושתייה זו שהיא מצוה גמורה, וכמ"ש הרמב"ן	7681
דחובה היא לשמוח בקבלת התורה, למה נקרא זה שהיו מסתכלין בו בלב גס מתוך אכילה ושתייה, ושהיו	7682
ראויים משום כך להשתלח בהם יד, מה כל הרעש הלזה עליהם?	7683
אך ראה באבן עזרא שכתב וז"ל, וטעם ויאכלו וישתו שירדו שמחים מההר ויאכלו בשמחה, ור' יהודה	7684
הלוי אמר כי טעם ויאכלו כי הוצרכו שיאכלו אע"פ שנהנו מזיו השכינה, והזכיר זה בעבור משה שהיה מ'	7685
יום ומ' לילה בלא אכילה ע"כ, ואכן בתרגום אונקלוס ביאר שהם באמת עלו במדרגה זו עכשיו, שכן	7686
תרגם והווי חזן בקורבניהון דאתקבלו ברעוא כאילו אכלין ושתן, וכן נראה בגמ' (ברכות י"ז.) דס"ל הכי,	7687
שכן אמרינן התם מרגלא בפומיה דרב לא כעוה"ז העוה"ב, עוה"ב אין בו לא אכילה ולא שתייה, אלא	7688
צדיקים יושבין ועטרוניהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה, שנאמר ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו,	7689
וברש"י שם שבעו מזיו השכינה כאילו אכלו ושתו ע"כ.	7690
ולפי דברי המדרש נתחומא שאכלו ושתו ממש, היינו שנתבעו על אכילתם למה באמת לא שבעו מזיו	7691
השכינה שלא יצטרכו לאכול, וזהו שנאמר ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו, כלומר בלשון שאלה ותמיהה,	7692
מכיון שויחזו את האלקים למה הוצרכו לאכול ולשתות? ולא הגיעו למדרגת משה רבינו ע"ה שעלה למרום	7693
ולא אכל מ' יום ומ' לילה.	7694
הרי למדנו מכאן יסוד נורא, שאנשים אלו כנדב ואביהוא והזקנים שעומדים במדרגה גבוהה כזו, ובמצב	7695
נפלא כזה שמוודים אותם במדה יחד עם משה רבינו ע"ה, ואיזו אכילה ושתייה אכילת שלמים ומשתה	7696
שמחה ויו"ט של קבלת התורה, ומשנה שמחה על דבר זה עצמו שהגיעו לויחזו את האלקים, קוראים	7697
עליהם שהסתכלו בו מתוך לב גס של אכילה ושתייה! ועליהם נאמר ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו, ואחז"ל	7698

מכלל שראויים היו להשתלח בהם יד, אלא שלא רצה הקב"ה לערבב שמחת התורה והמתין לנדב ואביהוא עד יום חנוכת המשכן, ולוקנים עד ויהי העם כמתאוננים עי"ש.	7699
עוד יסוד יש ללמוד בזה שאע"פ שאצלם היה זה תביעה גדולה כאמור, היינו כדאמרי אינשי לפום גמלא שיחנא (כתובות ס"ז), שהם שהגיעו לויחזו את האלקים נתבעו שבעת שנהנו מזיו השכינה אכלו ושתו, אבל אצלנו אדרבה חובה עלינו לעשות סעודה ומשתה לגמרה של תורה, וק"ו בעת קבלת התורה, אלא שהם שכ"כ גדולים היו נהפכה מצוה וחובה זו עליהם לתביעה גדולה ונוראה כאמור.	7700
עכ"פ למדנו עומק דין שמים המכוסה מבנ"א, שבאותו דבר עצמו שנשתבחו בתוה"ק לעולמי עד ויראו את אלקי ישראל, ויחזו את האלקים, היינו מדרגה נפלאה עד מאד שילוד אשה יכול להגיע, שהרי מקרא מפורש כי לא יראני האדם וחי, והם עלו במדרגתם עד לבחינת ראייה, ומאיך גיסא נתבעים הם ביותר ע"ז כאמור, כיון שהיו יכולים להגיע באותו מצב למדרגה יותר רמה ולא הגיעו.	7701
וזהו מה שאמר הכתוב (סוף קהלת), כי את מעשה האלקים יביא במשפט על כל נעלם אם טוב ואם רע, דהיינו שמביאים את האדם במשפט על כל נעלם, אף במעשה הטוב עצמו שעשה, שנעלם ממנו שהיה יכול לעשות יותר טוב (חגיגה ה'), והמתבונן יאחזנו חיל ורעדה, שמלבד שיצטרך לתת דין על מעשה העבירה שעשה, יעשו עמו חשבון גם על המצוה שעשה שהיה יכול לעשותה יותר טוב, ומי יודע כמה יש בכוחותיו וכמה היה בכוחותיו אז בעת עשיית המצוה לעלות יותר ויותר ונתעצל ונשאר על מקומו עומד, וכמה קשה לדעת מדת התשובה בזה, הרחמן יעזרנו למען כבוד שמו יתברך. (אור יהל).	7702
	7703
	7704
	7705
	7706
	7707
	7708
	7709
	7710
	7711
	7712
	7713
	7714
	7715
	7716
מאמר תרכח	7716
ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו (כ"ד י"א).	7717
בילקוט שמעוני א"ר פנחס מכאן שהיו ראויים להשלחת יד, אמר ר' הושעיא וכי קלורין (עוגות) עלתה עמהן לסיני, דאת אמרת ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו? אלא מלמד שזנו עיניהם כלפי שכינה, כאדם שהוא מביט בחבירו מתוך מאכל ומשתה, א"ר תנחום מלמד שהגיסו את לבם ועמדו על רגליהם וזנו עיניהם מן השכינה.	7718
רבי יהושע דסכנין בשם ר' לוי, משה לא זן עיניו מן השכינה דכתיב ויסתר משה פניו, ונהנה מן השכינה דכתיב ומשה לא ידע כי קרן עור פניו, נדב ואביהוא זנו עיניהם מן השכינה וימת נדב ואביהוא, ורש"י בשם תנחומא ז"ל פי' ויחזו את האלקים, היו מסתכלים בו בלב גס מתוך אכילה ושתיה.	7719
וזה לא כגמ' (ברכות י"ז), מרגלא בפומיה דרב לא כעוה"ז העוה"ב, העוה"ב אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פריה ורביה ולא משא ומתן ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות, אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה, שנאמר ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו, ופירש רש"י שבעו מזיו השכינה כאילו אכלו ושתו, וכעין זה תירגם אונקלוס, וחזו ית יקרא דה' והוי חזן בקרבניהון דאתקבלו כאילו כאלו ושתו.	7720
	7721
	7722
	7723
	7724
	7725
	7726
	7727
	7728
	7729
	7730
	7731
	7732
	7733
	7734
	7735
	7736
	7737
	7738
	7739
	7740
	7741
	7742
	7743
	7744
	7745
	7746
	7747
	7748
מאמר תרכט	7747
ויאמר ה' אל משה עלה אלי ההרה והיה שם ואתנה לך את לחת האבן והתורה והמצוה (שמות כ"ד י"ב).	7748

אריב"ל בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע מה לילוד אשה בינינו אמר	7749
להן לקבל תורה בא, אמרו לפניו חמדה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבע דורות קודם שנברא העולם	7750
אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, תנה הודך על השמים, א"ל הקב"ה למשה החזר להן תשובה, אמר לפניו	7751
רבש"ע תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, למצרים ירדתם,	7752
לפרעה השתעבדתם, תורה למה לכם, לא תרצח לא תנאף לא תגנוב, קנאה יש ביניכם? יצה"ר יש ביניכם?	7753
מיד הודו לו להקב"ה שנאמר ה' אדוננו מה אדיר שמך בכל הארץ (שבת פ"ח:).	7754
ויש להבין מה שהזכירו המלאכים מה אנוש כי תזכרנו, משמע דכיון שבי אדם עלולים לחטוא לפיכך לא	7755
יתנו להם את התורה, אדרבה הרי בראתי לו יצה"ר בראתי לו תורה תבלין (קידושין ל'), שנית מה טענו	7756
תנה הודך על השמים, וכי אם אנחנו נקבל את התורה, לא יוכלו המלאכים ללמוד תורה בשמים, בפרט	7757
שלא התכוונו ללבוש התורה כמו שניתנה לנו אלא לסודות התורה.	7758
וכן אנו רואים שמשה רבינו עלה להר ולמד תורה ארבעים יום וארבעים לילה, ולאחר חטא העגל ושבירת	7759
הלוחות עלה שנית ונשתתה עוד ארבעים יום וארבעים לילה, משום מה היה צריך בפעם השניה לזמן כזה,	7760
הלא כבר למד התורה בראשונה, אבל הענין הוא כי קודם חטא העגל עמדו ישראל לחיות לעולם, כמ"ש	7761
אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כולכם, ולא היו כמה מצוות בתורה מעיקרא, כגון טומאת מת ומצות	7762
יבום וכדומה התלויים במיתה, אבל לאח"כ ניתוספו ונשתנו כמה מצות.	7763
א"כ מה איכפת להם למלאכים אם התורה תינתן לנו כמו שהיא לפנינו? ועוד כמה נצח משה רבינו את	7764
המלאכים שאמר להם מה כתיב בה, לא תרצח, לא תנאף, לא תגנוב, קנאה יש ביניכם, יצה"ר יש ביניכם,	7765
ומיד ששמעו דבר זה הודו לטענותיו, וכי מקודם לא ידעו המלאכים דבר זה שאין להם יצה"ר, ומה נתחדש	7766
להם עכשיו?	7767
אבל הענין ע"פ מה שמצאנו בגמ' (סנהדרין ק"ד:), דאנשי כנסת הגדולה מנו ג' מלכים וד' הדיוטות שאין	7768
להם חלק לעוה"ב, ובקשו למנות גם את שלמה המלך ע"ה, באה דמות דיוקנו של דוד המלך ע"ה	7769
ונשתטחה לפניהם שלא ימנו אותו בהדי הני שאין להם חלק לעוה"ב ולא השגיחו עליו, באה אש מן	7770
השמים ולחכה אש בספסליהם ולא השגיחו עליה, יצאה בת קול ואמרה להם חזית איש מהיר במלאכתו	7771
לפני מלכים יתיצב ע"כ.	7772
ושואל היעב"ץ (הראשון) מה כל הרעש שעכבו מן השמים את אנשי כנה"ג פעם אחרי פעם שלא למנות	7773
את שלמה, ממה נפשך אם מגיע לו העונש אז מאי שנא שלמה מאחריני שלא ימנו אותו, ואם לא מגיע לו	7774
מה איכפת לן אם אנשי כנה"ג ימנו אותו בהדי ג' מלכים? וכתב היעב"ץ דמיום שניתנה תורה בארץ תורה	7775
לא בשמים היא, ורק חכמי התורה הם הבעלים על הבריאה, והם גם הפוסקים מי שיש לו חלק לעוה"ב או	7776
לא, ולכן אם אנשי כנה"ג היו מונים גם את שלמה בהדי ג' מלכים, לא היה מועיל דבר כנגדם, כי לכך	7777
ניתנה תורה בארץ, ומשום כך רעשה תבל ומלואה שלא יוציאו מפיהם למנות את שלמה.	7778
מעתה אנו מבינים למה התנגדו מלאכי מעלה שלא נקבל אנו את התורה, כי אם אנו נעשים בעלים על	7779
הבריאה הרי גם הם בכלל, וזהו שטענו מה אנוש כי תזכרנו, כי לא רצו להשתעבד לבני אדם, וכן אחז"ל	7780
שבשעת החורבן היו אנשים שידעו חכמת הנסתר והכירו שמות המלאכים הממונים בעולם, זה על האש	7781
וזה על המים ורצו להשביעם, מה עשה הקב"ה החליף שמותיהם עי"ש, ולמה לא יצוה להם השי"ת שלא	7782
ישמעו אליהם, אבל לפי המבואר חק הוא שנתן ה' לבנ"י, שמעת שקבלו את התורה הם בעלים על	7783
הבריאה גם על המלאכים ושירי מעלה, לכן הקב"ה החליף שמות הממונים.	7784
ולכן טענו מלאכי השרת מה אנוש כי תזכרנו תנה הודך על השמים, ולא רצו שאנשים בארץ העלולים	7785
לחטוא יהיו בעלים עלינו בשמים, הוא גם מה שאמרו מה לילוד אשה בינינו, כי המלאכים מופשטים הם	7786
אין להם שייכות כלל לענינים גשמיים, ומצאו טענה אף במשה רבינו שזיכך חומרם כל כך עד שהיה יכול	7787
לעלות בגופו השמימה.	7788
הגם שהיה שבעת ימים בתוך הענן ואחז"ל (יומא צ"ד:), כדי למרק אכילה ושתייה שבמעיו, והרי היה	7789
בודאי בדרגא של אדם הראשון קודם החטא, ובדעת תבונות כתב שגופו של אדם הראשון היה זך ומצוחצח	7790
כמו הנשמה שלנו, עכ"פ לא היה הבדל בין משה רבינו לאדם הראשון אלא בזה, שמשה רבינו ילוד אשה,	7791
ואדם הראשון נקרא יציר כפיו של הקב"ה, עם כל זאת המלאכים טענו כנגדו מה לילוד אשה בינינו.	7792
מעתה נבין גם מה שאמר הקב"ה למשה החזר להם תשובה, ואמר לפניו מתירא אני שמא ירפוני בהבל	7793
פיהם, שהרי המלאכים כולם קדושים כולם טהורים, לכן היה משה מתירא להתווכח עמהם, א"ל הקב"ה	7794
אחוז בכסא כבודי והחזר להם תשובה, כאן רמז לו הקב"ה תשובתו להם, כי דוקא משום שהוא ילוד אשה	7795
וזיכך עצמו עד כדי לעלות השמימה זכה לגדולה זו, ראייה לכך שהמלאכים אינם יכולים לאחוז בכסא	7796
כבודו ית' בשום אופן, שהם לא עשו כלום לקדושתם וטהרתם שכך נבראו, משא"כ אדם שעמל לכבוש	7797
יצרו ולעלות מעלה מעלה, הוא גדול בבחינה זאת ממלאכי מרום והוא ראוי לקבל תוה"ק.	7798

וכאן נעוץ הסוד שגילה משה רבינו למלאכים, כי הם לא היו יכולים לירד לעומקו של דבר זה, ולא עלה	7799
על דעתם שעם עובי החומר הטבעי אשר באדם, יכול להגביה עצמו מעלה מעלה בדראג יותר גבוהה	7800
ממלאכי השרת, כי נשמת חיים לו חצובה מתחת כסא כבודו יתברך, והיא שותפת להחומר עפר מן האדמה	7801
אשר באדם, וזהו שאמר להם משה רבינו, כלום קנאה יש ביניכם, כלומר הנסיונות הללו של קנאה ותאוה	7802
וכבוד ותולדותיהם הרבים שאנו עומדים בהם, מעלים אותנו בקרן אורה יותר מכם! ומשום כך אנו ראויים	7803
לקבל התורה.	7804
והנה אמת שחכמת אדם מרובה משל המלאכים ע"י הרכבתו הנפלאה משתי הקצוות, כמ"ש וייצר ה'	7805
אלקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים, אבל בלא תורה נשאר האדם בחכמה ערומה	7806
לבד חסר כל שלימות, וכמ"ש חז"ל אם יאמר לך אדם יש חכמה בגוים תאמין יש תורה בגוים אל תאמין,	7807
הקשר בין השמים לארץ אינו יכול להיות בלא תורה, הקדושה והטהרה אין האדם מגיע אליהם אלא ע"י	7808
לימוד התורה וקיום מצותיה. (לב אליהו).	7809
	7810
מאמר תרל	7811
ויאמר ה' אל משה עלה אלי ההרה והיה שם ואתנה לך את לחת האבן והתורה והמצוה (שמות כ"ד י"ב).	7812
בשעה שעלה משה למרום לקבל את התורה, טענו מלאכי השרת לפני הקב"ה, מה אנוש כי תזכרנו וכן	7813
אדם כי תפקדנו תנה הודך על השמים, עד שמשה התיירא שמא ישרפוהו בהבל פיהם, ואחז בכסא כבודו	7814
כדי להתגונן מפניהם, לבסוף החזיר להם תשובה וניצח אותם, עד שכל אחד ואחד נעשה לו אוהב ומסר לו	7815
דבר, שנאמר עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם (שבת פ"ח).	7816
לכאורה תמוה כיצד משה שהוא בשר ודם, ואשר המלאכים לא הבינו איך הוא בא למחיצתם ושאלו מה	7817
לילוד אשה בינינו, ניצח את השרפים והאופנים שהם שכלים נבדלים ושוכני מעלה? התשובה היא שהוא	7818
זכה לכך משום שמסר נפשו על התורה כמ"ש חז"ל, אמר משה לבני ישראל שמא אתם יודעים כמה	7819
נצטערתי על התורה, כמה עמל עמלתי בה וכמה יגיעה יגעתי בה, שנאמר ויהי שם ה' ארבעים יום	7820
וארבעים לילה, נפשי נתתי עליה כוחי נתתי עליה (ספרי האזינו ל"ב), רק זכות של מסירות נפשו עמדה לו	7821
שניצח את המלאכים והוריד את התורה מן השמים.	7822
והנה לאותה מסירות נפש היה זקוק משה לכפר לבני ישראל חטא העגל, כי גם שם כתוב ואתנפל לפני ה'	7823
כראשונה ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי (דברים ט'), חז"ל אומרים	7824
שישראל לא היו ראויים לחטא העגל אלא שכוונתם היתה לשם שמים, אמר ר' יהושע בן לוי לא עשו	7825
ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה, וכשם שדוד לא היה ראוי לאותו מעשה אלא שבא	7826
ללמד תשובה ליחיד, כך לא היו ישראל ראויים לאותו מעשה אלא שבאו ללמד תשובה לצבור (עבודה זרה	7827
ד').	7828
שאם יאמר החוטא לא אשוב שלא יקבלני, אומרים לו צא ולמד ממעשה העגל שכפרו ונתקבלו בתשובה	7829
(רש"י שם), הרי שישראל חטאו בעגל מתוך כוונות טובות כדי ללמד תשובה לעם ומסרו נפשם על כך,	7830
וכבר למדנו שאף שעוברים חטא חמור, אם הכוונה לשם שמים התורה מגינה עליו, אנו מוצאים במקושש	7831
עצים שחז"ל אמרו עליו שכוון לשם שמים, ומסר נפשו כדי לפרסם בעם שחייבים מיתה על חילול שבת.	7832
משום כך כשר' עקיבא גילה שזה צלפחד, אמר לו ר' יהודה עקיבא בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את	7833
הדין, אם כדברייך התורה כיסתו ואתה מגלה אותו (שבת צ"ו:), א"כ גם במעשה העגל לאחר שכוונתם של	7834
ישראל היתה לשם שמים ומסרו נפשם על זה, הרי לא היה בזה חומר כ"כ גדול, ובכל זאת היה משה צריך	7835
למסור נפשו באותה הצורה שמסר נפשו על התורה, ולהתנפל לפני ה' ארבעים יום וארבעים לילה כדי	7836
לכפר על חטא זה.	7837
הרי כמה חמור כל חטא דק שאין עליו תשובה אלא על ידי מסירות נפש, וא"כ כמה יש לנו לדאוג על	7838
עוונותינו וחטאותינו שאינם לשם שמים, והתקנה היחידה להם היא מסירות נפש ללימוד התורה, ואמנם	7839
בדורותינו כשלימוד התורה מוזנח וישנם מכשולים ונסיונות קשים, בודאי יש צורך במסירות נפש כדי	7840
לשקוד בתורה, ועל ידי מסירות נפש יש תקוה שנצליח להתגבר על כל המאבקים והמכשולים, כמו משה	7841
רבינו בשעתו במלחמתו עם המלאכים, ונזכה לקבל את התורה. (אור הצפון).	7842
	7843
מאמר תרלא	7844
ויבא משה ויעל אל ההר ויהי משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה (כ"ד י"ח).	7845
ר' יוחנן הוה מטייל מן טבריה לצפורי, והוה מסתמך על כתפיה דר' חייא בר אבא, מטון חד בית חקל	7846
אמר דין הוה דידי זובנתיה מיבעיא לעי באורייתא, מטון חד בית זיתא אמר דין בית זיתא הוה דידי זובנתיה	7847

מיבעיא לעי באורייתא, שריא ר' חייא בר אבא בכי א"ל למה את בכי, א"ל אנא בכי דלא שבקית לסיבותך כלום.	7848
א"ל חייא ברי קל הוא בעיניך שמכרתי דבר שניתן לששה, וקניתי דבר שניתן לארבעים יום וארבעים לילה, כל העולם כולו לא נברא אלא לששה ימים, אבל התורה ניתנה לארבעים יום, הדא דכתיב ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה, כד דמך ר' יוחנן היה דורו קורא עליו, אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה שאהב ר' יוחנן את התורה בוז יבוזו לו (ילקוט שמות רמז שס"ג).	7849
יש להתבונן גם אם מצבו של ר' יוחנן היה כל כך דחוק, מה היה לו לר' חייא לבכות על כך? וכי מה ההבדל אם פעם היו שייכים לו כל הנכסים או שלא היו לו מעולם, סוף סוף עכשיו אין לו כלום, ומה התועלת בבכי על דבר שהיה? ועוד מה צריך להביא ראיה שהתורה חשובה יותר, מזה שמשה היה בהר ארבעים יום, והרי בכל התורה אנו מוצאים כי היא חשובה יותר מכל עניני העולם הזה, וכי היא עיקר החיים כמ"ש כי הוא חייכם.	7850
ואפשר לומר כי היו ביניהם חילוקי דעות בדרך התורה, שהרי ודאי שר' חייא בר אבא ידע שהתורה חשובה מכל עניני עוה"ז, אולם אם כבר היו לו לר' יוחנן כל אותם הנכסים, לא היה צריך למכור אותם ולהביא את עצמו לידי נסיון גדול לקיים את התורה מעוני ודחקות, שהנכסים יביאו לו רווח ויתפרנס מהם מתוך כבוד והרחבה, אולם ר' יוחנן השיב לו כי הדרך הנכונה היא דוקא ללמוד תורה מתוך הדחק, ואת זה אנו לומדים ממשה רבינו, שכן נצרך להיות בהר ארבעים יום וארבעים לילה? אין זה אלא מפני שהיה זקוק ליצירה חדשה, כמו יצירת הולד שצריכה ארבעים יום כפי שפירשו הראשונים, והוא היה צריך לפשוט את עצמו מעניני החומר לגמרי, ורק בדרך זו זכה שתינתן התורה על ידו.	7851
וכן כל אחד ואחד עד כמה שהוא יכול להפסיק את התקשרותו לעניני החומר והמדות של הטבע, בה במדה הוא זוכה לקניני התורה, וטוב לו לאדם דבר אחד בצער ממאה בריוח (אבות דר"נ ג'), וזהו מה שהסביר לו ר' יוחנן, כל העולם נברא בששה ימים והתורה ניתנה לארבעים יום, היינו כי זו היא גם כן בריאה, שדוקא בזו הדרך זכה משה לתורה, וזו היא הדרך של קנין התורה לגבי כולם.	7852
ועד כמה גדולה אהבתו של רבי יוחנן לתורה אנו לומדים מהעובדא בגמרא, ר' אלעזר חלש עייל לגביה ר' יוחנן, אמר ליה אמאי קא בכית, ואי משום בני דין גרמא דעשיראה ביר (ברכות ה'), ומפרשים התוס' שבזה היה נוהג לנחם אבלים, רואים מזה שחיי המשפחה הקשים שלו שמתו כל בניו בחייו לא עשו עליו רושם רב, ועוד מסוגל היה להחזיק בידו את הדוגמה שלו כדי לנחם בזה אחרים.	7853
ובעובדה נוספת בעת שענש ר' יוחנן לריש לקיש, על שאמר לו התם רבי קרו לי הכא רבי קרו לי, ונח נפשיה דריש לקיש, ואיתא בגמ' והוה קא צווח עד דשף דעתיה מניה, בעו רבנן רחמי עליה ונח נפשיה (ב"מ פ"ד.), והרי יכלו רבנן לבקש רחמים עליו שיחזור לשפיות דעתו? אלא הם ידעו כי בכך לא יועילו ולא כלום, כי החסרון ברווחא דשמעתתא הביאו למצב זה, ובו ברגע שייזכר בריש לקיש שאיננו ולא יהיה רווחא שמעתתא יחלה שוב פעם, הרי שאנו לומדים מכאן עד היכן הגיעה אהבת התורה הגדולה והעצומה של ר' יוחנן.	7854
ואנו מוצאים את שיטתו של ר' יוחנן פעם נוספת בגמ' (תענית כ"א.), אילפא ור' יוחנן הוו גרסי באורייתא, דחיקה להו מילתא טובא, אמרי ניקם וניזיל ונעביד עיסקא, ונקיים בנפשין אפס כי לא יהיה בך אביון (דברים ט"ו). אמר ליה ר' יוחנן איהדר ואקיים בנפשאי כי לא יחדל אביון מקרב הארץ עי"ש,	7855
ונראה שהויכוח בין אילפא ור' יוחנן היה בעיקרו בענין של מסירות נפש, אם לקיים את הפסוק אפס כי לא יהיה בך אביון, או לקבל את הפסוק כי לא יחדל אביון מקרב הארץ, ואם היה ר' יוחנן מקיים דוקא את הפסוק אפס כי לא יהיה בך אביון, אז לא היה לנו תלמוד ירושלמי, ובכלל לא היה כל הש"ס מלא מדברי ר' יוחנן.	7856
ואפשר לחזק את דברינו גם ממה שמובא בגמ' על ר' יוסי בן ר' אלעזר ב"ר שמעון, כי נח נפשיה אמטיוה למערתא דאבוה, הוה הדרא לה עכנא למערתא, אמר ליה עכנא פתח פיך ויכנס בן אצל אביו לא פתחא להו, כסבורים העם לומר שזה גדול מזה, יצתה בת קול ואמרה לא מפני שזה גדול מזה, אלא זה היה בצער מערה, וזה לא היה בצער מערה (ב"מ פ"ה).	7857
מזה אנו רואים כי הצער הוא מדרגה אחרת לגמרי, היא דרך המובילה לגובהי גבוהים במעלת המדרגות, ולכן הסמך ר' יוחנן את דרכו מן ויהי משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה, כי רק מי שמתרומם לגבהי מרומים של קבלת התורה, בהשוואה לששת ימים של בריאת שמים וארץ, רק הוא יכול לעשות את החשבון שכדאי להפקיר את הכל כדי לזכות בתורה. (נחלת אליעזר).	7858
	7859
	7860
	7861
	7862
	7863
	7864
	7865
	7866
	7867
	7868
	7869
	7870
	7871
	7872
	7873
	7874
	7875
	7876
	7877
	7878
	7879
	7880
	7881
	7882
	7883
	7884
	7885
	7886
	7887
	7888
	7889
	7890
	7891
	7892
	7893
	7894
	7895
	7896
	7897

מאמר תרלב	7898
ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי (שמות כ"ה ב').	7899
מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי, פי' שלא לקחת בע"כ, וכי יעלה על לב כי אחרי כל	7900
הטובות הגדולות שקבלו מאתו ית' וגם ביזת מצרים וביזת הים, היתכן שלא ירצו לתת מחצית השקל	7901
ובפרט לשכון בתוכם? אמנם נתיישב לי בהקדם דברי חו"ה ריש פרק עבודת ה' וז"ל, אחד מהם רוב	7902
אהבתך את נפשך וחפצך להמשיך הנעימות אליה, ולא תפסיע פסיעה אשר אין כוונתך להתענג בהם	7903
בהנאות עי"ש לשונו הזהב.	7904
והנה כאשר רצה השי"ת לשכון בתוכם, אינו אלא ע"י המעלות העליונות הנמצאות בו ית', ואחד מהם היא	7905
הטבה אמיתית מחמת נדבה וחסד לנברא, בלי שיתכוין כוונה אחרת חלילה, והמשכן שהוא ית' שוכן שם	7906
צריך להיות מעוטר במדותיו הנעלות, כענין והלכת בדרכיו להדמות אליו ית' ובזה משכני בתוכם.	7907
ולזה נצטוו מאת כל איש אשר ידבנו לבו, רק נדבה בלי שום מחשבה של קבלת פרס, רק לעשות רצון	7908
אביו שבשמים ולא זולת זה, וכענין מא' ר"י בברכות י"ז, אשרי מי שגדל בתורה ועמל בתורה ועושה נחת	7909
רוח ליוצרו, וזה כוונת הכ' (שיה"ש ג') אפריון עשה לו המלך שלמה תוכו רצוף אהבה, פנימיות כוונתם	7910
של המתנדבים היתה רק נדבת אהבה, כאדם המתנדב לאהובו האהוב לו כנפשו, אשר נדבתו אליו כמתנדב	7911
לעצמו או לבנו האהוב לו כנפשו בלי שום תקות פרס.	7912
והן מעלות עליונות אלוהיות המתדמים אליו יתברך, כי בצלם אלקים עשה את האדם, וזו המטרה לשום	7913
מבטו ומגמתו אליו, ואל יאמר האדם אני רחוק מזה, והמשכיל יבין שזה עיקר הנדרש מהאדם להשתדל	7914
לעלות למעלות עליונות אף שטבעו עדיין רחוק מזה, וזה מה שרמזו ז"ל בתנא דבי אליהו כ"ד, חייב אדם	7915
לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אברהם יצחק ויעקב, ההשתדלות מחויבת לשנות לאט לאט טבעו הרע כי	7916
חייב נאמר.	7917
ואיתא במדרש (שמות רבה פ' ל"ג), ויקחו לי תרומה, משל למלך שהיתה לו בת יחידה, בתי שנתתי לך	7918
יחידה היא לפרוש ממנה איני יכול, אלא כל מקום שאתה הולך עשה לי קיטון אחד עי"ש, ויש להבין בזה	7919
איך שייך בתורה שהיא חכמה לפרוש ממנה, וכי בשביל שאחד מלמד חכמה לאחר החכמה פורשת מאתו?	7920
ועוד באיזה בחינה נקראה בש"ס ומדרש שהתורה מכורה לישראל, מה שייך מכירה בתורה וחכמה, זה	7921
שייך רק בחפץ אשר הלוקח קונה החפץ לעצמו, ואינו נשאר החפץ אצל המוכר מה שאין כן בחכמה.	7922
הענין הוא כי כל עניני האדם יוצאים מהכח אל הפועל משני גורמים שונים, על פי השכל ועל פי כח נפשי,	7923
כח הדוחף הנפשי אינו משתנה ע"י כח השכלי, כי כשמתאוו לאכול אינו משתנה ע"י השכל שאינו מסכים	7924
לאכול וכן בכל המדות, זולת אחרי היגיעה אז רושמי השכל נעשו בו טבע שני, מה שאין כן השכל הוא	7925
משתעבד תחת הטיות הכח הנפשי הדוחפו, וע"כ אנו רואים שישנם חכמים להרע, כי כח התאווה מטה את	7926
שכלם לבלי ראות העיון האמיתי, כי לדעתם המשובשת מידי ספיקא לא נפקא, וכש"כ כשהחליפין רחוק	7927
מאד.	7928
וע"כ אחז"ל (פסחים נ'), לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא	7929
לשמה, כי אחרי שהנהגתו לפי התורה, ממילא לא יהיה לו לרצון להטעות ולהטעות השכל שלא לראות	7930
האמת, ובהכרח שעם הזמן יראה האמת בעין שכלו, וזהו שמתוך שלא לשמה בא לשמה, וכן המדות כי גם	7931
הם נכללים במצות עשה והלכת בדרכיו.	7932
והנה כמו שאנו רואים בגדולי החכמים שלא רצו לשבת בדין מפני חשש שוחד כל דהוא, כן כל אדם צריך	7933
להיות בלתי משוחד מהרצון, ואם לאו הרי עלול בכל מעשיו לפסוק שלא כהוגן, אך סוף כל סוף כל אדם	7934
נגוע במדות שמטעים דעתו, וע"כ נקראת התורה מכורה בדרך כלל, שאף האדם הטהור לגמרי בשכלו	7935
ובמדותיו והיה צריך לפסוק חייב והוא פסק זכאי, עם כל זאת עושים בשמים כפסקו דאין לו לדיין אלא מה	7936
שעיניו רואות.	7937
וזהו שלא רצו המלאכים שיתנו התורה לבני אדם, היינו לפסוק על פי שכלם המוטעה כענין שהיא מכורה	7938
להם, וכן מה שלא יצא הכח הנסתר בפועל באור התורה ובזיו טהרתה, הוא ג"כ מהטעה זו שאינו יגע	7939
למצוא חקירות בדינים למעשה, ואינו לומד רק להיות חכם בעיני הבריות, ולזה אחז"ל (ב"מ ל"ג), הגיד	7940
לעמי פשעם אלו ת"ח ששגגות נעשו להם כזדונות, והוא תמוה.	7941
אך הענין הוא כך מה נקרא שוגג? שכחה, וצריך כפרה שהיה צריך שלא לשכוח, ומעתה מה שהאדם אינו	7942
מוציא לפועל שכלו הנסתר נקרא בחינת שוגג, ואת שכלו הגלוי הוא בחינת מזיד, והתלמידי חכמים	7943
המתנהגים על פי התורה לפי ראותם, אז מה שאינם מוציאים לפועל כח הנסתר זה ג"כ אצלם מזיד.	7944
וזה הענין שאצל האדם צריך להיות מופרש השכל מהחומר לגמרי ואז תורתו נקיה, אך זה דבר קשה, על	7945
כן לכל הפחות צריך להיות בבחינה כמ"ש חז"ל (יומא ע"ב), כל ת"ח שאין תוכו כפרו אינו ת"ח, וראייתם	7946
מהארון פנימי זהב וחיצון זהב, וקשה הלא האמצעי של עץ ואינו תוכו כפרו? אך הענין כי באמת לכה"פ	7947

צריך להבין כח הנטיה ולעמול להסיר הנטיות, ואחר העמל אז אף שיוכל להיות כי עדיין הוא נגוע בנטיות שהן, אז בזה אין לו לדיין אלא מה שעניו רואות.	7948
הוא הענין שאחז"ל לפרוש הימנה איני יכול, שאם כל מרכז כונתו שלא לשם שמים, יכול יהיה ג"כ בחינת תורה? זה ודאי לא, אבל אם יהיה קצת נגוע בנטיה, שעל פי שכל השמים יהיה הדין להיפוך, ואז לא יהיה נפסק הדין כפי הראוי בו, אבל משום זה לא לתת התורה אי אפשר ג"כ, שהרי כבר מכרתי להם כנאמר יפתח בדורו כשמואל בדורו, וכן אין לו לדיין אלא מה שעניו רואות, אף שהוא קצת נגוע.	7949
אלא זה אני מבקש כל מקום שאתם הולכים, היינו אף אם האדם עוסק בגשמיות, וזה מזיקו במדות הרעות לנטיות, מכל מקום עשו לי קישון אחד שאדור בתוכו, היינו לתקן לכל הפחות מרכז המכוון של האדם בכל מעשיו שיהיו לשם שמים, כנאמר בכל דרכיך דעהו וטוב לנו. (אור רש"ז מא' רצ"ח).	7950
	7951
	7952
	7953
	7954
	7955
	7956
	7957
	7958
מאמר תרלג	7959
ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי (שמות כ"ה ב').	7960
איתא (בנדרים ט')., כנדררי רשעים נדר בניזיר בקרבן ובשבועה, כנדררי כשרים לא אמר כלום, כנדבותם נדר בניזיר ובקרבן, ובר"ן כנדררי רשעים ומיחייב בכל הני כי אמר כנדררי רשעים, שהרי הרשעים דרכן לידור בכל אלו, ומפני שאין ראוי לעשות כן קרי להן נדררי רשעים, שהרי רשעים הם לאותו דבר, ואיכא למידק הרי נדבה אינה אלא באומר הרי זו, ונדר באומר הרי עלי, וחילוק זה לית' אלא בנדרים דקרבנות, אבל בניזירות מאי נדר ומאי נדבה שייכא ביה, הרי אינו אלא בענין אחד?	7961
	7962
	7963
	7964
	7965
	7966
	7967
	7968
	7969
	7970
ונראה בעיני דנדר פ' דבר שאינו בא לגמרי בנדבת הלב, ונדבה מה שהאדם נודר בנדבת נפשו ושמעשיו יותר רצויים, ומשום הכי אמרינן דנדר הוא הרי עלי, לפי שאינו מתנדב לגמרי כיון שלא הפרישו עכשיו, ונדבה הוא באומר הרי זו לפי שמתנדב נדרו יותר רצוי, וכיון שזהו פירושן של נדר ונדבה, אף בניזיר אע"פ שאין הנדר של נזירות אלא בענין אחד, מי שהכונה שלו רצויה יותר קרוי נזירותו נדבה, ומי שאינה רצויה כ"כ קרי נדר ע"כ.	7971
ונראה שפשטות דבריו מגלים לנו יסוד גדול רם ונשא מי יכילנו, פירושה של נדבה הוא כשאדם עושה איזה דבר מבלי שום חשבונות של שכר וגמול בעד זה, אפי' שכר עוה"ב וזיו השכינה, רק על מעשה כזה נופל גדר נדבה, במשכן נאמר מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי, שכל מלאכת המשכן הוצרכה להיות כולה נדבה, והזהירו לבל יקחו משום איש זולתי אשר ידבנו לבו, ולכאורה איזו פניות ונגיעות ישנן במשכן שתחסר שם כוונת נדבה?	7972
	7973
	7974
	7975
	7976
	7977
	7978
	7979
	7980
	7981
	7982
	7983
	7984
	7985
	7986
	7987
	7988
	7989
	7990
	7991
	7992
	7993
	7994
	7995
	7996
	7997

וכן בהודותי לא' כשאודנו במלותי על גודל טובו עלי, מחשבתי בההודאה לבקש על התמדת הטובה ולהוסיף עליה, אמר השכל מה שהתרעמת ממעוט כוונתך והודאתך לאל', וכי דברי פיך דברי מודה	7998
וכוונתך בהם כוונת מבקש, להוסיף על הטובה ולשאול התמדתה הוא מפני ג' מדות, המדה האחת רוב	7999
אהבתך את נפשך וחפצך למשוך הנעימות אליה, ואל תפסעי פסיעה לעבודת הא' ולא לזולתה אלא	8000
שכוונתך בה להתענג בהנאות עכ"ל.	8001
מבהיל מאד איך שהגדיר בעל חוה"ל ענין זה, עד שהמודה ומשבח לא' ית' בדרגות הכי גדולות ונשגבות,	8002
וכוונתו לקבלת שכר עוה"ב וזיו השכינה, בכל זאת בחינה זו היא אך ורק רוב אהבתך את נפשך וחפצך	8003
למשוך הנעימות אליה, שהיא במדרגה כ"כ פחותה של אהבת עצמו, דעבודת הא' על מנת לקבל שכר היא	8004
רק מאהבת עצמו, דרגת האדם ועבודתו להשי"ת צריכה להיות אך ורק נדבה, שלא תהיה לו בזה פניה כל	8005
דהו.	8006
אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס, זוהי אזהרה שניתנה לכל, דאדם בעל מעלה איך זה	8007
לא יעבוד את השי"ת אך ורק מאהבתו לאל ית', ולמה זה לא יאהבהו מבלי שום קבלת שכר, ומבלי שום	8008
יחולים ותקוות של חליפין, הרי שזה יכול להשיג כל אחד ואחד שבפניה כל זהו בעבודתו, כל עבודתו היא	8009
כבר אך ורק מאהבת עצמו.	8010
צדיקים נודבים תמיד ואם נודרים הרי הם רשעים לאותו דבר, דכשנודרים הרי זה לשם תקוה של שכר,	8011
וזהו כבר מעשה של אהבת עצמו והוא נדרי רשעים, עכו"ם הנותן בשביל שיחיה בני הרי חסד לאומים	8012
חטאת, אבל ישראל נותנים בלב שלם בין כך ובין כך, ומשו"ה הרי זה צדיק גמור (ב"ב י:), אבל הנותן	8013
משום תקות שכר הריהו כנדרי רשעים.	8014
ובמד"ר תצוה, כשם שהשמן מאיר כך בית המקדש מאיר לכל העולם, לכן נקראו ישראל זית רענן שהם	8015
מאירים לכל, לכך אמר הקב"ה למשה ויקחו אליך שמן זית זך, לא שאני צריך להם אלא שתאירו לי כשם	8016
שהארתי לכם, משל לפקח וסומא שהיו מהלכים, אמר הפקח לסומא בא ואני סומכך והיה הסומא מהלך,	8017
כיון שנכנסו לבית אמר הפקח לסומא צא והדלק לי את הנר והאר לי, שלא תהא מחזיק לי טובה שלויתך,	8018
מדותיו כביכול אינן כמדת בשר ודם, שהבורא ית' רצה להיטיב עם בריותיו ולכן מדתו שתאירו לי, שלא	8019
תהיה מחזיק לי טובה, שזוהי ההטבה השלמה בלי שום החזקת טובה ועשיית חליפין כלל.	8020
חוה"ל בריש שער השלישי כותב, וכאשר נתבונן בטובת בני האדם קצתם אל קצתם אינן יוצאות מאחד	8021
מה' פנים, הא' טובת האב על הבן, והב' טובת האדון על עבדו, טובת האדון על עבדו הרי זוהי הטבה	8022
גדולה מאד, והטועה בזה וחושב שהוא עושה צדקה לשם צדקה נדבה גמורה יוכל לבחון עצמו, ינסה לתת	8023
למי שהוא בעת שהלה לא יכיר לו שום טובה, ובמצב ההוא יראה כבר אם הוא עושה צדקה לטובת עצמו	8024
או לטובת העני.	8025
מדותיו ית' הם נדבה גמורה להיטיב עם בריותיו, ולכן מדתו כביכול שלא תחזיקו לי טובה, וזהו ענין תורה	8026
ומצות שחנן הבורא ית' לכל ישראל, כדי שתהיו מאירים לי, להורות לאדם שיתדבק במדותיו ית', ויהיה	8027
נותן נדבה בלי שום תקוה של החזקת טובה כל דהו, ובאמת הרי כח זה של נדבה מוטבע בטבעו של אדם,	8028
משום דדברים הכי רמים ונשגבים מוטבעים באדם. (דעת חכמה ומוסר).	8029
	8030
	8031
מאמר תרלד	8032
ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי (שמות כ"ה ב').	8033
איתא במדרש (שמות רבה ל"ג א') יש לך מקח שמי שמכרו נמכר עמו, אמר הקב"ה לישראל מכרתי לכם	8034
תורת כביכול נמכרתי עמה שנאמר ויקחו לי תרומה, שמי שזוכה לתורה כביכול הקב"ה נמכר עמו, וזה	8035
שמצינו צדיק גוזר והקב"ה מקיים (שבת נ"ט), שהתלמיד חכם נעשה בעלים על התורה.	8036
משל למלך שהיתה לו בת יחידה בא אחד המלכים ונטלה, ביקש לילך לו לארצו וליטול לאשתו, א"ל בתי	8037
שנתתי לך יחידית היא לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תיטלנה איני יכול לפי שהיא אשתך, אלא זו	8038
טובה עשה לי שכל מקום שאתה הולך, קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם, כך אמר הקב"ה לישראל,	8039
נתתי לכם את התורה לפרוש הימנה איני יכול, אלא בכל מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור	8040
בתוכו שנאמר ועשו לי מקדש.	8041
מבואר שכדי לזכות לתורה חייב אדם לעשות קיטון אחד שבו ידור הקב"ה, כיון שאין הקב"ה יכול לפרוש	8042
מן התורה, וכל שאינו עושה את הקיטון אינו יכול לזכות לתורה, וזה ענין נעשה ונשמע שאמרו ישראל,	8043
שבו נעשה הקיטון שהקב"ה מסוגל לדור בו, וזו היתה ההכנה לקבלת התורה.	8044
איתא בחז"ל (סוטה ה'), שעל הבעל גאווה אומר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בכפיפה אחת, ונראה	8045
שהדברים פשוטים, שהרי הבעל גאווה אומר שכל העולם שלו, מעלותיו והישגיו לכל הגיע ע"י כחותיו	8046
ופעולותיו, ובזה מכחיש את מציאותו ית' וכי אין עוד מלבדו, וכי לא יתכן להשיג שום דבר מבלעדי	8047

הקב"ה, וממילא לא יתכן שיזכה לתורה שהרי אין הקב"ה פורש מהתורה, וכל שלא הכין מקום להשי"ת	8048
לא יקבל את התורה.	8049
אך מה היא מהותה של מדת הגאווה, ועד היכן חייב אדם להתרחק ממנה, עיין ברמב"ם בפיהמ"ש (אבות	8050
ד'), על המשנה מאד מאד הוי שפל רוח שתקות אנוש רימה, וכתב שם ואף שבשאר המדות חייב לבחור	8051
דרך ממוצעת בין המדות, מ"מ במדת הגאווה לגודל חסרונה צריך לרחוק ממנה עד גבול האחרון, והנה	8052
אמרינן בכל יום בתפילה, למקללי נפשי תדום ונפשי כעפר לכל תהיה, זו תחילת הענוה שיוכל לשתוק	8053
בשעה שמקללים אותו.	8054
אך עדיין אין זו המדרגה הראויה שהעניו האמיתי מבקש, היא המדרגה שהובאה בדברי חז"ל שמחין	8055
ביסורין, שלא רק שאינו מגיב על בזיונו אלא שמח בקבלת הבזיונות, וכהא דמובא ברמב"ם בחסיד אחד	8056
שאותו יום שהושפל בבזיון גדול, היה היום ששמח בו שמחה יותר גדולה מכל הימים, שכל מציאות חייו	8057
היא רק הנפש, ואין לו כלום עם תאוות הגוף ורצונותיו, ולכן לא איכפת לו מהשפלת הגוף.	8058
וכתב הרמח"ל שמהות הגאווה הוא, מי שמחשיב עצמו בעצמו באחד מכל המעלות שיש להשיגם, אמנם כל	8059
זה עדיין אינו בכלל המדרגה שלנו, שדבריו אמורים במי שיש בו באמת מעלות אך מתגאה בהם, אמנם אנו	8060
בגדר דל גאה שעליו נאמר שהקב"ה שונאו, וגאווה זו נובעת ללא סיבות אלא מכח טבעיו, וגאווה זו היא	8061
הגרועה ביותר במדות האדם, שבעת שיש בו מעלות קשה מאוד שלא יפול בשחת הגאווה, אמנם הגאווה	8062
ללא סיבה היא המאוסה ביותר בעיני אלוקים ואדם.	8063
בגמ' (פסחים ס"ו), אמר רב יהודה אמר רב, כל המתיהר אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו, אם נביא	8064
הוא נבואתו מסתלקת ממנו, חכם מנלן מהלל דאמר מר התחיל מקנטרן בדברים וקאמר להו הלכה זו	8065
שמעתי ושכחתי, אם נביא מנלן מדבורה דכתיב עד שקמתי דבורה, בודאי שלא היתה גאווה בדברי דבורה	8066
הנביאה, אלא שנשמע מלשונה לשון יהירות מועטת, וכן גבי הלל הזקן, חזינן מהכא שהגאווה כוללת כל	8067
אדם, ואף בגדולים ובחכמים יתכן טענה על איזה לשון גאווה.	8068
נמצא שתיקון הגאווה מוטלת על כולנו בין גדולים ובין קטנים, וכל שלא התיגע ותיקן יחסר לו הקיטון בו	8069
יכול לדור הקב"ה, וממילא לא יוכל לזכות לתורה, עומדים אנו לאחר ימי מתן תורה, ומבקשים אנו דרך	8070
בעבודה כדי להשיג לזכות לתורה, ולהמבואר זו חייבת להיות תחילת העבודה, להתרגל לעקור את המדות	8071
הרעות מנפשינו וביותר מדת הגאווה.	8072
כתב התומר דבורה (פ"ב), ואני מצאתי תרופה להרגיל עצמו בדברים אלו מעט מעט, שעל ידי זה יתרחק	8073
מחולי הגאווה ויכנס בשערי הענוה, האחד להרגיל עצמו לברוח מהכבוד בכל מה שיכול, שאם יתנהג	8074
שיכבדוהו בני אדם יתלמד בהם על צד הגאווה, ויתרצה הטבע בכך ובקושי יוכל להרפא, שבעת שהאדם	8075
מבקש כבוד לא יוכל להמלט מהגאווה, נתבונן נא מי יוכל להעיד על עצמו שאינו דורש כבוד, והלא כל	8076
חינו ספוגים באהבת הכבוד וכבר האריך (המס"י י"א), שלולי רדיפת הכבוד היה האדם מתרצה לאכול	8077
מה שיאכל וללבוש מה שיכסה ערותו.	8078
ועוד עצה להמלט מהגאווה, שירגיל מחשבתו לראות בבזיונו, ויאמר עם היות שבני אדם אינם יודעים את	8079
גריעותי, וכי אני איני מכיר בעצמי שאני נבזה בכך וכך? ועוד שיחשוב על עונותיו תמיד עי"ש, חזינן	8080
שצריך עצות והתלמדות בכך, ומבלעדי זאת לא יגיע לתקן מדת הגאווה, כי היא משרשי האדם ונובעת מכח	8081
האש שבאדם, ודרך התקון בכך היא עשיית הקיטון שבו יזכה לתורה, שללא יצירת בית אין תורה.	8082
(אור יחזקאל).	8083
	8084
מאמר תרלה	8085
ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי (שמות כ"ה ב').	8086
ויקחו לי תרומה, הה"ד (משלי ד') כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו, אל תעזובו את המקח שנתתי	8087
לכם, יש לך אדם שלוקח מקח יש בו זהב ואין בו כסף, יש בו כסף ואין בו זהב, אבל המקח שנתתי לכם	8088
יש בו כסף שנאמר אמרות ה' טהורות כסף צרוף, יש בו זהב שנאמר הנחמדים מזהב ומפז רב, יש אדם	8089
לוקח שדות אבל לא כרמים, כרמים ולא שדות, אבל המקח הזה יש בו שדות ויש בו כרמים שנאמר שלחך	8090
פרדס רמונים.	8091
יש לך אדם לוקח מקח ובני אדם אינן יודעים מהו, אבל משכר הסרסור נתוודע מה לקח, כך התורה אין	8092
אדם יודע מה היא, אלא משכר שלקח משה שנאמר (שמות ל"ד), ומשה לא ידע כי קרן עור פניו בדברו	8093
אתו. ויש לך מקח שמי שמכרו נמכר עמו, אמר הקב"ה לישראל מכרתי לכם תורתי כביכול נמכרתי עמה,	8094
שנאמר ויקחו לי תרומה.	8095
משל למלך שהיתה לו בת יחידה בא אחד מן המלכים ונטלה, ביקש לילך לו לארצו וליטול לאשתו, אמר	8096
לו בתי שנתתי לך יחידה היא, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תטלה איני יכול לפי שהיא אשתך,	8097

אלא זו טובה עשה לי, שכל מקום שאתה הולך קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם שאיני יכול להניח את	8098
בתי, כך אמר הקב"ה לישראל, נתתי לכם את התורה לפרוש הימנה איני יכול, לומר לכם אל תטלוה איני	8099
יכול, אלא בכל מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור בתוכו, שנאמר ועשו לי מקדש (שמו"ר	8100
ל"ג).	8101
ולכאורה קשה להבין, מה הקשר בין הפסוק כי לקח טוב נתתי לכם לבין ויקחו לי תרומה? ונראה לומר	8102
שעיקר הדיוק הוא במה שנכתב ויקחו לי ולא נאמר ויתנו לי, להשמיענו שנתנה זו היא לקיחה, וזה כוונת	8103
המדרש שמדמה את זה למקח טוב, ללמדנו שבכל התורה הוא כך, הגם שהוא מקח ואדם פורע תמורתו	8104
מחיר מלא שהוא סובל בעד התורה, בכל זאת עליו להבין כי המקח שלכאורה משלם עבורו, אינו אלא	8105
נתנה שנותנים לו, כי לקח טוב נתתי לכם.	8106
ישנם ארבעה סוגים של מקח שבהם נמשלה התורה, כסף זהב שדות וכרמים, ובכל אחת מהן תכונה ומעלה	8107
אחרת. מעלת הכסף היא בזה שהוא בשימוש מתמיד אצל האדם, שעושים ממנו מטבעות כסף, לא כן הזהב,	8108
אך לעומת זה מעלת הזהב שהוא חשוב יותר מן הכסף, ומה נלמד כי התורה כוללת את שתי המעלות, הן	8109
בבחינת כסף שהיא שווה לכל אדם מטבע עובר לסוחר, אבל יש בה גם מן הערך הגבוה של הזהב שהיא	8110
כוללת דרכים ליחידי סגולה.	8111
אולם המעלות של כסף וזהב הן כאלה שאין חיי האדם תלויים בהם באופן ישיר, ולכן קיים גם דמיון	8112
לשדות וכרמים, ששדות כוללים את תבואות השדה שחיי האדם תלויין בהם, והכרמים אף הם נצרכים	8113
לחיי האדם, אם כי רק בגדר מותרות ולא בגדר הכרח, ובאופן זה גם חיי התורה שבהם תלויים חיינו	8114
ההכרחיים של האדם לבד המעלות העליונות.	8115
והמשל של שכר הסרסור הוא, שאם האדם אינו מבין את מעלת התורה מפני קוצר המשיג ועומק המושג	8116
שבה, יכול הוא להבין את מעלתה משכר הסרסור, שאם האדם רואה גדול בתורה שהוא חי את חיי התורה,	8117
ויש לו יראת הרוממות ממנו, הרי זוהי הדוגמא מה שהתורה נותנת ומעניקה לאדם, כי בעת שהוא רואה	8118
לפניו דמותו של אדם גדול שכל מהותו היא תורה חיה ואור התורה קורן ממנו, מכאן הוא רואה מה התורה	8119
נותנת לאדם.	8120
ומה שביקש הקב"ה עשו לי בית שאדור בתוכו בא ללמד, כי אפילו אחר קבלת התורה עלול האדם לגרום	8121
במעשיו ח"ו להרחקת השכינה, כמו שאמרו חז"ל כל אדם שיש בו גסות הרוח, אמר הקב"ה אין אני והוא	8122
יכולין לדור בעולם (סוטה ה'). ועל האדם לעשות הכל כדי שתשרה שכינה במעשי ידיו.	8123
עוד אפשר לומר על דמיון התורה לכסף וזהב, שמעלת הכסף בזה שהוא בשימוש מתמיד וגם עושים ממנו	8124
מטבעות שמושיות, ואילו מעלת הזהב שהוא חשוב מצד עצמו ושומר באוצר, וכן גם בקניני התורה, האדם	8125
צריך לרכוש ולהשיג את הכחות שבהם יוכל ללחום עם היצר מדי יום ביומו, והוא בבחינת הכסף המצוי	8126
בתנועה מתמדת מוכן לשימוש.	8127
במלחמת היצר יש לו לאדם בכל יום נסיונות קטנים ועליו לעמוד במלחמה עם היצר, אך מלבד זאת צריך	8128
האדם להשיג לעצמו את הכחות שיוכל לעמוד אפילו כאשר ייאלץ לעמוד בנסיון גדול, שאז יהיה מוכרח	8129
להשתמש בכוחותיו הפנימיים המצויים באוצר יראת שמים שלו, והוא בבחינת נכס חשוב ושומר באוצר.	8130
הנה מצויים אנשים היכולים לעמוד דוקא כאשר בא להם נסיון גדול וחד פעמי, אבל מתקשים הם לעמוד	8131
במלחמה תמידית עם היצר בנסיונות הקטנים, ולחיות על דעת תורה יום יום, ולעומתם נמצאים אנשים	8132
הרגילים בנסיונות הקטנים של חיי יום יום, וההרגל מסייע להם שיוכלו לעמוד בנסיונות הללו, אבל אינם	8133
מסוגלים לעמוד בנסיון גדול מן הרגיל, ואלו הן שתי הבחינות של קנין התורה של כסף וזהב שצריך	8134
לקנות בשלימות.	8135
ועוד דרשת חז"ל דומה לרעיונו מצאנו בפרשה, ועשו ארון, מה כתיב למעלה ועשו לי מקדש, אמר	8136
הקב"ה לישראל אתם צאני ואני רועה, שנאמר ואתן צאני צאן מרעיתי (יחזקאל ל"ד), ואני רועה שנאמר	8137
רועה ישראל האזינה, עשו דיר לרועה שיבוא וירעה אתכם, לכך נאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם,	8138
אתם כרם שנאמר כי כרם ה' צבאות בית ישראל (ישעיה ה'), ואני שומר שנאמר הנה לא ינום ולא יישן	8139
שומר ישראל, עשו סוכה לשומר שישומר אתכם.	8140
אתם בנים ואני אביכם, שנאמר בנים אתם לה' אלהיכם, ואני אביכם שנאמר כי הייתי לישראל לאב	8141
(ירמיה ל"א), כבוד לבנים כשהן אצל אביהם, כבוד לאב כשהוא אצל בניו, וכן הוא אומר ותפארת בנים	8142
אבותם (משלי י"ז), עשו בית לאב שיבוא וישרה אצל בניו, לכך נאמר ועשו לי מקדש (שמו"ר ל"ד).	8143
ויש לנו ללמוד מזה, כי אפילו בעת שעוסקים בתורה שעל זה מרמז הארון, גם אז העיקר הוא מה שנאמר	8144
למעלה ושכנתי בתוכם, בתוכו לא נאמר אלא בתוכם בתוך כל אחד ואחד, והיינו בלב כל אחד ואחד, כי	8145
העיקר תלוי בהכנה שבלב, אם הוא עושה את הלב מקום להשראת השכינה, כי בלי זה נעשית התורה זרה	8146

8147	לו כמו שדרשו ז"ל (שמו"ר שם), למה נכתבים ז0ר ונקראים זר? לומר לך אם אדם זוכה נעשית לו זר
8148	ואם לאו ז0ר.
8149	ודבר זה של זכה או לא זכה ח"ו, לא תלוי בזכות מן השמים אלא היא תלויה ביד האדם, וזאת הקב"ה
8150	מבקש עשו לי דיר או סוכה או בית, ואז ממילא יושיט הקב"ה את הסיוע לאדם, שיהא כביכול הקב"ה
8151	רועה שומר ואב, כי ה' צלך (תהלים קכ"א), מה צל אם אתה משחק לו הוא משחק לך ואם אתה בוכה לו
8152	הוא בוכה, כך הקב"ה צלך כשם שאתה עמו כך הוא עמך (מדרש מובא בשל"ה).
8153	ועל זה יש להוסיף ולהעיר ממה שאמרו חז"ל, ההוא דהוה קאמר ואזיל, כי רחימתין הוה עזיזא אפותיא
8154	דספסירא שכיבן, השתא דלא עזיזא רחימתין פוריא בר שיתין גרמידי לא סגי לן (סנהדרין ז'), אנו
8155	לומדים מזה כי תכלית המשכן והבית היתה, שיהא מקום להראות חיבתו של הקב"ה לנו, ושתהיה שכנת
8156	הקב"ה אלינו בבחינת רועה ואב, וכאשר בן תורה נמצא בישיבה במקדש מעט, ואפשר לו לבנות ולהבנות
8157	ולזכות למדריגת בנים, אין לו להתרפות ממלאכתו ולהשאיר במדריגת צאן, וכבר אמרנו כי הכל תלוי
8158	בידינו כי ה' צלך, מה הצל הזה אתה משחק לו וכו', וזוכה כולנו למדריגת בנים אם נבקש. (נחלת
8159	אליעזר).
8160	
8161	מאמר תרלו
8162	ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי (שמות כ"ה ב').
8163	כל שנאמר בתורה לי, ישנו בעוה"ז ולעוה"ב, כיצד? והארץ לא תמכר לצמיתות כי לי כל הארץ בעוה"ז
8164	ולעוה"ב, כי לי כל בכור בעוה"ז ולעוה"ב, והיו לי הלויים לעוה"ז ולעוה"ב, ואתם תהיו לי ממלכת כהנים
8165	וגוי קדוש בעוה"ז ולעוה"ב, ויקחו לי תרומה בעוה"ז ולעוה"ב, כל דבר שנא' בו לי יש בה ברכה,
8166	והתרומה יש בה ברכה (תנחומא ג').
8167	כל דבר רוחני בהכרח שיהא טהור מכל תערובת של מדות רק אז אפשר לומר כולו לה', מעשים טהורים
8168	ומזוככים שיכולים להתדבק באורו של הקב"ה, הן נצחיות וקיימות וראויות לעולם הבא, אבל מעשים שיש
8169	בהם תערובת של מדות, הן נשארות למטה בעוה"ז ואינן עולות למעלה, כי אינן ראויות להתאחד עם
8170	אוריא של העוה"ב, אין בהן סגולת החיבור כי מין בשאינו מינו איננו מתחבר ואינו בטל לעוה"ב.
8171	אם כל הפעולות נעשות לשמו ית', הן קיימות בשני העולמות, בעוה"ב מכיוון שהן מתאימות לאור העליון,
8172	וגם בעוה"ז אם כל עבודתו ופעולותיו לשם שמים, הרי כל מעשיו רוויים הרגשת עולם הנצח, עוה"ז שלו
8173	הוא עוה"ב, הוא הפך כל עניני העולם הזה לתכלית עולם הבא, עוה"ב בעוה"ז.
8174	אם הוא חי בהרגשה של גרות בעוה"ז, מרומם מעל0 כל0 עניני העולם, ויוודע0 שהוא וכל רכושו
8175	אינם לצמיתות בעוה"ז כי לה' הארץ ומלואה, הרי הוא ונשמתו בבחינה של עוה"ב, שהותו בעוה"ז אינה
8176	נפגמת ואינה מתחללת, הוא הופך גם את העוה"ז שלו לעוה"ב, בזה שהוא מכיר כי כל הארץ וכל אשר
8177	עליה הם להש"ת כי לי הוא, ושאין להתיישב בקביעות בעוה"ז, אם הגיע להכרה זו הרי הגיע לדרגה
8178	האמיתית והנכונה.
8179	הבכורים והלויים שרק ה' הוא נחלתם, אין להם קנינים בעולם הזה חיים ושואפים לנצח, ואז גם העולם
8180	הזה הוא להם כעולם הבא, רחוקים מקניני העולם הזה וקרובים לחיי הנצח, שכן הרגילו את עצמם
8181	להתרומם מעל עוה"ז, ולהטביע בנפשם את רגשי הנצח, ולכן הם תמיד אנשי עולם הבא אף בעוה"ז.
8182	אם זוכה האדם להתפשט מהעוה"ז ולהתמסר אך ורק אל השי"ת, ומקדש כל דרכיו שיהיו רק לו לבדו, אז
8183	ישנו בעוה"ז ובעוה"ב, הוא חי תמיד בשאיפה נצחית, ואין ברכה גדולה מזו שהוא מרגיש את העוה"ב
8184	בעוה"ז, לי יש בה ברכה ואין מבורך כמי שהוא קרוב למלך, כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו
8185	כה' אלקינו בכל קראינו אליו.
8186	ואמר אדמו"ר רי"י זצ"ל מנובהרדוק, על הפסוק ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו, מהו כאן
8187	כפל הלשון בעניני הבטחון? אולם אם נתבונן במהות הבטחון נמצא כי היא טובה כפולה, האחת מה שהוא
8188	משיג את מבוקשו וצרכיו, את הדברים והענינים שהוא בוטח בה' ומבקש הימנו, אשר על זה נאמר ברוך
8189	הגבר אשר יבטח בה', הוא ברוך שהשיג את מבוקשו.
8190	אולם העיקר הוא שהשי"ת הוא מבטחו, שיש לו במי לבטוח, ומי שבוטח בו הוא עצמו נצחי, והוא מאושר
8191	ומבורך שזכה להתקרב להשי"ת ונעשה עבד מלך, והבוטח בהשי"ת ברכתו שלמה בלי פגם וללא חסרון,
8192	והתנאי לברכה השלמה הוא, שהאמצעים להשגתה יהיו אף הם שלמים.
8193	אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקה מכל אשר לך, ולא תאמר אני העשרתי את אברם, אם אעכב לעצמי מן
8194	השבי, ואם תאמר לתת לי שכר מבית גזניך לא אקה, ולא תאמר אני העשרתי את אברם, שהקב"ה
8195	הבטיחני לעשרני שנא' ואברכה מברכך (רש"י לך י"ד), והקשה המהר"ל ומה בכך שהקב"ה הבטיח אותו

לעשרו, שמא זה הוא העושר שיתן אליו הקב"ה, שהרי קבל מתנות מפרעה ולא אמר כי הקב"ה הבטיח אותו לעשרו? אלא זהו העושר שהקב"ה הבטיח לעשרו, וא"כ למה לא רצה לקבל ממלך סדום?	8196 8197
ויש לומר דהכא מפני שלא נתן לו מלך סדום, ורק מפני שנשבה ומכח ההפסד הגיע לו, לא הוי זה בכלל ואברכך, דברכה אינו רק דבר שבא מכח ברכה ולא מכח צרה, אבל פרעה שנתן לו לכבודו זהו הברכה שהבטיחו הקב"ה, שיהיה מכובד עד שיתנו הכל אליו מתנות, מי שבוטח בה' ובטחונו הוא שלם ללא פגם, רוצה גם שהאמצעים יהיו שלמים בלא שום פגם, והקב"ה מסייע בידו שיתמלא מבוקשו, ומזמן לו סיבות טהורות שלא יצא מזה נזק לזולת, גם שלא תהיה מצוה הבאה בעבירה, שתהיה ברכה שלמה מכל צדדיה.	8200 8201 8202
אברהם אבינו השתדל להשיג את ברכתו מה' בלי להפסיד ולהזיק לאחרים, הברכה שהבטיחו הקב"ה להתעשר שלא תגשם על חשבון אחרים, שלא תבוא ע"י צער זולתו, הוא סירב להנות מרכוש ומעושר שבאו מצד אלו שהובסו וספגו מפלה, הוא רצה ברכה שלמה ולא רכוש הבא משפיכות דמים, ברכה שלמה ולא מכוחה של צרה.	8203 8204 8205 8206
	8207
מאמר תרלז	8208
ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי (שמות כ"ה ב').	8209
דבר אל בני ישראל פי' בעל הטורים, פתח דְבַר אל בני ישראל בלשון פיוס כמו דברו על לב ירושלים, בשביל שהיה בו חסרון כיס פייסם, ואיתא במדרש א"ר אבהו, ומה לעשות משכן כבוד וכפרה לישראל, אמר דבר אל בני ישראל לשון פיוס, הדוחקים את ישראל ונוטלים את ממונם מה תהא עליהם ע"כ.	8210 8211 8212
כשנתבונן במצבם של עם ישראל במדבר אחרי יציאת מצרים, אחרי קריעת ים סוף וכל הנסים והנפלאות, וענין המן וקבלת התורה, רואים שהקב"ה קיים להם כל ההבטחות שהבטיח לאבות, וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנוכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, ולא רק הרכוש ששאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה, אלא כדברי חז"ל שגדולה ביזת הים מביזת מצרים, וכל אחד ואחד מישראל יצא עם שמונים חמורים לובים טעונים זהב וכסף ותכשיטים, וקיום הבטחות אלו מהווה ערובה שיתקיימו גם הבטחות נוספות.	8213 8214 8215 8216 8217
אחרי מצב העוני והדחק שבו היו במצרים, פתאום כולם עשירים מופלגים, אין להם דאגת פרנסה, מלבושים חימום כיבוס וגיהוץ וכל הדברים המצמצמים את האדם ותופסים את מחשבותיו, הם משוחררים מכל זה, וכל הכסף והזהב מונח לפניהם, ועל כן תגדל התמיהה, איזה נסיון היה בשבילם לתרום קצת זהב וכסף ונחושת ותכלת וארגמן לצורך המקדש, עד כי היה צורך לדבר אתם בלשון רכה ובדרך של פיוס!	8218 8219 8220 8221
וביותר התמיהה גדולה, שהרי מבקשים מהם תרומה לצורך בניית המשכן שכולו מקור של טובה לכלל ישראל, שעל ידו אפשר לזכות להשראת שכינתו יתברך ביניהם, כדברי חז"ל ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוכו של כל אחד ואחד, וזה בכל עת ובכל שעה, בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך.	8222 8223 8224 8225
ועוד יותר אחרי שנכשלו בחטא הנורא של העגל והביאו עליהם קללה לדורות, מכשול המהוה סתירה לכל ההשגחה, ביטול האמונה וכל המדרגות שאליהם הגיעו ויאמינו בה' ובמשה עבדו, וכל זה בוטל פתאום, ועתה הורד עדיך מעליך ואדעה מה אעשה לך, ויתנצלו בני ישראל את עדיים מהר חורב, מאיגרא רמא לבירא עמיקתא! והמשכן בא לתקן את כל המצב הזה שהחטא יישכח, והשכינה תשוב לשרות ביניהם כבתחילה, וכל זה תמורת תרומה קטנה מכסף שבין כה וכה הקב"ה נתן להם, ובלי שטרחו עליו שום טירחא, ואף על פי כן יש צורך לפייס אותם ולבקש מהם, וכי איזה נסיון טמון כאן?	8226 8227 8228 8229 8230 8231
הן למשל בישיבה אחרי כל כך טובות שעושים עם כל תלמיד, כל כך סבלנות כל כך אהבה, כל כך משפיעים ומרעיפים עליו בגשמיות וברוחניות, ובכל זאת אנו עדים למצבים כאלו של כפויי טובה, כפיות טובה מול כל כך פינוק שמפנקים אותו, ואנו עומדים ומשתאים בתופעה כזו של כפיות טובה, ואפילו אם קורה שכועסים על תלמיד, אבל בודאי הכל לטובתו, וכל אחד משיג את הכבוד הראוי לו לפי מדת התמסרותו ללימוד ולעבודה.	8232 8233 8234 8235 8236
מהיכן הכח הזה של חוסר הכרת הטוב? ולא רק שהתלמיד אינו מרגיש עצמו בעל חוב, אלא עוד חושב שהוא עושה טובה, אם הוא קם לתפילה בציבור הוא עושה טובה, בא לסדר ללמוד הוא עושה טובה, בכל מהלך היום הוא רק עושה טובות וטובות, והישיבה הם שחייבים לו תודה, וכל שכן אם נבקש ממנו עוד התאמצות והתמסרות ללימוד התורה גם מחוץ לסדרים איזו טובה גדולה הוא יעשה?	8237 8238 8239 8240
כל זה כשמדובר אצלנו, אבל לחשוב כך על דור המדבר דור דעה, וכי יעלה על הדעת לבוא בבקשה לגדולי הדור שילמדו סדר ג' ? זה מגוחך! הרי הם נתונים יומם ולילה בלי הפסק בלימוד התורה, ולא שייך לבוא אליהם בטענות ובתביעות, וכאן לכלל ישראל במדבר צריך כל כך הרבה זהירות ודברי פיוס, כדי לבקש מהם משהו לטובת עצמם, משהו זהב וכסף שבין כה וכה לא טרחו עליו, ולא היה שייך להם זמן קצר לפני כן!	8241 8242 8243 8244 8245

אנו רואים כמה התורה ירדה לסוף דעתו של אדם, שום מעלה ברוחניות אינה נקנית לאדם בקלות, אלא צריך עמל והתמסרות, אף כי מדובר בטובתו, אך הטבע שלו ההתקשרות שלו לעולם הזה מונעת ממנו את המאמץ הכי קטן, אף כי תמורתו בציודו צריך לפייס צריך להשפיע, ללמוד מוסר, וכולי האי ואולי.	8246
אנחנו צריכים לעבוד על עצמנו כדי להפקיר את כל המפריעים לנו בעבודת ה', הקפדות, פינוקים, הכבוד המדומה, לעקור מלבנו אהבת הזהב ונחושת וכו', כדי לזכות למשכן ולהשראת השכינה בינינו, בלי להפקיר בלי לתת לא זוכים ולא מקבלים, את זה התורה מלמדת אותנו כאן, וכדי לתת צריך פיוס כדי להשיג את המטרה, צריך לשאת בעול עם חברו, אחד עבור כולם וכולם עבור אחד, ועל ידי זה נזכה להתעלות ולהשיג את המטרה של ועשו לי משכן ושכנתי בתוכם. (דגל המוסר).	8247
	8248
	8249
	8250
	8251
	8252
	8253
	8254
מאמר תרלה	8255
ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי (שמות כ"ה ב').	8256
פשוטו של מקרא, מאת אשר ידבנו לבו תקחו, ומאיש אשר לא ידבנו לבו לא תקחו, והדברים מופלאים, והרי מטרת המשכן שיתקיים ושכנתי בתוכם, בתוך כל יחיד ויחיד, נמצא שהיה נחוץ לכל אחד מישראל עשיית המשכן, וכלל ישראל באותה שעה היו במדרגה גבוהה, וכדאיתא ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי במראה הנבואה, נמצא שהגיעו כולם למדרגת נביאים, וא"כ בודאי ידעו והבינו גודל מעלת ענין המשכן, ובפרט שזה היה לאחר מעמד הר סיני, שראו כל ישראל פנים בפנים התגלות השכינה. כלל ישראל היו מושפעים בממון וכדאיתא בגמ' (בכורות ה'), אין לך אדם מישראל שלא יצא עם שמונים חמורים לובים טעונים מביזת מצרים, ועתה בהיותם במדבר אינם צריכים כלל לכל הממון הרב שהיה להם, שהרי המן והשליו ניתן להם לפרנסתם, ומכל מקום מגלה לנו התורה מאת אשר ידבנו לבו תקחו תרומתי, שיתכן ויהיו אנשים שיתנו לתרומת המשכן לא מתוך נדבת לב אלא רק מתוך הכרח, ועל זה באה תורה למעט שמאילו לא תקחו תרומה.	8257
	8258
	8259
	8260
	8261
	8262
	8263
	8264
	8265
	8266
ביותר יש להתעורר ממה שכתב שם בעל הטורים, פתח דבר אל בני ישראל בלשון פיוס כמו דברו על לב ירושלים (ישעיה מ'), בשביל שהיה בו חסרון כיס פייסם כדי שיתנו בנדבת לב, והלא מטרת המשכן הוא עבורם שיתקיים ושכנתי בתוכם, וראה שם שהביא דברי המדרש, והרי הדברים קל וחומר, ומה לעשות משכן כבוד וכפרה לישראל, אמר הקב"ה דבר אל בני ישראל בלשון פיוס, האומות שהם דוחקין לישראל ונוטלים ממנו על כורחן מה תהא עליהם.	8267
	8268
	8269
	8270
	8271
	8272
	8273
	8274
	8275
	8276
	8277
	8278
	8279
	8280
	8281
	8282
	8283
	8284
	8285
	8286
	8287
	8288
	8289
	8290
	8291
	8292
	8293
	8294

מועטת במספר דפי גמרא, ובזה דומה בעיני כל אחד ואחד שהשלים מטרתו ועבודתו, ויכול לנסוע לביתו	8295
לימי בין הזמנים מתוך שלות נפש.	8296
ולכן חייב כל אחד ליצור בנפשו השקפה חזקה, כי רחוק הוא מגדלות ועדיין מתעסק בקטני קטנות, רחוק	8297
הוא מידיעה אמיתית בתורה, וביותר עלינו לידע שאין לנו שייכות כלל להשגת מעלות ומדרגות, הנה לנו	8298
פרשה אחת בתורה מלמדנו להועיל היקפה של מדה אחת, ומה רב הקושי הטמון בהשגת שלימות במדה	8299
זו, וממנה נלמד שאף בכל הענינים רחוקים אנו מהשגת השלימות.	8300
תורה שלימה מלמדנו התורה בראשיתה, כאשר לא יתיגע האדם אין לו כל אפשרות לתקן את מדותיו	8301
הרעות, ומדות אלו הם המדריכים ומנחים אותו בכל דרכיו ומעשיו, והם יביאוהו רחמ"ל עד לשאול	8302
תחתית, לו היה מעט רגש בלבותינו הרי היו הדברים צריכים לחולל סערה בקרבנו, כי יודע אדם מרת	8303
נפשו שאין לו כל שייכות לעבודת הלב ותיקון המדות, ונמצא מונחים בו המדות בטבע, וא"כ איזה תקוה	8304
ותירוץ יש לו, הלא הכתוב מזהיר ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ.	8305
והיינו מה שכתב הגרי"ס זצ"ל (אור ישראל איגרת ג'), כי המלחמה פרושה על כל החיים המדברים,	8306
מלחמת היצר ותחבולותיו תאוות האדם ועלילותיו, שהם אשר ילכדוהו במכמורותיהם ואל יהי לו תקומה	8307
ח"ו, עד שכמעט קט יפשע האדם ואין מעצור לרוחו מכל דבר רע עי"ש, טבע האדם שבעד דבר קטן	8308
ופגיעה קלה במדותיו מסוגל להגיע לידי רשעות היותר גדולה, יבדוק כל אחד במעשיו ויראה שכמה	8309
פעמים נכשל בזאת, ואף אם לא הגיע לידי מעשה, אבל יבדוק בתוך כוחות נפשו ויראה היאך השנאה	8310
והכעס ממלאים את לבו ורק הבהול חסר אצלו.	8311
מחובותינו להסכים לא לחיות במהלך הרגלינו, אלא שניצור בנפשינו השקפה חזקה לשאוף לגדלות, ולא	8312
למוש לעולם מאהלה של תורה, ורק בעת שנעשה כן אזי יש תקוה שלא יהיו מעשיו הפקר, ונשתדל	8313
ונשאף לתקן את דרכינו, כי בעת שאדם מקבל על עצמו הסכמה חזקה, כבר כתב רבינו יונה (שע"ת ב' י')	8314
(י), שברגע קטן יצא מאפילה לאור גדול, ולכן יש תקוה לאחריתו, וביותר להתחזק בתפילה כי כוחה של	8315
תפילה היא עצה לחיזוק מעשיו ודרכיו. (אור יחזקאל).	8316
	8317
מאמר תרלט	8318
ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי (שמות כ"ה ב').	8319
וברש"י ויקחו לי לשמי, מבואר שיקחו את התרומה רק מאשר יתן מתוך נדיבות הלב והוא פלא, וכי יתכן	8320
שלאחר ששמעו ציווי ה' ליתן תרומה לבנין המשכן, שיתן אדם מתוך כפיה ואי רצון, נצייר זאת בנפשינו,	8321
הנה עומדים ומצפים אנו לביאת המשיח, וכאשר נזכה שיבוא במהרה, ונשמע דבר ה' שיתנו נדבה לבנין	8322
בית המקדש, הרי ודאי שהכל ירצו ליתן מתוך רצון ונדבת לב אמיתיים.	8323
וא"כ מדוע חשדם הכתוב שלא יתנו מתוך נדבת לב, והרי היו בני ישראל עשירים מאוד וכמ"ש חז"ל	8324
(בכורות ה'), שאין לך איש מישראל שלא יצא עם שמונים חמורים לובים טעונים מטוב מצרים, ועוד	8325
איתא (ילקו"ש דברים ב'), שבמלחמת עוג לא נטלו שלל מרוב טוב שהיה להם, וא"כ היאך יתכן שלאחר	8326
ציווי ה', וביותר שהרי שהמשכן עשוי לטובת ישראל, יתנו שלא בחפיץ לב.	8327
ובאמת דברים אלו לא ניתנו להבנה כלל בשכל הפשוט, ורק הלומד מוסר ומתבונן בכוחות האדם יוכל	8328
להבין זאת, כי כן הם הכוחות והמדות הטמונים במעמקי הנפש, והכוחות והמדות אין להם שייכות כלל	8329
להבנת השכל, וכשם שאין לשאול שאלות על כוחות בעלי חיים, כן אף בענין כוחות ומדות האדם, שהרי	8330
האדם מורכב מב' חלקים חלק הנפש שהוא חלק אלוך ממעל, ולעומתו נברא עם חלק החומר שהוא בעל	8331
חי ממש, ועל כוחות אלו אין שליטה כלל להבנת השכל.	8332
ומעתה יתכן שיחיה אדם חיים ארוכים ויתן צדקות כל ימיו, ואין זה נדיבות הלב, כי נתינת הצדקה אצלו	8333
היא מחמת קיום מצוה וחוב בעלמא ואין זה הנתינה הראויה, שהרי יש כמה מדרגות בנדיבות הלב, ובודאי	8334
שלמדרגה העליונה לא הגיע, אלא אף המדרגה הפחותה נעלמת מאתו, ואף לאחר ששומע דבר ה' ומכיר	8335
בחשיבות המטרה, מכל מקום כיון שלא הגיע עדיין לנדיבות הלב, אף באותה שעה נותן בעל כרחו.	8336
ובמתני' (אבות ה') ארבע מדות בנותני צדקה, הרוצה שיתן ולא יתנו אחרים עינו רעה בשל אחרים, וראה	8337
ברבינו יונה שמפרש, שרוצה לקבל הטובה והשבח לעצמו ואינו רוצה בטובת הבריות, הרי מפורש שאע"ג	8338
שנותן צדקה מ"מ עדיין נכלל בקרב בעלי עין רעה, שכל מטרתו רק לקבל שכר ושבח, ובודאי שאין	8339
נתינתו משום אהבת הבריות.	8340
ולאחר שנתבאר שהמדות יתכן שיפעלו אף בניגוד להבנת השכל, יובן שפיר דיתכן מדות אף כלפי הקב"ה,	8341
דהנה מדת רע עין וכדומה יתכן שנבינם כאשר נוגע לזולתו, ואילו בנוגע להשי"ת אין להם מקום כלל,	8342
שהרי הכל ניתן מאתו יתב' ומה שייך רע עין כלפיו יתברך, אך המציאות היא שאותם המדות שמשמש	8343

בהם כלפי חבירו פועלים אף כלפי הקב"ה, כי אין לנו כלים נוספים ולכן באותם הכלים נפעלים כל פעולותיו, והיינו דאמרו חז"ל כל הכופר בטובתו של חבירו סופו שכופר בטובתו של הקב"ה.	8344
ומעתה יבואר שפיר הא דרצה הקב"ה שיטלו התרומה לבנין המשכן ולהשראת השכינה דוקא מאיש אשר ידבנו לבו, כי אם אין בו מדת הנדיבות הרי נתינתו לא להקב"ה אלא לקיום רצונו העצמי, ובאופן כזה אין אפשרות לבנין המשכן, וכאשר נתבונן בזה נראה כי הדברים מקיפים וכוללים את התורה כולה, טוב עין הוא יבורך, אך המדות מונעות מאתו ההכרה בכך ולכן מביא מן הגרוע, אף שעל ידי זה יפסיד את ברכת השי"ת. (אור יחזקאל).	8345
מאמר תרמ	8346
ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי (שמות כ"ה ב').	8347
איתא במדרש (שמו"ר ל"ג ז'), ויקחו לי כביכול לי אתם לוקחים, ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, לכאורה אין לו ביאור אבל יובן היטב בדברינו, איתא עוד במדרש דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה, למדתך תורה ד"א שביקש הקב"ה בבקשה תנו לי תרומה, בא וראה כמה גדולה הדרך ארץ שנמצאת בתורה בדרך העברה, והבל היא כל חכמת הדרך ארץ המתגלגלת בעולם.	8348
בימים הקדומים כאשר מלכי ארץ לא היו מלומדים בהנהגת המדינה בחסד, היו מוכנים בשביל כבוד מעט להפקיר אלפים ורכבות אנשים למיתה וליסורים קשים במלחמה, אולי ינחלו מעט כבוד יותר, הלא זה מקור הדרך ארץ, להוקיר האדם ולכבדו בשביל שהוא האדם היקר, למה תפקירנו בשביל רצונך? ומכל שכן רבים, הלא זו הדרך ארץ להכיר היושר האמיתי ולכבד אף קטן כי כן היושר, ואיה היושר לרמות אנשים רבים? הרי לך מופת כי כל חכמת העולם בדרך ארץ בין רגלים תרמס שקר יסודה.	8349
ועתה נראה הדרך ארץ הנמצא בתורתנו בדרך העברה, מדרך העולם בעל הבית אשר יש לו פועלים הרבה והם מתפרנסים ממנו, אם לפעמים יצטרך הבעל הבית לדבר קל מן הפועל, לא יבקש ממנו בתחנונים אלא בדרך גזירה, ראובן! תן לי זאת וזאת, כי יודע הוא שהדבר שנוטל ממנו לא בא אליו אלא ממנו מבעל הבית, והנה הפועל בשכרו הוא בא.	8350
לא כן אצלו יתברך מי הקדימני ואשלם, ועם כל זאת כשנצטרך השם יתברך למעט זהב לתרומה ביקש בבקשה ובתחנונים, היש דרך ארץ גדול מזה? ולא עוד אלא שהיה צריך זאת למשכן, והמשכן היה לטובת האדם להשכין שכינתו בתוכם, וראה נא טובת השם יתברך והנהגתו עם בני אדם בשובה ונחת ודרך כבוד רב, ומזה נלמד כמה מוטל עלינו חוב קדוש להתנהג עם אנשים כערכנו בדרך ארץ.	8351
מעתה יש לנו לדעת כי לשוא נבקר בהיכלי בני אדם, לחפש דרך ארץ וחכמה ולחבק חיק נכריה, בזוית אחת בתורתנו נמצא מה שלא נמצא בכל העולם, לאיש המשכיל לא ישוו בעיניו למאומה הנהגות העולם ודעותיו המהובלות, אשר הם נגד החכמה והתבונה.	8352
והנה לפי זה ראינו כי הנהגת השם יתברך אתנו אינה כדרכי המלכים, מלך בשר ודם גזרה יגזור על אנשי מדינתו, אבל השם יתברך כל גזרותיו הן רק עצה טובה, אלא שאנחנו צריכים לקבל עלינו עול מלכות שמים כאלו היו הציוויים של התורה עול על צוארנו, כאז"ל (עירובין נ"א.) מצות לאו ליהנות נתנו, היינו שבזה נזכה למדרגה הרמה להכיר האמת אשר כן צריך להיות, אבל מצד עצם המצוה הוא רק עצה טובה לנו מאתו יתברך.	8353
ולכן כאשר הגענו למדרגה זו, נמסר בידינו הנהגת העולם, כיהושע שגזר על השמש בגבעון דום (יהושע י') וכהנה רבות, איתא במדרש הנעלם שפעם אחת ראה רבי שמעון בן יוחאי מלאך שלוח מאתו יתברך לענוש העולם, וסוף דבר אמר לו רבי שמעון בן יוחאי, לך ואמור לקודשא בריך הוא בן יוחאי אינו מניח, ואמר הקב"ה צדיק מושל בי.	8354
וזהו הענין (שמות י"ט), ועתה אם שמוע תשמעו בקולי, כאילו אני מצוה אתכם לקבל עול על צואריכם, אבל באמת כונתי לייעץ אתכם עצה טובה שתתנהגו בדרך הטובה לכם, ואתם תהיו לי ממלכת כהנים, פירוש מלוכה בפני עצמה ולא כמדינה המשועבדת למלך אחר, אשר אין לה רשות לגזור משהו, אלא אתם תגזרו גם בשמים אשר לה, ולא עוד אלא שתוכלו לבטל גזרותיו, וזהו כביכול לי אתם לוקחים והבן. (חכמה ומוסר ח"ב מאמר ר"נ).	8355
מאמר תרמא	8356
ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי (שמות כ"ה ב').	8357
מצינו במדרש הובא בבעל הטורים, פתח דבר אל בני ישראל בלשון פיוס כמו דברו על לב ירושלים, בשביל שהיה בו חסרון כיס פייסם, א"ר אבהו ומה לעשות משכן כבוד וכפרה לישראל אמר בלשון פיוס, הדוחקים את ישראל ולוקחים את ממונם מה תהא עליהם ע"כ.	8358
	8359
	8390
	8391
	8392
	8393

גילתה לנו התורה שכר צדקה כי רבה מאד, הנה אחר ביזת מצרים וכ"ש ביזת הים, ולעשות משכן כבוד	8394
וכפרה לישראל, הלא זה השכר בעצמו גדול מאד, ומה מבקש מהם מחצית השקל, ומעט נדבה כפי נדבת	8395
לבו ורצונו הטוב, אחרי הוציאם ברכוש גדול ממצרים, היאומן כי יסופר כי לזה צריך פיוס?	8396
	8397
מבואר מזה כי כל שכר המצוות הוא רק נגד יצה"ר המפתה את האדם בדרך שגעון, היאומן כי יסופר אם	8398
אחד יעשיר את חבירו עושר רב מאד, ואח"כ יבקש ממנו נדבה קטנה לכבודו ולטובתו יהיה צריך פיוס?	8399
הלא יאמר לו מאין לי כל העושר העצום שיש לי, מידך הוא, ואם לטובתך היית מבקש לשמחה יחשב לי,	8400
ומכ"ש לכבודי ולטובתי, כענין שאמר דהמע"ה ממך הכל ומידך נתנו לך, הלא עשרתני עושר רב בביזת	8401
מצרים ובביזת הים.	8402
אבל כבר הודיענו המקרא כח היצר המעוור עיני חכמים לראות האמת, ולומר כחי ועוצם ידי עשה לי את	8403
החיל הזה, כי כאשר בא ברשותו הכסף הנתון לו מן השמים, קשה לו להוציא מרשותו כדרך טבע היצר כי	8404
רע הוא מנעוריו, ואם תשכיל ותבין ליתן בנדבת הלב כאשר בא הצווי בנדבת המשכן, מאת כל איש אשר	8405
ידבנו לבו, ועל אשר לא תתנהג בשגעון טבע היצר בא הפיוס המורה על ריבוי השכר, ומזה נבין כי כל	8406
שכר המצוות הוא רק מניעת השגעון. (חכמה ומוסר ח"א מאמר קע"ג).	8407
	8408
מאמר תרמב	8409
ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי (שמות כ"ה ב').	8410
כשהאם מבקשת את תינוקה שיאכל והוא מסרב, מפצירה בו בכל מיני שידולים ופיוסים, וכשמתרצה	8411
לאכול ידמה בדעתו כמה טובה גדולה עשה בזה לאמו, שפותח את פיו ובולע מאכלו, ואמנם רואה בעיניו	8412
שהוא כן, שהרי שמחה היא על זאת ומנשקת לו על פיו, וכן הדבר ממש גם באנשים מבוגרים ובעלי דעת	8413
בקבלתם ענינים רוחניים בקרבם.	8414
כי חומר עפרו של אדם מסך מבדיל הוא לגבי רעבון נשמתו לאלקות, וסותם ואוטם לבו מכל חכמה, עד	8415
שדעתו מתמעטת ורוחו קצרה מלהבין בטובה זו של לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי, כאותו תינוק	8416
המתפתל ומתמרמר על אמו אשר מייגעתו לאכול הטוב לו, ואמנם כמה בקשות והפצרות יש בתוה"ק,	8417
שאבינו שבשמים משדל אותנו לטוב לנו, כי הבורא הוא היוצר יודע כי רבה רעת האדם בארץ, וכל יצר	8418
מחשבות לבו רק רע כל היום.	8419
דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה, ואחז"ל מי שנאמר בו לה' הארץ ומלואה, אשר לו הים והוא עשהו,	8420
הוא צריך לבשר ודם? אלא שחומד לישראל לשרות שכינתו בהם כאב שמחמד לבניו לכך נאמר ויקחו לי,	8421
והרי ק"ו ומה לעשות משכן כבוד וכפרה לישראל, אמר הקב"ה דבר אל בני"ל בלשון פיוס, אומות שהן	8422
דוחקין את ישראל ונטילים את ממונם מה תהא עליהן ע"כ.	8423
ועתה צא וחשוב בני"ל נשתעבדו במצרים ועניים מרודים היו שם, אח"כ הוציאם השי"ת מעבדות לחרות	8424
ויצאו ברכוש גדול, כמו שאחז"ל שכל או"א מישראל הוליך עמו שמונים חמורים לובים טעונים כסף וזהב	8425
ואבנים טובות ומרגליות, וכעת מבקש מהם מי שנתן להם כל עשירות זו, שיפרישו משהו מממונם הרב	8426
לעשיית משכן כבוד וכפרה להם בשבילם ולטובתם, ומי הם בני ישראל אלו? דור דעה מקבלי תוה"ק,	8427
אשר שפחה שבהם ראתה מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי.	8428
והנה אילו היינו אנו גבאי תרומה, כמה תרעומת היה מצטבר בלבותינו אם היינו צריכים רק להגיד פעם	8429
שנית תנו למשכן, אבל ראה איך מזדקקים בשמים לענין זה, דבר אל בני"ל לשון פיוס, כלומר פייס אותם	8430
על דבר זה שהרי הם נצרכים לחסר מכיסם תרומה זו, וכמה דאת אמר דברו על לב ירושלים.	8431
הרי בחינה זו של פיוס ודברי ניהומים כעל 0לבות 0שבורים 0ורצוצים 0הנאנחים 0על חורבנו הגדול, כי	8432
נשארו בלא כהן בלא מקדש בלא ירושלים, התם פיוס, והכא פיוס, התם דברו והכא דברו, וכ"כ למה? הוי	8433
אומר שהרי נטילים את ממונם, הוא מה שאמרנו כי הקב"ה יודע כמה קשה יצה"ר שאפי' הוא קראו רע,	8434
ולכן מפייסם השי"ת על חסרון כיסם, כדי לבנות להם מקדש לחיותם לקדשם ולטהרם, וכנאמר ועשו לי	8435
מקדש ושכנתי בתוכם.	8436
ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, אחז"ל בתוכו לא נאמר אלא בתוכם בתוך לב כאו"א מישראל, ע"י זה	8437
שיעשו לי מקדש, כלומר ע"י שבירת הרצון בחסרון כיסם והפרשת ממונם, מזה נעשה מקדש בתוכם,	8438
מקום קדוש בלב האדם אשר שם תשרה שכינתו יתב', נפלא מאד! שאף לאחר כל החשבון האמור מ"מ	8439
שבירת רצון הוא זה, תדע שהרי הוצרכו לפיוס, ומשום כן נתקדשו בני ישראל להכין מקום כביכול עבור	8440
כבודו יתב', והיכן? בתוך לבם הם, הרי מהו עוצם כוחה של שבירת רצון אחד בחסרון קצת ממון מכיסו.	8441
ודע כי לא רק כיס אחד יש באדם אלא כמה וכמה, כיס של קנאה כיס של תאוה כיס של כבוד וכולם	8442
צריכים פיוס, במה יתפייסו? הוי אומר במוסר, מקל נועם זה המסביר ללבו של אדם ומבהיר עיניו כי	8443

טובתו וחיייו הוא דורש, חיים ברצונו, ואם על ידי חסרון כיס מועט וכפיית רצון קל, קוראים עליהם ועשו	8444
לי מקדש ושכנתי בתוכם, מי ששובר ומכניע כל רצונו לכבוד השי"ת עאכו"כ.	8445
והוא החיים האמיתיים ועיקר העבודה להשי"ת כמ"ש הגר"א ז"ל (אבן שלמה), כל עבודת ה' תלוי בתיקון	8446
המדות, עיקר חיות האדם הוא להתחזק תמיד בשבירת המדות ואם לאו למה לו חיים, אכן כפיית הרצון	8447
הוא המקדש, ורוח נשברה היא הקרבן כנאמר (תהלים נ"א), זבחי אלקים רוח נשברה, לב נשבר ונדכה	8448
אלקים לא תבזה". (אור יהל קכ"ז).	8449
	8450
מאמר תרמג	8451
ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי (כ"ה ב').	8452
ופירש"י לי לשמי, מכאן שיש תנאי בזה שיהיה דוקא לשם שמים, ולא כתוב כן בשאר המצות, ומה טעם?	8453
אחז"ל (סוכה מ"ט) אין הצדקה משתלמת אלא לפי חסד שבה, בצדקה יש מחשבה וכוונה מצד הנותן	8454
לעשות צדקה, ויש מצד שעושה חסד עם המקבל, וחסד זה אין לו קצבה לפי הנתינה דוקא, אדם שמלוה	8455
לעני סכום קצוב כי נזדמן לעני עסק שיכול להרויח בזה הרבה, ואכן הרויח הרבה ונעשה עשיר, משלמין	8456
להמלוה לא רק הנתינה שנתן לו, אלא לפי מה שהמקבל יצא על ידו מהעוני אל העושר ומצרה לרווחה.	8457
ולכן אחז"ל (ב"ב י'), האומר סלע זה לצדקה בשביל שיחיה בני הרי זה צדיק גמור, במצוה זו של צדקה	8458
שעשה כעת נקרא צדיק גמור כי עשה אותה בשלמות, ואע"פ שזה לא לשמה, כי אילו לא נחלה בנו לא	8459
היה נותן הצדקה, מ"מ אין מדקדקים עמו בזה, כי העיקר הוא שהעני קיבל את החסד, וקצרו לפי חסד, לפי	8460
חסד שבה מצד המקבל!	8461
עכ"פ במצות צדקה אנו רואים שגם שלא לשמה ענין גדול הוא וכמו שנתבאר למעלה, אבל השראת	8462
השכינה אי אפשר לחול בלא מחשבה לשם שמים, וזהו שבתרומת המשכן כתוב ויקחו לי לשמי! כי שכר	8463
אפשר לקבל אפי' בכל דהוא, וכמו שאמרו חז"ל (בבא קמא ל"ח), אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה אפילו	8464
שכר שיחה נאה, מה שאין כן קדושה אינה חלה אלא במחשבה נכונה לשם שמים!	8465
במדרש תנחומא עה"פ ויקחו לי תרומה אמרו, זה שאמר הכתוב (מלאכי א'), אהבתי אתכם אמר השם,	8466
כלומר אם הקב"ה שהוא בלתי סוף ובלתי תכלית מלא כל הארץ כבודו, אמר לנו ועשו לי מקדש ושכנתי	8467
בתוכם, שהוא מצמצם שכינתו כביכול לשכון בתוכם, אין לך הוראת אהבה גדולה מזו.	8468
והנה כשם שמרגישים אנו אהבת השם בועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, כך יש להרגיש אהבתו יתב' במה	8469
שנתן לנו את תורתו, וכמו שאנו אומרים בכל יום אהבה רבה אהבתנו ותלמדמו חוקי חיים, וכן אהבת	8470
עולם בית ישראל עמך אהבת, תורה ומצות חוקים ומשפטים אותנו למדת, ואם האדם מרגיש בלבו כי רק	8471
באהבתו יתב' אותנו נתן לנו התורה הקדושה, וחביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה (אבות פ"ג), א"כ	8472
כמה צריך האדם לחבב ולהתמיד בעסק התורה.	8473
סוף דבר שצריך ללמוד מוסר בעצמו ולא מספיק לשמוע מוסר מאחרים, כי אם אין אני לי מי לי, אם	8474
האדם לא יעורר את עצמו מה יועילוהו המוסרים (רבינו יונה שע"ת שער ב'), וגם אם ילמוד בעצמו יקח	8475
את המוסרים אשר מתעורר עי"ז כל לא כל האנשים שוים, זה מתעורר ע"י ספר זה, וזה מתעורר על ידי	8476
ספר שני דוקא, וכן לא כל הזמנים שוים.	8477
בחובות הלבבות שער חשבון הנפש יש שלשים חשבונות בחשבון האדם עם נפשו, יקח נא חשבון אחד או	8478
שתיים אשר מהם הוא מתעורר יותר וזה ילמוד, והעיקר שצריך ללמוד מוסר על ביטול תורה שזה עולה על	8479
כולם, בשמירת הלשון יש שער שמדבר בענין ביטול תורה, אם ילמוד אדם בו כראוי יגיע לפחד מפני	8480
ביטול תורה, עכ"פ יש להתחזק בלימוד המוסר ויעזרנו השי"ת. (לב אליהו קצ"ג).	8481
	8482
מאמר תרמד	8483
ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי (שמות כ"ה ב').	8484
פירש"י ז"ל ויקחו לי לשמי, וכן מאי דכתיב להלן ועשו לי מקדש לי לשמי, הנה בכל המצות כולן לא כתוב	8485
בתורה שהיא דוקא לשמה, ואדרבה כבר אחז"ל לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אע"פ שלא לשמה	8486
שמתוך שלא לשמה יבוא לשמה, ומה טעם שבכאן נאמר במפורש לי לשמי.	8487
אבל התשובה היא כי אמנם בכל עשיית מצוה אין השלא לשמה מגרע בעצם חיוב עשייתה, וגם דרגת	8488
חשיבות המצוה אינה נגרעת במאומה אפי' לגבי מצות אחרות שנעשות לשמה בתכלית, אבל בנין המקדש	8489
כל תכליתו הוא שיהיה שם השראת השכינה, כמ"ש ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, לכן בשלא לשמה אף	8490
שעצם מעשה מצות בנין המקדש נעשית כהלכתה, ולא נגרע מערכה כלום, מכל מקום להשראת השכינה	8491
שם צריך שתהיה מחשבה נכונה לשמה.	8492

הוא מה שנאמר (שיה"ש ג'), אפריון עשה לו המלך שלמה מעצי הלבנון, עמודיו עשה כסף רפידתו זהב	8493
ותוכו רצוף אהבה, כלומר אף כי עמודיו עשה כסף ורפידתו זהב, אבל עיקר המקדש להיות השכינה שרויה	8494
בתוכו, הוא מה שתוכו רצוף אהבה, היינו אהבת השי"ת שרצוף בתוך לב בני ישראל בבנינו, כמ"ש ועשו	8495
לי מקדש לי לשמי.	8496
והנה אחרי הפסוקים ועשו לי מקדש ככל אשר אני מראה אותך, נאמר עשיית המשכן בפרטות ומתחיל	8497
ועשו ארון עצי שטים, ופי' הרשב"ם אע"פ שבצלאל עשה תחלה משכן ואח"כ כלים ארון מנורה ושלחן,	8498
כי היכן יכניס את הארון והשלחן כל זמן שאין משכן עשוי, אבל הציווי הוצרך תחלה לפרש עשיית הארון	8499
והשלחן, שבשביל הארון שהלוחות מונחים בו שזה עיקר של ועשו לי מקדש הוצרך לעשות משכן ע"כ,	8500
לומר לך שכל עיקרו של מקדש שהוא השראת השכינה תלוי בתורה, שאם אין תורה אין מקדש!	8501
וזהו מה שבעשיית הארון כתוב, ועשו ארון בלשון רבים כמו במקדש שכתוב ועשו לי מקדש, משא"כ בכל	8502
הכלים כתוב ועשית לשון יחיד, וכן דייק הרמב"ן ז"ל, ועשו ארון ויתכן שירמוז שיהיו כל ישראל	8503
משתתפין בעשיית הארון, בעבור שהוא קדוש משכני עליון ושיזכו כולן לתורה, וכן אמרו במד"ר מפני מה	8504
בכל הכלים כתיב ועשית ובארון כתיב ועשו ארון, אמר ר"י בר"ש אמר הקב"ה יבואו הכל ויתעסקו בארון	8505
שיזכו לתורה, ופי' הרמב"ן דהעסק הוא שיתנדב כל אחד כלי זהב לארון, או יעזור לבצלאל עזר מעט ע"כ.	8506
אחז"ל בית המקדש שלמטה מכוון כנגד בית המקדש של מעלה, מביהמ"ק של מעלה יורד שפע קדושה	8507
לביהמ"ק של מטה, כמו כן האדם נקרא עולם קטן (אדר"נ ל"א), בו נמצא גם כן מקום מקדש הוא מקום	8508
משכן המוח והלב היא הנשמה, ונשמת כל אחד ואחד מישראל מכוונת כנגד הנשמה הכללית של עם	8509
ישראל, וגם זה נרמז בפסוק ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך לב כל	8510
אחד ואחד מישראל, אבל התנאי הוא ועשו לי מקדש לי לשמי, שהאדם יקדש מוחו ולבבו לעשות שם	8511
מקום משכן שכינתו יתב' בתוכו, אז ושכנתי בתוכם.	8512
נתבאר למעלה שעיקר ועשו לי מקדש הוא עבור התורה שמונחת בארון, א"כ גם בבית מקדשו של האדם	8513
עצמו הוא כן, וזהו משאחז"ל (אבות פ"ב), התקן עצמך ללמוד תורה, כדי להכניס התורה בארון הקודש	8514
שבלבך שעל זה נצטוו לעשות המקדש, צריך אתה לתקן מקום לזה וזהו התקן עצמך ללמוד תורה, כי	8515
יש הקדמה לתורה כמשאחז"ל (מד"ר ויקרא ט' ג'), דרך ארץ קדמה לתורה והיינו מדות (שערי קדושה	8516
לר"ח ויטאל ז"ל שער א' פ"ב).	8517
אף בלא תורה נתבע כל אדם להתנהג בדרך ארץ שהם המדות טובות, ואפי' גוי מחוייב בשכלו צלם אלקים	8518
אשר בקרבו להתבונן ולהתנהג בדרך ארץ, וחייב מיתה על זה כמפורש בחז"ל (ב"ק צ"ב), שאבימלך	8519
נתחייב מיתה על שהיה לו ללמוד ולא למד ד"א, אכסנאי שבא לעיר על עסקי אכילה ושתייה שואלין אותו	8520
או על אשתו או אחותו שואלין אותו, ואכן הפילוסוף הנכרי אריסטו עשה ספר נפלא שקוראין אותו ספר	8521
המדות, בו מדבר על ענין המדות דברים גבוהים אשר השיג בשכלו בלא תורה, כי בזה נתחייב כל בעל	8522
שכל.	8523
וכן שנינו בפרקי אבות (פ"ג), אם אין דרך ארץ אין תורה, כלומר שבלא קנין מדות הטובות א"א לזכות	8524
לתורה, וכבר כתב כן הר"י ז"ל בפרקי אבות ז"ל, אם אין דרך ארץ אין תורה, ר"ל שצריך לתקן את	8525
עצמו במדות ובזה תשכון התורה עליו, שאיננה שוכנת לעולם בגוף שאינו בעל מדות טובות, וזהו כענין	8526
שנאמר נעשה ונשמע, כי מאחר שאין לו תיקון המדות תחלה ואינו ירא את ה', למה זה מחיר ביד כסיל	8527
לקנות חכמה ולב אין עכ"ל.	8528
וכן אחז"ל (יומא ד' ע"ב), ויקרא אל משה וידבר למה הקדים קריאה לדיבור, לימדה תורה דרך ארץ שלא	8529
יאמר אדם דבר לחבירו אלא א"כ קוראו ע"ש, ועוד אמרו (ויק"ר פ"א ט"ו), ד"א ויקרא אל משה וידבר,	8530
מכאן אמרו כל ת"ח שאין בו דעת נבילה טובה הימנו, צא ולמד ממשה אבי החכמה אבי הנביאים שהוציא	8531
את ישראל ממצרים, ועל ידו נעשו כמה נסים במצרים ונוראות על ים סוף, ועלה לשמי מרום והוריד תורה	8532
מן השמים, ונתעסק במלאכת המשכן, ולא נכנס לפני ולפנים עד שקרא לו שנאמר ויקרא אל משה ע"כ.	8533
הרי שאילו היה משה רבינו נכנס בלא קריאה לא היה מדבר אליו, כי יש בזה חסרון דרך ארץ, מכאן אמרו	8534
כל ת"ח שאין בו דעת נבילה טובה הימנו, מה הדמיון לנבילה ועוד שהיא טובה ממנו, אבל הדבר מובן	8535
פשוט, שנבלת בהמה אע"פ שהיא מסרחת, אבל היא לא גרמה לעצמה דבר זה, כי לא שלחה יד בנפשה רק	8536
אחרים הרגוה, אבל ת"ח שאין בו דרך ארץ, הרי הוא מחלל את השם, ובני אדם נמאסין להתקרב אליו	8537
והוא אשם בנפשו, ולכן מוטל עלינו לעמול לקנות מדות טובות בלבו. (לב אליהו).	8538
	8539
מאמר תרמה	8540
ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי (שמות כ"ה ב').	8541

- 8542 אמרו חז"ל (שה"ר ה' ג'), פתחו לי פתח כחודו של מחט סדקית ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם,
8543 ומעולם לא הבינונו מהו גדרן של הדברים, הלא אנו רואים כי קמצנות אין כאן כלל, שהרי אחרי שפותחים
8544 פתח כחודו של מחט סדקית, אזי תיכף נותנים כפתחו של אולם ביד המלאה הקדושה והרחבה, וא"כ מהו
8545 כל הענין של פתחו לי?
8546 איתא בבעל הטורים, פתח דבר אל בני ישראל בלשון פיוס כמו דברו על לב ירושלים, בשביל שהיה בו
8547 חסרון כיס פייסם, ואיתא במדרש אמר ר' אבהו ומה לעשות משכן כבוד וכפרה לישראל, אמר דבר אל בני
8548 ישראל לשון פיוס, הדוחקים את ישראל ונוטלים את ממונם מה תהא עליהם.
8549 מאוד תמוה איך באמת מבינים דבר זה? הלא בזה ינתן להם השראת השכינה, ומה אפשר להיות יותר
8550 מזה? דדא ביה כולא ביה! וכציוור מה שאמרו חז"ל (קה"ר א' א'), לבלוטיס שהיה גדל בפלטיין של
8551 מלכים, א"ל המלך שאל מה אתן לך, אמר אותו בלווטיס אם שואל אני כסף וזהב יתן לי, אלא אני שואל
8552 בתו והכל ינתן לי בכלל בתו.
8553 כך בגבעון נראה ה' אל שלמה בחלום ויאמר אלהים שאל מה אתן לך (מ"א א' ג'), אמר שלמה אם אני
8554 שואל כסף וזהב ומרגליות הוא נותן לי, אלא הריני שואל את החכמה והכל בכלל, א"ל הקב"ה חכמה
8555 שאלת ולא שאלת לך עושר וכבוד ונפש אויבך, לפיכך החכמה והמדע נתון לך, גם עושר וכבוד אתן לך,
8556 כשנותן לבני ישראל את המשכן, כשנותן להם השראת השכינה הלא הכל בכלל, וא"כ מה החסרון כיס
8557 שבכאן?
8558 וגדרן של דברים מצאנו ראינו במדרש (שמו"ר ל"ד א'), שִׁדֵי לֹא מִצְאָנוּהוּ שְׂגִיָא כַּח, אלא כך אמר
8559 אליהוא לא מצינו כח גבורתו של הקב"ה עם בריותיו, שאין הקב"ה בא בטרחנות עם בריותיו, לא בא על
8560 האדם אלא לפי כחו, אתה מוצא כשנתן הקב"ה התורה לישראל אילו בא עליהם בחזק כחו לא היו יכולים
8561 לעמוד, לא בא עליהם אלא לפי כוחם שנאמר (תהלים כ"ט) קול ה' בכח, בכחו אינו אומר אלא בכח, בכח
8562 של כל אחד ואחד.
8563 הנה גילו לנו כאן חז"ל הקדושים סוד הדברים, כי הגדר הוא אין הקב"ה בא בטרחות עם בריותיו, והענין
8564 נורא נוראות, הלא הרצון הוא ליתן להם תורה והשראת השכינה, א"כ מה חשוב כאן טרחה הכרוכה בזה?
8565 יהיה להם טרחות שיהיה, והלא יענקו בזה עם תורה והשראת השכינה?
8566 אנו רואים כאן שלא כן הוא, אלא גם בהענקת טוב ואושר הכי מרובה, גם בנתינת תורה והשראת השכינה!
8567 סוד הדברים הוא, שאם יצטרך יחד עם זו ההענקה להטריח את המקבל, כי אז בטל כל הדבר, אין בא
8568 בטרחות עם הבריות! הכל מוכרח לבא בדרך נדבה וחפץ ורצון! בלשון פיוס! ועל כגון דא ודאי נאמר
8569 נורא תהלות.
8570 סוד ענוותנותו של הקב"ה הוא נורא מאד, עד שבאם לא רוצים לא מכריחים, ואף שחשקו של הקב"ה
8571 להיטיב עז מאד כנאמר (שה"ש ה' ב'), קול דודי דופק פתחי לי אחותי רעיתי יונתי תמתי שראשי נמלא
8572 טל, הנה כביכול מפציר בו כ"כ! ואם אמנם לא יפתח אזי הדוד לא יכנס! והרי יכולים לבקוע הדלת ולבא
8573 בעל כרחו?
8574 אלא שכן היא מדתו ית"ש, כי דלתות אינו פורץ, אין הקב"ה בא בטרחות עם בריותיו, ובציוור אדם הרוצה
8575 למלאות לחברו כיסים מלאים זהב, אבל הלה הלא יצטרך בזה להטריח עצמו לפתוח כיסו לקבלם, ואם כי
8576 זה הלא לטובתו הוא, הנה גם טרחה זאת אינו יכול להטיל עליו, אלא מוכרח הוא מקודם לפייסו על זו
8577 הטרחה ואם לא לא, מבהיל מאוד הציוור האין זה ממש נורא תהלות?
8578 מעכשיו הלא מבואר אמרם ז"ל, פתחו לי פתח כחודו של מחט סדקית ואני אפתח לכם פתח כפתחו של
8579 אולם, אמנם כן כי הרצון ליתן עז מאוד, וכשנותנים אמנם נותנים ביד מלאה פתוחה קדושה ורחבה, אבל
8580 כן הוא סוד הדבר, אין הקב"ה בא בטרחות עם בריותיו, לפי כחו של כל אחד ואחד, לפי מדת הכנת המקבל
8581 ולא יותר! וכנראה פתח חודו של מחט סדקית הוא הכנה למדת פתחו של אולם, וגם זה נורא תהלות על
8582 גודל טובתו של הקב"ה! אבל יותר מן המוכן אין נותנים אף לא כחוט השערה, אין הקב"ה בא בטרחות עם
8583 בריותיו! (דעת תורה).
8584
8585 מאמר תרמו
8586 ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי (שמות כ"ה ב').
8587 מפרש רש"י לי לשמי, מקשים המפרשים הלא מצינו בחז"ל שאמרו לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות
8588 אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה, ומדוע במצוה זו ציוותה התורה דוקא לשמה, וי"ל כי
8589 אע"פ שמצוה שלא לשמה ג"כ נחשבת מצוה ומקבלים עליה שכר, כי אין הקב"ה מקפח שכר אפילו של
8590 שיחה נאה, אבל מכל מקום ממצוה שלא לשמה לא יכולים לעשות מקום השראת השכינה, כמ"ש ועשו לי
8591 מקדש ושכנתי בתוכם, כדי שיהא מקום להשראת השכינה צריך להיות לשמה דוקא בכוונה טהורה ורצויה.

בספר אהל יעקב מבאר את הפרשה וז"ל, כי מה שבחר הקב"ה כסף וזהב ודומיהם וצוה לעשות לו מהם משכן, ולא צוה לעשות לו משכן מאורות עליונים הנאותים לו, לא מאהבת ה' את הדברים האלה, אך מחמת שהם יקרים בעיני האדם, ובתת האדם דבר הנאהב לו נדבה לה' ממילא גם אהבתו ניתנה עמו. אין לך דבר ואין לך מקום המובחר יותר להקב"ה כ"א אהבת ישראל, ובהצטרף אהבה פרטית של איש ישראל יעשה ממנה בית לשכינה, והיה ראוי שיצוה הקב"ה שיתן כל איש ישראל חלק אהבתו את ה' לעשות ממנו משכן, אך איך יצויר הדבר לקחת ענין רוחני, היינו אהבת כל איש אשר בלב עמוק, לזאת צוה הקב"ה שיתן כל אחד נדבה חפץ גשמי ובוזה יהיה נותן חלק אהבתו את ה', כי אם יתן איש דבר שאהבתו אליו חזקה כמו כסף וזהב וכדומה, נמצא שהוא נותן עם החפץ ההוא חלק אהבתו שהוא רוחש לחפץ הנ"ל עכ"ל.	8592 8593 8594 8595 8596 8597 8598 8599 8600
ולענ"ד נראה לבאר הענין באופן אחר, מה שהקב"ה צוה להביא כסף וזהב לעשות מהם משכן, מפני שכל תכלית המשכן לא היתה שהשראת השכינה תהיה רק במשכן, אלא התורה אמרה ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, כונת התורה שהמשכן יביא קדושה בכל החיים הגשמיים, המטבח של ישראל צריך להיות בית המקדש שיהיה בתכלית הכשרות, חדר האוכל צריך להיות בית המקדש, כל מה שאוכל אין בזה גולה ויתן מלחמו לרעבים.	8601 8602 8603 8604 8605
חדר שינה צריך להיות בית מקדש ממש, לשמור טהרת המשפחה, וכן במסחרו צריך להיות מקדש הן שלך צדק ולאן שלך צדק, והעיקר שבשעה שעוסק בדברים גשמיים יהיה הכל מקודש, לכן צוה התורה לעשות המשכן בכסף וזהב, לקדש את הכסף והזהב, לקדש החיים הגשמיים, שכל פרוטה ופרוטה שאדם רוכש תהיה מקודשת ולא יהיה בה גזילה, אונאה רבית וביטול תורה ותפילה.	8606 8607 8608 8609
וכן מצינו אצל כהן גדול שחז"ל אומרים שהמכנסיים היו מכפרים על גילוי עריות, האבנט היה מכפר על הרהור הלב, הציץ היה מכפר על עזות, המעיל היה מכפר על רציחה, כ"כ היה מקדש את הדברים הגשמיים שלו, עד שהבגדים שלו הביאו כפרה לבני ישראל, וכן מצינו בחז"ל שהשולחן של אדם מכפר, כי יכולים להגיע למדרגה כזו לקדש את השולחן שיהיה כמו מזבח, וזהו רצון התורה שתהיה קדושה בכל הדברים הגשמיים, כי לא מספיק שישמור על הקדושה רק בשעה שלומד ומתפלל ואח"כ יהיה איש חילוני, אלא בכל מה שעושה יעשה בקדושה ובוזה מקיימים שויתי ה' לנגדי תמיד. (דרכי מוסר).	8610 8611 8612 8613 8614 8615 8616
מאמר תרמז	8617
ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי (שמות כ"ה ב').	8618
אמר הקב"ה לישראל מכרתי לכם תורת כיכול נמכרתי עמה, שנאמר ויקחו לי תרומה, משל למלך שהיתה לו בת יחידה בא אחד מן המלכים ונטלה, ביקש לילך לו אל ארצו, אמר לו המלך בתי שנתתי לך יחידית היא, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תטלה איני יכול, אלא זו טובה עשה לי שכל מקום שאתה הולך, קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם, כך אמר הקב"ה לישראל, נתתי לכם את התורה, בכל מקום שאתם הולכים בית אחת עשו לי שאדור בתוכו, שנאמר ועשו לי מקדש (שמו"ר ל"ג א').	8619 8620 8621 8622 8623
איתא בתנא דבי אליהו, כיון שקבלו ישראל עול מלכות שמים בשמחה ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, מיד אמר הקב"ה למשה שיאמר לישראל שיעשו לו משכן (תנדבא"ר י"ז), וזהו כדעת הרמב"ן ריש פ' ויקהל שצווי המשכן קדם למעשה העגל, ואפילו לדעת רש"י המיוסדת על התנחומא, שנצטוו על המשכן אחרי מעשה העגל ואין מוקדם ומאוחר בתורה, מכל מקום אין מחלוקת אלא בנוגע לזמן הצווי, אבל לכולי עלמא על ידי קבלת התורה זכו שתשרה השכינה במשכן, אולם דוקא תורה כזו שבעליה טהורים ממדות רעות ודברים מגונים יכולה להביא את התכלית, ואז הקב"ה אומר מכרתי לכם תרתי כביכול נמכרתי עמה.	8624 8625 8626 8627 8628 8629 8630
אבל תורה שהיא לימוד גרידא, בזמן שבעליה רחוקים מלהתנהג לפי רוחה, לא רק שאינה מקרבת את השכינה אלא ההיפך, הוא שאמר רבא בגמרא (יומא ע"ב:), כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם, ולמדו מהארון שכתוב בו מבית ומחוץ תצפנו, רוצה לומר שפנימיותו וחיצוניותו צריכים להיות שווים, ואביי מוסיף שעוד נקרא נתעב, ואיתא שם שתלמיד חכם שאין בו יראת שמים נאמר עליו הפסוק, למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין (משלי י"ז), וכבר אמר הגרי"ס שהתורה ניתנה לפי שכל האדם והבנתו אבל לא לפי רצונותיו.	8631 8632 8633 8634 8635 8636
קשר הדוק קיים בין התורה והעבודה, על ידי לימוד התורה מתוך יראת שמים מתדבקת השכינה בישראל, והשראת השכינה מהווה מקום העבודה, אוהל מועד במדבר מילא שני תפקידים, מקום שיצא ממנו תורה לישראל ששם נתקיים ונועדתי ודברתי, וגם מקום עבודת הכהנים והקרבת הקרבנות, גם אחרי חורבן המקדש אמרו חז"ל שיתפלל במקום שלומד, משום דמיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו	8637 8638 8639 8640

אלא ד' אמות של הלכה בלבד (ברכות ח'), וכמו שזכו במדבר להשראת השכינה במשכן על ידי קבלת התורה, כן מתדבקת בנו השכינה גם עתה בתוך ארבע אמות של הלכה.	8641
והנה זה שצמצם הקב"ה את שכינתו במקום מיוחד וצוה לבנות המשכן לשם כך, היה זה לכבודם של ישראל כמבואר במדרש, משל למלך שהיתה לו בת קטנה והיה מדבר איתה בשוק, כיון שהגדילה אמר אין כבודה של בתי שאדבר עמה בפרהסיא, אלא עשו לה מקום מיוחד ואדבר עמה שם.	8642
כך בראשונה נתגלה הקב"ה לישראל פעם במצרים ופעם בים, כיון שקבלו את התורה ונעשו לו לאומה, אמר אין כבודם של בני שאדבר עמם בפרהסיא, אלא עשו לי משכן ואדבר עמם שם (במד"ר י"ג ב'), והיינו שעל ידי קבלת התורה נעשו ישראל חשובים משאר האומות, שעל ידם ירדה שכינה למטה כמו שהיתה קודם חטא אדם הראשון, ואם כן מן הראוי שהקב"ה ייחד שכינתו ביניהם דוקא.	8643
והנה אחרי כל הכבוד הזה, כמה החוב מוטל עלינו להתחזק מאד בלימוד התורה בשאיפה להתעלות, וכמ"ש בזוהר על הפסוק ויקחו לי תרומה שמצוה זו היא ללמוד תורה בכל יום, ומפרש תרומה מלשון עליה, ועוד מבאר שם מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי, שאם מכיר באחד שידועים לו דברי תורה צריך לרוץ אחריו כדי ללמוד ממנו דברי תורה אלה, גם איתא שם על הפסוק ווי העמודים וחשוקיהם כסף, שבימים הראשונים היה אדם אומר לחבירו שיאמר לו דבר אחד מן התורה ובעבור זה יתן לו מנה כסף, ואילו עכשיו אומר אדם לחבירו קח מנה כסף ותעמול בתורה ואף אחד אינו משים לב.	8644
בתקופתנו הכאב גדול מאד, משום שאף שיש אנשים מצוינים בפרישות ובמעשים טובים ומילי דחסידות, אבל חסר הדאגה של תורה מה תהא עליה, מוכרחים אנו לייחד קיטון אחד עבור התבוננות וחישוב הדרכים, ועל ידי זה נוכל להתחזק בלימוד התורה בשאיפה הדרושה. (המוסר והדעת ח"ב).	8645
	8646
	8647
	8648
	8649
	8650
	8651
	8652
	8653
	8654
	8655
	8656
	8657
	8658
	8659
מאמר תרמח	8660
ועורות אילים מאדמים ועורות תחשים ועצי שיטים (שמות כ"ה ה').	8661
ומהיכן הקרשים? יעקב אבינו נטע אותם בשעה שירד למצרים, אמר לבניו עתידים אתם להגאל מכאן, והקב"ה עתיד לומר לכם משאתם נגאלין שתעשו לו את המשכן, אלא נטעו ארזים מעכשיו, שבשעה שיאמר לכם לעשות לו את המשכן יהיו ארזים מתוקנים לכם, מיד עמדו ונטעו ועשו כן (תנחומא).	8662
יעקב אבינו ביורדו למצרים עם בני ביתו, היה בצער על שנאלץ לעזוב את ארץ ישראל וללכת לארץ טמאה, עד שהקב"ה עודדו לבל יפחד, ולמרות טרדותיו המרובות להתכונן לנסיעה, להכין שם ישיבה על ידי יהודה, לדבר לפני פרעה להיות נפרדים מהמצריים, ההתרגשות שבנו יוסף חי ועומד לראותו, על אף הכל שם לב שיביאו ארזים למצרים עבור המשכן שיבנה אחרי מאות שנים, קשה להבין החרדה הזאת שדוקא בשעה כה מלאה ענינים דחופים עליו להתעסק עם עצים אלה?	8663
וכן יוצאי מצרים שהיו נאחזים תוך עיצומן של העובדות הגורליות שהתרחשו בתקופה האחרונה במצרים, בהשתנות מצבם מן הקצה אל הקצה, בודאי היו תפוסי שרעפים מבלי לדאוג על ארזים שיצטרכו לבנין המשכן שעוד לא נצטוו עליו, בתוך המתח הגדול כשחיייהם נתונים במשקל, הובילו יחד אתם מטען כבד של עצים, בשעה שלא ידוע אם יראו יום מחר, ומכיון שלא נצטוו על המשכן לא היה עליהם להטריח את עצמם כל כך, להכין כל הדרוש לבנייתו שנים מראש.	8664
מזה אנו רואים גודל האחריות של אבות האומה ומסירותם לכלל, שהטריחו את עצמם כל כך לעשות מה שבכוחם לשם ביסוס יסודי הדת לדורות הבאים, יעקב אבינו דאג לא רק לנטיעת ארזים למשכן, אלא גם לנטוע בלב בניו האמונה ביציאת מצרים, והשתוקקות למשכן אשר בו תתגלה השכינה, לא סמך על דיבורים בלבד למסור להם בידיעה גרידא, אלא עשה מאמצים גדולים שהאמונה הזאת תתבטא במעשים, כדי שיקבעו בלבבותם ולא תשטש במהלך הזמן, ולכן התחיל בצורה מעשית בהכנות לבנין המשכן תקופה ארוכה לפני שנצטוו, כדי לעשות את ענין המשכן חלק בלתי נפרד בתודעה של צאצאיו.	8665
עצם הדבר שהטריחו עצמם למטרה זו, היתה זכות גדולה לישראל, כמ"ש חז"ל שבית המקדש נקראת על שם דוד אף על פי שלא בנאו משום שמסר נפשו עליו (מכילתא ט"ו), מצד שני מצאנו שחוסר השתוקקות להשראת השכינה לעוון תחשב, כמ"ש בחז"ל כל אותן אלפים שנפלו בימי דוד לא נפלו אלא שלא תבעו בנין בית המקדש (שו"ט י"ז).	8666
בכל דור ודור חלה האחריות על הגדולים לדאוג להמשך היהדות לדורות הבאים, וכן מצאנו אצל ר' יהודה בן בבא שמסר נפשו לסמוך תלמידיו בשעת הגזירה שלא יתבטלו דיני קנסות מישראל (סנהדרין י"ד), גם במילי דעלמא הדבר כן, כדאיתא בגמרא שחוני המעגל פגש איש אחד שהיה משתיל עץ חרובים, שאלו וכי ברור לך שתחיה שבעים שנה שתוכל לאכול מפרי העץ? ענהו עולם עם חרובים מצאתי, כשם ששתלו אבותי בשבילי כן עלי להשתיל עבור בני (תענית כ"ג).	8667
	8668
	8669
	8670
	8671
	8672
	8673
	8674
	8675
	8676
	8677
	8678
	8679
	8680
	8681
	8682
	8683
	8684
	8685
	8686
	8687
	8688
	8689

זהו קיומו של העולם שכל דור נושא באחריות לדור שלאחריו, במיוחד במה שנוגע למסירת התורה, היה המחיר מהתפקידים החשובים של חכמי ישראל, להזהר שלא יהיה שום שיבוש בקבלה, כמו שאמרו שמא יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות (ברכות י"א), וכן בעניני הסייגים שתקנו להיות גדר לתורה כדי למנוע אפשרות של תקלה חלילה.	8690
לא מספיק בזה שת"ח יסתגר בד' אמותיו ויעסוק בתורתו, אלא מוטל עליו לדאוג לדורו ואף לדורות הבאים, כבר מצאנו שהואשמו הזקנים שהיו אחרי יהושע על שלא התמסרו לביצור הדת בזמנם, וזה גרם שהמצב התדרדר עד שהתרחש המקרה של פלגש בגבעה (תנדבא"ר י"א), שומה על הזקנים של כל דור להעמיד הדת על תלה ולגדור הפרצות כפי מה שהן. (המוסר והדעת ח"ג).	8691
	8692
	8693
	8694
	8695
	8696
	8697
	8698
מאמר תרמט	8699
ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כ"ה ח').	8700
בתוכו לא נאמר אלא בתוכם בתוך כל אחד ואחד, דעיקר המקדש והשראת השכינה הוא בלב איש הישראלי, כמו שאומר השל"ה דכל צדיק הוא מדור לשכינה, א"כ כמה צריך האדם לטהר ולזכך את לבו שיהיו המעשים לשמה בכוונה טהורה ורצויה, כי השראת השכינה לא תוכל להיות שלא לשמה, חז"ל הקדושים שעבדו את ה' בכל לבבם ונפשם לא הסתפקו בזה, וסידרו תפלה וטהר לבנו לעבדך באמת כי אין שיעור לטהרת הלב, וכמ"ש המסלת ישירים פרק ט"ז וז"ל, כי מי שיודע לטהר לבו יותר, הוא המתקרב יותר למקום ואהוב אצלו יתב' עכ"ל.	8701
	8702
	8703
	8704
	8705
	8706
הסבא מקלם זצ"ל סיפר, כי כמה פעמים רצה לעשות פעולה שתמצא חן בעיני רבו הגאון ר' ישראל סלנטר זצ"ל, וכל פעם מצא בקורת על מעשיו, א"כ כמה קשה לעשות מעשים שיהיו רצויים לפני הקב"ה, וכשם שאין עולה על גבי המזבח שלמטה אלא סלת נקיה מנופה בי"ג נפה טהור לגמרי מכל סיג, כך אי אפשר לעלות על רצון מזבחו העליון, להיות מעבודת האל השלמה והמובחרת, אלא המובחר שבמעשים הטהור מכל מיני סיג (מס"י), כדי שהלב יהיה מוכן להשראת השכינה, דרושים מעשים טהורים מכל סיג, וזוהי עבודת האדם כל חייו, לעשות מעשים שיהיו רק לשם שמים.	8707
	8708
	8709
	8710
	8711
	8712
	8713
	8714
	8715
	8716
	8717
	8718
	8719
	8720
	8721
	8722
	8723
	8724
	8725
	8726
	8727
	8728
	8729
	8730
מאמר תרנ	8731
ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כ"ה ח').	8732
אפריון עשה לו המלך שלמה משל למלך שהיתה לו בת קטנה, עד שלא הגדילה ובאת לידי סימנים, היה רואה אותה בשוק ומדבר עמה, כיון שהגדילה ובאת לידי סימנים, אמר המלך אין שבחה של בתי שאהיה מדבר עמה בפרהסיא, אלא עשו לי חדר ואהיה מדבר עמה (ילקוט שמעוני שיר השירים תקפ"ו).	8733
	8734
	8735
	8736
	8737
	8738
	8739

פירוש לא הוא הלך לקראתנו להודיענו אמיתתו יתברך, כי הוא רוצה שהאדם ידרוש מעצמו, כענין ה'	8740
משמים השקיף לראות היש משכיל דורש את אלקים (תהלים י"ד), ואז כאשר ידרוש באמת ימצא אותו,	8741
כי השמים מספרים כבוד אל, ואז יותר משהעגל רוצה לינק הפרה רוצה להניק (פסחים קי"ב.), כמבואר	8742
במהר"ם מינץ על הפסוק נכספה וגם כלתה נפשי, תשוקת האדם ולעומתה תשוקה מלמעלה להמשיך אותו	8743
לקדושה.	8744
והנה כאשר ידבר איש עם אחד בשוק, אינו ראייה כי הוא רוצה לדבר עמו ענין נחוץ, רק קרה שראהו	8745
בשוק ומדבר עמו, אבל כשמייחד מקום זה ראייה שהוא רוצה להמתיק עמו סוד, ולכן מתחלה במצרים בים	8746
ובקבלת התורה, אין ראייה כי הוא יתברך כוסף עליהם כענין אני לדודי ועלי תשוקתו (שה"ש ז' י"א),	8747
אלא הם חקרו ודרשו ומצאו אותו, ודבר עמהם להודיעם הדרך ילכו בה, מה שאין כן כשייחד מקום	8748
המשכן זה לאות כי כוסף אליהם ורוצה להמתיק עמהם סוד, וזו כבוד לישראל וגם הבטחה גדולה שרוצה	8749
להשפיע להם כל טוב. (חכמה ומוסר ח"ב צ"א).	8750
	8751
מאמר תרנא	8752
ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כ"ה ח').	8753
כשנשקיף על דרכי האדם ותהלוכותיו, ונבקש איפה מקום הטעות שלו, הן בעניני התורה והן בעניני	8754
העולם, ואיפה מקום האבדון שלו הן ברוחניות והן בגשמיות, נראה כי בענינים שאין לשכל שום מבוא	8755
בהם, ולא נמסרו לשיקול הדעת, שלכאורה רק שמה ישל האדם, הדבר להפך דוקא בענינים אלו נקל	8756
לאדם לעמוד בנסיון, וכל הטעות והמכשול הוא רק בענינים המסורים לשיקול דעתו של אדם, צדיקים ילכו	8757
בם ופושעים יכשלו בם, בעניני התורה אנו רואים כי האדם יכשל רק במשפטים ולא בחוקים, ואם כי	8758
לפעמים יכשל בחוקים, הוא רק במשפטים של החוקים כי אין חוק בלא משפט.	8759
למשל בענין פרה אדומה לא יכשל האדם בחוק שלה שלא יעשה פרה אדומה כלל, אלא במשפטים שלה	8760
עליית העול ושתי שערות, וכן באתרוג הרפיון הוא רק במשפטים יבש וכדומה, וכן בתפלין בענין הריבוע,	8761
משום שיש לו נגיעת ממון להקל בדבר, וכן אם נראה מי שירד ממדרגתו הוא רק משום שטעה במשפטים.	8762
וכבר אמרו חז"ל על שלמה המע"ה החכם מכל אדם שטעה בטעמי המצוות, ולו לא גלתה התורה טעם של	8763
לא ירבה לו נשים לא היה לו מקום לטעות, אבל כיון שתלתה התורה הטעם בלא יסור לבבו, טעה ואמר	8764
שירבה ולא יסור, ולו הלך בתמימות אחר הצוויו לא היה בא לידי כך.	8765
עוד רואים אנו שדוקא על המדות שפרסומם גדול כל כך, שאפילו הפחות שבפחותים כשיחרף את חברו	8766
לא יגנהו אלא במה שמגנתו התורה, כמו גנב גזלן רודף אחר הכבוד, וכשהוא משבח לא ישבחהו אלא	8767
במה שמשבחהו התורה, כמו עניו מטיב מאמין ירא אלקים, ודוקא על מדות אלו אמרו חז"ל רובם בגזל	8768
וכולם באבק לשון הרע, הרי לך שדווקא ביותר מושכל ונמסר לשיקול הדעת, קרוב הטעות ומצוי	8769
המכשול.	8770
וכשנעמיק בדבר נמצא, שמשום כך כרוכים הטעות והמכשול רק בדברים המסורים לשיקול הדעת, משום	8771
שדעת האדם מצומצמת היא, וכשהוא לוקח את הדבר תחת שיקול דעתו, יוולד מזה החסרון והשיבוש, לו	8772
היתה דעת האדם צלולה בלי שום נגיעה עצמית כלל, היה המשקל שלו מדויק ואפשר לסמוך עליו, אבל	8773
הלא דעת האדם מטושטשת ומעורבת עם רצונותיו, ולכן אנו מוצאים ששכל האדם נפרד משכל התורה	8774
מקצה אל הקצה.	8775
האדם חושש למסור את עצמו אל התורה שתנחהו בכל אשר ילך, משום שרואה שהוא רק נותן ונותן,	8776
מוותר על ממונו וגופו וכלום אינו מקבל מן התורה, אבל התורה גלתה לנו שהדבר להפך, שהמקבל הוא	8777
הנותן והנותן הוא המקבל, האדם מפחד לוותר על כבודו ולהפקירו במקום שנוגע לחילול ה', משום	8778
שצריך הוא לוותר על דבר מה, ודעת התורה להפך כל הבורח מן הגדולה הגדולה מחזרת אחריו כשיברח	8779
יקבל, וכן בענין שומר מצוה לא ידע דבר רע, על פי שכל התורה אם ישמור התורה מלבד שלא יפסיד עוד	8780
ירויה, ושכל הדמיוני של האדם מפחד תמיד פן יפסיד.	8781
וכן בענין הבטחון נדמה לו שמוסר עצמו אל גזרת השם, אמנם האמת הוא שהוא מקבל את הכל, כמ"ש	8782
ברוך הגבר אשר יבטח בה', ברוך במצבו הגשמי ומלבד זה הוא אדם כזה אשר רק ה' מבטחו, ומעלת	8783
נפשו גדולה עד לאין ערך מאשר מובטח לו מצבו החומרי, כמו שמעלת הגבורה של הגבור גדולה מהריוח	8784
שישיג בעד זה, ולכן אמרו חז"ל יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי העוה"ב, משום	8785
שהעוה"ב הוא תשלומים, ותשובה ומע"ט הם המעלה בעצם.	8786
וכן אצל משה רבינו ע"ה שתבע שקשה לו לנהל בעצמו את העם ובקש עוזרים, הוא סבר שבלתי העוזרים	8787
יפסיד את כוחו יותר מדאי, ובהיות העוזרים לא יפסיד כלום, וא"ל הקב"ה ואצלתי מן הרוח אשר עליך	8788

8789	ויתן עליהם, ולא ישאר אצלו כל הרוח כמו שהיה מקודם, והגם שאמרו חז"ל שבאותה שעה היה כנר
8790	שמדליקים ממנו הרבה נרות ואינו חסר כלום, אבל הלא גם בנר יש אכחושי מצוה.
8791	וכן בענין הצדקה עשר בשביל שתתעשר, הנותן לוקח והלוקח נותן, ושכל האדם הפוך הוא, רואה את
8792	הנתינה ואינו רואה כי הנתינה היא הקבלה, ומפני מה כך? כי מעולם לא נסה לחיות על פי בחירת התורה,
8793	מבלי שום חפץ לדעת מראש מה יהיה באחרית הדבר, וללכת בתמימות אחרי רצון ה' בלי שום התחכמות
8794	מצידו, ונמשל הוא לפחמי שתלה כל אושרו בזה שלא בחר להיות צורף זהב, כי הלא כמה שנים שהוא
8795	פחמי ולא נתנו לו לעשות אף טבעת אחת, כל אחד יכיר ששוטה הוא, כי היא הנותנת משום שפחמי הוא
8796	לא באו אליו לתקן טבעות, ולו ניסה להיות צורף זהב, כי אז ראה כי חיי הצורף מאושרים הם מחייו הוא.
8797	וכן האדם, שמעולם לא יצא משיקול דעתו הכרוך אחר טבעו ומדותיו, להשליך יתנו על התורה כמו
8798	שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, ולבטל שיקול דעתו מפני שיקול דעת תורה, ולהשתמש במשקלו רק
8799	בקיום התורה, איך ומה ומתי לעשות, ומשום זה הוא רואה רק סתירות, ולו מסר עצמו לגמרי כי אז היה
8800	נוכח כי דרכי דרכי נועם, וכי אין התורה לוקחת כלום ואדרבה היא נותנת לו חיים.
8801	וכיון שלא ניסה למסור עצמו אל התורה מכל וכל יש לו שכל אחר, ונדמה לו שהוא רק נותן ואינו מקבל,
8802	ושכל זה אשר יסודו טבעו ומדותיו הרוצים רק לקבל ולא לתת איננו מכיר את התורה, ויוצא מזה כי הוא
8803	נכשל בכל המשפטים, יען כי הוא בא לשפוט אותם על פי שיקול דעתו, ומבקש הוא רק להקל מעליו עול
8804	התורה, משום שהשקפתו על התורה היא כמו על גזלן הבא לגזול ממנו.
8805	נמצא שאין לאדם לבנות על שיקול דעתו כלום, ואין מקום לשאלה היוכל האדם לעמוד על מדרגה כ"כ
8806	גבוהה, משום שהשאלה נובעת מחסרון הכרתו בעצם התורה, שאין היא דורשת מאתו שיקריב את עצמו
8807	לקרבן לפני ה', אלא אדרבה היא דורשת שלא יוציא את עצמו מן העולם, וכל התורה היא לטובתו, ואם
8808	לא ימסור את עצמו לתורה בלבד וישאר על שיקול דעתו, יאבד סוף סוף את עצמו ואת תורתו, ויכשל
8809	במשפטים וגם החוקים יבטלו.
8810	אולם כיון שהנתינה היא קבלה והקבלה היא נתינה, נמצא שאם יתן על מנת לקבל לא יקבל כלום, משום
8811	שאינו נותן כלום, ומכיון שאינו נותן לא יקבל, ואף אם יתן שלא על מנת לקבל, הלא כיון שיודע הוא ברור
8812	שנתינה זו קבלה היא, ידיעה זו עצמה תהפוך את הנתינה לקבלה, ותבטל לגמרי מציאות הנתינה, שנתינה
8813	שלא על מנת לקבל אחרי שיודע הוא שיקבל, שוה לנתינה על מנת לקבל, ונותן על מנת לקבל שוה לאינו
8814	נותן כלל, וכשאינו נותן הלא נעדרת המסירות לתורה.
8815	אמנם כבר כתב הגר"א ז"ל שאהבה ויראה פנימית בידי שמים (משלי י"ט), ועל האדם למסור עצמו
8816	לתורה בלי שום התחכמות עד מקום שיכולתו מגעת, ועל השאר שאינו ביכולתו יעזור לו ה' אחרי שיעשה
8817	כל שביכולתו, כי הרוצה להיות שומר מצוה ולברוח מן הכבוד ולשוב אל ה', יש לו סייעתא דשמיא
8818	ונתינתו נתינה וקבלתו קבלה כיון שהוא עשה הכל מצדו, ולשכוח את הידיעות המזיקות לו בכל הענינים
8819	אין בידו, אולם האדם שאינו מוסר עצמו להיות שומר מצוה, אין נתינתו נתינה וקבלתו אינה קבלה.
8820	וזהו שכתוב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ופירשו חז"ל בלב של כל אחד ואחד, שאם יברא לו האדם לב
8821	מסור להשיג כל מה שצוה לו ה', אז על המקצת שאינו יכול להשיג ושכנתי בתוכם יקבל עזר ה', וזהו
8822	שכתבה התורה ויקחו לי תרומה ולא ויתנו, משום שהנתינה היא הלקיחה, אולם אימתי הנתינה היא
8823	לקיחה, רק כשיתקיים מאת כל איש אשר ידבנו לבו, כשינדב לבו וכל כוחותיו לקיים כל מה שצוה לו ה'
8824	רק אז הנתינה היא נתינה.
8825	ולכן אם רוצים אנו באמת להגיע למדרגה גבוהה, ואם באמת יקרים בעינינו חיי התורה והשלמות, אין לנו
8826	לפחד כלל וכלל שמא לא יעלה הדבר בידנו ולא נשיג שום דבר, אנו צריכים רק להשתדל שלא יחסר
8827	שום דבר מצדנו, ונתינתנו תהיה בנדיבת הלב, ומסירתנו מסירות שלמה, ואז נקבל עזר השם בכל מעשינו,
8828	ונתינתנו תהיה נתינה ולקחתנו לקיחה, ויתקיים בנו הכתוב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. (מדרגת
8829	האדם).
8830	
8831	מאמר תרנב
8832	ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כ"ה ח').
8833	בספורנו (ריש משפטים וריש תרומה), כתב שקודם חטא העגל היה בכל המקום אשר אזכיר את שמי
8834	אבוא אליך וברכתך, ולא היו צריכים למקומות מיוחדים ולאופנים ותנאים מיוחדים, ואחרי החטא היו
8835	צריכים למקומות ותנאים מיוחדים, זאת אומרת שקודם החטא היתה השראת השכינה, הדיבור והחיבור עם
8836	הבוי"ת בכל מקום, ואחרי החטא היה זה במקומות מיוחדים ענינים ותנאים מיוחדים.
8837	נבאר זה ביתר ביאור קצת, קודם החטא כל הטבע היה סוד של דבקות וחיבור לה', אבל לאחר החטא
8838	שהטבע נעשה חול היו צריכים למשכן, מהו ענין המשכן, ביררו פינה אחת בעולם טהורה וזכוכה וקדושה,

והנה בענין עבודת המשכן מצינו שתכף בגביית הכסף למשכן, כתיב ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו שנבנה המשכן רק מנדבות.	8839
אח"כ על כל צווי וצווי כאשר צוה ה' את משה, והיה צריך דוקא לבצלאל הבונה שהעיד עליו הכתוב (ירמיה א'), בטרם אצרך בבטן ידעתיך, בצל קל היית זה היה טיהור וזיכוך הטבע, אבל אחר שנבנה המשכן הריהו כבר מקום דריסת הרגל לכל אדם שוה לכל נפש, כבוד ה' מלא את המשכן שבמשכן החיבור והדיבוק הוא כבר נקל.	8840
וכן צריך להבין ענין טבע ומצוות, קודם החטא היתה כל הבריאה קדושה, הבריאה היתה מלאה דיבוק וחיבור ויר"ש על כל מדרך כף רגל, כל מעשה ופעולה היה לשם שמים, האדם באשר הוא אדם בטבעו לבד יש כבר סוד של דבקות וחיבור ולא היה צריך למקומות וענינים מיוחדים, רק בכל מקום אשר פנה תכף ה' עמו, ומה שנעשה בטבע שהוא לפנינו, הוא מצד חלות היצר שלאחר החטא, אבל הטבע מצד עצמו קדוש בתכלית הקדושה.	8841
כשיתבונן אדם בבע"ח עליו לעמוד מבויש ונכלם, האם ראה בעל חי אוכל לשם הנאה, האם ראהו מואס במאכלו, תמיד הוא אוכל דבר אחד ורק לשובע נפשו, הבע"ח כולו קדוש צדיק אוכל לשובע נפשו, כל בע"ח אוכל רק לשם זה, וא"כ קדושת הבע"ח היא עד אין שיעור, הייתי חש עצמי למאושר לו הייתי קדוש כבעל חי וכן בכל הענינים.	8842
אמרו חז"ל כי מה האדם שיבוא אחרי המלך את אשר כבר עשוהו, מי הוא שיהיה רשאי להרהר אחרי מדותיו וגזרותיו של ממ"ה הקדוש ב"ה, דברים אשר הם חצובים מלפניו, שכל דבר ודבר שיוצא מלפניו טרם הוא נמלך בפמליא של מעלה, וכן הוא אומר כל אמרת אל' צרופה, פי' שכל קלקול הטבע הוא משום חלות היצר, תורה ומצוות זהו צירוף וזיכוך גדול, עד שמהם הוסר חלות היצר ונשאר קדוש כמו הטבע קודם החטא.	8843
הראב"ד בהקדמה לס' בעלי הנפש מבאר סוד המצוות, שהם לטהר ולזכך את הכל שיהיה לשם ה', האדם קוצר שדהו ותכל להתגנב שם מחשבה של כחי ועוצם ידי, ונתנו לו מצות לקט כדי לקדש הכל לשם ה', וכן בכל ענין מונה הראב"ד את מקום חלות היצר, ואת סוד המצוה המסירה את חלות היצר, הלא בטבע לבד צריך להיות לשם ה' רק ששם ישנו חלות היצר, וענין המצוות הוא אמרת אל' צרופה שאין שם חלות היצר.	8844
נתברר לנו מזה סוד המצוות שהוא צירוף וזיכוך שלא יהיה חלות היצר, וא"כ עכשיו שניתנו לנו תורה ומצוות החיבור הוא בקל, כמו שבמשכן ההתקרבות לה' בקל היא, ומזה מתבאר סוד החומר שבחטאי המשכן טומאת מקדש וקדשיו, משום שבמשכן הכל כ"כ בנקל, ואם שוב האדם חוטא חטאו גדול מנשוא, וכן במצוות ששם החיבור וההתדבקות כ"כ בקל, ואם אדם חוטא ומקלקל גם המצוות יכבד עונו מאד. (דעת חכמה ומוסר ח"א מאמר ס"ו).	8845
מאמר תרנג	8846
ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כ"ה ח').	8847
שלשה דברים שמע משה מפי הגבורה ונבהל ונרתע לאחוריו, בשעה שאמר לו ועשו לי מקדש אמר משה לפני הקב"ה, רבש"ע כתיב הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך, ואתה אומר ועשו לי מקדש, אמר לו הקב"ה משה לא כשם שאתה סבור, אלא עשרים קרש בצפון ועשרים קרש בדרום ושמונה במערב, ואני יורד ומצמצם שכינתי למטה, דכתיב ונועדתי לך שם ודברתי (ילקו"ש שס"ה).	8848
מדה זו של צמצום מקפת את כל הבריאה מתחילתה ועד סופה, סוד כל הבריאה אינו אלא צמצום שכינתו יתב', במצבו של אדה"ר קודם החטא שהיה אז כבודו מלא עולם, כשכל הבריאה היתה גן עדן מקום מקדש, גם במצב ההוא אין זה כי אם צמצום שכינתו כביכול, כמו שאמרו חז"ל (שמ"ר ל"ד), לא מצינו כח גבורתו של הקב"ה עם בריותיו, שאין הקב"ה בא בטרחות עם בריותיו, לא בא על האדם אלא לפי כוחו. הבריאה כולה אינה כי אם צמצום שכינה, שצמצם הקב"ה כביכול שכינתו לפי כח הנבראים, לפי מה שהם יכולים לקבל, תוה"ק בכל גדלותה ורחבה אינה כי אם צמצום, אתה מוצא כשנתן הקב"ה את התורה לישראל, אילו היה בא אליהם בחוזק כוחו לא היו יכולים לעמוד, שנאמר אם יוספים אנחנו לשמוע ומתנו, לא בא עליהם אלא לפי כוחם שנאמר קול ה' בכה, בכוחו אינו אומר אלא בכוח לפי כוחו של כל אחד ואחד (שם).	8849
ענין הצמצום אינו כפי שמורגלים להבין, שבמצב של צמצום יש פחות ממה שהיה מקודם, אלא כל מה שהיה מקודם הכל נצטמצם במשכן, ובמשכן ישנה כל השראת השכינה שהיה לנו לפני הצמצום, צמצום הרי היא מדה ממדותיו ית', שמצד מדה זו הרי הוא כביכול מצמצם כל שכינתו במשכן.	8850
	8851
	8852
	8853
	8854
	8855
	8856
	8857
	8858
	8859
	8860
	8861
	8862
	8863
	8864
	8865
	8866
	8867
	8868
	8869
	8870
	8871
	8872
	8873
	8874
	8875
	8876
	8877
	8878
	8879
	8880
	8881
	8882
	8883
	8884
	8885
	8886
	8887

בשעה שאמר הקב"ה למשה עשה לי משכן, התחיל מתמיה ואומר, כבודו של הקב"ה מלא עליונים	8888
ותחתונים והוא אומר עשה לי משכן, תמיהתו של משה רבינו מתבארת לפי הנ"ל, הן כל תורתנו הקדושה	8889
הרי אינה כי אם צמצום, שבאמת אין להשיג איך זה אפשר לצמצם הכל בתורה, ולא עוד אלא שהגר"א	8890
ז"ל כתב, שכל תורה"ק כלולה בתג אות ב"ת של בראשית.	8891
לכאורה הרי תורה"ק היא כבר הצמצום הכי קטן, ולצמצם בפחות מזה אי אפשר שהרי כולה כלולה בתג,	8892
וא"כ ודאי תמיהה גדולה היא כשאומרים לנו לצמצם תורה"ק עוד בפחות מתג, כשכל הבריאה כולה היא	8893
צמצום שכינתו ית' לפי כוחו של כל אחד ואחד, הן השמים ושמי השמים לא יכלולוך, ומה שייך עוד	8894
להפחית מזה? א"ל הקב"ה איני מבקש לפי כוחי אלא לפי כוחן, העולם כולו אינו יכול להחזיק כבודי ולא	8895
שמש אחד משלי, איני מבקש אלא כ' בדרום וכ' בצפון וח' במערב.	8896
ובשמ"ר (פ' ל"ד) סיימו חז"ל יושב בסתר עליון, א"ר יהודה בר רב סימון יושב בסתר עליון על כל	8897
בריותיו, ישנה סוד ומדה של הקב"ה הנקראת צמצום והיא מדה בפני עצמה, שבאותה מדה הקב"ה כביכול	8898
מצמצם ומשרה כל שכינתו במשכן, אמת שזו פליאה גדולה אבל ישנה מדה של צמצום, מדה ממדותיו ית'	8899
שהיא מקפת כל הבריאה והוא סוד המשכן.	8900
לולא מדה זו של צמצום לא היתה הבריאה יכולה להתקיים, קיומה של בריאה היא במדה של צמצום, חז"ל	8901
אמרו (בר"ר ה') שבשעה שברא הקב"ה את העולם, היו השמים נמתחים לאין סוף עד שאמר לעולמו די,	8902
די זה שמו של הקב"ה זהו שם הקדוש שדי, ושם זה הוא סוד הצמצום שבמדה, ובשם זה הוא מצמצם	8903
שכינתו ית', ובמדרש סיימו לכך אמר משה יושב בסתר עליון, מהו בצל שדי? בצל אלקים בצל רחום בצל	8904
חנן אין כתיב כאן אלא בצל שדי, משכן שהוא ענין הצמצום אינו יכול לצאת משום שם אחר משמותיו של	8905
הקב"ה, כי אם משם שדי שהוא סוד הצמצום הוא סוד המשכן.	8906
כלל הדברים הוא שענין הצמצום אינו לפי המורגל אצלנו, שבצמצום יש לנו פחות מאשר קודם הצמצום,	8907
אלא שבצמצום יש כל שכינתו ית', בצמצום המשכן יש כל השראת השכינה, ודאי שישנן בחינות ודרגות	8908
בדבר, וזה הוא ענין של כל תפלותינו בר"ה מלוך על כל העולם כולו בכבודך, וידע כל פעול כי אתה	8909
פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו, אנו מתפללים שיתפשט ויתגלה מלכותו ית' בכל הארץ, ודאי שישנן	8910
חילוקים בדבר, אבל גם במצב של צמצום לא נעדר כלום וישנה כל שכינתו ית'.	8911
מה טוב ונעים היה לו כל הבריאה היתה מן הקצה אל הקצה מקום תורה גדול, אבל כשבעוה"ר נתדלדלו	8912
הדורות ונתערטלו מקומות התורה, ונשארו לנו כשבלים בודדות רק הישיבות הק' במספרם המצומצם,	8913
הנה בהם לא נעדר כלום, הרי בישיבה היא כל השראת השכינה, כל השכינה נצטמצמה בישיבה הק', והכל	8914
קונים בה כבתחלה בלי גרעון ופחת.	8915
הנה חז"ל תקנו לנו ימי אלול שהם רק ימים מספר, ובימים מספר אלו אמרו שקונים ומשיגים הכל, והנה	8916
עפ"י הנ"ל יתבאר לנו ענין אלול שגילו לנו חז"ל שבו קונים כל השלמות, אמנם מי שלא יודע מסוד	8917
הצמצום לא יתקבל זה על לבו, אבל המשכיל ומבין ויודע ענינו של צמצום מבין זה פשוט, שבימים	8918
מועטים אלו באמת קונים וזוכים הכל, ומזה יתעורר האדם לייקר ולהוקיר כל רגע ורגע מימי אלול,	8919
שברגע אחד ושעה קלה הרי הוא קונה כל עולמו. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מאמר ע"ה).	8920
	8921
מאמר תרנד	8922
ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כ"ה ח').	8923
אמר ר' יצחק אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מצאתי אל תאמין, לא יגעתי ומצאתי אל תאמין, יגעתי ומצאתי	8924
תאמין, הני מילי בדברי תורה אבל במשא ומתן סייעתא הוא מן שמיא, ולדברי תורה לא אמרן אלא	8925
לחדודי, אבל לאוקמי גירסא סייעתא מן שמיא היא, וברש"י שם לאוקמי גירסא שלא תשתכח ממנו ע"כ	8926
(מגילה ו' ע"ב).	8927
על ידי העמל האדם זוכה לחדד מוחו ומקבל הבנה בתורה, אבל לאוקמי גירסא שלא תשתכח ממנו סייעתא	8928
מן שמיא היא, כדי לקלוט את התורה בלב שתשאר קנין תמידי, ותשמש נדבך בבנינו הרוחני לזה דרוש	8929
סייעתא דשמיא, אע"פ שעמל ונתיגע ישכחם היצר ויעבירם מלבו (שע"ת ב' כ"ו), השכל מתחדד אולם	8930
האדם לא משתנה, למעשה אם רוצים לזכות לקנין תורה אמיתי, צריך לתת מקום לבורא בלב, בלי זה	8931
קיימת באדם תורה לחידודי ותו לא.	8932
מובא במדרש משל למלך שהיתה לו בת יחידה, בא אחד מן המלכים ונטלה, בקש לילך לו אל ארצו וליטול	8933
לאשתו, א"ל בתי שנתתי לך יחידית היא, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תטלנה איני יכול לפי	8934
שאשתך היא, אלא זו טובה עשה לי שכל מקום שאתה הולך קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם, כך אמר	8935
הקב"ה לישראל, נתתי לכם את התורה לפרוש הימנה איני יכול, לומר לכם אל תטלוה איני יכול, אלא בכל	8936
מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור בתוכו, ועשו לי מקדש ע"כ.	8937

אין הקב"ה יכול לפרוש מן התורה, ואם האדם לומד בלי שיתן מקום להקב"ה בלבו, אז זו תורה אחרת	8938
תורה לחידודי ולא תורתו של הקב"ה, שלפרוש ממנה אינו יכול בשום פנים ואופן, ובמס' סנהדרין ק"ו,	8939
א"ר יצחק מאי דכתיב איה סופר איה שוקל, ארבע מאה בעי בעו דואג ואחיתופל במגדל הפורה באויר ולא	8940
אפשיט להו חד, אמר רבא רבותא למבעי בעי, בשני דרב יהודא כולי תנויי בניזקין, ואנא קא מתנינן	8941
בעוקצין תלת סרי מתיבתא, ורב יהודה שליף מסאני ואתא מטרא, ואנן צוחינן וליכא דמשגח בן, אלא	8942
הקב"ה ליבא בעי דכתיב וה' יראה ללבב.	8943
אמר רב משרשיא דואג ואחיתופל לא הוו סברי שמעתא, מתקיף ליה מר זוטרא מאן דכתיב ביה איה שוקל	8944
איה סופר את המגדלים, ואת אמרת לא הוו סברי שמעתא, אלא דלא הוה סלקא להו שמעתא אליבא	8945
דהלכתא דכתיב סוד ה' ליראיו, וברש"י דלא סלקא להו שמעתא, שלא זכו לקבוע הלכה כמותן ע"כ.	8946
	8947
רבותא למבעי בעי לא בזה מונחת הגדלות, אלא הקב"ה ליבא בעי, בתורה המונחת בלב בה מתבטאת	8948
גדלותו של האדם, ובלי זה האדם יכול להקרא סופר ושוקל אולם אין התורה מתקיימת בו, לא זכו לקבוע	8949
הלכה כמותן, האדם והבריאה היינו הך, אם התורה קבועה בלבו של האדם אזי נשארת קבועה בבריאה גם	8950
כן, ואם אין הלב קולט את הדברים והם נשארים מחוצה לו, משכחם היצר ומעבירם מלבו, אין האדם זוכה	8951
שתקבע תורתו למעשה בו ובבריאה.	8952
סוד ה' ליראיו דוקא אלו שנותנים מקום לבורא בלבם הם הזוכים שתקבע התורה בהם, ואם הלב מלא	8953
בעניני העולם הזה ממילא אין מקום שם לבורא, צריך כל אחד לחפש ולבקש למצוא טעם בהתקרבות לה',	8954
לבנות מקום בלבו שהקב"ה והתורה ידורו יחד, ורק אז יזכה לקנין תורה אמיתי.	8955
שאלו אנשי אלכסנדריה את ר' יהושע בן חנניה מה יעשה אדם ויחכם? אמר להן ירבה בישיבה וימעט	8956
בסחורה, אמרו לו הרבה עשו כן ולא הועיל להם, אלא יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו, שנא' כי ה' יתן	8957
חכמה מפיו דעת ותבונה, תני ר' חייא משל למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו ומשגר לאוהביו ממה	8958
שלפניו, וברש"י לאוהביו משגר ממה שלפניו, כך חכמה שהיא לאוהביו של מקום נתנה להם מפיו ולא	8959
מאוצר אחר (נדה ע"ב).	8960
ותננו לחן ולהסד בעיניך ובעיני כל רואינו, בקשה מיוחדת למצוא חן בעיני הבורא, שתוצר משיכה ויחס	8961
מיוחד בין האדם לקונו, וכמו בחיי העוה"ז שמציאת חן יוצרת משיכה מיוחדת בין אדם לחבירו, וגורמת	8962
להשפעת טובה על בעל החן, כך המוצא חן בעיני הבורא זוכה להשפעה מיוחדת, סיעתא מן שמיא שעל	8963
ידה אפשר לזכות בתורת אמת, לאוקמי גירסא שלא תשתכח ממנו.	8964
נתינה זו מגיעה לאדם כיון שיצר בכוחות עצמו את החן שבו, בנה בלבו נקודה אמיתית של אהבת ה', וגרם	8965
לכך שמצא חן בעיני הבורא, כמו נח שמצא חן בעיני ה', כיון שלא הלך בדרך בני דורו ויצר בעצמו את	8966
החן שבו, ועי"ז זוכה האדם להשפעה מיוחדת מתנת חינוך, אפילו אם חסרים לו הפעולות המביאות לשכר	8967
שמים מצד ההנהגה של פועל אדם ישלם לו, בכל זאת מקבל הוא השפעת חנם מן השמים עקב החן המיוחד	8968
שבו.	8969
ועיין מה שכתב החסיד ר"י יעב"ץ באבות ג', על המאמר כל שחכמתו מרובה ממעשיו, כי החכמה	8970
שתכליתה יראת ה' נהפכת אצלו ללענה, כי מצד חכמתו יזיק לאנשים, ודע שמי שחכמתו מרובה ממעשיו,	8971
אע"פ שהוא חכם בעיני האנשים איננו חכם כלל בעיני השי"ת, כיון שלא השיג תכלית החכמה שהיא	8972
חכמת ה', אמנם הירא את דבר ה' אם כי איננו חכם בעיני האנשים הוא החכם בעיני השי"ת כאומרו (איוב	8973
כ"ח), ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה ע"כ, להיות חכם בעיני ה' זוכים אך ורק אוהביו להם נתנה	8974
תורה. (קובץ ענינים).	8975
	8976
מאמר תרנה	8977
ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כ"ה ה').	8978
פרטי המשכן בנינו והקמתו באו בתורה בארוכה ובידיעה רחבה על כל חלק מן המשכן, פרשיות שלימות	8979
אודות ציווי השם לבנותו ופרשיות אחרות על העשייה, והנה אמרו חז"ל יפה שיחתן של עבדי אבות יותר	8980
מתורתן של בנים, שהרי פרשת אליעזר כפולה בתורה, והרבה גופי תורה לא ניתנו אלא ברמיזה, כונת	8981
חז"ל שבשיחת עבדי אבות יש תורה יותר מבתורתן של בנים, ואם באות אחת לימדה תורה כמה גופי	8982
הלכות, הרי בכל אות שבשיחתן של עבדי אבות לימדנו תורה בהלכות דעות ודרך ארץ הרבה לאין חקר.	8983
ק"ו בבנין המשכן שישנן בפרשיותיו תלי תלים של הלכות, כמו שאמרו חז"ל (שמו"ר ריש תרומה), אתה	8984
מוצא שכל מה שברא הקב"ה למעלה ברא למטה, למעלה זבול וערפל וכרובים ואופנים, וכנגדן ברא למטה	8985
במשכן, עוד אמרו שם אמר הקב"ה לישראל, נתתי לכם את התורה, לפרוש הימנה איני יכול, לומר לכם	8986
אל תטלוה איני יכול, אלא בכל מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור בתוכו שנא' ועשו לי מקדש.	8987

וכיון שהמשכן הוא מדורו של הקב"ה כביכול, ממילא מובן שנברא ונעשה כדוגמא של מעלה, ואם כן ניתן	8988
ללמוד מפרטי ודקדוקי המשכן מה שלמעלה, ואין באריכות פרשיות המשכן כל פלא, ומלבד זאת ודאי יש	8989
בענין המשכן סודות נעלמים ואורות אין סוף הכמוסים מעין כל חי, אך נתעכב לבאר מן הדברים שזכינו	8990
לראותם בתורה ובדברי חז"ל.	8991
ויקחו לי תרומה ועשו לי מקדש ופירשו חז"ל לי לשמי, כלומר שיהיה כל דבר המשכן עשוי לשם ה'	8992
לבדו, ולא נתערב בו אפי' נקודה קטנה של פניה עצמית, כתוב בספר מלכים (מ"א ה'), וישלח שלמה אל	8993
חירם לאמור אתה ידעת את דוד אבי כי לא יכול לבנות בית לשם ה' אלוקיו מפני המלחמה אשר סבבהו,	8994
עד תת ה' אותם תחת כפות רגליו, והנני אומר לבנות בית לשם ה' אלוקי כאשר דבר ה' אל דוד אבי	8995
לאמור, בנך אשר אתן תחתיד על כסאך הוא יבנה הבית לשמי.	8996
ופי' הרד"ק לא רצה לגלות לו הטעם, כי האל מנעו כי לא היה כבוד אביו ואמר לו הטעם הנראה, וצריך	8997
להבין מה הטעם אשר נתן שלמה לחירם באמרו מפני המלחמה אשר סבבהו, כי אין לומר כפשוטו שמפני	8998
טורח המלחמות שהיו לו תמיד, לא היה לו פנאי לבנות את בית המקדש, שהרי הכתוב מעיד (שמואל ב'	8999
ז'), ויהי כי ישב המלך בביתו וה' הניח לו מסביב מכל אויביו.	9000
אמנם ביקש גם לבנות את הבית, כמ"ש ויאמר המלך ראה אנכי יושב בבית ארזים וארון אלקים יושב	9001
בתוך היריעה, העולה מן הדברים שלא היה לדוד טורח מלחמה, והיה לו פנאי לבנות המקדש אלא שמנעו	9002
ה', ואע"פ שזאת לא רצה שלמה לגלות לחירם מפני כבוד אביו וכמ"ש הרד"ק, מכל מקום למה אמר לו	9003
מפני המלחמה.	9004
ונראה לומר כי מאחר שהיו לדוד מלחמות מן הנמנע היה שיבנה את בית המקדש, וכמ"ש שלמה בתפילתו	9005
בחנוכת בית המקדש (מ"א ח'), כי יצא עמך למלחמה על אויבו בדרך אשר תשלחם, והתפללו אל ה' דרך	9006
העיר אשר בחרת בה אשר בניתי לשמך, היינו שהתפילה בבית המקדש מועלת לישראל לנצח את אויביהם	9007
במלחמה, וכך כתב המן הרשע באגרתו (אסת"ר פ"ז), כשבאים למלחמה נכנסים בתוכו ומכשפין בתוכו,	9008
וכשהם יוצאים ממנו הורגים ומחריבים את העולם.	9009
וכיון שערך דוד המלך מלחמות, הרי היה לו בבנין בית המקדש תועלת כדי לנצח במלחמה, ולא היה הבנין	9010
לי לשמי בשלימות, ואפי' חשבון כזה שינצחו ישראל את אויביהם במלחמה ג"כ מגרע מן הלשמה, וכעין	9011
זה פי' המלבי"ם שם, והוא אשר הדגיש שלמה לחירם ג' פעמים, אתה ידעת את דוד אבי כי לא יכול	9012
לבנות בית לשם ה' אלוקיו, והנני אומר לבנות בית לשם ה' אלוקיו.	9013
ומה שכ' הרד"ק כי לא רצה לגלות לו הטעם, כי האל מנעו כי לא היה כבוד אביו, יתכן שמשום זה באמת	9014
מנעו האל, וראה זה כתוב בדברי הימים (א' כ"ב), ויהי עלי דבר ה' לאמור דם לרוב שפכת ומלחמות	9015
גדולות עשית לא תבנה בית לשמי, וקרוב לומר כי ב' טעמים הם, וטעם השני ומלחמות גדולות עשית הוא	9016
מה שנתבאר, הוא הטעם אשר גילה שלמה לחירם, ויהי כשמוע חירם את דברי שלמה וישמח מאד, ויאמר	9017
ברוך ה' אשר נתן לדוד בן חכם, וכבר עמד שם הרלב"ג מה חכמה ראה חירם בדברי שלמה אלו, ולאור	9018
האמור חכמה גדולה ראה בזה, ועומק גדול בענין הלשמה הנצרך לבנין בית המקדש.	9019
מאת כל איש אשר ידבנו לבו, הן ראינו שבסדר הדברים שהובאו לתרומת המשכן נמנו אבני שהם ואבני	9020
מלואים לבסוף, ובאמת היו הם היקרים ביותר כדאי' בקידושין ל"א, שדמא בן נתינא השתכר בהם ששים	9021
רבוא דינרי זהב, וממילא האבנים עצמן ודאי ערכן רב ועצום עד מאד, ולמה נזכרו בסוף כל התרומות,	9022
ועמד בזה בעל האור החיים הק', וכתב דהטעם שנמנו בסוף מפני שהנשיאים הביאו אותם בסוף, לאחר	9023
שכל ישראל הרימו כבר את תרומת ה', ותמצא שאמרו חז"ל שהקפיד ה' עליהם וחסר אות אחת מהם	9024
והנשואם כתיב חסר י', ולפיכך מנה גם תרומתם באחרונה, לרמז כי תרומתם פחות חשובה מכל תרומות	9025
ישראל.	9026
אף כי כונתם לשם שמים היתה, להשלים כל מה שיחסר למלאכת המשכן לאחר שיביאו כל בני ישראל את	9027
תרומתם, מ"מ מצאה התורה פגם בנדבת הלב מצדם, כי האיש אשר ידבנו לבו בשלמות אינו מסוגל לעכב	9028
את תרומתו עד אחרי ככלות הכל לתרום, ואף בשעה שיש לו חשבון נכבד לכך, וכבר גילה רז זה רש"י	9029
הק' (ל"ה כ"ז), ולפי שנתעצלו נחסרה אות משמם, כלומר מתחת החשבון לשם שמים, היה תמון שורש	9030
של עצלות אשר גרם לעיכוב תרומתם, וכל זה תוצאה מחסרון כל דהו בנדבת הלב ולכן נמנו אחרונים.	9031
עוד כתב האוה"ח שם טעם נוסף למה שנמנו אבני שהם באחרונה, והוא שאחז"ל שהעננים היו מביאים	9032
את אבני שהם, א"כ משלחן גבוה היו מביאים בלא טורח ויגיעה ובלא חסרון כיס, על כן סדר נדבתם	9033
אחר כל הנדבות שמביאין מכיסן ועל ידי טורח, דבר שעמל בו והגיע אליו על ידי טורח ויגיעה, יש לאדם	9034
משום יחס מיוחד וחיבה יתירה נודעת לו, כמו שאמרו רוצה אדם בקב שלו מט' קבין של חבירו, ופירש"י	9035
חביבה עליו על ידי שעמל בהם, וקב שישאר לו מהם הוא רוצה יותר מט' קבין של אחרים יעו"ש (ב"מ	9036
ל"ח ע"א).	9037

לכן חשובה היתה נתינת הנחושת של פשוט העם מהאבנים היקרות שהביאו הנשיאים אשר הגיע לידם	9038
ללא עמל ויגיעה, והדברים מנויים על סדר נדבת הלב שהיתה מלווה לנתינה, ובכל שהדבר חביב על נותנו	9039
כך מדתה של נדבת הלב מצדו, וזה היה עיקר יסודתו של המשכן, העשיה וההקמה היו לי לשמי, והחומר	9040
למשכן ולכליו היו נדבת הלב של כלל ישראל, ומשכן העשוי על אופן זה ראוי להיות מדור להקב"ה	9041
כביכול כדוגמה של מעלה.	9042
ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, אחז"ל בתוכו אין כתי' כאן אלא בתוכם, בתוך כל אחד ואחד מישראל	9043
משרה הקב"ה שכינתו, על כל אחד מישראל לעשות עצמו משכן לה', והאדם בעצמו נהפך להיות מדור	9044
לשכינה, וכנגד הכרובים והאופנים של מעלה האדם נברא בצלם אלקים והריהו מעין עולם העליון, וכשם	9045
שירד הקב"ה לשכון במשכן בגלל התורה כי לפרוש הימנה איני יכול.	9046
כך האדם יכול להיות משכן אך ורק ע"י התורה, והתנאים הם אותם האמורים בפרשת המשכן, לימוד	9047
התורה צריך להיות לי לשמי וע"י נדבת הלב, וכאן שני הדברים אחד הם, כשלימוד התורה הוא לשם ה'	9048
ולא לעצמו כלל, אין לך נדבת הלב גדולה מזה, כי הלומד כן מקריב ומקדש את עצמו כולו לה', ובן תורה	9049
אמיתי הריהו בית המקדש שהשכינה שרויה בתוכו. (שיחות מוסר ח"א).	9050
	9051
מאמר תרנו	9052
ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כ"ה ח').	9053
אמרו חז"ל בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בלב כל אחד ואחד, נתבונן במילי דעלמא כמה מקפיד האדם	9054
שיהיו כליו נקיים, היתכן שיניח אדם אוכל בתוך גרף של רע? ועוד יותר מקפידים ברפואות שיהא	9055
הצנצנת נקי מכל אבק ומכל פגימה דקה, ומספרים על הגאון מבריסק זצ"ל, שפעם נסע ממקום למקום,	9056
והעגלון הוליך העגלה דרך בית המטבחים, והקפיד על זה מדוע נסע דרך מקום זה? מפני שנפשו העדינה	9057
והנקיה לא סבלה מקום שהורגין שם בעלי חיים.	9058
נקיי הדעת שבירושלים לא ה' מסובין בסעודה אלא א"כ היו יודעין מי מיסב עמהם, ומעתה נצייר כמה	9059
צריך האדם לטהר לבו עד שיהא ראוי להיות מקום משכן לשכינה, כמה צריך האדם לטהר לבו מגאווה	9060
וכעס ונקמה ותאוה, עד שיתקיים בו ושכנתי בתוכם, שחיוב זה נכלל במ"ע של ועשו לי מקדש, ומעובדא	9061
דרבי חנינא בן תרדיון יש ללמוד כמה צריך אדם לטהר לבו ממדת הנקמה, אמר לו הקלסטינר אם אני	9062
מרבה באש ואטול הספוגין של צמר, האם אתה מבטיחני שאזכה לעוה"ב, א"ל אין א"ל השבע לי ונשבע	9063
לו, יצאה ב"ק רחב"ת וקלסטינורו מזומנים לחיי עוה"ב.	9064
הענין מבהיל הלא הקלסטינר עשה לו יסורים נוראים, ועפ"י הטבע צריך להתגבר עליו כעסו ונקמתו, והיה	9065
בידו שלא להבטיחו עוה"ב וזה היה נקמה היותר גדולה, ואיך עשה לו טובה גדולה כזו, הלא חזינן כמה	9066
היתה הכרתו חזקה שלא רצה ליטול ספוגין של צמר בידו כדי שלא יחבול בעצמו, אע"פ שהוא מדת	9067
חסידות כמ"ש הריטב"א שם, הרי שגם במצב היותר קשה לא אבד הכרתו בחיי הנצח, והיה כדאי לו	9068
לסבול מיתה משונה ולא יפגום במדת חסידות, וא"כ איך הבטיח בשבועה חיי הנצח לאיש שהוא חיה	9069
בצורת אדם? האם לאכזר כזה מטיבין הטבה גדולה כזו?	9070
ואפשר לומר שדוקא מפני שיש כאן מקום של כעס ונקמה, לכן צריכין להתנהג בדרכי ה' לעשות הטבה	9071
במקום הקפדה, כשאדם עובר עבירה הרי גם בזה הרגע שממרה רצון הבורא, הקב"ה מטיב עמו ומשפיע לו	9072
חיים, כן צריך להתנהג האדם עם המצערים אותו, שגם באותו הרגע שמצטער צריך לבקש להטיב עמו,	9073
וכל מה שהכעס גדול כן צריך להיות ההטבה גדולה, על כן גם רחב"ח נהג עמו בדרך ה' לעשות לו הטבה	9074
וחסד באותה שעה.	9075
וחזינן שזה גרם שהתעורר הקלסטינר להיות בעל תשובה על כל מעשיו, וכ"כ התגבר בחרטה עד שהשליך	9076
עצמו לתוך האש ונשרף, ובודאי עשה כן משום צער החרטה על העבר, וגם מצד שפחד שמא יפול אח"כ	9077
מרוח התשובה שלו, לכן פסק על עצמו מוטב שימות מתוך תשובה ויהיה בטוח בחיי עוה"ב, וחזינן שלפי	9078
שהלך רחב"ת בדרך ה' להתנהג בהטבה במקום הקפדה, זכה לעצמו וזיכה בזה אחרים שהנהגה זו מחזירה	9079
גם לב אכזר למוטב.	9080
מספרים על רב אחד שלמד עם תלמידיו ונהג ביד חזקה, והנה באמצע לימודו הפסיק ויצא, בזמן ההפסקה	9081
קפץ אחד מתלמידיו וישב על מקום רבו בכל פרטיו ודקדוקיו, צוה לאחד שייגיד השיעור, גער בשני הוכיח	9082
את השלישי, הלקה את הרביעי, גרש את החמישי, והנה אדם מן השוק נכנס אל בית הרב וראה כל	9083
התמונה מראש ועד סוף.	9084
אחר כך הרגישו הנערים שרובם חוזר, מיד ברחו כל אחד על מקומו כלא היה דבר, והנה אותו האיש שאל	9085
את הרב בתמהון, איך עלה בידכם לעשות אחד מתלמידים שיהא ראוי למלא מקומכם ומתנהג ככל	9086

הצורך? מיד הרגיש הרב שהיה כאן איזה חציפות, ושאל לתלמידיו מי הוא אשר מלאו לבו לעשות כן? אז	9087
נפל פחד על כולם, והתחיל כל אחד להשתמט ולאמר אני לא אני לא.	9088
כן נצייר לעתיד לבא כאשר יעמדו לפני הדין והמשפט בעלי השררה אשר נותנים חיתתם בארץ החיים,	9089
כשישאל הקב"ה מי הוא אשר נהג מנהג זה, אז ישתמט כל אחד ויאמר לא! אין אני רבי! אין אני רבי!	9090
וז"ש המס"י כשיצייר אדם מעמד הדין פרוח תפחה ממנו הגאווה, והנה כח הציור מועיל לטהר הלב	9091
ולעשותו מוכשר להשראת השכינה, ולפי רוב יגיעתו והשתדלותו לטהר לבו, כן לעומתו יזכה למדרגת	9092
ושכנתי בתוכם. (חיי המוסר ח"ב).	9093
	9094
מאמר תרנו	9095
ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כ"ה ח').	9096
איתא במדרש בשעה שאמר הקב"ה למשה עשה לי משכן התחיל מתמיה ואומר, כבודו של הקב"ה מלא	9097
עליונים ותחתונים והוא אומר עשה לי משכן, אמר הקב"ה לא כשם שאתה סבור, אלא כ' קרש בצפון וכ'	9098
קרש בדרום וח' במערב, ולא עוד אלא שארד ואצמצם שכינתי בתוך אמה על אמה (שמו"ר ל"ד).	9099
ברואי מטה עולים במדרגתם על כל ברואי מעלה, הם מקדישים את ה' בשמי מרום ואומרים קדוש קדוש	9100
קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו, אבל אינם יודעים היכן מקומו ושואלים איה מקום כבודו? לעומתם	9101
עונים ברוך כבוד ה' ממקומו, כלומר נעלם מהם מקומו של ה' כביכול, ואילו בני ישראל השוכנים עלי	9102
ארץ, בכוחם לעשות שהקב"ה ירד משמים, ויצמצם עצמו כביכול בתוך אוהל קטן מארבעים ושמונה	9103
קרשים.	9104
הקב"ה כלל בתוך המשכן את כל הבריאה, ואת כל הנעשה בששת ימי בראשית כפי שפירשו חז"ל,	9105
בשביעי כתיב ויכולו השמים והארץ, ובמשכן כתיב ותכל כל עבודת המשכן, בבריאת העולם כתיב ויכל	9106
אלקים, ובמשכן כתיב ויהי ביום כלות (מדרש תנחומא פקודי), ולא רק העולמות התחתונים כלל בתוכו,	9107
אלא גם העולמות העליונים.	9108
וכמ"ש חז"ל אתה מוצא כל מה שברא הקב"ה למעלן ברא למטן, למעלן שרפים עומדים ממעל לו ולמטן	9109
עצי שטים עומדים, למעלן יושב הכרובים למטן ויהיו הכרובים, למעלן כסא ה' למטן כסא כבוד מרום	9110
מראשון מקום מקדשנו, למעלן נוטה שמים כיריעה ולמטן עשר יריעות, ולא עוד אלא שחביבין מה שלמטן	9111
משל למעלן, תדע לך שהניח כל מה שלמעלן וירד בשל מטן, שנאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם	9112
(שמו"ר ל"ג ל"ה).	9113
כמו כן היו כל הכלים דוגמה של מעלה, לגבי המנורה כתוב וראה בתבניתם אשר אתה מראה בהר, ואמרו	9114
חז"ל שנתקשה משה במעשה המנורה עד שהראה לו הקב"ה מנורה של אש (רש"י שם), הרי שהמנורה	9115
היתה כדוגמת מנורת אש מלמעלה, וכן אמרו חז"ל כשעלה משה למרום הראה לו הקב"ה כל כלי המשכן	9116
ואמר לו כמותן עשה (שמו"ר י').	9117
ומשום שבמשכן נכלל כל מה שיש בשמים ובארץ, ציוה הקב"ה שיקים אותו בצלאל שידע כל סודות	9118
הבריאה, כמ"ש חז"ל יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהם שמים וארץ, כתיב הכא וימלא אותו	9119
רוח אלקים בחכמה ובתבונה ובדעת, וכתיב התם ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה (שם).	9120
ולאחר כל זה לא הספיקה חכמתו של בצלאל, ובשעה שנגמרה מלאכתו של המשכן לא שרתה שכינה עליו,	9121
והביאו אותו לבצלאל ואהליאב וכל חכמי לב ולא יכלו להעמידו, עד שבא משה רבינו והעמידו שנאמר	9122
'ויקם משה את המשכן' (תנחומא שם), למרות כל החכמות שהיו כלולים במשכן, לא על ידם באה	9123
השראת השכינה כי אם על ידי התורה, ורק משה רבינו שקיבל את התורה מסיני ונתן אותה לישראל, 0	9124
הוא 0 הראוי להשכין את השכינה, ורק לאחר שהוא הקים את המשכן כתוב, וכבוד ה' מלא את המשכן.	9125
וכך אנו מוצאים בבית המקדש, רק שלמה המלך שאלקים נתן לו חכמה ותבונה הרבה מאד, ורוחב לב	9126
כחול אשר על שפת הים (מלכים א' ה'), הוא שהיה ראוי לבנות אותו, וגם שלמה עשה הכל למטה כנגד	9127
מה שנמצא למעלה, כפי שדרשו חז"ל למעלן זבול וערפל, ולמטן אז אמר שלמה ה' אמר לשכון בערפל	9128
בנה בניתי בית זבול לך (מלכים א' ח'), הרי שגם בבנין בית המקדש היו כלולים כל מעשה בראשית,	9129
ובכ"ז לאחר הכל אמר הקב"ה הבית הזה אשר אתה בונה, אם תלך בחוקותי ואת משפטי תעשה ושמרת	9130
את כל מצוותי ללכת בהם ושכנתי בתוך בני ישראל.	9131
השראת השכינה אינה תלויה בחכמת הברואים שלמעלה ושלמטה, כי אם בחוקות התורה ובמשפטיה, אם	9132
ישמרו את התורה אז ישים ה' משכנו במקדש, ואם לא ישמרו את התורה לא תשרה השכינה בתוכם, ולא	9133
רק משום שזה תנאי להשראת השכינה, כי אם משום שלימוד התורה ושמירת התורה זוהי השכנת	9134
השכינה, כתוב לגבי המשכן ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוכו לא נאמר אלא בתוכם בתוך כל אחד.	9135

9136	אין השכינה שורה בתוך הבית על החכמה והדעת הכלולות בהוויתו, אלא בתוך לבותיהם של ישראל, כי
9137	העיקר היא מדריגתם הרוחנית עד כמה שהם לומדים את התורה ומקיימים אותה ושם שוכנת השכינה,
9138	בתוך לבו וראשו של כל אחד ואחד, וזוהי גדולתו של האדם, שעל ידי רוממותו הרוחנית בכוחו להוריד
9139	את השכינה מלמעלה, שתצטמצם בתוך ד' אמות של תורה ושם מקום כבודו.
9140	מצינו בעוד מקומות שחז"ל ראו עיקר גדולתו של האדם, לא בהשגותיו בחכמת הבריאה ובסודות ההויה
9141	של העליונים והתחתונים, אלא דוקא בידיעותיו ובחריפותו בהלכות התורה, ואף משה רבינו עם שיא
9142	השגותיו בכל רזי העולם, לא עמדו לו זכויותיו אלא בשל יסודות ההלכה המיוחסים לו.
9143	אמר רב יהודה אמר רב, בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות, אמר
9144	לפניו רבש"ע מי מעכב על ידך? אמר לו אדם אחד יש שעתידי להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף
9145	שמו, שעתידי לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות, אמר לפניו רבש"ע הראהו לי, אמר לו חזור
9146	לאחורידך, הלך וישב בסוף שמונה שורות ולא היה יודע מה הן אומרים, תשש כוחו כיון שהגיע לדבר אחד
9147	אמרו לו תלמידי רבי מנין לך? אמר להן הלכה למשה מסיני נתישבה דעתו (מנחות כ"ט).
9148	הרי שלא עמדו למשה כל השגותיו האלקיות, בשעה שלא ירד לעומק דרשותיו של ר' עקיבא בהלכה
9149	ותשש כוחו, ורק לאחר שמסר ר"ע שגם ההלכות אין מקורן אלא ממשה מסיני נתישבה דעתו, הוא אשר
9150	אמרו חז"ל אין להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד (ברכות ח'). ורק במקום זה הוא משרה
9151	שכינתו, ומכיון שהתורה לא ניתנה למלאכי השרת, לכן למרות שהם מרחפים בעולמות העליונים אין הם
9152	יודעים איה מקום כבודו, ורק ישראל שקיבלו את התורה ולומדים אותה ומקיימים מצוותיה, בכוחם
9153	לעשות מקדש לה', לקבוע את מקומו בתוך לבותיהם ולהשכין שכינתו בקרבם.
9154	ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ולאחר שהוקם המשכן כתוב ויכס הענן את אוהל מועד וכבוד ה' מלא את
9155	המשכן (שמות מ'), וכן נאמר בכתובים רבים, ויבוא משה ואהרן אל אוהל מועד וירא כבוד ה' אל כל
9156	העם (ויקרא ט'), ובבא משה אל אוהל מועד לדבר אתו וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפורת (במדבר
9157	ז'), לפי זה לכאורה עכשיו שאין לנו משכן ומקדש אין שכינת ה' בתוכנו.
9158	אלא הוא אשר דיברנו, כי השראת השכינה אינה תלויה כי אם בלימוד התורה ובשמירת חוקיה ומצוותיה,
9159	כמו שאמר ה' לשלמה הבהית הבהית הזה אשר אתה בונה, ואם תלך בחוקותי ואת משפטי תעשה ושמרת
9160	את כל מצוותי ושכנתי בתוך בני ישראל (מלכים ו'), גם בזמן שהיו המשכן ובית המקדש קיימים, אילו לא
9161	היו הכהנים בעבודתם ולוויים בדוכנם וישראל במעמדם, לא היה כבוד ה' שרוי בבתים האלה, הוי אומר
9162	שהעיקר הוא קיום התורה ומצוותיה, וכל השראת השכינה אינה תלויה אלא בזה, ובכל מקום ובכל זמן
9163	שבנ"י לומדים את התורה ומקיימים אותה שכינה עמם.
9164	ולפי זה כמה גדול עונשו של ביטול תורה של יחיד וכל"ש של רבים, כי בהתכנסם ללמוד תורה הם מורידים
9165	את השכינה בתוכם, וכאילו מקימים משכן ומקדש ה' ועוד יותר, וברגע שהם מבטלים מלימודם הרי הם
9166	מסלקים את השכינה כביכול ומחריבים את בית מקדשם, ואין מדובר בלימוד תורה לכל היום, כי אם
9167	בלימוד של כל רגע וכל מלה, חז"ל אומרים עלמא מקיים אקדושא דסידרא (סוטה מ"ט).
9168	ופירש רש"י סדר קדושה, שלא תקונה אלא שיהו כל ישראל עוסקים בתורה בכל יום דבר מועט, שאומר
9169	קריאתו ותרגומו והן כעוסקים בתורה, והנה מופלא הדבר מאד כי הרי גם לתפילה יש ערך רב, כפי
9170	שאמרו חז"ל שהקב"ה מצוי בבית הכנסת, ועשרה שמתפללים שכינה עמהם (ברכות ו'), אלא שחז"ל
9171	הוסיפו אוהב ה' שערים המצוינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ובתי מדרשות, אוהב ה' שערי ציון מכל
9172	משכנות יעקב.
9173	ומשום כך תיקנו בסוף התפילה שיאמרו קדושה דסידרא, פסוק וחצי מדברי הנביאים ותרגומם, שיש בזה
9174	משום לימוד תורה כדי שילכו מחיל אל חיל מתפילה ללימוד (ברכות ס"ד), ועל קטע קטן זה אומרים ברוך
9175	אלקינו שבראנו לכבודו ונתן לנו תורת אמת, ומתפללים לתקבל צלותהון ובעותהון דכל בית ישראל,
9176	כלומר שבזכות לימוד מועט זה תתקבלנה תפילותינו לפני ה', ולא עוד אלא שדוקא על פסוק ומחצה זה
9177	שאף ילד קטן יודע פירושו, קיים כל העולם משום שזה לימוד תורה.
9178	ומצינו עוד שאף לימוד אות אחת יש לו ערך רב, חז"ל אומרים הלוקח ספר תורה מן השוק כחוטף מצוה
9179	מן השוק (מנחות ל'), כי הקונה ספר תורה בשוק, מקבל אותו מן המוכן ואינו יגע בזה והריהו כחוטף
9180	מצוה, במקום אשר הכותב משקיע יגיעה עד שהוא רוכש אותו, וכמוהו כמקבל תורה מסיני, והנה רב
9181	ששת מוסיף, אם הגיה אפילו אות אחת מעלה עליו כאילו כתבו, הרי שאף יגיעה של אות אחת חשובה
9182	לגבי הקב"ה.
9183	ולפי האמור הרי בלימוד תורה אף בפסוק אחד, והוא הדין אף באות אחת, מקיימים את כל העולם, את
9184	השמש הירח והכוכבים ואת כל היקום, ולא רק מקיימים את העולם, כי אם גם בונים עולמות חדשים,

כמ"ש חז"ל על הפסוק וכל בניך לימודי ה', אל תיקרי בניך אלא בוניך (ברכות ס"ד), היינו שתלמידי החכמים בונים עולמות.	9185
על אחת כמה וכמה כשלומדים תורה ברבים, שיושבים תלמידי חכמים בצוותא ומנגחים זה לזה בהלכה, ומשיבים זה לזה בשאלות ותשובות, וביחוד בלימוד בישיבה שהוא מקום תורה מיוחד, שכאמור שרויה בו שכינת ה' ונמצאים במחיצתו ובקרבתו כביכול, וממילא להיפך כמה מחריבים את העולם בביטול תורה,	9186
אף בביטול של רגע אחד ואפילו אות אחת, ומכל שכן בביטול תורה דרבים ובמקום השראת השכינה, ויש להתחזק ולנצל כל רגע ורגע לתורה, ולהשרות בזה ללא הרף משכן כבוד ה' בתוכנו. (אור הצפון).	9187
מאמר תרנח	9188
ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כה"ה).	9189
אומר הרמב"ן ז"ל וסוד המשכן הוא שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר, וכמ"ש שם וישכון כבוד ה' על הר סיני, וכן כתיב במשכן וכבוד ה' מלא את המשכן, והיה במשכן תמיד עם ישראל הכבוד שנראה להם בהר סיני, ולכאורה לשם מה היו צריכין משכן וכי מדבר לא מספיק? אין הפרעות מהעוה"ז, וכמו בישיבה בפרט כשנמצאים חוץ ליישוב בחינת מדבר, האם צריך עוד בית המוסר? וכ"ש בדידות לשם מה?	9190
אמנם הרמב"ן מגלה לנו הסוד, שצריך את המשכן כדי לזכות שישכון עליו כבוד ה' שהיה על הר סיני, שאז הגיעו כלל ישראל למצב של כאיש אחד בלב אחד ביטול היש, כי נער ישראל ואוהבהו כמו תינוקות, וזהו הסוד של וה' נתן חכמה לשלמה, וכדאי לנו להתבונן במה שכתב הרד"ק שם וז"ל, וה' נתן חכמה לשלמה כאשר דיבר לו (מלכים א' א'), וטעם הסיפור הזה כי ברוב הבנינים אשר בנה נראתה חכמתו, כמו שנאמר במלכת שבא, ותרא את כל חכמת שלמה והבית אשר בנה.	9191
התורה הקדושה עושה ענין גדול מחכמתו של שלמה, וכאילו שהסיפור של בנין בית המקדש בא בשביל להראות את החכמה הזו, אבל כשאנו מתבוננים איך הגיע שלמה לחכמה כזו, אנו רואים שזה בגלל שכאשר ה' נראה לו בחלום לא ביקש אריכות ימים, לא עושר ולא נצחון במלחמות, וביקש רק לב שומע לשפוט את עמך, להבין בין טוב לרע, אז נאמר לו ונתתי לך לב חכם ונבון אשר כמוך לא היה לפניך ואחר כך לא יהיה, וגם אשר לא שאלת נתתי לך גם עושר גם כבוד.	9192
הרמב"ם בפירושו למשניות פרק חלק, כתב משל לנער קטן שהביאוהו אצל המלמד ללמדו תורה שזהו הטוב הגדול לו, אלא שהוא למיעוט שניו וחולשת שכלו אינו מבין מעלת אותו הטוב, ולפיכך בהכרח יצטרך המלמד לומר לו קרא ואתן לך אגוזים או תאנים, ואכילת אותן המגדים אצלו יקר בעיניו מן הקריאה... וכשיגדל קרא ואקח לך מנעלים יפים או שני דינרים וכן הלאה.	9193
וגדול מזה מה שאמרו בספרי, שמא תאמר הריני לומד תורה בשביל שאהיה עשיר, בשביל שאקרא רב, בשביל שאקבל שכר לעולם הבא, תלמוד לומר לאהבה את ה' אלקיך, כל שאתם עושים לא תעשו אלא מאהבה, הנה התבאר לך זה הענין, ונתבאר שהוא כוונת התורה ויסוד כוונת חכמים עליהם השלום, ואין מעלים עיניו מזה אלא אויל משתגע.	9194
לפי דברי הרמב"ם כמה יש להתפעל משלמה המלך, אשר בהיותו נער הבין כל כך מהר את התכלית האמיתית והסכים לוותר על התאנים ועל האגוזים, על הכבוד ועל העושר, והסתפק בחכמה בלבד, זוהי מדרגה עליונה של האבות הקדושים כמובא ברמב"ם, הבחורים הנמצאים בישיבה הם עומדים על אוצר זה, אבל ראשם באספמיא מבקשים אוצר אחר, כאותו חכם שהלך לבקש אוצר ולא ידע שהוא יושב על האוצר הנכון, יש לנו ב"ה כל התכלית לימוד התורה והמוסר, ואיך נשאף לתכלית אחר כבוד ועושר? איך אנו נתונים כל הזמן בחלומות, מה שיש לנו אין אנו רוצים, ומה שאנו רוצים אין לנו? ואין זאת אלא כי עוד לא מכירים באוצר הנמצא אצלנו.	9195
מצינו אצל מרדכי בזמן שעם ישראל נתון בסכנה חמורה של כליה רח"ל מה הוא עושה? במקום לעסוק בהשתדלויות למיניהן להצלת הכלל, הוא הולך ואוסף לו תינוקות של בית רבן ויושב ולומד איתם פסוקים, הייתכן? אבל מרדכי הבין שזוהי הדרך היחידה להצלת כלל ישראל, תורה ישיבה תינוקות של בית רבן, התינוקות האלו אין ריח הגאווה נודף מהם, כמ"ש אחד המחנכים הגדולים, שמדוע אנו אוהבים תינוקות בגלל שאין בהם חטא, לתינוקות האלו אין טירדות, אין דאגות המפריעות לחכמה, אצלם החכמה היא בשביל חכמה, איתם אפשר להכין את גאולת כלל ישראל.	9196
וידוע הסברו של הגר"א על דברי חז"ל יגעת ומצאת תאמין, מציאה שייך אצל דבר שהיה לאדם ונאבד ממנו, וכן התינוק שלמד כל התורה עם המלאך בבטן אמו ואחר כך השכיחו, עכשיו הוא יגע למצוא מחדש את מה שלמד ונאבד ממנו וזוהי מציאה, וכל מה שהוא עוד צעיר אין לו טרדות השלא לשמה, אלא לב שומע ורוצה חכמה.	9197
	9198
	9199
	9200
	9201
	9202
	9203
	9204
	9205
	9206
	9207
	9208
	9209
	9210
	9211
	9212
	9213
	9214
	9215
	9216
	9217
	9218
	9219
	9220
	9221
	9222
	9223
	9224
	9225
	9226
	9227
	9228
	9229
	9230
	9231
	9232
	9233
	9234

כמה זו הערה נוראה בשבילנו, להתגבר על השאיפה הנוראה והארורה הזו, השאיפה לכבוד המביאה	9235
בעקבותיה את הגאווה והשלא לשמה, נחזק את עצמנו בשאיפה של כי נער ישראל ואוהבהו, נתאר לעצמנו	9236
מה היה קורה אילו שלמה המלך היה מתפתה ומבקש כבוד ועושר! איזה הפסד לעם ישראל! איזו עגמת	9237
נפש! וכל הזמן עלינו לחשוב שעוד לא הגענו אל המנוחה ואל הנחלה.	9238
היום כשכל קיומו של העולם רח"ל בסכנה, סוד ההצלה הוא רק בידי תינוקות של בית רבן כמו בימי	9239
מרדכי, והתינוקות האלו זה אנחנו, עלינו להתעלות על מידותינו ולהגיע למצב של הכנעה, ועל ידי זה נזכה	9240
שכבוד ה' שנגלה על הר סיני ייגלה שוב על כל אחד מאתנו, ועשו לי משכן ושכנתי בתוכם, בתוכו של כל	9241
אחד ואחד כמו במשכן, ובזה אנו משיגים את החכמה האמיתית. (דגל המוסר).	9242
	9243
מאמר תרנט	9244
ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כ"ה ח').	9245
נתינת הקב"ה אינה כמתנת בשר ודם שהיא רק לזמן ולשעה, אלא נתינת הקב"ה היא נתינת עולמית, כי	9246
מעשה השי"ת אינו יכול להתבטל ולכן אף נתינתו נתינה לעולמי עד, כי לעולם חסדו, ויסוד זה נאמר בכל	9247
הנתינות והחסדים הכתובים בתורה, למכה מלכים גדולים למוליך עמו במדבר, מתנות אלו חיים וקיימים	9248
לעולם, וכשם שנתינת ארץ ישראל לעם ישראל ניתנה לעולם, ולמרות כל אורך הגלות לא התבטלה, כן	9249
אף מוליך עמו במדבר וכל הנסים והנפלאות שעשה הקב"ה במצרים, הם מתנות נצחיות שאינם בטילות	9250
כלל.	9251
אני ה' לא שניתי (מלאכי ג'), מעשי השי"ת לא תיתכן בהם כל השתנות ולכן מעשה ה' נצחי ותמידי, יסוד	9252
זה חייב להיות ברור ומחוויר לנו, שכל המתנות שעם ישראל קיבל מימי האבות עד היום הם מתנות	9253
עולמיות, ואף עתה נמצאים בנו אותם הנתינות, וכל החסד שהיה ביציאת מצרים ניתן אף עתה לישראל,	9254
ורק שבעת יציאת מצרים היתה הנהגתו גלויה וראו הכל בחוש את חסדי השי"ת.	9255
ואילו השתא לאחר שחטאנו, הנהגת השי"ת עמנו בדרך הנהגה נסתרת, אבל המבין יודע שבאמת היא	9256
אותה הנהגה ממש, וזה מכח מעשי השי"ת שיש בידו לעשות דבר גלוי באופן נסתר עד שאין מרגישים	9257
בזה כלל, ולכן מובן שאף עתה נמצאים אותם חסדי השי"ת עמנו באופן נסתר, וכאשר תתאמת אצלנו	9258
ההכרה ביסודות אלו, נתמלא שמחה וגיל על שזכינו להיות בתוך כלל ישראל הזוכים למתנות וחסדים	9259
רבים כאלו.	9260
כתב החובות הלבכות (שער הבחינה פ"ה), ואם יבקש האדם לראות בזמן הזה מה שהוא דומה לענינים	9261
ההם, יביט בעין האמת עומדנו בין האומות מעת הגלות וסידור עניננו בהם, עם מה שאנו בלתי מסכימים	9262
עמהם בסתר ובגלוי, קיום עם ישראל וקיום התורה במשך כל זמן הגלות, הוא אחד הנסים הגדולים ביותר	9263
שנעשו לישראל, וידוע מה שכ' הגר"י עמדין ז"ל (בהקדמה לסידור) וז"ל.	9264
חי ה' בהסתכלי בקיום האומה מעת חורבן הבית, גדול בעיני נס זה יותר מכל הנסים והמופתים שנעשו	9265
במצרים, והנהגה זו של קיום האומה הרי היא נס גדול, ורק שהנהגה נסתרת ובעיני בשר לא רואים זאת,	9266
אך המשכיל המבין יראה בזה נס גדול, שעל אף כל הצרות שעשו ועושים אומות העולם לישראל נשאר	9267
עם ישראל בשלמותו, עמים גדולים וחזקים נאבדו מן העולם ואינם ידועים כלל היום, ואילו עם ישראל	9268
המוכה והסובל עדיין חי וקיים לעולם.	9269
עוד שם בחוה"ל, ויראה כי עניננו אפשר שיהיה קרוב מענינם במזונות, ואפשר שיהיה טוב מעניניהם בעת	9270
המלחמות, למרות שאנו בגלות בין האומות, ולכאורה היה צריך להיות שישראל יהיו עניים ושפלים יותר	9271
מהנכרים, וידוע שאין הדברים כן, כי אחת הסיבות לשנאת ישראל היתה שישראל עשירים יותר מהנכרים,	9272
מצבם הכספי עדיף על מצב הנכרים, ותראה הבינונים שבהם טורחים יותר מן הדלים אשר בקרבנו,	9273
ודברים אלו יתגלו לעין האמת כאשר יתבונן בהם.	9274
דוגמא נוספת להנהגה הנסתרת יש לראות בדברי הרמב"ן (תחילת תרומה), שכתב יסוד המשכן הוא	9275
שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר, וכמ"ש וישכן כבוד ה' על הר סיני וכבוד ה' מלא	9276
את המשכן, והיה במשכן תמיד עם ישראל הכבוד שנראה להם בהר סיני, וכמ"ש במתן תורה מן השמים	9277
השמיעך את קולו ליסרך ועל הארץ הראך את אשו הגדולה (דברים ד'), כך במשכן כתיב וישמע את הקול	9278
מדבר אליו מעל הכפורת מבין שני הכרובים וידבר אליו עי"ש.	9279
ולכאורה יש להבין ודאי היו נסים במשכן, אבל היאך אפשר לדמות זאת לנסים שהיו במעמד הר סיני,	9280
שהרי כל העולם כולו נזדעזע בשעת קבלת התורה, ארץ רעשה אף שמים נטפו (שופטים ה'), נפשי יצאה	9281
בדברו שלא יכלו ישראל לעמוד כלל בשעת מעמד הר סיני, אלא הן הן הדברים שנתבארו שאף הנסים	9282
והמופתים הגלויים והגדולים ביותר, יתעטפו ויתכסו בהנהגה נסתרת שאין כמעט אפשרות להכירה, אבל	9283
ביסודה היא אותה הנהגה ממש שהיתה בשעת ההתגלות.	9284

בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לוֹעֵז, היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו, אחד הנסים הגדולים	9285
שהיו במצרים, שלמרות שהיו בקרב עם לוֹעֵז במשך מאתים ועשר שנים, מ"מ כלל ישראל נשאר	9286
בקדושתו ולא התערבו בהם אנשי מצרים, וגם זה נס גלוי כי הקב"ה שומר על עמו ישראל, והוא ממש	9287
כדוגמת נס דקיום האומה, שלמרות כל הצרות והעינויים עם ישראל עודנו חי וקיים.	9288
נתבאר שכל הטובות שנתן לנו הקב"ה במצרים לא היו רק לשעה אלא ניתנו לנצח נצחים, ואף תורה	9289
שניתנה לישראל במעמד הר סיני לא בטלה נתינתה, ואף השתא חשובים אנו כמקבלי התורה, ויתבאר	9290
לפי"ז דברי הרמב"ם (איגרת תימן), כל הכופר בתורה בידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני, שמכיון	9291
שנתינת התורה היא נצחית נמצאת התורה אף בנו, ונמצא בשעה שעומד ומפקפק באמיתות התורה, ע"כ	9292
שלא עמדו אבותיו על הר סיני.	9293
ובזה מבאר המדרש (שמות רבה ל"ג א'), אמר הקב"ה לישראל מכרתי לכם את תורתו כביכול נמכרתי	9294
עמה שנאמר ויקחו לי תרומה, משל למלך שהיתה לו בת יחידה בא אחד מן המלכים ונטלה, ביקש לילך לו	9295
לארצו וליטול לאשתו, א"ל בתי שנתתי לך יחידית היא לפרוש ממנה איני יכול לומר לך אל תיטלנה איני	9296
יכול, אלא זו טובה עשה לי שכל מקום שאתה הולך קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם.	9297
כך אמר הקב"ה לישראל נתתי לכם את התורה לפרוש ממנה איני יכול, אלא בכל מקום בית אחד עשה לי	9298
שנאמר ועשו לי מקדש, התורה ניתנה לישראל אלא יש תנאי אחד בנתינת התורה, שהקב"ה אינו יכול	9299
לפרוש מן התורה, וצריך לעשות קיטון אחד שיכול הקב"ה לדור בו, וכל שלא הכין משכן וקיטון להקב"ה	9300
לא יוכל לזכות לתורה, שהרי הקב"ה אינו יכול לפרוש מן התורה, נמצא שזו עיקר עבודת האדם לעשות	9301
משכן להשי"ת.	9302
וראה מה שכתב (מסלת ישרים פ"א), ראוי שתהיה כל פנייתו רק לבורא יתברך, ושלא יהיה לו שום	9303
תכלית אחר בכל מעשה שיעשה אם קטן ואם גדול, אלא להתקרב אליו יתברך ולשבור כל המחיצות	9304
המפסיקות בינו לבין קונו, והיינו על דרך שנתבאר בדברי חז"ל, שצריך לעשות קיטון לבורא ולא יהיה לו	9305
שום תכלית אחר בעבודתו, ורק כאשר תהיה דרכי עבודתו באופן כזה יוכל לזכות לתורה, ובשעה שאין	9306
הקב"ה עמו בעבודתו לא יזכה לתורה, כי תורה ללא הקב"ה אינה תורה.	9307
במ"ח דרכים התורה נקנית (אבות פ"ו), אלו הדרכים הם האופנים המדויקים שבהם יוכל לזכות להשיג את	9308
הקב"ה, כמו כן כל עבודת המדות היא דרך להשיג את הקב"ה, ומבלעדיה לא יזכה לתורה, כל המתגאה	9309
אמר הקב"ה אין אני והוא יכולים לדור בכפיפה אחת (סוטה ה'). א"כ בעת שאדם בעל גאווה אינו זוכה	9310
להקב"ה, ממילא לא יוכל לזכות לתורה באופנים כאלו, נתבונן נא ביסודות אלו ונראה כי תורה חדשה	9311
ניתנה לנו ואשרי מי שיזכה לה. (אור יחזקאל ח"ה).	9312
	9313
מאמר תרס	9314
ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כ"ה ח').	9315
מה זאת השראת שכניה בארץ? הן השמים ושמי השמים לא יכלכלוך, אך כיון שבא משה והורידה לארץ,	9316
אמר הקב"ה לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תטלנה איני יכול לפי שהיא אשתך, אלא זו טובה עשה	9317
לי, כל מקום שאתה הולך קיטון אחד, פי' חדר עשה לי שאדור אצלכם שאיני יכול להניח את בתי, כך	9318
אמר הקב"ה לישראל, נתתי לכם את התורה, לפרוש הימנה איני יכול, לומר לכם אל תטלוה איני יכול,	9319
אלא בכל מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור בתוכו, שנאמר ועשו לי מקדש.	9320
נוכל להבין מעט מה שהשטן אמר רבש"ע תורה היכן היא, ונוכל להבין מעט מה זאת ועשו לי מקדש	9321
ושכנתי בתוכם, ונוכל להבין מה זאת המתנה הגדולה בא משה והורידה לארץ ממש, אחרי כי הקב"ה אמר	9322
עשו לי בית אצל התורה המונחת בארון שאדור בתוכו, להשתומם ולהתפעל מה שאין הפה יכול לדבר ואין	9323
האוזן יכול לשמוע.	9324
ואחרי כל הדברים האלה איתא בבעל הטורים בשם מדרש וז"ל, פתח דבר אל בני ישראל בלשון פיוס,	9325
כמו דברו על לב ירושלים, בשביל שהיה בו חסרון כיס פייסם, והנה ידוע בגמרא בכורות דף מ', אין לך	9326
כל אדם מישראל שלא היה לו פ' חמורים לובים טעונים זהב וכסף מביזת הים, ועוד איתא במדרש שעם	9327
המן ירד להם אבנים טובות.	9328
והנה נדבת המשכן היה מעט מאוד, כי סך הכל מכסף וזהב שנכנסו במשכן, לא היה רק מעט על כל איש	9329
ואיש, וזה היה לכבודם ולגדלם, בכל זאת פייסם על מעט הצער של הממון, מי שסובל הרבה על קיום	9330
התורה כמה פיוסים באין תכלית יהיה לו, אין העולם יכולים לקבל הרעיון הזה, ועוד יש לנו להתבונן, אם	9331
הקב"ה אמר על התורה לפרוש הימנה איני יכול, על אחת כמה וכמה אדם אינו יכול לפרוש מן התורה וכל	9332
זה מבהיל מאד. (אור רש"ז מאמר ש"ד).	9333
	9334

מאמר תרסא	9335
ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כ"ה ח').	9336
מצינו בחז"ל הק' שקראו לכמה דברים בשם עדות, כמו נר המערבי שאמרו (שבת כ"ב:), עדות הוא לכל	9337
באי עולם שהשכינה שורה בישראל, שהרואה נר מערבי היה רואה השראת השכינה בישראל, וכן תורה	9338
נקראת עדות, הארון נקרא ארון העדות, יסוד הדברים שסודו של צמצום הוא שבצמצום לא נפחת כלום,	9339
אלא כל השראת השכינה נצטמצמה כולה במשכן, וא"כ המשכן הוא העדות הכי גדולה שהשכינה שורה	9340
בישראל, דמה לנו עדות יותר גדולה מצמצום שכינה, הרואה את המשכן הארון ונר מערבי, רואה הוא כל	9341
השכינה השורה בישראל.	9342
החפץ חיים זצ"ל היה עדות לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל, הרואה את הח"ח סר מלבו כל ספק	9343
והרהור, שהוא היה עדות חזקה על השראת השכינה, הרואה את הח"ח ז"ל הוא רואה כל השראת השכינה	9344
שבישראל, התורה נקראת עדות, תורה"ק הריהי צמצום שכינה, ובצמצום שכינה רואים באמת כל שכינתו	9345
ית', מצינו בצדיקים שהראו מופתים בכדי לקדש שם שמים ולאמת לעיני כל שם ה' בארץ, באמת העדות	9346
הכי גדולה המופת הכי גדול הריהי המצוה עצמה, אין לך עדות יותר גדולה משומר תורה ומצוה, כל	9347
העושה מצוה כמאמרה הריהו עדות לעיני כל על שכינתו ית' ששורה בישראל, שבמצוה עצמה מצומצמת	9348
כל השראת השכינה.	9349
העוה"ז דומה לפרוזדור בפני העוה"ב, התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין, חז"ל קראו פרוזדור	9350
לכל העוה"ז, והנה אפילו משה רבינו וכל מעשיו לא היו כי אם עוה"ז, ואין זה כי אם פרוזדור, משום	9351
שבאמת פרוזדור וטרקלין היינו הך, והחילוק בין פרוזדור לטרקלין הוא רק במדת הצמצום, שסודו של	9352
פרוזדור הוא צמצום שכינה, והמבין רואה תיכף מהפרוזדור את הטרקלין, והפרוזדור הריהו עדות על	9353
הטרקלין, מעוה"ז זוכים לעוה"ב והוא אינו כ"א פרוזדור, רק הכנה התקן עצמך, אבל המבין סוד הצמצום	9354
לא יחלק כלל בין פרוזדור לטרקלין.	9355
העוה"ז הריהו עדות לכל באי עולם על עוה"ב, ועיין פי' החסיד יעבץ על אבות שכ' על מה שרבים	9356
שואלים למה לא נזכר ענין עוה"ב בתורה, ובאמת הריהו מוזכר פעמים רבות אין מספר, כי המצוה עצמה	9357
היא תוספת דבקות בחי עולמים, המצוה עצמה הריהי עוה"ב, אמת שזה פרוזדור אבל בפרוזדור כלול כל	9358
הטרקלין דהיינו הך, מראיית פרזדור די לאמת ולהכיר את הטרקלין, הפרוזדור הריהו העדות והמופת הכי	9359
גדול על הטרקלין.	9360
ועל דרך זה צריך להבין כל ענין ההכנה, דלפי מה שנתבאר מי שזכה בהכנה זכה בכל הדבר, דסודה של	9361
הכנה הוא צמצום, ובצמצום הרי כלול כל הדבר, ולכן אמרו ז"ל הוה רץ למצוה קלה, גילו לנו חז"ל דאי	9362
אפשר לזכות בעוה"ז בשום דבר כ"א ע"י הכנה, יסוד כל העוה"ז הוא התקן עצמך, הדרך לקנות דבר אינו	9363
אלא ע"י הכנה, כל דבר הוא הכנה לחבירו, בהכנה גופא כבר יש כל הדבר, רק שהענינים הם בהדרגה	9364
ומכינים אחד לחבירו, ולכן אמרו הוה רץ למצוה קלה.	9365
גילו לנו בזה שיסוד הכל הוא הכנה, מבלי הכנה אין להשיג כלום כשם שאין כניסה לטרקלין זולתי ע"י	9366
הפרוזדור, ובהוה רץ לחוד האדם זוכה בכל הדבר, דסוד הכנה הוא צמצום, וסודו של צמצום הוא שבו	9367
הדבר כלול כולו מבלי גרעון כל דהו, וכן ובורח מן העבירה הריהו עוד קודם העבירה, שסודו של בורח	9368
הוא הכנה, ולכן הזוהרנו התנא הוה בורח מן העבירה, שלפי הנתבאר הבורח הריהו עוד גדול וחמור יותר	9369
מהעבירה עצמה.	9370
אמרו ז"ל (קידושין מ' :), גדול ת"ת שמביא לידי מעשה, ועפ"י דרכנו מתבאר זה פשוט, אילן ופרי הרי	9371
העיקר הוא הפרי, ואעפ"כ הרי האילן יותר חשוב מהפרי, שאם יחסר מה באילן לא יוציא שום פרי, וא"כ	9372
הגם שאין האילן כ"א הכנה לפרי בכ"ז הריהו גדול יותר, ולכן גדול ת"ת דהגם שמעשה הוא הפרי, אבל	9373
בכ"ז גדול ת"ת שהוא המביא, והמביא הוא יותר גדול ולכן ת"ת כנגד כולם (פאה א' א'), וכן ביטול ת"ת	9374
כנגד כולם (שם בירושלמי), כי פגם בהכנה הריהו חמור ביותר, שסוד ההכנה הוא סוד הצמצום.	9375
וכיון שנתבאר לנו מהותה של הכנה, מתגלה לנו ענינו של אלול, אלול הריהו רק הכנה העיקר הלא הוא	9376
ר"ה, אבל בהכנה יש כבר הכל, וכל ענין ר"ה כל ענין המלכיות שתמליכוני עליכם (ר"ה ט"ז.), שזהו	9377
יסודו של ר"ה קונים באמת בימי האלול, ולו יקיים אדם ימי אלול ולא זכה לר"ה, לא חסר לו באמת כלום	9378
ויש לי ראייה על זה, ולהיפך רפיון כל דהו חלילה בימי אלול הריהו חמור הרבה יותר מרפיון בר"ה, מכיון	9379
שאלול הריהו הכנה.	9380
א"כ העובר על הכנה הרי העונש חמור הרבה יותר מהעובר על העיקר, כמו שסוד ימי ההכנה של שבועות	9381
ענינם להכין עצמו לקנות מעלות התורה, שמ"ח ימי הספירה הם כנגד מ"ח מעלות שהתורה נקנית בהם,	9382
וימי הספירה הם ההכנה לקניית התורה, כמו"כ ימי האלול הם הכנה לר"ה, עבודת האדם היא מלכיות	9383
שזהו ענינו של ר"ה, שכל עבודת האדם באותו יום לקבל עליו עול מלכותו ית', א"כ כמה צריכים לייקר	9384

ולחבב כל רגע מימי אלול, שבזה תלויה הצלחתו על כל ימי חייו, דעיקר הכל זוכים רק ע"י אלול.	9385
(דעת חכמה ומוסר).	9386
	9387
מאמר תרסב	9388
ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כ"ה ח').	9389
המסילת ישירים כותב בריש ספרו, כשתסתכל בדבר תראה כי השלמות האמיתי הוא רק הדביקות בו	9390
יתברך, והוא מה שאמר דוד המלך ואני קרבת אלקים לי טוב, ואומר אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש,	9391
שבתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, ציור נפלא במהות קרבת אלקים היא לחזות	9392
בנועם ה' ולבקר בהיכלו, היכלות גבוהים ועליונים מכל השגות המלאכים כמ"ש בז"ח קפ"ד ב', ויש גם	9393
הדרכה איך להגיע למדרגה זו, שבתי בבית ה' זה בית המקדש (מגילה כ"ז.), ויש להתבונן איך מגיעים	9394
מישיבה בבית ה' לדרגות עליונות של דבקות בה'.	9395
שתי פרשיות יחדו בתורה לבניית המשכן, בתחילת פרשת תרומה נאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם,	9396
ובסוף פרשת תצוה נאמר וידעו כי אני ה' אלקיהם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים לשכני בתוכם, מה	9397
נתוסף בידיעה זו לאחר ניסי יציאת מצרים וקריעת ים סוף ומתן תורה, אשר בו פנים בפנים דיבר ה'	9398
עמכם בהר מתוך האש (דברים ה').	9399
התשובה לכך היא שנתוספה הקביעות, עשרת המכות ועשרה נסים על הים ומעמד קבלת עשרת הדברות,	9400
כל אלו היו נסים לשעתם, אבל שבתי בבית ה' הוא כל ימי חיי, יש כאן אפשרות של וידעתם כי אני ה'	9401
בידיעה חושית, לראות עין בעין את ענן ה' על המשכן יומם, ואש תהיה לילה בו להאיר בכל מחנה ישראל	9402
באור ה' עליהם, ומראה כבוד ה' כאש אוכלת שראו בראש ההר ארבעים יום של מתן תורה, כל זה עבר	9403
למשכן לשכון בו דרך קבע, ועשרה נסים שהיו על הים לשעתם הפכו לעשרה נסים שהיו במקדש	9404
בקביעות, עדות לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל (מנחות פ"ו ב').	9405
ברם אם נעמיק נמצא ביאור חדש בפסוק, כי יש להבין מדוע נאמר ועשו לי מקדש בציווי הקמת המשכן,	9406
אמנם הגמרא למדה מכאן (ערובין ב'). שמשכן אקרי מקדש, אבל היא גופא טעמא בעי, מדוע קראו	9407
למשכן מקדש, ונראה שיש כאן ציווי לעשות את המשכן למקדש, להרגיש את קדושתו ורוממות ערכו בכל	9408
הדרת קודש, שמבואר ביחזקאל מ"ו, שעל הנשיא להשתחוות על מפתן השער, ולעמוד כל זמן הקרבת	9409
קרבנותי על מזוזת השער, זוהי הרגשה אמיתית בקדושת המקדש, ואם כן הפסוק בסוף תצוה, וידעו	9410
מצרים כי אני ה' אלקיהם אשר הוצאתי מארץ לשכני בתוכם, אינו רק ידיעה שנובעת ממילא מהמשכן	9411
והשראת השכינה, אלא ציווי וחיוב עבודה, להתבונן ולהתעמק בהשגת אור ה' ודביקות בו ולעמוד בהשגת	9412
רוממותו והשגחתו ונסיו.	9413
ויש לדעת שאותה השראת שכינה מצויה אתנו עד היום, כמו שאמרו חז"ל (מגילה כ"ט.), גלו לבבל שכינה	9414
עמהם, בבבל היכא שריא בבי כנישתא דשף ויתיב בנהרדעא, ופירש"י שבנאה יכניה וסיעתו מאבנים ועפר	9415
שהביאו עמהם בגלות, לקיים מה שנאמר כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו, ואמר שם אביי תיתי	9416
לי דכי מרחיקנא פרסא עיילנא ומצלינא התם, למרות שהדרך ארוכה הלך לשם להתפלל כי יש שם גילוי	9417
שכינה, עי"ש כמה עובדות על גילוי שכינה באותו בית כנסת, ומהרש"א שם דקדק שאביי היה כמה מאות	9418
שנים אחר שנגאלו מבבל.	9419
ונראה ברור שירידת השכינה לבבל לא היתה משום גלות בבל דוקא, שהרי השכינה גלתה עמם בגלות	9420
יכניה שהיתה עוד בזמן הבית, אלא שגלו בה החרש והמסגר ואמרו חז"ל (סנהדרין ל"ח.), הם הת"ח שכוון	9421
שפותחין נעשים הכל כחרשים, וכשסוגרין בהלכה שוב אין פותחים, ועמם ירדה השכינה כמו שאמרו ז"ל	9422
(בברכות ח'), שאין לו להקב"ה אלא ד' אמות של הלכה בלבד.	9423
ומאז היתה בבל מרכז לתורה וכמ"ש (סוכה כ'), כשנשתכחה תורה עלה עזרא מבבל ויסדה, חזרה	9424
ונשתכחה עלו רבי חייא ובניו ויסדוה, ועל כן נשארה השכינה בבבל מקום התורה, ואסרו לצאת ממנה	9425
לשאר ארצות (כתובות קי"א:), ופירש"י לפי שיש שם ישיבות המרביצות תורה תמיד, והיו מביאים מתי	9426
שאר ארצות לקברן בה שיש שם זכות תורה.	9427
ולאחר שנחרבה בבל נעתקו הישיבות לספרד ולצרפת, ומשם לאשכנז ופולין עד היום בארץ ישראל,	9428
השכינה שהיתה שורה בבי כנישתא דשף ויתיב, שורה בהיכלי הישיבות הקדושות שמשם יוצאים תלמידי	9429
חכמים מורי הוראה בישראל, ועל התלמידים לדעת שהם נמצאים בבית המקדש ממש, וכל העוסק בתורה	9430
כאילו הקריב עולה ומנחה וחטאת ואשם (מנחות ק"י ע"א).	9431
עוד אמרו (שבת ל'), טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה, מאלף עולות שעתיד שלמה להקריב על	9432
גבי המזבח, וממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ (הוריות י"ג), וכתר תורה גדול מכתר כהונה	9433

9434	(יומא ע"ב:), ואמרו יקרה היא מפנינים, מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים (סוטה ד'), וכל השראת השכינה
9435	במקדש היתה מארון הברית, ודברתי אתך מעל הכפורת את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל.
9436	וכן היום אפילו אחד שעוסק בתורה שכינה כנגדו, ומה שאמרו (ב"ב י"ב.), שחכם עדיף מנביא, כתב
9437	רמב"ן שם שהחכמים יודעים האמת ברוח הקודש שבקרבם, ועל זה נאמר ובנביאי אל תרעו אלו תלמידי
9438	חכמים שהשכינה שורה עליהם, כנאמר כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, וזהו שפירש רש"י ובדעת רוח
9439	הקודש, על כן כל למדן צריך לדעת שכשהוא פותח את הגמרא ורואה אמר אביי אמר רבא, ירגיש עצמו
9440	כיחזקאל הנביא שנפתחו לפניו השמים והוא רואה מראות אלקים, אביי ורבא הם כשני מלאכים שבשמים
9441	והוא רואה את דבריהם.
9442	אבל הרי אמרנו שבנוסף לעצם השראת השכינה שהיתה במקדש, היה דין נוסף להשריש את ההכרה
9443	ולהתעלות בה, זה שאמר רב (יומא ע"ב:), כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם, שהארון
9444	היה מצופה זהב מבית ומחוץ, ר"ל שהתלמיד חכם חייב להיות חדור בתוכו ברגשי אושר וכבוד, שהוא
9445	מוכתר בכתר תורה הגדול מכתרי כהונה ומלכות, והוא עומד ומשרת במקדש ה' בד' אמות של הלכה ככהן
9446	גדול בשעתו.
9447	ואם כך הוא תוכו שהוא מכבד את יקרתו, רשאי הוא לקבל כבוד כדין תלמיד חכם, אבל יש להבין מדוע
9448	הוצרכו שלשה ארונות, פנימי וחיצון של זהב ואמצעי של עץ, ומדוע לא נעשה הארון מקשה אחת זהב
9449	טהור, אלא שהזהב הוא רק ציפוי כי התלמיד חכם בעצמותו הוא עצי שטים, שיש בו כח הצומח כמו עץ,
9450	לעלות מעלה מעלה בהכרת ה' ובקרבת אלקים, ולהפוך את משכן הישיבה למקדש. (לקט שיחות
9451	מוסר).
9452	
9453	מאמר תרסג
9454	ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כ"ה ח').
9455	שלשה דברים שמע משה מפי הגבורה והרתיע לאחוריו... וכן בשעה שאמר לו ועשו לי מקדש, אמר מי
9456	יכול לעשות מקדש שישירה שכינתו בתוכו, הן השמים ושמי השמים לא יכלולוך? א"ל הקב"ה כשאני
9457	מבקש כל העולם אינו מחזיק כבודי, וכשאני מבקש במועט אני מחזיק, ואיני מבקש ממך אלא י' אמות
9458	בצפון וי' אמות בדרום וי' אמות במערב (מדרש שו"ט צ"א וילקוט שס"ה).
9459	אמרו חז"ל בשעה שנתגלה הקב"ה למשה, למה נתגלה אליו מתוך הסנה? ללמדך שאין מקום פנוי בלא
9460	שכינה (שמו"ר ב' ט'), משה רבינו הבין אל נכון לקח זה, ולכן נפחד לרעיון של המשכן אשר יהיה מקום
9461	השכינה, שהרי הקב"ה מקומו של עולם ואין העולם מקומו (ב"ר ס"ח י'), השיבו הקב"ה סוד הצמצום,
9462	שאכן יתכן שהשכינה תשרה במקום מסויים.
9463	אולם עדיין אין הענין מובן די הצורך, וכי לא ידע משה רבינו שהקב"ה יכול לצמצם שכינתו במקום קטן,
9464	וכי לא עשה כן כשנתגלה אליו בסנה ולמה נרתע משה? ועל כרחך שמשה הבין שאינו דומה המשכן שהוא
9465	מקום מיוחד להשראת השכינה, לסנה ששם נתגלתה השכינה באופן ארעי, אדרבה כבוד השכינה שלא
9466	תצטמצם בשום מסגרת קבוע, אלא תתגלה פעם בכה ופעם בכה, כדי להראות שהקב"ה למעלה מההשגה
9467	האנושית.
9468	אולם כשנבוא לקבוע מקום להשראת כבודו יתברך, איך נוכל לצאת ידי חובתינו בהכנת מקום מתאים,
9469	כמו שאומר הנביא איזה בית תבנו לי ואיזה מקום מנוחתי? (ישעיה ס"ו), והתשובה היתה על פי הפסוק
9470	שדי לא מצאנוהו שגיא כח (איוב ל"ז), שהקב"ה לא מראה גבורתו לבריות לפי כוחו שאין לו תכלית,
9471	ואינו בא בטרחות עם הבריות אלא דורש מהם רק כפי היכולת שלהם, ואחרי שיעשו את המשכן כתבניתו,
9472	מוכן הקב"ה להשרות שכינתו בתוכם ולצמצמה בשטח של אמה על אמה (שמו"ר ל"ד א').
9473	אבל עלינו להבין את המטרה של המשכן, דהלא אין זה דבר של מה בכך שצמצם הקב"ה את שכינתו
9474	למטה, אבל באמת מקרא מלא הוא ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, כלומר המטרה של עשיית המשכן הוא
9475	כדי שאשכון בתוכם, ודרשו חז"ל בתוכו לא נאמר אלא בתוכם בתוך כל אחד ואחד, שהמשכן יביא ליראה
9476	חושית בפנימיותו של כל אחד ואחד.
9477	ואיתא בתוספות (ב"ב כ"א), על הפסוק כי מציון תצא תורה וז"ל, לפי שהיה רואה קדושה גדולה וכהנים
9478	עוסקים בעבודה, היה מכוון לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה, כדרשינן בספרי למען תלמד ליראה,
9479	גדול מעשר שני שמביא לידי תלמוד, לפי שהיה עומד בירושלים עד שיאכל מעשר שני שלו, והיה רואה
9480	שכולם עוסקים במלאכת שמים, היה גם הוא מכוון ליראת שמים ועוסק בתורה עכ"ל, על אחת כמה וכמה
9481	במשכן ששם נתקיים ונועדתי ודברתי, שהיה משה רבינו שומע שם תורה מפי הגבורה ומלמדה לישראל,
9482	שהיו מתעוררים ליראה חושית.

בודאי האיש הנלבב יכול להכיר את בוראו על כל צעד וצעד כמ"ש מבשרי אחזה אלקה (איוב י"ט), וכמה	9483
האריך החובות הלבבות בשער הבחינה על חכמת הבורא שניכר מתוך הבריאה, בכל זאת לא סמך הקב"ה	9484
על הכרת האדם ורצה שעין בעין יראו, ומתוך השראת השכינה במשכן יבואו גם לעמוד על נפלאות ה'	9485
המשתקפת מתוך העולם, אם כן גם עלינו לאחוז בדרך זאת לעשות את התורה יותר מוחשית, וכמ"ש חז"ל	9486
על שלמה המלך, שלפניו היתה דומה התורה לכפיפה שאין לה אזנים, עד שבא שלמה ועשה לה אזנים על	9487
ידי תקנותיו (עירובין כ"א:), כמו כן מוטל עלינו לפתוח פתחים לעצמנו שנוכל להכנס דרכם לגופה של	9488
תורה.	9489
אמרו חז"ל שש מאות ושלוש עשרה מצוות נאמרו לו למשה, בא דוד והעמידן על אחת עשרה, בא ישעיהו	9490
והעמידן על שש, בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר צדיק באמונתו יחיה (מכות כ"א), לא באו חלילה	9491
לגרוע מדברי תורה, אלא לעשות לה בית אחיזה במעלות שיקנה האדם אשר יוליכוהו למבוקשו, דהיינו כל	9492
התרי"ג מצוות, חבקוק צמצם את כל התורה למצוה אחת, כלומר על ידי האמונה לבד כבר יוכל למצוא	9493
הדרך.	9494
והנה קמו גדולים חקקי לב בדורות שלפנינו וקבעו, שכדי לפתוח את הפתח הדרוש מוכרחים אנו ללימוד	9495
המוסר בהתפעלות, לחזור מאמרי חז"ל הרבה פעמים בהעמקה והתרגשות עד שיקרע סגר לבנו, וכבר	9496
האריך בזה הגרי"ס זצ"ל באגרותיו וז"ל, ללמוד בשפתים דולקים, ברעיון נכון בציוור רחב להרחיב כל	9497
דבר, ולקרבה בדמיונות קרובים, עד אשר יתלהב הלב אם מעט ואם הרבה, אשר תוכל תת כחה להכין	9498
האברים, להוציא כל מעשה הטוב למענהו אם ברצון או בחזקה (אור ישראל מכתב ב').	9499
עוד כתב שם שיחד עם הלהבת הנפשות צריכים גם לחכמת העולם להיות רואה את הנולד, כדי להקל	9500
הנסיון עד אשר תגדל היראה מהתאוה, על ידי שני אמצעים אלה, הלימוד בהתרגשות וחישוב דרכיו	9501
במלוא היקפם, נוכל גם אנו להתעלות ולבוא אל הקודש פנימה. (המוסר והדעת ח"ג).	9502
	9503
מאמר תרסד	9504
ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כ"ה ח').	9505
כתב הרמב"ן בתחילת תרומה, כאשר דבר ה' עם ישראל פנים בפנים עשרת הדברות, וצוה אותם ע"י	9506
משה קצת מצות שהם כמו אבות למצותיה של תורה, וישראל קבלו עליהם לעשות כל מה שיצונו על ידי	9507
משה, וכתר עמהם ברית על כל זה, מעתה הנה הם לו לעם והוא להם לאלוקים, והנה הם קדושים ראויים	9508
שיהיה בהם מקדש להשרות שכינתו ביניהם, ולכן צוה תחלה על דבר המשכן שיהיה לו בית בתוכם	9509
מקודש לשמו.	9510
אחר שזכו ישראל לשמוע דברות קדשו פנים בפנים כאשר ידבר איש אל רעהו, ואחרי קבלתם עול מלכות	9511
שמים ועול תורה ומצוות, וכריתתם ברית עם מי שאמר והיה העולם, מעתה ראויים הם שיהא להם מקדש	9512
ומשכן לשכינה, שכן השראת שכינתו ית' ביניהם נעשה להם כדבר טבעי, אחרי שזכו בהר סיני לדרגתם	9513
העליונה, ומכאן ואילך זוכים להנהגה גלויה מאת המקום ב"ה, בתתו את כבודו בבית משכנו בית מועד	9514
לדבר ה' אל עמו, אשר ישמע מבין שני הכרוכים ע"י משה רבינו, ויתגלה באורים ותומים אשר על לב	9515
אהרן.	9516
הנהגה גלויה זו היא יסוד כוונת האל ית' בעשיית המשכן, הממשיך על ישראל את גילוי כבודו אשר שכן	9517
על הר סיני אך באופן נסתר, השראת השכינה במשכן באה כהמשך לתכלית השראת השכינה בהר סיני	9518
כנאמר שם, כי לבעבור נסות אתכם בא האלוקים, וכפירוש הרמב"ן לבעבור הרגילכם באמונה בא	9519
האלוקים, שכיון שהראה לכם גילוי שכינתו, נכנסה אמונתו בלבבכם לדבקה בו ולא תפרד ממנה לעולם,	9520
וזאת היא גם הכוונה הנרצית בגילוי שכינתו במשכן, כדי להשריש בלבנו אמונה ועל ידה להתקרב אל ה'	9521
ולדבקה בו.	9522
אך מהו עיקר המשכן ואיה מקום כבודו בבית הזה? הוי אומר הארון אשר בבית קדשי הקדשים, מקום	9523
הלוחות והתורה וכדברי הרמב"ן, והנה עיקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון וענינו,	9524
כי כח התורה הוא הגורם העיקרי לזכות להשראת השכינה, וכמו שאמרו במדרש כאן ויקחו לי תרומה,	9525
הה"ד כי לקח טוב נתתי לכם תורתו אל תעזבו, יש לך אדם לוקח מקח ובני אדם אינן יודעין מהו, אבל	9526
משכר הסרסור נתוודע מה לקח, כך התורה אין אדם יודע מה היא.	9527
אין בני אדם יודעים להעריך ערכה וחשיבותה של תורה, וכמה סגולות ואוצרות טומנת בתוכה, אמנם	9528
משכר תיווך שקבל משה רבינו על מסירת התורה לישראל, אנו למדים את מהותה וגדלותה של התורה, כי	9529
אם שכר הסרסור היה קרני הוד הנאצלים מהוד תפארת שכינתו יתברך, מזה נכיר ונדע יקרת ומעלת	9530
המקח עצמו, וכמה גדולה זכותו של העוסק בתורה להיות השכינה עצמה שוכנת עליו, הכח הפנימי של	9531
התורה הוא השכינה הקדושה, וההתעסקות בתורה היא האמצעי והדרך לזכות להשראת השכינה.	9532

ובמדרש שם אמרו עוד, יש לך מקח שמי שמכרו נמכר עמו, אמר הקב"ה לישראל מכרתי לכם תורת	9533
כביכול נמכרתי עמה שנא' ויקחו לי תרומה, משל למלך שהיתה לו בת יחידה, בא א' מן המלכים ונטלה,	9534
בקש לילך לו לארצו וליטול אשתו, אמר לו בתי שנתתי לך יחידית היא, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך	9535
אל תטלה איני יכול לפי שהיא אשתך, אלא זו טובה עשה לי שכל מקום שאתה הולך, קיטון אחד עשה לי	9536
שאדור אצלכם שאיני יכול להניח את בתי, כך אמר הקב"ה לישראל, נתתי לכם את התורה, לפרוש הימנה	9537
איני יכול, לומר לכם אל תטלוה איני יכול, אלא בכ"מ שאתם הולכים בית אחד עשו לא שאדור בתוכו.	9538
בהיות האדם דבוק לתורה ומקושר אליה בקשר של קיימא, עד שכל מעשיו תואמים דבריה, הרי הוא זוכה	9539
שהקב"ה ידור בתוכו כביכול, שכן התורה היא הכח לזכות להשראת השכינה, וכבר שנו חכמים באבות	9540
(פ"ג מ"ו), עשרה שיושבין ועוסקין בתורה שכינה שרויה ביניהם, ומנין אפי' חמשה, שלשה, שנים, ומנין	9541
אפילו אחד.	9542
ברם ישנו תנאי קודם, עשו לי קיטון אחד הכנת פינה אחת בתוככי הלב, פינה טהורה זוכה אשר תשמש	9543
מדור לשכינה, והרי כבר אמרו ושכנתי בתוכו לא נאמר, אלא ושכנתי בתוכם בתוכו של כל אחד ואחד,	9544
וכמבואר בנפש החיים שער א' פ"ד בהג"ה וז"ל, ודאי עיקר ענין הקודש והמקדש ושריית שכינתו ית' הוא	9545
האדם, שאם יקדש עצמו כראוי בקיום המצוות כולן, אז הוא עצמו המקדש ממש ובתוכו ה' ית"ש, וכמ"ש	9546
היכל ה' היכל ה' המה (ירמיה ז').	9547
וכיון שלבו של כל אחד מישראל הינו עיקר מקום להשראת השכינה, א"כ חייבים להכשיר את הלב	9548
ולטהרו מדברים המונעים את חלות השכינה עליו, כמו הגאווה המתועבת לפני המקום, כדבר שלמה	9549
בחכמתו תועבת ה' כל גבה לב, והשכינה מיללת עליו ואומרת אין אני והוא יכולין לדור בעולם (סוטה	9550
ה'), אבל בלב שפל רוח וענוותן שם תשכון השכינה, כנבואת ישעיה הנביא כי כה אמר רם ונשא מרום	9551
וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח, וברש"י שם שאני מרכין שכינתי עליו.	9552
נמצאנו למדים כי התורה הנלמדת והנעשית אחר ההכנה הראויה של עשיית הקיטון, היא הדרך לזכות	9553
לשכינה בכל הדרגות גם בזמן שאין בית המקדש קיים, ואולם גם ע"י תפלה אפשר לזכות להשראת	9554
השכינה כמ"ש (ברכות ו'), מנין לעשרה שמתפללין ששכינה עמהם. בכח תפלת רבים מרכין הקב"ה	9555
שכינתו לארץ ומשרה על בריותיו, וכבר כתב השו"ע וכך היו עושין חסידים ואנשי מעשה, שהיו מתבודדין	9556
ומכוונין בתפלתם עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיות ולהתגברות כח השכלי, עד שהיו מגיעים קרוב	9557
למעלת הנבואה (או"ח צ"ח).	9558
ומכאן ניסך אור חדש על דברי הגמ' (ברכות ח ע"א), אמר רב חסדא מהו דכתיב אוהב ה' שערי ציון מכל	9559
משכנות יעקב, אוהב ד' שערים המצויינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ובתי מדרשות, והיינו דאר"ח מיום	9560
שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד.	9561
ר' אמי ור' אסי אע"ג דהוה להו תליסר בי כנישתי בטבריא, לא מצלו אלא ביני עמודי היכא דהוה גרסי,	9562
דכמו בזמן הבית היה המקדש חביב יותר מכל בתי כנסיות, מחמת היותו משכן להשראת השכינה, כך מיום	9563
שחרב ביהמ"ק שאין לו להקב"ה אלא ארבע אמות של הלכה, חביב מקום קביעות התורה משאר בתי	9564
כנסיות, ועל כן לא היו רבי אמי ורבי אסי מתפללין אלא במקום תלמודם, כי שם כפולה זכותם להשראת	9565
השכינה כח התורה וכח התפלה. (שערי ציון).	9566
	9567
מאמר תרסה	9568
ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כ"ה ח').	9569
איתא במדרש אמר הקב"ה לישראל מכרתי לכם תורת כביכול נמכרתי עמה, משל למלך שהיתה לו בת	9570
יחידה בא אחד מן המלכים ונטלה, ביקש לילך לו לארצו וליטול לאשתו, א"ל המלך בתי שנתתי לך יחידית	9571
היא לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תיטלה איני יכול, אלא זו טובה עשה לי כל מקום שאתה הולך	9572
קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם, כך אמר הקב"ה לישראל נתתי לכם את התורה לפרוש ממנה איני	9573
יכול, אלא בכל מקום שאתם הולכים קיטון אחד עשו לי שאדור בתוכו שנאמר ועשו לי מקדש.	9574
אין הקב"ה יכול לפרוש מן התורה, וממילא א"א לזכות לתורה ללא הקב"ה, ולכן הדרך היחידה לזכות	9575
לתורה היא רק בעשיית משכן להקב"ה, ורק באופן כזה יש תקוה להשגת התורה, והיינו מה שאמרנו חז"ל	9576
בתוך כל אחד ואחד, ללא עשיית המשכן בתוך כל אחד ואחד לא יתכן לזכות לתורה, והנה מדמים את	9577
הקיטון שחייב לעשות כל או"א כתנאי להשכנת התורה למשכן שעשה משה.	9578
נמצא שהקיטון חייב להיות דוגמת המשכן, וכשם שמשכן עיקרו קודש הקדשים שבו ומיוחד רק להקב"ה,	9579
כן חייב להיות הקיטון שבלב כל אחד ואחד מיוחד רק להקב"ה, שלא תהיה בו כל שליטה לשום גורם כל	9580
שהוא, וכל מציאותו רק אין עוד מלבדו.	9581

אמנם כאשר יש מקום בלב למחשבות כוחי ועוצם ידי וכדומה, הרי אין זה מיוחד להקב"ה ואינו הבית הראוי, וממילא אין לו אפשרות להשגת מעלות התורה, וכמו כן בעל מדות רעות אינו ראוי לזכות לתורה,	9582
שהרי אמרו חז"ל (סוטה ה'), כל המתגאה הקב"ה אומר אין אני והוא יכולים לדור בכפיפה אחת, וא"כ לא ייחד את הקיטון להקב"ה, ורק כאשר מגיע להכרה ביחוד השלם, שרק הקב"ה הוא יחיד ומיוחד, אז נקרא שהכין את הקיטון להקב"ה ויש תקוה שיזכה לתורה.	9583
אך אין הדברים נקנים בנקל כ"כ, שהרי כאשר עשו ישראל את המשכן ראו כל ישראל בחוש תיכף השראת השכינה, וכמ"ש וכבוד ה' מלא את המשכן, נמצא שלא היה חסר אלא בניית המשכן והמקדש,	9584
אמנם בבית הפרטי שעושה כל אחד בנפשו, מקום שבו יגיע להכרה אמיתית ביחוד השלם, הרי לכך דרוש עבודה ויגיעה מרובה ואינו רואה את תוצאותיה מיד, ומכיון שרק בדרך זו יתכן שיגיע לתורה, א"כ איזה תקוה יש לנו להשגת התורה.	9585
כתב המסילת ישרים כ"ד, כי מיני היראה הם שניים, יש יראת העונש, ויש יראת הרוממות, יראת העונש כפשוטה שאדם ירא מעבור את פי ה' אלוקיו, מפני העונשים אשר לעבירות אם לגוף ואם לנפש, והנה זאת היא קלה ודאי כי כל אדם אוהב את עצמו וירא לנפשו, שהרי כל מציאות האדם בעוה"ז הוא אהבת עצמו, ולכן אוהב התענוגות ובורח וחושש מן היסורים, ואין יראה זו ראויה אלא לעמי הארץ ולנשים אשר דעתן קלה.	9586
כאשר נתבונן מעט הלא נירא ונחרד מאד, שהרי מי הוא אשר הגיע למדרגת יראת העונש, וחייב אדם לעמול כל ימי חייו והלואי שיזכה למעלה זו, אמנם נכון הדבר שאילו שרחוקים מלימוד המוסר טועים וסוברים שבעלי יראת שמים הם, וטעותם גדולה יותר שדומה בעיניהם שאף יראת הרוממות נגעה בלבבם. אך כאשר נשים לב על דרכינו נראה שרחוקים אנו ממעלת היראה, ואף יראת העונש איננה בנו, שהרי האדם עושה ככל אשר עולה על רוחו, וכל פעולותיו עפ"י המשכת הלב ללא רתיעה כלל, האם אנו מתעסקים בשבירת הרצון בתאוה וגאווה וכדומה, הלא זה ראויה ברורה שאיננו יראים מעונש החטא, ומעתה יפלא הרי דברי הרמח"ל ברורים, שיראת העונש נועדה לנשים שדעתן קלה ולעמי הארצות, ואילו אנו בני תורה עדיין רחוקים מאד מיראה זו.	9587
התשובה לכך שהתורה וחז"ל מדברים באנשים ישרים בלבבותם וכנאמר (קהלת ז'), אשר עשה האלוקים את האדם ישר, ישרים אשר השכל שולט במעשיהם והחכמה מדריכה אותם בכל צעדיהם, להם יראת העונש פשוטה וקלה, שבטבע מונח שצריך לפחד ולירא מן החטא, אמנם אנו לא הורגלנו מעולם ביסודות החינוך העצמיים, והעבירות שאנו מושרשים בהם טמטמו את לבבנו, ולכן לנו נראה שיראת העונש רחוקה מאד מהשגה.	9588
כן לענין הקיטון הקטן שחייב לעשות בלבו כדי שיהיה מקום שיזכה לתורה, האדם הישר נקל לו מאד להגיע לאמונה, שהרי רואה בעיניו בריאה שלימה מלאה חכמה רבה לאין שיעור, הכל מדוד ושקול כחוט השערה, וכמ"ש ומסדר את הכוכבים במשמרותיהם, והלא פשוט שכל זה לא נברא מאליו שהרי אף דבר קל צריך שיעשה על ידי יוצר, הלא אמונתו של אברהם אבינו ע"ה היתה בדרך זה, שראה בירה זולקת ואמר היתכן בירה ללא מנהיג, הציץ עליו בעל הבירה ואמר אני בעל הבירה (בר"ר ל"ט א').	9589
וביותר יש להוסיף שעתה בזמנינו קל ביותר להגיע לאמונה, שהנה נתבאר שאברהם אע"ה הגיע לאמונה מתוך התבוננות בבריאה, והנה אע"ה חי וגדל בתוך ציבור של עובדי כוכבים, ואביו ובני משפחתו היו מחכמי עכו"ם, וכל העולם חלק עליו ונתווכחו עמו רבות, עיין ברמב"ם ורמב"ן שפירשו זאת בארוכה, ולמרות כל זאת אע"ה מסר נפשו על ענין האמונה מתוך התבוננות זו.	9590
אמנם בזמנינו הרי אין חולק כלל על האמונה, וכל אלו הכופרים אין כפירתם נובעת מחכמה והגיון, אלא כפירתם קשורה בתאומתם ורצונם, אכול ושתה כי מחר נמות, ואף הגויים מאמינים בבורא עולם, וא"כ לנו הדבר קל ביותר שאין כמעט כל התנגדות לאמונה, ואף אלו החולקים אין מסוגלים לכפות ולהכריח אלא רק להתנגד, ובודאי שזו תביעה גדולה ביותר כאשר לוקים אנו באמונה.	9591
הוא אשר דברנו שלישרים הדברים פשוטים, והסיבה למניעת האמונה אצלנו הוא רק הבלבול השולט בנו ומונע מאתנו מחשבה ישרה ונכונה, וראיה לכך מהא דאיתא בחז"ל (חגיגה ה'), ר' יהושע בן חנניה נתווכח רבות עם חכמי אומות העולם בענין האמונה, ושאלוהו מה יהיה עם הדור של אח"כ מי יתרוץ הקושיות באמונה, ועי"ש בחז"ל שכאשר לא יהיו אלו היודעים לתרוץ לא יהיו מקשים כלל, כן היה מצב הדורות בימים שעברו שהיו קושיות באמונה, אמנם בזמנינו לו יתנהג אדם בישרות יזכה מיד להגיע לאמונה.	9592
הנה עצם היותנו בארץ ישראל יכול לחזקנו רבות באמונה, שהקב"ה הבטיחנו שארץ ישראל תהיה לנחלה לעם ישראל, וכל מלכי אומות העולם שאפו לכבוש את ארץ ישראל ולא עלתה בידם ונשארה הארץ שממה מבלי יושב, כי כך היתה הבטחת השי"ת לישראל, שהארץ תהא שממה עד שיבואו ישראל וינחלוה,	9593
	9594
	9595
	9596
	9597
	9598
	9599
	9600
	9601
	9602
	9603
	9604
	9605
	9606
	9607
	9608
	9609
	9610
	9611
	9612
	9613
	9614
	9615
	9616
	9617
	9618
	9619
	9620
	9621
	9622
	9623
	9624
	9625
	9626
	9627
	9628
	9629
	9630
	9631

וכשם שראו ישראל אמונה בעת שהמקדש היה קיים וראו כל השראת השכינה, כן יש לראות בעת הגלות	9632
בקיום הבטחת השי"ת. (אור יחזקאל ח"ג).	9633
	9634
מאמר תרסו	9635
ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כ"ה ח').	9636
מה מאד צריכה להיות הזהירות, ודוקא בשעה שהאדם נכנס להתעסק בעניני קדושה של בנין וחיזוק	9637
התורה וקדושת הכלל, שבמשימות כאלה האדם הוא מתלהב, הכי מילתא זוטרתא היא לזכות את הרבים,	9638
ומתוך התלהבות כזו יש ועולה על לבו מחשבה בלתי טהורה, שכל האמצעיים המובילים לביצועה של	9639
המשימה הקדושה מותרים וכשרים, ולא שמתיר לעצמו את הבלתי הגון, אלא שנדמה לו שהבלתי הגון	9640
הוא הגון ויפה!	9641
הוא דורך כמה עקרונות מוסריים שנדמים לו כקלים, ואינו מרגיש שום תביעה על עצמו, כי הלא עוסק	9642
הוא במטרה גבוהה, בעד בנין המקדש בעד פיקוח נפשות, והוא מתנחם שהתכלית הגבוהה תכפר על סטיות	9643
לא הגונות, פוגע בכבוד חבירו ובמונו ואינו מרגיש, כי הלא הוא עצמו מפקיר כבודו וממונו ואיך יחוש	9644
על הזולת.	9645
נצייר לעצמנו לו נפל בדורנו הגורל שאנחנו נהיה מבוני בית המקדש, מה מאד היתה מתרגשת נפשנו,	9646
ובוודאי שהיינו מסיחים מלכותנו כל מיני משימות ודאגות, ואף משימות רוחניים וצבוריים של צדקה	9647
ותמיכה לעניים, והיינו פונים רק לעבודת הקודש, וכולנו היינו מרוכזים אך במשימה האחת של בנין	9648
המקדש, ומי לעת כזאת היה פונה למצוה קטנה כגון לעודד את החולה, לחזק את הכושל לתמוך בזקן, הלא	9649
כולנו היינו שטופי שמחה, בית המקדש הולך ונבנה, ואני אעמוד מרחוק ואביט אל עני ונכה רוח?	9650
עוד יותר אילו נתבשרנו שמלך המשיח בא! היש בכוחנו לתאר את עוצם השמחה שהיתה מתפשטת על	9651
הכל, ורבים היו מתעלפים ומתמוגגים בדמעות, רצים ונדחקים לקבל את אור פני משיחנו, ובוודאי שבין	9652
הנדחקים היו גם זקנים תשושי כח, והיו מתעכבים לשעה קלה לפוש, האם מישהו פונה לזקן להקל לו מעט	9653
ולעזור לו, שגם יהיה בין מקבלי פני מלך המשיח.	9654
שאון השמחה היה שוטף ועובר על כל גדותיו, עד המעטת וטשטוש כל הערכין הקטנים של המוסריות	9655
הגבוהה, לעזוב תינוק מוטל בעריסה, חולה שוכב על ערש דוי, כל אילו היו נחשבים כלא, העיקר להגיע	9656
לראות את מלך המשיח, וכל האמצעיים וכל הדילוגים כשרים, והנה נקטנו את המשל הנ"ל בכדי לשבר	9657
את האוזן, עד כמה עלולה לפעמים ההתלהטות והחמימות בדבר של קדושה להשכיח את העוסקים בה, עד	9658
כדי הריסת ודריסת יסודות המוסר!	9659
עוד דוגמה מישהו מתלהט ומתלהב לקיום מצוות פיקוח נפש הצלת נפשות, או להסיק תנור בבית הרה	9660
ויולדת, ומתוך ההתלהבות של קיום המצוה, עלול הוא לבוא אל ספק גזילה וגנבה בלקיחת עצים של	9661
הזולת, או בעת קיום המצוה מרוב התרגשות ידחק העומדים בדרכו וילבין פניהם, וכבר צייר לנו הגה"ח	9662
ר' ישראל מסלנט זצ"ל, את המדה הגרועה של הפגיעה בזולת, העלולה להתרחש אף בעצם יום הדין	9663
הגדול והנורא ביום הכפורים, כגון שמתהלך לבית ה' ברגש באימה וברתת, ובדרכו הוא פוגע ודוחק את	9664
חבירו, ואינו מרגיש כלל שפוגע היות והוא טרוד בפחד יום הדין.	9665
וממי לנו להתלמד? ממלך מלכי המלכים הקב"ה, שציוה אותנו לעשות משכן מרכז האצילות והקדושה,	9666
השראת השכינה לישראל ולכל העולם כולו כמבואר בתנחומא (תרומה ט'), אמר רבי יהושע בן לוי, אילו	9667
היו האומות יודעים מה היה המשכן והמקדש יפים להם, באהליות וקסטריות היו מקיפין אותן לשמרן, ועוד	9668
א"ר שמואל ב"ר נחמן, עד שלא נבנה בית המקדש היה העולם עומד על תרינוס של שתי רגלים, משנבנה	9669
נתבסס העולם ועמד בישובו עכ"ל.	9670
ובכן בהגיע עת בנין המשכן שהוא מרכז ויסוד החיים, הלא לכאורה כל מה שנראה יפה ומועיל למשכן היה	9671
צריך להיות מותר להשתמש בו, אבל מה מלמד אותנו הקב"ה? גם במשימה העילאית הזאת צריך עיון רב	9672
ומתינות נפלאה, שלא להשתמש בדברים שמתוך שימושם יקופחו חייו של מישהו, וכמ"ש ז"ל ועשית את	9673
הקרשים למשכן עצי שטים עומדים, למה עצי שטים? לימד הקב"ה דרך ארץ לדורות, שאם יבקש אדם	9674
לבנות ביתו מאילן עושה פירות, אומר לו ומה ממה"מ שהכל שלו, כשאמר לעשות משכן אמר לא תביא	9675
אלא מאילן שאינו עושה פירות אתם עאכו"כ (שמות רבה ב').	9676
הרי שמורה אותנו הקב"ה דרך בחיים בכל הענינים והעסקים שלנו, החל מן המשימות הפשוטות כגון בנין	9677
בית ועסקי משא ומתן, ועד המשימות העילאיות ביותר, כגון בנין מרכז קדושת האומה וזיכוי הרבים,	9678
שכולם צריכים להיות על טהרת הביצוע ונקיון המעשה, לא לבנות בנין ולא לפתוח מוסד לא פרטי ולא	9679
כללי, שיהיה בהם משהו מן קיפוח הזולת, קיפוח הכבוד או הממון של חבירו.	9680

וביתר זהירות צריך להתנהג דווקא במשימות צבוריות, שבהן עלולים להגיע לידי כך שמישהו נפגע, כי	9681
מה ערך יש בקיפוח פרט קטן בשעה שהמטרה היא גדולה ונשגבה, ואל יורה שום היתר היות והוא שליח	9682
דרחמנא, ועל זה אז"ל כל העושה מצוה כמאמרה אין מבשרין אותו בשורות רעות (שבת ס"ג), כל מצוה	9683
צריכה להיות שלימה מכל פגם, מכל סבל ועינוי של מישוהו, ורק בתנאים מקודשים כאלה יש לומר על כל	9684
מצוה שהיא בבחינת ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, שתשרה שכינה במעשיו. (תורת הנפש)	9685
	9686
מאמר תרסז	9687
ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כ"ה ח').	9688
איתא במדרש (שמו"ר לד א'), בשעה שאמר הקב"ה למשה עשה לי משכן התחיל מתמיה ואומר, כבודו	9689
של הקב"ה מלא עליונים ותחתונים והוא אומר לי עשה לי משכן? לכך אמר משה יושב בסתר עליון, אמר	9690
ר' יהודה בר ר' סימון יושב בסתר הוא העליון על כל בריותיו, מהו בצל שדי בצל שעשה בצלאל, אמר	9691
הקב"ה לא כשם שאתה סבור כך אני סבור, אלא עשרים קרש בצפון ועשרים בדרום, ולא עוד אלא שארד	9692
ואצמצם שכינתי בתוך אמה על אמה על ע"כ.	9693
הנה אצלנו פשוט במציאות השראת השכינה בעולם, כי איך אפשר להיות אחרת, הלא כן הוא נקרא חי	9694
העולמים, ואתה מחיה את כולם מלא כל הארץ כבודו, שבכל מקום נמצאת השכינה, אבל הכתוב הלא	9695
אומר השמים ושמי השמים לא יכלכוך, זאת אומרת שאין נגיעה עם שכינתו ית', כי לו היה בגדר של	9696
נגיעה הרי היה נקרא ודאי כלכול.	9697
ולבירור הענין נבוא ליסוד, שאין הכי נמי שהשמים והארץ לא יכלכוהו ית"ש, וזה פשוטו כמשמעו	9698
שמציאותו ית' אין מי שיכלכל כלל וכלל, והשכינה שאמנם נמצאת בשמים ובארץ הוא רק צל, מאורו ית'	9699
מתהוה כביכול צל אשר בו מתלונן שכינתו ית', ובסוד הצל אין כבר נפק"מ במדת האצילות, כי אפילו	9700
באמה על אמה ארד ואצמצם שכינתי.	9701
ובגדר זה צריך להבין עבודת האדם וקיום התורה והמצוות, כי מורגלים להבין שעבודת האדם הוא להשיג	9702
דברים וענינים אשר לא נמצאים בקרבו כלל, וקיום התורה והמצוות הינם דברים חדשים שעד קיומם לא	9703
היו אצלו במציאות כלל, אבל לפי דברינו נבין זה בדרך אחרת לגמרי, שיסוד הדברים הוא שהענין של צל	9704
מגיע עד כדי כך, עד שכל הענינים הגדולים והרמים כל התורה והמצוות, כבר נמצאים גם בלא יודעים	9705
בקרב האדם, והמה חקוקים וחרותים על לוח לבו, וענין עשיית המצוות וקיומן הינם בגדר אחר.	9706
במדרש (שם ל"ה) איתא עוד, ועשית את הקרשים למשכן, א"ר אבין משל למלך שהיה לו איקונין נאה	9707
אמר לבן ביתו עשה לי כמותה, א"ל אדוני המלך איך יכול אני לעשות כמותה, א"ל אתה בסממניך ואני	9708
בכבודי, כך אמר הקב"ה למשה וראה ועשה, אמר לפניו רבון העולמים אלוה אני שאני יכול לעשות כאלו,	9709
א"ל כתבניתם בתכלת ובארגמן ובתולעת שני, וכשם שאתה רואה למעלה כך עשה למטה, ואם תעשה	9710
כאותה של מעלה למטה, אני מניח סנקליטין של מעלה ומשרה שכינתי ביניכם למטה ע"כ.	9711
וענינו הוא שכל הבריאה כל מציאותה היא איקונין נאה, תמונה וצל מאור פניו ית', וזהו כבודו ית' המלא	9712
עולם, ועבודת האדם מהי? אתה בסממניך ואני בכבודי, עליך רק להשים הסממנים על כבודו כביכול הם	9713
התורה והמצוות, זוהי כל עבודתך ולא יותר, דוגמא לכך נמצא בחכמת הפדגוגיה, שכאשר רוצים ללמד	9714
לתינוק לכתוב איזה אות, מציירים לפניו מקודם את האות ההוא בחרט, וכל האות הוא בכל תמונתו בלי כל	9715
חסרון, וכל עבודת התינוק אינה אלא שיוליך את העט המלא דיו על תמונת האות המצוירת, וכל התלמדותו	9716
בזה היא רק שלא יעקם ויוליכנו ישר.	9717
כזאת היא עבודת האדם, והיא כ"כ פשוטה שבאמת הכל כבר חקוק וחרות על לוח לבו, וכל עבודת האדם	9718
היא רק להוליך את העט על החקוק מכבר, הוא סוד המעשה אשר שניהם יחד בו ענין נפעל ופועל כאחד,	9719
כי המעשה באמיתתו הוא פועל יוצא מכל הכחות אשר בקרב האדם מכבר, ועל ידי זה כל מעלות האדם	9720
צרורות הן בזה המעשה, ובו בעת הנה זה המעשה שיצא מתוך הכחות אשר באדם, הוא הפועל להוציא	9721
מעלות וכחות האדם לפועל ממש, והמעשה הוא העברת הקולמוס על קוים דקים לעשותן אותיות בולטות	9722
נראות לעינים חוש ממש.	9723
זהו ענין אמרו אתה בסממניך תכתוב על אני בכבודי, זהו כל עבודתך ולא יותר, והעבודה בעצם עוד יותר	9724
בנקל, שכל הענינים הכחות והמעלות שבקרב האדם, הינם לא רק כתובים על לוח לבו, אלא גם חרותים	9725
וחקוקים די עמוק, עד שבשפוך דיו על האותיות החקוקים, גם בלי יגיעה מיוחדת בהעברת העט, הדיו	9726
ממילא תבוא בהאותיות החקוקים.	9727
ושם במדרש לעיל אמר אליהוא שאין הקב"ה בא בטרחות עם בריותיו, לא בא על האדם אלא לפי כחו של	9728
כל אחד ואחד עי"ש, ומובן זה ביותר לפי דברינו, שעבודת האדם הוא רק להתעסק עם הענינים שנמצאו	9729

בכחותיו אשר בקרבנו ולא יותר, ומטעם זה טענו הפילוסופים נגד ענין של שכר ועונש, כי כל אחד מוכרח	9730
הוא מצד כחותיו, ומי הוא שיכול לבחור אחרי אשר כבר עשוהו.	9731
אמנם אנחנו מקבלי התורה מבינים הענין של הכרח ובחירה לגמרי אחרת, ואדרבה גם ההכרח בבחירה	9732
בא, ואין סתירה כלל ענין הכרח ובחירה ביחד, ועבודת האדם היא אמנם לא בדברים חדשים, רק להתעסק	9733
בכחותיו הנטועים בקרבנו להכיר כחותיו שלו, ולידע דרכיהם נתיבותיהם ואורחותיהם, ועל רשמי אלה	9734
הכחות להעביר את הקולמוס, ולמלא בהם בסממנים הראויים להם ביחוד, וכל מעשה ומעשה על המקום	9735
הנכון לו, ובזה תשלם כל המלאכה מצד האדם, ואחר גמר מלאכתו הנה הוא זוכה ובא בשכרו, כי ישרה	9736
הקב"ה שכינה במעשה ידיו ויתקיים ואני בכבודי.	9737
זו היא הגדלות שבתורה שבע"פ אשר עליה בא כל הכריתת ברית, כנאמר כי על פי הדברים האלה כרתי	9738
אתך ברית ואת ישראל, כי הם נטועים בתוכי האדם, כל התורה חרותה בלב כל אחד ואחד, ועבודת האדם	9739
היא רק להתעסק במה שכבר נמצא בקרבנו.	9740
ובזה נבין דברי הרמח"ל ז"ל בספר דע"ח וז"ל, והנה החכמה כבר ניתנה מן הקב"ה בלב כל בני האדם, אך	9741
כדי שתתגבר צריך שאותו הפה המקיים אותה ינשב בכח, ואז נעשה ממש כמו האש, נמצא שהחכמה כבר	9742
ניתנה והפה אינו אלא מקיים אותה, הנה על כן חוב הוא מוטל על האדם לשום עצמו להתבונן, כי אם אינו	9743
מתבונן ומחשב הנה לא תבוא החכמה לבקש אותו, וחז"ל אמרו על כן יאמרו המושלים בואו חשבון בואו	9744
ונחשוב חשבוננו של עולם (ב"ב ע"ח:): עי"ש.	9745
הנה מביא ביחוד את מאמרם ז"ל על כן יאמרו המושלים, שכיון שהחכמה כבר ניתנה וכל עבודתו היא רק	9746
להוציא לפועל, ע"י העברת קולמוס על הקוים הנמצאים, הנה כל עבודתו היא רק לכונן הדרך ישר, לצייר	9747
לו ציורים אשר כבר מאז הינם מצוירים בקרבנו, והוא ענין החשבון שרטוט אחר שרטוט, עד שכל הכחות	9748
יתעבו אצלו יותר ויותר, עד שיעשו אצלו חוש ממש. (דעת תורה).	9749
	9750
מאמר תרסח	9751
ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כ"ה ח').	9752
איתא במדרש (שמו"ר ל"ג ד'), רבי ברכיה פתח לך ה' הגדולה והגבורה כי כל בשמים ובארץ, כל מה	9753
שברא הקב"ה למעלן ברא למטן, למעלן זבול וערפל למטן אז אמר שלמה ה' אמר לשכון בערפל, למעלן	9754
שרפים עומדים ממעל לו למטה עצי שטים עומדים, ולא עוד אלא שחביבין כל מה שלמטן משל מעלן,	9755
שהניח מה שלמעלן וירד בשלמטן, שנא' ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בשעה שאמר הקב"ה למשה	9756
עשה לי משכן התחיל מתמיה, כבודו של הקב"ה מלא עליונים ותחתונים, והוא אומר עשה לי משכן.	9757
א"ר אבין משל למלך שהיה לו איקונין נאה, אמר לבן ביתו עשה לי כמותה, א"ל אדוני המלך איך יכול אני	9758
לעשות כמותה, א"ל אתה בסממניך ואני בכבודי, כך אמר הקב"ה למשה וראה ועשה, אמר לפניו רבון	9759
העולמים אלוה אני שאני יכול לעשות כאלו, א"ל כתבניתם תכלת וארגמן ותולעת שני, וכשם שאתה רואה	9760
למעלה כך עשה למטה, ואם תעשה כאותה של מעלה למטה, אני מניח סנקליטין של מעלה ומשרה שכינתי	9761
ביניכם למטה.	9762
כלל הדברים הוא, כי יסוד כל הענינים הוא בנין המשכן, אם כהאומרים על היותו דוגמא ישרה לעליונים	9763
וכמובא ברבינו בחיי כאן, כי המשכן וכליו הכל ציורים גופניים להתבונן מהן ציורין עליונים שהם דוגמא	9764
להן, ואם כדברי הרמב"ם ז"ל בספר פרקי ההצלחה שמבאר עניני המשכן בדמיון האדם.	9765
הכרובים פורשי כנפים למעלה, הינם כנגד התנועה והנשימה המחיות הלב, והוא ענין רוח הקודש הבא מן	9766
הכרובים, סוככים כנפיהם על הכפורת, הוא במשל כנפי הריאה שהם שתיים, ומשכן הארון הגנוזות בו	9767
לוחות העדות כנגד משכן הלב, כנאמר כותבם על לוח לבך, ושבעה נרות המנורה כנגד החמשה חושים	9768
והמדבר והמדמה, באופן שתשים חושיך וכוונותיך לצדו ית' כנא' אל מול פני המנורה עי"ש.	9769
קיצור דבריו כי המשכן הוא האדם, כל סוד קדושתו של המשכן הוא במה שהוא כדמיון האדם, והאדם	9770
הנברא בצלם אלהים הוא אות וסימן למציאות השם, ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם (יחזקאל א'),	9771
ונאמר (איוב י"ט) ומבשרי אחזה אלוה לשון השל"ה, וזהו משלם ז"ל למלך שהיה לו איקונין נאה, ואמר	9772
לבן ביתו עשה לי כמותה.	9773
אמנם ענין זה לאו דוקא במשכן, וכבר אמר הספורנו ז"ל שקודם העגל לא היו צריכים למשכן, אלא בכל	9774
מקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך, והוא מסוד הענין שאמרו חז"ל עיקר שכינה בתחתונים	9775
היתה, ביאור הענין כי חלילה לנו לחשוב כי יש שום מקום להבורא ית', בין בהבריאה בכלל ובין בבית	9776
מיוחד כמו המשכן, וע"ז כבר אמר שלמה (מלכים א' ח'), הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך, כי אתה	9777
מקום העולם ואין העולם מקומך (הרד"ק).	9778

יסוד הדברים הוא כי הבריאה כולה הוא סוד של מראה ודמות, הענין של כתבניתם הוא לאו דוקא במשכן	9779
לבד, הבריאה כולה היא מערכת גדולה של ריבוא ריבבן רמזים, כולם מרמזים מראים ומורים באצבע על	9780
הדר כבודו יתברך ויתעלה, כל דבר בזה העולם כל מציאותו וענינו שהוא אות וסימן לעליונים, ניתן לאדם	9781
להתבונן בהם ועל ידם להכיר את הבורא, טובו וגדלו רוממותו ויכלתו, וכאן מתחלקים 0 הענינים 0 לדרגות	9782
0 דרגות 0 בריבוי לאין שיעור, עד כמה שהוא במראה ודמות, באותה מדה הוא מקום לקדושתו ית', הוא	9783
הכלי המוכן לקדושתו ית', והם המשכן והמקדש ושם השראת השכינה.	9784
רמיזות הגוונים והוראותם הנה הם מהסודות הגדולות ודאי, אנחנו לא יודעים מפני מה הזהב הוא במראה	9785
סמוק, והתכלת במראה כחול, מפני מה דבר זה שחור והדבר השני לבן, וכן כדומה בכל הריבויין שלהם,	9786
אבל עכ"פ לכולם מהלך וטעם ודאי בכל זה, והם ודאי מעיקרי סודות הבריאה, ולהאדם רק אחת לידע, כי	9787
כולם ראשם מגיע השמימה וכאמרם ז"ל (סוטה י"ז). שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה	9788
לכסא הכבוד, ועם כוונת האדם בהם יש שם השראת השכינה ומקבל פני השכינה, אם תעשה כאותה של	9789
מעלה למטה אני מניח סנקליטין של מעלה ומשרה שכינתי ביניכם למטה.	9790
השמים מספרים כבוד אל וגם הארץ מלאה הודו, כל שורש דבר ועיקרו להיות זכר לשמו ית' וזה זכרי	9791
לדור דור, את זכר קדשו בשם מלא נקרא, ועל זה נאמר בכל מקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך	9792
וברכתיך, תיכף לזכר ברכה, תיכף לזכר והנה כבוד ה' מלא את המשכן, כי לפי הכנת הדברים התחתונים,	9793
כן חשק העליונים לדבר בהם, ואתם הדבקים בה' אל' חיים כולכם היום.	9794
אמרו במדרש (אסת"ר ט' ב'), ויעש העץ מאיזה עצים היה אותו העץ? אמרו חכמים בשעה שבא להכינו	9795
קרא הקב"ה לכל עצי בראשית, מי יתן עצמו ויתלה רשע זה עליו? תאנה אמרה אני אתן את עצמי	9796
שנמשלו ישראל בככורה, גפן אמרה בי נמשלו ישראל, רמון אמר בי נמשלו ישראל, אגוז אמר בי נדמו	9797
ישראל שנא' אל גנת אגוז ירדתי, עצי שטים ועצי ברושים אמרו עי"ש, הנה גולמים של עצים יש להם	9798
כבר מעלה וחשיבות באשר הם דמיון ומשל לישראל.	9799
ואיתא בחז"ל (ב"ר צ"ד ד') כי במגדל צבעיאי נוהגים איסור להשתמש בעצי שיטים, עד כדי כך שגם	9800
קדושה נהגו בהם, וכל זה מסוד הגדול של עיקר שכינה בתחתונים, שבדמיון איזה שהוא אם במראה אם	9801
בתכונה, והנה כבוד ה' מלא את המקום, ומעתה נשא ק"ו אם תכלת וארגמן ציורים של דוממים יבשים יש	9802
בכוחם להביא את הבורא עולם.	9803
אם המשכן שהנהו רק בתמונת האדם, שהנהו רק דומה לדומה, בכוחו להביא את הבורא עולם, א"כ מה	9804
כבר האדם בעצמו אשר בצלם אלהים ברא אותו, מה גדול כחו שלו? ואם דמיון של ציור ותיאור לבד	9805
נמשך עליהם החיים העליונים, מה כבר יש בדמיון של להבין ולהשכיל, בדמיון של מה הוא רחום אף אתה	9806
רחום שזה עיקר הצלם והדמות?	9807
והם אמנם דברי התומר דבורה בפ"א וז"ל, האדם ראוי שיתדמה לקונו ואז יהיה בסוד הצורה העליונה	9808
צלם ודמות, שאילו ידומה בגופו ולא בפעולות הרי הוא מכזיב הצורה, ויאמרו עליו צורה נאה ומעשים	9809
כעורים, שהרי עיקר הצלם והדמות העליון פעולותיו, ומה יועיל לו היותו כצורה העליונה דמות תבנית	9810
אבריו, ובפעולותיו לא יתדמה לקונו, לפיכך ראוי שיתדמה אל פעולות הכתר שהן י"ג מדות של רחמים	9811
עליונות, רמוזות בסוד הפסוקים מי אל כמוך.	9812
א"כ ראוי שתמצאנה בו י"ג מדות אלו, יהיה האדם דומה אל קונו שהן מדות של רחמים עליונות, וסגולתן	9813
כמו שיהיה האדם מתנהג למטה, כך יזכה לפתוח לו מדה עליונה מלמעלה ממש, כפי מה שיתנהג כך	9814
משפיע מלמעלה, וגורם שאותה המדה תאיר בעולם עכ"ל, ואל זאת הכוונה מיוסד כל הספר תומר דבורה,	9815
איך יהיה האדם דומה לקונו בסוד הצורה העליונה צלם ודמות.	9816
ולפי כל דברינו יוצא לנו חידוש נפלא, כי המצוה ללכת בדרכיו ית' מה הוא רחום אף אתה רחום וכן כל	9817
המדות הקדושות, הנה זה בעיקר מצד הסוד של צלם ודמות, וכי זה מעיקר יסוד הבריאה וחוקותיה,	9818
להתדמות לצורתו ולהיות מרמז לכסא כבודו, בכל מבטא שפתים ובכל הנהגה ופועל ידים, וזה חביב אדם	9819
שנברא בצלם, כי הוא המרמז היותר קרוב ומורה באצבעו זה אלי, ואז בכל מקום אשר אזכיר את שמי	9820
אבא אליך וברכתיך, כי בהיותו רומז לעליונים הנהו בהכנתו לעליונים, וכמדת הכנתו כן חשק העליונים	9821
לדבק בו, וכשאתם דבקים בה' אז חיים כולכם היום.	9822
ומה נפלא אשר מסיק הפרדס בסוף כל דבריו, ואל ענין הזה נאמר בתורה (ויקרא י"ט). קדושים תהיו כי	9823
קדוש אני, וזהו ענין אמרם ז"ל (יומא ל"ט) והתקדשתם והייתם קדושים, אדם מקדש עצמו מעט מקדשין	9824
אותו הרבה, מלמטה מקדשין אותו מלמעלה, וכדברים האלה ממש כתב גם החכם הנשגב קדוש ה'	9825
הספורנו ז"ל, קדושים תהיו וזה כדי שידמו ליוצרם כפי האפשר, כמו שהיתה הכוונה בבריאת האדם,	9826
כנאמר נעשה אדם בצלמנו כדמותנו.	9827

וזה באר עתה באמרו כי קדוש אני ה' אלהיכם, וראוי שתדמו אלי כפי האפשר בעיון ובמעשה, ולהשיג זה	9828
ההדמות ביאר שנצטרך לשמור את המצוות עכ"ל הקדוש, והנה איש כזה הוא עצמו נחשב כמשכן וכמזבח	9829
וכמאמרם ז"ל (ב"ר ס"ב), ויעל מעליו האלהים האבות הן הן המרכבה, וכן הצדיקים הן הן המרכבה, כי	9830
השכינה שורה עליהם כמו שהיתה שורה במקדש (מסילת ישרים כ"ו). (דעת תורה).	9831
	9832
מאמר תרסט	9833
ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כ"ה ה').	9834
מובן שאי אפשר לפרש את הדברים כפשוטם, כי הקב"ה הוא למעלה מן המקום, הוא ממלא כולי עלמין	9835
ולית אתר פנוי מינה, וכבר משה תמה על דבר זה וכמ"ש חז"ל, שלשה דברים שמע משה מפי הגבורה	9836
ונרתע לאחוריו... בשעה שאמר לו ועשו לי מקדש, אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע! הנה השמים ושמי	9837
השמים לא יכלכלוך, ואתה אומר ועשו לי מקדש? אמר לו הקב"ה משה! לא כשם שאתה סבור, אלא	9838
עשרים קרש בצפון ועשרים קרש בדרום ושמונה במערב, ואני יורד ומצמצם שכינתי למטה (ילקו"ש רמז	9839
שס"ה).	9840
לכאורה מה מצא הקב"ה צורך בקביעת משכנו למטה? חז"ל מציינים שזה בא לתקן את חטא העגל, כתוב	9841
רבים אומרים לנפשי אלו אומות העולם, אומה ששמעה אנכי ה' אלקיך ולסוף מ' יום עשו את העגל יש לו	9842
ישועה? אין ישועתה לו באלקים סלה, אמרו ישראל ואתה ה' מגן בעדי, שהגנת עלי בזכות אבותי אברהם	9843
יצחק ויעקב, ששכנת שכינתך בתוכנו שנאמר ועשו לי מקדש, יבוא זהב של כפורת ויכפר על זהב של	9844
עגל.	9845
בודאי יש טעמים כמוסים, אך אפשר להסביר גם באופן פשוט, כל אחד מבין שחטא העגל לא היה כפשוטו,	9846
כי לא יתכן שבני ישראל לאחר שעלו במעלות עליונות כאלה, שראתה שפחה על הים מה שלא ראה	9847
יחזקאל בן בוזי, לאחר שעמדו בהר סיני ושמעו את קול ה' מדבר אליהם מתוך האש בקולות וברקים, ילכו	9848
ויעשו עגל מזהב ויקראו לפניו, אלה אלקיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים.	9849
אלא שהם רצו לראות בעגל סמל, בני ישראל לא יכלו עדיין להתרומם למדרגה כזאת, שישוו לפניהם את	9850
ה' בכל עת ובכל שעה כמ"ש שויתי ה' לנגדי תמיד, וראו צורך באיזו דמות שיוכלו לחוש אותה בחושיהם	9851
שתשמש להם כסמל, כל אימת שמשה היה ראו בו מקשר בינם ובין הקב"ה, אבל לאחר שראו שמש	9852
איננו, ביקשו לעשות להם אלהים דהיינו סמל במקום משה.	9853
גם עובדי אלילים הכירו שיש ה' בשמים והם עבדו לאלילים רק בתור סמלים, כמ"ש הרמב"ם (הל' ע"ז	9854
פ"א הל' א'), ועל זה הזהיר ה' בעשרת הדברות לא תעשה לך פסל וכל תמונה, אך לאחר שהתגלה שאין	9855
העם מוכן עדיין להחזיק מעמד במדרגות גדולות, שיוכל להרגיש את ה' בקרבתו בלי אמצעים חושיים,	9856
ציוה להקים את המשכן שיופיע לפניהם בענן מעל פני אוהל מועד, כדי שירגישו השראת שכינתו בתוכם.	9857
אמנם הודות למשכן התקשר ה' עם ישראל, וחז"ל מתארים קשר זה כמו קשר נישואין, כתוב והיה ביום	9858
כלות משה להקים את המשכן, ודורשים חז"ל כלת כתיב בפתח מלשון כלה, יום הקמת המשכן היו ישראל	9859
ככלה הנכנסת לחופה (רש"י שם), כלומר שה' התקשר עם ישראל כדוגמת חתן עם כלתו.	9860
כן מציינו במקום אחר ביום חתונתו וביום שמחת לבו, ביום חתונתו זה אוהל מועד, וביום שמחת לבו זה	9861
בית העולמים (שיה"ר ב'), המשכן ובית המקדש בשעתם שימשו המרכז הרוחני של העם, לכאן היו	9862
מתכנסים שלש פעמים בשנה, כאן הרגישו בחוש את השכינה, קיבלו מכאן השראה עליונה, במקום זה היו	9863
שואבים רוח הקודש, מקום זה היה מרומם את העם ומקרב אותם לאביהם שבשמים, ומכאן היתה	9864
מתפשטת השכינה לכל העם, בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, על ידי המשכן השרה ה' את שכינתו בתוך כל	9865
העם.	9866
גם מקומו של המשכן היה בתוך המרכז של כל המחנות, שכל השבטים היו חונים מסביב למשכן לכל	9867
צדדיו, מזרחה יהודה יששכר וזבולון, דרומה ראובן שמעון וגד, מערבה אפרים מנשה ובנימין, וצפונה דן	9868
אשר ונפתלי, המשכן היווה את הנקודה המרכזית שכולם היו פונים כלפיה כל שאיפותיהם ויעודיהם, 0	9869
המקום 0 המקודש 0 ביותר 0 במשכן היה הארון והכפורת אשר עליו, ושם היתה שורה השכינה, וגם קול	9870
אלקים היה יוצא מבין שני הכרובים שעל הכפורת.	9871
בזה שקול ה' יוצא דוקא מבין שני הכרובים יש רעיון עמוק, חז"ל אומרים למה קוראים אותם כרובים,	9872
משום שפניהם היו כפני תינוק כרביא, שכן בבבל קוראים לינוקא רביא (חגיגה י"ג:), והנה ציוה ה'	9873
שבמקום הקדוש ביותר, בקודש הקדשים מעל ארון העדות ששם היה מרכז השכינה, יעמידו את שני	9874
הכרובים שפניהם כפני תינוקות, דבר זה בא ללמדנו שכל המשך הקדושה תלוי בתינוקות, שהם הערובה	9875
לקיומה של התורה.	9876

ובלעדם אין תקוה לנצחיותו של עם ישראל, אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל פיהם של תינוקות של	9877
בית רבן (שבת קי"ט), ולכן צריך שיהיו עשויים חלק אחד עם הכפורת ואסור להפריד ביניהם, והיו	9878
הכרובים פורשי כנפים למעלה סוככים בכנפיהם על הכפורת, אל הכפורת יהיו פני הכרובים, הכרובים	9879
המסמלים את התינוקות הם הסוככים על ארון העדות, ופניהם צריכים להיות מכוונים אל לימוד התורה	9880
הנמצאת בארון ומשם יוצא קול ה'.	9881
עוד מקום בתורה שהכרובים מוזכרים, כשה' גרש את אדם הראשון מגן עדן, כתוב ויגרש את האדם וישכן	9882
מקדם לגן עדן את הכרובים ואת להט החרב המתהפכת, ופירש רש"י כרובים מלאכי חבלה, ולכאורה	9883
תמוה למה מפרשים שם את המלה כרובים לגנאי, אולם גם שם הכרובים הם כתינוקות, אבל שם עמדו	9884
הכרובים מחוץ לשערי גן עדן, שם עמדו על יד להט החרב המתהפכת.	9885
ולכן שם הם מסוכנים מאד, אם התינוקות מכוונים לדרך רעה הם עלולים להביא חורבן לעולם, כחצים	9886
ביד גיבור כן בני הנעורים (תהלים קכ"ז), בני הנעורים שכוח ואש הנעורים בידם, אם הם מחונכים לרעה	9887
הם מביאים כל המלחמות, מעוררים מהפכות וגורמים הרס וחורבן לעולם, והם בבחינת מלאכי חבלה, אבל	9888
אם הם צמודים לארון העדות לתורת ה' ופניהם אל הכפורת, הם ראויים לעמוד בקודש הקדשים ומביאים	9889
ברכה וגאולה לעולם.	9890
ויש להוסיף שאין כאן הכוונה רק לתינוקות כפי שמבינים פשוט, אלא כל העם צריכים להיות בבחינת	9891
תינוקות, יש מפרשים שהעמידו את הכרובים הדומים כפני תינוקות על ארון העדות, כדי ללמד כי כל העם	9892
כקטון כגדול צריכים תמיד ללמוד את התורה כתינוקות, את התורה לא גומרים אף פעם כי היא בלי סוף,	9893
וכל מה שלומדים בה יותר מוצאים שיש ללמוד בה יותר ויותר, כל ימיו חייב כל אדם לשבת כמו נער	9894
וללמוד את התורה.	9895
ואכן אנו מוצאים שנער בתורה הוא תואר, כתוב ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האוהל, למרות	9896
שהיה בן חמישים ושש, וזוהי מדרגה גדולה ביותר, כמו כן אנו מוצאים תואר זה על שמואל והנער נער,	9897
ואף על כל עם ישראל אנו מוצאים את התואר נער כי נער ישראל ואוהבהו, והכוונה בזה כמ"ש חנוך לנער	9898
על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנו, גם כי יזקין לא יסור מלהיות נער וימשיך כל ימיו להתחנך (בשם	9899
הגרי"ס).	9900
ומשום כך קוראים לחכמי ישראל תלמידי חכמים, כי תמיד לומדים ומתעלים בה, ולכשנתעמק בדבר נמצא	9901
שזהו כל קנה המדה להערכת האדם, אם הוא בבחינת נער ותלמיד והוא במדרגה של עולה או לא, אורח	9902
חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה, אדם צריך תמיד לעלות, כי אם איננו עולה כבר הוא בשאול	9903
מטה.	9904
ומשום כך העמידו את הכרובים בקודש הקדשים על ארון העדות, להראות כי כל אדם חייב להיות כל ימי	9905
חיו כתינוק, כמו שהתינוק עולה ומתפתח מיום ליום, כך צריך כל אדם במשך כל ימיו להיות עולה תמיד,	9906
זוהי הבחירה שניתנה לאדם וזוהי מטרתו בחיים, ואם הוא נמצא במצב של עולה הוא ממשיך את תכלית	9907
המשכן, ואף כי כבר בטל המשכן הוא בונה משכן לעצמו בתוך לבו הוא, וכמ"ש חז"ל שנים שיושבים	9908
ומדברים דברי תורה שכינה ביניהם, ואפילו אחד שיושב ועוסק בתורה שכינה עמו, נמצא שכל אחד יכול	9909
להקים משכן לעצמו ולהביא את השכינה שתהא שרויה בתוכו. (ד"ה).	9910
	9911
מאמר תרע	9912
ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כ"ה ח').	9913
הטור או"ח מ"ז כתב וז"ל, ברכת התורה מאד צריך להיזהר בה כדאיאת (נדרים פ"א.), אמר רב יהודה	9914
אמר רב מאי דכתיב מי האיש החכם ויבן את זאת, ואשר דבר פי ה' אליו ויגידה על מה אבדה הארץ, דבר	9915
זה נשאל לחכמים ולנביאים ולמלאכי השרת ולא פירשוהו עד שפירשו הקב"ה בעצמו, ויאמר ה' על עזבם	9916
את תורתי ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה, היינו לא שמעו בקולי היינו ולא הלכו בה? אמר רב יהודה אמר	9917
רב לומר שאין מברכים בתורה תחילה ע"כ.	9918
כתב הב"ח ואיכא לתמוה טובא, למה יצא כזאת מלפניו להענישם בעונש גדול כזה על שלא ברכו בתורה	9919
תחילה שהוא לכאורה עבירה קלה? ונראה דכוונתו ית' מעולם היתה שנהיה עוסקים בתורה, כדי שתתעצם	9920
נשמתנו בעצמות ורוחניות וקדושת מקור מוצא התורה, ולכן נתן הקב"ה תורת אמת לישראל במתנה שלא	9921
תשתכח מאתנו, שתתדבק נשמתנו וגופנו רמ"ח אברים וש"ס גידים, ברמ"ח מצות עשה וש"ס מצוות	9922
ל"ת שבתורה.	9923
מקור מוצא התורה הלא זה עצמותו ית'! וצריך לדעת כי מה שאמרו חז"ל הביט בתורה וברא את העולם	9924
(בר"ר פ"א ב'), לא נאמר רק על עוה"ז אבל גם על העולמות העליונים, ולא רק עליהם אלא על התנועה	9925

הראשונה של ההתהוות כבר הביט בתורה כביכול, ממש כאשר עלה ברצונו הפשוט לברוא העולמות ולהאציל הנאצלים הביט בתורה.	9926
על ידי עסק התורה נוכל להתאחד ברוחניותו וקדושתו ית', 'להתעצם' כלומר שהתורה תיהפך למהות שלנו ממש שנהיה ספר תורה חי, ונתן הקב"ה את התורה במתנה שלא תשתכח מאתנו, ומבאר אדמו"ר ענין המתנה שהתורה ניתנה למרע"ה בטבע, הרי תוה"ק ניתנה לנו להיות הטבע והמהות שלנו, שכל רצון כל מחשבה כל תנועה וכל פעולה שלנו תהיה תורה, לא רק הנשמה תתעצם ברוחניות וקדושת מקור מוצא התורה אלא גם הגוף, לכל אבר יש מצוה לכל גיד לא תעשה, לכל הרגשה נתן הקב"ה תורה מה לעשות ומה לא לעשות (ילקוט שופטים מ"ב).	9927
אם התורה נהיית טבע אצלנו, גם המצוות תיהפכנה למהותם של האברים, כציור שאמר דוד המע"ה חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, אמר דוד רבש"ע בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר, למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך, והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות (ויק"ר ל"ה א'), רגליו הביאוהו מעצמם לבהכ"נ ולביה"מ, ההליכה למקום קדושה נהייתה למהות!	9928
זהו מפליאות תוה"ק שחלק מחכמתו ליראיו, חכמה אלקית חודרת לתוך אברי הגוף וכל תנועותיהם, ומתקדש הגוף בקדושה עליונה זהו סוד המצוות, ואין זה ח"ו מליצה בעלמא, שישנן רמ"ח מצוות עשה כנגד רמ"ח אברינו, ושס"ה מצוות לא תעשה כנגד שס"ה גידינו, הכל מותאם לעצם מהות האדם בנשמתו וגופו להתאחד אתנו בתכלית.	9929
הב"ח ממשיך ואם היו עוסקים בתורה על כוונה הזאת, היו המה מרכבה והיכל לשכינתו ית', והיתה השכינה ממש בקרבם כי היכל ה' המה, ובקרבם ממש היתה השכינה קובעת דירתה, והארץ כולה היתה מאירה מכבודו, ובזה יהיה קישור לפמליא של מעלה עם פמליא של מטה והיה המשכן אחד, הכוונה בעסק בתורה צריכה להיות, שהשכינה תקבע דירתה בקרבנו ממש, ואנחנו נהיה מרכבה והיכל לשכינה!	9930
עיקר שכינה בתחתונים היתה אמרו חז"ל (בר"ר י"ט ג'), מטעם הכמוס אצלו רצה הקב"ה להשרות עיקר שכינתו דוקא בעולם גשמי זה, לפני חטא אדה"ר היתה השגחתו והנהגתו ית' גלויה לעין כל, וכן יהיה לעתיד שנא' כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון.	9931
אמרו חז"ל שם, כיון שחטא אדה"ר נסתלקה שכינה לרקיע הראשון, חטא קין נסתלקה לרקיע השני, דור אנוש לשלישי, דור המבול לרביעי, דור הפלגה לחמישי, סדומיים לשישי, ומצרים בימי אברהם לשביעי, וכנגדן עמדו ז' צדיקים, עמד אברהם הורידה לשישי, עמד יצחק והורידה משישי לחמישי, עמד יעקב והורידה מה' לד', עמד לוי והורידה מד' לג', עמד קהת והורידה מג' לב', עמד עמרם והורידה מב' לא', עמד משה והורידה מלמעלה למטה, כל הצדיקים האלה עסקו בהורדת השכינה לכאן עד שמרע"ה הורידה למטה.	9932
ואשתו יהודיה ילדה את ירד, יהודיה זו יוכבד שהעמידה יהודים בעולם, ילדה את ירד זה משה, רחב"פ אמר ירד שהוריד את התורה מלמעלה למטה, ד"א ירד שהוריד את השכינה מלמעלה למטה (ויק"ר פ"א ג'), אלו הן שתי פעולותיו של מרע"ה, הוריד את התורה והוריד את השכינה, במתן תורה הגיע הכלל ישראל למצבו של אדם הראשון לפני החטא, מצב של שכינה בתחתונים וכמו שיהיה לעת"ל.	9933
כשהז"ל אמרו כי בעולם הבא אין אכילה ושתיה, אלא צדיקים יושבין ועטרותיהן בראשיהן ונהנין מזיו השכינה, מביאים ראיה ממתן תורה, שנאמר ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו (ברכות י"ז), הן הציור שלנו מעיקר שכינה בתחתונים הוא מעמד הר סיני, וכאשר מרע"ה הוריד את התורה היה מוכרח להוריד גם את השכינה כי אין להפריד ביניהן.	9934
אמר הקב"ה לישראל מכרתי לכם תורת כביכול נמכרתי עמה, משל למלך שהיתה לו בת יחידה, בא אחד מן המלכים ונטלה, ביקש לילך לו וליטול לאשתו, אמר לו בתי שנתתי לך יחידית היא, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תטלה איני יכול שהיא אשתך, אלא זו טובה עשה לי, שכל מקום שאתה הולך קיטון אחד תעשה לי שאדור אצלכם שאיני יכול להניח את בתי, כך אמר הקב"ה לישראל נתתי לכם את התורה, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לכם את תטלוה איני יכול, אלא בכל מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור בתוכו שנא' ועשו לי מקדש (שמו"ר ל"ג א').	9935
הוא אשר מבאר הב"ח, כי התכלית של לימוד תוה"ק היא השראת השכינה, ועל כוונה זאת יש לגשת לעסק התורה, והמהלך בזה הוא כך, הכוונה בעסק התורה היא להתאחד עמה לגמרי עד שהלומד נהיה ספר תורה וש"ס חי, ובזה יהיה מרכבה והיכל לשכינה, וכאשר כל העם היושב בציון לומד תורה על דרך זה, זורחת השכינה מהלומד אל הארץ עצמה, ותהיה ארץ ישראל מאירה מכבודו ית', שיהיו מכירים זיו השכינה בארץ ישראל.	9936
הב"ח מוסיף כי בלימוד על הכוונה הזאת, יהיה קישור לפמליא של מעלה עם הפמליא של מטה, הוא רומז בזה על מאמר ר' אלכסנדר כל העוסק בתורה לשמה משים שלום בפמליא של מעלה ושל מטה, פמליא	9937

של מעלה היא ההשגחה העליונה, הפמליא שלמטה הוא האדם עם כל כחות נפשו וגופו, האדם נמצא במלחמה תמידית עם יצרו הרע, ולעומתו גם הפמליא של מעלה נמצאת במלחמה תמידית עם הסיטרא אחרא.	9976 9977 9978
כאשר אדם לומד תורה בכוונה זו להיות מרכבה לשכינה, הוא מתקדש בגופו ונפשו עד שגם יצרו הרע נהפך לטוב, מסתיימת מלחמתו עם היצר ונעשה שלום בפמליא של מטה, וכאשר הרע מתבטל באדם, גם ההשגחה העליונה אינה צריכה עוד להילחם עם כחות הרע, ונעשה שלום בפמליא של מעלה, וכל עסקה להריק ברכה עד בלי די.	9979 9980 9981 9982
הב"ח ממשיך, אבל עתה שעברו חוק זה שלא עסקו כי אם לצורך הדברים הגשמיים להנאתם, לידע הדינים לצורך משא ומתן, גם להתגאות להראות חכמתם, ולא נתכוונו להתעצם ולהתדבק בקדושת ורוחניות התורה להמשיך השכינה למטה לארץ, בזה עשו פירוד שנסתלקה השכינה מן הארץ ועלתה לה למעלה, והארץ נשארה בגשמיותה בלי קדושה, וזה היה גורם חורבנה ואבידתה.	9983 9984 9985 9986
והוא אמרם על מה אבדה הארץ, והמה עזבו את תורתנו ולא הלכו בה, דהיינו לא הלכו בה לשמה בשעה שבאו לפתוח בעסק התורה, ולברך לפניו ית' ולהודות לו על נתינת התורה לעמו ישראל, כדי שיהיו דבקים בקדושתה בשכינתו ית', והוא המכוון בברכת אשר בחר בנו, על אשר קרבנו לפני הר סיני ונתן לנו תורתו הקדושה, כלי חמדנו שהיה משתעשע בה בכל יום, כדי שתתדבק נשמתנו בעצמות קדושת התורה ורוחניותה.	9987 9988 9989 9990 9991
הב"ח מגלה מהלך של אבידת הארץ ממה שלא ברכו בתורה תחילה, שאין זה סתם עונש בעד היעדר הברכה, והמהלך הפנימי הוא זה, ההשגה והרצון להתאחד עם קדושת התורה היו מביאים להתעצמות בקדושה, והיו מגיעים להשראת השכינה עליהם, ובוזה היו מקדשים גם ארץ ישראל בקדושת השכינה, וכאשר ניגשו לעסק התורה בלי השגה ורצון זה, לא נהיו ספר תורה חי, ולא שרתה שכינה עליהם, ולא נתקדשה ארץ ישראל בהשראת השכינה, נתרקנה הארץ מקדושתה וזהו חורבנה ואבדתה, אין מנוס לבן תורה לתת את דעתו על עומק רום זה של עסקו בתורת אלקינו ית'. (עלי שור ח"ב צ"ג).	9992 9993 9994 9995 9996 9997 9998
מאמר תרעא	9999
ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כ"ה ח').	10000
איתא בחז"ל (שבת פ"ח:), שבעת מעמד הר סיני לא היו יכולים כלל ישראל לעמוד וכמעט שפרחה נשמתו, וע"ז נאמר נפשי יצאה בדברו, וכבר נתבאר שאין הכוונה שהיה קושי בקבלת התורה, אלא שהיה עונג כל כך גדול בקבלת התורה, עד שלא היו מסוגלים לקבל את העונג הרב הנמצא בקבלת זיו השכינה.	10001 10002 10003
כתב הרמב"ן (שמות ה' ב'), יסוד המשכן הוא שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר, וכמו שנאמר וישכון כבוד ה' על הר סיני, וכתוב הן הראנו ה' אלוקינו את כבודו ואת גדלו, וכן כתוב במשכן וכבוד ה' מלא את המשכן, וא"כ אותו העונג הגדול שהיה במעמד הר סיני נמצא אף במשכן, אלא שבמשכן היה באופן נסתר.	10004 10005 10006 10007
וביאור ענין הנסתר הוא שאין שום אפשרות להרגיש זאת, וידועים דברי חז"ל (שמו"ר ל"ג א'), לפרוש ממנה איני יכול, וכיון שאין הקב"ה יכול לפרוש מן התורה, א"כ בנתינת התורה ולימודה נמצא מעמד הר סיני, ורק ניתן באופן נסתר שאין אנו רואים ומרגישים כלל, ומשום כך חזינו שאותה התורה הנלמדת ע"י קטן שבקטנים ואין ניכר בה מאומה, היא אותה התורה שניתנה במעמד הר סיני עם כל ההתגלות המופלאה שהיתה בעת ראיית פני השכינה, ורק שעתה היא נסתרת.	10008 10009 10010 10011 10012
איתא בחז"ל (שמו"ר כ"ח ו'), שכל החכמות מקורם במעמד הר סיני, ואנו איננו מודעים ומבינים זאת, כי אין לנו הבנה במהותה של תורה, וראה ברמח"ל דע"ח שכתב, שכל דיבור מדברי התורה הרי הוא כאש, ורק שמחוייבים אנו לנשוב בו כדי שנוכל לראותו, כי מעמד הר סיני היה באש, ומשו"ה אלו שזכו לגלות את הנסתר הגיעו למדרגה של מעמד הר סיני, ולכן מציינו שיונתן בן עוזיאל בעת שעסק בתורה, כל עוף הפורח עליו מיד נשרף, אבל כל זמן שלא הגיעו למעלה זו אין לראות מאומה כי הכל נסתר.	10013 10014 10015 10016 10017
והיינו מה דאיתא בחז"ל, שכל מה שהנביאים עתידים להתנבאות נאמר למשה בסיני, וכל מה שעתידים תלמידי חכמים לחדש נאמר בסיני, והא דאין רואים זאת בתורה משום שהכל נסתר, אבל באמת הכל טמון ומונח בתורה, כל העונגים הגדולים שהיו במעמד הר סיני נמצאים באופן נסתר בתורה, והיינו דאמרינן אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת, תורה ומצות חוקים ומשפטים אותנו למדת, בקבלת החוקים והתורה והמצוות נמצאת אהבת עולם לאין קץ וגבול.	10018 10019 10020 10021 10022
שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן ל' מהם ראויים שתשרה עליהם שכינה כמשה רע"ה, והיינו מעמד הר סיני ממש, שבעת מתן תורה הגיעו כל ישראל למדרגתו של משה רע"ה, ל' מהם ראויים שתעמוד להם שכינה כיהושע בן נון, גדול שבהם יונתן בן עוזיאל, קטן שבהם ר' יוחנן בן זכאי, אמרו עליו על ריב"ז	10023 10024 10025

שלא הניח מקרא משנה משלות שועלים שיחת שדים ושיחת דקלים ושיחת מלאכי השרת ודבר קטן ודבר גדול, דבר גדול מעשה מרכבה (ב"ב קל"ד), כל הענינים הגדולים והעמוקים הללו מונחים בתורה, ואנו רואים את התורה בנסתר ולכן איננו יודעים זאת.	10026
ואיתא עוד במדרש (שמות רבה ל"ג ד'), אתה מוצא כל מה שברא הקב"ה למעלה ברא למטן, ולא עוד אלא שחביבין מה שלמטן משל למעלן, תדע לך שהניח מה שלמעלה וירד בשלמטן, שנאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, נמצא שעדיף יותר ממעמד הר סיני, וכל זה ניתן בהנהגה נסתרת, ושכנתי בתוכם בתוך כל יחיד ויחיד, בעת שזוכה אדם לתורה זכה להיות משכן להקב"ה, וכל אשר במשכן נמצא בו, נמצא שאדם שזוכה לתורה הרי זוכה באופן נסתר למעמד הר סיני.	10027
איתא במדרש (שמות רבה ל"ה ו'), א"ר אבין משל למלך שהיה לו איקונין נאה, אמר לבן ביתו עשה לי כמותה, א"ל אדוני המלך איך יכול אני לעשות כמותה, א"ל אתה בסממניך ואני בכבודי, כך אמר הקב"ה למשה וראה ועשה, אמר לפניו רבון העולם אלוק אני שאני יכול לעשות כאלו, א"ל כתבניתם בתכלת ארגמן ותולעת שני, וכשם שאתה רואה למעלה עשה למטה, ואם תעשה כאותה של למעלה למטה אני מניח סנקליטין של מעלה ומשרה שכינתי ביניכם למטה.	10028
הרי שאין חילוק כלל בין הלמעלה למה שלמטה, והכל רק סממנים והעיקר כבודו יתברך, וירד הקב"ה לעולם שלמטה כדי להיטיב עם האדם, שמכיון שעולם הזה עולם המעשה כדי לקיים רצונו יתברך, ולעלות את חלק החומר ולעשותו לנפש, וכל הצלחתינו יכולה להיות רק במעשים, ומשו"ה ירד הקב"ה למטה לעולם המעשה.	10029
ומכיון שעיקר חובתינו עשיית המעשים, לכן כשם שבמלאכת המשכן היה הכל מדוד ומדויק כחוט השערה, והכל נעשה בדיוק נמרץ כפי שציוה ה' את משה, כן חייבים אנו לדקדק במעשינו ללא פגימה קלה, ולכן בקריאת שמע חייבים לדקדק וליתן ריוח בין הדבקים, מפני שעולם המעשה חייב להיות בדקדוק נמרץ, וכאשר נתבונן נראה כמה רחוקים אנו מדקדוק המעשים, ואף שעושה מעשים מ"מ עושה כאשר עולה בדעתו, ואין זה הדרך הנכונה, וחייב להתבונן ולדקדק במעשיו כפי ציווי התורה, ומבלעדי זאת אין לו תקוה לזכות ע"י מעשיו.	10030
כתב הבעל הטורים (שמות כ"ה), שגבי הארון כתיב אמתים וחצי ואמה וחצי, ודרשה התורה מדות חצויות, כי חובת האדם לחצות ולשבור את כוחותיו ומדותיו, בעת שאדם עושה פעולות באופן מלומדה ללא מחשבות והתבוננות אינו שובר את כוחותיו, ואין אלו המעשים הנדרשים מאתנו. (אור יחזקאל ח"ה).	10031
מאמר תרעב	10032
ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כ"ה ח').	10033
אומרים בשם הגה"ח ר' ישראל מסלנט זצ"ל, שמדרך התורה הוא שיהיה האדם איש מדיני, אך מתוך ההכרח אנו נהיים לפרושים, היינו שאנשי המעלה בעלי שיעור קומה בכוחם להיות מעורבים בין אנשים, לשחות בים של החיים המעשיים, וה' עמהם בכל אשר הולכים, ועל אף ההשתקעות בחיים המעשיים, אינם מסיחים דעת אף לרגע קט מחסדי ה' והתגלותו להם על כל צעד ושעל, בבית ובשדה בעיר ובכרך, בכל צורות החיים המעשיים ותופעתיהם הם מתהלכים לפני ה'.	10034
כל הבריאה היא לפניהם כספר תורת אלוקים, כל עלה וכל נוף כל תנועה וכל רחש הכל לפניהם כאותיות התורה, המעידות והמכריזות ללא הרף השכם והערב כי ה' הוא האלוקים! וא"כ בוודאי שמחובתנו לא לעצום עין ולא לאטום אוזן, מהבט והקשב לקול האלוקות הבוקעת אלינו מהדר הטבע, מכל הנמצאים והנבראים מהדומם החי והמדבר ומכל פרקי מעשה בראשית.	10035
הסתכלות זו מקרבת ומרוממת את שכלם הזך, עד מעיינות החכמה בגבהי מרומים! וזהו הכח שמחוננים בו אבירי הרוח, שהם מתהלכים עלי אדמות וראשם ולבם עד לב השמים! וכמ"ש ז"ל עה"פ מי יתן טהור מטמא לא אחד, כגון העוה"ב מעוה"ז (מד"ר חקת א'), זה שמצליח לברר את טוב טעם של עוה"ב הגנוז בעוה"ז, את אהבת השי"ת הגנוזה בכל היצירה הטבעית, ואכן שזהו מדרגה רק ליחידים, והרבה התלמדות קודמת למעלה הנ"ל.	10036
וכמ"ש חובה"ל על בעל מעלה זו, כ"כ עיבד את עצמו בפרישות והתקרבות אל האלוקים, עד שאפילו אם יהיה במקלהות לא יתאוה כי אם לרצונו, ולא יכסוף כי אם לפגיעתו, ותטרידהו שמחתו באהבתו משמחת אנשי העולם בעולם, ושמחת אנשי עולם הבא בעולם הבא, וזאת העליונה שבמדרגת הבוטחים מהנביאים והסידים הזכים עכ"ל.	10037
והנה חז"ל בהעמיקם להבין את תפלת דוד המלך ע"ה, והשתוקקותו להימצא תמיד בקרבתו יתב', תמיר בכל התנאים ובכל הנסיבות של החיים, דרשו על הפסוק אתהלך לפני ה' בארצות החיים, א"ר יהודא זה	10038

מקום שווקים (יומא ע"א), דוד המע"ה מתחנן לפני השי"ת, שאף בהימצאו בזרם החיים המבלבלים את המוח והלב, גם אז יזכהו ה' ויחוננהו בהרגשת נועם ה'.	10075
ארבעה מלכים מה שתבע זה לא תבע זה ואלו הם, דוד, אסא, יהושפט, וחזקיה, דוד אמר ארדוף אויבי ואשיגם, אמר לו הקב"ה אני עושה כן, עמד אסא ואמר אין בי כח להרוג, אלא אני רודף ואתה עושה, א"ל הקב"ה אני עושה כן, עמד יהושפט ואמר אין בי כח לא להרוג ולא לרדוף, אלא הריני אומר שירה ואתה עושה, אמר לו הקב"ה אני עושה כן, עמד חזקיה ואמר, אין בי כח לא להרוג ולא לרדוף ולא לומר שירה, אלא הריני ישן במיטתי ואתה עושה, א"ל הקב"ה אני עושה כן (ילקוט שמואל ב').	10077
חז"ל מחליטים כאן את רום מדרגתו של דוד, הוא היה במדרגה הרצויה והנפלאה ביותר, הוא מוכשר אף לרדת לתהום החיים, ולהיות מכה שוק על ירך את שונאי ישראל, ובה בשעה להיות כולו חדור אמונת יה נפלאה, משוללת מכל סיג של התנשאות ופניה עצמית, ומהכרת חסדי השי"ת בעוה"ז יזכה לאוצרות הרוח האין סופיים הגנוזים בעולם הבא, זוהי הדרך הנבחרת שבעל חובת הלבבות מבאר בשער הבטחון עי"ש.	10078
בכח האדם להגיע לאותה המעלה העליונה, האיש הרחוני יכול להגיע למעלה של הימצאות בתוך תוכם של החיים ולשאוף רק לרצונו של הבוי"ת, יכול הוא להתערב עם בני אדם עם סיבות והשתדלות, ובה בשעה לכסוף ולהתגעגע אל קרבת האלקים, מכל מהלכי החיים יכיר לדעת את השגחת השם, משפיל אף מרומם מוריד שאול ויעל, ובכל תופעה יראה ויחוש כבוד השם!	10079
הרי רואים עד כמה שקילס הקב"ה את כלב בן יפונה ע"י הסתייגותו מעצת המרגלים, וזכה לירש את הארץ, כי עבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו, שתי רוחות אחת בפה ואחת בלב, למרגלים הוא אומר עמכם, ולבו היה אומר אמת (רש"י פ' שלח), וזוהי גדולתו של כלב שידע להשתמש בכחות הנפש המסובכים והמנוגדים לצורך גבוה.	10080
והנה נזדמנה לי בס"ד מרגלית יקרה תומכת ברעיונו, ברמב"ן פ' עקב, לאהבה את ה' אלוקים וללכת בכל דרכיו ולדבקה בו וז"ל, ויתכן שתכלול לדבקה לומר שתהיה זוכר ה' ואהבתו תמיד, לא תיפרד מחשבתך ממנו בלכתך בדרך בשכבך ובקומך, עד שיהיו דבריו עם בני אדם בפיו ובלשונו ולבו איננו עמהם, אבל לפני ה', ויתכן באנשי המעלה הזאת, שתהיה נפשם בצרור החיים כי הם בעצמם מעון לשכינה, כאשר רמז בעל ספר הכוזרי, וכבר הזכרתי מזה בפ' העריות עכ"ל.	10081
אכן הנהגה כזו והשראה כזו מסוגלת היתה לישראל קודם חטא העגל, אבל אחרי החטא הפסידו מדרגתם, ומן ההכרח שהיו צריכים למדת הצמצום וקביעת מקום, והיה המשכן מקום להשראת השכינה, נלקח מהם הכח של השראת השכינה בכל אתר ואתר, אלא ע"י יחוד וצמצום מקום.	10082
וכן כתב הספורנו ז"ל, ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, כדי שאשכון בתוכם לדבר עמך, ולקבל תפלת ועבודת ישראל, לא כמו שהיה הענין קודם העגל כאמרו בכל המקום אבוא אליך עכ"ל, מקודם גדולה היתה זכותם ומסוגלים היו לקבל השראת השכינה בכל מקום, עכשיו כוחם רק במקום מופרש ומובדל לקדושה ולטהרה, וכן בכל הדורות ובכל מהלך קורות עם ישראל, במקום שהחטא היה מרובה ופורש את מצודתו, מן ההכרח היה להטות אל צד הפרישות והתבודדות.	10083
כל שכן בדורנו אנו דור עלוב ושבור וסכנת ההתחברות עם בני אדם ודיעותיהם, וכל מיני נסיונות האורבים על האדם בראש כל חוצות, מן המובן שאין בכחותינו לעמוד במקום הנסיון, במקום הרע החונק ומזיק לנשמה צריכים אנו לדרך הפרישות, כל אחד ואחד מאתנו מוטל עליו ליצור לעצמו מעין עולם מיוחד משכן פרטי, בו נוכל למצוא מפלט מהכוחות המפסידים שלא ישתלטו עלינו וישבשו את רוחניותנו. אנו נאמני התורה שכל דרכיה והוראותיה משמשים לנו כפנסי נצח, להאיר לנו את מחשכי הליכותנו בכל הדורות ובכל הזמנים, מן הראוי שנבין מה מאד הכרחית היא לנו, ואף רצויה דרך הפרישות במקום הנסיון והסכנה, ומן ההכרח שנבנה לנו עולמות מיוחדים בהם נוכל לשמור על שלימות נפשנו, וזו היתה הוראתו וכוונתו של הגרי"ס ז"ל שמדרך התורה שיהיה איש מדיני, אך בתוקף ההכרח אנו נהיים לפרושים, לייצר עולם מיוחד להמשיך ולהוריד השכינה להשכין האור בנו, ומשם להפיץ אור לכל העולם. (תורת הנפש).	10084
	10085
מאמר תרעג	10086
ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כ"ה ח').	10087
הרמח"ל כותב בתחילת ספר מסילת ישרים, שהאדם נמצא בתוך מלחמה חזקה פנים ואחור, כי כל ענייני העולם הזה בין לטוב בין לרע הם נסיונות לאדם, ונראה שיש משמעות נוספת למלחמה זו פנים ואחור, משום שהדברים שהרמח"ל מנה שם העוני והעונש, השלוה והייסורים מאיימים לסחוף את האדם מטה, אבל ישנם נסיונות שמטרתם להעלות את האדם אם ישכיל לנצלם כראוי.	10088
	10089
	10090
	10091
	10092
	10093
	10094
	10095
	10096
	10097
	10098
	10099
	10100
	10101
	10102
	10103
	10104
	10105
	10106
	10107
	10108
	10109
	10110
	10111
	10112
	10113
	10114
	10115
	10116
	10117
	10118
	10119
	10120
	10121
	10122
	10123

נסיון כזה היתה מציאות של בני ישראל במדבר, ודרגת וה' הולך לפניהם יומם, ובני ישראל נתבעו	10124
בעבורו לדבקות נפלאה, וכשחטאו בני ישראל בעגל אמר הקב"ה כי לא אעלה בקרבך, כלומר שאין בני	10125
ישראל ראויים לנסיון עילאי זה, ואמרו חז"ל שמשו רבינו ביקש שתשרה שכינה על ישראל והקב"ה	10126
נעתר לו (ברכות ז).	10127
ואין זו רק מעלה אלא גם נסיון מתמיד לכל ישראל, שידע לנצל ולהתעלות על ידי השראת השכינה,	10128
שהיכולת של ישראל להיות קדושים, הוא רק מהשגתם בכי קדוש אני ה' אלקיכם (ויקרא י"ט), והשראת	10129
השכינה בישראל היא הנותנת להם את היכולת להלך אחר השכינה (סוטה י"ד), בהליכה אחר מדותיו מה	10130
הוא רחום וחנן אף אתה.	10131
כשנצטוו ישראל לעשות את המשכן, ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, הרי גם בו יש נסיון התעלות נשגב	10132
של וידעו כי אני ה' אלקיהם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים לשכני בתוכם (שמות כ"ט), ומשלא	10133
השכילו לנצל עזר זה להתקדש בעבודת ה', ניטל מהם בחורבן ביהמ"ק ונפסקה מחיצת ברזל בינם	10134
לאביהם שבשמים (ברכות ל"ב ב').	10135
אבל בנוסף לנסיון בעצם קיום המשכן, היה נסיון נוסף בציווי עשייתו, שכן נאמר כל נדיב לבו יביאה את	10136
תרומת ה', כל אשר נשאו לבו וכל אשר נדבה רוחו הביאו את תרומת ה', היה זה נסיון גדול לכל אחד	10137
לעמוד בשלמות הלב, שיהיה בכוחו לומר כי ביושר לבו ובנדבת רוחו מביא את תרומתו לה', וכל מי	10138
שנשאו לבו לקרבה אל המלאכה, לבוא אל משה רבינו ולומר לפניו, אני חכם וראוי להשתתף במלאכת	10139
המשכן, ובנדבת לב אני מביא את שכלי ורכושי לה', ויהיו פיו ולבו שוים בלי שמץ גאווה וגסות רוח	10140
חלילה.	10141
ומצינו את הנסיון והעמידה בו בנדבת המקדש, וישמחו העם על התנדבם כי בלב שלם התנדבו לה', וגם	10142
דוד המלך שמח שמחה גדולה ואמר, וידעתי אלקי כי אתה בוחן לבב ומישרים תרצה, אני ביושר לבבי	10143
התנדבתי כל אלה, ועתה עמך הנמצא פה ראיתי ששמחו בהתנדבם, וזה האות שהתנדבו בלב שלם, ואם כך	10144
היתה נדבת הלב לבית המקדש בימי דוד, כמה היתה שלמות הלב בדור דעה שקבלו את התורה מפי	10145
הגבורה, וידעו שהקמת המשכן תכפר על חטא העגל וזהב המשכן מכפר על זהב העגל (שמו"ר נ"א).	10146
הרמב"ן כתב בפרשת (צו ה' ט"ו), ויחטא את המזבח מדוע הביאו קרבן חטאת, שמא בשעה שיצא הכרוז	10147
להתנדב למשכן דחקו איש או אשה להביא שלא ברצונם, תהא כפרה זו שלא יתנדבו דבר גזול למקדש כי	10148
ה' שונא גזל, ואיך ניתן להבין זאת, אין לכך כל הסבר מלבד הכלל שהשריש לנו הגרי"ס זצ"ל (אור	10149
ישראל ו'), שיש בנפש האדם כוחות פנימיים וחיצוניים, ויש פנימיות לפנימיות עד אין חקר, עד לדרגא	10150
שרק ה' יראה ללבב כי לפניו נגלו כל תעלומות, ועל דרגה זו נאמר הנסתרות לה' אלוקיננו, ואין האדם	10151
נתבע עליה.	10152
אלא שדוד המלך ביקש שגיאות מי יבין מנסתרות נקני, כי ישנה פנימיות כזו שאם האדם יעמיק ויעמול	10153
לבדוק את מחשבותיו כראוי, יוכל למצוא מה במשכיות לבבו, ועל דרגה זו הוא נתבע, ואם כך דוקא דור	10154
המדבר שהיו במדרגה גבוהה יותר, היה להם לפחוד שמא בפנימיות לבו של מישוהו היתה נקיפת לב,	10155
ונצטוו להביא על כך כפרה, ובדורו של דוד המלך שלא היו יכולים להעמיק כל כך, נמחלו להם הנסתרות	10156
בלא כפרה.	10157
מסוג זה של נסיון עלינו ללמוד הנהגה למעשה, שהרי מלבד הנסיונות המרים של כל מיני 0מפריעים, יש	10158
0לנו גם 0נסיון 0זה 0של עזר ממרום, לבנות ישיבה בכל השלמויות, והאפשרויות להתעלות בלימוד	10159
בשעה קשה זו, ועלינו לעמוד בנסיון זה בשמירת הסדרים ובשקידה ועיון כראוי, ולדעת שמסרו בידינו כלי	10160
חמדה, ומלבד בניינו הרוחני של כל בן ישיבה, עליו לדעת שכל העוסק בתורה לשמה מגין על כל העולם	10161
כולו (סנהדרין צ"ט:), ועלינו להיות מודעים לערך מעשינו ולגודל האחריות הרובצת עלינו בעצם לימודה	10162
של תורה, והדברים עמוקים למי שיבין בהם.	10163
עוד יש להעיר ממה שהתפלל דוד המלך, לאחר התעוררותם של ישראל בנדבת המשכן, ה' אלקי אברהם	10164
יצחק וישראל אבותינו, שמרה זאת לעולם ליצר מחשבות לבב עמך והכן לבבם אליך (דהי"א כ"ט), היינו	10165
שהקב"ה ישמור להם את הלב הטוב הזה לעולם, שבכל עת יהיה לבבם זה ליראה כמו זו השעה, וכמו	10166
שמצינו שאמר הקב"ה על ישראל, מי יתן והיה לבבם זה ליראה אותי כל הימים (דברים ה'), ודוד המלך	10167
התפלל על עזר ממרום שכך יעזור ה' תמיד, שתמיד יהיו נעזרים ממנו כמו היום, שהרי אם אין הקב"ה	10168
עוזרו אין יכול לו (קידושין ל':).	10169
ואנו אומרים פסוק זה בסיום תפלתנו בסוף קדושא דסידרא, ומבקשים מהקב"ה שאם היה רגע אחד	10170
בתפלתנו בלב שלם ובהתעלות הנפש, שישמור לנו הקב"ה רגע זה לעולם, שנעזר מהקב"ה תמיד כמו	10171
שנעזרנו באותו רגע, ואף בזה יש לנו ללמוד ולהשתדל ולשמור את הזמנים היותר נעלים שיש לכל אחד	10172

בתורה ובתפלה ובעבודת ה', להשתדל ולהגיע לדרגה של שמרה זאת לעולם, ולהתפלל לסייעתא דשמיא של והכן לבבם אליך.	10173
עוד בענין עבודת המשכן, במה שהתורה חוזרת על פרשיות ההקמה, כדי לציין שהכל נעשה כאשר צוה ה' את משה, וידוע שעבודת המשכן היא עשיית מקום להשראת השכינה, והראשונים מבארים שהמשכן הוא דמות עולם קטן כמו שהאדם הוא עולם קטן, וכל כלי יש בדמותו וכנגדו בעולם הגדול ובאדם, וכמו שהשכינה שרויה בעולם הגדול כך היא שורה בעולם הקטן.	10174
ועל כן בצלאל שהיה יודע לצרף אותיות שנבראו בהם שמים וארץ, הוא שנבחר למלאכת המשכן, ובכל דבר היתה חכמה נפלאה ועליונה, ומשה רבינו ובצלאל השיגוה כאילו היו בצל אל, וכדי שלא יהיה שום מקום לטעות, שבה התורה והדגישה שהכל עשו כאשר צוה ה' את משה, שהשכל האנושי היה כל כולו כפוף לשכל האלקי, ורק כך אפשר לזכות להשראת השכינה. (לקט שיחות).	10175
	10176
	10177
	10178
	10179
	10180
	10181
	10182
	10183
מאמר תרעד	10184
ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כ"ה ח').	10185
כתב הרמב"ם (פרקי הצלחה), ודע והבן במה שהישרתי אותך אליו, שכל אחד מבני העולם אם רצה השלימות היה קרוב ממשה רבינו ע"ה, ואם רצה החסרון היה כמו ירבעם בן נבט, והנה דברי הרמב"ם הללו חייבים לעורר שינוי מוחלט בכל מחשבותינו ולחולל מהפכה במהלך חיינו, כי אחד הגורמים לאי הצלחת האדם, היא היאוש התוקפו תמיד, שסבור כי לעולם לא יגיע לשלימות הנדרשת מאתו, מחמת קושי העבודה המוטלת עליו, וכאשר יכיר כי יכול להגיע עד להיות קרוב למשרע"ה תתבטלנה מחשבות היאוש מאליהן.	10186
	10187
	10188
	10189
	10190
	10191
	10192
	10193
	10194
	10195
	10196
	10197
	10198
	10199
	10200
	10201
	10202
	10203
	10204
	10205
	10206
	10207
	10208
	10209
	10210
	10211
	10212
	10213
	10214
	10215
	10216
	10217
	10218
	10219
	10220
	10221
	10222

מבט שונה על כל מצבנו הרוחני, אמר הקב"ה לישראל מכרתי לכם תורתי כביכול נמכרתי עמה.	10223
	10224
נורא להבין כמה מונח במעשי האדם, שבכל מעשה מצוה כביכול קונה את הקב"ה, לו נחיה עפ"י יסודות	10225
אלו בהכרת מציאות האדם שהוא חלק אלוך ממעל, וכל הגוף רק לבוש לנפש, ונדע ונבין שאין כלל דבר	10226
קטן, כי כל מחשבה ומעשה אף הקטן ביותר טמון בו חלק אלוך ממעל, אזי נרוץ לכל דבר מצוה ולעולם	10227
לא ניפול ליאוש, כי נדע להכיר כמה מעלות מסוגלים אנו להגיע. (אור יחזקאל ח"ה).	10228
	10229
מאמר תרעה	10230
ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן (שמות כ"ה ט').	10231
הספורנו מבאר דנצטו בעשיית המשכן אחר חטא העגל ולא קודם לו, משום דקודם החטא היה בכל	10232
המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך (שמות כ' כ"א), ולא היו צריכים לתנאים ומקומות	10233
מיוחדים, אבל החטא גרם שנתקלקלה הבריאה וירדו מהדרגא ההיא, ולכן היו צריכים למקום מיוחד	10234
ותנאים מיוחדים אשר בהם המצב הוא כמו שהיתה כל הבריאה לפני החטא וזהו ענין המשכן.	10235
על אדה"ר קודם החטא אמרו חז"ל (תנחומא אחרי), כי תפוח עקבו היה מכהה גלגל חכמה, כלומר שגופו	10236
של אדם הראשון היה כולו נשמה, ולא היה באדה"ר חילוק כלל בין גוף ובין נשמה, גם גופו של אדה"ר	10237
היה בגן עדן, אנו הרי הננו מרגישים חילוק בין שאר אברים למוח, המוח הריהו דבוק יותר בו ית',	10238
באדה"ר לא היו חילוקים אלו כלל דכולו היה נשמה, בכל מקום אשר נגעו באדם הראשון היו נדבקים בו	10239
יתברך.	10240
ידו של אדה"ר היה אותו צינור שהוביל אליו יתברך כנשמתו, משרתיו שואלים זה לזה איה מקום כבודו,	10241
ברוך כבוד ה' ממקומו, שאין צריך לחפש כלל, אינך זקוק למקום וצינור מיוחד אלא ממקומו, שם ברוך	10242
כבוד ה', זה היה מצבו של אדה"ר קודם החטא, ממקומו בכל המקום אשר אזכיר את שמי, לא היו חילוקי	10243
צינורות אשר דרך שם ימשך המעין, ובכל מקום שדפקו היו נדבקים בו ית', אבל לאחר החטא נתהוו כבר	10244
חילוקים שאינו כבר בכל המקום אשר אזכיר, כי לאחר החטא כל הבריאה אינה עוד משכן.	10245
היום יש כבר חילוקים בין יד ומוח, עכשיו זקוקים למוח ומשכן שרק בהם נשאר עדיין אותו החיבור שהיה	10246
קודם החטא בכל הבריאה, זקוקים לצינורות כאלו שנשארו עדיין מצוחצחים כקודם החטא, וכל עבודת	10247
האדם הוא לכוון אחרי אותם הצינורות שנשארו עדיין בצחצוחם, שבהם עוד נותר החיבור ורק על ידם	10248
יוכל האדם להתדבק אליו ית'.	10249
איתא במד"ר (ויקרא פ' ז') וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות, כימי עולם	10250
כימי משה, וכשנים קדמוניות כימי שלמה, רבי אומר כימי עולם כימי נח, וכשנים קדמוניות כימי הבל שלא	10251
היתה עבודה זרה בימיו, מה שלא היה עבו"ז בימיו זה היה וערבה שבימי הבל, ובימי נח אף שגם בו כתוב	10252
וירח ה' את ריח הניחוח, אבל לא היה אותו וערבה שבימי הבל, שהמאכל היה כבר מעושן קצת מריח	10253
הע"ז שהיה בימיו.	10254
בימי הבל היתה הבריאה כולה גן עדן, מכל פינות העולם עלה ריח גן עדן, בכל מקום שהזכירו שמו ית'	10255
תכף היו מתדבקים בו ית', אבל בימי נח שהיתה עבודה זרה בימיו, אם רק ישנה ע"ז בקצה העולם חסר	10256
כבר הערבות, המאכל מוקדח ומעושן, כ"כ גדול סודו של חטא, כ"כ חזק ריחו של חטא, עד שהע"ז בקצה	10257
העולם עשנה את כל המאכל, וכל הבריאה כולה מעושנת מחטא, וכבר אין הבריאה מסוגלה לדבק בו	10258
יתברך.	10259
הרוצה לקבל מושג בדרגת הבריאה קודם החטא, יוכל ללמוד זאת לאחר החטא, מגודל העבודה שנדרש	10260
בכדי להסיר את קלקול החטא, ולהביאה לאותה דרגא שהיה מקודם, עשיית המשכן ודיניו, שכל עניינו	10261
הוא לטהר פינה אחת מחלאת החטא, לצחצחה ולהעמידה בקדושתה הקודמת, שתהיה ראויה להשרות בה	10262
שכינתו יתברך, ותהא הברכה בהזכרת שמו מצויה ותדירה שם תמיד.	10263
והנה לבנות המשכן היו צריכים דוקא לבצלאל שעליו נאמר בצל-אל, שתי פרשיות שלמות תרומה ותצוה	10264
נאמרו בכל דברי עשייתו ודקדוקיהם, וזהו היתה באמת דרגת הבריאה כולה, קודם החטא היתה כל	10265
הבריאה משכן, בכל המקום אשר אזכיר, והיתה כל הבריאה מקום שכינתו ית', כל מקום ופינה היה משכן	10266
וכבוד ה' מלא כל הארץ.	10267
אולם לאחר החטא נתרוקנה ונזדהמה הבריאה, אין כל הבריאה מקום שכינתו, לא בכל מקום שיזכירו שם	10268
ה' תחול מיד קדושתו, רק בפינות ותנאים מיוחדים במקום משכן דוקא, ובכן הרי כל עבודת האדם היא	10269
לכוון ולעשות מקום מקדש, שרק דרך בו תרד ההשפעה, וזהו דרך היחידי להתדבק בו ית'.	10270
	10271

ולמדנו מזה לימוד ויסוד גדול בדרכי העבודה, שעבודת האדם לאחר החטא הוא לעשות משכן ולבנות מקום להשרות בו שכינתו, כי לא בכל מקום אשר יזכירו שמו יבוא, וצריך לבית מקדש לקדשי קדשים בין שני בדי ארון, אשר רק שם מקום לחלות השכינה.	10272
השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה, כי אם במקום אשר יבחר ה' (דברים י"ב), הוזהרנו בזה מלהקריב בבמות כי אם במקום אשר יבחר ה', לכאורה מהו ענין במקום אשר יבחר והלא מלא כל הארץ כבודו? ולפמ"ש זהו ביאור הענין, דלאחר החטא אין כל המקומות ראויין לקרבנות, לא כל המקומות ראויים להשרות בהם שכינתו ית', מפני החטא שקלקל וזיהם כל הבריאה.	10273
הבריאה מאוסה ומלאה מזוהמתו וחלאתו, נסתלקה משם שכינתו ית', ולא בכל מקום אשר יזכר שמו יבוא לברך כי אם במקום אשר יבחר ה', והוא בית המקדש שנתקדש ונטהר מכל סיג ופסולת של החטא עד שפסקה זוהמתו, ונתקדש באותה קדושה שהיתה בה הבריאה כולה קודם החטא, ושבאותו מקום ראוי לשרות שכינתו ולהתברך בהזכרת שמו ית', ובה במדה ירדה שכינתו לתחתונים.	10274
אם באנו לדעת את הקושי הרב שגרם החטא, נתבונן בגודל הקושי והטורח שהיה למשה רבינו, בכדי להוריד שכינה לארץ לאחר חטא העגל, השכינה נתרצית לירד רק במשכן, בשבע שכבשו ובשבע שחלקו לא הקריבו כ"א עולות, ורק אחרי ד' מאות ושמונים שנה זכו שיבנה להם בית הבחירה, וכל זה מפני שלא נפסק מהם החטא עד אותה העת.	10275
חז"ל בלשונם הזהב התבטאו על ענין המשכן, קיטון אחד עשו לי (מד"ר תרומה), רק קיטון אחד, כלומר קוב"ה כביכול אומר לישראל, בני אין לי כבר בכל הבריאה מקום בכדי להשרות שם שכינתי, מזוהמת היא הארץ ומלאה מחלאת החטא, אבל קיטון א' עשו לי לכה"פ, מקום קטנטן י' על י' כ' קרש בצפון וכ' קרש בדרום, רק פינה קטנטנה וצרה תנו לי שבה אוכל להשכין שכינתי, פינה קטנה שתהיה נקיה וטהורה צחה וקדושה מטומאת החטא, וארד ואצמצם בה שכינתי כך גילו לנו ענין המשכן, בזה נכלל סוד הצמצום כביכול שצמצם כל שכינתו במשכן. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' ע"ד).	10276
	10277
	10278
	10279
	10280
	10281
	10282
	10283
	10284
	10285
	10286
	10287
	10288
	10289
	10290
	10291
	10292
	10293
מאמר תרעו	10294
ועשו ארון עצי שטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו (שמות כ"ה).	10295
כשאנו רוצים לדעת קדושת האדם נדע מפרשה זו, כשאנו מסתכלים על כלל המשכן אנו רואים שהיה שם ארון הקודש והתורה נתונה שם, מקדש ה' זהו עיקר המשכן, ולכן כתוב קודם כל ועשו ארון, כי הוא העיקר אף כי במעשה הוא נעשה אח"כ, והיה שם לחם הפנים, והיה שם מזבח לשרוף כל קרבן, והיה שם קטורת לריח טוב ומלח למלוח הקרבנות, והיה שם חצר עם הקלעים, ובכלל נקרא משכן ה' והכל בשביל ארון הקודש בבית ק"ק, ונתקדש הכל ונקרא משכן ה'.	10296
והנה כשנעיין באדם הגשמי יש בו כל הדברים האלה, וכשיש בו תורת ה' נתקדש כל עניניו וכולו הוא קודש לה', כי הרוצה לנסך יין על גבי המזבח ימלא גרונו של תלמידי חכמים יין (יומא ע"א), וחכמים כללו במלות קצרות כל מעשיך יהיו לש"ש, פי' לש"ש במוחו וזהו ארון הקודש, ואז נתקדשו כל עניניו, ומי הוא שיראה זאת ולא יכנסו חדרי רוחו, לבנות בו קדושת המשכן ע"י ארון הקודש שיכנס במוחו, אם כי עדיין רחוקים אנחנו, אבל נשים מגמתנו ומבטחנו לזה והבא ליטהר מסייעין לו. (חכמה ומוסר ח"א מא' ע"ח).	10297
	10298
	10299
	10300
	10301
	10302
	10303
	10304
	10305
	10306
	10307
מאמר תרעז	10308
ועשו ארון עצי שטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו (שמות כ"ה).	10309
ובמדרש (שמו"ר ל"ד), הה"ד שדי לא מצאנוהו שגיא כח, אמר רבינו הגדול צריכין אנו להחזיק טובה לאיוב, שכל מה שאמר אליהוא בא הוא והוסיף על דבריו, אמר איוב לחבריו מה אתם סוברים שכל מה שאמרתם הוא כל שבחו, מי יוכל לספר כל שבחיו וגבורותיו של הקב"ה, כל הדברים שדברתם הן אלה קצות דרכיו, בא אליהוא ואמר שדי לא מצאנוהו שגיא כח, כך אמר אליהוא.	10310
לא מצינו כח גבורתו של הקב"ה עם בריותיו, שאין הקב"ה בא בטרחות עם בריותיו, לא בא על האדם אלא לפי כחו, כשנתן הקב"ה את התורה לישראל, אילו היה בא עליהם בחוזק כחו לא היו יכולין לעמוד, שנאמר אם יוספים אנחנו לשמוע ומתנו, אלא לא בא עליהם אלא לפי כחם שנא' קול ה' בכח, בכחו אינו אומר אלא בכח לפי כחו של כאו"א.	10311
	10312
	10313
	10314
	10315
	10316
	10317
	10318
	10319
	10320
	10321

לכך אמר משה יושב בסתר עליון, א"ר יהודה ב"ר סימון יושב בסתר הוא עליון על כל בריותיו, מהו בצל שדי? בצל רחום בצל חנון אין כתיב כאן, אלא בצל שדי בעשה בצלאל, לכך נאמר בצל שדי יתלונן, אמר הקב"ה לא כשם שאתה סבור, אלא עשרים קרש בצפון עשרים בדרום ושמונה במערב, ולא עוד אלא שארד ואצמצם שכינתי בתוך אמה על אמה ע"כ.	10322
מהו הענין של אמה על אמה? ההוראה בזה היא כי ההתגלות היא במדה, במעשה בראשית אמרו חז"ל (בר"ר ה' ח'), אני אל שדי אני שאמרתי לשמים וארץ די, שאלמלא כן היו מותחים והולכים עד עכשיו, רואים אנו מזה יסוד כי השם שדי היא המדה של השם שדי, הלא הבריאה היתה בלי כל מדה, מותחת והולכת בלי סוף ותכלית, מזה נראה כי יסוד מדתה של הבריאה הוא, אמר לעולמו די במדה ובמשקל בשיעור וגבול מדויק, כלומר זה ההתגלות היתה במדה ובשיעור, ומהו הגבול והמדה? מהו השיעור? הכל יבא לפי הצורך לפי מדת יכולת המקבל.	10323
כן הוא יסוד הבריאה, עיקר מדתה היא אמר לעולמו די, מה שהכל בא בה לפי הצורך ולא חוט השערה יותר, הוא השם שדי המתגלה לפי מדת יכולת המקבל ולא יותר, הוא ענין ארד ואצמצם שכינתי בתוך אמה על אמה, והנה כשאנו אומרים כי ההתגלות היא רק במדה ובשיעור, אם כן מה עם היתר? הלא גדול ה' ומהולל מאוד ולגדולתו אין חקר? אבל העליון על כל בריותיו הוא מה שיושב בסתר, הוא יתברך מתגלה כי אם לפי המדה והצורך.	10324
חז"ל אומרים (פסחים ג'): לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה, ותמיד אנו לומדים שהוא מצד התלמיד, וכן מבואר ברש"י שם לפי שמתקיימת גירסה שלה יותר מן הארוכה, אבל יש בזה עוד יותר ענין מצד הרב עצמו, סוד הדבר הוא כי צריך הוא להיות כל כולו יושב בסתר, ומה שהוא מלמד לתלמידיו, צריך להיות דוקא לפי הצורך ולפי המוכן, עד כח קבלתו של התלמיד, אבל מקומו ושכינתו של הרב צריך תמיד להיות יושב בסתר ישנה בדרך קצרה, הרב שלא יכול להחזיק תורתו בתוכו ועצמו, אם תורתו שוטפת והולכת ללא צורך וללא מוכן, רב שאינו יכול לומר די, רב זה אינו מן היושב בסתר, תורתו אינה בגדר תורה, ומפיו לא מבקשים תורה.	10325
כן הוא סוד הדברים, האדם עיקרו להיות יושב בסתר, ובהתגלותו צריך להיות מתגלה לפי הצורך היותר הכרחי, במדה ובמשקל על חוט השערה ממש, הוא מאמר הכתוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלהיך, ובר"י ולא יחמוד כבוד על מעשיו הנכבדים, ולא יבקש תפארת על פעליו המפוארים, כל אלה הם בחינות כי הוא מן היושב בסתר והוא ודאי טוב. (דעת תורה).	10326
מאמר תרעה	10327
וצפית אתו זהב טהור ועשית עליו זהב סביב (שמות כ"ה י"א).	10328
חז"ל הגדירו את האדם כי כולו שקרים, פשוט הוא שאין כוונתם שהאדם אומר תמיד שקר, אלא גדרי אמת ושקר רבים הם, והאדם מתגלגל מאופן אחד של שקר אל השני והשלישי, ננסה לעמוד על האופנים השונים של שקר, ובוזה נדע למעשה את היקף העבודה לרחק את השקר ולהתקרב לאמת, רבינו יונה מונה תשעה חלקים בענין כח שקרים (שע"ת ג' קע"ח קפ"ו), וכולם בדברי שקר עי"ש, אך הנה מידת השקר מקיפה יותר מדיבור שקר.	10329
הגדר הראשון הוא שיהיה בלי סתירות, ולא רק סתירה בין הידיעה והמציאות, אלא שלא תהיה סתירה באדם עצמו, מבית ומחוץ תצפנו, אמר רבא כל תלמיד חכם שאין תוכו ככרו אינו תלמיד חכם, אב"י ואיתימא רבה בר עולא אמר נקרא נתעב, שנא' אף כי נתעב ונאלח איש שותה כמים עולה, אמר ר' שמואל בר נחמני מאי דכתיב למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין, אוי להם לשונאיהן של תלמידי חכמים שעוסקין בתורה ואין בהן יראת שמים (יומא ע"ב:).	10330
תוכו היא היראה והטהרה מעולה, ברו הוא עסקו בתורה, צריכה להיות התאמה בין ידיעת התורה והיראה, אי התאמה בזה היא שקר באדם עצמו, ויש לשים לב לפירש"י, באיש שותה תורה כמים ויש בו עולה, כי יש כאן טענה על לימודו של אדם זה שהוא שותה תורה כמים, מים מרוויים צמאנו של אדם, אבל אין להם השפעה רוחנית כמו יין וכדומה לעורר או להלהיב, כך היא תורתו של איש זה, הוא ירווה את צמאנו לידיעות, אבל לא נודעה השפעה לידיעותיו בתורה אם ליראה אם לטהרה, איש זה על אף ידיעותיו בתורה אינו תלמיד חכם.	10331
וחמור הוא ענין זה עד כדי כך, שר' גמליאל היה מכריז ואומר כל תלמיד שאין תוכו ככרו לא יכנס לבית המדרש, והושיב שומר על הפתח שבדק את הרוצים להכנס אם אמנם תוכם ככרם, ר' אלעזר בן עזריה סילק את השומר ונתן לכולם להכנס, לא מפני שחלק על עצם הדין, אלא מפני שהעמיד כל התלמידים על חזקת כשרות (ברכות כ"ח).	10332
10333	10333
10334	10334
10335	10335
10336	10336
10337	10337
10338	10338
10339	10339
10340	10340
10341	10341
10342	10342
10343	10343
10344	10344
10345	10345
10346	10346
10347	10347
10348	10348
10349	10349
10350	10350
10351	10351
10352	10352
10353	10353
10354	10354
10355	10355
10356	10356
10357	10357
10358	10358
10359	10359
10360	10360
10361	10361
10362	10362
10363	10363
10364	10364
10365	10365
10366	10366
10367	10367
10368	10368
10369	10369
10370	10370

הרמב"ם מביא ענין זה להלכה בהל' דעות ו', אסור להנהיג עצמו בדברי חלקות ופיתוי, ולא יהיה אחד	10371
בפה ואחד בלב אלא תוכו כבדו, והענין שבלב הוא הדבר שבפה, אסור לגנוב דעת הבריות אפילו דעת	10372
נכרי, כיצד לא ימכור לנכרי בשר נבילה במקום בשר שחוטה, ואפילו מלה אחת של פיתוי ושל גניבת דעת	10373
אסור, אלא שפת אמת ורוח נכון ולב טהור מכל עמל והוות.	10374
נראה שהרמב"ם מבאר ענין תוכו כבדו שלא יהיה אחד בפה ואחד בלב, ואין מכאן סתירה למה שנתבאר	10375
לעיל על הגמ' יומא, כי הסתירה היא בין התורה שבפה וחוסר יראה בלב כי היינו הך, כי בודאי אחד בפה	10376
ואחד בלב הוא חסרון ביראת שמים, ורמז הרמב"ם בסוף דבריו כי שפת אמת באה מטהרת לב, הוא אשר	10377
מתפללים תמיד וטהר לבנו לעבדך באמת.	10378
ידוע כי איסור לשון הרע הוא לומר דבר שהוא אמת, אלא שאומרים אותו בכוונה להזיק, והנה האזהרה על	10379
לה"ר היא מפ' לא תשא שמע שוא, כתרגומו לא תקבל שמע דשקר, ולכאורה צ"ע דהאזהרה היא על לה"ר	10380
והתרגום קורא זאת שמע דשקר, והלא לה"ר אמת הוא! ובהכרחן כי כוונה רעה עושה גם דבר אמת	10381
לשקר, נמצא כי שקר אינו רק סילוף של עובדות, אלא גם אם העובדות הן אמת, אבל מספרים אותן	10382
בכוונה רעה שקר הוא! הרי שקר ואמת נמדדים לא רק כפי אמיתת העובדות אלא גם לפי כוונת הסיפור.	10383
מקור לשקר בכחות הנפש הוא הדמיון, האדם אסור במושכלו וחפשי בדמיונו (אגרת המוסר להגרי"ס),	10384
השכל מוכרח לחשוב לפי חוקי התבונה, הדמיון חפשי מחוקים אלה, והוא יכול להעלות ציורים שהם נגד	10385
השכל, דמיונו מוליכו שובב בדרך לב רצונו בל יחת מהעתיד הודאי, הוא יכול להתכחש למציאות ודאית,	10386
מחשבה שכלית היא מחשבה אחראית.	10387
השכל הוא המכשיר שניתן לנו לעמוד על האמת ולמשש מציאותם האמיתית של הדברים, הדמיון מרחיק	10388
את האדם מהמציאות ועלול להכניסו לעולם דמיוני בלתי מציאותי, אבל קשה הוא להכנס לעמל שכלי,	10389
לחשוב מחשבה מסודרת ומבוקרת, וקל הוא מאד לרחף על כנפי הדמיון להשתעשע בציורי תענוגות, וגם	10390
להרגיע את הלב לבל יפחד מהזנחת המוטל על האדם, הנכנס לעמל תורה בלימוד גמרא, כמה קשה לו	10391
להתרכז בשכלו ולדחות הדמיונות הקוסמים! כל לימוד גפ"ת הוא מלחמה תמידית ועקבית נגד הדמיון,	10392
ואוי לו למי שאינו מנצחו!	10393
כאשר אדם עשה לחכמים טובה קטנה מאד, כבר פסלו את עצמם מדין תורה שלו, כי חששו שהטובה הזאת	10394
שיחדה אותם ולא יכירו את האמת בדין זה, הרי אם יש לאדם נטיה קטנה לצד אחד, כבר אינו יכול לשקול	10395
טענתו של זה לעומת טענתו של יריבו ויטה את הדין, כל כך גדול כחה של נגיעה! ולא רק בבית הדין	10396
הדברים אמורים, כל אדם הוא דיין בעניניו הוא, כאשר הוא צריך לשקול כיצד להתנהג הוא צריך גם כן	10397
לשקול את הצדדים ולשפוט עם איזה צד האמת.	10398
ומה נעשה שאנו משוחזים מהמידות והיצרים שלנו המטים את השיקול לצד הנוח להם, ואין לך שוחז	10399
גדול מזה! חייבים אנחנו להיוועץ עם ההלכה על כל צעד שאנחנו עושים וממנה אין לזוז, אך לא לכל	10400
שאלה נמצאת הלכה פסוקה, ענין הנגיעות תופס מקום רחב בתורת המוסר, לא נראה שום דרך להיחלץ	10401
מכל הנגיעות המקיפות אותנו, מלבד לימוד מוסר שהוא הפותח עינינו להכיר את הנגיעות שלנו.	10402
גם בלי נגיעות אין אדם יכול להיות בטוח שהוא עומד על האמת, ואין אדם יכול להתפאר בחכמתו, ומה	10403
רבים החכמים שטעו ולא עמדו על האמת, על זה כתב רמח"ל במס"י פ"ג, תשת חשך ויהי לילה זה העוה"ז	10404
שדומה ללילה, כי הנה חשך הלילה שני מיני טעויות אפשר לו שיהיה לעין האדם, או יכסה את העין עד	10405
שלא יראה מה שלפניו כלל, או שיטעה אותו עד שיראה עמוד כאילו הוא אדם ואדם כאילו הוא עמוד.	10406
כן חומריות וגשמיות העוה"ז הנה הוא חשך הלילה לעין השכל וגורם לו שתי טעויות, הא' אינו מניח לו	10407
שיראה המכשולות שבדרכי העולם, והטעות השניה והיא קשה מן הראשונה היא שמטעה ראייתם, עד	10408
שרואים הרע כאילו הוא ממש טוב והטוב כאילו הוא רע, ומתוך כך מתחזקים ומחזיקים מעשיהם הרעים,	10409
טעויות כאלו מצויות בכל שטחי המחשבה, והעצה להימלט מטעויות היא רק שהאדם לא יסמוך על חכמתו,	10410
ויציע מסקנותיו לחכמים וישמח על כל ביקורת.	10411
התחלת כל לימוד הוא החיקוי, התינוק מחקה את הוריו ובזה הוא מתלמד לדבר, התלמיד מחקה את רבו	10412
במחשבתו, כל אדם מחקה את סביבתו בהתנהגות ובמידות, זה טבעי, אבל כאשר אדם עומד על דעתו, הוא	10413
מוכרח לצרף אל החיקוי את הדעת, הרי לא כל דבר מותר לחקות, גם לא כל הנהגה טובה הולמת את כל	10414
אחד, בר דעת יודע איזו הנהגה כדאי לו לאמץ לפי מצבו, אחרי שאדם קיבל דרכי העבודה מרבו, הוא	10415
צריך למצוא דרך המתאימה לכחות נפשו ולתכונותיו.	10416
המהר"ל שואל, למה לא הגין הקרבן שהביא הבל עליו שלא יהרגו קין, תשובתו היא כי הבל לא עמד	10417
מעצמו על ענין הקרבן, כי הראשון שהביא היה קין, ואף שהקב"ה שעה אל קרבנו ולא אל קין, קרבנו לא	10418
הגין עליו, כי מעשה טוב שאדם אינו עושה מעצמו אין בכחו להגין, התורה מרמזת על ענין גדול זה במלה	10419
אחת והבל הביא גם הוא.	10420

- 10421 שאל הגרנצ"פ הסבא מסלובודקה נ"ע במה שאמרו חז"ל כי לוט ניצול מסדום בזכות ששתק לאברהם
- 10422 כשאמר על שרה אחותי היא (בר"ר נ"א ח'), מה טעם מצאו ללוט רק זכות זאת להגין עליו, הלא זהו
- 10423 מעשה פשוט, כי היאך ימסור לוט את אחותו שרה למצרים! ולעומת זה היו ללוט מעשים גדולים של חסד,
- 10424 בסדום מסר נפשו על הכנסת אורחים וחינך גם בנותיו לחסד, חז"ל אומרים שהריבה ששרפוה מפני
- 10425 שהביאה לעני קצת קמח היתה בתו של לוט, ולמה כל זה לא נחשב לו כזכות כדי להנצל?
- 10426 והגרנצ"פ השיב כי כל החסד שעשה לוט הוא למד מאאע"ה ואין זה נקודה עצמית, ומעשים אלה אין
- 10427 בכוחם להגן, טרחו חז"ל למצוא מעשה שאיש לא לימדו והוא מעצמו עשה, וזה מצאו במה שלוט לא גילה
- 10428 ששרה היא אשת אאע"ה, ואף שזה מעשה קטן לפי ערך, אבל זהו מעשה שעשה מעצמו, והוא כדאי להגן
- 10429 עליו, הדברים נוראים עד היכן מגיע ההכרח לאדם להעמיד מעשים מעצמו ללא חיקוי! חיקוי בלי עצמיות
- 10430 נהפך לשקר.
- 10431 השקר העיקרי בעבודה הוא קיום מצוות בדרך מצות אנשים מלומדה, על זה ידו כל הדוויים, כי איננו
- 10432 ניצולים ממצוות כאלו כל יום, הר"י בשע"ת כתב, ונאמר על אנשים שאינם עורכים מחשבות להתבונן
- 10433 תמיד ביראת ה', ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה, הרשב"א בתשובותיו בענין קריאת שמע
- 10434 שצריך לקרוא בכיוון הדעת שהוא ית' אחד ושהוא אלקינו ושנסכים על זה בהסכמה מוחלטת, כאשר
- 10435 קוראים ק"ש בעקימת שפתיים בלבד זוהי מלומדה, תפילה ודיבור בעניני אמונה בלי ודאות היא מלומדה,
- 10436 המלחמה נגד המלומדה היא מלחמה תמידית, עובד אמיתי יחפש תמיד מחדש עצות להתחדשות בודאות
- 10437 העבודה. (עלי שור ח"ב ע' תקל"ג).
- 10438
- 10439 מאמר תרעט
- 10440 וצפית אתו זהב טהור ועשית עליו זר זהב סביב (שמות כ"ה י"א).
- 10441 איתא במדרש רבה (פל"ד ג'), מפני מה בכל הכלים כתיב ועשית ובארון כתיב ועשו ארון? א"ר יהודה
- 10442 ב"ר שלום, א"ל הקב"ה יבואו הכל ויעסקו בארון כדי שיזכו כולם לתורה, אמר רשב"י ג' כתרים הן, כתר
- 10443 מלכות וכתר כהונה וכתר תורה, כתר מלכות זה השלחן דכתיב בו זר זהב סביב, כתר כהונה זה המזבח
- 10444 דכתיב בו זר זהב סביב, וכתר תורה זה הארון דכתיב בו זר זהב, ומפני מה בכלן כתיב ועשית לו ובארון
- 10445 כתיב ועשית עליו, ללמדך שכתר תורה מעולה יותר מכולן, זכה אדם לתורה כאילו זכה לכולן.
- 10446 וצריכים ביאור דברי המדרש, יבואו הכל ויעסקו בארון כדי שיזכו כולם לתורה, ואפשר לומר הכוונה על
- 10447 דרך זה, שלזכות לתורה א"א רק ע"י כולם ביחד, כל אחד עם סגולותיו וכשרונו יכולים לעלות לרום
- 10448 מעלות התורה, וביחידות לא זוכה לתורה אף אחד.
- 10449 הסבר הדבר ע"פ מה שאומרים חז"ל (תענית ז' ע"א), הרבה למדתי מרבתי ומחברי יותר מרבתי,
- 10450 ומתלמידי יותר מכולן, לפי זה יוצא שבכדי להיות ת"ח צריך רבי חברים ותלמידים, וכל אחד לומד מהשני
- 10451 באופן אחר, ורק באופן כזה יכולים לזכות לתורה, כל אחד בורג במכונה שיוצרת תורה, ואם אדם
- 10452 זוכה לעשות לעצמו רב אבל לא קיים וקנה לך חבר, לא יכול לבוא למדרגת ת"ח אמיתי, ואם לומד
- 10453 ומשתלם רק לעצמו עם רב ועם חבר, אבל אין לו תלמידים חסר לו ומתלמידי יותר מכולן, והעצה היא
- 10454 יבואו הכל ויזכו לתורה, לכך נאמר ועשו לשון רבים אצל הארון, שזוכה לכתר תורה כדברי רשב"י הנ"ל.
- 10455 עוד נאמר וצפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו, פי' רש"י (יומא ע"ב ע"ב), שלש ארונות עשה
- 10456 בצלאל שנים של זהב ואחד של עץ, ארבע כתלים ושולים לכל אחד ופתוחים מלמעלה, נתן של עץ בתוך
- 10457 של זהב, ושל זהב בתוך של עץ, וחיפה שפתו העליונה בזהב, נמצא מצופה מבית ומבחוץ, עוד שם בגמ'
- 10458 מבית ומבחוץ תצפנו, אמר רבא כל ת"ח שאין תוכו כברו אינו ת"ח, אמר אביי ואיתימא רבה בר עולא
- 10459 נקרא נתעב שנאמר (איוב ט"ו), אף כי נתעב ונאלח איש שותה כמים עולה, אמר ר' שמואל בר נחמני
- 10460 אמר ר' יונתן, מאי דכתיב למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין, אוי להם לשונאיהם של ת"ח
- 10461 שעוסקין בתורה ואין בהם יראת שמים עכ"ל.
- 10462 הנה מבואר בגמרא שענין מבית ומחוץ תצפנו שנאמר בארון, מראה על תוכו כברו שצריך ת"ח להיות, וזה
- 10463 מובן אבל מה שאמר אביי נקרא נתעב מה הראיה מהפסוק, הלא בפסוק נאמר רק שנתעב מי ששותה כמים
- 10464 עולה, אבל לאין תוכו כברו איך הדמיון? והנה רש"י ז"ל פירש איש שותה תורה כמים ויש בו עולה עכ"ל,
- 10465 וצ"ע להבין דבריו הקדושים, שמעתי ממר"ר הצ' רנ"ז זצ"ל שאמר כך.
- 10466 הנה לאכול מפחד האדם קצת ומברר מה טוב לאכול, אולי לא טרי אולי שמן יותר מדי אולי חמוץ ויקלקל
- 10467 את הקיבה, אבל לשותות מים אדם לא מפחד, ואפילו אם אינו צמא לא יועיל, אבל גם לא יזיק מי ששותה
- 10468 מים, וזה מתאונן הפסוק איש ששותה כמים עולה בלי להרגיש שעושה חטא ופשע, ובליעה אחרי בליעה
- 10469 כמים ככה בקל עושה עוולה אחרי עוולה בלי שום פחד, הוא איש נתעב ונאלח.

ועל דרך זאת אמר אב"י כל ת"ח שאין תוכו כברו נקרא נתעב, כיון שהוא ת"ח רק בחיצוניותו אבל	10470
בפנימיותו הוא לא בסדר, והוא דומה לבלוע מים שאין לו שום פחד ולא מרגיש חשש קילקול קיבה, כן לא	10471
איכפת לת"ח כזה לעשות מה שלא בסדר, אם רק בחוץ לא רואים, כי בפנימיותו לא איכפת לו אם הוא לא	10472
מתנהג טוב ושותה כמים עולה, ויתכן עוד יותר כי הת"ח שמוצא היתר על מעשיו הרעים הפנימיים עליו	10473
נאמר נתעב, ואחרי כן מוסיף ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן, מאי דכתיב למה זה מחיר ביד כסיל לקנות	10474
חכמה ולב אין, אוי להם לשונאיהם של ת"ח שעוסקים בתורה ואין בהם יראת שמים, ולפי זה יש המשך	10475
לדברי חז"ל אחד לשני. (זכרון מאיר).	10476
	10477
מאמר תרפ	10478
והיו הכרבים פרשי כנפים למעלה ופניהם איש אל אחיו (שמות כ"ה כ').	10479
במס' סוכה (ה' ע"ב) מאי כרוב? א"ר אבהו כרביא שכן בבבל קורין לינוקא רביא, ורש"י מסביר כרובים	10480
דמות פרצוף תינוק, ובעל הטורים אומר כרובים כרביא, כי נער ישראל ואוהבהו פורשי כנפים למעלה.	10481
כתב הספורנו וז"ל, והיו הכרובים כבר ביארו הנביאים שהמלאכים במראה הנבואה נראים לחושים כדמות	10482
כרובים, והם פני אדם ולהם כנפים, ובכל זה יורה ענין השכל הנבדל אשר כל הלוכו לצד מעלה, וזה	10483
להביט אל האלקים השכל וידוע אותו, כל אחד מהשכלים הנבדלים כפי האפשר אצלו, וזה בעצמו הורה	10484
עתה באמרו והיו הכרובים פורשי כנפים למעלה, כי בהיות השכל האנושי שכל בכח אל השלמות השני	10485
אשר יקנהו בעשותו כללים, ויפשיטם מחומר להשכיל ולדעת את בוראו כפי האפשר, וזה יעשה בהביט	10486
נפלאות מתורתו המורות במופת פלאות מעשיו ודברי טובו ע"כ.	10487
יש להתפלא הבורא עולם ומלואו, לו אלפי אלפים וריבוא רבבות יצורים וברואים, שרפים ואופנים וחיות	10488
הקודש, לא מצא בריה יותר גדולה וחשובה שממנו ידבר לעמו ישראל, אלא דמות תינוק? כנאמר ודברתי	10489
אתך מעל הכפורת מבין שני הכרובים כרביא, אלא שהתורה באה ללמדנו שחביב להקב"ה ההתלמדות,	10490
והכרובים כרביא הוא סמל היודע שהוא חסר וצריך ללמוד, וזה הביאור שמביא הבעל הטורים על הפסוק	10491
כרביא כי נער ישראל, שידוע שהוא נער ואוהבהו, ואפילו חטאים ופשעים של הנער ניתן למחילה, כי עוד	10492
יתלמד ויבין את טעותו ויתחרט.	10493
ועל דרך זה איתא בילקוט שמעוני (הושע רמז תקכ"ז), כי נער ישראל ואוהבהו זה שאמר הכתוב, ויאמר	10494
אליו לעיני כל ישראל חזק ואמץ, אמר משה עם זה שאני מוסר לך עדיין גדיים הם, עדיין תינוקות הם, אל	10495
תקפיד עליהם על מה שהם עושים, שאף רבונם לא הקפיד עליהם על מה שעשו, שנאמר כי נער ישראל	10496
ואוהבהו.	10497
כשעמדו על הים היו ממרים שנאמר וימרו על ים ביים סוף, אמרו המלאכים הם ממרים ומכעיסים ואתה	10498
שותק? אמר להם נערים הם ואין מקפידים על נערים! מה דרכו של תינוק יוצא מלוכלך ממעי אמו והם	10499
שוטפים אותו, אף ישראל ואשטוף דמיך מעליך ואסכך בשמן ואלבשך רקמה ואנעלך תחש (יחזקאל ט"ז),	10500
אתה מוצא שירת הים לא אמרו לעצמם (פירש"י רק ע"י משה), אבל שירת הבאר אמרו לעצמם אז ישיר	10501
ישראל, עם ישראל עודנו נער, כתינוק ממעי אמו יצא מלוכלך ממצרים, וזהו ממצרים קראתי לבני ואין	10502
מקפידים על נער! כי סוף סוף יתלמדו.	10503
בכל הש"ס נקראים רבנן בשם תלמידי חכמים ולא חכמים, רק בנוגע למשא ומתן באיזה הלכה קוראים	10504
אותם וחכמים אומרים, כי גדולתם היא בזה שהם תלמידים, כי תכלית הידיעה שלא נדע, איזהו חכם	10505
הלומד מכל אדם, ורבנו יונה אומר ע"ז, אמרו חכמי האומות כי היודע כל החכמות אם אינו אוהב החכמה	10506
אינו חכם אלא טיפש הוא, אך האוהב אותה ומתאוה אליה אע"פ שאינו יודע כלום הרי זה נקרא חכם.	10507
ועל זה אמר בן זומא איזהו חכם הלומד מכל אדם, כ"כ אוהב החכמה ומתאוה אליה ששואל לכל אדם,	10508
וע"ז נקרא חכם שנאמר מכל מלמדי השכלתי ע"כ, מזה רואים שעיקר החכמה רצון ההתלמדות, ויחכם	10509
שלמה מכל אדם (מלכים א', ה'), אמרו חז"ל אפילו מן השוטים מדרש תהלים, פירוש שמכל אדם למד,	10510
כל העולם היה לפניו ספר לימוד ומכל דבר היה מתלמד, עד שאפילו מן השוטים מצא משהו ללמוד מהם	10511
וזהו גדולתו וחכמתו.	10512
עוד נאמר פורשי כנפים למעלה, זה מרמז על עליה בהשתלמות, כי האדם נקרא הולך כדכתיב (זכריה	10513
ה'), ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה, חובת האדם לעלות ולהשתלם, ואם האדם אינו עולה הוא	10514
יורד, כי אין טבעו לעמוד במצבו, כמ"ש (משלי ט"ו) אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה,	10515
ופירש הגר"א זצ"ל, האדם נקרא הולך שצריך לילך תמיד מדרגא לדרגא, ואם לא יעלה מעלה ירד מטה	10516
מטה ח"ו, כי בלתי אפשרי שיעמוד בדרגא חדא, וזהו אורח חיים למעלה כדי שלא לרדת למטה שאולה,	10517
ומחמת האורח חיים יסור משאול עכ"ל.	10518

וכמו הגוף של אדם שתמיד גדל מילד לנער מנער לבחור ומבחר למבוגר, ואם ח"ו אבריו לא יגדלו ויעמדו	10519
במצב אחד, זה מחלה נוראה רח"ל ודורש ברופאים ורפואות, כך גם הנפש צריכה להשתלם כל יום, כל	10520
שבוע כל חודש כל שנה, ואם ח"ו עומד במצב אחד כתמול שלשום, הרי הוא חולה במחלת הנפש, וכדברי	10521
הספורנו וז"ל.	10522
ובכל זה יורה ענין השכל הנבדל אשר כל הלוכו לצד מעלה, וזה להביט אל האלקים השכל וידוע אותו, וזה	10523
בעצמו הורה עתה באמרו והיו הכרובים פורשי כנפים, וזה יעשה בהביט נפלאות מתורתו המורות במופת	10524
פלאות מעשיו ודרכי טובו עכ"ל, ואם האדם לא יכול בעצמו להביט נפלאות מהתורה צריך לחפש עצות,	10525
עשה לך רב וקנה לך חבר (פרק"א א), וע"י תפילה לחונן הדעת שיתן לו דעה להבין ולהשכיל.	10526
ופניהם איש אל אחיו, בעל הטורים כתב כשני חברים שנושאים ונותנים בדברי תורה, ז"א ששניהם	10527
מקושרים באהבה ואהוה, בקשר של תורה והשתלמות, ע"ד שאומרים חז"ל את זה בסופה וכמו כן אמרו	10528
(שבת ס"ג.), שני ת"ח הנוחים זה לזה בהלכה הקב"ה מקשיב להם, ומי שזוכה למעלות האלה ראוי הוא	10529
שהשכינה תדבר מתוך גרונו. (זכרון מאיר).	10530
	10531
מאמר תרפא	10532
והיו הכרובים פרשי כנפים למעלה סככים בכנפיהם על הכפרת (שמות כ"ה כ').	10533
כי נער ישראל ואוהבהו (הושע י"א), הגרי"ס ז"ל מבאר בעת שישראל מרגיש עצמו כנער, היינו שנמצא	10534
במצב של התלמדות וחינוך כנער אזי הקב"ה אוהבהו, אמנם כאשר אינו מצוי בגדר התלמדות אינו בדרך	10535
הנכונה, שמחובתנו להיות תמיד בחזקת מתחנכים ומתלמדים, הסבא מקעלם ז"ל היה מביא ע"ז דברי בעל	10536
הטורים בביאור לשון ועשית שנים כרובים, כרביא כי נער ישראל ואוהבהו.	10537
הכרובים שהם מקום הכפורת ששם נמצאת השכינה, היו בצורת נער והטעם לכך כי נער ישראל ואוהבהו,	10538
שאינו השכינה שורה אלא א"כ מחזיק עצמו בחזקת נער שמתחנך ומרגיל עצמו, אמנם בעת שדומה בעיניו	10539
כאילו יודע והשיג הכל, אין מקום שהשכינה תשרה שם, ונורא לחשוב שבזמנינו בחור צעיר כבן י"ח שנה,	10540
ירגיש בעצמו שחסר לו משהו ועדיין צריך להתעלות ולהתלמד.	10541
ובזה היה הסבא ז"ל מבאר מה שהחכם מוזכר תמיד בהז"ל בלשון תלמיד חכם, כי החכם האמיתי זה	10542
המרגיש וחושב עצמו כתלמיד, ועדיין שואף להתחנך ולהתקדם, וביותר בענין עבודת המדות ותיקון תמיד	10543
צריך לחנך את עצמו, כי המדות מוטבעים בו מראשית ברייתו וא"א לו לעקור את מדותיו משרשן, כי	10544
המדות נחוצים באדם, ולכן כל שלא יתחזק לחנך עצמו תמיד בעבודת המדות, הרי מדותיו חוזרות	10545
וניעורות שנית.	10546
והיינו דכתב הגר"א ועד יום מותו חייב אדם להתיסר ברסן פיו ותאוותיו, אסור לו להיות בטוח במעשיו	10547
אלא חייב להתחנך תמידית, ובלא"ה ישוב מיד לדרכו הרעה, וכן ביאר הסבא ז"ל את הכתוב (משלי	10548
כ"ב), חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה, שאינו הכוונה שבזקנותו לא יסור מן היסודות	10549
שקיבל בנערותו, אלא הביאור שגם כי יזקין לא יסור מעבודת החינוך, שאף בזקנותו לא יפסיק מלחנך את	10550
עצמו, שאם לא ימשיך בחינוך אין לו תקוה להגיע לשלימות.	10551
אחד הכוחות היוצרים את האדם זה מעלת השמיעה, וכבר האריך רבינו יונה בביאור כח השמיעה דעדיף	10552
בכוחו על כח הראיה, וכמ' ש מאור עינים ישמח לב שמועה טובה תדשן עצם, העין נכבד מאד כי יראו בה	10553
המאורות המשמחין את הלב, ונכבדה ממנו האוזן כי ישמעו בה שמועה טובה המדשנת את העצם שאין בו	10554
ההרגשה, ולא ידושן במאור עינים בלתי בתענוג יתר, וכן אמרו חז"ל חירשו נותן דמי כולו, נמצא ששתי	10555
הכוחות הראיה והשמיעה נחוצות לתכלית האדם, וכח השמיעה עדיף בכוחו על הראיה.	10556
מעתה זהו הסיבה שבהתבגרותו מאבדים אנו את מצב ההתלמדות, כי אז מאבדים אנו את כח השמיעה,	10557
שזו תכונה המיחדת את בני הנעורים, שמוכנים לשמוע ולקבל תוכחה מאחרים, כי הנער יודע שע"י	10558
שמיעה ולימוד ייעשה ללמדן וכדומה, והבוגר חסר לו בכח השמיעה מב' סיבות, חדא שאזנו נאטמת ע"י	10559
תאוות ושאר רצונות, נוסף לכך מקבל מעט גאוה המונעת ממנו לקבל מזולתו.	10560
אוזן שומעת תוכחת חיים בקרב חכמים תלין (משלי ט"ו), הנער באפשרותו לקבל תוכחה, ואילו הבוגר אף	10561
שעדיין יש בו כח לשמוע דבר חכמה, אבל לשמוע תוכחות אינו מסוגל כלל, ולכן הנער יש לו תקוה	10562
שבקרב חכמים ילין ואילו המבוגר רחוק מכך, והיינו דאמר הכתוב כי נער ישראל ואוהבהו, מפני שרק	10563
בנערותו יש בו מדת השמיעה.	10564
דבר זה יש לראות בישיבה, שבתחילת הזמן באים תלמידים צעירים חדשים לומדים ושומעים דברי חכמה,	10565
ובמשך תקופה מסוימת ניכרת אצלם התקדמות מרובה כמעט משתנה מצבם לגמרי, ואילו אצל הותיקים	10566
יותר אין ניכר באותה תקופה התקדמות, והדבר מתמיה את הותיקים מדוע אין אצלם אותה העליה, וטעם	10567

הדבר מפני שהחדש שעדיין לא שמע מעולם דברי חכמה, מוכן לשמוע ולקבל ולכן עלייתו מרובה, אמנם	10568
הותיק שהורגל בכך איבד כמעט את כח השמיעה.	10569
והיינו ענין עשה לך רב וקנה לך חבר (אבות א'), שמרבותיו קל יותר לשמוע מאשר להתעורר משמיעה	10570
והתבוננות עצמית, דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב (ברכות ו'), בעת ששומע מאחרים דברים	10571
נכונים ורצויים יוכל להתעורר ביתר קלות, ומשו"ה כי נער ישראל ואוהבהו, אמנם ענין נוסף יש במעלת	10572
השמיעה, שאימתי נותנת פירותיה דוקא בזמן שהשמיעה תמידית ללא הפסק כלל, אך בשעה שמפסיק	10573
שמיעתו שוב לא עוזרת השמיעה.	10574
עוד בדברי חז"ל חביבין ישראל שהוא מפתה אותם, אם יפול אדם מראש הגג כל גופו לוקה, והרופא נכנס	10575
אצלו ונותן לו רטיה בראשו רטיה בידו, נמצא כל גופו מלא רטיות, אני איני כן אלא רמ"ח איברים יש	10576
באדם והאוזן אחד מהן, וכל הגוף מלוכלך בעבירות והאוזן שומעת וכל הגוף מקבל חיים, שמעו ותחי	10577
נפשכם שמיעה מרפאת.	10578
ולפי זה יש להתחנך בשמיעה, וזו עצה לרפא כל העבירות, וביותר להתרגל בשמיעת התוכחות, והנה אנו	10579
במצבנו היום נעלם מאתנו כל עניני שמיעת התוכחה, מסופר על המהרש"ל ועוד חסידים שהחזיקו אדם	10580
מיוחד שיוכיחם על מעשיהם, עאכו"כ אנו יתמי דיתמי חייבים לקבל תוכחות. (אור יחזקאל ח"ד).	10581
	10582
מאמר תרפב	10583
והיו הכרבים פרשי כנפים למעלה ופניהם איש אל אחיו (שמות כ"ה כ').	10584
הנה רז"ל אמרו בענין הכרובים (ב"ב צ"ט). כיצד הן עומדים ר"י ור"א, חד אמר פניהם איש אל אחיו, וחד	10585
אמר פניהם לבית, ולמאן דאמר פניהם איש אל אחיו הא כתיב ופניהם לבית? לא קשיא כאן בזמן שישאל	10586
עושין רצונו של מקום, כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום, ולמ"ד פניהם לבית הא כתיב	10587
ופניהם איש אל אחיו? דמצדדי אצדודי קצת לבית וקצת זה לזה.	10588
ועיין רשב"ם ז"ל, והא ליכא לתרוצי כדלעיל כאן בזמן שישאל עושין, דכיון דעיקר עשיית כרובים	10589
פניהם לבית, לא היה להם לעשותו לסימן שאין ישראל עושין רצונו של מקום, וכ"כ התוס' שם דמסתמא	10590
העמידום תחלה לפי מה שהיו עושין רצונו של מקום, ולכאורה תקשי למה העמידום תחלה פניהם מצודדים	10591
ולא איש אל אחיו ממש?	10592
והענין הוא כמ"ש ברכות ל"ה, ת"ר ואספת דגנך לפי שנאמר לא ימוש ספר התורה הזה מפיו, יכול דברים	10593
ככתבין? ת"ל ואספת דגנך, הנהג בהן מנהג ד"א דברי ר' ישמעאל, רשב"י אומר אפשר אדם חורש בשעת	10594
חרישה תורה מה תהא עליה? אלא בזמן שישאל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים,	10595
ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום, מלאכתן נעשית ע"י עצמן שנא' ואספת דגנך.	10596
ולכאורה תמוה דמוקי לקרא דואספת דגנך כשאין עושין רצונו של מקום, והא לעיל מינה כתיב והיה אם	10597
שמוע תשמעו אל מצוותי ועלה קאמר ואספת דגנך, אבל הענין כי ודאי שאין דעת ר' ישמעאל שיהא	10598
הרשות נתונה לאדם לפרוש ח"ו אף זמן מועט מעסק התורה ולעסוק בפרנסה, ויהיה בטל אותו העת מעסק	10599
התורה לגמרי ח"ו, אמנם רמז ר"י בלשונו הק' הנהג בהן מנהג ד"א עם דברי תורה, שגם באותו העת	10600
ושעה מועט שאתה עוסק בפרנסה כדי הצורך וההכרח לחיות נפש, ברעיוני מחשבתך תהא מהרהר רק	10601
בדברי תורה.	10602
וכן רבא אמר לתלמידיו ביומי ניסן ותשרי לא תתחזו קמאי, קמאי דייקא שלא לבוא לבית מדרשו, אבל	10603
ודאי שתלמידי רבא לא היו בטלים ח"ו לגמרי מעסק התורה גם בביתם באלו הימים, ואמרו שם הרבה עשו	10604
כר"י ועלתה בידם, והרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידם, היינו רבים דוקא, כי ודאי שלכלל ההמון כמעט	10605
בלתי אפשר שיתמידו כל ימיהם רק בעסק התורה, שלא לפנות אף שעה מועטת לשום עסק פרנסת מזונות	10606
כלל.	10607
ועל זה אמרו באבות כל תורה שאין עמה מלאכה וכו', אבל יחיד לעצמו שאפשר לו להיות עסוק כל ימיו	10608
בתורתו ועבודתו ית"ש, ודאי שחובה מוטלת עליו שלא לפרוש אף זמן מועט מתורה ועבודה לעסק פרנסה	10609
ח"ו וכדעת רשב"י, והנה פסוק ואספת דגנך הוא יוצא מפ' והיה שכולה נאמרה בלשון רבים, ופסוק ואספת	10610
נאמר בלשון יחיד, לכן קרי ליה אין עושה רצונו של מקום כשמפנה עצמו אף מעט לעסק פרנסה.	10611
וידוע שהכרובים האחד רומז עליו ית"ש והשני על ישראל סגולתו, וכפי שיעור התקרבותם ודביקותם של	10612
ישראל אליו ית"ש או להפך ח"ו, היה ניכר הכל בענין עמידת הכרובים דרך נס ופלא, אם פניהם ישר יחזו	10613
אליו ית"ש, גם הכרובים עמדו אז פניהם איש אל אחיו, ואם הפכו פניהם מעט כן היה ניכר תיכף בכרובים,	10614
ואם ח"ו הפנו עורף גם הכרובים הפנו פניהם איש מעל אחיו לגמרי ח"ו, וכענין שאמרו ז"ל במס' (יומא	10615
נ"ד.), שהיו מגלילין הפרוכת לעולי רגלים ומראין להם הכרובים שהיו מעורין זה בזה, ואומרים להן ראו	10616
חיבתכם לפני המקום.	10617

ובזוהר תרומה קנ"ב אימתי איהו ברחמי, א"ל בשעתא דכרובים מהדרן ומסתכלו אנפין באנפין, כיון	10618
דאינון כרובי מסתכלין אנפין באנפין כדין כל גווינן מתתקנו, כמה דמסדרין ישראל תקונייהו לגבי קוב"ה,	10619
הכי קיימא כולא והכי אסתדר, בשעתא דהווי חד בחד משגיחין אנפין באנפין, כתיב מה טוב ומה נעים שבת	10620
אחים גם יחד, וכד מהדר דכורא אנפוי מן נוקבא ווי לעלמא, ובזוהר חדש תרומה בכל זימנא דישראל הוי	10621
זכאין כרובים הוו דביקין בדביקו אפין באפין, כיון דהווי סרחן הווי מהדרין אפייהו דא מן דא, ועל דא	10622
כרובים בההוא זמנא דהווי ישראל זכאין הווי אנפין באנפין, ועל רזין אלין הווי ידעי אי ישראל זכאין אי לא.	10623
והנה דור המדבר שזכו להיות מאוכלי לחם גבוה, שמלתם לא בלתה מעליהם, ולא היו צריכים לשום עסק	10624
פרנסה בעולם כלל, לדברי הכל לא מיקרו עושין רצונו של מקום, אלא אם כן היו מסתכלין כלפי מעלה	10625
ביושר גמור, ומשעבדין את לבם רק לתורה ועבודה ויראתו ית"ש יומם ולילה לא ימוש מפייהם, דברים	10626
ככתבן ממש בלי נטות אל הצד כלל אף שעה קלה לעסק פרנסה, וכמאמרם ז"ל לא ניתנה תורה אלא	10627
לאוכלי המן, לכן העמידו אז את הכרובים לפי מה שהיו עושין רצונו של מקום, פניהם איש אל אחיו ממש,	10628
להראות כי ישר יחזו פנימו ית', פנים בפנים עם עם קודשו.	10629
אמנם בימי שלמה שהיו המון ישראל מוכרחים לנטות מעט אל הצד לעסק הפרנסה כדי חיי נפש, שזה	10630
עיקר אמיתת רצונו ית' לדעת ר' ישמעאל דסבר דלרבים טפי אריך למעבד הכי, וכמ"ש באבות יפה ת"ת	10631
עם ד"א, וכל מילי דאבות מילי דחסידות נינהו, שגם בעת עסקם בפרנסה יהא לבם נוהג בהרהור ד"ת, לכן	10632
העמידו אז בתחילה את הכרובים לפי מה שיהיו עושים רצונו של מקום פניהם מצודדין מעט, ועכ"ז היו	10633
מעורים איש אל אחיו להראות חיבתו ית' אצלנו, שזה עיקר רצונו ית' וסובר כרבי ישמעאל, ומ"ד שגם	10634
בכרובי שלמה העמידום תחילה לפי מה שיהיו עושין רצונו של מקום פניהם איש אל אחיו ממש סובר	10635
כרשב"י.	10636
ולכאורה אכתי למה הוצרכו להעמיד ב' הכרובים מצודדין, הלא הכרוב הא' שרמז עליו ית"ש היו צריכים	10637
להעמידו ישר ממש, אמנם הענין שהתחברותו ית' כביכול להעולמות כולם וכל סדריהם והתקשרותם, וכן	10638
כל סדרי הנהגתו ית' אתנו, הוא כפי שיעור התנועה המגיע אליהם ממעשינו למטה, וכפי השיעור	10639
משתלשל ונמשך גם אלינו למטה פנים שוחקות ומוסברות, לכן גם הכרוב שרמז עליו ית"ש, היו ג"כ	10640
צריכים להעמידו מצודד מעט כפי שיעור הצידוד של הכרוב שרומז עלינו.	10641
ולכן בעת קריעת ים סוף אמר הוא ית' למשה, מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו, ר"ל דבדידהו	10642
תליא מלתא, שאם המה יהיו בתוקף האמונה והבטחון ויסעו הלוך ונסוע אל הים, סמוך לבם לא יירא	10643
מעוצם בטחונם שודאי יקרע לפניהם, אז יגרמו על ידי זה התעוררות למעלה שיעשה להם הנס ויקרע	10644
לפניהם.	10645
וזהו לסוסתי ברכבי פרעה דמיתוך רעיתי, כמו בסוסי פרעה שהיה היפך מנהגו של עולם שהרוכב מנהיג	10646
לסוס, ובפרעה וחילו הסוס הנהיג את רוכבו, כן דמיתוך והמשלתוך רעיתי, כביכול את מנהיגה אותי ע"י	10647
מעשיך, שענין התחברותי כביכול לעולמות הוא רק כפי ענין התעוררות מעשיך לאן נוטים, וזשה"כ רוכב	10648
שמים בעזרך, וכמ"ש רז"ל העבודה צורך גבוה, [ועיין הרמב"ן פ' תצוה כ"ט מ"ו וז"ל, לשכני בתוכם,	10649
אבל ר"א אמר כי לא הוצאתי אותם מארץ מצרים רק בעבור כי אשכון בתוכם, וזהו תעבדון את האלקים	10650
על ההר הזה, ויפה פירש, ואם כן יש בענין סוד גדול, כי כפי פשט הדבר השכינה בישראל צורך הדיוט	10651
ולא צורך גבוה, אבל הוא כענין שאמר הכתוב ישראל אשר בך אתפאר עי"ש, העורך.] (נפש החיים	10652
שער א' פ"ח).	10653
	10654
מאמר תרפג	10655
והיו הכרובים פרשי כנפים למעלה סככים בכנפיהם על הכפרת (שמות כ"ה כ').	10656
ופי' בעלי התוספות, פורשי כנפים למעלה דרך ענוה ויראה, להורות לנו שהחכמה האמיתית עוד רחוקה	10657
ממנו, והיא עודנה למעלה מראשו של האדם, אף הנקרא חכם גם הוא עוד טרם הגיע לתכלית החכמה, כי	10658
לחכמה האמיתית אין סוף, ומה שמוענק לאדם המבקש הוא רק התחלה וראשית, כי החכמה וההשגה	10659
האלקית בלתי סופית היא, וכמ"ש החכם אריסטו, אין לנו לומר שהגענו להשגת החכמה, אלא שיצאנו	10660
מכלל הבלתי חכמה, אין לנו לומר שהגענו אל האמת, אלא שיצאנו מגדרי השקר.	10661
ואמרו חז"ל עה"פ עקב ענוה יראת ה' (משלי כ"ב), א"ר יצחק ב"ר אלעזר דקסרין, מה שעשתה חכמה	10662
עטרה לראשה עשתה ענוה סוליים לרגלה (ילקוט משלי תתק"ס), מטבע האדם לחשוב בנפשו, כיון שהשיג	10663
כשרון החכמה כבר תיקן כל צרכו, ויכול לשים עטרת החכמה לראשו ולהקרא בשם חכם, איש כזה אף את	10664
ראשיתה של החכמה טרם עבר, העניו האמיתי רואה את עצמו תמיד מתוך המציאות, עינו לא מטעה אותו	10665
ותמיד יראה את עצמו, כאילו עודנו עומד בפתח האוהל בראשית ובהתחלה.	10666

וראה מה שכתב האבן עזרא ז"ל בפ' כי תשא (ל"א י"ח), והנה משה שהתנבא ארבעים שנה במדבר ועמד בסודות רבות שגילה לו השם בהר סיני, והוא אמר לפני מותו אתה החילות להראות את עבדך את גדלך, והנה עתה החל והראה לו גדולת השם, וזהו אמת ולגדולתו אין חקר עכ"ל, בה במדה שהאדם הולך ומתקדם אל סוד דרגת החכמה, בה במדה הוא עומד ומשתומם לראות את עצמו כמתחיל, אמנם הוא הצליח לבצר לו מקום בנתיב החכמה.	10667 10668 10669 10670 10671
ברם בה בשעה להיות ער ומרגיש שהוא מטה את עצמו כלפי עולמות שאין להם סוף, שאין להם קצבה ותכלית, שאין להם הישג מוחלט לומר עד כאן באתי ולא אוסיף, וזהו הפירוש של בעלי התוספות, פורשי כנפים למעלה דרך ענוה ויראה, היינו שאף בהתקדמות הבלתי פוסקת למעלה, נרגיש את עצמנו כענווים ויראים שטרם הגיעו למטרם שאין לה סוף ותכלה.	10672 10673 10674 10675
וכן פי' הרלב"ג עה"ת, פורשי כנפים למעלה, להורות שתנועתם היא לצד המעלה, וישתדלו לעלות מזה המציאות אל המציאות היותר גבוהה, שאין הפסק בתשוקות השמימיות, וכל הישג גורר אחריו תשוקה חדשה, וזוהי הענוה וטיב חכמתה, שאף כשמגיעים לכאורה לשיא ההתפתחות וההצלחה הרוחנית, גם אז להודות שעוד טרם הגיע להתחלה בחכמת התורה והכרת הבורא ית"ש.	10676 10677 10678 10679
הענוה אמן לא יגביה קולו יותר מן המברך, כי בזה שמגביה קולו ומגלה את התרגשותו והודאתו להשי"ת, הרי בזה כאילו שמשתדל להכריז את יתרונו והרגשתו שהיא למעלה ממעלת המברך, ובזה לכסיל ייחשב וכמ"ש החכם מכל אדם, לא יחפוץ כסיל כתבונה כי אם בהתגלות לבו (משלי י"ח), היינו שאינו מצניע ומשייר את דבקות לבו והשגותיו העמוקות פנימה, אלא שמציג אותן לראווה לכל, וכאילו מבליט את כוונת תפלתו בגלוי, ודרך זו לא לרצון היא לפני השי"ת, שרוצה ובוחר דוקא בקול דממה דקה.	10680 10681 10682 10683 10684
א"ר אבהו מריש הוא אמינא ענוותנא אנא, כיון דחזינא לר' אבא דעכו דאמר איהי חד טעמא ואמר אמוריה חד טעמא ולא קפיד, אמינא לאו ענוותנא אנא (סוטה מ'), ונפלאה היא הערת המהרש"א, נראה דאי הוה ההוא טעמא גרוע מטעם דיליה, ודאי דהיה לו להקפיד על זה שאומר שקר בשבילו, אלא שהיה עדיף מדיליה והיה לו להקפיד, שהיה מראה בפני ר' אבא כאילו הוא חשיב כרבי אבא ולא יצטרך ליה, אי לא ענוותנותו דר' אבא עכ"ל.	10685 10686 10687 10688 10689
ויש בכאן אזהרה והארה, שמחובתנו לא להתעלם ממקור חיותנו ולימודנו, מחובתנו תמיד לשאת את שם הרב שהעמידנו על רגלנו, אף ויש והשגותנו וכח חידושנו לפעמים עולה על קודמנו, אל לנו להאפיל בהופעתנו את רבותינו אשר הראו לנו את הקריאה הראשונה ודרך החידוש, לא להגביה את קולנו בנוכחותם של אלה שברכנו ראשונה, ולא לתרגם את דבריהם בדרך שהוא בולט את סברתו.	10690 10691 10692 10693
יש חכמה טובה לבעליה ויש רעה לבעליה, טובה לבעליה זה יהושע שנא' יהושע בן נון מלא רוח חכמה, למה הוא דומה לגפיון [בריכה] שמשקה כל המדינה והכל משבחין אותו, א"ל אחד שבחו למעיין שמספיק לזה, כך היו משבחין ליהושע שהיה משקה ישראל מחכמתו, א"ל שבחו למשה שכך העמיד, שנא' כי סמך משה את ידיו עליו, יש רעה לבעליה זה בלעם, שנא' נאום שומע אמרי אל, ומה היה לו? ואת בלעם בן בעור הרגו לפי חרב (מדרש רבה משפטים ל"א ב').	10694 10695 10696 10697 10698
הורו לנו בזה שכל השבח והתפארת מגיע תמיד למעיין הראשון, והכרה זו הכרת הרב המשפיע הראשון וזהי טובה לבעליה, וההפך המתפאר שהוא המחזק היודע דעת עליון הרי זה רעה לבעליה, ואת זאת צריך כל אדם לידע, אף אחרי התפתחותו והתרוממותו במעלות הרוח והדעת, שלא יבעט ויתעלם מרבותיו הראשונים, אף שמן השמים השאירו לו מקום להתגדר ולחדש, אבל אל לו לזוז ולהתעלם מן הגדרים והחידושים שהראשונים גדרו וחידשו עבורו.	10699 10700 10701 10702 10703
תנו רבנן מעשה בר' אליעזר ששבת בגליל העליון ושאלוהו שלשים הלכות בהלכות סוכה, שתיים עשרה אמר להם שמעתי ושמונה עשרה אמר להם לא שמעתי, אמרו לו רבי כל דבריך אינן אלא מפי השמועה, אמר להם הזקקתוני לומר דבר שלא שמעתי מפי רבותי, מימי לא קדמני אדם לביהמ"ד, ולא ישנתי בביהמ"ד לא שינת קבע ולא שינת עראי, ולא הנחתי אדם בביהמ"ד ויצאתי, ולא שחתי שיחת חולין, ולא אמרתי דבר שלא שמעתי מפי רבי לעולם (סוכה).	10704 10705 10706 10707 10708
והנה התפעלתי ותמהתי במאמר הנ"ל, לשם מה מגלה כאן ר' אליעזר את שאר מדותיו והנהגתו, הלא עיקר מגמתו כאן היה להוכיח את דבקותו אחרי רבו, שלא אמר דבר שלא שמע מפיו, ובכן הלא למותר נראה לנו הסיפור על שאר קניני רוחו ומדותיו? אלא כנראה שרצה ר' אליעזר מקודם להביע ולגלות לנו את השתלשלות התפתחותו, איך שמסר נפשו על התורה ולמדה מתוך זהירות יסורים והתעמקות רבתי, תמיד היה הראשון לביהמ"ד ולא טעם טעם שינה.	10709 10710 10711 10712 10713
ואחר כל המדרגות וההתפתחות שבוודאי הגיע לאיזו עצמאות ידועה בלימוד התורה, ולבסוף ציין לא אמרתי דבר שלא שמעתי מרבי, למרות כשרונותיו העצומים והישגיו הרוחניים שהשיג ע"י מאמציו	10714 10715

הפרטיים, שומר שכלו שלא ישכח ולא יתרחק ממקור תבונתו וראשית צמיחתו, כל כשרון חידושו תולה בזכות רבו, כל חידושו הבליע בדברי רבותיו, ולעולם לא שכחם אף בהיותו ברום כבודו והשגתו.	10716
אחרת היא עם אלה התלמידים אשר דעתם זוחה עליהם בהרגישם מעט התעלות בידיעת התורה, וכבר לוקות עיניהם מראות את טוב חסד רבותיהם שהשפיעו עליהם ושהביאום למעלה זו, וכבר מדמים בנפשם שרק בכוחות עצמם עשו חילא באורייתא, להיות מחדשים ומגלים רזי תורה, שרק להם נתגלו ללא כל קשר עם החיות שינקו מרבותיהם, צריכים אנו להעמיק מה צריכה להיות הדבקות והזיקה הבלתי פוסקת של התלמיד להרב, של המתרגם לקורא ושל העונה שלא יגביה קולו על המברך. (אור הנפש).	10717
	10718
	10719
	10720
	10721
	10722
	10723
מאמר תרפד	10724
ונתת את הכפרת על הארץ מלמעלה ואל הארץ תתן את העדת אשר אתן אליך (שמות כ"ה כ"א).	10725
אתה מוצא שביום הכפורים נתפשר להם, ובו ביום א"ל הקב"ה ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, כדי שידעו שנתכפר להם מעשה העגל. ולכך נקרא משכן העדות שהוא עדות לכל באי העולם שהקב"ה שכן במקדשכם, אמר הקב"ה יבא זהב שבמשכן ויכפר על זהב שנעשה בו העגל, הם עשו שטות והכעיסוני בעגל, יבואו עצי שטים ויכפרו על שטותם (תנחומא).	10726
	10727
	10728
	10729
איתא במדרש ר' נתן אומר חביב מעשה הארון ככסא הכבוד של מעלה, שהמקדש של מטה מכוון כנגד בית המקדש של מעלה והארון כנגד הכסא, והנה אחרי שצוותה התורה לשים את העדות לתוך הארון והכפורת על הארון, חזרה שוב לומר לשים את העדות לתוך הארון ושהכפורת על הארון, והרמב"ן ביאר שבפעם השניה לא על הצווי בא אלא נתינת טעם הוא, לומר שכולם יחד הארון עם העדות שהוא כנגד כסא הכבוד, ועליהם הכפורת עם הכרובים, מהווים דמות המרכבה שראה יחזקאל, ועל כן ישכין הקב"ה שכינתו שם וידבר למשה מבין שני הכרובים.	10730
	10731
	10732
	10733
	10734
	10735
שכל האדם לא מסוגל להוריד את השכינה לארץ, אם לא יעשה הענין בדיוק כפי ציווי המקום, וכתבנית אשר גילה הקב"ה למשה מן השמים הכוללת את כל סודות המרכבה, התורה שנתנה לנו מהווה כסא הכבוד של מטה ועליה ירדה השכינה, וזה מורה ששום כוונה טובה ורצון טוב בעולם, אינה יכולה לחבר עליונים ותחתונים בלעדי התורה.	10736
	10737
	10738
	10739
והנה מצאנו במעשה העגל לדעת הרמב"ן, שלא התכוונו ישראל לעשות את העגל לאלהות, ורק שיהיה להם למנהיג ממלא מקומו של משה רבינו שחשבו שמת, ומבאר שם שאהרון עשה עגל כנגד פני השור שבמרכבה שנתגלתה להם בסיני (רמב"ן ל"ב א'), ואף שכוונתם היתה רצויה מכל מקום מעשיהם לא היו רצוים, שסופו של דבר נכשל חלק מן העם בעבודה זרה ממש, וכבר העיד הכתוב ויקומו לצחק, וגם אחרים שלא עבדו עבודה זרה מכל מקום נאמר עליהם כי שחת עמך, וכתב הרמב"ן שקצצו בנטיעות.	10740
	10741
	10742
	10743
	10744
	10745
	10746
	10747
	10748
	10749
ואחרי שעשו ישראל תשובה ונתרצה להם הקב"ה, ציוה עליהם עשיית המשכן על כל פרטיו ובדקדוק גדול, כדי שיהיה מעין מדור העליון ויהיה ראוי להשראת השכינה, במעשה המשכן נתגלה להם שאין השכינה שורה על הכפורת, אלא אם כן תהיה על הארון אשר בו העדות כמו שביארנו, דדוקא בקיום פקודי ה' יהיו ראויים לכבודו בתוכם, ועל ידי זה שהשתתפו במעשה המשכן ותרמו בעין יפה, נתכפר להם על פזיזותם במעשה העגל, זהב המשכן כפר על זהב העגל, ועצי השטים כפרו על השטות שלהם.	10750
	10751
	10752
	10753
	10754
	10755
	10756
	10757
	10758
	10759
	10760
מאמר תרפה	10761
ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרובים (שמות כ"ה כ"ב).	10762
כל השראת השכינה היה רק ע"י הארון והכרובים, שלא היו כי אם סימן לכתר תורה, והנה הארון הכרובים והבדים לא היו כי אם טבע פשוט, ארון של עץ ומיד כשנעשה הארון כדינו עם כל משפטיו, ועם הבדים והכרובים, ופניהם איש אל אחיו אל הכפורת פני הכרובים, שכל זה אי אפשר להקרא רק סימן	10763
	10764
	10765

לכתר תורה, היה שם כבר כל השראת השכינה, קדושה כל כך הרבה ישנו בטבע פשוט, שע"י סימן וזכר	10766
לקבלת התורה תחול השראת השכינה, דכל ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, השראת השכינה התמידית	10767
בישראל, היה רק ע"י סימן לכתר תורה.	10768
ומזה תצא לנו הערה נוראה, דאם משכן שאינו כי אם טבע לחוד מכיל קדושה עד אין שיעור, מי יוכל	10769
להשיג השראת השכינה שמכיל האדם שהוא בצלמנו כדמותנו, נמצא שהאדם עצמו מבלי שיעשה דבר,	10770
בטבעיו לבד יוכל לזכות לכל שלמותו, וכל עבודת האדם קלה היא באמת, שהיא רק להזהר שטבעיו ישארו	10771
בקדושתם וטהרתם ולהשמר מקלקול, ואז יכולים לזכות על ידי טבעם לבד.	10772
אפשר להם להתקרב אל בוראם מבלי עבודה כלל, וכל חיובי עבודת האדם הם רק משום דבלעדיהן, לא	10773
יוכלו טבעיו להשאיר בקדושתם כבשעת יצירתם, וחל שם כבר חלות של קללה, ואילו היו מראים לנו	10774
אדה"ר קודם החטא שזהו טבע האדם בהיותו עוד בכל קדושתו, והיו שואלים אותנו על עבודתו, היינו	10775
מסכימים פה אחד שעבודתו אינה כ"א דבר קטן, דאינו צריך כ"א לשמור שישארו טבעיו כמו שהם,	10776
לשמרם מהקלקולים הגורמים שהטבע יורד ממדרגת קדושתו.	10777
כל מעשי האדם אינם נצרכים רק לזכר, ואם רק יש זכר וכונה יש כבר הכל, השלחן היה זכר, הארון היה	10778
זכר, כל המשכן לא היה כי אם זכר, וכן כל הטבע מתבאר מדברי הרמב"ן שהוא רק שורש דבר, ובו תחול	10779
הברכה ותוסיף בו, וממנו יבוא השובע לכל ישראל, משום דגם שורש דבר של טבע, אם אך הוא במדרגת	10780
קדושתו כמו שהיה בשעת היצירה אינו כלה לעולם, וזוהי הערה מספקת לאדם בכדי שידע מה שמכילה כל	10781
תנועה אפילו כל דהו של האדם, ועד כמה צריך לשים לב ולהזהר כחוט השערה בכל תנועותיו, שאין	10782
בשכל האנושי להשיג רושם תנועתו של אדם. (דעת חכמה ומוסר ח"א כ"ב).	10783
	10784
מאמר תרפו	10785
וצפית אתו זהב טהור ועשית לו זר זהב סביב (שמות כ"ה כ"ד).	10786
וכתב הרמב"ן סימן לכתר מלכות, שהשלחן שם עושר וגדולה הוא, כמו שאומרים שלחן מלכים לשון	10787
רש"י, ברכת ה' מעת היות העולם לא תברא יש מאין, אבל עולם כמנהגו נוהג, דכתיב וירא אלקים את כל	10788
אשר עשה והנה טוב מאד, אבל כאשר יהיה שם שורש דבר תחול עליו הברכה, כאשר אמר אלישע הגידי	10789
לי מה יש לך בבית, וחלה הברכה על אסוך שמן ומלאה כל הכלים, ובאליהו כד הקמח לא כלתה וצפחת	10790
השמן לא חסר, וכן השלחן בלחם הפנים בו תחול הברכה וממנו יבוא השובע לכל ישראל, ולכך אמר כל	10791
כהן המגיעו כפול אוכל ושבע עכ"ל.	10792
ומתגלה לנו סוד גדול מדברי הרמב"ן, דע"י שורש דבר לבד, כבר חלה הברכה ותוסיף בו, דסוד כזה הוא	10793
בטבע, שהטבע עצמו בלי שום דבר כבר חלה בו הברכה ואינו אפס לעולם, ואין חילוק בין קודם היצירה	10794
לאחר היצירה רק בזה, שקודם היצירה היתה היצירה יש מאין, ולאחר היצירה אין כבר יש מאין, אבל	10795
כשיש גם רק שורש דבר בלבד, כבר חלה הברכה ואינו אפס לעולם.	10796
כ"כ השפעת קדושה וכל טוב ישנו בטבע, דאם רק יש שורש דבר של טבע ישנה ברכה בלי סוף וגבול	10797
שלא תכלה, והנס אצל אלישע היה מפך השמן עצמו, דמעט שמן פשוט מכיל ברכה בלי קץ, ומילא את כל	10798
הכדים כלי אחר כלי עד שכלו הכדים והשמן לא אפס, כל כך קדושה אצורה בטבע, ומה שאצלנו אפס שמן	10799
הוא מסוד הקללה, דמצד הטבע עצמו לא היה כלה לעולם, ורק משום הקללה של בזעת אפיך תאכל לחם	10800
מחמת זה אפס אצלנו.	10801
סוד המשכן שממנו יצא שפע של ברכה לכלל ישראל, סוד זה היה בעציו עמודיו ואדניו היינו בטבעיו	10802
הפשוטים, דכל העבודה שהיתה בהעמדת המשכן היתה העמדת הטבע על מתכונתה כמו שהיה בשעת	10803
היצירה, זאת אומרת להסיר הקללה שרבעה על הטבע על ידי החטא, וכשמעמידים הטבע על מדרגתה	10804
כבששת ימי בראשית, אז בשורש דבר של טבע פשוט ישנו הסוד של השפעה וברכה עד אין קץ.	10805
ענין ועשית את השלחן היה בבחינת פך השמן שבאלישע, כמו דמעשי אלישע היו לזכך הטבע ולהעמיד	10806
שמן זה על מתכונתו כמו שהיה בשעת היצירה, וזה היה הסוד שפך השמן לא כלה, כמו כן מעשי המשכן	10807
היו ג"כ להביאו לדרגת הטבע כמו שהיה בשעת היצירה, וכשמביאים לדרגא זו אזי השלחן שהוא רק	10808
שורש דבר, כבר חלה בו הברכה ותוסיף בו, עד כגון זה הוא מהותו של טבע, שגם 0שמיץ 0ממנו 0 כגון 0	10809
שלחן 0 פשוט 0 שאינו רק סימן לעושר וגדולה יבוא ממנו השובע לכל ישראל. (דעת חכמה ומוסר	10810
ח"א ד' ס"א).	10811
	10812
מאמר תרפו	10813
ועשית מגרת זהב טהור מקשה תיעשה המגורה ירכה וקנה (כ"ה ל"א).	10814

המשכן שקול כנגד מעשה בראשית, וכל מה שנברא בששת ימי בראשית היה במשכן, יריעות עזים כנגד	10815
נוטה שמים כיריעה, המנורה כנגד שבעה כוכבי לכת וכנגד שבעת ימי בראשית (מדרש בהעלותך), כאשר	10816
נתבונן אל מעשי היצירה הנפלאים של בנין המשכן, יתברר לנו ערכו של האדם השלם, לכאורה הם יצרו	10817
רק דברים שונים מחומר גלמי פשוט.	10818
אבל לאחר העיון נמצא שכביכול נפח בדברים ההם יצירות כפיהם רוח ונשמה, בהיות היוצרים מחוננים	10819
בשכל זך ובתבונה עליונה, ובאופן זה כאילו סייעו לשלמות הבריאה כולה ותולדותיה, כמאמרם ז"ל יודע	10820
היה בצלאל לצרף האותיות שבהם נבראו שמים וארץ, ובהתאם לדברי ישעיה הנביא ואשים דברי בפך	10821
לנטוע שמים וליסוד ארץ.	10822
ובזה עולה האדם גם על מלאכי השרת, שמפאת רוחניותם הגמורה אין הם יכולים להשתתף ביצירת	10823
הבריאה כל עיקר, וממעשה מלאכת המשכן והמנורה נלמד, כי גם בדוממים צפונה חכמה אלקית עליונה	10824
כבכל מעשי אלקים בעולם, כי הלא מחמרי זהב ונחשת פשוטים ודוממים, נבראו כלי הקדש שנשתמשו	10825
אחר כך בהם בקדושה אצילית, כמ"ש ואמלא אותו רוח אלקים בחכמה בתבונה ובדעת, ומכיון שאף	10826
בדברים הגשמיים כלולים היו בהם חכמה ותבונה.	10827
כמה גדולה היא חכמת האדם בחיר יצוריו של הקב"ה הנמצאת בחושיו ובהרגשותיו, בכוחו של האדם	10828
להגיע לא רק להבנתה הנכונה של התורה הנצחית, כי אם גם להשתתף באופן יצירתה, המושגים	10829
האנושיים המזוככים והנהגות האדם הצרופות הם הם גופי תורה, דרך ארץ קדמה לתורה אמרו חז"ל,	10830
ולפיכך מושגי בני האדם והרגשותיהם במילי דעלמא, הנוגעים לכל יחיד לעצמו ולכל הכלל בכללו,	10831
והחוקים השונים הנוצרים על ידיהם לתועלת הכלל והפרט, משמשים מצע ויסוד גם לחוקי התורה.	10832
אמר מר עוקבא אנא לגבי אבא כחלא לגבי חמרא, דאילו אבא כי הוה אכיל בשרא האידנא לא אכיל גבינא	10833
עד למחר, ואנא אכיל בסעודה אחריתא, אמר שמואל אנא להא מילתא חלא בר חמרא לגבי אבא, דאילו	10834
אבא הוי סייר נכסיה תרי זמנא ביומא ואנא לא סירנא אלא חדא זימנא (חולין ק"ה), עובדא נפלאה על	10835
זהירות בדיני איסור בשר בחלב, שהאב הצטיין בה יותר ממר עוקבא הבן, וכמו כן על אביו של שמואל,	10836
שעלה על בנו בזה שהוא סייר את נכסיו פעמיים בכל יום, בעוד שהבן עשה זה רק פעם אחת בכל יום.	10837
לכאורה מנקודת השקפה רגילה, מעלת האב פחותה היא בענין זה, כי הלא שקידתו היתירה לסיור נכסין	10838
גרמה בודאי לבטול תורה, והבן להיפך היה פנוי יותר ללימוד התורה, ואם כן מעלתו גדולה יותר, אבל לפי	10839
עמוק המושג היסודי של גדלות האדם ומעלתו, ודרך ארץ קדמה לתורה, בשעה שגם היסוד הגשמי של	10840
החיים המעשיים יונק מרוח התורה האמיתית, גם הוא מצטרף אז ליסודה הרוחני של התורה, וההתעסקות	10841
בענינים פשוטים כסיור נכסים, נחשבה לבעליו כאילו ישב ולמד תורה לשמה בבית המדרש.	10842
בנוגע לעניננו נמצא הערה מעניינת במסכת (יבמות מ"ב:), כל הנשים לא ינשאו עד שיהיה להן שלשה	10843
חדשים, כדי להבחין בין זרע ראשון לזרע שני, דאמר קרא להיות לך לאלקים ולזרעך אחרך, להבחין בין	10844
זרע ראשון לזרע שני, ופירש רש"י שאין השכינה שורה אלא על הודאי שזרעו מיוחס אחריו, לפי הבנתנו	10845
יקשה לנו הענין של השראת השכינה דוקא על הודאי, הלא בכל אופן גם הבלתי מיוחס זרע ישראל כשר	10846
הוא, ואם יחוסו נעלם מעיני בשר ודם, הלא גלוי וידוע הוא כלפי השכינה? אבל עובדא זו של נחיצות	10847
הידיעה גם לבני אדם, מוכיחה על חשיבות ההרגשים האנושיים וידיעתם הברורה, שבחסרונם לא תצויר	10848
השראת השכינה והא בהא תליא.	10849
ובזה יובן לנו גם מאמר בספרי, לפי שנאמר על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו, יכול לא היו צריכים חצוצרות,	10850
תלמוד לומר עשה לך חצוצרות, והנה כשיצאו ישראל ממצרים ביד רמה באותות ומופתים בהשגחתו של	10851
הקב"ה עצמו, כמ"ש אני ולא מלאך אני ולא שרף, ואחרי קבלת התורה בהר סיני בלכתם במדבר וענני	10852
כבוד חופפים עליהם בדרכם, כשהם נמצאים תדיר תחת פיקוחו הישר של הקב"ה, על פי ה' יסעו ועל פי	10853
ה' יחנו, אם כן למה צריכים היו לחצוצרות גשמיות?	10854
אבל לפי מה שביארנו גודל מעלת האדם, ועניני דרך ארץ שקדמה לתורה, יקל לנו להבין גם את ענין	10855
החצוצרות, כי כביכול מתחשב גם עם הסדר הנכון של המשטר החברתי, ולפיכך גם בנוכחותם של ענני	10856
הכבוד, נתיחד מקום לחצוצרות בתור צווי למקרא ומסע המחנות, אין הרוחניות דוחקת את רגלי הגשמיות	10857
כשהן משלימות האחת את חברתה, וחשיבותה של דרך ארץ גדולה מאד אם אך היא ספוגה ברוח התורה.	10858
(תלמידי סלבודקא).	10859
	10860
מאמר תרפח	10861
וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר (שמות כ"ה מ').	10862
א"ר אבין משל למלך שהיה לו איקונין נאה, אמר לבן ביתו עשה לי כמותה, א"ל אדוני המלך איך יכול אני	10863
לעשות כמותה, א"ל אתה בסממניך ואני בכבודי, כך אמר הקב"ה למשה וראה ועשה, א"ל רבון העולם	10864

אלוק אני שאני יכול לעשות כאלו, א"ל כתבניתם בתכלת וארגמן, ואם תעשה כאותה של מעלה למטה,	10865
אני מניח סנקליטין של מעלה ומשרה שכינתי ביניכם למטה, מה למעלה שרפין עומדין אף למטה עצי	10866
שטים עומדים (שמות רבה ל"ה ו').	10867
כל אשר נדרש מאתנו הוא רק לקרב את עצמנו לעבודת הבורא, ובעת אשר מקרב את פנימיות לבו לרצון	10868
ה' הרי מילא את תפקידו הרוחני וחביב בעיני ה' יתברך, ולכן יניח השי"ת את אשר למעלה וישכון במה	10869
שלמטה, יסוד זה רחוק מאד מהבנת בני אדם, כי בטבעם שואפים להשיג ענינים שנראים גדולים, ואינם	10870
יודעים כי אין זה העיקר, ומשום הכי שבירת איזה רצון או התגברות על מדה רעה אין ערוך להצלחתו	10871
בזה, כי בפעולות אלו מתגלה קרבתו לרצונו יתברך.	10872
וזה ביאור דברי חז"ל אתה בסממניך ואני בכבודי, לא נתבע מהאדם אלא עשיית סממנים קטנים, ועי"ז	10873
יזכה שהקב"ה ישרה שכינתו עליו, ומשו"ה אף שלמטה הרי זה עצי שטים עומדים עצים פשוטים, מכל	10874
מקום שוים הם לשרפים עומדים שלמעלה, ואותה החשיבות שיש במלאכים ושרפים נמצאת אף בעצי	10875
השטים, ולא עוד אלא שחביבים מה שלמטה יותר משל מעלה, וזה כל ענין המשכן שגילה הקב"ה שדי לו	10876
בעשיית רמזים וסמנים, בשעה שנובעים ממקור אמיתי של נקודה פנימית השואפת להתקרבות להשי"ת.	10877
ולכן אין לך מצוה קלה שבתורה שאין תחיית המתים תלויה בה, מצוה קלה שילוח הקן (קידושין ל"ט:), כי	10878
אין לנו להביט לגודל המצוה אלא למקורה, וכיון שמונחת בה נקודה פנימית ואמיתית של התקרבות	10879
להשי"ת, אף שהיא מצוה קלה מכל מקום שכרה רב לאין שיעור עד שיזכה עבורה לתחיית המתים.	10880
א"ר ינאי מתחילת ברייתו של עולם צפה הקב"ה מעשיהן של צדיקים ומעשיהן של רשעים, והארץ היתה	10881
תהו ובהו אלו מעשיהן של רשעים, ויאמר אלוקים יהי אור אלו מעשיהן של צדיקים, ויבדל אלוקים בין	10882
האור ובין החשך, בין מעשיהן של צדיקים לבין מעשיהן של רשעים, ויקרא אלוקים לאור יום אלו	10883
מעשיהן של צדיקים, ולחשך קרא לילה אלו מעשיהן של רשעים (בר"ר ג' ח').	10884
חזינו מהכא שבענין הבדלה מיוחדת בין מעשי הצדיקים למעשי הרשעים, והעיר הסבא מקעלם ז"ל,	10885
פשיטא שיש הבדל גדול בין רשעים לצדיקים, ומדוע הוצרך הקב"ה להבדיל ביניהם, וביאר בזה שודאי לא	10886
עסקינן במעשי חטא ועון, אלא במעשים טובים מדובר הכא, ומכל מקום יש הבדל בין המעשים שעדיין	10887
קרויים בשם מעשי רשעים, היינו שהם עושים רק מעשים הנראים כמעשים גדולים כמסירות נפש	10888
וכדומה, אמנם הדברים הקטנים והפשוטים אינם כלל מענינם, ולכן קרויים מעשי רשעים, לא כן הצדיקים	10889
עושים אף פעולות קטנות ופשוטות, וזהירים במצוה קלה כבחמורה משום שאין להם אלא קיום רצונו	10890
יתברך.	10891
אברהם אע"ה ביום השלישי למילתו שהיה חולה וזקן, ראה ג' אורחים הדומים בעיניו כערכים, לא	10892
התעצל אלא רץ לקראתם והכניסם לביתו וטרח כל הטירח הגדולה בכל כוחותיו, ואע"ג שלכאורה זה	10893
מצוה קלה של הכנסת ג' אורחים פשוטים, מ"מ הצדיק האמיתי בראותו לפניו מצות עשיית חסד אינו	10894
מזלזל בזה, ואינו מבחין בין מצוה קלה לחמורה, אלא את כל מאודו משקיע בקיום המצוה, מכיון שבמעשה	10895
זה הוא מקיים רצון ה' ועל זה נצטוו ולכן חביב בעיניו עד מאד.	10896
נמצא שאין הגדלות תלויה בכשרונות נעלים ומצוינים, אלא אף בדברים קטנים, אך כיון שזה מתאים	10897
לרצון ה' בזה נמצא עיקר ההצלחה, והם מעשי הצדיקים הנקראים אור, אמנם אלו אשר מבקשים רק את	10898
הענינים הנוצצים והמבריקים ובוחלים במעשים פשוטים, הרי אין הקב"ה מקבל את מעשיהם כלל	10899
ונקראים חושך, והבדיל אותם ה' לרעה.	10900
כתב המסלת ישרים (פרק כ"ב) וז"ל, אמנם מי שהוא בעל שכל ישר אפילו אם זכה להיות חכם מופלג,	10901
כשיסתכל ויתבונן יראה שאין מקום לגאווה והתנשאות, כי מי שהוא בעל שכל שיודע יותר מאחרים אינו	10902
עושה אלא מה שבחוק טבעו לעשות, כעוף שמגביה לעוף לפי שטבעו מביאו לזה, ואילו אותו שעכשו אינו	10903
חכם כמוהו, אם היה לו שכל טבעי היה מתחכם גם הוא כמוהו.	10904
וכשם שביאר הרמח"ל שמסיבה זו אין לחכם להתגאות, מפני שניצל את כשרונותיו שנתנו לו מהשמים,	10905
ואין כשרונותיו יצירה עצמית שיהיה בזה מקום להתגאות, ונמצא מתגאה בחפץ שאינו שלו, כמו כן דברים	10906
אלו הם סיבה שלא יתיאש החלש בכשרונותיו, שהרי אף הבעל כשרון קיבל זאת כמתנה.	10907
ובאמת כשנעמיק מעט נראה שטמון בזה ענין נוסף, כי הלא כל מה שנברא בעולם לכבודו נברא, וכל	10908
הבריאה עליונים ותחתונים נעשו רק למטרה זו של הגברת כבוד שמים, וסידר הקב"ה את העליונים כפי	10909
שעלה בדעתו, וכמ"ש ומסדר את הכוכבים במשמרותיהם ברקיע כרצונו, וכל אחד ממלא תפקידו באמונה	10910
כפי שגזר עליו הבורא ית"ש, וממילא אין מקום כלל למשרתי מעלה להתקנא בזולתם, שהרי כל אחד	10911
עושה את המוטל עליו.	10912
כמו כן עלינו להבין אף בנוגע למה שלמטה, כל אחד עושה וחייב לעשות אשר נגזר עליו, ועל ידי פעולות	10913
כולם יגבר ויתגדל כבוד ה' יתברך, וכל אחד לפי תפקידו קיבל מאת השי"ת את כשרונותיו הראויים	10914

לאותו תפקיד, ושכר כולם צריך להיות שווה, שהרי כל אחד ממלא את אשר חייב לעשות, ואינו דומה	10915
לעניי העולם שכל אחד ואחד מקבל שכרו לפי כוחותיו וכשרונותיו, מפני ששם בא כל אחד עם כוחותיו	10916
ולכן כל שמעלותיו גדולות יותר שכרו הרבה יותר, אמנם בעניינים רוחניים שאף הכשרונות ניתנו מאת	10917
השי"ת, והכשרונות ניתנו לפי התפקיד שעליו הוטל לעשות, א"כ ודאי שאין שום מעלה למי שכשרונותיו	10918
עדיפים מזולתו.	10919
והיינו דהוסיף שם הרמח"ל, אלא אם יש בו חכמה רבה הוא מחוייב ללמדה למי שצריך אליה, אם עשיר	10920
הוא ישמח בחלקו ועליו לעזור למי שאין לו, הא למה זה דומה למשרתי הבית שכל אחד ממונה על דבר	10921
מה, וראוי לו לעמוד במשמרתו לפי פקודתו להשלים מלאכת הבית וצרכיה, נמצא דכל מה שעליו לעשות	10922
הוא להשקיע עמל ויגיעה בעשיית התפקיד המוטל עליו, ומעתה יתכן שאדם דל בכשרונות אך אם תפקידו	10923
עושה בנאמנות, שכרו יהיה רב לאין שיעור מאלו שנחונו בתכונות נעלות, ומכל מקום אינם עושים כפי	10924
כוחותיהם. (אור יחזקאל ח"ה).	10925
	10926
מאמר תרפט	10927
ואת המשכן תעשה עשר יריעות שש משזר ותכלת וארגמן (שמות כ"ו א').	10928
בשעה שאמר הקב"ה למשה עשה לי משכן התחיל מתמיה ואומר, כבודו של הקב"ה מלא עליונים	10929
ותחתונים, והוא אומר עשה לי משכן, אמר הקב"ה לא כשם שאתה סבור כך אני סבור, אלא כ' קרש	10930
בצפון וכ' בדרום וח' במערב, ולא עוד אלא שארד ואצמצם שכינתי בתוך אמה על אמה (שמ"ר ל"ד א'),	10931
ולכאורה צריכים להבין הרי גם כאן למטה ישנה עבודה, המתפלל צריך שיכוין ששכינה כנגדו (סנהדרין	10932
כ"ב ע"ב).	10933
אכן זה סוד הדבר, אילו היינו אומרים שעיקר שכינה בשמים בערבות, ורק הלמטה ג"כ מחובר בבחינת מה	10934
למעלה, זה יכולים להבין היטב, אבל לומר שכאן בלמטה בתחתונים תהא עיקר שכינה, באופן שלא יהיו	10935
זקוקים כלל ללמעלה זהו סוד גדול, התחיל מתמיה, א"ל לא כשם שאתה סבור אלא כ' בצפון, ולא עוד	10936
אלא שארד ואצמצם שכינתי אמה על אמה, גילה לו כי באמה על אמה אפשר להיות השראת השכינה	10937
בתכלית ממש כמו בערבות וזה סוד גדול.	10938
מספרים על ר' נפתלי אמסטרדם ז"ל, שאמר פעם בפורים לרבו הגר"י ז"ל מסלנט, רבי אילו היו לי	10939
מדותיו של רבי, לבו של בעל יסוד ושורש העבודה, וראשו של בעל השאג"א אזי הייתי יכול, והשיב לו	10940
הגר"י"ס נפתלי בראש שלך בלב שלך ובמדות שלך, ולא עמדנו מעולם איזה סוד גדול מונח בדברים אלה,	10941
כלולה בכאן הנקודה המרכזית שחידש המוסר, העיקר שלא לילך בבגדים שאולים, בראש שלך בלב שלך	10942
ובמדות שלך.	10943
כ' קרש בצפון וכ' בדרום וח' במערב, ולא עוד אלא שארד ואצמצם שכינתי בתוך אמה על אמה, זה סוד	10944
גדול שכאן בעצים הפשוטים בלמטה, כל השראת השכינה במלוואה ואין חסר כלום, אין זקוקים לגמרי	10945
לעולמות העליונים, הכל כאן מלא כל הארץ כבודו, בארץ במצב הכי שפל יוכל לזכות לתכלית השלמות,	10946
להשראת השכינה ממש.	10947
דור הולך ודור בא, יהיה בעיניך דור שבא כדור שהלך, שלא תאמר אילו היה ר"ע קיים הייתי קורא לפניו,	10948
אלא דור שבא בימך וחכם שבימך כדור שהלך, אל תאמר שהימים הראשונים היו טובים מאלה כי לא	10949
מחכמה שאלת על זה (קה"ר א' ח'), עד כמה מגיע יסוד הדברים, שאם יאמר אדם אילו היה ר"ע קיים	10950
הייתי שונה לפניו, ושהימים הראשונים היו טובים מאלה, אומרים ע"ז חז"ל כי הוא לא מחכמה, אלא שכל	10951
אחד במצבו יש לו הכל, ולא עוד אלא שארד ואצמצם שכינתי בתוך אמה על אמה, במצב הכי פחות,	10952
במדות הכי פשוטות, בראש הכי גס, ובלב הכי גרוע, יש לפניו די כפי צרכו עד כדי השראת השכינה,	10953
בראש שלך ובלב שלך ובמדות שלך.	10954
סיפר לי ר' שלמה לעפיין, הוא היה כבר מקובל, ופעם אחת בנסעו עם הגר"י"ס ז"ל, הרהיב עוז בנפשו	10955
לשאול אותו מפני מה אינו לומד קבלה, והשיב לו ר' ישראל על זה, מאי נפקא מינה לי על איזה רקיע	10956
יושב הקב"ה, אחת אני יודע כי יכו בשוטים ומאד יכאב, שההכאות יהיו בוערות את זה אני יודע בברירות	10957
ומה עוד, היסוד הוא שכל אחד ואחד צריך להשתמש בשליו, ובשלו יש לו הכל ואינו חסר כלום, בראש	10958
שלך ובלב שלך ובמדות שלך, יסוד זה גילה המוסר הכל אינם יודעים מזה, כל ההיקף צריך האדם לעשות	10959
בשייכות לעצמו ויותר אינו צריך וזה סוד גדול. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מאמר נ"ה).	10960
	10961
מאמר תרצ	10962
ועשית יריעת עזים לאהל על המשכן תעשה אתם (שמות כ"ו).	10963

הה"ד אהבתי אתכם אמר ה', אמר הקב"ה ראו כמה חבבתי אתכם, מן הארץ עד לרקיע מהלך ת"ק שנה,	10964
ומן הרקיע הראשון לשני ת"ק שנה, ועוביו של כל רקיע ורקיע ת"ק שנה, והכסא למעלה מכולם, וראו	10965
כמה חבבתי אתכם שהנחתי את הכל ואמרתי לכם, עשו לי יריעות עזים ואבוא לשכון אצלכם, כיון ששמעו	10966
מלאכי השרת כך התחילו אומרים רבש"ע למה אתה מניח לעליונים ויורד לתחתונים.	10967
ה' אדוננו תנה הודך על השמים, כך הוא שבחך שתהא בשמים, אמר להן הקב"ה חייכם שאני עושה כמו	10968
שאמרתם לי, אמר חבקוק כסה שמים הודו ותהלתו מלאה הארץ, בתחלה כסה שמים הודו ואח"כ ותהלתו	10969
מלאה הארץ, אמר להם דוד שוחק הוא עליכם, הודו נותן על הארץ, שנא' כי נשגב שמו לבדו הודו על	10970
ארץ ושמים, בתחלה הודו על ארץ ואח"כ על שמים (תנחומא אות ו').	10971
אין לי ידיעה בנסתרות ואינני מבין מה שאמרו, שמתחלה אמר להם הקב"ה למלאכי השרת אני עושה כמו	10972
שאמרתם לי, והביאו ראיה מדברי הנביא חבקוק, ואילו דוד המע"ה אמר למלאכי השרת כביכול שוחק	10973
הוא עליכם, אבל ניתן לפענ"ד להבין מה היא הירידה לתחתונים, הלא מלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי	10974
מיניה?	10975
ונראה עפ"י מה שהאריך לבאר בס' נפש החיים (שער י' פרק ה'), כי האדם נקרא נפש ונשמת החיים של	10976
רבוין רבוין עולמות אין מספר, ולו לבדו משפט הבחירה להטות עצמו ואת העולמות לאיזה צד אשר יחפוץ,	10977
ואף אם כבר גרם וסיבב ח"ו בחטאיו הריסת העולמות וחורבנם ח"ו, יש כוח וסיפוק בידו לתקן את אשר	10978
עיוות ולבנות הנהרסות, ואף כי ודאי מלאך גדול מהאדם, הן בעצם מהותו הן בגודל קדושתו ונפלאות	10979
השגתו, אבל יתרון גדול לאדם על המלאכים, שבידו להעלות העולמות והכחות והאורות ולקשרם אחד	10980
בחבירו, דבר אשר אין בכח שום מלאך לעשות זאת אלא האדם בלבד, אשר במעשיו ודבוריו ומחשבותיו	10981
הטובים, הוא מקיים ונותן כח בעולמות העליונים הקדושים וכן ח"ו להיפוך.	10982
וז"ש חז"ל (מד"ר איכה), בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מוסיפין כח בגבורה של מעלה, ובזמן	10983
שאין ישראל עושין רצונו של מקום מתישין כח גדול של מעלה יעו"ש, ואף שמעלה זו שבאדם ניתנה לו	10984
עם יצירתו, אבל השלימות שבמדה זו נתחזקה על ידי עשיית המשכן, שנצטוו ישראל אחרי חטא העגל	10985
בעשיית הארון והכרובים (עי"ש היטב שער א' פרק ח' ט'), הרי כמה חביבין ישראל!	10986
אמרו חז"ל אמר הקב"ה לישראל אין אתם מביאין משלכם אלא מביזות הים שנתתי לכם, ולא תהיו סבורין	10987
שאתם גומלים עלי, פי' שאתם נותנים לי דרך גמילות חסדים, י"ג דברים שהפרשתם לי כנגד י"ג דברים	10988
שעשיתי לכם במצרים, ואלו הן ואלבישך רקמה, ואנעלך תחש, ואחבשך בשש, ואני מעלה עליכם שאתם	10989
גומלים עלי, אמר דוד אשירה לה' כי גמל עלי (תנחומא תרומה ואת ה').	10990
חייבים היו ישראל לפרוע להקב"ה עבור הטובות הרבות שגמלם במצרים, ובכל זאת רבו חסדי המקום	10991
שהוא מקבל את החוב שפורעים לו, לא כפרעון חוב אלא כאלו גומלים לו חסד כי גמל עלי, ועוד יפרע לנו	10992
שכר עבור זה עד אין שיעור, וכמ"ש שם ולעולם הבא אני פורע לכם כנגד י"ג דברים אלו, היש חיך נעים	10993
מזה? ומכאן משתקפת אהבתו ית' הרב0ה אלינו, אהבתי אתכם אמר ה'.	10994
וכבר העיר הגה"ח רבי שמחה זיסל זצ"ל, מ"מ"ש חז"ל דבר אל בני ישראל בלשון פיוס, בשביל שהיה בו	10995
חסרון כיס פייסם, הרי שלאחר כל הטובה והעושר שהעניק הקב"ה לכל אחד מישראל, ביזת מצרים וביזת	10996
הים, והמשכן לכבוד לישראל וכפרתם, בכל זאת כשהקב"ה מבקש מהם שיפרשו מממונם ויתנו תרומה,	10997
הוא פונה אליהם בדברי פיוסין.	10998
אם כן מה רבה התביעה על האדם, שיוכיח גם הוא את אהבתו להבורא ית' ולא יקצץ במילוי חובותיו,	10999
והנביא מלאכי תובע ואומר מי גם בכם ויסגור דלתים (מלאכי א'), וכ' רש"י מתו"כ אדם אומר לחבירו	11000
הנף לי את הדלת הזו, הדלק לי את הנר אין שואל עליה שכר, ואתם מי בכם שסגר דלתי חנם ולא הארתם	11001
מזבחי חנם, כי גם בעד פסיעות קלות האדם מקבל שכר, ק"ו שלא עשיתם חנם דברים שדרכם לעשותם	11002
בשכר.	11003
והאריך בעל חובת הלכבות בחשבון האדם עם נפשו בעת אהבתו ונטיות נפשו, וכלות רוחו אל כל מי	11004
ששוער ממנו שהוא אוהבו, שלא יטרידנו דבר מאהבתו, ולא יניח מיכלתו לנפשו מאומה, אבל יוציאנה	11005
כולו במצותו ועבודתו, ויתנדב בנפשו ובממונו ובניו בגמולו, וכיון שנעשה זה לנברא חלש כמונו, כמה אנו	11006
חייבין מכפלי זה לבוראנו ית'.	11007
וכאשר לא תבטח נפשנו עליו ותסמוך על חסדו, ותנוע לאהבתו ולהדבק בעבודתו, ולפני האלקים נשפוך	11008
שיחנו, כמה טבענו עבה וערפנו קשה ואמונתנו מעוטה, וכמה אנו קשים להמשך אחרי האמת (חשבון	11009
הנפש חשבון י"ד), ואיך לו ישמעו אזנינו את הדברים שאנו מוציאים מפינו בכל יום, אהבת עולם בית	11010
ישראל עמך אהבת, על כן ה' א' בשכבנו ובקומנו נשיח בחוקיך ונשמח בדברי תורתך, היינו שאנו	11011
מתחייבים להוכיח אהבתנו לבוראנו ית', כמו שהוא ית' הוכיח אהבתו לנו.	11012

וממדה זו שאנו מחויבים ללכת בדרכיו ית' מה הוא אף אתה, יש ללמוד הרבה למעשה בענינים של בין	11013
אדם לחברו, כגון אחד המשפיע על זולתו טובות רבות ברוחניות ובגשמיות, ואחר כך זקוק זה המשפיע	11014
לאיזה דבר מהמקבל שיש בו גם טובה למקבל, גם אז עליו לדקדק ולבוא אל חברו בדברי פיוסין, כי גם	11015
במעשה המשכן נאמר מאת כל איש אשר ידבנו לבנו, וכתב הספורנו ציוה שלא יגבו בזרוע כענין	11016
שמשכנים על הצדקה, אבל יגבו מן המתנדבים בלבד עכ"ל.	11017
עולא ורב חסדא הוּו אזלי באורחא, כי מטו אפיתחא דבי רב חנא בר חנילאי נגד רב חסדא ואתנת, א"ל	11018
עולא אמאי קא מתנתח, והאמר רב אנחה שוברת חצי גופו של אדם, ור' יוחנן אמר אף כל גופו של אדם,	11019
א"ל היכי לא אתנה ביתא דהוּו בה שיתין אפייתא ביממא, ושיתין אפייתא בליליא, ואפיין לכל מאן דצריך,	11020
ולא שקל ידא מן כיסא דסבר דילמא אתי עני בר טובים, ואדמטו ליה לכיסא קא מכסיף.	11021
ותו הוּו פתיחין ליה ארבע בבי לארבע רוחתא דעלמא, וכל דהוּו עייל כפיין נפיק כי שבע, והוּו שדי חטי	11022
ושערי בשני בצורת אבראי, דכל מאן דכסיפא מילתא למישקל ביממא אתי ושקיל בליליא, השתא נפל	11023
בתלא ולא אתנה, א"ל הכי אמר ר' יוחנן מיום שחרב בית המקדש נגזרה על בתיהן של צדיקים שיחברו,	11024
ואמר ר' יוחנן עתיד הקב"ה להחזירן לישובן, חזייה דלא מיישב דעתיה אמר ליה דיו לעבד שיהא כרבו,	11025
פירש"י שהרי בית המקדש חרב שהוא ביתו של הקב"ה (ברכות נ"ח).	11026
הרי גם למשמע אוזן דאבה נפשנו, כשאנו מציירים לפנינו את הבית הגדול הזה של רב חנא בר חנילאי	11027
המלא אושר, חסד צדקה ומעשים טובים שכמעט אין דוגמתו, ואנו לומדים על המעשים והגדלות בזהירות	11028
היתירה והנפלאה במעשי צדקה וחסד אלה, שהמקבלים לא ירגישו ואף לשעה קלה רגש דק מן הדק של	11029
עלבון כל שהוא ח"ו, וכאשר אנו לומדים שהבית הגדול הזה נחרב והפך לעי חרבות, כיצד לא יצטער	11030
וישתומם הלב, אף כשהוא רק לומד את זה מתוך הספר.	11031
כל שכן רב חסדא כאשר עבר על יד המקום ההוא, וראה במו עיניו החורבן הגדול, בודאי שנשבר כל גופו	11032
והתאנה קשה ממעמקי הלב, ולכן למרות דבריו של עולא שאמר לו משמיה דר' יוחנן, שעתידי הקב"ה	11033
להחזיר בתים כאלו לישובן, ולכאורה אין לך עידוד יותר גדול מזה, בכל זאת לא נתיישרה דעתו של רב	11034
חסדא מרוב צער, ובמה נח דעתו? כאשר אמר לו דיו לעבד שיהיה כרבו.	11035
ודכירנא ממה ששמעתי מפיו הקדוש של החפץ חיים זצ"ל שאמר בזה"ל, אברך מתחתן והולך לקנות	11036
רהיטים לביתו ומבקש תריסר כסאות, למה לו תריסר? מספיק כסא אחד בשבילך כסא בשביל אשתך,	11037
וכסא בשביל אורח, כביכול הקב"ה בעצמו אין לו אפילו כסא אחד כי יד על כס יי, אין השם שלם אין	11038
הכסא שלם עד שימחה שמו של עמלק (מכילתא), ואתה מבקש תריסר כסאות, זו היא הכוונה של דיו	11039
לעבד להיות כרבו, ולו זכה האדם להתרומם ולהתבונן במחשבות קדושות כאלו, היה מקבל באהבה כל	11040
מיני סבל ועלבון, וכל הנהגתו היתה מתרכזת להידמות אליו ית' מה הוא אף אתה. (הגיוני מוסר).	11041
	11042
	11043
מאמר תרצא	11044
ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עומדים (שמות כ"ו ט"ו).	11045
במדרש (שמו"ר ל"ה). דבר אחר ועשית את הקרשים למשכן, אמר רב אבין משל למלך שהיה לו איקונין	11046
נאה, אמר לבן ביתו עשה לי כמותה, אמר לו אתה בסממניך ואני בכבודי, כך אמר הקב"ה למשה ראה	11047
ועשה, אמר לפניו רבון העולם אלקים אני שאני יכול לעשות כאלו? אמר לו כתבניתם בתכלת ובארגמן	11048
ותולעת שני, וכשם שאתה רואה למעלה כך עשה למטה, שנאמר עצי שטים עומדים, כנתון באיסטריא	11049
של מעלה.	11050
ואם תעשה כאותם שלמעלה למטה, אני מניח סנקליטין של מעלה ואשרה שכינתי ביניכם למטה, מה	11051
למעלה שרפים עומדים אף למטה עצי שטים עומדים, מה למעלן כוכבים אף למטן כך, מלמד שהיו קרסי	11052
זהב נראים ככוכבים הנראים ברקיע, זאת אומרת שמעשה המשכן יריעותיו קרשיו ואדניו תבניתו וצבעיו,	11053
ענינם הוא כשם שאתה רואה למעלה כך עשה למטה, זה היה סוד השראת השכינה.	11054
ואין המכוון שתבנית המשכן דומה להלמעלה, פשוט הוא שאין עמידת עצי שטים דומה לעמידת שרפים,	11055
וכן המזבח וכי יש למזבח שלמטה איזה שייכות ודמיון להמזבח שלמעלה, האם הריבוע הגשמי של המזבח	11056
שלמטה הוא תמונת מזבח שלמעלה? האם יש בתכלת יותר סגולה מאשר בשאר צבעים להיות מכוון כנגד	11057
השראת השכינה, והלא פשוט ומובן לכל שאין חילוק בין תכלת לשאר צבעים, שכולם אינם רק מושגים	11058
גשמיים, אלא שכל סוד ענין המשכן הוא רק אתה בסממניך ואני בכבודי.	11059
המתבונן יראה שסוד זה שגילו לנו חז"ל במעשה המשכן, הנהו בכל מעשה המצות, בציצית אמרו חז"ל	11060
(במד"ר י"ז). אמר רבי מאיר מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין, שהתכלת דומה לרקיע ורקיע דומה	11061

לכסא הכבוד, שנאמר ויראו את אלקי ישראל, שאם עשית כן כאילו כסא כבוד אתה רואה שהוא דומה לתכלת, וראיתם וזכרתם, המראה מביא לידי זכרון וזכרון מביא לידי מעשה.	11062
וגילו לנו חז"ל סוד חוטי הציצית, שפתיל תכלת דומה לכסא הכבוד, ובראות צבעים אלו רואים כסא הכבוד, וזהו באמת תכלית המכוון שבמצוות ציצית, ולכאורה האם באמת דומה צבע תכלת לכסא הכבוד, האם לצבע גשמי שלנו יוכל להיות איזה דמיון לכסא הכבוד? ורואים אנו שכמו במעשה המשכן כל עבודתו לא היתה כי אם אתה בסממניך ואני בכבודי, כך כל ענין מצות ציצית בכל פרטיה ודיניה, הגדילים הפתילים התכלת כל זה הוא רק אתה בסממניך, וגלתה לנו תורה שבתלותנו ציצית בבגדינו שהוא ענין אתה בסממניך, יזכו מזה לוראיתם אותו לואני בכבודי.	11063
והייתם קדושים אמרו חז"ל (ספרי שלח), שהציציות מוסיפים קדושה, מעשה פשוט של מצות ציצית מוסיף קדושה, זהו סוד מעשה המצוה, המתבונן יראה שכל ענין המשכן לא היה כי אם מעשה המצות, ולא היה יתרון למעשה המשכן שיהיה מכוון נגד השראת השכינה משאר מעשה המצות, דבאמת אין לך מצוה שאין השראת השכינה תלויה בה, והראיה שגם מצות ציצית מכוונת נגד השראת השכינה, ולא דוקא ציצית אלא גם כל מצוה.	11064
כמו שכל מעשה המשכן לא היה כי אם אתה בסממניך ואני בכבודי, התחיל מתמיה ואמר לפני הקב"ה, האמנם ישב אלקים על הארץ (שם"ר פ' ל"ד), ואיך הוא באמת המשכן בית לשכינתו יתברך, האם לבית הוא צריך, האם בית זו מחסה הוא לו, ואיזה דמיון מהזבול שלמטה להזבול שלמעלה, איך אפשר להציג גג שלמטה שהוא גג פשוט של יריעות, כנגד גג שלמעלה שהוא ופרוש עלינו סוכת שלומך, ואין כ"ז כי אם אתה בסממניך, אלא שבאתה בסממניך לבד ישנו כבר כל היסוד של ושכנתי בתוכם, סוד השראת השכינה שזכו לה ישראל על ידי מעשה המשכן.	11065
כמו כן הוא גם בכל מעשה המצוות, שבמעשה המצוות לחוד זוכה האדם לכל מה שצריך, ויש ביכולת לזכות עד השראת השכינה, האם באמת יש לחלק בין ריבוע של מזבח לריבוע של תפילין? וכמו שריבוע המזבח עם כל דיניו תלוי בו כל סוד הקרבנות, והנהו מכוון נגד המזבח שלמעלה, כמו כן ריבוע של תפילין עם כל דיני עשייתו מכוון כנגד הלמעלה כמ"ש חז"ל (מנחות ל"ה:), וראית את אחורי זה קשר של תפילין, איזה דמיון בין קשר של תפילין שהוא קשר פשוט, להקשר שהראה כביכול למשה.	11066
אלא כמו שבמזבח אף על פי שאין למזבח שלמטה שום דמיון למזבח שלמעלה, בכל זאת כל כך עיקר הוא ענין אתה בסממניך, עד שממעשה המשכן ירדה שכינה לישראל, כמו כן בכל מעשה המצוות שאינם כי אם אתה בסממניך, מזה זוכים לכל ואני בכבודי, אבל יותר מאתה בסממניך אינו לא במשכן ולא במצוות ששניהם ענין אחד להם, כמו צייר הצר צורה על גבי הנייר, האם יש כאן על הנייר איזה משהו מהנושא ההוא? הלא כל זה אינו כי אם צבע פשוט וצל, שאינו כי אם זכר בעלמא לעצם הדבר, וכן הוא הענין של אתה בסממניך.	11067
יסוד זה של אתה בסממניך ואני בכבודי הנהו מציאות הבריאה כולה, יותר מצבע אין בנמצא, אין דבר ממשי בעולם, מתחילת העולמות ועד סופן אינו אלא ציור, וכל המציאות הוא רק ואני בכבודי, יותר מזה אין שום דבר בעולם והכל הוא רק בבחינת ציור.	11068
המתבונן בתמונה שנעשית על ידי צלם אומן, ידמה לו שהנצלם עומד חי לנגד עיניו, כל רשמיו ותוי פניו הכי קטנים כולם נכרים ובולטים, בעת שבתמונה אין שום זכר מאותו האיש, כולה היא רק צבעים מצבעים שונים וכמעט צל, חז"ל אמרו על הקב"ה שהוא צר צורה, צורה ממש ולא יותר, אבל התבונן ותראה נפלאות ונצורות, שצורתו של הקב"ה חיה היא ויש בה רוח ונשמה.	11069
מבואר שכמו שיסוד המשכן היה רק אתה בסממניך, כמו כן יסוד כל הבריאה הוא רק אתה בסממניך ואני בכבודי רק ציורים, וכיון שכן מתבאר שתכלית כל עבודת האדם היא רק לצייר ציורים, לידע מלאכת הציור על נכון, והפועל יוצא מציורים אלו, מאתה בסממניך יהיה ואני בכבודי.	11070
חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, שמזה מסתעפים כל דיני הפסח מצה ארבע כוסות, שלכאורה רק לחיצון יחשבו בעינינו, אבל לפי המתבאר שכל יסוד הבריאה הוא רק ציור, וכל יסוד עבודת האדם בעולם המעשה הוא רק לעשות ציורים, והיוצר כל הוא צר צורה, א"כ רק על ידי אופן זה מתהווה הכאילו יצא ממצרים, רק על ידי ציורים אלו, ציורים של מרור, ציורי חירות, יוכל להתהוות הכאילו יצא. איפא יבקש לו האדם מכשירי הציור? כיון שזהו סוד האדם ועבודתו, ודאי שהכין לו כבר הבורא יתברך בפנימיות נפשו מכשירים אלו, מהמינים הכי טובים מבלי שיצטרך לחפש כלל, היוצא מזה שכל יסוד הבריאה הוא ציור, כל עבודת האדם היא לצייר, ובציורים אלו הוא סוד השראת השכינה, המבין יבין שכל ענין הציורים שורשם באמת למעלה, ולולא היה שם סוד הציור לא היו ציורים כלל. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' מ"א).	11071
	11072
	11073
	11074
	11075
	11076
	11077
	11078
	11079
	11080
	11081
	11082
	11083
	11084
	11085
	11086
	11087
	11088
	11089
	11090
	11091
	11092
	11093
	11094
	11095
	11096
	11097
	11098
	11099
	11100
	11101
	11102
	11103
	11104
	11105
	11106
	11107
	11108
	11109
	11110
	11111

מאמר תרצב	11112
ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עומדים (שמות כ"ו ט"ו).	11113
איתא במדרש ועשית את הקרשים למשכן, הה"ד ישבעו עצי ה' ארזי לבנון אשר נטע, הרבה בריות ברא	11114
הקב"ה בעולמו, ולא היה העולם ראוי להשתמש בהן וגנזן הקב"ה, ואיזה זה אור שנברא ביום ראשון,	11115
דא"ר יהודה בר סימון האור שברא הקב"ה ביום ראשון, אדם צופה ומביט בו מסוף העולם ועד סופו, כיון	11116
שנסתכל הקב"ה בדור אנוש ובדור המבול ובדור הפלגה שמעשיהם מקולקלים עמד וגנזו מהן, ולמי גנזו	11117
לצדיקים לעתיד לבא שנאמר אור זרוע לצדיק (שמות רבה ל"ה).	11118
הרבה בריות ברא הקב"ה בעולם, ולא היה העולם ראוי להשתמש בהן והיו ראויין להגנזו, ולא גנזו מפני	11119
כבוד הקב"ה, ואיזה זה זהב, א"ר אבהו טובה גדולה חלק הקב"ה לעולמו בזהב, אמר רשב"ל לא היה עולם	11120
ראוי להשתמש בזהב, ולמה נברא בשביל המשכן ובשביל ביהמ"ק, שנאמר וזהב הארץ ההיא טוב כמ"ש	11121
ההר הטוב הזה והלבנון (שם).	11122
מדרש זה גונז בתוכו יסוד נפלא, אשר יסייע בעדנו לעבור את המצב של עולם הזה במעבר נכון, יודעים	11123
אנו שהמתנה הגדולה שניתן לנו הוא כח הבחירה, אלא שמתנה זו היא גם הסכנה הגדולה ביותר, לולא כח	11124
הבחירה היו מעשינו שונים ממה שהם עתה, כי כולם היו נעשים לצד הטוב, ואפילו אם היה מתמעט תחום	11125
שליטתה של הבחירה, כבר היו רוב מעשינו לצד הטוב, אבל כדי שנגיע אל התכלית ניתנה לנו בחירה ללא	11126
גבול, עד כדי כך שאין רואים לא דין ולא דיין.	11127
אדם החי את חייו בעולם ללא התבוננות אינו רואה מאומה, וכאילו שיכול לעשות ככל העולה על רוחו,	11128
מחד גיסא הרי זו טובה עצומה, כי דוקא מפני שיש לו בחירה מקבל שכר על כל חלק קטן של עשיית	11129
הטוב, וכל כבישת היצר וכל התבוננות באמונה, וכל השגה והרגשה שהקב"ה מנהיג העולם ויש דין ויש	11130
דיין, כמה שמאמין בזה הרי הוא קונה עולמות ללא שיעור וללא ערך.	11131
אבל מאידך גיסא הרי משום כך הוא שרוי בסכנה עצומה, שהוא עלול לנצל את הבחירה ולהשתמש בה	11132
לרע שהרי אין מעכבים בעדו מאומה, ולכן תמיד ללא הפסק עליו לזכור ולהתחזק שהכל מן השמים, ואין	11133
אפילו רגע אחד מכל רגעיו בעולם הזה שלא יצטרך למסור עליהם דין וחשבון, וצריך לחזק אמונה זו	11134
באופן תדיר, כי אם ירפה עצמו לרגע אחד מאמונה זו, עלול לעשות רצון יצרו ולחשוב ח"ו לית דין ולית	11135
דיין.	11136
והנה בריאת האור מחד וגניזתו מאידך מורה על יסוד בבריאת העולם, שהבריאה כולה היא טובה וחסדו	11137
של הקב"ה, והגם שיש דברים שנגנזו לעתיד לבוא, מכל מקום נבראו כבר בשעת הבריאה, כי אם לא היו	11138
נבראים לא היו נכללים בככל הבריאה, נמצא שהבריאה חסרה מטובו וחסדו של הקב"ה.	11139
ועל כן נברא האור של יום ראשון שאדם צופה ומביט בו מסוף העולם ועד סופו, ולפי השגתנו היינו אור	11140
שמבטל את הבחירה, אור שאינו משאיר מקום לשום הסתר בעולם, זמן השמחה של האדם היא כאשר	11141
רואה את האמת ברורה ונהירה לו, ההולך בחושך ואינו יודע מנין בא ולאן הולך מתמלא עצב, לאורו של	11142
יום ראשון בטלו כל הספיקות.	11143
כיון שנסתכל הקב"ה שמעשיהם מקולקלים עמד וגנזו, גניזת האור מורה על יסוד הנוגע לעבודתינו, יש	11144
באדם כח של עקשנות, יכול לראות כל הנסים שהיו ביציאת מצרים ובקריעת ים סוף ולמרות זאת להשאר	11145
עמלק! יכול להיות יחד עם משה רבינו ביציאת מצרים ולהשאר דתן ואבירם, כח עקשנות זה מכח הבחירה	11146
הוא מתפרנס, כי מאחר שבכוחם של הגילויים הגדולים לבטל את הבחירה, וכדי שתשאר הבחירה ביד	11147
האדם, מוכרח להתגבר לעומת זאת גם כח העקשנות.	11148
ואם לא היה האור נגנז, היה כח הבחירה שלנו מתבטל, ואז כדי להשאיר את הבחירה היה מתחזק יותר	11149
ויותר כח העקשנות לבחור ברע, והרשעים שהיו משתמשים באור הגדול ומכל מקום בוחרים ברע, היו	11150
מקלקלים בזה התכלית של העולם ועל כן נגנז.	11151
כה גדול כח הרשעות שבאדם, יכול הוא לראות מסוף העולם ועד סופו ולהיות רשע לאותו אור גופא, על	11152
כל אדם לזכור זאת, כי ללא ידיעה זו עלול לתרץ עצמו, אשר אילו היה יודע את גודלו של שכר מצוה	11153
והפסד עבירה לא היה מה שהוא, אליבא דאמת טעות היא זו, גם מה שהנך יודע די להרחיקך מן העבירה,	11154
יודע אתה את האמת ועושה את ההיפך כי כח הרע משיאך לבחור ברע, ואם היית יודע יותר היית מחריב	11155
יותר.	11156
ולמי גנזו לצדיקים לעתיד לבא, מי שיוודע להשתמש באור לבחור בטוב, ומנצל כח הבחירה שניתן לו לצד	11157
הטוב, הוא אשר יזכה שיוסיפו לו אור על אורו, ולפי המידה שאדם בוחר בטוב, כך מאירה לו התורה את	11158
פניה יותר ויותר, ואם כי שהאור שנברא ביום ראשון לא יתגלה אלא לעתיד לבא, הרי שבזעיר אנפין	11159
זוכים לזה כל אלה שבחרים בטוב לפי המידה שהם מזככים את גופם.	11160

מי שיודע להעריך את הזכות שיש בידו לישב בד' אמות של תורה, ומנצל זמנו לתורה זוכה לאור עצום,	11161
לעומת זה מי שאינו בוחר בטוב, הרי כדי שלא יקלקל את האור גנזו אותו ממנו והרי הוא בחושך, ולפיכך	11162
מוצאים כזה אשר שנים חי בישיבה ולתואר בן תורה לא זכה, אמנם למד אבל את חיי הגשמיות לא שבר	11163
בקרבן, חושיו לא זכו לטעום טעם הרוחניות כתכלית החיים, ומפני מה אינו זוכה לכך, מפני שאם מעצמו	11164
לא התעורר לקראת הטוב, גם אם יזכה ויראה יותר, יבוא על ידי זה לקלקל גם הטוב שרכש.	11165
האור הגנוז עצמו לא יתגלה כי אם לעתיד לבוא, כאשר הרשעים יאבדו ולא ישארו כי אם הצדיקים והם	11166
יזכו לאור הגנוז, לזיכוכ גמור ולאורה המביאה לשמחה, אבל מעין אותו אור שייך בכל רגע ורגע אצל	11167
האדם, ומי שבוחר ברע ממעטים ממנו את האור והופך לכלום, הוא מאבד את הטעם בחיי הישיבה, והולך	11168
ומצטמק אצל עצמו יותר, כי אור התורה אינו זורח בו.	11169
הבה ונצייר זאת במשל, אם באופן טבעי היה לכל אדם טעם בתלמוד תורה, ומיד כשמתחיל ללמוד היה	11170
חש בזה מתיקות, כי אז היה נחשב ביטולו מלימוד כשבירת אור, ועל כן רק מי שלומד ומיגע בתלמודו	11171
ומנצל את כל זמנו ללימודו, ויודע אשר אין אבידה כאבידת הזמן, לו מעניקים מן השמים גם את הטעם	11172
שבלימוד, ואם מרפה עצמו גם אם ילמד לא יחוש בזה שום טעם, וממילא גם לא יחוש צער בבטלה וכך	11173
הוא מוסיף והולך בטל.	11174
כל זה בנוגע לאור שהוא ענין רוחני, אבל לעומתו יש בריאה נוספת בשם וזהב הארץ ההיא טוב, הטוב	11175
שבזהב הוא טוב גשמי ככל הטובות הגשמיות, טעות הוא לחשוב שהטוב הגשמי אין לו ערך כלל, הלא אין	11176
השכינה שורה אלא על חכם גבור ועשיר (שבת צ"ב), מי שניתנו בידו כחות גשמיים גדולים, אות הוא כי	11177
בידו לנצלם לטובה, ועל כן מי שאינו חכם גבור ועשיר הרי הוא מחוסר כלים לנבואה, וכמו חכמה גבורה	11178
ועשירות כן זהב הוא טוב, כלי גשמי שבאמצעותו אפשר להשיג רוחניות.	11179
וכן הרבה בריות ברא הקב"ה בעולם ולא היה העולם ראוי להשתמש בהן, כי בפועל מבזבזים את הכלים,	11180
הבריאות נהפך לענין בפני עצמו ענין של ספארט, וכאילו שהבריאות הגשמית של הגוף הוא תכלית ביאתו	11181
לעולם, והענין של רכוש נהפך להשתקעות בחומריות, ובחכמה משתמשים להגיע אל הירח, ולא נגנזו	11182
מפני כבוד הקב"ה.	11183
כבודו של הקב"ה מכריע את הקלקול הגדול ביותר, כשביקשו ישראל שליו, אמר משה רבינו לפני הקב"ה	11184
(במדבר י"א), הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם, רבי שמעון אומר ואתה אמרת בשר אתן להם, ואח"כ	11185
תהרוג אומה גדולה כזו, וכי שבחך הוא זה, אומרים לו לחמור טול כור שעורים ונחתוך ראשך.	11186
השיבו הקב"ה ואם לא אתן יאמרו שקצרה ידי, הטוב בעיניך שיד ה' תקצר בעיניהם, יאבדו הם ומאה	11187
כיוצא בהם, ואל תהי ידי קצרה לפניהם אפי' שעה אחת, אם היה העולם חסר מכל הטובות כי אז יאמרו	11188
שקצרה ידי, ועל כן ברא הקב"ה את העולם בכל הטוב, הגם שהוא מביא לכך שהרשעים ישתמשו בזה	11189
לרע, יאבדו הם ומאה כיוצא בהם, ואל תהי ידי קצרה לפניהם אפי' שעה אחת.	11190
בזמנינו הישיבות מרווחים, אילו היה הדוחק שורר כאן מה היה העולם אומר, ראה כמה שפל הוא בן	11191
תורה, וכי כך ניתן ללמוד, כמה מבין האמהות היו מסכימות לשלוח את בניהם לישיבה לסבול מקור	11192
וחושך, ולאחר שניתן לנו כל טוב, הרי מן הדין היה ליקח את כל הכלים האלה, ולנצלם להשתמש באותה	11193
המסירות נפש להתמדה ויראת שמים, ולנצל למען זה כל הטוב שניתן לנו, הכלים לא ניתנו כדי לפטרנו מן	11194
המסירות נפש, אלא למען כבוד ה' אבל לא למעט מעבודתנו.	11195
א"ר שמעון בן קליש, לא היה העולם ראוי להשתמש בזהב ולמה נברא בשביל המשכן ובשביל בהמ"ק,	11196
לרשב"ל זכות קיומם של הטובות הגשמיות בעולם הזה, הוא כדי לנצלם לרוחניות, כל מה שמסר לנו	11197
הקב"ה יכולים אנו לקלקלם וממילא גם להפסיד זכות קיומם בעולם, ויכולים אנו לתקנם למען כבוד שמים	11198
ולנצלם לרוחניות, ועלינו בני תורה האחריות יותר ויותר, וכאשר נקבל על עצמנו את המתחייב מן	11199
האחריות, נזכה לדביקות כזו שנוכל לראות מהאור של גן עדן בעולם הזה. (מערכי לב).	11200
H	11201
	11202
תצוה	11203
מאמר תרצג	11204
ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור (כ"ז כ').	11205
איתא בספרי (ריש נשא), ואתה תצוה אין ציווי אלא חיזוק וזירוז, מכאן שאין מחזקין אלא למחזקים ואין	11206
מזרזין אלא למזרזין, אם יש באדם הרצון לחיזוק ולזירוז, אז יתכן שיתחזק ויזדרז, והחיזוק הראשון	11207
בהכרח שיהיה על ידי עצמו, ובלאו הכי אין הדברים נכנסים אל הלב כי הלב סתום ואטום, וכמ"ש (המס"י	11208
פ"ה) בליצנות, שלא יועילו כל התוכחות והמוסרים, דהוי כמו מגן משוח בשמן שכל החיצים אין נכנסים	11209
לתוכו.	11210

והנה מצינו בבנין המשכן נאמר, ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, הרי שתכלית המשכן הוא ההתקרבות	11211
ביותר, דהיינו השראת השכינה והקדושה בארץ, וכל הניסים שנעשו במקדש וענין האורים ותומים, לדעת	11212
מה לעשות ומה תהיינה התוצאות, וכן בבית המקדש היו מתקבלים כל תפלותיהם ובקשותיהם, אכן עיקר	11213
הדברים ותכליתם היה להשיג ולהתקרב יותר לתורה, ועל ידי השראת השכינה וקדושת המקדש היו	11214
ראויים יותר לתורה.	11215
איתא בגמ' ברכות (נ"ה א'), משה אמר לבצלאל עשה ארון וכלים ומשכן, ובצלאל אמר לו כלים שאני	11216
עושה להיכן אכניסם, שמא כך אמר לך הקב"ה עשה משכן וארון וכלים, אמר לו בצל אל היית וידעת,	11217
והנה ודאי משום סברא או קושיא אין לשנות דבר ה', אבל בצלאל הכיר את פנימיות הענינים, וכמפורש	11218
שם בגמרא יודע היה בצלאל לצרף אותיות שבהם נבראו שמים וארץ, דכתיב וימלא אותו רוח אלקים	11219
בחכמה ובתבונה ובדעת, וכתיב ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה.	11220
המשכן מכוון נגד כל סודות הבריאה כמבואר בחז"ל (שמו"ר ל"ג ד'), רבי ברכיה פתח לך ה' הגדולה	11221
והגבורה כי כל בשמים ובארץ, אתה מוצא כל מה שברא הקב"ה למעלן ברא למטן, למעלן זבול וערפל	11222
למטן אז אמר שלמה אמר ה' לשכון בערפל, למעלן שרפים עומדים ממעל לו למטן עצי שיטים עומדים,	11223
למעלן יושב הכרובים, למטן ויהיו הכרובים, ובצלאל הכיר כי עיקר ותכלית המשכן הוא התורה.	11224
והנה הארון שבו ספר תורה וכן הלוחות הרי ענינו הוא התורה, וכמ"ש במדרש (שמו"ר ל"ד ב'), ויקחו לי	11225
תרומה מיד ועשו ארון עצי שיטים, מה התורה קדמה לכל, כך במעשה המשכן הקדים את הארון לכל	11226
הכלים, מה האור קדם לכל מעשה בראשית, אף במשכן התורה שנקראת אור קדמו מעשיה לכל הכלים,	11227
דבר אחר מפני מה בכל הכלים כתיב ועשית ובארון כתיב ועשו ארון, א"ר יהודה ב"ר שלום א"ל הקב"ה	11228
יבואו הכל ויעסקו בארון כדי שיזכו כולם לתורה.	11229
הרי דהארון הוא ענין התורה, ולכן הבין בצלאל שנצטוו בארון קודם לכל, בגדר סוף מעשה במחשבה	11230
תחלה, דהתכלית קדמה במחשבה, וכמו בגוף הבריאה דרשו חז"ל (בר"ר א' ג'), בראשית בשביל ישראל	11231
שנקראו ראשית, ובשביל התורה שנקראת ראשית, אך הבריאה קדמה בפועל לבריאת ישראל, וזהו שאמר	11232
בצל אל היית, אחרי שהיה בקי בכל סודות שמים וארץ, ידע כי הטעם שהקדימו בציווי הוא שהתכלית הוא	11233
ענין התורה.	11234
וכן מבואר בספרי (הובא בתוס' ב"ב כ"א.), למען תלמד ליראה, גדול מעשר שני שמביא לידי תלמוד, לפי	11235
שהיה עומד בירושלים עד שיאכל מעשר שני שלו, והיה רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה,	11236
וגם הוא מכוון ליראת שמים ועוסק בתורה, ואף שישנן תכליתים גדולים שלשם כך נבנה ביהמ"ק, וכן	11237
מצינו ובנה לנו את בית הבחירה לכפר על כל עונותינו, ומצד קדושת המקום אמרו (במדב"ר כ"א כ"א),	11238
מעולם לא היה אדם לן בירושלים ובידו עון, מ"מ התכלית של המקדש הוא התורה.	11239
וכן מצינו בחז"ל (שמו"ר ל"ג א'), אמר הקב"ה לישראל מכרתי לכם תורתי כביכול נמכרתי עמה שנאמר	11240
ויקחו לי תרומה, משל למלך שהיתה לו בת יחידה בא אחד מן המלכים ונטלה, ביקש לילך לו לארצו	11241
וליטול לאשתו, אמר לו בתי שנתתי לך יחידית היא, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תטלה איני יכול	11242
לפי שהיא אשתך, אלא זו טובה עשה לי, שכל מקום שאתה הולך קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם, כך	11243
אמר הקב"ה לישראל, נתתי לכם את התורה, לפרוש הימנה איני יכול, לומר לכם אל תטלוה איני יכול,	11244
אלא בכל מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור בתוכו, הרי דעיקר התכלית של בית מדור	11245
בתחתונים הוא רק בשביל התורה.	11246
ונלמד מכאן את גודל המתנה של התורה עצמה, וכמה היה כל אחד משתוקק לבנין בית הבחירה, ומוכן	11247
שכל מציאות עם ישראל היתה שונה ובמדרגה גבוהה, ועכשיו אין לנו הסיוע הזה, אבל התורה עצמה הרי	11248
ישנה ולא נשתנתה אפילו כקוצו של יו"ד, היא כוללת הכל וכמ"ש (שמו"ר ל"ד ב'), ארשב"י ג' כתריום	11249
הם כתר מלכות כתר כהונה וכתר תורה, כתר מלכות זה השלחן דכתיב בו זר זהב סביב, כתר כהונה זה	11250
המזבח דכתיב בו זר זהב סביב, וכתר תורה זה הארון דכתיב בו זר זהב, ומפני מה בכולן כתיב ועשית לו	11251
ובארון כתיב ועשו, ללמדך שכתר תורה מעולה יותר מכולן, זכה אדם לתורה כאלו זכה לכולן, הרי דעל	11252
ידי כתר תורה זוכה בשאר הכתרים.	11253
על זה אמרו חז"ל (יומא ע"ב רמב"ם פ"ג מהל' ת"ת הל' א'), בשלשה כתרים נכתרו ישראל, כתר תורה	11254
כתר כהונה וכתר מלכות, כתר כהונה זכה בו אהרן, כתר מלכות זכה בו דוד, כתר תורה הרי מונח ועומד	11255
ומוכן לכל ישראל, שנאמר תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, כל מי שירצה יבא ויטול, שמא תאמר	11256
שאותם הכתרים גדולים מכתר תורה, הרי הוא אומר בי מלכים ימלוכו ורוזנים יחוקקו צדק בי שרים	11257
ישורו, הא למדת שכתר תורה גדול משניהם עכ"ל הרמב"ם.	11258
וישלח משה את חותנו ודרשו חז"ל (ילק"ש רמז רע"א), לב יודע מרת נפשו ובשמחתו לא יתערב זר, אמר	11259
הקב"ה בני נשתעבדו בטיט ובלבנים, ויתרו ישב לו בהשקט ושלוח בארצו ובא לראות בשמחת התורה,	11260

והנה עצם ישיבתו הרי אדרבא מגדיל למאד מדרגת ביאתו למדבר, וכמ"ש רש"י (שמות י"ח ה'), יתרו	11261
היה יושב בכבודו של עולם ונדכו לבו לצאת למדבר לשמוע דברי תורה.	11262
וכן אמרו חז"ל (שמו"ר כ"ז ב'), א"ל הקב"ה אני הוא שאמרתי והיה העולם, אני הוא שאני מקרב אני הוא	11263
שאני מרחק, אני הוא שקרבתי ליתרו ולא רחקתיו, אדם זה שבא אצלי לא בא אלא לשם שמים ולא בא	11264
אלא להתגייר, אף אתה קרבהו אל תרחיקהו, מיד ויצא משה לקראת חותנו, הרי דהקב"ה בעצמו מעיד	11265
עליו שבא לשם שמים, ומכל מקום וישלח משה את חותנו קודם מתן תורה, וגילו לנו חז"ל משום דלא	11266
נצטער בצער מצרים.	11267
והנה הצער והעינוי של מצרים אף שלא היה להדיא על יגיעת התורה, אך מ"מ זכו ע"י כך לתורה, וזכות	11268
גדולה כזו לא היתה ליתרו, אף אחר המדרגות העליונות של ביקוש לידע דבר ה', ואף שזכה להותיר	11269
פרשה אחת בתורה כמבואר בחז"ל (שמו"ר כ"ז ח'), יתר שהותיר פרשה אחת בתורה, חובב שחיבב את	11270
התורה, מ"מ לקבלת התורה ולהשגות הגדולות שנתגלו אז, לא יתכן שיזכה כיון שלא נצטער, כי דבר ה'	11271
יקר מאד וא"א להשיגו בלי צער, מובן מאד כי מה שנוגע להשגת התורה, כל מה שעמל ומצטער על	11272
התורה עצמה לידע ולהבין, או שמנדד שינה ומסיה דעת מכל הטירדות, ע"י כך פותח לו פתחים גדולים	11273
בתורה.	11274
והנה מהמדות שנזכרו בחז"ל בקניית התורה אמרו (במדבר י"ט) ממדבר מתנה, מי מקיים את התורה מי	11275
שמשים עצמו כמדבר, וכן אמרו (עירובין כ"א) שחורות כעורב, במי אתה מוצאן במי שמשכים ומעריב	11276
עליהן לבית המדרש, רבה אמר במי שמשחיר פניו עליהן כעורב, רבא אמר במי שמשכים עצמו אכזרי על	11277
בניו ועל בני ביתו כעורב, והנה ידוע כי בכל ענין שגדול יותר הצער, היצר מתגבר להפריעו, והנה התורה	11278
שהיא כוללת הכל, הרי המפריעים מתרבים יותר ועבודתו קשה ביותר.	11279
ובאמת אין סוף להמחשבות הצפות על נפש הבהמית, והאדם מלא קטנות מעניני היום יום, והיצר מסיתו	11280
לעשות צל ההרים כהרים ממש, ובורא טירדות מדומות להטרידו, וכתב הגר"א (אבן שלמה פ"ז ו'), כי	11281
הרוח של דברים בטלים הוא ענין רוחני בלי שום הנאה, כי הוא מתנגד לתורה וביותר בליצנות, ועיקר	11282
מלחמתו שעושה את האדם לבעל דאגה, ואם אין לו דאגות ממשיות ממציא לו דאגות, ומתגרה בו בלי שום	11283
טעם ממש.	11284
ולזה גילו לנו חז"ל כי קיום התורה לא יתכן רק אם יפקיר עצמו כמדבר, ובהנהגה כזו יפחית את הדאגות	11285
והטירדות, ויחליט שלא לשים לב ולא לשמוע אל היצר, ובפרט ברובא דרובא כל הטירדות הם רק להטריד	11286
מחשבתו ללא תועלת, או לדאוג על העבר בלי תכלית כלל. (משנת רבי אהרן).	11287
	11288
מצאמר תרצד	11289
ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור (כ"ז כ').	11290
ואתה תצוה, כל מקום שנאמר לשון צווי אינו אלא מיד ולדורות, אמר ר"ש ביותר צריך הכתוב במקום	11291
שיש חסרון כ"ס (ת"כ), ועיין רשב"ם ובעל הטורים, שדברי הת"כ מתיחסים גם לפרשה זו של שמן זית זך	11292
וז"ל בעה"ט, וכתב ציווי במגורה ובתמיד, לפי ששניהם נוהגים בכל יום ויש בהם חסרון כ"ס, וקשה להבין	11293
הלא אין צבור עני, ומה ערך להוצאה כזו של שני כבשים ליום, או להעלות נר תמיד עד שזה נקרא חסרון	11294
כ"ס, והלא מדובר בכ"ס של כלל ישראל, ואיזה חסרון יכול להיות מהוצאה כזו?	11295
פרשת תצוה לא נזכר בה שמו של מרע"ה, וכל המצוות והצווים בה נאמרו בלשון ואתה, וכבר נאמר על	11296
זה שקללת חכם אפילו על תנאי מתקיימת, ומרע"ה אמר מחני נא מספרך, ולכן לא נזכר שמו בפרשה, ויש	11297
להבין מדוע דוקא נבחרה פרשת תצוה לקיום הקללה הזאת? ויש אומרים כיוון שיום פטירתו של מרע"ה	11298
ז' אדר חל תמיד בשבוע שקוראים בו פרשת תצוה, בחר נותן התורה בפרשה זו שלא להזכיר בה שמו של	11299
מרע"ה, ולכאורה היה צריך להזכיר שמו של מרע"ה ביום פטירתו יותר מאשר ביום אחר, כמו שנוהגים	11300
להרבות בשבחו של המת ביום פטירתו.	11301
ואכן התורה מלמדת אותנו בפרשה זו דבר נפלא, על גדולתו של מרע"ה ומסירות נפשו על ישראל, כי	11302
הלא משה רבינו ע"ה איש האלקים אדון הנביאים שעל ידו ניתנה התורה לישראל, זכה למה שלא זכה שום	11303
ילוד אשה, ותורת האלקים נקראת תורת משה, זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו (מלאכי), המדרגה	11304
הכי גדולה שיוכל האדם להגיע אליה, וזאת התורה לא תהא מוחלפת ולא תהא תורה אחרת מאת הבורא	11305
יתברך שמו, והיא קשורה קשר בל ינתק עם מרע"ה.	11306
ובכל זאת היה מוכן מרע"ה לוותר על כל זה אם ה' לא ישא לחטאת העם, ואמר ואם אין מחני נא מספרך	11307
אשר כתבת, ולמרות שידע שזה יתקיים אפילו אם תתקבל תפלתו, ושמו ימחה בין כך וכך מספר התורה,	11308
היש לנו שבח יותר גדול מזה על אדון הנביאים ביום פטירתו? כמה יש לנו ללמוד ממסירות נפשו של אדון	11309
הנביאים ואהבתו ללא גבול לעם ישראל?	11310

והנה אצלנו אפילו כאשר אנו עושים דברים טובים ומקיימים מצות ה', יש לנו חשבון של שכר אפילו	11311
שכר כשר וטהור, אבל כיס שכל אחד רוצה בו, ועושה הכל כדי להטיל לתוכו יותר ויותר מטבעות, אבל	11312
מצוות שאין בהם שום שכר ועוד שיש בהן חסרון כיס, על זה ודאי צריך זירוז מיוחד צו שהוא מיד	11313
ולדורות, והם המנורה הטהורה שהשמן לאורה צריך להיות נקי, אפילו מהרצון הטוב של הגדלת הכיס של	11314
מצוות ומעשים טובים ורק כולו לה', ואפילו אם ימחה שמו של העושה מכל הפעולה הקדושה הזאת, רק	11315
אז יאירו שבעת הנרות, להאיר לארץ ולדרים עליה באור התורה.	11316
אותו הדבר בקרבן התמיד, שהכהן המקריב את הקרבן מדי יום ביומו בבוקר ובערב, יעשה ויקריב אותו	11317
בכל ההתלהבות כמו מצוה שיש בה כיס, מקום להתגדר ולהתגאות בה, ככהן גדול הנכנס לפני ולפנים	11318
ביום הגדול והקדוש כשעיני כל ישראל תלויות בו, והוא מרגיש שהוא שליח של כל ישראל לכפר עליהם	11319
ולטהר אותם, ועל זה צריך צו וזירוז לעשות את זה בחסרון כיס, ודמותו של מרע"ה תעמוד לפניו, למסור	11320
את נפשו ואת שמו לפני ה' על עמו, וזה הוא הלחם קרבני לחמי אשר אנו מקריבים יום יום בבקר ובערב	11321
לה' . (למען אחי ורעי).	11322
	11323
מאמר תרצה	11324
ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור (כ"ז כ').	11325
משמע שאתה תצוה ולא אחר ולא ע"י שליח העיר בעל הטורים, וכתב ציווי במנורה ובתמיד לפי ששניהם	11326
נוהגין בכל יום, ויש בהם חסרון כיס לפיכך צריך זירוז, לכן אמר להם בלשון של צוואה, אבל קשה למה	11327
דוקא משה בעצמו יצוה ולא ע"י שליח?	11328
נראה לומר כי דוקא משה רבינו שהיה למעלה מן הטבע, נבדל מעוה"ז וממחמדי הכסף והזהב, כפי שהראה	11329
בזמן יציאת מצרים, שכולם מיהרו לקיים מצוות ביזת מצרים לשאול כסף וזהב, ואילו הוא בחר במצווה	11330
שאין עליה קופצים, העלאת עצמות יוסף לקיים את השבועה שהשביע יוסף את אחיו, וכל בני ישראל	11331
כמעט ששכחו ממצווה זו והעדיפו מצווה נעימה ומושכת יותר כמו שאלת הכסף וניצול מצרים.	11332
אם כן דוקא משה רבינו הוא יכול לצוות את ישראל במצוה שיש בה חסרון כיס, הוא שאינו מוצא טעם	11333
בכסף ובזהב, יכול גם להטעים לבני ישראל את עונג הנצח, ולמאוס בחמודות תבל שאינם אלא חיי שעה,	11334
ובמה נחשבת הנאת שעה מול ההנאה של חיי נצח, וכן בקרבן התמיד שצריך משה לצוות את בני ישראל	11335
לפי שיש כאן חסרון כיס.	11336
דבר אל בני ישראל בלשון פיוס כמו דברו על לב ירושלים, בשביל שהיה בו חסרון כיס פייסם (בעה"ט	11337
תרומה), מי הוא המסוגל לדבר על לב בני ישראל ולהמשיך את לבם, לרוממם ולנשואם מעל תאוות העולם	11338
הזה ותענוגיו, ולהעריך בפניהם את חיי הנצח, אם לא משה רבינו, האיש אשר כל תענוגות העולם הזה	11339
נחשבו בעיניו כקליפת השום?	11340
מכאן לימוד גדול למשפיעים המכינים את עצמם, למשוך את לבותיהם של בני ישראל אל אביהם שבשמים	11341
ולקרבתם לתורתו ולעבודתו, כי בראש ובראשונה יברחו בעצמם מתענוגי העולם, יתרוממו בעצמם מעל	11342
הטבע וחיי השלווה, יגנו קודם בשביל עצמם את המשכיה לסידור חייהם וחיי משפחתם, יבחרו בחיי	11343
הסתפקות ויחזרו אחרי מצוות שאין בהן צירוף של כסף וכבוד, אז תהיה סגולתם רבה ביותר להשפיע	11344
ולמשוך את לבותיהם, לקרבם אל ה' ותורתו ולהטעימם נעימות חיי הנצח.	11345
על הגאון ר' אליהו ברוך קמאי זצ"ל, ראב"ד וראש ישיבת מיר בתקופתה הראשונה מספרים, כי כאשר	11346
באים אליו נציגי ישיבות לקבל מכתב המלצה על איסוף כספים, היה רץ לחדרו ומביא סכום הגון ונותן	11347
להם, באמרו כי אם רוצים להשפיע על אחרים שיתנו מכספם לתמיכת אורייתא, צריך מקודם להראות	11348
דוגמה מצד הממליץ בעצמו, ומשה רבינו היה הממליץ הגדול שתפילתו עושה רושם בשעה שאמר ואם אין	11349
מחני נא.	11350
באתי לגני אחותי כלה, אכלתי יערי עם דבשי, שתיתי ייני עם חלבי, אכלו רעים שתו ושכרו דודים	11351
(שהש"י ה'), ר' חייא פתח ואמר כתוב הזה אין ראשו סופו ואין סופו ראשו, שכתב אכלתי יערי עם דבשי	11352
ואחר כך אכלו רעים, מי שמזמין לאחר כאשר מזון מוכן לפניו, לאחר שהוא אכל איך יזמין לאחר? (זוה"ק	11353
שם), האכילה והשתיה כאן מוסבות על השגת השכינה.	11354
ויש לתרץ שנכון הוא שהקדים אכילתו והנאתו טרם שיזמין אחרים לאכול, כי כיוון שהאכילה היא במובן	11355
הרוחני, צריך האדם 0 להשלים 0 מקודם 0 אצמו, 0 קודם כל יזון את נפשו הוא בחכמה העליונה,	11356
ימשיך קודם את השכינה על עצמו, ורק אחר כך יוכל להשפיע על אחרים.	11357
מי שהוא מעותד למחנך ומשפיע רוחני, רק העמל על עצמו בעבודת השי"ת, ולהיות שקוע כולו בתורה	11358
ובמעשים טובים, רק אחר כך יוכל להיות מורה ומשפיע לאחרים, מקודם אכלתי יערי עם דבשי, שתיתי	11359

- 11360 ייני עם חלבי, שיהיה עובד ה' למעלה מן הטבע, רחוק מתשוקת הממון, לומד יראת ה' ומושל בה, ואז
11361 יכול הוא להזמין אחרים לכו בנים שמעו לי יראת ה' אלמדכם.
- 11362 ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח ועשה את חטאתך וכפר בעדך ובעד העם (שמיני ט'), ופי' ראב"ע
11363 שתכפר על נפשך ואח"כ תעשה את קרבן העם וכפר בעדם, כי לא יוכל האדם לכפר על אחר עד היותו
11364 טהור מכל חטא. (אור חדש).
11365
- 11366 מאמר תרצו
- 11367 ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור (כ"ז כ').
- 11368 איתא במדרש הה"ד זית רענן יפה פרי תואר, וכי לא נקראו ישראל אלא בשם זית בלבד, והלא בכל שמות
11369 אילנות נאים ומשובחים נקראו ישראל? אלא מה הזית הזה עד שהוא באילנו מגרגרין אותו, ואח"כ
11370 מורידין אותו מן הזית ונחבט, ומשחובטין אותו מעלין אותו ולגת ונותנים אותו במטחן וטוחנין אותו, ואח"כ
11371 מקיפין אותו בחבלים ומביאים אבנים ואח"כ נותנים את שמנו, כך ישראל באין או"ה וחובטין אותם
11372 ממקום למקום, וחובטין אותם וכופתים אותם בקולרין, ומקיפין אותם טרטיטין, ואח"כ עושים תשובה
11373 והקב"ה עונה להם (שמו"ר).
11374 עפ"י זה מבארים את הגמרא בחולין, ההוא פולמוסא דאתא לפומבדיתא, ערקו רבה ורב יוסף פגע בהו ר'
11375 זירא אמר להו ערוקאי, כזית שאמרו במקום מרה ובמקום חיותא, ומקשים כשר' זירא נפגש עם אנשים
11376 שברחו מאימת מות, מובן שהם היו שבורים ורצוצים והיה צריך לעודד אותם, ולא להגיד להם עכשיו דין
11377 בטריפות, ומתוצים על פי המדרש הנ"ל, כי באמת עודד אותם, כי אמר להם כזית שאמרו במקום מרה,
11378 זאת אומרת בזמן שמר לעם ישראל זהו חיותא שלו, כי בשביל היסורים הוא מתחיל להאיר, כמו הזית
11379 שאחרי שחובטין אותו נותן שמנו.
11380 זהו עפ"י דרוש אבל עפ"י הפשט אפשר לבאר, כי חז"ל הקדושים כשהיו שבורים ורצוצים ממצבם, ידע
11381 ר' זירא שכשיגיד להם דין חדש שלא שמעו עד עכשיו יעודד אותם בזה, כי אין שמחה כהתרת הספיקות,
11382 וע"י הלכה חדשה ישכחו את כל הצרות ויגרום להם שמחה פנימית, כמ"ש דוד המלך ע"ה לולא תורתך
11383 שעשועי אז אבדתי בעניי, כי שמחת התורה היתה משכחת ממנו כל הצרות, וזהו כוחו של עם ישראל, שעל
11384 ידי עסקו בתורה הקדושה ניתן לו כח ועוז לסבול הצרות מהגלות המר, ולא רק שסובל אלא התורה מביאה
11385 לו שמחה כאילו אין יסורים.
11386 ובזה אפשר לבאר את הגמרא בברכות, ר' יוחנן איקלע לבבל אמרו ליה איכא סבי בבבל, תמה למען ירבו
11387 ימיכם על האדמה כתיב? כיון דאמרו ליה דמקדמי ומחשכי לבי כנישתא אמר היינו דאהני להו, וראיתי
11388 מקשים הלא נמצאו זקנים גם באו"ה ומאי אהני להו? ונראה כי בטבע מי שחי חיי נחת ולא יחסר לו כלום
11389 יאריך ימים, אבל השרוי תמיד בצער ועוני יקצרו שנותיו, ולכן תמה דאמרו ליה דאיכא סבי בבבל הלא
11390 כתיב על האדמה?
11391 שם ששוכנים על אדמתם איש תחת גפנו ותחת תאנתו, אז בדרך הטבע מאריכים ימים, אבל בבבל שהם
11392 מעונים ומדוכאים בגלות אינו בטבע שיאריכו ימים, אבל על או"ה שיושבים שקטים על אדמתם אין
11393 לתמוה, וכששמע דמקדמי ומחשכי אמר היינו דאהני להו, שכשבאים לבית הכנסת ומתפללים ומתקריבים
11394 להקב"ה ע"י תפלה ותורה, זה מביא להם שמחה וכח ועוז ושוכחים כל הצרות ומתענגים מהתורה
11395 הקדושה, לכן יש כח להגיע לזקנה.
11396 וכן בכל זמן וזמן בין הכלל ובין הפרט, כשנמצאים בזמן קשה ומר ובפרט בזמנינו שדם ישראל נשפך
11397 כמים, צריכים להתחזק בלימוד התורה ובשמירתה, וע"י זה יסיר הקב"ה מאתנו את החשכה מעל הכלל
11398 והפרט, והתורה תגרום לנו שמחה שתפיג את מרירות הצרות מלבנו ויאיר לנו כשמש בצהרים.
11399 (דרכי מוסר).
11400
- 11401 מאמר תרצז
- 11402 ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור (כ"ז כ').
- 11403 אמר הקב"ה נרי בידך ונרך בידך, אם שמרת שלי אשמור שלך (ילקוט תהלים י"ז), ואיזו נרו של הקב"ה
11404 זו תורה, שנאמר כי נר מצוה ותורה אור, כל מי שעושה מצוה כאילו מדליק נר לפני הקב"ה ומחיה נפשו
11405 שנקראת נר, שנאמר נר ה' נשמת אדם.
11406 מהו ותורה אור? אלא הרבה פעמים שאדם מחבב בלבו לעשות מצוה, ויצר הרע שבתוכו אומר מה לך
11407 לעשות מצוה ומחסר את נכסיך, עד שאתה נותן לאחרים תן לבניך, ויצר טוב אומר לו תן למצוה, ראה מה
11408 כתיב כי נר מצוה, מה הנר הזה כשהוא דולק אפילו אלף אלפים קרוינין מדליקין הימנו אור במקומו, כך
11409 כל מי שיתן למצוה אינו מחסר את נכסיו, לכך נאמר כי נר מצוה ותורה אור (שמו"ר ל"ו).

הנה נאמרו כאן כמה ענינים, ענין ראשון קיומם של שני נרות, נר של הקב"ה ונר של אדם, נרו של הקב"ה	11410
הוא תורה ומצוות, של האדם היא הנשמה, על ידי שמירת נרו של הקב"ה שומר הקב"ה את נר האדם,	11411
מעשה המצוה הוא נר, כאשר באים להגביר את יצר הטוב על יצר הרע זקוקים לאור התורה.	11412
	11413
עלינו לרומם את האדם ולהעמידו כפי שהוא נראה כביכול בעיני הקב"ה, שהרי אחת החולשות הגדולות	11414
ביותר אצלנו, היא העדר הידיעה על גדלות כחות האדם, אם אדם היה יודע כוחו של מעשיו, אם היה יודע	11415
מה שפועל בשבעים ושמונים שנות חייו, אם היה יודע פשר תואר אדם שעליו, וערכו של עשיית מעשי	11416
המצוות בהיותו נושא תואר אדם, כי אז היה מתרומם עד למעלה.	11417
החסרון שבעטיים אנו מתרשלים בדקדוק המצוות, ונופלים מהמדרגה שהיינו ראויים לעמוד בה, כי אין	11418
אנו מכירים בערך מעשינו אנו רואים את עצמנו רק כחפצא של גשמיות הזקוק לעבודה אכילה ושתייה,	11419
ואפילו כשלומדים ועושים מעשים טובים אין זה בהכרח שיש בזה אור, אין מבינים אשר החיים הם הקשר	11420
שבין הקב"ה אל האדם, הקב"ה אומר לו יש בכך נר המאיר היא נשמתך.	11421
ואם הנך חש בחושך ורוב הזמן הוא צער ועגמת נפש, זה בא מפני שרוב זמנו הינו טרף למידותיו הקנאה	11422
התאוה והכבוד המוציאים אותו מן העולם (אבות פ"ד), ומשום כך הוא שרוי תדיר בלא שמחה, וגם כאשר	11423
מקבל לפעמים קורת רוח חיצונית, אין זה אלא לרגע כי מיד הוא עובר, כי מי שיש לו מנה רוצה מאתיים,	11424
כאותו שיכור העליו בשעת שכרותו, ולאחר שפג יינו צועק מה עשיתי? מילא את רצונו באיזה תאוה או	11425
כבוד, חוזר ומתבונן ומוצא את עצמו בתוך תמונה של חורבן.	11426
אלה הם שרשי חולשתינו הן בבין אדם למקום והן בבין אדם לחבירו, השמחה היא בהנאה גשמית	11427
שבאכילה וכדומה, טפשות היא אשר אדם בר דעת יהא מרוצה מאיזה התגשמות, שאפילו החכמה בפני	11428
עצמה שוללת זאת, שהרי על פי שכל עליו לשאוף לנצל כל עשרים וארבע שעותיו לתורה ומצוות, וכל	11429
צרכי הגוף כאכילה שתייה ושינה, אינם אלא מפני שאנו מורכבים מגוף שזקוק להם.	11430
זה שלהוט אחר תאוות האכילה, אם היה מתבונן פעם אחרי מה הוא רץ, בושה וכלימה תאחזו שהוא שקוע	11431
ברדיפה אחרי דבר, שלאחר כמה שעות אין לך דבר מאוס מזה, את חרפתו לא יוכל לישא כאשר יזכור	11432
כמה נתפס לתאות האכילה, שהיה מוכן להקריב לזה את כוחו ואת כספו כדי לרצות אותו כח תאוה של	11433
רגע, או זה אשר משקיע את כל ראשו כיצד להתעשר, ומה יעשה בכסף כשיהיה בידו? בית יותר נאה	11434
ומרכבה יותר נאה, ומה יתנו לו אלה? מעט כבוד, שבפניו יכבדוהו ומאחוריו ילעגו לו, כמה טפשית היא	11435
מחשבה זו!	11436
אמנם כיצד יורד אדם לשפל כזה? והרי הוא בר דעת וכל שאר צרכיו הוא מכלכל על פי שכל, אין זה אלא	11437
מפני שלא השכיל לקלוט אשר הנשמה שבו הוא נר המאיר, מי קשור עמו, מי בנוי יחד עם גופו, בצירוף	11438
מה נבלל ונילוש, הלא היא נר ה' נשמת אדם, האור של הקב"ה שרוי באדם.	11439
כדי לעורר ולשמור אותו נר, כדי שילך האדם לאורו של הנר קיים דרך אחד, אותו מגלה לנו המדרש	11440
בשמו של הקב"ה, אמר הקב"ה לאדם גרי בידך ונרך בידך, אם שמרת שלי אשמור שלך, התורה והמצוות	11441
הם המעוררים את האור של חלק הנשמה, אם אינך חפץ להיות שרוי בחושך עולם הזה, להיות כגוף	11442
מגושם ובהמי המחשיך את חייך, האר את עצמך בנשמתך, רצונך שנשמתך תזריח עליך את אורה, הבא	11443
לה תורה ומצוות ואז תאיר עליך לראות את עצמך לפי ערכך.	11444
כל עוד שאין הנשמה מפיצה עליך את אורה אין אתה יודע מי אתה, דומה הדבר למי שנכנס לחדרו החשוך	11445
ומצא אדם מיסב על מטתו, עמד וגער בו בקולי קולות עד שהקיצו, ולא נחה דעתו עד שפגע בו והכה אותו,	11446
לפתע הועלה אור בחדר, והנה גאון הדור לפניו אשר בא לבקרו והיסב עצמו אל המטה, היוכל לסלוח	11447
לעצמו? הימצא קבר להטמין בו את עצמו? כאשר אורה של הנשמה זורחת בתוקפה, אז תתחיל לראות את	11448
ערכך.	11449
מי שזכה לזריחת אורה של הנשמה, רואה את ערכו של כל בעל נשמה, גם בחבירו הוא רואה את הנשמה	11450
הקדושה שבו ואת צלם א' שעליו, כמה אימה וחרדה תיפול עליו לכשיווכח במי פגע, פגע באדם שיש בו	11451
נשמה קדושה, העדר זריחת האור משיאו לראות עצמו מגושם, וממילא גם את הזולת כן, על ידי תורה	11452
ומצוות מקבל האדם כבוד לנשמתו, ממילא גם לנשמתו של הזולת.	11453
מעשי המצוות הם מאירים את הגוף באור הרוחני שבו, ועיני או"ח סי' ג' סעיף י' ובמ"ב שם, בענין הכבוד	11454
שצריך לנהוג באצבע שכורכין עליו את רצועת התפלין, והלא אין האצבע מקום התפלין אלא הרצועות,	11455
וגם מקום הנחת הרצועות שם אינן מעיקר הדין, אלא ענינים שמקורם ע"פ קבלה, אף על פי כן, כיון שסוף	11456
סוף היה מונח על אצבע זו רצועה של תפלין עליך לנהוג בה כבוד, עד כמה המצוה מאירה את היד	11457
שמניחים עליה תפלין, במידה המחייבת נהיגת כבוד ביד.	11458

אלא שבתוך המשל של נר לנמשל של מצוה אנו למדים דבר נוסף, הנר הוא הכלי שבו מונח האור שהוא המשל של תורה, מעשי המצוות הם המכשירים את גוף האדם, מי שאין בידו מצוות חסר לו הגוף שאור התורה תוכל לזרוח בו, ללא מעשי המצוות אין מקום לקבלת אור התורה, אדם השומר פיו ולשונו מלשון הרע ומדברים בטלים, ומדבר דיבורים של תורה ומצוות הרי הוא מאיר את פיו, ועי' בגמ' (ברכות ה':), שאמרו על ר' יוחנן גלייה לדרעיה ונפל נהורא, כיון שזרועו של ר' יוחנן היתה כולה תורה ומצוות, הרי אור התורה מזריח בגוף הזרוע.	11459 11460 11461 11462 11463 11464
מהו ותורה אור? אלא הרבה פעמים שאדם מחבב בלבו לעשות מצוה, ויצר הרע שבתוכו אומר מה לך לעשות מצוה ומחסר את נכסיך, אם כי שהמדרש מזכיר משל של עשיית מצוה המחסרת ממון, ודאי שכל המצוות בכלל, כאשר אדם מחבב להנות את חבריו בכבוד, היצר אומר לו מה לך מחסר את כבודך, כאשר בא למסור מזמנו לזולת, וכן להפסיק משינתו, אז אומר לו מה לך מחסר את כוחותיך, ועל כולם יצר טוב אומר לו תן.	11465 11466 11467 11468 11469
מהי התשובה כלפי כל אלה? ממצוות אין מפסידים, הביאו לי אחד שקיבל על עצמו דעת תורה ומתחרט על זה! קשה אמנם העמידה בנסיון, אבל מי אמר שהוא קל, אדרבא הקשיים הם המגדלים את האדם, וכמ"ש במדרש (שמו"ר ל"ו), מה הזית הזה עד שהוא באילנו מגרגרין אותו ואח"כ מורידין אותו מן הזית ונחבט, ומשחובטין אותו מעלין אותו לגת, ונותנין אותו במטחן ואח"כ טוחנין אותו, מקיפין אותו בחבלים ומביאין אבנים ואח"כ נותנים את שומנו, כך ישראל באין עכו"ם וחובטין אותן ממקום למקום, וחובשים אותן וכופתין אותם בקולרין ומקיפין אותן טרטיטין, ואח"כ עושין תשובה והקב"ה עונה להם.	11470 11471 11472 11473 11474 11475
ולא רק שאין מפסידין ממצוה אלא אדרבא, מה הנר הזה כשהוא דולק אלף אלפים קרוינין וסבקיין מדליקין הימנו אור, כך כל מי שיתן למצוה אינו מחסר את נכסיו, על ידי נר מצוה הוא מוסיף גם לאחרים, אלה שעשו תורתם עיקר ראו כמה אורה מפיצים הם בעולם, כשכלל ישראל הלכו למדבר בארץ לא זרועה כלום הפסידו מזה? אדרבא שם אכלו את המן ומאומה לא חסר להם, ומשם באו אל ארץ זבת חלב ודבש, ואם היינו תמיד שומרים תורה ומצוות, לא היינו יוצאים מארץ ישראל לעולם.	11476 11477 11478 11479 11480
כיצד יזכה האדם לחיות את חייו לפי חשבון זה, מה הדרך שחשבון זה יעמוד תמיד לנגד עיניו גם בעת נסיון, לזה זקוקים לתורה אור, כח ההצלה של מצוה מבואר בגמ' (סוטה כ"א.), שאינה אלא בעידנא דעסיק בה, אבל בעידנא דלא עסיק בה חוזר אליו היצר עם חשבונותיו, מה לך לעשות מצוה ומחסר את נכסיך, רק על ידי התורה שגם בעידנא דלא עסיק בה מגנא ומצלא, מגרשת ממנו את יצר הרע, ואז חוזר היצר הטוב ומחשב חשבונות של מצוה מה הנר הזה וכו'.	11481 11482 11483 11484 11485
חיים אנו בעולם מגושם חיים מגושמים, הרמב"ם וכל הראשונים כבר כתבו זאת בזמניהם, ומה היו אומרים על זמנינו, עלינו לשמור עצמנו בין כתלי הישיבה, לשמור על השאיפה שתהיה נקיה מכל סיגים, וככל שנרבה להתיגע בתורה כך נזכה להארה גדולה יותר, ואז המבט על דברים גשמיים הינם כענינים של בדיעבד וכמ"ש חז"ל (ויק"ר ל"ד), גומל נפשו איש חסד זה הלל הזקן שבשעה שהיה אמרו לו תלמידי רבי להיכן אתה הולך, אמר להם לגמול חסד עם הדין אכסניא בגו ביתא, אמרו לו כל יום אית לך אכסניא, אמר להם והדין נפשא עלובתא לאו אכסניא היא בגו גופא, יומא הדין היא הכא למחר לית היא הכא.	11486 11487 11488 11489 11490 11491
(מערכי לב).	11492
מאמר תרחצ	11493 11494
ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור (כ"ז כ').	11495
ואתה תצוה הה"ד (ירמיה י"א), זית רענן יפה פרי תואר קרא ה' שמך, וכי לא נקראו ישראל אלא כזית הזה בלבד, והלא בכל מיני אילנות נאים ומשובחים נקראו ישראל, כגפן ותאנה כתמר כארז, אלא מה הזית הזה עד שהוא באילנו מגרגרין אותו ואח"כ מורידים אותו מן הזית ונחבט, ומשחובטין אותו מעלין אותו לגת ונותנין אותו במטחן ואח"כ טוחנין אותם, ואח"כ מקיפין אותו בחבלים ומביאין אבנים ואח"כ נותנין את שומנו, כך ישראל באין עובדי כוכבים וחובטין אותם, ואח"כ עושים תשובה והקב"ה עונה להם (שמו"ר ל"ו א').	11496 11497 11498 11499 11500 11501
דברי חז"ל אלו הם אות ומופת ללימוד המוסר, כי מצב כלל ישראל דומה למציאות הזית שטמון בתוכו שמן זית זך, אמנם אין הזית נותן שמנו בנקל אלא דרוש עבודה רבה ומיגיעת כדי להוציא את השמן הנמצא בתוכו, וכאשר לא יטרח ויתיגע בכל העבודות הללו יהיה הזית פרי חמוץ ומר, כן מצב כלל ישראל ומצבו של כל יחיד ויחיד, כל שלא יתיגע לעקור את הרע ולהוציא את חלק הטוב שבו, יתכן שיחיה חיים שלמים וארוכים ולא יכירו כלל במציאות השמן הטמון בו.	11502 11503 11504 11505 11506
ואין הדברים אמורים רק בפשוטי עם אלא אף בקרב לומדי התורה, יתכן שכל חיהם יחיו רק עם מציאות הזית ולא יגשו כלל אל האור הנמצא בהם, וכשם שיתכן ואדם אוכל זיתים ומברך עליהם ברכות הנהנין,	11507 11508

ועדיין לא טעם כלל מן הטוב האמיתי דהוא השמן הנמצא בגוף הזית, כן יתכן ועושה מצוות ולומד תורה,	11509
ואין זה אלא כאכילת הזית ללא טעימת השמן שהוא האור האמיתי.	11510
לעומת זאת חלק הרע הנמצא בנו, הרי הוא גלוי לעין כל ואין דרוש שום מאמץ להוציא אלא פורץ ויוצא	11511
מאליו, וכמ"ש וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום, וא"כ מה רבה העבודה המוטלת עלינו, כי נדרשים	11512
אנו ליגיעה מרובה כדי להוציא את כוחות הטוב הנמצאים בנו, וכדי לחסום מכוחות הרשע לשלוט בנו	11513
ולהנהיגנו.	11514
איתא במדרש (קוהלת רבה א' ב'), ר' שמואל בר רבי יצחק מתני לה בשם רשב"א, שבעה הבלים שאמר	11515
קהלת כנגד שבעה עולמות שאדם רואה, שבעה עולמות עובר האדם בחייו וכל תקופה היא עולם מלא,	11516
ודרוש יגיעה רבה כדי להתגבר על המכשולים המיוחדים לתקופה זו, בן שנה דומה למלך והכל מחבקין	11517
ומנשקין אותו.	11518
תקופה זו כאשר התינוק מוטל בעריסה והכל דואגין וטורחין עבורו, מחבקין ומנשקין אותו כשם שמכבדין	11519
את המלך הוא עולם מלא, וחייבים אנו להתמודד עם עולם זה, וכל הגאווה הנמצאת בנו נובעת מאותו עולם	11520
שבו כולם מכבדים אותו, וע"ז אמר שלמה המע"ה שהאי עולם נחשב לעולם ההבל, וכל שלא יתיגע לעקור	11521
את הדברים הנגרמים מאותה תקופה, לא יוכל להתגבר על כוחותיו ומדותיו.	11522
בן שנים ושלוש דומה לחזיר שפוטש ידיו בביבין, בן עשר שנה קופץ כגדי, תכונות אלו נמצאות אף בנו	11523
וחייבים אנו להתמודד עמם, בן עשרים כסוס נהים משפר גרמיה ובעי אתתא, נשא אשה הרי הוא כחמור,	11524
הוליד בנים מעיז פניו ככלב להביא לחם ומזונות, הזקין הרי הוא כקוף, ובכל אותם התקופות דומה בעיניו	11525
כאילו ואין לפניו אלא אותו עולם ומבלעדי זאת אין כלום, ודומה כאילו שמלבד הזית וטעמו אין בו כלום,	11526
ואינו מרגיש כלל במציאות השמן הנמצאת בגוף הזית.	11527
עלינו להתמודד עם תחושה זו כאשר נתבונן למפרע על התקופה החולפת בחייו, וכשם שהגדול המביט אל	11528
מעשי הקטנים המשחקים בביבין, או אל הנער הקופץ ומשחק כגדי בודאי בז לזה, ונראה בעיניו כאילו	11529
שטות גמורה היא, כמו כן חייבים אנו לראות את תקופת הבחרות והנשואין, וע"ז אמר קהלת שכל	11530
התקופות והעולמות אינם אלא הבל הבלים, והוצרך לומר ז' פעמים הבל מפני שכל תקופה היא עולם מלא	11531
ונסיונותיו עמו.	11532
והיינו דכתב הרמח"ל (מס"י פרק ה'), בראתי יצה"ר בראתי תורה תבלין, אם הבורא לא ברא למכה זו	11533
אלא רפואה זו, א"א בשום פנים שירפא האדם מזאת המכה בלתי זאת הרפואה, ומי יניחה ויקח זולתה	11534
ויחיה, ודאי שחושך החומריות ילך ויגבר עליו מדריגה אחר מדריגה, והוא לא יבין עד שימצא שקוע ברעה	11535
ורחוק מן האמת הרחק גדול, שאפילו הרהורי דברים לא יעלו על לבו לבקש האמת.	11536
ללא יגיעה נמצא האדם בדוגמת הזית שאינו יודע ואינו מבין שלא נגע כלל בהאמת, וכן 0כאשר 0 אינו	11537
טורח 0 בעבודתו 0 הרוחנית ואינו נוטל את האמצעים הראויים, הרי החושך מתגבר עליו ואינו מהרהר כלל	11538
שיש דרכים אחרים ומצבים שונים שבהם נמצאת האמת, וממילא כוחותיו ומדותיו הרעים שולטים בו באין	11539
הפוגה, נמצא שעבודת המוסר הכרחית לנו לגלות את האמת, ולהוציא את האור הנמצא בקרבנו.	11540
הנה מתקרבים אנו לימי הפורים הבעל"ט, ויתכן שיעברו עליו הפורים ויקרא את המגילה ויקיים מצות	11541
משלוח מנות ומתנות לאביונים, אבל את האור האמיתי הנמצא במגילה לא יראה ולא יבין, ורק ע"י עמל	11542
יזכה להגיע אל האמת וכנאמר אדם לעמל יולד (אור יחזקאל ח"ה).	11543
	11544
מאמר תרצט	11545
ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור (כ"ז כ').	11546
נר ה' נשמת אדם (משלי כ'), אמר הקב"ה נרי בידך ונרך בידך, ואיזו נרו של הקב"ה זו תורה שנאמר כי	11547
נר מצוה ותורה אור, מהו כי נר מצוה? אלא כל מי שעושה מצוה כאילו מדליק נר לפני הקב"ה ומחיה	11548
נפשו שנקראת נר, שנאמר נר ה' נשמת אדם, ומהו ותורה אור? אלא הרבה פעמים שאדם מחבב בלבו	11549
לעשות מצוה, ויצה"ר שבתוכו אומר מה לך לעשות מצוה ומחסר את נכסיד, עד שאתה נותן לאחרים תן	11550
לבניך, ויצר טוב אומר לו תן למצוה, ראה מה כתיב כי נר מצוה, מה הנר הזה כשהוא דולק אפילו אלף	11551
אלפים קרונין מדליקין הימנו אור במקומו, כך כל מי שיתן למצוה אינו מחסר את נכסיו (שמו"ר ל"ו).	11552
המדרש הנ"ל אפשר להבין על פי הגדרת הגר"ס צ"ל שאמר, שהעיקר במלחמת היצר הוא שצריך ללמוד	11553
מוסר בשני מישורים, האחד להגדיל היראה, והשני להקטין הנסיון, להגדיל היראה שאם הנסיון גדול וכוחו	11554
של האדם חלש, הרי אם ישאף רוח של יראה, אזי יוכל לעבור את הנסיון, והמישור השני הוא להקטין את	11555
הנסיון, שכן צריך ללמוד מוסר כדי לראות כי בעצם אין כאן נסיון כלל, כי הנסיון אינו אלא מה שהיצר	11556
מדמה לו לאדם דמיון של נסיון, אולם כאשר יגביר את השכל על הדמיון יראה כי אין כאן נסיון כלל.	11557

בעת שאדם עושה מצוה ועוסק בתורה וחושב שהוא מחסר ממונו, ויקשה לו לעשות המצוה ולעסוק בתורה, יבין שהתורה היא אור והמצוה היא נר, ונר זה כשהוא דולק אפילו אלף אלפים קרונין מדליקין הימנו אור במקומו, ואז יקל עליו לעשות המצוה, כי עיקר עבודת היצה"ר הוא רק לפתות את האדם ולהראות לו שהוא מפסיד מהמצוה, ולכן מלבד שעל האדם לחשוב הפסד מצוה כנגד שכרה, שאפילו אם יתכן שיהיה לו הפסד, הרי השכר הוא תמיד יותר גדול והמצוה כדאית לו, אמנם זהו רק בגדר של להגדיל היראה.	11558 11559 11560 11561 11562 11563
אבל מלבד זאת יש עוד דרך של להקטין הנסיון, להבין שאינו מחסר כלום מנכסיו, וכמו שאדמו"ר הסבא זצ"ל מסביר את זה במשל, שאם יזדמן לו לאדם הרבה מומן בשבת והוא עומד על יד המציאה, והיצה"ר מחבב לו את המציאה, ומתאר לפניו כמה גדול אושרו ועושרו אם יקח את המציאה, והיצר טוב אומר לו שלא יחלל את השבת, והוא נמצא במבוכה ובתוך המלחמה עם היצר.	11564 11565 11566 11567
אך לו יצוייר לו שהכסף הזה הוא מזוייף, כי אז תפקע מיד עוצמת הנסיון והוא יברח ממחשבת היצר כמטחוי קשת, וכך גם בכל הנסיונות שהיצה"ר מגדיל לו את הנסיון, אבל האמת הוא שכל הנסיון נאחז על זיוף, ועל האדם רק להבין את הזיוף ואז ממילא יתבטל הנסיון, וזו המשמעות של ותורה אור, שיהיה אצלו התורה כמו נר ויבין שמהתורה אין הפסד, ומה שנדמה לו להפסד הרי לא דובים ולא יער ואין כאן נסיון לגמרי.	11568 11569 11570 11571 11572
ובזאת אפשר להבין את דברי המדרש, לא שאני צריך להם אלא שתאירו לי כשם שהארתי לכם, למה כדי להעלות אתכם בפני האומות, שיהיו אומרים ישראל מאירים למי שמאיר לכל, משל לפקח וסומא שהיו מהלכין, אמר הפקח לסומא בא ואני סומכך והיה הסומא מהלך, כיון שנכנסו לבית אמר הפקח לסומא צא והדלק לי את הנר והאיר לי, שלא תהא מחזיק לי טובה שלויתך לכך אמרתי לך שתאיר.	11573 11574 11575 11576
כך הפקח זה הקב"ה שנאמר כי עיניו משוטטות בכל הארץ, והסומא אלו ישראל שנאמר נגששה כעורים קיר, וכאין עינים נגששה בצהרים כנשף, והקב"ה מאיר להם ומנהיגם שנא' וה' הולך לפניהם יומם (שמות י"ג), כיון שבאו לעשות המשכן קרא למשה ואמר לו ויקחו אליך שמן זית זך, אמרו ישראל כי אתה תאיר נרי ואתה אומר שנאיר לפניך, אמר להם בשביל להעלות אתכם שתאירו לי כשם שהארתי לכם (שמו"ר ל"ו).	11577 11578 11579 11580 11581
והענין הוא שלא נחשוב שאנו עושים מצוה בשביל שהקב"ה נצרך לכך, כי אם צדקת מה תתן לו (איוב ל"ה), אלא זה גופא חסד שהקב"ה מרשה לנו לעשות מצוה, כמ"ש ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו (תהלים ס"ב), כי הכל לטובתנו וכדי להעלותנו וממילא אין אנו נפסדים בכך.	11582 11583 11584
אמר הקב"ה חביב עלי נרות שאהרן מדליק מן המאורות שקבעתי בשמים, למה? שבשעה שהקריבו הנשיאים חנוכת המזבח ולא הקריב שבט לוי היה אהרן נפשו עגומה, אמר כל הנשיאים הקריבו בחנוכת המזבח ואני לא היה לי חלק בקרבנות, אמר לו הקב"ה חייך כל השבטים הקריבו חנוכה אחת ואתה לעצמך תעשה חנוכה, מחוץ לפרוכת העדות באוהל מועד יערוך אותה אהרן ובניו (תנחומא תצוה אות ב'), מכאן אנו רואים כי אהרן שהיתה נפשו עגומה היתה חביבה לפני הקב"ה מכל הקרבנות, על אף שהנשיאים בקרבנותיהם קיימו מצוה בפועל, מכל מקום של אהרן היה חביב כי העיקר תלוי בפנימיות.	11585 11586 11587 11588 11589 11590 11591
עוד איתא במדרש, ראה היאך דברי תורה מאירין לאדם בשעה שעוסק בהן, וכל מי שאינו עוסק הוא נכשל, משל למי שעומד באפילה בא להלך מצא אבן ונכשל בה, מצא ביב נופל בו והקיש פניו בקרקע למה? שלא היה בידו נר, כך ההדיוט שאין בידו דברי תורה מצא עבירה ונכשל בה ומת, שכן רוח הקודש צווחת הוא ימות באין מוסר, ואין מוסר אלא דברי תורה שנאמר החזק במוסר אל תרף, למה הוא מת לפי שאינו יודע בתורה והולך וחוטא, שנאמר דרך רשעים כאפלה לא ידעו במה יכשלו, אבל אותם שעוסקים בתורה הם מאירים בכל מקום (שמו"ר ל"ו).	11592 11593 11594 11595 11596 11597
והענין הוא שישנן עבירות שהן בגדר נסיונות ומכשולים כמו אבן, ויש עבירות שהן בגדר ביב, כלומר תאוותיו של האדם שהוא נופל בגינן, אולם האמת היא שכל המכשולים באים לו לאדם משום שאין לו אור התורה, אבל אלה שעוסקים בתורה הם מאירים בכל מקום בכל הנסיונות. (נחלת אליעזר).	11598 11599 11600
מאמר תש	11601
ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור (כ"ז כ').	11602
איתא במדרש אמר הקב"ה למשה ויקחו אליך שמן זית זך, לא שאני צריך להם אלא שתאירו לי כשם שהארתי לכם, כדי להעלות אתכם בפני האומות, שיהיו אומרים ישראל מאירים למי שמאיר לכל, משל לפקח וסומא שהיו מהלכין, אמר הפקח לסומא בוא ואני סומכך והיה הסומא מהלך, כיון שנכנסו לבית אמר הפקח לסומא צא והדלק לי את הנר והאיר לי, שלא תהא מחזיק לי טובה שלויתך, לכך אמרתי לך	11603 11604 11605 11606 11607

- 11608 שתאיר, כך הפקח זה הקב"ה והסומא אלו ישראל, אמרו ישראל כי אתה תאיר נרי ואתה אומר שנאיר
11609 לפניך, אמר להם בשביל להעלות אתכם שתאירו לי כשם שהארתי לכם (שמו"ר ל"ו).
- 11610 רואים אנו כאן יסוד גדול במדות, מטבעו של אדם כשהוא עושה טובה למי שהוא, אינו רוצה לקחת כלום
11611 תמורת הטובה, ואין זה מחמת כי חפץ חסד הוא, אלא להיפך רוצה הוא אשר הלז ישאר לו עבד עולם
11612 עבור טובתו, וע"כ לא יקח ממנו מאומה, הנה לימד לנו הקב"ה בהיפך, כשאדם מטיב לחברו חוב מוטל
11613 עליו שעם הטבתו לזולתו, יראה לקבל ממנו דבר מה בחזרה.
- 11614 כשאתה עושה טובה לחברך, אם חפץ אתה בטובתו באמת, ראה שחברך לא ישאר חייב לך הכרת טובה,
11615 כשאתה מלוה מעות לאחד הנך בטוח כי יפרע לך דמי ההלוואה, אבל את הטובה שעשית לו בזה, תשתדל
11616 לקחת ממנו איזו טובה שהיא באופן שלא יהיה חשש רבית, כדי שהלז לא ישאר משועבד בטובתך, וירגיש
11617 שכמו שעשית לו טובה, גם הוא עושה לך טובה אחרת תמורתה, וזה היפך מכחותיו של אדם.
- 11618 לא שאני צריך להם אלא שתאירו לי כשם שהארתי לכם, זה יסוד גם בכל המצוות, האם רבש"ע צריך
11619 דבר מה משלנו חלילה? אם צדקת מה תתן לו! אמנם הרי הקב"ה סידר כל ההנהגה כאלו כביכול צריך
11620 לנו, וכן אמרו חז"ל על הפ' תנו עוז לאלהים, כד ישראל עבדין עובדין דלא כשרן כביכול מתישין חיל
11621 דקוב"ה, וכד עבדין עובדין דכשרן יהבין תוקפא וחילא לקוב"ה.
- 11622 ולמה עשה האלהים כן? כי הקב"ה הוא הטוב בלתי תכלית, ואין זה תכלית הטוב אם כשמטיב לנו נשאר
11623 חייבים, ונהיה נשפלים לו בהכרת הטוב, על כן מטעם הטבה בלתי תכליתית, סידר שגם אנחנו נהיה
11624 נותנים, הקב"ה נותן לנו וכביכול גם אנחנו נותנים לו, תאירו לי כשם שהארתי לכם!
- 11625 כמו כן בצד השני, כשנעשה לאדם איזה עוול, רוצה הוא דוקא שהלז ישאר האשם ובעל העוולה, לא
11626 איכפת ליה כלל מה שיתהווה אח"כ, העיקר אצלו הוא כי זולתו ישאר העושה עול, והגאון מהרי"ב זצ"ל
11627 היה אומר, כי יש בטבע האדם כשאחד בא לחברו לפייס אותו על עול שעשה נגדו ולבקש סליחתו, משיב
11628 לו חברו מה כל העסק שאתה עושה מכל הענין? הרי אין כאן ולא כלום! ולכאורה הרי זה נאה ויאה, אבל
11629 האמת היא ההיפך לגמרי, תשובתו זו נובעת מפני שאינו רוצה לשמוע כלום מהתנצלותו, רוצה הוא שהלז
11630 ישאר ללא אמתלא וישאר דוקא מתועב.
- 11631 הוא אשר אמר הרא"ש ז"ל, אל תחשוב עון למי שבא להתנצל לפניך, אם אמת הלא עליך חיוב להקשיב
11632 לכל אשר ידבר, כי הלא אינו כלל בעל עולה, ואם אתה יודע את האמת כי חברך בא לפניך בשקר גמור,
11633 הוא חושב להתעותך כי אדם כשר הוא, גם בזה הנך מחויב להעלים עיניך ולשמוע אותו, ולתת לו את
11634 הרושם כי הצליח להתעות אותך, וכי אתה סובר כי הוא צודק בדבר, ואם לא תעשה כן, אלא כשעושה
11635 העול יבא לפניך נכנע לך באשמתו, ואתה תנצל ההזדמנות לשפוך עליו עביט מלא אשמה, הנה יתכן מאוד
11636 כי השחיתות מצד הנפגע, יהיה יותר רב מהעולה של העושה עול.
- 11637 ידיעה זו חסרה לגמרי אצל האנשים! הכל יודעים כי יש שולחן ערוך שלם בשביל עושה העול, איך לנהוג
11638 עם העול אשר עשה, אבל צריכים לידע כי יש גם שולחן ערוך שלם בשביל הנפגע בהנהגתו הוא, לא יבוזו
11639 לגנב כי יגנוב למלא נפשו כי ירעב (משלי ו'), אין זה מדת חסידות בעלמא, אלא אזהרה ולא אויך לנהוג
11640 עם הגנב, איך לדבר אתו ואיך לשפוט אותו, שולחן ערוך שלם יש לזה!
- 11641 כשאזי יוסף נכשלו במכירתם עם כל התוצאות הרבות, הנה כשנתודעו וכבר הינם ביד יוסף, רואים איך
11642 שיוסף הצדיק סיפר כל המעשה באמר, ועתה אל תעצבו כי למחיה שלחני אלהים לפניכם, לא אתם
11643 שלחתם אותי הנה כי האלהים, וישימני לאב לפרעה ולאדון לכל ביתו ומושל בכל ארץ מצרים, הפך כל
11644 הסיפור מן הקצה אל הקצה, כי אחרי כל החשבונות הנה נראה כאילו הוא אשר חייב להם תודות על כל
11645 אשר עשו לו!
- 11646 ולא היה זה סתם דברים בעלמא מצד יוסף כי הרי תורה הם, להתבונן ולהתפעל עד כמה שיוסף הצדיק
11647 החליק ועיבד כל העולה, עד שכמעט נשאר הוא החייב והמשועבד להם, כי יוסף הצדיק ידע היטב את
11648 השולחן ערוך שיש לנפגע, ולאור זה דן ושפט כל העובדא, ומזה יצאה כל הנהגתו זו, ולו לא עשה כן יתכן
11649 כי העוול שלו היה עוד יותר גדול מהעוול שלהם!
- 11650 חז"ל אומרים (בר"ר ע"ד ז'), קפדנותן של אבות ולא ענותנותן של בנים, קפדנותן של אבות מנין ויחר
11651 ליעקב וירב בלבן, ויען יעקב ויאמר ללבן מה פשעי מה חטאתי, את סבור שמא מכות או פצעים היו שם,
11652 אלא דברי פיוסים יעקב מפייס את חמיו, כי מששת את כל כלי מה מצאת מכל כלי ביתך.
- 11653 א"ר סימון בנוהג שבעולם חתן שהוא דר אצל חמיו, אפשר שלא ליהנות אפילו כלי אחד אפילו סכין אחד?
11654 ברם הכא מששת את כל כלי אפילו מחט אפילו צינורא לא מצאת, ולא ענותנותן של בנים מדוד שנאמר
11655 ויברח דוד מניות ברמה ויבא ויאמר לפני יהונתן, מה עשיתי מה עוני ומה חטאתי לפני אביך כי מבקש את
11656 נפשי, מזכיר שפיכות דמים בפיוסו, ברם הכא כי דלקת אחרי ע"כ.

הנה מבקרים את דוד המע"ה על הזכירו בפיוסו איזה ביטוי של שפיכת דמים, כי מבקש את נפשי, לא	11657
כיעקב אע"ה אחרי כל אשר עשה לו לבן, עשרים שנה בביתך ותחליף אל משכורת עשרת מונים, ברחל	11658
עבד עמו ורימה אותו לתת את לאה, ובפירוש נאמר ביקש לעקור את הכל, ועם כל זה הוא עומד לפני לבן	11659
להצדיק עצמו, ובכל דבריו מזכיר רק כי דלקת אחרי, הרי ברור כי שולחן ערוך שלם יש גם בעד הנפגע,	11660
ענין אשר אנחנו לא יודעים מזה מאומה, כשאחד עושה לנו איזה עולה שהיא, הלא אצלנו כבר הותרה	11661
הרצועה, מותר לעשות נגדו ככל העולה על רוחנו אם בדברים ואם בכתבי פלסטר וכדומה, נתבונן על כל	11662
טעויותינו וכמה אנו רחוקים מן האמת. (דעת תורה).	11663
מאמר תשא	11664
ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור (כ"ז כ').	11666
כתית המכתת עצמו והרגלו כענין אמרם ז"ל (ב"ב ח'), אלו תלמידי חכמים שמכתתין רגליהם מעיר לעיר	11667
וממדינה למדינה ללמוד תורה, פירוש רגליהם לא על הילוך הרגלים אלא כיתות הרגלם, וזהו כתית ואז	11668
תהיה על ידי זה מוכן למאור לאור החכמה והמדע.	11669
דברנו היום כי באמת לב האדם כרכא דכולא ביה, לב מבין, לב יודע, לב רואה, לב חושב מחשבות חרש	11670
וחושב, ובכלל נאמר (משלי ט"ז) לב חכם, ונמצא כי לב האדם חכם, אלא שהוא כדמיון בית מלא כל טוב	11671
והחלונות סגורות והכל כאין, ואם לא יפתח החלונות לעולם הרי כל הטוב כלא היה.	11672
כן האדם לבו מלא כל טוב כי מעשה ידיו של הקב"ה הוא, ורק החלונות אטומים, כי הלב סגור כנאמר	11673
ומלתם את ערלת לבבכם, ומי שלא מל ערלת לבבו, הרי חכמת הלב נתונה במסגר חלונות אטומים כלא	11674
היה.	11675
ועל כן אמרתי להתקצף על הבנים שאין ניכר בהם יראת שמים, ומה קצפי כל כך רק על זה, הלא אין זה	11676
אלא פרט אחד? אבל זה לאות כי הערלה עודנה לא נקרעה, כי לו היתה הערלה נקרעת כי אז ממילא היו	11677
נפתחים חלוני הלב, וממילא היה נפתח גם כן אור היראה.	11678
כי באמת התימה רבה בכלל על בלתי היראה, וע"כ כי הערלה עודנה סגורה, וממילא חלונות לבבו	11679
אטומות, ואין בידו לב חכמה ולא מדע, לא הרגש טוב ולא מדה נכונה, אוי לאדם שימות בתוך ערלה, הלא	11680
זהו חומות ברזל המפסיקות בינו לאביו שבשמים, אשרי לאדם שכיתת ערלתו. (חכמה ומסר ח"ב	11681
רנ"ד).	11682
מאמר תשב	11683
ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור (כ"ז כ').	11685
במדרש כשם שהשמן מאיר כך ביהמ"ק מאיר לכל העולם, לכך אמר הקב"ה למשה ויקחו אליך שמן זית	11686
זך, לא שאני צריך להם אלא שתאירו לי כשם שהארתי לכם, למה? כדי להעלות אתכם בפני כל האומות,	11687
שיהיו אומרים ישראל מאירים למי שמאיר לכל, משל לפקח וסומא שהיו מהלכין, אמר הפקח לסומא בוא	11688
ואני סומכך והיה הסומא מהלך, כיון שנכנסו לבית אמר הפקח לסומא, צא והדליק לי את הנר והאר לי	11689
שלא תהא מחזיק לי טובה שלויתך, לכך אמרתי לך שתאיר לי.	11690
חז"ל מגלים לנו בציור זה, שיסוד כל העבודה והבריאה כולה הוא בציור של פקח וסומא, המתבונן בציור	11691
זה הלא לכאורה כשחוק ידמה בעיניו, דמה שייך כאן ענין תשלום טובה מהסומא לפקח, וכי הפקח צריך	11692
לאורו? אוה"ע יאמרו ישראל מאירים למי שמאיר לכל, הלא כליצנות הוא בעינינו!	11693
אמנם מאידך גיסא באמת כן הוא, וזה יסוד האמונה שחייב כל אחד מישראל להאמין במה שאמרו חז"ל	11694
(איכ"ר א'), שבזמן שישראל עושין רצונו של מקום נותנין כח וגבורה בפמליא של מעלה, וכשאין עושין	11695
רצונו של מקום אזי מתישין ח"ו כח של מעלה, ישראל מאירים לו כביכול בתורה ובמצות כשעוסקין בהן,	11696
נרי בידך ונרך בידי אמרו חז"ל (דב"ר פ"ד), הרי שתורה"ק היא נרו של הקב"ה ומאירה לו באמת.	11697
וכן אמרי חז"ל ביהמ"ק מאיר (שמו"ר תצוה), וכן אמרו שבשעת חרבן הבית אמר הקב"ה, מלך בו"ד	11698
כשהוא מתאבל מהו עושה מכבה את הפנסים, כשחרב הבית היה חושך בעדו כביכול, הקב"ה משמר עולמו	11699
ואמר לישראל שישמרו לו, והנה באמת זוהי סתירה גדולה, וכבר נתלבטו בזה רבים איך יתכנו שתי	11700
הקצוות בנושא אחד, זוהי השאלה שנבוכו בה רבים בענין בחירה והכרח, ונלאו להבין היכן יש מקום	11701
לבחירה, כיון שכל יסוד עבודת האדם הוא רק בגדר סומא ופקח.	11702
החסידי לוצטו בס' דעת תבונות בנה על יסוד זה כל ספרו, שעיקרו לבאר סוד שתי ההנהגות, דאין הכי נמי	11703
שהכרח ובחירה הם שני כתובים המכחישים זא"ז, והם סתירה גדולה זה לזה, אך זה בא מצד מדתו ית'	11704
שרצה להיטיב עם בריותיו, שבכדי שתהיה הטבה שלמה ולא יהיה נהמא דכיסופא שלא נחזיק לו טובה,	11705
מצד מדה זו ברא עולמו בהנהגה זו שיהיו ישראל באמת מאירים לו כביכול, שמדתו ית' היא הטבה שלמה.	11706

הגם שהכל ממנו ית' ממך הכל ומידך נתנו לך, בכ"ז הנהגתו כביכול היא באופן כזה שלא תחזיק לו טובה,	11707
שמצד מדת חסדו וטובו הבלתי תכליתי הטביע כך בהנהגת הבריאה, שהוא נותן לאדם באופן שיראה	11708
כאילו אינו מקבל כלל, אלא שהוא מיגיע כפיו ולא יחזיק לו טובה, ומזה יתבונן האדם הרוצה להתדבק	11709
בקונו ובמדותיו מוסר השכל היוצא ממדה זו, להתעורר מהו ענין נקיות המעשים, שהבוי"ת כביכול ברא	11710
עולמו על מתכונת זו כדי שלא יהיו מחזיקים לו טובה, וע"פ השקפה זו יביט וישקול האדם כל מעשה שלו	11711
ויראה עד כמה התרחק ממדה זו.	11712
ועיין בחוה"ל (ריש שער ג'), איך שפשפש ומשמש כל מעשה טוב שעושים בני אדם, והעמידם תחת עין	11713
הבקורת, ומסקנתו היא שכל מעשי בני אדם מקטנים שבקטנים עד גדולים שבגדולים, אינם אלא טובת	11714
ואהבת עצמו, כמו טובת האב על בנו שאין לנו ציור מחסד יותר גדול ונשגב כזה? ואף על פי כן כתב על	11715
זה, מן הידוע כי הוא מכויין לתועלת עצמו בו, כי הבן נתח מהאב עם עוצם תקותו בו.	11716
החסד הכי גדול לפי מושגנו, צורתו האמיתית אינו אלא אהבת עצמו, וכן בשאר הענינים כמו טובת האדון	11717
על עבדו, טובת העשיר על הרש, וכן טובת בני אדם קצתם אל קצתם, גרעין כל המעשים הללו כשיוסר	11718
מהם הצעיף הריהו רק אהבת עצמו, והוא מבהיל מאד שהחובות הלבבות העביר מחק על כל המעשים	11719
הטובים שעושים בני אדם, וייחס את כולם אך ורק לאהבת עצמו.	11720
מדתו ית' היא שרצה להיטיב עם בריותיו, ומצד מדה זו רצה שהטבתו תהיה הטבה שלמה, שלא תחזיקו לי	11721
טובה, והוא לימוד לאדם מהו הטבה וחסד, שלא תהיה שום פניה וכוונה של החזקת טובה, כ"א נדבה שלמה	11722
וגמורה, ומזה יוצאת הערה גדולה לאדם באופן וחיוב עבודתו ומה נקרא נקיות, שכל מעשיו יהיו רק נדבה	11723
מבלי שום פניה ונגיעה כל דהו, כ"א הטבה גמורה שלא תחזיק לי טובה. (דעת חכמה ומוסר ח"א קט"ז).	11724
	11725
מאמר תשג	11726
ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד (שמות כ"ז כ').	11727
הלכה זו של נר התמיד תופשת מקום חשוב מאד בתורה, אמנם כאן איננה מבוארת כל צרכה, כי לא נזכר	11728
כאן כלל על דבר המנורה וכמה נרות יש להדליק, אולם התורה חוזרת על הלכה זו בפרשת בהעלותך, ושם	11729
כתוב בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות (במדבר ח').	11730
והנה הרמב"ן שם שואל, למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת	11731
הנשיאים חלשה דעתו שלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, ומביא בשם המדרש תשובה על כך,	11732
אמר לו הקב"ה למשה לך אמור לאהרן אל תירא לגדולה מזאת אתה מוכן, הקרבנות כל זמן שבית המקדש	11733
קיים הן נוהגים, אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו, והרמב"ן מתפלא על כך ושואל, והנה דבר	11734
ידוע שכשאין בית המקדש קיים והקרבנות בטלים אף הנרות בטלות? ומתרץ אבל לא רמזו אלא לנרות	11735
חנוכת בית חשמונאי, שהיא נוהגת אף לאחר חורבן בגלוייתינו (רמב"ן שם).	11736
ולכאורה תשובה זו אינה מספיקה, שהרי סוף כל סוף הדלקת חנוכה אינה מן התורה, וגם אינה נוהגת אלא	11737
שמונה ימים בשנה, ועוד שהרי נרות חנוכה מדליקים כל ישראל ולא רק אהרן ובניו? ועוד היאך אפשר	11738
לקרוא לזה להעלות נר תמיד, והיאך ציוותה התורה כאן שזו חוקת עולם לדורותיכם, אם אין ההדלקה	11739
נוהגת אלא בבית המקדש?	11740
אולם יש כאן רעיון גדול, אמנם מצות הדלקת המנורה נוהגת רק בבית המקדש, אבל הרעיון הוא נצחי	11741
וקיים לעולם, הנרות הללו באים לסמל את המאור שבתורה שעל ישראל להפיץ אותו בעולם, ידוע מכמה	11742
מדרשים ששמן הזית מסמל את התורה, הרואה שמן זית בחלום יצפה למאור שבתורה (ברכות נ"ז), מפני	11743
שהתורה נמשלה לשמן זית.	11744
וכמו כן איתא עוד במדרש, ויקחו אליך שמן זית, לא שמן אגוזים ולא שמן צנונות ולא שמן דגים או שאר	11745
שמנים אלא שמן זית, לפי שזית סימן אור לעולם, ולכן נקראו ישראל זית רענן שהם מאירים לעולם	11746
(תנחומא ו'), ומכאן אנו למדים על תעודת ישראל להיות נושאי האור בעולם ולהעלות נר תמיד בכל	11747
הדורות, וזה מה שאמר הקב"ה לאהרן שהקרבנות בטלים עם חורבן בית המקדש, אבל תפקידם של הנרות	11748
הוא גם לאחר החורבן ולכל הדורות, שלעולם מוטל על ישראל לשמש הפנס לאומות ולהפיץ אור התורה	11749
בעולם.	11750
ובזה נבין מאמרם ז"ל, אמרו ישראל לפני הקב"ה אתה אומר לנו שנאיר לפניך ואתה אורו של עולם, אמר	11751
הקב"ה לא שאני צריך לאורכם אלא להעלות אתכם בפני האומות, שיהיו אומרים ישראל מאירים למי	11752
שהוא מאיר לעולם, ויקחו אליך שמן זית לא בשביל שאני צריך אלא בשביל להאיר לך, באוהל מועד	11753
מחוץ לפרוכת.	11754
לא היתה המנורה צריכה להינתן אלא לפנים מן הפרוכת אצל הארון, והיא נתונה מחוץ לפרוכת להודיעך	11755
שאינו צריך אורה, ולמה אמר לך כדי לזכותך למאור, ד"א בנוהג שבעולם מלך בשר ודם עושה לו מטה	11756

ושולחן והוא נותן המנורה לשמאלו, אבל בבית המקדש אינו כן, אלא המנורה היתה נתונה מימינו של	11757
שולחן, להודיעך שאינו צריך אורה משלך, ולמה אמר לך להאיר לך לעוה"ב כשתבוא חשכה של אומות	11758
העולם (ילקו"ש כ"ז שע"ח).	11759
מכל המדרשים האלה אנו למדים, שגר התמיד משמש סמל לישראל שעליהם לקבל שפע של אורה	11760
מהקב"ה, להאיר לעצמם את דרך החיים ולהאיר לעולם כולו, בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה	11761
יאירו שבעת הנרות, גם כאן נעוץ רעיון חשוב, המפרשים אומרים ששבעת הנרות מסמלים את שבע	11762
החכמות שבעולם.	11763
והתורה באה ללמדנו שחכמות אלה צריכות להיות כפופות לאור התורה, אל מול פני המנורה יאירו שבעת	11764
הנרות (רבנו בחיי כ"ה ל"א אברבנאל שם), לכל המדעים יש ערך לרבות המדעים הטכניים, אך אימתי?	11765
רק בזמן שהם הולכים לאורה של האמונה, שהם משמשים כאמצעים לאדם ללכת בדרכי החיים של תורת	11766
ה', אבל אם אינם כפופים לאמונה ולתורת ה', הם עלולים לשמש אמצעי לשטן להשחית את העולם	11767
ולהביא עליו כליה.	11768
ראינו בתקופתנו כמה השתמשו בהתקדמות המדע לחבל בעולם ולהביא עליו הרס, הנה המציאו המצאות	11769
כל כך נפלאות שבכוחם להקל על החיים ולהביא אושר לעולם, המציאו אירונים שאפשר להגיע על ידם	11770
ביום אחד לכל מרחקי תבל, ולקשר קצה אחד בעולם עם קצהו השני בזמן קצר, אולם לצערנו הופכים את	11771
כלים האלה למפציצים, ומשתמשים בהם להחריב כרכים גדולים ברגעים אחדים.	11772
העולם התקדם במדע הכימיה ופועלים על ידו גדולות ונפלאות, אבל ראינו היאך השתמשו בו להקים תאי	11773
גזים להחניק רבבות אנשים נשים וילדים ולכלותם מן העולם, גם את התקדמות חכמת הרפואה, שהיא	11774
באה לתועלת האנושות ניצלו אנשי מדע למטרות נשחתות, לענות בה בני אדם ולהביא עליהם יסורים	11775
ועינויים, והכל מפני שאין המדע כפוף לאמונה באלקים, ואין הוא לאורה של תורת החיים.	11776
וזהו מה שאמרו חז"ל, אם יאמר לך אדם יש חכמה בגויים תאמין יש תורה בגויים אל תאמין (איכה רבה	11777
פ"ב י"ג), מה ההבדל בין חכמה לתורה? החכמה היא המדע החיצוני שאין לו קשר עם האדם, אינו בא	11778
להורות דרך החיים ואין לו מטרה קבועה, ואילו התורה קשורה עם האדם וכל מטרתה להורות לו דרך	11779
החיים ולהביאו לידי תכליתו, ומשום כך היא נקראת תורה מלשון הוראה, לכן אם יאמר לך אדם שיש	11780
חכמה בגויים תאמין, ישנם בגויים אנשי מדע גדולים שהמציאו המצאות נפלאות והביאו התקדמות רבה	11781
לעולם במסגרת זו, אבל אם יאמר לך תורה בגויים אל תאמין.	11782
אין להם דרך בחיים והשקפותיהם על החיים הם חומריות, כל מגמתם לכיבושים להשתלט אחד על השני,	11783
לשים חרב איש ברעהו, ומשום כך עלולים הם להשתמש במדע להרוג ולרצוח, להשמיד עמים שלמים	11784
ולהחריב ארצות, ואילו ישראל להיפך מזה, כל עיקר מטרתם בחיים היא התורה, להפיץ אלקות בעולם,	11785
להביא אורה עלי תבל וללמד לבריות את דרך הרוח דרך התורה, לאהוב את הבריות שלא ישאו גוי אל גוי	11786
חרב ולא ילמדו עוד מלחמה, ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, זוהי היא המלחמה הנצחית	11787
המתנהלת בין ישראל לעמים.	11788
אשר קרך בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחרוך ואתה עיף ויגע ולא ירא אלקים (דברים כ"ה), עמלק בא	11789
להמריד את העולם כנגד ה', וקירר את ישראל בדרכו, חז"ל מספרים שקצץ מילות וזרק לשמים (רש"י	11790
שם), עמלק זה הוא משמש לסמל לכל העמים, שכל מטרתם היא רק החומריות והשלטון בעולם, וכלי זינם	11791
הם החרב והחנית, עמלקיות זו היא מגמה מסויימת בחיים, ואין הבדל אם היא יוצאת מנקודת השקפה זו או	11792
מנקודת השקפה אחרת, והיא בניגוד לאמונה באלקים חיים, בניגוד להשקפות הרוחניות של ישראל,	11793
ומשום כך יש לנו מלחמה נצחית עם אומות העולם.	11794
כי יד על כס י"ה (שמות י"ז), חז"ל אומרים שלא כתוב כסא אלא כס, ולא כתוב שם ה' מלא אלא י"ה,	11795
לומר לנו שכל זמן שיש עמלק בעולם אין כסא ה' שלם ואין שמו שלם (תנחומא כי תצא י"א), עמלק בא	11796
בזמן שתש כוחה של תורה בישראל, ויבוא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים, ואומרים חז"ל רפידים	11797
שרפו ידיהם מן התורה (סנהדרין י"ז), רק כשעוזבים את התורה יש שליטה לעמלק שהוא הכוח הניגודי	11798
של התורה.	11799
משום כך כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל, וכאשר יניח ידו וגבר עמלק, כוחו של עמלק תלוי בכוח	11800
התורה של ישראל, אם ישראל חזק ברוחו אין שליטה לעמלק בעולם, וזה מה שאמרה התורה כתוב זאת	11801
זכרון בספר, כלומר המלחמה שעליך לנהל כנגד עמלק היא בספר, אם תלמד בספר התורה שלך ותשתדל	11802
להפיץ אור התורה בעולם, תחליש בזה כוחה של העמלקיות שהיא הסמל להרס ולהשחתה.	11803
זה היה גם סוד הנס של פורים, לאחר ששבו אל ה' וקיבלו וקיימו את התורה מחדש ניצחו את המן ולא	11804
שלט בישראל עוד, זוהי תעודתנו בכל דור ודור, זוהי פרשת זכור שלנו לזכור שאנו עם התורה, עלינו	11805

להעלות נר תמיד חוקת עולם, להאיר לעצמנו ולהפיץ אור לעולם, ואז ניצל מכל העמלקים והעמלקיות, ונביא גאולה לעולם. (ד.ה.).	11806
	11807
	11808
מאמר תשד	11809
ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך ואת בניו אתו מתוך בני ישראל (כ"ח א').	11810
בשלושה דברים יש הדגשה מיוחדת שמשם רבינו ע"ה יעשה אותם בעצמו או יפקח עליהם, ובשנים מהם	11811
נאמרה הדגשה נוספת אליך, ויקחו אליך שמן זית זך, הקרב אליך (מינוי כהן גדול), במקום שנאמר בכל	11812
מלאכות המשכן ועשית או תעשה או ועשו ומה נשתנה?	11813
ונראה כי ג' הדברים האלה, שמן למאור, מינוי כהן גדול, ובגדי כהונה, צריכים השראה ופיקוח אישי של	11814
גדול האומה ונביאו, כי שמן למאור להעלות נר תמיד, שהכוונה היא לנר המערבי המסמל את אור התורה,	11815
הוא צריך להיות זך, נקי מכל פניות ותערובות של חול ושל חכמות אחרות, ואור זה של תורה צריך להיות	11816
חתום בחותמו של כהן גדול, משה רבינו ע"ה והבאים אחריו גדולי התורה והיראה, ובא לכן על זה הצווי	11817
וההדגשה של ואתה תצוה ויקחו אליך, שהשמן והאורה זה יהיה תחת הביקורת שלך מזוקק שבעתיים,	11818
תורה טהורה ונקיה מכל פסול וכוונות זרות.	11819
הדבר השני מינוי כהנים גדולים צריך להיות על ידך, ורק אתה תקריב ותמנה אותו להיות מנהיגו הרוחני	11820
של עם ישראל, הכהן הגדול הבא אל קודש הקדשים בית ה', הנושא עליו את כתר הכהונה ועבודת ה',	11821
ואשר עליו הוטל התפקיד של יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל, ישימו קטורה באפך וכליל על	11822
מזבחך, וראה מה עלה לנו בתקופת בית שני, כאשר נתמנו כהנים גדולים למאות בלתי הגונים, לא על ידי	11823
משה רבינו והבאים אחריו חכמי ישראל אלא על ידי המלכות.	11824
ולדורות נאמרו הדברים, שכהני הדת רבני ישראל צריכים להתמנות ע"י חכמי התורה ויראי ה', ואוי לנו	11825
שהגענו לכהנים ורע־בנים מחללי שבת וכל קודש, הנושאים את שם ה' לשוא ומשחיתים כל חלקה טובה	11826
בישראל, ומבדילים בין ישראל לאביהם שבשמים, כאמור ולא יראה בכך ערות דבר ושב מאחריך.	11827
והדבר השלישי בגדי כהונה שמכפרין על ישראל כקרבתו, ואמרו חז"ל ואת בגדי לשרת בקודש,	11828
אלמלא בגדי כהונה לא נשתיירו משונאיהם של ישראל שריד ופליט (יומא ע"ב), והנה ענין בגדי כהונה	11829
הוא למעלה מהשגתנו, ויש בהם סודות גדולים איך להכניס כוונות קדושות ונעלות בהם, עד אשר הכהן	11830
מתקדש ומתעלה בהם כדי לשרת בקודש, ובלעדו הוא מחוסר בגדים וחייב מיתה ופוסל העבודה, בזמן	11831
שבגדיהם עליהם כהונתן עליהם, אין בגדיהן עליהן אין כהונתן עליהן אלא הרי הם כזרים, ונאמר והזר	11832
הקרב יומת (סנהדרין פ"ג רמב"ם פ"י מהלכות כלי המקדש).	11833
ודבר זה להכניס קדושה בבגדי כהונה צריך לימוד, ואתה תדבר אל כל חכמי לב אשר מלאתי רוח חכמה,	11834
לגלות לחכמי לב האלה את הסודות והכוונות הקדושות לקדש את הבגדים, ואנו בענייניו אין לנו מושג מזה,	11835
אבל גם אנו צריכים לימוד על קדושת הבגדים בגדי חול שלנו, שלכל הפחות יכסו בשר ערוה, ולא יראה	11836
בנו ערות דבר הגורם ל"שב מאחריך והמסלקת את השכינה מישראל.	11837
השכינה מתהלכת בתוכנו להצילנו ולתת אויבנו לפנינו, ואנו בדורנו נעשינו למחוסרי בגדים במובן הפשוט	11838
ביותר, ערומים נותרנו וזרים לאלקינו ואין השכינה שרויה בתוכנו, הרחמן ישיב לנו את עבודת בית	11839
המקדש, כהנים בעבודתם לויים על דוכנם וישראל במעמדם הרוחני והטהור, ואז יקויים בנו ושכנת	11840
בתוכם בתוך כל אחד ואחד אכי"ר. (למען אחי ורעי).	11841
	11842
מאמר תשה	11843
ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת, ועשו את בגדי אהרן לקדשו לכהנו לי (שמות כ"ח ב').	11844
ויש להתבונן בדברי הכתובים, שמתחילה כתוב ועשית לכבוד ולתפארת, וכשמדבר לכל חכמי לב לא	11845
הזכיר כלל ענין לכבוד ולתפארת רק לקדשו לכהנו לי? אהשוב שמה שנפרש בזה הוא פירושו האמיתי	11846
בביאור הכתוב, הנה ענין בגדי כהונה הוא ענין גדול ורם מאד, כי כל עניני המשכן וכליו וכל הדברים	11847
השייכים לעבודת המשכן, הם בנויים לפי מערכת העולמות העליונים כמבואר בספרים הק'.	11848
יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהם שמים וארץ (ברכות נ"ה.), ולכן כתוב בתורה ראה קראתי	11849
בשם, ואמלא אותו רוח אלקים, ונקראו בתורה כל העוסקים בבנין המשכן חכמי לב, כי בכדי לעשות בנין	11850
המשכן וכליו, שיהיה מסוגל להמשיך עליו השראת הקדושה, ולהיות משכן לשכינה בעולם הזה, היה נחוץ	11851
להבין ולהשכיל כל ענין סוד הבריאה, ומערכת כל העולמות מלמעלה למטה, ולעשות הכל לפי החכמה	11852
העליונה.	11853
וכמו כן בגדי כהונה שעל ידם נתקדשו כהנים בקדושת עולם, הלא נבין באיזו כוונה טהורה וקדושה היו	11854
צריכים לעבוד בעשיית בגדי כהונה, כדי שתחול על עבודתם השראת השכינה, והנה לענין זה שאמרנו	11855

נחוץ היה רק לעשות הכל לפי תבניתם ותכונתם, אבל לא היו צריכים להזהר שיהיה כל הבגד מפואר בנוי	11856
חיצוני, וכל תפירה ותפירה תעשה ביופי והידור, ורק כאשר לפי טבע האדם ותכונות נפשו, נחוץ שדבר	11857
גדול באמת יהיה לו גם הידור חיצוני, כי לפי הרושם החיצוני שהדבר עושה עליו, מצטייר אצלו גם תוכנו	11858
של הדבר וחשיבותו.	11859
לכן היה נחוץ שבגדי הכהונה יעשו ג"כ בנוי והידור חיצוני, וזהו ענין לכבוד ולתפארת. ואף שרצה הקב"ה	11860
שיהיה לכבוד ולתפארת, וצוה למשה שיראה שיעשו כן, בכל זאת צוה לו שלחכמי לב לא יזכיר כלל מענין	11861
כבוד ותפארת, רק שיעשו לקדשו לכהנו לי, משום שהם העוסקים במלאכת הקדש שהיו צריכים לעשות	11862
בכוונה קדושה וטהורה, וליחד יחודים על כל עבודה ועבודה, כדי שתחול על מעשיהם השראת השכינה.	11863
לא היה ראוי שיכוונו גם לכבוד ולתפארת שזה היה מגרע כוונתם, כי כל כוונה אשר לא כ"כ קדושה,	11864
נוטלת המקום של הכוונה היותר רמה ממנה, ולכן אם היו מכוונים במעשיהם לענין כבוד ותפארת, היתה	11865
חסרה אותה הכוונה הטהורה שהיתה נחוצה לעבודת בגדי הכהונה, שיהיו מסוגלים לתכלית הנרצה, ואף	11866
שמשה היה צריך להשגיח שיהיו גם לכבוד ולתפארת, בכל זאת אלו העוסקים במלאכה היו צריכים לכוון	11867
רק לקדשו לכהנו לי.	11868
וכן בענינו אף שראוי היה שתהיה גם שימת עין על לכבוד ולתפארת, בכל זאת העוסקים במלאכת	11869
הקודש, אלה העומדים בראש הישיבה להשפיע תורה ויראה, וכן כל העוסקים בהפצת דרך האמת בישיבה,	11870
הם צריכים לכוון במלאכתם רק לקדשו לכהנו לי, וחס ושלוש שישומו מחשבתם וכוונתם לעניני כבוד	11871
ותפארת, כי אף אלה שנקראו בתורה חכמי לב, אלו היו שמים מחשבתם לכבוד ולתפארת, זה היה מפריע	11872
לכוונתם הטהורה!	11873
ומה נעני אנן שבלבנו תופסות כ"כ מקום חמדת התבל ותשוקותיו? הלא ודאי סכנה היא לנו לשום	11874
מחשבתנו בענינים של כבוד ותפארת, כי עלול מאד שיתעוררו בנו הרגשות האלו, והם יהיו הרוח החיה	11875
במעשינו. (שיעורי דעת ח"ג שיעור ה')	11876
	11877
מאמר תשו	11878
ואתה תדבר אל כל חכמי לב אשר מלאותיו רוח חכמה (שמות כ"ח ג').	11879
בכתוב זה נמצא התואר חכמי לב, וכן ועשה בצלאל ואהליאב וכל איש חכם לב, ועדיין אין אנו יודעין	11880
פירושו של תואר זה, ומי זוכה להיות נקרא בתואר זה, אכן ממה שאמר הכתוב ובלב כל חכם לב נתתי	11881
חכמה, אנו למדין שלב חכם צריך להכין האדם בכחו הוא, ובלב כזה נותן הקב"ה חכמה, ובכן מיהו חכם	11882
לב אשר הקב"ה נותן לו חכמה.	11883
אמר הכתוב וה' נתן חכמה לשלמה כאשר דבר, וממנו נבין את הדרך לזכות בחכמה, למה נתן ה' חכמה	11884
לשלמה ובמה זכה לכל זאת? כתוב בגבעון נראה ה' אל שלמה, ויאמר אלקים שאל מה אתן לך, ונתת	11885
לעבדך לב שומע להבין בין טוב לרע, ויאמר אלקים אליו יען אשר שאלת את הדבר הזה ולא שאלת לך	11886
ימים רבים ולא שאלת לך עושר, הנה עשיתי כדברך הנה נתתי לך לב חכם ונבון.	11887
מתבאר כאן כי זכה שלמה לחכמה אך ורק בעבור תשוקתו הרבה אל החכמה, כה השתוקק אל החכמה עד	11888
שויתר על עושר ואריכות ימים, ואף כי אושר החיים חשוב מכל, אך ידע כי חיים בלי חכמה אין להם ערך	11889
כלל, כמו שכתב הרמב"ם (הל' רוצה פ"ו), וחיי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד תורה כמיתה הן	11890
חשובין, על כן שאל שלמה אך ורק חכמה ובעבור זה זכה לה, מיכן אנו למדין לב חכם מהו, תשוקת	11891
החכמה מזכה את בעליה בחכמה, האדם צריך לבקש חכמה, ואם יבקש באמת חכם לב יקרא שמו, והקב"ה	11892
אמר בתורתו ובלב כל חכם לב נתתי חכמה.	11893
והשיעור בביקוש אחר החכמה ניתן ללמוד מצד הרע, מאה ועשרים ושבע מדינה כורעים ומשתחוים להמן	11894
הרשע, המון בריות לאין תכלית ורק אחד ויחיד לא קם ולא זע, ומה ערך יש לאחד לעומת כ"כ בני אדם,	11895
בא וראה מה אומר על כך המן הרשע, וכל זה איננו שוה לי, כלומר כל הכבוד כאין וכאפס הוא נחשב אם	11896
חסרה טיפה אחת מן הים.	11897
ועד היכן צריך להשתדל בהשגת החכמה אנו למדין מיהושע בן נון, אשר נבחר למלך על ישראל במקומו	11898
של משה רבינו ע"ה, ובמה זכה לכך כתיב איש אשר רוח בו, ופי' הספורנו מוכן לקבל אור פני מלך חיים,	11899
כענין שכתוב ובלב כל חכם לב נתתי חכמה, והנה מוכח להדיא מדברי הספורנו מה שביארנו בכונת	11900
הכתוב, כי חכם לב הוא זה המוכן לקבל אור פני מלך חיים וזו היתה מעלת יהושע.	11901
וראה ברש"י (משפטים כ"ד י"ג), כי כל מ' יום שעלה משה להר סיני המתין לו יהושע ונטה שם אהלו	11902
למרגלות ההר, וכל כך למה אלא כדי שמיד עם רדת משה רבו מן ההר יוכל לשמשו, עזב יהושע את ביתו	11903
ואת כל ישראל, והכל למען ריוח של רגעים ספורים מהלך אדם מן ההר עד מחנה ישראל.	11904

לחם אבירים אכל איש זה יהושע שירד לו מן כנגד כל ישראל (יומא ע"ו), ופשוט הוא שאין הכונה לכמות	11905
המן שירדה לכל ישראל, כי מה צורך יש בנס כזה, אלא שכל הנמצא בתוך הכלל אוכל מקערת הכלל, ואין	11906
צורך בזכות פרטית כי המן יורד בזכות הכלל כולו, אך הנפרד מן הכלל והולך לו ואפי' אינו מתרחק אלא	11907
במקצת, כבר הוא נצרך לזכות עצמית, כיון שאינו אוכל בתוך הכלל ומשל הכלל, וזהו שאמרו שירד לו מן	11908
כנגד כל ישראל, שהיתה זכותו שקולה כנגד כל ישראל, וכשם שירד המן לכל ישראל בזכות הכלל כולו,	11909
כך ירד ליהושע בזכותו הוא.	11910
וצריך לומר שנתעכב יהושע במקום שלא היה לו מה לאכול, נמצא כי מה שנאמר על ישראל לכתך אחרי	11911
במדבר בארץ לא זרועה, שהלכו במקום שאין לחם ואין מים מאהבת הקב"ה, כך עשה יהושע כי אותו	11912
חיוב חל גם על התלמיד ללכת אחר רבו במקום מדבר, ובלבד שלא יפסיד רגע אחד מן החכמה.	11913
כתב הרמב"ן פרשת שלח, דסדר שמות המרגלים היה על פי מעלתם ויהושע נמנה שם חמישי, ובעל	11914
הטורים כתב ראשי בני ישראל המה שהיו כולם שרי חמישים, נמצא שהיו ששת אלפים שרי המאה גדולים	11915
מהם, ושש מאות שרי האלף גדולים יותר, ומן התימה למה נבחר יהושע למלא מקומו של משה רבינו, ועל	11916
כרחק שבמעלה זו של איש אשר רוח בו היה גדול מכולם, ופי' הספורנו מוכן לקבל אור פני מלך חיים,	11917
נמצא כי מעלת הביקוש גדולה מכל המעלות שבעולם, וגדול כחו של יהושע בענין זה.	11918
אמרו חז"ל (גדה ע'ז):, ת"ר שנים עשר דברים שאלו אנשי אלכסנדריא את ר' יהושע בן חנניא, מה יעשה	11919
אדם ויחכם, אמר להן ירבה בשיבה וימעט בסחורה, אמרו הרבה עשו כן ולא הועיל להם, אלא יבקש	11920
רחמים ממי שהחכמה שלו, שנאמר כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, מאי קמ"ל ופירש"י למה ליה	11921
למימר להו ירבה בשיבה הואיל וברחמים הדבר תלוי, דהא בלא הא לא סגי.	11922
עם כל ההשתדלות של האדם כדי להחכים, אחר כל זה עדיין צריך לתפילה ולרחמי שמים, והנה במדת	11923
ההשתדלות נתפרש בגמ' ירבה בשיבה וימעט בסחורה, ומהי המדה בתפילה ובבקשה, דבר זה נלמד	11924
מתפילתו של עתניאל בן קנז (תמורה ט"ז), ויקרא יעבץ לאלקי ישראל לאמור, אם ברך תברכני והרבית	11925
את גבולי, והיתה ידך עמי ועשית מרעה לבלתי עצבי, אם ברך תברכני בתורה, והרבית את גבולי	11926
בתלמידים, והיתה ידך עמי שלא ישתכח תלמודי מלבי, ועשית מרעה שיזדמנו לי ריעים כמותי, לבלתי	11927
עצבי שלא ישגבני יצה"ר מלשנות, אם אתה עושה כן מוטב, ואם לאו הריני הולך בנסיסי לשאול (הריני	11928
מת בעצבוני רש"י ז"ל), מיד ויבא אלקים את אשר שאל ע"כ.	11929
והנה הוסיפו כאן חז"ל תיבה אחת, מיד אשר לא נרמז בקרא, כי מאחר שאמר אם אתה עושה כן מוטב ואם	11930
לאו הריני הולך בנסיסי לשאול, כלומר ששלימות החכמה היא ענין של חיים ומות בשבילי, ע"י בקשה כזו	11931
הקב"ה נותן מיד, כך צריכה להיות בקשת בן תורה מאת הקב"ה שיחננו בתורה, עליו לחוש בכל נימי	11932
נפשו כי אם הוא זוכה לתורה מוטב, ואם לאו הריהו הולך ח"ו לשאול בלי תקוה, והמבקש רחמים	11933
בהרגשה כזאת נענה מיד.	11934
וזהו שאמר הכתוב (תהלים פ"א), אנכי ה' אלקיך המעלך מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו, ופי' רש"י	11935
והראב"ע דהכונה על תפילה, הרחב פיך ושאל ככל אשר תוכל ואמלאהו מיד, וכן מצינו באיוב במצבו	11936
הנורא והאיוב ביסוריו העל אנושיים, במה שאמר הקב"ה לשטן הרי בידך, ומה היה צריך לבקש אז רק	11937
להפטר מיסוריו, ואולי יותר מזה שיחזור למצבו הקודם שהיה מעין עוה"ב, אך לא זה ולא זה אלא אמר	11938
איוב (איוב כ"ט), מי יתנני כירחי קדם כימי אלוה ישמרני.	11939
ואמרו בגמ' (גדה ל'ז):, איזהו ימים שיש בהם ירחים ואין בהם שנים הוי אומר אלו ירחי לידה, דרש רבי	11940
שמלאי למה הולד דומה במעי אמו, נר דלוק על ראשו וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו, ואין לך ימים	11941
שאדם שרוי בטובה יותר מאותן הימים שנא' מי יתנני כירחי קדם, לא שאל ריוח והצלה מיסוריו ולא	11942
האושר שהיו לו בימי טובתו, אלא דוקא תכלית השלימות והטוב של ירחי קדם, כעובר במעי אמו שהוא	11943
כחיי העוה"ב ממש, כך צריך לבקש וזו היא תפילה שבכוחה נענה האדם.	11944
אלישע הנביא אמר לאשת עובדיה כלים ריקים אל תמעיטי, יהיה שמן עפ"י נס ויתרבה בלי גבול, אבל	11945
בית קיבול על האדם להכין, וכשאמר הנער אין עוד כלי עמד השמן, וכן צריך האדם להשתדל בכל כחו,	11946
ולהתפלל לה' שיתן לו חכמה דעת ותבונה, וזהו הבית קיבול והשי"ת ימלאהו בלי גבול. (שיחות	11947
מוסר ח"א).	11948
	11949
מאמר תשז	11950
ואתה תדבר אל כל חכמי לב אשר מלאותיו רוח חכמה (שמות כ"ח ג').	11951
בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, מדת בשר ודם כלי ריקן מחזיק מלא אינו מחזיק, אבל מדת	11952
הקב"ה מלא מחזיק ריקן אינו מחזיק (סוכה מ"ו), פירש הרמב"ן בפרשת תרומה (כ"ה ז'), שלשון מילוי	11953
הנאמר בעושים במלאכת המשכן ובאבני מילואים, אינו כשאר מקום שפירושו מילוי ממש כמו שממלאים	11954

כלי או גומא, אלא הכוונה לענין שלימות, ולכן תרגם כאן אונקלוס דאשלמית עמה רוח חכמתא ולא תרגם דאמליאת.	11955
מבואר מזה שאי אפשר למלאות את האדם חכמה כמו שממלאים כלי ריק, כדי שיתמלא לב האדם חכמה צריך להשתלם בחכמה, צריכים הכשרה מצד המקבל כדי שהחכמה תקלט בו, זו הסיבה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, בכלי של בשר ודם מספיק מילוי כמותי, אבל כשהקב"ה רוצה להשפיע חכמה משפיע רק איפה שיש כבר חכמה, שאז הוכשר הלב לקבל יותר חכמה.	11957
מצאנו לחז"ל שאמרו כל תלמיד חכם שאין בו דעת נבילה טובה הימנו (ויק"ר א'), מכיון שאין בו דעת סימן הוא שכל תורתו אינו אלא חיצונית, כסל מלא פירות מבלי שיהיה לו שייכות לתורה שלמד, ורחוק הוא מן השלימות הנדרשת וגורם שתתבזה תורתו, וזה שאמרו על הפסוק וזאת התורה אשר שם משה, שנמשלו דברי תורה כסם (יומא ע"ב), אם זוכה היינו שהכשיר את עצמו ביראת שמים כראוי, אז התורה עבורו כסם חיים שמביאה אותו לעוד יותר שלימות, אבל אם חסר ההכשרה והתורה אצלו בבחינת מילוי כד בעלמא, אז נעשית לו סם מות מכיון שאינה במקומה הנכון.	11958
ברם הקנינים הרוחנים אינם בידי האדם להשיגם מכה עצמו כמ"ש הגר"א (אבן שלימה פ"ה), שיראה ואהבה פנימית אינו משיגן אלא בסייעתא דשמיא, ובספר דרך עץ חיים מרמח"ל כתב לבאר הפסוק אכן רוח היא באנוש ונשמת שדי תבינם (איוב ל"ב), שהחכמה תקועה בלב האדם בכח, אבל להשיג הדעת והתבונה צריכים להשפעה ממעל, אולם כשהאדם עושה את שלו להשיג המעלות, אז לא ימנע הקב"ה הטוב ממנו.	11959
איתא במדרש שכר היראה תורה, מיוכבד העמיד הקב"ה את משה וזכה שתכתב התורה על שמו, מרים על ידי שסרה מן הרע ומן החטא, העמיד ממנה הקב"ה בצלאל וזכה לחכמה ובינה (שמו"ר מ' א'), הרי קמן שהתורה ניתנה לפי ההכנה, וזה הטעם שאמרו במשנה שהתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים (אבות פ"ו), שאפילו אם יזכה לתורה בלעדס, בכל זאת לא תתקיים בידו בלי סייעתא דשמיא (מגילה ו'), ורק אם יהיה ההכנה הדרושה יצליח שתתקיים בידו התורה. (המוסר והדעת ח"ג).	11960
מאמר תשח	11961
ועשית חשן משפט מעשה חשב כמעשה אפד תעשנו (שמות כ"ח ט"ו).	11962
עולם הוא לשון העלמה יש בו מקום לטעויות רבות, גם הגוף עם היצר גורם לעירפול רב, הוא אשר אמרו חז"ל, תשת חשך ויהי לילה זה העולם הזה הדומה ללילה (ב"מ פ"ג), ידוע ביאור המס"י על זה, החושך גורם לשני מיני טעויות, או שאינם רואים כלל או שרואים אדם ונדמה שהוא עמוד ולהיפך, לכן דרך רשעים כאפילה לא ידעו במה יכשלו, רואים את הרע כאילו הוא טוב ממש והטוב כאילו הוא רע עי"ש.	11963
ענין התורה הוא להאיר את העולם והגוף, ולהורות אורה חיים ברור בכל מצבי העולם והגוף, כך רצה הקב"ה ועל מתכונת זו העמיד את הבריאה של השית אלפין שנין, שנברר את העולם בתכלית בירור בכח תורתנו הקדושה, עד שכל מה שאדם התורה עושה בעולם, הוא בגדר בירור רצונו ית'.	11964
אם כל ענינה של תורה הוא לברר את העולם והגוף בירור מוחלט, הננו מבינים שהתורה היא אור עצום, מצות ה' ברה מאירת עינים, עד היכן מגיע אורה של התורה נראה ממה שכתב הרמב"ן על שאלת משה רבינו ע"ה, ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם, שמע משה שהבטיחו על מעמד הר סיני ומתן תורה, והוא יודע כי התורה לא נתן בשם אל שדי הנזכר באבות, רק בשם הגדול שבו היה העולם ועל כן שאל מה אומר אליהם.	11965
ידע מרע"ה כי התורה נתן רק בשם הוי' ב"ה, היינו באספקלריא המאירה שהיא הדרגה העליונה בנבואה, הרמב"ן מאריך בביאור ענין זה בתחילת וארא ובסוף יבמות מ"ט ע"ב, הברירות העליונה שניתנה לאדם להשיג מהאור האלקי זוהי התורה, אין פינה בעולם ובגוף שהיא אינה מסוגלת להאיר.	11966
אמר הקב"ה מכל האומות שבראתי איני אוהב אלא לישראל, שנא' כי נער ישראל ואוהבהו, מכל מה שבראתי איני אוהב אלא את הדין שנא' כי אני ה' אוהב משפט, אמר הקב"ה נותן אני מה שאהבתי לעם שאני אוהב (דב"ר ה' ו'), ועשית חשן משפט, משפט שמברר דבריו רש"י, משפטי התורה מבררים כל עניני בין אדם לחברו מבלי כל ספקות, ועיקר התורה הוא משפט, משל למטרונא שהיתה מהלכת, הזין מכאן והזין מכאן והיא באמצע, כך התורה דינין מלפניה ודינין מאחריה והיא באמצע (שמו"ר ל' ג').	11967
עיקר גדול בשאר חלקי התורה הוא ההבדל בין טהור וטמא אשר לזה נקבע סדר טהרות, ואמרו חז"ל כי לאוה"ע נתן הקב"ה מצוות גולמות שאין בהן הבדל בין טהור וטמא (שמו"ר ל' ו'), לגויים לא ניתן סוד הבירור שהוא עיקר התורה, התהוות הכלל ישראל היא בדרך בירור ברה היא לילודתה, יעקב ראה אותה מטה שלימה בלא פסול, מי זאת הנשקפה כמו שחר ברה כחמה, ברין זכותהא ביומא דנפקת ממצרים (שה"ש ו' תרגום), בעת מתן תורה פסקה זוהמתן ונעשו אהובים וברורים וזהו עולמם של ת"ח.	11968
	11969
	11970
	11971
	11972
	11973
	11974
	11975
	11976
	11977
	11978
	11979
	11980
	11981
	11982
	11983
	11984
	11985
	11986
	11987
	11988
	11989
	11990
	11991
	11992
	11993
	11994
	11995
	11996
	11997
	11998
	11999
	12000
	12001
	12002
	12003
	12004

ר' יוסף בנו של ר' יהושע בן לוי חלש ואיתנגיד, כי הדר א"ל אבוה מאי חזית? א"ל עולם הפוך ראיתי	12005
עליונים למטה ותחתונים למעלה, אמר לו בני עולם ברור ראיתי, ואנן היכי התם? כי היכי דאיתו אנן הכא	12006
הכי איתנין התם, ושמעתי שהיו אומרים אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו (פסחים נ' ע"א).	12007
העולם הזה הוא עולם הפוך, מעיקרי השכל הוא כח ההערכה ועוה"ז הוא עולם הערכים, ובאופן שבני	12008
האדם מעריכים זה את זה מתגלה כל המעוות והעיקום, כי מעריכים רק את הברק החיצוני ואינם חודרים	12009
לפנימיות הדברים, רק עולם האמת הוא עולם ברור! אולם תלמידי חכמים חיים גם כאן בעולם ברור,	12010
בדיוק כפי שנחשבים שם כך מעריכים זה את זה כאן, ופשוט הוא שכל עסקם של ת"ח הוא בירור האמת	12011
מהשקר הטהור מהטמא, ותורתם יוצרת עולם ברור כבר כאן בעולם הזה.	12012
ר' יוסף שמע ג"כ כיצד מגיעים לעולם הברור, אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, שני פירושים לזה,	12013
אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, היינו שתורתו בלבו בידיעה ברורה כי זהו אדם ברור, או אשרי מי	12014
שבא לכאן ותלמודו בידו, היינו שקיים מה שלמד ובה לשם עם מעשים בידי שמעידים עליו (עיין ר"ח	12015
שם), לימוד ברור ומעשים ברורים הם הם המביאים את האדם לתוך עולם ברור.	12016
חשכת הגלות גרמה שאין משנה ברורה והלכה ברורה במקום אחד (שבת קל"ט), ובכל זאת הרי הובטחנו	12017
כי לא תשכח מפי זרעו, ועד כמה שאפשר לחיות בעולם ברור, זכה לזה הכלל ישראל גם בתוך הגלות,	12018
ומפלאי תוה"ק כי על כל התגליות החדשות יכולים לברר מתוך הש"ס מה דינן, כאשר נתגלה הכח	12019
האלקטרי ונשאלה השאלה, אם יש לו דין אש שאסור להדליקו ולכבותו בשבת, הוכח מתוך הש"ס שהוא	12020
אש ממש, וכך לגבי כל שאלה המתחדשת בכל דור, ואין מצב ואין תופעה בעולם שאין עליהם הלכה	12021
ברורה.	12022
לימוד התורה הוא בירור סוגיות הש"ס, וזה כל עבודת הישיבות הקדושות, להקנות לתלמידיהן דרך לימוד	12023
לברר סוגיות לאמיתן, מה נפלאים דברי רבינו הגאון ר' ישראל נ"ע שכתב, קניית דרכי הלימוד הוא הפתח	12024
להכנס בדרכי עבודתו ית' (אור ישראל י"ח), לכאורה מה ענין דרך הלימוד לעבודת ה'? אך הנה כל ענין	12025
עסק התורה הוא בירור סוגיות עד הלכה למעשה, ומבירור הסוגיות הולך ובונה הת"ח לעצמו עולם ברור	12026
בעבודתו ובכל עניניו, באשר זוהי כל תכלית תוה"ק לברר את העולם ולהאיר מחשכיו, אנשי התורה חיים	12027
גם בעוה"ז בעולם ברור. (עלי שור ח"ב עמ' פ"ו).	12028
	12029
מאמר תשט	12030
והטור הרביעי תרשיש ושהם וישפה משבצים זהב יהיו במלואתם (שמות כ"ח כ').	12031
האבן שוהם היה עליו יוסף, וסגולת אבן זה לתת חן לאדם בעיני כל רואיו, ונקראת שוהם ויש בה אותיות	12032
השם, על שם ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח, וכתוב ויתן חנו בעיני שר בית הסוהר (רבינו בחיי	12033
ע"ת), והרגשתי להבין את תגמול החן לבעלי הענוה דוקא, ולא למצטיינים בשאר מדות ומעשים טובים,	12034
בוודאי שבכל שכר ותגמול על כל מדה או מעשים טובים שהקב"ה גומל לעושיהם, יש בו בגמול מעין	12035
אותם הנימוקים שבגוף המצוה או המדה, שעושיהם דבקו בה בעת עשותם לכבודו של הקב"ה.	12036
והנה בהגיע התור של הענווים לקבל את שכרם, ה' משפיע עליהם מטוב הטעם של החן והחסד, היות	12037
ואותו העניו בשעת התמסרותו על קדושת התורה ועל כבודו יתב', סיכן את כבודו וחניו בעיני בני אדם,	12038
החליט להפסיד את חניו בעיני הברואים ולא להיות מכוער בעיני המקום. לכן באה עליו המדה כנגד מדה,	12039
רגשות חן ואהבה בלבבות בני אדם.	12040
ענוותנותו של הצדיק נותנת מקום לבני אדם שיזלזלו בו ויתנהגו עמו בעזות, בטוחים הם מראש שלא ינזוף	12041
בהם, יוותר על קיפוחו ועלבוננו כדרך המוסר והפרישות, לכן מחזקהו הקב"ה ומשלם לו על פניו כפי	12042
יראתו וענוותנותו, ומותח עליו חוט של חן וחסד, ובני אדם מתחילים פתאום לחבב אותו ולבקש את	12043
קרבתו, וזהו לענווים יתן חן.	12044
כתב הגר"א ז"ל עה"פ אל תאמר אשלמה קוה אל ה' ויושע לך וז"ל, בעת שאחד רוצה להרע לך ויש לאל	12045
ידך לשלם רע לו, אל תאמר אשלמה רע, ואשר אתה ירא שיעשה אתך רע עכשיו וגם אח"כ יעשה לך	12046
רעה, אל תירא כי קוה שלא יעשה לך מאומה שיגרע יכלתו מהרע לך עכ"ל, הרי שיש מקום לחשוב	12047
שבענוותנותו ובוותרנותו יגרום לעצמו רע להבא, ובכל זאת הוא ממשיך בקו ענוותנותו, לכן הקב"ה	12048
משלם לו כגמולו, ובמקום חשש הביטול והשנאה שבני אדם יקיפוהו בהם, הרי משרה עליו הקב"ה רוח	12049
של חן וחסד, ובני אדם מוקירים אותו.	12050
ויתן ה' את חן העם בעיני מצרים, גם האיש משה גדול מאד בארץ מצרים בעיני פרעה ובעיני העם, מדרך	12051
הטבע צריך להיות שהמצריים ישנאו את בני ישראל, שהם נעשו להם לסיבה של עינויים וסבל אין מספר,	12052
משה מופיע מידי פעם לפני פרעה ודורש את גאולתם, והדרישות האלו מלוות ענשים כבדים וקשים,	12053
מחריבות הגוף והורסות כל קיומה של מצרים, והרי מן הראוי שגם משה יהיה שנאו ובזוי עליהם, אלא	12054

שבגלל מסירותו ונאמנותו של משה בקיום שליחותו ומשימתו שהשי"ת הטיל עליו, ואשר בגלל זה סיכן את עמדתו וחינו בעיני מצרים, גמלם ה' בויתן ה' את חן העם בעיני מצרים.	12055
ומצאתי ברמב"ן ז"ל, וטעם ויתן ה' את חן העם בעיני מצרים, שלא היו אנשי מצרים שונאים על המכות, אבל מוסיפין בהם אהבה ונושאים חן בעיניהם לאמר, אנחנו הרשעים גם עושים חסם וראוי שיחונן אתכם האלוקים, וגם האיש משה המביא עליהם המכות, גדול מאד בכל ארץ מצרים בעיני עבדי פרעה ובעיני ישראל, אחרי שאמרו לו ירא ה' עליכם וישפט, כי נתגדל מאד בעיניהם בראותם כי נאמן הוא לנביא ה' עכ"ל, הרי מבואר שהחן וההוקרה המיוחדת, שגם השונאים נאלצים להרגיש לשלוחי ה', זוהי מתנה מיוחדת שהקב"ה מעניק לאלה שמוכנים לסכן עצמם ולהקריב נפשם לקדושת שמו ית'.	12056
וזוהו שנאמר לעיל על יוסף הצדיק שאבן שלו שוהם רומזת על חן, כי מי כיוסף הצדיק שבהשתקעותו בין הגויים עמד בצדקו, למרות זוהמת מצרים וקסמי אהבה הגשמית ופיתויי הטומאה, עמד בנסיונות הקריב את נפשו והושלך לבור האסירים, ולא זע ולא נע מקדושת נפשו, התגבר על יצרו למרות כל גנוני החן והיופי שנתברך בהם, ויתר וזלזל בחינו ולכן ברכו השי"ת, ונעשה לסמל של החן והיופי הרוחני דלא שלטה ביה עינא בישא.	12057
אמרו חז"ל שפוטפרע היתה מאיימת עליו בכמה מיני פחדים, חותכת אני פרנסה שלך, והיה אומר לה נותן לחם לרעבים, כובלת אותך והיה אומר לה ה' מתיר אסורים, כופפת אני את קומתך, והיה אומר לה ה' זוקף כפופים, מסמא אני את עיניך, והיה אומר לה ה' פוקח עורים עכ"ל (בר"ר וישב), על כל איום מצא תחבולה להתחזק ולא ליפול בפח, ותוצאות הגמול היתה שלשלת ארוכה של חן וחסד, ויתן ה' את חינו בבית הסוהר, והאבן שהוקבעה בחושן המשפט היתה אבן השוהם כי שם השם נקרא עליו.	12058
הלימוד ממאמרנו זה שהאדם המוסרי הנאחז לפעמים באיזה מאבק עקרוני בעניני מוסר ודעת וכדומה, אמנם צריך הוא להתהלך בענווה ולכוון את יחסיו עם בני האדם שיהיו בנעימים, אך מהשקפתו הברורה אל יזוז! יותר על כבודו ועל רכושו בשביל כבוד ה' וקידוש שמו, ויאמין אמונה שלימה שה' אשר לו הגדולה הגבורה והתפארת ישלם לו וימציא לו כמדתו, יעטרהו בענוות חן וכל אויביו ומתנגדיו ישלימו אתו. (תורת הנפש).	12059
	12060
	12061
	12062
	12063
	12064
	12065
	12066
	12067
	12068
	12069
	12070
	12071
	12072
	12073
	12074
	12075
	12076
	12077
	12078
מאמר תשי	12079
ונתת אל חשן המשפט את האורים ואת התמים והיו על לב אהרן (כ"ח ל').	12080
איתא במדרש רבה, אמר רב שמואל בר"ר יוסי, הלב ששמח בגדולת אחיו ילבש אורים ותומים שנא' והיו על לב אהרן, וכך אמר הקב"ה למשה ומה שאתה מיצר לא כן, אלא וראך ושמח בלבו עי"ש.	12081
כשאדם הולך לקיים מצוה ועל אחת כמה וכמה מצוה רבה ודחופה, לא ישים לב לדקדק תוך מעשה זה אם יש בו פגיעה בעניני סדר העולם או במדת דרך ארץ וכדומה, הוא נדחף לעשות מעשה גדול ומצוה רבה ומה לו לדייק בדברים פשוטים, אולם לא כן אנו מוצאים בדברי חז"ל, מדבריהם אנו למדים שיש לזהר שלא תפגע מעלה אחת בחבירתה אפילו כמלוא נימא, ואין להסיח דעת תוך עשיית מצוה מכל מעלה ומדה קטנה או גדולה.	12082
איתא בגמרא (חולין ס'), דרש ר' חנינא בר פפא יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו, פסוק זה שר העולם אמרו, בשעה שאמר הקב"ה למינהו באילנות נשאו דשאים קל וחומר בעצמן, אם רצונו של הקב"ה בעירבוביא למה אמר למינהו? ועוד ק"ו ומה אילנות שאין דרכם לצאת בעירבוביא אמר הקב"ה למינהו, אנו על אחת כמה וכמה, מיד כל אחד ואחד יצא למינהו, פתח שר העולם ואמר יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו.	12083
והנה הדשאים הרי היה לפניהם מאמר השי"ת, תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע, ומה להם בשעת מעשה זה להקפיד על עניני סדר ונוי שלא נצטוו עליהם כלל? אלא מכאן אנו למדים שכל בריה יש לה לדקדק שבעת קיומה מצות ה' יצא הכל בשלימות, ולא יפגע שום דבר ממקומו ומצביו, ואין הנהגה זו בבריאה משום מעלה טובה בלבד כי אם חובה גמורה, ואם לא נוהגים כן בדקדוק וזהירות יתירה, יש בזה משום ליקוי וחסרון הראוי לתגובה ולעונש.	12084
וישלח את היונה מאתו לראות הקלו המים, והנה עלה זית טרף בפיה וידע נח כי קלו המים, יונה זו הביאה לנח בשורה גדולה שהמים הולכים ומתמעטים, עוד מעט וישתחרר מהעול הכבד שהוטל עליו לטפל בכל הברואים שהיו אתו בתיבה, וכמה צער היה לו לאותו צדיק כמ"ש חז"ל (סנהדרין ק"ח), שסיפר שם בן נח לאליעזר, צער גדול היה לנו בתיבה, האי אורינא אשכחיניה אבא דהוי גני בספנא דתיבותא, אמר לו מאי טעמא לא בעית מזוני? אמר לו חזיתך דהות טרידא אמינא לא אצערך, אמר לו חיישת מצערי יהא רעוא דלא תמות, והנה אם בירך נח את צפור החול בגלל מעשהו זה, למה לא בירך את היונה על בשורתה הגדולה אליו?.	12085
	12086
	12087
	12088
	12089
	12090
	12091
	12092
	12093
	12094
	12095
	12096
	12097
	12098
	12099
	12100
	12101
	12102
	12103
	12104

אולם אמרו חז"ל (ב"ר ל"ג), והנה עלה זית טרף בפיה, מהו טרף? קטיל כמ"ש טרוף טורף יוסף, אמר לה	12105
אילו קטלתי אילן רב הוי מתעביד, הרי שהיונה תוך מעשה הטוב שלה שבישרה לו על מעוט המים, גרמה	12106
פגיעה בבריאה, שטרפה את עלה הזית וגרמה שלא יצמח יותר, ומשום כך לא היתה ראויה לברכה, ואפשר	12107
שבגלל מעשה זה איבדה לעצמה חיים לעולם, כמו צפור החול שמברכתו של נח הוא מרבה ימים לעולם.	12108
אע"פ שהיונה מילאה בזה את שליחותה ששלח אותה נח לראות הקלו המים, וכונתה היתה לטובה להוכיח	12109
לו על אמיתות בשורתה, בכל זאת יש במעשה זה פגם, שהופסק על ידו צמיחתו של עלה אחד שבכחו היה	12110
להוסיף אילן אחד על ריבוא רבבות האילנות שבעולם, ומשום כך יש במעשה זה בחינה של קטלא ואיבדה	12111
את ברכתו של נח.	12112
מעתה אם בצמחים ובבעלי חיים שאין בהם דעת ותבונה ולא נצטוו בזה כך, קל וחומר בן בנו של ק"ו	12113
באדם המחונן בשכל אלקי בחכמה ובבינה, כמה יש לו להיות זהיר מאד אף בעת שהוא מקיים מצוות	12114
נשגבות שלא יפגע משהו בסדר העולם, ואף בדבר הנראה פעוט ביותר בעיניו, והרי רואים אנו כמה	12115
חמורה היא כל פגיעה אף בדומם ובצומח, ומזה כמה יש לאדם לדקדק ולהיזהר בכל מעשה ומעשה אשר	12116
הוא עושה. (אור הצפון).	12117
	12118
מאמר תשיא	12119
ונתת אל חשן המשפט את האורים ואת התמים והיו על לב אהרן (כ"ח ל').	12120
אמר רב שמואל ב"ר יוסי הלב ששמח בגדולת אחיו ילבש אורים ותומים שנא' והיו על לב אהרן, ומה	12121
שאתה סבור שהוא מיצר לא כן אלא שמח, וראך ושמח בלבו, ידוע הכלל של מידה כנגד מדה בהנהגה	12122
אלהית עם הבריות, וגם ההגיון שבו התקבל אפילו באומות, ואף פרעה הרשע כשהתנבא למושיען של	12123
ישראל שסופו ללקות במים, לפיכך גזר אותו יום כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, ועוד דוגמאות רבות	12124
הן לשכר והן לעונש.	12125
ויש להתבונן כאן מהו המדה כנגד מידה, בשכר וראך ושמח בלבו זכה לחושן ואפוד, מה הקשר? לדידן	12126
כשרואים הצלחתו של חבר שהוא מתעלה בתורה ויראת שמים אנו שמחים, אבל מצד שני לב יודע מרת	12127
נפשו כמה השמחה הזו מהולה בקנאה, וכך כתב הרמח"ל במסילת ישרים (פרק י"א), כללו של דבר	12128
הכבוד הוא הדוחק את לב האדם יותר מכל התשוקות והחמדות שבעולם, ולולי זה כבר היה האדם מתרצה	12129
לאכול מה שיוכל, ללבוש מה שיכסה ערותו, ולשכון בבית שתסתירהו מן הפגעים, והיתה פרנסתו קלה	12130
ולא היה צריך להתייגע להעשיר כלל, אלא שלבלתי ראות עצמו שפל ופחות מרעיו, מכניס עצמו בעובי	12131
הקורה הזאת ואין קץ לכל עמלו, ואי אפשר לו להיות עבד נאמן לקונו כל זמן שהוא חס על כבוד עצמו.	12132
כמה המסילת ישרים כיוון בדבריו אלו! אף כי חמדת הממון ושאר נטיות האדם הם דברים קשים שקשה	12133
לעבור עליהם, אך מעל כולם הכבוד! ועל דבר זה נאבדו רבים, ירבעם בן נבט, קרח וכל עדתו, ועוד ועוד	12134
כמובא שם, הרי שזה דבר קשה במיוחד לראות בהצלחת הזולת ולשמוח באמת בלי להרגיש קנאה,	12135
ולרצות להשיג גם הוא את אותו הכבוד.	12136
מזה רואים שמה שמפריע לאדם לשמוח בשמחת הזולת, זה בגלל שאינו רוצה להיות פחות מחבירו כלשון	12137
המסילת ישרים, כל אחד רוצה להיות בולט ולהיראות לפני כולם, כי גם לו מגיע כבוד ופירסום, אי אפשר	12138
לחיות בלי זה, ואם התורה מעידה על שמחתו של אהרן הכהן, הרי שהתורה מכריזה שאהרן הכהן ויתר על	12139
כל בליטה, על כל פרסום ועל שם טוב וכבוד, אפילו אם היה מקום לחשוב שאולי היה מגיע לו שהוא ינהיג	12140
את עם ישראל, הוא יהיה הנביא, הוא ידבר לפרעה בלי לקבל הוראות מאחיו הקטן.	12141
חז"ל מביאים שכל התקופה שמשח רבינו היה במדין, אהרן היה נביא במצרים, ומדוע לא היה מתאים	12142
שהוא ימשיך בזה, ומדוע דווקא בשותפות? ומדוע דווקא מאחיו הקטן? ומדוע שלא היה ברור לכל כלל	12143
ישראל שהוא הסמכות העליונה, שכל הדבר הגדול יביאון אליו? על כל זה אהרן ויתר, העדיף להישאר	12144
נחבא אל הכלים לא ידוע לא בולט.	12145
זהו השכר של חשן ואפוד, עם החושן ואפוד הוא מתנבא, הוא המקבל ישירות את הידיעות ואת ההדרכה	12146
מן השמים, וכולם יבואו לשאול אותו, כולם יהיו תלויים באמרי פיו, ורק הוא יוכל לפענח את האורים ואת	12147
התומים זהו הפירסום, זהו הכבוד שאליה זכה כמשקל נגד לבריחה שלו מן הכבוד זה כנגד זה.	12148
עוד אומרים חז"ל, אילו ידע אהרן שהתורה תכתוב עליו הנה הוא יוצא לקראתך ושמח בלבו, היה יוצא	12149
בתופים ובמחולות, בספר מדרגת האדם מסביר שאהרן אפילו לא הרגיש שיש כאן מקום לקנאה או לצרות	12150
עין, ואילו ידע שהתורה תכתוב עליו את זה, זאת אומרת שיש כאן מקום לחשוד את עצמו במידה לא	12151
טובה, אז היה דווקא יוצא בתופים ובמחולות להוכיח שאין בלבו שום טינה, ולכן זכה אהרן שדבר זה	12152
יתפרסם לעין כל, שהתורה פירסמה בזה את ענוותנותו וטהרת לבו כדי לשמש לנו ללימוד.	12153

לא כן הדבר אצלנו, אפשר כל רגע ורגע לשאול כל תלמיד למה נפלו פניך? מדוע אין חשק ללמוד? מדוע	12154
אינו מתמסר ללימוד המוסר? ואז מתברר שבתוך לבו מקננת איזו קנאה מהצלחת חברו וזה מפריע לו	12155
להתקדם, כי כל דאגתו אינה כדי ללמוד ולהתעלות, אלא כולו נתון רק בדאגה לכבודו להגדיל ולפאר את	12156
שמו, אבל עלינו להביא בחשבון מה שאנו אומרים בתפילה, ברוך אלקינו שבראנו לכבודו ולא לכבודנו.	12157
אנו צריכים ללמוד מאהרן הכהן, שהתכלית זה עין טובה על החבר, ועל כולם לשכוח מן הכבוד המדומה,	12158
שהרי אי אפשר לו להיות עבד נאמן לקונו כל זמן שהוא חס על כבוד עצמו, זהו המפתח שנותן לנו	12159
המסילות ישרים כדי להצליח בלימוד, כדי להתעלות, כדי להיות מאושר בחיים הגשמיים והרוחניים, ועל	12160
כולם כדי לזכות למדרגה הגבוהה ביותר להיות עבד נאמן לקונו. (דגל המוסר).	12161
	12162
מאמר תשבי	12163
והיה על אהרן לשרת ונשמע קולו בבאו אל הקדש לפני ה' (שמות כ"ח ל"ה).	12164
אתה בן אדם הגד את בית ישראל את הבית ויכלמו מעוונותיהם, ואם נכלמו מכל אשר עשו צורת הבית	12165
ותכונתו וכל תורותיו הודע אותם (יחזקאל מ"ג), הנביא יחזקאל שהיה אחרי חורבן בית הראשון, נצטוה	12166
מפי ה' להגיד לבני ישראל תכניתו של הבית שיבנה, ולולא שגרם החטא היה ראוי שיבנה הבית הזה ולא	12167
יחרב לעולם (רד"ק). ויכלמו מעוונותיהם ביארו המפרשים הסתכל בפניהם, אם בעת שיזכרו בבנין	12168
הראשון הנחרב בעונם יכלמו מכל המעשים הרעים אשר עשו, אז צורת הבית הודע אותם, ואם חזקו	12169
פניהם מסלע והכלם לא ידעו אל תוסף דבר עוד בזה.	12170
השמיעה שלכעצמה על צורת הבית ותכונתו, צריכה לעשות רושם על השומעים שרק העוונות גרמו	12171
לחורבנו ושעליהם להתבייש, בתנאי זה נצטוה הנביא להודיע להם, ואז וישמרו את כל צורתו ואת כל	12172
חקותיו ועשו אותם, פירוש שאם ישמרו בלבם ויאמינו כי כן יהיה יעשו אותם, ואם לא ישמרו אותם בלבם	12173
ולא יאמינו לא יעשו אותם, כי כן מדת הקב"ה ישלם לאדם מדה כנגד מדה, כל המאמין בביאת גואל יזכה	12174
לגאולה, ואם לא יאמין לא יזכה, וכן אם יאמין בתחיית המתים יזכה לתחיה, ואם לא יאמין לא יזכה עכ"ל	12175
(הרד"ק).	12176
סמיכות הפטרה זו לפרשת תצוה אפשר לומר בה מילתא, כי כשם שרצה הקב"ה שכאשר ישמעו בני	12177
ישראל את תכנית הבית שלעתיד יבושו ויכלמו, על שבעוונותיהם גרמו שיחרב הבית, ובושה זו צריכה	12178
שתהא ניכרת בפניהם, כן כאשר אנו לומדים פרשיות אלו תרומה תצוה על מלאכת המשכן וכל אשר בו,	12179
עלינו להתעורר ולתבוע מנפשותינו, כיצד זה בעוונותינו חסרנו כל אלה, ועל ידי התביעה הנמרצת	12180
לתשובה, והאמונה והתקוה והצפיה לגאולה נזכה לגאולה עולמים, ותגל נפשינו ותחינה עינינו בישועתו	12181
ית' באמור לציון מלך אלקיך, בבנין בית מקדשנו ותפארתנו במהרה אכי"ר.	12182
תורתנו הקדושה נצחית היא, וכל ציוויה ואזהרותיה אף אלו שאינן נוהגות למעשה בזמן הזה, בכל זאת	12183
גדולה מצוות הלימוד בהן, וכל העוסק בתורת עולה כאלו הקריב עולה, וכל העוסק בתורת חטאת כאלו	12184
הקריב חטאת (מנחות ק"י), וכן כל שרשיהן של המצוות יש בהן ללמד אותנו גם כיום חוקי חיים.	12185
כתב החינוך (מצוה צ"ה), שציוונו השי"ת להיות נר דלוק בבית המקדש להגדלת הבית לכבוד ולתפארת	12186
בעיני הרואים, וכל ענין ההגדלה בו כדי שיכנס האדם בלבו כשיראהו מורא וענוה, שרצה השי"ת לטובתנו	12187
לזכותנו בהגדלת אותו הבית הקדוש, ולהיות כל אשר בו מכוון וקבוע על מכונו, בין ענין כליו שיהיו	12188
בתכלית השלימות ובין ענין כלי המשרתים, כגון מלבושים אלו שהן מלובשים בהם בשעת עבודה, שהכל	12189
יהיו בתכלית השלימות שלא יחסר שום נוי בכל הדברים (מצוה ק').	12190
נצטוינו להתנהג בכל עניני הבית וקרבתו דרך מעלה וגדולה וכבוד, ומן הנהגת הכבוד אל הקרבן שהכפרה	12191
תלויה בו להיותו נאכל להמשרתים בעצמם, ולא שיתנוהו לעבדיהם ולכלב או ימכרוהו לכל קונה, וכן מן	12192
הכבוד שיאכל במקום קדוש (מצוה ק"ב), ונאמר בתורה והיה על אהרן לשרת ונשמע קולו בבואו אל	12193
הקודש לפני ה' ובצאתו ולא ימות, וכתב רש"י מכלל לאו אתה שומע הן, שאם יכנס מחוסר אחד מן	12194
הבגדים חייב מיתה בידי שמים.	12195
אבל הרמב"ן האריך לדחות פירוש זה וכתב, מה שאמר למעלה ונשמע קולו בבואו אל הקודש ולא ימות,	12196
הביאור למצוות הפעמונים שאין בהם צורך בלבישה, ואין דרך הנכבדים להעשות להם כך, לכך אמר כי	12197
צוה בהם בעבור שישמע קולו בבואו אל הקודש, ויכנס לפני אדונו כאלו ברשות, כי הבא בהיכל מלך	12198
פתאום חייב מיתה בטכסיסי המלכות, על כן צוה להשמיע קולו כמי שיקרא הוציאו כל איש מעלי ויבא	12199
לעבוד את המלך ביחוד, וכן ובצאתו לצאת ברשות.	12200
כל אלו הדברים שהזכרנו יש בהם לימוד לכל איש מישראל, ובמיוחד לכל בן תורה ובן ישיבה, על גודל	12201
הזהירות שיש לנהוג בכבוד בתי כנסיות ובתי מדרשות הישיבות הקדושות, בתי המקדש מעט שיש לנו	12202

12203	בחסדי ה', כל הפרטים השייכים להדרם ותפארתם, על התקנות והסדרים בלימוד ובתפילות, וגם הכניסה והיציאה ברשות שהכל הוא לכבוד ה' ית'.
12204	
12205	ובענין בגדי כהונה כתב החינוך (מצוה צ"ט), שראוי להכהן הגדול להתלבש בבגדים מיוחדים בזמן העבודה, כשיסתכל בכל מקום שבגופו מיד יהיה נזכר ומתעורר בלבו לפני מי עובד, וזה כעין תפילין שנצטוו הכל להניח בקצת הגוף שיהיה לזכרון, ואע"פ שגם הכהן היה מניח תפילין לגדול ענינו היה צריך גם זה, ולכן נתחייב להיות אורך הכותונת על כל גופו, ואורך בית יד על פס ידו, והמצנפת ארכה ט"ז אמה ומקיפה בראשו כדי שיראה אותה בכל עת שישא עיניו, והאבנט ארכו ל"ב אמה ומקיפו ומחזירו על גופו כרך על כרך, ונמצא שמרגיש בו בכל עת בזרועותיו.
12211	בלי שום ביאורים לדבריו הקדושים, יש לנו ללמוד עד כמה על האדם להזהר שלא להסיח דעת אפי' רגע קט מחובתו בעולמו בעבודת ה', כי מי לנו גדול מהכהן הגדול המקודש, שאף פעם לא יצא מירושלים (רמב"ם פרק ה' מכלי המקדש הלכה ז'), ובזמן היותו בבית המקדש עוסק בעבודה, כשהוא עטור בתפילין על ידו ועל ראשו, וכל זה עדיין לא מספיק לגדול ענינו.
12212	והצריכתו תורה בגדים מיוחדים שיהא מעוטר ולבוש בהם, שכל מבט עיניו יעוררו ויזכירו היכן הוא נמצא ומה מוטל עליו לעשות, ולא יסיח עצמו אף לרגע מן המחשבה הטהורה והזכה, עאכ"כ אנו מה נאמר אבתריה, עד כמה אנו מחויבים לעשות כל המאמצים ולהשתמש בכל התחבולות, כגון למוד המוסר וההתבוננות התמידית כדי להניצל מקלות ראש ח"ו ומהיסח הדעת, ויראת ה' תהיה על פנינו תמיד להתעסק בתורה ובעבודתו ית'.
12219	(הגיוני מוסר).
12220	
12221	מאמר תשיג
12222	והיה על מצח אהרן ונשא אהרן... והיה על מצחו תמיד (שמות כ"ח ל"ח).
12223	על מצח אהרן מכאן אר"י הציץ עודו על מצחו מרצה, אינו על מצחו אינו מרצה, ושלא יסיח דעתו ממנו (יומא ז' ע"ב), הלימוד המוסרי שנלמד מכאן הוא שמתי מצליח האדם בתורתו, ואימתי פועל בו רושם כח התורה ומגין עליו, דווקא בעת שהוא עוסק בה תמיד, בעת נזר התורה על ראשו ואינו מסיח דעתו ממנה אף לרגע, ואינו עוצם אפילו לרגע ואפילו עין אחת מלהסתכל ומלהגות בה, מעולם לא ישיג האדם את נעימות התורה אלא א"כ יתמסר אליה בכל נימי נפשו רוחו וגופו, רק האיש שאינו מסיח דעתו מהקודש לה' שעל מצחו, אליו תתגלה התורה בכל הודה והדרה.
12229	על התגלותה של חכמתא דאורייתא לבני אדם אומר הזוהר הקדוש משל, חכמת התורה משולה להיא רחמימתא דאיהי שפירתא בחיזו ושפירתא בריווא, ואיהו טמירתא בטמירא גו היכלא דיליה, ואית לה רחמיא יחידאה דלא ידעין בני נשא אלא איהי בטמירו, ההוא רחמיא מגו רחמיא דרחים לה, עבר לתרע ביתא תדיר זקיף עינוי לכל סטר, איהי ידעית דהא רחמיא אסחר תרע ביתה תדיר.
12232	מה עבדית פתחת פתחא זעירא בההוא היכלא דאיהי תמן וגליאת אנפאה לגבי רחמיא, ומיד איתהדרת ואיתכסיאת, כל אינון דהוו לגבי רחמיא לא חמו ולא איסתכלו בר רחמיאה בלחודוי, ומעווי ולביה ונפשיה אזלו אבתרה, ועל דא אורייתא איתגלית ואזלת ברחימו לגבי רחמיאה לאתערא בהדייה רחימו.
12233	ת"ח ארחי דאורייתא כך הוא, בקדמיתא כד שריא לאתגלאה לגבי בר נש ארמיזת ליה ברמיזו אי ידע טב, ואי לא ידע שדרת לגביה וקראת לי פתי, ואמרת אורייתא לההוא דשדרת לגביה, אמרו לההוא פתי דיקרב הכא ואשתעי בהדה, הה"ד מי פתי יסור הנה חסר לב, קריב לגבה שריאת למללא עמיה מבתר פרוכתא דפרסא לה, מלין לפום ארחוי עד דיסתכל זעיר זעיר ודא הוא דרש.
12239	לבתר תשתעי בהדיה מבתר שושיפא דקימ מלין דחידא ודא איהו הגדה, לבתר דאיהו רגיל לגבה אתגלאת לגביה אנפין ומלילת בהדיה כל רזין סתימין דילה, וכל ארחן סתימין דהוו בלבאה טמירין מיומין, כדין איהי בר נש שלים בעל תורה מארי דביתא דהא כל רזין דילה גליאת ליה, ולא רחיקת ולא כיסאת מיניה כלום עכ"ל הק' (משפטים).
12243	המאמר הקדוש הנ"ל מדובב את כל נימי נפשנו ולבנו לעורר בנו האהבה האיתנה והתשוקה העצומה, איך לעקוב וללכת השכם והערב אחרי זהרה של תורה, אחרי קדושתה השמימית הטהורה, שלא להסיח דעת מהגיון ורוח האהבה הפועמת בנו כלפי התורה, כי ע"י התמסרות והתקשרות בלתי מנותקת ובלתי מזויפת, מוכשר האדם להגיע לידי טעימת הנועם והעונג העליון, טעם שאינו מושג ושאינו מוקנה לאיש הלומד תורה למקוטעין ודילוגין, והיה על מצחו תמיד.
12248	כל הסחה קלה כל התעלמות והפסק כלשהו מונע ממנו את כל ההישג, כשהאדם מתחיל להתנער מתרדמתו ולהתעורר לרגשי י"ה ולתשוקת ערך קדושת התורה, אם לא יתמיד במגמה זו ללא כל הפסקות דחיות ושהיות, הרי לעולם לא יגיע לטעם הטוב והרצוי, החכמה תתכסה ותברח הימנו, כי היא לא סובלת את הסחת הדעת של הרוצה להחכים.
12249	
12250	
12251	
12252	

וכעין מה שסיפרו לנו חז"ל על ר' פרידא, הווה ליה ההוא תלמידא דהווי תני ליה ארבע מאה זימני וגמר,	12253
זימנא חדא בעויה למילתא דמצוה תנא ליה ולא גמר, א"ל האידנא מאי שנא, א"ל מההוא שעתא דאמרו	12254
ליה למר איכא מילתא דמצוה איסחאי לדעתאי, וכל שעתא אמינא השתא קאי מר (עירובין נ"ד).	12255
הרי לפנינו ציור מוחשי של ההפסד הנגרם ע"י הסחת הדעת אף של רגע, והנה היות והרגיש התלמיד	12256
שרבו צריך להפסיק מלמודו אחר רגע ולצאת, כבר לא יכול היה לקבל את לימודו, רגע ורגש קל של	12257
היסח הדעת כבר פגם בכלי מחשבתו שלא יתפוס כהוגן את הלימוד והסברא, וכבר לא הועיל לו הלימוד	12258
אפילו של ארבע מאות פעמים, מבהיל על הרעיון עוצם ההשפעה, שארבע מאות זימני של חזרה ושינון	12259
עלול לפעול בכדי להרשים במוח את ידיעת הענין, מכל מקום ההיזק של היסח הדעת עצום מן הלימוד של	12260
ארבע מאות זימני.	12261
ר"ע אזל בבי רב תרתי סרי שנין, למישלם תרתי סרי שנין אתא לביתיה, שמע מאחורי ביתיה דקא אמר	12262
לה חד רשע לדביתהו שפיר עביד לך אבוך, שבקיך ארמלות חיות כולהו שנין, אמרה ליה אי מנאי ציית	12263
ליהוי תרתי סרי שנין אחרנא, אמר הואיל ויהבת לי רשותא אהדר לאחורי, הדר אזל הוה תרתי סרי שנין	12264
אחרינייתא, אתא בעשרין וארבעה אלפין זוגין תלמידין (נדריים נ').	12265
והקשה הגרא"י בלאך זצ"ל, ולמה לא הואיל להיכנס לבית ליום אחד או לשעה אחת ואח"כ לשוב	12266
לביהמ"ד? ואמר דבר נפלא כי אז לא היה נחשב לו לר"ע כ"ד שנים של לימוד בישיבה כי אם פעמיים	12267
י"ב, לא המשך רצוף אחד של כ"ד שנים, אלא של סירוגין והפסק אפילו קל ביותר, וזה כבר דרגא	12268
אחרייתא, והנה נעיין נא היטיב עד כמה חשובה היא רציפות המחשבה של והיה על מצחו תמיד, הן מלבר	12269
והן מלגאו. (אור הנפש).	12270
	12271
מאמר תשיד	12272
והיה על מצח אהרן ונשא אהרן... והיה על מצחו תמיד (שמות כ"ח ל"ח).	12273
חייב אדם למשמש בתפילין כל שעה ושעה קל וחומר מציץ, מה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת אמרה	12274
תורה והיה על מצחו תמיד, שלא יסיח דעתו ממנו, תפילין שיש בהן אזכרות הרבה על אחת כמה וכמה	12275
(מנחות ל"ו:), ולכאורה הענין אינו מובן די הצורך, שהרי כהן גדול שנזהר כל כך על קדושה וטהרה,	12276
בשעה שעומד בבית המקדש מופקע כליל מכל היות העולם ודבוק בעבודת ה', מאליו מרגיש השראת	12277
הקדושה מהשם המפורש החקוק בציץ שעל מצחו, וכי אין זו מיותר להזהירו במיוחד שלא יסיח דעתו?	12278
ומזה למדנו שני דברים, ראשית כל שדבר של קדושה צריך שימת לב מיוחד שלא להסיח דעת מהדביקות	12279
הראוי, ושנית שאין לסמוך בזה על שום דבר, ולמרות המצבים הכי רמים עלולים להסיח דעת, ולכן היה	12280
מן הצורך לפקוד בצווי מיוחד אפילו על כהן גדול בבית המקדש שלא יסיח דעת מן הציץ.	12281
והנה עצם מצות תפילין משפיעה ליראת שמים כמ"ש בגמרא, שאביי ראה ברבו רבה שהיה בבדיחות דעת	12282
מרובה, ושאלו הרי כתוב וגילו ברעדה, שאפילו במקום גילה תהיה רעדה? ענה לו אנא תפילין מנחנא	12283
(ברכות ל':), ופירש רש"י שהתפילין הם עדות שממשלת הקב"ה עליו, ואם ציץ של כהן גדול ותפילין של	12284
כל אדם, שמונה עליו חפצי קדושה הנרגשים בחוש, והם עצמם מעוררים אותו ליראת שמים, בכל זאת	12285
טעון משמוש תדיר שלא יסיח דעתו, על אחת כמה וכמה בנוגע לאמונה ותלמוד תורה, שצריכים שמירה	12286
שלא לשכוח מהם.	12287
האדם מוקף מכל עבר משאון המולת עולם הזה, המטריד אותו ומסיח דעתו מעבודת הקודש, ומצד שני על	12288
תלמוד תורה כתוב התעיף עיניך ואיננו (משלי כ"ג), ואמרו חז"ל שאף שקשה לקנותה כזהב קל לאבדה	12289
כזוכית (חגיגה ט"ו), אם אך יפנה לבו מתלמודו לרגע קט, עלול להסחב לתוך הזרם ולהפסיד את תורתו	12290
אשר עמל קשות עבודה.	12291
כל כך מסוכן המצב עד שאמרו בירושלמי, שבשביל כל מלה של דברים בטלים שנכנס ללבו יוצא משם	12292
מלה של דברי תורה (שהש"ר א' כ"א), אם כן שמירה גדולה ומעולה צריכים שלא לשכוח את חובתינו	12293
הגדולה, ולשקוד על תלמודינו ללא הפסק ולהזהר במיוחד מהדברים העלולים לבטלו, וכבר אמרו בגמרא	12294
שהמשכח דבר אחד מתלמודו עובר בלאו (מנחות צ"ט), ונלמד מהפסוק רק השמר לך ושמור נפשך מאד	12295
פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך.	12296
אמנם בהיות האדם זריז בתלמודו מתקיים בו הפסוק, חזית איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתיצב בל	12297
יתיצב לפני חשכים (משלי כ"ב), אם האדם מהיר במלאכת התורה יזכה להתיצב לפני תלמידי חכמים	12298
ללמוד אצלם (הגר"א), ויש לבאר דטבע האדם להשתייך לחברה, ואם יעסוק בתורה כהוגן ימצא לו מקום	12299
אצל החכמים, אבל אם יתעצל סופו שחברתו תהיה בין החשוכים הרחוקים מחכמה, ומצאנו איך שחז"ל	12300
החשיבו מאד את חברת החכמים, כמ"ש רבי טרפון לר' עקיבא, עקיבא הפורש ממך כפורש מן החיים	12301
(קידושין ס"ו:), משום שמתעורר על ידה לעבודת ה' ולתורתו.	12302

אמרו בגמרא שבגדי כהונה מכפרים כמו הקרבנות, והציץ מכפר על עזות פנים (זבחים פ"ה:), בדור זה של	12303
עקבתא דמשיחא אשר סימנו חוצפא יסגי, מוכרחים אנו להתחזקות גדולה בתורה אשר גם לה הכוח לכפר,	12304
ואמרו חז"ל אם הבריות נתיאשו מן התורה התחזק בה ואתה נוטל שכר כולם (ירושלמי ברכות ט' ה'),	12305
בכל הגלויות היתה יקרת התורה עומדת בעינה, ואפילו כלפי השליטים העריצים של הגוים, כמו קיסר	12306
אספסיינוס הרשע שהותיר את יבנה וחכמיה בשעה שנחרב בית שני (גיטין נ"ו:), אבל מה נורא כיום	12307
שהחוצפא יסגי ולא נכנעים בפני התורה, ועל תקופה כזאת נאמר עמוד והחזק בה, כל אחד ואחד מוטל	12308
עליו לחזק את עצמו ובזה יחזק עמוד התורה גם לאחרים, והעיקר להתחזק ברוח ובהשקפה. (המוסר	12309
והדעת ח"ג).	12310
	12311
מאמר תשטו	12312
וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אתם לכהן לי (שמות כ"ט א').	12313
וזה הדבר הה"ד קחו עמכם דברים, לפי שישראל אומרים רבון העולם, הנשיאים חוטאים ומביאים קרבן	12314
ומתכפר להם, משיח חוטא ומביא קרבן ומתכפר לו, אנו אין לנו קרבן, אומר להם ואם כל עדת ישראל	12315
ישגו, אומרים לו עניים אנו ואין לנו להביא קרבנות, אומר להם דברים אני מבקש שנאמר קחו עמכם	12316
דברים ושובו אל ה', ואני מוחל לכם על כל עוונותיכם, ואין דברים אלא ד"ת שנאמר אלה הדברים אשר	12317
דבר משה, אומרים לו אין אנו יודעין, אומר להם בכו והתפללו לפני ואני מקבל, אבותיכם כשנשתעבדו	12318
במצרים לא בתפלה פדיתי אותם? בימי יהושע לא בתפלה עשיתי להם נסים (שמו"ר שם).	12319
ויש להתבונן ומן הפליאה הוא, כי ישראל שיודעים כי כהן משיח מביא פר ומתכפר לו, ונשיא מביא שעיר	12320
ומתכפר לו, ובאותה פרשה קודם להם כתיב ואם כל עדת ישראל ישגו וטוענים אנו אין לנו קרבן,	12321
וכשמשיב להם הקב"ה פסוק זה עונים עניים אנו, ומה תשובה היא זו? קרבן אחד של פר אחד אין בידי כל	12322
ישראל להביא? והלא צבור לא עני.	12323
אכן ודאי בעניות רוחנית הדברים אמורים, עניים בדעת עניים במע"ט, וכמו שמצינו כשאומר להם הקב"ה	12324
קחו לכם דברי תורה משיבים אין אנו יודעין, למדנו מכאן נפלאות רוממות ענין התפלה, שאף אם ישראל	12325
עומדים במצב שפל כזה, אומר להם הקב"ה בכו והתפללו לפני ואני מקבל, ומעמידין תפלתם בשוה עם	12326
תפלת יהושע ועם תפלת שמואל הנביא, שהרי הקב"ה מביא להם ראייה מתפלתם, ואפילו בשעה	12327
שמכעיסים לפניו יתב' תפילתם נשמעת.	12328
ושלא תאמר כי תפלת כל ישראל שאני, שכן מצינו גם בתפלת יחיד כמ"ש חז"ל (ויק"ר ג' ב'), עה"פ נפש	12329
כי תקריב קרבן מנחה לה', כתיב (תהלים כ"ב) כי לא בזה ולא שקץ ענות עני, בנוהג שבעולם שני בני	12330
אדם נכנסו אצל הדיין א' עני וא' עשיר, אצל מי הדיין הופך פניו לא אצל העשיר? ברם הכא ולא הסתיר	12331
פניו ממנו ובשועו אליו שמע, ר' חגי גזר תעניתא נחת מטרא אמר לאו משום דאנא כדאי, אלא משום	12332
דכתיב כי לא בזה ולא שקץ ענות עני, וכשם שלא בזה תפלתו כך לא בזה את קרבנו, שנאמר נפש כי	12333
תקריב.	12334
ולכאורה למה לבזות את תפלתו? האם יש אצל הבוי"ת הבדל בין עשיר לעני? ואם על הקרבן היה אפשר	12335
מקום לחשוב שקרבן עשיר יותר נכבד ויקר בערכו ותפארתו, שמשום כך צריכה תוה"ק להודיע שלא כן	12336
הוא, אבל התפילות הרי אין בהן הבדל בין עני לעשיר, ומה מודיענו הכתוב בזה? וההכרח לומר כי בעני	12337
בדעת איירי קרא, עני בדעתו עני במעשיו גם תפלתו יבשה אין בה רוח חיים, ובכל זאת תפלתו מקובלת,	12338
גם על אדם כזה ועל תפלה כזו נאמר ובשועו אליו שמע, וגם הכתוב השני מעיד כן כי לא בזה ולא שקץ	12339
ענות עני, הרי שעל עני בדעת הכתוב מדבר.	12340
אבל תנאי גדול איכא הכא בכו והתפללו לפני לפני, דוקא! וכמו שאמרו ז"ל (ברכות כ"ח:), וכשאתם	12341
מתפללים דעו לפני מי אתם עומדים! והנה כשאדם עומד להתפלל ורוצה לפתוח פיו, ידע בעצמו כמה שפל	12342
הוא וכלא נחשב עד שגם פיו לא יוכל לפתוח, גם שפתיו סגורים על מסגר לא ינודו אף זיז כל שהוא, כי	12343
אם ה' שפתי תפתח ואז ופי יגיד תהלתך.	12344
ומה נפלא הדבר אם המהלל מבקש מהמהולל שיפתח לו את פיו להללו! מכיון שאין לו כח בעצמו אף	12345
לפתוח את פיו, ואין שום בריה יכולה ליתן לו כח זה, כי הכל מיד המהולל ובידו הכל, היש לך תהלה	12346
גדולה יותר מזו? ואמנם רק תהלה כזו יכול הנברא להלל לבוראו שהוא אומר נברא אני!...	12347
אכן מאידך גיסא כל בעל לב יחרד וישתומם על עצמו, שאם מבקש בתפלתו ה' שפתי תפתח, ובלעדו הרי	12348
הוא כאלם לא יפתח פיו, א"כ למה אינו מבקש רשות כל היום כשעוסק בדברי שיחה ופוער פיו לבלי חק?	12349
וכבר הובא בספרי מוסר שכשאדם עומד בתפלה ואומר ה' שפתי תפתח, מתקבצין כל המלאכים וצוחקין	12350
עליו ואומרים, כל היום לא פסק פיו מלדבר דברים בטלים, ועכשיו כשהוא עומד להתפלל אינו יכול כבר	12351
לפתוח פיו, אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה!	12352

ונחזור לעניינינו כי הנה נברא זה עומד ואינו יכול לפתוח פיו ומבקש מבוראו לפתוח לו, ולבסוף הוא	12353
מתחיל ברוך אתה ה' בלשון נוכח כאשר ידבר איש עם רעהו, כי בכך חפץ ה'בו"ת ככתוב (משלי כ"ז),	12354
רעך ורע אביך אל תעזוב, וראה רש"י שם רעך ורע אביך הקב"ה שנקרא רע לישראל, ורע אביך שחיבב	12355
את אבותיך ע"כ, והאם אין זה נפלא!	12356
וממשיך ואומר אלקינו ואלקי אבותינו, הנה כשיתבונן האדם שאותו העולם, אותה הבריאה שהיתה כוונת	12357
ה'בו"ת בשביל אבותינו, אותו העולם בעצמו מקיים ומחזיק הבורא גם בעדנו, ורוצה גם מאתנו אותה	12358
קורת רוח שרצה מהם, ומה נפלא הדבר! אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב, אנו מתפללים ועובדים	12359
בורא זה שעבדו אותו והכירוהו אבותינו הקדושים, ומה נורא המראה אם יתאר האדם שעומד הוא לפני	12360
בורא עולם, שעמדו לפניו אברהם יצחק ויעקב אבותינו ומדבר אתו כאשר דיבר עמם.	12361
א"כ הרי זה תביעה גדולה ונוראה שידע האדם חובתו בדור יתום שהוא עומד בו, יתפרקו כל חוליותיו	12362
בזכרו כל גדולי עולם שנות דור ודור שמסרו נפשם ומאודם עבור זכרון השי"ת, לפניו יכרעו ויפולו	12363
ולכבוד שמו יקר יתנו ויקבלו עליהם עול מלכותו יתב', א"כ ישאל לנפשו הלא גם אנכי עומד לפני הבורא	12364
שעמדו אבותי לפניו, לפני בורא זה גם אני עומד ומדבר אליו, אליו אתפלל והוא שומע קולי, והנה כל מה	12365
שיעמיק האדם יותר להתבונן במראה זה יתקרב יותר להכיר את המרחק הנורא שהתרחק מאלקיו.	12366
אז לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה, ולא הסתיר פניו ממנו ובשועו אליו שמע, וכך אומר הקב"ה לישראל,	12367
איני מבקש מכם לא זבחים ולא קרבן, אלא קחו עמכם דברים בכו והתפללו לפני, וידעתם כי רק באבותיך	12368
חשק ה' לאהבה אותם ויבחר בזרעם אחריהם בכם, וזהו אלקינו ואלקי אבותינו, הקטן לא יוכל להכנס	12369
בפלטין של מלך רק אם אווז בכנף אביו!... (אור יהל).	12370
	12371
מאמר תשטז	12372
וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אתם לכהן לי לקח פר אחד בן בקר ואילם שנים תמימים (שמות כ"ט	12373
א').	12374
איתא בבעתו"ס, פר כנגד אברהם דכתיב ואל הבקר רץ אברהם, אילם כנגד יצחק ויעקב, ולחם מצות כנגד	12375
הגר ושרה, שאמר להם אברהם מהרי שלוש סאים קמח, בתורה לא מפורש שהגר השתתפה בהכנסת	12376
אורחים של המלאכים, ורש"י מפרש ויתן אל הנער לעשותו זה ישמעאל לחנכו במצוות.	12377
התורה מנציחה ומפרסמת כל פעולה ומעשה טוב שאדם עושה, ואם לא במפורש הדבר מוזכר ברמז, דבר	12378
טוב איננו הולך לאיבוד גם לא הרהור קל, ואם ישמעאל או הגר עשו דבר טוב בהשתתפם בהכנסת	12379
אורחים של המלאכים, להאכילם להשקותם ולשמשם בכל הדברים הנוגעים למדת הצדקה והרחמים אין	12380
מקפחים אותם, והנה בכ"ז יש לשאול למה לא פירשה התורה במפורש שהגר וישמעאל עזרו לאברהם	12381
ושרה בקבלת האורחים?	12382
והנראה לומר כי בכוונה כיסתה התורה את פעולת החסד שלהם למלאכים, לפי שהתורה מכירה את	12383
תכונתם של הנכרים ואנשי אומות העולם, שכיוון שנותנים להם גדולה וכבוד דעתם נטרפת עליהם, הם	12384
נתקפים גאות ותובעים תגמול גדול על חשבון היהודים, הם באים להתווכח ומנסים להוכיח שהם עולים	12385
במעלתם יותר מן היהודים והולכים ומציקים לישראל, וכמ"ש בגמ' (חולין פ"ט), לא מרובכם מכל העמים	12386
חשק ה' בכם כי אתם המעט מכל הגוים.	12387
אמר הקב"ה לישראל, חושקני בכם שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם לפני,	12388
נתתי גדולה לאברהם אמר ואנכי עפר ואפר, למשה ואהרן ונחנו מה, לדוד ואנכי תולעת ולא איש, אבל	12389
עכו"ם אינו כן, נתתי גדולה לנמרוד אמר הבה נבנה לנו עיר, לפרעה אמר מי ה', לסנחריב אמר מי בכל	12390
אלהי הארצות, לנבוכדנצר אמר אעלה על בתי עב, לחירם אמר מושב אלקים ישבתי בלב ימים (שם).	12391
ולכן נמנעה התורה לפרסם את מעלת הגר וישמעאל, כי הם מגדילים את מעשיהם ומתגאים, הנה הגר	12392
בשביל התקרבות מעט שזכתה מאברהם והצליחה להוליד, נאמר עליה ותקל גבירתה בעיניך, אמרה שרי	12393
זו אין סתרה כגלויה, מראה עצמה כאילו היא צדקת ואינה צדקת, שלא זכתה בהריון כל השנים, ואני	12394
נתעברתי מביאה ראשונה, כל צ' שנה שלא ילדה היתה ככלה בתוך חופתה, והיו מטרוניות באות לשאול	12395
בשלומה, והיתה שרה אומרת להם צאו ושאלו בשלומה של עלובה (ד"ר מ"ה ה'), עד כדי כך הגיעה	12396
צדקתה של שרה, ובמה שילמה לה הגר?	12397
וכן מבואר בזוה"ק (פ' וארא), ר' יוסי ור' חייא הלכו בדרך נאנח ר' חייא ובכה, פתח ואמר ותהי שרי	12398
עקרה אין לה ולד, אוי על אותו זמן שהולידה הגר את ישמעאל, וכך שמעתי מפיו של ר' שמעון בן יוחאי,	12399
ווי על אותו זמן שנולד ישמעאל בעולם ונימול, ארבע מאות שנים עמד הממונה של בני ישמעאל ובקש	12400
לפני הקב"ה, אמר לו מי שנימול יש לו חלק בשמך? א"ל הקב"ה כן.	12401

א"ל והרי ישמעאל שנימול למה אין לו חלק בך כמו יצחק? א"ל זה נימול כראוי וכתיקונו וזה אינו כך,	12402
הרחיק הקב"ה את בני ישמעאל מדבקות העליון, ונתן להם חלק למטה בארץ הקדושה בשביל המילה	12403
שבהם, בעבור איזה דבר טוב אחד ויחידי, הוא מרהיב עוז להתמודד עם ישראל הנבחר, ומעזותו וחוצפתו	12404
סובל עם ישראל לתקופה מסויימת עד שיפול וגאוותו תהיה נעלמת.	12405
והלימוד מזה הוא, כי מי שהיכולת בידו להחזיק תחת הנהגתו עדה שלמה או מי שמחנך בנים ותלמידים,	12406
שיזהרו להכיר היטב את כוחות הנפש של כל תלמיד, כי צריך להימנע מלקלס תלמידים כאלו שאינם	12407
שולטים על נפשם ומתגאים יתר על המידה, שלא לקלקל את עצמם וגם את האחרים, לא בכל אחד אפשר	12408
לתת אימון ולבטוח בו שלא יתפרץ כדי להזיק ולהרעיל בכל בני הישיבה. (מעייני החיים).	12409
	12410
מאמר תשיז	12411
והקטרת את כל האיל המזבחה ריח ניחוח אשה לה' הוא (שמות כ"ט י"ח).	12412
ריח ניחוח נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני (רש"י), יעויין שפתי חכמים דק"ל לרש"י, והלא אין לך	12413
ריח רע מזאת ששורפים הבשר והעצמות, לכך פירש נחת רוח, א"כ עכשיו בעוה"ר שאין בית המקדש	12414
קיים איזה דבר שהוא במקום קרבן, כשהאדם עושה הדבר לשם שמים בשלימות, ולא בערך כדרכן של	12415
בני אדם שלא מדקדקים לעשות בכל פרטיה ודקדוקיה, ולא לרצון לפני ה' שיהיה לפניו ריח ניחוח.	12416
ועל זה נאמר אם תבקשנה ככסף, כי מי שצריך לשלם שטר חוב על סכום ידוע, אם תחסר מטבע אחד	12417
אפילו קטנה זה לא תשלום, ואם לא ישלם כל החוב רק בערך זה לא בסדר, כן בעניני הנפש תורה ומצוות	12418
צריך להיות בשלימות ממש ורק אז זה ריח ניחוח, וזה דבר לא קל לכוון לרצון ה' בשלימות שיהיה נחת	12419
רוח לפניו כאמרם ז"ל (פ"א פ"ה כ'), יהודה בן תימא אומר הוי עז כנמר וקל כנשר, רץ כצבי וגיבור כארי	12420
לעשות רצון אביך שבשמים, כדי לכוין רצונו צריכים כל המעלות הללו.	12421
והנה רבים וכן שלמים נכשלו בזה, שאול המלך אדם גדול שהיה כבן שנה לחטא, ונאמר כה אמר ה'	12422
צבאות עתה לך והכית את עמלק והחרמתם את כל אשר לו, והמתה מאיש עד אשה מעולל ועד יונק משור	12423
ועד שה מגמל ועד חמור, ויך שאול את עמלק ויתפוש את אגג מלך עמלק חי ואת כל העם החרים לפי	12424
חרב, ויחמל שאול והעם על אגג ועל מיטב הצאן והבקר ולא אבו החרים, ושאל חשב שקיים דבר ה'	12425
כמ"ש ויבא שמואל אל שאול ויאמר לו שאול, ברוך אתה לה' הקימתי את דבר ה'.	12426
החשבון שלו היה כמ"ש, ויאמר שאול אל שמואל אשר שמעתי בקול ה' ואלך בדרך אשר שלחני ה',	12427
ואביא את אגג מלך עמלק ואת עמלק החרמתי, וענין הצאן והבקר זה היה לשם שמים, כדכתיב ויקח העם	12428
מהשלל צאן ובקר לזבוח לה' אלקיך בגלגל, וקיבל על זה תשובה מרה משמואל בשם ה', ולמה לא שמעת	12429
בקול ה' ותעט על השלל ותעש הרע בעיני ה', החפץ לה' בעולות וזבחים כשמוע בקול ה', הנה שמוע	12430
מזבח טוב להקשיב מחלב אילים, כי חטאת קסם מרי ואון ותרפים הפצר, יען מאסת את דבר ה' וימאסך	12431
ממלך.	12432
בשפת התורה קרא זאת שמואל, ותעט אל השלל ותעש הרע חטאת קסם ומרי, ואון ותרפים הפצר מאסת	12433
את דבר ה', אע"פ ששאל עשה הכל לשם שמים, שהבין שבמקום סתם להחרים אפשר להקריב ולזבוח	12434
את הטובים לה', ואת אגג יביא לפני שמואל חי וזה יהיה נצחון גדול על עמלק, אולם בכל זאת זה לא היה	12435
לרצון ה' כי לא צריכים להוסיף חשבונות וסברות שונות, בבחינת אורח חיים פן תפלו נעו מעגלותיה לא	12436
תדע, אלא שיעשה בדיקנות כאשר צוה ה', ורק אחרי הנזיפות משמואל אז שאול הבין ואמר חטאתי.	12437
ואולי זה הפירוש על מה שנאמר בתורה תמים תהיה עם ה' אלקיך, וכן משמע מספרי ז"ל, תמים תהיה	12438
עם ה' אלקיך, כן דוד אומר ואני בתומי אלך, ועל זה יש משמעות מדברי הבעל הטורים שאמר תמים ת'	12439
גדולה, שאם תלך בתמימות כאילו קיימת מאלף עד תיו עכ"ל, בלי התחכמות יתירה אלא לעשות ע"פ	12440
אמונת חכמים אפילו דבר שלא מובן כ"כ, ועל דרך שנאמר ואל תתחכם יותר למה תשומם (קהלת ז').	12441
והנה אסתר ממשפחת שאול בשושן הבירה תיקנה את חטא שאול, כמ"ש במגילת אסתר לא הגידה אסתר	12442
את עמה ואת מולדתה, וזה היה דבר נגד השכל, הייתכן להיות מלכה אשת המלך אחשוורוש, ולא לדבר	12443
אתה רק ע"י שליח, כי כל זמן שלא ידע עמה ומולדתה אסור לו ע"פ החוק לדבר אתה, ובכ"ז אין אסתר	12444
מגדת כאשר צוה עליה מרדכי בלי שום סברות לבקש היתר, וזכתה שעל ידה באה הצלה ליהודים,	12445
ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר. (זכרון מאיר).	12446
	12447
מאמר תשיח	12448
ושכנתי בתוך בני ישראל והייתי להם לאלהים (שמות כ"ט מ"ה).	12449
לפי פשטות המקרא היינו מפרשים כי מקום השראת השכינה בישראל הוא במשכן, הבית אשר נבנה לשם	12450
ה' לשכון שכינתו בתוכו, וכבר באו רבותינו ופירשו ואמרו, בתוכו לא נאמר אלא בתוכם בתוכו של כל	12451

אחד ואחד, ואין זו מליצה בעלמא, אלא פירוש אמיתי בכוונת הבורא ית' בעשיית המשכן, לבל נטעה לומר	12452
כי רצונו ית' היה בניית המקדש החיצוני עצים ואבנים, אמנם תכלית כוונתו בתבנית המשכן וכל כלי	12453
לרמז לנו, כי ממנו נראה וכן נעשה את עצמנו, עד כי נהיה ראויים להשרות שכינתו בתוכנו.	12454
וכך מבאר הגר"ח מוואלוו'ין זצ"ל וז"ל, ודאי עיקר ענין הקודש והמקדש ושריית שכינתו ית', הוא האדם	12455
המקודש כראוי בקדושת התורה והמצוות, והוא שארז"ל (כתובות ה'), גדולים מעשי צדיקים יותר	12456
ממעשה שמים וארץ, דאילו במעשה שמים וארץ כתיב אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים, ואילו	12457
במעשה צדיקים כתיב מקדש ה' כוננו ירך, פתחו במעשי צדיקים וסיימו ראיתם ממקדש, כי כן הדבר	12458
שהצדיקים ע"י מעשיהם הרצויים לפני המקום, הן הם מקדש ממש ובתוכם ה' (נפש החיים שער א').	12459
ביאור רחב יותר על ענין זה להיות האדם מקדש ה', מוצאים אנו בפרק האחרון במס"י בביאורו מדת	12460
הקדושה, ענין הקדושה כפול הוא תחילתו עבודה וסופו גמול, תחילתו השתדלות וסופו מתנה, תחילתו הוא	12461
מה שהאדם מקדש עצמו וסופו מה שמקדשים אותו, הוא משאחז"ל (יומא ל"ט) אדם מקדש עצמו מעט	12462
מקדשים אותו הרבה, מלמטה מקדשים אותו מלמעלה.	12463
ההשתדלות הוא שיהיה האדם נבדל מן החומריות לגמרי, ומתדבק תמיד בכל עת ובכל שעה באלוקיו,	12464
ברדיפת הידיעה האמיתית והתמדת ההשכלה בקדושת המעשה, אך הסוף הוא שהקב"ה ידריכהו בדרך הזה	12465
שהוא חפץ ללכת בה, וישרה עליו קדושתו ויקדשהו, והנה איש כזה הוא עצמו נחשב כמשכן כמקדש	12466
כמזבח, וכן אמרו הצדיקים הן הן המרכבה, כי השכינה שורה עליהם כמו שהיתה שורה במקדש, ומעתה	12467
המאכל שהם אוכלים הוא כקרבן שעולה ע"ג האישים.	12468
הרמב"ם בשמונה פרקים מציין אף הוא את הדרך העולה אל הדרגות העליונות, במושגים הקרובים אל	12469
שכלנו ומוחשים גם עבורנו, בפ"ג שם מתחיל לבאר את ענין חולי הנפש ורפואתו, וקובע כי בריאות	12470
ושלמות הנפש תלויה בשלמות המדות ועשיית הטובות והפעולות הנאותות תדיר, שזוהי דרך השלמות	12471
כשיהיה האדם שוקל פעולותיו תמיד ומכוין אל אמצעיתם, יהיה במדרגה עליונה ממדרגת בני אדם, ובזה	12472
יתקרב אל השי"ת וישיג אל טובו, וזהו הדרך השלם שבדרכי העבודה.	12473
אך כאן עדיין לא תמה העבודה, שכן גם אחר היות האדם שליט במדותיו ומנהיגן על הדרך הבינונית, חייב	12474
עדיין לעבוד בהכוונת כל פעולותיו לתכלית השגת ה' יתברך, והוא המבואר בדברי הרמב"ם פ"ה, צריך	12475
לאדם שישעבד כוחות נפשו כולם לפי הדעת, וישים לנגד עיניו תמיד תכלית אחת, והוא השגות השי"ת כפי	12476
יכולת האדם לדעת אותה, כל פעולותיו ותנועותיו חייבים להביאו לתכלית זו, עד כי לא יעשה שום פעולה	12477
או מעשה כלשהו אשר לא יביאנו לידי מעלה, הן מעלות המדות והן מעלות השכליות.	12478
וזהו אשר בקש ממנו ית' שנכוין אליו באמרו, ואהבת את ה' אלוך בך בכל נפשך ובכל מאדך,	12479
ר"ל בכל חלקי נפשך, שתעשה תכלית כל חלק ממנה תכלית אחת והוא אהבת ה' יתברך... ומסיים שם	12480
הרמב"ם ודע שזאת המדרגה היא מדרגה עליונה מאד וחמודה לא ישיגה אלא מעט מזער ואחר הרגל	12481
גדול, וכשיזדמן מציאות האדם שזה ענינו אומר אני שהוא למטה מן הנביאים.	12482
הנה נתבררה לנו ביתר ביאור אותה הדרגה המצוינת במס"י כמעלת הקדושה, והוא כי אחר שלימות	12483
העבודה של תקון המידות והשאיפה הטהורה לרוחניות, מגיע האדם למדרגה אחרונה אשר קודם הנבואה,	12484
והיינו כי שבירת המדות שבירת הרצונות והתגברות מוחלטת על כל דרכי החומר והתנשאות מעל כל עניני	12485
העוה"ז, הם האמצעים לזכות להתקרבות להקב"ה, להתקדש בקדושתו ולהיות מרכבה לשכינתו יתברך.	12486
ברם לכאורה מה אומר לנו המושג התקרבות לשכינה, הלא כה רחוקים אנו מהשגות אלו עד שאין לנו גם	12487
את השאיפה להתקרב אל השכינה, כי כך דרכו של עולם שאין אדם שואף לדבר אשר הוא רחוק ממנו	12488
למאד, אמנם כן הוא לקרבת אלוקים קשה לנו לשאוף, אבל הלא עולם הבא כולנו מבקשים, וכל אחד	12489
ואחד מאתנו חש בצורך לזכות לחיי עולם הבא, אך מהו עוה"ב ומהו הדרך להשיגה? דברים אלו מבוארים	12490
בפרק הראשון במס"י.	12491
והנה מה שהורונו חז"ל שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו, ומקום העידון הזה	12492
באמת הוא העולם הבא, כי הוא הנברא בהכנה המצטרפת לדבר הזה, הרי כי תכלית בריאת האדם הוא	12493
להגיע לתכלית זו ליהנות מזיו השכינה! וא"כ עד כמה מחייבנו הדבר להתעניין איזוהי דרך ישרה שנבור	12494
לנו כדי להגיע לכל זאת, ולדעת את הענינים המעכבים את האדם מלזכות בהנאת זיו שכינתו ולשרשם	12495
מקרבנו, כאותה ששנינו ארבע כתות אין מקבלות פני השכינה, כת ליצנים, כת שקרנים, כת חנפנים, כת	12496
מספרי לשון הרע (סוטה מ"ב).	12497
מאיך שומה עלינו לבאר לעצמנו איה היא המסילה המביאה את האדם לחיי העוה"ב, ובאמת דבר זה	12498
מבואר בהמשך דברי המס"י שם, אך הדרך להגיע אל מחוז חפצנו זה הוא זה העולם, והאמצעים המגיעים	12499
את האדם לתכלית הזה הם המצות, וכשתסתכל עוד בדבר תראה כי השלמות האמיתי הוא רק הדבקות בו	12500
יתברך, וכל זולת זה שיחשבוהו בני אדם לטוב אינו אלא הבל ושוא נתעה, והנה שמו הקב"ה לאדם במקום	12501

שרבים בו המרחיקים אותו ממנו ית' והם התאוות החומריות, אשר אם נמשך אחריהם הנה הוא מרחק והולך מן הטוב האמיתי.	12502
וכפי השעור אשר כבש את יצרו ותאותיו, ונשתדל לידבק בו כן ישיגהו וישמח בו ע"כ, הרי לפנינו כי כבישת היצר ושבירת התאוות, שהוא תקון המדות ושבירת הרצון לעשות הטוב והנאות, הם הם המקרבים אל זיו השכינה כפי השעור אשר האדם אווז בהן, אנו החפצים ושואפים לחיי עולם הבא, והמבקשים את הדרך להגיע אל מחוז חפצנו זה כפי שנוכל להשיג במדרגתנו הקטנטנה, אף כי לא נדרשת מאתנו אותה השתדלות של נבדל ונעתק מן החומריות לגמרי, אך מכל מקום חייבים אנו להיות מובדלים כפי כחנו מהחומריות, בכל שבירת הרצונות ותיקון המדות. (שערי יציון).	12509
מאמר תשיט	12510
ושכנתי בתוך בני ישראל והייתי להם לאלהים (שמות כ"ט מ"ה).	12511
כתב רבנו יונה בשער השלישי אות קנ"ח וז"ל, ועתה עמוד והתבונן גודל חיובנו לקדש את השם, כי עיקר מה שקדשנו השי"ת בתורתו ובמצותיו, והבדילנו להיות לו לעם כדי לקדשו וליראה ממנו, ראוי שיהיו מקדישיו קדושים, גם הכלים שעובדים בהם לפני השי"ת צריכים להיות קודש, כמ"ש ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל, ועל ידי קדושת המצוה נחשב בהקדישנו את השי"ת עם הקדושים העליונים שמקדישים ומעריצים אותו עכ"ל.	12512
בדברים אלו מתגלה לנו סוד נתינת תורה ומצות לישראל, שמטרת התורה היא כאמצעי כדי לקדש את ישראל, וחידוש יותר גדול הוא, שכל ענין קדושת ישראל היא בשבילו יתברך שיהיו מקדישיו קדושים, אדם שמהותו חולין אינו יכול לקדש את ה', ולכן מקדש הקב"ה את האדם ע"י התורה והמצות שנתן לו כדי שיווצר קידוש שמו יתברך, כרגיל מבינים שהקב"ה נתנם לישראל בשביל ישראל, ואילו מדברי רבנו יונה משמע שהקב"ה נתנם לישראל בשבילו כביכול, ודבר זה אינו מובן כלל, וכי מה צורך לבורא בקידוש שמו? ואם צדקת מה תתן לו?	12513
אולם רבינו יונה כותב דברים ברורים, כי עיקר מה שקדשנו השי"ת בתורתו ומצותיו כדי לקדשו וליראה ממנו, וכמ"ש אני ה' אלקיהם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם, והרמב"ן שם מביא את פירוש האבן עזרא שכתב, כי לא הוצאתי אותם ממצרים רק בעבור שיעשו לי משכן ושכנתי בתוכם, וזהו תעבדון את האלקים על ההר הזה, וכותב הרמב"ן ויפה פירש וא"כ יש בענין סוד גדול, כי כפי פשט הדבר השכינה בישראל צורך הדיוט ולא צורך גבוה, אבל הוא כענין שאמר הכתוב ישראל אשר בך אתפאר עי"ש.	12514
גאולת ישראל ממצרים לצורך גבוה הוא, שיעשו להקב"ה משכן לשכון בו, וכלל ישראל הוא בשביל תפארת הבורא, ישראל אשר בך אתפאר, כך מביא הילקוט בריש הפרשה, אמר רבי יהודה ברבי סימון, משל לאחד שהיה יושב ועושה עטרה עבר אחד וראה אותו אמר ליה מה אתה יושב ועושה? א"ל עטרה, א"ל כל מה שאתה יכול לקבוע בה אבנים טובות ומרגליות קבע, שהיא עתידה להנתן בראשו של מלך, כך אמר הקב"ה למשה, כל מה שאתה יכול לשבח לישראל לפני שבחם, שאני עתיד להתפאר בהם שנאמר ישראל אשר בך אתפאר.	12515
וכן גאולת ישראל צורך גבוה היא כמ"ש המדרש משפטים פרשה ל', ד"א כי קרובה ישועתי לבוא, כי קרובה ישועתכם אינו אומר אלא ישועתי, יהי שמו מבורך אילולא שהדבר כתוב א"א לאמרו, א"ל הקב"ה לישראל אם אין לכם זכות בשבילי אני עושה, כביכול כל ימים שאתם שם בצרה אני עמכם שנאמר עמו אני בצרה, ואני גואל לעצמי עי"ש.	12516
ומובא ענין זה בנפש החיים שער ב', שמבאר ענין הברכה שמברכים את ה', וכתב כי לעצמות אדון כל ב"ה, כל מעשה האדם אינו נוגע לו בעצם כלל ח"ו, וכי מה איכפת ליה להקב"ה למי ששוחט מן הצואר או מן העורף, אלא שכל כוונת לבנו בכל הברכות והתפלות צריך שתהיה לעצמות אין סוף ב"ה, מצד התחברו כרצונו יתברך אל העולמות, שזהו רצונו יתברך מטעם כמוס אתו יתברך, שנתקן ונייחד על ידי הברכות והתפלות הכחות והעולמות העליונים, שיהיו מוכנים וראויים לקבל שפעת קדושת אור עליון, וממילא יושפע ברכה וקדושה גם על עם סגולה שגרמו וסבבו לכל הכבוד הזה.	12517
הכל לפי רוב המעשה של עם סגולה, שהמה המתקנים ומאחדים העולמות שיהיו ראויים לקבל שפעת האור ותוספת קדושתו ית', כענין המזון שמוסיף כח הגוף ומעדן אותו, וזהו ענין מאמרם ז"ל ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים, ולא זו בלבד שבתביבות ברוך אתה שפירושו הוא תוספת ריבוי ברכה ושפע שייך זאת הכונה הק', כי כל תיבה מהתפילה או של ברכה היא העולה למעלה לפעול פעולתה בשרשה העליון המיוחד לה, והוא נעשה בזה כביכול שותפו של יוצר בראשית לבנות ולנטוע כמה עולמות.	12518

והמשכיל יבין מדעתו שלא לחנם הוצרכו לתיקון תחינה קטנה ותפלה קצרה זו מאה ועשרים זקנים ומהם	12551
כמה נביאים, אלא שהמה השיגו ברוח קודשם והשגת נבואתם העליונה, איזה דרך ישכון אורה של כל	12552
תיבה פרטית, אשר היא נצרכה מאוד לתיקון ריבוי עולמות וכחות עליונים וסידור המרכבה, וכמאמרם ז"ל	12553
העבודה צורך גבוה.	12554
וזהו ענין מאמרם ז"ל שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים, ובתנחומא פרשת תולדות אמרו ולמה נתעקרו	12555
האמהות אר"ל הקב"ה מתאוה לתפלתם, אמנם תכלית הכונה צריכה שתהיה רק צורך גבוה, כי במקום	12556
שיש חילול שמו יתברך כגון צרת כלל ישראל, באמור עם ה' אלה והמה מוכים ומעונים, מחוייבים לבקש	12557
ולשפוך שיח לפניו ית"ש על חילול שמו יתברך ואך למען שמו יעשה, לבקש לפניו יתברך על גודל הצער	12558
של מעלה בזמן שהאדם שרוי בצער למטה, כמאמרם ז"ל במשנה פ"ו סנהדרין, אמר רבי מאיר בזמן	12559
שהאדם מצטער שכינה מה אומרת קלני מראשי עיי"ש.	12560
רואים אנו בדבריו ענין זה, כי העבודה צורך גבוה היא לצורך עולמות עליונים, ותכלית הכונה בעבודת	12561
האדם היא שיעשה בשביל הקב"ה, ולמרות שדבר זה הוא סוד כמוס ובלתי מובן, לשם מה צריך הקב"ה	12562
את המעשים שדוקא על ידם יתקונו העולמות העליונים, אולם האדם צריך לקיים רצון ה' בלי שיבין, וזו	12563
מעלת המאמין שעושה רצונו יתברך בלי שידע ויבין, אלא אך ורק כיון שכך ציוה ה', ועל ידי זה גופא	12564
שיעשה האדם בשביל העליונים יזכה בעצמו, וכמ"ש הגר"ח זצ"ל שיושפע תוספת ברכה וקדושה על עם	12565
סגולה שגרמו וסבכו לכל הכבוד הזה, אולם בשעת מעשה צריך לעשות אך ורק לצורך העליונים, ולחשוב	12566
שהקב"ה צריך עבודה זו.	12567
ומובן שכדי להגיע להכרה כזו בעבודת ה' צריך לעמול בתיקון המידות, צריך להתמלא בהרגשת פחד	12568
כבוד מלכות שמים, בידוענו את גודל חשיבות עבודתנו שעושים אנו כביכול בשבילו יתברך, שותפים אנו	12569
ליוצר בראשית לבנות ולנטוע עולמות, הכרה זו בגודל ערך עבודתנו והאחריות הגדולה המוטלת עלינו,	12570
מחייבת אותנו גישה הרבה יותר מכובדת, והרגשת חיוב הרבה יותר גדולה ממה שיש לנו בקיום תורה	12571
ומצות. (אור יחזקאל).	12572
	12573
מאמר תשכ	12574
וידעו כי אני ה' אלהיהם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם אני ה' אלהיהם (שמות כ"ט	12575
מ"ו).	12576
כתב הרמב"ן בהקדמתו לספר שמות, ונתיחד ספר ואלה שמות בענין הגלות הראשון הנגזר בפירוש	12577
ובגאולה ממנו, והנה הגלות איננו נשלם עד יום שובם אל מקומם ואל מעלת אבותם ישוּבו, וכשיצאו	12578
ממצרים אע"פ שיצאו מבית עבדים, עדיין יחשבו גולים כי היו בארץ לא להם נבוכים במדבר, וכשבאו אל	12579
הר סיני ועשו המשכן ושב הקב"ה והשרה שכינתו ביניהם, אז שבו אל מעלת אבותם שהיה סוד אלוה על	12580
אהליהם ואז נחשבו גאולים, ולכן נשלם הספר הזה בהשלימו ענין המשכן ובהיות ה' מלא אותו תמיד.	12581
דברי הרמב"ן לכאורה צריכים ביאור, שפתח לומר וכשיצאו ממצרים עדיין יחשבו גולים כי היו בארץ לא	12582
להם, והיינו כי גלות תחשב היותם בארץ לא להם, ולפי"ז גאולה תחשב להם כשיבואו לארצם וישבו על	12583
אדמתם, ואילו מסיום דבריו משמע, כי ענין הגאולה אינו תלוי בביאתם לארץ, כי אם בהשראת שכינתו	12584
ית' עליהם, אף טרם בואם אל ארץ נושבת, והיותם עדיין הולכים במדבר בארץ לא להם, שכן כתב	12585
וכשבאו אל הר סיני והשרה שכינתו ביניהם אז נחשבו גאולים.	12586
נמצאנו למדים כי אף שאצל עם מאומות העולם, תחשב גאולתו כאשר ישתחרר מעול זרים ויזכה לחלקת	12587
אדמה ולנחלת ארץ, לא כן עם ישראל נחשבו גאולים לא בצאתם ממצרים, כאומה אשר זכתה לחרות	12588
מעול אדונים, ולא כאשר זכו להכנס לארץ ולהתנחל על האדמה המובטחת להם, אלא כשבאו אל הר סיני	12589
ועשו המשכן, והשרה הקב"ה שכינתו ית' עליהם זו היא גאולתם.	12590
אמנם לביאור הדברים עלינו להבין ולו במעט מענין השראת השכינה, הנה מצינו במורה נבוכים להרמב"ם	12591
(ח"א כ"ה), כי ענין השכינה הוא קביעת אור ה' במשכן והתמדת ההנהגה הגלויה עיי"ש, היינו כי מהות	12592
השראת השכינה בישראל היא היותו יתברך קובע משכנו כביכול במשכן, הבא לידי ביטוי בקביעות	12593
הנהגתו הגלויה, ונמצא כי גילוי יחודו יתברך הרי הוא התוכן האמיתי של הגאולה, וכדבר הזה למדים אנו	12594
בדברי הרמח"ל בראש ספרו דעת תבונות, כי גילוי יחוד הוא יסוד הבריאה ותכלית כל היצירה.	12595
והוא חפץ ה' להיות כל חוקי הנהגותיו וכל סיבותיהם מכוונים להביא לשלימות גילוי היחוד, עד ביאת	12596
גואל צדק שאז יתברר יחודו לעין כל, כמקובל עלינו מדברי הנביאים ונשגב ה' לבדו ביום ההוא, והיה ה'	12597
למלך על כל הארץ, ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, וזו היא הגאולה השלמה ותכלית ההצלחה	12598
המובטחת לישראל, ובמאמר הגאולה הוסיף עוד הרמח"ל, כי הצדיקים הקרובים אל ה' זוכים בחייהם	12599

לבחינת גילויי ימות המשיח, כי בעודם חיים בתוך הגלות, הגיעה מעלתם להכרה שלמה בגילוי יחודו	12600
יתברך אשר הוא סוד הגאולה.	12601
וכך גם התנהלה גאולת מצרים, כל אותן נסים ונפלאות אשר עשה ה' בארץ מצרים, תכליתם היתה לגלות	12602
לעין כל, כי ה' אחד בכל הבריאה כולה, כמ"ש וידעו מצרים כי אני ה', למען תדע כי אין כה' אלקינו,	12603
למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ, והוא ענין גילוי היחוד, לדעת בבירור ובהכרה מלאה, כי אל אחד	12604
ומיוחד הוא הבורא ואין בלתו.	12605
הוא לבדו מנהיג הבריאה על כל חלקיה ופרטיה, למן כוחות האדמה והתהום עד צבא השמים ושמי	12606
השמים, ונמשך ענין זה של פרסום וגילוי יחודו ית' גם בקריעת ים סוף, בראות כלל ישראל את היד	12607
הגדולה אשר עשה ה' במצרים ועל הים, עד שהכירו הכל, ואפילו עוברים במעי אמן ביחודו ית', ופתחו	12608
כולם בשירה פה אחד ה' ימלוך לעולם ועד.	12609
והוסיף היחוד להתגלות לפני עם ה' במעמד הר סיני, עת הופיע עליהם מלך מלכי המלכים ברבבות אלפי	12610
שנאן, והשמיע בפניהם הוד קולו ודברות קדשו מלהבות אש, וכבר מפורש כי יסוד מעמד הר סיני היה	12611
לגלות היחוד, והוא שאמר משה רבינו לישראל אתה הראית לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו,	12612
ופרש"י כשנתן הקב"ה את התורה פתח להם שבעה רקיעים, וכשם שקרע את העליונים כך קרע את	12613
התחתונים וראו שהוא יחידי, ושם בסיני כבר זכו ישראל להשראת שכינתו ית' כמ"ש וישכן כבוד ה' על	12614
הר סיני.	12615
אולם לא היתה זו השראת השכינה בקביעות, עד אשר הוקם המשכן והשרה הקב"ה שכינתו בתוכו	12616
בתמידות כמבואר ברמב"ן, והוא מקום קביעות ההנהגה הגלויה וההכרה בכלל ישראל, הוא שכתב	12617
הרמב"ן כי נחשבו ישראל גולים עד אשר באו לסיני ועשו המשכן, ושב הקב"ה והשרה שכינתו ביניהם אז	12618
נחשבו גאולים, לכן נסתיים ספר שמות, ספר הגלות והגאולה בהשלימו ענין המשכן, ובהיות כבוד ה' מלא	12619
אותו תמיד.	12620
וכפי שנתבאר כי מהות השכינה היא גילוי הנהגתו היחודית בתמידות, אשר הוא יסוד גאולת ישראל	12621
האמיתית, מעתה מבואר היטב הפסוק, וידעו כי אני ה' אלקיהם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים לשכני	12622
בתוכם אני ה' אלקיהם וברש"י, לשכני בתוכם על מנת לשכון אני בתוכם, הרי כי ענין יצי"מ היה לבעבור	12623
זאת, שיעשו ישראל משכן ותשרה השכינה בתוכם, בזה תתקיים ותושלם גאולת מצרים, שכן גילוי היחוד	12624
הוא תוכן הגאולה.	12625
שואפים ומצפים אנו לגאולה, ומאמינים כי הגאולה ממשמשת ובאה, והננו מתקרבים אנו יום יום לקראת	12626
ימות המשיח, ואולי חיים אנו כבר בתחילת קבוץ גלויות, אמנם לפי מצבנו הרוחני עודנו שקועים והולכים	12627
ומשתקעים עוד ועוד בגלות חשיכה, שכן עדיין הולך וגדל רח"ל הריחוק מאור האמת, ברם מן האמור אנו	12628
למדים, כי ענין הגאולה העתידה הינה חלק מעבודת האדם בגילוי יחודו יתברך, נמצא כי כאשר עובד	12629
האדם לגלות בלבבו וברעיונו את הכרת היחוד, בזה הריהו יוצר גאולה! וזו היא חובתנו בהיותנו מאמינים	12630
בביאת המשיח, לקרב הגאולה בכח הכרת האמונה שלנו.	12631
בכח התפילה לעורר בנו את הכרת יחודו יתברך כי אין עוד מלבדו, נמצא כי התפלה לגאולה והתחינה	12632
שהפילו ישראל למען גאולתם, היא שהיוותה את הפתח לגאולה, הוא שאה"כ ויהי בימים ההם ויאנחו בני	12633
ישראל ויזעקו ותעל שועתם אל האלקים, וישמע אלקים את נאקתם ויזכר אלקים את בריתו (שמות ב'),	12634
ופי' הספורנו כי שמע ה' את התפלה שהתפללו אז צדיקי הדור, והיא אף גרמה לעורר זכות אבות, ומסיים	12635
שם וז"ל, וזה יעשה בכל קראנו אליו כמו שהעיד אחר כך באמרו, וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל	12636
ואזכור את בריתי.	12637
ישנו תנאי נוסף אשר באמצעותו נוכל לזכות לגאולה, בתחלת פרשת וארא מוצאים אנו את דבר ההבטחה	12638
של ארבעה לשונות הגאולה, וכך אומרת התורה, לכן אמור לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם...	12639
והצלתי... וגאלתי... ולקחתי... וידעתם כי אני ה' אלקיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים, והבאתי	12640
אתכם אל הארץ... וידבר משה כן אל בני ישראל ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה.	12641
ומפרש הספורנו כי משאה"כ וידעתם היינו שנצטוו בזה להתבונן ולהאמין מראש כי כל ההבטחות יתאמתו,	12642
ומן המעט שכבר ראו בהשגחת ה' עליהם ובהשתדלותו להוציאם ממצרים, היה עליהם לבטוח ולהאמין כי	12643
כל מה שאמר להם משה בדבר ה' כן יעשה להם ללא ספק, והוסיף הכתוב לומר כי ביאתם לארץ מותנה	12644
היא באמונה זאת, אמנם כיון שלא שמעו אל משה להתבונן בכל זאת ולבטוח בישועת ה', לא נתקיים בהם	12645
והבאתי אתכם אל הארץ אלא בבניהם אחריהם עכ"ל.	12646
מכאן שגאולת מצרים משמשת לנו כלימוד ודוגמא לאופני הגאולה האחרונה, באשר תוכנה זהה לתוכן	12647
גאולת מצרים, היינו בהיותן מוסבות על חיזוק האמונה בגילוי יחודו, הרי מכאן הערה נוראה בגודל חיובנו	12648

בהכנה לקראת הגאולה העתידה, להאמין באמונה שלמה בגלויים העתידיים לבוא, מתוך ראותנו את דבר מאורעות העבר אשר עשה ה' לנו.	12649
נמצאנו למדים כי ישנם שני יסודות באופן התהוות הגאולה, וכדי לזכות בה חייבים אנו ליתן את חלקנו בהכנתה ע"י עבודתנו באלו היסודות, (א) לעורר בנפשנו את ענין גילוי היחוד בכח התפלה, המורה על חפצנו ועוז רצוננו בגאולה, (ב) להאמין בלב שלם בקיום כל הבטחות הנביאים אשר ניבאו על הגאולה, מתוך התבוננות בנפלאות העבר, וכאשר נכוון עבודתנו על דרכים אלו ביצירת הגאולה, יזכנו ה' במהרה לשמוע קול מבשר משמיע שלום, משמיע ישועה וגאולה. (שערי ציון).	12650
מאמר תשכא	12651
וידעו כי אני ה' אלהיהם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם אני ה' אלהיהם (שמות כ"ט מ"ו).	12652
שכל טוב נקנה על ידי חכמה בינה ודעת, חכמה היא מה שלומדים מאחרים, בינה הוא מה שמתבונן מעצמו, בדעת ישנן שתי קצוות הראשון הוא תוצאת החכמה והבינה, כשרואה בעיניו או שומע באזניו מאחרים, או כשמחדש דבר מעצמו הריהו קונה דעת, אבל ידיעה זו רפויה היא אצלו כיון שאינה חושית, רק לאחר התבוננות עמוקה ומסודרת, ואחרי זמן רב מתישבת הידיעה בלבו וקונה לה שביתה ונהיית ידיעה חושית ומושרשת.	12653
ויש ללמוד מהתורה עד היכן מגיע כח ההתבוננות, בעשיית המשכן כדי להשרות שכינה בישראל, נאמר ושכנתי בתוך בני ישראל והייתי להם לאלקים, וידעו כי אני ה' אלקיהם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים לשכני בתוכם, הגע עצמך המוני בית ישראל שעבדו בפרך עבודת עבד בחומר ובלבנים, ויזעקו ותעל שועתם אל האלקים, ושלח להם את משה בחירו לפדותם, ויאמן העם כי פקד ה' את עמו, ואחר כך הכה לעיניהם את מצרים בעשר מכות, עד שגם המצרים הודו שאצבע אלקים היא, וידעו מצרים כי אני ה' ומכל שכן ישראל מאמינים בני מאמינים הנשואים על כנפי נשרים, שהורו באצבע ואמרו זה אלי, ועדיין היתה חסרה להם ידיעה שה' הוציאם מארץ מצרים! שהרי השי"ת הגיד להם שוב במפורש, ערב וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים (שמות ט"ז).	12654
ונראה שאף ידיעה חדשה זו לא השתרשה דיה, שכן במעמד הר סיני נגלה ה' בענן כבודו, קול ה' בכח קול ה' בהדר, ושמעו כולם מפי הגבורה אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מבית עבדים! אין ידיעה נעלה מזו שאין אחריה פקפוק, שהרי בטרם גאולה נאמר למשה רבינו, וזה לך האות כי אנכי שלחתיך, בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, היינו שכולם יגיעו למעמד נבואה וישמעו באזניהם מפי הגבורה בנבואה חושית.	12655
והנה לאחר מעמד הר סיני הצטוו לעשות את המשכן, ומדוע? וידעו כי אני ה' אלקיהם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים! ועד כה כלום לא ידעו זאת? שמא תאמר שיש כאן הבנה אחרת, אשר הוצאתי אותם לשכני בתוכם, היינו ידיעה שהשראת השכינה היא תכלית יציאת מצרים, הרי אף זאת ידעו מכבר, שהרי בד' לשונות של גאולה נאמר והוצאתי אתכם, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלקים, הרי שאף זאת ידעו!	12656
אלא ודאי מוכח מכאן שאין גבול וקץ לביסוס הידיעה, וככל שהיא יותר חושית הריהי מושרשת יותר, ידיעה אחת היא שהקב"ה הוציאנו ממצרים להיות לנו לאלקים, וידיעה אחרת כאשר אנו רואים את השראת השכינה בתוכנו, בגילוי ובפרסום ובכבוד שאין כמותו בעולם בעשרה נסים תדיריים, בעמוד אש וענן ובערפלי טוהר, בקול מדבר מבין הכרובים ובקרבת העולים לריח ניחוח.	12657
אף כהיום הזה בגלות המרה שאנו מצויים בהסתר פנים זה אלפיים שנה, עלינו לדעת שכל מקום שגלו שכינה עמהם, שכינתא היכא שריא בבי כנישתא רשף מדוכתא ויתבא בנהרדעא (מגילה כ"ט), בגלות אדום היתה השכינה שרויה בשיבות בבל, וכשחרבו מרכזי התורה שם נבנו בצרפת ובספרד, וגלתה שכינה עמהם לד' אמות של הלכה שיש להקב"ה בעולמו, כיום שאנו בגלות בארצנו הקדושה ת"ו השכינה שרויה בשיבה.	12658
אוהב ה' שערים המצויינים בהלכה מכל משכנות יעקב, ועשרה שעוסקים בתורה שכינה עמהם, אבל מפרשתנו נמצאנו למדים, שככל שנעמיק להתבונן בזה בראיה חושית כך תקנה הידיעה בנפשנו, ואין ערך והשוואה בין ידיעה מושכלת להרגשה מוחשית, על כן עלינו להתנהג בשיבה בכבוד ובמורא גדול כמו בבית המקדש ולהשריש ידיעה זו בלבנו, ואשרי המשכיל ומבין ומרגיש זאת! (לקט שיחות מוסר).	12659
H	12696
	12697
כי 0תשא	12698

	מאמר תשכב	12699
	כי תשא את ראש בני ישראל ונתנו איש כפר נפשו לה' (שמות ל' י"ב).	12700
	איתא בילקוט פרשת תרומה (שס"ה), שלשה דברים שמע משה מפי הגבורה ונבהל ונרתע לאחוריו, בשעה שאמר לו ועשו לי מקדש, אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע, כתיב הנה השמים ושמי השמים לא יכללוך, ואתה אומר ועשו לי מקדש, אמר ליה הקב"ה משה לא כשם שאתה סבור... ובשעה שאמר ונתנו איש כופר נפשו, אמר משה מי יוכל ליתן פדיון נפשו... אמר לו הקב"ה לא כשאתה סבור...	12701 12702 12703 12704
	משל למלך שהיתה לו בת קטנה, עד שלא הגדילה ובאה לידי סימנין, הוא רואה אותה בשוק מדבר עמה, במבואות מדבר עמה, מכיון שהגדילה ובאתה לידי סימנין, אמר אין כבודה של בתי שאהיה מדבר עמה בפרהסיא, אלא עשו לי אפוליון (מקום מוצנע) שאהיה מדבר עמה, כך בתחילה כי נער ישראל ואוהבתו, במצרים ראו אותו ועברתי בארץ מצרים, בים ראו אותו וירא ישראל את היד הגדולה, בסיני ראו אותו פנים בפנים דבר ה' עמכם, כיון שקבלו את התורה ונעשו לו אומה שלמה, אמר אין כבודם של בני שאדבר עמהם בפרהסיא, אלא ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם.	12705 12706 12707 12708 12709 12710
	בהיות מדרגת הלב גבוהה וקרובה לפנימיות ולדבקות, עיקר עבודת האדם היא לקבוע את המדרגה בתוך הלב, ולא להרבות גילויים נוספים, ולכן במצרים ועל הים ולפני הר סיני, כשהיו ישראל עדיין בשלב ההכנה למדרגות הרמות היו צריכים לגילויים גדולים, אבל אח"כ כשקנו את המדרגות בלב ע"י מעמד הר סיני, היו צריכים לצמצום וכיסוי לאורות הגדולים.	12711 12712 12713 12714
	כי מחמת גילויים יהיה לב האדם גס בהם, ולכן יאבדו מרושמים על פנים האדם, ומעתה היתה עבודתם עבודה פנימית בהשבה אל הלב באתכסיא, אך כשנתמעטו הלבבות צריכים שוב להרבות בגילויים, ואם אין אפשרות לגילויים פנימיים צריך דרך חדשה דרך השכל, ועל כן שכליות התורה שהיתה לפנים באתכסיא, נתגלתה והתפתחה בתקופת בית שני.	12715 12716 12717 12718
	נפסק בהלכות תלמוד תורה, שלעולם ישלש אדם לימודו, שלישי במקרא, שלישי במשנה, שלישי בגמרא, וידוע מה שביאר הגרי"ס (אור ישראל סי' י"ח), שבזמן הזה המשנה אצלנו היא מה שהיה לפנים בבחינת מקרא, והגמרא אצלנו היא מה שהיה לפנים בבחינת משנה, ומה שהיה בבחינת גמרא, הוא אצלנו פלפולים של אחרונים וחידושי תורה.	12719 12720 12721 12722
	והענין הוא כנ"ל כי תורה שבכתב היא בחינת אתגליא, ותורה שבע"פ באתכסיא, וככל שיורד הלב צריך לברר יותר בשכל ולהרבות בגילויים, וזוהי השתלשלות הדברים גם בדורנו בהתפתחות דרכי ההבנה בגמרא בכל הישיבות הקדושות, וכן דרכי בירורי אגדות חז"ל, כי בדור שבן דוד בא דור שכולו חייב, לעומת התמעטות הלבבות צריכים התפתחות גדולה מאד של בירורים שכליים, הרי זו דרך אחת להכנת ביאת המשיח דרך הבירור השכלי. (מכתב מאליהו ג' דף 219).	12723 12724 12725 12726 12727 12728
	מאמר תשכג	12729
	זה יתנו כל העובר על הפקדים מחצית השקל בשקל הקדש (שמות ל' י"ג).	12730
	זה יתנו א"ר יוחנן בן זכאי, כל כהן שאינו שוקל חוטא שנאמר זה יתנו י"ב שבטים יתנו (ירושלמי שקלים פ"ו ה"ג), כיון שהוא כהן יש חשש שיפטור עצמו מליתן שקלו שהלא הוא המקריב קרבן, היינו שעיקר נתינת השקלים היא בשביל קרבנות ציבור, ועלולה להתגבגב בלבו של הכהן איזו מחשבה של אי השתתפות בקרבן ציבור, באמרו הלא אני המקריב העושה את המצוה ודי לי בזה, לכן באה אזהרה מיוחדת שזה יתנו חל גם על הכהן, ובזה שהוא העושה את העבודה אינו יוצא מחובת ההשתתפות בנתינת השקל.	12731 12732 12733 12734 12735
	ולפי זה נבין מה שארז"ל תניא רבי נתן אומר, בשעה שנתעסק משה במלאכת המשכן לא רצה ליטול עצה מנשיאי ישראל, והיו אומרים אוי לנו שאין לנו שותפות במלאכת המשכן, עמדו והוסיפו דבר משלהם שנאמר והנשיאים הביאו את אבני השוהם (אבדר"נ י"א), ולכאורה מה היתה כוונת משה במניעת הנשיאים מהשתתף בתכנית עשיית המשכן?	12736 12737 12738 12739
	ואפשר שחשש היות ויתן להם לחוות דעה על מה איך ומתי וכדומה, בזה יכולים הנשיאים לחשוב שכבר יצאו ידי חובתם, וכבר יד וחלק להם במלאכת המשכן וכבר נתנו די והותר, טעות זו רצה משה לעקור מלבם, בכדי שידעו וירגישו שכל עוד שלא נתנו את חלקם ממש לבנין המשכן ריקים הם ממעשה המשכן, ממילא יצטערו וירגישו בחסרונם ואז יעמדו ויוסיפו משלהם.	12740 12741 12742 12743
	הנסיון המעשי שבחינו מורה ומעיד שכמה עסקנים בשדה החיים הצבוריים ומזכי הרבים המורים לעצמם היתר לא לתרום, היות ומתפטרים באמתלא של עידנא ועבודה קא יהיבנא, ומשתתפים אנו בכוחנו ושכלנו והמצאת עצות ותחבולות, וכל תכסיסי החכמה לטובת ולתכלית בנין הרוחני הלזה, ומה שווה השקל הזה לעומת כל עומס העבודה.	12744 12745 12746 12747

אך אין לחפות החסרון בהמעלה, אמנם משתתפים הם בכל כוחם ומקדישים עיזנים לתכלית ולתועלת בנין רוחני, ברם לא ראי זה כראי זה, ודוקא ע"י נתינת השקל מעטר את מעשיו ומראה את גדלותו, ובהימנעו מנתינת השקל הריהו חוטא, כי מגלה דעתו ששש ומתפאר בעסקנותו משרתו ונשיאותו, וכהנים עסקנים כאלה אינם רצויים לה'.	12748 12749 12750 12751
והם הביאו אליו נדבה בבקר בבקר, יש והעוסקים בגופה של מצוה בבנין מוסדות התורה, שמונעים עצמם מלתת את חלקם העצמי, ולכן מדגישה כאן התורה הביאו אליו נדבה בבקר בבקר, שאף עושי המלאכה גם הם עשו צדקה, והיו מביאים את נדבותיהם עוד בבוקר קודם התחלת העבודה במשכן, ולא הסתפקו בעמלם ובעבודתם, ולא ניכר זכות דעתם בעשיית המלאכה.	12752 12753 12754 12755
ומכאן לקח והוראה לכל העסקנים והמזכי הרבים הבונים בניני התורה, שגם הם מחוייבים נוסף על עבודתם הקדושה, נוסף על כהונתם ומשרתם החיובית, לקיים זה יתנו להיות שוקלים את שקליהם גם הם להסיר זכות הדעת, ובהשקל הפעוט הזה משתקף כל מדרגת המזכה והמשפיע, נבדק ונבחן בדבר קטן ונקרא כהן זריו ומרוצה לה', ולא יהיה ח"ו בכלל כהן שאינו שוקל חוטא. (אור הנפש).	12756 12757 12758 12759 12760
מאמר תשכד	12761
זה יתנו כל העבר על הפקדים מחצית השקל תרומה לה' (שמות ל' י"ג).	12762
מחצית השקל תרומה לה', למה מחצית השקל? ר' יהודה ור' נחמיה, חד אמר לפי שחטאו במחצית היום יתנו מחצית השקל, וחד אמר לפי שחטאו בשש שעות ביום, יתנו מחצית השקל דעביד שיטא גרמיסין, ור' נחמיה בשם ר' יוחנן בן זכאי אומר, לפי שעברו על עשרת הדברות יהיה כל אחד ואחד נותן עשרה גרה (ירושלמי שקלים פ"ב ה"ג מד"ר תשא).	12763 12764 12765 12766
היינו שתשובתם צריכה להיות לפי משובתם, אם החטא היה בהכנה ובהתאמצות המחשבה, כן לעומתה צריכה להיות התשובה באימוץ הלב, ובהתרכזותה של המחשבה לתיקון החטא, ולכן דוקא מחצית השקל, כי מדה של מחצה היא מכוונת מצומצמת ומדוייקת.	12767 12768 12769
בכל חלוקה שטחית ובלתי מכוונת לא נמצא את המדה המדוייקת, תמיד יהיה החלק האחד בפחות או יותר משהו, ורק על ידי שיקול הדעת אפשר להגיע לידי המדה המדוייקת, ושיקול כזה הן מדרישות היסוד של התשובה, והנה היות שבני ישראל חטאו במחצית היום בשש שעות, שבודאי הכינו והתאמצו לכוון במעשה העגל, וחשבון ומחשבה היה כאן כמו שאמר רשב"י י"א יום היו עם הקב"ה, וכ"ט יום היו מחשבים איך לעשות את העגל (מד"ר מ"ב ו').	12770 12771 12772 12773 12774
ועיין שם ברמב"ן שבקשו בני מתווך בינם לבין קונם בדרך האמצעי, הרי נראה מזה שכל חטא העגל מחושב ומכוון לפי שיטה והשקפה ידועה של אמצעיות, קבלת והכרת האלקות ע"י אמצעי, לו חיכו עוד מעט היו נשארים כתיקונם, אלא שהם בכוונה לפרוק מעליהם את ההשראה האלוקית בלי אמצעי, מיאנו בדרך של השגה ישירה ובחרו בדרך האמצעיות, ולכן גם דרך התיקון ונתינת מחצית השקל המסמלת את המאמץ של שיקול הדעת במדה מדוייקת, באה לתקן את החטא של מחצית היום של כיוון השעה לביצוע החטא.	12775 12776 12777 12778 12779 12780
ועוד כי נקל לו לאדם לתת שקל ולהיפטר מחובתו, מאשר לתת מחצית השקל שאינו מצוי כל כך, והטרדה הכרוכה בהשתדלות זו באה לכפר על הטרדה שבעשיית החטא, ומשום כך העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט, כי עצם התשובה אינה בעיקרה על עשיית העגל, כי אם ההתכוננות לשעה ידועה, לכן צריכה גם התשובה להיות במאמץ של התרכזות.	12781 12782 12783 12784
כידוע העשיר אינו מקפיד כל כך ואין נאה לו להצטמצם בפרוטות, וירצה לתת מעט פרוטות יותר ללא חשבון, והנה באה התורה ואומרת לא ירבה, שמור על המדה המדוייקת הפעם, כשם שהתאמץ להשתתף בביצוע עשיית העגל במועד הנכון של המחצה, וכן העני שכל פרוטה ופרוטה כהון רב נחשב אצלו, גם הוא יתאמץ הפעם לא למעט, כשם שלא קימץ בהשתתפותו במעשה העגל.	12785 12786 12787 12788
אמר הקב"ה יבוא זהב המשכן ויכפר על העגל, אמר הקב"ה לישראל בשעה שעשיתם את העגל הכעסתם אותי באלה אלהיך ישראל, עכשיו שעשיתם את המשכן באלה אני מתרצה לכם, אלה פקודי המשכן (שמו"ר פקודי), הרי לתת לבני ישראל את האפשרות של מחיקת רשמי חטא מעשה העגל, פקד עליהם השי"ת להביא נדבות למשכן לכל מיני עבודות שונות, שיהיו למרפא לכל אברי נפשם שאבדו קדושתם בעשיית העגל.	12789 12790 12791 12792 12793
וכן אמר משה לפני הקב"ה, כתבת כי יגנוב איש שור או שה וטבחו או מכרו חמשה בקר ישלם תחת השור, הרי הביאו חמשה, חז ונזם, טבעת, עגיל, וכומז, עכ"ל, הנה הענין של ד' וה' הוא, כי שילום הקרן בלבד אינו יכול לכפר ולתקן את החטא של הגניבה, כי עצם הגניבה מן הבעה"ב סיבב, לא רק את העדר	12794 12795 12796

השור וחסרון ממון בלבד, אלא גם רוגז וצער שנגרם לבעה"ב, וכשאדם בצרה יש והוא מתחיל להרהר אחרי מדותיו של הקב"ה, הרי שגניבת השור גרמה לכמה נזקים אחרים הן לבעה"ב והן לגנב.	12797
הביצוע של מעשה הגניבה בודאי שהיה כרוך בכמה מזימות ותחבולות רעות, ומיעוט אמונה בהשגחת השי"ת, ולשם תיקון כל הרע המסתעף ממעשה הגניבה, הטילו עליו את העונש של ארבעה וחמשה, כי הגניבה אינה רק ענין של לקיחת השור מרשות הבעלים, אלא גרימת נזקים שונים, שור שהלך ברגליו ולא נתבזה בו הגנב משלם ה', שה שנסאו על כתפיו משלם ד' הואיל ונתבזה בו (דעת זקנים).	12800
מה מאד נפלא ועמוק הוא הרעיון של ניכוי והפחתת העונש מן הגנב, היות ובתוך ביצוע הגניבה היה רגע של פחיתות הכבוד, כבוד הבריות חל אפילו בנוגע לגנב, ובשיקול כל הנתונים לשבט ולחסד שבמעשה גניבה, מביאים בחשבון את קיפוח כבוד הגנב, הצד השווה שחטא הגניבה מסתעף ומתפשט לכמה גרמי דנזקים, וכפי מספר צדדים השליליים צריכין לבוא מעשי התשלום.	12803
והנה המשכן וכל כליו ובגדי השרת היו לתכלית כפרת מעשה העגל, ולשרש רשמי השפעת החטא, וכנראה שבשעת העשייה צריכים היו לכוונה שיהיו לשם עבודת הקודש כמ"ש הרמב"ן ז"ל, והיו הבגדים צריכין עשייה לשמן, ולכן אמר ואתה תדבר אל כל חכמי לב אשר מלאתיו רוח חכמה שידעו מה שיעשו, וכבר אמרו דמות דיוקנו מנצח לפני בעת מלחמתי עכ"ל.	12806
הרי שכל עשיית המשכן היתה ברגשות עמוקים של תשובה, תשוקה כבירה לתיקון החטא שקדם לזה, כל תפירה ואריגה וכניה מחושבת היתה לתיקון הפגמים שהוטלו בנשמת ישראל ע"י מעשה העגל, וכמ"ש רז"ל אלמלא בגדי הכהונה לא נשתיירו משונאיהן של ישראל, הציץ מכפר על מחשבת העזות, האפוד על הרהורי עכו"ם, מצנפת על גסי הרוח, כל אביזריהו דעגל כל כתמי הזוהמא, הוסרו וכובסו בעשיית המשכן.	12811
ומזה לנו לקח ולימוד לכל הדורות לכלל ולפרט, שהתשובה האמיתית והרצויה היא רק כשהיא מבוצעת בכל הדקדוק והמחשבה, בכל הזיעה והעמל שהחטא היה כרוך בהם, ומי יתן ונזכה כל אחד לתשובה האמיתית והיא תשובת המשקל של מחצית השקל. (אור הנפש).	12813
	12817
	12818
	12819
מאמר תשכה	12820
זה יתנו כל העבר על הפקדים מחצית השקל תרומה לה' (שמות ל' י"ג).	12821
לפיכך נברא האדם יחידי ללמדך, כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא (סנהדרין ל"ז), כל העולם הגדול כל אלפי הברואים והיצורים, כל ההוד וההדר והתפארת שבבריאה והיצירה, לא נבראו אלא לצוות לזה האדם היחיד, והמקיים את האדם היחידי לזה מקיים את העולם המלא לזה.	12822
כל המון אלפי רבבות אנשים המתהלכים בעולמנו, הם יוצאי חלציו של האדם היחידי ההוא, וכל אחד הוא עולם מלא ובשבילו נברא עולם מלא, ובצאתך ברחוב וראית המון אנשים אצים רצים הנה והנה, דע אלו הם המון עולמות המרחפים בחלל הבריאה בין יתר גלגלי הכוכבים, מערכות כוכבי לכת והמון ש"י עולמות שבעולמו של הקדוש ברוך הוא, ביניהם מסתובבים אצים רצים פה ושם המון עולמות של יחידי אנשים שכל אחד הוא עולם מלא, בכוחו ליצור עולם מלא ולשמו נברא עולם מלא, אמור מעתה כל המכונה בשם אדם עולם מלא הוא, כל זה הוא במספר הכמותי אבל במספר האיכותי אין ערוך להם.	12825
ויכו מהם אנשי העי כשלישים וששה איש, זה יאיר בן מנשה ששקול כנגד רובה של סנהדרין (סנהדרין מ"ד), לפי עדותם של חז"ל לא היה אלא אחד זה יאיר בן מנשה, בכל זאת מונה אותו הכתוב כשלישים ושש איש, כי מצד חשיבותו וגדלותו בתורה, מצד מספרו האיכותי הוא נחשב כרובה של סנהדרין, ונחשב גם במספר הכמותי שנהרגו שלישים וששה איש רובה של סנהדרין, וידעו העם להעריך את האבידה הגדולה הזו.	12826
ויך באנשי בית שמש כי ראו בארון ה', ויך בעם שבעים איש חמשים אלף איש, רבי אבהו ור' אלעזר חד אמר שבעים איש היו וכל אחד שקול כנ' אלף, וחד אמר חמשים אלף היו וכל אחד שקול כשבעים סנהדרין (סוטה ל"ח), חד אמר המספר הכמותי של הנהרגים היו שבעים איש, וכל אחד שקול כנ' אלף פשוטים, וחד אמר המספר הכמותי היה נ' אלף וכ"א שקול כשבעים סנהדרין, וכמו שהודיע לנו הכתוב את מספרם הכמותי כן הודיע לנו את מספרם האיכותי, ורק בזה נערך איש.	12827
מעתה צא וחשוב מספרו של יאיר בן מנשה שהיה חשוב כרובה של סנהדרין בחשבון אנשים פשוטים, ומספרם של החמשים אלף שכל אחד היה שקול כשבעים סנהדרין בחשבון אנשים פשוטים, והפשוט אינו פשוט כל עיקר אלא עולם מלא, ראש וראשון לעולמות עד אין סוף, מעתה בראותך את האדם והסתכלת בו נכוחה, וראית בו המון עולמות מלאים, אם עוד פעם תסתכל בו ותכירהו לפי גדלותו וחשיבותו, גדלותו בתורה וחשיבותו בשלמות האדם, אין סוף להרגשת הכבוד והרדת הקודש שיתעוררו בך למראה העולם הנעלה הזה.	12829
	12830
	12831
	12832
	12833
	12834
	12835
	12836
	12837
	12838
	12839
	12840
	12841
	12842
	12843
	12844
	12845
	12846

בבוא משה למנות את מספר בני ישראל נצטוו למנותם על ידי מחצית השקל, כי מלבד מספרם הממשי יש בהם כאלו שכל אחד עולה למאות ולא לפים, ואם נבוא למנותם כאחד הרי אנו מזלזלים בכבודם ופוחתים מחשיבותם, שאינם חשובים בעינינו אלא כאחד, הרי זה דומה למונה סכום כסף עצום לפי מספר כמות השטרות שאינם דומים בערכם ושוויים, היתכן שלא יחשיב את ערך כל שטר ושטר לפי ערכו ושויו? לכן ציותה התורה ספור נא את שקליהם ואל תצביע באצבע עליהם, כי מספרם גלוי וידוע רק לפניו ית', מונה מספר לכוכבים לכולם שמות יקרא, רק הוא סופר ומונה מספרו של כל אחד ואחד לפי גדלו וחשיבותו, ולפי ערכו הרם בשלמות האדם, בבית מדרשו של הסבא זצ"ל נגלו לפנינו עולמות חדשים, למדנו לפקוח עינינו ולראות נכוחה את האדם השלם, מתוך רוממות הכרה זו נדע להעריכו ולהחשיבו כצלמו וכדמותו וכערכו הרם בגדלות האדם. (תלמידי סלבודקה).	12847 12848 12849 12850 12851 12852 12853 12854 12855 12856
מאמר תשכו	12857
העשיר לא ירבה והדל לא ימעט ממחצית השקל (שמות ל' ט"ו).	12858
כתב הרמב"ן שהוא ל"ת לעשיר לבלי להרבות ממחצית השקל, ולכאורה איך נוכל להבין ל"ת זו הלא כל מצות התורה הן תבלין ליצר, במקום היצר והנסיון שם הן מצות התורה, ואיזה תבלין ליצר שייך במצות אי נתינה, הרי זה מתאים עם תכונותיו של האדם?	12859 12860 12861
ונראה ששאלה זו נולדה לנו מזה שאין אנו מכירים את עצמנו, שבלי מוסר אי אפשר להבין התורה הק', אדם שאינו יודע את עצמו ואינו מכיר כוחות נפשו, אי אפשר לו להבין התורה הק', דמראה ומתנה של תורה הוא בכוחות הנפש, שהתורה עם האדם הם אחד, וכשאדם מכיר את עצמו את כוחות נפשו וגופו מכיר הוא את התורה הקדושה.	12862 12863 12864 12865
כשנצייר לנו איך שמאספים ממון לבנין ביהמ"ק, וכל אחד נתחייב להתנדב בשוה, אם אמנם העני שנתחייב לתת הסכום הקצוב, ודאי מנוסה הוא בנסיון גדול, בהיותו צריך למכור כל אשר לו בכדי לקבץ פרוטה לפרוטה, ולא פעם ימנע אוכל מפיו עד שיעלה בידו לסלק הסכום שנתחייב, אבל ודאי שהוא כאין וכאפס לעומת נסיונו של העשיר, שגם הוא נתחייב לתת אותו הסכום כמו העני, וצריך הוא לתת שוה עם העני שבעירו, הן ודאי שיחפרו פניו של העשיר מבושת וכלימה, מחרפה כזו להשתוות עם האביונים הכי גדולים.	12866 12867 12868 12869 12870 12871
טבעו של העשיר הוא לשלוט על כל סביבו, ואמנם הלא לקחו העשירים את כל העולם לעצמם, והינם הראשים ובעלי דעות בכל השאלות הכלליות, בכל אשר יפנו ידם תקיפה, ודבר זה הוטבע גם בחוקי הממשלה, שבהרבה שאלות צבוריות דעת העשיר יותר מכריעה מדעת העני, ובמה באמת כבשו את שוק העולם אם לא בעשירותם, בפזיזות נדבותיהם במקום שישווה להם לתת, בנתינתם יותר מכל תושבי עירם? ובאמת הם רוצים לתת, הגם שאמרו (חולין מ"ו). עשירים מקמצים, זה רק במקום שלא ירויחו מנתינתם, אבל בעד כבוד יתנו הכל ביד רחבה, נסיון גדול הוא לעשיר ליתן ככל יושבי עירו דזה הפך מדת העשיר, זה מורה שהעשיר והעני שוים ואין חילוק ביניהם, ואין לך נסיון גדול לעשיר כנסיון זה להיות שוה לכל העניים מבלי שיבדל מהם בכלום.	12872 12873 12874 12875 12876 12877 12878 12879
עשיר תכונתו היא להיות קופץ בראש ומראה עשירות, ונאמר לו אל תרבה בל תבוא עם עשירותך, תהיה שוה לדלת העם, וכלל זה אינו רק ברכושים גשמיים דגם ברוחניים שולט כלל זה, חכמה גם היא רכוש גדול, וכטבע העשיר הוא גם טבע החכם, החכמים בכל מקומות מושבותיהם הינם בעלי הדעה, וגלגל העולם מתנועע על ידם, החכם רוצה להיות נבדל מכל כמו העשיר לא פחות ממנו, ושכל שאלה תוכרע על ידו.	12880 12881 12882 12883 12884
חז"ל אמרו (ברכות ס"ג), אם ראית דור שהתורה חביבה עליו פזר ואם לאו כנס, כנס שלא תחפוץ מקום בחכמתך, ולא תעשה אותה קרדום לחפור בה תהלה וכבוד, ואחרי כל חכמתך היה שוה בעיניך כיתר המון עם, ותקבלה רק בכדי ללמדה, וכמו שאמר רבינו יונה שמור את החכמה שמירת נדיבים, שתראה לתת החכמה רק למי שצריך, מחוייב הנך לתת אבל אל תפזרנה במקום שאין צריכים לה, וזוהי אזהרה לחכם שיזהר שחכמתו לא תגרום לו שירצה לרכוש על ידה את שוק העולם ולהבדל משאר העם, אלא שלמרות חכמתו יהיה שוה בעיניו לכל בני אדם שאינם יודעים צורתא דשמעתתא.	12885 12886 12887 12888 12889 12890
זו הנקודה הכי קשה בעשירות, בזה שרוצה האדם לקחת לעצמו, וכמו כן הוא גם בחכמה שגם היא הינה נסיון גדול עד למאד, שלא יעלה במחשבתו לרכוש בעדו דבר ע"י חכמתו, מסופר מפי ר' נפתלי אמסטרדם זצ"ל על רבו הגר"י סלנטר זצ"ל, שנודע לו שאשתו לקחה שטר הגרלה וכתב תקף סילוק נכסי בפני עדים, בירתו שמא תזכה אשתו בגורל ויהיה לו בזה קנין פירות ויעשה עשיר, וחרד פן לא יעלה בידו לעמוד בנסיון של עשירות, שמא לא יוכל לקיים כל המצוות והחיובים שפטור הוא מהן כשהוא עני, ובחר שלא לקיים מצות אלו מאשר לעמוד בפני נסיונו.	12891 12892 12893 12894 12895 12896

לכאורה אלו היו באים ומציעים לנו שיפתחו בעדנו כל שערי החכמה כמשה רבינו, האם היה לנו ישוב	12897
הדעת כל דהו שלא לקבל מתנה זו, מי זה לא ירצה להיות חכם כמשה? ובמש"ר כתיב ויستر משה פניו,	12898
זאת אומרת שהבורא ית' הציע למשה חכמה ותמונת ה' ביט, ומש"ר כתב ע"ז סילוק ויستر משה פניו,	12899
משום דמשה שדרגתו היתה שגם אחרי רוממותו לא ביקש כי אם מתנת חיים, הוא פחד באמת מהחכמה	12900
שמה לא יעמוד בנסיונה. (דעת חכמה ומוסר ח"א מאמר י"ט).	12901
	12902
מאמר תשכז	12903
העשיר לא ירבה והדל לא ימעט ממחצית השקל (שמות ל' ט"ו).	12904
כשם שיש לאו של לא ימעט כמו כן נאמר לאו של לא ירבה, שניהם אסורים בשוה וחומר איסורם שוה,	12905
כי רק אם הכל ישתתפו בבנין המשכן שוה בשוה יתהווה מזה כלל אחד, אבל אם ירבה אפי' משהו, הריהו	12906
פרט לעצמו נבדל מהכלל כולו, ולא יתכן שיבנה מזה מדור להקב"ה, ולא בית להכניס בו את התורה.	12907
וביום חנוכת המזבח נאמר (במדבר ז'), ויביאו את קרבנם עגלה על שני הנשיאים, וכתב הספורנו ז"ל	12908
לאות אחוה ביניהם אשר בה יהיו ראויים שתשרה שכינה ביניהם, כאמרו ויהי בישראל מלך בהתאסף	12909
ראשי עם יחד, היפך חלק לבם עתה יאשמו עכ"ל, כלומר אין השכינה שורה במקום שכל אחד פרט	12910
לעצמו, וע"י עגלה על שני הנשיאים המורה על אחדותם יהיו ראויים להשראת השכינה, וכן כתוב ויהי	12911
בישראל מלך הוא הקב"ה, בזמן שישראל ביחד באחוה וריעות (דעת זקנים ל"ג), בהתאסף ראשי עם יחד	12912
שבטי ישראל.	12913
איתא במדרש (תנחומא נצבים), כתי' והיה לך ה' לאור עולם, אימתי בזמן שתהיו כולכם אגודה אחת,	12914
בנוהג שבעולם אגודה של קנים אין אדם יכול לשברה, ואילו אחת אפי' תינוק משברה, וכשהם אגודה	12915
אחת מקבלין פני השכינה, הפרט ואפי' יהיה במעלה העליונה, עדיין הוא בבחינת קנה שאפילו תינוק יכול	12916
לשברו, ומתי כלל ישראל במעלה חזקה שאין שום כח בעולם יכול לשברם, רק בשעה שהם אגודים ביחד,	12917
והיא השעה הראויה שתשרה שכינה ביניהם.	12918
והיה בשמעו את דברי האלה הזאת, והתברך בלבבו לאמור שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך, למען	12919
ספות הרוה את הצמאה (דברים כ"ט), ופי' הספורנו ז"ל והתברך בלבבו שיאמר גם שאני מקבל האלה בפני	12920
אני מבטלה בלבי שלום יהיה לי, והטעם שיקבל האלה בפיו הוא, כדי להוסיף את נפשו הרוה ושבעה בכל	12921
תאוותיה, עם עדת אל הצמאה ונבדלת מן התאוות הגשמיות, כדי לשמוח עמהם בברכותם עכ"ל, כה גדול	12922
כח הכלל עד שהרשע הזה בטוח בעצמו כי שלום יהיה לי, וכלל את עצמו עם הכלל בקבלו את האלה בפיו,	12923
כדי לשמוח עמהם בברכותם, אלא שהקב"ה אומר כלפיו והבדילו ה' לרעה מכל שבטי ישראל הכתוב	12924
עוקרו מן הכלל.	12925
וכן מצינו בזה"ק ויזכור אלוקים את נח, ר' אלעזר אמר תא חזי בשעתא דדינא שריא בעלמא, לא ליבעי	12926
לאיניש דידכר שמיה לעילא, מנלן משונמית דההיא יומא טוב דר"ה הוה וקוב"ה דאין עלמא, וכדין	12927
אמר לה אלישע היש לך לדבר אל המלך דא קוב"ה מלך המשפט, ותאמר בתוך עמי אנכי יושבת, לא	12928
בעינא דאיזכרון בי ואשגיוחון בי אלא בתוך עמי, מאן דעייל בין עמא לא ישגחון עליה למידן ליה לביש,	12929
היינו כשהיא בתוך עמי הרי היא זוכה בכלל כל העם, וכשתידון לחודה הרי היא בסכנה גדולה יותר אע"פ	12930
שאלישע יהיה לה למליץ יושר.	12931
וכן לצד השני, ויהושע בן נון וכלב בן יפונה חיו מן האנשים ההם ההולכים לתור את הארץ, ובאזה"ח הק'	12932
פי' שטעם שחיו הוא להיותם מן האנשים ההם ההולכים לתור והיא שעמדה להם, אבל אם לא היו מהתרים	12933
והיו נשארים בכלל ישראל, היתה באה הגזירה גם עליהם הגם שהיו צדיקים גמורים, והביא ראייה מיאיר	12934
בן מנשה שהיה שקול כרובה של סנהדרין, ואמרו חז"ל שלא מת משום שלא נגזרה גזירה על בני יותר	12935
מששים, והיינו שהיחיד הוא בתוך הכלל בין לטוב ובין למוטב.	12936
יסוד זה מאיר עינינו להבין פגיעת מדת הדין בכלל ישראל, כשניתן למשחית שוב אינו מבחין, הוא מה	12937
שאמרו חז"ל (ביצה כ"ד), לעולם אל ימנע אדם עצמו שעה אחת מבית המדרש, כי אפי' יושב ועוסק	12938
בתורה בביתו אינו זוכה למה שניתן לכלל בבית המדרש. (שיחות מוסר ח"א).	12939
	12940
מאמר תשכח	12941
והקטרת אשר תעשה במתכנתה לא תעשו לכם קדש תהיה לך לה' (ל' ל"ז).	12942
בגמרא יומא ל"ט ע"ב עשרה פרסאות מיריחו עד ירושלים, נשים אשר ביריחו אינן צריכות להתבשם [כי	12943
היו מתבשמות] מריח קטורת, מעתה נתבונן אם ריח הקטורת שהוא ענין טבעי, היה כוחו חזק כל כך	12944
שהגיע עד עשר פרסאות, ופעל שלא הוצרכו להתבשם שם ביריחו, עד כמה יוכל לבשם למרחוק ריח	12945
רוחני אשר אין גבול לכוחו, והנה בעת שהיה המשכן בתוך המחנה לשכני בתוכם שיא הרוחניות, כמה חזק	12946

הכח שיש בריח הזה ללכת לבשם למרחוק ומה גם מקרוב, ובכל זאת חטאו ישראל, ולא הועיל להם לפי ערכם הריח החזק הזה לעמוד נגד החטא.	12947
ועתה ישתומם הנלבב על עוצם כח החטא, ועצמותיו תרעדנה בראותו מי הוא בעל המלחמה שכנגדו וכוחו, כי עז ונורא מאד הוא, ומזה יתבונן עוד מה גדול כח החטא במקום שאין הבושם הזה? ומה גם במקום עיפוש וסרחון, מקום העוזר ונותן כח להחטא לעשות חיל, נורא מאד ההתבוננות ומי יכילנה וד"ל.	12948
מכל הנ"ל נבין איך לימוד המוסר מוסיף כח בלימוד, כי חכמת המוסר תלמד את האדם איך לירד עד תכונת הענינים המביאים למבוא הלימוד, מבוא גדול ללימוד הוא לימוד והתבוננות המוסר, כי זה מיישר ומזכך השכל מכל הנ"ל, ועצמו מספר את רום ערך יקרת חבורות המחזיקות בתורה ומוסר גם יחד, וזה ענין נפלא להבין כמה הוא ישר, לימוד המוסר מזכך ומיישר השכל והחכמה, רק בישרות ובזכות נדרשה ונחקרה, ומובן כי אם אין לו המבוא לזה איך יבוא בפנים הדבר.	12949
עוד הערה בענין הקטורת, מירושלים עד יריחו י' פרסאות, ולא היו נשים צריכות להתבשם מריח הקטורת, להפליא כי יפזר ענין הקטורת שטח י' פרסאות סביב ירושלים, לפי הנראה מכל צד י' פרסאות הוא כ' מקצה אל קצה, והוא בערך הסיבוב ארבעים פרסאות ומרובה יותר על העיגול, והריח אינו מחזיק רק בשוה בעיגול וזה הפלא ופלא, ולפי הנראה היה ריח טבעי, כי אם מחמת קדושתו אינו נרגש לחוש רק לשכל.	12950
וסיפר לנו התלמוד כי מלבד ריח הקדושה של הקטורת אשר אינו נרגש רק לשכל המבין ומרגיש, היה ענין הקטורת בכח הטבע הנרגש לכל אדם בחוש, וכיוונה התורה המדה אשר דוקא במדה הזאת לה כח להריח ארבעים פרסאות בסיבוב ירושלים, ומזה נבין כי בחכמת טבע הריח היו יודעים חכמי התלמוד לכוון הברייתא דפיטום הקטורת, אשר רק במדה הזאת יפזר ריח חזק נפלא כזאת, ומזה נבין שכל דבריהם הכל בצמצום נפלא משוער כחוט השערה, וכדאי לתת תשוקה בדבריהם.	12951
עוד בענין הקטורת נראה מזה כמה גדול כח המחשבה, ובפרט הכוונה לשם שמים כי בזה נכלל הכל, רוחניות המחשבה ועמל העיון לבוא לתכונת הדברים, כענין אגרא דשמעתתא סברא (ברכות ו'). ביאור הדברים כמו שיש גשמיות ורוחניות בעניני עוה"ז, כמו אכילה ושתיה וכדומה גשמיות, וריח הוא מרוחניות של גשמיות, כן יש בתורה גשמיות ורוחניות, כי המצות הם כמו גשמיות נגד התורה, כמ"ש בירושלמי כל המצוות אינם שוות לדבר אחד מן התורה.	12952
נמצא כי ברוחניות יש גשמיות ורוחניות, כל המצוות אף שהם רוחניות בלי תכלית, עם כל זה התורה היא בתכלית הרוחניות יותר, עד שכל המצות אינם שוות לדבר אחד מהתורה, והנה אגרא דשמעתתא סברא, פירוש להתעמל להבין צורתא דשמעתתא הוא יותר רוחני, והכוונה שלשם שמים הוא יותר רוחני כי היא אוצרו של הקב"ה יראת שמים, ומעתה אם קטורת רוחניות של גשמיות נדפה ריחה כל כך עד שאמרו ז"ל שהתפשטה ארבעים פרסה על ארבעים פרסה.	12953
רוחניות דרוחניות דהיינו התורה, ועמל התורה היינו רוחניות דרוחניות דרוחניות, על רוחניות דרוחניות דהיינו לש"ש עוד יותר, ובוזה יש להבין בפשיטות כי כל מעלה של אדם, לבד מה שהוא נהנה ממנה כל העולם נהנין ממנה, כמו השמש שיש לה מעלה של אור גדול, ומהמעלה של השמש נהנין כל העולם, וכמו כן המעלות, והקטורת ג"כ ממעלת ריחה נתבשמו כמה פרסאות, מכל שכן מריח של מחשבת מצוה, ומכל שכן של תורה יתבשמו כמה וכמה, ונזכה להיות מהמצליחים האלה. (אור רש"י מא' שי"ז).	12954
מאמר תשכט	12955
ראה קראתי בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה (שמות ל"א ב').	12956
וברש"י לעשות מלאכתי את בצלאל, ועיין ברא"ם שמפרש כי רש"י הוסיף מלת את על בצלאל וגם הוסיף מלות לעשות מלאכתי, מפני שבזולת זה יהיה המובן ממנו שקרא בשמו של בצלאל, דומיא דויקרא בשם ה' בקריאה קולית, והרמב"ן כתב אמר השם למשה ראה קראתי בשם, ומשה אמר לישראל ראו קרא ה' בשם.	12957
והטעם כי ישראל במצרים פרוכים בעבודת חומר ולבנים, לא למדו מלאכת כסף וזהב וחרושת אבנים טובות ולא ראו אותם כלל, והנה הוא פלא שימצא בהם אדם חכם גדול בכסף וזהב ובהרושת אבן ועץ וחושב ורוקם ואורג, כי אף הלומדים לפני חכמים לא ימצא בקי בכל האומניות כולם, והיודעים ורגילים בהם בבא ידיהם תמיד בטיט ורפש, לא יוכלו לעשות בה אומנות דקה ויפה, ועוד שהוא חכם גדול בחכמה בתבונה ובדעת, להבין סוד המשכן וכל כליו למה ציוו ואל מה ירמוזו, ולכן אמר השם למשה שיראה הפלא הזה, וידע כי הוא מילא אותו רוח אלהים לדעת כל אלה בעבור שיעשה המשכן עכ"ל.	12958
ויהיה לפי פירושו בזה, ראה שיסתכל בהפלא הזה איך שבצלאל הוא בר שם, כי נשלם בכל השלמות ולא חסר כל בו, ולמשל אילן הגדל כל זמן שלא נגמר כל צרכו עדיין אין שם אילן עליו, ותוכל לקרותו עשב	12959
	12960
	12961
	12962
	12963
	12964
	12965
	12966
	12967
	12968
	12969
	12970
	12971
	12972
	12973
	12974
	12975
	12976
	12977
	12978
	12979
	12980
	12981
	12982
	12983
	12984
	12985
	12986
	12987
	12988
	12989
	12990
	12991
	12992
	12993
	12994
	12995
	12996

או צמח אבל לא אילן, ואימתי תקראהו בשם אילן רק כשבא לגמרו, כן הוא האדם כל זמן שלא נשלם	12997
עדיין אינו בשמו עד שהשתלם בתכלית כמו בצלאל שהבין בכל ממש, בחרושת אבן בכסף ובזהב ובנחושת	12998
ובכל מלאכה אז זכה לשם, וזהו ראה קראתי בשם בצלאל, וגם תדע כי ה' הוא אשר מילא אותו רוח	12999
אלהים להיות שלם בתכלית.	13000
ובפירוש המשניות להרמב"ם ז"ל על המשנה (אבות ה' ז'), שבעה דברים בגולם זהו מלשון גלמי ראו	13001
עיניך, חומר שחסר בו ההשלמה, ונקרא כזה איש אשר יש לו מעלות שכליות ומעלות המדות, אבל אינם	13002
שלמות והתעכב בהם איזה חסרון, ומפני זה נקרא גולם ע"כ, למשל אם אינו משיב על ראשון ראשון ועל	13003
אחרון אחרון, אם חסר בו גם חסרון כל זהו כזה, לא מועיל כל הגדלות שהוא רוכש ביתר המעלות,	13004
ועדיין לא הוי אלא בבינת גולם בעלמא, כי מאחר שאין בו עדיין כל השתלמותו, אין עדיין שמו עליו אלא	13005
סתם גולם.	13006
איתא במדרש ראה קראתי בשם, אמר משה למי אומר א"ל אני מראה לך, מה עשה הקב"ה הביא ספרו של	13007
אדה"ר והראה לו כל הדורות שהן עתידין לעמוד מבראשית עד תחיית המתים, דור דור ומלכיו דור דור	13008
ומנהיגיו דור דור ונביאיו, א"ל כל אחד ואחד התקנתיו מאותה שעה, וכן בצלאל מאותה שעה התקנתיו הוי	13009
ראה קראתי בשם בצלאל, עד שאדה"ר מוטל גולם הראה לו הקב"ה כל צדיק וצדיק שעתידי לעמוד ממנו,	13010
יש שהוא תלוי בראשו של אדם, יש שהוא תלוי בשערו, ויש שהוא תלוי במצחו (שמו"ר מ"ב).	13011
והענין דהנה קודם חטא אדה"ר היה אצלו הכל בשלמות, והרמב"ן ז"ל כתב שלעתידי לבוא ישוב האדם	13012
בזמן שהוא לאשר היה קודם חטאו של אדה"ר (דברים ל'), ובודאי דלעתידי לבוא יגיע לביטול הרע יותר	13013
מאשר אדה"ר קודם החטא, שהרי אדה"ר עדיין היה לו אפשרות לחטא, אלא מכיון שאדה"ר היה יכול	13014
קודם החטא לתקן כל העתיד בשעה קלה, ע"כ נחשב זה ממש כמו לעתידי לבוא, והנה כ"ז הוא רק קודם	13015
חטאו של אדה"ר, אבל אחר החטא כבר אבד שלמותו, והיה צריך ליגיעה רבה לתקן מה שקלקל, לתקן	13016
דרך קושי העוה"ז של שית אלפי שנין דקאי עלמא (דעת תבונות).	13017
נמצא דמה שקודם החטא היה בקל ובפשטות, לאחר החטא כבר נצרך ליגיעה ובדרך גידול, זהו מה שמביא	13018
הרמב"ן ז"ל הכתוב (ירמיה ל"א), והייתי להם לאלהים והמה יהיו לי לעם, ולא ילמדו עוד איש את רעהו	13019
ואיש את אחיו לאמור דעו את ה', כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם, כי במצב של לעתידי לבוא יהיה	13020
הכל גמור ונשלם.	13021
ויקרא בשם ה' ולפי מש"כ לא נקרא בשם אלא דבר שהוא שלם, וכל זמן שחסר בו השלמות עדיין אין	13022
עליו השם, ולכן כהיום אין השם שלם וכמ"ש חז"ל כי יד על כס יה, נאמר כס ולא נאמר כסא ואף השם	13023
נחלק לחציו, נשבע הקדוש ברוך הוא שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק, הוא זמן	13024
אחרית הימים שיהיה ה' אחד ושמו אחד שלם בתכלית, אבל עד הזמן ההוא אין השם שלם ואין הכסא	13025
שלם, אלא שאאע"ה היתה אצלו בחינת אדה"ר קודם החטא, שאצלו היה הכל נגמר וזהו ויקרא בשם ה'	13026
שם מלא שם בשלמות.	13027
והנה אומרים חז"ל שבספרו של אדה"ר היו כל דור ודור עד אחרית הימים, כל הצדיקים שעתידיים לעמוד	13028
ממנו היו כבר בספרו, וכמובן שאין זה ספר אשר יוצא מתוך מכש הדפוס, אלא אדה"ר הוא הספר כי חד	13029
הוא, ובאבות דרבי נתן א' דרשו, גלמי ראו עיניך ועל ספרך כולם יכתבו הוא ספרו של הקב"ה ומשם	13030
נחקקו האדם וכל דורותיו עד אחרית הימים והכל אחד.	13031
כשאנו אומרים שבספרו של אדה"ר היו כל הדורות העתידיים לעמוד, זאת אומרת שבאדה"ר כבר היו בו	13032
כל הדורות העתידיים, ואם באדה"ר הכל נגמר ונשלם, א"כ גם כל הדורות העתידיים אשר נכללו בספרו	13033
ג"כ היו גמורים ושלמים, זהו אשר אמר לו הקב"ה למשה ראה בספרו של אדה"ר קראתי בשם, כי שם	13034
בספרו של אדה"ר כבר היה גמור בתכלית, וכבר היה נקרא בשם היינו שלם כנ"ל.	13035
ומה זה הענין אשר הקב"ה הראה לו ספרו של אדה"ר? האם לא היה די שהקב"ה יאמר לו כי בצלאל הוא	13036
יעשה המשכן? וכי לטעמים הוא צריך? אלא ללמדנו בא כי בלתי היסוד שיצירת כל אדם חקוק כבר	13037
בספרו של אדה"ר לא יוכל להתקיים עתידו, איש אשר רוח בו ומשתוקק לדעת הסתגלותו במה להשיג	13038
עמלו ומגמתו כל ימי חייו, ראשית עליו לראות להכין וגם לחקור היטב את העבר שלו, היינו שימשוך	13039
עתידי ממקור עברו כי אז בטוח יהיה בהצלחתו וקיום עתידו.	13040
להצלחת בצלאל היה מן הצורך שיביא לו הקב"ה למשה, לראות ביסודו בספרו של אדה"ר, ביסוד	13041
וראשית ימי יצירתו, כי בהעבר בקודם החטא שם כבר היה מתוקן הכל נגמר ונשלם, ולהמשיך העתיד	13042
צריך רק שעה קלה לכוון הפניה אל העתיד, אל נדמה זה לענין של בכח ובפועל, שלעומת הבכוח הוי	13043
הבפועל כדבר חדש, אלא שבאמת הכל כבר מתוקן וגמור, והחסר הוא רק משהו קל.	13044
וזהו אשר מסיים שם המדרש, ותדע לך בשעה שהיה איוב מבקש להתוכח עם הקב"ה, הקב"ה משיבו אתה	13045
מבקש להתוכח עמי איפה היית ביסדי ארץ, מה איפה? ארשב"ל א"ל הקב"ה, איוב אמור לי האיפה שלך	13046

13047	(פי' הערוך עיקרו של דבר נקרא איפה) באיזה מקום היתה תלויה, בראשו או במצחו או באיזה אבר שלו,
13048	אם יודע אתה באיזה מקום היתה איפתך אתה מתוכח עמי הוי איפה היית ע"כ.
13049	אדם שאינו מחבר את העבר וההווה והעתיד כאחד, אדם שאינו יודע ומסתכל בהעבר שלו, הרי אין לו
13050	המשך ושייכות עם העבר, ועם האיש הזה אין מה להתוכח, מי שאין לו שייכות עם העבר אין לו קיום
13051	ואיבד את הכל, אשרי לו לאדם אשר מן השמים קמזכו ליה לדעת את עצמו ואת ספרו! כי אז ישכיל
13052	ויצליח! (דעת תורה).
13053	
13054	מאמר תשל
13055	ראה קראתי בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה (שמות ל"א ב').
13056	שוקיו עמודי שש, שוקיו זה העולם שנשתוקק הקב"ה לבראותו כמה דתימא ועלי תשוקתו, ומנין? שכן
13057	הוא אומר ויכולו השמים והארץ אין ויכולו אלא לשון תאוה, שנאמר נכספה וגם כלתה נפשי, מיוסדים על
13058	אדני פז שייסודן היו שלשה דברים משובחים ואין כמותן בעולם, הה"ד ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים
13059	בתבונה בדעתו תהומות נבקעו, חכמה היא יראת ה' כמה דתימא הן יראת ה' היא חכמה (במדב"ר פ"י).
13060	בורא עולם בעת יסדו ארץ, עזה היתה השתוקקותו העליונה לבראותו, גם בשעה שנאמר בה ויכולו
13061	השמים עת נגמרה הבריאה, גם אז ההשתוקקות נשארה במלואה, עדיין היה קיים כליון הנפש כביכול אל
13062	מעשה הבריאה שלו, אשר בה הטביע היצירה וההויה, יסדה ושכללה ממקור החמדה אשר נבע מעוז
13063	ההשתוקקות ששפעה מהבורא אל מעשי ידיו, מה היה איפוא תוכן החומר של היצירה, מה היתה המטבע
13064	שהטביע הקב"ה בבריאה? היתה זו החכמה, בחכמה יסד ארץ.
13065	אברהם היה הראשון אשר בשכלו התבונן, הכיר וידע את אדון הבריאה, מאותו מעין ההכרה וההתבוננות
13066	שאב גם את התורה כולה, ממצייאות הבריאה למד את החכמה האלקית, הוא השכיל איפוא לדעת את כל
13067	תורת החיים הטבועה בבריאה, וכך למד וידע כל התורה כולה עד שלא נתנה (יומא כ"ח), כי על כן כל
13068	הבריאה ומציאותה תורה היא, קב"ה איסתכל באורייתא וברא עלמא (זהר ח"ב קס"א), הבריאה הינה
13069	דבר ה' החכמה העליונה היא מבועה של תורת החיים.
13070	מהו איפוא תוכנה של החכמה? מהו אותו דבר המסמל את החכמה? מהו מציאותה ומהותה? התשובה היא
13071	יראת שמים, הן יראת ה' היא חכמה, אותם עולמות נאצלים של חכמה בינה ודעת, שרוחבם עומקם
13072	והקיפם עד אין חקר, שם אחד כולל להם, הוא תוכן מציאותם ומהותם, השם הוא יראת ה'.
13073	מתפלאים אנו ומתרגשים למראה אותם המצאות החכמה המתחדשים חדשים לבקרים, הן אלה הינם רק
13074	שרטוטי חכמה השתמשות בחומר הנמצא, בכוחות הטבע הטבועים בכל דבר, לו עינים טהורות לנו ולב
13075	מבין, לו יכולנו להאזין ולהקשיב את קול ה' המתהלך ביקום, לראות תעלומות החכמה הצפונות בבריאה,
13076	ללמוד את תורת החיים את היראה הגדולה, יראת ה' השרויה בכל חלקי היצירה, מה נפלא היה אז המראה
13077	של הוד החכמה הנאצלה, הבינה והדעת האין סופית שבה, אשר בהתגלמותן הרי כל הבריאה כולה יראת
13078	שמים.
13079	כשנבחר בצלאל על פי ציווי ה' לעשיית המשכן, נאמר בו ראה קראתי בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה
13080	יהודה, ואמלא אותו רוח אלקים בחכמה בתבונה ובדעת, אותם עולמות החכמה הבינה והדעת נמסרו
13081	לבצלאל בשעה שניגש לעשיית המשכן, בריאה זו היתה מעין בריאת העולם, אשר שוקעו בה אותם ערכים
13082	עליונים, אותם שלשה דברים משובחים שאין כמותן בעולם חכמה בינה ודעת.
13083	חכמה עליונה היתה טבועה במשכן, כל הבנין היה מציאות של חכמה בה ניחן בצלאל ממרומים, וכאן
13084	מגלים לנו חז"ל גודלה ותפארתה של יראת שמים, מהיכן זכה לכל החכמה הזאת? בזכות מרים שנאמר
13085	ויעש להם בתים, ומה היו הבתים? בית כהונה, ובית מלכות, יוכבד נטלה כהונה ומלכות, ומרים נטלה
13086	חכמה שהעמיד בצלאל (שמו"ר מ"ח).
13087	נפלאים הדברים, התורה מעידה עליהן ותיראנה המילדות את האלקים, אלמלא גילתה לנו התורה את זה
13088	לא היינו רואים שם כל ענין של יראת אלקים, הרי דרישתו של פרעה אם בן הוא והמיתן אותו זו רציחה
13089	גמורה! וכי צריך האדם להיות ירא שמים בכדי שלא להיות רוצח? משמע שכן הוא הדבר ולא עוד אלא
13090	שכך המדה, צריך האדם שהמנעותו מרצח תהא נובעת אצלו מחמת יראת ה'.
13091	על כל פנים נפלא היה שכרה של יראה זו, יוכבד זכתה על ידה לכהונה ומלכות, ומרים נטלה לעצמה
13092	חכמה, ואיזו חכמה? אותה החכמה העליונה הנשגבה, חכמת היצירה ניתנה לה, וכך אמרו חז"ל בשלשה
13093	דברים הללו נברא העולם שנאמר ה' בחכמה יסד ארץ, כונן שמים בתבונה בדעתו תהומות נבקעו,
13094	ובשלשה דברים הללו נעשה המשכן, שנאמר ואמלא אותו רוח אלקים בחכמה ובתבונה ובדעת, זהו כוחה
13095	של יראה בידה להוריד ולהמשיך את חכמת הבריאה העליונה, היא מקורה של החכמה, והיא גם מציאותה
13096	ומטרתה של החכמה, יראת ה' היא חכמה.

מקורה של היראה הוא הציווי ממעל, ציווי ה' הוא היוצר והמקיים את יראת ה', לפיכך יסודה של אותה חכמה נשגבה של ה' יראת ה' היא חכמה, הוא בסיסם של אותם עולמות החכמה הבינה והדעת הטבועים בבריאה, כי מאמר ה' ודברו הוא אין סופי, והרי מכל ציווי של הקב"ה נברא מלאך אחד, מציאות של חכמה עליונה בריאה רוחנית נשגבה, ולא עוד אלא שאמרו חז"ל על אדם הראשון, שכל כך גדלה חכמתו ותבונתו עד כי מלאכי השרת בקשו לומר לפניו קדוש (ב"ר פ"ח), והכל בשביל ציווי אחד שנצטוו, ניתן לו אוצר חכמה עליונה בשיעור כזה, עד כדי התעלות נשגבה מעל מלאכי מעלה, אשר על כן ה' יראת ה' היא חכמה הן אחת (שבת ל"א).	13097 13098 13099 13100 13101 13102 13103
אותה יראת ה' אשר חנן בורא העולם את ברואיו, היא המתנה הנפלאה של אוצר החכמה העליונה הניתן לאדם, וזהו סוד הבריאה כולה, כל אותו אוצר החכמה הגנוז בה ה' בחכמה יסד ארץ, היא מציאות נשגבה של יראת ה', כל אותו שמירת הסדר כל אותו המילוי שהיצירה ממלאת את תפקידה ללא הפסק, הינה מציאות של יראה נאמנה ובלתי פוסקת, כי על כן יראת ה' היא מציאות שלא תוכל להשתנות, מציאות הממלאת את כל תוכן הויתו של הנברא. (נתיבות המוסר דף 64).	13104 13105 13106 13107 13108 13109
מאמר תשלא ואמלא אותו רוח אלהים בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל מלאכה (ל"א ג').	13110 13111
הרמב"ן פירש וז"ל, אמר השם למשה ראה קראתי בשם, ומשה אמר לישראל ראו קרא ה' בשם, והטעם כי ישראל במצרים פרוכים בעבודת חומר ולבנים, לא למדו מלאכת כסף וזהב וחרושת אבנים טובות ולא ראו אותם כלל, והנה הוא פלא שמצא בהם אדם חכם גדול בכסף וזהב, ובחרושת אבן ועץ וחושב ורוקם ואורג, כי אף הלומדים לפני חכמים לא ימצא בקי בכל האומניות כולם, ולכן אמר ה' למשה שיראה הפלא הזה, וידע כי הוא מילא אותו רוח אלהים לדעת כל אלה.	13112 13113 13114 13115 13116
התורה מלמדת אותנו לדעת יסוד הגדול הלזה, שכל עניני החכמה שמשיג האדם לא הוא המחכים, אינו אלא סוד של מילוי שממלאים אותו בחכמה ובדעת, וכל ענין הלימוד אינו אלא הכשרה, שמכשיר ומכין את עצמו כלפי סוד המילוי, שיהיה ראוי להתמלאות ולקבל החכמה, וגם לאחר הלימוד אינו אלא ענין של מילוי שממלאים אותו בחכמה ובדעת, אף בדברים שלא ראה ולא ידע אותם מעולם וזה מסוד המילוי.	13117 13118 13119
עד היכן הוא סוד זה של מילוי, עד שאמרו חז"ל (שמו"ר מ"ח ה'), וימלא אותו ולא זה בלבד אלא כל מי שנתעסק במלאכת המשכן, נתן בו הקב"ה חכמה ובינה ודעת שנא' ויעשו כל חכם לב, ולא רק בבני אדם אלא אפילו בבהמה ובחיה שנאמר חכמה ותבונה בהמה, בהמה כתיב שנתנה חכמה באדם ובהמה, שכלפי סוד המילוי אין נפקא מינה הכל שוים בזה, כששופע חכמה מסוד המילוי גם בהמות וחיות מתמלאות חכמה.	13120 13121 13122 13123 13124 13125
הכרה בענין של סוד המילוי יוכל האדם לראות ממצבנו אנו, שבאמת כשמתבוננים במצבנו הפחות, הרי מן הפלאים הכי גדולים הוא אם אנו מדברים בדבר חכמה קצת, הרי זה פלא יותר גדול מאילו כל הימים דיו של ר"י בן זכאי (סופרים פט"ז ה"ח), אין זה כ"א מחמלת הבורא שגם דרך עומדים עצים ואבנים יחדור ויעבור קצת זהרורית של חכמה.	13126 13127 13128 13129
לאחר ידיעה זו שכל שפעת החכמה אינו אלא סוד של מילוי, שממלאים את האדם בחכמה בתבונה ובדעת, מתגלה לנו דרך חדש בקניית החכמה הכתוב בפרשה זו, ויבואו כל איש אשר נשאו לבו (ל"ה כ"א), ולא כתיב כאן אשר נתן ה' זה כבר היה משלהם, ומהו ענין נשיאות לב פירש הרמב"ן, וטעם אשר נשאו לבו כי לא היה להם מי שלמד את המלאכות האלה ממלמד או מי שיאמן בהם ידיו כלל, אבל מצא בטבעו שידע לעשות כן, ויגבה לבו בדרכי ה' לבוא לפני משה לאמר לו אני אעשה כל אשר אדוני דובר עכ"ל.	13130 13131 13132 13133
הרי לנו איך שקונים חכמה ע"י נשיאות לב בלא לימוד כלל, משום שהם ידעו מסוד המילוי, וידעו איך להכין עצמם כלפי כל סוד המילוי בנשיאות לב ובטחון בה', כי בטחון בה' זהו מדרכי קניית החכמה, כמו שאנו אומרים באהבה רבה, בעבור אבותינו שבטחו בכך ותלמדם חוקי חיים, וזהו נשא לבם אותם בחכמה, ובאמת שענין זה של נשיאות לב בחכמה שכתב הרמב"ן, הוא בטחון יותר גדול ונשיאות לב יותר גדולה מלירד לים.	13134 13135 13136 13137 13138 13139
ענין זה של נשיאות לב הוא יסוד גדול בדרכי קנין החכמה, וכל דרכי היצר הוא רק להפיל פחד על האדם שלא יעפיל לעלות, אבל אל יבהילך יצרך כי זה מדרך הכסילים, הרי בעולם המסחר ענין זה פשוט לכל, והכל נושאים את לבם והולכים לעסוק במסחר באמונה היותר גדולה, ואומרים ה' יעזרנו, ורק בחכמה נשמו המסילות, ומתפחדים מכל עסק רם ונשארים עומדים על מקומם.	13140 13141 13142 13143
איתא במדרש (דב"ר ח'), משל לב' בני אדם שראו באר עמוקה מאד, הכסיל אמר איך אפשר להגיע למים, והחכם מקשר נימא לנימא חבל לחבל עד שמגיע למים, כך החכם מחבר משנה למשנה, פרק לפרק,	13144 13145

מסכתא למסכתא, עד שלומד כל התורה כולה, והכסיל בראותו גדול העבודה מיד הוא משתומם, ונשאר עומד על מקומו ואינו לומד כלום.	13146
אדמו"ר ז"ל היה אומר ציור זה, דרכו של סוס כשרואה הר גדול הוא מפחד תכף ונשאר עומד עוד לפני הגיעו לההר, וכן הוא דרך הכסיל הוא נשאר עומד עוד קודם ההר, לו לא היה מפחד והיה מנסה לילך הלאה גם על ההר היה עולה, וזה כל עבודת היצר להפיל פחד על האדם שזה היפך בטחון.	13147
בספר ברוך שאמר לאחד מהראשונים, כותב בהקדמתו שקרא שם הספר ברוך שאמר ע"ש המעשה שבקטנותו לא ידע כי אם ברוך שאמר, והיה הולך לבהכ"נ ומתפלל תמיד לפני ארון הקודש בבכי, והיה אומר בהתחננו את ברכת ברוך שאמר, עד שזיכה ה' אותו והיה חכם גדול עד שנמנה בין הראשונים, וחיבר ספר על הלכות ציצית, וע"כ קראו ברוך שאמר הרי לנו איך שקונים חכמה מאמונה.	13148
והנה כשמבינים כך את דרך קניית החכמה על ידי סוד המילוי, הנה באמת אין כלל עבודה אחרת כי אם על דרך זה, כתוב על הגר"ח מוולוז'ין, כשלא ידע איזה דבר הלכה מה עשה? התבונן ביראת ה' והתפלל לפניו ית', שאם דרך קנין החכמה הוא על ידי סוד המילוי, אז העבודה לזה הוא על דרך זו, ומצינו בחז"ל (ברכות כ"ח:): תפילה בכניסתם לבהמ"ד וביציאתם, שזהו הדרך של קניית החכמה. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מאמר ל"א).	13149
	13150
	13151
	13152
	13153
	13154
	13155
	13156
	13157
	13158
	13159
	13160
מאמר תשלב	13161
ובלב כל חכם לב נתתי חכמה ועשו את כל אשר צויתך (שמות ל"א ו').	13162
אז"ל מנהגו של בשר ודם כלי ריקן מחזיק מלא אינו מחזיק, מנהגו של הקב"ה כלי ריקן אינו מחזיק מלא מחזיק, שנאמר ובלב כל חכם לב נתתי חכמה, יהיב חוכמתא לחכימין, דימו החכמה לדבר ממשי שצריך כלי להחזיקו, מובן שכמו שלכל דבר גשמי יש כלי מיוחד, התבואות בשקים דבר נוזל בכלים, בעלי חיים בבנינים, כן לענינים רוחניים ושכליים ישנם כלים מכלים שונים בכוחות האדם המחזיקים אותו כח הרוחני, המוח משכן השכל, לב חושב כליות יועצות, מהו הכלי המחזיק את התורה הנתונה ממעל? מקור כל החכמות ושעשועו של בורא עולם?	13163
נרתיק התורה הוא השכל, הוא מרומם מאד ברוחניותו מפאת היותו כלי מחזיק התורה, וכמו שהזהב שהוא כלי של פנינים נוצץ ומבריק, כן הכלי של התורה שהוא השכל הוא נכבד להפליא, עד שכל החכמות שבעולם שממלאים תבל ומלואה וכל היצור משתעשע בהן, הן רק בבחינת נרתיקה של תורה.	13164
וכמובן נרתיק של דבר רוחני מוכרח להיות במדה ומשקל כדי להחזיק הטמון בו, ממילא מוכרח שיהיה לשכל השתוות לתורת ה' כדי להחזיקה, ולכן ראינו הרבה חכמים בעולם, שהשיגו להבין הרבה בדעות ובמדות בשכלם בלבד, ורק על בחיריו נגלה ה' ונתן להם תורתו מקור החכמה והמדע, ועלינו לשבח ליוצר כל על המתנה הטובה שנתן לנו וזה כלי מלא מחזיק, שכל מה שהאדם מזכך שכלו יש לו כלי לקבל תורת ה'.	13165
	13166
	13167
	13168
	13169
	13170
	13171
	13172
	13173
	13174
	13175
	13176
	13177
	13178
	13179
	13180
	13181
	13182
	13183
	13184
	13185
	13186
	13187
	13188
	13189
	13190
	13191
	13192
	13193
	13194
	13195

לשמים, ודבש וחלב תחת לשונו, וכל הנאותיו משלחן גבוה קא זכי כולם קודש לה'.	13196
(אור יהל ח"א).	13197
	13198
מאמר תשלג	13199
ובלב כל חכם לב נתתי חכמה ועשו את כל אשר צויתך (שמות ל"א ו').	13200
לא כמדת עולם הזה מדת החכמה, מדת עולם הזה כלי ריקן מחזיק כלי מלא אינו מחזיק, מה שאין כן	13201
החכמה כלי מלא חכמה מחזיק ומשתוקק להשיג עוד חכמה, וכלי ריקן מחכמה אינו מחזיק כלל כי אינו	13202
משתוקק כלל לחכמה, וגם כששומע אזניו אטומות.	13203
נמצא כי מציאות החכמה בנויה על מציאות החכמה, ומציאות עונג עולם הזה בנויה על העדרי המציאות,	13204
כשיתעכל המאכל אז משתוקק לאכול, וכשהיכול יפה זה בריאותו, הרי כי יסודה היא ההעדר, והחכמה	13205
יסודה מציאות וזה אות על נצחיות החכמה, ומה שמשתוקק עוד לחכמה הוא מפני שהחכמה אין סוף לה כי	13206
היא נצחית, ומזה דעת לנבון כי נעימות החכמה לחכמים, אין ערך ודמיון כלל וכלל לנעימות הערב לבעלי	13207
התאוות, כי נעימות הערב היא כנפה מכניס בזו ומוציא בזו משא"כ החכמה.	13208
אשר על כן נתברר לי היטב מאמר חז"ל איזהו חכם הרואה את הנולד, בימי חורפי הייתי מתפלל מה זה	13209
ראוי לקרוא חכמה, שלא יעשה דבר שיתחרט באחרונה? אבל שבתי וראיתי מאמרם ז"ל, הלומד זקן למה	13210
הוא דומה לדיו כתובה על נייר מחוק (אבות פ"ד), כי קניית החכמה באמת הוא רק כשצוירי החכמה	13211
חרותים על לוח לבו, וכשצוירי עולם הזה חרותים על לבו, בלתי אפשר שיצויר בו צוירי החכמה כי הם	13212
שני הפכים.	13213
זה בנוי על מציאות החסרון, והחכמה בנויה על מציאות היש גמור, וזה שני הפכים ממש אש ומים, ולכן	13214
כשירצה האדם ללמוד חכמה צריך מקודם למחוק צוירי העולם הזה, ואחר כך יהיה מקום ללימודי החכמה,	13215
ואז דוקא אפשר שיצטיירו בו צוירי חכמה, ועל זה אמרה המשנה הלומד זקן למה הוא דומה לדיו כתובה	13216
על נייר מחוק, רמזה לנו המשנה כי צריך מקודם דוקא למחוק צוירי עולם הזה, ואז כולי האי ואולי	13217
יצטיירו בו צוירי החכמה, ועם כל זאת רק כדיו כתובה על נייר מחוק.	13218
נמצא לפי זה מי שרואה את הנולד לדאוג לאחריתו, בהכרח כי נצטיירו בו צוירי נעימות החכמה גם בעולם	13219
הזה, ומכיר היטב כי היא בנויה על מציאות הגמור נעימות נצח, ואם כך מרגיש נעימותה בעוד שהחומר	13220
מסך מבדיל לפניו, מה יהיה בעת שיהיה שכל נבדל, אין ערוך ודמיון לנעימות אז, ורואה את הנולד שאין	13221
צער כצער החרטה באין מושיע, וזה קוטב ומבחן החכמה תכלית חכמה תשובה ומע"ט, והבן היטב	13222
הדברים, הרחמן ישים חלקנו בתוך החכמים הדואגים לאחריתם. (חכמה ומוסר ח"א מאמר ל"א).	13223
	13224
מאמר תשלד	13225
ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אך את שבתתי תשמרו (שמות ל"א י"ג).	13226
אע"פ שתהיו רדופין וזריזין בזריזות המלאכה שבת אל תדחה מפניה, רש"י ז"ל, יתכן שיעסוק אדם במצוה	13227
גדולה כמו בנין בית המקדש, ועל אותה שעה יהיו צריכים להזהירו שלא יחלל את השבת, באורח זו אהלך	13228
בדרכי לעשות מצוה שם טמנו פח לי, והנהו בסכנה גדולה לעבור על התורה כולה.	13229
ובמס"י פ"י כתב מדת הנקיות היא היות האדם נקי, לא די ממה שהחטא בו מפורסם וגלוי, אלא גם כן ממה	13230
שהלב נפתה בו להורות היתר בדבר, והנה ודאי כי מלאכה רבה היא לאדם להגיע אל שלמות המדה הזאת,	13231
כי העבירות הנכרות וידועות קלות הן להשמר מהן כיון שרעתם גלויה, אך הדקדוק הזה המצטרך לנקיות	13232
הוא הקשה יותר, כי הוראת ההיתר מכסה על החטא.	13233
הוא מה שאמרו חז"ל (ע"ז י"ח.), עבירות שאדם דש בעקביו סובבות אותו בשעת הדין, עבירות שאדם דש	13234
בעקביו הן עבירות גדולות וחמורות ורק הוראת ההיתר מכסה עליהן, וכיון שכל הקושי הריהו במקום	13235
הוראת היתר, א"כ מה לנו סכנה יותר גדולה מבשעת עשיית מצוה, דמצוה הריהי הוראת היתר הכי גדולה.	13236
הר"י מסלנט ז"ל חידש שישנה נגיעה של צדקות, ובאמת הרי נגיעה זו היא הנגיעה הכי גדולה ומסוכנת,	13237
חנוני פשוט הרי הוא פשוט ומעשיו פשוטים, כשנכנס לחנותו יודע הוא שהנהו חוטא כל היום בעסקו תמיד	13238
באונאה וכדומה, בחטאים גלויים אינו יודע שום היתר ואין הסכנה גדולה כל כך, כי העבירות הנכרות	13239
וידועות קלות הן להשמר מהן (מס"י שם), אבל כשיגש לעשות איזו מצוה, אז כל העבירות נעשות מצוות	13240
בעיניו, ובקל יעבור על כל התורה כולה.	13241
הר"י מסלנט ז"ל היה אומר, כשאדם הולך לשמוע איזה מגיד וכדומה יוכל להחריב בדרכו כל העולם, יזיק	13242
ויחבול הכל במרוצתו, כי הלא רץ הוא לשמוע מגיד? בשעה שאותו אדם עצמו יודע היטב איך שאסור	13243
לחבול בחבירו, אך הנגיעה הצדקתית הלזו היא הגורמת, ומתרת לו כל התורה כולה, דאין סכנה כסכנתו	13244
בדרכו לעשות מצוה.	13245

וכל מה שהמצוה יותר גדולה הסכנה גדולה ביותר, וצריך לדקדוק יותר גדול ועצום, יתכן שאדם מרביץ	13246
תורה ברבים ועוסק כל היום במצות, בלכתך בדרך בשכבך ובקומך, כל היום עסוק אך ורק במצות! ולא	13247
תהיה כל עבודתו אלא עושים מעשה זמרי ומבקשים שכר כפנחס (סוטה כ"ב), שכל התורה הותרה לו,	13248
עובר על לשון הרע רכילות וכדומה בדמותו שהנהו עוסק במצוות, ואדם פשוט וחילוני הריהו קדוש, קדוש	13249
בתכלית הקדושה לעומת אדם זה.	13250
הזהירות בשעה זו צריכה שתהיה עצומה עד מאד, כי אין סכנה כסכנתו כיון שהמצוה הריהי כ"כ גדולה,	13251
בשעה שעסקו ישראל בבנין המשכן שם הוצרכו להזהיר להם לבל יחללו את השבת, בשעה שלא היו	13252
עוסקים במצוה לא הוצרכו לאזהרה זו, אבל כשתהיו רדופים וזריזין בזריזות המלאכה, אז הזהרו מאד מאד	13253
שלא תחללו את השבת.	13254
והמתבונן בעין פקוחה בדרכי החיים יראה, שעיקר הזהירות שצריך האדם להזהר הוא מאותם העוסקים	13255
במצות, אדם פשוט אינו מסוכן כ"כ כי אין היזקו מצוי, עיקר ההיזק הוא דוקא באותם העוסקים במצות	13256
ולשם שמים, ששם הסכנה גדולה מאד, שמתוך הוראת היתר של חסידותו יוכל לירד לחייו של אדם,	13257
לדרוס על גופו ונפשו בפסיעות גסות מבלי שירגישי בזה כלל, כי הלא עושה הוא הכל לשם שמים! ובמצב	13258
כזה הוא משוחד ועוור לדחות כל התורה כולה.	13259
ומה נאותים על זה דברי הגר"י מסלנט ז"ל שהיה מתבטא ע"ז בצחות לשונו, כל מחלוקת שהיא לשם	13260
שמים סופה להתקיים (אבות ה'), כשאנשים פשוטים נצים מתפשרים ביניהם 0 בנקל, 0 מתקוטטים 0 קצת	13261
ואחרי 0 זמן מה הכל על מקומו יבוא בשלום, אבל מחלוקת לשם שמים סופה להתקיים, מחלוקת כזו כבר	13262
לא במהרה תשקע כיון שהיא לשם שמים, ובלשם שמים הדברים יגעים מאד, שהנגיעה גדולה ועצומה	13263
מאד, עד שכל התורה נעשית היתר במצב ההוא.	13264
יכולים אנו להעיד לדאבונו על חרבנות שנעשו במחלוקת שהיא לשם שמים, האם ישנם אמצעים שלא	13265
יהיו כשרים במחלוקת שבין שני רבנים? הלא הותרו שם גם מלשינות רכילות וכדומה, דברים שגם אדם	13266
פשוט יודע ומכיר בגריעותם, וכ"ז אינו אלא משום שהמחלוקת היא לשם שמים, היודע ומכיר מעט קורות	13267
המוסר וראשית התפתחותו, ויודע מעט מעיקרי היסודות והכוונות של לימוד זה, הוא יבין מאמרנו זה	13268
היטב, והנה הדברים גלויים ופשוטים מאד, אבל בלי לימוד המוסר לא היו עומדים עליהם בשום אופן.	13269
(דעת חכמה ומוסר ח"א מאמר קי"ז).	13270
	13271
מאמר תשלה	13272
ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אך את שבתתי תשמרו (שמות ל"א י"ג).	13273
אמרו ז"ל (שבת י'): הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו שנא' לדעת כי אני ה' מקדשכם עיני רש"י ז"ל,	13274
רואים מזה שאף כי לכאורה היינו אומרים להיפך, כי אין צריך להודיעו כענין והצנע לכת (מיכה ו'), או	13275
כדרך נותנים צדקה אשר הדין נפסק כי לא ידעו זה מזה לא הנוטל ולא הנותן (ב"ב י'): אכן כאן גילו לנו	13276
חז"ל כי לא ראי זה כראי זה.	13277
צדקה ומתנה שונים זה מזה, הנותן מתנה לחבירו אינו נותנו לצדקה, כל אחד חפץ להראות להמקבל כי	13278
אוהב אותו וחפץ להיטיב עמו ולכן צריך להודיעו שיתבונן מזה כמה אוהב אותו, ולכן יצא מזה התחייבות	13279
לאדם המקבל טובה, שאם לא יתבונן בענין הנתינה להכיר את טיב הנותן אהבתו רוממותו ומדותיו, הלא	13280
לחנם נתנו ולא יצא מזה מכון הנתינה, ועל אופן זה לא נתן לו וגזל בידו.	13281
נמצא למדין מזה כי לא כאשר אנו חושבים, שענין הכרת הטוב או כפיית הטוב הוא בגדר מעלה ויתרון,	13282
כ"א דינים יש לו עליו וגזל ממש יש בידו, וע"פ דין ממש יש על המקבל להתבונן ולהכיר את הנותן	13283
וטובתו גדולו ורוממותו, וזהו ענין המובא בספרים הקדושים ובזוה"ק, כי כל הבריאה היתה בגין	13284
דישתמודעון לו, מהבריאה עלינו להכיר את הבורא טובו וגדלו רוממותו ויכולתו, וזה על דרך שביארנו	13285
בענין הנותן מתנה לחבירו, ורצון ה' היה בהבריאה ובטובו אשר היטיב עם הנבראים, רק להכירו	13286
ולהתבונן בו.	13287
נמצא כי חייבים אנו תמיד להתבונן במעשיו, לפארו ולרוממו ולהכיר טובתו תמיד, ואין זה מדרך חסידות	13288
כ"א חיוב גמור מצד הדין, וזהו אשר תקנו לנו מסדרי התפילה, שכן חובת כל היצורים להודות ולהלל על	13289
כל דברי שירות ותשבחות, חיוב המוטל על כל אדם, ובזה מבואר מאמרם ז"ל (בראשית ב'), מדוע לא	13290
המטיר לפי שאדם אין לעבוד את האדמה, ואין מכיר בטובתן של גשמים, התפלל עליהם וירדו גשמים,	13291
וזהו כדברינו שכל ענין רצונו ית' במתנותיו הטובות כ"א להכירו, וכל זמן שלא היה מי שיכירו לא נתן	13292
מטר, נמצא כי אחרי נתינת המטר אנו חייבים להתבונן במ כפי יכולתנו להכיר הטוב והמטיב.	13293
נמצא בחז"ל כי היו מברכים על הגשמים בזה"ל, אלף אלפים ורבי רבבות ברכות והודאות אנו חייבים	13294
לשמך על כל טיפה וטיפה (ברכות נ"ט), נורא ומבהיל נוסח כזה, על כל טיפה וטיפה נתנו כמה מיליאון	13295

ברכות, נורא מאד למתבונן ואין זאת כ"א באשר עסקו בהכרת הטוב, וממילא נתנו כמה מיליאן ברכות	13296
על כל טיפה וטיפה, וזהו אמרם ז"ל (בר"ר י"ד י"א), על כל נשימה ונשימה שאדם נושם צריך להלל לה'	13297
וזהו מצד הדין, איום ונורא גודל עבודת האדם, וכדאי הוא בעד האדם לעמול ולעשות עסק גדול בענין	13298
הברכות וכוונת התפלה.	13299
אשמח מאד כי קרוב לזה מצאתי בחו"ה, והוא 0 מלמדנו 0 גם 0 את 0 ההיפוך 0 מצד 0 הנותן, אמר שם	13300
בשער עבודת האל' פ"י, וכן מדות הנדיבות והכילות, ומקום הנדיבות לשום כל דבר במקומו, ולתת לכל	13301
בעל מדה חמודה מן הממון והחכמה כפי מה שראוי לו, ומקום הכילות על האכזרים והפתאים ומי שאינם	13302
מכירים את עצמם ולא ערך הטובה עליהם, ואמרו חז"ל (חולין קל"ג), כל העושה טובה למי שאינו מכירו	13303
כאילו זורק אבן למרקוליס עי"ש.	13304
הרי מלמדנו את החוב על הנותן מתנה, כי אין לו ליתן דוקא כ"א למי שיוכל להבין ערך הטובה ויוכל	13305
להתבונן בה, ואם הוא נותן למי שאינו יודע ערכה הרי הוא כזורק אבן למרקוליס, מי ימלא גבורות הענין	13306
ומי יוכל להאמין, לולא דברי קדשם של חז"ל הקדושים היודעים כל דבר לאשורו, חז"ל הורונו שני	13307
הצדדים שבאדם, אף כי מצד אחד על האדם להשתמש בכח הנדיבות כפי אשר ביאר בעל חוה"ל, כי הטבה	13308
לזולתו הוא מיסודות יצירת הנפש מצד שרשו, גם בטבעו הוא עץ פרי עושה פרי, שכל זריעה שנזרע	13309
בקרבו עליו להוציא ולהצמיח כענין ללמוד וללמד.	13310
אכן מצד השני יש בו כח הכילות לבל יצא ממנו שום דבר ויהיה כאבן דומם, לא במעשה הטוב לזולתו ולא	13311
להפיץ מעינותיו, כי מדרכי עבודת המשכילים שיראו פרי בעבודתם, והיסוד הזה מלא כל התורה, כל	13312
הנביאים צווחו ככרוכי בקול אחד בטענה על עם ישראל, כי שתיים רעות עשה עמי, אותי עזבו מקור מים	13313
חיים להצוב להם בארות נשברים (ירמיה ב'), איך נעבוד לאלהים אחרים שלא יועילו כלל, לא כאלה חלק	13314
יעקב הוא יענה להם תמיד בעת יקראוהו והוא יחלצם מן המיצר, וזו טענה גדולה איך לא יבינו ההבדל	13315
הגדול, ולו חכמו ישכילו יבינו בין עובד א' לעובד זולתו ח"ו.	13316
אות היא כי הורגלו במעשיהם לבל ישאו פרי, ומזה יוכלו לעבוד גם לע"ז אשר לא יועילו, אכן לא כאלה	13317
חלק יעקב, הם הורגלו לראות פרי בעבודתם לקרוא ולהענות, ולכן אם נמצא באדם מדה כזאת ללמד	13318
לתלמיד שאינו הגון, ולעשות טובה למי שאינו מכירה, אין זאת אלא כי השחית דרכו לעשות מעשים אשר	13319
לא ישאו פרי, וא"כ קרוב הוא לעבודה זרה אשר לא תוציא פרי, וזהו אמרם כזורק אבן למרקוליס, מבהיל	13320
הדבר למבין, ומזה ילמוד האדם לדקדק לעשות מעשים אשר אוכלים פירותיהם בעוה"ז והקרן קיימת	13321
לעוה"ב. (דעת חכמה ומוסר ח"ג מאמר י"ב י"ג).	13322
	13323
מאמר תשלו	13324
אך את שבתתי תשמרו לדעת כי אני ה' מקדשכם (שמות ל"א י"ג).	13325
כתב הרמב"ם (שבת פ"ל ט"ו) וז"ל, וכל השומר את השבת כהלכתה ומכבדה ומענגה כפי כוחו, כבר	13326
מפורש בקבלה שכרו בעולם הזה, יתר על השכר הצפון לעולם הבא, שנאמר אז תתענג על ה' והרכבתך	13327
על במתי ארץ, והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי ה' דבר עכ"ל, מדגיש הרמב"ם שמלבד השכר הצפון	13328
לעוה"ב, אחרי שקיים האדם מצות עונג שבת, בא לו השכר בעולם הזה של אז תתענג על ה', היינו	13329
שנותנים לו האפשרות והכח לבוא למדרגה נעלה זו של אז תתענג על ה'.	13330
אנו רואים כמה עזר מן השמים הבטיח ה' יתברך על קיום דבר זה, נותנים לו כלים מיוחדים נשמה יתירה,	13331
כדי שיהיה לו הכח לאכול ולשתות ולשמוח ולהתענג בשתיית היין, כדי להתענג על ה' בעונג שבת, הרי	13332
ידוע כי בכל דבר הובטח לאדם שהבא לטהר מסייעין אותו מן השמים, זוהי הבטחה כללית, אבל בכאן בא	13333
בקבלה הבטחה על שכר מיוחד של אז תתענג על ה', ולא שכר לעתיד לבוא אלא מיד בעולם הזה, מפני	13334
שלאו מילתא זוטרתא היא להגיע לידי מדרגה גבוהה זו להתענג על ה' שהוא ענין של קדושה.	13335
קדושה זוהי מעלה של שלמות שמגיעים אליה אחרי ההשתלמות בכמה מידות כמבואר במסילת ישרים,	13336
שזוהי עבודה מחושבת מראשה ועד סופה, עד שמגיעים לאותה דרגה עליונה שעליה אומר המסילת	13337
ישרים, שתחילתה עבודה וסופה גמול מתנה מן השמים, והנה בשבת קודש מדלגים אנו על כל המדרגות	13338
של שלמות, וכל אחד יכול להגיע לידי שלמות זו ביום שבת קודש, שהרי הובטח עזר מן השמים ביצירת	13339
נשמה יתירה.	13340
איתא בגמרא (שבת י'): תניא נמי הכי לדעת כי אני ה' מקדשכם, א"ל הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי	13341
בבית גנזי ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל לך והודיעם, מכאן אמר רשב"ג הנותן פת לתינוק צריך	13342
להודיע לאמו, מאי עביד ליה אמר אביי שאיף ליה משחא ומלי ליה כוחלא, איני והאמר רב חמא ברבי	13343
חנינא הנותן מתנה לחבירו אין צריך להודיעו שנאמר ומשה לא ידע כי קרן עור פניו, לא קשיא הא	13344

במילתא דעבידא לאגלויי הא במילתא דלא עבידא לאגלויי, והא שבת דעבידא לאגלויי, מתן שכרה לא עביד לאגלויי ע"כ.	13345
13346	
13347	ופירש"י הודיעם שאני רוצה לקדשם, שייף ליה משחא ישפשפנו בשמן בין עיניו דבר הנראה שתשאלנו
13348	אמו מי עשה כן, ויאמר לה התינוק פלוני עשה וגם פת נתן לי, והוא הודיעם ע"י משה בעל פה מה שכרה
13349	ע"כ, והענין נפלא אילו לא אמר זאת רשב"ג האם היה אפשר לעלות על הדעת ללמוד דבר צדדי מתוך
13350	עומק הדברים שנאמרו כאן, כי הרי פסוק זה פירשו חז"ל בענין השבת, שהשי"ת מקדש את ישראל
13351	בקדושת השבת.
13352	אלא שיש לעמוד על סוד חכמים, שרשב"ג הבין שמלבד מצות השבת וקדושתה, יש בה משום מתנה טובה
13353	שהקב"ה נתן לישראל במצות השבת, ומהי המתנה הטובה ביארו בגמ' שהוא המתן שכר של השבת,
13354	והמתן שכר הוא שיכול אדם מישראל להגיע לשיא המעלות עד להתענג על ה', אם יתענג בכל אפשרותו
13355	בעונג השבת, והיה שכרו בעולם הזה להשיג את העונג העליון שהוא סוף במדרגת הקדושה.
13356	והעונג מצד האדם באופנים גשמיים, בדגים גדולים או קטנים אם עשאן לכבוד שבת, שבזה היא מתענג על
13357	ה' בתכלית השלמות, נמצא כי שלשה מיני עונג הם, העונג שבפעולת האדם, העונג העליון של אז תתענג
13358	על ה', לבד מהעונג של השכר שיהא לו עבור כל זה בעונג של לעתיד לבוא, שהוא למעלה מן ההישגים
13359	הבאים לאחר העונג העליון של אז תתענג על ה'.
13360	ואחר שלמדנו זאת בא רשב"ג ומוסיף לנו דבר שכלל לא היינו מעלים על דעתנו, שציוה הקב"ה למשה
13361	שילך ויודיעם לישראל, שהקב"ה רוצה שישראל ידעו כי רוצה הקב"ה לתת להם מתנה זו, כדי שמתוך זה
13362	תבוא האהבה בלבם להיות אוהבים את השי"ת, שהוא כ"כ משתדל באהבתו לענגם עונג שלם בתכלית
13363	השלמות, ויוצא מזה שמלבד שאנו צריכים לאהוב את השי"ת בכל לב ונפש, צריכים אנו ללכת בדרכיו
13364	ולהתנהג כך עם חברינו ושכנינו לבקש שלום עמהם, לחפש דרכים לתת פת לתינוק ליצירת ידידות
13365	ולהודיע לאמו, כדי להרבות אהבה וריעות בישראל.
13366	הגמ' שואלת כיצד יעשה כדי שתדע אמו, אומרים חז"ל, שכוחלים לתינוק סביב העין בצבע כחול, והאמא
13367	תראה ותשאל מי כחל לך סביב העין, והוא יספר שהשכינה הטובה שגרה כאן שגם נתנה לו פת היא כחלה
13368	לו, ולמה אמרו זאת בתחבולות כאלו, ולא הסכימו שימצא את אמו ויאמר לה שנתן פת לתינוק שלה,
13369	הטעם מובן בפשטות, שצריך לדעת גם איך להודיע כשנותנים פת לתינוק, שבסתם הודעה שיודיע לאמו
13370	שנתן לילד שלה.
13371	יתכן מאד שהאמא תגיב שאיננה עניה ולא מקבלת צדקה, ואולי גם עלולה להקפיד, ואולי גם יבוא לידי
13372	תרעומת מצידה, כי איננה צריכה שירחמו אחרים על התינוק שלה, והיתה כועסת על התינוק למה לקח
13373	מאחרים כאילו הוא ילד רעב, למדו אותנו חז"ל לגלגל את הדבר בדרך חכמה, והאמא תדע מעצמה ע"י
13374	התינוק בפניו, והנותן איננו יודע ואיננו מרגיש כלל שנתן לתינוק משהו, והוא איננו מוצא מקום לתת
13375	לדבר כל חשיבות, ורק אז תצא מזה המעשה אהבה ושלום וריעות.
13376	ענינים שלמים מלמדים אותנו בסוגיא זו, עד היכן מגיע עונג שבת הנעשה עם הכרה ושכרו בעולם הזה,
13377	וממנו להגיע בנקל למדרגה של להתענג על ה' בתכלית השלמות, ועד היכן יש לנו לאהוב את ה' על
13378	המתנה הטובה שנתן לנו, וביותר שהודיע לנו מקודם כדי שנדע לאהוב אותו, שזה אות עד כמה הקב"ה
13379	משתדל לקרב אותנו וללמדנו דרכי ה' בכל ענין וענין, ולהשתדל באהבה וריעות עם חברים ושכנים בכל
13380	לב ונפש ובהתענינות רבה, בחכמה עליונה להודיע לחבירו בעקיפין ובחכמה, איך שהוא אוהבו כדי
13381	שחבירו ג"כ יאהבו ותרבה החיבה והריעות בישראל. (לקט שיחות מוסר).
13382	
13383	מאמר תשלז
13384	אך את שבתתי תשמרו לדעת כי אני ה' מקדשכם (שמות ל"א י"ג).
13385	לפי שהוא אומר ושמרו בני ישראל את השבת, שומע אני אפילו חרש שוטה וקטן, ת"ל לדעת כי אני ה'
13386	מקדשכם, לא אמרתי אלא במי שיש בו דעת (מכילתא א' ד'), לכאורה איך אפשר לומר שגם חרש שוטה
13387	וקטן מחוייבים לשמור את השבת, והלא אין הם בר חיובא, וקטן בית דין אינן מצווין להפרישו מאיסורי
13388	אכילות אסורות נבלות וטריפות?
13389	ויש לומר שהשבת קרויה עונג וקראת לשבת עונג, השבת היא מעין עולם הבא, וכיון שכך יש מקום
13390	לחשוב ולומר שגם הללו מחוייבים לשמירת שבת, מאחר והעונג הוא מציאות ואי אפשר להפריש מתוכה
13391	מישהו, והחרש שוטה וקטן נמצאים בתוך המציאות, בתוך האווירה של שבת, ודומה הדבר למזג האויר
13392	חם או קר גשם או שלג, שהוא חל גם על בעלי חיים, וכן גם באווירת השבת ובעונג שלה, שהם מציאות
13393	שאי אפשר שהללו לא יהיו נמנים בתוכה.

אם עונג הוא והוא מצוי, הרי הרגשתו היא ענין של חוש והוא יותר קרוב מהשכל, ולכן חרש שוטה וקטן	13394
מרגישים גם הם את עונג השבת, גם הם סופגים את טעם העונג אף בלי ידיעה שכלית העונג חודר לתוכם,	13395
ולכן התעוררה השאלה שמא אין לפטור אותם מחיובי שבת אע"פ שקטני מוח וקטני דעת הם, לכן מיעטם	13396
ה' וכתב לדעת, ללמד שכיון שאין הם ברי דעת להעריך את העונג, אין הם נכללים בכלל מחוייבי שבת,	13397
אפילו שהם מרגישים באופן בלתי שכלי, אבל אין דעתם ושכלם מסוגלים להעריך את העונג הזה.	13398
חז"ל אמרו כלבים בוכים מלאך המות בא לעיר, כלבים משחקים אליהו בא לעיר (ב"ק ס'), כל מקום	13399
שעובר שם רוח עליון, הרי הוא מבשם את האויר שאפילו בעל חי מרגיש בשינוי, ומבלי ידיעה חל שינוי	13400
בתנועת הבריאה, השינוי שחל באויר והזרם הצח החודר לתוכה, משפיע על כל הנמצא בתוך הבריאה.	13401
ויאמר ה' אל משה ואהרן בארץ מצרים, א"ר חנינא אמר הקב"ה כתוב בתורה בחוץ תעמוד אף אני	13402
אעשה כך, בארץ מצרים ולא במצרים (שמות רבה ט"ו ו'), הקב"ה צימצם את נבואתו ודיבורו למשה	13403
ואהרן רק מחוץ לעיר, כדי שלא לצער יתר על המידה את פרעה, על אף כל מה שעולל לבני ישראל, לא	13404
רצה הקב"ה לצער את פרעה ועבדיו יתר על המדה, שכן כל דיבור הנבואה למשה ואהרן היה אודות	13405
הקרבת קרבן פסח, והשה הוא אלהיהם של המצרים ובהקרבתו יגנוהו בני ישראל ויבזוהו.	13406
ולכאורה איך ידעו פרעה וחכמיו שהקב"ה מדבר למשה ואהרן אודות ענין זה? כלום נביאים הם? אלא	13407
משמע מכאן כי אם מתגלה דבר ה' בעולם אפילו ליחיד, הרי דבר ה' והתגלותו מבשמים את כל האויר של	13408
אותו מקום, כמ"ש ז"ל כשאמר הקב"ה אנכי ה' אלקיך נתבשם כל העולם כולו בבשמים (שבת פ"ח),	13409
וכאשר האויר מתבשם מרגישים בכך גם הרחוקים מאור העליון, וגדולה תורה שאפילו קטנים יודעים	13410
אותה אף בעלי חיים, ולכן לא רצה הקב"ה לצער את פרעה ועבדיו כי ירגישו את דבר ה', ואם הוא לא חזי	13411
מזלא חזי.	13412
המסקנה מכל הרעיון היא כי עונג השבת תלוי בדרגת האדם, בדרגת הדעת שלו, גם הפיקח והבן תורה, אם	13413
אינם מעריכים את עונג השבת וקדושתה ואינם מתעלים ממנה, הרי הם בגדר פטורים ששם ה' אינו	13414
מתגלה אליהם והם נשארים מבחוץ. (אור חדש).	13415
	13416
מאמר תשלח	13417
ושמרתם את השבת כי קדש היא לכם מחלליה מות יומת (שמות ל"א י"ד).	13418
כל המצוות שציונו הקב"ה אינן אלא לענג בהן את הבריות, ואי אפשר לנו לתאר כלל את שפע העונג	13419
והעידון שיש בהן, חז"ל אומרים שכר מצוה בהאי עלמא ליכא (קידושין ל"ט:), הרי שכל התענוגות	13420
שבכל חללו של עולם, על כל המוני הברואים והיצורים, ועל כל מאורות השמים וצבאותיהם, אין בהם כדי	13421
סיפוק שכר אף למצוה אחת בלבד, ואף גן עדן שהקב"ה הניח בו את האדם הראשון, שהעידונים שנכללו	13422
בו כפי שמתארים חז"ל היו למעלה מכל מושגינו, גם הוא אין בו כדי לשלם שכר בשביל מצוה אחת,	13423
ולמה? שבכל מצוה יש עונג כזה שאין לו גבול ואין לו שיעור, וכל תענוגות תבל אינם כלום לגביו.	13424
והעונג הזה אינו בא כשכר למצוה אלא הוא עצם מציאותה, כי גם המצוה אינה ציווי בלבד כי אם מציאות	13425
ממש, הוא מה שאמר הכתוב וכל העם רואים את הקולות (שמות כ'), הם לא שמעו את הקולות כי אם ראו	13426
אותם ממש כמו דבר שבמציאות, ולכן ענו בני ישראל נעשה ונשמע, והקב"ה אמר על זה מי גילה רז זה	13427
לבני שמלאכי השרת משתמשים בו שהקדימו נעשה לנשמע (שבת פ"ח).	13428
משום שראו במצוות מציאות ממש שיש בה עשייה, לפי זה אין הפלא שאמרו נעשה ונשמע, כי לאחר	13429
שהגיעו למושגים כאלה שראו את הקולות כלומר מציאות המצוות, והגיעו לעונג בלתי ישוער שהוא	13430
למעלה מכל התענוגות והעידונים שבעולם, השתוקקו לשמוע עוד ולהשיג יותר ויותר מתענוגי ה' בלתי	13431
סופיים.	13432
ואם כל המצוות כך על אחת כמה וכמה מצות שבת השקולה כנגד כל המצוות (שמו"ר כ"ה ט"ז), שעיקר	13433
מצותה היא העונג, כדברי הכתוב וקראת לשבת עונג (ישעיה נ"ח), שהיא מציאות של מקור עונג אין סופי,	13434
ואף קדושת השבת פירושה מציאות של עונג לרבות התענוגים הגשמיים, שהרי ציותה התורה זכור את	13435
יום השבת לקדשו, ואמרו חז"ל זכרהו על היין (פסחים ק"ו), כלומר שהעונג של שתיית היין מהוה קדושת	13436
השבת.	13437
ומכאן שגם העבירה אינה אזהרה בלבד, אלא אף היא מציאות המונעת את תענוגותיו של האדם, היא	13438
מהווה מחיצה הגודרת בעד האדם מלהשיג את מציאות העונג האין סופי, ואין לך אסון גדול מזה, כי היא	13439
שוללת מן האדם תענוגות עליונים נצחיים כאלה שהם למעלה מכל מעדני תבל, ולפי זה נמצא שהעונשים	13440
הבאים לכפר על העבירות, מסירים את הגורם המונע את האדם מלהתענג על ה' בתענוגות מופלאים	13441
כאלה, והרי הם לטובתו ולאושרו.	13442

וכבר היו רבן שמעון בן גמליאל ור' ישמעאל יוצאין ליהרג, אמר ליה רבן שמעון לר' ישמעאל רבי! יצא	13443
לבי שאיני יודע על מה אני נהרג, א"ל ר' ישמעאל מימך לא בא אדם אצלך לדין או לשאלה, ושהיתו עד	13444
שהיית גומר כוסך או עד שהיית נועל סנדלך או עד שהיית עוטף טליתך, ואמרה תורה אם ענה תענה אותו	13445
אחד עינוי מרובה ואחד עינוי מועט, א"ל נחמתני (ילקוט שמות ש"ט), ראה אדר"נ ל"ח בנוסח אחר,	13446
שאמר רשב"ג לר' ישמעאל, או לנו שאנו נהרגין כמחללי שבתות וכעובדי כוכבים, כמגלי עריות ושופכי	13447
דמים.	13448
אנו רואים שרשב"ג לא דאג כלל על שהוא יוצא ליהרג, כל דאגתו היתה שמא עבר עבירה חמורה, והיא	13449
תמנע ממנו ליהנות מתענוגות עליונים נצחיים אשר יסורי המוות אינם כלום לגבם, ולאחר שר' ישמעאל	13450
אמר לו שיכול להיות שנתחייב על עבירה קלה ועונש ההריגה בא לכפר עליה, אמר לו נחמתני הוא שמח	13451
מאד וראה ביסורי המוות אושר גדול, שעל ידי כך ימורק עוונו ויזכה להתענג על ה' בתענוגים מופלאים	13452
בלתי סופיים.	13453
ואם בכל העבירות כך על אחת כמה וכמה במי שנכשל בחילול שבת, שנמנע ממנו העונג המופלא של	13454
מצוה זו השקול כנגד כל תענוגות התורה כולה, ואם ימצא דרך שיכופר לו עוון זה, הרי נעשה ראוי לאותו	13455
תענוג נצחי ואין לך אושר גדול מזה, נמצא כי מה שהתורה אמרה מחלליה מות יומת אין זה עונש כלל	13456
אלא לטובתו של האדם, כי המיתה מכפרת והיה זכאי לעונג אין סופי לנצח נצחים. (אור הצפון).	13457
	13458
מאמר תשלט	13459
ששת ימים יעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון קדש לה' (ל"א ט"ו).	13460
כלל גדול צריך לידע שהאדם הגדול כולו מקשה אחת הוא, אין בו אברים בודדים ולא זמנים נפרדים מיום	13461
הולדו עד רגע האחרון, כל ימי חייו מחוברים ומדובקים עד לאחת, וכמו שבגוף האדם אין בו חלקים	13462
נפרדים, כל אבר ואבר שבו משמש בשביל כל האברים עוד יותר ממה שהוא משמש בשביל עצמו, מה לנו	13463
יותר מלב האדם שרובו ככולו משמש הוא בשביל כל האברים יותר מאשר לעצמו, כן הוא ברוחניות אין	13464
בכל האדם הגדול שום ענין רוחני גדול וקטן שיהיה ענין בודד לעצמו, אין לך מעשה ופעולה ואף מחשבה	13465
כל דהו שפעולתה לא תתפשט בכל האדם.	13466
ולא עוד אלא שהרבה יותר ממה שכל ענין משמש בשביל עצמו, משמש הוא בעיקר בשביל העתיד, בשביל	13467
הפעולות והמחשבות העתידות לבוא, כל רגע ורגע יותר ממה שהוא בשביל ההווה הוא בשביל העתיד,	13468
באופן שהעתיד יונק כל חיותו מהעבר, שנה זו משנה שעברה מחר מהיום, ימי הזקנה מימי הנעורים, וא"כ	13469
על האדם להשקיף בכל מעשה ופעולה שלו, בכל שנה ושנה בכל רגע ורגע, שיתאים כל ההווה שלו כלפי	13470
העתיד הצריך לצמוח ולגדול מההווה.	13471
ראשית חכמה בשער הקדושה, ברצותו לגלות את סוד הקדושה, מבאר שם שבכדי לדעת 0מה 0זה	13472
0קדושה, 0מקור 0הקדושה הוא שבת קודש, וכאשר נדע קדושת שבת מה ענינה, נדע שאותו ענין הוא	13473
ענין הקדושה, וע"כ כתב שם שאם ירצה האדם להכנס בדרגת הקדושה, צריך לעשות כל ימיו שבת.	13474
ואין להבין זה שהוא רק ציור בעלמא אלא שבאמת סוד כל ימי השבוע גם כן הוא קדושה, רק ששבת	13475
קודש היא מקור הקדושה, כמו שאנו אומרים יום מנוחה וקדושה לעמך נתת, וע"כ סודו של ענין הוא	13476
שמשבת קודש צריך לקבל קדושה על כל השבוע, שכל ששת ימי החול מקבלים חיותם מש"ק, שבת קודש	13477
הוא בשביל כל ימי השבוע יותר ממה שהוא לעצמו, כל ימי החול ג"כ יש להם שבת קודש, אלא השבת	13478
הוא הזמן שבו האדם מתמלא שפע קדושה וחיות על כל השבוע.	13479
כשנתבונן מה הוא העסק של תפלה, האלף של תפלה הוא זכרון שמו ית', שזה לבדו די והותר בשביל	13480
האדם, מלבד זה כלולים בה ענינים רבים ונשגבים, אמונה, השגחה, שכר ועונש, בטחון שפלות וענוה, וכי	13481
מה לא נכלל בתפלה! האם עסק האדם כל היום לאחר התפלה אינו בעניני התפלה? וכי זכרון שמו ית' אינו	13482
צריך להיות כל היום? שויתי ה' לנגדי הלא צריך להיות תמיד! האם מצותה של אמונה ובטחון אינה כל	13483
היום? הלא גם נשאת ונתת צ"ל באמונה (שבת ל"א.), באמת עסק האדם כל היום הוא ג"כ בעניני התפלה,	13484
בענוה באמונה בהשגחה שכר ועונש ובטחון.	13485
כשהאדם עומד בחנות ומוכר סחורתו ג"כ עסקו אינו אלא עסק התפלה, ואף שיחה פשוטה עם אדם צריך	13486
להיות כמו תפלה, איש משכיל כשיקשיב לשיחה פשוטה שאדם מדבר עם חבירו ויתבונן בה, יראה כמה	13487
מרגליות טובות תלויות בכל תג ותג שבה אם היא כשורה, ולהיפך חלילה שלא כשורה כמה מחבלים	13488
ומזיקין תלויים בכל תנועה ותנועה שבה, שמכל מלה והגה שבה מראה גאוה כפירה שקר וכדומה, אלא	13489
שמקורם של דברים הוא תפלה אמונה, וכל המעלות העליונות צ"ל כל היום, ומאין ישיג זאת האדם?	13490
מתפלה, שבה האדם מתמלא באמונה ובכל המעלות ויספיק לו על כל היום.	13491

ענין זמני התפלה הוא שבהם מסוגל ביותר למלאות מן המעין כל הנדרש בשביל כל היום כולו, זהו היסוד של תפלות אבות תקנום (ברכות כ"ו:), היינו שהם פעלו וחצבו אותם הזמנים שבהם יהיה פתוח השער, למען יוכלו למלאות כל הצורך, נמצא שכל ענין התפלה עיקרו הוא בשביל כל היום הרבה יותר ממה שהוא לשעתו, שעת התפלה צריכה לשאת פרי על כל היום, שכל העת האדם מקבל חיותו מתפלה, זהו שאמרו חז"ל ולואי שיתפלל אדם כל היום, שענין התפלה צריך להמשך אצל האדם בכל היום.	13492 13493 13494 13495 13496
ומה נואלו האנשים שתכף אחר עלינו לשבח אין זכר כבר מכל תפלתם, אף שמתפללים היטב, אבל כיון שתכף אחר תפלתם חוזרים לגסותם ופשטותם, התפלה שלהם נפסקת מיד אחרי התפללם, והרי חסר להם כל ענין התפלה, שעת התפלה היא המצמחת את כל היום, ועבודת האדם היא לבלי הסיח דעתו כל היום מתפלה, שבזה הוא מחבר כל היום לשעת התפלה, היסח הדעת הוא המפסיק את כח הצמיחה, שבזה האדם מנתק את החיבור.	13497 13498 13499 13500 13501
כללן של דברים פעולותיו ומחשבותיו של האדם כל ימי חייו, כולם מחוברים ומדובקים מקשה אחת, ימי הנעורים עם ימי הזקנה, יום אחד עם משנהו, מצד טבע הדברים אם רק האדם לא ינתק את החיבור, אם יניח אותם על מתכנותם וטבעם, מצד עצמם הענינים מחוברים ומדובקים, האדם הוא המנתק והמפריד בין הדברים, ההוה הוא בגדר זריעה שממנו צומח כל העתיד, היום מצמיח את המחר, וזוהי עבודת האדם לחבר כל היום עם השעות הטובות שלו.	13502 13503 13504 13505 13506
ובזה הבחינה והבדיקה על האדם, מאד מצוי שבשעות הטובות של האדם, בשעת התפלה הוא במצב טוב, אבל כשרואים אנו אותו האדם רגע לאחר התפלה, בשעה של כל היום איך שמדבר כאיש מן השוק, ואין עליו זכר כלל מתפלתו, בזה נבדק האדם וזו ראייה שכל שעות ימי חייו הם אברים מופרדים זה מזה, אינו מחבר רגע אחד עם משנהו יום אחד עם חבירו, אדם כזה כל שכן שאת האחרית עם כל ימי חייו אינו מחבר, ואם האדם שוכח את האחרית אם כן הרי אין לנו חלילה אחרית, אם כשזוכרים מאחרית כולי האי ואולי, מה גם כששוכחים את האחרית, ובמצב כזה הרי מופרך הוא מכל וכל.	13507 13508 13509 13510 13511 13512
הסבא ז"ל מקעלם חיבר מאמר על המשך יום הכפורים, ולפי דברינו מבואר שבאמת כן הוא, שהאדם צריך להמשיך כל השנה את יום הכפורים, שיום כפורים הוא בשביל כל השנה הרבה יותר ממה שהוא לשעתו, בכל ימי השנה צריך האדם לקבל חיות מיוה"כ, וא"כ החובה על האדם לבלי הסיח דעתו כל השנה מיום הכפורים, נמצא שכל עבודת האדם על דרך זה, ההוה בשביל העתיד בגדר זריעה וצמיחה, כח הצמיחה הוא לחבר את העתיד להוה, כל היום לתפלה, כל השבוע לשבת, כל השנה ליום הכפורים, כל חייו לאחרית. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מ"ו).	13513 13514 13515 13516 13517 13518
	13519
מאמר תשמ	13520
ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדרתם (שמות ל"א ט"ז).	13521
הרוחניות בין לצד הטוב ובין לצד הרע, אין מודדים אותה לפי הכמות, מעט מן הרוחניות לצד הטוב אפילו בשב ואל תעשה, בכוחה להביא לידי הקדושה הגדולה ביותר ולהשלמת כל הבריאה, וכן להיפך נקודה זעירה לצד הרע אף ללא כל מעשה, עלולה להשחית כל הבריאה ולהרוס את העולם, ויום השבת יוכיח!	13522 13523 13524 13525
ביום השבת שבו נשתלמה הבריאה לא נוצרה שום בריאה חדשה, ולהיפך הופסקה הבריאה של מעשה בראשית שבייתה גמורה, ומתוך שבייתה זו התחוללה הקדושה.	13526
זוהי עצמיותו של השבת מנוחה וקדושה, כדברי הכתובים ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו כי בו שבת מכל מלאכתו, וכן וינח ביום השביעי על כן ברך ה' את יום השבת ויקדשהו, מתוך המנוחה והשבייתה באה הקדושה, חז"ל מספרים שאדם הראשון יציר כפיו של הקב"ה לאחר שנכשל ועבר על מצות ה', הגיע לידי תשובה ביום השבת לפני שידע כלל על התשובה, על ידי השראת המנוחה עם כניסת השבת, השיג את קדושת היום ובא לידי תשובה שהתבטאה בסיגופים ותעניות (עירובין יח).	13527 13528 13529 13530 13531
ואף כשבא להודות לה' על השגתו זו, לא נתן שבה והודאה לה' על התשובה כי אם על השבת, ואמר מזמור שיר ליום השבת, משום שמנוחת השבת היא שהביאה אותו לידי תשובה, ואף לאחר שציוה ה' על שמירת השבת, לא ציוה להתקדש בו על ידי מעשי מצוות ופעולות כפי שהיה נראה לנו לכאורה, אלא נצטוינו בו על המנוחה בלבד, ועל ידי המנוחה עלינו לקדש את עצמנו ולהגיע לידי ההכרות הנשגבות והנעלות ביותר.	13532 13533 13534 13535 13536
וכן משה רבינו בזמן שתיקן לבני ישראל במצרים את יום השבת ליום המנוחה, לא ציוה להם לקיים איזו מצות או עבודה מיוחדת ביום זה כי אם לנוח בלבד, באשר עצם המנוחה היא המביאה לידי התעלות וקדושה, ועוד שבני ישראל נצטוו על השבת במרה לפני קבלת התורה, ונמצא שהעליה על ידי השלילה קודמת לחיוב, ומכאן אנו לומדים שהרוחניות לא נערכת לפי המעשה, כל נקודה דקה שבה אף באפס מעשה, יש לה ערך רב ובכוחה להביא את האדם לידי מדרגות רמות ונעלות.	13537 13538 13539 13540 13541

- 13542 וכמו שכל מעלה קטנה ברוחניות אף בדרך של שלילה מעלה את האדם, כן להיפך כל העדר קטן ברוחניות
- 13543 פוגם עולם מלא של חכמה וקדושה, וגם זה למדנו מאדם הראשון, חז"ל אומרים שהמלאכים ראו באדם
- 13544 הראשון כוחות רוחניים וחכמה כה נפלאה עד שטעו בו וחשבוהו לבורא (בר"ר כ"ג), ומה עשה הקב"ה?
- 13545 הפיל עליו תרדמה ומזה הכירו את טעותם שלא הוא הבורא, כי לא ינום ולא יישן שומר ישראל (תהלים
- 13546 קכ"א).
- 13547 והנה ברור שלא היתה זו תרדמה ממש, חז"ל אומרים שחכמתו של אדה"ר היתה מרובה משל המלאכים
- 13548 אף לאחר שהפיל עליו תרדמה, שהרי כשחטא שאלו מפני מה קנס מיתה על האדם ולא השיגו את חטאו,
- 13549 ואם לגבי המלאכים נאמר שאין שינה לפניהם, כל שכן שלא היתה אז שינה לפני אדה"ר, אלא ודאי שלא
- 13550 היה זה אלא טשטוש קל בשכלו האלקי, ובכל זאת עמדו המלאכים מתוך טשטוש קל זה על טעותם והכירו
- 13551 שאינו הבורא כי אם נברא.
- 13552 חז"ל אומרים על תרדמה זו תחילת מפלה שינה (בר"ר י"ח), וכן אנו מברכים על השינה המפיל חבלי
- 13553 שינה הרי שזוהי מפלה, ועוד שהשינה היא אחת מששים במיתה (ברכות נ"ז), והיא מהפכת את כל
- 13554 עצמיותו של האדם, שהרי עצמיותו היא שהוא מושל על כל הברואים, כדכתיב תמשילוהו במעשי ידיך כל
- 13555 שתה תחת רגליו (תהלים ח'), ואילו בשעה שהוא ישן הכל מושלים בו, אפילו הפחותים שבברואים כגון
- 13556 זבובים ויתושים.
- 13557 הרי שפגם קטן ברוחניות במובן השלילי מפיל את האדם מאגרא רמא לבירא עמיקתא, ממדרגה שהוא
- 13558 נראה כבורא עד לידי מדרגה של נברא, ומבטלת כל עצמיותו של האדם, ומכאן אנו למדים ק"ו, אם
- 13559 טשטוש קל כזה ברוחניות במובן השלילי ואצל אדם אחד בלבד, עושה רושם כ"כ גדול וגורם מפלה כזאת,
- 13560 על אחת כמה וכמה פשעים כבדים ולא רק בשלילה כי אם בחיוב, ולא מאדם אחד כי אם מהמוני בני אדם,
- 13561 כמה חורבנות והרס מביאים לאדם ולעולם.
- 13562 ומכאן גם נלמוד לצד השני, כמה עליה קלה ברוחניות מביאה ישועה לעולם, וכמה היא מעלה את הבריאה,
- 13563 ואין פלא איפוא איך תבוא הגאולה לאחר הירידה האיומה בעולם שחז"ל מתארים בעקבתא דמשיחא, כי
- 13564 לעומת זה כל נקודה קטנה בהתעלות רוחנית, אף של אדם יחיד מקיימת את העולם, מצמיחה תשועה
- 13565 גדולה ומביאה לידי ימות המשיח.
- 13566 את היסוד הזה אנו מוצאים גם לגבי רבי עקיבא, חז"ל מספרים שעד גיל ארבעים היה עם הארץ גמור
- 13567 ושנא תלמידי חכמים, עד שאמר על עצמו כשהייתי עם הארץ אמרתי מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו
- 13568 כחמור (פסחים מ"ט), ואף לאחר שהתחיל ללמוד נכשל במעשיו, וכמ"ש אמר ר' עקיבא פעם אחת הייתי
- 13569 מהלך בדרך ומצאתי מת מצוה ונטפתי בו בד' מילין, שהבאתי למקום בית הקברות וקברותיו, וכשבאתי
- 13570 והרציתי דברים אלה לפני רבי אליעזר ורבי יהושע, אמרו לי כל פסיעה ופסיעה שפסעת כאילו היית שופך
- 13571 דמים.
- 13572 ומה גרם לר"ע שהשתנה פתאום וגדל לחכם הדורות? שנינו (אבדר"נ פ"ז), מה היה תחילתו של ר"ע? בן
- 13573 ארבעים שנה היה ולא שנה כלום, פעם אחת היה עומד על פי הבאר אמר מי חקק אבן זו? אמרו לו המים
- 13574 שנפלו עליו בכל יום, אי אתה קורא אבנים שחקו מים? מיד ר"ע דן ק"ו בעצמו, מה רך פסל את הקשה,
- 13575 ד"ת שקשים כברזל על אחת כמה וכמה שיחקקו את לבי שהוא בשר ודם, מיד חזר ללמוד תורה.
- 13576 לכאורה מה ראה כאן רבי עקיבא, שכל כך התעורר מזה וחולל מהפיכה בנפשו? רבי עקיבא הכיר מה רב
- 13577 ערכה של כל טיפה קטנה רכה שברכות, שאף שאינה נראית ואינה ניכרת כלל, בכוחה לחקוק ולשחוק
- 13578 אבנים גדולות וקשות, ומזה למד בק"ו כמה גדול כוחה של כל נקודה קלה ברוחניות, ואיזה רושם עז היא
- 13579 עלולה לפעול בפנימיותו של האדם, למרות שאינה ניכרת ונראית לעין.
- 13580 מה גרמה תזוזה זו ומה היה סופו של ר"ע? הוא יצא מאפילה לאור גדול לאור החיים הנצחיים, הוא עקר
- 13581 את טבעו הקשה של שנאה עזה לתורה ולומדיה, שהיה מושרש בו מזה ארבעים שנה, והתמסר בכל נפשו
- 13582 ללימוד התורה, עד ששמו הלך מסוף העולם ועד סופו, והגיע למדרגה עליונה כזו שמשא רבינו מקבל
- 13583 התורה מפי הגבורה לא הבין את תורתו, והרי מה שאמרו חז"ל על ר"ע, בשעה שעלה משה למרום מצאו
- 13584 להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות, אמר לפניו רבש"ע! מי מעכב על ידך?
- 13585 א"ל אדם אחד שעתידי להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו, שעתידי לדרוש על כל קוץ וקוץ
- 13586 תילין תילין של הלכות, אמר לפניו רבוננו של עולם! הראהו לי אמר לו חזור לאחורייך, הלך וישב בסוף
- 13587 שמונה שורות ולא היה יודע מה הן אומרים, תשש כוחו כיון שהגיע לדבר שצריך טעם, אמרו לו תלמידיו
- 13588 רבי! מניין לך? אמר להם הלכה למשה מסיני, נתישבה דעתו חזר לפני הקב"ה אמר לפניו רבש"ע! יש לך
- 13589 אדם כזה ואתה נותן תורה על ידי (מנחות כ"ט).
- 13590 ולא עוד אלא שאהבתו העצומה של רבי עקיבא לה' הגיעה לממדים כאלה, שהשתוקק למסור נפשו על
- 13591 קדושתו יתב', ואמר כל ימי הייתי מצטער על פסוק בכל נפשך אפילו נוטל את נשמתך, אמרתי מתי יבוא

לידי ואקיימנו, ולבסוף כשזכה לכך וסרקו בשרו במסרקות של ברזל, לא הרגיש כלל ביסוריו וקיבל	13592
בשעה זו עול מלכות שמים תוך אהבה ושמחה, והיה מאריך באחד עד שיצאה נשמתו באחד (ברכות ס"א).	13593
הרי כמה פעל על נפשו של רבי עקיבא הרושם הרוחני הקל שהתעורר בו מהסתכלותו בטפטוף המים,	13594
ולאיזה גבהות עילאה הביאה אותו התבוננות מעטה זו, ולפי זה יתכן שגם בדורותינו דורות של בורים	13595
ועמי הארץ, עלולים רשמים רוחניים מסוימים לחולל מהפכה בלבות בני האדם ולהעלותם למדרגות	13596
עליונות, והכל יכירו בגדולתו וגבורתו של ה' ויקבלו עליהם את עול מלכותו, ומלאה הארץ דעה והיה ה'	13597
למלך על כל הארץ. (אור הצפון).	13598
	13599
מאמר תשמא	13600
ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדרתם (שמות ל"א ט"ז).	13601
מצינו יסוד אצל הפילוסופים, שהבא ללמוד חכמת פילוסופיא אומרים לו השלך מעליך כל מה ששמעת עד	13602
היום ותתחיל לחקור בשלך, וזה סותר לכל פינות התורה כי יסוד הדת על קבלה, אבל יש גם מקום לזה,	13603
אלא שאין מכוונים המקום, כי יש שלשה אמונות, פתי יאמין לכל דבר וזה חסרון גדול, יש אינו מאמין רק	13604
מה ששכלו יראה ועינו יעיד עליו, וזה גם כן סכלות גדולה כי דעת האדם קצרה מהבין.	13605
אבל הממוצע להבין בשכל ולהאמין בקבלה שהיא בנויה על מפורסמות, כמו יציאת מצרים, קריעת ים	13606
סוף, אכילת מן, גם אנחנו כשה אחת בין הרכה זאבים ותורתנו אינה נשכחת מאתנו, אף כי הרבה חכמות	13607
כבר נשכחו, כמו חכמת הפילוסופיא לא נשאר רק הישנות ולא יתחדש בזה כלל, ואנחנו ברוב גלויותנו	13608
תתחדש בכל יום, והכל רואים כי היא שעמדה לאבותינו ולנו, ואף בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתיים	13609
ולא געלתיים.	13610
נמצא מי שאינו מאמין בקבלה הבנויה על יסודות חזקות הוא פתי, ונבערה דעת הפילוסופים האומרים	13611
השלך מעליך שמועתך ששמעת, אבל אדרבא נחזיק בחבלי הקבלה ונתחכם להבין זאת בשכלנו היטב,	13612
נמצא כי יסוד דתנו בנויה על מופתים חותכים, וצודקים דברי הפילוסופים השלך מעליך שמיעתך, היינו	13613
תתבונן ביציאת מצרים בשבת אשר הן מפורסמות, ומהם תתבונן כאילו אתה מבין מעצמך ולא שמעת	13614
מאבותיך, וגם תורה שנתן לנו היא גם כן מהמפורסמות, ואילו הייתי בבית יחידי בלא אנשים הייתי	13615
מתחכם מהמפורסמות הנ"ל לילך בדרך התורה, כי באופן זה ישתרש בלבו היטב עול התורה בפרטיה.	13616
והנה רוב העולם הם כסומא המתנהג על ידי פקח, הולך במקום שמוליכין אותו כאשה שדעתה קלה, כי	13617
פתי יאמין לכל דבר, החייט בברלין שולח לה זורנאל איך לתפור בגדה ותמסור נפשה ללכת בדרכו, כמו	13618
שהסומא ממתין על הנהגת הפקח, כך האשה ממתנת על הנהגת החייט מברלין, וכן כל העולם אשר הם	13619
דומין לנשים, המכסומים מתנהגים מאחרים לרוח הזמן, אבל לא כן דרך החכמה, גם אני השפל ידעתי	13620
היטב כי זה חסרון גדול להיות נמשך רק לדעת אחרים הפתאים, אבל השכל צריך לנהל את האדם.	13621
וזהו מאז"ל חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אברהם יצחק ויעקב, פירוש כמו שהם חקרו בדעתם	13622
ולא נמשכו אחרי דעת אחרים, כן האדם צריך להיות כאילו גולד היום ויבין מעצמו להימשך אחרי עיקרי	13623
הדת, כי אחרי שהקבלה ביסודות הדת יתחזקו יעשו הכל, וזה פירוש אם ראית דור שמתרפין עצמן מדברי	13624
תורה עמוד והתחזק בה ואתה מקבל שכר כולן (ירושלמי סוף הרואה), כי מי שנמשך אחרי אחרים אין	13625
לשבחו כל כך, אבל העיקר מי שהולך בדעת עצמו גם אם לא היה רואה מאחרים כן, ואז באמת ראוי לקבל	13626
שכר כולן. (חכמה ומוסר ח"ב מא' צ"ו).	13627
	13628
מאמר תשמב	13629
ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו בהר סיני שני לחת העדות (שמות ל"א י"ח).	13630
בעל חובות הלבבות כותב בהקדמה לספרו, האדם מחובר מנפש וגוף ושניהם מטובות הבורא עלינו, האחד	13631
נראה והשני אינו נראה, ואנחנו חייבים לעבוד אותו בעבור זה עבודה גלויה ועבודה צפונה, הגלויה חובות	13632
האברים כמו התפלה והצום, אך העבודה הצפונה היא חובות הלבבות, והוא שנייחד האלוקים בלבותינו	13633
ושנאמין בו ובתורתו, ושנקבל עבודתו ונירא אותו ונכנע מפניו, והדומה לזה ממה שייגמר במחשבת הלב	13634
ומצפוננו מבלי אברי הגוף עי"ש.	13635
יצירת האדם בעצמה מחייבת אותנו להתבונן מה זאת עשה אלקים גוף ונשמה כשתי יצירות, ולא יצירה	13636
אחת שיהיה האדם מציאות אחת, כך שואל רבינו רמח"ל זללה"ה בספרו דעת תבונות ותשובתו היא,	13637
האלקים עשה הגוף הזה חומר עב וחשוך בלתי ראוי לאור באור קדושתו ית' מפני מזגו השפל הזה, כי אין	13638
לבוא אל שער המלך ולבקר בהיכלו אלא שלמי ההכנה, וזה החושך המוטבע בחוקו של הגוף, הוא השם	13639
בקרבו את כל התאוות הרעות השולטות בו, ועושה אותו עלול לכל המקרים הרעים המוצאים אותו, וזאת	13640
שנית עשה הנשמה הטהורה החצובה מתחת כסא הכבוד, והורידה ונפחה בתוך הגוף הזה לטהרו ולקדשו.	13641

- 13642 זה מה שצריך להבין, כי אין סוף הכונה בביאת הנשמה בגוף לשתחיה איתו בחיי ההבל האלה, אבל עיקר
13643 ביאתה בו הוא לזכך אותו זיכוך ממש, להעלותו משפל מדרגתו החומרית אל המדרגה העליונה להיות
13644 כמלאכי השרת, ודבר זה מצאנו כבר במשרע"ה, שזכה וזיכך את חומריותו עד ששב למדרגת מלאך ממש,
13645 וכבר ראו כל ישראל כי קרן עור פני משה, אך הדרך בו תוכל הנשמה לזכך את גופה הוא במעשה המצוות
13646 וקיום התורה.
- 13647 הרי זוהי תכלית היצירה, להפוך את ההסתר פנים שבגוף להאיר אור הקדושה בגוף עצמו, עד שהוא יהיה
13648 כלי גילוי כבוד שמים, תכלית זו תושג בעיקר על ידי חובות האברים, שהרי הם חיובי הגוף, והם
13649 המקדשים את הגוף ומביאים לידי ההתהפכות מהסתר להארה, מעתה מהי העבודה הצפונה?
13650 בברכות י"א הני חמשה ברכי נפשי כנגד מי אמרן דוד? לא אמרן אלא כנגד הקב"ה וכנגד הנשמה, מה
13651 הקב"ה מלוא כל העולם אף נשמה ממלאה את כל הגוף, מה הקב"ה רואה ואינו נראה אף נשמה רואה
13652 ואינה נראית, מה הקב"ה זן את כל העולם אף נשמה זנה את כל הגוף, מה הקב"ה טהור אף נשמה טהורה,
13653 מה הקב"ה יושב בחדרי חדרים אף נשמה יושבת בחדרי חדרים, יבוא מי שיש בו חמשה דברים הללו
13654 וישבח למי שיש בו חמשה דברים הללו! למדים בזה כי דוקא הנשמה יכולה לשבח להקב"ה, כי רק לה
13655 ישנו צד השוה אתו כביכול, רק מצד הנשמה יכול אדם לעבוד לבוראו, ודוקא חובות הלבבות המתיחסים
13656 אל הנשמה הם עיקר העבודה!
- 13657 כדי שיתרומם אדם להבחנת נשמתו, וגם להבחנת הממלא וזן את כל העולם כולו, עליו לרגע להתעלם
13658 לגמרי מהעולם הנראה לעינים, כי כל מה שהעינים רואות שייך לחומר וגוף, ורק מה שאינו נראה לעינים
13659 זוהי מציאות של רוחניות, ורוחניות זו מציאות היא לא פחות מאשר מציאות הדברים הגשמיים, אלא שאי
13660 אפשר להבחין אותה בעינים.
- 13661 ואל תחשוב כי מציאות זו היא ענין פילוסופי, לא כי אלא הקב"ה רואה וגם הנשמה רואה! כאן עלינו
13662 להבחין ברוחניותנו בפנימיות הנשמה אשר בנו, ורק כשאנו עומדים על מציאות זו של נשמת העולם ועל
13663 הפנימיות שבקרבתנו, נוכל לעבוד את הבורא באמת, יבוא מי שיש בו ה' דברים הללו וישבח למי שיש בו
13664 ה' דברים הללו!
- 13665 זכינו בזה לאור חדש בדברי החוה"ל המובאים בפתח דברינו, הבחנת גוף ונפש דוקא מתוך נקודת מבט של
13666 נראה ואינו נראה, היא ההקדמה לכל השגה של אמת והבסיס לכל עבודתנו, אמנם מגדיר לנו את מהותה,
13667 אך אינו מגדיר לנו את הנקודה אשר בה עלינו להתרומם מעל הגופניות.
- 13668 מעתה שומה עלינו לבאר בע"ה את היחס בין נשמה וגוף בעבודה, בין חובות האברים ובין חובות הלבבות,
13669 מצד אחד כל התכלית תלויה בחובות האברים, שהם המקדשים את הגוף, מסלקים ממנו את החלק הרע
13670 ומביאים אותו לידיו הארה 0 עצמית 0 להיות 0 גם 0 הוא מגלה כבוד שמים, מאידך הרי דוקא הנשמה
13671 מסוגלת לשבח את הקב"ה ולעבוד לפניו.
- 13672 כיצד להתאים שני אלה? יבוא מי שיש בו ה' דברים הללו, וישבח למי שיש בו ה' דברים הללו, ראשית
13673 עבודתו של האדם היא, לבנות את פנימיותו והיא העבודה בחובות הלבבות! ומגדרי עבודה זו לפנות עורף
13674 לכל נגיעה גשמית ולכל דבר הנראה לעינים, לכל נישא עינינו לשום תועלת גשמית מזה שרואים אותנו
13675 מקיימים מצוות, להתרגל באמונת הרואה ואינו נראה, העומד על נקודה פנימית זו ונכנס לעבודה הצפונה,
13676 יוכל להמשיך רוחניות זו גם לתוך עבודתו הגלויה, לתוך קיום חובות האברים, ובזה יגיע לתכליתו להפוך
13677 גם חשכת הגוף לרוחניות.
- 13678 בלי הבחנת הפנימיות וכלי עבודה צפונה ישאר הגוף בגופניותו, ולא יצליח לרומם עבודתו הגלויה שתהיה
13679 עבודה רוחנית אף היא, בזה יתבארו דברי החוה"ל בשער הבטחון פ"ד שכתב שם דברים מפליאים,
13680 והבורא ית' גומל על מעשה הנראה על האברים בגמול נראה בעוה"ז, וגמול על המעשה הצפון והנסתר
13681 בגמול נסתר והוא גמול העוה"ב, ועל כן זכרו דוד ע"ה במלה שמורה על הענין, כמו שאמר מה רב טובך
13682 אשר צפנת ליראיך.
- 13683 וצ"ע דהא שכר מצוות בהאי עלמא ליכא, ובשלהי פ"ק דקדושין הביאו חז"ל מימרא זו של רב יעקב דוקא
13684 על שלוח הקן שהיא מצוה נראית, ולפי דרכנו הרי התכלית היא לאחד חובות האברים וחובות הלבבות, עד
13685 שגם המעשה הנגלה יהפך למעשה צפון ונסתר, מלא נשמה ומלא אמונה, דברי החוה"ל אמורים במעשה
13686 הנראה על האברים בלי שום צירוף של לב לא באמונה ולא במדה טובה.
- 13687 ידוע מאמר הראב"ע, ריקי מוח יתמהו מה עשה משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה, ולא ידעו אם
13688 יעמוד שם עם השם כמספר הזה וכפל כפלי שנים, לא יוכל לדעת חלק מאלף ממעשי השם ודרכיו וסוד כל
13689 המצוות שציוהו, כי יחשבו כי המעשה עיקר ואינו רק הלבב והמעשה, והלבב והלשון להרגיל, וכן כתוב
13690 בפיך ובלבבך לעשותו, וקדמונינו אמרו רחמנא לבא בעי, ושורש כל המצוות עד שיאהב את השם בכל
13691 נפשו וידבק בו.

כפי הנראה מדבריו היתה טעותם של ריקי מוח לחשוב, כי עיקר התורה הוא רק ענין מצוות מעשיות,	13692
ואותן היה מרע"ה יכול לקבל בימים מועטים, אך מהי תשובת ראב"ע שהלב והמעשה עיקר, לבו של	13693
האדם ומה גם לבו של מרע"ה אין לו גבול, וכשהלב מקבל תורה ומקיים מצוה, הוא מגדיל ומאדיר תורה	13694
לאין שיעור, ואם מרע"ה היה עומד על הר סיני שנים על שנים עדיין לא היה לבו אומר די! נמצא כי הלב	13695
מוסיף גם בעצם גדרי המעשה, כשהלב ניגש לשמור שבת מתהווה מזה מסכת שבת על כל הלכותיה,	13696
ביאור האבות והתולדות גזרותיה ותקנותיה, וכן בכל מצוות התורה.	13697
הוא אשר אמרנו בביאור דברי החוה"ל, כאשר בונים חובות האברים מנקודת הלב, היינו מתוך קיום	13698
חובות הלבבות, אז עצם המצוה הגלויה נהפכת למצוה פנימית ועבודה צפונה, ונתהווה גוף האדם על כל	13699
אבריו לגילוי כבוד שמים, ואנחנו לא נדע מה נעשה כי הרי רחוקים אנחנו מפנימיותנו עד מאד, ובמה	13700
עלינו להתחיל בעבודתנו? בודאי עלינו להתחיל מהדקדוק במצוות המעשיות, בחובות האברים ובעסק	13701
התורה, ועם זה נחתור להגיע אל עולמנו הפנימי.	13702
כי לא כאשר הם נראים פשוטים וברורים, הינם נסתרים ורחוקים מאתנו עד מאד, מי מאתנו נגע אי פעם	13703
בעבודה צפונה? הלא זוהי התבטלות כל הנגיעות, העדר כל מחשבה על בני אדם, חברה עולם דאגה	13704
ושאיפה הווה ועתיד, אך ורק אמיתת הבורא לבד, וגם זו לא כדי להשיגו אלא כדי להתבטל לפניו, מי	13705
חושב על זה ומי הגיע לזה ולו לרגע? אולם זוהי משמעותן של חובות הלבבות, וזהו המצב הנפשי של	13706
המקיים אותם.	13707
אך זאת נבין גם אנו הרחוקים מכל זה, מי שבאמת אי פעם נגע בעבודה צפונה זו עולם חדש מתגלה	13708
בקרבנו, ממש ממד חדש בעומקו של האדם, ממד זה אינו נתפס עוד בתיאורים מילוליים, מתוך העבודה	13709
הצפונה אדם עומד על העולם העליון, הנושא את העולם הזה כמו שהנשמה נושאת את הגוף, גם זה נכלל	13710
במה שאמרו יבוא מי שיש בו ה' דברים הללו וישבח למי שיש בו ה' דברים הללו.	13711
מי שגילה את הנסתר בעצמו בעקבות העבודה הצפונה, הוא יכול לדעת עד כדי ראייה חושית את העולם	13712
הנסתר השייך לעולם הזה כמו השמים לארץ, יסוד החינוך לתורה מהו? הנקודה המרכזית היא לב משם	13713
נפתח לפנינו העולם הנסתר העליון, ומשם יושפע שפע של קדושה על הגוף ועולם המעשה, ועולמנו	13714
הפנימי עלינו לבנות על ידי עמל ויגיעה במידות ומצוות גם יחד. (עלי שור ד' י"ב).	13715
	13716
מאמר תשמג	13717
ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו בהר סיני שני לחת העדות (שמות ל"א י"ח).	13718
ככלתו חסר ו' שנמסרה לו תורה במתנה ככלה לחתן (רש"י שם), איתא בגמ' רבי אומר ובטובו הרי זה	13719
תלמיד חכם ומטובו הרי זה בור, והכתיב ומברכתך יבורך בית עבדך לעולם, בשאלה שאני. שהשואל	13720
שואל כעני על פתח שאינו מרים ראש לשאול שאלה גדולה [ברכות נ'. רש"י], בשאלה נמי הכתיב הרחב	13721
פיך ואמלאהו [לשאול כל תאוותך רש"י], ההוא בד"ת כתיב.	13722
ההשגה שלנו ברוחניות היא מצומצמת מאד, שכן דרכו של אדם שהוא חושב כי רק מעט יוכל להוסיף	13723
במדרגתו בתורה ובעבודה, כי מה יוסיף בלימודו בכל פעם הלכה אחת דף אחד סברא אחת, ומדרכו לאמוד	13724
את עצמו כפי הערך שהוא עומד בו עכשיו, ומדמה בנפשו שכל יכולתו להוסיף הוא בערך זה, ולכן מרצו	13725
וביקושו בלימוד התורה למצער הוא, אכן דבר זה מוטעה הוא עד מאד, דדברי תורה כתיב בהו הרחב פיך	13726
ואמלאהו, והיינו דההשגה צריכה להיות לגדולות ונצורות, בדרגה כגון זו שקורא לה הכתוב הרחב פיך.	13727
ההשגה צריכה שתהיה ואמלאהו, שיהא יודע להבין ולהורות בכל התורה כולה וגם במעשי מרכבה,	13728
וכמאמרם ז"ל בא וראה כמה קשה יום הדין, בא מי שיש בידו מקרא ואין בידו משנה, בא מי שיש בידו ב'	13729
סדרים או ג' הקב"ה אומר לו בני כל ההלכות למה לא שנית, צפית במרכבה, כסא כבודי איך הוא עומד,	13730
חשמל איך הוא עומד (מדרש משלי פ"י).	13731
ומאחר שהאדם נתבע על כך בעל כרחך שהכל הוא באפשרות השגתו, וממילא הכל נכלל בהרחב פיך,	13732
ואמלאהו תלוי אך בביקוש האדם, שאם המבוקש הוא לפי השגות גדולות כך הוא גם המילוי, ואף דהכל	13733
תלוי ביגיעתו מ"מ לאוקמי גירסא אליבא דהלכתא והיינו זכירת הלימוד, ולאסוקי שמעתתא אליבא	13734
דהילכתא ושתהא סברתו ישרה, שכל זה הוא סייעתא דשמיא זה תלוי בביקושו ובהשגתו.	13735
אך מובן שצריך להתחזק בדברים שהתורה נקנית בהם, ויסוד הכל הוא היגיעה וקבלת עול תורה, יגעת	13736
ולא מצאת אל תאמין, וצריך לידע כי ההבדל בינינו ובין הקדמונים, וכן כל דור לעומת הדורות הקודמים	13737
לו, כמו שהוא גדול בעצם הכוחות הנפשיים, עוד הרבה יותר הוא גדול בידיעת התורה, וכמו שידוע כמה	13738
פרטים לאין שיעור מגדולי הדורות שקדמונו, וכדמצינו בחז"ל גודל יגיעתם.	13739
אמרו בגמרא (ברכות נ"ג), ת"ר היו יושבין בביהמ"ד והביאו אור לפניהם, בש"א כל אחד מברך לעצמו,	13740
ובה"א אחד מברך לכולם ברוב עם הדרת מלך, אלא ב"ש מ"ט? קסברי מפני ביטול בית המדרש, שבזמן	13741

שא' מברך לכולם הם צריכים לשתוק מגרסתם כדי שיתכוננו כולם ויענו אמן, רש"י, ואף דגדול העונה	13742
יותר מן המברך, מכל מקום נמנעים היו משום ביטול ביהמ"ד בשעה קלה זו של עניית אמן.	13743
אלא שיגיעה כזאת גם כן תלויה בביקוש ובהרחב פיך, שאם השגתו גדולה ושאיתו היא לידע ולהבין בכל	13744
התורה כולה, בודאי שמגביר יגיעתו ועושה כל האמצעים הנדרשים, ולא זו בלבד שנמצא שלומד הרבה	13745
יותר ומעיין הרבה יותר, אלא שעל ידי שמתחזק ללמוד בלא היסח הדעת, הרי נכפל כל לימודו כמה וכמה	13746
פעמים.	13747
וזה הן מצד טבע הדברים, והן מצד ההבטחה של ואמלאהו המובטחת לכל המרחיב פיו לדברי תורה, כי	13748
יגעת ולא מצאת אל תאמין, דבאמת התורה נשפעת מלמעלה כדכתיב ואמלאהו, וכתיב ה' יתן חכמה מפיו	13749
דעת ותבונה, וכפי המבואר בדבריהם ז"ל דעת ותבונה הם ענינים גבוהים וחשובים ביותר, ומשום כך הם	13750
באים כביכול מתוך פיו של הקב"ה, אלא דמאחר דהאדם נברא לעמל תורה ראוי ליתן לו לפי העמל, ולפי	13751
מה שהדבר יקר בעיניו ולפי ערבות התורה אצלו, וההשפעה מן השמים היא לפי עול התורה שמקבל עליו	13752
ולפי חשיבות היגיעה אצלו, עד כמה התורה חשובה בעיניו לשאת עולה ולהתיגע עליה.	13753
כתב הרמב"ם (ת"ת פ"ג י"ג), לפיכך מי שרוצה לזכות בכתר תורה יזהר בכל לילותיו, ולא יאבד אפילו	13754
אחד מהם בשינה ואכילה ושיחה אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה, ולכאורה אבידת לילה אחת מה חשיבות	13755
יש לה כנגד לימוד תורה של שבעים שנה, אך הבדל גדול יש בעול תורה שלו בין אם אי אפשר לו לאבד	13756
אפילו לילה אחד ובין שאפשר לו כן, כי באופן שאי אפשר לו לבטל אפילו לילה אחת ההשגה היא אחרת	13757
לגמרי, והכתר תורה שלו הוא במדרגה אחרת לגמרי.	13758
וזה המבטל לילה אחד אין הכתר תורה שלו חשוב כתר כלפי זה הלומד הגדול ממנו שאי אפשר לו לאבד	13759
אפילו לילה אחד, אמנם דרגה זו א"א בלא מדת הרחב פיך, והיינו הביקוש הגמור וההחלטה העצומה	13760
להשיג כל התורה, וכשם שע"י העמל והביקוש זוכה שיתנו לו, כן מאידך ע"י ההתרשלות וע"י שמרפה	13761
עצמו בד"ת נוטלין ממנו, כי אין הוא ראוי לעשירות זו אם מתרפה מד"ת, שהתורה עצמה מתרחקת ממנו,	13762
ותורה היסח הדעת פוסל בה, וזה אינו רק ע"י שכחה והעלם בטבע, אלא שהתורה כנתינתה כך נטילתה.	13763
ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו בהר סיני, ובמדרש (שה"ש ד' כ"ב) אמרו כל מי שאומר ד"ת ואינן ערבינן	13764
על שומעיהן, ככלה זו שעריבה על בעלה בשעת חופתה נוח לו שלא אמרן, נמצא דנכלל בקרא דככלותו	13765
דכל מה שמקבל עליו יותר עול תורה ורוצה להבין ולידע, הרי מרגיש יותר בערבות התורה, וע"י כך	13766
מתעצמת התורה אצלו, וזוכה להבנה יתירה ולזכירה ולהצלחה, אך אם אין התורה ערבה על השומעים	13767
מוטב שלא לומר, כי אין זה לפי חשיבותה וכבודה של תורה.	13768
איתא בגמרא (נדרים ל"ח א'), בתחילה היה משה לומד תורה ומשכחה עד שנתנה לו במתנה, שנא' ויתן	13769
אל משה ככלותו לדבר אתו, הרי דקרא ככלותו קאי על מתנת התורה, והיינו שתהא התורה שלו ושמורה	13770
אצלו, היא מצד ערבות התורה עליו, וכל זה תלוי במדת הרחב פיך, ובגודל השאיפה לגדלות בתורה	13771
ולהשגתה.	13772
שנינו ודלא יליף קטלא חייב, ואין להתפלא על חומר כ"כ נורא, דהלא גדולה ת"ת יותר מהצלת נפשות,	13773
וביטול תורה הוא הפסד לאין שיעור, הלא לא נקל ח"ו לחייב בן ישראל כ"כ, וכמה חשוב בתורה אפילו	13774
צפורנו של אדם מישראל ושלומו של כל אחד ואחד, ואין לנו מושג כלל עד היכן מגיע צערנו היותר קטן	13775
של אדם מישראל, ודם נקוף מרצה כדם עולה, וקרא כתיב דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום, מ"מ	13776
פסקה המשנה פסק חרוץ וחמור דכ"כ חמור הוא ביטול תורה.	13777
התורה שהם החיים בעצמותם, לא שייך שיבקש רק על מקצת חיות, אלא יבקש וישאף להשיג לידע	13778
ולהבין בכל התורה כולה, וכן צריך להשתדל בתלמוד תורה ובדרכים שהתורה נקנית בהם, וצריך שלא	13779
להסתפק במועט רק לידע שמה שהשיג הוא מעט מאד, כי צריך שיהיו רצונו ושאיתו להגיע לידעיה בכל	13780
חדרי תורה, והשגתו בתורה תהיה בתכלית ההרחבה, וממילא יחוס מאד על כל רגע, כי מה שיש לו הוא	13781
מעט מאד כאשר כן הוא באמת, דכל השגתנו בתורה היא פחותה ומעוטה בתכלית בכל מקצועות התורה.	13782
עוד יסוד בזה שלא להחזיק טובה לעצמו אף על הפעולות והמדרגות היותר גדולות, ומצינו שאז"ל (בר"ר	13783
נ"ו י"א), באברהם ששלח את יצחק אחר מעשה העקידה אצל שם ללמוד תורה, משל לאשה שנתעשרה	13784
מפלכה, אמרה הואיל ומן הפלך הזה התעשרתי, עוד אינו זו מתחת ידי לעולם, כך אמר אברהם כל שבא	13785
לידי אינו אלא בשביל שעסקתי בתורה ובמצוות, לפיכך איני רוצה שתזוז מזרעי לעולם.	13786
הרי שאחרי המעשה הנורא של העקידה לא החזיק טובה לעצמו ולא אמר די בזה, רק הרגיש חובה בעצמו	13787
לשלחו ללמוד תורה, ובהא דכתיב וישב אברהם אל נעריו ויקומו וילכו יחדיו, יש מפרשים דקמ"ל	13788
דאברהם לא הרגיש שום שינוי בעצמו ולא החזיק טובה לעצמו, והלך באותה הרגשה כמו הנערים שלא	13789
עשו ולא ידעו מאומה והלכו לתומם, כן צריך האדם להרגיש תמיד, שאם זוכה להשיג קצת והוא רואה	13790

13791	ברכה בעמלו, לא יחזיק טובה לעצמו, רק אדרבה דבר זה יחייבו לעלות יותר ויותר. (משנת רבי
13792	אהרן ח"א).
13793	
13794	מאמר תשדמ
13795	ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו בהר סיני שני לחת העדות (שמות ל"א י"ח).
13796	כל הנחלים הולכים אל הים והים איננו מלא, כל התורה שאדם לומד איננה אלא בלב, והים איננו מלא
13797	והלב איננו מלא, וגם הנפש לא תמלא (קה"ר פ"א י"ז), בהכרח הוא כך כי נתן לנו תורה ארוכה מארץ
13798	מדה ורחבה מני ים (איוב י"א), לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד (תהלים קי"ט), הרי התורה אינה
13799	מוגבלת, לכן גם הכלי המקבל את התורה צריך להיות בלתי מוגבל, והכלי הזה הוא הלב כי כל התורה
13800	שאדם לומד אינה אלא בלב.
13801	זוהי תשובת הראב"ע לריקי מוח התמהים, מה עשה מרע"ה בהר ארבעים יום וארבעים לילה? כלומר
13802	תרי"ג המצוות היה הקב"ה יכול לגלות למרע"ה בכמה שעות, ותשובת הראב"ע ולא ידעו אם יעמוד שם
13803	עם השם כמספר הזה וכפל כפלו שנים, לא יוכל לדעת חלק מאלף ממעשי השם ודרכיו וסוד כל המצוות
13804	שצוהו, כי יחשבו שהמעשה העיקר, ואיננו רק הלבב והמעשה והלבב והלשון להרגיל, וכן כתוב בפיך
13805	ובלבבך לעשותו, וקדמונינו אמרו רחמנא לבא בעי, והנה משה שהתנבא ארבעים שנה במדבר ועמד על
13806	סודות רבות שגילה לו השם בהר סיני, והוא אמר לפני מותו אתה החילות להראות את עבדך את גדלך,
13807	וזהו האמת כי לגדולתו אין חקר עד כאן לשונו.
13808	תכלית תורה לדעת מעשי ה' ודרכיו, ולא בידיעה אלא בלב, כי לא הידיעה עיקר אלא ההויה, מה שנקלט
13809	בלב נהפך לעצמותו של האדם שהוא חי בו, בלי מעשי המצוות אי אפשר להגיע לדבקות זאת, כי כידוע
13810	אחרי המעשים ימשכו הלבבות (החינוך מצוה ט"ז), כיון שרצה הקב"ה למלאות לבו של מרע"ה בהכרת
13811	גדולתו שאין לה חקר, עמידת שנים רבות על הר סיני לא היתה מספיקה, כי לגדולתו אין סוף והלב איננו
13812	מלא!
13813	מקור לדברי הראב"ע גמרא מפורשת היא, דרש בן קפרא איזוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויין בה?
13814	בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך (ברכות ס"ג), ברור שידיעה כזאת המכוונת את כל ארחות החיים
13815	איננה ידיעה במוח אלא הויה שבלב, גילוי גדול הוא שאין גבול ללב של האדם, שמים לרום וארץ לעומק
13816	ולב מלכים אין חקר (משלי כ"ה), וביאר הגר"א השמים שאנו רואים יש חקר אך לרום לזה השמים אין
13817	חקר, וכן וארץ לעומק אין חקר, כי הארץ היא גם התחתית שהיא עמוקה מהכל ולדבר זה אין לארץ חקר,
13818	ולב מלכים אין חקר, כן לבם של תלמידי חכמים שהם נקראים מלכים אין חקר עי"ש.
13819	איך אדם גדול יכול לעמוד ביגיעה כל ימי חייו בתורתו ועבודתו? עכשיו אנו רואים נכוחה בזה, אדם גדול
13820	הוא בעל לב גדול, ללב אין חקר והלב איננו מלא, וכל אשר יוסיף לדעת ולהכיר איננו מספיק לו, וכל
13821	עמלו הוא לקנות הדברים בכל היותו וישותו, תורתו בלבו תפילתו מעומקא דלבא, מעשי בכוונת הלב, מה
13822	נוראה היא עבודת הלב! והנה מתוך כל הדברים ניכר כי אין לב ענין של הרגשה גרידא, אין חקר ללב
13823	ולכן כל הגדרה היא בהכרח שטחית, מ"מ דבר מה אנו שומעים בדברי המחבר בהל' תפילין כ"ה ה'.
13824	יכוין בהנחתם שצונו הקב"ה להניח ד' פרשיות אלו שיש בהם יחוד שמו ויציאת מצרים, על הזרוע כנגד
13825	הלב ועל הראש כנגד המוח, כדי שנזכור נסים ונפלאות שעשה עמנו שהם מורים על יחודו, ואשר לו הכח
13826	והממשלה בעליונים ובתחתונים לעשות בהם כרצונו, וישעבד להקב"ה הנשמה שהיא במוח וגם הלב שהוא
13827	עיקר התאוות והמחשבות, ובה יזכור הבורא וימעט הנאותיו, עיקר התאוות והמחשבות זהו האדם עצמו.
13828	כאן אנו עומדים ביתר שאת על ההבדל בין שלמות וגדלות, המדידות הן בלב לא לכל אחד יש לב גדול, לא
13829	כל אחד מצליח לשמור על טהרת הלב, ומקלקלו במדות רעות ותאוות, גדלות האדם היא גדלות הלב, גם
13830	השלמות דורשת לב ובפרט המצוות התלויות בלב, אך בעל לב גדול ביגיעתו העצומה עולה על גביו, כל
13831	עבודתנו היא עבודה שבלב, הן בלימוד הן במצוות הן במידות והן בתפילה.
13832	עוד מעמקים מגלה לנו ר' נחוניא בן הקנה בלב, שאמר לחכמים בני חייכם אין קרוב לפני המקום כלבו
13833	של אדם, וניחא קמיה יותר מכל קרבנין ועלוון דכל עלמא (זוהר חדש מדרש רות ד"ה ר' נחמיא פתח),
13834	הלב הוא קודש הקדשים שבאדם, אם הוא מכוון רצונו ומחשבתו אל הבורא, הבורא ית' קרוב אליו מכל
13835	קרוב, וכאשר זהו מקום הקירבה באדם, מקננת בלב כמיהה טבעית אל הבורא.
13836	על הפסוק ואם תלכו עמי קרי כתב רש"י, ומנחם פירש לשון מניעה וכן הוקר רגלך, וקרוב לשון זה
13837	לתרגומו של אונקלוס, מקשים לבם להמנע מהתקרב אלי, הרי טבעו של הלב לשאוף לקירבתו ית', ורק
13838	אם מקשים לבם כדי למנוע את ההתקרבות אז נדחית השאיפה הזאת! זהו ההיפך מהמושג שלנו, אנחנו
13839	מיחסים את הכמיהה אל הקב"ה למדרגה גדולה, ולא היא זוהי הפשטות והטבע של הלב! החטא הבסיסי

הוא למנוע ולהדחיק הכמיהה אל הבורא, ועל חטא זה סובבת כל התוכחה, צור לבבי וחלקי אלקים לעולם,	13840
מכאן שהקב"ה נקרא לבן של ישראל (שהש"ר פ"ה ב').	13841
יאות לסיים בדברי צופר הנעמתי, ואיש נבוב ילבב ועיר פרא אדם יולד, אם אתה הכינות לבבך ופרשת	13842
אליו כפיך, אם און בידך הרחיקהו ואל תשכון באהליך עולה, כי אז תשא פניך ממום והיית מוצק ולא	13843
תירא (איוב י"א), התחלת האדם היא שיפתח לבו ויצא מהריקנות שבו, ורק אז אדם יולד, במה יתבטא	13844
היותו איש נלבב? כשמכין לבו ויתפלל וירחיק און ועוולה, ובזה יהיה אדם מוצק, זוהי תפילתנו תמיד הוא	13845
יפתח לבנו בתורתו וישם בלבנו אהבתו ויראתו ולעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם, לב שלם ולב גדול בזה	13846
נמדדות המדרגות. (עלי שור ח"ב).	13847
	13848
מאמר תשמה	13849
ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו בהר סיני שני לחת העדות (שמות ל"א י"ח).	13850
הראב"ע שם כתב, ריקי מוח יתמהו מה עשה משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה, ולא ידעו אם יעמוד	13851
שם עם השם כמספר הזה וכפל כפלו שנים, לא יוכל לדעת חלק מאלף ממעשי השם ודרכו וסוד כל	13852
המצוות, כי יחשבו כי המעשה העיקר ואיננו רק הלבב והמעשה, וכן כתוב בפיך ובלבבך לעשותו,	13853
וקדמונינו אמרו רחמנא לבא בעי, הנה העמיד הראב"ע ז"ל יסוד גדול בתורה שהעיקר בכל המעשים הוא	13854
הלב שבהם ולא המעשה, והדבר מגיע כ"כ שמצינו בגמ' (ברכות י"ג), דר' יאשיה אומר שפרשה שניה	13855
שבק"ש המצוה היא כוונת הלב ולא יותר.	13856
ולא בעינן כלל המעשה לזו, מטעם שנאמר ושמתם את דברי אלה על לבבכם, רוצה לומר כי די בלב לבד,	13857
ואם כי אין הלכה כר' יאשיה ובעינן גם את המעשה אבל חזינן מהו העיקר באמת, ומה פירוש הענין של	13858
כוונת הלב? ודאי כי שימת המחשבה על המלה שאומר לא לזאת תקרא בשם לב, זאת רק מעשה קריאה	13859
על ידי מחשבה ולא ענין של לב כלל, אלא הבנת הענין של כוונת הלב היינו, שעם ביטויה של המלה תיכף	13860
הלב יביע אומר ההרגשה והחיות על כל המלה, ההרגשה והחיות בו זאת ודאי לב הוא, וזאת ודאי הוא	13861
העיקר בעבודה.	13862
וביתר ביאור נבין זה בצירור מגופו של האדם, גוף האדם הנה הוא כל כולו חטיבה אחת שלמה, מתחילת	13863
חיצוניותו ועד סוף פנימיותו אחד הוא, ואם כי אנחנו במבטנו הגשמי רואים ונפגשים רק בתחילת	13864
חיצוניותו של הגוף, אבל זה החיצון כל אבר חיצוני נמשך הוא והולך עד פנימי פנימיותו, כי תחילת	13865
תחילתו עד סוף סופו אחד הוא ודאי.	13866
וכן הוא בכל מעשי האדם, מעשה האדם אם כי חיצוני הוא, אבל אחד הוא עם פנימי פנימיותו שלו, כל	13867
מעשה ומעשה צריך להיות חדור בהלב עד תכלית הפנימיות, כל מעשה שאדם עושה אם טוב הוא, מוכרח	13868
המעשה להיות נמשך והולך עד תכלית פנימיות הלב, ומפנימיות הלב להמשך ולהכנס לתחילתו כי אחד	13869
הם, וכן בהצד השני אם רע המעשה נמצא הוא ודאי חדור בכל הלב.	13870
הוא ענין אשר מצינו (בר"ר צ"ח ג'), שפחד יעקב על בניו ואמר להם שמא יש בלבבכם מחלוקת על	13871
הקב"ה, אמרו לו שמע ישראל, כשם שאין בלבך מחלוקת כך אין בלבנו מחלוקת אלא ה' אלקינו ה' אחד,	13872
ואף הוא פירש בשפתיו ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, יעקב אבינו היה רואה חיצוניות	13873
מעשיהם של בניו שהיו על צד הלב, ולא היה מסתפק כלל על פנימיות שלהם, אלא עכ"ז היה מסופק אולי	13874
אין האחדות בלב, זאת אומרת שמעשיהם לא נמשכים מכל הלב בשלמות אלא לבם חלוק, שהמעשה לא	13875
נמצא ולא נמשך תוך תוכיות כל הלב, וזה ודאי מחלוקת על הקב"ה.	13876
ועל זה ענו אותו ואמרו שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא	13877
אחד בשלמות, הלבב והמעשה יחד בתכלית, זהו אחר קבלתנו עול מלכות שמים, ומה חסר עוד? הנה יש	13878
אחר כך המצות עשה של ואהבת את ה' בכל הלב כולה בשלמותה, וכן בכל הנפש ובכל מאד, חדור בכל	13879
מכל כל אחד בתכלית.	13880
ואם נפשך לדעת עומק לב האדם באין חקר, הנה מצינו ברחל שאף אחרי כל מעשיה הגדולים והכי	13881
נפלאים, שלא די אשר נתנה ללאה את כל יעקב כל הנצח, אלא שגם דאגה שלא תכלם לאה אצל יעקב,	13882
ומסרה לה הסימנים שיעקב לא יכירה, הנה עשתה מעשה שלם כזה וגם דאגה שלא תכלם ושלא תהיה	13883
ללאה שום בוש, ועל כל זה אמר הכתוב וירא ה' כי שנואה לאה, הנה נתבעה רחל על כי שנואה לאה,	13884
עיין רבינו בחיי (כ"ט ל').	13885
עם כל מעשיה הגדולים עדיין לא היתה אהבתה את לאה שלמה בכל הלב, ונענשה על זה כי היתה עקרה,	13886
וגם אחרי כל הפצרותיה בכל תפלותיה, לא פעלה אלא רק שלא תהא פחותה מן אחת השפחות, מבהיל	13887
למתבונן ברבת המדה של לב שלם, אשר גם רחל אמנו עדיין לא השלימה בזה, הנה זה ודאי אשר כתב	13888

הראב"ע, כי בסוד הלב לא מספיק להיות שלם בו, לא ארבעים יום וארבעים לילה ולא כפל כפלו שנים, והאינם עומדים על סוד זה אינם אלא ריקי מוח, אשר אינם יודעים כלל מסוד הלב נורא מאד.	13889
ולפי כל אלה הדברים יובהר לנו יותר ענין אז"ל (טואו"ח סי' צ"ח), התפלה היא במקום הקרבן דכתיב ונשלמה פרים שפתינו, וכתיב ולעבדו בכל לבבכם, וכי יש עבודה בלב? אלא איזו היא עבודה שהיא בלב הוי אומר זו תפלה, ומשום זה מסיק שם הטור שצריך ליהרר בתפלה שתהא דיני מעשיה דוגמת הדינים שבקרבן, שלא יערב בה מחשבה אחרת כמו מחשבה שפוסלת בקדשים, ודין של מעומד דומיא דעבודה דכתיב בה לעמוד לשרת עי"ש.	13890
ונבין זה בדרך ציור כמו שהמציאו חכמי הרפואה, לשום לאדם שנחלה באיזה מאבריו, שלוקחים חתיכה אחת של עור או בשר מאבר בריא ומשימים אותה בהאבר המדולדל, למשל חתיכת בשר של אבר הרגל משימים אותה באבר היד וכדומה, באופן שמשתווה אותה החתיכה עם המקום החדש ונעשה למציאות אחת ממש, ולכאורה איך זה מתאימים שני המקומות יחד, שהרי משני אברים מיוחדים המה, אלא שהוא מטעם שאע"פ שהגשם של החתיכות משני מקומות הם, אבל האיכות שבהם אחת היא שהרי סוף סוף מאותו אדם עצמו הם.	13891
אותו הענין עצמו בתפלה, ודאי שמעשה הקרבן מעשה אחר הוא ממעשה התפלה, אבל כאמור אין המעשה עיקר אלא הלבב הוא העיקר, וחז"ל הקדושים חכמי רפואת הנפש ירדו לפנימיותם של דברים, והעלו כי סודן של קרבנות והתפלה אחד הם, והמציאו זה מדיוק הכתוב ולעבדו בכל לבבכם שזו תפלה, ואמר הכתוב ולעבדו בלשון של עבודת הקרבנות, כי על כן ודאי משלמים פרים בשפתינו כי סודם אחד הם, ולא איכפת לנו כלל בשינוי המעשים, כי אין אופן המעשה עיקר אלא הלבב. (דעת תורה).	13892
	13893
	13894
	13895
	13896
	13897
	13898
	13899
	13900
	13901
	13902
	13903
	13904
	13905
	13906
	13907
מאמר תשמו	13908
ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו בהר סיני שני לחת העדות (שמות ל"א י"ח).	13909
א"ר יוחנן בתחילה היה משה לומד תורה ומשכחה עד שנתנה לו במתנה, שנא' ויתן אל משה ככלותו לדבר אתו (נדרים ל"ח), את כל הבריאה מקיף רק דבר אחד והוא שמו ית', ה' אחד ושמו אחד המקיף כל העולמות, כמו שאנו אומרים בנשמת אדון כל תולדות, בין טבע ובין למעלה מן הטבע שורש אחד להם, מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית נאמר על הטבע, שהטבע הוא חכמה עליונה עיין בתומר דבורה פ"ג, וכן אמרו חז"ל (עירובין ק:), אלמלא ניתנה תורה למדנו גזל מנמלה וצניעות מחתול, הרי שצניעות וגזל שהם חכמה עליונה הינם טבעם של נמלה וחתול.	13910
	13911
	13912
	13913
	13914
	13915
	13916
	13917
	13918
	13919
	13920
	13921
	13922
	13923
	13924
	13925
	13926
	13927
	13928
	13929
	13930
	13931
	13932
	13933
	13934
	13935
	13936
	13937

ועיין בפי' אבות להחסידי יעב"ץ אם אין ד"א אין תורה (אבות פ"ג), שע"י ד"א אנו זוכים לתורה, ובלי	13938
ד"א אי אפשר לזכות בה, למשל בענין כיבוד או"א אנו רגילים להבין דניתנה לנו מצות כיבוד אב ואם,	13939
משום שיש לנו אב ואם ולכן נצטוונו לכבדם, נמצא דאב ואם מוכרחים להיות, חלילה ואסור לומר כן,	13940
אלא להיפך משום המצוה נתנו לנו אב ואם, וכן מהא דאמר (שבת לא.), נשאת ונתת באמונה שאמונה	13941
נולדת ממשא ומתן שהוא טבע, ומשיג עי"ז אמונה שע"י לימוד חו"מ כל היום לא ישיג זאת.	13942
ואחרי שאדם שומר ומקיים את הטבע בכל פרטיו, זוכה הוא להכנס לדרגא שהיא למעלה מן הטבע, וזהו	13943
שמצינו ביעקב אבינו איך שדקדק מאד בקיום טבע, שענין הדורון ששלח לעשו היה קיום טבע וכמ"ש	13944
הרמב"ן, ללמדך שאין סומכין על הנס, ודקדק מאד בשליחת העדרים והריוח שבין עדר לעדר, ואיך לדבר	13945
עם עשו הכל עשה בדיקנות הכי מרובה, משום דכן הוא באמת שצריך ומחוייב האדם לקיים טבע, ובלי	13946
קיום טבע אי אפשר שיזכה לדרגא שלמעלה מן הטבע.	13947
ועל דרך זה צריך להבין מה שאמר יוסף כי אם זכרתי והזכרתי, משום דמחוייב היה יוסף לעשות כל מה	13948
שהיה ביכולתו בכדי להנצל, דיש חיוב על האדם לעשות כל מה שביכולתו ע"י קיום טבע, ולא קראו עליו	13949
חז"ל (ב"ר פ' פ"ט), הכתוב אשרי הגבר אשר שם מבטחו ולא פנה אל רהבים ושטי כזב (תהלים מ'), רק	13950
משום שלא היה שם הכל בשלמות התיקון כמו ביעקב בשולחו דורונו לעשו.	13951
וזהו מה שיעקב התקין עצמו לשלשה דברים, דורון לתפלה ולמלחמה שהוא קיום טבע בשלמותה, עד	13952
מדרגת מסי"נ שהיא קצה המדרגה של קיום טבע, שע"י אנו נכנסים למדרגה שלמעלה מן הטבע, ומסי"נ	13953
הוא גם כן טבע כמו שמצינו בעבדים המוסרים נפשם בעד אדוניהם, וכן היה באברהם שהשליך עצמו	13954
לתוך כבשן האש אך ורק משום הכרת שכלו, כי לנבואה לא זכה עדיין, וכשמסר נפשו והגיע עד השלמת	13955
קיום טבע שהוא מסי"נ, זכה ללמעלה מן הטבע שהיא כבר הנהגה נסיית. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא'	13956
ה').	13957
	13958
	13959
מאמר תשמז	13959
קום עשה לנו אלהים כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו (שמות ל"ב א').	13960
בא שטן וערבב העולם, אמר משה רבכם היכן הוא? אמרו עלה למרום ולא השגיחו עליו, עיין ברש"י	13961
שהראה להם דמות חושך ואפלה לומר מת משה, ואעפ"כ לא השגיחו עליו עד שהראה להם דמות מטתו,	13962
והיינו דקאמרו לאהרן כי זה משה האיש עכ"ל (שבת פ"ט), והנה היש מופת יותר מזה כי ראו בחוש מטתו,	13963
ולמדנו מזה ב' דברים, האחד כמה רשות ניתן לשטן להטעות הבריות כדי לנסותם, שנית כמה צריך האדם	13964
לעמול להיות לו שכל חזק שגם החוש לא יזיזנו ממקומו, ואחרי שנתברר להם כי משה נביא נאמן להשם	13965
אי אפשר שלא לקיים דברו.	13966
הביטו וראו עוצם העונש של אי בעל שכל חזק, ידוע דברי הראשונים ז"ל שלא היה ח"ו ע"ז ממש, וגם	13967
הראינו בקרא שרק ערב רב חטאו בעגל, ועון ישראל היה שלא מיהו בידם, ומסתם כחוט השערה ספק	13968
רחוק מאד מאד, ובעבור חוט השערה שהיה חסר להם בשכל חזק שאין שום ספק כלל שבודאי יבוא,	13969
נענשו כ"כ שחזרה זוהמת הנחש וחזרו כל העמל והנסינות שאחר החטא, הרי כי זה כל העמל להיות בעל	13970
שכל חזק ה' יעזרנו לזה.	13971
התבוננו נא אחי כמה צריך האדם להיות בעל שכל חזק מאד, ציירו נא אילו ח"ו היינו רואים עגל של בשר	13972
מדבר, כמה הרהורים היו ח"ו עולים על הלב פן ח"ו יש בו ממש, וכמש"כ ויתפרקו נזמי הזהב ונתנו באש	13973
ויצא עגל, הרי אות ומופת אחד, ומכ"ש שראו כולם שהוא מדבר, היש אות ומופת יותר מזה להרהר פן יש	13974
בו ממש, ולכן אין כל חידוש לכאורה על הערב רב שחשבו שיש בו ממש, ובפרט בהשרשתם הראשונה	13975
בע"ז.	13976
וגם ישראל אם כי לא עבדו אותו, אבל אם דמות הרהור עלתה במ לכאורה אין כל כך חידוש, ועם על זאת	13977
נענשו כ"כ גם הערב רב גם כנסת ישראל, ובשביל הרהור כל דהוא חזרה זוהמת הנחש עם כל הנסיונות	13978
מחטא עץ הדעת, היש עונש יותר מזה? וכל הצרות רח"ל נסתעפו מזה, למה? כי אחרי שנתברר להם כי	13979
משה נביא נאמן לה', היה להם להבין כי מנסה ה' אתכם בכל לבבכם דייקא, וכיון שיש מעט הרהור אין	13980
זה בכל לבבכם, ומקוה חסרה כל דהוא הטובל בה נשארה טומאתו עליו, ואסור להכנס לבית המקדש.	13981
גם יש להתבונן עוד כמה רשות נתנה להשטן להטעות הבריות ולנסותם, עד כמעט לעשות נסים באחיזת	13982
עינים, ובפרט בזמן הזה שאין לנו נסים גלויים, כמה צריך האדם לחזק את שכלו בהעדות שנתן הקב"ה לנו	13983
כנסים גלויים היום, ולא נתפתה מנסי אחיזת עינים, כמו מדוע דרך רשעים צלחה.	13984
היש קץ להשכל החזק שצריך האדם בדור הזה, ובפרט כי המינות מתגברת יום יום, כמה חיזוק צריך על	13985
ההרהור, ראו מה שכ' הרמב"ן בשם המכילתא בפ' בשלח, ויזעקו אל ה' ואח"כ המבלי אין קברים	13986
במצרים, וכ' שם הרהרו אחר משה ונתנו שאור בעיסה, ואמרו המבלי אין קברים במצרים, ונאמר השבח	13987

על האבות הקדושים, חבל על דאבדין ולא משתכחין, הרבה פעמים נגליתי אל אברהם יצחק ויעקב ולא	13988
הרהרו אחרי מדותי, הרי כי בהרהור עיקר המעלה. (חכמה ומוסר ח"א מא' מ"ט).	13989
	13990
מאמר תשמח	13991
קום עשה לנו אלהים כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו (שמות ל"ב א').	13992
במעשה העגל חטא העם חטאה גדולה, מאין בא להם באמת החטא הזה? היה להם מקום לטעות, כמ"ש	13993
חז"ל וירא העם כי בשש משה אל תקרי בשש אלא בא שש, בשעה שעלה משה למרום אמר להם לישראל	13994
סוף ארבעים יום בתחילת שש אני בא, לסוף ארבעים יום בא שטן וערבב את העולם, אמר להם באו שש	13995
ולא השגיחו עליו, מת ולא השגיחו עליו, הראה להם דמות מטתו (שבת פ"ט:), גם כאשר הראה להם דמות	13996
מטתו מי שרצה לטעות טעה, ומי שלא רצה לטעות לא טעה.	13997
והענין כמו שכתב הרמב"ן שקר אין לו רגלים, היינו שאין לשקר שום בית אחיזה, כמו עושי להטים אשר	13998
מרמין בו את הבריות ולוקחים על ידי זה את ממונם, במציאות אין לזה שום בית אחיזה, וכל כוחו הוא	13999
המהירות שהאדם העושה את הלבטים, הוא ממנהר כל כך בעשייתו, עד שמרוב מהירותו לא יכול האדם	14000
לתפוס השקר הכרוך בדבר זה.	14001
כן כל מעשה היצר אין לו שום בית אחיזה, שכל כוחו הוא המהירות עד אשר אין השכל יודע להכיר	14002
חולשתו, והמין הזה היה ממקומות הטעות של מעשה העגל, כי ראו משה מת והראיה הזאת אין לה שום	14003
בית אחיזה, ולו הביטו על הדמות הזאת בעין חדה לא היו טועים בה כלל, רק מהירות מעשהו הטעתם,	14004
והראיה ששבט לוי לא טעה.	14005
הרי מי שלא רצה לטעות לא טעה, ומזה נבין שמי שטעה לא מפני שמקום הטעות גרם לו, אלא הוא גרם	14006
שיהיה המקום למקום לטעות, וכיון שטעו בהמראה טעו גם כן בהשש שעות, ולו היו מכירים את הדמיון כי	14007
כוזב הוא היו מתעלים מן הנסיון, ועכשיו שלא הכירו ירדו ממדרגתם, המקום לטעות נסיון הוא, מי	14008
שמנצחו מרוויח ומי שמנוצח ממנו מפסיד. (מדרגת האדם מא' תקון המדות).	14009
	14010
מאמר תשמט	14011
קום עשה לנו אלהים כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו (שמות ל"ב א').	14012
כתב הרמב"ם (פ"א מהל' ע"ז הל' א'), שיש ג' גדרים בעבודה זרה, (א) בדור אנוש תחילת הע"ז היתה	14013
כונתם לגמרי לש"ש, שחשבו שרצון ה' שיכבדו לשלוחיו הכוכבים והגלגלים, כי כך כבודו של מלך	14014
שיכבדו משרתיו וזהו שורש הע"ז, והבל הוא כי רצון ה' שיפנו ישר אליו, וכשמכבדים השלוחים יורדים	14015
מזה לע"ז גמורה, ב') אח"כ בהשתדלות היצר וחילותיו נביאי השקר וכהני ע"ז, מתחילים לעבוד את	14016
השלוחים בחושבם שמסר ה' בידם להרע ולהיטיב כי רם ה' מעל כל אלה, ג') אח"כ נשכח שם ה' מהם	14017
לגמרי, ויחשבו שאין אלקים זולת הכוכבים והגלגלים וכדו', נמצא שהטעות הראשונה הוא הפתח אשר בו	14018
נופלים אל הע"ז היותר גרועה ע"ש היטב.	14019
וזה מש"כ הראב"ע בענין חטא העגל, חלילה חלילה שעשה אהרן ע"ז גם ישראל לא בקשו ע"ז רק חשבו	14020
שמת משה, וככה אמרו אשר ילכו לפנינו, אלקים כבוד חונה בצורת גוייה, פי' ללמוד כבוד א' ע"י	14021
התבוננות בצורה הרומזת שכל כוחות הטבע שלוחי ה', והנה לכבוד ה' נעשה ע"כ בנה אהרן מזבח לפניו,	14022
והכריז שיזבחו מחר לכבוד ה', רק בעבור ערב רב כי ברע הוא, וחשבו מעטים מישראל שהיתה ע"ז	14023
ואמרו אלה אלהיך ישראל, וכל עובדי העגל לשם ע"ז לא היו רק שלשת אלפים חצי עשירית המחנה	14024
ע"ש.	14025
ועוד באבן עזרא (יתרו כ'), לא תעשון אתי אלהי כסף, אני דברתי עמכם לא ע"י אמצעי, לא תעשה לך	14026
פסל צורות לקבל כח עליונים, ותחשבו שלכבודי אתם עושים, כאילו יהיו אמצעים ביני וביניכם, להכיר	14027
השי"ת ע"י ההשתמשות בהם כמו העגל שעשו ישראל, כי אהרן לכבוד ה' עשה, ועל זה הזהירם בתחילה	14028
שלא יעשו אלהי זהב.	14029
והנה בקבלת התורה היו ישראל במדרגה עליונה מאד מדרגת גילוי שכניה, שכל הנהגתו ית' עמהם היתה	14030
בנסים גלויים, אך כשלא ידעו מה קרה למשה חשבו שלא יוכלו לעמוד עוד במדרגה הגבוהה ההיא, כי בלי	14031
ס"ד שבאה להם בזכות משה שמא יפלו ח"ו ביד היצר, וכיון שיפלו בידו פעם אחת, תנתן לו רשות	14032
להפילם מטה מטה, וע"כ אמרו לרדת אל הנהגה ע"פ דרך הטבע, וללמוד מתוך הטבע עצמה שהשי"ת	14033
הוא הפועל בה.	14034
והנה מי שהוא במדרגת הנהגה זו הטבעית אדרבא זוהי מצותו, להכיר בתוך הטבע את השי"ת, שהרי ראינו	14035
שבשעת עונש הנחשים השרפים ציוה השי"ת בדבר נחש הנחשת, כדי שיסתכלו בו לראות שהנחשים באו	14036
בשליחות ה' (עי' משנה פ"ג ר"ה), וגם בצורת שור אין איסור מצד עצמה (עי' ע"ז מ"ג), דדוקא בד'	14037

פנים ביחד אסור, אלא שמכיון שהיו במדרגה שלמעלה מדרך הטבע, היתה אצלם הירידה לדרך הטבע	14038
אפי' לש"ש בבחינת עבודה זרה וזה היה טעותם.	14039
ומצינו שרצה השי"ת שיהיו במדרגת למעלה מדרך הטבע, והניח לשאר אומות את הנהגת הטבע לראות	14040
בה את מעשה ה', וכמפורש אשר חלק ה' לכל העמים שבודאי אין הכונה שהאומות יעבדו ע"ז, וע"כ	14041
נקראת עבודה זרה ולא עבודת השקר, שאם היא רק זרה להם ע"פ מדרגתם כבר היא אסורה.	14042
אמנם מכיון שירד אדם לדרך הטבע, קל מאד שיסתבך בעבודה זרה פשוטה לחשוב שכח הטבע הוא	14043
הפועל, וכאשר באמת חטאו הערב רב ואמרו אלה אלהיך ישראל, והנהגת הטבע נסיון גדול הוא לאדם,	14044
והיינו נסיון של בזיעת אפיך תאכל לחם, כי האדם בגאותו בנקל משתף את עצמו עם הטבע וסובר כוחי	14045
ועוצם ידי, וזה נכלל באמרם ז"ל שאיוו להם אלוהות הרבה אלה אלהיך לשון רבים.	14046
וכן כל המתגאה כאילו עובד ע"ז כי גדר אחד הוא הגאווה והע"ז, ואשר יעמוד בנסיון זה הוא רואה את כח	14047
ה' בתוך הטבע, אמנם מי שזוכה למדרגה למעלה מדרך הטבע אסור לו לרדת לנסיון זה, והיינו מעין חטא	14048
דור אנוש שאמרו לכבד לשלוחיו ית', אבל כיון שהתעסקו עם השלוחים ירדו מזה לע"ז גמורה.	14049
ויש בענין זה הפרש דק מאד בין פי' הראב"ע לפי' הרמב"ן, כי הנה כתב הראב"ע אם תשים לבך אל	14050
המסע הראשון אז תבין זה, היינו מהו כבוד חונה בצורת הגוייה, והענין הוא ע"פ מש"כ הראב"ע בשלח	14051
"ג כ"א, וה' הולך לפניהם כי כח ה' הולך עם עם ישראל כדרך מוליך לימין משה זרוע תפארתו, פי'	14052
שראו במה שהולכים משה את כח ה', וכיון שבכאן כתוב ג"כ אשר ילכו לפנינו, הכוונה היא ג"כ כבוד	14053
אלקים שיראוהו בעינינו הטבעיים אשר ילכו בהם.	14054
אבל הרמב"ן כתב ואינו נכון בעיני, שלא נעשה העגל במלאכת חכמת המזלות להיות בצורתו חונה כבוד,	14055
רק שעשו הצורה לכוון בעבודתה אל ענינה, וכבר פירשתי סוד המסע הראשון, ושם בפ' בשלח כתב על	14056
דברי הראב"ע והאמת שהוא כדרך מוליך לימין משה, אבל לא כאשר יבין ר"א ממנו, וכתוב כן נהגת עמך	14057
לעשות לך שם תפארת.	14058
ביאור ב' השיטות הוא בהפרש דק מאד, כי הנה המדרגה הגבוהה היא בעושה מעשים גשמיים וטבעיים,	14059
ולבבו יכיר כי הכל בא אליו אך מאתו ית', אמנם גם בזה יש ב' מדרגות, כבר כתבנו בשם מו"ח ז"ל ציור,	14060
כמו האדם שמסתכל דרך חור המפתח אל תוך הבית ורואה עט כותבת, ומפני שהחלל קטן רואה רק את	14061
העט ולא הכותב, אבל אם הפתח פתוחה רואה שהאדם הוא הכותב ולא העט עצמה.	14062
כך העוסק במעשים טבעיים, יש אשר יראה רק את הטבע וחושב שהיא הפועלת, אבל מי שהאמת פתוחה	14063
לפניו רואה שהקב"ה הוא העושה, והטבע הינה בידו כעט ביד הכותב, אבל יש מדרגה גבוהה מזו,	14064
שהסיבות ביד ה' אינן כעט ביד הכותב, כי העט על כל פנים כלי כתיבה היא ביד הכותב, אבל הסיבות אין	14065
ואפס הנה, ואין הקב"ה משתמש בהם אלא עושה הכל בלי אמצעים וכלים, ומה שאנו רואים כסיבות אין	14066
זה אלא טשטוש בכח הראייה שלנו.	14067
לפי זה האדם העוסק במעשים טבעיים, שמצווה הוא לעסוק בהן כמש"כ בזעת אפיך, אם הוא בעל מדרגה	14068
הנמוכה, יבחין שהוא עוסק באחת המצוות השכליות, שהשי"ת צוהו לעסוק בסיבות אשר בהן יגיע אל	14069
הצריך לו, אבל בעל מדרגה גבוהה יבחין שעוסק במצוה שהיא מן החוקים, כמו פרה אדומה שהוא נגד	14070
שכל האדם, כי יודע הוא שהסיבה אפס ואין שום מהלך שתצאנה ממנה תוצאות, הקב"ה הוא העושה ואינו	14071
משתמש בכלים כלל, וכל עניני הסיבות אינן אלא נסיונות לנו ולא יותר מזה.	14072
וזהו מה שתפס הרמב"ן על הראב"ע בפ' בשלח, שמדברי הראב"ע ז"ל יש מקום לחשוב שכונתו אל	14073
המדרגה הנמוכה, כי הזכיר בחינת מוליך לימין משה דהיינו על ידי משה בבחינת כלי, ע"כ כתב לא כאשר	14074
יבין רבי אברהם ממנו, פי' מן הכתוב מוליך לימין משה, אלא כמו שמתפרש בכתוב אחר כן נהגת עמך,	14075
בלי שום הבחנת אמצעי.	14076
וחילוק זה הוא גם בענין חטא העגל, כי להראב"ע רצו לעסוק בדרך הטבע ללמוד שהשי"ת הוא העושה,	14077
והטבע היא רק כלי בידו, ועל זה תפס הרמב"ן שאינו נכון שלא נעשה העגל במלאכת חכמת המזלות...	14078
רק שעשו הצורה לכוון בעבודתה אל ענינה, פי' שעשאוהו על פי המדרגה הגבוהה שהאדם צריך לעשות,	14079
אבל להרגיש במעשיו שאין בהם שום ממשות, ועוד ענין דק מאד רמו בזה הרמב"ן ז"ל, שכיוונו לצורות	14080
שור שבמרכבה שזהו בחי' ההנהגה הטבעית כידוע.	14081
וכתב שם עוד והכוונה לאהרן היתה מפני שישראל היו במדבר חרב שממה, חשב אהרן כי המחריב יורד	14082
דרך מקום החורבן כי שם כוחו הגדול, ובהיותם עובדים שם לאל יערה אליו רוח ממרום כאשר נאצל על	14083
משה, ולכאורה אין הדברים מובנים כלל, אמנם צריך האדם לדעת כי אין די במה שיבחין שהסיבות אינן	14084
כלום, אלא צריך שיבחין שהסיבות הנראות בונות באמת הן מחריבות, והוא ברור ומוכרח כי הרי הסיבה	14085
העיקרית לכל טובה היא הפקת רצון ממנו ית', וכל מעשה שיש בו בחי' מיעוט גילוי כבודו יתברך,	14086
בהכרח לא יפיק רצון מה' ומחריב.	14087

ולפי זה למשל האדם החפץ לחיות ועוסק בענין טבע שאוכל כדי לחיות, הריהו לכאורה עוסק בדבר	14088
הממעט את חייו, שהרי החיים באים ישר ממנו יתברך ולא דרך אמצעות המאכל, אלא שכך גזר הקב"ה	14089
שיהיה נסיון לאדם שיראה בחוש שאם אינו אוכל הוא מת, אבל אין זה אלא נסיון כי כשיעלה האדם	14090
למדרגה הרוחנית הגבוהה שהיא בחי' עליית משה השמימה, לא ימות כאשר לא יאכל לחם, כל זמן שהוא	14091
במדרגה ההיא ואפי' למן אינו זקוק, שגם במן שהוא אוכל רוחני עדיין יש מבחי' הנסיון.	14092
נמצא שבאמת הלחם היה צריך להמית את האדם, שהרי יש בו כח החורבן בגדר סם המות לנפש, ולמה	14093
אינו מת באכילתו? זהו מפני שכך צוה השי"ת בגדר חוק, וזהו שכ' הרמב"ן שהיתה בכונת אהרן כי	14094
במדבר שהוא מקום החורבן ושם כוחו הגדול, אם יעמדו בנסיון וישיגו שאין ממש בכוחות הטבע, אז יגיעו	14095
אל המדרגה העליונה להכיר שהטבע מחרבת, ורק השי"ת לבדו הוא הבורא והמקיים את הכל, ובזה יערה	14096
ה' עליהם רוח ממרום כאשר נאצל על משה.	14097
נמצא בין לראב"ע בין להרמב"ן, עיקר חטא כלל ישראל במעשה העגל היה במה שטעו לרדת ממדרגתם	14098
הגבוהה למדרגת הטבע, אם גם בכונה לשם שמים, בכדי שיוכלו עמוד בעבודת ה' ע"פ מחשבתם שלא	14099
יהיה עוד משה עמהם, וזהו מערמת היצר תדיר שאומר לאדם לקחת מדרגה פשוטה יותר, למשל תורה	14100
ודרך ארץ, כי כשיעמוד בה בנסיון יקדש שם שמים, כזה היה חטא אדה"ר ירידה לשם עליה, וקשה מאד	14101
התשובה לחטא זה שיש בה מבחינת אחטא ואשוב.	14102
ושורש חטא זה מערמת היצר להפיל את האדם ולהשליכו מטה מטה, ויכול האדם להכיר את ערמת היצר	14103
בזה, כי עם כונתו המדומה לשם שמים ילך שלוב יד גם רצון התאוה, וכן אמרה חוה כי טוב העץ למאכל	14104
ותאוה הוא לעינים היינו הרצון הרע, ונחמד העץ להשכיל הוא הדמיון לעלות על ידי זה להשגות עליונות	14105
יותר, וכן כל אדם בירידתו לתורה ודרך ארץ המדומה תחת מסוה לשם שמים רובצת תאות העולם הזה.	14106
(מכתב מאליהו ח"א עמ' 273).	14107
	14108
מאמר תשנ	14109
קום עשה לנו אלהים כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו (שמות ל"ב א').	14110
הנה במעמד הר סיני אחז"ל שפסקה זוהמתן, היינו זוהמת הנחש שהחטיא את חוה והטיל בה זוהמה והביא	14111
מיתה לעולם, במעמד הר סיני נתקדשו ונטהרו בני ישראל עד כדי שפסקה זוהמתן, כלומר שחזרו למעמדו	14112
של אדם הראשון קודם החטא והיו חיים לעולם, אלא שנכשלו אח"כ בעגל וחזרו לזוהמתן, וכמ"ש (תהלים	14113
פ"ב), אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כולכם אכן כאדם תמותון.	14114
הקב"ה ברא בעולם מרכבה הקדושה עם חמשים שערי קדושה, האדם אין בכוחו להשיג רק מ"ט, אפי'	14115
משה רבינו לא נכנס בשער החמשים, וזה לעומת זה עשה האלקים, גם מרכבה הטמאה עם מ"ט שערי	14116
הטמאה והוא השטן וכת דילי', וע"ז אנו מתפללים והרשעה כולה כעשן תכלה כי תעביר ממשלת זדון מן	14117
הארץ זו היא המרכבה הטמאה.	14118
והנה הם כאילו ב' ממלכות לוחמים זה מול זה, וידוע שיש במלחמה מקומות ועתים, שאע"פ שצד אחד	14119
מנצח והשני נמצא מנוצח, בכל זאת עדיין אין זו הכרעה לגבי כל המלחמה, אבל יש מקום בגמר המלחמה,	14120
שאז נופלת ההכרעה הברורה והמוחלטת מי שינצח ומי שינוצח זה קם וזה נופל, וכשמגיעים למצב כזה	14121
במלחמה שני הצדדים מתכוננים חזק מאד, וכל צד שולח בשדה המלחמה את החיילים הגבורים ביותר,	14122
ואת כלי הנשק המובחרים אשר בידם, כי הלא זאת הפעולה האחרונה אשר תכריע לכאן ולכאן.	14123
וכן הדבר במלחמה הרוחנית, כיון שהמרכבה הטמאה ראתה במעמד הר סיני שפסקה זוהמתן של ישראל,	14124
ונפלה ההכרעה בנצחון הקדושה עליהם, הרי זה הסוף וסיום המלחמה וכי תעביר ממשלת זדון מן הארץ,	14125
אזרו הם כח גדול והגבירו תחבולותיהם לטמא את ישראל, ויכולת ורשות לזה נתן להם הקב"ה כי זה מול	14126
זה עשה האלקים, כדי שתשאר הבחירה ביד האדם לבחור בעצמו בלא שום דחיפה לצד זה או לצד אחר.	14127
והרי ידוע כי במעמד הר סיני שלטה הקדושה על בני ישראל שלטון בלי מצרים, ומה לנו יותר מזה שכל	14128
ההר היה בוער באש מפני גילוי השכינה, כמבואר ויחרד כל העם אשר במחנה, לכן בא השטן ועשה מה	14129
שעשה כדי להחשיך עיניהם של ישראל, אבל לא הועיל כלום כי החזיקו מעמד קדושתם בתוקף ועוז ולא	14130
זעו ממקומם כך אחז"ל.	14131
אך הערב רב היו הרבה מאד, בתרגום יונתן בן עוזיאל נאמר כי היו כפליים כיוצאי מצרים, והם הרי לא	14132
היו תחת הדגלים, גם היו מחוץ לענן הכבוד אשר הקיף את ישראל בכל הצדדים, ורק הענן אשר למעלה	14133
מראשי בני ישראל, צד ענן זה היה נמשך גם אליהם, הערב רב התרעמו על זאת ועמדו לצד המרכבה	14134
הטמאה להרעיש ולבלבל, אבל גם זה לא הועיל להחליש ולהוריד את בני ישראל ממצבם המרומם	14135
בקדושה עילאה שעמדו בה.	14136

וכיון שראה השטן את ישראל עומדים למעלה למעלה כצור איתן, ועוד מעט והוא עובר ובטל מן העולם,	14137
הראה להם מלאכי השרת נושאים מיטה ועליה מוטל משה רבינו מת, הרי שניתן רשות להמרכבה הטמאה	14138
שיעשו תמונות כאלו שלא היו ולא נבראו, והרי ישראל רואים בעיניהם מלאכי השרת בשמים נושאים	14139
מיטה ומשה שעלה למרום מוטל שם מת, נתבלבל דעתם והרהרו בלבם וכאן נכשלו, נפלה ההכרעה	14140
והורידו את עדיים מעליהם וחזרה זוהמתן, הוא מה שאמר הכתוב אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון	14141
כולכם, אכן כאדם תמותון וכאחד השרים תפולו.	14142
ואחז"ל כי בעיקבתא דמשיחא בעת שנזכה לגאולה האמיתית, ויקויים כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ,	14143
והרי זה בדורנו ודאי סוף וקץ לכל צרותנו, יודעת המרכבה הטמאה כי קרב קיצה, לכן אוזרת כל כוחותיה	14144
ובאה למקומות הטומאה אשר שם ידה על העליונה, כי שם יש להם שלטון חיילים וכל הזיין, ובידם הכסף	14145
והכלכלה, שם הרימה המרכבה הטמאה את ראשה, ומחשיך השטן את העולם לעכב ח"ו את נצחון הקדושה	14146
עליהם.	14147
והנה בדורנו אנו נמצאים במצב כזה שידם תקיפה, ורואים בחוש שנתקיימו כל דברי חז"ל סוף סוטה, מה	14148
שיארע בעיקבתא דמשיחא ולא חסר אפי' כקוצו של יו"ד, וכן משאחז"ל בסוף סנהדרין פ' חלק, וכמובן	14149
שהטומאה מתחזקת מאד, אך מי שיש לו מוח בקדקדו צריך לשמור היטב את עצמו, ולדעת כי אנו עומדים	14150
במצב שהשעה משחקת להם ואין להתגרות בהם כמשאחז"ל (ברכות ז'), וכל אחד ישמור עצמו והנלוים	14151
אליו.	14152
אכן מה שהיה שהנאצים ימ"ש האבידו יותר משה מליוני נפשות מישראל ודאי חבלי משיח היו, ואין אנו	14153
יודעים עוד מה יולד יום, עדיין לא נתפזרו העננים החשוכים, ואנו בארץ הקדושה מוקפים בשונאי ישראל	14154
שונאים בנפש, ומובן שאדם צריך לעבור נסיונות, לכן צריכים להתפלל לנוכל לעבור ולעמוד בנסיונות,	14155
ויהי רצון מלפני אבינו שבשמים שנוכל לעבור חבלי משיח. (לב אליהו ד' ע"ה).	14156
	14157
מאמר תשנא	14158
קום עשה לנו אלהים כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו (שמות ל"ב א').	14159
רבו המפרשים לבאר מעשה חטא העגל, ועיין ברש"י שבקשו רק ענין אשר ילך לפניו במקום משה,	14160
שיהיה להם המורה הדרך, וברמב"ן מבאר ביתר אריכות שהכתוב עצמו מוכיח ענין העגל ומחשבת עושיו,	14161
כי בפירוש אמרו אלהים אשר ילכו לפנינו לא שיהיו נותנין להם חיים, ומעולם לא עלה על דעתם כי משה	14162
הוא האל אשר העלם ממצרים, ושיצטרכו עכשיו לאלהים אחר ח"ו, אבל ירצו רק שיהיה להם במקום	14163
משה מורה דרכם, וזהו שאמר חג לה' מחר, שיהיו העבודות והזבחים לשם המיוחד להפיק רצון ממנו אל	14164
בעל הצורה, כי בהיותו לפניו יכונו אל ענינו עי"ש.	14165
ביאור הענין הנה אמר רבי פינחס בן יאיר (ע"ז כ:), תורה מביאה לידי זריזות עד תכלית השלמות, למדנו	14166
כי השלמות אינה נקנית בקפיצה כי אם בסדר הדרגות, מדרגה אחת למדרגה שניה גבוהה ממנה, וכן הלאה	14167
עד התכלית, כי זה אמנם מתנאי עבודה השלמה כי תהיה הדרגתית ולא בדילוג.	14168
וכענין זה מצינו שנתן לנו הקב"ה לתכלית זכירת כל המצוות מצות ציצית, כי צבע התכלת דומה לים וים	14169
דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד, הנה להגיע לזכירת כסא הכבוד לענין שויתי ה' לנגדי תמיד,	14170
מתחילה העבודה מדומה לים ממדרגה אחת תחתונה, וממנה להגיע מדרגה לדרגה עד לראשה המגיע	14171
השמימה לכסא הכבוד, וגם רואים כי ניתן לנו ציור של תכלת על ידו לבוא לידי זכירה, ולכאורה למה	14172
צריכים לכל זה, למה לא די במחשבה לבד לזכור את ה'? הרי כי על ידי ציורים יותר נקל לקנות את	14173
הזכירה.	14174
זהו הענין אשר בקשו במעשה העגל, כי באדיר חפצם להיות דבק בה' אחד, להיות מכוונים כל עבודתם	14175
לשם המיוחד, ואיך זה מכוונים? הקב"ה אין לו כל ציור ודמות, ואנחנו בעלי צורה ודמות אנחנו, וקשה לנו	14176
לכוון בו ית' בלי כל ציורנו, כי על כן בחרו בצורת העגל שהוא דומה לפני שור מהשמאל אשר במעשה	14177
המרכבה (עיין רמב"ן), ושעל ידי זה יהיו זוכרים את ה' תמיד, להיות מכוונים עבודתם לשם המיוחד ית'.	14178
והנה הוזהרו על לא תעשה לך אלהים אחרים על פני להיות עובדים לו, אבל כאן נאמר ויעלו עולות ויגישו	14179
שלמים, ולא אמר הכתוב ויעלו לו עולות ויגישו לו שלמים (רמב"ן), והענין מפני שהיו בהן מכוונים לשם	14180
הקב"ה, כאשר אמר אהרן חג לה' מחר לשם המיוחד, אבל מהם משחיתים וזובחים לעגל, ועל אלה אמר	14181
הקב"ה למשה וישתחוו לו ויזבחו לו כי הם החטאים.	14182
הנה כי גם אלה המשחיתים מתחילתם לשם שמים נתכוונו, ונכשלו בזה כי לא ידעו הסכנה הגדולה	14183
הכרוכה בענין הגשם, הקב"ה צריך להיות לנו ללא כל צורה, לא ישיגוהו משיגי הגוף, אסור לנו לכוון בו	14184
באיזה דמיון של גוף באיזו צורה שהיא, אמנם זה מכביד העבודה וקל היה ודאי לו היה לנו איזה ציורים,	14185
כי בזה היה נקל יותר לקרב את הקב"ה למושגינו אנו, אבל הרחיק אותנו הקב"ה מכל זה בידעו כי יצא	14186

שכרו בהפסדו, טוב יותר אם אף נגרע מעבודתנו, ואל נבוא ח"ו לידי סכנה של קוצץ בנטיעות! להשאר	14187
עובד את הצורה אשר אותה משיג, והרי דוד המלך ע"ה אמר שויתי ה' לנגדי תמיד גם בלי כל ציורים,	14188
בדבקות מחשבתו לבד בא עד לפני ה' וה' עמד נגדו תמיד. (דעת תורה).	14189
	14190
מאמר תשנב	14191
קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כי זה משה האיש אשר העלנו לא ידענו מה היה לו (שמות ל"ב	14192
א').	14193
והנה ברמב"ן מבואר וז"ל, כי בפירוש אמרו אלהים אשר ילכו לפנינו, לא שיהיו נותנין להם חיים בעוה"ז	14194
או בעוה"ב, אבל היו מבקשין משה אחר, אמרו משה שהורה לנו הדרך ממצרים ועד הנה, שהיו המסעות	14195
ע"פ ה' ביד משה הנה אבד ממנו, נעשה לנו משה אחר שיורה הדרך לפנינו עכ"ל.	14196
מזה אנו למדים שאף על פי כן שאדם מחוייב וטוב לו שיהיה לו תמיד רב שילמד אותו ויורה לו את הדרך,	14197
כאמרם ז"ל עשה לך רב ופי' הרמב"ם וז"ל, אפי' לא יהיה ראוי להיות לך לרב אבל שים אותו לך לרב כי	14198
אין לימוד האדם מעצמו עכ"ל, אף על פי כן צריך האדם לשמור על הכלל שאמר הלל אם אין אני לי מי	14199
לי, כי באם יסמוך יותר מדי על רבו ויפרוק מעצמו העול לגמרי, הוא בסכנה אם יאבד את רבו, ובזה מובן	14200
מה שאמר התנא עשה לך רב ולא אמר עשה למענך רב, וכן מדגיש תפארת ישראל, ולדברינו הפירוש כך,	14201
עשה לך רב פירוש אתך אתה עם הרב ביחד זוהי המטרה, אבל שמור את לך תמיד.	14202
וכן קרה בזמן שעשו את העגל, כי כל האסון היה כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה	14203
היה לו, ולהוספת הרמב"ן שהורה לנו הדרך ממצרים ועד הנה, שהיו המסעות ע"פ ה' ביד משה, וכשחשבו	14204
שמשה מת ולא ידעו מה היה לו, אז חפשו משה אחר ולבסוף עשו עגל וחטאו בזה.	14205
במצב כזה היו צריכים לקיים מה שנאמר ויגבה לבו בדרכי ה', וכמו הלל שהיה סמל של עניויות כמו	14206
שאומרים ז"ל (שבת ל:), לעולם יהיה אדם ענוותן כהלל, ואעפ"כ השתמש במדה זו רק במקום של פגיעה	14207
בכבודו וכמסופר עליו (שם ל"א), אבל בנוגע לדרכי ה' אמר אם אין אני כאן מי כאן (סוכה נ"ג), אם אין	14208
אני לי מי לי הכוונה לענינים רוחניים, כי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, ובענין זה תופש מקום חשוב	14209
האני.	14210
אבל הם לא עשו ככה אלא הסתמכו הכל על משה רבינו רבם, וכשאינ משה הם אבודים ואין הם מוצאים	14211
את ידם ואת רגלם, ולא עשו טוב כי היו צריכים לחגור כח בעצמם ולעמוד איתן, כי הלא גם הם היו במצב	14212
של ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל, ולמה יהיו אבודים ח"ו בלי משה? וכענין זה אומרים	14213
חז"ל (גיטין נ"ו.), ענוותנותו של זכריה בן אבקוליס החריבה את ביתנו. (זכרון מאיר).	14214
	14215
מאמר תשנב	14216
קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כי זה משה האיש אשר העלנו לא ידענו מה היה לו (שמות ל"ב	14217
א').	14218
בבואנו להתבונן בפרשה זו יש להבחין בין שני נושאים, בין מהות החטא לבין התהוותו והתאפשרותו,	14219
במהות החטא כבר הסביר הכוזרי שחטא זה הגדילוהו למעלתם, והרמב"ן האריך להבהיר שלא היה כאן	14220
חטא עבודה זרה כפשוטו, שהרי משה רבינו אומר תומיך ואוריך לאיש חסידיך, שאין על אהרן שום	14221
תביעה של חטא, שאם אי אתה אומר כן, עד שמשה רבינו אומר עברו ושובו משער לשער והרגו איש את	14222
אחיו למה לא עשה כן בעצמו, אלא ודאי שלא עלה במחשבתו כל נדנדוד עבירה חלילה.	14223
ויש להבין את הדרישה כך, שכבר ביארנו שבני ישראל פנו בתלונה אחר תלונה אל משה, בחושבם שיש	14224
לו כח השפעה על הנסים, ומשה רבינו ענה להם לא עלינו תלונותיכם כי על ה' ונחננו מה כי תלינו עלינו,	14225
עמל להשריש בהם ידיעה זו שבנים הם לה' אלקיהם, וכל גדולתו בשביל ישראל, והיה זה ויכוח שנמשך	14226
כל ימי דור המדבר.	14227
ועתה כאשר הראה להם השטן כדמות מיטתו של משה נישא ברקיע, באו בהצעה לפני אהרן הכהן, מדוע	14228
יבחרו במנהיג בעל שיעור קומה, ויטעו שיש בו כח ויכולת לפעול בשמים, הרי מוטב שהקב"ה ינהיגם,	14229
וכיצד ידעו אם הם נוהגים כשורה או לאו, וכיצד ידעו איך עליהם לנהוג, לכך מצאו עצה כשם שבבית	14230
המקדש היו סימנים מוחשים כמו הכרובים, שכשהיו ישראל עושים רצונו של מקום היו פניהם איש אל	14231
אחיו, ואם לא היו פניהם אל הבית (בבא בתרא צ"ט א'), וכמו הלשון של זהורית ביום הכפורים שהיתה	14232
אדומה ובכפרת העוון היתה מלבינה (שבת פ"ו א').	14233
כך בקשו ישראל לעשות דבר מוחשי בכוונות עליונות וכמ"ש (שמו"ר מ"ב מ"ג), שהתכוונו לפני שור	14234
שבמרכבה העליונה, שלא יהא ספק לגביו כי כל כולו נפעל מה', והראיה שלא היה בלבם כל הרהור חטא,	14235
שהרי ביום עשיית העגל לא היתה עליהם שום תביעה כמ"ש הרמב"ן, ובמדרש תנחומא תשא י"ד אמרו,	14236

שבאותו יום כתב הקב"ה את עשרת הדברות על הלוחות, אלא למחרת היו שקמו לצחק ועלתה בלבם	14237
מחשבה בלתי הוגנת, ועל כן אמרו חז"ל (גיטין ל"ו:), שבאותו פסוק שנתבעו בו על חטא העגל, עד	14238
שהמלך במסיבו נרדי נתן ריחו (שה"ש א'), שם הוזכרה חביבותם דכתיב נתן ולא כתיב הסריח, שניתן	14239
להם שכרם על שעמדו בנסיון יום תמים.	14240
אבל יש להבין כיצד ניתעו אותם מעטים שחטאו בעגל שהרי לא היה בהם יצר הרע, כמו שאמרו בשיר	14241
השירים רבה א' ד', שבשעה ששמעו ישראל לא יהיה לך נעקר יצר הרע מלבם, ואמרו (בשבת קמ"ו א'),	14242
שבשעה שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן, ואמנם העולה מפירש"י הוא שלא היצר הרע התעה אותם, אלא	14243
השטן שערבב את העולם, ונראה להם דמות חושך ואפילה וערבוביא לומר ודאי משה מת, לכך בא	14244
עירבוביא לעולם.	14245
לאחר שדאגו על איחורו של משה וראו את החושך והאפילה, ועלה בלבם שהבריאיה כולה אבלה על מות	14246
משה, אז בא השטן וחיזק את השערתם ואמר להם בפירוש מת משה, ועדיין היו מהססים והראה להם	14247
מיטתו של משה נישאת באויר רקיע השמים, הרי שוב לא היה מקום להסתפק, וכמעט שיצאו הערב רב	14248
מדעתם ודרשו את העגל, וחור שהתנגד להם סקלוהו בשגעונם, וכאשר אהרן נענה להם והעגל נעשה, מיד	14249
העביר השטן את החושך והאפילה והעירבוביא וזרח אור גדול, היש פלא שהיו חלושי שכל שהתפעמו	14250
ממראה עיניהם, לאחר שנוכחו לדעת במוחש שהעגל גירש את החושך והזריח אור יקרות!	14251
ויש לנו לקחת מוסר ממאורע זה, שאפשר לטעות אחר עבודה זרה אף מבלי יצר הרע, רק עקב טעויות	14252
ושיבושים ממעשה שטן שניתן לו כח לבלבל את העולם, וכשם שהערב רב ניתעו להאמין שיש לעגל כח	14253
עצמי, להרע להטיב ולהלחם בחושך ולהזריח אור, כך העגל בזמננו הם כופרי הזור המושלים בארץ, שיש	14254
המתפעמים מכוחם בראותם במוחש שהם פיזרו את החושך והביאו אור, וניצחו את הגויים והשליטו את	14255
סמכותם, והאמת היא שהכל באשר לכל הוא מעשה שטן, ואין להתחזק כנגדו אלא בהשרשת הידיעה שאין	14256
לנו אלא דברי בן עמרם, ולחנך את בנינו באמונת אומן ולא להמשך אחר משאות שוא ומדוחים.	14257
(לקט שיחות).	14258
	14259
מאמר תשנ"ד	14260
וירא העם כי בשש משה לרדת מן ההר ויקהל העם על אהרן ויאמרו אליו קום עשה לנו אלהים (שמות	14261
ל"ב א').	14262
אריב"ל מאי דכתיב וירא העם כי בושש משה, אל תקרי בושש אלא באו שש, בשעה שעלה משה למרום	14263
אמר לישראל לסוף ארבעים יום בתחלת שש אני בא, לסוף מ' יום בא שטן ועירבב את העולם, א"ל משה	14264
רבכם היכן הוא אמרו עלה למרום, אמר להן באו שש ולא השגיחו עליו, מת ולא השגיחו אליו, הראה להן	14265
דמות מטתו, והיינו דקאמרי כי זה משה האיש, וברש"י כשעלה משה להר א"ל לסוף מ' יום אני בא בתוך	14266
שש שעות, הם סבורים שאותו יום שעלה בו מן המנין הוה, והוא א"ל מ' יום שלמים יום ולילו עמו ויום	14267
עלייתו אין לילו עמו, שהרי בז' בסיון עלה נמצא יום מ' בי"ז בתמוז היה, בט"ז בא שטן ועירבב את	14268
העולם לומר ודאי מת משה.	14269
עוד במדרש רבה מ"א, כיון שבאו שש ולא ירד משה, מיד ויקהל העם על אהרן, אותה שעה עמד עליהם	14270
חור ואמר להם קציעי צואריא (מורדים מחוייבי מיתה), אין אתם נזכרים כמה נסים עשה לכם הקב"ה,	14271
מיד עמדו עליו והרגוהו, נכנסו על אהרן ואמרו לו כשם שעשינו לזה כך אנו עושים לך, כיון שראה אהרן	14272
כך נתיירא, ובתנחומא שנינו בלשון אחר קצת, באו שש שעות נתכנסו ארבעים אלף שעלו עם ישראל,	14273
ונקהלו על אהרן שמשוה שוב אינו יורד כבר, אמרו להם אהרן וחור עכשיו יורד מן ההר.	14274
הנה לכאורה שאלת השטן היכן משה? הלא התשובה קרובה מאד וברורה, עכשיו יורד מן ההר, הלא משה	14275
אמר כי לסוף ארבעים ירד מן ההר ויביא את התורה, ואם תתמה הן כבר באו שש שעות, הרי כמה וכמה	14276
נסים ניבא משה מראש והתקיימו, וא"כ גם עכשיו סופו שיבוא וירד מההר, ומדוע לא ענוהו לשטן בדברים	14277
ולא דחוהו מכל וכל, ואף אם לא היה מסתפק בתשובה זו, הלא יכולים היו לחדש תירוצים אחרים.	14278
ובודאי היו מגיעים גם לתשובה האמיתית, ארבעים יום שלמים יום ולילה עמו, ועוד שהרי אתה מוצא כי	14279
לאהרן לחור ולכלל ישראל לא היתה שאלה כלל היכן משה, ורק לאותן ארבעים אלף ערב רב שעלו	14280
עמהם הציקה השאלה, עד שלאחר דו שיח עם השטן הגיעו למסקנה, כי זה משה האיש לא ידענו מה היה	14281
לו, והחליטו ליצור במעשה ידיהם מנהיג חדש לאומה, האין זה אומר דרשני?	14282
ביאור הענין הוא על פי דברי אבן שלמה להגר"א זצ"ל, אין יצה"ר שורה אלא במקום פגום, לכן נמשל	14283
לזבוב שאינו שורה אלא על גבי מקום רע, והצדיקים אינם מניחים להתפתות מיצה"ר אפי' כחוט השערה,	14284
ובזה נסתר טענת הרשעים שאינם יכולים לעבוד ה' מפני התגברות היצה"ר, הצדיק היודע את הרע ומכיר	14285

את דרכי יצרו, דוחה הוא את טענות היצר בתחלתם, אבל הרשע אינו משים לב ובתחילתו אינו משגיח	14286
בו כלל, עד שאט אט הוא מתגבר ואז נופל ברשתו.	14287
הוא אשר אירע במעשה העגל, כי תחת אשר היה להם מיד לדחות מכל וכל את דברי השטן הוא היצר,	14288
ולהשיבו תשובה פשוטה וניצחת, הם לא השגיחו בו ובכך הגבירו את כוחו, עד שהלכו שולל אחר דבריו	14289
מת משה, ולא הועילו דבריהם של אהרן וחור לאמר עכשיו יורד מן ההר, ובאו לידי שפיכות דמים, ואז לא	14290
היתה לאהרן דרך כי אם לדחותם עד שיבואו באמת שש שעות, וירד משה מן ההר ותבטל כל הקושיא.	14291
אך בינתיים הצליח מעשה שטן והגביר עליהם נסיונות מרגע לרגע, ופרקו כולם את נזמיהם והשליכום	14292
לאור, ומיכה השליך את הטס שהיה בידו אשר כתב בו משה עלה שור ויצר העגל (סנהדרין ק"א), הנה	14293
מעשה שטן הצליח ונוצר עגל אשר בו רוח חיים, ואהרן בונה לפניו מזבח לדחותם עוד ועוד ומכריז ואומר	14294
הג לה' מחר, כסבור הוא שבינתיים יבוא משה, אבל השטן זרזם לחטוא וישכימו בבקר ויעלו עולות ויגישו	14295
שלמים.	14296
וכל כך למה הגיעתם? מפני שלא השגיחו ביצר הרע הבא ונכנס אל חדרי לבם שלב אחר שלב, עד הגיעו	14297
אל הנקודה העדינה ביותר קום עשה לנו אלהים ע"ז! ולפיכך חובה גדולה מוטלת על האדם להכיר את	14298
האויב האורב להכשילו בכל דרכיו ותנועותיו, למען ידע היאך להשיב על טענותיו הכוזבות בטרם תבוא	14299
אליו הרעה, וימצא את עצמו כבוש תחת שלטונו, וכבר ביאר ענין זה בחובה"ל פ"ה משער יחוד המעשה	14300
דרכי היצר וכל מערומיו.	14301
בן אדם ראוי לך לדעת כי השונא הגדול שיש לך בעולם הוא יצרך, הנמסך בכוחות נפשך והמעורב במזג	14302
רוחך, והמשתתף עמך בהנהגת חושך הגופניים והרוחניים, המושל בסודות נפשך וצפון חובך, בעל עצתך	14303
בכל תנועותיך הנראות והנסתרות, אתה ישן לו והוא ער לך, לבש לך בגדי הידידות ועדה עדי האהבה לך,	14304
ונכנס בכלל נאמניך ואנשי עצתך וסגולת אוהביך, והוא מורה אותך בחציו הממיתים לשרשך מאריך	14305
החיים, ומן החזק שבשלוחיו אשר יורה אותך וילחם אותך בהם.	14306
שישתדל לספק עליך אמתך ולשבש מה שנתברר לך, ולערבב את נפשך במחשבות כזבים וטענות	14307
שקריות, ואם תהיה נזהר ממנו ותזמין לו שלוחי שכלך להלחם אותו בהם, ותסלק חציו מעליך תנצל ותמלט	14308
ממנו בעזה"י, מעתה כאשר נתבאר לנו רב כוחו וגבורתו של היצר, ובכמה מיני טצדקי ואמתלאות יבוא אל	14309
האדם, הלא חובה כפולה ומכופלת עלינו להזמין לו שלוחי שכלנו ומחשבתנו לדחותו מעלינו, כי בלא	14310
השימוש באלו כלי המלחמה, כבר הננו נתונים תחת ממשלת היצר.	14311
הוא שאמר שלמה בחכמתו, מחשבות בעצה תכון ובתחבולות עשה מלחמה (משלי כ'), ופי' רבינו הגר"א	14312
זצ"ל, דהאדם נכשל בעבירה מפני שני דברים, הא' שהיצר מראה לו היתרים, והב' שמתגבר עליו, לענין	14313
הראשון שחשכו עיניו מראות דרך הישר, צריך להתיעץ עם חכמים וצדיקים ההולכים לאור החכמה, אבל	14314
במה שהאדם בעצמו יודע נגעי לבבו וכי רע ומר דרכו, אין די לו בעצה בלבד אלא צריך לעשות תחבולות	14315
מעצמו, כל אחד ואחד לפי טבעו והתגברות יצרו (אבן שלמה סימן י"ב וסימן מ'), על כן חובה עלינו לקדם	14316
פני היצר בתחבולות, ולשלוח אליו את כלי מלחמתנו כדי לסלק חציו מעלינו, ואז נזכה בעזרת ה' להנצל	14317
ולהמלט מרשתו. (שערי ציון).	14318
	14319
מאמר תשנה	14320
קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כי זה משה האיש אשר העלנו לא ידענו מה היה לו (שמות ל"ב	14321
א').	14322
כל פעל ה' למענהו וגם רשע ליום רעה (משלי ט"ז), כל הפעולות בלי יוצא מן הכלל כולם למענהו,	14323
ואפילו מרשעותו של הרשע נוצר כבוד שמים, והכל מכוון לתכלית הבריאה ושלמותה, אמנם הרשע מצד	14324
עצמו חוטא הוא, שהרי קיימת בידו הבחירה לבחור בטוב, וברשעותו מזיק הוא לעצמו, ונותן את הדין על	14325
כשלונו בבחירתו, אולם אליבא דאמת יוצא קילוסו יתברך גם מרשעותו של הרשע, ואין זה נוגע לאדם	14326
מצד עצמו, כי עיקר מציאות האדם בעולם הזה הוא לקיים מצות ולעבוד ולעמוד בנסיון (מס"י פ"א).	14327
תמיד נמצאים בנסיונות העשיר בעשרו והעני בעניותו, לכולם ישנם נסיונות ועל ידם נבנה האדם, תחילת	14328
בנינו של כלל ישראל נוצר בעשרה נסיונות שנתנסה אברהם אבינו ועמד בכולם, וכך כל יחיד ויחיד חייו	14329
מלאים נסיונות, כל עיכוב וסיבה לביטול עבודת שמים נסיון הוא, ה' צדיק יבחן בלי הרף בוחנים את	14330
האדם לברר וליצב את מעמדו הרוחני, ועד כמה שהנסיון הוא מעיקרי עבודת האדם, מגלה לנו הכתוב	14331
בפרשת יתרו.	14332
לבעבור נסות אתכם בא האלקים, וברמב"ן שם זה אשר ראיתם היה, שכשינסה ה' אלוקים אתכם להודיע	14333
ערך אמונתכם, וישלח לכם נביא שקר שירצה לסתור מה ששמעתם, לא תמעד אשורכם מדרך האמת, כי	14334

כבר ראיתם האמת בעיניכם, וא"כ יאמר בעבור שיוכל לנסות אתכם לעתיד, בא האלוקים עתה כדי שתהיו עומדים לו בכל נסיון ע"ש.	14335
בדברים אלו מתגלה לנו חידוש גדול, שהרי אנו מורגלים לחשוב כי מעמד הר סיני היה רק לשם קבלת התורה, ומגלה לנו הרמב"ן מטרה אחרת במעמד זה, לחנך את כלל ישראל באמונה המבוססת על ראייה חושית, כדי שיוכלו לעמוד אח"כ בכל נסיון, וכדי להודיע ערך אמונתכם היינו לברר את מזרגת אמונתו של האדם, וכן מטרת כל המסע הארוך במדבר, וזכרת את כל הדרך אשר הוליכך ה' אלוקיך זה ארבעים שנה במדבר למען ענותך לנסותך לדעת את אשר בלבבך, לנסות את האדם ולברר את אשר בלבו.	14337
ומיד אחר מתן תורה הועמדו ישראל בפני נסיון, ופרשה זו מלמדת אותנו מהו נסיון, ועד כמה תובעים מהאדם אפילו פגמים דקים עד למאוד, שהרי נשתומם מדקות התביעה על חטא שהיה לשם שמים, ואעפ"כ נגזרה עליהם כליה ח"ו, אילמלא משה רבינו שעמד וביטל את הגזירה, תחילת חטא העגל נבע מטעות בחשבון הימים, ולאחר שהצליח השטן להטעותם שיהרהרו בחשבון הימים, בא וערבב את העולם והראה דמות חשך ואפלה וערבוביא לומר מת משה, ולאחר שהכניס בלבם ספקות אלו, הראה להם דמות משה שנושאין אותו באויר, וראו בחוש שמשה עזב אותם.	14341
נתאר לנו מצב של מליונים העומדים במדבר שמים, מקום נחש שרף ועקרב אין מים, פתאום אבד המנהיג המוליכם במדבר ודואג לכל צרכיהם, בודאי יאוש איום ממחשבה זו, שנשארו בודדים כצאן בלי רועה, ואין פלא שהערב רב בקשו מנהיג חדש, ומובא במפרשים שהעגל לא היה ע"ז רגיל, אלא שהם כיוונו בזה שיזכו להשפעה מן השמים ע"י אמצעי זה, עגל כנגד דמות שור שבמרכבה (רמב"ן אבן עזרא כוזרי).	14342
ולגבי כלל ישראל היתה התביעה רק על שלא מיחו, ועל אהרן אומר הכתוב, ובאהרן התאנף ה' מאוד להשמידו ואתפלל גם בעד אהרן בעת ההיא, וברש"י להשמידו זה כילוי בנים, והועילה תפלתי לכפר מחצה ומתו שנים ונותרו שנים ע"כ.	14343
איתא במדרש תצוה ל"ז, שזכה אהרן לכהונה גדולה בגלל המזבח שעשה בחטא העגל, ומשה שירד מההר סבור היה שאהרן שותף עמהם, א"ל הקב"ה משה יודע אני כוונתו של אהרן היאך היתה לטובה, משל לבן מלכים שזחה דעתו עליו ונטל את הצפורן לחתור בית אביו, א"ל פדגוגו אל תייגע עצמך תן לי ואני אחתור, הציץ המלך עליו וא"ל יודע אני היאך היתה כוונתך, חייך איני משליט בריה על פלטיך שלי אלא אתה, כך בשעה שאמרו ישראל לאהרן קום עשה לנו אלהים, א"ל פרקו נזמי הזהב והוא לא נתעסק אלא לעכב עד שיבוא משה, א"ל הקב"ה אהרן יודע אני היאך היתה כונתך, חייך איני משליט על קרבנותיהם של בני אלא אתה, שנאמר ואתה הקרב אליך ע"כ.	14344
א"כ ודאי שהתביעה כלפיו בלתי ניתנת להבחנה, ואעפ"כ תבעו ממנו, וכשירד משה והעמיד אותם על טעותם, מיד חזרו בתשובה ונתנו עצמם להריגה, שתו את המים ולא גילו כל התנגדות, סימן שהחטא היה אצלם לשם שמים בלי כונה של פריקת עול, ואעפ"כ גרמו לחרון אף לדורות, שהרי נצטוו לא לעשות כל תמונה, ואפילו במצב של ערבוביה בעולם, אין לזוז כקוצו של יוד מדרכי התורה, מעמד הר סיני מספיק כדי שנעמוד בכל הנסיונות, לא לשמוע לקול נביא ולא להתחשב אפילו בראיה חושית, והתביעה בזה על חוט השערה.	14347
וכך תמיד בכל הזמנים עומד האדם בפני נסיונות בכל מדרגה ובכל מצב, וחייבים לעמוד בנסיונות ואפילו כנסיון חטא העגל, ואם האדם נכשל בבחירתו אזי מכניסים אותו לנסיון יותר קשה, אדם הראשון נפל בנסיון עץ הדעת, וקיבל נסיון יותר קשה של בזעת אפיך תאכל לחם, וכן אצל פרעה הרשע לאחר שהכביד לבו קיבל נסיונות יותר קשים, שהכבידו את לבו בעל כרחו עד שאיבד הכל.	14351
כך היא מציאות הבריאה, אין מפלט מנסיונות את כולם בוחן הבורא, הנסיונות תופעה מוכרחת היא בחיי האדם, בהם נבחנת אמונתו והכרתו את ה', ואפלו מכשלונותיו צומחת תועלת, אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהם, מחטא העגל נוצר הבירור של מי לה' אלי, וענין יוה"כ וחודש התשובה לדורי דורות, מהחטא גופא נוצרה התועלת הכי גדולה, שהרי בלי יוה"כ א"א היה להחזיק מעמד כלל. (אור יחזקאל).	14352
	14353
	14354
	14355
	14356
	14357
	14358
	14359
	14360
	14361
	14362
	14363
	14364
	14365
	14366
	14367
	14368
	14369
	14370
	14371
	14372
	14373
	14374
	14375
	14376
	14377
מאמר תשנו	14378
וירא העם כי בושש משה לרדת מן ההר ויקהל העם על אהרן ויאמרו אליו קום עשה לנו אלהים (שמות ל"ב א').	14379
	14380
הנה כאשר נתאמת לנו קבלת התורה ממעמד הר סיני, כן יתאמת לנו אמיתת תורתנו הק' שהיא תורת אלהים חיים, מסיפורו של מעשה העגל מיד אחרי המעמד הנורא הזה, סיפרה לנו התורה דבר אשר לא היה אפשר לעלות על דעת כל חוזה חזיונות ומדמה דמיונות, שיקרה מעשה מבהיל כזה אחרי המעמד	14381
	14382
	14383

הנורא והנפלא הזה אשר מימות העולם לא היה כמוהו, שירד ה' באש וענן וערפל על הר סיני, ובקולות וברקים וקול שופר.	14384
מן השמים השמיעך את קולו, ועל הארץ הראך את אשו הגדולה ודבריו שמעת מתוך האש, אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום, ואמרו כי מי כל בשר אשר שמע קול אלהים חיים מדבר מתוך האש כמונו ויחי, פנים בפנים דבר ה' עמכם בהר מתוך האש, והיה מעמד הר סיני דבר אשר לא היה ולא יהיה כן לעולם, והיה כל העת מראה כבוד ה' על ההר כאש אוכלת יום ולילה.	14385
ואחרי כל המעשים הגדולים והנוראים האלו, ואחר כל הכבוד הגדול הזה, סיפרה לנו תורתנו הק' כי מפני שבושש משה לרדת מן ההר, השתובב העם משובה גדולה כזו לעשות להם עגל ויקומו לצחק ע"ז ג"ע ש"ד, ונעשה העם פרוע באופן מבהיל כזה, אשר היה מוכרח משרע"ה להשקיט רוחם הסוער בחרב בני לוי, ולהרוג מן העם כשלושת אלפי איש ולשבר הלוחות לעיניהם, וכל זה קרה בעוד המלך במסבו אצל הר סיני, בעוד כבוד השכינה שוכן עליו כמראה אש אוכלת.	14386
ימים מספר אחרי המעמד הנורא והקדוש הזה, אשר שמעו קול אלהים חיים מדבר עמהם מתוך האש הענן והערפל, הנה מעשה העגל הוא דבר אשר אי אפשר לעלות בדמיונו של אדם שיקרה כזה, שהוא דבר היוצא מטבעו של עולם, ואשר אין מושג לנו איך באמת קרה כזאת, רק תורתנו הק' לא יראה לספר לנו כזאת מפני שבאמת היה כן.	14387
הנה ראוי ונכון לאמר שמעשה העגל, אם בשעתו היה לחילול ה' גדול מאד, אמנם לדורות יתהפך מעשה העגל מחילול ה' לקידוש ה', לראות ממנו אמתתה של תורתנו הק', שידעה לספר לנו דבר אשר לא היה אפשר לעלות במחשבתו ודמיונו של אדם, ושיהיה יצויר שיקרה דבר זר ופלא כזה אשר ספרה לנו תורתנו הק', וביחד עם זה לגלות לנו סודות ממסתרי כוחות נפשנו כאשר נבאר בע"ה.	14388
והיוצא לנו מזה שנכון פתגם העולם שנדן וירושה עם הסיטרא אחרא חברותא, הדבר הבא לאדם בלי עמל ויגיעה אינו מתקיים, וחז"ל הרבו לדבר מזה ואמרו, זאת התורה אדם כי ימות באהל, אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, וענין ממית לא נאמר על מיתת הגוף והפסד בריאות האדם, כי אדרבה גדולה תורה שנותנת חיים בעוה"ז ובעוה"ב, שקוי לעצמות ומרפא לבשר.	14389
אבל זה נאמר על מי שממית את יצרו ותאותיו ותענוגיו, ולא תמצא בארץ החיים במי שמחיה עצמו עליה, וכך היא דרכה של תורה וחי צער תחיה ובתורה אתה עמל, אף חכמתי עמדה לי, תורה שלמדתי באף כלומר בטורח ובעמל היא עמדה לי, ומ"ח דברים שהתורה נקנית בהם כולם דברים בלתי קלים, והתקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך.	14390
וקרה מעשה העגל אחר שהיו במדרגה גדולה במעלת הנבואה, יותר ממעלת כל הנביאים הקדושים חוץ ממשה רבינו ע"ה, כי פנים בפנים דבר ה' עמכם, ואשר לא נראה ולא נשמע שקרה כזה לאחד מן הנביאים האמתיים, היתה הסיבה לזה מפני שבאה נבואתם במתנה בלי עמל ויגיעה, כי אם במעט הכנה של פרישות מבתיהם שלשת ימים, למען יהיו לעדים על קבלת התורה כל העם מקטן ועד גדול, על כן היתה נבואתם רק לשעתה בלבד כפי צורך השעה ואח"כ שבו לכמו שהיו, על כן קרה להם מה שקרה אשר לא קרה לשום נביא שיתקלקל באופן מעציב כזה.	14391
הנה למדנו מענין העגל שהחכמה והדעת אינם דברים הנקנים בראיה בעלמא, כי אם בעמל ויגיעה רבה ודבר זה מפורש בתורה, אתם ראיתם את כל אשר עשה ה' לעיניכם בארץ מצרים לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו, המסות הגדולות אשר ראו עיניך האותות והמופתים הגדולים ההם, ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה (תבוא כ"ט), וענין עד היום הזה הוא אחרי ארבעים שנה שלמדו תורה, אז ראו שמעו והבינו מה שראו בעיניהם מכבר, אבל טרם שלמדו ועמלו בתורה, לא הועיל להם אף דברים שראו בעיניהם, מפני זה קרה להם עד שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו. (יסודי הדעת).	14392
	14393
	14394
	14395
	14396
	14397
	14398
	14399
	14400
	14401
	14402
	14403
	14404
	14405
	14406
	14407
	14408
	14409
	14410
	14411
	14412
	14413
	14414
	14415
	14416
	14417
	14418
	14419
	14420
	14421
	14422
	14423
	14424
	14425
	14426
	14427
	14428
	14429
	14430
	14431
	14432

רבוא מלאכי השרת ירדו והלבישו לכל אחד מישראל שני כתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע,	14433
והלא מלאך אחד היה יכול להלביש כולם הכתרים.	14434
מוכרח לומר שהיה בזה ענין כ"כ נשגב שכל כתר היה שליחות בפני עצמו, והיה נצרך לזה שליח מיוחד	14435
ופה אבדו המתנה הלזו, ומה גם שהיו הימים המובחרים אשר משה רבינו ע"ה נמצא בשמים לקבל	14436
הלוחות, וגם זאת השליכו אחרו, ועוד ויבן מזבח הבין מהזבוח שהרגו את חור, והיה מתירא שלא יקויים	14437
בהם אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא.	14438
כ"כ היה בוער בקרבם כיקוד אש, הרגו חור ויהרגו אהרן המובחר שבעם אם לא יסכים עמהם, עד כה	14439
הגיע בולמוס ולמה? מה הרויחו בזה? ויצא העגל הזה תופים ומחולות, שמחו שהגיעו לרצונם אשר בחרו,	14440
פליאה גדולה! איזה רצון ותאוה יש בזה, על מה אתה מחריב עולמות והורג נפשות?	14441
אין לנו תירוץ בזה, אמת הדבר אין בשכל שום טעם והבנה בזה, מפני שחז"ל בטלו יצה"ר של ע"ז ממילא	14442
רחוקים אנחנו מלהבין הרצון הזר הלזה, אין כאן בית אחיזה שכלית אלא רצונית, וכשבטל הרצון אין מה	14443
להבין ולכן כ"כ מוזר אצלנו, כן בכל רצונותיו של אדם אין בהם מבוא בשכל אלא רק רצון.	14444
ועתה נתבונן היטב אם כי מציאות היצה"ר עדיין נמצא בנו, אעפ"כ בהחלק שבטל מביטים אנחנו על כל	14445
מהלך האדם אשר מקורו ברצון, וקוראים לו למה תדאג ולשמחה מה זו עושה, אחרי מה תרדוף ותבלה	14446
ימך, הלא נביט על זה כמו שאנחנו מביטים על המחולות של העגל, וזה כל האדם להכיר הדמיון ולעמוד	14447
חזק כסלע איתן בלב ים לחיות רק חיי השכל. (חיי המוסר ח"א).	14448
	14449
מאמר תשנח	14450
ויאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים (שמות ל"ב ד').	14451
קשה להבין איך עשו עגל אחרי שאמרו זה אלי ואנוהו, ובמס' (סוטה י"א): איתא כיון שמכירים בהם	14452
מצרים באין להורגם ונעשה להם נס ונבלעים בקרקע, ומביאים שוורים וחורשים על גבן, לאחר שהולכין	14453
היו מבצבצין ויוצאים כעשב השדה, שנאמר רבבה כצמח השדה נתתיך, וכיון שמתגדלין באין עדרים	14454
עדרים לבתיהן, שנאמר ותרבי ותגדלי ותבואי בעדי עדיים, וכשנגלה הקב"ה על הים הם הכירוהו תחילה	14455
שנאמר זה אלי ואנוהו ע"כ.	14456
ועוד איתא במדרש רבה (כ"ג ט"ו), זה אלי ואנוהו א"ר ברכיה בא וראה כמה גדולים יורדי הים, משה	14457
כמה נתחבט ונתחנן לפני המקום עד שראה את הדמות שנאמר הראני נא את כבודך, א"ל הקב"ה לא תוכל	14458
לראות פני ובסוף הראה לו בסימן שנא' והיה בעבור כבודי, החיות הנושאות את הכסא אינן מכירות את	14459
הדמות, ובשעה שמגיע זמן לומר שירה הן אומרים באיזה מקום הוא, אין אנו יודעות אם כאן הוא אם	14460
במקום אחר הוא, אלא בכל מקום שהוא ברוך כבוד ה' ממקומו, ועולי הים כל אחד ואחד מראה באצבעו	14461
ואומר זה אלי ואנוהו, וא"כ איך עשו את העגל?	14462
אבל העובדא שכן עשו עגל וסרו מהר מן הדרך, זה מלמדנו על מה שאמרו ז"ל (חגיגה ט"ו): דברי תורה	14463
קשין לקנותן ככלי זהב ונוחין לאבדם ככלי זכוכית עי"ש, על התקלקלות אין פלא כי מכל מיני סיבות יתכן	14464
להתקלקל בקלות לא יאומן כי יסופר, הסיבה העיקרית כי הרבה חברים רעים עושים, דהנה התחלת חטא	14465
העגל בא ע"י הערב רב.	14466
ובתנחומא איתא וירא העם נתכנסו ארבעים אלף שעלו עם ישראל, ושני חרטומי מצרים עמהם יונו"ס	14467
וימברו"ס, שהיו עושים לפני פרעה כל אותם כשפים, ונקהלו כולם על אהרן שמשה שוב אינו יורד, מיד	14468
עמד חור וגער בהם עמדו עליו והרגוהו, כשראה אהרן כך נתירא והתחיל מעסיקן בדברים, והם אומרים	14469
לו קום עשה לנו אלהים, התחילו אומרים אלה אלהיך ישראל ע"כ.	14470
ואחר כך כתיב וידבר ה' אל משה לך רד כי שחת עמך, ובתנחומא העם לא נאמר אלא עמך, א"ל הקב"ה	14471
למשה עמך עשו את העגל, שאני אמרתי לך והוצאתי את עמי בני ישראל, ואתה קבלת הערב רב לקבל את	14472
השבים, ואני הייתי רואה מה עתידים לעשות, והם שעשו את העגל שהיו עובדי ע"ז וגרמו לעמי לחטוא	14473
עמהם, ראה מה כתיב ויקח מידם ויצר אתו בחרט ויאמרו אלה אלהיך ישראל, שהגרים שבאו עמהם	14474
ממצרים הם עשו אותו ע"כ, ועליהם אין לתמוה כ"כ, כי זרוק חוטרא לאוירא עיקריה קאי (תנחומא בלק	14475
י"ז).	14476
ומזה יש ללמוד שאדם צריך לדאוג על גירסא דינקותא שלו (משלי כ"ב), חנוך לנער על פי דרכו מנעוריו,	14477
ואז אף כי יזקין לא יסור ממנה, כי אם הגירסא דינקותא לא בסדר, גם כי יזקין ויתעלה לא בטוח שלא ירד	14478
מטה מטה, כי השורש לא טוב ויש סכנה שאעיקריה קאי, שהרי מפורש שהתחילו הערב רב ולבסוף חטאו	14479
גם ישראל, ועליהם פלא גדול? אבל העובדא היא שנתקלקלו ע"י הגרים שקשים לישראל (יבמות מ"ז):	14480
וכמה גדולים דברי חז"ל שאמרו אל תאמין בעצמך עד יום מותך.	14481

ומזה יש ללמוד עד כמה שאדם צריך להיזהר מחברים רעים, וכמה עלול להתקלקל ע"י הרשע באופן נורא, מוסר השכל עד כמה צריך האדם חיזוק תמידי, כי איננו בטוח במצבו הרוחני שמא ירד ממדרגתו, ואמרו חז"ל אשרי אדם מפחד תמיד ההוא בדברי תורה כתיב. (זכרון מאיר).	14482 14483 14484 14485
מאמר תשנט	14486
ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באזניהם ויביאו אל אהרן (ל"ב ג').	14487
הן נקרא ולא נבעת, לטובה כל נדיב לב, לרעה ויתפרקו כל העם (ירושלמי שקלים א'), חז"ל הקדושים נבעתים ונרתעים בקוראם פסוק זה המאשים את הכלל כולו בעשיית העגל, בזמן שהתורמים לעבודת המשכן היו רק נדיבי הלב, אולם כבר המליצו קדמונינו עליהם שרק הערב רב התכוון לשם עבודה זרה, ודרשוהו על הפסוק כי שחת עמך, אבל חלילה לומר שישראל התכוונו לשם ע"ז, והרמב"ן מאריך לבאר שכוונתם היתה לשמים שיהיה להם למנהיג במקום משה רבם, ובחרו באחד מארבע פני המרכבה שראו בסיני.	14488 14489 14490 14491 14492 14493
אנו עומדים ותמהים על דבר מוזר זה הנוגד את הכלל אשר בידינו, שהבא לטהר מסייעין אותו (יומא ל"ח:), אם אמנם כוונתם היתה רצויה ורק שטעו בהכרעתם, למה לא זכו לעזר ה' שיתווה להם הדרך הנכון לעבדו, ואיך נלכדו במכמורת של חטא מגונה כזה? סוף סוף רצו להמשיך באורח חיים שקבלו במתן תורה, ודרשו ממלא מקום למשה אשר חשבוהו למת שינהלם על מי מנוחות, וכבר מצאנו אצל יתרו שעבד כל ע"ז שבעולם ובכל זאת לא נתרחק, וזכה להיות חותן משה והוסיף פרשה בתורה, מפני שדרש את האמת והיתה לו כוונה טובה, אם כן איפוא למה נפלו ישראל ממנו?	14494 14495 14496 14497 14498 14499
אולם כד נעייין ביה נמצא שכוונה טובה מסוג זה, עוד רחוקה מאד מלהיות ראויה לסייעתא דשמיא, וכבר אמרו בירושלמי א"ר אבא בר אחא, אין אתה יכול לעמוד על אופיה של אומה זו, נתבעין לעגל ונותנין נתבעין למשכן ונותנין, מבואר שמה שתרמו לעגל נבע מזה שלא עמדו בתוקף על דעתם, אלא הרשו לעצמם להסחב אחרי הערב רב.	14500 14501 14502 14503
בודאי לא נחשדו ישראל לעשות לעצמם ע"ז בידים, אבל סוף סוף הדרישה להקים מנהיג במקום משה היתה ביוזמת הגרועים שבהם, והם אשר הקימו את כל הבהלה שתיכף ומיד מוכרחים מנהיג אחר, והקהל הסכימו בצורה פזיזה לדרישותיהם, והתוצאות העגומות היו שהפזיזות הולידה תקלה גדולה בעשיית העגל, אפילו בהיות כוונתם לשמים עברו על איסור תורה כמ"ש הרמב"ן (ל"ב ה').	14504 14505 14506 14507
וכבר כתב הרמב"ן שאפילו אלו שלא עבדו ע"ז בפועל, בכל זאת חטאו במחשבה וקצצו בנטיעות (ל"ב ז'), וכל זה בא להם על שנתעצלו לדכא את התקוממות הערב רב, ובמקום זה שתפו פעולה אתם, לא עבר הרבה זמן עד שראו את טעותם, אבל מאוחר מדי כשישבו העם לצחק, ואמרו חז"ל שהכוונה לע"ז ג"ע וש"ד (שמו"ר מ"ב א').	14508 14509 14510 14511
בצירוף כמה לחצים שפעלו בבת אחת, נעשה הנסיון כה גדול עד שלא הצליחו לעמוד בו, מצד אחד היו המומים ממה שחשבו על מיתתו של משה, ואז מצא לו השטן מקום להסית, וגירה את הריקים שבהם שהיו עובדי ע"ז ועתה חזרו לסורם, מצב העושר גם כן השפיע עליהם לחטוא מרוב טוב כמו שאמר משה ודי זהב (דברים א'), כסף וזהב שהשפיע להם הקב"ה עד שאמרו די גרם להם לעשות את העגל (ברכות ל"ב), לא היו ערוכים לקראת מאבק כבד כמו שהיה דרוש להתעצמות עם הערב רב, ולא עצרו כח לעמוד נגדם.	14512 14513 14514 14515 14516 14517
אולם אחרי כל ההצדקות אומר הירושלמי שרכות האופי הוא הגורם, שהרי כולם היו יכולים להמנע כמו שעשו שבט לוי, אלא שלא היו חזקים בדעתם מספיק, לא כן אצל יתרו שאמנם עבד ע"ז אבל תוך ביקורת, וברגע שהרגיש בנקודת התורפה תכף פרש למרות הסכנה לו ולבני ביתו, האדם שעושה את כל מה שביכולתו בדרישת האמת, הוא אשר זוכה לסייעתא דשמיא ולא זה שמתרפה.	14518 14519 14520 14521
אמר עצל שחל בדרך ארי בין הרחובות (משלי כ"ו), לפעמים ממציא העצל את האריות בדמיונו, אבל לפעמים קורה שאכן ישנו ארי והוא משמש כתירוץ בפי העצל, אולם בן חיל מוצא פתרון גם נגד משברים אמיתיים אם רק רצונו בכך, ואינו חת משום מכשול בדרכו אלא מסלק אותו בחכמה.	14522 14523 14524
ועשית כפורת זהב, יבוא זהב של כפורת ויכפר על זהב של עגל, מעשה העגל נגרם על ידי פזיזות ואזלת יד, והתקנה שלו היתה עשיית המשכן, שאז תרמו מתוך נדיבות לב ושמחה של מצוה, ואף שיש להצטער על זה שיותר אנשים תרמו לעגל ממה שתרמו למשכן, מכל מקום טבעי הדבר שיותר יכלו להשיג דבר של קלות ראש, ממה שיוכלו להתעלות למדרגה של נדיבות לב, אדרבה מכאן נוכל ללמוד שהנדיבות לב והכובד ראש של היחידים, מכרעת את הכף נגד הפזיזות של הרבים.	14525 14526 14527 14528 14529
ידוע על הכוזרי שאמרו לו בחלום שכוונתו רצויה מעשיו אינם רצוים, אדמו"ר ז"ל היה שואל למה זכה הכוזרי לעזר ה' במקום שאין אנו זוכים הרי גם כוונתו רצויה? ותירץ על זה שאכן כוונתו רצויה, אבל	14530 14531

אנו דומים לאותו עני שהיה אומר אילו היה לו כסף היה מחלק לצדקה, כוונה דמיונית כזו הרחוקה	14532
לחלוטין מן המציאות אינה יכולה להשיג עבורנו עזר ה', בעוד שאנו יושבים בחיבוק ידים ומתעצלים	14533
לעשות את המוטל עלינו.	14534
עלינו להתמודד עם הבעיות ולעמוד כחומת ברזל נגד כל רוח חדשה, לתהות על קנקנו אם מקורו קודש או	14535
שהוא פרי מחשבתם של ריקים ופוחזים שלא יוכלו לעמוד במבחן, ועתיד להעלות רק קול ענות חלושה,	14536
עלינו לנקוט בעצת דוד המלך באמרו חשבת דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, להחליט מתוך הכרה	14537
שהאושר האמיתי הוא רק בדרך התורה ולא בשום דרך זולתה. (המוסר והדעת ח"ג).	14538
	14539
מאמר תשס	14540
ויאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים (שמות ל"ב ד').	14541
ביום שעשו ישראל את העגל בו ביום ירד להם המן, ונטלו ממנו והקריבו לפני העגל שנאמר ולחמי אשר	14542
נתתי לך סלת ושמן ודבש האכלתיך, ונתתיהו לפניהם לריח ניחוח ויהי, ואעפ"כ והיה כזה יום מחר ולא	14543
פסק המן, הוי לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים, ואעפ"כ ומנך לא מנעת מפיהם (תנחומא).	14544
וכבר כתב הרמ"ק בתומר דבורה, שהמדה של מי אל כמוך היא שהוא מלך עלוב, שסובל ומשפיע להחוטא	14545
את טובו אף בשעה שהוא חוטא, אבל באמת במקרא זה מפורש יותר, היינו שמשפיע ונותן מן שהוא לחם	14546
אבירים, אפילו בשעה שמלחם זה נותן האדם לעבודה זרה, וכי יש צדקה גדולה מזו.	14547
ואמרו ז"ל שם אף כי עשו להם פסל ומסכה, ויאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים ויעשו	14548
נאצות גדולות, וכי חסר המקרא כלום ולמה הוסיף המקרא ויעשו נאצות גדולות, שהיו מחרפין ומגדפין	14549
כלפי עצמן, שבעים מן המן ומקריבין ממנו לעגל ומחרפין בכל כוחן בשחוק, ובכל זאת ומנך לא מנעת	14550
מפיהם הוי לך ה' הצדקה, הרי שאי הכרה בהרגשה של לך ה' הצדקה היינו נאצות גדולות, מה שלא נקרא	14551
החטא עצמו של עשיית פסל ואמירת אלה אלהיך ישראל.	14552
ולפי"ז הלא בכל חטא שיחטא האדם מלבד החטא עצמו, ואף שהחטא קל הוא מצד עצמו, הלא נאצה גדולה	14553
היא מצד אי ההכרה שהוא חוטא בהשפעת טובו של הקב"ה, ומה גדול חטא הנאצה אם הוא חוטא בטובתה	14554
של התורה עצמה, כי אם המן הוא לחם אבירים הלא התורה לא זכו לה האבירים, ואם האדם לומד תורה	14555
בשעה שקוראים לו, ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי, מה גדולה היא צדקת ה' שאין לוקחין את	14556
התורה ממנו, ומה נוראה היא הבושה והנאצה אם הוא חוטא בה.	14557
וחוטא אחד יאבד טובה הרבה, ואמרו ז"ל (קדושין מ'), בשביל חטא יחידי שחטא אובד ממנו טובות	14558
הרבה, כשנתבונן בדבר נמצא כי כל גדולי הדורות לא האבידם אלא חטא אחד, אדה"ר שאכל עץ הדעת,	14559
קין שהרג את הבל, אברהם אבינו על שאמר במה אדע, דור המדבר שזכו למדרגת אדה"ר קודם החטא בא	14560
חטא אחד והאבידם, דוד המלך בכה כל ימיו על חטאו שכל האומר דוד חטא אינו אלא טועה שנמחל לו	14561
אותו עון.	14562
ובגמ' (סנהדרין ק"ד): אמרו, אמר רב יהודה אמר רב בקשו למנות עוד אחד (והיינו שלמה רש"י), באה	14563
דמות דיוקנו של אביו ונשתטחה לפניהם ולא השגיהו עליו, באה אש מן השמים ולחכה אש בספסליהם ולא	14564
השגיהו עליו, יצתה בת קול ואמרה כי אתה תבחר ולא אני, וכי הבחירה בכם תלויה ולא בי, לומר מי שיש	14565
לו חלק ומי שאין לו חלק הלא בי הדבר תלוי (רש"י), כלומר שלא הועיל כלום להשפיע עליהם שישנו את	14566
דעתם, עד שאמרו להם כי אין בזה משום לא בשמים היא.	14567
והרי הדבר נורא ואיום, שלמה שישב על כסא ה' ועלה בחכמתו על כל הדורות ובנה בית המקדש, ואעפ"כ	14568
לפי פסק ההלכה של בית דין של מטה היה די בחטאו האחד, שכל האומר חטא אינו אלא טועה, לאבד טובה	14569
הרבה בשיעור כזה, כל זה אינו רק בגדולי הדורות, אלא לעולם יראה אדם עצמו חציו זכאי וחציו חייב,	14570
עשה מצוה אחת עשה עבירה אחת (קידושין שם), שההכרעה היא בכל אדם, צדיק על ידי מצוה אחת זוכה	14571
לכל טובה, ורשע ע"י עבירה אחת מאבד הכל, הוי וחוטא אחד יאבד טובה הרבה.	14572
ולא עוד אלא שהאדם גם כיום ובכל הדורות הוא בצלמו ודמותו כמו שנברא, והוא יחידי כמו שהיה אדם	14573
הראשון יחיד בעולם, שהלא כל טובת העולם רק בידו היא, אם עולה מתעלה עמו ואם יורד יורדת עמו,	14574
וכמ"ש ארורה האדמה בעבורך.	14575
וז"ל הרמב"ם צריך כל אדם שיראה עצמו וכן כל העולם חציו חייב וחציו זכאי, חטא חטא אחד הרי הכריע	14576
את עצמו ואת העולם כולו לכף חובה, עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת העולם כולו לכף זכות	14577
(פ"ג מתשובה הל' ד'), נמצא שכל אדם שהוא צדיק הוא יסודו של עולם, ואם הוא רשע הוא מאבד עולם	14578
ומאבד עצמו, וכמו שחייב אדם לומר בשבילי נברא העולם, כמו כן חייב לומר בשבילי קיים העולם.	14579
(דליות יחזקאל).	14580
	14581

	מאמר תשסא	14582
	ויקה מידם ויצר אותו בחרט ויעשהו עגל מסכה ויאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים (שמות ל"ב ד')	14583
		14584
	אין יצה"ר אחיזה עינים בלבד אלא נברא הוא כמ"ש ובורא חושך, אמנם הוא נברא מבחינה עליונה כי מלאך הוא, אבל הוא אל זר שיושב בלבו של אדם ויושב על מפתחי הלב (ברכות ס"א), שלא תכנס בהם הקדושה, מלך מושל זקן מלומד בערמימות, מלאך שהוא למעלה מכל כח דלמטה, הסתר פנים פירושו שמוסרין מן השמים את ההנהגה לסיטרא אחרא, שמנהיגים מן השמים הס"א הנהגה שתגרום חילול, כמ"ש "כ צור ילדך תשי ואז"ל מתישין כח של מעלה, אז כל מה שיראה ויבחין האדם ילמדנו היפך האמת, אז ממשלה ממש נתנה לס"א זה לעומת זה עשה הא'.	14585
	הר' ירוחם ז"ל אמר נביאי השקר לא היו זייפנים פשוטים, אלא שראו נבואה שהיא שקר נבואה מצד הס"א, דיש נבואה דטומאה כמו שיש נבואה דקדושה, זה לעומת זה עשה האלקים, אלמלי היו רמאים פשוטים לא היתה תורה קוראת אותם נביאים, ונא' מפורש בתורה כי יקום בקרבך נביא ונתן אות או מופת ובא האות והמופת, לא תשמע אל דברי הנביא ההוא, התורה קראתו נביא סתם, ובחטא העגל כ' רש"י ז"ל, שכמין דמות משה הראה להם השטן שנושאים אותו באויר רקיע השמים, הראה לכל כלל ישראל כמראה נבואה, והסיע את כולם להיות נביאי שקר.	14586
	וכתב הרשב"ם ז"ל, אלה אלוהיך ישראל וכי שוטים היו שלא היו יודעים שהעגל הזה שנוגד היום לא העלם מצרים? כל עובדי ע"ז יודעים שאלקינו בשמים ברא את העולם, אך בזה טעו שהתרפים יש בהם רוח טומאה כמו הנביאים המדברים ברוה"ק, וסבורים שהעגל המדבר ברוח הטומאה, כאלו היה מדבר ברוה"ק שלמעלה, ולכך אומרים אלה אלוהיך ישראל אשר העלוך, כלומר רוח"ק יש בו וכאלו רוח"ק הולכת לפניו, וכן לכן אמר על התרפים למה גנבת את אלהי, ולנסות בו את ישראל ניתן בו רוח הטומאה. בתפלת ימים נוראים ובכך תן כבוד לעמך תהלה ליראיך, שמחה לארצך, צדיקים יראו וישמחו, אימתי? כשתעביר ממשלת זדון, אבל כעת שמחה וגיל לס"א, חרפה וצער ח"ו לצדיקים, למה? כי הננו בהסתר פנים שכינתא בגלותא, עכשיו היא שעת ממשלת הס"א, ומפורש נאמר שם לתקן עולם במלכות שדי היינו תיקון ממש לעשות יציקה, משא"כ קודם התיקון כאלו מלכותו ית' שבורה ח"ו.	14587
	ואז"ל (פסחים נ'), ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, עד שעת התיקון דלעתיד לבוא אין שמו אחד, אין קוראין שמו בכתיבתו שאין גילוי חסדו (בחי' שם הוי') כעת, ועדיין על בשורות רעות מברכין דיין האמת ולא הטוב והמטיב, ורק לעתיד לבוא כשיתגלה שאפילו בשורות הרעות בשורות טובות הן כי הכל טוב וחסד, יברכו על הכל הטוב והמטיב, הרי לעת עתה עד שישחט הקב"ה לס"א לא שייך כלל ההכרה דהכל טוב, וכאלו ניתנה לס"א רשות אחרת מבחוץ לחסדו ית'.	14588
	ובדורנו בעוה"ר גרוע עוד יותר, שכבר אין מרגישים אפי' שתי רשויות אלא רשות אחת ממש, היינו רשות הסיטרא אחרא לבד ותו לא ח"ו, אמנם בכל אלה עדיין יש פתחון פה לסניגור, כי אפשר שהם מחסרון ראייה והסתכלות בבחינת כי לכל העם בשגגה, אבל גם בחי' מזיד ומרד כלומר איני רוצה איני יכול, אעפ"כ אני עושה בחי' מתיר עצמו למיתה.	14589
	נבדוק נא במחשבותינו של יוה"כ, אם נשאל לעצמנו באמת האם למחר לא אבטל אפילו רגעים מספר מד"ת? שהרי אז"ל כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק ה"ז בזה דבר ה' הכרת תכרת, האם למחר בהזדמן לי לשה"ר קלה לא אשמע וכש"כ שלא אדבר? האם למחר בהזדמן לי לא אחשוב כלל בחסרונות אחרים, דהוי מתכבד בקלון חבירו ואין לו חלק לעוה"ב? מה תהיה תשובתו לא אוכל! א"כ מהו יוה"כ שלנו לא שבנו כלל! ויותר מזה השבנו לעצמנו לא נוכל לא נרצה וזהו בחי' מרד וזדון! (מכתב מאליהו א' דף 237).	14590
		14591
		14592
		14593
		14594
		14595
		14596
		14597
		14598
		14599
		14600
		14601
		14602
		14603
		14604
		14605
		14606
		14607
		14608
		14609
		14610
		14611
		14612
		14613
		14614
		14615
		14616
		14617
		14618
		14619
		14620
		14621
	מאמר תשסב	14622
	וידבר ה' אל משה לך רד כי שחת עמך אשר העלית מארץ מצרים (ל"ב ז').	14623
	אמרו חז"ל על עברו מן הדרך אשר צויתים אין כתיב כאן, אלא סרו מהר מן הדרך, כשהיו בסיני היו שושנים וורדין, עכשיו נעשו קוצים נעשו כזבים, לא שעה ולא שעתיים אלא מיד סרו, אמר ר' שמעון בן יוחאי י"א יום היו עם הקב"ה, וכל יום היו מתחשבים היאך לעשות את העגל, ר"מ אומר אף לא יום אחד היה, אלא היו עומדים בסיני ואמרו בפיהם נעשה ונשמע, ולבם היה מכוון לעכו"ם שנאמר ופתוהו בפיהם (שמו"ר י"ב).	14624
	הרי עד כמה חדורים שרשי הכוחות הרעים בעמקי נפשותיהם של בני אדם, שלמרות שהגיעו למדרגות עליונות כאלה, שעמדו לפני ה' בהר באימה ויראה ורתת וזיעה, והשתמשו ברז זה שמלאכי השרת משתמשים בו ואמרו נעשה ונשמע, באותה שעה כאילו כיזבו לה' בפיהם ובלבם תכננו עבודה זרה.	14625
		14626
		14627
		14628
		14629
		14630
		14631

עקוב הלב מכל ואנוש הוא מי ידענו (ירמיהו י"ז), אין סוף למזימות הרשע העקובות המושרשות בתוך לבו של האדם, שעם כל שיא מעלותיו והתעלויותיו לרום הפסגה, הן אינן מרפות ממנו ונוקבות בו עד תהום הנפש, מחזירות בו מחשבות כוזבות, וכוננות זדוניות חותרות תחת יסודות אמונתו והכרתו ומסירות אותו מדרך ה'.	14632
(אור הצפון ד' קע"א).	14633
	14634
	14635
	14636
מאמר תשסג	14637
וידבר ה' אל משה לך רד כי שחת עמך אשר העלית מארץ מצרים (ל"ב ז').	14638
העוסקים בצרכי ציבור לשם שמים, זכות אבותם של הציבור מסייעתם, ומצינו בכמה קדמונים וגם רואים כן לעינינו, שכאשר הציבור צריכין למושיע ואין שם מי שמסוגל לכך, הרי מן השמים נותנים שפע של סייעתא דשמיא יוצא מן הכלל, למי שמתנדב למלאות המקום ועושים אותו למסוגל, ומה הועיל לו? רק זכות הרבים שצריכים לו.	14639
	14640
	14641
	14642
ולא עוד אלא הצדיק היותר גדול, חלק חשוב של הסייעתא דשמיא שלו באה לו מפני צורך הציבור, מי לנו גדול ממשה רבינו ע"ה, וכשחטאו ישראל אמר לו הקב"ה לך רד ואז"ל (ברכות ל"ב), רד מגדולתך כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל, ועכשיו ישראל חטאו גדולה למה לך, הרי שאותה סייעתא דשמיא שהיתה צריכה לו להיות מנהיג הכלל, לא באה לו אלא בשביל הכלל, מאותו רגע שנתן עינו ולבו להיות מיצר בצרת אחיו התחיל מהלך עלייתו, ובזכות שנתן את עצמו להכלל השפיע לו הקב"ה ס"ד שיוכל לתת עוד יותר, וכל מה שהיה נותן יותר היה מתגדל יותר, עד שכאשר מסר נפשו על ישראל, זכה שיקראו כל ישראל על שמו כאז"ל (שמו"ר ל').	14643
	14644
	14645
	14646
	14647
	14648
	14649
סוד גדול יש בזה שנקראו על שמו, המתחסד חושב שהוא נותן משלו ואת עצמו לאחרים, אך באמת הוא קונה אותם להיות תלויים בו ונקראים על שמו, כוונתו צריכה להיות כך שאם לא כן לא היה זה מתנה שלמה, ולא היתה פועלת התוצאה הזאת, אבל באמת אין חסר לו כלום אלא מתוסף לו.	14650
	14651
	14652
	14653
	14654
	14655
	14656
	14657
	14658
	14659
אליהם, כך לבסוף ירגיש אושר שאין לשער שהטיב לעצמו כל כך. (מכתב מאליהו ח"א ד' 151).	14660
	14661
מאמר תשסד	14661
וידבר ה' אל משה לך רד כי שחת עמך אשר העלית מארץ מצרים (ל"ב ז').	14662
הראינו לדעת שלא היתה כל תביעה על עצם מעשה העגל שהרי אמרו במדרש (תנחומא י"ד), ישראל יושבין למטה וחורטין את העגל, והקב"ה למעלה חוקק לוחות ליתן להם דברות חיים, אלא שלמחרת קלקלו הערב רב ונשברו הלוחות, ומכל שכן שאהרן לא חטא במאומה, והראיה שהבכורים נדחו מעבודתם במעשה העגל ואילו אהרן נבחר לכהונה גדולה.	14663
	14664
	14665
	14666
	14667
	14668
	14669
	14670
	14671
ואם כן יש לנו להבין מדוע נתחייבו כלל ישראל כליה למקום, ונגזרה עליהם פורענות לדורות (סנהדרין ק"ב), ואיבדו את מעלתם הרוחנית, מלאכי חבלה הורידו מהם את עדיים (שבת פ"ח), וחזר מלאך המות ושעבוד מלכויות לשלוט בהם, והם ירדו עד לקרקע (במדבר רבה ט'), ואהרן שלא היתה עליו לכאורה כל תביעה והתכוון לשם שמים בטהרה כמו שאמר חג לה' מחר, נאמר בו ובאהרן התאנף ה' מאד להשמידו (דברים ט').	14672
	14673
	14674
	14675
	14676
	14677
	14678
	14679
	14680
עוד יש לנו להבין מאחר שהוכחנו מן הכתובים וכפירוש הרמב"ן, שבעצם העשיה לא היה חטא, וכל אותו יום לא היתה עליהם כל תביעה, יקשה לכאורה ממה שאיתא בגמרא (ע"ז נ"ב), ואת חטאתכם אשר עשיתם את העגל משעת עשייה קם להו בחטא.	14672
	14673
	14674
	14675
	14676
	14677
	14678
	14679
	14680
התשובה היא שלמרות שלא היה כל נדנדו ושמץ חטא בעשיית העגל מצד אהרן, ובתביעת העגל מצד כלל ישראל וכדאמרן, היתה תביעה נוקבת כיצד לא עלה בדעתם ובדעת הגדולים שבהם בפרט, שבין המון רב כזה של רבבות אלפי ישראל, ימצאו חלושי שכל שיטעו ויחשבו שיש לעגל ישות ורשות עצמית, וישתחוו לו בגדר עבודה זרה.	14672
	14673
	14674
	14675
	14676
	14677
	14678
	14679
	14680
הדבר מפורש ברמב"ן שעורר על כך (שמות ל"ב), מדוע נזף משה באהרן מה עשה לך העם הזה כי הבאת עליו חטאה גדולה, ומדוע לא הוכיחו תחילה על חטאו הוא לפני שהאשימו באשמת העם, אלא ודאי מוכרח	14672
	14673
	14674
	14675
	14676
	14677
	14678
	14679
	14680

כשלעצמו לא היתה על אהרן כל תביעה שהיא, אלא שהמנהיג חייב לחשוב על כל האפשרויות שלא יצא	14681
גרם מכשול מתחת ידו.	14682
עד כמה נוקבת היא תביעה זו נראה מפרשה בנביאים, גדעון שופט ישראל שזכה להתגלות אליו מלאך ה'	14683
(שופטים ו'), ולאחר מכן לנבואה מהשי"ת עצמו, ורוח ה' לבשה אותו להציל את ישראל מיד מדין, ביקש	14684
מבני ישראל שיתנו לו את נזמי שללם, כדי לעשות ממנו איפוד לזכרון התשועה הגדולה, ופירש"י להראות	14685
מה רב היה חיל מדין, שבנזמי החשובים שבהם היה משקל אלף ושבע מאות זהב, והיתה כוונתו כולה	14686
קודש לה' כ"כ הרד"ק ושאר מפרשים.	14687
ואמר שם הכתוב ויזנו כל ישראל אחריו שם ויהי לגדעון ולביתו למוקש, וכתב בשו"ת רבינו אברהם בן	14688
הרמב"ם סימן י"ז, גדעון לא עשה האיפוד שיהיה עבודה זרה ויעבדו לו, אלא שיהיה לעצמו זכרון בתוך	14689
ישראל והיה זה משגה ממנו, ואירע על ידו המכשול הגדול הזה בעבודת מי שעבדו לו מישראל, אם כי לא	14690
היה מתכון בכך.	14691
ולאחר שהשמיענו רבותינו שהיה זה משגה ממנו שגיאיות מי יבין, ורק בודדים עבדו לאיפוד, והם עבדוהו	14692
רק לאחר מות גדעון כפירש"י ורד"ק, ולא היה יכול כבר למחות בהם, ולאחר מותו הרי נאמר להלן שבין	14693
כך שבו בני ישראל וזנו אחר הבעלים ולא זכרו את ה', ומכל שכן לדברי הרמב"ן בראשית ל"א י"ט,	14694
שאפוד לא היה ע"ז אלא הגיד עתידות, והחטא שבו היה שלא הלכו לשאול את הנביאים, נתבונן מה היה	14695
עונשו של גדעון.	14696
ויהי לגדעון ולביתו למוקש, שבעים בניו נרצחו על אבן אחת וביתו אבד, ועל גדעון עצמו נביא ה' ומושיע	14697
ישראל אמרו חז"ל (ר"ה כ"ה:): גדעון מקלי עולם היה, ובמדרש (רו"ר א' א') אמרו גדעון עבד ע"ז, כל	14698
זאת מכיוון שלא צפה מכשול שעתיד להיות לאחר מותו, וראוי למנהיג ישראל להמנע ממעשה קידוש	14699
השם וזכר נסיו וגודל הישועה לרבבות אלפי ישראל, אם כעבור שנים רבות עלול מקצת העם להכשל,	14700
ואם לא עשה כן נענש כעין ענשי העגל פורענות מחרידה לדורות, ואיבוד מעלתו הרוחנית וחטא המועטים	14701
תלוי בו, עד כמה נורא הוא עומק הדין!	14702
עתה נבין את דברי הגמרא (ע"ז ד' ב'), אמר ריב"ל לא עשו ישראל את העגל אלא כדי ליתן פתחון פה	14703
לבעלי תשובה, כי גיבורים ושליטים ביצרם היו שנאמר מי יתן והיה לבכם זה להם ליראה אותי כל הימים,	14704
ופירש"י גזירת מלך היתה לשלוט בהם כדי ליתן פתחון פה לבעלי תשובה, שאם יאמר החוטא לא אשוב	14705
שלא יקבלני, אומרים לו צא ולמד ממעשה העגל שכפרו ונתקבלו בתשובה ע"כ.	14706
ויש להבין גזירת מלך זו, שהיא לכאורה כעניין תחטא כדי שיזכה חברך (שבת ד'), ועוד שהרי החוטאים	14707
בעגל לא נוקו וכמ"ש (יומא ס"ו:), שהחוטאים בעדים ובהתראה נידונו בסייף, עדים בלא התראה במיתה,	14708
והשמחים בלבם בהדרוקן, אבל לדברינו מבואר שבאמת לא חטאו כלל ישראל מלבד אותם מעטים	14709
שנענשו, וכל התביעה עליהם היתה על שלא נתנו ללבם, שחלושי השכל עלולים לטעות כתוצאה	14710
ממעשיהם.	14711
ושייגרם חילול השם מאותם שלא יבינו את מעשה העגל כמ"ש בויק"ר כ"ז, אומות העולם מונין להם	14712
לישראל ואומרים להם עשיתם את העגל, ובדק הקב"ה בדברים ולא מצא בהם ממש, נמצא שהתביעה	14713
בחטא העגל היתה בהכשלת החוטאים שבעם, ותיקונו הוא בכך שנתנו פתחון פה לחוטאים לשוב בתשובה.	14714
	14715
ולהבין ענין גזירת מלך יש לזכור הגמ' (קדושין ל'), יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ואלמלי הקב"ה	14716
עוזרו אין יכול לו, וכבר ביארנו שיש בסייעתא זו משום נהמא דכסופא, והצדיקים נבחנים בלא סיוע,	14717
ומשום כך היו הרבה מגדולי עולם שלא עמדו בנסיונותיהם, וזה שאמרו בגמרא שראויים היו ישראל	14718
לסייעתא דשמיא לעמוד בנסיון העגל, ולא זכו לה כדי שיינתן פתחון פה לבעלי תשובה, ועוד הרי אמרינן	14719
(סוטה כ"א), שהתורה מצלת מן החטא, והרי לבם ורצונם ליראה את ה' כל הימים, והיו ראויים להצילם	14720
מחטא גדול כזה, ולמה לא ניצולו מעשיית החטא, כדי ליתן פתחון לבעלי תשובה.	14721
ובכך נבין את הגמרא שם דאמר רבי יוחנן משום רשב"י, לא היה דוד ראוי לאותו מעשה דבת שבע דכתיב	14722
ולבי חלל בקרבי, יצר הרע חלל בקרבי ואין לו כח לשלוט (רש"י), ולא היו ישראל ראויים לאותו מעשה	14723
העגל, הדמיון בין חטא העגל למעשה דוד הוא מושלם, שהרי אף דוד לא חטא כלל, וכל האומר דוד חטא	14724
אינו אלא טועה, שנאמר ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וה' עמו, אפשר חטא בא לידו ושכינה עמו (שבת	14725
נ"ו).	14726
ומבואר בגמרא (כתובות ט'), שכל היוצא למלחמת בית דוד כותב גט לאשתו, שאם לו כן אסור לדוד	14727
לקיימה, ולא היה הקב"ה קורא לבנו שנולד לו ממנה ידידיה, ולא היה מדבר עם בנו שלמה שנולד מבת	14728
שבע, ולא היה משתית ממנו את מלכות בית דוד עד למלך המשיח, ואם כן נשאלת השאלה מדוע נענש דוד	14729

בעונש מיתה, שלאחר וידויו הומר בעונש מות בנו כמבואר בכתוב, ובמרד אבשלום ובמעשה דאמנון ותמר כמ"ש (יומא כ"ב:).	14730
אלא שהוא גופא התירוץ, שאע"פ שדוד לא חטא מכל מקום נגרם חילול ה' במעשיו מצד אלו הטועים ואומרים דוד חטא, והיו מלבינים פניו ברבים (סנהדרין ק"ז א), והסיתו את ישראל להצטרף אל אבשלום, באמרם שאינו ראוי להיות מלך עליהם עקב מעשהו, כיון שכך הרי דוד המלך למרות שראה ברוח קדשו שבת שבע ראויה לו מששת ימי בראשית, וממנה יולד המלך המשיח (שם).	14731
למרות זאת היה חייב למנוע עצמו ממנה פן יאמרו חלושי שכל שחטא בכבשת הרש, והרי החטא הוא ממש כחטאו של אהרן בחטא העגל ואף תיקונו כך, כשם שהחטא היה בהכשל חלושי השכל בחטא חילול השם, כך תיקונו בהוראת תשובה לרבים, להורותם מהי תשובה ומהי קבלת יסורים וכמ"ש (ע"ז ה'.), נאם דוד בן ישי שהקים עולה של תשובה.	14732
למדנו מפרשה זו עד כמה צריך שהחכם יהיו עיניו בראשו, לראות את הנולד מכל מעשה ומעשה וכמו שאמרו (שבת קי"ד.), תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה, ואמרו (מגילה כ"ח.) תלמיד חכם הנותן לכהן גדול עם הארץ לברך לפניו חייב מיתה, שגורם לזלזול בכבוד התורה בגרמא, וכמה החמירו בגרמא (יומא פ"ו.), בגרמא וחששא של חילול השם מצד תלמיד חכם, ואביי כשלקח בשר משותפים שילם לזה ולזה עי"ש, ועל כך אמרו אחד שוגג ואחד מזיד בחילול השם (קידושין מ'.). כמה נורא הוא עומק הדין וכמה זקוק האדם לסייעתא דשמיא להנצל מן העבירה. 0 (לקט שיחות).	14733
	14734
	14735
	14736
	14737
	14738
	14739
	14740
	14741
	14742
	14743
	14744
	14745
	14746
	14747
מאמר תשסה	14747
סרו מהר מן הדרך אשר צויתם עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו (שמות ל"ב ח').	14748
הנה להבין מעשה העגל וחטאו כמו שמבארים אותו לתינוקות של בית רבן, אי אפשר להבין בשום אופן, כי הרי ראו לא מכבר נסים ונפלאות ביציאתם ממצרים, ואז הכירו בחוש בהכרה ברורה ומאירה שיד ה' בכל משלה, עד שאמרו חז"ל מה שראתה שפחה על הים לא ראה יחזקאל בן בוזי בנבואתו (מכילתא), והראו באצבעותיהם זה אלי ואנוהו, ונוכחו לדעת כי כל הטבעים והכוחות אשר בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, הכל תחת ממשלת ה' בכל עת, איכה יתהפכו ברגע קטן מאד גדול לאפלה כזו?	14749
עוד יותר תגדל הפליאה שהרי זה ארבעים יום אחרי עומדם במעמד הנבחר, ושמעו את קול ה' מתוך האש ועמדו לחיות חיי עולמים, וקבלו עליהם את התורה בכל לבבם עד שהקדימו נעשה לנשמע, ובאו בסוד מלאכי השרת גבורי כח, ופסקה זוהמתם עד שנתפשטו מהשפעת החומריות, והעיד הבורא עליהם אז מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי כל הימים, ופתאום נתהפכו ועשו עגל אשר לא ישער שום שכל אנושי איך סרו מהר מן הדרך?	14750
עוד יותר נפלא לשון הכתוב סרו מהר מן הדרך, דמשמע שסרו מן הדרך ועוד לא בחרו דרך אחרת, הרי בחרו דרך אחרת משונה לגמרי, כי לעבוד ע"ז בשיתוף הוא דרך אחרת גדולה, וכתוב רק לשון חטא ולא נזכר כלום עוון ופשע, כמו שנזכר אצל אחי יוסף בהתוודותם לפניו, שא נא לפשע עבדי אלקי אביך בלשון פשע, כי לשון חטא הקטנה שבמדרגות העבירות, והרי זו עבירה חמורה שבחמורות ולא נזכר לשון פשע. עוד קשה להבין הכתוב ויקהל העם על אהרן, למה היו צריכין לדעת אהרן והסכמתו, הכי לא יכלו לעשות מעצמם מה שרצו לעשות, ומדוע רצו שגם אהרן יעמוד במעמדם זה, ולפי מה שאמרו חז"ל על הפסוק ויבן אהרן מזבח, ויבן לשון בינה, מזבח ראה חור זבוח לפניו מפני שהיה מוכיחם (רש"י), ולכאורה איזה בינה היה צריך בדבר הזה? לראות איך חור מונח שחוט.	14751
ולמה היו צריכים לשחוט אותו בכלל, הלא היה ברשותם שלא לשמוע אליו, ואיך פעלו בנפשם לרצוח נפש נקיה מישראל בהורותם הדרך הישרה? דור המדבר דור דעה יעשה מעשה נורא כזה? וגם איפה היה אהרן עם פיו הק' ומתק לשונו ליישב דעתם ולהרגיעם בעידנא דריתחא כזו? הלא הכ' אומר עליו הוא יהיה לך לפה, והיה לו להסבירם וליישב דעתם בנועם לשונו ולמנוע מעשה נורא כזה.	14752
אמנם חז"ל דנו כל זה בהשקפה אחרת, באמרם לא היו ישראל ראויים לאותו מעשה אלא כדי להורות תשובה לרבים, שלא היה החטא במובנו הפשוט של ע"ז ושפיכות דמים, אלא כדי להורות תשובה, שגם רבים לא ימנעו מלעשות תשובה ולא יתביישו מלהכיר טעותם, כי לא יתכן שרבים יחטאו בחטא נורא כזה, וגם אם ימצא נבל אשר ירצה לילך בשרירות לבו, העם כולו לא יתנו להוליכם שולל.	14753
ואם הניחו עצמם בע"כ שנארג במוחם חשבונות המראים הכרח הדבר ויושרו, ובאו לידי טעות שלא הרגישו בו, והוי אצלם כהוראת בית דין שהסכימו רבים לעשות ככה ע"פ דין, וא"כ יש מקום להעלים החטא ולהקטינו, אחר שנעשה בטעות ע"פ הכרעת הרוב, כדי שלא יצמח מזה טענה על עם ה' שיתחלל שמו של הקב"ה על ידיהם.	14754
	14755
	14756
	14757
	14758
	14759
	14760
	14761
	14762
	14763
	14764
	14765
	14766
	14767
	14768
	14769
	14770
	14771
	14772
	14773
	14774
	14775
	14776
	14777
	14778

אולם התורה איננה וותרנית ופרסמה חטאם ברעש גדול בלי העלמה כלל, אע"פ שנעשה שלא בזדון הלב	14779
אלא על פי טעות, עכ"ז פרסמה התורה קלונם והגדילה חטאם עד שמים יגיע לדורות עולם, כדי להוכיחם	14780
ולהורותם על חסרונם, ולהורות מזה תשובה לרבים, ולהודיע עד כמה גדול כח החטא, שיכול להחטיא	14781
ולהוליך שולל עם שלם, ואף עם גבוה כדור המדבר, ולהכשיר בעיניהם הפעלים אשר תעבם ה', עד אשר	14782
אמר עליהם הבורא הרף ממני ואשמידם.	14783
ועוד יותר יגדל החידוש והפלא מרחמי ה' וחמלתו שהגדיל כח התשובה, אחר שראה טוב לבכם וחרטתם	14784
על מעשה הרע, ולהורות מזה לדורות על מדרגת בעלי תשובה, במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים	14785
גמורים יכולים לעמוד, אשר על ידי זה עוד יתגדל ויתקדש שם ה' בעולם, שרבים יכולים לברר טעותם	14786
ולהודות על שגיונם כי בטעות הלכו, ואינם מחזיקים בדיבורם להכשיר פעלם הרע, כמ"ש הורד עדיך	14787
מעליך.	14788
שהיו מוכנים לתת חייהם הנצחיים כדי שיתכפר חטאם, וע"ז כוונו חז"ל באמרם לא היו ישראל ראויים	14789
לאותו מעשה, היינו לחטט כל כך בפשעם ולגלות קלונם, אחרי שנעשה על פי חשבון מוטעה דק מן הדק,	14790
אלא כדי להורות תשובה לרבים, שלא ימנעו מלהתחרט על חשבונותיהם המוטעים, רק ישובו מדרכם	14791
הרעה אשר על ידי זה יתקדש שם ה'.	14792
וכשנתבונן בהשקפת חז"ל שדנו את דור המדבר לכף זכות, נוכל להבין את זה מטעם המילי דעלמא ג"כ,	14793
איך היה ואיך באו לכלל ירידה רוחנית כזו אחרי עומדם ברום המדרגה האנושית, על פי מה שאמרו על	14794
הפ' וירא העם כי בשש משה בא שש ולא בא, הראה השטן לפנייהם משה מת ומלאכי השרת נושאים אותו	14795
במטה, אשר נוכל להבין גודל צערם ועגמת נפשם אחר שנאבד מאתם מנהיגם הראשון, אשר הדריכם עד	14796
כה דרך המדבריות, ומי ינהלם עתה עד שיגיעו אל המנוחה והנחלה.	14797
וא"כ מובן תוקף הרגשתם בצרה איומה זאת, כשהיה משה רע"ה מנהיגם היה מגין עליהם מסכנת המדבר	14798
בכלל ומסכנת האויבים בפרט, עכשיו נוסף סכנה על סכנתם, כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים	14799
לא ידענו מה היה לו, וכל הנסים והנפלאות שהיה להם הכל בזכותו, ומבלעדי המן אין להם אפי' מזון	14800
סעודה אחת, ונמצאים במדבר מוקפים נחשים ועקרבים שהסכנה כל כך גדולה, ולזה ויקהל העם על אהרן,	14801
נתאספו לטכס עצה עם אהרן.	14802
וכפי הנראה עשה אהרן כל שביכולתו, אבל הם מתוך התמרמרותם הגדולה, שכל ישראל עומדים בסכנת	14803
מות מן הרעב והחרב של עמלק וחבריו, עד שאין לנו מושג בציור אנושי גודל טענותיהם אשר צדקו	14804
בעיניהם בעומק סברותיהם, ואלמלא היה בדורנו התנא רבי עקיבא ע"ה, שהיה דורש תילי תילים של	14805
הלכות על כל קוץ וקוץ, היה מורה לנו כמה שיש מטענותיהם וחשבונותיהם מרומז בתורה, מדין פקוח	14806
נפש והצלת הכלל, ומוטב להם לעשות ממלא מקומו של משרע"ה אשר יקבל השפעה של מעלה עבורם,	14807
למען יוכלו לעמוד נגד הצרות הגדולות האלו.	14808
וכיון שחור לא הניח אותם היה בעיניהם כדין רודף, אשר הוא מעמיד את כל ישראל בסכנה וחייב מיתה,	14809
ואהרן אמר להם הרבה טעמים ולא הועילו להסירם מטעותם, ואילו היו כל מעשיהם במחשבה נכונה אף	14810
על פי שמעשיהם אינם רצויים, לא היתה חטאתם גדולה כיון שכוונתם רצויה, ומה יעשו שנדמה להם על	14811
פי טעות מעשה רע בצורת טוב, והרי עשו כפי מה שהורה להם שכלם בכוונה רצויה.	14812
אמנם כל החסרון בזה הוא על מה שפחדו על קיומם ומצבם החומרי יותר מאשר על מצבם הרוחני, אחרי	14813
שרבם משה מת והיו בצרה גדולה, היה להם לישא את לבבם אל אל בשמים, והם לא עשו כן אלא בעת	14814
צרה נוראה כזו הרגו את חור, ובזה סרו מן הדרך הגבוה שבדרכי התורה לבחור עניני הרוח על עניני	14815
החומר, והיתה כוונתם בלתי רצויה מה שחשבו בדבר מצבם הגשמי יותר ממה שהיו מחוייבים לחשוב,	14816
שיכול על ידי זה לירד עד דיוטא התחתונה, לטעות ולתעות רחוק מן המטרה אשר לזה נברא האדם.	14817
וזה שאמר הכתוב עשו להם עגל מסכה, דייקו לומר שכל כוונתם ומגמתם במעשה העגל היה רק להם,	14818
לטובתם ולהנאתם העצמית, וזה חטא רק לאנשי דור המדבר אשר עמדו במדרגה העליונה, וראו בחוש	14819
שהכל בידי שמים, והיה צריך להכריע בעיניהם דאגת מטרת החיים על דאגת שאלות החיים, וזה היה	14820
שורש חטאתם אשר תבעה התורה מהם, ולא על התוצאות שבאו אח"כ בדרך סיבה ממילא.	14821
מבהיל הרעיון עד כמה גדול כח החטא הזה לדאוג על הגשמיות יותר ממה שמחוייבים לחשוב, עד שאבדו	14822
חייהם הנצחיים למה שזכו במתן תורה כמו אדה"ר קודם החטא, ובאמת מה תועלת בחיי נצח אם יכול	14823
האדם לטעות בו כל ימיו, כי אז למה לו חיים.	14824
ויש פה הערה גדולה לאדם, להזהר שלא למכור בכורתו בעד נזיד עדשים, ושלא יוותר אף על חלק דק מן	14825
התורה בעבור שאלות החיים שלו, ואם יגביר שאלת הרוח על שאלת החומר, אז יצליח ויעלה מעלה מעלה	14826
בדרך הקודש, והעוון של העגל נשאר לדורות, כי הקב"ה תובע מכל בעל רגש אם ירגיש יקרת נפשו	14827

ורום ערכה, עד כמה צריך להסיר מלבו דאגות אהבת עולם הזה הכלה, ולשום מגמתו להשלים נפשו בתיקון עבודתו לה'.	14828
ואל יאמר האדם כי עיקר החטא גרמו הערב רב, בכ"ז גם הם לא היו אנשים קטנים והראיה שזכו לצאת ממצרים, ועיקר עוונם היה בזה שסרו מן הדרך הגבוהה, שלא לדאוג יותר על עניני החומר מעל עניני הרוח ודרך ה', ועשו העגל ממלא מקום השפעה חומרית, והאישי היודע ללחום נגד שאלות החיים, הוא יכול לעמוד על המטרה האמיתית. (אור המוסר ח"א).	14829
מאמר תשסו	14830
סרו מהר מן הדרך אשר צויתם עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו (שמות ל"ב ח').	14831
לאחר חטא העגל אשר כמה שנוסיף להסביר זאת, וכמה שנוריד את המעשה ולשייכו לערב רב, מכל מקום נקרא הדבר חטא, והחטא איבד מכלל ישראל את המדרגה שעמדו בה בקבלת התורה, ומכח אותו חטא וביום פקדי ופקדתי (שמות ל"ב), ועם כל זאת מלמדים אותנו חז"ל במדרש את הנהגתו של משה באותה שעה, ונקדים לומר כי כשאדם מבקש לבחון עצמו אם השקפתו נכונה, הרי כשיגיע למאמר חז"ל יבדוק עצמו כיצד היה הוא נוהג באותה שעה ובאותו מקום, ואם ימצא שהיה נוהג בהיפך אות ברור הוא שאין השקפתו נכונה, כי הרי חז"ל מלמדים אותנו אשר דרך התורה הוא היפך דרכו.	14832
וזה לשון המדרש (שמו"ר מ"ב), וידבר ה' אל משה לך רד, ר' תנחומא בר אבא פתח (משלי כ"ה), נשיאים ורוח וגשם אין, מי שהוא אומר ליתן מתנה לחבירו ואינו נותנה למה הוא דומה, לנשיאים ורוח ולברקים שהם באים וגשמים אינם יורדים, זה היה דור המדבר כשהיו בסיני היו ס' רבוא זקנים וכן בחורים וכן נערים וכן נשים, כיון שבאו לסיני קבלו עליהם מלכותו של הקב"ה, וענו כולם ואמרו כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע, הרי שהיה קול הדר ומשובח.	14833
כיון שבאו למדבר עברו על הכל ושחתו מעשיהם, כיון שראה הקב"ה כן אמר למשה לך רד כי שחת עמך, ואין שחת אלא שחבלו מעשיהם כמ"ש (דברים ל"ב), שחת לו לא בניו מומם, ולא עבודת כוכבים עשו בלבד אלא גילוי עריות ושפיכות דמים, ד"א לך רד בזעף אותה שעה דבר הקב"ה כנגדו דברים קשים, א"ר יוחנן אין דיבור האמור כאן אלא דברים קשים, כמ"ש דיבר האיש אדוני הארץ אתנו קשות, אותה שעה ראה משה למלאכי השרת שהם עומדים לצאת ולחבל כל ישראל.	14834
ננסה להתבונן כיצד היינו נוהגים במצב כזה, כאשר הקב"ה בכבודו ובעצמו אומר לך רד כי שחת עמך, כאשר כל המדרגה של נעשה קודם לנשמע אבד לחלוטין, בודאי שלפי כוחות הנפש החלושים שבנו, היה מתפתח יאוש עצום והלב היה נמס, הלא בטבע האדם כאשר מתכוונן לאיזה דבר, והדבר אינו בא כפי שקיוה מיד הוא נשבר, ואילו כאן מלמדים אותנו חז"ל את דרך התורה, נכון שבזמנים כתיקונם החובה ללמוד מוסר ולהיות מלא טענות על עצמו, אבל במצב שח"ו לא נשאר מליץ יושר על ישראל, אזי דרך התורה הוא בהיפוך.	14835
אמר משה אם מניח אני את ישראל וארד אין להם תקומה לעולם, איני זז מכאן עד שאבקש עליהם רחמים, מיד התחיל למלמד עליהם סנגוריא, אמר להקב"ה יש לי זכות ללמד עליהם, אמר לו רבון העולם הזכר להם כשבקשת ליתן תורה לבני עשיו ולא קבלוה וישראל קבלוה, שנאמר ויענו כל העם יחדו, אמר הקב"ה עברו על העשיה שנאמר סרו מהר מן הדרך, אמר לו הזכר להם כשהלכתי בשליחותך למצרים ואמרתם להם שמך, מיד האמינו והשתחוו לשמך שנאמר ויאמן העם ויקדו וישתחוו, א"ל עברו על השתחויה שנאמר וישתחוו לו.	14836
אמר לו הזכר לבחוריהם ששלחתים והקריבו לפניך זבחים שנאמר (כ"ד ה'), וישלח את נערי בני ישראל, אמר לו עברו על הזביחה שנאמר ויזבחו לו, אמר לו הזכר להם מה שאמרת בסיני אנכי ה' אלהיך, אמר לו עברו עליו שנאמר ויאמרו אלה אלהיך ישראל, הוי נשיאים ורוח וגשם אין, ביטל משה מיד את הפורענות הוי בארך אפים.	14837
במה ביטל משה את הפורענות? הלא כל הסנגוריות שלו בטלו מיד, יש לומר כי עצם זה שיש מליץ יושר על כלל ישראל, גם אם דברי הסנגוריא שלו אין מתקבלים, מכל מקום פועל הדבר להפוך מידת הדין למידת ארך אפים, ועוד יש לפרש ע"פ דברי המדרש (שיה"ש"ר א'), שחורה אני בחורב שנאמר יעשו עגל בחורב, ונאווה אני בחורב שנא' כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, והיינו שאם אותו הכח של השחורה נוצל גם לצד הנאווה, הרי שאין אותו כח מופרך לגמרי, ונשאר מקום למידת ארך אפים לחול שם.	14838
יש אדם שמקבל על עצמו איזה קבלה לאחר לימוד מוסר או ביום הכפורים, וכעבור כמה ימים או כמה שבועות יורד ונופל, באותה שעה הוא עלול לבוא ולתהות על הראשונות, ולומר הנה רואה אני כי הכל דברים בטלים, וכל הקבלה היתה של שקר, כאן אנו לומדים שאין הדבר כן, החיזוק שהתחזקו באותו הפעם אינו בטל לעולם, הנה קיבלו כלל ישראל את התורה והשתחוו לשם ה', ואח"כ מעיד הקב"ה שעברו	14839
	14840
	14841
	14842
	14843
	14844
	14845
	14846
	14847
	14848
	14849
	14850
	14851
	14852
	14853
	14854
	14855
	14856
	14857
	14858
	14859
	14860
	14861
	14862
	14863
	14864
	14865
	14866
	14867
	14868
	14869
	14870
	14871
	14872
	14873
	14874
	14875
	14876
	14877

על העשיה ועברו על ההשתחוויה, ומכל מקום נשאר בהם בקבלה ובהשתחוויה התוקף לעצור את חרון האף לארך אפים.	14878
התחיל הקב"ה ליתן למשה שבילים שיבקש עליהם רחמים, א"ר יוחנן למעלה כתוב לך רד, ואחר כך ויאמר ה' אל משה ראיתי את העם הזה, ואין אמירה אלא לשון רך כאדם שיש בלבו על חבירו והוא מבקש להתפייס לו, והוא אומר לו מה עשיתי לך שכן עשית, כיון ששמע משה מן הקב"ה דברים רכים, התחיל מבקש עליהם רחמים שנאמר ויחל משה, אמר לו רבון העולם אתמול אמרת לי ועלית אתה ואהרן, ואל משה אמר עלה אל ה', וכאן אתה אומר לך רד, אמר לו לא בשביל כבודך אתה עולה לכאן אלא בשביל כבוד בני.	14879
הנה נתבאר מה היה ארך אפים שפעל משה, גזירת לך רד עדיין לא בטל, אבל הדיבור נהפך לאמירה לשון רך, ויחר אפי בהם ואכלם ועתה הניחה לי, כאן פתח לו פתח שהדבר תלוי בו שאם יתפלל עליהם לא יכלם, הרי לפנינו כיצד לנהוג גם כאשר כביכול כבר גזר את הגזירה, גם בשעה כזאת ניתן לפעול רחמים, וגם לאחר שכבר נסתמו טענותיו של משה, באה אליו ההוראה להמשיך ולבקש רחמים, התחיל הקב"ה ליתן למשה שבילים שיבקש עליהם רחמים.	14880
זו הוראה לכל אחד ואחד איך לכלכל את מעשיו בזמן הכעס, ברגע שהוא יודע שמידת הכעס חלה עליו ח"ו, לא להכנס מזה לייאוש ורפיון אונים, אם לא היה משה רבינו אומר איני זז מכאן עד שאבקש עליהם רחמים, אם היה מתרפה באותה שעה היה ח"ו נגמר הכל! אם בשעת רפיון יוסיף אדם רפיון על רפיונו וייאש עצמו לאמר, למה לי התעוררויות אשר בין כך ובין כך אינם פועלים, ובאנחותיו ישבור את עצמו ואת הסובבים אותו, הריהו מחריב את עצמו ואותם, ומפסיד המדרגה שהיו מגיעים אליה. (מערכי לב).	14881
מאמר תשסז	14882
סרו מהר מן הדרך אשר צויתם עשו להם עגל מסכה (שמות ל"ב ח').	14883
לא הרי חטא ע"ז כהרי שאר חטאים, שאפי' צדיק עלול להכשל ח"ו בחטא כל שהוא, ואילו בע"ז אפי' אינו אלא סתם אדם כשר, אי אפשר לו להכשל בבת אחת וכמ"ש ז"ל (שבת ק"ה:), כך אומנתו של יצר הרע היום אומר לו עשה כך ומחר אומר לו עשה כך עד שאומר לך עבוד עבודה זרה.	14884
ומאידך גיסא בחטא העגל נאמר, סרו מהר מן הדרך עשו להם עגל מסכה, ובמי אנו עוסקים בדור המדבר דור דעה, אשר זה עתה עמדו במעמד הנשגב והנורא מעמד הר סיני, ולפתע מאיגרא רמה לבירא עמיקתא של חטא העגל, איך הכשילם היצר בדבר שאינו יכול להסית אפי' את הפשוט שבישראל, איך ירדו לדיוטא התחתונה בפעם אחת מהר, ולא דיוטא אחר דיוטא כדרכו של היצה"ר.	14885
כתוב וירא העם כי בושש משה לרדת מן ההר, ויקהל העם על אהרן ויאמרו אליו קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו, כי זה משה האיש לא ידענו מה היה לו, ואחז"ל אל תיקרי בושש אלא בא שש, בשעה שעלה משה למרום אמר להם אני בא לסוף מ' יום, בא שטן ועירבב את העולם, הראה דמות חושך ואפילה דמות ענן וערפל וערבוביא רש"י, אמר להם משה רבכם היכן הוא אמרו לו עלה למרום, אמר להם בא שש ולא השגיחו בו, הראה להם דמות מטתו, והיינו דקאמרי לאהרן, כי זה משה האיש אשר העלנו... לא ידענו מה היה לו (שבת פ"ט ע"א).	14886
כאן גילו לנו חז"ל איך נכשלו ישראל בחטא העגל, כי משעה שיצאו ממצרים עד עתה, היה משה רבינו מנהיגם ומורה להם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון, והנה לפתע פתאום מראה להם השטן כי משה מת ומטתו פורחת באויר, וכל ישראל שרויים בפחד ובבהלה, לנגד עיניהם חשך ואפילה ענן וערפל, וכל העולם כולו נתון בערבוביא גדולה, ובראותם כך אבדו עשתנותם.	14887
שבורים ורצוצים על מות המנהיג אדון כל הנביאים, מבוהלים למראה הערבוביא והחושך, במצב זה יכול השטן לפעול מה שאין בידו לפעול במצב רגיל, אדם נבהל ואובד עצות בסכנה גדולה הוא ליפול מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, ואין צריך לומר עשה כך ועשה כך עד שיאמר לו לך עבוד ע"ז, אלא מפילו בפעם אחת לדיוטא התחתונה.	14888
ויסוד זה מציינו בכמה מקומות, כתיב ויהי בהיותם בשדה ויאמר קין אל הבל אחיו (בראשית ד'), וכתב שם תרגום יונתן בן עוזיאל, עני קין ואמר להבל לית דין ולית דין ולית עלם אחרן, לית למיתן אגר טוב לצדיקיא ולית למיפרע מן רשיעיא, והדבר תמוה עד מאד הן עד הנה היה קין עובד ה', ועמד מדעתו על סוד הקרבת הקרבנות כמ"ש הרמב"ן (שם ג'), והיה הקב"ה מדבר אליו כאל נביא ה', ואיך נעשה לפתע כופר בעיקר.	14889
אלא הרואה יבין כי המעשה היה מיד לאחר ששעה הקב"ה אל הבל ואל מנחת קין לא שעה, ומה כתיב ביה ויחר לקין מאד ויפלו פניו, כל כך חרה לקין וכה השפיע עליו עד שנפלו פניו כאיש נדהם ומזועזע, וכיון שכן שלט בו היצר שלטון בלי מצרים, והפילו בבת אחת אל תהום הכפירה והחירוף רח"ל.	14890
	14891
	14892
	14893
	14894
	14895
	14896
	14897
	14898
	14899
	14900
	14901
	14902
	14903
	14904
	14905
	14906
	14907
	14908
	14909
	14910
	14911
	14912
	14913
	14914
	14915
	14916
	14917
	14918
	14919
	14920
	14921
	14922
	14923
	14924
	14925
	14926
	14927

וכאותו דבר ממש אירע גם למגדף, דכתי' ויצא בן אשה ישראלית ויקוב, מהיכן יצא מבית דינו של משה	14928
יצא מחויב, בא ליטע אהלו בתוך מחנה דן אמרו לו מה טיבך כאן, א"ל מבני דן אנכי אמרו לו איש על דגלו	14929
באותות לבית אבותם כתיב, נכנס לבית דינו של משה ויצא מחויב עמד וגידף, הסבירו חז"ל בזה איך ירד	14930
מהר לדיוטא התחתונה להיות מגדף, אלא כיון שיצא מבי"ד של משה מחויב בדין, ואיבד את מקומו במחנה	14931
ישראל ונתערער מעמדו, מתוך כך נתבהל ושלט בו היצר ועמד וגידף.	14932
איתא (בחגיגה ה'): רבי הוה נקיט ספר קינות וקא קרי בגויה, כי מטא להאי פסוקא השליך משמים ארץ	14933
נפל מן ידיה, אמר מאיגרא רמה לבירא עמיקתא, והמאמר הזה תמוה כי מה קשר יש בין נפילת מגילת	14934
הקינות מידו, לבין מה שאמר רבי על הפסוק השליך משמים ארץ, מאיגרא רמה לבירא עמיקתא ועי"ש	14935
במהרש"א, ויש לפרש הכונה בזה, כי ראה שאין נפק"מ למגילה עצמה בין אם היא מונחת במקום גבוה	14936
ורם, לבין אם מונחת למטה בארץ, אלא שנגרם נזק למגילה ע"י עצם הנפילה שהיא הגורמת לקריעת	14937
הספר ולקלקולו.	14938
מתוך כך נתעורר לפרש המקרא הזה השליך משמים ארץ תפארת ישראל, שמלבד הירידה של קרן ישראל	14939
משמים לארץ, היה בכך גם הנזק של עצם הנפילה והחבטה העזה, כמו מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, הוא	14940
מה שאמרו שנה ופירש קשה מכולן, כי לא די בכך שהוא כעת פירש מן התורה, אלא שמאחר שהיה קודם	14941
ת"ח שקרא ושנה ועמד ופירש, הרי שאירעה אצלו נפילה גדולה, ומטבעה של נפילה שהיא חובטת קשות	14942
בנופל, ומי יודע לאיזו תהום הגיע בנפילתו.	14943
וככל שההר שעמד עליו הנופל גבוה יותר, יותר קשה הנפילה של מי שפירש ולכן הריהו קשה מכולן,	14944
הרבה מאד על האדם להזהר אם מרגיש איזו ירידה במדרגתו, שלא ינזק ח"ו מעצם הירידה יותר מן הנזק	14945
שייגרם לו ע"י מצבו הירוד, ואם יתחזק במצבו על אף היותו נחות דרגה, וישמור על שיווי משקלו בכל	14946
מצב שיהיה שרוי בו, תקוה לאיש הזה להיות לו תקומה, ויגיע שוב למעלה שעמד בה מקודם לכן ולמעלה	14947
מזה.	14948
והוא בבחינת מה שאמרו חז"ל על שלמה המלך בסוף מלך על מקלו (סנהדרין כ' ע"ב), שאף לאחר	14949
הנפילה שהיתה אצלו, המציא לעצמו החכם מכל אדם תחבולות לבל יפול ח"ו לאבדון, ומה עשה נשאר	14950
מלך על מקלו, אף כי לא היה לו שום דבר אלא מקלו בלבד, החזיק את מדת המלכות בעצמו אף בימי	14951
עוניו, והיא שעמדה לו לשוב אל כסאו ואל מעמדו הרם כאשר מלפנים. (שיחות מוסר ח"א).	14952
	14953
מאמר תשסח	14954
סרו מהר מן הדרך אשר צויתם עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו (שמות ל"ב ח').	14955
איתא במדרש (ב"ר מ"ב ו'), עברו מן הדרך אשר צויתם אין כתיב כאן אלא סרו מהר מן הדרך, כשהיו	14956
בסיני היו שושנים וורדין עכשיו נעשו כזבים, לא עשו לא שעה ולא שתיים אלא מיד סרו, א"ר שמעון בר	14957
יוחאי י"א יום היו עם הקב"ה, וכ"ט יום היו מתחשבים היאך לעשות את העגל, ור' אלעזר בן יעקב אומר	14958
כ"ט יום היו עם הקב"ה, וי"א יום היו מתחשבין היאך לעשות העגל.	14959
ר' יהודה ב"ר אלעאי אומר יום אחד היו עם הקב"ה, אמר להם הקב"ה אתמול אמרתם כל אשר דבר ה'	14960
נעשה ונשמע והיום אלה אלהיך ישראל, ר"מ אומר אף לא יום אחד היה, אלא היו עומדים בסיני ואמרו	14961
בפיהם נעשה ונשמע, ולבם מכוין לע"ז כמ"ש (תהלים ע"ח), ויפתוהו בפיהם ולבם לא נכון עמו.	14962
מכאן לימוד נפלא לאדם כמה קדושים דברי חז"ל שאמרו (אבות פ"א), אל תאמין בעצמך עד יום מותך, כי	14963
האדם מסוכן תמיד ולא בטוח במצב הרוחני שלו, כי יכול להשתנות משעה לשעה ומיום ליום, הלא עם	14964
ישראל אמרו נעשה ונשמע והיו במדרגה גדולה, ואיתא בחז"ל שהראו באצבע ואמרו זה אלי ואנוהו, כ"כ	14965
עלו בהשגת אלקות ואחרי כל זה סרו מהר מן הדרך, כמו חולה מסוכן שצריך זריקות תמיד לחיזוק גופו.	14966
האדם צריך תמיד לקבל רפואות למחלתו מחלת הנפש, אחרת בטח יכשל ויפול ממדרגתו, כדכתיב מכף	14967
רגל ועד ראש אין בו מתום פצע וחבורה ומכה טריה (ישעיה א'), וכמו שאמרו ז"ל (ברכות ל"ב) ארבעה	14968
צריכים חיזוק, והדבר היותר מועיל לחיזוק הנפש הוא לימוד המוסר והתבוננות ביראת שמים, כמו שאמר	14969
החכם מכל אדם (משלי ד'), החזק במוסר אל תרף נצרה כי היא חייך, מזהיר על מוסר בכל לשון, החזק,	14970
אל תרף, נצרה, מרוב חשיבות הענין. (זכרון מאיר).	14971
	14972
מאמר תשסט	14973
סרו מהר מן הדרך אשר צויתם עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו (שמות ל"ב ח').	14974
מצינו בחז"ל שבקשו תמיד את הדרך הנכונה כמ"ש (ברכות כ"ח:), כשחלה ר"א נכנסו תלמידיו לבקרן,	14975
א"ל רבי למדנו אורחות חיים, וכן כתוב על כן יורה חטאים בדרך, כל התורה והמצוות נקראים דרך כמ"ש	14976
ושמרו דרך ה', וכן בצד השני נקראים ג"כ דרך, כן אמרו במדרש (בר"ר ע' ד'), אם יהיה אלהים עמדי	14977

ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך, מע"ז, מג"ע, משפיות דמים, ומלה"ר, אין דרך אלא ע"ז, אין דרך	14978
אלא ג"ע, אין דרך אלא שפ"ד, ואין דרך אלא לה"ר ע"י"ש.	14979
איתא בגמ' (נדריים כ"ב:), אמר רב אדא ברבי חנינא אלמלא חטאו ישראל, לא ניתן להם אלא חמשה	14980
חומשי התורה וספר יהושע בלבד, מפני שערכה של ארץ ישראל הוא, מאי טעמא כי ברוב חכמה רוב כעס,	14981
ולכאורה נמצא חוטא נשכר? אבל זהו יסוד הדברים, כי האבות הקדושים שהיו תמיד בחצרות ה', הם	14982
בחצרות אלקינו יפריחו בלי כל סעד, וללא זיקה למורה דרך כי עם ה' היו תמיד.	14983
אבל מי שהוא רחוק מחצר המלך, הנה עיקר התכלית הוא למצוא את הדרך, את הכביש המוביל אותו אל	14984
חצר המלך, כי בלי דרך לא יפסיע אף פסיעה אחת, על כן באהבתו ית' המרובה, חמלה גדולה ויתרה חמל	14985
עלינו ונתן לנו את התורה, היא הדרך הכבושה המולכת ישר את האדם עד לפני חצרות ה' ית', על הדרך	14986
ההיא בטוח כי תביאהו אל תכליתו, וגם בההתרחקות הגדולה ביותר שימצא שם האדם, ואף בבצעי מים	14987
בטיט ורפש הכי עמוקים, גם שם סללו בעדו מסילות שבהם יוכל לבוא אל המלך, וכל מה שנתרחק יותר,	14988
יותר מסילות הניחו בעדו, אלה הם חסדי השי"ת המרובים לבל ידח כל נדח.	14989
וכמה מדוקדק לשון רבנו יונה ז"ל וז"ל, מן הטובות אשר היטיב השי"ת עם ברואיו כי הכין להם הדרך	14990
לעלות מתוך פחת מעשיהם ולנוס מפח פשעיהם, שנאמר טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך (שע"ת	14991
א' א'), והנה החוטאים אין שיעור להתרחקותם, שהרי אחר שאדה"ר חטא שאל לו הקב"ה איכה, שעם כל	14992
התקרבותו הרבה עם ה' קודם שיחטא, הנה אחר החטא נתרחק כ"כ עד אבדו כליל מן הדרך אשר דרך בה	14993
לפני החטא, כמ"ש כי הנה רחוקך יאבדו, היפוך ואני קרבת אלהים לי טוב, ולמצוא את הנאבד צריכים	14994
כבר לחיפוש רב עד שתמצאו ותשיבנו על דרכו.	14995
נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה חיפוש אחר חיפוש, כל כך גדולה האבדה ובכ"ז גם בכל ההתרחקות אף	14996
בקצוי ארץ, גם שם מוכן לפניו דרך סלולה ומתוקנת, כי גודלו וטובו ית' מלא עולם וכשתחפשנה	14997
תמצאנה, ואמר טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך, לא די במה שהכינו לו הדרך, אלא אחרי שהיא	14998
דרך רחוקה כ"כ, צריך גם למורה דרך לכוון הדרך בה ילך, ציונים בולטים ומורים לאן לפנות, וכבר אמרו	14999
בגמ' (מכות י'): טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך אם לחטאים יורה ק"ו לצדיקים.	15000
אחרי שהיא דרך רחוקה, ולא תוכל להגיע עד המטרה בטיסה אחת, על כן תחנות תחנות הוקבעו בדרך	15001
לנוח בין נסיעה לנסיעה, תחנות מסודרות עם כל הנוחיות הדרושה, הנה תראו תחנות בעיירות הגדולות	15002
מסודרות כ"כ, עד שהנוסע מוצא את עצמו שמה כאילו נמצא בביתו, וכל אלה הינם רק משל ודמיון	15003
לאותם התיקונים והסידורים שהכין הקב"ה לבריותיו על דרכם אליו ית', כי אחרי שהתורה והמצוות הינם	15004
הדרכים המתוקנים אליו, מובן שהרבה היו מתאווים להשאיר באותם הדרכים לדירת קבע.	15005
והנה לכאורה דברים אלה מתקבלים רק באמונה, אבל המשכיל על דבר יבין פשוט, כי זהו ענין המוכרח	15006
מצד טבעי החכמה, וכן הוא באמת ודאי כי האדם תיכף עם עלותו על הדרך הכבושה, מיד מוצא מלווים	15007
ומורי דרך לרוב וגם מקום ללון כי עייף יהיה, ואלה המלוים לא מניחים אותו לבדו על דרכו, אלא	15008
מוליכים אותו עד התחנה האחרת, ושם כבר מחכים עליו מלוים אחרים ללוותו להתחנה הבאה, ובפוגעם	15009
בו עושים לו גם חגיגה וקבלת פנים ברוב הלולא שמחה ועונג.	15010
בדברינו אלה נהירין דברי הר"י על אמרם ז"ל, מצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה וז"ל, ר"ל כי	15011
הקב"ה לא נתן ביד האדם הרע והטוב אך הבחירה לבד כמ"ש ובחרת בחיים, ואחר שבחר לו הדרך האחת	15012
אם בטובה הולך וה' עמו, וכי יעשה מצוה אחת מסייעת אותו לעשות מצוה אחרת, וכן הלאה בכל הדרך	15013
הארוכה, עד שמובילים אותו אל התכלית אל חצרות ה', כי בפני עצמו אין לו יכולת.	15014
ושכר עבירה עבירה, אם בחר את המות ואת הרע ועשה עבירה אחת הקב"ה מתרחק ממנו, ומניחו ומוסר	15015
אותו ביד דרכו שכבר בחר לו, זה לעומת זה עשה האלהים, גם בצד השני ישנם דרכים וגם מלוים ומורים,	15016
ואוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו (ישעיה ג'), הדרך כבושה עד המרכבה הטמאה, ולא בנקל יפרוש מן	15017
הדרך אשר כבר עלה עליה ה' ירחם.	15018
ועם דברינו אלה נבין מה שחז"ל הקדושים פחדו כ"כ, בהזדמן להם איזה דבר עבירה אף בשוגג או באונס,	15019
כי ביודעם היטב ידעו שבדרך הסלולה לא יתכן שתפגש בו דבר עבירה, שהם לא מזו הדרך, כי ע"כ פחדו	15020
מאד על הפגישה הזאת כי שמא הם מהדרך השניה, או מקרוב לה וכבר הסכנה גדולה מאד.	15021
אמרו חז"ל על הפסוק ויתרוצצו הבנים בקרבה, רבותינו דרשוהו לשון ריצה, כשהיתה עוברת על פתחי	15022
תורה של שם ועבר, יעקב רץ ומפרכס לצאת, עוברת על פתח עבודה זרה עשו מפרכס לצאת (רש"י	15023
בראשית כ"ה), הפרכוסים של האדם הם בחינה גדולה על איזו דרך הוא ועם מי הוא נפגש, וכזה הוא מה	15024
שכתב ר"י (שע"ת ג' קמ"ח), בביאור הפסוק מצרף לכסף וכו' לזהב ואיש לפי מהללו.	15025
פירוש מעלות האדם לפי מה שיהלל, אם הוא משבח המעשים הטובים והחכמים והצדיקים תדע כי איש	15026
טוב הוא, והמשבח מעשים מגונים או מהלל רשעים הוא הרשע הגמור, הלוליו של האדם המה הפרכוסים	15027

שלו, והפרכוסים הם בחינה ודאית על איזו דרך הוא נמצא, וכבר אין בידו יכולת לסור מן הדרך ההיא, כי לא לאדם דרכו בשכבר בחר לו הדרך ה' יצילנו. (דעת תורה).	15028
	15029
	15030
מאמר תשע	15031
סרו מהר מן הדרך אשר צויתם עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו (שמות ל"ב ח').	15032
ובמדרש (שמו"ר מ"ב ו'), ארשב"י י"א יום היו עם הקב"ה, וכ"ט יום היו מתחשבים היאך לעשות את העגל, רבי יהודה ב"ר אלעאי אומר יום אחד היו עם הקב"ה, ר"מ אומר אף לא יום אחד היה, אלא היו עומדים בסיני ואמרו בפיהם נעשה ונשמע ולבם מכוון לע"ז, שנא' ויפתוהו בפיהם ובלשונום יכזבו לו ע"כ.	15033
אלו הנמצאים פה כמה זמן דומה לי שכבר למדו לדעת, שלעניני רוחניות כדי לבחון בטיב מהותם הטובים הם אם לא, צריכים לשאול לאיש יודע ומבין בענינים, בודק ומנסה בכל הצדדים, ואחרי עיון היטב היטב אז הוא משמיע מבינתו ודעתו כל הענין, ולא כל הרוצה יחטוף לעצמו להגיד דעתו, הלא במילי דעלמא אם אחד הולך לקנות לו בגד וכדומה, לא ילך בלי מומחה המבין טיבה של הסחורה הטובה היא אם לאו, ואם שוה היא המחיר שמבקשים עליה אם לאו, וזה דבר פשוט הוא לכל אחד, ובכאן אראה לכם מבינת התורה שלא כל אדם עומד על זה.	15034
	15035
	15036
	15037
	15038
	15039
	15040
	15041
הנה מדרך העולם כשקונים סחורה של צמר, עיקר הסתכלותו אם היא חזקה ויפה, ובשנים אחרונות שנתרבו תעשיות גרמניות, שהינם מומחים נפלאים לעבד גם מחומר של נייר בגדים נראים כאמיתיים, וישנם כאלה שגם דומים לבגדים של משי, ולאינו מבין נקל לו מאד לטעות ולהחזיקם כבגדי צמר ממש, אבל המבין בענינים בראש וראשונה יקח בידו לבדוק היטב בטיבם, ואם רואה שהסחורה מתקרעת בידו, תיכף יוציא משפטו כי הסחורה אינה אמיתית והיא רק נייר פשוט.	15042
	15043
	15044
	15045
	15046
	15047
	15048
	15049
	15050
	15051
	15052
	15053
	15054
ולפעמים תמצא סחורות הנעבדות מנייר במעשה חרש וחושב, בהתעבדות נפלאה אשר הינם גם חזקים ומתקיימים, ולסחורות אלו כבר צריכים מומחים גדולים אשר יבחנו בהן ביתר דקדוק, באופן אריגתן ואופן תעשייתן וכדומה לזה, ואז יראה טיב הסחורה באמת, והנה כל הבוחנים עיקר הסתכלותם הוא באחת, אם הסחורה היא סחורה מתקיימת, והמתקיימת הנה זה הטוב אשר מחפשים לדעת.	15055
כן הוא ברוחניות אם נפשך לדעת מהו אמיתי וטוב, לזה מסרה לנו התורה כללים איך לידע סוד מהותם, והבחינה העיקרית היא אם מתקיים, שאם אין הדבר מתקיים תדע ודאי כי נייר הוא, על הקב"ה אנו אומרים ומלכותו ואמונתו לעד קיימת, ודבריו חיים וקיימים לעד ולעולמי עולמים, סוד זה הוא הבחינה המקפת כל הבריאה בכלליה ופרטיה.	15056
כן אמר דהמע"ה להבחין בין מעשה צדיקים ובין מעשה רשעים (תהלים צ"ב), איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת, בפרוח רשעים כמו עשב, הנה הוא טועה וחושב כי הרי נראה ברשעים פריחה וגם הצלחה, אבל סוד הדבר הוא שהם רק כעשב הממהר לפרוח, אבל מהרה הוא גם בלה יבול כליל, כן מעשה רשעים אינו מתקיים, וכמעט והם להשמדם עדי עד, אבל מעשה צדיקים הם כתמר יפרח עוד ינובון בשיבה, וזה הבחינה האמיתית כי אלה הם מעשה הצדיקים.	15057
	15058
	15059
	15060
	15061
	15062
	15063
	15064
	15065
	15066
	15067
	15068
	15069
	15070
	15071
	15072
	15073
	15074
	15075
	15076
הבה נראה איך שמבין גדול אודות הכלל ישראל ואיך בחן להכיר את כוחם, כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו, ופירש"י אני מסתכל בראשיתם ובתחילת שרשיהם, ואני רואה אותם מיוסדים וחזקים כצורים וגבעות, החוזק של אומה הישראלית וגודל תוקפם באין כל הזזה ממעמדם ומקומם, זהו הבחינה הבדוקה עליהם כי יעמדו לעולם.	15077
גם באומות העולם היו אנשים גדולים, הלא בלעם הוא אשר אמרו עליו (ספרי ברכה ל"ד י'), אבל באומות העולם קם כמוהו, וכן בלק שבנה כל המזבחות ואמר לו בלעם שיתיצב על הקרבנות, בודאי שהיה לו יד בקרבנות וידע ודאי גדולות ונצורות, וכן אבימלך הלא דיבר אתו ה' ואמר לו, ידעתי כי בתם לבבך עשית זאת, וכן הרבה כמו הם היו באומות, אבל התעשייה שלהם היתה רק מסחורות נייר, לא היה להם קיום וחוזק, וע"כ לא נבנה עליהם כלום, אבל אנחנו ישראל אשרינו מה טוב חלקנו ומה יפה ירושתנו. הוא אשר אמרו חז"ל (בר"ר ל"ט ג') על אאע"ה, מה נעשה לאחותנו ביום שידובר בה (שה"ש ח'), ביום שגזר עליו נמרוד לירד לתוך כבשן האש, אם חומה היא נבנה עליה, אם מעמיד דברים כחומה נבנה עליה, אמר לפניו רבון העולמים אני חומה מעמיד אני דברים כחומה ע"כ, הבחינה הראשית והעיקרית על אברהם אבינו ועל כל האומה, שחזקים כחומה ואין מזיזים אותם ממקומם בשום אופן, ועליהם ודאי תוכל לבנות כל האחרית.	15078
עכשיו יבואר לנו דברי המדרש שהצבנוהו בראש, הנה אמר רבי מאיר אף לא יום אחד אלא היו עומדים בסיני ואמרו בפיהם נעשה ונשמע, ולבם מכוון לע"ז שנאמר ויפתוהו בפיהם ובלשונום יכזבו לו, ומנין ידע להעביר קו מחק כל כך חריף על כל קבלת התורה של הכלל ישראל, מעמד אשר עלו בו לראות את ה'	15079

פנים בפנים, והקב"ה בעצמו הפליא גילוי רז שלהם, וזכו גם לשני כתרים בשביל השתי מלות האלו של נעשה ונשמע.	15077
קשה להגיד עליהם כי בתוך תוכיותם ובעומק עומקם, מונח שם איזה פיתוי מילים ולב לא נכון, אבל זה סוד הבנת התורה, כי אחרי שרואים שסרו מהר הרי שאין להם חוזק ויציבות, הנה זה הסימן הכי מובהק כי הם מעשה נייר הם, וכל מה שתצליח בטוב לעבד זה החומר, אבל סוף סוף נייר הוא ולא עליו תחול הנצחיות!	15078
בהיות ישראל בעצם הקדושה והטהרה במעמד הר סיני, הוא המצב הנבחר של כלל ישראל, ובכ"ז יתכן להחבא שם מחשבת פיגול עד ולבם מכוון לע"ז, ואם כי דברי חז"ל אינם כפשוטם כי בלשון חכמים ידברו, על כל פנים ודאי שכל הענין הוא בדקי דקות לרום דרגתם, איזה רושם כהה של נקודה קטנטנה דק על דק עד אין נבדק, אלא שהעובדא של סרו מהר אשר באה ויצאה אחרי ארבעים יום, היא המעידה נגדם כי עוד בעוצם אהבתם, תיכף עם ראשית קבלתם ומעמדם נרדי נתן ריחו, כבר היתה שם איזה ריח של ע"ז!	15083
וכן מצינו כששלח ה' לשמואל למשוח מלך לאחד מבני ישי, אמר הכתוב (שמואל א' ט"ז), וירא את אליאב ויאמר אך נגד ה' משיחו, ויאמר ה' אל שמואל אל תבט אל מראהו כי מאסתיהו, כי האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב, ואיתא בגמ' (פסחים ס"ו:): כל שכועס אפילו פוסקין עליו גדולה מן השמים מורידין אותו, מנלן מאליאב שנאמר ויחר אף אליאב בדוד ויאמר למה זה ירדת ועל מי נטשת מעט הצאן במדבר, ואע"ג דהאי מעשה דמשיחה קדם לרגזנות, מיהו לא מצינו בו דופי אלא זה בלבד, ומפני שגלוי לפניו שהוא רגזן מאסו.	15084
הנה שמואל ראה את אליאב כי ראוי למשחו למלך, אעפ"כ מפני מעשה הכעס שהיה אחרי שנים רבות, כעס של אח גדול המוכיח את אחיו הקטן, ודאי כי יותר מן בא לכלל כעס לא היה שם, ובכ"ז איבד מלכות בית דוד לנצח נצחים, הרי כי גם מעשה של אחרי שנים רבות הנה שרשו בראשית דראשית, ואם כי אז עדיין לא חל בו שום רושם, מי לנו גדול משמואל הנביא והרי הוא בדקו ולא מצא בו כלום, אלא אף שרגזנות אין כאן אבל ריח רגזנות יש כאן, ורק הקב"ה היודע רזי עולם ותעלומות סתרי כל חי, לפניו נגלו מה לאחור כמו מה לפנים, וכבר מקבלים ע"ז עונש נורא כזה.	15085
יתבונן האדם בזה ויפחד מאד על מצבו כי מי יאמר זכיתי, גם בעומדו ביום הקדוש יום הכפורים, גם בעת התודות ובכיותיו באשמי יפחד מאד, כי אין בטוח כלל מה יקרה אתו למחרת יוה"כ אם לא ישלח ח"ו בסר מהר, ולא יהיה בזה ח"ו בבחינת ופתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו הרחמן יצילנו. (דעת תורה).	15086
	15087
	15088
	15089
	15090
	15091
	15092
	15093
	15094
	15095
	15096
	15097
	15098
	15099
	15100
	15101
	15102
	15103
	15104
מאמר תשעא	15105
סרו מהר מן הדרך אשר צויתם עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו (ל"ב ה').	15106
כלל ישראל שראו את האותות והמופתים אשר עשה ה' בפרעה במצרים, וזכו לראות בגילוי שכינה בקריעת ים סוף, עד שהיו מראים באצבע ואומרים זה אלי ואנוהו, וראתה שפחה על הים מה שלא ראו הנביאים, ובצאתם ממצרים זכו להיות במעמד הר סיני, ולשמוע את דבר ה' יוצא מפי הגבורה, אנכי ה' אלוקיך, וממדרגה גבוהה זו נפלו לדיוטא התחתונה של שחת עמך, אלה אלוהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים, ועל ירידה גדולה זו בזמן מועט אמר ה' סרו מהר.	15110
והדברים מפליאים הרי אמרו חז"ל כך אומנותו של יצה"ר, היום אומר לך עשה כך ומחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו לך עבוד ע"ז (שבת ק"ה:), כי אין בכח היצה"ר להוריד האדם בבת אחת מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, אלא אומר עשה כך ואחר שירד האדם מעט, יש בכוחו להורידו מדרגה נוספת עד שמגיעו לשאול תחתית, ואילו במעשה העגל שינה השטן מאומנותו, ובלבלם בזמן קצר מאד, ומדור דעה הפכו לעובדי העגל, ואינו מובן איך היה בכוח היצה"ר לומר להם לך עבוד ע"ז ללא היום אומר לו עשה כך. והנה ברש"י פירש (שמות ל"ב), אלה אלוהיך ולא נאמר אלה אלוהינו, מכאן שערב רב שעלו ממצרים הם שנקהל על אהרן והם שעשו את העגל, ואח"כ הטעו את ישראל אחריו ע"כ, מבואר בזה כי כלל ישראל נכשלו בחטא העגל ע"י השפעתם של הערב רב שהטעו אותם אחרי העגל, אמנם יש לנו עדיין להבין ולהתפלא כיצד זה חטאו הערב רב עצמם, שהרי אמרו ראתה שפחה על הים מה שלא ראו הנביאים, וודאי שגם הערב רב ראו על הים את גילוי השכינה, וגם הם היו בכלל וייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו, ואיך נוכל להבין את פשר ירידתן הנוראה, מהיותם בכלל עובדי ים סוף ומקבלי התורה, לכלל עובדי ע"ז ומחטיאי הרבים.	15111
	15112
	15113
	15114
	15115
	15116
	15117
	15118
	15119
	15120
	15121
	15122
	15123
והנה במה שאמרו חז"ל ראתה שפחה על הים מה שלא ראו הנביאים יש להתבונן, כיון שראתה השפחה יותר מן הנביאים, היה לה להיות במדרגה נעלה מהם, ועם כל זאת הם נביאי ה', ואילו השפחה נשארה	15124
	15125

בדרגתה השפלה והפחותה שפחה, הגם שזכתה לראות בהתגלות ה' יותר מן הנביאים, וביארנו בזה כי בגודל ההכרה כשלעצמה לא תהפך מהות האדם ולא ישתנה במאומה.	15126
כי הגם שראה זוכה להכרה נעלה ועמוקה, אולם הוא עצמו נשאר כשהיה במדרגתו הקודמת, ולכך הגם שראתה השפחה על הים יותר משראו הנביאים, עם זאת נשארה שפחה כשהיתה, וכל זה אמור במי שזכה בהכרה הנעלה הזו באקראי וכזוכה מן ההפקר, אולם הנביאים שמעלתם נביא נקנתה להם בגודל יגיעתם ועבודתם, שעלו מדרגה לדרגה והגיעו ביגיעה זו לדרגת נביא, להם הנבואה הינה עליה גדולה בעצם מהותם, כי נבואה זו באה להם ע"י שינוי עצמיותם וגודל עבודתם.	15127
כמו כן נבין שאמנם גם הערב רב היו בכלל הרואים בהתגלות כבודו יתברך, וגם הם הראו באצבע ואמרו זה אלי ואנוהו בתוך כלל ישראל, אולם אחר כל זאת נשארו ערב רב כשהיו, והגם שזכו להכרה כה נעלה בכל זאת הכרתם לא שינתה בהם ככהוא זה, כי להכרה זו זכו מידי שמים ולא באה להם זו ההכרה ע"י יגיעה ועמל, ולכך עם בוא הנסיון הראשון נהגו כמנהג ערב רב ונכשלו בעוון העגל, כי על אף היותם בעלי הכרה כה גבוהה, הנה בעצמם ומהותם נשארו ערב רב כשהיו.	15128
ונפלאות ראינו במיכה שהנה אמרו חז"ל, זהו שאמר הכתוב לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים (דניאל ט'), אר"י בר אלעאי ע"ז עברה עם ישראל בים והים נבקע בפניהם (ילקוט שופטים רמז ע"ד), הנה לנו דוגמא נוראה מיכה היה בין אלו שראו את התגלות כבוד ה', והכיר בעליל במי שאמר והיה העולם, ולא זו בלבד אלא היה גם במעמד הר סיני, ושמע את הדבור יוצא מפי הגבורה, לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, ובאותה עת ממש עדיין ע"ז מונחת אצלו, ואיך נבין זאת? איך זה שהכרה גדולה כזו לא תניאנו להסיר את הע"ז מעמו.	15129
הוא הדבר שאמרנו כי בהכרה כשלעצמה לא ישתנה מאום מפנימיות האדם, וכשם שהיה כן יהיה, כי ההכרה שלא באה לאדם ביגיעתו ובעבודתו לא תתן ולא תוסיף להאדם, והינו נשאר כמו שהיה עבודה זרה עמו, וכיוצא בזה בבלעם הרשע, אע"פ שזכה לדרגת נבואה כשל משה, עם זאת לא נשתנתה מציותו והינו בלעם הרשע כשהיה, הגם שהכרתו הינה גדולה ורחבה, אולם כיון שהוא עצמו רשע לא תועיל ולא תוסיף ההכרה.	15130
וכן אצל ירבעם בן נבט, והנה איש אלוקים בא מיהודה בדבר ה' אל בית אל, וירבעם עומד על המזבח להקטיר, וישלח ירבעם את ידו מעל המזבח לאמר תפשוהו, ותיבש ידו אשר שלח עליו ולא יכול להשיבה אליו, ויען המלך ויאמר אל איש האלוקים, חל נא את פני ה' אלוקיך והתפלל בעדי, ותשב יד המלך אליו ויהי כבראשונה (מלכים א' י"ג), ברש"י אלוקיך ולא אלוקי עומד במרדו כבראשונה, אריב"ל אפילו אתה נותן את הרשע בחמור של חרשים, אי אתה מועיל ממנו כלום, מה בראשונה עומד ומקטיר לעבודה זרה אף בשניה ע"כ.	15131
ראינו להדיא כי הכרתו הברורה של ירבעם כי אין עוד מלבדו לא שינתה את מעלליו, כי הנה ראה בעליל שאין ביד אליליו להושיעו, ואין ברירה כי אם לבקש מהנביא שיבקש מעם ה' שירפאהו, ואחר כל זה הינו עומד במרדו ואומר אלוקיך ולא אלוקי, ומשנרפא שב להיות מקטיר לע"ז כבראשונה, כי כל אימת שההכרה אינה מיגיעה ועבודה, אינה משפעת על האדם והינו כבראשונה.	15132
אמנם עדיין יש להבין את פשר הירידה הנוראה שהיתה לבני ישראל עצמם, איך הם סרו מהר מן הדרך ואיך נתפתו לילך אחרי הערב רב, כי הרי היתה דרגתם גבוהה לאין שיעור, ואיך זה סרו מלהיות דור דעה דור אוכלי המן, ונעשו לעובדי ע"ז, והנה עצת היצה"ר במעשה העגל מבואר בחז"ל על הכתוב, וירא העם כי בושש משה לרדת מן ההר, ואמרו אל תיקרי בושש אלא בא שש.	15133
בשעה שעלה משה למרום אמר להם אני בא לסוף מ' יום, בא שטן ועירבב את העולם, אמר להם משה רבכם היכן הוא א"ל עלה למרום, אמר להם בא שש ולא השגיחו בו, הראה לה דמות מיטתו והיינו דקאמרי ליה לאהרן, כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו (שבת פ"ט:).	15134
והנה שתים היו פעולות השטן, הראה להם דמות מיטתו של משה, ועירבב את העולם והראה דמות חושך ואפילה ענן וערפל, משה רבינו היה מנהיגם ומורה דרכם ולא היה עול הספק עליהם, כי ידעו שיש מי שיורה להם הדרך אשר ילכו בה והמעשה אשר יעשו, ומשהראה להם שמת משה, גרם להם שיהיו אובדי עצות שבורים ורצוצים על אבדן המנהיג כי מי יורם דעה, ומשעירבב את העולם וראו חושך ואפילה היו גם נפחדים ומבוהלים.	15135
וכיון שגרם השטן למצב של שבורים ומבוהלים, יכול היה לפעול שלא כדרכו הרגילה היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר עשה כך, כי אדם מבוהל אפילו הוא מגדולי עולם כדור דעה נתון בסכנה עצומה, ואילו יכול היצה"ר לומר מיד עבוד ע"ז, כי האובד עצות עלול להיות שומע להיצה"ר בכל מה שיאמר לו, ולכך במעשה העגל לא צריך השטן לדרכו הרגילה, כי אם בבת אחת הפילם לשאול תחתית.	15136
	15137
	15138
	15139
	15140
	15141
	15142
	15143
	15144
	15145
	15146
	15147
	15148
	15149
	15150
	15151
	15152
	15153
	15154
	15155
	15156
	15157
	15158
	15159
	15160
	15161
	15162
	15163
	15164
	15165
	15166
	15167
	15168
	15169
	15170
	15171
	15172
	15173
	15174

מכאן נלמד שסכנה גדולה היא לאדם הנופל ממצבו הרגיל והינו בירידה, ומי אדם שאין לו ירידות רח"ל,	15175
שאם ח"ו יתבהל מירידתו הרי שירידתו זו גורמת לו לסכנה כפולה ומכופלת, כי בהיותו במצב של אובד	15176
עצות ואין אונים, יכול היצה"ר להפילו לשאול תחתית, וזקוק אדם זה להתחזק במשנה חיזוק למען לא	15177
ליפול למצב מסוכן זה, ועליו לא לאבד עשתונותיו אף בשעת ירידתו, ולכה"פ ישאר במצבו זה ויחזור	15178
ויתעלה למדרגתו הקודמת ולמעלה בקודש. (שיחות מוסר תשל"ג).	15179
	15180
מאמר תשעב	15181
ויאמר ה' אל משה ראיתי את העם הזה והנה עם קשה ערף הוא (ל"ב ט').	15182
אמר החכם (משלי כ"ט), איש תוכחות מקשה עורף פתע ישבר ואין מרפא, וכתב המצודות הצריך לתוכחה	15183
ומקשה עורפו ולא יאבה לשמוע, ישבר פתאום ואין מי ירפא לו, ואני אוסיף על דבריו, איש תוכחות פי'	15184
כל איש בנינו הרוחני בנוי על תוכחות, כי אין אדם רואה חובה לעצמו, וכמ"ש בתלמוד חרב על שונאיהן	15185
של תלמידי חכמים שעוסקין בד בבד, ואמר רבי יוחנן בר לקישא הוי מקשי לי כ"ד קושיא ומתריצינא	15186
ליה כ"ד פירוקא ומתוך כך רווחא שמעתא, הרי כי אין הלכה מתבררת רק ע"י התנגדות כאויבים זה לזה.	15187
על אחת כמה וכמה במוסר ומדות, אשר הטבע הוא בעוכרי מוסר ומדות, ויעור עיני חכמים כ"ש בלתי	15188
חכמים כי לא רבים יחכמו, הטבע מחייב להקשות לו כ"ד קושיות על כל פסיעה ופסיעה וישיב לו כ"ד	15189
פירוקי, ודוקא מתוך כך רווחא הלכה הדרך אשר ילך בה, ולכן אמרו באבות איזהו דרך טובה שידבק בה	15190
האדם? ר' יהושע אומר חבר טוב, ופי' הרע"ב כדי שיוכיחנו על דבר שאינו הגון, ואם ר' יהושע היה	15191
צריך לחבר להוכיחו מה נענה אנן.	15192
איתא במדרש ויגש על הפסוק, ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו, אמר אבא כהן ברדלא אוי לנו	15193
מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה, כשעתיד הקב"ה להוכיח לכל א' ואחד לפי מה שהוא יעו"ש, הרי כי כל	15194
אחד ואחד צריך לתוכחה, ורק אהבת התוכחה עצה היעוצה לאדם לצאת מפח יקוש, מעוכרי טבעי האדם	15195
בכל פסיעה ופסיעה, ולכן אמרו דרך טובה לאדם חבר להוכיחו תמיד ואז ינצל, וזהו איש אדם הבנוי על	15196
תוכחות דוקא, ודקדק החכם לומר איש רוצה לומר, שגם האיש אם מקשה עורפו פתע ישבר, ומי לנו גדול	15197
מדור המדבר והוצרכו לתוכחה.	15198
ומה מאד מאמת זה הפסוק את דברינו בפרשת העגל, סרו מהר מן הדרך עשו להם עגל מסכה, וישתחוו לו	15199
ויזבחו ויאמרו אלה א' ישראל, היש עון גדול מזה? והנה כתוב בפסוק אחרי זאת, ראיתי את העם הזה	15200
והנה עם קשה עורף הוא ועתה הניחה לי ואכלם, והנה לכאורה נגד עון גדול כעבודה זרה, מה שייד	15201
להזכיר קשיות עורף, והלשון משמע דוקא בשביל כי עם קשה עורף הוא לכן אכלם, אלא ודאי כי אין יותר	15202
גדול מקשיות עורף, כי רחוק מתשובה ולכן אכלם.	15203
וכן הושנה במשנה תורה דוקא בשביל קשיות עורף, וכתוב אחרי כן אמור אל בני ישראל אתם עם קשה	15204
עורף רגע אחד אעלה בקרבך וכליתך, הרי כי עיקר החטא בשביל מיאון התוכחה, ומודה ועוזב ירוחם פי'	15205
אוהב תוכחה, ולכן כתיב במשלי בן אוהב תוכחה ישמח אב פי' אבינו שבשמים.	15206
ומה מדוקדק עתה דברי חז"ל באבות, איזהו דרך טובה שידבק בה האדם שהיא תביאהו לכל טובה, חבר	15207
טוב שיוכיחנו, כי הלא אנו רואים שאילו לא היה עם קשה עורף והיו אוהבים תוכחה בנקל היה מוחל להם,	15208
ולכן בחר ר' יהושע דרך טוב לאדם, שיבחר לו חבר טוב המצוי עמו תמיד להוכיחו.	15209
והנה אם דור המדבר דור דעה שהיו כולם נביאים שהרי פנים בפנים דבר ה' עמהם, מקרא מלא דבר	15210
הכתוב שלא היו אוהבים תוכחה כדקא יאות למדרגתם הגדולה, מה נאמר אני ואחרים כערכי דלי הערך	15211
אזובי הקיר רח"ל, אוי מיום התוכחה! אין לנו אלא לבחור חברים להוכיח זה את זה, ואמרו ז"ל סוף תמיד,	15212
בזמן שתוכחה בעולם נחת רוח בעולם, ולפי הנ"ל מבואר כי בן אוהב תוכחה ישמח אב אביו שבשמים	15213
ונחת רוח בעולם, נזכה לשמח אבינו שבשמים בדעת ובמעש, ונזכה לעלות מעלה מעלה בתוך כלל ישראל	15214
אכ"ר.	15215
בפ' השבוע ויכל משה מדבר אתם ויתן על פניו מסוה, ובבוא משה לדבר אתו יסיר את המסוה, והשיב	15216
משה את המסוה עד בואו לדבר אותו, ולפי דברי הראשונים הראב"ע והספורנו, היה המסוה שלא יזונו	15217
עיניהם מן קירון אור פניו לחנם, כענין שלא יזונו עיניהם מן ההיכל, ועכ"ז כשדבר עמהם צווי השם הסיר	15218
המסוה מפניו, כענין האי דמחדדנא טפי מחבראי דחזיתיה לר"מ מאחוריה.	15219
ולכן רצה מרע"ה שיבינו ישראל יותר צווי השם והסיר המסוה, הרי דכסוי דק מדבר גשמי היה מחיצה	15220
מלהבין דברי השם, א"כ כמה חוצץ אף כל דהוא של חטא, ומכש"כ חטא גמור כמו גאווה תאוה וכל המדות	15221
רעות ועבירות מעשיות, כמה חוצצים בפני הקדושה, כי המסוה של משה לא היה בו חטא ועם כל זאת	15222
חצץ, מבהיל מאד מאד. (אור רש"ז).	15223
	15224

	מאמר תשעג	15225
	ויאמר ה' אל משה ראיתי את העם הזה והנה עם קשה ערף הוא (ל"ב ט').	15226
	אם נתרכז להגיע אל האמת נוכל למצוא אותה אפי' בתוך ערבוביא גדולה של נגיעות, אמנם לא נטעה	15227
	לומר כי קל הוא, כי קושי ערפנו עומד בפני הרצון לראות האמת, ומהו קשיות העורף? יש בני אדם אשר	15228
	אם גם יראו האמת בעיניהם לא ישנו דרכם הרעה, ואז"ל רשעים אפילו על פתחו של גיהנם אינן חוזרין	15229
	בתשובה, כי אם גם יראו את רוע מעלליהם, והעונש המר שיגיעם יהיה בחוש לפניהם, לא יועילו להם כל	15230
	אלה לחזור בהם, כי אינם יכולים להפוך פניהם אחורנית מפני קושי ערפם.	15231
	וז"ל ספורנו (דברים ט'), כי עם קשה עורף אתה, שאי אפשר שיהיו צדק ויושר לבב עם קושי העורף, כי	15232
	אמנם קשה העורף הוא ההולך אחר שרירות לב, אע"פ שיודיעוהו בראיה ברורה שמחשבתו מביאה אל	15233
	ההפסד אל יפנה אל המורה, כאילו ערפו קשה כגיד ברזל שלא יוכל לפנות אנה ואנה, וכן בפ' כי תשא	15234
	(ל"ב ט') שם הוא מגלה את סוד הכוח הרע הזה וז"ל, גיד ברזל ערפם ולא יפנו (פי') שלא יפנו בשום אופן	15235
	להשיב האמת אל לבם), באופן שאין תקוה שישובו בתשובה.	15236
	הלא כתבנו כמה פעמים כי כל עונש הבא ממנו ית' אל האדם, אינו בא אלא ללמדו ולהחזירו למוטב, וכל	15237
	גזירת כליון ומיתה פירושה שאין לאדם ההוא תקנה להביאו לידי תשובה וממילא תיקונו כלייתו, במעשה	15238
	העגל אמר הקב"ה למשה ראיתי את העם הזה והנה עם קשה עורף הוא, ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם	15239
	ואכלם, וכך יתפרש לפי דברי הספורנו, שמשום שאין תקוה שישובו בתשובה, ממילא אין להם תקנה אלא	15240
	כליון ח"ו.	15241
	למדנו מכאן עד היכן הדברים מגיעים, כי בדרך הטבע אין שום אפשרות לקשה עורף לשוב ולבחור בטוב,	15242
	ולא היה שום מוצא עד שפתח הקב"ה באמרו הניחה לי עי' רש"י שם, והיינו שבכל עוצם גדולת משה	15243
	רבינו תפעול תפלתו במסירת נפש להגן עליהם, עי' ברכות ל"ב שתפס משה להקב"ה כאדם שתפס	15244
	לחבירו בבגדו, שמסר עצמו למיתה עליהם, שעמד משה בתפלה עד שאחזתו אש של עצמות עד שהחלהו,	15245
	פי' רש"י הפציר בו, היינו שהפציר בו כ"כ כאילו החליאו בהפצרותיו.	15246
	אבל כל זה לא הועיל אלא שעה כמבואר ברמב"ן, וא"כ במה נתקנו אח"כ? מה עשה משה אשר למרות	15247
	קשיות העורף שבו בתשובה? הדבר הראשון אשר עשה גם טרם ששרף את העגל, הוא אשר שבר את	15248
	הלווחות וכמ"ש (עקב ט' י"ז), ואתפש בשני הלווחות ואשליכם מעל שתי ידי ואשברם לעיניכם, ומתרגם	15249
	יונתן ותבריתינו ואתון חמיין כד לוחיא מיתברין ואתותא פרחין, זה היה מבוא לתשובתם שבירת הלווחות	15250
	לעיניהם, ועי' משה ואותיות פורחות, ראיית כל אלה בקעה דרך קושי העורף ואפשרה את התשובה.	15251
	בזה גילתה לנו התורה שיש רפואה אפי' לקשיות עורף, דהיינו התעוררות חזקה מאד וקיצונית, למדנו	15252
	מכאן שאם יחפוץ האדם להיטיב דרכיו, צריך לעורר עצמו בהתעוררות גדולה מאד, ויעמיק בלימוד	15253
	המוסר ובציורים שיגבירו בו את ההתעוררות, והרבה יעמוד בהתבוננותו עד שיבקע קושי ערפו, וזוהי	15254
	הדרך היחידית אשר תביא לידי שינוי מעשים באמת.	15255
	בדורנו היתה בנו יד ה', אויב קשה כהמן החריב מדינות שלמות של אחינו בני ישראל, חלק גדול מכלל	15256
	בית ישראל עזבונו בעוה"ר, רוב יראי ה' ספו תמו ומיודעי התורה נשארו רק אחוזים אחדים למאות, שבר	15257
	השי"ת את שארית התורה לעינינו, הלא עלינו להתעורר הרבה ולשנות את כל השקפותנו ודרכינו ומעשינו	15258
	ולשוב אל ה' בחזקה, והוא ירחם את שארית הפליטה. (מכתב מאליהו ח"א ע' 63).	15259
		15260
	מאמר תשעד	15261
	ויאמר ה' אל משה ראיתי את העם הזה והנה עם קשה ערף הוא (ל"ב ט').	15262
	ידוע כמה נלאו רבותינו ז"ל לדעת מה היה החטא במעשה העגל? וכתב הרמב"ן ז"ל שאין טפש בעולם	15263
	אשר יחשוב כי הזהב אשר באזניהם הוא אשר הוציאם מצרים עי"ש, ובפרט דור המדבר דור דעה מקבלי	15264
	תוה"ק, הם אשר ראו את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים ויראו ויאמינו, ומיד לאחר שנגלה עליהם	15265
	השי"ת על הר סיני ופתח להם כל הז' רקיעים, והראה להם כי ה' אחד ושמו אחד אין עוד מלבדו, ושמעו	15266
	מפיו כביכול אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, איך אפשר להעלות על הדעת כי יחשבו כן על	15267
	הזהב אשר באזניהם ועל העגל אשר רקד לפניהם?	15268
	מעתה יש להתבונן הלא הכתוב שנה ושילש שעיקר החטא היה קשה עורף! ומה יגעו הראשונים ז"ל	15269
	למצוא חטאם הלא ברור הוא? אמנם יש להבין מה ענין קשיות עורף למעשה העגל? והנה אחז"ל (יומא	15270
	ט'), ראשונים שנתגלה עונם נתגלה קיצם, אחרונים שלא נתגלה עונם לא נתגלה קיצם, וזוהי הערה על	15271
	התשובה שראשיתה ועיקרה הכרת החטא! לכן ראשונים שנתגלה עונם היו קרובים יותר לתשובה וחרטה,	15272
	מתוך שהיו מכירים חטאם ולכן נתגלה קיצם, משא"כ אחרונים שלא נתגלה עונם לא נתגלה קיצם, והחטא	15273
	עדיין מרקד בינינו כי אין אנו מכירים בו ונתרחקנו על ידי זה מן התשובה.	15274

ולפי"ז נראה דענין עם קשה עורף שהוזכר בפרשה, לא קאי על חטא מעשה העגל אלא על המנעות	15275
התשובה! וזהו שאמר הכתוב ויאמר ה' אל משה ראיתי את העם הזה והנה עם קשה עורף הוא, ועתה	15276
הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם, כי עם קשה עורף אתה פן אכלך בדרך, כלומר מכיון שהם קשה עורף	15277
ולא יודו על חטאם, לכן יחר אפי בהם כענין שנאמר (ירמיה ב'), הנני נשפט אתך על אמריך לא חטאתי,	15278
ולמה ישפטו על אמריך לא חטאתי ולא על החטא עצמו? אלא הוא אשר אמרנו כי הכרת החטא ראשית	15279
התשובה!	15280
שאם אדם מכיר שעשה עוול, הרי הוא שופט את עצמו ותובע לנפשו ומתחרט ואומר אהה! מה נואלתי	15281
לחטוא? ואם יש דין למטה אין דין למעלה (תנחומא ח'), משא"כ כשאינו מכיר בחטאו הרי הוא מובא	15282
למשפט! וזהו הנני נשפט אתך על אמריך לא חטאתי! כי בזה הוא מתרחק מן התשובה ואפסה ממנו תקוה	15283
לחזור לדרך הישרה, כיון שצדיק הוא בעיניו ולא יעזוב דרכו הרעה, וזה עיקר החרון אף על ישראל אחרי	15284
שכבר סרו מאחרי ה', כי אילו היה מתגלה להם עונם והיו מכירים בחטאם, היו מסירים בזה חרון אף ה'	15285
מעליהם!	15286
וז"ל הספורנו שם, והנה עם קשה ערף הוא גיד ברזל ערפם ולא יפנו לשמוע דברי שום מורה צדק, באופן	15287
שאין תקוה שישובו בתשובה ע"כ, וכן מצאנו יסוד זה להלכה בסמ"ק (מ"ע ס"ט), שהביא את הפסוק	15288
ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד וזה לשונו, למול ערלת לב שנאמר ומלתם את ערלת	15289
לבבכם, פירוש לאהוב בתוכחות ולאהוב מי שיוכיחנו, ובמצוה זו יש לאו שנאמר וערפכם לא תקשו עוד	15290
ע"כ.	15291
הא ודאי כי מי שהוא מכיר בחטאו ואוהב מי שיוכיחנו, כמו אם חברו יראה לו לכלוך על בגדו או על פניו,	15292
הרי יודה לו על חסדו אשר עשה אתו, כ"ש אם יצילו מבזיון וכאב גדול, לא תסור אהבתו אליו ממנו תמיד	15293
ויכיר לו טובה ע"ז, ממילא מובן גם להיפך שכל שנאת התוכחות באה ממדה זו של קשיות עורף, שקשה	15294
לו להכניע את עצמו ולהודות על חטאו, כמו אדם שנתקשה גיד ערפו ולא יוכל להזיז ראשו אנה ואנה כי	15295
אם הישר לעיניו, ולכן ישנא את התוכחות וגם את המוכיחים, כי לפי דעתו בעלילה באים עליו ואיך	15296
יאהבם?	15297
ואגב למדנו חידוש לפי דברי הסמ"ק במצות עשה לאהוב את המוכיחו! וכל שאינו עושה כן הרי הוא עובר	15298
על מצות עשה כמי שאינו אוכל מצה בפסח, וכמי שאינו נוטל לולב בחג, והוא הנקרא ערל לב וע"ז באה	15299
תוה"ק במצות עשה למול ערלת לב, כי בערלה נעוצים המדות הרעות וחשק התאוות וזוהי הערלה! היינו	15300
הטמטום שבלב שלא להכיר חטאיו ועיוות דרכיו, גם מצות לא תעשה יש במצוה זו וערפכם לא תקשו עוד	15301
ואחד הוא.	15302
אכן מי הוא זה היודע ומכיר חטאיו? ומי בוחן כלל מצבו שעבר לעומת ההוה? א"כ מה אתנו האם תמנו	15303
לגוע ח"ו! אחת היא מה שמצאנו ראינו סגולה נפלאה, שהבורא ית' באהבתו את בניו גילה לנו סודה	15304
ומסרה ע"י חכמינו ז"ל, כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו (יומא כ"ג), הן אמת כי סגולה	15305
היא זאת, כי מבחינת הטבע הרוחני אין להבין איך יתרפא אדם מכל פשעיו עי"ז שעובר על מדותיו?	15306
ופשעים הרי הם יותר חמורים מחטאים כנודע, אבל עכ"פ סגולה בדוקה ואמיתית היא כעדות חז"ל	15307
הקדושים, הרי לפנינו עצה נפלאה להסיר חרון אף ה' מעלינו עי"ז שנעביר על מדותינו.	15308
ואולי יש לנו קצת טעם להבין סגולה זאת, כי המעביר על מדותיו שפל הוא בעיניו ומכיר מגרעותיו	15309
וחטאיו, ונבזה בעיניו נמאס ואת יראי ה' יכבד! ומעביר להם על מדותיו, ומכיון שהוא מכיר חטאיו הרי	15310
הוא קרוב לתשובה כנגד מקשה ערפו המתרחק מן התשובה, וראה מה שאחז"ל (ילקוט שמעוני איוב כ"ו)	15311
עה"פ תולה ארץ על בלימה, אר"י בזכות משה ואהרן שאמרו ונחנו מה, ר"א אומר בזכות הבולם פיו	15312
בשעת מריבה, ר' אבהו אמר בזכות מי שמשים עצמו כמי שאינו ע"כ.	15313
הרי מה מאד נפלא גודל מעלת המעביר על מדותיו, שלא זו בלבד שמעבירין לו על כל פשעיו, אלא שכל	15314
העולם כולו עומד בזכותו, האם יש לך עושר וגבורה כבוד וגדולה יותר מזה, כשיבוא האדם בעולם האמת	15315
ויראה כי הוא שנשא את כל העולם על כתפיו, זה החלש אשר כמעט גופו הדל לא יוכל לישא, והוא אוזר	15316
בעמודי עולם ומקיימם לבל יפלו.	15317
ואת מי הוא נמנה? עם מי מושיבים אותו בשורה? עם משה רבן של ישראל עבד ה'! ועם אהרן הכהן	15318
הגדול קדוש ה'! שעליו נאמר תומיך ואוריך לאיש חסידיך! הנה כל זאת עינינו רואות באמרם ז"ל תולה	15319
ארץ על בלימה, בזכות משה ואהרן! בזכות מי שבולם פיו בשעת מריבה? בזכות מי שמשים עצמו כאין!	15320
נפלא ונשגב מאד!... (אור יהל).	15321
	15322
מאמר תשעה	15323

ויאמר ה' אל משה ראיתי את העם הזה והנה עם קשה ערף הוא. ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם (שמות ל"ב ט').	15324
הן ידוע כי כבר נפסק זוהמת עץ הדעת בעת מתן תורה ובחטא העגל חזרה הזוהמא, ויתנצלו בני ישראל את עדים וידוע דרשת חז"ל על זה (שבת פ"ח.), וגם אין לך פורענות שלא יתערב בה עון העגל (סנהדרין ק"ב.), ועל כרחך מן הסתם חטאם גדול ומצוה לזכור בכל יום זה החטא, ומקרא מפורש וישתחוו לו ויזבחו לו ויאמרו אלה אלהיך ישראל.	15325
התבונן נא כי קרה כל זאת מיד אחרי המעמד הנבחר, ועם כל זאת מקרא אומר אחר כך, ראיתי את העם הזה והנה עם קשה עורף הוא, נתבונן בינה כי לא זכר את עצם החטא הגדול הזה, אבל זכר רק כי עם קשה עורף הוא, ביאור הדבר כי אינו יכול להפוך עורפו לשמוע, לחזור מהרגלו אשר כבר הורגל בה, ובשביל זה הוא רחוק מתשובה, ומה אמר להלן ועתה הניחה לי ואכלם ר"ל.	15326
הרי כי מדת קשיות עורף קשה מהחטא הגדול של העגל, כי לולא זאת המדה לא היו ראויים לכליה, וכן להלן כי עם קשה עורף אתה פן אכלך בדרך, וכן אתם עם קשה עורף רגע אחד אעלה בקרבך וכליתך, ובשביל זה נגזר עליהם ויתנצלו בני ישראל, היש דרוש יותר גדול וארוך מזה, לראות כמה צריך האדם להיות מוכן להתלמד לשנות טבעו, ויצא לנו גודל חובת עסק המוסר, ובזה נזכה לכל טוב סלה.	15327
(חכמה ומוסר ח"ב מא' רנ"ז).	15328
מאמר תשעו	15329
ויאמר ה' אל משה ראיתי את העם הזה והנה עם קשה ערף הוא (ל"ב ט').	15330
ויש להבין שלכאורה תרתי דסתרי, כאן נראה שמדת קשי עורף היא חסרון כמ"ש ואכלם, ולהלן אמר משה ילך נא ה' בקרבנו כי עם קשה עורף הוא וסלחת (ל"ד ט'), הענין הוא כי קשה עורף במקום המתאים והנכון זו מעלה גדולה, אם האדם משתמש בקשיות עורף נגד היצר הרע והמסיתים אותו לעשות רע, אז זו מעלה שאין כמוה, וכעין שאמרו חז"ל במדרש רבה (מ"ב ט'), ראיתי את העם הזה והנה עם קשה ערף הוא, א"ר יהודה בן פלויה בשם ר' מאיר ראויים הם להערף, א"ר יקים שלשה חצופים הן, חצוף בחיה כלב, בעוף תרנגול, ובאומות ישראל.	15331
אמר ר' יצחק בר רדיפא בשם רבי אמי, אתה סבור שהוא לגנאי ואינו אלא לשבחן או יהודי או צלוב, ופירש המתנות כהונה הוא עז כנמר ומוסר נפשו למיתה על קידוש השם יתברך, וזה מה שטען משה והנה עם קשה עורף הוא, פירוש לקדש שמך ומטעם זה וסלחת, אבל הקב"ה טען ראיתי את העם הזה והנה עם קשה עורף הוא גם נגדי, לא לשמוע בקולי וזה לא במקום הנכון, כאן צריך האדם להיות רך כקנה ולא להיות קשה כארז.	15332
והנה הפירוש של קשה עורף פירש רש"י ז"ל, מחזירים קשי עורפם לנגד מוכיחיהם וממאנים לשמוע וזה פשע חמור, כי מי שלא רוצה לקבל תוכחה אין תקוה לו שיטיב דרכו ויחזור בתשובה, וכמ"ש הר"י (שערי תשובה ב' י"א) וז"ל, ואשר לא יתעורר לקול המוכיחים יכפל עוונו, כי הזהירוהו והקשה את לבו ולא נזהר כמ"ש שלמה המלך ע"ה, מוסר רע לעוזב אורח שונא תוכחת ימות.	15333
פירוש אמת כי ראוי מוסר רע לעוזב אורח ועובר על דברי תורה, אכן יש תקוה כי יווסר וישוב מדרכו הרעה, אך רע ממנו שונא תוכחות כי אין לו תקוה ותקנה במוסר רע אבל אחת דתו למות, כי העובר עבירה בתקפה התאוה והיצר השיאו, ויתכן כי נפשו מרה לו על אשר לא עצר כח מפני יצרו, ואולי יכסוף לתוכחה ויקוה למוסר, אבל שונא התוכחות כבר נואש מנפשו, ושנאת התוכחה תהיה לו לעדה כי הוא שונא דברי ה' יתברך ע"כ.	15334
מזה למדים שני דברים, א) פגם של קשה עורף וכפירוש רש"י לא מקבלים תוכחה וזה מגיע עד לכליה ח"ו, ב) שאדם צריך לטפל ולהעמיד כל דבר על מקומו, כי אותו ענין של קשה עורף במקומו המתאים, הוא זכות למחילה סליחה וכפרה כטענת משה וסלחת, והנה בעניני הגוף את זה מבינים, למשל משקפיים דבר טוב על העינים חגורה דבר טוב על הבטן, ואם אדם יהפוך וילבש משקפיים על הבטן וחגורה על העינים, למשוגע יחשב בלי כל ספק, וכמו כן בעניני הנפש אם מהפכים מדותם בן אדם זה למשוגע יחשב. וכן זריזות ועצלות דבר יפה שצריך האדם להיות זריז כמאמרם ז"ל (ברכות ו' ע"ב), לעולם ירוץ אדם לדבר הלכה ואפילו בשבת, ואם מהפך ומתנהג בעצלות למצוה, ולדבר עבירה הוא מזדרז למשוגע יחשב, ואפשר לומר שע"ז נאמר (האזינו ל"ב) כי דור תהפוכות המה בנים לא אמון במ. (זכרון מאיר).	15335
מאמר תשעז	15336
ויאמר ה' אל משה ראיתי את העם הזה והנה עם קשה ערף הוא. ועתה הניחה לי ויחר אפי ואכלם (שמות ל"ב ט').	15337
	15338
	15339
	15340
	15341
	15342
	15343
	15344
	15345
	15346
	15347
	15348
	15349
	15350
	15351
	15352
	15353
	15354
	15355
	15356
	15357
	15358
	15359
	15360
	15361
	15362
	15363
	15364
	15365
	15366
	15367
	15368
	15369
	15370
	15371
	15372
	15373

תמוה מאד כי הרי ה' אמר למשה שבני ישראל חטאו חטאה גדולה, עשו להם עגל וישתחוו לו ויאמרו אלה	15374
אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים, ובכל זאת לא גזר עליה בגלל זה, ורק מאחר שראה אותם קשי	15375
עורף אמר למשה שהוא רוצה לכלותם, ולכאורה זה נדמה לנו כמי שרואה אדם עושה מלאכה בשבת	15376
שחייבים על זה סקילה, והוא בא לייסרו על אשר עבר איזה מנהג קל, אולם מכאן אנו רואים שליךוי	15377
במדה גרוע מחטא, ואף מחטא חמור ביותר כמו ע"ז.	15378
כבר עמדנו על כך שכל גדולתו של האדם הוא בזה שיש לו כוח הבחירה, שה' הטביע בו חופש היכולת	15379
שאינו כבול לרצון ה' ובידו לנהוג כאוות נפשו, והכוח הזה כוח הבחירה הוא בחינת צלם האלקים שבאדם,	15380
באשר האלקים בלבד הוא בעל היכולת ואין זולתו, והודות לכוח זה ראוי האדם להידמות לקונו כמ"ש זה	15381
אלי ואנוהו, ודורשים חז"ל ואנוהו הוי דומה לו, מה הוא חנון ורחום אף אתה היה חנון ורחום (שבת	15382
קל"ג).	15383
וראה שם רש"י הדורש לשון אנוהו אני והוא, אעשה עצמי כמותו להידבק בדרכיו, ולא עוד אלא	15384
שרוממותו של ה' בעולם תלויה כביכול באדם, כפי שמשמע מדברי אותו הכתוב זה אלי ואנוהו, זה אלי	15385
תלוי באנוהו, בזה שאדם מתדמה לקונו במדותיו הוא מביא נוי להקב"ה ומכתיר אותו לאל, באשר על ידי	15386
כך משתקפת בו באדם תפארתו וגדולתו.	15387
ומי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו (דברים ד'), ודורשים חז"ל הקב"ה כביכול עושה את ישראל	15388
עיקר, אשר לו גוי קרוב אינו אומר אלא אשר לו אלקים קרובים אליו (ילקוט שם), כלומר הקב"ה מתיחס	15389
בזה שהוא קרוב לישראל והם המגדלים אותו כביכול, וכן כתוב ישראל אשר בכך אתפאר (ישעיה מ"ט),	15390
ואומרים חז"ל אמר הקב"ה אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם (ילקוט שם).	15391
ישראל נותנים כביכול כוח לה' והוא מתפאר על ידם, וגם מלאכי השרת מקלסים את ה' בזה ואומרים	15392
ברוך ה' אלקי ישראל (תהלים פ"ט ילקוט שם), ולא עוד אלא שהקב"ה קראו ליעקב אל שנאמר ויקרא לו	15393
אל אלקי ישראל (מגילה י"ח), והכל משום כוח הבחירה שהוטבע בהם שבידם להידמות למדות ה', שרק	15394
הודות לכך משתקף בו צלם האלקים ומתגלית דמותו כביכול.	15395
ולאו דוקא ישראל אלא כל אדם הנברא בצלם אלקים, והוטבע בו כוח הבחירה ראוי להגיע לגדולה זו,	15396
והרי גם יעקב עוד לפני שהיה עם ישראל קיבל את השם הזה על ידי מעשיו, והוא שהטביע את השם	15397
ישראל לכל דורותיו אחריו, וכן בידו של כל אדם בכל הדורות להשיג מדרגה כזאת, ובזה גדול כוחו	15398
של האדם על המלאכים באשר להם אין כוח הבחירה, ואין באפשרותם להידמות לה', ומשום כך אין	15399
הקב"ה מתגדל ומתפאר בהם.	15400
נמצא לפי זה שאדם העובר עבירה אינו פוגע בצלם אלקים שבו, כי החטא אינו נובע מכוח הניגוד שבאדם	15401
כי אם דוקא מכוח העצמאות שבו, מכוח הבחירה שחונן בו שהוא דומה בזה לקונו, ואם הוא משתמש בכוח	15402
זה לרעה ובוחר בניגוד לרצון ה', אין זה אלא משגה ולא משנה מעצמיותו בתור אדם, וכשם שבחר היום	15403
ברע בידו מחר להשתמש באותו הכוח ולהתגבר על יצרו ולבחור בטוב, ומטעם זה ברא ה' את התשובה	15404
עם תחילת בריאת העולם.	15405
כי זה קשור בזה, אם ה' הטביע באדם את כוח הבחירה שיש לו היכולת גם לחטוא, הרי היה הכרח לברוא	15406
יחד עם זה גם את התשובה, שיהיה בידו לחזור מהחטא ולבחור בטוב, וזה וזה הן חופש הבחירה והן כוח	15407
התשובה, הם מהות עצמיותו של האדם שנברא בצלמו ובדמותו של הקב"ה.	15408
לעומת זה אם האדם לקוי במדותיו, הרי זה ניגוד לעצמיותו בתור אדם ופגיעה בצלם אלקים שבו, באשר	15409
האלקים הוא מקור כל הטוב, ועל האדם הנברא בדמותו ובצלמו להיות דומה לו, וככל אשר מדותיו	15410
מקולקלות הריהו משונה מטבע ברייתו ומתרחק ממהות האדם, ונפגמת על ידו דמות ה' המשתקפת באדם,	15411
ומכאן מובן למה לא אמר ה' לכלות את בני ישראל בגלל עצם חטא העגל, משום שלא היתה זו אלא	15412
עבירה מכוח בחירתו שהוא דומה בזה לאלקים, ואין בזה פגיעה בעצמיותו, אבל לאחר שה' ראה שהעם	15413
לקוי במדותיו, ונפגמה עצמיות האדם ודמיונם לאלקים, אין להם זכות קיום ונגזר עליהם לכלותם.	15414
ואם בכל המדות כך על אחת כמה מדת קשיות העורף, שבעצם מהותה היא מנוגדת לבחירה, כי כל ערכה	15415
של הבחירה הוא שהאדם חפשי בדעתו לבחור כרצונו, אבל לאחר שהוא קשה עורף ניטל ממנו חופש	15416
רצונו ואיננו בעל בחירה, ואין בכוחו גם לעשות תשובה, ונתערער בזה היסוד של עצמיות האדם ואין לו	15417
תקנה, ומשום כך גם שיבר משה את הלוחות, אע"פ שמסר נפשו עליהם ולא אכל ולא שתה בגללם	15418
ארבעים יום וארבעים לילה, וראה בהם תכלית העולם, אבל לאחר שמצא את בני ישראל לקויים	15419
במדותיהם ופגומים בעצמיותם, ולא עוד אלא שהם קשי עורף, לא ראה אותם ראויים לעשרת הדברות	15420
ואין למי לתת את הלוחות. (אור הצפון).	15421
	15422
מאמר תשעה	15423

ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול (ל"ב י').	15424
א"ר יצחק בשעה שעשו ישראל את העגל, בקש הקב"ה לכלות את שונאיהן של ישראל, א"ל משה רבונו של עולם העגל הזה טוב הוא לסייע לך, א"ל הקב"ה מה מסייע לך? א"ל משה אתה מזריח את החמה והוא הלבנה, אתה הכוכבים והוא המזלות, אמר לו הקב"ה משה אף אתה טועה כמותם והלא אין בו ממש? א"ל משה א"כ למה אתה כועס על בניך? למה יחרה אפך בעמך (מד"ר).	15425
משה אמר להקב"ה הנח להם ילכו ויעבדו ויראו שאין ממש בעגל, יכירו שהבל הוא ומהרה יתאכזבו וירגישו בטעותם, ואז ירגישו בחוש כי עזבו מקור מים חיים לחצוב להם בארות נשברים וישונו בבושת פנים, כדבר הנביא ירמיהו כבושת גנב כי ימצא כן הובישו בית ישראל, אומרים לעץ אבי אתה ולאבן את ילדתני כי פנו אלי עורף ולא פנים, ובעת רעתם יאמרו קומה והושיענו, ואיה אלהיך אשר עשית לך יקומו יושיעוך בעת רעתך.	15426
הם פנו אל האליל ואל המזלות והתאכזבו, אבל אחר האכזבה ישובו התועים ויתדבקו ביתר אהבה בה', וזה שאמר משה א"כ זה יסייע לך, היינו מן הרע יכירו את הטוב, ע"י ההבל יכירו בך, וע"י ההתרחקות הם יתקרבו, הבא לטהר מסייעין לו, הבא לטמא פותחין לו (שבת ק"ד), ושמעתי מפי מו"ר הגה"צ ר' שמואל וינטרויב זצ"ל אשר תמה, האם זה מצוה לעזור לאדם להיטמא, כלום לא יספיק לו העונש שאין עוזרים ואין מסייעין לו לברוח מן הטומאה? אלא עוד באים לפתוח לו השערים להכנס לטומאה?	15427
והסביר שגם פתיחה זו יש בה משום סייעתא דשמיא, שאילו לא עזרו לו באותה הידרדרות, כי אז היה עובר זמן רב עד שהיה מגיע לסוף הדרך, צריך היה לעבור כמה שלבים של ירידות וזה היה לוקח לו ימים ושנים, ורק לבסוף היה מכיר בחטאו ונוכח בטעותו, פוקח עיניו ובא לידי חרטה והרהורי תשובה, אבל הזמן הזה היה מתארך מתחמץ בחטאו ומתיישן בטעותו, ולפעמים הטעות הזו נמשכת עד לימי זקנה שאז אין בכוחו לחזור ולשוב, ולפעמים גם זמן לא נשאר לו לחזור בתשובה והוא ימות בלא תשובה.	15428
ולכן מדת הרחמים של הקב"ה היא, שמתנהג עם החוטאים והתועים בדרך החיים, ובכדי להקדים את החרטה וההכרה בטעות של החוטא זירו את התהליך, שהחוטא יעבור במהירות את כל התחנות של תהליך הטעות, מחישים ומאיצים לו את ההדרדרות עד לקצה וסוף הרע, עד שהרע והחטא בעצמו יתנקמו בו כמשה"כ תיסרך רעתך ומשובותיך תוכיחך (ירמיה ב'), שהחטא מענה ומוכיח אותו, ורק לאחר שיתדרדר עד לדיוטא התחתונה, אז תתגלה לו טעותו שכל התאוות שלו הם השונאים הגדולים ביותר שלו, אז יפקחו עיניו יתעורר מדמיונותיו הריקים, ומתוך האכזבה הגדולה יתעוררו בו ניצוצי קדושה, ובמהרה יחזור לחיק התשובה. (מעייני החיים).	15429
מאמר תשעט	15430
ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול (ל"ב י').	15431
מכאן נוכל לראות את עוצם רוממותו של רוענו הנאמן משה רבינו, מה מאד עמקה מחשבת אהבתו ונאמנותו לעם ישראל, והנה אחר שהקב"ה אמר לו ואעשה אותך לגוי גדול, ובזה לכאורה סולקה עמידתו וטענתו של משה למה יאמרו מצרים, הוא המשיך לחתור בתפלתו במסירת נפש נוראה כזו עד שחלה את עצמו עליהם, כמבואר בחז"ל מלמד שעמד משה בתפלה עד שאחזו אחילו, מאי אחילו א"ר אלעזר אש של עצמות.	15432
עוד שם א"ר אלעזר, בשעה שאמר הקב"ה למשה ואעשה אותך לגוי גדול, אמר לפניו רבש"ע ומה כסא של ג' רגלים אינו יכול לעמוד לפניך 0 כסא של 0 רגל 0 אחת 0 עאכו"כ, ולא עוד אלא שיש לי בושתי פנים מאבותי, עכשיו יאמרו ראו פרנס שהעמיד עליהם, יבקש גדולה לעצמו ולא ביקש רחמים עכ"ל.	15433
הבושה הקיפה את כל הווייתו לשמע הצעתו של הקב"ה להשמיד את עמו, ובמקומו להעמיד ממש עם חדש, ומפחד שמא עלולה הצעה זו להחליש את כח תפלתו ותחנוניו עבור ישראל, הרבה להתאמץ ולהתרגש עד יסוד יסודות נפשו עד כדי אחילו, חלחלה אחזה כל נימי נשמתו וגופו של משה, מהצעה זו של ואעשה אותך לגוי גדול.	15434
לכן התאמץ וריכז מחשבתו בתפילה עבור ישראל, ובתוספת להצלת נפשו מן הבושה האיומה הצפויה לו מאבותיו הק' שיאמרו, שלא מסר נפשו להתפלל על זרעם, ועוד יאמרו שביקש גדולה לעצמו, עצם מחשבה זו הכניסה אש בוערת בעצמותיו, עד כדי השלכת כל מהותו ועצמיותו מנגד ולומר מחני נא.	15435
ומה מאד צריכין אנו לקחת מוסר מהתמונה הנ"ל להתבייש ולהיכלם מהנהגתנו אנו, איך שמעט מן המעט מן הכבוד הפרטי או הנאה פורתא אחרת, משכיחים מלבנו את כל חובת השתתפותנו בצער כל אלה הנלווים והקשורים בנו, ויש בעוה"ר בחיים הצבוריים שרמז כלשהו של ואעשה אותך, עלול הוא לגרוע	15436
	15437
	15438
	15439
	15440
	15441
	15442
	15443
	15444
	15445
	15446
	15447
	15448
	15449
	15450
	15451
	15452
	15453
	15454
	15455
	15456
	15457
	15458
	15459
	15460
	15461
	15462
	15463
	15464
	15465
	15466
	15467
	15468
	15469
	15470
	15471
	15472

ולמעט כח דאגתו בעד זולתו, ואף להתקרר ולשכוח לגמרי כל השתתפותו בצער הזולת, ומה גדולה היא הבושה שצריכים לנו להרגיש, על חסרון ההתמסרות לתועלת זולתנו בשביל רמז קל של ואעשה אותך.	15473
ויקומו כל בניו וכל בנותיו לנחמו וימאן להתנחם, ממאן לשמוע דברי תנחומין כדי שלא להעביר את הדאגה מלבו (ספורנו וישב), אף למראה בניו ובנותיו שהתכנסו לנחמו ולעודדו, ממאן משמוע תנחומין להשקיט את תביעת נפשו על עצמו, הלא הוא ששלח את יוסף לדרוש בשלום אחיו, ואיך יבליג על דאגתו וצערו, ואיך ירגיע את עצמו בתנחומין של אהבת שאר בניו ובנותיו שקמו לנחמו, הצער האיום על העדר יוסף לא פג אף למראה אהבת בניו ובנותיו.	15474
ומעין כזו היתה עצתו של נבוכדנצר הרשע, שציווה להיטיב עם הנביא ירמיהו ליתן לו כל החופש הפרטי, כל ההצטרפויות וכל השלווה הדרושה, אבל כוונתו היתה להשתיק את ירמיהו, שיחדל מלזעוק ולמרר על גורל עם ישראל הגולים, במעט הנחות שנתן רשע זה לנביא חשב לסתום פיו, שלא יוסיף להתחנן לפני אלקי ישראל שירחם על עמו, ידע רשע זה את כוחו של הנביא, לחתור ולפתוח את לבותיהם של ישראל להחזירם בתשובה, ומפני זה חרד מאד רשע זה והתאמץ לסתום את מעיינות דמעותיו ותפלותיו של הנביא ועל זה אמרו חז"ל אמרו ישראל לירמיהו נעשה תנאי בינינו, עד שאתה נתון ברווחה הוי בוכה ביום ואנו בוכין בלילה, וכן עשו ירמיהו היה בוכה ביום, ארור היום אשר ילדתני אמי, וישראל בוכין בלילה שנא' בכה תבכה בלילה, אמר הקב"ה לישראל אתם בוכים בלילה וירמיהו ביום, ואני אבכה ביום ובלילה, שנא' ואבכה יומם ולילה את חללי בת עמי (ילקוט איכה תתרכ"א).	15475
בכדי להפר את מזימת נבוכדנצר לשיתוק הכאב והצער ע"י מעט שלווה שהעניק לנביא, נוצר המצב של הגברת הבכירה ברגשי תשובה, הן מצד העם שבוכין בלילות, והן מצד ירמיהו הנביא שבכה ביום בתור קריאה לתשובה, כל זה עורר להגברת רגשי הרחמים אצל הקב"ה הבוכה יומם ולילה, הראשון שהראה את הדרך לכל הנביאים אחריו, היה משה רבינו הרעיא מהימנא, שלא נתקרר חלילה בואעשה אותך לגוי גדול, אלא שהחליא את עצמו להצלת ישראל. (אור הנפש).	15476
	15477
	15478
	15479
	15480
	15481
	15482
	15483
	15484
	15485
	15486
	15487
	15488
	15489
	15490
	15491
	15492
	15493
	15494
	15495
מאמר תשפ	15495
ויחל משה את פני ה' אלהיו ויאמר למה ה' יחרה אפך בעמך (שמות ל"ב י"א).	15496
איתא במדרש (שמו"ר מ"ג ס"ה), ויחל משה אמר ר' יהושע בן לוי בשם רשב"י פתח של תשובה פתח לו הקב"ה בסיני למשה, בשעה שעשו ישראל את העגל היה משה מפיס את האלקים ולא היה שומע לו, אמר לו אפשר שלא נעשה בהם מדת הדין על שבטלו את הדבור, אמר משה רבון העולמים כך אמרת בסיני אנכי ה' אלקיך, אלקיכם לא נאמר, לי אמרת שמא להם אמרת.	15497
קשה להבין מהו ענין זה הפתח שפתח לו הקב"ה, ובמה הוקל חטאם בזה שאמר להם הקב"ה בלשון אלקיך, האם באמת לא הבינו שגם להם נאמר הדיבור של אנכי, הלא מובן שנאמר כלפי כלל ישראל, ואיזה פתח של תשובה היה להם בשביל כך מקום לטעות, ואילו אמר להם הקב"ה אלקיכם לא היו עושין את העגל, א"כ מדוע לא אמר להם כן למען לא יטעו ולא ישחיתו בחטא העגל?	15498
ונראה לבאר על הדרך אשר בארנו כבר דברי יעקב אבינו עם לבן, שהתנה עמו ברחל בתך הקטנה, ומביא רש"י ז"ל פירוש הדברים ע"פ המדרש, ברחל ולא בלאה, בתך שלא תביא אחרת מן השוק ושמה רחל, הקטנה שלא תחליף שמותן זו בזו, ותמוה מאד הדבר מה ראה יעקב אבינו להתנות כל התנאים האלה עם לבן, האם יש מקום לטעות בכונתו של יעקב בלי כל התנאים האלה.	15499
הלא הכל יודעים שעל רחל בתו נתכוון בדבריו, ובעבורה עבד שבע שנים ועליה היה דעתו, וא"כ ודאי לא היה יכול לבן לבוא לידי טעות בזה, ואם נאמר שהכיר כבר בלבן שהוא רמאי, וחשש שמא יתן לו אחרת, א"כ מה יועילו לו כל תנאיו, וכמעשה שהיה שאחרי כל התנאים רימהו, ואם חשב שאינו רמאי כ"כ, גם בלי התנאים לא היה יכול להחליף ברחל אחרת מן השוק או בלאה.	15500
אלא האמת היא שיעקב בהכירו את כוחות האדם, ידע שמדות האדם מתחלקות לכמה מדרגות, וכי נקל לו לאדם לשקר אף שהוא יודע שהכל מבינים שהוא משקר, בכ"ז יכול הוא להעזי פניו כשיש לו איזה תחבולה שבדבריו לא יהא ניכר שהוא משקר, ואע"פ שאינו יכול להטעות איש בכ"ז איזה פתחון פה יש לו, אבל כשאין לו גם פתחון פה אז אינו יכול להעזי פניו ואין לו הכח לשקר.	15501
ועל כן נזהר יעקב והתנה את כל התנאים האלו, למנוע מלבן את כל תירוצי הדברים, שלא יהיה לו פתחון פה גם לעצמו, שלא יוכל לטעון שאינו משקר, ואולי הודות לכך לא יוכל להעזי, אבל כח השקר של לבן היה יותר עמוק ויותר מושחת, עד שלא הועיל כל זה וסוף סוף רימהו.	15502
והנה לא רק שקשה לו לאדם, ואין בכוחו להעזי כ"כ במקום שאי אפשר לו לתרץ דיבורו, אלא באמת אינה דומה מדת ההשחתה והעומק של שורש השקר אצל האדם, בשעה שיש לו איזה צד להסביר את דבריו גם לעצמו, ולפתות את עצמו שאינו משקר כל כך, ואף לענין הרושם הנעשה בנפש האדם, ג"כ אין	15503
	15504
	15505
	15506
	15507
	15508
	15509
	15510
	15511
	15512
	15513
	15514
	15515
	15516
	15517
	15518
	15519
	15520
	15521
	15522

דומה הרושם שעושה השקר בשעה שהוא יוצא במלא מדת החטא שנמצא בו, שאז הרושם הנעשה על הנפש הוא יותר עמוק ומביא חסרון בנפשו של עושה העבירה, מכפי שהוא יוצא באופן שיש לו לאדם פתחון פה לרמות את עצמו, ולתרוץ דבורו שאין השקר כ"כ גלוי.	15523
ובזה נוכל להבין מה שמצינו אצל יעקב אבינו, בשעה שחפץ לקבל הברכות מיצחק אבינו, והיה מוכרח לרמות את אביו ולהתייבץ לפניו כאלו הוא עשוי בנו, מפני שלא היתה לו עצה אחרת בכדי לקבל את הברכות שהיה צריך לקבל, בכ"ז כששאלו אביו מי אתה בני ענהו אנכי עשו בכורך, ומפרש רש"י ז"ל והוא מדברי המדרש, אנכי הוא המביא ועשיו הוא בכורך, שלא רצה להוציא דבר שקר מפיו.	15524
אע"פ שעיקר השקר הוא בזה שמרמה את אביו, ואביו הלא הבין מדבריו שהוא בנו עשיו, בכ"ז מכיון שהיה מוכרח לשקר, חפש עצות שלא להוציא שקר מוחלט מפיו, וראה לפרש הדברים בלשון שאפשר יהיה לתרוץ לעצמו שאינו שקר מוחלט, שלא רצה להגעיל את נפשו בדבר שקר במלוא מדתו, וכל כמה שאפשר להקל את חטא השקר עשה זאת.	15525
וכפי מה שדברנו יובנו לנו מעתה יותר דברי המדרש שהתחלנו בענין חטא העגל, כי באמת גלוי היה לפניו יתברך שיעברו בני ישראל על הדבור ויעשו עגל, אך גם זה היה גלוי לפניו ית"ש, שאם יעברו על הדבור אחרי שישמעו בפירוש אנכי ה' אלקיכם, אז כבר אי אפשר לעבור על מדת הדין ולהצילם, כי לפי החוק שקבע ה' ית' במערכת הבריאה, נסדרו כל עניניה בגבולים ידועים, וגם מדת הרחמים נמצאת בבריאה במשפט ידוע וקבוע, וידוע היה לפניו ית"ש, כי כשלא יהיה להם פתחון פה לומר שלא להם נאמר הדבור, שאז העבירה תהיה ביתר מרד, אז לא יהיה כח במדת הרחמים לשכך את מדת הדין.	15526
וכן הצופה מראש סדר שלא יבוא לידי זה, וזהו ענין פתח תשובה שפתח לו הקב"ה למשה, שבכדי שינצלו ממדת הדין ראה הקב"ה במחשבה תחילה, כדי להקטין אצל בני ישראל את חטא העגל שלא אמר אנכי ה' אלקיכם, ואמר אני ה' אלקיך, שתמצא בעדם זכות ופתחון פה לומר שלא להם היה הדבור כ"א למשה, ובזה ניתן כח למדת הרחמים להתגבר על מדת הדין ושינצלו מכליון, וכשהזכיר משה את הזכות הזאת נענה ונאמר לו סלחתי. (שעורי דעת ח"ג ד' קל"ד).	15527
	15528
	15529
	15530
	15531
	15532
	15533
	15534
	15535
	15536
	15537
	15538
	15539
	15540
	15541
	15542
	15543
	15544
	15545
	15546
מאמר תשפ"א	15547
ויחל משה את פני ה' אלהיו ויאמר למה ה' יחרה אפך בעמך (שמות ל"ב י"א).	15548
וינחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו, היינו שנתקבלה תפלת משה רק על זה שלא יכלם אבל החטא נשאר, וגם אחרי כל אשר עשה לעגל וכל וידויו ותפלותיו, עוד אמר לו הקב"ה הנה מלאכי ילך לפניך, כי החטא עדיין עליהם ואני בעצמי לא אלך עמכם, והנה משה לא נח ובא בטענה, ועתה אם נא מצאתי חן בעיניך ואדעך למען אמצא חן בעיניך וראה כי עמך הגוי הזה, ופעלו דברי משה כי נענה מהקב"ה פני ילכו והניחותי לך, ועדיין לא נח משה גם בזה והרבה לדרוש, ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה, ופירש"י שלא תשרה שכינתך עוד על אומות העולם, וגם על זה נענה לו הקב"ה.	15549
משה הוסיף עוד לדבר אל ה' לאמר הראני נא את כבודך, והועיל לו כי זכה בזה להי"ג מדות, וכבר עמדו המפרשים להקשות על כל הפרשה, כי בקש משה אחרי חטא העגל יותר מקודם החטא, וכי יבקש עתה להרויח בעבור מעשה העגל? (הרמב"ן), וגם אמר ונפלינו אני ועמך, שואל ומזכיר את עצמו לא כדרך משה רע"ה העניו מכל אדם, אשר מקודם נאמר ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלקים, גם בקש הראני נא את כבודך! מה הכריחוהו לכל זה!?	15550
כבר הרמב"ם והראב"ד, והמפרש על הרמב"ם בהלכות יסודי התורה פ"א ה"י, במה שבקש משה הראני נא את כבודך, אם בקש להשיג אמיתת הבורא הרי הקדמנו שזה אי אפשר, ואם בקש באומרו כבודך תואר מתוארי השם או מדה ממדותיו או דבר נברא, זה אינו צריך לו שהרי הודיעו הקב"ה כמו ששאל, וידע אמיתת כל נברא מדכתיב בכל ביתי נאמן הוא (לשון המפרש).	15551
והנראה בזה דהנה איתא בגמ' (ר"ה י"ז:), ה' ה' אני הוא קודם שיחטא האדם ואני הוא לאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה, ועי"ש בתוס' בשם רבינו תם דשני שמות הראשונים הם שני מדות, הלא כי שתי מדות שוות המה, כמו שחל שם העצם דהיינו כל חסדיו וטובו עד שיחטא, כן יש עוד מדה אחת והיא נקראת ג"כ שם העצם ה', והיא לאחר שיחטא האדם, ועל אותה העת יש שם מיוחד היינו רחמים וחסדים גדולים בפני עצמם.	15552
וזהו היא הארת פנים וגילוי שכינה עוד יותר גדול מקודם שיחטא האדם, זאת אומרת שכל החסדים והטוב שבשם העצם הוא שם הוי', לא מספיקים רק על מצב של קודם החטא, אבל על מצב שלאחר החטא לא מספיקים כבר כל אלה החסדים, ונצרכים כבר למדת חסד יותר מרובה, והיא מדת ה' לאחר שיחטא, והוא אשר ביקש משה והשיג הן הי"ג מדות הם הלוחות השניות, היא התורה שלאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה, אשר במדת קבלת התורה בלוחות הראשונות לא זכו לזה.	15553
	15554
	15555
	15556
	15557
	15558
	15559
	15560
	15561
	15562
	15563
	15564
	15565
	15566
	15567
	15568
	15569
	15570
	15571
	15572

ומשה כי ראה כי כל תפלותיו ובקשותיו על עם ישראל לא הועיל לו למחוק החטא מכל וכל, לקח לו דרך	15573
אחרת לגמרי, כי עד עכשיו בקש ישר בשביל ישראל, ועכשיו התחיל לדבר עם ה' על עצמו, וכמעט לא	15574
הזכיר בשביל ישראל, ואמר ואתה אמרת ידעתיך בשם וגם מצאת חן בעיני, ועתה אם נא מצאתי חן	15575
הודיעני נא את דרכיך ואדעך למען אמצא חן בעיניך, ולבסוף ויאמר הראני נא את כבודך, הכל כטוען	15576
בשביל עצמו.	15577
אמנם היה זה עצה עמוקה להציל בזה את ישראל, כי לכל דורש ה' באמת הקב"ה כביכול מוכרח להתגלות	15578
אליו, כענין יהיב חכמתא לחכימין וכן אמרו ז"ל (שהש"ר ה' ג'), פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח	15579
לכם פתח כפתחו של אולם, וגם מצד הסברא מאומת יסוד זה שכל מה שדורש האדם ינתן לו, דאי לאו הכי	15580
איך ישיג האדם מה משלמות, איך ישיג האדם מה מגילוי כבודו ית'.	15581
הלא בתחילתו של אדם אינו יודע כלום, וכל ראשית השגת האדם היא מאשר מריקין לו מן השמים,	15582
בהראות להאדם עוצם גבורתו ויכולתו ית' כדי להשתמודעין ליה, שמזה יכיר האדם וידע גדלו ונפלאותיו	15583
ית' ולעבדו, ומהתחלת ההשגה עי"ז הולך האדם כן הלאה והלאה, מבין דבר מתוך דבר ומוסיף לקח,	15584
ולולא זאת היה נשאר האדם ריק כהולדו, ואחת שואלים תמיד מן האדם והיא הדרישה פתחו לי, ומזה	15585
ממילא כבר יצר כל טוב, ואני אפתח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרונות נכנסות בו.	15586
והנה מעולם היה דרכו של משה ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלהים, כי היה ירא לעמוד בנסיון	15587
של ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו, אשר נתפסו בזה אצילי בני ישראל, ואף דאמנם נתבקר משה עי"ז	15588
כמ"ש חז"ל (שמו"ר ג' ב'), לא יפה עשה משה כשהסתיר פניו, שאלולי לא הסתיר פניו גילה לו הקב"ה	15589
למשה מה למעלה ומה למטה מה שהיה ומה שעתידי להיות, ובסוף בקש לראות שנאמר הראני נא את	15590
כבודך, אמר הקב"ה למשה אני באתי להראות לך והסתרת פניך, עכשיו אני אומר לך כי לא יראני האדם	15591
והי'.	15592
עכ"פ כן היה דרכו של משה רע"ה, כי היה ירא מאד לנפשו מהביט יותר מכפי מדתו פן יהיה בגדר ויחזו	15593
ויאכלו וישתו, אכן במצב כזה שהעמיד עצמו בכל הסכנות אך כדי להציל את ישראל כענין מחני נא	15594
מספרך (ברכות ל"ב.), ואם אף כל זאת לא הועילו סיכן עצמו עוד יותר, שלמרות יראתו ופחדו מלהביט	15595
באלהים הרשה עצמו לזה, ובקש בעד עצמו שחפץ לדעת דרכי ה' יותר ממה שיודע עד היום, ובטענה של	15596
למען אמצא חן בעיניך, וזאת היא טענה גדולה שכביכול הקב"ה מוכרח להתגלות למבקשיו.	15597
אמנם הפציר משה למקום וגם יכול, וגם קיבל זאת בשכר זו היראה כמ"ש (שם), א"ר יהושע דסכנין	15598
בש"ר לוי אעפ"כ הראה לו בשכר ויסתר משה פניו, והנה זכה משה לקבלת התורה מחדש, הארת פנים	15599
והתגלות כבודו ית' עוד יותר מאשר בקבלת הלוחות הראשונות, הם הי"ג מדות שהם הרחמים והחסדים	15600
הגדולים על לאחר החטא, לאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה, שנתגלתה למשה בהארת פנים והרצון של	15601
הלוחות השניות, וטוב עין הוא יבורך זה משה (נדרים ל"ח).	15602
וכמו שבקבלת התורה בהלוחות הראשונות, היה העיקר מרע"ה שלו לבד נתנה התורה, כענין זכרו תורת	15603
משה עבדי (מלאכי ג'), ובזכותו זכו כל הכלל ישראל, כן גם בהלוחות השניות היתה עיקר הארת פנים רק	15604
למרע"ה ובשבילו מפני דרישתו ובקשתו כנ"ל, כי ע"כ נתגלתה זאת גם לכל הכלל ישראל, והיתה זאת	15605
כפרת עון העגל, הרחמים והרצון אשר ביום הכפורים וכריתות הברית עד עולם, אלה הם מעצת מרע"ה	15606
אשר סיכן עצמו בעד עם ישראל, אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו. (דעת תורה).	15607
	15608
מאמר תשפב	15609
והלחת מעשה אלהים המה חרות על הלחת (שמות ל"ב ט"ז).	15610
חרות על הלוחות אלולי נשתברו לוחות הראשונים לא נשתכחה תורה מישראל (עירובין נ"ד), הרעיון הוא	15611
שאסון שבירת הלוחות הראשונים גרם קיפוח גדול לישראל לכל הדורות הבאים, שהוטלה בהם החולשה	15612
לשכחת התורה אף אחרי לימודה, ולולא אותה השבירה הראשונה שנגרמה בעקב עשיית העגל, לא היתה	15613
התורה משתכחת מישראל בשום זמן מן הזמנים ובשום סיבה מן הסיבות.	15614
כידוע הוא שעיקר ההרגשים המתדבקים בנפש האדם בקשר בל יינתק, הם ההרגשים שהאדם נאחז בהם	15615
ומשכינם בתוך נפשו ללא כל שהייה, והוא מתחזק בהם ללא כל רפיון וללא הסיח הדעת, מה שאין כן אם	15616
מצליח הוא להתרומם וטועם מהטעם העליון, וכעבור רגעים אחדים הוא מפסיק ומתנתק במחשבתו מן	15617
החידושים שנתחדשו לו, ההשגות האלה אינן דבר של קיימא כל כך, ורק ההרגשים החרותים על הלב,	15618
והם מקשה אחת מן ההשפעה השמימית ועד יסוד נפש האדם, מהווים חטיבה רוחנית קיימת ונצחית.	15619
אם אינו ממהר האדם להגשים את רגשות נפשו הטובים והוא מזניחם ומנתקם, אף שלאחר כך הוא מתאמץ	15620
לחברם ולאחדם, הרי הם באותו חבל שנפסק באמצע ואח"כ נתחבר על ידי קשרים, ואילו היה מצליח	15621
האדם לקיים ולהחזיק את השראותיו והשגותיו הראשונות, לא היו משתכחות ממנו לעולמים, כ"00 רק	15622

0השבירה0 ההפסק0 וההתנתקות הן הגורמות לרפיון כח הזכרון, לרפיון כח קליטת הרוחניות הנצחית,	15623
זהו הרעיון הנורא המובא בחז"ל, אילולא נשתברו הלוחות הראשונים לא נשתכחה תורה מישראל.	15624
מסופר בחז"ל על ר' חנינא בן דוסא, אמרה ליה דביתהו עד אימת ניזיל ונצטער כולי האי, אמר לה מה	15625
נעביד? אמרה ליה בעי רחמי דניתבו לך מידי, בעא רחמי ויצתה כמין פסת יד ויהבו ליה חד כרעיה	15626
דפתורא דדהבא, חזייה בחלמא עתידי צדיקי דאכלי אפתורא דדהבא דאית ליה תלת כרעי, ואיהי אכלת	15627
אפתורא דתרי כרעי, ומאי נעביד? בעי רחמי דנישקלא ממך, בעי רחמי ושקלוהו, תנא גדול היה נס	15628
האחרון מן הראשון, דמיהב יהבי משקל לא שקלי.	15629
ואמרנו להסביר ענין גדלותו של הנס האחרון שהיה גדול מן הראשון, כיון שירדה אותה פסת היד מן	15630
השמים אל העוה"ז, הרי האויר של העוה"ז המשונה מן האויר של אור העולם הבא, בודאי שהוא מכהה	15631
את זיו החפץ שירד מן העולמות העליונים ואולי גם מתקלקל בהרבה, ומובא בזהר הק' בהעלותך שהמן	15632
שהיה יורד למטה נשתנה זיו שלו, ולא היה זיו שלו אלא כמש"כ והמן כזרע גד הוא ועינו כעין הבדולח	15633
ולא יותר, וכל שכן מלאכים כיון שירדו ושלט בהם האוויר נשתנו ממדרגה ההיא שהיתה להם ע"כ.	15634
ומספרים על הגר"א מווילנא ז"ל, כשבא מלאך ללמוד עמו תורה מיאן מחשש שמא יתקלקל המלאך	15635
באווירת העוה"ז ויפחת מערכו, אמנם ר' חנינא לגודל מעלתו לא נתקפחה אותה כרעה באווירתו, והצליח	15636
להחזירה בטהרה למרומים, ובזה היה גדלותו של הנס האחרון גדול מן הראשון, שהעלאת הירוד היא	15637
קשה בהרבה מן הורדת הנעלה.	15638
בדורותינו אנו מאד צריכים להיזהר לשמור ולקיים את ההרגשות הראשונות שמעניקים לו ממרומים,	15639
עלינו להלביש את כל יצירי רוחנו הזכים בפעולות מתאימות של מעשים טובים, ולא להזניחם חלילה	15640
מפרפרים בין שמים וארץ, כל ביכורי רגשותינו צריכות תמיד להשאיר קודש לה', כי זכות הבכורה	15641
לנולדים ראשונה וקדושתם לא פגה, ויתן ה' שנדע להעריך את המתנות שהקב"ה מעניק לנו חדשים	15642
לבקרים, ונחרות אותם על לוחות לבותינו שלא ישתברו לעולמים. (אור הנפש).	15643
	15644
מאמר תשפג	15645
ויהי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל ומחלת וישלך מידו את הלחת וישבר אתם תחת ההר (שמות	15646
ל"ב י"ט).	15647
ובספורנו, כשראה שהיו שמחים בקלקול שעשו כענין כי רעתכי אז תעלוזי, ובזה התקצף ונואש שיוכל	15648
לתקן המעוות, באופן שיחזור לתמותם ויהיו ראויים לאותן הלוחות, הנה בצד הטוב יודעים וגם כל אחד	15649
מרגיש העונג העצום המונח בחכמה, על שאלת ההיא מטרוניתא לרבי יהודה, מורה רוי, אתה תלמיד בעל	15650
הוראה ואתה שיכור מפני שהיו פניו צהובין כל שעה רש"י (בדרים מ"ט:), אמר לה חכמת אדם תאיר פניו,	15651
הנה פניו של ר' יהודה ממש רוו מתענוגי החכמה, הלא אין שמחה כהתרת הספקות, החכמה תחיה את	15652
בעליה, בחכמה האדם חי ומרגיש כל רגש אף דק מן הדק.	15653
כל זה עוד בהתחלה ומה כבר להבא לגומרה של חכמה, הלא תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים	15654
(ברכות י"ז), א"כ כמה עונג שמחה וחיות יש במעשה טוב? אדם הלומד כל דיני נזקין כמה ישרות הוא	15655
סופג, כמה משפט וצדקה מכילים כל הלכה והלכה, מטעמי ה' הוא מרגיש בכל הלכה והלכה, וכמה מדושן	15656
עונג הוא האדם המקיים מה שלומד, השומר עצמו מלהזיק את חבירו?	15657
והנה באמרם ז"ל (שבת קכ"ז), גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכניה, פשוט הוא כי גדולה היינו	15658
בכל, אין לה שיעור ולא חקר ביתרונה, גם בתענוגים וגם בהנאות, בקצרה כל הטוב מתחילתו עד סופו	15659
הנה הוא מציאות אחת של עונג ועידון, והאדם חש אותם די היטב.	15660
הלא מאמינים אנחנו כי כל הצרות וכל היסורין, כל הגלות הארוכה עם כל המרירות הכל הינן תולדות	15661
החטא, כי העונש אינו דבר צדדי הבא על חטאים, אלא כל העונשים הינם תוצאות מעצם החטא גופא, ואם	15662
בתולדות החטא כ"כ מרורות למו, הרי כי עצמו של החטא הוא ממש מציאות אחת מלאה מרורות ועינוים,	15663
שורש פורה ראש ולענה, וא"כ עומדת שאלה גדולה, איך זה גבר לא חלי ולא מרגיש וגם שותה כמים	15664
עולה?	15665
והנה אדמו"ר הסבא ז"ל מקעלם, היה אומר על הא דאמרו ז"ל (גיטין מ"ג), אין אדם עומד על דברי תורה	15666
אלא אם כן נכשל בהן, ואם כן איפה הם הדברי תורה והחיבורים שלנו אחרי שנכשלנו תמיד על כל שעל	15667
ושעל? ועל כרחך שלא כל החוטאים אמנם נכשלים בחטאם, ובעיני ראיתי איך שגויים פינו וניקו בית	15668
הכסא גדול מלא צואה, וכשעברתי עליהם שמעתי איך שבו בעת הם גם מנגנים, ואחר הפינוי גם הלכו יחד	15669
ברקידה גדולה! נוראות הדברים שיתכן יהיה בתוך הרפש והצואה וגם ירקדו בה בעת!	15670
הן הם דברי הספורנו ז"ל על הפ' וירא את העגל והמחולות, כי עיקר מה ששבר משה את הלוחות היה	15671
בשביל המחולות, שראה שהיו שמחים בקלקול שעשו, לא לבד שלא חשו המרורות והסרחון של החטא,	15672

אלא גם שמחו והתענגו בו, והמתענג בחטא סימן הוא כי החטא כבר התהווה עצם מעצמות האדם, החטא והאדם לאחד נתהוו, מתעדן בו למרות כל הסרחון הנודף למרחוק, וזה יותר קשה מכל מעשה החטא.	15673
הוא אשר אמר משה אתם חטאתם חטאה גדולה, גדולה מחטא כי רעתכי אז תעלוזי, התעלוזי קשה מחטא, בחטא ישנם שני דברים החטא לעצמו והארס אשר בהחטא, ובשמחתו בחטא הוא מתאבק עם תוך תוכיות החטא, הוא הארס של החטא הקשה יותר מחטא, הארס הוא הממית את כל כולו של האדם, בבחינת אין בשר המת מרגיש, אחרי החטא לכו מטומטם והוא כאבן דומם בלי כל חיות ורגש, אחרי שנכנס בקרבו הארס של החטא אז כמעט אבדה תקוה לו, הוא ירקד וגם יחוגג עם כל הטנופת אשר לפניו, לא יבין ולא יחיש כלל את כל המרירות המונח בחטא, מורעל הוא בתכלית עד מות ה' ירחם.	15674
מלפנים הלא היה האדם עוד מרגיש איזה בושה בשביל עבירה, אם בושה מבני אדם ואם בושה בפני עצמו, והיום הלא כבר נאבדה כל בושה מבני אדם, מלפנים אם היה איש הולך ומטייל בשוק עם אשתו הלא היה ממש ותהום כל העיר, כי זה ודאי בזיון וחרפה, סוס אתה! מה אתה עושה בשוק? האין מספיק לך במה שבבית? והיום לדאבון עינים הלא כבר אבדה כל בושה, וגם לא מרגישים כי יש בזה משום בזיון.	15675
עושים מעשה זמרי מושכים על עצמם כל מיני מדות רעות, מתלכלכים כל כולם בכל מיני טנופות, והבוץ רב ומגיע ממש למעלה ראש, והנה עוד מרקדים בזה ועוד עושים כל ימיהם כחגים! איום ונורא למתבונן! על מצב כזה ודאי הקצף והיאוש גדול אם יוכל לתקן את המעוות, ומה תקוות אנוש אם תאבד ממנו תקוות התשובה ה' יצילנו! (דעת תורה).	15676
	15677
	15678
	15679
	15680
	15681
	15682
	15683
	15684
	15685
	15686
	15687
	15688
	15689
מאמר תשפד	15690
ויהי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל ומחלת וישלך מידו את הלחת וישבר אתם תחת ההר (שמות ל"ב י"ט).	15691
	15692
איתא בגמרא (שבת פ"ז), ג' דברים עשה משה מדעתו והסכים הקב"ה עמו, שבר את הלוחות, מאי דריש אמר ומה פסח שהוא אחד מתרי"ג מצוות אמרה תורה וכל בן נכר לא יאכל בו, התורה כולה כאן וישראל מומרים על אחת כמה וכמה, ומגלן שהסכים הקב"ה על ידו שנאמר אשר שברת (שמות ל"ד), ואמר ר"ל יישר כחך ששברת, והקשו שם בתוס' אין זה קל וחומר גמור, דאם מומר אסור בפסח שהוא קרבן, מ"מ לא היה לו למנוע מליתן להם לישראל התורה ולהחזירם בתשובה.	15693
והנה ב"ז בתמוז נשתברו הלוחות, וזה הראשון מחמשה דברים שאירעו בו ביום כמ"ש (תענית כ"ו), שמהם נבעו כל הצרות והגלויות, וכמ"ש בגמ' שאלמלא לא נשתברו הלוחות אין כל אומה ולשון שולטת בישראל שנאמר חרות על הלוחות (עירובין נ"ד). נוראות הן תוצאות השבירה, ונוראה השבירה עצמה של הלוחות מעשה אלקים המה והמכתב מכתב אלהים, ואם כן יקשה מדוע שבר משה את הלוחות, הרי די היה אילו הביאם לאהלו ולא הנחילם לבני ישראל.	15694
	15695
	15696
	15697
	15698
	15699
	15700
	15701
	15702
	15703
	15704
	15705
	15706
	15707
	15708
	15709
	15710
	15711
	15712
	15713
	15714
	15715
	15716
	15717
	15718
	15719
	15720
	15721
	15722

תקנה, והענין כמ"ש חז"ל (עירובין נ"ד), שעד שלא השתברו הלוחות היו למדים ואינם משכחין, והיו במצב של אני אמרתי אלהים אתם, וככל שהאדם גדול יותר ומרגיש בגדולתו, הרי הוא נמשך יותר אחר שכלו ואינו מוכן לקבל סברות זולתו, וידע משה רבינו שאם יתמידו במעלתם אין רפואה למכתם.	15723 15724 15725
ובזה מיושבת קושיית התוספות, שלא היה לו למנוע את ישראל מלקבל את התורה ולהחזירם בתשובה, שמה רבינו ידע שבמעלתם זו לא יחזרו בתשובה, כי יקשה בעיניהם מאד שלא לילך אחר שכלם הזך ברוממות דרגתם, והעצה לזה היתה אחת, לשבור את הלוחות ולהביא על ידי כך לשכחת התורה ולשעבוד מלכויות, ולהחזרת מלאך המות ולהורדת עדיים מעליהם.	15726 15727 15728 15729
ועל ידי לימוד תורה מתוך הדחק וירידת הדורות, חולשת השכל והשכחה המתמדת, קל לו לאדם להכיר את אפסותו כנגד שכל התורה ולשעבד את שכלו לשכל התורה, וקבלת השכל האלקי מקיפה את הכל, גם לא תגנוב שהשכל מסכים לו, נצטוו ישראל לקיימו רק משום שנצטוו מפי ה' כפי שנכתב בהלוחות, לפרוש מן העבירה ולקבל עול מלכות שמים, ואמר לו הקב"ה ישר כחך ששברת.	15730 15731 15732 15733
נמצאנו למדים שעצם הליכת האדם אחרי שכלו הופכתו למומר לכל התורה, והיא שורש מעשה העגל שנתחייבו בגללו כליה, כי עם קשה עורף אתה, ואין לו לאדם אלא להכיר חולשת שכלו, ובסכנה ששכלו יטעהו לסמוך עליו, לבקש מהקב"ה ילך נא ה' בקרבנו כי עם קשה עורף הוא, אדרבה יבקש את אור ה' כדי להמלט מסכנת ההליכה אחר שכלו, ולשעבד עצמו לשכל התורה. (לקט שיחות).	15734 15735 15736 15737 15738
מאמר תשפה	15739
ויהי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל ומחלת וישלך מיזו את הלחת וישבר אתם תחת ההר (שמות ל"ב י"ט).	15740 15741
קיימת הנחה אשר מי שלא בחר פעם בצד הטוב, בידו לחזור אל כליו שניתנו לו מן השמים, ולהשתמש בהן על ידי בחירתו לטוב, מחשבה זו יוצרת הנחה אשר גם אם לא יתאמץ היום בבחירתו בצד הטוב, יכול הוא לזכות מחר במה שהיה יכול לזכות היום, המבט היה משתנה אם היה יודע אשר על ידי שלא משתמש עם כליו יסלקום ממנו, ואפילו אם יזכה לתשובה מאהבה שזדונות נעשים לו כזכויות, מ"מ מה שאבד אינו חוזר לעולם.	15742 15743 15744 15745 15746
כזה למדים אנו במעשה העגל, אם נעיין בראשונים ובמדרשים נמצא, אשר ההשפעות של אותו מעשה שלא פגו עד היום הינם שונות, מחד גיסא מצאנו במדרש (שמו"ר מ"ז), בלוחות הראשונות לא היו אלא י' הדברות בלבד, עכשיו שנצטערת אני נותן לך הלכות מדרשות ואגדות, ופירשו שבלוחות שניות נתוספו התגים שלא היו בלוחות ראשונות, וכל הדרשות הנדרשות מהם לא היו בלוחות ראשונות, ולכאורה נראה מזה שהיתה מעלה ללוחות השניות על הראשונות, אבל באמת אין המעלה אלא לפי מדרגתנו לאחר שבירת הלוחות, כי בהיותם עומדים במדרגה של לוחות ראשונות, הגיעו לאותה דרגה של אדם הראשון קודם החטא, אשר היו מקבלים מלמעלה את כל ההשפעות.	15747 15748 15749 15750 15751 15752 15753
מאידיך מצאנו דברי הספורנו על הפסוק ויתן אל משה ככלותו לדבר אתו וז"ל, אחר שסיפר מה היה הטוב שהושג בסוף כל הפעמים ששהה משה בהר ארבעים יום, פירש הטעם מפני מה לא הושג התכלית שיעד האל ית' במתן תורה, באמרו ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, ובאמרו אשר אזכיר את שמי אבוא אליך, עד שהוצרך לעשות משכן, והודיע שקרה זה בסיבת רוע בחירת ישראל, כי אמנם בסוף ארבעים יום הראשונים, נתן הלוחות מעשה אלהים לקדש את כולם לכהנים וגוי קדוש ככל דברו הטוב, והמה מרו והשחיתו דרכם ונפלו ממעלתם.	15754 15755 15756 15757 15758 15759
מבואר אשר מצד הלוחות הראשונות היינו זוכים והיו נעשים כל הנסים, ושכינה היתה שורה בכל מקום שיהודי נמצא שם, כל יהודי היה עומד במדרגת כהן גדול, וכל היכן שהיה עומד בתוך ד' אמותיו, שם היתה השראת השכינה של בית המקדש, ומה שהביום אין הדבר כן אין זה אלא מפני חטא העגל, נמצא שאותה המדרגה של לוחות הראשונות, אשר נקראת איתערותא דלעילא, בחינה זו אבדו ושוב אינה מועלת שום תשובה שבעולם להחזיר אותה בחינה עד היום.	15760 15761 15762 15763 15764
כיוצא בזה מצאנו שהעולם שהיה קודם חטא אדם הראשון, עולם שהיה שונה בתכלית מהעולם שאנו שרויים בו כיום, נתקלקל על ידי החטא, ואע"פ שלאחר החטא עשה אדם הראשון תשובה כמבואר בחז"ל (ילקוט ל"ד ל"ח), מכל מקום לא חזר למדרגתו כפי שהיה קודם החטא, וכל המיתות שבעולם הם תולדות אותו החטא, וגם מי שלא חטא כלל גם הוא מת בעטיו של נחש (ב"ב י"ז), הנחה זו תשמש לנו הבנה בדברי הספורנו וז"ל.	15765 15766 15767 15768 15769
ושני לוחות העדות בידו, כי חשב שבשובו אליהם ישובו בתשובה, ואם אין ישברם לעיניהם כדי שיחזרו בתשובה, שבירת הלוחות היינו האיבוד כלים באופן ששוב אין מועלת תשובה להחזיר אותה בחינה שלפני חטא העגל, וכל עוד שהחוטא סבור שכל הקלקולים הנגרמים על ידי החטא יש בידו לחזור ולתקנם, אינו	15770 15771 15772

קולט את העומק של קלקול החטא, ואמר משה אם בשובו ישובו בתשובה מוטב, ואם אין שגם אחר	15773
שיראוהו לא ישובו בתשובה על החטא, ישברם לעיניהם לכלות עיניהם, יגלה להם אשר הקלקול מסלק	15774
את הכלים לבלי שוב כדי שיחזרו בתשובה.	15775
כל עוד שאדם מניח שיש בידו לשחק עם הבחירה, אם לא נצלת את ההזדמנות של הבחירה הראשונה	15776
אנצלה בהזדמנות הבאה, ואם לא בצעירותי אזי בזקנותי, חייב לעורר את עצמו עם הידיעה שאותם כלים	15777
שהיו לו לא יחזרו לו לעולם, אחריות נוראה על כלים העלולים להיות הולכים ונאבדים, כך הוא בנוגע	15778
לסיעתא דשמיא של סביבה העלולה להיאבד הימנו, וכך הוא בשאר הסיעות במשך כל שנות החיים, אשר	15779
אם לא ינצלם יפסידם.	15780
בכמה מקומות מלמדת אותנו התורה הנחה זו, כאשר בא יעקב לברך את בניו אמר לראובן, פחו כמים על	15781
תותר כי עלית משכבי אביך אז חללת יצועי עלה (בראשית מ"ט), ואע"ג שחזר בתשובה ולא עוד אלא	15782
שחז"ל מעידים עליו שהוא היה הראשון שפתח בתשובה (בר"ר פ"ד), מכל מקום לא חזרו אליו לא כהונה	15783
לא מלכות ולא בכורה.	15784
משה רבינו לא הועילו לו ואתחנ"ן תפילות שהיה מתפלל להכנס לארץ, אע"פ שכל חפצו לא היה אלא	15785
להיות שותף בקידוש ה' שיש בעולם, מכל מקום לא זכה להיכנס לארץ לאחר שאיבד כלי זה, אע"פ	15786
שתשובה מאהבה מהפכת זדונות לזכויות, אין זה נוגע אלא לשכרן בעולם הבא, אבל סילוק הכלים סילקה	15787
את העבודה ושוב אינה חוזרת לעולם, השרשת ידיעה זו אשר במעשינו אנו משברים את הלוחות לבלי	15788
תקנה, הוא הדבר אשר חייב לכלות עינינו כדי שנחזור בתשובה.	15789
הלוחות השניות כבר היו מעשי ידי אדם פסל לך, מאז שהופסקה אותה אתערותא דלעילא לא חזרה	15790
וזקוקים לעבודתנו, ואפשר שזהו גם כונת המדרש שבלוחות שניות נתוספו הלכות מדרשות ואגדות, דהיינו	15791
הדרכים לגילוי העומק בתורה שבכתב באמצעות תורה שבעל פה, ולולא חטא העגל היינו רואים הכל	15792
בתורה שבכתב, כי הגוף לא היה חוצץ ולא היינו זקוקים לשברו על ידי עמל התורה כדי לזכות לאור	15793
התורה.	15794
כשם שחטא אדם הראשון גרם לגירוש מגן עדן ולגזירת בזעת אפיך תאכל לחם (בראשית ג'), דהיינו שעל	15795
ידי הקלקול של החטא אי אפשר לזכות בעולם הבא אלא על ידי עמל וזיעת אף, כך גרם הקלקול של חטא	15796
העגל, אשר אי אפשר לזכות לאור התורה כי אם על ידי עמל, ושני הקלקולים שנעשו אז עדיין לא נתרפאו	15797
עד היום הזה.	15798
הלימוד נוגע לכל יחיד במדרגתו הפרטית, להשגיח שלא להפסיד הכלים שנתנו לו מן השמים, להעריך את	15799
הזכות להיות בד' אמות של הלכה, הזכות שבכוחנו להתעורר ולהתעלות במדרגה עליונה יותר, ולאחר	15800
שזכינו להעריכם עלינו ללמוד גם לשמרם, שלא יאבדו מאתנו על ידי חוסר השתמשות בהם.	15801
הבה נתבונן כמה כלים ניתנו לדור זה, בחדר אחד מוצאים אנו כ"כ ספרים התורה כולה, ואפילו בכוחותינו	15802
החלושים יש בידינו לעיין כל דבר בספר, וכן ניתן לנו מן השמים ישיבה המחזיקה גם את הגשמיות, כמה	15803
נשארים היום ללמוד אם היו זקוקים לאכול ימים, ובחסדי ה' קיימים בדורנו גם כוללים, ובכך ניצולים	15804
משפחות לומדי תורה מרעב, כמה לומדי תורה היו נשארים אלמלא הם, כמה בדורנו היו מוכנים לחיות לא	15805
רק בעניות של השאגת אריה ז"ל, אלא אפילו כפי שהחיו בני תורה לפני דור אחד, כמה עלינו להעריך את	15806
הכלים, וכמה עלינו להשגיח בידוענו אשר הם עלולים להיאבד.	15807
על ידי הערכה ושמחה מנצל אדם את כליו ומתעלה בהם, ובזה יהיו לו מדרגותיו לקנינו התמידי כל ימי	15808
חייו, אדם שנתנו לו כוחות להשפיע על הרבים, הרי אם לא ינצלם עלול לאבדם וכמ"ש בגמ' (חגיגה ה':),	15809
ג' הקב"ה בוכה עליהן בכל יום ואחד מהם פרנס המתגאה על הציבור, כי הכלי של משפיע הוא כלי הגורם	15810
למוחלין לו כל עונותיו, וכאשר נוטל הכלים היקרים הללו ומנצלם להבלים של כבוד וגאווה הקב"ה בוכה	15811
עליו.	15812
יש שבכוחותיהם ראויים להתעלות ולהיות משפיעים, והם מאבדים את הכלים עבור עצלות, בתירוץ שהם	15813
בעלי אופי חלוש, בעוד שאם היו מתגברים בקצה מסירות נפש היו זוכים, ועתה בעצלותם הם מאבדים את	15814
כליהם, וכאשר יעמדו לפני בית דין של מעלה, שם יתבעו מהם למה לא גדלו כפי הכלים שניתנו להם, על	15815
כל פנים עלינו להתעורר בנוגע לכלים שעוד נשארו בידינו, ובפרט אנשים צעירים שעדיין לא קלקלו	15816
והרבה כלים עדיין ברשותם. (מערכי לב).	15817
	15818
מאמר תשפו	15819
ויעמד משה בשער המחנה ויאמר מי לה' אלי ויאספו אליו כל בני לוי (ל"ב כ"ו).	15820

וברש"י ז"ל מכאן שכל השבט כשר, ולהלן ויעשו בני לוי כדבר משה ולא כל בני לוי (הראב"ע ז"ל).	15821
והמובן בזה אף שלכתחילה לקול האזעקה מי לה' אלי התאספו כולם, והתנוצצות לקרבת ה' תקפה את כולם, ברם כשצריך היה להוציא את ציויו של משה בפועל, לא עמדו בנסיון אלא המועט.	15822
זאת אומרת אש ה' וקנאתו התלקחה בלב כל נאמני י"ה משבט לוי, ועם להב הקריאה תפשו בחרבותיהם וכוונם אף כלפי קרוביהם ביותר, אמנם עם התקרבות רגע הביצוע והשלמת המעשה חלשה דעתם של הרוב, ולא נשארו אלא כמות מועטה שנשארו בתוקף הכרתם לקרב עוז נפשם למעשה.	15823
וכמקרה הלויים היה גם ענין הזקנים, כשנאספו ע"י משה ואהרן לילך אל פרעה מלך מצרים, נאמר ואחר באו משה ואהרן, נשמטו כולם קודם שהגיעו לפלטיין לפי שיראו ללכת, עם התעוררות תשוקת הגאולה, נעשו צוותא למשה ואהרן והתחילו ללכת לקראת הארמון, אבל עוד מעט קט נתעייפו וכשלו צעדיהם ולא עמדו בנסיון. (המדע והחיים).	15824
	15825
	15826
	15827
	15828
	15829
	15830
	15831
מאמר תשפז	15832
ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת (ל"ב ל"ב).	15833
ויתר מש"ר על חייו ובהר במיתה בכדי שתהיה כפרה על הכלל, וטענה זו באה למשה מצד שלא היה יכול לראות ברעתם של ישראל מצד נושא בעול עם חבריו, משה רבינו בראותו הצרה הנשקפת לכלל ישראל, היה שרוי בצער בלי גבול עד שבחר מות מראות ברעתם, ולמדנו מזה עד כמה מדה זו של נושא בעול עם חבריו רמה ונשאה ולא באנו עד תכליתה, עד ששוה להקריב אפילו חייו של מש"ר בשביל נושא בעול.	15834
אמרו חז"ל (בדרים ל"ט:), בן גילו נוטל אחד מששים בחליו, לאו דוקא בן גילו ולא אמרו בן גילו רק משום ששערו חז"ל במדת הכנסת האדם את עצמו בצער חבריו, ועד כמה נושא בעול אתו, ושערו בבן גילו העלול יותר לחוש בצערו שהוא נוטל אחד מששים, ביאור הענין דעי"ז שוככת מדת הדין, ע"י צערו של זה גבתה מדת הדין את שלה, ובשביל זה מסתלק ממנו העונש כמ"ש בסה"ק, וכמו דמצינו בפנחס דכתיב השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם, דע"י שקנא פנחס קנאת ה' והרג לזמרי שכך למדת הדין, דע"י הריגתו נתקררה דעתה ונסתלק האף והחמה מהכלל.	15835
וכן צריך להבין מה שאמר משה ואם אין מחני נא מספרך, שע"י גודל צערו ויסוריו שהיו בלי גבול עד שבחר מות, אך ורק בכדי שלא לראות ברעתם זה היה כבר פיוס, שאין פיוס יותר גדול בעד מדת הדין מצערו של משה, וממילא כבר גבתה מדת הדין את שלה, ונסתלק העונש וחלפה הגזירה מעל הכלל, ומהלך הדברים הוא כן, למשה היה שווה לוותר על חייו משום נושא בעול, שזה מורה על ערכה וחשיבותה של מדה זו, וזה גופא שהיה נושא בעול הסיר העונש והכעס.	15836
נושא בעול הוא מדת השתתפות בכל צערו ויסוריו של הסובל, להיות מיצר בכל צרותיו ולחוש כאילו דקירות אלו דוקרות בבשרו הוא, כשהוא רואה מי שראשו כואב לו יחוש קלני מראשי קלני מזרועי (סנהדרין מ"ו.), ובכל צרתם לו צר, ובה במדה שאדם מכניס עצמו בצער חבריו מסיר היסורים ממנו. ולפי זה הנכנס לבקר חולה מבלי שישתתף בצערו, אלא רק לצאת ידי חובת ביקור לא קיים מצוה זו כלל דאין זה גדר המצוה, חיוב הביקור הוא להיות נושא בעול, לחוש ולהרגיש בצער החולה בכל מאי דאפשר, ובאופן זה מיקל הוא באמת לחולה, ומכאן נבין עד כמה גדול החיוב לרואה חבריו שסובל שישתתף בצערו, שלכאורה מה ירויח החולה אם גם הרואה יצטער, ולפי דברינו יוצא שרק זה האמצעי היחידי שבו נוכל להקל את יסוריו.	15837
אדמו"ר ז"ל העיר עד כמה היתה מדה זו מושרשת בלבן של ישראל בדורות הראשונים, מצינו בגמ' (שבת ס"ז.), אילן המשיר פירותיו יקשור עליו חוט שני להודיע צערו לרבים, שהעוברים והשבים בראותם זה יבקשו רחמים, מזה ראינו עד כמה היו כולם משתתפים בצער חברים, דבראותם אילן מתליע מבלי שיתבקשו על זה, יבינו מעצמם שבודאי יש צער לבעל האילן, ויהיו גם הם שרויים בצער כ"כ גדול עד כדי להתפלל ולעורר רחמים, שזהו השתתפות בצער חברים במדה גדולה.	15838
ענין התפלה הוא אשפוך לפניו שיחי צרתי לפניו אגיד (תהלים קמ"ב), הצער והכאב כל כך גדול לבלי נשוא עד שמתפלל ומבקש לישועה, והיה זה בעובר ושב פשוט, ונוכל להתבונן עד כמה התרחקנו ממדרגתם, שאצלם אפי' שני הקשור באילן הספיק להם בכדי שיתעוררו מעצמם להשתתף בצער חברים עד כדי בקשת רחמים, וכמה רחוק הוא ממידה זו מי שגם אחרי שהסובל מגיד לו מיסוריו, נופל ונושק אבק רגליו ומבקש רחמים, וקול תחנוניו בוקע רקיעים, והוא אפי' עד לבבו לא הגיע, ולא נע ולא זע מצער כזה שבכוחו לקרוע לגזרים לבות אבן.	15839
מדת נושא בעול היא מעיקרי התורה וחובת האדם, ואין דבר בעולם שלא ישווה לוותר עליו בשביל מדה זו, שהרי משה ויתר על חייו חיים של משה, אך ורק להיות נושא בעול, מכל זה נראה רוממות מדה זו מצד הנותן, ומצד המקבל רואים אנו עד כמה גדול ערכה, שהרי משה בהשתתפו בצערם של ישראל, הסיר	15840
	15841
	15842
	15843
	15844
	15845
	15846
	15847
	15848
	15849
	15850
	15851
	15852
	15853
	15854
	15855
	15856
	15857
	15858
	15859
	15860
	15861
	15862
	15863
	15864
	15865
	15866
	15867
	15868
	15869
	15870

מעליהם חרון אף ה' ונסתלקה הגזירה הצפויה להם, ומאמרנו זה הוא הערה מספקת לאדם בכדי לידע רוממות ערכה וגודל חשיבותה של מדה זו להיות נושא בעול עם חבירו. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא"י"ה).	15871 15872 15873 15874
מאמר תשפח	15875
ועתה לך נחה את העם וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם (שמות ל"ב ל"ד).	15876
בענין חטא העגל יש להבין, כי המדובר אינו על אודות עצם החטא, כי אם בעיקר על הדרך אשר הולכה אליו, כי מצינו שאמר הקב"ה למשה וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם (שמות ל"ב), ורש"י מביא בשם חז"ל ואין פורענות באה על ישראל שאין בה קצת מפרעון העגל, והביאור הוא שבכל העוונות יש משהו מחטא העגל, כלומר הסיבה אשר גרמה לחטא העגל גורמת גם לכל החטאים והעוונות, לכן וביום פקדי ופקדתי.	15877 15878 15879 15880 15881
מצינו כי השטן בא וערבב את העולם והראה דמות חושך ואפילה כדאיתא בגמ' (שבת פ"ט.), וזוהי דרכו של היצר בכל העוונות לערבב ולטשטש את מוח האדם, כאשר הוא מראה לו דמיונות כוזבים, ואילו מצד האדם היה שם החטא במה שסרו מהר מן הדרך בלי כל חשבון, כי ליצר אין פנאי לחכות, הוא יודע שאם יחכה הרי יתכן שהאדם יתפקח ויראה ויווכח בטעותו ויתחרט.	15882 15883 15884 15885
ואכן זו סיבת כל החטאים שממהרים ולא עוצרים רגע לחשוב, וזה אף היה חשבוננו של אהרן כאשר דחה אותם למחרת, וזאת כדי להרוויח זמן אולי יתפקחו ויגיעו להתבוננות ויבחינו במעשה הזיוף של היצר, אבל הם השכימו בבוקר ואיתא ברש"י וישכימו השטן זרזם כדי שיחטאו, כי כאן טמונה הצלחתו, בכך שהוא מזרז את האדם לעבירה.	15886 15887 15888 15889
עוד אנו רואים כי אצל העגל כתוב ויקומו לצחק, ומלבד מה שרמזו חז"ל על ג' העבירות הנרמזות בלצחק (רש"י), אפשר גם לומר כי השטן דרכו לבלבל את האדם בזמן שעושה את החטא, כשהוא מחדיר למוחו כי טוב הוא החטא לאדם ומביא אותו לידי צחוק, שהוא צוחק לאחרים שאינם חוטאים כמותו, כפי שאנו רואים שהחפשים ממצוות חושבים את עצמם לחכמים, ועל היראים הם אומרים שאינם פקחים וכדומה, אולם זה דוקא רק בעת בולמוס החטא.	15890 15891 15892 15893 15894
אולם אחר כך הם מבינים בעצמם כי היצה"ר רימה אותם, והם מרגישים בריקנות מכל וכל ונמוכים הם מאיש המעלה, וכמ"ש בסוף הפרשה ויראו מגשת אליו, ורש"י מביא מחז"ל בא וראה כמה גדולה כחה של עבירה, שעד שלא פשטו ידיהם בעבירה מהו אומר, ומראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר לעיני בני ישראל ולא יראים ולא מזדעזעים, ומשעשו את העגל אף מקרני הודו של משה היו מרתיעים ומזדעזעים, והלימוד מזה הוא שהאדם יחשב את מעשיו ולא יבוא לידי חטא.	15895 15896 15897 15898 15899
ויאמר ה' אל משה כתוב לך את הדברים האלה, כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל (שמות ל"ד), ואומרים חז"ל הה"ד טוב לי כי עוניתי למען אלמד חקיך, לטובתו של משה נתענה ק"כ יום שקבל את התורה, משל למלך שהיה אוהב לתיסומן (ממונה על אוצרות המלך), אמר לו מדוד לך דינרי זהב, משמחתו לא ביקש לא לאכול ולא לשתות, אמר אם אישן אני מפסיד אלו.	15900 15901 15902 15903
כך משה מודד התורה שכח ולא אכל ולא שתה, ביקש לישן אמר אם אישן אני מפסיד שלא אמר לי אלא מ' יום בלבד, אמר הקב"ה נצטערת חייך אין אתה מפסיד, בלוחות הראשונות לא היו אלא עשרת הדברות בלבד, עכשיו שנצטערת אני נותן לך הלכות מדרשות ואגדות, שנא' כתוב לך את הדברים האלה (שמו"ר מ"ז), מכאן שהדרך לזכות לתורה הוא דוקא בעינוי עצמי, וזו הדרך ההפוכה מזו המוליכה לחטא העגל שהם הצחוק והמחולות.	15904 15905 15906 15907 15908
ויש להוסיף כי כל הנ"ל שייך לגבי המדרגות שאפשר להגיע על ידן לקיום התורה, אולם עדיין אין כאן הדרך להגיע אל פנימיות התורה, ועל זה מצינו במדרש והלחות מעשה אלקים המה חרות על הלחות, ר' יהודה אומר אל תקרי חרות אלא חירות חירות מן הגליות, ר' נחמיה אומר חירות ממלאך המות, ורבותינו אומרים חירות מן היסורים (שמו"ר מ"א), מה שר' נחמיה אומר שיהיו בני חורין ממלאך המות, היינו אילו לא עשו את העגל, כמ"ש אני אמרתי אלהים אתם, ופירש"י אלהים אתם מלאכים, כשנתתי לכם את התורה נתתיה לכם על מנת שאין מלאך המות שולט בכם, וזו היא פנימיות התורה כאשר אפשר להגיע למדרגה זו.	15909 15910 15911 15912 15913 15914 15915
ר' יהודה מדבר אחר חטא העגל, גם אז אילו קיימו את התורה היתה להם חירות מן הגלויות, כמ"ש חז"ל מקדש ראשון מפני מה חרב מפני ג' דברים שהיו בו, ע"ז גילוי עריות ושפיכות דמים, מקדש שני מפני מה חרב מפני שהיתה בו שנאת חנם (יומא ט'), שאילו קיימו את התורה לא היו חייבים גלות כי היו בני חורין לעולם, ורבותינו אומרים חירות מן היסורים, הם מדברים על כל יחיד בפני עצמו, שאם יקיים את התורה	15916 15917 15918 15919

יוכל להיות בן חורין מן היסורים כי אין יסורים בלא עון (שבת נ"ה.), ואין ערוד ממית אלא החטא ממית (ברכות ל"ג.), המקום יסייענו להיות מן הזוכים. (נחלת אליעזר).	15920
	15921
	15922
מאמר תשפט	15923
ועתה לך נחה את העם הנה מלאכי ילך לפניך וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם (שמות ל"ב ל"ד).	15924
כשאפקוד עליהם עונותיהם ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה עם שאר העונות, ואין פורענות באה על ישראל שאין בה מפרעון עוון העגל (רש"י סנהדרין ק"ב), חטא העגל גרם מהפכה בעולם והשלכותיו נרגשות עד דורינו, וכבר מתלונן המשורר אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם אכן כאדם תמותון, ובגמרא (עבודה זרה ה') פירש ריש לקיש שאילו לא חטאו בעגל לא היו ישראל מתים.	15925
15926	15926
15927	15927
15928	15928
15929	15929
15930	15930
15931	15931
15932	15932
15933	15933
15934	15934
15935	15935
15936	15936
15937	15937
15938	15938
15939	15939
15940	15940
15941	15941
15942	15942
15943	15943
15944	15944
15945	15945
15946	15946
15947	15947
15948	15948
15949	15949
15950	15950
15951	15951
15952	15952
15953	15953
15954	15954
15955	15955
15956	15956
15957	15957
15958	15958
15959	15959
15960	15960
15961	15961
15962	15962
15963	15963
15964	15964
15965	15965
15966	15966
15967	15967
15968	15968
15969	15969

השכל על ידי רגשת הנפש וסערת הרוח של לימוד המוסר, אם האדם יתעלם ולא יקפיד לשים לב על	15970
דרכיו, במרוצת הזמן יכול להגיע למצב כזה שיאמר על עגל של זהב אלהיך ישראל, ומאידך כאשר	15971
יחשב דרכיו יבחין שדמות מיטת משה באויר אינה אלא דמיון ואחיזת עינים. (המוסר והדעת ח"ג).	15972
	15973
מאמר תשצ	15974
וידבר ה' אל משה לך עלה מזה אתה והעם אל הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב (שמות ל"ג	15975
א').	15976
עלה עליה היא למשה וזאת בשעה שהעם ירדו ונתדרדרו, מכל ירידה של עם ישראל הצדיקים מתרוממים	15977
ומתעלים, לומדים מוסר מוסיפים יראה ומתפללים על אחיהם, ומתפללים על עצמם שלא ידבק בהם שמץ	15978
מנהו לנפשותם, רואים קלקול של אחרים ומזהירים לעצמם שלא יקרה בהם מקרה רע, כענין הרב שלומד	15979
עם תלמיד שאינו הגון שהזהירו חכמינו ז"ל (חולין קל"ג).	15980
משה רבינו הצטער על ישראל שנכשלו, עומד ומתפלל עליהם על תיקונם ועל רפאותם שיתרפאו מהחטא	15981
הנורא של העגל, והוא בעצמו זכה לעליה ולקומה נוספת של מסירות נפשו עליה מול ירידה, וכן מצאתי	15982
בש"ך עה"ת, לך עלה מזה לפי שאמר לו הקב"ה לך רד כי שחת עמך, עתה שהתפלל ושם נפשו עליהם,	15983
אמר לו לך עלה עילוי הוא לך.	15984
כי קרן עור פניו בדברו אתו, הוא עלה כל כך עד שלא ידע מעלייתו, העליה נעשתה לו כגופו שהתרגל בכך	15985
והעליה היתה מורגשת כל כך, שהביאה צער והתעוררות לאחרים אף לצדיקים בדורו כמ"ש האור החיים	15986
הק', ויהי ברדת משה מהר סיני ושני לוחות העדות ביד משה ברדתו מן ההר, ומשה לא ידע כי קרן עור	15987
פניו, אמר ויהי לשון צער לרמוז מה שנכוו כל הצדיקים שבמחנה ישראל ממעלת משה אשר ענתה בפניו,	15988
דכתיב וירא אהרן וכל בני ישראל את משה והנה קרן עור פניו.	15989
כל מה שברא הקב"ה ברא כנגדו, ברא צדיקים ברא רשעים, זכה צדיק נוטל חלקו וחלק חבירו בגן עדן,	15990
נתחייב רשע נוטל חלקו וחלק חבירו בגיהנום (חגיגה ט"ו), הצדיק מתעלה מירידתו וכשלונו של הרשע,	15991
הוא מתבונן מהסיבות שהביאו לירידתו של האיש הזה שירד עד שנעשה רשע, הוא נוטל חלקו וזוכה לירש	15992
גם את החלק שהיה מוכן לאותו הרשע, כי הוא מפסיד חלקו לעוה"ב.	15993
ישמח משה במתנת חלקו, כשעלה משה אל ההר לקבל את התורה ניתנו לו אלף חלקים אור, וכשעשו	15994
ישראל את העגל נאבדו ממנו בעוון ישראל, ואז נשאר לו חלק אחד לבד מכל אלף החלקים (לכן אלף	15995
ויקרא זעירא), אמנם משה לא חטא שיאבדו ממנו את האור רק בעוון ישראל גרמו לו, ולכן הקב"ה	15996
משלים אותו משל ישראל, האורות והכתרים שהם עדיים של ישראל שהתנצלו מהם בחורב, נטלם משה	15997
להשלים מה שנחסר לו בעבורם.	15998
אמנם כל ערב שבת בלילה חוזר משה לקבל אותם האלף חלקים שאבד, ואז הוא מחזיר הכתרים של	15999
ישראל להם, ומאלו הכתרים יורשים ישראל תוספת שבת, וזהו סוד ישמח משה במתנת חלקו, כי ביום	16000
השבת נותנים למשה במתנה אותו החלק שנוטל ממנו, והוא שמח בחלקו ובמה שהוחזרו לו, כי אינו רוצה	16001
להשאיר באותם הכתרים שלקח מישראל, כי הוא שמח בחלקו ואינו מתאוה לחלקים שבישראל (סידור	16002
של"ה הק' מקונטרס האר"י ז"ל).	16003
יהושע וכלב ראו שהמרגלים טועים בעצתם ונוטים לסור מן הטוב, התמונה הזו נתנה בהם כח לסור	16004
ולהתרחק מחברתם, הם ראו איך שהנשיאים הולכים לאבד את חלקם הטוב, לכן ברחו מהרעיון שלהם	16005
ונקטו זהירות רבה, התפללו להשי"ת שיינצלו מעצתם, ולכן טעות המרגלים הביאה אותם לחיות, מזה	16006
התפכחו והתבוננו לכבוש את יצרם.	16007
וראיתי בס' שפתי צדיק עה"פ לך עלה, היה די לומר לך עלה מאי מזה? בא לרמז שיקויים במשה רבינו	16008
זכה נוטל חלקו וחלק חבירו כדרשת חז"ל (שבת פ"ט), שזכה משה רבינו ע"ה לכל הכתרים שנכתרו	16009
ישראל מנעשה ונשמע, זהו כוונתם עלה מזה שיתעלה מתוך נפילתם. (מעייני החיים).	16010
	16011
מאמר תשצא	16012
ושלחתי לפניך מלאך וגרשתי את הכנעני האמרי והחתי (שמות ל"ג ב').	16013
וברש"י וכאשר שכינתי בקרבכם ואתם ממרים בי מרבה אני עליכם זעם, מי שחוטא וממרה כאשר	16014
השכינה שורה במקום מעשה חמור כי הוא מורד באור, משמע מכאן כי קשה עורף היא מדה מגונה	16015
שמעוררת זעם רב למעלה וגורמת להסתלקות השכינה.	16016
ואינו מוכן שהרי בפרשה שלאחריה מסופר שמשה התפלל וביקש שהקב"ה יסלח לישראל, ותלה בקשתו	16017
שימצא חן בעיניו ילך נא ה' בקרבנו, בזכות מה ובגלל איזו מעלה? בזכות כי עם קשה עורף הוא, ולכן	16018

- 16019 וסלחת לעווננו ולחטאתנו ונחלתנו, היינו בעבור קשה העורף, שלפני כן מסתבר שהיא מידה כה מאוסה
- 16020 לפני הקב"ה, ואיך יוסבר שבשל אותה מידה הוא מבקש עבורם סליחה?
- 16021 אלא שיש במדה זו שני צדדים, צד אחד מהווה סגולה ומידה טובה, וצד שני חסרון ומדה גרועה, מידת
- 16022 העקשנות לכשלעצמה הוא דבר מופשט וניטראלי תלוי איך משתמשים בה, מידת עקשנות היא מידה רעה
- 16023 שאין לה רפואה ורבינו יונה ז"ל מביא זה לגנאי, והספורנו כותב גיד ברזל ערפם לא יפנה לשמוע דברי
- 16024 מורה צדק באופן שאין תקוה שישובו בתשובה.
- 16025 אבל אותה מידה של עקשנות ועזות, אם ישתמשו בה במקום הצורך היא תהיה למעלה גדולה ולעזרה,
- 16026 במיוחד כאשר עם ישראל הוא בגלות הארוכה, הוא מאד נזקק למידה של תקיפות עזות ועקשנות, וללא
- 16027 המידה הזו והעמידה החזקה, לא היו יכולים להתקיים על אמונתם בכל הגלויות בין האומות השונות,
- 16028 בהיותם נתונים בשביין וסובלים מכל המצוקות שהם מפעילים עליהם, כאשר בכל יום מטכסים עצות איך
- 16029 לשבור את רוחם, ואיך להמאיס עליהם את אמונתם ודעותיהם.
- 16030 והקב"ה צפה מראש שעם ישראל יועמד בסיונות קשים, ולכן הטביע את מדת העקשנות בתוך נפשם, כדי
- 16031 שיוכלו לסבול את כל העינויים שיבואו עליהם, הכוח הטמיר הזה אצור בחביונם ובו הם נעזרים ומובטחים
- 16032 בשמירת שלמות אמונתם, ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום, אין עוז אלא תורה.
- 16033 ויפן וירד משה מן ההר ושני לוחות בידו, פי' האור החיים הק' מה זה ויפן שאינו מהלכות דרך ארץ? למה
- 16034 דומה דרכו של משה, כשהיה מדבר עם הקב"ה היה אומר למה יחרה ה', וכשהלך אצל ישראל אמר אתם
- 16035 חטאתם חטאה גדולה, כשהיה מדבר להקב"ה היה מזכיר את מידת הקשה עורף של ישראל כמעלה,
- 16036 להילחם בזה נגד כל הנסיונות והעינויים בגלויות, שלא להכנע לאומות הרוצות להעבירם על דתם, אבל
- 16037 כאשר פנה אל עם ישראל, מיד הוכיחם והזהירם על צד הרע שיש במדה זו, מדה גרועה שצריכים לסלקה.
- 16038 (מעייני החיים).
- 16039
- 16040 מאמר תשצב
- 16041 ושלחתי לפניך מלאך וגרשתי את הכנעני האמרי והחתי... (שמות ל"ג ב').
- 16042 אחר שישאל חטאו בעגל אמר ה' למשה, לך עלה מזה אתה והעם אשר העלית מארץ מצרים, אל הארץ
- 16043 אשר נשבעתי לאברהם יצחק ויעקב, ושלחתי לפניך מלאך כי לא אעלה בקרבך, וישמע העם את הדבר
- 16044 הרע הזה ויתאבלו ולא שתו איש עדי ועליו.
- 16045 רואין מכאן לאיזה מדרגות עליונות היה מיועד כלל ישראל, שדוקא הקב"ה בכבודו ובעצמו ילך לפניו,
- 16046 ואם ישלח לפניו מלאך אף המלאך הגדול ביותר, הרי זה דבר רע שיש להתאבל עליו, עוד יותר לאחר
- 16047 שה' אמר למשה שישלח מלאכו לפניו, השיב לו משה אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה, משה ראה
- 16048 בהעלאה על ידי מלאך ירידה בשביל ישראל, עד שכדאי להשאר במדבר ולוותר על העליה לארץ הק',
- 16049 ואע"פ שזה היה לאחר שישאל חטאו בעגל וירדו ממדרגתם, בכל זאת ראה משה שאם ה' לא ילך עמם,
- 16050 יש בזה נחיתות דרגה וראוי יותר למות במדבר.
- 16051 ואין פלא בדבר הרי האדם לא נברא אלא להתענג על ה', כי הוא צלם אלקים וחלק אלוה ממעל, ותענוגו
- 16052 צריך להיות מתוך התקרבותו עם ה' כביכול ללא כל אמצעי, ומשום כך הכניסו הקב"ה מיד עם בריאתו
- 16053 בתוך גן עדן, שנכללו בו כל עידון העידונים שבעולם ונהנה מזיו השכינה, כן אמרו חז"ל ישראל ואורייתא
- 16054 והקב"ה חד הוא, כלומר שעצמותו של ישראל מאוחדת עם הקב"ה ללא כל הפסק ומחיצה, ולכן אם האדם
- 16055 לא יזכה להתענג על ה' בעצמו ורק על ידי מלאכו ושליחו, הרי הוא מתרחק בזה מה' ואין בזה תענוג כי
- 16056 אם צער ועלבון והמיתה טובה הימנה.
- 16057 והתענוגים העליונים הראויים לאדם אינם מבחינה רוחנית בלבד, כי אם גם מבחינה גשמית, ה' ברא את
- 16058 האדם שיהיה שלם בתכלית, ולא יחסר לו שום חפץ ושום הישג שבעולם, לרבות כל ההנאות והתענוגים
- 16059 הנראים לנו גשמיים, הרי בגן העדן לא חסר שום תענוג מתענוגות העולם, כפי שכתוב שהצמיח כל עץ
- 16060 נחמד למראה וטוב למאכל, ולא עוד אלא שחייב את האדם שיהנה מהם, וציוה לו מכל עץ הגן אכל תאכל,
- 16061 וכן אמרו חז"ל אדה"ר מיסב בגן עדן היה, והיו מלאכי השרת צולים לו בשר ומסננין לו יין (סנהדרין
- 16062 נ"ט).
- 16063 ולא רק בגן עדן, אלא כל העולם מלא תענוגות ומעדנים לאין שיעור ממינים שונים וגוונים שונים, והכל
- 16064 לא נברא אלא בשביל האדם כפי שאמרו חז"ל (סנהדרין ל"ח), אדם נברא בערב שבת ומפני מה? כדי
- 16065 שיכנס לסעודה מיד, כלומר שימצא הכל מוכן ויאכל מאשר יחפוץ (רש"י שם), ולתענוגים האלה ראויים
- 16066 בני האדם בלבד, כי המלאכים אינם ראויים לתענוגים גשמיים, והקב"ה הטביע במיוחד כח כזה באדם,
- 16067 משום שרצונו להיטיב עם הבריות להעניק להם חסד לאין שיעור.

הרי עד כמה כוונתו של הקב"ה כביכול בבריאה, שיתענג האדם עליה במלוא תענוגותיה הרוחניים	16068
והגשמיים, ובשיאם המלא ללא כל פגם וחסרון, ושידבק בהקב"ה בו בעצמו שהוא מקור השלמות ושורש	16069
כל התענוגות, ללא כל אמצעי ומחיצה וללא כל הפסק לעולם. (אור הצפון ח"ב ד' ק"צ).	16070
	16071
מאמר תשצג	16072
אתם עם קשה ערף רגע אחד אעלה בקרבך וכליתך ועתה הורד עדיך מעליך ואדעה מה אעשה לך (שמות	16073
ל"ג ה').	16074
ויאמר דרך ריצוי, כי לא אעלה בקרבך לטובתך, פן אכלך בדרך בקשה ערפך, והנה השם רחמן מלא	16075
רחמים, וכאשר ראה שהתאבלו חזר ואמר בדרך רחמים, וצוה לאמר להם כי לטובתם לא אעלה בקרבם	16076
(רמב"ן).	16077
וכזה פי' הספורנו ז"ל, רגע אחד אעלה בקרבך וכליתך, אתם מתאבלים על מה שאמרתי כי לא אעלה	16078
בקרבך וכליתך, והיא אמנם טוב לכם שאם אעלה בקרבך אכלה אותך, בהיותך עם קשה עורף בלתי פונה	16079
לשמוע קול מורים, עם היותו מוכן לשלמות בהכנה רוחנית קנוייה במעמד הר סיני, ואדעה מה אעשה לך,	16080
שלא תהיה ראוי לעונש כ"כ גדול, פן אכלך בדרך כי בהיותי שוכן בתוכם יהיה עונש עוונותיכם יותר	16081
גדול ע"כ.	16082
המובן העמוק בענין הנ"ל הוא, שמוטב לו להאדם ואין עונשו כל כך גדול, כשיחטא בהימצאו במחשכים	16083
בעמעום הדעת והשכל, כשהוא מוקף ערפל וטמטום ההגיון וההשגה העליונה, והוא כלי נטול ההכרה	16084
והשגת הטוב והזך, משיחטא ונוגה השחר ואור הדעת וההכרה שופעים על כל סביביו.	16085
הנשמה והשכל הם המאורות הגדולים התלויים בחלל מהותו של האדם, וכשאלו המאורות הם במלוא	16086
זוהרם וגבורתם, אזי מוכשר הוא האדם להתרומם לגבהי השגת האלוקות במדרגה נעלה, וכל פיגור	16087
ואיחור בהשגות האלוקות כשהוא במצב של גבורת השכל וזוהר הנשמה נחשב לו כחטא, והתביעה עליו	16088
פי שנים מאשר כשהוא נמצא במצב של ליקוי מאורותיו, וכמ"ש בחובת הלבבות (שער חשבון הנפש) כל	16089
אחד נתבע לפי הכרתו.	16090
א"כ נוח לו לאדם שיחטא בחושך ולא לפני אור השכינה המתגלה לפניו מכל צד, ומוטב לו לאדם כשיצרו	16091
תקפו להאפיל את השגתו, ולהוריד מעל עצמיותו את עדי ההשגה וההכרה העילאית, בכדי שלא יענש כל	16092
כך בכל חומר הדין וכמ"ש נר רשעים ידעך (משלי י"ג), היינו שניטלת מהם נר הנשמה לאור הדעת	16093
שאינם משתמשים בו לכבודו של השי"ת.	16094
מוטב להם ומוטב לעולם שייעשו מעשיהם בחושך, היינו בהסתלקות אור השכל בהמעטת דמות נשמתם	16095
בכדי שלא יעוררו עליהם חרון אף, כי אינו דומה הבלטת מעשה החטא באור קורן וחודר, כמעשהו באופל	16096
בשקיעת המאורות, ולכן שבר משה את הלוחות שלא יהיו חוטאין כאשת איש אלא כפנוייה (מד"ר מ"ו	16097
א'), וידוע שהתורה נמשלה לאשה והשגתה בדרך קנין האשה, בראשית התקרבותו של האדם לתורה הרי	16098
היא דומה עליו כארוסה, וכשהאדם מתעלה בקניני התורה והשגותיה העליונות נעשית כגופו.	16099
א"כ כשהאיש חוטא ומתנגד במעשיו להשגותיו ומורד בהן, הרי חטאו יותר גדול ממי שרק נתארס בתורה	16100
שקשריו קלושים ורופפים, ולכן שבר משה את הלוחות, החליש את קשרי ישראל לתורה ונטל מהם את	16101
ההשגות העליונות, והורידם עד דרגת פנוייה וריקה מכל התחיבות, ובמעשה זה הציל את ישראל מחומרת	16102
העונש האיום שצפוי להם לו נדמו לאשת איש (עיין בס' דברי שאול).	16103
ומטעם זה נענשו אנשי סדום בכליה גמורה, אף שנמצאו אז בעולם כמה אומות רעות ומושחתות כמוהם,	16104
אנשי סדום חטאו במקום זוהר הקדושה, במקום זוהר החסד והשפעת האלוקות בממדים נשגבים, וכל	16105
מעשי סדום נמדדו ונערכו לפי אור אספקלריא המאירה של ארץ הקודש.	16106
וראה נא מה שכתב הרמב"ן ז"ל (וירא י"ט ה') וזה"ל, ודע כי משפט סדום היה למעלת ארץ ישראל, כי	16107
היא מכלל נחלת ה' ואינה סובלת אנשי תועבות, וכאשר תקיא את הגוי כולו מפני תועבתם הקדומה, וקאה	16108
את העם הזה שהיו רעים לשמים ולבריות, ושממו עליה השמים והארץ, והושחתה הארץ בלא רפואה	16109
לעולם, כי יש באומות רעים וחטאים מאד ולא עשה בהם ככה, אבל למעלת הארץ הזאת היה הכל כי שם	16110
היכל ה' עכ"ל.	16111
כי בעיר מקלטו ישב עד מות הכהן הגדול (מסעי ל"ה), ופי' רש"י ז"ל וז"ל שהוא בא להשרות שכינה	16112
בישראל ולהאריך ימיהם, והרוצח בא לסלק את השכינה מישראל ומקצר ימי החיים, אינו כדאי שיהא	16113
לפני כהן גדול עכ"ל, ואפשר לבאר לפי מהלך הסברנו, שכדאי הוא בעד הרוצח שיתרחק ממקום הקדושה,	16114
ממקום האדם שהוא בחיר האומה, הכהן הגדול המשפיע והמאציל את השכינה להשרותה בתוך ישראל,	16115
ויפה לו לרוצח בשוגג הגירושין וההתרחקות ממקום השכינה, למקום נידח ורחוק מהזוהר שעלול להבליט	16116
ביותר את חטא רציחתו.	16117

ולכן מייעצת התורה לבן אדם נכשל וחוטא, להתרחק מהאיש המסמל והמייצג את קדושת ישראל במלוא	16118
זהרה והוא הכהן הגדול, יוצא לנו מזה שחובה הוא על כל בן ישראל להשוות את מעשיו ומפעליו, להכרתו	16119
השכלית האלוקית שכבר זכה אליה, ועליו להתאמץ שמעשיו לא יגרמו לו חלילה לסילוק אור השכינה	16120
שבלבו, עמוד על משמר אור שכלך והשווה מעשיך למעלת אור לבך ושכלך. (תורת הנפש).	16121
	16122
מאמר תשצד	16123
ואתם עם קשה ערף רגע אחד אעלה בקרבך וכליטיך ועתה הורד עדיך מעליך ואדעה מה אעשה לך (שמות	16124
ל"ג ה').	16125
ופי' הספורנו ז"ל, אתם מתאבלים על מה שאמרתי כי לא אעלה בקרבך, והוא אמנם טוב לכם, שאם אעלה	16126
בקרבך אכלה אותך, ועתה הורד עדיך אותה ההכנה הרוחנית הנתונה לך באותו המעמד הנכבד הורידנה	16127
מעליך, ואדעה מה אעשה לך שלא תהיה אז ראוי לעונש גדול כל כך עכ"ל, שני דברים אמר הקב"ה אל	16128
בני ישראל, ושניהם לטובתם ולצרכם, הראשון שלא תלך עמהם השכינה עצמה.	16129
במקום שהשכינה שרויה שם, ישנה הנהגה אחרת לא כמנהג שאר מקומות, כמ"ש ולא תעלה במעלות על	16130
מזבחי (שמות כ'), אותה עליה במעלות שהינה מעשה היתר בכל בית, בבית המקדש הופכת היא ללאו	16131
שבתורה ולמעשה איסור שכן המקום מחייב, אף כאן אם עולה הקב"ה עמהם ושרוי בתוכם, הרי המקום	16132
אשר הם שם אדמת קודש הוא, והרי הם נתונים בסכנה גדולה שלא יוכלו לעמוד בכך, רגע אחד אעלה	16133
בקרבך וכליטיך.	16134
וכזאת מצינו באדה"ר דכתיב ויקח ה' אלקים את האדם ויניחהו בגן עדן, ופירש"י בשם המדרש רבה	16135
ויקחהו לקחו בדברים נאים ופיתהו להכנס, ולכאורה יפלא לשם מה הוצרך אדה"ר לפיתוי בדברים נאים	16136
כדי שיכנס לגן עדן, הלא כל אחד מאתנו היה מוסר נפשו להכנס חי לגן עדן, ומדוע סירב אדה"ר בדבר זה,	16137
אלא הוא אשר דברנו גן עדן הוא מקום קדוש ונעלה, אשר מחייב את האדם בהנהגה אחרת ממנהגו	16138
שבעולם הזה, ואדה"ר נתיירא לנפשו פן לא יעמוד בכך.	16139
וכזה מצינו בהגר שפחת שרה, דכתי' ותקח שרי אשת אברם את הגר המצרית שפחתה, ופירש"י לקחתה	16140
בדברים אשריך שזכית להדבק בגוף קדוש כזה, אף הגר הוצרכה להפצרה בדברים, אע"פ שמרצונה עזבה	16141
חצרות מלכים, אמרה מוטב שאהיה שפחה בבית זה מלהיות גבירה, אע"פ כן להיות אשה לאברהם אבינו	16142
לא היתה מוכנה, שקשה בעיניה לנהוג כפי שצריך אצל קדוש כמותו, ולקיים כל מה שמתחייב מתוך כך.	16143
עוד אמר הקב"ה לישראל הורד עדיך מעליך, שיסירו מעליהם את המעלות הגדולות שקנו לעצמן בהר	16144
סיני, ואז לא יהיו ראויים לעונש כל כך, שעל ידי זה שתקטן מעלתם לא יהיו נתבעים בחומרה ככל כך	16145
כדרך שנתבעין הצדיקים הגדולים, ועדיין צריך ביאור כי מאחר שנצטוו ישראל הורד עדיך מעליך, משמע	16146
שנשארו בגדולתם אע"פ שחטאו בעגל, ועל כרחך שעשו תשובה וא"כ למה הוצרכו להוריד עדים	16147
מעליהם, וכשם שקודם חטא העגל יכלו להיות במעלתם הגדולה, למה לא יוכלו שאת לאחר מיכן.	16148
אלא ביאור הדבר הוא, דתנן באבות עבירה גוררת עבירה, שכל זמן שלא עבר אדם עבירה הריהו רחוק	16149
ממנה, וכשעבר עבירה התקרב אליה וקיבל נטיה לחטא, ואע"פ שעשה תשובה אין התשובה עוקרת אלא	16150
את העבירה, אבל הנטיה לחטא לא נעקרת ממנו, ועל כן צריך השתדלות מיוחדת ועבודה רבה עד שתיעקר	16151
נטייתו לחטא מן השורש.	16152
ומה שכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכות תשובה ה"ב, ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא	16153
לעולם אינו סתירה, שאע"פ שלאחר תשובה ג"כ נותרה בו הנטיה לחטא, מ"מ יתכן בהחלט שיעיד עליו	16154
יודע תעלומות, שהחלטתו לעזוב את החטא עזה כל כך עד שלא ישוב אל החטא בפועל, וכבר דייקו	16155
המפרשים בלשון הרמב"ם שכתב שיעיד עליו יודע תעלומות ולא כתב יודע העתידות, כי העדות היא בדבר	16156
החלטתו הנחושה הנובעת מתוך תוכו ולא על העתיד להיות.	16157
ולפי"ז מובן הדבר שעמדנו עליו, שאע"פ שעשו ישראל תשובה על חטא העגל וחזרו למעלתם הקודמת,	16158
מ"מ נשארו בסכנה שמא ישובו לחטא מחמת הנטיה שנוצרה בקרבם ע"י החטא, ולכן נצטוו הורד עדיך	16159
מעליך, וענין זה של נטיה לחטא מצינו אפי' בצדיק גמור שלא חטא מעולם, ויתהלך חנוך את האלוקים	16160
ואיננו כי לקח אותו אלקים (בראשית ה'), ופירש"י והוא ממדרש רבה, צדיק היה וקל בדעתו לשוב	16161
ולהרשיע, לפיכך מיהר הקב"ה וסילקו והמיתו קודם זמנו.	16162
יכול אדם להיות צדיק גמור כחנוך דכתיב ביה ויתהלך חנוך את האלוקים מדרגת מלאך כמו שכ' התוס'	16163
(יבמות ט"ז:), וכל זה מצד מדרגתו הגבוהה בעוה"ז, ועם זאת להיות קל בדעתו לשוב ולהרשיע, עד	16164
שהריהו מסוכן גדול וצריך הקב"ה לסלקו מן העולם קודם זמנו להצילו מרדת שחת.	16165
והנה הרמב"ן פירש הכתוב הורד עדיך מעליך, כלי זין שחגר להם בשעת מתן תורה להנצל מכל פגע מלאך	16166
המות, וקבלו ישראל על עצמם את המיתה מרצונם מחמת חטא העגל, וזה תשובה גדולה וחרטה בחטאם	16167

יעו"ש, ויש לבאר דמה שקיבלו על עצמם את המיתה, הוא לא רק כדי לכפר על החטא, אלא כדי לעקור מעצמם את הנטייה לחטא, כמאמרם ז"ל ואם לאו יזכיר לו יום המיתה, ונלמד מזה עד היכן מגיע החיוב לטכס עצות כדי לשוב בתשובה שלמה ועקירת הנטייה לחטא, עד כדי מסירות נפש ממש.	16168
וז"ל ר"י בשע"ת שער א', עיקר השמיני הכניעה שיסיר מעליו התכשיטין, שמלבושים יפים ותכשיטין מונע מהאדם התשובה, ודבר זה נלמד מן הכתוב הורד עדיך מעליך, ולאור האמור למעלה כי עדייך הם המעלות הרוחניות, מתבאר שאף מעלות האדם מונעות אותו לפעמים מן התשובה, והחיוב על האדם להסיר ולפשוט מעליו את המעלות הרוחניות כדי להתקרב לתשובה והוא ענין נפלא.	16169
ובזמנינו המקום הכי נכבד ומקודש הוא הישיבה, מקום השראת השכינה בזמן הזה, והוא גן עדן דידן ששם מתגדל האדם, וכמו שאחז"ל שלכן נקרא מדבר קדש שנתקדשו בו ישראל, שע"י שנתקדשו בו ישראל הרי שבו הם וקידשו את המקום כי האדם מקדש את מקומו, וממילא הרי זה מחייב את בני הישיבה הק' מאד מצד שני הדברים הנזכרים, הא' מצד קדושת המקום והב' מצד מעלתם של בני הישיבה. (שיחות מוסר ח"א).	16170
מאמר תשצה	16171
אתם עם קשה ערף רגע אחד אעלה בקרבך וכליתיך ועתה הורד עדיך מעליך ואדעה מה אעשה לך (שמות ל"ג ה').	16172
פי' הספורנו ז"ל, אותה ההכנה הרוחנית הנתונה לך באותו מעמד הנכבד הורידה מעליך, כי האל יתברך אחר שנתן המתנה לא יקחנה מן המקבל בלתי רצון המקבל, כאמרם ז"ל (תענית) גמירי דמיהב יביי משקל לא שקלי עכ"ל, כי הרושם הנספג בתוך דפנות הלב אינו יוצא משם לעולם, אמנם דעוך ידעך לאיזו תקופה, אבל אך בנגיעה קלב בקדושה קלים והנה יתבהר הרושם.	16173
דרש ר' סימאי בשעה שהקדימו ישראל נעשה קודם לנשמע, באו ששים רבוא של מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל, וקשרו להם ב' כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע, וכיון שחטאו ישראל ירדו ק"כ רבוא מלאכי חבלה ופרקום, שנא' ויתנצלו בני ישראל את עדיים מהר חורב (שבת פח).	16174
ומדוע הצריכו לכפול כתות המלאכים ליטול ולהסיר מהם הכתרים, כי בכדי לעקור את הרשימות הקדושות צריכים כבר למלאכי חבלה מיוחדים בפקודה מיוחדת מטעם ה', אבל אין בכח האדם בעל הנפש לטשטש לגמרי את הרשימה והבן. (המדע והחיים דף ר"ל).	16175
מאמר תשצו	16176
ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב (שמות ל"ג ו').	16177
בשלשה שמות נקרא ההר הזה, הר האלהים, הר חורב, הר סיני, הר האלהים ששם הודיע הקב"ה אלהותו, סיני ששנא את העליונים ואהב את התחתונים, חורב שבו נתנה התורה שנקראת חרב, שנאמר רוממות אל בגרונם וחרב פפיות בידם (שמו"ר נ"א).	16178
ראשית כל על האדם להאמין באמונה שלמה כי התורה מן השמים היא, וצריך לקיימה כאשר צוה ה', שזוהי קבלת עול מלכות שמים והיא המטרה של קיום התורה, וזהו 0עומק0 כוונת0 חז"ל0 באומרם 00במדרש, הר אלהים למה? ששם הודיע הקב"ה אלהותו, היינו הידיעה שזו התורה מן השמים היא, וקבלת עול מלכות שמים היינו לעשות את הכל כאשר צוה ה'.	16179
וכן מצינו אצל אחר שיצא לתרבות רעה, ולא הועילה לו הידיעה הגדולה בתורה וגם הידיעה באלהות, והיה בין הארבעה שנכנסו לפרדס, אולם כל זה לא הועיל לו מפני שלא היתה לאביו כוונה טהורה לשם שמים כמובא בתוס' (חגיגה ט"ו), שלא היתה לו הכוונה כאשר צוה ה', וכן מה שאמרו על דואג שתורתו היתה מן השפה ולחוץ שנאמר ותשא בריתי על פיך (סנהדרין ק"ו).	16180
והדבר השני שאנו לומדים מדרשת הר סיני הוא, כי לאדם יש תמיד תירוצים ואמתלאות שונות בענין זה, כי הוא נתקף בנסיונות מפריעים ועיכובים שונים המקשים עליו לקיים את התורה, אך באמת זו טעות גדולה מעיקרה, משום שההר הזה נקרא סיני ששנא את העליונים ואהב את התחתונים, ובזה ניצח משה רבינו את המלאכים בעת שבקשו תנה הודך על השמים, היינו שיתנו להם את התורה, אמר להם משה כלום קנאה יש בכם (שבת פ"ח:).	16181
מובן הוא כי למלאכים קל יותר לקיים את התורה כי להם אין שום נסיונות, ובכל זאת דוקא בזה ניצח אותם משה, דדוקא הנסיונות והמצבים המפריעים לאדם, הם שגרמו לנתינת התורה, שיתגבר עליהם ויעשה עבודתו תוך מלחמת היצר, כי קיום התורה תלוי בכך שהאדם מנצח ועומד בכל הנסיונות נגד הטבע שלו, וממילא אין זו אמתלא לאדם לבוא לטעון, כי בגלל הנסיונות והמפריעים הוא מתקשה בקיום התורה, אדרבא היא הנותנת דוקא מפני שיש לו נסיונות בשביל זה זכה לקבל את התורה!	16182
	16183
	16184
	16185
	16186
	16187
	16188
	16189
	16190
	16191
	16192
	16193
	16194
	16195
	16196
	16197
	16198
	16199
	16200
	16201
	16202
	16203
	16204
	16205
	16206
	16207
	16208
	16209
	16210
	16211
	16212
	16213
	16214
	16215
	16216
	16217

את היסוד השלישי אנו לומדים מזה שהר סיני נקרא חורב, שהתורה היא חרב ושהאדם צריך להיות לוחם	16218
בעד התורה, ראשית נגד טבעו הוא, ולבד זה עליו לנהל מאבק ומלחמה נגד עוזבי התורה והמחללים אותה,	16219
כמ"ש דוד המע"ה הלא משנאיך ה' אשנא ומתקוממך אתקוטט (תהלים קל"ט), וכמו כן נמצא בספר	16220
אורחות צדיקים וכן בהרבה ראשונים, כי בעת שהאדם אוהב את ה' הרי זה מחייבו שצריך לשנוא את	16221
שונאי ה', ובזה נמדדת אהבת האדם לה', עד כמה הוא שונא את משנאיו וכמ"ש אוהבי ה' שנואו רע.	16222
וזה לשון רבינו יונה ז"ל, מצרף לכסף וכור לזהב ואיש לפי מהללו, מעלות האדם לפי מה שיהלל, אם הוא	16223
משבח המעשים הטובים והחכמים והצדיקים, תדע כי איש טוב הוא ושורש הצדק נמצא בו, כי לא ימצא	16224
את לבו רק לשבח את הטוב והטובים תמיד בכל דבריו, ולגנות את העבירות ולהבזות בעליהן, והמשבח	16225
מעשים מגונים או מהלל רשעים, הוא הרשע הגמור המחלל את עבודת השם יתברך (שע"ת ג' קמ"ח),	16226
הבחינה האמיתית אם נמצאת בו המדרגה של אוהבי ה' שנואו רע, אם הוא שונא גם את הרע של עצמו,	16227
ומשבח גם את הטוב של אחרים, זהו המצרף והכור האמיתי. (נחלת אליעזר).	16228
	16229
מאמר תשצז	16230
ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה	16231
(שמות ל"ג ז').	16232
עולא איקלע לפומבדיתא, אמר ליה רב יהודה לרב יצחק בריה, זיל אמטי ליה כלכלה דפירי וחזי היכי	16233
אבדיל, שדר ליה לאביי, כי אתא אביי אמר ליה היכי אמר, א"ל ברוך המבדיל בין קודש לחול ותו לא,	16234
אתא לקמיה דאבוה א"ל היכי אמר, אמר לי אנא לא אזלי שדרתיה לאביי ואמר לי המבדיל בין קודש	16235
לחול, א"ל רברבנותיה דמר וסררותיה דמר גרמא ליה למר, דלא תימא שמעתתיה מפומיה דרב יצחק אלא	16236
מפומיה דאביי (פסחים ק"ד), ואמרינן כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו שפתותיו דוברות בקבר	16237
(רש"י).	16238
אילו היה רב יצחק עושה שליחותו, והיה בעצמו הולך לברר את ההלכה אצל עולא, היו אומרים את	16239
ההלכה משמו של רב יצחק, והלא לא הוא אמר הלכה זו אלא עולא אמרה? וכן נשאלת השאלה למה	16240
אומרים ההלכה הזו בשמו של אביי, הלא גם הוא לא חידש את ההלכה הזו ולא הכריע בה אלא עולא.	16241
מכאן שהכנת הלב לחכמה היא כבר חצי חכמה, כמאמר החכם שבקשת החכמה חצי חכמה, ומי שמוסר	16242
נפשו על החכמה הרי זו נקראת על שמו, משה רבינו מסר נפשו על התורה ונקראת על שמו, היגיעה	16243
והעמל להשגת התורה חכמה גדולה היא שאדם זוכה לה מן השמים, המסירות נפש היא חלק מן החכמה	16244
העליונה, קיום מעשי התורה הוא חלק מחכמתה ולימודה, ולימוד חכמת התורה היא חלק מקיום מעשי	16245
התורה, הלימוד הוא העשיה והעשיה היא חכמה.	16246
אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה, אף שהיא	16247
תורת ה' אם האדם לוחם נגד יצרו ומסלקו, והוא הוגה ויגע בה הרי זו נעשית תורתו שלו (ע"ז י"ט), אילו	16248
היה רב יצחק הולך בעצמו לחקור את פסק ההלכה אצל עולא, והיה מקיים את שליחות אביו במילואה,	16249
הרי אז היתה יגיעת הדרך להשיג את חכמת התורה, מהפכת את המציאות כאילו זוהי שמעתתיה שלו והיו	16250
אומרים אותה בשמו, ההליכה שהיה עושה בעצמו היא סגולה מיוחדת לכוון את השמעתתיה, והיה נחשב	16251
כאילו הוא חידש בעצמו.	16252
מכאן לימוד כי גם הלכה פשוטה שאדם מתייגע ומתאמץ לכוון בה הרי זה כאילו הוא חידשה, גם אם זו	16253
הלכה שקיבלה ולמדה מרבותיו או מחבריו, אבל יגיעתו להבינה ומכל שכן אם הוא צריך עוד ללחום כדי	16254
לסלק מפריעים ולהתגבר על יצרו, עושים את ההלכה לקנין שלו, וזה אמור גם לגבי דברי תורה וחידושים	16255
של עצמו שכבר חידש מזה זמן רב, והם אצלו כבר חכמה ישנה.	16256
אם מתייגע עליהם פעם נוספת ומעביר אותם שוב בעינו ומחשבתו, הרי זה דומה כאילו חידש חידוש	16257
נוסף, משום כך כעס רב יהודה על רב יצחק בנו, שהזניח לקנות דבר חכמה שהיה זוכה בו לעצמו, אילו	16258
הלך בעצמו לעולא לברר את ההלכה, אך הוא טעה ושלח את אביי במקומו, וכאן הפסיד את היגיעה	16259
העצמית וגם קיום של מצוות אביו ורבו.	16260
וודאי שרב יצחק לא השתמט ממילוי המצוה בשלימותה בשל התרשלות, עסוק היה בענין רוחני ונראה לו	16261
כי למותר היא ההליכה בעצמו, ודי אם ישלח את אביי לברר את ההלכה, אולם אביו רב יהודה גילה לו את	16262
הטעות, כי הוא הפסיד השמעתתיה של עולא שתהא נקראת על שמו, קפידתו של רב יהודה הוראה היא עד	16263
כמה גדולה מעלת היגיעה, שהיא סגולה נפלאה להשגת התורה, עד כדי כך ששמעתתיה של עולא תיחשב	16264
לחידוש שלו, אביי הלך במקום אביו ורכש הוא את ההלכה, הכנעתו למלא השליחות הועילה לו לזכות	16265
בשמעתתיה של עולא שנקראת על שמו.	16266

תני אהבה בריה דר' זירא, כל אדם שאינו מנחש מכניסין אותו במחיצה שאפי' מלאכי השרת אין יכולים	16267
ליכנס בתוכה (נדרים ל"ב), ופי' הר"ן דהכי נמי מדה כנגד מדה, שמתוך שאינו הולך לקראת נחשים לידע	16268
העתידות אלא בוטח בהקב"ה, משום הכי הקב"ה מגלה לו רזי עולם שאינם גלויים למלאכי השרת, המפתח	16269
לאוצרות החכמה העליונה היא המסירות נפש והתמימות, ואם הוא מתמסר במידה גדולה זוכה הוא	16270
לגילויים שאפילו מלאכי השרת אינם זוכים להם, לגילויים זוכים רק מתוך תמימות.	16271
אמר רב חסדא קאלפי טאבי (הכאות טובות) בלעי מאבימי (בלעתי מאבימי), מפני ששכח את התירוץ על	16272
הסתירה ממשנה אחת לחברתה, מסכת מנחות איעקר (נשכח) מאבימי ואתי קמיה דרב חסדא תלמידו	16273
לאדכוריה, ומקשה הגמרא ולישלח לרב חסדא דליתו לגביה? סבר הכי מסתייעא מילתא טפי משום יגעתי	16274
ומצאתי (מנחות ז' רש"י).	16275
הרי עוד הוכחה שההליכה והיגיעה היא סגולה לחכמה, ויותר מיגיעת ההליכה היתה כאן סגולת ההכנעה	16276
והעלבון, שהרב יגלה חרפתו לפני תלמידו ששכח מסכת שלמה, ובעת שהתלמיד רב חסדא שכח רק תירוץ	16277
אחד הכהו רבו הכאות רבות וטובות, מכל שכן שעלבנו של רב אבימי הוא קשה יותר ששכח מסכת	16278
שלמה, והשפלתו בפני תלמידו הרי זו סגולה מועילה לחכמה ולעליה רוחנית.	16279
ולכן נטה משה אהלו מחוץ למחנה אלפיים אמה, כדי שבקשת החכמה תעלה להם לבני ישראל ביגיעה	16280
ובעמל, עד שתתיישב החכמה בלבם ותיעשה קנין הנפש, ואז התורה תתקיים אצלם ולא תישכח מפייהם,	16281
ההליכה והיגיעה מורה על בקשת החכמה, וזו סגולתם לקנותה, בעל הטורים אומר על הפסוק, והיה כל	16282
מבקש ה' יצא אל אוהל מועד, מכאן שצריך אדם לגלות כדי שילמד תורה, ההתרחקות מהבית ומן	16283
המשפחה מכניעות את הלב ואת גסות הרוח, ואלו הן סגולות נפלאות להבנת התורה והתקרבות להשי"ת.	16284
רבי אמי ורבי אסי הוה קא קטרין ליה גננא לר' אלעזר (קושרין לו חופה להשיאו אשה), אמר להו אדהכי	16285
והכי איזל ואשמע מילתא דבי מדרשא ואיתי לכו, אזל אשכחיה לתנא דקתני קמיה דר' יוחנן, קרא וטעה	16286
ואינו יודע להיכן טעה, באמצע הפרק יחזור לראש, בין פרק לפרק יחזור לפרק ראשון, בין כתיבה לכתיבה	16287
יחזור לכתיבה ראשונה, א"ל ר' יוחנן לא שנו אלא שלא פתח בלמען ירבו ימיכם, אבל פתח בלמען ירבו	16288
ימיכם סרכיה נקט ואתי, אתא ואמר להו הלכה משם ר' יוחנן, אמרו ליה אילו לא באנו אלא לשמוע דבר	16289
זה דיינו (ברכות ט"ז).	16290
רבי אמי ורבי אסי התפעלו מהתפשטותו של ר' אלעזר מצרכי עצמו וצמאונו הלוחט לחכמת התורה,	16291
מאדישותו לעניניו הפרטיים אף ביום חופתו ושמחת לכו, יום שבו האדם מרוכז ונתון אך ורק בתוך עצמו	16292
ואין דעתו פנויה לקליטת ענינים מבחוץ, ולפי זה קבעו חז"ל באמת שהחתן פטור מק"ש בגלל טירדותיו	16293
ובלכול נפשו, אך ר' אלעזר שרוי היה במנוחת הנפש ובחכמת התורה, הוא היה מסוגל לרוץ לבית המדרש	16294
ולו לזמן מה כדי לשמוע דעת חכמים ודבריהם, וכל הטרדות הכרוכות אינן מפקיעות אותו משלוות נפשו	16295
וצמאונו הרוחני.	16296
התגלותו זו של ר' אלעזר היא שהפתיעה אותם, עד שהם החשיבו את ההלכה ששמעוה מפיו כאילו היתה	16297
שלו, ובאמת היתה שלו כי בצורה שהוא הלך לשמוע אותה, בצורה שהוא השמיעה בפניהם, בצורה	16298
הנפלאה של עיבוד נפשו וכלי מחשבתו, היתה זו אכן דוגמה אישית משלו הלכה משלו, ריצתו ביום חופתו	16299
לשמוע דבר הלכה ולמוסרה לאחרים, היא שגרמה להתפעלותם, ועל כך אמרו אילו לא באו לשמוע רק	16300
דבר זה דיים.	16301
לא על הלכה פשוטה אמרו כך, אלא על הדרגה הגבוהה של ר' אלעזר שחידש וגילם בישותו ובאישיותו,	16302
שגם ביום החופה אפשר ללכת ולבקש חכמה, כי אפשר להתעלות מעל טירדות ובלבולי הדעת טבעיים	16303
ביום כזה ובמעמד כזה ללכת לשמוע דבר הלכה, ולכן יחסו את ההלכה לשמו כאילו הוא חידשה, כבישת	16304
היצר ומסירות נפש עושים את התורה כאילו היתה שלו, על ידי כך הוא זוכה שיתגלו לו חידושים	16305
וגילויים. (אור חדש).	16306
	16307
מאמר תשצח	16308
ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה והיה כל מבקש ה' יצא אל אוהל מועד אשר מחוץ למחנה	16309
(שמות ל"ג ז').	16310
דעת רש"י והאבן עזרא שענין זה התקיים אחרי יום הכפורים, שכבר ניתנו לוחות שניות ונתרצה הקב"ה	16311
לישראל, והרמב"ן סובר דזה התרחש עוד קודם בי"ח בתמוז, ולדעת כולם מיוה"כ עד הקמת המשכן בר"ח	16312
ניסן, נשאר אהלו של משה מחוץ למחנה, ויש לתמוה מכיון שכבר עשו ישראל תשובה גדולה כמ"ש	16313
הרמב"ן על הפסוק ויתנצלו בני ישראל את עדים, שקבלו על עצמם את המיתה ברצון נפשם לכפרה על	16314
חטא העגל, וכבר נתרצה להם הקב"ה וסלח להם, אם כן לאיזה צורך היה אהלו של משה חוץ למחנה ולא	16315
בתוך המחנה?	16316

ויש לבאר ששבירת הלוחות הראשונות גרם שנגזר על ישראל ללמוד תורה מתוך צער וטלטול (ילקוט	16317
שצ"א), שאחרי התגלות האלקים בהר סיני שהעלה את כולם למדרגת נבואה, היתה מדרגתם כה גבוהה עד	16318
שנחקק התורה על לוח לבם, ולא היו צריכים להכנות גדולות ומאבקים פנימיים ללמדה, וכמעט שלא היה	16319
ליציאה"ר שום אחיזה בהם, לולא חטא העגל שאז נפלו ממדרגתם הרמה ונתערב הטוב ברע, אז קיבל היצר	16320
אחיזה גדולה לחולל מאבקים בקרבם ולעכבם מלעלות בסולם המדרגות, אז כבר לא היו במצב ללמוד	16321
תורה בתוך המחנה ללא הכנה מיוחדת משום שכוחם הוחלש, והיה מוכרח לקבוע מקום מחוץ למחנה.	16322
היציאה מן המחנה שימשה כמה מטרות, בזה שהטריחו את עצמם כל כך זכו לתואר מבקש ה' כדאיתא	16323
בגמרא (ברכות ס"ג:), עצם העובדא שהתגברו על כל המניעות בדרכם, היתה בפני עצמה הכנה גדולה	16324
לתורה, והביאה תועלת גדולה בהצלחה בלימוד, גם נתאפשר להם על ידי זה לעסוק בתורה רחוק ממקום	16325
החטא ומן הטרדות שכבר שלטו בהם.	16326
היות ואוהל מועד והמחנה כבר נעשו לשתי רשויות נוגדות, היה הצורך לרכז את מבקשי ה' במקום אחד,	16327
כדי שיוכלו להתעלות שם בצוותא ללא שום הפרעות, נחוץ היה להתפשט מכל דבר המבלבל, ולמצוא	16328
מקום מנוחה ששם יוכלו להתבונן בעניני רוחניות, בעניני חובתם בעולמם והדרכים למלאותן, כל זה היה	16329
אפשר להשיג רק על ידי יציאה מן המחנה כדי לדחוק עצמם לאהלו של משה.	16330
איתא בגמרא חסידים הראשונים היו שוהים לפני תפלתם שעה ולאחר תפלתם שעה (ברכות ל'):), וראיתי	16331
בשם מרן הגרש"ז זצ"ל שהקשה מה טיבה של שהייה זו? בשלמא לפני התפלה צריך להכין את עצמו	16332
ולפנות את לבו מכל מחשבה הטורדת, וכבר מבואר בשו"ע או"ח (סימן צ"ח), שצריכים להתפשט מן	16333
הגשמיות בשעה שמתפלל, אבל לאיזה צורך צריך להשהות אחרי התפלה? ותירץ שבשעה שהאדם	16334
מתרומם ואחר כך צריך לחזור למצבו הקודם, צריך הכנה ופיקוח שהירידה תהיה רק בחיצוניות ולא	16335
בפנימיות, שעניניו היום יומיים לא ישימו לאל כל מה שהשיג והתעלה.	16336
כשהאדם מתעלה צריך לבחון את כל הנהגתו לאור העלייה הזאת ולתקן מעשיו יותר ויותר כל פעם, וכבר	16337
ראינו אצל גדולי עולם שכל מעשה פעוט שלהם היה כרוך בתילי תילים של חשבונות, וכמו שספרו חז"ל	16338
במעשה דאבא חלקיה כשבאו זוג חכמים לבקשו להתפלל עבור גשמים (תענית כ"ג:).	16339
זהו שלימד אותם משה רבינו, שכל המשא ומתן של תוך המחנה, יתנהג על פי יסודות שיבנו לעצמם	16340
באוהל מועד אשר מחוץ למחנה, כשיוצאים לאוהל מועד בתור מבקשי ה' ברוממות הרוח ובהכרה ברורה,	16341
אז מסוגלים להתוות לעצמם את הדרך אשר ילכו בה בשובם למחנה, זהו שאומר הכתוב זוכה תודה	16342
יכבדני ושם דרך אראנו בישיע אלקים (תהלים נ').	16343
ופירשו בגמרא שהשם אורחותיו בעולם הזה זוכה ורואה ביצועתו של הקב"ה, ומובא שם דוגמא בגמרא,	16344
בתלמיד שהיה מעורר קושיות תמיד לרבו, אבל בשבת של הרגל שאז היתה הדרשה בצבור, היה נמנע	16345
מלשאול כדי שלא לבייש את רבו (מועד קטן ה'), בודאי המקריב קרבן תודה עושה דבר גדול, אבל מי	16346
ששוקל את דרכיו עולה עליו פיו כמה.	16347
בית המדרש הוא בבחינת אוהל מועד כלפי השאון של הרחוב, ובכל זאת יש בחינה עוד יותר פנימית לפיה	16348
בית המדרש נחשבת כמחנה הדורשת הכנה ופילוס דרכים באוהל מועד שלו, והוא בית המוסר, שם המקום	16349
של התבודדות והתבוננות באופנים שבהם ינצל את בית המדרש לתועלת גדולה, ובצורה הכי מתאימה	16350
למבקש ה'. (המוסר והדעת ח"ג).	16351
	16352
מאמר תשצט	16353
ושב אל המחנה ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל (ל"ג י"א).	16354
אמרו חז"ל (ברכות ז): גדולה שימושה יותר מלימודה, הגדלות שבשימוש איננו רק משום שבשעה שהוא	16355
משמש הוא גם לומד הלכה למעשה, שאם כן הרי גם זה לימוד גדול הוא, אבל השימוש של תלמידי חכמים	16356
ענין גדול בפני עצמו הוא, משום שבשעה שהוא משמש ת"ח, הוא מעיד על עצמו כמה חביבים עליו וכמה	16357
מכובדים עליו האנשים השלמים.	16358
התורה מכתירה את יהושע בתואר משרת, כמו שכתוב ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל,	16359
התורה קוראה אותו בשם נער, אף שאז כבר היה בן ששים שנה, ומשבחת אותו התורה לא ימיש מתוך	16360
האוהל, משמע שלא מש מתוך האוהל אף לשעה קלה, שאם לא כן הרי הוא יורד ממדרגתו.	16361
לימוד גדול אנו למדים כאן שלכל דבר יש מבחן, זהב וכסף אם לא חקוק בהם החותם שעברו את המבחן,	16362
מי יערוב לקונה שאמנם זהב טהור הוא, וכן על האדם לעבור מבחנים לדעת אם הוא במדרגת השלמות או	16363
לא, ומצאנו בחז"ל שאמרו (ברכות ו'), כל הרגיל לבוא לביהכ"נ ולא בא יום אחד הקב"ה משאיל בו	16364
שנאמר (ישעיה נ'), מי בכם ירא ה' שומע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין נוגה לו יבטח בשם ה', אם	16365
לדבר מצוה הלך נוגה לו ואם לדבר הרשות הלך אין נוגה לו, מאי טעמא דהוה ליה לבטוח בשם.	16366

- 16367 ויש להבין כוונת הכתוב אשר הלך חשכים ואין נוגה לו, הרי החושך גרוע מהעדר הנוגה ומה ההשוואה
16368 הזו, ועוד אם כבר נאמר שהולך חשכים למה הוסיף הכתוב לומר ואין נוגה לו? אמנם זוהי דרכו של האדם
16369 השלם היודע להעריך את חשיבות השלמות, ואינו מפסיק מעבודתו אפילו לשעה קלה, משום שחושש
16370 שמא עזיבה קלה תהפך אצלו לעזיבה עולמית כמ"ש (ירושלמי סוף ברכות), אם תעזבני יום יומיים
16371 אעזבך, ושונה המצב לחלוטין בחכמות אחרות, שיתכן והיום יש לך חכמה ומחר היא מסתלקת ממך, ואין
16372 חכמתך של היום מעידה על של אתמול או יום אחר, כפי שאמר אריסטו כשתפסוהו בקלקלתו, שבשעת
16373 קלקלתו לא היה אריסטו.
16374 אבל בעבודת השלמות אין הדבר כן, אם האדם מפסיק בעבודתו הרוחנית ואינו עושה למען עלייתו
16375 המתמדת, אות הוא כי טרם הגיע להכרה של השלמות האמיתית, משום כן דורשים חז"ל על אותו אדם
16376 שיום אחד מפסיק ללכת לבית הכנסת והלך לדבר הרשות שאין נוגה לו, זהו סימן גם על העבר שכל
16377 עבודתו עד אותו יום גם היא היתה ללא נוגה, כי אילו לא היה מסיח את דעתו ועבודתו מהשלמות, לא היה
16378 מפסיק אפילו ליום אחד לדבר הרשות, משום כך שבחה התורה את יהושע שלא מש מתוך האוהל אפילו
16379 לשעה קלה, שלא הסיח את דעתו מעבודת השלמות אפילו רגע אחד ולכן זכה למה שזכה. (גויילי אש).
16380
16381 מאמר תת
16382 ודבר ה' אל משה פנים אל פנים ושב אל המחנה (שמות ל"ג י"א).
16383 וברש"י ומדרשו ודבר ה' אל משה שישוב אל המחנה, אמר לו אני בכעס ואתה בכעס א"כ מי יקרבם, וז"ל
16384 המדרש (שמות רבה מ"ה ב'), כשהיה משה כועס על ישראל היה הקב"ה מרצה אותו, כשהיה הקב"ה
16385 כועס על ישראל משה מרצהו, שנאמר ודבר ה' אל משה פנים אל פנים, אמר הקב"ה תרתין אפין רותחים?
16386 לא כן אמרתי כשאהיה בכעס אתה מרצה אותי וכשתהיה בכעס אהיה מרצך, אמר לפניו רבון העולם לא
16387 אתה הוא שכעסת עליהם תחילה? א"ל לך והתרצה להם שוב אל המחנה ע"כ.
16388 אם נפשך לדעת טיב כעסו של משה תלמד מהא דהיה צריך לריצוי הקב"ה, כי אין זה חלילה כעס בעלמא,
16389 אלא ענין של העדר השפעתו של משה לכלל ישראל וכלשון התנחומא (תשא כ"ז), אמר כיון שבלבו של
16390 הקב"ה עליהם אף אני פורש מהם, וזהו אומרו אני בכעס ואתה בכעס א"כ מי יקרבם, כי כל הטוב
16391 שמקבלים הוא מקרבתו ית' כנאמר (תהלים ע"ג), ואני קרבת אלהים לי טוב.
16392 ואם גם משה יכעס עליהם ויתרחק מהם למחוץ למחנה א"כ מי יקרבם, וכלשון התנחומא כל מבקש משה
16393 אין כתיב כאן אלא כל מבקש ה', מכאן אמרו המקבל פני זקן כאילו מקבל פני שכינה, ובאין קרבת אלהים
16394 מאין יבוא טוב לישראל? והנה למדו כל זה מאומרו ודבר ה' אל משה פנים אל פנים, דלא בא הכתוב
16395 לספר מעלות משה ודרגתו כי אין כאן המקום, אלא הכונה שיהיה פנים של רצון נגד פנים של כעס
16396 (אלשיך).
16397 הביאור בזה כמו שמצינו אמרם ז"ל (אבות א'), והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות, דאם לא יפות
16398 אין כאן פנים כלל, כן אמרו בגמ' (ברכות ס"ג:), ודבר ה' אל משה פנים אל פנים, א"ל הקב"ה למשה אני
16399 ואתה נסביר פנים בהלכה, כשם שאני הסברתי לך פנים כך אתה הסבר פנים לישראל, וכשהיה אור פני ה'
16400 בכעס היה נשאר לישראל אור פני משה, אבל כשגם משה כעס נשאר הכלל לישראל בלי אור פנים לגמרי!
16401 וזהו שמביא שם במדרש הפסוק, הלעולמים יזנח אד' ולא יוסיף לרצות עוד? ברחמיו המרובים לא מניח
16402 את הכלל לישראל בלא אור פנים, כי על כן אמר לו לך והתרצה להם שוב אל המחנה!
16403 וכן הוא ענין פנים בכל התורה כולה, דאין הכונה כפשוטו חלילה אלא הוראה על גודל הארתו ית', כענין
16404 כי באור פניך נתת לנו ה' אלקינו תורת חיים ואהבת חסד, היפוך הסתרת פניך הייתי נבהל כי שם כל
16405 החושך והצרות, והארת פנים הוא ענין הרצון היפוך הכעס כי חיים ברצונו, ואחרי כל בקשותיו של משה
16406 כשכבר התרצה הקב"ה עם ישראל, בקש משה רבינו עוד הראני נא את כבודך, והשיב לו ה' לא תוכל
16407 לראות את פני וראית את אחורי ופני לא יראו.
16408 אור פני ה' אין לו סוף ותכלית, וגם משה לא השיג תכלית אור פני ה', ומה שנאמר שדיבר עמו פנים
16409 בפנים, וכן הנאמר עליו ומראה ולא בחידות ותמונת ה' ביט, כל אלה נגד תכלית אור פני ה' הם רק
16410 בבחינת ראית אחור ולא פנים, ודרגות דרגות הן עד אין סוף, אבל כולם נכללו בשם פנים והוא בחינת
16411 הארתו ית', ואנו ודאי אין לנו אלא הארת פניך, וזהו אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה, כי בהאר פניך
16412 דייקא ונושעה. (דעת תורה).
16413
16414 מאמר תתא
16415 ושב אל המחנה ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל (ל"ג י"א).

בחינתו של מי שמסור לתורה ללא סייג נקבעת, על פי מה שאין לו התקשרות לשום דבר והוא בלתי תלוי במשהו, כפי שראינו במה שאמר משה מי לה' אלי ויאספו אליו כל בני לוי, ויאמר להם הרגו איש את אחיו ואיש את רעהו ואיש את קרובו (שם ל"ב), דהיינו שלא להתחשב אפילו עם קרובים וכמו שאמר בפ' ברכה, האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו (דברים ל"ג), וזה מצאנו אצל יהושע ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל, שכל ההתקשרות שלו היתה רק באהל.	16416 16417 16418 16419 16420
ובפרשת משפטים, כאשר ה' אמר למשה עלה אלי ההרה ואתנה לך את לוחות האבן, ויקם משה ויהושע משרתו ויעל משה אל הר האלהים (שמות כ"ד), מפרש רש"י לא ידעתי מה טיבו של יהושע כאן, ואומר אני שהיה התלמיד מלוה לרב עד מקום הגבלת תחומי ההר, שאינו רשאי לילך משם והלאה, ומשם ויעל משה לבדו אל הר האלהים, ויהושע נטה שם אהלו ונתעכב שם כל מ' יום, שכן מצינו כשירד משה וישמע יהושע את קול העם ברעה, למדנו שלא היה יהושע עמהם.	16421 16422 16423 16424 16425
כולם ידעו שמשה ישהה בהר ארבעים יום, בכ"ז נטה שם יהושע את אהלו כדי להמתין לשובו של משה רבו, שכן התקשרותו היתה כה חזקה שלא יכול לפרוש ממקום רבו, גם התואר נער שניתן לו הוא בבחינת כי נער ישראל ואוהבהו, כמו נער שאין לו דעת משל עצמו אלא תלוי בדעת הוריו, ואם כי הרמב"ן והאבן עזרא מתקשים לגבי הביטוי נער, הנה לפי דברינו ניחא כי זו היתה מדרגת יהושע שלגבי משה היה בבחינת נער.	16426 16427 16428 16429 16430
ועל ענין זה המשילו במדרש, משל למערה שהיא נתונה על שפת הים עלה הים ומילאה, לא היה הים זו משם אלא מכאן ואילך הים נותן למערה והמערה לים, כך וידבר ה' אל משה ויאמר משה אל ה' (שמו"ר מ"ה), פירוש הדבר שמשה היה כל כך דבוק בהקב"ה כמו המערה לים במשל הנ"ל, שמכאן ואילך אי אפשר לחלק ולהפריד ביניהם.	16431 16432 16433 16434
וזהו גם הבחינה לגבי כל אחד ואחד עד כמה הוא בן תורה, וזאת בהתאם למדת דבקו ואדיקותו בבחינת לא ימיש מתוך האהל, כמו שאמר החוה"ל כאשר לא יתחברו בכלי אחד המים והאש, כן לא תתחבר בלב המאמין אהבת העולם הזה ואהבת העוה"ב (חשבון הנפש כ"ה), ולחלק את האהבה בין שניהם אי אפשר, ואם הוא דבוק בתורה אי אפשר לו להיות שלא ימיש מתוך האוהל.	16435 16436 16437 16438
וידוע שדבקות בתורה אין פירושה רק ידיעת התורה, אלא בד בבד עם ידיעת התורה צריך שיהיה לו לאדם יראת החטא, וכן איתא במדרש א"ר הושעיה כל מי שהוא יודע ואין בידו יראת חטא אין בידו כלום, כל נגר שאין בידו ארגליא שלו אינו נגר, למה שקפלויות של תורה ביראת חטא שנאמר (ישעיה ל"ג) יראת ה' היא אוצרו (שמו"ר מ').	16439 16440 16441 16442
והענין הוא כי כמו הנגר שאף כי למד את אומנותו ויודע את מקצועו, אינו יכול לעשות כלום כאשר אין בידו כלי אומנותו, כן גם הת"ח בעת שאין אצלו יראת חטא, לא יועילו לו כל ידיעותיו בתורה ולא יגמור שום דבר בשלימות, וכל דבר שיורה ויפסוק ויעשה הכל יהא טבוע בחותם נגיעותיו ונטיותיו, שכן פשוט הוא שאם לא יהיו בידו כלי אומנות של התורה שהיא יראת חטא, אי אפשר לעשות שום דבר בשלימות. (נחלת אליעזר).	16443 16444 16445 16446 16447 16448
מאמר תתב	16449
ודבר ה' אל משה פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו (ל"ג י"א).	16450
ברש"י אמור מעתה אמצעיים היו בכעס, ב' בתשרי נתרצה הקב"ה לישראל בשמחה ובלב שלם ואמר לו למשה סלחתי עי"ש, אמז"ל כשעמדו ישראל על הר סיני פסקה זוהמתן מחטא אדם הראשון, ואחרי חטא העגל חזרה זוהמתן, הרי תוקף החטא נורא מאוד, שגם אחרי שהאחרונים היו בשמחה ובלב שלם וגם אמר סלחתי אפילו הכי הזוהמא חזרה, ומזה נסתעף חורבן ביהמ"ק וגלויות ואריכות הגלויות וגיהנם רח"ל, ובעוה"ר נתרבה מינות בעולם, וכמה לומדים נכשלים בדעות נפסדות בחסרון ידיעה, והכל גרמה הזוהמא שחזרה ע"י העגל, אף שהעגל לא עשו רק הערב רב, ואחר כל הקולות שהקילו הראשונים בחטא העגל שלא היה ע"ז ממש עכ"ז חזרה זוהמתן.	16451 16452 16453 16454 16455 16456 16457
להבהל מתוקף החטא כמה ארס יש בו, שגם אחר הסליחה בשמחה ובלב שלם, זוהמתו של החטא כ"כ חמורה להוליד מזה כ"כ חלאים רעים כגלויות, וכל הצרות המסתעפות מהגלויות ר"ל, ונקל להבין מזה באם לא היה סליחה, וגם אם היה אך לא בשמחה, מה היה ח"ו העונש גם בזה העולם, ומכ"ש אם היה חטא העגל כפשוטו, ומכ"ש אם היו ח"ו גם ישראל נכשלים, האם היה ח"ו קץ להעונש גם בעוה"ז.	16458 16459 16460 16461
והנה ידוע כי זה העולם העונש קל מאד מאד נגד עולם הבא כמבואר בסנהדרין ק"א, אמר רבב"ח כשחלה ר"א נכנסו תלמידיו לבקרו, אמר להם חמה עזה בעולם, פירש"י על עצמו היה אומר שכעס עליו המקום, והתחילו הן בוכין ור"ע מצחק וכו' עד שמא קיבל רבי עולמו, ועכשיו שאני רואה רבי בצער לכך אני	16462 16463 16464

משחק, אמר לו ר"א עקיבא כלום חסרתי מן התורה כולה, אמר לו למדתנו רבינו כי אין אדם צדיק בארץ	16465
אשר יעשה טוב ולא יחטא יעו"ש, די להבין מזה כמה קל עונשי עוה"ז מעונש העולם ההוא אין די באר.	16466
והנה עבודה זרה גופיה נגד מינות אין דמיון כלל כידוע, כי עובדי עבודה זרה האמינו בבורא עולם, והמין	16467
אינו מאמין כלל וח"ו לית דין ולית דייק, ומעתה אם ישאר ח"ו חטא מינות לעלמא דאתי ר"ל מי יכילבו,	16468
ע"כ אין זכות גדול יותר ממי שמציל בר ישראל מחטא מינות, אשר ח"ו נקל עתה להכשל בו ר"ל,	16469
והמביאו לאמונה זכותו רבה מאד מאד. (חכמה ומוסר ח"א מאמר קפ"א).	16470
	16471
מאמר תתג	16472
ושב אל המחנה ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל (ל"ג י"א).	16473
אמר לו הקב"ה למשה עכשיו יאמרו הרב בכעס והתלמיד בכעס, אם תחזיר את האוהל מוטב, ואם לאו הרי	16474
יהושע בן נון תלמידך משרת תחתיך, אמר רבא אעפ"כ לא יצא הדבר לבטלה, שנא' ומשרתו יהושע בן נון	16475
נער לא ימיש מתוך האוהל (ברכות ס"ג ע"ב).	16476
אחר חטא העגל כתוב בתורה ומשה יקח את האוהל ונטה לו מחוץ למחנה (שמות ל"ג), ועל פעולה זו לא	16477
הסכים הקב"ה ואמר לו למשה שיחזיר את האוהל, והתרה בו שאם לא יחזיר את האוהל יעמיד את יהושע	16478
במקומו, ומשה רבינו שמע לדברי המקום והחזיר את האוהל למקומו, ועל זה אמר רבא שאע"פ שדבר ה'	16479
שיהושע יהיה משרת תחתיו, נאמר על תנאי אם לא יחזיר את האוהל והרי החזיר את האוהל, מ"מ לא יצא	16480
הדבר לבטלה וזכה יהושע להיות במקומו של משה.	16481
והנה אם יבקשו מאתנו לומר מה היה תפקידו של משה רבינו, נשיב שהיה מלך ישראל מנהיג ופרנס הדור,	16482
כל התורה ניתנה על ידו בכל דבר נאמר כאשר צוה ה' את משה, הוא היה רבן של כל ישראל ולמד עמהם	16483
תורה, כמו שאמרו כיצד סדר משנה נכנס אהרן שנה לו משה פרקו, נכנסו בניו ושנה להם משה פרקו,	16484
נכנסו זקנים ושנה להם נכנסו כל העם ושנה להם (עירובין נ"ד:).	16485
ואם כן כשאומרים שיהושע זכה להיות תחתיו של משה, הכוונה היא שירש את גדולתו וכל כבוד הנהגתו,	16486
אם כן בשעה שרצו חז"ל להביא ראיה על גדולתו של יהושע, צריכים להביא ראיה ממה שנאמר אחרי מות	16487
משה מפי ה' קום עבור את הירדן (יהושע א'), כי אתה תנחיל את העם הזה את הארץ, ואשר נאמר לו מפי	16488
העם ככל אשר שמענו אל משה כן נשמע אליך, ויהי ה' את יהושע ויהי שמעו בכל הארץ, פסוקים	16489
המראים לנו שזכה יהושע לכל אשר זכה לו משה רבו.	16490
אבל הם לא מביאים את הפסוקים האלו, אלא אמר רבא אף על פי כן לא יצא הדבר לבטלה, שנאמר	16491
ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האוהל, מקרא זה נאמר בתורה סמוך אחרי מעשה העגל,	16492
שלושים ושמנה שנה לפני שיהושע נתמנה תחתיו של משה, ואת הפסוק הזה דורשים חז"ל הרבה שרתך,	16493
הרבה חלק לך כבוד, הוא היה מסדר את הספסלים, הוא היה פורש המחצלאות (מד"ר פנחס), כי היה גם	16494
בבחינת משרת ממש, וכיצד הם לומדים מכאן שלא יצא הדבר לבטלה לענין גדולת יהושע להיות במקום	16495
משה?	16496
מאמר זה מלמדנו שהמציאות האמיתית היא לא לפי מושגנו המיוסדים על הכרה טבעית ופשוטה, אושרו	16497
והצלחתו של אדון הנביאים משה רבינו ע"ה, איננה במה שנקרא מלך ומנהיג ופרנס הדור, כל הצלחתו	16498
הגדולה ויתרונו מכל בני אדם היא בזה שזכה להקרא עבד ה' משה עבדי (יהושע א').	16499
התעלה משה רבינו שלא קם כמוהו עוד נביא אשר ידעו ה' פנים אל פנים, וזיכה את הרבים שנא' צדקת	16500
ה' עשה ומשפטיו עם ישראל, בכל הארבעים שנה במדבר כאשר ישא האומן את היונק, לסכול אותם	16501
ולטרוח עבורם לטובתם, והיה מוכן שיחרפוהו ויבזוהו וגם שיסקלוהו באבנים (פירש"י), ולא שררות	16502
ביקש אלא עבדות, לא מלך היה אלא עבד ה' לטובת ישראל, לגדלות זו זכה גם יהושע להיות משרת לכלל	16503
ישראל תחתיו של משה, ומשה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע, וזהו יהושע בן נון משרת תחתיך.	16504
(הגיוני מוסר ח"ב עמ' ע"ב).	16505
	16506
מאמר תתד	16507
ראה אתה אמר אלי העל את העם הזה ואתה לא הודעתני את אשר תשלח עמי (שמות ל"ג י"ב).	16508
שנינו במסכת (סנהדרין מ"ב.), אמר ר' יוחנן כל המברך על החודש בזמנו כאילו מקבל פני שכינה, כתיב	16509
הכא החודש הזה לכם וכתוב התם זה אלי ואנוהו, והפליאה גדולה דהנה מצינו שהפליגו חז"ל במעלתם של	16510
יורדי הים שזכו להשגת זה אלי ואנוהו, וא"כ איזה דמיון יש בין ברכת הלבנה לקריעת ים סוף, אך כבר	16511
נתבאר בפי' תר"י ספ"ד דברכות, שאע"פ שאין הקב"ה נראה לעין בגילוי, מ"מ ע"י גבורותיו ונפלאותיו	16512
אשר עשה ועושה הוא מתגלה לבריותיו, ולכך בקדש ישראל את הלבנה תוך התבוננות בנפלאות מהלך	16513
הירח ובחכמה האלקית של חידושה, הרי הם כאילו מקבלים פני השכינה.	16514

אך באמת לא רק בחידוש הלבנה זוכים אנו לקבלת פני השכינה, אלא כל התבוננות במעשה שמים וארץ	16515
וכל צבאם, בברואים הזעירים או בנבראים העצומים, מביאה אותנו להכרת אלקותו ית' בעולמו, וביותר	16516
כשאנו מתבוננים בנס קיום האומה הישראלית, שהפזורה בין שבעים זאבים, ודאי שיש כאן מעין קבלת	16517
פני השכינה, ואם כי אין זה באופן הבהיר והגלוי כאשר היה בקריעת ים סוף, אך גם ההנהגה הנסתרת	16518
והחבויה בתוך דרכי הטבע מספרת כבודו ית', והמתגלה הוא הבורא עולם כאילו מקבלים פני השכינה!	16519
ענין זה של הכרת הנהגתו יתברך מתוך ההנהגה הנסתרת, היא אחת מעבודות יום הפורים. חובתנו היא	16520
להתבונן בצירוף כל המקרים הטבעיים כביכול, ולגלות את הנס הנסתר שבהם, וזו היא תכלית תקנת הז"ל	16521
של קריאת מגילת אסתר, לגלות את הנהגת ההסתר אסתיר ולפרסם את הנס שבדבר, וכמו שנתחייבנו	16522
לברך עליה שעשה נסים.	16523
מחובתנו לשוב כל שנה ושנה להתבונן בפלאי הנהגתו ית', אשר אם נפקח עין ונטיב לראות נחזה בהן אך	16524
נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, הנה גירושה הפלאי של ושתי מן המלכות ובחירת אסתר המלכה	16525
תחתיה, זו אשר אין לה אב ואם ומסרבת לגלות מוצאה עמה ומולדתה, כל הנהגותיה אומרות סרבנות	16526
וחוסר רצון להכתר בכתר המלכה, לכאורה מרידה במלכות יש כאן, ואחת דתה להעשות לה כסופה של	16527
קודמתה הסרבנית.	16528
ואכן אין כאן טבע אין כאן מקרה, כולו מעשה נסים ע"י ההשגחה המכינה רפואה למכתם של ישראל,	16529
ושולחת את אסתר מביתו של מרדכי היהודי אל בית המלך, היא אסתר המעבירה למלך בשם מרדכי את	16530
דבר קצפם של בגתן ותרש, ולאחר שנים כשהמלך מחשב מה לעשות לאיש אשר הצילו מידם, נקרה אליו	16531
המן הרשע אשר השכים קום אל המלך, לבשר לו על תכניתו לתלות את אוהבו של המלך, האין כל זה	16532
אומר דרשני? אמנם כן זהו תוכן קריאת המגילה דרשני, הביטו וראו כי יד ההשגחה העליונה היא שסיבבה	16533
כל המאורעות, וצירפתם למערכת הצלת כלל ישראל.	16534
והנה אליבא דאמת ודאי הוא כי מעולם ועד עולם מסבב הקב"ה את מהלך כל המאורעות, אך אנו עוברים	16535
עליהם ואיננו מכירים בהם את דרכי ההשגחה, אמנם כדי שדרכי השגחתו ית' יראו לנו במידה גלויה,	16536
חייבים אנו להכשיר מעשינו ולזכך נפשנו, כדי שנהיה ראויים לגילוי הנהגתו, וככל שדרגת האדם גדולה	16537
יותר, בה במדה יזכה לראות ולהכיר את הקב"ה מתוך מאורעות הימים.	16538
וכך אנו מוצאים כי דור מרדכי ואסתר אשר שבו בתשובה שלמה, תשובה מאהבה וקבלת התורה מרצון,	16539
זכו כי הורם בפניהם המסך, ומן השמים זיכום בכתיבת דברי ימיהם, היא המגילה אשר פורשת את	16540
השתלשלות הענינים באור ההשגחה, ולולא בקשתה של אסתר קבעוני לדורות, ומילוי רצונה ע"י מרדכי	16541
ואנשי כנה"ג, אשר ברוח קדשם קבעו את דברי הנס על מגילת ספר, היתה תקופה זו עוברת בלא שיראו	16542
בה כלל יד ה', כפי שאנו עוברים תקופות דומות בימינו, בלא שימת לב להתבונן ולהכיר את מנהיג הבירה	16543
המתגלה ע"י גבורותיו ונפלאותיו.	16544
כאמור התגלות הנהגת ה' תלויה בדרגת האדם כמה הוא מטיב לראות, דבר זה אנו למדים מפרשת העגל,	16545
כי הנה אחר שבאה על כלל ישראל פורענות העגל וקבלו את עונשם, ונגזר עליהם וביום פקדי ופקדתי,	16546
לכאורה כאן תמה פרשת העגל ועונשו, אבל כשאנו מעינים נמצא, כי כאן החל משא ומתן ארוך בין	16547
הקב"ה ומשה רבינו על דרכי הנהגת כלל ישראל מעתה, משא ומתן הכרוך בתחינות ובקשות של משה	16548
לפני המקום, למען תבטל גזרת הנה מלאכי ילך לפניך.	16549
והביאור כי לאחר שחטאו ישראל בעגל קטנה זכותם להנהגה גלויה, אשר היתה להם מאת הקב"ה בכבודו	16550
ובעצמו, ומעתה חייבת היתה ההנהגה להשתנות להנהגה נסתרת ע"י אמצעי ושליח, ילך מלאכי לפניך,	16551
והוא האמור למשה לך עלה מזה אל הארץ, ושלחתי לפניך מלאך כי לא אעלה בקרבך, ופי' הספורנו עלה	16552
מזה שהוא מקום חורב, וצריכים אתם להתפרנס בו ע"י נס שאינכם ראויים לו, ולך אל ארץ זבת חלב	16553
ודבש שיוכלו להתפרנס שם שלא ע"י נס, כי לא אעלה בקרבך לפיכך עלה מזה, ולא תמתינו לחנות ולנסוע	16554
על פי ה'.	16555
דכיון שחטאו נסתלקה מהם שכינה, ולא היו ראויים עוד להנהגה ניסית של חיי מדבר, לחנות ולנסוע ע"פ	16556
ה' ולהתפרנס מן הנס, אכן כשמוע העם את הדבר הרע הזה, כי לא יזכו עוד להנהגת השכינה עצמה, שבו	16557
בתשובה גדולה ונתחרטו על חטאם, ונהגו כאבלים על סילוק השכינה מבינותם (רמב"ן עה"כ ויתאבלו),	16558
ואף משה בא לפני המקום ואמר אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה, כי אינה דומה הנהגה של השכינה,	16559
אשר כולה אומרת התקרבות אל ה' והכרתו בהכרה בהירה וגלויה, להנהגה הבאה ע"י מלאך ושליח.	16560
ואף כי ע"י חטא העגל ניטלו מהם עדים, הם הכתרים אשר ניתנו להם בסיני ככלי זיין מפני מלאך המות,	16561
מ"מ לא השלימו עם מצב של סילוק שכינה, וחזרו בתשובה שלמה כדי לשוב ולזכות להנהגתו יתברך, ואז	16562
כששבו למעלתם נענתה להם השכינה ואמרה פני ילכו והנחותי לך, כלומר לא אשלח מלאכי אלא אני	16563
בעצמי אלך לפניכם, עוד הוסיף לבקש ולהתחנן כי עם ישראל יופלא מן האומות בהשראת השכינה עליהם	16564

בלבד, וגם לזאת הסכימה שכינה על ידו, ואם כי לא זכו לשוב ולהיות בני חורין מן המיתה, אך מ"מ בכח רצונם והשתדלותם להתקרב אל השכינה, זכו אל מצב נגלה יותר של פני ילכו.	16565
הנה לפנינו כמה חובה מוטלת עלינו, להמנע מאותם ענינים המרחקים את האדם מקבלת פני השכינה כמו ענין ד' כתות, ומאידך כמה צריכים אנו להשתדל בתורה ובתפלה, שהם הסגולות המקרבות את האדם אל מצב של הנהגה גלויה, והרי בדבר זה ישנם דרגות עד אין סוף, אך כל בחינה קלה נחשבת לכאילו מקבל פני השכינה, וכמבואר ברבינו יונה שכל השגה בהכרת בורא עולם, הן מתוך התבוננות בבריאה והן ע"י ראיית דרכי הנהגתו, הרי היא כראיית פני השכינה. (שערי ציון).	16571
	16572
מאמר תתה	16573
ויאמר משה אל ה' ראה אתה אמר אלי העל את העם הזה (שמות ל"ג י"ב).	16574
אתה מוצא וידבר ה' אל משה ויאמר ה' אל משה, וכן אתה מוצא ויאמר משה אל ה' וידבר משה אל ה', משל למערה שהיא נתונה לשפת הים עלה הים ומלאה, לא היה הים זו משם אלא מכאן ואילך הים נותן למערה והמערה לים, כך וידבר ה' אל משה ויאמר משה אל ה' (שמות רבה מ"ה).	16577
בעל המדרש מברר כיצד זכה משה למדרגתו שהיה דבוק כל כך בהקב"ה, והוא מביא משל למערה שהיא קרובה לים שהים ממלאה ומחסרה ושוב ממלאה, הוא קובע שהתכונה של הים היא שהוא שוטף הרבה פעמים, אבל אחר כך חוזר לאחוריו ואינו משאיר שום רושם, אולם בעת שישנה מערה כלומר בית קיבול, כי אז המים נשארים שם, ובזה שהמערה קרובה אל הים מזה נוצרה שותפות מסויימת ביניהם וזה נותן לזה.	16581
כך משה רבינו היה כ"כ ראוי ומוכן לקבל, והתקרב מעצמו אל ה' עד שהיה בית קבול להשראת השכינה, ונתקיים אצלו כמשל המערה, לכך זכה למדרגתו ונשאר דבוק בה', וכן לגבי כל בן תורה הנמצא בשייבה, העיקר תלוי בו עד היכן הוא יכול לקבל, כי בתורה קיים הכלל יגעת ומצאת תאמין (מגילה ו:).	16583
עוד במדרש, כיון שראה משה המתנה שהיתה בידם ואבדוה, כעס עליהם שנאמר ומשה יקח את האהל, ולמה כעס עליהם? ר"י אמר כך דרש משה מנודה לרב מנודה לתלמיד, לפיכך ומשה יקח את האהל, ר"ש בן לקיש אמר משל למלך שהיה לו לגיון אחד ומרד עליו, מה עשה שר צבא שלו נטל סגנוס של מלך וברח, כך משה בשעה שעשו ישראל אותו מעשה נטל את האהל ויצא, לכך נאמר ומשה יקח את האהל (שמו"ר מ"ה).	16588
לפי המ"ד הראשון כעס משה עליהם בהתאם להכרתו ברכוש גדול שהיה בידיהם ואיבדוהו, משל לילד שהחזיק אוצר בידו ולא הכיר בחשיבותו וזרקו לאור, וכאשר בא אביו וראה את האבידה וההפסד הגדול, והוא יודע כי אלמלא איבוד היה באפשרותו לחיות ולהתפרנס מזה כל ימי חייו בעושר וברוחה, ועתה איבד את הכל מפני סכלותו, ולכן אינו יכול להסתכל עליו, כך גם משה לפי הבנתו את מה שאיבדו לא היה יכול להיות יחד אתם, ולפיכך ומשה יקח את האהל.	16591
אבל לפי דברי ר"י ור"ל היה הכל מפני כבוד שמים, לר"י היה פשוט מנודה לרב מנודה לתלמיד, ולפי דברי ר"ל היה זה על העתיד, כדי שלא יבזו ח"ו סגנוס של מלך דהיינו דגלו של המלך, כי בעת שסרו מדרך התורה לא נאה שיהיה האהל אצלם, כי אז יוכלו לטהר את השרץ בק"ן טעמים, וחשוב שלא יוכלו להיות פוסחים על שתי הסעיפים, כמ"ש אליהו אם ה' האלהים לכו אחריו.	16592
והלימוד לגבינו הוא על האוצר שבידינו שהוא הזמן, שצריך האדם לכעוס על עצמו כאשר עושה את החשבון, ומוצא שמאבד את הזמן היקר ואינו מנצלו כראוי ללימוד תורה, שכן הזמן הוא אוצר גדול שניתן ביד האדם ואיננו מכיר את יוקרו וחשיבותו, ויש מאמר החכם אין אבידה כאבידת הזמן. (נחלת אליעזר).	16600
	16601
	16602
	16603
	16604
מאמר תתו	16605
ועתה אם נא מצאתי חן בעיניך הודעני נא את דרכך ואדעך (שמות ל"ג י"ג).	16606
אנו מבקשים מאתו יתברך אד' שפתי תפתח, שהוא יפתח שפתינו לבקש מה שאנו צריכים לבקש, וכן תכין לבם הוא המכין לבנו, וזה חסד גדול מאד כמובן, אבל מי שחיצוניותו מרובה מפנימיותו הוא בתכלית הריחוק מאתו יתברך, כי הנה תכלית האדם להתקרב אל מקור הטוב, ואני קרבת אלקים לי טוב, והוא כמו המוסיקה הנעימה מאד, כל מה שיותר מתקרב אליה האדם ירגיש הנעימות יותר, ולכן כל מה שהאדם קרוב יותר אליו יתברך מתענג ומתעדן יותר.	16607
וכן להיפך מי שמושכים אותו מן המוסיקה הנעימה, בכל פסיעה ופסיעה שמושכים אותו הלאה יצטער הרבה, ולכן כי הנה רחוק יאבדו, והנה השי"ת כל מה שמעמיק יותר בהפנימיות טוב יותר, וכן צריך להיות האדם, מה שאין כן אם הוא בהיפוך הנהו בתכלית ההיפוך מאתו יתברך.	16608
	16609
	16610
	16611
	16612
	16613
	16614

והנה חקרנו כי אהבת אנשים גם אב לבן הוא רק מההשתוות שיש להם, ולכן כשהאב הוא בעל תאוה אוהב	16615
הבן אף שהוא בעל תאוה, מה שאין כן החכם שאם הבן אינו הולך בדרך הישר אינו בנו ממש, כי אין	16616
השתוות אתו, ולכן בעלי הדעת כל מה שדעתם רחבה השתוותם רבה ואהבתם רבה.	16617
ולכן בקש משה רבינו ע"ה הודיעני נא את דרכיך ואדעך יותר, ויהיה לי אתך השתוות יותר, ותאהוב אותי	16618
יותר, ואמצא חן בעיניך יותר, וזהו למען אמצא חן, והנה חיכו ממתקים כי הוא יתברך נותן דעת באדם	16619
ומגלה לו החידושים, ואוהב אותו בשביל החידושים שמגלה לו בעצמו, והכל כענין פתחו לי פתח כמחט	16620
של סדקית, ואני אפתח לכם כפתחו של אולם (שה"ש פ"ה), והוא כאורך עשרים על ארבעים (עירובין	16621
כ"א.).	16622
(חכמה ומסור ח"ב מאמר רנ"ח).	16623
	16624
מאמר תתז	16625
ועתה אם נא מצאתי חן בעיניך הודעני נא את דרכיך ואדעך (שמות ל"ג י"ג).	16626
מרע"ה ביקש הודעני נא את דרכיך ואמרו על זה בגמרא (ברכות ז'), ששאל על ענין צדיק ורע לו וא"ל	16627
הקב"ה וחנותי את אשר אחון, ונאמר שם בסוף הפרשה וראית את אחורי ופני לא יראו, ותרגם אונקלוס	16628
ותחזי ית דבתרי ודקדמי לא יתחזון.	16629
ביארו לנו רז"ל שרק לאחר המעשה תתכן ראייה והשגה בתוכן כוונת הנהגות השי"ת, ורק אז אפשר	16630
להשיג למפרע כיצד הכל היה לטובה ומה היתה הטובה בזה, אבל להשיג לפני המעשה את כוונת ותוכן	16631
ההנהגה זה אי אפשר, כי לא תתכן ראייה בתוכן מחשבתו ית' למטה בעוה"ז לפני שנתגלה בפועל, שכאן	16632
היה עדיין בהסתר ובהעלמה גמורה. (מכתב מאליהו ח"ג עמ' 244).	16633
	16634
מאמר תתח	16635
ויאמר הראני נא את כבודך (ל"ג י"ח).	16636
משה רבינו בקש מה' יתברך שהוא דוקא ילך עמהם ולא מלאך ונתרצה לו השי"ת, עוד בקש ונפלינו אני	16637
ועמך מכל העם, שלא תשרה שכינה על האומות אלא על ישראל, ויאמר ה' אל משה גם את הדבר הזה	16638
אשר דברת אעשה, עוד בקש הראני נא את כבודך, וכפירוש רש"י ראה משה שהיה עת רצון ודבריו	16639
מקובלים, והוסיף לשאול מראית כבודו, הוסיף לשאול מפני שהיה עת רצון.	16640
וצריכים להבין מה בא רש"י ללמד לנו בזה שהיה עת רצון? מה ההכרח לתירוץ זה? ולכאורה זה נראה	16641
זלזול ופחיתות בגדלותו של משה רבינו ע"ה, וכי בלי עת רצון לא היו נשמעים דבריו? ראה שהיה עת	16642
רצון והוסיף לשאול, ובלי זה לא היה יכול לשאול? ואם רק בזמן עת רצון והזדמנות, כל אחד יכול להשיג	16643
מעלות כאלה בעת ההזדמנות, מי לא היה מוכן להזדמנות כזו של הראני נא את כבודך?	16644
אמנם אחר העיון יתברר לנו שלא כן הדבר, הרי גם לנו ישנם הזדמנות לעליה והתגלות רוחנית, ואין אנו	16645
מנצלים עת רצון זו, לדוגמא בעת התפלה כמה יש באפשרות האדם להתפלל בכוונה בהתרוממות הנפש	16646
ולהגיע לדבקות בבורא ית', ומי מעכב אותנו בהזדמנות זו לקבל השפעה רוחנית והתעלות עילאית, אין זה	16647
כי אם היצר הרע שדוקא בשעה זו מפריע לנו בכל מיני נסיונות ובלבולים הרהורים ומחשבות זרות, וכן	16648
בשעת לימוד התורה ולימוד המוסר מבזבזים ומזלזלים בשעות אלה, שלכל הדעות אין לך עת רצון יותר	16649
מזה, ובגלל הקטנות דמוחין הכל הולך לאיבוד.	16650
א"כ נמצא שזהו באמת השבח היותר גדול למשה רבינו ע"ה, זאת היה הבחינה על המדרגה והמעלה של	16651
משה רבינו, שכל מהותו ומה שממלא את חלל לבו אך ורק שאיפה לדבקות ברוחניות עליונה באין סוף	16652
ב"ה, ובשביל זה כשראה עת רצון נפל בזריזות על המציאה כי לזה שאף וחיכה עד עכשיו, ואצלנו גם	16653
כשיש לנו עת רצון היינו מזלזלים, החסרון הוא מהאדם שהוא לא מוכן לקבל, הוא יושב כאן וראשו	16654
באספמיא, ולהיפך הוא מוכן יותר בקלות להשפעות המביאות אותו לירידות.	16655
נקח דוגמא מהעולם הגשמיות שם הוא מוכן ומזומן, עין רואה ולב חומד וכלי מעשה גומרים, ולמה כך	16656
התירוץ שהוא כבר מוכן, וכמו שאמרו החוקרים שמה שהעין רואה זה בא מחימוד הלב, ישנם תלמידים	16657
שחומדים לצאת לעולם, וממילא מוכרחים להיכשל בהסתכלות בכל מיני כיעור, וכמו כן מחשבות זרות	16658
בתפלה, אע"פ שהוא עוצם עיניו הרהורים באים מאליהם ממחשבה למחשבה אחרת, בתהליך של תכלת	16659
דומה לים וכו' עד שממש נופל בתמונה שאליה נטייתו וכולו נמשך אליה.	16660
לא כן ברוחניות אנו מאד רחוקים! ואין אנו נתונים לזאת ההשקפה ואין אנו מחכים לעת רצון, לפי שהלב	16661
לא נתון בזה כמו משה רבינו שהרגיש את העת רצון, וזו עדות על נטייתו ועל מחשבותיו ושאיפותיו,	16662
מעשה על אחד משליחי הישיבה שהלך לבקש כסף והתאמץ לבקש שישלמו עבורו חדר לישיבה, והתורמים	16663
הסכימו לקנות שני חדרים, אז בעת רצון כזו הרגיש עגמת נפש וחרטה למה לא בקש יותר ואז היו	16664

מוסיפים עוד יותר! כל כך הרגיש עגמת הנפש גדולה, וכי מה הוא אשם? אעפ"כ הרגיש עגמת נפש, איפה שיש ההרגשה שם מרגישים עת רצון. (דגל המוסר).	16665
	16666
	16667
מאמר תתט	16668
ויאמר הראני נא את כבודך (ל"ג י"ח).	16669
למדנו מדברי מהר"ח מוולוז'ין זצ"ל, דבמקום שנצרך עושין תשובה במסירות נפש ואינה נדחית משום פקוה נפש, ואז"ל בהא דפקוה נפש דוחה שבת שיש בזה בחי' כדי שישמור שבתות הרבה, וזה לא שייך בפקוה נפש שידחה את התשובה, דבלי תשובה ישאר בחטא וא"כ חיים למה הם לו, וכה"ג מצינו ברבינו יונה פ"ג דאבות משנה י' וז"ל, כי על מה נברא האדם רק לעסוק בתורה... ואם לוקח הוא דברים כאלה המבטלים אותו מלמודו למה לו חיים, וראוי לטורדו מן העולם כי הבל הוא והבל ימיו... הואיל שבטל התורה על מה יוסיפו לו ימים עי"ש.	16670
למדנו שנדרשת התעוררות קיצונית לתשובה, והנה המקבל על עצמו קבלות בתשובתו, צריך להזהר מאד שתהינה לפי מדרגתו, כי אם יקפוץ למעלה ממדרגתו יפול ח"ו ותבטל תשובתו לגמרי, ואם כי התעוררותו ושאיפתו לתשובה וחרטתו על חטאיו צריכים להיות קיצונים בתכלית, מכל מקום הוא צריך לכפות את עצמו שלא יקבל עליו יותר מדאי בבת אחת, למען שיוכל חיזוקו להתקיים.	16671
צריך להרגיש ששואף לחיזוק קיצוני אלא שכובש את שאיפתו, וכן בכל הגבלות שבמצוות, אל יבזבז יותר מחומש, הידור מצוה עד שלישי, חייך קודמין, צריך להרגיש שהגבילוהו בעל כרחו, וי למי שירגיש את עצמו שמח שאיננו מחויב יותר בבחי' תינוק הבורח מביה"ס! ואז"ל (ע"ז ב') דלעת"ל יבקשו האומות שיתנו להם מצוות שיזכו בהם לעוה"ב והקב"ה נותן להם מצות סוכה, אבל יוציא חמה מנרתיקה וכל אחד בועט בסוכתו ויוצא, ואף דמצטערים פטורים מסוכה, מכל מקום משום בעיטה זו לא יוכלו לנחול את העוה"ב.	16672
מצינו שחששו בהדורי מצוה לטרחא דצבורא, וצ"ע אם לטורח יחיד לא חששו משום דזהו הידור מצוה שלו, א"כ גם בצבור כל או"א ראוי שיטרח משום מצות עצמו? אמנם ביחיד עליו להכין א"ע בשאיפתו שיתחבב עליו העול של הידור מצוה, משא"כ בצבור חוששין שעכ"פ יהיה מי שירגיש עליו עול מיותר, וזה מפסיד את התוכן אפי' אם יקיים, עכ"פ ראוי שיחבב האדם כל פרטי עבודתו את השי"ת אפילו הקשים ביותר, כי שאיפתו צריך להיות בכל הקיצוניות האפשרית.	16673
משרע"ה ביקש הראני נא את כבודך, והקשו וכי לא ידע דלא שייך לראות עצמותו ית' כי לא יראני האד וחי? ביאר הרדב"ז ז"ל בתשובותיו, כי משה היה שומע את הקול יוצא מפי הכבוד העליון אל פי התורגמן והיה מפרש לו כונת הקול, והיתה שאלתו שלא יצטרך לתורגמן, ענין התורגמן היינו דרך בחי' הסתר והיינו דרך אספקלריא אם גם מאירה, ואין זה נמנע במדרגת משה רבינו.	16674
והיתה התשובה לא תוכל לראות את פני, כלומר לא ישיג האדם למדרגה זו וישאר בחיים, כי מיד בהשיגו מדרגה זו תדבק נפשו שם ולא תפרד כי עזה כמות אהבה, וישראל היו צריכים למשה, וזה ביאור נפלא מאד, הרי למדנו כי אלמלא היו ישראל צריכין למשה רבינו ע"ה, היה צריך שימסור נפשו ממש למען השיג בחי' יותר עליונה בדבקו.	16675
קבלת התורה היתה כמו כן בבחי' קיצונית, שהרי כל ישראל נכנסו לדבקות עליונה זו בחי' כניסה לתוך שער החמישים, שפרחה נשמתם בכל דבור ודבור (שבת פ"ח), ורק שהשי"ת חזר והחיה אותם בטל של תחיה, באלול צריך להסתכל הסתכלות חודרת, צריך לראות בהירות מה המה חיים, מהו חטא, מהו יום הדין, וכן מהו חטא מורגל שמפסיק ח"ו הקשר עמו ית'.	16676
	16677
מאמר תתי	16678
ויאמר הראני נא את כבודך (ל"ג י"ח).	16679
מעוות לא יוכל לתקון (קהלת א'), יעוין בגמ' חגיגה ט', ואפשר לבאר כי זה נוגע לכל המצבים של מבקשי ה', עד כמה עליהם להזהר שלא לעוות אפילו כל שהוא, וכדוגמת המקימים בית של אבנים, יש ליהדר בתכלית הזהירות שהשורה הראשונה של האבנים תהיה ישרה לחלוטין, שאם תהא בה סטיה קלה שבקלות, יתעקם כל הבית ולא יהיה מנוס מלקעקע כל הבית ולהקימו מחדש, כדי להניח שוב את השורה הראשונה כראוי.	16680
כן גם בעבודת ה' צריך האדם לדקדק שההנחה הראשונה בהשקפתו תהיה ישרה בלא שום עיוות, כי אם יהיה עיוות בהנחה הראשונה קשה יהיה מאד אח"כ לתקן בהמשך עבודתו, ויזדקק בהכרח לתשובה מוחלטת גמורה כדי לתקן מעיקרא את כל העבר ולהשתנות שינוי מוחלט, וכתב בעל חובת הלבבות כי יש אנשים מבקשים גמול העובדים במעשה העוברים, ומדרגות הצדיקים במנהגי הרשעים, ואיך יתכן דבר	16681
	16682
	16683
	16684
	16685
	16686
	16687
	16688
	16689
	16690
	16691
	16692
	16693
	16694
	16695
	16696
	16697
	16698
	16699
	16700
	16701
	16702
	16703
	16704
	16705
	16706
	16707
	16708
	16709
	16710
	16711
	16712
	16713
	16714

- 16715 זה? אבל המדובר הוא לא ברשע גמור ועובר בזדון, אלא באחד העושה מעשים טובים ומקיים מצוות התורה, אבל בתוך לבו מקננת הנחה מסולפת שאינה נכונה, ועל זה נאמר וחסרון לא יוכל להמנות.
- 16716 על האדם לדעת כי מה שחסר לו לא יובא אף פעם בחשבון, מי שחייב לאוצר המלך סכום גדול, אם יבקש להחזיר את החוב פחות כמה זהובים בלבד לא יקבלו ממנו, ואף אם יטען אותו אדם הרי אני מונה לפניכם אלפים רבים, בואו ותיווכחו כי אלפים רבים כאן, לא יוכל למנות אלא מה שהביא ולא יותר, ומה שחסר לו נשאר חסר, כן האדם אין ביכולתו לחפות במעשיו על מחדליו, ואין המחדל בטל ברוב או בשישים ואפילו באלף לא בטיל, כי מה שחסר לו נשאר חסר תמיד.
- 16721 אמר ר"ל כל העוסק בתורה יסורין בדילין הימנו, שנאמר ובני רשף יגביהו עוף (איוב ה'), אמר ליה רבי יוחנן הא אפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו, פירש"י אפילו אלו שעדיין לא למדו ספר איוב שנאמר ויאמר אם שמע תשמע כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך (ברכות ה'), ולכאורה הרי ר"ל אמר על מי שעוסק בתורה, ואילו הפסוק שמביא ר"י נאמר על השמיעה בקול ה' היינו הציויים המפורשים, וכתוב שם עוד והישר בעיניו תעשה והיינו רצון ה' לפני משורת הדין, ואחר כך והאזנת ושמרת כל חוקיו, רק אז בטוחים מן המחלה והיסורין?
- 16722 אמנם המושג תורה בחז"ל איננו כפי המושג שלנו, המושג עוסק בתורה לפי הבנת חז"ל הוא, שהאדם שלם בכל השלמות ומקיים את התורה על כל פרטיה ודקדוקיה, וכך מצאנו בחז"ל שאמרו (ברכות ו'), מנין שעשרה שמתפללין ששכינה עמהם, ומנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה ששכינה עמו, שנאמר (שמות כ') בכל המקום אשר אזכיר את שמי, פירש"י אשר יזכר שמי על מצותי ודברי, הרי לנו שעוסק בתורה לפי המושגים של חז"ל הוא, ששמו של הקב"ה מוזכר בעסק זה, ואם לאו איננו נקרא עוסק בתורה.
- 16733 וכך תרגם יונתן בן עוזיאל על הפסוק והיה כל מבקש ה' יצא אל אוהל מועד אל מחוץ למחנה, כל מאן דהדר בתיובתא בלב שלים קדם ה' הוא נפיק למשכן בית אולפנא, מודי על חובי ומצלי על חובי ומצלי ומשתבקין ליה, זוהי הבחינה של מבקש ה' הרוצה לתקן את עצמו ולשנות את דרכו, וכן אמרו ע"ז כ: ונשמרת מכל דבר, מכאן אמר רבי פנחס בן יאיר תורה מביאה לידי זהירות, וזהירות לידי זריזות וכו', ויש להעיר למה מדייק רפ"י שאחד מביא לידי השני, אם אמנם כך הוא אין צורך בראיות כל אחד יראה את התוצאה.
- 16739 אמנם דבר גדול השמיענו רפ"י, שבחינת התורה היא! שהיא מביאה את האדם למדרגות גבוהות בשלמות האדם ותקון הנפש, פרישות חסידות וענוה, אבל מהיכן ההוכחה שאמנם כך הוא, ממה שנאמר ונשמרת מכל דבר רע, לא נאמר כיצד מגיעים לדרגות גבוהות בעבודת ה' ולתקון הנפש, אלא נאמר רק ונשמרת מכל דבר רע ולא יותר, אבל הדבר דומה לאדם היודע שאורבים לו לרצחו נפש, ולא ינצל מאורביו אלא אם יעזוב את המדינה וילך לנדוד למדינה אחרת.
- 16744 כן האדם שעליו להתרחק מן הרע ככל האפשר, ויבחר לו את הדרך המעולה ביותר, ואם לאו אינו בטוח כלל שינצל אפילו מהמכשולים הגרועים ביותר, וזה שאמר מכאן... היינו אם התורה מבקשת מן האדם ומזהירה אותו ונשמרת מכל דבר רע, לא יתכן בזה שום אמתלאות, אלא עליו לבחור בדרך הנעלה ביותר להשגת השלמות, אחרת לא נשמר כראוי מכל דבר רע.
- 16748 לחז"ל הק' מזה אחרת בזה, אמרו (ברכות ל"ה:) בוא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים, דורות הראשונים היו מכניסים פירותיהם דרך טרקסמון כדי לחייבן במעשר, דורות האחרונים מכניסין פירותיהם דרך גגות חצירות וקרפפות כדי לפטרן מן המעשר, המכניס פירותיו דרך הגג פטור מן המעשר ואין כל חיוב בזה, כמו שנפסקה ההלכה ללא ספק, ועל ידי שהכניסו דרך החצר או הגג לא עברו חלילה שום עבירה, אלא שעשו תחבולה כדי להיות פטורים מן המעשר.
- 16753 חז"ל כשקבעו את ההבדל לא אמרו שהם חסרו מן הפרטים הדרושים למעשרות, אלא שזה דור אחר לגמרי לא דור של ראשונים, הם אנשים אחרים, ואף שזה מתבטא רק במצוה אחת של מעשר, אבל מי שאינו מכניס עצמו בחיובים נשגבים בכל התורה, ומסתפק בחיפוש אחרי הדרך הקלה והפשרה, בודאי שרחוק הוא מן המושגים של חז"ל.
- 16757 ועד כמה רבה רעת בני אדם, המחפשים תחבולות להקל מעל עצמם את התביעה הגדולה להגביה עוף בדרכי ה', אנו רואים ממה שנאמר והביטו אחרי משה עד בואו האהלה, ודרשו חז"ל (תנחומא תשא י"ז), חד אמר לשבח אשרי ילוד אשה שכך מובטח לו, וחד אמר לגנאי ראו כמה שוקיו עבים הכל משלנו, ולכאורה למה לחז"ל לספר לנו את טיפשותם של אותם האנשים הרשעים המדברים על צדיק עתק בגאווה ובז.
- 16762 אבל חז"ל גילו לנו כוחות הטבע של האדם שאינו רוצה ללמוד דברים שהם בניגוד לטבעו, אפילו מאנשים השלמים ביותר שהתורה בעצמה מעידה עליהם שהם בשיא המעלה, ועד כדי כך מסרבים הם ללמוד עד
- 16763
- 16764

שמוכנים לבטל את השלמים באמת, בדברים של הבל ורעות רוח אין בהם ממש, כי הרי מה לקח משה	16765
רבינו מהם? את המן אכלו בזכותו של משה, ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל, והם עדיין אומרים	16766
משלנו הכל! זוהי הטבעיות המושחתת באדם לבטל מעלת השלמים והשלמות, כדי לפטור עצמו מללמוד	16767
מהם עבודת ה', גדול הוא מעוות זה ומי יכילנו! (גוילי אש).	16768
	16769
מאמר תתיא	16770
אני אעביר כל טובי על פניך וקראתי בשם ה' לפניך וחסתי את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם (שמות	16771
ל"ג י"ט).	16772
איתא בחז"ל (כי תשא), וחסתי את אשר אחון, באותה שעה הראה לו הקב"ה את כל האוצרות של מתן	16773
שכר שהן מתוקנין לצדיקים, והוא אומר האוצר הזה של מי הוא של מגדלי יתומים, האוצר הזה של מי הוא	16774
של עושי מצות, וכן כל אוצר ואוצר, ואחר כך ראה אוצר גדול אמר האוצר הזה של מי הוא, אמר לו מי	16775
שיש לו אני נותן לו משכרו, ומי שאין לו אני עושה לו חנם ונותן לו מזה, וחסתי את אשר אחון למי שאני	16776
מבקש לחון.	16777
דברי חז"ל אלו צריכים להיות מקור שמחה ונחמה לאדם, שיתכן ולפי פעולותיו ומעשיו אינו ראוי לזכות	16778
לחיי נצח, והרי השי"ת הוא כפועל ידיו ישלם לו (איוב ל"ד), לפי מעשיו ודרכיו שהכין לו בעוה"ז, מ"מ	16779
יתכן ויזכה למרות זאת מכח רוח נדיבה של הקב"ה, והיינו דאמרו חז"ל שיש אוצרות רבים חלוקים, אלו	16780
לעושי מצוות ואלו למגדלי יתומים, וכל אלו הן אוצרות של כפועל ידיו ישלם לו, נוסף לכך יש אוצר של	16781
מתנת חיים שנותן ממנו הקב"ה למי שהוא מבקש לחון, בודאי דאף אוצר של מתנת חיים אינו נותן סתם	16782
כמתנה בעלמא, אלא ע"פ הנהגת דרכי התורה, מ"מ השכר אינו עבור מעשה אלא מתנת חיים.	16783
ובאמת הכרחי לאדם להזדקק לקבלת השכר מאוצר של מתנת חיים, כי לזכות ע"י מעשיו קשה מאד כי	16784
צריכים להיות כפי רצון השי"ת, מעשיו חייבים להיות מושלמים בתכלית ללא פגימה קלה, וכל פעולה	16785
חייבת לנבוע מתוך אהבה ויראה ודבקות בהשי"ת, ואף מעלות אלו חייבים להיות בשלמות, א"כ מי יוכל	16786
להעיד בעצמו שמעשיו ברים וזכים ללא פגם, ובפרט בזמנינו בעקבתא דמשיחא שכל מעשיו פגומים	16787
וחסרים, ולכן האפשרות היחידה לזכות לנצחיות, רק להיות ראוי לקבל שכרו מאוצר מתנות חיים.	16788
וכדי לזכות לרוח נדיבה והארת פנים, חייב אדם להיות מרוצה בעיני הקב"ה ולישא חן בעיניו, וכנאמר גבי	16789
נח ונח מצא חן בעיני ה', שזכה נח למצוא חן ולהיות ראוי בעיני הקב"ה ואז זכה לאוצר מתנת חיים,	16790
ובודאי שאף לזכות לכך להיות מהראויים לפניו דרוש עבודה רבה, וכן נאמר רוצה ה' את יראיו את	16791
המיחלים לחסדו (תהלים קמ"ז), חייב להיות מכלל היראים כדי שירצה בו הקב"ה.	16792
מכל מקום חלוקה היא עבודת האדם להיות מכלל הנרצים בעיניו, מאשר לזכות ע"י מעשיו ממש, דלענין	16793
זה כבר נמדד הדבר לפי הזמן והמקום וכפי כוחות האדם, וכאשר עובד ומתיגע כפי כוחותיו, אף שמעשיו	16794
דלים ומועטים, ותוצאות פעולותיו אינם עדיין מושלמים ונכונים, מ"מ כיון שעשה כפי כוחותיו ראוי להיות	16795
מכלל הראויים לפניו, ושכרו יתן לו הקב"ה מאוצר זה של הנושאים חן בעיניו, כיון שהשתמש בכל	16796
כוחותיו ומאמציו יקבל שכרו ממתנת חיים.	16797
יסוד זה מעיקר עבודת האדם, והוא מיסודות אמונתנו הקדושה והוא ענין יחוד השלם, כי היחוד השלם	16798
אינו רק להאמין שהקב"ה יחיד המושל בכל העולם, אלא ביחוד טמונים דברים עמוקים ביותר, וכהא	16799
דאמרינן בי"ג העיקרים אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו הוא יחיד, ואין יחידות כמוהו והוא	16800
לבדו אלוקינו.	16801
היינו שיש ב' מדרגות ביחוד, ראשית שהוא יחיד נוסף לכך שאין יחידות כמוהו בשום פנים, יחידות	16802
שאינה קשורה וכבולה לכל דבר ולכן יכול ליתן, וחסתי את אשר אחון למי שאני מבקש לחון, ואף שאינו	16803
תואם עם כללי התורה שכפועל ידיו ישלם לו, זה ביאור מהות היחוד שאינו משועבד לכלום, ולכן יכול	16804
ליתן למי שרוצה בעיניו ליתן, כי יחיד המיוחד הוא ואין יחידות כמוהו בשום פנים, והדברים מבוארים	16805
ברמח"ל בדעת תבונות עי"ש.	16806
עוד מוסיף הדעת תבונות, ומעוצם יחוד שליטתו הוא שאין לו שום הכרח וכפיה כלל, וכל סדרי המשפט	16807
והחוקים אשר חקק כולם תלויים ברצונו ואינו מוכרח בהם כלל, זו הבנה נוספת במהות היחוד, שאף	16808
בדברים שהקב"ה קבע בהם הנהגתו ע"פ כללי התורה, אף בהם אין הקב"ה משועבד, שלו נאמר שהקב"ה	16809
כפוף לאיזו הנהגה, אף שהנהגה זו נקבעה ע"י הקב"ה בעצמו, מ"מ אין זה יחוד השלם, אלא הכל תלוי	16810
ברצונו יתברך, ורק שרוצה בהנהגה זו אבל אינו כפוף לכך ודו"ק.	16811
כשרוצה משעבד רצונו כביכול למעשי בני אדם, בענין ששנינו הכל לפי רוב המעשה (אבות ג'), וכשהוא	16812
רוצה אינו חושש לכל המעשים ומטיב בטובו למי שרוצה, וכמו שאמר למרע"ה וחסתי את אשר אחון	16813
אע"פ שאינו הגון, וכבר נאמר אם חטאת מה תפעל בו, שאין שום דבר בעולם מלבד רצונו יתברך, ואף	16814

הרע אינו רע בעצמותו, אלא כל מציאות הרע הוא משום דהויה היפוך רצונו, ולכן כאשר ברצון השי"ת	16815
להפוך את הרע לטוב, נעשה הכל לטוב ונותן אף למי שאינו הגון.	16816
זו הסיבה שטעו אוה"ע באמונה, כיון שלא ידעו שהכל מוביל למטרה אחת, נצייר לעצמנו בנכנס אצל חייט	16817
העוסק במלאכתו, ורואה כי גוזר חתיכות בד ארוכות וקצרות, דומה בעיניו כאילו משחית בעלמא, ואינו	16818
מבין שתכלית כל הגזירה לתפירת בגד, כן הוא בעינינו שרואה פעולות סותרות, ואינו מבין שתכלית הכל	16819
למטרה אחת שיתגלה יחודו ואחדותו, ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, וביסוד זה יש לבאר דברי חז"ל	16820
בהא דאיתא במדרש (שמו"ר כ"ב ג'), שכח ולא אמר יציאת מצרים חייב לחזור, משא"כ בקריעת ים סוף	16821
לא חייבוהו לחזור, משום דיציאת מצרים נאמר בו אנכי ה' אלקיך.	16822
ביאור הדבר דביציאת מצרים ראינו את היסוד שהוא יחיד המיוחד ללא מונע ומפריע כלל, ואף אינו	16823
משועבד לכל הכללים שקבעה התורה בעצמה, שבאמת לא היו ראויים ישראל לצאת ממצרים מכח	16824
מעשיהם, וכמ"ש בהגדה אילו לא הוציאנו ממצרים, הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים לפרעה במצרים,	16825
כי מפני מעשינו לא היתה תקוה שיצאו ממצרים, ורק מחמת שהקב"ה הוא יחיד שאינו משועבד לכל	16826
הנהגה זכינו ויצאנו ממצרים, וזה שנאמר ביציאת מצרים אנכי ה' אלקיך יחיד המיוחד ללא עיכוב ומניעה	16827
כלל, ולכן כאשר מצאנו חן בעיניו זכינו והוציאנו ממצרים.	16828
ומעתה לאחר שנתבאר שהדרך היחידה לזכות לחיי נצח, הוא בזכיה מכח אוצר מתנת חנם הנותן לאלו	16829
שראויים ורצויים לפניו, א"כ עיקר עבודת האדם בעולמו חייב להשתדל להיות מכלל אלו הזוכים באוצר	16830
מתנת חנם, וכן חזינן במדרש שם גבי משרע"ה שביקש בלשון ואתחנן, שרצה לזכות להכנס לארץ ישראל	16831
מכח אוצר מתנת חנם, רק אלו אשר עמלים בכל כוחם הם הנכללים להיות ראויים ורצויים לפניו, לכן זו	16832
צריכה להיות הנקודה שבה ישתדל אדם כדי לזכות.	16833
והיינו מה שכ' הרמח"ל בדרך עץ החיים וז"ל, והרי אדם עומד רוב שנותיו לחשוב מחשבות, ולמה לא	16834
ישים אל לבבו אפילו שעה אחת לחשוב מחשבת ממש, למה בא לעולם או מה מבקש ממנו מלך מלכי	16835
המלכים הקב"ה, זאת היא התרופה היותר גדולה וחזקה שתוכל להמציא נגד היצר, והיא קלה ופעולתה	16836
גדולה ופריה רב, שיעמוד האדם בכל יום לפחות שעה אחת פנוי משאר כל המחשבות, ויבקש בלבבו מה	16837
עשו אבות העולם שכך חשק ה' בהם עי"ש.	16838
ודייק בלשונו שכתב שכן חשק ה' בהם והיינו מעשה האבות, שע"ז זכו להיות מכלל אלו שחשק ה' בהם,	16839
שנעשו רצויים לפני הקב"ה וזכו לנשיאת חן בעיניו, כי להגיע למעשי האבות אין זה מן הקלות, ורק צריך	16840
להשתדל לישא חן בעיני השי"ת כשם שזכו לה האבות, כי זו עיקר תכלית האדם, והוא מה דאיתא בחז"ל	16841
בפ' שמיני, שבעת ירידת השכינה לאהל מועד וראו כל ישראל שרצויים הם לפני המקום, מיד ויפלו על	16842
פניהם, שכאשר זוכה האדם להגיע להיות מאלו שהקב"ה מאיר להם פנים אזי יש תקוה לאחריתו.	16843
(אור יחזקאל ח"ג).	16844
	16845
מאמר תתיב	16846
אני אעביר כל טובי על פניך וקראתי בשם ה' לפניך וחנתי את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם (שמות	16847
ל"ג י"ט).	16848
גדולתו של הקב"ה מתגלית בבריאה על ידי מדת החסד המהוה את יסוד העולם כדכתיב עולם חסד יבנה,	16849
אולם אין לתאר את הקב"ה באיזו מדה, כי הוא למעלה מכל מושגינו, אלא שמדת החסד היא גילוי של	16850
חכמתו ית', והחסד והחכמה אינם שני מושגים נפרדים כי חד הוא, אמנם הכתוב אומר ה' בחכמה יסד ארץ	16851
(משלי ג'), מדת החסד שבה נבנה העולם היא החכמה שבה נוסדה הארץ, וכן מצינו לגבי אברהם	16852
שהתדמה לקונו ותפש אומנותו שהיא מדת החסד חסד לאברהם, ומתוך התדמותו לקונו במדת החסד בא	16853
לידי הכרה בה' כי היינו הך, שהחסד של הקב"ה בא ממקור החכמה, ומי שמתדמה לקונו והולך בדרכיו בא	16854
לידי הכרת חכמתו.	16855
את מדת החסד של הקב"ה מגלה לנו התורה בשלש עשרה המדות, כמו שאמר ה' למשה אני אעביר כל	16856
טובי על פניך (שמות ל"ג), והנה כשנתבונן בהן נראה שכולם יסודן בחכמה, המדה האחרונה של י"ג	16857
המדות היא ונקה ובה השיא של חסד ה', אמרו חז"ל אי אפשר לומר נקה שכבר נאמר לא ינקה, ואי אפשר	16858
לומר לא ינקה שכבר נאמר נקה, הא כיצד? מנקה הוא לשבין ואינו מנקה לשאינן שבין (יומא פ"ו). הרי	16859
שמדות הקב"ה מקורן בחכמה, ולכן אף מדת טובו בשיאה האחרון המחייבת לנקות את החטא, אינה חלה	16860
אלא על השבים בלבד ולא על שאינם שבים, כי כל אימת שהחטא קיים אין מקום למדת החסד.	16861
וכן מצינו לגבי י"ג המדות הראשונות ה' ה', ומפרשים חז"ל אני קודם שיחטא האדם ואני הוא לאחר	16862
שיחטא האדם ויעשה תשובה (ר"ה י"ז): המדה הראשונה של החסד מתבטאת בבריאת העולם קודם	16863
שחטא אדה"ר, הרי שעיקר החסד מתבטא בעונג החכמה, נתאר לנו כמה היה האדם מתענג לו היה מכיר	16864

את חכמת הדוממים הצומחים ובעלי החיים, אשר מעל הארץ ואשר מתחת לארץ, הלא עונג זה כעין עולם	16865
הבא שגם שם יושבים הצדיקים ונהנים, וכל זה נברא בשביל האדם.	16866
ולא עוד אלא גם השמים וכל צבאם וכל העולמות שאין שיעור לחכמתם נבראו בשביל האדם, ועל הכל	16867
נאמר תמשילוהו במעשי ידיך כל שתה תחת רגליו (תהלים ח'), ועוד שמילא את האדם עצמו בחכמה	16868
ובתבונה עד שהמלאכים טעו בו ובקשו לומר לפניו שירה, והטעות לא באה מתוך איזה מעשה של האדם	16869
אלא מתוך עצם מציאותו וגדולתו, הרי לאיזו הכרה אפשר להגיע מתוך חכמה זו של העולם, וכמה יש בזה	16870
מן העונג והעידון, גם היום אין שיעור לעונג שהאדם יכול לשאוב מחכמת הבריאה ולבוא מתוכה לידי	16871
הכרה, למרות שנתקלה וירדה מגדולתה ירידה אחר ירידה מדור לדור, וזוהי חכמת החסד.	16872
לגזור ים סוף לגזררים כי לעולם חסדו, מעשה קריעת ים סוף הוא חסד עולמים, והרי היה זה ים קטן	16873
וכנגדו עמדו שש מאות אלף רגלי הצועקים אל ה' שיושיעם מידי המצרים הרודפים אחריהם, ובכל זאת	16874
ראו בזה חסד עולמים, ומתוך חסד זה הכירו את חכמת ה' ובאו לידי הכרה, כדכתיב ויראו העם את ה'	16875
ויאמינו בה', כמה קטן חסד זה לעומת עצם בריאת היבשה, שאמר ה' יקוו המים מתחת השמים אל מקום	16876
אחד ותראה היבשה, שבקע את כל הימים שבעולם והבדיל בינם לבין היבשה והעמיד את הארץ.	16877
כמה חסד וחכמה יש בבריאה זו, ולאיזו הכרה בגדולתו של הקב"ה צריכים להגיע מתוך כך, וזה הכל	16878
נעשה ביום אחד ובשביל אדם אחד, ואם כך בפרט אחד כמה רב החסד והחכמה בכל הבריאה שנבראה	16879
בששת ימי בראשית, ומעשי בראשית אלו מחדש ה' בכל יום תמיד במשך ששת אלפים שנה בשביל כל	16880
אדם ואדם, כמה יש לומר על זה כי לעולם חסדו, ולאיזו הכרה צריכה להביא חכמה זו.	16881
זוהי המדה הראשונה ממדות טובו של ה' קודם שיחטא האדם, אולם לאחר שחטא האדם אף שיעשה	16882
תשובה, לא היה מקום לפי המדה הראשונה של טוב ה' לקיום הבריאה, כי אין החכמה מחייבת חסד כזה	16883
לגבי אדם החוטא, והיה צריך הקב"ה להתגלות בעוד מדה של חכמה שגם היא נקראת ה', באותו שיעור	16884
כמו המדה הראשונה, כדי להחזיק קיומו של העולם גם לאחר החטא כשיעשו תשובה, וזה חסד יותר גדול	16885
מעצם הבריאה, כי יותר נקל לברוא עולם לפני החטא מאשר להחזיקו לאחר החטא, והנה לא מספיקה מדה	16886
אחת לקיים את הבריאה לאחר החטא, אלא הוסיף הקב"ה עוד מדה על מדה, אל רחום וחנון ארך אפיים	16887
ורב חסד ואמת נושא עון, כדי למצוא מקור בחכמה לקיום העולם.	16888
נושא עון ופשע וחטאה, ופירש רש"י עוונות אלו הזדונות, פשעים אלו המרדים שאדם עושה להכעיס,	16889
ולבסוף כתוב חטאה שהיא השגגה, ולכאורה לפי מושגי החסד שלנו, יש לחונן יותר את החטא בשגגה	16890
מאשר לשאת את עוון המזיד והמורד, הרי לגבי קין שאמר לאחר שהרג את הבל אחיו גדול עוני מנשוא	16891
(בראשית ד'), ופירשו חז"ל שאמר קין להקב"ה לעליונים ותחתונים אתה סובלת ולפשעים אי אתה	16892
סובל (ילקוט שם), קין הכיר שיותר קל להקב"ה לברוא את כל העולם העליונים והתחתונים, מלסבול עוון	16893
ופשע שהם מרידה בה', ולפי מושגינו חטא בשגגה אינו כ"כ חמור ומדת החסד חלה עליו יותר, ולמה כתוב	16894
בראשונה עוון ופשע ולבסוף חטאה?	16895
אולם לפי מושגי החכמה שהיא מקור החסד, יותר קשה לשאת את השגגה מאשר המזיד והמורד, כי המזיד	16896
והמורד אמנם עונו גדול מאד כי הוא ממרה את רצונו של הקב"ה, אבל מצד שני הוא לפחות יודע את ה'	16897
ומכיר בו ואינו פוגם בעצם יסודות החכמה, אלא שיצרו תוקפו ומעביר אותו על דעתו ועל דעת קונו והוא	16898
מתקומם כנגדו, אבל לעומת זה החוטא בשגגה הלא הוא מתעלם מה' לגמרי, ומסיח דעתו מעצמו ומחובתו	16899
בעולמו.	16900
הוא פגום בידיעתו ובהכרתו ומהוה ניגוד ליסודות הבריאה שהיא החכמה, ויותר קשה שתחול עליו מדת	16901
החסד באשר הוא בבחינת פסיק רישיה ולא ימות? מהותו המשוללת מחכמה מנוגדת לקיומו, שכל כוחו	16902
אינו בא אלא מתוך מדת החסד היונק ממקור החכמה, וכאילו הוא עוקר בעצמו את שורש חיותו, אלא	16903
שהקב"ה בטובו הגדול מוצא מדה בחכמה לגמול חסד גם לשוגג זה ולשאת את חטאו.	16904
לאחר כל עולמות החסד הללו הנובעים מחכמת ה', באה המדה האחרונה ונקה שמנקה את החטא לגמרי,	16905
אולם רק למי ששב בתשובה, אבל מי שאינו שב בתשובה, דלו בשבילו כל מעינות החכמה ותמו כל	16906
עולמות החסד ואין לו תקנה, ומכאן למעשה כמה נורא הוא החטא הן במזיד והן בשוגג, שהוא מהוה ניגוד	16907
ליסוד הבריאה שהוא החכמה, ושולל כל מדות החסד וחותר תחת קיומו של העולם.	16908
ויש לעמוד גם על הצד השני של המטבע, כשם שמצד אחד החטא מהוה ניגוד לכל חכמת הבריאה, ושם	16909
לא לאל את כל מדות החסד של הקב"ה, הרי רואים אנו מצד שני כמה חסד מחייבת חכמתו של הקב"ה בשעה	16910
שהאדם עושה תשובה מהחטא, כי הוא מעורר את מדת טובו לקיים שוב את הבריאה כמו לפני החטא,	16911
ולהוסיף עוד מדה על מדה ממקור טובו הנצחי, ומהי התשובה? מכיר את חטאו ואומר חטאתי.	16912
הכתוב אומר הנני נשפט אותך על אמריך לא חטאתי (ירמיה ב'), הרי שכל המשפט בא על אשר לא	16913
מכירים את החטא ולא אומרים חטאתי, אבל ברגע שהאדם אומר חטאתי אין מקום למשפט, וכן אנו	16914

מוצאים גבי בלעם שלאחר שהמרה את פי ה' והלך עם שרי בלק, למרות שה' גילה לו דעתו שלא ללכת עמהם, הרי ברגע שאמר למלאך ה' שבא כנגדו להמיתו חטאתי מיד ניצל ממות.	16915
אמירתו של האדם חטאתי נחשבת לתשובה, והיא מחדשת את כל מדות טובו של הקב"ה, ומקיימת כל הבריאה על כל עולמות החסד שבו, וכמה מחסיר האדם את כל החסד הנצחי של הבריאה אם אינו אומר חטאתי, ואם באמירת חטאתי כן על אחת כמה כשהאדם אינו חוטא כלל, ועוד מקיים רצונו של הקב"ה ועושה מצוה, כמה הוא מעורר מדות טובו של הקב"ה, ומשפיע עולמות של חסד לעצמו ולכל הבריאה כולה.	16916
מכאן כמה גדולתו של האדם שהוא המניע את כל פעולות חכמתו של הקב"ה בעולם, מצד אחד החטא שלו עלול להרוס את כל הבריאה, ולמנוע את טובו וחסדו של הקב"ה, ומצד שני אמירה שלו שהוא חוזר מהחטא, וכ"ש קיום מצוה על ידי זה מעורר עולמות של טוב וחסד בכל הבריאה. (אור הצפון).	16917
	16918
	16919
	16920
	16921
	16922
	16923
	16924
	16925
מאמר תתיג	16926
פסל לך שני לחת אבנים כראשונים וכתבתי על הלחת את הדברים אשר היו על הלחת הראשונים (שמות ל"ד א')	16927
	16928
ידוע הדבר שקבלת התורה איננה מאורע חד פעמי, אלא שבכל דור ובכל שנה ובכל יום לקבלה מחדש, אלא שמתעוררת בענין זה בעיה הטעונה העמקה, הן התורה היא תורת ה' שכל אלקי כמו שמכנה המהר"ל, ולא יתכנו בה שום הגבלה וצמצום, ברור הוא כשם שהוא יתברך בלי גבול ובלי תכלית, כך מדותיו יתברך לא שייכת בהן שום הגבלה.	16929
	16930
	16931
	16932
התורה הרי היא האמת, מעלה אחת ממדותיו העיקריות של הקב"ה, חותמו של הקב"ה אמת, חותמו פירוש שאין אחריה כלום, לא הוסיף עליה ולא לגרוע ממנה, אם כן ברור שגם התורה הקדושה לא יתכן שם מושג של הגבלה וצמצום, ואם כן צריך עיון הן האדם מוגבל והשגת שכלו מוגבלת, איך אפשר שישג את התורה הנצחית הבלתי מוגבלת? וכן כתיב החקר אלוה תמצא?	16933
	16934
	16935
	16936
עלינו להכיר שאפשרות קבלת התורה פה למטה היא אך מתנה ממנו יתברך, נס ממש כמעלי פילא בקופא דמחטא, וזה אמרם ז"ל (נדרים נ"ה) ומדבר מתנה, העושה עצמו כמדבר התורה ניתנה לו במתנה, וכן אמרו ז"ל והחכמה מאין תמצא, אין התורה מתקיימת אלא במי שמשים עצמו כאילו אינו (סוטה כ"א), ורק לענוים יתן חן חנינה של תורה, זהו גדר הקדמת נעשה ונשמע לקבלת התורה, נעשה קודם שנשיג נעשה קודם שנבין שהיא ההתבטלות הגמורה אליו ית'.	16937
	16938
	16939
	16940
	16941
רק הכנה זו מאפשרת נשמע היא התנאי למתן תורה, משום זה גדולה היא מעלת לומד תורה לשמה, כי לשמה פירושה הסתלקות כל הנגיעות המדות והרצונות שהן ההגבלות הגשמיות, ובזה התורה נתנת במתנה, לפי זה כך היא דרכה של קבלת התורה, מראש יתקן האדם את מדותיו וישים עצמו כמדבר וכאין, ואח"כ זוכה למתנת התורה שנותן לו השי"ת ממרומיו, אבל קודם שיתקן את מדותיו הרעות, לכאורה אי אפשר שישג את התורה.	16942
	16943
	16944
	16945
	16946
אכן מצינו בדבריהם ז"ל מאמרים המראים לכאורה את ההיפך מזה, אמרו ז"ל (קדושין ל':), בראתי יצה"ר ובראתי לו תורה תבלין, הרי שנאמר על עצם התורה שהיא בתוך הבריאה, ואם כן לכאורה היא מצומצמת בבריאה עצמה שהיא בתוך ההסתר וההגבלה, וכן אמרו ז"ל (ב"ר פ' מ"ד), אמרת ה' צרופה לא ניתנו המצוות אלא לצרף בהן את הבריות, אם כן כנראה מתן תורה קודם לתיקון המדות, ואדרבה היא נתנה כדי לתקן את המדות, וכן בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין, הרי משמע שהתורה נתנה בתוך הצמצום של הבריאה, ובראתי תורה כדי לסייע לאדם לבטל את צמצומו והגדר בזה צריך עיון.	16947
	16948
	16949
	16950
	16951
	16952
	16953
	16954
	16955
	16956
	16957
גדר קבלת התורה שבבחינת הלוחות הראשונים הוא זה של הלב הטהור, שכבר הגיע להתבטלות גמורה אל האמת, ואין מתעוררות בו מדות רעות כלל, זהו גדר מדרגת גן עדן יצה"ר מבחוץ, במדרגה זו קונה האדם את התורה במתנה ממנו יתברך, בבחינה שהיא למעלה מכל הגבלה, בביטול היש הזה המתבטא בהקדמת נעשה לנשמע, זכו לתיקון חטא אדה"ר כמו שאמרו ז"ל (שבת קמ"ו). פסקה זוהמתן, וזהו העדי שהוכתרו בו ישראל, כמ"ש ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב עדים גימטריא עדן.	16958
	16959
	16960
	16961
	16962
	16963
	16964

פועלות בתוך הלב, קבלת התורה בבחינה זו ודאי שיש בה מן הצמצום זו בחינה חיצונית יותר, ואף שיש בה מעין חילול הסכימו לזה בשמים כדי לצרף ולתקן את המדות הרעות.	16965
זו בחינת התורה שבבריאה המצומצמת, בחינת בראתי לו תורה תבלין, עיקר קבלת התורה הוא בלב ולא בשכל לבד, כמ"ש וידעת היום והשבות אל לבבך, וקבלה שבלב בלתי אפשרית אלא בהסתלקות כל הנגיעות, שהיא בחינת לשמה, איך שייך לשמה במדרגה התחתונה המבוארת לעיל, כשהיצה"ר מקנן בפנים הלב ושולט על המדות וההרגשים?	16966
מבואר אצלנו שיש שני גדרים בלשמה, לשמה גמור הנובע מאהבת ה' גמורה, ואהבתו את התורה נובעת מאהבתו לנותן התורה, ויש עוד לשמה שאוהב האדם את התורה, משום שנהנה מאד ומאושר בלימודה, והנה בבחינת לשמה הגמור כבר הגיע האדם ליחוד מעשיו אל השי"ת לבדו, ובבחינה זו אפשר לו לקבל את התורה באופן העליון הנ"ל, אבל הבחינה השניה אם אמנם אין זאת אהבה לשמו של הקב"ה, שהרי לשם הנאתו הוא עוסק בה, מ"מ גם זו הריהי בחינה בלשמה, ואם ממשיך האדם בדרך זו אפשר שידבק מאד אל התורה, ונעשית בכך תבלין ליצר הרע, זהו אופן קבלת התורה בתוך ההסתר.	16967
הבחינה השניה הזאת נקראת שלא לשמה, לגבי מדרגת האהבה הטהורה להשי"ת שהיא בלי שום פניות של הנאת עצמו, אך שלא לשמה זה מביא לידי לשמה הגמור, כי מאהבת התורה באים לידי אהבת נותן התורה אהבה גמורה וטהורה, צריכים אנו להתחזק ולמסור את עצמנו לתורה, לידבק בה לגמרי מתוך עיון עמוק ועמל רב, וזוהי קבלת התורה ממש לפי מדרגתנו אנו. (מכתב מאליהו ח"ב 26).	16968
	16969
	16970
	16971
	16972
	16973
	16974
	16975
	16976
	16977
	16978
	16979
	16980
	16981
מאמר תתיך	16982
ויאמר ה' אל משה פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים (שמות ל"ד א').	16983
כבר בארנו בשם מו"ר הרב צבי הירש זצ"ל, שאין הזמן עובר על האדם אלא שהאדם נוסע בתוך הזמן, למשל בשבת הראשונה כאילו נקבעה תחנה ששמה שבת, ובכל שבוע ושבוע מגיע האדם לאותה תחנה עצמה ממש, אותה השפעת קדושה עצמה של שבת בראשית, נמצא שבכל שבועות מגיעים אנו לאותה קדושת הזמן ממש שהיתה לאבותינו בשעת קבלת התורה, יוצא איפוא שבשבועות עלינו לחזור ולקבל את התורה ממש, כי זמן מתן תורה הוא גם עבורנו.	16984
אך מצד שני קשה לנו לצייר דבר זה, וכי מה שייכות לנו בקטנותנו עם דור מקבלי התורה? הרי מדרגתם היתה מסוג אחר לגמרי, כי הם התעלו למדרגת אדם הראשון קודם החטא, וזכו שק"כ רבוא מלאכי השרת ירדו וקשרו לכל אחד מהם שני כתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע (שבת פ"ח), כתר פירוש שלמות כי השיגו את שלמות הרוחניות בין בגוף בין בנשמה, וגם זכו לשמוע מפי הקב"ה פנים בפנים אנכי ולא יהיה לך, וכששמעו דברות אלו נתקעו בלבם דברי התורה עד שהיו למדים ולא משכחים כלל, וכן נעקר יצר הרע מלבם (שיה"ש"ר א').	16985
וגם למדנו בתקוני זהר (סוף תיקון מ'), שהלוחות הראשונים נתנו בבחינת עץ החיים, כלומר בבחינה שלא שייכת בה מיתה כלל שנאמר ואכל וחי לעולם, ביאורו שהמגיע לדרגה זו לעולם לא יפול מבחינת הדבקות לאמת כי אמת תכון לעד, ועל פי בחינה זו היו בלוחות הראשונים גם האבנים מהשמים, בניגוד ללוחות השניים שנפסלו על ידי משה, הרי שגדר קבלת התורה של הלוחות השניים היו בדרגה יותר תחתונה, אם כן תמוה איך שייך לנו גם לחשוב באותן הבחינות הגבוהות, ואיך יתכן שחג השבועות שלנו יביא לנו אף משהו מאותן המדרגות העליונות.	16986
אך איתא במשנה אבות (פרק ו'), והלוחות מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלוחות, אל תקרי חרות אלא חירות, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה, וקשה הרי חרות נאמר בלוחות הראשונים שמדרגתם היא כנגד מדרגת ישראל קודם החטא, וכמה גדול הוא המרחק בין מדרגה עליונה זו, למדרגת הלוחות השניים שנתנו לאחר שחזר יצר הרע ללבם מחמת חטא העגל, וקל וחומר לקבלת עול התורה שלנו!	16987
ויותר מזה יש להתבונן, למה לא נגנזו הלוחות הראשונים מכיון שלא היה הדור ראוי להם? הלא כל דבר של קדושה שהיה למעלה ממדרגת המקבלים נגנז, ומה נשתנו לוחות הראשונים שנאמר עליהם לוחות ושברי לוחות מונחים בארון? הרי ברור שהלוחות הראשונים השבורות היו נצרכים גם לאחר החטא.	16988
ודבר גדול נוכל ללמוד מכאן, שבתוכן הדברים הלוחות הראשונים וגם השניים בחינה אחת להם, והענין כי בכל מדרגה ומדרגה שהאדם נמצא בה, עליו ללמוד מהמדרגה הגבוהה ביותר, ואמרו ז"ל חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אברהם יצחק ויעקב, וצריך עיון למה לא אמרו שילמד אדם מגדולי דורו שמדרגתם קרובה אליו יותר? אלא כך הם כוחות הנפש, מי ששואף לעלות ברוחניות צריך שיסתכל בבעלי המדרגה הגבוהה ביותר, ומי שמסרב ללמוד מהן מפני גדול המרחק שביניהם, עליו לדעת כי לא בשביל המרחק הוא, אלא בשביל שאינו רוצה ללמוד כלל, והוא לא ילמד גם מהקרוב אליו ביותר.	16989
	16990
	16991
	16992
	16993
	16994
	16995
	16996
	16997
	16998
	16999
	17000
	17001
	17002
	17003
	17004
	17005
	17006
	17007
	17008
	17009
	17010
	17011
	17012
	17013
	17014

עלינו להתבונן איך היתה קבלת התורה במדרגת דור המדבר, קבלה שנתקעה בלב ולא מסתלקת ע"י	17015
שכחה כלל, וכן בענין שבירת הלוחות, ואיך נשברה המדרגה ההיא של הלוחות הראשונים, מאלה יחד	17016
אפשר לנו ללמוד ולשאוף אל קבלת התורה אמיתית, כי לא נשתנה כלל הדרישה למסירות לתורה גם	17017
במדרגת הלוחות האחרונים, אמנם בלוחות הראשונים היו גם האבנים מן השמים, שמדרגת לבם של	17018
ישראל היתה גם היא בבחינה שמימית, שהיה לבם טהור מעכירות הגוף ורצונותיו, ומסור כולו לתורה	17019
ולעבודת ה'.	17020
אבל גם בלוחות האחרונים אמר הקב"ה פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים, הרי זה פלא פסל לך שתכין	17021
ותפסול אבנים מלמטה, ואעפ"כ כראשונים שיהיו במדרגת הראשונים ממש, והענין שעל האדם עצמו	17022
לבוא בעמלו לדרגת טוהר הלב ושלמות המדות, עד שלא תהיה לו כל נגיעה הסותרת לתורתו ולעבודתו	17023
ית', ממש כדרגת הלוחות הראשונים של קודם חטא העגל, הרי שעצם הענין לא נשתנה כלל, אלא	17024
שהעבודה קשה יותר מחמת הצורך להכשרת הלב, אך מובן כי לעומת קושי זה נתוספה גם סיעתא דשמיא	17025
מרובה כי הוא ית' סומך נופלים. (מכתב מאליהו ח"ב עמ' 28).	17026
	17027
מאמר תתטו	17028
ויאמר ה' אל משה פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים (שמות ל"ד א').	17029
ב' גדרים מצינו בהפרשים שבין לוחות הראשונים והשניות, בלוחות הראשונות היו האבנים מן השמים	17030
כנגד לבם דהיינו ההשגה הפנימית, וזה ניתן להם באתערותא דלעילא, אבל בלוחות השניות נאמר פסל לך	17031
ב' לוחות אבנים כראשונים, שהכנת הלב יהיה על יד האדם ורק אז וכתבתי על הלוחות, והיינו בדרך	17032
אתערותא דלתתא, בחי' פתחו לי פתח כחודו של מחט, ודרך זו עלייה מלמטה למעלה היינו מבחוץ לפנים	17033
דרך עמל השכל אל הלב, וכבר כתבנו דאתערותא דלעילא נפסקת ובא נסיון במקומה ע"ש היטב.	17034
כן כל עלייה היא בב' פנים, א' מאתערותא דלעילא שנותנים לו מקודם ברחמים גדולים, אבל צריך	17035
לקנותה אח"כ כשסרה ממנו ומגיע לידי נסיון, אזי קונה אותה בדין כשמחזיר לעצמו את המדרגה בעמדו	17036
בנסיון הקשה, ב' באתערותא דלתתא שמתחילה צריך להתגבר בעצמו, ונותנים לו לקנות ע"י עבודתו של	17037
כחודו של מחט את מדרגת כפתחו של אולם, ואף שנראה שזוכה בשלו בדין מ"מ רחמים גדולים יש בזה,	17038
שקונה הרבה יותר מערך עבודתו.	17039
וזהו שבלוחות הראשונות שהיו באתערותא דלעילא, נתנסו אח"כ בנסיון הקשה של וירא העם כי בושש	17040
משה כי לא במקרה היה, אלא מקום הניח להם הקב"ה לנסיון וטעות, וכיון שלא עמדו בנסיון ניתנו לוחות	17041
השניות באתערותא דלתתא, אילו קנו הלוחות הראשונות היו זוכים בתורה במדת הדין ולא היו שכחים,	17042
אבל לוחות שניות קנו אותם בבחי' רחמים, ויש מבארים בבחי' זו את אמרם ז"ל, ראה שאינו מתקיים	17043
שיתף מדת הרחמים.	17044
בתקוני זהר תיקון מ' איתא, דבלוחות הראשונות היתה קבלת התורה בבחי' עץ החיים ואכל וחי לעולם,	17045
אבל לוחות השניות בבחי' עץ הדעת טוב ורע בתוך ההסתר והיינו שתי בחי' הנ"ל, והנה משרע"ה בודאי	17046
קבל גם לוחות השניות מצד הפנים, אלא שהורידה למטה אל תוך בחי' ידיעת טוב ורע, ואולי זה פי' אז"ל	17047
(נדרים י'), שהתורה ניתנה למשה ורק הוא נהג בה טובת עין ונתנה לישראל, דעצם נתינת התורה היתה	17048
למדרגת עץ החיים, וטובת עין היא שניתנה למדרגת ישראל של אחר החטא.	17049
וגם אחר כך עדיין היו בחי' השגה דלעילא, הן נשארה בהם הנבואה וכל נבואה בבחי' ראייה היא, בחי'	17050
דלעילא ראייה הפנימית, בבחי' ולבי ראה הרבה חכמה, אך בימי בית שני כשפסקה נבואה, נשארת רק	17051
הדרך היחידה מלמטה למעלה, הכניסה ללב דרך השכל.	17052
אמרו ז"ל שמשה רע"ה התפלא על אופן לימודם של ר' עקיבא ותלמידיו ולא הבין דבריהם (מנחות כ"ט),	17053
בודאי לא חסר למשרע"ה בכל התורה אפי' מה שיחדש ר"ע, אבל השגתו היתה דרך הפנים ולא דרך	17054
השגה בעיון שכלי, ולמי שרואה בפנים הרי הדרך החיצונית כעין חילול הוא, וזהו דמסיק שם כששמע	17055
שאמרו הלכה למשה מסיני נח דעתיה, שאין הכונה משום שהכל נבנה עליו, ח"ו שהעניו מכל אדם יהא	17056
שייך לכזה.	17057
אבל מפני ששמע מהם שמעיונם השכלי באופן כזה, יבואו מן החיצון אל הפנים, וגדר הלכה למשה מסיני	17058
הוא הפנים, ומצינו בפרקי היכלות (פרק כ"ז), שלא רצו לבנות בית שני עד שהבטיחם השי"ת לגלות להם	17059
רזי תורה, ביאור הדבר שכיון שידעו שהנבואה תפסק חששו מלבנות בית המקדש, כי חששו שמא לא	17060
יגיעו לפנים וישארו בחילול, ובמדרגה כזו לא שייך ביהמ"ק דלא שייך ביהמ"ק בלי תורה, והבטיחם	17061
הקב"ה שע"י דרך העיון השכלי בתורה יגיעו להשיגה בפנים הלב.	17062
מכאן תנחומין גדולים לנו, כי גם אנו העומדים בדור עיקבתא דמשיחא שהחיצוניות שולטת בו, פתוח	17063
לפנינו דרך זה לעמול הרבה בתורה בעומק העיון, ובעזה"ש נוכל להגיע עי"ז אל הארת הלב ועוד יותר	17064

בזה, כי מי שהיה בחוץ כשנכנס לפנים מרגיש הוא יותר בהדרו וכבודו של הפנים, וזהו מה שאמרו ז"ל	17065
בפרקי היכלות הנ"ל, אע"פ שלא שרתה שכניה בבית שני מ"מ עיקר התורה זיווה והדרה לא היו אלא	17066
בבית שני. (מכתב מאליהו ח"א ד' 222).	17067
	17068
מאמר תתטז	17069
ואיש לא יעלה עמך וגם איש אל ירא בכל הדר גם הצאן והבקר אל ירעו אל מול הדר ההוא (שמות ל"ד	17070
ג').	17071
אדם הראשון אחר שחטא נאמר עליו, פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים, מכאן שקודם החטא כשהיה	17072
במדרגת גן עדן היה יכול לקחת בעצמו מעץ החיים, לא היה צריך למתן תורה אלא היה לוקחה, כלומר	17073
שהתורה היתה ממש לפי מדרגתו ואין צורך בתוספת נתינה, וכן היה כשתוקן חטא אדם הראשון על ידי	17074
גלות מצרים, ועל ידי ראיתם את הנסים הגלויים הגיעו בני ישראל למדרגת גן עדן, בזה זכו בתורה בדין	17075
כי מדרגתם היתה מדרגת התורה.	17076
ואף שנתקבלה תשובתם על חטא אדם הראשון רק במדת הרחמים, מכל מקום בהיות חטאם בבחינת מעשה	17077
אבותיהם בידיהם בלבד ובלי בחינת מרד, נתקבלה לגמרי והגיעו על ידה למדרגה הראויה, ועל כן בדין	17078
היה שיקבלו את התורה, כך היה קודם מעשה העגל אבל בלוחות שניים שכבר אבדו מדרגתם ולא יכלו	17079
לחזור למדרגת גן עדן, ניתנה התורה בגדרי מדת הרחמים לבד בצירוף י"ג מדות הרחמים.	17080
בזה יש לבאר מאמרם ז"ל בהפרש שבין הלוחות הראשונים לשניים, שהראשונים נתנו בקולי קולות	17081
והשניים בצנעה, היינו שכל השייך לאדם לוקח בפרהסיא וכן היה בלוחות ראשונים, אבל מה שמקבלים	17082
ברחמים ובחסד נוטלים בצנעה ובבושת פנים, וכן הוא בלוחות שניים, ואמרו ז"ל שלוחות הראשונים	17083
שנתנו בקולי קולות שלטה בהן עין הרע ונשתברו, ששלט בהם עדיין היצר להחטיאם, וזה היה משום	17084
שנתנו בקולי קולות.	17085
עם כל גודל מדרגתם שהגיעו ממש למדרגת גן עדן ידיעת אמת ושקר, והבחנת ההעדר שברע, מ"מ כיון	17086
שבדין קבלו בגדר קולי קולות, בזה היה פתח לשליטת יצר הרע, בדקי דקות הגיע גם ללבם הד של קולי	17087
קולות אלו, והיתה שייכת אצלם הבחנת אנוכיות שמה שמקבלים משלהם הוא, והיה בזה מעין מדת	17088
היוהרא והגאווה, וכאן היה מקום אחיזה לשטן שמזה השתלשל חטא העגל.	17089
וראוי לבאר עוד, הנה המהר"ל ז"ל הקשה אם הגיעו למדרגת גן עדן והכירו האמת בלבבם לגמרי, איך	17090
היה שייך שיחטאו ושוב יפלו? וביאר כי עדיין לא יצאה אצלם לפועל לגמרי מדרגתם הגבוהה, כי עדיין	17091
לא מסר משרע"ה לישראל את הלוחות, ביאור הענין שגמר השלמת התשובה על ידי השי"ת, רק על ידי	17092
שיצא ענין התיקון אל הפועל בעוה"ז, אמנם גמר תיקון חטא אדה"ר בלבבות עם ישראל, שזכו להנקות	17093
מיצר הרע שבלב לגמרי, נעשה על ידי השי"ת אבל עדיין לא נקבע זה לגמרי.	17094
כדי לזכות גם למדרגת גן עדן בקביעות, נדרש מעשה בעולם התחתון, וכאן לא היה זה יוצא לפועל לגמרי	17095
עד קבלת הלוחות על ידי עם ישראל, ואם כי משרע"ה כבר קבל את הלוחות, אולם כל זמן שלא היו	17096
מסורים לעם ישראל ממש, עדיין לא היתה שלמות התיקון, ומצל נקודה דקה שבדקה זו שלא חל בה	17097
התיקון בעומק בפנימיות לבבם, נולדה אפשרות לכניסת המדות בלבם, והיה שייך שיראו גדלות אנוכיותם	17098
ודרך פרצה זו פרץ החטא.	17099
אבל הלוחות השניים נתנו ברחמים וידעו את נפילתם ונתביישו, ולכן לא היה שייך גדר הסתה של היצר	17100
הרע, וכן בכל הדורות לא הגיעו למדרגת גן עדן שהיא סילוק יצר הרע לגמרי, ואפילו לא סמוך למדרגה	17101
זו, ובזה גופא שמירה גדולה מפני הסטרא אחרא, ועל כן נתקיימו לוחות שניים.	17102
מעתה נתבונן ונשתומם למה מידי שנה בשנה אין תשובותינו מתקיימות כלל? זהו משום שאנו אוהזין את	17103
החבל בשני ראשים, הננו חיצוניים ותשובתנו חיצונית, ומ"מ אנו מתרברבים בלבבנו כי הגענו לאיזו	17104
מדרגה הדלה, בצירוף קצת הרגש הקל והתפעלות בהמית ממש אנו נותנים ערך של ממשות.	17105
לא נרצה בשום אופן להתבונן בשפלותנו, כי אנו מכסים את אפשרות התביעה בלבנו על ידי דמיון של	17106
התחזקות, ועל ידי זה אנו פותחים פתחים ושערים רחבים לסטרא אחרא רח"ל, נוסף על טומאתנו הצבורה	17107
בנו שלא הזזנו אותה ממקומה כלל, ואם כן איך יקומו חיזוקנו? עלינו לדעת את הסכנה הזאת מנסיונות	17108
שנה בשנה, והכרח הוא לצרף ידיעת שפלותנו אל חיזוקנו ולעשותם בהצנע, בהצנע גם מגאות בלבבנו ואז	17109
בעז"ה נעלה ונצליח. (מכתב מאליהו ח"ב עמ' 92).	17110
	17111
מאמר תתיז	17112
ואיש לא יעלה עמך וגם איש אל ירא בכל הדר גם הצאן והבקר אל ירעו אל מול הדר ההוא (שמות ל"ד	17113
ג').	17114

וברש"י הראשונות על ידי שהיו בתשואות וקולות וקהלות שלטה בהם עין רעה, אין לך טוב מן הצניעות,	17115
מבהיל הענין כי יתכן יהיה כי חטא העגל וכל תוצאותיו, שבירת הלוחות ועוד, הכל בא בסיבת הפרסום	17116
אשר היה במעמד הר סיני אתמהה?	17117
אמרו במשנה הקורא בספרים חיצונים אין לו חלק לעוה"ב (סנהדרין צ'.), ובגמ' מוסיף רב יוסף אף	17118
הקורא בספר בן סירא, ספר אשר גם חז"ל מביאים ממנו כמה מאמרי חכמה, ועכ"ז הקורא בו אמרו אין	17119
לו חלק לעוה"ב? והענין כי יש חכמה של פנים ויש חכמה של חיצון, ואין כוונתנו כפי המורגל לאמור	17120
פנימיות וחיצוניות של איזה דבר, אלא חכמה שכולה היא מציאות של פנים ולא של חיצון, וכענין שאמרו	17121
(סוכה מ"ט:), חמוקי ירכיך מה ירך בסתר אף דברי תורה בסתר.	17122
וענין של בסתר היינו כי התורה היא עצם של פנים, כענין שנאמר אצל הקב"ה יושב בסתר עליון, אבל אם	17123
החכמה היא של חיצון, ותהא חכמה הכי גדולה כמו של בן סירא, חז"ל הגדירו אותה בשם חיצון, כי על כן	17124
לא מעוה"ב חלקו כי עוה"ב הוא ודאי של פנים, וזהו ענין שנאמר (משלי י"א), ואת צנועים חכמה כי	17125
הצנוע הוא הפנים באמת, ואילו לבד שייך החכמה שהיא ודאי עצם של פנים.	17126
מהר"ל ז"ל בנתיבות עולם וז"ל, החכמה בעצמה היא צנועה ונסתרת ואין החכמה בנגלה, וזה שאמר כאן	17127
ג"כ ואת צנועים חכמה, דהיינו מי שכל מעשיו בצניעות ובסתר נמשכת אחריו החכמה שהיא צנועה	17128
ונסתרת, כי ראוי שתהיה לתורה מדרגה הפנימית העליונה, ולפיכך ינהג בה מנהג צניעות כמו שראוי	17129
לתורה שיש לה מדרגה נסתרת, ולא ינהג בתורה מנהג הגלוי היוצא מן הצניעות.	17130
הוא הענין אשר אמרו אין לך יפה מן הצניעות, עד כדי כך שגם כל המעמד הר סיני, עם כל באימה ביראה	17131
ברתת ובזיע וכל הנאמר שם לא הועיל כלום, ולא היתה לתורה מעמד וקיום מפני שהיתה בנגלה, והנגלה	17132
הוא היפוך מכל עצמותה של תורה, שהיא דוקא ובדוקא בסתר מבהיל מאד.	17133
ובזה נבין ג"כ מה שאמרו בספרי על הפסוק (דברים י"ח), תמים תהיה עם ה' א', כשאתה תם חלקך עם	17134
ה' אלהיך, וברש"י שם התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות, והענין כי העתידות	17135
שאינן ידוע לאדם היא בבחינת סתר, והמגלה מטמיריה ודאי אינו עם אלהים, כי עם אלהים אינך אלא	17136
דוקא כשאתה בהצנע ובסתר, כשתמים תהיה אזי חלקך ודאי עם ה"א. והחוקר אחר העתידות נפיק מכלל	17137
סתר ובא לכלל גלי וחיצון.	17138
ומזה נשמע שמי שדרכו תמיד לגלות מעשיו, וכשאין רואים מעשיו אזי הוא חודל מלעשות, הרי ודאי	17139
שהוא כולו חיצון הוא, ואם כי אף רק הקורא בספרים חיצונים, ומה גם בספר חיצון כספר בן סירא, כבר	17140
אמרו כי אין לו חלק לעוה"ב כי הקורא חיצון הוא, ומכש"כ מי שהוא כל כולו חיצון איך יזכה לעוה"ב	17141
ואיך יתקיים בו תורתו? דעת תורה).	17142
	17143
מאמר תתיח	17144
ויעבר ה' על פניו ויקרא ה' ה' אל רחום וחנון ארך אפים... (שמות ל"ד ו').	17145
לכאורה יש תמיהה בענין מתן תורה, הרי כבר נתבאר שאינה שייכת קבלת התורה למטה ממדרגת גן עדן	17146
כמ"ש (בראשית ג'), ויאמר ה' הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע, ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ	17147
החיים בחינת קבלת התורה, ויגרש את האדם, וגם ישראל לא זכו לקבלת התורה אלא אחר שזכו לחזור	17148
למדרגת גן עדן שפסקה מהם זוהמתו של נחש, ובאה להם חרות ממלאך המות.	17149
ואם כן תמוה מאד איך יכלו לקבל לוחות שניים, אחר שנפלו שוב ממדרגת גן עדן בחטא העגל וכמ"ש,	17150
ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב, שעל ידי חטא העגל ניטל מהם עדים שהוא מדרגת גן עדן, א"כ	17151
איך היו יכולים לחזור ולקבל את התורה, ומה גרם שיתהוה שינוי בגדרי קבלת התורה? ואם נדייק	17152
בפסוקים הרי תפלותיו של משה רע"ה גרמו להחזרת התורה לישראל, וא"כ עלינו להתבונן מה היה גדר	17153
תפלותיו, ובאיזו מדה ממדותיו ית' זיכה לעם ישראל את קבלת התורה מחדש.	17154
והנה פלא! התפלות מפורשות בקרא למה יאמרו מצרים לאמור ברעה הוציאם להרוג אותם בהרים	17155
ולכלותם, וכן אל תשחת עמך פן יאמרו הארץ אשר הוצאתנו משם מבלתי יכולת ה', ופי' רבי' אברהם בן	17156
עזרא שאילו היו התפלות שלפני לוחות שניים, ואותן התפלל כדי לזכות להם, הרמב"ן כתב שאילו היו	17157
תפלות שלא לכלותם, ואחר כך התפלל מ' יום לקבלת לוחות שניים, ומתפלות אלו לא הוזכרה בתורה רק	17158
תפלה קצרה, אנא חטא העם הזה ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך, וענין תפלות אילו	17159
צריכים ביאור האם באמת נצלו, ולדעת הראב"ע גם קבלו את התורה כדי שלא יטעו המצריים?	17160
אך תפלה עליונה מאד היתה תפלת משה רבינו ע"ה, ודבקות עליונה כלולה בתפלות מבחינה זו, עיקר גדר	17161
תפלה מושג רק כשעיקר שאיפת המתפלל היא באמת לגילוי כבודו ית', ושוכח וגם בטל אצלו רעבונו	17162
ללחם לעומת רעבונו לדבקות בו ית', אשר תגיענו בראותו חסד ה' בנותנו לו את אשר יבקש, רק אם	17163

מרגיש כך בקרב לבו באמת וזו היא תפלתו, אז זכה לגדר עליון של תפלה למען קידוש שמו יתברך ותפלה זו מתקבלת.	17164 17165
קבעו חז"ל בתפלת ראש השנה, ובכך תן פחדך על כל מעשיך ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם, והקשה רבינו ירוחם הלוי ממיר זצ"ל, ואם גוי אחד שיכור ומנוול לא יצטרף לאגודה זו, ולא יזכה לעשות רצונו בלבב שלם, האם ידאג לבנו על זה? והשיב כי כן הוא באמת, השואף לקידוש השם בכל לבבו, לא יוכל שאת אפילו אם יהא בפניה נדחת בקצה העולם אף שפל אחד, אשר לא יצטרף לעבודתו ית' בלבב שלם, כי ע"י זה חסר לו בעצמו בשלמות גילוי מלכות שמים.	17166 17167 17168 17169 17170
בבחינה זו היתה תפלת משה רבינו ע"ה, שבא להתפלל על קידוש שמו ית', אם אמנם בכל נפשו ממש דבק בישראל כאמרו ואם אין מחני נא, שלא מצא שום אפשרות מציאות בעצמו בלי ישראל, אבל גם דבקות לישראל היתה בשביל דבקותו השלמה בהקב"ה, משום שישראל הם המקדשים שמו ית' בעולם וזהו כל מציאותם, ועל כן כשהתפלל למה יאמרו מצרים היתה תפלתו שלא יחסר בגילוי כבודו בעולם, ויתגלה בשלמותו גם על המצרים הפחותים, נמצא שתפלת משה רבינו ע"ה היתה תפלה עליונה לגילוי כבודו ית' בעולם בלא שום פגם כלל, ובזה זכ"ה לישראל במחילת החטא ובמתן לוחות שניים.	17171 17172 17173 17174 17175 17176
ועדיין צריך ביאור מה הועילה התפלה, כיון שעם ישראל לא היו בדרגת גן עדן הראויה לקבלת התורה, ועל ידי תפלה זו לא חזרו למדרגת גן עדן, א"כ איך שייך שיקבלו את התורה ואפילו אחר התפלה ומחילת החטא? אך עוד הקדמה אחת קדמה למתן לוחות השניים, והיא שלימד הקב"ה למשה ענין י"ג מדות הרחמים, והנה צריך להבין למה דוקא לאחר חטא העגל בקש משה רבינו ע"ה הגדולה שבבקשותיו הראני נא את כבודך, בקשה נשגבה שעליה אמר לו הקב"ה לא תוכל לראות פני, למה התפלל על זה עוד קודם הריצוי הגמור, קודם שניתנו לוחות שניים?	17177 17178 17179 17180 17181 17182
אולם כיון שראה משרע"ה כי הועילה תשובת ישראל ותפלותיו של עצמו, ונתכפר החטא על כל פנים במקצת, למד עוד יותר את עוצם חסדיו ית', וגדלה דבקותו בו ית' עוד למעלה למעלה, על כן חשב שיוכל לעלות עוד אל שלמות ההכרה והדבקות והתפלל על זה, והשיבו הקב"ה לא תוכל לראות את פני אבל וראית את אחורי, הראה לו קשר של תפלין שהוא ענין אהבת הקב"ה לישראל, זה היה יכול משרע"ה להשיג אז וזהו בחינת השגת י"ג מדות הרחמים, שלמות הכרת רחמיו וחסדיו יתברך לעמו.	17183 17184 17185 17186 17187
מפורש בתורה שיחד עם קבלת לוחות שניים נתגלו למשרע"ה י"ג המדות, ויקח בידו שני לוחות אבנים וירד ה' בענן ויקרא ה', ה', ויש לדייק מזה שקבלת לוחות שניים היתה בבחינת גילוי י"ג מדות הרחמים, היינו שנתחדשה אז בחינה חדשה בענין קבלת התורה, שתאפשר קבלת התורה אפילו למטה ממדרגת גן עדן, והקב"ה השלים תשובתם באופן אחר לגמרי מגדר קבלת התורה שלפני חטא העגל.	17188 17189 17190 17191
אדם הראשון קודם החטא וישראל קודם חטא העגל, היו ראויים לקבל התורה בפנימיותה, שלבם יהיה דבוק לפנימיות התורה, אבל אחר חטא העגל נתחדשה בחינה חדשה של קבלת התורה, קבלתה מבחינת חיצוניות של התורה, על ידי עשיית מעשה המצוות באופן החיצוני אפילו שלא לשמה, והאדם יעמול בעבודתו ית' כדי להכניסה אל הפנים, שמתוך שלא לשמה יבוא לשמה.	17192 17193 17194 17195
במצב זה אף על פי שאין הלב עדיין דבוק לתורה, יכול לקבלה ואחר כך להשיבה ללב, כמו שכתוב וידעת היום והשבות אל לבבך, זו היא הבחינה החדשה אשר הורידה משרע"ה בתפלותיו ובדבקותו, שפתח פתח חדש שנוכל להתחיל עבודתנו מבחוץ ומזה לבוא לפנים, מתוך שלא לשמה היינו גם במדרגה ששולטות בה המדות בחינה מחוץ לגן עדן בא לשמה.	17196 17197 17198 17199
(מכתב מאליהו ח"ב עמ' 89).	17200
מאמר תתיט	17201
ויעבר ה' על פניו ויקרא ה' ה' אל רחום וחנון ארך אפים... (שמות ל"ד ו').	17202
איתא בגמ' (ראש השנה י"ז), על הפסוק ורב חסד ואמת, בתחילה באמת ולבסוף ורב חסד, ענין בתחילה הנאמר אצל כביכול הכוונה היא, כענין סוף מעשה במחשבה תחילה, שכל המעשים הנעשים ונגמרים, קדם לתכליתם מחשבת הבורא וזה סיבת הוייתם, והנה בתחילת הבריאה אמרו חז"ל, שעלה במחשבת הבורא יתברך לברוא העולם במדת הדין, ראה שאין העולם מתקיים שיתף את מדת הרחמים, דתכליתה של הבריאה ויסודה הוא מדת האמת, והיא שקדמה בתחילה כי היא התכלית ורק מפני קיום הבריאה שיתף הקב"ה מדת הרחמים והחסד, אבל שיתופה הוא לפי מדת האמת שהיא התכלית.	17203 17204 17205 17206 17207 17208
המסילת ישרים פ"ד ביאר, שהגם שמועיל תשובה להיות סר החטא ונעקר כאילו לא נעשה מעולם, שבעצם הוא מדת החסד של הבו"ת, אבל בכל זאת אינו מכחיש שורת הדין עי"ש, עיקר בריאת העולם יסד בהנהגה זו, שמדת הרחמים לא יהיה בניגוד למדת האמת שזהו תכלית הבריאה, והאדם שמוזרה לאחוז במדתו של הקב"ה להיות רחום וחנון ואיש אמת, עליו להתנהג במדת הקב"ה בתחילה אמת ולבסוף ורב חסד.	17209 17210 17211 17212 17213

שהחסד יהיה נובע ממקור האמת, חפצו במעשה החסד מפני שמודבק במדותיו של הקב"ה, ואינו מצפה לשום גמול ואינו מקוה לשום תשלום להנאת עצמו, באופן כזה יתכן שמעשה החסד שלו יהיה דוגמת יוצרו, עולם חסד יבנה, ויצא מכלל חסד לאומים חטאת, ואז יתמלא על ידי מעשה האדם תכליתה של הבריאה, שהרי האדם תכלית הבריאה וכמאמרם ז"ל כל העולם אינו נברא אלא לצוות לזה.	17214
כשעם ישראל יעמוד נגד המשפט והוא מדת האמת, והם מסורים לקיים בתחילה אמת ולבסוף חסד, מתנהג עמהם הקב"ה מדה כנגד מדה לזכותם במדת ורב חסד ואמת, אמנם צריך לבאר האמת מאין תמצא? ומי יאמר זכיתי לבי שהאמת הקדימני למעשה החסד, וא"כ אתה נועל דלתי החסד ונעשה העולם שמש.	17215
אכן כבר ישב מרן גאון ישראל רי"ס זצ"ל באור ישראל כ"ט על מדוכת כיוון בכלל, העמיק והרחיב מאד בשאלת מהו האמת, ועי"ש שכתב שלשאלה גדולה זו כיוונו סבי דבי אתונא בשאלתם לריב"ח (בכורות ח'), מציעתא דעלמא היכא, זקפה לאצבעותיה אמר להו הכא, אמרו לו ומי יאמר, א"ל אתי אשלי ומשחי, שאלתם היתה מי יגביל נקודה האמצעית של האמת שהיא השביל הזהב, אמר להם הכא רצה לומר כפי אשר תגזור יד השכל, א"ל ומי יאמר כיון שאין בידינו להביא מופת על משפטנו והשערותנו, א"ל אייתי אשלי ומשחי.	17216
הואיל שאין לידע הדרך הממוצע על ידי מופת, תנוח נפש האדם בשיקול דעת החכמים, ועל פי חכמת דבריהם יתנהג עכ"ל, תוכן דבריו וכוונתו העמוקה היא שצריכים ב' תנאים לכוון אל האמת, א) לעמוד וליגע הרבה לעמוד על דעת תוה"ק וחכמיה, ב) לשמור דרכו ולהזהר בכל כחו מכל חשש נגיעת עצמו (עיין כתובות כ"ה), זהו אמת תקרא שנאמר על זה אין לדיין אלא מה שעניו רואות. (המוסר והדעת עמ' 15).	17218
	17219
	17220
	17221
	17222
	17223
	17224
	17225
	17226
	17227
	17228
	17229
	17230
	17231
	17232
	17233
מאמר תתכ	17233
ויעבר ה' על פניו ויקרא ה' ה' אל רחום וחנון ארך אפים... (שמות ל"ד ו').	17234
הנה התורה שקבלנו זכינו לה מתוך הארת פנים שנתגלתה לנו, וכן אומרים בסדר שתקנו לנו אנשי כנה"ג, כי באור פניך נתת לנו ה' אלקינו תורת חיים ואהבת חסד וצדקה וברכה ורחמים וחיים ושלום, ופירוש הדברים הוא שכל מה שאנו רואים מתורת חיים ואהבת חסד, הכל רק אור פניך שהוא הסיבה לכל הענינים שהשגנו, וכמדת ההארת פנים מדת כל השגותינו, ומה הוא יסוד כל הענינים שהשגנו הלא הוא הארת החסד, היא נקודת כל התורה וממנה נובעים כל דיניה, וכמו שכלל הבריאה עיקר יסודה הוא החסד, כענין עולם חסד יבנה שרצה הקב"ה להיטיב עם ברואיו, כן כל עניני האדם דמותו תבניתו וכל הנהגותיו, תורתו ודיניו הכל נובעים מהשורש של חסד.	17235
	17236
	17237
	17238
	17239
	17240
	17241
	17242
	17243
	17244
	17245
	17246
	17247
	17248
	17249
	17250
	17251
	17252
	17253
	17254
	17255
	17256
	17257
	17258
	17259
	17260
	17261
	17262
	17263

אמנם יתבונן האדם בזה ויעיין היטב, כי אדרבה לא די שלא להקל עצמו בדינים בהשקפת החסד שביסודם,	17264
אלא אדרבה יתעורר להבין כל עניני החסד בהשקפה של דינים, וגם דברי חסד והטבה פשוטה אשר לא	17265
ימצא עליהם חיובים מפורשים, יביט עליהם כדינים גמורים לא פחות מגזילה ורביית, אשר שום אחד	17266
מישראל אינו חשוד עליהם, אחרי כי רואה כי החסד הוא יסוד כל התורה מתחילתה עד סופה (סוטה יד).	17267
ומעשה היה כי בא אדם אחד אצל הגרי"ב זצ"ל לבקש עצה שלא לכעוס על חבירו, ונתן לו העצה הידועה	17268
מהגרי"ס זצ"ל, מה דמצינו בכמה מקומות בש"ס, אין לו עליו אלא תרעומת, כמו בב"מ בריש פ' השוכר	17269
את האומנין והטעו זה את זה, אין להם זה על זה אלא תרעומת, הרי דגם לתרעומת צריכים להלכה באיזה	17270
אופנים ותנאים יהיה מותר לו להיות תרעומת וקפידא על חבירו.	17271
בלאו הכי הנה תרעומת וקפידא על חנם הוא עון גדול מאד, ע"כ זאת העצה למדת הקפדנות, אם יחטא	17272
לאיש בדבור או במעשה ימחול לו תיכף בפה מלא, ואם אח"כ יהיה לו בלבו עליו, יחשוב עם נפשו שהוא	17273
עון גדול, וכמו שיתבע חוב מעות שכבר מחל לו, אשר מובן לכל כי הוא גזל גמור, וכמו כן הוא אם יקפיד	17274
על חבירו על איזה חטא שכבר מחל לו.	17275
והנה בין כך ובין כך הלא כעס הוא מהמדות רעות היותר חמורות, כאמרם ז"ל (זוהר במדבר קע"ט), כל	17276
הכועס כאילו עובד ע"ז, ועם כל זה לא יעצור רוח מלעמוד נגד הים הזועף הוא כעס בני אדם, ויתכן כי	17277
בידיעה נוספת זו כי כעס אינו רק מדה רעה בעלמא, אשר נראה לאדם קלות בדבר שזה רק מילתא	17278
דחסידותא, אלא כי דין גמור יש בזה, ואף לא להקפיד ולשאת טינא על חבירו, כי אז כבר יעצור רוח	17279
ויחזיק מעמד נגד כל סערה, נפלא מהלך תכונת האדם ונורא מאד.	17280
הנה מבואר כי נשמת התורה היסוד הוא חסד, תחילתה גמ"ח וסופה גמ"ח, ובקבלת התורה הונח אצלנו	17281
ענין החסד כל כך עד שנעשה אצלנו כמו דינים, איסור רבית הלא פשוט שרק חסד הוא, ואין כל אומה	17282
מבינים איסור זה, ואצלנו הוטבע בינינו מדת החסד בזה עד שנחשב אצלנו כמו דין חמור.	17283
והנה כל זה הוא קודם שיחטא האדם, שאז אנו צריכים לעשות עמו חסד כזה כמו שאר דיני התורה שכולם	17284
חסד, ומחויבים אנו גם לפי מדת הדין, וכל זה מהארת ה' שהוא קודם שיחטא האדם, אבל לאחר שיחטא	17285
האדם, אף אלה החסדים הגדולים שכבר הגיעו למדת דינים וחיובים גמורים, עכ"ז אחרי החטא מתבטלים	17286
כל חיוביהם.	17287
לאדם שחטא כבר אין בחסד זה כח לחוס עליו, וגם כל משה רבינו עם כל תפלותיו וגם זכות אבות, כבר	17288
לא יכלו להועיל לכפר עליהם, והוצרכו לחידוש קבלת תורה התגלות ה' והארה חדשה, הוא מדת השם	17289
השני החסד והרחמים הגדולים, הם הי"ג מדות הרחמים המגיעים גם לאחר החטא.	17290
ובהארה זו שוב ניתנו לנו תורת חיים ואהבת חסד וצדקה וברכה וחיים ושלוש, מדה מרובה וגדולה כזאת	17291
מגעת גם לאחר החטא, וכמו שבהארת החסד שניתנה לנו בראשונה, כל החסדים הוטבעו אצלנו כדינים	17292
גמורים, כן אחרי קבלת התורה בלוחות השניות, אחרי שהשגנו אלה החסדים הגדולים גם לאחר החטא,	17293
הנה גם מדות מרובות אלו נתהוו אצלנו דינים וחיובים גמורים.	17294
אך אפים ורב חסד אינם מדת חסידות בעלמא, אחרי שמדת ה' חייבה אותנו בחסד כזה, נמצא שהחיוב	17295
באך אפים לא פחות מהחיוב אשר אצלנו בגזל ורביית וכדומה, אשר גם ענינם אינם אלא ממדת החסד,	17296
ועל זה סובב והולך כל הספר תומר דבורה, לבאר אלה הי"ג מדות שמחוייב האדם מטעם הוי דומה לו,	17297
וכמבואר יותר בדברינו שהם החיובים היוצאים בקבלת הלוחות השניות. (דעת תורה).	17298
	17299
מאמר תכא	17300
ויעבר ה' על פניו ויקרא ה' ה' אל רחום וחנון אך אפים... (שמות ל"ד ו').	17301
ה' ה' אמרו חז"ל ה' קודם שיחטא, ה' לאחר שיחטא (ר"ה י"ז:), נמצא שהמדה הראשונה כוללת חסד ה'	17302
בריאת העולם וקיומו קודם החטא, נשתדל נא להבין מעט מחסד ה' הכלול בבריאת העולם וביצירת האדם,	17303
כי לא למענו ברא הבורא ית' הכל, איננו צריך לבריותיו, אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא,	17304
ולשם מה ברא עולם ומלואו? בשביל האדם בכדי להיטיב עמו.	17305
שמים וארץ וכל אשר בהם עליונים ותחתונים ברואי מעלה ומטה, צבא השמים מלאכי מרום כל שתה תחת	17306
רגליו, הוא מושל בכל לשרתו נבראו, ולא העולם והנבראים כאשר הם אחר חטא אדה"ר, אחרי	17307
שנתקלקלו ונתגשמו, וגם האדם אשר בשבילו נבראו ירד פלאים נתקטן ונתכווץ, אלא כמו שהיו קודם	17308
החטא בקומתם ובצביונם בהודם ותפארתם.	17309
א"ר יצחק בר מריון כתיב אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, בוראן משבחן ומי מגנן, בוראן מקלסן	17310
ומי נותן בהם דופי, אלא נאין הן ומשובחין הן, שנאמר אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות	17311
ה' ארץ ושמים (בר"ר י"ב), עולם מלא תענוגים ועידונים שפעות של טוב וחסד, תועלת והנאה נוצרו	17312

בשביל האדם נזר הבריאה, בשביל אדה"ר קודם החטא שהיה מסופך העולם ועד סופו, ויכול היה לקבל את כל ההנאות והעידונים, ליהנות מכל מחמדי הבריאה.	17313
ולא עוד אלא שהזמין הקב"ה עולם נאה זה קודם יצירתו, אדם נברא בע"ש כדי שיכנס לסעודה מיד. משל למלך בוי"ד שבנה פלטרין ושיכללו והתקין סעודה ואח"כ הכניס אורחין, שנאמר חכמות בנתה ביתה חצבה עמודיה שבעה אלו ז' ימי בראשית, טבחה טבחה מסכת יינה אף ערכה שולחנה, אלו ימים ונהרות וכל צורכי העולם, שלחה נערותיה תקרא זה אדם וחוה (סנהדרין ל"ח).	17314
על פרט אחד מחסד ה' אנו אומרים כי לעולם חסדו, לגזור ים לגזרים כי לעולם חסדו, הקב"ה קרע את הים סוף לפני יוצאי מצרים, הרי הוא חסד עולמי לעולם חסדו, ואז הלא שש מאות אלף רגלי מלבד טף ונשים עם ערב רב, הלכו בטוחים בחסדי ה' ובהבטחתו שהבטיחם להוציאם מארץ מצרים, ובמעשה בראשית הלא בשביל אדם אחד אמר הקב"ה יקוו המים ותראה היבשה, ואין זה אלא פרט אחד קטן מחסדי ה' שבמעשי בראשית, התהוות הבריאה וכל הנבראים, סדרי הבריאה אשר על אדני חסד הוטבעו.	17315
כל אלו בשביל אדם אחד נברא, לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם (סנהדרין ל"ז), כדי שיתענג ויתעדן בטוב וחסד ה' הממלאים את כל ההויה, ומה רב הוא חסד ה' אשר ביצירת האדם שבראו הקב"ה בצלמו, בצלם אלקים עליון לכל הנבראים, גדול אפילו מן המלאכים, חכמתו מרובה, אמר רב אחא בשעה שבא הקב"ה לבראות את האדם נמלך במלאכי השרת, א"ל נעשה אדם, א"ל מה טיבו א"ל חכמתו מרובה משלכם.	17316
הביא לפניהם את הבהמה ואת החיה ואת העוף, א"ל זה מה שמו? ולא היו יודעין, העבירן לפני אדם א"ל זה מה שמו? אמר זה שור זה חמור (בר"ר י"ז), אדה"ר השיג את מהותו של כל נברא, הקיף כל הבריאה כולה וכל הנבראים ביחד, והבין את מהותה ומהות כל חלק וכל חוליה ממנה, השיג השפעתם ההדדית של כל חלק על חבירו ועל הכלל כולו, והבין שבלעדי נברא אחד היה מורגש חסרון, פגם בכל הבריאה ועל ידו היא משתלמת. קרא שמות לכל הנבראים, השם מורה על עצמיותו ומהותו של כל נברא.	17317
לחכמה רבה זו לא זכה אלא אדה"ר, הביא לפני מלאכי השרת ולא היו יודעין, חכמה זו כשהיא לעצמה עונג ועידון רב היא, ומדרגה של חכמה זו אינה אלא שליבה אחת בסולם מעלות החכמות וההשגות של האדם, כי הלא בתחילת יצירתו ברגעים הראשונים זכה להשגות אלה, ועל ידי השגות אלה נתעלה להשיג השגות יותר עמוקות ויותר עליונות, וכה נתעלה ונתגדל מרגע לרגע, חננו הקב"ה בגדלות וברוממות כזו עד שמלאכי מרום טעו ובקשו לומר לפניו קדוש (בר"ר ח'), לא יכלו להשיג גדלותו ולא ראו שהוא נברא. אדם זה הכניס הקב"ה לגן עדן מקור כל התענוגים, לחם אבירים אכל מלאכים צולין לו בשר, והיה הולך וגדול מתעלה ומתרומם בלי שום הפסק, מחיל אל חיל בהשגות ועליות נצחיות ומתענג בתענוגים אין סופיים, ועדיין לא תמו חסדי ה', נתן לו כח הבחירה שיוכל לבחור בטוב וברע, מפני שאחרי כל התענוגים והעידונים ההשגות והעליות, היה מרגיש האדם בנתינה זו מעין נהמא דכסופא.	17318
בחינה זו היא כבר למעלה מהשגתו, אלא לפי חסד הבורא ית' עם האדם נקרא זה נהמא דכסופא, ובשביל זה ניתנה לו סגולת הבחירה, האפשרות לבחור בטוב וברע, ואם בחר בטוב אזי שכר בחירתו הוא נוטל, מה גדול ורב הוא חסד ה' עם האדם, מפני שרצה ה' לעשות אתו חסד שיתענג ויתעדן בעונג ועדן שאין בהם צל של פגם, שהוא כבר למעלה למעלה מהרגשתו.	17319
נתן לו אותו הכח להיות בוחר ובכוחו גם לבחור ברע, להשפיל את עצמו והבריאה כולה עד הדיוטה התחתונה, ולרדת מטה מטה בעמקי שאול תחתית, להפוך טוב לרע גן עדן לגיהנם, עד שהקב"ה אומר אין אני והוא יכולין לדור בעולם (סוטה ה'), הוא דוחק את רגלי השכינה (חגיגה ט"ז), ובשביל מה נתן לו כח זה? כדי להוסיף בתענוג, שירגיש ששכרו הוא נוטל, גמול מעשיו הטובים שעשה מתוך בחירתו בטוב. חסד זה כלול במדה הראשונה מ"ג מדות, ומזה נשכיל להבין את גודל חסד ה' אשר ב"ב מדות האחרות, המדה השניה כוללת בקרבה חסד הקב"ה לאחזר שיחטא האדם, ולולא חסד ה' אף אם ישוב אל ה' בתשובה היותר נעלה כמו התשובה של אדה"ר שישב בתענית ק"ל שנה (עירובין י"ח), וסבל יסורי גיהנם שנתגרש מגן עדן, בכל זאת אין מקום לתשובתו, אבד זכות קיומו, שאלו לחכמה נפש החוטאת מה תהא עליה? אמרה נפש החוטאת תמות.	17320
אין מקום לתשובה, אלא שהקב"ה ברוב טובו, גם אחרי שחטא האדם והפך טוב לרע, השחית וקלקל את הבריאה, לא הכיר בחסד ה' הכלול במדה הראשונה, גם אז לא ידח ממנו נדח והקב"ה מקבלו בתשובה, ה' לאחר שיחטא ויעשה תשובה, וכן בכל מדה ומדה יש נצחיות של חסד אין סופי, למעלה מהנצחיות של חסד הכלולות במדות הקודמות, הטוב כי לא כלו רחמיו ולא תמו חסדיו, אין קץ ואין גבול לחסדו, חסד ה' מעולם ועד עולם. (אור הצפון).	17321
	17322
	17323
	17324
	17325
	17326
	17327
	17328
	17329
	17330
	17331
	17332
	17333
	17334
	17335
	17336
	17337
	17338
	17339
	17340
	17341
	17342
	17343
	17344
	17345
	17346
	17347
	17348
	17349
	17350
	17351
	17352
	17353
	17354
	17355
	17356
	17357
	17358
	17359
	17360
	17361
מאמר תתכב	17362

ויעבר ה' על פניו ויקרא ה' ה' אל רחום וחנון ארך אפים... (שמות ל"ד ו').	17363
במדרש (בר"ר פרשה ס"ז) אמרו חז"ל, אמר רבי חנינא כל מי שהוא אומר שהקב"ה וותרן הוא יותרן בני מעוהי, אלא מאריך אפיה וגבי דיליה, לימדונו בזה חז"ל שאם היתה מדת הדין פוגעת לאלתר בחטאים,	17364
היה נופל פחד ה' ולא היו חוטאים, אבל יש ואדם רואה שחטא ואינו נענש ומתיאש מן הפורענות, ומדמה בלבו שכל מה שעבר נשכח ואין לפחד ממדת הדין שתבוא עליו. על אדם כזה חלה קללת חז"ל יותרן מעוהי, כי האמת היא שיש כאן הנהגה במידה של ארך אפים מאריך אפיה וגבי דיליה, מאריכים זמן העונש כדי שיעסוק בתשובה, אבל בלא תשובה יגבו ממנו ומידת הדין תפגע בו.	17365 17366 17367 17368 17369
חז"ל הביאו ראיה לדבריהם, זעקה אחת הזעיק יעקב לעשו דכתיב כשמוע עשו את דברי אביו ויזעק זעקה, והיכן נפרע לו בשושן הבירה שנאמר ויזעק זעקה גדולה ומרה עד מאד, וכבר שאלו על זה איפה יש כאן מקום לעונש, והלא יעקב על פי נבואה עשה, שכך צייתה לו אמו רבקה בנבואה, ויש שתירצו שלא היה יעקב צריך לשמוע לה, וזה תמוה שכשם שמצוה על הנביא לומר את אשר קיבל בנבואה, כך חייבים לשמוע בקול נבואה.	17370 17371 17372 17373 17374 17375
כיוצא בזה מצאנו במדרש (ב"ר פ"ד), ויקרע יעקב שמלותיו ר' פנחס בשם ר' הושעיא אמר, שבטים גרמו לאביהם לקרוע היכן נפרע להם במצרים שנאמר ויקרעו שמלתם, יוסף גרם לשבטים לקרוע עמד בן בנו ונפרע לו שנאמר ויקרע יהושע שמלותיו, בנימין גרם לשבטים לקרוע נפרע לו בשושן הבירה שנאמר ויקרע מרדכי את בגדיו, מנשה גרם לשבטים לקרוע לפיכך נתקרעה נחלתו חציה בארץ הירדן וחציה בארץ כנען.	17376 17377 17378 17379 17380
ולא נתפרש מה היה חטאו של בנימין בזה שגרם לשבטים לקרוע, הלא לא היה זה אלא עלילה מצד יוסף, וגם מנשה הלא לא הלך אלא בשליחות יוסף אביו, והרי היה לו למנשה לסמוך על אביו יוסף הצדיק, וגם מצד יוסף הצדיק גופא הרי היה הכל בחשבון, שרצה לנסות את אחיו אם כבר הטיבו דרכם, וכפי שמסבירים שם המפרשים איש לפי דרכו, ועכ"פ הרי היה הכל בחשבון נכון.	17381 17382 17383 17384
והביאו בזה יעקב אף על גב שעשה בנבואה ובודאי שהיה חייב על פי דין לעשות כפי שנצטווה, אבל גם עם ההיתר הלא היה זה מעשה של גניבת דעת, ועין בתוספתא בבא קמא (פרק ז'), שבעה גנבין הן הראשון שבכולן גונב דעת הבריות, והמסרב בחבירו לאורחו ואין בלבו לקרותו, והמרבה לו בתקרובת ויודע בו שאינו מקבל, ולא עוד אלא שמעלין עליו שאילו יכול לגנוב דעת העליונה היה גונב, שכל הגונב דעת הבריות נקרא גנב.	17385 17386 17387 17388 17389
ובגמ' (חולין צ"ד:), כי הא דמר זוטרא בריה דרב נחמן הוה קאזיל מסיכרא לבי מחוזא, ורבא ורב ספרא הוו קא אתו לסיכרא, פגעו אהדדין הוא סבר לאפיה הוא דקאתו, אמר להו למה להו לרבנן דטרוח ואתו כולי האי, אמר ליה רב ספרא אנן לא ידעינן דקאתי מר, אי הוה ידעינן טפי הוה טרחינן, וכי מה איכפת לו לרב ספרא שמר זוטרא בריה דרב נחמן יחשוב שכן הלכו לקראתו, ומבואר שם שחשש לגניבת דעת (ע"ש בתוס' ורא"ש). בגניבת דעת הבריות אין גניבה של ממון, אבל מהות המעשה הוא גניבה ממש, ולא ממון בעלמא אלא שמעלין עליו שאילו יכול לגנוב דעת העליונה היה גונב.	17390 17391 17392 17393 17394 17395
על כל פנים כשהוצרך יעקב בנבואה לעשות כפי שצייתה עליו אמו, הנה היה כאן מעשה של גניבת דעת, ומעשה גניבה אפילו באופן המותר שמה גניבה כמ"ש ויגנוב את לב לבן, והרבה טעמים נאמרו בזה איך היה מותר ליעקב לגנוב את לב אביו, ועיין הרש"ה שפירש כי רבקה רצתה שהברכות יעברו ליעקב דוקא בדרך של גניבת דעת, כדי להוכיח שאפשר לו ליצחק להתרמות מיעקב, וממילא שגם עשו הרשע מרמהו, אבל לאחזר כל ההסברים סוף סוף נגרם על ידי זה שעשו זעק זעקה גדולה ומרה.	17396 17397 17398 17399 17400
כל זמן שכלל ישראל עמד באותה מדרגה שהיו ראויים לברכות באופן זה של גניבת דעת, לא נחשבה גניבת הדעת לפגם, אבל לאחזר אלפיים שנה כאשר נהנו מסעודתו של אותו רשע, וההנאה גרמה שירדו ממדרגתם למדרגת והיה כאשר תריד ופרקת עולו מעל צואריך (בראשית כ"ז), הנה במדרגה זו חוזרת ומתעוררת גם התביעה על גניבת הדעת שהביאה את הברכות, והורדת המדרגה חוזרת ומעוררת את הקטרוג של הזעקה הגדולה והמרה שלא היה לה מקום כל אותן השנים, ועל כן דור זה נפרע על הגניבת דעת שנעשה עבורו ולא היה ראוי לו!	17401 17402 17403 17404 17405 17406
ומעתה נבואה חשבון אם כה חמורה מידת הדין על גניבת דעת שהיה בחשבון, כמה וכמה חמור דינו של הגונב דעת ללא חשבון, כאשר מרמה את חבירו לשם הנאה בעלמא, ואינו חש ואינו מרגיש במידת הדין הנמתחת עליו, וכאילו לית דין ולית דיין, ואח"כ כשמזקין ונעשה בן שבעים ובאים עליו יסורים, אז מתעורר לפתע ותמה הרי הוא יושב ועוסק בתורה תדיר וצדיק בכל מעשיו, ולמה זה באו אליו היסורים, אבל לעתיד לבוא יראו לו על גבי תמונות, איך שבהיותו בן י"ח עסק בגניבת דעת, והלואי ויקבל את עונשו בעולם הזה ולא בעלמא דאתי.	17407 17408 17409 17410 17411 17412

הרי עד היכן מידת הדין מגעת, ויש אשר נענש בחטאים שנעשו לפני ארבעה דורות כמ"ש על שלשים ועל רבעים לשונאי, כי אם לא תיקן עדיין את חטא האב, נשאר החטאים בתוך כוחות האדם, אנו מדברים על חטא גניבת דעת כי בו אנו עסוקים עתה, אבל אותו לימוד שייך כלפי כל הענינים שאדם עשה בנערותו, ומדמה שכל העבר נשכח וחי בהרגשות טובות, ואינו מתעורר לחשוב עד היכן מידת הדין מגעת.	17413
איתא במדרש (בר"ר ס"ג), את מוצא אברהם חי קע"ה שנה, ויצחק ק"פ, אלא אותן ה' שנים שמנע הקב"ה מחייו מפני שעבר עשו שתי עבירות, אמר הקב"ה, כך הבטחתי את אברהם ואמרתיו לו ואתה תבא אל אבותיך בשלום, זו היא שיבה טובה, והוא רואה לכן בנו עובד עבודת כוכבים ומגלה עריות ושופך דמים, מוטב לו שיפטר בשלום.	17414
ומעולם הייתי תמה שבודאי אם היו שואלים את אברהם אבינו, היה מעדיף לחיות חמש שנים על פני רשעותו של עשו עם כל הצער והעגמת נפש, יותר מאשר שלא לחיות אותם כלל, וכלום יש לנו השגה בעבודתו הפרטית של אברהם אבינו ברגע אחד? כלום היה מוותר על חמש שנות עבודה? והלא אותן חמש שנים היה ממשיך לחנך, האמנם מותר לו לאדם לוותר על חייו כדי שלא לראות בצער שבן בנו יצא לתרבות רעה? עד שמצאתי את דברי המדרש תנחומא (כי תצא ו'), אשר בו יבואר הענין ותיושב התמיהה זו"ל.	17415
אמר הקב"ה אני כבר הבטחתי את אברהם אוהבי ואמרתיו לו, ואתה תבוא אל אבותיך בשלום, ועכשיו יוצא לחוץ ורואה את בן בנו יוצא לתרבות רעה, ושומע בני אדם מה הן אומרים על בן בנו, מגלה עריות ושופך דמים, והוא מהרהר ואומר אלו הן התנאים שהתנה עמי הקב"ה, וקורא תגר ואין זו שיבה טובה, מה אני עושה לו אוספו מן העולם, טב ליה לצדיקא דאתכנס בשלם.	17416
הנה נתבאר שזה שלא חיה אברהם כי אם קע"ה שנה, לא היה כדי שלא יראה את בן בנו יוצא לתרבות רעה, אלא כדי שלא יהרהר ויאמר... וכדי שלא יקרא תגר, כלומר מדת הדין תבעה לפני הקב"ה אשר אברהם לא ישלים שנותיו כדי שלא תצא תקלה, ולא עוד אלא שמדת הדין זוקפת חסרון השנים על חשבוננו של עשו, כלומר בזה שעשו חטא הנה מלבד עצם העבירה, נחשב עשו להורג אברהם.	17417
נתבונן בזה ויפול עלינו פחד עד היכן יתבעו מאתנו במידת הדין, עד כמה מדקדקת מידת הדין, ועד כמה זוקפת היא לחובת עבירה, אי אפשר לו לאדם לידע את הנגרם בחטאיו, יש והוא יצטרך ליתן דין וחשבון על גדולי הדור, או על אנשים אחרים שבמעשיו נעשה אחראי להם, ויש אשר הוא עצמו הוא האדם הגדול, באשר היה לו לגדול יותר מכפי שגדל, ומידת הדין תתבע זאת ממנו. (מערכי לב).	17418
	17419
	17420
	17421
	17422
	17423
	17424
	17425
	17426
	17427
	17428
	17429
	17430
	17431
	17432
	17433
	17434
	17435
	17436
	17437
	17438
	17439
	17440
	17441
	17442
	17443
	17444
	17445
	17446
	17447
	17448
	17449
	17450
	17451
	17452
	17453
	17454
	17455
	17456
	17457
	17458
	17459
	17460

וכמה קשה להגיע למדת עובר על פשע, שיעבור האדם על מדותיו וימחול למי שפגע בו וגרם לו רעה	17461
כאילו לא קרה שום דבר, אמנם מורגלים אנו לומר מוחלים אנו, אבל עינינו רואות לפי חז"ל כמה חסד	17462
ורחמים וחמלה דרושים כדי להגיע למדה זו, שלא יחוש בפגיעתו של חברו ויהיה עובר על פשע.	17463
וכבר האריך מסילת ישרים (פרק י"א), כי השנאה והנקמה קשה מאד להימלט ממנה... כי האדם מרגיש	17464
מאד בעלבונותיו ומצטער צער גדול, והנקמה לו מתוקה מדבש כי היא מנוחתו לבדה, על כן לשיהיה בכוחו	17465
לעזוב מה שטבעו מכריח אותו ויעבור על מדותיו, ולא ישנא מי שהעיר בו השנאה ולא יקום ממנו בהזדמן	17466
לו שיוכל להינקם, אלא את הכל ישכה ויסיר מלבו כאילו לא היה, חזק ואמיץ הוא והוא קל רק למלאכי	17467
השרת שאין ביניהם המדות הללו, ולא אל שוכני בתי חומר אשר בעפר יסודם.	17468
ולבסוף מסיים בעל מסילת ישרים, שדורשים מן האדם שלא ישאיר בלבו שום רושם מהרעה שגמל לו	17469
חבירו, ויחדש לו חיבה כבראשונה בלי כל שינוי, ומשום כך באה התורה וכללה כלל שהכל נכלל בו	17470
ואהבת לרעך כמוך, כמוך בלי שום הפרש, כמוך בלי חילוקים, בלי תחבולות ומזימות כמוך ממש, בוא	17471
וראה מה עלה לו לשאול המלך שהיה בחיר האומה, כפי שהעיד עליו הכתוב ויגבה מכל העם משכמו	17472
ומעלה, וגם אחרי חטאו קראו לו משיח ה', ואף דוד שנרדף על ידו קראו כך, והמשיל עצמו כנגדו ככלב	17473
מת כפרעוש.	17474
גם אחרי שחטא קרא הקב"ה למלאכי השרת ואמר להם בואו וראו בריה שבראתי, יודע שיהרג ויצא	17475
למלחמה ונטל שלשת בניו עמו ושמה על שמדת הדין פוגעת בו (מדרש שמואל כ"ד), והנה שאול משיח ה'	17476
מצא עצמו נפגע בעטיו של דוד, וכתוצאה מזה היתה לו עין עליו, ויהי שאול עוין את דוד מהיום ההוא	17477
והלאה (ש"א י"ח), ואם כי עינו של שאול היתה עין טובה, אלא שהתורה מצאה שעיין אותו במקצת,	17478
ומכאן השתלשלו כל היחסים שבינו לבין דוד, הרי כמה קשה אף לבחיר האומה לעקור כל הרגשת	17479
הפגיעה, ולהיות עובר על פשע לגמרי.	17480
אף דוד המע"ה לא הגיע לשיא המדה הזאת, אמנם דוד נזהר מאד מלפגוע בשאול על אף רדיפותיו אותו,	17481
למרות שהיו לו הזדמנויות לכך, ולא עוד אלא שבעת שנפגשו במדבר זיף ואבישי אמר לו סיגר אלקים	17482
היום את אויבך בידך, ועתה אכנו נא בחנית ובארץ פעם אחת ולא אשנה לו, נשבע דוד שלא יגע במשיח	17483
ה', בכל זאת מצאנו שעוד נשארה איזו תביעה על דוד ביחסו לשאול, הכתוב אומר וידבר דוד לה' את	17484
דברי השירה הזאת ביום הציל ה' אותי מכף כל אויביו ומכף שאול, ואמרו חז"ל (מו"ק ט"ז:), אמר לו	17485
הקב"ה לדוד, דוד! שירה אתה אומר על מפלתו של שאול, אילמלי אתה שאול והוא דוד איבדתי כמה דוד	17486
מפניו.	17487
הרי שעם כל ויתוריו של דוד לשאול, עדיין לא מיצה את כל אותה המדה להיות עובר על פשע, כי לא די	17488
שיעבור האדם על מדותיו ויסלח לחבירו שגמל לו רעה, אלא שיאהב אותו כמותו ממש במדה כזו שאף לא	17489
יוכל לשמוח על הצלתו הוא, אם היא כרוכה בצערו של חברו שרדף אותו, ואכן קלה מדה זו רק למלאכי	17490
השרת ולא לשוכני בתי חומר כדברי מסילת ישרים דלעיל, ואף אישים עליונים כשאול ודוד נתבעו עליה.	17491
אולם יהונתן בן שאול הגיע למדרגה שלא נמצא בו כל רגש של פגיעה מצד דוד כלפי אביו, ושאל בתום	17492
לבבו למה יומת מה עשה (כ' ל"ב), הוא הגיע לכך משום אהבתו הגדולה לדוד שהיתה למעלה מדרך	17493
הטבע, ואכן היה צורך בכוחות עליונים לבוא לידי מדרגה כזו, שלמרות שדוד עמד ליטול את כסא	17494
ממלכתו, לא זו בלבד שהשוה את דוד לעצמו אלא עוד הגדילו עליו, ואמר לו אתה תמלוך על ישראל ואנכי	17495
אהיה לך למשנה.	17496
ומהי מלכות ישראל? הרי זו מלכות גם בארץ וגם בשמים, כמ"ש וישב שלמה על כסא ה', ושאל אביו	17497
הוא שזכה למלכות זו ונקרא משיח ה', ובכל זאת ויתר יהונתן על מלכות זו ומסרה לדוד מרצונו הטוב,	17498
אלא שיונתן הגיע למדרגת ואהבת לרעך כמוך בשיעור כזה, כפי שקונן עליו דוד נפלאת אהבתך לי	17499
מאהבת נשים (שמואל ב' א'), ורק הודות לכך התגבר על כל רגשותיו והתעלה למדת עובר על פשע בכל	17500
שיא מדרגתה.	17501
ועם כל זה עם כל הקושי הרב להגיע למדה זו, לא מצא הקב"ה להיות נושא עוון רק למי שהגיע לידי כך,	17502
למי שעובר על פשע, והכל משום שאין להעריך גודל ההרס והחורבן שהעוון גורם, עד שנדרשות זכויות	17503
ומעלות לאין שיעור כנגד העוון לשאת אותו, והנה מוטל על האדם להתדמות לקונו ולהגיע למדה זו של	17504
נושא עון, לאחר שיגיע לכל מדותיו של הקב"ה ה' ה' אל רחום וחנון.	17505
וכפי שנתבאר תכלית בקשתו של משה רבינו ע"ה אדון הנביאים הודיעני נא את דרכיך, בקשתו היתה כדי	17506
להיות דומה לו מה הוא אף אתה, ובהיענות לבקשה זו נגלה עליו הקב"ה בשלש עשרה מדותיו של רחמים,	17507
הרי שחייב האדם להכיר את י"ג המדות כדי להדמות לקונו ולדבקה בו מה הוא אף אתה.	17508
	17509

ולאחר שנתבאר כמה רחוקה המדה נושא עוון, שמלבד שהיא מהמדות האחרונות הבאה אחרי כל מדות	17510
הרחמים הקודמות, אינו זוכה לה רק מי שעובר על פשע למרות הקשיים הרבים להגיע לכך, מה תוחלת	17511
לאדם להידמות להשי"ת במדה זו? ברם מוצאים אנו כתוב בתורה, שלפני שה' הפך את סדום אמר,	17512
המכסה אני מאברהם אשר אני עושה, ורימזו לו בזה שיתפלל עליהם כפי שאמרו חז"ל, כשחטאו הסדומיים	17513
גילה לאברהם ללמד עליהם זכות, ולכאורה הרי גלוי לפני הקב"ה שאין בסדום עשרה צדיקים, ומה	17514
התועלת בזה שילמד עליהם זכות?	17515
אלא מכאן שאף במקום שמדת נושא עוון של הקב"ה אינה חלה עוד, יש עוד מקום לפני האדם להשתמש	17516
במדה זו, ולעשות מצדו כל שבכוחו להיות נושא עוון, ומשום כך גילה הקב"ה לאברהם שעליו להיות	17517
רחום וחונן מבחינת חובתו ואהבת לרעהו כמוך, ולהתרומם למדרגה של נושא עוון אף לגבי הרשעים	17518
כאנשי סדום ולהתפלל עליהם, ואכן הגיע אברהם למדרגה זו, השפיל את עצמו לעפר ואפר והרבה עליהם	17519
תפילה, נמצא איפוא שיש דרך לאדם להגיע למדת נושא עוון בזה שיהא מתפלל על הרשעים, אף אם הם	17520
רעים וחטאים לה' מאד כאנשי סדום, שהיו מושחתים בין אדם למקום ובין אדם לחבירו.	17521
יש עוד דרכים להפעיל את מדת נושא עוון אף מצד הקב"ה, הרי באיזו זכות בקש אברהם שהקב"ה ישא	17522
להם? בזכות עשרת הצדיקים, ואת מי היה מונה בין הצדיקים אלה, לוט אשתו בנותיו וחתניו (בר"ר מ"ט),	17523
ואם היה נשלם המנין של עשרה צדיקים כדוגמת לוט ובני ביתו, היה ה' מציל בזכותם את סדום ועמורה	17524
כמ"ש ונשאתי לכל המקום בעבורם, שהיה נוהג בהם במדת נושא עוון.	17525
ומי היה לוט ומה צדקתו? הלא עליו הכתוב אומר ויסע לוט מקדם, הסיע עצמו מקדמונו של עולם, אמר אי	17526
אפשי לא באברהם ולא באלהיו (בר"ר מ"א), וכן וישא לוט את עיניו וירא את כל ככר הירדן כי כולה	17527
משקה, שכל הפסוק הזה לעבירה נאמר (נזיר כ"ג), וכל עצמו לא ניצול אלא בזכותו של אברהם, שהיה	17528
לוט יודע ששרה אשתו של אברהם, ושמע שאמר אברהם אחותי היא, ולא גילה הדבר שהיה חס עליו	17529
לפיכך חס הקב"ה עליו (רש"י י"ט), ולו היו עשרה אנשים עושים כמעשה לוט, היו מצילים בזכותם את	17530
כל סדום, הרי שבגלל שתיקה כזו היתה חלה מדת נושא עוון של הקב"ה.	17531
והנה בוא ולמד מכאן מה גדול כוחה של בלימת פה, הרי אלמלי היה לוט מגלה על אברהם היתה בכך	17532
רשעות עצומה עד מאד, הנה נלוה אדם אל דודו ואיש חסדו, אשר הליכתו עמו הביאה לו צאן ובקר	17533
ואהלים (בראשית י"ג), והנה בשעה שהלה שרוי במבוכה בחשש של סכנת נפשות, ואם לא היה עוצר	17534
ברוחו ומגלה צפוניו, וגורם בכך לקיפוח חייו של מיטיבו הגדול ולנפילת אחותו בידי חלאת אדם, הלא	17535
היתה בזה רשעות וסכלות גדולה מאד, ואף על פי כן כיון שנמנע לוט מזאת בעוד שהיה לאל ידו, הפך	17536
לבחינת צדיק שזכותו בצירוף עוד תשעה כמותו, עשויה להגן לא על עצמו בלבד, אלא על ערים מלאות	17537
אנשים רעים וחטאים.	17538
מתוך העונש שנענשו אנשי סדום שנידונו בגיהנם בעולם הזה, למדים אנו גודל רשעם ובאיזו מדה היו	17539
ראויים לעונש, עד שלא די היה בגיהנם שלאחר מיתה, אלא שכבר מחיים נידונו ביסורי הגיהנם, ובסדום	17540
זו אלמלי נמצאו בה עשרה צדיקים כלוט, שחז"ל פירשו שזכותו היתה שהסתייג מלהלשין על איש חסדו	17541
ומיטיבו, היה נושא הקב"ה לכל המקום בעבורם, הערים היו נשארות כפי שהיו כגן ה'.	17542
וכל זה בזכות מעשה בשלילה של עשרה מהם, שהיו שותקים ולא מגלים דבר שעלול היה לפגוע	17543
במטיביהם, בזכות עשרה שכאלה היה הקב"ה נושא עוון, עון שנגזר עליו גיהנם מחיים, ומשאיר את	17544
החוטאים בחיים בתנאים של גן עדן, הרי כמה גדול מעשה בלימת פה, שלמרות שמדת נושא עוון אינה	17545
מופעלת כאמור אלא בזכות עובר על פשע, הרי כמו כן שתיקה זו בכוחה להפעיל מדה זאת.	17546
אמרו חז"ל האמנם אלם צדק תדברון, מה אומנותו של אדם בעולם הזה? ישים עצמו כאלם, יכול אף	17547
לדברי תורה כן תלמוד לומר צדק תדברון (חולין פ"ט), והנה זכותו של לוט היתה בשתיקה בבחינת אלם,	17548
ואעפ"כ עשויה היתה זכותו להפעיל מדת נושא עוון, והרי תלמידי חכמים בשעה שעוסקים בתורה, לא זו	17549
בלבד שהם מסתייגים מדבורים רעים בבחינת אלם, אלא שבה בשעה הם מקיימים גם צדק תדברון, נמצא	17550
שזכותם של לומדי תורה היא גם בשלילה וגם בחיוב, וגדולה מזכותו של לוט שנתלה באברהם אבינו ע"ה.	17551
ואם עשרה כלוט היו מפעילים מדת נושא עוון ומצילים מכליון, על אחת כמה וכמה שבודאי נושא הקב"ה	17552
עון בזכות לומדי תורה, וכל בן תורה מגין על חבירו ועל העולם כולו, מעתה יש בידינו דרך לזכות למדת	17553
נושא עוון של הקב"ה ולהגן על העולם כולו, הרי שתיקתו של לוט ועוד תשעה כמותו היתה נושאת לא	17554
עונם בלבד כי אם גם עונם של כל חמשת ערי סדום, למרות שחיתותם האיומה, כל שכן שלימוד התורה	17555
מפיות מאות לומדי תורה, ראוי לישא עוון של כל רשעי תבל, ולקיים בזכותם את כל העולם.	17556
(אור הצפון).	17557
	17558
מאמר תתכד	17559

ויעבר ה' על פניו ויקרא ה' ה' אל רחום וחנון ארך אפים... (שמות ל"ד ו').	17560
ארך אפים לרשעים ולצדיקים (סנהדרין ק"א), אמנם ארך אפים לרשעים שלא לענשם לאלתר ניחא, אבל	17561
מהו ארך אפים לצדיקים, וכי מה יש להקב"ה כלפי הצדיקים? איזו טענה ותביעה יש עליהם שהקב"ה	17562
צריך לכבוש ולהאריך אפו עליהם?	17563
וי"ל כי התביעה שהקב"ה תובע מהצדיקים היא על שלא ניצלו הכשרונות שהטביע בהם, ואף שכבר מיצו	17564
את הכשרונות הללו, אבל הרבה הרבה עוד נשאר בתוכם מן הסגולות שטרם באו לידי מיצוי, כי אילו	17565
ניצלו הכל היו משיגים התעלות הרבה יותר, והקב"ה שהוא הקובע להם את תפקידם בעוה"ז, הוא היודע	17566
להעריך עד כמה לא השכילו להגיע אל מה שהם יכולים להגיע, ועם כל זאת הקב"ה מתנהג ברחמים	17567
ומאריך אפו גם להם לצדיקים.	17568
וכן אמר הקב"ה לדוד, דוד בני אתה עשית רצוני ולא עשית כל רצוני (תדא"ר ג'), אע"פ שדוד אמר שכל	17569
אבר ואבר שלו קילס להקב"ה (פס"ר ט' ב'), בכל קרביו קילס בכל כלי נפשו אמר שירות ותשבחות, מ"מ	17570
הקב"ה שהכל לפניו נגלה יודע, כי עוד נשאר בנפשו שלא בא לידי גילוי ולא יצא חוצה בעוה"ז.	17571
אין בן דוד בא עד שיכלו כל נשמות שבגוף (יבמות ס"ב זוה"ק א' כ"ח), כל אדם בטרם נוצר קבעו לו	17572
בשמים אורות שעליו להביאם לידי גילוי כאן בעוה"ז, על האדם להוציא מן הגנוז בתוכו וכל מה שנאצר	17573
בו אל מחוץ לגופו ונפשו, אבל יש כאלה שאוצר האורות שלהם נשאר סגור וחתום בתוככי נפשם, לא	17574
התחילו לפתוח אותו, וכמו שבא כן יצא מן העולם, או שרק חלק מאוצר זה הוציא לפועל, אבל לא מיצה	17575
את הכל, ועל זה אנו מתפללים ותן חלקנו בתורתך, שנזכה לנצל את כל האור שהוענק וניתן לנו.	17576
ובמס' סנהדרין ס"ח. כשחלה ר' אלעזר נכנסו ר' עקיבא וחבריו לבקרו, נטל שתי זרועותיו והניחן על	17577
לבו, אמר אוי לכם שתי זרועותי שהן כשתי ספרי תורה שנגללין, וברש"י כשגוללין ספר תורה והכתב	17578
מכוסה כך תתעלם ותתכסה התורה שבלבי כשאמות, לפי שלא שמשוני ולמדו ממני, וכך יש לכל אחד	17579
ואחד לדאוג על ספר הנפש שלו, שהוא כספר תורה שנגלל ונשאר מכוסה.	17580
ואיתא בס' ערבי נחל ריש פ' ויקהל, שכמה מיני רוחניות ניתנה באדם בתחילת יצירתו, והם בו בכוח ולא	17581
בפועל, ובידו להטותם לכל מקום שירצה, ושם מהפך חלק אחד מהם לקדושה נברא מזה מלאך קדוש,	17582
שהוא החלק מנשמתו שיצא לפועל ומיד הוא פורח למעלה, ואם לא, נעשה מזה חלק מן הסטרא אחרא	17583
ח"ו, וכל זמן שהנשמה מלובשת תוך הגוף אין האדם מרגיש זאת, אבל אחר פטירתו במקום שהניח כל	17584
ימיו את חלקי נשמתו שם ימצאם, וכעין זה עיין באוה"ח הק' ריש פ' ויחי. (מעייני החיים).	17585
	17586
מאמר תתכה	17587
ויעבר ה' על פניו ויקרא ה' ה' אל רחום וחנון ארך אפים... (שמות ל"ד ו').	17588
התורה אינה מתחלקת לחלקים, אחוזים וקשורים המה כל ציוויי התורה זה בזה עד שאי אפשר להפרידם,	17589
כי רצון ה' אחד הוא אינו גוף ואין אצלו ענין של חלקים, מה שהתורה מתחלקת לתרי"ג מצוות, הוא	17590
בשביל האדם שהוא מוגבל ויש לו רמ"ח אברים, לכן הוא משתלם ע"י קיבוץ כל חלקיו, אבל תרי"ג	17591
מצוות אלו ענין אחד הן של שלמות, שחכמתו ית' מחייבת את האדם להשתלם, וממילא כל מצוה פרטית	17592
כלולה היא מכל תרי"ג מצוות, כי רצון אחד של השי"ת מקיף את כולן, וא"כ אין פרטים בתורה אלא	17593
כללים, כל מצוה כלל חדש הוא בכמות המצוות ובאיכותן.	17594
תרי"ג מצוות אלו רצו הנביאים לכלול אותן במצוות אחדות, כמ"ש חז"ל בא דוד והעמידן על אחת עשרה	17595
(מכות כ"ד), מובן מאליו כי כל אחת מאחת עשרה צריכה להיות בתכלית השלמות, כדי שתהיה באפשרות	17596
להביא את האדם לידי קיום של חמשים מצוות בערך, לכן מובן מה שאמרו שם, הולך תמים זה אברהם,	17597
לא רגל על לשונו זה יעקב אבינו, כי אם לא תהיינה אחת עשרה אלו כל אחת במעלה של אבות העולם, אי	17598
אפשר להגיע על ידן לקיום כל תרי"ג המצוות.	17599
ואם בא ישעיה והעמידן על שש, אז צריכה כל אחת מהן להיות במדרגה כפולה מאותן של דוד, כי בהיות	17600
הכללים רק ששה, אז כל אחד מהם מקיף מאה מצוות לפי ערך הכמות, לכן מצינו כי בהשוות אחת מאלה	17601
אל האבות, השוואה זו היא לאותו דבר שהוא יסוד אצל האבות, לא מעלה פרטית שלהם, הרי הגמרא	17602
אומרת הולך צדקות זה אברהם אבינו, דכתיב כי ידעתיו למען אשר יצוה.	17603
פסוק זה הובא במסכת (יבמות ע"ט), על אותה מדה של גומלי חסדים שהנחיל אברהם אבינו לעם ישראל	17604
עד שנעשה סימן לאומה זו, חסד זה של אברהם לא מעלה פרטית היתה אצלו, אבל חסד הוא יסוד היסודות	17605
שלו עצם מהותו, במה שהבדילו הכתוב מיעקב אבינו, כמו שנאמר תתן אמת ליעקב חסד לאברהם, הולך	17606
צדקות כזה יש בכוחו להביא לקיום של חלק ששית מהתורה.	17607
ואם בא מיכה והעמידן על שלש, אז אין כל ציור ודוגמא לשלש אלה אלא צורת הדברים לבד, כמו שאמרו	17608
עשות משפט זה הדין, אהבת חסד זה גמילות חסדים, והצנע לכת זה הכנסת כלה, אהבת חסד זו גדולה היא	17609

מהולך צדקות של ישעיה הנביא, ומקורה היא הארת פניו של השי"ת לעם ישראל, כמ"ש כי באור פניך נתת לנו תורת חיים ואהבת חסד, הארת פנים זוהי קבלת התורה פנים בפנים.	17610
דין וחסד המה דברים שאי אפשר לקרותם בשם מדות אלא בשם צורת התורה כולה, כי אין בתורה רק שני דברים אלה חסד ומשפט, והמעלה השלישית של הצנע לכת אינה מעלה בפני עצמה, אלא טהרת הלב הדרושה לשתי המעלות הקודמות, לכן ביארו חז"ל את מדת הצנע לכת בענין שהוא בפרסום, כאמרם והצנע לכת זה הכנסת כלה, והגמרא מסיימת והלא דברים קל וחומר, ומה דברים שאין דרכן לעשותן בצנעה, אמרה תורה והצנע לכת, דברים שדרכן לעשותן בצנעה עאכו"כ.	17611
הצנע לכת במקום של פרסום היא מדרגת טהרה היותר גדולה, אבל אין זה דבר לעצמו, כי הכנסת כלה בכלל גמילות חסדים היא כדאיתא (שבת קכ"ז), ואם חזר ישעיה והעמידן על שתיים, שנאמר כה אמר השם שמרו משפט ועשו צדקה, כי בהיותם רק שנים אז יהיו בטהרתם השלמה, שאינם צריכים אז לטהרה מיוחדת של הצנע לכת, אלא צדקה ומשפט עצמם הם צורת התורה.	17612
ואם בא חבוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה, מה פירושה של אמונה זו? ראוי לומר כי היא הכרה בגדלות השם, שחסד ומשפט כאחד כלולים בה, כי שני אלה מקיפים את כל המצוות שבתורה, והחידוש של חבוק הוא כי חסד ומשפט צריכים להיות כאחד, כמו שאנו אומרים בר"ה ובמקום משפט אין צדקה, ובאין משפט יש צדקה ואתה במשפט תעשה צדקה, זוהי אחדותו ית' לעשות דין ורחמים כאחד, ועבודת האדם היא להתדמות אליו ית' לאחד חסר ומשפט יחד, ובאותה מדה שהיא אצל הקב"ה בלי גבול ותכלית.	17613
אין זה כמו שאנו חושבים, כי בהיות האדם שלם במדת החסד אז הוא מקיים את התורה כולה, לא כן הוא, חסד בלי משפט הוא חצייה של תורה, תורה שלמה יכולה להיות רק בחסד ומשפט שהוא אמת יחד, ומה שאמרו חז"ל דעלך סני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה (שבת ל"א), אין הפירוש על חסד לבד אלא על חסד ואמת כאחד, כי ההשוואה של חבירו לעצמו היא אמת לא חסד לבד, כי בחסד לבד אין השוואה רק ביטול עצמו נגד חבירו, ורק ע"פ האמת ששניהם כאחד נבראים בצלם המה.	17614
מזה נתבאר שני דברים, ראשית כי אמונה של חבוק אינה דבר מופשט שאפשר לאדם לטעות בעצמו, לומר אחר שאיננו חפשי בדעות כבר הוא מאמין, לא, אמונה זו פירושה הכרה בחסד ואמת של הקב"ה שהם כאחד בלי פירוד כל שהוא, ושנית כי אין אמונה בדעות לבד, אלא שצריך גם לחיות בחסד ואמת כזה, ובכן אין עבודת החסד אצל האדם תקון של מדה פרטית, אלא עבודה נצחית היא, וכן עבודת האמת, כי כיון שזהו יסוד האמונה אין זה דבר פרטי, וכיון שממקור האמונה הם באים אין להם גבול ותכלית, ולא רק שסוף העבודה אין לה גבול אלא שתחלת העבודה כך היא.	17615
זה ההבדל בין הנביאים הקודמים לחבוק, הנביאים הקודמים מנו מדות אלו בין חשבון שאר המדות, ולכן די היה בעבודתם בכל מעלה לפי דרכה, אבל חבוק שהעמיד חסד ומשפט בתור אמונה, נמצא כי תחילת עבודתם צריכה להיות לפי מקור זה, היינו עבודה של בלי גבול ותכלית, וזוהי עבודת האמונה, שיתחיל האדם בעבודה בלתי פוסקת לכל ימי חייו גם אם יחיה אלף שנים, והעבודה תהיה בשני דברים אלה חסד ואמת, ולבקש הדרך איך לאחד אותם שלא יהיו סותרים זה את זה.	17616
לפי זה נמצא כי לא נכון הוא מה שאנו רגילים לחשוב, כי י"ג מדות של הקב"ה הן כולן של רחמים, רק מדת אמת לבד היא של משפט, לא כן כל הי"ג מדות כלולות הן מחסד ומשפט יחד כאשר נבאר בע"ה, ומי שאומר כי השי"ת חסד לבד הוא, הרי זה כאומר הקב"ה ותרן הוא כי ותרן פירושו חסד בלי אמת, ואם חז"ל החמירו כ"כ בזה, הוא בשביל שהאמת הוא, כי אמונה פירושה חסד ומשפט כאחד. (תורת אברהם עמ' 94).	17617
מאמר תתכו	17618
ויעבר ה' על פניו ויקרא ה' ה' אל רחום וחנון ארך אפים... (שמות ל"ד ו').	17619
הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים, על כן המו מעי לו רחם ארחמנו נאם ה' (ירמיה ל"א), וברש"י הבן יקיר לי כמי שאין לו אלא בן אחד שהוא עושה רצונו, כאשר אדם מבורך בהרבה בנים, אז הוא חייב לחלק את זמנו ואהבתו עבור כל בן בנפרד, אין האב יכול להעדיף בן אחד על השני, הוא חייב להיות שווה לגבי כולם, ברם שונה הדבר אם יש לו רק בן אחד ויחיד, כי אז הוא משקיע את כל אהבתו בבנו היחיד והשקעה היא גדולה מאד, הוא מקדיש את כל רכושו הנפשי אך ורק לו, כל נשמתו אחוזה ודבוקה רק בו.	17620
כה עזה היא גם אהבת הקב"ה לעמו שבו בחר כבן יחיד יקיר, הקב"ה ממטיר כל אהבתו הנצחית על עמו ישראל, בוא וראה אפילו הן אלף אלפים ורבו רבין אינם חשובים לפני הקב"ה אלא כבן יחיד (אגדה בראשית פ"ה), הקב"ה אוהב לכל אחד ואחד כאלפי רבבות בני ישראל, והוא אוהב לכל אלפי הרבבות כבן יחיד.	17621
	17622
	17623
	17624
	17625
	17626
	17627
	17628
	17629
	17630
	17631
	17632
	17633
	17634
	17635
	17636
	17637
	17638
	17639
	17640
	17641
	17642
	17643
	17644
	17645
	17646
	17647
	17648
	17649
	17650
	17651
	17652
	17653
	17654
	17655
	17656
	17657
	17658
	17659

ה' מרחם עלינו כאב על בנים, קוב"ה יצר את האב ונטע בו מדת הרחמים, כי בלי יצירה זו לא היו האב	17660
והאם מסוגלים לעמוד בסבלות הילדים, כמ"ש בעל חובת הלבבות (שער הבחינה פרק ה'), יתנהו האלקים	17661
לחן ולחסד ולרחמים בלב יולדיו כדי שלא יכבד עליהם גידולו, וירגישו וישגוהו עליו יותר מעצמם במאכל	17662
ובמשתה, ויקל בעיניהם כל טרחו ועמלו מרחיצה וחיתול וכיוצא בהם, ולנהלו לאט ולדחות מעליו כל נזק	17663
על כרחו, ולא יקוצו בו אבותיו ולא יתקצפו לרוב צרכיו ומעוט הכרתו.	17664
פעם היכו לאדם אחד שגנב כדי שיודה אבל סירב להודות, ולא הועילו כל המכות והעינויים שעשו לו, ואז	17665
לקחו את בנו והכוהו בפניו מיד הודה על גניבתו, וחז"ל מספרים שנעצו בעינו של צדקיהו לונביות	17666
(כידים) של ברזל ולא נתעוורו עיניו, עד ששחטו את בניו לעינו מיד נתעוורו עיניו (תנחומא ואתחנן א'),	17667
ולזה פונים אנו בתפלה לאבינו הרחמן, אנא עורר רחמך הרבים הלא את בניך מכים! (מעייני	17668
החיים).	17669
מאמר תתכו	17671
וימהר משה ויקד ארצה וישתחו (שמות ל"ד ה').	17672
איתא במדרש מה ראה? רבי חנינא בן גמליאל אומר ארך אפיים ראה, רבנן אמרי אמת ראה, תניא כמאן	17673
דאמר ארך אפים ראה, כשעלה משה למרום מצא להקב"ה שיושב וכותב ארך אפיים, אמר לפניו רבוננו	17674
של עולם לצדיקים? אמר לו אף לרשעים, אמר לו רשעים יאבדו, אמר ליה השתא חזית דמיבעי לך, בשעה	17675
שחטאו ישראל אמר לו לא כך אמרת לצדיקים? אמר לפניו רבש"ע לא כך אמרת לי אף לרשעים? והיינו	17676
דכתיב ועתה יגדל נא כח ה', היינו דכתיב עדותיך נאמנו מאד וסמיך ליה תפלה למשה, שמע מינה ארך	17677
אפיים ראה (סנהדרין קי"א.).	17678
כאשר ראה משה רבינו את מדת ארך אפים שמח מאד, כי הקב"ה יתנהג עכשיו במדה זו עם בני ישראל	17679
למרות שנכשלו בעגל, שמחתו של משה רבינו מוצאת את ביטויה בפעולת המהירות, וימהר משה ויקוד	17680
ארצה וישתחו, וחז"ל נתפעלו מאד מזריזות זו הנובעת משמחתו עד כי הם שואלים מה ראה? ותייצו או	17681
בגלל שמשח רבינו ראה את י"ג מידות וביניהם ארך אפים או את מידת האמת.	17682
ולכאורה הרי מכירים אנו את הי"ג מדות, וגם למדנו ולומדים תורה ומוסר, גם שמענו הרבה מוסר וחזיון,	17683
וכל השנה אנו נתונים להבין ולהרגיש כמה יסודות מחיובי התורה והמוסר, ואף על פי כן אנו נשארים	17684
בבחינת עומדים על שמרינו, וממשיכים לשמוע מוסר תוכחות ושום דבר לא זו אצלנו, לא מתפעלים לא	17685
מתרגשים איך להסביר זה?	17686
כאן הבחינה כמה אנחנו רחוקים מלהרגיש את מדת האמת, אנו כ"כ נתונים תחת השפעות זרות, שאף על	17687
פי שיש לנו ידיעה מה זו האמת, אבל ההרגשה של אמת חסרה לנו, אנחנו נתונים תחת מדה שאינה מופיעה	17688
בין הי"ג מדות, והיא מדת ההשפעה מן העולם, מידה זו מביאה אותנו לידי כך שאנו אומרים שהקב"ה	17689
ותרן! אנו מצומצמים תחת מדה זו של ותרנות, לדעות העולם, להשפעות החוץ, עד שאנו יכולים להמשיך	17690
לחיות בסתירה מוחלטת לכל ידיעותינו.	17691
ואפילו אם מגיע לאדם עצמו או לחבירו עונש או אסון ח"ו, למרות שזה גורם להתעוררות אבל שוכחים	17692
מהר, וכי לא כך רואים שאחרי האסון הנורא שהמיט היטלר ימ"ש על כל היהדות והאנושות, ובכל זאת	17693
הכל נשכח, כדברי הנביא (איכה ב'), מה אעידך מה אדמה לך הבת ירושלים, מה אשוה לך ונחמך בתולת	17694
בת ציון, כי גדול כים שברך מי ירפא לך, מה ההשוואה לים? כי כשאניה טובעת בלב ים הכל נעלם במים	17695
ולא נשאר שום זכר, לא כמו אסון שקורה ביבשה המשאיר רושם וזכר, זהו גדול כים שברך מי ירפא לך	17696
כי הכל נשכח.	17697
כך אנו רואים לפעמים תלמיד נמצא בלחץ של איזה מצב של קנאה פחות מחבירו וכו', אז מתעורר קצת	17698
ללמוד מוסר ולהתגבר, אך כשהמצב עובר אז הכל נשכח, ושוב חוזר למידותיו, ודומה לאדם שטבע	17699
במצולות ים וממילא מי ירפא לך? הכל נשכח, וכמ"ש אצל פרעה וירא פרעה כי היתה הרווחה ויכבד את	17700
לבו ויוסף לחטוא, השכחה הזו היותר הזה בא לנו מהשפעת העולם.	17701
ואל נשלה את עצמנו שהיותר הזה מקורו במידתו של הקב"ה שהוא ותרן וארך אפיים, שהרי חכמינו	17702
אמרו שהקב"ה חשב לברוא את העולם במידת הדין, וראה שאינו יכול להתקיים ושיתף את מידת הרחמים,	17703
וזה לא ויתור אלא מאריך אפיה וגבי דיליה, ואם אנו לא מתפעלים ולא לוקחים את זה ללב, זה נובע מעם	17704
הארצות שלנו, שאין אנו חותרים לעומקם של דברים ומסתפקים בידיעה שטחית, וכך אומר רבינו יונה	17705
שערי תשובה, ולא ימצא איחור התשובה זולתי בעמי הארץ, לחשוב שיש מדה של ויתור אצלו יתברך	17706
זוהי עם הארצות, והיא הגורם שאין אנו מתפעלים מהאמת.	17707

אבל משה רבינו ע"ה, וימהר משה ויקוד ארצה וישתחו, כל כך התפעל כי חשש מן העונש וידע שאין ויתור, וכשראה את מדת ארך אפיים כל כך שמח ומיד וימהר וישתחו, אנו חיים בתקופה של חושך ואפילה, העם הארצות שולטת בכל, ואין אנו מתבוננים במדת האמת כדי לשפר את התנהגותנו.	17708 17709 17710
על הפסוק פוקד עון אבות על בנים אומר הספורנו, ממתין לרשעי ארץ עד שתימלא סאתם, וזה המילוי הוא שיגיע עונו למדרגה מן הרע שלא תהיה עמה תקוות תשובה, וזה יהיה על הרוב כשיתמיד רשעם בכמה דורות זה אחר זה עכ"ל, משה רבינו ידע שאין ויתור, פחד ממדת האמת ומיהר להתפלל, התפעל ממידת ארך אפיים ושמח.	17711 17712 17713 17714
ויש לשים לב שאחר פסוקים אלה כתוב בתורה הבטחות גדולות, הנה אנכי כורת ברית נגד כל עמך אעשה נפלאות, אשר לא נבראו בכל הארץ ובכל הגויים, וראה כל העם אשר אתה בקרבך את מעשה ה' כי נורא הוא אשר אני עושה עמך (ל"ד י'), הבטחות נפלאות מצב נהדר של התעלות! אך מיד אחרי זה שמר לך את אשר אנכי מצווך היום... השמר לך פן תכרות ברית ליושב הארץ אשר אתה בא עליה פן יהיה למוקש בקרבך.	17715 17716 17717 17718 17719
לכאורה איך אפשר מחשבה כזו לפניו יתברך? מה הוה אמינא אחרי מצב כזה של הבטחות וארך אפיים, עוד לחשוך שהם עלולים לרדת למדרגה תחתונה, ולכרות ברית עם יושב הארץ אשר ה' ברוב חסדיו גירש מפניהם? אלא התורה ירדה לסוף דעתו של אדם, שהאדם חי על סתירות ואינו מרגיש אותם, וכמו במעשה הסוטה שחז"ל אומרים, הרואה סוטה בקלוקלה יזיר את עצמו מן היין, האדם רואה את הסוטה ולא רואה את הקלוקל, רואה את הויתור במקום לראות את הארך אפיים.	17720 17721 17722 17723 17724
ממילא כמה זה מחייב אותנו, עכשיו בהיותנו בין כתלי הישיבה למרוד בעם הארצות הזו, למרוד בדעות העולם ובהשפעתם, ב"ה אנו נמצאים במקום כזה רחוק מכל העולם, אנו צריכים למסור נפש כדי להגיע לקצת התרגשות לא רק וידעת היום, אלא גם והשבות אל לבבך, לא מספיק לדעת צריך להרגיש, אנו צריכים להיות שקועים רק בעבודה זו ורק את זה לראות, כמו שהחייט מתבונן רק בחליפות, והסנדלר רואה רק נעליים, הבהמה רואה רק תבן, כך אנו צריכים לראות רק תורה מוסר ועבודת ה', להרגיש חסרונותינו ולדאוג לתקנם.	17725 17726 17727 17728 17729 17730
וזה נוגע לא רק לנו אלא גם לבנינו ולבני בנינו, שהרי כך אנו רואים גם לצד הרע, כתוב וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם, אומר רש"י ותמיד כשאפקוד עליהם עוונותיהם ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה עם שאר העוונות, ואין פורענות באה על ישראל שאין בה קצת מפרעון עון העגל, כל מכשול וכל חסרון אינו דבר זמני ופרטי, אלא זוהי בכיה לדורות ולכל העם, ולהיפך מדה טובה יתירה ממדת פורעניות חמש מאות פעם, להתרגש ולהשיג הישגים בלימוד המוסר, זה לא רק בשבילנו זוהי השקעה לדורות, וגם אנו הנמצאים כאן ממשיכים את ההשקעה שקבלנו מהסבא זצ"ל, וכמה שנמשיך ביגיעה ובהתחזקות זה יועיל לנו ולדורי דורות. (דגל המוסר).	17731 17732 17733 17734 17735 17736 17737 17738
מאמר תתכה	17739
וירא אהרן וכל בני ישראל את משה והנה קרן עור פניו ויראו מגשת אליו (שמות ל"ד, ל').	17740
איתא בגמרא אמר רבי שמואל בר נחמני א"ר יונתן בשכר ויסתר משה פניו זכה לקלסתר פנים, בשכר "כי ירא" — זכה לויראו מגשת אליו, בשכר "מהביט" זכה "ותמונת ה' יביט" עד כאן, ופירש שם רש"י, לקלסתר פנים כי קרן עור פניו (ברכות ז, א.).	17741 17742 17743
הנה המדרגה העליונה של כלל ישראל היא הצימאון הרוחני הגדול, וכבר דרשו (סנהדרין עו ב) על הפסוק "למען ספות הרוה את הצמאה" זה המחזיר אבידה לגוי, ופירש שם רש"י רוה אלו העכו"ם ששבעים ואינם צמאין ליוצרם, צמאה זו כנסת ישראל שצמאה ותאיבה ליראת יוצרה ולקיום מצותיו עכ"ל, ומבואר בזה דעיקר המבדיל שבין ישראל לגוי הוא מדת הצמאון ליראה ולקיום המצוות, ומוכן שגם ההבדל בין האדם הגדול לבין האדם הקטן הוא במדת צמאון הרוחניות, ובאיזה מדה הוא מתקרב לבו"ת.	17744 17745 17746 17747 17748
כאן למדנו שמשה רבינו זכה לקירון עור פנים דוקא משום ויסתר משה פניו, ומתבאר מזה שכשם שישנה מדרגה עליונה של צמאון רוחני להשיג כמה שיותר ולהתקרב אליו יתברך כביכול "ואני קרבת אלהים לי טוב" — כך ישנה מדה טובה מקבילה בכיון הפוך — ויסתר משה פניו, למרות רצונו העז ושאיתפן הגדולה של משה רבינו להתקרב יותר אליו יתברך — חש משה שקירבה זו היא למעלה ממדרגתו, ועדיין איננו ראוי לכך, והוא מצטנע ומסתיר פניו, ודוקא משום כך זכה לגילוי עצום של ותמונת ה' יביט.	17749 17750 17751 17752 17753
כשם שבגשמיות נאמר כי לא בכח יגבר איש, כך ברוחניות אין אדם יכול לקחת בכח ולא יוכל אדם לחטוף מעלה שאינה לפי ערכו ודרגתו, וכן לעומת זה הנוהג צניעות וענוה בעצמו, נחבא אל הכלים ומסתיר פניו — זוכה משום כך להארה נפלאה ותמונת ה' יביט.	17754 17755 17756

לא רק במשה מצינו כן אלא אף במדה מסויימת בכל ישראל, דהנה כבר דרשו ז"ל על הפסוק ה' מסיני בא	17757
וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן, שהקב"ה החזיר את התורה על אומות העולם, ולאחר שהקב"ה גילה	17758
לכל אומה את צד הקושי שבה, לשעיר איסור רציחה שזהו נגד מהותם, וכן לשאר האומות והם סרבו	17759
לקבלה, ולכאורה למה לא פתח לישראל גם כן בדבר שהוא נגד מהותן, אכן כבר כתב הגאון בעל האבני	17760
נזר בזה דבר נכון, שאף לישראל פתח בדבר שהוא נגד מהותן, שהזהירם במצות הגבלה שנוגד את מהותם,	17761
ישראל היו חפצים בלבם ובנפשם להתקרב מה שיותר ואמרו רצוננו לראות את מלכנו — ואעפ"כ ויעמדו	17762
מרחוק.	17763
בהמשך המראה בסנה הקב"ה פונה למשה שילך בשליחותו לגאול את ישראל ממצרים, משה מסרב כמה	17764
פעמים, ומשיב להקב"ה שלח נא ביד תשלח, ולפירוש הרמב"ן שם שמשה סבור, שכל מי שישלח במקומו	17765
יהיה ראוי לכך יותר ממנו, וא"כ שלח נא ביד כל מי שאתה רוצה לשלוח חוץ ממני, הוא האחרון שמסוגל	17766
לכך וזאת על אף מסירותו הגדולה לעם ישראל, ורצונו העז בכל לבו ונפשו למהר גאולתם, אעפ"כ אינו	17767
רואה את עצמו ראוי לכך.	17768
ואיתא בחולין (פ"ט א), שאמר הקב"ה נתתי גדולה למשה ואהרן אמרו ונחנו מה, אפילו כעפר ואפר כמו	17769
שאמר אברהם ואנכי עפר ואפר ג"כ לא, ולא כתולעת שאמר דוד ואנכי תולעת ולא איש, ועוד נאמר שם	17770
אין העולם מתקיים אלא בשביל משה שכן כתוב הכא ונחנו מה, וכתוב התם (איוב כ"ו) תולה ארץ על	17771
בלימה, מי שחש עצמו שהוא אפס גמור — הוא המקיים את כל העולם, לא מפני שהיה אדון הנביאים ולא	17772
קם עוד כמותו, לא בגלל תורתו וצדקותו, אלא בגלל הענוה הגדולה — ונחנו מה.	17773
לא רק שלא נטל כתר מנהיגות לעצמו אלא גם ברוחניות, יעויין בפרי צדיק לר' צדוק הכהן מלובלין	17774
בקונטרס ריש בראשית, שפירש מה שנאמר אצל משה בכל ביתי נאמן הוא — דענין נאמן הרי זה כעין מי	17775
שאפשר להפקיד בידו כל הון ולא יקה לעצמו כלום, ואפילו לא יפתח את המכסה לראות מה נמצא שם, כך	17776
היה משה רבינו בכל, אף שבודאי השתוקק להשיג יותר ויותר, וכל גנזי המלך פתוחים לפניו, אעפ"כ לא	17777
נטל ואפילו לא הציץ במה שלא נועד עבורו עיין שם.	17778
בזה יש לפרש את האמור ישמח משה במתנת חלקו — כי עבד נאמן קראת לו — דאף שיש לו צמאון רב	17779
לרוחניות ונפשו איוותה לדעת את כל הנסתרות הגנוזים, אעפ"כ הוא נוהג הגבלה לעצמו ושמח בחלקו,	17780
מאחר שהוא עבד המרגיש שאין לו לעצמו מאומה, וגם נאמן בתכלית הנאמנות, ואף ברוחניות כמו	17781
בגשמיות אין לו לעצמו כלום, ומה שמסיים כליל תפארת בראשו נתת לו — כבר נאמר בזה משל נכון,	17782
דכאשר המלך מוריד את הכתר מראשו, לא יתנהו אז בראשו של שום אדם, כדי שהלה לא ישתמש בכתר	17783
של המלך.	17784
וכמו שמצינו שאחשורוש אף שהיה מוכן לתת לאיש שהוא חפץ ביקרו הכל, אבל לא את כתר המלכות אף	17785
לא לרגע קט, כי כתר מלכות מקומו רק בראשו של המלך או שיתננו בארון, אבל בראשו של משה כליל	17786
תפארת — בראשו נתת לו — מפני שראשו של משה הריהו כארון בעלמא, ונחנו מה שום דבר, והכליל	17787
תפארת שבראשו לא יביאנו להשלוח את עצמו שהוא המלך.	17788
איתא בגמ' (שבת פ"ט.), דמה שנאמר (שמות ל"ג ו), ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב — היינו	17789
השני כתרים שזכו לקבל כשהקדימו נעשה לנשמע, וכולן זכה משה ונטלן, ופירש שם רש"י דהיינו קירון	17790
עור הפנים שזכה לו משה עיין שם, ולכאורה זה סותר לגמרא בברכות שהבאנו משזכיית משה לקירון עור	17791
פנים היה בשכר ויסתר משה פניו, ואולי הסוגיות באמת חלוקות בזה שהרי יש מי שחולק שם במסכת	17792
ברכות בזה.	17793
אבל יותר נראה שאין כלל סתירה בין הסוגיות, שעצם הזכייה לקירון פנים היה משום ויסתר משה פניו,	17794
אבל זמן הזכייה לקבל את השכר הזה, לא הגיע עד אשר בני ישראל התנצלו מעדיים בהר חורב, ונטלו	17795
מהם הכתרים הללו אז זכה בהם משה ומזה קרן עור פניו, ומה שהוצרך משה להמתין כל כך ולא קיבל מיד	17796
קירון פנים, יתכן שמדרגה כה נעלה של קירון פנים לא שייך להמשיכה לעולם הזה ליחיד אפילו למשה	17797
רבינו, והיה הכרח להמשיכה לעולם רק עבור כלל ישראל, ורק לאחר שחטאו ואבדו את הכתרים הללו —	17798
זכה בהם משה, כי מתנה שנמצאת כבר בעולם נקל להעבירה למי שראוי לכך. (מעדני שמואל).	17799
	17800
מאמר תתכט	17801
ויאמר ה' אל משה כתב לך את הדברים האלה כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל (ל"ד	17802
כ"ז).	17803
אר"י לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבע"פ, שנאמר כי על פי הדברים האלה כרתי	17804
אתך ברית ואת ישראל (גיטין ס'.), הנה התורה נקראת ברית שנאמר אם לא בריתי ואז"ל זו תורה (שבת	17805

17806	לג.), ובמהותה של הברית של הקב"ה עם ישראל כתב הרמב"ן ז"ל (לך י"ז), הוא מה שנאמר לאבות הנה
17807	אנכי עמך כי אהיה עמך, ומה שנאמר בישראל יהי ה' אלהינו עמנו עי"ש.
17808	והיינו כי הברית הוא הייחוד שמתיחד הקב"ה כביכול עם האבות והייחוד שמתיחד עם ישראל, וכענין
17809	שאז"ל בספרי ה' אלהינו, עלינו הוחל שמו ביותר, וע"פ זה נראה כי גם הברית שנאמרה בתורה כזו היא,
17810	והיינו שע"י התורה מתדבקים בהקב"ה, והקב"ה מייחד שמו ביותר על הדבק בתורתו וכמ"ש ז"ל (דב"ר
17811	נצבים), אמר להן הקב"ה בני אם יהיו דברי תורה קרובים לכם, אף אני קורא אתכם קרובים שכן כתיב
17812	לבני ישראל עם קרובו.
17813	וזהו במעלת התורה בכלל, אבל במה שאמר ר"י לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים
17814	שבעל פה, חידש וגילה לנו, כי עיקר סגולת הברית כמסה בתורה שבעל פה, כי תורה שבעל פה היינו
17815	מהפה של הקב"ה, שכל דיבור ודיבור של תורה שאדם לומד הוא כאילו היה לומד מפיו של הקב"ה ממש,
17816	ושעל זה נאמר ישקני מנשיקות פיהו שאז"ל (שהש"ר פ"א), מסיני נאמרה יוציא לנו נשיקות מתוך פיהו,
17817	ואז"ל כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה (משלי ב').
17818	גדולה החכמה וגדולה ממנה הדעת והתבונה שנאמר כי ה' יתן חכמה, אבל מי שהוא אוהב ביותר מפיו דעת
17819	ותבונה, א"ר יצחק למה הדבר דומה למלך שהיה לו בן ובא מבית הספר, מצא תמחוי לפניו אביו נטל אביו
17820	חתיכה ונתן לו, מה עשה בנו אמר לו איני מבקש אלא מה שבתוך פיך, מתוך שהיה מחבבו נתן לו מתוך
17821	פיו (ילקו"ש שם), דעת ותבונה זה התורה שנתן הקב"ה כביכול, והקב"ה מוציא לו נשיקות מתוך פיו,
17822	וסגולה זו מיוחדת היא לתורה שבעל פה שהיא תמיד מתוך פיו של הקב"ה.
17823	וזהו שאז"ל אכתוב לו רובי תורתך כמו זר נחשבו, א"ר אבין אלו כתבתי לך רובי תורתך לא כמו זר
17824	נחשבו, מה בינך לבין עו"א אלו מוציאים ספריהם ואלו מוציאים ספריהם, אמר רבי חגי ב"ר שמלאי,
17825	כתיב כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית, הדא אמרה אותם שבפה הם חביבים (ילקו"ש הושע ח').
17826	הרי שאמרו מפורש כי הברית היא החיבה יתרה שבדברים שבעל פה, וזהו שנאמר ואני זאת בריתי אותם
17827	אמר ה' רוחי אשר עליך, ודברי אשר שמתי בפיך לא ימוש מפיך, ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה'
17828	מעתה ועד עולם, שכרת ברית על דברים שבע"פ שיתקיימו לעולם ולא ישתכחו, ותמיד יהיה השי"ת
17829	המלמד תורה לעמו ישראל, ומפיו יתן חכמה דעת ותבונה לכל המבקשים והמתקרבים אליו ית'.
17830	וגם הערבות והתענוג שבתורה הוא מהתענוג על ה', מהאהבה הרבה והחמלה הגדולה והיתרה, ונשיקות
17831	פיו בכל דבור ודבור שאדם זוכה ללמוד מפיו של הקב"ה, וזהו שאנו מתחננים לפניו בברכת התורה,
17832	והערב נא והותמים ברוך אתה ה' המלמד תורה לעמו ישראל, והיינו שנכיר במעלת ברית התורה וקרבתנו
17833	אליו ית', ונדע ונרגיש כי הוא המלמד לנו ממש ומפיו אנו חיים ומתענגים, ואז יהיו דברי תורתו ערבים
17834	בפינו.
17835	וזהו גם סוד המורא בלימוד התורה, דתניא והודעתם לבניך ולבני בניך, וכתיב בתריה יום אשר עמתד לפני
17836	ה' אל' בחורב, מה להלן באימה ביראה ברתת ובזיע, אף כאן באימה ביראה ברתת ובזיע (ברכות כא),
17837	מפני שכל לימוד התורה היא קבלת התורה מפיו של הקב"ה, כיום אשר עמדת לפני ה' אל' בחורב, מן
17838	האמור נלמד כי תורה שבע"פ שתי סגולות לה, האחת שעל ידי הלימוד והשינון בפה התלמיד מרב, נקבע
17839	במוח ובלב עומקה וחידודה של תורה, והשניה שבתושבע"פ כמסה סוד הברית של תורה שהקב"ה כרת
17840	עם ישראל, שיהיו קשורים וקרובים אליו על ידי שילמדו מפיו, ויתקיים בהם ישקני מנשיקות פיהו.
17841	ושתי סגולות האלו יחד נקנות על ידי הרב, הראשונה כאמור ע"י והיו עיניך רואות את מוריך, ע"י
17842	המסירה השלימה שהרב מוסר לתלמידו כל עומק החכמה השכל והבנת הלב כמו שקיבלה מרבו, ורבו
17843	מרב עד משה רבינו רבן של ישראל, וכמו ששינונו משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע, כלומר כולה
17844	עם כל חכמתה זיווה והדרה, וכן יהושע לזקנים וכן בכל דור ודור עד רב אשי ארבעים דורות כמו שמנאם
17845	הרמב"ם ז"ל בהקדמת חיבורו, ומסירה מלאה ושלמה כזו לא תתכן אלא בעל פה מפי הרב אל התלמיד.
17846	והשניה והיא סגולת הברית גם היא נקנית ע"י הרב, ע"י יראתו וקדושתו הנמשכת אל תלמידו, והוא
17847	המקשר את התלמיד אל קדושתה של התורה, שיהיה מוכשר לקבל תורה עד כדי קבלתה מפי הקב"ה,
17848	ושיהיה לימודו על דרך שאמרו בספרי (עקב י"א), אשר אנכי מצוה אתכם, מנין אתה אומר שאם שמע
17849	מפי קטן כשומע מפי חכם, שומע מפי חכם כשומע מפי סנהדרין, והשומע מפי סנהדרין כשומע מפי משה,
17850	והשומע מפי משה כשומע מפי הקב"ה, שנא' נתנו מרועה אחד.
17851	ולפיכך נדרשת מהרב המעלה העליונה ביותר, כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה'
17852	צבאות הוא, ואמרו ז"ל (חגיגה ט"ו):, אם הרב דומה למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיהו ואם לאו אל
17853	יבקשו, ומוטב שלא ללמוד כלל מללמוד אצל רב שהוא פגום במעלתו.
17854	(דליות יחזקאל עמ' שצ"ה).
17855	

מאמר תתל	17856
ויאמר ה' אל משה כתב לך את הדברים האלה כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל (ל"ד כ"ז).	17857
משל למלך שהיה אוהב לתיסומן (שומר האוצר) א"ל מדוד לך דינר זהב, משמחתו לא ביקש לא לאכול ולא לשתות, ביקש לישן אמר אם אני ישן אני מפסיד את אלו, כך משה מודד התורה שכח ולא אכל ולא שתה, ביקש לישן אמר אישן אני מפסיד שלא אמר לי אלא ארבעים יום בלבד, אמר הקב"ה נצטערת חיך אין אתה מפסיד, בלוחות הראשונות לא היו אלא עשרת הדברות בלבד, עכשיו שנצטערת אני נותן לך הלכות מדרשות ואגדות, שנאמר כתוב לך את הדברים האלה, כיון שידע משה התחיל אומר טוב לי כי עוניתי (שמו"ר מ"ז).	17858
הרעיון שבחז"ל הנ"ל הוא, שאל לו להאדם מישראל איש התורה והמוסר, להשלות את נפשו אף לשעה קלה אף לרגע אחד מחייו, ולומר אמנם קצת אנוח קצת ארזים ואריזן קצת באכילה ושתייה וכדומה, מחשבות של תענוג עצמי של תשוקת ההתפנקות, כי כל אלו הפסד גדול ועצום כרוך בעקבם.	17859
אין לו לאדם להתנהל באדישות בעוה"ז שניתן לנו לזמן קבוע וקצר מאד, עלינו להכין צידה לדרך ללמוד וללמד בכל הליכותיו ונסיונותיו הרגשת הזמניות והעראיות תלווהו, האי עלמא לבי הלולא דמיא חטוף והיכון, מלא אסמך במצוות ומעשים טובים כי רחוקה ממך הדרך, ובבואך שמה אל נא תיראה כעני בפתח מלא בוש וכלימה, ואין לבוא לפני המלך בלבוש שק, במלבושים צואים וסרוחים, כי יגרשוהו מארמון המלך, וכל הנותן תנומה לעיניו בעוה"ז ומרדים את עצמו בהבלי שנה, לעולם לא יזכה בהדר מלכות שדי לא בזה ולא בבא.	17860
ההכרה וההרגשה הזאת של הזמניות החולפת היא מועילה והכרחית, לא רק לאושר הצפון של העולם הבא כי אם מחלצת את האדם מכל מיני פורעניות, מכל מיני לבטים וצרות שהאדם מסתבך בהם בחיים היום יומיים לרגלי דעתו הקצרה, בחושבו שהענינים האלה שהוא מייחס להם כל כך ערך רב וחשיבות יתמידו לטובתו, כי עוד גדול היום ימי חייו וחלדו עלי אדמות, ואם ינצח את חבריו בענינים אלו הרי יהיה מאושר, ולכן כדאי לו להלחם ולהתנצח ולהסתבך בענינים שונים.	17861
לא כן הוא ורק הכרת המהות של היום קצר מרחיבה את דעתו של האדם להשתחרר מכמה וכמה דאגות, סכסוכים וצרות שלא כדאי אפילו לשים לב להם, ואכן הוא שאפילו מנקודת מבט החיים המעשיים, מחשבת עוד היום גדול מצמצמת את דעתו של האדם, ומטפחה עליו כל מיני צרות לבטי סרק והבל, וההכרה האמיתית כפי הוראת חז"ל היום קצר, מרחיבה ומענדת את דעתו לעושרו ולטובתו של האדם בעוה"ב ואף בעוה"ז.	17862
ואכן הצער והדאגה שהאדם מצטער ודואג איך להשיג את החכמה הטהורה, לעתים קרובות מתן השכר בצידו, ומה שאין בכוחו של החכם להשיג בדרך התקדמותו הטבעית, הרי יש לפעמים בכוחו של הצער להקנות זאת להאדם, וככה ניחן משה רבינו ע"ה בתור גמול על צערו, בפיתוח הלכות ואגדות ומדרשות שלא נשתכחו ממנו ולדורות.	17863
ובתוס' ברכות מ' ד"ה הבא מלח, מביא המדרש שהשטן מקטרג בסעודה, שבטלים מתורה בין נטילת ידיים וברכת המוציא שממתנין זה על זה שיטלו ידיהם, ולכן מביאין מלח לסעודה כדי שלא לבטל ממצוות ושלא יקטרג השטן עי"ש, והלא מבהיל הוא עד כמה שראשונינו ז"ל הרגישו ביקרות החיים עלי חלד בעוה"ז החולף, עד כמה חשובים ונעלים הם אף הרגעים הדקים שבטלים בהם מן התורה, ועד כמה שצריכים להתאמץ ולתקן ולהשלים ולמלא כל דקה ודקה מן הדקה, בתוכן של קיום מצוות בתור הכנה לחיי הנצח של העולם הבא. (אור הנפש).	17864
מאמר תתלא	17895
ויאמר ה' אל משה כתב לך את הדברים האלה כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל (ל"ד כ"ז).	17896
ואיתא במדרש התחילו מלאכי השרת אומרים לפני הקב"ה, אתה נותן רשות למשה שיכתוב מה שהוא מבקש, שיאמר לישראל אני נתתי לכם את התורה, אני הוא שכתבתי ונתתי לכם, אמר להם הקב"ה ח"ו שמה עושה את הדבר הזה, ואפילו עושה נאמן הוא שנא' לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא (שמו"ר).	17897
המלאכים טעו ולא טעו, הם טעו בכל הנוגע למשה רבינו, אבל לא טעו כלפי אנשים שמדותיהם פגומות, והם נוטים לייחס לעצמם ולזכותם כל דבר שהם עוסקים ומשתתפים בו יחד עם אחרים, אם במלאכה ואם בחכמה או בהמצאה של מדע, שגם אם הם רק עוזרים ומסייעים, מכל מקום הם זוקפים הכל לעצמם את	17898
	17899
	17900
	17901
	17902
	17903
	17904

הזכות ואת ההצלחה, ויש אפילו תלמיד שמקבל תורת רבו שיצרו מסיתו לומר שכל יוזמת רבו היא שלו,	17905
הוא זוקף לזכותו את החכמה ואת העמל של רבו.	17906
והלא במציאות קורה גם שעסקנים ואנשים שתורמים מנדבתם לשיבות, אם בממון או בעצה ועזר, ובמשך הזמן הם נהפכים לבעלי בתים, רוצים לקבוע גם בסדרי הלימוד בשיבות, רוצים להתערב עם כל ההצלחה של הישיבה, מתערבים בענינים הפנימיים, והכל מפני שהם מייחסים לעצמם גם את ההצלחה הרוחנית של הישיבה, וקורה שתלמידים נתבקשו מאת רבותיהם לסייעם בסידור כתב ידם וחיידושיהם בתורה, והנה מעיזים הם לומר שהיו בין המחדשים להטעות אנשים שידם היתה בכל זה.	17911
כלפי אנשים מסוג זה לא טעו המלאכים, אבל כלפי משה רבינו הם טעו טעות גדולה, והקב"ה בוחן כליות ולב, ידע להגן על משה והעיד שח"ו שמשה חשוד על כך, אף הרהור דק כזה לא עבר במחשבתו של משה, ולא רק לעשות אלא אפילו הרהור של חשק לא עלה בו, שהרי משה נאמן הוא בכל ביתי, הוא עבד ה' הוא עניו בכל בית ה'.	17914
ומובא בס' אבודרהם סדר שחרית שבת תפלת ישמח משה, איתא במדרש בשעה שיצא משה אל אחיו וראה בסבלותם וגם לא היה להם מנוחה, נתקשה לו הדבר הרבה והלך ואמר לפרעה, אדוני המלך דרך העולם אדון שיש לו עבדים הוא רוצה בקיומם, ואתה רוצה לכלות את עבדיך, א"ל היאך אמר לו מתוך שאתה משתעבד בהם תמיד ואין להם מנוחה יכלו, אלא תן להם יום אחד בשבוע שינוחו בו ויתחזקו ויוכלו לסבול השעבוד, א"ל בחר להם איזה יום שתרצה למנוחה בכל שבוע.	17916
אמר לו תן להם את יום השבת, וכשיצאו ממצרים נתן להם השבת, וכיון שראה שהסכימה דעתו לדעת יוצרו שמה שמחה גדולה, ולכך תקנו ישמח משה במתנת חלקו, לפי שהשבת ניתנה להם בלשון מתנה, הרי שהיה מקום למשה לתלות בעצמו את זכות יום השבת, כי הוא בחר ביום זה בהיותם במצרים, מכל מקום משה נאמן להשי"ת ולא תלה לעצמו, ולכך נאמר עליו כי עבד נאמן קראת לו (של"ה).	17921
ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם, ופי' הספורנו שלא גרשם ערומים פן בלובשם אחר כך בהשתדלותם יחשבו שהוסיפו מעלה, ואנו עומדים משתאים על סוד כוחות הנפש ועל היצירה שיצר הקב"ה, אדם הראשון יציר כפיו של הקב"ה דאג הקב"ה להליבשם פן יתלכשו בעצמם, וע"י השתדלות הקטנה והקלה יטעו ויחשבו שגם להם יש יד ביצירה ובבריאה שהוסיפו מעלה.	17922
עד כדי כך אדם טועה לא טעות לשעות אלא לימים ולשנים, שהוא בא לייחס לעצמו כח וכבוד בענין של הוספת מעלה בבריאה, הנשיאים רצו להשתתף בעצתם בבנין המשכן, ולא רצה משה רבינו לקבל עצתם, ולמה? כיון שהם התעצלו להביא נדבתן, ואזי עלול להתהוות מקום לטעות שהם כבר יצאו ידי חובה בעצתם, ויותר מזה שיעיזו לבוא ולחוות דיעה באופן ותכנית בנין המשכן ואין להם זכות בכך.	17923
אין גבול למדת הזהירות שצריכים לנקוט כלפי כל איש, כך אנו לומדים מפירוש דעת זקנים בעלי התוספות, שגם נדרשה זהירות לגבי משה רבינו שלא יכתוב לעצמו את התורה, וזה נאמר אצל משה רבינו איש האלקים, שעלה למרום ולחם את מלחמתה של תורה והתאבק עם מלאכי עליון, והבורא ית' בעצמו הגן עליו והעיד על תמימותו ונאמנותו.	17924
מ"מ הזהירו הקב"ה אחרי שהקשה לדבר למה הרעת לעם הזה למה זה שלחתני, ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה, שכנראה שתלה לעצמו מטעם הענוה שאינו ראוי לשליחות כזה, על זה אמר לו הקב"ה אני ה', מהו אני ה' כלומר אע"פ שאמרתי לך ראה נתתיך אלקים לפרעה, לא אתה אלהי כי אם לפרעה, אך אני ה' גם לך עכ"ל.	17925
אכן קשה עד מאד לעכל מחשבה כזו, אבל למען הזהירות וכדי לשבר את האוזן ולהורות וללמוד לקח טוב לבריות, ואף לחשובים ביותר, שלא יתפתחו אצל בני אדם הרהורים בלתי נכונים ובלתי טהורים, להרגיש ולייחס לעצמם כוחות עליונים נעלמים וטמירים שריח אלהות נודף מהם, ולייחס לעצמם דברים שאינם מגיעים אליהם ע"ז באה האזהרה. (מעייני החיים).	17926
	17927
	17928
	17929
	17930
	17931
	17932
	17933
	17934
	17935
	17936
	17937
	17938
	17939
	17940
	17941
	17942
	17943
	17944
	17945
	17946
מאמר תתלב	17946
ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה... (שמות ל"ד כ"ח).	17947
שלשה דברים נתן משה נפשו עליהם ונקראו על שמו, נתן נפשו על התורה ונקראת על שמו שנאמר זכרו תורת משה עבדי (מלאכי ג'), והלא תורת אלהים היא שנאמר תורת ה' תמימה, מה ת"ל תורת משה, לפי שנתן נפשו עליה נקראת על שמו, והיכן מצינו שמסר נפשו על התורה שנאמר ויהי שם עם ה', ולפי שנתן נפשו על התורה נקראת על שמו (מכילתא פ' בשלח).	17948
לכאורה הנתינת נפש היא על הצער שנצטער כשהיה עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה, וכן העיד על עצמו לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי, אכן א"א לפרש הדברים כפשוטם, שהרי אז"ל (שמו"ר מ"ז ז'), ויאמר ה' אל משה כתב לך את הדברים האלה, הה"ד (תהלים קי"ט) טוב לי	17949
	17950
	17951
	17952
	17953
	17954

כי עוניתי למען אלמד חקיך, לטובתו של משה נתענה ק"כ יום שקיבל את התורה, ומנין היה משה אוכל מזיו השכינה, ד"א מאין היה אוכל מן התורה שהתורה מתוקה.	17955
ד"א מלחמה של תורה כדכתיב לכו לחמו בלחמי, מנין שלא ישן ולא נתנמנם, משל למלך שהיה אוהב לתיסומן (שומר אוצר המלך), א"ל מדוד לך דינרי זהב, משמחתו לא בקש לא לאכול ולא לשנות, ביקש לישן אמר אם אישן אני מפסיד אלו, כך משה מודד התורה שכח ולא אכל ולא שתה, ביקש לישן אמר אם אישן אני מפסיד שלא אמר לי אלא מ' יום בלבד, אמר הקב"ה נצטערת חייך אין אתה מפסיד, כיון שידע משה התחיל אומר טוב לי כי עוניתי טוב לי תורת פיך.	17956
ונראה ששני ענינים יש בנתינת נפש, יש נתינת נפש שיסודה הוא בצער וביסורים ושעליה אז"ל (שבת ק"ל), שכל מצוה שמסרו נפשם עליה נתקיימה בידם, ונתינת נפש זו היינו שנצטערו צער רב על קיומה, ועמדו בכל הגזרות שבכל התקופות, וכמדה כנגד מדה הקב"ה עוזרם שאמנם תתקיים בידם, ואין מי שתהיה היכולת בידו להעבירם על דתם, אלא תמיד תתקיים בידם, אבל יש נתינת נפש שיסודה הוא עונג ושמחה, שאף שכבר פעל על עצמו שיבוא לידי מדרגה עליונה זו, ושוב אינם שולטים עליו הרצונות המצויים ואינו חש כלל בחסרונם.	17957
ואדרבא הוא עומד ומתענג על ה' כדוגמת המלאכים, וכמו משה רבינו שכל ארבעים יום וארבעים לילה לא ביקש לאכול ולא לשנות, והיה ניזון מזיו השכינה כחיות הקודש, מ"מ עצם העבודה שתבוא נפשו למדרגה עליונה כזו, שתחדל להיות קשורה בתכונות הגוף, ותהיה לנפש גדולה המתדמה לחיות הקודש שניזונת מזיו השכינה, ותעמוד במצב נשגב כזה ארבעים יום וארבעים לילה בלי הפסק והיסח הדעת, זו עצמה נתינת נפש.	17958
והואיל שמקורה וכוחה של נתינת נפש זו על התורה, בא מאהבת התורה שהוא שוגה בה תמיד, והיא שגרמה להתפשטות הגשמיות והפרדת כוחות גופו מעל נפשו עד שהתדמה לחיות הקודש, והיתה אצלו לא רק אהבה רבה אלא גם אהבת עולם שהורישו לכל ישראל עד עולם, וכמו שנא' (דברים ל"ג) תורה ציוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, לפיכך נקראת התורה על שמו, ולכן אף שעלה לגדולה ע"י התפשטות מעניני הגוף ועמד כולו במצב שמימי, והיה מלא עוז וחדוה ומתענג באהבה ובתענוגים, עכ"ז נקראת התפשטות זו מן הגוף אל הנפש ומן החומר אל הרוח, נתינת נפש בעמלות וצער וכמו שאמר והעיד על עצמו, נפשי נתתי עליה דמי נתתי עליה.	17959
ולפי זה עמלות התורה הנדרשת ממנו, גם על דרך זו היא נדרשת בסופו של דבר, וזהו התנאי הראשון לקיום הברכות בפרשת בחקתי, אם בחקתי תלכו ופירשו רבותינו שתהיו עמלים בתורה, שיש לשאול מה מקום יש לעמלות וצער במצב של קיום הברכות, שהוא מצב של לעתיד לבוא וכמ"ש הרמב"ן ז"ל שם, דהיינו שיבה אל המצב של אדה"ר קודם החטא, וכמו שמבואר בת"כ שם, איך יתכן במצב זה שהוא עומד ומתענג על ה', לקיים העמלות בתורה לפי פשוטן של דברים.	17960
אלא ע"כ שהעמלות האמורה כאן ענין אחר הוא לגמרי, והיא זו של משה רבינו בשעה שעלה לרקיע, שהיא העמלות המביאה לידי נתינת נפש, עד שנפשו שבה לצורתה העליונה המתדמה לחיות הקודש שניזונת מזיו השכינה, והוא אוכל מלחמה של תורה ושותה מימיה, ומתקיים בו מקרא שכתוב (שמות כ"ד), ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו.	17961
ואמנם כך מפורש בשמו"ר שם, שזוהי העמלות הנדרשת ממנו וז"ל, לחם לא אכל אבל מלחמה של תורה אכל, ומים לא שתה אבל ממים של תורה שתה, והיה למד תורה ביום ופושט אותה בינו לבין עצמו בלילה, ולמה היה עושה כך אלא ללמד את ישראל שיהיו יגעין בתורה ביום ובלילה עכ"ל, הרי שהעמלות הנדרשת ממנו היא כאותה העמלות שהיתה אצל משה רבינו, שגם אנחנו נתחייבנו בה, וזהו התנאי שהתנה הקב"ה עם ישראל שבו תלוי יסוד העולם וחידוש ימיו כקדם, והוא אם בחקתי תלכו שתהיו עמלים בתורה.	17962
ולפיכך הברכות שלפני ק"ש לפני קבלת עול תלמודה של תורה, הן אהבה רבה ואהבת עולם, כי רק כך היא דרכה של תורה והעמלות בה, תחילתה צער שיש ביציאה ממצב למצב, וכמ"ש ז"ל (בדב"ר פי"א ד') על משה רבינו איש האלהים, בשעה שעלה לרקיע איש ומהו איש לפני המלאכים שכולהו אש, ובשעה שירד מן הרקיע אלהים, מנין שכתוב וייראו מגשת אליו.	17963
וסופה של צער ועמלות זו היא אהבה בתענוגים של אהבה רבה ואהבת עולם, וכמו שאמרו ז"ל במדרש (שמו"ר שם), אמר הקב"ה למשה נצטערת חייך אין אתה מפסיד, בלוחות הראשונות לא היו אלא עשרת הדברות בלבד, עכשיו שנצטערת אני נותן לך הלכות מדרשות ואגדות, כיון שידע משה התחיל אומר טוב לי כי עוניתי עכ"ל.	17964
וכן מבטיח הקב"ה לכל עמלי תורה, ובעיקר לאותם שדרך המעלות מוליכתם אל אהבה בתענוגים, לאכול מלחמה של תורה ולשתות מימיה ולהיות ניזונים מזיו השכינה, ואומר לכל אחד ואחד מהם, נצטערת חייך אין אתה מפסיד, והיינו שיזכה לכל הברכות כולן שבפרשה בעולם שכולו תענוג, והוא כמבחר היצורים	17965
	17966
	17967
	17968
	17969
	17970
	17971
	17972
	17973
	17974
	17975
	17976
	17977
	17978
	17979
	17980
	17981
	17982
	17983
	17984
	17985
	17986
	17987
	17988
	17989
	17990
	17991
	17992
	17993
	17994
	17995
	17996
	17997
	17998
	17999
	18000
	18001
	18002
	18003
	18004

עומד ומתענג על ה' שלכך נוצר, וכמ"ש המס"י האדם לא נברא אלא להתענג על ה', כי העמלות בתורה	18005
סוף תכליתה הוא לכל אדם מישראל.	18006
אם רק ישגה באהבתה ויתפשט מכל הנאות העוה"ז, וימצא את עצמו כולו במחיצתה של שכינה, אז יהיה	18007
ניזון מזיוהו כחיות הקודש הנושאות את הכסא, כדוגמת משה רבינו כשעלה לרקיע, וכדור דעה בשעת מתן	18008
תורה כמ"ש ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו, כי קיימו אם בחקתי תלכו שתהיו עמלים בתורה ונתקיים	18009
בהם להתענג על ה'.	18010
והוא מה שכתב הרמב"ם ז"ל סוף הלכות תשובה, דבר ידוע וברור שאין אהבת הקב"ה נקשרת בלבו של	18011
אדם עד שישגה בה תמיד כראוי, ויעזוב כל מה שבעולם חוץ ממנה, כמו שציוה ואמר בכל לבבך ובכל	18012
נפשך ע"כ, שעזיבת כל מה שבעולם וקשירת הלב אל אהבת התורה שהיא אהבת ה', היא העמלות	18013
הנדרשת מהוגי התורה כדי להמצא במצב של אהבה בתענוגים זו, וכך הוא גם לימות המשיח וכמ"ש בסוף	18014
חיבורו הגדול, לא נתאוו החכמים והנביאים ימות המשיח, לא כדי שישלטו על כל העולם, ולא כדי שירדו	18015
בעכו"ם.	18016
ולא כדי שינשאו אותם העמים, ולא כדי לאכול ולשתות ולשמוח, אלא כדי שיהו פנויים בתורה ובחכמתה,	18017
ולא יהיה להם נוגש ומבטל, כדי שיזכו לחיי העולם הבא, ובאותו הזמן לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה,	18018
לא קנאה ותחרות, שהטובה תהיה מושפעת הרבה, וכל המעדנים מצויין כעפר [הכונה גם לזה שמעדני	18019
העוה"ז יאבדו את ערכם ולא יהיה להם שום ערך כעפר הזה], ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה'	18020
בלבד עד כאן לשונו ז"ל.	18021
הרי שהעמלות התורה והשגיון באהבתה כפי המבואר בהלכות תשובה וימות המשיח הם היינו הך, ולפיכך	18022
השכר של אם בחקתי תלכו דהיינו העמלות בתורה הם הברכות, דהיינו ימות המשיח ולעתיד לבוא שהוא	18023
חידוש ימינו כקדם כימות אדם הראשון כמבואר בתורת כהנים שם. (דליות יחזקאל עמ' ש"ע).	18024
	18025
מאמר תתלג	18026
ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל (שמות ל"ד כ"ח).	18027
פי' הרמב"ן ז"ל ועל דעת רבותינו ענין הכתוב שהיה שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה, בעת שכתב	18028
על הלוחות את דברי הברית הזאת השנית, אבל ארבעים יום אחרים עמד שם קודם לזה להתפלל כל ענין	18029
הבקשה שאמר, ראה אתה אומר אלי העל את העם הזה, ובהם נאמר במשנה תורה ואתנפל לפני ה' את	18030
ארבעים היום ואת ארבעים הלילה אשר התנפלתי כי אמר ה' להשמיד אתכם.	18031
וכאן לא פירש כמה ימי התחינה והתפילה הזאת, כי הוא ידוע מעת עלותו על ההר עד רדתו לפסול את	18032
הלוחות האחרונות, אבל סיפר כי היה ענין הלוחות השניות כפל ענין הראשונות בכתב אלקים, ובימים	18033
שעמד שם לפני ה', שלא יחשוב שכבר למד התורה בפעם הראשון, ולא יצטרך עתה לעמוד שם הרבה	18034
עכ"ל.	18035
המושג של קטנות גבול וצמצום אינו חל על התורה כלל וכלל, אין סוף ואין תכלה לתוכנה ומהותה, ואף	18036
הכי גדול במעלות ומדרגות כמשה רבינו, ואף המאריך ימיו ושנותיו עד כדי רבוא רבבות בחקר התורה,	18037
גם אז ירגיש רק כעומד בפתח השער כמתחיל בראשונה, והרגשה זו מונחת בדברי משה אתה החלות,	18038
משה רבינו אחר שעלה למרום, ואחרי האספקלריה המאירה שהוענקה לו מהשי"ת, ואחרי השגת מ"ט	18039
שערי הבינה, את תגובתו הדגיש במלים אתה החלות להראות את עבדך, כתלמיד מתחיל היושב לפני רבו.	18040
ומה נפלאו דברי הראב"ע ז"ל בפ' כי תשא ל"א וז"ל, ריקי מוח יתמהו מה עשה בהר ארבעים יום	18041
וארבעים לילה, ולא ידעו אם יעמוד שם עם השם כמספר הזה וכפל כפלי שנים, לא יוכל לדעת חלק מאלף	18042
ממעשי השם דרכיו וסוד כל המצוות שציווהו, והנה משה שהתנבא ארבעים שנה במדבר ועמד בסודות	18043
רבות שגלה לו השם בהר סיני, והוא אמר אתה החלות להראות את עבדך את גדלך, הנה עתה החל והראה	18044
לו גדולת השם, וזה אמת כי לגדולתו אין חקר עכ"ל.	18045
אז"ל נמשלה התורה לתאנה, מה תאנה כל זמן שאדם ממשמש בה מוצא בה תאנים, אף דברי תורה כל זמן	18046
שאדם הוגה בהן מוצא בהן טעם, נמשלה לאילה מה אילה זו חביבה על בעלה כל שעה כשעה ראשונה, אף	18047
ד"ת חביבין על לומדיה כל שעה כשעה ראשונה, ונמשלה לדד מה דד זה כל זמן שתיונק ממשמש בה מוצא	18048
בה חלב, אף ד"ת כל זמן שאדם הוגה בהן מוצא בהן טעם (עירובין נ"ד).	18049
מכל אלו המשלים רואים אנו מה מאד עמוקה הבנת חז"ל הק', תשוקתם דבקותם וצמאונם הבלתי פוסק	18050
לתורה, ותמיד חשבו עצמם למתחילים, וכל לגימה וטעימה בדעת התורה היתה מגבירה את תאבונם	18051
להשגת התורה, ואף לאבי הנביאים הוא משה רע"ה רמז לו הקב"ה, שאף הוא צריך ללמוד לשקוד ולשנות	18052
את התורה כל ימיו חייו.	18053

וכאשר התבטא ביטוי של השלמה שכאילו הכל כבר גלוי ומושג לפניו, כל הדבר הקשה יביאון אלי	18054
נתעלמה הלכה ממנו, ולימד אותנו הקב"ה בתגובה זו, שכל מהותה של תורה היא לא בידיעתה הכמותית,	18055
כי אם בלימודה והבנתה האיכותית ואיכות אין לה סוף וקץ, וכי הקב"ה בכבודו ובעצמו יושב ועוסק	18056
בתורה (ברכות ז'), וליתן מושג באיכות וסודות התורה, לא יהין ולא יעיז אף נביא שבנביאים אף הקדוש	18057
שבקדושי עליון, שהוא כבר בא עד אחרית סודה וידיעתה של התורה.	18058
ומן ההכרח שכל לימוד יוסיף טעם חדש, ואין טיבו של הטעם הראשון שכבר הושג ע"י הלימוד כטיבו של	18059
הטעם השני, וכן הלאה עד אין סוף, ואין הזוהר העולה מן מדרגת המאה של הלימוד, כזוהר המבהיק של	18060
הלימוד מן האלף, וכמ"ש בתיקוני זוהר שכל יום ויום מוסיף לו להאדם נשמה יתירה והיא תוספת רוח	18061
הקודש, ומדרגה זו מן ההכרח שתושג ותזדכך רק ע"י לימוד התורה.	18062
כשעלה משה למרום בפעם השנייה נוכח שצריך עוד לעמוד לפני ה', ראה שלא השיג ולמד הכל בפעם	18063
הראשונה וכמ"ש הרמב"ן ז"ל (האמונה והבטחון פ"ו), עלה אלי ההרה הוא עלה מדרגה למעלה ממדרגה,	18064
ואם תאמר כי עלה אל ה' ועלה אלי ההרה איננו אלא מדרגה אחת, יהיה תימה שיכפול העליה שתי פעמים,	18065
אם לא לתוספת מדרגות עכ"ל, ואחר כל העליות והדרגות בסוף חייו אמר אתה החילות להראות את עבדך.	18066
וראה משאז"ל אמר רב יהודה אמר רב בשעה שנפטר משה רבינו לגן עדן, אמר לו משה ליהושע שאל	18067
ממני כל הספיקות שיש לך, אמר לו רבי כלום הנחתך שעה אחת והלכתי למקם אחר, לא כך כתבת בי	18068
ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האוהל, מיד תשש כוחו של יהושע ונשתכחו ממנו שלש מאות	18069
הלכות ונולדות לו שבע מאות ספיקות, ועמדו כל ישראל להרגו (תמורה ט"ז).	18070
מה מבהיל הוא, הרי יהושע לא העלים עינו מרבו לרגע אחד, משרתו ומשמשו בכל דבר גדול וקטן, מסדר	18071
לו ספסלים ומחצלאות, וכשרבו היה יוצא לשעה מאהלו היה יושב ומצפה בכליון עינים לשיבת רבו, ובכל	18072
מקום שרבו היה גולה היה גולה עמו, והכל בכדי שלא יאבד ולא יפסיד אף מימרא אחת (הראב"ע), הכל	18073
בכדי לשמש את רבו וללמוד ממנו בלי הרף, אמנם ליהושע היה מקום לטעות ולחשוב שכבר דלה את כל	18074
עמקי מעייניו של תורת משה, נכשל באיזו שהיא צחות דעת קלה, ועורר על עצמו קטרוג גדול, עד כדי	18075
רפיון בהשגת אלף הלכות, והיה כעס גדול מצד ישראל עד שרצו להרגו.	18076
כל שכן אנו בדורנו שההשגות והידיעות בתורה כל כך מעוטות וקלושות הן, איך יתגאו שאינם זקוקים	18077
כבר לפתרון ספיקותיהם ולביסוס חידושיהם לרבותיהם, מתרברבים שכבר למדו דיים, וכבר אונם	18078
במותנם לפתור כל ספיקות הזמן, ואינם צריכים לחיות עוד מפי רבותיהם האמיתיים, וכבר צווח רמח"ל	18079
(מסילת ישרים פרק י"א), וימצאו גאים כאלו שיחשבו בלבבם שכבר הם חכמים גדולים ויודעים הדברים	18080
לאמתם, ושלא רבים יחכמו כמוהם, ואף כי תלמידים שלא שמשו כל צרכיהם, שכמעט שנפקחו עיניהם	18081
כבר חכמי החכמים שווים בלבם.	18082
גר אנכי בארץ אל תסתר ממני מצוותיך, וכי גר היה אלא כשם שהמתגייר היום, אינו יודע כלום בתורה,	18083
כך עיניו של אדם פתוחות ואינו יודע בין ימינו לשמאלו כלום בתורה, ומה דוד שאמר כל השירות וכל	18084
המזמורים הללו אמר גר אנכי בארץ ואינו יודע כלום, אנו עאכו"כ שאין אנו יודעים כלום בתורה, לכך נא'	18085
גר אנכי בארץ (מדרש תהלים קי"ט).	18086
סתומה ומופלאה נראית לכאורה הערכת דוד המע"ה את עצמו, נתאר לעצמנו דוד משיח ה' ראש	18087
הסנהדרין, דוד המעורר את השחר בעיסוקו בתורה, ואף לילותיו היו אחוזים בתשוקות ורגשי י"ה בוערים,	18088
המשורר האלקי שכל שירה היתה עליה וכל מזמור היא מדרגה רמה, ואף אותו לילה שברח מפני שאול,	18089
למד משמואל הנביא מה שאין תלמיד ותיק לומד במאה שנים (ילקוט שמואל א' קכ"ט), איך יאמר על	18090
עצמו גר אנכי בארץ?	18091
אמנם כן הוא דוד שהיה עוסק ומתעלה בסולם העליה, עולה ומשיג השגות על גבי השגות בכל יום, אבל	18092
יחד עם הרגשת העליה וההתעלות מחיל אל חיל, היתה תמיד מלווה אותו ההרגשה של גרות והעדר ידיעה,	18093
הארמונות הרוחניים שנתגלו כבר לפניו היה אמנם כבן בית נאמן, אבל לגבי אלה שטרם נפתחו לפניו	18094
הרגיש שאינו יודע כלום, הריהו ממש כגר כתינוק שנולד, כמתחיל שאינו יודע בין ימינו לשמאלו,	18095
ומתוצאת אותה ההכרה של גרות נבעה תפלת אל תסתר ממני מצוותיך, כי לגבי סודות שטרם נתגלו לו	18096
הוא זר.	18097
וכן מבאר רמח"ל ז"ל, כל היסח הדעת ביטול הוא ליראה התמידית, הוא מה שציוה הקב"ה אל המלך	18098
(דברים י"ג), והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו למען ילמד ליראה את ה' אלקיו, הא למדת שאין היראה	18099
נלמדת אלא מן הקריאה הבלתי נפסקת, ותדקדק שאמר למען ילמד ליראה ולא אמר למען יירא עכ"ל,	18100
וכשם שמבקש הוא האדם שה' יאריך ימיו במובן הארצי גשמי, ככה גם ישתדל ויתפלל שחייו הרוחניים	18101
יהיה להם המשך אחד, ללמוד ולעשות בלי הפסק, וזהו יסוד תפלתו של דוד המע"ה, אך טוב וחסד ירדפוני	18102
כל ימי חיי ושבתי בבית ה' לאורך ימים. (תורת הנפש).	18103

	18104
מאמר תתלד	18105
ויהי ברדת משה מהר סיני ושני לחת העדת בידו... ומשה לא ידע כי קרן עור פניו בדברו אתו (שמות ל"ד כ"ט).	18106
כל הנמצאים שבעולם מורכבים מגוף ונשמה, לא רק המדבר והבעל חי, כי אם גם הצומח ואפילו הדומם יש לו בחינת נשמה, הוא הכח הרוחני המאחד את חלקיו, מחזיק את יסודותיו ומקיימו בתכונתו, שתי בחינות אלו נכנה אותם חומר וצורה, שמשניהם יחד נשלם כל דבר שבעולם, חומר הוא עצם הדבר בחלקיו הנפרדים, והצורה הוא הכח המאחד את חלקיו ומעמיד אותו על תכונתו.	18108
והנה יש לדעת כי גם העניינים הרוחניים כמו דבר שכל וחכמה, יש להם גוף ונשמה חומר וצורה, החומר של דבר חכמה הוא ידיעת החכמה המתבטאת במלים ואותיות של דבור כתב ומחשבה, צורת החכמה ונשמתה היא פנימיות ידיעה זו המתפשטת בלב, מצטיירת בו ומורגשת בנפשו של אדם.	18109
החומר של החכמה אין לו שינוי ותמורה ולעולם הוא נמצא אצל האדם באופן אחד, ועל פי רוב לא ישתנה גם בעבור ימים רבים כל זמן שזוכרה, ואף שינוי מצב רוחו של האדם לא יביא חילוק והפרש בחומר הידיעה, אבל צורת החכמה משתנית מזמן לזמן, כי אין ערך צורת החכמה הנמצאת אצל האדם היום למה שהיא נמצאת לאחר זמן, והפרש רב הוא בין מה שהרגיש בידיעת חכמה זו כשהוא במצב רוחני נמוך, למה שמרגיש בה כשהוא במצב רוחני יותר נעלה, כי אם יגדל האדם ויתעלה מקבלות כל ידיעותיו צורה חדשה. ועל פי זה אפשר להבין מה דמצינו, ומהיכן נטל משה קרני ההוד? ר' ברכיה הכהן בשם ר' שמואל אומר, הלוחות היה אורכן ו' טפחים ורחבן ו' והיה משה אוהז בטפחיים, והשכינה בטפחיים, וב' טפחים באמצע, ומשם נטל משה קרני ההוד, ר' יהודא בן נחמן בשם ר"ש בן לקיש אומר, עד שהיה משה כותב בקולמוסו נשתייר קימעה והעבירו על ראשו, וממנה נעשו לו קרני ההוד (מד"ר כי תשא).	18110
לפי דברי כולם מתבאר כי קרני ההוד הם תולדה מאור החכמה הפנימית שהיתה אצורה בנפשו של משה, שאין לה אומר ודברים אלא מתפרצת דרך דמותו ומאירה את פניו, ומאותו הענין של חכמת אדם תאיר פניו, אלא שאור החכמה אצל משה רבינו גדול כ"כ עד שהתפרץ באור גדול בזוהר קרני הוד, ומחלוקתם היא איזה חלק מחלקי התורה הוא שהזוהר כ"כ בנפש משה והאיר פניו בקרני הוד.	18111
לפי דברי ר' ברכיה נראה לבאר באופן זה, התורה יש בה שלשה חלקים, אחד בידו של משה הוא חלק הנגלה לנו, שאפשר לאדם להשיגו ולתופסו בשכלו, וכאילו ניתן ברשותו ובידו של משה, אחד בידו של הקב"ה הוא שער בינה היותר עליון, שאי אפשר לאדם ולו גם היותר נעלה וקדוש כמשה רבינו להשיג אותו, כי הוא שורש התורה הקשור בידיעת הבורא ב"ה, עוד יש חלק אמצעי בין שני חלקי התורה, זהו חלק התורה שלא נמסר לאדם בידו, אינו יכול להשיגו על בוריו ולשאת ולתת בו כמו בדבר הנמצא אצלו, א"א לתופסו בשכלו, אבל נתנה האפשרות לראותו מזהיר לפניו ולהרגישו בנפשו כמרחוק.	18112
וזוהי המליצה והיה משה אוהז בטפחיים, והשכינה בטפחיים, ושני טפחים באמצע, ומשם נטל משה קרני ההוד, כלומר מאלו ה' טפחים שבאמצע נטל משה קרני ההוד, כי משה מסר לישראל רק את חלק התורה שאחז בידו, זהו החלק שאפשר למסרו באותיות התורה בכתב ודבור, אבל משה לעצמו נטל גם מהטפחיים האמצעים שבינו לבין הקדוש ברוך הוא, ואור התורה שהאיר בו מחלק התורה הזה אין לו מלים ואותיות ואינו נתפס בדבור ומחשבה, רק שהבריקה בלבו ונשמתו של משה אור חכמה עילאה שהאירה בנפשו והזהיר על פניו קרני הוד.	18113
אבל ר"י בר' נחמן בשם ר"ל אומר, כי קרני ההוד לא נעשו ע"י חלק התורה שהוא בינו לבין הקב"ה, אלא מאותו חלק התורה עצמו שמסרו לישראל נשאר בקולמוסו קימעה, כי אחרי כל כוחו הרב של משה רבינו ללמד את ישראל בינה, ואחרי כל יגיעתו הרבה להסביר את דברי התורה ולפרשם באר היטב, עדיין נשארה צורת החכמה בלבו שלזה כל ביטוי ולשון לא יספיקו, והעבירו על ראשו כלומר הרגישו רק הוא במחשבתו, והיא שהתפרצה דרך פניו בזוהר קרני הוד.	18114
ומדויק גם שינוי הלשון, שבדעה הראשונה נאמר ומשם נטל משה קרני ההוד, דהיינו שלקח מחלק התורה שלא נמסר לידו, אבל בדעה השניה נאמר וממנו נעשו לו קרני ההוד, נעשו ממילא ע"י כותבו התורה בהמצא בו תשוקת נפש לבטא ולמסור מה שהרגיש בנפשו פנימה, התפרץ ממנו אור צורת החכמה ונעשו לו קרני הוד.	18115
כל דברינו אלו צריכים להביא אותנו לדעת ולהרגיש עד כמה חשוב ערך צורת החכמה, שהרי נתבאר לנו כי רק היודעה ומכירה הוא הזוכה לחכמה ותורת אמת, ויש לדעת כי גם אצלנו בלימודנו אנו ישנן בחינות אחרות של חומר וצורה בתורה וחכמה, וכל אחד צריך להשתדל להיות מאנשי צורה, כי אם אמנם יש להבין מה פעוטה היא אצלנו צורת החכמה, אם בדורו של רבא אמרו כאצבעתא בקירא לסברא, אנן מה נענה אבתריה בדור עני זה? הלא אין מלים לצייר במ קטנותנו אנו מול הראשונים ז"ל, ואין שום משל	18116
	18117
	18118
	18119
	18120
	18121
	18122
	18123
	18124
	18125
	18126
	18127
	18128
	18129
	18130
	18131
	18132
	18133
	18134
	18135
	18136
	18137
	18138
	18139
	18140
	18141
	18142
	18143
	18144
	18145
	18146
	18147
	18148
	18149
	18150
	18151
	18152
	18153

לטמטום לבנו ורגשותנו לעומתם, אולם עכ"ז צריך לדעת כי גם אצלנו נמצאים כל הענינים והבחינות שנמצאו אצלם.	18154
נפש האדם עד כמה שנתמעטה הרי היא כוללת בתוכה כל הכוחות והענינים הנמצאים בנפש האדם הכי גדול, אמנם בקנה מדה קטן מאד, וכמו בדבר חומרי שעד כמה שנחלקהו לחלקים הכי דקים, כל חלק וחלק כל אטום ואטום, מורכב מכל חלקי הגוף ויסודות חומריו, ונכללות בו כל התכונות שבגוף וגשם זה.	18155
כמו כן הוא בעניני הנפש, כי בכל נפש אדם אף אם קטן הנהו בכ"ז הוא כולל בשיעור קומה שלו, כל התכונות והכוחות הנמצאים בכלליות נפש האדם, ולכן אם נמצא אצל הראשונים ענין ידיעת חומר החכמה והבנת צורתה וההפרש הרב שבין זה לזה, כמו כן נמצאים ענינים אלה גם אצלנו, ולפי מדתנו אנו חשוב ההפרש כמו אצלם לפי מדתם הם, השתדלו נא ללמוד תורה בהבנת צורתה, דעו להכיר ולהוקיר את בית מדרשכם, והעיקר השתדלו להגיע לידי המטרה התכליתית, תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים.	18156
(שעורי דעת חלק א' ע' 27).	18163
	18164
	18165
מאמר תתלה	18166
ויהי ברדת משה מהר סיני ומשה לא ידע כי קרן עור פניו (שמות ל"ד כ"ט).	18167
ומהיכן נטל משה קרני ההוד? ר' יהודה בן נחמן בשם רשב"ל אומר, עד שהיה כותב בקולמוס נשתייר קימעה והעבירו על ראשו וממנו נעשה לו קרני ההוד (שמו"ר מ"ז י"א), הכוונה בזה שהיו דברים הראויים להכתב בתורה אבל לא נכתבו, ומשה מרוב שקיעתו בתורה לדייק בדברים שניתנו ליכתב, זכה לכוון דעתו אפילו לדברים שלא ניתנו ליכתב, מפני שחכמת האלקים נכנסה בקרבו והיא שהאירה את פניו, וכבר מצאנו בגמרא ששואלים למה לי קרא סברא הוא (כתובות כ"ב:).	18168
והיינו שהדבר המובן בסברא אין צריכה להכתב, אבל יש לו התוקף כאילו נכתב מפורש, וכן מצאנו למשה בשלשה מקומות עשה מדעתו והסכים הקב"ה עמו (שבת פ"ז), וכבר אמר החכם חכמת אדם תאיר פניו (קהלת ח'), אבל אצל משה שכל כך התדבק לחכמה עד שיצא מגדרי הטבע, וכמו שאמרו על הפסוק משה איש האלוקים (תהלים צ'), מחציו למטה איש מחציו ולמעלה אלהים (ילקוט שם), זכה גם לקרני הוד שהוא הארת פנים כזו שהיא למעלה מגדר הטבע.	18172
איתא בגמ' שלחו למר עוקבא לדזיב ליה כבר בתיה (סנהדרין ל"א:), ופירש רש"י שהיו פניו מלאים אור כמשה רבינו שגדלתו בתיה בת פרעה, ומביא רש"י מספר הגדה שהיה מר עוקבא בעל תשובה, שפעם נתן עיניו באשה נשואה ונפל לחולי מחמת זה, קרה שאותה אשה היתה מוכרחת ללוות ממנו סכום כסף ומרוב דוחקה נתרצית לו, אבל הוא כבש את יצרו ופטרה לשלום, אחר כך כשנתרפא מר עוקבא והיה יוצא לשוק, היה נר מן השמים דולק בראשו ע"כ.	18173
ואפשר לומר שמה שזכה לזיו מעין זיוו של משה רבינו הוא, משום שבדומה למשה רבינו שבר את תאוותו והפך את טבעו, והצליח לכבוש את יצרו בדבר שנחלה עבורו, ועל כן זכה גם להארת פנים על טבעי, אבל כל זה שייך רק באופן של משה לא ידע כי קרן עור פניו, כלומר על קרני אור היתה מטרתו, רק הרצון הטהור להתעלות ללא שום פניות ובלי להחזיק טובה לעצמו, ולכן זכה לקרני הוד.	18174
אולם בלי זה אפילו אם יהיה האדם ראוי לגדולה מצד מעשיו בכל זאת הקב"ה משפילו, וכמו שכתב הגר"א שיש אדם שתורה נתנה לו במתנה ואינו עובר על שום דקדוק דרבנן, רק שהגביה עצמו אז הקב"ה משפילו, המקור לזה מהש"ס (נדרים נ"ה), שאמרו כיון שעושה עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל, תורה ניתנת לו במתנה ועולה לגדולה, ואם מגביה עצמו הקב"ה משפילו.	18175
הדברים מבהילים! איש שעמל כ"כ והפקיר את עצמו לקנות את התורה עד שהקב"ה נתנה לו במתנה והעלהו לגדולה, בכל זאת אם מגביה את עצמו הקב"ה משפילו, ומנין נובע התנשאות זו? הרי אינה אלא מהשגת מעלת עצמו, ואז כבר אינו ראוי לקרני הוד, ברגע שיש לו איזה פנייה עצמית ורוצה להשתמש בקרני הוד לצורך הדיוט ולא לצורך גבוה נחשב כמעילה, וכן אצל משה שגילה פניו המאירים בפני הקהל רק כשהיה מלמד תורה, אבל אחר כך כיסה פניו במסוה כדי שלא יזונו עיניהם מהם כמו שפירש רש"י.	18176
כבר היו כאלה בני עלייה, ויתכן שנמצאים עוד כיום הראויים לזכות במדה מסוימת לקרני הוד בשביל כבישת יצרם ומסירת נפשם, בשביל תורתם וצדקתם, אבל מכיון שחסר להם הכח לא להתנשא בהשגת המדרגות, אינם מאנשי אמנה שימסר להם קרני הוד, משום שזה יכול לגרום להם נזק רב, אין המדרגות הגבוהות ראויות אלא למי שמתקיים בו ומשה לא ידע כי קרן עור פניו. (המוסר והדעת).	18177
	18178
	18179
	18180
	18181
	18182
	18183
	18184
	18185
	18186
	18187
	18188
	18189
	18190
	18191
	18192
	18193
	18194
	18195
	18196
	18197
	18198
	18199
	18200
	18201
מאמר תתלו	18202
וירא אהרן וכל בני ישראל את משה וייראו מגשת אליו (שמות ל"ד).	18203

גילינו חידוש גדול כי המעמיד ומקיים את הכל הוא הגוף, הלב של הנשמה הוא הגוף, הגוף מובלע בנשמה	18204
והנשמה עוד יותר מובלעת בתוך הגוף, הוא סוד של אחד בלתי מתפרד, ולכאורה הלא מצינו לא כן בחז"ל,	18205
שאמרו פרצופין נבראו (ברכות ס"א.), הנשמה היא נשמת אלוה ממעל, והגוף הוא עפר מן האדמה, הנה זה	18206
לכאורה שניים ולא אחד.	18207
אבל כשמתבוננים בזה הנה שאלה גדולה תעמוד לנו, אם אמנם שנים הם איך זה יבטלו שלמה ואלף כיוצא	18208
בו? ושתי שאלות בדבר, א) למה באמת לא יהא כח בידי אור גדול כזה של איתי קל, אור נורא של בקשו	18209
מלה"ש לומר לפניו קדוש, איך לא יוכל לבטל את החוט השערה הזה של הגוף? שנית אם אף לא מבטל	18210
אבל לכה"פ גם לא יבטלו, איך זה יתכן כי חוט השערה של גוף, מבטל בתכלית כל החכמה הרבה של איתי	18211
קל, כל הקדושה של בקשו מלה"ש לומר לפניו קדוש, אור גדול כזה איך יבטל כל כולו?	18212
אמרו חז"ל מובא ברש"י, וייראו מגשת אליו בא וראה כמה גדול כוחה של עבירה, שעד שלא פשטו ידיהם	18213
בעבירה מהו אומר, ומראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר לעיני בני ישראל ולא יראים ולא מזדעזעים,	18214
ובאיזה חטא אנו מדברים כאן? הלא גם אצל הכלל ישראל לא היה זה אלא על שלא מיחו בערב רב שעשו	18215
את העגל (רש"י ל"ב ז'), ומכש"כ אצל אהרן הכהן איזה חטא היה אצלו? ומה חטא כבר יתכן שיהיה	18216
אצלו? וגם על כזאת כבר היה שם מצב של יבטלו, כל כך בוטל והוחשך אורם עד כי וייראו מגשת אליו,	18217
לא הגשה להקב"ה! אלא למשרע"ה.	18218
קרח פקח היה מטועני הארון היה! מעתה איך זה נתבטל אצלו גדלות וכוחות כאלה מפני חוט השערה של	18219
הגוף? מפני קנאה כל דהו של הגוף? ודאי כי היה זאת ענין של קנאת סופרים, אלא היציאה כל דהו מן	18220
המדה והיא כבר ביטלה כל הרכוש העצום של קרח! אם אמנם שנים הם מה השייכות של האחד להשני?	18221
איך אמנם ע"י אחד יבטלו שלמה ואלף כיוצא בו של השני?	18222
מן ההכרח להגיד כי אמנם לאו שניים הם! אלא סוד הדבר הוא כי אמנם אחד הם! אחד ממש, מובלעים הם	18223
זה בתוך זה בלתי מתפרד זה מזה כלל, ומזה סוד יבטלו... כי בלתי האחד אין קיום לשני, כך היה בתחילת	18224
בריאתן וכן יהיה באחריתן, ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, וסוף מעשה במחשבה תחילה, אחד מן	18225
הראשית עד האחרית בלי הפסק, אלא שבמלחמה תלוי מי השולט, והמתגבר הוא המנצח ודאי וסוכ"ס	18226
כולם אחד הם.	18227
אמר הכתוב ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, ושאלו בגמ' אטו האידנא לאו אחד הוא? אמר רבי אחא	18228
בר חנינא לא כעוה"ז העוה"ב, העוה"ז על בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב, ועל בשורות רעות	18229
אומר ברוך דיין האמת, לעולם הבא כולו הטוב והמטיב (פסחים נ'). גם האידנא מברך על הרעה כשם	18230
שמברך על הטובה (ברכות נ"ד.), והחילוק הוא רק בנוסחתה של הברכה ולעתיד לבוא יהיה גם הנוסח	18231
שזה.	18232
הוא סוד הדבר כי הן אחד וכמו בסוף כן במחשבה תחילה, וכל הגלגולים אינם אלא בסוד הפירודים	18233
וסוכ"ס אחד הם ולא יתפרדו, בסוד ה' אחד ושמו אחד ללא כל פירוד, עד כי הגוף הוא המעמיד ומקיים כל	18234
העולמות, המעמיד ומקיים של הנשמה הוא הגוף, לב כולם הוא הגוף, ואם נפריד החוט השערה של הגוף	18235
מתישין כוחן של מעלה, יבטלו שלמה ואלף כיוצא בו, יוצא מזה הסוד של אחד כי בלתי הגוף אין כל,	18236
כשמפיגין החוט השערה של לא ירבה, כי אז בטל כל האיתי קל וכלום לא יעזרוהו!	18237
ואהבת את ה"א בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך, דוקא בכל לבבך, ולו יחסר מן הגוף אף חוט השערה	18238
אחד בטל הכל! הוא אשר אמר ר' עקיבא (ברכות ס"א:), כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך	18239
מתי יבוא לידי ואקיימנו, כי ידע ר"ע מה זאת בכל לבבך ובכל נפשך, וכי לו יחסר אף חוט השערה אחד כי	18240
אז בטל כל הר"ע, כי הלא יותר גדול מאדה"ר לא היה ר"ע, והרי גם באדה"ר אנו רואים כי חוט השערה	18241
של גוף, אשר גם מלה"ש לא הכירו אותו ובקשו לומר לפניו קדוש, וגם חוט השערה כזה ביטל הכל, סוד	18242
כזה הוא ענין האחדות כי מובלע זה בתוך זה בלתי מתפרד כלל וכלל.	18243
וידעת היום והשבת אל לבבך, וידעת הרי זה כל האיתי קל, והשבות אל לבבך הרי זה ללא כל חכמות, כי	18244
אם עולם המעשה הפשוט, אולם הוא הסוד של אחד שמחייב כל כך, שבאם לא והשבות אל לבבך אין	18245
כלום בוידעת, יבטלו שלמה ואלף כיוצא בו.	18246
ולעבדו בלבב שלם למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה, לבב שלם שלא יחסר אף חוט השערה וזה מן	18247
ההכרח, כי אם יחסר אף חוט השערה אחד, הנה זה כבר ניגע לריק ונלד לבהלה, ואדמו"ר הסבא ז"ל	18248
מקעלם היה אומר על זה, באופן שאין משיבים הענינים אל הגוף, הנה זה בבחינת מניח מעותיו על קרן	18249
הצבי, הוא סוד הדבר כי אחד הוא בלתי מתפרד, כי על כן בהכרח ודאי שכל עבודת האדם תעבור תיכף אל	18250
הגוף והשבות אל לבבך, ומן הגוף בהתעוררות עצמו ורצונו, יבלע הכל בנפשו ונשמתו והיה שלם, ואנחנו	18251
כי מגמתנו לחיות דוקא חיי חכמה, ומתעלמים לשום הדברים דוקא אל הגוף, הנה זה חלילה מניחים הכל	18252
על קרן הצבי, והננו חלילה בבחינת ניגע לריק ונלד לבהלה. (דעת תורה).	18253

	18254
H ויקהל	18255
מאמר תתלז	18256
ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם (שמות ל"ה א').	18257
עיינ ברמב"ן ל"ו ח' שחזר בתורה על מלאכת המשכן חמש פעמים דרך חיבה ומעלה, והמדרש תצוה מביא משל למלך שמסר בנו לפדגוג, שאל המלך הלך בני לבית הספר, בא בני מבית הספר, אכל ברי, שתה ברי, ישן ברי, והוא מאמר פלא כי כאשר נעיין נראה כי העיקר לא נזכר, היינו השאלה למד בני לא נאמר, והענין בזה כי על הלימוד לא שאל יען כי מסר אותו לפדגוג, והוא בטח יעשה מלאכתו נאמנה, ולא שאל רק על פעולות ההכנה של הבן שכל אלה תלוי בבן.	18259
כן הוא ית"ש הוא הפדגוג שלנו בתורתו ית', והיא מלמדת אותנו בדרך נפלא מאד, שהאדם בהכרח ההכרה יקבל לימודיו ורק צריך הכנה לקבל, וכן במשכן מי לא יבין כי דבר נפלא הוא להשיג ולקבל השראת השכינה מקור הברכה, ורק הם צריכים לעשות הכנה, והעיקר דהיינו השראת השכינה אינו תלוי בהם רק מאתו ית', וכן בכל העבודות לה' ית'.	18263
נאמר הפכפך דרך איש זר וזך ישר פעלו (משלי כ"א), ר"ל כי מטבע האדם החומרי וביצרו הרע מילדותו הוא הפכפך וזר בדרכיו האישיים, ורק בהכנה של הזדככות והתישרות אז ישר פעלו, ואחז"ל פתחו לי פתח כמחט סידקית ואני אפתח לכם כפתחו של אולם (שיהש"ר), כי אינם צריכים רק להכין, וכמה יש לאדם להתעורר מזה, כי הוא אינו צריך רק להכין את עצמו, וצריך להתחזק הרבה להכין עצמו והוא ית' יעזור לנו.	18264
ביאור על זה כמו איש ההולך תמיד ביגון ודאגה מה יאכל, ויאמר לו אחד מה תדאג ותעצב בוא ואראך את האוצר הגדול שיש לך מאביך, והוא מתעצל ללכת, וכן איש המתאבל על בנו יקירו שנאבד ממנו ומת, ואמר לו אחד למה תתאבל בוא ואראך כי בנך חי ומולך בכל הארץ, ואם האיש המתאבל אינו הולך מה נאמר עליו, כי הוא איש סכל וטפש עד מאד, ואם כן הולך האם יש להחזיק לו טובה עבור זה?	18265
והנה התורה היא פדגוג הכי גדול המראה את האדם את האמת לאמיתו כשמש בצהרים, שמבין כי כך צריך להיות, ואם לא יתנהג כך הוא פתי וסכל גדול וברעה גדולה יהיה, ואם כן הוא אין לנו להחזיק טובה לאדם המקבל עליו עול תורה, ואעפ"כ כשישראל קבלו התורה שמח השי"ת, האם יש חיך מתוק מזה? ומה כל עבודת האדם רק להניח עצמו לנהלו להראות לו אוצר גדול שהורישו אביו, ועל זה עוד נותנים לו שכר גדול והרבה מאד.	18266
וזה כונת המדרש בענין המלך ששלח את בנו לבית הספר, ומי לא יבין כי המלך מכין לבנו מורים מובהקים, פדגוגים גדולים היודעים חכמת החינוך באר היטב, להמתיק להבן הלימודים בסבר פנים יפות שיתקבלו בלבו, ואינו שואל למד בני? כי מובטח הוא שבאם ילך לבית ספר בודאי יחשוק לו ללמוד וכן בתורה, אבל אכל ברי שתי ברי דמיך ברי, אזל לביה"ס אתי מביה"ס הכל הכנת הלימוד, ואת עצם הלימוד לא הזכיר כי התורה מלמדת אותו בחיך מתוק, ואעפ"כ שרתה השכינה במשכן, היש חיבה גדולה מזה? והפלא הוא.	18267
(אור רש"ז מא' שמ"ד).	18271
	18272
מאמר תתלח	18273
ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם (שמות ל"ה א').	18274
וכתב הרמ"א והנראה כי ידוע שהתיקון צריך להיות מעין הקלקול, ומחמת שהמשכן בא לכפר על עון העגל, וכאשר חטאו בעגל היה על ידי הקהל כמ"ש ויקהל העם על אהרן, כי מלבד חומר העוון של עשיית העגל היה גם ברבים שהוא חילול ה', ע"כ גם התיקון צריך שיהיה כן בהקהל לקדש שם ה' במה שיעשו את התיקון והתשובה היא ויקהל.	18275
ר' נתן ור' אחא בשם ר' סימון אמר, אם עשית חבילות של עבירות, עשה כנגדן חבילות של מצוות, עינים רמות והיו לטוטפות בין עיניך, לשון שקר ולמדתם אותם את בניכם, ידים שופכות דם נקי וקשרתם לאות על ידיך, לב חורש מחשבות און והיו הדברים האלה, רגלים ממהרות לרעה הוי רץ אחר מילה שהיא בין ברכים.	18276
וכותב האוה"ח הק' עוד ירמוז באמרו אלה פקודי המשכן על דרך שאמרו ז"ל, אם עשית חבילות עבירות עשה כנגדן חבילות של מצוות, כי צריך האדם לתקן החטא כדוגמת שחטאו ישראל, הם חטאו ואמרו אלה אלהיך ישראל, לכן באה אלה פקודי המשכן בבחינת הזכות לכפרת עוון זה, ותמצא כי אמרו 'העדות'	18277
	18278
	18279
	18280
	18281
	18282
	18283
	18284
	18285
	18286
	18287
	18288
	18289
מאמר תתלח	18290
ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם (שמות ל"ה א').	18291
וכתב הרמ"א והנראה כי ידוע שהתיקון צריך להיות מעין הקלקול, ומחמת שהמשכן בא לכפר על עון העגל, וכאשר חטאו בעגל היה על ידי הקהל כמ"ש ויקהל העם על אהרן, כי מלבד חומר העוון של עשיית העגל היה גם ברבים שהוא חילול ה', ע"כ גם התיקון צריך שיהיה כן בהקהל לקדש שם ה' במה שיעשו את התיקון והתשובה היא ויקהל.	18292
ר' נתן ור' אחא בשם ר' סימון אמר, אם עשית חבילות של עבירות, עשה כנגדן חבילות של מצוות, עינים רמות והיו לטוטפות בין עיניך, לשון שקר ולמדתם אותם את בניכם, ידים שופכות דם נקי וקשרתם לאות על ידיך, לב חורש מחשבות און והיו הדברים האלה, רגלים ממהרות לרעה הוי רץ אחר מילה שהיא בין ברכים.	18293
וכותב האוה"ח הק' עוד ירמוז באמרו אלה פקודי המשכן על דרך שאמרו ז"ל, אם עשית חבילות עבירות עשה כנגדן חבילות של מצוות, כי צריך האדם לתקן החטא כדוגמת שחטאו ישראל, הם חטאו ואמרו אלה אלהיך ישראל, לכן באה אלה פקודי המשכן בבחינת הזכות לכפרת עוון זה, ותמצא כי אמרו 'העדות'	18294
	18295
	18296
	18297
	18298
	18299
	18300
	18301
	18302

שעדות היא להם שנתכפר עוון העגל, וכשתדקדק תמצא כי כל פרטי עוון העגל באו כנגדן במשכן, הם	18303
נתאוו אלהים אשר ילכו לפניהם, הנה הם הכינו מקום לה' אלקים אמת להיות לפניהם.	18304
הם בנו מזבח והעלו עולות, הנה הם הכינו מזבח להעלות עולות ושלמים לה', הם נתנו זהבם הנה הם נתנו	18305
זהבם וכסףם וכל כלי חמדה לה', הם פרקו נזמיהם הנה הביאום האנשים על הנשים לא נזם לבד אלא כל	18306
עדים וכל כלי חמדה, הם עשו ממונים עליו לעשותו הנה הם פקדו בצלאל לעשות, אמרו הם אלה אלהיך	18307
הנה אלה פקודי לכפרה עכ"ל.	18308
אמר רבא גזל הגר שהחזירו בלילה לא יצא דכתיב ביום, החזירו לחצאין לא יצא מ"ט אשם קרייה רחמנא	18309
(ב"ק ק"י), לא יצא כי אין כאן תשובה והחזרה שלימה, לפי שהוא גזל והטיל אימה על הנגזל, בייש אותו	18310
השפיל את כבודו, השתלט עליו והפגין כוחו בפניו, שיתק אותו ולא נתן לו לפצות את פיו, ועל כן באותה	18311
צורה שגזל אותו ובאותם ההרגשים שהרגיש הנגזל ברגעים המפחידים שבהם בוצעה הגזילה, את כל אלה	18312
עליו לקבל חזרה בשעת תשובתו והחזרת הגזילה לבעליה.	18313
על הגזלן להרגיש אותו הטעם ולחוש אותה הרגשה כפי שעולל לחבירו, עליו לבוא לביתו להקיש על	18314
הדלת בעדינות, לבקש רשות כעני העומד בפתח, להיכנס לבית בפסיעות מדודות וקצובות, להיות חפוי	18315
ראש ומבוויי מוכן ונכון לקבל תוכחה, להטות אוזן לכל הביטויים לא נעימים שיטיחו בו הנגזל ובני	18316
משפחתו, גם השכנים ישמעו וגם כל אנשי העיר יראו בבושתו, כשם שהדבר הזה אירע לנגזל בשעה שבא	18317
הגזלן לגזול אותו, עליו לקבל הכל באותה המידה שעולל לנגזל.	18318
מטעם זה עליו להחזיר את הגזילה ביום ולא בלילה, כלימה תחת כלימה חרפה בעבור חרפה, דפיקות לב	18319
כגמול לדפיקות הלב שגרם לנגזל, וכל מה שחש והרגיש הוא בעת שנעשק, עליו לספוג ולקבל בשעה	18320
שהוא בא להחזיר, וכן מצאתי בשיטה מקובצת בשם המאירי ז"ל, גזל הגר שהחזירו בלילה לא יצא, וצריך	18321
להחזירו ביום כדי הקרבת אשם ונ"ל הטעם כדי שיחזירהו בפרסום. (מעייני החיים).	18322
	18323
מאמר תתלט	18324
ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' כל העושה בו מלאכה יומת	18325
(שמות ל"ה ב').	18326
וכבר עמדו על כך המפרשים, הלא מצות שבת היא שב ואל תעשה לא לעשות מלאכה, ולמה כתוב אשר	18327
ציוה ה' לעשות אותם? ופירשו הרמב"ן אכן עזרא ועוד שהכוונה היא למלאכת המשכן, כלומר מה שציוה	18328
אתכם לעשות את המשכן, הוא רק במשך ששת ימים אבל לא ביום השבת, אולם פירוש זה קשה מאד ולא	18329
משמע כך בפשוטם של הדברים.	18330
גם בגמרא משמע שאלה הדברים מכוון למלאכת שבת דוקא, ולומדים מכאן ל"ט מלאכות, דתניא רבי	18331
אומר 'דברים' 'הדברים' 'אלה הדברים' אלו ל"ט מלאכות שנאמרו למשה מסיני (שבת צ"ז ב'), ורש"י	18332
מפרש 'דברים' אלו שנים 'הדברים' ה' נוספת מרבה עוד אחד 'אלה' בגימטריא שלושים ושש, ביחד	18333
שלושים ותשע (רש"י שם), ועוד הרי על דבר מלאכת המשכן מתחיל הכתוב לדבר אחר כך, ויאמר משה	18334
אל עדת בני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה' לאמר?	18335
ונראה לי שאמנם הכתוב מדבר בענין שבת, ומלים אלה אשר צוה ה' לעשות אותם באות ללמדנו יסוד	18336
גדול, השבת אינו ענין של שלילה בלבד, אלא יש בו מעשה חיוב גדול שצריכים לעשות אותו, יום השבת	18337
אינו ענין של מנוחה בלבד המתבטא באי עשיית מלאכה, אלא יש בו ענין של קדושה, מנוחה וקדושה	18338
לעמך נתת, והקדושה לא באה מאליה צריך להשתדל לעשות אותה ליצור אותה, כמ"ש זכור את יום	18339
השבת לקדשו, שמור את יום השבת לקדשו, ואמנם לאחר הציווי לעשות אותם לא כתוב לא תעשה בו	18340
מלאכה, אלא ביום השביעי יהיה לכם קודש שבת שבתון לה'.	18341
הקדושה הזאת היא יסוד גדול בהשקפת היהדות, כי בזה קובעים שהאדם איננו גשמי גרידא, ומטרתו	18342
בחיים איננה בצרכיו החמריים ובעבודתו בששת ימי המעשה, אלא ישנה בו נשמה וכל ששת ימי המעשה	18343
אינם אלא אמצעים להביאו אל הקדושה הזאת, וזהו ההבדל היסודי בין ישראל לעמים, כי הם רואים	18344
בעולם רק את היסודות החומריים, ולכן אצלם יום השבת הוא רק יום מנוחה.	18345
יום השבת הוא האמצעי לימי המעשה, ע"י שנחים ביום השבת יכולים להמשיך את העבודה בשאר הימים,	18346
אולם אצל ישראל לא כך, יום השבת הוא התכלית, זהו יום ההתעלות יום הקדושה, וכל ששת ימי המעשה	18347
הם ימי הכנה אליו והאמצעים המביאים אל המטרה, ודבר זה הוא המעשה הגדול ביותר אשר ציוה ה'	18348
לעשות, להפוך את היום הזה ליום של מעשים רוחניים, ליום של התעלות וקדושה.	18349
רעיון זה כתוב בקיצור גם בדברי חז"ל, כל המשמר את השבת כאילו עשה את השבת, שנאמר לעשות את	18350
השבת (מכילתא ל"א ט"ז), ומשום כך ראו חז"ל ביום זה את העיקר הגדול שבתורה, שהוא שקול כנגד כל	18351
המצוות, וכל המחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כעכו"ם לכל דבר (עירובין ס"ט:), כי שבת כאמור הוא	18352

היסוד העיקרי של האמונה שהאדם איננו גשמי, אלא יש לו מטרה רוחנית אשר בה היסוד של כל השקפת היהדות היסוד של כל התורה.	18353
ולפי זה נוכל להבין מדוע נכנס ענין השבת כאן באמצע בפרשיות המדברות על המשכן, וכבר עמדו על זה חז"ל, כי באמת יש קשר בין המשכן ובין השבת ויש בשתייהם אותה כוונה, ענינו של המשכן הוא להוות מרכז הקדושה של העם, ה' ציוה ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, כלומר צריכים להקים מקום שהעם יבקר בו מזמן לזמן, להתפשט מחיי החולין שלו שבהם הוא מבלה רוב ימיו, ולהתרכז באווירה של קדושה שיוכל להתרומם לחיים יותר נעלים לחיים רוחניים, ומהם ישאב כח וקדושה גם לכל שאר הימים לחיי החולין שלו, והמשכן הזה מעיד שעיקר מטרת האדם אינה חיי החולין אלא חיי הקדושה.	18354
גם לשבת אותה מטרה, כמו שהמשכן הוא מרכז הקדושה מבחינת הזמן, שביום זה יתרומם לאווירה אחרת לאווירה של קדושה, וממנה תתפשט אותה הקדושה לכל הימים, ואולי בזה נבין גם את דברי רש"י, הקדים כאן אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן, לומר שאינו דוחה השבת (רש"י ל"ה ב'), ושואלים הרי שבת היא עשה ולא תעשה, ולכן לא נדחית מפני עשה, ולמה צריך ריבוי זה?	18355
אלא נראה לומר בהיות שהמשכן הוא ענין כה חשוב שבו תלויה כל קדושת ישראל, הייתי אומר שדוחה כל האיסורים שבתורה, לכן בא הכתוב והקדים שבת למשכן, לומר שגם השבת היא מוסד של קדושה ואינה נדחית מפני קדושת המשכן, כך אומרת הגמרא לגבי מצות כיבוד אב ואם, איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו אני ה' אלקיכם (ויקרא י"ט), כדי שלא נאמר שכיבוד אב ואם שהוקש כבודם לכבוד המקום דוחה את השבת, אף על פי שהיא מצות עשה ולא תעשה (בבא מציעא ל"ב א').	18356
בענין המשכן שהוא עיקר הפרשה מסופר, שכל העם האנשים והנשים הביאו את כל החומרים הדרושים למלאכת המשכן והמלאכה היתה דים, והנשיאים הביאו את אבני השוהם ואת אבני המלואים לאפוד ולחושן, ומביא כאן רש"י אמר רבי נתן מה ראו נשיאים להתנדב בתחילה, אלא כך אמרו נשיאים יתנדבו ציבור מה שמתנדבים, ומה שמחסרים אנו משלימים אותו, כיון שהשלימו ציבור את הכל שנאמר והמלאכה היתה דים, אמרו נשיאים מה עלינו לעשות? הביאו את אבני השוהם, ולפי שנתעצלו מתחילה נחסרה אות משמם והנשאם כתיב (רש"י ל"ה כ"ז).	18357
ולכאורה הרי כוונתם היתה טובה הם רצו להשלים, ולמה מגיע להם העונש להשמיט משמותם את האות יו"ד, אלא נראה כמ"ש רש"י שם שהדבר נבע מעצלות, חסרה להם ההתלהבות לתרומה זו, כי לו היו נלהבים יותר לעבודת המשכן, לא היו יכולים להתאפק ולחכות אלא היו מזדרזים ומביאים.	18358
ואולי יש פה עוד רעיון, הנשיאים העמידו את עצמם בזה למעלה מן הציבור, הם רצו להביא דוקא דבר שלא כל הציבור מביא, הם רצו להשלים את החסרון של האחרים, ויש בזה שמץ מהגאווה, משום כך השמיטו משמם את שם ה', כי ראו בזה התנשאות שלא לשם שמים אלא התנשאות עצמית, כבר אמרו חז"ל כל אדם שיש בו גסות הרוח אמר הקב"ה אין אני והוא יכולים לדור בעולם, הוא דוחק את רגלי השכינה ולכן הוציאו שם ה' משמם.	18359
ומתי שבה אליהם היו"ד? מסופר באותה ברייתא, שבחנכת המזבח התנדבו הנשיאים בראשונה, כי לאחר שראו במשכן שלא השאירו להם מה להשלים, התנדבו במזבח תחילה ונתנו את העגלות והבקר ונדכו גם את הקרבנות, כאן הם לא דרשו לעמוד מעל העם ומיד באו להתנדב, ולכן הוחזרה להם היו"ד שחזר אליהם שם ה', ולכן דוקא שם מספרת התורה בארוכה על קרבנות הנשיאים על כל אחד ואחד לחוד ומשבחים אותם מאד. (ד.ה.ו.).	18360
מאמר תתמ	18361
ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' כל העושה בו מלאכה יומת (שמות ל"ה ב').	18362
מקשים מדוע כתוב תעשה ולא כתוב תעשה, וי"ל כי מתי קל לאדם לשמור את יום השבת, רק כשהוא מכיר כי כל ששת ימי המעשה היא תיעשה ולא תעשה, שלא כוחו ועוצם ידו עשה את כל זה אלא הכל מהקב"ה, אבל אם היה חושב כי כוחו ועוצם ידו עשה הכל, אז קשה לו לעזוב יום עבודה כי הוא רוצה בעבודתו, אבל כמה שפסקו מזונות לאדם לא תועיל לו שום חריצות להשיג יותר, כמ"ש הרמב"ן הגזרה אמת והחריצות שקר.	18363
מרון החפץ חיים צוק"ל מבאר זה בדרך משל, לאחד שיש לו חבית מלאה מים ויש לה ברז, ורצה לעשות עוד ברז כדי שיצאו יותר מים, בודאי זו שטות גדול, כי בזה שיעשה עוד ברז לא יצאו יותר מים ממה שנמצא בחבית, כך אם האדם רוצה להוסיף עוד סביבה שירויח יותר על פרנסתו שנגזרה עליו, זהו כמו שעושה עוד ברז להחבית.	18364
	18365
	18366
	18367
	18368
	18369
	18370
	18371
	18372
	18373
	18374
	18375
	18376
	18377
	18378
	18379
	18380
	18381
	18382
	18383
	18384
	18385
	18386
	18387
	18388
	18389
	18390
	18391
	18392
	18393
	18394
	18395
	18396
	18397
	18398
	18399
	18400
	18401

ובדרך זו מבאר המגיד מדובנא את הפסוק ששת ימים תעשה מלאכה, ומקשה מה ענין להקדים למצות	18402
שבת מלאכת ימי החול, היה לו לומר ביום השביעי תשבות, וכי מצוה על האדם לעבוד בששת הימים?	18403
ואמר על זה כי בזה הקדים ה' יתברך לאיש הישראלי מדה אחת שידבק בה, שהיא סיבה גדולה שתהיה	18404
שמירת השבת חלה עליו, והוא הבטחון בהאלקים ית' שיהיה מוחלט בלב האדם, שאין לה' מעצור להושיע	18405
גם מבלעדי העסק.	18406
וכבר מבואר בספרים שיש להאדם לשמוח ביכולת ה', כמו שהוא שמח על הדבר שכבר הוא תחת ידו, כי	18407
הבוטח השלם כל העסקים שהוא עוסק בכל ימי החול כמשא כבוד יכבדו ממנו, אחרי דעתו שאלו רצה	18408
הקב"ה היה מפרנס אותו מבלעדי שום עסק ובאין יגיעה כלל, ע"כ הם מכונים אצלו בשם עבדים כעבודת	18409
העבד העוסק במעשי אדונו לקיים גזירתו, ואחרי שיהיה האדם בבחינה זאת אז בבוא יום השבת תערב	18410
עליו המנוחה למאד.	18411
לא כן מי שמדת הבטחון נעדרת מאתו, ובלבו הוא אומר כי בכוחו ועוצם ידו עושה חייל אם במלאכה ואם	18412
במשא ומתן, תהיה הצלחתו עם רוב השתדלותו במלאכתו, הנה אדם כזה תהיה השביתה עליו מרה כלענה,	18413
וזהו שהקדימה התורה ששת ימים תעבוד כעבד העובד בע"כ, אז באין ספק בהגיע יום השבת תקיים מצות	18414
שבת בכל חלקי השלמות.	18415
ובדרך זו אפשר להבין הלא משה רבינו הקהיל את העם שיתנו כסף לבנין המשכן, ולמה הקדים מצות	18416
שבת? אלא כדי שיתנו נדבותיהם בעין יפה הקדים היסוד של ששת ימי מעשה, שלא יחשוב שכוחו ועוצם	18417
ידו עשה לו את החיל הזה, כי מי שהוא חושב כן קשה לו לפזר מעותיו על דברים שבצדקה, לכן אמרו	18418
חז"ל כל המעלים עיניו מן הצדקה כאילו עובד עבודה זרה, כי מי שלא רוצה לתת צדקה לעניים הוא, מפני	18419
שחושב כי הוא אסף הכסף ע"י כוחו וזהו עובד עבודה זרה.	18420
שמעתי ממרן החפץ חיים זצוק"ל, על הקושיא למה צריכה התורה לומר ששת ימים תעשה מלאכה, ולא	18421
הסתפקה וביום השביעי תשבות, פעם היה ברוסיה בעיר צרניגוב, ושמע שאצל בעל בית חרושת אחד	18422
עובדים בשבת, נכנס אליו ודבר אתו שיפסיק את העבודה בשבת, ענה לו אני מרויח כל יום ארבע אלף	18423
רובל, אתה רוצה שאני אפסיד ביום השבת ארבע אלף רובל.	18424
אמר לו החפץ חיים ומה יהיה אם ע"י חילול שבת תפסיד את כל בית החרושת שלך! הלא כתוב בתורה	18425
ששת ימים תעשה מלאכה, וקשה למה צריכה התורה לומר מה שיעשה כל ימי השבוע, אלא כך אמרה	18426
התורה אם אתה רוצה שתהיה לך עבודה בששת ימים אז ביום השביעי תשבות, אבל אם לא תשבות ביום	18427
השביעי לא יהיה לך ששת ימים מה לעשות.	18428
ענה לו האיש בלעג, מה הרבי חושב כי הפסוק בחומש יעמיד את בית החרושת שלי, והחפץ חיים הלך	18429
ממנו, לא עבר זמן הבולשביקים נכנסו לרוסיה ולקחו ממנו את כל בית החרושת, והוא בעצמו ע"פ נס עלה	18430
בידו לברוח ולהציל את נפשו ויצא בעירום ובחוסר כל, אז שלח מכתב להחפץ חיים והתודה לפניו בזה	18431
הלשון, עכשיו אני רואה שדבריו צודקים ואמיתיים, כי פסוק חומש מעמיד את בית החרושת שלי.	18432
(דרכי מוסר).	18433
	18434
מאמר תתמא	18435
ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' כל העושה בו מלאכה יומת	18436
(שמות ל"ה ב').	18437
ובפ' כי תשא, ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם, תניא ר' אלעזר בן	18438
פרטא אומר, ושמרו בני ישראל את השבת מלמד שכל המשמר את השבת כאילו עשאה (מכילתא), היינו	18439
שהדגשת חז"ל שציוויו של הקב"ה כוונתו על עשיית ויצירת השבת, שהאדם מישראל השומר את השבת	18440
יהיה חדור ההכרה של עשיית השבת כאילו זוהי ההמצאה שלו, כאילו הוא חידש את עצם ענין של שמירת	18441
השבת.	18442
וכתב החסיד המקובל האלקי ר' משה חיים לוצאטו ז"ל (דרך ה'), כי הבחירה היא תכלית ההטבה מהבורא	18443
ית"ש, כדי שיוליד האדם מעשים כאילו בראם מעצמו, והיינו שהשקיע בהאדם את כח הבחירה החפשית,	18444
והוא כח המחשבה היוצרת והקובעת את המעשה ובוחר בה, ובחירה זו ממלאה את כל נפשו רגש של	18445
אדנות ובעלות רגש של יוצר, ובחירה חפשית זו נותנת לו את הרגש שהוא עשה וגזר על קיומה של	18446
משימה זו.	18447
קבלת קיום המצוה בבחירה חפשית מקנה לו לאדם את הרגשת החירות, והוא הופך ממצווה לגזור ומצוה,	18448
ואף בביצוע המצוה הוא מרגיש את ההגיון והמשפט הטוב, ואושר הרגשת הבחירה החפשית מטעימה את	18449
האדם מהשגות היוצר הראשון, הנברא נהפך לבורא והנוצר ליוצר, הרגשת הבחירה החפשית מטעימה	18450
לאדם ומעטרת אותו בעטרת של יוצר ראשון, גם המקודש כבר מתקדש בקדושה חדשה כאילו הוא בראם.	18451

הוא מחדש את עצמו בכל רגע ורגע, הוא מרענן ומחדש את המחשבות העתיקות והישנות לרעיונות	18452
נוצצים ומפיקים נוגה חדש, ונראה לו להאדם שמרגע זה מתחילה הבריאה, והוא שותף ממש להקב"ה	18453
במעשה בראשית, ואמנם רצויים עד מאד להקב"ה שותפים כאלו, ולגבי השבת המשמרה היינו המתעמק	18454
והמתענג והחודר לתוך עמקי סודותיה, והוא משתתף בהבנת יוצרה של השבת, הרי נעשה שותף בעשיית	18455
השבת.	18456
כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכלו, כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית שנא' ויכלו אל תקרי	18457
ויכלו אלא ויכלו, ופירש"י הקב"ה וזה שמספר בשבחו של מקום ששבת בשבת (שבת קי"ט), הקב"ה וזה	18458
המעיד הם כילו וגמרו ועשו את השבת וקבעו את קדושתה ורוממותה, ולכאורה איך יכול הוא האדם	18459
להיות שותף לדבר עשוי וגמור? אם בעסקי בני אדם אין האדם יכול להתחבר לרכושו של חברו ולומר	18460
שותף אני, עאכו"כ למעשה האלקים הגמורים והעשויים בתכלית העשיה ואיך המעיד נעשה שותף בהם?	18461
ברם כאן מונח כל עוצם יסודו ומהותו של כח הבחירה שהקב"ה העניק לנו, ורצה לעשותנו שותפים	18462
ליצירתו ע"י ההסתכלות וההבנה, עד כדי הזדהות גמורה עם כוחו של היוצר, ע"י ההתחדשות התמידית	18463
והתרענות לתוך יצירותיו של הקב"ה, האדם המעכל והמסגל לעצמו את הווייתו והבנת היצירה הנצחית,	18464
וביחוד את הבנת קדושת השבת ואצילותה לטובת קיום כל העולמות, הרי נעשה לחדוותו של הקב"ה	18465
שותף ביצירותיו, וכאילו הוא האדם עשאה לשבת.	18466
כשהאדם נולד הוא מוצא כבר את השבת קבועה, וכידוע שבדבר מצוי ושכיח אין ההתרגשות הרוחנית	18467
יכולה להתהוות ביתר שאת, ויכולה השבת להיות כשיגרה רגילה נעדרת כל טעם של התחדשות, והקב"ה	18468
מקור החסד וההטבה רצה, שע"י כח הבחירה שהעניק לנו נעמיק חזור והבן בהכרחיותה וזהרה המתחדש	18469
של השבת, וכאילו אנחנו חידשנוה ומחדשים אותה מדי שבת בשבתה.	18470
הצורך בקדושת השבת מתעוררת מחדש בכל ערב שבת, והוא מקדשה מידי שבוע ועושה אותה בכל פעם	18471
יצירה חדשה כאילו הוא בראה, וכל שבוע ושבוע מוסיפה לו לאיש המעלה, תוספת של הבנה והעמקה	18472
בדברי תורה, והשבת החדשה של השבוע החדש מהווה שוב יצירה חדשה, מעוטפת ומהודרת בכל קישוטי	18473
החן והתפארת.	18474
וכדוגמת שמירת שבת שהיא המעיין והמקור לההתחדשות והיצירה הבלתי פוסקת, כן גם בנוגע לשאר	18475
המצוות, בהנחת התפילין צריך האדם להרגיש כאילו זה היום וזה עכשיו זכה להתעטר באלה הכתרים	18476
במעמד הר סיני, בכל פעם טעם חדש וגילוי חדש בהבנת ערך התפילין טיבן וחובתן, וכן בשאר המצוות	18477
הקבועים והרגילים, שיתרגש ויתקדש מחדש וישמח במצווה זו על כל סעיפיה חובותיה ודקדוקיה כאילו	18478
הוא בראה מעצמו.	18479
ובמס' נדרים ג' למ"ד דבכור קרי דבר הנדור אף על פי דבכור קדוש מרחם, משום דמצווה להקדישו	18480
שנאמר הזכר תקדיש, ולהכי מהני ביה התפסה עי"ש, וקשה לכאורה מאי מהני ביה אמירתו הלא קדוש	18481
מרחם הוא והוא קדוש ועומד, ואיך מהני ביה התפסה, ואיך שייך לקרוא לזה דבר הנדור, וזה הבכור הלא	18482
כבר קדוש מקודם? (עיין בשיעורי דעת).	18483
משמע מזה שאף כל הדברים המקודשים מרחם ומלידה וקדושתם זהו קנינם, וקדושתם קדושה עולמית,	18484
כגון קדושת המצוות והחוקים שהקב"ה ציוונו וחקק אותן והטביע בהן את חותם קדושתו, אף באלה זיכה	18485
אותנו הקב"ה בזכות מיוחדת, להקדיש ולחדש ולרענן בתוספת של קדושה חדשה, ונחשבים לו להאדם	18486
כאילו הוא הקדישם, כאילו הוא עשאה לקדושה זו.	18487
ר' אבהו בשם ר"א ובלבד שלא יהא כקורא באגרת, ר' אחא בשם ר' יוסי אמר צריך לחדש בה דבר בכל	18488
יום, אחיתופל היה מתפלל שלש תפילות חדשות בכל יום (ירושלמי ברכות פ"ד ה"ד), היינו שבתפלותינו	18489
מחוייבים אנו בכל פעם לחדש ולהחיות את האותיות, שלכל תפלותינו יהיה צביון וזוהר של חידוש	18490
ומקוריות, ע"י העמקה והבנה יתירה שמחובתנו להרכיש לנו מידי יום ביומו בעבודת השי"ת.	18491
קדש לי כל בכור לי הוא למה נאמר, לפי שנאמר כל הבכור תקדיש לה' אלקיך, יכול אם לא הקדישו אינו	18492
קדוש, ת"ל לי הוא מכל מקום, הא מה ת"ל תקדיש תקדישו לקבל שכר (מכילתא פ' בא), אפילו על	18493
דברים המקודשים מרחם ומלידה וקדושתם קדושה עצמית עולמית, קדושת המצוות והחוקים שחקק לנו	18494
הקב"ה בראשית היצירה.	18495
גם על קדושה כזו זיכה הקב"ה את האדם שיאציל ממחשבתו עליהם, להקדיש את המצוות שבקדושתן כבר	18496
עומדין, ויהיו נחשבין כאילו הוא בעצמו הקדישם, וכאילו קדושתן נולדה זה עכשיו ע"י התאמצותו של	18497
האדם, וזהו שכרו של האדם שלא רק שבכוחו להוסיף מחול על הקודש, ולקדש את החולין שלא נתקדשו	18498
מלפניו מעולם, אלא שאפילו על דברים שקדושתם הוטבעה מראשית ומקדמת דנא, אם הוא מכיר בקדושת	18499
הדברים ומרעננם במחשבתו, הריהו נחשב כאילו הוא היה הראשון לקדשם.	18500

ומובא בכתבי האר"י ז"ל עה"פ והימים האלה נזכרים ונעשים, שזוכר ומחיה את הימים והתקופות הראשונים, שמעביר בקו מחשבתו והרגשתו את כל הקורות והמאורעות ואז הם נעשים, הוא מחיה ומביא אותם לתחיה, כל העבר נעשה חי ער ורענן כאילו התהווה זה היום, תוקף ועוצם המחשבה ממחישה ומלבישה עור וגידים ובשר, לכל אותן המאורעות שנבעו מתוך המחשבות של אז, סוף דבר צריך האדם לסגל לעצמו את כח היצירה, של חידוש וריענון המחשבה עד כדי הפיכת כל פעולותיו למעשים חיים. (אור הנפש).	18501 18502 18503 18504 18505 18506 18507
מאמר תתמב	18508
ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' כל העושה בו מלאכה יומת (שמות ל"ה ב').	18509 18510
שני מלאכי השרת אחד טוב ואחד רע מלווין לו לאדם מבית הכנסת לביתו בליל שבת, מצא נר דולק ושולחן ערוך מלאך טוב אומר יהי רצון שיהא כן לשבת הבאה, ומלאך רע בעל כרחו יענה אמן, ואם לא, מלאך רע אומר יהי רצון שתהא לשבת הבאה כך, ומלאך טוב יענה בעל כרחו אמן (שבת קי"ט).	18511 18512 18513 18514
בעל העקידה (משפטים קמ"ג) מבאר, כי במלאכי עליון אין בהם רעים בשום פנים, אבל המה השתי כוחות הנמצאים לאדם תמיד, אחד טוב והוא כח השכלי אשר מצד צורתו, ואחד רע הוא הכח התאווני אשר מצד חומר, והם הנקראים בלשון חז"ל יצר טוב ויצר הרע, וכאשר יכוון האדם לעבודת יוצרו ויזכור את יום השבת ששקולה כנגד כל המצוות לקדשו ולכבדו, הנה כבר התחיל לענות את יצה"ר ולהרגילו אל רצון הטוב, והיצה"ר אשר החל לנפול לפניו לא יוכל לו אבל יענה אמן ויסייעהו, אמנם כאשר יהיה ח"ו בהיפוך ג"כ מלאך טוב עונה אמן, שכל אחד יענה אמן בעל כרחו למאמר חבירו עכ"ל.	18515 18516 18517 18518 18519 18520
האבן עזרא ז"ל (בהקדמה לפי' התורה) כותב, שהמלאך בין אדם ובין אלקיו הוא שכלו, המלאך בלבוש השכל יכבוש ויפיל את הכח הרע לפניו, שלא יפריע לו לדרכו הטובה ובעלייתו לגבוה, ולא עוד אלא יעזור ויודה לו, הוא ישתמש בלהט יצרו להפוך אותו לטובה, כמאמר חז"ל שיעבוד את ה' בשני יצריו, וכן מפרש אדמו"ר רבי צדוק הכהן זצ"ל בספרו צדקת הצדיק סי' מ"ז. כל הכוחות הנטועות בכל נפש מישראל, אין לחשוב שהוא רע גמור ושצריך להיות הפכו, כי אין לך שום מדה שאין בה צד טוב ג"כ, רק צריך שישתמש בה כפי רצון השי"ת, ואם אינו כפי רצון השי"ת גם המדות הטובות רעות הן.	18521 18522 18523 18524 18525 18526
ויאמר לה בועז לעת האוכל גשי הלום, א"ר אלעזר רמז רמז לה עתיד מלכות בית דוד לצאת ממך (שבת קי"ג), בועז הבחין במדותיה הטובות ובמעשיה הנאים, והבין כי גרעין טוב מקנן בקרבה שממנה תצא מלכות בית דוד, סוד גדול נטמן בתוכה והזהירה שתדע להעריך ולשמור על הסוד הזה שעתה זהו רק רמז, גרעין שעודנו נסתר ואיננו נראה, אבל סופו של הסוד שיתגלה ויתפתח לאילן גדול, ובתוך כדי דיבורו הוא מבחין בדבר אחר שהחרידו, הוא שאמר טבלת פתך בחומץ, רמז לה בועז שעתיד בן לצאת ממנה שמעשיו קשים כחומץ ומנו מנשה (שם).	18527 18528 18529 18530 18531 18532
ולכאורה למה לו לבעז לצער אותה ולמהול לה תוגה בתוך שמחה? אלא שהוא רואה צורך לגלות לה גם את צד החולשה שבה, שעליה לדעת כי עוד יש בקרבה שיריים מן העבר ומהתולדה הטבעית שלה, מאביה עגלון מלך מואב, וזאת גם לאחר הגרות האמיתית והנפלאה שעשתה במסירות גדולה ומיוחדת, למרות זאת עדיין נותרו בה אי אלה זיזים ועליה להיזהר מהם, ולכן לא כדי לצער את רות בא בועז, אלא לשם זהירות אמר לה, כדי שתגלה עירנות כלפי הכח הבלתי טהור שעודנו מקנן בה.	18533 18534 18535 18536 18537
אמנם אזהרתו והתראתו הועילו ועשו פרי, ואם לא הועיל כולו הועיל פלגא, שהרי בסופו של דבר עשה מנשה תשובה (ילקוט מ"ב), על האדם לכלכל דרכיו ומעשיו באופן שידע איך להתהלך עם שני הכוחות הנמצאים בו, שידע לפנות תמיד לצד הימין לשכל הטוב, ושגם צד השמאל הכח הרע יענה אמן ויסייעהו. ויקח לו למך שתי נשים שם האחת עדה ושם השנית צלה, ותלד עדה את יבל הוא היה אבי יושב אוהל ומקנה, ושם אחיו יובל הוא היה אבי כל תופש כנור ועוגב, וצלה גם היא ילדה את תובל קין לוטש נחושת וברזל, אומנות תובל קין היתה שונה ומנוגדת לאומנות של אחיו יובל, אומנות שלהם היו נקיות ועדינות, היו בהן סגולות טובות ורוחניות, יובל היה רועה צאן במדבר הרחוק מחברת בני אדם, מקום שמרחיק מהגזל וגם מסוגל להתבודדות ולמחשבות שכליות.	18538 18539 18540 18541 18542 18543 18544
יובל היה יוצר כלי נגינה המשמחים את הנפש ומרוממים את רוח האדם, וזה סגולה להתרחק מחומריות ולהתקרב אל הרוחניות, ואילו הבן השלישי תובל קין יצר את כלי משחית המשתקים את השירה, מטמטמים את הלב, מייבשים ומשחירים את רגשי הנפש היפים והנאצלים, ומעשה האבות יעשו הבנים, כי למך שהביא את החרב לעולם ואת הרציחה, הוא בנו של קין הרוצח הראשון (רמב"ן).	18545 18546 18547 18548 18549

כל שלושת הכוחות האמורים היו חבויים אצל זקנם קין, שני הכוחות היפים וגם הכוח הרע, שהרי קין היה הראשון שנדבה רוחו להקריב קרבן של הודאה להשי"ת, והרי זו הוכחה שהיו בו שני הכוחות היפים, כלי המחשבה כמו גם הרגשות הנעלים והעדינים של זמרה ושירת הנשמה, וביופי נשמתו עלה קין על הבל אחיו עד שיש אומרים כי לכן נענש הבל שנהרג, מפני שלא היה הראשון להקריב קרבן (מובא בכלי יקר).	18550 18551 18552 18553
אבל קרה אסון לקין שבא הכח השלישי כח הרציחה השוכן בקרבו והשתלט על הכוחות הטובים, והשחית את יופי הכוחות הנעלים, ההשחתה עלתה וכבשה ויד הרע היתה על העליונה, ולכן גם לא ידעו בניו ונכדיו של קין לשמור על אוצרות נפשם, ועל יצירתם ורכושם הטוב שהיו אצורים בנפשם, לא השכילו לנצור בצורה הראויה את השירה והזמרה שהיו בטבעם ובתכונתם, והם העבירו זאת לבנות בתים לעבודה זרה ולשיר שירות ונגינות לעבודה זרה (רש"י שם).	18554 18555 18556 18557 18558
בימינו קרה מקרה באחד שרצח ילד רך יקר להוריו ונחמד לכל רואיו, וכאשר נתפס וכלאוהו בבית האסורים נתגלה במהלך שבתו שם כי הוא צייר בעל כשרון, המצטיין באורח נדיר בקוי ציור עדינים ומופלאים, דבר המוכיח כי בניגוד לכוח הרציחה שבו, מסתתרים במחבואי נפשם גם כוחות אחרים הסותרים ומנוגדים אחד לשני, ואין זה אלא סוד בריאה שיצר הקב"ה שהטוב והרע נמצאים ביחד, ורק ע"י כח הבחירה מסוגל האדם להפנות את הרע לצד הטוב, לזווג את שניהם ולבנות מהם ביחד מגדל אור בעולם.	18559 18560 18561 18562 18563 18564
ת"ר בשעה שהפיל נבוכדנצר את חנניה מישאל ועזריה לכבשן האש, א"ל הקב"ה ליחזקאל לך והחיה את המתים בבקעת דורא, כיון שהחיה אותם באו עצמות וטפחו לאותו הרשע על פניו, אמר מה טיבן של אלן, אמרו לו חבריהם של אלו מחיה מתים בבקעת דורא, פתח ואמר אתוהי כמה רברבין ותמהוהי כמה תקיפין מלכותיה מלכות עלם, א"ר יצחק יוצק זהב רותח לתוך פיו של אותו רשע שחיק טמיא, שאלמלי לא בא מלאך וסטרו על פיו, בקש לגנות כל שירות ותשבחות שאמר דוד בספר תהלים, וברש"י שהיה משבחו שבחות נאות יותר מדוד, ואילו אמרן הקב"ה היה נוטה אחריהם יותר מאחרי שירות שעשה דוד.	18565 18566 18567 18568 18569 18570
איך מתקיימות שירה ורציחה בכפיפה אחת? איך יכול האיש המשורר העשיר ברגשות נאצלים, קולות נעימות המרוממות את הנפשות, מפיח רוח חיים בשבורי לב וממתיק את החיים, ביחד עם כח של רציחה ואכזריות כמו חיה טורפת? איך יתכן שמשורר נפלא המנעים שבחות להקב"ה, עד שהיה עולה אפילו על המשורר האלקי נעים זמירות ישראל, תהיה נפשו שסועה כל כך שישכנו בה כוחות של רציחה? אמנם כן אין מסתדרים יחד, בא מלאך וסטרו על פיו היינו הכח הרע שבו עמד וכיבה את כח הטוב, כח התאוה החשיך את שכלו והוא איבד את השליטה, התאוות והרציחות עשו כלה בנפשו, נסתתמו רגשותיו ניטמטם לבו, ומלאך הטוב הינו הכח הטוב שבו ענה אמן על כל משאלות ותאוות לבו, צורתו ודמותו הפכו לחיות כחיה טורפת. (מעייני החיים).	18571 18572 18573 18574 18575 18576 18577 18578
מאמר תתמג	18579 18580
קחו מאתכם תרומה לה' כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה' (שמות ל"ה ה').	18581
בתחלת הפרשה עומד הרמב"ן על החזרות הרבות שהתורה חוזרת על מעשה המשכן וז"ל, הנה החזיר בתורה מלאכת המשכן חמש פעמים, תחלה אמר ועשית כך, ואחרי כן הזכיר כולם ועשו את כל אשר צויתך, את אהל מועד ואת הארון לעדות ככל אשר צויתך יעשו, כל זה דרך חיבה ודרך מעלה לומר כי חפץ השם במלאכה, ומזכיר אותה בתורתו פעמים רבות להרבות שכר לעוסקים בה.	18582 18583 18584 18585
כענין מה שאמרו במדרש יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים, פרשתו של אליעזר שנים וג' דפים, ושרץ מגופי תורה ואין דמו מטמא כבשרו אלא מריבוי המקרא, ומים לרחוץ רגליו ורגלי האנשים אשר אתו, אמר רב אחא יפה רחיצת רגלי עבדי אבות מתורתן של בנים, שאפילו רחיצת רגלים צריך לכתוב, והשרץ מגופי תורה ואין דמו מטמא כבשרו אלא מריבוי המקרא (ב"ר ס').	18586 18587 18588 18589
משתוקקים אנו להבין למה באמת יפה שיחתן, וכן להבין את ההוספה של רב אחא על יופיה של הרחיצה יותר ממה שאמר על יופיה של השיחה, חזרנו על מהלכו של המשגיה זצ"ל ממיר, אשר קודם לקבלת התורה העמיד הקב"ה לאדם שכל אנושי, ומי שאינו משעבד את רצונו כפי מה ששכלו מורה לו אי אפשר לו לקבל תורה, ספר בראשית מלמד אותנו כיצד נהגו אנשים שרצונם מתכופף בפני השכל.	18590 18591 18592 18593
שיחתן של עבדי אבות הוא החינוך שבו נתחנכו להיות נוהגים תדיר כפי שהשכל הטבעי מורה, כי השכל הטבעי הוא זה אשר הקב"ה שמו באדם להיות לו למורה דרך, כשם ששאר הנבראים יש בהם טבעים טובים המנהיגים אותם, אלמלא לא ניתנה תורה היינו למדין צניעות מחתול וגזל מנמלה ועריות מיונה (עירובין ק'), ורק מי שמנהיג עצמו על פי שכלו זוכה ומוסרים לו תורה מן השמים.	18594 18595 18596 18597
אלא שמדברי הרמב"ן יש לנו ללמוד גדר נוסף בהבנת הדבר, ומתחלה עלינו להקדים, כי תוכן העבודה הכללי של כל הציוויים במעשה המשכן וההוראה שבהם הוא, אשר יש ביד האדם להביא להשראת	18598 18599

השכינה על החומר, ומידת ההשראה תלויה ועומדת בנדבת לבם של ישראל, הן מאותן שהביאו נדבה והן מאותם שעשו במלאכה, מבין כולם נעשה משכן שתוכנו הוא מקום להשראת השכינה, ועל סוג עבודה כזו בא חידושו של הרמב"ן שהיא חביבה יותר מגופי תורה, ובמקום אחר השמיעונו חז"ל כיוצא בזה (כתובות ה').	18600 18601 18602 18603
דרש בר קפרא גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, דאילו במעשה שמים וארץ כתיב אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים, ואילו במעשה ידיהם של צדיקים כתיב מקדש ה' כוננו ידך, הגדר בזה הוא מה שמוכר בגמרא אידי דאתא מדרשא חביבא ליה (יבמות ב'), חביבות יתירה יש לדבר שהאדם פועל בעצמו, אם לא בריתי יומם וליילה חוקות שמים וארץ לא שמת', כביכול מסר הנהגת העולם וקיום הבריאה בידי האדם, כח יש בו לפעול במעשיו לתקן או לקלקל ח"ו.	18604 18605 18606 18607 18608
הלכות טומאת שרץ הם הכללים שנתן לנו הקב"ה בתורתו, העבודה בכללים היא לעבדם ולהפכם לפרטים, להבינם ולהביאם לידי מעשה זוהי עבודת האדם, משום כך בעוד שתילי תילים של הלכות נכללות בפסוק אחד, כל שלושים ותשע מלאכות מקופלות בפסוק אחד לא תעשה מלאכה, הרי שיחתן של עבדי אבות תופסות שנים וג' דפין, ללמד כי מעשה בני אדם הם המחזיקים את העולם.	18609 18610 18611 18612
תכלית התורה הם הפעולות אותם אנו עושים, בהם אנו פועלים ומקיימים את העולם, נמצא שתכלית התורה הוא הקיום הנמשך על ידי מעשינו, וזה כוונתם יפה שיחתן של עבדי אבות לפני הקב"ה, לא רק שיחתן של האבות אלא אפילו עבדי האבות, גם הם פועלים בשיחתן בעולם יותר מתורתן של בנים, יותר ממה שנפעל כביכול על ידי התורה ללא מעשה אדם.	18613 18614 18615 18616
וזה אשר הוסיף רב אחא במאמרו השני, יפה רחיצת רגלי עבדי בתי אבות מתורתן של בנים, כי היה מקום לומר אשר רק שיחתן של עבדי אבות קובע בהנהגת העולם, מפני שיש בהם הכח של דברי תורה ומפני שהם כח שכלי, ולהוציא מזה בא חידושו השני של רב אחא, שאפילו המעשה הפחות ביותר שהוא רחיצת רגלים, מעשה שאין למטה הימנו, גם מעשה פחות זה, מאחר שהוא מעשה אדם הרי הוא קובע בהנהגת העולם אם לתקן אם לקלקל, יותר מתורתן של בנים שהרבה גופי הלכות לא ניתנו אלא ברמז בעלמא.	18617 18618 18619 18620 18621
וזה הביאור בדברי הרמב"ן, וכל זה דרך חיבה ודרך מעלה, לומר כי חפץ ה' במלאכה ומזכיר אותה פעמים רבות להרבות שכר לעוסקים בה, כי העסק במשכן הוא עשיית מקום להשראת השכינה ע"י מעשה האדם, נמצא כמה חביבות יש למעשה האדם, בהיותם פועלים בתיקון העולמות לפי מעשה האדם, והרי פי כמה וכמה מתגלה החביבות, בהיות הקב"ה משרה את שכינתו לפי מעשה אדם!	18622 18623 18624 18625
ולאחר שעמדנו על חשיבותן של המצוות מצד התיקונים הנפעלים על ידם, נוכל להבין את ההלכה שהעוסק במצוה פטור מן המצוה (סוכה כ"ה), ולא עוד אלא שבשעה שעוסק במצוה אחת אסור לו להניחה ולעסוק באחרת, כי אין מעבירין על המצוות (יומא ל"ג), ולכאורה מה לי עוסק במצוה זו מה לי במצוה אחרת, אבל בהתבונן בחשיבות של מעשה אדם יובן זה, כי הנה העסק במצוות פועל אחריו בנין העולם, ומכל תנועת יד נעשים תיקונים שהם חביבים אצל הקב"ה.	18626 18627 18628 18629 18630
איתא במדרש (ויקרא רבה פ' ל"ד), אילו היה יודע ראובן שהקב"ה כותב אחריו וישמע ראובן ויצילהו מידם, בכתפיו היה טוענו ומוליכו, אלו היה אהרן יודע שהקב"ה כותב עליו וגם הנה הוא יוצא לקראת, בתופים ובמחולות היה יוצא לקראתו, ואין הכונה שהיו עושים כן להרבות כבודם ח"ו, אלא שאם היו מעריכים את מעשיהם בערך כזה, שהוא מעשה הראוי להיכתב בתורה, היו מגדילים את המעשה יותר.	18631 18632 18633 18634
וכך הוא גם בנוגע למעשינו, אילו היינו יודעים כמה שהם פועלים, וכמה עולמות מתקנים על ידי פסיעה אחת עבור הזולת, או מעשה אחד של חסד, וכן בכל חוט השערה של תנועה כמה נפעל מזה, וכמה נחת נגרם למעלה מזה, בטח היה משתדל במעשיו יותר ויותר, וכן מאידך אם היה מעריך גודל החורבן הנגרם ממעשיו, כמה עולמות הוא הורס בתנועה אחת שלא כהוגן אז כמה היה נזהר.	18635 18636 18637 18638
הבה נתבונן ונתחזק בעולם המעשה, נעריך כל מעשה שלנו, להרגיש חשיבות במעשה חסד ושאר מצות שאנו זוכים לעשות, ואין לנו לחשוש בזה לגאווה, בהיותנו יודעים שהכל מחסדי ה' שהעניק לנו זכות זו, להיות לנו כח לפעול במעשינו, הכרת החשיבות של מעשה זהו אחד היסודות שהרמב"ן מגלה לנו כאן.	18639 18640 18641 18642
(מערכי לב).	18643
מאמר תתמד	18644
קחו מאתכם תרומה לה' כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה' (שמות ל"ה ה').	18645
אז"ל בטל רצונך מפני רצונו, לא דרשו ממנו שבירת הרצון לבד, אלא גם ביטול הרצון שלא ירצה, כשמתרחק הרבה מאד מהרצונות אז שוב לא ירצה בם, וכידוע ע"פ דברי הראב"ע ז"ל, דלא תחמוד היינו שיתברר לו כ"כ איסור הגזל, עד שיביט עליו כעל אי אפשרות, בחינת לא תוכל לאכול בשעריך שתרגם	18646 18647 18648

- 18649 לית לך רשו, ואז יתבטל הרצון כמו שלכפרי אין תאוה לישא בתו של מלך, בחינה זו היא בחינת עת רצון
- 18650 הנ"ל, שאין לו שום רצון זולת רצון ה'.
- 18651 ואיתא בנפש החיים (שער א' פ"ד בהגה"ה), דמקדש הפנימי בלבו של אדם הוא בחי' ושכנתי בתוכם,
- 18652 המקדש הנבנה בירושלים הוא בבחי' כלי למקדש הפנימי, ועל כן כשקלקלו פנימיות המקדש שבתוכם, אז
- 18653 לא הועיל המקדש החיצוני ונהרסו יסודותיו ר"ל, א"כ אם חורבן ביהמ"ק הוא תוצאת חורבן ביהמ"ק
- 18654 הפנימי דהיינו קדושת הלב, הלא ק"ו הוא כי בנין ביהמ"ק החיצוני תלוי בבנין המקדש הפנימי בנין קדושת
- 18655 הלב, ואיך הוא? דוקא בבחינת עת רצון.
- 18656 הנה בנדבת ישראל לבנין המשכן בודאי היתה נתינתם ברצון גמור ובהתלהבות רבה, האם נוכל לצייר כמה
- 18657 רצה כאו"א מישראל אנשי דור דעה לתת לבנין המשכן? כמה התלהבות וחשק ודבקות היתה בנתינה זו?
- 18658 אין לנו ציור כמה גדל אושר לבו של כל אחד ואחד, כאשר ידע כי ממונו הגיע כבר ליד הגזבר, וכבר ברור
- 18659 לו כי מכספו וזהבו יהיה במשכן, ויהיה לו חלק בבית ה', ותשרה השכינה ממש על גבי נדבתו אשר נתן.
- 18660 אבל באמת לא בזה נבנה המשכן, אלא במה? קחו מאתכם תרומה, וכתב הראב"ע ז"ל דהיה צריך לומר תנו
- 18661 תרומה, אלא קחו מאתכם היינו נתינה, ובפנימיות הענין יש להסתכל דברים מבהילים, אדם נותן ואפילו
- 18662 לשמה נתינא מעליא, אבל אין בה יותר מנתינת הדבר שנותן, ועדיין אין כאן קיחה כי אינו לוקח מעצמו,
- 18663 שאינו מכריח את עצמו ליתן, וכל שתגדל מדרגת לשמה בנתינה, תקטן בחינת העבודה שבה, כי העבודה
- 18664 נערכת על פי מדת שבירת היצר שבה.
- 18665 הן אז"ל יפה פעם א' בצער מק' פעמים שלא בצער, וא"כ אדם לעמל יולד, נמצא שבכל נקודה כפי שמגיע
- 18666 בה אל הלשמה, בטלה ממנו בחי' העבודה, וכבר גילה מו"ר ר' ירוחם זצ"ל, דתכלית הבחירה בטוב היא
- 18667 להגיע שיהיה הכרח אצלו, וצ"ע לפי זה איה היא בחי' העבודה במדרגות הגבוהות האלה?
- 18668
- 18669 כבר ביארנו שאפי' הצדיק היותר גדול, כיון שהוא חי בעולם הזה יש בו מהעולם הזה, אפי' אם רק בדקה
- 18670 שבדקה ואם גם רק בחי' צלו של גוף אבל ישנו, ואפילו בנתינה בהתרגשות והתלהבות הכי גדולה, מכל
- 18671 מקום יש עמוק עמוק בפנים נקודה דקה דקה של התנגדות היצר, התנגדות ממש לאותו דבר טוב שעושים,
- 18672 הגדולים שעשו תמיד לשמה במה היתה עבודתם? בנקודות דקי דקות אלו שבפנים הלב, ומאשר הנקודות
- 18673 דקות מאד הן, קשה מאד מאד למוצאן, אלא בכח הראיה של גדולי גדולים לאחר כל דבקותם, הנה בזה
- 18674 הוא עבודתם ללחום את יצרם בעומק פנימיות הלב ולשברו שם לרסיסים.
- 18675 וע"כ אמר הכ' לאנשי דור דעה, הסתכלו היטב בפנים שבפנים ותמצאו שמה את הדק, בחינת נקודת יצה"ר
- 18676 שמתנגד ממש לנתינה למשכן, ושמה תקחו מאתכם זו היא העבודה בבנין המשכן, זו היא עבודה בעומק
- 18677 הלב בה נבנה המשכן, עוד שם בפסוק כל נדיב לבו, העיר הראב"ע ז"ל דהיה צריך לומר כל אשר נדבו
- 18678 לבו, ועי' במפרש (הרש"ז בנעט ז"ל), כי הנדיב אינו נותן הלב רק המתנה, אבל בהסתכל לפנימיות הענין
- 18679 הן זה הסוד שלמדתנו התורה, שהמקדש נבנה ע"י שמתנדבים את הלב עצמו. (מכתב מאליהו ח"א
- 18680 ד' 228).
- 18681
- 18682 מאמר תתמה
- 18683 וכל חכם לב בכס יבואו ויעשו את כל אשר צוה ה' (שמות ל"ה י').
- 18684 מהו ענין חכמת לב שהדגישה התורה כמה פעמים, ולכאורה החכמה מצויה במוח יותר מבלב? אכן זו
- 18685 הטעות אשר טועים בה רוב בני אדם, כי אנו קוראים חכם למי שנתחכם במוחו אף אם לבו בל עמו, האדם
- 18686 המדבר בפיו דברי חכמה הוא החכם בעינינו, גם כי הוא עצמו ינהג שלא כחכמתו וכל מעשיו מעשה בהמה,
- 18687 בכ"ז לא נסתרה חכמתו בעיני האנשים, כמורגל בפומייהו דאינשי, מה לנו לדקדק אחר מעשיו של זה,
- 18688 עכ"פ נהנים ממנו עצה ותושיה כיד חכמתו הטובה עליו.
- 18689 ועד כמה סכלים הם באמת עמי הארץ הלזו! שאין מבדילים בין אדם הנושא חכמה, לאיש דעת ותבונה
- 18690 אשר הוא חכם, היתכן שאדם היודע ומכיר בחכמה במיני העשבים וכדומה, אם טובים המה למאכל או סם
- 18691 המות יש בהם, ויבחר לו לאכילתו דוקא אותם אשר מות בתוכם? ואם נראה אותו מתנהג כן, האם אפשר
- 18692 שנעשהו לרופא ביתנו ולהרכיבו אלוף לראשנו? הלא מקומו בבית חולי הרוח!
- 18693 כן הדבר הזה ממש, כי מי אשר מעשיו ומנהגיו סותרים דעתו, הרי הוא נמשל כחמור הנושא עליו ספרי
- 18694 חכמה, וכל מה שתוסיף עליו כרכים יותר לא יחכם מזה מאומה, ורק ירביץ תחת כובד משאו! אלא ע"כ
- 18695 מהו חכם? המשתמש בחכמתו לטוב לו! וכמאה"כ (משלי י"ד), חכם ירא וסר מרע, והיכן טמונה היראה?
- 18696 הוי אומר בלב שהוא המרגיש דעת בינתו, ומוציא לפועל כה שכלו, וזהו וכל חכם לב בכס יבאו ויעשו.
- 18697 אה"כ הן יראת ה' היא חכמה, ובחז"ל (שבת ל"א) הן אחת שכן בלשון יוני קורין לאחת הן, הרי שהיראה
- 18698 היא חכמה והיא לבדה חכמה, וכשם שהחכמה יסודה רק ביראה, כן היראה אינה באה אלא מתוך חכמה

ואחד הם, וממילא אתה צריך לומר ג"כ כי לא שהחכם מתיירא והירא מתחכם, כדברים נפרדים המביאים	18699
אחד את השני, אלא אחד הם ממש הן יראת ה' היא חכמה, נמצא אתה למד שאין לומר על הראש והמוח	18700
שהוא חכם, אלא הלב הוא זה הראוי להקראות חכם, וזהו הנאמר כאן חכם לב!	18701
מכיון שכן זכינו לדין למה אין חכמה אלא זו, כי כולם לא יבואו ממקור הלב גם לא יחזרו אליו, ורק	18702
במשכן המוח הם נמצאים משום כך בטלים הם ביסודם ולא נחשבו כלל, כי כל שהלב פנוי מן החכמה אין	18703
יתרון בו מהסכלות והשטות, וכמ"ש החכם סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה	18704
כל האדם, שאין אדם אלא מי שירא את האלקים ואין יראה אלא בלב לכן רחמנא ליבא בעי (סנהדרין	18705
ק"ו), יוצא מזה כשהכתוב אומר את ה' אלקיך תירא, היינו כאומרים לו לאדם הוי חכם! ונפק"מ גדולה	18706
היא למשכיל על דבר אמת. (אור יהל ח"ב קל"ה).	18707
	18708
מאמר תתמו	18709
ויצאו כל עדת בני ישראל מלפני משה (שמות ל"ה כ').	18710
האור החיים שואל מדוע הוצרכה התורה לכתוב מלפני משה, הרי בידוע שהם היו לפני משה, כמו שכתוב	18711
בתחילת הפרשה ויקהל משה, ותירץ האור החיים דתלמיד היוצא מרבו אסור לו ללכת ואחוריו כלפי רבו,	18712
לכן כתוב שיצאו מלפני משה, עוד הוא מתרץ דבני ישראל חששו שמא משה שהיה עשיר יקדים ויתן את	18713
כל הדברים הצריכים לתרומת המשכן, ורק אמר להם כדי לקיים את צווי הקב"ה שציווהו לומר לבנ"י,	18714
לכן מיהרו לצאת מלפני משה ומיהרו להביא את תרומת המשכן.	18715
הסבא זצ"ל מקעלם מתרץ, דאף לאחר שבנ"י יצאו מלימודם אצל משה, היה ניכר עליהם שהם למדו אצל	18716
משה, ולא רק בשעת לימודם אלא בכל מקום שהיו אף לאחר שיצאו ניכר עליהם כי למדו תורה אצל	18717
משה, ולכן כתוב מלפני משה דבכל מקום הוכר עליהם, והם התנהגו כאילו הם עכשיו לפני משה, וזה	18718
לימוד גדול לתלמידים העומדים כעת לפני בין הזמנים, שידעו שבכל מקום שיהיו צריך שיוכר עליהם	18719
שהם בני תורה.	18720
אמרו במסכת (יומא פ"ו.), ואהבת את ה' אלקיך שיהא שם שמים מתאהב על ידך, שיהא קורא ושונה	18721
ומשמש ת"ח ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו אשרי אביו שלמדו תורה	18722
אשרי רבו שלמדו תורה, פלוני שלמד תורה ראו כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו, עליו הכתוב אומר	18723
ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר, וחלילה להיפך כמבואר שם, אולם עלינו לבאר איזו היא	18724
דרך, ומהי העצה אשר תסייע בידינו ותשמור צאתנו, לבל נאבד חלילה את השם המקודש לנו בני תורה.	18725
אלה מסעי בני ישראל ויכתוב משה את מוצאייהם למסעיהם, ואלה מסעיהם למוצאייהם, וצריך להבין מאי	18726
שנא דבתחילה אמר הכתוב מוצאייהם למסעיהם ובסופו סיים מסעיהם למוצאייהם, וביאר המגיד מדובנא	18727
בדרך משל לאב שהיה לו בן יחיד, ומתה אמו של בן זה, לימים נשא האב אשה אחרת אשר היתה מצטערת	18728
תדיר את בנה החורג, צער גדול היה לאב מן המוצאות אותו בביתו, והיה מצפה עד אשר יגדל בנו ויגיע	18729
פרקו לשאת אשה, ימים עברו ימים חלפו והבן הגיע לפרקו, ביום החתונה שכרו עגלון בעל עגלה ונסעו	18730
האב עם בנו למקום השמחה.	18731
בדרך זה וזה שאלו לעגלון, האבא שאל כמה ארוכה עוד הדרך להגיע למחוז חפצנו, והבן שאל כמה דרך	18732
כבר עברנו מן הבית, מה בין שאלתו של זה לשאלתו של זה, ביאר האב ואמר, אתה הבן אינך יודע מה	18733
מצפה לך, כל שמחתך אינה אלא לברוח מתחת ידה של האם החורגת, על כן אתה שואל כמה כבר עברנו,	18734
ירא אתה שמא נשוב על עקבנו, ולכן כל כברת דרך שאנו עוברים מעוררת אצלך שמחה נוספת, אבל אני	18735
מכיר באושר הצפוי לך עם נשואיך, על כן שואל אני מה רבה הדרך אל מקום השמחה.	18736
משה רבינו ידע והכיר באושר הרב הצפוי לעם ישראל בארץ ישראל, וכפי שהוא עצמו התחנן אל ה'	18737
והתפלל אליו תפילות כמנין ואתחנן כדי ליכנס לארץ, לגביו היה העיקר למסעיהם, אבל לגבי בני ישראל	18738
עיקר שמחתם היתה יציאתם ממצרים מבית עבדים, על כן אמר הכתוב מסעיהם למוצאייהם.	18739
כאן נתבארה לנו הדרך אשר בכוחה יהא בידינו לחוש עצמנו כעומדים לפני משה, הנה יוצאים אנו עתה	18740
לימי בין הזמנים, ברם יש יציאה ויש יציאה, אצל בן תורה אין סתם נסיעה, נסיעתו אף היא תורה מטרת	18741
הנסיעה ותכליתה צריכה להיות למסעיהם, כדי לאגור כח להברות את הגוף ולהכשירו לקראת העתיד, כדי	18742
שיהא בידו להוסיף ולהגביר חילו לאורייתא, אבל חלילה לנו שתהא הנסיעה למוצאייהם, שמחת פיטורין מן	18743
הישיבה כתינוק הבורח מבית הספר, שמחה על היותו ללא עול תורה ומוסר לא כן יאה לבן תורה.	18744
עלינו לספור את ימי בין הזמנים כספירת העומר לקראת מתן תורה, כמה ימים יש עוד עד שובנו אל	18745
הגמרא ביתר שאת וביתר עוז, אז לא תהא זו יציאת חולין אלא יציאה מלפני משה, ובדרך זו נוכל לשמור	18746
על צבינונו, בהכירנו הכרה ברורה שלמעשה אין כאן יציאה מעולמה של תורה, אלא רק ריענון הגוף למען	18747
יוכשר להמשך עבודת ה' באהלה של תורה, יהי רצון שיקויים בנו וקוויי ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים,	18748

ויהא שם שמים נישא עלינו ביציאתנו ובביאתנו, ויאמרו הכל ישראל אשר בך אתפאר, אשרי מי שעמלו בתורה אשרי מי שגדל בתורה. (דרכי מוסר).	18749
	18750
	18751
מאמר תתמז	18752
ויצאו כל עדת בני ישראל מלפני משה (שמות ל"ה כ').	18753
יש להתבונן משום מה סיים הכתוב ויצאו מלפני משה? הרי בתחילה כתוב ויקהל משה את כל עדת בני ישראל, והיה די שיאמר ויצאו כל עדת בני ישראל וידענו ממילא שיצאו מלפני משה, אמר החכם (משלי ג'), אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן, ופירש רש"י שאם אדם נמשך אחר הלצים לסוף גם הוא יהיה לץ עמהם, ואם לענוים יתחבר סוף שיתנו מעשיו חן בעיני הבריות, וזה מה שנאמר כאן ויצאו כל עדת בני ישראל מלפני משה, כלומר שהכירו עליהם שיצאו מלפני משה, כי הנה אדם יוצא ממקום אחד ואין אנו יודעים מהיכן יצא, אבל אם רואים שהוא מתנועע ואינו הולך ישר, סימן הוא שיצא מבית מרוח שתה יין ונשתכר.	18754
וכן במדה טובה המרובה, כתיב ויצאו כל עדת בני ישראל מלפני משה, ללמד שאפי' לא היו לומדים שם אלא רק עמדו לפני משה, כבר קבלו יראת השם בקרבם, והיה חן נסוך על פניהם להכיר כי יצאו מלפני משה, וזהו ולענוים יתן חן, וק"ו בן בנו של ק"ו שלמדו אצל משה רבינו תורה שקיבל מסיני, מה נהדר היה מראיהם ותהלכותיהם אף כשיצאו מלפני משה בכל פסיעה ופניה שלהם.	18755
מעתה יש לדעת גם אנו כי בכין הזמנים שכן ישיבה נוסע הביתה, צריך להיות ניכר עליו כי יצא מישיבה קדושה שלמד שם תורה, חן יהיה נסוך על פניו והדר סביבותיו, בכל תנועה שלו צריך שיהיה קידוש השם, וח"ו שלא יגרום חילול השם בהנהגתו, לאמר הנה עם ה' אלה ומהישיבה יצאו, וכבר אחז"ל (יומא פ"ו), שיהא שם שמים מתאהב על ידך, שיהא קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ודיבורו בנחת עם הבריות, ואם אין דיבורו בנחת עם הבריות, ואין משאו ומתנו באמונה מה הבריות אומרות עליו.	18756
הבריות אין באים לבחון את בן הישיבה אם יודע ללמוד או לא, הם רק מסתכלים על הנהגתו, אם דיבורו בנחת עם הבריות, ואם משאו ומתנו באמונה, הרי הוא מקדש ומאהיב שם שמים, והבריות אומרים עליו אשרי רבו שלמדו תורה, אוי להם לבריות שלא למדו תורה, מי שדיבורו בנחת עם הבריות אל יחשוב שע"י כך יזלזלו בו, אדרבה בזה ימצא חן בעיני הבריות ויהא שם שמים מתאהב על ידו, עוד אחז"ל (יומא ל"ה:), מאי דכתיב אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן, הבא ליטמא פותחין לו והבא ליטהר מסייעין אותו, וצ"ל שכפי מדת הבא ליטהר כך מסייעין בידו.	18757
איתא בגמ' (קידושין ל'), יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, והנה יש ב' מיני יצה"ר, יש יצה"ר הטבעי היינו המדות החומריות שבאדם, הקנאה התאוה והכבוד ותולדותיהם שהם רבים מאד, ויש יצה"ר הרוחני שהוא מלאך ועליו אמרו (ב"ב ט"ז), הוא היצה"ר שמסית את האדם לחטוא, הוא השטן שעולה אח"כ ומסטין עליו לפני כסא הכבוד, והוא מלאך המות שמקבל רשות ויורד ונוטל נשמתו.	18758
בני אדם חוטאים בעיקר ביצה"ר הטבעי שלהם כי הם הולכים אחרי טבעם, בקנאה בתאוה וכבוד וכדומה, כעיר זה שמהלך אחר סיחה נאה, אבל הצדיקים יגעים ועמלים בשבירת המדות, ונפש עמל עמלה לו לעלות אורה חיים למעלה למשכיל לעקור הרע אשר בקרבן, ולנטוע בלבן את החיים ואת הטוב.	18759
מכל מקום עדיין יש לפנינו מלחמה נוראה עם יצה"ר הרוחני שהוא מלאך למעלה מן הטבע, ויצה"ר זה הוא אכזרי מאד ככתוב צופה רשע לצדיק ומבקש המיתו, אינו מסתפק להכשיל את הצדיק באיזה מנהג קל או מדת חסידות, אלא מבקש להמיתו ממש בעון ופשע אשר לא יוכל לקום ח"ו, אלא שה' לא יעזבנו בידו, ועל יצה"ר זה אחז"ל שאלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, אין לך שום צדיק שיוכל לנצח את יצה"ר הרוחני בלי עזר ה'.	18760
והגר"א ז"ל שאל מה הוסיפו כאן חז"ל יותר מהמקרא, שאמרו אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, והרי גם הכתוב אומר כן צופה רשע לצדיק ומבקש המיתו ה' לא יעזבנו בידו? ותי' הגר"א דחז"ל פירשו הכתוב ה' לא יעזבנו בידו, אימתי לא יעזבנו בידו, דוקא אם האדם כבר עמל בכל כוחותיו ולחם עם יצה"ר ולא יכול לו, אז הקב"ה עוזרו ולא יעזבנו בידו, משא"כ כל זמן שיש עוד לאדם ללחום בכוחות עצמו, אומרים לו מן השמים מקודם צא במלחמה אתה לבדך ואח"כ אעזור לך.	18761
והיינו מה שאמרנו כי המלחמה הזאת היא מלחמה אכזרית מאד, והצדיקים מתייגעים בה הרבה עד שאמרו במד"ר (בראשית פ"ט), מפני מה נגזרה מיתה על הצדיקים, שכל זמן שהצדיקים חיים הם נלחמים עם יצרם, וכיון שהם מתים הן נחים הדא הוא דכתיב (איוב ג'), ושם ינוחו יגיע כח דיינו מה שיגענו, והרי נוראות ישמיעונו חז"ל כאן, שהצדיקים יגעים כל כך במלחמתם עם יצה"ר, שכשהם מתים הם נחים ואומרים דיינו במה שיגענו!	18762
	18763
	18764
	18765
	18766
	18767
	18768
	18769
	18770
	18771
	18772
	18773
	18774
	18775
	18776
	18777
	18778
	18779
	18780
	18781
	18782
	18783
	18784
	18785
	18786
	18787
	18788
	18789
	18790
	18791
	18792
	18793
	18794
	18795
	18796
	18797

כזאת היא מלחמת היצר! עכ"פ יש מציאות של עזרת שמים לחלץ את האדם מצרפני יצה"ר הרוחני,	18798
בשעה שהוא כורע תחת משאו ומבקש המיתו, והצדיק נושא עיניו למרום ומתחנן וצועק אנא ה' הושיעה	18799
נא כי באו מים עד נפש, ואז הקב"ה עוזרו ולא יעזבנו ליפול ה"ו בידו של היצה"ר.	18800
אבל יש גם מציאות אחרת של סייעתא דשמיא, זהו מה שאמרו הבא ליטהר מסייעין אותו, כי עד עכשיו	18801
נטמא במדותיו וטבעיו החומריים שנקשר אליהם, בעוונותיו טמטם לבו ונפשו, אבל הוא בא ליטהר באמת	18802
עם רצון חזק לשוב בתשובה, אבל עוונותיו החלישו אותו מאד, ואין בו כח להתגבר על יצרו, אם בקנאה	18803
תאוה וכבוד, או גאווה כעס ושנאת הבריות, ולשון הרע כנגד כולם.	18804
ומה יעשה וחולה אנוש הוא נופל תחת משא טבעו ומדותיו ואינו יכול לעמוד על רגליו, ומקירות לבו צעוק	18805
יצעק אל השי"ת הוציאה ממסגר נפשי, המסגר הוא המדות הסוגרים על האדם שלא יוכל לעלות מתוך	18806
פחת מעשיו ולנוס מפח פשעיו, והקב"ה חוקר לב ובוהן כליות, ויודע כי באמת ובתום לב רצונו לשוב	18807
אליו, שמוע ישמע צעקתו ויושיעו, יתירנו ממוסרי מדותיו ויוציאו מעבדות לחרות עולם, וכמ"ש הר"י ז"ל	18808
כי יעזור ה' לשבים כאשר אין יד טבעם משגת ע"כ.	18809
כאן העזרה היא אחרת משל הצדיק, כי שם מסייעהו השי"ת ממש, שמשתתף אתו לישא משאו ולעמוד נגד	18810
יצה"ר הרוחני, אבל כאן יחדש השי"ת בקרבו רוח טהורה להשיג מעלת אהבתו ית', שכל המדות הסוגרים	18811
על האדם מליכנס בשערי הקדושה הוא מסיבה אחת! שאדם אוהב את עצמו, ומשום כך הוא מתאוה לכל	18812
דבר מקנא בזולתו ומתכבד בקלון חברו, אבל כשירצה לשוב באמת יעזרהו ה' ויחדש בקרבו אהבת	18813
השי"ת.	18814
אין הקב"ה בא בטרונאי עם בריותיו, וברא באדם טבע רוחני כנגד טבע הגשמי, זה מול זה עשה האלקים,	18815
וכשם שבטבע הגשמי זה היצה"ר האדם אוהב את עצמו, כך בטבע הרוחני והוא יצר הטוב שבאדם, טבוע	18816
בנפשו לאהוב את השי"ת, אלא שעוונותיו טימאו את נפשו וטמטמו לבו שלא ירגיש אהבת השם, ויפנה רק	18817
אל אהבת עצמו, אבל כשיזכה ויחדש ה' את מעלת אהבתו בקרבו, אז יראה בעצמו כמה נתרחק ועד היכן	18818
הגיע.	18819
יפיל מעליו אהבת הגוף ותאוותיו, ישבור רצונותיו הטבעיים, ויתיר מוסרי תענוגיו, וישוב אל ה' וירחמהו	18820
כי ירבה לסלוח! וזהו מ"ש הר"י ז"ל כי יעזור ה' לשבים, שיעזור אותם לשוב ולהתקרב אליו ע"י חידוש	18821
אהבתו בקרבם, אבל לשבור הטבע ולעקור המדות הרעות אשר הלכו אחריהם עד כה, כל זה הם לבדם	18822
יעשו. (לב אליהו).	18823
	18824
מאמר תתמח	18825
ויצאו כל עדת בני ישראל מלפני משה (שמות ל"ה כ').	18826
למה מספרת לנו התורה שיצאו מלפני משה? וכי בכל מקום מספרת התורה איך נכנסו ומתי יצאו? ואפשר	18827
לומר כי בני ישראל התעוררו כל כך מן הציווי להשתתף בנדבתם למלאכת המשכן, עד שמרוב התפעלות	18828
ותשוקה יצאו תיכף להביא נדבתם, וכאילו כולם בחדא מחתא נתכוונו באותו רגע לצאת, ולא יצאו בזה	18829
אחר זה, אלא כולם ממש נפגשו על מפתן הבית ונדחקו לצאת ביחד, ולכן סיפר הכתוב על סדר יציאתם	18830
להדגיש גדולת נפשם שהתעוררו ביחד בהתרגשות, ומיהרו לעשות המעשה בחפזון למנוע עצמם מהחמצת	18831
המצוה.	18832
ויצאו כל עדת ישראל, פי' שיצאו כולם בזריזות להביא נדבתם, ולא היה אחד מהם שנתעכב מחבירו,	18833
מלפני משה פי' קודם שיתן להם רשות לעמוד מלפניו, והגם דאמרינן ביומא שאין רשות לתלמיד לעמוד	18834
מלפני רבו אלא עד שיתן לו רשות, אפשר מפני אהבת הדבר קלקלה השורה (אור החיים).	18835
ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר, איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש ויכלא העם	18836
מהביא, צריך היה צו בכדי לעכב את ישראל מלהביא עוד, כי תשוקתם לקיום המצוה היתה עזה ונמרצת,	18837
נשמתם התלהבה באור הנצחי, ואהבת ה' הסתערה בתוך לבם עד שיצאו מכל גבולות הטבע, הם נמשכו	18838
לעלות למעלה ללא גבול ומעצור, היו מוכנים לנדב ולהביא בלי הפוגה כי אין גבול לאהבת ה', ובלי הצו	18839
של משה היו עדיין עומדים בנדבתם ובתשוקתם להביא.	18840
וכן פי' אוה"ח בפ' פקודי עה"פ ותכל כל עבודת משכן אוהל מועד, פי' לא הם כילו שאם היה ה' מצוה	18841
עוד בעבודתו ית' יעשו בנ"י בכל אוות נפשם, אלא שכלתה המלאכה אשר צוה ה', תופעה זו היא מראה	18842
התגלות הנפש שבאדם שהיא חלק אלקי ממעל, ולדבר שממעל אין קיצבה ועמידה, אין סוף ואין תכלית	18843
להתדבקות באור הגדול, הניצוץ כשמפיהים אותו הריהו נעשה לשלהבת י"ה, הניצוצות הרוחניים	18844
האמיתיים כאשר נוגעים בהם נגיעה בעלמא, פורץ מהם זרם אור עליון המשתפך והולך ללא מעצור.	18845
אמרו חז"ל אם מתקדש האדם מעט מלמטה, מקדשין אותו מלמעלה הרבה, נחוץ רק לנגוע בנקודת האור	18846
ואז אין גבול לאור, כי אין לו אמצע ואין לו סוף, וכמ"ש משכני אחריו נרוצה, רק רמז ואז נמשכת היא	18847

ועולה כאור נוגה, וכמ"ש רבי טרפון שהוא כגל של אגוזים, אם לוקחים אחת אזי מתגלגלים הרבה (גיטין פ"ז), וזהו ענין מצוה גוררת מצוה כי אין ריווח בין הדבקים, השניה המשך טבעי היא מהראשונה, את האור הפנימי אי אפשר לחלק, כשברא הקב"ה את עולמו היה העולם נמתח והולך עד שגער בו ונעלם, ההפסק שלו הוא רק העלמה וכיסוי, החכמה העליונה נצחית היא וקיימת.	18848 18849 18850 18851
שיר המעלות שיר למעלה אין כתיב כאן אלא שיר המעלות, כשישראל עולים אינם עולים מעלה אחת אלא למעלות הרבה הן עולין (ילקוט תהלים ק"כ), ישראל נשמתם חלק אלקי ממעל היא, הם דומים לו ית' שישראל אורייתא וקוב"ה חד הוא, ולכן אם נגע באור העליון אי אפשר להסתפק בצעד אחד בלבד, אלא היא מושכת גבוה עד אין סוף, אחד שנדלק האור הולך ומתפתח לשלהבת י"ה, וכל חלקי האור אינם אלא אור אחד גדול, ומי שנוגע בקצה אחד של רוחניות הוא יגיע למעלות רבות שכולן מקשה אחת הם.	18852 18853 18854 18855 18856
אחר שאמר שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, נאמר אחריו ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך, האהבה הגמורה היא רק באחד כי אין אהבה בשתיים (עקרים), בכל לבבך שלא יהיה לבך חלוק על המקום, שומה על האדם לכוון ולמצוא את נקודת המגע של האור הנצחי, לגלות את הכיסוי שהאור מסתתר תחתיו, ואם ימצא את הכיסוי יגלה את העמוקות, יגע באור ויימשך אחריו בלי הפוגות ובלי עמידה עד שיגער בו ה' היינו שיתכסה באור העליון.	18857 18858 18859 18860 18861
(אור חדש).	18862
מאמר תחמט	18863
ויבאו כל איש אשר נשאו לבו וכל אשר נדבה רוחו אתו הביאו את תרומת ה' למלאכת אהל מועד (שמות ל"ה כ"א).	18864 18865
וכתב הרמב"ן וז"ל, וטעם אשר נשאו לבו לקרבה אל המלאכה, פי' לא היה בהם מי שלמד המלאכות האלה ממלמד או מי שיאמן בהם ידיו כלל, אלא מצא בטבעו שידע לעשות כן, ויגבה לבו בדרכי ה' לבוא לפני משה לאמר אני אעשה כל אשר אדוני מדבר ע"כ, עוד כתב וז"ל, אמר השם למשה ראה קראתי בשם בצלאל בן אורי בן חור, ומשה אמר לישראל ראו קרא ה' בשם.	18866 18867 18868 18869
והטעם כי ישראל במצרים פרוכים בעבודת חומר ולבנים, לא למדו מלאכת כסף וזהב וחרושת אבנים טובות ולא ראו אותם כלל, והנה פלא שימצא בהם אדם חכם גדול בכסף ובוזהב ובחרושת אבן ועץ ורוקם ואורג, כי אף בלומדים לפני חכמים לא ימצא בקי בכל האומנות, ולכן אמר השם למשה שיראה הפלא הזה וידע כי הוא מלא אותו רוח אלקים לדעת כל אלה ע"ש, וצריכים אנו לבאר גדר האי ענין.	18870 18871 18872 18873
ויקחו לי תרומה משל למלך שהיתה לו בת יחידה בא אחד מן המלכים ונטלה, ביקש לילך לו לארצו וליטול לאשתו, א"ל בתי שנתתי לך יחידית היא, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תטלה איני יכול שהיא אשתך, אלא טובה עשה לי שכל מקום שאתה הולך קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם, כך אמר הקב"ה לישראל נתתי לכם את התורה לפרוש הימנה איני יכול, לומר לכם אל תטלוה איני יכול, אלא בכל מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור בתוכו, שנא' ויקחו לי תרומה (שמו"ר ל"ג א').	18874 18875 18876 18877 18878
למדים מדברי המדרש חידוש, דאי אפשר ללמוד תורה בלי ליתן מקום להקב"ה, ומי שלומד תורה ואינו נותן מקום להקב"ה אין לו תורה, דכן אמר המדרש לפרוש הימנה איני יכול, והם דברים כהוייתן בלי גוזמא כלל, וזהו הפירוש של הא דאמרינן בתפלה יהי רצון שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך, דלכאורה קשה מה קשר איכא בין בנין בית המקדש ללימוד התורה, אלא דאי אפשר ללמוד תורה בלי נתינת מקום להקב"ה וזהו בית המקדש, ומשחרב בית המקדש מקום שכינתו הוא בד' אמות של הלכה בין כותלי הבית מדרש.	18879 18880 18881 18882 18883 18884
כמה צריכים ליזהר שבית המדרש יהיה ראוי להשראת השכינה, ר' ברוך בער זצ"ל היה רגיל לומר, דהתורה היא בעלים על עצמה ואינה הולכת אלא למי שהיא רוצה לילך, ולפי דברינו מבואר היטב, דהתורה אי אפשר לה להיות בלי הקב"ה, לפרוש הימנה איני יכול, ולכן כל שבונה בית שידור בו הקב"ה שם הולכת התורה, ומי שאינו מפנה מקום לדירת הקב"ה אין התורה הולכת שם, ואינו יכול ליטלה דהיא בעלים על עצמה?	18885 18886 18887 18888 18889
כדברים הללו אמר המשגיח בזמן שהיתה המלכות שוקלת לאסור שחיטה במדינת פולין, והיו הרבה שדחקו על המלכות לאסור השחיטה, והיה הדבר קשה מאד כי יהיו בערך ג' מליון יהודי פולין במצב שלא יהיה להם בשר כשר לאכול, אז אמר המשגיח דכל מצוה היא בעלים על עצמה, ועתה היא רוצה לילך מעמנו מפני שאין אנו ראויים שתשא אצלנו, ומסתמא יש שאין נזהרים במאכלות אסורות כדבעי, ולכן היא מבקשת לילך מעמנו.	18890 18891 18892 18893 18894
מרגלית בפומיה דרב עולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה, אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה (ברכות י"ז), המשגיח היה אומר דיתכן לאכול ולא ליהנות, אבל אי אפשר ליהנות בלי אכילה, ואי חזינן דצדיקים יושבים ונהנים מזיו השכינה מוכרחים לומר דאכלו, וכיון דאין אכילה	18895 18896 18897

18898	ושתיה בעוה"ב מוכח שאכילתם היה בעוה"ז, ועוד מוכח שכל הנאה שצדיקים נהנים בעוה"ב היא אך ורק
18899	מאכילתן בעוה"ז ולא יותר, דהא אי אפשר ליהנות יותר ממה שאכל.
18900	ובזה ביאר הא דאמרו חז"ל (במד"ר חוקת) עוה"ב מעוה"ז, פירוש דמעוה"ז גופה נתהוה הנהנים מזיו
18901	השכינה, ולא כמו שהורגלנו להבין שעוה"ב הוא בעד שכר מעשי עוה"ז, אלא ששכר עוה"ב מתהוה
18902	מעוה"ז גופה, וכן הוא הכלל גם בצד הרע, ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה, ואמרו חז"ל לשכב
18903	אצלה בעוה"ז להיות עמה בעוה"ב, העושה עבירה היא קשורה בו ככלב (עבודה זרה ה'), ואינה זזה מן
18904	העובר עליה אף לרגע, הגיהנם אינו עונש על עבירה, אלא העבירה היא גופה הגיהנם.
18905	בעוה"ז זמן אכילה אין טועמין טעם של המעשים טובים, אבל בעוה"ב טועמין טעם המצוות שעשה
18906	בעוה"ז, ואין זה שכר בעד המעשים, אלא טעם המצות גופה כמו טעם אכילה, דאין זה דבר נפרד מן האוכל
18907	אלא הוא טעם והנאת אוכל עצמו.
18908	כן הוא הנהנים מזיו השכינה, יתכן שאלמלא לא היה אדם מרגיש טעם באכילתו לא היה אוכל כלל, דלמה
18909	לו לטרוח עצמו למצוא האוכל ואח"כ להכניו, דיש בזה כמה עבודות וטרחות, רק ערבות האוכל הוא הכוח
18910	שדוחקו להטריח עצמו לבקש האוכל, כן צריכים להבין עשיית המצות בעוה"ז, נהי דטעם אמיתי של
18911	המצוות אי אפשר להרגיש בהאי עלמא, מכל מקום צריכים להרגיש העוה"ב דאיכא בעשיית המצוות, וזה
18912	מחייב גדול לקיים המצוות, ומהאי טעמה יהיה יושב ונהנה מזיו השכינה בעוה"ב.
18913	ויוצא לנו ביאור חדש בהבנת הפסוק תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל
18914	(דברים כ"ח), דרגילים לפרש דהתוכחה באה מפני חסרון שלמות בעבודת הקב"ה דזהו ענין שמחה
18915	כמבואר במהר"ל, אבל לפי דברינו התביעה היא שלא טעמו טעם בעשיית המצוות, ומי שאינו טועם טעם
18916	במצוות א"א לו לעשותן כדבעי.
18917	ידועים דברי הראב"ע דבן סורר ומורה חייב מיתה מפני שהוא כאפיקורוס, כי לא יבקש עוה"ז כי אם
18918	לתענוג בכל מיני מאכל ומשתה ע"ש, דהטועם טעם אכילה ושתיה בהאי עלמא ואינו טועם טעם זיו
18919	השכינה, וכל הילוכו הוא רק באכילה ושתיה אין לו זכות קיום, דעוה"ז הוא פרוזדור לעוה"ב, וצריכים
18920	לטעום טעם עוה"ב בהאי עלמא, ואז יהיה יושב ונהנה מזיו השכינה בעוה"ב.
18921	אנטיגנוס איש סוכו קיבל משמעון הצדיק, הוא היה אומר אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת
18922	לקבל פרס, אלא הו' כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס (אבות פ"א), התנא בא
18923	להשמיענו דרך העבודה, והוא שיהיה מקושר לגמרי עם עוה"ב, ויחיה עם העתיד ויראה כמו בעיניו
18924	העוה"ב, וירגיש נועם הנאה שישגי שם זהו דרך עבודה, והעובד על מנת לקבל פרס הוא ראייה שעדיין
18925	אינו חי עם עוה"ב, וצריך למצוא לו איזה שכר לעוררו על העבודה, ומעלת העובד האמיתי שלא על מנת
18926	לקבל פרס.
18927	המתבאר מדברינו דא"א לזכות לתורה אם לא יתן מקום לנותן התורה, ואין לזכות לעוה"ב אם לא יחיה
18928	עם עוה"ב, ובזה יש לפרש דברי הרמב"ן, דמי שנשאו לבו להתקרב לתורה הרי בהכרח נותן מקום
18929	להקב"ה, לפרוש ממנה איני יכול, והקב"ה מקור החכמה נותן ומשפיע חכמה ודעת בלי גבול, והבא לעבוד
18930	עבודת המקדש ג"כ מקושר עם הקב"ה.
18931	הוא ית' נותן חכמה ומלמד לאדם דעת לחשוב מחשבות בכסף ובזהב ובחרושת אבן, ואין צריך לבלות זמנו
18932	ללמוד הני חכמות, צריך רק להיות נושא לבו לידבק להקב"ה ואז ימצא הכל תחת ידו, היוצא מדברינו
18933	דהרוצה לזכות לתורה ולעוה"ב צריך לסלק עצמו מעוה"ז ולידבק לעוה"ב, עליו לעמול להרגיש נועם
18934	העוה"ב ואז יצליח ויזכה לתורה ולדבקות בו ית' דבקות גמורה. (קובץ שיחות).
18935	
18936	מאמר תתנ
18937	ויבאו כל איש אשר נשאו לבו וכל אשר נדבה רוחו אתו הביאו את תרומת ה' למלאכת אהל מועד (שמות
18938	ל"ה כ"א).
18939	וברמב"ן וטעם אשר נשאו לבו לקרבה אל המלאכה, כי לא היה בהם שלמד את המלאכות האלה ממלמד או
18940	מי שיאמן בהן ידיו כלל, אבל מצא בטבעו שידע לעשות כן, ויגבה לבו בדרכי ה' לבוא לפני משה לומר לו
18941	אני אעשה כל אשר אדוני דובר.
18942	אם תסתכל באדירי עולם כל העשירים הגדולים, הנה רובם ככולם באו לשיא עלייתם רק הודות ליוזמתם
18943	הכבירה, איש חסר יוזמה לא יתכן לו בשום אופן לעלות אל על, סימן מובהק הוא באדם, איש בעל יוזמה
18944	בחון ומודע כי ממין חומר הגדולים הוא, והמעפילים לעלות אל ראש ההר יגיעו! ואם אינו בעל יוזמה כי
18945	אז תבחן כי ממין השפלים והננסים הוא, ואשר במצב זה כן ישאר בלתי ספק.
18946	התורה מציינת האנשים המצליחים במלאכת הקודש מלאכת המשכן, מלאכה גדולה ורמה רוכבת שחקים,
18947	הם הבאים בנשיאות לב, בעלי יוזמה בטבעם, טרם אף למדו מכל מלמד, ולא אומן אמר להם כלל, אלא

מגביהים ליבם בדרכי ה' ואומרים אני אעשה כל אשר אדוני דובר, הם הם המצליחים בעבודה והם המברכים על המוגמר.	18948
הנה משה בא בשם ה' ומציע לפני העם עסק ענקי מסועף מאד, עסק של עם סגולה וממלכת כהנים וגוי קדוש, עסק של ולדבקה בו להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו, עסק אשר לא ראוהו מעולם, והם לא הססו אף רגע ולא נסוגו אחור, ענו ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה! נתבונן בהרחבת הלב הצריכים ליוזמה כזאת, אראה לכם בזה מאמר חז"ל המורה ע"ז היסוד, והמאמר לעצמו אף בלי כל ביאורים, יש בו לעשות באדם מהפכה גמורה.	18949
איתא במדרש (דב"ד ה' ב'), לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחכם, תכין בקיץ לחמה אגרה בקציר מאכלה (משלי ו'), מה ראה שלמה ללמדו לעצלו מן הנמלה? ארבעה דברים היו שלמה בתים יש לה, ואינה כונסת בעליון מפני הדלף, ולא בתחתון מפני הטינה אלא באמצעי, ואינה חיה אלא ששה חדשים, וכל מאכלה אינה אלא חיטה ומחצה.	18950
והיא הולכת ומכנסת בקיץ כל מה שמצאה חטין ושעורין ועדשים, ולמה היא עושה כן, שאמרה שמא יגזור עלי הקב"ה חיים ויהיה לי מוכן לאכול! אמר רשב"י מעשה היה ומצאו בבור שלה שלש מאות כור שמכנסת מן הקיץ לחורף, לפיכך אמר שלמה לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחכם, אף אתם התקינו לכם מצוות מן העולם הזה לעולם הבא.	18951
מבהיל הדבר הנמלה בכוחותיה הפעוטות והדלות, וכמה כבר יכולה באמת לכצע, וההכרח שלה ג"כ קטן למדי, והכל הוא מפני שמא יגזור עלי חיים ממש שינוי הטבע, ובכל זאת אם אך רוכשת לה איזה כח של זריזות, כבר יש לה יוזמה כזאת אשר היא אף למעלה מכוחותיה לפי הנראה לעין, וביוזמתה זאת אמנם היא פועלת וגם מצלחת במדה רבה כזאת!	18952
אם כן קל וחומר בן בנו של ק"ו, כשיתבונן האדם בכוחותיו הכבירים שלו, וגם בההכרח הגדול שיש לו, עד כמה מחוייב הוא לאזור חיל ולספוג בעצמו יוזמה, המצאה והעפלה לאין קץ והגבלה, ומה תקות אנוש אם היוזמה שלו מגעת רק לחטה ומחצה, בהיות צרכו מן המוכרח שלש מאות כור!	18953
וזהו באמת דרך הראשונים ז"ל, מאין נתגדלו אלה ארזי הלבנון, אם לא מהיוזמה הכבירה שלהם אשר היתה ממש למעלה מכוחותיהם, ושפל מצבנו אנו הוא בעיקר מחמת יוזמתנו הדלה, כי בלי יוזמה לא נעשה כלום וכלום, מהפסיעה הראשונה תיכף צריכה להיות פנייתו ומגמתו לרום פסגת המעלה, חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אברהם יצחק ויעקב (תנדב"א כ"ה), חייב ממש כי זה מן העיקרים בעבודה להביט ולחקות את הכי גדולים וענקים, כי דוקא אז יעלה לרום כוחותיו שלו.	18954
וזכר לדברינו נביא מאמר חז"ל, אמרו במדרש (שמו"ר ג' א'), ויסתר משה פניו, רבי יהושע בן קרחה ורבי הושעיא, חד אמר לא יפה עשה משה כשהסתיר פניו, שאילולא לא הסתיר פניו גילה לו הקב"ה מה למעלה מה למטה, מה שהיה ומה שעתידי להיות, ובסוף ביקש לראות שנאמר הראני נא את כבודך, אמר הקב"ה למשה אני באתי להראות לך והסתרת פניך, עכשיו אני אומר לך כי לא יראני האדם וחי, כשבקשתי לא בקשת.	18955
מבהיל מאד לקבל עונש כזה! ובשביל מה? כשבקשתי לא בקשת! לולא חז"ל אמרו זאת לא היינו יכולים לדמות דבר כזה, הלא המקרא אומר כי היה זה מחמת כי ירא מהביט אל האלהים, ושם במדרש הלא נאמר כי גם קיבל שכר על זה, אבל חז"ל ברוח קדשם מצאו גם איזה חסרון כל דהו בהיוזמה שלו, וראה מה אבד בגלל זאת! מה גדולה ההתעוררות מזה להתבונן עד כמה שהכל תלוי במדת יוזמתו של האדם וכי זה כל האדם. (דעת תורה).	18956
מאמר תנא	18957
ויבאו כל איש אשר נשאו לבו וכל אשר נדבה רוחו אתו הביאו את תרומת ה' למלאכת אהל מועד (שמות ל"ה כ"א).	18958
כי לא היה בהם שלמד את המלאכות האלה ממלמד, או מי שיאמן בהן ידיו כלל, אבל מצא בטבעו שידע לעשות כן, ויגבה לבו בדרכי ה' לבוא לפני משה לאמר לו, אני אעשה כל אשר אדוני דובר (רמב"ן), מדת ההתנשאות היא מגונה ביותר, כמו שאמרו חז"ל כל מי שיש בו גסות רוח כאילו עובד עכו"ם (סוטה ד':), שאין הגאות הולמת ילוד אשה והיא מלבוש של הקב"ה בלבד, כמ"ש ה' מלך גאות לבש, אמנם נתן אפשרות כמעט בלתי מוגבלת לאדם להכיר את בוראו ולכסוף אליו, כמ"ש ותחסרהו מעט מאלקים.	18959
על האדם להכיר את ערכו הגדול ולהיות גאה בקרבת אלקים, וכבר מצאנו שהנביא אחרי שהזהיר מלהתהלל בחכמה בגבורה ובעושר, מעוררנו במדה זו באמרו, כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי (ירמיה ט'), כאן מגלה לנו התורה שמוכרחים לנשיאות לב כדי שנצליח להכין מקום להשראת	18960
18959	18960
18960	18961
18961	18962
18962	18963
18963	18964
18964	18965
18965	18966
18966	18967
18967	18968
18968	18969
18969	18970
18970	18971
18971	18972
18972	18973
18973	18974
18974	18975
18975	18976
18976	18977
18977	18978
18978	18979
18979	18980
18980	18981
18981	18982
18982	18983
18983	18984
18984	18985
18985	18986
18986	18987
18987	18988
18988	18989
18989	18990
18990	18991
18991	18992
18992	18993
18993	18994
18994	18995
18995	18996

השכינה, ובלעדיה אין שום סיכוי להגיע לזה, אסור לאדם לומר מי אנכי כי אקרב אל מלאכת הקודש, עליו לדעת ששום הישג לא יושג אם לא על ידי נשיאות לב, וזה הוא כבוד שמים שנכסוף ונתאמץ להתעלות.	18997
אמר הכתוב לשכנו תדרשו ובאת שמה (דברים י"ב), ואיתא בספרי שם, תדרשו דרוש על פי נביא, יכול תמתין עד שיאמר לך נביא, ת"ל לשכנו תדרשו ובאת, דרוש ומצא ואח"כ יאמר לך נביא, וכן אתה מוצא בדוד ע"כ, מבואר שאין להקים את בית המקדש בלי הסכמת הנביא, אבל גם אסור לנו לחכות שהיוזמה תתעורר מהנביא, אלא להתמסר לבנין המקדש בכל יכולתנו ובלבד שיסכים הנביא.	18998
ופירש שם המלבי"ם שדוד לא המתין עד שבא אליו נביא, ולמד ממה שכתוב לשכנו תדרשו, שהדרישה היא מה שחוקר בעצמו למצוא את הדבר, וזהו שאמר הספרי דרוש ומצוא, לימד להם שלא יגלה ה' סודו על ידי נביאיו להודיעם מקום הנבחר, רק אם ישתדלו בזה וידרשו אחריו ואז יערה עליהם רוח ממרומים עכ"ל.	18999
19000	19000
19001	19001
19002	19002
19003	19003
19004	19004
19005	19005
19006	19006
19007	19007
19008	19008
19009	19009
19010	19010
19011	19011
19012	19012
19013	19013
19014	19014
19015	19015
19016	19016
19017	19017
19018	19018
19019	19019
19020	19020
19021	19021
19022	19022
19023	19023
19024	19024
19025	19025
19026	19026
19027	19027
19028	19028
19029	19029
19030	19030
19031	19031
19032	19032
19033	19033
19034	19034
19035	19035
19036	19036
19037	19037
מאמר תתנב	19038
והנשאם הביאו את אבני השם ואת אבני המלאים לאפוד ולחשן (שמות 0 ל"ה כ"ז).	19039
ברש"י א"ר נתן מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח תחילה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחילה?	19040
אלא כך אמרו נשיאים יתנדבו ציבור ומה שמחסרין אנו משלימין, כיון שהשלימו ציבור את הכל שנאמר והמלאכה היתה דים, אמרו נשיאים מה עלינו לעשות הביאו את אבני השם, לכך התנדבו בחנוכת המזבח תחילה, ולפי שנתעצלו מתחילה נחסרה אות משמם והנשאם כתיב עכ"ל.	19041
מזה הננו למדים כמה גדול הפגם של עצלות, דהנה הנשיאים אמרו דבר בטעם, יתנדבו ציבור מה שיתנדבו ומה שמחסרין אנו משלימין אותו, ולא היתה כוונתם להשתמט ח"ו, אלא רק הבוחן לב וחוקר כליות יודע	19042
	19043
	19044
	19045

שחשבונום נבע מעצלות, בבחינת הקב"ה מדקדק עם צדיקים כחוט השערה (יבמות קכ"א), ונמצא אצלם חוט השערה של עצלות שמזה נובע כל הסברות של אנו משלימין.	19046
בדרך זה מבאר המסילת ישרים פ"ו וז"ל, והוא אינו רואה שאין הטענות ההם והטעמים ההם נולדים לו מפני שיקול דעתו, אלא ממקור עצלותו הם נובעים, אשר בהיותה גוברת בו מטה דעתו ושכלו אל הטענות האלה, הוא מה ששלמה צווח ואומר (משלי כ"ו), חכם עצל בעיניו משבעה משיבי טעם, ובכ"ז קיבלו עונש חמור שיחסר אות י' משמם בתורה הנצחית שלא תהא מוחלפת, זאת אומרת קנס לעולם ועד על עצלות דקה מאד, כ"ש כמה מסוכנת עצלות פשוטה וגדולה, והנה לכאורה לא מובן למה נחסרה אות משמם על שנתעצלו, איפה המדה כנגד מדה?	19047
ואפשר לומר על פי דברי המסילת ישרים (פ' י"א) בענין הגאווה וז"ל, הנה ימצא גאה אחד שיחשוב בלבו, שכיון שהוא ראוי לתהילה והוא מיוחד במעלתו כפי מחשבתו, ראוי לו ג"כ שיתנהג בדרך מיוחדת בכבוד רב, בין בלכתו בין בשבתו בין בקומו בדיבורו ובכל מעשיו, לא ילך אלא בנחת עקב בצד גודל לא ישב אלא אפרקדן, לא ידבר עם הכל אלא עם נכבדי העם, וגם ביניהם לא ידבר אלא מאמרים קצרים, ובכל דרכיו יתנהג בכבוד גדולה כאילו כל בשרו עופרת עכ"ל.	19048
למדים מדבריו שאדם יכול להתנהג כעצלן בכבודות וזה בא ממדת הגאווה, ואפשר לומר שלזה רמזו חז"ל לפי שנתעצלו נחסר אות י' משמם וכתוב והנשאם לשון התנשאות וגאווה, שהתגאו בזה ולא רצו לתת יחד עם הציבור אלא פרשו מהם, ואמרו יתנו הציבור ומה שמחסרין אנו משלימים, והתנהגו בעצלות ולא קיימו בעצמם זריזים מקדימין למצוות, והתורה מרמזת שזה בא להם מגאווה שגורמת לאדם שיתנהג בכבודות כעופרת. (זכרון מאיר).	19049
	19050
	19051
	19052
	19053
	19054
	19055
	19056
	19057
	19058
	19059
	19060
	19061
	19062
	19063
	19064
	19065
מאמר תתנג	19066
והנשאם הביאו את אבני השהם ואת אבני המלאים לאפוד ולחשן (שמות 0 ל"ה כ"ז).	19066
בפירושו רש"י ז"ל, אמר ר' נתן מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחילה ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחילה? אלא כך אמרו נשיאים יתנדבו ציבור מה שמתנדבין ומה שמחסרין אנו משלימין אותו, כיון שהשלימו ציבור את הכל שנאמר והמלאכה היתה דים, אמרו נשיאים מה עלינו לעשות? הביאו את אבני השהם, לכך התנדבו בחנוכת המזבח תחילה, ולפי שנתעצלו מתחילה נחסר אות משמם והנשאם כתיב עכ"ל.	19067
	19068
	19069
	19070
	19071
	19072
	19073
	19074
	19075
	19076
	19077
	19078
	19079
	19080
	19081
	19082
	19083
	19084
	19085
	19086
	19087
	19088
	19089
	19090
	19091
	19092
	19093
	19094
	19095

ואמר רבינו יונה ז"ל באבות מאמרם ז"ל, היום קצר והפועלים עצלים, כי מדת העצלות יש בכולם כקטן כגדול, וההפרש רק בין רב למעט, וכל איש השם עיניו על דרכיו ומכיר את עניניו רואה זאת בעליל, במדה אשר אי אפשר להאמין את רוב העצלות.	19096
והנה הנשיאים אמרו יתנדבו העם מה שיתנדבו ומה שמחסרין אנו מביאין, ולו היו מחסרין החצי היו הנשיאים משלימין את כל החצי השני כי כך הסכימו, לנדב עושר גדול מאד כמו נדבת כל העם כולו, אבל כיון שלא הקדימו לנדב מאומה עד שהתנדבו כל העם, הכירה התורה במ שמץ התרשלות למשכן, ומחסרון העצלות לא התנדבו עד שהתנדבו כל העם, ולכן נחסר אות משמם הנשיאים כתיב בלי י', וכמו הנזכר לעיל נוח לו לאדם שלא נברא, כיון שכוחות האדם נוטים יותר להרע.	19097
מעתה יחרד האדם חרדה גדולה ובמסותרים תבכה נפשו, כי נתבאר בעליל שכל עוד שהאדם איננו עמל בעיון המוסר על פי התורה, כל עניניו ומעשיו כרעים כטובים רק תולדות הרצון והתאוה הם, כי יצר רע שופטו רצה לומר מנהיגו, אמר החכם התשוקה לחכמה חצי חכמה, ומי יתן ונרבה תשוקתנו לחכמת המוסר על דרך תכלית, כענין שנאמר תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים, אזי נהיה לכל הפחות מהבינונים אשר עליהם אז"ל הוי דן את כל אדם לכף זכות. (חכמה ומוסר ח"ב מא' ק"ז).	19098
מאמר תתנד	19099
והנשואם הביאו את אבני השהם ואת אבני המלאים לאפוד ולחשן (שמות 0 ל"ה כ"ז).	19100
וברש"י א"ר נתן מה ראו הנשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחילה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחילה, אלא כך אמרו נשיאים, יתנדבו ציבור מה שמתנדבים ומה שמחסרים אנו 0 משלימים 0 אותו, 0 כיון 0 שהשלימו 0 ציבור את הכל אמרו הנשיאים מה עלינו לעשות, הביאו את אבני השהם לכך התנדבו בחנוכת המזבח תחילה, ולפי שנתעצלו מתחילה נחסרה אות משמם והנשיאים כתיב.	19101
והנה חטא הנשיאים אפשר להרגיש, כי לו היה הדבר חביב עליהם כפי שראוי להיות לפי האמת, והיו מתעוררים בהתעוררות פנימית ועמוקה להביא את נדבתם בכל לבם, כי אז בודאי היו מזדרזים ומקדימים להביא את נדבתם, וחביבות הענין היתה מרחקת ומונעת את אלו החשבונות, מה שמחסרין ישראל אנו משלימים.	19102
וגם לו קמה מחשבה זו בלבם בודאי היו חוששים אולי יזדרזו ישראל כמו שהיה באמת, והיו מזדרזים ומקדימים הם, ומפני שהתרשלות זו היתה מחסרון פנימי ונפשי היו ראויים להענש על זה, אבל מה היה העונש להם במה שהחסירה התורה אות אחת משמם, ומי מאתנו מרגיש כה ברור אם המילה נשיאים מתבטאת במילוי יו"ד או בחסר?	19103
אמנם אפשר לנו להרגיש קצת את טיב העונש, בזה שהחסירה התורה אות אחת משמם, מעניני החיים בסביבתנו, רגילים אנו לשמוע ביחוסים אדם לאדם חילוקים במבטא, הבאים ע"י חלוקי היחס בהרגשת הכבוד לזה שמדברים אודותיו, לאדם שאינו מכובד כ"כ מקצרים בקריאת שמו, ורגילים לדלוג בביטוי שמו על אי אלו אותיות, למשל אביגדור מבטאים בהבלעה וקוראים ביגדור.	19104
להיפך לאדם המכובד ביותר, ההרגש בנפש האדם היא לבטא את שמו ברור ומדויק והטעמת כל האותיות אביגדור, ולאחר שמצינו רגש זה בנפש האדם נוכל להבין העונש של הנשיאים, כי גם אצלם אחרי שחסרה להם הזריזות ירדו ממעלתם על ידי זה באיזו מדה, ואינם ראויים עוד להתכבד כמקדם לבטא את שמם ברור, והחסירה התורה אות משמם.	19105
אבל מכל מקום עדיין אינו מובן, כי מי מבחין בשינוי בביטוי שמם שירגישו בזיון מזה, וגם אם ירגיש וישמע ההפרש בהברה, איזה ערך יש לעונש כזה? אבל כל זה קשה לנו רק מפני שאנו חושבים, כי זה העונש הוא רק בזה האופן המתראה לנו פה, אבל אחרי ידיעתנו כי זה הענין והעונש נמצאים לא רק פה, אבל באותה שעה הם קיימים גם בעולמות העליונים, יובן לנו יותר גודל העונש, ודאי שחסרון אות אחת משמם בתורה, כמו שהוא מורגש אצלנו פה אין בו בזיון כל כך גדול.	19106
אבל בעולם העליון כפי מציאותו שם התורה כתובה באש שחורה על גבי אש לבנה, והחסרון שם עומד לעולם, ההפרש הוא גדול מאד, מה שלנו נדמה שהוא נקודה אחת קטנה, ומורגש לנו איזה ניצוץ של הרגש דק, שם בעולם הנצחי ההרגש גדול הוא, פה אנו עוברים בלי התבוננות על הפרש כזה, אבל בעולם הנצחי מורגש הוא בבהירות יתירה ומדרגה אחרת לגמרי. (שעורי דעת ח"ב, ד' נ"ו).	19107
מאמר תתנה	19108
והנשואם הביאו את אבני השהם ואת אבני המלאים לאפוד ולחשן (שמות 0 ל"ה כ"ז).	19109
לתרומת המשכן הוצרכו ישראל להביא כמה דברים, ונמנו כולם בפרשת תרומה, ולבסוף כתיב אבני שהם ואבני מלואים לאפוד ולחושן, וצריך להבין למה נזכרו אלו לאחרונה, לאחר זהב וכסף ונחשת תכלת	19110
	19111
	19112
	19113
	19114
	19115
	19116
	19117
	19118
	19119
	19120
	19121
	19122
	19123
	19124
	19125
	19126
	19127
	19128
	19129
	19130
	19131
	19132
	19133
	19134
	19135
	19136
	19137
	19138
	19139
	19140
	19141
	19142
	19143
	19144
	19145

וארגמן, והרי אלו הם הדברים היקרים ביותר החשובים ביותר, והי' צריך למנותם בראש, וכבר עמד על	19146
כך האוה"ח הק', ותירץ כי מננו אבני שהם ואבני מלואים באחרונה, כי לא עמלו הנשיאים בהשגתם בהגיע	19147
להם בלא טורח כלל, שענני כבוד היו מביאים לפתח ביתם אבנים טובות ומרגליות, ועל כן סדרה התורה	19148
נדבתם לאחר נדבות כל ישראל, שנתנו מה שהגיע להם בעמל ויגיעה.	19149
והנה אבנים טובות הללו הביאום ענני כבוד אך ורק לפתח הנשיאים דוקא, כי הנשיאים בלבד זכו לכך על	19150
ידי צדקתם וגודל מעלתם, ואע"פ כן נפל ערכם של האבנים הטובות בעיני הקב"ה כביכול, מפני שלא	19151
עמלו הנשיאים בהשגתם, ביאור הדברים משום שנאמר בתרומת המשכן מאת כל איש אשר ידבנו לבו,	19152
שיתן כל אחד מתוך נדיבות לב, ונדבת הלב תלויה בעמל שהשקיע אדם בממונו, וככל שעמל בו יותר יותר	19153
חביב עליו כמו שאמרו (ב"מ ל"ח), רוצה אדם בקב שלו מתשעה קבין של חבירו, ופירש"י רוצה אדם	19154
בקב שלו חביבה עליו ע"י שעמל בהן, וקב שישאר לו מהן הוא רוצה מתשעה קבים של אחרים שיקח	19155
בדמיהם או ימכרם.	19156
כי העמל שאדם עמל על ממונו מחבב אותו עליו ביותר, שהרי הוא פרי עמלו ויגיע כפיו ומאד הוא חס	19157
עליו, ואם הוא נותן עמלו זה תרומה ונדבה, הרי זו הוכחה נאמנה על נדיבות לבו הגדולה, ומשום כך	19158
החשיבה התורה את תרומת הכסף והנחושת שעמלו בהם בעליהם, יותר מנדבת האבנים הטובות של	19159
הנשיאים, שהגיע להם בנקל וללא טורח.	19160
בכל המצות לא נאמר בהם מצות השתחואה להשי"ת, מלבד מצות בכורים שנאמר בה השתחואה, וטעם	19161
הדבר משום שיש במצוה זו נדיבות לב רבה של האדם, שנותן ראשית פרי עמלו שיגע וטרח בו כל השנה,	19162
בחרישה וזריעה וכל עבודות הפרך שבשדה, ומפרי עמלו זה הוא נותן את המובחר והמעולה (מנחות פ"ד),	19163
ואע"פ שאין שיעור לבכורים מן התורה, מ"מ כרוכה המצוה בנדיבות לב ובמסירות גדולה לעבודת הבורא	19164
ית', ועי"ז הוא זוכה למעלת השתחואה להקב"ה, אשר בה בא לידי ביטוי התפשטות הגשמיות, כאומר	19165
שאינו תופס מקום בעולם כלל, ומוסר נפשו וגופו לשמים.	19166
והטעם השני כתב מפני שהנשיאים איחרו להביא את נדבתם לאחר שכל ישראל הביאו את נדבתם לתרומת	19167
המשכן, ועל כך הקפיד עליהם הקב"ה כביכול ונחסר אות אחת משמם, והנשואם כתי' חסר יו"ד, ולכן	19168
נמנית נדבתם לבסוף לרמז כי תרומתם פחות חשובה מכל תרומות בני ישראל יעו"ש בדבריו...	19169
אך זאת צריך להבין דמה היה חטאם של הנשיאים והרי טעם גדול היה להם, שכן אמרו יביאו בני ישראל	19170
כל שבידם, ומה שיחסר להקמת המשכן אנו משלימים, וכך היה שהדברים היקרים ביותר לא היו ביד	19171
ישראל והביאו הנשיאים, והם אבני שהם ואבני המלואים, ולמה הם נתבעים על שאיחרו?	19172
אלא ביאור הדבר כך הוא, הנה מצות מסירות נפש על כל ישראל לקדש שמו הגדול, רמוזה בפסוק ואהבת	19173
את ה' אלקיך וכדילפי' בסנהדרין (ע"ד), ונראה שהכונה בזה כי אם יחשוב מחשבות הרבה, ימצא טעמים	19174
הרבה שלא למסור נפשו למות, ואפי' יודע שמצוה היא, מ"מ תמיד יהיו לו חשבונות שייראו לו צודקים	19175
להפטר מכך.	19176
על כן אמרה תורה מצוה זו בלשון ואהבת, כי האוהב אינו חושב חשבונות, אלא קופץ ומוסר נפשו בטרם	19177
יספיקו הרהורים להטרידו, ומי שהגיע לאהבת השי"ת מיד הוא מוסר את נפשו, וזו היתה התביעה מאת	19178
הנשיאים, אמנם ישנם חשבונות לאחר את נדבת המשכן, אך למה הגיעו לידי חשבונות ולא קפצו באהבתם	19179
את השי"ת, לתת את תרומתם בו ברגע שנצטוו על כך.	19180
אמנם ברש"י מצינו טעם אחר בענין, והוא מה שפירש והנשיאים הביאו, ולפי שנתעצלו מתחילה נחסרה	19181
אות משמם והנשואם כתוב עכ"ל, כאן גילה לנו רש"י פשר דבר, כי הטעם שאיחרו מהביא את תרומתם	19182
היה מחמת עצלות, ואף כי חישובו חשבונות וכמו שנתבאר לעיל, אע"פ כן היה טמון שם שורש של מדת	19183
העצלות, אשר סיבב והניע את כל החשבונות הצודקים, ואע"פ שברור שאף הם בעצמם לא ידעו את הדבר	19184
הזה, מכל מקום נתבעו על כך ונענשו שנתחסרה אות אחת משמם.	19185
הוא היסוד שהורונו הגרי"ס זצ"ל, שמאחורי כל החשבונות שישנן לאדם, לפעמים נחבא שם איזה שהוא	19186
שורש של מדה רעה אשר האדם בעצמו לא חלי ולא מרגיש בו, והוא הגורם לכל החשבונות הרבים, וזו	19187
עיקר עבודת המוסר למצוא ולעקור את השרשים הרעים הללו, ועל ידי כן יהיו החשבונות טהורים	19188
ואמיתיים וכל עבודתו תמימה. (שיחות מוסר ח"ב).	19189
	19190
מאמר תתנו	19191
ויאמר משה ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור (שמות ל"ה ל').	19192
זשה"כ ומצא חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם, מהו כן בשעה שאמר הקב"ה למשה על מלאכת המשכן,	19193
הראהו כל כלי וכלי היאך לעשות, והיה משה סבור שהוא יעשה את המשכן, שאמר לו ועשית שולחן,	19194

ועשית מזבח, ועשית פרוכת, ועשית כיור, כך כל מלאכת המשכן, כיון שסידר לו כל דבר ודבר, אמר משה רבש"ע מי יעשה כל זאת? אמר לו ראה קראתי בשם בצלאל בן אורי בן חור.	19195
כשירד משה אמר להם לישראל, כך אמר לי הקב"ה לעשות לו משכן קרשים ומזבח ושולחן, אמרו לו ומי יעשה כל זאת? אמר להם בצלאל, התחילו מרננים על משה ואמרו, לא אמר הקב"ה למשה לעשות את המשכן על ידי בצלאל, אלא משה מעצמו ממנה אותו על שהוא קרוב, משה מלך, אהרן אחיו כהן גדול, ובניו סגני כהונה, אלעזר נשיא הלוי, בני קהת נושאי המשכן, וזה שליט על מלאכת המשכן, וכל הגדולה הזו מבקש משה, אמר להם משה אני לא עשיתי כלום מדעתי אלא הקב"ה אמר, והוא מראה להם ראו קרא ה' בשם בצלאל (תנחומא ג').	19196
ותמוה מה היתה התשובה של משה רבינו ע"ה לישראל? הלא בפעם הראשונה ששאלוהו ומי יעשה כל זאת, השיב משה כי בצלאל יעשה זאת, ועל תשובתו זו חשדוהו שבדה מעצמו ולא הקב"ה אמר זאת,	19197
מדעת עצמו ממנה את בצלאל מפני שהוא קרוב, ואת כל השררות לקח לעצמו ולקרובי משפחתו ושבתו, מה איפוא משיב משה בפעם השנייה? לא מדעת עצמו עשה אלא הכל בשליחותו של הקב"ה, מה הוסיף כאן בתשובה השנייה על התשובה הראשונה? במה שיכנע אותם ובמה נחה דעתם עליהם?	19198
משמע מכאן שאם האדם חוזר על דבריו פעמיים ושלוש באותו הנוסח, הרי זה מוכיח שהוא מדבר אמת, בצורה שבה האדם מבטא הדברים יש סימן שתשובותיו אינן סותרות האחת את השנייה, משה רבינו לא הוסיף בפעם השנייה על הדברים שהשמיע בפעם הראשונה, מתשובתו השנייה נשמע בבטחון כי הדברים יוצאים מן הלב, ודוקא משום שלא הוסיף כלום בפעם השנייה, הרי הדברים מתקבלים על לבם של כל אלה שניסו להטיל בו חשד.	19199
ועוד מה ששיכנע את ישראל, זה מה שפנה משה אליהם והצביע על בצלאל, ראו הסתכלו בצורת פניו של בצלאל, פניו יעידו על אמיתת הדברים שהשי"ת שלחני, ראו את חוט החן שמשוך על בצלאל, החכמה העליונה שורה על פניו שמצא חן בעיני המקום, ומי שיש לו חן סימן שהוא ירא שמים (סוכה מ"ט), החן שנותנים מן השמים איננו בחינם, ראו קרא ה' בשם בצלאל כי בצל אֵל הוא בא, וכולם מעידים שהשי"ת עם בצלאל.	19200
מכאן לימוד איך על תלמיד חכם להתייגע שהחכמה והאמת יקרינו מפניו, היראה והאמונה ישרו על ראשו, הצניעות והמדות הטובות יהיו מוצקות בו, שהחן האלקי יהיה פרוש על פניו, זאת היא ההוכחה שיכנעו כל המהססים בו ובגדלותו, שכל החושדים בו יהפכו להאמין בתורתו ובצדקתו, שכולם יראו כי שם ה' נקרא עליו.	19201
דברי תורה נמשלו ליון, מה יין ניכר בגוף כך דברי תורה ניכרין בגוף ומראים באצבע זהו תלמיד חכם (שהש"ר א' כ'), הלומד תורה צריך לספוג בנפשו את אור החכמה עד שיקרין האור מפניו, שכל הנהגתו ותנועותיו יעידו עליו שלמד תורה, ויהיו מראין באצבע ויאמרו זהו תלמיד חכם, אמר ר' יוחנן מעיד אני עלי שמים וארץ, שכל תלמיד חכם שהוא קורא ושונה לשם שמים שאשתו ובניו יראים ממנו, ועכו"ם יראים ממנו ומלאכי השרת שואלין בשלומו, והקב"ה אוהב אותו אהבה גמורה, שנא' וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך (תדא"ז י"ח).	19202
לא נאמר כי תלמיד חכם מרבה בשיחה אתם, ומשתדל לשכנעם ולהשפיע עליהם, אלא עצם העבודה שלו איך הוא קורא ושונה לשם שמים, זה משפיע ומשרה גם עליהם יראת ה', וגם מכירים אותו לטובה ומכבדים אותו, וכן הקרובים היינו הבנים וכן הרחוקים כמו הגויים יראים ממנו, לא שהוא מאיים עליהם, לא שהם צריכים לעזרה, כי שם ה' ושכינתו שורה עליו, ואף מלאכי מעלה מכבדים אותו ושואלים בשלומו, והוא נעשה אהוב להשי"ת ונקשר אליו באהבה גמורה, וכולם מראים ומצביעים עליו זהו תלמיד חכם.	19203
איתא בגמ' מומר בגילוי פנים [בפרהסיא ובחוצפה] אינו יכול לבטל רשותו, ואוסר את כל הדיירים להוציא מרשותן בשבת כמאן כר' יהודה, ההוא גברא דנפק בחומרתא דמדושא טבעת שחותרה ממין אחר, ואמרו שבת ס"ב דאין יוצאין בחומרתא, וכיון דחזייה לר' יהודה נשיאה כסייה (כלומר נתבייש ממנו, רבינו חננאל), אמר כגון זה מבטל רשות, כגון זה שאינו מחלל שבת בגילוי פנים בחוצפה יכול לבטל רשות לר' יהודה (עירובין ס"ט), היינו שעוד נשאר בפנימיות ובתת הנפש של המחלל שבת שמץ וניצוץ של יראה, והוא מתבייש כשיש מעורר על מעשהו בשבת.	19204
התלמיד חכם האמיתי די בכך שמסתכלים בפניו, חזותו מעידה על קדושתו וטהרת נפשו, באין אומר ובאין דברים ובלי נשמע קולו, האור המקרין מפניו מתפשט ומקרין על כל מי שבא אתו במגע, די בפגישה עמו בהבטה בעלמא, וכבר קנה אותו ומצית בתוכו אור וכבר מתבייש במעשיו, ובאותו רגע שהוא נמצא בסביבתו של הצדיק הוא נהפך לאיש אחר. (מעייני החיים).	19205
	19206
	19207
	19208
	19209
	19210
	19211
	19212
	19213
	19214
	19215
	19216
	19217
	19218
	19219
	19220
	19221
	19222
	19223
	19224
	19225
	19226
	19227
	19228
	19229
	19230
	19231
	19232
	19233
	19234
	19235
	19236
	19237
	19238
	19239
	19240
	19241
	19242
	19243
	19244

מאמר תתנז	19245
ויאמר משה ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור (שמות ל"ה ל').	19246
הרמב"ם במו"נ ח"א בדברו על ביטויים גשמיים הנזכרים בתורה על הבורא ית' שאינם ח"ו כפשוטם, אלא	19247
כל השמות הינם ציורים לענינים רוחניים בתכלית, ולמשל ישיבה ענינה הוא השקט והמנוחה ואי השתנות,	19248
וכן עמידה הענין הוא קיום כמו למען יעמדו ימים רבים, לידה ענין תולדה כמו כי לא תדע מה ילד יום,	19249
קימה מענין ויקם שדה עפרון, עליה וירידה ענין העמקה והתרוממות כמו וירד ה', מלא ענין שלמות	19250
המעלה, וכן איש ואשה מורות לכל דבר מזומן להתחבר עם אחר, כמו חמש יריעות תהינה חוברות אשה	19251
אל אחותה, ועוד הרבה מושגים אשר הרמב"ם ז"ל מונה שם לבארם.	19252
הנה לפנינו דברים אשר עצם מציאותם אינו הדבר כשלעצמו אלא ההוראה המונחת בו, ובאמיתות הענין	19253
הנה הגשמיות הדבר אמנם צרור כל אשר מורה עליו, ולמשל מעשה הישיבה בפשוטו, הנה בו צרור כל	19254
ענין השלוחה השקט והמנוחה, אשר הן בו גם מקודם עשיית הפעולה של הישיבה, אלא שבפעולת הישיבה	19255
באה לידי ההתגשמות איכות הישיבה, אשר היתה בה גם מקודם עשיית הפעולה, וכן כזאת כל שאר	19256
המושגים שמונה שם הרמב"ם ז"ל, שענינים הכי רמים מונחים בהפעולות הגשמיות ההן.	19257
זהו ענין הציור שבו אמנם צרורים כל ההוראות אשר הציור מורה עליהן, והוא ממש כמו בענין מעשה	19258
הצדקה וכדומה, שאמנם כל ההטבה והחסד ישנן בו גם מקודם, ובפעולת ההטבה באו כל אלה לידי מעשה,	19259
אלא שגדלות הענין הוא במה שאמרו ז"ל (ברכות י').), בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, מדת	19260
בשר ודם צר צורה על גבי הכותל ואינו יכול להטיל בה רוח ונשמה, והקב"ה אינו כן צר צורה בתוך צורה	19261
ומטיל בה רוח ונשמה, והיינו דאמרה חנה ואין צור כאלהינו, אין צייר כאלהינו.	19262
פלאות הקב"ה הוא היכולת להטיל כל רוממות שבעולם, גם רוח ונשמה במעשה קטן וזעיר, והוא סוד	19263
הציור וסוד כל הבריאה, שהינה כולה ציורים מצוירים מורים לפסגת מרומים, ואין צייר כאלהינו! כי כל	19264
הרוממות מוטלות ממש בהציורים! וגם יש בהם חיים ברוח ונשמה! בחוטי ציצית כמצותן מצויר תכלת	19265
דומה לים עד דומה לכסא הכבוד, הנה כל הכסא הכבוד הוטל בהציור של ציצית.	19266
וזה ג"כ מה שאמרו ז"ל (בר"ר כ"ז א'), גדול כחן של נביאים שמדמין צורה ליוצרה, ועל דמות הכסא	19267
דמות כמראה אדם עליו מלמעלה, בדמות מראה אדם ראו דמות הכסא הכבוד, בדמות מקל שקד ראה	19268
ירמיה את שוקד על דברי, בסיר נפוח ופניו צפונה ראה כל החורבן מצפון תפתח הרעה, כל העולם מלא	19269
מהציורים המראים ענינים עצומים ורמים, כולם מסבבים את האדם, אבל מי המה הזוכים להבנים	19270
ולהסתכל בהם? זהו גדול כוחן של נביאים, שהם מדמים על אמתתן צורה ליוצרה!	19271
ובדברינו אלה נבין ביותר ענין קריאת שמות שנשתבחה בזה אדה"ר ביתרון על המלאכים, כמו שאמר להם	19272
הקב"ה (בר"ר י"ז ד'), חכמתו מרובה משלכם, כי ענין של שם הוא הוראה על נקודת כל הענינים	19273
הנמצאים בהדבר, בכל צדדיהם ואופניהם לכל פרטיהם, שמתוך כל הענינים ההם נקרא הדבר בשם הזה,	19274
והשם הוא ציור תולדה מאותם הענינים שהוא מורה עליהם, וכדמיון מה ששאלו הקב"ה לאדה"ר ואתה מה	19275
שמך? ואמר לו אני נאה להקרא אדם שנבראתי מן האדמה.	19276
ולכאורה היה יכול לקרוא לעצמו בשם שמים, שהרי גם ענינים שמימיים ישנם בו למרבה, וכן נאמר ויפח	19277
באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה, ובתרגום לרוח ממלא, אלא בחר בשם אדם כי השם של אדמה	19278
נאות ביותר, מטעם שבשם זה יותר מצויר כל האדם, וכשקוראים שם של אדם מצוירים בזה כל מהותו של	19279
האדם, וכן כששאלו הקב"ה ואני מה שמי? א"ל לך נאה להקראות אד' שאתה אדון לכל בריותיך, נורא	19280
הדבר מאד שלפי דברינו הנה בשאלת הקב"ה מה שמי ר"ל מה מהותי, והיתה התשובה אדון.	19281
היינו שדוקא בשם זה של אדון מצויר כל מהותו כביכול של הקב"ה, פירוש שבכל השמות הקדושים	19282
שנאמרו על הקב"ה, עדיין לא מצוירים בהם כל הענינים כביכול, עד שנקרא לו שם זה ובזה דוקא הוא ית'	19283
מצויר, נורא מאד! והנה מלאכים לא ידעו לקרוא שמות כי אם האדם, כי בסוד הציור מתייחד הוא האדם	19284
דוקא, כי כל מציאותו הוא בסוד הציור, הוא ציור כל העולמות והמשלים אותם מראשית ועד סוף, והוא	19285
היכול לקרות שמות!	19286
ראה קראתי בשם בצלאל, ומשה אמר לישראל ראו קרא ה' בשם, והרמב"ן מבאר הפלא הזה, כי ישראל	19287
במצרים פרוכים בעבודת חומר ולבנים לא למדו כלל אומנות, ועם כל זאת הוא חכם גדול להבין סוד	19288
המשכן וכל כליו למה ציוו ואל מה ירמוזו, ועוד אמרו יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים	19289
וארץ, והענין כי המשכן ירמוז באלו, והוא היודע ומבין סודו עי"ש.	19290
ביאור הענין כי בצלאל היה בסוד השם בסוד הציור, הוא האומן הנפלא היודע ויכול לארוז דברים ענקיים	19291
ולצייר אותם בקוים הכי דקים, ויודע לדמות צורה ליוצרה, כי כל מלאכת המשכן רומזים הם לענין של	19292
ושכנתי בתוכם, כולם הם ציורים על כל הענינים והוא ודאי יודע ומבין סודם, וממנו ודאי יצאו כל	19293

19294	הציורים מכוונים ליוצרים, וזה סוד יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ!
19295	(דעת תורה).
19296	
19297	מאמר תתנח
19298	ויאמר משה ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור (שמות ל"ה ל').
19299	עובדה בדוקה ומנוסה בכל ההיסטוריה העולמית, שכל אלה הגדולים אנשי המעש היצירה והבנין, ההנהגה
19300	המדינית, קידום הרוחני והתפתחות המדעית, כל אלה אנשי השם לכל גדולתם והצלחתם לא מפאת חכמתם
19301	באו להם, אלא בעיקר בגלל עוצם רצונם לחתור ולהגיע עד מחוז חפצם ומטרם.
19302	לדוגמה כל אלה גבורי הכח, מעוררי זיק החירות בקרב אחיהם להשתחרר מעול הכובש, כל אלה וברובם
19303	מפאת חכמתם ותרבותם, נמצאו במדה הרבה פחותה מכמה וכמה בני דורם שהצטיינו בחכמתם ויופי
19304	רוחם, אלא מה גרם לאלה הגבורים שדוקא הם ירשמו לדורות הבאים לזכרון כבוד לסמל ולתפארת?
19305	אותה המסירות והנכונות להקריב את נפשם לכבוד רעיונם והגות נפשם! מה שאין כן שאר החכמים
19306	שחכמתם לא הועילה להם להגיע לידי התעלות והצלחה כזו.
19307	ושמעתי בשם הסבא מסלובודקה הרנצ"פ זצ"ל, שבהיותו בעוצם תקופת פריחתו והצלחתו ביצירת ישיבתו
19308	תורתו ושיטתו בדרך לימוד המוסר, אשר יצאו לו מוניטין בעולם, ומעריציו הרבים היו מביעים את
19309	הערצתם וסוד הצלחתו, שהוא גאון מפליא בכוחות הנפש, הוא ז"ל היה גוער בפניהם ואומר דין לא הניין
19310	לי, דעו לכם שלא מפאת החכמה באה לי ההצלחה, כל היצירות וההצלחה הם תוצאות של מסירות נפש.
19311	אמנם שעם התגברות המסירות נפש, הולך ומתגבר בלב האדם גם מעיין החכמה וההבנה, ברם ראשית
19312	החכמה ותנאי קיומה הם הנכונות למסירות נפש, ואין החכמה אב אלא תולדה, וכן כל יחיד ויחיד במדרגתו
19313	העצמית, מי שזוכה לחכמה ולהשראת התבונה וההצלחה, אין המובן שעליותיו הרוחניות נבנו לו בגלל
19314	החכמה שהוענקה לו מתחלה, אלא שהחכמה ניתנה לו בתור תשלום ושכר טוב על עמלו ומסירות נפשו
19315	לכבוד ה', ויש גם שהחכמה באה לו מצד אבותיו, שזכו אליה אחרי הרבה עמל במדות ומסירות נפש וזכות
19316	אבותיו מסייעתו.
19317	ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור, מה ראה להזכיר כאן חור, אלא שבשעה שבקשו ישראל לעבוד
19318	עבודה זרה נתן נפשו על הקב"ה ולא הניחם, עמדו והרגוהו, א"ל הקב"ה חייך שאני פורע לך, כל בני
19319	היוצאים ממך אני מגדלם עם שם טוב בעולם, שנא' ראו קרא ה' בשם בצלאל וימלא אותו רוח אלקים.
19320	ולא זה בלבד אלא כל מי שנתעסק במלאכת המשכן נתן בו הקב"ה חכמה בינה ודעת, ולא נתפרסם מכולם
19321	אלא בצלאל, וכל השבח הזה מונין לו משבט יהודה, ומהיכן זכה לכל החכמה הזאת בזכות מרים שנא'
19322	ויעש להם בתים, ומה היו הבתים בתי כהונה ובתי מלכות, יוכבד נטלה כהונה ומלכות, אהרן כהן גדול
19323	משה מלך, ומרים נטלה חכמה שהעמידה בצלאל עכ"ל (מדרש רבה ויקהל מ"ח).
19324	הרי שהישג החכמה בא לו כתוצאה מההתעסקות במלאכת המשכן! וביתר שאת נשתכללה אצלו החכמה
19325	עקב המסירות נפש שלו ושל אבותיו, מרים זקנתו שמסרה נפשה על הצלת ילדי ישראל מידי פרעה, חור
19326	זקנו מסר נפשו ממש בכדי להציל את ישראל מחטא עבודה זרה, והוא בצלאל חכמתו הלכה וגדלה תוך
19327	מעשי המשכן, עד שהתורה מעידה עליו שהגיעה חכמתו למעלת רוח אלקים, זאת היא החכמה האמיתית
19328	שנתגלגלה לו בעשיית כלים מתאימים להשראת השכינה.
19329	א"כ אל נא נטעה לומר שסתם החכמה היא הגורמת להצלחה ולגדולה, לא כן הוא אלא שהגבורה ויראת
19330	ה', המסירות נפש והנכונות להקרבה עצמית, הן הן המהוות את הבסיס של החכמה, והן הן הגורמות
19331	להצלחה ולגדולה, ואין החכמה נקנית ונרכשת כאיזו מתנה מופשטת גרידא, המעשה והפעולה ספוגת
19332	אהבה ויראת ה', הם המאצילים והממשיכים את כושר החכמה והתבונה על האדם.
19333	אז ישיר משה ובני ישראל, פירש"י עלה בלבו שישיר, ועמדתי לעיין מה פירוש עלה בלבו, וצריך לומר
19334	שמן השמים העירו עליהם רוח שירה ונבואה והם שרו, ובכן מהי ההדגשה של אז ישיר, איזו גדלות
19335	מיוחדת מתבלטת כאן באמירתם את השירה, הלא מן השמים שמו בפיהם את השירה והם שרו!
19336	הענין הוא להבליט את גודל מסירות נפשם של ישראל שהיו נושאים בחובם במשך שנות עבודתם, שהיו
19337	שומרים על גרעיני הקדושה והטהרה הפנימיים, תוך שבתם בתוך אומה שפלה ואכזרית, ואחרי כל
19338	הנסיונות והעינויים נשארו בתוקף על מעמדם, שלא שינו לשונם ומלבושם ושם, אז הגעגועים העמוקים
19339	התפרצו בצורת שירת הים! לא פתאומית היתה השירה הזאת, קדמוה כמה מהלכי נפש עזים ומרוממים,
19340	שבגלל נסיבות שונות נשתקעו ולעת מצוא עלו שוב על הלב.
19341	ועיין מה שכתב הרמב"ן ז"ל, ויביאו כל איש אשר נשאו לבו, וטעם אשר נשאו לבו לקרבה אל המלאכה,
19342	כי לא היה בהם שלמד את המלאכות האלה ממלמד, או שיאמן בהן ידיו כלל, אבל מצא בטבעו שידע

לעשות כן, ויגבה לבו בדרכי ה' לבוא לפני משה לאמר לו אני אעשה כל אשר אדני דובר עכ"ל.	19343
	19344
רואים אנו בעליל עד כמה הרצון האמיץ והתשוקה העמוקה להתאהב לפני הקב"ה, מקנה לו לאדם את החכמה וההסתגלות להתאמן במלאכת מחשבת, כי לא מדדו ושקלו את ידיעותיהם אם הם ראויים למלאכות המסובכות והעדינות האלה, מה שברור היה להם שהם אחוזים בשלהבת י"ה עזה ובווערת בלבותיהם לכבוד קונם, ובכח הרצון הזה זכו לחכמה שנתגלתה להם ממסתרי לבותיהם.	19345 19346 19347 19348
בוא וראה כמה חביבה לפני הקב"ה חכמה כזו, שהרי כמה פעמים הוכפלו מעשי אלו החכמים בתורה, ונזכרו כל פרטי המלאכה, כאילו כביכול משתעשע ומתענג על כל גילוי שבמעשיהם, וכבר המשילו חז"ל למלך ששלח בנו לבית הספר, כשבא שאל ברי שתה, ברי דמך, ברי אזל לספרא, ברי אתי מבי ספרא עכ"ל, וכן כתב הרמב"ן ז"ל, שכל זה דרך חיבה ומעלה לומר כי חפץ השם במלאכה, ומזכיר אותה בתורתו פעמים רבות להרבות שכר לעוסקים בה, כענין משחז"ל יפה שיחתן של עבדי אבות יותר מתורתן של בנים עכ"ל.	19349 19350 19351 19352 19353 19354
עד כמה חשובה ויקרה היא לפני הקב"ה מחשבה טהורה ומסירות נפש, אפשר לראות מענין כיוור נחושת שעשו ממראות הצובאות, בנות ישראל היו בידן מראות שרואות בהן כשהן מתקשטות, ואף אותן לא מנעו מהביא לנדבת המשכן, והיה מואס משה בהן מפני שעשויים ליצר הרע, א"ל הקב"ה קבל כי חביבין מן הכל, שעל ידיהם העמידו הנשים צבאות רבות כמצרים, כשהיו בעליהן יגיעים בעבודת פרח, היו מוליכות להם מאכל ומשתה ומאכילות אותן, ונוטלות המראות וכל אחת רואה את עצמה עם בעלה במראה, ומשדלתו בדברים לומר אני נאה ממך רש"י הק'.	19355 19356 19357 19358 19359 19360
והראב"ע ז"ל שם, וטעם הצובאות כי משפט כל הנשים להתייפות, לראות פניהם בכל בוקר במראות נחושת או זכוכית, לתקן הפארים שעל ראשיהם, והנה היו בישראל נשים עובדות השם שסרו מתאוות זה העולם ונתנו מראהן נדבה, כי אין להם צורך עוד להתייפות, רק באות יום יום אל פתח אוהל מועד להתפלל ולשמוע דברי המצוות עכ"ל.	19361 19362 19363 19364
המראות הללו צרופות היו מחשבה טהורה של מסירות נפש מן הסוג הגבוה ביותר, עינויי השעבוד אינם מועילים לחדוות הנפש, חיי עבדות ומכאובים גופניים דוחפים את האדם ליאוש, הוא אדיש וקר לכל שמחה טבעית, הדכאון והקיריות גוברים עליו, אמנם איש המוסר יודע להתחזק ולהתגבר אף בעת דכאונו, ולהעמיד פנים שוחקות ומקרינות תקוות ה' על כל סביביו, מאיר פניו לכל אחד, ובוודאי שעוד ידאג לחזק ולשמח את בני משפחתו, וזוהי גדלות מאד נעלה בעיני אמונה ובטחון.	19365 19366 19367 19368 19369
והנה הנשים שעמדו במדרגה המוסרית הרמה הנ"ל, הלא גורלן היה כגורל בעליהן, והיו משעבדים במ המצריים, ובוודאי שסבליהן גדול פי שבע מיסורי בעליהן, ודוקא הם העמידו צבאות ישראל, וכן שבחו חז"ל ואמרו בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים (סוטה י"א), המראות שימשו לנשים הכלי שרת לחזק בבעליהן את האמונה הגדולה, המראות האלה שיקפו את המחשבה הפנימית והמזוככת של אלה הצדקניות.	19370 19371 19372 19373 19374
הבחינה על טהרת מחשבתן של הנשים, נתגלתה אח"כ בשעת החירות והתגלות השכינה והנסים הגדולים שראו, אחר אכילת המן וכל מיני תענוגות במדבר, הלא במצב כזה נוטות הנשים להתייפות ולהתקשט, והנה דוקא לעת כזאת פירשו מכל התענוגות, ובחזרו בחיי רוח של תפלה ומצוות, והבחינה הזאת עוד העידה על טהרת מחשבתן הקודמת, כשהיו שרויין בצער מפני קושי השעבוד, והיו מתקשטות לפני בעליהן, שכל כוונתן היתה לש"ש מתוך רוממות מאד נעלה!	19375 19376 19377 19378 19379
מכל מאמרנו נקרא לקח ונבין שכל עצם מעלת החכמה היא, כשהיא באה מהמסירות נפש והרצון האדיר והטהור להתקדש ולהיטהר במעשים טובים, ולא בעשירות של חכמה מופשטת סתם תיבנה המדרגה הרוחנית האמיתית, כי אם ורק ע"י נכונות מתמדת לבצע מעשים טהורים ומכוונים לכבודו ית"ש ומי יתן ונזכה לכך אכיה"ר. (תורת הנפש).	19380 19381 19382 19383 19384
מאמר תתנט	19385
ויאמר משה ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור (שמות ל"ה ל').	19386
הה"ד טוב שם משמן טוב (קהלת ז'), כמה הולך שמן טוב מקיטון לטרקלין, ושם טוב הולך מסוף העולם ועד סופו, שנאמר ויצא שם דוד בכל הארצות, שמן טוב נופל על המת והוא מבאיש, שנאמר זבובי מות יבאיש שמן רוקח (קהלת י'), שם טוב נופל על המת ואינו מבאיש, שנאמר ויעל וישכב על הילד (מ"ב ד').	19387 19388 19389 19390
טוב היה שמותן של חנניה מישאל ועזריה, משמן המשחה שנמשחו נדב ואביהוא, שאלו נכנסו להקריב ויצאו שרופין, ואלו נכנסו לכבשן האש ויצאו בשלום, הוי טוב שם משמן טוב (שמו"ר מ"ח), דברי	19391 19392

המדרש צריכים ביאור, ונראה דלמדרש היה קשה איך משווה שמן לשם, שזה דבר רוחני וזה דבר גשמי	19393
וכן איתא בפ"י יפה תואר, שהדמיון משם טוב לשמן טוב אינו עולה יפה, אחרי שאינם מסוג אחד ואין	19394
דמיון ביניהם כלל, לכן ביארו שהמדובר כאן על שמן המשחה המכתירה לכהונה, טוב היה שמותן של	19395
חנניה מישאל ועזריה משמן המשחה.	19396
הענין הוא כי ישנם שני סוגי אנשים, האחד בבחינת שמן והשני בבחינת שם, שניהם בני מעלה אלא שזה	19397
שיש לו מעלת שמן היינו שמן המשחה, הגיע למעלתו ומדרגתו מצד התולדה, כמו כהן שירש מעלתו	19398
מאביו ולא מכה עצמו, אבל השני שיש לו מעלת שם היינו שם העצם, הוא הגיע למעלתו ומדרגתו מצד	19399
עצמו, מצד עבודתו ויגיעתו בעבודת הבורא, וכלפי חוץ אין הבדל ביניהם, ורק בעת שהם נפגשים עם	19400
נסיונות אז אפשר להכיר את הבדלי מדרגתם ושני מעלתם.	19401
וכן אמר דוד המלך ע"ה בהבדילו בין צדיקים לרשעים, והיה כעץ שתול על פלגי מים, לא כן הרשעים כי	19402
אם כמץ אשר תדפנו רוח, הוא מדמה את הצדיק לעץ שתול על פלגי מים ואת הרשע למוץ אשר תדפנו	19403
רוח, וביאר אדמו"ר זצ"ל, כי כמו שמוץ בעת שהוא מונח במקומו, אפשר לטעות ולחשוב שגם הוא	19404
מושרש ויציב, כן מדובר על אדם שבעת שהוא במקומו, היינו במצב רגיל אפשר לטעות ולחשוב שגם הוא	19405
מושרש ועומד חזק, אך בעת שבא הרוח היינו הנסיון, היא תדפנו ולא ניכר מקומו ומעלתו כלל, כי העיקר	19406
תלוי בעת שבא הרוח היינו הנסיון.	19407
וזהו שכתב המדרש שלשה חילוקים בין מעלת שם למעלת שמן, ההבדל בין שני סוגי האנשים האלה ניכר	19408
בעת שהם נפגשים עם הנסיון, אז מתבטא בשלשה אופנים, מי שהוא במדרגת שמן טוב הולך רק מקיטון	19409
לטרקלין, שיש גבול מצומצם למדרגתו, ומעלתו אינה אלא בעת שהוא נמצא בתוך סביבתו, בין הוריו	19410
מכיריו ומיודעיו, אבל בעת שיוצא מגבולו ויוצא מתחום סביבתו אז בא הרוח ומבלבלו, אבל מי שיש לו	19411
מעלת שם היינו שם העצם, שמעלתו ומדרגתו הוא מעצמיות שלו, הוא הולך מסוף העולם ועד סופו,	19412
ואפילו ילך בכל העולם יעמוד בצדקו, כמו שמצינו אצל יוסף הצדיק.	19413
שמן טוב נופל על המת והוא מבאיש, יש אדם שכבר נתחנך הרבה ורוח העולם אינו מזיק לו, אבל בכל	19414
זאת הוא רק בבחינת שמן, והמבחן הוא בשעה שהוא נופל על המת, היינו רשעים בחייהם קרויין מתים	19415
(ברכות י"ח:), כשהוא נפגש עם רשע ואפיקורס הוא מושפע מהם והם מקלקלים אותו, אבל מי שיש לו	19416
שם היינו שם העצם, שמעלתו הוא מעצמיות שלו, אז גם בעת שהוא נופל על המת, שהוא בא במגע עם	19417
הרשעים, לא רק שאינו מושפע מהם אלא הוא יכול גם להחיות אותם לתקן אותם ולהחזירם למוטב.	19418
מי שהוא במדרגת שמן טוב, גם כשהוא נכנס להקריב בקודש הקדשים, גם שם יכול ליכשל ולהיות מקריב	19419
אש זרה ויצא שרוף, אבל מי שהוא במדרגת שם העצם, שכל גדלותו הוא מעצמיות שלו מעבודתו ויגיעתו,	19420
הגם שנכנס לכבשן האש במקום סכנת נפש, אינו ניזוק והריהו יוצא בשלום, אצל הנשיאים מצינו שחסר	19421
משמם אות יו"ד נשאם כתיב, לפי שנתעצלו מתחילה נחסר אות משמם (רש"י שמות ל"ה), משום	19422
שהחסרון הוא בעצמיותם, לכן נחסר משם העצם שלהם.	19423
זהו הענין של פירסום שמו של בצלאל, ראו קרא ה' בשם בצלאל, שפירסם הכתוב את מעלת שם העצם	19424
שלו, שמעלתו היתה מעצמיותו, ועיין דעת זקנים מה ראו? לפי כשאמר משה לישראל שבצלאל יעשה	19425
המשכן, היו ישראל מרננים אחרי משה ואומרים שכל הגדולה הוא נוטל לו ולמשפחתו עי"ש.	19426
לפי דברינו הביאור הוא, כי משה הסביר להם כי שם העצם היינו מעלת עצמו גדול יותר משמן טוב,	19427
ובצלאל נבחר מפני שיש לו מעלת עצמו, ראו קרא ה' בשם בצלאל ולכן אל להם לקנא כלל, כי זה תלוי	19428
בכל אחד ואחד, וגם הם יכולים להגיע למדרגה כזו, ועל כן על האדם להזהר שלא להסתפק במועט ולא	19429
לסמוך על מצות אנשים מלומדה, אלא להתאמץ ולהיות עמל בעבודת הבורא כדי שיוכל לעמוד בכל נסיון.	19430
(נחלת אליעזר).	19431
	19432
מאמר תתס	19433
ויאמר משה ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור (שמות ל"ה ל').	19434
הזכיר הכתוב כאן את חור זקנו, מכיון שחור מסר נפשו בשעה שעשו את העגל ונהרג על קידוש שמו ית',	19435
לפיכך זכה שבן בנו יעשה את המשכן וכליו מדה כנגד מדה, כשם שהוא מיחה בבנ"י על עשיית העגל, לכן	19436
המשכן שהוא כפרה על עבירה זו נעשה עי" בצלאל, ומילא אותו הקב"ה בחכמה בתבונה ובדעת.	19437
אחז"ל (יומא ע"ב) עה"פ ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עומדים, שמא תאמר אבד סברן ובטל	19438
סיכויין, ת"ל עומדים שעומדים לעולם, אבל בית המקדש שחירם מלך צור שלח אליו את עצי הארזים,	19439
והגבלים הכינו העצים והאבנים לבנות הבית (מלכים א' ה'), לכן לא היה להם קיום ונשרף הבית, וכן כל	19440
הכלים שהיו במשכן כולם נגנזו ולא שלטו ידי עכו"ם אף באחד מהן, כי נעשו בקדושה יתירה בידי בצלאל	19441

וכל חכם לב ע"פ משה בציווי השי"ת, מה שאין כן כלי המקדש כשגרמו העונות ונחרב הבית נפלו ביד עכו"ם והולכיכם לבבל.	19442
איתא בגמ' אמר ר' חייא אנא עבידנא לתורה דלא תשתכח מישראל, אמרו שם שהיה זורע פשתן ואח"כ היה עושה מזה רשותות, צד בהן צביים ושוחטן ומאכיל בשרם ליתומים, ומפשיט העורות ועושה מהן קלף, וכותב עליהם חמשה חומשי תורה, ונכנס לעיר ולמד עם חמשה תינוקות כל אחד חומר אחד, וכן ששה סדרי משנה לששה תינוקות, וכל אחד כשנעשה בקי במה שלמד הוא מלמדה לתינוק השני, ונמצא כולם יודעים חמשה חומשי תורה וששה סדרי משנה (ב"ב פה:).	19443
ומקשין העולם למה לו לר' חייא כל הטורח, היה יכול לקנות בהמה בשוק ולעשות מה שעשה כנ"ל? וכתב מהרש"א בחידושי אגדות שר' חייא רצה שיהא לתורתו שילמדו התינוקות קיום ושלא תשתכח תורה מישראל, לפיכך עשה הוא בעצמו הכל מתחילה ועד סוף, מזריעת הפשתן עד מגילה כתובה לפניו, כדי שיהיה הכל בכוונה ומחשבה טהורה לשם תורה בלא שום שיתוף כוונה אחרת.	19444
למדנו מזה עד כמה יש ליוהר ללמוד מתוך ספר שנכתב בקדושה, וכן היה הגר"ח ז"ל מוואלאזין אומר, שהלומד בספר שכתבו אדם שאינו הגון אפשר שלא יצליח בלימודו משום כך, וזהו טעם ההלכה שספר תורה שכתבו מין ישרף, ולא רק שאין בו קדושה אלא מטמא כל הקורא בספר תורה כזה, ולכן אין מן הראוי לקרוא בספרים שחיברו וכתבו אנשים שאינם מהוגנים, וק"ו כופרים ומינים, אע"פ שאין שם שום דבר רע יכולים להזיק מאד, וכן היה הגר"ח אומר שהלומד בבית שנבנה בחילול שבת לא יצליח בלימודו. והתקדשתם והייתם קדושים, ואחז"ל (יומא ל"ט) אדם מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה, מלמטה מקדשין אותו מלמעלה, בעוה"ז מקדשין אותו לעוה"ב, וכתב הגר"א ז"ל מכאן שאין קדושה יורדת על האדם מלמעלה, אלא דוקא כשהוא מקדש עצמו מקודם למטה, והיינו ההכנה שמכין את עצמו לקבל קדושה, ומוכן פשוט שאם הוא שרוי ח"ו בטומאה איזו הכנה היא לקבל קדושה? ומה זה פלא שאנשים ממלאים את מוחותיהם בקריאת עתונים וספרי מינים וכדומה, ואח"כ נכנסים לשיבה ללמוד תורה, ואיך יצליחו להיות גדולים בתורה? אחרי שאין עזר ה' עמהם.	19445
השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם, הקב"ה נתן לבני אדם כח להוריד את השמים למטה לארץ, וזהו והתקדשתם והייתם קדושים, ולכן כל קדושה שקידשוה בני אדם בארץ, קידשו אותה לשענה ולעתיד לבוא ואינה בטלה לעולם, ומשום כך הר סיני שעליו ניתנה תורה בקולות וברקים וקול שופר חזק מאד, ואשר ירד ה' עליו באש ויחרד כל ההר מאד, אעפ"כ לאחור קבלת התורה מיד נסתלקה שכינה ולא נשאר בהר מן הקדושה כלום, והרי הוא כשאר ההרים, והטעם כי הארץ נתן לבני אדם לקדשה ולעשות בה מקדש לה' לשכון בתוכה.	19446
ולכן הר סיני שהיה בו רק קדושה שמימית ולא של בני אדם כלל, משום כך ירדה שכינה עליו רק לשעתו בקבלת התורה, ומיד אח"כ עלתה שכינה שוב למעלה ובטלה כל קדושת ההר מכל וכל, אבל הר הבית אשר שם עקד אברהם אבינו את יצחק בנו על גבי המזבח, ושם נבנה אחר כך בית המקדש וקידשוהו עוד, קדושה זו נתקדשה לדורות וקיימת לעולם, שכל הנכנס בה אפי' לאחור החורבן בטומאה חייב כרת, וכל כך למה מפני שהארץ נתן לבני אדם.	19447
על פי זה נבין מדוע בתרומת המשכן לא נצטוו בני ישראל לתת סכום מסויים לעשיית המשכן, ולא כתיב ויתנו לי תרומה, אלא ויקחו לי תרומה מאת אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי, כי רצה הקב"ה שיהיה קיום יותר לקדושת המשכן וכליו, לכן לא ציוה אותם תנו כך וכך אלא כל אחד יביא כפי נדבת לבו מעצמו לקיים רצון השי"ת ולא מפני שנצטוה.	19448
ויש הבדל גדול בין זה לזה, דוגמא לדבר מה שאמרו בגמ' (ב"ב י'). בזמן שישראל עושים רצונו של מקום נקראים בנים, ובזמן שאין עושים רצונו של מקום נקראים עבדים, ויש להבין אם אין עושים רצונו של מקום הרי גם עבדים אינם, כי אם יאמר העבד לאדוניו אני עבדך ואתה אדוני, אבל לא אעשה רצונך כי אם חפצי ורצוני איזה עבד הוא זה?	19449
אבל הכי פירושו, למה הדבר דומה לאחד שיש לו בן וגם עבד בביתו וביקש כוס מים, אם העבד ישמע בקשתו יגיש לו כוס מים ותו לא, ובזה קיים צווי האדון אליו, אבל הבן בשמעו מפי אביו כן, ירוץ ויביא לו כוס יין או משקה אחר טוב מהמים אע"פ שלא ציוהו על זאת, אבל יודע הוא כי בכך יפיק רצון מאביו וזה נקרא עושה רצונו, מעתה נדרש המאמר כמין חומר, בזמן שישראל עושין רצונו של מקום.	19450
היינו שלא רק מה שכתוב מפורש בתורה בש"ס ופוסקים הם מקיימים, אלא אפי' בדבר שלפי הדין אין מחוייבים לעשות, אבל יודעים הם שזה רצונו של מקום עושין כן, כדי לעשות נחת רוח ליוצרם ולמצוא חן בעיניו, בכזאת הם נקראים בנים! אבל בזמן שאין עושין רצונו של מקום, כלומר מה שנצטוו לפי הדין הם מקיימים, אבל אין חותרים למצוא מהו רצונו של מקום, והיינו לפנינו משורת הדין, לכן עבדים הם נקראים.	19451

ידוע שאבותינו בשעת קבלת התורה פסקה זוהמתן ולא שלט בהן מלאך המות, אבל לאחר שחטאו בעגל	19492
חזרו לזוהמתן וגרמו שוב מיתה לעולם, ושואל הזוהר הק' סוף פרשת כי תשא, תינה ישראל אבל יהושע	19493
שלא חטא למה מת, ומתריץ שם כי בפגימה שפגמו ישראל וגרמו למות נפגם גם יהושע, חוץ ממשה רבינו	19494
שמיתתו היתה מיתה נשיקה על פי ה', והיינו כי ע"י חטא העגל נעשה האויר מורעל במגפת המות, וע"י כך	19495
גם יהושע הוכרח למות.	19496
היום בדורנו הרעילו הפושעים את האויר מאד, ונעשה מעופש ומטמטם את הלב, והרבה רבבות נשמות	19497
יקרות נפלו במגפה הזאת ונאבדו לנצח רח"ל, ונתקיים בנו הנבואה בסוף מלאכי שניבא על דור שלנו	19498
בעיקבתא דמשיחא, חזקו עלי דבריהם אמר ה' ואמרתם מה נדברנו עליך, כלומר אין אנו יודעים מה עשינו	19499
ומה דברנו לא טוב.	19500
ומשיב הנביא בשם ה' אמרתם שוא עבוד אלקים ומה בצע כי שמרנו משמרתו, הנה לפנינו ויכוח נורא	19501
שהשי"ת אומר אמרתם שוא עבוד אלקים דהיינו כפירה גמורה, בזמן שהם אומרים מה נדברנו עליך,	19502
ובתקופה כזאת העצה לימלט ולהציל נפשינו שלא להפגע ח"ו במגפת הכפירה, לקיים אז נדברו יראי ה'	19503
איש אל רעהו, ואז יקויים בנו ויקשב ה' וישמע. (לב אליהו).	19504
	19505
מאמר תתסא	19506
ויאמר משה ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור (שמות ל"ה ל').	19507
אמרו חז"ל ברכות נ"ה), משה אמר לבצלאל עשה ארון וכלים ומשכן, ובצלאל אמר למשה כלים שאני	19508
עושה להיכן אכניסם, שמא כך אמר לך הקב"ה עשה משכן וארון וכלים, אמר לו בצלאל היית וידעת,	19509
והנה ודאי משום סברא או קושיא אין לשנות דבר ה', אבל בצלאל הכיר את פנימיות הענינים, יודע היה	19510
בצלאל לצרף אותיות שבהם נברא שמים וארץ, והמשכן היה מכוון נגד מעשי בראשית, והכיר סוד המשכן	19511
דהוא להשראת השכינה בישראל, ולכן הארון שעשינו התורה שבו מונחין הלוחות וספר תורה שכתב משה,	19512
הוא במקום המקדש ביותר.	19513
וכן השראת השכינה היא על הארון כדכתיב, ודברתי אתך מעל הכפורת אשר על ארון העדות, והוזכר	19514
תחילה במקרא כענין סוף מעשה במחשבה תחילה שהוא התכלית, אך בעשיה הסדר כמו שעשה בצלאל,	19515
ומבואר כל זה ברמב"ן ריש פרשת תרומה, ועי"ש דכתב דהכבוד ששכן על הר סיני שכן על הארון, ומזה	19516
היה הדבור מבין שני הכרובים וזהו ושכנתי בתוכם, והשראת השכינה שהיתה במשכן היה להשפעת	19517
התורה על ישראל, דלתורה צריך השראת השכינה שהלכה כמותו.	19518
אמנם נראה דיסוד המקדש הוא לעבודה ותפילה, ולתפילה צריך השראת השכינה, דגדרה של תפילה הוא	19519
התקרבות להקב"ה, וצריך להתקרב באותו מקום ובאותה שעה שהקב"ה קרוב לנו כביכול, וכתוב סכות	19520
בענין לך מעבור תפילה (איכה ג'), דכל שישנה הפסקה אין מועלת התפילה, וגם אור הנפש בתפילה תלויה	19521
בהתקרבות להשי"ת ובזה המקום גורם, וכתב רש"י (ברכות ד'): בשם הירושלמי לענין סמיכת תפילה	19522
לגאולה ז"ל, אלא יהיה אדם מקרב הקב"ה אליו ומרצהו בתשבחות וקילוסין של יציאת מצרים והוא	19523
מתקרב אליו, ובעודו קרוב אליו יש לו לתבוע צרכיו ע"כ.	19524
יסוד ההתקרבות הוא רק בתורה והקב"ה מתקרב ע"י תורה, ועצם ההתקרבות לעם ישראל הוא בבחירתו	19525
לישראל ע"י נתינת התורה, ומפורש בחז"ל דמקודם היתה השכינה למעלה ובא משה והורידה לארץ היינו	19526
בקבלת התורה, והמשיך המעמד הנבחר במקדש כדי לחזק ולהגביר שפע התורה, ובזה שכינה שרוייה	19527
בתוכנו והוא המועיל לענין התפילה.	19528
ובזה מבואר מה שהקפידו כ"כ חז"ל על תפילה במקום תורה דוקא (ברכות ח'), כי המקום שבו עוסקים	19529
בתורה הוא המקדש מעט והוא מקום השראת השכינה, וכמ"ש מיום שחרב ביהמ"ק אין לו להקב"ה	19530
בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד, דזהו המקום הגורם להמשיך שכינתו יתברך בתחנונים, על ידי	19531
לימוד הלכה ועמלות בתורה, וכמ"ש (אבות פ"ג) מנין לעשרה שיושבים ועוסקים בתורה ששכינה שרוייה	19532
ביניהם, ומנין אפילו אחד שנאמר בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך, וזה על ידי עסק	19533
בתורה שכולה שמותיו של הקב"ה.	19534
ואחרי שהתפילה צריכה להשראה של תורה, ובזה באה ההתחלה מצד הקב"ה, לכן צריך האדם לעמול	19535
בתורה ואז באה ההשפעה מהקב"ה, שזו היא תכלית ההתקרבות, וכמו שאמרו ז"ל בקרא כי ה' יתן חכמה	19536
מפיו דעת ותבונה, כבן קטן המתגעגע אל אביו המחלק מנות לכל אחד, ואומר איני רוצה אלא מה שבתוך	19537
פיו של אבא, לכן המקום תורה הוא המקום הראוי ביחוד לתפילה.	19538
רבי יהושע נשק האבן שהיתה מיוחדת לרבי אליעזר הגדול לישב עליה, ואמר האבן הזאת דומה להר סיני,	19539
וזה שישב עליה דומה לארון הברית (שיה"ר א' כ'), וכוונת אמרו דומה להר סיני, דבהר סיני נמשכה	19540

19541	ביותר ההתקרבות מצד הקב"ה, ובזה מבואר מה דאז"ל (ב"ב קט"ז), דמי שיש לו חולה בתוך ביתו ילך
19542	אצל חכם ויבקש עליו רחמים, היינו חכם בתורה ועוסק בה והוא הראוי לתפילה.
19543	נתבאר דתורה ותפילה שייכי אהדדי ומסייעי אהדדי, דהרי בשניהם מונח ענין הקירוב, ומ"מ הבדל יש בין
19544	דרגת הקירוב בתורה לזו של תפילה, דבתפילה ההתקרבות היא מצד האדם, ובתורה ההתקרבות היא מצד
19545	הקב"ה, דתפילה ענינה שעולה מלמטה למעלה ע"י ההתקרבות מצדנו, ואילו תורה השפעתה מלמעלה
19546	ללמטה, וירד ה' שהקב"ה מתקרב אלינו, והאדם אינו עושה אלא הכנה לזה ע"י עמלו ויגיעתו בתורה.
19547	אבל אחרי דתפילה היא התקרבות, הנה התגברות בתפילה מסייעת לתורה, וכמאמרם ז"ל (ברכות ל"ב),
19548	מתוך שחסידיהם הם תורתם משתמרת, מכאן דתפילה מסייעת לתורה, וגדר הענין פשוט דאחרי דתורה בעי
19549	התקרבות, כל מה שהוא קרוב יותר הרי הוא מקבל יותר, וכמו שבמתן תורה ירד ה' בענין ולימד תורה
19550	לישראל, כן הוא בכל שעה שהקב"ה מלמד תורה לעמו ישראל.
19551	נמצא דהתקרבות להקב"ה ע"י תפילה מסייעת לתורה, וכן ההתקרבות ע"י תורה מסייעת לתפילה, וככל
19552	שההתקרבות היא ביותר כן ההשפעה מחזקת יותר, נמצא דתורה ותפילה מסייעים ומתחזקים זה ע"י זה,
19553	ומה"ט מסיר אזנו משמוע תורה גם תפילתו תועבה (משלי כ"ח), כי אחרי שמסיר אזנו משמוע תורה, הרי
19554	גורם ריחוק גדול ואין זה תפילה, עד כדי כך שנקראת תועבה לפי שעשה ריחוק בידיהם, ומזה הערה נוראה
19555	לבני תורה עד כמה חשובה עבורם ההתחזקות בתפילה, ומאיך מאחר ולהם קלה יותר ההרגשה לתפילה,
19556	הרי אם ח"ו מזלזלים בה גדולה התביעה מאד.
19557	כתב הרמב"ם (הל' מעילה פ"ח ה"ח), ראוי לאדם להתבונן במשפטי התורה הקדושה ולידע סוף ענינם כפי
19558	כוחו, ודבר שלא ימצא לו טעם ולא ידע לו עילה אל יהי קל בעיניו, בא וראה כמה החמירה תורה במעילה,
19559	ומה אם עצים ואבנים ועפר ואפר, כיון שנקרא שם אדון העולם עליהם בדברים בלבד נתקדשו, וכל הנוהג
19560	בהם מנהג חול מעל בה ואפילו היה שוגג צריך כפרה, ק"ו למצוה שחקק לנו הקב"ה.
19561	ק"ו זה עצמו הוא גם בנוגע לקדושת ישראל, אם עצים ואבנים נתקדשו עאכ"ו כ ישראל עם קדוש שהם
19562	תכליתו של עולם ונתקדשו לנצח ונקרא עליהם שם ה', כמה חמור הדבר שינהגו מנהג חול, ונמצא
19563	שישראל מסולקים מצד עצם מציאותם מכל עניני חול, והקדושה מתפשטת בכל מעשיהם ועניניהם ולא
19564	שייך בהם כלל מציאות של חול.
19565	ואחרי שהקדושה היא עצם מהותם, הנה גדרי טוב ורע שונים אצלם מגדרי טוב ורע אצל אומות העולם
19566	שיש להם מציאות חומרית, וכיוון שמהותם היא הקדושה, הרי כל שאינו מכוון לקדושה ולנצחיות אינו
19567	בתכליתם, וממילא לא שייך למציאות שלהם ולא נחשב אצלם כלל, וכל היעודים הגשמיים שבתורה הוא
19568	רק שלא יהיה בחסרונם מניעה לתורה ולעבודה.
19569	וכל היעודים הגשמיים הם רק בקדושה ולצורך קדושה, ומה שאינו לתועלת זו הרי זה היפך המכוון והיפך
19570	מציאותם, ואין זה טובה כלל גם לא לשעה, ומה"ט כל הענינים שהם תכלית, תורה עוה"ב וארץ ישראל
19571	נקנים ע"י יסורים דוקא, ואחרי שזו דרך קנייתם הרי זהו הטוב, וזה בישראל משא"כ באומה"ע ששייכים
19572	לעוה"ז, כל חסרון בעוה"ז רעה היא אצלם.
19573	ולפי זה ענין התפילה של אדם מישראל הלא אחרת לגמרי, כי כל מה שהוא מבקש בתפילתו הוא לעניני
19574	קדושה, ותפילה על הפרנסה בריאות וכדומה הוא לעניני הקדושה כמו תפילה על דעת ותורה, אולם כ"ז
19575	הוא רק ע"י לימוד התורה, כי לקיים בכל דרכיך דעהו אפשר רק ע"י התורה, וגם המציאות של שלילת
19576	עניני חול הוא ע"י עול התורה.
19577	והמקבל עליו עול תורה לא יתכן אצלו שום מחשבה בטלה, ושום תנועה יתירה מצד ביטול תורה, וידוע
19578	מהגרי"ס שכל תנועותיו ועניניו היו בכוונה מכוונת לתועלת לתורה ולקידוש שם שמים, והחת"ס אמר על
19579	עצמו כי אינו עושה תנועה להזיז חפץ קטן ממקומו בלי כונה מיוחדת וטעם בדבר, והמציאות שיהא אדם
19580	מוקף בקדושה הוא ע"י התורה, ולכן כמה שחסר בתורה הרי בהכרח נכנסו באדם דברים בטלים ודברי
19581	חול, וכשמתפלל הרי ממילא בקשתו לחול ולצורך חול, ולפיכך נקראת תועבה דיש בזה חילול קדושת
19582	ישראל. (משנת רבי אהרן).
19583	
19584	מאמר תתסב
19585	ויאמר משה ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור (שמות ל"ה').
19586	כל פעולה הרגשה מחשבה או הסכמה, מלבד מציאותה לעצמה, הרי היא עושה השרשה בנפש, והיא נטיעה
19587	למעשים והרגשות ומחשבות רבים אחרים בדומים לה בין לטוב בין להופכו, וזה לא רק מצד ההרגל
19588	בלבד, אלא גם בענינים שלא שייכים להרגל שהלא היא בגדר נטיעה, וממנה צומחים המעשים בעתיד, עד
19589	שנכון לומר שמציאות האדם ומהותו, הם המעשים שעשה והמחשבות שחשב, כי פנימיותו של האדם נפשו
19590	ורוחו, היא בגדר חומר היולי לקבל צורות שונות, ומעשיו ומחשבותיו הם הקובעים צורתו.

ועיקר זה נוגע גם לדורות כדמצינו בחז"ל בדוכתי טובא דאז"ל (בראשית רבה ע"א ה'), לאה תפסה פלך הודיה ועמדו הימנה בעלי הודיה, יהודה ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני, דוד הודו לה' כי טוב, דניאל לך אלה דאבהתי מהודה ומשבח אנא, רחל תפסה פלך שתיקה ועמדו כל בניה בעלי מיסטרין (בעלי סוד), בנימין ישפה יש פה שיודע במכירתו של יוסף ואינו מגיד, שאול על דבר המלוכה לא הגיד לו, אסתר לא הגידה אסתר את עמה.	19591 19592 19593 19594 19595
וכן הוא באידך גיסא (בראשית ל"ד), ותצא דינה בת לאה, וברש"י בת לאה ולא בת יעקב? אלא על שם יציאתה נקראת בת לאה, שאף היא יצאנית היתה שנאמר ותצא לאה לקראתו, ועליה משלו המשל כאמה כבתה, וכן וירד ה' לראות את העיר ואת המגדל אשר בנו בני האדם, וברש"י בני האדם אלא בני מי שמא בני חמורים וגמלים, אלא בני אדם הראשון שכפה את הטובה ואמר האשה אשר נתת עמדי, אף אלו כפו בטובה למרוד במי שהשפיעם טובה ומילטם מן המבול.	19596 19597 19598 19599 19600
הביאור בכל זה אינו התיחסות מצד הדמיון וההשוואה גרידא אלא תוצאה ותולדה, ומצד זה עיקר גדול במעשה הטוב הוא איכות עשייתו, דאם הוא עושה בדחילו ורחימו ובתוקף הכוונה לש"ש, דבזה המעשה גופא הוא באופן אחר ובאיכות אחרת לגמרי, הרי הוא מטביע בזה כוחות ושרשים מעולים.	19601 19602 19603
אכן לאמיתו של דבר תוצאות המעשים הן לא רק בדרך טבעיות הפעולות וההרגשות הנפשיות, כלומר לפי ההשרשה הנפשית של הפעולה, אלא לפי סדרי ההשגחה המסבבת, שלפי טוב הענינים יולדו תוצאות כבירות, אשר הם למעלה מטבעיות הדברים של המעשה הטוב, ופעמים יבוא זה בתורת שכר וכמ"ש ז"ל (ב"מ פ"ו:), כל מה שעשה אברהם בעצמו למלאכי השרת עשה הקב"ה לבניו ע"י עצמו, וכל מה שעשה אברהם למלאכים ע"י שליח, עשה הקב"ה לבניו ע"י שליח.	19604 19605 19606 19607 19608
ואל הבקר רץ אברהם ורוח נסע מאת ה', ויקח חמאה וחלב ויתן לפניהם, הנני ממטיר לכם לחם, והוא עומד עליהם, הנני עומד לפניך שם על הצור, ואברהם הולך עמם לשלחם, וה' הולך לפניהם יומם, ויוקח נא מעט מים, והכית בצור ויצאו ממנו, ורבות כהנה, אך בעיקר זהו בגדר השראה מלמעלה, שנוצרים ע"י המעשה הטוב כוחות נעלים באדם, ואפשרויות גדולות במציאות העולם לפעולות אחרות גדולות וכבירות. והנה מפורש בתורה בפרשיות עשיית המשכן, כי היה צריך להיעשות הכל בכוונה עצומה לש"ש, ובהכרת וידיעת הסודות הרמוזים במעשי המשכן, שהם כנגד מעשי בראשית ומעשי מרכבה והיינו כל העולמות, וכדיבארו ז"ל (ברכות נ"ה.), אמר ר"י אמר רב יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ, ובכל עשיות המשכן נאמר כל פרט ופרט כאשר צוה ה' היינו בתכלית במכוון.	19609 19610 19611 19612 19613 19614 19615 19616
בארון נאמר ויעש בצלאל שהוא בעצמו עשאו, כי אחרי שהארון היה התכלית ויסוד קדושת המשכן, צריך היה להיעשות ע"י בצלאל שידע בסוד העולמות כולם, גם לקיחת החומרים לבנין המשכן וכליו היתה לשמה, והיה צורך בכל זה כדי שתהיה השראת השכינה בגלוי במשכן, הרי דע"י טוב עשייתו נוצרה האפשרות להשראת השכינה בגלוי, והנה זה מובן לגבי השראת כבוד ה' בתוך בני ישראל, שתהא העשייה בתכלית השלמות, אבל באמת נמצא ענין זה בכל מעשי אדם, דמעשה טוב הנעשה בכוונה הראויה, יש בו השתלשלות ותוצאות לדורות באופן נשגב.	19617 19618 19619 19620 19621 19622
ואמרו בגמ' (ב"מ פ"ה), אמר לי ר' חייא אנא עבדי לתורה דלא תשתכח מישראל, מאי עבידנא אזילנא ושדינא כתנא וגדילנא נישבי וציידנא טבי, ומאכילנא בשרייהו ליתמי, ואריכנא מגילתא וכתבנא חמשה חומשי, וסליקנא למתא ומקרינא חמשה ינוקי בחמשה חומשי, ומתנינא שיתא ינוקי שיתא סדרי, ואמרנא להו עד דהדרנא ואתינא אקרו אהדדי ואתנו אהדדי, ועבדי לה לתורה דלא תשתכח מישראל, וידוע בשם הגר"א כי כל הסדר הזה שעשה, שתהא כל ההכנה כזריעת הפשתן לשם לימוד התורה, ושיהיו כל המעשים מההתחלה בכוונה קדושה זו, זה הועיל להצלחת התורה שע"י זה לא תשתכח תורה מישראל.	19623 19624 19625 19626 19627 19628
אף כי דבר זה לא שייך כלל לטבע הדברים גם לא בתורת שכר, אך כך היא הנהגת ההשגחה כי ע"י זריעה כזו הפירות משובחים, ואף שלא נעשו ע"י הבעל דבר בעצמו ג"כ גרם לסייעתא דשמיא, הן של הינוקי עצמם שלמדו תורה, והן על להבא להנולד על ידיהם לדורות עולם, ויש ללמוד מזה אם פעולה כל כך רחוקה כזריעת הפשתן השפיעה על הצלחת הלימוד, כמה משפיעה פעולה הקרובה יותר להצלחה המבוקשת.	19629 19630 19631 19632 19633
כי ראיתי בבניו לי מלך (שמואל א' ט"ז), ובילקוט שם רמז קכ"ד. שיהא מלך לשמי, שבכל מקום שנאמר לי, קיים לעד ולעולמי עולמים, וקחשיב שם בילקוט כמה דברים שנאמר בהם לי, בכהנים בלויים במקדש עי"ש, והביאור בזה דכל דבר הנעשה לשם הקב"ה קיים לעולם, וכן הוא לאידך גיסא דאמרו ז"ל (תוס') הגיגה ט"ו), באחר דיצא לתרבות רעה לפי שמחשבת אביו לא היתה לשמה, שמסרו לתורה אך בשביל שראה כבוד התורה, והיינו מצד ההתגלות החיצונית של הכבוד, הרי דשלא לשמה של אביו במסירתו לתורה גרמה שלא נתקיים הענין.	19634 19635 19636 19637 19638 19639

וכתב הספורנו פקודי (שמות ל"ח כ"א), בהא דאז"ל עצי שטים עומדים, שעומדים לעד ולעולמי עולמים	19640
שלא נפל דבר מהמשכן ביד האויבים, הפך מה שקרה למקדש שלמה וכליו, וסיפר מעלות המשכן	19641
שבשבילם היה ראוי להיות נצחי ושלא ליפול ביד אויבים, שהיו ראשי אומני מלאכת המשכן וכליו	19642
מיוחסים לצדיקים שבדור, ובכך שרתה שכינה במעשה ידיהם ולא נפל ביד אויבים עי"ש.	19643
אבל מקדש שלמה שהיו עושי המלאכה מצור, אע"פ ששרתה בו שכינה נפל ביד אויבים, ויותר התמיד	19644
כבוד ה' במשכן משה ממה שהתמיד במקדש ראשון ולא נראה כלל במקדש שני, ובזה הורה שלא העושר	19645
וגודל הבנין יהיו סיבה להשרות שכינה בישראל, אבל רוצה ה' את יראיו ומעשיהם לשכון בתוכם ע"כ.	19646
ומזה יש ללמוד דאם אדם מקבל על עצמו עול תורה בהסכמה תקיפה והחלטה חזקה שלא למוש מאהל	19647
תורה, וכל רוחות שבעולם לא יזיזוהו ממקומו, אזי יסתדרו הדברים מלמעלה שתקיים הסכמתו ויצליח	19648
בדרכו, אמנם אם הסכמתו רפויה על זה נאמר (משלי כ"ד), התרפית ביום צרה צר כחכה ואמר ז"ל	19649
(ברכות ס"ג), כל המרפה עצמו מד"ת אין בו כח לעמוד ביום צרה, דאם הקבלה היא ברפיון ובדרך של אם	19650
ואולי, אזי מתגברים הנסיונות והקשיים ואין לו כוחות לעמוד בהם, וע"כ עיקר הכל הוא הקבלה בראשית.	19651
(משנת רבי אהרן).	19652
	19653
מאמר תתסג	19654
וימלא אותו רוח אלהים בחכמה בתבונה ובדעת ובכל מלאכה (ל"ה ל"א).	19655
בחכמה שכבר היתה בו חכמה, ללמדך שאין הקב"ה ממלא חכמה אלא למי שיש בו כבר, מטרונה אחת	19656
שאלה את ר' יוסי בר חלפתא, מהו שכתב יהב חכמתא לחכימין (דניאל ב'), לטפשים היה צריך לומר,	19657
אמר לה בתי אם יבואו אצלך שנים אחד עני ואחד עשיר, והן צריכין ללוות ממך ממון, לאיזה מהם אנת	19658
מלוה? אמרה לו לעשיר, אמר לה ולמה? א"ל שאם יחסר יהיה לו ממון שיפרע, אבל עני אם יאבד מעותי	19659
מהיכן יפרע.	19660
אמר לה ישמעו אזניך מה שפיך מדבר, כך אם היה הקב"ה נותן חכמה לטפשין היו יושבין בבתי כסאות	19661
ובמבואות מטונפות ובבתי מרחצאות, אלא נתנה הקב"ה לחכמים שיהיו יושבין בישיבת זקנים, בבתי	19662
כנסיות ובבתי מדרשות ועוסקין בה (תנחומא ויקהל ב').	19663
ולכאורה קשה להבין את המשל, שהרי בפסוק נאמר יהיב חכמתא לשון נתינה ולא הלוואה, וכאשר יבואו	19664
באמת עני ועשיר לבקש נדבה או מתנה, בוודאי שצריך להעדיף את העני על העשיר, אלא שאת זה גופא	19665
הסביר לה ר' יוסי בר חלפתא שעצם שאלתה היא טעות, כי משאלתה נראה כי מה שנותנים לאדם חכמה	19666
הרי זה בדרך מתנה, דהיינו להנאת עצמו של האדם, ועל זה הסביר לה כי את החכמה נותנים בתור הלוואה	19667
שיצטרכו להחזיר ולשלם, כלומר להשתמש בחכמה במקום הראוי בבתי כנסיות ובבתי מדרשות.	19668
כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו, אבל הטפשים חושבים שכל מה שנותנים להם הוא	19669
רק להנאת עצמן, ואם הקב"ה היה נותן להם חכמה לטפשים, היו יושבים בבתי הכסאות ומבואות	19670
המטונפות, נתנה לחכמים שיהיו יושבין בבתי כנסיות ובתי מדרשות ועוסקין בה, לכך כתיב ואמלא מי	19671
שהיה בו כבר חכמה, שלשון ואמלא משמע שקודם גם כן היה אלא שלא היה מלא, ועכשיו הוא ממלא	19672
אותו (עץ יוסף).	19673
אנו לומדים מזה כי אי אפשר למסור בשום אופן את החכמה לטפשים, שכן ישתמשו בה שלא במקומות	19674
הראויים, כמו שאנו רואים בזמננו שהחכמים סרו מדרך התורה ומאמינים רק בכוחי ועוצם ידי, ובחכמתם	19675
הביאו משחיתים כאלה שיש בכוחם להחריב את העולם בזמן קצר, והגם שמן השפה ולחוץ הם אומרים	19676
שכוונתם לתקן ולשפר את העולם, אולם זה לא יועיל כלום שכן אי אפשר להם להרהר אלא במקומות	19677
המטונפים.	19678
וכן אצל בן תורה צריך שיהא לו יסוד נאמן, כמאמרם ז"ל כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו	19679
מתקיימת, ובלעדי זאת עלול הוא להשתמש בחכמתו שלא במקום הראוי, ואכן יש מאנשי ההמון הרוצים	19680
שבניהם ילמדו איזה שנים בישיבה, שכן יחדדו את שכלם וזה יועיל להם אחר כך בעניני העולם.	19681
ועל זה המלצתי לאחד שנכנס לישיבה ולקח כמה מסכתות והניחן זו על גב זו, ואח"כ הניח עליהן ראשונים	19682
ואחרונים ופוסקים, וכך טעו כולם בסוברים כי הוא תלמיד חכם מופלג, וזקוק הוא לכל הספרים כדי לעיין	19683
בסוגיא קשה, אך מה נדהמו אחר כך כשהם ראו כי עמד ברגליו על כל הערימה, כדי שיוכל להגיע למקום	19684
גבוה בארון כדי ליטול משם דבר מה שלא יוכל להגיע אליו, וכך הוא ממש כאשר מנצלים את ידיעת	19685
התורה לדבר שבחולין, בעת שתכלית כל הבריאה היא רק בשביל התורה.	19686
עוד יש להעיר במה שכתוב וימלא אותו רוח אלקים, למה היה נצרך רוח אלקים בשביל עשיית כלים הלא	19687
די בחכמה? וכן מה שדרשו חז"ל בצלאל בן אורי בן חור, מה ראה להזכיר כאן חור, אלא בשעה שבקשו	19688
ישראל לעבוד ע"ז נתן נפשו על הקב"ה ולא הניחן עמדו והרגוהו, א"ל הקב"ה חייך שאני פורע לך, כל	19689

בנים היוצאים ממך אני מגדלם עם שם טוב בעולם, ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור (שמו"ר מ"ח), ולמה היה בצלאל זקוק לזכות אבות ומסירות נפשם, ולא היה די בחכמה לבד?	19690
רואים כי קיים הבדל גדול בין חכמת התורה לחכמת העולם, בחכמת העולם לא משנה מנין נובע מקור החכמה העיקר שיש לאדם חכמה, אולם בחכמת התורה אמרו חז"ל, אם הרב דומה למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיו, ואם לאו אל יבקשו תורה מפיו (חגיגה ט"ז), וכן אצל דואג ואחיתופל דלא הוה סלקא להו שמעתתא אליבא דהלכתא דכתיב סוד ה' ליראיו (סנהדרין ק"ו), וזהו שאמר ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור, ללמד כי חכמתו נבעה ממקור נאמן ממסירות נפשו של חור, וכל שיראת חטא קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת.	19691
עוד אחז"ל על הפסוק עצי שטים עומדים, שמא תאמר אבד סיברם ובטל סיכויו ת"ל עצי שטים עומדים, שעומדים לעולם ולעולמי עולמים (סוכה מה:), ובספורנו (פקודי), כל אחד מחלקי המשכן הכתובים לא נפסדו, וגם לא נפל דבר מהם ביד האויבים, הפך מה שקרה למקדש שלמה וכליו בחורבן בית ראשון ע"י נבוזראדן, וסיפר מעלות זה המשכן שבשבילם היה ראוי להיות נצחי ושלא ליפול ביד אויבים, ראשונה שהיה משכן העדות שהיו בו לוחות העדות, וכן היו ראשי אומני מלאכת המשכן מיוחסים וצדיקים שבדור, ולכן שרתה שכינה במעשה ידיהם ולא נפל ביד אויבים.	19692
אבל מקדש שלמה שהיו עושי המלאכה בו מצור, אע"פ ששרתה בו שכינה נפסדו חלקיו, והוצרך לחזק את בדי הבית, ונפל בסוף ביד אויבים, הוא אשר אמרנו שחכמה ואומנות לבד אין להם קיום, כמו במקדש שלמה שהיו אנשי צור עושי המלאכה, ורק כשהחכמה נובעת ממקור נאמן יש לה קיום, וכן אצל כל בן תורה אם תהיה כוונתו רצויה אין לו לפחד כלל כי בודאי יהיו מעשיו נצחיים. (נחלת אליעזר).	19693
מאמר תתסד	19694
והנשיאים הביאו את אבני השם ואת אבני המילואים (שמות ל"ה כ"ז).	19695
אמר ר' נתן מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחילה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחילה, אלא כך אמרו נשיאים יתנדבו צבור מה שמתנדבין ומה שמחסרין אנו משלימין אותו, כיון שהשלימו הצבור את הכל שנאמר והמלאכה היתה דים, אמרו נשיאים מה עלינו לעשות הביאו את אבני השם, ולפי שנתעצלו מתחילה נחסרה אות אחת משמם והנשאים כתיב (רש"י שם).	19696
דברי המדרש טעונים ביאור, הלא חשבון הנשיאים היה בצדק, מאחר שהיו מוכנים למלא כל מה שיחסר לאחר שינדבו בני ישראל, אפילו אם יעלה חסרון הרבה מאד, מוכנים היו להשלים מה שצריך להשלמת המשכן, כדי שחס ושלום לא יהיה שום עיכוב בעבודת המשכן. אם כן למה נענשו שנחסר אות אחת משמם, הלא הביאו את אבני השוהם המראה על נדיבות לבם, אם כן איזה חסרון היה בחשבונם אשר מחמתה נענשו.	19697
רואים אנו מזה מוסר השכל ולימוד חשוב בכוחות נפשו של האדם, אפשר שיעשה אדם פעולה על פי חשבון הנראה צודק, ומנמק חשבונו בנימוקים המתקבלים על הדעת, ובכל זאת אם יתעמק האדם יותר לתוך נפשיותו, ויבחון יותר במאזני שכלו את נימי הרגשיו, ימצא כי החלטתו והכרעתו נובע ממקור בלתי טהור, ומרגיש מדות אשר אינם כל כך כשרות המתרחשות בקרבו.	19698
התורה מעידה שאמנם חטאו הנשיאים, ביאורו דלמרות כל החשבונות הנראות כל כך צודקות — לחכות ולראות מה יחסר בכדי שיוכלו הם להשלים מה שחסר לבנין המשכן, לפי מדת האמת חשבונם נבע ממדת העצלות, לו היו מתעוררים ביותר פנימיות ובכל חפץ לבם להביא את נדבתם, היו מעבירים על כל מיני חשבונות והיו חוששים אולי יזדרזו ישראל כמו שבאמת קרה, ומפני חסרון זריזות ועצלות שהיה בהם ראויים הם ליענש, והתורה החסירה אות אחת משמם.	19699
יסוד זה חשוב הוא מאד לאדם לדעת, כשמגיע האדם לידי החלטה והכרעה הנראית כל כך צודקת על ידי נימוקים וטעמים שונים, בכל זאת עליו להזהר ולבחון עוד במאזני שכלו מקור ההחלטה, אם שרשה של ההחלטה מטוהר מדותיו או חס ושלום מאי זיכוך מידותיו. (עץ הדעת).	19700
מאמר תתסה	19701
ויקרא משה אל בצלאל ואל אהליאב ואל כל איש חכם לב אשר נתן ה' חכמה בלבבו (שמות ל"ב ב').	19702
הזכיר הכתוב כאן ואל כל איש חכם לב אשר נתן ה' חכמה בלבבו, כיוצא בו בפ' תשא אה"כ ובלב כל חכם לב נתתי חכמה ואחז"ל (ברכות נ"ה), אר"י אין הקב"ה נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה שנאמר יהב חכמתא לחכימין, רב תחליפא אמר אנן מהכא מתנינן לה דכתיב ובלב כל חכם לב נתתי חכמה, עוד בחז"ל (ברכות מ'), אמר רבי זירא ואיתימא רב חנינא בר פפא, בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, מדת בשר ודם כלי ריקן מחזיק מלא אינו מחזיק, אבל הקב"ה אינו כן מלא מחזיק ריקן אינו מחזיק.	19703
19704	19704
19705	19705
19706	19706
19707	19707
19708	19708
19709	19709
19710	19710
19711	19711
19712	19712
19713	19713
19714	19714
19715	19715
19716	19716
19717	19717
19718	19718
19719	19719
19720	19720
19721	19721
19722	19722
19723	19723
19724	19724
19725	19725
19726	19726
19727	19727
19728	19728
19729	19729
19730	19730
19731	19731
19732	19732
19733	19733
19734	19734
19735	19735
19736	19736
19737	19737
19738	19738
19739	19739

- 19740 הרי שדימו את החכמה לדבר ממשי שצריך כלי להחזיקו, ומהו הכלי שמחזיק חכמה? הנה כמו שלכל דבר
19741 גשמי יש כלי מיוחד לאותו המין, התבואות בשקים ובאוצרות, וכל דבר נזול כיון ומים בכלים, ובעלי חיים
19742 בבנינים, כן ממש לכל ענינים הרוחניים והשכליים ישנם כלים מכלים שונים בכוחות האדם המחזיקים
19743 אותו כח הרוחני, המח משכן השכל, לב חושב, כליות יועצות, ומהו הכלי המחזיק את תוה"ק מקור כל
19744 החכמות, איזה כלי ראוי להחזיקה?
19745 מובן שכל מה שהדבר נכבד יותר מחזיקים אותו בכלי נכבד יותר, פנינים יקרות מחזיקים בכלי זהב, וזהב
19746 בכלי כסף, כן הנשמה העליונה השכל הנעלה הוא נרתיק התורה! ומפאת היותו כלי מחזיק התורה הרי הוא
19747 מרומם ברוחניותו, וכמו שהזהב שהוא המחזיק פנינים נוצץ ומבריק, כן הכלי של התורה שהוא השכל הוא
19748 נכבד להפליא, עד שכל החכמות שבעולם הממלאים תבל, הם רק בבחינת נרתיקה של תורה, וכן גם
19749 בדעות ובמדות הרבה ניתן להבין גם בשכל, ולכן הרבה חכמים שעמדו בעולם הבינו בדעות ובמדות
19750 בשכלם לבד, כי השכל נרתיק התורה הוא.
19751 אבל על עם ישראל נגלה השי"ת בהדרו, ונתן להם תורתו מקור כל החכמה והמדע! ועלינו לשבח ליוצר
19752 הכל על המתנה הטובה היקרה הזאת, כל החכמות בדעות ובמדות ובכל דבר שהמציאו בעלי החכמה בכל
19753 הדורות כי רבים המה, כל זה רק נרתיק התורה!
19754 והיינו מה שאמרו ז"ל, במדת הקב"ה כלי מלא מחזיק כלי ריקן אינו מחזיק! שאם לא ייגע האדם בשכלו
19755 לא יבין את התורה, וכל מה שהאדם מזכך את שכלו ומטהרו, הנה הוא מכין ומכשיר הכלי לקבל את
19756 התורה, ובמה הוא מזכך את השכל? בלבן, הלב חורש המחשבות וזורע ההרגשות ומצמיח את השכל
19757 להשכיל! וזה ובלב כל חכם לב נתתי חכמה!
19758 אבל בל נשכח כי תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים (ברכות י"ז.), ולא על החכמה בלבד יחיה האדם,
19759 ואם כי יבין בדעתו כי כל עניני העולם הבל המה מעשי תעוועים, בכ"ז אין די בזה לבער הגלגל עד תומו,
19760 ויש שתתפרץ לפתע תאותו כשטף מים רבים ותעקור כל בניני שכלו וחכמתו, היראה היא שמקיימת את
19761 החכמה ומעמידה אותה כצור איתן, בפני החומר הגס והעכור שלא יפילה לבאר שחת, וכמ"ש חז"ל (אבות
19762 ג'), כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת, זה נדרש מאת האדם לבד וכן אמרו ז"ל (ברכות
19763 ל"ג:), הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים.
19764 ועד כמה חשכת החומר מגיעה יש לראות בכתוב (מלכים א' ג'), בגבעון נראה ה' אל שלמה בחלום
19765 הלילה ויאמר אלקים שאל מה אתן לך, ויאמר שלמה ונתת לעבדך לב שומע, וייטב הדבר בעיני ה' כי
19766 שאל שלמה את הדבר הזה, ויאמר אלקים אליו יען אשר שאלת את הדבר הזה ולא שאלת לך עושר, ולא
19767 שאלת לך נפש אויביך, ושאלת לב מבין לשמוע משפט, הנה עשיתי כדברך הנה נתתי לך לב חכם ונבון,
19768 אשר כמוך לא היה לפניך ואחריך לא יקום כמוך.
19769 נתבונן אילו יצויר אדם שבא לעולם האמת, ושם הלא רואים ברור מה שוים עניני העוה"ז, והוא נושא חן
19770 ונותנים לו שיבחר לעצמו מה שהוא רוצה בשכרו, היתכן שיבחר לו שם דבר אחר חוץ מחכמה? והנה
19771 הקב"ה בכבודו ובעצמו נגלה כביכול אל שלמה ואומר אליו שאל מה אתן לך, ובודאי שלמה המלך ע"ה
19772 היה בו חכמה רבה, גם קודם שנתן לו ה' לב חכם ונבון, שהרי אין הקב"ה נותן חכמה אלא למי שיש בו
19773 חכמה מכבר, ואיך אפשר להעלות על הדעת שיניח לבקש לב שומע להבין משפט, ובמקום זה יבקש עושר
19774 או נפש אויבו היתכן?
19775 אבל מה אנו רואים בפרשה כאן? כי הקב"ה משבח את שלמה במפורש ואומר לו, יען אשר שאלת את
19776 הדבר הזה ולא שאלת לך ימים רבים! ולא שאלת לך עושר ולא שאלת לך נפש אויביך! הנה נתתי לך לב
19777 חכם, וראה גם מה שקיבל בשכר זה ששאל נכונה, קיבל לב חכם ונבון אשר כמוהו לא היה לפניו ואחריו
19778 לא יקום כמוהו, וגם אשר לא שאל נתן לו השי"ת, גם עושר גם כבוד כזה אשר לא היה כמוהו איש
19779 במלכים כל ימיו וגם אורך ימים! ואנו עומדים ותמהים מה כל הרעש הלזה?
19780 התשובה היא זהו כח החומר עפר מן האדמה, אשר לא יבין שום דבר חכמה ושכל, רק עפר לחמו תבן וקש
19781 באבוס אשר לפניו, שולחנו מטתו וכלים מכלים שונים, הכל רק למלא בטנו ולהשלים תאוותיו, וככל אשר
19782 יוכל לשאוב יותר הנאות עוה"ז לא יחשוך וירד אף לבור תחתיות, ספק אם יעלה ספק אם לא יעלה, ובלבד
19783 שיעבה את עורו וימלא את כיסו, וא"כ מה לו ולחכמה?
19784 ומעתה נבואה חשבון הרי גם לשלמה גוף וגם הוא ילוד אשה, וכשהקב"ה אומר לו שאל מה אתן לך והוא
19785 מבקש לב מבין ושומע משפט, לא דיבר הקב"ה רק לנשמתו כי אם גם לגופו, וכן כשביקש לב שומע מי
19786 היה המבקש? בודאי כל רמ"ח אבריו וש"ה גידיו, משערות ראשו עד צפרני רגליו, כולם פה אחד ענו
19787 ואמרו רצוננו בחכמה ובתבונה! ולא כאשר אנו מנענעים בשפתים ולב אין, וא"כ אדרבה כל מה שתמהנו
19788 למעלה כל זה אכנים בקל וחומר, יען אשר לא שאלת לך עושר, ולא שאלת נפש אויביך, הגוף הזה חתיכת
19789 בשר לא שאל את כל אלו? אתמהה!.

וכשכתוב בתוה"ק לא שאלת לא איירי רק בשאלת השפתים ואמירת פיו, אלא ודאי ששלמה בגופו ונפשו	19790
לא היה בו שום רצון שום תאוה והנאה עצמית, לא בעושר, לא באורך ימים ולא בנפש אויביו, כי אם לשם	19791
כבוד השי"ת, וכל זה היה בלבו זך ונקי ממש בלא שום תערוכת הנאה גופנית אפי' במשהו! וזהו שהעיד	19792
הקב"ה על שלמה, יען אשר שאלת את הדבר הזה הנה עשיתי כדברייך.	19793
והנה כ"ז מצאנו בשלמה שהיה גם מעיקרא חכם גדול, ונתקיים בו ובלב כל חכם לב נתתי חכמה, הוא	19794
אשר השכיל לבקש חכמה ואמנם נשתבח על זאת, משא"כ אדם אחר לו יצוייר אם היה במקומו של שלמה,	19795
אפשר ואפשר שהיה עונה להשי"ת כי הוא רוצה בעושר או בדבר אחר בדומה לזה, ובודאי כן הוא שכל	19796
מה שיחסר לו לאדם זה הוא מבקש! ומי שאין בו חכמה לא חסרה לו חכמה כלל.	19797
והרי זה פלאי פלאים מה שיש בכח אדם, שהוא עומד אצל האוצר הגדול, האושר הנצחי אשר אין למעלה	19798
הימנו, ובעל האוצר פותח לפניו כל החדרים מלאים כל טוב, ומבקש למלאות לו אבנים טובות פנינים	19799
יקרים וכסף וזהב לאין שיעור, והוא האדם פונה אנה ואנה ומחפש על הארץ כל מיני צרורות וזכוכיות	19800
וממלא בהם את כיסיו ויוצא, היש לך שוטה גדול מזה? אבל זהו האדם בעל חומר וצורה ביחד, מלאך	19801
ודבר אחר סגורים על מסגר בכלוב אחד אין יוצא ואין בא, ואכן אין עצה ואין תבונה לגוף וכל תולדותיו,	19802
להבינם לחכמם ולהכניסם תחת כנפי השכינה אלא ביראת השי"ת, ודע כי על כל אלה יביאך האלקים	19803
במשפט על כל נעלם! (אור יהל.)	19804
	19805
מאמר תתסו	19806
ויעשו כל חכם לב בעשי המלאכה את המשכן עשר יריעת (שמות ל"ו ח').	19807
ויעשו כל חכם לב הה"ד (שה"ש ח') מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה, מים רבים אלו העובדי	19808
כוכבים, ואם היו מתכנסין כל העכו"ם לבטל את האהבה שבין הקב"ה לישראל לא היו יכולין, ונהרות לא	19809
ישטפוהו אלו הכשדים, אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו, אבל בנ"י עשו לי מקדש של	19810
יריעות וירדתי ושכנתי בתוכם, שנאמר וכבוד ה' מלא את המשכן (שמו"ר מ"ט).	19811
הענין הוא כי בבנין המשכן היתה בעיקר כוונת הלב, כמו שמוזכר כמה פעמים כל נדיב לבו יביאה (שמות	19812
ל"ה), וכל חכם לב בכס, וזהו הענין של אהבה שגרמה להשראת השכינה, אולם אומות העולם יכולות	19813
ליתן כל הון ביתו אבל לא הון לבו, כי חסרה אצלם פנימיות הלב וממילא בוז יבוזו לו.	19814
ובהקשר זה ראוי לציין, כי גם בקרב בני תורה ישנם כאלה שמסורים בכל לבם וזוכים למדרגה גדולה,	19815
בבחינת כלי להשראת השכינה, אך יש כאלה שנותנים רק את הון ביתם, כלומר רק בחיצוניות, הם עוזבים	19816
את נוחיות ביתם להיות גולים למקום תורה, אולם חסרה אצלם המסירות המוחלטת לדרך שהתורה תוביל	19817
אותם, ולכן אין ניכרת אצלם ההתלהבות והדבקות למטרה הגבוהה.	19818
איתא בגמ' אמר להן ר' יוחנן בן זכאי לתלמידיו, מהו שאמר הכתוב צדקה תרומם גוי וחסד לאומים חטאת	19819
(משלי י"ד), נענה ר' אלעזר ואמר צדקה תרומם גוי אלו ישראל, דכתיב ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ,	19820
והתניא האומר סלע זה לצדקה בשביל שיחיה בני, ובשביל שאזכה לעוה"ב הרי זה צדיק גמור, לא קשיא	19821
כאן בישראל כאן בעכו"ם (ב"ב י:).	19822
חזינן מכאן כי הגם שבחיצוניות עושים העכו"ם פעולה כמו בן ישראל, אך בכל זאת יש הבדל ביניהם, כי	19824
אצל ישראל היא בבחינת התרוממות תרומם גוי, ואצל גוי הוא חטא וחסד לאומים חטאת, וכל זאת למה?	19825
משום שישראל עושה את הפעולה שונה מהעכו"ם, וכמו שנראה מהמדרש, אשר גם אם העכו"ם יעשו	19826
משכן להשראת השכינה, יהיה רק בבחינת הון ביתו ואז יבוזו לו.	19827
ואפשר להוסיף לזה גם מה שנאמר אצל הנשיאים, שנחסר אות יו"ד משמם בשביל שנתעצלו במלאכת	19828
המשכן, והנשאים הביאו (שמות ל"ה), ופירש"י א"ר נתן מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחילה	19829
ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחילה? אלא כך אמרו נשיאים יתנדבו ציבור מה שמתנדבין ומה שמחסרין	19830
אנו משלימין אותו, ולפי שנתעצלו מתחילה נחסרה אות משמם והנשאים כתיב, וראה כלי יקר שפירש כי	19831
זה היה ענין של התנשאות וגאווה עי"ש.	19832
וראה גם מה שהסביר הסבא מקעלם זצ"ל (אור רש"ז), והעיקר כי יצר לב האדם רק רע כל היום, ואפילו	19833
המעשים הטובים נובעים ממבועי הרצון התאווני המושחת, אם לא שמתרגל בעמל רב להשליט את שכלו	19834
על תאות רצונו ע"פ התורה דוקא, ואז כל מעשיו ממקור השכל והחכמה, ונמצא כי זה שלא הקדימו לנדב	19835
הכירה התורה בזה שמץ התרשלות עי"ש.	19836
ולפי רעיונו הביאור הוא, שאם כי לכאורה היה חשובונם טוב, שישלימו את החסר, אבל סו"ס חסרה	19837
האהבה אל הדבר, כי אילו הצטיינו באהבה לזהות, לא יתכן לעשות חשבון ולחכות, כי חשבון הבא מתוך	19838
אהבה ממריץ לעשות את הדבר תיכף ולא לדחות לאחור מכן, ולאור זה אפשר להבין מה שאמרו חז"ל	19839

ושמרתם את המצות, ר' יאשיה אומר אל תקרי המצות אלא את המצוות, כדרך שאין מחמיצין את המצות	19840
כך אין מחמיצין את המצוות, אלא אם באה לידך עשה אותה מיד.	19841
אנו לומדים מזה כמו במצה שכל הזריזות היא לפני שתתחמץ, ואילו לאחר החימוץ כבר לא תועיל שום	19842
זריזות, כך גם במצוה, וזוהי משמעות דברי חז"ל כדרך שאין מחמיצין את המצוות, שאם מאחר את המצוה	19843
הגם שיעשה אותה לאחר מכן ביתר הידור, הרי זה כבר בגדר אחר וההידור היותר גדול היא הזריזות, ואם	19844
חסרה אותה הזריזות מאחרים גם את המצוה, ולכן נחסרה אות אחת משמם של הנשיאים, כיוון שאותו	19845
חסרון נובע מעצם הפנימיות של האדם. (נחלת אליעזר).	19846
	19847
מאמר תתסז	19848
ויעשו כל חכם לב בעשי המלאכה את המשכן עשר יריעת (שמות ל"ו ח').	19849
כתב הרמב"ם במורה (ח"ג נ"ב), אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו, כישיבתו	19850
ותנועותיו ועסקיו לפני מלך גדול, ולא דבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו כדבורו	19851
במושב המלך, ומפני זה מי שיבחר בשלמות האנושי ושיהיה איש האלוקים באמת, יעור משנתו וידע	19852
שהמלך הגדול המחופף עליו והדבק עמו תמיד, הוא גדול מכל מלך בשר ודם.	19853
ודע כי כאשר ידעו זה השלמים, תגיע אליהם מן היראה והכניעה ופחד ה', וזה הענין אשר העירותיך	19854
עליה, הוא הכוונה ממעשי התורה כולם... כבר באר ה' ית' כי תכלית מעשי התורה כולם הוא להגיע אל	19855
האדם זה ההתפעלות, וכבר מצאנו להרמ"א שהעתיק דברי הרמב"ם אלו בראש שולחן ערוך, ופתח דבריו	19856
לאמר שויתי ה' לנגדי תמיד, הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלקים.	19857
נתבאר לנו בדברי הרמב"ם, כי הדרך להגיע לדרגה זו של שויתי ה' לנגדי תמיד הוא ע"י מעשי התורה	19858
כולם, אשר תכליתם להביא את האדם להרגשה נעלית של דע לפני מי אתה עומד לפני מלך מלכי המלכים,	19859
אמנם חייב האדם תחילה לשקוד לגלות את כבודו יתברך ע"י מעשי המצוות שלו, ומזה תבוא בו ההרגשה	19860
החושית בכבודו יתעלה, ויחוש כי המלך הגדול חופף עליו תמיד.	19861
וכך מצינו בדברי הרמב"ן (ס"פ בא), כי תכלית כל המצוות שנכיר בהן את אלקינו וז"ל, וכוונת כל	19862
המצוות שנאמין באלקינו ונודה אליו שהוא בראנו והיא כוונת היצירה, ולפיכך אמרו הוי זהיר במצוה קלה	19863
כבחמורה, שכולם חמודות וחיובות מאד שבכל שעה אדם מודה בהן לאלקיו, כל המצוות חמודות מאד,	19864
אמנם מצינו שהדגישה התורה חביבות מלאכת המשכן יותר משאר מצוות.	19865
דבר זה אנו למדים ממה שהאריכה התורה בסיפור המלאכה, וחזרה וכפלה הדברים בפרטות ובכללות	19866
כמבואר ברמב"ן (ל"ו ח') וז"ל, והנה החזיר בתורה מלאכת המשכן חמש פעמים, כל זה דרך חיבה ודרך	19867
מעלה לומר כי חפץ ה' במלאכה, ומזכיר אותה בתורתו פעמים רבות להרבות שכר לעוסקים בה, כענין מה	19868
שאמרו במדרש יפה שיחת עבדי אבות לפני הקב"ה מתורתם של בנים, שהרי פרשת אליעזר שנים ושלושה	19869
דפין היא אמורה.	19870
התורה מאריכה בסיפור הדברים החביבים מאד לפני המקום ב"ה, ושונה בהם כמה פעמים, אף כי גופי	19871
תורה לא באו בכתובים כי אם בדרש של ריבוי וייתור, הרי שבסיפור מלאכת המשכן מאריכה התורה	19872
מאד, כדי להודיענו חיבתן ושכרן של העוסקים בה לפני ה', ובאמת אריכות הכתב בסיפור המלאכה, היא	19873
גופא כבר תשלום לעוסקים בה, צא ולמד ממה שנאמר בשלמה ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו	19874
ויעש שלמה הרע בעיני ה' (מ"א י"א), ואמרי' במס' (שבת נ"ו) אר"י אמר שמואל נוח לו לאותו צדיק	19875
שיהא שמש לדבר אחר, ואל יכתב בו ויעש הרע בעיני ה'.	19876
הרי לנו שעצם הדבר שהפסוק כתב עליו ויעשה הרע כבר היה לו לשלמה כעונש, עד שהעידו עליו חז"ל,	19877
כי נוח היה לו להיות חוטב עצים לעבודה זרה, מאשר יכתב עליו בכתבי הקודש ויעש הרע בעיני ה',	19878
ומעתה הלא מרובה מדה טובה אחת על חמשה מאות ממדת פורענות, וא"כ כשאנו מוצאים בהרחבה כמה	19879
וכמה עמודים בתורה שנכתבו אודות מלאכת המשכן, הרי הכתובים עצמם הם מתן שכר עושי המלאכה,	19880
ומכאן אנו באים להכרה בגודל חיבתן ומעלתן של העוסקים בה.	19881
מהו יסוד מלאכת המשכן, אשר כה רבה חיבתה יותר משאר כל המצוות, כבר נתבאר כי בהקמת המשכן	19882
בית לשכנו יתברך בתחתונים, זכו ישראל לגילוי כבודו יתעלה, אשר זהו תכלית כל המצוות וסוד היצירה	19883
הראשונה, וכיון שנתברר לנו כי כל המצוות חביבות מאד, מפני שבהם זוכה האדם לגלות את כבודו	19884
יתברך, ולהגיע להכרה של שויתי ה' לנגדי תמיד, הרי קל וחומר למצוה של בניית בית לשכינת כבודו,	19885
שהיא חביבה מאד ויקרה בעיני ה', כי כאן במשכן יתגלה כבודו לעין כל, ובו יגיעו ישראל להרגשה	19886
שהמלך הגדול חופף עליהם תמיד, ויבואו לידי יראה ופחד ה'.	19887
מעתה כיון שנתבאר לנו כי תכלית כל המצוות והמעשים, היא הכרת כבודו יתברך וגילוי, שיחוש האדם	19888
בשעת מעשה כי הוא עומד לפני המלך הגדול, והמלך עומד עליו ורואה ובוהן כל מעשיו, וזהו כלל גדול	19889

בקיום כל התורה כדברי הרמ"א הנזכרים, אמנם קיום מצוות בלא שימת לב לפני מי הוא עמל, ובלי השאיפה להגיע לידי תכלית המצוות גילוי כבוד ה', סכנה גדולה היא למאד.	19890
ובזה מובנת התביעה הגדולה של הנביא בדבר ה', בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני, ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה, לכן הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא, ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבניו תסתתר (ישעיה כ"ט), וכל כך למה? כי בקיום מצוות בבחינת מלומדה, מפסיד האדם את כוונת התורה בעשיית המצוות.	19891
כתב בספר חסידים סי' מ"ו (הובאו דבריו בחיי אדם כלל ה'), כשהוא נוטל ידיו או מברך על הפירות או על המצות השגורות בפי כל אדם, יכוין לבו לברך לשם בוראו אשר הפליא חסדו עמו. ולא יעשה כאדם העושה במנהג ומוציא דבריו בלא הגיון הלב, ועל דבר זה חרה אף ה' ושלח לנו ביד ישעיה ואמר, ראה מעשה בני כי אינו אלא לפנים, ומחזיקים בה כאדם שמחזיק ונוהג מנהג אבותיו בידו לא בלב שלם, אף בעת שהן מברכין אינן מתכוונין לברכני, לכן על זה חרה אפו ונשבע בשמו הגדול לאבד חכמת חכמיו, לפיכך הזהירו חכמים ואמרו עשה דברים לשם פועלם.	19892
ומכאן חובתנו לחזק את עצמנו בקיום כל המצוות לעשותם לשם פועלם, מתוך תחושת שויתי ה' לנגדי תמיד, ובמיוחד צריכים אנו חיזוק בתפילה ובברכות לבל תעשנה בבחינת מלומדה, אלא בהרגשה מלאה של דע לפני מי אתה עומד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, שכן כל מהותם ושרשם של תפילה וברכות להגיע לקרבתו יתברך. (שערי ציון).	19893
	19894
	19895
	19896
	19897
	19898
	19899
	19900
	19901
	19902
	19903
	19904
	19905
	19906
מאמר תתסה	19907
ויעשו כל חכם לב בעשי המלאכה את המשכן עשר יריעת (שמות ל"ו ח').	19908
חביבה וחשובה לפני הקב"ה מלאכת המשכן, וכתב הרמב"ן שחזר בתורה על מלאכת המשכן חמש פעמים, וכל זה דרך חיבה ומעלה כי חפץ השם במלאכה, ומזכיר אותה בתורתו פעמים רבות להרבות שכר לעוסקים בה, כענין שאמרו יפה שיחתן של עבדי אבות לפני הקב"ה מתורתן של בנים, שהרי פרשה של אליעזר שנים ושלושה דפים היא אמורה.	19909
	19910
	19911
	19912
	19913
	19914
	19915
	19916
	19917
	19918
	19919
	19920
	19921
	19922
	19923
	19924
	19925
	19926
	19927
	19928
	19929
	19930
	19931
	19932
	19933
	19934
	19935
	19936
	19937
	19938
	19939

- 19940 כיוצא בזה, השחתה עשו בהשכמה והטוב לא עשו בהשכמה, גבי עגל כתיב וישכימו ממחרת, וגבי נדבת המשכן כתיב והם הביאו אליו עוד נדבה בבקר בבקר ולא בהשכמה ממש עכ"ל (ירושלמי שקלים א' א').
- 19941 הרגישו חכמינו ז"ל הקדושים, לא רק שלא כולם התנדבו למלאכת המשכן, אלא אפילו הנדיבים היקרים שכל כך נזדרזו והרבו להביא כל אחד מתוך ביתו, והביאו הכל בבוקר בבוקר (פסחים נ"ט). היינו שהקדימו להביא בזריזות האפשרית ביותר, ובכל זאת עדיין נמצאה תביעה שלא נאמר עליהם וישכימו, ובמעשה העגל נאמר וישכימו, ועל הפגם הזה חורדים חכמינו ז"ל כל החרדה הזאת, ותובעים בתוקף שצריך לרעוד ולהתבייש, מה נורא הדבר!
- 19942 ומצינו בר' אליעזר הגדול שאמר מימי לא קדמני אדם בבית המדרש, ולא ישנתי בבית המדרש לא שינת קבע ולא שנת עראי, ולא הנחתי אדם בבית המדרש ויצאתי, ולא שחתי שיחת חולין (סוכה כ"ח). כל כך היתה יגיעתו ושקידתו בלימוד התורה, נכנס ראשון לביהמ"ד ויוצא אחרון, וכל היום בהתאמצות מרובה בלא שינה אפי' עראית, האפשר עוד לתבוע מאדם יותר מזה? ואיתא במד"ר (שיה"ש א'), אמר רבי אליעזר מימי לא קדמני אדם לבית המדרש, פעם אחת השכמתי ומצאתי הזבלים והתבנים ואמרת, אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה', אנחנו לא כזבלים ולא כתבנים.
- 19943 ויתכן שתבע מעצמו תביעה יתירה מזו, שאם כבר מצא את מנקי הרחובות הזבלים והתבנים למה לא יקדים גם אותם, הרי אם תבקשנה ככסף כתיב תמיד, ואף אם הקדימו אותו פעם אחת בלבד הרי זו תביעה עליו, זוהי הדרך העילאית של קדושי עליון אלו, שאינם אומרים לנפשם די בעבודת ה', וכמה שעושים ומקיימים רצונו ית' עוד משתוקקים ליותר, כפי מה שנוהג האדם בדברים הגשמיים.
- 19944 דוד המלך השתוקק לבנות בית לה', ואמרו בירושלמי (פאה פרק ד'), שהיה מתענה ומקדיש סעודתו לשמים, שהיה מצמצם בסעודתו שלא כדרך המלכים בשביל להקדיש לשמים, אין זה מילתא זוטרתא למלך להתנהג בסעודתו שלא כשאר המלכים, והרי יש מקום לזקוף הנהגת מלכות כיאות לצורך הכלל, אבל דוד לא נהג כן אלא הלך בדרך של עינוי עצמי, ויתר על כבודו צמצם בסעודתו שלא כדרך המלכים, כדי להקדיש הכסף לשמים לבנות בית ה', ונאמר לא תבנה בית לשמי כי דמים רבים שפכת ארצה לפני (דברי הימים א' כ"ב).
- 19945 כיון ששמע דוד כך נתיירא, אמר הרי נפסלתי מלבנות בית המקדש, א"ל הקב"ה דוד אל תירא חייך כי הם לפני כקרבנות, ויש להבין אם כן למה באמת אין לו לדוד לבנות את בית ה'? על כך עונים חז"ל אתה הקדמת כבודך לכבודי, שמשראית עצמך יושב בבית ארזים תבעת בנין בית המקדש, אבל שלמה בנך מקדים כבודי לכבודו, שנא' ובשנה האחת עשרה ברח בול כילה הבית ואח"כ את ביתו בנה שלמה (ילקוט שמעוני שם).
- 19946 אוי לנו מעומק הדין עד היכן הוא מגיע, וגודל התביעה מי ישורנה, דוד המלך שכבודו של עצמו ככלום נחשב לו, מבזה עצמו בשביל כבוד שמים, מוסר נפשו בשביל בנין בית ה', גם אחרי שלמה בנו בנה את בית המקדש נקרא על שמו של דוד, מזמור שיר חנוכת הבית לדוד לפי שנתן נפשו עליו, ואלמלא זכותו של דוד לא ירדה האש, אבל שהוא עצמו יבנה את הבית הקדוש אינו רשאי, משום שהקדים כבודו לכבוד שמים, לא התעורר בדבר למעשה מקודם.
- 19947 כמה דברים מעולים והצלחות נצחיות עלול האדם לאבד ח"ו אם אינו מזדרז בהם כראוי, ומה רבה התביעה על האדם אם מקודם דואג לסדר עצמו ומצבו החומרי, ואח"כ מתחיל לחשוב אודות רוחניות ועבודת ה', ומה גדולה החובה על האדם להשתדל בכל חלקי הזריזות בעבודת ה' שיהיו שלמים, כדי שלא יהיה בה פגם כל שהוא אף בדברים שלא נראים על פני השטח, כגון העדר השכמה גם אחרי זריזות של בבוקר בבוקר.
- 19948 וראיתי דבר נפלא בפירושו המלבי"ם ז"ל, באשר עיקר המצוה הזאת אינה הבנין עצמו, רק אם יבנו הבית לשם ה' בלבד, מבלי שום פניה שיכוונו להשיג על ידו איזה כבוד או תועלת לעצמם, וידוע שקשה מאד על טבע האדם לעשות דבר שמצפה ממנו ריוח גדול ותועלת, ולא יפנה כלל להנאת עצמו רק יעשהו לשם ה', וכבר הובטח דוד ע"י נתן הנביא שע"י בנין הבית ימצאו מנוחה מן האויבים. א"כ היה נמנע שיבנה דוד הבית בכונה נקיה לשם ה' בלבד, באשר היה מצפה גם כן התועלת שימצא ממנו לנוח מאויביו, רק שלמה שבלא זה היה שלום בימיו, והובטח ע"י נתן הנביא שיהיה איש מנוחה, היה נקל לו לבנות הבית בכונה שלימה מיוחדת לשם ה', מבלי שום פניה חיצונית, שזה העיקר הנרצה בבנין הקדוש הזה עכ"ל (מלכים ה' י"ז).
- 19949 נפלאים הדברים ויש בהם כדי לעורר ולהרעיד את לב המבקש האמיתי, שמצאנו בהם הסבר מה ראוי להקרא בשם פעולה לשמה, הרי כל איש ישראל האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני הרי זה צדיק גמור (רה"ש ד'), ומה איכפת אם יחשוב דוד המלך הצדיק שעל ידי בנין בית המקדש תהיה גם תשועה לכלל ישראל, שאויביהם יפלו תחתיהם, הרי זה לא בשביל עצמו, אלא בשביל הצלתו של כלל ישראל?

אלא שעיקר גדול למדנו כאן, שבטהרת השלמות במחשבה הזכה הנקיה רק לשם ה' ולכבודו ית', גם	19990
הרהור כזה פוגם, עכשיו בוא ונלמד מה רבה העבודה לאדם הבא לטהר את לבו לזכך את נפשו, ולמשמש	19991
במעשיו גם הטובים שלא יהיו בפניות עצמיות של כבוד גאווה וממון ח"ו, אלא שומה עליו לשאוף לתכלית	19992
הנרצה, כמ"ש כל היצורים כולם לא נבראו אלא לכבוד ה'.	19993
(הגיוני מוסר).	19994
מאמר תתסט	19995
ויעש בצלאל את הארן עצי שטים אמתים וחצי ארכו (שמות ל"ז א').	19996
תן לחכם ויחכם עוד (משלי ט'), זה בצלאל, אתה מוצא בשעה שאמר הקב"ה למשה עשה משכן בא ואמר	19997
לצלאל, א"ל מהו המשכן הזה? א"ל שישרה הקב"ה שכינתו בתוכו ומלמד לישראל תורה, א"ל בצלאל	19998
והיכן התורה ניתנה? א"ל משאנו עושים את המשכן אנו עושין הארון, א"ל רבינו משה אין כבודה של	19999
תורה בכך, אלא אנו עושין הארון ואח"כ המשכן, לפיכך זכה שיקרא על שמו שנאמר ויעש בצלאל את	20000
הארון (שמו"ר נ' ב').	20001
לדעת המדרש רבה והתנחומא הקדים בצלאל את הארון לכל מעשי המשכן, משום שזהו כבודה של תורה,	20002
ואף שבצלאל הבין שהסדר הטבעי הוא הפוך, לעשות את המשכן ואחר כך הארון וכלים, שהסברא אומרת	20003
כלים שאני עושה להיכן אכניסם? הרי שצריכים קודם להכין מקום לארון ולכלים בבניית המשכן, ולעבוד	20004
בהדרגה מהקל אל החמור, ובכל זאת בצלאל עמד בתוקף על דעתו, שאי אפשר בשום אופן לחכות עם	20005
עשיית הארון עד שיגמרו השלבים הקודמים, אלא מוכרחים להקדימו לא על פי הסדר, וכיוונה דעתו בזה	20006
לדעת המקום.	20007
מזה יכולים לראות כמה נחוץ לתפוס כל ענין על כל הקיפון, ולא לשכוח את התכלית מרוב התעסקות	20008
בהקדמות, מוכרחים להשכיל מצד אחד לכבד הסדר, וגם לדעת מתי להתרומם לעת הצורך בהתחשב	20009
בנחיצות הענין, לזה דרוש הבנה עמוקה להשתמש בדבר והפכו בשיקול מקיף בכל מקרה בפני עצמו, בא	20010
בצלאל ולימד דעת, שאיפה שהקפידה על הסדר יביא לביזוי התורה, מוכרחים לוותר על סדר כזה, אם כל	20011
עצמו של המשכן לא בא אלא ללמד תורה לישראל, איך יתכן להשאיר את מעשי הארון עד הסוף?	20012
איתא במדרש בשעה שאמר משה כל נדיב לב יביאו תרומת ה' למלאכת המשכן ולא פנה מקודם לנשיאים,	20013
היה רע בעיניהם שלא אמר להם להביא, אמרו יביאו העם מה שיביאו, ומה שיחסר נמלא אנחנו, שמחו כל	20014
ישראל במלאכת המשכן, והביאו כל נדבה ובזריות, והיו הנשיאים מצירים על שלא זכו בנדבת המשכן,	20015
אמר הקב"ה בני שנזדרזו יכתב שהביאו והותר, והנשיאים שנתעצלו יחסר אות אחת משמם שכן כתיב	20016
והנשיאים חסר יו"ד (מד"ר י"ב י"ט).	20017
הנשיאים אחזו שבהיותם העשירים והמנהיגים, היה למשה לפנות אליהם מקודם לתרום לעבודת המשכן,	20018
ולא לפנות תיכף אל הצבור ולעקוף אותם, הרגישו שמשה פיחת בכבודם בזה, וסרבו להשתתף בתרומה	20019
עד שיפנו אליהם באופן מיוחד לבקש עזרתם, אחרי שלא יצליחו העם לנדב את כל הדרוש, אולם בזה טעו	20020
שהצבור תרם בשמחה להביא את הכל, ולא היה שום מחסור שהם יצטרכו לספק, והם נשארו בבוסת	20021
פנים, והסתייגותם רשומה לנצח בתורה בחסרון אות משמם.	20022
מה גרם להם לנשיאים תקלה זו בהיותם כולם צדיקים מסורים תמיד לצרכי הכלל? התירוץ הוא שלא	20023
הצליחו להקיף את הבעיה כראוי עד שהיה מאוחר מדי, היו רגילים ליחס מיוחד בתור מנהיגי העם, אשר	20024
בלעדם אי אפשר לנהל עניני הצבור ביעילות, וכונתם בזה היתה לשם שמים, אלא שלפעמים מוכרחים גם	20025
על זה לוותר לתועלת הענין, ומסתבר שכדי שתהיה תרומת העם למשכן בצורה טובה, רצה הקב"ה דוקא	20026
בתרומה כללית מבלי פנייה מקודם אל ראשי העם.	20027
אבל הם לא היטיבו להבין את הענין לאשורו, והתאוננו שמשה רבינו סטה מן היחס המקובל שמגיע להם,	20028
והראו את מרות רוחם באי השתתפותם בתרומה, אי יכולתם להסתגל לשינוי המצב ולהעריכו מחדש הוא	20029
שגרם להם כשלון גדול, אבל אחר כך הבינו את טעותם שהעדיפו את כבודם לכבוד המקום, ולכן הזדרזו	20030
לכפר על זה בהיותם הראשונים להביא קרבנותיהם בחנוכת המשכן.	20031
ומצאנו אצל דוד המלך שויתר על כבוד המלכות ורקד לפני ארון ה', בהבינו שאף שמצוה שייראו הצבור	20032
מן המלך, ומוטל עליו להתנהג בצורה מכובדת בפניהם, בכל זאת נדחית מצוה זו בפני כבוד שמים, ועל	20033
שאלו ומשפחתו שלא התנהגו ככה אמר, שלא כבוד שמים היו דורשים אלא כבוד עצמם, אין הכוונה	20034
ששאלו היה מתגאה על הצבור, אלא שמאחר שלפעמים אין כבוד המלכות לצורך כבוד שמים, על כרחך	20035
אין בו אלא משום כבוד עצמו אף שאין כונתו לזה.	20036
וכן אצלנו הדין כן שמחויבים לוותר ממעמדינו ומזכויותינו במה שנוגע לכבוד התורה, הרי נפסק להלכה	20037
שאף שאסור לבן חצר לפתוח חנות, משום שמרבים הלקוחות להכנס שם בגללו, ומפריע בזה לשאר אנשי	20038
החצר, בכל זאת מותר למלמד לפתוח שם חדר, ואין בני החצר יכולים לטעון שהילדים מפריעים להם	20039

20040	(ב"ר כ:), וכן האיסור לפתוח חנות אצל חנות לא נאמר אצל מלמדים, משום קנאת סופרים תרבה חכמה
20041	(ב"ב כ"א:).
20042	ובמה שנוגע לת"ח מחויבים לכבדם מבלי לדקדק עמהם כמו שעושה עם שאר אנשים, וכבר מצאנו
20043	ביהושפט המלך כאשר ראה תלמיד חכם ירד מכסאו וחבקו ונשקו (מכות כ"ד), ושבחו אותו חז"ל על זה
20044	ולא נחשב שזלזל בכבוד המלכות, העיקר שלכל אדם צריך להיות שני כלי מדה, אחד שמשתמש בו במה
20045	שנוגע למנהגו של עולם, והשני במה שנוגע לכבוד שמים, שאז עליו להתרומם מהנהגים המקובלים
20046	ולוותר מכבודו מעמדו וממונו. (המוסר והדעת ח"ג).
20047	
20048	מאמר תתע
20049	ויעש בצלאל את הארץ עצי שטים אמתים וחצי ארכו (שמות ל"ז א').
20050	מבקשים אנו כל יום ותננו לחן ולחסד ולרחמים בעיניך אבל מדוע לא מבקשים דרכים היאך לזכות
20051	לנשיאות חן, הנה כאשר אדם זקוק לאיזה טובה מזולתו ורוצה למצוא חן בעיניו, משתדל ומברר היאך
20052	יזכה לכך ומה הם המעשים הנדרשים לזה, ואילו דרך למצוא חן בעיני השי"ת איננו שואפים כלל, ואף
20053	אלו המתחזקים ודורשים טובת נפשם, מסתפקים בעשיית מצוות ומעשים טובים אבל אינם מבקשים הדרך
20054	איך למצוא חן בעיניו ית'.
20055	כאשר נעמיק נראה שאף עולם הבא איננו מבקשים, ואין דורש לדעת את הדרכים היאך יזכה לעולם הבא,
20056	אלא מסתפקים בעשיית מצוות ככל שעולה בידינו, ואין מבררים באיזו אופנים ודרכים יזכה להשיג עולם
20057	הבא, חייב אדם ללמוד מחיי העולם הזה, בעת שאדם רוצה להעשיר ולהרבות ממון, אינו מסתפק בפעולות
20058	בעלמא, אלא דורש ומברר היטב היאך ישיג עשירות, ואיזה מסחר עדיף לו להתעסק באותו זמן ובאותו
20059	מקום, ואילו בעיני השגת העוה"ב רחוקים אנו מאד מדרכו של חנוני פשוט.
20060	ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש, וברש"י שם והוא מחכמינו ז"ל שקפצה לו הדרך וחזר לאחוריו, ואם
20061	תאמר כשעבר יעקב על בית המקדש מדוע לא עיכבוהו שם, איהו לא יהיב דעתיה להתפלל במקום
20062	שהתפללו בו אבותיו, מן השמים יעכבוהו? והדברים מפליאים והרי יעקב אבינו הלך להשגת רוחניות
20063	בישיבתם של שם ועבר, ומכל מקום לא עכבוהו מן השמים במקום בית המקדש, והרי לולא היה יעקב לן
20064	במקום ההוא, היה מאבד את כל ההבטחות הגדולות שהבטיחו השי"ת.
20065	חזינו מהכא שבעת שמעצמו אינו דורש ומבקש להשיג, לא יתנו לו מתנות מן השמים ולא יועיל לו כל
20066	גדלותו, ורק לאחר שנתן לבו להתפלל במקום ביהמ"ק, עזרוהו מן השמים עד כדי קפיצת הדרך, ומעתה
20067	לאחר שאין אנו מבקשים אופנים ודרכים למצוא חן בעיני השי"ת, ודאי שלא נשיג זאת ואין כל תקוה
20068	שנזכה לזה ללא עבודה ויגיעה עצמית.
20069	איתא בנביא (ישעיה כ"ט), יען כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני, לכן הנני יוסיף
20070	להפליא את העם הזה הפלא ופלא ואבדה חכמת חכמיו, מפורש בכתוב שבעת שאינו מכין את לבו לעבודת
20071	ה' וכל עבודתו רק בגדר מלומדה, לא רק שלא יזכה להשיג את השלמות, אלא עוד יענש ואבדה חכמת
20072	חכמיו, אף החכמה הנמצאת בקרבו תיאבד ולא תוכל עוד להועיל לו, ויותר לא יוכל להשתמש ולהתעלות
20073	אף בחכמה ובמעלות הנמצאות בו.
20074	הסבא מקעלם ז"ל היה אומר, שענין זה שאדם מאבד את כוחותיו הרוחניים בעת שאינו משתמש בהם הרי
20075	זה מדרך הטבע, וראיה לכך בעת שאדם אינו משתמש באחד מאיבריו לאחר תקופה ארוכה, אף בעת ששב
20076	לבריאותו אינו יכול להשתמש באותו אבר, וחייב להרגיל עצמו לאט לאט עד שישבו האבר לקדמותו, וכן
20077	בכוחות הרוחניים בעת שלא ישתמש בהם יאבד מהם כוחם, ולכן בעת שלא ישתוקק לרכישת המעלות, אף
20078	הכוחות המוטבעים בו השואפים להשגת המעלות לא יתנו פריים.
20079	התעוררנו לדבר בענין זה בלומדנו בפרשיות המשכן, כמה האריכה התורה בפרטות כל פרט ופרט
20080	ממלאכת המשכן, וכמה דקדקה בכל דבר ודבר שלא להוסיף ולא להחסיר, אלא הכל בתכלית הדיוק כחוט
20081	השערה, והנה כל ענין מלאכת המשכן הרי הם ציורים ובחינות לאדם, ללמדנו דעה להבין ולהשכיל היאך
20082	חייב להיות מצב האדם, כי היהודי האמיתי הרי חשוב כמשכן.
20083	ולכן נתנה תורה את המשכן להודיע לנו שחייב כל אחד לראות היאך היתה התגלות השכינה במשכן,
20084	וללמוד מזה שכל אחד בשעה שיזכה להיעשות למשכן, יזכה אף הוא להתגלות השכינה, וכמ"ש ועשו לי
20085	משכן ושכנתי בתוכם, בתוך כל יחיד ויחיד, וכמ"ש הרמח"ל (פרק כ"ו), שהאדם השלם זוכה ונחשב ממש
20086	כמשכן כמקדש וכמזבח.
20087	נמצאים אנו בסוף הזמן, ודרוש חיזוק מיוחד כל זמן שסדרי הישיבה בתוקפם, ומי אשר הרגיל עצמו
20088	במחשבה, יוכל החיזוק שרכש לעצמו קודם להועיל לו אף בימי בין הזמנים, ומבלעדי זאת יעברו עליו כמה
20089	שבועות בהפקרות ולא יוכל כלל לתקן את דרכיו, וראה מה שכתב הגרי"ס בדבר מי שאיבד כח ההרגש

20090	אפילו במצוה אחת, עאכו"כ מי שאיבד בבין הזמנים כל מצבו הרוחני, בודאי שלא יוכל לחזור בקל למצבו הקודם.
20091	
20092	הנה ימי הפורים מתקרבים ובאים, הזוכה יוכל להתחזק ולהתעלות רבות בימי הפורים, כי ימי הפורים הם כיציאת מצרים, קיימו וקיבלו קיימו מה שקיבלו כבר (שבת פ"ח.), ועוד עדיף פורים ממעמד הר סיני,
20093	ואלו אשר אינם זוכים עובר עליהם הפורים מתוך שכרות וליצנות, ימי הפורים חייבים ליצור אצלנו אהבת הבריות ולא להפך ח"ו, חייבים להקנות לעצמנו שמחה בהקב"ה, ושמחה במעלת כלל ישראל, כי ראינו
20094	שאף בעת הצרות אין הקב"ה עוזב את ישראל, ועי"ז נגיע להתהלל בשם קדשו. (אור יחזקאל ח"ה).
20095	
20096	
20097	
20098	מאמר תנעא
20099	ויעש בצלאל את הארן עצי שטים אמתים וחצי ארכו (שמות ל"ז א').
20100	שנינו במסכת (יומא ע"ב), אמר ר' יוחנן שלשה זירים הן, של מזבח ושל ארון ושל שלחן, של מזבח זכה אהרן ונטלו, של שלחן זכה דוד ונטלו, של ארון עדיין מונח הוא, כל הרוצה ליקח יבוא ויקח, ר' יוחנן רמי
20101	כתיב זר וקריןן זיר, זכה נעשית לו זיר לא זכה זרה הימנו, לשלשה כלים מכלי המקדש ציוותה תורה לעשות להם זר סביב, למזבח, לארון ולשלחן, וכבר ביארנו כי כוונת האל יתברך בציווי עשיית המשכן
20102	לרמז אלינו.
20103	
20104	
20105	כי ממנו נראה וכן נעשה את עצמנו, עד שנהיה במעשינו הרצויים כמקדש עצמו, ואף אלו שלשה זירים לא באו כי אם לסימן ולהוראה, זר המזבח מרמז לכתר כהונה לו זכה אהרן, זר השלחן הוא סימן לכתר מלכות
20106	בו נתעטר דוד המלך, וזר הארון מרמז לכתר תורה, אותו נוטל כל איש אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעתו לעסוק בדברי תורה, ולעמול בעמלה עד כי יוכתר בכתרה של תורה.
20107	
20108	
20109	כדי לזכות בכתר התורה לא די בלימודה ובעמלה, אלא דרושה לזאת זכיה מיוחדת, לימוד התורה לשמה
20110	וקיום מצוותיה בטהרה ובכוונת הלב, ובזה יישב ר' יוחנן את הסתירה שבין המקרא למסורת, זכה נעשית לו זיר, שאם עסק בתורה לשמה יזכה לכתרה של תורה, לא זכה זרה הימנו, וכענין אמרם ז"ל לא זכה
20111	נעשית לו סם המות, והוא גם הביאור בדברי רבא להלן שם, מבית ומחוץ תצפנו, אמר רב כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם, כי חפץ ה' בתורה ובמצוות הוא, כדי לתקן לבנו ולטהר רעיונו
20112	לעבודתו יתברך, וכיון שזה הלומד לא הביאתו התורה לתכלית הרצויה ותוכו אינו כברו, הרי שאינו תלמיד חכם כמשפטו.
20113	
20114	
20115	
20116	וכבר נתבאר בדברי החינוך צ"ה וז"ל, כי בנין בית להשי"ת ועשותינו בה תפלות וקרבות, אינו אלא להכין הלבבות לעבודתו יתעלה, לא מהיותו צריך לשבת בין אנשים ולבוא בצל קורתם, ידועים הדברים
20117	וברורים שהכל להכשר גופתינו, כי הגופות יוכשרו ע"י הפעולות הטובות ורוב התמדתן, מחשבות הלב מטהרות מזדקקות, והשם חפץ בטובתן של בריות, וע"כ צונו לקבוע מקום שיהיה טהור ונקי בתכלית
20118	הנקיות, לטהר שם מחשבות בני אדם ולתקן לבבם אליו בו.
20119	
20120	
20121	הרי לנו כוונת כל המצוות הוא, שע"י קיומם ועשייתן באברי גופנו החיצוני, תתפעל נפשנו ויזדכך לבבנו לעבודת ה', וכך גם כותב החינוך במצוה ט"ז, דע כי האדם נפעל כפי פעולותיו, ולבו וכל מחשבותיו תמיד
20122	אחר מעשיו שהוא עוסק בהם אם טוב ואם רע, ואפילו רשע גמור בלבבו וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום, אם יערה רוחו וישים השתדלותו ועסקו בהתמדה בתורה ובמצוות אפילו שלא לש"ש מיד יטה אל
20123	הטוב, ומתוך שלא לשמה בא לשמה, ובכח מעשיו ימית היצה"ר כי אחרי הפעולות נמשכים הלבבות. ועל כן אחז"ל רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, כדי להתפייס בהם כל
20124	מחשבותינו, ולהיות בזה כל עסקינו להטיב לנו באחריתנו, כי מתוך הפעולות הטובות אנחנו נפעלים להיות טובים וזוכים לחיי עד, וכזאת אנו מוצאים גם בדברי הרמב"ם סוף הלכות תמורה, ורוב דיני התורה אינן
20125	אלא עצות מרחוק מגדול העצה, לתקן הדעות וליישר כל המעשים.
20126	
20127	
20128	
20129	
20130	וענין זה שיהא עיקרן של מצוות לתקן הלב מתבאר לנו בדברי הכתוב, כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאה היא ממך, כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו (דברים ל'), ופי' שם האבן
20131	עזרא שכל המצוות עיקרם הלב, ויש מהם זכר בפה לחיזוק הלב, ויש מעשה כדי שיזכור בפה, היינו כי יש מצוות אשר קיומם הוא במעשה הגוף, ויש מצוות אשר אופן קיומם הוא בדיבור הפה, אך כולם טובים
20132	ובאים אל התכלית הנרצית, ליחד הלב אל אבינו שבשמים.
20133	
20134	
20135	ואף כי אין אנו יכולים לעמוד על סודם של מצוות התורה וכדברי החינוך שם (צ"ה), כי שבעים פנים לתורה ובכל אחד מהם שרשים גדולים ורבים, ולכל שורש ענפים, כל א' ישא אשכול גדול של פירות
20136	נחמדים להשכיל לבו, עכ"ז חייבים אנו לדעת במושכל ראשון, שכל מעשה המצוות בא להכשיר לבבנו, כדי לזכות לקבל את טוב ה', ומהיות כי חפץ ה' יתברך להטיב עם ברואיו, הודיעם את דרך התורה, אשר
20137	אם ינהג האדם על פיה, ישלים וימלא חפצו ויהא ראוי לקבל טובתו.
20138	
20139	

מרן המשגיח זצוק"ל היה גדול המעשה, ואין לנו מושג כלשהו מנוראות מעשיו, ויחד עם זאת היה בעל לב גדול ונורא שאינו ניתן כלל להערכתו, הוא הראה גם לנו איך עושים ממעשה לב! הלא זאת היתה עבודתו שלו ואותה גם לימד אותנו, כי תכלית כל המעשים הוא תיקון הלב, וכדי לזכות בכתרה של תורה, צריך שיהא התלמיד חכם תוכו כברו, בטיהור רעיונו וביחוד לבו לעבודתו יתברך.	20140
אמרו חז"ל (מו"ק כ"ח.), מיתתן של צדיקים מכפרת, פירושו של דבר הוא כי מיתת הצדיק חייבת לגרום לנו חיזוק גדול, עד שנזכה לתשובה וכפרה, בראות האדם כי רבו אשר למדו והדריכו על דרך הישר איננו עוד אתו, וכשמתבונן התלמיד כמה היה יכול עוד ללמוד ממנו, יכולה מחשבה כזו להביא את התלמיד בדחף עצום להתחזקות ולהתעלות, להמשיך באותה הדרך בה העמיד אותו רבו.	20141
מרן המשגיח זצ"ל הורנו דרכי עבודה, כי כל פעולותינו ומעשינו חייבים להיות בדרך עמל ועבודה, יגיעה בתפלה לימוד המוסר בעמל המחשבה, ולימוד תורה בעמלה של תורה, ובזה נוכל להגיע לתיקון הלב, נתחזק בדרכים אלו על פי ההדרכה שקבלנו, ונזכה לכפרה ולסייעתא דשמיא. (שערי ציון).	20142
	20143
	20144
	20145
	20146
	20147
	20148
	20149
	20150
	20151
מאמר תתעב	20152
ויעש את הכיור נחשת ואת כנו נחשת במראת הצבאת (שמות ל"ח ה').	20153
אנו רגילים במאמר חז"ל שמתוך שלא לשמה בא לשמה אבל טועים בפירושו, לא השלא לשמה מביא את הלשמה, אלא נקודת הלשמה מרככת את בחי' השלא לשמה, עד שנקל אח"כ להתגבר עליה ולגרשה, מצינו חובה לאכול ולשתות בשבת משום מצות עונג שבת, וידועים דברי בעל המאור בפרק כירה בדבר חיוב אכילת חמין בשבת, וכל מי שאינו אוכל חמין צריך בדיקה אחריו אם הוא מין, ואם מת יתעסקו בו עממין, להזמין לבשל להטמין ולענג את השבת ולהשמין, הוא המאמין וזוכה לקץ הימין.	20154
זוהי העלאת ניצוצות הקדושה שמתוך הטומאה, להעלות את הפנימיות שנפלה אל החיצון, דהיינו העלאת נקודת הלשמה מתוך השלא לשמה, ובכאן היא הסכנה כי יבטלם ח"ו בתוך הטומאה לגמרי, אבל אם יעשה בנאמנות יצליח, מצות עונג שבת היא אשר השבת תכנס בכל עניני הנאות העוה"ז של האדם ותקדש אותם, היינו שתרכך את חומריותם, ועי"ז תשפיע השבת לכל ימי השבוע לגרש את התאוות ולשברם, נפלא הדבר מאד מאד.	20155
וענין זה מפורש הוא, ויעש את הכיור נחשת במראות הצובאות אשר צבאו פתח אוהל מועד, עי' הראב"ע כי משפט כל הנשים להתיפות לראות פניהם בכל בוקר במראות... לתקן הפארים שעל ראשיהן... והנה היו בישראל נשים עובדות ה' שסרו מתאוות זה העולם, ונתנו מראותיהן נדבה כי אין להן צורך עוד להתיפות, רק באות יום יום אל פתח אוהל מועד להתפלל ולשמע דברי המצוות, וזהו אשר צבאו כי היו רבות. וכל זה היה כמצות התרומה למשכן לתת בכל הלב, היינו לתת הלב עצמו עם התרומה, ועוד שם ברמב"ן (פסוק כ"א), שאין חשבון מדה ומשקל לכיור, אלא שמכל מראות הצובאות שהביאו נעשה הכיור, וברמב"ן צבאו מהן צבא גדול ונאספו אל פתח אהל מועד לתת מראותיהן בנדבת לבן, והי' נחושת המראות יפה מאד וע"כ ייחד אותו מתחילה לכלי הזה, והנשים בראותן כן נאספות ובאות צבאות לתת כולן מראותיהן.	20156
	20157
	20158
	20159
	20160
	20161
	20162
	20163
	20164
	20165
	20166
	20167
	20168
	20169
	20170
	20171
	20172
	20173
	20174
	20175
	20176
	20177
	20178
	20179
	20180
	20181
	20182
	20183
	20184
	20185
	20186
	20187
	20188
	20189

	20190
פקודי	20191
מאמר תתקסא	20192
אלה פקודי המשכן משכן העדת אשר פקד על פי משה (שמות ל"ח כ"א).	20193
ארבע וחצי פרשיות בתורה נועדו לענין המשכן וכליו, ועשו לי משכן ושכנתי בתוכם, הצווי וההוראה	20194
למרע"ה, פרטיהם ופרטי פרטיהם של המשכן וכליו, קבלת התרומות מכל ישראל, מחצית השקל לאדנים,	20195
ותרומת המזבח לקנות קרבנות ציבור, ותרומות נדבה, פרשת חנוכת המזבח, וקידוש אהרן ובניו לכהנות	20196
עולם, ואח"כ מסירת צו ישראל על הקמת המשכן, ומינוי בצלאל ואהליאב לעשות את כל מלאכת עבודת	20197
הקודש, אח"כ מספרת התורה על הביצוע המדויק של המלאכה לכל פרטיה ודקדוקיה, ויעשו בני ישראל	20198
ככל אשר צוה ה' את משה כן עשו, ומשה רבינו מסר דין וחשבון מכל הכספים ומה עשו בהם.	20199
וחידושי יש בפרשה זו, שלא מצינו שנצטוו מרע"ה על מסירת דין וחשבון מהנעשה בכספים, וחז"ל	20200
מספרים עד שהוא יושב ומחשב שכח אלף ושבע מאות וע"ה שקל מה שעשה לעמודים ויום, התחיל יושב	20201
ומתמיה, אמר עכשיו ישראל מוצאים את ידיהם לאמר משה נטלן, מה עשה האיר הקב"ה עיניו וראה אותם	20202
עשויים ויום לעמודים, אותה שעה נתפייסו כל ישראל על מלאכת המשכן, מי גרם לו על ידי שישיב ופייסן	20203
הוי אלה פקודי המשכן (שמות רבה פ' נ"א).	20204
והמרש שואל ולמה עשה עמהם חשבון, הלא הקב"ה מאמינו שנאמר לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן	20205
הוא? ולמה אמר להם משה בואו ונעסוק במשכן ונחשוב לפניכם? אלא ששמע משה ליצני ישראל מדברים	20206
מאחריו, שנאמר והיה כבא משה האהלה ירד עמוד הענן ועמד פתח האהל ודבר עם משה (שמות מ"ג), רבי	20207
חמא אמר היו אומרים, חמי קדל דבן עמרם (צוארו של בן עמרם כמה הוא שמן, מתנות כהונה), וחבירו	20208
אומר לו אדם ששלט על מלאכת המשכן אין אתה מבקש שיהיה עשיר? כששמע משה כך אמר להם חייכם	20209
בגמר המשכן אתן לכם חשבון.	20210
ויש לתמוה שגם אם חסרו אלף שבע מאות וע"ה שקל מתוך שלש מאות אלף שקל, הלא כל מה שעשה	20211
משה לא עשה אלא על ידי אחרים, שנאמר עבודת הלויים ביד איתמר בן אהרן הכהן, וכל כך הרבה אנשים	20212
עשו ועסקו בזה, ולמה יחשדו במשה הנאמן על הקב"ה ועל כל ישראל? ומה היתה כל החרדה של מרע"ה	20213
כאשר שכח ולא ידע מה עשו באלף ושבע מאות וע"ה השקלים?	20214
ונראה מזה כי ענין המשכן שנעשה בתבנית שמים וארץ, ונועד להיות מקום לשכינתו יתברך בתוך ישראל,	20215
כל פרט ופרט ממנו חשוב מאד לתכליתו, וכל שינוי קל בעשייתו ובכוונת עושיו היה מאבד את ערכו	20216
ותכליתו של המשכן, וגם לאחר הקמתו כאשר נעשה הכל, ככל אשר צוה ה' את משה כן עשו, עדיין היה	20217
מקום וצורך בברכה ותפלה שתשרה שכינה במעשי ידיכם, ויהי נועם ה' עלינו ומעשי ידינו כוננה עלינו	20218
ומעשי ידינו כוננהו, לאמר שתשרה השכינה במשכן הזה שנבנה עם כל כך כוונות טהורות וקדושות,	20219
ויקויים הרצון של הבורא יתברך שמו, ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, כלומר כי יתכן שיעשו מקדש וח"ו	20220
לא תשרה השכינה בו.	20221
ולכן כאשר שכח מרע"ה מה נעשה באלף שבע מאות וע"ה השקלים הלא מישוהו גנב או לקח אותם, וא"כ	20222
גם אם לא יעלה על הדעת של מישוהו שהוא מרע"ה לקח אותם, הרי היה גנב או גנבים בין עושי המשכן,	20223
ואיך תשרה השכינה בבית שנבנה על ידי גנב או גנבים עושי עוול, והלא בוצע בדרך ניאץ ה' לעשות דין	20224
וחשבון מכל הכסף שנגבה למטרה קדושה זו, למנוע את החשד בעשיית המשכן, ולדעת כי הכל נעשה	20225
בקדושה וטהרה ובצדק ככל אשר צוה ה' את משה.	20226
וזה לא רק לאותה שעה אלא לדורות, כשאנו רואים גזל וגניבה בישראל, עלינו לדעת כי בזה אין בנין	20227
קדושה למשכן ה', אלא בנין לעגל הזהב שאף אחד לא ביקש, ולא נמסר דין וחשבון על מה שנעשה בכסף	20228
הרב שנתנו למטרה זו (עיין אזנים לתורה בפ' זו), דבר שהביא להתפרקות מוסרית נוראה של ויקומו	20229
לצחק, של עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים. (למען אחי ורעי).	20230
	20231
מאמר תתקסב	20232
אלה פקודי המשכן משכן העדת אשר פקד על פי משה (שמות ל"ח כ"א).	20233
אמר הקב"ה לישראל בשעה שעשיתם את העגל הכעסתם אותי באלהיך, עכשיו שעשיתם את המשכן	20234
באלה אני מתרצה לכם, הוי אלה פקודי המשכן, אמר הקב"ה לישראל בעולם הזה באלה נתרציתי לכם,	20235
וכן לעתיד לבוא שנאמר הנה אלה מרחוק יבואו אלה מצפון ומים ואלה מארץ סינים (שמו"ר נ"א).	20236
קשה להבין דברי המדרש שכל הכעס בעגל היה באלהיך, שכאילו בעשיית העגל לא היתה כל כך	20237
הכעסה בפני הקב"ה, ורק הביטוי של אלה הוא שגרם לכל הכעס, ועוד קשה כי מדברי המדרש נראה	20238

שבעשיית המשכן לבד עדיין אין בזה ריצוי ופיוס כלפי הקב"ה, ורק אחרי גמר המשכן שנזכר הביטוי של אלה פקודי המשכן בזה נסתיים הריצוי.	20239
ואפשר להבין לפי מה שנאמר עוד במדרש, אמר ר' אבהו כל מקום שנאמר אלה פוסל את הראשונים, ואלה מוסיף על הראשונים (תנחומא משפטים ג'), ובזה נוכל להבין מה שנאמר בפרשתנו, שאמר להם הקב"ה עשיתם את העגל, הגם שזה גופא מהווה חטא גדול, אולם במה שאמרו אלה אלהיך בזה הכעיסו את הקב"ה, שזה מעיד שכבר פסלו את הראשונים, את מה שראו וקיבלו מסיני עד עתה ושמעו שם אנכי ה' אלקיך.	20240
וכן מצינו שאמר הקב"ה למשה, לך רד כי שחת עמך סרו מהר מן הדרך עשו להם עגל מסכה (שמות ל"ב), כאן באה ההדגשה על כך שפסלו את הראשונים בזה שסרו מן הדרך, כי עיקר העבירה בעשיית העגל היתה סרו מן הדרך, ועל זה אמר הקב"ה עכשיו שעשיתם את המשכן באלה אני מתרצה לכם, שכן בזה מצוייה תשובת המשקל, דוקא בעת שפסלו את העגל לגמרי, שמעתה אין להם אלא את המשכן לבד, ובזה הקב"ה מתרצה להם.	20241
וכן הוא הדבר גם אצל כל בן תורה, בעת שהוא נמצא בישיבה שהיא המשכן ומקום השראת השכינה ומקום קנין השלמות, שהעיקר הוא כי בזה פוסל את הראשונים, כלומר לעקור מעצמו כל הרגליו הקודמים ויפסול את העבר שלו רק אז יצליח, וכן לעתיד לבוא בזה יתרצה לעם ישראל באלה הפוסל את הראשונים, ובזה תהיה גאולה זו שונה מן הגאולות הקודמות שהן כאין לעומת הגאולה העתידה, כי אז יפסלו את הקשר עם העבר שעל זה נאמר אלה מרחוק יבואו, דהיינו שיעזבו שם מרחוק את כל ההרגלים הרעים, ויבואו לקבל עליהן עול מלכות שמים, ואז יהיה ה' אחד ושמו אחד.	20242
ואפשר לפרש באופן אחר, נאמר במדרש הכעסתם אותי באלה אלהיך עכשיו שעשיתם המשכן באלה אני מתרצה לכם, ופירש מהרז"ו כי הביטוי אלה יש בו משום התפארות כמו שמובא במדרש, אמר ר' יצחק בר מריון כתיב אלה תולדת השמים והארץ בהבראם בוראן משבחן (ב"ר י"ב).	20243
ולפי"ז אפשר להבין את חטא העגל באופן זה, כי אצל ת"ח נאמר אם ראית ת"ח שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום ודאי עשה תשובה (ברכות י"ט). ולעומת זה אצל הרשעים נאמר כי הלל רשע על תאות נפשו ובוצע בדרך ניאץ ה', כי הם מתפארים במעשי החטא, וכאן בחטא העגל נזקף החטא לחובה לא על מעשה העגל לבד, אלא בעיקר על ההתפארות בחטא ועל זה העידו המחולות בעגל, וכן אח"כ התפארו במשכן.	20244
וכן בכיוון השני אפילו אם אדם עושה משכן או שהוא נמצא במשכן, כמו בזמננו מי שנמצא בישיבה, הרי אין עדיין די בכך אם לא יהיה שש ומתפאר בגורלו, והוא צריך לחוש את המדרגה של ויגבה לבו בדרכי ה' (דה"ב י"ז), ולחיות תמיד בהרגשה של אשרנו מה טוב חלקנו, וזו עיקר הבחינה לגבי מדרגת האדם הן לטוב והן למוטב.	20245
ועוד מצאתי סימוכין לרעיון הנ"ל בביאורו של האור החיים הק' בריש פ' פקודי, אלה פקודי אומרו אלה לפסול כל מנינים שבעולם, כי כל מה שימנה האדם מקנינים המדומים אין מניינו מנין, אבל מנין זה עומד לעולם, והטעם להיות מנין המשכן המופלא אשר שכן שם אלהי עולם ה', גם הזכרנו לעיל דברי הספורנו, שהתורה מזכירה כאן את השתתפותו של בצלאל שהיה בן אורי בן חור שמסר את נפשו על שמו ית', ובגלל זה נשאר כל הכלים גנוזים ולא נפלו ביד אויבים, כפי שקרה למקדש שלמה אשר נבנה בעזרת זרים.	20246
זוהי גם הערה לעצמנו כאשר אנחנו נמצאים במשכן מקום השראת השכינה, שבזמננו הרי זו הישיבה, שאם אנו באים כדי לפסול את הראשונים, את ההרגלים הקדומים ואת השקפות החולין, וכן את ההתפארות בדברים של מה בכך, וכן לפי פירושו של האור החיים שמפקד המשכן בא לפסול את כל המנינים שבעולם, כי אז יהיה בטוח שלא יפול ביד אויבים, לא יתפעל ולא תהיה אצלו התבטלות מחמדת העולם, וכך יזכה שיקיים בעצמו ויגבה לבו בדרכי ה' ויצליח וילך מעלה מעלה. (נחלת אליעזר).	20247
מאמר תקסג	20248
אלה פקודי המשכן משכן העדת אשר פקד על פי משה (שמות ל"ח כ"א).	20249
הספורנו כתב כאן דברים נפלאים וזה לשונו, ספר המעלות זה המשכן שבשבילם היה ראוי להיות נצחי ושלא ליפול ביד אויבים, ראשונה שהיה משכן העדות שהיו בו לוחות העדות, ב) אשר פקוד על פי משה, ג) שהיתה עבודת הלויים ביד איתמר, ד) ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה עשה, שהיו ראשי אומני מלאכת המשכן וכליו מיוחסים לצדיקים שבדור, ובכן שרתה שכינה במעשה ידיהם ולא נפל ביד אויבים, אבל מקדש שלמה שהיו עושי המלאכות מצור, אע"פ ששרתה בו שכינה נפסדו חלקיו, והוצרך לחזק את	20250
	20251
	20252
	20253
	20254
	20255
	20256
	20257
	20258
	20259
	20260
	20261
	20262
	20263
	20264
	20265
	20266
	20267
	20268
	20269
	20270
	20271
	20272
	20273
	20274
	20275
	20276
	20277
	20278
	20279
	20280
	20281
	20282
	20283
	20284
	20285
	20286
	20287

בדק הבית, ונפל בסוף ביד אויבים, אבל בית שני שלא היה בו גם אחד מכל אלה התנאים, לא שרתה בו שכינה ונפל בסוף ביד אויבים.	20288
כל זהב העיד על קצבת הזהב והכסף והנחושת שנכנסה במלאכת המשכן, שהיה דבר מועט מאד בערך אל העושר שהיה בבית ראשון, ויותר ממנו העושר שהיה בבנין הורדוס, ועם כל זה התמיד מראה כבוד ה' במשכן של משה יותר ממה שהתמיד במקדש ראשון ולא נראה כלל במקדש שני, ובזה הורה שלא קצבת העושר וגודל הבנין יהיו סיבה להשרות השכינה בישראל, אבל רוצה ה' את יראיו ומעשיהם לשכנו בתוכנו עכ"ל.	20289
די בדברים אלה בכדי לעורר לב האדם לדעת את הסוד להשראת השכינה ומקום ההתעלות, כי אפשר להקים בתי כנסת גדולים ומפוארים מצופים זהב וכסף, ליפות אותם ולקשטם בתכלית ההידור, אבל לדאבון הלב לא תמצא השכינה את מקומה בבית כנסת מפואר זה, כי אין יראת ה' במקום ההוא.	20290
לעומת זה ישנם בתי כנסת בנינים רעועים וקטנים, ובהם ספסלים פשוטים וארונות שבורים ודוקא שמה השכינה שורה, שכל אשר בהם הוא על טהרת הקדושה והיראה וזהו רצונו ית', ומקרא מפורש הוא איזה בית אשר תבנו לי, ואל זה אביט אל עני ונכה רוח וחרד על דברי (ישעיה ס"ו), והאיש המתקדש מטהר את לבו ואת מעשיו הרי הוא בעצמו נחשב כמקדש כמשכן ושכינה שורה עליו (מסילת ישרים כ"ו).	20291
והנה זכה בצלאל שהוא יעשה את כל מלאכת המשכן, בזכות אבי אביו חור שמסר נפשו בשעה שבקשו לעשות את העגל, עמד וגער בהם עמדו עליו והרגוהו, א"ל הקב"ה חייך אני 0פורע 0לך 0בנים 0שיצאו ממך 0 אני 0מגדלך בעולם (תנחומא ויקהל ד'), אבל עוד לפני מעשה חור נאמר ותיראנה המילדות את הא', מה פרע להם הקב"ה? עשה להם בתים, בתי כהונה, ובתי מלכות, יוכבד נטלה כהונה ומלכות, אהרן כהן גדול, משה מלך, ומה שכר נטלה מרים? חכמה שיצא ממנה בצלאל (שם).	20292
כהונה ומלכות כתרים יקרים ונכבדים הם, וכבר ידענו שאין הקב"ה מקפח שכרו של מישהו, והרי מרים עמדה באותו נסיון יחד עם יוכבד אמה, ועל שתיהן התורה מעידה ותיראנה המילדות ולא עשו... ותחיינה את הילדים, ואם היא קבלה את שכרה חכמה הרי ברור שערכה של חכמה אינו נופל מערכם וחשיבותם של כהונה ומלכות ביחד.	20293
ונאמר בשלמה המלך בגבעון נראה אליו ה' בחלום הלילה, ויאמר אלקים מה אתן לך (מלכים א' ג'), אמרו חז"ל משל למלך שהיה לו אוהב א"ל שאל לך פרוקופי [שררה וכבוד] ואני נותן לך, אותו האוהב היה פקח הרבה, אמר אם אשאל שיעשה אותי אופרכוס או דוכוס היא יוצאת מידי, אלא הריני שואל דבר שכל הדברים טפלים לו, הכסף והזהב טפלים לו, אמר לו מרי הואיל והגסת לבי שאשאל לפניך, שואל אני ממך שתשיאני את בתך ואעשה חתנך, א"ל חייך כך אני עושה, כך שלמה א"ל הקב"ה שאל מה אתן לך ושאל החכמה (ילקוט מלכים א' קע"ג).	20294
ולכאורה האם יש צורך בפקחות יתירה כדי להבין, שלקחת בתו של המלך יותר חשוב מלבקש שררה של כבוד? אמנם בטבעו של האדם שהוא רוצה במה שהנאתו עכשיו מאשר הנאתו אינה נראית לעין, ולכן כשהוא מקבל שררה מכובדת הרי מיד הוא נהנה מכבוד וכסף, מה שאין כן הנכנס לביתו של המלך להיות חתנו, אע"פ ששלטון גדול בידו, אולם קורה מטעמים שונים שלא לתת לחתן המלך בתחילה שום משרה של כבוד, אבל הפקח המבין כדאי לו להמתין ולהתאזר בסבלנות כי יודע ברור שסוף הכבוד לבוא. מעין קריאה זו של שאל מה אתן לך מאת הקב"ה באה לכל אדם, הכתוב אומר הרחב פיך ואמלאהו, הרשות נתונה לכל אדם בבחירתו בדרך החיים והטוב, לזכות לכל ההצלחות והטובות המובטחות והמיועדות, אבל לא רבים יחכמו לענות לאותה קריאה כמו שאמר שלמה ונתת לעבדך לב שומע, מועטים המה בני העליה המשליכים אחרי גיוס את הרדיפה אחר הכבוד המדומה.	20295
מחפשים המה את הערב לשעתו התאוות והרצונות, ועל הבלי חמודות מדומות יטשו יקרת נצח חמדת עולם, רק הפקח ביותר מבין שכדאי היא החכמה שבכללה יש הכל, ואינו מתאוה לשולחנם של שרים כי שולחן התורה גדול משולחנם, וכתר תורה עולה על גביהן, וסוף הכבוד לבוא אליו, וגם אשר לא שאלת נתתי לך גם עושר גם כבוד.	20296
ויתן אלקים חכמה לשלמה כחול אשר על שפת הים (מלכים א' ה'), רבנן אמרין נתן לו חכמה כנגד כל ישראל, ר' לוי אמר מה חול גדר לים אף חכמתו גדרה לשלמה (ילקוט שמעוני), הים גועש הגלים מתרוממים לפרוץ כל הגבולות ולשטוף את כל המדינה, מי מונע מהם? אשר שמתי חול גבול לים, ואומר עד פה תבוא ולבא תוסיף החול החלש הזה עומד נגד גלי הענק החזקים, קשה הוא היצר הרע.	20297
וכל הגדול מחבירו יצרו גדול, ואיש מלחמה הוא ומלומד בערמימות, ומתגבר על האדם ומתחדש בכל יום ובכל שעה, ואיך מנצחים במלחמה הגדולה? אמר הקב"ה בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין, רק התורה היא הרפואה ואין רפואה אחרת זולתה, התורה יש בה ידיעת דינים והלכות, והבנת מוסרי העונשים ושכר המצוות וכל זה הוא חכמת התורה.	20298
	20299
	20300
	20301
	20302
	20303
	20304
	20305
	20306
	20307
	20308
	20309
	20310
	20311
	20312
	20313
	20314
	20315
	20316
	20317
	20318
	20319
	20320
	20321
	20322
	20323
	20324
	20325
	20326
	20327
	20328
	20329
	20330
	20331
	20332
	20333
	20334
	20335
	20336
	20337

מדרגה בשלמות היא, אם כל ידיעה בתורה משמשת לו כחול לים, כשם שהחול אע"פ שחלש הוא בכל זאת	20338
מסוגל לעמוד נגד זעפו של הים הגדול, ואין לכך גדר אחר, כך החכמה אע"פ שהיא רק ידיעה בעלמא,	20339
אבל על ידיעה הזו לעמוד איתן מול הסתערות היצר, וכמ"ש סוגה בשושנים, פירש"י גדורה בשושנים,	20340
כלומר באזהרה קלה ובהבדלה מועטת הם נפרשים מן העבירה, ואין צריך גדר אבנים להפסיקן, שאפי' אין	20341
רחוקין מן העבירה אלא גדר שושנים מפסיק ביניהם לא יפרצו בה פרצות הגדר, עכ"ל (סנהדרין ל"ז),	20342
נשמת ישראל די לה גדר של שושנים בלבד.	20343
וזהו עומק כוונת רמח"ל בדרך עץ החיים, כי ידיעת האמת מחזקת הנשמה ומרחקת ממנה היצר ודאי, ואם	20344
היתה הידיעה רחבה ועומדת על לב בני האדם לא היו חוטאים לעולם, וזהו ביאור הכתוב חכמת שלמה	20345
כחול אשר על שפת הים, מה החול גדר לים אף חכמתו גדרה לשלמה, ואמרו שם (ילקוט מלכים), מתלא	20346
אמר דעה חסרת מה קנית, דעה קנית מה חסרת, עיר פרוצה אין חומה איש אשר אין מעצור לרוחו, כי אם	20347
אין בכוחה של החכמה לשלוט על הטבע ועל היצר ואין לו מעצור לרוחו, אף אם יש בו ידיעות וחכמות	20348
לרוב חסר דעה נקרא ואם כן מה קנה...	20349
ואמלא אותו רוח אלקים בחכמה, שכבר היתה בו חכמה, ללמדך שאין הקב"ה ממלא חכמה אלא למי שיש	20350
בו כבר (תנחומא ויקהל ב'), ואמר ר' יוחנן אין הקב"ה נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה, שנא' יהיב	20351
חכמתא לחכימין (ברכות נ"ה ע"א), מלשון ואמלא משמע שקודם ג"כ היה בו, אלא שלא היה מלא ועכשיו	20352
הוא ממלא אותו [עץ יוסף], ומה היא החכמה הראשונה?	20353
נפלאים המה דברי חז"ל הקדושים בהמשילם לחנוני הזה, אדם בא לקנות ממנו יין או דבש שמן או	20354
מוריסי, אם החנוני פקח הוא מריח בכלים, אם היה של יין נותן לתוכו יין וכו', כן הקב"ה כשרואה באדם	20355
שיש בו רוח חכמה ממלאו, הרי היסוד לחכמה היא ההכנה הבאה מצד האדם, שאיפתו ותשוקתו לדעת מה	20356
הוא רוצה, מה הוא מבקש ומה הוא שואל, ומה הוא בחירתו הפנימית, כי ה' יראה ללבב והכל תלוי באדם,	20357
אשרי אדם שרואה בו הקב"ה שהוא מבקש החכמה בשלמותה, מסייעין לו מן השמים וממלאים בו בבית	20358
קיבול שלו שהוא מכין חכמה ותבונה ודעת. (הגיוני מוסר).	20359
	20360
מאמר תתקסד	20361
אלה פקודי המשכן משכן העדת אשר פוקד על פי משה עבודת הלויים ביד איתמר בן אהרן הכהן (שמות	20362
ל"ח כ"א).	20363
ונתקשו הראשונים מהו ענין פקודי, וכתב הרמב"ן שכשמסר מש"ר לבצלאל את הזהב, מסר לו במנין	20364
במדה ובמשקל, כאילו נמסר ליד גנב וחשוד שאין מוסרים לו אלא במנין, והוא מבהיל מאד, ינסה נא	20365
האדם לצייר זאת בציור חי, אם היו נותנים להחפץ חיים ז"ל מעות לדבר ציבורי, האם יעלה על הדעת	20366
שלא ליתן לו כי אם במנין ובמשקל?	20367
והיא הערה נוראה מאד המורה לנו איך שעל האדם להיות נזהר ממצוה, במצב של מצוה רבה כגון זו של	20368
בנין המשכן, הביט מש"ר על בצלאל כעל גנב חשוד, והוא לימוד לאדם שבמצוות הכי גדולות ונשגבות,	20369
ינסה עצמו בהבחנה הכי גדולה ודקה פן ואולי אינו אלא גנב, סוד הדברים הוא שאין לך באמת נגיעה	20370
כנגיעת המצוה, ואין לך שוחד כשוחד של מצוה, שהיא מטלת את האדם בסכנה גדולה מאד, ושומר נפשו	20371
יברח מזה כבורח מן האש כי אין סכנה כסכנתו.	20372
וזהו מה שאמרו ז"ל (במ"ר י"ט ט"ז), בקש שלום ורדפהו (תהלים ל"ד), בקש מצות לא נאמר אלא בקש	20373
שלום, ודבריהם ז"ל לכאורה הרי הם כחידה סתומה, דלמה זה לא יבקש האדם מצוות? אבל המשכיל	20374
ומבין דברינו הוא יבין על נכון שאין לאדם לחפש אחר מצות, בקש שלום נאמר בקש מצות לא נאמר. דעת	20375
חכמה ומוסר ח"א מאמר קי"ח).	20376
	20377
מאמר תתקסה	20378
אלה פקודי המשכן משכן העדת אשר פוקד על פי משה עבודת הלויים ביד איתמר בן אהרן הכהן (שמות	20379
ל"ח כ"א).	20380
אמר רבי יוחנן שלשה דברים מכריז עליהם הקב"ה בעצמו ואלו הן, רעב ושובע ופרנס טוב, רעב דכתיב	20381
כי קרא ה' לרעב, שובע דכתיב וקראתי אל הדגן והרביתי אותו, פרנס טוב דכתיב ויאמר ה' אל משה ראה	20382
קראתי בשם בצלאל (ברכות נ"ה), המושג הכרזה מורה על דבר בלתי רגיל, ומצביע גם על חשיבות הדבר	20383
וההכנה המיוחדת שצריכה לזה, רעב הריהו מצב בלתי רגיל, ויש לעורר את תשומת הלב להתבונן אליו,	20384
כן גם השובע שהוא בלתי רגיל, ואף הוא צריך הכנה לרגל התוצאות שעלולות לבוא הימנו לכלכלת	20385
המדינה, אף פרנס נמצא בכלל זה אף הוא צריך הכנה, ורק לעתים רחוקות מוצאים פרנס טוב.	20386

ברם הראיה שהגמרא מביאה לגבי פרנס טוב צריך ביאור והבנה, איזו ראייה מבצאלאל על פרנס טוב? כלום	20387
מצינו שבצאלאל היה פרנס נביא או מנהיג בישראל? אמנם זכה לעשות את המשכן בחכמה שהקב"ה חנן	20388
אותו, וגם זה לזמן מוגבל, ולא היה שום דמיון להנהגה, כיצד לומדת מכאן הגמרא על מנהיג או פרנס?	20389
ועוד פרנס טוב כפי המקובל אצלנו הוא מוכיח הדור, משפיע ומלמד ומורה דרך בתוך העם בהוראות	20390
ופסקים, נושא ונותן עם העם, ועליו גם להיות במשרתו שנים רבות.	20391
א"ר לוי בשם ר' חנינא, את מוצא כשנעשה המשכן שני שבטים היו שותפין במלאכתו, שבטו של יהודה	20392
בצאלאל, שבטו של דן אהליאב בן אחיסמך, וכן במלאכת בית המקדש בן אלמנה מבנות דן, ושלמה בן דוד	20393
למטה יהודה (מלקוט מלכים א' קפ"ה), מבחננו המוסרי של האדם בכל מפעלותיו, אם יהיה נכון להמשיך	20394
את עבודתו למען הכלל, אף כשיראה שמישהו נעשה שתוף למעשהו, אינו מתקנא בו ואינו מפחד שמא	20395
הכל יירשם לזכות חברו, לכן הפקיד הקב"ה את מלאכת המשכן בידי שני שבטים, כדי לבחון אותם עד	20396
כמה הם נאמנים בלבבם, ומכוונים מלאכתם לשם שמים ללא כל פניות, ואינם פוגמים בעבודתם בגלל	20397
השותפות שציווה הקב"ה עליהם.	20398
יש והאדם מסוגל להראות גבורות ונפלאות בעבודת השם, יתמסר אליה במסירות נפש ממש, אולם זאת	20399
רק כאשר הוא מנהיג הכל, רק כאשר אישיותו בולטת ונישאת מעל לכולם, הוא היושב בראש ומחליט על	20400
כל הפעולות, אולם כאשר יהיה אנוס לפעול כשותף בצוותא עם חברים נוספים, יאלץ להכנע לדעת חברו	20401
וההנהגה תקרא על שם שניהם, כי אז מיד תש כוחו, ואדם שכשרון השותפות נעדר הימנו עשוי ליהפך	20402
ליצור מחריב וסותר.	20403
בצאלאל נועד להיות האיש אשר יבנה את משכן ה', איש כזה חייב להיות מצויד בתכונות נעלות של לב	20404
טהור וזך, חייב היה לעבור את המבחן הזה של כשרון השותפות, ולכן בחן אותו ה' ע"י שצירף אליו את	20405
אהליאב בן אחיסמך ממטה דן, בכך נבדק במדת יכולתו לעבוד בשותפות, לעבוד את ה' לשמה, וכאשר	20406
עבר מבחן זה בשלמות אזי הכריז הקב"ה וקרא בשמו של בצאלאל שהוא פרנס טוב.	20407
הוא מסוגל להיות מנהיג בישראל, הור הורה הוראה מעצמו לדורות, שעל המנהיגים לעמוד בנסיון זה של	20408
מדת ההשתתפות, בלי שתפגם מדת החריצות והאהבה לבנות ולהקים מפעל רוחני, אף שבמלאכה זו יהיה	20409
לו שותף אשר הוא גורע משמו, מי שמסוגל לכך הריהו נקרא פרנס טוב, בצאלאל הורה איפוא לכל	20410
הפרנסים והמנהיגים לעתיד את דרך הלשמה.	20411
ואלו לגנאי בית גרמו לא רצו ללמד על מעשה לחם הפנים, בית אבטינוס לא רצו ללמד על מעשה	20412
הקטורת, על הראשונים נאמר זכר צדיק לברכה, ועל האחרונים נאמר ושם רשעים ירקב, ואע"ג דבית	20413
גרמו ובית אבטינוס נתנו טעם לדבריהם, שלא רצו ללמד שמא ילמד אדם שאינו הגון וילך ויעבוד ע"ז	20414
בכך, מ"מ לא קבלו חכמים את דבריהם (יומא פ"ג).	20415
ואם חכמים לא קיבלו דבריכם בוודאי יש מקום לחשוד, כי הטעם שנתנו כאילו הם מכוונים לשם שמים	20416
היה רק לפנים, ובתוך נפשם צפון היה רצון והנאה עצמית, הם רצו להישאר יחידים בסודם ובאומנותם,	20417
שהכל יהיה רק על שמם, שאם ילמדו את האחרים הרי שמם הטוב יעבור גם לאחרים, וכאשר יפסידו את	20418
שמם יפסידו גם מה שכתוב בשמם הטוב כמו כבוד וממון, כמ"ש בחובות הלבבות שער הבטחון, שיש	20419
שרוצה להרויח כסף בשביל שישגי מזה כבוד, ויש שרודף אחר הכבוד שיגיע מזה לכסף, וכיוון שלא רצו	20420
ללמד לאחרים ולשתף את זולתם, נתגנו בגנות עד כדי קריאת שם של רשעים ורקבון שמם!	20421
ומבהיל הוא חומר העוון של זה הרוצה להיות יחידי בעבודתו ובאומנותו, זה שאינו מוכן לשתף את	20422
האחרים בעבודת ה', והוא מרמה ומטעה את עצמו ואת האחרים כי הוא מתכוון לשם שמים, שאין אחרים	20423
ראויים לאיצטלא זו אין הם מוכשרים לעבודה זו, ורק הוא עצמו מסוגל ומוכשר לעבודת שמים זו, וכבר	20424
בזה הוא עוכר את נפשו שאינו מחשיב את זולתו במאומה כאילו הוא ואפסו אין.	20425
מידה המיוחדת אך ורק להקב"ה שאין דן יחידי רק הקב"ה, ויתכן מאד כי אלו האחרונים שלא רצו ללמד	20426
את האחרים, היו מושלמים ומצויינים בכמה מעניני התורה, אף שהיו צדיקים בדברים מסויימים, אבל	20427
כיוון שנכשלו לומר שרק הם הגונים ולא רצו לשתף את האחרים נקראו רשעים. (אור חדש).	20428
	20429
מאמר תתקסו	20430
ובצאלאל בן אורי בן חור למטה יהודה עשה את כל אשר צוה ה' את משה (שמות ל"ח כ"ב).	20431
אמרו ז"ל (ילקוט"ש ויקהל תי"ב), וכל השבח הזה מהיכן הוא בא משבטו של יהודה, זה שאמר הכתוב	20432
ותיראן המילדות את האלהים, ומה פרע להן הקב"ה ויעש להם בתים בתי כהונה ומלכות, יוכבד נטלה	20433
כהונה ומלכות שכרה משה ואהרן, ומה נטלה מרים שכרה חכמה, שנאמר הן יראת ה' היא חכמה, העמיד	20434
ממנה בצאלאל שהיה חכם שנא' ואמלא אותו רוח אלהים בחכמה ובתבונה ע"כ.	20435

חכמתו של בצלאל שעליה אמרו ז"ל (תנחומא פקודי), ואף בצלאל שבנה אותו נשתבח לפני הקב"ה ולפני המלאכים, נשתבח בעליונים ונשתבח בתחתונים, שנאמר ראה קראתי בשם, הרי שנאמר עליו בתורה מה שאמרו ז"ל על אדה"ר, שאמר עליו הקב"ה ראו בריה שבראתי, ואמרינן בגמ' (ברכות נ"ה) אר"י א"ר יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ, כתיב הכא ואמלא אותו רוחו אלהים בחכמה ובתבונה ובדעת, וכתוב התם ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה, וכתוב בדעתו תהומות נבקעו (ברכות נ"ח), גילו לנו חז"ל סוד חכמה עליונה זו שמקורה היא היראה, ולא יראה של בצלאל בעל החכמה, אלא נקודה של יראה מכמה דורות שלפניו, והיא מעלת היראה של מרים שהיא האם שהולידה חכמת מעשה שמים וארץ של בצלאל, וזהו ששנינו אם אין יראה אין חכמה, ובא וראה עד היכן הוא משקל היראה, שהרי דלגו חז"ל על היראה של יציאת מצרים של קריעת ים סוף ומתן תורה, ולא צרפו לחכמה זו אלא היראה של ותיראן, כלומר כדאי היא יראה זו בלבד להוליד חכמה כזו, נמצא שיסודה של חכמת מעשה בראשית שעל ידה נבנה המשכן היא היראה.	20436 20437 20438 20439 20440 20441 20442 20443 20444 20445 20446
שלמה המע"ה החכם מכל אדם שבנה הבית הראשון ונאמר בו וישב על כסא ה', אמרו עליו בגמ' (ברכות ח'), ואמר רחב"א משמיה דעולא לעולם ידור אדם במקום רבו, שכל זמן ששמעי בן גרא קיים לא נשא שלמה את בת פרעה, הרי שעם כל החכמה והיראה מ"מ כיון שחסר היה סעיף אחד מדרכי התורה והוא הרב, גרם לו חסרון הסעיף הזה מכשול.	20447 20448 20449 20450
איתא במדרש (ילקו"ש ירמיה ש"כ), כי על אפי וחמתי היתה לי העיר הזאת, א"ר יודן כל אותן שבע שנים שבנה שלמה את בית המקדש לא שתה בהם יין, וכיון שבנה את ביהמ"ק ונשא את בת פרעה אותו לילה שתה יין, באותה שעה עלתה על דעתו של הקב"ה להחריבה, א"ר הלל בר הילני כזה שהוא עובר במקום מטונף ועוקם את חוטמו, והרי שהפגם בתורתו של שלמה בחסרון רבו גרם לחורבן ביהמ"ק, ונמצא שבנין הבית וקיומו הוא אך על ידי מדרגת התורה בתכלית השלמות, והוא ששנינו אם אין חכמה אין יראה. אמרו ז"ל (בילקו"ש פקודי תי"ז), בשעה שאמרו לעשות משכן מיד אמר להם קחו מאתכם תרומה לה', והיה משה עסוק במשכן שלשה חדשים שלמחרת יוה"כ"פ התחילו ובכ"ה כסלו גמרו, עשו אותו וקפלו אותו והיה מונח מפורק טבת שבט ואדר והעמידוהו בא' בניסן, והיו מתלוצצים עליו ואומרים הרי נעשה המשכן, לא היה אומר שהוא משרה שכינתו אצלנו? והקב"ה נתכוון שיעמיד המשכן בחודש שנתבשר אברהם אבינו ביצחק ע"כ.	20451 20452 20453 20454 20455 20456 20457 20458 20459 20460
הרי שמשכן זה שנבנה בחכמה ובתבונה ובדעת כבריאת שמים וארץ בתכלית הנדיבות והחסד, ע"י בצלאל שהיה זכאי ובדור זכאי וע"י משה רבינו, ובתכלית שלמות החכמה והיראה, מ"מ כדאי היה לדחות הקמתו ולא להשרות השכינה בישראל שלשה חדשים, רק בשביל שעל כל הזכויות והחסדים מעל שמים, תתוסף עוד זכות זה שיוקם בחודש שנתבשר אברהם ביצחק, ואנו למדים מכאן כמה זכויות נדרשות לבנין מקום רוחניות וקיומו.	20461 20462 20463 20464 20465
וישחט ויקח משה את הדם ויתן על קרבנות המזבח סביב באצבעו, ואת הדם יצק אל יסוד המזבח ויקדשהו לכפר עליו (ויקרא ח'), תנא בתורת כהנים כפרה זו איני יודע מהו, אלא שאמר משה בשעה שצוה אדון העולם להתנדב בדבר המשכן, דחקו ישראל איש ואשה והביאו שלא בטובתם, תהא כפרה זו שלא יהיה גזל במקדש, וכן הוא אומר כי ה' אוהב משפט שונא גזל בעולה ע"כ.	20466 20467 20468 20469
ובתרגום יונתן ב"ע, ורבי ית' מדבחה מן כל ספק אנוס וחטופין מטול דחשיב בלבביה, דילמא נסיבא סרכי' דבני ישראל אפרשותא מן אחיהון באונסא וקריבו לעבידת משכנא, או דילמא ישתכח בבני ישראל דלא הוה בלביה דמיתא לעבידתא לשמע קול כרוזא, ואיסתפי ואייתי בלא צבי מטול כן דכי ית' בדם תורא.	20470 20471 20472 20473
הרי שנדבת המשכן שהתורה מעידה שהיה בנדבת לב, ושדרכא היה מוכרח לכרוז מיוחד להפסיק ההבאה כמו שנאמר וכילא העם מהביא, כלומר שבעל כורחם נכלאו מהביא, מ"מ היה מקום לחשוש שמא גרם הכרוז להתעורר לנדיבות הלב ולא מהתעוררות עצמית בלבד, ומפני החשש שמא אירע כן לנדיב אחד מן הנדיבים, ראתה בזה התורה ריח גזל עד כדי לקרוא ע"ז המקרא, כי אני ה' אוהב משפט שונא גזל בעולה, והמזבח עצמו היה צריך כפרה להטהר מן הפגם הזה.	20474 20475 20476 20477 20478
וכן מצינו בד"ה (ב' ה' א') ויבא שלמה את קדשי דוד אביו באוצרות בית האלהים, ופי' רש"י ממדרש אגדה כך אמר שלמה, רעב היה בימי דוד שלש שנים שנה אחר שנה, והיה לו לבזבז הקרבנות הללו להחיות בהן עניי ישראל ע"כ, ולפיכך נתן קדשי אביו באוצרות בית האלהים ולא בנה מהם בית המקדש, הרי שלבנין משכן ומקדש ה' זקוקים הבונים להיות בתכלית החכמה והיראה וטהרת המעשים, ועל כל אלה זכות אבות, וכן הוא באמת גם במקדשי המעט של הישיבות בישראל. (דליות יחזקאל).	20479 20480 20481 20482 20483 20484
מאמר תתקסז	20485

ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה עשה את כל אשר צוה ה' את משה (שמות ל"ח כ"ב).	20486
איתא בירושלמי פאה פרק א', אשר ציוה אותו משה אין כתיב כאן, אלא אשר ציוה ה' את משה, אפילו דברים שלא אמר לו רבו הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסיני, ומבאר רש"י כי משה ציוה לבצלאל לעשות תחילה כלים ואחר כך משכן, אמר לו בצלאל מנהג עולם לעשות תחילה בית ואחר כך משים כלים בתוכו, אמר לו משה כך שמעתי מפי הקב"ה בצל אל היית, וכן עשה המשכן תחילה ואחר כך הכלים עכ"ל.	20487 20488 20489 20490 20491
ולכאורה דברי הירושלמי קשה להבין, איך אפשר ללמוד על ענינים רוחניים גדולים ממנהג העולם? למדים אנו מזה כי השכל ניתן לנו לקיום תורת ה' ומצותיו, ומי שעושה נגד השכל זה חטא ופשע, כי השכל הוא צלם אלקים חלק אלוה ממעל, כדכתיב נעשה אדם בצלחמנו כדמותנו, ופירש רש"י להבין ולהשכיל, והשכל צרי להיות המנהל של אדם כל ימי חייו, ואסור לאדם לחיות ע"פ תאוותיו, כי תאוותיו מוליכות אותו שובב בדרך לב רצונו באורחות עקלקלות.	20492 20493 20494 20495 20496
מזה הבין בצלאל, כיון שמנהג העולם הוא קודם בונים משכן ואח"כ כלים, מבינים שככה השכל מחייב, ולמד מזה שגם כאן צריך לעשות המשכן קודם, ובאמת כיוון לדעת הקב"ה שנאמר למשה בסיני. (זכרון מאיר).	20497 20498 20499 20500
מאמר תתקסח נמחק	20501
מאמר תתקסט	20502
ותכל כל עבודת משכן אהל מועד ככל אשר צוה ה' את משה (שמות ל"ט ל"ב).	20503
פי' לא הם כילו שאם היה ה' מצוה עוד בעבודתו ית' יעשו בני ישראל בכל אוות נפשם, אלא שכלתה המלאכה אשר צוה ה' (אור החיים הק'), אש קודש ניצתה בישראל, אש שלא כתבה מהרה כי דבר אמת נצחי אינו נגמר, רק המעשה כלה אבל האהבה והכיסופים לקיים את רצונו ית"ש לא כלו, המלאכה נסתיימה אבל עוד נשארו בלבם תשוקה וצמאון לדבר ה' ומצותיו, ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר, איש ואשה אל יעשו עוד לתרומת הקודש ויכלא העם מהביא, דרוש היה צו בכדי לעצור את ישראל מלהביא עוד, הם מוכנים לנדב ולהביא עוד בלי הפוגה, כי נשמתם התלהבה ואהבת ה' סערה ופרצה מלבם.	20504 20505 20506 20507 20508 20509 20510
והנה הסנה בוער באש והסנה איננו אוכל, מכאן אמרו האשה של מעלה מעלה לולבין ושורפת ואינה אוכלת והיא שחורה, האש של מטה אינה מעלה לולבין והיא אדומה ואוכלת ואינה שורפת (שמו"ר ב' י'), ופי' האר"י ז"ל משום דאש של מעלה לא יתעצם ולא יתחבר בשום עצם חומרי, ולא יתערב בחלקיו ולכן אינה אוכלת, משא"כ אש של מטה יתעצם ויתערב בכל החומרים ויכנס בכל חלקי העץ ויתערב ויכלהו, האש של מעלה טהורה מכל זיק של חומר פשוט, לכן אינה מתערבת עם העצמית החומריים, לכן היא שורפת ואינה כלה.	20511 20512 20513 20514 20515 20516
אש של אהב ה' היא נצחית ואינה נגמרת ונפסקת, ויותר ממה שנראה היא אינה נראית, היא נשארת מכוסה יותר ממה שהיא גלויה, נר אלקים נשמת אדם, וכשם שנר האלקים הוא נצחי כן אהבתו וחסדו לא תמו, כשם שרחמיו לא כלו גם הנשמה השוכנת באדם, חסדו ורחמנות לבו לא כלו ולא נגמרו, אם עושה חסד ופעולה של רחמים, לא נגמרה ולא נפסקה תשוקתו, הפעולה אמנם עברה אבל התשוקה נשארה והמעייין לא יתייבש.	20517 20518 20519 20520 20521
ועשית את המזבח עצי שטים, מזבח זה נס גדול היה שהאש דולקת בו ביום ובלילה ולא היה העץ נשרף, ולא היה הנחושת ניתך, ומן הנסים שהיו במקדש שמעולם לא כיבו גשמים אש המזבח, והיה מונח בעזרה במקום מגולה כדמיון חצר המשכן במשכן (רבינו בחיי עה"ת), אף לאחר מעשי המצוות לא נחלשה האהבה להשם ית' ותורתו, להיפך אחר המעשה הטוב עוד התלהבה נשמתם ועוד ניתוספה אש הקודש שבה וצמא עוד יותר לתורה.	20522 20523 20524 20525 20526
וכן אצל הרשעים שמעשהים הרעים יוצרים בהם יותר תאוה ותשוקה לעשות רע, תמיד הם באמצע כי עוד לא נגמרה תאוותם, היא גוררת תמיד תאוות אחרות, וכמ"ש אין אדם יוצא מן העולם וחצי תאוותיו בידו (קה"ר א' ל"ד), כי הלב אוצר בתוכו מטען רב של תאוות שעוד לא השיגו, וכמ"ש הרמב"ן ז"ל שכל היה רעה כשהיא טורפת את האדם נעשית רעה עוד יותר (ויקרא כ"ז ו').	20527 20528 20529 20530
ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו, אמר רבא בתחילה במרדכי לבדו ולבסוף בעם מרדכי ומנן רבנו, ולבסוף בכל היהודים, שלאחר כל מעשי הרשעה הזדוניים נתעורר בתוכו כל המעיין הנרפש של תאוות רעות ורשעות, ויקצוף המלך מאד וחמתו בערה בו, אף לאחר שכבר פרץ הכעס מלבו החוצה, עוד לא שככה חמתו ועוד לא נרגעה אלא עוד בערה בו, האש הטמאה לא נגמרה אלא בוערת ומתלהטת מרגע לרגע ביתר שאת.	20531 20532 20533 20534 20535

ויהי כראות המן את מרדכי היהודי יושב בשער המלך, ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה וימלא המן חימה,	20536
בטבע האדם לאחר שהכעסן כועס כעסו מתרוקן, אבל כאן לא אש הגיהנם הפורצת מתוכו אינה נרגעת,	20537
הוא מתמלא עוד חימה כעס ורציחה, עד כדי כך שהיה צריך להשתלט על עצמו, ויתאפק המן כי עוד	20538
בוערת להבה בקרבו.	20539
יותר ממה שהוציא מהמעייני הנרפש המקנן בנפשו הטמאה, עוד שמור בלבו הרבה כעס ומצפה בלבו הרבה	20540
כעס ומצפה להזדמנות מתאימה לרוקן מה שאצור עדיין בתוכו, וההיפך הוא היהודי הפרוש שנאמר עליו	20541
אם יכעס לא יתקצף, ואפילו יכעס הרי הכעס שלו חד פעמי, אין הוא מוליד כעס אחר אם יכעס לא יתקצף,	20542
זה נגמר ולא נותר עוד בלבו שמץ של קפידה.	20543
ויהי ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט, ויאמר אברם אל לוט אל נא תהי מריבה ביני וביניך,	20544
ובין רועי ובין רועיך כי אנשים אחים אנחנו, ריב הוא לשון זכר מריבה לשון נקבה, ולמה שינה הלשון אל	20545
נא תהי מריבה? ואומר השל"ה הק' שאמר אברהם נשתדל שהריב יהיה כזכר ולא כנקבה, שהנקבה	20546
מולידה ולכן לא תהיה מריבה, שיהיה זה ריב חד פעמי שייפסק ולא ימשך.	20547
וישמע אברהם כי נשבה אחיו, וכי אחיו היה? אלא ראה ענוותנותו של אברהם, אחר אותה מריבה שכתוב	20548
ויהי ריב בין רועי אברם ובין רועי מקנה לוט, אעפ"כ הוא קורא אותו אחיו דכתיב כי אנשים אחים אנחנו	20549
(תנומא לך י"ג), האהבה לא נפגמת היא נמשכת וקיימת כמו שהיתה, כי במקום שיש ענוה ואש של אמת	20550
אין הפסק, אש קודש אינה ככה אינה מתקררת ואינה מצטננת. (מעייני החיים).	20551
	20552
מאמר תתקע	20553
ותכל כל עבודת משכן אהל מועד ככל אשר צוה ה' את משה (שמות ל"ט ב).	20554
בלומדנו בפרשיות מלאכת המשכן, אפר לראות שהתורה נתנה ציווי מפורט ומדוקדק על כל פרט ופרט,	20555
ואף הדבר הזעיר ביותר לא ניתן לעוסקים במלאכה לעשות כפי רצונם, אלא נצטוו במיוחד באיזה אופן	20556
לעשותו, ועל כל אלו נאמר ויעשו כאשר צוה ה' את משה, ולו היו עושים באופן שונה מכפי ציווי ה', לא	20557
היה נעשה המשכן ולא היתה השכינה שורה עליו, ובאמת אף בעבודת הקרבנות ג"כ מצינו דקדוק וציווי	20558
מפורש על כל דבר ודבר.	20559
כאשר נתבונן במהלך הבריאה נראה, שהבריאה עשויה כסדר ובדקדוק נפלא בדרך סיבה ומסובב,	20560
ומבלעדי הדברים הגורמים את התולדה לא תוכל בשום אופן להיווצר התולדה, כדי שיצמיח אילן הנושא	20561
פירות, חייב לזרוע את הגרעין במקום המיועד לזריעה ולהשקות את האין וכדומה, ומבלעדי זאת לא יצמיח	20562
האילן פירות, ויש בעלי מקצוע היודעים היטב הדרך הנכונה כדי שהאילן יגדל וישא פירות.	20563
כתב הרמב"ן (שמות י"ג ט"ז), כי אין לאדם חלק בתורת משה רבינו ע"ה, עד שיאמין שכל דברינו	20564
ומקרינו כולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם כלל, אלא אם יעשה הטוב יצליחנו שכרו ואם לאו	20565
יכריחנו עונשו, למדנו מזה שאין טבע בבריאה, וכל מה שאנו רואים בעינינו שמוטבע בבריאה אין בזה	20566
אלא אחיזת עינים, והדבר האמיתי הגורם לכל הבריאה הוא רק מעשי האדם ופעולותיו, וכדאיתא בחז"ל	20567
(דב"ר ד' ג'), בשעה שאמר הקב"ה ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב את המות ואת הרע, מאליה	20568
הטובה באה על עושי הטובה והרעה באה על עושי הרעה, המעשים הטובים הם הגורמים את הטוב,	20569
והמעשים הרעים הם יפעלו את הרע.	20570
ומעתה כאשר נתבאר שכל הבריאה נעשית בטבע במהלך מסויים, ומבלעדיו אין קיום לבריאה, וכאשר	20571
נראה דברי הרמב"ן שכל הטבע אינו אלא דמיון גרידא, והטבע האמיתי נקבע לפי מעשה האדם, וכל הטבע	20572
הנראה לעינינו אינו אלא לבוש, א"כ פשיטא שאף מעשי האדם נעשים בדרך זו, שחייב לעשות את	20573
המעשים באותה צורה שנקבעה בבריאה, ולכן היה דקדוק מפורש על כל פרט ופרט שכן טבע הנהגה	20574
הרוחנית, וכאשר ישנה מעט מציווי ה' הרי שינה את סדר הבריאה, ואין כל אפשרות שמעשיו יפעלו	20575
בצורה אחרת.	20576
והדברים מבוארים בספר הכוזרי (מאמר הראשון), בתשובת החבר לכוזרי באמיתת התורה וז"ל, וכן כל	20577
תורתנו כולן כתובות בתורה מדבור האלוקים עם משה וממה שכתב משה ונתן לההמון, ותכונת הקרבנות	20578
ואיך מקריבים אותם ובאיזה מקום ולאיזה צד ואיך נשחטים, כולם בביאור מאת האלוקים שלא יחסר מהם	20579
דבר קטן ויפסיד הכל, כמו ההוייות הטבעיות אשר הם מתחברים מיחסים דקים, אשר אם יארע מכשול	20580
מעט ביחסים ההם היתה נפסדת ההויה היא, ולא היה הצומח ההוא או החי או האבר אלא מופסד או נעדר.	20581
וכן איך תנותח הבהמה הנקרבת ומה יעשה באבר אבר, ומה שיש לאכילה ומה שיש לשריפה, ומי יאכל	20582
ומי ישרוף ומי יקריב, והיאך תהיה תכונת המקריבים, מבואר בדבריו כי מעשה המצוות חייבים להיות	20583
בדקדוק רב, וכאשר אינו מדקדק בהם לא תתקיים המצוה, וכשם שבבריאה כאשר יחסר איזה פרט לא	20584
יתקיים הצומח, כן אף במעשי המצוות.	20585

וכאשר נתבונן בהנהגתו נראה שרחוקים אנו מההבנה הזו, ואנו מסתפקים בעשיית פעולות בעלמא ללא	20586
תכנית ומטרה, ואיננו בוחנים את מעשינו שיהיו מדויקים ומכוונים באיזה סדר מכוון, הנה בעניני העוה"ז	20587
כל מאכל יש לו זמן מסויים ותפקיד וצורה, ורק באותה צורה יפיק ממנו את התועלת הראויה, כן חייבים	20588
להיות מעשי המצוות מדויקים ומדוקדקים, ורק בכה"ג יבנו את האדם, תורתנו ותפילתנו חייבת להיות	20589
מדויקת וסדורה באופן ראוי, כדי לזכות לתורה חייב להכשיר עצמו ע"י קניית המ"ח מעלות, ומבלעדי זאת	20590
לא יזכה וישיג את התורה, וזה המהלך הטבעי שרק על ידו תתן התורה פריה.	20591
וכן כל המעלות הטובות לא נקנות לאדם אלא בעשותם כפי הסדר הנכון, וכשם שחזינן במלאכת המשכן	20592
שנקבע הסדר בכל פרט, כי מבלעדי זאת לא ישיג את השראת השכינה שסגולתה רק באופן זה, ובאמת	20593
רואים זאת בחוש שעל כל חוט השערה היאך חייבת להיות הנהגתו נפסק דין בשו"ע, ואף על גזיזת	20594
הצפורנים באיזה אופן תיעשה יש הלכות מפורשות, כן בהשגת האמונה והבטחון יש מהלכים קבועים היאך	20595
נשיגם, וכן יראת שמים ישיג רק כאשר ילך בדרך הסלולה שקבעה לנו תורה, וכאשר הוכחנו זאת	20596
במלאכת המשכן.	20597
ויש להוסיף שהרי כבר נתבאר שעיקר המשכן הוא שהאדם יעשה למשכן, וראה במסילת ישרים (פרק	20598
כ"ו) שהאריך בענין זה, ומכיון שחזינן שבמשכן היה הכל מדוד ומכוון, הרי זה ללמדנו שכל התעלות	20599
האדם חייבת להיות באופן זה, וכשם שיש מהלך טבעי בחלק הטוב כך יש מהלך אף בצד הרע, יש מדות	20600
ותכונות המביאות את האדם לידי הרע, ובעת שאינו מתרחק מן המהלכים המביאים לידי הרע הרי בעל	20601
כרחו יעשה רע, ואף המדרגות החמורות ביותר כשונאי השם וכדומה, אם לא יזהר מן הדרכים המביאים	20602
לכך הרי יכלל בתוך שונאי השם רח"ל. (אור יחזקאל ח"ה).	20603
	20604
	20605
מאמר תקעא	20605
ויביאו את המשכן אל משה את האהל ואת כל כליו (שמות ל"ט ל"ג).	20606
איתא במדרש (שמו"ר נ"ב ג'), הה"ד עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון, מהו ליום אחרון שכל מתן	20607
שכרן של צדיקים מתוקן להם לעוה"ב הוי ותשחק ליום אחרון, ד"א אימתי התורה משחקת למי שהוא	20608
עמל בה? ליום אחרון, מעשה בתלמיד אחד של רשב"י שיצא לחו"ל ובא עשיר והיו התלמידים רואין אותו	20609
ומקנאין בו, והיו מבקשין גם הן לצאת לחו"ל וידע ר"ש והוציאן לבקעה אחת על פני מירון, והתפלל ואמר	20610
בקעה בקעה המלאי דינרי זהב, התחילה מושכת דינרי זהב לפניהם, אמר להם אם זהב אתם מבקשים הרי	20611
טלו לכם, אלא הווי יודעין מי שהוא נוטל עכשיו חלקו של עוה"ב הוא נוטל, שאין מתן שכר התורה אלא	20612
לעוה"ב הוי ותשחק ליום אחרון.	20613
הנה התלמיד הזה שהלך לחו"ל וחזר עשיר, מוכרחים לומר שחזר להיות תלמיד אצל רשב"י ולא נפגם	20614
במאומה בצאתו לחו"ל, וממילא מובן שבממונו לא השתמש לדברים בטלים ח"ו, אלא למעשים טובים	20615
לתמוך בידי לומדי תורה ולעשות צדקה וחסד כראוי לתלמיד של רשב"י, ולכן קנאו בו חבריו ובקשו גם	20616
הם לצאת לחו"ל, כי כדאי הדבר שיכולים להשאר בשלמות בתורה ועבודת ה', וגם לזכות במצות	20617
ובמעשים טובים רבים כאלו שזכה תלמיד זה וידע ר"ש ברוח הקודש.	20618
ומה עשה הוציא אותם בבקעה על פני מירון, וגילה להם סוד עומק לבבם, ואמר להם אם זהב אתם	20619
מבקשים טלו לכם, אלא הווי יודעים... הורה להם שאין לאדם לבקש עילות וסיבות להתעשר, כי אין מתן	20620
שכר התורה אלא לעוה"ב, רק בעוה"ב שייך מתן שכר התורה, כי שם נשמר השכר בשלמות, אבל כאן	20621
בעוה"ז הווי יודעין שכל מי שנוטל עכשיו שכרו של עוה"ב הוא נוטל, כי כל הנאה בעוה"ז יש לה חשבון	20622
ונגרע מערכו לעוה"ב.	20623
עוד מעשה מובא במדרש שם, מעשה בר' שמעון בן חלפתא שבא ערב שבת ולא היה לו מאין להתפרנס,	20624
יצא לו מן העיר והתפלל לפני האלקים וניתן לו אבן טובה מן השמים, נתנה לשולחני ופרנס אותה שבת,	20625
אמרה אשתו מהיכן אלו אמר לה ממה שפרנס הקב"ה, אמרה לו אם אין אתה אומר לי מהיכן הן איני	20626
טועמת כלום, התחיל מספר לה אמר לה התפללתי לאלקים וניתן לי מן השמים, אמרה לו איני טועמת	20627
כלום עד שתאמר לי שתחזירה במוצאי שבת, אמר לה למה אמרה לו אתה רוצה שיהא שולחנך חסר	20628
ושלחן חברך מלא.	20629
הלך ר"ש והודיע לרבי, אמר לו לך ואמור לה אם שלחך חסר אני אמלאנו משלי, הלך ואמר לה אמרה לו	20630
לך עמי למי שלמדך תורה, אמרה לו רבי וכי רואה אדם לחבירו לעוה"ב, לא כל צדיק וצדיק עולם בפני	20631
עצמו, שנאמר (קהלת י"ב) כי הולך האדם אל בית עולמו, עולמים אין כתיב כאן אלא עולמו, כיון ששמע	20632
כן הלך והחזיר, רבותינו אמרו הנס האחרון היה קשה מהראשון, כיון שפשט ידו להחזירו מיד ירד המלאך	20633
ונטלה הימנו, למה שאין מתן שכרה של תורה אלא לעוה"ב, הוי ותשחק ליום אחרון.	20634

נפלא הדבא שהצדקת הזאת נצחה שני גדולי עולם, את רבינו הקדוש ותלמידו בעלה ר"ש בן חלפתא, שלא	20635
היה להם מענה לדבריה, כי אין אדם רואה את חכמתו שם בעולם הבא, וכי כל צדיק וצדיק יש	20636
לו עולם בפני עצמו, והביאה ראייה לדבריה מדכתיב כי הולך האדם לבית עולמו ובוזה נצחה את שניהם,	20637
וכמ"ש חז"ל להדיא כיון ששמע כן הלך והחזיר, ויש להתבונן מה חידשה כאן שלא עמדו ע"ז רבי ורבי	20638
שמעון בן חלפתא?	20639
וביאר הגר"י מסאלנט זצוק"ל, שהיא סתרה בזה את דברי רבי שאמר אם יהא שלחך חסר אמלאנו משלי,	20640
וע"ז ענתה ואמרה הלא כתוב כי הולך האדם אל בית עולמו, עולמים אין כתיב כאן אלא עולמו, היינו שכל	20641
צדיק וצדיק עולמו שיהא לו שם בעוה"ב הוא בונה אותו כאן בעוה"ז, כי כל עוה"ב של אדם נעשה ממצות	20642
ומעש"ט שלו שהוא עושה בעוה"ז, ולפי"ז אמרה לו לרבינו הקדוש, אמת שאתה קדוש וחסיד גדול מאד	20643
ובנית לך עולם גדול ונפלא לעוה"ב, ע"י התורה והמצוה ומעשיך הטובים הרבים והעצומים שבעוה"ז.	20644
אבל אתה נשיא ועשיר גדול, ששכר עסק בתורה מתוך הדחק אין לך כי אין לך דוחק, אבל בעלי ר"ש בן	20645
חלפתא שלומד מתוך הדחק, איך אתה אומר שאם יחסר שלחנו בעוה"ב תמלאנו משלך, הלא שכר תורה	20646
מתוך הדחק אין לך רק לנו, ואי אפשר לך עם כל זכויותיך למלאות לנו אם יחסר! ובוזה נצחה את רבינו	20647
הקדוש ור"ש בן חלפתא, ולכן הלך והחזיר עכת"ד הגר"ס זצוק"ל. (לב אליהו).	20648
	20649
מאמר התקעב	20650
ויביאו את המשכן אל משה את האהל ואת כל כליו (שמות ל"ט ל"ג).	20651
ויביאו את המשכן שלא היו יכולין להקימו, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן הניח לו הקב"ה	20652
הקמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם מחמת כבוד הקרשים, שאין כח באדם לזקוף ומשה העמידו,	20653
אמר משה לפני הקב"ה איך אפשר הקמתו ע"י אדם, אמר לו עסוק אתה בידך נראה כמקימו והוא נזקף	20654
וקם מאליו, וזה שנאמר הוקם המשכן הוקם מאליו (רש"י מדרש תנחומא).	20655
מדוע אי אפשר היה להקים את המשכן, והלא כל עבודת הלויים היתה להקים את המשכן ולפרקו בעת	20656
נסיעתם, ולמה דוקא בפעם הראשונה לא היו יכולים? ועוד הלא גם משה רבינו לא היה יכול להקימו בכוח	20657
עצמו, רק שאמר לו הקב"ה עסוק אתה בידך נראה כמקימו והוא נזקף, ולמה צריך שהקמת המשכן תיעשה	20658
באופן כזה על ידי משה?	20659
ולבאר זאת הנה מובא בתוס' (חגיגה ט"ו.) בשם הירושלמי וז"ל, טוב אחרית דבר מראשיתו, אמר לו אחר	20660
לר"מ ר"ע רבך כך דרש, טוב אחרית דבר שהוא טוב מראשיתו, ובי הוא עובדא אבויה אבי הוה מגדולי	20661
ירושלים, וביום שבא למהול קרא לכל גדולי ירושלים והושיבן בבית אחד, ולר"א ולר' יהושע במקום	20662
אחר, מן דאכלין ושתין שרין מטפחין ומרקדים, אמרי עד דאלין עסקין בדידהו נעסוק בדידן, ישבו	20663
ונתעסקו בדברי תורה ירדה אש מן השמים והקיפה אותן.	20664
אמר לון אבויה אבא גברין מה באתם לשרוף ביתי, אמרו לו ח"ו אלא יושבין היינו וחוזרין דברי תורה,	20665
מתורה לנביאים ומנביאים לכתובים והיו הדברים שמחים כנתינתן מסיני, לא באש נתנו, אמר הואיל וכך	20666
כוחה של תורה אם יתקיים הבן הזה לתרוה אני מפרישו, ולפי שלא היתה כונתו לשמים לפיכך לא נתקיימו	20667
בי עכ"ל, והיינו טוב אחרית דבר מראשיתו בעת שהראשית הוא טוב.	20668
ומכיון שבהקמת המשכן הושרתה השכינה כדי לכפר על מעשה העגל כמ"ש רש"י עה"פ משכן העדות	20669
(שמות ל"ח), עדות לישראל שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל שהרי השרה שכינתו ביניהם, לכן היתה	20670
חשיבות גדולה מי הוא המקום את המשכן, אם הדבר יעשה על ידי איש אחר, או על ידי משה רבינו עם	20671
כוונתו הרמה, שכל העיקר תלוי בהתחלה כי טוב אחרית דבר מראשיתו.	20672
משכן העדות מה העדות? זו תורה שישגעים בה, אמר האלקים בזכות התורה ובזכות הקרבנו אני מציל	20673
אתכם מגיהנם, וכן לאברהם אבינו הראה הקב"ה התורה והגיהנם והקרבתו וגלויות, שנאמר והנה תנור	20674
עשן ולפיד אש אשר עבר בין הגזרים האלה זו תורה וגיהנם, אמר הקב"ה כל הימים שיהיו בניך עסוקים	20675
בתורה ובקרבתו הם נצולים מהם, אלא עתידין בניך לבטל הקרבנות, במה אתה מבקש שישתעבדו בניך	20676
בגיהנם או בגלויות, אמר ר' חנינא בר פפא אברהם בירר לו הגלויות, שנאמר אם לא כי צורם מכרם	20677
(דברים ל"ב) זה אברהם, וה' הסגירם שהסכים הקב"ה אחריו (שמו"ר נ"א).	20678
ובחידושי הרש"ש מביא גירסת הילקוט תהלים מ', עתידה תורה ליבטל וביהמ"ק ליחרב ואברהם בירר	20679
גלויות, ואפשר להבין מזה כי בלא תורה ועבודה המצרפים את האדם, אי אפשר לחיות חיי המעלה, ואז	20680
מוכרח הוא לצרף את עצמו על ידי גלויות, דהיינו יסורין ממרקין עוונותיו של אדם, או תיקון בגיהנם אחר	20681
המוות, אבל אברהם בירר גלויות תיקון בחיים, ועלינו ללמוד מן היסורים ולהתעלות כדי שהתיקון יהיה	20682
בשלמות. (נחלת אליעזר).	20683
	20684

	מאמר תתקעג	20685
	ויביאו את המשכן אל משה את האהל ואת כל כליו קרסיו קרשיו בריחו ועמדיו ואדניו (שמות ל"ט ל"ג).	20686
	עוז והדר לבושה זה משה, ותשחק ליום אחרון אלו ליצני ישראל שאומרים אלו לאלו, אפשר השכינה	20687
	שורה על ידיו של בן עמרם? לא עשה (לא השיבם משה), כיון שא"ל האלקים להקים את המשכן התחיל	20688
	שוחק עליהם, שנאמר ותשחק ליום אחרון (שמו"ר נ"ב ג').	20689
	זאת היא מדתם של הצדיקים שחיים תמיד עם מחשבת היום אחרון, ואינם מתפעלים מדמיונותיהם של	20690
	ליצני הדור המתעלמים מסופם, וזאת היא עבודה קשה שבמקדש, משום שטבע האדם להתבלבל במצבים	20691
	הקשים הפוקדים אותו, ולהיות רגיש ביותר לדעת הבריות עליו, והנה המשכן נגמר בכ"ה כסלו ונשאר	20692
	מקופל עד ראש חודש ניסן, וכל ישראל היו מצפים מתי תשרה השכינה במעשה ידם (במד"ר י"ג ד'), וזה	20693
	נתן ההזדמנות לליצני הדור להתלוצץ על מה רבינו, אבל משה נשאר איתן בדעתו שכאשר יגיע הזמן	20694
	יצטוו להקים את המשכן ותחלתו לא נכזבה.	20695
	איתא במדרש מעשה בתלמיד אחד של ר' שמעון בן יוחאי שיצא לחוצה לארץ ונתעשר, והיו התלמידים	20696
	רואים אותו ומתקנאים בו, והיו מבקשים גם הם לצאת לחוץ לארץ וידע ר' שמעון, הוציאם לבקעה אחת	20697
	על פני מירון והתפלל ואמר בקעה בקעה המלאי דינרי זהב, אמר להם אם זהב אתם מבקשים הרי זהב טלו	20698
	לכם, אלא היו יודעים כל מי שהוא נוטל עכשיו חלקו של עולם הבא הוא נוטל, שאין מתן שכר התורה	20699
	אלא לעולם הבא, הוי ותשחק ליום אחרון (שמו"ר שם).	20700
	התלמידים שלא היו כל כך איתנים בדעתם נתפעלו מהעושר של חברים, עד שר' שמעון המחיש להם שאין	20701
	הצלחות העולם הזה אלא דמיון, והבא להמשך אחר הדמיון יפסיד את שכרו האמיתי, דוקא על ידי היסח	20702
	הדעת מעולם הזה ותענוגותיו יגיע למבוקשו בהשגת המעלות, וזה בעצמו הוא השכר הכי גדול אשר יראה	20703
	לעין בסוף, ואיתא שם מעשה בר' אבהו שהיה מסתלק מן העולם, וראה כל הטוב שמתוקן לו לעוה"ב,	20704
	התחיל שמח ואמר כל אלין דאבהו? ואני אמרתי לריק יגעתי לתוהו והבל כוחי כליתי (ישעיה מ"ט).	20705
	יש והאדם נמשך לגמרי אחרי רצונותיו ושוכח מכל תפקידו בזה העולם, אבל מדמיון כזה לא כל כך קשה	20706
	להנצל למי ששומר תורה ומצוות, אולם ישנו מצב יותר חמור מזה מפני שנראה כהיתר, והוא כמעשה	20707
	תלמידי רשב"י שעלה ברעיונם לנטוש את תלמודם, וליסע לחוץ לארץ כדי לאגור עושר רב, בזה מסתמך	20708
	האדם על הפסוק בכל לבבך שפירושו חז"ל בשני יצריך ביצר הטוב וביצר הרע (ברכות נ"ד), אלא	20709
	שטועה טעות מר, חושב הוא שצריך להשתמש בשכל כדי לקדם את ענין החומר, וששני היצרים הם	20710
	שותפים שווים, אבל הכוונה היא הפוכה, שצריכים לרתם את החומר שיהיה כפוף לרצון השכל, ובשניהם	20711
	יחד לעבוד אך את הקב"ה ולא את העוה"ז.	20712
	כבר גזר אומר הפילוסוף האלקי החובת הלבבות, שכשם שלא תתכן התחברות אש ומים בכלי אחד, כן לא	20713
	יתכן אהבת העולם הזה והעולם הבא יחד בלב המאמין (חשבון כ"ה), ומה שמצינו שלפעמים זוכים לשני	20714
	שולחנות אין זה אלא שמאליו חל עליו ברכת האלקים, אבל זה לא יגיע מרוב ההשתדלות והרדיפה אחר	20715
	העולם ולא מההשתוקקות לחמודות תבל, וכתב הגר"א באגרתו המפורסמת שעולם הזה דומה לשותה מים	20716
	מלוחים, חושב שירוה צמאונו ואינו אלא מגרהו.	20717
	אילו היה מתברר אצל האדם דברי החוה"ל, שרק בהוריקו את לבו מאהבת העולם הזה ובפנותו מתאוותיו	20718
	מתוך הכרה ובינה, דוקא אז תתכן אצלו אהבת ה' כפי השתוקקותו והכרתו (אהבת ה'), כבר היה מבטו	20719
	לגמרי אחרת, כשהיה יודע שמוכרח לעמוד תמיד במבחן ולהחליט במה הוא בוחר, כבר היה מתאמץ להיות	20720
	בוחר בטוב, אולם הדמיון הוא שמסנוור את עינו ומטשטש את מבטו בהעלימו ממנו את הצורך לתת דין	20721
	וחשבון.	20722
	אדמו"ר ז"ל היה מדגים ענין זה בצירוף נפלא, אם יציעו לאדם סכום גדול בתנאי שיעבור על חטא של לשון	20723
	הרע, לא יסכים בשום אופן, משום שמרגיש הצעה זו כפגיעה בכבודו, שחושבים עליו שמוכן לוותר על	20724
	עקרונותיו למען בצע כסף, אם כן יפלא איך אותו אדם מתיר לעצמו לדבר לשון הרע בלי שום דבר	20725
	המניעו לכך וללא שום תגמול! אין זה אלא כח הדמיון שבו שמשדלו לעבירה.	20726
	כוחם של הצדיקים הוא בזה שלא מתפתים ביצרם, ומעמידים את עצמם תמיד במבחן של מאי בעית טפי	20727
	במצוה או בעבירה, בזה ששוקלים את מעשיהם תמיד על פי חשבונות של יראת שמים, מרחיקים מעצמם	20728
	את הדמיון וחלומותיו ויכולים לדון לגופו של דבר, ומה היא העצה שלהם? בואו חשבון! אלה שהצליחו	20729
	להיות מושלים ביצרם מעמידים אותנו על הצורך לעשות חשבוננו של עולם (ב"ב ע"ח:), החשבון במלוא	20730
	היקפו.	20731
	בודאי יש קושי ואי נעימות במה שמתעקש לעלות אל הר ה', נוצרה דעת שלילית וצוחקים עליו על מה	20732
	שמתנזר מרדיפות הנאות העולם, וכשרואים את דוחקו אומרים בודאי לא תשרה שכינה במקום עלוב זה,	20733
	אבל אם נשיאות לבו ונדבת רוחו הן אמיתיות ויצליח להשאר תקיף בדעתו, אם יזכה לברכה שבירך משה	20734

לישראל בתום מלאכת המשכן שתשרה שכינה במעשה ידיכם (שו"ט תהלים צ"א), וכאשר תתקיים בו	20735
ברכה זו ויראו כולם כי שם ה' נקרא עליו, יתקיים בו גם ותשחק ליום אחרון כמו משה רבינו, ויצחק מכל	20736
אלה שהיו לועגים עליו כדאיתא שם במדרש. (המוסר והדעת ח"ג).	20737
	20738
מאמר תתקעד	20739
ויביאו את המשכן אל משה את האהל ואת כל כליו (שמות ל"ט ל"ג).	20740
במדרש תנחומא אמרו חז"ל, ויביאו את המשכן אל משה, בשעה שבא משה ואמר לישראל קחו מאתכם	20741
תרומה, שמחו שמחה גדולה והביאו נדבה בשמחה ובזריזות, לשני בקרים הביאו הכל, כיון שגמרו מלאכת	20742
המשכן היו יושבין ומצפין אימתי תבוא שכינה ותשרה בו, והיו מבקשין להעמידו ולא היו יודעין להעמידו,	20743
וכשהן חושבין להעמידו הוא נופל, ולמה לא היו יכולין להעמידו, אלא שהיה משה מיצר על שלא נשתתף	20744
הוא עמהן במלאכת המשכן, עד שא"ל הקב"ה למשה, לפי שהיית מיצר שלא היה לך עשייה ולא חלק	20745
במלאכת המשכן, לפיכך לא יוכלו אותן חכמים להעמידו בשבילך, כדי שידעו כל ישראל שאם על ידך אינו	20746
עומד שוב אינו עומד לעולם.	20747
עלינו להבין מדוע היה משה רבינו מיצר על אי השתתפותו במלאכת המשכן, הלא אמרו (במ"ר י"ב) שהיה	20748
משה מחזור על האומנין בכל יום ובכל שעה, ללמדם כיצד יעשו את המלאכה שלא יטעו בה, שא"ל הקב"ה	20749
וראה ועשה בתבניתם, ולכך כתיב על כל דבר ודבר כאשר צוה ה' את משה שלא היה זו מעל גביהם,	20750
ולזאת גם תמצא שנקרא המשכן על שמו, וכדברי רש"י עה"כ ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן	20751
(במדבר ז').	20752
בצלאל ואהליאב וכל חכם לב עשו את המשכן ותלאו הכתוב במשה, לפי שמסר נפשו עליו לראות תבנית	20753
כל דבר ודבר כמו שהראהו בהר להורות לעושי המלאכה ולא טעה בתבנית אחת, הרי לפנינו כי הכתוב	20754
מעיד עליו שמסר נפשו על הקמת המשכן עד שזכה ונקרא על שמו, ואם כן למה הצטער שאין לו חלק	20755
בעשייתו, והלא חלק גדול נטל ומה היה חסר?	20756
אנו למדים מזה כי אף לאחר כל המסירות נפש של משה רבינו היה עדיין מיצר, כל עוד לא היה לו חלק	20757
של עשייה בפועל ממש בגוף המשכן, עד שנחמו הקב"ה ונתן לו להעמיד את המשכן על תילו, כח המעשה	20758
מצינו גם בענין שחיתת הפסח במצרים, הנה נתבאר במאמר החכמה לרמח"ל, כי ענין הפסח הוא יצירת	20759
כלל ישראל להיותם ממלכת כהנים וגוי קדוש, וביצ"מ זכו ישראל להיות מתעלים ממדרגה החומרית	20760
להתעטר בעטרות הקדושה, ולכל זה הגיעו ע"י הגילויים הרבים בכוחו הגדול, כאשר ראו בהביא הקב"ה	20761
את העשר מכות על המצרים.	20762
ומעתה צריכים תלמוד במ"ש במד"ר (בא ט"ז), אמר לו הקב"ה למשה כל זמן שישראל עובדין לאלהי	20763
מצרים לא יגאלו, לך אמור להם שיניחו מעשיהן הרעים ולכפור בעבודת כוכבים הה"ד משכו וקחו לכם,	20764
משכו ידיכם מע"ז וקחו לכם צאן, ושחטו אלהיהם של מצרים ועשו הפסח שבכך הקב"ה פוסח עליכם.	20765
והדברים תמוהים וכי לאחר שנה תמימה של גילויים ולימודים בהנהגתו יתברך, ולאחר שהתעלו ממדרגה	20766
האנושית החומרית, האם אחר כל זאת נכללים היו ישראל בגדר עובדי ע"ז, עד כי הוצרכו לשחוט תועבת	20767
מצרים לעיניהם? אלא שאף במדרגות הגבוהות ביותר עדיין צריכים אנו לכח המעשה, וכדי להגיע לכפירה	20768
שלימה ומוחלטת בע"ז, צריכים אנו לשחזית אלהי מצרים במעשה ידינו!	20769
מהו סוד כח המעשה? כתב בחובה"ל (שער חשבון הנפש חשבון כ"א), רוב הענין המכוון במצוות שהם	20770
בגופים ובאברים, הוא להעיר על המצוות אשר תהיינה בלבבות ובמצפונים, ומפני שהיה זה למעלה מכח	20771
האדם, ולא יתכן לו עד שיפרד מרוב תאוותיו ובהמיות ויכריח טבעיו, העביד אותו הבורא בגופו ובאבריו	20772
כמה שיש ביכולתו.	20773
מבואר כי אין בכח האדם להכריח טבעו ותאוותיו ע"י מושכלות בלבד, כח המעשה החיצוני מהווה את	20774
המשקל הנגדי לטבעי גופו, ואחר הפעולות נמשכים הלבבות ובוזה תושלם עבודתו, וכן נתבאר בחינוך	20775
מצוה ט"ז דע כי האדם נפעל כפי פעולותיו, ולבו וכל מחשבותיו תמיד אחר מעשיו שהוא עוסק בהם, כי	20776
אחר הפעולות נמשכים הלבבות, ובוזה מובן על מה היה מיצר מעשה רבינו ע"ה על שלא היה לו חלק	20777
במעשה המשכן, ונתבאר ג"כ כי להיות כופר באמת בעבודה זרה צריך לעשות מעשה כפירה בעבודה זרה.	20778
ישנה בחינה נוספת בכח מעשה המצוות והוא בחינת המעשה בגדרו הפנימי, ואף זו באה לידי תכליתה	20779
במעשה דמשכו וקחו, כי האדם הנברא עיקר כוחו בפנימיותו, ובמדת התנהגותו הן לטוב והן לרע תלוי	20780
בנין העולם או ח"ו חורבנו, וכמבואר ענין זה בנפש החיים (ריש שער א'), בהסבירו דברי הכתוב ויברא	20781
אלוקים את האדם בצלמו בצלם אלוקים ברא אותו, מלת צלם אינה כמשמעה הפשוט, שהרי אמר ישעיה	20782
ומה דמות תערכו לו, אלא דמיון מה באיזה דבר כי האדם דומה לבוראו בבחינה מסוימת, ודייק הכתוב	20783

והזכיר בזה שם אלוקים דוקא ולא שם אחר משמותיו ית', וטעמו של דבר, כי שם אלוקים מורה שהוא בעל היכולת ובעל הכוחות כולם.	20784
היינו שכשם שבעת בריאת העולמות בראם הוא ית' יש מאין בכוחו הבלתי תלוי, כן מאז כל יום וכל רגע ממש תלוי כל כח מציאותם וקיומם, אך ורק במה שהוא ית' משפיע בהם ברצונו כח וגבורה ושפעת אור חדש, וכן בדמיון זה כביכול ברא הוא יתברך את האדם והשליטו על רבי רבבות כוחות ועולמות אין מספר, ומסרם בידו שיהא הוא המנהיג אותם ע"פ כל פרטי מעשיו דבוריו ומחשבותיו, כי במעשיו והנהגותיו הטובים הוא מקיים את העולם, וח"ו להיפך ע"י מעשיו אשר לא טובים הרי הוא מהרס רח"ל.	20785
נמצינו למדים ממקור זה, כי תוכן כל מעשה מצוה לעורר בעולמות העליונים, ולהמשיך מהם את שפעת אור הקודש, והוא אשר ארע לאבותינו במצרים, שבשעה שכבר היו ראויים להגאל והוצרך שיתגלה עליהם מלך מלכי המלכים, חסרים היו עדיין מעשה מצוה אשר יהא בכוחו לעורר העולמות העליונים, ודבר זה נעשה ע"י קרבן פסח, אולם כשהגיע הזמן שיגאלו הוצרך שיגלה להם גילוי מאור קדושתו יתברך, ובו יתדבקו נשמותיהם של ישראל וימשכו אחריו, ויתעלו משפלותן ויתפרדו מן הטומאה שהיו שקועים בה, וזה נעשה ע"י קרבן פסח ובו נאמר להם משכו וקחו לכם, שפירשו ז"ל במכילתא משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם צאן של מצוה.	20786
בעומדנו עתה ער"ח ניסן, חייבים אנו להטביע בנפשנו את אחד היסודות העיקריים בעבודת הימים הבעל"ט ימי חדש ניסן, והוא היסוד גדולת כח המעשה, ימים אלו מיוחדים הם בעבודת ה' ע"י מעשי המצוות המתחייבים בהם, ובפרט לבני הישיבה אשר עם היותם שקועים בשאר ימות השנה בד' אמות של הלכה, הרי שבתקופות ניסן ותשרי ניתנת האפשרות גם לבני הישיבה להתעלות ע"י כח המעשה, אולם גדולת המעשה תלויה בגודל ההכנה ובהכשרת הלב לעשיית המצוה, כמבואר ברמב"ן עה"כ ושמתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם (ויקרא י"ח) וז"ל, ודע כי חיי האדם במצוות כפי הכנתו להם.	20787
עוסקים אנו בהרבה מצוות מעשיות אך חייבים אנו לעשותן אחר הכנה ומתוך מנוחת הנפש, כי רק בדרך של מחשבה והתבוננות רצויה בטרם נגשים למעשה, אפשר לעלות ולהתעלות בעשיית המצוות, וזו היא דרך העבודה לימי בין הזמנים, לבל נאבד את עצמנו בתוך ההמולה הסובבת אותנו, להתמיד בתלמוד תורה להמשיך בעבודת התפלה והמוסר, ולהתבונן לפני החג ובימי החג בכוונת אלו הימים והמעשים הנדרשים בהם (שערי ציון).	20788
	20789
	20790
	20791
	20792
	20793
	20794
	20795
	20796
	20797
	20798
	20799
	20800
	20801
	20802
	20803
	20804
	20805
	20806
	20807
	20808
	20809
	20810
	20811
מאמר תתקעה	20811
ויביאו את המשכן אל משה את האהל ואת כל כליו (שמות ל"ט ג).	20812
בתנחומא מובא ברש"י, ויביאו את המשכן ולא היו יכולים להקימו, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן הניח לו הקב"ה הקמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם מחמת כובד הקרשים, ומשה העמידו, אמר משה לפני הקב"ה איך אפשר הקמתו ע"י אדם? אמר לו עסוק את בידך נראה כמקימו והוא נזקף וקם מאליו, וזה שנאמר הוקם המשכן, מזה למדים חשיבות ענין עמל האדם וזה חידוש דגול, כי בעניני הגוף העמל הוא רק אמצעי לאיזה תכלית, ובענינים רוחניים העמל הוא גופא התכלית, כענין שנאמר כי אדם לעמל יולד, ובשכר העמל זוכה לעשות גם מה שאינו יכול לעשות ונקרא על שמו.	20813
רואים אנו שכן הטביע הקב"ה בטבע בעלי חיים שלא נחים רק עובדיהם תמיד, ומי שמצטער בגלל שצריך לעמול ולעבוד איננו בקי ביישובו של עולם, אדרבה אדם מצטער כשאין לו עבודה ועמילות, ואם כי העמל בעולם הזה הוא רק אמצעי לאיזה מטרה, בכל זאת מייקרים את העמל כי אדם לעמל יולד, וכמה נפלאים דברי חז"ל שאומרים אשרי מי שעמלו בתורה (ברכות י"ז), כי כיון שאין אדם נמלט מעמל לכן אשרי מי שעמלו בתורה, ובתורה מלבד שהעמל הוא אמצעי להשגת תורה וקיום מצוותיה העמל גופא זהו תכלית.	20814
ועל דרך זה אפשר לבאר מה שהגמרא אומרת (ברכות כ"ח:), מודים אנחנו לך שלא שמת חלקנו מיושבי קרנות, שהם עמלים ולא מקבלים שכר ואנו עמלים ומקבלים שכר, ויש לשאול הרי הם עמלים לקבל כסף ומקבלים כסף? אלא הכי פירושו את הכסף הם לא מקבלים בעד עמלות שלהם אלא בעד הסחורה שנותנים, ואם יעמלו הרבה ולא יתנו סחורה ולא יקבלו כסף, אבל אנו רק בשביל העמלות מקבלים שכר, וזהו שאמר הקב"ה למשה עסוק בידך חובתך היא לעמול, ואם כי המשכן הוקם מאליו אבל כיון שאתה עמלת ועסקת נקרא על שמך.	20815
	20816
	20817
	20818
	20819
	20820
	20821
	20822
	20823
	20824
	20825
	20826
	20827
	20828
	20829
	20830
	20831
	20832
	20833

לי ציצית עד שלא נתתי לו טלית, מי הפריש לי תרומה עד שלא נתתי לו גורן, מי הפריש לי חלה עד שלא נתתי לו עיסה, מי הקריב לי קרבן עד שלא נתתי לו בהמה (ויק"ר כ"ז ב').	20834
ועל דרך זה מובן הפ' (תהלים ס"ב), ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, ולכאורה קשה הלא מה שאתה משלם לאיש כמעשהו זהו חוב ולא חסד? אלא כמבואר שהכל של הקב"ה, ולך ה' חסד שמשלם לאיש כאילו עשה את הכל בשכר שהוא עוסק, ולכן לעסוק בכל אפשרות אפילו בעבודת המשכן שא"א לבן אדם להקיימו. (זכרון מאיר).	20835
	20836
	20837
	20838
	20839
	20840
מאמר תתקעו	20841
וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה' כן עשו (שמות ל"ט מ"ג).	20842
ואיש שומע לנצח ידבר, פי הרב רבינו יונה ז"ל, איש נותן לב לשמוע ולהאזין עד תכונת הדברים אשר ידברו באזניו, כי איש שומע הוא המאזין ויורד על מתכונת הדברים בכל דיוקם, ובקבלם כמו שהן בלי כל תוספת וגרעון, והמוסיף דברים ובונה בנינים מעצמו ומשכלו הוא איש לא שומע, ומה תקות אנוש אם חרש הוא.	20843
	20844
	20845
	20846
תנו רבנן מעשה בר"א ששבת בגליל העליון ושאלוהו שלשים הלכות בהלכות סוכה, שתיים עשרה אמר הלם שמעתי שמונה עשר אמר להם לא שמעתי, אמרו לו כל דבריך אינן אלא מפי השמועה? אמר להם לא אמרתי דבר שלא שמעתי מפי רבי מעולם, אמרו עליו על רבי יוחנן בן זכאי מימיו לא אמר דבר שלא שמע מפי רבו לעולם, וכן היה ר"א תלמידו נוהג אחריו (סוכה כ"ח).	20847
	20848
	20849
	20850
הנה ר"א בכל גודל כוחותיו, וכן ריב"ז אשר לא הניח דבר גדול וקטן ואמר על עצמו (סופרים ט"ס ח'), אם יהיו כל השמים יריעות וכל האילנות קולמוסין וכל הימים דיו אין בהם כדי לכתוב את חכמתי, הנה כל כולם היו כי אם מרבותיהם, מבהיל מאד הדבר והוא ממש למעלה מהשגותינו, עד כמה גדול הוא איש שומע, אשר יש לו אוזן להאזין עד תכונת הדברים אשר ידברו באזניו, האם כל דין ומקרה שבא לפני ר"א בא לרבו ריב"ז? אלא הם ירדו כל מתכונת הדברים, דייקו בדבריהם והכל מצאו בהם ומרבותיהם לקחו הכל, ולא אמרו מעולם דבר מעצמם ומשכלם.	20851
	20852
	20853
	20854
	20855
	20856
זהו אותו רבנן יוחנן בן זכאי אשר דרש (מכילתא משפטים), על הפסוק ורצע אדוניו את אזני במרצע, ומה ראתה אוזן שתרצע מכל אברים, היה ריב"ז אומרה כמין חומר, אוזן ששמעה על הר סיני לא תגנוב והלך וגנב היא תרצע מכל אבריו, ואם מוכר עצמו אוזן ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים והלך וקנה אדון לעצמו תרצע (רש"י שם).	20857
	20858
	20859
	20860
כל כשלונו של הגנב הוא בתחילת השמיעה, לו היה לו אוזן שומעת לא היה חוטא, השומע לדברים בעומק מתכונתם, הוא מבין הכל יודע הכל, ולא היה נוטה מעולם מהדרכים שלמדוהו, והוא בגדר מה שאמרו חז"ל, על הפסוק (דברים כ"ט) ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה, אמר רבה ש"מ לא קאי אינש אדעתיה דרביה עד ארבעין שנין, ופירש"י לדעת סוף דעתו ותבונתו (ע"ז ה').	20861
	20862
	20863
	20864
	20865
	20866
	20867
	20868
	20869
	20870
	20871
אמרו ז"ל (אבות ד') הלומד על מנת ללמד מספיקין בידו ללמוד וללמד, והלומד על מנת לעשות מספיקין בידו ללמוד וללמד לשמור ולעשות, ומפרש הרב רבינו יונה חס ושלום שאין זה מדבר בלומד על מנת ללמד ולא לעשות, אלא על מנת לעשות איסור והיתר כמשמעו, לא שיטרה ויעיין הרבה אך לוקח הדברים כפשטן, והלומד על מנת לעשות מספיקין בידו ללמוד וללמד לשמור ולעשות, ר"ל שדעתו לפלפל בלימוד כדי לדעת אמיתת הדברים, לטרוח ימים ושנים להשיג דבר קטן ולנהוג עצמו על פי האמת.	20872
	20873
	20874
	20875
	20876
	20877
	20878
	20879
	20880
	20881
	20882

בסידור כל מעשה המשכן וכליו, בכל דבר כתיב כאשר צוה ה' את משה, משה והחכמים אשר אתו לא	20883
עשו כלום מדעתם ומהבנתם, כי אם מה שנצטוו וכמו שנצטווה, וכתוב בבצלאל ואמלא אותו רוח אלהים	20884
בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל מלאכה בחרושת אבן ובחרושת עץ, ולכאורה בחרושת עץ מעשה פשוט של	20885
נגרות הלזה צריכים לרוח אלהים? אלא כמשה כבצלאל לא עשו במשכן כלום מעצמם ומדעתם, כל מה	20886
שעשה בצלאל לא עשה כי אם על ידי רוח אלהים שמילא אותו ה', אף לדבק נסר בנסר מלאכה פשוטה	20887
שהכל יודעים אותה, אבל בצלאל לא עשה ולא ידע כלום כי אם על ידי ציווי השם ית', הוא אשר אמרו	20888
עליו חז"ל בצל אל היית.	20889
זה היה גדולתו של בצלאל שכל מה שעשה לא היה מגדלות עצמו וחכמתו, ידע והבין הכל רק מחכמת	20890
אלהים, הוא שמע הכל וירד בכל על מתכונת הדברים, בכל פנימיותם ודקדוקם שם ה' היה בקרבו, ובכל	20891
מקום שהוא היה השם היה אתו, ומזה כל קדושת המשכן וכבוד ה' מלא את המשכן, זהו ענין אשר אמר	20892
שמואל לשאול הנה שמוע מזבח טוב, כי תכלית כל עבודת הקרבנות היא השמיעה, התקרבות ועבודת	20893
בתכלית, ביטול עצמיות כל אלו, ואם כן אם אין שמיעה זבח למה? באין תכלית אין דבר, שמעו ותחי	20894
נפשכם! (דעת תורה).	20895
	20896
מאמר תתקעז	20897
ביום החדש הראשון באחד לחדש תקים את משכן אהל מועד (שמות מ' ב').	20898
ר' שמואל בר נחמן אמר בשלשה חדשים נגמרה מלאכת המשכן תשרי מרחשון כסליו, והיה מונח ומפורק	20899
טבת שבט ואדר והעמידוהו באחד בניסן, שנאמר באיום החדש הראשון בא' לחדש תקים את משכן אהל	20900
מועד, וכדברי רבי שמואל בר נחמני שנעשה המשכן בג' חדשים, ולמה לא עמד מיד? אלא מפני שחשב	20901
הקב"ה לערב שמחת המשכן בשמחת היום שנולד בו יצחק אבינו, שבאחד בניסן נולד יצחק, אמר הקב"ה	20902
הריני מערב שמחה בשמחה.	20903
והיו ליצני הדור מרננין ומהרהרין ואומרין למה נגמרה מלאכת המשכן ואינו עומד מיד? ולא היו יודעים	20904
מחשבתו ועצתו של הקב"ה, ועל זה אמר דוד המלך כי שמחתי ה' בפעליך במעשה ידיך ארנן, זה בנין	20905
בית המקדש שיבנה במהרה בימינו, מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבותיך, שהיית חושב לערב שמחה	20906
בשמחה יום שנולד בו יצחק אבינו, ואותו היום נטל עשרה עטרות, ולפיכך איש בער לא ידע אלו הליצנין	20907
והטיפשין שבדור שלא היו יודעין מחשבתו של הקב"ה (תנחומא פקודי י"א).	20908
ותמוה הכי בכדי לערב שמחה בשמחת הולדת יצחק, כדאי היה לעכב השראת השכינה בתוך בני ישראל	20909
המצפים להורת האור העליון, לאות התאחדות ישראל בשכינה, לאות כפרת חטא העגל ולאות משכן	20910
העדות, הכי בשביל שמחה מיוחדת זו שאפשר לחוג אותה באופן ובזמן מיוחד, היה כדאי וראוי להשהות	20911
ולעכב את ההופעה האדירה של היום ה' נראה אליכם, ולדחותכל זה עד כדי נתינת הזדמנות לחלושי דעה	20912
להרהר אחרי הקב"ה ולרנן אחרי מעשי בן עמרם, ומה הטעם בזה והתועלת שתימשך בעיכוב זה?	20913
ידוע הוא שהדבקות והתשוקה לאלקות הנצחית המקננת בלבו של אדם מישראל חזקה ותקיפה מאד,	20914
עובדה היא שהנפש נמשכת בכיסופין עילאיים אל האור האלקי הנצחי, ושום מקרי הזמן החולף לא	20915
ישטפוה ולא יטשטשוה, והיא נמשכת להתדבק ולהתאחד את יוצרה למקור הקדוש ממנו יהלוך.	20916
מהותה וטיבה של הנפש הישראלית הותקנה והוקבעה מאז מעמד הר סיני, שנתמזגו ונתאחדו באור הגדול	20917
שנתגלה עליהם, עד שהכריזו ואמרו נעשה ונשמע, ואז נתעוררה התשוקה ממנו יתברך להשרות שכינתו	20918
בתחתונים כאמרם ז"ל, כיון שאמרו ישראל נעשה ונשמע מיד אמר הקב"ה למשה ויקחו לי תרומה	20919
(תדב"א), וכמ"ש המד"ר (תרומה ל"ג א'), שהם יקחו לי היינו אותי לתרומה, היות וההתאחדות היא	20920
נצחית ובלתי מנותקת לעד לכן יבנו לי בית לדור בו.	20921
יש לך מקח שמי שמכרו נמכר עמו, אמר הקב"ה לישראל מכרתי לכם תורתי כביכול נמכרתי עמה,	20922
שנאמר ויקחו לי תרומה, אמר הקב"ה לישראל נתתי לכם את התורה, לפרוש הימנה אינני יכול, לומר לכם	20923
אל תטלוה איני יכול, אלא בכל מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור בתוכו שנאמר ועשו לי	20924
מקדש ושכנתי בתוכם עכ"ל (שמו"ר לג).	20925
מכאן נוכל להבין את מגמת הבוית"ש שעייכב לשלשה חדשים את הקמת דירתו בתוך בני ישראל, שרצה	20926
לנסותם האמנם יעמדו על מדרגתם דבקותם וכיסופם בחיים המעשיים, ואיך יגשימו את הנעשה קודם	20927
לנשמע בתוך החיים, עונת ביניים זו ניתנה בכונה תחילה בכדי לברר, האמנם אותה קריאת נעשה ונשמע	20928
הוצקה לתוך תוכם, אם הדבקות נעשתה כבר לטבעית ואין עייכוב או רפיון.	20929
אמנם גדול היה הנסיון, מלאכת המשכן נעשתה בהתלהבות עצומה מתוך רתת וצפיה ליום ההקמה, כולם	20930
דרוכי צפיה לקראת יום הסליחה וההתפייסות, יום העטרה ויום הכלולות, ופתאום כרוז של דחיה לשלשה	20931
חדשים, ובזאת צריכים היו להבחין אם הנעשה קודם לנשמע קיימת וכוחה יפה בזמן שלא הכל מתנהל כפי	20932

ראות האדם ורצונו, אם גם אז חזקה היא האמונה והנה כמה לא עמדו בנסיון והתחילו להרהר ולהתלוצץ,	20933
ושמץ מני דופי זה נדבק בכמה מן הנחשלים החלשים והליצינים.	20934
ברם רובא דרובא של עם ישראל נשאר עומד במדרגתו, ובבוא יום המקווה נשארו עומדים מאוחדים	20935
ומזוככים כיום עומדם בסיני, בתוספת הנסיון של דחיית הקמת המשכן ליום אחד בניסן יום שנולד בו	20936
יצחק, העמידה בנסיון וסמל הדבקות והנכונות למות על קידוש השם על גבי המזבח, יום הולדת יצחק יהיה	20937
לסמל ולדוגמה איך להתקיים על רום הבטחון והאמונה בה! הסתכלו וראו אל בור נוקבתם אל אברהם	20938
אביכם ושרה תחוללכם, שהאמינו בה' בכל נדודי חייהם, ולא חקרו ולא הרהרו אחר מדותיו של הקב"ה.	20939
הסתכלו וראו אמר להם הקב"ה בדרגת האמונה השלמה שנתבטאה בעקידת יצחק, זוהי הכוונה בדחיית	20940
הקמת המשכן ליום הולדת יצחק, היום הזה יהיה לכם לזכרון ולהתעוררות על מדת התמימות למופת איך	20941
להתקיים על מדרגת האמונה, שלא תהיו חלושי דעת להרהר לפי שטחיות השגתכם, כי מאד מאד עמקו	20942
מחשבותיו ית' ואיש בער לא ידע, טפש וסכל הוא האדם המתערער באמונתו על כל נסיון כלשהו, והיום	20943
הזה שנולד יצחק הוא לכם הוראה והערכה על מדת האמונה.	20944
והאמור הוא בנוגע לענינים רוחניים, כגון האדם המתייגע בתורה ואין הברכה וההצלחה סמוכה ותכופה לו	20945
שהוא מתחיל להתיימשך, כי ייתכן שמן השמים מזמינים נסיון, ואם יצליח לעמוד בנסיון אושר רב צפון	20946
עבורו, וטוב שישנן לעצמו את הכתוב מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבותיך, ויתאזר בסבלנות כי	20947
הסבלנות היא תריס בפני היאוש.	20948
וכמו כן גם בענינים גשמיים רוחניים, כשהאדם למשל מתמסר להקים מוסר של תורה חסד וצדקה,	20949
והעבודה נמשכת יותר מהזמן שהוא קצב לו וההקמה הולכת ונדחית, אל נא יתיימשך כי סוף ההצלחה לבוא,	20950
ואשרי המחכה לו ושם ה' מבטחו, ואם כוונתו לשם שמים בודאי שיצליח! (אור הנפש).	20951
	20952
מאמר תתקעה	20953
ביום החדש הראשון באחד לחדש תקים את משכן אהל מועד (שמות מ' ב').	20954
כיון שגמרו מלאכת המשכן היו יושבין ומצפין אימתי תבוא שכינה ותשרה, והיו מצטערין הכל מפני מה	20955
לא שרתה שכינה עליו, מה עשו הלכו להם אצל חכמי לב ואמרו להן, ומה אתן יושבין העמידו את המשכן	20956
ותשרה שכינה בינותינו, היו מבקשין להעמידו, וכשהן חושבין להעמידו הוא נופל, מיד הלכו להם אצל	20957
בצלאל ואהליאב, אמרו להם בואו אותם והעמידו המשכן שאתם עשיתם אותו, שמא על ידכם ראוי לעמוד,	20958
מיד התחילו להעמידו ולא יכלו ולמה לא היו יכולין להעמידו.	20959
אלא שהיה משה מיצר על שלא נשתתף הוא עמהן במלאכת המשכן, כיצד הנדבה ניתנה על ידי ישראל	20960
והמלאכה נעשית ע"י בצלאל ואהליאב וחכמי לב, ולפי שהיה משה מיצר העלים הקב"ה מהם ולא היו	20961
יכולין להעמידו, כיון שלא היו יכולין להעמידו נכנסו כל ישראל אצל משה, אמרו משה רבינו כל מה	20962
שאמרת לנו עשינו, וכל מה שנצויתנו ליתן ולהוציא נתננו הכל והרי כל המלאכה לפניך, שמא חסרנו	20963
שום דבר או ויתרנו על כל מה שאמרת לנו ראה הכל לפניך, והיו מראין לו כל דבר ודבר שנאמר וביאו	20964
את המשכן אל משה, וכתוב וירא משה את כל המלאכה.	20965
אמרו לו כך וכך אמרת לנו לעשות ואם כן למה אינו עומד? שהרי כבר נצטערו בצלאל ואהליאב וכל חכמי	20966
לב להעמידו ולא היו יכולין, והיה משה מיצר על דבר זה, עד שאמר הקב"ה למשה לפי שהיית מיצר שלא	20967
היה לך עשיה ולא חלק במשכן, לפיכך לא יכלו אותן חכמים להעמידו בשבילך, כדי שידעו כל ישראל	20968
שאם על ידך אינו עומד שוב אינו עומד לעולם, ואיני כותב לו הקמה אלא על ידך, שנאמר ויקם משה את	20969
המשכן (תנחומא).	20970
והנה לכאורה קשה קצת, הלא כל צערו של משה היה בעבור שלא היתה לו היכולת להשתתף מעשית	20971
בעשיית המשכן, שנכספה נפשו לעשות את חלקו בעבודה ממשית, ובכן איזו נחמה בשבילו שכל בני ידעו	20972
שהוא חשבו ומכובד לפני המקום, הלא אין התשובה והסיפוק שנתן לו הקב"ה ממין הדרישה והטענה	20973
שדרש משה רבינו בנידון זה?	20974
וידבר ה' אל משה ביום החדש הראשון באחד לחודש תקים את משכן אהל מועד, אמר משה רבש"ע איני	20975
יודע להעמידו, אמר לו עסוק בידיך ואתה מראה להעמידו והוא עומד מאליו, ואני כותב עליך שאתה	20976
הקימותו, ושוב תמוה הכי היה חלילה משה להוט אחרי אחיזת עיניים שיאמרו עליו, שיהא נראה כאילו	20977
הוא העמידו אחרי שהוא יודע שלא השתתף בו בשום מעשה ממש, ושבעצם הוא לא העמידו אלא שהיה	20978
עומד מאליו.	20979
ואכן שיש לנו להבין את סוד השיחה המופלאה הזאת שבין השי"ת ובין משה בענין הקמת המשכן וקיומו	20980
לדורות, הנה כל מגמת מעשה המשכן קרבנותיו ונדבותיו, לא באו אלא בכדי לקרב את ישראל אל שכינתו	20981
ית', ולהכניסם לפלטינו של המלך, כל מערכת העבודה ההכנה והעשייה, מכוונות היו לשם המשכת	20982

שכינתו ית"ש למטה שתדור עם ישראל, כל יגיעה ועשייה שבמשכן מלווה היתה במאמצים ממרקים	20983
מזככים ומכפרים על בני ישראל מלכלוך מעשה העגל עיין רמב"ן.	20984
ובכן היצירה מתוך צער היוותה כאן הגורם העיקרי להחזרת השראת השכינה בתוך ישראל, וכיון שראה	20985
הקב"ה שמשה מצטער על העדר חלקו בעשיית המשכן, סיבב הקב"ה שייבצר מכל בוני המשכן להקימו,	20986
וכל הנסיונות של חכמי לב בצלאל ואהליאב בכללם, הקמת המשכן לא זזה ממקומה, עד שהתחיל הספק	20987
לחלחל בלבותיהם של ישראל שכל הטורח לחינם, ולעולם חלילה לא יטהרו ממעשה העגל, וכל הבטחת	20988
משה שהוא ית"ש יחזור להשרות את שכינתו ביניהם שקר וכזב חלילה, ועלול היה משה חלילה להתבזות	20989
בעיני ישראל, כי התחילו להקל בכבודו.	20990
וכיון שראה הקב"ה שמשה מצטער מאד לרגלי העדר כוחם ויכולתם להקים את המשכן, בצירוף צערו	20991
שלא השתתף במעשה ממש בהכנתו, אמר לו שהוא יגש להקמת המשכן לעיני כל ישראל, ואין לך נדבה	20992
מעשית רצויה ביותר לפני הקב"ה כצערו של הלב, על מניעת האדם ואי יכולתו לקיים המצוה בפועל,	20993
והצער הגדול הזה של משה גרם שיוכל להימנות ולהשתוות עם כל עושי המלאכה, ואף הוענק לו כח	20994
מיוחד להקים את המשכן ושההקמה תהא נקראת על שמו.	20995
הרעיון העיקרי שמרצונו של הקב"ה לפרסם את יקרותו וערכו הרב של המצטער והמתאוה לקיום	20996
המצוה, וצערו של משה כאן שקול היה כצערם של כל ישראל במלאכתם ונדבתם, לכן פרסמו הקב"ה	20997
וכיבוד למשה שיהיה לסמל לדורות לכל הכוספים והמצטערים על קיום המצות, שצער לכם הוא לפניו	20998
כהקמת המשכן. (אור הנפש).	20999
	21000
מאמר תקעט	21001
ויקם משה את המשכן ויתן את אדניו וישם את קרשיו (שמות מ' י"ח).	21002
כיון שגמרו מלאכת המשכן היו יושבין ומצפין אימתי תבוא שכינה ותשרה, והיו מצטערין מפני מה לא	21003
שרתה שכינה עליו, הלכו להם אצל חכמי לב ואמרו להן, ומה אתן יושבין העמידו את המשכן ותשרה	21004
שכינה בינותינו, היו מבקשין להעמידו ולא היו יכולין להעמידו, מיד הלכו להם אצל בצלאל ואהליאב,	21005
אמרו להם בואו אתם והעמידו המשכן שאתם עשיתם אותו שמא על ידכם ראוי לעמוד, מיד התחילו	21006
להעמידו ולא יכלו, התחילו מסיחין ומרננין ואומרים, ראו מה עשה לנו בן עמרם שהוציא את ממונינו	21007
במשכן הזה, והכניס אותנו לכל הטורח הזה, ואמר לנו כי הקב"ה יורד מן העליונים ושורה בתוך יריעות	21008
עזים.	21009
כיון שלא היו יכולין להעמידו נכנסו כל ישראל אצל משה, אמרו משה רבינו כל מה שאמרת לנו עשינו,	21010
והיו מראין לו כל דבר ודבר שנאמר ויביאו את המשכן אל משה, וכתוב וירא משה את כל המלאכה, אמרו	21011
לו כך וכך אמרת לנו לעשות ואם כן למה אינו עומד? והיה משה מיצר על דבר זה, עד שאמר לו הקב"ה	21012
למשה, לפי שהיית מיצר שלא היה לך חלק במשכן, לפיכך לא יכלו אותן חכמים להעמידו, כדי שידעו כל	21013
ישראל שאם על ידם אינו עומד שוב אינו עומד לעולם, ואיני כותב לו הקמה אלא על ידך, שנאמר ויקם	21014
משה את המשכן (תנחומא).	21015
מבהיל הוא הרעיון של עיכוב הקמת המשכן, בני ישראל הבונים והעושים, חכמי הלב ובראשם בצלאל	21016
ואהליאב מתאמצים להקים את האוהל שיהיה אחד, ששמו ית"ש יהיה מקודש בעל העולם, והנה מתעכב	21017
כל הענין בגלל משה המצטער, ואין עצה כי אם לקרוא למשה שהוא יהיה המטפל והמראה כאילו מעמידו.	21018
הלא ידוע מה גדולה היתה תשוקתו של הבורא ית"ש להשרות את שכינתו בתוך בני ישראל, כמ"ש ולא	21019
עוד אלא שאני מתאוה לשכון אצל בני (תנחומא ט'), וכמ"ש רז"ל וגדול יום הקמת המשכן כמעשה	21020
בראשית (מדרש רבה), ועוד ויביאו את המשכן הה"ד צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה	21021
שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו, ביום חתונתו במשכן וביום שמחת לבו בבית המקדש	21022
(יומא נ"ד).	21023
הרי גדולה היתה שתקותו של בורא העולמים להתאחד עם ישראל, והכיסופין והתשוקה לקרב את	21024
התאחדות הקדושה בנשמת ישראל שהם חלק אלוה ממרום, והלא זאת היא תכלית המשכן להשרות את	21025
השכינה ולזווגה זיווג מלא עם כנסת ישראל, ואין שמחה כיום שמחת התאחדות זו וכשארז"ל (סנהדרין	21026
ק"ו), בשעה שהיו ישראל עולין לרגל מגלין להם הפרוכת ומראים להם את הכרובים שהיו מעורין זה בזה,	21027
ואומרים להם ראו חבתכם לפני המקום כחיבת זכר ונקיבה עכ"ל.	21028
השתוקקותה של השכינה כה גדולה היא, שבכל פעם מראה לנו את חיבתה, החיבה הנצחית של כלולות עם	21029
ישראל בה, וכאותו הציור הנשגב שציירו לנו חז"ל על ההתאחדות שתהווה לע"ל בין הקב"ה לעם	21030
ישראל, אי מי יחיה משומו אל, אר"י אוי לה לאומה שתימצא בשעה שהקב"ה עושה פדיון לבניו, מי מטיל	21031
כסותו בין לביא ללביאה בשעה שנזקקין זה לזה (סנהדרין ק"ו).	21032

הרי לפנינו ציור מוחשי מהתעוררות תשוקת ההתאחדות שבין קוב"ה וישראל, וכל הפרעה מאיזה צד שלא	21033
תבוא תוסר מכח התשוקה העצומה והנוראה בין השורש והפירורים, וכן היה גם בעבר בעת הקמת המשכן,	21034
תשוקתו של הקב"ה היתה נוראה ואדירה ומי יהין להפריעה ולדחותה, וראה זה פלא מבהיל, הקב"ה	21035
בכבודו ובעצמו מעכב, שולח הוא את שכינתו לאהלו של משה לראות בצערו ולעודדו שהוא יצליח	21036
להקים, ושהקמה תיקרא לדורות על שמו, כדאי היה לבטל את השמחה הצפויה של עליות כל העולמים,	21037
אך ורק כדי להסיר צערו של משה.	21038
ומכאן לקח לקיים את והלכת בדרכיו, איש המעלה והמוסר מן ההכרח שלפעמים יהא כובש את מעיינותיו,	21039
ונחבא בחידושי תורתו ומוסרו אך ורק כדי להציל את חבריו מצער, ועל אחת כמה וכמה לא לקפחו ולמעט	21040
אותו, מחובת העשיר המחונן בכל טוב בתורה בחכמה במוסר, להתהלך בענוות חן ובהצנע נוכח חבריו	21041
המקופחים אלה, יזהר נא כל איש בעל שיעור קומה שבהופעותיו אל יכוף קומתו של חבריו, שאין לשער	21042
עוצם וכובד החטא, בהבלטה מופרזת מכוונות להקטין את מעלת חבריו.	21043
מספרים על הגה"צ ר' נחום זאב זצ"ל, שפעם נסע לחתונה לעיר ווילנא לאחת המשפחות הנכבדות, בעת	21044
סעודת הנישואין שהשתתפו בה מגדולי העיר, נתכבדו האורחים החשובים לנאום לכבוד המאורע, הראשון	21045
לנאומים אחד האישים המכובדים ביותר של העיר ווילנא לא הצליח בדבריו, שני לו היה ר' נחום זאב	21046
שהיה מחונן בכח הדבור, לתמהון כולם הסתלק רנ"ז פתאום מנאמו למרות כל הבקשות וההפצרות, רנ"ז	21047
גילה אח"כ לבתו שהיתה במקום, כי חשש שיעלה בנאמו על קודמו ויבייש אותו ונמצא מתכבד בקלונו.	21048
וראה מה שסיפרו לנו חז"ל, אז ישיר משה את השירה הזאת עלי באר ענו לה (חקת כ"א), מפני מה לא	21049
נזכר משה שם? מפני שנענש ע"י המים ואין אדם מקלס לאיספקולטור שלו, ולמה שמו של הקב"ה לא	21050
נזכר בה? משל לשלטון שעשה סעודה למלך, אמר המלך אוהבי שם? אמרו לו לאו, אמר אף אני איני	21051
הולך לשם, כך אמר הקב"ה הואיל ומשה אינו נזכר שם אף אני איני נזכר שם (במ"ר חקת).	21052
מה מאד נכסף הקב"ה להשתתף בשירת ישראל, הלא השירה היא רוח החייה של מערכת צבאותיו בכל	21053
העולמים, כל השירה המתרחשת בכל העולמים אין כוחה אלא משירת ישראל למטה, ואין מלאכי השרת	21054
אומרים שירה למעלה עד שישראל אומרים שירה למטה, ובכל זאת צמצם ומנע עצמו הקב"ה מלהשתתף	21055
הפעם בשירת ישראל מפני העדר אוהבו משה, היות ומשה לא שותף בשירה זו, גם הוא כביכול מונע עצמו	21056
ומעלים שמו.	21057
וכל כך למה? להראות לנו אות ומופת, שאף עם התפרצות מעיינות יצירותינו הן בשטח התורה הן בשטח	21058
הופעות פומביות, עלינו להזהר מאד שיצירות והופעות אלו לא תחרוגנה לעת מצוא ממסגרתן עד כדי	21059
גרימת צער וקיפוח לחברינו, וזהו לקח עד מאד וכדאי לבעלי הנפש המוסרית העדינה לעמוד על כך.	21060
נדב ואביהוא זנו עיניהם מן השכינה, ולה לא מתו באותה שעה, משל למלך שהיה משיא את בתו ונמצא	21061
בשושבין שלה דבר של לוגמא, אמר המלך אם אנו הורגו עכשיו הריני מערבת שמחת בתי, למחר שמחת	21062
באה ומוטב בשמחתי ולא בשמחת בתי, כך אמר הקב"ה אם אני הורג נדב ואביהוא עכשיו, הריני מערבת	21063
שמחת תורה, למחר שמחתי באה ומוטב בשמחתי ולא בשמחת תורה, הה"ד ביום חתונתו זה סיני, וביום	21064
שמחת לבו זה אוהל מועד (מדרש רבה במדבר).	21065
מה מאד טוב שנלמד בעיון ובהבנה דקה את הציווי והלכת בדרכיו, להתבונן יפה בכל שטח ושטח מעסקינו	21066
ופעולותינו, שנזכור שגדולתנו מתגדל ומתרוממת דוקא מתוך ענוותנות וכבישת ההופעה, ובעיקר	21067
כשההופעה עלולה לפגוע באוהבינו ומוקירנו, כי יש וצריך לצמצם אף את האור הטוב. (אור הנפש).	21068
	21069
מאמר תתקפ	21070
ויקם משה את המשכן ויתן את אדניו וישם את קרשיו (שמות מ' י"ח).	21071
אמר רב יהודה אמר רב יודע היה בצלאל לצרף אותיות שבהן נברא שמים וארץ (ברכות נ"ה), והנה עם	21072
כל חכמתו בחכמה ובתבונה ובדעת, לא היה יכול להקים המשכן כדאיתא בתנחומא (פקודי י"א), כיון	21073
שנגמר מלאכת המשכן היו יושבין ומצפין אימתי תבוא שכינה ותשרה בו, והן מצטערין מפני שלא שרתה	21074
שכינה עליו, מה עשו הלכו אצל חכמי לב אמרו להן ומה אתם יושבין העמידו אתם את המשכן ותשרה	21075
שכינה בינותינו.	21076
היו מבקשין להעמידו ולא יודעין ולא יכלו להעמידו, הלכו אצל בצלאל ואהליאב אמרו להם בואו אתם	21077
והעמידוהו ולא יכלו, באו אצל משה אמר משה, רבש"ע איני יודע להעמידו, א"ל עסוק בידך ואתה מראה	21078
להעמידו והוא עומד מאליו, ואני כותב עליך שאתה הקימותו, הרי מזה מבואר דגם משה רבינו לא ידע	21079
להקימו רק דזכה להקימו, וצ"ב אם הקב"ה נתן דעת חכמה ותבונה לבנות המשכן, למה לא נתן חכמה דעת	21080
ותבונה גם להקימו.	21081

מכאן יסוד גדול דניתן להאדם כח להיות פועל ולא יותר, וכמ"ש (אבות פ"ב) לא עליך המלאכה לגמור,	21082
לאדם ניתן כח רק להיות פועל, אבל הגמר אינו ברשותו לא ניתן לו הכח הזה, ולכן אע"ג דמילא הקב"ה	21083
בצלאל ואהליאב בחכמה דעת ותבונה וכל מלאכת מחשבת, וגם למשה ריבנו אדון הנביאים אבי החכמים	21084
ניתן לו חכמה במדה מרובה, עם כל זה לא ניתן להם החכמה להקים המשכן, דזה גמר וגמר אינו ברשותו	21085
של אדם, כי לא ניתן להם הכח להיות רק פועלים ופועלים נאמנים היו, אבל הגמר לא היה בכוחם כי כח	21086
זה לא ניתן לאדם.	21087
וכן מבואר להדיא בר' יונה (פ"ד מ"ב), מצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה וז"ל, שכר מצוה מצוה	21088
זהו טעם אחד מן הטבע, ר"ל כי הקב"ה לא נתן ביד האדם הרע והטוב אך הבחירה לבד שנא' ובחרת	21089
בחיים, ואחר שבחר לו הדרך האחת אם בטובה הלך וה' עמו, כי יעשה מצוה אחת מסייעת אותו לעשות	21090
מצוה אחרת, כי בפני עצמו אין לו היכולת גם להיטיב, ושכר עבירה עבירה ואם בחר את הרע ועשה	21091
עבירה אחת, הקב"ה מתרחק ממנו ומניחו ומוסר אותו ביד טבעו הרע, פרי היוצא מן העבירה שמניחין	21092
אותו לעשות אחרת, ואין בידו יכולת לסור מן הדרך ההיא, כי לא לאדם דרכו כשכבר בחר לו הדרך	21093
עיי"ש.	21094
דברי רבינו יונה שלא לאדם דרכו, אינו סותם לפנינו הדרך לעלות מפח מעשינו, דהא אין לך דבר העומד	21095
בפני התשובה, אלא הגדר בזה הוא דתושבה היא התחלה מחדש, וכן מבואר בדברי רבינו יונה שכתב	21096
ביסוד התשובה וז"ל, אדם אשר פשע וחטא ובא לחסות תחת כנפי השכינה ולהכנס בדרכי התשובה,	21097
אשכילך ואורך בדרך זו תלך, ביום ההוא ישלך כל פשעיו אשר עשה, ועושה עצמו כאילו בו ביום נולד	21098
ואין בידו לא זכות ולא חובה וזה היום תחילת מעשיו, היום יפלו אורחותיו שלא יטו מעגלותיו מדרך	21099
הטוב, ודרך זה תביאנו לשוב בתשובה שלימה, כי הוא יעשה עצמו כמשליך מעליו כובד העונות ועוצם	21100
החטאים אשר עשה ולא יבהילנו רעיוניו עכ"ל.	21101
וזה הביאור בהא דאמרו (שה"ש ה') פתחו לי פתח של מחט ואני אפתח לכם כפתחו של אולם, ביד האדם	21102
לעדות פתח של מחט ולא יותר, והשאר הקב"ה פותח כנגדו פתחו של אולם, דאילו היה ביד האדם לעשות	21103
כפתח של אולם לא היה הקב"ה מניחו לאדם לעשותו, דכל מה שהאדם קונה ע"י יגיעתו קנוי אצלו יותר	21104
ועומד לו לעולמים, אלא מוכח דאין זה ביד האדם כלל דלהאדם ניתן הכח רק לעשות התחלה, להתחיל	21105
בפתח של מחט ולא יותר, ואח"כ הבא לטהר מסייעין אותו ומגיע לגמר.	21106
בסוף הזמן צריכים לידע שהעבודה היא להחזיק מעמד שלא להתרפות, וע"י זה יזכה לקבל תועלת מהזמן,	21107
בתחילת הזמן צריך לעבוד עבודה רבה לעשות פתח כל מחטה והוא עבודה גדולה, ובסוף הזמן צריך להיות	21108
מוכן לקבל פתח של אולם שהקב"ה פותח לאדם שעמל כל הזמן, ואם יתרפה לא יוכל לקבל פתח רחב	21109
כזה, ולכן העבודה היא להחזיק מעמד כדי לקבל פתחו של אולם שנפתח לו מן השמים. (קובץ	21110
שיחות).	21111
	21112
מאמר תתקפא	21113
ויכס הענן את אהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן (שמות מ' ל"ד).	21114
צדיקים ירשו ארץ וישכנו לעד עליה, והרשעים במה ישכנו באויר? אלא הרשעים סלקו השכינה מן הארץ,	21115
אבל הצדיקים השכינו את השכינה בארץ, אימתי שרתה השכינה בארץ? ביום שהוקם המשכן (במד"ר י"ג	21116
ד').	21117
איתא במדרש מחטא אדם הראשון עד אברהם אבינו נסתלקה השכינה מן הארץ עד לרקיע השביעי, עמד	21118
אברהם והורידה לרקיע הראשון, ומשה רבינו הורידה עד הרקיע הראשון, ומשה רבינו הורידה שוב לארץ	21119
על ידי עשיית המשכן, ואיתא שם דמתחילה היה הקב"ה מקבל קרבנות מלמעלה כמ"ש וירח ה' את ריח	21120
הניחוח, אבל על ידי המשכן קיבל הקרבנות מלמטה, שנאמר יבוא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו (במד"ר י"ג	21121
ד'), וביאר דלשון וירח משמע ממקום רחוק שכן דרך הריח להתפשט מרחוק, אבל במשכן המציא כביכול	21122
את שכינתו לשם.	21123
ונראה שהכוונה בזה דקודם עשיית המשכן שאז היתה השכינה רחוקה, לא היה כל אחד ראוי לגשת אל	21124
מלאכת הקודש, אם לא הגיע מקודם למדרגה גדולה והכרה עמוקה, שאז עבודתו היתה ראויה לעלות	21125
למעלה, וחוף מגדולי עולם לא היה אפשרי לאדם להקריב קרבן שיתקבל לרצון, אולם המשכן הביא לכך	21126
שהשרה הקב"ה שכינתו למטה, והמציא את עצמו לכל אחד ואחד אם אך הכשיר את עצמו כפי יכולתו,	21127
וזהו שאמרו חז"ל ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוך כל אחד ואחד, ובכל זאת אסור לאדם להשלוח את	21128
עצמו שיוכל לבוא אל הקודש פנימה, בשקו ובתרמילו מלוכלך במדות רעות ובהנהגות מגונות.	21129
מתוך הפרשיות של מעשה המשכן ועבודת הקרבנות נרמזו לנו לקחים רבים, למען נדע איך להכין את	21130
עצמנו לגדולה הזאת, בכדי שלב האדם יוכשר להיות משכן לשכינה, צריכים מקודם לטהרו ולזככו מכל	21131

שיח וסיג, כדי שלא יכנס זר למקדש בצורה של מחשבות רעות ומדות רעות, וכבר אמרו חז"ל שהרהורי	21132
עבירה יותר קשים ממעשה העבירה (יומא כ"ט), וכמו שהכהנים נצטוו על מלאכה בלתי מכובדת כתרומת	21133
הדשן שנחשבת בכל זאת כאחת מעבודות המקדש (רמב"ם פ"ב מהלכ' תמידין וע' רבינו בחיי פ' צו).	21134
כן עלינו להתרחק מכל התנשאות שלא תפריענו מעבודתינו, אפילו אם רגש זה נובע מתוך הרגשת	21135
חשיבות משרתו, מכיון שבא לידי גאווה לעוון יחשב, וכבר למדנו מה שקרה לכהן גדול יששכר איש כפר	21136
ברקאי, שהיה עושה את העבודה כשידיו כרוכות בבגד כדי שלא תתלכלכנה מדם הקרבנות, ונענש	21137
שנחתכו ידיו על יד המלך (פסחים נ"ז), ואף שלפי לשון אחד בתוספות (סוכה ל"ז), לא היה שום פסלות	21138
בעצם העבודה מפני שלא היתה בכך חציצה, מכל מקום נענש משום שנחשבה הנהגה זאמ כמכבד עצמו	21139
ומזלזל בקדשי שמים.	21140
כמו כן למדנו מעשיית הארון להתרחק מן התרמית ולהיות פיו ולבו שווים, ומטעם זה ציפו הארון בזהב	21141
מבית ומחוץ, כדי שנלמד שמחשבת הלב צריכה להיות אחידה עם מה שמוציא בפיו (יומא ע"ב), עוד	21142
למדתנו התורה שנתנהג באהבה ואחוה ובשוויון אחד עם השני, שהרי המשכן נעשה על ידי בצלאל	21143
ואהליאב, בצלאל לאחת המשפחות המיוחסות ביותר של שבט יהודה, ואילו אהליאב היה מהדל והירוד	21144
שבשבטים (רש"י ל"ה ל"ד).	21145
אם נראה לתקן את עצמנו כראוי, נוכל לגשת בהצלחה לעבודה הגדולה של השכנת השכינה מתוך לבנו,	21146
ואף על פי שכבר נחרב המקדש בכל זאת שכינה לא בטלה, ועל ידי עבודה שבלב שהיא התפלה (תענית	21147
ב') נוכל להגיע למבוקשינו, ואיתא בירושלמי (ברכות ד' ג') שהשמונה עשרה ברכות בתפלה הם כנגד	21148
השמונה עשרה צוויים שבעבודת המשכן, וזה בא ללמד שמה שירדה שכינה לארץ בהקמת המשכן לא	21149
השתנה, אלא שעלינו להדבק בה על ידי התפלה במקום עבודת הקרבנות, וכבר אמרו שהעומד בתפלה הרי	21150
הוא כעומד לפני המלך (ברכות לג), ולא נאמר כך על שום מצוה, ואמרו עוד, אמר הקב"ה לא דיך שאתה	21151
מקבל פני שכינה בבית הכנסת אלא שאתה יוצא משם טעון ברכות (דב"ר ז' ב').	21152
ואם כנים נהיה בבקשת השלמות בהכנת הלב כראוי וברגש אמיתי יהיה קיום נצחי למעשינו, וכן מצאנו	21153
בתנדבא"ר כ"ה וז"ל, ומפני מה נטמן המשכן עד היום הזה ולא נחרב? מפני שעשאוהו הכשרים בנדבות	21154
לבם, וקשה לפני הקב"ה להפסיד כל מה שעשו הכשרים בנדבות לבם, ולעתיד יבוא הקב"ה וישרה בתוכו	21155
כמדה הראשונה ע"כ.	21156
נורא מאד שמה שנתקדש המשכן בקדושת הגוף לא הצילו מליחורב, וכבר נחרבו שני בתי המקדש שגם הם	21157
נתקדשו כמוהו, ורק משום נדיבות לבם של המתעסקים בו נתקיים לנצח, ומזה אנו רואים כמה חשוב לפני	21158
הקב"ה הרגשת הלב, וכמה עלינו להזהר בו מכל פגם, וכמו שאמר החכם מכל משמר נצור לבך כי ממנו	21159
תוצאות חיים. (המוסר והדעת ח"ג).	21160
	21161
מאמר תתקפב	21162
ויכס הענן את אהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן. ולא יכל משה לבוא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן	21163
וכבוד ה' מלא את המשכן (שמות מ' ל"ד ל"ה).	21164
הנה בשעה שנתבונן היטב בפרשיות מלאכת המשכן היתה צריכה שמחה רבה להיות שרויה בנו, שהרי	21165
ידוע המאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם בתוך כל יחיד ויחיד, וביאורו שעיקר חובתינו להיעשות	21166
למשכן להקב"ה, ומכיון שכל איש מישראל יתכן שיעשה למקדש ומשכן, א"כ כל המעלות והסגולות	21167
הנמצאות במשכן יהיו נמצאות אף בקרב אלו שיעשו למשכן.	21168
חייבים אנו לבחון את גודל החביבות שמחבב השי"ת את המשכן והעוסקים בו, וכבר מפורשים הדברים	21169
בדברי הרמב"ן (שמות ל"ז ח'), וכל זה דרך חיבה ומעלה לומר כי חפץ השם במלאכה, ומזכיר אותה	21170
בתורתו פעמים רבות להרבות שכר לעוסקים בה, כענין מה שאמרו במדרש (בראשית רבה ס' ח'), יפה	21171
שיחת עבדי אבות לפני הקב"ה מתורתם של בנים, שהרי פרשתו של אליעזר כך וכך דפים אמורה, והנה	21172
מיתור אות אחת בתורה נלמדים ענינים רבים וחמורים, ואילו גבי המשכן האריכה תורה כמה פעמים, וכ"ז	21173
מפני רוב חביבותו של הקב"ה בענין מלאכת המשכן.	21174
וכמו כן חזינו שזכו ישראל העוסקים במשכן למעלות גדולות ויקרות למעלה מכוחותיהם, שאין גדרים	21175
והגבלות כלל בנתינת השי"ת לעוסקים במשכן, וניתן להם בגדר מתנת חנם, וכבר הזכיר בזה הרמב"ן	21176
(שמות ל"ה כ"א), שאף אנשים שלא עסקו מעולם במלאכות עדינות, נשא לבם וקרבו אל המלאכה לעשות	21177
אותה, ובהז"ל (שמו"ר מ"ח ג') איתא שאף בבהמה נתן הקב"ה חכמה והשכלה, וכ"ז לימודים עבורנו	21178
היאך יראו הדברים אף בקרב כל יחיד שיזכה להיעשות למשכן להקב"ה.	21179
ביותר יש להתבונן שהרי תכלית המשכן היה השראת השכינה שהיתה במשכן, וכמפורש בפרשה, וכבוד	21180
ה' מלא את המשכן, וכל זמן שלא שרתה שכינה עדיין לא נשלמה המלאכה, וכן מפורש בקרא (ויקרא	21181

ט), ויבא משה ואהרן אל אהל מועד ויצאו ויברכו את העם וברש"י יהי רצון שתשרה שכינה במעשי	21182
ידיכם, וירא כבוד ה' אל כל העם, וירא כל העם וירוננו, מכיון שזכו להשראת השכינה מלאה שמחה את	21183
לבם, מעתה כיון שבכוחנו להיעשות לושכנתי בתוך כל יחיד, א"כ אף נזכה שהשכינה תשרה בנו שהרי	21184
השראת השכינה היא תכלית המשכן.	21185
הדברים מפורשים במסילת ישרים כ"ו), והנה האיש המתקדש בקדושת בוראו, אפילו מעשיו הגשמיים	21186
חוזרים להיות עניני קדושה ממש, וכשם שבמשכן אף הלחם הפנים היה בו קודשה, כי כל אשר במשכן	21187
היה בו קדושה, ולא רק ארון העדות אלא אף העצים והאבנים היו קדושים, וכן מי שזוכה להתקדש	21188
בקדושת המשכן אף מעשיו הגשמיים חל בהם קדושה, שכל הגדרים בטלו במשכן, ונתן ה' חכמה יותר	21189
מכפי כח האדם לקבל, ואף הבע"ח קיבלו חכמה לאין שיעור, כן הקדושה שתחול באדם שיעשה למשכן	21190
תהא לאין גבול.	21191
וראה עוד בהמשך דברי המסילת ישרים, האבות הן הן המרכבה כי השכינה שורה עליהם כמו שהיתה	21192
שורה במקדש, ומעתה המאכל שהם אוכלים כקרובן שעולה ע"ג האישים, והוא הענין שאמרו חז"ל	21193
(כתובות ק"ה), כל המביא דורון לתלמיד חכם כאילו הקריב בכורים, התלמידי חכמים הקדושים בדרכיהם	21194
ובכל מעשיהם, הנה הם ממש כמקדש והמזבח מפני שהשכינה שרוה עליהם כמו שהיתה שורה במקדש	21195
ממש, ההבנה בענינים אלו היתה צריכה למלא אותנו שמחה וגיל, שהרי ביד כל אחד מאתנו להגיע למעלות	21196
עליונות אלו, והנה קיי"ל כל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי, וכיון שבידינו לעשות להגיע לכך א"כ הרי	21197
אף אצלנו לאו כמחוסר מעשה.	21198
אמנם במלאכת המשכן ענין מיוחד נדרש לעשייתה, וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה	21199
ה' כן עשו, חזינן שתנאי הכרחי למלאכת המשכן היתה כאשר צוה ה', יסוד זה מורכב מב' ענינים נפרדים,	21200
חדא שעשו את המעשה כמאמרה כפי אשר צוה ה', דקדוק עצום על כל פרט ופרט, ובנוסף לכך עשיית	21201
המצוה היה רק משום כאשר צוה ה', ולא נתערב בהם שום מחשבה אחרת של הנאה עצמית ואישית,	21202
ומשום כך נדרש למשכן מאת כל איש אשר יבנו לבו, נדיבות מושלמת ללא תערובת זרה כלל, ואף	21203
מחשבה לקבל שכר עוה"ב ג"כ לא נתערבה בהם דאף זו פוגמת.	21204
עבודה קשה מוטלת עלינו כדי להשיג מעלות אלו, וביותר בזמנינו שהקלקולים מרובים ופשטה עם	21205
הארצות בקרבנו ואיננו יודעים דרכי האמת, ולא רק בקרב המון העם אלא אף בקרב בני תורה, וביותר	21206
שיש המערבים היום למודי חול עם תורתנו הקדושה, וענינים עלו משפיעים אף עלינו, וכמו כן עלינו	21207
להשתדל בעבודת התפילה שהיא דרך להשגת מעלות אלו.	21208
בנוסף לזה התפילה היא סגולה לכך והרי התפילה במקום הקרבנות, וחזינן שהשראת השכינה במשכן	21209
היתה רק לאחר שהביאו ישראל את הקרבנות, ובעיקר חייבת העבודה להיות בתמידות ולא להתפס	21210
לרפיון, הרבה אנשים נאבדו מן העולם משום שעבודתם לא היתה בקביעות, כי העובד לסירוקין בחינה	21211
אחרת יש לו, ובפרט בשילהי הזמן לא להתרפות וזוהי יצליח האדם. (אור יחזקאל ח"ה).	21212
	21213
מאמר תתקפג	21214
ולא יכל משה לבוא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן וכבוד ה' מלא את המשכן (שמות מ' ל"ה).	21215
אין מגיעים לדרגה של דבקות ולשמה אלא דרך דרגת של לשמה, לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות	21216
אע"פ שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה יבוא לשמה (פסחים נ':), אך מהלך זה צריך עיון, כי הרי לשמה	21217
ושלא לשמה שני עולמות נפרדים הם, לשמה עולם של נתינה מסירת עצמו ואהבה גמורה, ושלא לשמה	21218
עולם של אהבת עצמו נגיעות ופניות, איך אפשר שיבנה גשר ביניהם, כלום אפשר הוא שיצא דבר מתוך	21219
היפוכו?	21220
באמת למדנו שענין זה הוא סוד מסודות התורה, אבל כבר ביארנו שסוד איננו מה שאין רוצים בשמים	21221
לגלות לנו, אלא מה שלא יתכן שיתגלה לנו בהיותו למעלה מגדרי ההשגה שלנו, כמו שעצם הדבקות איננה	21222
מושגת לנו, כך לא נוכל להשיג את מהלך התפתחות והתהפכות השלא לשמה אל הלשמה, גילו לנו רז"ל	21223
רק שמתוך שלא לשמה בא לשמה.	21224
כתוב בספר הזהר הקדוש (שמות רל"ה), ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן, מאי	21225
טעמא בגין דהות איהי מתקנא כהאי אתתא דאתקנת ואתקשטת לגבי בעלה, ובההיא שעתא דאיהי קא	21226
מתקשטת לא אתחזי לבעלה לעאלא לגבה, ועל דא ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן.	21227
בספר פרי הארץ (ויקהל שם), כתב על זה שהוא ענין קישוטי כלה, ואין דרך לעמוד שם בשעה	21228
שמתקשטת, הנה הוא סתרי ורזין דאורייתא שכל דבריהם כגחלי אש, הנה הוא רזא דרזין הנסתר ונעלם	21229
יותר בסוד ה', ואחר כך כותב הוא את הקטע שהבאנו לעיל כביאור על דברי הזהר אלה, נמצא לפי	21230

פירושו שענין קישוטי כלה אף שבודאי רומז לענינים נשגבים וגבוהים מאד, כולל גם ענין זה של	21231
התקדמות והתפתחות האדם, ממצב של שלא לשמה אל מצב של לשמה.	21232
הסוד הוא כיצד האדם העובד והעמל ביגיעה רבה, ועושה מצוות ומעשים רבים בתוך מסגרת ההרגשות	21233
והיראה ופיתויי התענוגים גם הרוחניים, כיצד מתקרב הוא אל העולם החדש של אהבה ודבקות אמיתית,	21234
שהיא למעלה מן המורגש, על זה נאמר ולא יכול משה לבוא אל האהל, כי נקודת התהוות לוטה בערפל,	21235
וגם משה לא היה יכול לגשת ולהתקרב להשגתה.	21236
אנו מוצאים עוד בענין זה בדברי חז"ל בילקו"ש (מלכים קפ"ט), מברייתא ריש תורת כהנים, ולא יכלו	21237
הכהנים לעמוד לרשת מפני הענן, מלמד שנתנה רשות למחבלים לחבל, כיוצא בדבר ולא יכול משה לבוא	21238
אל אהו מועד, וכן הוא אומר ושכותי כפי עליך עד עברי, מכאן שנתנה רשות למחבלים לחבל.	21239
ועיין בתורת כהנים בפירוש הראב"ד שכתב, ולא יכלו הכהנים לעמוד לשרת מפני הענן, לא מפני עובי	21240
הען שימנא אותן, אלא מפני סיבת המחבלים הבאים בפמליא של מעלה, שנתנה רשות לחבל שעל מנת כן	21241
הם באים, וכן הוא אומר ושכותי כפי עליך עד עברי שצריך להגן עליו.	21242
ביאור ענין זה במדרגות הגבוהות, הסכנה העיקרית באה מצד הגדלת האנוכיות על ידי בקשת ההשגה	21243
כמבואר במעמד הר סיני, אל יהרסו לעלות אל ה' לראות ונפל ממנו רב, דרישה זו יש בה מעין חוצפה,	21244
שהרי רוצה האדם בזה להבליט את חשיבות האנוכיות שלו כל כך, עד שידמה שהכל אף הדבקות עצמה	21245
נכלל בתחום ממשלת שכלו ובאפשרות השגתו.	21246
לזה רמזו בילקוט הנ"ל באמרם שנתנה רשות למחבלים, אך היה הכרח שיברא העולם על דעת סכנה זו, כי	21247
בלא זה היתה הבחירה בטלה, וממילא היתה בטלה אתה גם התכלית, שהיא הוצאת הגילוי מתוך ההסתר	21248
דוקא, וזהו הסבר דברי הראב"ד שעל מנת כן הם באים, כלומר שסכנה זו שבהשגות העליונות היא כרוכה	21249
בעצם מצב האדם והווייתו בעוה"ז, כי הוא נברא על מנת להיות בעל בחירה.	21250
אף שאופן התהוות הפנים מן החיצון הוא סוד כאמור, גילתה לנו התורה הקדושה שמתוך התחזקות	21251
תמידית בעבודה אף חיצונית בוקע לבסוף שחר הפנימיות, עבודה רבה מוטלת עלינו אנו הנמצאים בעולם	21252
החיצוניות, וכל מעשינו טבועים במטבע השלא לשמה למינוי השונים, להכין בלבנו את הדרך אל	21253
הפנימיות, יסייענו השי"ת ליחד את לבבנו לעבדו באהבה. (מכתב מאליהו ח"ג עמ' 145).	21254
	21255
	H 21256
	21257
	21258
	21259
	21260
	21261
	21262
	21263
	21264
	21265
	21266
	21267
	21268
	21269
	21270
	21271
	21272
	21273
	21274
	21275
	21276
	21277
	21278
	21279
	21280

ויקרא	21281
מאמר א	21282
ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר (ויקרא א' א').	21283
מכאן אמרו כל תלמיד חכם שאין בו דעת נבלה טובה הימנו, צא ולמד ממשה אבי הנביאים שהוציא ישראל	21284
ממצרים, ועל ידו נעשו נסים במצרים ונוראות על ים סוף, ועלה לשמי מרום והוריד תורה מן השמים,	21285
ונתעסק במלאכת המשכן ולא נכנס עד שקרא לו שנאמר ויקרא אל משה (ויק"ר א' ט"ו).	21286
בשעה שנעשה הנס לחנניה מישאל ועזריה בכבשן האש, אמרו אין אנו יוצאים מכבשן האש אלא ברשות	21287
המלך, שלא יאמר ברחו להם מן הכבשן, אני פי מלך שמור, ברשותו הושלכנו וברשותו נצא (תנחומא נח	21288
י'), וכן אמר נח כשם שלא נכנסתי אלא ברשות, כך אין אני יוצא אלא ברשות (בר"ר ל"ד ד').	21289
נתבונן נא במדת דרך ארץ עד כמה היא מחייבת, שהרי יסורים גדולים היו לו לנח בתיבה, כמו שאמרו	21290
חז"ל וישאר אך נח גונח וכוהה דם מטורח הבהמות והחיות (רש"י בראשית ז' כ"ג), כל אותן י"ב חודש	21291
לא טעם טעם שינה לא נח ולא בניו, שהיו זקוקין לזון את הבהמה ואת החיה ואת העופות, מכל מקום	21292
בשעה שכבר יבשה הארץ, ויכול היה לצאת ולהשתחרר מכל העמל הכבד שהיה לו, לא יצא עד שאמר לו	21293
הקב"ה צא, כיון שלא נכנס אלא ברשות לא יצא אלא ברשות.	21294
והדברים מפליאים שאם אצל נח הכניסו הקב"ה להצלתו, הרי חנניה מישאל ועזריה הכניסו נבוכדנצר	21295
הרשע לכבשן לשורפם באש, אעפ"כ אינו דרך ארץ שיצאו שלא ברשותו, אנו רואים כאן מדת דרך ארץ	21296
שחייבה התורה, כיון שנכנסו ברשות המלך, ולא נכנסו אלא הושלכו לתוך כבשן האש, אינו מדת דרך	21297
ארץ לצאת שלא ברשותו, יותר תמוה שהרי כל רגע ורגע שלא נשרפו היה נס בפני עצמו, וכיון שהיה	21298
בידם לצאת מתוך האש איך נשאר שם משום דרך ארץ, הרי ודאי שאין דין יהרג ואל יעבור על דרך	21299
ארץ.	21300
ונראה דהנה אמרו חז"ל, חנניה מישאל ועזריה כשירדו לכבשן האש לא ירדו אלא בסימן, דכתיב שמע נא	21301
יהושע הכהן הגדול אתה ורעיך היושבים לפניך כי אנשי מופת המה, ומי היו? אר"י בר"ש אלו חנניה	21302
מישאל ועזריה שנעשה להם הסימן הזה (ש"ר פ"ט א'), חנניה מישאל ועזריה המשיכו לשהות בכבשן	21303
האש משום מדת ד"א, וצריך לומר שאף בזה בטוחים היו שיעשה להם נס, שכיון שמפני מדת ד"א אינם	21304
יכולים לצאת, הרי זה נכלל בכלל הסימן שנתן להם, שאם ישארו בתנור משום דרך ארץ ינצלו ולא	21305
ישרפו, כי מדת ד"א חמורה היא מאד, והסכים עמם הקב"ה שהרי האריך להם את הנס.	21306
וכן היה אצל נח, בשעה שהיה צריך להכנס לתיבה לא נכנס אלא ברשות, שנאמר בא אתה וכל ביתך אל	21307
התיבה (תנחומא נח י'), הגם שבנה נח את התיבה ק"כ שנה ע"פ ציווי ה' לתכלית זו שינצל על ידה הוא	21308
וביתו, אעפ"כ לא נכנס עד שנצטווה בפירוש.	21309
עוד מצינו ענין נפלא אצל משה, בשעה ששלחו הקב"ה להוציא את בני ממצרים אמר שלח נא ביד	21310
תשלח, ויחר אף ה' במשה ויאמר הלא אהרן אחיך וראך ושמה בלבו, את סבור שמא עיכב משה שלא	21311
ילך? לא עשה אלא כמכבד לאהרן, אמר משה עד שלא עמדתי היה אהרן אחי מתנבא שמונים שנה, עכשיו	21312
אני מיצר לו בדבר זה (ילקו"ש שם).	21313
הענין נפלא שהרי נצטווה משה מפורש מהקב"ה שילך להוציא ישראל ממצרים, אעפ"כ עיכב הליכתו	21314
ועיכב את גאולת ישראל כדי שלא לפגוע באהרן אחיו, ומה שחרה בו אף ה' לא היה משום עצם הדבר,	21315
אלא משום שהעריך את אהרן שלא כראוי, שכן א"ל הקב"ה וראך ושמה בלבו, אהרן אחיך אינו מיצר	21316
בדבר זה אלא ישמח (ילקו"ש שם), אבל אילו צדק משה בהערכתו לאהרן, בדין היה שמשה רבינו יעכב	21317
שליחותו.	21318
ועשית על שוליו רימוני תכלת וארגמן ופעמוני זהב בתוכם סביב, והיה על אהרן ונשמע קולו בבואו אל	21319
הקודש לפני ה' ובצאתו ולא ימות (שמות כ"ח), ופירש הרמב"ן (מ"ג), שאין המיתה מפני שהוא מחוסר	21320
בגדים שהרי נאמר בצאתו שאינו שעת העבודה, אך נצטווה לתת הפעמונים שישמע קולו ויכנס לפני	21321
אדוניו כאילו ברשות, כי הבא בהיכל מלך פתאום חייב מיתה כענין אחשורוש (וכן באוה"ח שם ל"ה)	21322
ע"ש.	21323
הרי שחסרון דרך ארץ חמור הוא כל כך שחייב עליו מיתה בידי שמים, וענין דרך ארץ זה אינו מיוחד	21324
כלפי בית המקדש דוקא, שהרי אמרו ר' יוחנן כי הוה עייל לביתא מנענע, משום שנאמר ונשמע קולו	21325
בבואו אל הקודש, הרי שלמדו מכאן ד"א לכל אדם.	21326
ויעזוב בגדו בידה ויצא החוצה (בראשית ל"ט), ופי' הרמב"ן לכבוד גבירתו לא רצה להוציא מידה בכוחו	21327
הגדול ממנה והסיר אותו מעליו יעו"ש, הנה רצונה היה לאבדו משתי עולמות, ובעזיבת בגדו אצלה סיכן	21328
את עצמו כמו שאירע אח"כ, מ"מ עזב בגדו אצלה שאין זה כבוד לגבירתו להוציא דבר מידה.	21329

ויהי בשלח פרעה את העם, ואחז"ל שאמר משה לפרעה אין אנו יוצאים עד שאתה משלח אותנו, וביאר המל"מ כי בורח אין מעניקים לו, ולכן ביקש שפרעה ישלחם כדי שיהא להם זכות לקבל הענקה, והוא הרכוש הגדול שהוציאו ממצרים יעו"ש, והנה אף כי הטיב אשר דבר המל"מ בה' עבדים ויפה אמר שם בכל דבריו, מ"מ ביאור דברי חז"ל הללו אינו בדרך הלכה, וקיבלנו שלא לערב הלכה באגדה, כשם שאין לבאר הלכה בדברי אגדה.	21330 21331 21332 21333 21334
וביאור דברי חז"ל הם על דרך מה שאמר נח שאינו יוצא מן התיבה אלא ברשות, וכן חנניה מישאל ועזריה, כך לא יצאו ישראל ממצרים אלא ברשות פרעה, ואף שודאי היה יכול ה' להוציאם בע"כ של פרעה, וגם בימי החושך יכלו לצאת אעפ"כ לא יצאו ממצרים אלא ברשות. (שיחות מוסר ח"ב מא' י"ח).	21335 21336 21337 21338 21339
מאמר ב	21340
ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר (ויקרא א' א').	21341
אחז"ל (ויק"ר) עשר שמות נקראו לו למשה, ירד, חבר, יקותיאל, אביגדור, אבי סוכו, אבי זנוח, ירד לפי שהוריד את התורה מלמעלה למטה, אביגדור אביהם של גודרים, חבר שחיבר את הבנים לאביהם שבשמים, אבי סוכו אביהם של נביאים שסוכים ברוח הקודש, והנה ענין השם הוא לתאר ולהגדיר את מהותו של הדבר ואיכותו.	21342 21343 21344 21345
מצינו בחז"ל (ב"ר י"ז ד') בשעה שאמר הקב"ה לברוא את אדה"ר, שאלו מלאכי השרת אדם זה מה טיבו, א"ל חכמתו מרובה משלכם, הביא לפניכם בהמה חיה ועוף א"ל זה מה שמו? ולא היו יודעים, העבירים לפני אדם א"ל מה שמו, א"ל זה שור זה חמור וזה גמל, א"ל ואתה מה שמך? א"ל אני נאה להקראות אדם שנבראתי מן האדמה, ואני מה שמי? א"ל נאה לך להקראות ה' שאתה אדון לכל, אמר הקב"ה אני ה' הוא שמי שקרא לי אדה"ר.	21346 21347 21348 21349 21350
חכמה זו של קריאת שם לדבר, היא חכמה עליונה למעלה מחכמת המלאכים, כי שמו של הדבר הוא ההגדרה הקצרה ביותר הממצה כל מהותו וענינו של הדבר, ואם די לכל הברואים בשם אחד אשר בו בא לידי ביטוי כל עצם מהותם, אך למשה רבינו ע"ה נצרכו עשר שמות כדי להגדירו ולתאר את קווי גדלותו האלקית, ואחז"ל (ויק"ר שם), אמר לו הקב"ה למשה חייך מכל שמות שיש לך, איני קוראך אלא בשם שקראתך בתיה בת פרעה, ותקרא שמו משה הוי ויקרא אל משה.	21351 21352 21353 21354 21355
ויש להתבונן מה מצא הקב"ה בשם זה יתר על שאר שמותיו של משה, שלכאורה מביעים את גדלותו של משה יותר משם משה עצמו, ועוד הרי הוראת שם זה אינו מתייחס למשה כלל אלא לבתיה בת פרעה, ותקרא שמו משה כי מן המים משיתהו, ונראה לבאר כי משייתו של משה מן המים היה ע"י מסירות נפשה של בתיה, שעברה על מצות אביה כדי להציל נפש, וכיון שהצלת משה היתה ע"י מסי"נ, נכנס כח זה בגופו ובנפשו של משה רבינו, כי כל מה שהנותן נותן למקבל מגיע אל המקבל בלא שיו, וכח מסי"נ שהי' למשה רבינו היה ע"י המסי"נ של בתיה, ולכן שם משה הינו תמצית אופיו של משה יותר מכל שמותיו.	21356 21357 21358 21359 21360 21361
כתיב (דברים ז') ושמר ה' אלהיך לך את הברית ואת החסד, ובירושלמי (קידושין פ"א ה"א), תניא שלש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל, רחמים ביישנים גומלי חסדים, גומלי חסדים מנין דכתי' ושמר ה' אלהיך לך את הברית ואת החסד יעו"ש, ותמה בעל התורה תמימה דהא פשט הכתוב מורה שהקב"ה יתנהג עם ישראל במדת החסד, והיכן מרומז כאן שמדת החסד נטועה בישראל.	21362 21363 21364 21365
ולאור מה שאמרנו הדברים ככתבן, שמתוך שהקב"ה נוהג עם ישראל במדת החסד נספגת מדה זו בתוכן של ישראל, שע"י הנהגת הקב"ה עם ישראל במדת החסד הוא נותן להם במתנה את החסד, והיא אחת מג' מתנות טובות שנתן הקב"ה לישראל, ועל כן בחר הקב"ה בשם משה מכל השמות, לפי שעיקר הנדרש ממנהיגן של ישראל הוא מסירת נפש עבור כל יחיד ויחיד, והשם משה מעיד על תכונה זו.	21366 21367 21368 21369
וכן אמרו (שמו"ר ב' כ'), בדק הקב"ה לדוד בצאן ומצאו רועה יפה, היה מוציא הקטנים לרעות כדי שירעו עשב הרך, ואח"כ מוציא הזקנים כדי שירעו עשב הבינוני, ואח"כ מוציא הבחורים שיהיו אוכלים עשב הקשה, אמר הקב"ה מי שהוא יודע לרעות הצאן איש כפי כחו יבוא וירעה בעמי, ואף משה לא בחנו הקב"ה אלא בצאן, ברח ממנו גדי אחד ורץ אחריו, נזדמנה לו בריכה של מים ועמד הגדי לשתות, כיון שהגיע משה אצלו אמר אני לא הייתי יודע שרץ היית מפני צמא, עייף אתה הרכיבו על כתפו והיה מהלך, אמר הקב"ה יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם חייך אתה תרעה צאני ישראל.	21370 21371 21372 21373 21374 21375
רועה ומנהיג הדור צריך להיות דואג לכל אחד, ומספק צרכיו לכל אחד לפי כחו, וכמ"ש ביהושע איש אשר רוח בו, ופירש"י שיכול להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד, אין די בהשפעה כללית על הדור, אלא צריך להתאים את ההנהגה עם כל אחד ואחד לפי רוחו וכחו, וללא מסירת נפש א"א לדאוג לכל אחד מישראל, ומצינו מדת מסי"נ במשה עוד בטרם נשלח ע"י הקב"ה להיות גואלן ומנהיגן של ישראל, כתוב	21376 21377 21378 21379

ויצא אל אחיו וירא בסבלותם, ואחז"ל היה רואה בסבלותם ובוכה ואומר, חבל לי עליכם מי יתן מותי עליכם, שאין לך מלאכה קשה ממלאכת הטיט, והיה נותן כתפיו ומסייע לכל אחד ואחד מהן (שמו"ר א' כ"ז).	21380
ורש"י פי' הכתוב וירא בסבלותם, נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהן עכ"ל, וע"י מסי"נ זכה לגילוי שכינה, וכן אמרו חז"ל אמר הקב"ה אתה הנחת עסקיך והלכת לראות בצערך של ישראל, אני מניח את העליונים ואת התחתונים ומדבר עמך הה"ד וירא ה' כי סר לראות, ראה הקב"ה במשה שסר מעסקיו לראות בסבלותם, לפיכך ויקרא אליו אלקים מתוך הסנה. (שיחות מוסר ח"ב מא' כ"ה).	21381
מאמר ג	21382
ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר (ויקרא א' א').	21383
כתיב וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים ואת להט החרב המתהפכת לשמור את דרך עץ החיים (בראשית ג'), ותדב"א דרך זו דרך ארץ, מלמד שד"א קדמה לעץ החיים, ואין עץ אלא תורה שנא' עץ חיים היא למחזיקים בה, ואמרו (ויק"ר ט' ג'), כ"ו דורות קדמה ד"א את התורה שנא' לשמור את דרך עץ החיים, דרך זו דרך ארץ ואח"כ עץ החיים זו תורה, הרי שהתורה שהיתה לבני אדם כ"ו דורות קודם שנתנה לישראל היתה תורת ד"א.	21384
ומהו ד"א אמרו (ויק"ר שם), מעשה בר' ינאי שהיה מהלך בדרך וראה אדם אחד שהיה משופע ביותר (מצוין ונאה בבגדיו כת"ח והיה סבור ר"י שהוא ת"ח ת"כ), הכניסו לביתו האכילו והשקהו, בדקו במקרא ולא מצאו, במשנה באגדה בתלמוד ולא מצאו, א"ל סב בריך א"ל יברך ינאי בביתו, א"ל אמור מה דאנא אומר לך, אמור אכל כלבא פיסתיה דינאי, קם תפסיה א"ל ירותאי גבך דאת מונע לי, א"ל ומה ירותך גבי, א"ל חד זמן הוינא עבר קמיה בית ספרא ושמעית מניקייא אמרין, תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, מורשה קהלת ינאי לא כתיב אלא קהלת יעקב.	21385
א"ל למה זכית למיכל על פתורייתא, א"ל מימי לא שמעית מילא בישא וחזרתי למרה, ולא חמית תרין דמתכתשין דין עם דין ולא יהבית שלמא ביניהון, פי' שלא סיפר בלה"ר או שמחל על עלבונו, ולא ראיתי שנים מריבים זה עם זה שלא נתתי שלום ביניהם, אמר לו כל הדא דרך ארץ גבך וקריתך כלבא, קרא עליה ר' ינאי ושם דרך אראנו בישע אלהים, מי ששם אורחותיו רב ערכו, ת"כ, ואמרו (מו"ק ה') כל השם אורחותיו בעוה"ז זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה, רבי ינאי הו"ל תלמידא דכולה שתא הוה מקשי ליה ובשבתא דרגלא לא מקשי ליה, קרי עליה ושם דרך אראנו בישע אלהים.	21386
מפורש בדברי רבותינו ז"ל שדרך ארץ היינו מדות טובות, כמו דבור נקי מלשון הרע ונאה, והזהירות בכבוד חבירו אף שהוא עולבו, והזהירות הנשגבה בכבוד רבו, ויש לשאול דבשלמא מה שר' ינאי קרי על האורח שאכל בביתו ושם דרך דהיינו שהוא רק בעל ד"א, הוא משום דבדקו במקרא ובמשנה באגדה ובתלמוד ולא מצאו, אבל איך קרא לתלמידו ושם דרך שהוא בעל ד"א, והרי הוא תלמידו בתורה והוא מצווה על כבוד רבו מה"ת, וגם קיימה כמצוה ומה ענינו לדרך ארץ.	21387
לומדים מכאן שד"א לא אך שקדמה לתורה, ואחר שנתנה תורה שוב אין ענין של ד"א, אלא שגם אחר מתן תורה יש ענין לד"א, היינו מדות טובות כגון אלו שאינן נכללות בחיובי התורה אלא שיסודן בד"א, שהרי הנהגת התלמיד עם ר' ינאי, דכולא שתא הוה מקשי ליה ובשבתא דרגלא לא הוה מקשי, אין זה ענין כלל למצות כבוד רבו, כי ממצות כבוד רבו היה יכול להקשות גם בשבתא דרגלא, ואין בזה אף משום מדת חסידות, שהרי משמע שכל תלמידי ר"י מלבד תלמיד זה הוו מקשו גם בשבתא דרגלא, והרי ודאי חסידים היו מ"מ לא נהגו כן, ומה שנהג כן תלמיד זה לא היה משום מצות כבוד רבו אלא משום הלכות ד"א, ולפיכך קרי עליה ר' ינאי ושם דרך כלומר שיש בו מדת דרך ארץ.	21388
ולא אך בתלמיד ר' ינאי מצינו כן, אלא גם במשה רבינו רבן של ישראל, שאלמלי לא המתין משה עד שקראו הקב"ה, אלא היה נכנס מעצמו אל המשכן היה נחשב כאין בו דעה, אף שהוא הקימו מן המסד ועד הטפחות, והיה יודע שכל עיקרו של המשכן אינו אלא שידבר ה' עמו מבין שני הכרובים, מ"מ אם היה מזדרז לשמוע את קול ה' ומקדים לבוא אל המשכן טרם יקראוהו, היה נחשב כאין בו דעה ומי שאין בו דעה גם נבלה טובה הימנו, וכלל גמור הוא וגם משה רבינו בכלל, ומה עבר בביאתו זו הלא אין כאן שום סרך עבירה, ואין זו אלא עבירה על דרך ארץ בלבד.	21389
הרי שכ"כ חמורה הלכה זו שאף המקיים הלכות אלו והוא שם דרך, עד שזוכה בשבילה לישועת ה', מכל מקום אם לא יעמוד על המעלה העליונה בזה ויגרע ממנה אף כל שהוא, לא אך שחסרה לו מעלה שאין אורח חייו למעלה למשכיל, אלא שהוא סר לשאול מטה שגם נבלה טובה הימנו, נמצא שדרך ארץ לא רק שקדמה לתורה, ומשנתנה תורה כבר עברה תעודתה שנמסר הכל לתורה, אלא שגם אחרי שנתנה תורה הניחה תורה מקום להתגדר גם לדעה ולשכל, וכמו שמתחילת יצירתו נתחייב האדם בהלכות דרך ארץ, גם	21390
	21391
	21392
	21393
	21394
	21395
	21396
	21397
	21398
	21399
	21400
	21401
	21402
	21403
	21404
	21405
	21406
	21407
	21408
	21409
	21410
	21411
	21412
	21413
	21414
	21415
	21416
	21417
	21418
	21419
	21420
	21421
	21422
	21423
	21424
	21425
	21426
	21427
	21428
	21429

לאחר מתן תורה עדיין מלכות השכל במקומה, ועול מלכות זה משעבד את האדם להלכות ד"א.	21430
	21431
ואם תאמר למה באמת לא תמלא התורה את מקום השכל גם בזה, כמו שהיא ממלאת בכל הענינים	21432
הרוחניים, ולא עוד אלא שיש לשאול בזה שאלה עמוקה יותר, סוף סוף הלא גם חובת השכל סמוכה היא	21433
על חובת התדמות האדם לקונו, והתדמות זו הלא היא מיסודות התורה וכמ"ש (שבת קל"ג ב'), זה אלי	21434
ואנוהו הוי דומה לו מה הוא אף אתה, וכן נצטוינו במצוה מיוחדת והלכת בדרכיו, וכיון שגם הלכות ד"א הן	21435
מיסוד ההתדמות, איך יתכן שתהיה הילכתא גבירתא זו מחוץ לצווי התורה, ורק השכל הוא יהא המושל	21436
והמצוה, עד שגם משה רבינו רבן של ישראל, נמדדה מדתו אם יש לו או אין לו דעה בהל' ד"א אתמהא!	21437
אמנם אף כי הלכות ד"א מקורן עליון ומשל גבוה הן, מפני שבצלם אלהים עשה את האדם, מ"מ לא הרי	21438
הליכה בדרכיו ומצות ההתדמות כמ"ש הוי דומה לו כהלכות ד"א, שבהליכה בדרכיו נצטוינו במדות ודעות	21439
קבועות המתגלות לנו ע"י גילויי מדותיו ודרכיו של הקב"ה, ועלינו להתדמות לקונו וללכת בדרכיו דוקא,	21440
וכמו שלמדנו חז"ל מה הם הדרכים ומה הן המדות, מה הוא רחום וחנון אף אתה, ואם יבוא האדם לשקול	21441
בדעתו בדרכים אלה וללכת בהם כפי דעתו ושכלו, יהיה כפונה מאחרי אלהיו.	21442
ואילו בהלכות ד"א אינו כן שבזה אין חוקים קבועים אלא השכל הוא מחוקקם, אבל לא בשכל האנושי	21443
בלבד, אלא בשכל הצורה האנושית שהוא צלם אלהים ומתוך העמקה ביצירה ובכבודה, כל הנקרא בשמי	21444
לכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, כשהתורה מלמדת ד"א אינה מצוה ומזהירה, אלא מגלה לנו מדת	21445
הד"א שהאדם בשכלו צריך לעמוד עליה, כלומר חוקי השכל הנחקקים ויוצאים משיקול דעתו של אדם,	21446
ולכן גם משה רבינו שקיבל תורה מסיני והכל בכלל הקבלה, גם הוא עודנו בשקול דעתו בהלכות ד"א, ואך	21447
בזאת יבחנו אם יש בו דעה או אין בו דעה.	21448
זה מוסיף שיש בהם צד חומר שהוא עוד עולה על חומר התורה, מפני שעבירות על חוקי השכל הן חמורות	21449
יותר, והעוברים עליהן קרובים לעונש יותר מאלה העוברים על חוקי התורה בלבד, וכמ"ש רבינו נסים	21450
גאון בהקדמתו על הש"ס, והרמב"ן ז"ל כתב שלפיכך נתבעו ונענשו האומות עליהן, כי בחוקי ד"א שהם	21451
חוקי השכל הכל מצווים ועומדים, וגם ישראל שנצטוו עליהן בתורה גם הם עודם עומדים בציווייו של	21452
השכל, והם גם קרובים ליענש עליהן מפני חומרא זו העולה על חומר התורה. (דליות יחזקאל).	21453
	21454
מאמר ד	21455
ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר (ויקרא א' א').	21456
אלף של ויקרא זעירא כאילו כתיב ויקר, וכתב כלי יקר טעם לדבר, שבא הכתוב להשוות נבואת משה	21457
לנבואת בלעם שנאמר בו ויקר, ואין הפי' שיהיה בלעם שוה למשה בנבואה חלילה אלא כך פירושו,	21458
שמשה השיג יותר ממה שהיה ראוי להשיג על פי הכנתו כמ"ש אשר ידעו ה', אשר ידע את ה' לא נאמר,	21459
שהוא מצד הכנתו לא ידע את ה' על זה האופן, כי אם ה' ידעו ונתן לו תוספת שפע בזכות ישראל, וכל	21460
שאר נביאי ישראל כל אחד לא השיג יותר מכדי הכנתו.	21461
אבל באומות העולם קם אחר לכבודן של ישראל, שהשיג יותר ממה שהיה ראוי להשיג על פי הכנתו, והנה	21462
כל מה שהנביא משיג ע"פ הכנתו, אותה נבואה דבוקה בו בעצם קנין לא יפרוש ממנו, אבל כל מה שמשיג	21463
יותר מכדי הכנתו, זהו אצלו במקרה ולא בעצם ורק מתת אלהים היא, ע"כ נאמר לשון ויקר במשה	21464
ובבלעם להורות שהיו שוים בזה, שהיתה בשניהם השגה מקרית נוסף על הראוי להם מצד עצמותם עכ"ל	21465
הכלי יקר יעו"ש.	21466
ונראה לענ"ד שאם כי צדק הכלי יקר שכל מה שזכה בלעם לא היה אלא לכבודן של ישראל, ומצדו לא	21467
היה מוכן לכך כלל, וכן צדקו דבריו במשה רבינו להבדיל שהשיג יתר על הכנתו, אכן מה שכ' שכל	21468
הנביאים לא השיגו אלא כפי הכנתם אינו נראה, כי ודאי שכל נביא צריך הכנה להיותו ראוי לנבואה, אך	21469
לבסוף הוא משיג יתר על הכנתו כהנה וכהנה ממתנת אלהים, והא בלא הא לא סגי.	21470
גם כל הנביאים שעמדו לישראל לא השיגו ענין הנבואה אלא בשביל ישראל, וכמ"ש חז"ל על שמואל	21471
הקטן ראוי היה שתשרה עליו שכינה כמשה רבינו, אלא שאין דורו זכאי לכך (סנהדרין י"א:), וכן שמונים	21472
תלמידים היו לו להלל הזקן, שלשים מהם ראוי שתשרה שכינה עליהן כמשה רבינו (ב"ב קל"ד:), ופי'	21473
רשב"ם אלא שעון הדור גורם שאין הדור ראוי לכך, אף מי שהכין עצמו לנבואה וראוי הוא לכך, אין	21474
השכינה שורה עליו אא"כ הדור ראוי לכך, כי הנבואה ניתנה בעבור הדור.	21475
והדבר מפורש להדיא בדברי חז"ל (מכילתא בא פי"ב ה'), ר' עקיבא אומר וידבר ה' אל משה ואל אהרן	21476
לאמר, צא ואמור להם שבזכותם הוא מדבר עמי, שכל ל"ח שנה שהיה כעס על ישראל לא היה מדבר עם	21477
משה, אמר ר"ש ב"ע איני כמשיב על דברי רבי אלא כמוסיף על דבריו, לא עם משה בלבד היה מדבר	21478
בזכות ישראל, אלא עם הנביאים כולם לא דבר אלא בזכות ישראל.	21479

וכן אתה מוצא בברוך בן נריה שהיה מתרעם לפני המקום, למה נשתניתי מכל תלמידי הנביאים, יהושע	21480
שימש משה ושרתה עליו שכינה, אלישע שימש אליהו ושרתה עליו שכינה, יגעתי באנחתי ומנוחה לא	21481
מצאתי ואין מנוחה אלא נבואה, בא וראה מה המקום משיבו, כה אמר ה' אשר בניתי אני הורס ואתה	21482
תבקש לך גדולות, אם אין כרם אין סייג אם אין צאן אין רועה, הא אתה מוצא שאין הנביאים מתנבאים	21483
אלא בזכותן של ישראל ע"כ.	21484
כי בהכנתו של הנביא בלבד לא סגי, ומה שנותן הקב"ה תוספת שפע יתר על הכנתו, אינו נותן אלא בזכותן	21485
של ישראל, ואם הדור אינו ראוי אין הקב"ה נותן מתנת חינוך, ומש"כ הרמב"ם סוף פ"ז יסודי התורה,	21486
הנביא אפשר שתהא נבואתו לעצמו בלבד להרחיב לבו ולהוסיף דעתו, ואפשר שישולח לעם מעמי הארץ,	21487
אין בדבריו סתירה לכל מה שביארנו, כי אף מה שזוכה הנביא לעצמו להרחיב לבו ולהוסיף דעתו, אף זה	21488
אינו אלא בזכותן של ישראל, ולצורך דורו הוא זוכה להתעלות ולא לצורך עצמו בלבד וזה ברור.	21489
אמנם אע"פ שגם נביאי ישראל לא השיגו הנבואות ע"י הכנתם בלבד אלא על ידי מתת הקב"ה, מכל מקום	21490
כיון שהכינו עצמם לנבואה, הרי ע"י שניתוסף להם מתנת חינוך יתר על הכנתם, נתעלו למדרגות רמות	21491
ונישאות, לא כן נביאי אומות העולם שלא הכינו עצמם כלל, אע"פ שנתנבאו לא נתעלו כלל ונשארו	21492
בתחתית הסולם, וכמו שקרה לבלעם שלמרות נבואתו העילאית נשאר בשפל המדרגה.	21493
ואיתא במדרש (דברים רבה פ"ט), אמר משה לפני הקב"ה יטול יהושע ארכי שלי (ממשלה שלי) ואהא חי,	21494
הלך משה לשמאלו של יהושע, נכנסו לאהל מועד ירד עמוד הענן והפסיק ביניהם, משנסתלק עמוד הענן	21495
הלך משה אצל יהושע ואמר לו מה אמר לך הדיבור, א"ל יהושע כשהיה הדיבור נגלה עליך יודע הייתי מה	21496
מדבר עמך? אותה שעה צעק משה ואמר מאה מיתות ולא קנאה אחת יעו"ש, ונראה שכונת יהושע היתה	21497
לומר, כי אפשר למסור אך ורק את הדיבור ואת הציווי, אבל את ההתקרבות והדביקות בהשי"ת שבאה	21498
ע"י הדיבור זאת לא ניתן להמסר כלל.	21499
ויתכן לפרש בזה את מאמר חז"ל (ויק"ר), מה בין נביאי ישראל לנביאי אומות העולם, אין הקב"ה נגלה	21500
על נביאי או"ה אלא בחצי דיבור כמ"ש ויקר אלהים אל בלעם, אבל נביאי ישראל בדיבור שלם כמ"ש	21501
ויקרא אל משה יעו"ש, ויש לפרש שנביאי ישראל משיגים ע"י הדיבור את השלימות הראויה ונדבקים	21502
בהשי"ת כביכול, לא כן נביאי או"ה אין להם אלא חצי דיבור, רק ציווי ה' נמסר להם אבל אינם נדבקים בו	21503
כביכול ונשארים בשפלותם כשהיו, וזהו לשון ויקר דרך מקרי וארעיות שאין לו קשר לעצמותם וכפירוש	21504
הכלי יקר. (שיחות מוסר ח"ב מא' כ"ה).	21505
	21506
מאמר ה	21507
ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר (ויקרא א' א').	21508
ויקרא אל משה, מכאן אמרו חכמים כל ת"ח שאין בו דעת נבלה טובה הימנו, צא ולמד ממשה אבי החכמה	21509
אבי הנביאים שהוציא את ישראל ממצרים, ועל ידו נעשו כמה נסים ונפלאות על ים סוף, ועלה לשמי	21510
מרום והוריד תורה מן השמים, ונתעסק במלאכת המשכן, ולא נכנס לפני ולפנים עד שקרא לו שנאמר	21511
ויקרא אל משה (ויק"ר א' ט"ו).	21512
למדים מכאן שלא זו בלבד שחייבים להקדים ד"א לתורה, אלא שאם יש חסרון בד"א כל תורתו אינה	21513
חשובה כלל, ולא רק תורתו שהיא ברוח ובשכל אינה חשובה, אלא כל עצמותו היא כמבוטלת, דאפילו	21514
הנפש החיונית מעלת החי, אינה חשובה כלל ונבלה טובה הימנה, הלא נאמר למשה ונועדתי לך שם	21515
ודברתי אתך, ומ"מ לא נכנס עד שנקרא, ואילו נכנס הלא לא היה הפגם אלא בדרגה העליונה של הדעת,	21516
מ"מ אם חסר לת"ח במדרגה עליונה של דעת הרי הוא מבוטל בתכלית, עד שקוראים עליו חז"ל נבלה	21517
טובה הימנו.	21518
התורה ניתנה לאדם אחרי שהגיע לשלימות האנושית בנוגע למדות, ואז היא מעלה את האדם להידבק	21519
בבוראו ולחיים הנצחיים, אבל קודם שיש בו מידת דרך ארץ, אינו שייך לעלות במעלות התורה, וידוע מה	21520
שכתב ר"ח ויטאל בשער הקדושה, כי מהאי טעמא אין בתורה עשין ולאויין מפורשים על עניני מדות, אף	21521
שתיקון המדות מוכח בתורה, כי התורה היא ברוח והמדות הן בנפש החיונית שהיא הנפש הבהמית, ותיקון	21522
המדות שבהן כלולים רוב עניני דרך ארץ מוכרחים לתיקון הנפש החיונית, ומזה עולה למעלת התורה, הרי	21523
שאי אפשר לעלות למעלת התורה להיות בדרגת מלאך אם לא תיקן הנפש החיונית.	21524
ואמרו ז"ל (אבות פ"ג), חביב אדם שנברא בצלם חביבין ישראל שנקראו בנים למקום, הרי דיש חביבות	21525
באדם עצמו מצד שהוא צלם, ואח"כ המעלה היתירה לישראל להיקרא בנים למקום, ואם חסרה לו לאדם	21526
מדת ד"א ואין לו חביבות מצד הצלם, כל שכן דאינו שייך למעלת בנים למקום, שאי אפשר לבנות קומה	21527
עליונה בלא שיהיה לה יסוד שתקיים עליה, שא"א לה שתהיה תלויה על בלימה.	21528

ומהאי טעמא אם אינו מתנהג בדרך ארץ הרי זה בזיון לתורה, וכנזם זהב באף חזיר המחטט בכל דבר	21529
מאוס, שנמצא נזם הזהב מתבזה ומתלכלך, ואמרו ז"ל (סנהדרין ק"א א'), דהתורה חוגרת שק ואומרת	21530
עשאוני בניך ככנור, הרי דהתורה בתו של מלך מתאוננת אם נמסרה לזה שאינו מתנהג עמה כראוי,	21531
ומכש"כ אם אין בו מדת דרך ארץ, שהרי זה כאילו נמסרה בתו של מלך לאדם גס ורב מאד העלבון.	21532
התורה היא בבחינת מאורסה לישראל וכמאמרם ז"ל (פסחים מ"ט:), אל תיקרי מורשה אלא מאורסה, ואין	21533
התורה סובלת בזיון, וא"א שהתורה שהיא כתב המלך תתגלגל במקום מאוס ומבזוה, ואם למד תורה ואין	21534
בו ד"א, אף כי התורה עצמה מיישרת המדות, אבל הוא שלא התלמד בתיקון המדות וכל עניני ד"א, אין	21535
התורה נשארת במקום זה שמבזין אותה, ואין לו שום שייכות לתורה.	21536
והנה הלומד תורה ואינו מקיים הרי הוא מבזה את התורה, וכדבריהם ז"ל וחכמת המסכן בזויה (קהלת ט'),	21537
בלומד ואינו עושה (ילקוט שמעוני שם), דזהו הבזיון שאינו מקיים, והלומד ואינו מקיים נוה לו שנהפכה	21538
שלייתו על פניו, דלא בלבד שאבד מעלת הבן תורה, אך גם מעלת אדם חי אין לו דהרי נוה לו שלא נולד	21539
אמרו, ואמרו באבות (פ"ד מ"ו) כל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות, וכל המחלל את התורה	21540
גופו מחולל על הבריות, ואין לך חילול של תורה יותר מזה שלומד תורה ואינו שם לב בהנהגתו.	21541
אמרו חז"ל (סנהדרין צ"ט א'), כי דבר ה' בזה זה שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, והוא מחייבי	21542
כריתות ח"ו כמפורש שם בקרא, ועוד חמור מכל חייבי כריתות דכתיב הכרת תכרת, ומבואר באורך בנפש	21543
החיים (שער ד'), אכן הלומד ואינו מקיים מבזה את התורה עוד יותר, דזה שאינו עוסק בה הוי כמבזה	21544
שלא בפניה דהרי מרוחק הוא ממנה, וזה שלומד ואינו מקיים הוי כמבזה בפניה וחמור בזיונו.	21545
אכן יש בחוסר ההנהגה של ד"א עוד חומר והוא חילול השם, דכתב רבינו יונה בשע"ת (שער ג' קמ"ג),	21546
היצורים כולם נבראו לכבוד השי"ת שנאמר (ישעיהו מ"ג), כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף	21547
עשיתיו, אכן נודע מן השכל כי המחלל את השם ובוזה דבריו אבדה תקותו, כי לא רב לו אשר לא יקיים	21548
מה שנדרש ממנו מעיקר יצירתו לכבד את השם ולקדשו, אבל שלח ידי לעשות התמורה וההיפך ולחלל	21549
אם שם קדשו ע"כ.	21550
חילול השם הוא העוון היותר חמור, והמחלל כבוד התורה הרי הוא מחלל שם שמים כמפורש ביומא (פ"ו	21551
א'), מי שקורא ושונה ומשמש ת"ח ואין משאו ומתנו באמונה ואין דיבורו בנחת עם הבריות, מה אומרים	21552
הבריות עליו, אוי לו לפלוני שלמד תורה, אוי לו לאביו שלמדו תורה, אוי לו לרבו שלמדו תורה, פלוני	21553
שלמד תורה ראו כמה מקולקלין מעשיו וכמה מכווערין דרכיו, הרי דע"י התורה שלומד גורם ח"ו לחילול	21554
השם וגדול עונו, וזהו שאמרו (קדושין ל' ב'), זכה נעשית לו סם חיים לא זכה נעשית לו סם מות ח"ו,	21555
וזה לא נאמר בשום מצוה.	21556
לפי זה מה מאד תגדל האחריות של בן תורה שיתקדש שם שמים על ידו בעניני דרך ארץ ובין אדם	21557
לחבירו, ושיהא גדור בתהלוכותיו ובכל עניניו, וזהו שאמרו כל ת"ח שאין בו דעת, הלא כל אדם צריך	21558
שיהיה בו דעת ולמה דקדקו ואמרו כל ת"ח, אך זה משום דחסרון דעת בת"ח הוא פגם והפסד גדול ביותר	21559
מצד ביזוי תורה וחילול השם, עד שאין כדאי כל הווייתו ונבלה טובה הימנו.	21560
ביותר אם לא יתחנך בד"א והנהגה טובה בהיותו עוסק בתורה כשעדיין אין לו נסיונות העולם, ולא יגדור	21561
עצמו בדברים קלי ערך המזדמנים לו, ולא יכיר להתבושש מהנהגה של פחיתות, כמעט קרוב הדבר לודאי	21562
כי בהזדמן לו ענינים הנוגעים בכבוד שמים הרבה, לא ישלוט בעצמו ולא יתנהג כנדרש, ונמצא שהסכנה	21563
למצבו הרוחני גדולה עד מאד, ולהיפך אם ירגיל את עצמו לדקדק בהנהגתו שתהיה כראוי וכיאות לבן	21564
תורה, אז מכל דרכיו ודיבוריו יצא קידוש ה'. (משנת רבי אהרן עמ' קכ"ט).	21565
	21566
מאמר ו	21567
ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר (ויקרא א' א').	21568
מורגלים אנו להבין שחיצוניות הוא דבר צדדי, למשל קמח מורסן וקליפה הקליפה והמורסן אין להם ערך	21569
כלל, ובאמת שזה טעות גדול שהרי בכל הבריאה נראה ענין חיצוניות ופנימיות, גם בחכמה ישנו ענין	21570
חיצוניות ופנימיות, מושכל ראשון כלי השני הוא חיצון, וכן שני לגבי שלישי עד מדרגת סוד, וכן בכל דבר	21571
ודבר, ובאמת עומדת מאליה השאלה איך זה מתאים שבכריאת השי"ת יהיה ענין חיצון? ודאי שהיא	21572
תמיהה, אבל האמת שהחיצון הוא העיקר הוא הנהו היוצר, כל חרושת היצירה הוא בהחיצון והוא המוליד	21573
את הפנים.	21574
הפנים הוא עקר שאינו מוליד, ואין לדמות כלל את הפנים לחיצון שעיקר הכל הוא החיצון, עוה"ז ועוה"ב,	21575
עוה"ז הוא החיצון ועוה"ב הוא הפנים, אבל כל העוה"ב נוצר ובהו אך ורק מהחיצון מעוה"ז, עוה"ב הוא	21576
עקר עולם רעב וכחוש אינו מוליד כלום, ובעוה"ז משיגים הכל עד שיפה שעה אחת בתשובה ומע"ט	21577
בעוה"ז מכל חיי עוה"ב (אבות פ"ד), מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת, ומי שלא טרח בערב שבת מה	21578

יאכל בשבת (עבודה זרה ג') ממה יאכל בשבת גילו לנו חז"ל דבעוה"ב אין משיגים כלום כלל כי הוא בבחינת עקר שאינו מוליד.	21579
וזהו הסוד אם אין תורה אין ד"א, אם אין ד"א אין תורה (אבות פ"ג), דאין לתורה מוצא אחר שתולד ממנו כי אם מד"א, טבע ולמעלה מן הטבע הוא אחד ואין חילוק ביניהם כלל, ומי שאינו מכיר יסוד זה הוא עם הארץ ביסוד האמונה, שאין לו שום הכרה וידיעה מיסוד ה' אחד ושמו אחד, הכלל הוא ה' הוא האלהים, בין ה' לאלהים אין חילוק כל דהו עד שאמרו חז"ל (בר"ר פי"ט), עיקר שכינה בתחתונים היתה, ולפי דברינו מתבאר שעיקר השכינה היא רק מעוה"ז, רק מדרך ארץ מתהווה הלמעלה מן הטבע, לא רק שאין התחתונים נופלים מהעליונים, אלא שהעיקר הם התחתונים, עיקר יצירת העולמות כולם הם התחתונים, והעליונים הם תוצרת התחתונים.	21580
אמרו חז"ל לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה אלא השלום, הכלי כאן אינו כלי פשוט כמו כל כלי גשמי שתפקידו להמלאות, אבל אינו פועל כלום בהדבר שנתמלא בו, ונסביר זאת מכלי גשמי שגם הוא ממלא תפקיד כעין זה, והוא כלי המחזיק חום משך מעת לעת ויותר, שסגולתו היא שאינו נותן לזרמי החום לצאת לחוץ, ואילו היה כלי שאין החום יוצא ממנו במשך עשרה ימים, ודאי שהוא כלי סגולה גדול, וק"ו לכלי שאינו מניח את החום לצאת לעולם, שודאי כלי סגולה נפלא הוא.	21581
נתבונן אילו היה מבקש הבורא ית' כלי שיחזיק רק את קולו שמעת מתוך האש (דברים ה'), שלא תתקרב שלהבת יה של התורה, שאש תוקד כבשעת נתינתה בלי גרעון כל דהו, הלא אין ערוך לכלי כזה, שהיא סגולה גדולה בכלי שהנהו כחומר בעד כל הרוחות המקררים, וגילו לנו חז"ל שכלי זה המחזיק לתורה שלום שמו, וא"כ אין השלום כי אם כלי המחזיק לתורה, ואעפ"כ כשנעיין במדרש (במ"ר פי"א) נראה ערכו של שלום, גדול השלום עד שאמרו (שבת י'): שלום שמו של הקב"ה, ואמרו ששלום שקול כנגד כל התורה כולה, אע"פ שהם בעצמם קראו לשלום רק בשם כלי.	21582
מתבאר מזה דשלום אינו כי אם כלי, אבל כלי באמת שקול כנגד כל הפנים עצמו, הכלל הוא שאין שום דבר בבריאה שלא יהיה נצרך לכלי, וכל דבר יש לו הכלי שלו, וקודם לכל דבר צריך שיהיה הכלי, ואמרו לנו חז"ל שכלי התורה הוא שלום, ושלום הלא אינו כי אם מדה, ומתבאר מזה דשורש התורה הוא מדות, שהם הינם הכללים שמהם התורה מוצאת, מדה פי' מלשון מדה שמודדים בה זאת אומרת כלי כמ"ש הרמ"ק ז"ל, וזהו סוד הכלי שהוא סוד יצירת הכל.	21583
משה קיבל תורה מסיני (אבות פ"א), מזה צריך האדם להשיג רוממות קדושת הכלי שהיה מש"ר עצמו שהוא קיבל התורה, וכלל זה הוא באדם עצמו, מוכרח הוא לכלי שיוצק בו כל ענין הנצח, מהותו של נפש האדם צלם אלהים, וזהו הבית קיבול המכיל הכל, וגם הנפש לא תמלא (קהלת ו'), ואמרו חז"ל (ברכות מ') במהותו וטיבו של הכלי, כלי מלא מחזיק, ז"א הכלי הוא מלא ומילוי זה הוא בית קיבול עד אין סוף, על דרך שאחז"ל (קה"ר א') בים האוקינוס שמימיו סופגים מים וזהו סוד הנפש.	21584
כל מה שהאדם אומר ומדבר, כל הגה והגה של דברי קדושה תיכף ומיד נשפך אל כלי, כל הגה והגה מתחלק לטיפות שונות, טיפה לכלי זה וטיפה לכלי זה כל אחת לכלי שלה, וכשנחפוז להעריך זה לעומת זה, נראה שהנשפך לגבי הכלי אין לו דמיון וערך כלל, שזהו רק פרט וזהו כלי ובכלי כלול הכל.	21585
בכל התורה אין מדובר מפנימיות כלל, כל המשא ומתן של תורה הוא רק חיצוניות, תורה היא מעשה המצות שהוא רק חיצוניות, משום שהעיקר הוא החיצון כמו שבארנו, עד שהר"י הוצרך לחדש שגם מעלות העליונות מצות עשה הן, ודע כי המעלות העליונות נמסרו במצות עשה כמו מעלת הבחירה ומעלת ת"ת (שע"ת ש"ג י"ז), למדני כל התורה על רגל אחת (שבת ל"א), אמר לו ואהבת לרעך כמוך, ולכאורה היה כבר מקום לטעות שמדבר כאן אודות פנים אהבה, וגילו לנו חז"ל שהכלל שנכללת בו תורה סובב על מאי דסני לך לחברך לא תעביד, חיצון.	21586
אמרו חז"ל (בר"ר פי"ט), ד' בדקן הקב"ה ומצאן עביט של מי רגלים, אדם, קין, חזקיהו ובלעם, כששאל לחזקיהו מה אמרו האנשים ומאין באו, אמר מארץ רחוקה באו אלי, וכמו כן בלעם בלק בן צפור מלך מואב שלח אלי, ולכאורה מהו החטא באמרו מארץ רחוקה? אינו רק משום דהיה חסרון בהכלי כמ"ש חז"ל עביט, ודקדקו בלשון עביט של מי רגלים ולא אמרו מי רגלים, משום דזהו מהלך הדברים דעביט של מי רגלים מגדל מי רגלים, דבין מצד הטוב ובין מצד הרע הכלל הוא שהעיקר תלוי בכלי.	21587
וזהו מה שאמרו חז"ל (ויק"ר א' ט"ו), כל ת"ח שאין בו דעה נבלה טובה הימנו, ומנו חז"ל בכל שבחיו של משה, ואחרי כל זה אילו היה נכנס מבלי שיקרא שהוא חסרון ד"א אזי נבלה טובה הימנו, וכמו שנתבאר הד"א הוא הכלי ובלי הכלי אי אפשר שתהיה היצירה, ומזה יוצאת הערה נוראה לאדם במהות חיצוניות, ואיזה זהירות צריך הוא להזהר בכל מבט שמיעה ודיבור.	21588
וכתב הרמב"ן על פסוק נפש כי תחטא בשגגה (ויקרא ד'), וטעם הקרבנות על הנפש השוגגת, מפני שכל העונות יולידו גנאי בנפש והם מום בה, ולא תזכה להקביל פני יוצרה רק בהיותה טהורה מכל חטא, ולולא	21589
	21590
	21591
	21592
	21593
	21594
	21595
	21596
	21597
	21598
	21599
	21600
	21601
	21602
	21603
	21604
	21605
	21606
	21607
	21608
	21609
	21610
	21611
	21612
	21613
	21614
	21615
	21616
	21617
	21618
	21619
	21620
	21621
	21622
	21623
	21624
	21625
	21626
	21627
	21628

זה היו טפשי העולם זוכים לבוא לפניו, ולכן הנפש השוגגת תקריב קרבן שתזכה לקרבה אל האלהים אשר נתנה. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' ל"ג).	21629
	21630
	21631
מאמר ז	21632
ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר (ויקרא א' א').	21633
וברש"י שם קריאה לשון חיבה לשון שמלאכי השרת משתמשין בו, אבל לנביאי אומות העולם נגלה עליהן בלשון עראי וטומאה שנאמר ויקר אלקים אל בלעם, הנה נבואת בלעם הלא נבואה היתה תורה היתה, אבל הרי יש כאן סימן של טומאה שהרי היא בעראי, וזה סימן על כל הנבואה שלו שטומאה עליה, ואל נתמה על הדבר הלא כן מציינו אצל דואג האדומי שהיה אחד המיוחד, אביר הרועים אב בית דין (סנהדרין צ"ג:).	21634
ועליו אמרו חז"ל (במ"ר י"ח י"ז) משל למה היה דומה לבית שהוא מלא תבן והיה בבית חורין, והיה התבן נכנס בהם, לאחר ימים התחיל אותו התבן שהיה בתוך אותו החורין יוצא, ידעו הכל כי היה אותו הבית של תבן, ומהו זה התבן אשר יצא מהחורין של דואג? מה שאמר דואג האדומי (שמואל א' ט"ז), הנה ראיתי בן לישי ולא קרא אותו בשמו דוד עי"ש במדרש, ועל זה לבד לכאורה דבר קטן כבר נאמרה עליו כי היה אותו הבית של תבן? אלא כי סימן הוא ודאי.	21635
הנה יתכן כי יהיה בית נהדר מלא תורה וחכמה עד אביר הרועים והוא כולו תבן! וכן בחזקיהו המלך שאמרו עליו חז"ל (במ"ר כ' ו'), שבדקו הקב"ה ומצאו קרון של מי רגלים, על שאמר מאריך רחוקה באו אלי עי"ש, הנה ומצאו היינו על כולו של חזקיהו כי מצאו בו סימן של מי רגלים, ופחד פחדים קחזינן כאן, שאם בחסרון כל שהוא כזאת, כמו ביטוי של בן ישי במקום לקראו בשמו דוד, כבר סימן טומאה כאן על כל האדם, א"כ מה כבר סימנא של טומאה נמצא בחטא כל דהו, ומה גם בחטא יותר מכל דהו, וכמה כבר חטא ממש יותר ויותר מכל דהו, מבהיל למתבונן.	21636
והנה מציינו בחז"ל (ויק"ר י"ג ה'), ואת השפן כי מעלה גרה הוא ופרסה לא יפריס זו מדי, מה השפן הזה יש בו סימני טומאה וסימני טהרה, כך היתה מלכות מדי מעמדת צדיק ורשע, ואת הגמל זו בבל כי מעלה גרה הוא שמקלסת להקב"ה, רבי ברכיה אמר כל מה שפרט דוד כלל אותו רשע נבוכדנצר בפסוק אחד ע"כ, מלשון מעמדת צדיק ורשע משמע כי צדיק זה צדיק באמת, ואולי כי יש חילוק בטומאה בין בהמה טמאה בשני סימנים, ובין גמל או שפן שרק סימן אחד בהם טמא.	21637
בגמל למשל אם כי איננו טהור, אבל אכתי יש בו הרבה יותר טהרה מזה אשר בשני הסימנים הטמאים, והרי חזינן שנבוכדנצר חיבר תהלים כמו דוד, וגם אמרו עליו (סנהדרין צ"ב:), שאלמלא בא מלאך וסטר על פיו של אותו רשע, ביקש לגנות כל שירות ותשבחות שאמר דוד בספר תהלים, ומצינו ג"כ (תענית י"ח:), במעשה של האחים לולינוס ופפוס על שאלת המלך, מדוע אינו עושה להם ה' נסים להצילם מידו כמו שעשה לחנניה מישאל ועזריה, ואמרו לו חנניה מישאל ועזריה צדיקים גמורים היו וראויין היו ליעשות להם נס, ונבוכדנצר מלך הגון היה וראוי ליעשות נס על ידו.	21638
הנה קראו אותו גם מלך הגון, וכן בבלעם שכתוב בו ויקר לשון טומאה כי היה בטומאה, אבל עכ"פ הרי נבואה יש כאן, ולפי זה יצא לנו כי הנאמר בכתוב להבדיל בין הטמא ובין הטהור, יהיה הביאור דלולי גילוי התורה בסימני הטהרה לא היו טהורים, כי סימן כל שהוא גם כן כבר טמא הוא, והתורה גילתה לנו עומק הטהרה של הבהמה, כי דוקא בשני הסימנים טהורה היא, וכן באדם הרי המסילת ישרים מונה שער הפרישות בכל שלמותו ואכתי לטהרה לא הגיע, הרי כי יכולים להיות פרוש בתכלית ולטהרה לא הגיע, כי סימני הטהרה הם בלי סוף.	21639
וכמו שהבאנו מדואג האדומי וחזקיהו המלך, שאחרי הכל גם אביר הרועים, גם ביקש הקב"ה לעשות לחזקיהו למשיח, אכתי סימני טומאה בצבצו מהם ונראו, ובמצורע סימנים סימנים הם, יש מצורע מוסגר ויש מוחלט, ומרים הצדקת בעד חוט השערה כל דהו בלשון הרע, היתה מוחלטת בטומאה, עד כדי כך הם עומקן של הסימנים של טומאה וטהרה, וכבר מנה ר"ת ז"ל בספר הישר (שער השני), כמה בחינות בעבודת הבורא ית', סימנים מובהקים על מעמדו של האדם.	21640
וכתב הגרי"ס ז"ל (אור ישראל י"ד), שכמו שאי אפשר לראות בלי עין ולשמוע בלי אוזן, כן אי אפשר להתהפך בלי לימוד המוסר, דימה הגרי"ס ז"ל סוד המוסר לעין ולאוזן של האדם, וכמו שלא העין היא הרואה, וכן לא האוזן לבד היא השומעת, אין העין והאוזן לבדנה עושין פעולתן, כי אם יחד בהכשר כל מכוונת האדם כולו, כן לימוד המוסר צריך להיות מותאם לכל מכוונת האדם כולו, כי דוקא אז תבוא פעולת ההפכה באדם, ובסימני כל דהו של טומאה כבר טמא יקרא, ומה היה עושה אברהם? היה ממרמר ומסגף עצמו (שיה"ר א' נ"ח), טיהר את עצמו מכל תיעוב וטינוף ודוקא אז טהור יטהר. (דעת תורה).	21641
	21642
מאמר ח	21677
	21678

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר (ויקרא א' א').	21679
אמרו חז"ל (ויק"ר א' ט"ו), כל ת"ח שאין בו דעה נבלה טובה הימנו, צא ולמד ממשה אבי החכמה אבי הנביאים שהוציא ישראל ממצרים, ועל ידו נעשו כמה נסים במצרים ונוראות על ים סוף, ועלה לשמי מרום והוריד תורה מן השמים, ונתעסק במלאכת המשכן, ולא נכנס לפני ולפנים עד שקראו לו שנאמר ויקרא אל משה.	21680 21681 21682 21683
רואים אנו ממאמרם זה שיש היכי תימצא כזה שאפשר יהיה אדם במדרגת תלמיד חכם במדה הכי עילאית ועדיין יחסר בו דעה, כי מדי אמרנו אבי החכמה הרי אין בהחכמה שום גרעון, אלא אבי החכמה ממש, אבי הנביאים ממש, ומה כאן חסר ומה עוד? וגילו לנו חז"ל סוד הדבר, שגם חכמה נבואה וכל מעלה נכונה ועדיין לא יהיה כאן דעה.	21684 21685 21686 21687
נפלאות קא חזינן כאן ביסוד הדעה וסודה, לומר על משרע"ה שלו היה נכנס בלי קריאה, אשר לכאורה אין אנו משיגים כלל מה שייך ענין של קריאה אצל משרע"ה נאמן ביתו, האם עדיין מבחין עומד? הלא הוא הקרוב הוא החביב, מיציאת מצרים עד הורדת התורה הכל ע"י משה, הוא אשר הקים את המשכן ואת אהל מועד, אלא שעדיין טרם הכה במכוש האחרון, היינו הכניסה לפני ולפנים שהוא גמר שלימות העבודה, ובמצב שכזה איך זה באמת פורשים ואין נכנסים בלי קריאה?	21688 21689 21690 21691 21692
גם במצב זה לו היה נכנס בלי קריאה, היו אומרים עליו כל ת"ח שאין בו דעה נבילה טובה הימנו, אם כי בחכמתו אין כאן גרעון ולא כלום אבי החכמה, וגם כנבואתו אין כאן גרעון ולא כלום אבי הנביאים, וכן כל המעלות במדות הכי נעלות, ועדיין אין שלימות בהן, ואם לא היה עוצר את רוחו והיה נכנס בלי קריאה, כל המעלות היו מבטלין ומבוטלין עד שנבלה טובה הימנו, מבהיל!	21693 21694 21695 21696
למדים אנו מזה יסוד וסוד מבהיל, שגם בריבוי המעלות, ואף בכל גודל דרגתן עדיין כולם טרם באו בתכליתן, עדיין מציאות בהן להיות כלא היו, אם על ראשן לא ינתן כתר המלוכה, היא הדעת המושלת בכל אשר לו, כשרואים המון של ריבוי רבבן חיילות, הריבוי יגיד על הכרח של ממשלה עליהם, ואנו בטוחים שאמנם כן ודאי נמצא עליהן מושל, הן ודאי שאחרי הגעה לכל המעלות, אחרי החכמה ואחרי הנבואה וכן כולם, ודאי שיש לנו כאן המון חיילות לאין מספר, אבל עדיין כולם בבחינת מלכותא בלא תגא, כי גם למלכות ישנו סוד של כתר והתגא זו המושל זוהי סוד הדעה, המנהל את כולם היא הדעת עד כגון זה רוממות סוד הדעה.	21697 21698 21699 21700 21701 21702 21703
אותי עזבו ותורתך לא שמרו (ירמיה ט"ז), ואמרו חז"ל הלואי אותי עזבו ותורתך שמרו שהמאור שבה מחזירן למוטב (פתיחתא איכא רבת), להשתומם על הנפלאות שבדבר, כי היאך יתכן להיות אדם אשר נקרא עליו תורתך שמרו במלוא המובן, גם לא פחות משרע"ה, ואחרי כל זה עדיין יהיה בבחינת אותי עזבו, הרי אורייתא וקודשא בריך הוא חד הוא, אם לומד אדם מסכת היטב בכל הבנתה המלאה, היאך זה לא ידבק ביראת שמים שבה? היאך יתכן לומר עליו אותי עזבו, הרי עד היכן מגיע ענין מלכותא בלא תגא, כי אף מלכות של תורה בכל שמירתה ההגונה, ומאי יש מלכות יותר גדולה מכמה? ובכל זאת תעדר התגא מעל גבה עדיין אין כאן הכתר, עדיין ישנו מצב של ואותי עזבו.	21704 21705 21706 21707 21708 21709 21710
הסוד הכולל הוא סוד הכתר, שהוא שיא הדרגות, כאמרם ויתנו לך כתר מלוכה, הספירה האחרונה היא כתר, סוד כל המעלות וקיום כל המדות הנכונות תלויין ועומדין אך ורק בכח המושל, חכמה לבדה מלכותא בלא תגא היא, חכמה זקוקה לתגא ובלעדו עלולה היא להיות בבחינת סוס שוטף (ירמיה ח'), ומי הוא זה ואיזה הוא זה הדעה, הכח המושל והמצוה בכל הוא הדעה.	21711 21712 21713 21714
לאור כל האמור יבואר לנו אשר הביא המסלת ישרים מדת הזהירות, שאם האדם אינו מפקח על עצמו ודאי שהקב"ה לא יפקח עליו, כי אם הוא אינו חס מי יחוס עליו, והוא כענין מה שאמרו ז"ל (ברכות ל"ג.), כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו, ותמיד נתקשיתי מהי השייכות בין דעה לזהירות, וכי מפני שאינו זהיר אין בו דעה? ומדוע לא יאמר כמו כן על זריזות ועל כל שאר הדרגות, שאם אינו נוהג בהם הנהו אדם שאין בו דעה?	21715 21716 21717 21718 21719
אבל הוא הדבר אשר דברנו, כי ענין הזהירות הלא הוא כפי אשר מבאר שם הרמח"ל ז"ל, שיהיה האדם מפקח על מעשיו ודרכיו ולא להיות הולך במהלך הרגלו, ולא להיות שב במרוצתו כסוס שוטף במלחמה, והכח המושל דעה היא, ואם אינו זהיר שאינו מושל על עצמו, היינו אין בו דעה וכשאין בו דעה אסור לרחם עליו, כי דלא דעה ביה מה ביה, וזה מה שמסיים שם המסלת ישרים במאמר חז"ל אם אין אני לי מי לי, כי סוד כל עצמות האדם הוא הממשל הוא סוד הדעת ובחוסר הדעת חוסר הכל.	21720 21721 21722 21723 21724
ולבי אומר לי כי זהו הענין אשר העמידה התורה אצל נזיר כמה פעמים מלת ראש, תער לא יעבור על ראשו, וטמא ראש נזרו, נזר אלהיו על ראשו, כי הפורש עצמו מן היין ומכל דבר המשכר, אשר הם המקפחים ומבטלים הדעת שבאדם, הרי כי יד לו בשמירת הדעת וזה אשר נאמר עליו קדוש יהיה, כי הדעת	21725 21726 21727

קדושה היא וכשדעה לו אזי נזר אלהיו על ראשו ואלו הם דברים כפשוטן, כי מי שישנו בסוד הדעה הוא	21728
אשר בסוד הכתר והנזר וקדוש יהיה. (דעת תורה).	21729
	21730
מאמר ט	21731
ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר (ויקרא א' א').	21732
אמרו ז"ל עשרים וששה דורות קדמה דרך ארץ את התורה, לשמור את דרך עץ החיים דרך זו דרך ארץ,	21733
ואחר כך עץ החיים זו תורה (ויק"ר ט' ג'), ופירש שם רבינו יונה, שצריך תחילה לתקן את עצמו במדות	21734
ובזה תשכון התורה עליו, שאיננה שוכנת לעולם בגוף שאינו בעל מדות טובות, הרי שהורונו חז"ל	21735
שעלייתנו בתורה היא דרך תיקון המדות, ואם תיקון המדות נראה לנו רחוק מהשגתנו, הרי ההתנהגות	21736
בנימוסי ד"א היא ודאי ביכולתנו, וחיצון משפיע על הפנים כידוע.	21737
הנסיון היותר גדול בחיי אברהם אע"ה היה, כשחזר מן העקידה ומצא שמתה שרה אשתו (רש"י כ"ג),	21738
וכשביקש לקובר לא מצא מקום כי אם בדמים מרובים, והנה החתים שישבו בחברון ידעו שהקב"ה נתן	21739
לאברהם את הארץ (רמב"ן כ"ג ד'), שזו כוונת אמרם נשיא אלהים אתה בתוכנו, אעפ"כ השתמשו	21740
מלהקנות לו אחוזת קבר שתהא שלו, בטענה שיש תקנה בעיר שלא לתת לאיש זר אחוזת קבר (מלבי"ם),	21741
וכוונתם היתה למעט אחיזתו בארץ.	21742
והנה שעת אבילות היתה לו ומתו מוטל לפניו, עת מספד ובכי על אשת נעוריו שהוא היה טפל לה בנבואה	21743
(רש"י כ"א י"ב), ואעפ"כ הבליג על צערו והתנהג עם בני חת הללו בדרך ארץ למופת, כי כלל גדול בדרך	21744
ארץ מפני שאני בצער לא צריך השני לסבול, ואף שידע את כוונותיהם דיבר אליהם בכבוד רב והשתחוה	21745
להם פעמיים, ואל לנו לחשוב אף לרגע שלהחניף להם עשה זאת חלילה, לא תיתכן כלל חניפה אצל האדם	21746
הגדול בענקים הבוטח בה' בכל לבו כי לא לפניו חנף יבוא, אלא ברור הוא כשמש שאברהם אבינו ע"ה	21747
התנהג עמם בדרך ארץ כזו, מפני שהכיר את החיוב ואת ההכרח להתנהג ככה.	21748
שורש החיוב הזה טמון בחיובנו לאדם באשר הוא אדם, כל אחד משועבד לחבירו לכבדו בכל הכבוד הראוי	21749
לאדם, כי חביב אדם שנברא בצלם (אבות ג'), וכן אמרו במשנה (גיטין פ"ה), ונפסק ברמב"ם (הל' ע"ז י'	21750
ה'), ושואלין בשלומן של עובדי כוכבים מפני דרכי שלום, וכתב רש"י (גיטין שם) ושואלין בשלומם כל	21751
הימים, ואע"פ שמתיל על הנכרי שם שמים שהשלום שמו של הקב"ה, בא ליישב מה שלכאורה קשה דהרי	21752
פשיטא היא, ומאי הוה אמינא שלא ישאל בשלומו שהוצרכו לעשות בזה תקנה, ומאי פשיטותיה? ברור כי	21753
מחיובי דרך ארץ הוא.	21754
אמרו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הקדימו אדם שלום מעולם ואפילו נכרי בשוק (ברכות י"ז), נתאר	21755
לעצמנו ריב"ז שלא הניח מקרא ומשנה גמרא הלכות ואגדות דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים תקופות	21756
וגימטראות, שיחת מלאכי השרת ומעשה מרכבה (סוכה כ"ח), שהיה נשיא ישראל בתקופת חורבן הבית	21757
וכל צרכי ישראל עליו, ואמר על עצמו שהוא דומה כשר לפני המלך (ברכות ל"ד:), ומעולם לא קרה	21758
שיהיה כל כך טרוד במחשבותיו שישכח להקדים שלום אפילו לנכרי בשוק! איזו הרגשת חיוב היתה	21759
ממלאת את לבו, שתבטיח מסירות נאמנה כזו לכבוד זולתו! ואם לנכרי כך ק"ו לישראל, חביבין ישראל	21760
שנקראין בנים למקום.	21761
ואל נחשוב שמדה זו היא ממדות החסידות, הרי לא הלל היה אלא שמאי שאמר והוי מקבל את כל האדם	21762
בסבר פנים יפות (אבות א'), לא מדת חסידות היא אלא חיובא מדינא, והנמנע מזה הריהו גוזל את חבירו	21763
כן אמרו ז"ל (ברכות ו'), כל שיודע בחבירו שהוא רגיל ליתן לו שלום יקדים לו שלום שנאמר בקש	21764
שלום ורדפהו, ואם נתן לו ולא החזיר נקרא גזלן, שנאמר ואתם בערתם הכרם גזילת העני בבתיכם,	21765
ופירש"י ז"ל גזילת העני, והלא אף גזילת העשיר גזילה היא, אלא גזילת העני שאין לו כלום לגזול ממנו	21766
אלא שלא להשיב על שלומו, לא נשאר לעני כלום חוץ מכבודו העצמי, ואם זה אתה נוטל ממנו על ידי	21767
זלזול ברגשותיו, אין לך גזלה גדולה מזו.	21768
שורש ענין עבדות הוא היות אדם קטן במדרגה כלי לאדם גדול, במה שעוזר לו להגיע אל תכליתו	21769
הרוחנית, וזה ענין ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו, תיקונו על פי מדותיו ותכונתו שישמש כלי לאנשי	21770
מעלה, אבל במשך הדורות החליפו האומות את הכוונה הראשונה, ונעשו הגבורים למושלים והחלשים	21771
לעבדים, מכל מקום ברצותם להראות כאילו הם ראויים למשול, הנהיגו בעצמם קצת מנהגי עדינות ודרך	21772
ארץ, בזה רצו להראות הצטיינותם על עבדיהם.	21773
כאלה היה עפרון החתי שעליו נאמר, רשעים אומרים הרבה ואפילו מעט אינם עושים, ברור מתוך דבריו	21774
שהיתה כוונתו להעשיר את עצמו על חשבון אברהם, כי ארבע מאות שקל כסף הוא סכום גדול מאד עבור	21775
שדה ומערה, ועל זה מרמז שמו עפרון מלשון עפר גשמיות, וברגע קחתו את הכסף מיד אברהם נקרא	21776
בתורה עפרן חסר וי"ו, שהוא בגימטריא רע עין ד' מאות, כך מרמזת לנו התורה הקדושה את אופיו	21777

ומהותו, אך דיבורו היה בנימוס גדול ובדרך ארץ רבה כמנהג האצילים, ועם צבועים כאלה נהג אברהם	21778
אע"ה כפי נימוסיהם בדייקנות רבה, בכבוד ובדרך ארץ אמיתיים, מכאן אפשר ללמוד את גודל חובת דרך	21779
ארץ.	21780
בתקופות מאוחרות יותר נשתלשלו הדברים עד שהעבדים פרקו מעליהם את עול אדוניהם, עד שבימינו	21781
נעשו הם למושלים, אז ביזו לגמרי את יסודות דרך ארץ וכל החצוף יותר מצליח יותר, ואדרבה החוצפה	21782
נעשית לכבוד והזלזול ליוקרה, מזה באה לדאבוננו החוצפה גם לרחובות ישראל, ונתקיים בנו כמקולקלין	21783
שבהם (סנהדרין ל"ט): רח"ל.	21784
הבאנו את מאמרם ז"ל שדרך ארץ קדמה לתורה, היינו שהתנהגות בדרך ארץ היא הדרך אל התורה	21785
וההכנה אליה, כי מי שאינו מכיר את חיובי הכבוד כלפי הזולת חסרות לו התכונות הנדרשות להצלחה	21786
בתורה, כגון שבעה דברים בחכם (אבות ה'), שרובם עניני דרך ארץ הם, עלינו בני תורה מוטל החיוב	21787
והאחריות להתכונן ולהתחזק במדת דרך ארץ, מדת אבותינו הקדושים ע"ה שהיא הקדמה לתורה.	21788
(מכתב מאליהו ח"ד 245).	21789
	21790
מאמר י	21791
ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר (ויקרא א' א').	21792
אמרו חז"ל (ויק"ר א' ט"ו) כל תלמיד חכם שאין בו דעת נבלה טובה הימנו, צא ולמד ממשה אבי החכמה	21793
אבי הנביאים, שהוציא ישראל ממצרים ועל ידיו נעשו כמה נסים במצרים ונוראות על ים סוף, ועלה לשמי	21794
מרום והוריד תורה מן השמים, ונתעסק במלאכת המשכן ולא נכנס לפני ולפנים עד שקרא לו שנאמר	21795
ויקרא אל משה, וכשם שהיתה הנהגת דרך ארץ מצד משה רבינו כלפי המקום, כך כביכול נהג במדת דרך	21796
ארץ בדיבורו עם משה רבינו ע"ה וכמ"ש בגמרא (יומא ד' ב'), שעל כל דיבור ואמירה קרא ה' למשה	21797
כמו במראה הסנה ומשה ענה הנני, ומכאן לימדה תורה דרך ארץ שכל המדבר עם חבירו, צריך שיקרא	21798
אותו בשמו ואחר כך ידבר עמו.	21799
והנה לאחר התבוננות הרי הדברים מופלאים, כיצד ניתן ללמוד הלכות דיבור של חולין, מענין הנבואה	21800
שהיא מפלאי חסדי השי"ת עם האדם בחיר הבריאה, יתרה על כך נבואתו של משה רבינו ע"ה שאמרו	21801
חז"ל (תנחומא ריש ויקרא), שתנאי הדיבור עמו בכל עת היו ממש כמו במתן תורה ובקול של מתן תורה,	21802
ולכן אמרו (בתנחומא שם), שמשה רבינו היה גבור שאין כמותו, שישראל עומדים לפני הר סיני ולא יכלו	21803
לשמוע את קול הדיבור כמ"ש בגמרא (שבת פ"ח ב'), שעל כל דיבור ששמעו ישראל יצאה נשמתם, ואלו	21804
למשה רבינו היה הדיבור כאשר ידבר איש אל רעהו, ודיבור נפלא כזה ודאי היה בחיבה יתירה ובכבוד	21805
נפלא, שהשי"ת קורא לו משה משה והוא אומר הנני, אך מה מקום יש ללמוד מכאן לכל אדם המדבר עם	21806
חבירו.	21807
אבל חז"ל לא זו בלבד שלמדו מכאן חובת דיבור לכל אדם ועם כל אדם, אלא שפסקו את דינו של המזלזל	21808
במדת דרך ארץ שנבלה טובה הימנו, והדברים מבהילים שהרי חז"ל השרישו בלשונם שלעולם אל יוציא	21809
אדם דבר מגונה מפיו (פסחים ג')., ודברו חכמים בלשון נקיה (סנהדרין ס"ח:), ואם כאן הגדירו את	21810
התלמיד חכם שאין בו מדת דרך ארץ שנבלה טובה הימנו, הרי שהגדרה זו היא היותר נקיה שמצאו	21811
בלשונם, ויש להבין במה גדול עוונו כל כך.	21812
כדי להבין זאת יש לנו להתבונן בדברי חז"ל אלו ולהבין, מדוע ייחדו את דבריהם דווקא לתלמיד חכם	21813
המתעלם ממדת דרך ארץ, והלא דרך ארץ חובת כל אדם היא, דרך ארץ קדמה לתורה, עוד יש להבין	21814
מדוע קיום הנהגת דרך ארץ נקרא בפיהם בשם דעת, וההתעלמות ממנה קרויה תלמיד חכם שאין בו דעת,	21815
מה שייכות הדעת למדת דרך ארץ.	21816
ביאור הדבר שחיוב הנהגת דרך ארץ אינו מחוקי הנימוס והעדינות גרידא, ואינו בגדר מדה טובה בעלמא,	21817
ד"א נובע מהתבוננות מעמיקה בדעת עליון, ועל ידה הוא הופך לחובה והכרח, כי אם נלמד ונשנן לעצמנו	21818
עד כמה חביבין ישראל לפני הקב"ה, ובמיוחד כמה חביב הוא התלמיד חכם שנברא בצלם וניתן לו כלי	21819
חמדה (אבות פ"ג), והת"ח הם השרידים אשר ה' קורא (חולין קל"ג), וחייב לשמור על מעלתו ולא	21820
לזלזלה, והקב"ה תבע ביקריה דתלמיד חכם (ברכות י"ט).	21821
וכשהאדם מתבונן בזה ומגיע לדעת עליון זו, יגיע להכרה שהוא חייב לשמור על מעלתו בעיני עצמו ובעיני	21822
אחרים, ועליו להתנהג בכל אורחותיו כמו שנהג השי"ת עם בחיר העולם אבי הנביאים משה רבינו ע"ה, הן	21823
באורחותיו והן בדיבורו, אם כן יעשה יהיה שם שמים מתאהב על ידו כמ"ש בגמרא (יומא פ"ו א'),	21824
שהקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ומשאו ומתנו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרים אשרי אביו	21825
שלמדו תורה, פלוני שלמד תורה ראו כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו, עליו הכתוב אומר (ישעיה	21826
מ"ט), ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר.	21827

אבל אם האדם אינו יודע זאת, והוא חסר דעת עליון זאת, הרי הוא מחריב את העולם ומעלים גם מהם את דעת האלהים, ועליו דרשו (שבת קי"ד א') כל משנאי אהבו מות (משלי ח'), אל תקרי משנאי אלא משנאי עי"ש, ואם כן אפילו נבלה טובה הימנו רח"ל.	21828 21829 21830
ונתבונן במה שהצטיינו לזכור בכל יום בבוקר ובערב ובמצוות כה רבות פרשת יציאת מצרים, מה היה תוקף השעבוד ומה היתה הגאולה, במבט שטחי היתה הגלות בעבודת פרך בחומר ובלבנים וגאולה לחירות עולם, והמעמיקים מבינים שהיתה כאן גאולה ממ"ט שערי טומאה וכמעט טמיעה, מצב של עובר במעי בהמה (שוחר טוב ק"ז), האוכל ממה שאמו אוכלת ושותה ממה שאמו שותה, וגאולה של ואביא אתכם אלי להיות לי לעם סגולה.	21831 21832 21833 21834 21835
אבל כנסת ישראל מבחינה בקושי שעבוד אחר ובגאולה אחרת, וכך אמרו בגמרא (פסחים קי"ח ב'), אמר ריש לקיש מאי דכתיב מושיבי עקרת הבית, אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה ריבוננו של עולם עשוני בניך כחולדה זו הזרה בעקרי בתיים, ופירש הרשב"ם הזקנים והחשובים שבהן אמרו על שאינם חשובים כל כך כדמשמע אם הבנים, שהאם צועקת על הבנים ששמוה עקרת הבית, ובודאי שלא התלוננו לגרמייהו בבקשת כבוד מדומה והכתוב לא היה מזכיר זאת, אלא שזקני וחשובי ישראל בני בניו של יעקב אבינו, בני מלכים בני אברהם יצחק ויעקב בני נביאים ושבטי יה, הושפלו בעבודת פרך בזויה עד שאבדו את ערכם הרם, ומעלת הזקנים הוקטנה בעיניהם.	21836 21837 21838 21839 21840 21841 21842
הרי זה עולם הפוך ואיבוד דעת עליון ותוקף המיצר שבגלות, והגאולה החזירה את המבט הנכון ואת סולם הערכים, ונתקיים בזקני הדור אם הבנים שמחה, שהאומה הכירה בכך שהם שרשה ועיקרה זוהי החירות עולם, והחובה התדירה בהזכרת יציאת מצרים, וחובת האדם לראות עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, הריהי חובתו של האדם לבנות בתודעתו את הכרת ערכו שלו ושל כל יחיד בבחינת בן מלך ובני בכורי ישראל, וממילא תהיה ההתייחסות אליו בשלמות הכבוד והדרך ארץ הנובעים משלמות ההכרה והדעת דעת אלקים. (לקט שיחות מוסר).	21843 21844 21845 21846 21847 21848
	21849
מאמר יא	21850
ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר (ויקרא א' א').	21851
מה בין נביאי ישראל לנביאי אומות העולם, ר' חמא בר חנינא ור' יששכר דכפר מנדו, רחב"ח אמר אין הקב"ה נגלה על אומות העולם אלא בחצי דיבור, כמה דתימר ויקר אלהים אל בלעם, אבל נביאי ישראל בדיבור שלם שנא' ויקרא אל משה, ור' יששכר דכפר מנדו אמר כך יהא שכון, אין לשון ויקרא אלא לשון טומאה, אבל נביאי ישראל בלשון קדושה, בלשון טהרה, בלשון ברור, בלשון שמלאכי השרת מקלסין בו להקב"ה כמה דתימר וקרא זה אל זה ואמר (ויק"ר א').	21852 21853 21854 21855 21856
ובבעל הטורים שם אלף דויקרא זעירא, שמשה לא רצה לכתוב אלא ויקר כדרך שנא' בבלעם, כאילו לא נראה לו השם אלא במקרה, וא"ל הקב"ה לכתוב גם האלף וכתבה קטנה עכ"ל, ובספרי ברכה ההבדל שבין נבואת משה רע"ה לנבואתו של בלעם, משה לא היה יודע מי מדבר עמו, ובלעם היה יודע מי מדבר עמו, נוסחא אחרנא משה לא היה יודע מה מדבר עמו, בלעם היה יודע מה מדבר עמו, וצריך להבין הענין של חצי דיבור ודיבור שלם מה משמעו.	21857 21858 21859 21860 21861
ויאמר ה' אל משה הן קרבו ימך קרא את יהושע באהל מועד ואצוננו, אמר לפניו רבש"ע יטול יהושע ארכי שלי ואהא חי, אמר לו הקב"ה עשה לו כדרך שהוא עושה לך, מיד השכים משה והלך לביתו של יהושע, נתיירא יהושע ואמר משה רבי בא אצלי, יצאו הלך משה לשמאלו של יהושע, נכנסו לאהל מועד ירד הענן והפסיק ביניהם, משנסתלק הענן הלך משה אצל יהושע וא"ל מה אמר לך הדיבור, א"ל יהושע כשהיה הדיבור נגלה עליך יודע הייתי מה מדבר עמך? (מד"ר וילך ט' ה').	21862 21863 21864 21865 21866
אף איש הפשוט ביותר לא יכאיב את לב חברו בשעה שהלה נמצא בדכאון נפשי, ועאכו"כ שלא יהין תלמיד הגון לעשות דברים כאלה לרבו, ואיך נתאר לעצמנו תשובת יהושע למשה רבו, תלמיד נאמן שלא מש מתוך אהלו, ואשר משה סמך ידיו עליו ומסר לו את ההנהגה ואת החכמה בלב שופע אהבה, וכמ"ש ויהושע מלא רוח חכמה כי סמך משה ידיו עליו, ופי' המהרש"א ז"ל (סנהדרין ק"ה), שהקב"ה צוה לו למשה למסור ליהושע רק חלק ההנהגה אבל לא את חלק החכמה, ומשה רבו סמך בשתי ידיו היינו בשני חלקיו, גם מדת החכמה וגם ההנהגה.	21867 21868 21869 21870 21871 21872
אלא שתשובת יהושע לרבו צריך צילותא ועיון רב בכדי לדלות את המרגניתא החבויה תותיה, ואכן הארה גדולה ועמוקה רמוזה לנו בתשובתו של יהושע למשה רע"ה, שענין הדיבור שהקב"ה מתדבר עם הנביאים הוא בשתי דרכים, אחת דרך מסירת השליחות לנביא, שהנביא ימסרנה ליחיד או לרבים, לישראל או לאומות העולם, ותוכן הנבואה יכול להיות ציווי לעתיד, תוכחה או בשורה שצריך פרסום, ועל הנביא	21873 21874 21875 21876

למסור את שליחותו כפי שנאמר לו מפי הגבורה, ברם תוך כדי הדיבור עם הקב"ה מתרחש ומתהווה ענין שמימי נעלה למשימת השליחות והוא הדביקות.	21877
בזמן הידברות הנביא עם הקב"ה הוא נהפך לאיש אחר, חושיו החומריים מתפשטים ומתבטלים, מתדבק בבורא ומטייל בהיכלות העליונים ונהנה מזיו השכינה, עד שאי אפשר לו להיפרד מאווירא דקדושתא זו, ואין בכח הפה לתאר ולמסור הרגשת דקות הרזין העוטפים את הנביא בשעת דבקותו בהשי"ת, שם במרומים שולטת דומיית יה דקה מן הדקה, הדיבור מגיע אמנם לאזניו של הנביא, ברם רחשי הדביקות המלווים את הנביא בשעה זו, אינם ניתנים לביטוי גשמי כלשהו, כי שם למעלה אין אומר ואין דברים בלי נשמע קולם, ואחר הדיבור שנמסר לנביא לשם שליחותו, עוד ממשיכה נפשו של הנביא להיות מבושמת מהדבקות והכוסף העילאי האין סופי.	21878
הנאה מופשטת ומטוהרת זו המוענקת לנביא זהו סוד הדיבור של הנביא, סוד שנשאר כקנינו הפרטי כביכול, אלה צחצוחי זיקוקי דינור המתנוצצות לרגלי משימת הנביא בשליחותו, נשארים תוך גרונו וסותרו לבו של הנביא, ואי אפשר להפריד בין הדבקים, בין הדיבור ובין השגת הדבקות המלווה לדיבור, ושניהם כאחד מהווים ענין הנבואה השלמה.	21879
ואף שהדיבור נמסר מטעם הנביא לתעודתו בגלוי, חלק הדביקות של הנביא נשארת חבויה על לוח לבו של הנביא דווקא, ואין למוסרה אפילו לגדול ממנו, והר"ן פי' שמדרך הנבואה שגם בכלות הדיבור לא יעלה האור תיכף עי"ש, היינו שנוסף על הדיבור המכוון מאתו ית"ש אל הנביא, יתהווה ג"כ אור נמשך ומשפיע ומצחצח את עצמותו של הנביא.	21880
וכעת יואר לנו ההבדל שבין וידבר אליו לידבר אתו, הדיבור אליו משמעו מסירת השליחות אל הנביא בענין הלכה לעשות או שלא לעשות, תוכחה או בשורה שצריך פרסום והשמעה בקול, והדיבור אתו מציין את צד ההתלהטות והדבקות המתהווה בנפשו של הנביא בעת קבלת הנבואה, וכן משמע מחז"ל עה"פ ויהי ככלותו לדבר אתו, ארשב"ל מהו ככלותו? משל לתלמיד שלמדו רבו תורה, עד שלא למדו היה הרב אומר והוא עונה אחריו, משלמדו א"ל רבו בא ונאמר אני ואתה, כך כשעלה משה למרום התחיל לומד התורה אחר בוראו, כשלמדה א"ל בוא ונאמרה אני ואתה הוי לדבר אתו עכ"ל (מד"ר תשא מ"א), הרי משמע שהדיבור אתו מציין את נבואת הנביא למדרגה יותר קרובה ומעולה.	21881
וכן ראיתי בפי' המלבי"ם על הפסוק וירא ה' אל אברהם, וירא היא מדרגה גדולה בנבואה יותר מהקודמות שאמר ויאמר ה' אל אברהם, וירא הוא נבואה גמורה עכ"ל, היינו שפעת האור העליון החודר אל נפשו של הנביא, היא מדרגה גדולה בנבואה מזו של ויאמר, ויאמר זוהי מסירת השליחות, וירא זוהי ההזדווגות הרוחנית השמימית והעילאית ביותר שנעשית מנת חלקו של נפש הנביא.	21882
כעת יובן לנו שפיר ההבדל שהתוו לנו חז"ל, מה בין נביאי ישראל לנביאי אומות העולם שזכרנו לעיל, הרעיון של חצי דיבור הוא מתאים להסברנו הנ"ל, כיוון שהנבואה מורכבת משני חלקים הציווי וההוראה, ומתנת יה של הדבקות המוענקת לנביא להתענג באור הנצחי של השי"ת, לכן הגדירו לנו חז"ל את טיב הדיבור של השי"ת לנביאי ישראל שהוא דיבור שלם, הראויים מצד צחות נפשם להמשיך בדבקות הטמירה והעילאית.	21883
מה שאין כן בנביאי אומות העולם, כגון בלעם וסיעתו שאליהם בא רק חצי הדיבור, היינו ההכרח למסור לאומתם איזו שליחות של ציווי והוראה או התראה מיועדה להם, נביאי אומות העולם מצד כיעור נפשם אינם מסוגלים למחצית הדיבור השניה של הדבקות הממושכת והטהורה, כי כל נבואה הנמסרת לאומות העולם, לא מפאת כושרם לקבל נבואה לשם העלאתם הרוחנית, אלא לרגלי איזה מאורע או מקרה, ויקר ה' אל בלעם, מטעם איזה סיבה או אמתלא צדדית.	21884
וכן מצינו שכל גדולתו של בלעם לא באה אלא כדי שלא ליתן להם פתחון פה לאומות העולם לאמר, אילו העמדת גם עלינו מוכיח ומנהיג כמו משה איש האלקים, היינו מתנהגים גם אנו בדרך הישרה, או מטעם אחר שבעל כרחו יבוא ויברך את ישראל, מי מנה עפר יעקב, מה טובו אוהליך יעקב, ועם גמר נבואתם של חצי הדיבור הם נופלים מיד, ואין המשך לאותו האור השמימי, ולכן משה בענוותנותו רצה לכתוב ויקר בלי אלף, להקטין את מדרגת נבואתו, כאילו אומר שהוא בעל חצי דיבור שאינו ראוי לדביקות השכינה.	21885
וכעת יובן לנו שפיר ההבדל בין נבואת משה רע"ה לנבואתו של בלעם, משה לא היה יודע מי מדבר עמו, ובלעם היה יודע מי מדבר עמו, משה לא היה יודע מה מדבר עמו, בלעם היה יודע מה מדבר עמו, שהדיבור והשראת הנבואה הן שתי חוויות מיוחדות, האחת מסירת השליחות לשליח שימסור את שליחותו לתעודתו, והשנית הקדושה השמימית הנדלקת בנפשו של הנביא בקבלת השליחות, כמ"ש הרמב"ם ז"ל ובעת שתנוח עליו הרוח תתערב נפשו במעלת המלאכים הנקראים אשים ויהפך לאיש אחר (יסודי התורה פ"ז).	21886
	21887
	21888
	21889
	21890
	21891
	21892
	21893
	21894
	21895
	21896
	21897
	21898
	21899
	21900
	21901
	21902
	21903
	21904
	21905
	21906
	21907
	21908
	21909
	21910
	21911
	21912
	21913
	21914
	21915
	21916
	21917
	21918
	21919
	21920
	21921
	21922
	21923
	21924
	21925

לפי הסבר זה תובן לנו הגדרת חז"ל שמשעה לא היה יודע מה מדבר עמו, היינו שנפשו של משה רע"ה אגב קבלת השליחות, התפשטה כמעט כליל מהגופניות ונתדבקה באור האין סוף, וכאילו ניטלה ממנה לרגע קט הידיעה על מה, היינו לשם איזו מגמה נייערה עליה ממרומים האור השופע הגדול היא מסירות השליחות, לרגע של התפשטות כמעט נדחתה שליחות החצי דיבור המעשי, וגילוי אורות השי"ת כמעט שטפו עברו את כל הווייתו של משה עד כדי התאחדות מוחלטת וגמורה.	21926 21927 21928 21929 21930
לא כן בלעם שרחוק מכליותיו אור ה' ובשום פנים לא תתכן אצלו הדבקות העילאית, והדיבור נמסר לו ללא כל התרוממות שמימית, וכיוון שאין לו הדביקות בהדיבור, קל לו להתרכז ולהיות יודע מה מדבר, כי הלא הוא נשאר עומד מחוץ לפלטינו של המלך, ואין האור העליון מקיפו כלל וכלל, וכל שליחות מצטמצמת לחצי הדיבור היינו שליחות מבלי התקרבות ודבקות, וחז"ל המשילו למצורע שרצה לדבר עם המלך, אמר המלך אל יכנס לפלטרין שלי שלא יטמא אותי אני אלך לקראתו, וכשבא אוהבו מכניסו בחזרי חדרים ומראה לו גנזין (דעת זקנים פרשת בלק כ"ג).	21931 21932 21933 21934 21935 21936
כעת תובן לנו שפיר תשובתו של יהושע למשה רבו, תלמידו הנאמן ענה לו מעדנות ודקות, רבי ומורי אמנם הואלת לשום עלי את שתי ידיך לברכני, ולהעניק לי כל דיני התורה הציוויים והאזהרות, אבל את טעימת העונג שבהשגת הנבואה, את החצי דיבור השני נמנעת ממסור לי, היות והשגה זו מן הנמנעות הוא למסור, לא גדול לקטן ולא קטן לגדול טעימה זו נשארת סגולתו המיוחדת לטועם בלבד, מבלי הבדל מדרגה ומעלה כנבואה שהוא מגיע אליה.	21937 21938 21939 21940 21941
כן גם אנוכי תלמידך הנאמן, לא אוכל למסור לך את סוד טעמי חצי דיבור השני כי א"א בשום אופן למסור בעל פה את טעם הדביקות של הדיבור של אותו רגע, ששלוחו של מקום מתקשר ומתדבק לאור השכינה אז, אין שום לשון למודים למסור טעם ועונג עם השכינה, ומה שאמרו ז"ל (סנהדרין צ"ח.) כשנגלה נבואה לנביא גם שאר הנביאים יודעים, היינו דווקא בחצי הדיבור של צד השליחות, בענין ההוראה המעשית לכלל או לפרט, ברם בענין השגת הדבקות אין לאחריים חלק ואף לשאר הנביאים חבריו.	21942 21943 21944 21945 21946
ומהסבר הנ"ל ימשך לנו אור יקרות גדול ורב ערך, לדעת ולהבין בנסיבותינו אנו בלימוד התורה ובערכי המוסר, יש לנו ג"כ דיבור שלם וחצי דיבור, נבינה נא למישרים שבלי האור הפנימי, בלי השגת נעימת מחזות יה הגנוזים בלימוד התורה לכל מקצועותיה, בלי שנצליח לסגל לנו את טעימת הטעם הפנימי של כל משנה וגמרא הלכה ודרש, לא נגיע להיכל ה' ותמיד נשאר מבחוץ, ונהיה בבחינת משיגי מחצית הדיבור. תמיד נשאר מבחוץ משוללים מכל הטעם הצפון בכל אות ותג שבתורתנו הקדושה, ועל טעימה זו דווקא של חצי הדיבור של הדביקות, נאמר טועמיה חיים זכו, ובמלים וידיעות גרידא אף שנצליח להרכיש ולצבור ידיעות רבות של חכמה וקבלה ומוסר, לא נצליח לעליה האמיתית, בנרות שאין השלהבת דלוקה בפתיליהן לא נמצא את הדרך להיכלו של השי"ת, בלי התלהבות והתרגשות ע"י לימוד המוסר עד כדי הריחם בנועם הדבקות האמתית, כל תורתנו ויראתנו מחוסרת טעם ויסוד ועדיין אנו מגששים באפילה.	21947 21948 21949 21950 21951 21952
ואף אם יעסוק המבקש והשוואף לעליה רוחנית בחכמת המוסר, אבל אם לא ילמוד מוסר בהתפעלות להלהיב הנפש ביראת ה' ולקרבה אל החוש עדיין ישאר מבחוץ, וכבר אמר הגה"ח רשכבה"ג ר' ישראל סלנטר זצ"ל במכתביו, שכל ענין המוסר הוא כדי לקרב אל החוש כל עניני היראה, ורק אז ע"י הלימוד הזה ישיג החכמה והיראה כקנין גופני בל ימוט לעולם, ואז תבין יראת ה'.	21953 21954 21955 21956 21957 21958 21959
פרי התועלת מלימוד המוסר הוא לשני פנים, א' הידיעה וההשכלה בחכמת היראה, לידע דרך ה' ולהשכיל בדרכי עבודתו, כי היא חכמה רבה ועמוקה, וכמ"ש הן יראת ה' היא חכמה ואמרו חז"ל (שבת ל"א) הן אחת, והב' היא ההתעוררות, אשר ע"י הלימוד בספרי מוסר יחם לבבו ויתפעל נפשו ויכנע רוחו ויתעורר בקרבו יראת ה' ית"ש.	21960 21961 21962 21963
והנה לשלימות הידיעה אין הבדל באיזה אופן וענין שילמוד, וגם העיון לבד טוב, אולם לתכלית קניית היראה, להתעורר ע"י הלימוד ליראת ה' ית"ש, הנה בסגנון הלימוד כנ"ל עדיין רחוקה ישועה להביא יראת ה' אל קרבו ולעשות רושם בלבבו, כי בידיעה בלבד לא יווסר האדם, כי הידיעה מיראת ה' ופחד עונשו ית"ש לא נעלם ממנו גם קודם הלימוד, ובכ"ז יראת ה' רחוקה מכליותיו.	21964 21965 21966 21967
לזאת לקניית היראה נחוץ שיהיה סגנון הלימוד 0 בספרי 0 המוסר 0 בהתפעלות 0 הנפש, בלב נכון, בקול עצב, בשפתים דולקים, להרחיב את הרעיון בצירוי חושי, כי כח הצירוי מועיל מאד למוסר, לעורר הנפש ברגשת האברים, למשוך בקרבה דברים הנודעים מעונשי הגויה והנפש, כאשר אנחנו רואים בכח כלי שיר וקול זמרה, אשר יתפעל נפש האדם ויתעורר רוחו הן לשמחה והן לעצב, כן כאשר יקרא האדם מאמרי חז"ל וספרי מוסר המלהיבים הלבבות ביראת ה' ית"ש, בקול תוגה ועצב והתפעלות הנפש.	21968 21969 21970 21971 21972
אז יחם לבבו בקרבו ויסתער ויתרגש נפשו ויתפעלו כל חושיו, עד אשר הדברים יכו שורש במשכיות לבבו פנימה להביא יראת ה' אל קרבו, ומה גם אם לפעמים תביאהו לימוד המוסר בהתפעלות אל הבכי, ועיניו	21973 21974

ירדו פלגי מים ויתן דמעיו כטל חרמון, אז רוח חדשה יותן בלבנו, ותבוא יראת ה' כמים בקרבנו וכשמנו בעצמותיו. (אור הנפש).	21975
	21976
	21977
מאמר יב	21978
ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר (ויקרא א' א').	21979
לאמור, צא ואמור להם דברי כבושין בשבילכם הוא נדבר עמי, שכן מצינו שכל ל"ח שנה שהיו ישראל במדבר כמנודין מן המרגלים ואילך, לא נתייחד הדיבור עם משה, שנא' ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות וידבר ה' אלי לאמור, אלי היה הדיבור.	21981
מאמר זה מתמיה כלום דברי כבושין הן אלו, הלא שבח ותהלה הן לבני ישראל שחשובין כל כך עד שבשבילם עלה משה רבנו לנבואה וזכה לדבר עם הקב"ה, ולולא ישראל לא היה הקב"ה מדבר עם משה, שהרי כל ל"ח שנה שהיו ישראל מנודין מן המקום, לא נתייחד הדיבור עם משה, הרי שמאמר זה דוקא מחשיב את בני ישראל ולמה איפוא נאמר על זה דברי כבושין?	21982
אכן אמת הדבר שדברי שבח הן הדברים הללו, אבל דוקא מפני שהן אנשי מעלה, דוקא מפני היותם עם סגולה, דברי השבח מתהפכים עליהם להיות תביעה ומשפט, והן צפויים לעונש, כי אם יש להן יתרון מעלה על פני אומות אחרות, אז גם התביעה עליהם גדולה, הן מתבקשים להיות עולים בכל יום במעלת השלמות, וכשהם חוטאין! חטאם כפול.	21983
מספרים על רבי ישראל סלנטר ז"ל, שפעם תירץ רמב"ם קשה שרבים יגעו בפתרונו, והוא פרץ בבכי והסביר את בכיו, כי אם הוא מחונן כ"כ בכשרונות, ויש לו היכולת להגיע לעמקות בקלות גדולה מאחרים, הרי התביעה עליו גדולה יותר משל אחרים שלא נחוו בכשרונות כאלו, שהרי האדם נשפט לפי כשרונותיו, ולפי זה השליחות שעליו למלא בעוה"ז, יותר גדולה משל אחרים שאין להם אותם הכשרונות ואותם האמצעים להרבצת תורה ויראה.	21984
מעלתו גרמה לו פחד ואימה עד לבכיה, ואילו בעולם הבלתי מוסרי, המנהג הוא שבעלי כשרון מתגאים ומתהירים ודעתם זחה עליהם כשהן מצליחים במשהו, אבל האדם הגדול כשהוא מרגיש יתרון מעלותיו ויתרון תבונתו, הרי הוא רואה בזה דברי כבושין תוכחה ומשפט, והוא מרגיש כאן שלא מילא את תפקידו ושליחותו.	21985
כל איש אשר יראת אלהים נוגעת בלבבו יפחד מהתביעה שיתבעוהו שם בעולם האמת, על שלא מילא את תפקידו בהתאם לתכונותיו וכשרונותיו שחנן לו הקב"ה, הוא יתבע על כך שבמקום להצטער על מיעוט עבודתו, עוד דעתו זחה עליו ואף נוהג להתגאות בסגולותיו וכשרונותיו, אל יסתפק ואל יתנחם במה שקנה חכמה בשל חריפות מעלותיו, אלא יהיה מצוי בתביעת עצמו מתמדת על שלא ניצל את מה שהטביע בו הקב"ה לכבוד ה'. (אור חדש).	21986
	21987
	21988
	21989
	21990
	21991
	21992
	21993
	21994
	21995
	21996
	21997
	21998
	21999
	22000
	22001
	22002
	22003
	22004
	22005
מאמר יג	22006
ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר (ויקרא א' א').	22007
דרך ארץ קדמה לתורה, ישנה תורה שלמה בשלמות האדם הקודמת לכל התורה כולה, תורה זו לא ניתנה לאדם ע"י צווי ואזהרה אלא נובעת מתוך עצמיותו של האדם והכרח המציאות שלו, מה היא תורה זאת ומה דורשת מהאדם? דרך ארץ, כל הטוב שבאדם הוא מציאות השלמות של האדם שלפני החטא, מה שהיה אז בהכרח מציאותו תורה היא לנו, אנו מחויבים ליגע ולעמול בה להשתדל לרוכשה ולהשתלם בה, לפני שאנו נכנסים לטרקלין של תורה.	22008
האדם בחטאו נפל מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, ירידה אחר ירידה נפילה אחר נפילה ושקע למעמקי הקלקלה, אין זה האדם שלפנינו כיום, תכונתו אחרת טבעו אחר, וכל עצמיותו נתגשמה ונתקלקלה והיה לאשר לא היה מקודם, לא רק הוא אלא כל הבריאה ירדה איתו ושקעה למעמקי הקלקלה, שינתה צביונה ונשתנה טבעה ואינה זו שהיתה קודם החטא.	22009
הבריאה כפי מה שהיא חבויה בעונש החטא, המאור שבה נגנזו ועתיד להגלות לעתיד לבוא, אז נראה אותה בצביונה ובצורתה האמיתית, כפי הטבע שטבע אותה הבורא בתחילת בריאתה, ומה טבעה ותכונתה אז? נשקיף נא מאחרית הימים שאז תשוב הבריאה לאיתנה, ותתגלה לנו בצורתה האמיתית כפי שהבטיחו לנו נביאנו, וגר זאב עם כבש ונמר וגדי ירביץ, ועגל וכפיר ומריא יחדיו ונער קטן נוהג במ, ופרה ודב תרעינה יחדו ירבעו ילדיהן, וארי כבקר יאכל תבן ושעשע יונק על חור פתן, ועל מארת צפעוני גמול ידו הדה, לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כי מלאה הארץ דעה כמים לים מכסים (ישעיה י"א).	22010
הוי אומר שאין הרע טבעם ועצמיותם של הזאב הנמר והצפעוני, אין זה הצורה הנכונה שטבע במ היוצר בתחילת ברייתם, אין תחילת עשייתן לנזק אלא מרעין בישין נדבק בהם בעקב החטא וקללת הבריאה,	22011
	22012
	22013
	22014
	22015
	22016
	22017
	22018
	22019
	22020
	22021
	22022
	22023
	22024

וכמו שנשתנתה צורתם הגופנית והנחש נעשה גוחן על בטן, כן נשתנה טבעם ותכונתם הרוחנית מהטוב	22025
לרע, הלא כתיב וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד.	22026
כולם טובים היו, כולם נאים היו, וממקור הטוב נקרו, אלא הוא האדם קלקל את עצמו והחריב את עולמו	22027
והביא עליו את המזיקין, לכשיכופר החטא יתוקן המעוות ותסולק הקללה מהבריאה, ושבה לאיתנה	22028
ולטבעה הראשון, היא תתגלה לפנינו בצורתה האמיתית והיתה לגן עדן של קודם החטא, רק הטוב והשלום	22029
ישכון בה ולא תשמע קול צוחה בארץ (עיין רמב"ן ריש בחוקותי).	22030
גם אחר הירידה הגדולה, ישנן מדות טובות שנשתמרו בצביונן ובתכונתן המקורית גם אצל הבעלי חיים,	22031
ואילו לא ניתנה התורה יכולנו ללמוד צניעות מחתול, גזל מנמלה, עריות מיונה, דרך ארץ מתרנגול	22032
(עירובין ק' ע"ב), המדות הטובות האלו טבעיות הן אצלם תכונתם הן, כפי שטבע בהם היוצר בתחילת	22033
ברייתם, ואין בהם כח הבחירה לעשות אחרת, כן היה טבע כל המון אלפי רבבות בעלי חיים שבעולמנו	22034
כיום, כן היתה תכונת ומהות האדם שלפני החטא אך טוב, מוכתר בכל המדות הטובות שממקור השכל	22035
נבעו, ממעמקי הנשמה האלקית שנופחה בו, ובה כח הבחירה לבחור גם ברע, אבל טבעו ועצמיותו היה כל	22036
המדות הטובות.	22037
נמצא שהאדם שלאחר החטא יצא ממציאיותו, ועליו מוטלת עבודה רבה בקניית שלמותו, ולשוב אל	22038
מציאיותו לאדם דקרא, אבל קודם החטא זו היתה כל מציאיות האדם וזו כל תכונתו הטבעית, שלם בתכלית	22039
השלמות מוכתר בכל המדות הטובות, ולא היה זקוק לשום עמלות בהשגתן, אלא שבידו הבחירה לצאת	22040
מכלל האדם ולהיות אף פחות מהבעלי חיים שהטוב הוא הכרח המציאות שלהם.	22041
אך זה נחשב מעין איבוד עצמו לדעת והפסדת כל מציאיותו, ואין שייך לזה כל צווי ואזהרה שיהא אדם בכל	22042
היקף מציאיותו מוכתר בכל המדות הטובות, כמו שאין שייך לצוותו לא להיות בעל חי או בריה אחרת, אם	22043
האדם לא משתלם במדותיו בהכרח המציאות, הוא מעניש את עצמו בענשו של נבוכדנצאר שנעשה בעל חי	22044
לשבע שנים (דניאל ד'), מרצונו הטוב ובחירתו העצמית הוא יוצא מכלל האדם.	22045
לאדם ניתנה התורה באדם מישתעי קרא, וכל שחסר בו ממציאיותו נגרע מכלל מקבלי התורה, אם חסר בו	22046
מנעשה אדם חסר בו מנעשה ונשמע, עליו להשתלם קודם בתכונות האדם ששם אדם יהא נקרא גם עליו,	22047
שגם הוא ממקבלי התורה וגם בו אישתעי קרא.	22048
אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו, בלעדי התורה הזאת היתה לנו תורה שלמה רחבה	22049
ומקיפה של תורת האדם, זו שקדמה לכל התורה כולה, כי רק אחרי שפסקה זוהמתם (שבת קמ"א), עברו	22050
את כל ההכנה והזיכוך והיו לקדושי עליון, קיימו וקבלו עליהם את התורה שקדמה לקבלת התורה אז קרבו	22051
להר סיני, הקריבה ההיא כשלעצמה דיינו, תורה שלמה בתורת האדם, להרבה יגיעה זקוק האדם בכדי	22052
להגיע למדרגה שלפני קבלת התורה, לרכוש לעצמו את אותה השלמות שבתורה שקדמה לתורה, דרך	22053
ארץ קדמה לתורה כי זה כל האדם. (תלמידי סלבודקא).	22054
	22055
מאמר יד	22056
ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר (ויקרא א' א').	22057
אליו למעט את אהרן, ר"י אומר י"ג דברות נאמרו בתורה למשה ולאהרן וכנגדן נאמרו י"ג מיעוטין,	22058
ללמדך שלא לאהרן נאמרו אלא למשה שיאמר לאהרן, ואלו הן י"ג מיעוטין, לדבר אתו, מדבר אליו,	22059
וידבר אליו, (רש"י שם), יש להבין כלפי מי צריך היה לדרוש י"ג פעמים דיבור, כדי שלא יטעו ויאמרו	22060
שהקב"ה דיבר עם אהרן באופן שווה עם משה? מיהו הטועה ומלכו של מי צריך להוציא את הטעות? ולמה	22061
צריך למעט י"ג פעמים, כלום לא מספיק מיעוט אחד?	22062
אכן שנים היו מעונינים שיאמרו כי דבר ה' ניתן גם לאהרן, האחד הוא משה רע"ה, אשר בכל הזדמנות	22063
שבאה לידו עשה הכל כדי להצניע את עצמו, ולעשות שנשיאותו וגדלותו לא יהיו ניכרים, מן השעה	22064
הראשונה שה' הטיל עליו את שליחותו וסירב לקבל את עול ההנהגה של עם ישראל באמרו שלח נא ביד	22065
תשלח, היה תמיד מחפש עילה להסיר מעצמו את כתר המלוכה וההנהגה.	22066
כאשר בני ישראל התלוונו על הבשר אמר, ואם ככה את עושה לי הרגני נא הרוג, שהקב"ה ימנה אחר על	22067
מקומו, הוא בא בטענה כי אינו מתאים להיות מנהיג, הלא עוד מעט וסקלוני, אין להם דרך ארץ מפניו	22068
משום אי הצלחתו, וכאשר הקב"ה קרא אותו לדבר אתו חיפש הזדמנות למעט את הבלטת הנהגתו שרק	22069
אליו פונה ה' בדיבורו, הוא רצה שיאמרו שהשי"ת דיבר אף לאהרן, שגם הוא היה לכל הדברות והקולות	22070
של לימוד התורה והדינים.	22071
לכן בא הכתוב לפרסם ברבים, כדי שידעו כי רק אליו היה דיבור ה' ולא לאהרן, והמיעוט נעשה מפני	22072
גודל ענוותנותו של משה וכלפיו כיוונה התורה, וכל כמה שמשעה רצה למעט את עצמו היתה צריכה התורה	22073

למעט את אהרן, ולא דוקא פעם אחת אלא י"ג פעמים, כי בכל הזדמנות רצה משה למעט את עצמו, על כן צריכים היו י"ג פעם למעט את אהרן.	22074
והצד השני הם בני ישראל, אשר היו מעונינים למעט את כבודו של משה, מפני שהוציא הדין לאמיתו והיה מוכיחן בדברים (ילקוט חקת כ'), וכלפי ישראל כיוונה התורה למעט את אהרן, כדי להוציא מלבם הטעות שרצו בה, ומכיון שהיו שונאים את התוכחה רצו בהמעטת השפעתו וכבודו, הם רצו למעט את כבוד משה ולומר שהדיבור היה מתייחד למשה ולא אהרן, לכן בא הכתוב למעט י"ג פעמים את אהרן לכבודו של משה.	22076
ויקרא אל משה וידבר ה' אליו, לפי שהיה משה עומד בחוץ שהיה מתירא לבוא אל אהרן מועד כי שכן עליו הענן, אמר הקב"ה אינו דין שיהא משה שעשה את המשכן עומד בחוץ ואני מבפנים, מיד ויקרא אל משה (תנחומא א'), אדם המייסד ובונה בנין רוחני בית כנסת בית תלמוד, הוא הגה את התכנית, הוא שגייס את האמצעים, הוא שתיכנן את המהות הרוחנית של הבית, כשמגיע זמן חנוכת הבית הולך הוא בקומה זקופה, מפגין את סיפוקו והנאתו ודומה עליו כאילו כל העולם שלו הוא.	22077
לא כן משה רבינו ע"ה הוא עומד מבחוץ, הוא אינו מרגיש שהוא הבונה והיוצר, בענוותנותו הרבה הוא עומד מבחוץ, כאילו אינו ראוי לבוא בתוך הבית, פועל הוא ככל הפועלים שעשו את המשכן, ואולי ראויים הם עוד יותר ממנו להיות בראשונה, אין דעתו זחה עליו על שעשה וקיים את רצון ה', ואינו מתרברב להיות נראה בעיני כולם כבעלים של הבית, אלא עומד מבחוץ כאורח.	22078
ויבן שאול מזבח לה' אותו החל לבנות מזבח לה', והלא כמה מזבחות בנו הראשונים, ויבן נח מזבח, אברהם, ויעקב, משה ויהושע, ואת אמרת החל? רבנן אמרי החל להיות ראש למלכים, א"ר יודן מאחר שנתן נפשו על הדבר מעלה עליו הכתוב כאילו החל (ילקוט שמואל א' י"ד), איזו מסירות נפש היתה לו לשאול כאן? מהו הדבר שמסר את נפשו עליו עד שהעלה עליו הכתוב כאילו וממנו נתחדש ענין הקרבן, בעוד שהקדימוהו גדולי עולם כמו האבות הק' שהקריבו את קרבנם, והם כאילו לא היו ולא נחשבו לעומת שאול?	22079
מדברי רבנן משמע, כי כל דבר מצוה שכרוך בו צער עצמו עם וויתור על הכבוד, הרי זה מתקבל ונושא חן מלפני הקב"ה מאד, ושאלו שהיה המלך הראשון בישראל, נתן לבו להקריב את הקרבן מיד בצעדו הראשון בתפקידו המרומם, והוכיח בזה הכנעת הלב והתקרבות למי שנתן לו מלכות, הקרבת הקרבן היתה באופן של ענוה גדולה, שהוא המלך בעצמו בנה את האבן הראשונה, ואח"כ בנו אחרים את המזבח עד כלותו (הרד"ק שם י"ד).	22080
מעלת וגדולת המלכות לא השפיעו על שאול לשנות מענוותנותו כפי שהיה קודם שנעשה מלך, הוא נשאר בשלימותו, הוא לא נשתכר מגדלות המלוכה ולא יצא מענוותנותו המופלגת, הוא ניצל את ההזדמנות שניתנה לו מן השמים להקריב קרבן בתוך מלך, והוא עשה זאת כאיש פשוט וכאחד מהעם.	22081
בניגוד לבני אדם וטבעם, שמיד שהם מתעלים ומצליחים במעשיהם הרי הם מאבדים את הצמאון ואת השאיפה להשגת החכמה, נפקע אצלם כוח בקשת האמת לשמוע דברי חכמים בהכנעה כפי שהיו קודם קבלת המשרה, כיון שאדם נעשה רב הוא מאבד את כוח ההתלמדות, התעלותו לדרגת רב או מנהיג מפקיעה את הכושר להיות באותו זמן גם תלמיד, וזהו לימוד לכולנו מה גדולה מעלת מסירות הנפש וכבישת היצר, וותרנות המדות ובקשת החכמה, אף לאחר שמתעלים ומקבלים משרה או תפקיד חשוב, שגם אז צריכים לרב ומנהיג. (אור חדש).	22082
מאמר טו	22083
ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר (ויקרא א' א').	22084
מובא ברש"י, מלמד שהיה הקול נפסק ולא היה יוצא חוץ לאוהל, יכול מפני שהקול נמוך? ת"ל את הקול, מהו הקול? הוא הקול המתפרש בתהלים קול ה' בכח, א"כ למה נאמר באוהל מועד? מלמד שהיה הקול נפסק ע"כ.	22085
צריך להבין אם הקול היה כ"כ חזק, למה עשה הקב"ה נס שנפסק הקול הלא אין עושים נס בכדי? וי"ל שלא היה בזה שום נס, כדי לשמוע את קול ה' דרושה לזה קדושת אוהל מועד, אז שומעים את קול ה' מדבר, אבל מאחורי אוהל מועד לא שומעים את קול ה', ולכן רק משה שמע וכל בני ישראל לא שמעו, לשמוע קול ה' צריכים אוזן, ורק אוזן של משה שמעה, אבל לא מפני שמאחורי אוהל מועד אין שם קול השם, כי קול השם הוא חזק מאד ובלי הפסק, אלא שהיתה חסרה לבני ישראל האוזן הרוחנית כדי לקלוט את קול ה'.	22086
שמעתי בשם מרן הסבא זצ"ל מקלם רש"ז שאמר, מובא במסילת ישרים שהרי הנביא צווח שימו לבבכם על דרכיכם, אנחנו לא שומעים את צווחת הנביא מפני שאין לנו אזנים לשמוע אותה, אבל רמח"ל שמע	22087
	22088
	22089
	22090
	22091
	22092
	22093
	22094
	22095
	22096
	22097
	22098
	22099
	22100
	22101
	22102
	22103
	22104
	22105
	22106
	22107
	22108
	22109
	22110
	22111
	22112
	22113
	22114
	22115
	22116
	22117
	22118
	22119
	22120
	22121
	22122

איך שהנביא צווח, וזה מה שאמרה התורה ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו, כשהאדם מתקרב אל ה' אז הוא שומע את קולו.	22123
	22124
בפרקי אבות פ"ו, אמר ר' יהושע בן לוי כל יום כל יום בת קול יוצאת מהר חורב, ומכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, אנחנו לא שומעים כלום והוא שמע בכל יום ויום, מפני שאין לנו אזנים	22125
לשמוע את קול ה', חז"ל הקדושים אומרים לא נבראו רעמים אלא ליישר עקמומיות שבלב, נפלא הדבר	22126
עד כדי כך מסוגל להשפיע קול רעם בלבד ליישר עקמומיות שבלב, וזה הרעם אשר בעינינו כדבר רגיל	22127
בכל יום ויום, בכל זאת יש בזה לישר עקמומיות שבלב, ולהפוך את האדם לגמרי לאיש אחר למי שיש	22128
אוזן לשמוע.	22129
כמה רחוקים אנו מכך, קולות רעש מפצצות שנהרגו בהן אנשים ונשים וילדים רח"ל, ואנחנו בשלנו לא	22130
מאזינים להבין הקולות, נפחדים ונרעדים מהצעקה והצער, אזנינו קולטות כל הידיעות והרעמים	22131
המחרידים, וכלום אנו מבינים טיב השמועה? כלום אנו יורדים לעומק הבנתה? לא מורגש הרושם העז	22132
אשר צריך היה להראות אותותיו בתפלותינו הבוקעות שמים ובכל מהלך חיינו.	22133
אמר הגאון ר' אהרן בקשט, אב"ד דק"ק שאוויל מקדושי ליטא הי"ד, הרי אמרה התורה בחייבי מיתות	22134
בי"ד למען ישמעו ויראו, ומודיעים לנו חז"ל כי בי"ד ההורגת פעם לשבעים שנה כבר נקראת בית דין	22135
קטלנית, כה נדירה היתה הריגתו של בן אדם, ועם כל זאת התורה אומרת למען ישמעו ויראו, מקרה נדיר	22136
זה בכוחו להשפיע פחד ויראה על מי שאזניו פתוחות להבין עומק הדבר, והנה נהרגים בני ישראל יום יום	22137
רח"ל ואיה הפחד ואיה היראה? כי איננו שומעים ואיננו מבינים, אטומות אזנינו להבין מה דורשים מאתנו,	22138
גם חסרה לנו אוזן לשמוע את הכאב של עם ישראל, כל אחד מרגיש רק את צערו מה שחסר לו.	22139
ימי החג ממשמשים ובאים וכל אחד משתדל להכין צרכי החג כדי לקיים המצוה של שמחת החג, אבל	22140
צריך לחשוב גם על אחיו האומללים שאין להם מה להכין לחג ולעזור להם כל מה שביכולתו, כמו	22141
שמבארים המפרשים אדם כי יקריב מכם קרבן לה', העיקר שאדם יקריב מנפשו קרבן לה' שיוותר	22142
מתאוותיו לכבוד ה' ויקמץ מהתענוגים שלו לצורך אחיו העניים, זה הקרבן החשוב ביותר לפני ה'.	22143
(דרכי מוסר).	22144
	22145
	22146
מאמר טז	22147
ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר (ויקרא א' א').	22148
תיבת ויקרא באלף זעירא, ואפשר לבאר על פי מה שכתב הרמב"ן בכוונת הקרבנות וז"ל, כי בעבור	22149
שמעשה בני אדם נגמרים במחשבה ובדיבור ובמעשה, צוה השם כי כאשר יחטא ויביא קרבן יסמוך ידיו	22150
עליו כנגד המעשה, ויתודה בפיו כנגד הדיבור, וישרוף באש הקרב והכליות שהם כלי המחשבה והתאוה,	22151
והכרעים כנגד ידיו ורגליו של אדם העושים כל מלאכתו, ויזרוק הדם על המזבח כנגד דמו בנפשו, כדי	22152
שיחשוב אדם בעשותו כל אלה כי חטא לאלהיו בגופו ובנפשו, וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו לולא חסד	22153
הבורא שלקח ממנו תמורה, וכפר הקרבן הזה שיהא נפש תחת נפש, וראשי אברי הקרבן כנגד ראשי	22154
אבריו, והמנות להחיות בהן מורי התורה שיתפללו עליו (הרמב"ן א' ט').	22155
והנה כשיחשוב אדם ויתבונן בהקריבו קרבן, כי את הנעשה בהמה היה ראוי להעשות בו, ודאי תתעורר	22156
נפשו לשוב בתשובה שלמה ולהכניע לבו הערל לפני בוראו, עד כי יבא לידי לב נשבר ונדכא אלהים לא	22157
תבוזה, ולכן כתבה התורה ויקרא באלף זעירא, כי כלל ראשון בהבאת הקרבן הוא הכנעה וקנות מדת	22158
הענוה, כי מי יאמר זכיתי ונקיתי עצמי ממתת הגאווה, וכבר אמרו בעלי המוסר כי אפילו מטאטא הרחובות	22159
יכול להיות בעל גאווה, על אף היותו עסוק במלאכה בזויה מאד, מ"מ יכול להתגאות כי המטאטא שלו עולה	22160
בטיבו על המטאטא של חבירו.	22161
וכבר פירש בעל הטורים ענין האלף זעירא, כי משה רבינו לא רצה לכתוב אלא ויקר, כדרך שנאמר	22162
בבלעם הרשע ויקר אלהים אל בלעם, כאילו גם למשה לא נראה השם אלא בדרך מקרה, ואמר לו הקב"ה	22163
לכתוב גם באלף, ומשה מגודל ענוותנותו כתב אות זעירא, הוא שהתורה מעידה בו והאיש משה ענו מאד	22164
מכל האדם אשר על פני האדמה, וזה יסוד ענין הקרבנות.	22165
וכבר כתב רבינו יונה בשערי תשובה וז"ל, תועבת ה' כל גבה לב ובעל גאווה נמסר ביד יצרו, כי אין עזר	22166
ה' עמו אחרי שהוא תועבת ה', הרי שמי שהוא בעל גאווה נשללת ממנו הסייעתא דשמיא, ונמצא מסור ביד	22167
היצר ונתון למכשול ולחטא, ולכך בהקריב אדם קרבן לה' וברצונו כי יתכפר לו ממשוגתו, עליו להכניע	22168
עצמו ולקנות לנפשו מדת הענוה, למען הסר מעליו שלטון היצר ולזכות לכפרה ולס"ד.	22169
עומדים אנו בימי ההכנה לחג הפסח, בספרי המקובלים מבואר טעם הענין שהחמץ אסור אפילו במשהו,	22170
ואילו שאר איסורים בטלים בששים או במאתים, מפני שהחמץ מרמז על יצר הרע האסור אפילו במשהו	22171

ויש לעקרו מן הלב לחלוטין, כמו שדוד המלך ע"ה אומר ולבי חלל בקרבי (תהלים קי"ט), ומבואר במסכת	22172
בבא בתרא דדוד הרגו ליצרו הרע ונעשה היצר חלל בקרבו.	22173
מאיך מצה מרמזת את היצר טוב, וביאר מו"ר המשגיח מלאמז'א זצ"ל, דתכונתו של החמץ לתפוח גבוה	22174
גבוה כיצר הזה המתגאה ותופח, אבל לאחר כמה ימים הוא מתחיל להתעפש, הקנאה והתאוה והכבוד	22175
מוציאין את האדם מן העולם, אחר זמן הכל מתעפש ואיננו, התאוות למיניהן מרקיבות את נפש האדם	22176
והורסות את תאי חייו עד שהוא נאכל כליל ויוצא מן העולם, לולא ריסון הרצונות עלול האדם חלילה	22177
להתעפש ולהרקב.	22178
בשעה שהיצר בא אל האדם ומסיתו לחטא, דומה האדם לחשוב בטעות כי אם יאבה לדברי היצר וישמע	22179
לעצתו יערב לו, אך דא עקא הרי הוא כאותו אדם השרוע על ערמת זפת חם, אותה שעה של שכיבה בזפת	22180
נעימה היא, אבל כשהוא חפץ לקום הנה אוי! אינו יכול לזוז ולנוע, כל כולו דבוק לזפת והזפת דבוק בו,	22181
כזה הוא בעל התאוה, בשעה שהוא ממלא תאוותיו והולך שבי אחר רצונותיו הכל טוב ונוח, אבל אח"כ	22182
הדבר נורא ממש! הרקבון שולט בו כל כולו דבוק לרע.	22183
הגר"ח מבריסק ממשיל הענין לפלוגות חיילים קוזקים, איש וסוסו אשר הוא רוכב עליו, על החייל לשמור	22184
על סוסו, לשפצו לנקותו ולשמור על בריאותו ושלימותו, עוד זאת אסור לו לקוזק למכור את הסוס אשר	22185
הועמד לרשותו, הוי אומר לסוס יש קוזק שממשו ולא לקוזק יש סוס, כאלו הן התאוות לא שהתאוות	22186
משמשות את האדם, אלא האדם נעשה עבד לתאוות ע"כ.	22187
אבל המצה מסמלת את מהותו של היצר הטוב, אינו תופח אינו מגביה מדתו אל על, בענוה בהצנע בהשקט	22188
ללא התנשאות, ומשום כך שומרת המצה על טיבה וטעמה זמן ממושך ביותר, הכנעת הלב והכרת עבודתו	22189
אליו יתברך, הוא הוא היסוד המתבקש בימי הפסח, מעבדי פרעה לעבדי ה', מעבד התאוות ומ"ט שערי	22190
הטומאה לתעבדון את האלהים על ההר הזה, זוהי עבודת חג הפסח זהו עיקרו ויסודו, ברם מי שנוטל מן	22191
הפסח רק את הקניידלעך הרי לא יצא ידי חובתו, ולא זכה לבוא לכלל הללוהו עבדי ה'. (דרכי	22192
מוסר).	22193
	22194
מאמר יז	22195
ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר (ויקרא א' א').	22196
ויקרא אל משה הקול הולך ומגיע לאזניו וכל ישראל לא שומעין, וידבר ה' אליו למעט את אהרן, י"ג	22197
דברות נאמרו בתורה למשה ולאהרן וי"ג מיעוטין, ללמדך שלא לאהרן נאמרו אלא למשה, וידבר אליו,	22198
ונועדתי לך, כולן בתורת כהנים, יכול שמעו את קול הקריאה? ת"ל קול לו קול אליו, משה שומע וכל	22199
ישראל לא שמעו (רש"י ויקרא שם).	22200
בדרך כלל כאשר באה נבואה לאחד מן הנביאים, אז שומעים ויודעים כל הנביאים, אך הרשות לגלות היא	22201
רק לנביא שאליו בא הדיבור, כמבואר בגמרא (סנהדרין פ"ט), הכובש את נבואתו לוקה, ומקשה הגמרא	22202
מאן מתרה ביה? אמר אביי חבריה ונביאים מתרי בו, ושוב מקשה הגמרא מאן ידעי? אמר אביי דכתיב	22203
(עמוס ג'), כי לא יעשה ה' אלהים דבר כי אם גילה סודו, הקב"ה מגלה סודו לנביא אחד וכל הנביאים	22204
שומעין.	22205
אבל יש שהקב"ה מצמצם את קול הנבואה שלא יתפשט לחוץ, שלא ישמע רק הנביא שהקב"ה רוצה לייחד	22206
אותו לדיבור, והוא רוצה להבדילו מאחרים שאינם ראויים לשמוע, כמו אותו הנביא שזכה בהשגתו, ועולה	22207
בקדושתו ממדרגת הנביאים האחרים.	22208
ובכן רצה הקב"ה להבליט את מעלת משה רבינו ע"ה, אשר נבואתו היתה באספקלריא המאירה, אשר	22209
התקרבותו והתדבקותו בשכינה יתירה ועולה על כל הנביאים, והקול נפסק ולא הגיע כלל לאזני ישראל	22210
לשמוע את קול הקריאה אלא רק למשה לבדו, ואף לאהרן אחיו קדוש ה' שדומה לאחיו משה, כנאמר הוא	22211
משה ואהרן, הוא אהרן ומשה, היה צריך ל"ג דיבורים כדי למעט את אהרן מלשמוע, קול של הקב"ה	22212
מתגלה רק לפי הכנתו, לפי קדושת מדרגתו ולפי עמלו בתורה.	22213
הוא מה שנא' בפ' שמות ג', לך ואספת את זקני ישראל, וילך משה ואהרן ויאספו את כל זקני בני ישראל,	22214
ואחר באו משה ואהרן ויאמרו אל פרעה, אבל הזקנים נשמטו אחד אחד עד שנשמטו כולם קודם שהגיעו	22215
לפלטין, לפי שהיה ביתו של פרעה מוקף עם אריות וחיות טורפות, כלבים נובחים ומזיקים, והם זקני בני	22216
ישראל פחדו וברחו ולכן בסיני נפרע להם, ומשה נגש לבדו והם לא יגשו החזירום לאחוריהם (רש"י	22217
שמות ד').	22218
הריב"א שואל, תימא מה חטא אהרן שלא נכנס עמו בערפל? וי"ל דהקדים הכתוב משה לאהרן שלא	22219
נתאמץ אהרן במצוה כמו משה, ולכך לא נגש אהרן עמו, למעלה ממושגינו להבין הדקות שישנה בין	22220

התאמצות להתאמצות, כי רק לפני האור הבהיר של המאיר לארץ ולדרים עליה יוכל להבחין בזה, ובשביל חוט דק מן הדק נבצר מאהרן קדוש ה' לגשת יחד עם אחיו משה אל ההר.	22221
וכן היה קול ה' נפסק ולא יצא מחוץ לאוהל מועד, ולא מפני שהיה הקול נמוך, שהרי קול ה' בכוח, קול ה' שובר ארזים, הקול נעשה כמו שביל סגור שהלך ישר לאזניו של משה, אוזנו של משה היתה קולטת את סוד ה', מסוגלת היתה לקלוט את אור העליון, את הקול החזק והרוחניות הזכה והדקה ביותר, ומפני הדקות לא היו כולם יכולים לסבול, והכל תלוי בהכנת הנפש.	22222
אמר ריב"ל בשעה שירד משה מלפני הקב"ה בא שטן ואמר לפניו רבש"ע תורה היכן היא? א"ל נתתיה לארץ (שבת פ"ט), והוא תמוה כי הלא רגזה הארץ, כל הבריאה נשתתקה מפחד אלהים שירד ונפל על כל היצורים, וכל העמים מתקבצים לבלעם שיפרש להם טיבם של הקולות והברקים, ובלעם מרגיע אותם שאין זו בשורה של מבול, הוא גילה להם כי הקב"ה נותן תורה לעמו ישראל, וזה השטן שהוא דמות רוחנית איננו יודע מכלום, הקולות והברקים לא הגיעו לאזניו?	22223
ואמנם בעלי התוס' שם מתמיהים, וא"ת וכי שטן לא יודע מתן תורה? וי"ל שאמרינן במדרש שטרדו הקב"ה לשטן בשעת מתן תורה שלא יקטרג, הטבע לקטרג הוא שמטרידו מלשמוע, הקולות והברקים נפסקו לפני שהגיעו אליו, כי הטבע של קטרוג סוגר ואוטם את האזנים משיוכלו לשמוע, ואף בני ישראל לא היו כולם שווים בשמיעת הקולות, וכל העם רואים את הקולות, לא נאמר את הקול אלא את הקולות, א"ר יוחנן הקול יוצא ונחלק לז' קולות ומז' קולות לשבעים לשונות, וכשהיה הקול יוצא לא היה יוצא אלא לפי כוחו של כל אחד ואחד, קול ה' בכח לפי כוחו של כאו"א לפי מה שהוא יכול לסבול.	22224
א"ר יוסי בר חנינא אם תמהת למד מן המן שירד לישראל במדבר שהיה טעמו לכל אחד ואחד, לבחורים היה טעמו כמו לחם, לזקנים טעמו כצפיהית בדבש, ליונקים טעמו כחלב, לחולים טעמו כסולת מעורב בה שמן ודבש, ואם המן משתנה לכמה טעמים כדי שיוכלו לשאת, הקול כדי שלא יזיק עאכו"כ (יומא ע"ה:), כדי לקלוט בנפשו צריך האדם לזכך ולטהר את עצמו ממחשכי המדות המגוננות, ללבן נפשו ולטהר את לבו שיהיה מסוגל לקלוט את קול ה'.	22225
(מעייני החיים).	22226
	22227
	22228
	22229
	22230
	22231
	22232
	22233
	22234
	22235
	22236
	22237
	22238
	22239
	22240
	22241
	22242
	22243
מאמר יח	22244
ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר (ויקרא א' א').	22245
איתא בבעל הטורים א' דויקרא זעירא שמשוה רבינו לא רצה לכתוב אלא ויקר כדרך שנא' בבלעם, כאילו לא נראה לו השם אלא במקרה, וא"ל הקב"ה לכתוב גם באלף וכתבה קטנה עכ"ל, ההבדל בין נבואת משה רבינו לנבואת בלעם, וכן ההבדל בין נבואת כל הנביאים נביאי ישראל לנבואתו של בלעם, שכולם זכו לנבואה על ידי שהכינו והכשירו את עצמם לקבל נבואת ה', ולפי ההכנות שעשו קיבלו הנבואה כל אחד לפי גודל עמלו ותיקון נפשו, ומשה רבינו שהכשרתו יותר גדולה משל כל הנביאים, זכה שקבלת הנבואה שלו היתה במדה גדולה ביותר לעומת כל הנביאים, כי מקבלים כל דבר לפי מדת העמל.	22246
אבל בלעם הוא קיבל את הנבואה במתנה, שלא יבואו אומות העולם לטעון ביום הדין שלא היה להם נביא ומורה דרך, ולא מי שילמד להם את דרכי היושר והצדק וכל משפטי ה', לכן העמיד להם הקב"ה נביא מתוכם והוא בלעם, אלא שזכה לנבואה במתנה מבלי יגיעה ועמל, בלי טיהור ותיקון הנפש שלו.	22247
ולכן רצה משה רבינו לכתוב ויקר ה' אליו לשון מקרה, שגם אליו באה הנבואה בתור מתנה ולא מצד יגיעתו ועמלו, וכל זה מרוב ענוותנותו, כי ביקש למעט את עצמו ולהקטין את מעלתו ומדרגתו, ואף אחרי שהקב"ה ציווה לו לכתוב באלף ולא היה יכול כבר להשתמש, מכל מקום עוד מצא מקום לקיים את ענוותנותו, בזה שכתב את האלף זעירא.	22248
ומכיוון שכל נבואתו של בלעם באה לו לא מטעם הכשרתו והכנתו וטוהר נפשו, אלא שקיבל במתנה מתנת חינוך, בזה אפשר להבין דברי תרגום ירושלמי עה"פ וישא משלו ויאמר (במדבר כ"ד), אימר בלעם בר בעור ואימר גברי דיקר מן אבוי דרזיא סתימא, מה דאתכסי מן נבייא הוי מתגלי ליה, ובפסוק שלאחריו והוי מתנבא על נפשו דהוא נפל בחרבא וסוף נביותיה לאתקיימא, ורזא סתימא מה דאיתכסיה מן נביא הוי מתגלי ליה, ואין כל פלא בכך שגילו לו מן השמים רזין שלא ידעו נביאי ישראל, כי הלא הוא קיבל במתנה ויתכן שקיבל הרבה מאוד, מה שאין כן הנביאים שכל נבואתם באה להם על ידי יגיעה ועמל הכנה וטהרת הנפש.	22249
	22250
	22251
	22252
	22253
	22254
	22255
	22256
	22257
	22258
	22259
	22260
	22261
	22262
	22263
	22264
	22265
	22266
	22267
	22268
	22269

והיה בהקשותו לדעת, הוא משתמש בכל כוחו לדעת הדברים, אבל הנביא יש בידו לשאול פי' ה' ויגיד לו,	22270
ע"כ אינו מטריח את שכלו כל כך, ולכך החכם עדיף מהנביא. (מעייני החיים).	22271
	22272
מאמר יט	22273
אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבקר ומן הצאן (ויקרא א' ב').	22274
אמר 0ריש 0לקיש 0מאי דכתיב והיה אמונת עתיך חוסן ישועות חכמה ודעת, חכמה זה סדר קדשים (שבת	22275
ל"א.), מתבאר שסדר קדשים נקרא חכמה יותר משאר סדרים, וזה עומד בניגוד לדברי המשנה (ב"ב	22276
קע"ה:), שהרוצה להחכים יעסוק בדיני ממונות, שאין לך מקצוע מחכים בתורה יותר מהן והן כמעין	22277
הנובע, ואם כן היה סדר נזיקין צריך להקרא חכמה ולא סדר קדשים?	22278
אך התשובה היא שכאשר מדובר איך לחזק את המוח ולפתח את השכל, בודאי סדר נזיקין עדיף כמבואר	22279
במשנה, ברם כאשר משווים את עצם הנושאים, בודאי עדיף סדר קדשים העוסק בענינים אלהיים עבודת	22280
הנברא לבוראו, אשר ממנו מתמלא האדם יראת שמים, וכבר למדנו תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים	22281
(ברכות ט"ז), ממבט זה יותר מתאים סדר קדשים להקרא חכמה, מפני שהאדם מתעלה על ידו להשגות	22282
רמות, והחכמה האמיתית היא שיש בה יראת שמים, כמ"ש הן יראת ה' היא חכמה, הן אחת היא (שבת	22283
ל"א:), רק יראת ה' היא חכמה, ממילא כל דבר שיש בו יותר יראת ה' לחכמה יחשב.	22284
וכתב הרמב"ן שעל ידי העבודה מתדבקת השכינה בישראל, משום שהקרבנות מכפרים על העוונות	22285
הגורמים לסילוק השכינה, וזה הטעם שצריכים להקריב קרבן תמיד כי לא ינצלו הרבים מחטוא תמיד	22286
(רמב"ן א' ט'), ובהיות שמעשי האדם נגמרים במחשבה בדיבור ובמעשה ובחטאו פגם על ידי כולם, לכן	22287
לכפר על מעשיו מביא קרבן שיש בו גם כן מעשה דיבור ומחשבה (שם).	22288
הרמב"ן מפרש שהמלה קרבן הוא מלשון קריבה ואחדות, שהקרבנות הם היחוד כמו שביאר רבינו בחיי,	22289
ומזה אנו רואים שענין הקרבנות רומז על סודות מאוד נעלים, אבל אפילו מי שלא בא בסוד ה', יכול	22290
להשיג עד היכן הדברים מגיעים מזה שנכרת ברית על הקרבנות, כמו שכתוב ולא תשבית מלח ברית	22291
אלהיך מעל מנחתך על כל קרבנך תקריב מלח, וביאר הרמב"ן שהבחינה של ברית היא שיש קיום העולם	22292
בקיום הברית וחורבן העולם בהפרתה, ולכן נקראת ברית מלח שהמלח יתן טעם בכל המאכלים ויקיים	22293
אותם.	22294
הרי קמן שקיום העולם תלוי בסדר העבודה וחורבנו עם ביטולה, וההבדל בין עבודה כשירה לעבודה	22295
פסולה אינו אלא חוט השערה, שהרי במחשבה בלתי נכונה כבר נפסל הקרבן משום פיגול והאוכלו בכרת,	22296
וכן אם יכנס הכהן לעבוד שתוי יין או בלי קידוש ידיים או ללא בגדי כהונה, כבר פסל את העבודה ונתחייב	22297
בנפשו, זה הוא יחודו של סדר קדשים אשר כל כולו אינו אלא יראת שמים, ויראת שמים היא היסוד של	22298
כל המצוות כמ"ש רבינו יונה בשערי תשובה (ג' ז'), ואף שבעוונותינו הרבים כיום בטלו הקרבנות, בכל	22299
זאת יש לנו להפיק מהם לקחים של יראת שמים אף לדין.	22300
מצאנו למשל ענין של ברית מלח אף במה שנוגע לבין אדם לחבירו, אמרו חז"ל שאשת לוט נהפכה לנציב	22301
מלח משום שלא נתנה מלח לאורחים, היא לא כפרה בעצם הכנסת אורחים רק במנהג של מלח בלבד,	22302
ולכאורה מה בכך שלא נתנה מלח לאורחים, האם בלי מלח אין מצוה של הכנסת אורחים? אבל הענין הוא	22303
שהמלח מראה על הברית הקיימת בין הבריות שכולם נבראו בצלם אלהים, ועל כל אחד לדאוג לטובת	22304
חבירו, וכמו שהמלח קיום לעולם כן החסד הוא נחוץ לקיום העולם, ומאידך כמו שהמלח הוא חורבן וארץ	22305
מלחה לא תצמח, כן המתנכר לרעהו ממיט פירוד בין הבריות וחורבן לעולם.	22306
אשת לוט לא התנגדה לבעלה על גודל נדיבות לבו שהכניס אורחים, אבל התנגדה לרעיון שיש ברית בין	22307
הבריות, ומוטל עליהם לדאוג לכל מחסורם של הארחי פרחי, בזה שסרבה להגיש מלח לאורחים הראתה	22308
שמעשיה הם תפלים ללא טעם של יראת שמים, ועל כן לא היתה רשאית לראות בפורענותם של סדום,	22309
אחרי שהשתתפה בדעותיהם הגרועות.	22310
מדיני הקרבנות עלינו ללמוד גם כן ההשפעה של המקום ביראת שמים, כמו שנמנו במשנה עשר קדושות	22311
המתחילות מארץ ישראל ומסיימות בקודש הקדשים, כן בנוגע לעבודת היחיד חשוב לדעת השפעת	22312
המקום, וכמ"ש בזוהר ריש בשלח על הפסוק ויאמר איש האלהים הרפה לה (מלכים ב' ד'), מאי שנא הכא	22313
דאמר איש האלהים וכד הוי במתא אלישע? אלא הכא ודאי איש האלהים, דהכא חזא דוכתא ולא במתא	22314
ולא בשעתא דהווי בני נביאי קמיה ע"כ, הדבר מבהיל כמה פועל המקום אפילו על נביא, שרק במקום	22315
המתאים נקרא איש האלהים, ומזה צריכים ללמוד איך להבדיל בין סביבה לסביבה ובין חבורה לחבורה,	22316
בין מקום הגורם לו טרדות ובלבולים לבין מקום שיכול להתפנות מכל דבר המפריע ולהתבודד בינו לבין	22317
קונו. (המוסר והדעת).	22318
	22319

מאמר כ	22320
אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבקר ומן הצאן (ויקרא א' ב').	22321
אמרו במדרש (שמו"ר י"ז א'), הה"ד כל פעל ה' למענהו, אתה מוצא שכל מה שברא הקב"ה בששת ימי בראשית, לא ברא אלא לכבודו ולעשות בהן רצונו, ביום הראשון ברא שמים וארץ לכבודו בראם, שנאמר השמים מספרים כבוד אל, וכן האור שברא לכבודו הוא דכתיב עוטה אור כשלמה, מה נברא ביום שני רקיע, לכבודו ברא שיעמדו שם המלאכים ויהיו מקלסין אותו, שנאמר הללוהו ברקיע עוזו, מה ברא ביום ג' דשאים ואילנות, ומצינו שהדשאין מקלסין להקב"ה שנאמר יתרועעו אף ישירו, ומנין אף האילנות שנאמר אז ירננו עצי היער מלפני ה'.	22322 22323 22324 22325 22326 22327
אתה מוצא שציוה הקב"ה לעשות מצוות מן האילנות, בפרה אדומה צוה להשליך בשריפתה עץ ארז ואזוב, וכן במצרים צוה להגיע הדם אל המשקוף ואל שתי המזוזות באזוב, והזאת מי נדה צוה לעשות באזוב, וטהרת המצורע צוה לעשות בעץ ארז ואזוב, וכן ברא המים ביום ג' שכינסן מעל הארץ ומשם קלוסו עולה, שנאמר (תהלים צ"ג) מקולות מים רבים אדירים משברי ים.	22328 22329 22330 22331
מה נברא ביום ד' מאורות, לכבודו בראם, שנאמר הללוהו שמש וירח, ביום ה' ברא עופות לכבודו להקריב מהם קרבן שנאמר (ויקרא א'), ואם מן העוף עולה קרבנו, מה נברא ביום ו' בהמות לכבודו וצוה להקריב מהן קרבן, שנאמר אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה, הוי כל פעל ה' למענהו!	22332 22333 22334
מדברי חז"ל אלה אנו רואים יסוד חדש, ופירוש אחר לגמרי בכתוב כל פעל ה' למענהו, תמיד מורגלים ללמוד כי אחד הוא האדם בבריאה בשבילו נברא העולם, וכל הנמצאים בבריאה מדומם עד מדבר הכל טובב הולך סביב האדם, הכל אך ורק בשבילו ויותר אין כלום, אבל כאן רואים אחרת כי כל היצור פעל ה' למענהו פעלם, כל דבר וכל פרט ישר שרים לבוראם באין כל מתווך בינותם, השמים כסאי מה יש יותר קרוב מכסא כבודו?	22335 22336 22337 22338 22339
השמים מספרים כבוד אל, לא השמיענו כאן ענין כבוד אל כי כבוד אל מי יספרנו, מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו, אלא שמשמיענו בעיקר כי השמים בעצמם הם המספרים, ולא רק כגורמים לאדם להתבונן בהם, ועל ידי זה לגרום לכבוד אל כי יסופר, וכן הדשאים והאילנות הם המקלסין, שנאמר יתרועעו אף ישירו הם בעצמם בלא אמצעות מעשיו של האדם, והאילנות בפירוש נאמר אז ירננו עצי היער מלפני ה', לא מליצה היא אלא ישר יחזו פנימו וירננו!	22340 22341 22342 22343 22344
וצוה הקב"ה לעשות מהן מצות, ולקחתם אגודת אזוב, גם כאן אינו כאשר סוברים כי האדם הוא העושה הכל עם אגודת אזוב, שהעיקר הוא האדם ומעשיו, אלא שבעינינו גם כן אגודת אזוב בתוך מעשיו, לא כן הוא סוד הדברים, אלא שהאזוב הזה השפל שבאילנות הוא בעצמו אמנם מעיקרי המצוה, ולא יודעים מי כאן יותר עיקר האדם או האזוב! כשמקיימין מצות הנחת תפלין על הזרוע, הנה שניהם יחד הזרוע והתפלין הינם המצוה ואין אחד יותר עיקר מרעהו, שניהן כאחד ממש חלק כחלק יחלוקן, שניהן יחד למענהו פעלו!	22345 22346 22347 22348 22349
וכן ברא המים ביום ג' שכינסן מעל הארץ ומשם קלוסו עולה, שנאמר מקולות מים רבים אדירים משברי ים אדיר במרום ה', משל למלך שבנה פלטרין והושיב בתוכה אלמים, והיו משכימין ושואלים בשלומו של מלך ברמיזה ובאצבע, אמר המלך אלו היו פקחין על אחת כמה וכמה, הושיב בה המלך דיורין פקחין עמדו והחזיקו בפלטין, אמרו אין פלטין זו של מלך שלנו היא, אמר המלך תחזור הפלטין לכמו שהיתה (בר"ר ה' א').	22350 22351 22352 22353 22354
כך מתחילת ברייתו של עולם לא היה קלוסו של הקב"ה עולה אלא מן המים, דכתיב מקולות מים רבים אדירים משברי ים, ומה היו אומרין אדיר במרום ה', אמר הקב"ה מה אם אלו שאין להן לא פה ולא אמירה ולא דיבור והרי הן מקלסין אותי, כשאברה אדם על אחת כמה וכמה ע"כ (שם).	22355 22356 22357
הנה כי קלוסן של המים היו עוד לפני בריאת האדם, עוד יותר כי הקב"ה משתבח בקלוסן של המים יותר משל האדם, וכל זה כלול בענין של כל פעל ה' למענהו, הוא הסוד של כל פעל ה' למענהו באין כל מתווך, אלא כל דבר ודבר לכבודו בראו, כולם שרים ישר שיר לה' כולם בשוה באין כל חילוק, כל אחד עולם מלא לו וכל אחד בשביל עצמו הוא משבח, כולם לרצונו בראם ורצונו ית' כולם עושים וזה כל תכליתם. וענין זה שכל דבר ודבר בשביל עצמו כל כולו הנה זה יסוד מוסד, עד שמצינו בחז"ל כי הבריאה יש לה דין ומשפט ושכר ועונש כן איתא בגמ' (ר"ה טז.) בארבעה פרקים העולם נידון, בפסח על התבואה, בעצרת על פירות האילן, אמנם כי כבר עמדו על זה הראשונים ז"ל עיי"ש בר"ן, דמאי שייך לומר העולם נידון? כיון שהאדם נידון בראש השנה ודאי על כל המאורעות שלו דנין אותו, על תבואותיו ופירותיו וכל שאר עסקיו, וכיון שכן הלא הכל נידון בר"ה.	22358 22359 22360 22361 22362 22363 22364 22365 22366
ולפי דברינו לא כן הדברים, אלא האמת הוא כי יש להם לעצמם חשבון ומשפט גדול, יש לכולם יום ר"ה יום הרת עולם ממש לכל דבר ודבר! וה' במשפט צדק הוא דן וכי לא יהיה סתירה כלל בשני הדינים, הדין של ר"ה על האדם, והדין על עצם התבואה והאילנות, ה' אלהים אמת והכל בהתאמה ודאי, אמר הכתוב	22367 22368 22369

ארורה האדמה בעבורך, הנה זה קללה ממש להאדמה שלא תוכל להוציא פירות, והעונש הוא על עוונה שלה, שלא עשתה כדברי האלהים שתוציא עץ פרי עושה פרי, והיא הוציאה רק עץ עושה פרי (רש"י שם).	22370
וכבר אמר אדמו"ר זצ"ל הסבא מקלם על זה שמצינו בחז"ל (סוכה כט.), לשון המאורות לוקין כי זה ממש ליקוי ועונש להם, במה שנלקח מהם היכולת להיטיב עם הבריאה, ואמנם צער גדול ונורא הוא להם מה שלא יכולים להיטיב, אין אנו יכולים אף לצייר גודל היסורים שלהם בזה, והרי אצל אאע"ה רואים היסורים הגדולים שהיה לו בזה, שלא היה לו היכולת להיטיב לאורחים, עד כי הקב"ה הוכרח לשלוח לו מלאכים כאורחים, ומוכן אם כן ודאי הדין הגדול שיש להם להאילנות בר"ה שלהם, אם יזכו להיטיב ולהוציא פירות אם לאו, הוא סוד הדבר כי כולם יש להם תכלית לעצמם והינם יחסנים כמו האדם, כי לשניהם תכלית אחד להוציא פירות.	22371 22372 22373 22374 22375 22376 22377 22378 22379
והא דמצינו שהאדם בידו אם להעלות הבריאה או לקלקלה, אין הכוונה כי הוא היחיד לבדו עושה, אלא צריכים להבין זה בגדר מעבר, האדם הוא המעבר לכל היצור כולו, האדם הוא הדרך הרבים אשר במסלולו דורכת כל הבריאה, וזה ודאי שהאדם יכול לסתום את המעבר ולעכב כל ההולכים, אמנם כל היצורים בעצמם ובאופן ישיר, לכבודו בראו ולמענהו היד הראשונה בתכלית.	22380 22381 22382 22383
לנו דומה זה כדבר של תמיהה, ולא משיגים איך זה שייך לומר כי דבר דומם יקלס לה', אבל כשמתבוננים איך אנחנו נראים בעיני מלאך מט"ט, הלא אפילו כדומם אינו משל כל דהו לזה, ועם כל זה לא חסר לנו כלום, וכי השירה שלנו מגעת לרום המעלה, עומדים אנו בעצמנו לפני המלך הקב"ה בלי כל סיוע של מלאכיו או צבאיו, אלא היד הראשונה ממש, א"כ למה לא נבין כן בכל החי הצומח והדומם, שכל אחד בעולמו שלו שלם הוא, הוא בעצמו מגיע מן עולמו ישר לבוראו, כי הודו על ארץ ושמים ומלא כל הארץ כבודו, הוא סוד של אני ה' בקרב הארץ, כי גם בקרב הארץ שם נמצא כל כבוד ה'!	22384 22385 22386 22387 22388 22389
העדויות בכם היום את השמים ואת הארץ, א"ל הקב"ה לישראל הסתכלו בשמים שבראתי לשמש אתכם שמא שינו את מדתם, שמא לא עלה גלגל חמה מן המזרח והאיר לכל העולם, הסתכלו בארץ שבראתי לשמש אתכם שמא זרעתם 0 אותה 0 ולא 0 צמחה, 0 ומה 0 אלו 0 שנעשו לא לשכר ולא להפסד, אם זוכין אין מקבלין שכר ואם חוטאין אין מקבלין פורעניות לא שינו את מדתם, אתם שאם זכיתם תקבלו שכר ואם חטאתם תקבלו פורעניות על אחת כמה וכמה (רש"י דברים ל').	22390 22391 22392 22393 22394
עומדים אנחנו ותמהים, מה שייך ללמוד מן שמים וארץ שלא שינו את מדתם, הלא זה טבעם והם כמוכרחים בדבר ואיך זה ישנו? וכן מצינו בגמ' (פסחים נ"ג:), מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן על קדושת השם, נשאו ק"ו בעצמן מצפרדעים, ומה צפרדעים שאין מצווין על קדושת השם, אנו על אחת כמה וכמה, ולכאורה תמוה הכי בבחירה ורצון עצמם הלכו לתנורים? הלא מוכרחים היו בזה מטעם המכה בגזירת עלאין.	22395 22396 22397 22398 22399
והביאור בזה שהרי כל הבריאה ברצון ה' היתה ורצון ה' בה תמיד עומד, הדומם דומם, הצומח צומח, והחי חי, הכל בהתקשרותן ברצונו ית', וכולם עושים באימה וביראה רצון קונם, מה שהדומם והצומח והחי מוכרחים להיות מה שהם, אין זה מצד שאינם יכולים במציאות לעשות ההיפך, כי הרי מצינו שאמנם פעמים עשו אחרת מאשר נאמר להם, אלא כל ההכרח שלהם הוא מצד רצונו ית', וכמו שמלאכי מעלה נקראים מוכרחים (רמב"ן בראשית ב' ט'), אע"פ שבודאי יכולים לעשות להיפך אם ירצו, אבל רצון ה' הוא רצונם, ולעשות רצון קונם זהו המכריח היותר גדול, ממש כלא יכולים בשום אופן לעשות אחרת.	22400 22401 22402 22403 22404 22405
הוא אשר אמר להם משה, העדותי בכם היום את השמים ואת הארץ שמא שינו את מדתם, ומזה בא וראה איזה מכריח הכי גדול הוא רצונו ית', וכמו שאמרו חז"ל (בר"ר ה' ה'), ויקרא אלהים ליבשה ארץ למה נקרא שמה ארץ, שרצתה לעשות רצון קונה, ואינה עוברת בשום אופן מלעשות רצונו ית', ומעתה מה אלו שנעשו לא לשכר ולא להפסד, אין מקבלין שכר ואין מקבלין פורעניות, כי סוף סוף אין אצלם אותו הענין של שכר ועונש כמו אצל האדם, מכל מקום אינם עוברים על רצונו ית', אתם שאם זכיתם תקבלו שכר וכו', איזה הכרח צריך להיות רצונו ית' באדם, עד כי ממש לא יוכל לעשות אחרת בשום אופן.	22406 22407 22408 22409 22410 22411
וזהו שפיר מה שחנניה מישאל ועזריה נשאו ק"ו מצפרדעים, כי הרי כבר ראינו ולמדנו מה זה טבע, ומהו הסוד של הכרח אשר בטבע הוא סוד רצונו ית', ועל רצונו ית' ודאי הולכים במסירות נפש, וע"ז ודאי נשאו ק"ו לעצמן והלכו ברצון לכבשן האש, ומכל דברינו אלה אנו רואים בפשטות גמורה איך שכל היצור כל הנבראים, הינם דבוקים בו ית' ממש היד הראשונה לבוראם וקונם! (דעת תורה).	22412 22413 22414 22415 22416
מאמר כא	22417
אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבקר ומן הצאן (ויקרא א' ב').	22418

מוצאים אנו כמה פעמים ענינים ומעשים כמחוסרי הבנה, וניגשים להם תמיד רק במהלך של אמונה, כי	22419
כאשר חז"ל הק' אמרו כן ודאי כן הוא, וכל זה מחוסר הבנה להעריך יקרות ענינים, וממילא אין נותנין	22420
להם החשיבות הראויה להם, ומעיקרי יסודות התורה להתלמד להיות מבין בדברים, מצינו כמה פעמים	22421
בתורה ששקולה אחת כנגד הרבה, שקולה ציצית כנגד כל מצוות שבתורה (נדרים כה.), שקולה מילה	22422
כנגד כל המצות (שם לב.), שקולה נשמה של צדיק אחד כנגד כל העולם כולו (סנהדרין קג:).	22423
שקולה זהו דברים כפשוטן, ואמרו זאת מאשר ידעו ערך וחשיבות של כל דבר ודבר, יקרה היא מפנינים	22424
וכל הפצ'ץ לא ישוו בה (משלי ג'), צריכים להבין ולהתייחס להם מנקודת מסחר ממש, כי טוב סחרה	22425
מסחר כסף ממש, ושם דרך אראנו בישיע אלהים, אריב"ל כל השם אורחותיו זוכה ורואה בישיעתו של	22426
הקב"ה (מו"ק ה.), יסוד האדם הוא להיות שם אורחותיו, לידע הבנת כל דבר ולהעריך אותם על	22427
מתכונתם, ואם חסר לו הכח של הבנה והערכה, הנה הוא כמופרך מכל התורה.	22428
אמרו חז"ל (סנהדרין ל"ז.), נברא אדם יחידי לומר בשבילי נברא העולם, אף לא בשביל עוד אחד כי אם	22429
בשבילו לבד! הנה תכלית הבריאה הלא היא הצלם אלהים, וצורת הצלם האלהים הוא ויהי האדם לנפש	22430
חיה ותרגומו לרוח ממללא להבין ולהשכיל, מחשבה הלא זוהי הצורה של צלם אלהים ודאי, והרמח"ל ז"ל	22431
בס' דעת תבונות אומר כי אדה"ר באמת חכם גדול היה, והיה לו לחקור בחכמתו על זה כראוי, ואם היתה	22432
מתחזקת בלבו האמונה הזאת אז היה נקרא שהשיג היחוד העליון, שהרי כבר ראה וציירה מחשבתו מה	22433
הוא הרע, ואז היה הקב"ה עושה ביום אחד מה שהוא עושה עתה בו' אלפי שנים, כי היה מבטל ברגע א'	22434
כל הרע מן העולם.	22435
הנה כי במחשבה אחת של אדה"ר היה יכול לבוא כל תיקון הבריאה, ועם הכלל שבידינו כי תפשת מועט	22436
תפשת, עלינו לומר כי כדאי היתה כל הבריאה להבראות בשביל זאת המחשבה האחת, מעתה בא וראה	22437
מהי מחשבה, כי הבריאה כולה אשר בעשרה מאמרות נבראה יקרות רבה כזאת, ומשתלמת היא במחשבה	22438
אחת, זאת אומרת כי מחשבה אחת של האדם יקרה היא מכל הבריאה כולה.	22439
מעתה מי הוא הבעל חשבון להקיף חשבון השוויות של כל מחשבה ומחשבה, וכל זה מדובר במחשבה של	22440
צלם אלהים קודם מתן תורה, ומה כבר מדת שוויות מחשבה של תורה? הלא זה ודאי למעלה מכל	22441
חשבונותינו, אל נביט על זה מנקודת אמונה ואדיקות אלא מצד מסחר ממש, מצד הערכת ושוויות של	22442
דברים, עלינו להתלמד בהבנה על מחיר וערך הדברים.	22443
ישנם בעולם דברים יקרי המציאות כמו אבנים ומרגליות מיוחדות במינם, ומצד יקרותם לא תמצאם כי אם	22444
בחצרות מלכים וכדומה, ונשמרים הם ביתרון שמירה, נמסרים בירושת עולמים עד לנהל מלחמות על	22445
השגתם, כ"כ חשיבות נותנים עליהם, והכל מצד יקרי המציאות שלהם, נצייר עצמנו לו לא היה בעולם רק	22446
בעל חי אחד חפושיית אחת, כמה חשיבות והוקרה היו נותנים לה? פשוט הוא כי כל היקרות והעשירות	22447
כלא הם נגד בע"ח אחד כי מה לא תמצא בבע"ח.	22448
מה רב החכמות והסגולות הנפלאות המונחות בבע"ח, כל הדומים שבעולם אף גם כל יקרי המציאות, לא	22449
יכריעו מאזני המשקל נגד זה הבע"ח, אין ספק כי היו מנהלים הרבה מלחמות עדי נהרות בדמים ימלאו, אך	22450
ורק כדי לרכוש את זה הבע"ח אף הכי קטן, ומעתה בואו חשבון, בואו ונחשוב כמה היא שוויות של	22451
מחשבה, כמה זה יקר המציאות של יושב כאן ומחשב באספמיא (נדה ל:), מחשבה החודרת כל הבריאה	22452
ומקפת כל הרקיעים והגלגלים!	22453
ועכשיו נראה מדרש אשר לא נחדש בו כלום, כי אם להראות איך ללמוד מאמרי חז"ל כפשוטן ממש וז"ל,	22454
עשרה נקראו יקרים ואלו הן, התורה והנבואה והתבונה והדעת וישראל, התורה מנין שנא' יקרה היא	22455
מפנינים, ישראל מנין שנא' הבן יקיר לי אפרים, ביוקר ישראל עומדים לי, בנוהג שבעולם אלף בני אדם	22456
נכנסין למקרא יוצא מהן ק', ק' למשנה יוצאין מהן י', י' לתלמוד יוצא מהן א', הה"ד אדם אחד מאלף	22457
מצאתי, רבי אבא בר כהנא אמר אילו ביקש פרעה משקל כל אחד ואחד מישראל אבנים טובות ומרגליות	22458
לא הייתי נותן לו? א"ר יצחק והלא בדמים נטלן, משפחות משפחות של כנים, משפחות משפחות של	22459
ערוב, אין אילו דמים? הוי ביוקר ישראל עומדים לי (ויק"ר ב' א').	22460
אמרו חז"ל (סנהדרין ל"ט:), באותה שעה בקשו מלאכי השרת לומר שירה לפני הקב"ה, אמר להן הקב"ה	22461
מעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה לפני, הנה שירת מלאכים שירה נעימה וקדושה, ונדחתה מפני	22462
מעשי ידי טובעין בים! החסד והרחמים בלתי תכלית כביכול אינו שמח, וצר לו כשמעשה ידי טובעים	22463
בים, כי לא יחפוץ במות הרשע.	22464
זאת אומרת כי ענין מעשה ידי טובעין בים, זה שוקל יותר משירת מלאכי השרת, שהוא שוקל יותר מכל	22465
אבנים טובות ומרגליות, והנה אחרי שפרעה לא הסכים לשלח את ישראל, הנה נוח היה להקב"ה לטבוע	22466
מעשה ידי בים, מחיר גדול ונורא כזה כדי להוציא מידו את ישראל, וא"כ ודאי פשוט אילו ביקש פרעה	22467

משקל כל אחד מישראל אבנים טובות ומרגליות הייתי נותן לו, ישראל ביוקר עומדים לי! הקב"ה המבין	22468
באמת מי כמוהו יודע היטב ערכו של ישראל! וע"כ שילם בעדם מחיר רב כזה ביוקר עמדו לו!	22469
א"ר יודן בא וראה כמה חיבב הקב"ה את ישראל שמזכירין ה' פעמים בפסוק אחד שנא' (במדבר ח'),	22470
ואתנה את הלויים לאהרן ולבניו מתוך בני ישראל לעבוד את עבודת בני ישראל, מי יכול לצייר האושר	22471
הנצחי בהזכרת שמו בתורה? חז"ל (ש"ר ו' א') אמרו על שלמה המלך ע"ה, ויהי לעת זקנת שלמה נשיו	22472
הטו את לבבו, ארשב"י נוח לו לשלמה שיהא גורף ביבין שלא נכתב עליו המקרא הזה, והלא כללא בדינו	22473
כי מרובה מדה טובה, הנה כי גם להזכר רק פעם אחת בתורה האושר כבר בלתי סוף! וכאן הלא נזכרו	22474
חמשה פעמים ובכתוב אחד! בא וראה כמה חיבב הקב"ה את ישראל!	22475
א"ר יהודא בר סימון משל לאחד שהיה יושב ועושה עטרה למלך, ועבר אחד עליו א"ל מה אתה עושה,	22476
א"ל אני עושה עטרה למלך, א"ל כל שאתה יכול לקבוע בה אבנים טובות ומרגליות קבע, זמרגדין קבע,	22477
מרגליות קבע, למה שעתידי ליתן בראשו של מלך, כך א"ל הקב"ה למשה, כל מה שאתה יכול לשבח את	22478
ישראל שבח לגדלו ולפארו פאר, למה שאני עתיד להתפאר בהם שנא' (ישעיה מ"ט), ויאמר לי עבדי אתה	22479
ישראל אשר בך אתפאר.	22480
מדרש זה הלא ראינו אותו כבר הרבה פעמים, ומעולם לא הבנו את הדברים באופן כה פשוט, כי הבן יקיר	22481
לי אפרים הכוונה בפשוטו, כי ישראל עולים לי במחיר כה יקר, מתנהל כאן משא ומתן דרך מסחר גמור,	22482
חשבונות של מחירים ורווחים, וכי ישראל ביוקר עומדים לי הנה זה כפשוטו, לפי הצעת כל דברינו אנו	22483
לומדים נפלאות הענין שיש בלימוד דברי חז"ל כפשוטן.	22484
ידוע מאמר ההוא רוכל שהיה מכריז ואומר מאן בעי למזבן סם חיים? והראה לרבי ינאי הפסוק מי האיש	22485
החפץ חיים, ואמר רבי ינאי כל ימי הייתי קורא הפסוק הזה ולא הייתי יודע היכן הוא פשוט עד שבא רוכל	22486
זה (ויק"ר ט"ז ב'), וכי ר' ינאי לא ידע שענין הפסוק מי האיש החפץ חיים הכוונה לחיים ממש? אלא שלא	22487
היה יודע עד היכן הוא פשוט! פשטות שכזאת אשר יכולים להניחם בטנא של יד, להוציאם בשוק למיזבון	22488
אותם כשאר דברים הניתנים מיד ליד. (דעת תורה).	22489
	22490
מאמר כב	22491
אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבקר ומן הצאן (ויקרא א' ב').	22492
דעת הרמב"ם במורה נבוכים (ג' ל"ב), שטעמי הקרבנות הוא משום שהורגלו בכך לעבודה זרה, ולומר	22493
להם אז שיעבדו את ה' בלי קרבנות, יהיה כמו מי שיאמר לנו היום להתפלל רק בלב בלי דיבור כלל, וכבר	22494
הקשה עליו הרמב"ן (ויקרא א' ט'), מקין והבל ונח שהקריבו קרבנות מבלי שתהיה עבודה זרה בעולם	22495
כלל, ועוד קשה שהרי מצוות התורה הן נצחיות, והרמב"ם עצמו כתב במשנה תורה (מלכים י"א א'),	22496
שהמלך המשיח יבנה המקדש, וחוזרים כל המשפטים בימיו כשהיו מקדם ומקריבין קרבנות, והרי בימיו	22497
תיעקר עבודה זרה מן העולם.	22498
והנה דבר זה ככל עניני התורה, שהגדול מבין אותם כגדלותו והקטן כקטנותו, וכן בכל המצוות והחוקים,	22499
בתחילה עושים אותם כעבד בלי הבנה, אבל סופם פנימיות לכל פרטיהם, רמזי מעשי הקרבנות הם ציורים	22500
קיצוניים לדברים עמוקים ועדינים מאד, כעין מה שאמרו ז"ל בעגלה ערופה, ידינו לא שפכה את הדם הזה,	22501
וכי תעלה על דעתך שביט דין שופכי דמים הם, אלא שלא בא לידינו ופטרנוהו בלי לזיה (סוטה ל"ח:).	22502
הרי שאם אמנם היה כאן חטא היה רק בדקות, ואף על פי כן צייתה תורה לערוף את העגלה בקופיץ מול	22503
ערפו, הרי שהציור בקצוניות, והרמב"ם כתב עוד (שם פרק מ"ו) ששעירי חטאת באים לכפר על וישחטו	22504
שעיר עזים היינו חטא מכירת יוסף, והענין שגדר הקרבן הוא כעין רפואת הנפש שצריכה לרדת לעומק,	22505
ובדקי דקות עדיין שורש חטא זה קיים, והרפואה צריכה להיות בשורש החטא דוקא.	22506
אבל יש להוסיף שהדבר עוד הרבה יותר עמוק מזה, ידוע שכל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו (סוכה נ"ב.),	22507
וכבר כתב הרמב"ם (ריש הלכות ע"ז) שהתחלת ענין ע"ז היתה בטעות דקה מאד בעבודת ה', ועד כמה	22508
היתה הטעות דקה מן הדקה אפשר לראות מזה שאף אנוש מן הטועים היה (רמב"ם שם), והרי אנוש הדור	22509
השלישי לאדם הראשון היה מהשלשה שנולדו בצלם ודמות (ב"ר פ' כ"ג), וכבר ביארנו בענין מנשה רב	22510
אשי שהיצר הרע של עבודה זרה היה לפי גודל ההשגות הרוחניות שבתקופה ההיא.	22511
ודבר זה מפורש בגמרא (יומא ס"ט: סנהדרין ס"ו.), שכאשר ביטלו אנשי כנסת הגדולה את היצר הרע	22512
של עבודה זרה, נפק כגוריא דנורא מבית קדש הקדשים, אמר להו נביא לישראל היינו יצרא דעבודה זרה,	22513
והנה פלא הוא ואין להבינו, איך זה יצא יצרא דעבודה זרה דוקא מבית קדש הקדשים, שהוא עיקרו ולבו	22514
של בית המקדש? אלא הביאור כנ"ל שיצר זה שייך דוקא במדרגות גבוהות.	22515
וכן מה שנדמה להם כגוריא דנורא, היינו בצורת גור אריה של אש, מרמז שיצר זה בא דוקא מהתלהבות	22516
בעבודת ה' ומטעות דקה בקדש קדשים זה, כי בבית ראשון היתה האש רבוצה על המזבח כארי (יומא	22517

כ"א.), וכן מה שדוקא נביא אמר להם היינו יצרא דעבודה זרה, הטעם הוא שכל זמן שהיו בישראל נבואה ונסים גלויים, היה בהם גם יצרא דעבודה זרה, כי דוקא בדרגה הגבוהה של השפעת הנבואה שייכת יצרא עבודה זרה, ועל כן רק הנביא הוא שהכיר יצרא הרע זה.	22518
נמצא שגדולי ההשגה הראויים לבית המקדש והשראת השכינה, הם אשר צריכים לקרבנות שהם כתרס בפני עבודה זרה כמו שכתב הרמב"ם, ועלינו לצפות מתי נגיע שוב לדרגה זו של בית המקדש רוח הקודש ונבואה, ואף אם כרוכה בה הסכנה של טעויות כנ"ל, הלא אז תתחדש גם עבודת הקרבנות שתגן עלינו מסכנה זו.	22519
(מכתב מאליהו ח"ד עמ' 173).	22520
מאמר כג	22521
אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבקר ומן הצאן (ויקרא א' ב').	22522
ויקרא אל משה, זהו שאמר הכתוב גאות אדם תשפילנו ושפל רוח יתמוך כבוד (משלי כ"ט), כל מי שרודף אחר שררה שררה בורחת ממנו, וכל מי שבוחזק משררה שררה רודפת אחריו, משה ברח מן השררה,	22523
בשעה שאמר לו הקב"ה ועתה לך ואשלחך אל פרעה, ויאמר בי אדני שלח נא ביד תשלח, אמר לו הקב"ה חייך שסופך לילך, כיון שהלך ואמר ה' אלהי העברים שלחני אליך שלח את עמי ויעבדוני, אמר אותו רשע מי ה', התחיל משה אומר אני כבר עשיתי שליחותי הלך וישב לו, אמר ליה הקב"ה ישבת לך בא דבר אל פרעה (שם תנחומא ג').	22524
וכן על כל דיבור ודיבור לך אל פרעה, השכם בבקר והתיצב לפני פרעה, ללמדך שהיה בורח מן השררה, לסוף הוציאם ממצרים וקרע להם את היס, הוריד להם את המן והעלה להם את הבאר, והגיו להם את השלו ועשה את המשכן, ואמר מכאן ואילך מה יש לי לעשות, אמר לו הקב"ה חייך יש לי מלאכה גדולה מכל מה שעשית, יש לך ללמד לישראל טומאה וטהרה, להזהירן היאך יהיו מקריבין בני קרבן לפני, שנאמר ויקרא אל משה... דבר אל בני ישראל אדם כי יקריב מכם קרבן.	22525
לכאורה מאמר זה מדבר בשבח הענוה, וכמ"ש דוגמא משאול שברח מן השררה והיא רדפה אחריו, ואבימלך בן ירובעל רדף אחריה וברחה ממנו, משה ברח מן השררה ורדפה אחריו, לקיים מה שנאמר גאות אדם תשפילנו ושפל רוח יתמוך כבוד, זה משה שנאמר בו ותחסרהו מעט מאלהים וכבוד והדר תעטרהו, היינו שמשה רבינו ע"ה שהיה העניו מכל אדם זכה לשיא הכבוד והגדולה.	22526
אבל כשנתבונן בדבר נמצא כאן עמקות נפלאה, כי אמנם משה רבינו ע"ה ברח מן השררה, והקב"ה היה מפתהו שבעה ימים כמ"ש שם, אבל לאחר שקבל על עצמו לילך בשליחותו של מקום ולגאול את ישראל, ובא אל פרעה ואמר לו כה אמר ה' שלח את עמי, ופרעה ענה מי ה' אשר אשמע בקולו, אמר משה אני כבר עשיתי שליחותי הלך וישב לו, למרות שידע את סבלותם, ונתן עיניו ולבו על צערם ואמר מי יתן מותי עליכם (שמו"ר א' כ"ז), וידע שהגיעה העת לגאלם ושהוא נבחר להיות הגואל, והקב"ה אמר לו אם אין אתה גואלם אין אחר גואלם (שמו"ר ג' ג').	22527
לא חשב שהואיל והוא התחיל במצוה עליו לגמרה, ואין המצוה נקראת אלא על שם גומרה (סוטה י"ג:), אלא היה ברור ומוחלט בדעתו ונחננו מה (חולין פ"ט א'), אין הוא פועל כלום ואין עליו חובה לגמור מאומה, כל שליחותו היתה לבוא אל פרעה ואת מצוותו זו כבר גמר, הלך וישב לו, ולא רק בהליכה ראשונה זו, שפרעה הכביד על העם ומשה התמרמר לאמר למה זה שלחתי, אלא על כל דיבור ודיבור ולאחר כל מכה ומכה היה משה הולך ויושב לו, מצפה בכליון עינים לגאולה ואינו חושב כלל על חלקו בה.	22528
ושפל רוח יתמוך כבוד, הקב"ה בחר במשה להוציא את העם ממצרים, לקרוע להם את היס, להוריד להם את המן, עד לקבלת התורה ולעשיית המשכן, ובכל פרשת העשיה הודגש כאשר צוה ה' את משה, והוא הצטוו להקימו לבד (נדרים ל"ח.), והיה לו לחשוב שעתה מוטל עליו לאמר, עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם, כיצד לעובדו במשכנו שעשיתם בעדו, שהרי הוא במרכז הענין, הוא מנחיל התורה והוא מקים המשכן.	22529
אבל משה רבינו ע"ה אמר מכאן ואילך מה יש לי לעשות, היתה דעתו ברורה שהוא אינו חשוב לכלום, תפקידו הסתיים ועליו לעמוד ולשבת, ודוקא משום כך זכה לתמיכת כבוד, אמר לו הקב"ה חייך יש לי מלאכה גדולה מכל מה שעשית, ללמד לישראל טומאה וטהרה, ולהזהירן היאך יהיו מקריבין קרבן לפני.	22530
וכשאמרם במדרש (ויקרא רבה א' ט"ו) שכל תלמיד חכם שאין בו דעת נבלה טובה הימנו, תדע לך שכן הוא צא ולמד ממשה אבי החכמה אבי הנביאים שהוציא ישראל ממצרים, והוריד תורה מן השמים ונתעסק במלאכת המשכן, ולא נכנס לפני ולפנים עד שקרא לו, שנאמר ויקרא אל משה וידבר ה' אליו, הטילו חובה זו על כל אחד ואחד להתדמות למשה רבינו ע"ה בהכרה זו של נחננו מה וסילוק כל הרגשת יישות.	22531
ואם אינו נוהג כן הרי נבלה טובה הימנו, משום שהענוה אינה מדת חסידות והנהגה טובה, אלא היא האמת והכרת המציאות כמות שהיא, ולכן הגדירוה חז"ל בשם דעת, והמתייהר חוטא הוא בעיוות המציאות	22532
	22533
	22534
	22535
	22536
	22537
	22538
	22539
	22540
	22541
	22542
	22543
	22544
	22545
	22546
	22547
	22548
	22549
	22550
	22551
	22552
	22553
	22554
	22555
	22556
	22557
	22558
	22559
	22560
	22561
	22562
	22563
	22564
	22565
	22566
	22567

ועמעום הדעת, וכמו שאמרו (פסחים ס"ח ב'), כל המתייהר אם חכם הוא חכמתו מסתלקת, ולעומתו משה רבינו ע"ה שהיה הענו מכל האדם זכה לשיאה של הדעת ולמ"ט שערי בינה (ראש השנה כ"א ב').	22568
ויש לנו להבין שלא דורשים מכל תלמיד חכם להגיע לענוותנותו של משה רבנו ע"ה, ואם לא יגיע אליה הרי נבלה טובה הימנו חלילה, אלא כל תלמיד חכם כפי מדרגתו צריך להכיר את ה' ולדעת אותו כפי ערכו, ולהיות עבד נאמן לקונו ולהיות שפל בעיני עצמו כנגד רוממות השי"ת שזכה להכיר.	22570
ואם באותה דרגה שהוא מכיר ברוממות הבורא, לא ילמד להשפיל כנגדה את דעתו ולבטל את יישותו, אלא יעמיד את עצמו במרכז ויחשיב את עצמו כפועל ועושה, כי אז באמת תהיה הנבלה טובה הימנו, וכמו שמצינו באבות דרבי נתן (פי"א ב'), אמר רבי עקיבא כל המגביה עצמו על דברי תורה למה הוא דומה לנבלה מושלכת בדרך, שנאמר אם נבלת בהתנשא (משלי ל'), כי ההתנשאות מנבלת אותו ורק השפלות והענוה מעמידים אותו במקומו הראוי לו. (לקט שיחות מוסר).	22571
	22572
	22573
	22574
	22575
	22576
	22577
	22578
מאמר כד	22579
אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבקר ומן הצאן (ויקרא א' ב').	22580
ראשיתו של ספר ויקרא פרשיות הקרבנות, בהן למדנו היאך היא הדרך להתקרב אל ה' יתברך, הוא שאה"כ אדם כי יקריב מכם קרבן לה', התכלית הנרצית בהבאת הקרבנות היא שיתקרב האדם אל ה' כמ"ש המפרשים, יעויין ברמב"ן א' ט' ובספורנו א' ב', וזאת יעשה על ידי נדר או נדבה לה' וקרבנות על חטא בשגגה, אם שור ואם שה עוף או מנחה, אחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוון לבו להגיע אל התכלית לקרבת ה'.	22581
אחר פרשיות אלו לימדנו תורה פרשת קרבנות המילואים לחינוך משכן ה' והיכלו, ואף המה באו לקרב את ישראל אל אביהם שבשמים, ולהורות להם הדרך היאך לקדם פני השכינה הבאה לשרות במשכן, מתוך גודל אהבתו יתברך את ישראל, אשר מחמתה הניח את העליונים וקבע דירתו בתחתונים, לדור אצל בניו בתוך אהל של יריעות עזים.	22582
ואם כי יסודו של המשכן הוא קרבה יתרה אל ה' יתברך השוכן אתנו בתחתונים, הרי מאידך למדים אנו בפרשת שמיני כי חלילה לנו להתקרב יותר מדאי מן הראוי לנו, למען לא יתחלל כבוד שמו יתברך השוכן במשכן, ולא יהיה הבית הזה הנבנה לשמו יתברך, כמו בית עם שבו יתקבצו ההמון לעבוד את ה', ואף לא בית תפילה לכל החפץ ליכנס בו לפניו מן המחיצות הראויות לו, אלא יכירו וידעו כל העם כי ה' יתברך קבע דירתו אצלם בכל משפטי המלכות וכבודה, ועל פי דרכי הנהגת המלוכה ומדת דיניה.	22583
וכיון שאירע שנכנסו אל הקודש נדב ואביהוא גדולי ישראל, והתקרבו לפניו מן המחיצה הראויה להם בהקטירם קטרת לפני ה' באש זרה אשר לא ציוה אותם, אף שנעשה הדבר מתוך קירבה ואהבה ושמחה נפלאה לעבוד את ה', אעפ"כ נענשו תיכף על אתר ופגעה בהם מידת הדין באופן קשה לשרפם באש שמים, ללמדך שכל המזלזל בכבוד שמים ואינו נוהג בהיכל המלך כראוי לכבודה של מלכות, הרי הוא נענש תיכף מן השמים.	22584
הוא שנאמר שם בקרובי אקדש ועל פני כל העם אכבד, תחת חילול כבוד שמו יתברך שנעשה ע"י קירבתם של בני אהרן שלא מן המידה, הוצרך המקום לקדש שמו בעולמו ולהודיע תוקף קדושת הבית וכבוד הדר מלכותו, למען ידעו כל ישראל ויכירו קדושת ה' וכבודו השוכן בתוך מחניהם, וזהו שפירש רש"י (זבחים קט"ו ב'), היינו דכתיב כשמתו נדב ואביהוא אשר דבר ה' בקרובי אקדש, כדקאמר בסיני (שמות י"ט) פן יפרוץ בהם ה', וכיון שלא נזהרו לפרוש מן ההיכל, בהקמת המשכן פרץ בהם, דהיה להם להכיר גודל כבוד הבית וקדושתו, ומתוך כך למנוע רגליהם מלהכנס אל היכל קדשו שלא בהורמא דמלכא.	22585
לאחר פרשה זו באו פרשיות תזריע ומצורע, להוסיף וללמדנו משפטי כבוד המשכן וקדושתו, ומי שהוא בלתי טהור לא יקרב אל המקדש בימי טומאתו, וכל אותם אשר טומאה יוצאת מגופם לא יכנסו למחנה לוויה, ואם כי עליהם להביא קרבן אל ה' לא יביאום בימי טומאתם, עד אשר יטהרו ויהיו ראויים להתקרב אל משכן ה'.	22586
וכן היולדת אשר צריכה להביא קרבנות להודות לה', אין לה להתקרב אל המקדש מיד אחר הלידה, התורה קבעה לה זמן של טומאה, שתמתין זמן קצוב עד שתהיה ראויה לבוא אל הקודש, הזב והזבה לא יכנסו למחנה לוויה שהוא חצר המשכן, והמצורע לא יכנס אפילו למחנה ישראל, ובמקביל לעיר מוקפת חומה אשר נתקדשה בקדושה מיוחדת, וכל אלו הדינים באו כדי לחנכנו ביראת הכבוד הראוי אל מקום משכן ה', אל הצרות בית ה' ואל כל המקיף אותם, כל מחנה ומחנה כפי רום קדושתו ומעלתו.	22587
עלינו ללמוד ענינים אלו, למען דעת היאך להתנהג בכבוד שמים במקדש מעט אשר לנו, בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, וגם לדעת איך מחנה ישראל צריכה להיות עומדת לפני ה' יתברך על רום ערכה וצביונה האמיתי, ובפרט בארצנו הקדושה פלטרין של מלך, ועל אחת כמה וכמה בישיבות הקדושות ד' אמות של	22588
	22589
	22590
	22591
	22592
	22593
	22594
	22595
	22596
	22597
	22598
	22599
	22600
	22601
	22602
	22603
	22604
	22605
	22606
	22607
	22608
	22609
	22610
	22611
	22612
	22613
	22614
	22615
	22616
	22617

הלכה שבהן שכינתא שריא מיום שחרב בית המקדש, כאמרם ז"ל (ברכות ח':), מיום שחרב בית המקדש	22618
אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד. (לקט שיחות מוסר).	22619
	22620
מאמר כה	22621
אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבקר ומן הצאן (ויקרא א' ב').	22622
ובפרשה ד' אה"כ ונפש כי תחטא, ויש להתבונן, הרי שם אדם מסמל את חלק החומר כי מן האדמה לוקח,	22623
ושם זה יותר יאות לכאורה לכתוב אצל חטא אדם כי יחטא, ושם נפש שהוא יותר רוחני היה יאות יותר	22624
לכתוב אצל הקרבה ונפש כי תקריב שזוהי קרבת אלהים, ברם זהו סוד קשר הכוחות שבאדם, כוחות	22625
שמים וארץ בעיסה אחת, נשמת חיים בתוך עפר מן האדמה, ובכל פינות שהוא פונה בין למקום המקודש	22626
ביותר, בין למקום היותר מתועב, הולכים שניהם צמודים וקשורים המלאך והחזיר ואי אפשר להפרידם זה	22627
מזה.	22628
לכן על האדם לדעת ולא לשכוח, שבשעה שהוא הולך לחטוא נפש כי תחטא, ולא יאות לנפש לחטוא!	22629
ובשעה שהוא הולך להקריב קרבן שצריך על זה מחשבה טהורה, אדם כי יקריב, שגם חלק העפר שבו	22630
הולך עמו! ומאד צריך לשמרו כי הוא מחליף בנקל עבודת השי"ת לעבודת גופו, מטמא את הטהור ומגשם	22631
את הרוח! ובחז"ל (מד"ר שם) נפש כי תחטא בתמיהה, נפש תעשה דבר חטא? עשרה דברים משמשין את	22632
הנפש ואלו הן, ושט למזון, קנה לקול, והנפש למעלה מכולן, אמר לה הקב"ה לנפש אני עשיתך למעלה	22633
מכולן ואת יוצאת וחוטאת? שנאמר נפש כי תחטא.	22634
ועד כמה אין הנפש שומרת לבל ילשול עליה האדם שבה יש לראות ממאמרם ז"ל (ע"ז ה'), עד ארבעין	22635
שנים לא קאים אינש אדעתא דרבו, שבשעה שאמר הקב"ה (במדבר כ"א) מי יתן והיה לבבם זה להם	22636
ליראה אותי כל הימים, היה להם לישראל לומר תן אתה! עיי"ש, וזוהי הערה נוראה, דהנה ישראל שעמדו	22637
בהר סיני במדרגה כזו שאמרו נעשה ונשמע, לשון שמלאכי השרת משתמשין בו (שבת פ"ח), והקב"ה	22638
מעיד עליהם מי יתן והיה לבבם זה להם כל הימים.	22639
והרי זה השלימות הגמורה קיום רצון השי"ת במלואו, בכל זאת מכיון שלא שמו לבם לדאוג על העתיד	22640
כדבעי, ולבקש עזר מן השמים על זה שלא יפלו ממדרגתם אחר זמן, ולא אמרו תן אתה! נתבעו על זה	22641
ביותר, ועל אותה שעה עצמה קוראים עליהם (דברים כ"ט), ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות	22642
ואזנים לשמוע עד היום הזה, כלומר עבור זה שלא אמרו תן אתה הרי הם נחשבים בשמים במצבם הרוחני	22643
כאנשים חרשים סומים ובלא לב.	22644
והרי אלו כוחות האדם, שבשעה שהוא מבין ורואה דבר לאמיתו, אינו עולה לו כלל על הדעת שיתכן אשר	22645
הוא בעצמו יעשה אח"כ נגד הבנה זו, כי איך אפשר הדבר? הרי אני מבין ורואה את האמת! ולכן קטנות	22646
הוא בעיניו שיחזיק את עצמו כי יבוא יום ויסבור אחרת, אבל רבים חללים הפיל כח מסמא זה, וכבר	22647
אחז"ל (אבות פ"ב) אל תאמין בעצמך עד יום מותך! וכל זה מפני שהנפש אינה מרגשת את החומר האחוז	22648
ונדבק בה, ואכן זה כל האדם! להשריש את האור בלבו בשעה שהוא מאיר שלא יכבה לעולם!	22649
וראה עוד (שמות י"ז), והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל ויהיו ידיו אמונה, ואחז"ל (מכילתא שם)	22650
שתי ידיו ידו אחת פתוחה ומזכיר כל הגבורות הנסים והנפלאות שנעשו על ידו, וידו השניה פתוחה	22651
להראות לכל שלא נטל מאומה מישראל, מי עשה כן? משה רבינו ע"ה שהעשיר את ישראל בביות מצרים	22652
וביות הים, ופ' חמורים לובים של כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות לכל אחד ואחד, ומה היה יכול	22653
לפגום במעלתו אילו נטל מהם משהו? אלא שזוהי מדת הטהרה שאף כעדשה מהטומאה מטמאת ואף	22654
בנגיעה בעלמא!	22655
וכל כך גדולה זכות זו שלא נטל מאומה מישראל, עד שמראה גודל הזכות והמעלה בידו הפתוחה, כמו	22656
שהוא מראה את ידו החזקה אשר עשה משה לעיני כל ישראל, עד מדה כזו יש לשמור את החומר שלא	22657
יתגנב ויטשטש צורה גדולה ונפלאה כנפש משה רבינו ע"ה! שהרי אנו רואים שמשה נזהר בזה והראה	22658
לכל את הזכות הגדולה.	22659
עוד יש לראות במה שאחז"ל (שבת פ"ח), ויתיצבו בתחתית ההר מלמד שכפה עליהם הר כגיגית, אם	22660
מקבלין אתם את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם, הרי שאף במדרגה רמה של הכרה בהשי"ת	22661
כזו כמ"ש אתה הראית לדעת, היו צריכים עוד כפי' בתחתית ההר, וחז"ל אומרים מכאן מודעה רבה	22662
לאורייתא, ואיך יתכן טענת אונס וכפי' על הכרה?	22663
גם איך אפשר לומר לישראל במצב נפלא כזה ואם לאו שם תהא קבורתכם? אלא מכאן שהאדם שהוא	22664
מורכב משני חלקים שהם מן ההיפך אל ההיפך, יש לו לידע כי חלק החומרי שבו הוא עפר מן האדמה	22665
כבהמה ממש! ולא יועילו לגוף עכור זה שום הכרות שכליים, רק ע"י גיהנם פתוחה לו מתחתיו, וזהו ואם	22666
לאו שם תהא קבורתכם! והוא יראת העונש!	22667

וכן כשזכו ישראל לגילוי שכינה בחנוכת המשכן כמ"ש וירא כבוד ה' אל כל העם וירא כל העם וירנו,	22668
בכ"ז מתו נדב ואביהוא, וכתוב הוא אשר דיבר ה' בקרובי אקדש, ויש להתבונן מה היה חסר לקידוש שמו	22669
יתב' ה' הלא כבר נתקדש שמו ע"י גילוי השכינה? אך כל זה בעד השכל והנשמה, המה ראו מעשי ה' וירא	22670
כבוד ה' אל כל העם.	22671
ברם הגוף החומרי ותולדותיו לא ראו מאומה, ומשום כך היה צריך עוד להראותם עונש של נדב ואביהוא,	22672
כי רק אז נתמלאה הכרת קדושתו וראו כל בשר כי אני ה' (יחזקאל כ"א), וכן להיפך בקדושה כמ"ש חז"ל	22673
(ברכות נ"ג), והתקדשתם אלו מים ראשונים, והייתם קדושים אלו מים אחרונים, כי קדוש זה שמן ערב,	22674
הנה בדברים קלים שעושה בגופו לשם שמים! הרי הוא מתקשר בזה עם הקדושה. (אור יהל).	22675
	22676
מאמר כו	22677
אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם (ויקרא א' ב').	22678
תניא ר' שמעון אומר, מנין שלא יאמר אדם לה' עולה, לה' מנחה, לה' תודה, לה' שלמים, אלא עולה	22679
לה', מנחה לה', תודה לה', שלמים לה', תלמוד לומר קרבן לה' (נדריים י' ב'), ומבואר בגמרא דחיישינן	22680
שמא יאמר לה' ולא יאמר קרבן ונמצא שם שמים לבטלה, הרא"ש פי' דחיישינן שמא אחר שיאמר לה'	22681
ימלך מלידור ע"כ.	22682
לפי הרא"ש זה שייך רק בנדריים ונדבות, כשהאדם מתרגש ונודר לה' הריהו מתרומם לדרגא גבוהה,	22683
ונולדים מזה חיובים חדשים, כי הוליד איזה כח נעלם שעומד ודורש את תיקונו המלא את הלבשתו	22684
המלאה, וכשהוא נמלך אח"כ בהעדר כח הבחירה המעשית, הריהו כמוציא שם שמים לבטלה, כי הוציא	22685
איזה גילוי אלהי ממסתרי ההווייה והשאירה גלמודה, ובזה הריהו פוגם בכל העולמות.	22686
כי ההכנה וההשגה המחשבתית, היא בבחינת נדר ונדבה שנדבה רוחו והציצה בקודש פנימה, ואם האדם	22687
משאיר יצירה רוחנית כזו תלויה בין השמים והארץ, ואינו מורידה בצורת מעשים, הרי יצירתו יצירת פגם	22688
והשחתה, ובמקום התיקון הרצוי שצריך להיות כרוך בכל השגה והצצה בקודש, מתהווה מין בריאה	22689
מייללת ומטרידה את יוצרה, כאותו תינוק שיצא לאויר העולם, והוריו נשדדו הימנו והוא צורח ומיילל,	22690
ואין מטפל בו להאכילו ולנקותו.	22691
וזה שהכתוב מזהיר שטוב יותר לא לידור, כי הנודר ואינו מקיים מחליש את עצם יצירתו, כי ע"י ההשגה	22692
לבו מתרחב בתאים חדשים לקבל רגשות עדינים, והאדם המזניח מלסדר ולהפעיל את כליו החדשים	22693
במעשים ופעולות מתאימות, הרי נעשה כשותף לחורבן מעשה בראשית מחריב היצירות הנעלמות שנתגלו	22694
לו, והולך בעקבות של עשו שנודר ואינו מקיים.	22695
וע"פ רעיונו זה נבאר את המאמר, בזכות ולקחתם ביום הראשון, הרי אני נגלה לכם ראשון ופורע לכם מן	22696
הראשון, זה עשו הרשע דכתיב ויצא הראשון, ובונה לכם ראשון זה בית המקדש דכתיב ביה כסא כבוד	22697
מרום מראשון מקום מקדשנו (ירמיה ז'), ומביא לכם ראשון זה מלך המשיח דכתיב ביה ראשון לציון הנה	22698
הנם ולירושלים מבשר אתן (ויק"ר ל"ז ט"ז), והביאור הוא בזכות ישראל שמתאמצים להגשים ולהוציא	22699
לפועל את כל ההישגים הרוחניים, ואת כל הגילויים הנפשיים שרכשו להם בתפלותיהם, ובעסקם בתורה	22700
ועבודה בימים הנוראים ובימי ההכנה אשר לפניהם.	22701
ואחרי שריככו ועדנו את לבותיהם להיות ראויים להשראת הקדושה, אינם מחמיצים ואינם משהים את	22702
ההשגות וההרגשים האלה ללא כל תיקון מעשי, אלא סמוך לימים הנוראים הם מתחילים ביום הראשון	22703
מבלי הפסק אף לרגע קט, בקיום ועשיית המצוות והגשמת הרגשותיהם, ולקיומו של הצו ולקחתם ביום	22704
הראשון פרי עץ הדר, מלבישים את האורות העליונים שהציצו בימים הנוראים במלבושי מעשים, ותיכף	22705
אחר ההשגות חיים הם חיים כאלו המעידים על הקדושה העילאית.	22706
דרגא זו טופחת על עשו הרשע הנודר ואינו מקיים, ועל בניו המחקים דרכיו, שלמרות נדריהם והשגותיהם	22707
הרוחניות אין בכוחם לקיימם בחיים, ואף לעתיד לבוא לא יוכלו לעמוד בנסיון בבחינת המעשים, כשיבוא	22708
הקב"ה לנסותם במצוה קלה כסוכה אז יתגלה קלונם, ואחרי שהקב"ה משווה את צורותיהם של יעקב	22709
ובניו ההולכים בעקבותיו, ואת עשו ובניו המחקים מעשיו ודרכיו, מובן שקטרוג גדול בא על עשו וזרעו.	22710
יעקב ובניו מקיימים נדריהם ואינם משאירים רגשותיהם פורחים באויר, הולכים ומגשימים השגותיהם	22711
וחיים חיי קדושה בכל התנאים, וצורה שלימה זו יכה על קדקדם של עשו וזרעו, יכה ויכלים את עשו	22712
והשגותיו, יעקב מכוון ומתאים את חייו של מטה, לאותה הצורה העילאית של יעקב החקוקה בכסא הכבוד	22713
של מעלה, יעקב נודר ומקיים מקיימם ומגשימם בחיים של מטה.	22714
וחז"ל אמרו על יעקב ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה' כריח של תפוחים (תענית כ"ט ב'),	22715
ובתוספות (שבת פ"ח). תפוח זה אתרוג, וריח אפך כתפוחים מתרגמין כריחא דאתרוג, וישראל נמשלו	22716
לתפוח שפריו קודם לעליו, ופי' התוספות שאמרו ישראל נעשה קודם לנשמע, זאת אומרת שהטעימו	22717

והדגישו שבהשגות השמימיות העיקר הוא העשייה, בלעדיה השמיעה וההשגה מחוסרת כל ערך, וזהו הרז שמלאכי השרת משתמשים בו.	22718
והנה האתרוג יש לו חשיבות הרבה מצד הריח שבו, וזה שהריח יצחק אבינו בבגדי יעקב שהיו בגדי עשו החמודות, יצחק הריח והרגיש ריח של איש שמתמשש בכל ההשגות והתשוקות העילאיות בכדי להכניסם ולהבליעם בתוך איבריו שמגשמן בחיים ממש, והגשמה זו כל כך הרנינה את לבו של יצחק, עד שקרא בשמחה ראה ריח בני כריח שדה כריח גן עדן של מעלה אשר ברכו ה'.	22719
(אור הנפש).	22720
	22721
	22722
	22723
	22724
מאמר כז	22725
אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבקר ומן הצאן (ויקרא א' ב').	22726
אדם כי יקריב מכם קרבן לה', כי יקריב בוידוי דברים והכנעה על דרך ונשלמה פרים שפתינו, וכאמרו זבחי אלהים רוח נשברה, כי אין חפץ בכסילים המקריבים בלתי הכנעה קודמת (ספורנו), והרמב"ן ז"ל כתב הטעם, כי בעבור שמעשה בני אדם נגמרים במחשבה ובדיבור ובמעשה, צוה השם כי כאשר יחטא ויביא קרבן יסמוך ידיו עליו כנגד המעשה, יתודה בפיו כנגד הדיבור, וישרוף באש הקרב והכליות שהם כלי המחשבה והתאוה.	22727
והכרעים כנגד ידיו ורגליו של אדם העושים כל מלאכתו, ויזרוק הדם על המזבח כנגד דמו בנפשו, כדי שיחשוב אדם בעשותו כל אלה כי חטא לאלהיו בגופו ובנפשו, וראוי לו שישפוך דמו וישרוף גופו לולי חסד הבורא שלקח ממנו תמורה, וכפר הקרבן הזה שיהא דמו תחת דמו, נפש תחת נפש, ראשי אברי הקרבן כנגד ראשי אבריו, והמנות להחיות בהן מורי התורה שיתפללו עליו, וקרבן התמיד בעבור שלא ינצלו הרבים מחטוא תמיד.	22728
כל קרבן לשון קריבה ואחדות, ויש מפרשים שכאשר הכהן היה אומר לו דברי כבושין ומסביר לו עד כמה החטא פוגם בו ובעולמות העליונים, היה מעורר אותו לחשבון נפשו, עד שבעל הקרבן היה מתעלף, עד כדי כך היתה התרגשותו מחרטתו על החטא, שע"י הקרבן היה מתקרב ומתאחד להשי"ת.	22729
עם כל זאת אף במצב של דבקות והתרגשות עצומה, צריך להיזהר שלא לפגוע במי שהוא גם באמצע דבקותו, ולא דוקא לבני אדם בעלי בחירה אלא אפילו בבעל חי, כתיב וסמך ידו על ראש קרבנו ושחטו פתח אוהל מועד, ואומר בעה"ט וסמך ידו כתיב בבקר, ובצאן ובעז כתיב את ידו, לפי שהבקר חזק יכול לסמוך בכל כוחו, משא"כ בצאן ובעז נאמר וסמך את דמשמע ברפיון.	22730
אפילו בשעה שהוא עוסק בקרבנו, כדי לקרב לבבו אל השי"ת, והוא במצב של התרגשות והתעוררות, מ"מ ידקדק שקרבנו יהיה שלם בתכלית השלימות בכל הצדדים, שלא לפגוע במישהו שלא יצא שכרו בהפסדו, וזה כולל מניעת פגיעה בבעלי חיים, אף שיש לסמוך על הקרבן בכל כוח.	22731
מכל מקום על הצאן ועל העז יש לנקוט זהירות יתירה, שלא לסמוך עליהם בחזקה, מפני שהם חלשים ועלול להביא להם צער, אף שבין כך עומדים להשחט ולהקרב, אבל כל זמן שהם חיים יש למעט בצערם, ר' ישראל סלנטר זצ"ל פגש אדם אחד שהיה שקוע במחשבותיו בין כסה לעשור, ומאימת הדין לא שם לב על ר' ישראל שעבר לידו ולא בירך אותו בברכת שלום, הגיב רי"ס ואמר וכי בשביל שאתה מודאג מיום הדין אני אשם?	22732
זאת חנוכת המזבח ביום המשח אותו מאת נשיאי ישראל, ר"ש אומר מה ת"ל מאת נשיאי ישראל? מלמד שנתנדבו מעצמן והיה קרבן כולן שווה, כארכן כך רחבן כך משקלן, ולא הקריב אחד מהן יותר על חברו, שאילו הקריב אחד מהן יותר על חברו לא היה קרבן אחד מהן דוחה את השבת, א"ל הקב"ה אתם חלקתם כבוד אחד לחבירו, ואני חולק לכם כבוד שתקריבו ביום שבת שלי, כדי שלא יהא הפסק בקרבנכם (מדר"ר נשא י"ד כ"ו).	22733
אפשר ויתכן כי לכל אחד ואחד מן הנשיאים היו השגות ורגשות שונים זה מזה, ויכול להיות שרגשות נשיא משבט זה היו עולים על רגשות הנשיא האחר, ובכל זאת הגבילו עצמם ושלטו על הרגשותיהם, כבשו את ההתפעלות העודפת זה על זה, דייקו כולם לתת קרבן שווה במשקל ובמדה, כדי שלא יבליט אחד עצמו ולא ינמיד זה את זה, ומכוח ההגבלה הזו ששלטו על עצמם, התקדש קרבנכם עד כדי כך שהיו ראויים להקריב בשבת.	22734
מי שנטמא במקדש מצוה לו לצאת בדרך הקצרה, ואם שהה ויצא בארוכה חייב כרת (שבועות י"ד), נשאלת השאלה מה הוה אמינא שאדם אשר נטמא במקדש ירצה ללכת דוקא בדרך ארוכה, בניגוד לטבע האנושי לקצר את הדרך, וכאן צריכים להזהיר אותו ולזרוזו שילך בדרך הקצרה, אם לאו הריהו מסכן את עצמו בעונש כרת? מה ההסבר לכך?	22735
אלא אפשר לומר באמת, כי דוקא במקרה זה רוצה הוא להאריך את דרכו, וזאת מתוך אהבה הנוטעה בו למקדש ולקודש, אחר כל מה שצבר בתוכו מחוויית השהיה במקדש, מקום כהנים בעבודתם ולוויים	22736
	22737
	22738
	22739
	22740
	22741
	22742
	22743
	22744
	22745
	22746
	22747
	22748
	22749
	22750
	22751
	22752
	22753
	22754
	22755
	22756
	22757
	22758
	22759
	22760
	22761
	22762
	22763
	22764
	22765
	22766
	22767

בשירם וזמרם, וכל האווירה הקדושה והשמחה, הוא רוצה להשהות עצמו ולהאריך דרכו למצוא עוד רגע של שמחה, עוד רגע של נשימה מאוירת הקדושה, לספוג עוד דקה מן ההשראה העליונה המרחפת במקום המקדש, האהבה והגעגועים לקדושה עוצרים אותו, ומשכיחים מזכרונו כי הוא שוהה בטומאה, על כך באה האזהרה כי עליו לשלוט אף על הרצון והתשוקה הרוחנית שלו, כשם שהוא חייב לכבוש ולהשתלט על תשוקות בלתי טהורות.	22768 22769 22770 22771 22772
וכן האזהרה מהש"ת שנמסרה ע"י משה לפני התגלותו על הר סיני לתת התורה, ויאמר ה' אל משה רד העד בעם פן יהרסו אל ה' לראות ונפל ממנו רב, וברש"י שלא יהרסו מצבם על ידי שתאוותם אל ה' לראות ויקרבו לצד ההר, וגם הכהנים הניגשים אל העם יתקדשו, אף הבכורות שהעבודה בהם הנגשים אל ה' להקריב קרבנות, אף הם אל יסמכו על חשיבותם לעלות, ופעמיים הוזהרו שלא לעלות אל ההר, לך רד ועלית אתה ואהרן עמך, והכהנים והעם אל יהרסו לעלות אל ה' פן יפרץ בם, מפרש רש"י לך רד והעד בהם שנית, שמזרזין את האדם קודם המעשה וחוזרין ומזרזין אותו בשעת מעשה.	22773 22774 22775 22776 22777 22778
מרוב התשוקה והכיסופים לראות את ה', עלולים לעבור את הגבול ואת התחום שהיתו בפניהם, וכן העיר האבן עזרא ז"ל, באומרו והם חושבים כי לכבודו יעשה כן מרוב תאוותם לראות את כבודו, יש לשלוט על השתוקקות הנפש אף העילאית, וכשם שצריכים לשלוט על השתוקקות שאינה טהורה, כן על האדם לפעול בעצמו כי השתוקקותו הטהורה, לא תהיה עשירה במקום אחד ועניה במקום אחר, עליו להקפיד שלא יהיה נפגע מישהו על ידו, ולא יבוא לידי צער בגלל השתוקקותו. (מעייני החיים).	22779 22780 22781 22782 22783 22784
מאמר כח	22785
אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבקר ומן הצאן (ויקרא א' ב').	22786
את פרשיות הקרבנות אנו לומדים בתוך סדר קדשים, המון הלכות רבות ועמוקות, חכמת זה סדר קדשים (שבת ל"א א'), והן גזירות מלך בכל פרטי דיני הקרבת הקרבנות, אבל המתבונן בדבר יראה שכל אלו ההלכות נאמרו עבור הכהנים המקריבים בבית המקדש, הם החייבים להזהר בששת הדברים שהזבח נזבח עבורם, בקבלת הדם הולכתו וזריקתו הפשטתו והקרבת אימוריו מנחתו ונסכיו, ובגדרי מום וחציצה מקום וזמן.	22787 22788 22789 22790 22791
אבל הבעלים מקריבי הקרבן עליהם רק שיקריבוהו פתח אהל מועד לפני ה', ויש מצות סמיכה שיסמכו ידיהם על הקרבן ויתוודו או יאמרו שירות ותשבחות, ולאחר מכן יעמדו בעזרת ישראל עד שיקריבו הכהנים את הקרבן, הרי שלגבי הבעלים עיקר הבאת הקרבן הוא להתקרב על ידו לפני ה' ולעמוד בבית המקדש.	22792 22793 22794 22795
העליה לבית המקדש צריכה טהרה מכל הטומאות, ונוסף על כך אין אדם נכנס לעזרה אפילו טהור עד שיטבול (יומא ל.), הכנה והכשרה גדולה יש לו להמקריב קרבן לקבל עליו עד שיהיה ראוי לקריבה זו, וראה מה שכתבו תוס' (ב"ב כ"א.א.), ד"ה כי מציון תצא תורה, לפי שהיה רואה קדושה גדולה וכהנים עוסקים בעבודה, היה מכוון לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה, כדרשינן בספרי למען תלמד ליראה (דברים י"ד), גדול מעשר שני שמביא לידי תלמוד, לפי שהיה עומד בירושלים עד שיאכל מעשר שני שלו, והיה רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה, היה גם הוא מכוון ליראת שמים ועוסק בתורה עכ"ל.	22796 22797 22798 22799 22800 22801
כל זה הוא מלבד חוקי הקרבן וטעמיו ופעולתו בגזירת מלך עד לכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים (יבמות צ'), ומזה נבין מה שנראה במחלוקת הרמב"ם והרמב"ן ז"ל בטעמי הקרבן, שהרמב"ם כתב במורה נבוכים (ח"ג ל"ב מ"ו), שתכלית הקרבנות הוא להרחיק את ישראל מעבודה זרה, והרמב"ן (ויקרא א' ט') הקשה עליו שהרי הבל ונח הקריבו קרבנם לפני שהיה בעולם שמץ עבודה זרה כלל.	22802 22803 22804 22805
ויש לומר שאלו דברי אלהים חיים, שבודאי גנוזים בקרבן רזים עילאיים ומעיקרו לא נתקן כנגד העבודה זרה, ואדרבה קיום העבודה זרה בעולם מפריע לעניינו, וכמו שאמרו במדרש (ויקרא רבה ז'), עה"פ וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות (מלאכי ג'), זה קרבנם של נח ושל הבל שלא היתה עבודת כוכבים בימיהם.	22806 22807 22808 22809
אבל משום סוד הקרבן ורוממות עניינו, היה מן הראוי שרק הכהן הגדול העומד לפני ה' הוא שיקריב, וכל ישראל יעמדו מרחוק ויתבוננו במעשיו, כמו ביום הכפורים שכל ישראל מתבוננים במעשיו של הכהן הגדול, והתבוננות זו מצוה היא (יומא ס"ח:), ובשעה שהוא מזכיר את השם בקדושה ובטהרה כולם משתחווים להש"ת (יומא ס"ו.), ובעליה לרגל היו שואבין רוח הקדש שהיתה מספיקה עבורם עד לרגל הבא (בר"ר ע' ח').	22810 22811 22812 22813 22814
זאת היא הצורה העליונה של הקרבת הקרבן בידי הבאים בסוד ה' שנבחרו לשרתו, אבל שההמונים יהיו רשאים להקריב קרבנות לכאורה אין זה ראוי, שהרי הם אינם עומדים על סודם, והרגש לקרבנות נעשה אצלם קל, ועלולים הם לחשוב שיש למקדש צורך כביכול בקרבנותיהם וכאלו צורך גבוה הם, שעל זה	22815 22816 22817

מתריע הכתוב למה לי רוב זבחיכם יאמר ה' (ישעיה א'), ומדוע הרשתה התורה להמונים להקריב קרבנות, על כך עונה הרמב"ם שמוטב לתת ביד כל אחד את האפשרות להקריבה, כדי להרגיל את ההמונים לבוא לפני ה' ולהתקרב אליו ולזכות לטהרה ולקדושה החופפים על משכן ה', ויחד עם זה יתרחקו מע"ז.	22818
נמצאנו למדים ששני דינים הם בקרבן, סודו ורום עניינו מתקיימים ע"י המקריב בדוקא וכקרבן אדם הראשון והבל ונח, והקריבה לפני ה' לכך מסוגל ביחוד בית הבחירה וכמ"ש (בב"ר ע'), והנה באר בשדה זו ציון, ונאספו שמה כל העדרים בג' רגלים, והשקו את הצאן ששואבין משם רוח הקודש עיי"ש.	22819
ואמרו חז"ל תפלות במקום קרבנות תקנום (ברכות כ"ו:), ואיכא דאמר שם אבות תקנום, אלו ואלו דברי אלהים חיים, שבודאי אבות תקנו תפלה (תענית ב')., ואברהם עודנו עומד לפני ה', וכמו שנפסק בשלחן ערוך (או"ח צ"ח ס"א), שהמתפלל יחשוב כאלו שכינה כנגדו, וכך היו עושים חסידים ואנשי מעשה שהיו מתבודדים ומכוונו בתפלתם, עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיות ולהתגברות כח השכלי, עד שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה, והתפלה חוברה על ידי ק"כ זקנים ומהם כמה נביאים, וגלמו בה את צפונות הכוונות בעמקות נוראה, נפש החיים (ב' י').	22820
ועם כל זה הרי התפלה חובה היא על כל אחד ואחד, ההמונים והחכמים שוים בתפלתם, והתפלה נעשתה כל כך מלומדה עד שאפילו לחכם קשה להשתחרר ממלומדה זו והכל מתפללים, אלא כמו בקרבנות כך גם בתפלה יש ב' החלקים, חלק רוממותה וסודותיה שעל זה אמרו ז"ל (ברכות ו'), שהתפלה היא מהדברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלים בהם, והחלק השני הוא העמידה לפני ה' שהוא כמו מקריב הקרבן הבא לבית המקדש ומביא את קרבנו, ואינו יודע מאומה מהעבודות ועניינן.	22821
ודאי שהמתפלל בכוונת סודות התפלה הרי זה משובח, והיודע פירוש המילות ודאי חייב לכוון בכל מלה ומלה, אבל גם מי שאינו יודע כלל את פירוש המילות חייב להתפלל, אבל עיקר הכוונה בעצם התפלה כתב הרמב"ם (פ"ד מהלכות תפלה ט"ז), שהיא העמידה לפני ה' ולא פירוש המילות, ודבר זה למדו אנשי כנסת הגדולה מענין הקרבנות, שכדאי לתקן נוסחאות התפלה וסדרה דבר יום ביומו ולחייב בה את כולם, כדי לזכותם בהתקרבות לפני ה' ובדבקות בו אע"ג שתעשה ע"כ מלומדה.	22822
הרמב"ם כתב (פ"ה הל' י'), שיש בתפלה ה' כריעות והשתחויה אחת שהיא נפילת אפים, אנחנו כורעים באבות ובמודים תחילה וסוף, והמדקדקים יודעים מהכריעה החמישית בעת הפסיעה לאחוריו, ונופלים בנפילת אפים כנוסח התפלה, מורגלים אנו שיש קטעים שנאמרים במישוב, יש במעומד, יש בכריעה ויש בנפילת אפים, אין אנו שמים אל לבנו שהכריעה וההשתחויה מן העיקרים שבעבודת ה' במקדש, והואיל והתפלה עיקרה עמידה לפני ה' הרי הכריעה היא ככריעה שבמקדש, והפסיעות לאחור הן כתלמיד הנפטר מרבו (יומא נ"ג:), וההשתחויה לבסוף היא כעבד שנוטל פרס מרבו וחוזר לאחוריו ומשתחוה (ב"ב כ"ה.), וההשתחויה היא עיקר בעבודת ה' במקדש, שהיו הכהנים נכנסים ומשתחוים ויוצאים (תמיד ל"ג).	22823
ואם כן חובה עלינו לשים אל לבנו, שאף כי טרם זכינו להתעלות לרום ענייני התפלה, שהם מהדברים העומדים ברומו של עולם והיא נחלת היחידים, נעמוד להשריש בנפשנו את העמידה לפני ה' וקרבת אלהים שבתפלה, שבגללם תקנוה לחובה לכל, והם באמת חובה לכל ומעכבים הם בתפלה, ואדרבה הן אמרו (ברכות ל"ב:) גדולה תפלה יותר מן הקרבנות, כי דעת אלהים חפצתי מעולות (הושע ו').	22824
(לקט שיחות מוסר).	22825
מאמר כט	22826
וסמך ידו על ראש העולה ונרצה לו לכפר עליו (ויקרא א' ד').	22827
ולשון ונרצה לו יחזור אל השם הנכבד הנזכר שיתרצה לו בקרבן הזה לכפר עליו, ויתכן כי ונרצה כינוי לחטא שנרצה לו חטאו לכפר עליו, מלשון כי נרצה עונה (ישעיה מ') לשון השלמה, ויתכן שהוא כענין הראשון כאלו העון רצוי לפני השם לא יחר אפו בו עוד ע"כ (הרמב"ן שם), רואים אנו כאן שכל המו"מ של החוטא הוא לרצות את החטא, כי יחד עם מעשה העבירה יחר אף החטא בו, וזהו האימה והיראה מפני האף והחמה, ובמה תהיה כפרתו לשכך האף והחמה, הוא דוקא לרצות ולפייס את חטאו את חטאו ממש.	22828
חידש לנו כאן הרמב"ן ז"ל תורה שלמה בעבודת כפרת החטא וגילוי בסוד הקרבנות, אנו מורגלים לחשוב שבכל פעם כשאדם נשמע להסתת היצר ועובר עבירה, יצרו מתבסס בה שהאדם עשה דבר כרצונו, ועשה לפניו נחת רוח, וכשאדם עוסק בתשובה עבודתו אינה עם החטא ואין לו שום עסק עם החטא, אדרבא הוא מסלק ממנו כל החטא.	22829
אולם הרמב"ן ז"ל השמיענו היפוך זה לגמרי, כי החטא הוא היצר לא רק שאין לו נחת רוח ממעשה העבירה של האדם, אלא גם כועס הוא בתכלית וכמ"ש חז"ל (ב"ב ט"ז.), במתניתא תנא יורד ומתעה עולה ומרגיז נוטל רשות ונוטל נשמה, איני יודע אימתי הוא מתעה ואימתי הוא מרגיז, ודאי כי שניהם ברגע אחד	22830
	22831
	22832
	22833
	22834
	22835
	22836
	22837
	22838
	22839
	22840
	22841
	22842
	22843
	22844
	22845
	22846
	22847
	22848
	22849
	22850
	22851
	22852
	22853
	22854
	22855
	22856
	22857
	22858
	22859
	22860
	22861
	22862
	22863
	22864
	22865
	22866

הוא, ומתוך רוגזו הוא עולה ומרגיז נוטל רשות ונוטל נשמה, והדרך היחידי להנצל הוא רק לרצות אותו ולהשלים עמו.	22867
ואגב כשמתבוננים בענין יורד ומתעה עולה ומרגיז, הנה מה מאוד צדק החוה"ל (פ"ה ה'), באמרו לבש לך בגדי הידידות, כמו המתכסה ומסתיר עצמו תחת תמונה שאינה שלו, להתנכר ולהתעות הרואים הנקרא קאמעדיאנט, כשיורד ומתעה הוא מציג עצמו כידיד גדול שאין כמוהו, בעת שבו בעת ללא הפסק אף לא של שהיה כל דהו, והוא כבר יורד ומרגיז באף ובחמה עד ונוטל נשמה.	22868
ויש עבודה גדולה לאדם לרצותו ולפייסו ולהשלים אתו, עם מי? עם החטא, ואיך עושין זה איך משלימין אתו ואיך ירצהו? לאהבה, זהו סוד הקרבנות שסגולתם היא שהם מקרבים את האדם לה', וכן כתב (הרמב"ן א' ט'), וכל קרבן לשון קריבה ואחדות, ובהתקרבות לה' גם החטא עושה שלום אתו, הוא ענין אשר אמרו חז"ל (רש"י דברים ו'), ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך בשני יצריך, בסוד האחדות והאהבה הגמורה החטא עצמו נעשה טוב ואוהב, בגדר ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו (משלי ט"ז), כאמרם ז"ל (בר"ר נ"ד) דקאי על יצה"ר.	22870
והענין הוא כי כל החטאים לא עצם מציאות המעשה הוא החטא, אביך הלא אכל ושתה וטוב לו (ירמיה כ"ב), כי הכל היה לשם שמים בלי כל נטיית לב, אלא הגורם למעשה החטא שיתהוה חטא הוא האדם בעצמו, בנטיית לבו ומזימתו הוא אשם, ובראשו אשמתו לשאת פרי חטאתו, הכועס הוא החטא, והעונש הוא מזה שהוא רוגז עליו על שהלך בעצתו, ולהנצל מהמשחית אחת היא לפייסו ולהשלים אתו, ובמה? ואהבת את ה"א בכל לבבך ובכל נפשך, כי אז ירצה חטאו לכפר עליו וזדונות יעשו לו כזכיות. (דעת תורה).	22872
מאמר ל	22873
והקטיר הכהן את הכל המזבחה עולה אשה ריח ניחוח לה' (ויקרא א' ט').	22874
וברש"י נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני, ובמדרש (ויקרא רבה ז' ד') איתא משל למלך שהיו לו שני מגורסין, בישל לו האחד תבשיל אתא ואכלו והיה ערב לו, ועשה השני תבשיל ואכלו וערב לו, ואין אנו יודעים איזה מהם ערב לו יותר, אלא ממה שהוא מצוה את השני ואומר לו כתבשיל הזה תעשה לי, אנו יודעים שהשני ערב לו יותר.	22875
כך הקריב נח קרבן והיה ערב להקב"ה שנאמר וירח ה' את ריח הניחוח, הקריבו ישראל והיה ערב להקב"ה, ואין אנו יודעים אי מהם ערב לו ביותר, אלא במה שהוא מצוה את ישראל ואומר להם (במדבר כ"ח), ריח ניחוחי תשמרו להקריב לי, אנו יודעים של ישראל הוא ערב ביותר, הה"ד (מלאכי ג') וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות, כימי עולם כימי נח, וכשנים קדמוניות כימי הבל שלא היתה עבודת כוכבים בימיו ע"כ.	22876
והדברים מבהילים עד מאוד, הנה כי יש בעבודת האדם לפני ה' ענין של עשיית מטעמים, צריך הוא האדם להיות אומן בבישול ותיבול כי יערב לפניו ית', המבשל חתיכת בשר במים לבד גם כן ראוי לאכילה, אבל ריח ניחוח אין בבישול כזה, אומנות הבישול היא דוקא כשמתבלין בו סממנים המיוחדים להתבשיל ההוא, עד שריחם יעלה וילך למרחוק והיה לריח ניחוח ממש.	22877
הדברים נוראים כל כך שלא ערב לפני ה' מנחת יהודה וירושלים, כי אם באחרית הימים בביטול הרע בתכלית, כימי עולם וכשנים קדמוניות, כימי נח והבל שלא היתה ע"ז בימיהם, ואז דוקא נאמר וירח ה' את ריח הניחוח, ומה שייכות יש לנח איש צדיק אם היתה ע"ז באיזה מקום בעולם? אבל כן הדבר שאין לו לנח שום שייכות להע"ז, אבל ריח ניחוח כבר אין כאן, יהיה תבשיל אפילו מלא מטעמים בלי כל חסרון, אולם אם אך יהיה קצת מעושן, כבר אי אפשר ליטלו בפה, זכובי מות יבאיש יביע שמן רוקח (קהלת י'), ריח רע ידוף גם לקצה העולם, ולה' מנחה מעושנה לא תערב.	22878
אמרו (ע"ז ט"ז): ת"ר כשנתפס ר"א העלוהו לגרדום, כשבא לביתו נכנסו תלמידיו אצלו לנחמו ולא קיבל, אמר לו ר"ע שמא מינות בא לידך והנאך ועליו נתפסת? אמר לו עקיבא הזכרתני, פעם אחת הייתי מהלך בשוק העליון של ציפורי ומצאתי מין אחד, אמר לי כתוב בתורתכם לא תביא אתנן זונה, מהו לעשות הימנו בית הכסא לכ"ג? ולא אמרתי לו כלום, אמר לי כך לימדני (מיכה א'), כי מאתנן זונה קבצה ועד אתנן זונה ישובו, ממקום הטנופת באו למקום הטנופת ילכו, והנאני הדבר וע"י זה נתפסתי ע"כ.	22879
איך מבינים זה הלא ר"א לא היה לו כל עסק עם זה המין, רק בדרך הילוכו קרה אותו, ומה שמע ממנו תורה שמע ממנו, והנאתו הלא היתה מהתורה ששמע, ומה איכפת לן אם שמע זה ממין? וכן מצינו (חגיגה ט"ו:), ור"מ היכי גמר תורה מפומיה דאחר, והאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מאי דכתיב (מלאכי ב'), כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא, אם דומה הרב למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיהו ואם לאו אל יבקשו תורה מפיהו, לא קשיא הא בגדול הא בקטן, פירוש הדברים אף	22880
	22881
	22882
	22883
	22884
	22885
	22886
	22887
	22888
	22889
	22890
	22891
	22892
	22893
	22894
	22895
	22896
	22897
	22898
	22899
	22900
	22901
	22902
	22903
	22904
	22905
	22906
	22907
	22908
	22909
	22910
	22911
	22912
	22913
	22914
	22915
	22916

שהרב לא היה דומה למלאך אבל ר"מ גדול היה, ר"מ בעצמו היה מלאך ותורתו כבר תעשה בעצמה דומה למלאך.	22917
	22918
שם עוד כי אתא רב דימי אמר, אמרו במערבא רבי מאיר אכל תחלא ושדא שיחלא לברא, ישנם פירות שיכולים להפריד גרעיניהם בתוך הפה עם האכילה ומשם לזורקם חוצה, סוף כל סוף גם לאחר כל התירוצים, אמרו שם שמצא רבה בר שילא לאליהו וא"ל מאי קעביד הקב"ה? א"ל קאמר שמעתא מפומיהו דכולהו רבנן ומפומיה דר"מ לא קאמר, משום דקאמר שמעתא מפומיה דאחר, א"ל אמאי ר"מ רימון מצא תוכו אכל קליפתו זרק, א"ל השתא קאמר מאיר בני אומר ע"כ, ובספר חסידים סי' רכ"ד מבאר זה מטעם היסוד דעליונים מסכימים לדעת תחתונים עיי"ש.	22921
	22922
	22923
	22924
נוראים הדברים הלא רבי מאיר תורה הוא שלמד מאחר, חוץ מתורה בודאי לא למד ממנו, ומה כל הכצעקתה הבאה על זה? הם הדברים אשר דיברנו, אמנם כי תורה כאן תורה תמימה וטהורה בתכלית, אבל אם אך עוברת דרך מין אם לא הרחיק מעליו דרכו התורה כבר מעושנת! וכבר אין כאן ריח ניחוח!	22925
	22926
	22927
ולא כאלה תערב לה! ואם בארזים כן מה יענו אזובי קיר, ואם עבודה זרה שבקצה העולם מעשנת המנחה, מה כבר הרהור מינות אשר בקרב האדם, ומה גם מחשבה אי טהורה ח"ו. (דעת תורה).	22928
	22929
	22930
מאמר לא	22931
ואם מן הצאן קרבנו מן הכשבים לעולה זכר תמים יקריבנו (ויקרא א' י').	22932
הרי זה מוסיף על ענין ראשון, ולמה נפסק? ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין, והלא דברים קל וחומר, ומה אם משה שהיה מבין ברוח הקודש ושומע ברוח הקודש תמיד, צריך להתבונן בין פרשה לפרשה, על אחת כמה וכמה הדיוט מהדיוט (תו"כ ילקוט), כאן למדנו כלל גדול בלימוד התורה, שאי אפשר להצליח בתורה בלי התעמקות והתבוננות, וכבר אמרו חז"ל בני יהודה דגלו מסכתא נתקיימה תורתן בידם, בני גליל דלא גלו מסכתא לא נתקיימה תורתן בידם (עירובין נ"ג), ופירש רש"י לחד לישנא שהיו בני יהודה מפרשים שמועותיהם ומדקדקים בטעמו של דבר עד שנתיישב בלבם.	22933
	22934
	22935
	22936
	22937
	22938
אולם יש וההתבוננות דרושה לא מרוב עומק הנושא אלא מקושי הביצוע, ואז צריכים להתעמק כיצד להוציא לפועל אותה שמועה, הלומד באלו מציאות את הגמרא אוהב לפרוק ושונא לטעון יקדים לשונא, ואף על פי שתמיד מצוות פריקה קודמת למצוות טעינה, שאני כאן דעדיף יותר לכופ את יצרו (ב"מ ל"ב ב'), הרי יש כאן רק הלכה פשוטה למי שאינו מתבונן בדבר, אבל יש בה תורה שלימה בכוחות הנפש, למי שמתעמק בהלכה זו ורוצה לקנותה.	22939
	22940
	22941
	22942
	22943
כמו בשאר מקומות בתורה, הרמב"ם הוא לנו לעינים גם בענין זה של התבוננות בין פרשה לפרשה, בסוף הלכות איסורי מזבח אחרי שמנה את סדר הקדימה בשמנים למנחות כתוב וז"ל, ומאחר שכולן כשרין למנחות למה נמנו? כדי לידע יפה שאין למעלה ממנו והשוה והפחות, שהרוצה לזכות עצמו יכופ יצרו הרע וירחיב ידו ויביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו, והוא הדין בכל דבר שהוא לשם האל הטוב שיהיה מן הנאה והטוב, אם בנה בית תפלה יהיה נאה מבית ישיבתו, האכיל רעב יאכיל מן הטוב והמתוק שבשולחנו, כיסה ערום יכסה מן היפה שבכסותו ע"כ.	22944
	22945
	22946
	22947
	22948
	22949
הלכה זו שמקומה ראויה להיות בהלכות דעות של היד החזקה, הכניס הרמב"ם כאן בין הלכות קדשים, להראות איך עלינו להתבונן ולהפיק לקח מכל דיני התורה, וכן דרכו תמיד להתעכב ולהוציא מוסר השכל מתוך הלכות חמורות, ואין חומר הנושא מונע ממנו התבוננות זו, וממנו גם עלינו ללמוד איך להפיק לקח בהתבוננות בהלכות התורה.	22950
	22951
	22952
	22953
נקח לדוגמא ההלכה הידועה של איסור משהו חמץ בפסח, נצייר בשכלנו איך איש עני שבקושי הספיק להכין לבני ביתו צרכי החג, מגלה חשש חמץ בתבשיל שלו בפסח, רץ הוא אצל הרב והלה נושא ונותן בדבר, ואחרי כל המאמצים לא מוצא שום דרך להקל בדבר, ומוכרח לאסור את התבשיל ולגרור לעני הפסד הגדול וביטול שמחת יום טוב, וזאת למרות העובדא שע"פ דיני תערובת הנוהגים בשאר האיסורים היה האיסור בטל בששים, וכל זה מחומרת חכמים שהחמירו בחמץ משום שיש בו כרת ולא בדילי מיניה כל השנה.	22954
	22955
	22956
	22957
	22958
	22959
כמה יש להתעורר מזה על החוב להרחיק את יצר הרע הגורם בקרב האדם תסיסה ומגרהו לעשות עבירות (ברכות י"ז), יש לנו מוסר השכל על גודל החיוב המוטל על כל אחד לחטט אחרי שורש הרע שבקרבנו, כי אפילו נטיה במשהו יכולה להטות מן הדרך הישר, וכבר האריכו בספרים שבדיקת חמץ מרמזת על ביעור הרע שבלב.	22960
	22961
	22962
	22963
אילו נוהגים היינו לתת ריוח בין פרשה לפרשה לשם התבוננות, היו דברי תורה נקלטים היטב ומורגשים לנו בחוש, והיינו מתנהגים לגמרי אחרת, כל אחד יודע מה שדרשו חז"ל על הפסוק וכל חפציו לא ישוו בה (משלי ג'), שכל הרכוש של האדם אינו שוה לדבר אחד מן התורה (ילקוט שם), ועל פי זה כמה צריך	22964
	22965
	22966

להיות קשה לאדם להפסיק לאיזה דבר באמצע הלימוד, אבל למעשה אינו כן, לא נחוץ יותר מרמז קל	22967
מחבירו ונעשה קל כנשר ורץ כצבי לסגור את הגמרא, ולעסוק בפטפוטי סרק אשר לא יביאו שום תועלת,	22968
ואפילו אח"כ אין לו שום קפידא על השני שהפסיקו מלימודו על לא דבר.	22969
ידועה היא הבדיחה על הלמדן שהיה שקוע במימרת הגמרא, כל המעלים עינו מן הצדקה כאילו עובד	22970
עבודה זרה (כתובות ס"ח), ומתקשה להבין את הדמיון לעבודה זרה, עד שמרוב התעמקות מצא תירוץ,	22971
ובאמצע הרהוריו נכנס אצלו עני ובקש ממנו נדבה, והלה התרגז על ההפרעה וצעק מול העני, אתה לא	22972
רואה שאני לומד עכשיו שאתה מוכרח להפריע לי! זאת היא הצורה של מי שלא מתבונן במה שהוא לומד	22973
כדי לקנות את הדבר בחוש, למרבית הצער אין זו בדיחה גרידא, שהרי מצב מגוחך כזה חוזר ונשנה יום	22974
יום במה שנוגע לתפילתנו, כשאנו שוחטים את בקשותינו בפנינו לפני המקום, בשעה שברעיונונו אנו	22975
משתעשעים באוצרות אספמיא. (המוסר והדעת ח"ג).	22976
	22977
מאמר לב	22978
פתות אותה פתים ויצקת עליה שמן מנחה היא (ויקרא ב' ו').	22979
ומפרש רש"י מלמד שטעונה פתיתה וכן כתוב פתות אותה פתים, ואמר ע"ז הגאון ר' אהרן בקשט זצ"ל	22980
אב"ד שאוויל מקדושי ליטא הי"ד, התורה חסה על כבוד העני לכן אמרה התורה פתות אותה פתים, כדי	22981
שתיראה הרבה והמחבת תהיה מלאה, וכן בענין העני שמביא עוף לקרבנו כתוב ושסע אותו בכנפיו לא	22982
יבדיל, ומפרש רש"י והלא אין לך הדיוט שמריח ריח רע של כנפיים נשרפים ואין נפשו קצה עליו, ולמה	22983
אמר הכתוב והקטיר כדי שיהא המזבח שבע ומהודר בקרבנו של העני.	22984
אילו היו מבדילים הכנפיים מהעוף, היה העוף נשרף תיכף ומיד, והיה העני מצטער ומתקנא בעשיר	22985
ובקרבנו, שמביא שור ומטפלים בו הרבה זמן עד שנשרף, וקרבנו נשרף מהר והיה לו מזה חלישות הדעת,	22986
ולכן אמרה התורה לא יבדיל שישרוף יחד עם הנוצות, וזה יתפוס זמן עד שתשרף ויהיה סיפוק לעני.	22987
וכן אמרינו בגמרא ב"ק בטר עניא אזלא עניותא, העשירים מביאים בכוריהם בקלתות של כסף ושל זהב	22988
והיו מחזירים להם הקלתות, והעניים מביאים בסלי נצרים ולא היו מחזירין להם הקלתות, ואמר טעם ע"ז	22989
כי מה שלעניים לא היו מחזירים הקלתות זה מפני שחסים על כבודם, כי העשירים היו מביאים פירות	22990
הרבה ויפים, לכן היו הכהנים מוציאים הפירות ומחזירים הקלתות, אבל העניים אין להם פירות יפים וגם	22991
אין להם הרבה.	22992
אילו היו הכהנים מוציאים הפירות והיו מחזירים להם הקלתות, היו העניים מתביישים בכורים שלהם,	22993
לכן לוקחים מהם הפירות עם הקלתות כדי שלא לביישם, רואים עד כמה התורה רוצה להרים את רוחו של	22994
העני שלא יהיה כ"כ שבור ונכנע, ולהפך רואים איך שהתורה דואגת בשביל העשיר שלא יתגאה בעשרו	22995
כי תועבת ה' כל גבה לב.	22996
על הפסוק והרים את הדשן אומר החובת הלבבות בשער הכניעה פרק ו', והשביעי שיקטן בעיניו מעשהו	22997
ויתרעם על נפשו על קצורה בעניני תורתו לפני האלהים ולפני בני אדם, ויבקש מאלהים עזר ואומץ ויניח	22998
הגבהות לכבוד הבורא, ויעזוב הגדולה והיקר בעת שהוא עושה לאלהים יתברך בין לכדו בין בתוך	22999
מקהלות בני אדם, כמ"ש על אהרן ועל גדולת מעלתו (ויקרא ו'), והרים את הדשן וחייבו הבורא להוציא	23000
את הדשן בכל יום תמיד להשפיל ולהסיר הגבהות מלבו.	23001
נפלא הדבר אהרן שהיה קדוש ה', בכל זאת מתוך גדלות מעלתו יכול ליפול בגאווה אשר היא מדה מגונה,	23002
כמו שאמר הרבינו יונה בס' שערי תשובה על הבעל גאווה, איזו תקוה יש לו אחרי כי הוא נתעב ונאלח	23003
בעיני ה', תועבת ה' כל גבה לב, התורה דואגת בשביל כולם, העני להרים את רוחו שלא יהיה יותר מדאי	23004
נכנע מפני מצבו הרע, והעשיר שלא יתגאה בשביל שהקב"ה משפיע לו רוב טובה.	23005
מרון ר' שמחה זיסל הסבא מקלם זצ"ל היה אומר, שלמה המלך באמרו במשלי תחנונים ידבר רש ועשיר	23006
יענה עזות, לא בא רק לומר בקורת על העשיר שהוא עונה עזות אשר היא מדה מגונה מאד, כי הוא חושב	23007
בשביל ממונו שיש לו יכול כבר לפסוע על ראשי עם קדוש, אלא בא גם לומר בקורת על העני אשר הוא	23008
מדבר תחנונים, כי זוהי שפלות הנפש לחשוב שאם אין לו כסף כבר אין הוא נחשב לכלום, הוא צריך	23009
לדעת שאצל הקב"ה עליונים למטה ותחנונים למעלה. (דרכי מוסר).	23010
	23011
מאמר לג	23012
ואם מנחת מרחשת קרבנך סלת בשמן תעשה (ויקרא ב' ז').	23013
בספרי קבלה מחלקים הכל לנגלה ונסתר, והנה נגלה ונסתר אין צריכים להבינם כמו שני דברים נפרדים	23014
שיש נגלה ויש נסתר, אלא ענין נגלה ונסתר צריכים להבין על דרך שאנו רואים בהבריאה הגשמית, הארץ	23015

הרי יש לה שטח המתגלה לעינינו, ויש לה פנים הוא הנסתר שבה, כל המטמוניות של האדמה האוצרות	23016
אשר לה, הסגולות היקרות והנפלאות של הארץ הכל מונח בהפנים בהעומק שלה.	23017
כל מה שהארץ מוציאה ונותנת הכל הוא מהפנים, אלא הרי צריכים גם לשטח, הרי צריכים על מה לילך	23018
לנסוע לבנות ולנטוע, וכל שאר מיני צרכים שהשטח משמש, ועל כן הותכנה האדמה באופן ותמונה כזו	23019
שיהיה לה שטח, אבל הרי פשוט הוא שהפנים והשטח אינם שני דברים מחולקים, אלא שהפנים עצמו הוא	23020
המלוכש בהשטח, ואמנם עיקר הכל הוא בהפנים ששם הוא כל האוצרות והסגולות.	23021
כן צריכים להבין ענין הנגלה והנסתר, הנגלה הוא השטח של הנסתר, העיקר מונח בהנסתר שם היא כל	23022
החכמה, כל הסגולות והאוצרות הינן בהפנימיות שם כל טוב גנוז, אבל הרי צריכים גם לשטח, הרי צריכים	23023
תורה גם בעד ילדים קטנים גם עמהם צריכים ללמוד וצריכים לשטח, ולזה הפנים נתלבש בשטח שהוא	23024
נגלה זהו הביאור של נגלה.	23025
נפלא מאד הדבר וזה מופת חותך על תורה מן השמים, ננסה נא ללמוד עם ילדים קטנים חיבורו של	23026
אריסטו הרי זה מן הנמנע, גם גדולים מתקשים הרבה בלומדם את דבריו, שהרי הניח כל ההגיון שלו	23027
בחיבורו ועל כן קשה ללמוד, ומן הפלאים הגדולים שתורת ה' ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, לומדים	23028
ילדים קטנים בכל כך הנאה וקלות ומתענגים עליה, פלאי פלאים הוא שכולם לומדים פסוק אחד ממש,	23029
אותו הפסוק עצמו למד רבי עקיבא לפי מדרגתו והתענג עליו, ואותו הפסוק למדו ראשונים והתענגו עליו,	23030
אותו הפסוק עצמו למד הגר"א ז"ל והתענג עליו, ואותו הפסוק עצמו לומדים ילדים קטנים ומתענגים בו	23031
ואיך הוא?	23032
זהו יסוד הדברים, בהפנימיות בהנסתרות שם כל החכמה, אבל הרי צריכים גם לשטח, הרי צריכים תורה	23033
גם בעד קטנים, ולזה הלבישו החכמה בשטח, והרי זה באמת פלאי פלאים שתורה הקדושה יהיה לה שטח,	23034
אין זה אלא נפלאות של כל יכול, התעטף הקב"ה כביכול בלבושים ועשה שטח והוא הנגלה.	23035
כשם שאנו רואים בגשמיות שהשטח לגבי פנימיות האדמה לגבי העומק שלה, אינו נחשב לכלום שהכל	23036
הוא בהפנימיות, כן הוא בחכמה עיקר כל האוצרות כל המטמוניות הכל בהפנים בהעומק שם מתחלת	23037
החכמה, כל מי שעייך פעם באיזה סוגיא, כל מי שנגע בצפרנו בהעומק יוכל להרגיש את זה, הוא יודע איזה	23038
עולמות וחדושים נפתחו לו בעיונו, בהעמקות שם ההתחלה של חכמה.	23039
מצינו במדרש (ויק"ר ג' ז'), על הא דאמרינן במנחת מרחשת שהיא עמוקה, אפילו אומות העולם מכירין	23040
בחכמה בבינה ובדעה ובהשכל, מגיעים לגופה של תורתך, היו אוהבין אותך אהבה גמורה, בין כשהוא טוב	23041
להם בין כשהוא רע להם, לכך נאמר עלמות אהבוך, קרא אדם ולא שנה עדיין בחוץ עומד, שנה ולא קרא	23042
עדיין בחוץ עומד, קרא ושנה ולא שימש תלמידי חכמים דומה למי שנעלמו ממנו סתרי תורה, אבל קרא	23043
אדם ושנה משנה מדרש הלכות ואגדות ושמש תלמידי חכמים, אפילו מת עליו או נהרג עליו הרי הוא	23044
בשמחה לעולם, לכך נאמר ע"כ עלמות אהבוך.	23045
אף כשיש חכמה דעה בינה והשכל, אבל אם לא נגע בהעמקות אינו כלום, אבל מיד כשנוגע בגופה של	23046
תורתך, בהעמקות, בהפנימיות, נותנים נפשם באהבה עליה, לכך מביאין מרחשת עמוקה להראות שהעיקר	23047
הוא בהעמקות, ומסיק שם שזהו דכתיב (משלי כ'), מים עמוקים עצה בלב איש, וזה שאמר דוד שיר	23048
המעלות ממעמקים קראתיך ה', היינו מהיכן אני קורא לו מהיכן אני מכירו ממעמקים מהעמקות, משם אני	23049
מכירו ומשם אני קורא להקב"ה.	23050
רואים מזה שהכל הוא בהעמקות, ומהו הנגלה? רצה הקב"ה להיות כביכול מעוטה ומכוסה, עשה ויצר את	23051
כל הבריאה מעוטפת במעטפה, מצינו בחז"ל (מגילה ג'), בשעה שכתב יונתן בן עוזיאל את התרגום, יצתה	23052
בת קול ואמרה מי הוא שגילה סתרי לבני אדם, הקב"ה כביכול רוצה להיות מכוסה להיות מעוטה ומלוכש,	23053
מי הוא שגילה אותי כביכול מי גילה סתרי? אילו רצה הקב"ה להיות מגולה, לא התעטה והתלבש	23054
בלבושים.	23055
בגמרא יומא (ט'), מקדש ראשון מפני מה חרב מפני שלשה דברים שהיו בו, עבודה זרה גלוי עריות	23056
שפיכות דמים, אבל מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצות וגמילות חסדים מפני מה חרב? מפני שהיתה	23057
בו שנאת חנם, ובמקדש ראשון לא הוה ביה שנאת חנם? הא אמר ר"א אלו בני אדם שדוקרין זה את זה	23058
בחרבות שבלשונם? הריא בנשיאי ישראל הוא.	23059
ואם כן איך אפשר שלא יהיה שנאת חנם, ומדוע לא פריך הגמרא מזה, ומשמע מזה שאפשר להיות שפיכת	23060
דמים וגם בחנם, שאם לא כן הרי אין זה חטא, ומכל מקום לא יהיה שנאת חנם, ואיך הוא זה? וגם איך זה	23061
מוכן בכלל שנאת חנם תשקול כנגד שלשה עבירות חמורות כמו אלו?	23062
אמנם זהו יסוד הדברים, בבית ראשון היה שפיכות דמים חטא חמור מאד, אבל כל חטאם היה רק	23063
בשחיות לא נגע כלל בהפנים, בבית שני היה רק חטא קל של שנאת חנם, אבל חטאם היה בעמקות לפי	23064

דרגתם בהפנימיות, ועמקות ופנימיות הם עולמות אחרים לגמרי והמדידות אחרות הם, וחטא קל של שנאת חנם כיון שהוא בעמקות, הוא שקול כנגד שפיכות דמים החמורה שהיה רק חטא בשטחיות.	23065
וזהו הביאור במאי דמסיק הגמרא שם ראשונים שנתגלה עונם נתגלה קיצם, נתגלה עונם היינו שחטא שלהם היה בגילוי, ורק בהנגלה בשטחיות ועל כן נתגלה קיצם, גם העונש שלהם היה בנגלה בשטחיות, רק שבעים שנה ושוב חזרו, אחרונים שלא נתגלה עונם החטא שלהם היה בעמקות, גם העונש היה בעמקות לא נתגלה קיצם, חטא בעמקות הוא גודל החטא וזהו שאמר הכתוב (ישעיה ל"א), שובו לאשר העמיקו סרה שמעמיקים את החטא. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' כ"ד).	23066
	23067
	23068
	23069
	23070
	23071
	23072
מאמר לד'	23073
וכל קרבן מנחתך במלח תמלח ולא תשבית מלח ברית אלהיך (ויקרא ב' י"ג).	23074
איתא במנחות יכול תבינהו ת"ל תמלח מכל מקום, ופירש"י יכול יתן מלח הרבה שיתן טעם בבשר כמו בינה באדם עכ"ל, הנה חזינן כאן ההבדל בין דורות הראשונים לדורות האחרונים, בזמן חז"ל היה כח הבינה מפורסם יותר מטעם המלח, עד כשרצו חז"ל לקרב אל השכל להבין מה נקרא מלח הרבה, המשילו זה כמו בינה באדם, שמע מינה שמלת בינה באדם היה מפורסם לריבוי, כי לא היה שכיח שיהיה אצל האדם בינה מעט, וגם אם היו נמצאים כאלה היו מיעוטה דמיעוטה, ועל פי רוב היו רובם ככולם בבחינת בינה הרבה.	23075
	23076
	23077
	23078
	23079
	23080
מי שיש לו בינה הרבה בודאי ישים כל עמלו ומבטו בדברים אשר נברא בעבורם, וזוכה לראות בחוש מה שאצלנו הוא בגדר שמיעה, וכל הדברים אשר אנו רואים בחושינו מצד השתקעותנו בהם יומם ולילה היו אצלם בגדר שמיעה, ועל כן היה אצלם יותר מורגש טעם הבינה מטעם המלח, אבל אצלנו להיפוך, כשאנו רוצין לאמר לפעמים על דבר שחסר בו טעם, אנו ממליצים לאמר שחסר בו מלח, וזה ההבדל מדורות של דורותינו הראשונים, שמרוב הרגשתם במעלות השכליות, נתקיים בהם ומלאה הארץ דעה את ה', והיו מוכרחים חז"ל לאמר יכול תבינהו, כדי להבין את המכוון יכול יתן מלח הרבה?	23081
	23082
	23083
	23084
	23085
	23086
	23087
	23088
	23089
	23090
	23091
	23092
	23093
	23094
מאמר לה'	23095
נפש כי תחטא בשגגה מכל מצות ה' אשר לא תעשינה (ויקרא ד' ב').	23096
בענין החטא והבאת הקרבן מצינו דבר והיפוכו, כשהתורה מדברת בהחוטא כתוב ונפש כי תחטא, ולגבי הקרבת קרבנו כתוב אדם כי יקריב, וכבר עמדו חז"ל על מדוכה זו ואמרו, משל לכהן שהיו לו ב' נשים אחת בת כהן ואחת בת ישראל, ומסר להן עיסה של תרומה וטימאה, אמר להן מי טימא את העיסה, זו אומרת זו טמאתו, וזו אומרת זו טמאתו, מה עשה הכהן הניח לבת ישראל והתחיל מדיין עם הכהנת, אמרה לו אדוני מפני מה אתה מניח בת ישראל ומתדיין עמי? אמר לה זו בת ישראל ואינה למודה מבית אביה, אבל את כהנת ולמודה מבית אביך לפיכך אני מדיין עמך.	23097
	23098
	23099
	23100
	23101
	23102
	23103
	23104
	23105
	23106
	23107
	23108
	23109
	23110
	23111
	23112
	23113
	23114

הכפר להתקרב אל השי"ת ולעזוב דרכו ומחשבתו הרעה, הוא אשר נשאו לבו לשמים בעת יקריב קרבנו	23115
וחלבו יקטיר המזבחה, עליו נאמר אדם כי יקריב מכם קרבן לה'! הכתוב תמה אבל לשבח, אדם שהוא בן	23116
כפר יקריב קרבן לה'?	23117
אחז"ל (ויק"ר פ"ב ח'), אדם זה לשון חיבה לשון אחוה ולשון ריעות, כמ"ש הקב"ה ליחזקאל בן אדם בן	23118
אנשים כשרים, בן צדיקים בן גומלי חסדים, בן שמבזין עצמן על כבודו של מקום ועל כבודו של ישראל,	23119
עוד שם אדם כי יקריב מכם קרבן לה', זהו שאמר הכתוב הבן יקיר לי אפרים, עשרה נקראו יקרים,	23120
התורה, הנבואה, וישראל, ישראל מנין הבן יקיר לי אפרים, ביוקר ישראל עומדים לי, בנוהג שבעולם אלף	23121
בני אדם נכנסים למקרא אחד מהם יוצא להוראה הה"ד (קהלת ז'), אדם אחד מאלף מצאתי.	23122
וכ"כ למה? הוי אומר כי זה כל האדם! שהרי תכלית הבריאה היא בריאת האדם, כמו שאמרו (ברכות י"ז	23123
א'), תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים, היינו להפך טבע חומר עפרו להיות קודש לה', זך ומצוחצה	23124
לעשות רצון קונו, כענין שנאמר וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה, ויפח באפיו נשמת חיים ויהי	23125
האדם לנפש חיה, כלומר שע"ז שנפח השי"ת באפו נשמת חיים נתן בו הכח, שהאדם גוף העפר מן האדמה	23126
יוכל להתקדש ולהזדכך עד שיהיה לנפש חיה!	23127
והיינו מה שצירפו חז"ל בהפסוק אדם כי יקריב, הה"ד אדם אחד מאלף מצאתי, כלומר שע"י התורה יכול	23128
אדם לבוא עד תכליתו להפך טבעו וליישר מדותיו לטוב, כמשאחז"ל (ב"ב י"ז א') אמר הקב"ה בראתי לו	23129
יצה"ר בראתי לו תורה תבלין! ובוזה נשתנו ישראל מכל אומות העולם, כמ"ש ושמתם ועשיתם כי היא	23130
חכמתכם ובינתכם לעיני העמים, וכבר כתב רבינו יונה ז"ל בשע"ת שער ג', כשרון המעשה ועזיבת	23131
העבירות יקרא חכמה, רק אנו עם סגולה בידינו לדעת חכמה בכשרון מעשה המצוות ועזיבת העבירות,	23132
היינו שבירת הטבע וזיכוך המדות ע"י התורה הק', וזהו מה שאמרו בראתי לו יצה"ר בראתי לו תורה	23133
תבלין.	23134
אבל מצאנו עוד בפרשה זאת מעלה יתירה על כל אלה שזכרנו, והוא שקראו הכתוב גם בהקרבת קרבן	23135
נפש ולא אדם, ככתוב ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה', ומה זאת? הלא הנפש נתבעת על החטא, ועל	23136
הקרבן משתבח האדם ולא הנפש כאמור למעלה? אך כבר עמדו חז"ל על זה (הובא ברש"י) ואמרו, לא	23137
נאמר נפש בכל קרבנות נדבה אלא במנחה, מי דרכו להתנדב מנחה? עני, אמר הקב"ה מעלה אני עליו	23138
כאילו הקריב נפשו לפני.	23139
הנה מי שהוא עשיר מביא פר לעולה, ואם אינו עשיר אבל ידו משגת מביא קרבן נדבה כבש וכדומה,	23140
ובודאי אנשים אלו עוד נשאר להם בביטחון ריוח יותר מזה שהם מתנדבים להקריב לה', הרי אף שאמת	23141
הוא שנדבת לבם מקובלת ברצון וריח ניחוח לפניו יתב', אם עשו אותו כהוגן ובמחשבה הראויה, אבל	23142
לכדי מסירת נפש בודאי לא הגיעו, אבל זה העני בא למקדש בלב נשבר ונדכה, ולרש אין כל כי אם קצת	23143
סולת ומעט שמן, והרי הוא שפל בדעתו ואומר בלבו, מה אני ומה חיי ובמה אני בא לפני מלך מלכי	23144
המלכים הקב"ה.	23145
ועד כמה שהיה שפל ונבזה בעיני עצמו, הרי עכשיו כשהוא עומד ומנחת הסלת בידו, נשברה רוחו בקרבן	23146
עוד יותר ויותר ומתעטף בבושה וכלימה, וכולו אומר תחינה ובקשה, אנא השם קבל נא מנחתי הדלה	23147
באהבה וברצון, כאילו הקרבתי לפניך פר לעולה כליל על מזבחך לריח ניחוח, אומר לו הקב"ה לא כן בני	23148
שכמו פר ושעיר יחשב לך, אלא מעלה אני עליך כאילו עקדת עצמך עולה לפני, ומסרת נפשך להשרף	23149
באש אשר תוקד על המזבח למען קדושת שמי, וזהו מה שאמר הכתוב מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל	23150
רוח (ישעיה נ"ז), הוא מה שנאמר כאן ונפש כי תקריב מנחה לה', וביארו חז"ל מעלה אני עליו כאילו	23151
הקריב נפשו לפני.	23152
כיוצא בזה מצאנו בלימוד התורה הק', יש אנשים בעלי כשרון אשר חננם השי"ת בכח זכרון נפלא, או	23153
בתפיסה מהירה והבנה גדולה או ככולם יחד, הרי זה חלק טוב שקיבלו מתנה טובה מאת ה' מן השמים,	23154
אשרי להם ואשרי חלקם, וכשהם שטים בים התלמוד בשכלם הבהיר לא יכזבו מימיהם, אין מים אלא	23155
תורה! אבל יש מן ההוגים בתורת ה' אשר לא תואר ולא הדר להם בשכל וכשרון מיוחד, הם עמלים	23156
ויגיעים להבין כל פרק, ועד שבאים לפרק הבא כמעט ששכחו מה שבראשונה, ושוב יגיעים ושונים בפיהם	23157
ובלבבם עד שיכנסו דברי תורה בנפשם, עליהם אמר הכתוב (משלי ט"ז), נפש עמל עמלה לו, קראו	23158
הכתוב נפש עמל כי דמו ונפשו הקריב לדעת את התורה.	23159
וכשם שבקרבנות לא הזכיר הכתוב נפש אלא במנחת עני, מפני שהוא נותן נפשו על קרבנו, באשר לרש	23160
אין כל כי אם מעט סלת למנחה! ובכל לבו ונפשו מביא נדבתו אשר אתו, ועל זה אומר לו הקב"ה מעלה	23161
אני עליך כאילו הקרבתי נפשך לפני, כמו כן בעני בדעת הלזה שהוא עמל ויגע להבין בתורה, והרבה	23162
פעמים אין ההצלחה מאירה לו פנים, אומר לו הקב"ה מעלה אני עליך כאילו מסרת נפשך על התורה ואני	23163
מסייעך!	23164

וכבר פירשו כן חז"ל (סנהדרין צ"ט), א"ר עקיבא זמר בכל יום זמר בכל יום, אמר ר' יצחק בר אבדימי	23165
מאי קרא שנאמר נפש עמל עמלה לו כי אכף עליו פיהו, הוא עמל במקום זה ותורתו עומלת לו במקום	23166
אחר, ופירש"י תורה עומלת לו במקום אחר, שמחזרת עליו ומבקשת מאת קונה למסור לו טעמי תורה	23167
וסדריה, וכ"כ למה מפני שאכף פיהו על דברי תורה ע"כ, השי"ת יזכנו ללמוד וללמד לשמור	23168
ולעשות ולקיים. (לב אליהו).	23169
	23170
מאמר לו	23171
נפש כי תחטא בשגגה מכל מצות ה' אשר לא תעשינה (ויקרא ד' ב').	23172
איתא בחז"ל (מדרש תהלים ק"ג ה'), מה ראה דוד להיות מקלס בנפשו להקב"ה, אלא אמר הנפש הזו	23173
ממלא את הגוף והקב"ה ממלא את עולמו, שנאמר הלא את השמים ואת הארץ אני מלא (ירמיה כ"ג),	23174
תבוא הנפש הממלא את הגוף ותשבח לבורא הממלא את עולמו, אף שהנפש רוחנית ואין לה שייכות	23175
לגשמיות, מכל מקום ממלאה את הגוף ונדבקת בגשמיות, מה הנפש סובלת את הגוף אף הקב"ה סובל את	23176
עולמו.	23177
ידוע שחכמי אומות העולם אינם מאמינים בהשגחת השי"ת על ברואיו, כי אינם מבינים היאך הקב"ה רם	23178
ונשא ישפיל עצמו וירד להשגיח על העולם השפל, ואותה תמיהה אפשר לשאול אף על הנפש שהיא	23179
מהעליונים ומצוי בה חכמה לאין שיעור, וכדברי רבינו יונה (שע"ת א' י'), כי הנה הבורא נפח באפי	23180
נשמת חיים חכמת לב וטובת שכל, ואותה הנפש הרוחנית מתחברת ומתקשרת לגוף הנקלה והשפל, ובעת	23181
שחזינן שהנפש מתקשרת לגוף, כן עלינו להבין שאף הקב"ה משגיח ומתקשר כביכול לבריאה.	23182
ומההתבוננות בנפש יוכל להכיר אף את הקב"ה, מה הנפש יחידית בגוף אף הקב"ה יחיד בעולמו, מה הנפש	23183
הזה רואה ואינו נראה אף הקב"ה רואה ואינו נראה, הנפש הזו טהורה בגוף והקב"ה טהור בעולמו, מה	23184
הנפש הזו אין בה שינה אף הקב"ה... מבורא שבבחינת הנפש יוכל להכיר את הבורא שה' צלך, ולכך	23185
בבחינת הנפש ילמד להכיר את בוראו.	23186
וכך יש לראות שהנה שאיפת הנפש היא להבין להשכיל ולרכוש חכמה, וכמ"ש בצלמנו כדמותנו להבין	23187
ולהשכיל, וזו הרי באמת שאיפת ותקות השי"ת מהאדם להשכיל ולהחכים ולהגיע למעלות נשגבות,	23188
והרמח"ל בספרו (דעת תבונות) הוסיף בזה דברים, כי הנפש היא חיה והקב"ה מקור החיים באורך נראה	23189
אור, מכל זה חזינן שהנפש הוא צלו של הקב"ה, ולכן מי שידע את נפשו ידע את אלוהיו וכל זה פשוט,	23190
והיינו דכתיב כי האלוהים עשה את האדם ישר (קהלת ז'), שע"י התבוננות פשוטה יוכל להגיע אל האמת.	23191
וביותר יש להוסיף שכשם שבהתבוננות בנפש ידע את אלוהיו, אף הגוף צלו של הנפש הוא, וכאשר ירצה	23192
אדם לידע ולבחון את נפשו יוכל להתבונן בגוף ועל ידו יכיר דרכי הנפש, וכאשר יבחון אדם עניני עולם	23193
הזה ידע אף את העולם הבא, כי הנפש והגוף אחת הם והכל השתלשלות אחת מלמעלה עד הצורה	23194
האחרונה שהיא הגוף, ובגדר סולם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה, ולכן מצינו בגוף רמ"ח אברים	23195
ושם"ה גידים, כנגד רמ"ח מצוות עשה ושם"ה מצוות ל"ת שבנפש.	23196
והנה סכנות הגוף רבים מאד, וצריך זהירות מיוחדת כדי שגופו לא ינזק, מעט רוח חזקה יכולה להביא	23197
מחלות לאדם ח"ו, ואיתא בחז"ל (שבת ל"ב). אדם יוצא לשוק יהיה דומה בעיניו כאילו נמסר לסרדייט,	23198
חש בראשו דומה בעיניו כאילו עלה לגרדום, כ"כ מרובה סכנתו הגופנית של האדם, שביציאתו לשוק	23199
כאילו נמסר לשופט לדון אותו ולפסוק דינו, והא שאנשים יוצאים לשוק בדרך כלל ושבים בריאים	23200
ושלמים לביתם, זה רק מכח השגחתו הפרטית המיוחדת עליו שלא ינזק, אבל הסכנה מצויה בפועל.	23201
וכן בענין הנפש סכנתו הרוחנית של האדם שלא יכשל בחטא מרובה, ונמצאת על כל צעד ושעל ומחוייב	23202
בשמירה מיוחדת שלא ינזק, ושונה ההנהגה בבחינת השמירה, שבסכנת הגוף הקב"ה משגיח ושומר עליו,	23203
ואילו בסכנת הנפש חייב לשמור על עצמו, וללא השמירה ודאי שיפול ויכשל, כי מציאותו הרוחנית היא	23204
רק נס, וכשם שבריאות האדם וחיייו תלויים בנסים, וכפי ששמעתי פעם מרופא שאמר, בעיני בני אדם	23205
נראה שהמחלה היא דבר משונה, אך אינו כן הבריאות היא נס והמחלות פשוטות הם.	23206
כל הנשמה תהלל יה, על כל נשימה ונשימה חייב להלל לה', כל מרוצת הדם וחיי האדם תלויים בנס, וכן	23207
בעיני הנפש הסכנות מרובות ללא שיעור, יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו	23208
יכול לו, כל יום ויום צפוי ליפול ברשת יצרו הרע, וזה מאמר הסבא ז"ל אין בין גיהנם לגן עדן אלא כחוט	23209
השערה, כי ע"י חוט השערה יכול ליפול ממדריגתו ולהכשל בחטא.	23210
עין רואה והלב חומד וכלי המעשה גומרים, כל ראייה והסתכלות כבר יש בה סכנה מרובה, כי עלינו לדעת	23211
שמלוא כל הארץ כבודו, ובעת שאדם מביט סביבו ורואה עולם מלא נוהג כמנהגו, דומה בעיניו כאילו	23212
והעולם הפקר, ומשו"ה ע"י ראייה כל דהוא עלול ליפול בחטא, כי המאמין האמיתי חייב לחיות בהכרה	23213

תמידית שיש מנהיג ובורא לעולם, להרגיש שהקב"ה מנהיגו ומשגיח עליו, וכנאמר אתה ידעת שבתי וקומי (תהלים קל"ט), ולכן כיון שלשעה קלה נפגמת בו ההכרה הרי קרוב לחטא ומשו"ה סכנתו גדולה תמיד.	23214
הנה בעת שאדם נחלה במחלת הגוף רח"ל, חייב לרפאות את עצמו כדי להבריא, וללא רפואות ישאר במחלתו כי אין מבריאים בנקל, וכן עלינו להבין בעבודת הנפש, שכל חטא אינו מעשה בעלמא, אלא חטא היא מחלת הנפש, וחייב לבקש עצות ודרכים כדי להתרפא, וכשם שיש מחלות שונות, ויש מחלה שפוגעת והורסת את כל הגוף, כן עלינו להבין אף במחלות הנפש.	23215
יתכן שהמחלה פוגמת בכל הנפש, וכל מצבו הרוחני משתנה ויורד ממעלתו הקודמת וכמ"ש (אבות ד'), והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שעבירה גוררת עבירה, ועי"ש ברבינו יונה שבעת שאדם חוטא אף בעבירה קלה הקב"ה מסתלק ממנו ואינו עוזרו, ולכן גורר החטא חטאים נוספין, עבירה מטמטמת לבו של אדם, אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנסה בו רוח שטות (סוטה ג'), ואין אנו חשים כלל, אך כשנראה שהמחלה מערערת כל מצבו הגופני, ממנו נלמד להבין אף במחלת הנפש.	23216
והנה במחלת הגוף עיקר הסכנה היא בעת שהמחלה חוזרת ונשנית כמה פעמים, שהגוף כבר התרגל לתרופות, ואין הרפואות הרגילות יכולות לעוזרו, ובפרט בעת שיש לו רגישות לאותה המחלה ודאי סכנתו מרובה, וכן במחלת הנפש בעת שרגיל בחטא קשה לו מאד לשוב בתשובה, והיינו מה שכ' חז"ל עבר עבירה ושנה בה נעשית לו כהיתר, וביותר בחטאים שקרוב האדם אליהם כחסרון אמונה וכדומה, ומה נואלו האנשים הסבורים שבנקל ישובו בתשובה מכל חטאיהם, וראה מה שכ' רבינו יונה (שע"ת ב' ל'), באיחור תיקון הנפש היצר הולך ומתגבר ויקשה לתקן אחרי כן, כאשר היצר קשור בו ולא תשיג ידו לטהרתו.	23217
הסבא מקעלם ז"ל היה מתעורר מהא דכתיב בחטא העגל, ויאמר ה' אלי קום רד מהר מזה כי שחת עמך, אמר לו הקב"ה רד מהר בזריזות כל זמן שעדיין לא הוקבעו בחטא, שבעת שיאחר ויתרגלו ויוסיפו לחטוא לא תעזור להם התשובה, כי מחלות שמקוננות בגוף זמן מרובה קשה מאד לעוקרם.	23218
ועוד יש להעיר הנה ודאי כל המחלות קשות לגוף, אבל המחלה הקשה ביותר היא כאשר לוקה אדם בראשו, כשהחולה מגיב שלא לענין ואין מבין מה שמוציא בפיו, וכן במחלות הנפש בעת שלוקה בעקמומיות השכל ומתנהג בטפשות ואין דבריו מיושרים, והעוה"ז תופש כל רעיונותיו, מחלה זו היא הסכנה הגדולה ביותר שקשה מאד להמלט ממנה, בשעה שתאות וחמדת הממון שולטים באדם, אזי כל פעולותיו עקומות ונובעים מאיולת זו.	23219
והנה יש עוד מחלה נוראה התוקפת בעיקר ילדים בגיל הרך והיא חוסר התפתחות, ובעת שרואים תינוק שאינו עולה במשקל ואין התפתחותו דומה לשאר הילדים רחמ"ל כמעט אין תרופה לכך, וכן עלינו להבין אף במחלות הנפש, האדם חייב להתפתח ולהתעלות מעלה, ובעת שהתפתחותו נעצרת ונשאר במקומו הקודם הרי אף זו מחלה נוראה, והנה אנו איננו מבינים כלל שחייבים אנו להתעלות.	23220
כתב רבינו יונה (שע"ת א' י'), והנה הבורא נפח באפו נשמת חיים חכמת לב וטובת שכל, להכירו וליראה מלפניו ולמשול בגוף וכל תולדותיו, מצויה בקרבו נשמה עליונה שמטרתה למשול על הגוף ולשלוט בו, ואת זה חייב לבנות ולקדם באופן מתמיד, ובעת שנעצר הרי לא יתפתח ולא יגיע לקיום מטרותו, ובעת שאינו מתעלה לא רק שאינו נשאר במעלתו הקודמת, להיפך מתדרדר ויורד עד לדיוטא האחרונה, וכמ"ש אורח חיים למעלה למשכיל (משלי ט"ו), דרך המשכיל למעלה להתקדם ולהתעלות, ובעת שאינו מתעלה ח"ו יורד למטה. (אור יחזקאל).	23221
מאמר לז	23222
אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם והקריב פר בן בקר לחטאת (ד' ג').	23223
וכתב הרמב"ן ולא הזכיר בחטאת הכהן המשיח וכפר עליו ונסלח לו, כאשר הזכיר בשאר החוטאים בקהל ובנשיא ובהדיוט, אולי לרוב מעלתו לא יתכפר ונסלח לו לגמרי עד שיתפלל ויתחנן לאלוהיו, כי מלאך ה' צבאות הוא וצריך להיות נקי וטהר ידים ע"כ.	23224
למדנו מזה שרושם החטא הוא לא רק כפי המעשה אלא גם לפי ערך העושה, וככל שהאדם הוא גדול יותר כך יש למעשיו משקל רב יותר, ולכן אין חטאיו של כהן המשיח מתכפרים בקלות כל כך כמו כל אדם רגיל, ולכן אין הקרבן לבד גומר את הכפרה, מאחר שדרגתו גבוהה מאד בבחינת מלאך ה' צבאות, והוא צריך בנוסף לקרבן עוד להתפלל ולהתחנן שהקב"ה ימחל ויסלח לו.	23225
כמו כן מצינו באור החיים, אם הכהן המשיח אינו חכם מופלא פטור מקרבן, בין בהעלם דבר ושגגת מעשה בין בשגגת מעשה לבד, כי העושה בהעלם דבר והוא חכם, בשגגה זו עושה רושם גדול בנשמתו ומרחיק נפשו משורשה, ולא יועיל זכותם של ישראל שהוא מכפר בעדם למנוע ממנו הפגם, מה שאין כן כל ששגג	23226

במעשה או בהעלם דבר ואיננו חכם, חטא זה לא יפעיל פגם בבחינת נפש כהן משיח לרחקה משרשה כדי שיצטרך לקרבן לקרבה, כי באמצעות זכות הרבים הן אל כביר לא ימאס ע"כ.	23263
גם בזה מתבאר שיש הבדל בין אנשים העושים את אותה פעולה עצמה, ובכל זאת יש מרחק רב בתוצאות של אותה פעולה, מפני שזו שמעלתו גדולה יותר, כמו כן גם הפגם שנפגם ע"י מעשיו הוא גדול לאין שיעור, מאשר זה שאין מעלתו כה גדולה, שאין מעשיו עושים רושם כה גדול, ולכן הפגם שנעשה על ידי מעשיו אינו גדול כל כך.	23264
נאמר בקהלת (ג' ט"ז), ועוד ראיתי תחת השמש מקום המשפט שמה ה0רשע, ומקום הצדק שמה ה0רשע, אמרתי אני בלבי את הצדיק ואת ה0רשע ישפוט האלהים, הרי שהכתוב מדבר בהתחלה על הפעולה, שבמקום המשפט נעשה רשע וכן במקום הצדק נעשה ר0שע, ולבסוף מסיים אמרתי אני בלבי את הצדיק ואת הרשע ישפוט האלהים, חוזר על האדם שפעל ועשה שהוא צדיק או רשע, ולמה עובר מן הפעולה לאדם הפועל.	23265
אכן כבר ביארו בזה שבמשפט של מטה דנים כפי הפעולה, כל גנב משלם כפל ואין הבדל בין אדם גדול לאדם פשוט, כמו כן אין חילוק אם הגנב עשיר מופלג שגנב מעני מרוד את פת לחמו, לבין עני מרוד שגנב מעשיר מופלג פת לחם להחיות את נפשו, כי בבית דין של מטה לא ניתן לדון לפי האדם הפועל, אלא אך ורק לפי הפעולה עצמה, והעונש של כפל המוטל על הגנב הוא המינימום מה שמגיעו באופן שחטאו היה קל ביותר.	23266
אך ככל שחטאו גדול יותר, אם מצד גודל מעלתו של האיש החוטא, או מצד נסיונו שהיה קל יותר, או שהיה במעשהו יותר רשעות, כל זה ישפטנו רק האלוקים, והיינו מה שנאמר, מקום המשפט שמה הרשע ומקום הצדק שמה הרשע, היינו שכאן בבית דין של מטה דנים אך ורק לפי ערך הפעולה עצמה, אבל את הצדיק ואת הרשע, לדון כפי ערכו של עושה המעשה כמה הוא צדיק או רשע בזה, ישפוט האלהים, את זה ישפוט רק הבורא יתברך בעצמו.	23267
כי הנה יוצר הרים ובורא רוח ומגיד לאדם מה שיחו (עמוס ד' י"ג), ופירש בנתיבות עולם למהר"ל זצ"ל, שהכוונה בזה שהאדם מורכב מחומר ורוח, מצד אחד הוא משורש של הרים יסוד העפר הוא הגוף, ומאידך ישנה בו בריאה של רוח הנשמה, ולכן כשהקב"ה בא לדון את האדם על מעשיו הוא מעריך זה לעומת זה, איזה מקום תופס אצלו כח החומר, ולעומת זאת עד היכן מגיע כח הרוח שבו, ובהתאם לכך מגיד לאדם מה שיחו, הוא דן ושופט אותו, שכל אחד נדון כפי מעלתו ודרגתו.	23273
כתב הרמב"ם פ"ג תשובה, כל אחד ואחד מבני האדם יש לו זכיות ועונות, מי שזכויותיו יתירות על עונותיו צדיק, ומי שעונותיו יתירות על זכויותיו רשע, מחצה למחצה בינוני, ושקול זה אינו לפי מנין הזכיות והעונות אלא לפי גודלם, יש זכות שהיא כנגד כמה עונות, ויש עון שהוא כנגד כמה זכיות, ואין שוקלין אלא בדעתו של אל דעות, הוא היודע איך עורכין הזכיות כנגד העונות ע"כ.	23274
הרי שמשקל מעשיו של האדם אינו כפי מספר המצוות והעבירות שעשה אלא לפי גודלם, ועל כן אין שוקלין אלא בדעתו של אל דעות, שרק הוא היודע איך עורכין הזכיות כנגד העונות, פירוש שאין אף אחד מלבדו יודע את גודל ערכם של המצוות איזו חמורה ואיזו קלה, וכן לגבי עבירות, אכן לפי מה שנתבאר יש עוד קנה מדה איך למדוד את המצוות והעבירות, שהרי מבואר מדברי הרמב"ן והאור החיים הנ"ל, שיתכן ששני בני אדם יעשו את אותו מעשה מצוה או עבירה, ובכל זאת יש הבדל גדול ביניהם.	23275
אדם גדול שחוטא הרי זה חמור הרבה מפני שהוא פוגם יותר, אף באותו אדם עצמו יש להבחין בין זמן עלייתו לזמן ירידתו, בזמן עלייתו יש למעשיו משקל רב יותר הן לטוב והן למוטב, מפני שהחטא של אדם גדול הוא פוגם הרבה יותר, וכן מצוות של אדם גדול, גדולים הרבה לאין שיעור מזה של אדם פשוט, וכן אין להשוות מצוה שהוא עושה בזמן שהוא במדרגה גבוהה, למצוה שהוא עושה בזמן שאינו עומד באותה מדרגה, והמשקל של זה גלוי רק לאל דעות שהוא לבד יודע את הנסתרות הללו, ולפי זה איך לשקול נכונה את מעשי האדם לאמיתם.	23276
עוד ישנם לפעמים שני בני אדם ששניהם מקיימים אותה מצוה ממש, אולם המרחק ביניהם הוא כרחוק מזרח ממערב, וההבדל ביניהם הוא במדת הנסיון, האחד עמד בפני נסיון כבד מנשוא, מה שאין כן השני קיימה בקלות ובלא שום קושי, וכמ"ש (אבות דרבי נתן ג' ו'), שמצוה אחת בצער שכרה גדול ממאה שלא בצער, והיינו מה ששינונו (אבות ה') לפום צערא אגרא, וככל שהנסיון גדול יותר בדרגת צער נוספת, הרי זה כופל את השכר שוב פי מאה, נמצא דדרגת צער שנייה כופלת את השכר פי עשרת אלפים ופעם שלישית פי מיליון וכן הלאה.	23277
וכן ביאר הגאון ר' ישראל מסלנט זצ"ל (איגרת ז') ע"פ הגמרא (מנחות מ"ג:), דהעונש של המבטל חוטי הלבן שבציצית, קשה מהעונש של המבטל חוטי תכלת, מפני שצבע התכלת יקר יותר ועל כן הנסיון הוא	23278

יותר גדול, הרי דקושי הנסיון מיקל מהעונש של העבירה, מעתה מובן היטב שאין מי שיכול לשקול משקל המעשים, אין שום נברא יכול לדעת את גודל הנסיון של המצוה או העבירה רק הבורא יתברך לבדו.	23312
כמו כן מצינו עוד מבחן נוסף למשקל מעשי בני האדם והוא כוונת האדם במעשיו, כמו שלמדנו (מסכת בבא מציעא כו:), אמר רבא ראה סלע שנפלה, נטלה לפני יאוש על מנת לגזולה עובר בכולם, משום לא תגזול, ומשום השב תשיבם, ומשום לא תוכל להתעלם, ואע"ג דהדרה לאחר יאוש, מתנה הוא דיהיב ליה ואיסורא דעבד עבד, ואילו כשאותו אדם עצמו התכוין בנטילה זו על מנת להחזירה לבעלים, הריהו מקיים בזה שתי מצוות דאורייתא, לא תוכל להתעלם והשב תשיבם, ופרישה מעון גזל, הרי ששינוי הכוונה משנה את כל מהות המעשה הנעשה מן הקצה אל הקצה, מעבירה למצוה.	23313
כמו כן מצינו (נזיר כג.) שדרש רבה בר בר חנה על הפסוק (הושע י"ד), כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו במ פושעים יכשלו במ, לשני בני אדם שצלו את פסחיהם, אחד אכלו לשם מצוה ואחד אכלו לשם אכילה גסה, זה שאכלו לשם מצוה צדיקים ילכו במ, וזה שאכלו לשם אכילה גסה ופושעים יכשלו במ, אף ששניהם אכלו אותה אכילה אך כוונותיהם היו שונות, והמרחק ביניהם רב ועצום, נפלא מאד לראות איך ששינוי הכוונה הופך את כל המעשה כולו ממעשה מצוה למעשה הרשות, ולפעמים אף למעשה עבירה ה' ישמרנו.	23314
בזה מתבארים דברי הרמב"ם שאין שוקלין אלא בדעתו של אל דעות שהוא היודע איך עורכין הזכיות כנגד העונות, מאחר שהקב"ה הוא אל דעות והוא יודע את דעתו לבו ומחשבתו ונסיונותיו של כל אחד ואחד כמ"ש (ירמיה י"ז), אני ה' חוקר לב בוחן כליות ולתת לאיש כדרכיו כפרי מעלליו, לכן רק הוא יכול לקבוע את דעתו וכוונתו של כל אדם באיזו מידה היתה כוונתו לשם שמים, ועד כמה התגבר בזה על יצרו וכמה קשיים היו לו ובאיזו דרגה היה, ולפי זה הוא קובע את השכר או את העונש על מעשיו.	23315
ויקם דוד המלך על רגליו ויאמר, ואתה שלמה בני דע את אלהי אביך ועבדהו בלב שלם ובנפש חפצה כי כל לבבות דורש ה' וכל יצר מחשבות מבין (דברי הימים א' כ"ח), דוד המלך עומד ומצוה על שלמה בנו החכם מכל האדם לעבוד את ה', ויש להבין וכי מה שייך לצוותו, הפסוק כבר מעיד על חכמתו של שלמה (מלכים א' ה'), ויחכם שלמה מכל האדם מאיתן האזרחי והימן וכלכל ודרדע בני מחול ויהי שמו בכל הגוים סביב.	23316
וברש"י שם בשם הפסיקתא, מכל האדם, זה אדם הראשון, איתן האזרחי, זה אברהם, הימן, זה משה, וכלכל זה יוסף, ודרדע זה דוד המדבר, מחול, שנמחל להם על מעשה העגל, ואצל דוד עצמו לא מצינו בשום מקום שחכמתו הגיעה לממדים כאלה, נמצא ששלמה בנו עולה עליו בחכמתו הרבה, ומה מקום יש עוד לאביו דוד ללמדו חכמה בינה ודעת?	23317
אכן דוד המלך לא בא בצוואה זו לאלפו חכמה ובינה, אלא הוא מגלה לו סוד גדול ונכבד מאד, שאין העיקר בחכמה אלא דע את אלהי אביך ועבדהו בלב שלם ובנפש חפצה, מאהבה ומרצון ולא מיראת העונש, המצודות שם, זאת אומרת שהעבודה איננה נמדדת במדת החכמה של העובד, אלא אחר כוונת הלב הם הדברים, אם עבודתך בלב שלם ובנפש חפצה, כי כל לבבות דורש ה', כפי טהרת לבך כך תהיה מקובלת עבודתך, וכל המחשבות העולות על דעתך אף כשהם רק בהתחלה, יצירה של מחשבה הבכח של המחשבה, הריהי כבר נשקלת אצלו, וכל יצר מחשבות מבין אם תדרשנו ימצא לך. (מעדני שמואל).	23318
מאמר לח	23319
אשר נשיא יחטא ועשה אחת מכל מצות ה' אלהיו אשר לא תעשינה (ד' כ"ב).	23320
אשרי הדור שהנשיא מביא קרבן על שגגתו (הוריות י'), ויש להבין במה מאושר כל כך הדור שהנשיא מביא קרבן על שגגתו, איזה קשר יש בין הנשיא לדור? משמע שישנה זיקת גומלין בין התנהגות הנשיא להתנהגות הדור, ואפשר לומר שכאשר הנשיא מודה על השגגה ומאשים את עצמו, הרי זה משפיע על בני הדור שגם הם ילמדו להודות, כי אם הנשיא עושה כן הם בודאי צריכים לנהוג כמותו, וזוהי ההשפעה החיובית של הודאת הנשיא על שגגתו והבאת הקרבן שלו.	23321
ויקרא למשה ואהרן ויאמר אליהם חטאתי הפעם ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים (וארא), ואמרו חז"ל הפה שאמר מי ה' אשר אשמע בקולו הוא הפה שאמר ה' הצדיק, מה שכר נטל על כך? לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו (מכילתא דרשב"י), ולכאורה אם פרעה הודה הרי מגיע השכר רק לו בלבד? משמע מכאן כי אם פרעה המלך הכניע את עצמו והודה ואמר חטאתי, זה השפיע על כל האומה המצרית להיכנע לאמת, עד שהיו מסוגלים להזדווג אל עם ישראל, שכן את המצרים הרחיקו רק עד שלשה דורות, מתוך שבני ישראל גרו בארצם השפיע הדבר על המצרים לטובה.	23322
הגמ' (גדרים מ"ט): מספרת על ר' יהודה ב"ר אילעאי שאשתו יצאה לשוק וקנתה צמר ועשתה גלימה, כד נפקת לשוקא מיכסיא ביה וכד נפיק רבי יהודה לצלוויי הוה מיכסי ומצלי, וכד מיכסי ביה הוה מברך ברוך	23323
	23324
	23325
	23326
	23327
	23328
	23329
	23330
	23331
	23332
	23333
	23334
	23335
	23336
	23337
	23338
	23339
	23340
	23341
	23342
	23343
	23344
	23345
	23346
	23347
	23348
	23349
	23350
	23351
	23352
	23353
	23354
	23355
	23356
	23357
	23358
	23359
	23360
	23361

שעטני מעיל, ופי' רש"י שהיה חביב כל כך שלא היה להן אחר, זימנא חדא גזר רבן שמעון תעניתא ר' יהודה לא אתא לבי תעניתא, לא אית ליה כסויה (אין לו מעיל שאשתו הלכה לשוק עם המעיל), והמהרש"א אומר דלית ביה משום לא ילבש שמלת אשה, דדוקא בגד העשוי מיוחד לאשה אבל הבגד היה מיוחד לשניהם.	23362 23363 23364 23365
והנה ממקום אחר בגמרא עולה, כי כוחו הגדול של ר' יהודה בר' אילעאי השפיע על כל בני דורו כמ"ש (סנהדרין כ'), אשה יראת ה' היא תתהלל זה דורו של ר' יהודה בר' אילעאי שהיו ששה מתכסין בטלית אחד, היינו שבזכותו הסתגל כל הדור להתנהג בהסתפקות ובהצנע ולהיות מסורים לתורה ועבודה, דורו של ר' יהודה לא רק היה סמל ומופת להתמסרות עילאה לתורה, אלא גם כל הדור כולו (מפי מו"ר הגר"א יפהן זצ"ל).	23366 23367 23368 23369 23370
תלמיד חכם כל אחד מודה לחבירו בין על אמת בין על שקר (פסקי תוספות תענית), ויש לבאר דבריהם כי הנה בענין ויכוח בין חברים היושבים באהלי חכמה ויראה יש שני צדדים, האחד לברר וללבן את ההלכה על בורייה, להגיע אל האמת ולכוון אל הסברה הישרה והאמיתית, שזהו ממ"ח דברים שהתורה נקנית בהם, והיא סגולה לכוון אל האמת, אבל יש שמתערבת בתוך הויכוח נימה אישית ענין של כבוד עצמי, שכל אחד רוצה לכבד את עצמו ואת סברתו ולהבליט את כשרונותיו, כשהוא רואה רק את עצמו וחכמתו ואינו רואה את חכמת זולתו.	23371 23372 23373 23374 23375 23376
ראיתי בס' אור ישראל להגר"ס זצ"ל (מכתב ו'), איך להתנהג בעסק התורה עם דיבוק חברים, שיתווכח מקודם כדי לחדד המוח ולברר וללבן הסוגיא, לפלפל בכל כוחו וכשרונו, ולבסוף יודה לחבירו לשבח גם את סברותיו וחכמתו ולתת רושם שחבירו נצחו, שיהיה מן המנוצחים ולא מן המנצחים, אז ירוויח התועלת שיש בדיבוק חברים, וכן ההכנעה וביטול עצמו ותאוות הנצחון, ולאור זה יובן היטב מה שנאמר בפסקי התוס', שתלמידי חכמים כל אחד מודה לחבירו בין על אמת ובין על שקר, היינו שלא ישאר אחר הויכוח כשהוא מתעקש להיות מן המנצחים, אלא שיהיה מייחס את הכבוד לזולת שהם המנצחים.	23377 23378 23379 23380 23381 23382
איתא במס' קידושין (דף מ"ה.), נתקדשה לדעת אביה והלך אביה למדינת הים ועמדה ונישאת, אמר רב אוכלת בתרומה עד שיבוא אביה וימחה, רב אסי אמר אינה אוכלת בתרומה, שמא יבוא אביה וימחה ונמצאת זרה אוכלת בתרומה למפרע, הוה עובדא וחז לה רב להא דרב אסי שאינה אוכלת בתרומה, ובתוס' (שם) שרב אסי היה תלמידו של רב, ובכל מקום שהרב והתלמיד חולקין, ההלכה כדברי הרב באמוראים ראשונים.	23383 23384 23385 23386 23387
הרי לפנינו דוגמה על כוח אהבת האמת, עד היכן מסוגל היה רב להתרומם מעל למקובל בטבע האנשים המשליטים את כוחם ופרסום שמם על אחרים מכש"כ על התלמידים, והנה בא רב ומצדיק את דעתו וסברתו של תלמידו רב אסי, הוא מעדיף את הכרעת תלמידו על שלו.	23388 23389 23390
תינוק עכו"ם אימתי מטמא? אמר לי רבי בן יומו, וכשבאתי לפני רבי חייא אמר לי בן ט' שנים ויום אחד, וכשבאתי והרציתי דברי לפני רבי אמר לי הנח דברי ואחוז דברי רבי חייא, דאמר תינוק עכו"ם מטמא בזיבה בן תשע שנים ויום אחד, הואיל וראוי לביאה מטמא נמי בזיבה, אהבת האמת של רבי מגיעה לשיא כשהוא מורה לפסוק לא רק כדברי חבריו, אלא אפילו כדברי תלמידו רבי חייא.	23391 23392 23393 23394
ויקהלו על משה ואהרן ויאמרו אליהם רב לכם, כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה', וישמע משה ויפול על פניו (קרח ט"ז), שואל הרמב"ן ז"ל למה כתוב ויפול משה ולא ויפלו משה ואהרן? כי אהרן במוסרו ובקדושתו לא ענה דבר בכל המחלוקת הזו, ויהי כמחריש וכמודה שמעלת קרח גדולה ממעלתו, אבל הוא עושה כדבר משה ומקיים גזירת המלך.	23395 23396 23397 23398
היינו כפי שאמרנו לעיל שת"ח מודה על אמת ועל שקר, שבכל עניני הויכוחים והפלפולים בין אדם לחבירו, אם בעסקים ואם בעניני התורה, כל אחד רוצה שתהא הופעתו מרשימה ושלמה, שתתפוס מקום חשוב ותהיה מכרעת, שדעתו וכבודו יעלו על דעת כבוד חבירו, ושתמיד יצא הוא המנצח והמכובד.	23399 23400 23401
דוגמה עליונה יש לנו מאהרן הכהן הלב הטהור שעליו חרות החושן והאפוד, במחלוקת קרח נתגלו מוסרו וקדושתו, שאהרן קדוש ה' לא ענה דבר בכל המחלוקת, הוא מחריש ומודה על מעלת קרח שהיא גדולה ממעלתו, כיון שכל המחלוקת היתה על אהרן, שלדעת קרח אינו ראוי לשליחות העליונה לשרת בכהונה גדולה, וזוהי פגיעה חמורה באהרן ובמעלתו, אבל הוא מחריש כאילו מודה ואומר שאמת הדבר, קרח מעולה ממנו, ועם כל זאת הוא עושה כמצוות משה נביא נאמן להשי"ת, ויש לנו הדרכה לחיי האדם ובעיקר לתלמידי חכמים, איך וכיצד להתנהג בחברת החכמים, שכל אחד יתאמץ בכל כוחו לכלכל את דבריו במדת ובמשקל האמת. (מעייני החיים).	23402 23403 23404 23405 23406 23407 23408
	23409
מאמר לט	23410
ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע (ויקרא ה' א').	23411

רבינו יונה ע"ה לימדנו, כל עת יכון לקראת אלהיו כי לא ידע האדם את עתו, על כן כליותיו ישתונן	23412
ובצדקה יכונן להשיב רוחו בטהרה אל אלהים אשר נתנה, ואומר בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על	23413
ראשך אל יחסר, ליבון הבגדים משל על נקיות הנפש בתשובה, והשמן משל למעשים טובים ושם טוב	23414
(שע"ת כ' ט"ו), חוט הנמשך משעת הלידה עד הרגע האחרון.	23415
ואינו יוצא משם עד שמשביעים אותו שנא' כי לי תכרע כל ברך תשבע כל לשון, כי לי תכרע כל ברך זה	23416
יום המיתה שנא' לפניך יכרעו כל יורדי עפר, תשבע כל לשון זה יום הלידה שנא' נקי כפים ובר לבב ולא	23417
נשבע למרמה, ומה היא השבועה שמשביעים אותה? תהי צדיק ואל תהי רשע, ואפילו כל העולם כולו	23418
אומרים לך צדיק אתה היה בעיניך רשע! והוי יודע שהקב"ה טהור ומשרתיו טהורים ונשמה שנתן בך	23419
טהורה היא, אם אתה משמרה בטהרה מוטב ואם לאו הריני נוטלה ממך! תנא דבי ר' ישמעאל משל לכהן	23420
שמסר תרומה לעם הארץ ואמר לו, אם אתה משמרה בטהרה מוטב ואם לאו הריני שורפה לפניך (נדה	23421
ל').	23422
ממקום טהרה באה הנשמה אל תוך גופנו, והיא עצמה מציאות של טהרה בקרבנו, ואנו מושבעים לשמור	23423
אותה בטהרה כל הימים, הכהן רגיל לשמור תרומתו בטהרה, אך עם הארץ אינו רגיל בכך, וכאשר נמסרה	23424
לו תרומה לפקדון, כמה עליו להזהר לבל תטמא כי הלא תרומה טמאה עומדת לשריפה! כך האדם בעל	23425
הגוף ויצריו אינו רגיל בטהרה השורה בסביבתו של הקב"ה ומשרתיו, והנה נמסרה לו הנשמה הטהורה	23426
לפקדון, וכמה עליו להיות חרד כל ימיו לשמור אותה בטהרה, עד הרגע האחרון ששייב רוחו בטהרה אל	23427
האלהים אשר נתנה!	23428
ומה יעשה האדם אשר עלול להיכשל כל כך בחטא ועון? בוא וראה דברי הרמב"ן (ויקרא חמישי), ונפש	23429
כי תחטא, בעבור היות המחשבה בנפש והיא השוגגת הזכיר כאן נפש, וטעם הקרבנות על הנפש השוגגת,	23430
מפני שכל העוונות יולידו גנאי בנפש והם מום בה, ולא תזכה להקביל פני יוצרה רק בהיותה טהורה מכל	23431
חטא, ולולא זאת היו טפשי העולם זוכים לבוא לפניו, ולכן הנפש השוגגת תביא קרבן שתזכה לקרבה אל	23432
האלהים אשר נתנה, ושים לב שהקרבנות באים על חטא בשגגה, שגם חטא כזה מוליד גנאי בנפש, ומה	23433
יעשה החוטא במזיד שעל זה אין קרבן מכפר, כמה הוא צריך לטהר עצמו בתשובה? הדברים נוראים.	23434
הנה ניתנה לנו העבודה בתורה ומצוות, כי רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות,	23435
שעל ידן נהיה זכאים וטהורים, אך גם בזה אמר לנו המס"י דברים כדרבונות, וכתב בהקדמה וכיון שכבר	23436
נתאמת אצל כל חכם צורך תמימות העבודה וחובת טהרתה ונקיונה, שזולת זה אינה נרצית ודאי כלל אלא	23437
נמאסת ומתועבת, כי כל לבבות דורש ה' וכל יצר מחשבות הוא מבין, מה נענה ביום תוכחה אם התרשלנו	23438
מן העיון הזה, והנחנו דבר שהוא כל כך מוטל עלינו שהוא עיקר מה ה' אלהינו שואל מעמנו!	23439
ובפרקי הטהרה הוא מרחיב את הענין ומבאר, כי טהרה הוא הלשמה הן בעניני העבודה והן במעשים	23440
הגופניים עי"ש, הטהרה היא המידה הששית בסולמו של ר' פנחס בן יאיר, אחריה באות החסידות הענוה	23441
יראת חטא וקדושה, המס"י כתב בביאור מידת הפרישות בפ"ג, כי הפרישות היא התחלת החסידות וכל	23442
המידות עד כה הן מה שיצטרך לאדם לשיהיה צדיק, ומכאן והלאה הוא לשיהיה חסיד, אולם יש לדקדק	23443
בדבריו כי אמנם הפרישות היא התחלת החסידות, אך היא והטהרה עדיין שייכות להמידות המחויבות	23444
לאדם לשיהיה צדיק.	23445
וכבר הראה הגר"י סרנא נ"ע בעיוניו שם, כי להרמב"ן בריש קדושים הפרישות היא מצוה ממש, וההיפך	23446
שלה הוא נבל ברשות התורה, וממילא אי אפשר למנות את הפרישות בין מילי דחסידותא שאין חיובן	23447
מוטל על הכל, והביאור במס"י הוא כי הפרישות היא התחלת החסידות, שבודאי שורש החסידות נעוץ עוד	23448
בדרגת הצדיק, אך החיוב הוא להגיע עד פרישות וטהרה ועד בכלל, חיוב הפרישות מבואר במצות קדושים	23449
תהיו, וחיוב הטהרה בהא דמשביעים אותו בשעת הלידה על הטהרה כנ"ל.	23450
מעתה נתבונן בהא דברכות י' ע"א, הני חמישה ברכי נפשי כנגד מי אמרן דוד, לא אמרן אלא כנגד הקב"ה	23451
והנשמה ומונה שם חמישה דברים, הקב"ה מלא כל העולם אף הנשמה מלאה את כל הגוף, הקב"ה זן את	23452
כל העולם אף הנשמה זנה את כל הגוף, הקב"ה רואה ואינו נראה, אף הנשמה רואה ואינה נראית, הקב"ה	23453
טהור אף הנשמה טהורה, הקב"ה יושב בחדרי חדרים אף הנשמה יושבת בחדרי חדרים.	23454
הגר"א כתב כי כאן מנו חז"ל את חמשת חלקי הנשמה בסדר זה, הנפש מלאה את הגוף, הרוח זן את הגוף,	23455
הנשמה רואה ואינה נראית, החיה טהורה והיחידה יושבת בחדרי חדרים, הננו לומדים מזה כי מקור טהרת	23456
הנשמה היא החיה שהיא שורש הנשמה, מדריגה ששום אדם לא השיג אותה בחייו עלי אדמות מלבד	23457
אדה"ר קודם החטא, אך כפי מה שהשכיל לשמור נשמתו בטהרה בעוה"ז יזכה במותו להידיבק בשורש	23458
נשמתו, וזאת החיה תהיה חיותו בעולם הנשמות.	23459
טהרה זאת מה ענינה? דבר גדול הוא, בחינה גבוהה זאת של הנשמה אינה מתקלקלת על ידי חטא ועון, ורק	23460
ניצוצי הקדושה המגיעים ממנה אל רוח האדם גם בחיים חיותו אינם מאירים לו עוד בעקבות החטא, ומה	23461

נורא החיוב וההכרח להגיע לטהרה הן בהיותנו כאן בעולם והן כאשר יכון לקראת אלהיו במותו כי בנפשנו הוא!	23462
שתי מדריגות אלו החיה והיחידה הן הן שעור קומתו של הכלל ישראל, בהן נבדל הכלל ישראל מכל העמים, הוא אשר אמר ר' עקיבא בשלהי יומא, אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים! מי מטהר אתכם הקב"ה שנא' וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם ואומר מקוה ישראל, עומק הענין הוא כיון שהקב"ה טהור והנשמה טהורה נאמר על נשמות ישראל, הרי יש ביסוד נשמות של האדם מישראל טהרה, ובזה הוא מתייחס אל הקב"ה שהוא ית' טהור, וניצוצות ממדריגה זו מתעוררים בלבו של האדם מישראל כשהוא בא לטהר עצמו, ולכן אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים, ועל דרגה זו נקרא הקב"ה בירמיהו מקוה ישראל מושיע.	23463
ר"ע מוסיף מי מטהר אתכם הקב"ה שנא' וזרקתי עליכם, והוא ענין נוסף ומקורו במידה האחרונה של שלש עשרה מידות של רחמים, ונקה ממידה זו זכינו ליום הכפורים, אך כל הבא לטהר מתעורר בו ניצוץ מנשמתו הטהורה, ובזה זוכה שמסייעין אותו (עי' בתוס' יו"ט שלהי יומא), והנה אם על יוה"כ נצטוינו מכל חטאותיכם לפני ה' תטהרו (שע"ת ב' י"ד), יום המיתה עאכו"כ שיש לנו להטהר לפניו ית' עוד קודם בואו, כי אין לך יום כפור גדול מהיום ההוא!	23464
ראה אחי יחדנו את הפרק האחרון של מערכת החיים לטהרה שהיא מעצם מהות נשמתנו, עליה אנו מושבעים ועומדים מיומנו הראשון עלי אדמות, אליה אנו חייבים להגיע למעשה, ולא תזכה נפשנו להקביל פני יוצרה רק בהיותה טהורה מכל חטא, ונמצאה כל מסכת עבודתנו בחיינו היא טהרה! יתן השי"ת שנזכה לטהר עצמנו לפניו והוא יתב' יטהר אותנו. (עלי שור ח"ב עמ' תרפ"ד).	23465
	23466
	23467
	23468
	23469
	23470
	23471
	23472
	23473
	23474
	23475
	23476
	23477
	23478
	23479
	23480
מאמר מ	23481
או נפש אשר תגע בכל דבר טמא או בנבלת חיה טמאה (ויקרא ה' ב').	23482
אשר תגע בכל דבר טמא, ולאחר הטומאה הזו יאכל קדשים או יכנס למקדש שהוא דבר שזדונו כרת, ונעלם ממנו הטומאה ואשם באכילת קודש או בביאת מקדש, וזהו שתיים שהן ארבע, יש לך לרבות עוד שתיים מריבוי ונעלם ונעלם שתי פעמים, לרבות את הזכור לטומאה אבל נעלם ממנו קודש כסבור שהן חולין, או נעלם ממנו מקדש (שבועות ב').	23483
הנה יש כאן מקום להתבונן על טבעו ותהפוכות לבו של האדם, מוזר הוא מאד לכאורה הענין, האמנם יתכן שהאדם יעמוד על אדמת קודש, מקום האופף כל הנכנס שמה קדושה וטהרה, חזיל ורעדה מפני רוממות עבודת הקודש וייעלם ממנו הקדושה? כמה גדרים ותנאים הוקבעו טרם שבאו לבית המקדש, כמה הכנות נפשיות קדמו בתור אזהרות חמורות לכל איש מישראל, טרם שהתקין עצמו להכנס לחצרות בית אלוהינו. ואח"כ בהכנסו שמה מה נהדר היה המחזה, מה מרגש ומעורר את המחשבה והלב, כל היקף עבודת הקודש של הכהנים בעבודתם, ולויים בדוכנם בשירים וזמרים וישראל במעמדם, וכל השמימיות שהיתה נסוכה על פני כל אדם מישראל, עד כדי כריעת ברך ונפילת אפים מתוך יראת ההוד והרוממות, האמנם יתכן שברוממות שכזו ייעלם מבן ישראל אור הקדושה, נעלם ממנו קודש וכסבור שהן חולין? אתמהא.	23484
ברם יש ללמוד מהאפשרות הזו, ההתעלמות ושכחת הקדושה אף כשהיא מופיעה בכל הדרה וזיווה, מה מאד איומה ונוראה היא שרירות לב האדם העלולה להתגבר ולחפות אף על ההתגלות האלוהית, ואף בשעה שקול ה' קורא אליו, כח ההרגל וההתיישנות אוטמת וסותמת את אזניו לבל יראה ובל ישמע, כוחו של הטבע וההרגל גורם להשכיח ולטמטם אף דברי הקדושה הנראים לעינים, ואף מדבר שכולו יראה וכבוד וכולו אומר זמרת יה, לא יושפע האדם השקוע ביוון התאוות הכבדות מאד.	23485
ולכן אפשרית היא מציאות כזו, שהאדם יעמוד בטבורו של המקדש, בתיבנא דלבאי של הקדושה ובכל זאת הקדושה ממנו והלאה לא יראה ולא יבין, ובאין הרגש והעדר עיון יתכן מאד העלם המקדש, וזה הוכיחונו חז"ל כי אפשרית היא השכחה, גם בתוככי ירושלים ולפני ולפנים של המקדש.	23486
הלא נראה בימינו ובתנאי קדושתנו אנו בכותלי הישיבות מציאות תופעה כנ"ל, יש והאדם נמצא בין החכמים עוסקים בתורה והוא מתענג מזיו היראה והקדושה המתנשא על פני הבית, זיקוקין דינור של הפלפולא דאורייתא מתנשאים ומתרוצצים הלוך ושוב וממלאים את כל פני הבית, ואת פני כל המשתתפים בלימוד, ורואים ממש את שמחת בית השואבה שאיבת חכמת יה במלא חפנים.	23487
הכי יש לתאר את עוצם הנחת רוח שעולה לפניו ית"ש, בשעה שהאדם מחדש חידושי תורה אליבא דאמת, שהוא כביכול נוטל את החידוש הזה מנשקו ומעטרו עם ש"ע אלף עטרות (זוה"ק), וא"כ צריך היה כל אחד ואחד מהמשתתפים והעוסקים בתורה, בשבתם לילות כימים בבית ה', להרגיש תמיד את פסגת האושר הנצחי ולא להפרד ממנו לעולמים.	23488
	23489
	23490
	23491
	23492
	23493
	23494
	23495
	23496
	23497
	23498
	23499
	23500
	23501
	23502
	23503
	23504
	23505
	23506
	23507
	23508
	23509
	23510

ולא רק העוסקים הפעילים המתמידים, כי אם גם אלה שמזדמנים למקום תורה אפילו לשעה קלה, צריכים לשאוף לשוב ולהתמיד ולהנטע באהלי תורה, לזכות להמנות בין החכמים שחיהם חיי עולם ולהתחמק ולברוח מחיי השוק, מ"מ אנו רואים לעתים תכופות את ההפך מזה, משכימים ומעריבים לבהמ"ד יושבים ושונים שעות ארוכות, אבל העצבות והנפילה מתוחות על הפנים, ואין השמחה והאושר מקרין מתוך פניהם אתמהה?	23511
אלא כדאמרן שההרגל וההתיישנות בספירת הקדושה, כשהיא חסרה את ההתחדשות הבלתי פוסקת, עלולה ליהפך לשכחה ולהתעלמות, החידוש הולך ופג וההרגש מצטמק ובלה, ומכיון שהאהבה והדבקות נעלמת, הרי ממילא יתכן שהאדם ימצא בתוך בית המקדש ולבו רואה חלום באספמיא, ועוד שהשהייה בבית המקדש נעשית עליו למשא והופכת לשאיפה לצאת לשוק, למה"ד לאותו הזכוב המסתכל בזבובים שנלכדו במלכודת הזכוכית, אצים ורצים מפינה לפינה להשתחרר מבית כלאם, אבל הזכוב הנמצא מבחוץ נדמה לו שאלה הזבובים האסירים הומים ומזמזמים להנאתם, והוא מחפש פרצה ופתח להצטרף אליהם. כגורל הזכוב כן הוא מצב רוחו של בן הישיבה המקנא להנמצאים מחוץ לכתלי בית המדרש, מסתכל הוא מבעד לאשנב הישיבה החוצה, ונדמה לו שאלו המתרוצצים בשאון וברעש, הם נהנים מצוף הדבש של עוה"ז, אבל לא כן הוא המצב לאמיתו, אלה המתרוצצים מבחוץ שפיהם מלא צחוק, אין קולם קול חופש אלא קול ענות, עינויים ולבטים קשים שמתלבטים תחת היצר, תחת לחץ התאוות המשתוללות בתוכם ללא הרף, ואין להם החירות והבחירה לנטות ימין ושמאל, צחוקם הוא בכי טמון ומוסווה, והולותם היא אנקת הטובעים בגלי התאוות הסוערות.	23512
מה מאוד נבדל הוא בן הישיבה השולט ביצרו, לוחות החירות חרותות על לבו וחופת השכינה מאהילה על כל סביבותיו, ואם יש ורואים שוכני בתי אלוהים מתדכאים ומתעצבים, וכאילו ניטל מהם הרגשת אושר הנצחיות, הסיבה הוא ההרגל ההופך את הקדושה לחולין, הבא בעקב האדישות המתפתחת לפעמים אצל בן הישיבה, בבואו אל הקודש ללא התחזקות מחודשת בכל יום, הוא שוכח לגמרי שהוא נמצא בבית המקדש במחיצת עובדי ה' וחכמי התורה.	23513
הבט נא מה שכתב רבינו יונה ז"ל על מס' ברכות פ"א, היוצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה, מפני שנראה כמי שיוצא מן הטורח אל המנוחה, והוא היפך שבית הכנסת הוא בית התפלה היא המנוחה ויש לו לשמוח בישיבתו בה, וכן אמרו ז"ל (מגילה י')., כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה, מנוחה זה שילה נחלה זה ירושלים, הנה המקומות שהיו מקריבין בהן הקרבנות ומתפללין בהם נקראים מנוחה ונחלה עכ"ל. (אור הנפש).	23514
	23515
	23516
	23517
	23518
	23519
	23520
	23521
	23522
	23523
	23524
	23525
	23526
	23527
	23528
	23529
	23530
	23531
	23532
	23533
	23534
	23535
	23536
	23537
	23538
	23539
מאמר מא	23539
והביא את אשמו לה' על חטאתו אשר חטא נקבה מן הצאן כשבה (ה' ו').	23540
כתב הרמב"ן והנראה בעיני כי שם אשם מורה על דבר גדול אשר עונשו יתחייב להיות שמם נאבד בו מלשון האשימם, וטעם אשם תלוי מפני שבעליו סבור שאין עליו עונש כי לא נודע לו שחטא, מפני זה החמיר עליו הכתוב בספיקו יותר מודאי והצריכו איל בכסף שקלים, ואילו נודע חטאו היה מביא חטאת בת דנקא, וקראו אשם לומר שהוא בשני סלעים כאשמות החמורים, לרמוז לו שאם יהיה נקל בעיניו ולא יביא כפרתו יהיה שמם בעונו.	23541
מתבאר מדבריו דאשם בא על זה גופא על אי ידיעתו מהחטא, דלהכי קרבן אשם הוא חמור מחטאת, משום דהחטא הכי גדול הוא אי הידיעה מהחטא, וכיון שאשם בא על עבירה שאינו יודע כלל שחטא בה, משום זה הריהו חמור ביותר, כי חטא שיודעים ממנו הרי ידיעת החטא מביאה לידי מעלות.	23542
כתב הר"י בשע"ת (ש"א כ"ג), כי המכיר את בוראו ידע כמה העובר על דבריו שח ושפל ונגרע מערכו, כענין שנא' נבזה בעיניו נמאס, על כן יכנע ויהיה שפל בעיניו, הוא מונה הכניעה מעיקרי התשובה שהחטא צריך להביא לידי כניעה, כי מי שאין לו חטא ומחזיק עצמו לצדיק זה גורם לגאווה, ובחווה"ל בשער התשובה פ"ח כתב, שאמר אחד החסידים לתלמידיו, אילו לא היה לכם עון הייתי מפקד עליכם ממה שהוא גדול מן העון.	23543
אילו היו נותנים לאדם עצה שעל ידה ישיג דבר מה, הרי ודאי שזוהי הטבה גדולה, ומה לנו סגולה טובה יותר גדולה בעד האדם מידיעת החטא, וא"כ הרי החטא הוא עוד סגולה לאדם דמחטא בא לידי ידיעת החטא, ואין לך פיקוח נפש גדול מזה מלהגיג לאדם חטאו שיהיה עונו נגד עיניו, ידיעת החטא הריהו העיקר הכי גדול בשביל האדם, וחטא שאינו יודע ומכיר בו הריהו באמת חמור ביותר.	23544
דוד המלך ע"ה אמר (תהלים נ"א) וחטאתי נגדי תמיד, דהע"ה היה לו חטא אחד והיה חטא זה לנגדו תמיד, דבידיעת החטא הריהו בטוח ושמור, ולהפך ריש כל מרעין הוא כשאדם אינו יודע מחטא, אין ממנים פרנס על הצבור אלא א"כ קופה של שרצים תלויה לו מאחוריו (יומא כ"ב:), קופה של שרצים היא סגולה גדולה	23545
	23546
	23547
	23548
	23549
	23550
	23551
	23552
	23553
	23554
	23555
	23556
	23557
	23558
	23559
	23560

שעי"ז הוא שמור ובטוח שכל הנהגתו תהיה דעת תורה, וכשאין קופה של שרצים הסכנה גדולה, ואין ממנים אותו בשום אופן לפרנס על הציבור.	23561
מה לנו קופה של שרצים יותר גדולה מחטא? כשאדם הוא במצב של חטאתי נגדי תמיד, כשידיעת החטא היא תמיד לנגד עיניו, אין לך קופה של שרצים גדולה מזו והריהו באמת שמור, והסכנה הכי גדולה הוא באי ידיעה מהחטא וזהו החטא היותר גדול, אי הידיעה זה גופא הוא חטא ולא עוד אלא שהוא חטא חמור מאד כמש"כ הרמב"ן.	23562
מדברים אלו עומדים אנו על יסוד גדול ורם בענין התוכחה, רגילים אנו להבין כל ענין תוכחה שהוא בכדי למונעו להבא מחטא, אבל באמת עיקר התוכחה הוא על העבר, לברר לאדם חטאו שידע מהחטא, שיהיה במצב של חטאתי נגדי תמיד, זהו הפי' האמיתי של תוכחה ע"פ מקורה של מלה זו, להראות לאדם החטא שלא יהיה במצב של אשם תלוי, וכשאך ידע מחטאו אז מובטח לו שיבוא לכל המעלות, כי המכיר את בוראו ידע כמה העובר על דבריו שח ושפל ונגרע מערכו.	23563
וזה ענין השקלא וטריא בסוגיא דערכין ט"ז עד כמה שיעור תוכחה, ולמדו זה מתוכחת יונתן לשאול ששם עיקר התוכחה היה מענין זה, ששאול היה סובר שהוא עושה מצוה, ויונתן הוכיחו וביירר לו שאין זו אלא עבירה, ואין לך פקוח נפש גדול מזה, והוא העיקר הגדול להוכיח לאדם ולהראות לו טעותו, ואילו יצוייר שאדם יחטא בשעה שהוא יודע ומכיר שהוא חטא, יתכן ששם באמת אין חיוב של תוכחה, וכשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע (יבמות ס"ה:), דכיון דיסוד התוכחה הוא בירור הדברים, א"כ כשהוא חוטא בעת שהוא יודע בחטאו אין שם חיוב תוכחה.	23564
ודבר זה עמדנו מדברי המד"ר ריש דברים, אלה הדברים זש"ה (משלי כ"ח), מוכיח אדם אחרי חן ימצא ממחליק לשון, ר' פנחס בשם ר' חמא בר חנינא אמר מוכיח זה משה, אדם אלו ישראל, מהו אחרי? אמר הקב"ה בשביל להביאן אחרי, חן ימצא זה משה דכתיב וגם מצאת חן בעיני, ממחליק לשון זה בלעם שהחליק בנבואותיו וגבה לבם ונפלו בשטים, כל ספר דברים מלא מתוכחת משה רבינו לכלל ישראל, ואין מדובר כאן אודות תוכחה על להבא דשם היתה התוכחה על העבר, שלא נתן להם להסיח דעת אף רגע מהחטאים.	23565
לא בצדקתך וביושר לבבך (דברים ה'), אל תדמו בנפשכם שהנכם צדיקים זכור ואל תשכח חטא העגל, זכור ואל תשכח חטא המרגלים, זכור ואל תשכח החטא בשטים, וכל החטאים שמנה שם היו רק ארבעה, וכבר לא הניח להם להסיח דעתם מהם אף רגע, ממרים הייתם עם ה' מיום דעתי אתכם, אל נא תונו את עצמכם שהנכם צדיקים! גילה להם חטאתם שיהיו יודעים תמיד מהחטא וזהו ענין מוכיח, וע"ז נאמר מוכיח אדם אחרי חן ימצא.	23566
ומחליק לשון זה בלעם, כשראה הכלל ישראל ברכם תיכף, ועי"ז באו לידי בחינה שלא היו במצב של חטאתי נגדי תמיד, מזה יצא גבה לבם ונפלו בשטים, הרי רואים אנו בזה את הסכנה הגדולה שיש בהיסח הדעת כל דהו מהחטא, ומזה מתבאר מהו ענין תוכחה ואיזה עיקר גדול הוא בעבודת האדם, שיהיה החטא עומד תמיד לנגד עיניו, השבת אבדה ופקוח נפש הוא כשאדם חוטא ואינו יודע מהחטא, ובא אחד ומגלה לו שהוא מחיה נפשו בזה, ועי"ז נאמר מוכיח אדם חן ימצא.	23567
ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד (י' ט"ז), כתב הסמ"ג שזוהי מצות עשה של קבלת תוכחה, שענין קשה עורף הוא שאינו מקבל תוכחה, וכתב הספורנו כי עם קשה עורף אתה (ט' ו'), כי אמנם קשה עורף הוא ההולך אחרי שרירות לבו ומחשבתו, אע"פ שיודיעהו איזה מורה צדק בראיה ברורה, שמחשבתו היא בלתי טובה ומביאה אל ההפסד, וזה כי לא יפנה אל המורה כאילו ערפו קשה כגיד ברזל, באופן שלא יוכל לפנות אנה ואנה אבל ילך אחרי שרירות לבו כמאז, ובתורת כהנים שמיני, ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו, א"ל משה לישראל אותו יצה"ר העבירו מלבכם, שנא' ומלתם את ערלת לבבכם, עשיתם כן וירא אליכם כבוד ה' שתזכו לגילוי שכינה.	23568
הרי דענין ומלתם את ערלת לבבכם זהו ענין ביטול היצר, ובסמ"ג כתב על זה שזהו ענין קבלת תוכחה, ומבואר מזה יסוד גדול ונשגב בענין תוכחה, שכל יסוד היצר הריהו במחליק לשון, והחטאים הרי הם כלא נגד היצר עצמו, שבזה כל הסכנה, כל עבודת האדם היא ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד, שהוא ענין ביטול היצר והוא ענין תוכחה, שלא להיות מחליק לשון לעצמו בשום אופן ולא לפתות עצמו, וזהו ומלתם וערפכם לא תקשו עוד שהוא קבלת תוכחה, שאך בזה הוא סוד כל ההצלחה עד כדי ביטול היצר.	23569
ומזה תצא הערה נוראה לאדם מהו מחליק לשון, ואיך שכל עסקו של האדם וטבעו הוא להחליק לשון לעצמו, ביכלתו להונות עצמו ולייחס לעצמו גדולות ונצורות, ותכונתו הוא להחליק לעצמו בגלוי ועוד יותר בסתר, ומזה יתבונן האדם בגודל ערך לימוד המוסר ועד כמה הוא הכרחי לאדם, שיסוד המוסר הוא	23570
	23571
	23572
	23573
	23574
	23575
	23576
	23577
	23578
	23579
	23580
	23581
	23582
	23583
	23584
	23585
	23586
	23587
	23588
	23589
	23590
	23591
	23592
	23593
	23594
	23595
	23596
	23597
	23598
	23599
	23600
	23601
	23602
	23603
	23604
	23605
	23606
	23607
	23608
	23609

להעמיד את האדם על חטא לבל יהיה מחליק לשון לעצמו, ובזה תלויה כל הצלחתו ואשרו עד שמזה זוכה לגילוי שכינה. (דעת חכמה ומוסר).	23610
	23611
	23612
מאמר מב	23613
נפש כי תחטא ועשתה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה (ויקרא ה' י"ז).	23614
התורה הקדושה תובעת מן האדם שיהיה פנימי, שכל גדרי התורה יהיו פנימיים בו ולא חיצוניים, דבר זה למדנו מגדר עונש השוגג, כי לכאורה תמוה מכיון שעבר מבלי דעת מדוע נענש? ואף על פי כן מוצאים אנו תמיד בתורה ולא ידע ואשם, או הודע אליו פירוש או ישא את ענשו על שגתו או יתכפר בקרבן עי' ברמב"ן (ויקרא ד' כ"ב).	23616
	23617
	23618
ופירש עוד שם כי שם אשם מורה על דבר גדול אשר העושו יתחייב להיות שםם נאבד בו, מלשון ויאשמו נאות מדבר, וכן תאשם שומרון כי מרתה באלהיה, וכן אשמים נענשים, ולא עוד אלא אף אם לא ברור לאדם שחטא, כגון חלב ושומן לפניו וכסבור ששתיהן היתר ואכל את האחת, ועכשיו אינו יודע אם זו של חלב או של שומן, הרי זה מביא אשם תלוי המגין עליו בפני העונש (רש"י ה' י"ז), הרי כי גם הוא ראוי לעונש החמור הנ"ל.	23619
	23620
	23621
	23622
	23623
אבל הענין הוא שכל אשר נמצא באדם בעצם פנימיותו לא יטעה בו ולא ישכחנו כי הוא מציאותו, ואם שכח או טעה באיזה דבר זה לאות שגדר זה עדיין חיצוני הוא בו, ואם כן קרוב הוא לאבדון ח"ו כמו שכתב הרמב"ן, כי החיצוניות נוחה להתבטל על ידי פיתויי היצר, ולזה רמז הרמב"ן במה שכתב שם להלן כי אשם אשם לה' היודע כל תעלומות.	23624
	23625
	23626
	23627
ואם כן יש צורך לעוררו מן השמים על ידי יסורים המוכיחים לו שעליו להתקרב אל הפנימיות, אם לא יעורר את עצמו על ידי קרבן התקרבות ויתכפר לו, הרי שיש חובה תמידית על האדם להפך את עצמו מחיצוני לפנימי בכל עניו. (מכתב מאליהו ג' דף 138).	23628
	23629
	23630
	23631
מאמר מג	23632
נפש כי תחטא וכחש בעמיתו בתשומת יד או בגזל (ויקרא ה' כ"א).	23633
אין לנו כל מושג ותפיסה נכונה בכוונותיה של התורה הכתובה, כל מונח שבתורה הנהו כל כך רחב ועמוק הכולל בתוכו מושגים כה דקים עדינים ואצילים, אשר אין לבן תמותה שום השגה לעמוד על החוט המקשר את המושג ואת הרעיון אל המלה הכתובה, בלי פירושי חז"ל שגילו לנו רזי וסודי תורה, תורת הנסתר היא מקצוע מיוחד בתורה, אבל גם תורת הנגלה בבחינת נסתר היא לפי השגותינו אנו, אין קץ וגבול לדרגות ושלבים רוחניים האצורים במלה אחת של תורה, בעולמות אין סופיים של חכמה נשגבה שהיא ספוגה בהם, נקח לנו לדוגמא מושג של מרמה עושק וגזל, מה הבנתינו אנו בפירושן של המלים האלו ומהו מושגן האמיתי המקורי שבתורה.	23634
	23635
	23636
	23637
	23638
	23639
	23640
כנען בידו מאזני מרמה לעשוק אהב (הושע י"ב), כנען זה אליעזר בידו מאזני מרמה שהיה יושב ושוקל בתו אם ראויה אם אינה ראויה, לעשוק אהב לעשוק אהובו של עולם זה יצחק, אמר אולי לא תאבה האשה אתן לו בתי, א"ל אתה ארוך ובני ברוך ואין ארוך מתדבק בברוך (ילקוט חיי שרה ק"ז), אליעזר עבד אברהם זיו איקונין של אליעזר דומה לו לאברהם ושליט ביצרו כמותו (שם ק"ו), והוא מילא את שליחותו בהצטיינות יתירה, שום פגימה ומעילה בשליחות לא היתה.	23641
	23642
	23643
	23644
	23645
התורה בעצמה מעידה על ישרותו ונאמנותו, בעבור ששימש אותו צדיק באמונה יצא מכלל ארור לכלל ברוך (שם ק"ט), וכינו אותו בשם ברוך ה', אך אם בתוך תוכו תססה משאלה אתן לו בתי, ובלי שום תוצאות למעשה כי אם רצון גרידא, והרצון כשלעצמו כולו קודש לה' שהרי כתוב ובו תדבק, ופירשו חז"ל הידבק בתלמידי חכמים, בכל זאת מכיון שהיתה חסרה פה איזו שלמות בפנים הנפש, הוכתר בשמות גנאי של מרמה ועושק.	23646
	23647
	23648
	23649
	23650
אם המחשבה הטהורה הזאת הופיעה בלבנו, בשעת ביצוע התפקיד שהיה מוטל עליו למלאותו בתור שליח, פגם הוא ונחשבת לתביעה עליו, אע"פ שמחשבה כזו היתה מחויבת המציאות, אבל אם היתה שלא בזמנה ושלא במקומה פסולה היא ואינה רצויה ולזאת יקרא מרמה ועושק, ועד היכן הדברים מגיעים מלמדנו המאמר הבא, כל היודע בחבירו שהוא רגיל ליתן לו שלום יקדים לו שלום, ואם נתן לו ולא החזיר נקרא גזלן, צא וחשוב את המרחק הרב בין ליסטים מזוין במובנו הפשוט של לא תגזול, עד לידי השתמטות מהשבת ברכת שלום שאינו אלא ביטוי מוסרי, שגם זה כלול באותה המלה גזל.	23651
	23652
	23653
	23654
	23655
	23656
ועלי זקן ושמע את אשר יעשו בניו לכל ישראל, ואת אשר ישכבון את הנשים הצובאות פתח אוהל מועד (שמואל א' ב'), ופירשו חז"ל מתוך ששהו את קיניהן ולא הלכו אצל בעליהן, מעלה עליהם הכתוב כאלו	23657
	23658

שכבום (שבת נ"ה). הרי לא היה כאן אלא חוסר זריזות מצד בני עלי, וזה גרם שהנשים היו ממתנות עד למחרת כדי שתראינה שקיניהן קרבים, ויהיו טהורות לקדשים וליכנס לעזרה (רש"י שם).	23659
בכל זאת מכיון שהיו צובאות בפתח אוהל מועד בתוך מחיצתם של הכהנים, קצת יותר מכפי הדרוש ולא חזרו לבעליהן, מתארים הדבר בבחינת אשר ישכבון וכאילו יש בזה משום לא תנאף, במעמד של התפשטות הגשמיות, במצב רוח מרומם וקדוש, במקום משכן כבוד ה' וברום הפסגה של המעמד האנושי, גם פגם קטן כזה לחטא ייחשב ודנים אותו כחמורי חמורות.	23660
ומהו לא תרצה בתורה? הלבנת פנים אזיל סומקא ואתי חיורא, ולא הלבנת פנים הבאה מתוך לב רע ומדות מושחתות כי אם אף במעשה תמר, יהודה הוא שגרם שיוציאו את תמר לשריפה, והמעשים שלו גרמו לו אותה הבושה, בכל זאת החליטה תמר לקפח את פתיל חייה, ובלבד לא להלבין פניו ברבים, היא ראתה בזה מעשה רציחה ופסקה לעצמה יהרג ואל יעבור כדין שפיכת דמים, שמוטב שתיהרג ולא תגרום לו אזיל סומקא ואתי חיורא, השגותינו מצומצמות תפיסתנו מוגבלת, והרגשותינו קהות מלהבין בחכמה האין סופית בלי הפירושים של התורה המסורה על התורה הכתובה, ואך בתורה שבעל פה גילו לנו את התורה שבכתב.	23661
מהדברים האמורים אנו למדים לכאורה, כי בלי התורה ופירושיה, אין באפשרותו של האדם להגיע למושגים כאלה המוטלים עליו, אולם חז"ל מגלים לנו ששכלו של האדם כה רב וכה עמוק, שמתוכו לבד יכול הוא להשיג את מושגי התורה, חז"ל אמרו אלמלא לא ניתנה תורה היינו למדים צניעות מחתול, גזל מנמלה, עריות מיונה, דרך ארץ מתרנגול (עירובין ק'), גם בלי אש דת מהשמים בכוחו לעמוד מעצמו על סעיפי החכמה ועיקרי הדעת הגלויים בתורת ה', גם בלי שיערו על האדם רוח ממרום, באפשרותו בתור בעל שכל בתור דמות רוחנית נשגבה, לעמוד על מצוותיה של התורה מתוך הבריאה עצמה.	23662
אף אם לא ניתנה התורה היה בכוחו לקחת לו למורה, ולעשות לו לרב את עצם הבריאה את מהות ההויה, לאזן ולחקור טבעם ודרכם של כל יציר וכל נברא כל חי וכל צמח, ולאסוף ולקבץ יד על יד עיקרי תבונה ויסודי דעת המוטבעים בהם, ועל פיהם לגבש וליצור את תורת חייו תורת האדם לפי מושגיה העליונים, כי כשם שאין לנו השגה בתורה הכתובה, כך אין לנו השגה בגדלותו של האדם, אנו רואים את ענק הרוח אחרי שנתכווץ ונתקטן, מכירים אנו את האדם אחרי שירד מגדולתו הרוחנית, ואחרי שמהמאור הרוחני הגדול נשאר רק זיק קטן, אבל בתורת חז"ל אנו למדים מהי גדולתו של האדם וכמה עליונים מושגיו. ועם כל זה עדיין לא נגענו בשיא עליונותו של האדם, כל המושגים האמורים אינם אלא אחרי התמעטות האדם, לאחר שנפל ממדריגתו והגיע למצב שעליו ללמוד מהטבע ומהבריאה, אבל לפי עצם מציאותו השמימית שנאמר עליו ותחסרהו מעט מאלהים, מושגיו הם למעלה לאין שיעור שאין לנו כל תפישה בהם. חז"ל אומרים היה ר' מאיר אומר, כשהיו ישראל זכאים היו מעידים בעצמם, קלקלו בעצמם העיד בהם שבט יהודה ובנימין, קלקלו שבט יהודה העיד בהם הנביאים, קלקלו בנביאים העיד בהם השמים, קלקלו בשמים העיד בהם את הארץ, קלקלו בארץ העיד בהם ההרים, קלקלו בהרים העיד בהם הגוים, קלקלו בגוים העיד בהם את הבהמה, קלקלו בבהמה העיד בהם את החיה, קלקלו בחיה העיד בהם את הדגים, קלקלו בדגים העיד בהם את הנמלה, שנאמר לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחכם, ר"ש בן אלעזר אומר עלוב היה אדם זה שצריך ללמוד מן הנמלה, שצריך ללמוד ולא למד (ירושלמי כלאים ט' ג').	23663
הרי כמה קלקל האדם וכמה מדריגות ירד עד שהוא צריך ללמוד מהנמלה, אבל לו זכה האדם היה עומד בכמה וכמה מדריגות יותר גבוהות ולומד מעצמו, שהוא מבחר הבריאה ויציר כפיו של הקב"ה, וגם בקרב האדם עצמו הרי יש חלק גבוה יותר, שהוא נשמת חיים חלק אלו' ממעל, והרי אין סוף ושיעור למושגים העליונים שהיה מגיע להם, ואחרי הכל עדיין לא היה מגיע לשיאי המושגים, וניתנה לו תורה משמים שהיתה מונחת בחיקו של הקב"ה, כדי ללמוד ממנה חכמה אלהית ולדעת מה חובתו בעולמו. (אור הצפון עמ' קמ"ה).	23664
מאמר מד	23665
או מכל אשר ישבע עליו לשקר ושלם אתו בראשו וחמשתי יסף עליו לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו (ויקרא ה' כ"ד).	23666
במס' ב"ק פ"ט שנינו, הגוזל את חברו שוה פרוטה ונשבע לו יוליכנו אחריו אפילו למדי, לא יתן לא לבנו ולא לשלוחו, וברש"י ז"ל דאין לו כפרה עד שיחזיר לנגזל עצמו, דכתיב לאשר הוא לו יתננו עכ"ל,	23667
דורשת היא תוה"ק מהאדם החוטא שתשובתו תהיה כפי מדת משובתו, שהתשובה בטהרה תהא שקולה במעלתה למדת הירידה שהושקע בחטא, אם חטאו של בוצע בחמימות הלב, בזיעת אפים ומאמץ מחשבה רעה, במדה כזו ומאמץ אדיר כזה צריכה להיעשות מלאכת התשובה.	23668
	23669
	23670
	23671
	23672
	23673
	23674
	23675
	23676
	23677
	23678
	23679
	23680
	23681
	23682
	23683
	23684
	23685
	23686
	23687
	23688
	23689
	23690
	23691
	23692
	23693
	23694
	23695
	23696
	23697
	23698
	23699
	23700
	23701
	23702
	23703
	23704
	23705
	23706
	23707

וכהערת הגה"ח רש"ז מקלם זצ"ל, שלכן נושא הנבילה חמורה טומאתו ממגע הטומאה, מפני שהנושא את הטומאה מזיע ומייגע הרבה עד שמעבירה ממקום למקום, וכל האיברים משתתפים בנשיאת כובדה ומטענה, וכל מחשבתו מרוכזת בנשיאת הטומאה, לכן הטומאה מתפשטת עליו ביותר, אל נא יסתפק האדם כשמגמת נפשו לעשות תשובה באמת, במאמץ כלשהו נעדר כל דאגה וחרדת הלב ממש, שבאופן זה אינו יוצא ידי חובת תשובה, המבוקש מהאדם הוא לחרוד בחרדה ובפלצות עד עומק הנפש, ולהיבחן שהכתמים הוסרו והורחקו כליל, וכמ"ש הכתוב שובו לאשר העמיקו סרה (ישעיה ל"א).	23708 23709 23710 23711 23712 23713
כי אם האדם עושה עבירה אחת, אין עשיית העבירה פעולה מקרית ומבודדת, יש והעבירה היא תוצאה של כמה סיבות וגורמים שהתהוו מכמה וכמה שעות לפעמים אף ימים ושנים, ביצועה של עבירה זו היו לה כמה וכמה הקדמות והכנות, סילק כמה מעצורים שמנעוהו כל הזמן מעשיית העבירה, עיקם את לבו והדריכו בעקלקלות בכמה וכמה תחבולות, עד שהגיע והרהיב בנפשו לעשות העבירה של גזילה גניבה וכדומה.	23714 23715 23716 23717 23718
אם כן אחרי הבינונו את הנ"ל, אין כאן עבירה אחת מבודדת, אלא חטא מסועף עם בדים ובדי בדים, וכולם מצטרפים לפגיעה אחת גדולה וקשה בנפשו ונשמתו של האדם, ומה שנדמה לנו לכאורה לעבירה אחת, זהו באמת הרכב ואגד של כוחות נפשיים שהתנוונו אחרי הקדמות רבות ונסיונות מוקדמים.	23719 23720 23721
ולכן הגזלן המתעורר לשוב אל ה' צריך לבצע את מפעל התשובה עד היסוד, וכשם שהתנהג בביצוע הגזלה ביד רמה, בעזות מצח והטלת אימה על הנגזל, להכניעו ולשלול ממנו כבודו וממונו גם יחד, וכשם שהיה זומם תחבולות בשכבו על משכבו איך להוציא לפועל את מעשה הגזילה, במידה כזו צריכה להיעשות התשובה על החטא בחרדה במתיחות המחשבה וברתת הגוף.	23722 23723 23724 23725
וכשם שגזל בעצמו ובגופו כן גם התשובה צריכה להיות בגופו ובנפשו ולא ע"י שליח, וכשם שהעיו פנים נגד הנגזל כן צריך להשפיל את עצמו, ולכתת רגליו אפילו למדי להשיב את הגזילה בהכנעה ובבושת פנים השבה מעליא, זוהי תשובתך שתשוב בלב שלם ותכלם בחטא שלך, תתכפר בצערך ובושתך על הצער והכלימה שגרמת לחבירך, ודוקא בעצמך שיראה פניך ותתבייש ותתכפר.	23726 23727 23728 23729
הבושה היא מעיקרי התשובה, שעליך להכניס את נפשך באותה הבושה והצער שבהם נתיסר הנגזל בשעת הגזילה, ומתוך דמיון נפשי כזה יתחנן לפני הנגזל שיסלח לו, ואז כשיהיה ראוי לכך יכופר עונו ויטהר, אין תוה"ק מסתפקת בפעולות שטחיות חיצוניות, כי אם בהכרת עומק נפשו עד יסוד היסודות, שובו לאשר העמיקו סרה. (תורת הנפש).	23730 23731 23732 23733
H	23734
צו	23735
מאמר מה	23736
צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העלה היא העלה (ויקרא ו' ב').	23737
אמר רשב"י ביותר צריך זרוז במקום שיש חסרון כיס, הנה רשב"י הוא מרא דשמעתתא מניחין חיי עולם, פי' עושין בעצלות ורפיון ידים כאילו כפאו שד, ועוסקין בחיי שעה, ניכר מהם שהוא עסק גדול בעיניהם, ונהפוך היה צריך להיות, עסק חיי שעה בעצלות ורפיון ידים כאילו כפאו שד כדי לפטור חובת הגוף הנבזה, ועסק חיי עולם בשמחה ובזריזות, ונתן עיניו על חידה סתומה הלזו.	23738 23739 23740 23741
והנה מרא דשמעתתא הנ"ל, אמר כאן על אהרן ועל בניו קדושי עליון, כי במקום שיש חסרון כיס צריך לזרוז שלא יתעצלו בזה, והנה החסרון כיס שהוטל על אהרן היה העשירית האיפה סולת בכל יום, ובניו רק ביום חנוכם לעבודה, היש כבוד יותר מזה מה שהמלך מקבל איזו עוגה מעבדיו, ומכ"ש מלך מלכי המלכים הקב"ה לה' כליל תקטר, ועל זה היה צריך אהרן ובניו זירוז ביותר?	23742 23743 23744 23745
אבל בא הכתוב ללמדנו כי גם היותר גדול בעם, בטבעו גזל ועריות נפשו של אדם מחמדתן ומתאוה אליהן, וכמו בעריות אם לא יהא זהיר ברפואתו שכתב הרמב"ם ז"ל שייסיח דעתו מהם, יכשל ברשת ונשמרת מכל דבר רע, שדרשו רז"ל אזהרה שלא יהרהר (כתובות מ"ו.), כן בחמדת הממון גם היותר גדול בישראל אם לא ישים עיניו תמיד על עצמו שלא ימשך בחמדת הממון, ויהיה עסוק בעוה"ז כאילו כפאו שד וכרוצה להפטר מעסק ביש, ומניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה.	23746 23747 23748 23749 23750
אז גם אהרן ובניו יתחילו להתעצל בעשירית האיפה שלהם, ורק מחמת שהם עוסקים בחיי עולם עושים זאת בשמחה רבה וחפץ עצום, לא כן אם לא היו עוסקין בחיי עולם בדעתם ומחשבתם גם בעת עסק עוה"ז, ולא היתה משוטטת תמיד מחשבתם בחיי עולם, ודאי שבטבעם ככל אדם כחי ועוצם ידי עשה לי החיל ויאמן בסיבה כי היא המסבכת.	23751 23752 23753 23754
לכן צריך האדם להזהר הרבה שלא יכשל בחמדת הממון הרבה מאד יותר מעריות, כי עריות הלא יכול להסיח דעתו, משא"כ עסק הממון הלא עוסק בזה בע"כ א"כ הרי העבודה קשה מאד, ולכן אז"ל רובן בגזל ומיעוטן בעריות כי עריות נקל הרפואה יותר, וכבר ידעת בלוט מה שדברנו עליו, כי כל חטאו היה שנכנס	23755 23756 23757

בו מעט לפי ערכו הרם חמדת הממון, ומה אמרו חז"ל עליו רש"י (וירא י"ט), אמר ר' לוי כל מי שהוא	23758
להוט אחר בולמוס של עריות לסוף מאכילין אותו מבשרו.	23759
הרי כיון שנכנס בו חמדת הממון, נכנס בו לפי ערכו הרם חמדת עריות, כי לא לחנם יחברום חז"ל גזל	23760
ועריות, והנה לא מצינו על לוט בערכו הרם ח"ו מכשול עריות רק שנעשה שכן לסדום, והוא גופיה אמר	23761
על עצמו לגבי סדום נחשב כצדיק, הרי חזינו ערכו הרם, וראה מה אז"ל עליו הלהוט אחרי בולמוס של	23762
עריות, וכבר ידעת כי המאמר לבד זה פסק גדול, והכל בא לו בשביל חמדת הממון, שמירה יתירה צריך	23763
האדם לעסוק בחיי עולם בעסק גדול ולא בעראי ואז טוב לו סלה. (חכמה ומוסר ח"א מא' ע').	23764
	23765
מאמר מו	23766
צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העלה היא העלה (ויקרא ו' ב').	23767
וברש"י אין צו אלא לשון זירוז מיד ולדורות, אמר ר"ש ביותר צריך הכתוב לזרוז במקום שיש בו חסרון	23768
כיס ע"כ, פי' דבקרבן עולה יש חסרון כיס לכהנים שכולה כליל, לכן צו את אהרן ואת בניו מיד ולדורות,	23769
הרי שהכתוב מזרוז ואומר גם לאהרן נדב ואביהו בלשון צו בקרבן עולה יותר מקרבנות אחרים, כי בעולה	23770
יש חסרון כיס, ואנו עומדים ותמהים היתכן שאהרן הכהן הגדול, שעליו הכתוב אומר תומיך ואוריך לאיש	23771
חסידך, צריך לזירוז יותר במקום שיש חסרון כיס?	23772
כיוצא בזה מצאנו יותר מפורש בתורה, וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבכם לפני ה'	23773
וימותו, ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבוא בכל עת אל הקודש ולא ימות, וברש"י אחרי מות	23774
מה ת"ל, היה ראב"ע מושלו משל לחולה שנכנס אצלו רופא אמר לא אל תאכל צונן, בא אחר וא"ל אל	23775
תאכל צונן שלא תמות כדרך שמת פלוני, זה זרוז יותר מן הראשון לכך נאמר אחרי מות שני בני אהרן,	23776
דבר אל אהרן ואל יבוא שלא ימות כדרך שמתו בניו.	23777
יש כאן זירוז מיוחד לאהרן שאל יבוא בכל עת אל הקודש, בצירוף אזהרה שלא ימות כדרך שמתו בניו, גם	23778
כאן אנו נרעשים ונפחדים על ההדגשה בתורה, שיש הבדל באזהרה לאהרן הכהן שאל יבוא בכל עת אל	23779
הקודש, אם יזהירוהו ויזכירו לו שלא ימות כדרך שמתו בניו ומה זאת? וכעין זה מצינו עוד בהרבה	23780
מקומות בתורה"ק באזהרות לגדולי ישראל ובשבחן על קיום מצות השי"ת, אף בדברים שלדעתנו דברים	23781
קלים הם אצלם ויש להתבונן בזה.	23782
אבל דע כי התורה היא תורת אמת! והאמת ניתנה להאמר לכל אדם בשוה בין קטן אם רק הגיע לכלל דעת,	23783
ובין גדול אם חשוב או שאינו חשוב, אם הוא רק ילוד אשה ניתנה לו התורה בכל אזהרותיה ומצוותיה	23784
ולכל פרטיה ודקדוקיה, כי כל אדם נולד והבחירה בידו ורשות ניתנה לו להטות עצמו להיות צדיק כמשה	23785
רבנו ע"ה, או להיפך להיות רשע כירבעם בן נבט, ואמר הקב"ה בראתי לו יצה"ר בראתי לו תורה תבלין	23786
(ב"ב י"ז א' — קידושין ל' ב'), והגדול מחבירו יצרו גדול ממנו.	23787
נמצא שכל אדם יש לו רשות לבחור בטוב או ברע בכל מקום ובכל זמן, בכל עת ובכל שעה כל ימי חייו עד	23788
נשימה אחרונה, אין מי שיכוף אותו ללכת בדרך טובה או להיפך, ואם כי ודאי האדם הגדול שעלה במעלות	23789
התורה והיראה, לא יטה אוזן ליצה"ר ולא ישמע אליו כלל, וכן להיפך האדם הטובע ח"ו בים התאווה	23790
מטמטם לבו ושוב לא יבין שפת הקדושה והפרישות, מ"מ התורה תורת אמת לא תיגרע משום כך	23791
אזהרותיה ומצותיה לכל אדם בשוה באין יוצא! והמתבונן יבין.	23792
אחז"ל (ירושלמי שבת פ"א), מעשה בחסיד זקן אחד שהיה יושב ושונה אל תאמין בעצמך עד עת זקנתך,	23793
במקום אל תאמין בעצמך עד יום מותך (אבות פ"ב), כי היה חסיד גדול וזקן והרגיש בעצמו שאין לו כבר	23794
שום שייכות לעוה"ז, והתרעמו עליו בשמים על שינוי זה, ונתנו רשות ליצה"ר והתחפש לאשה יפת תואר	23795
אשר מימות תובל קין לא היתה כמוה, ונכנס בדמות זו לחדר של אותו זקן, וכיון שנשא עיניו וראה אותה	23796
דיבר איתה דברים אשר אינם ראויים לחסיד כמותו, אבל תיכף התחרט והיה לו צער גדול מזה, וכנראה	23797
שהיה בסכנה מחמת הצער כי היה חסיד גדול אמיתי, וריחמו עליו בשמים ונצטוה אותו רוח להפסיק,	23798
והתגלה לו אותו רוח ואמר לו, דע כי שלחו אותי מן השמים ללמד אותך, שלא תגרוס עוד אל תאמין	23799
בעצמך עד עת זקנתך אלא עד יום מותך.	23800
הרי שעד יום מותו של האדם אינו בטוח בעצמו כלל וכלל, ועליו לבקש רחמים שיעזרהו השי"ת שלא	23801
יכשל ח"ו וכמו שהביאו חז"ל (קידושין ל'), צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו, רשע זה הוא היצר הרע	23802
שאינו מסתלק משום איש, ואינו מתייאש אף מן הצדיק ביותר, וצופה לו לתפסו במקום ובזמן המתאים	23803
להכשילו, ונצחוננו עליו מובטח כי קשה הוא מאד ורק ה' לא יעזבנו בידו, אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול	23804
לו, ואפי' ביום מותו כששוכב במטתו ויודע שעוד מעט ויניח הכל כאן, והוא הולך ליתן דין וחשבון לפני	23805
מלך מלכי המלכים הקב"ה, גם בעת הזאת צריך רחמים מרובים ולבקש עזר ה'.	23806

והנה בלא יראת העונש אי אפשר לאדם לכבוש את יצרו ומדותיו המגונות, את התאוה את הכעס ואת	23807
החמדה וכדומה, וכן מצינו בחז"ל (שבת פ"ח), שעל אף מדרגתם של ישראל בקבלת התורה על הר סיני	23808
שאמרו כולם כאיש אחד ובלב אחד נעשה ונשמע! עד שיצתה בת קול ואמרה מי גילה רז זה לבני, אעפ"כ	23809
אחז"ל שכפה עליהם הקב"ה הר כגיגית ואמר להם, אם תקבלו את התורה מוטב ואם לאו שם תהא	23810
קבורתכם, וכ"כ למה? לשם מה היו צריכים לאיים עליהם, הטעם הוא שאפילו האדם הגדול ביותר כל זמן	23811
שהוא בחיים אין להאמין בו, ולכן צריך שיהא מורא שמים עליו דהיינו יראת העונש, שאם יעבור על רצון	23812
הבוי"ת יענש חמורות, ולכן כפה הקב"ה עליהם הר כגיגית.	23813
ואיך נעשה האדם לירא שמים? ראשית צריך ללמוד ההלכות כדי לידע איך לקיים התורה, ובצד ההלכות	23814
הביאו חז"ל דברי אגדות, וגם אלו צריכים לימוד, וכן אחז"ל (אבות דרבי נתן פכ"ט), מי שיש בידו הלכות	23815
ואין בידו אגדות, הרי הוא דומה למי שיש כלי זיין בידו אבל הוא חלש, ומי שיש בידו אגדות ואין בידו	23816
הלכות הוא דומה לגבור בלא כלי זיין, הוא מה שאמר שלמה המלך ע"ה לדעת חכמה ומוסר, חכמה היא	23817
הכלי זיין לאדם נגד יצה"ר, אבל אם האדם חלש ואינו יכול להרים את הכלי זיין שבידו ולהשתמש בו	23818
כנגד השונא, מה יועיל לו כלי זינו?	23819
לכן הכריז שלמה שצריך לדעת חכמה וגם מוסר! כי ע"י לימוד המוסר מקבל גבורת הלב וגבורת הנפש,	23820
ואז ירצה ויוכל להשתמש בכלי זינו נגד השונא הגדול השוכן בבתי נפשו ויכריעו תחתיו, ולכן עלינו	23821
לדעת שאם אדם אינו לומד מוסר, הרי הוא רחוק מיראת העונש, וממילא הוא רחוק מכבישת היצר! ואל	23822
יטעה בחור השקוע בתאוה, כי בלא מוסר יוכל להשליך מעליו משא התאוה, בשום אופן לא! ואפי' אם	23823
ישא אשה לא יועיל לו, אדרבה עי"ז ימצא לו פתחי היתר וישקע עוד יותר בתאוותו, ויהיה נבל ברשות	23824
התורה.	23825
כי אם לא השריש בקרבו יראת העונש ולעמוד כנגד יצרו, הרי הוא הולך ונשקע בתאוה ויתנבל יותר	23826
ויותר, וגם גופו נחלה ונחלש ככתוב (משלי ל"א), אל תתן לנשים חילך, אלא ודאי ההכרח לאדם שירכוש	23827
שניהם ביחד החכמה והמוסר שהם ההלכות והאגדות, כדי שיגיע לתיקון המדות שלא יחפוץ ברע ולא	23828
יתאוה לרע, כי לא תמיד עומד האדם ברום שכלו ונשאר בטבעו, ואז הרי גזל ועריות נפשו של אדם	23829
מתאוותן ומחמדתן, ואין עצה אחרת רק יראת העונש!	23830
כתב רבינו יונה (שע"ת שער ב'), ודע כי נפש הרשע אשר כל תאוותה לחפצי הגוף בחייו, ונפרדת תאוותה	23831
מעבודת הבורא ונבדלת משרשיה, תרד במותו למטה לארץ אל מקום תאוה, אבל יעלוה למרום לדין	23832
ולמשפט, הנה אנו חושבים כי מי נקרא רשע זה בעל עבירה שעובר עבירות בשאט נפש, אבל רבינו יונה	23833
כתב כי נפש הרשע הוא אשר כל תאוותה לחפצי הגוף, לא שהוא עובר עבירות אלא שחפצי הגוף הוא	23834
עושה בתשוקה גדולה ובתאוה מרובה, והוא אמנם גם עוסק בעבודת בוראו, אבל עבודת הבוי"ת הוא	23835
עושה בלי כל תאוה בלי כל הנאה, כי אין לבו מרגיש עונג בחפצי שמים רק בחפצי גופו.	23836
ומסיים רבינו יונה לכן גם במותו תרד למטה לארץ אל מקום תאוותה, אבל יעלוה למרום לדין ולמשפט	23837
ולראות איך החליפה מרום בשאול, כאשר יעלו את האבן על ידי כף הקלע, ואחרי עלותה למרום תרד	23838
בטבעה למטה לארץ, כאשר האבן חוזרת ונופלת לארץ אחרי הזריקה ע"כ, ומהי העצה להסיר רוע	23839
מעללים אלו, שירגיש בלבבו ונפשו מה שהוא אומר בפיו ולפני מי הוא עומד? ראשית חכמה יראת השם,	23840
ביראת שמים מתחמם לב האדם ומסיר הקרירות מקרבו ומתחיל לחשוב חשבון נפשו היכן הוא נמצא,	23841
ויראת שמים משיגים רק בהתבוננות הוא לימוד המוסר! (לב אליהו).	23842
	23843
מאמר מז	23844
אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה (ויקרא ו' ו').	23845
ובספר החינוך בשורש המצוה, שהוא כדי שלא תתגלה האש שירדה מן השמים, וידוע הדבר כי נסים	23846
גדולים אשר יעשה ה' לבני האדם בטובו הגדול, לעולם יעשה אותם דרך סתר, ונראים הדברים לעינינו	23847
כאילו נעשו בדרכי הטבע ממש או קרוב לטבע, כי גם בנס קריעת ים סוף שהיה נס מפורש, כתיב בו ויולך	23848
ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה.	23849
ביאור הדברים שהקב"ה מסתיר את הנסים הגלויים, ואפי' הוא של שינוי הטבע ממש כמו קריעת ים סוף,	23850
כדי שהאדם יגלה אותם, וזוהי עבודתו של האדם בעולמו להגיע לבירור האמת ע"י יגיעתו, וכדאי הוא	23851
הסתר כבוד שמים כדי שיתגלה ע"י עבודת האדם, ואילו לא היה הסתר פנים והיו הנסים גלויים לכל, לא	23852
היתה בחירה לאדם כל עיקר, והיו בני אדם בבחינת מלאכים שהאמת גלויה להם מצד עצמה, ואינם	23853
צריכים לעבוד על בירור האמת, ולא לשם כך נברא האדם אלא לעבדה ולשמרה, שיגיע להכרת האמת	23854
ולגילוי כבוד שכינה ע"י עבודתו שלו.	23855

ובאמת מצד מצב האדם כשלעצמו צריך להיות הכל ברור לו, שהרי נשמתו חלק אלוה ממעל, וכן היה בעודו עובר במעי אמו, וכמ"ש חז"ל אין לך ימים שהאדם שרוי בטובה יותר מאותן הימים שהוא במעי אמו, אוכל ממה שאמו אוכלת, ושותה ממה שאמו שותה, ומלמדין אותו כל התורה כולה, צופה ומביט מסוף העולם ועד סופו (נדה ל'), כל צרכיו מוכנים לפניו בלא טורח כל שהוא, ואף אינו צריך לטירחא של אכילה ושתייה אלא ניזון ע"י אמו, וכן יודע כל התורה כולה, ואף זה בלא עמל אלא מלמדין אותו, צופה ומביט מסוף העולם ועד סופו, שכל מסתרי הבריאה גלויים לפניו.	23856
ולכאורה קשה מה טעם זכה העובר לכל זה, והרי עדיין לא עשה שום מעשה טוב, ומבואר מזה שזהו מצבו הטבעי של האדם, שכיון שנשמתו חלק אלוה ממעל, מן הדין הוא שיהא הכל לפניו, ידע כל התורה, ולא יהא עליו שום טורח כל שהוא, ואמרו חז"ל, שבשעת לידתו בא מלאך וסטר על פיו ומשכח כל התורה כולה, וטעם הדבר הוא כאמור, שצריך האדם להגיע לכל מעצמו, ואף שמצד בריאתו יש לו לידע כל התורה, משכחין אותה ממנו במיוחד כדי שיגיע לידיעת התורה ע"י יגיעתו ועמלו.	23861
וידוע הדבר שהיו גדולי עולם שבא אליהם מגיד לגלות להם סתרי תורה ולא רצו לשמוע ממנו, אלא רצו להגיע למה שיכולים להגיע ע"י יגיעתם, וזהו מש"א חז"ל לא יגעת ומצאת אל תאמין, שמה שמצאת בלא יגיעה אינו שלך כלל, ורק ע"י העמל והיגיעה נעשית תורה דיליה, כמו שדרשו חז"ל ובתורתו יהגה יומם ולילה (תהלים א'), שע"י שהוא הוגה בתורה נעשית תורת ה' לתורה דיליה.	23862
אכן יש לעיין במה שכתב רש"י בביאור הפסוק והיו לאותות (בראשית א'), כשהמאורות לוקין סימן רע לעולם, שנאמר מאותות השמים אל תחתו, בעשותכם רצון הקב"ה אין אתם צריכים לדאוג מן הפורענות עכ"ד, והכוונה למש"א (סוכה כ"ט), בשעה שחמה לוקה סימן רע לאומות העולם, ובשעה שהלבנה לוקה סימן רע לישראל יעו"ש.	23863
הרי שתכלית בריאת המאורות להזהיר לאדם שטעה ולעוררו לחזור בתשובה, ועיקר תכליתם אינו להאיר אלא ללמד תועים בינה, שכן נאמר והיו למאורות ופירש"י עוד זאת ישמשו שיאירו לעולם, כלומר עיקר תכלית בריאת המאורות הוא לאותות ותכלית נוספת הוא שישמשו לאורה, ואף על פי שעל ידי החמה קיום כל העולם ובלעדיה אין שום צומח ושום חי? מכל מקום זהו טפל לעיקר, שעיקרה כדי להזהיר לאדם לשוב מדרכו הרעה ולהעלותו בדרך הישרה.	23864
ונראה ביאור הענין שהבדל הוא בין קודם החטא לבין אחר החטא, דלפני החטא יש על האדם להשיג הכל ע"י יגיעתו ועבודתו בלא סיוע וזו עבודתו של האדם בעולמו, לא כן לאחר שחטא ונכשל בעונו, אז כל היצירה מלמדתו ומזהרתו שישוב מדרכו הרעה, ויתכן שזה ביאור מש"א חז"ל בשני השמות ה' ה' שנאמרו בי"ג מדות, אחד קודם שחטא והאחד לאחר שחטא, שאינה דומה הנהגתו כביכול קודם שחטא להנהגתו לאחר שחטא, והוא מחסד ה' וטובו לסייע לאדם להטיב דרכו, וכמש"א הבא ליטהר מסייעין בידו, והכוונה שבא לטהר מטומאתו שנטמא כבר.	23865
ואמר הנביא שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך (הושע י"ד), ואמרו חז"ל אמר ר' לוי גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד, שנאמר שובה ישראל עד ה' אלוהיך (יומא פ"ו.), גדולה תשובה שמתעלה על ידה ומגיע עד כסא הכבוד, למעלה ממה שהיה בכוחו להגיע אילו היה צדיק מעיקרו, וכמ"ש חז"ל במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד, שנאמר שלום שלום לרחוק ולקרוב, לרחוק ברישא והדר לקרוב (ברכות ל"ד), והדברים מבוארים שכיון שלבעל תשובה יש סיוע מהקב"ה, לכן הוא זוכה להתקרב אל ה' יותר מן הצדיק.	23866
עוד למדנו מזה שחיוב הבעל תשובה הוא להגיע עד ה' אלוהיך, ונאמר על זה הטעם כי כשלת בעונך, שאי אפשר לבעל התשובה להעצר באמצע הדרך כי עונותיו מושכים אותו מטה מטה, ודרך המפלט מעונותיו הוא ע"י שיגיע עד ה' אלוהיך, וכענין הכתוב אורה חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה (משלי ט"ו), שהשאול מטה מושך את האדם אליו, ודרך המלטות משאול מטה הוא אורה חיים למעלה למשכיל, ואם אצל כל אדם הוא כך הרי זה שחטא מסוכן גדול הוא, והעצה היעוצה לו היא שובה ישראל עד ה' אלוהיך.	23867
והנה לבני תורה החטא שלפעמים אביקו בו הוא ביטול תורה וקשה מאד לפרוש ממנו, והעצה להנתק מן החטא הוא כמ"ש רבינו יונה (שערי תשובה שער א'), שהמתייצב על דרך לא טוב ושונה באולתו תמיד, דרך התשובה שלו אינה החרטה על העבר אלא להתחיל בטוב מכאן ולהבא, ללמוד בלא הפסק ולהמנע מביטול תורה ככל האפשר, ועי"ז נזכה לשוב בתשובה שלימה ונזכה כולנו ליום הדין בכתובה וחתומה טובה. (שיחות מוסר ח"ב מא' ל"ט).	23868
	23869
	23870
	23871
	23872
	23873
	23874
	23875
	23876
	23877
	23878
	23879
	23880
	23881
	23882
	23883
	23884
	23885
	23886
	23887
	23888
	23889
	23890
	23891
	23892
	23893
	23894
	23895
	23896
	23897
	23898
	23899
	23900
	23901
	23902
	23903
	23904
	23905

מאמר מח

אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה (ויקרא ו' ו').

הרוצה להתקרב להשגחה העליונה לחיות עמה ולהבחין בה צריך להיות מן הצנועים כי ההשגחה צנועה היא והקב"ה נקרא אומן מוצנע (בר"ר פ"א א'), איתא בספר החינוך מצוה קל"ב, להיות אש על המזבח בכל יום תמיד שנא' אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה, ובא הפירוש של תמיד כלומר לשים עצים בבקר ובין הערביים, ובביאור אמרו ז"ל אע"פ שהאש יורד מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט. משרשי המצוה ידוע הדבר בינינו ואצל כל חכם, כי נסים גדולים אשר יעשה האל אל בני אדם בטובו הגדול לעולם יעשה דרך סתר, ונראים הענינים קצת כאילו הם בדרכי הטבע ממש או קרוב לטבע, כי גם בנס קריעת ים סוף שהיה נס מפורסם, כתוב שם ויולך ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה וישם את הים לחרבה ויבקעו המים, והמשכילים יבינו כי ענין סתר זה למעלת האדון ושפלות המקבל, ומזה הענין ציוונו להבעיר אש במזבח אע"פ ששם יורד אש מן השמים כדי להסתיר הנס, שהאש היורדת לא היתה נראית בירידתה, חוץ מיום שמיני של מילואים ושל גדעון ומנוח שהיתה נראית.	23906 23907 23908 23909 23910 23911 23912 23913 23914 23915
הדברים מפליאים הקב"ה הוליד רוח קדים עזה כדי לבקוע הים וגם כתב זאת בתורה, ומי פתי יוכל לחשוב שע"י רוח עזה זאת יעמדו המים משני הצדדים כמו חומת אבנים! אלא להסתיר הנס! הוא אשר אמרנו הקב"ה הוא אומן מוצנע ואפילו נסים גלויים הוא מכסה, באסוף שמן של אלישע כתוב, ובאת וסגרת הדלת בעדך ובעד בניך ויצקת על כל הכלים והמלא תסיעי, רש"י וסגרת הדלת כבוד הנס הוא לבוא בהצנע (מלכים ב' ד'), והנה אם הנס עצמו בא בהצנע, מקבל הנס בודאי צריך להיות צנוע, ואם בנס גלוי כך בנס נסתר עאכ"כ, כי מי שאינו צנוע לא יבחין בשום אופן שנעשה כאן נס.	23916 23917 23918 23919 23920 23921 23922
בציבור השתרשה הבנה די שטחית בענין הצניעות, הרי הצניעות שאנו מדברים עליה כאן היא הדרך של בנין עולם פנימי באדם, ואת צנועים חכמה נאמר במשלי (י"א ב'), ורבינו יונה כתב על זה, והצניעות גורמת חכמה לבעליה כי היא מידת החכמים אשר בה יכנו את החכמים, כי ישמעו ויקשיבו ולא יתאוו להתגלות לבם, הצנוע הזה נושא עולם פנימי בקרבו, ואין לו כל ענין בהתגלות משהו מעולמו זה שלא לצורך אמיתי.	23923 23924 23925 23926 23927
בזה מתוסף לאדם מימד חדש בקרבו, עשיר בתוכן ושמור לעצמו וזהו עולמו של התלמיד חכם, הוא אשר אמרו (סנהדרין צ"ט), שכל הנביאים לא נתנבאו אלא לדבקים בת"ח, אבל ת"ח עצמן עין לא ראתה אלהים זולתך, וכידוע השכר מגלה את המהות, מהותו של התלמיד חכם היא עין לא ראתה אלהים זולתך, הת"ח בנה בקרבו עולם צנוע ומזה הוא בא למבט פנימי ודרך חיים של פנימיות.	23928 23929 23930 23931
כשאמר שלמה המע"ה ואת צנועים חכמה בודאי היתה כוונתו לחכמה פנימית, לראות הדברים בעומקם ולהסתכל מבעד לתופעות, רק במבט זה יכולים להבחין את דרכי ההשגחה המסתתרים מאחורי התופעה עצמה הרי הקב"ה יושב בסתר עליון.	23932 23933 23934
וזאת לדעת אין צניעות אלא בישראל ואין ישראל אלא בצניעות! הוא אשר אמרה תורה כאשר נודע כי מרע"ה הרג את המצרי, ויירא משה ויאמר אכן נודע הדבר (שמות שלישי), וברש"י ויירא משה דאג לו על שראה בישראל רשעים דילטורין, אמר מעתה שמה אינם ראויין להגאל, אכן נודע הדבר ומדרשו נודע לי הדבר שהיית תמיה עליו, מה חטאו ישראל מכל שבעים אומות להיות נרדים בעבודת פרך, אבל רואה אני שהם ראויים לכך, על זה כתב המהר"ל בגור אריה וז"ל.	23935 23936 23937 23938 23939
המדרש הזה יש בו טעם נפלא, כי מי שיש בו מידה זאת אינו ראוי לגאולה, לפי שהגאולה היא נמשכת ממדרגה פנימית עליונה שהיא אינה בגלוי, ומי שמגלה דברים הפך זה שדבק במדרגה תחתונה והיא נקראת מדרגה גלויה וחיצונה, לכך כאשר ראה דלטורין בישראל אמר שראויים לשיעבוד, שהרי הם בעלי רכיל מגלים הסוד, וראוי להם השיעבוד שהוא מדרגה גלויה תחתונה.	23940 23941 23942 23943
ותדע כי האומות יש להם מדרגה גלויה וחיצונית, ולישראל מדרגה פנימית עליונה, ודבר זה רמזו חז"ל בפרק הזרוע והלחיים שאמרו שם סתם גוי מרבה דברים, וכן בעירובין ע"ה: גבי ב' חצירות זו לפני זו, והטעם הוא שמדרגתו של גוי חיצונה ואינה פנימית נעלמת, לכך תמיד מדבר ואין לו רוח פנימי, וכאשר ראה בישראל שהם נמשכים אחר גילוי דברים, אמר עתה ידעתי מפני מה הם משועבדים יותר מכל האומות, מפני שהם דבקים בגלוי שזהו מדרגה גלויה פחותה.	23944 23945 23946 23947 23948
ואל יקשה לך שכש"כ שראוי שיהיו האומות בשיעבוד שהם דבקים במדרגה הפחותה הגלויה, שאין זה קשיא דמפני שמדרגתם מדרגה גלויה בעצמה, אין זה כמו דילטור שהוא מגלה הדבר הפנימי, לכך האומות שהם מרבים דברים ומדרגתם מדרגה גלויה ואין זה נחשב גלוי כמו הדילטור, וחטא זה שהוא דילטוריא יותר יש בישראל מכל האומות.	23949 23950 23951 23952
הגוי הוא מרבה לדבר ודבר זה מביא לו שפלות ופחיתות, אע"ג שאינו מביא לו דברי שיעבוד, וישראל שיש בהם דילטוריא לגלות סוד, זה יותר רע ומביא השיעבוד, קצרנו בדברי המהר"ל גם לא נוכל להאריך	23953 23954

בהם כראוי, אך הדברים ברורים הכלל ישראל הוא עולם פנימי הוא סוד במהותו, הוא אשר אמרנו אין צניעות אלא בישראל ואין ישראל אלא בצניעות. (עלי שור ח"ב עמ' תקצד).	23955
	23956
	23957
מאמר מט	23958
זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה' ביום המשח אותו עשירית האיפה סולת מנחה תמיד (ויקרא ו' י"ג).	23959
מלמד שכה"ג מביא עשירית האיפה מיום שנמשח עד עולם דכתיב מנחת תמיד (תורת כהנים), לא ככהן הדיוט שמביא רק פעם אחת בעת שמתחנך ונכנס לעבודה, הכה"ג מביא בכל יום מימי חייו, ולמה? מפני שמדרגתו של כה"ג היא יותר גדולה מזו של כהן פשוט, בכל יום מוסיף מעלה חדשה פושט צורה ולובש צורה, זיו פניו של היום אינו כזו של אתמול, אם כן מדי יום זקוק הוא לחינוך חדש, כי העליה שנתוספה לו היום עשאתו לבעל צורה חדשה ושונה מזה של אתמול, והשוני המתמיד הזה מחוייב להתבטא באותה עשירית האיפה שהוא מקריב עד עולם.	23960
ומנימוק זה צריך הכה"ג להחליף בגדיו ביום הכפורים בין עבודה לעבודה, וצריך טבילה על כל לבישה ועל כל עבודה, ההוד והדר שהלבישוהו בחלק העבודה הקודמת, אינם הולמים את חלק העבודה שבא אחר"כ, כי מתעלה הוא והולך מחיל אל חיל, והעבודה הראשונה כחולין לגבי האחרונה וצריך טבילה חדשה, ואמר הגאון הקדוש ר' אלחנן וסרמן זצ"ל, עה"כ מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו, שעל האדם החובה להתאמץ ולהתחזק שיישאר עומד ומחזיק במדרגתו שהצליח להרכיש לעצמו, היינו שתמיד יהיה במצב של עולה, הצלחת להעפיל ולעלות החזק במדרגתך ואל תסוג אחורנית!	23961
ישנם אנשים ששמש ההצלחה בהשגות הרוחניות מאירה להם רק פעם אחת בחיים, בחסדי ה' ניתנת להם ההזדמנות להמריא לשחקים ולחזות במחזות שדי, ועל תופעות נפלאות כאלו מזרז אותנו דוד הע"ה ומי יקום? שנשכין בנפשנו את ההשגה שהאירה לנו פעם! יש והאדם ניזון וחי בכל ימי חייו באותה ההשגה שהבריקה לו מהאור העליון פעם אחת בחייו, והוא הולך ומרחף סביב אותו האור, לא כן בני עליה שאינם שוקטים על שמריהם, וכל יום וכל רגע הם מגבירים חיל ועולים, כל יום אצלם עולם חדש שצריך לברך עליו ועל מאורותיו, לא ככהן הדיוט שהמשיחה שלו פעם אחת בחיים, אלא ככהן גדול שבכל יום הוא נמשח לקבל עליות נוספות וחדשות.	23962
וכן אמרו ז"ל, א"ר אלעזר למה נמשלה תפלתן של צדיקים לאילה, לומר לך מה אילה זו כל זמן שמגדלת קרניה מפצילות, וכתב רש"י ז"ל בכל שנה נוסף בהן פיצול אחר, אף צדיקים כל זמן שמרבים בתפלתם תפלתן נשמעת (יומא י"ט), כשם שאצל החוקר הטבעי בהתפתחות הבע"ה, כל פיצול חדש הנוסף לאילה מעיד על גילוי חדש, התפתחות חדשה בכוחותיה ונטייתיה, כן כל תפלה של הצדיק כל יום עליה חדשה, הרגשת האלוהות של הצדיק המתבטאת בתפלה, הם דרגות חדשות וגילויים רוחניים חדשים, כל פעולה וכל עמל בתורה ויראה משאיר רושם בנפשו, כל נסיון וצער בעבודת ה' הרי הם עליות ומדרגות נפלאות אחת גדולה מחברתה.	23963
אף המלאכים שאומרים קדוש קדוש ושבתותיהם ושירותיהם שונות ומתחדשות חדשים לבקרים, ומה שנקראים עומדים זה מפאת ההכרה הגדולה וקרבנתם לשכינה שמונעת מהם כל חטא, כדוגמת אדם שקול הדעת שיש אמנם בבחירתו לעשות מעשי שגועון, להתפשט ולרקוד על השולחנות וברחובות, ומה מונע אותו ממעשים כאלה, עוצם ההכרה השכלית הנטועה בו, דברים פחותים כאלו אין היצר מסיתו לכך, אבל לאמיתו של דבר יכול הוא לעשות, כן המלאכים מפני רום מעלתם כאילו ניטלה מהם כל נטיה למעשים שיסודם בתשוקות אנושיות, אבל גם בהם יש ענין הבחירה והעליה התמידית (בשם הרש"י זצ"ל).	23964
איתא במס' פסחים ג': לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו, שהרי עיקם הכתוב שמונה אותיות ולא הוציא דבר מגונה שנא' ומן הבהמה אשר איננה טהורה, והנה בתקופת בני נח הרי הבהמה הטמאה מותרת היתה באכילה, אך לא הוכשרה להיות טהורה לקרבן, מ"מ עיקם הכתוב שמונה אותיות שלא להוציא דבר מגונה מפיו, ומהי הגנות? מפני שאינה ראויה לקרבן, שלמרות כשרותה אין במהותה כדי להיות לקרבן מזבח ה' ונקראת טמאה.	23965
משמע מכאן שדבר שאינו ראוי לקרבן להתמסרות עילאית של קדושה וטהרה הריהו מגונה, כש"כ האדם שנוצר מלכתחילה להיות משתמש בבחירתו להיות עולה תמיד בהכרת רוממות השי"ת ובהגדלת שמו, שאם האדם אינו ממלא את תפקידו ומתעצל מהעלות את נפשו לה' על מזבח געגועי הקודש וההתרוממות, בוודאי שראוי להקרא מגונה.	23966
ומצאתי במדרש (בר"ר פ"ו ה'), וימאן יוסף אמר לה' למוד הוא הקב"ה להיות בוחר באהובי בית אבא לעולה, אם אשמע לך שמא אבחר לעולה ואפסל מן הקרבן עכ"ל, והנה יוסף הצדיק בסכנה גדולה ואנוס היה כמ"ש (שם פ"ו י"א), חותכת אני פרנסה שלך, כובלת אני לך, כופפת אני קומתך, מסמא אני את עיניך, עד שנתנה שרתוע של ברזל תחת צווארו, ואם ננקוט בשיטה שהאבות דין בני נח היה להם והם לא	23967
	23968
	23969
	23970
	23971
	23972
	23973
	23974
	23975
	23976
	23977
	23978
	23979
	23980
	23981
	23982
	23983
	23984
	23985
	23986
	23987
	23988
	23989
	23990
	23991
	23992
	23993
	23994
	23995
	23996
	23997
	23998
	23999
	24000
	24001
	24002
	24003
	24004

נצטוו על כך (רמב"ם מלכים פ"ו ב'), ומה גם שתביעתה לשכב עמה לא לגופה דעבירה, ואולי מצד דין	24005
אונס בכגון זה יש צד לפטור, ובכל זאת מחשבת קדשו של יוסף הצדיק שמא יבחר לעולה מנעתו.	24006
אף שמצד הדין היה מקום לסניגוריא, ברם מצד העדר המדרגה להיות מוסר נפשו לה' לעת מצוא, להיות	24007
מוכן על קידוש השם אף בתנאים כאלה, חישב יוסף הצדיק שזה יפסלהו ויעשהו בלתי רצוי לעולה, מה	24008
מאד צריך בעל הנפש להיות דואג שמא הוא מחטיא את הזמן וההזדמנויות השונות להתעלות ולקדש שם	24009
שמים בכל עת מצוא, ואצל בני עליה המוכשרים אף התרשלות בנסיבות רגילות לגנאי יחשב.	24010
(אור הנפש).	24011
	24012
מאמר נ	24013
אם על תודה יקריבנו והקריב על זבח התודה חלות מצות (ויקרא ז' א').	24014
מפורש בזה ענין קרבן תודה על ידי מי שנעשה לו נס, ומצינו בזה שינוי משאר כל קרבנות השלמים	24015
שנאכלים שני ימים ולילה אחד, מה שאין כן בתודה שנאכל יום ולילה בלבד, וכתב הגאון הנצי"ב	24016
(בהעמק דבר), שמצד אחד צימצמה התורה את זמן האכילה של קרבן תודה ליום ולילה, ומאידיך הוסיפה	24017
עליו עוד ארבעים לחם, וכל זה בכדי שבעל הקרבן יזמין הרבה אנשים לסעודת הודאה זו, ועל ידי כך	24018
יתפרסם ברבים הנס שנעשה לו, ובזה יפרסם חסדי ה' בפני עם ועדה.	24019
בנוסף לכך עליו להפריש ארבע חלות לכהנים שהם תלמידי חכמים שהרי עליהם נאמר, יורו משפטך	24020
ליעקב ותורתך לישראל, ממילא ישתתפו גם תלמידי חכמים בסעודתו, וכן מצינו במסכת (ברכות נ"ד ב'),	24021
שברכת הגומל צריכה להיות בעשרה וצריך שיהיו שניים מהם תלמידי חכמים, שנאמר וירוממוהו בקהל	24022
עם ובמושב זקנים יהללוהו.	24023
יש להזכיר מה שנפסק בשו"ע (או"ח רי"ט ד), אם בירך אחר ואמר ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם	24024
אשר גמלך כל טוב וענה אמן יצא, והוסיף על זה הרמ"א ואין זה ברכה לבטלה מן המברך, אע"פ שלא	24025
נתחייב בברכה זו, הואיל ואינו מברך רק דרך שבח והודאה על טובת חבירו ששמח בה ע"כ, וכתב שם	24026
(במשנה ברורה ס"ק י"ח), שזהו דוקא בקרובו או אוהבו שהוא באמת שמח ברפואתו או הצלתו, ואם אינו	24027
שמח אין לו לברך בשם ומלכות שתהיה ברכתו לבטלה, ועיין בביאור הלכה שיש חולקים בעיקר הדין	24028
וסוברים, שאין לאחר לברך אלא רק על הצלת אביו או רבו.	24029
ומטו בשם מרן רי"ז הלוי זצ"ל לפרש את האמור בריש פרשת יתרו, ויחד יתרו על כל הטובה אשר עשה	24030
ה' לישראל אשר הצילו מיד מצרים, ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים, מפני ויחד יתרו	24031
ששמח בהצלתם, לכן ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים, שרק מי ששמח באמת בטובת	24032
אחרים יכול לברך בשם ומלכות ע"כ.	24033
תנן בברכות שם, כשם שמברך על הטובה כך מברך על הרעה, אמנם חילוק ביניהם שהודאה על הרעה	24034
מברך בינו לבין עצמו, והודאה על הטובה צריכה להיות בפני עשרה שנים מהם רבנן, וילפינן לה מדכתיב	24035
וירוממוהו בקהל עם ובמושב זקנים יהללוהו, וראה בחידושי מרן רי"ז הלוי על התורה (פרשת יתרו),	24036
שביאר על פי זה את הנאמר בהפטרות בשלח, בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה', כלומר שבין	24037
בזמן צרה ומצוקה דהיינו בפרוע פרעות בישראל, ובין כשזוכים לתשועת ה' דהיינו בהתנדב עם, תמיד	24038
ברכו ה'.	24039
חייבים להודות לה' אך יש הבדל בין זה לזה, דכאשר זוכים לישועת ה' חייבים להודות על כך דוקא	24040
בעשרה, ושיהיו שנים מהם תלמידי חכמים, והיינו מה שנאמר שם בהמשך, לבי לחוקקי ישראל המתנדבים	24041
בעם ברכו ה', כשיהיו ביניהם תלמידי חכמים שהם מחוקקי ישראל אז תהיה הברכה כתיקונה, מה שאין כן	24042
כשמברכים על הרעה ח"ו, אין צריך את כל זה ויכול לברך בינו לבין עצמו.	24043
בטעם הדבר יתכן לפרש על פי דברי הרמב"ן בפירושו לתורה (סוף פ' בא) וז"ל וכונת כל המצות שנאמין	24044
באלהינו ונודה אליו שהוא בראנו והיא כוונת היצירה, שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין לעליון	24045
בתחתונים חפץ מלבד זה שידע האדם ויודה לאלהיו שבראו, וכונת רוממות הקול בתפלות וכוונת בתי	24046
כנסיות וזכות הרבים, זהו שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו ויודו לאל שבראם והמציאם, ויפרסמו זה	24047
ויאמרו לפניו בריותך אנחנו, מן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד	24048
התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שהם נסים, אין בהם	24049
טבע ומנהגו של עולם בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצוה יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם	24050
יכריחנו עונשו הכל בגזרת עליון עכ"ל.	24051
נמצא שבעצם ההודאה שבעל הנס מכיר בניסו ומודה עליו להשי"ת, עדיין לא נשלמה כל הודאתו ומצותו,	24052
אלא המטרה היא שמתוך הנס הגלוי יתבונן האדם בנסים הנסתרים ויפקח על זה את עיניו לראות, איך יד	24053
ההשגחה העליונה פועלת בנסים הנסתרים גם כן, וכל מה שמתרחש בעולם הרי זה אך ורק בגזירת עליון,	24054

מעשה אפשר לומר שבכדי לבאר ולפרש כראוי את הנס, ולהבין מזה שכל ההנהגה היא בדרך נס נסתר, צריכים שיהיו ביניהם שני תלמידי חכמים לפחות, מפני שרק הם המסוגלים ויכולים לפרש ולבאר את זה לציבור כולו. (מעדני שמואל).	24055
	24056
	24057
	24058
מאמר נא	24059
וכל דם לא תאכלו בכל מושבתיכם לעוף ולבהמה (ויקרא ז' כ"ו)	24060
העליונים הם צורה רוחנית נאצלת נעלה וזכה בלי שום חומר, לעומתם התחתונים הינם רק חומר וגשם, האדם הוא הנברא היחידי שמורכב משניהם, מצד נשמתו הרי הוא חלק אלוה ממעל ועל זה נאמר נר ה' נשמת אדם (משלי כ'), כלומר הנשמה שבאדם הריהו נר ה' אור עצום מהשי"ת, לעומת זאת החומר שבו הוא ההפך הגמור חומר עכור בתכלית, וכבר כתב הגר"א שמצד הגוף והחומר האדם הוא גרוע יותר מכל בעלי החיים (אבן שלמה א' ו), וכן כל הכוחות השפלים ביותר של כל בעלי החיים קיימים בחומר שבו, כי זה לעומת זה עשה אלוקים, ועל האדם הוטלה המשימה הגדולה והקשה להכריע ולבחור בין שני הכוחות המנוגדים האלה, לתת את השלטון לנר ה' שבנשמת האדם שהוא ינהיג את הגוף.	24061
מצינו באדם הראשון שקודם החטא מדרגתו היתה נעלה ביותר, וכמ"ש הרמח"ל בדעת תבונות (ס' קכ"ו), קודם החטא היה מעוטר ומוכתר בעטרות קדושה ויקר רב מאד, עד שבקשו מלאכי השרת לומר לפניו קדוש כמ"ש ז"ל (בר"ר ח' ו), ואף הגופניות שלו קודם חטאו היתה בערך הרוחניות שלו עתה, והיה לו בו מן הידיעה ומן הקדושה, וכל שבח מעלה שיעור גדול להיותו יציר כפיו של הקב"ה, וכל מעשיו היו מרעישים ודאי את כל העולמות, והיה זוך גופו כמציאות המלאכים ממש ע"כ.	24062
וראה ברוח חיים לרבינו חיים מוולוז'ין בתחילת הספר, והמובן מדבריו הוא שמה שאחז"ל משה רבינו הסתכל באספקלריא המאירה, הכוונה היא שהגוף שלו הזדכך לגמרי, ולא היתה בו שום חומריות כלל שתסתיר את האור האלוקי, והיתה שכינה מדברת מתוך גרונו, ולכן אינו דומה לשאר כל הנביאים שבחלום אדבר בו, כדי שהגוף לא יחצוץ בין הנשמה לשרשה העליון, שכאשר הגוף ישן וכאילו בטל אז הנשמה מסוגלת לקבל את הנבואה, אבל משה אינו זקוק לזה מפני שאצלו אף הגוף היה כזוככת צלולה וטהורה שאין בה פגם ולכלוך, וזוהי אכן המדרגה העליונה של צירוף וזיכוך הגוף לגמרי, עד שהנשמה מאירה דרכו בלא שום חציצה.	24063
וכן מצינו בדוד המלך ע"ה שאמר (תהילים פד), נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה' לבי ובשרי ירננו אל אל חי, הרי שלא רק הנפש של דוד נכספת וגם כלתה לחצרות ה', אלא כך גם לבו ובשרו שהוא הגוף וכל רגשות הלב מרגנים לאל חי, וכן דרשו חז"ל (ילקוט"ש ריש ויצא), רבנן אמרי כשם שנפשי צמאה לך כך איברים שבי צמאים לך, היכן בארץ ציה ועייף בלי מים ע"כ.	24064
לעומת זאת מצינו על הכתוב לא ידון רוחי באדם לעולם בשגם הוא בשר, פירש ברוח החיים שהכוונה בשגם, שגם הרוח הנזכרת שם בראש הכתוב נהפכה לבשר, דברוב חטאיהם הביאו לידי כך, שאף הרוח שבקרבם התגשמה והפכה לבשר.	24065
וכל דם לא תאכלו בכל מושבתיכם, לא ביאר הכתוב את טעם האיסור אכן להלן (יז י"א) מפורש, ונתתי פני בנפש האוכלת את הדם והכרתי אותה מקרב עמה, כי נפש הבשר בדם הוא, וכתב שם הרמב"ן, מן הידוע עוד כי הנאכל ישוב בגוף האוכל והיו לבשר אחד, ואם יאכל אדם נפש כל בשר והוא התחבר בדמו והיו לאחדים בלב, תהי עובי וגסות בנפש האדם ותשוב קרוב לטבע הנפש הבהמית אשר בנאכל, והכתוב אומר מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה ורוח הבהמה היורדת היא למטה לארץ, ולכך אמר כי נפש כל בשר בדם היא, כי לכל בשר באדם ובבהמה נפש בדם, ואין ראוי לערב הנפש הנכרתת בנפש הקיימת ע"כ.	24066
הנפש שבבהמה בדמה הוא, ולכן הזהירה התורה מאכילת הדם באזהרה ועונש כרת החמור, מפני שע"י אכילת דם מתקשרת נפש האדם עם נפש הבהמית, וזה היפך התכלית של כל התורה, שענינה הוא לקדש ולזכך את האדם, כפי שאנו מברכים אשר קדשנו במצותיו, שמטרת המצוות היא לקדש ולטהר את האדם, ואילו אכילת הדם פועלת בכיוון הנגדי, היא מגשמת את האדם ומאחדת אותו עם חומריות הבהמה. (מעדני שמואל).	24067
	24068
	24069
	24070
	24071
	24072
	24073
	24074
	24075
	24076
	24077
	24078
	24079
	24080
	24081
	24082
	24083
	24084
	24085
	24086
	24087
	24088
	24089
	24090
	24091
	24092
	24093
	24094
	24095
	24096
	24097
	24098
	24099
מאמר נב	24100
אם על תודה יקריבנו והקריב על זבח התודה חלות מצות בלולות בשמן ורקיקי מצות משוחים בשמן (ויקרא ז' י"ב).	24101
	24102
זש"ה זובח תודה יכבדנני, זובח חטאת זובח אשם אין כתיב כאן אלא זובח תודה, למה? חטאת באה על חטא ואשם בא על חטא, תודה אינה באה על חטא (ויק"ר ט'), מדריגה גדולה לאדם אם הוא מרגיש כי	24103
	24104

נכשל באיזה חטא, ובעקבות זאת הוא מגיע למדה של התעוררות, שהוא מאמץ עצמו לקחת בהמה להביא אותה אל הכהן ולראות בשחיטתה, ולסמוך את ידיו על הקרבן תוך כדי הרהורי חרטה ותשובה, כאשר כל מחשבתו אומרת לו כי מה שעושים לקרבן היה ראוי שיעשו לו, ועל ידי מחשבה זו הוא נעשה כבריה חדשה ומתקרב התקרבות גדולה אל ה'.	24105
בכל זאת אינו דומה מי שמביא קרבן על חטא למי שמביא קרבן בלא חטא, כי בעת שמביא קרבן על חטא, החטא מעורר אותו ומחייב אותו להביא קרבן, אבל המביא קרבן בלא חטא מוכיח הוא בזה על פנימיותו הטהורה, ומלבד זאת הרי עצם התודה נובעת מתוך הכרת הטוב, וזה תלוי בהרגשתו והכרתו של האדם, שהרי כמה פעמים הוא בבחינת אין בעל הנס מכיר בנסו (נדה ל"א.), ומדת הכרת הטוב מהווה יסוד גדול בעבודתנו, שכן אז נקל לנו לקיים את כל התורה, וכן להיפך כל החסרונות נובעים מאי הכרת הטוב.	24109
יסוד זה מצינו בגמרא, ת"ר מי יתן והיה לבבם זה להם (דברים ה'), אמר להן משה לישראל כפויי טובה בני כפויי טובה, בשעה שאמר הקב"ה לישראל מי יתן והיה לבבם זה להם היה להם לומר תן אתה, כפויי טובה דכתיב ונפשנו קצה בלחם הקלוקל (במדבר כ"א), בני כפויי טובה דכתיב האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל, אף משה רבנו לא רמזה להן לישראל אלא לאחר ארבעים שנה (ע"ז ה'), לומדים מזה שכל התקלות והמכשולים אשר היו לאבותינו במדבר, הכל נבע מצד אי הכרת הטוב שהיה בהם. עוד יש לנו לעמוד על מה שנאמר בגמ' ש'משה אמר להם לישראל כפויי טובה, בשעה שאמר הקב"ה לישראל מי יתן והיה לבבם זה להם, ונראה לבאר כי הסיבה שלא אמרו כך, מפני שלא הרגישו כי מה שהשיגו במדריגתם היה מצד השפעת הקב"ה, ואילו הם חשבו כי הגיעו למדריגתם מכוח עצמם, ולכן לא אמרו על העתיד תן אתה, ועיין בתוס' ומהרש"א שם בפירושים על כפויי טובה.	24110
והנה בגודל הקלוקל של כפויי טובה רואים, שלא רק על המקבל טובה יש תביעה שהוא כפוי טובה, אלא גם על העושה טובה יש עליו איסור לעשות טובה למי שאינו מכיר טובה, כמ"ש חז"ל אמר ר' זירא אמר רב כל השונה לתלמיד שאינו הגון כזורק אבן למרקוליס שנאמר (משלי כ"ו), כצורר אבן במרגמה כן נותן לכסיל כבוד (חולין קל"ג), א"ר חמא בר חנינא כל העושה טובה למי שאינו יודעה כאילו זורק אבן למרקוליס, היינו שאסור לעשות טובה למי שאינו מכירה.	24111
ומה שאמרו כזורק אבן למרקוליס ההסבר הוא, כי הגם שכוונתו ודעתו של הזורק לבזות אותה, והוא עשוי עוד לחשוב כי הוא עושה בזה מצוה גדולה, בכל זאת אסור לעשות כן כי כך דרך עבודתה, וכן במי שעושה טובה למי שאינו מכירה, הגם שחושב כי הוא עושה מצוה, אבל באמת עושה עבירה בזה, מפני שאסור לעשות טובה למי שאינו מכירה, כי בעת שאין לו את מדת הכרת הטוב, יכול הוא לעשות רעה עם הטובה עצמה שקיבל, וזאת גם לנותן הטובה עצמו.	24112
למרבה המשרה ולשלום אין קץ (ישעיה ט'), א"ר תנחום דרש בר קפרא בציפורי, מפני מה כל מ"ם שבאמצע התיבה פתוח וזה סתום, (למרבה כתיב), ביקש הקב"ה לעשות חזקיהו משיח וסנחריב גוג ומגוג, אמרה מדת הדין לפני הקב"ה, רבש"ע ומה דוד מלך ישראל שאמר כמה שירות ותשבחות לפניך לא עשיתו משיח, חזקיהו שעשית לו כל הנסים הללו ולא אמר שירה לפניך תעשהו משיח? לכך נסתתם (סנהדרין צ"ד).	24113
אין ספק כי בעת שהקב"ה ביקש לעשות לחזקיהו משיח ראוי היה לכך, בכל זאת כאשר מדת הדין קטרגה נסתתם, וכתוצאה מזה נמשכו כל הגלויות והעינויים שעם ישראל סבל מאז ועד ביאת הגואל, והכל נגרם ונבע מכך שלחזקיהו חסרה היתה במדת מה, הבעת הכרת הטוב ולא אמר שירה, וזה הרי מבהיל ומעורר אימה ממש.	24114
בנקודה זו טמון סוד גדול בכוחות הנפש, כי אם מפותח אצל האדם הכוח של מדת הכרת הטוב, כי אז מן הנמנע ממנו לחטוא, כי איך יחטא בעת שהבורא נותן לו כוח לחיות, בעת אשר כל הנשמה תהלל יה, ופירשו חז"ל על כל נשימה ונשימה שאדם נושם צריך לקלס לבורא, כל נשימה תהלל יה (ב"ר י"ד), איך מסוגל הוא לחטוא באותו הכוח עצמו, שהקב"ה נותן לו גם בעת שעושה את העבירה, וכפי שמפרש הרמ"ק בספר תומר דבורה (פ"א) וכן איתא בחוה"ל, וזהו שאמרו חז"ל זובח חטאת זובח אשם אין כתיב כאן אלא זובח תודה, מפני שהתודה היא קרבן של הכרת הטוב ולכן בזה דוקא יכבדני.	24115
הלקח שיש לנו הבני תורה להפיק מזה הוא, שכאשר אנו נמצאים בישיבה שהיא מקום הסייעתא דשמיא, וכל אחד מרגיש שהוא מקריב קרבן בזה שהוא נמצא בישיבה, בהפקירו עניני העולם ואינו חושב כל תכלית בעתיד, צריכים לדעת שיש בזה שני סוגי קרבנות, יש שהם בגדר קרבן חטאת ואשם שהוא השלילי, דהיינו שהם מרגישים שהעולם והרחוב עלול להחטיא אותם ולכן הם מתרחקים מן העולם. אך יש מדריגה יותר נעלה שהיא בבחינת קרבן תודה והוא החיובי, שמעריכים הם את ערכה של תורה כשלעצמה, ונותנים שבח והודיה להקב"ה על שזכו להיות בישיבה, ואם הימצאותם בישיבה היא באופן	24116
	24117
	24118
	24119
	24120
	24121
	24122
	24123
	24124
	24125
	24126
	24127
	24128
	24129
	24130
	24131
	24132
	24133
	24134
	24135
	24136
	24137
	24138
	24139
	24140
	24141
	24142
	24143
	24144
	24145
	24146
	24147
	24148
	24149
	24150
	24151
	24152
	24153

כזה, אז הרי זה זובח תודה יכבדנני שהם מרגישים אשרינו מה טוב חלקנו, ובוזה הם מרבים כבוד שמים ומשיגים דרך לעליה מתמדת. (נחלת אליעזר).	24154
	24155
	24156
מאמר נג	24157
אם על תודה יקריבנו והקריב על זבח התודה חלות מצות (ויקרא ז' י"ב).	24158
חמץ ומצה הם שני דברים הפוכים ומנוגדים זה לזה, חמץ מורה על דין ומצה על רחמים, להורות לנו כי כל עניני העולם ומאורעותיו, תלאותיו וכל הצרות הבאות לו לאדם הם בגדר חמץ ודין, אך באותו זמן גם רחמים, מצה וחמץ כרוכים יחדיו, לעיני האדם הם ניגודים והפכים, אבל תאומים נוצרו מיד ה' להביא אור ורחמים עבור האדם.	24159
	24160
	24161
	24162
התודה שהיא מעורבת חמץ ומצה דין ורחמים, הלא באה על הנס שנעשה לו לאדם אחר שהיה בצרה, חבוש בבית האסורים חולה ונפל למשכב, או היה בדרכים מסוכנות במדבר ובים, אלו הם נסיונות וצרות שהביאו לנס לרחמים ולגילוי שכינה, מכל הנסיונות הללו נולדה הכרה חדשה, ועל הניגודים הללו צריך האדם להודות לה', כי על ידי הדין נולדו ובאו הרחמים, הדין והרחמים שלובים הם איפוא זה בזה.	24163
	24164
	24165
	24166
	24167
	24168
	24169
	24170
	24171
	24172
	24173
	24174
	24175
	24176
	24177
	24178
	24179
	24180
	24181
	24182
	24183
	24184
	24185
	24186
	24187
	24188
	24189
מאמר נד	24190
אם על תודה יקריבנו והקריב על זבח התודה חלות מצות (ויקרא ז' י"ב).	24191
ר' פנחס ור' לוי ור' יוחנן בשם ר' מנחם דגליא, לעתיד לבוא כל הקרבנות בטלין וקרבן תודה אינו בטל, כל התפלות בטלות ההודאה אינה בטלה, הה"ד קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה, קול אומרים הודו את ה' צבאות (מדרש רבה ויקרא ט' ז').	24192
	24193
	24194
	24195
	24196
	24197
	24198
	24199
	24200
	24201
	24202
	24203

אז יידע שהסיבה שבשעתו נראה לו ההפסד כצרה נבעה מקוצר ראייתו, ובגלל הפסד זה הרויח את החיים,	24204
או שהיתה בו סיבה שדוקא יהיה לו יותר ריווח, ואם לחצוהו וגירשוהו ממקום זה ובו בזמן היה לו הדבר	24205
לזרא, הרי היתה לכך סיבה שיעתיק את אהלו למקום אחר ששם טוב לו בעולמו וכל שכן לאחירתו, כענין	24206
שאל המלך ע"ה שתעה אחר אתונותיו ומצא שם את מלכותו, שכן נקרה לו שמואל בדרכו ומשחו למלך.	24207
ויש גם להיפך שנעשה לו לאדם מאורע שנראה לו כשמחה ולבסוף הופך לו לאסון ולתוגה, שם לעתיד	24208
לבוא יתגלה לו שהטוב הוא הרע והרע הוא הטוב, ואז יקפוץ בהתפעלות על העוורון שפקד אותו בעוה"ז,	24209
שלא הודה אז להשי"ת על כל המאורעות שקרו לו, אז ימלא פיו שמחה להודות לה'.	24210
אז ישלם את חובת ההודאה שלו שמפני עוורונו וסכלותו לא הודה בעולם הזה, כי בקוצר שכלו סבור היה	24211
שאלו הן צרות ורעות, ולו הבין אז שכל הצרות לאמיתו של דבר הן טובות, כי אז היה מהלל להקב"ה	24212
בשעתו, כי פעמים הרבה שהרעה היא טובה ודרכי ה' נסתרות ומכוסות מבני אדם.	24213
ולכן אמרו חז"ל (עירובין י"ט), שהרשעים מצדיקים את הדין על עצמם בעולם הבא, כי הסיבה שהיו	24214
כופרים בעולם הזה, מפני שלא הכירו את גדלות הנהגת השי"ת ואת משפטו, והם הכעיסוהו משום שהיה	24215
קשה להם לסבול את הרעות ואת הצרות העוני והחולי, אבל שם יבינו שהכל היה בסדר והנהגתו היתה	24216
בחכמה רבה ואז יצדיקו את הדין ואת המשפט, ובמס' (ברכות נ"ה), אמר רב הונא לאדם טוב מראין לו	24217
חלום רע כדי שידאג ולא יחטא ושיכפר לו עצבונו רש"י, לאדם רע מראין לו חלום טוב כדי לשמחו	24218
שיאכל עולמו רש"י.	24219
וזהו שאמר הכתוב היינו כחולמים, שהחלום הרע הוא לטובת האדם והחלום הטוב לרעותו, בעולם הבא	24220
יבינו את הנהגת השי"ת שהרעות היו לטובת האדם, באחרית הימים יבינו ויכירו את חסדי ה', וכל סודות	24221
הבריאה הרע והטוב, העליות והירידות ההצלחות והכשלונות, הצער והשמחה היסורים והשלוה, וכל	24222
ההנהגות שהיו עטופות בגלימה של סוד ומסתורין הכל יתברר ויתגלה, ואז יופתעו וישתוממו מאד למראה	24223
העולם ההפוך, שהטובות היו רעות והרעות היו טובות היינו כחולמים.	24224
במס' (פסחים נ') לעתיד לבוא על מה שברכו דיין אמת יברכו ברכת הטוב והמטיב, שכל הרע שסבל	24225
בעולם הזה היה טוב בעיקרו, כן צריך האדם הבונה את ביתו משפחתו וכל עסקיו ואף עסקיו הרוחניים,	24226
שלא יתרשם אם בדרכו יתייצבו מכשולים ויסגרו בעדו את פתחי הישועה, אם עתידו ייראה מעורפל אל	24227
יתרעם ואל תיפול רוחו, כי לאחר זמן יתגלה לו שכל הרעות והנסיונות הם לטובה ואשרי אדם הבוטח	24228
בה' . (אור חדש).	24229
	24230
	24231
מאמר נה	24231
קח את אהרן ואת בניו ואת הבגדים ואת שמן המשחה (ויקרא ח' ב').	24232
מה תלמוד לומר? לפי שהוא אומר ויגוף ה' את העם על אשר עשו את העגל אשר עשה אהרן (שמות	24233
ל"ב), היה במשמע שנתרחק אהרן, כשהוא אומר קח את אהרן ואת בניו היה במשמע שנתקרב (תו"כ),	24234
כאן גילתה התורה, שלמרות חלקו של אהרן בחטא העגל, נמחל לו יחד עם כל הכלל ונבחר לשמש בכהונה	24235
גדולה הוא ובניו אחריו, ומצאנו במדרש שדוקא מחמת חטא העגל עלה אהרן לגדולה.	24236
משל לבן מלך שרצה לחטוא נגד אביו, אמר לו פדגוגו מוטב שאני אעשה את זה ואתה אל תתיגע, הציץ	24237
עליו המלך ואמר לו, יודע אני מה היתה כוונתך שיתלה הקלקול בכך ולא בבני, ובזכות זה העלהו לגדולה,	24238
כמו כן הבין אהרן שיעשו ישראל את העגל אם יסרב להם ואז תהיה בהם האשמה, לכן הקדים הוא ועשה	24239
את העגל כדי שישראל ינצלו מכעסו של הקב"ה, אמר לו הקב"ה לאהרן אהבת צדק אהבת לצדק את בני	24240
ושנאת מלחייבן, על כן משחך אלהים אלהיך, חייך שמכל שבטו של לוי לא נבחר לכהונה גדולה אלא אתה	24241
(ויק"ר י' ג').	24242
ולא רק שציוה הקב"ה לקרב את אהרן אלא גם לאסוף את כל העדה כדי לראות את סדר המילואים, ואיתא	24243
במדרש שנעשה נס והחזיק מועט את המרובה, וכל השישים רבוא נכנסו לפתח אהל מועד (ויק"ר י' ט'),	24244
והנה כל שבעת ימי המילואים שהיה משה משרת בקודש לא ירדה שכינה, והיו ישראל נכלמים ואומרים,	24245
משה רבינו כל הטורח שטרחנו שתשרה שכינה בינינו ונדע שנתכפר לנו עוון העגל.	24246
משה משיבם אהרן אחי כדאי וחשוב ממני, שעל ידי קרבנותיו ועבודתו תשרה שכינה בכם ותדעו שהמקום	24247
בחר בו (רש"י ט'), והנה אחרי השמיני למילואים שהקריב אהרן בעצמו עדיין לא שרתה שכינה, ונחלשה	24248
דעתו של אהרן שבגללו לא ירדה השכינה, עד שמשה נכנס אתו אל אהל מועד לבקש רחמים, ואז ירדה	24249
שכינה לישראל (רש"י תו"כ).	24250
הדבר מבהיל מאד שאחרי שכבר נמחל להם על מעשה העגל, ונצטוו על מעשי המשכן אשר עשו בחרדת	24251
קודש ובנדיבת לב, וכל מעשיו על פי רוח הקודש, וכבר נבחר אהרן על פי צווי ה' ונתגדל לעיני כולם תוך	24252
נס גלוי של החזקת מועט את המרובה, ובכל זאת לא ירדה שכינה לישראל! כמה צער נצטערו ישראל	24253

ומשה ואהרן על זה, ובכל זאת לא ירדה השכינה עד שהורידוה משה ואהרן בתפלתם, ואם כן יכולים לתאר לעצמנו כמה גדולה השראת השכינה בישראל, שלא זכו אליה כל הצדיקים האלה אפילו אחרי התשובה, ואחרי הכנת המשכן, ואחרי הבטחת הקב"ה, עד שלא התאמצו בתפלה.	24254 24255 24256
בכדי להעריך כראוי ענין השראת השכינה יש לציין דברי המדרש, שמתחילה היה הקב"ה מקבל קרבנות מלמעלה, משהוקם המשכן הוא מקבל קרבנות מלמטה (שהש"ר ה' א'), שם מבואר איך משה ושאר הצדיקים הורידו את השכינה לארץ אחר שנסתלקה מחמת הרשעים, והכוונה בזה שלפני הקמת המשכן היו הקרבנות מתקבלות רק מאנשי המעלה, אבל אחרי שכבר הוקם המשכן נעשה שכינה קבועה בארץ ומתקבלים קרבנות מכל אדם.	24257 24258 24259 24260 24261
אנחנו חיים בתקופה של חורבן, מה שזכו דור המדבר עדיין קיימת אצלנו, אף שנחרב הבית מכל מקום עומדת היא בקדושתה (שמו"ר ב' ב'), וכן פסק הרמב"ם שקדושת המקדש קיימת (פ"ו הבחירה), וכן על ידי תלמוד תורה שורה השכינה בישראל כמ"ש, כל מקום שיש תורה יש שכינה (שהש"ר ח' י"ג), ואיתא בגמ' מיום שנחרב בית המקדש אין להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד (ברכות ח'), כמו כן בבתי כנסיות מקדש מעט שלנו זוכים לקבלת פני השכינה כמ"ש חז"ל, מי הוא זה שבא לבית הכנסת ולא מצא את כבודי שם (דב"ר ז' ב').	24262 24263 24264 24265 24266 24267
היא שעמדה לאבותינו ולנו להתחזק כחומת ברזל מול הלחצים העצומים, מאלה הדורשים להטיל שינויים בדרכנו, החל מההשכלה הברלינית ועד ימינו, הרוצים להכניס לבית המדרש רוחות חדשות הנושבות בעולם, ולהם השפעה עצומה והון תועפות, בשעה שחובשי בית המדרש מעונים ודווים, אבל שכינת עוזינו השרויה בתוכנו היא שנתנה לנו הכוח להדוף כל פלישה זרה, לא יאומן כי יסופר גבורתם של נושאי דגל התורה, בהקריבם את חייהם על מזבח התורה במסירות נפש, מבלי להזדקק לטובותיהם של המהרסים והמהריבים.	24268 24269 24270 24271 24272 24273
כאשר עלה הכורת על יהדות אירופה ומצאו את מותם מות קדושים בידי הרוצחים ימ"ש, ראינו אז איך לשוא כל ההתדמות לגוים, הרוצח לא הבחין בין חרדי לבין מודרני, בין תלמודי לבין משכיל, בין פולני לבין אזרח גרמני כולם נתפסו גם יחד, אולם אלה נתפסו כר' עקיבא על דברי תורה ולאורשם הנצחי, ואלה תפסום על דברים בטלים.	24274 24275 24276 24277
בתקופה האחרונה נתרפו הרבה מן האמונה הטהורה, ומשתרש החטא של טבע ומקרה, מזלזלים מאד בלימוד התורה באומרים שלא יוצא מזה שום תכלית, מצאנו בירושלמי ביקורת חדה על דור המדבר, כשנתבעו לעגל תרמו, כשנתבעו למשכן תרמו (ירושלמי שקלים א'), על אף שהעגל והמשכן הם שני הפכים, כיום אצל רבים אין בעיה זו כי אין תורמים אלא לעגל בלבד, כי במשכן לא רואים שום תכלית, אנו שזכינו להבין צריכים להתחזק מאד להמשיך את דרכינו בקודש ביתר שאת ולא להתפעל מן הטועים, להיות חזקים באמונה שהשכינה שירדה בימי משה ואהרן לתחתונים נמצאת בנו ועל ידה נוכל לעלות ולהצליח. (המוסר והדעת ח"ג).	24278 24279 24280 24281 24282 24283 24284 24285
מאמר נו	24286
ואת כל העדה הקהל אל פתח אהל מועד ויעש משה כאשר צוה ה' (ח' ג').	24287
וכתב רבינו בחיי עה"ת, מעשה נס היה וזה אחד המקומות שהחזיק המועט את המרובה, כיוצא בו ויקהילו משה ואהרן את הקהל אל פני הסלע, וכן אמרו במדרש ואת כל העדה הקהילו אל פתח אהל מועד, אמר לפניו משה רבונו של עולם, ששים רבוא אנשים וששים רבוא בחורים היאך אני יכול להעמידן פתח האהל? אמר לו הקב"ה על זה אתה תמה והלא השמים כדוק עין היו, ואני מתחתים מסוף העולם ועד סופו, שנא' (ישעיה מ') הנוטה כדוק שמים וימתחם כאהל לשבת.	24288 24289 24290 24291 24292
וכן בהר סיני נגלה הקב"ה על הר סיני בעשרים ושנים אלף מרכבות של מלאכי השרת שנא' (תהלים ס'), רכב אלהים רבותים אלפי שנאן, ועל כל מרכבה ומרכבה כמרכבה שראה יחזקאל, והיאך היה ההר מחזיק כולם? אלא מעשה נסים היה, שהיה הקב"ה אומר להר הרחב וקבל בני אמונים.	24293 24294 24295
וכיון שעברו את הירדן נכנסו כל ישראל בין שני בדי הארון, שנא' ויאמר יהושע אל כל בני ישראל גשו הנה ושמעו את דברי ה' אלהיכם, וכן לעתיד לבוא, כל אותן אוכלוסין שיצאו מאדם הראשון עד שיחיו המתים היכן הם עומדים, והן עתידין לומר צר לי המקום גשה לי ואשבה? אלא אני מרחיב את ירושלים שנא' הרחיבי מקום אהלך ויריעות משכנותיך, וכתוב ורחבה ונסבה למעלה למעלה, ע"כ במד"ר (רבינו בחיי).	24296 24297 24298 24299 24300
ושמעתי בשם הגה"צ הק' ר' אלחנן וסרמן זצ"ל, כי ההבדל בין בעל הבית לבן תורה הוא, שהבעה"ב מודאג איך יתרחש ויתהווה הקיום ביום המחרת, והוא כולו נתון לדאגת המחר מה ילד יום, ואילו הבן	24301 24302

תורה הוא כולו שקוע ואפוף תמהון על הנסים והנפלאות של יום אתמול, מתפעל ושואל איך עברתי את	24303
העבר במשך רבות בשנים, בכל המצבים השונים של עוני צער ונסיונות הקשים.	24304
אמנם כאשר הוא מסתכל ומתבונן לאחור, אל התקופות הכי קשות של רעב וצמאון שחי עם משפחתו	24305
בבית קטן וצר, איך שהם גידלו בנים ובנות בחדר אחד או בשני חדרים קטנים, הרי שהוא משתאה ומביט	24306
על עצמו כאיש פלא, עומד ומתמיה האם זהו אני שעברתי ככה, האם באמת אני הוא האיש שיכולתי לעמוד	24307
בכך, או שזהו רק חלום ולא יותר שנתקיים בו ובהם עומדים צפופים ומשתחזים רווחים?	24308
וכך היתה תמיהת משה רבינו בדורו דור המדבר, שהתפלא איך יסתדרו ששים רבוא אנשים וששים רבוא	24309
בחורים בפתח צר של אהל מועד, וכך גם יש להתפלא על הישיבות הקדושות בדור הקודם שלמדו בתנאים	24310
הכי קשים, ברמת ובאימה ובהתלהבות, כשלרשותם בתי מדרש קטנים לא נוחים, קרים בימות החורף	24311
וחמים בימות הקיץ, והם נודדים על ספסלי בית המדרש בעשותם לילות כימים בתנאים של רעב וצמאון,	24312
איך ניתן לכנות את הדור ההוא, אם לא שזה ממש נס כפול, וכציוור שנתנו חז"ל דורו של ר"י ב"ר אילעאי	24313
ששה מתכסים בטלית אחד (סנהדרין כ').	24314
ואם נשווה את הדורות שלנו לדורות שלפנינו, הרי בדורנו חיים ברווחה ובצורה מסודרת, ומי יודע אם	24315
ח"ו יגיע זמן של נסיונות, מה יהיה אם לא ילמדו להיות מוכנים ולהיות עתידים ליום כזה בגבורת הנפש,	24316
כי הרי אנחנו חיים בדור של אחרית הימים שניבאו עליהם הנביאים, שרק באמונה חזקה וטהורה	24317
ובמסירות נפש נוכל להתקיים ולראות את הנס הגדול, כשכל אוכלוסין שיצאו מאדם הראשון עד שיחיו	24318
המתים שהקב"ה ירחיב את ירושלים בב"א! (מעייני החיים ח"ג).	24319
	24320
מאמר נז	24321
ויאמר משה אל העדה זה הדבר אשר צוה ה' לעשות (ויקרא ח' ה').	24322
וברש"י דברים שאני עושה לפניכם צוני הקב"ה לעשות, ואל תאמרו לכבודי ולכבוד אחי אני עושה,	24323
לכאורה האם יש מקום לחשוד משה רבינו נאמן ביתו של הקב"ה, כי יעשה שום דבר בלי ציווי הקב"ה?	24324
אלא כך צריכים ללמוד הענין, שנו רבותינו (שקלים פ"ג ה"ב), מי שהיה נכנס לתרום את הלשכה לא היה	24325
נכנס לא בפרגוד חפות, לא במנעול ולא בסנדל ולא בתפלין ולא בקמיע, שמא יעשיר ויאמרו מתרומת	24326
הלשכה העשיר, שנאמר והייתם נקיים מה' ומישראל, ובמפרשים ולא בתפלין ולא בקמיע שלא יאמרו	24327
התיר התפר ונתן בתוכן מעות.	24328
עד כדי כך הוא הענין של והייתם נקיים, האם באמת ימצא שוטה אשר יגיד כזאת שהתיר התפר לתת	24329
בתוכו מעות, ודין זה נאמר אפילו על אהרן ובניו, והענין כי לא על החשד אנחנו מדברים, כי אם על נקיות	24330
שהיא מצוה בפני עצמה, להתרחק אף מאיזה אבק דאבק של חשד, דאם לאו אין זה נקיים.	24331
אמרו במדרש (שמו"ר נ"א א'), איש אמונות רב ברכות זה משה שהוא נאמנו של הקב"ה שנאמר (במדבר	24332
י"ב), לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא, הוי איש אמונות רב ברכות, שכל הדברים שהיה גזבר עליהם	24333
היו מתברכים לפי שהוא נאמן, ראו מאן קמסהיד עליה הקב"ה בעצמו, ולהלן שם במדרש שנו רבותינו	24334
(שקלים פ"ה ה"ב), אין ממנין שררה על הצבור בממון פחות משנים.	24335
הרי אתה מוצא שהיה משה גזבר לעצמו, אלא אף על פי שהיה משה גזבר לעצמו, הוא קורא לאחרים	24336
ומחשב על ידיהם שנאמר אלה פקודי המשכן, אשר פקד משה אין כתיב כאן אלא אשר פוקד על פי משה	24337
ביד איתמר, ובתנחומא אף על פי שהיה משה הצדיק נאמן על פי הגבורה, הוא קורא לאחרים ומחשב על	24338
ידיהם, עד כדי כך הוא סוד הענין של והייתם נקיים בתכלית הנקיות, שלא יהיה שום היכי תימצי בעולם	24339
לאיזה חשד כל דהוא.	24340
אם הקב"ה היה מצוה למשה רבינו למנות כהן גדול ולא היה מראה לו על אהרן, הנה אף שכל הכלל	24341
ישראל ידעו כי אין גדול בישראל כאהרן, אין יותר ראוי והגון כאהרן, אעפ"כ לא היה רשאי למנות אותו	24342
לכהן גדול אחרי שהוא אחיו, א"כ הלא יש היכי תימצי של אפשרות בעולם כי יאמרו עליו כי ממנה אותו	24343
בנגיעתו שהוא אחיו, הנה אין זה כבר נקיים, וע"ז הוא אומר זה הדבר אשר צוה ה' לעשות, הקב"ה צוני	24344
כן לעשות, מפי הגבורה אני עושה זאת ואין לי ברירה אחרת. (דעת תורה).	24345
H	24346
שמיני	24347
מאמר נח	24348
ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל (ויקרא ט' א').	24349
יום שהוקם המשכן ראש חדש ניסן היה, עשר עטרות נטל אותו היום, אותו היום היתה שמחה לפני הקב"ה	24350
כיום שנבראו בו שמים וארץ (מגילה י'). על אותו יום הוא אומר צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה	24351
במלך שהשלום שלו, בעטרה שעטרה לו אמו זה אהל מועד שמצויר בתכלת וארגמן ובתולעת שני ושש,	24352

ביום חתונתו ביום ששרתה שכינה בבית, וביום שמחת לבו ביום שירדה אש חדשה מן השמים (ילקוט תק"כ).	24353
מאלו המאמרים אנו רואים השמחה הגדולה שהיתה לו כביכול להקב"ה ביום שנגמר והוקם המשכן, לעומת מאמרים אלה אנו מוצאים מאמר אחר נפלא בתוכנו, ויהי ביום כלות משה (במדבר ז'), משל למלך שהיתה לו אשה דאגנית, אמר המלך עשי לך פורפירה התחילה לעסוק בה, כל זמן שהיתה מתעסקת בה אינה מריבה, השלימה המלאכה והביאה למלך, ראה אותה המלך וישרה בעיניו, מיד התחיל המלך לומר ווי ווי.	24354
אמרה לו אשתו מה זה אדוני טרחתי את עצמי לעשות רצונך ואתה אומר ווי ווי, אמר לה המלאכה מאד ישרה בעיני, אמנם כל זמן שהיית עסוקה במלאכה לא היית כועסת ולא מקנטרת אותי, עתה שאת פנויה מתירא אני שמא תכעסי אותי, כך הקב"ה כל זמן שהיו בני עסוקים במשכן לא היו מלינים עתה ילינו, לכך נאמר ויהי ביום כלות משה, ווי היה ביום כלות (תנחומא פ' נשא י"ב).	24355
למדנו שבתוך שאר הכוונות והתועלת הנעלה במעשה המשכן, הורדת השכינה כביכול למטה והשראת השכינה בתמידות בחינת הר סיני (רמב"ן ריש תרומה), היתה עוד כוונה נסתרה שרצה הקב"ה שיהיו בני ישראל עסוקים בפעולה גדולה וקדושה, כי בזמן שהיו טרודים במלאכת הקודש לא יהיו מקנטרים ומתלוננים, לא יהיו פנויים לחשוב אם יש מים אם יש לחם וכדומה, אלא יהיו עסוקים במצוות וזריזים במלאכת המשכן, לעשות במלאכות בתכלית הדקדוק, שכידוע כל אחת מהמלאכות תורה שלמה היא בלימוד ובמעשה.	24356
ואף אלה שלא עסקו במלאכה, הרי אין ספק שכל התענינותם נתונה היתה לפרטי הפרטים של המלאכות במשכן, וכאשר נגמרה המלאכה והכל הוקם על מכוננו, היתה שמחה גדולה להקב"ה ולכל ישראל שזכו לכל זה, ומאידך דאג הקב"ה שעכשיו נתפנו ישראל מהמשימה שהעסיקה אותם ללא אפשרות של היסח הדעת, ומי יודע איזה קנטורין עלולים לבוא.	24357
דבר גדול למדנו כאן השווה לכל אחד ובמיוחד לבן תורה, שחובה להעמיס על עצמו שעבודים רוחניים ללא שום הפסקה, ובטרם שסיים מסכת אחת יתחיל מסכת אחרת, וכן בישיבה אף אם עובר זמן הלימודים בהצלחה גדולה והתעלות, אל יתן בלבו הרגשה של סיום של השלמה, כי אז יש לפחד מפני היצר הרע שמחכה להזדמנות זו שבין סיום להתחלה, והוא מוצא לו מקום לכל סוגי הפרעות.	24358
וז"ל המסלת ישרים פ' כ"ה, כמו שרוב ההתבונן הוא הדרך לקנות היראה התמידית, כן היסח הדעת וביטול העיון הוא המפסיד הגדול שלה, יהיה מחמת טרדות או ברצון כל היסח הדעת ביטול הוא ליראה התמידית, הוא מה שציוה הקב"ה אל המלך והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו למען ילמד ליראה יעו"ש.	24359
הנה מדובר כאן באדם שכבר עבר את כל השלבים הקודמים, והמדרגות הגדולות המפורטים כברייתא דר' פנחס, זהירות זריזות, נקיות, פרישות, טהרה, חסידות, וכבר הגיע למדרגת יראת חטא שהיא המעולה בדרגות של יראת שמים וכמו שביאר שם בפ' כ"ד, הרי שגם איש שכבר נמצא בדרגה גדולה כזו ניזוק לא רק משחוק וקלות ראש ח"ו, אלא אף מהיסח הדעת כל שהוא, אף אם היסח הדעת בא לו מחמת טרדות, שהרי אין לך טרוד יותר מהמלך שכל עניני הצבור מוטלים עליו, וגם אותו הזהירה התורה מכל מיני טרדות ובלבול הדעת, וחיבתו להיות עוסק בתורה ובצרכי ישראל יומם ולילה, וקרא בו כל ימי חייו.	24360
על הפסוק לפתח חטאת רובץ (בראשית ד'), אומרים בשם הגר"א ז"ל, כי היצר הרע ממתין ליד הפתח, לאותו רגע שיפסיק האדם מלימודו ואז בא לפתותו, ובאבות פרק ו' מספר רבי יוסי בן קסמא, פעם אחת הייתי מהלך בדרך ופגע בי אדם אחד ואמר לי רבי רצונך שתגור במקומנו ואני אתן לך אלף אלפים דינרי זהב, וכתב רבנו חיים מוולוז'ין זצ"ל בספרו רוח חיים, שבא ללמד שלא יצא אדם מפתח בית המדרש, כי אף פעם אחת יצא ופגע בו המסית להדיחו מעסק התורה.	24361
ואמרו על ר' אלעזר בן ערך שהוא כמעין המתגבר, ואם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים ור' אלעזר בן הורקנוס אף עמהם, ור"א בן ערך בכף שניה מכריע הוא את כולם (אבות פ"ב), האם יש לנו מושג כלשהו בגדלותו? ובכל זאת ספרו לנו חז"ל שר' אלעזר בן ערך איקלע לפורגיתא ודיומסית אימשיך בתרייהו (פרש"י אתר היין והרחצה), איעקר תלמודיה (נעקר תלמודו ושכחו רש"י), כי הדר אתא בעא למיקרא החודש הזה לכם, אמר החרש היה לכם (שבת קמ"ז:).	24362
וכתב המהרש"א שנפלה טעות זה בפיו לפי ענינו, שנעשה לבו אבן וחרש מלהבין, אחרי אשר היה לבו כמעין המתגבר בחיבורו לחכמים עי"ש, נורא הדבר לאנשים קטני ערך כמונו, עד כמה צריכים להתחזק להידיבק תמיד בחברת החכמים, ולהזהר מדברים המפריעים וממאורעות שונים, שטבעו של אדם נמשך אחריהם ונגרר אחרי העולם הזה ומשכיותיו, אלא יוסיף כל יום יראת ה' בנפשו. (הגיוני מוסר ח"ג).	24363
	24364
	24365
	24366
	24367
	24368
	24369
	24370
	24371
	24372
	24373
	24374
	24375
	24376
	24377
	24378
	24379
	24380
	24381
	24382
	24383
	24384
	24385
	24386
	24387
	24388
	24389
	24390
	24391
	24392
	24393
	24394
	24395
	24396
	24397
	24398
	24399
	24400
	24401
מאמר נט	24402

ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל (ויקרא ט' א').	24403
פי' רש"י ויהי ביום השמיני, שמיני למלואים הוא ר"ח ניסן שהוקם המשכן בו ביום ונטל עשר עטרות,	24404
ובמסכת (מגילה י'): איתא, ויהי ביום השמיני, תניא אותו היום היתה שמחה לפני הקב"ה כיום שנבראו בו	24405
שמים וארץ, כתיב הכא ויהי ביום השמיני וכתוב התם ויהי יום אחד, וצריך להבין מה ענין בריאת מעשה	24406
בראשית להקמת המשכן ועיין שם במהרש"א מש"כ בזה.	24407
כמו כן מצינו במדרש תנחומא (פקודי י"א), וירא משה את כל המלאכה, את כל מלאכת המשכן אינו	24408
אומר, אלא את כל המלאכה שהיה הכל כמעשה בראשית, הרי שיש קשר בין בריאת מעשה בראשית	24409
להקמת המשכן וצריך להבין מה השייכות ביניהם.	24410
מי עלה שמים וירד מי אסף רוח בחפניו, מי צרר מים בשמלה מי הקים כל אפסי ארץ (משלי ל'), ודרשו	24411
חז"ל בפסיקתא שמקרא זה נאמר בשבחו של משה רבינו ע"ה, שעשה דברים מופלאים שאין בדומה להם,	24412
א. עלה שמים וירד עלה למרום והוריד תורה לישראל, ב. אסף רוח בחפניו שהוריד רוח הקודש לישראל	24413
הגר"א שם, ג. צרר מים בשמלה שקרע את ים סוף, ד. מי הקים כל אפסי ארץ ומפרש הגר"א ע"פ חז"ל	24414
דהכונה היא להקמת המשכן, שבזה הוקמו והתבססו כל העולמות עי"ש.	24415
נמצינו למדים שבריאת שמים וארץ שהחלה בששת ימי המעשה נשלמה בהקמת המשכן, במעשה בראשית	24416
אמנם נבראו שמים וארץ וכל אשר בהם, אבל עדיין תקומה לא היתה להם, ורק ביום השמיני למלואים	24417
כשמשה רבינו הקים את המשכן אז הוקמה כל הבריאה, כל העולמות העליונים ותחתונים התבססו ואז	24418
נשלמה הבריאה. וכשם שבזמן שנבראו שמים וארץ וכל צבאם, היתה שמחה גדולה לפניו יתברך כנאמר,	24419
יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו (תנחומא ב').	24420
כך גם ביום הקמת המשכן שבה אותה שמחה שאז הושלמה הבריאה, וזהו וירא משה את כל המלאכה והנה	24421
עשו אותה כאשר צוה ה', היינו שכעת הגיע העולם כולו אל תיקונו וביסוסו, לכן ויהי ביום השמיני, מלמד	24422
שהיתה שמחה לפני הקב"ה כיום שנבראו בו שמים וארץ שזוהי השלמת הבריאה.	24423
בכך נבין מפני מה הוצרכו בבניית המשכן לאותם הדברים שבהם נבראו שמים וארץ, ראה בתנחומא ראו	24424
קרא ה' בשם, ראו מה עשה בצלאל שנתן הקב"ה בלבו חכמה, שנאמר ואמלא אותו רוח אלהים בחכמה	24425
ובתבונה ובדעת, בשלושה דברים אלו ברא הקב"ה עולמו, שנאמר (משלי ג'), ה' בחכמה יסד ארץ כונן	24426
שמים בתבונה בדעתו תהומות נבקעו, ובשלושתן עשה בצלאל את המשכן, וכן אחז"ל (ברכות נה.), שיודע	24427
היה בצלאל לצרף אותיות שבהם נבראו שמים וארץ ע"כ, שבהקמת המשכן היה גמר והשלמה לכל מעשה	24428
בראשית, ולכן הוצרכו לאותם הדברים שבהם ברא הקב"ה את עולמו.	24429
בזה יש מקום להבין מה שמבואר בחז"ל, שבצלאל ואהליאב וכל חכמי לב לא יכלו להקים את המשכן ורק	24430
משה לבדו היה מסוגל לכך, וכך מתבאר גם מדברי הפסיקתא שדרשו על הפסוק, מי הקים כל אפסי ארץ	24431
על משה רבינו, שרק הוא יכול היה להקים כל אפסי ארץ ע"י הקמת המשכן, וצריך להבין למה משה	24432
דוקא, אכן יתכן לומר דהרי מפורש בחז"ל שהעולם נברא ע"י התורה כמ"ש ואהיה אצלו אמון, אל תקרי	24433
אמון אלא אומן, אמרה תורה אני הייתי כלי אומנותו של הקב"ה שבו נסתכל וברא את העולם.	24434
ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה בדעתו תהומות נבקעו, היינו בחכמה ובתבונה ובדעת של תורה,	24435
ולכן כשהיה צורך להשלים את הבריאה הוצרכו דוקא למשה רבינו שהוא כח התורה והתורה נקראת על	24436
שמו, והוא זה שעלה למרום להביא את התורה והורידה לנו והוא לימדה לכל ישראל, ולכן הוא האדם	24437
היחיד שיש לו הכח להיות את המכה בפטיש, לגמור ולהשלים את הקמת הבריאה כולה על ידי הקמת	24438
המשכן.	24439
דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה, וכתב רש"י ויקחו לי תרומה, לי לשמי, אפשר שמרומז בדברי רש"י,	24440
שהתרומה למלאכת המשכן צריכה להיות דוקא לשם שמים, לשמי ללא שום פניות ונגיעות אלא מאת כל	24441
איש אשר יבנו לבו, והטעם נראה שאין נדבת הכסף אמצעי בלבד להגיע לבניית המשכן, אלא שע"ז	24442
שנתנו מנדבת לבם ברצון גמור לשם שמים זכו להשראת השכינה, והמשכן הוא כדי שבכך נזכה לושכנתי	24443
בתוכם, היינו בתוך לבו ונפשו של כל אחד ואחד, וכמ"ש (תהילים ע"ח) אהל שכן באדם, ולזה נדרשת	24444
דוקא תרומת כסף וזהב שבאה מלב זך וטהור לשמו יתברך.	24445
ויהי עלי דבר ה' לאמר, לא תבנה בית לשמי כי דמים רבים שפכת ארצה לפני, הנה בן נולד לך הוא יהיה	24446
איש מנוחה והניחותי לו מכל אויביו מסביב, כי שלמה יהיה שמו ושלומו ושקט אתן על ישראל בימי, הוא	24447
יבנה בית לשמי (דברי הימים א' כ"ב), הרבה התלבטו המפרשים בהבנת הדברים, שהרי דוד המלך שפך	24448
דמם של שונאי ישראל, והכל עשה ע"פ הסנהדרין כמפורש בחז"ל, שאמר לו הקב"ה שדמם חשוב לפני	24449
כדם קרבנות על גבי המזבח, ומהי התביעה עליו בכך, וכבר האריכו בזה המפרשים.	24450
ומו"ר הג"ר חיים שמואלביץ זצ"ל היה מבאר, וכעין זה מצאתי אח"כ במלבי"ם (מלכים א' ה'), שאין	24451
הכוונה לבקר את דוד על הדמים ששפך, שהרי ודאי עשה בזה כדון, אלא מפני שבית המקדש היה צריך	24452

להבנות לגמרי לשם שמים בלא שום פניה ונגיעה, והרי אחד הדברים שהמקדש מגין מפניהם הוא מפני	24453
חרב השונא, וכמו ששלמה אמר בעת חנוכת המקדש בתפלתו, כי יצא עמך למלחמה על אויבו בדרך אשר	24454
תשלחם, והתפללו אל ה' דרך העיר אשר בחרת בה, ושמעת את תפלתם ואת תחנונם.	24455
ומאחר שדוד הוא איש מלחמה ושפך הרבה דם, ועדיין לא שקטה הארץ כאשר רצה לבנות את בית	24456
המקדש, נמצא שאם הוא יבנה את הבית, לא תהיה בנייתו לגמרי בטוהר הכוונה השלמה, מפני שיש לו	24457
בזה עוד איזה שהיא נגיעה לנצח במלחמה, ורק שלמה בנו שהוא איש מנוחה יוכל לבנות בית שיהיה	24458
לגמרי לשם שמים, בכוונה טהורה וזכה בתכלית ללא שום כוונות נוספות.	24459
מעתה יש מקום לבאר בדרך נוספת, מדוע הקמת המשכן היתה צריכה להיות דוקא ע"י משה, הקמת	24460
המשכן הוא השלב האחרון בגמר בנינו, ולזה נדרש אדם כזה שכל פעלו הוא לב טהור ונקי לגמרי לשם	24461
שמים, ובדבר זה האדם הראוי לכך ביותר הוא משה רבינו ע"ה, וכפי שכבר ביארנו לעיל דמשה הגיע	24462
למדרגה גבוהה כל כך עד שלא היתה לו שום נגיעה ושום ענין לעצמו, מפני שהזדכך כל כך עד ששכינה	24463
מדברת מתוך גרונו, והטעם לכך הוא מפני שהוא מרגיש ונחננו מה התבטלות מוחלטת לה', ולכן זכה גם	24464
לראות באספקלריא המאירה ללא שום חציצה.	24465
ויש להוסיף שגם הכפרה של חטא העגל שהיתה בהקמת המשכן לא היתה שייכת אליו עצמו, מפני שלא	24466
היתה לו שום שייכות לחטא העגל, נמצא שהוא מופקע לגמרי מכל פניה בהקמת המשכן, לכן רק הוא	24467
הראוי להקים את המשכן, ועל ידי זה להקים ולהשלים את העולמות כולם, וכמו שדרשו חז"ל על הפסוק,	24468
מי הקים כל אפסי ארץ זה משה רבינו וזהו ויקם משה את המשכן. (מעדני שמואל).	24469
	24470
מאמר ס	24471
ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה' (ויקרא ט' ו').	24472
אמר להם משה לישראל, אותו יצר הרע העבירו מלבכם ותהיו כולכם ביראה אחת ובעצה אחת לשרת	24473
לפני המקום (תו"כ), ויש להבין מיהו אותו יצר הרע ומה היא יראה אחת ועצה אחת שבעבורה ירא אליהם	24474
כבוד ה', והנראה מדברי התורת כהנים, שישראל פחדו שמא לא נמחל להם עדיין עוון העגל, ומה היה	24475
היצר הרע שעל ידו עשו את העגל, זה היה השכל הגדול שלהם, שכל עבודתם ועבודת האבות לפני ה'	24476
הכל היה על פי שכלם.	24477
במתן תורה קבלו עליהם עול מלכות שמים לשעבד את שכלם לשכל התורה, ולעשות עבודתם לשמים רק	24478
על פי התורה כמצות ה' ביד משה, ובעשיית העגל הלכו שוב על פי שכלם, כי חשבו שמשה רבינו מת	24479
ועליהם לדעת את הדרך ילכו בה, כמו שהכרובים הודיעו שישראל עושים רצונו של מקום על ידי שהיו	24480
פניהם איש אל אחיו (ב"ב צ"ט), ועיקר החטא היה שהלכו אחר שכלם ולא אחר דבר ה', ולכן היתה עיקר	24481
התביעה כי עם קשה עורף אתה, שכמו העורף הוא כנגד הפנים כן הוא שכל האנושי נגד שכל התורה.	24482
וכשחטאו בעגל היינו שהלכו אחר שכלם נצטוו בהקמת המשכן לכפר על חטא זה וכמ"ש (שמו"ב נ"א),	24483
יבא זהב המשכן ויכפר על זהב העגל, בשעה שעשיתם את העגל הכעסתם אותי באלה אלהיך, עכשיו	24484
שעשיתם את המשכן באלה פקודי המשכן הריני מתרצה לכם, היינו ששמעו בכל דבר ודבר לפקודות	24485
השית"ת, ולכך נאמר וחזר ונשנה בכל דבר כאשר צוה ה' את משה, וכשהושלם המשכן וחיכו לאות שנמחל	24486
להם אותו עוון, אמר להם משה רבינו ע"ה שאין העוון נמחל בכדי, אלא אותו יצר הרע העבירו מלבכם אז	24487
ירא אליכם כבוד ה'.	24488
והוסיף משה רבינו ע"ה ואמר, ותהיו כולכם ביראה אחת ובעצה אחת לשרת לפני המקום, היינו	24489
שכשהאדם הולך אחר שכלו יש לכל אחד שכל משלו, כמו שאמרו חז"ל כשם שאין פרצופיהן דומים כך	24490
אין דעתם שוה (במ"ר כ"א ב'), וכל אחד אדעתא דנפשיה קעביד, ואי אפשר שיהיו מאוחדים כאיש אחד	24491
בלב אחד, ושתהיה להם יראה אחת ועצה אחת, והמשך דברי התורת כהנים, כשם שהוא יחיד בעולם כך	24492
תהא עבודתכם מיוחדת לפניו, שנאמר ומלתם את ערלת לבבכם.	24493
היינו שבאמת האלהים עשה את האדם ישר ומשפטי ה' ישרים, ואילו היה שכל האדם זך ומזוכך היה משיג	24494
את כל התורה בשכלו, ואם כן מדוע משניתנה תורה נאסר לילך אחר השכל, על כך ענה להם משה רבינו	24495
ששכלו של האדם ערל הוא, כי הוא נפגם על ידי הרגשים נפשיים המתערבים בו, על כן יעזוב האדם את	24496
שכלו הערל והמתעתע וידבק בשכל התורה הזך והנקי, והכל יהיה אצלו חוק ה' ולא יעבור אף המשפטים	24497
יהיו כחוקים.	24498
תדע שהרי בן נח השומר את שבע מצוותיו שרובן הן שכליות, משום ששכלו מורהו על כך ולא משום צו	24499
הבורא, כתב הרמב"ם (פ"ח מלכים י"א) שאינו מחסידי אומות העולם ולא מחכמיהם, כי רצון השית"ת	24500
שתהיה עבודתנו מיוחדת לשמו יתברך, רק על פי החוק והציווי על פי ה' ביד משה.	24501

וכך יש להבין את חטאם של נדב ואביהוא שהקריבו אש זרה אשר לא צוה ה', ואמרו בספרא שלא נטלו	24502
עצה ממשה ואהרן ולא אחד מחברו שנאמר איש מחתתו, והיינו כמו שהתבאר שהיתה חסרה להם דעת	24503
תורה בהקרבה זו שלא נטלו עצה ממשה ואהרן, וכשאדם סומך על שכלו הרי כל אחד חושב בנפרד ועושה	24504
אדעתא דנפשיה, ולא אחד מחברו שנאמר איש מחתתו, ועל כך נאמר בקרובי אקדש ועל פני כל העם	24505
אכבד, היינו שכל ישראל יראו בעיניהם שהשלמים היותר גדולים ממשה ואהרן, נענשו כשעבדו את ה' על	24506
פי שכלם, ועשו קל וחומר בנפשם שחייבים לעבוד את השי"ת רק על פי התורה.	24507
כך אפשר גם להבין את מאמרם ז"ל (ברכות י"ז א'), תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים, שלא יהא אדם	24508
קורא ושונה ובוטט באביו ובאמו וברבו ובמי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין, שנאמר ראשית חכמה יראת	24509
ה' שכל טוב לכל עושיהם, לעושים לא נאמר אלא לעושיהם לעושים לשמה, ויש להבין למה זכרו דוקא	24510
חטא זה של בוטט באביו וברבו, ומדוע אמרו שאם הוא מבעט בהם הוא בכלל עושה שלא לשמה הרי אינו	24511
עושה כלל.	24512
וצריך לומר שהמדובר במי שקנה חכמה ונעשה לרב, ומחליט שאינו צריך עוד לרבו ורוצה לנהוג מעתה	24513
על פי שכלו, ויתכן שגם על פי שכלו ינהג כשורה ויהיה בכלל העושים, אבל לא בכלל העושים לשמה	24514
כלומר כופפים עצמם לחלוטין לתורה ולדעת תורה, כי לעולם חייב האדם לחשוד את עצמו ושכלו מפני	24515
ערלת לב ומצודת השוחד העצמי והנגיעות הסמויות, ולקיים ציווי חז"ל עשה לך רב (אבות פ"א), וכל	24516
שכן שלא יבעט בו חלילה.	24517
ועל כך רמזו חז"ל באמרם (סנהדרין ק"ב), על הכתוב במעשה העגל ביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם,	24518
שאיין לך פורענות שאין בה מחטא העגל, ואיך אפשר להבין זאת הרי אין הקב"ה פוקד עוון אבות על בנים	24519
אם אינם אוחזים במעשה אבותיהם (ברכות ז'). ועל כרחנו שבכל חטא ובכל פורענות יש מדה של קשיות	24520
עורף והליכה אחר השכל, ונטיה מהשיעבוד לדרישות התורה בלא סטיה, והרי זה לימוד עבורנו עד כמה	24521
חייבים אנו להרגיל עצמנו, לכופף את שכלנו ורצוננו לתורה ואז בס"ד נעשה ונצליח. (לקט שיחות	24522
מוסר).	24523
	24524
מאמר סא	24525
ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה' (ויקרא ט' ו').	24526
איתא במדרש (ילקו"ש תקכ"א), אמר להם משה לישראל אותו יצר הרע העבירו מלבבכם ותהיו כולכם	24527
ביראה אחת ובעצה אחת לשרת לפני המקום, כשם שהוא יחידי בעולם כך תהא עבודתכם מיוחדת לפניו	24528
שנאמר ומלתם את ערלת לבבכם, אם עשיתם כן וירא אליכם כבוד ה', עם ישראל עומד אחרי סיום	24529
המעמד של הקמת המשכן, אחר הטורח הגדול וההתנדבות הגדולה שהמחישה את רצונם להשראת השכינה	24530
ביניהם.	24531
והיו מצטערים מאד על כי ההשראה הזו מתמהמהת, אז בא משה רבינו ואמר להם, אם אתם כמהים	24532
ומצפים להשראת השכינה, זה הדבר אשר צויה ה' תעשו אותו יצר הרע העבירו מלבבכם, יש להבין איזו	24533
שייכות יש בין העברת אותו יצר הרע להשראת השכינה? הרי מדובר בדור דעה אחרי שהגיעו למדרגת	24534
אדה"ר קודם החטא, ואין עליהם כמעט שום שליטה של יצר הרע, ואיך הדרישה הזו של משה רבינו	24535
מתיישבת עם מצבם אז?	24536
אצלנו למשל אחרי שזכינו לתקופת הבדידות, ללימוד המוסר לתפילות באריכות, לפיתוח הרגשים נעלים	24537
אין מקום לדרישה כזו, כ"ש אם במהלך התפילה זוכים לאיזו התעוררות או התעלות אפילו רגעית הגורמת	24538
לנו עונג גדול, ואם רואים לפעמים שלא היתה שום התעלות בתפילה ושום הישג רוחני, אז אנחנו חושבים	24539
וכי מה עלינו לעשות? הרי זה תלוי בסייעתא דשמיא, ואם לא זכינו לזה מה אנחנו אשמים? ואנו תולים את	24540
הסיבות בזמן או במקום, ולפעמים אף מתיאשים, אך בשום מקרה אין אנו תולים את החסרון בעצמנו.	24541
כאן מגלה לנו התורה הקדושה את ההיפך, וירא אליכם כבוד ה' זה תלוי באדם, אם באמת יעמול קשה	24542
ברוחניות הוא ישיג את מבוקשו, ויגיע להרגשים נעלים החבויים בקרבו, את זה הדגיש להם משה רבינו	24543
אותו יצר הרע העבירו מלבבכם אין הדבר תלוי אלא בכם, ואם אדם אינו מצליח להתרגש הרי זה בגלל	24544
שאינו רוצה להעביר את היצר הרע מלבו, היצר הרע משחד אותו ונעשה עמו חד, והדברים נכונים גם	24545
כלפי דור דעה שהם בעצמם הגדירו את זאת נכונה כשהצהירו רצוננו לראות את מלכנו, הרי זה תלוי	24546
ברצוננו ואח"כ מלכנו.	24547
אל לו לתלמיד לתלות את חוסר התעלותו בלימוד התורה, בכך שחסר בו חשק לרוחניות או לעוה"ב, אין	24548
זה נכון אהבת עולם הבא תקועה בלבו של כל אחד ואחד, אלא שאהבתו לעוה"ז והקשר שלו לעוה"ז	24549
וליצר הרע, הם העומדים בעוכריו ומפריעים לעלייתו, וכשם שלא יתחברו אש ומים בכלי אחד, כך לא	24550
יתכנו אהבת עוה"ז והעוה"ב בלב המאמין, והראיה שאחרי שאנו זוכים לכירור המצב בסוף תקופת	24551

הבדידות הכל נראה אחרת, הלב פתוח להתעלות רוחנית בלתי מוגבלת, ורגעים אלו של התעלות מחייבים אותנו להתמיד במאמצים ע"י לימוד המוסר בהתפעלות, כדי להחזיק את עצמנו במצב רוחני גבוה ולשאוף להמשך התעלות וה' יהא בעזרנו. (דגל המוסר).	24552
	24553
	24554
	24555
מאמר סב	24556
ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' וירא אליכם כבוד ה' (ויקרא ט' ו').	24557
פסוק זה נאמר בר"ח ניסן יום השמיני למלואים בחנוכת המשכן, וצריך באור מהו הדבר אשר צוה ה' תעשו מה עלינו לעשות? ויש בזה כמה דרכים במפרשים, יונתן בן עוזיאל פירש, דין פתגמא דתעבדון אעברו את יצרא בישא מן לבכון ומן יד יתגלי לכון איקר שכנתא דה', וכן בילקוט שמעוני (תקכ"א), אמר להן משה לישראל אותו יצר הרע העבירו מלבכם ותהיו כולכם ביראה אחת ובעצה אחת לשרת לפני המקום.	24558
	24559
	24560
	24561
	24562
ועלינו להבין מהו אותו יצה"ר שנצטוו ישראל להעביר מלבם דוקא באותו היום, ובכלל הענין קשה ביום כה נשגב יום שנטל עשר עטרות, יום שבו שרתה השכינה לראשונה בישראל, וכי ביום זה צריך להזהיר על העברת יצה"ר מן הלב? הלא הלב של כל אחד מישראל היה מלא בשאיפה עצומה להתקדש ולהתעלות ולהדבק בשכינה, וראוי היה יותר לצוותם בעשה טוב ולא בסור מרע!	24563
	24564
	24565
	24566
מברכים אנו מדי יום שלא עשני גוי, הט"ז (או"ח סי' מ"ו סק"ד) מביא שרבים הקשו, מדוע תקנו חז"ל ברכה זו והסמוכות לה בדרך של שלילה ולא בדרך חיובית? שעשני ישראל, ומתמצים שהיות שנמנו וגמרו בית שמאי ובית הלל שנוח לו לאדם שלא נברא משנברא (עירובין יג:), על כן לא תקנו לברך על העשיה בלשון חיובית, אלא לכל הפחות על כך שלא נעשה גוי (עי"ש עוד תירוץ בשם הב"ח).	24567
	24568
	24569
	24570
	24571
	24572
	24573
	24574
	24575
	24576
	24577
	24578
	24579
	24580
	24581
	24582
	24583
	24584
	24585
	24586
	24587
	24588
	24589
	24590
	24591
	24592
	24593
	24594
	24595
	24596
	24597
	24598
	24599
	24600

היכולת להגיע להשגה והכרה באנכי ה' אלקיך היא רק ליהודי, גוי לא שייך במצוה זו של אמונה (רק באיסור עבודה זרה), ולכן כששמע משה רבינו אנכי ה' אלקיך נענה ואמר ברוך שלא עשני גוי, כי מאחר שאנו בדרגה גבוהה ביותר מן הגוים, משום כך נצטוינו כל הכרה ברורה בהשי"ת, גם בהשגת התורה יש כח מיוחד לעם ישראל כמ"ש לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום.	24601
איתא במדרש תנחומא (נח ג), לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא על תורה שבעל פה שנאמר (שמות ל"ד), כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ועם ישראל, שהיא קשה ללמוד ויש בה צער גדול שהיא משולה לחושך שנאמר העם ההולכים בחושך ראו אור גדול, שהקב"ה מאיר עיניהם באיסור והיתר בטמא וטהור, ולא קבלו ישראל את התורה עד שכפה עליהם הקב"ה את ההר כגיגית, זה נאמר על התורה שבע"פ שיש בה דקדוקי מצוות קלות וחמורות, והיא עזה כמות וקשה כשאל קנאתה, לפי שאין לומד אותה אלא מי שאוהב את הקב"ה בכל לבו ובכל נפשו.	24602 24603 24604 24605 24606 24607 24608 24609
תורה שבכתב שייכת גם אצל אומות העולם אבל תורה שבע"פ מופקעת היא מהם, משום שעיקרה הוא הוצאה מן הכח אל הפועל של התורה שבכתב, תחילתה חשך וסופה אור גדול, משום כך כריתת הברית עם ישראל היתה דוקא על תורה שבע"פ, כי זו סגולת ישראל למעלה מכל העמים, ורק לנו הכח לעמוד בצער גדול ולזכות להשיג את התורה בשלימות, העם ההולכים בחושך — זו סגולת עם ישראל ויחודו, שמוכנים ומסוגלים ללכת בחשך עבור התכלית אור גדול.	24610 24611 24612 24613 24614 24615
נמצא שעיקר כוחנו להוציא מן הכח אל הפועל עלינו להשקיע בתורה שבע"פ, כי על ידה נתקשרנו בקשר אמיץ עם הקב"ה נותן התורה ועליה נכרתה הברית, גם אחר שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, רז שמלאכי השרת משתמשים בו (שבת פז.), עדיין היו צריכים כפיית הר כגיגית לקבלת התורה שבעל פה, כי ההוצאה מן הכח אן הפועל, שעיקרה בתורה שבעל פה, היא דרגת אדם שלמעלה ממדרגת המלאכים כדברי המהר"ל לעיל.	24616 24617 24618 24619 24620
השם יצר הרע הוא שם כולל, אבל ישנם כמה סוגי יצה"ר, יש יצה"ר המסית לעבירות ויש יצה"ר של עצלות שלא לעשות מצוות, וישנו סוג נוסף של יצה"ר שכשהאדם מגיע לנקודה רוחנית מסוימת, אשר ממנה יוכל להעפיל הלאה בעבודת ה', שם הוא עוצר את האדם ונותן לו תחושה של סיפוק, משכנע את האדם בגדלותו ובמעלתו ושאינו צריך להתאמץ יותר, והסר שטן מלפנינו ומאחרינו, מלפנינו היינו לפני עשיית המצוה שלא יסית אותנו יצה"ר שלא לעשותה, ומאחרינו אחר קיום המצוה שלא ימנע אותנו מלהמשיך ולהתעלות ע"י הרגשה של סיפוק מדומה.	24621 24622 24623 24624 24625 24626
נראה שזהו הציווי המיוחד שנצטוו ישראל בסיום חנוכת המשכן וימי המילואים, זה הדבר אשר ציוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה', אותו יצר הרע העבירו מלבכם, היינו אותו יצה"ר המיוחד לזמן זה, יצר של סיפוק שביעות רצון מהקמת המשכן על כל שלביו, התרומות העשייה וההקמה וסוף סוף תכלית הכל השראת השכינה! כלל ישראל ביום זה היו בודאי בדרגה גבוהה מאד, וככל שהדרגה גבוהה ישנו סיכון יותר גדול מאותה הרגשה של סיפוק.	24627 24628 24629 24630 24631
עיקר העבודה היא תמיד להמשיך ולהתקדם, בכל שלב ושלב עלינו להוציא מן הכח אל הפועל את מה שאצור בתוכנו, לעולם אין אנו מגיעים לשלב של סיום, כי כל סיום צריך התחלה חדשה, ואסור לנו לעמוד במקום אחד ולהחליט שכבר הגענו לתכלית, זה הזמן המתאים ביותר לצוות את ישראל, אעבירו ית יצרא בישא מן לבכון, אל תסתפקו במועט ברוחניות אל תעצרו באמצע העליה, שחנוכת המשכן לא תהיה חלילה סיום העליה וההתעלות, אלא התחלה חדשה בעבודת ה'!	24632 24633 24634 24635 24636
לבן ישיבה ישנה ג"כ הרגשה זו לפעמים, יצר של סיפוק מעצם הדבר שהוא נמצא בישיבה, מחשבה זו בטעות יסודה, משום שהמוטל עלינו הוא להיות בני ישיבה במעשינו ולא רק בהשתייכות לישיבה, עלינו להכיר את כוחותינו הגדולים ולהוציאם מן הכח אל הפועל, וזאת אך ורק ע"י עמל ויגיעה בתורה ובעבודת ה', ביותר אנו יכולים לחוש הרגשה זו במוצאי יום הכיפורים, לאחר עבודה מאומצת של חודש אלול ועשרת ימי תשובה, שביעות הרצון והסיפוק הנפשי שאחר עשיית המצוה הינם בגדר פריקת עול, כאשר כל אחד הולך לדרך ומזניח את חובת העבודה.	24637 24638 24639 24640 24641 24642
זהו גם ענינו של אסרו חג שאחר הרגל שלמדהו חז"ל (סוכה מה:), מן הפסוק אסרו חג בעבותים, מטרותו של יום זה הוא לשמור את ההשגות שהשגנו ברגל, ולהמשיך את השפעת הרגל לימים שאחרינו, ולא לתת ליצר הסיפוק לעצור את העליה הרוחנית בסיום החג, זה הדבר אשר ציוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה'!	24643 24644 24645
(מצור דבש)	24646
	24647
מאמר סג	24648
ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח ועשה את חטאתך (ויקרא ט' ז).	24649

לפי שהיה אהרן רואה את המזבח כתבנית שור והיה מתיירא ממנו, אמר לו משה לאהרן הגיס דעתך וקרב אליו, לכך נאמר קרב אל המזבח (תו"כ), וכתב הרמב"ן כי בעבור שהיה אהרן קדוש ה' ואין בנפשו חטא זולת מעשה העגל, היה החטא ההוא קבוע לו במחשבתו כענין וחטאתי נגדי תמיד, והיה נדמה לו כאילו צורת העגל מעכב בכפרותיו עי"ש.	24650
הנה בחטא מי מריבה כתוב מפורש בתורה שעבור זה לא יכנסו משה ואהרן לארץ, ונלאו כל הראשונים למצוא החטא, א"כ על מעשה העגל שעשה אהרן ולא כתבה תורה שעבור זה לא יכנס לארץ, צריך לומר ברור שחטאו זה לא היה מעכב ביאתו לארץ, ואף אם תמצא שם איזה פגם חטא הרי רצה הקב"ה מעשיו ועשאו לכהן גדול, בכל זאת מכיון שעכ"פ יצא מכשול מתחת ידו היה כל כך חקוק במחשבתו, וחטאו כנגדו לפניו תמיד עד שראה דמות שור על המזבח ונבעת ביותר וירא לגשת!	24651
ואם אהרן קדוש ה' כך, מה יאמר אדם שעבר עבירה ממש ובמתכוין וזדון, עד כמה תשיגהו הפחד והבזיון לגשת אל מזבח ה', אם לאהרן נדמה כאילו צורת העגל מעכב כפרותיו, מהיכן יקוה אנוש רמה לקבל סליחה וכפרה על פשעיו כ"ש ששותה כמים עוולה, פירוש כמו המים שמשגיגים חנם בלא כסף ובלא טורח, כן שותה אדם עוולה בלא צער ומרירות על עוברו רצון ה', א"כ בעת גשתו להתפלל על חייו וסליחת עוונות לפני ה' והתפלה במקום קרבן, איך לא יבוש ולא יכנע בפחד ורעדה להיות עוונותיו חקוקים במחשבתו שמא ח"ו הם מעכבים כפרותיו?	24652
אכן זוהי המדה מפני שאהרן קדוש ה' קיים בנפשו שויתי ה' לנגדי תמיד, שכל היום חקוק לפניו ידיעתו והכרתו את גדולת השי"ת ומוראו ופחדו ממנו, משום כך היתה גם חטאתו נגדו תמיד כי זה תלוי בזה, מי שמבין ומכיר רוממותו יתב' חוזרת הכרה זו למצוא שפלות עצמו וחטאתי נגדי תמיד, לא כן האדם אשר אינו משים עיניו על דרכיו, סומא הוא בכל לא חלי ולא מרגיש לא זה ולא זה! כאבן דומם אשר לא נע ולא זע, כי עבירותיו של אדם מטמטמין לבו מלהכיר רוממותו יתב', וממילא אינו מרגיש חומר פגם החטא. והנה ידוע כי האנשים המשחקים בקירקיסאות, אלו שמהלכים על חבל מעל הנהר או הארץ, כל עיקר דעתם הוא שיווי המשקל, ואחרים אחוזים ב' משקלות שוים בידיהם וככה עוברים הם את עמק הבכא, אבל אם מסיח דעתו לרגע ממש וגם פחות מרגע ויאבד קו המשקולת, ויכבד צד א' מהשני אפי' במשהו, הרי נופלים המה במהרה לתחתיות ארץ או במצולות ים ואבדו באשר אבדו.	24653
וכבר המשילו כן החכמים דרכו של אדם בעוה"ז, שמהלכו כאותם העוברים על החבל, ולכן מוטל על האדם היודע שלא לאבד חייו, שלא יסיח דעתו ולא ישכח כי ככה דוקא יעבור עולמו, חרב מונחת לו בין יריכותיו וגיהנם פתוחה לו מתחתיו, אם ישים עיניו על דרכיו תמיד הרי הוא ניצול, ובאם לאו ח"ו בהיסח הדעת לרגע א' יכול ח"ו לאבד חושיו ויכרע תחתיו, וחסל כל עניניו לנצח רח"ל.	24654
א"כ צריך הוא למשקלות בידיו, בימינו שויתי ה' לנגדי תמיד, ובשמאלו וחטאתי נגדי תמיד, ובכך תקותו חזקה לעבור דרך מסוכנת זו, ועוד יתעלה בהרבה ושכרו אתו, כי הראה גבורתו הנפלאה אשר לא כל אדם זוכה לכך, אבל עיקר גדול הוא שייצמצם כל מחשבתו רק לזאת, איך לעבור על החבל מראשו עד סופו, כי בכל פסיעה ופסיעה חייו תלויים לו מנגד, ואף אם כבר עבר תשעים ותשע אחוז מדרכו, עדיין לבו יפחד מאד על הפסיעה האחרונה, כזאת יעשה וינצל מהבלי הזמן ונוראות פגעיו העצומים, אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה. (אור יהל ח"ב).	24655
מאמר סד	24656
ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח ועשה את חטאתך (ויקרא ט' ז').	24657
אדמו"ר הגה"ח רי"י הורביץ זצ"ל מבאר בס' מדריגת האדם, את ההבדל בין משה רבינו ע"ה ובין ירבעם בן נבט, מה מונח ביסוד ושורש נפשם אשר הבדילם לשתי דרכים נפרדות מן הקצה אל הקצה, ודאי שכל אחד לא נולד עם דרכו וכיוונו בדרך הטבעית, אלא שבדרך הבחירה והעיון כל אחד מהם חתר והגיע למהותו ושיטתו, ובכן במה זכה משה להצליח למרום המרומים, ומפני מה נתגלגל ירבעם וירד כל כך עד כדי היעשותו חוטא ומחטיא את הרבים?	24658
מצינו במשה שהתורה מעידה עליו כי היה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה, וכאשר צוה ה' לשלחו למצרים לגאולת ישראל, ענה ואמר שלח נא ביד תשלח, וביאר הרמב"ן ז"ל, כי אם תשלח כל אדם מן השוק הוא הגון ומסוגל ממני, נפלאה היתה מדרגתו בענין הכרת פחיתותו ומיעוט ערכו, התרגזותו על העדר שלמותו יחד עם השאיפה לתיקון פגמיו ממלאות כל הוויותו, עד כדי הרגשת התפשטות כל המעלות. הרגשת הפחיתות האפילה על הכרת המעלות עד כדי היעלמן, כדוגמת אדם שנחתכה לו אצבע והדם נוזל והכאב גדול, מצב כזה בוודאי משכיח מן האדם את הרגשת היתרון שבשאר איבריו השלמים, כי איך יתענג בקיום שאר גופו בזמן שהאצבע שופע דם, וכל מחשבתו מכוונת לריפוי האצבע.	24659
	24660
	24661
	24662
	24663
	24664
	24665
	24666
	24667
	24668
	24669
	24670
	24671
	24672
	24673
	24674
	24675
	24676
	24677
	24678
	24679
	24680
	24681
	24682
	24683
	24684
	24685
	24686
	24687
	24688
	24689
	24690
	24691
	24692
	24693
	24694
	24695
	24696
	24697
	24698

כך הגיע משה רבינו להרגיש כל חסרון קל שבו, וכאשר שלחו השי"ת למצרים אמר שלח נא ביד תשלח,	24699
כל אחד מסוגל יותר ממני, כי היה מודד כל אחד כפי מדת הרגשת פחיתותו, מופשט לגמרי מהרגשת	24700
הגדלות שלו, כולו כאב מהרגשת החסרון, ממילא לא היה פונה לראות החסרון שבזולת, כי זה יגרום לו	24701
הרגשת חסרון שלא הגיע למדת עין טובה, נמצא שאחרי ההתלמדות לא להיות להוט למצוא את חסרון	24702
הזולת, הרגשת החסרון העצמי גדלה אצלו שבעתיים.	24703
שתי המעלות האלו הרגשת פחיתות עצמו וגדלות הזולת, הביאו אותו לידי התשובה של שלח נא ביד	24704
תשלח, ובכל הווייתו חשב שכל אחד זולתו מוכשר ביותר להיות מנהיג על ישראל, נמצא לפי שהיה בו	24705
השורש הזה של הרגשת החסרון, והתביעה המתמדת העצמית הביאו אותו לדרגת זוכה ומזכה הרבים.	24706
אצל ירבעם השורש הזה עקר והרס מתוך נפשו, כל מאמציו היו מכוונים רק להתרברבות, שכל רואיו לא	24707
יטעו חלילה לחשוב שהוא פחות מהזולת, כדמצינו בחז"ל (סנהדרין ק"א), שמנע את עצמו מלעלות לרגל	24708
שמא יאמרו האי מלכא והאי עבדא, כי אם יעמוד בעזרה ורחבעם יושב כפי גזירת הבורא, מצב כזה לא	24709
היה בהתאם להרגשת גדלותו שהוא יהא עומד, ומלך מזרע יהודה יהא יושב, ולכן נסתבך והעמיד עגלים	24710
על גבולות ישראל, והכריז אלה אלהיך ישראל, ונהפך להיות חוטא ומחטיא את הרבים, מן הקצה אל	24711
הקצה ממעלת משה רבינו ע"ה.	24712
וייתכן מאד שהיה לו לירבעם פתח כשר לטעות, שמא על ידי מניעת הכבוד ממנו והתכופפותו לפני	24713
רחבעם, תתקרה השפעתו הרוחנית על העם, כי יאמרו הא מלכא והא עבדא, ככה היה ירבעם משכנע את	24714
עצמו, שגדלותו נחוצה דוקא לטובת הרוחניות של העם, וכאן טעה והטעה את עצמו, ולא חש ולא הרגיש	24715
שאף ההשפעה הרוחנית אינה תלויה באדם, אלא ברשותו וברצונו של השי"ת, ואין מלכות נוגעת בחברתה	24716
אפילו כמלא נימה.	24717
ואם ירבעם חשש שמא יקופח כבוד מלכותו הרוחנית, לא על כבוד שמים חשש כי אם על כבודו וגופו,	24718
ובשום פנים לא רצה להפקיר את נגיעתו החומרית, והתפתה ליצרו והטעה את עצמו, לא רצה להכיר	24719
פחיתותו וצורך תיקון מעלתו העצמית, ובהעדר מדות אלו לא תיתכן שום השפעה על העם.	24720
משה אמר כל אחד מן השוק טוב ממני לשליחות זו, אצל ירבעם המצב הפוך כל פחדו ודאגתו שמא יאמרו	24721
על רחבעם האי מלכא, ולו באמת היה רוצה להשפיע במובן הרוחני, מה איכפת לו אם מישוה גדול ממנו,	24722
וכאן ההבדל שבין משה וירבעם, האחד נעשה לאדון ואב כל הנביאים עד סוף כל הדורות, והיפוכו נרשם	24723
ונכתב למקולקל עד סוף כל הדורות.	24724
וכן מצינו אצל אהרן הכהן ע"ה, שריכז כל רעיונותיו והגות לבו בתביעה מתמדת על מעשה העגל, רגשי	24725
חרטה על שלא קינא בקנאות יתירה במעשה העגל לא עזבוהו אפילו לרגע קט, תמיד היה דואג שהוא לא	24726
ראוי לעבודת הכהונה הגדולה, כמ"ש קרב אל המזבח ופירש הרמב"ן ז"ל, כי בעבור שהיה אהרן קדוש ה'	24727
ואין בנפשו חטא זולתי מעשה העגל, היה החטא קבוע לו במחשבתו כענין שנאמר וחטאתי נגדי תמיד, והיה	24728
נדמה לו כאילו צורת העגל שם מעכב בכפרותיו, ולכך אמרו לו הגס דעתך שלא יהיה שפל רוח כ"כ,	24729
שרצה האלהים את מעשיו עכ"ל.	24730
מבהיל להתבונן על דרגת אהרן ע"ה, על גודל ענוותנותו והכרת פחיתות מעלתו, הלא כל האמתלאות כל	24731
ההצטדקאות במעשה זו, לא היו אלא מעין תחבולה למנוע את ישראל מעבירה, הלא לזה התכוון לדחות	24732
לעוד שעות אחדות עד למחרת ובינתיים משה יבוא, וכל זה לא הועיל לו להשקיט את הרגשת האשמה, על	24733
מניעת התוכחה לישראל במעשה העגל, התביעה הזאת היתה מחלחלת באהרן עד יסוד נפשו, והדריכתהו	24734
מנוחה אף בגישתו לעבוד בקודש, וצורת העגל היתה מצטיירת לפניו כמעכבת בכפרותיו בקרבנות ישראל,	24735
ובזה היתה רוממותו של אהרן הכהן.	24736
ומה שיש לנו להתעורר ממאמרנו זה, הוא שיבחר לו האדם דרך רגישות בפגמים עצמיים, והרגשת	24737
התביעה המתמדת על צורך התיקון העצמי הבלתי פוסק, וממילא יוכשר להכרת הטוב שבזולת, והאהבה	24738
והאמת תגברנה בכל ארחות חיינו בין אדם לחבירו ובין הפרט והכלל, ובעיקר המחונן ברוחניות יתירה	24739
שהוא זקוק לשמירה יתירה, בכדי שיהיה ראוי להשפיע על הכלל. (תורת הנפש).	24740
	24741
מאמר סה	24742
ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח ועשה את חטאתך (ויקרא ט' ז').	24743
פירש רש"י ז"ל, שהיה אהרן בוש וירא לגשת, אמר לו משה למה אתה בוש לכך נבחרת, וכתב על זה	24744
הרמב"ן כי בעבור שהיה אהרן קדוש ה' ואין בנפשו חטא זולתי מעשה העגל, היה החטא ההוא קבוע לו	24745
במחשבתו כענין שנאמר וחטאתי נגדי תמיד, והיה נדמה לו כאילו צורת העגל מעכב בכפרותיו, ולכך אמר	24746
לו הגס דעתך שלא יהיה שפל רוח כל כך שכבר רצה אלוקים את מעשיו ע"כ.	24747

מתבאר מדברי הרמב"ן שאהרן קדוש ה' לא נכשל בכל חייו בשום חטא ועון, ולא היה בידו שום מכשול	24748
אחר חוץ מזה של עשיית העגל, וגם זה עשה רק כדי להציל את בני ישראל מכליון, כמ"ש חז"ל שראה	24749
אהרן את חור שעמד כנגדם שהרגוהו, ואם גם הוא יסרב מלעשות את העגל יהרגו אותו, ויקויים בהם	24750
הכתוב אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא ואז ח"ו לא תהיה להם תקומה ולכן עשה את העגל.	24751
ומצינו (בילקו"ש רמז שצ"א), שבגלל שמסר נפשו על ישראל בעשיית העגל, זכה לכהונה גדולה	24752
ולעשרים וארבע מתנות כהונה, ואעפ"כ היה בזה גם צד עבירה, ועל כך הרבה בתשובה ובתפלה ועדיין	24753
היה עומד נגד עיניו החטא של העגל, עד כדי כך שלא היה יכול לגשת לעשות את הקרבנות, עד שמשה	24754
אמר לו בשם הקב"ה קרב אל המזבח, הגס דעתך שכבר רצה אלוקים את מעשיו.	24755
גם אחרי דבריו של משה לא נרגע אהרן, שהרי נאמר ויבא משה ואהרן אל אהל מועד ויצאו ויברכו את	24756
העם, וירא כבוד ה' אל העם, ופירש רש"י כיון שראה אהרן שקרבו כל הקרבנות ונעשו כל המעשים ולא	24757
ירדה שכינה לישראל, היה מצטער ואמר יודע אני שכועס הקב"ה עלי ובשבילי לא ירדה שכינה לישראל,	24758
אמר לו למשה משה אחי כך עשית לי שנכנסתי ונתביישתי, בטוח היה אהרן שעיקוב ירידת השכינה	24759
וכפרתם על חטא העגל זה רק בגללו, לא תלה בחטא של אף אחד מישראל רק בגללו, חטאתי נגדי תמיד.	24760
אמר להם משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה', אהרן אחי כדאי וחשוב ממני שעל ידי	24761
קרבנותי ועבודתו תשרה שכינה בכם ותדעו שהמקום בחר בו, ללמדך שדוקא על ידי מעשיו של אהרן	24762
שרתה השכינה בישראל, ואכן זכו אז לגילוי שכינה, וירא כבוד ה' אל כל העם, ותצא אש מלפני ה'	24763
ותאכל על המזבח את העולה ואת החלבים, וירא כל העם וירונו ויפלו על פניהם, אמר לו משה למה אתה	24764
בוש לכן נבחרת, דוקא בגלל זה שאהרן בוש מפני שחטאתו נגדו תמיד, זה גופא המעלה הנותנת שהוא	24765
הראוי להשרות שכינה בישראל.	24766
בשולחן ערוך אורח חיים סימן א' כותב הרמ"א, שויתי ה' לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות	24767
הצדיקים אשר הולכים לפני האלהים, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו, כישיבתו	24768
ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול, כל שכן כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול אשר מלא כל הארץ	24769
כבודו עומד עליו ורואה במעשיו, כמו שנאמר אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאום ה', מיד יגיע	24770
אליו היראה וההכנעה בפחד השם יתברך ובושתו ממנו תמיד, והוא מלשון הרמב"ם במורה נבוכים.	24771
כתב שם בביאור הגר"א ומיד יגיע אליו... ובושתו כמ"ש בעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו זו	24772
הבושה, ועל מה שכתב שם קודם הרמ"א שויתי ה' לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים,	24773
כתב על כך הגר"א כמו שכתוב איש צדיק תמים את האלהים התהלך נח, וכן באבות אשר התהלכו אבות	24774
לפניו וזהו כל מעלת הצדיקים.	24775
למדנו מכאן שבחינה זו של בוש מזה שאדם חש שויתי ה' לנגדי, זהו כלל גדול במעלתם ובמדרגתם של	24776
הצדיקים, ולדברי הגר"א זהו כל מעלת הצדיקים, הוא מה שנאמר אצל האבות הקדושים אשר התהלכו	24777
לפניו, שכל מעלתם ומדרגתם של האבות היתה בזה, שכל חייהם התהלכו לפניו ללא הפסקה תמיד שויתי	24778
ה' לנגדי תמיד.	24779
איתא בשמות רבה (כ"ט), אמר ר' אבהו בשם ר' יוחנן כשנתן הקב"ה את התורה צפור לא צווח, עוף לא	24780
פרח, שור לא געה, אופנים לא עפו, שרפים לא אמרו קדוש, הים לא נזדעזע, הבריות לא דברו, אלא	24781
העולם שותק ומחריש ויצא הקול אנכי ה' אלהיך, השתיק כל העולם כדי שידעו הבריות שאין חוץ ממנו	24782
ואמר אנכי ה' אלהיך.	24783
בעת מתן תורה כל הבריאה הושתקה, כל היקום דמם, אפילו מלאכי מעלה פסקו מלומר קדוש, כל ברואי	24784
מעלה ומטה נדמו, אז בא לידי גילוי אנכי ה' אלוהיך, אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו	24785
(דברים ד' ל"ה), ופירש רש"י כשנתן הקב"ה את התורה פתח להם שבעה רקיעים, וכשם שקרע את	24786
העליונים כך קרע את התחתונים וראו שהוא יחידי, דברים הללו ראו כולם בחוש כי פנים בפנים דבר ה'	24787
עמכם.	24788
כל זה היה כדי שקבלת התורה בראיה חושית ברורה שאין עוד מלבדו, תביא אותם אל המטרה הנכספת	24789
לבעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו, וזו הבושה תמשך גם לאחר מכן, לצייר ולהמחיש לעצמו	24790
שאין שום מציאות אחרת בעולם, ואע"פ שמאז שעמדנו בהר סיני ועד היום הזה חלפו ועברו כבר אלפי	24791
שנים, בכל זאת נחרט המעמד הזה בנפשנו ועלינו לחזור ולהחיותו מחדש.	24792
מורי ורבי הג"ר יחזקאל סרנא זצ"ל היה אומר, שאחרי עבודת קודש של חודש אלול, ואח"כ ראש השנה	24793
ועשרת ימי תשובה, ובסוף יום הקדוש יום הכפורים שבו נמשלים אנחנו למלאכי השרת, ובנוסף לכך	24794
אחרי קיום חמשת העינויים, עבודת קודש מאומצת ומרוכזת של יום הקדוש, מגיעים בסוף היום הגדול	24795
והנורא לתפילת נעילה, ומה בעצם מתחדש בתפלה זו מלבד עצם הדבר שעומדים כבר בפני החתימה	24796
ונעילת שערים? ישנו קטע מיוחד המתחיל אתה הבדלת אנוש מראש ותכירהו לעמוד לפניך, כאן מזכירים	24797

שתעודתו ותפקידו של האדם הוא להגיע לעמוד לפניך, מעין האבות הקדושים שתמיד התהלכו לפניו,	24798
אנשים קטנים כמונו נדרשים לפחות בשעת נעילה להתעלות למדרגה נעלה זו, ותכיריהו לעמוד לפניך.	24799
(מעדני שמואל).	24800
	24801
מאמר סו	24802
וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וירד מעשות החטאת (ויקרא ט' כ"ב).	24803
מובא בזוהר הק', שכל בכיה דלא יכיל למירחש בשפתוהי זוהי הבכיה השלמה, וכן גם בביטוי של שמחה,	24804
כאשר ההתרגשות גואה ועולה ואין אפשרות לבטאה בדיבור, היא השירה והשמחה המושלמת ביותר,	24805
וישא אהרן את ידיו ויברכם, זו ברכה סתומה שאי אתה יודע (תורת כהנים), ורש"י אומר זהו ברכה	24806
האמורה בפ' נשא יברכך ה' וישמרך, בהרמת הידים של אהרן צפונות ברכות חמות אך סתומות לשעתן	24807
והן מתגלות אחר כך, וכעין זה כתוב אצל שלמה המלך ע"ה כאשר בירך את העם, שנא' ויעמוד שלמה	24808
לפני מזבח ה' ויפרוש את כפיו השמים, ויעמוד ויברך את כל קהל ישראל קול גדול לאמר.	24809
שרפים עומדים ממעל לו, אחד מימינו ואחד משמאלו, שש כנפים לאחד בשתים יכסה פניו שלא יביטו פני	24810
השכינה, ובשתים מעופפים ומעריצין ומקדישין שמו הגדול, זה קורא קדוש קדוש קדוש וזה עונה ה'	24811
צבאות, ובשתים יעופף זה קילוס, בתנועת הכנפיים הם מוציאים קילוסים להקב"ה, בזה הם מבטאים יותר	24812
ממה שהיו יכולים לבטא בדיבור שהוא מוגבל, אין בו הכוח לבטא כל רגשי הקילוסין המצטברים בלב,	24813
אבל בנענוע הכנפיים הוא מסוגל לקלס ברגע אחת שלל רב של קילוסים, מה שלא ניתן לבטא אפילו	24814
בשעות רבות.	24815
אמר רבא בר שילא א"ר מתנה אמר שמואל, מגריפה היתה בבית המקדש עשרה נקבים היו בה, כל אחת	24816
מוציאה מאה מיני זמר, נמצאת כולה מוציאה אלף מיני זמר (ערכין י"א), כלי זמר באים במקום שירה של	24817
כמה וכמה פיות בני אדם, הנענועים שמנענעים בלולב ההילול בתוף ומחול, כל אלה הם כלים להביא לידי	24818
ביטוי רגשות של שמחה, תנועת האברים משלימה מה שאין הפה מסוגל להביע, ודוד מפזז מרקד ומשחק	24819
(שמואל ב'), הריקוד והמחול הם חלק מהשיר, אבל כדי לבטא את רגשות השמחה העילאית, נחוצים כלים	24820
מכלים שונים, בנבל וכינור במנים ועוגב, כדי להביע את ההודאה להשי"ת.	24821
אמר, ר"ל המגביה ידו על חברו אע"פ שלא הכהו נקרא רשע, שנא' ויאמר לרשע למה תכה רעך, למה	24822
הכית לא נאמר אלא למה תכה, אע"פ שלא הכהו נקרא רשע (סנהדרין כ"ח), הרי ברור כי הרמת יד מהווה	24823
שפה, יש בכך ביטוי, שאם הרים את ידו כבר נחשב הדבר כאילו עשה פעולה, כאילו הכה את חברו אע"פ	24824
שלא הכהו, וכן מה שנאמר והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל, תפלת משה היתה בכל גופו ובכל	24825
אבריו, ומה שלא ביטא בשפתו היה גומר ומבטא בהרמת יד, כי הידים ותנועות הגוף הם שלוחי הלב.	24826
ותשא רבקה את עיניה ותרא את יצחק, א"ר הונא צפתה רבקה שידו שטוחה בתפילה אמרה ודאי אדם	24827
גדול הוא (בר"ר ס' י"ד), רבקה התרגשה מתפילת יצחק כאשר הבחינה בתנועת ידו, מזה הבינה	24828
שרגשותיו עוברים על גדותיהם, דביקותו בבורא היא עילאית עד שאין ביכולתו להביא הכל בשפתיים,	24829
והוא משתמש גם בצינורות אחרים שבנפשו כדי לבטא התדבקותו בבורא ית', וזה גרם לתנועות ידיו.	24830
ויאמר אברהם אל מלך סדום הרמותי ידי אל ה' אל עליון, ואמרו ז"ל הרימותי לשון שבועה הרימותי	24831
לשון שירה (בר"ר מ"ג), בהרמת היד טמונה שפה מיוחדת שהיא כשפת הדיבור ואף יותר ממנה, כשבועה	24832
שהיא דיבור יותר חמור, באותה שעה נשק הקב"ה את שתי ידיו של אברהם, עכשיו נקראתי אדון ועליון	24833
בעולמי שנא' הרמותי ידי אל ה', ובאותה שעה קידש אברהם שמו של הקב"ה, שלא יחשוב מלך סדום	24834
שעל ידי ממון עשה אברהם מלחמה (אליהו זוטא כ"ה).	24835
בעל הטורים בפ' יתרו כתב, כי אצל קבלת התורה כתיב וירא העם וינועו, וע"כ מתנענעים בשעת לימוד	24836
התורה, לפי שנתנה באימה וביראה ברתת ובזיע, ובזוה"ק (פ' פנחס רי"ח רי"ט), שאילנא למה כל עמין	24837
דעלמא לא עבדין נענועא אלא ישראל בלחודייהו, דכד לעאן באורייתא מתנענען הכא והכא? אמר לי כי	24838
נשמת ישראל דבוקה באור התורה, כמו פתיל הנר הנאחז בלהב אשר מרחף ומתנענע אנה ואנה לרוח	24839
האוויר ולכן לא יאסוף נוגהם מעולם, תחת אשר כל העמים אורם נדעך כקש מפני שאין להם אחיזה בתורה.	24840
אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל, א"ר תנחומא למה"ד לאדם שהיה מוכר ארגמן והיה מכריז	24841
הרי ארגמן, הציץ המלך ושמע את קולו, קרא אותו וא"ל מה אתה מוכר? א"ל לא כלום, א"ל המלך אני	24842
שמעתי את קולך שהיית אומר הרי ארגמן ואתה אומר לא כלום? א"ל מרי אדוני המלך ארגמן הוא אלא	24843
אצלך אינו כלום, כך משה לפני הקב"ה אמר לא איש דברים אנכי, אבל אצל ישראל כתיב בו אלה	24844
הדברים (דבר"ר א' ו').	24845
משה רבינו ע"ה שהיה דבוק בה', בשעה שהיה עולה ומתדבק באור העליון, אז נהפך כל גופו להיות	24846
כמלאך עליון, והשפה של המלאכים היא דומיה, כי הדבקות היא למעלה מהדיבור, המחשבה והדבקות היא	24847

עליונה, ולכן נסתתמו דבריו והוא נעשה כאילו כבד פה, מאבד את השפה הפשוטה והרגילה, מתלבש בו רוח עליון ושפה שמימית שכולה רמזים ותנועות סתומות. (מעייני החיים).	24848
	24849
	24850
מאמר סז	24851
ויבא משה ואהרן... ויברכו את העם וירא כבוד ה' אל כל העם (ויקרא ט' כ"ג).	24852
וברש"י, כיון שראה אהרן שקרבו כל הקרבנות ונעשו כל המעשים ולא ירדה שכינה לישראל היה מצטער ואמר, יודע אני שכעס הקב"ה עלי ובשבילי לא ירדה שכינה לישראל, אמר לו למשה משה אחי כך עשית לי שנכנסתי ונתביישתי, טבע האדם שבכל צרה שלא תבוא הוא תולה תמיד באחרים ולא בחטאיו, כל שכן צרת צבור ח"ו קל מאד לתלות הסיבה בחברו שחטא ולא בעצמו הוא, אם כי יתכן מאד שבגללו ובסיבת חטא שלו באה הצרה, וביחוד שלא רוצה האדם להעניש על היותו גורם בצרת הכלל, על כן ע"פ רוב כל אחד תולה את הצרות בסרחון חברו.	24853
אחז"ל (ריש פ"ב תענית), שבעת צרה כשגזורים תענית על הצבור, מוציאים את התבה לרחובה של עיר כדי שיתביישו מעוונותיהם, ואם כל אחד ידחה החוב על חברו, מה תועלת תהי' בתענית ובהוצאת התבה, כי מי יתבייש ומי ישוב מחטאיו? אלא על כרחך שצריך כל אחד לתלות החוב בעצמו, לפשפש ולמשמש במעשיו הוא, ולבקש אצל עצמו חטאים שבהם סיבב העונש הגדול על הצבור.	24854
כשראה אהרן שלא ירדה שכינה לישראל הצטער ולא תלה בסרחון שום אדם, אע"פ שהיו חוטאים יותר גדולים ממנו, שהרי סוכ"ס העם הוא שחטאו בעגל, אע"פ כ תלה הסרחון דוקא בו עד בושת, ואנן לכה"פ עלינו לדאוג שמא אני גרמתי הכל, וזולת חטאי אולי לא היתה באה כל הצרה על הכלל, ואם אף רואה גם אחרים חוטאים, אבל שמא שלי גדול משלהם.	24855
זהו אמנם התעוררות והיזוק גדול לאדם העומד בנסיון, לחשוב שאף אם יחטא בסתר בחדרו, אבל הלא גורם היזק גדול ברוחניות ובגשמיות לכל ישראל ובפרט לבני מקומו, וברוחניות כיצד? כי תסור הסייעתא דשמיא השומרתם מחטא ועבירה, ובגשמיות כי במעשיו מביא יסורין וצרות על הכלל, והקולר הלא יהיה תלוי על צוארו! (דעת תורה).	24856
	24857
	24858
מאמר סח	24859
ויבא משה ואהרן... ויברכו את העם וירא כבוד ה' אל כל העם (ויקרא ט' כ"ג).	24860
כיון שראה אהרן שקרבו כל הקרבנות, ונעשו כל המעשים ולא ירדה שכינה לישראל, היה מצטער ואומר יודע אני שכעס הקב"ה עלי, ובשבילי לא ירדה שכינה לישראל, אמר לו למשה משה אחי כך עשית לי שנכנסתי ונתביישתי, מיד נכנס משה עמו ובקשו רחמים וירדה שכינה לישראל (רש"י שם).	24861
ויצאו ויברכו את העם אמרו ויהי נועם ה' אלהינו עלינו, יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידכם, לפי שכל ז' ימי המלוואים שהעמידו משה למשכן, ושמש בו ופרקו בכל יום לא שרתה שכינה בו, והיו ישראל נכלמים ואומרים למשה רבינו, כל הטורה שטרחנו שתשרה שכינה בינינו ונדע שנתכפר לנו עוון העגל, לכך אמר להם זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה', אהרן אחי כדאי וחשוב יותר ממני, שע"י קרבנותי ועבודתו תשרה שכינה בכם, ותדעו שהמקום בחר בו (רש"י ז"ל שם).	24862
בטבע האדם שאם שניים שותפים לעסק מסויים ואין העסק מצליח, שאז כל אחד תולה את הכשלון בשני, האחד מאשים את חברו שאי הצלחה מקורה בכשלוננו או בהעדר כשרוננו, ולהיפך בעסק מצליח אז תולה כל אחד את ההצלחה בעצמו ולא בזולתו, ואילו כאן אצל אהרן משה וישראל, כאשר לא שרתה השכינה במעשי ידיהם, כל אחד תלה את הכשלון בעצמו.	24863
אהרן אמר שהאשמה תלויה בו, כי הקב"ה כועס עליו ורק בשבילו לא ירדה שכינה, בני ישראל נכלמים ואומרים למשה רבינו כי האשמה תלויה בהם מפני מעשה העגל, ואילו משה אומר כי אם השכינה יורדת הרי זה רק בזכות אהרן, שהוא כדאי וחשוב יותר הימנו, כל אחד מייחס את הכבוד והחשיבות לזולתו, ואת אי ההצלחה תולה בעצמו.	24864
מסופר בגמרא, ההיא בר טביא דאתא לבי ריש גלותא דהוה מפסק כרען בתרייתא, בדקיה רב בצומת הגידין ואכשריה, סבר למיכל מיניה באומצא, א"ל שמואל לא חייש מר לניקורי (שמא נשכיה נחש ואסורה משום סכנת נפשות רש"י), א"ל מאי תקנתיה נותביה בתנורא דאיהו בדיק נפשיה, אתביה בתנורא נפל תילחי תילחי (מתפרק ונופל חתיכות חתיכות), קרי שמואל עליה דרב לא יאונה לצדיק כל און (משלי י"ב), קרי רב עליה דשמואל כל רז לא אנס לך (חולין נ"ט).	24865
הלא זה שמואל שרב ניצל על ידו ממות ומאיסור, ואילו היה קורה עובדה כזאת אצלנו היינו מיד מיחסים לעצמנו את ההצלחה, וזוקפים זאת לחכמתנו, וישנם כאלה שבמקרה כזה היו רואים עצמם בעלי רוח עליון, ואילו שמואל תלה את ההצלחה של עובדה זו ברב שרק מפני צדקתו ניצל, ואילו רב התרחק	24866
	24867
	24868
	24869
	24870
	24871
מאמר סח	24872
ויבא משה ואהרן... ויברכו את העם וירא כבוד ה' אל כל העם (ויקרא ט' כ"ג).	24873
כיון שראה אהרן שקרבו כל הקרבנות, ונעשו כל המעשים ולא ירדה שכינה לישראל, היה מצטער ואומר יודע אני שכעס הקב"ה עלי, ובשבילי לא ירדה שכינה לישראל, אמר לו למשה משה אחי כך עשית לי שנכנסתי ונתביישתי, מיד נכנס משה עמו ובקשו רחמים וירדה שכינה לישראל (רש"י שם).	24874
ויצאו ויברכו את העם אמרו ויהי נועם ה' אלהינו עלינו, יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידכם, לפי שכל ז' ימי המלוואים שהעמידו משה למשכן, ושמש בו ופרקו בכל יום לא שרתה שכינה בו, והיו ישראל נכלמים ואומרים למשה רבינו, כל הטורה שטרחנו שתשרה שכינה בינינו ונדע שנתכפר לנו עוון העגל, לכך אמר להם זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה', אהרן אחי כדאי וחשוב יותר ממני, שע"י קרבנותי ועבודתו תשרה שכינה בכם, ותדעו שהמקום בחר בו (רש"י ז"ל שם).	24875
בטבע האדם שאם שניים שותפים לעסק מסויים ואין העסק מצליח, שאז כל אחד תולה את הכשלון בשני, האחד מאשים את חברו שאי הצלחה מקורה בכשלוננו או בהעדר כשרוננו, ולהיפך בעסק מצליח אז תולה כל אחד את ההצלחה בעצמו ולא בזולתו, ואילו כאן אצל אהרן משה וישראל, כאשר לא שרתה השכינה במעשי ידיהם, כל אחד תלה את הכשלון בעצמו.	24876
אהרן אמר שהאשמה תלויה בו, כי הקב"ה כועס עליו ורק בשבילו לא ירדה שכינה, בני ישראל נכלמים ואומרים למשה רבינו כי האשמה תלויה בהם מפני מעשה העגל, ואילו משה אומר כי אם השכינה יורדת הרי זה רק בזכות אהרן, שהוא כדאי וחשוב יותר הימנו, כל אחד מייחס את הכבוד והחשיבות לזולתו, ואת אי ההצלחה תולה בעצמו.	24877
מסופר בגמרא, ההיא בר טביא דאתא לבי ריש גלותא דהוה מפסק כרען בתרייתא, בדקיה רב בצומת הגידין ואכשריה, סבר למיכל מיניה באומצא, א"ל שמואל לא חייש מר לניקורי (שמא נשכיה נחש ואסורה משום סכנת נפשות רש"י), א"ל מאי תקנתיה נותביה בתנורא דאיהו בדיק נפשיה, אתביה בתנורא נפל תילחי תילחי (מתפרק ונופל חתיכות חתיכות), קרי שמואל עליה דרב לא יאונה לצדיק כל און (משלי י"ב), קרי רב עליה דשמואל כל רז לא אנס לך (חולין נ"ט).	24878
הלא זה שמואל שרב ניצל על ידו ממות ומאיסור, ואילו היה קורה עובדה כזאת אצלנו היינו מיד מיחסים לעצמנו את ההצלחה, וזוקפים זאת לחכמתנו, וישנם כאלה שבמקרה כזה היו רואים עצמם בעלי רוח עליון, ואילו שמואל תלה את ההצלחה של עובדה זו ברב שרק מפני צדקתו ניצל, ואילו רב התרחק	24879
	24880
	24881
	24882
	24883
	24884
	24885
	24886
	24887
	24888
	24889
	24890
	24891
	24892
	24893
	24894
	24895
	24896
	24897

מלהטעות את עצמו שנס זה נעשה לו בזכותו ובצדקתו, אלא ייחס את כל ההצלחה לחכמתו של שמואל,	24898
ושכל זכות קיומו והצלת חייו תלויים בשמואל וחכמתו העליונה שכל רז לא אניס לו.	24899
וההיפך מצינו אצל הרשעים וגסי הרוח, ויאמר בלעם אל בלק בנה לי בזה שבעה מזבחות, והכן לי שבעה	24900
פרים ושבעה אילים, ויעש בלק כאשר דבר בלעם ויעל בלק ובלעם פר ואיל במזבח, ויאמר בלעם לבלק	24901
התיצב על עולתך ואלכה אולי יקרה ה' לקראתי, ודבר מה יראני והגדתי לך וילך שפי, ויקר אלהים אל	24902
בלעם ויאמר אליו את שבעת המזבחות ערכתי ואעל פר ואיל במזבח (במדבר כ"ג).	24903
בא וראה אותו הרשע בלעם, כל מעשיו היו לרע בגאות לבו, שניהם העלו הקרבנות שכן כתוב ויעל בלק	24904
ובלעם, וכל המזבחות בלק היה עורך אותם, וזה הרשע היה משבח עצמו ואומר את שבעת המזבחות	24905
ערכתי, ואעל פר ואיל במזבח ואת בלק לא שיתף עמו, אמר הקב"ה רשע הכל אני יודע (זוה"ק בלק)	24906
וד"ל. (אור חדש).	24907
	24908
מאמר סט	24909
ויבא משה ואהרן... ויברכו את העם וירא כבוד ה' אל כל העם (ויקרא ט' כ"ג).	24910
טובים השנים מן האחד זה משה ואהרן, מן האחד זה לעצמו וזה לעצמו, אתה מוצא כשבא משה וברך את	24911
ישראל לא שרתה שכינה על ידו, וכשבאו שניהם וברכו את ישראל מיד שרתה שכינה על ידיהם, שנא'	24912
ויבא משה ואהרן אל אהל מועד, ויצאו ויברכו את העם, ואח"כ וירא כבוד ה' (מד"ר קהלת ד' י"ד).	24913
אם האדם יודע איך לנצל מתנת השי"ת, היא ההסתגלות שטבע בתכונת הבריאה, אם האדם יודע לנצל את	24914
מעלת החברותא, את דיבוק החברים שהם מקניניו ורכוש האדם שהתורה נקנית בהם, ואשר בהם יכולים	24915
חיי המשפחה להיות מאושרים ובטוחים, אם הוא משתמש במדה זו ומכיר היטב את חסד הבורא, הרי זו	24916
ברכה לו, למשפחתו, לחברתו, לשכניו, ובני עדתו, והשכינה שרויה בקרבם.	24917
כפליים ישיג האדם אם ידע להתנהג בחכמתו, לוותר בפני זולתו, לשאול בעצתו, להעריך סברתו, כך	24918
הדבר בחיי המשפחה בחיי החברה והציבור, ובעסק הכלל והפרט, אם מסוגל האדם להיות גמיש וכפוף	24919
לזולתו, לחיות חיי שותפות בעבודה ולהכיר במעלת השותפות, מעלת העצה והתבונה מזולתו, הריהו	24920
מאושר והברכה מצויה בביתו, והלא אמרו שזכות ומזלא דתרי עדיף מאחד, והעסקים מצליחים בתרי יותר	24921
מבחד. (אור חדש).	24922
	24923
מאמר ע	24924
ויבא משה ואהרן ויברכו את העם וירא כבוד ה' אל כל העם, וירא כל העם וירנו ויפלו על פניהם (ויקרא	24925
ט' כ"ג).	24926
רגילים אנו לחשוב על גלות וגאולה במונחים של מקום ושלטון, גלינו מארצנו, ובאו ציון ברינה, באו	24927
פריצים וחילולה, באו בניך לדביר ביתך, אבל כשנתבונן נראה שאין אלו מושגי התורה, הרמב"ן כתב	24928
בהקדמתו לספר שמות שנקרא ספר הגאולה, הוא פותח בירידת ישראל למצרים ומסיים בהקמת המשכן,	24929
ללמדנו שהגאולה איננה ביציאה מעבדות לחירות אלא כששבו למעלת האבות, שהמשכן שהשכינה שורה	24930
בו תמיד היה בבית האבות, שהיה נר דולק מערב שבת לערב שבת כמו הנר המערבי במשכן, וענן קשור	24931
על האהל כמו על המשכן ורק אז נקראו גאולים.	24932
הרי לנו מושג חדש ואמיתי בגאולה, שהרי הגלות התחילה מלידת יצחק, מכל שכן כאשר ירד יעקב	24933
למצרים תחת יד פרעה, ומשמיענו הרמב"ן שאוהל האבות היה אור וחירות, ולא תתכן גלות במקום שאור	24934
השכינה שורה, ולהיפך כאשר יצאו מתחת יד פרעה ביד רמה, לא נקראו גאולים עד שלא הקימו את	24935
המשכן, ובני ישראל ידעו זאת ועשו כולם בעבודת המשכן, כמו שנאמר כן עשו בני ישראל את העבודה	24936
(שמות ל"ט), וכמו שפירש שם הרמב"ן שלא היתה להם שום מלאכה אלא עבודת ה' כנאמר ואותו	24937
תעבוד.	24938
עלינו לראות כמו במוחש את המציאות הנפלאה הזו, אבותינו שוכנים במדבר אהליהם סדורים לשבטיהם	24939
תחת מחסה ענני הכבוד, ניזונים ממן ושותים מי באר, סוד אלוה על אהליהם והם הם המרכבה כמבואר	24940
ברמב"ן, נבדלים מחמרות ועוסקים במושכלות, וכולם כאחד עוסקים במלאכת המשכן, ביוזעם את הסוד	24941
שגאולה תלויה בהשראת השכינה.	24942
ואמרו בגמרא (ברכות ז'), שמשה רבינו ביקש שתשרה שכינה בעם ישראל לעולם והובטח לו הדבר,	24943
ועל כן אנו יכולים לומר ויוצא את עמו ישראל מתוכם לחירות עולם, ובכל מקום ששם ה' מוזכר חלה	24944
השראת השכינה, ואפילו אחד שעוסק בתורה שכינה עמו, ואין לגלות מקום לחול ואין היא אלא הסתר	24945
פנים, וכמ"ש בשצף קצף הסתרתי פני רגע ממך, בא וראה שבארץ הקודש אשר עיני ה' אלקיך בה, ניתנה	24946
רשות לטמאים הללו לטמא כל קודש, אין זה אלא הסתר פנים נורא והן הן גבורותיו (יומא ס"ט).	24947

עלינו להתאמץ ולהתאזר בהכרתנו שחירותנו חירות עולם בדיוק כדור המדבר בהקמת המשכן, שעין בעין	24948
ראו כולם את כבוד ה' חופף עליו כל היום, ולא להתפעל במאומה מההסתר פנים, יש לנו לעמוד עם	24949
אבותנו לפני ה' באמונה טהורה ורוממה, ולהיות עסוקים ברוחניות כאילו דירתנו בשמי מרום, וכשאנו	24950
רואים אוכלוסיא של גויים, ששים ריבוא אנשי חיל חמושים בכל זיונם ותוקפם במטוסים ושריון, עלינו	24951
לומר בלב שקט ובטוח את הפסוק (ירמיה נ'), בושא אמכם חפרה יולדתכם הנה אחרית גויים מדבר ציה	24952
וערבה (ברכות נ"ח).	24953
וכשם שגם בגלות אנו למעשה בחירות עולם, כי כל מקום שגלו שכינה עמהם (מגילה כ"ט א'), ואין	24954
הגלות אלא הסתר פנים של ברגע קטן עזבתיך, כך לאידך גיסא אין הגאולה פירושה שלא הורגים כבר	24955
יהודים או כשנאספים בארץ הקודש, אלא דוקא כשזוכים לברחמים גדולים אקבצך, לכשיתעלה העם	24956
לדרגא הרוחנית העליונה בהיות סוד אלוה על אהליהם רק אז יקראו גאולים, זהו סוד הגלות וסוד הגאולה	24957
למביני דבר. (לקט שיחות מוסר).	24958
	24959
מאמר עא	24960
ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא איש מחתתו ויתנו בהן אש (ויקרא י' א').	24961
יש שמרוב תשוקה חזקה לדבר טוב ולא יזו מצוה, עוברים ומשיגים גבול של מצוה אחרת, מרוב התלהבות	24962
ולהיטות לקיים מצוה אחת לא מרגישים והעין מתעלמת מעוד מצוה, או שמגודל ההתלהבות לעשיית	24963
המצוה עוברים ונכשלים לפעמים בדבר המביא לידי זלזול בכבוד האדם, כותב האוה"ח הק' ויקחו בני	24964
אהרן נדב ואביהוא, ירצה להודיע מקום טעותם שהוא לב' סיבות, האחד להיות שהם כהנים שאליהם	24965
תאות העבודה, וזה שהתחיל לומר בני אהרן, ב' היותם גדולים במעשה ושקולים הם כמשה ואהרן, שהיו	24966
במדריגה גדולה מצד מעשיהם.	24967
ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו (שמות כ"ד), מלמד שזנו עיניהם מן	24968
השכינה כאדם שמביט בחבירו מתוך מאכל ומשתה (מד"ר אחרי כ' ז'), ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי	24969
אמר, משה לא זן עיניו מן השכינה ונהנה מן השכינה שנא' ויסתר משה פניו, ונהנה מן השכינה שנאמר	24970
ומשה לא ידע כי קרן עור פניו, בשכר ויסתר זכה ודבר ה' אל משה פנים אל פנים, בשכר מהביט זכה	24971
ותמונת ה' יביט, נדב ואביהוא זנו עיניהם מן השכינה ולא נהנו ממנה (שם).	24972
משה שלט על התשוקה שלו, שלט בשכלו על להט נפשו להתדבק באור השכינה, השכינה באה אליו	24973
בשכרו, הוא קיבל את פני השכינה באופן מכובד, אבל נדב ואביהוא הפסידו את השכינה, מתוך שלא שלטו	24974
על סערת תשוקתם, והשכינה התרחקה מהם, ובפ' יתרו נאמר ויאמר ה' אל משה רד העד בעם פן יהרסו	24975
אל ה' לראות ונפל ממנו רב, ופי' האבן עזרא ז"ל, פן יהרסו כל אחד מקום מעמדו, והם חושבים כי	24976
לכבודי יעשו כן מרוב תאוותם לראות כבודי, ע"כ אמר משה לראות.	24977
איתא בגמ' (יומא), כי לכן עשו גורלות בסדר עבודת הקרבנות, אחרי שקרה מעשה ששניהם היו רצין	24978
ועולין בכבש, ודחף אחד מהם את חבירו ונפל ונשברה רגלו, וכיון שראו בית דין שבאין לידי סכנה,	24979
התקינו שלא יהיו תורמין את המזבח אלא בפייס, התשוקה של האדם כשהיא עוברת את הגבול אף בדבר	24980
מצוה, עלולה היא להעבירו מתכלית המצוה ולהביאו לידי מכשול. (מעייני החיים).	24981
	24982
מאמר עב	24983
ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא איש מחתתו ויתנו בהן אש (ויקרא י' א').	24984
ברש"י (שמות כ"ד י'), ויראו את אלקי ישראל נסתכלו והציצו ונתחייבו מיתה, אלא שלא רצה הקב"ה	24985
לערבב שמחת התורה, והמתין לנדב ואביהוא עד יום חנוכת המשכן, ולזקנים עד ויהי העם כמתאוננים,	24986
ושם ברש"י פסוק י"א ויחזו את האלקים היו מסתכלים בו בלב גס מתוך אכילה ושתיה.	24987
רואים אנו שיום מתן תורה גדול היה יותר מיום חנוכת המשכן, אף שהיה ג"כ יום גדול יום הורדת שכינה	24988
לעולם יום שנטל ה' עטרות, אבל עיקר העיקרים הוא נתינת התורה, ולכן לא רצה הקב"ה לערבב שמחת	24989
התורה וערבב שמחת חנוכת המשכן, אבל עדיין אין מוסבר מכל מקום למה ערבב ה' את שמחת חנוכת	24990
המשכן, ולא המתין לנדב ואביהוא ליום אחר כמו שהמתין לזקנים עד חטא מתאוננים.	24991
ונראה מפני שהחטא של נדב ואביהוא בחנוכת המשכן, היה מאותו שורש של חטא שנבע מצד ההתקרבות	24992
לה', כי טבע האדם שבהיותו קרוב אפילו להיות גדול שהכל מעריצים ומכבדים אותו, אבל הקרובים	24993
אליו חסר להם הרתת והיראה, וכן נדב ואביהוא והזקנים מפאת קרבתם לה', הרגישו כ"כ התקרבות לה'	24994
שאכלו ושתו בעת שהסתכלו בו וזה חטא, שאדרכה היותר קרוב לה' צריך יותר להיות ביראה ורתת לפני	24995
ה'.	24996

וכן חטא של נדב ואביהוא בהביאם אש זרה בחנוכת המשכן היה ג"כ נובע מפאת קרבתם לה', ולכן לא הרגישו אותה היראה והרתת בהמשכן, והביאו אש זרה בעת שהחליטו שכך צריך לעשות כי הרגישו עצמם כרגילים שם, כי אם היו מרגישים היראה הגדולה ממקום הקדוש ששם שוכן השכינה, לא היו מהינים בעצמם לעשות כדברים האלו, ולכן מכיון שחטא זה היה כהמשך מהחטא הראשון והתולדה ממנו לכן נפרע אז ה' מהם. (עץ הדעת).	24997 24998 24999 25000 25001 25002
מאמר עג	25003
ותצא אש מלפני ה' ותאכל אתם וימותו לפני ה'. ואחיהם כל בית ישראל יבכו את השרפה אשר שרף ה' (י' ב'—ו').	25004 25005
כל עם ישראל מתחייב להתאבל ולבכות על מיתתם של נדב ואביהוא, מפני שחכמי ישראל וגדוליו הם האוצר היקר והמקודש שיש לעם ישראל, וכדרך שאמר אלישע בשעת עלייתו של אליהו השמימה, אבי אבי רכב ישראל ופרשיו, ובמועד קטן (כו.) כדמתרגם ר' יוסף, רבי רבי דטב להון לישראל בצלותיה מרתיכין ופרשין, חוסנו וחוזקו של עם ישראל איננו ברכב ולא בפרשים ככל העמים אלא בגדוליו וצדיקיו, זה הנכס היקר ביותר ששומר ומגין עליו מכל רע, בתורתם ותפלתם ובזכות צדקתם, ולכן במותם יש לבכות ולהתאבל ולבטא בכך את הכאב הגדול באובדן האוצר היקר הלזה.	25006 25007 25008 25009 25010 25011
עוד איתא בגמרא (שם כה:), כאשר נח נפשיה דרבה בר רב הונא פתח עליה ההוא ינוקא, גזע ישישים עלה מבבל ועמו ספר מלחמות, קצף על עולמו וחמס ממנו נפשות עיין שם, וכבר העיר הגאון בעל הנתיבות, שמכאן מתבאר דאע"פ שרבה בר רב הונא היה בשעת פטירתו ישיש מאוד, בכל זאת אין לראות את פטירתו דבר הרגיל ומובן מאליו, אלא הדבר קרה מפני שקצף הקב"ה על עולמו.	25012 25013
כל שכן לגבי נדב ואביהוא שלא הגיעו לזיקנה ושיבה, שיש לתלות את מיתתם בעון הדור, ולכן יש לציבור לבכות ולהתאבל על כך שגרמו בעונותיהם לסילוקם, ואע"פ שהיתה איזה תביעה של חטא על נדב ואביהוא, מכל מקום לא היה בכך בכדי להענישם בעונש חמור כל כך שישפרו חיים על חטאם בלבד לולא חטאיהם של הדור, ולכן מוטלת חובה על כל הדור לבכות ולהתאבל על שגרמו להם עונש כה חמור.	25014 25015 25016 25017
כתב היערות דבש שכאשר המלך שולח שר נכבד למקום מסוים, ואנשי המקום אינם מכבדים אותו כראוי, אז המלך כועס עליהם ונוטלו בחזרה, כך כשאין מכבדים את הת"ח שהוא שר חשוב ושליח של הקב"ה, כאשר בני אדם מזלזלים בו הקב"ה מענישם ונוטלו בחזרה, ולכן נתחייבו ישראל להתאבל ולבכות על זה שהם גרמו לסילוקו.	25018 25019 25020 25021 25022
בגמ' (סנהדרין מו:), מספקא לן בהספידא אי משום יקרא דשכבי הוא, וביאר הגאון בעל הנתיבות שאין פירושו נתינת כבוד למת, אלא שבזה שמספידים אותו ומזכירים את זכויותיו ומעשיו הטובים ומעלותיו, בזה יש לו עילוי גדול בשמים, שבכך מעוררים למעלה את הזכויות האלה, וכמו שמצינו אצל דוד המלך, שעל ידי שאמר שבע פעמים בני על אבשלום העלהו משבעה מדורי גיהנום, ק"ו מי שמזכיר את מעשיו הטובים של הצדיק, בודאי מעורר הוא את זכויותיו למעלה ביתר שאת ויתר עז ויש לו מזה עילוי רב.	25023 25024 25025 25026 25027 25028
אולם הגמ' מסתפקת שמה הספידא יקרא דחיי הוי, בפשוטו שמספידים את המת מפני שבכך מכבדים את קרוביו ומשפחתו שהם חיים, אכן הגאון בעל הנתיבות ביאר שהכונה היא לגמרי אחרת, שבהספד יש התעלות גם לחיים, על ידי ההספד יש התעלות למת שזכויותיו מתעוררות בכך, ומתוך זה זוכים אף המעוררים במה שגרמו לו את כל זאת, וכשם שהגורם לחיבתו להתעלות בחייו, יש זכות גם לזה שגרם לו את ההתעלות הזו.	25029 25030 25031 25032 25033
וכמו ששנינו לגבי שמעון אחי עזריה, שעזריה גורם לשמעון ללמוד ונזקף זכות התורה גם לזכותו של עזריה, וכמ"ש שמח זבולון בצאתך, שהיה מספק את מזונותיו של יששכר, ובכך היה יששכר באוהליך, שוקד על דלתי תורה, ולכן ישנה סיבה גדולה לזבולון לשמוח בזה שיששכר באוהליך, מפני שהוא גורם לו ללמוד תורה, כמו כן אם הספידא יקרא דחיי, יש לחיים זכות מפני שעל ידי ההספד גרמו לכך שהתעוררו זכויותיו של הצדיק שמת עכ"ל.	25034 25035 25036 25037 25038
ויש לבאר עוד שמלבד זכות שגרמא למת להתעלות, יש עוד בהספד יקרא דחיי, שבזה שהחיים זוכים ומתעוררים בעת ההספד ללמוד מדרכיו ומעשיו הטובים של הנספד, שזוהי זכות לכל הציבור המשתתף בהספד וכמ"ש (קהלת י"א), ואם יפול עץ בדרום ואם בצפון מקום שיפול העץ שם יהוא, ומפרש רש"י אם ישכון אדם חכם וצדיק בעיר או במדינה, מקום שישכון שם יהיו ניכרין מעשיו אחרים מותו וחכמותיו ומדות תרומיותיו, ותשלום טובה ליושבי המקום על מנהגו הטוב שהדריכם בדרך ישרה.	25039 25040 25041 25042 25043
איתא בגמ' (חגיגה ה' ב') מי זוטר מאי דכתיב בהו ברבנן, ויחי עוד לנצח כי יראה חכמים ימותו, ומה הרואה חכמים במיתתם יחיה, בחייהם על אחת כמה וכמה ע"כ, וכבר הקשו המפרשים דמכאן משמע שהצדיקים בחייהם הם במדרגה יותר גדולה, ואילו (בחולין ז') איתא גדולים צדיקים במיתתן יותר	25044 25045 25046

מבחייהם, מאמרים סותרים זה את זה, וכתב הגאון ר' אייזיק מסלונים בספרו שפת הנחל ששני ענינים	25047
הם, דלענין מדרגת עצמן בודאי גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהם, וכמ"ש בסוף מועד קטן דצדיקים	25048
אין להם מנוחה אפילו לעולם הבא שנאמר (שם פד), ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון, גם	25049
בעוה"ב הוא מוסיף לעלות מעלה מעלה.	25050
ואם בהיותו בעולם הזה שהיה החומר חוצץ בפני האור העליון, היה הצדיק מתגבר ועולה מעלה מעלה, על	25051
אחת כמה וכמה לאחר מכן כשנשמתו נמצאת למעלה בלי שום חציצה של חומר, בודאי שהוא מתעלה	25052
ביותר ונעשה קודש קדשים, אכן כל זה הוא רק בנוגע לצדיק עצמו, אבל השפעתו על אחרים כאן בעוה"ז	25053
ודאי פוחתת היא לאחר מותו, מפני שהוא התרחק מאתנו ואיננו עמנו בצוותא, ולכן שפיר שייך ללמוד ק"ו	25054
ממה שנאמר ויחי עוד לנצח כי יראה חכמים ימותו, ומה הרואה חכמים במיתתם יחיה, בחייהם על אחת	25055
כמה וכמה, מפני שבעוד הצדיק בחיים ניתן לראותו וללמוד ממנו באופן חי, לשאול ממנו והוא ישיב, מה	25056
שאלו כן לאחר מותו.	25057
ועוד שלאחר מותו של הצדיק הריהו מתעלה ופורש לעולם אחר לגמרי בפני עצמו, שלעולם הבא יש לכל	25058
צדיק מדור בפני עצמו ואין אחד רואה את חברו, וכדאיתא (שמו"ר נב ג), שאמרה אשתו של ר"ש בן	25059
חלפתא לרבי, שאין אדם רואה חברו לעוה"ב שנאמר כי הולך האדם אל בית עולמו, עולמים אין כתוב	25060
כאן אלא עולמו, ללמדך שכל צדיק וצדיק נותנין לו עולם בפני עצמו והודה רבי לדבריה עי"ש, וא"כ קל	25061
וחומר שבני אדם שוכני בתי חומר בעוה"ז שהם מנותקים ורחוקים מהצדיקים, עוד יותר שהאפשרות	25062
ללמוד ולקבל ממנו פוחתת מזו שבחייו.	25063
בכך הוא מפרש גם את האמור בנביא (מלכים ב' ב'), ואליהו אמר אל אלישע שאל מה אעשה לך בטרם	25064
אלקח מעמך, ויאמר אלישע ויהי נא פי שנים ברוחך אלי, ויש להבין איך יעלה על הדעת שהתלמיד אלישע	25065
יקבל מרבו אליהו פי שנים ממה שיש לו לאליהו בעצמו, אלא שהכונה היא שבעת שאליהו פושט את	25066
הלבוש החומרי של הגוף ועולה לשמים, הרי אז אליהו בעצמו מתעלה ונהיה כפלים ממה שהוא היה בחייו,	25067
שהרי גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהם, ועדיין לא הסתלק, אז ישנן שתי המעלות גם יחד, שמצד	25068
אחד הוא כבר עולה ומתעלה כפליים, ומצד שני עדיין ניתן לקבל ממנו הכל, שבשעת ההסתלקות עצמה	25069
מהעולם עדיין לא נותק הקשר מכאן, ויוכל עתה להגיע ולקבל להיות פי שנים ברוח אלי' ע"כ.	25070
ועל דרך זה יתכן גם במה שנאמר במיתתם של נדב ואביהוא, וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף	25071
ה', היינו שמתוך אותה בכיה ואותה התבוננות מעמיקה במעלתם ובגודל חסרונם, יבואו ללמוד מדרכיהם,	25072
ובכך תשאר רוחם בקרב בני ישראל, וגם יש בכך תיקון ועילוי עבור נדב ואביהוא, שמתוך מותם יתעלו	25073
בני ישראל, וכל שגורם זכות לאחרים הרי הוא בעצמו מתעלה בכך וק"ו בגורם זכות לרבים.	25074
(מעדני שמואל).	25075
	25076
מאמר עד	25077
ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וימותו לפני ה' (ויקרא י' ב').	25078
כל דברי תורה שבכתב ושבע"פ, נאמרו בתכלית האמת המדוייקת, ואין בהם מליצות הלשון שלא תתאמנה	25079
בדיוק למציאות, אמרו רז"ל עה"פ בקרובי אקדש, א"ל משה לאהרן, אהרן אחי יודע הייתי שיתקדש הבית	25080
במידועיו של מקום, והייתי סבור או בי או בכך, עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך (רש"י שם), לא	25081
בדמיונות ניחם את אהרן אלא מציאות ממש היא, הם גדולים ממני וממך, שיש בחינה בה היו הם גדולים	25082
יותר ממשה ואהרן.	25083
ובזוה"פ א' אחרי משמע שמיתת נדב ואביהוא לא רק שכיפרה על דורם, אלא שעד היום היא מכפרת על	25084
כלל ישראל בכל דור ודור זה כמה אלפי שנים, וע"כ קוראים אנו בכל שנה ביום הכפורים פרשת אחרי	25085
מות שני בני אהרן, ואעפ"כ מצאנו בדברי חז"ל שהם מונים הרבה חטאים לנדב ואביהוא, ואיך יכולים אנו	25086
להבין שגם אחר כל אלה עדיין גדולים היו ממש ואהרן, ושגם גדלה זכותם כל כך ואם כן איך חטאו?	25087
מן הטעמים שהזכירו חז"ל למיתת נדב ואביהוא מצאנו במדרש רבה ותנחומא שם, א) שהורו הלכה בפני	25088
רבים, ב) על שנכנסו לפני ולפנים, ג) על שהקריבו קרבן שלא נצטוו, ד) על אש זרה אש מבית כיריים	25089
הכניסו, ה) שלא נטלו עצה זה מזה שנאמר איש מחתתו איש מעצמו עשו, ו) על שהיו שתויי יין, ז) על	25090
שהיו מחוסרי בגדים שהיו חסרים מעיל, ח) על שנכנסו בלי רחיצת ידים ורגלים, ט) על שלא היו להם	25091
בנים.	25092
י) על שלא היו להם נשים, אמרו אחי אבינו מלך, אחי אמנו נשיא, אבינו כהן גדול אנו סגני כהונה, איזו	25093
אשה הוגנת לנו, יא) על שהיו משה ואהרן הולכים תחלה, ונדב ואביהוא מהלכים אחריהם ואומרים, מתי	25094
שני זקנים הללו מתים ואנו נוהגים שררה על הצבור? (סנהדרין נ"ב), ר' יודן בשם ר' איבו אמר בפיהם	25095

אמרו זה לזה, ר' פנחס אומר בלבם הרהרו, יב) ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו, הגיסו לבן וזנו עיניהם מן השכינה.	25096 25097
ענין אש זרה רמזו הרמב"ן בפרשת (שמיני י' ב'), ודבריו שם סתומים וביארם בריקנטי עיין שם, ותוכן הענין שהיה להם לכוון לשם המיוחד (מדת הרחמים), והם כינו למדת הדין היינו אש זרה אש מדת הדין, תחת אשה לריח ניחוח מדת הרחמים עיין רמב"ן, והענין שחשבו שיוכלו לזכות במדת הדין לבד בלי סיוע רחמים, ובריקנטי שם הוסיף לבאר בשם הזוהר שאש זרה היינו שחסרה בחינת אשה לה', שמדרגתם היתה התדבקות לכוונות עליונות בלי צירוף היראה, ובחינה זו של יראת מלכותו בפנים הלב היינו השראת השכינה שבלב, ועל כן כיון שנכנסו בלעדי השכינה חלה מדת הדין בהם.	25098 25099 25100 25101 25102 25103
ועוד שם בשם הזוהר טעם אחר, מדת הדין של מעלה העזה נקראת אש אוכלה, אש האוכלת אש של מלאכים כאמרם הושיט אצבעו ביניהם ושרפן, קל וחומר באש ההדיוט שאין בו כח לסבול אש של מעלה, ועל כן אש של מטה נקראת בערך האש ההיא אש זרה, רק אש השכינה יש בה כח לסובלה, והיא לא נמצאת בקרבן הזה לסובלם, חלתה עליהם ושרפתם, לכאורא חטאים רבים ושונים מנו כאן חז"ל, אולם כלל גדול הוא כשחז"ל אומרים דעות שונות בעניני אגדה, הרי כולן מאירות אותו נושא מבחינות שונות. כשנתעמק בכל דברי חז"ל הנ"ל נמצא ששורש אחד היה לכל פרטי החטאים האלו, שורש חטאם היה שלגודל ערכם היו חסרים בשלימות מדת ענוה, חסרון זה בא בגרמת רום מעלתם, שהסתמכו יתר על המדה על גודל מדרגתם, דבר זה מתבאר בדברי הרמב"ן והזוהר הנ"ל, הרמב"ן ביאר שכיונו בקרבם למדת הדין ולא למדת הרחמים ונבאר דבריו.	25104 25105 25106 25107 25108 25109 25110 25111 25112
החפץ חיים זצ"ל העיר בביאורו לתורת כהנים שם, כי אילו מתו באמת משה ואהרן בחייהם, היו ראויים להיות מנהיגי הדור דור דעה, וכמפורש בחז"ל על וימת נדב ואביהוא ויכהן אלעזר ואיתמר, שאם היו נדב ואביהוא חיים היתה שייכת להם הגדולה, ולפי גודל מדרגתם חשבו שלא היו צריכים להסתייע במדת הרחמים ולא פחדו מכל קטרוג, וסברו לזכות בדין בכח עצמם לבד.	25113 25114 25115 25116
ובאמת גם יעקב אבינו ע"ה בקש שיזכה לקבל הכל במדת הדין, כמו שכתוב והיה ה' (מדת הרחמים) לי לאלהים (מדת הדין), והם בכוונתם הטהורה סמכו על זה למעשה, ובאמת ראויים היו ולא היתה כל טעות בדבר, אלא החטא היה שסמכו על זה בבטחון עצמי, ודבר זה אינו מתאים בדקי דקות אל מדת הענוה, והרי מצינו שמי שפונה למדת הדין, הרי היא תובעת ממנו כל חסרון דק.	25117 25118 25119 25120
הרמב"ן מבאר איך הסתבב החטא בלבם, והזוהר מוסיף איך נסתבב העונש, שכיון שירדה מדת הדין גדולה ככוונתם בקרבנם למדת הדין, ולא מצאה את המדרגה הנכונה שמתאימה לה ביראה הפנימית שבלב שהיא השראת השכינה, כדברי הזוהר שנכנסו בלעדי השכינה, לכן מדת הדין פגעה בהם, ובפירוש האחרון מוסיף הזוהר שאמנם היתה להם התלהבות גדולה, אבל לפי רום ערכם ועל ידי הבקורת החדה שבאה לרגל מדת הדין הגדולה, מתגלה שהיתה התלהבותם מבחינה תחתונה, שעדיין לא הגיעה לדרגא הפנימית של השראת השכינה.	25121 25122 25123 25124 25125 25126
כי הנה ישנם שני מיני התלהבות, יש התלהבות של התפעלות חיצונית, וסימנה שקיימת רק לפי שעה, ויש שבאה מהשראת השכינה שבלב, פירוש שהאמת ניכרת בפנים הלב ממש, וזה מוליד התלהבות פנימית טהורה וחזקה לדבר ה', וסימנה שאיננה עלולה להשתנות במשך הזמן, והנה אש השכינה ההתלהבות הפנימית סובלת את אש מדת הדין, עומדת בבקורת החדשה והמבטלת של מדת הדין.	25127 25128 25129 25130
מה שאין כן התלהבות שאין לה קיום, אינה נחשבת לכלום בעיני מדת הדין הקשה, וגילו לנו חז"ל דבר נורא מאד, כל מדה באדם תראה אותותיה ותתבלט ממש בכל מעשה ומעשה ממעשיו, ועל כן דייקו להראות בפסוקים אלה שיש להם קשר עם ענין נדב ואביהוא, ענפים שונים שיוצאים משורש אחד, דהיינו הרבה פרטים שבהם באה לידי גילוי נקודה זאת של חוסר ענוה לפי ערכם, שנגרמה על ידי רום מעלתם.	25131 25132 25133 25134
כך הוא בכל החטאים המובאים לעיל, א) שהורו הלכה בפני רבם, שלא נטלו עצה זה מזה, שלא נטלו עצה ממשרע"ה, היינו שהורו הלכה בפניו, וגם לא התיעצו זה בזה, וכן המובא לעיל שסמכו על מדרגתם להכנס לפני ולפנים ולהקריב קטורת, ודרשו בקרבנתם קריבה והקרבה אש זרה, אף שדרשו שמצוה באש מן ההדיוט, מ"מ היה ראוי שיראו מזה כל זמן שלא נצטוו, שתויי יין עדיין לא נאסר ואעפ"כ אילו השתמשו ביראה, היו נמנעים מלהכנס אפילו אחר רביעית יין, ודרשו זה חז"ל מסמיכות פרשת איסור שתויי יין.	25135 25136 25137 25138 25139
מחוסרי בגדים חסרון המעיל שנאמר בו והיה על אהרן לשרת ונשמע קולו, כך הוא לשון המדרש תנחומא היינו כאמרם ז"ל, שפעמוני המעיל באים להרחיק את מדת הדין, פירוש שקול הפעמונים יעורר את הכהן הגדול ליראה פנימית שלא תתן אחיזה למדת הדין, בלי רחיצת ידיים ורגלים היינו בלי הבחנת הצורך לטהרת לב גמורה שתפשט על כל האברים, חסרון בנים אמרו ז"ל שחסרה לחשוכי בנים מדת הרחמים ואינם רשאים לדון דיני נפשות, וחסרון רחמים הוא אשר ממנו מתפתחת הגאווה, דבר נפלא לאמיתיה של תורה כתב החפץ חיים ז"ל בפירושו לתורת כוהנים וז"ל.	25140 25141 25142 25143 25144 25145

מתי שני הזקנים הללו מתים ואנו ננהיג את הקהל, אנשים גדולים כאלה אי אפשר שיהיו דבריהם כאנשים פחותי ערך, הכונה שכבר הזקיני ובמשך זמן קטן בודאי ימותו, ובעל כרחנו נהיה מוכרחים להנהיג הקהל, ומי יודע אם נהיה ראויים למדרגה זו, והיה להם לאמור פן ח"ו ימותו, ולכן אף שמחשבתם לטובה הדיבור לא היה יפה עכ"ל, נדב ואביהוא עסקו בחשבון הנפש והוכיחו עצמם, אלא שחז"ל בקנה מדת הראייה שלהם שהוא שכל התורה, גילו לנו בחינת חסרון כלשהו בעונה, כי כבר היתה מתחת לסף הכרתם ידיעה שהם ראויים להנהגת הדור, וזה פעל בדבורם על הסגנון לבד ולא היה ניכר יותר מזה.	25146 25147 25148 25149 25150 25151
זהו ביאור מאן דאמר במדרש בפיהם אמרו, ובתנחומא הוסיף בפניהם אמרו, פירוש אם גם שאמרו ודאי בלחש, היה להם להתבייש בעצמם לומר כך כשהם במעמד אחד עם משה ואהרן, וגם זה לאות כי עמוק עמוק בלב היתה איזה יתירות דקה בהרגשת ערך עצמם, ומאן דאמר בלבם הרהרו מוסיף, שאם כי לא אמרו כזאת בפירוש, אבל כל מה שהוא עמוק בלב מתבטא גם בהרהור, אם גם בנקודה כל כך דקה שאפילו הגדולים ביותר לא ירגישו בה.	25152 25153 25154 25155 25156
(מכתב מאליהו ח"ב ע' 244).	25157
מאמר עה	25158
ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וימותו לפני ה' (ויקרא י' ב').	25159
לא מתו בני אהרן עד שהורו הלכה בפני משה רבן, ותלמיד אחד היה לו לר' אליעזר שהורה הלכה בפניו, א"ל ר"א לאימא שלום אשתו, תמיה אני אם יוציא זה שנתו ולא הוציא שנתו, א"ל נביא אתה אמר לה לא נביא אני ולא בן נביא, אלא כך מקובלני כל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה (עירובין ס"ג).	25160 25161 25162
ויש להתבונן בחומר העון של מורה הלכה בפני רבו, אמנם שיש כאן פגיעה בכבוד הרב, אך מה טעם ענוש הוא מיתה, ועוד משמע מעובדא זו שאינו ראוי לרב למחול על כך, שהרי ידע ר"א שתלמיד זה הורה הלכה וסופו ליענש במיתה ולא מחל לו, וקשה טובא הרי אמרו שמי שנענש חבירו על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה (שבת קמ"ט:), וא"כ למה לא מחל לו, ובענין זה מצינו עוד ברשב"י ור' אלעזר ברבי יוסי שהיו מהלכים בדרך, נשאלה שאלה לפניהם, עיקם ר"א בר"י את פיו ואמר, אמר לו רשב"י אל יחזור הבן אצל אביו (מעילה י"ז:), ופירש"י שענשו משום שהיה מורה הלכה בפני רבו יעו"ש, ולמה לא ויתר לו כדי שלא יהא בכלל מי שנענש חבירו על ידו.	25163 25164 25165 25166 25167 25168 25169
אך נראה שאין חומר מורה הלכה משום שפגע בכבוד רבו, שהרי אמרו חז"ל (עירובין ס"ג), כל דמותיב מיליה קמי רבי' אזיל לשאול בלא ולד, שנאמר ויען יהושע בן נון משרת משה מבחוריו ויאמר אדוני משה כלאם, וכתוב נון בנו יהושע בנו יעו"ש, והנה מה שאמר יהושע אדוני משה כלאם לא אמר אלא מחמת קנאת כבוד רבו, ואעפ"כ נחשב לו הדבר כמורה הלכה בפני רבו, ונענש על כך בעונש חמור הולך לשאול בלא ולד.	25170 25171 25172 25173 25174
איתא בחגיגה (י"ד), כי אתי רב דימי אמר י"ח קללות קילל ישעיה את ישראל, ולא נתקררה דעתו עד שאמר להם המקרא הזה, ירהבו הנער בזקן והנקלה בנכבד (ישעיה ג'), ויעו"ש בגמ' שי"ח קללות הם שלא ימצאו בישראל לא בעלי מקרא, ולא בעלי משנה, ולא בעלי תלמוד, ולא בעלי אגדה, ולא בעלי שמועות, ולא מי שיודע לישא וליתן במלחמתה של תורה, ולא דיין שדן דין אמת לאמיתו, ולא נביא, ולא מלך, ולא מי שראוי לישיב בישיבה, ובכל אלו לא נתקררה דעתו, ושמעתי ממור"ר צוק"ל שהכונה בזה, שאין זה המצב הגרוע ביותר עדיין נשאר משהו בישראל, עד שאמר להם ירהבו הנער בזקן והנקלה בנכבד, וזה המצב הגרוע ביותר שאין למטה ממנו.	25175 25176 25177 25178 25179 25180 25181
וכן אמרו חז"ל (ויק"ר פי"א ח'), אמר ר' עקיבא נמשלו ישראל לעוף, מה העוף הזה אינו פורח בלא כנפים, כך ישראל אינם יכולים לעשות דבר חוץ לזקניהם יעו"ש, אף על פי שאומות העולם יכולים לעשות כל שהם עושים גם בלא זקנים, ישראל אינם כן, וכמו שבהמה וחיה ממלאת תפקידיה בלא כנפים, ואילו העוף אם איבד את כנפיו אינו יכול לחיות עוד וגרוע הוא מן הבהמה, כך גם אומות העולם מתקיימים בלא זקנים, אך ישראל אם אין להם זקנים אינם יכולים לעשות כלום, וגרועים הם מאומות העולם.	25182 25183 25184 25185 25186
ונראה שמשום כך חמור כל כך עונשו של מורה הלכה בפני רבו, שאינו משום כבוד הרב בלבד, אלא שהוא מבטל מעלת הזקנים שיש לכלל ישראל, שדוקא ע"י שהנערים נשמעים לזקנים נחשב שיש לכלל ישראל זקנים, אבל כשכל אחד מורה הלכה לעצמו איבדו את זקניהם, וע"י כן באים לקללה האחרונה שקילל ישעיה את ישראל, ירהבו הנער בזקן והנקלה בנכבד, ולכן אין לו לרב למחול למי שהורה הלכה בפניו, שאין הענין משום כבודו בלבד, אלא הוא משום קיום כלל ישראל ואינו יכול למחול על כך, ויתכן שלכן אינו בכלל מי שנענש חבירו על ידו, שלא משום כבודו הוא נענש אלא משום קיום כלל ישראל.	25187 25188 25189 25190 25191 25192
אמרו חז"ל (ב"ק צ"ב:), מנא הא מילתא דאמרו אינשי חמרא למריה טיבותא לשקיא, דכתיב וסמכת את ידך עליו למען ישמעו כל עדת ישראל (במדבר כ"ז), וכתוב ויהושע בן נון מלא רוח חכמה, כי סמך משה את ידיו עליו וישמעו אליו בני ישראל (דברים ל"ד), ופירש"י היין של מלך הוא, והשותים אותו מחזיקים	25193 25194 25195

טובה לשר המשקה ולא למלך, דכתיב כי סמך משה את ידיו עליו, תלה החכמה והגדולה במשה כאילו הוא נותנה ליהושע, והיא אינה אלא מפי הקב"ה יעו"ש.	25196 25197
הורו לנו חז"ל במשל זה שכשם שהיין של מלך הוא, מכל מקום אי אפשר לאורחים לירד למרתפו של המלך ליטול בעצמם את היין המוכן בשבילים, אלא זקוקים הם לשר המשקה שיטול היין משם ויביאו לפניהם, כך גם החכמה והגדולה שניתנה ליהושע מהקב"ה ניתנה אך על ידי משה רבינו קיבלם, ולולא שסמך משה ידיו עליו לא היה יכול ליטלם בעצמו, אלא שלא משלו נתן משה ליהושע כי אם משל הקב"ה, אבל ההשפעה עברה על ידו דוקא.	25198 25199 25200 25201 25202
וכן שנינו משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע, כשם שמשה קיבל תורה מסיני ולא היה יכול ליטלה בעצמו אלא מה שנתן לו הקב"ה, כך משה מסר תורה ליהושע ולא קיבל יהושע אלא מה שנתן לו משה, וכאמור שהרב הוא לבדו צינור ההשפעה אל התלמיד, וזה ענין הסמיכה שצריך שיהא סמוך מפי סמוך עד משה רבינו, אפי' מי שהגיע למעלה זו להיות סמוך, אינו נעשה סמוך מעצמו אלא שצריך שיסמיכוהו, וצריך שיהא דוקא סמוך עד משה רבינו, שההשפעה עוברת מן הרב לתלמיד איש מפי איש וא"א לאדם ליטול מעצמו.	25203 25204 25205 25206 25207 25208
ומפני מה זכה יהושע לקבל התורה ממשה מפני ששימש את משה רבינו, כמו שאמר הכתוב ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל (שמות ל"ג), ואמרו חז"ל אמר לו הקב"ה למשה יהושע שרתך והרבה לך כבוד, והוא היה משכים ומעריך בבית הועד שלך, והוא היה מסדר את הספסלים והוא פורס את המחצלאות, הואיל והוא שרתך בכל כחו כדאי הוא שימש את ישראל שאינו מאבד שכרו, קח לך את יהושע בן נון לקיים מה שנאמר נוצר תאנה יאכל פריה (במד"ר כ"א י"ד).	25209 25210 25211 25212 25213
הוא מה שאמרו חז"ל גדולה שימושה יותר מלימודה, שנאמר אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו, למד לא נאמר אלא יצק, מלמד שגדולה שימושה יותר מלימודה (ברכות ז' :), וכבר ביארנו שמדברי הרמב"ן ריש שלח מוכח, שהיו בכלל ישראל גדולים יותר מיהושע, שהרי מנה הכתוב אותם לפי מעלתם, ועיין בבעל הטורים שכל המנויים היו שרי חמישים, וא"כ היו הרבה בישראל גדולים יותר מיהושע, ואעפ"כ זכה יהושע להתמנות לנשיא על ישראל משום ששימש את משה רבינו, וע"י ששימש את משה רבינו קבל ממנו את ההשפעה והחכמה האלהית.	25214 25215 25216 25217 25218 25219
וזה מה שאמרו חז"ל, אפי' קרא ושנה ולא שימש ת"ח הרי זה ע"ה (ברכות מ"ז :), ומבואר שם בגמ' אף אם תני ספרא ספרי והלכתא היינו כל התורה כולה, הרי זה ע"ה כיון שלא שימש ת"ח, שאין אדם יכול ליטול התורה בעצמו אלא היא נמסרת לו מרבו, ורבו קיבלה מרבו והיא מסירת התורה איש מפי איש עד משה רבינו שקיבל תורה מסיני, כמו שכ' הרמב"ם בהקדמה לספרו היד החזקה, שלאחר שהביא השתלשלות המסורת ממשה רבינו עד רב אשי כתב וז"ל.	25220 25221 25222 25223 25224
נמצא מרב אשי עד משה רבינו ארבעים דורות ואלו הם, רב אשי מרבא ויהושע ממשה רבינו ומשה רבינו מפי הגבורה, נמצא שכולן מה' אלהי ישראל, ודאי התורה לכל אחד ואחד היא מה' אלוהי ישראל אלא שטיבותא לשקיא, הצינור של ההשפעה האלהית אל רב אשי עבר ע"י רבו רבא, ולרבא מרבא איש מפי איש עד משה רבינו שקיבל מפי הגבורה.	25225 25226 25227 25228
ומצינו עוד גדולה מזו שהתורה מסורה לכלל חכמי הדור, והיחיד מחוייב לקבל מרותם אפי' הוא גדול הדור, והרי נידו את ר' אליעזר שלא רצה לקבל דעת הרוב ונשאר בנידוי עד לפני מותו (סנהדרין ס"ח :), וכן איתא (ברכות ס"ג.), כשירד חנניה בן אחי ר' יהושע לגולה היה מעבר שנים וקובע חדשים בחו"ל, שגרו אחריו שני ת"ח אמר להם אף אני לא הנחתי כמותי בארץ ישראל, אמרו לו גדיים שהנחת נעשו תיישים בעלי קרנים, והם שגרונו אצלך וכך אמרו לנו, לכו ואמרו בשמנו אם שומע מוטב ואם לאו יהא בנידוי, ואמרו לאחינו בגולה אם שומעים מוטב ואם לאו יעלו להר, אחיה יבנה מזבח חנניה ינגן בכינור, ויכפרו כולן ויאמרו אין לנו חלק באלוהי ישראל יעו"ש.	25229 25230 25231 25232 25233 25234 25235
הרי שכך הוא מהלך הדברים אצל מי שהולך בעצמו, ואינו מקבל עליו מרות וסמכות גדולי הדור, ואע"פ שלא הניח כמותו באר"י אין בכך כלום, ובימינו מרכז התורה היא הישיבה הוא הארבע אמות של הלכה שיש לו להקב"ה בעולמו, וכל הפורש ממנה כפורש מן החיים, ויהא גדול כמה שיהא סופו לנתק עצמו מן התורה, וכענין שאמרו אחיה יבנה מזבח, חנניה ינגן בכינור ויכפרו כולן, וכל הזוכה להדבק בישיבה נדבק בחיי עולם, וזוכה על ידה לקבל תורה מה' אלוהי ישראל. (שיחות מוסר ח"ב מא' ל"ה).	25236 25237 25238 25239 25240 25241
מאמר עו	25242
ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וימותו לפני ה' (ויקרא י' ב').	25243
כיון ששמע איוב מיתת שני בני אהרן אמר אף לזאת יחרד לבי (מדרש רבה שם), והרעיון בזה שאיוב שהיה מתאונן על קושי הפגעים שנודמנו לו מן השמים, כיון ששמע על מיתת בני אהרן ועל התגובה של	25244 25245

אהרן שקיבל באהבה את היסורים האיזמים, נדהם ואמר אף לזאת יחרד לבי, איוב שהתיימר להיות צודק בלבו ובתביעותיו נגד השם, וכי יש לו הזכות להיות מטיח דברים כלפי מעלה, התפכח מעט בראותו את דרגתו העילאית של אהרן, שאמונתו לא זזה אף למראה בניו המוטלים לפניו מתים, תמונה זו טפחה לאיוב על פניו לכו זע וחרד, והתחיל לפחד שמא כל תלונותיו הוא מהעדר האמונה הנכונה בה.	25246 25247 25248 25249
ובדרך זו נבאר את הכתוב עושה משפט לעשוקים, משמע שהשי"ת מוכיח את העשוקים, ולמה? הלא התוכחה צריכה להיות כלפי העושקים ולא כלפי הנעשקים? והנה חז"ל אמרו על הפסוק מרוב עשוקים יזעקו ישועו מזרוע רבים, מרוב עשוקים יזעקו אלו הנעשקים, ישועו מזרוע רבים אלו העושקים, אלו רבים על אלו בחימוס ממון, ואלו רבים על אלו בחימוס דברים (בר"ר ל"א א'), הנעשקים מרוב צערם מתחילים להפליט דברי תרעומת כלפי מעלה, והגר"א ז"ל פירש שהיו מחרפים להעושקים וזה ג"כ חמס.	25250 25251 25252 25253 25254
ושפיר נבין הענין שעורכים דין נגד הנעשק, שהנעשק מהעדר ההכרה והאמונה העמוקה, שהעושק שנגרם הוא לא מקרי סתם אלא בגזירת עליון, הוא מתחיל להתאונן יתר על המדה, ואינו שם לב להתבונן אולי מצוקה זו אינה סתם מקרית אלא דברים בגו, הנעשק חושב את עצמו לצדיק גמור ואיך זה השם לא הואיל להגן עליו מפני עושקו הרשע? ולכן הוא מרים קולו בתרעומת נגד הנהגת השם, והוא מתרעם ומתלונן במקום שעליו לחפש את דרכיו אולי רעתו תייסרהו, וזהו הרעיון עושה משפט לעשוקים, כי לעתים קרובות העשוקים פוערים את פיהם לבלי חוק, וגורמים לעצמם טרוניא מצד ההשגחה.	25255 25256 25257 25258 25259 25260
מספרים על חבורה אחת של מבקשי ה' שהתאגדו יחדיו לעבוד על מדת האמת, פעם אחת חלה אחד מבני החבורה, והוא שוכב ומתהפך מתוך כאבים קשים, ומשמיע אנחות ונאקות קשות, הרופאים שטיפלו לא יכלו להשקיטו, והוא ממשיך לצעוק בקול מר, אז ניגש אליו אחד מבני החבורה ולחש לחולה לתוך אזנו, והנה פלא החולה התחיל להירגע, הנמיך את אנחותיו והיה מתייפח באנחות שקטות, המסובים תמהו ושאלו הכי חבירו זה אומן גדול הוא מכל הרופאים?	25261 25262 25263 25264 25265
על זה ענה החולה שחבירו לחש לו שאין זו ממדת האמת, להפריז בצעקות יתר על מדת הצער והכאב האמיתי, וצעקה מופרזת הוא כבר שקר, לחישה זו העמידתו בדרגתו אליה שאף, אכן צריך הוא האדם כשהוא נמצא במצב של עשוק לא להתרעם ולהפריז על המדה, כי השי"ת עושה משפט גם לעשוקים, ובכל עת מצוא יפה הוא העיון והתשובה מכל מיני צעקות, כאילו העשוק הוא צדיק גמור, ולא תמיד כן הוא, ויפה היא השתיקה והפשפוש במעשים בכל עת מצוא! (אור הנפש).	25266 25267 25268 25269 25270 25271
מאמר עז	25272
ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וימותו לפני ה' (ויקרא י' ב').	25273
אמרו חז"ל (ויק"ר ט' ו'), מפני ארבעה דברים מתו נדב ואביהוא, מפני שנכנסו שתויי יין, והקשה הרא"ש ז"ל (בתשובותיו כלל כ'), והלא נצטוו על היין אחרי מותם ואיך ייענשו טרם שנצטוו? וי"ל כיון שהיו לפנייהם דוגמאות באלו שנכשלו ביין, היה להם להתלמד מהם איך לשמור מן היין שהיין משכר ומטעה, היה להם ללמוד מלוט שהיין הטעהו והביאו לידי גנות וערוה, דוגמה כזו צריכה להיות נגד עיניהם של בני עליה להיות מזהירים כמ"ש (סנהדרין ח'), ת"ח אין צריך התראה כמותרין ועומדין הן.	25274 25275 25276 25277 25278
והרמב"ן ז"ל אומר עה"פ ותשחת הארץ לפני האלהים ותמלא הארץ חמס, ורבותינו אמרו שעליו נחתם גזר דינם, מפני שהוא מצוה מושכלת אין להם בה צורך לנביא מזהיר, לכן היתה התביעה על נדב ואביהוא אף אם לא נצטוו עדיין על היין, שלפי דרגתם הגבוהה וגם בהתאם לנסיון ולדוגמה שהיתה לפנייהם צריכים היו לפרוש מהיין, התביעה לגבי אלו שהיו לפנייהם דוגמאות של כשלון, הם גדולות והם בבחינה של מצווים ועומדים.	25279 25280 25281 25282 25283
וחרה אף ה' בכם ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה אשר ה' נתן לכם, מהרה, אינני נותן לכם ארכא, ואם תאמרו הלא נתנה ארכא לדור המבול שנא' והיו ימיו מאה ועשרים שנה? דור המבול לא היה להם ממי ללמוד, ואתם יש לכם ממי ללמוד (רש"י עקב י"א י"ז), על לוט היתה התביעה משום שידע מה שנעשה אתו בלילה הראשון, היה עליו ליזהר מלשתות בלילה השני, מלבד זאת צריך היה ללמוד מנח שאחר ששתה את היין השתכר ונתגלה קלונו, ונח צריך היה ללמוד מאדה"ר מה נגרם לו ע"י היין, כמ"ש חז"ל שאותו עץ שאכל אדה"ר של ענבים היה.	25284 25285 25286 25287 25288 25289
האדם נתבע ללמוד מן העבר וגם מן העבר שלו, הוא נתבע על עצם המכשולים שנכשל בהם, אולם תובעים אותו גם על שאינו לומד ממכשוליו, המכשול אור בהיר, אין אדם עומד על ד"ת אלא א"כ נכשל בהן (גיטין מ"ג), המכשול צריך להאיר לו את האמת, לפקוח עיניו לראות שטעה בדרכו והיא דרך רעה, ואם אינו לומד הרי זה חטא נוסף על חטאו.	25290 25291 25292 25293
ולרעיון זה יש יסוד בתורה, כאשר הוכיח משה את בני ישראל נאמר, אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן, במדבר בערבה בין פארן ובין תפל ולבן וחצרות ודי זהב, ומפרש רש"י שהן דברי	25294 25295

תוכחות ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום, לפיכך סתם הדברים והזהירן ברמז מפני כבודן של ישראל, בין פארן על מה שעשו במדבר פארן ע"י המרגלים, חצרות אמר להם היה לכם ללמוד ממה שעשיתי למרים בחצרות בשביל לשון הרע ואתם נדברתם במקום.	25296
ולכאורה הלא כבר הזכיר ורמז על חטא המרגלים באמרו פארן, ולמה חזר והזכיר זאת באמרו מה שעשו בחצרות? ותיירץ כי התוכחה השניה בחצרות באה כדי להוכיחם על שלא לקחו מוסר ממרים שלקחה בשביל שדיברה באחיה, ולכך כתיב וחצירות שזה עבירה בפני עצמה, שמי שיודע דבר ורואה ואינו לוקח מוסר הוא עבירה בפני עצמה, לכך חלק הכתוב לשנים (גור אריה עה"ת), נמצא שהעונש על החטא בא משני טעמים, האחד על עצם החטא, והשני על שלא לומדים ממכשולי העבר.	25297
ועד כמה אין האדם לומד מן העבר יכולים אנו לראות מדור ההפלגה, אשר שתי שנים בלבד לאחר המבול ולפי גירסת הילקוט רק שנה אחת אחר המבול שכחו כבר את הלקח, שכחו את ה' ואת ידו החזקה להיפרע מהרשעים והמורדים בו, חז"ל המשילו אותם במשל של החכם מכל האדם, אם תכתוש את האויל במכתש לא תסור מעליו אולתו.	25298
גם על אדם הראשון הגדול בענקים שכ"כ נכוה ממכשולו, ששלח ידו ואכל מעץ הדעת והביא יללה לעולם, וצריך היה הקב"ה לגרשו מגן עדן פן ישלח ידו שוב ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם, ואף לאחר שגירשו מגן עדן לא האמינו והעמיד עליו את הכרובים, הם מלאכי חבלה ולהט החרב המתהפכת לשמור את דרך עץ החיים, כדי לאיים עליו מלכנוס עוד לג"ע (רש"י בראשית ד' כ"ד).	25299
מבהיל הדבר שאחרי כל הנסיון וההכרה במכשולו והפסדו, צריך היה לשמירה מעולה כזו שלא ייכשל שוב פעם באותו החטא, מזה נקל להבין ולהשיג כמה קשה טבעו של אדם שמשכיחו שלא ללמוד מן העבר, וכמ"ש עם נבל ולא חכם, פי' הספרי עם נבל לשעבר ולא חכם לעתיד לבוא, ורש"י מפרש לא נתתם לבבכם על שעבר (האזינו ל"ב ו'), העבר הוא מורה הדרך לעתיד, ורק ע"י התבוננות ושימת הלב ולימוד המוסר יגיע, שהעבר והמכשולים יבהירו לו את האור לעתיד. (אור חדש).	25300
	25301
	25302
	25303
	25304
	25305
	25306
	25307
	25308
	25309
	25310
	25311
	25312
	25313
	25314
	25315
	25316
	25317
	25318
מאמר עה	25318
ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וימותו לפני ה' (ויקרא י' ב').	25319
רבים יתמהו אם כוונתם היתה לשמים למה נענשו? אבל תדע כי עונש אדם לפי מדתו ומדרגתו, כטעם וסביביו נשערה מאד, כי כאשר יוגבר השכל על אדם, כאשר ירבה השפע כן ירבה עונשו, לכן ירא יעקב אע"ה באמרו קטונתי מכל החסדים, כי חשב היותו בקדושה עליונה במהרה ישגה בדבר קל מה שהוא חשב להיות רצוי לפני הבורא ואין, וכן ראינו באנשים אשר סביב מלך בשר ודם, כמו שנענש שר האופים על דבר קל, ולכן אל תתמה על האופן אם מצינו פעם אחת במקרא עונש וחטא, בעבור שאמר לא אשאל ולא אנסה את ה', ופעם אחרת מצינו עונש עבור שאמר תן לי אות ומופת (פי' אבי עזר).	25320
ואיתא בזוה"ק (פ' אחרי), שנדב ואביהוא לא היו עוד בני עשרים שנה, ולמה נענשו הלא בפחות מבן עשרים אין ב"ד של מעלה מענישין (שבת פ"ט), אלא שבצל"ח (ברכות ל"א) כתב, דקטן אם חכים טובא לפי רוב חכמתו מענישין אותו, וא"כ נדב ואביהוא שנתעלו מאד בחכמתן נענשו, כדברי זוה"ק אחרי מות שני בני אהרן בקרבנתם לפני ה' וימותו, בהקריבם לא כתוב אלא בקרבנתם, בא להורות הטעם שבשביל שנתקרבו לפני ה', זה הטעם שדחקו השעה בחיי אביהם, זהו שכתוב אשר לא צוה אותם, אותם לא צוה אבל לאהרן ציוה ולפי רוב חכמתם נענשו.	25321
וי"א שמתו נדב ואביהוא על שנכנסו מחוסרי בגדים, ושואל הרא"ש (שו"ת י"ג) אע"פ שהיו הדיוטים והדיוט אינו משתמש במעיל? אך לפי טעותם שהחשיבו והחזיקו את עצמם ככהנים גדולים שהרי נכנסו לפני ולפנים, א"כ עברו על ונשמע קולו בבואו אל הקודש, ובאמת היו חשובים כמ"ש א"ר חייא בני אהרן לא נמצא בישראל כמותם מלבד משה ואהרן (מד"ר ובזוה"ק פ' אחרי).	25322
גם בענין ער ואונן שואל הריב"א, למה נענשו שהרי לא היו אלא בני ה' ואין ב"ד של מעלה מענישים עד עשרים שנה? ותיירץ ר' יהודה החסיד דאין הדבר תלוי אלא בדעת ובמחשבה, כי יש פחות מ"ג שנה ערום בדעת ובמחשבה לרעה או לטובה, ועל זה נאמר כי כל לבבות דורש ה', גם שלמה המלך לא היו ימיזו כי אם י"ב שנה או י"א כשאמר לו דוד ע"ה ועבדהו בלב שלם, כי כל לבבות דורש ה' ואם תעזבהו יעזובך לעולם עכ"ל, והרי עלי הכהן רצה להעניש את שמואל על שהורה הלכה בפניו כדין המורה הלכה בפני רבו, וזאת אף שהיה רק בגיל שנתיים, אבל מפני מדרגת חכמתו נחשב כגדול, והלימוד הוא שהאדם נתבע ונדון לפי הכרתו. (מעייני החיים)	25323
	25324
	25325
	25326
	25327
	25328
	25329
	25330
	25331
	25332
	25333
	25334
	25335
	25336
	25337
	25338
	25339
	25340
	25341
	25342
	25343
מאמר עט	25344
ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וימותו לפני ה' (ויקרא י' ב').	25345

ותצא אש רבי אליעזר אומר לא מתו בני אהרן אלא על ידי שהורו הלכה בפני משה רבן (רש"י), כל	25346
המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה (עירובין סג), וברש"י בפניו אסור להורות וחייב מיתה בידי שמים,	25347
תלמיד אחד היה לו לרבי אליעזר שהורה הלכה בפניו, אמר רבי אליעזר לאימא שלום אשתו תמיה אני אם	25348
יוציא זה שנתו ולא הוציא שנתו, אמרה לו נביא אתה? אמר לה לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי, אלא כך	25349
מקובלני כל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה (שם).	25350
לפי זה צריכים להבין מהות חטאם של נדב ואביהוא ועונשם הנורא שהיה תיכף ומיד, מדברי הגמרא הרי	25351
משמע שהחויב מיתה בידי שמים על מורה הלכה בפני רבו אינו תיכף, וכאן בבני אהרן לקו במדת דין קשה	25352
שנענשו מיד בעיצומו של יום שמחה כללית, וערבה השמחה ונתהפכה לאבל, ענין זה טעון ביאור.	25353
ויש לבאר דהנה ברשב"ם כתוב, שאף על פי שבשאר ימים כתיב ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח,	25354
היום לא צוה ולא רצה משה שיביאו אש של הדיט, לפי שהיו מצפים לירידת אש גבוה, ולא טוב היום	25355
להביא את זה כדי להתקדש שם שמים, שידעו הכל כי אש באה מן השמים, כמו שאמר אליהו ואש לא	25356
תשימו לפי שהיה רוצה לקדש שם שמים בירידת האש מלמעלה עכ"ל.	25357
הרי משה רצה לקדש שם שמים ברבים על ידי שכולם יכירו שאש ירד מהשמים, ובזה יתקדש שמו של ה'	25358
לעיני כל ישראל, ונדב ואביהוא בחופזם להביא אש מן ההדיט מנעו קידוש שם שמים ציבורי, והוא חטא	25359
גדול כמו שמצינו במשה ואהרן, יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל (חקת כ' י"ב).	25360
לפי זה מובן דאף שסתם מורה הלכה בפני רבו נענש במיתה בידי שמים, אבל תלמיד המורה הלכה בפני	25361
רב ובהוראתו מונע קידוש שם שמים, שהרי משה המתין מלפסוק ברצונו להרבות כבוד שמים נענש תיכף	25362
ומיד, מאחר שהעדר כבוד שמים המתהווה על ידו צריך להתמלא תיכף ומיד. (עץ הדעת).	25363
	25364
מאמר פ	25365
ויאמר משה אל אהרן הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש (ויקרא י' ג').	25366
דיברנו לא כבר בענין הטבע, איך שטבע אין להזיזו ממקומו, טבע האש אי אפשר לשנות טבעו בשום אופן,	25367
האש הוא בוער! מים טבען שהן מכבות, וטבע אי אפשר לשנותו בשום אופן, וזה כלל בטבעים גשמיים	25368
וככה בטבעים רוחניים, כי גם טבעים רוחניים לא משתנים בשום אופן! אין לנו השגה במהות מציאות של	25369
כח, מהות מציאות של תכונה, במחשבתנו דומה ענין של כח או של תכונה כדבר הפורח באויר, רוחניות	25370
בעינינו כסתם בועת סבון חס מהאי דעתא!	25371
שימו דבר זה היטב על לבבכם, כי אין דברים פורחים באויר! הכל זה טבע! כח באדם זה טבע! תכונה	25372
באדם זה טבע, ואין חילוק אם כוחות ותכונות משלו, או כוחות ותכונות מירושת אבות, אפילו משל אבות	25373
אבותינו גם הם כולם טבעים ממש הם! וגם תכונות הנמצאות אתו לקוחות מן החוץ, מאשר נתדבקו בו ע"י	25374
שכנים או חברים וכדומה, שלכאורה תכונות כאלו לא עצם מעצמיו הם, גם אלה טבעים הם, וגם אלה לא	25375
תשנם בשום אופן כי טבעים לא מזיזים ולא משנים!	25376
מי יתן טהור מטמא לא אחד (איוב י"ד), כגון אברהם מתרח, מי עשה כן מי צוה כן מי גזר כן לא יחידו של	25377
עולם? (במ"ר י"ט א'), סוד כזה הוא טבע כי ממש לא יתכן לשנות זה, אברהם מתרח זהו קריעת ים סוף	25378
ממש! וכבר צריכים לבא לסוד האחדות, עד כדי כך הוא סוד אי ההשתנות בטבעים!	25379
	25380
אחרי הבטחת ה' לאברהם אבינו ע"ה, וירא ה' אל אברהם ויאמר לזרעך אתן את הארץ הזאת, ושמתי את	25381
זרעך כעפר הארץ, ועם כל זה ויאמר אברהם ה' אלהים מה תתן לי ואנכי הולך ערירי הן לי לא נתת זרע,	25382
אברהם אבינו ביודעו סוד הטבע שטבע לא אפשר לשנות, על כן חשב כי לא יתכן כי יהי' לו זרע, כן אמרו	25383
בגמ' (שבת קנ"ו.), ויוצא אותו החוצה אמר אברהם לפני הקב"ה רבש"ע בן ביתי יורש אותי, אמר לו כי	25384
אם אשר יצא ממעיך, אמר רבש"ע נסתכלתי באיצטגנינות שלי ואיני ראוי להוליד בן, אמר לו צא	25385
מאיצטגנינות שלך שאין מזל לישראל.	25386
ובמדרש (בר"ר מ"ד י"ד), מוסיף ויוצא אותו החוצה וכי מחוץ לעולם הוציאו? א"ר יהודה בשם ר' יוחנן	25387
העלה אותו למעלה מכיפת הרקיע, הוא דאמר ליה הבט נא השמימה אין הבטה אלא מלמעלה למטה, וא"ר	25388
לוי עד דסנדלא ברגלך דרוס כובא, וכל מי שהוא נתון למטה מהם הוא מתיירא מהם, אבל את שאת נתון	25389
למעלה מהם דיישם.	25390
רואים אנו מזה שטבע לא יתכן להזיזו בשום אופן, עד כדי כך שאאע"ה היה תמה איך אפשר שיהיה לו	25391
זרע אף אחרי הבטחת ה', עד שהוצרך הקב"ה להוציאו החוצה, ונתנו למעלה מן עולם הטבע, ואת שאת	25392
נתון למעלה דיישם! ומאידך הלא רואים כי נתנה תורה, ותכלית עבודת האדם להשתנות ולהשתלמות	25393
עצמית, ונתנה לכל הכלל ישראל בשוה כקטן כגדול, עלינו לומר כי תורה מיוסדת לשנות טבעים, והרי	25394
עומדת השאלה איך זה אמנם מתהווה כן? הלא כללא בידינו כי טבעים מן הנמנע הוא לשנותם?	25395

עלינו לומר כי מזה אנו רואים ודאי כי תורה מן השמים, תורה מן השמים היינו כי תורה היא למעלה מן הטבע, חפצא כזאת של למעלה מן הטבע, כל מלה וכל הגא של תורה, האלף שבה הינה מציאות של למעלה מן הטבע, אשר מסגולתה היא אשר תחתיה הטבע כפוף ומשועבד! משתנה בתכלית!	25396
אמרו בגמ' (מנחות מ"ד.), תניא א"ר נתן אין לך מצוה קלה שכתובה בתורה שאין מתן שכרה בעוה"ז ולעוה"ב איני יודע כמה צא ולמד ממצות ציצית, מעשה באדם אחד שהיה זהיר במצות ציצית, שמע שיש זונה בכרכי הים, אנחנו הלא מתביישין אף לדבר מזה, וחז"ל הקדושים קדושי עליון לא התביישו כלל וכלל, טפסו בכל דבר אך ורק ללמדנו להועיל, מזה לראות גודל חסדם של חז"ל הקדושים, ויסכרו פיהם של מדברי שקר אשר מבקרים מה שחז"ל מביאים ספורים כמו אלה.	25397
הנה רק שמע ומעולם לא ראה אותה, וכבר הנה לפנינו תוקף כזה עד שיגר לה ארבע מאות זהובים בשכרה, הנה גם סכום גדול זה לא עצרה! ובודאי עבר זמן רב לכל הכנתו שגירת הכסף וביאתו למקומה, והרי היה זה בכרכי הים מהלך די רב וכלום לא עצרהו, והתירוץ הוא כי לייבש ים זועף אמנם זה באמת מן הנמנע! ושם עוד כשהגיע זמנו נכנס והציעה לו ז' מטות של כסף ואחת של זהב, ובין כל אחת ואחת סולם של כסף ועליונה של זהב, אם יכול אדם להתבונן במצב שכזה הרי כמה פועל עליו אף גם רק יום בהיר לעשותו לאיש אחר לגמרי!	25398
ואכלת ושבעת השמרו לכם פן יפתה לבבכם, וברש"י כיון שתהיו אוכלים ושבעים השמרו לכם שלא תבעטו, הנה לא נאמר כמות האכילה, יתכן ואף אכל רק פת לחם אלא שאכל כדי שביעה, וכבר עומד לבוא לידי תוצאות כאלה! מעתה מי יכול לתאר במצב של סיפור הגמ'! וגם אחרי כל ההכנות שעברו עליו! יכול אדם לידע איך הוא באותו מעשה! על זה נאמר (תהלים ס"ט), טבעתי ביון מצולה ואין מעמד כפשוטו, תופשים ומתאחזים באיזה רגב אדמה, וגם זו האדמה עצמה מתנתקת ונופלת ואין מעמד!	25399
ולבסוף באו ד' ציציותיו וטפחו לו על פניו, נשמט וישב לו על גבי קרקע, התבוננו נא היטב בזה האם אין זה ענין של קריעת ים סוף ממש? הלא קריעת ים סוף אמנם איננו גם דמיון ללמעלה מן הטבע של זה המעשה! והיא אמנם בחנה והבינה והכירה היטב פלאות המעשה והעושה, ומספרת הגמ' מה שהיא אמנם עשתה, התגיירה ונתהפכה כל כולה לקצה האחרון וזכתה לעוה"ב ע"ש.	25400
שומעים אנו כמה הוא סוד למעלה מן הטבע של מצוות, זהו שאמרו (קידושין ל"ט:), אין לך כל מצוה ומצוה שכתובה בתורה שמתן שכרה בצדה שאין תחיית המתים תלויה בה, כי סוד המצוות כולם הינם למעלה מן הטבע! הוציא אותו מכיפת הרקיע עד דסנדלך ברגלך דרוס כובא, ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים (אבות ו' א'), ולא עוד אלא גם הרי זה מתעלה, תורה הקדושה מעלה את האדם למעלה מכל הטבעים! ראשונים דהו מסרי נפשיהו (ברכות כ'). היו איפוא למעלה מכל טבע! זהו סוד התורה כי תיכף עם האלף הוא מתעלה!	25401
היוצא לנו כי סוד המצוות בעיקר הוא, שעם המצוה צריך שיהיה איש למעלה מן הטבע, ואם יש לו טבעים ישברם כליל בכח המצוות, וא"כ מה נואלו האנשים המשכימים שחרית מתעטפין בציצית ומניחין תפילין, קורין את שמע ומתפללין, מצות אלו ענינם בעיקר הוא שכמוהם כן עושיהם בסוד של למעלה מן הטבע, ולבסוף את עיקר העיקרים הזה שוכחים לגמרי, אמנם שומרים המצוות בכל הלכתם אבל רק עד כמה שהטבע יתאים עמהם, אבל אם צריך להתקדם עם איזה רגעים, ולגבור על טבע רגילותו אשר זהו עיקר סוד התפלה, להתרומם ולהתעלות למעלה מכל הטבעים, להתנגד ולגבור על איזה טבע, זה אי אפשר לפעול עליו בשום אופן, ואדם כזה הרי הוא אמנם חלילה מופרך לגמרי! (דעת תורה).	25402
מאמר פא	25403
ויאמר משה אל אהרן הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש (ויקרא י' ג').	25404
ופירש"י ז"ל הוא אשר דבר היכן דבר? ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי (שמות כ"ט), אל תקרי בכבודי אלא במכובדי, אמר לו משה לאהרן אהרן אחי יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום, והייתי סבור או בי או בך, עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך, ועל פני כל העם אכבד כשהקב"ה עושה דין מתירא מתעלה ומתקלס, אם כן באלו כל שכן ברשעים, וכן הוא אומר (תהלים ס"ח) נורא אלהים ממקדשך, אל תקרי ממקדשך אלא ממקודשיך עכ"ל.	25405
המשכן והמקדש הוא מקום הקדושה העליונה, ובנין בית הבחירה היא המעלה העליונה, אחרי כמה מעלות טובות למקום עלינו, ועד שבאו ישראל למעלה זו היה עליהם לעלות כל המעלות שזכו להם ביציאת מצרים, קריעת ים סוף מעמד הר סיני ומתן תורה, והיה עליהם להתקדש בכמה קדושות, קדושה העולה גם על קדושת המלאכים, ועשיית המשכן נעשתה ע"י נדיבות לב כל ישראל.	25406
ובחכמתו של בצלאל שהיה בצל אל, ושזכה למעלות החכמה התבונה והדעת שבהן נברא העולם, והקמת המשכן היתה על ידי משה רבינו, וחננכת המשכן בחנוכת המלוואים על ידי משה אהרן ובניו משרתי אל	25407
	25408
	25409
	25410
	25411
	25412
	25413
	25414
	25415
	25416
	25417
	25418
	25419
	25420
	25421
	25422
	25423
	25424
	25425
	25426
	25427
	25428
	25429
	25430
	25431
	25432
	25433
	25434
	25435
	25436
	25437
	25438
	25439
	25440
	25441
	25442
	25443
	25444
	25445

עליון, בקרבנות קדושים שעלו לרצון לריח ניחוח לה', ואחרי כל המעלות והקדושות האלו, עוד היתה	25446
חסרה לו קדושה שיתקדש בכבודו של מקום, הוא אשר דבר ה' ונקדש בכבודי.	25447
ומה היא הקדושה בכבודו? כשהקדוש ברוך הוא עושה דין מתיירא מתעלה ומתקלס, ולכאורה הרי כל	25448
יציאת מצרים האותות והמופתים היו למען היראה, ובקריעת ים סוף מפורש וייראו העם את ה', ומעמד	25449
הר סיני כל עיקרו בא למען תהיה יראתו על פניכם, והמשכן עצמו אינו אלא מקום יראה, והר הבית שהוא	25450
מקום המקדש נקרא מוריה על שם המורא (ירושלמי ברכות פ"ד ה"ה), ואיזו יראה היתה חסרה שנשלמה	25451
רק ע"י מיתת נדב ואביהוא, ושעליה הודיע הקב"ה שבה יתקדש המשכן בכבודו של מקום.	25452
והנה במסלה העולה בית אל בברייתא דרפב"י מצינו, שהמעלה האחרונה היא יראת חטא, כי קדושה שהיא	25453
האחרונה אינה אלא מתנה כמבואר (במס"י שם), ומה היא יראת חטא זו שהיא סוף כל מעלת עבודת ה',	25454
והלא היראה היא הכל וראשית חכמה יראת ה', וא"כ מה היא באמת יראה זו שהיא תכלית היראה, ובמה	25455
נתיחדה מהיראה בכלל.	25456
ונראה שעיקר ענינה של יראת חטא הוא לעמוד על מהות החטא, ומה נקרא בשם חטא בעיני המקום,	25457
ואח"כ ללמוד את מדת העונש הבא על חטא קל ודק כזה, עד שתולד ותשתרש בלב האדם יראה מן החטא,	25458
מגדולת ההכרה במהות החטא ודקותו, שאין בטחון להנצל ממנו אף לקדושים יותר ממלאכי עליון, כמ"ש	25459
הן בקדושו לא יאמין (איוב ט"ו), ושאם לא ינצלו אז עם כל מעלתם העליונה הם נענשים בהעונש היותר	25460
נורא בלי משוא פנים, מתמלא האדם יראה ופחד העולה על היראה הבאה מהכרות אחרות, ויראה זו היא	25461
הנקראת יראת חטא.	25462
הוא שאמרו ז"ל כשהקב"ה עושה דין מתיירא, והיינו יראת חטא מפני שהרואים עושים ק"ו בנפשם	25463
ואומרים, אם כן באלו כל שכן ברשעים, ועל ידי כך הוא מתעלה ומתקלס, למדים אנו שמאחר שהאלהים	25464
עשה את האדם ישר, לא זו בלבד שאין לשאול למה צדיק ורע לו, אלא אדרבא הוא הקילוס והעילוי היותר	25465
גדול, שהוא ית' מתעלה ומתקלס על ידי עשיית דין בצדיקים, ואך על זה נאמר ונקדש בכבודי, ורק	25466
המבקשים חשבונות רבים ונלוזים מישרותם, המה נבוכים ותועים בכך ושאלה זו מכשילתם.	25467
וכבר נאמר איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת בפרוח רשעים כמו עשב, שרק איש בער וכסיל לא	25468
ידע ולא יבין ענין רשע וטוב לו, וכמו כן להיפך צדיק ורע לו, ומה ששאלו הנביאים שאלה זו מלפני	25469
המקום, לא כשאלה אלא כתפלה על ההסתר פנים, וכתחינה מלפני ה' שיסיר המכשול שנכשלים בו בני	25470
אדם, ויאיר פניו שהכל יכירו וידעו ותמלא הארץ דעה, ולא ימצא בער וכסיל שלא יבין את זאת, אלא	25471
כולם יראו ויכירו את ה' יראה גדולה (ילקו"ש חבקוק ר' תקס"ג).	25472
ויראה גדולה זו העולה על כל היראות לימדנו הקב"ה במאורע נדב ואביהוא, שהיו מכובדי המקום עד	25473
שאמר משה עליהם שהם גדולים יותר ממני וממדך, ומה עשו שכך נענשו? כבר נשנה בתו"כ ויקחו בני	25474
אהרן, כיון שראו אש חדשה עמדו להוסיף אהבה על אהבה, ויקחו אין קיחה אלא שמחה, נדב ואביהוא מה	25475
ת"ל בני אהרן שלא חלקו כבוד לאהרן, נדב ואביהוא לא נטלו עצה ממשה, איש מחתתו איש מעצמו יצאו	25476
ולא נטלו עצה זה מזה.	25477
ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא צוה אותם, ר' ישמעאל אומר יכול אש זרה ממש? ת"ל אשר לא צוה	25478
אותם, הכניסו בלא עצה, רבי מאיר אומר לא הכניסוהו אלא מן הכיריים שנאמר ויקריבו לפני ה' אש זרה,	25479
א"כ למה נאמר אשר לא צוה אותם שלא נמלכו במשה רבן, רבי אליעזר אומר לא נשרפו אלא על שהורו	25480
הלכה בפני רבן, וכל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה.	25481
הרי דלת"ק לקחו מתוך שמחה והוסיפו אהבה על אהבה, אלא שלא חלקו כבוד לאהרן ולא נטלו עצה	25482
ממשה, ולא נטלו עצה זה מזה, וממה שהתורה פרטה כל המעשה לפרטיו מוכח, שאם היה חסר רק פרט	25483
אחד לא היה מגיע להם העונש, ואם היו נוטלים עצה זה מזה, והיו מקיימים בזה הלכה מהלכות דרך ארץ	25484
שקדמה לתורה היו חיים וקיימים, וכיון שלא נטלו עצה זה מזה ועברו על הלכה זו, נשרפו לפני ה' ביום	25485
חתונתו וביום שמחת לבו, וכשהקב"ה עושה דין בצדיקים ומדקדק עמהם כחוט השערה הוא מתקדש	25486
ומתעלה.	25487
ומהו הקידוש ומהו העילוי, ההכרה של יראת חטא מהי ועד היכן הדברים מגיעים, ויראה זו אי אפשר היה	25488
ללמדה במצרים ע"י האותות והמופתים, ולא על הים ע"י היד הגדולה, ולא במעמד הר סיני שכל עיקרו לא	25489
בא אלא למען תהיה יראתו על פניכם, ולא במשכן ע"י גילוי והשראת השכינה בתוכו, אלא אך ורק על ידי	25490
מה שאירע לנדב ואביהוא.	25491
ולמה מפני שכל היראות הקודמות היו אמנם המעלות היותר עליונות ביראת העונש וביראת הרוממות,	25492
אבל עדיין היה חסר יראת חטא להכיר מדת החטא, מה נקרא חטא בעיני המקום ומי הם הראויים להכשל	25493
בחטא, ומה העונש המגיע לכל מי שיחטא יהיה מי שיהיה, ויראה עליונה זו העולה על כל היראות למדו	25494

ישראל ממאורע נדב ואביהוא, ולקדושה זו עלו ישראל מהשרפה אשר שרף ה', וזהו ונקדש בכבודי אל תקרי בכבודי אלא במכובדי.	25495
ונעמיק בדבר ונתבונן עוד הלא אמר משה לאהרן, אהרן אחי יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום, וסבור הייתי או בי או בכ, ואם משה אמר כך לאהרן הלא לא דברים בעלמא אמר לו, אלא שהיה באפשר שיארע גם למשה מה שאירע לנדב ואביהוא, ולפי מה שגילתה התורה חטאם של נדב ואביהוא, כבר אפשר לנו לצייר לעצמנו מה היה החטא שהיה משה נכשל בו ובא לידי מדת עונש כזה.	25497
והנה איתא בחז"ל (ויק"ר פ"א ט"ו), ויקרא אל משה מיכן אמרו כל ת"ח שאין בו דעת נבלה טובה הימנו, תדע לך שכן הוא צא ולמד ממשא אבי החכמה אבי הנביאים, שהוציא ישראל ממצרים ועל ידו נעשו כמה נסים במצרים ונוראות על ים סוף, ועלה לשמי מרום והוריד תורה מן השמים ונתעסק במלאכת המשכן, ולא נכנס לפני ולפנים עד שקרא לו שנאמר ויקרא אל משה ע"כ.	25498
מאמרם ז"ל מרעיד את הלב גם במוסרו בלבד, עד כמה הלכה אחת מהלכות דרך ארץ קובעת את צורתו האנושית גם של האדם הגדול בענקים כמשה רבינו, ובמתנות כהונה ביאר וז"ל, כי מאחר שאין בו שיקול דעת ורוח נכון, הנה הוא מכחש ועושה פלסתר תורת אלהיו אשר בקרבו, אשר היא הבסיס ועיקר צורתו האנושית אשר עליו בשם אדם יקרא, ובלעדה הוא נשאר על חומרותו חומר ולא אדם, כי על כן אומות העכו"ם אינם קרויים אדם כמ"ש חז"ל.	25499
והרי הוא נשאר יותר גרוע מנבלה אשר הוא כינוי סתם לבהמה שמתה או בני אדם הדומים לה, והלא אף כי היא מושלכת כדומן על פני השדה ורוח חיים אין בקרבה, הלא אינה חסרה רק מעלה אחת, היא רוח חיים שהיה בה בעודה בחיים היתה, וכבר כתבו הקדמונים ז"ל שכל עוד שצורת הכלי יותר דקה וגבוה במעלה, באובדנה ובהפרדה נשאר חומר הנושא יותר גרוע ושפל עכ"ל.	25500
אכן המחשבה איומה עוד הרבה יותר אם נעלה במחשבתנו, שיתכן שאלמלי עבר משה רבינו על הלכות דרך ארץ זו, והיה נכנס לפני ולפנים בלי שיהיה קרוא מקודם על ידי הקב"ה לא היה יוצא משם חי, כי מה לי העבירה על הלכות דרך ארץ שעברו נדב ואביהוא שלא נטלו עצה זה מזה ומה לי עבירה זו, והרי חמורה היא עד כדי כך שהעובר עליה הרי הוא כמו שאין בו דעת, וכל מי שאין בו דעת נבלה טובה הימנו וכמבואר במת"כ, וא"כ היה הקב"ה מתקדש ומתעלה ע"י זה שהיה עושה דין במשה רבינו והיה מתקיים ונקדש בכבודי.	25501
מעתה צא ולמד מה גדול הוא הלימוד של יראת חטא, שזהו הקידוש והעילוי שהקב"ה מתקדש ומתעלה ע"י עשיית דין במכובדי, שכדאי היה לסלק את משה רבינו מישראל מיד בחנוכת המשכן, ולאבד מהם חכמתו ולימוד יראתו כל הארבעים שנה שהיה עם ישראל במדבר, שכל מעלת ישראל ויראתם היתה תלויה בו, עד שאז"ל על מה שאמר משה לישראל, כי ידעתי אחרי מותי כי השחת תשחיתון (דברים ל"א), והרי כל ימי יהושע לא השחיתו שנאמר (יהושע כ"ד), ויעבוד ישראל את ה' כל ימי יהושע, מכאן שתלמידו של אדם חביב עליו כגופו, כל זמן שיהושע חי היה נראה למשה כאילו הוא חי (רש"י ז"ל).	25502
הרי שלא אך בימי משה עבדו ישראל את ה' על ידו, אלא גם בימי יהושע תלמידו שהוא כגופו והיה נחשב כמו שהוא חי, ובכל זאת כדאי לסלק משה רבינו מישראל, רק בשביל שילמדו ליראה על ידי עשיית הדין בו, הרי שיראת חטא זו עולה על כל מעלת היראה, שהיו ישראל עולים בכל ארבעים שנה על ידי למודם ממשא רבן של ישראל, ורק מפני שנדב ואביהוא היו גדולים ממנו נעשה הדין בהם ולא בו, ואם כן אם האדם לומד ליראה יראת חטא, כמה חיים הוא זוכה לעצמו חיי עולם ונצח נצחים, וכמה מתקדש ומתעלה הקב"ה על ידו, אשרי האיש הזוכה לזה ואשרי חלקו. (דליות יחזקאל).	25503
	25504
	25505
	25506
	25507
	25508
	25509
	25510
	25511
	25512
	25513
	25514
	25515
	25516
	25517
	25518
	25519
	25520
	25521
	25522
	25523
	25524
	25525
	25526
	25527
	25528
	25529
	25530
	25531
	25532
מאמר פב	25533
ויאמר משה אל אהרן הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש (ויקרא י' ג').	25534
הוא אשר דבר ה' בקרובי אקדש, וברש"י היכן דיבר? ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי (שמות כ"ט), אל תיקרי בכבודי אלא במכובדי, א"ל משה לאהרן אהרן אחי יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום והייתי סבור או בי או בכ, עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך (תו"כ).	25535
הנה על משה רבנו ע"ה כתוב, והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה, ומעתה יצויר משל למלך בשר ודם שאמר שהוא רוצה לעשות יקר וגדולה וכבוד לאחד משריו הגדולים והחשובים ביותר, ושר אחד מן השרים יחשוב שעליו המלך נתכוין, מה נאמר על השר הזה כי הוא בעל גאווה או עניו? וא"כ התמיהה קיימת משה רבינו שהוא העניו ביותר מכל אדם בכל הדורות, איך הוא אומר יודע הייתי והייתי סבור או בי או בכ?	25536
	25537
	25538
	25539
	25540
	25541
	25542
	25543
	25544

והסדיו של הקב"ה על בריותיו שרצה להיטיב עמו ונתן לו מה שנתן! וכל מה שהאדם מרגיש כן יותר הוא	25545
העניו ביותר ותו לא מדי!	25546
אלא שלא כל אדם זוכה להרגיש כן, ואפי' מי שכבר עמד והעריך בדעתו ובשכלו שכן הוא הדבר ושאינו לו	25547
במה להתגאות, אבל עד שידעיתו זו תגיע אל לבו ואל נפשו, עדיין צריכה היא לעבור דרך רחוקה מאד	25548
מאד כמו מן השמים לארץ, ובאמת כן הוא ממש, שהרי השכל והדעת שהיא הנשמה העליונה חצובה מתחת	25549
כסא כבודו יתב'! והרגש הלב הוא חלק הנפש בגופו של אדם שהוא עפר מן האדמה! וזהו וידעת היום	25550
והשבות אל לבבך.	25551
מי שזכה לכך כל המעלות שבו הם כאילו נושא מלאך על כתפיו, האם יתגאה על משאו זה שנמצא מעל	25552
לראשו? מה הוא שייך אליו ובמה יתגאה הוא? וזהו מה שאחז"ל (סוטה כ"א:), אין דברי תורה מתקיימין	25553
אלא במי שמשים עצמו כמי שאינו, שנאמר והחכמה מאין תמצא, פירוש שהוא עצמו אינו אלא אחר ששמו	25554
כשמו, מצוי לו דברי תורה!	25555
ובזה נבין היטב מה שאמרו ז"ל (סוטה), משמת רבי בטלה ענוה ויראת חטא, א"ל רב יוסף לא תיתני ענוה	25556
דאיכא אנא, וכבר שאלו איך מתקיימים דברים אלו כענוה? אבל לפימ"ש פשוט הוא, דכיון שכל מעלותיו	25557
אינם שייכים לו, וגם הענוה הרי היא בכלל המעלות, וא"כ יצויר אילו היה ר' יוסף אומר לא תיתני ענוה	25558
דאיכא ר' מאיר, האם היה לנו תמיהה בדבר? כן הוא ממש בעניו האמיתי, שכשהוא מדבר במעלותיו הוא	25559
כאילו מדבר במעלות חברו! כי כל השבח הזה לא שייך אליו, וזהו דקאמר ר"י לא תיתני ענוה דאיכא	25560
אנא!	25561
ואת שעיר החטאת דרש דרש משה, וידבר אהרן אל משה הן היום הקריבו וישמע משה וייטב בעיניו,	25562
וברש"י וייטב בעיניו הודה ולא בוש לומר לא שמעתי ע"כ, וכבר הערנו בזה מה זה שבח שיחקק בתורה	25563
לנצח שהודה על האמת, ולא שיקר ח"ו מפני הבושה לומר לא שמעתי? והרי אפי' על אדם פשוט לא היה	25564
בידינו להבין ההתפעלות מה שלא עבר על לא תשקרו איש בעמיתו, א"כ ק"ו בן בנו של ק"ו שהיא פליאה	25565
עצומה, איזה חידוש הוא על משה רבינו איש האלהים העניו מכל האדם!	25566
בזה עוד כיוצא בה אחז"ל (סוטה י"ג), ת"ר בא וראה כמה חביבות מצוות על משה רבינו, שכל ישראל	25567
כולן נתעסקו בביזה של מצרים, והוא נתעסק במצות ארוננו של יוסף, שנאמר חכם לב יקח מצות (משלי	25568
י'), גם כאן יש לעמוד ולהתבונן, אילו ראינו אחד מגדולי הדור מהצדיקים היותר מפורסמים שמניח כסף	25569
וזהו בוחר במצוה, הלא זה בעינינו דבר פשוט, כי במה נחשב ענין הכסף לצדיק וחסיד מפורסם שאינו	25570
מסתכל בצורתא דזוזא? וכמה עלינו להשתומם שהשי"ת בתורתו הקדושה כותב על נאמן ביתו אשר פה	25571
אל פה ידבר בו, שבח על משרע"ה כי בחר במצוה יותר מבכסף? וחז"ל מדגישים זאת בא וראה.	25572
יוצא לנו מזה כלל גדול! שכשם ששוקלין לאדם קלות כחמורות על כל נעלם וכמ"ש בגמ' (חגיגה ה'), ר' יוחנן	25573
יוחנן כי מטי להאי קרא בכי, כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט על כל נעלם, עבד שרבו שוקל לו	25574
שגגות כזדונות כלום תקנה יש לו? מאי על כל נעלם? אמר רב זה ההורג כינה בפני חברו ונמאס בה,	25575
ושמואל אמר זה הרק בפני חברו ונמאס עי"ש, כמו"כ גם בצד הטוב! לא נאבד מכל אדם אף להגדול	25576
שבגדולים, לשלם לו שכרו על שלא אכל טריפות ונבלות ובשר פגול לא בא אל פיו, וזהו וישמע משה	25577
וייטב בעיניו שהודה ולא בוש, חכם לב יקח מצות זה משה!	25578
כל זה מוכיח על עומק הדין המכוסה מבנ"א (פסחים נ"ד:), נמצא כשם שכשאדם עובר עבירה ענשו	25579
בכפלים, שעבר עבירה וגם לא עשה מצוה באותו הרגע, כן כשעושה מצוה שכרו בכפלים כפי מדה טובה	25580
המרובה שבאותה שעה לא עבר עבירה! וגם כשעושה מצוה קלה יצורף לו חשבון על שלא עבר בשעה זו	25581
עבירה חמורה! ובזה יתנחם גבר אם ימצא עוד בחשבון מעשיו עבירות שלא עבר עליהן, כמו ישב ולא	25582
עבר עבירה נתנין לו שכר כעושה מצוה (קדושין ל"ט). (אור יהל).	25583
	25584
מאמר פג	25585
ויאמר משה אל אהרן הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש וידום אהרן (ויקרא י' ג').	25586
וידום אהרן קבל שכר שתיקתו, ומה שכר קבל שנתייחד עמו הדיבור שנאמרה לו לבדו פרשת שתויי יין	25587
(רש"י), מהו ענין שנתייחד עמו הדיבור? הנה הוראת הדיבור בנידון דידן היא התגלות אלוהית שנטפלת	25588
לראוי לה, והיא מופיעה בהתאם למדרגת המקבל, יש והדיבור הוא כללי היינו השראת האלוהות על כל	25589
הכלל, ויש והדיבור מתכוון ומצטמצם אל היחיד, הארה והשראה מיוחדת דוקא ליחיד ולא לאחר, התגלות	25590
ההולמת את אופיו ושיעור קומתו של היחיד, והדגשת התורה בכגון זה היא, שההופעה הזו ניתנת כביכול	25591
לאותו היחיד דוקא, והוא נעשה ממונה לכל ההשגות הנובעות מהופעה זו לטובתו ולטובת הכלל.	25592
וכך מצינו דיבור ה' אל משה בהדגשת המלה אליו, ופירש"י למעט את אהרן, ר' יהודה אומר י"ג דברים	25593
נאמרו למשה ולא אהרן וכנגדן י"ג מיעוטיין, ללמדך שלא לאהרן נאמרו אלא למשה שיאמר לאהרן, אף על	25594

פי שהופעת הדיבור נמסרה אח"כ גם לאהרן, מ"מ ההתגלות הראשונה היתה דוקא לזה שהיה ראוי	25595
ומוכשר לגילוי הראשון, ואינו דומה המקבל הראשון לאותו המקבל שהוא בבחינת כלי שני, אצל הראשון	25596
ההתגלות והמצוה כרוכים יחד, והשני אף שמקיים את דבר המלך נעדר הוא קולו של המלך.	25597
ומצינו עוד כמה דוגמאות בתפישת קול ה', כמשאז"ל יכול שמעו את קול הקריאה, ת"ל קול קול לו קול	25598
אליו, משה שומע וכל ישראל לא שומעין, מאוהל מועד מלמד שהיה הקול נפסק ולא היה יוצא חוץ לאוהל	25599
מועד (ילקוט א' ת"ל), היינו שייחוד הדיבור היה מרוכז דוקא אל משה, ולכל ישראל לא היתה תפישה בו,	25600
וההדגשה היא ג"כ על יחוד המקום, שדוקא האוהל מתוקן ומוכשר להופעת ה', ובהגיע קול זה לתחום	25601
אחר הוא נפסק.	25602
והיחוד לאהרן בא לו בתור שכר על שתיקתו, שתיקתו של אהרן הוכיחה את עומק אהבתו ובטחוננו בה'	25603
שהתגברו אצלו על הצער והיגון במיתת בניו, שלא הפליט מפיו תלונה ולא הרחרח אחר מדותיו של הקב"ה,	25604
וזיכך זה בנפשו של אהרן הכשירתו ליחוד הדיבור בדין שתיית יין, ואף שציווי זה הוא לדורות לכל	25605
הכהנים, ברם המובן הוא שהצד ההלכתי הוא לדורות ולתמיד, אבל ההתנוצצות האלהית ביצירת הדין הזה	25606
הוענקה רק לאהרן בגלל שתיקתו.	25607
ומצינו שהיה גם ייחוד הדיבור לבני אהרן, ר' פנחס ור' ירמיה פתח, אוזן שומעת תוכחת חיים בקרב	25608
חכמים תלין אלו בניו של אהרן, בקרב חכמים תלין זכו ונתייחד הדיבור אליהם ועל אביהם ועל אחי	25609
אביהם בחייהם, הה"ד ואת שעיר החטאת דרוש דרש משה, מהו דרוש דרש ב' דרישות, אמר להם אם	25610
שחטתם למה לא אכלתם, אם לא הייתם עתידין לאכול למה שחטתם.	25611
מיד דרש אהרן קל וחומר למשה, ומה מעשה הקל אסור לאונן, חטאת דחמיר אינו דין שיהא אסור לאונן,	25612
מיד וישמע משה ויטב בעיניו, הוציא כרוז לכל המחנה ואמר אני טעיתי את ההלכה ואהרן אחי לימד לי,	25613
אלעזר ידע את ההלכה ושתק, איתמר ידע את ההלכה ושתק, זכו ונתייחד הדיבור אליהם ועל אביהם ועל	25614
אחי אביהם, הה"ד וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר אליהם, תני רבי חייא לאמר אליהם לאלעזר	25615
ולאיתמר (מד"ר י"ג א').	25616
בגלל ההבלגה על יצר ההתנשאות להיראות בשערי ההלכה נגד אביהם ודודם, ובחרו להישאר צנועים אף	25617
במקום שהיה להם להופיע כיודעי דבר, אלא מפני כבוד אביהם ודודם שתקו, בגלל מדרגה זו זכו והתעלו	25618
שנתייחד להם הדיבור, בני אהרן ששתקו וקבלו תוכחה מצד משה, בה בשעה שהיו הם הצודקים ויודעי	25619
ההלכה, הם שלטו בנפשם לקבל גערה ותוכחה בטעות, ועי"ז הצניעו את מדרגתם וכוונתם הטובה, גילו	25620
את עומק כשרונם להבחין מתי ולפני מי יש צורך לדבר, בגלל הבחנה דקה זו זכו לפרשת הבחנה בין טמא	25621
לטהור ובין איסור להיתר.	25622
וכמשאז"ל כל מי שרבו כועס עליו פעם ראשונה שניה ושותק, זוכה להבחין בין דם טמא לדם טהור ובין	25623
דיני ממונות לדיני נפשות (ברכות ס"ג), גדולה מזו היתה מעלת בני אהרן, שהם שתקו וכבשו את פניהם	25624
אף בשעה שקפידתו של משה יכול היה להתברר, בבררם לו את ההלכה, אלא שקבלו עליהם נזיפתו של	25625
משה שלטו בנפשם ושתקו, ובשביל זאת זכו לפרשת ההבדלה הבינה העליונה, כמש"כ כי ה' יתן חכמה	25626
מפיו דעת ותבונה.	25627
גם בני' זכו לדיבור מיוחד דברו אל בני', את כולם השוו להיות שלוחים בדיבור זה, לפי שגם הם הצטיינו	25628
במדת השתיקה כמש"כ רש"י (שמיני י"א ב'), לפי שהשוו בדמימה וקבלו עליהם גזירת המקום באהבה	25629
עכ"ל, ובמה התבטא נסיונם של בני', בזה ששתקו וקבלו גזירת המקום באהבה ולא הרחרחו אחרי מדותיו,	25630
אף למראה המאורע האיום של מיתת צדיקים בתוך חצרות ה', בוודאי היה מקום להיצר להכניס ארס	25631
התרעומות על הנהגת השי"ת, ברם הם נשארו ברום מדרגתם, ולמרות הפורענות הנורא שקרה נגד	25632
עיניהם לא הרחרחו, לכן נתייחד להם הדיבור ונמשכה להם אצילות מיוחדת של דברו אל בני ישראל.	25633
אז"ל (סנהדרין צ"ו:), ומי סליק נבוכדנצר לירושלים והכתיב ויעלו אותו אל מלך בבל רבלתה ואמר ר'	25634
אבהו זו אנטוכיא, רב חסדא ור' יצחק בר אבדימי, חד אמר דמות דיוקנו היתה חקוקה לו על מרכבתו של	25635
נבוזראדן ודומה לו כמי שעומד לפניו, וחד אמר אימה יתירה היתה ממנו ודומה כמי שעומד לפניו עכ"ל,	25636
הרי שכח הציור והדמיון הנטוע באדם, יש בהם עד כדי המחשת דמות חבירו או אדונו לממשות מוחשית,	25637
המרחק מסתלק והאישיות המתוארת כאילו עומדת לפניו.	25638
כן גם צריך האדם הכוסף למעלות הרוחניות העילאיות, להתאמץ בבינת הלב ובמורא ובאימה להתדבק	25639
בתורת ה', עד שיצליח לקרב ולהעמיד נגד עיניו ממש את פני כל הדמויות הנפלאות של הדורות הקודמים,	25640
להתדבק להתייחד ולהרכין את ראשו לפניהם, וממילא יזכה לאותו הדיבור הראשון הדבקות הטהורה	25641
תרוממהו מדרגא לדרגא ומשלב לשלב, עד שירגיש שכל חידושי תורתו כל רוב לימודו ששים ושמים	25642
ורעננים. (אור הנפש).	25643
	25644

	מאמר פד	25645
	ויאמר משה אל אהרן הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש וידום אהרן (ויקרא י' ג').	25646
	פירש"י קיבל שכר על שתיקתו, ומה שכר קיבל? שנתייחד עמו הדיבור שנאמר לו לבדו פרשת שתויי	25647
	יין, ואפשר לומר כי זה לא היה רק שכר, אלא כשקרה לו אסון שמתו פתאום שני בניו, ולשתוק באסון	25648
	כזה דרושה עבודה רבה להוסיף הרבה יראת שמים ולהתבונן היטב בתכלית האדם, שכ"כ הוסיף ביראת	25649
	השם עד שהגיע למדרגה של השראת השכינה ונבואה, כי אין השכינה שורה מתוך עצבות, וע"י	25650
	ההתבוננות ביראת השם הגיע למדרגה גבוהה כזו, כי מי שמאמין בהשאת הנפש אין לו להצטער הרבה	25651
	על מת, כמ"ש הרמב"ן על הפסוק בנים אתם לה' אלהיכם לא תתגודדו וז"ל.	25652
	ורבי אברהם אמר אחר שתדעו שאתם בנים לה' והוא אוהב אתכם יותר מן האב לבנו, לא תתגודדו על כל	25653
	מה שיעשה כי כל מה שיעשה לטוב הוא ואם לא תבינוהו, כאשר לא יבינו הבנים הקטנים מעשה אביהם	25654
	רק יסמכו עליו, כי עם קדוש אתה ואינך כשאר כל הגויים לא תעשה כמעשיהם, ולפי דעתי כי טעם עם	25655
	קדוש הבטחה בקיום הנפשות לפניו יתברך, יאמר אחרי שאתה עם קדוש וסגולת ה', ולא ישא אלהים נפש	25656
	וחושב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח, אין ראוי לכם להתגודד ולהקרח על נפש ואפילו ימות בנוער, ולא	25657
	יאסור הכתוב הבכי כי הטבע יתעורר לבכות בפירוד האוהבים ונדודם אף בחיים, ומכאן סמך לרבותינו	25658
	באוסרם להתאבל יותר מדאי עכ"ל.	25659
	לפי זה המאמין בה' יודע כי הוא לא מת אלא האדם עובר לעולם יותר טוב, הבכי הוא בגדר כמו שאחד	25660
	נפרד מידידו שהוא בוכה, אע"פ שהוא יודע שנוסע למקום מאושר ומוצלח, לכן על ידי וידום הגיע אהרן	25661
	למדרגה של נבואה, כי אי אפשר לשתוק אלא על ידי שמגיעים למעלות גבוהים.	25662
	מובא בגמרא (ברכות ל"א), אמרו ליה רבנן לרב המנונא זוטי בהלולא דמר בריה דרבינא לישרי לן מר,	25663
	אמר להו ווי לן דמיתנן ווי לן דמיתנן! ושואלים איזה גמילות חסד הוא זה, אם מבקשים ממנו שישייר	25664
	לשמח חתן וכלה אשר היא מצוה גדולה, והוא מזכיר להם יום המיתה אשר מביא עצבות, אמר ע"ז הסבא	25665
	מקלם מרן הרש"ז זצ"ל, כי אצל חז"ל הקדושים זכרון יום המיתה לא הביא להם עצבות, להיפך הביא	25666
	להם שמחה, כי אין שמחה כהתרת הספיקות, ואין מקום להכיר את האמת כמו מיום המיתה, וכשהזכיר	25667
	להם יום המיתה ראו חכמה הרבה והכרת האמת בתכלית האדם ונהיו שמחים.	25668
	מו"ר הרה"צ ר' משה רוזנשטיין זצ"ל משגיח דיישבת לומזה אמר ע"ז הסבר, הם ביקשו ממנו שישייר	25669
	להם וישמח אותם אמר להם ווי דמיתנן, ז"א אם אתם רוצים לשמוח עליכם לא לשכוח את יום המיתה, אם	25670
	תזכרו את יום המיתה ובכל זאת תשמחו זוהי שמחה אמיתית, אבל אם רק תתעלמו מיום המיתה ולכן אתם	25671
	שמחים, זוהי לא שמחה אלא הוללות, עם זכרון יום המיתה צריך לשמוח אם יודע שעבד את הקב"ה	25672
	בעבר, או עם קבלה מהיום והלאה לעבוד את הקב"ה. (דרכי מוסר).	25673
		25674
	מאמר פה	25675
	ויאמר משה אל אהרן הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש וידום אהרן (ויקרא י' ג').	25676
	איתא ברש"י קיבל שכר על שתיקתו, ומה שכר קיבל? שנתייחד עמו הדיבור שנאמר לו לבדו פרשת	25677
	שתויי יין, והנה בס' עשרה למאה מביא דבר נפלא, דאיתא בפסיקתא זוטרתא בפ' שמיני, ששואלים חז"ל	25678
	על וידום אהרן מה היה לו לדבר? ומתרצים היה לו לומר רבש"ע כתבת עלי וראך ושמח בלבו, לא היה לך	25679
	לערבב שמחתי עכ"ל, והקשה שם מדוע באמת לא טען כן? וגם למה דוקא ניתן לו השכר הזה שנתייחד עמו	25680
	הדיבור?	25681
	ונראה לבאר שהנה אהרן אפשר ששתק מפני שאין מי שיכול לדון עם מי שתקיף ממנו, ובאמת היה לו	25682
	צער ועצבות על מות בניו, וגם אפשר ששתק מחמת שקיבל היסורים ממיתת בניו באהבה, לזה אמר	25683
	המדרש שהשתיקה היא מחמת שמחה שהרי קיבל שכר על ששתק שנתייחד עמו הדבור, ואם היה נעצב על	25684
	מיתת בניו לא היה הדיבור מתייחד עמו, שאין שכינה שורה מתוך עצבות (שבת ל'), ומפרש המדרש מה	25685
	היה לו לדבר? שהיה לו לומר רבש"ע כתבת בתורתך עלי וראך ושמח בלבו לא היה לך לערבב שמחתי,	25686
	ומדוע לא טען טענה זאת? לפי שבאמת לא נתערבבה שמחתו כי היה שמח עכ"ד, כי היה במדרגה שבירך	25687
	על הרעה כעל הטובה וקבלינהו בשמחה.	25688
	וראה זה פלא אנחנו מתפלאים בפסוק וידום אהרן על גדלותו של אהרן, ששתק אחרי צרה גדולה כזו,	25689
	ששני בניו נשרפו פתאום, ולא עוד אלא שהיו גדולים יותר ממשה ואהרן (זבחים קט"ו ע"ב), ומביאו	25690
	רש"י על הפסוק הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש, היכן דיבר? ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש	25691
	בכבודי (שמות כ"ט), אל תקרי בכבודי אלא בכבודי, אמר לו משה לאהרן, אהרן אחי יודע הייתי	25692
	שיתקדש הבית במידעיו של מקום, והייתי סובר או בי או בך, עכשיו אני רואה שהם גדולים ממני וממך	25693
	(ת"כ ויק"ר).	25694

ולא היה זה על חטאים גדולים וכמובא ברש"י, רבי אליעזר אומר לא מתו בני אהרן אלא ע"י שהורו הלכה בפני משה רבן, ר' ישמעאל אומר שתויי יין נכנסו למקדש, והנה אנשים לא גדולים כאהרן לא היו מפסיקים מלטעון ולהתלונן טענות שונות מרוב צער ועגמת נפש, ובעיקר טענת צדיק ורע לו, ומה נפלא שחכמינו ז"ל שואלים בפסיקתא הנ"ל ההיפך מזה, מה היה לו לדבר? זה פלא!	25695 25696 25697 25698
אלא שלפי האמת ולפי חכמתם ז"ל וגדולתם הם אומרים לנו, כי כל הטענות והתלונות שאחרים מדברים ומתלוננים כגון טענת צדיק ורע לו וכדו', אלו הם רק פטפוטי דברים בעלמא ולא דיבורים הם, כי האלהים בשמים ואתה על הארץ על כן יהיו דבריך מעטים (קהלת ה'), ובן אדם נבער מדעת לא יוכל לבוא בסוד ה' ולהבין דרכיו ומעשיו, כי גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממהשבותיכם (ישעיה נ"ה), וזה צריך כל אדם להבין כי פשוט הוא.	25699 25700 25701 25702 25703
ואף כי מצינו שמשה רבנו ע"ה כן שאל על צדיק ורע לו? כמ"ש (ברכות ז' ע"א), הודיעני נא את דרכך אמר לפניו רבש"ע מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו, יש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו, הרי רואים שזה לא פטפוטי דברים, אבל אחרי שמשה רבנו קיבל תשובה אין כבר מקום לשאול שוב, ואם שואלים אין זה אלא תלונה וחוסר הבנה שכל דעביד רחמנא לטב עביד (ברכות ס' ע"ב), והכל בא מחוסר אמונה ובטחון בה', וזה נקרא ע"פ חז"ל פטפוטי דברים בעלמא.	25704 25705 25706 25707 25708
והנה שמעתי בשם גדול אחד ששאל למה כתוב לשון וידום ולא וישתוק? ותירץ דהנה כידוע יש בעולם דומם צומח חי ומדבר, ובטבע של המדבר הוא שכשפוגעים בו הוא עומד להגן על עצמו, החי טבעו שכשמכים אותו הוא בורח, הצומח טבעו הוא שע"י מכה הוא כופף קומתו וצורתו משתנה, אבל הדומם לא מקבל שום שינוי אפילו אחרי המכה נשאר בלי כל שינוי עכ"ד, מדתו של אהרן היתה כמו שאמרו חז"ל (ברכות נ"ד), חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, ובגמ' לקבלינהו בשמחה, והנה לכאורה קשה היה להם לומר חייב אדם לברך על הרעה כשם שחייב לברך ולא כשם שמברך?	25709 25710 25711 25712 25713 25714
ואפשר לבאר דהנה גם על הטובה אדם לא מברך כמו שחייב, כי אדם לא מקיף את כל הטובה ולא מרגיש כל פרט ופרט מהטובה, והוא מברך רק על חלק ממנו, והיות שלברך על הרעה זה דבר קשה מאד לאדם בטבע, שהרי את הרעה הוא כן מרגיש בכל הקיפה, ואולי עוד מגדיל את הצרה בדאגתו וצערו עליה, ואיך יברך עוד עליה? ובכן אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, ואין תביעה לאדם שיברך על הרעה כשם שחייב לברך על הטובה, שזה כמעט דבר בלתי אפשרי לאדם, רק חייב לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, שזה רק בחלק ממה שחייב.	25715 25716 25717 25718 25719 25720
וגם לקבלינהו בשמחה כדאיתא בגמ' שם, מאי חייב לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה? אילימא כשם שמברך על הטובה הטוב והמטיב כך מברך על הרעה הטוב והמטיב, והתנן על בשורות טובות אומר הטוב והמטיב, ועל בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת, אמר רבא לא נצרכה אלא לקבלינהו בשמחה (פי' רש"י לברך על מדת פורעניות בלבב שלם), אמר ר' אחא משום ר' לוי מאי קרא חסד ומשפט אשירה, אם חסד אשירה ואם משפט אשירה ע"כ. (זכרון מאיר).	25721 25722 25723 25724 25725 25726
מאמר פו	25727
ויאמר משה אל אהרן הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש וידום אהרן (ויקרא י' ג').	25728
הרב אברבנאל פי' וידום אהרן שנהפך לבו והיה כאבן דומם, ולא נשא קולו בבכי ובמספד כאבל אב על בנים, גם לא קיבל תנחומין ממשה אחיו, כי לא נותרה בו נשמה והדיבור אין בו, ולפי שהיה לב אהרן ובניו כלב אשה מצירה על שריפת בניו, ומפני אזהרת משה שלא יתאבלו ולא ינהגו מנהג אבילות, לא היו יכולים לבכות ולספוד כראוי, ומפני זה לא יוכלו להשקיט את צערם כי הבכי מרגיע ומשקיט את הצער, ואולי ישתו יין כדי לשכוח צרתם, כמ"ש תנו שכר לאובד ויין למרי נפש ישתה וישכח רישו, מפני זה בא הדיבור לאהרן יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך ע"כ.	25729 25730 25731 25732 25733 25734
אין עוד דבר בעולם המרגיע מיישב ומניח דעתו של אדם כמו האמונה והבטחון בהש"ת, האמונה היא תרופה בדוקה ואמיתית להפגת הצער ולהרגעת הרוחות של שבורי הלב, וזולת זה כל החכמות וכל התחבולות לא יועילו, והן כמו ששותה מים מלוחים, שלא רק שאינו משקיט ומרווה בזה את צמאונו אלא עוד מגדיל אותו, הסבלנות מגזירות הבורא והשמחה בשכר עונג עוה"ב, הוא המרגיע את הנפש ארגעה נצחית, וכמאמר חובת הלבבות בשער הבטחון מהו הבטחון, מנוחת הנפש.	25735 25736 25737 25738 25739
מסופר בגמ' ר' שמעון ברבי נולדה לו בת קא חלשא דעתיה, א"ל אבוא רבייה באה לעולם, אמר ליה בר קפרא תנחומין של הבל ניחם לך אביך, דתניא אי אפשר לעולם בלא זכרים ונקבות, אוי לו למי שבניו נקבות אשרי מי שבניו זכרים (ב"ב ט"ז), ולכאורה הלא אין לך ניחומים של הבל גדולים מאלה שהוסיף בר קפרא, שדבריו נראים כאילו בא עוד להתגרות בעצביו של ר' שמעון ברבי? אלא י"ל כי דברי ניחומים	25740 25741 25742 25743

אמיתיים הם, אלה שמתבססים על כל דבר שבא מן השמים ולהרגיש שהדבר הוא לטובה, וזו הטובה	25744
הגדולה ביותר שמקבל באהבה, כח זה והכרה זו היא חכמה גדולה שמועיל ומהנה הן בעוה"ז והן בעוה"ב.	25745
ר' יונתן בן עסמי ורבי יהודה בן גרים תני פרשת נדרים בי רשב"י, א"ל לבריה בני אדם הללו אנשים של	25746
צורה הן זיל לגבייהו וליברכוך, אמרו ליה מאי בעית הכא, אמר להו דאמר לי אבא זיל גבייהו דליברכוך,	25747
אמרו לו יהא רעווא שתזרע ולא תחצוד, תזרע ולא תקצור, תעייל ולא תיפוק, לעייל בסחורה ולא תמכרנו,	25748
תוציא פרקמטיא ולא תשוב אליך, ליחריב ביתך וליתוב אושפיזך, כי אתא לגבי אבוא אמר ליה לא מיבעיא	25749
ברוכי דלא ברכן אלא צעורי מצערי לי, א"ל מאי אמרי לך אמר הכי והכי אמרו לי (מועד קטן ט').	25750
ופי' אחיו של מהר"ל, שיש להבין למה ברכו אותו בברכה הבאה כקללה ולא בירכו אותו בפירוש? ולי	25751
נראה דודאי כבר בירכו אותו בפירוש בינם לבין עצמם, ועכשיו לא באו רק ללמדו מוסר שלא יקבע בלבו	25752
טובת אותה ברכה, ואין פירוש של יהא רעוא לשון תפילה לומר שיהא לרצון לפני השי"ת, רק ר"ל שיהא	25753
רצון המתברך שיתייאש תמיד מהצלחת עניניו, שאף אם יזרע לא יחצד ואף אם יעייל לא יפיק, וכל זה כדי	25754
שלא יקבע בלבו טובת העוה"ז, כדפי' דוגמת דליחריב ביתך וליתב אושפיזך, שר"ל ג"כ שיעשה ענין	25755
העוה"ב עיקר ועניני עוה"ז טפל לו (ספר החיים ח"ב פ"ה).	25756
וה' ברך את אברהם בכל, חד אמר שהיתה לו בת, וחד אמר שלא היתה לו בת, לפי דעת כולם אברהם היה	25757
מבורך ומאושר מכל מה שנתן לו הקב"ה, אם היתה לו בת ואם לא היתה לו הוא היה מאושר מכל הנהגת	25758
השי"ת אתו, הכל קיבל בכרכה ובאהבה, וזה עושר רב שיש בכוח האדם לקבל את החיים בכל האופנים	25759
ובכל הצורות שבאים לו, ואין לך עשירות גדולה מזו להשיג את הכוח הזה, שיסבול בכל המצבים ולא	25760
יישבר ולא יתעצב, ולכן התברך אברהם בכל, בכח של סבלנות כאילו יש לו הכל, והיא התרופה היותר	25761
מוצלחת. (מעייני החיים).	25762
	25763
מאמר פז	25764
ויאמר משה אל אהרן הוא אשר דבר ה' לאמר בקרבי אקדש (ויקרא י' ג').	25765
ובמד"ר איתא, אמר משה לאהרן, אחי בסיני נאמר לי שאני עתיד לקדש את הבית הזה ובאדם גדול אני	25766
מקדשו, והייתי סבור או בי או בך הבית הזה מתקדש, עכשיו בניך גדולים ממני וממך, כיון ששמע אהרן	25767
שבניו יראי שמים שתק וקבל שכר על שתיקתו, ומנין ששתק? שנאמר וידום אהרן, ומנין שקיבל שכר על	25768
שתיקתו? שזכה ונתייחד אליו הדיבור שנאמר וידבר ה' אל אהרן, הה"ד פקודי ה' ישרים משמחי לב, תני	25769
חזקיה נעשו דברי תורה עטרה לראש מונייק לצוואר מוליגא ללב (ויק"ר י"ב).	25770
ובעצם, קשה להבין מה כאן מדה כנגד מדה, שקיבל שכר על שתיקתו בזה שנתייחד עמו הדיבור, כאשר	25771
נאמרה לו לבדו פרשת שתויי יין? ברם כאשר נתבונן בדבר נמצא, כי בעת שאמר משה לאהרן ועכשיו שני	25772
בניך גדולים ממני וממך, עוד הגדיל את צערו בזה שכן הגדיל לפניו את ערך האבידה עוד יותר ממה	25773
שהרגיש בעצמו, ואם כן מה הם התנחומים שניחם אותו בזה?	25774
אלא הענין הוא כי אצל אהרן ההתקשרות שלו לבניו לא היתה טבעית כהתקשרות אהבה רגילה שבין אב	25775
לבנו, אצלו לא היתה תופסת מקום בלב אהבה טבעית כגון זו, משום שמדריגתו עלתה בהרבה למעלה מזה,	25776
אהבתו אליהם היתה בעיקר בגלל צדקתם ומסירות נפשם בעד אהבתם לה, ולכן בעת ששמע את הערכתו	25777
של משה עליהם כי הם קדשו שם שמים במיתתם היה בכך תנחומים עבורו.	25778
זו היתה מדריגתו של אהרן שהיה ממש חד עם הקב"ה, ומה שטוב בעיניו של הקב"ה היה גם טוב בעיניו,	25779
וממילא מובן למה זכה שהדיבור נתייחד עמו, כי זו היתה מדה כנגד מדה, נגד זה שהוא התייחד עם הקב"ה	25780
קיבל באהבה ולא הרהר לכן התייחד הקב"ה עמו.	25781
ועל כן מסיק המדרש שם, הה"ד פקודי ה' ישרים משמחי לב, תני חזקיה נעשו דברי תורה עטרה לראש,	25782
מונייק לצוואר, מוליגא ללב, כי כזו היא צורתו של האדם בעת שהוא שובר כל המחיצות וע"י זה הוא זוכה	25783
שמתייחד עמו הדיבור, עומד הוא אז במדריגה של קוב"ה אורייתא וישראל חד הוא (זוהר ויקרא ע"ג),	25784
חושיו מתחלפים ויש לו ראייה אחרת וגם ההרגשה היא אחרת, כי אז נעשים דברי תורה עטרה לראש	25785
מונייק לצוואר גם מוליגא ללב, כי אז מתחלפים כל חושיו.	25786
מוליגא ללב היינו בחינת רפואה, כי החלפת חושיו מתהווה ע"י הסור מרע והעשה טוב, כי העין רואה	25787
והלב חומד, ועל כן צריך קודם כל רפואה ללב, היינו הסור מרע הוא המוליגא ללב, ואח"כ העשה טוב	25788
ונעשה דברי תורה עטרה לראש. (נחלת אליעזר).	25789
	25790
מאמר פח	25791
ויאמר אליהם קרבו שאו את אחיכם מאת פני הקודש (ויקרא י' ד').	25792

וברש"י כאדם האומר לחבירו העבר את המת מלפני הכלה שלא לערבב את השמחה, הרגשתי בדברי	25793
רש"י עם הקדמת דברים במדרש (בר"ר פ"ט), על הפסוק ופרעה חולם והנה עומד על היאור, אמר ר'	25794
יוחנן הרשעים מתקיימין על אלהיהם, אבל הצדיקים אלהיהם מתקיים עליהם שנאמר והנה ה' נצב עליו,	25795
מדתן של רשעים היא שחושבים עצמם לעיקר, וכל המסתובב אינו אלא בשבילם, תכלית הבריאה וכל מה	25796
שיש בה הכל אינן אלא למענם הם, היאור אלהי מצרים גם הוא הועמד והותקן אך ורק כדי שיתן להם	25797
חיים וטובה ויספיקם לכל צרכיהם, זהו ענין הרשעים מתקיימין על אלהיהם, גם אלהיהם הוא לצרכם.	25798
אבל בהיפך הם הצדיקים, שאצלם הנה גם הם וגם כל צרכיהם הכל לשם שמים, אין שם עצמו כל עיקר	25799
וכל קיומם הוא אך ורק לשם שמים, היצורים כולם נבראו אך ורק לכבוד ה' יתברך (רבינו יונה ג' קמ"ג),	25800
מהו תכלית בריאת האדם? ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו (ישעיה מ"ג), זהו ענין ה' נצב עליו כבוד	25801
ה' יתברך הוא העיקר.	25802
אמרו כאן במדרש (ויק"ר י"א), חכמות בנתה ביתה חצבה עמודיה שבעה, טבחה טבחה מסכה יינה אף	25803
ערכה שולחנה, שלחה נערותיה תקרא על גפי מרומי קרת, מי פתי יסור הנה חסר לב אמרה לו, לכו לחמו	25804
בלחמי שתו ביין מסכתי (משלי ט'), ר' ירמיה בר אלעאי פתר קרא בברייתו של עולם, חכמות בנתה ביתה	25805
זה הקב"ה ה' בחכמה יסד ארץ, חצבה עמודיה שבעה אלו שבעה ימי בראשית, טבחה טבחה ויאמר אלהים	25806
תוצא הארץ, מסכה יינה ויאמר אלהים יקוו המים, אף ערכה שולחנה ויאמר אלהים תדשא הארץ דשא	25807
עשב מזריע זרע, שלחה נערותיה תקרא זה אדם וחיה.	25808
ענין הדברים, שכל הבריאה כולה היא עריכת בית משתה גדול לשמחתו של המקום ית' עם כל תערוכויו,	25809
והכל מוכן ומזומן לסעודה פתו אפוי, וטבחו טבח, ויינו מזוג, והאורחים קרואים ומזומנים לשמחתו,	25810
חכמות בנתה ביתה זה הקב"ה, זאת אומרת שכביכול בנה בית לעצמו ביתה דייקא, חצבה עמודיה שבעה	25811
אלו שבעת ימי בראשית, כביכול בנה לו בית חתנות, טבחה טבחה מסכה יינה אף ערכה שולחנה, כביכול	25812
הכין כל צורכי סעודה השולחנות נערכו בכל פאר והדר והכל מוכן ומזומן.	25813
שלחה נערותיה תקרא זה אדם וחיה, אדם וחיה הם האורחים המוזמנים למשתה, הכל אך ורק לשמחתו של	25814
מקום, ותכלית ביאתם רק לכבודו של בעל השמחה הקב"ה, ומכיון שהם אינם אלא אורחים המוזמנים	25815
למשתה, מובן הדבר ולא יעלה על לב מי שהוא לומר שהמשתה נערכה בשבילם הלא אורחים הם, ובהבטה	25816
ראשונה תיכף יכירו שהכל הוא רק לכבוד ה' בעל המשתה והשמחה, באין שום צד כלל לטעות ולהבין	25817
אחרת.	25818
כללם של דברים מהותה של הבריאה וכל הנמצא בה אחת היא, כל כולה שמחתו של מקום ולא זולת,	25819
ונסביר הענין מובא בשם אריסטו שעמד על שאלה, מפני מה גדולה אהבת הנותן למקבל מאהבת המקבל	25820
לנותן, והוא מיישב את השאלה בזה, שהנאת הנותן גדולה הרבה יותר מהנאתו של המקבל, ואף שהערתו	25821
נכונה מאוד וראויה למשכיל, אבל המשכיל יראה שבישובו עמד רק על קצה המזלג מן הביאור האמיתי של	25822
הענין העמוק הזה.	25823
מבואר ברמח"ל (דעת תבונות), שכוונת השי"ת בהבריאה היא, כי האל ית"ש הוא תכלית הטוב ודאי,	25824
אמנם מחוק הטוב הוא להטיב, וזה מה שרצה הוא ית"ש לברוא נבראים כדי שיוכל להטיב להם, ולא כמו	25825
שאנו רגילים להבין ולפרש שרצונו ית"ש להיטיב עם בריותיו הוא לכבודינו ולהנאתנו, שכל העולם כולו	25826
נברא בשבילי, וכאילו תאמר שיכולים לאמר אי אפשרי בתקנת חכמים ולוותר על הטובה, אבל באמת שגגה	25827
גדולה היא וחלילה וחלילה לחשוב כן, לומר שעיקר המכוון הוא המקבל לתכלית הנאתו וטובו.	25828
אלא הפירוש האמיתי בזה הוא, כי מחוק הטוב הוא להטיב, היינו הטבה בלעדי כל קבלה, נתינה לעצמה	25829
בשביל הנותן היא התכלית, והמקבל שנברא לא בשבילו ולטובתו נברא, אלא הכל היא שמחתו של נותן,	25830
נתינה לשם נתינה באין כל יחס לענין של מקבל, אלא שכך רצה הקב"ה להיות חוק בבריאה, שאם אין	25831
מקבל הטוב אין הטבה, כי על כן נברא מציאות של מקבל ונותן, אבל העיקר שבבריאה הוא שמחתו של	25832
נותן לתכלית נתינה.	25833
המקבלים שנבראו לשמחתו של נותן נבראו כדי שתקיים מציאות של נותן, והוא מסודות הגדולים של	25834
הבריאה מהותה ותכליתה, והאדם בצלם אלהים ברא אותו להיות גם בו סוד של נותן והוא סוד זכר ונקבה	25835
בראם, והדברים עמוקים והם יסוד כל היצירה, ואין כל שאלה מפני מה גדולה אהבת הנותן מאהבת	25836
המקבל, כי סוד ענין נותן היא העיקר והכל רק שמחת נותן וממנה כל האהבה והחסד.	25837
נצטיר נא אורח הקרוי לשמחה, היוכל לעלות במחשבתו שהוא הנהו תכלית המכוון, הלא מושכלות	25838
ראשונות הוא שעיקר המכוון הוא מי שעשה והכין המשתה כי הכל הלא שלו הוא, והקרוא אינו אלא אורח	25839
לשמחת בעל המשתה, והבחינה מי הוא האורח ומי הוא האדון היא גלויה, כאשר רואים מי הוא המזמין ומי	25840
הוא המוזמן, דאם היה בהיפך היית אתה צריך להיות תחילה, ומכיון שאתה הנך בא בסוף, א"כ מושכלות	25841

ראשונות הוא שאתה הנך רק אורח, ואין לך פתיות גדולה מזו שאורח המוזמן לשמחת חתונה יחשוב	25842
שהכל להנאתו ולכבודו, הוא אשר מסיים הכתוב מי פתי יסור הנה חסר לב אמרה לו.	25843
וברשב"ם על פסוק ג' וז"ל, ויאמר משה אל אהרן אל תתאבל ואל תבכה ואל תחזל מן העבודה, כי הדבר	25844
הזה אשר אני אומר לך הוא אשר דבר ה' בקרובי אקדש, בכהנים גדולים הקרובים אלי לשרתני אני רוצה	25845
להתקדש ולא שיתחלל שמי ועבודתי שכן אמר לי הקב"ה, ולכך אל תניח העבודה שאתה כהן גדול, ולא	25846
תצא ולא תחלל אלא יתקדש הקב"ה ועבודתו על ידך, ועל פני כל העם אכבד, זהו כבוד השכינה שרואה	25847
בניו מתים ומניח אבלו בעבודת בוראו, וידום אהרן מאבלותו ולא בכה ולא התאבל, וזה מוסר ואמיתת	25848
פשוטו ע"כ.	25849
כל זה יוצא כשאין אני כי אם אורח, ואין לי פה כלום אין לי בנים, ואפילו מיתת נדב ואביהוא גם הם אינם	25850
סיבה להניח עבודתו של מקום, כי אין כלום שלך ולעצמך, בנים כמותם ולאב כאהרן הכהן, ובכל זאת אל	25851
תערבבו שמחתו של מקום, כל השמחה היא של המזמין, וידום אהרן מאבלותו ולא בכה, ולא הזיז אותו	25852
כלום ממצבו כי אין לו כלום, אורח הוא הקרוי לשמחה ועל מה יתרעם? וזה ודאי מוסר ואמיתת פשוטו,	25853
לימוד היוצא מפרשה זו שהכל של בעל השמחה, אתה וכל אשר לך כולו לשם שמים לכבודו נבראת, אורח	25854
לשמחת נותן, ועליך להבין בפשוטו שלא לערבב את השמחה, אל תערבבו שמחתו של המקום, לכו לחמו	25855
בלחמי ושתו ביין מסכתי, הסעודה והמשתה של בעל השמחה.	25856
וידום אהרן וברש"י קבל שכר על שתיקתו, ומה שכר קבל שנתייחד עמו הדבור, שנאמרה לו לבדו פרשת	25857
שתויי יין, דברו אל בני ישראל, וברש"י את כולם השוה להיות שלוחים בדבור זה, לפי שהושוו בדמימה	25858
וקבלו עליהם גזירת המקום באהבה, מעולם לא ידעתי טיב ענין של וידום גודלו ורוממותו, כי הגיע לו כל	25859
השכר הגדול על זה, ולפי דברינו וידום היינו מדה של אדם שלא מתרגש מכל כי אין לו כל.	25860
אין לו שום דין ודברים ופתחון פה לתבוע דבר מה, אין לו כל חלק עצמי בהשמחה, כי אין כאן כל דבר	25861
אשר כיוונו לתכלית האורח, השי"ת לא ברא לכבודו כלום, הכל הוא לשמחתו של מקום, והאדם נמצא כאן	25862
כמו על פרעמדע חתונה, ובמה יתרעם או יתבע? ואיש כזה הוא ודאי מקרואי ה' מאוכלי סעודת המלך,	25863
ואתו ודאי הקב"ה מתייחד, והוא ענין השכר שקבל שנתייחד עמו הדבור.	25864
ובמדרש שם פתרו את הכתובים חכמות בנתה ביתה על אהל מועד, כי היינו הך הבריאה והמשכן חד הם,	25865
שניהם מקום השראת השכינה, טבחה טבחה מסכה יינה הכל לשמחתו של מקום, כל השמחה שייכת לו	25866
ואין לאחור כל חלק בה, ומי אתה שתבא בטענה, גם מיתת נדב ואביהוא לא תוכל לגרום כל תרעומת, אין	25867
לך בהסעודה כל חלק אם מחוט ועד שרון נעל, זהו ענין וידום אהרן דמום בתכלית, וזה יסוד ולימוד כל	25868
התורה על רגל אחת היוצא מזו הפרשה, האי עלמא כבי הילולא דמיא, והחתונה אינה של האדם כי אם	25869
שמחתו של מקום, כל פועל ה' למענהו, וכל מעשיך יהיו לשם שמים לשם שמחת הנותן שמחת המקום, זה	25870
יסוד כל התורה ואיך זיל גמור. (דעת תורה).	25871
	25872
מאמר פט	25873
ויקרא משה אל מישאל ואל אלצפן ויאמר אליהם קרבו שאו את אחיכם מאת פני הקודש (ויקרא י' ד').	25874
תימה הרי אלעזר ואיתמר כהנים הדיוטים היו ולמה לא נטמאו לאחיהם? ולמה ציוה משה למישאל ואלצפן	25875
לטפל בהם? וי"ל שכהנים הדיוטים ביום מושחתם אין מטמאין לקרובים שיש להם דין כהנים גדולים, וכן	25876
פי' הרב בכור שור גבי ראשיכם אל תפרעו, אע"ג דכהנים הדיוטים לא הוזהרו על פריעה ופרימה	25877
דמטמאין הן לקרוביהן, ביום מושחתם הרי הן ככהנים גדולים, היינו דקאמר כי שמן משחת קודש עליהם	25878
(בעלי תוספות שם), וכן פירש הספורנו על הפסוק ראשיכם אל תפרעו, אף על פי שהיו המתים מהקרובים	25879
שמטמא להם כהן הדיוט, החמיר על אלה מפני שהיו משוחים כאמרו כי שמן משחת ה' עליכם.	25880
יום המשיחה הוא יום של התעוררות והתרוממות עבור הכהן ההדיוט, בו ביום זכה ליתרון באור ה'	25881
התלבש בכגדי כהונה ונתקדש לעבודת ה', והריהו ככהן גדול באותו היום, ולכן חשוב הוא כל כך לפני	25882
הקב"ה, חשוב ביותר הוא אותו רגע של התרוממות הנפש והתקרבותו לעבודת השי"ת, עד שדרגתו ודינו	25883
משתנים מכהן הדיוט לדרגת כהן גדול לאותו יום.	25884
עוד למדים אנו כמה גדולה מדריגתו של הכהן הגדול שהוא בבחינת מתחדש בכל יום, הוא נושא בקרבו כל	25885
יום רגש של התחדשות בעבודת השי"ת, כל יום מתדבק מחדש באור השכינה, בבחינה של משיחת כהן	25886
הדיוט, הוא כעין יום ארוך של עליה ומשיחה, הוא מתמיד ברעננותו בעבודת ושירות הקודש, אצל הכהן	25887
ההדיוט יש רק יום אחד של משיחה בחייו, ואצל הכהן הגדול קיים הדבר בכל יום.	25888
ועל כן אין הכהן הגדול מיטמא לקרוביו אף לאביו ולאמו, ואינו מתאבל ואינו נוהג אף דיני אנינות, אלא	25889
ממשיך בעבודתו אף ביום המיתה של אביו ואמו, ופי' החינוך במצוה ע"ר, שהכהן הגדול הנבדל להיותו	25890
קודש הקדשים, עם היותו בעל גוף נפשו תשכון תמיד בין המשרתים העליונים, על כן לא תחוש התורה	25891

עליו להתיר לו טומאה לעולם ואפי' בקרובים, כי מרוב דבקות נפשו למעלה יתפשט לגמרי מטבע בני	25892
איש, וישכיח מלבו כל עסק עולם הזה הנפסד, ועל חברת הקרוב לא תבהל נפשו, כי כבר הוא נפרד ממנו	25893
בעודנו בחיים.	25894
משמע מכאן שהכהן הגדול ממשיך בכל יום את דביקותו בהשי"ת, ובכל יום הוא מרגיש בתוך עבודתו	25895
עליה נוספת כאילו נמשח מחדש באותו היום, כאילו הוא היום הראשון לעבודתו ועלייתו, כל יום דומה	25896
עליו כיום משיחתו, ולכן פטרתו התורה מליטמא, כי בן עליה הוא יום מתוך רעננות והתחדשות, כמה	25897
איפוא חשוב הוא האדם לפני הקב"ה, אם הוא מחדש בכל יום את רגשותיו לאהוב את השם, לעבדו	25898
ולהתקרב אליו להוסיף עליה על גבי עליה, להגדיל את קדושתו ולחזק את מעשיו הטובים, אז משתנה דינו	25899
וגדלה זכותו לכל ימי חייו.	25900
זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה' ביום המשח אותו, עשירית האיפה סלת מנחה תמיד, מלמד שכה"ג	25901
מביא עשירית האיפה מיום שנמשח עד עולם דכתיב מנחת תמיד (תורת כהנים), לא ככהן הדיוט שמביא	25902
רק פעם אחת בעת שנכנס לעבודה, אלא שהוא מביא בכל יום, ולמה? מפני שמדרגתו של כה"ג היא יותר	25903
גדולה מזו של כהן הדיוט, הכה"ג הולך ומוסיף כל יום מעלה חדשה, פושט צורה ולובש צורה, וקלסתר	25904
פניו של היום אינו כזו של אתמול, אם כן מדי יום ביומו זקוק הוא לחינוך חדש, כי תוספת העליה עשאתו	25905
לבעל צורה חדשה.	25906
מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו, על האדם חובה שיהיה תמיד במצב של עולה, יש ששמש	25907
הצלחתו הרוחנית מאירה לו פעם אחת בחיים, בחסדי ה' ניתנת לו ההזדמנות להמריא לשחקים ולחזות	25908
במחזות שדי, והוא ניזון בכל ימיו מאותה ההשגה שהבריקה לו מאור העליון, לא כן בני עליה שאינם	25909
שוקטים על שמריהם, אלא שבכל יום כל שעה וכל רגע הם מגבירים חיל, וכל יום אצלם כעולם חדש	25910
שצריך לברך עליו, לא ככהן הדיוט שהמשיחה שלו פעם אחת בחיים, אלא ככהן גדול שבכל יום מחנך	25911
עצמו לעליות חדשות. (אור חדש).	25912
	25913
מאמר צ	25914
יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבאכם אל אהל מועד (ויקרא י' ט').	25915
תני רבי ישמעאל לא מתו בניו של אהרן אלא על שנכנסו שתויי יין, ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם, ואין	25916
אנו יודעים מפני מה מתו, אלא כשהוא מצוה את אהרן יין ושכר אל תשת, אנו יודעין שלא מתו אלא מפני	25917
היין (ילקוט), מבהיל על הרעיון שהרי ר' ישמעאל סובר שלא היתה אש זרה כלל, אלא שנכנסו לבית	25918
קודש הקדשים והקטירו שם קטורת מרוב שמחתם ואהבתם, והנה דבר זה נמחל להם, ודוקא על מה שהיו	25919
שתויי יין מיצו את חומר הדין!	25920
ולכאורה היה נראה שנהפוך הוא, שעל הקטרת קטורת שלא בזמן ובמיוחד לפני ולפנים בודאי היה מגיע	25921
להם מיתה, אבל מה ששתו יין מקודם לא עושה רושם להיות כל כך חמור במיוחד שטרם הוזהרו על זה,	25922
אולם ר' ישמעאל דורש בדיוק ההפך שדוקא על שתיית היין נהרגו ולא על הכניסה לפני ולפנים.	25923
והנה המלבי"ם מפרש שמה שכתוב שהקריבו אש זרה, ולדברי ר' ישמעאל לא היה אש זרה, על כרחך	25924
כוונת התורה על היין ששתו, והאש זרה היתה חום היין שבערה בקרבם, ומזה להבין כמה מגונה הוא	25925
לגשת אל הקודש ללא דעת צלולה ותחת השפעת היין, אחרי שבני אהרן שהיו גדולי הדור שקלו	25926
למטרפסייהו על זה, אף שעוד לא אסרתו תורה עד אחר המעשה, ואף שלא הקילו ראש מחמת יינם חלילה,	25927
אלא אדרבה היו בתכלית הדבקות והאהבה, בכל זאת אי אפשר היה לוותר להם מה שלא הבינו למנוע את	25928
רגלם מעבודת המקדש כל עוד שהם תחת השפעה זרה.	25929
איתא במדרש שהיין גורם לעבודה זרה משום שנאמר בו עיניך יראו זרות (משלי כ"ג), ובעבודה זרה	25930
כתוב לא יהיה בך אל זר (תהלים פ"א), ואיתא שם עוד שכאשר נכנס היין יצא הדעת, ונראה ששני כללים	25931
אלה עולים בקנה אחד, על פי מה שפירש הגר"א על הפסוק עיניך יראו זרות וז"ל, כי השיכור בעת	25932
שכרותו רואה בעיניו דבר זר מהשכל, שדומה בעיניו כאילו מה שתחתיו יגולגל כסופה והוא מבלבל שכלו	25933
עכ"ל, והיינו ששכלו כל כך מתבלבל, שלא רק טועה בדברים שכליים הטעונים שיקול הדעת, אלא אפילו	25934
החושים שלו משקרים לו.	25935
זה הוא הגדר של עבודה זרה לנקוט בצעד שהוא נגד השכל, הרי הנביא צווח שאו מרום עיניכם וראו מי	25936
ברא אלה (ישעיה מ'), ואיך יתכן כלל לטעות בע"ז? אלא על כרחך שנתשטש השכל עד שמסוגלים	25937
לאמת את השקר, ולא רק יין אלא כל השפעה זרה שמשליט האדם על עצמו שקולה היא כע"ז, כמו	25938
שאמרו חז"ל בשבת המקרע כלים בחמתו יהיה בעיניך כעובד עבודה זרה, שכך אומנותו של יצר הרע,	25939
היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו עבוד ע"ז והולך ועובד, א"ר אבין מאי	25940

קרא לא יהיה בך אל זר, איזהו זר שיש בגופו של אדם? הוי אומר זה יצר הרע (שבת ק"ה:), הרי דמה שמאבד עשתונותיו מרוב כעס נחשב גם כן לע"ז, שאז השכל אינו שולט ועושה דברים בלתי שכליים.	25941
והשתא דאתינא להכי, נוכל להבין שפיר גודל חרון אף על נדב ואביהוא, שנכנסו לשרת בקודש שתויי יין תחת השפעתה של אש זרה פנימית, בשעה שנוכחות השכינה דורשת יראת הרוממות ופחד מפני הדר גאונו יתברך, ועוד שהרי לעבודה מוכרחים צלילות הדעת לכוון הכוונות הרצויות כדי שיעשו התיקונים הראויים על ידי הקרבן, ושתיית היין היא בניגוד גמור לתפקידו של הכהן כמש"כ הזוהר כאן, ובאמת כבר כתב הרמב"ן כאן, שהסיבה שמתו נדב ואביהוא היתה בגלל שכוונו כוונה בלתי נכונה בשעת הקטרת הקטורת, וזו היא שעוררה עליהם מידת הדין שפגעה בהם.	25942
ולא רק לעבודה נאסר השתוי אלא גם להורות הוראה, וכמ"ש ולהורות את בני ישראל, ואיתא במדרש אם תלמיד חכם הוא סוף שמטמא את הטהור ומטהר את הטמא (ויק"ר י"ב א'), ולא דוקא יין אלא כל מדה רעה או נטייה שיכולה להשפיע עליו, עלולה לגזול מהדיין את צלילות דעתו ולטשטש את שכלו בבחינת שכורה ולא מיין, וכמה מוכרחים להזהר שלא לפעול תחת השפעת הרגש במקום שדרוש בהירות השכל.	25943
אמנם כוח עצום ניתן לשכל האדם, שניתן לו הרשות הבלעדית לפסוק בדיני התורה כפי שיקול דעתו, ואפילו בת קול מן השמים אינה יכולה לשנות כמ"ש ר' יהושע לא בשמים היא ואין משגיחין בבת קול (ב"מ נ"ט), ואפילו לחרוג בכוונה מן האמת מותר אם קובע בשכלו שנוגע לדרכי שלום (יבמות ס"ה), הודות לשכלו של האדם נאמר עליו ותחסרהו מעט מאלהים וכבוד והדר תעטרהו, ונעשה מושל בעליונים ובתחתונים על ידי מעשיו.	25944
אולם כל זה מחייב את האדם לשמור על מדרגתו הרמה, ולא לאבד את שליטת השכל על ידי יין או שום דבר אחר, ובאמת עיקר הפסד ובזיון השכרות אינו במה שגורם לעצמו בושות וכלימות, כשמתגלגל ברחובות קריה או בזה שסופג מכות לרווחה, אלא במה שמסתלקת ממנו דעתו ואינו יכול להתעלות מחמת שכרותו, וזה מתבאר מן המדרש על הפסוק למי אינו אבוי למי מדינים למי שיה (משלי כ"ג), רב הונא אמר למי שאינו עמל בדברי תורה (ויק"ר י"ב א').	25945
והרי שם מסיים בהדיא למאחרים על היין לבאים לחקור ממסך ואינו מדבר כלל מתלמוד תורה, אלא על כרחך כוונת רב הונא לבאר שעיקר העוול שיש בשכרות הוא במה שבטל מדברי תורה ואינו מתעלה על ידי ניצול שכלו כראוי, וממילא בהסתלק דעתו מעליו נעשה ללעג וקלס בפי הבריות.	25946
זאת היא מצודה פרוסה על כל החיים, שבאמת כל תאוות והנאות עולם הזה אינם אלא נסיון לפתות את האדם, לבזבז את כוחותיו האדירים ברדיפת ההבלים, ובמקום שיתעלה ויעלה כל הבריאה אתו מתדרדר לשפל המדרגה, האדם הוא קל בדעתו להמשך אחרי דברים ריקים, עד שנאחזת בו התאוה בחוזק ושולטת על שכלו ומסלפת את האמת, והנה החכם אומר אל תרא יין כי יתאדם כי יתן בכוס עינו (משלי כ"ג).	25947
ומבאר הגר"א, כי האדם נמשך אחרי מראה החיצון של היין, וחושב שבודאי ימצא שכמו כן טעמו טוב מאד, אבל זה אינו אלא שכל מראיתו הטוב הוא מחמת הכוס, וסופו של דבר שאחרי שנתפס לתאוותו מפסיד את ההבחנה ואינו יכול לעזבה, ובמקום להצטער על ירידתו משתדל להצטדק, וזה שאומר הכוני בל חליתי, במקום לראות שרע ומר דרכו מאמת את השקר שכל כך טוב לו, שאפילו בשעה שמכים אותו אינו מרגיש כלום.	25948
מצבו של האדם עדין הוא מאד וצריך שמירה מעולה שלא יכשל, ולא רק ברשעים עסקינן הרודפים תמיד אחר הנאותיהם, אלא אפילו בצדיקים עלול היסח הדעת קל להמיט עליהם אסון, ואם גדולי עולם כבני אהרן נענשו כה קשות על אי צלילות דעתם שעה קלה בלבד, מה נענה אבתרייהו כשאנו שקועים יומם ולילה בהבלי העולם, וכמעט שלא זוכים אי פעם לדעה צלולה. (המוסר והדעת ח"ג).	25949
מאמר צא	25950
ולהורות את בני ישראל את כל החוקים אשר דבר ה' (ויקרא י' י"א).	25951
כל שבים טהור חוץ מכלב המים מפני שהוא בורח ליבשה, והרע"ב ז"ל, כל בריות אם עשה מעורו כלים אין מקבלין טומאה חוץ מכלב המים, לפי שכל שאר בריות שבים אין אחד מהם בורח ליבשה כשבאים לצוד אותם, אלא כלב המים בלבד לכך הוי בכלל עורות היבשה, ואם עשה כלי מעורו מקבל טומאה והלכה כר"ע עכ"ל (כלים פרק י"ז משנה י"ג).	25952
מה שיש להתבונן ולהשכיל מכאן הוא, שמשפט האדם ודינו הוא לא על מהותו אלא על נטייתו מגמתו ופנייתו וזה נורא ואיום! הלא הכלב הזה הים והמים הם אווירו ומקום חיותו, וכשהוא פורש ליבשה בגלל נסיבות שונות, הרי לבסוף בעל כרחו מוכרח לשוב למקום חיותו אל הים, אבל בגלל רגע אחד של השתמטות ממקור חיותו מתקפח כל ערכו, והוא מקנה לעצמו דין בריה של היבשה, אף שהיבשה זרה לכל מהותו וטבעו.	25953
	25954
	25955
	25956
	25957
	25958
	25959
	25960
	25961
	25962
	25963
	25964
	25965
	25966
	25967
	25968
	25969
	25970
	25971
	25972
	25973
	25974
	25975
	25976
	25977
	25978
	25979
	25980
	25981
	25982
	25983
	25984
	25985
	25986
	25987
	25988
	25989
	25990

הדוגמה הנ"ל היא לשבר את אזננו שנעיין ונבין, מה נורא וחמור הוא דינו של האדם המשכיל בעל	25991
יתרונות רוחניים, שהוא נשפט ונידון לפני הקב"ה בעיקר על נטיותיו ומגמותיו, ויש שהאדם שוקע בים	25992
התלמוד באווירה של תלמידי חכמים וצדיקים, בחוגם של ד' אמות ההלכה הברורה, והוא מתאבק בעפר	25993
רגלי החכמים באהלי תורה וחכמה ויר"ש, ובכל זאת אם נטיותיו הפנימיות הן לחיי ההוללות של העולם	25994
הזה, וכן אם עובר עליו רוח קנאה על המצליחים בשוק החיים, וכל מחשבותיו נוטים מעבר לגדר הקדושה	25995
והטהרה לרשות הרבים של החולין, הרי איש כזה נידון לפי בריחתו הפנימית הנפשית והוא מקבל טומאה.	25996
אף שלמעשה הוא נשאר יושב ומחובר לאהלי התורה, אבל אם בפנימיות נפשו מהסס באושר תורתו	25997
ויראתו, ונדמה לו ששם ברחוב האושר והתענוג, הריהו נידון על קנאתו ותאות חשקו לעולם הזה, והוא	25998
נעשה בזוי לפני המקום, וכמו שחושב רבינו יונה ז"ל את הלאו שלא יהיה בכיסך אבן ואבן איפה ואיפה	25999
קטנה או גדולה, והוא עובר על לאו זה אע"פ שלא השתמש במדות האלה ולא מדד בהם, כי הלב המכיל	26000
בקרבו מדות אלו אין לשם חפץ בו.	26001
א"כ הרי האדם עלול לפעמים להימאס על הקב"ה בגלל תאות לבו המקננת בו אף שאינו מבצע אותן	26002
למעשה, ועל זה צריך האדם לשים אל לבו להוכיח את עצמו, ולעקור מקרבו את הקנאה מכל אלה	26003
שעומדים מחוץ להיכלי התורה והיראה, שכביכול הם המאושרים והמצליחים, ולא כן הוא אין אושר	26004
כאושר הנפש, ואין הצלחה כהצלחה במעלות הקדש ונתיבות יה, ומה לו לאדם המוסרי להתגעגע ולהתקנא	26005
בקנאת הבל, ומה גם שנענש הוא על הנטיה בלבד, ואל יזניח האדם את לבו ואל יתרפה בגעגועים אל	26006
עולמות השוא והשולל.	26007
ושמעתי בשם הגה"ח ר' שמחה זיסל זצ"ל הסבא מקלם, הפי' על הווידוי של יום הכפורים, שאנו מתוודים	26008
על חטא שחטאנו לפניך בתמהון לבב, הוא ז"ל ביאר את הענין תמהון בדרך התפעלות והתרשמות, תמיהה	26009
וכמיהה שהאדם מתרשם ומתפעל לפעמים מברק היופי וקסם החיצוני של העולם הזה, כי יש ועוברת על	26010
האדם רוח הרגשת שפלות עצמית, מפני אורות הכזב המסנוורים את העינים, ולפעמים אף על האדם	26011
המוסרי בעת רפיונו, ועל כמיהה כזו צריכים להתוודות ולהתחזק עד מאד להרחיקה מהלב הטהור.	26012
יש לאדם לפחד מאד מפני נטיותיו הנסתרות והצפונות, ואפילו שלמעשה אינן מועילות ואינן מהנאות אותן	26013
במאומה, בכל זאת צריך התאמצות יתירה להזדכך ולהשתחרר מנטיות אלו, שלא יופסק דינו כדרגת אדם	26014
מן השוק, ואף שהוא מסתגר בד' אמות של הלכה, ומתהלך בין חכמים דורשי ה', בכל זאת ידע האדם	26015
שהוא עלול להיכשל חלילה בהרהורים ונטיות שדינם קשה מאד, וטוב לשעבד כל אלה הנטיות ולכוונם	26016
לאפיקי מקור מים חיים המשיבים נפש, ובדרך לימוד המוסר וההתעמקות בנקיון הדעת אפשר להזדכך	26017
ולהיחלץ מהם. (תורת הנפש).	26018
	26019
מאמר צב	26020
ואכלתם אותה במקום קדוש כי חקך וחק בניך היא מאישי ה' (ויקרא י' י"ג).	26021
מרגלא בפומיה דרבא תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים (ברכות י"ז.), רבא חזר על מאמר זה תמיד,	26022
ומעולם לא פסק מפומיה סוד גדול זה, כי תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים, בגשמיות אנו בוחנים זה	26023
היטב, כשמימים בארץ גרעין לצמיחת אילן, עד שמתראה פרי האילן צומחים כמה מיני דברים, אשר כל	26024
דבר כשהוא לעצמו הנו עולם שלם ביופיו והדרו וטוב צרכו, אמנם כולם אינם עדיין תכלית הגרעין,	26025
התכלית הוא בצמיחת הפרי, רק הפרי הוא תכלית כל האילן, וזה אשר גילה לנו רבא שלא נטעה עצמנו על	26026
המראה ועל הגובה, אמנם רב העונג וההשכלה בחכמה, אבל לא הם התכלית, תכלית חכמה תשובה	26027
ומעשים טובים, המעשה הוא התכלית.	26028
והנה אין המדובר כאן על סתם חכמה, הכוונה כאן ודאי אפילו על חכמת התורה, וגם על החכמה זו אמר	26029
רבא כי טרם בא אל התכלית, הנה זה גילוי עצום אשר העולם לא יודעים מזה כלל, הפילוסופים הלא עשו	26030
להם חכמה לתכליתם, למען חכמה לבד הלא מסרו כל העוה"ז, החכם סוקרטוס כששפטו אותו לעונש	26031
מיתה לקח ושתה את הסם המות בשמחה עצומה, באשר הוא מסתלק מן החושך הרב ומתדבק לשכל	26032
הפועל תכלית האור.	26033
הנה חכמה לבד עוד טרם חכמת התורה כבר יכולים לעשותה ולראותה בתור תכלית, ולזה בא רבה וגילה	26034
לנו כי טעות הוא, כי לא רק בסתם חכמה אין כל התחלה במחשבותם, אלא אפי' חכמת התורה גם כן	26035
איננה הסוף, חכמה עוד יש לה תכלית ומהי התכלית תשובה ומעשים טובים, וכמו שמבאר ר"ת ז"ל מה	26036
שאמרו ישראל נעשה קודם לנשמע, דהיינו אנו אין לנו אלא רצונו ית'.	26037
ודאי שאם אין חכמה אין תשובה ומעשים טובים, אלא אחרי כל החכמות והידיעות צריכה חכמה להגיעו	26038
לידי דרגה שישליך מכנגד פניו כל החכמה וידיעותיו, ורק ישאר מתאחז בהגדילים של חכמה, לראות	26039
הדרך ילך בה ואת המעשים אשר יעשה ללא כל חכמות, נעשה קודם לנשמע, לדלג על כל הנשמע	26040

ולהשאר אך ורק עם הנעשה, ערומים בדעת ומשימין עצמן כבהמה (חולין ה'), אנו אין לנו אלא רצונו	26041
ית' זה כל התכלית!	26042
ואחרי כי החכמה איננה הגמר ועדיין יש תכלית, מבינים ודאי היטב שאם יעמוד באמצע בלי להגיע אל	26043
התכלית הנה כל יגיעתו לריק, אדם הנוסע בדרך אשר מטרתו לבא לאיזה עיר, אם יתעכב ולא יבא לעיר	26044
הנה יתכן כי על הדרך שהלך בה ראה כמה דברים נפלאים, אבל אחרי אשר תכליתו ומטרתו לא עשה,	26045
ודאי שאין כל ענין בכל אשר בא לו בדרך, כי הרי לא הגיע לתכליתו אשר העמיד לפניו, על מאמר הקב"ה	26046
לאאע"ה קח נא את בנך אמרו חז"ל (סנהדרין פ"ט:), אין נא אלא לשון בקשה, אמר לו הקב"ה בבקשה	26047
ממך עמוד לי בזה הנסיון שלא יאמרו הראשונות אין בהם ממש.	26048
נורא מאד ענין התכלית! וכי אמנם אין הראשונות ממש? הלא למשה אמר הקב"ה (רש"י שמות ו' ט'),	26049
חבל על דאבדין ולא משתכחין, כשבקש אברהם לקבור את שרה לא מצא קבר עד שקנה בדמים מרובים	26050
ולא הרהר אחר מדותי, מה קשים היו הנסיונות הראשונות כל אחד לעצמו! ואעפ"כ לו לא עמד אברהם	26051
אבינו ע"ה בנסיון האחרון, יתכן להגיד כי הראשונות אין בהם ממש, עד כדי כך הוא ענין התכלית, שאם	26052
אינו מגיע להתכלית אז כל היגיעה שיגע עד התכלית אין בהם ממש!	26053
ויאמר משה אל אהרן הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש ועל פני כל העם אכבד וידום אהרן, ומבאר	26054
הרשב"ם ויאמר משה אל אהרן אל תתאבל ואל תבכה ואל תחל מן העבודה, כי הדבר הזה אשר אני אומר	26055
לך הוא אשר דבר ה' בקרובי אקדש, ככהנים גדולים הקרובים אלי לשרתני אני רוצה להתקדש, ולא	26056
שיתחלל שמי ועבודתי, שכן אמר לי הקב"ה והכהן הגדול מאחיו את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום, ומן	26057
המקדש לא יצא ולא יחלל את מקדש אלהיו הא אם לא יצא קדש.	26058
ולכך אל תניח העבודה שאתה כהן גדול ולא תצא ולא תחלל, אלא יתקדש הקב"ה ועבודתו על ידך, ועל	26059
פני כל העם אכבד זהו כבוד השכינה שרואה בניו מתים ומניח אבלו בעבודת בוראו, וידום אהרן ולא בכה	26060
ולא התאבל, וידום אהרן ממה שהיה רוצה להתאבל ולבכות, וזה מוסר ואמיתת פשוטו עכ"ל, נורא נוראות	26061
הלא יכולים לצייר לעצמנו גודל הענין והשכר הרב של הספד על נדב ואביהוא, הלא עליהם אמר משה	26062
לאהרן אהרן אחי יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום, והייתי סבור או בי או בך, עכשיו רואה	26063
אני שהם גדולים ממני וממך!	26064
הנה זה ענין של ספר תורה שנשרף! כנתינתה כך נטילתה! ואמנם כי כן היה ציווי וכל בית ישראל יבכו	26065
את השרפה אשר שרף ה', הנה כי ההתאבלות על נדב ואביהוא זה באמת קודש קדשים כבוד התורה! אלא	26066
שמשה גילה לאהרן כי יש ענין עוד יותר גדול והוא כבוד השכינה כנאמר (משלי כ"א), אין חכמה ואין	26067
תבונה ואין עצה לנגד ה', וכאן ענין של כבוד השכינה כאמרו ועל פני כל העם אכבד.	26068
זהו כבוד השכינה שרואה בניו מתים ומניח אבלו בעבודת בוראו, וכבוד השכינה הוא התכלית של הכל,	26069
ועל כן לו היה אהרן מניח העבודה והיה מתאבל ועוסק בהספדן של נדב ואביהוא, היו אומרים כבר הא אם	26070
יצא חילל! עם כל הקודש קדשים שהיה עוסק בו היה כאן תביעה של חילול השם ית', תחת הכבוד התורה	26071
והקודש קדשים! מבהיל ונורא סוד ענין של תכלית, שאם לא גומר עד התכלית הנה הראשונות אין בהם	26072
ממש! עוד יותר תחת קדושת הספדו של נדב ואביהוא, היה בא לתביעה של חילול שמו ית', עד היכן הוא	26073
הסוד של תכלית, וגודל החיוב לברך על המוגמר ולא להשאר באמצע. (דעת תורה).	26074
	26075
מאמר צג	26076
ואת שעיר החטאת דרוש דרש משה והנה שורף ויקצוף על אלעזר ועל איתמר בני אהרן (ויקרא י' ט"ז).	26077
דוד המלך ע"ה תיכף בשמעו את התוכחה מפי הנביאים גד ונתן לא התווכח ולא הצטדק, הכרת החטא	26078
היתה ברורה ומלאה, וכפרי בשל נשר מפיו הווידי חטאתי, אף שכמה מיני אמתלאות היה יכול להציע	26079
לשם וויכוח, כמ"ש חז"ל שכל מי שאומר דוד חטא אינו אלא טועה, ושכל אותו מעשה לא היה אלא כדי	26080
להורות תשובה לרבים, אבל הוא לא עשה כן בעמדו לפני הקב"ה, אלא הודה ואמר חטאתי.	26081
הקב"ה הוכיח למרים ואהרן על שלא נכנעו תיכף כמו שעשה דוד באמרו חטאתי, וכן הוכיח לאדם הראשון	26082
שהתנצל ואמר האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל, ובזה יחס אשמתו לקונו תמורת	26083
התשובה שהיתה ראויה לו, כמו שעשה דוד באמרו אל נתן חטאתי, הודאת דוד היתה תיכף ומיד ללא כל	26084
שהיות ללא כל שיתוף.	26085
ר' פנחס ור' ירמיה פתח, אוזן שומעת תוכחת חיים בקרב חכמים תלין אלו בני אהרן, זכו ונתייחד הדיבור	26086
אליהם ועל אביהם ועל אחי אביהם בחייהם, הה"ד ואת שעיר החטאת דרוש דרש, ב' דרישות אמר להם	26087
אם שחטתם למה לא אכלתם, אם לא הייתם עתידין לאכול, למה שחטתם, מיד דרש אהרן למשה קו"ח ומה	26088
מעשר הקל אסור לאונן, חטאת דחמיר אינו דין שיהא אסור לאונן, מיד וישמע משה ויטב בעיניו, הוציא	26089

כרוז לכל המחנה ואמר, אני טעיתי את ההלכה ואהרן אחי בא ולימד לי, אלעזר ואיתמר ידעו ההלכה	26090
ושתקו, זכו ונתייחד הדיבור אליהם (מד"ר שמיני י"ג ב').	26091
בני אהרן שתקו וקבלו תוכחת משה, בה בשעה שהיו צודקים וצריכים היו להגן על כבודם בבידור ההלכה	26092
בגלוי, אלא הם שתקו מפני כבוד אביהם ודודם, ולא הפסיקו את משה רבם באמצע תוכחתו כדי להראות	26093
צדקתם, לכן זכו לפרשת ההבדלה וההבחנה ונתייחד עליהם הדיבור, ה"ד וידבר ה' אל משה ואהרן לאמר	26094
אליהם, לאמר לבנים לאלעזר ואיתמר.	26095
ואמרו ז"ל (דב"ר ד' א') אין מפסיקין בקללות אלא אחד קורא את כולן, לפי שכתוב מוסר ה' בני אל	26096
תמאס ואל תקוץ בתוכחתו, אל תעשה את התוכחות קוצין קוצין אלא אחד קורא את כולן, מספרים על	26097
בעל חידושי הרי"ם זצ"ל, שהוכיח את נכדו בעל שפת אמת על שהיה ישן כי היה לו ללמוד ולא לישון,	26098
והשפת אמת שתק עד שגמר תוכחתו עליו, ואז התנצל ואמר שבאמת היה ניעור כל הלילה.	26099
שאל אותו סבו ולמה הניחו להוכיחו עד הסוף, היה עליו כבר בתחילת תוכחתו לגלות את האמת שהיה ער	26100
כל הלילה בעסק התורה? על כך ענה לו בעל השפ"א, כי איך יכול היה להפסיק באמצע העונג העילאי של	26101
התוכחה המרככת ומזככת את הנפש? וכשהוכיח הרא"ש את בנו ר' יעקב בעה"ט על שעוסק רק בתורה	26102
שבע"פ, ואינו עוסק בתורה שבכתב, קם מיד באותו לילה וחיבר את פירושו עה"ת בעל הטורים.	26103
(ואני תפלה).	26104
	26105
מאמר צד	26106
ואת שעיר החטאת דרוש דרש משה והנה שורף ויקצוף על אלעזר ועל איתמר בני אהרן (ויקרא י' ט"ז).	26107
אמר רבא בר ר"ה כל הכועס אפילו שכינה אינה חשובה כנגדו, ר' ירמיה מדיפתי אמר משכח תלמודו	26108
ומוסיף טפשות, כי כעס בחזיק כסילים ינוח, רנב"י אמר בידוע שעוונותיו מרובין מזכויותיו שנאמר ובעל	26109
חימה רב פשע, אמר ר"י כל הכועס כל מיני גיהנום שולטין בו, שנאמר והסר כעס מלבך והעבר רעה	26110
מבשרך ואין רעה אלא גיהנום (נדרים כ"ב).	26111
מלבד העונשים הבאים על הכעס, גורם הכעס לאדם לירד ממדרגתו ולאבד את מעלותיו הרוחניות, וכך	26112
אמר ר"ל כל אדם שכועס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו, דכתיב ויקצוף משה על פקודי החיל	26113
(במדבר ל"א), וכתיב ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא הבאים למלחמה, זאת חוקת התורה אשר ציוה	26114
ה' את משה מכלל דמשה איעלם מיניה, אמר ר' מני בר פטיש כל שכועס אפילו פוסקים עליו גדולה מן	26115
השמים מורידים אותו, שנאמר ויחר אף אליאב בדוד, וכי אזיל שמואל למשחינהו כתיב כי מאסתיהו מכלל	26116
דהוה רחים ליה עד האידנא (פסחים ס"ו:).	26117
הדרך להרחיק מנפשותינו את הכעס הוא ללמוד ולהתבונן הרבה בדברי חז"ל בגנות מדת הכעס, אך עדיין	26118
מקום מכשול לפנינו, כי כל מקרה המביא לכעס נדון שהכעס מוצדק, ולפתח זה חטאת רובץ כי מידת	26119
הכעס מעוותת את שיקול הדעת וגורם לדון שהכעס מוצדק, אך כשנתבונן בדברי חז"ל נמצא שאף כעס	26120
מוצדק גורם לאדם לאבד את מעלותיו ולירד ממדרגתו.	26121
אמר רב הונא בשלושה מקומות כעס משה רבינו ונתעלמה ממנו הלכה, ואלו הן בשבת ובכלי מתכות	26122
ובאונן, בשבת מנין שנאמר ויותירו אנשים ממנו עד בוקר ויקצוף עליהם משה, כיון שכעס שכח לומר להם	26123
הל' שבת, ובכלי מתכות מנין ויקצוף משה על פקודי החיל, ויאמר אליהם משה החייתם כל נקבה הן הנה	26124
היו לבני ישראל בדבר בלעם, וכיון שכעס נתעלמה ממנו הלכה ושכח לומר להם הלכות כלי מתכות, באונן	26125
מנין שנאמר ויקצוף על אלעזר ועל איתמר בני אהרן הנותרים לאמר, מדוע לא אכלתם את החטאת במקום	26126
הקודש, כיון שכעס נתעלמה ממנו הלכה שאונן אסור בקדשים (ויק"ר י"ג א').	26127
הדבר פשוט שכעסו במלחמת מדין היה מוצדק, שהרי עיקר התכלית במלחמה היה כדי לנקום נקמת ה'	26128
במדין, והמכשול לבני ישראל היה ע"י בנות מדין, וכשהחזיו את הנקבות הרי הביאו את המכשול איתם	26129
למחנה, וודאי שמקום גדול יש כאן לכעוס עליהם, וכן במוותירי המן הרי חטאו בנס עצמו, שניתן להם לחם	26130
שמים על תנאי שלא יותירו, ואילו הם הותירו ועברו על ציווי ה', ודאי שמקום גדול יש לקצוף עליהם,	26131
ואעפ"כ נתעלמו הלכות משה, כי מה שחכמתו מסתלקת ממנו אינו עונש על הכעס אלא הוא ענין טבעי,	26132
שמציאותו של הכעס באדם שורף את חכמתו, ואין נפק"מ במה שהכעס מוצדק ודין הוא שיכעס, דבכל	26133
אופן הכעס מסלק את חכמתו ממנו.	26134
וכמו כן במעשה של שעיר החטאת, דהנה הקשה האוה"ח שם על הרא"ש שסובר שאסור להורות הלכה	26135
בפני רבו גם במה שנוגע לעצמו, שמזה שהורה אהרן לעצמו לשרוף החטאת מוכח שמותר, שאין לך רב	26136
מובהק יותר ממשה שהיה רב לאהרן, ולכאורה יש ליישב דהנה עמד באוה"ח שם למה קצף עליהם משה	26137
בתחילה, והרי רק לאחר שקצף נתעלמה ממנו הלכה שאונן אסור בקדשי דורות, ותי' שהקפיד על אשר	26138
דנו בדעתם וסמכו על הוראותם מבלי שאלת רבם, וע"כ נתעלמה ממנו הלכה ואמר אכל תאכלו, וכיון	26139

שקצפו של משה היה על שהורו הלכה בפניו, הרי מזה מוכח כהרא"ש שאף באופן זה אסור להורות הלכה בפני רבו.	26140
עכ"פ לפ"ד האוה"ח אף במעשה זה כעס משה כדין, וכבר בארנו מה שמצינו בכמה מקומות שלא מחל הרב לתלמיד שהורה בפניו, שאין חומר האיסור רק מצד כבודו של הרב, אלא כל קיום התורה ומסורתה תלויים בזה, וא"כ בדין היה שיקפיד משה רבינו על כך, אלא שמ"מ כיון שכעס נתעלמה ממנו הלכה, ומעכשיו אין מקום לאדם לומר אכעס כיון שיש לי סיבה מספקת לכעוס, שאפילו אם הסיבה נכונה יגרם הכעס לאבד את מעלותיו ח"ו.	26141
עוד בעובדא זו של שעיר החטאת, שלפ"ד האוה"ח בשעה שמשה כעס ידע את ההלכה שאונן אסור בו, וכיון שכעס בתוך כדי דיבור ממש נתעלמה ממנו ההלכה, ובא עליהם בטענה אחרת ששרפוהו שלא כדין, והדבר מפליא שאכן חכמתו של הכועס מסתלקת ממנו, אבל איך ישכח מה שהיה יודע זה עתה.	26142
ביאור הדברים הוא, דהנה ידוע שאין חכמת התורה כשאר חכמות שאינן שייכות לאדם עצמו, יכול להיות מושחת שבמושחתים ועם זאת להיות חכם גדול מאד, וכמו שמצינו בכמה מגדולי חכמי אוה"ע כידוע, אבל חכמת התורה אינה כן היא לא תשכון בגוף אשר אינו נקי ממדות רעות, כי היא שייכת לעצמות האדם.	26143
ומדברי חז"ל דלעיל מבואר, דלא זו בלבד שכשמודותיו פגומות אין בכוחו לרכוש חכמת התורה, אלא גם החכמה שיש לו מקודם מסתלקת ממנו בשעה שבא לכלל כעס, ואפילו חכמה זו שהיתה בו זה עתה משתכחת ממנו בשעה שכעס, משום שהכלי קיבול לחכמת התורה הוא גוף נקי ממדות רעות, וברגע שנולדה באדם מדה כזו הרי בו ברגע חכמתו מסתלקת ממנו, ואין זה בתורת עונש אלא שכך טבעה של מדה רעה שמברחת את החכמה. (שיחות מוסר ח"ג מא' כ"ג).	26144
	26145
	26146
	26147
	26148
	26149
	26150
	26151
	26152
	26153
	26154
	26155
	26156
	26157
	26158
	26159
מאמר צה	26159
מדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקודש כי קודש קדשים הוא (ויקרא י' י"ז).	26160
נציר אילו היה אדם מעונה ומדוכא ביסורים קשים ומרים ח"ו, ויבוא אחד ויקצוף עליו למה לא אכל מצה יראה בעינינו כאכזר, כי נפשו מרה עליו ונשמטה ממנו מצות אכילת מצה מחמת מרת נפשו, וגם הקב"ה אינו בא בטרוניא עם בריותיו והוא ידבר אתו קשות, והנה אין צער גדול ויסורי הנפש, מאשר נפלו בישראל שני שרים גדולים נדב ואביהוא, ודוד המלך ספד על שאול כי שר ושופט נפל בישראל, מכל שכן בעת חדוה ושמחה, כנסת ישראל שכלו עיניהם ליום זה, דודם מלך ונביא אין כמוהו, דודתם נביאה מרים, ואביהם כהן גדול ראש וראשון ונביא, והם גדולי ישראל נענשו במיתה מן השמים לעין כל.	26161
היש קץ לצער הגדול הלזה, היש יסורין ובלבול הדעת יותר מזה, ועם כל זאת משה רבנו ע"ה קצף עליו מדוע לא אכלתם את החטאת, ולא היה אצלו שום אמתלה כי נשמט מהם מחמת צער, הא למה זה דומה לאנשי חיל אם לא יבוא יום לעבודת המלך, היש אמתלה שהיה שרוי בצער, כל גופו נפשו וממונו מסורים המה לעבודת המלך, ובטלים כל צער שלו נגד עבודת המלך, הרי כי אין לנו ציור מה הוא קבלת עול מלכות שמים בשלמות.	26162
ודברנו עוד מגבורת אהרן, כי מלבד שקבל באהבה, אבל הלא היה ענין פתאום, וידוע כי מענין פתאומי תפוג לב האדם וימות כרגע, אע"כ שכבר נתחנך בסבל כל מיני סבלנות, שלא יעשה עליו רושם שום דבר היותר קשה, והנה לפי הנראה אין קץ לתשלום שכרו עבור זה לבד, ומכל שכן שהיה קידוש השם גדול על ידי בניו בקרובי אקדש, וידוע כי מצות קידוש השם רבה מאד ובפרט לכלל ישראל, ועם כל זאת מה היה שכרו שנתיהד עמו הדבור, מזה אנו מבינים מה זה השכר היותר גדול רק ההתקרבות מאתו יתברך, כי בעבור זה נתיחד לו לבד הדבור.	26163
ודקדקנו עוד דבר פלא, הנה כבר נתבאר כי אהרן כבר נתחנך במעלת הסבל מכבר, ואם כן למה לא זכה ליחוד הדבור, ונראה מזה כמה גדול מצות מעשה כי בלא מעשה לא זכה לזה, וישב ולא עבר נחשב כמעשה, ומזה נראה מה רבה כבישת הרצון אף פעם אחת, מי יתן ונתרגל במדת הסבל כי זה שורש כל המדות והמנוחה ושורש כל המעלות, זה השער לה' צדיקים יבואו בו. (חכמה ומוסר ח"א מא' רל"ח).	26164
	26165
	26166
	26167
	26168
	26169
	26170
	26171
	26172
	26173
	26174
	26175
	26176
	26177
	26178
	26179
	26180
	26181
	26182
מאמר צו	26183
וישמע משה וייטב בעיניו (ויקרא י' כ').	26184
אחז"ל (בתו"כ) מלמד שהודה ולא בוש לומר לא שמעתי, אלא אמר שמעתי ושכחתי, והפליאה מבוארת איזה שבח היא לו למשה רבן של ישראל, אשר עליו נאמר והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה בכל ביתי נאמן, עליו נחקק בתורה הק' לעד ולנצח שבח שהודה ואמר שמעתי ושכחתי, ולא בוש בדבר לומר לא שמעתי, כלומר שמכריזה תורה ואומרת ראו באי עולם עד כמה נאמן לפני משה עבדי שלא	26185
	26186
	26187
	26188

שיקר לומר לא שמעתי, היתכן שבכזאת שבח הוא לו שלא עבר על ל"ת המפורשת בתורה מדבר שקר תרחק.	26189
מכאן גילוי נפלא בתורה הקדושה, כנאמר צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ה' לא יעזבנו בידו, ואחז"ל שיצרו של אדם מתגבר ומתחדש עליו כל יום ואלמלא ה' עוזרו אין יכול לו (קידושין ל'), הרי שאף הצדיק ביותר מתחדש יצה"ר לבוא אליו ולהסיתו לבלעו חנם, ולא לעבירה ופגם חטא דק אלא מבקש להמיתו ממש, וגם משה רבינו בכלל זה שאלמלא הקב"ה עוזרו לא יכול לו, גם הוא שעלה השמימה ופנים אל פנים דבר אתו ה' בכ"ז לא בטלה בחירתו, שעדיין בגופו הוא עפר מן האדמה, ואדרבא זאת גדולתו של משה וקדושתו, שזיכך וצירף חומר אדמתו עד שלא יחצוץ מלהביט באספקלריא המאירה.	26190
אבל מובן שעל אף כל אלה אין יצה"ר נרתע מלבקש נפשו של משה, שיאמר מפני הבושה לא שמעתי, ומשה רבנו ע"ה שלא הטא לו אוזן והודה ולא בוש מתפאר בו הקב"ה גם בכזאת, ונחקק שבחו בתורה הק' לעולם, וישמע משה וייתב בעיניו.	26191
מזה נבין בינה מה שכתב הרמב"ם ז"ל (פ"ה מתשובה), רשות נתונה ביד כל אדם להיות צדיק כמשה רבנו או כירבעם בן נבט, אין זה רק רשות שיבחר לו האדם או זה או זה פעם ולתמיד, אלא כל רגעי חייו של אדם עד נשימתו האחרונה הדברים אמורים, שאף אדם שכבר הגיע למעלה העליונה להיות צדיק כמשה רבנו, ואפילו משה רבנו בעצמו הרשות נתונה בכל עת מרגעי חייו לרדת וליפול ח"ו לבאר שחת, ולהפך לרשע כירבעם בן נבט ר"ל.	26192
ולכן כשם שיתבע ירבעם ויענש לכל חומר הדין על אי הגיעו למעלתו הנפלאה של משה רבנו, שביכולתו היה כן והרשות ניתנה לו, כן ישולם שכרו של משה רבנו לא רק על חסידותו היתירה, אלא גם על כל פסיעה ופסיעה בימי חייו ששלט על עצמו שלא יהיה כירבעם, וזה סוד הבחירה אשר ניתן ביד כל אדם בכל עת ובכל דור, הה"ד וישמע משה וייתב בעיניו שהודה ולא בוש. (אור יהל ח"ב).	26193
	26194
	26195
	26196
	26197
	26198
	26199
	26200
	26201
	26202
	26203
	26204
	26205
	26206
	26207
	26208
	26209
מאמר צז	26210
וישמע משה וייתב בעיניו (ויקרא י' כ').	26211
כשנתבונן בדבר נמצא כי טובה גדולה ואושר גדול היא לנו התורה הק', היא תורת חיים המורה לאדם את דרכו על כל צעד ושעל, ומוציאה את האדם מן הספק, ובכל בעיותיו הוא מוצא לו הכרעה בתורה, ובלא תורה האדם אפוף ספיקות ופקפוקים, והספק קשה לאדם מן הודאי אפי' במקום שהודאי גרוע וכמ"ש חז"ל (ערכין ח':), צדקתך כהררי אל אלו נגעי אדם, משפטיך תהום רבה אלו נגעי בתים, ופירש"י נגעי אדם נבררים בשבוע אחד אם לטהר אם להחליט וצדקה גדולה היא זו, ונגעי בתים יש בהם הסגר לשלושה שבועות.	26212
	26213
	26214
	26215
	26216
	26217
	26218
	26219
	26220
	26221
	26222
	26223
	26224
	26225
	26226
	26227
	26228
	26229
	26230
	26231
	26232
	26233
	26234
	26235
	26236
	26237
	26238

של רשעים רעה היא אצל צדיקים, למדנו מזה שלא הותרה עבירה לשמה אלא בשעה שהוא לשמה מוחלט ללא כל הנאה עצמית.	26239
מכאן שכל ההיתרים שנמנו לעיל אינם אלא בשעה שאין לאדם הנאה כלל, ושמץ הנאה פוסל את המעשה והריהו עבירה גמורה ללא הוראת היתר כלל וכלל, וכבר אמר הסבא מנובהרדוק זצ"ל בביאור מאמר קדש עצמך במותר לך, שהכונה באיסור שהותר לך קדש עצמך בו שלא תהיה לך פניה כל שהיא, ולא יתדבק בך שום נדנדוד של הנאה, ואם תעשה כן אז רק הוא מותר לך.	26240
כתיב וישמע משה וייטב בעיניו, ואחז"ל הודה ולא בוש לומר לא שמעתי, ולא אמר שמעתי ושכחתי (זבחים ק"א.), ועמדו המפרשים על כך מה שבח הוא למשה רבינו ע"ה שהודה על האמת ולא הוציא דבר שקר מפיו, ויש שלמדו מיכן הקושי הגדול בהודאה על האמת, עד ששבח הוא אפי' על משה איש האלוהים, והנה מלבד שקשה הדבר מלאומרו, הן אמרו חז"ל ששלח משה בכל גבול ישראל להודיע ששמע ושכח (ויקרא רבה שם), ותמוה לשם מה עשה כן ומה צורך היה בדבר.	26241
אכן כבר ביארנו כי היה למשה רבינו טעם נכון להעלים את שכחתו ולומר כי עדיין לא שמע כלל הלכה זו, שכן אם שמע ושכח מה ששמע, הרי עלול לערער ח"ו את יסודות האמונה בתורת משה, שהרי את כל התורה מלבד שתי דברות ראשונות שמעו ישראל מפי משה, והוא מקבל התורה כולה מפי הגבורה, ואם כן אין לך עת לעשות לה' הפרו תורתך גדול מזה, ואעפ"כ נמנע משה מלומר לא שמעתי, והודה ולא בוש ואמר שמעתי ושכחתי, לקיים מה שנא' מדבר שקר תרחק, ודבר זה שבח גדול הוא אפי' על משה רבינו. וזהו מה שאמרו הודה ולא בוש, שחישב משה רבינו ומצא כי בעומק כל החשבונות שישנן בענין, תתערב שם גם שמץ הנאה ע"י שמונע מעצמו בוש על שכח את דבר ה' ונמצא נהנה מעבירה, לכן ביטל משה את כל החשבונות והודה ולא בוש ואמר שמעתי ושכחתי, ואת ההלכה הזו שלח להודיע בכל גבול ישראל, הלכה לדורות עולם שלא לחשוב חשבונות של כבוד שמים, במקום שיש בו משום הפרת התורה, כשמעורבת בחשבון גם פניה עצמית כלשהו, אלא יקוב הדין את ההר ומאי דניחא קמי קוב"ה ליעביד.	26242
ובעל ספר חובות הלבבות ז"ל בהקדמתו כתב, כי היו לו כמה טעמים להמנע מלחבר ספרו, אלא שחשד את נפשו שבחרה במנוחה ולשכון במעון העצלה בהשקט ובבטחה, לכן הכריח את עצמו לכתוב חיבורו יעו"ש, כלומר לאחר שחשש שמא נתערבה פניה עצמית בענין, ביטל את כל הטעמים והחשבונות וכתב את ספרו הגדול והן הן הדברים.	26243
אמרו במדרש (במדבר רבה חוקת), אמרו ישראל יודע משה חוק הסלע, אם הוא מבקש להוציא מים יוציא מסלע אחר, ונמצא משה רבינו עומד בספק, אמר משה אם אשמע להם אני מבטל דברי המקום יעו"ש, כלומר נסתפק משה אם לעבור על דברי המקום ב"ה כדי לקדש את שמו הגדול, וכך הכריע משום עת לעשות לה' הפרו תורתך, ודבר אל סלע אחר וכמו שאמרו ישראל עי"ש במדרש.	26244
ולכאורה הדבר תמוה שמשה רבינו סתר דברי עצמו, שאז הודה ולא בוש אף על פי שהיה שם חישוב שלא תתערער ח"ו האמונה במסורת התורה על ידי משה, וכאן עבר על דבר ה' בגלל קידוש שם שמים, אכן לפי מה שביארנו לא קשיא כלל, ששם חשד את עצמו כי נתערבה בחשבונות נגיעה עצמית של בוש, ולכן החליט לבטל את החשבונות והודה ולא בוש, לא כן בענינו לא היתה לו כל נגיעה לדבר אל הסלע האחר. אלא שא"כ יקשה למה נענש משה רבינו, ומה היה החטא במי מריבה, והרי כך הוא באמת כמו שכתוב עת לעשות, וע' בס' מדרגת האדם (ברור המדות פ"ו), שביאר ע"פ מה שאחז"ל, שבשעה שנבקע הסלע נבקעו עמו כל הסלעים והוציאו כולם מים מתוכם, וא"כ אפי' היה מקיים מצות השם ג"כ היה מתקדש שם שמים ועל כן נענש יעו"ש, אך עדיין צ"ע שהרי משה לא ידע שיהיה כן, אלא דבמקום ציווי מפורש מהקב"ה אין לדאוג לכבוד שמים, והכלל עת לעשות לא נאמר אלא על סתם מצוות התורה, אבל באופן שנצטווה ציווי פרטי מה דניחא קמי קוב"ה ליעביד.	26245
וידוע בשם הגרי"ס זצ"ל שרוב חשבונותיו של אדם מוצאם אינו מן השכל אלא מרצונות הלב, והאדם בעצמו אינו חש בכך כל עיקר, וסבור כי שכלו אומר לו כך, ואמר הכתוב עקוב הלב מכל ואנוש הוא מי ידענו אני ה' חוקר לב ובוחן כליות (ירמיה י"ז), עקוב הלב מכל מי ידענו, אף האדם בעצמו אינו יודע את הנעשה במעמקי לבו אלא הקב"ה, אני ה' חוקר לב ובוחן כליות.	26246
וכך מצינו אצל הנשיאים שאיחרו מהביא נדבתם להקמת המשכן, וטעמם היה שיביאו ישראל את שלהם והם ישלימו את החסר, וכך אמנם היה שהנשיאים הביאו הדברים היקרים שלא היו ביד ישראל כאבני השהם ואבני מילואים, ועם כל זה אחז"ל והנשיאים כתיב חסר יו"ד, לפיכך נתחסרה אות אחת משמם לפי שנתעצלו מתחילה, גילו לנו חז"ל שבתוך כל החשבונות של הנשיאים היה מעורב שורש של מדת העצלות. (שיחות מוסר ח"ב מא' כ"ז).	26247
	26248
	26249
	26250
	26251
	26252
	26253
	26254
	26255
	26256
	26257
	26258
	26259
	26260
	26261
	26262
	26263
	26264
	26265
	26266
	26267
	26268
	26269
	26270
	26271
	26272
	26273
	26274
	26275
	26276
	26277
	26278
	26279
	26280
	26281
	26282
	26283
	26284
	26285
	26286
	26287
מאמר צה	26288

וישמע משה וייטב בעיניו (ויקרא י' כ').	26289
איתא בגמ' (יומא כ"ב:), אמר רב הונא כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמריה סייעיה, שאול באחת ועלתה	26290
לו דוד בשתיים ולא עלתה לו, פירש"י שהרי מצינו שאול נכשל באחת, ועלתה לו לרעה לקונסו מיתה	26291
לבטל מלכותו, ודוד נכשל בשתיים ולא עלתה לו לרעה, ומקשי שאול מאי היא? מעשה דאגג, והאיכא	26292
מעשה דנוב עיר הכהנים, אמעשה דאגג כתיב נחמתי כי המלכתי את שאול למלך.	26293
וקשה דאכתי איכא שתיים, שלפני מעשה דאגג נכשל כשהקריב את העולה ולא המתין לשמואל, ועל כך	26294
אמר לו שמואל ממלכתך לא תקום ביקש ה' לו איש כלבבו, ועי' תוספות ישנים שם שעמד בזה, כמו כן	26295
צריך להתבונן למה לא נמחל לשאול ולדוד נמחל, וכן בחטא מי מריבה שלא נמחל למשה רבינו על אף	26296
תפילותיו כמנין ואתחנן, ולעומת זאת חטא העגל החמור פי כמה נמחל לישראל בגלל תפילת משה רבינו,	26297
ומה היה במי מריבה שלא ניתן למחילה?	26298
כתיב וישמע משה וייטב בעיניו, ואחז"ל הודה ולא בוש לומר לא שמעתי, אלא אמר שמעתי ושכחתי,	26299
וצריך ביאור מה שבח הוא זה על משה רבינו ע"ה, ואם כי הודאה על האמת לא מן הדברים הקלים היא,	26300
מ"מ על משה רבינו אינו שבח, הלכה היא חייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך	26301
מרדכי, השל"ה הק' (פ' תצוה), הרבה במעלת ימי הפורים, וכתב בשם האר"י ז"ל שיום כפורים היינו יום	26302
כפורים יעו"ש, כלומר מסוגל יום הפורים להביא את האדם לידי מדרגה גדולה יותר מיום הכפורים, וכפי	26303
הנראה הדרך לכך היא על ידי קיום חובת היום של לבסומי עד דלא ידע, ודבר זה צריך ביאור.	26304
על חטא המרגלים אמרו חז"ל (ילקוט ריש פ' שלח), אמרו למשה כבר הבטיחנו הקב"ה ואמר לנו שאנו	26305
נכנסין לארץ כנען ויורשין כל טוב, שנא' ובתים מלאים כל טוב, והרי שמעו שאנו נכנסים והם עושים בתי	26306
מטמוניות, אם מטמינים הם את ממונם ואנו נכנסים ולא נמצא כלום נמצא דברו של הקב"ה בטל, אלא	26307
ילכו מרגלים לפנינו, ויראו לנו את הארץ אין כתיב כאן, אלא ויחפרו לנו את הארץ, ילכו ויעמדו על מה	26308
שחפרו בארץ יעו"ש.	26309
מתבאר מדברי חז"ל אלו, כי כל כונתם של בני ישראל בשילוח מרגלים היתה לשם שמים, למען לא	26310
יתחלל ח"ו שם ה', ואף המרגלים כשרים היו בתחילה, כמ"ש ראשי בני ישראל המה, וסופם שאמרו כי	26311
חזק הוא ממנו, כביכול כלפי מעלה, הכיכוד? אלא מיכן אנו למדין כי על האדם להיות תמיד בבחינת עבד	26312
שאינו לנגד עיניו אלא רצון רבו ותו לא, וחשובות רבים אפילו הם של כבוד שמים אף הם מוציאים את	26313
האדם מלהיות עבד.	26314
גרסי' (בברכות י'): בימים ההם חלה חזקיהו למות, וירא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו, כה	26315
אמר ה' צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה, מת אתה בעוה"ז ולא תחיה לעוה"ב, א"ל מאי כולי האי, א"ל	26316
משום דלא עסקת בפריה ורביה, א"ל חזקיהו משום דחזאי ברוה"ק דנפקי מינאי בנין דלא מעלו, א"ל	26317
ישעיהו בהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמיפקדית איבעי לך למיעבד, ומה דניחא קמי קוב"ה ליעבד,	26318
וצ"ע דהיכן מצינו שיתחייב אדם מיתה בעוה"ז וכתר מחיי העוה"ב, עבור ביטול מצות עשה כפריה ורביה?	26319
(ועי' בשל"ה בענין זה).	26320
ונראה שאין העונש החמור הנזכר כאן בא על ביטול מצות עשה גרידא, אלא על הטעם שנתן לדבר, דחזאי	26321
ברוח הקודש דנפקי מינאי בנין דלא מעלו, מאחר שמחמת טעמו ונימוקו פטר עצמו מקיום מצות השם,	26322
כאילו פרק עול עבדות המקום מעליו, שאין לו לעבד אלא מצות רבו ותו לא, ואם אדם נוטל סמכות לעצמו	26323
להכריע אימת יקיים המצוה ואימת יבטלה, הרי זה מכריז על עצמו שאינו עבד אלא בן חורין.	26324
ואפי' יהיו חשובותיו לשם שמים, מ"מ הוא אינו משועבד לציווי רבו כמות שהוא, ועל כך נגזר על	26325
חזקיהו העונש הנורא הזה, וכמו שא"ל ישעיהו בהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמיפקדית מיבעי לך	26326
למיעבד, אין לך לשקול בעצמך את הדבר ולהחליט לעשות או לא, ואי משום כבוד שמים מאי דניחא קמי	26327
דקוב"ה ליעבד, הכל בידו ית' ואין לך לדאוג בעבורו כביכול אם הוא כנגד ציווי הקב"ה.	26328
וביומא (דף ע"ז) אמרו, אלמלי לא נצטננו גחלים מידו של כרוב לידו של גבריאל, לא נשתיירו משונאיהם	26329
של ישראל שריד ופליט, אמר ר' יוחנן באותה שעה הוציאו לגבריאל מאחורי הפרגוד ומחיהו שתין פולסי	26330
דנורא, אמרו ליה אם לא עבדת לא עבדת, אי עבדת אמאי לא עבדת כדקא פקדוך יעו"ש, אי לא עבדת	26331
עדיין אין כאן פריקת עול, שכן על אף שנכשל אדם עדיין יכול הוא להיות עבד וכן במלאך, אבל אי עבדת	26332
ולא עבדת כדקא פקדוך, כבר פרק עול עבדות מעליו, ואף שעשה כן כדי להציל את כלל ישראל.	26333
שאול המלך לא השמיד את עמלק לגמרי ואף לו היתה סיבה לכך, כדכתיב וירב בנחל ואחז"ל (יומא כ"ב)	26334
על עסקי נחל, ומה בשביל נפש אחת אמרה תורה ערוף עגלה בנחל, בשביל כל הנפשות הללו לא כל שכן,	26335
אם אדם חטא בהמה מה חטאה, יצאה בת קול ואמרה לו שאול אל תהי צדיק הרבה, לא עליך לחשוב	26336
חשובות, כי אם מצות השם עליך ככתבה וכלשונה, הצדיק הוא עבד ה' ואילו צדיק הרבה הוא בבחינת	26337
פריקת עול עבדות ה'.	26338

אף החטא הראשון שלא המתין לשמואל היה כענין זה, שכן התנצל שאלו לפני שמואל באמרו כי ראיתי כי נפוץ העם מעלי, ואתה לא באת למועד ואתאפק ואעלה העולה, ופירש"י נתחזקתי על רצוני שהיה לבי	26339
אומר להמתין לך, על כרחי העמדתי את לבי ואעלה העולה, כלומר רצונו היה לקיים ציווי השם, אלא גבר שכלו על רצונו מתוך שראה כי נפוץ העם ועל כך נענש, כי תפקידו של אדם להיות עבד, וחייב לקיים מצוות רבו בלא שום חשבונות, נמצא שחטא זה הוא החטא ששנה בו במעשה אגג ולכן נחשב אחת, תחילת החטא היתה אז ובמעשה אגג נגמר החטא.	26340
ועל פי זה נבין טעם הדבר מדוע שאול באחת ועלתה לו, ואילו דוד בשתים ולא עלתה לו, כי אצל דוד לא היתה זאת מרידה ופריקת עול, אלא מכשול בעלמא על כן נמחל לו, ואילו אצל שאול היה החטא בבחינת ביטול העבדות וזה לא ניתן למחילה, וע"פ זה יש לבאר ענין נסיון העקדה, שהיה הנסיון הגדול מכל הנסיונות, וכי מה גדלות מיוחדת נמצאת בעקידה, והא כתיב כי עליך הורגנו כל היום, וכוחם של כלל ישראל הוא שמוסרים נפשם על קדושת השם, ואפי' פשוטי עם הרגו עצמם ובניהם בשעת השמד שבכל הדורות, ומאי רבותא בעקידת יצחק.	26341
וי"ל שעיקר הנסיון לא היה בעצם נכונותו להקריב את בנו יחידו, אלא שהיה בעקידה סיכון לאבד כל מה שלימד אברהם אבינו את כל בני דורו במשך כל ימי חייו, והוא להתרחק מע"ז ולעבוד את השם יחידו של עולם, ועתה מה יאמרו הבריות, הנה אברהם עצמו הקריב את בנו למוֹלך ואין לך חילול ה' גדול מזה, וכאן נעוץ נסיון העקידה, שמא יאמר אברהם כדאי לעבור על מצות ה' בשב ואל תעשה, מאשר לחלל שם שמים ח"ו ע"י מעשה, וביטולה של תורה זהו קיומה.	26342
או לכל הפחות היה יכול להוציא את הציווי מפשוטו ולפרש בו כונה אחרת, כדי שלא יתחלל שם שמים, אך עם כל זאת עמד אברהם אבינו בנסיון ואמר אני בתומי אלך (סנהדרין פ"ט ע"ב), כלומר עבד הנני ומקיים את צו ה' פשוטו כמשמעו, ולכן אמר הקב"ה לאחר העקידה עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה, ירא ה' בלי כל חשבונות, אינו ירא משום דבר שבעולם אלא מדבר ה' כאשר הוא.	26343
וע"פ זה יתבאר השבח שנשתבח בו משה רבינו שהודה ולא בוש, כי היה לו חשבון צודק להעלים את שכחתו ולומר שלא שמע עדיין, שאם משה רבינו שמע ושכח מה שנאמר לו, הרי"ז מערער ח"ו את כל המסורה שקיבלו ישראל ע"י משה מפי הגבורה, אולם משה רבינו לא התחשב בשום חשבון, והודה ולא בוש ואמר שמעתי ושכחתי, כי כתוב בתורה מדבר שקר תרחק בלי חשבונות, על כן נקרא משה רבינו עבד ה', ואכן לא זו בלבד שלא נתערערה המסורת ע"י כן אלא אדרבא נתחזקה, כמ"ש זכרו תורת משה עבדי, רק על שהיה משה עבד גמור ושלם בלי חשבונות, על כן תורתו הריהי תורת ה', כי לעבד אין משל עצמו מאומה הכל לרבו.	26344
וזה היה ענין החטא במי מריבה ע"פ האמור במדרש (מ"ר חוקת), שאמרו ישראל יודע משה חוק הסלע אם הוא מבקש יוציא מים מזו, נמצא משה עומד בספק, אם שומע להם הוא מבטל דברי המקום, כלומר הקב"ה צויה עליו לדבר אל סלע מסוים, וחשש משה שמא לא יתקדש שם שמים ע"י זה, מפני שאמרו שהוא יודע חוק הסלע, יוציא מים מאחר, ולכן דברו אל הסלע האחר שאמרו ישראל כדי לקדש שם שמים, ועי' רש"י שם שפי' דהם דברו אל סלע אחר ולא הוציא מימיו, אמרו שמא צריך להכות כבראשונה ונזדמן להם אותו סלע והכוהו יעו"ש.	26345
ועיין במדרגת האדם (ברור המדות פרק ו'), שהוקשה לו דא"כ למה נענשו משה ואהרן והרי לשם שמים עשו כן, ולאור האמור אדרבה זה היה עיקר החטא, שעברו על דברי המקום כדי לקדש שם שמים, והיה זה כעין פגם בעבדותו של משה רבינו ע"ה, ועל זה לא נתכפר לו על אף כל תפלותיו.	26346
וזהו שאמרו חייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לבין ברוך מרדכי, כשהאדם הוא מחליט על דעתו כי ארור המן וברוך מרדכי אינו עבד אלא בן חורין, על כן הוא חייב לבסומי ולסלק את כח השכל וההכרה העצמית, ולקבל את ארור המן וברוך מרדכי על פי רצון בוראו ואמונת חכמים, וכלשון הזהב של הרמב"ם ז"ל, שיקבל אותן מפני שצויה בהן הקב"ה בתורה ולא מפני הכרע הדעת, עד דלא ידע זו תכלית העבודה המוטלת עלינו. (שיחות מוסר ח"א מא' י"א).	26347
מאמר צט	26348
וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר אליהם (ויקרא י"א א').	26349
לאמר אליהם, שיאמר לאלעזר ולאיתמר או אינו אלא לאמר לישראל, כשהוא אומר דברו אל בני ישראל הרי דבור אמור לישראל, הא מה אני מקיים לאמר אליהם? לאלעזר ולאיתמר (רש"י), לאמר אליהם רבי פנחס ורבי ירמיה פתח (משלי ט"ו), אוזן שומעת תוכחת חיים, אלו בני אהרן, בקרב חכמים תלין שהיו בצד המיתה, זכו ונתייחד הדיבור אליהם ועל אביהם ועל אחי אביהם בחייהם, הדא הוא דכתיב ואת שיער	26350
26351	
26352	
26353	
26354	
26355	
26356	
26357	
26358	
26359	
26360	
26361	
26362	
26363	
26364	
26365	
26366	
26367	
26368	
26369	
26370	
26371	
26372	
26373	
26374	
26375	
26376	
26377	
26378	
26379	
26380	
26381	
26382	
26383	
26384	
26385	
26386	
26387	

החטאת דרוש דרש משה, מהו דרוש דרש שתי דרישות, אמר ליה אם שחטתם למה לא אכלתם, אם לא	26388
הייתם עתידים לאכול למה שחטתם, מיד ויקצוף על אלעזר ועל איתמר, וכיון שכעס נתעלמה ממנו הלכה.	26389
הן היום הקריבו את חטאתם ואת עולתם, אמר לו היום מתו בני והיום אקריב קרבן? היום מתו והיום אוכל	26390
קדשים? מיד דרש אהרן קל וחומר למשה, ומה מעשר הקל אסור לאונן, חטאת דחמיר אינו דין שיהא	26391
אסור באונן, מיד וישמע משה וייטב בעיניו, הוציא כרוז לכל המחנה ואמר אני טעיתי את ההלכה ואהרן	26392
אחי בא ולימד לי, אלעזר ידע את ההלכה ושתק, איתמר ידע את ההלכה ושתק, זכו ונתייחד הדיבור עליהם	26393
ועל אביהם ועל אחי אביהם בחייהם, הדא הוא דכתיב וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר אליהם, תני רבי	26394
חייא לאמר אליהם לבנים לאלעזר ולאיתמר (ויקרא רבה י"ג א'). הרי לנו גודל שכרו של מי שאינו מורה	26395
הלכה בפני רבו, התייחדות הדיבור.	26396
מדברי המדרש רואים אנו ענין נפלא מאוד, הכח הנדרש להתגבר שלא להורות בפני הרב, נובע ממדת	26397
שומע תוכחה, המדרש מסב ענין אי הוראת אלעזר ואיתמר בפני רבם על הפסוק, אוזן שומעת תוכחת חיים	26398
בקרב חכמים תלין, וצריכים להבין מה ענין תוכחה לכאן, מובנו של תוכחה היא כשאחד מבצע איזה	26399
פעולה שאינה נכונה, ומוכיחים אותו על הנהגתו שאינו מן הראוי, אולם כאן היפוכו של דבר, אלעזר	26400
ואיתמר נהגו על פי הלכה הנקבעה בתורה שאונן אסור לאכול קדשים, ואדרבה משה רבם טעה בזה ומה	26401
זה נוגע לתוכחה כלל.	26402
ויש לבאר, דאין התוכחה המנויה כאן מכוונת למצב הנוכחי ולמה שאירע כעת, אלא למדתם הנעלה	26403
שרכשו אלעזר ואיתמר לעצמם מכבר, אלעזר ואיתמר השרישו בקרבם מדה נשגבה זאת, שאפילו כשידעו	26404
ההלכה הנכתבה בתורה על נכונה וידעו שרבם טועה, מכל מקום קבלו דעתו ושתקו.	26405
מדת קבלת תוכחה שפיעמה בקרבם הביאה אותם להבין, דכשהרב קובע שההלכה הפוכה היא מקבלתם,	26406
עליהם לקבל דעתו ולהתנהג כפי הוראתו, מפאת השגתו העליונה הכללית של הרב, והבנתו בעמקותו של	26407
התנאים והמצבים השונים, דרוש מהאדם לנהוג כפי הוראתו של הרב, למרות מה שנכתב להיפך או	26408
שקבלו אחרת, מדרגתם הנשגבה של אלעזר ואיתמר במדת שומע תוכחה, היא שקבעה אצלם הנהגה	26409
עילאה זאת, וקבלו שכר מיוחד התייחדות הדבור, על שעמלו על עצמם עד שהשיגו דרגה עילאה זאת. (עץ	26410
הדעת).	26411
	26412
מאמר ק	26413
דברו אל בני ישראל לאמר זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה (י"א ב').	26414
איתא במדרש רבי שמעון בן יוחאי פתח (חבקוק ג'), עמד וימודד ארץ, מדד הקב"ה כל האומות ולא מצא	26415
אומה שהיא ראויה לקבל את התורה אלא דור המדבר, מדד הקב"ה כל ההרים ולא מצא הר שתינתן בו את	26416
התורה אלא סיני, מדד הקב"ה את כל העיירות ולא מצא עיר שיבנה בה בית המקדש אלא ירושלים, עולא	26417
ביראה בשם רשב"י אמר, משל לאחד שיצא לגורן וכלבו וחמורו עמו, הטעין לחמורו ח' סאין ולכלבו ב'	26418
סאין, והיה החמור מהלך והכלב מלחית, נטל ממנו אחד ונתן על גבי החמור אעפ"כ היה מלחית.	26419
א"ל את טעין מלחית, לית את טעין מלחית, כך אפילו שבע מצוות שקיבלו בני נח כיון שלא יכלו לעמוד	26420
בהן עמד ופרקום לישראל, א"ר תנחומא בר חנילאי משל לרופא שנכנס לבקר שני חולים אחד לחיים	26421
ואחד למיתה, אמר לזה של חיים זה תאכל וזה לא תאכל, ושאינו לחיים אמר כל דבעי הבו ליה, כך אומות	26422
העולם שאינן לחיי העוה"ב, כתוב בהם כירק עשב נתתי לכם את כל, אבל ישראל שהם לחיי העוה"ב, זאת	26423
החיה אשר תאכלו וזאת לא תאכלו (ויקרא רבה י"ג ב').	26424
חז"ל רצו לתרץ בזה את התמיהה הגדולה, מדוע דוקא כלל ישראל זכו לקבל את התורה, ותלו את זה	26425
בהאיסורים המרובות בענין מאכלות אסורות, דבר שאיננו קיים אצל שאר האומות, רשב"י דרש את	26426
הפסוק עמד וימודד ארץ הקשור למתן תורה, דוקא כשלמד פרשת זאת החיה אשר תאכלו וקשר את	26427
הדברים ביחד, וכן המשילו את עם ישראל לחולה המיועד לחיות, ועל כן הרופא מצווה אותו מה יאכל ומה	26428
לא יאכל, אבל הגויים נמשלו לחולה שאין בו כדי לחיות, ואז הרופא התיר לו לאכול את הכל, במשל נוסף	26429
כלל ישראל נמשלו לחמור ואומות העולם לכלב.	26430
מהו המקור לזה שזכינו להתקרבות גדולה מצדו יתברך לדרגת אתה בחרתנו, וזה למורת רוחם של אומות	26431
העולם, שאינם סובלים אומה נבדלת השואפת לייחוס והתעלות? במכתב מאליהו מאמר ירושת אבותינו,	26432
מביא משם ר' חיים מואלוז'ין יסוד גדול על הפסוק, מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו, ואם לנו היו	26433
אבות כאלו, זוהי הזכות הגדולה שלנו שבה נבחרנו להיות בניים למקום, האבות נקראים שרשים ודורות	26434
הבאים נקראים ענפים, והענף הוא דמותו של השורש שממנו הוא בא, ובנו נטועה סגולת יקרת הקדושה	26435
שהיתה לאבות, ובזה מובן המשל של ר' חנינא משל לרופא.	26436

התורה מסרה לנו תפקידים גדולים ע"י המאכלות אסורות, נטיית כל אחד ואחד היא להקל בהם, ואם הוא מחזיק בהם זה בעיקר בגלל גירסא דינקותא, ולא לכל אחד יש יראת שמים כדי להחמיר על עצמו בכל דבר, ומי שמחמיר על עצמו כאילו זו מידת חסידות גדולה, כי אין אנו מרגישים שמאכלות אסורות זהו ארס לנפש האדם, אנו נוהרים מלהיכשל בגופו של איסור, אבל להחמיר ולהכניס את עצמו למצב של חומרות, זוהי כאילו מדת חסידות גרידא, בתקופה שלנו שרואים הרבה פירצות בעולם, עלינו לזכור דברי המסילת ישירים בפרק י"א, בענין מאכלות אסורות שמכניסים טומאה ומטממים לבו של אדם, וזוהי דרישת התורה בפסוק זאת החיה אשר תאכלו.	26437 26438 26439 26440 26441 26442 26443
וכן הרמב"ן מסביר על העופות הטמאים שהסימן בעופות אלו הוא כוח הדריסה, שזה מורה על אכזריות, וכן בספר החינוך בטעם האיסור באכילת הדם, כי הדם הוא הנפש ויש בו מהטבעים ומהגסות של הבהמיות, אילו היה לו ספק קטן שמא יש איזה ארס במאכל שלו האם היה אוכל אותו? בודאי שלא, האדם במקרה זה מחמיר מאד על עצמו, ומי שיאכל מאותו תבשיל למשוגע ייחשב, וא"כ ההתנזרות בחומרה רבה בענין המאכלות אסורות צריכה להיות אצלנו, ואין זה בגדר חסידות בעלמא אלא הדרך להדבקות במידות שירשנו מאבותינו הקדושים, שהענפים ידמו לשורשים, שזוהי מהות היהודי ולא רק מידת חסידות. מספרים שהסבא זצ"ל הרגיש פעם שהרוח בישיבה לא היה גבוה במיוחד כדבעי, ומסתמן קצת רפיון בחשק ללימוד התורה והמוסר, ואז הלך לבדוק את סידורי הכשרות במטבח הישיבה, כי חשד שמקורו של טמטום הלב נעוץ במה שהאדם אוכל, ולא תמיד האדם מצליח לראות בעיניו את המזיקים, ישנם הרבה מזיקים נעלמים מעיני האדם כדברי בעל החינוך, ולזה צריכים אמונה חזקה ותמימות, וזהו שהגדירו חז"ל אלמלא לא העליתי את ישראל ממצרים רק כדי שלא יטמאו בשקצים ורמשים דיים, שזהו יסוד גדול להבין את המבדיל בין ישראל לעמים, זאת החיה אשר תאכלו. (דגל המוסר).	26444 26445 26446 26447 26448 26449 26450 26451 26452 26453 26454 26455
מאמר קא	26456
ואת החזיר כי מפריס פרסה ושוסע שסע והוא גרה לא יגר (ויקרא י"א ז').	26457
איתא במדרש (ויק"ר י"ג), ואת החזיר זו אדום, והוא גרה לא יגר, שאינה גוררת מלכות אחריה, ולמה נקרא שמה חזיר שמחזרת עטרה לבעליה, הדא הוא דכתיב ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה, מלכות אדום אינה גוררת אחריה מלכות אחרת, מאחר וכח שליטתה הוא עד לסוף הנהגת העוה"ז עד ימות המשיח, ומחזרת עטרה לבעליה, מלכות משיח צומחת ומתגלה מתוך מלכות אדום, שעל ידי חורבנה של מלכות אדום, עולה ומתגלה מלכות שמים והיתה לה' המלוכה.	26458 26459 26460 26461 26462 26463
חורבנה של אדום יבוא רק על ידי חורבן העוה"ז, כאשר מביא הקב"ה שיסודות חיי העוה"ז יתמוטטו, השלוה תתערער חיי הפרט יהפכו לחיי דאגה פחד ויסורים, וכל העולם יעמוד תחת אימת הרס וחורבן, אז יתגלה לעין כל שהתרברבותו של האדם וגאותו על התקדמותו בכיבוש הבריאה כביכול מביאים רק לאבדון, אז יכירו את ההעדר וההפסד שבחיי העוה"ז כשהם מרוקנים מכל תוכן רוחני, המובילים רק לכלייה ואבדון.	26464 26465 26466 26467 26468
כשיתיאש האדם מלהשיג רצונותיו ותאוותיו, אז יתגלה אורו של משיח, ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו, ותראה ירידתה וחורבנה של מלכות אדום לעין כל, כך הורונו חז"ל (סנהדרין צ"ח), משיח יתיב אפיתחא דרומי (בשער העיר, בסוף העיר מהר"ל, נצח ישראל פרק כ"ח), שמקום התגלותו של משיח הוא במקום ההעדר של אדום בסופה, כי רק על ידי השגת ביטול ואפסות העולם הזה, מסוגלים בני אדם להתרומם ולראות במבט רוחני, ותתבטל מלכות אדום, ואז יתגלה אורו של משיח.	26469 26470 26471 26472 26473
(מכתב מאליהו ח"ג 204).	26474 26475
מאמר קב	26476
וכל שרץ העוף אשר לו ארבע רגלים שקץ הוא לכם (ויקרא י"א כ"ג).	26477
איתא בגמרא (חולין ק"א א'), רמי בר דיקולי מפומבדיתא איקלע לסורא במעלי יומא דכפורי, אפקינהו כולי עלמא לכחלינהו שדינהו, אזל איהו נקטינהו אכלינהו, אייתוה לקמיה דרב חסדא, א"ל אמאי תעביד הכי, והרי במקומנו המנהג לאסור הכחל באכילה, א"ל מאתרא דרב יהודא אנא דאכיל, א"ל ולית לך נותנים עליו חומרי המקום שהלך לשם, א"ל חוץ לתחום אכלתינהו, ובמה טייתינהו (היכן היה לך שם עצים רש"י), א"ל בפורצני חרצנים הבערתי.	26478 26479 26480 26481 26482
ודילמא מיין נסך הוא, א"ל לאחר י"ב חדש הו, ודלמא דגזל הוה, א"ל יאוש בעלים הוה דקדחו בהו חילפי, חזיי' דלא הוי מנה תפילין א"ל מ"ט לא מנחת תפילין, א"ל חולי מעיין הוא ואמר רב יהודא חולי מעיין פטור מן התפילין, חזיי' דלא הוי קא רמי חוטי (לא הטיל ציצית בטליתו רש"י), א"ל מ"ט לית לך חוטי? א"ל טלית שאולה היא, ואמר רב יהודה טלית שאולה כל ל' יום פטורה מן הציצית.	26483 26484 26485 26486

הבה נצייר לעצמנו מה שאירע לרמי בר דיקולי תלמידו של רב יהודה, עני מדוכא שאין לו במה להחיות את נפשו אף בערב יום הכפורים, חולה מעיים הבגדים שעליו אף המה שאולים היו, ומאחר שמצוה לאכול בערב יוהכ"פ הוכרח ליטול את הכחלים שזרקו אנשי העיר החוצה, ולצאת מחוץ לתחום העיר ולצלוחם על חרצנים שמצא והיא סעודתו, הלא יפלא בעיני כל רואה, על מה ולמה לא נכנס רמי בר דיקולי לבית יהודי לסעוד את סעודת ערב היום הקדוש, היש לך אדם מישראל שלא יכניס אורח בשעה זו.	26487
למדנו מיכן כי כדאי כל הדוחק והטורח ובלבד שלא ליהנות משלחנם של אחרים, וקיים רמי בר דיקולי מאמרם ז"ל, פשוט נבלה בשוק ואל תצטרך לבריות, וכן איתא (חולין ז'): אמר לו רבי ר' פנחס בן יאיר רצונך סעוד אצלי אמר לו הן, צהבו פניו של רבי, (שמה מפני שלא היה ר' פנחס רגיל ליהנות משל אחרים רש"י) לבסוף גבה טורא בינייהו.	26488
בכה רבי ואמר מה בחייהך כך במיתתך על אחת כמה וכמה, פירש"י בחייהך של צדיקים כך נותן הקב"ה לבו על תאוותם שלא להעביר דעתם, שגרם הדבר שנכנס בפתח הפכידות שיפרוש, ולא יעבור על דעתו הראשונה שאין דרכו לסעוד משל אחרים עכ"ל רש"י, והיינו שאמרו שם על ר' פנחס בן יאיר מימיו לא בצע על פרוסה שאינה שלו, ומיום שעמד על דעתו לא נהנה מסעודת אביו.	26489
האדם השלם כה מתרחק ובורח מליהנות משל אחרים, עד שהקב"ה משנה סדרי הטבע כדי שיוכל לקיים רצונו ומנהגו זה, כי הנהנה מזולתו הופך להיות עבד לעבדים, שכן בגלל שנטל הנאה מחבירו הוא משתעבד ומתחייב לזולתו ונעשה תלוי בו, ולא עוד אלא שהלוקח דבר מזולתו קונה בנפשו תכונה של לקיחה והנאה על חשבון הזולת, וכל כך משתרש הרגל רע זה בנפשו עד אשר אם ימנע ממנו הדבר עלול הוא לבוא לידי שפיכות דמים.	26490
איתא במדרש (קה"ר פ"ג י"א), רופא אחד בציפורי היה בידו שם המפורש, לפני מותו רצה למסור אותו לאחר, אמרו לו ישנו כאן אחד ור' פנחס בר חמא שמו הראוי לכך, שלח אחריו ושאל אותו כלום לקחת דבר מימך מאדם אחר, אמר לו לקחתי מעשר ולא הסכים הרופא למסור בידו את השם המפורש, אמר שמה יבקש דבר מה אצל אחד מהבריות, והלה לא יתן לו ויכעוס עליו ויהרגנו יעו"ש.	26491
ומה מבהיל הדבר, שעל אף היותו אדם קדוש הראוי שימסרו בידו את השם המפורש, כיון שלקח מימיו דבר מה מזולתו יתכן שכל כך הורגל לכך, עד שאם יסרב אדם לתת לו מבוקשו, הרי הוא עלול לרצחו נפש ע"י השם המפורש אשר נמסר בידו, ואע"פ שלא נטל אלא מעשר שהוא ממון השבט, מ"מ כבר טעם טעם הנאה מן הזולת, ועיין במאירי (ברכות י'): על מה שאמרו שם, הרוצה ליהנות יהנה כאלישע, פי' היינו על מנת לגמול לנותן, אחר שיודע שיש בידו לגמול לו יעו"ש.	26492
ובאברהם אבינו נאמר בשעה שביקש מלך סדום לתת לו הרכוש שהגיע לידו בנצחו את המלכים, אמר אברהם הרימותי ידי אל ה' אל עליון אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך, וקשה למה היה צריך להשבע על כך, וכי נסיון כה גדול היה זה לאברהם שה' ברכו בכל, הכי היה חסר חוט או שרוך נעל משל מלך סדום, והיה נראה בטעם הדבר כי ודאי בין כך וכך לא היה נוטל, אלא אילו לא נשבע הטעם שלא היה נוטל היה מצד הכרעת הדעת, ומשנשבע הרי הוא מושבע ועומד שלא ליטול.	26493
והוא ע"פ מה שאמרו ז"ל (מכות כ"ג): רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להן תורה ומצות, ופירש"י שלא היה צריך לצוות כמה מצות וכמה אזהרות על שקצים ונבלות, שאין לך אדם שאינו קץ מהם, אלא כדי שיקבלו שכר על שפורשים מהם ע"כ, אכתי אמאי מקבלים שכר על כך, והרי נפש האדם קצה מהם ובודאי היה נמנע מלאוכלם.	26494
וכבר אמרנו במקום אחר לבאר הדבר, דהנה אם יהא מונח לפני אדם מאכל מאוס ועם זאת מעורב בתוכו סם המות וכל האוכלו מיד הוא מת, הרי האדם שהוגש לפניו המאכל נרתע לאחוריו ופורש הימנו, האם בגלל מיאוס המאכל הוא פורש? לא כי אלא בגלל סם המות שבו, אע"פ שגם לולא סם המות ג"כ היה פורש מן המאכל, אלא שעתה בגלל הטעם העיקרי של סכנת מות, הרי הטעם הטפל של המיאוס בדבר התבטל מחושיו ומהרגשתו.	26495
הוא הדין באיסור אכילת שקצים ורמשים שאסרה תורה, אע"פ שגם לולא האזהרה שבתורה היה אדם פורש מהן בגלל מאיסותן, אולם מאחר שהתורה אסרתם הרי האיסור כסם המות, וכל מה שפורש מהם הרי"ז בגלל החשבון הגדול של הבחירה בחיים, וחשבון המיאוס אינו מתחשב אצלו כלל, על כן מן הדין שיטול שכר, וכמ"ש רש"י לפיכך הרבה להן תורה ומצות כדי שיקבלו שכר עליהם.	26496
ומה שכתב הרמב"ם בשמונה פרקים (פ"ו), שמה שאמרו חז"ל אל יאמר אדם אי אפשר לאכול בשר בחלב, אלא יאמר אפשרי ומה אעשה אבי שבשמים גזר עלי, כל זאת במצות השמעיות (חוקים), אבל במצות השכליות צריך אדם לומר אי אפשרי עשות רע כלל, ומעלתו גדולה ממעלת האדם המתאוה לרע ומושל בנפשו יעו"ש.	26497
	26498
	26499
	26500
	26501
	26502
	26503
	26504
	26505
	26506
	26507
	26508
	26509
	26510
	26511
	26512
	26513
	26514
	26515
	26516
	26517
	26518
	26519
	26520
	26521
	26522
	26523
	26524
	26525
	26526
	26527
	26528
	26529
	26530
	26531
	26532
	26533
	26534
	26535

נראה לומר בכונתו ז"ל, כי אמנם במצות השכליות צריך לומר אי אפשר, היינו שיאמר כי לולא הציווי של	26536
הקב"ה היה גם כן נמנע מכך, כי הטבע האנושי אף הוא שולל מעשים כאלו, אבל עתה שנצטוונו על כך	26537
מאת הקב"ה, המניעה העיקרית היא ציווי ית', וכל שאר החישובים כמאן דליתנהו.	26538
וראיה ברורה לדברינו מדברי הרמב"ם גופא ביד החזקה (בהלכות מלכים ספ"ה), שכתב שכן נח צריך	26539
לקיים ז' מצות מפני שנצטוו בהן ע"י הקב"ה בתורה, אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת, אין זה גר תושב	26540
ולא מחסידי אומות העולם ולא מחכמיהם עכ"ל, והרי חלק גדול מז' המצות הן מצות שכליות, מ"מ לא	26541
חילק הרמב"ם וקבע כי את כולם יעשה מפני שצויה בהן הקב"ה בתורה ולא מפני הכרע הדעת, ואם בנכרי	26542
כך בישראל על אחת כמה וכמה, והוא שאמרנו כי יתכן לפרש שעל כן נשבע אברהם שלא יקח ממלך	26543
סדום מחוט ועד שרוך נעל, כדי שתהיה אי לקיחתו מצד השבועה בה' ולא מפני הכרע הדעת.	26544
עוד נראה בטעם הדבר על פי מה שידוע בשם הגרי"ס ז"ל, שהאדם הוא הדין בכל מעשיו, וכל רגע ורגע	26545
הוא דן ומכריע מה יעשה, וכשם שהשוחד פוסל את הדיין מלדון את הדין, כך כל נגיעה פוסלת את האדם	26546
מלהיות דיין על עצמו, ולכן חוששים הצדיקים על עצמן שמה יגעו אפי' במשהו כי הנגיעה אין לה שיעור,	26547
והשוחד יעור עיני פקחים יהיה פקח וצדיק כאשר יהיה, על כן משיעין את יצרם וכובלים על ידי כך את	26548
עצמן.	26549
ומצינו שכשם שנשבע אלישע חי ה' אם אקה, כך נשבע גיחזי חי ה' אם לא אקה, גיחזי שגבור בתורה היה	26550
(ירושלמי חלק), החליט שכבוד שמים מחייב לקחת מנעמן, ולכן השביע אף הוא את יצרו, הרי אנו רואים	26551
עד כמה נגיעה מטעה את האדם לחשוב שלא רק שמעשה היתר הוא זה, אלא שיש בדבר כבוד שמים עד	26552
שהשביע את עצמו פן ימנע מלקחת.	26553
וכן אמרו בנדרים (ח' א'), מנין שנשבעין לקיים את המצוה, שנא' נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי	26554
צדקך, ופי' הר"ן מניין שדבר הגון הוא להשבע לקיים את המצוה, ואפי' כשרים שנמנעים מלהשבע	26555
נשבעים הם בכך, שהרי דוד היה עושה כן עכ"ל, אף כי כה חמורה השבועה והכשרים נמנעין הימנה בכל	26556
כה, ומוכנים להפסיד אפי' ממון רב ובלבד שלא להשבע אפי' אמת, מ"מ לקיים את המצוה נשבעים, וכדאי	26557
הדבר כדי שלא לבוא לידי נסיון, והוא על דרך שאמרו ז"ל הצדיקים משיעין את יצרם. (שיחות	26558
מוסר ח"א מא' י"ז).	26559
	26560
מאמר קג	26561
וזה לכם הטמא בשרץ השורץ על הארץ החלד והעכבר (ויקרא י"א כ"ט).	26562
הזכיר שמונה שרצים ואמר בכל אלה הטמאים לכם, והנחש אינו בכללם, ויש לתמוה כי ראוי היה שיהיה	26563
הנחש טמא ומטמא, כי הוא שורש הטומאה והזוהמה מן הנחש הקדמוני, ולמה לא הכניסו הכתוב בכלל	26564
השרצים הטמאים? אבל הענין הוא מכללי דרכי התורה שכל נתיבותיה שלום שלא רצתה לטמא הנחש	26565
במגעו, שאם כן היה אדם נמנע מלהרגו כדי שלא יטמא (רבינו בחיי).	26566
התורה ירדה לעומק כוחות הנפש של האדם, ולאור הכרתו החלשה בחומר העוון וזוהמת הרע, והיה האדם	26567
מניח את הנחש שהוא סמל הרע ושורש הטומאה, אין הוא מפחד מהפסד והיזק הנחש וטומאתו בעצמו,	26568
אלא רק מפני נגיעת הטומאה, והלא הרע וההשחתה היא טומאה בלועה בנפשו שמשחיתה הנפש והגוף,	26569
פוגם בנשמתו ומחריב את העולם, אבל כך היא המציאות בכוחות הנפש המושרשים באדם, שחסרה לו	26570
הכרה בטומאת החטא ובהשחתת המדות.	26571
אלו שעורותיהן כבשרם עור האדם, וכולן שעיבדן או שהילך בהן כדי עבודה טהורין חוץ מעור האדם,	26572
אמר עולא דבר תורה עור אדם טהור ומה טעם אמרו טמא, גזירה שמה יעשה אדם עורות אביו ואמו	26573
שטיחין (חולין פ"ט), ברש"י שטיחין למיטה ולקתדרא לישב עליהן, ששוטחין עור על גבי מיטה במקום	26574
חבלים (תפארת ישראל).	26575
והדבר מבהיל ממש, אלמלא הגזירה של טומאה היה אדם מסוגל להפשיט את עור אביו ואמו ולהשתמש	26576
בהם, ורק מפני גזירת הטומאה הוא מפחד, מבהיל הוא שאדם עלול להגיע להשחתה ואכזריות כזו, והלא	26577
אפילו המגונה ביותר והנבל שבנבלים, יש לו רגש הכרת טובה ויחס של כבוד לאלה שהביאוהו לעולם	26578
וגידלוהו ביסורים ובסבל, הלא גם בחייהם יקרים וקדושים ההורים כש"כ לאחר מותם.	26579
ואיך יתכן לבזות בצורה כזו את הוריו לאחר מותם, היאך יכול הוא להתענג ולשבת על מיטה שהיא עשויה	26580
מקלסתר עור פניהם של אביו ואמו? הלא זה שיא בהשחתה גסות וקלות ראש, והשחתה בנפש הרי טומאה	26581
בנפש, ומפני טומאה הוא חושש ונעצר שלא יעבור על זה, ואילו מפני ההשחתה המגונה כפיות טובה	26582
להורים בזה אינו מכיר שהיא טומאה.	26583
הפיגול והנותר מטמאין את הידים, רב הונא ורב חסדא חד אמר מפני חשדי כהונה, וח"א מפני עצלי כהונה	26584
(פסחים פ"ה), ברש"י שחשודין לפגל קרבן משום איבה גזרו על הפיגול שיטמא את הידים, כדי שיהא זה	26585

צריך להטביל ידיו קודם שיגע בקודש ויטריחוהו, או מפני המתעצלים באכילת קדשים גזרו טומאה על	26586
הנותר כדי להטריחו עליהם, גם כאן מבהיל הוא כיצד היטיבו חז"ל להבהיר ולהגדיר את פנימיות האדם	26587
עד תחתית נפשו, הם העריכו וידעו את תכונתו ומהלך מחשבתו, שיותר קל לטבול ולהתענג בדם חברו	26588
וצערו, מתוקה הנקמה לחכו כדבש מאשר לטמא את ידיו.	26589
הטומאה היא חמורה לו ומפחד הימנה, ואילו דם חברו קלונו וצערו קלים בעיניו, ואף שהטומאה היא	26590
דרבנן, שגזרו כך כדי שלא יפגל קרבן חברו ולא יזיקו, ולא יפסידו בממון ע"י שיעכב קרבנו שעליו עמל	26591
להביאו ברצון טוב, בכ"ז חושש הוא מטומאה גם אם היא מדרבנן, ולעומת זאת על שפיכות דם חבירו אין	26592
לבו דופק כלום, וזילא שפיכות דמים מטומאה.	26593
ובתוספות שם מקשה, וא"ת כמו כן לא יחוש לעשות בטומאה? וי"ל כי אף לרשעים חמירא להו טומאה	26594
(יומא כ"ג), ללמדך שחמורה עליהן טהרת כלים משפיכות דמים, וגם הרמב"ם אינו מונה ענין הטומאה בין	26595
המצות אלא שהיא רשות, והם אינם יודעים שהעבירה וההשחתה בנפש גורמת טומאה בעולם, כמ"ש	26596
ולארץ לא יכופר לדם אשר שופך בה כי אם בדם שופכו, ולא תטמא את הארץ אשר אתם יושבים בה.	26597
(אור חדש).	26598
	26599
מאמר קד	26600
אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ ונטמתם במ (ויקרא י"א).	26601
תנא דבי רבי ישמעאל עבירה מטממת לבו של אדם, שנאמר ולא תטמאו בהם ונטמתם במ, אל תיקרי	26602
ונטמתם אלא ונטמטם, תנו רבנן ולא תטמאו בהם ונטמתם במ, אדם מטמא עצמו מעט מטמאין אותו	26603
הרבה, מלמטה מטמאין אותו מלמעלה, בעוה"ז מטמאין אותו לעוה"ב (יומא ל"ט).	26604
רבינו יונה בשע"ת א' ט"ו כותב, יתפלל אל ה' ויבקש רחמים לכפר על עוונותיו, רואים אנו מזה כי אין די	26605
לו לאדם בכדי לכפר על עוונותיו בתשובה לבד, אלא עוד יתפלל בעל התשובה אל השם למחות כעב	26606
פשעיו וכענן חטאתיו, ושיחפוץ בו וירצהו ויעתר לו כאשר אם לא חטא, כי יתכן להיות העון נסלה ונפדה	26607
מכל היסורין ומכל גזירה, בכ"ז אין לשם חפץ בו ומנחה לא ירצה מידו, ותאות הצדיקים מן ההצלחות	26608
להפק רצון מהשם ושיחפוץ בהם ע"ש.	26609
ויאמר ה' אלהים הן האדם היה כאחד ממנו, ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם,	26610
והיינו שהקב"ה העמיד את הבריאה בחוקים והם אינם משתנים, וא"כ אם יאכל אדם הראשון מעץ החיים	26611
חק הבריאה הוא שיחיה לעולם, לכן גורש האדם מגן עדן כדי שלא יאכל מעץ החיים.	26612
וצריך הבנה מה איכפת לו להקב"ה שיחיה אדה"ר לעולם? וכתב הגר"א ז"ל בספרו אדרת אליהו, שלאחר	26613
חטאו של אדה"ר כבר לא יוכל האדם להגיע לתכלית כפי שהיה במחשבתו של השי"ת, רק באופן זה	26614
שהאדם ימות וחומר גופו ירקב וישוב אל העפר אשר משם לוקח, ולעת התחיה יקום ויחיה מחדש, רק בכך	26615
נעוץ תכליתו ולא זולת זה.	26616
איתא בגמ' (שבת קנ"ב), ר' אחאי בר' יאשיה נמצא קבור בשדהו של רב נחמן, וכשנגעו בו הפועלים	26617
שחפרו שם נוף בהם, ובאו ואמרו לו לר"נ נחר בן גברא, חזיה דאית ביה מששא, א"ל והכתיב כי עפר	26618
אתה ואל עפר תשוב, א"ל ההוא שעה אחת קודם תחיית המתים, הרי שאף הצדיקים הגדולים ביותר	26619
מוכרחים לעבור מעבר זה של עפר אתה ואל עפר תשוב, ופשוט הוא שכבר כתב הרמח"ל בספרו דעת	26620
תבונות שאדם הראשון אפילו לאחר החטא היה גופו כל כך זך ומצוחצח כמו הנשמה שלנו, בכ"ז נאמר לו	26621
פסוק זה כי עפר אתה ואל עפר תשוב!	26622
כתב מהר"ל ז"ל שהקב"ה רצה להשאיר דוגמא איך היה נראה העולם קודם שחטא אדה"ר, וייחד לזה	26623
פינה אחת והוא קודש הקדשים שבביהמ"ק, קדושה כזו ששררה בקודש הקדשים שבמקדש, כן היה נראה	26624
כל העולם קודם שחטא אדה"ר, ויש לשאול כשנתפתה אדה"ר לאכול מעץ הדעת, הרי ודאי ידע היטב כי	26625
ביום אכלו מות ימות, א"כ היה לו עצה לאכול מקודם מעץ החיים שלא נאסר לו כלל לאכול, כמ"ש מכל	26626
עץ הגן אכל תאכל, וממילא יחיה לעולם ואז יוכל למלא תאוותו ולאכול גם מעץ הדעת ולא ימות.	26627
אבל יש בזה ענין עמוק, כי כל זמן שלא אכל מעץ הדעת היינו קודם החטא, רצה אדה"ר שיהיה לו כח	26628
ללחום נגד יצרו ולהתחזק כנגדו, לבל יפרץ פרץ לאכול מעץ הדעת, לכן לא אכל מעץ החיים, כדי שיוכל	26629
להזכיר לו יום המיתה שזוהי עצה גדולה כנגד יצה"ר כמ"ש חז"ל (ברכות ה'), לעולם ירגיז אדם יצר	26630
הטוב על יצר הרע, נצחו מוטב ואם לאו יזכיר לו יום המיתה, ואם יאכל מעץ החיים ויחיה לעולם, הרי	26631
יאבד את הכלי זיין ללחום נגד יצה"ר, לכן לא אכל מעץ החיים אע"פ שהיה לו רשות לאכול ממנו.	26632
מיהו כל זה קודם החטא, אבל לאחר החטא כבר נתחלפה השקפתו לגמרי ונפל ממדרגתו, וכבר נעשה	26633
מקום לחשדו שמא יאכל מעץ החיים כדי שיחיה לעולם, ואע"פ שעל ידי זה ישאר בחטאו אשר חטא!	26634

למדים אנו מזה נוראות רושם החטא באדם, שחוץ מעצם העבירה ועונשה שעבר על רצון הבו"ת, מפיל	26635
החטא את האדם מהמדרגה בה היה קודם חטאו, מטמטם את לבו ומטמא את מוחו, עד שמתחלפת אצלו	26636
ההערכה וההשקפה, ועוד אלמלא חטא כמה היה עולה במדרגות רוחניות, אורח חיים למעלה להשכיל	26637
ועתה יורד שאול מטה, וזוהי תוספת איומה בחשבון שכר עבירה כנגד הפסדה!	26638
מהר"ם פאפיריש ז"ל תלמיד האר"י הקדוש ז"ל, מספר מעשה נורא, כשהרמ"ק ז"ל נפטר לעולמו הלך	26639
האר"י הקדוש ללוותו, גם תלמידיו הלכו אתו, פתאום פנה האר"י ושאל מי רואה איזה דבר, ולא ענו לו	26640
רק בחור צעיר אחד כבן חמש עשרה שנה נגש אל האר"י ואמר לו אני רואה עמודא דנורא סביב מטתו של	26641
הרמ"ק! האר"י הקדוש נתפעל הרבה מהבחור, ויאמר האר"י אתה תבוא אל ביתי, אני אהיה לך לאב ואתה	26642
תהיה לי לבן ואלמד אתך תורה, וגם רצה לקחת אותו לחתן לבתו, למחרת בא אצל האר"י הביט האר"י	26643
ז"ל בפניו וראה ברוח קדשו שנטמא בטומאה היוצא מן הגוף באותו לילה, נזף בו ויאמר לו המדרגה שלך	26644
איבדת, צא מביתי ואיני רוצה לראות עוד פניך.	26645
הרי לפנינו איזה עולם איבד וכמה אור אלהי ניטל ממנו, ע"י מחשבה אחת לא טהורה, כי הלא עמד	26646
במדרגה נפלאה כזאת לראות את העמודא דנורא, מה שתלמידי האר"י לא זכו לראות, והאר"י הקדוש רצה	26647
לקחת אותו לבן ולגדלו בביתו, ומי יודע כמה היה הולך וגדל במעלות הרוחניות להפליא, ובין לילה אבד	26648
כל עולמו, נורא ואיום! וכנראה שנפל בגבהות הלב וזה גרם לו להנזק ולהטמא, הרי לפנינו מה החטא	26649
גורם!	26650
ודבר זה למדנו מאדם הראשון, שקודם החטא היה יכול לאכול מעץ החיים, ולא אכל רק כדי שיהיה לו כלי	26651
זיין ללחום בזכרון יום המיתה נגד יצר הרע, ולאחר החטא מיד נתחלף אצלו השקפתו עד כדי כך, שהיה	26652
כבר מקום לחשוד אותו שיתעלם מחטאו ולהשאר בלא תיקון ובלבד שיחיה לעולם, ולכן גורש מגן עדן פן	26653
ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם.	26654
הרי מה נורא הוא טמטום הלב שנעשה ע"י החטא, והרושם שעושה פעולת העבירה בנפש האדם וכאמור,	26655
אכן מדה טובה מרובה חמש מאות פעמים, כמה מתקדשת נפש האדם בעשיית מצוה! וכאמור בפרשה זו	26656
והתקדשתם והייתם קדושים, ואחז"ל (יומא שם) אדם מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה, מלמטה	26657
מקדשין אותו מלמעלה, בעוה"ז מקדשין אותו לעוה"ב. (לב אליהו).	26658
	26659
מאמר קה	26660
כי אני ה' אלהיכם והתקדשתם והייתם קדושים (ויקרא י"א מ"ד).	26661
הרמב"ן בריש פ' קדושים מבאר, קדושים תהיו פרושים תהיו, דהיינו פרושים מן המותרות, אחרי כל	26662
המצוות ל"ת שנצטוינו יש עוד סוד של קדש עצמך במותר לך (יבמות כ.), הרחקה אחרי הרחקה גדר	26663
לפנים מגדר והוא סוד הקדושה, וקמה לנו בזה שאלה גדולה, הלא סוד הקדושה הרי היא מציאות, מציאות	26664
שאין גדולה ממנה ודאי! ואיך זה אפשר כי מן הרחקה מן סור מרע מן שלילה, תתהוה קדושה תתהוה	26665
מציאות?	26666
אנו מגיעים תמיד ליסוד כי האדם עץ השדה, סתם מעשים הפורחים באויר אין, חוץ מהאדם עצמו אין	26667
כלום! הכל תולדות עצמותו הוא! וכמו שבצמח אין כלום חוץ מעצם הצמח, כל הבאים ממנו אם ענפים	26668
ואם עלים הם עצם עצמותו, שום דבר צדדי לא יצא ממנו, וזה כ"כ דבר פשוט שלא יתכן אחרת, כן הוא	26669
הסוד הגדול בהאדם, כל מעשיו וכל תנועותיו כל תנועה הכי קטנה מדיליה הם! כל הבא מן האדם הוא	26670
האדם! כל מעשיו הם חלקי נפשו! אל לנו להביט על מעשה אדם כעל ענין נפרד זולת האדם, המבין ימצא	26671
בכל מעשה ומעשה של האדם את שרשו ומקורו בנפשו.	26672
והנה במעשה חיובי של האדם בקום ועשה שלו, הלא זה מובן ומבורר כדברינו, וכן צריכים לידע וזה	26673
אמנם סוד גדול הוא, כי גם הלאו של האדם אינו סתם דבר הפורח באויר, כי דברים הפורחים באויר אין	26674
כלל בעולם, גם הלאו של האדם הוא דבר של מציאות, מציאות של לאו, ובציור של קומפאס (מצפן) אשר	26675
תמיד נוטה לצד הצפון, ואין נפקא מינה טיב הדבר ומהלכו, אם זה מצד כח המשכה דוקא לצד צפון, אם	26676
מצד כח הרחקה משאר הרוחות, אבל סוף סוף הלא יש שלילה חזקה לדרום למזרח ולמערב.	26677
הנה כי גם לשלילה מציאות כאן, ואם מצינו מציאות כזאת בדבר של מתכת, כי יהיה כח חזק כזה של לאו,	26678
ובדוקא לאו בשום אופן! אם כן מה כבר מציאות ממשי הוא ה"לא של האדם, לא תרצח הוא מציאות של	26679
לא, לא תגזול הוא מציאות של לא, ומה לנו יותר מזה שאמרו חז"ל (זוהר א' ק"ע), שס"ה לא תעשה כנגד	26680
שס"ה גידים, הנה כי לא תעשה הוא מציאות של גיד ולא רק שלילה בעלמא.	26681
עלתה יו"ד שבירבה ונשתטחה לפני הקב"ה, ואמרה רבש"ע לא כך אמרת אין אות בטלה מן התורה	26682
לעולם, הרי שלמה עומד ומבטל אותי (שמו"ר ו' א'), ענין מבטלני הוא בציור הקומפאס [מצפן], שאף אם	26683
רק פעם אחת לא יראה לצפון, או אפילו אם פעם אחת לא יטה כל כך במהרה לצד הצפון, הרי זה סימן	26684

ודאי כי אינו אותו הדבר באמת, אם יתכן לעבור על לא ירבה, הנה זה ודאי ביטול המציאות, כי מציאות	26685
אין חוזק ממנו, מציאות אין עוברין בשום אופן ואופן, ואם שהמע"ה אמנם עובר עליו ודאי שלמה	26686
עומד ומבטלני, אמר לה הקב"ה שלמה ואלף כיוצא בו יהיו בטלין וקוץ ממך לא יבטל, מציאות את, ואין	26687
יותר חזק מציאות, ולמציאות אין ביטול!	26688
ובזה יתבאר אמרם ז"ל (מכות כ"ג.), ואמר ר' חנינא בן גמליאל מה אם העובר עבירה אחת נוטל נפשו	26689
עליה, העושה מצוה אחת על אחת כמה וכמה שתינתן לו נפשו, מציאות של נוטל נפשו ותינתן לו נפשו,	26690
ר"ש אומר ממקומו הוא למד, אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, וברש"י וסמ"ך ליה איש איש אל כל שאר	26691
בשרו לא תקרבו לגלות ערוה, הנה כי גם על לא תקרבו נאמר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, מציאות	26692
כזאת היא גם ה—לא מציאות של חיים, הא למדת שכל היושב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה	26693
מצוה, כל לא הוא אותה המציאות ממש כמו יש, אותה המציאות כמו של עושה מצוה.	26694
ר"ש ברבי אומר הרי הוא אומר (דברים י"ב), רק חזק לבלתי אכול הדם כי הדם הוא הנפש, ומה אם הדם	26695
שנפשו של אדם קצה ממנו הפורש ממנו מקבל שכר, גזל ועריות שנפשו של אדם מתאוה להן ומחמתן,	26696
הפורש מהן על אחת כמה וכמה שיזכה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות, והענין דמה אם	26697
הלא בדבר שנפשו קצה בהן שהוא הלא הכי חלש, הנה גם הלא הזה מציאות הוא ומקבל שכר עליו, גזל	26698
ועריות שנפשו של אדם מתאוה להן ומחמתן ואף על פי כן האדם מונע מהן ובדל, ואף על פי כן האדם	26699
אומר לא ובדוקא לא בכל החוזק, א"כ מי כבר יכול להעריך ולשער חוזק המציאות של לא הלזה, על אחת	26700
כמה וכמה שיזכה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות, כי לא כזה מציאות חזק כזה אינו	26701
מתבטל לעולם ודאי!	26702
לפי כל זה כבר מתורצת ומבוארת שאלתנו בתחילת דברינו, ודאי כי קדושה היא מציאות גדולה וחזקה	26703
מאד, ומגלה לנו התורה כי מהו קדוש? קדושים תהיו פרושים תהיו, קדש עצמך במותר לך, הרחקה אחרי	26704
הרחקה גדר לפנים מגדר, לא ודוקא לא, המציאות של לא הוא סוד הקדושה, כי לא היא מציאות גדולה	26705
וחזקה ודאי! וסור מרע בינה (איוב כ"ח), סור מרע אינו כפי שסוברים רק שלילה בעלמא, סור מרע זהו	26706
מציאות הכי חזקה, סור מרע הוא המציאות של בינה. (דעת תורה).	26707
	26708
מאמר קו	26709
כי אני ה' אלהיכם והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני (י"א מ"ד).	26710
דברנו כל העת על ענין חיצון ופנים, שתיכף עם החיצון ישנו שם הפנים, וכי עיקר הכל הוא הפנים, ועד	26711
כמה שהאדם נמצא שם בהפנים, עד כדי כך היא מדידת ובחינת מעלותיו, וזה מעלת התורה וכל מציאותה,	26712
שבה האדם תיכף בפנים שבפנים, וזהו ביאור מאמרם ז"ל (סוכה מ"ט:), תנא דבי רב ענן מאי דכתיב	26713
(שה"ש ז' ב') חמוקי ירכיך, למה נמשלו דברי תורה כירך? לומר לך מה ירך בסתר אף דברי תורה	26714
בסתר, וזה הסימן לתורה כל מה שהוא בסתר, כל מה שהוא בפנים הוא תורה באמת, עד שחז"ל הקדושים	26715
(סנהדרין ק'): קראו לספר בן סירא ספרים חיצונים.	26716
כמו שבגשמיות ישנם סימנים להכיר בין מר למתוק, כן ברוחניות ישנם סימנים להכיר בין מרכבה קדושה	26717
למרכבה טמאה, אנהנו מורגלים לקרוא למצוות בשם קדושה ולעבירות בשם טמאה, ודאי כן הוא אבל מה	26718
טיבן ומציאותן של קדושה וטהרה? הנה כתוב והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני, וענין של קדושה	26719
פירשו חז"ל מובדל ומופרש ר"ל מוגדר בגדר על גדר, עד הפנים שבפנים הוא הנקרא קדושה, זהו אמרו	26720
והייתם קדושים היינו פנימיים, ציווי מיוחד להיות פנימיים!	26721
ובזה מבואר מה שכתב בספר ראשית חכמה בתחילת שער הקדושה וז"ל, כי הקדושה היא מענפי היראה	26722
כדכתיב יראו את ה' קדושו, כי הירא שלא יחטא מתקדש ופורש, עושה גדר לפנים מגדר כדי שלא יצא	26723
החוצה, הנה כי עיקר המצוה של קדושה היינו להיות פנימיים ולא ליצא החוצה, וזהו מה שכתב שם,	26724
ובהיותנו מתקדשים אנו דבקים בשכינה ויתקשר באהבתו ית', וכבר הארכנו בזה כי הסוד של אחדות היא	26725
בלב בפנים, ושזה הוא סוד עולם המחשבה אשר בו כל התורה כולה, כלליה ופרטיה עד פרטי פרטיה ועד	26726
אין סוף, ושזה הכל הוא סוד הלב שהוא אמנם עולם המחשבה.	26727
אין לנו תיאור וידיעה כמה לב יש בעולם במחשבה, ומכ"ש עמוק יותר בלב עד אהבה ויראה, ועוד יותר	26728
עמוק עד ולבי ער זה הקב"ה שהוא צור לבבי (רש"י שה"ש ה'), זהו כבר תהום הלב ושם הוא אחד ממש,	26729
אין קרבות כקרבותו, וזה התכלית כנאמר (תהלים ע"ג), ואני קרבת אלהים לי טוב, ומבואר היטב דברי	26730
הראשית חכמה, כי בהיותנו מתקדשים דהיינו בהיותנו בפנים, מופרש ומובדל מכל חיי רצון, שם ודאי הוא	26731
סוד האחדות והקרבות, כי על כן ודאי אנו דבקים בשכינה ויתקשר באהבתו ית'.	26732
אמרו במדרש (שמו"ר כ"ח א'), ומשה עלה אל האלהים הה"ד עלית למרום שבית שבי, נתעלית נתגששת	26733
עם המלאכים של מעלה, ד"א עלית למרום שלא שלטה בריה מלמעלן כשם ששלט משה, א"ר ברכיה	26734

הלווחות היו ארכן ו' טפחים, כביכול היו ביד מי שאמר והיה העולם ב' טפחים, ובידו של משה ב' טפחים,	26735
וב' טפחים היו מפרישין בין יד ליד ע"כ.	26736
מפרש המדרש דמשה עלה היינו מלשון עליה, וזה פירוש עלית נתעלית ר"ל עליה רוחנית, והוראת עלה	26737
היינו שהתפשט מכל העולם התחתון והעתיק עצמו למרום שמים שנמצא כל כולו בלפני ולפנים, ומפרש	26738
אח"כ איך הוא עלה עד שכבר נמצא שמה? נתגששת עם המלאכים של מעלה, היינו שומרי ראש המלך	26739
וכבודו לבל להניח לילוד אשה להתקרב במחיצתו, ומשה נלחם עד שנתקרב שמה לפנים מן המלאכים,	26740
וזהו ענין של שבית שבי ענין של קבלת התורה, ובמה? בהכנס לפנים הוא פנימיות התורה, פנימיות	26741
העולמות, פנימיות האדם, כי אחת הן.	26742
ד"א מוסיף כי עלה וגם שלט למעלה מכל בריה, בבחינת צור לבבי זה הקב"ה בסוד האחדות ממש, ועל זה	26743
מביא מאמר ר' ברכיה, הלווחות היו ארכן ו' טפחים וכביכול הקב"ה עם משה יחד אוהזין אותן בידיהם,	26744
וכן ב' טפחים היו מפרישים בין יד ליד, ודאי שאין לנו כל הבנה גם בפירוש המלות של זה המאמר, אבל	26745
אחת אנו לומדים מזה, רום פסגת עליתו של מרע"ה בהתקרבותו עד לאחוז בכסא כבודי (שבת פ"ח:).	26746
וזהו ענין אמרו (תהלים קמ"ח), הודו על ארץ ושמים וירם קרן לעמו תהלה לכל חסידיו לבני ישראל עם	26747
קרובו, שעיקר קבלת התורה היתה רק בזה שעלו ונמצאו בהתקרבותו ית' עד עם קרובו ממש, לפני	26748
ולפנים עד ולבי ער זה הקב"ה שהוא צור לבבי, אין קרבות כקרבותו, והוא כל סוד התורה המקרבת את	26749
האדם אל בוראו עד סוד האחדות, כענין ישראל קוב"ה ואורייתא חד הוא (זוהר אחרי), כי מי גוי גדול	26750
אשר לו אלהים קרובים אליו, ומי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים ככל התורה הזאת אשר אנכי	26751
נותן לפניכם היום, וברמב"ן שם כי החוקים נעשים בחכמה ובינה לקרבה אל האלהים. (דעת תורה).	26752
	26753
מאמר קז	26754
כי אני ה' אלהיכם והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני (י"א מ"ד).	26755
ידוע למבני דעת שהרמח"ל לצוק"ל חיבר ספרו מסלת ישירים מכוון מלה במלה בנגלה ובנסתר גם יחד,	26756
ובודאי יש לדקדק בדבריו הרבה כי אין בו אף מלה אחת מיותרת, והנה זה לשון המסילת ישירים בראש	26757
ספרו, יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה הוא שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו, ולמה	26758
צריך שישים מבטו ומגמתו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו! ויש להתבונן מה שעל החסידות הזכיר יסוד	26759
ועל העבודה אמר שורש.	26760
והנה יסוד נאמר על בנין שבונים על הקרקע, וצריך מקודם לחפור בקרקע בתולה עד שמגיעים לסלע, אז	26761
מכניסים אבנים הרבה בחפירה והוא הנקרא יסוד אשר בונים עליו, שיוכל לעמוד ולהתקיים שלא יפול,	26762
שורש הוא באילן כשבא אדם לנטוע אילן שיוציא פירות, גם הוא חופר בקרקע אבל בזה דוקא בחרושה	26763
ולחה, אז הוא זורע מהמין שרוצה להצמיח, וכשהזרע נקלט בארץ הרי הוא מוציא שם שורש אשר ממנו	26764
צומח אילן נושא פירות.	26765
שורש האילן כיון שנקלט והצמיח שוב אין שום צורך בהוספת עבודה לצמיחת עצם האילן, רק לשמור	26766
שיתגדל כראוי וכן שיעלה ישר ולא יתעקם וכדומה, משא"כ ביסוד הבנין כ"ז שלא יבנה עליו לא הועיל	26767
בהיסוד כלל וכלל, אלא צריך עוד עבודה רבה להביא אבני גזית ולהתאימן זה עם זה, ולהוסיף ולבנות בנין	26768
שלם של אבן על אבן ושורה על שורה במדה שוה ודקדוק גדול באמת הבנין.	26769
ואף אם כבר גמר הבנין אם לא יכסהו בגג ולא יעמיד בו דלתות לא יוכל לדור בו, וגם בהיסוד עצמו כל	26770
שהבנין גדול יותר צריך יסוד חזק ביותר, ואם יוסיף ויכביד אבני הבנין על יסוד חלש יוכרע היסוד תחתיו,	26771
ובנפול היסוד יפול הבנין כולו, משא"כ באילן אם הוא רק שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו, לא ימיש	26772
מעשות פרי וכל מה שמתגדל יותר הוא הולך ומתחזק יותר, הוא גדל מבחוץ ושרשיו מבפנים בארץ.	26773
מהי עבודה? ומהו חסידות? עבודה פירוש עבדות שעובד העבד לאדונו משמש לפניו ומקיים מצותיו,	26774
נמצא כי קיום מצות ה' במעשה זוהי העבודה! אבל צריך שתהיה עבודה תמימה ושלימה, לא שבורה	26775
ורקובה במדות ונגיעות, ואכן תכלית כל עשיית המצוה הוא הקדושה שהאדם יתקדש על ידה, אשר קדשנו	26776
במצותיו, וכן כתוב למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלוהיכם, ובחז"ל (ב"ר מ"ד)	26777
אמרו בזה"ל.	26778
וכי מה איכפת לו להקב"ה אם ישחוט מן הצואר או מן העורף, לא ניתנו המצוות אלא לצרף בהן את	26779
הבריות, אמנם מעשה קיום המצוה הוא ביד האדם ועליו מוטל זאת, אבל הקדושה הקב"ה מקדש את האדם	26780
ע"י שהוא עושה רצונו ומקיים מצוותיו, מהי קדושה? היא אומר פרוש ומובדל מן המדות המגונות	26781
והתענוגים הגשמיים, וכמשאחז"ל עה"פ קדושים תהיו פרושים תהיו! (ויק"ר פכ"ד).	26782
הנה כי כן זרע והשריש האדם בארץ את מעשה המצוה, צומח ויוצא מזה אילן נפלא הנושא עליו פרי בשל	26783
יפה וטוב של קדושה עילאה, והוא הדביקות בהשי"ת כמ"ש ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם	26784

היום, אך כל זה אי אפשר לחול על גוף מגושם בתאוות ותענוגים חומרניים, כי אם האדם דבק בהם אינו יכול להדבק בה' שהם תרתי דסתרי זה לזה.	26785
הפרישות מן התאוה ושבירת המדות הוא העיקר הגדול לקבל קדושה מן השמים, כמ"ש חז"ל (ויק"ר כ"ד ד'), ישלח עזרך מקודש א"ר לוי כל טובות וברכות ונחמות שהקב"ה עתיד ליתן לישראל אינן אלא מציון, ישועה מציון, ברכה מציון, טל וברכה וחיים מציון, תורה מציון עזרה מציון, שנאמר ישלח עזרך מקודש מקידוש מעשים שיש בידך, ומציון יסעדך מציון מעשים שיש בידך, אמר הקב"ה למשה לך אמור לישראל בני כשם שאני פרוש כך תהיו פרושים, כשם שאני קדוש כך תהיו קדושים, הה"ד קדושים תהיו כי קדוש אני.	26786
מעשה המצוה שהאדם עושה זוהי ההשרשה שמשריש וזורע, אבל שיהא השורש נקלט בארץ ויתגדל בקדושה זה ביד הקב"ה שעוזר להאדם, אם האדם זורע צדקות הקב"ה מצמיח ישועות, וצריך שהשורש יהיה בריא וטוב, דהיינו שיעשה מעשה המצוה באמונה שלימה ובטחון בהש"ת, עד כמה שבכח האדם לעשות ומכאן והלאה יעזרהו השם.	26787
אולם יש לאדם עוד עבודה רבה, לשמור את דרך עץ החיים שלו שלא יתעקם ולא יתקלקל ח"ו, וזהו מ"ש המס"י כי שורש העבודה התמימה הוא שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו, ולמה צריך שישים מבטו ומגמתו כל ימי חייו, בראשונה צריך שיתברר לו מה חובתו בעולמו בירור גמור, מהי העבודה אשר הוא מחויב בה ולשם כך נברא בעולם, כי המצות שנתחייב בהם אינם תכלית לעצמם, אלא הם אמצעים שעל ידם יוכל להדבק כביכול בשכינה.	26788
בירור זה צריך שיתאמת אצלו בנפשו, וכשישים אל לבו דבקותו בה' וירגיש תענוג רוחני בקיום מצותיו בעוה"ז, יעלה מעלה מעלה בקדושה וטהרה ויבוא להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו יתב' בעולם הבא! שזהו התענוג האמיתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להמצא! נמצא ענין ההשרשה והזריעה בעבודת הש"ת היינו אמונה בחוש, והבחינה על אמונה חושית היא אם האדם מרגיש תענוג רוחני בעשיית מצוה כמו שמרגיש תענוג גשמי, וכשיגיע לדרגה זו יתבטלו ממנו כל תענוגי עוה"ז וימאסם.	26789
והנה הרמב"ם (בשמונה פרקים פ"ה) ביאר כמה דברים בכוחות האדם, כי יש מושכלות ויש מורגשות, היינו מה שהאדם מבין ויודע בשכלו זה נקרא מושכל, אבל אינו מרגיש שום טעם בזה, משא"כ כשיטעום הדבר וירגיש טעם מר או מתוק וכדומה זה נקרא מורגשות, שמרגיש ממש הענין שבזה מתעסק, וכן הוא בעבודת הש"ת, יש אנשים מאמינים בשכר ועונש ויראים את ה' ומקיימים מצותיו, אבל אינם מרגישים את האמונה הזאת בלבם ובנפשם כי אם בשכלם.	26790
ולכן כשעוסקים באכילה ושתיה וכדומה מתאווים תאוה ונהנים והרי הם מורגשות! משא"כ כשעומדים בתפלה או מברכים איזו ברכה או עושים מצוה, אינם מרגישים שום טעם ועונג, רק עושים כדי לצאת ידי חובתם, הנה כל אלו אצלם מושכלות, ובזה נכללו רוב המון העם אשר לא ידעו יותר בין ימינם לשמאלם! ובמצב כזה מובן שקשה מאד להתגבר במלחמת היצה"ר עם האדם, שהרי כל עיקרו של יצה"ר נתון בתאוות העולם שהם מורגשות, ובדרך כלל הרגש מנצח במלחמתו עם השכל.	26791
אבל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה לטוב לך! שתרגיש בנועם יראת ה' והליכה בדרכיו, ותתענג על ה' ותהנה בקיום מצותיו בהרגשי לבך, עד שתהיה אצלך כל עבודה להש"ת לעונג גדול ונחת רוח! אכן אחרי כל העבודה והשמירה, יש לדעת כי צריך בכל עת ובכל מצב לעורר ולבקש רחמי שמים, ואז יוכל האדם עם נשמתו החצובה מתחת כסא כבודו יתב' לעוף למעלה למעלה לאין שיעור.	26792
וכן הדבר בנשמתו של האדם שיש לה כוחות נפלאים לעלות עד רום שמים, להרגיש עינוג ועידון נפלא בעבודת הש"ת גם כאן בעוה"ז, שאם לא כן איך העוה"ז הוא פרוזדור להטרקלין של עוה"ב, שהוא התענוג האמיתי והעידון הגדול שיכול להמצא, אם לא שהאדם נברא כבר כאן בעוה"ז להתענג על ה', אלא שהדבר בידך ומוטל עליך להתקין עצמך כבר בפרוזדור כדי שתוכל ליכנס לטרקלין. (לב אליהו).	26793
מאמר קח	26794
כי אני ה' אלהיכם והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני (י"א מ"ד).	26795
ופירש הראב"ע כי לא העליתי אתכם מארץ מצרים כי אם להיות לכם לאלהים, ואם לא תהיו קדושים לא אהיה לכם לאלהים, על כן אם רצונכם שאהיה לכם לאלהים תהיו קדושים ע"כ, בפסוקים אלה נתפרש המטרה של יציאת מצרים וכיצד להגיע למטרה נשגבה זו, שפעולת והתקדשתם מביאה לידי והייתם קדושים, כי קדוש אני, כי בכך מונחת נשמה טהורה וקדושה חלק אלוה ממעל, והדרך להגיע למטרה זו היא ע"י ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ.	26796
ובגמ' מבואר שפרישה זו היא גופה ההעלאה ממצרים, א"ל רב חנינא מסורא דפרת לרבינא, יציאת מצרים דכתב רחמנא גבי שרצים למה לי, אמר ליה לכדתנא דבי רבי ישמעאל דתנא דבי רבי ישמעאל, אמר	26797
	26798
	26799
	26800
	26801
	26802
	26803
	26804
	26805
	26806
	26807
	26808
	26809
	26810
	26811
	26812
	26813
	26814
	26815
	26816
	26817
	26818
	26819
	26820
	26821
	26822
	26823
	26824
	26825
	26826
	26827
	26828
	26829
	26830
	26831
	26832
	26833
	26834

הקב"ה אילמלי לא העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל דבר זה שאין מטמאין בשרצים דיי, אמר ליה ומי נפיש אגרייהו טפי מרביית ומציצית וממשקלות, אמר ליה אע"ג דלא נפיש אגרייהו טפי מאיסי למכלינהו, ופירש"י אלא בשביל דבר זה, שהן מעולים ונאים ואינן נמאסים בשקצים הללו, להכי כתב לשון עילוי שמעלה גדולה היא אצלם (ב"מ ס"א:).	26835
למדנו כאן כי יש בפרישה משקצים ורמשים מעלה ע"ג חבירתה, המעלה שהיא מביאה לידי קדושה הגורמת להיות לכם לאלהים וכמ"ש באבן עזרא, והמעלה שעליה היא, כי כל תכלית יציאת מצרים וכל הנסים שהיו במצרים, גילוי היד החזקה והזרוע הנטויה ולקייח גוי מקרב גוי, והוצאתם ממ"ט שערי טומאה והכנסתם למ"ט שערי קדושה, כל זה היה כדאי למען המטרה היחידה שישראל יפרשו משקצים ורמשים, ועלינו למצוא מה היא המעלה הגדולה בפרישה זו, שלכאורה הוא נראה ענין פעוט, ובפרט שגם בלאו הכי הרי הם מאוסים מלאכלם.	26836
והנה כשאנו באים לעמוד על מקומן של השרצים במערכת הבריאה, מוצאים זאת בסדר הבריאה בפרשת בראשית, ביום שלישי נאמר תדשא הארץ דשא, והיינו דברים היוצאים על הארץ אך עדיין מחוברים אליה, ביום חמישי נאמר ישרצו המים, והיינו דברים שכבר אינם מחוברים בארץ אך עדיין טמונים בה, ביום ששי נאמר תוצא הארץ, והיינו דברים שכבר יצאו לגמרי מכלל ארץ, ובתוך תוצא זה כלולים הם רמשים חיות ובהמות.	26837
ומתוך מה שכתבו בספרי קבלה שלפיקך שונה הוא האדם שעומד על שנים מן הבהמה שעומדת על ארבע, משום שהאדם מתנתק מהארציות ושואף אל העולמות העליונים, אנו למדים גם להיפוך שכל מה שקרוב יותר אל הארץ הוא יותר ארצי, מכאן שהמדריגה הנמוכה ביותר בין הנבראים הנכללים בתוצא הארץ, היא מדריגת הרמש הרומש על הארץ, למעלה מזה מעלת החיה הגבוהה מעל הארץ, למעלה מזה מעלת הבהמה המשמשת את האדם.	26838
מכאן שמיאוס השרצים הוא ההתעלות מעל הארציות הגשמיות והחומריות, המעלה אתכם מארץ מצרים, אלמלי לא העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל דבר זה שאין מטמאין בשרצים די, מעתה יש בידינו אמת המידה עד כמה חשוב אצל הקב"ה כל התעלות במדריגה של האדם, שאם לשם התעלות זו ממדריגה של שרץ כדאי כל יציאת מצרים, הרי לשם כל התעלות מגשמיות גם במדריגות שלנו, קל וחומר שהיתה יציאת מצרים ראויה לשם כך.	26839
אם נתבונן בזה ונדע להעריך כל תנועה בהתעלות מן הארציות, כסיבה מספקת לכל הפרשיות של יציאת מצרים, ודאי שהיינו מתחזקים בעבודתנו ומתמידים בוהתקדשתם, עליות במדריגות עד כדי והייתם קדושים כי קדוש אני, וכמ"ש חז"ל (ויק"ר פ' כ"ד) יכול כמוני ת"ל כי קדוש אני קדושתו למעלה מקדושתכם, והיינו שבתוך חיוב והתקדשתם מונחת כל ההתעלויות עד השיור הזה של כמוני.	26840
גם לאיך גיסא כשנעייך נמצא, כי כשם שהטומאה בשרצים מביאה לידי טמטום הלב, כמ"ש חז"ל אל תקרי ונטמאתם אלא ונטמתם, התגשמות במדריגה של שרצים, כך האדם שהגיע למעלה מן המעלות וחוזר ליהנות מהגשמיות, הוא גם חוזר ומתטמטם בשיעור זה, כל תנועה ותנועה של התעלות מביאה לידי יציאת מצרים, וכל תנועה ותנועה לצד ההפוך מביאה ליד טמטום הלב נתבונן בזה.	26841
הגה"צ ר' אייזיק שר זצ"ל הבחין בחזון שפונה לעבר בית התבשיל פנה אליו בתמיהה, בן תורה בבית תבשיל? לפני ארבעים שנה בעת לומדי בישיבה יצאתי פעם לקנות בחנות, ניגש אלי אחד מהבחורים המבוגרים והעיר לי בחזון יוצא לחנות? הרי אפשר לבקש מבעלת האכסניא, כך היו בני תורה לפני תקופה קצרה, היום צריך לעורר שייזוהרו בצאתם לרחוב שלא להיכשל באיסורים.	26842
בסעודות אנו רואים מנהגים מגושמים ביותר ולא מרגישים בזה בושה, כל המסוכים נדחפים וחוטפים את המאכלים מהשולחן, ואילו רק לפני דור אחד היו בוששים לאכול ברבים, ועיין בחינוך מצוה ט"ז באיסור שבירת עצם בליל פסח וז"ל, שאין כבוד לבני מלכים ויועצי ארץ לגרר העצמות ולשברם ככלבים, ובכל שנה ושנה באותו הזמן ראוי לנו לעשות מעשים המראים בנו המעלה הגדולה שעלינו לה באותה שעה עכ"ל.	26843
עוד אנו מוצאים שהתורה מלמדת אותנו דרכי ההתעלות גם באופן דיבורנו, איתא במדרש (במד"ר י"ט ב') וז"ל, אמרות ה' אמרות טהורות, א"ר יודן אף כשבא ליפתח בסימני בהמה טמאה לא פתח אלא בסימני בהמה טהורה, את הגמל כי לא מפרס פרסה אין כתיב כאן, אלא כי מעלה גרה הוא, בעל מעלה רואה את צד המעלה שבכל דבר, כי איסור לשון הרע אינו רק בין אדם לחבירו אלא גם בין אדם למקום, מזה שאסור להוציא דיבה על הארץ, אנו לומדים כי גם נגיעה ברע על ידי דיבור בעלמא, היא סתירה למעלת בן ישראל שאין לה אלא טוב ללא שום שייכות עם הרע.	26844
והתקדשתם והייתם קדושים, איתא בגמ' (ברכות נ"ג ב') אמרו ששתי קדושות אלו הם מים ראשונים ומים אחרונים, והתקדשתם אלו מים ראשונים, והייתם קדושים אלו מים אחרונים, הבא לרדת למעשים	26845
	26846
	26847
	26848
	26849
	26850
	26851
	26852
	26853
	26854
	26855
	26856
	26857
	26858
	26859
	26860
	26861
	26862
	26863
	26864
	26865
	26866
	26867
	26868
	26869
	26870
	26871
	26872
	26873
	26874
	26875
	26876
	26877
	26878
	26879
	26880
	26881
	26882
	26883
	26884

חומריים, חייב לקדש עצמו בקדושה נוספת לפניו שלא תפגע מעלתו, והבא לצאת מעולם החמרי לאחר	26885
שידיו מזהמות מן האכילה, היא הזוהמה הרוחנית שבמעשה חמרי חייב שוב להתקדש, ועל ידי	26886
והתקדשתם אלו מים ראשונים, והייתם קדושים אלו מים אחרונים, יזכו בהבטחה של והתקדשתם והייתם	26887
קדושים, אדם מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה, מקדש עצמו בעוה"ז מקדשין אותו לעוה"ב.	26888
הרי המעט שיקדש עצמו הוא, אפילו התעלות מדרגה של אוכל רמשים לדרגה של אינו אוכל רמשים, גם	26889
מדרגה זו תעלה אותו לדרגה של מקדשין אותו הרבה, עתה כמה שבועות לפני הזמן של יציאת מצרים,	26890
אדם שואל את עצמו האם יגיע להתעלות בפסח, עליו לדעת מה שכתוב בפסוק זה, יקדש עצמו מעט	26891
ומשמים יקדשו אותו הרבה, יעניק הקב"ה סיעתא דשמיא ויביא גאולה לכלל ישראל. (מערכי לב).	26892
	26893
מאמר קט	26894
כי אני ה' אלהיכם והתקדשתם והייתם קדושים (ויקרא י"א מ"ד).	26895
והביא רש"י ז"ל תנא דבי רבי ישמעאל אלמלי לא העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל שאין מטמאין	26896
בשרצים דיים מעליותא היא לגבייהו, ודקדקנו בזה כי הנראה שיציאת מצרים גרמה להם שלא יטמאו	26897
בשרצים, והלא גם במצרים היה יכול השי"ת להפרישם משרצים, ולמה דוקא אחרי יציאת מצרים?	26898
	26899
ואמרנו כי מזה מוכח כדעת המקובלים, כי כל עונשי התורה אינו ענין צדדי אלא פועל אדם, אשר הפעולה	26900
עצמה תשלם לו, כמו מי שאכל בשר מוסרח יחלה וימות, כי הבשר המוסרח בעצמו יעניש לו עונשו הראוי	26901
לו, ככה העושה עבירה יש בה טבע רוחני באותו דבר שעבר עליה, להחלות את האדם ולהמיתו ביסורים	26902
קשים ומרים רח"ל.	26903
והנה אנו רואים שהאדם אוכל בשר מוסרח יחלה וימות, והכלב אוכל אותו הבשר המוסרח ולא יזיק לו	26904
כלום, ככה אם לא היו יוצאים ממצרים היה טבעם גם, ולא היה מזיק להם שרצים, אבל כשיצאו ממצרים	26905
נזדכך גופם ואין טבע נפשותם מקבלת סרחון שרצים המסאבת ומזהמת הנפש, וזה מאמר ר' ישמעאל	26906
אלמלי לא העלו את ישראל ממצרים, רק בגלל טובה זאת שתזדכך נפשותיהם מסרחון וזהמא כזאת, שלא	26907
תוכל הנפש לסבול סרחון שרצים דיים.	26908
היוצא לנו מזה כי מאז יצאנו ממצרים ונתגלה לנו ידיעת אלוהות, נזדככו נפשותינו לבלי לסבול זוהמת	26909
שרצים, וכן כל הדברים האסורים אשר נבדלנו מהם, והנה באומה הישראלית גופה נבדלים המדרגות	26910
האישיים זה מזה, יש מי שמורה הלכה בפני רבו ולא יזיק לו, והנה גדולי ישראל בדור דעה דור המדבר,	26911
אשר פנים בפנים דבר ה' אתם, וכש"כ נדב ואביהוא אשר היו אז גדולי ישראל, נענשו כ"כ במיתה חטופה	26912
מיתה איומה, ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם, היש אבל ויגון יותר מזה? כי ניכר שיצא קצף מה' על	26913
גדולי הכהנים, בעת השמחה הגדולה שאין כמוה שראו השכינה, וירא כל העם וירונו.	26914
והנה בעת שמחה גדולה כזאת יארע אבל גדול כזה, מאיגרא רמה לבירא עמיקתא, ועם כל זה אמר לו	26915
מרע"ה, אהרן אחי! ידעתי שיתקדש הבית במיודעיו של המקום ב"ה, וחשבתי או בי או בך, עכשיו אני	26916
רואה שהם גדולים ממני וממך, והיינו כדברינו שנזדכך ונתעלה כ"כ נפשותם עד שאינם מקבלים שום	26917
נדנד עבירה, וזהו קידוש השם שכל ישראל יראו גודל תוקף החטא וייראו מלחטוא, וכמו שכתב רש"י ז"ל	26918
שם, שכשהקב"ה עושה דין בצדיקים מתירא ומתקלס, שאם באלו כך כש"כ ברשעים.	26919
והיינו דכתיב כל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה', פי' אחרי כי אירע להם זאת רק למען	26920
יתקדש שם שמים על ידם, לירא מלפניו ית' מלחטוא, א"כ הם יבכו שעל ידם כדי שייראו מלפניו ית'	26921
אירע להם זאת, ותיכף כשאמר לו משה רבינו ע"ה זאת וידום אהרן, וכך כתוב בספרא נכנס משה אצלו	26922
והיה מפיסו עד ששמע כך, צידק עליו את הדין ושתק שנאמר וידום אהרן.	26923
הנה היום הזה היה יום שמחה לישראל אשר לא היה כמוהו, עד שאותו יום נטל עשר עטרות, ולמה כיוון	26924
הקב"ה זה הצער הגדול לכל ישראל דוקא ביום שמחה רבה כמוהו לערבב שמחתם, עד שהוצרך אהרן	26925
ובניו לאזהרת ראשיכם אל תפרעו, ופירש רש"י אבל אתם אל תערבבו שמחתו של מקום, אבל רצה	26926
הקב"ה להודיע לישראל, כי אין שמחה מלפניו כנקיון החטא, ואז תהיה השמחה עריבה לפניו.	26927
(אור רש"י ז"ל מא' שס"ה).	26928
	26929
מאמר קי	26930
כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים והייתם קדושים (ויקרא י"א מ"ה).	26931
וברש"י בכולן כתיב והוצאתי וכאן כתיב המעלה, תנא דבי רבי ישמעאל אלמלי לא העליתי את ישראל	26932
ממצרים אלא בשביל שאין מטמאין בשרצים כשאר אומות דיים, ומעליותא היא גבייהו והוא לשון מעלה,	26933
אמר הכתוב (מלאכי ג'), אמרתם שוא עבוד אלהים ומה בצע כי שמרנו משמרתו, גם נבנו עושי רשעה גם	26934

בחנו א' וימלטו, ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד א' לאשר לא עבדו, כי הנה היום בא בוער	26935
כתנור והיו כל זדים וכל עושי רשעה קש וליהט אותם היום הבא אמר ה' צבאות.	26936
ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע, זהו מצד ההנהגה של לעתיד לבוא, הנהגה של שכר ועונש על אתר, דיון	26937
כחוט השערה בלי כל ויתור אף לא בהארכת אף, הנהגה בה יבחן ודאי בין צדיק לרשע, מה שכהיום הרי	26938
נבנו עושי רשעה גם בחנו א' וימלטו, הרי לכאורה מקרה אחד לצדיק ולרשע, הנה זאת מצד ההנהגה	26939
שכהיום שלא יבחן בין צדיק לרשע.	26940
וציור לזה מה שכתוב בפרשת כי תשא (שמות ל"ג), כי לא אעלה בקרבך כי עם קשה עורף אתה פן אכלך	26941
בדרך, ופשוט הדבר כי אין השינוי בין אעלה בקרבך לבין ושלחתי מלאכי לפניך בעצמו של החטא, אלא	26942
כי הנהגות הנהגות יש, יש הנהגה של אעלה בקרבך, הנהגה על דרך כלעתיד לבוא, הנהגה גלויה על דרך	26943
ושבתם וראיתם עונש על אתר, ויש הנהגה של ושלחתי מלאך לפניך, שם אין עונש מיד אלא וביום פקדי	26944
ופקדתי.	26945
הוא אמרם ז"ל (ב"ק נ'.), וסביביו נשערה מאד (תהלים נ'), מלמד שהקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט	26946
השערה, ומה עם לא סביביו? הלא כל האומר הקב"ה ותרן יותרו מעיו? אלא עם סביביו ההנהגה גם היום	26947
הדקדוק עמהם כחוט השערה, קבלת עונש תיכף ומיד, ועם לא סביביו ההנהגה אחרת, שמה גם כן העונש	26948
במלואו אבל הדקדוק לא ניכר, ושמה כבר נבנו גם עושי רשעה.	26949
רב ההפרש בין חומריות לרוחניות, בחומריות לא יוכר החילוק בין דבר לדבר כי אם בדברים עבים וגסים,	26950
חוטי שערה לא יהיו שינוים גדולים בין דבר לדבר כי מדה אחרת להם, כי כמוהם כן מדתם גסה ועבה, לא	26951
כן ברוחניות שם כל הדברים בדקדוק גדול מאד דק מן הדק, כמוהם כן מדתם הם רוחניים ומדתם רוחנית	26952
על חוט השערה ממש.	26953
כל אדם שכועס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת (פסחים ס"ו:), דקדוק גדול ללא כל ויתור! זהו שכתב	26954
רבינו יונה ז"ל (שע"ת א' י"ג), ונשמות אני עשיתי לקרבתי אל העליונים, כל הקרב אל העליונים עליון	26955
הוא, הנהגתו עמו בדקדוק גדול, וכל היותר קרוב אל העליונים, יותר נשמה הדקדוק עוד יותר גדול, אצלו	26956
אף פגם כל דהו מחריב ומפסיד.	26957
מי יכול להתבונן בהקדושה והטהרה של ויקצוף משה, הלא גם ויקצוף תורה הוא, ומה לנו יותר קדושה	26958
מזה, וגם עליו אמרו חז"ל (ספרי מטות) שכעס זה הביאתו לכלל טעות, ויקצוף קדוש כזה כבר עשה	26959
קלקול! כי נשמתו אני עשיתי לקרבתי אל העליונים, ושם כבר ההנהגה של אעלה בקרבך, סביב הוא דבוק	26960
הוא ושם הדקדוק נורא ודאי!	26961
זהו ענין אמרם ז"ל (ברכות ס"א:), על ר' עקיבא שהיו סורקין את בשרו במסרקות של ברזל, ועל השאלה	26962
זו תורה וזו שכרה השיב הקב"ה, שתוק כך עלה במחשבה לפני, הצדיקים שגופן קדוש וטהור אצלם אין	26963
כל חומר, אצלם גם עם גופם ההנהגה על דרך לעתיד לבוא, הנהגה גלויה בתכלית, דקדוק בתכלית, וגם	26964
אבק דק מן הדק וגם מיחזי של אבק מפסיד ומכלה, דקדוק עד סורקין בשרו במסרקות של ברזל נורא	26965
ואיום!	26966
היוצא מדברינו היסוד הגדול, שכל הקרב לעליונים אותו מקלקל ומחריב כל משהו שבמשהו אף כחוט	26967
השערה, כי מן העליונים הוא רוחני הוא, וברוחניות הכל בדיוק על חוטי שערה, ואם תמצא אדם שחוטי	26968
שערה לא פועלים עליו, סימן מובהק הוא כי אכן אין רוח בו, גופני הוא ובו לא בנקל תכיר כתמים.	26969
ומה נואלו האנשים שאינם מפחדים ולא נזהרים בהרבה דברים, נראים לכאורה כמילתא זוטרתא וקלי	26970
ערך, ומתימרים כי אותם לא יקלקלו הדברים, אבל אוי ואבוי למצב כזה אם אמנם לאו בני קלקול נינהו,	26971
חמורים ודאי לא מתקלקלים מכלום! אדם העובר ברחוב בלי שימת לב מיוחדת על מבטו ומחשבתו, ולא	26972
מרגיש הקלקולים שהשחיתוהו והחריבוהו כלה ידאג מאד לנפשו ונשמתו.	26973
חז"ל הקדושים כרב יוסף ורב ששת, הלא סמאו עיניהם בפחדם על הסתכלות חוץ לד' אמות (תשובות	26974
הגאונים), שלמו מחיר גדול כזה על דבר שלכאורה מילתא זוטרתא הוא רק הבטה לבד, כי לקרבתי אל	26975
העליונים רוח בהם! חלו והרגישו ודאי כל השחתה שעושה אף הבטה כל דהו, סם המות הוא! וכל אשר לו	26976
יתן בעד נפשו! וסם המות לא יקח!	26977
הוא מאמר הכתוב כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים, אלמלי לא העליתי את ישראל ממצרים אלא	26978
בשביל שאין מטמאין בשרצים כשאר אומות דיים, טומאת שקצים ורמשים לכולם שוה, ואומות העולם	26979
הלא אוכלים שקצים ורמשים ולא מחריב אותם, כי כבר שבעו להם טומאה מושחתת במ ומאי יפסידו, הוא	26980
תפארת מדרגת עם ישראל, כי אותם כל טומאה פועל עליהם ומחריבם, מעליותא היא גבייהו לשון מעלה!	26981
(דעת תורה).	26982
	26983
מאמר קיא	26984

כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים והייתם קדושים (ויקרא י"א מ"ד).	26985
תנא דבי רבי ישמעאל אלמלי לא העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל שאין מטמאים בשרצים	26986
כמצרים דיים ע"כ, והרי הדברים ק"ו אם רק עבור שלילה זו שאין ישראל מטמאין עצמם בשרצים	26987
שבטבע ישראל נמאסים עליהם, ואין צורך להם בטרחה מרובה להנזר ממנו, אפילו הכי די להם זכות זה	26988
להיות נגאלים ממצרים, מתחת עול שעבודם הנורא שהיו נתונים בו, א"כ הנמנעים ונוזרים את עצמם	26989
מאיסורי מאכלות המתוקים וטעימים לחיך, עאכ"ו ששכרם כפול ומכופל להיות ראויים להוושע מכל צרה	26990
וצוקה, וק"ו בן בנו של ק"ו אם אדם מונע עצמו מלמלא תאות לבו ורצונו בדבר שאין באכילתו שום	26991
איסור, ורק בכוונה לשם שמים לקדש ולטהר עצמו.	26992
והנה ראינו עצה נאמנה, שאם נמצא אדם ח"ו בצרה ידור נדר להמנע מלהשביע תאות נפשו בדבר המותר	26993
לו, והרי מובטח לו זכות גדול בזה להוושע ולהגאל מכל צער ויגון, וזהו מה שסיים הכתוב והייתם קדושים	26994
כי קדוש אני, כי יסוד הקדושה היא הפרישות מהבלי העולם, וכמ"ש קדש עצמך במותר לך ואחז"ל (חולין	26995
פ"ט), עה"פ תולה ארץ על בלימה על הבולם פיו בשעת מריבה.	26996
הרי שאף אם העולם ראוי ליחרב, בא אדם זה ומעמידו ונושא כל העולם על כתפיו, לא כתיב כאן לא צדיק	26997
ולא חסיד, אלא הבולם פיו בשעת מריבה, ומהו זה? מכיון שבטבע האדם אם רב אתו חבירו אינו יכול	26998
לסבול, ורצונו החזק לענות כסיל כאולתו, ואם כובש רצונו ואינו משיב לו, זכותו כ"כ גדול הוא שכל	26999
העולם עומד עליו, הנה למדנו מהו כח של שבירת המדות שבירת רצון אחד, ועתה ק"ו אם יתחכם האדם	27000
ומשבר רצונותיו תמיד, הרי נעשה שותף להקב"ה בבריאת שמים וארץ.	27001
כתב הראב"ע על הפסוק ולא תטמאו בהם ונטמאתם בהם, שבאכילתו שקצים ורמשים האדם מטמא עצמו	27002
בטבע, כי ידוע כי הגוף הנאכל ישוב בשר בגוף האוכל, היינו מי שאוכל שקץ נעשה בעצמו חתיכה של	27003
שקץ, וכן אה"כ וילכו אחרי ההבל ויהבלו, האדם ההולך אחרי ההבל נעשה אה"כ בעצמו חתיכה של הבל,	27004
וא"כ מדה טובה מרובה, שאם אדם אוכל ומתנהג בקדושה, הרי מכניס בו קדושה וגם בשרו נעשה קדוש,	27005
וזה מה שאמרו חז"ל, והתקדשתם והייתם קדושים, אם אדם מקדש עצמו מלמטה מקדשים אותו מלמעלה	27006
וקונה לו טבע קדוש. (אור יהל ח"ב).	27007
	27008
מאמר קיב	27009
כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים והייתם קדושים (ויקרא י"א מ"ד).	27010
אמר רבא למה לי דכתב רחמנא יציאת מצרים ברבית, יציאת מצרים גבי ציצית, יציאת מצרים במשקלות?	27011
אמר הקב"ה אני הוא שהבחנתי במצרים בין טיפה של בכור לטיפה שאינה של בכור, אני הוא שעתיד	27012
ליפרע ממי שתולה מעותיו בכרי ומלוה אותם לישראל בריבית, וממי שטומן משקלותיו במלח, וממי	27013
שתולה קלא אילן בבגדו ואומר תכלת הוא (בבא מציעא ס"א:).	27014
ההתבוננות ביציאת מצרים מחייבת יראת שמים, שכן שם ראו שהקב"ה הבחין מי הוא הבכור בין כמה	27015
וכמה אנשים בבית אחד, בין אנשים שהאב עצמו לא ידע מי ביניהם הוא הבכור עד שבאה מכת בכורות,	27016
וכאילו שמעו את הקב"ה אומר זה בכור, זה ממזר, זה מאב אחר, כתוצאה מהתבוננות זו באה יראת שמים,	27017
יראת שמים היא הידיעה כי הקב"ה יודע כל המעשים, הקב"ה יודע כל המחשבות, כך שאין שום מקום	27018
להונאה ורמאות.	27019
בכל מעשה שאדם עושה או נמנע מלעשות, עדיין אין כאן הוכחה על יראת שמים, יתכן שעושה או נמנע	27020
מלעשות מפני הרואים, אם רוצה להכיר בעצמו המקור למעשיו אם הם מיראת שמים או לא, יוכל להבחין	27021
במקום שאין רואים אותו, אם גם הוא עושה את המצוה או נמנע מהעבירה, אות הוא כי המקור של מעשיו	27022
הוא יראת שמים, בציצית ריבית ומשקלות יש מקום לרמאות שלא יבחינו בהם אנשים, במצוות אלו אפשר	27023
להוכיח יראת שמים אותה למדנו ביציאת מצרים, אני הוא שהבחנתי אני הוא שעתיד ליפרע.	27024
אמר ליה רב חנינא מסורא דפרת לרבינא, יציאת מצרים דכתב רחמנא גבי שרצים למה לי, אמר ליה אמר	27025
הקב"ה אני הוא שהבחנתי בין טיפה של בכור לטיפה שאינה של בכור, אני עתיד ליפרע ממי שמערב קרבי	27026
דגים טמאין בקרבי דגים טהורין ומוכרן לישראל, אמר ליה אנא המעלה קא קשיא לי, מאי שנא הכא	27027
המעלה דכתב רחמנא, אמר ליה לכדתנא דבי רבי ישמעאל, אמר הקב"ה אלמלא לא העליתי את ישראל	27028
ממצרים, אלא בשביל דבר זה שאין מטמאין בשרצים דיי, אמר ליה ומי נפיש אגרייהו טפי מרביית ומציצית	27029
וממשקלות, אמר ליה אע"ג דלא נפיש אגרייהו טפי מאיסי לאכלן (ב"מ שם).	27030
גם אם לא היתה התורה מחייבת את כלל ישראל רק מצוה זו של טומאת שרצים, הרי בשביל דבר זה לבד	27031
כדאי להביא ליציאת מצרים על כל עניניו, שכן האיסור של טומאת שרצים יש בו ענין של המעלה אתכם,	27032
מצוה של התעלות מעל טומאת אומות העולם, למה? טפי מאיסי לאכלן, אותן דגים טמאים הנמכרים בשוק	27033
אצל אומות העולם ונחשבים כמעולים, אצל כלל ישראל הוא מאוס, הוא עובר בשוק ליד הדגים ונתקף	27034

רגש מיאוס טפי מאיסי, רגש זה נובע מהתעלותן של ישראל מעל טומאת אומות העולם, מטרה זו של התעלות לבד דיה להביא ליציאת מצרים על כל היקפה.	27035
העלאתן של ישראל ממצרים באה באופן של והייתם קדושים, המכות והנסים שראו במצרים השרישו קדושה בכלל ישראל, שם התגלה להם כי יש אדון לבירה, לא רק בזה שברא את העולם, אלא שהוא גם משגיח בהשגחה פרטית ותמידית כל רגע ורגע על כל אחד ואחד, לימודים אלו של אמונה השרישו בכלל ישראל קדושה, באופן שטבעם מואס בטומאה, כלל ישראל התעלה מעל טומאת אומות העולם לדרגה של קדושה כזאת, שמכוחה הם חשים ומרגישים כי מאיסי לאכלן.	27036
מרון הגאון רבי ברוך בר זצ"ל התבטא בשיחה, כאשר אנו מברכים שלא עשני גוי יודעים אתם לאיזה גוי מתכוונים? לא לאיזה איכר מזהם, אלא אנו מודים לה' שלא עשני ביסוצקי (נשיא פולין). ברכתו של כל ילד יהודי היא שלא עשני גוי, ויהא מלומד ומתורבת ומדופלם כפי מה שיהיה, רק עשאני יהודי עם קדוש, המואסות טומאה.	27037
לפני שלושים שנה היה מרכז ההשכלה, הרפואה המדע המוזיקה והספרות בגרמניה, מה שקרה עם כל המלומדים האלה ידוע, הם התגלו באכזריותם ללא גבול, כאשר הרגו מיליונים יהודים וגם להבדיל של גויים, כל חכמתם לא הועילה להם למונעם מאכזריותם, אדרבא חכמיהם סופריהם ומשורריהם עצמם התגלו כאכזרים שהדביקו אחריהם את העם, חכמה בגוים תאמין תורה בגוים אל תאמין.	27038
תורה היא לא חכמת השכל גרידא, תורה זו נמצאת רק אצל ישראל, ביישנים רחמנים וגומלי חסדים, כדי להיות בעל לב כזה זקוקים להיות ישראל מלידה, או גירות שמהפך עצמו ליהודי, מעלה זו היא שקיבלנו ביציאתנו ממצרים, נוסף על יציאת מצרים קיבלנו העלאה של והייתם קדושים, העלאה שעל ידה גם הלב ממאס ברצנים טפי מאיסי לאכלן.	27039
הרגשה זו של קדושה יש בה כדי לפתח מיאוס גם כלפי כל איסורי התורה, למאוס גזל, למאוס חנופה, כשאדם יפתח הרגשה מושרשת זו הוא בא למאוס כל דבר שהתורה אוסרת, ואין בזה משום סתירה למאמר חז"ל, שלא יאמר אדם נפשי קצה בבשר חזיר, אי אפשי ללבוש כלאים, אבל יאמר אפשי ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי (ספרא ויקרא כ'), יש בזה תירוץ ברור על כל פנים, לאחר שאבי שבשמים גזר עלי, הרי זה הופך להיות מציאות של מיאוס, מציאות המורגשת אצל זה שלאחר עבודה ויגיעה, עלה בידו לפתח הרגשות הקדושה של המעלה אתכם והייתם קדושים המושרשים בלב ישראל.	27040
המוציא אתכם מארץ מצרים עבודה של יראת שמים היא, שם הציווי הוא להגיע ליראת שמים בעבודה באופן חיובי, המעלה אתכם מארץ מצרים, היא פעולתו של הקב"ה עם ישראל, עבודתו של אדם היא רק באופן שלילי, לא לקלקל את המתנה של התעלות, שכן יש באדם גם כח המקלקל קדושה, עבר אדם עבירה ושנה בה נעשית לו כהיתר (מועד קטן כ"ז ב'), למה? כי כח העבירה ששנה בה אטם אותו, כי העבירה מרוקנת את הנשמה מקדושתה, פעולה של עבירה היא פעולה של קלקול המתנגדת להמעלה אתכם.	27041
התעלות הוא ענין הנוגע לכל יהודי ויהודי באשר הוא שם, עליה במדרגה אחת היא גם עליה, כל יהודי יש בו את החלק של כי קדוש אני חלק א' ממעל, ממילא הוא מצווה על והייתם קדושים, המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם לא' והייתם קדושים כי קדוש אני, ענין נוסף אנו לומדים בפרשה זו, להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל (ויקרא י"א), הובא ברש"י אין צריך לומר בין חמור לפרה, אלא בין טמאה לך בין טהורה לך, בין נשחט חציו של קנה לנשחט רובו, ההבדל שבין נשחט חציו של קנה לבין נשחט רובו הוא חוט השערה, הבדל זה הוא המבדיל בין הטמא והטהור.	27042
למדנו בזה יסוד בעבודת האדם, מה ההבדל בין קודש לחול? רגע קודם חול רגע אחריו שבת, רגע קודם האוכל חמץ בכרת רגע אחריו מותר, רגע קודם האוכל חייב כרת רגע אחריו מותר, גם ההבדלים במדרגות האנשים הם כחוט השערה, אנו מבחינים בין צדיק גמור לרשע גמור, אם היינו מכירים בחוט השערה היינו מבחינים באלפים רבים של הבדלים ברוחניות, יש לפעמים ואדם נופל ליאוש מה כבר יהיה ממני? אילו היה מכיר בהבדלים אלה היה מבחין בכל עליה רוחנית, באופן שהיה מחייב אותו לעלות עוד ועוד.	27043
כל פעולה של מצוה עניינת אמן אחת איש"ר אחד, משנה את מהותו של האדם ללא שיעור, רבי עקיבא מצא לאחד שיושב בגיהנם, הוא לימד את בנו החי לומר אמן יהא שמייה רבא, ובזה העלה את המת לעולמות יותר עליונים, אנו נמצאים עכשיו ערב זמן חרותנו, ערב הזמן בו חלה הבטחתו של הקב"ה להוציאנו לחירות בזרוע נטויה, הענין של בזרוע נטויה מפרשים שהקב"ה כביכול פושט ידו כמי שפושט ידו לאחד שנפל בכור כדי להיחלץ מן הכור, חובתו של הנופל היא להושיט את ידו ולאחוז ביד שהושטה לו, הקב"ה מוציא לחירות בזרוע נטויה, עלינו להיאחז ואז הקב"ה יוציאנו. (מערכי לב).	27044
	27045
	27046
	27047
	27048
	27049
	27050
	27051
	27052
	27053
	27054
	27055
	27056
	27057
	27058
	27059
	27060
	27061
	27062
	27063
	27064
	27065
	27066
	27067
	27068
	27069
	27070
	27071
	27072
	27073
	27074
	27075
	27076
	27077
	27078
	27079
	27080
	27081
	27082
	27083
	27084

	תזריע	27085
	מאמר קיג	27086
	דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר (ויקרא י"ב ב').	27087
	א"ר שמלאי כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה בראשית, כך תורתו נתפרשה אחר	27088
	תורת בהמה חיה ועוף (רש"י), האדם נברא אחרון במעשה בראשית, אולם נשמתו קדמה להבראות	27089
	כדאייתא במדרש, הנשמה חשובה בפני עצמה אבל גופו צריך תיקון גדול בתורה ומצוות, ורק אם תקנו	27090
	כראוי אז נכלל גם הגוף עם הנשמה במעלה הראשונה שנבראה תחילה למעשה בראשית, אולם מעשי	27091
	הרשעים גורמים פירוד בין הנשמה לגוף, ואז הגוף שלא בא על תיקונו עומד בפני עצמו ונמצא בשפל	27092
	המדרגה, וזה מה שאמרו במדרש, אם זכה אדם אומרים לו אתה קדמת למעשה בראשית, ואם לאו אומרים	27093
	לו יתוש קדמך שלשול קדמך (ויק"ר י"ד א'), שהרי הגוף כשאינו נחשב עם הנשמה היה האחרון למעשה	27094
	בראשית.	27095
	אולם כוונת ר' שמלאי כאן לכאורה אינה מובנת, בשלמא מה שנברא האדם באחרונה בא ללמד לנו על	27096
	הצורך לתקן את עצמו כנ"ל, אבל איזה לימוד נוכל להוציא מזה שנתפרשה תורת הבהמה מקודם ורק אחר	27097
	כך תורת האדם? אולם כד נעיין ביה נעמוד על דבר נפלא, דהקדמת הבהמה לאדם בסדר הבריאה, מראה	27098
	אמנם הצורך לאדם לתקן את עצמו, אולם הקדמת תורת הבהמה לתורת מורה על אופן תיקונו, האדם	27099
	נולד בכוחות שונים הנוגדים זה את זה, וגם בכל מיני כוחות טמירים אשר קשה בכלל לעמוד על מציאותם	27100
	והשפעתם, וכבר העיר יודע תעלומות עקוב הלב מכל ואנוש הוא מי ידענו (ירמיה ט"ז), ואם כן איך	27101
	אפשר שהאדם יתקן את עצמו אי פעם?	27102
	על כן רמזה התורה שהצעד הראשון צריך להיות הבנת תורת הבהמה האמורה בפסוק, זאת תורת הבהמה	27103
	והעוף להבדיל בין הטמא ובין הטהור, ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל, ראש וראשונה צריך	27104
	לדעת את המציאות של טמא וטהור, שבבהמות הם חלוקים ובאדם הם משמשים זה עם זה בערבוביא, אבל	27105
	זה לבד אינו מספיק, שכבר דרשו חז"ל שהכוונה בפסוק זה הוא בין נשחט חציו של קנה לנשחט רובו,	27106
	וההבדל הוא רק חוט השערה, וסוף הפסוק בא ללמד על סימני טריפה (רש"י י"א מ"ז), שלפעמים אוסר	27107
	רק בנקב משהו, יוצא לנו שתורת הבהמה באה ללמד תורת משהו ותורת חוט השערה!	27108
	כבר אמרו חז"ל כל השונה הלכות בכל יום מובטח שהוא בן העולם הבא שנאמר הליכות עולם לו, אל	27109
	תקרי הליכות אלא הלכות (מגילה כ"ח:), כאשר ישנן האדם לעצמו הלכות התורה, ויתבונן בהם ללמוד	27110
	מהם לקח לעצמו הצלחתו בטוחה, אם יקנה לנפשו בגודל חשיבותו של חוט השערה אפילו בדיני שחיטה,	27111
	יהיה מסוגל לטהר את נפשו מחוט השערה של נטייה רעה, אם יבין שנקב משהו שאינו נראה לעין, עלול	27112
	להטריף בהמה שלימה העולה הון רב, יוכל לשער בנפשו כמה יעלה לו פגם קטן בפנימיותו שלא טרח	27113
	לתקנו.	27114
	וכבר אמרו חז"ל איזהו תלמיד חכם מי שרואה טריפה לעצמו (חולין מ"ד:), הכונה בזה שהשתחרר מכל	27115
	שמץ של חמדת ממון, עד שיכול להטריף הבהמה שלו על אף ההפסד הגדול, וזה מורה על היותו נקי כפיים	27116
	אמיתי הראוי לשם תלמיד חכם, אפשר לבאר בדרך מליצה שיש בו הכוח הפנימי לראות טריפה לעצמו,	27117
	כלומר לבדוק במכמני לבו לחטט אחרי כל דבר בלתי טהור, משום שבלאו הכי לא היה יכול להגיע	27118
	למדרגה כזאת.	27119
	זאת היא גודל כוחה של תורתנו הקדושה לטהר וללכך לבו של אדם, כמאמר חז"ל בראתי יצר הרע בראתי	27120
	לו תורה תבלין (קידושין ל'), אבל זה שייך רק אם ילמד לקח מתורת הבהמה, אם יהיה ער לבדוק אחר	27121
	חוט השערה ופגימה משהו, אבל אם יסמוך שמן הסתם הכל טוב בלי להטריח את עצמו אינו מובטח כלל,	27122
	וכמו שלא יוכל לשחוט בסכין שלא השחיזו היטב מכל פגימה, כן במה שנוגע לתורת האדם שלא יוכלו	27123
	לסמוך עליו במקום שדרוש טוהר המדות ללא שום נגיעה, ואינו ראוי עדיין לאיצטלא של תלמיד חכם.	27124
	כבר הסביר בעל החוות דעת דברי חז"ל שאמרו תלמידי יותר מכולם (תענית ז'), שהשכל החריף בטבעו	27125
	לחקור דברים הרחוקים לפרק הרים ולשבר סלעים, להקשות מזבחים על בבא קמא ולהשוות ענינים	27126
	הנראים מנוגדים, כוח זה עלול לגרום לו להעלים עין מן הדברים הקרובים והפשוטים, ועל זה אמר	27127
	מתלמידי יותר מכולם, משום שתלמידי לא יתנו לו לשכוח הדברים הפשוטים.	27128
	מצאנו בחז"ל שאמר הקב"ה לאדם הראשון, ראה מעשי כמה נאים ומשובחים הם תן דעתך שלא תקלקל	27129
	ותחריב את עולמי (קה"ר ז' כ"ח), הודגש כאן תן דעתך שלא תקלקל, כלומר אין צורך לומר שלא יקלקל	27130
	בכוונה דעל זה לא היה חשוד, אבל היותו ותיקון העולם לעומת הקלקול תלוי בחוט השערה, אם כן אם רק	27131
	יסיח דעת כבר מאליו יגיע הקלקול, אם לא ישים לב להתאמץ ולפקח על מעשיו בשבע עינים מחשש של	27132
	פגם משהו.	27133

כתב הרמב"ם בסוף הלכות תמורה, שרוב דיני התורה אינם אלא עצות מרחוק מגדול העצה לתקן הדעות	27134
וליישר כל המעשים, ולכאורה ייפלא איך לא שומעים לעצות האלה? התירוץ הוא ושומע לעצה חכם	27135
(משלי י"ב), העצה הכי גדולה אינה יכולה להועיל אם לא תפול על אזנים קשובות, אם האדם עצמו אינו	27136
חכם ולא הכשיר את לבו לשמוע אל העצה הנבונה, לא תצמח לו ממנה שום תועלת עד שלא יקנה לב	27137
להבין, ומכיון שהוטל עלינו להבדיל בין הטמא ובין הטהור מוכרחים לקנות דעת שנוכל להבדיל, כמו	27138
שאמרו אם אין דעת הבדלה מנין (ירושלמי ברכות ה' ב'), והערך של חוט השערה עלינו ללמוד מדין	27139
שחיטה, שכל ההצלחה תלויה בחוט השערה, וכבר אמרו אין בין גן עדן לגיהנם אלא חוט השערה בלבד.	27140
(המוסר והדעת ח"ג).	27141
	27142
מאמר קיד	27143
דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר (ויקרא י"ב ב').	27144
וברש"י א"ר שמלאי כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה בראשית, כך תורתו	27145
נתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף, והנה בטעם יצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף נתבאר בגמ'	27146
(סנהדרין ל"ח). כמה טעמים בזה, אבל מהו ההכרח כי גם תורתו תתפרש אחר תורת בהמה חיה ועוף, וכי	27147
סימנא בעלמא נקטינן כאן? אמנם יסוד גדול קחזינן הכא כי התורה והיצירה חדא הן, כמ"ש חז"ל (מכות	27148
כ"ג:): תרי"ג מצות נאמרו למשה בסיני, רמ"ח מ"ע כנגד רמ"ח אברים שבאדם, וכן שס"ה ל"ת כנגד	27149
שס"ה גידים שבאדם (זוהר).	27150
אין זה ענין של דמיון וסימן אלא הדברים כמשמען ממש, כי האדם ביצירתו יש לו וכלול בו כל התורה, כל	27151
אבר הוא מצוה אחת וכל גיד הוא ל"ת אחת, בזוהר הק' במדבר — נשא, מדבר הרבה על גוף האדם ועל	27152
כל פרטיו ולמה כל אחד מורה, מבאר שם כל אברי האדם בסודותם, העינים להוראתן, והאזנים בכל	27153
חלקיהן, ואצבעות הידים כנגד עשר הספירות וכדומה, ואין זה רק רמזים לסודות אלא כל אבר ואבר הוא	27154
גוף הסוד.ש	27155
בספר הישר ש"ה מביא ראיות על השארת הנפש אחרי הפרדה מן הגוף, מזה אשר אנו רואים הבהמות	27156
בקומה כפופה והאדם בקומה זקופה, מזה נבין כי נפש הבהמה היא מן העפר והיא נמשכת אל יסודה, ועל	27157
כן כופפת גייתה לארץ, ונפש האדם נמשכת למעלה ועל כן תעמידהו בקומה זקופה, ונדע מזה כי חפצה	27158
לעלות ליסודה, אך לא תוכל מפני שהיא קשורה בגוף, אם כן נאמר כי בעת שתוכל להפרד מן הגוף תעלה	27159
מעלה ע"כ.	27160
התחברותם והתאחדותם של גוף ונפש כמציאות אחת, מציאות של השארה ונצחיות כיסוד יצירתה, כי	27161
היצירה של עכשיו בזה העולם ואחריתה לעולם הבא יצירה אחת הן, בהיצירה של עכשיו כבר כלול כל	27162
העתיד והנצח תורה אחת להן, קומה זקופה היא ראייה שאמיתת מציאותה היא מן הנפש הנשארת והקיימת.	27163
ואם נשאל אחרי שנתבאר לנו כי התורה כולה כבר היא באדם מצד יצירתו, אם כן מה מוספת לנו התורה?	27164
התשובה היא שהתורה באמת לא מוסיפה כלום, והחילוקים שישנם בין עצמו של האדם לתורתו של	27165
האדם, הם רק כחילוק שיש בין כלל לפרטים, כבר אמרנו שהקרבות הכתובים בפרשת ויקרא לא נקראו	27166
בשם תורה, ואותן הקרבנות עצמן כשהובאו בפרשת צו כתוב בהם זאת תורת העולה, זאת תורת החטאת,	27167
זאת תורת השלמים, כי לא נקרא בשם תורה אלא דבר המפורש על פרטיו, בפרשת ויקרא לא נכתבו אלא	27168
כללי הדינים, על כן לא נאמר שם זאת תורת, אבל בפרשת צו שנכתבו הדינים לפרטיהם על כן נכתב שם	27169
זאת תורת.	27170
כזו היא התשובה על שאלתנו כאן, תורה היא הפרט והאדם ביצירה הוא הכלל, גם בשאר כלל ופרט קשה	27171
להכיר בתוך הכלל את הפרטים של הכלל, כי אין הפרט דומה להכלל שונים הם ולא בנקל תכירם, כמו כן	27172
בעצמות יצירתו של האדם ותורתו של האדם, אם כי אחת הם ואין בפרט אלא מה שבכלל, ומה שאין	27173
ביצירתו לא תבוא בתורתו, וכל התורה כולה באמת היא רק הוראה וביאור הפרטים ממה שכלול ביצירתו,	27174
אמנם לא כל כך בנקל תכיר ותוציא מן הכלל את הפרטים הכלולים בו כי ודאי חכמה רבה כאן, ועל זה	27175
נאמר ה' בחכמה יסד ארץ.	27176
אחרי כל הדברים האלה נבין בנקל מה שאמרו חז"ל (יומא כ"ח:), על אברהם אבינו שקיים כל התורה	27177
כולה אפילו עירובי תבשילין, ואמרו (בר"ר צ"ה ג') מהיכן למד אברהם את התורה, ר' לוי אמר מעצמו	27178
למד תורה, כי היודע יצירת האדם יודע את תורתו, ומי כאברהם אבינו אשר כתב גם ספר היצירה, הלא	27179
ידע איפוא סודות יצירת כל העולם, וממילא ודאי כי ידע ג"כ כל התורה ואפילו עירובי תבשילין, והוא מה	27180
שמרגלא בפנינו לומר כי כל התורה היא תורת האדם.	27181
אלה הם דברי ר' שמלאי וזה ביאורם, שכשם שיצירתו של האדם אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה	27182
בראשית, ואם במעשה בראשית היה באחרונה, כמבואר בגמ' כך תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה חיה	27183

ועוף, כי כן הוא ודאי בהכרח ולא על דרך סימנא בעלמא, כי תורה ויצירה חד הם באמת, ובמדרש (ויק"ר	27184
"י"ד א') רבי יוחנן אומר אף קילוסו לא בא אלא באחרונה, שנאמר החיה וכל בהמה רמש וצפור כנף,	27185
ואח"כ מלכי ארץ וכל לאומים עי"ש, והכל עולה בקנה אחד היצירה והקלוס והתורה, כולם אחד הן לא	27186
יתפרדו, ועל זה כמה יאות מאמר החכם הראב"ע ז"ל (שמות ל"א י"ח), ולא יוכל דעת את השם אם לא	27187
ידע נפשו ונשמתו וגופו. (דעת תורה).	27188
	27189
מאמר קטו	27190
דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר (ויקרא י"ב ב').	27191
אשה כי תזריע הה"ד (תהלים קל"ט), אחור וקדם צרתני ותשת עלי כפכה, א"ר יוחנן אם זכה אדם נוחל	27192
ב' עולמות הזה והבא, הה"ד אחור וקדם צרתני, ואם לאו בא ליתן דין וחשבון שנאמר ותשת עלי כפכה,	27193
אר"א אחור למעשה יום ראשון וקדם למעשה יום האחרון, על דעתיה דר"א דכתיב תוצא הארץ נפש חיה	27194
למינה, נפש חיה זה רוחו של אדה"ר.	27195
אמר ר"ל אחור זה יום האחרון וקדם זה יום הראשון, על דעתיה דר"ל דכתיב ורוח אלהים מרחפת על פני	27196
המים זהו רוחו של מלך המשיח, אם זכה אדם אומרים לו אתה קדמת למעשה בראשית, ואם לאו יתוש	27197
קדמך שלשול קדמך, אמר רבי ישמעאל ב"ר תנחום אחור לכל המעשים וקדם לכל העונשין, ר' יוחנן	27198
אומר אף קילוסו לא בא אלא באחרונה, שנא' החיה וכל בהמה רמש וצפור כנף, ואח"כ מלכי ארץ וכל	27199
לאומים, א"ר שמלאי כשם שיצירתו של אדם אחר בהמה חיה ועוף, כך תורתו אחר בהמה חיה ועוף, הה"ד	27200
זאת תורת הבהמה ואח"כ אשה כי תזריע (ויק"ר י"ד א').	27201
מדברי חז"ל אלה רואים אנו יסוד גדול, כשרואים אדם שפל בתכלית השפלות חושבים אנו, שזה רק היכי	27202
תמצא כזאת של אפשרות ויכולת להיות גרוע מכל נברא, זו טעות לגמרי סתם אפשרות ויכולת אין בכלל,	27203
באין סולם לא מטפסים באין כנפים לא עפים, אדם הוא מין יצירה כזאת, יצירה העומדת אחור לכל נברא	27204
בדיוק כמו במציאות של קדם, הלא ודאי זאת יצירה שעומדת קדם למלאכי השרת, גדול הוא מהם גבוה	27205
הוא מהם.	27206
בעיקר יצירתו הוא למעלה ממלאכי השרת, כך הוא הסוד הגדול בענין אחור, אחור וקדם צרתני כיצירת	27207
קדם כן יצירת אחור, זוהי מציאות של יצירה כזאת, יצירתו היא אחור למעשה יום אחרון אחרי בהמה חיה	27208
ועוף, יתוש קדמך שלשול קדמך, מה שהוא נוצר אחרון אין זה מקרה, הוא נוצר אחרון מפני שמציאותו	27209
הוא אחרון!	27210
אלא שנשאלת לנו שאלה, איה מקום יצירתו? איך היא זאת יצירה אחרי בהמה חיה ועוף? אחרי יתוש,	27211
אחרי שלשול, מה עוד נמצא שמה ליצירה? לכאורה אחרי בהמה חיה ועוף זה כבר תכלית הסוף? וחז"ל	27212
הלא אומרים אחור למעשה יום אחרון, הנה איפוא כי אחרי ככלות הכל זה עתה מתחלת היצירה של	27213
האדם! וא"כ נשאלת השאלה איפה זה ההתחלה?	27214
חז"ל אומרים אף קילוסו באחרונה, יצירתו אחר בהמה חיה ועוף, וגם קילוסו באה אחרי בהמה חיה ועוף,	27215
הנה כי האחרונה יצירה שלמה לעצמה היא, ועל כן מוכרח לצאת מיצירתו קלוס שלם לבדו, והרי זה	27216
בדיוק כאילו היינו אומרים שמבהמה חיה ועוף לא יצא קילוס, וזה לא יתכן כי הרי יצירות הן ומיצירה	27217
מוכרח להתהוות קילוס, כמו כן אחרי שסוד יצירת האדם הוא אחרי בהמה חיה ועוף, וזה יצירה שלמה	27218
ממש כנאמר אחור וקדם צרתני שתי יצירות שוות, כמו שיצירת הקדם זה ודאי יצירה שלמה בתכלית, כן	27219
היצירה של אחור, יצירה שלמה היא בתכלית, על כן ודאי פשוט כי מיצירתו האחרונה תבוא הקילוס,	27220
קילוסו באחרונה דייקא!	27221
הוא הענין אשר אמר רבי שמלאי, כשם שיצירתו של אדם אחר בהמה חיה ועוף כך תורתו אחר בהמה חיה	27222
ועוף, כי תורה ויצירה אחת היא, ואחרי כי יצירתו מקומה הוא באחרונה ויצירה גמורה ושלמה היא,	27223
ממילא ודאי כי מקום תורתו ג"כ באחרונה כי אחת הן! נמצינו למדין כי אמנם יש אחרי עולמם של בהמה	27224
חיה ועוף, אחרי מעשה יום האחרון עולם שלם הוא עולמו של האדם, וכי שמה מקום יצירתו היצירה	27225
המלאה של אחור, וכי שמה קילוסו ושמה תורתו.	27226
האדם הוא בבחינת כאלו אין סוף, אחור וקדם צרתני, מקיף כל הבריאה מקצה אל קצה, ויוצא מזה יסוד	27227
גדול שאיפה המקום שצריך האדם לעמוד? דוקא על יד הסוף, אחרי בהמה חיה ועוף ולא לדלג משם אף	27228
כחוט השערה, כי אם ידלג משהו מאחור ויקפוץ למעלה, הנה זה עזב את מציאותו את עצם יצירתו, ואיבד	27229
כל מעמדו שהוא דוקא באחור וקדם יחד! והנה זה מבהיל מאד, הרי אנחנו איננו יודעים מזה כלל כי יש	27230
יצירה אחר בהמה חיה ועוף, וכי כל מעמדנו צריכה להמצא דוקא שמה, אנחנו מדלגין כל יסוד היצירה	27231
וקופצים תיכף בשמים, ההתחלות שלנו הן בסיום הש"ס, ונמצינו מופרכים לגמרי!	27232

חז"ל אומרים אהור זה העוה"ז, הנה שכל סוד העוה"ז של התקן עצמך בפרוזודור הוא באחור הגמור,	27233
אחרון ליום אחרון, וזה הסוד של יצירת האדם, והאדם המדלג ועוזב את עיקר ההתחלה הוא האחור ונכנס	27234
רק בקדם, הרי עוזב הוא כל סוד העוה"ז ואיך יתקן? הרמב"ם ז"ל (מורה נבוכים א' ל"ד), בדברו על	27235
הסיבה למה שיש רק מעט חכמים בעולם, כותב כי אין זה מפני שאינם חפצים בחכמה, להיפך כולם	27236
רוצים! אלא מפני שרוצים להגיע תיכף אל התכלית ומדלגים על ההצעות וההקדמות, וכאשר מדלגים על	27237
ההקדמות הרי ברור שלא תתכן חכמה.	27238
וכן בעניינינו אחרי כי סוד האדם מצד יצירתו הוא אחר בהמה חיה ועוף, הנה זה עיקר התחלת עבודתו	27239
ועליו לעמוד תמיד ליד יצירתו, אם בתורה ואם בחכמה ואם במדות, בכלם מוכרח הוא לעמוד דוקא אחר	27240
בהמה חיה ועוף, תמיד לעמוד ליד האלף, וגם זה לא מספיק אלא דוקא ליד קוצו של האלף, עסקו צריך	27241
להיות דוקא בהתחלה הראשונה, בחוט השערה הראשון של יצירתו, דוקא בדברים פשוטים דוקא בדברים	27242
קטנים, כי לא ניתן לדלג והמדלג לא יגיע לכלום! וזאת איננו יכולים לפעול אצל עצמנו בשום אופן!	27243
מטפסים אנו דוקא אל הקדם, בתורה נכנסים אל הקדם, בחכמה נכנסים אל הקדם, במצוות נכנסים אל	27244
הקדם, והרי מדלגין על הכל.	27245
על דרך זה יש להבין דברי המדרש (שמו"ר ב' ג'), על הפסוק ומשה היה רועה ה"ד כל אמרות אלוה	27246
צרופה, אין הקב"ה נותן גדולה לאדם עד שבדקהו בדבר קטן ואח"כ מעלהו לגדולה, הרי לך שני גדולי	27247
עולם שבדקן הקב"ה בדבר קטן נמצאו נאמנים והעלן לגדולה, בדק לדוד בצאן ולא נהגם אלא במדבר	27248
להרזיקם מן הגזל, א"ל הקב"ה נמצא אתה נאמן בצאן בא ורעה צאני, וכן במשה הוא אומר וינהג את	27249
הצאן אחר המדבר להוציאן מן הגזל, ולקחו הקב"ה לרעות ישראל, ואין הענין כפי שלומדים שזהו ענין	27250
של ראייה, שאם נמצא נאמן בדברים קטנים הלא יהיה נאמן גם כאן.	27251
אלא סוד הדברים הוא, שכל מצב האדם הוא לעמוד תמיד בדברים קטנים, תמיד לעמוד על יד ההתחלה,	27252
אם בענין הטבה אם בענין גזל, וכן בכל דבר לעמוד תמיד ליד קוצו של האלף כי זאת מעצם יצירת האדם,	27253
ובזה עיקר עבודתו של האדם לעמוד במה שנוצר, עד שהבחינה על משה רבינו היתה בעיקר אם אמנם	27254
עומד הוא על יד ההתחלות, על יד הדברים הפשוטים והקטנים, אם עומד הוא על יד יצירתו, של אחרון	27255
ליום אחרון, אחר בהמה חיה ועוף, ואם לאו הרי חסר לו מעצם יצירתו ואם אין יצירה אין כל, דאם דא	27256
ביה כולא ביה, אם לא דא ביה מה ביה?	27257
איתא במדרש ריש (ויק"ר א' ט"), על הפ' ויקרא אל משה וידבר ה' אליו, כי משרע"ה לא נכנס באוהל	27258
מועד בלי קריאה, ומיכן אמרו כל ת"ח שאין בו דעת נבלה טובה הימנו, תדע לך שכן הוא צא ולמד ממשה	27259
אבי החכמה אבי הנביאים שהוציא ישראל ממצרים, ועל ידו נעשו כמה נסים במצרים ונוראות על ים סוף,	27260
ועלה לשמי מרום והוריד תורה מן השמים, ונתעסק במלאכת המשכן ולא נכנס לפני ולפנים עד שקרא לו	27261
עיי"ש, הרי שאילו היה מדלג על נקודה קלה זאת האם על משרע"ה מתבטאים ככה?	27262
אבל כן הדברים, שאם דרך ארץ קדמה לתורה אי אפשר לדלג על ד"א בשום אופן, ואם מדלגים על ד"א	27263
הרי זו סטיה מהיצירה ונשארים בלי כלום, הרי יסוד גדול לאדם, ראשית צריך הוא לדעת את היצירה	27264
שלו, לדעת את כל האחור כל האחר ליום האחרון, ולדעת המקום איפה מתחלת יצירתו, וכי עיסקו צריך	27265
להיות בראשית ההתחלה, בדברים הפשוטים בדברים הקטנים בקוצו של האלף, במשך כל החיים לא	27266
לסטות מחוט השערה הראשון כי יצירתו באחרונה, קילוסו באחרונה ותורתו באחרונה והיא תהלתו!	27267
(דעת תורה).	27268
	27269
מאמר קטז	27270
דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר (ויקרא י"ב ב').	27271
מי יתני כירחי קדם, כימי אלוה ישמרני בהלו נרו עלי ראשי לאורו אלך חושך (איוב כ"ט), אלו ימים	27272
שהייתי במעי אמי כאשר הייתי בימי חורפי, כשהתינוק יוצא ממעי אמו והכל מחבקין ומנשקין אותו	27273
(ילקוט תזריע י"ב), עשה למען יונקי שדים שלא חטאו, עשה למען גמולי חלב שלא פשעו, עשה למען	27274
תינוקות של בית רבן (סליחות), אם אנו תולים את תפילותינו להקב"ה בזכות הקטנים, משמע שיש בהם	27275
איזה יתרון גדול שבשבילו כדאי להיענות לבקשת ישראל, מהו איפוא יתרון זה? מה הסגולה ומעלה	27276
המיוחדת יש בהם?	27277
אם איוב התגעגע לירחי קדם, כאשר הכל מחבקין ומנשקים אותו, הרי שיש איזה יתרון באותם ימים	27278
שאיננו קיים כאשר האדם מתבגר, בתינוק טמון איזה חן מיוחד שהוא סגולה אלהית החסר לאנשים	27279
מבוגרים, וגדולים הגעגועים והקנאה לאותה סגולה מיוחדת שישנה בתינוק, מהי סגולה זו? אמרו חז"ל	27280
(ע"ז ג'), רביעית הקב"ה יושב ומלמד תורה לתינוקות של בית רבן, במעי אמו מלמדין אותו תורה ע"י	27281
מלאך והוא צופה נסתרות בעליונים.	27282

מעבירין אותו בכל העולמות, נר דלוק על ראשו, צופה ומביט מסוף העולם ועד סופו, הנר עדיין רישומו ניכר בגופו ובנפשו, שקוע הוא עדיין באותם החזיונות אותם ראה לא מכבר, ואף שהמלאך משכחו עדיין הרוח והאור העליון שורים עליו, החושים החומריים טרם נתפתחו בו, היצרים עוד לא מגרים אותו, קל לו יותר לראות את יופי הבריאה האלהית סודותיה וצפונותיה, מה שאין הגדול יכול לראות שכבר נתפתחו אצלו כל היצרים הרעים, הם המחיצות המפסיקות והמסך המבדיל לראות את פאר היצירה האלהית.	27283
מסך החומר מחשיך את אור הנצח בתוך הבריאה בעולם הזה, העולם הבא כרוך ועטוף בקליפות העולם הזה, וכאשר מסירים את הקליפה, אז בוקע זיו העולם הבא ובהירותו המבהיקה, צפה בתורה וברא את העולם, אולם בגלל החומריות נחשכים עיני האדם, וניטמטם לבו מלראות בתוך תוכם של האורות המזהירים הנמצאים בתוך הטבע והבריאה.	27284
כאשר ילד קטן נרגע מבכיו הכי חזק, על ידי שנותנים לו איזה צעצוע לשחק בו, תולים אנו זאת בקטנות מוחו ובמיעוט שכלו, הילד מתפתה מאיזה צרור או פיסת נייר, מעט חול שמזדמן לידו תופס כל מחשבתו וממלא כל גופו שמחה, אך מה שהוא מקובל אצל הבריות קטנות מוח אינו אלא טעות, כי הילד רואה באבן הקטנה שבה משחק עולם ומלואו, מגדלים גבוהים ונפלאים עולמות רבי גוונים, מוקסם הוא מיופיה של הבריאה והיצירה.	27285
טעות גדולה היא לראות בכך חולשה ומיעוט שכל, כי להיפך דוקא מפני שהוא עדיין רך בשנים ולא הספיק עוד להתלכלך בהנאת העולם הזה, דוקא משום שחושיו טרם ניטמטמו וטרם זוהמו בתאוות החומר, דוקא משום כך קל לו יותר לראות את יופי הבריאה והיצירה, את מעשי ידיו של הקב"ה וכל הקיים בעולם, קל לו יותר לראות מבעד למסך המבדיל את הצורות היפות והאור העליון בעולם הזה.	27286
פעוט זה רואה באבן הקטנה ובגרגיר החול בו הוא משחק, את התגלות סוד הבריאה וכל המראות העליונות שראה בעולם העליון, כי בחכמה ובתבונה יסד ה' את הארץ, כל הסודות עטופים בבריאה הארצית, אך מכוסים הם מפני האדם, ורק מי שעדיין לא נתגשם בחומריות ובגשמיות יכול לראות את האורות ממעל את הוד הטבע והדרו, את נצנוצי האור המזהירים בזוהר האור העליון, כמ"ש עה"פ ומתחת זרועות עולם, ומתחת כל היצירה זרועות עולם הסובלים אותו (רש"י חגיגה י"ב).	27287
ולכן מיוחס התינוק בסגולה מיוחדת זו, והוא עולה על כל האנשים הגדולים והמבוגרים שכבר התפתחו אצלם כל החושים החומריים המחשיכים את טוהר השכל וההבטה הנכונה, הקטן אחרי לידתו אורח חדש בעולם הזה, רואה כל דבר בעולם בעיניו ובחושיו המופשטים, כמו שראה את העולמות קודם שיצא לאויר עוה"ז בהלו נרו עלי ראשו.	27288
מעשה בספינה שהיתה בים הגדול והיתה כולה נכרים, והיה בה תינוק יהודי אחד ובא עליה סער גדול בים, אתגלי אליהו ז"ל על ההוא ינוקא, א"ל זיל בשליחותי לגבי ר' יהושע בן לוי ומחמי ליה אינון כדכודי, ואנא מיישיב להדא אלפא בזכותך, א"ל רבי יהושע גדול הדור הוא לית הוא מהימן יתי, א"ל ענוון סגיא הוא ומהימני יתך, וכד תחמי יתיה לא תחמי ליה קדם בר נש, אלא דבריה למערתא רחוקא מן לוד ותחמי ליה יתהון תמן, מיד נעשה נס ויצא בשלום.	27289
אזל ההוא ינוקא לגבי ר' יהושע בן לוי ואשכחיה יתיב במתיבתא רבה דלוד, א"ל מרי מילתא אית לי למימר לך, קם ליה רבי יהושע בן לוי, איתא חמון ענותנותיה דר' יהושע בן לוי, דאזיל בתריה מהלך תלתין מילין ולא א"ל מה את בעי, וכיון דמטו למערתא א"ל מרי אילין אינון אבני כדכודי, וכד חמי יתהון ליה הבהיקה כל לוד מאורן והשליכן לארץ ונגנזו (ילקוט ישעיה רמז תע"ח), למה בחר אליהו דוקא את התינוק ההוא לשליחות זו לרבי יהושע בן לוי, לגלות לו את סוד גילוי אבני כדכוד הנסתר ולא בחר לכך באיש מבוגר?	27290
ואולי אפשר לומר כאן כרעיוננו, שהתינוק מסוגל וראוי יותר לראות את הנסתר שבגלוי, את יופי הנצח העטוף בקליפות העוה"ז, כי התינוק עדיין לא הזדהם באויר העוה"ז תענוגיו וחומריותו, הוא עדיין מוכשר לקבל את האור העליון המבצבץ מכל אבן יקרה שיש ביצירה, ורק ר' יהושע בן לוי אשר היה מסוגל לקפוץ חי לגן עדן (כתובות ע"ז), והעוה"ז לא הפריע לו להשתוות לאווירת אור גן העדן, רק לו יכול הוא להראות את האור העטוף בה.	27291
התינוק וריב"ל שניהם ביחד מסוגלים וזוכים לראות את יופי הנצח שיש בעוה"ז, הם ראו את האור המבהיק מבעד לאבני כדכוד, מתוך הארץ שעליה דורסים ופוסעים, רצים ואצים מבלי להקדיש תשומת לב על מה הם דורסים, אוצרות נסתרים שרק כיוסי קטן מבדיל אותם מבין עיניהם, ואוי להם לבריות שראות ואינן יודעות מה הן רואות, עומדות ואין יודעות על מה הן עומדות (חגיגה י"ב), עשירות גדולה ביותר מקופלת בארץ שהבריות עומדים עליה אך אין יודעים להעריכה.	27292
כאשר גילה התינוק לריב"ל את האור הצפון באבן היקרה כדכוד, הבהיק אור גדול אשר מילא את כל הסביבה, וכל העיר לוד נתמלאה מזיו אור הנצח, הוא גילה את האור המכוסה שנתכסה שוב, האור נמצא	27293
	27294
	27295
	27296
	27297
	27298
	27299
	27300
	27301
	27302
	27303
	27304
	27305
	27306
	27307
	27308
	27309
	27310
	27311
	27312
	27313
	27314
	27315
	27316
	27317
	27318
	27319
	27320
	27321
	27322
	27323
	27324
	27325
	27326
	27327
	27328
	27329
	27330
	27331
	27332

וקיים בבריאה ובכל הנבראים, באויר ובדומם בצומח ובחי, וכל הנמצא בעולם עטוף ביופי אור ה', אך לגילויו ראויים רק אלו הפרושים והטהורים בנפשם, ולכן ציוה אליהו להתרחק דוקא מישוב בני אדם, מאלו העטופים בלבוש העוה"ו, אשר אינם מסוגלים לראות את האור המבהיק ממעשי כפיו של הקב"ה, להתרחק מאלו הנתונים בחושך החומריות, הללו עלולים להפריע לגילוי הזה, ודוקא התינוק אותו תינוק שנמצא בצרה גדולה, בשעת סכנה שהספינה מיטלטלת בים הסוער, הוא וריב"ל זוכים להשקיף לתוך היצירה הנפלאה.	27333 27334 27335 27336 27337 27338
ויצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה, ממנו יצר את האדם הראשון הענקי שהכה את גלגל חמה בעקבו (תנחומא אחרי ב'), אבל אנחנו לא שמים לב לכך, עפר נחשב אצלנו לכלום, אך האמת היא שבחומר הזה צפון אור גדול כמו אדם הראשון, אוצרות וסודות נפלאים ויפים טמונים בעמודי הבריאה, מן העפר הפשוט עד לאויר הזך והצח, ומי זה יכול לתאר לעצמו שמן האדמה והעפר שבה, יש אפשרות ויכולת ליצור יצירה נפלאה ומהודרת כל כך כמו זיו אורו של אדם הראשון, הנה כי כן עד כמה מכוסים מאתנו החכמה וזיו אור עליון הגנוזים בחומר הבריאה.	27339 27340 27341 27342 27343 27344
י"ג חופות קשר לו הקב"ה לאדם הראשון בגן עדן שנא' (יחזקאל כ"ח), בעדן גן אלהים היית כל אבן יקרה מסכתך, אודם פטדה ויהלום תרשיש שוהם וישפה, ספיר נפך וברקת וזהב (תנחומא אחרי ב'), והלא אדם הראשון בתחילת הבריאה ראשון היה, לפני מי צריך היה להתקשט ולהתיפות, ומה יועילו לו י"ג חופות אחרי שאין לפני מי להתראות בתכשיטים יקרים וספירים משובצים, וכלפי שמיא כלום יש מושגים של יופי אבנים, בעולמות העליונים יש מושגים של יופי כסף וזהב?	27345 27346 27347 27348 27349
משמע מכאן כי האבנים היקרות שבעינינו נראים כמושגים גשמיים וחיצוניים, יש להם בשמים משמעות אחרת פנימית ועמוקה, שם חודרים לתוך תוכם של הדברים, לפניהם גלוי ועומד האור הנצחי והאלהי, החדוה העילאית והיופי השמימי שבהם עטפם הקב"ה, י"ג חופות עם אבנים יקרות וספירים, הם עולמות עליונים ויפים שרק מלאכי השרת יכולים להשקיף לפנימיותם, הם נעדרי גשמיות וחומר רואים את הכל באור הנצח, ורק הציפוי הוא כסף וזהב וספירים.	27350 27351 27352 27353 27354
הרבה בריות ברא הקב"ה בעולמו ולא היה העולם ראוי להשתמש בהן וגנזן הקב"ה מן העולם, ואיזה? זה אור שנברא ביום ראשון, והרבה בריות ברא הקב"ה בעולם ולא היה העולם ראוי להשתמש בהן והיו ראויין להיגנז, ולא נגנזו מפני כבוד הקב"ה ואיזה? זה זהב, ארשב"ל לא היו העולם ראויים להשתמש בזהב ולמה נברא? בשביל המשכן ובשביל בית המקדש, שנא' וזהב הארץ היא טוב, ז' זהבים היו בביהמ"ק, זהב טוב, זהב טהור, זהב שחוט, זהב סגור, זהב מזוקק, זהב פרוים, זהב מופז, א"ר חנינא לא היה העולם ראוי להשתמש בארזים, אלא לא נבראו אלא בשביל המשכן ובשביל בית המקדש (שמו"ר ל"ה א').	27355 27356 27357 27358 27359 27360 27361
כל הבריות וכל ההמצאות בעולם הזה אשר נבראו ושהקב"ה הוציא מהכוח אל הפועל, מעולם היצירה לעולם העשיה, הם רק דוגמאות זעירות מאויר של עולם הבא, כל החפצים היקרים המאירים ומבשמים ברוחם וביקורם בעולם הזה, קליפות המה ונרתקים מזיו והוד הנצח, ולכן הם חשובים כל כך מפני שמבהיק מהם אור האין סוף, הם ראויים להיגנז מפני שהן דוגמאות של אור העולם הבא, אין ראויים להשתמש בהם אלא לתכלית גבוהה בלבד, כמו משכן ובית המקדש שמיועדים לפאר ולהדר את המשכן, את ההוד והדר והחן העילאי שיש בבית המקדש מקום השראת השכינה.	27362 27363 27364 27365 27366 27367
כל יופי העולם הזה הוא בבואה ליופי חכמת הבורא, השרה הקב"ה את הודו על הבריאה ועל כל הבריות, ואילו לא היו מיועדים להדר ולפאר את המשכן ובית המקדש, הרי הם שייכים וראויים אך ורק לעולם הנצח, והקב"ה שגנז את האור הראשון היה גונז גם את הארזים, הנהב והכסף שהם מחומר יופי העולם הבא, הקב"ה צר צורות בעולם הזה מעין העולם הבא, כל הבריאה מעידה על אחדותו ית', ולית אתר שאינו מזהיר מזוהר הנצח והאין סוף. (אור חדש).	27368 27369 27370 27371 27372 27373
מאמר קיז	27374
דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה (ויקרא י"ב ב').	27375
אמר ר' שמלאי כשם שיצירתו של אדם אחר בהמה חיה ועוף כך תורתו אחר בהמה חיה ועוף, הה"ד זאת תורת הבהמה ואח"כ אשה כי תזריע (ויק"ר י"ד א'), לכאורה אם יצירתו היתה באחרונה, הרי הטעמים בזה כמבואר שם, ויש אמנם מהלך וסדר ביצירה מה לקדם ומה לאחר, ומדברי ר' שמלאי משמע כי מה שיצירתו היתה באחרונה, זה גופא מחייב כי תורתו תהא באחרונה? הנה רואים אנו איפוא מכאן יסוד גדול כי האדם הוא התורה והתורה היא האדם, תורה ויצירה יצירה ותורה אחת הן, ואם היצירה באחרונה, כן הוא ההכרח כי תורתו תהא באחרונה.	27376 27377 27378 27379 27380 27381

כשמתבוננים בכל הבריאה רואים כי כל נברא שלמותו אתו ובו, וכלום חוץ ממנו חוץ מבו אין במציאות,	27382
כל אשר יש לו לנברא במשך כל קיומו, הינם מן עצם יצירתו ובתוך יצירתו, קנינו של הבעל חי מה הם?	27383
כל מה שיש לו את עצמו, וחוץ מעצמותו אין לו כלום, וכן הצומח אין לו כלום מאשר חוץ ממנו, כל מהותו	27384
כל מציאותו הנה זה אך יצירתו, וחוץ ממציאות יצירתו אין לו כלום.	27385
מה זה ענין של ראייה? אנו מדברים על זה תמיד כי מציאות הראיה באה מכח התדבקות כח הראיה עם	27386
החפצא הנראית, וכן השמיעה שמה האמיתית היא התדבקות, כשהעין מתאחדת עם איזה דבר הנה היא	27387
רואה אותו, כשהאוזן מתאחדת עם הקול היא שומעת אותו, לו לא התהווה החיבור ביניהם לא היו רואים	27388
בשום אופן, כי אין כלום חוץ ממנו, מה שרואים מה ששומעים מה שמשגיגים הנה זאת הוא האדם, מפני	27389
שהכל אשר איננו ממנו ומעצמו אין האדם משיג בשום אופן, בבחינת אילו ידעתי הייתי.	27390
ומה שאנו מוצאים ענין אכילה אדם אוכל וחי בהם, גם זה מסוד עצמיותו של האדם, מזונותיו של האדם	27391
אינם כלל ענין של חוץ ממנו, והראיה שהרי יש לאדם השתוות עם האכילה, ודברים המתאחדים יחד	27392
המשותפים אחת לאחת אחד הם, אש ומים הלא לא יתאחדו בשום אופן! וכשרואים להבה אחת שהתאחדה	27393
עם להבה אחרת והיו לאחד, הרי זה הסימן הכי מובהק כי שניהם אחד הם בעצם, גם אויר שאין חיים	27394
בלעדו הוא האדם.	27395
כללא זו ננקוט בדינו כי אין חוץ ממנו! ואם נקרא מה שהוא בשם חיצון, אל נטעה להבין שזה חוץ	27396
מהאדם, כי אין זה כלל במציאות, אלא צריכים להבין זה כענין שמצינו באדם גופא שיש בו פנימיות	27397
וחיצונית, יש לאדם עור ובשר אשר הוא חיצון לגבי פנים, ודאי לא נאמר על זאת שהוא חוץ מן היצירה	27398
שלו, בחינות של חיצון ופנים בעצמו של הדבר, האמנם כי אנחנו לא נדע מה לכנות בשם חיצון ומה לכנות	27399
בשם פנים, ויתכן כי האויר הוא הפנים שבפנים, זה הכלל הכל בתוך היצירה וחוץ ליצירתו אין כלום, עד	27400
אמרם ז"ל אחור וקדם צרתני, כי שניהם הקדם והאחור שניהם בתוך היצירה, גם האחור הוא בעצם	27401
יצירתו.	27402
עוד אמרו שם, אחור וקדם צרתני, אמר רבי יוחנן אם זכה אדם נוחל ב' עולמות הוזה והבא, ואם לאו בא	27403
ליתן דין וחשבון, גם העתיד ליתן דין וחשבון הוא בסוד של אחור צרתני, נוראות הדברים שגם עונש לא	27404
לוקחים לו מן חוץ ממנו, גם עונש הוא מעצם יצירתו, זה הסוד של אחור צרתני, כל הגיהנום נגמר ומוכן	27405
עם עצמו! מבהיל מאד! תיסרך רעתך ומשובותיך תוכיחוך (ירמיה ב'), הדברים כפשטם בציור התולעה	27406
הנולדת מתוך ובתוך הפרי ואח"כ היא האוכלת ומכלה את הפרי.	27407
הוא סוד הדבר שהרעה והעונש הבא ממנה הוא בתוך עצם יצירתו, אחור צרתני, הוא השטן הוא היצר הוא	27408
המלאך המות (ב"ב ט"ז), אלה כולם לא מחוץ ממנו הם! דוד המע"ה התחנן לה' על כל צעד וצעד, אפפוני	27409
חבלי מות ומצרי שאול מצאוני, צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא אנה ה' מלטה נפשי, הנה פגשה נפשו את	27410
כל המזיקים והמחבלים, איפה מצאם ואיפה התחבל עמהם? הוא סוד הדבר כי כל הגיהנום עם עצמו ובתוך	27411
עצמו הוא, הוא סוד של אחור צרתני, כל האחור יצירתו הוא!	27412
זהו דאמר ר' שמלאי כשם שיצירתו באחרונה כן תורתו באחרונה, כי חוץ מיצירה אין ואפס, והנה באיזו	27413
תורה קא מדברינן כאן? הנה זה על התורה דשכר ועונש, הן כל הפרשיות של תזריע ומצורע פרשות	27414
הנגעים הן, וזה כפי שביארנו שגם ענין של עונש בתוך יצירתו הוא נמצא, כל השכר ועונש כל הגיהנום	27415
והגן עדן, הכל בעצם יצירתו מציאותם בסוד של אחור וקדם צרתני.	27416
אדה"ר קודם החטא הלא תורה לא ניתנה לו, וכי אדה"ר היה קטן ממקבלי התורה? הרי תכלית כל	27417
האחרית הוא להגיע למצבו ודרגתו של אדה"ר קודם החטא, א"כ לא היה חסר לו לאדה"ר תורה, בעיקר	27418
יצירתו כל התורה! הסוד האמיתי הוא כי יותר מעצם היצירה אין בכלל, ואם עצמו כאן הכל כאן! יש סוד	27419
של אברים וגידים, כל עבודת האדם היא רק להשלים אבריו וגידיו שנפגמו ונחסרו מתוך החטא, להשלימן	27420
לעיקר יצירתו, וכשם שבעל חי אין לו כל צורך לחוץ ממנו, ביצירתו הינה כל שלמותו, כן הוא בסוד	27421
האדם כל שלמותו נמצאת אתו בעצם יצירתו בתוך אבריו וגידיו.	27422
על השאלה מהיכן למד אאע"ה תורה (בר"ר צ"ה ג'), אומרים חז"ל כי נעשו שתי כליותיו כשתי כדים של	27423
מים והיו נובעות תורה, כליות נובעות הרי זה ודאי ענין של מעצמו, אבל ר' לוי סובר כי זה עדיין אינו	27424
עצמו בתכלית, וע"כ פליג ואומר שם מעצמו למד תורה, מעצמו לחוד אף לא כליותיו! עד כדי כך עמוק	27425
הוא הסוד של עצמו, כי בעצמו בעצם יצירתו הכל כבר גמור ומוכן.	27426
ואם נמצא אופן של צורך בחוץ ממנו, וכמאמר הלל וכשאני לעצמי מה אני, זהו כבר תוצאה מאחר החטא,	27427
אחר החטא מתגרש האדם ויוצא מעולמו הוא סוד העצמו, עד אחרית הימים כי ישוב ויתוקן כמקדם, להגיע	27428
ולעמוד על העצמו ועל יצירתו, והימים שבינתיים מה הן? הוא הסוד של קימוץ עיסה, הוא הסוד הגדול	27429
אשר השי"ת בחסדו הגדול חנן לאדם דרך לעלות שוב לעיקר שלמותו, לראשית יצירתו לסוד אבריו	27430
וגידיו.	27431

בחסדו הגדול המציא איזה תחליף להעצמו הוא סוד נתינת התורה, אמנם גם תורה הינה כבר באיזה אופן	27432
ענין של חוץ ממנו כאמרו (דברים ל"ב), יערוף כמטר לקחי תיזל כטל אמרתי, תורה אינה אלא כמטר וטל	27433
להחיות את העצמו של האדם, גם תורה אינה עצם עצמיותו אבל יש לתורה סוד גדול, להחיות ולהעמיד	27434
את האדם למקומו הראשון, מתוך תורה מגיעים שוב לעצמו וליצירתו.	27435
ונפלא הוא בזה מאמרם ז"ל (ויק"ר ל"ה ז'), ועשיתם אותם ועשיתם אתם, א"ר חנינא בר פפי אמר להם	27436
הקב"ה, אם שמרתם את התורה הריני מעלה עליכם כאילו עשיתם עצמיכם, וכן אמרו (בר"ר ל"ט כ"א),	27437
ואת הנפש אשר עשו בחרן אשר עשו ממש, ללמדך שכל מי שהוא מקרבו כאילו בראו כאילו עשאו, זה	27438
סוד הדבר שתורה בוראת, תורה עושה את העצמו את יצירתו באמת, ובבואו בסוד העצמו אז יודע הכל	27439
בעצמו, הכל גמור בתכלית, אין לו צורך בפירושים, גם פירושים אינם אלא רק בסוד של קימוץ עיסה.	27440
מובא בספרים שכל ענין של קושיות ותירוצים נובעים מקליפות החיצונים, וכמה צודקים דבריהם! כי מה	27441
שייך קושיות, במציאות של יצירה אין מקום לקושיות ושאלות, כל הקשיות הינן יציאה מיצירה, ובזה נבין	27442
ענין הלומד על מנת לעשות, אשר חז"ל (אבות ד') הגדילו כ"כ ענינו, כי ביודענו סגולת התורה כי היא	27443
בסוד בריאת עצמו כאילו עשיתם את עצמכם, מבינים ודאי כי דרוש לזה לימוד אחר לגמרי.	27444
הספורנו ז"ל (ויקרא כ"ו א') כותב, אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו, הנה השמירה במצות היא	27445
ההשגחה באופן עשייתם ובמכוון מהם, וזהו בענין נאות כמאמרם ז"ל שמור זו משנה, ועשיתם אותם ואז	27446
יהיה לכם זה השלימות בקנין, באופן שתעשו אותם כמו פועלים הטוב ברצון נפשכם, לא כמצווים ועושים	27447
מיראה, אבל תעשו מאהבה חפצים ברצון האל ית' כאמרו עשה רצונו כרצונך, נפלאים הדברים אם בחקתי	27448
תלכו ואת מצותי, מה יצא מתורה ועשיתם אותם כי תעשו מאהבה, מתורה תתהווה אברים יצירה ומזה	27449
האהבה ודאי!	27450
ביודענו כל אלה יוצא לנו מזה בכלל הערה נוראה, כי הרי לא יודע האדם במה שהוא עוסק באמת! לו ידע	27451
האדם כי עוסק הוא תמיד במעשה יצירות, בהבראו עצמו בין לטוב ובין למוטב, הלא ודאי היה כבר זהיר	27452
עד מאד להיות מדקדק בכל מעשיו כחוט השערה, כי הרי ביצירות אתה עוסק! ועוד אחת, אחרי שאנו	27453
אומרים שכשם שיצירתו באחרונה כך תורתו באחרונה, והכרח לזה מפני שזהו סוד הדבר, שיצירה ותורה	27454
ותורה ויצירה הינן אחת, ומוכרחת שתהיה תורתו באחרונה מטעם שיצירתו באחרונה.	27455
א"כ מעתה אדם העוסק בתורה זה עסק של יצירה, הנה יוצא מזה כי עליו בע"כ להיות עוסק בתורתו	27456
ובמעשיו בסדר ומשטר ודאי, ביצירה הלא מבינים היטב ופשוט, כי אי אפשר ליצור משהו בערבוביא	27457
ובלכול זעיר שם זעיר שם, כל חלקיה ואבריה של הבריה מוכרחות להיות במקומן בכל הדיק, א"כ אדם	27458
מבולבל ומדולדל ומערבב, איך יקיים את ועשיתם אתם? את העשיתם עצמכם? הנה אדם כזה מופרך מכל	27459
תורה שעיקרה היא בריאה ויצירה, הרי זה ודאי פחז כמים אל תותר, ומזה כי סדר מדאורייתא! וזה הערה	27460
נוראה ודאי! (דעת תורה).	27461
	27462
מאמר קיח	27463
דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר (ויקרא י"ב ב').	27464
אשה כי תזריע הה"ד אחר וקדם צרתני, אמר ר' יוחנן אם זכה אדם נוחל שני עולמות הזה והבא, הה"ד	27465
אחר וקדם צרתני, ואם לאו בא ליתן דין וחשבון שנאמר ותשת עלי כפכה, ומקשה בעץ יוסף הא ר' יוחנן	27466
אמר ברכות ה' לא כל אדם זוכה לשני שולחנות, ונלענ"ד שהרי רגילים לשמוע מדוע צדיק ורע לו רשע	27467
וטוב לו? ומתלוננים על ההנהגה העליונה כאילו יש כאן חלילה סילוף הדין.	27468
אבל באמת אין כאן בעיה, וטעות גמורה לחשוב שהצדיק רע לו בעולם הזה ואילו לרשע טוב לו, מי	27469
שחושב כן אינו אלא טועה, בדרך כלל רגילים למדוד את הטוב והרע במדה גשמית, במדת הכסף והרכוש	27470
שיש לפלוני, ואם הוא מחוסר אמצעים הרי זה רע מוחלט לדעתם, אבל טעות גדולה לחשוב כך.	27471
חז"ל ביומא ל"ח מבארים, כי בשביל צדיק אחד נברא העולם כמ"ש וירא אלהים כי טוב ואין טוב אלא	27472
צדיק, הרי כי הצדיק הוא סמל הטוב והנעלה שבאדם, כי באישיות הצדיק מתגלם ומתגשם כל הטוב,	27473
ומתוך כך הוא מרגיש בכל מאורעות חייו אך טוב, כיון שחייו אינם חיי הבל אלא חיים של תוכן, חיים	27474
נעלים ונאצלים, חיים רוחניים עילאים, וכל רגע מחייו הוא עולם מלא בשבילו, ומרגיש שטוב לו בעוה"ז	27475
לעשות רצון קונו, מתענג ומתעדן בעבודת השי"ת וכאמרם יפה שעה אחת בתורה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי	27476
העוה"ב, ואע"פ שאין לו כלום מהבלי העולם הזה הריהו מרגיש אך טוב.	27477
נזכור את מדת התענוג ושמחה שיש לצדיק בקדושת שבת, הסיפוק הרוחני והשמחה הפנימית שזו מביאה	27478
לו וכן בכל מצוה ומצוה, עד שכל תענוגי עוה"ז בטלים לעומתה, לרשע חסרות כל אותן ההרגשות על	27479
מושג הטוב, הוא רואה רק את הצד הגשמי, את האמצעים החומרניים הכסף והרכוש, וכמה רחוקים הם	27480

אותם האנשים מההרגשה הנפשית סיפוק רוחני, כי כל התענוגים החומריים של עולמנו העובר, אין בכוחם להביא את האדם לאותו מצב רוח של השמחה האמיתית, הרגשת הסיפוק הרוחני שבחיים.	27481
כל חיי עולם הזה אין בכוחם לתת סיפוק רוחני לאדם, כי הנפש מקורה בנצח ומעולם הנצחי חוצבה, והיא ניוזנית רק במזון נצחי שמקורו בנצחיות ולא בדבר ההוה ונפסד, ואם יאמר לך הרשע כי טוב לו בעולם הזה אל תאמין לו כי שקר בפיו, כי הוא נמצא תמיד תחת שלטון הרע היצר והמדות הרעות כמ"ש	27482
והרשעים כים נגרש, כל ימיו בכעס ומכאובים, המדות הרעות ממררים את חייו, אבל הצדיק המכניע את שלטון הרע שבאדם ועוקר המדות הרעות, אין מאושר כמוהו בעולם וחייו הם חיים מאושרים, כי עם עקירת הרע והעדר הרע, בא במקומו הטוב וזה ברור ונכון.	27483
בשם הסבא ר' שמחה זיסל זצ"ל שמעתי, שבני אדם טועים בזה שחושבים שאם חייהם מרים בעוה"ז יהיה טוב להם לעוה"ב אין הדבר כן, והמשיל הדבר לאחד שנוסע לחתונה, גם בשעת הנסיעה הוא שמח וטוב לב, אע"פ שבשעה שנוסע בעגלה לא נוח לו וגם האוכל לא בסדר, בכל זאת הוא שמח וטוב לב, ביודעו כי בחתונה כבר מוכן לפניו כל טוב, וכן אדם הנוסע בעוה"ז אל טוב העוה"ב צריך להיות שמח וטוב לב, ואם איננו כן זה סימן שיש לו לפחד מאחריתו.	27484
ובזה אפשר לבאר את המדרש שהתחלנו, כי לזכות לשני שולחנות, זאת אומרת שיהיו לו דברים גשמיים כסף וזהב אכילה ושתיה, על זה שייך לשון שולחן ולא כל אדם זוכה לזה, אבל להיות נוחל שני עולמות שיחיה חיי עונג ונחת ולב טוב ושמח, לזה כל צדיק וצדיק זוכה אם הוא באמת צדיק גמור. (דרכי מוסר).	27485
	27486
	27487
	27488
	27489
	27490
	27491
	27492
	27493
	27494
	27495
	27496
	27497
	27498
	27499
מאמר קיט	27499
דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר (ויקרא י"ב ב').	27500
הה"ד אחר וקדם צרתני, זכה אומרים אתה קדמת למעשה בראשית, ואם לאו אומרים לו יתוש קדמך שלשול קדמך (ויק"ר י"ד א'), הדברים אמנם נורא נוראים! כי אדה"ר אשר היה הקדם של הבריאה גדול מכולם, עד טעו בו מלה"ש ובקשו לומר לפניו קדוש! ובו יהיה מצד יצירתו צד שפל כזה אחר צרתני, הוא האחר מכל הבריאה, יתוש קדמך שלשול קדמך, יצירתו מתחלת אחרי בהמה חיה ועוף! איך זה ניתן להבין?	27501
מתבוננים בתינוק בראשית תחילתו, הרי רואים בו נפלאות אין לו אף כל דמיון לבעל חי! בעל חי הלא יש לו תיכף כמעט שלמותו, שור בן יומו קרוי שור, ואצל תינוק אין לו עוד אף התחלה לשלמותו, כמו גולם הוא חתיכת עץ ממש! הנה זה באמת מהפלאים היותר גדולים בהבריאה, ואיזה ביאור נוכל להגיד על זאת? אין זאת כי אם מסוד של אחר צרתני, כן הוא באמת אחר בהמה חיה ועוף, ובהתחלתו אמנם רואים זאת כולם, ואח"כ כשהוא מתפתח ולו אף מפותח יפה, ואם אף כבר מדביק את הבע"ח, האם אין זה יתוש קדמך? הוציא שנות חייו ומה השיג? הדביק את הבעל חי! וזה במקרה המוצלח ביותר, האם אין זה אחר יום אחרון?	27502
את האמת צריכים לדעת, כי האדם אינו יכול כלל להדביק את הבעל חי בשום אופן, וזה דוקא מצד מעלתו, והענין שמפני שהאדם הוא הקדם הנה אליה וקוץ בה, אמנם כי אליה שמנה היא ודאי קדם למלאכי השרת, אבל בזה גופא תקוע קוץ גדול, שמהקדם עצמו מתהווה הסוד של אחר צרתני, ואחר בתכלית עד כדי יתוש קדמך שלשול קדמך!	27503
סוד הדבר הוא, אדם המשיג איזו מעלה אל נחשוב כי מעמדו הוא במצב הראשון, ומעלתו שהגיע לה אינה אלא כתוספת מעלה, ואם יפסיד המעלה יפסיד רק המעלה, אבל ביתר הדברים ישאר הכל במצבו שעמד בראשונה, זו טעות אלא כשישיג מעלה הנה כאן יצירה כמ"ש חז"ל (ויק"ר ל"ה ז'), אמר רבי חנינא בר פפי ועשיתם אותם ועשיתם אתם כתיב, אם שמרתם את התורה הריני מעלה עליכם כאילו עשיתם עצמכם, בריאה חדשה מתהווה על ידי המעלה ומצבו הקודם כבר אין, מעתה המקיים הוא המעלה אשר השיג, ואם יפול מזו המעלה אינו חוזר למצבו הקודם, אלא אחר הוא ומפסיד את כל קיומו ודאי.	27504
ובציור צומח אשר דרגתו עולה על גבי דומם, כאשר הצומח יחדל מלהיות צומח, לכאורה היה צריך להשאר על מצב של דומם הדרגה שלמטה ממנו? ולמעשה אנו רואים אחרת, שבהחזל מלהיות צומח גם דומם איננו, כן הוא סוד הענין, שבהתהוותו לצומח כבר סוג אחר הוא, כבר נאבד לו לגמרי המצב של דומם, עכשיו כל קיומו הוא המצב של צומח, ואם לא צומח הנה מפסיד כל קיומו! וכן הוא הענין של צומח לגבי חי, חי הינו מדרגה יותר גדולה מצומח, כי על כן נאבד בו המצב של צומח, ובאין חי אינו גם צומח. וכן חי ומדבר, מדבר כי יפסיד מעלתו של מדבר, לא נשאר הוא על המצב של בעלי חיים, כי זה מציאות כל בריאותם, והמדבר הנה מצב עצמותו שלו אינו כלל מסוג החי, מציאות אחרת הוא לגמרי, ובאבדו את מצבו שלו אבד גם המציאות של למטה ממנו, כי בריאה אחרת הוא, כן הוא כלל הדברים כשעולים דרגות	27505
	27506
	27507
	27508
	27509
	27510
	27511
	27512
	27513
	27514
	27515
	27516
	27517
	27518
	27519
	27520
	27521
	27522
	27523
	27524
	27525
	27526
	27527
	27528
	27529
	27530

מעלה, הנה הדרגות שלמטה עברו ובטלו, המעמד עכשיו הוא רק על הדרגה שלמעלה, בלמטה אזל ממנו	27531
כבר כל קיום, עכשיו המקיים היחידי שלו הוא אך ורק המעלה שהשיג באין כלום זולתה.	27532
והנה החוקרים מחלקים הבריאה לסוגים נפרדים, והם דומם צומח חי מדבר, וחושבים עוד לסוג חמישי את	27533
הנפש הישראלי, כי סודו של הכלל ישראל הוא סוג נפרד, למעלה מצלם אלהים יש עוד נפש ישראל נפש	27534
אחרת לגמרי, הכתוב אומר (דברים ד') ושמתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם, הוא סוד כי התורה	27535
הקדושה נהיתה חכמתו ובינתו של הכלל ישראל, החכמה ובינה הפשוטה השכל של הכלל ישראל אינו כבר	27536
הצלם אלהים, כי אם התורה הקדושה היא השכל של הכלל ישראל.	27537
הוא הענין אמרם ז"ל, רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים, אז כשלא תשכחו אותם	27538
ותעשום על אמיתתם תחשבו חכמים ונבונים, ואם תעוותו אותם מתוך שכחה תחשבו שוטים, זה באמת	27539
מבהיל מאד שאם לא על אמיתתם תיכף תחשבו לשוטים! הלא מהדרגה של דור המדבר עד מצב של	27540
שוטים, ביניהם עוד דרגות לאלפים ולרבבות, וכי אם לא כדור המדבר כבר אין דרגות תחתונות שם	27541
לעמוד ולהתקיים?	27542
רואים אנו ברור שאמנם כן הוא הדבר, שאחרי שהגיעו למעלה והרי המעלה אמנם גדולה מאד, אבל	27543
מעכשיו רק זאת הדרגה היא מעמדם, וכל הדרגות אשר למטה מזאת המעלה כבר אזלו ועברו כליל, עכשיו	27544
מוכרחים לעמוד על מעלתם בפיסגה של אמיתתם כפי שהגיעו אליה, ואם לא על אמיתתם הנה יחשבו	27545
שוטים ודאי! הוא סוד של אהור וקדם צרתני, האהור והקדם שתיים שהן אחת הן, קשורים הם ביצירתם	27546
והויותם האחד מכריח את השני, כי דוקא מטעם גודל מעלת הקדם אשר ביצירת האדם, דרגה כה רמה	27547
ונשאה אתה קדמת למלאכי השרת.	27548
נוראות הדברים כי מעתה אזלו ממנו כל הדרגות שלמטה, מעתה בהכרח לעמוד רק על ראש הפסגה תכלית	27549
מעלתו הוא הקדם של הכל, ואם לא שמה הנה מונח כאן כל הסוד של אהור צרתני, הוא הסוד של אהור	27550
הדבוק בקדם, שאם אין קדם הנה אהור הוא, אם לא על אמיתתם יחשבו שוטים, כן הוא סוד יצירתו של	27551
האדם, וכמדת מעלתו כן מדת ירידתו, מראש פסגת מעלתו אם לא זכה תיכף הוא באהור.	27552
מעתה סרה תמיהתנו בראש דברינו, איך מבינים מצב שפל כזה של יתוש קדמך ושלשול קדמך אצל	27553
אדה"ר מבחר הברואים, אשר מלאכי השרת אף טעו בו ובקשו לומר לפניו קדוש? כי דוקא אדה"ר דוקא	27554
בהיותו גבוה מכולם עד שטעו בו מלה"ש ובקשו לומר לפניו קדוש, דוקא עליו נאמר הכתוב אהור וקדם	27555
צרתני, אהור למעשה בראשית אהרון ליום אהרון, יתוש קדמך שלשול קדמך, כי כל מה שהקדם הוא	27556
בתכלית הגובה והגדלות, כן מאידך גיסא ישנה היצירה של האהור, סוד האהור יוצא דוקא מסוד הקדם, כל	27557
הגדול מחברו יצרו גדול (סוכה נ"ב.)!	27558
ומה נוראים הדברים ומה גדול הוא ההתחייבות על האדם, הרי אי אפשר להסתפק בשום מדרגה, מצב	27559
האדם מוכרח להיות דוקא על אמיתתם! והרי פשוט מה שאמרו חז"ל (תנא דב"א כ"ה), כל אחד ואחד	27560
מישראל חייב לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אברהם יצחק ויעקב, להתגעגע ולהשתדל לטפס ולעלות שמה	27561
הלא זה ודאי צריכים, אבל גם מחויבים ומוכרחים לזה שהלא אין מקום איפה להתעכב, ואין סכנה כסכנת	27562
העכבה! וזהו אמרו (משלי ט"ו) אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה, ואין איש שידע	27563
עומקו של השאול כמה נורא הוא! וכל זה נובע ממה שנוטים מן הלמעלה, כי זהו סוד ענין אהור וקדם	27564
צרתני, אם לא קדם הנה תיכף אהור!	27565
מעתה נבין מה שהכלל ישראל מעפיל כ"כ לעלות למצבו של דור המדבר, והוא מתחנן כ"כ הרבה	27566
תחנונים, כאילו אי אפשר לחיות בלעדי זה, אהבה רבה אהבתנו, חמלה וגם גדולה, זה כבר בלי גבול, ולא	27567
זאת אלא ויתרה, ואח"כ משתטחים ומתפללים אבינו האב הרחמן המרחם רחם עלינו! כל כך הרבה	27568
תחנונים! ועל מה כזאת? ותן בלבנו להבין ולהשכיל ללמוד וללמד לשמור ולעשות! ומה הכצקעתה אם לא	27569
נוכה לכה הרבה? הלא גם בפחות מאלה עוד יש הרבה עד בלי די!	27570
זה סוד הדברים, הכלל ישראל יודע היטב מה זה ח"ו אם לא על אמיתתם, כי בלעדי זה מפסידים כל קיום,	27571
אם לא קדם בתכלית ברום פסגת המדרגה, הנה יש כל האהור בקצה השפלות, כיון שאדם סר מן התורה	27572
מיד הוא מתדבק בע"ז (רש"י דברים ט"ז י"ז)! ההתחייבות היוצאת מזה לא להסתפק בשום מצב כי אם	27573
למעלה ולמעלה, מבהיל! (דעת תורה).	27574
	27575
מאמר קכ	27576
דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר (ויקרא י"ב ב').	27577
אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב, בקשו חכמים לגנוז ספר קהלת מפני שדבריו	27578
סותרין זה את זה, ומפני מה לא גנוזהו מפני שתחילתו דברי תורה וסופו דברי תורה, תחילתו דברי תורה	27579
דכתיב מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש, ואמרי דבי ר' ינאי תחת השמש הוא דאין לו,	27580

קודם השמש יש לו, סופו דברי תורה דכתיב סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם, מאי כי זה כל האדם, אמר ר' אלעזר כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה, ומאי דבריו סותרין זה את זה, כתיב טוב כעס משחוק וכתוב לשחוק אמרתי מהולל? לא קשיא (שבת ל':).	27581
ולכאורה קשה להבין, הרי העיקר שביקשו לגנוז את ספר קהלת היה מפני שדבריו סותרין זה את זה, ואם יש תירוץ ליישב את הסתירות, למה צריכין טעם מפני שתחילתו דברי תורה וסופו דברי תורה? ואם טעם זה מספיק לשם מה צריכים ליישב את הסתירות? ועיי"ש במהרש"א מה שפי'.	27582
ונראה לבאר הענין, כי אם אין תחילתו דברי תורה וסופו דברי תורה, אין לנו לסמוך על התירוץ ליישב את הסתירות, שהרי אם חסר יסוד האמת בתחילתו וגם בסופו, אז יכול להיות כי התירוץ אינם קולעים אל האמת, משום שאין לנו בטחון באמיתותו של היסוד בישוב הסתירות, ואפילו אם הם לכאורה בנויים על אדני האמת, בסופו של דבר תתברר לנו חולשתם והסתירות תישארנה בעינינו.	27583
אבל כאשר היסוד הוא אמיתי וחזק, באשר אנחנו רואים שתחילתם בדברי תורה, וזה מוכיח כי מצוי כאן היסוד של תכלית האדם בעולמו, כי דוקא קודם השמש יש יתרון היינו שנברא קודם שנברא העולם, וכן גם בסופו דברי תורה, כי תכלית כל הדברים הוא שכולם לא נבראו אלא בשביל זה, כלומר בשביל האדם השלם, דוקא אז אפשר ליישב את הסתירות, דוקא אז יש תועלת וממש בתירוץ שמתרצים.	27584
וכן הוא הדבר אצל כל אדם, אם היסודות שעליהם הוא עומד הם אמתיים, כי אז אם אפילו נוצרות סתירות במעשיו, סתירות שאינן מתישבות עם דרכו והשקפותיו, הרי שהן יתורצו בגדר שבע יפול צדיק וקם (משלי כ"ד), ואם ישנם תלמידים כאלה שדבריהם סותרים זה את זה בהנהגתן, עלינו לדעת כי במשך הזמן יתיישבו כל הסתירות, כי היסוד של תכלית האדם ותכלית העולם, תחילתו דברי תורה וסופו ד"ת ישנו אצלם, וזהו עבודת האדם להתבונן ולחזק את היסוד הזה ואז יצליח.	27585
ויש להדגיש כי הגם שאין אנו לומדים שום הלכה מכאן, חז"ל הגדירוהו תחילתו ד"ת וסופו דברי תורה, כי העיקר תלוי אם האדם שלם ביסודות האמונה והתורה, וזה תכלית התורה, ואת היסוד הזה של כי זה כל האדם למדו חז"ל גם בפרשתנו, אשה כי תזריע הה"ד אהור וקדם צרתני, אמר רבי יוחנן אמר ריש לקיש, אהור זה יום האחרון וקדם זה יום הראשון, על דעתיה דר"ל דכתיב ורוח אלהים מרחפת על פני המים, ש זה רוחו של אדם הראשון, אם זכה אדם אומרים לו אתה קדמת לכל מעשה בראשית, ואם לאו אומרים לו יתוש קדמך שלשול קדמך (ויק"ר י"ד).	27586
הענין הוא כי מצד הרוח והנשמה שלו האדם הוא קודם לכל, ואם זכה היינו שמתנהג לפי רוח נשמתו, הרי הוא קודם לכל, כדאיתא במס' שבת כי כל העולם לא נברא אלא בשביל זה, ואם לאו יתוש קדמך אם הוא מתנהג בעולמו לפי רוח הטבע, למלא רק את תאוות גופו ורצונותיו, כי אז אומרים לו יתוש קדמך הן בבריאה והן במעלה, כי בעלי החיים יותר מאושרים הם בענינים הגשמיים, שהרי הם בריאים ואין להם שום דאגות וכדומה, לא כן האדם שתמיד מלא צער דאגות ומכאובים. (נחלת אליעזר).	27587
מאמר קכא	27588
דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר (ויקרא י"ב ב').	27589
אשה כי תזריע הה"ד אהור וקדם צרתני, אמר ר' ישמעאל בר תנחום אהור לכל המעשים וקדם לכל העונשין, אם זוכה אמרין ליה אתה קדמת למעשה בראשית, ואם לאו יתוש קדמך שלשול קדמך, אותו אדם מצד אחד הוא קודם לכל מעשה בראשית, למלאכי השרת ולכל העולמות, מרומם ונישא מעל הכל וקודם הוא לכולם.	27590
מצד שני הריהו אהור המאוחר שבכולם, אף מכל בעלי החיים השפלים ביותר, כדברי הגר"א באבן שלמה, שהאדם מצד נשמתו הוא עליון מעל הכל, אך מצד גופו הוא שפל וגרוע מכל בעלי החיים, שתי קצוות מנוגדים ומרוחקים זה מזה ביותר, מצד אחד כל הכחות הנמצאים בכל בעלי החיים אף השפלים ביותר, שותפים בנפש החיונית של האדם, ומצד שני נשמתו היא גבוהה ביותר ממש בבחינת קודש קדשים, ושני אלה טבועים בו מעצם יצירתו אהור וקדם צרתני.	27591
שני הניגודים הללו ביחד הם מהווים יצירה אחת מושלמת של הקב"ה, והאדם בבחירתו קובע מי מנהיג את מי, ומי השולט האהור או הקדם, ר' יוחנן אומר אף קילוסו לא בא אלא באחרונה, שנאמר החיה וכל בהמה רמש וצפור כנף, אח"כ מלכי ארץ וכל לאומים, השירה של האדם אינה באה רק מכח הנשמה בלבד, אלא הקילוס עולה מהצירוף של שניהם יחד, ולכן הוא האחרון ברשימה שהרי סוף סוף הוא נברא האחרון לכולם, ובעוד שכל הבריאה כבר אמרה את שירתה לפני הקב"ה, האדם עדיין לא נוצר כלל ורק אח"כ נברא והחל לומר שירה לפניו יתברך.	27592
אמר ר' שמלאי כשם שיצירתו של אדם אחר בהמה חיה ועוף אף תורתו אחר בהמה חיה ועוף, הדא הוא דכתיב זאת תורת הבהמה ואח"כ אשה כי תזריע, הוי אומר שאף החלק של תורה שלכאורה הרי זה בודאי	27593
	27594
	27595
	27596
	27597
	27598
	27599
	27600
	27601
	27602
	27603
	27604
	27605
	27606
	27607
	27608
	27609
	27610
	27611
	27612
	27613
	27614
	27615
	27616
	27617
	27618
	27619
	27620
	27621
	27622
	27623
	27624
	27625
	27626
	27627
	27628
	27629
	27630

שייך רק לשכל, הוא המשיג את התורה שהיא שמימית, אכן ר' שמלאי מלמדנו שאף תורתו של האדם	27631
אינה באה אך מצד היצירה של הקדם בלבד, אלא היא באה לאחר הצירוף של האחור וקדם ביחד, כי	27632
מלאכים בשמים יש מספיק, ועיקר חשיבותו של האדם לקבל את התורה, דוקא מפני שבו מצורפים שני	27633
ההפכים הללו, הרוח עם הגשם הנשמה עם הגוף, רק משום כך חשובה היא תורתו.	27634
איתא בגמ' (שבת פ"ח:), ואמר רבי יהושע בן לוי, בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני	27635
הקב"ה, רבונו של עולם מה לילוד אשה בינינו, אמר להן לקבל תורה בא, אמרו לפניו חמדה גנוזה שגנוזה	27636
לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, מה אנוש כי	27637
תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו, תנה הודך על השמים, אמר לו הקב"ה למשה החזר להן תשובה, אמר לפניו	27638
רבש"ע תורה שאתה נותן לי מה כתוב בה, אנכי ה' אלוהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, אמר להן	27639
למצרים ירדתם לפרעה השתעבדתם תורה למה תהא לכם? לא תרצח, לא תנאף, לא תגנוב, קנאה יש	27640
ביניכם? יצר הרע יש ביניכם? מיד הודו לו להקב"ה שנאמר ה' אדוננו מה אדיר שמך בכל הארץ.	27641
עצם העליה של משה למרום זה חידוש עצום ונשגב בסדרי הבריאה, והפסוק מציין בכך את גדלותו של	27642
משה שעשה כאן דבר שאין דומה לו שנאמר (משלי ל') מי עלה שמים וירד שעלה למרום לקבל תורה	27643
וירד, אמרו מלאכי השרת רבש"ע מה לילוד אשה בינינו, מלאכי השרת באו לקטרג על עצם עלייתו	27644
למרום בין שרפים ואופנים ומלאכי מעלה, מה יש לו לאדם ילוד אשה לעשות בשמים מקומם של	27645
העליונים, הם סברו שעצם נוכחות בשר ודם למעלה הרי זה פגיעה ועלבון לכבודו יתברך, כיצד מעיז בשר	27646
ודם לעלות לשם?	27647
אמרו לפניו חמדה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש	27648
ליתנה לבשר ודם, איך יתכן לתת את התורה, הדבר הנחמד ביותר בעולם, מושגי האדם הם שהכסף	27649
והזהב, הם הדברים שחומדים אותם ונכספים אליהם ביותר, אבל בדבר תורה נאמר הנחמדים מזהב ומפז	27650
רב, ועוד שחמדה זו גנוזה היא צפונה ונסתרת תתקע"ד דורות קודם בריאת העולם ולא ידע אנוש ערכה,	27651
איך אפשר לתת את האוצר היקר הזה לבשר ודם, שאין לו כלל את הכלים הראויים לקבל את אור נעלה	27652
ונאצל כזה, נשים לב שהמלאכים לא הזכירו שום חטא או עוון, אלא עצם זה שהוא בשר ודם, ואיך אפשר	27653
לתת חמדה גנוזה זו ששורשה מעולם עליון גבוה מכל גבוה לבשר ודם.	27654
אמר לו הקב"ה אחוז בכסא כבודי והחזר להם תשובה, כאן נרמזת תשובה לדבריהם, אחיזת משה בכסא	27655
הכבוד מלמד שמסירת התורה לאדם איננה עלבון, אלא אדרבה דוקא אותו בשר ודם שאתם מבקשים	27656
לשרוף אותו בהבל שבפיכם, הוא שמתפס ועולה בלבוש הגשמי הזה עד כדי אחיזה בכסא הכבוד, והקב"ה	27657
פורש עליו כביכול מזיו שכינתו, ודוקא בזה יש עליו וקילוס לכבודו יתברך, שהאדם עם לבוש החומרי	27658
שלו זוכה ועולה עד לדרגה כה גבוהה של אחיזה בכסא הכבוד, מעלה גבוהה מזו של מלאכי השרת.	27659
כך גם צפה בלעם בחזיונו, כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל, ופירש רש"י עוד עתיד להיות כעת	27660
הזאת אשר תגלה חיבתן לעין כל, שהן יושבים לפניו ולומדים תורה מפיו ומחיצתם לפניו ממלאכי השרת	27661
והם ישאלו להם מה פעל אל? בלעם הרשע עומד ומתפעל ממעלתם הגדולה של ישראל לעתיד לבוא,	27662
שתהא מעלתם לעין כל שהם המקורבים אליו יתברך מכל מלאכי מעלה, וכאשר העליונים מעוניינים לדעת	27663
מה פעל אל? מבקשים את ישראל שהם יגלו להם.	27664
כל כך למה? הוי אומר דוקא מפני שהאדם הוא בשר ודם, וכשהוא משליט את הרוח על החומר את הנשמה	27665
על הגוף, אזי הוא מזדכך ומתעלה מעלה מעל ומעבר השגתם של מלאכי מעלה, ואז הוא נמצא	27666
מבפנים אוהז בכסא הכבוד ומלאכי מעלה עומדים מבחוץ, נמצא מעתה שעצם האחיזה של משה בכסא	27667
הכבוד, יש בזה כבר תשובה נצחת לטענתם של המלאכים.	27668
אכן מלאכי השרת הכירו בצדקת דבריו של משה, ומיד הודו להקב"ה ה' אדוננו מה אדיר שמך בכל	27669
הארץ, ואילו תנה הודך על השמים לא כתיב, שלא כטבע האדם שכאשר האחד מתווכח עם חבירו ונוכח	27670
לאחר מכן בצדקת חבירו, קשה לו להודות על האמת שאכן השני צודק, והוא עדיין מתעקש לעמוד על	27671
דעתו, ואף כאשר הוכח לו בצורה הברורה ביותר שהשני צודק, הריהו לכל היותר שותק ואינו עומד יותר	27672
על דעתו, אבל קשה לו להודות בפה מלא בצדקת חבירו, אבל המלאכים שהם שכלים נבדלים ובעולם של	27673
אמת הודו מיד ואמרו, ה' אדוננו מה אדיר שמך בכל הארץ. (מעדני שמואל).	27674
	27675
מאמר קכב	27676
דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר (ויקרא י"ב ב').	27677
הדא הוא דכתיב (תהלים קל"ט), אחור וקדם צרתני, אמר רבי ברכיה ורבי חלבו ורבי שמואל בר נחמן,	27678
בשעה שברא הקב"ה אדם הראשון מסוף העולם ועד סופו מלא כל העולם כולו, בראו מן המזרח למערב	27679
מנין שנאמר אחור וקדם צרתני, מן הצפון לדרום מנין שנאמר ולמקצה השמים ועד קצה השמים, ומנין	27680

כחללו של עולם שנאמר ותשת עלי כפכה, אם זכה אדם אומרים לו אתה קדמת לכל מעשה בראשית, ואם לאו אומרים לו יתוש קדמך שלשול קדמך (ויק"ר י"ד א').	27681
ונראה לבאר כשהקב"ה ברא את האדם מבחר כל היצורים, הטביע בתוכו כל הכוחות הטובות והסגולות הנמצאות בכל ברואי ויצורי העולם, אלמלא תורה היינו למדים צניעות מחתול וגזל מנמלה (עירובין ק' ב'), אולם גם הכוחות והמדות הרעות של הבהמות והחיות כמו אכזריות ותאוה נמצאים באדם.	27682
ומאחר שנמצאים באדם כוחות רעות אלו, על האדם תמיד לדעת כמה קרובה היא הסכנה, בלי זהירות וזריזות עלול הוא בכוחות הטבעיים הנטועים בו ליפול ביד היצר ולרדת שאול מטה, לכן חובתו של האדם הוא להתרחק מהכוחות הרעות אשר נמצאים בתוכו מתחילת היצירה, ולנצל ולהשתמש בכוחות הטובים אשר חנן אלקים אותו, להשכיל דעת ולהשתדל בזיכוך וצירוף נפשו, בכדי שיוכל לעלות למדרגה יותר רמה ונישאה.	27683
אם זכה אדם אומרים לו אתה קדמת לכל מעשה בראשית, ואם לאו אומרים לו יתוש קדמך שלשול קדמך, ביאור הדברים אם השתדל והתעמל הרבה, קודם הוא לכל מעשה בראשית, מאחר שטמון בקרבו כל הטוב, כל מדה יקרה וחמודה של כל הבריאה אצורה בנשמתו, יכול הוא להתנשא ולהתרומם לדרגה נישאה מאד עד כדי קדימה למעשה בראשית.	27684
אולם אם לא זכה ולא השתדל ונפל תחת השפעתם של הכוחות הרעות אשר ניתנו בקרבו והם מושלים עליו, אומרים לו יתוש קדמך שלשול קדמך, מאחר שנמצא תחת ממשלת כוחותיו הרעות של כל יצורי הבריאה אשר ניתנו בו בתחילת היצירה, גם ליתוש יש קדימה לו מאחר שביתוש נמצא רק כח רע אחד מהבריאה. (עץ הדעת).	27685
מאמר ככג	27686
אשה כי תזריע וילדה זכר. וביום השמיני ימול בשר ערלתו (ויקרא י"ב ב').	27687
אמר רב שמלאי כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה בראשית, כך תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף, והדבר צריך ביאור מה ראו חז"ל לכנות פרשה זו בשם תורתו של אדם, הלא כל התורה מלאה במצוות שכולן הן תורת האדם, המתייחסות רק אל האדם ולא לשאר הנבראים, ומהו המיוחד בפרשה שלפנינו?	27688
עוד יש להבין לשם מה נשנתה כאן מצות מילה, הרי נאמרה כבר מצוה זו לאברהם אבינו בפרשת לך לך? אמנם חז"ל דרשו מכאן ביום אפילו בשבת, להורות שמילה דוחה את השבת כמבואר בגמ' (שבת קלב.), אך זאת יכלה התורה לרמז גם בפ' לך לך, וכנראה יש כאן הדגשה מיוחדת בפרט זה שמילה דוחה שבת הקשור לתורת האדם.	27689
הנה בעצם ההלכה הזו יש להתבונן, הלא מצינו שמצוות חשובות ביותר נדחו מפני השבת כמו תקיעת שופר ונטילת לולב, ואע"פ שאין בעשייתן חילול שבת דאורייתא גזרו חז"ל שידחו מפני השבת, גזירה שמה יעבירנו ד' אמות ברה"ר לילך אצל בקי ללמוד את התקיעות או הנענועים (ר"ה כט:), א"כ מה המיוחד כ"כ במצות מילה אשר עצם קיומה הוא איסור דאורייתא בשבת, ואעפ"כ נדחת השבת מלפניה.	27700
ובאמת מצאנו שחז"ל נתחבטו בטעם הדבר, בילקוט שמעוני (ירמיה שכא), על הפסוק אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת, השבת והמילה מדיינים זה עם זה, השבת אומרת אני גדולה ממך שבי שבת ממלאכת עולמו, אמרה המילה אני גדולה ממך שאלמלא אני לא נברא העולם, א"ר יהודה בר שלום משל לשתי מטרונות שהיו עומדות ולא היה אדם יודע ליתן לב להפריש איזו גדולה מחברתה, כיון שהעביר אחת מלפני חברתה ידעו הכל, שאותה שעברה מלפני חברתה היא הקטנה, כך ממה שאנו יודעים שהמילה דוחה שבת, אנו יודעים שהמילה גדולה מן השבת.	27701
ההוכחה שמילה גדולה מן השבת היא מעצם הדין שמילה דוחה שבת, ובלי זה לא היינו יודעים מי גדול ממי, שכן גם השבת היא חמורה שבחמורות, שהמומר לחלל שבת כמומר לכל התורה כולה ושחיתתו פסולה.	27702
שתי מצוות עשה העובר עליהן ומבטלן ענוש כרת פסח ומילה, מצוות אלו קשורות זו בזו בתוכנן הפנימי ואף בהלכותיהן המעשיות, התורה תולה את הפסח בתנאי המילה וכל ערל לא יאכל בו (שמות י"ב), שתי מצוות אלו הן המצוות הראשונות שקיימו ישראל במצרים ובזכותן נגאלו ממצרים, כפי שדרשו חז"ל במכילתא (רש"י שמות י"ב ו'), על הפסוק ואומר לך בדמייך חיי ואומר לך בדמייך חיי, זה דם פסח ודם מילה.	27703
ומבאר המהר"ל (בגור אריה פ' בא), כי תוכן שתי מצוות אלו הוא העבדות לה', מילה היא אות בבשרו של היהודי, חותם של עבדות המלוה אותו כל ימי חייו ומזכירו כי עבד ה' הוא, וקרבת פסח הוא עצם העבודה כפי שנאמר ושמרתם את העבודה הזאת, והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם	27704
	27705
	27706
	27707
	27708
	27709
	27710
	27711
	27712
	27713
	27714
	27715
	27716
	27717
	27718
	27719
	27720
	27721
	27722
	27723
	27724
	27725
	27726
	27727
	27728
	27729
	27730

27731	(שמות י"ב), מהו אות העבודות שבמילה? מבאר החינוך (במצוה ב'), משרשי המצוה לפי שרצה השי"ת
27732	לקבוע בעם אשר הבדיל להיות נקרא על שמו, אות קבוע בגופם להבדילם משאר העמים בצורת גופם, כמו
27733	שהם מובדלים מהם בצורת נפשותם, והעם הנבחר חפץ השי"ת להשלים תכונתו, ורצה להיות ההשלמה
27734	ע"י האדם, ולא בראו שלם מבטן, לרמוז, כי כאשר תשלם צורת גופו על ידו, כן בידו להשלים צורת נפשו
27735	בהכשר פעולותיו.
27736	ובמדרש תנחומא (תזריע ה') איתא, שאל טורנוסרופוס הרשע את ר' עקיבא אלו מעשים נאים יותר של
27737	הקב"ה או של בשר ודם? אמר לו של בשר ודם, א"ל למה אתם מוליין? א"ל הייתי יודע שעל דבר זה אתה
27738	שואלני, ולכך הקדמתי ואמרתי לך שמעשה בני אדם משל הקב"ה, הביא לו ר' עקיבא שבליים
27739	וגלוסקאות (עוגות), אמר לו אלו מעשה הקב"ה ואלו מעשה ידי אדם, א"ל טורנוסרופוס אם הוא חפץ
27740	במילה למה אינו יוצא הולד מהול ממעי אמו? א"ל ר"ע ולמה חבל הטבור יוצא עמו והוא תלוי בבטנו ואמו
27741	חותכתו? ומה שאתה אומר למה אינו יוצא מהול לפי שלא נתן הקב"ה את המצוות לישראל אלא לצרף
27742	אותם בהם.
27743	טורנוסרופוס לא יכול להבין דבר זה שמעשי בני אדם חשובים יותר משל הקב"ה, ושהאדם לא נברא
27744	שלם, התשובה שענה לו ר' עקיבא היא מקור דברי החינוך, שהסיבה שאיננו נולדים שלמים בכדי שנבין,
27745	שכשם שביכולתנו להשלים צורת גופנו כמו כן בידנו להשלים צורת נפשנו, והוסיף להמחיש לו זאת
27746	מעניני העולם, שהגלוסקאות חשובות מן השבליים אחר שנתקנו ע"י האדם, ושחבל הטבור שעמו נולד אם
27747	לא נחתכנו אנחנו ימות התינוק.
27748	א"כ המילה היא אות עבדות קבועה בבשרנו, למען נזכור תמיד את מעלתנו על שאר העמים, ואת חובתנו
27749	כלפי הבורא, וגם מרמזת לנו שבכוחנו להשלים את צורת נפשנו ולהעמידה על תיקונה, כשם שביכולתנו
27750	להשלים צורת גופנו.
27751	מהותה ומטרתה של השבת היא לקדש את העולם הזה, העולם כולו שטוף גשמיות, והיהודי העובד בששת
27752	ימי המעשה ונח ביום השביעי בקדושה, מקדש הוא בכך את העולם כולו, א"כ מטרת המילה לקדש את
27753	הגוף ומטרת השבת לקדש את העולם, אמנם יש חילוק גדול ביניהם, המהר"ל אומר כי השבת היא ביום
27754	השביעי בדוקא, שכן המספר שבע מורה על מסגרת הטבע, וזו מטרת השבת לקדש את העולם בתוך
27755	מסגרת הבריאה, משא"כ מילה זמנה ביום השמיני בדוקא, כי ענין המילה הוא מעל לטבע, ושאיפת עם
27756	ישראל היא לחיות ברוממות מעל לטבע, ולא לנהוג כמופקרים במסגרת הטבע.
27757	לפי"ז יכולים אנו להבין במה נתיחדה מילה משאר המצוות, שכן כל המצוות הן ג"כ בתוך מסגרת הטבע
27758	ומטרתן היא לקדש את הטבע, על כן כשיש בהן חשש חילול שבת אפילו בעקיפין, גזרו חז"ל שידחו מפני
27759	השבת שהיא קידוש הטבע הנעלה ביותר הטבע בעולם מראשיתו, כי בו שבת אל מכל מלאכתו, אבל
27760	המילה איננה עומדת ביחס לשום מצוה ואפי' לא למצוות שבת, שכן כל מטרתה היא לרומם את היהודי
27761	מעל למסגרת הטבע.
27762	א"כ הלכה זו שמילה דוחה שבת איננה סעיף במצוות מילה בלבד, כי אם פרט המלמד על הכלל כולו, ולכן
27763	כינו חז"ל פרשה זו בשם תורת האדם, כי כאן אנו למדים שעלינו לשאוף להתעלות מעל לטבע ולא רק
27764	לקדש את הטבע, שהרי יצירתו של אדם אחר בהמה חיה ועוף, ולכן לא נאמרה הלכה זו בפ' לך לך עם
27765	שאר הלכות מילה, כי אין זו הלכה פרטית בהלכות מילה, אלא כאן רמזו כל תכלית האדם להתרומם מעל
27766	לטבע!
27767	גם התורה איננה מוגבלת למסגרת הטבע, ועל כן ניתנה התורה אחר שנסתיימו שבעה שבועות מיציאת
27768	מצרים, בשבוע השמיני מעל לטבע, לפיכך אין מה שמסוגל לרומם ולהעלות אותנו ולהשלימנו במעלות
27769	נפשנו, יותר מלימוד התורה הקדושה, אנחנו זכינו גם לשבת בארץ ישראל, כשם שאין לנו הבנה כיצד
27770	נהרגו ששה מיליון יהודים תחת שלטון הנאצים האכזריים ימח שמם, וכמובן שהיתה זו גזירה מאת ה' ולא
27771	מעשה בשר ודם, כך גם מה שזכינו להגיע לארצנו הקדושה ולשבת בה אין זה בכח אנושי, אלא רק
27772	בחסדיו המרובים של הקב"ה.
27773	ועלינו להכיר בכך שתכליתה של ארץ ישראל הוא לא הגשמיות שבה, אלא העיקר הוא סגולתה הרוחנית,
27774	תכלית ישיבתנו בארץ הקודש היא להשלים צורת נפשנו לקבל עלינו עול מלכות שמים בשלימות, ועלינו
27775	להאמין באמונה שלימה שייעודו של כלל ישראל הוא רק לרוחניות כפי שנאמר ואבדיל אתכם מן העמים
27776	להיות לי. (מצור דבש).
27777	
27778	מאמר קכד
27779	ובמלאת ימי טהרה תביא כבש ובן יונה או תור לחטאת (ויקרא י"ב ו').

חז"ל נימקו את הצורך בכפרה, שבשעה שהיא כורעת לילד, חבלי לידה גורמים לה שתישבע שלא תזקק לבעלה, וצריכה קרבן על שבועתה (נדה לא.), ויש להוסיף שבשעה שהאדם נמצא במיצר מתעוררות בו מחשבות רציניות מאד, הוא מעמיק ומביט על טיב החיים, ועל תפקידו והנהגתו בהוה, ולעתים קרובות מגיע האדם בשעה מתוחה כזו, לידי החלטות על שינוי חייו והטבת דרכיו, אבל עם בוא ההרווחה האדם מתעלם מהתרוממות הנפש אליה הגיע במצוקתו, שוכח את האנחות שהתפרצו אז מפיו והבטחותיו שייטיב הנהגתו, ובוודאי שיחס כזה הוא חטא גדול מבחינה מוסרית.	27780 27781 27782 27783 27784 27785
תוה"ק מלמדת איך לתקן ובתור דוגמה מציגה לנו את האשה היולדת במלאת לה ימי טהרה, האשה בשעת התלבטותה בחבלי הלידה הקשים, מתרגשת ומתעוררת במחשבתה על סבל החיים בעצב תלדי בנים, ועל כל גלגל החיים של לידה ומיתה, ובוודאי שהעיון בשעה קשה זו מביאים אותה לידי החלטות מוסריות עדינות, לשפר את כל טיבה ומהותה, אבל בעבור שעת ההתלבטות והסבל, הרי היא שוכחת כל הבטחותיה הנעלות, אינה מנסה להגשים אותם ואינה מקיימת הבטחתה.	27786 27787 27788 27789 27790
לכן אמרה התורה ובמלאת ימי טהרה תביא כפרה על חטאה, על אשר פירשה מנדרה ומהרהוריה הטובים, והיא נקראת יורדת וצריכה כפרה, וכעין זה מצינו שחייבה התורה קרבן לנזיר אחרי שהשלים ימי נזירותו וז"ל הרמב"ן (נשא ו' י"ד), מפני שהיה צריך להמשיך את ימי נזירותו גם להבא, אחרי שטעם טעם נזירות היה לו להתחייב להיות נזיר עולם, והוא נקרא יורד נסוג אחור, ועל שמושך את עצמו מן המעלה העילאית, מן הנזירות הממושכת, נקרא חוטא וחייב קרבן.	27791 27792 27793 27794 27795
ומצאתי יסוד להערתו בדברי רבינו בחיי עה"ת, וכפר עליה הכהן אין לשון כפרה נופל כי אם על חטא, ולפיכך קרבן זה של יולדת מחודש כקרבן הנזיר, כי מה חטאה בזמן הלידה שתצריכנה התורה קרבן, ואם זה הקרבן הוא על שבאה בסכנה וניצלה מן המיתה, היה ראוי לה שתביא תודה ולמה תביא עליה חטאת? ישמח לבי על חיזוק רעיוני שקרבן היולדת מחודש כקרבן הנזיר, והחידוש הוא שכשם שקרבן הנזיר הוא לרגלי חטא ההפסק מן המחשבות הנאצלות של השאיפה העילאית, והפסק זה נחשב לירידה וחטא שצריך קרבן, כן גם היולדת חטאה היא שלא מגשימה את כל מחשבותיה והרהוריה הנעלים בעת היותה במיצר, והפסק ושכחה זו נחשב לה לחטא ולזה צריכה קרבן כפרה.	27796 27797 27798 27799 28000
הלימוד מזה שעל האדם להתאמץ בכל נפשו לקיים ולשמור בקרבו את ההשגות הנעלות שזוכה אליהן בהיותו במיצר, ומן המיצר הוא קורא לה' שיעזור לו, ובאמת נפשו זכה בשעה זו, וכן ההרגשות שהאדם זוכה אליהם מתוך השפעה ממרומים על בחיריו, מחשבות חן וגעגועי י'ה נשגבים בעת התייחדם עם קונם, אלה מתנות י'ה המוענקים להאדם בכל עת מצוא, אל יזלזל בהם אלא יאמץ ויחרתם על לוח לבו לקיימם ולגשםם בחיים, כי אחרת נקרא כנודר ומתחרט.	28001 28002 28003 28004 28005 28006
יש וגם האדם הבינוני מתרומם בשאיפות נעלות מתוך צער ומיצר, או מתוך הארה פתאומית עילאית, והוא זוכה לדבקות וחזיונות אלוהים נעלים, אבל אין בכוחו להחזיק בנפשו את ההשגות האלה עד היסוד, ועם עבור שעת הרצון הוא מתחמק וחוזר למצבו הראשון, דרך זו אינה רצויה לפני השי"ת, רצונו ית"ש שנחזיק ונשמור את המתנות הטובות שהוא מעניק לנו בחסדו לעת מצוא, והדגימה לנו תוה"ק את התביעה על אנשים כאלו בקרבנות לנזיר וליולדת.	28007 28008 28009 28010 28011 28012
מן הארץ היא יצא אשור, כיון שראה אותן באים לחלוק על הקב"ה פנה מארצו, א"ל הקב"ה אתה יצאת לך מארבע, בבל וארץ ואכד וכלנה, חייך שאני פורע לך ונותן לך ארבע, ויבן את ננוה ואת רחובות ואת עיר כלח ואת רסן, כיון שבא ונשתתף עמהן בחורבן בית המקדש, א"ל הקב"ה אתמול אפרוח עכשיו ביצה, אתמול מפריח מצוות ומעש"ט, עכשיו כביצה אתמהא עכ"ל (מד"ר נח ל"ז ד').	28013 28014 28015 28016
הקב"ה מתמיה על אשור מבזהו ותובעו, אתמול אפרוח התחלת לפרוש כנפים ולהמריא לספירות הרוחניות, לברוח מארצך וממולדתך לאהבת השי"ת, ולמען שלימות האמונה בו ית' ושלימות הדעת והאמונה של בניך, והיה לך האומץ לפרוש ממקום שבאים לחלוק על הקב"ה, ועל צעדך זה הוענקת מחסדי השי"ת שזכית לבנות ארבע ערים, ופתאום הפסקת הושלכת ממרומי רוחניותך, ונתגלגלת לביצה סגורה ואטומה.	28017 28018 28019 28020 28021
בדור הפלגה שהתחילה המרידה האיומה והטיחו דברים כלפי מעלה, אזרת כוחותיך ועקרת את עצמך ואת בניך ממקום החטא אל ארץ נכריה, וכדאי היה לך לסבול חבלי טלטול ויסורי גלות, בכדי להימנע משמוע לדברי המינות של נמרוד ואז גדלה זכותך, הכירו והעריכו את מעלתך הנשגבה, קדשת שם שמים ברבים, ונעשית לדוגמא של לוחם לכבודו של מקום, ובכן היה לך להמשיך ולהגביר חיילים בדרך זו להעמיק ולרומם את הכרתך.	28022 28023 28024 28025 28026
והנה פתאום נפלת ונתגלגלת ממרומים להיות יורד מאוס ובזוי, וכולם רומזים באצבע על הגבור שגבורתו עזבתו, ועוד הצטרפת לאלו שהרימו יד להחריב משכן ה', בזוי ומכוער הוא יורד כזה, אתמול מקדש השם והיום מחריב בית המקדש, אתמול אפרוח והיום ביצה!	28027 28028 28029

תמיהה עגומה זו יש לזקוף לעתים קרובות על כל אחד מאתנו, מתרוממים אנו במחשבותינו ותשוקותינו	27830
המקודשים והעילאיים ביותר, מבטיחים אנו במסתרי לבנו ומקבלים עלינו כחובה לעבוד את השי"ת בלב	27831
ונפש, וזוכים לכך בעיקר בימים הנוראים או בתקופות שונות בחיינו, ומה נעשה עם אלה ההמראות	27832
וההתרוממות הרוחנית, אתמול אפרוח והיום ביצה? אתמול מקדש השם והיום מה? לחזק את התביעה	27833
והתמיהה הזאת בשעת לימוד המוסר בכל תקיפותה. (אור הנפש).	27834
	27835
מאמר קכה	27836
אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת (ויקרא י"ג ב').	27837
הרמב"ם ז"ל (מורה נבוכים ח"ג פ"ח) כתב, למה נקרא לשוננו לשון הקודש, מפני שלא תמצא בה שם	27838
לכלי המשגל כי אם ברמז, הלומד דבריו כמו שנראה משטחיותם, סובר טעמו לטעם קלוש ואינו מתקבל	27839
על הלב, ותמיד לא ירדנו לעומק כוונתו, אמנם אחרי ההתבוננות רואים אנו בזה גילויים גדולים ועצומים,	27840
גילוי עצום כזה שעוד לא נתגלה בשום ספר המדבר בענין קדושה, אין לנו ספר שיגלה לנו ענין הקדושה	27841
כמו שגילה לנו קדוש ה' הרמב"ם ז"ל במילים ספורות אלו, ולומד אני אותם כספר שער הקדושה.	27842
עסוקים אנחנו בשתי פרשיות שלמות תזריע מצורע שמדברים בענין סימני טומאה, ארבע מראות נגעים,	27843
שאת ובהרת, ספחת השאת וספחת הבהרת, סימני טומאה הם, טומאה יש לה סימנים, ומראות נגעים אלו	27844
הם סימניה, ובחז"ל מביאם רש"י הקדוש (ויקרא י"ד ד'), שנגעים הם סימן לגסות הרוח ולשון הרע, גסות	27845
הרוח ולשון הרע יש להם סימנים.	27846
בפרשת שמיני מדובר אודות סימני טהרה וטומאה של עופות וחיות, הסימנים הם סימני הטומאה, שטומאה	27847
יש לה סימנים, וכן טהרה ג"כ יש לה סימנים, ומציאותם של הדברים הוא באופן כזה, שאפילו בהמה	27848
טמאה יש לה סימנים וניכרת בהן, והוא ענין עמוק מאד למבינים, בהמה טמאה יש לה שני סימנים, אדם	27849
יש לו ד' סימנים, והסימנים האלו הם הם סימני הטומאה שמבצבצת ויוצאת לחוץ, שהסימן הזה סימן	27850
הטומאה הוא.	27851
הרמב"ם מגלה לנו שגם קדושה יש לה סימנים, ענין הקדושה כל כך רם ונישא, שאפילו בלשון היא	27852
מחולקת, קדושה יש לה לשון בפני עצמה, וזה שאמר הרמב"ם שלא תמצא בה שם לכלי המשגל, אין	27853
כוונתו שמשום כן נקראת לשון הקודש, רק הרמב"ם ז"ל מגלה לנו שהיא לשון קדושה והסימן להכירה	27854
שלא תמצא בה, שלא תמצא בה זהו סימני הקדושה, מפני שקדושה יש לה באמת סימנים, וזה לשונו של	27855
הרמב"ם ז"ל שם, אל תחשוב כי זה אשר קוראים אנו את לשוננו לשון הקודש היה לרוב גאותנו או	27856
טעותינו, אבל הוא בדין כי זאת הלשון היא קדושה, כי לא תמצא בה שם אמיתי למשגל ולבעילה עכ"ל.	27857
הרי לך סימן מובהק שהוא כן שהרי יש לה סימני קדושה, וקדושה יש לה ודאי סימנים, על כל מעשה	27858
ומעשה על כל פעולה ופעולה, יש סימן אם הוא של קדושה או של טומאה, שקדושה וטומאה עולמות	27859
מחולקות הן, עד שגם בלשון מחולקות הן, קדושה יש לה לשון בפני עצמה וטומאה לשון בפני עצמה, ואם	27860
כן פשוט הוא שיש הילוך קדוש, מעשים קדושים, ואפילו לשון קדוש, והבן זה מאד.	27861
ויקרא אל משה, ואמר חז"ל (רש"י שם), ויקרא לשון חיבה לשון שמלאכי השרת משתמשין בו, למשה	27862
רבינו נדבר עמו בלשון של חיבה, אבל לנביאי אומות העולם נגלה עליהן בלשון עראי וטומאה, שנאמר	27863
ויקרא א' אל בלעם ע"כ, ויקרא לשון טומאת קרי, זהו סימני טומאה, נורא מאד עד היכן הדברים מגיעים,	27864
נבואה! ואע"פ כן אם היה שם לשון טומאת קרי הריהו טומאה! שטומאה יש לה סימנים, ואם ניכרים	27865
באיזה דבר שהוא סימני טומאה הרי זה טומאה, את הגמל זו בבל כי מעלה גרה הוא שמקלסת להקב"ה, ר' ברכיה	27866
אמר כל מה שפרט דוד בכל תהלים כלל אותו רשע בפסוק אחד (ויק"ר י"ג ה').	27867
התבונן נא נוראות הדבר, יתכן לעשות ספר תהלים וסוף סוף טמא הוא לכם, ואל יפלא לנו הרי בלעם	27868
שאמר עלי אבל באומות העולם קם ואע"פ כן טמא הוא, דואג ואחיתופל אמרו עליהם בגמ' (חגיגה	27869
ט"ו:), איה סופר איה שוקל, וסוף סוף אין להם חלק לעוה"ב משום טינא שהיתה בלבם, ובירבעם בן נבט	27870
אמרו בגמ' (סנהדרין ק"ב.), שאמר לו הקב"ה חזור בכך ואני ואתה ובן ישי נטייל בג"ע, ושאל מי בראש בן	27871
ישי בראש, ובספר מסילת ישרים (פי"א), מביא על כגון זה משל שמשלו חז"ל לבית מלא תבן, והיה בבית	27872
חורין והיה התבן נכנס בהם, לאחר ימים התחזיל אותו התבן שהיה בתוך אותם החורין יוצא, ידעו הכל כי	27873
היה אותו הבית של תבן.	27874
סוד סימני טומאה הוא שהטומאה מבצבצת ויוצאת, ומתוך כך ניכר לכל שזאת טומאה היא, טומאה יש לה	27875
סימנים, וכל הפרשיות האלו הם על סימני הטומאה, וזה ראייה למה שאנו מבקרים תמיד על גויעשקע	27876
זאכען, שיש כמה דברים שחותמם של אומות העולם עליהם, שכמו שיש לשון הקודש כן יש לשון טומאה,	27877
לשון האומות הוא לשון טומאה, לשונם אחרת, פעולותיהם ומלבושיהם אחרת הם משלנו, כל מה שיש	27878
אצלם סימן טומאה עליהם, בקצרה טומאה וקדושה עולמות מחולקים המה ומובדלים בסימניהם, ונתנו	27879

סימנים להכיר ולהבדיל בין הטמא והטהור, והיודע ומכיר הסימנים הוא יכיר ויבדיל תמיד בין טומאה לטהרה.	27880
ר' ישראל סאלאנטער זצ"ל כתב (אור ישראל סי' י"ד), שכמו שאי אפשר לראות בלי עין ולשמוע בלי אוזן, כן אי אפשר להתהפך בלא לימוד המוסר, אגב למדנו שכמו שהשמיעה בהאזן הוא דוקא וכן בעין, כן לימוד המוסר צריך להיות לימוד המוסר מכוון להאדם, הכתוב טוען עם קשה עורף, מה זה הטענה של קשה עורף? זהו סימן של טומאה, קודם שיכנס אדם ללימוד המוסר, צריך ללמוד היטב שתי הפרשיות ולידע היטב הסימנים, ואז יוכל בלימוד המוסר להכיר מצבו.	27881
נחזור לתחילת דברינו הלשון הוא כל כולו מציאות של קדושה, כל ביטוי וביטוי שבו קדוש יאמר לו, כל מלה ומלה שבו קדושה היא, וכמו שמצינו מציאות של הילוך קדוש, ראייה קדושה וכדומה, על זה נאמר והתקדשתם והייתם קדושים על כל חלק וחלק שבאדם, כי ישנה מציאות של דיבור קדוש, לשון קדוש, והטעם שנקט הרמב"ם בזה שאין בלשונו שם אמיתי למשגל ולבעילה, אין זה אלא רק כסימן על עצם קדושת הלשון. (דעת תורה).	27882
	27883
	27884
	27885
	27886
	27887
	27888
	27889
	27890
	27891
	27892
מאמר קכו	27893
אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת (ויקרא י"ג ב').	27894
ענין הנגעים כבר כתב הרמב"ן ז"ל, שזה אינו בטבע כלל ולא הווה בעולם, אבל בהיות ישראל שלמים לה' יהיה רוח ה' עליהם תמיד להעמיד גופם ובגדיהם ובתיהם במראה טוב, וכאשר יקרה באחד מהם חטא ועוון, יתהווה כיעור בבשרו או בבגדו או בביתו לראות כי ה' סר מעליו, ולא יבוא הענין שהוא אלא בארץ הנבחרת אשר השם הנכבד שוכן בתוכה עיי"ש, למדנו כי הנגעים שהם למעלה מדרך הטבע צריך לזה זכות יותר גדול, שאף בני ישראל הנבחרים לא זכו לה אלא בארץ הנבחרת, כי שם נתישבה דעתם עליהם לדעת את ה' ותשרה שכינה כמ"ש הרמב"ן, ומשום כך הוכפלה אהבתם להעיר אונם במוסר הדברים. זכינו לדין כי היסורים שלוחי מרום המה בחסדו הגדול ית' לחיותנו כהיום הזה, ואם כי מבינים אנו את כל זאת, אבל כמה רחוק לבנו להרגיש בחוש טובה כפולה ומכופלת זו בנפשותינו, תדע שמזדעזעים אנו ביותר אם רק עולה על דעתנו ענין מה של יסורין, אבל צא וראה איך הביטו חז"ל הקדושים על זאת בבהירות זכה ונפלאה, והרגישו בנפשם הטוב והחסד שביסורים, אחז"ל (תענית כ"א), אמרו עליו על נחום איש גם זו סומא משתי עיניו, גידם משתי ידיו, קיטע משתי רגליו, וכל גופו מלא שחין, ורגלי מטתו מונחים בספלים של מים כדי שלא יעלו עליו נמלים, אמרו לו תלמידיו אוי לנו שראינוך בכך, אמר להם אוי לי אם לא ראיתוני בכך עיי"ש.	27895
	27896
	27897
	27898
	27899
	27900
	27901
	27902
	27903
	27904
	27905
	27906
	27907
	27908
	27909
	27910
	27911
	27912
	27913
	27914
	27915
	27916
	27917
	27918
	27919
	27920
	27921
	27922
	27923
	27924
	27925
	27926
	27927
	27928
	27929
מאמר קכז	27929

אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת (ויקרא י"ג ב').	27930
אמרו בגמרא (ערכין ח':), צדקתך כהררי אל משפטיך תהום רבה, אמר רב פפא צדקתך כהררי אל אלו	27931
נגעי אדם, משפטיך תהום רבה אלו נגעי בתים, ופירש רש"י שנגעי אדם נבררין בשבוע אחד אם לטהר אם	27932
ליחלט וצדקה גדולה היא זו, ואלו נגעי בתים הסגרן הוא עד ג' שבועות, וזהו משפט עד תהום רבה, ויש	27933
להבין מה צדקה גדולה היא אם יהיה האדם מוסגר לשבוע ונחלט לטומאה, ועוד שהרי כל העולם כולו מלא	27934
חסד ה' לאין שיעור, חסד ה' מלאה הארץ, והוא מלא משפט ה' ועומק הדין, ומכל חסד ה' שבבריאה	27935
כולה כהררי אל, הוא בהסגר השבוע של נגעי אדם, ומכל המשפטים הנוראים תהום רבה הוא בנגעי	27936
הבתים!	27937
כדי להבין זאת צריכים אנו להתבונן בפרשה זו של טומאת צרעת, שלכאורה הם ענייני טומאה וטהרה,	27938
אבל המעיין יראה בהם את הרעיון המחנך, שהרי זוהי תכלית התורה להיות אומן פדגוג, האב הוא הדואג	27939
להביא אומן פדגוג עבור בנו יקריו, והתורה מלמדת אותנו שאנו בני חביבים לאבינו שבשמים, ומלמדת	27940
אותנו שכשם שאנו חביבים לפניו, כך חברינו חביב כמונו ממש, כולנו אחים בני אב אחד אנחנו סמוכין על	27941
שלחן אבינו, וזוהי הסמיכות של ואהבת לרעך כמוך אני ה' (ויקרא י"ט), כי כולנו בניו חביביו, ולכן	27942
נצטוינו מאתו שאל לדבר בגנותו של אחינו האהוב לו.	27943
פרשה זו באה ללמדנו כמה הקפיד הכתוב בזהירות בכבודו של בן למקום, שהרי אמרו חז"ל (ערכין ט"ו	27944
ב'), אמר ר' יוסי בן זימרא כל המספר לשון הרע נגעים באים עליו, שנאמר מלשני בסתר רעהו אותו	27945
אצמית (תהלים ק"א), וצמיתות פירושה החלט המצורע, ואמר ריש לקיש מאי דכתיב זאת תורת המצורע,	27946
זאת תהיה תורתו של מוציא שם רע, ואמרו (דברים רבה ו'). מרים הצדקת סימן לכל בעלי לשון הרע, הוי	27947
זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים (דברים כ"ט), שמרים נענשה בצרעת כשדברה באחיה שלא כהוגן	27948
לפי רום ערך מדרגתו ומדרגתה.	27949
ומכאן נלמד עד כמה חמור הפגם אף בשוגג, ומדוע הוא כן משום שבעומקו של דבר נראה החטא ככפירה	27950
בעיקר, כאלו אמר שפתנו אתנו מי אדון לנו (תהלים י"ב), וכמ"ש (ערכין ט"ו ב'), שכל המספר לשון הרע	27951
כאילו הגדיל עוונות עד לשמים, שנאמר שתו בשמים פיהם (תהלים ע"ג), כי הוא שוכח מאביו שבשמים	27952
המקפיד על כבוד בניו אהוביו, ובשכחתו זו הריהו מנתק עצמו מאביו שבשמים המקפיד על כבוד בניו	27953
אהוביו.	27954
עוד שם אמר רב חסדא אמר מר עוקבא, כל המספר לשון הרע אמר הקב"ה אין אני והוא יכולים לדור	27955
בעולם, הואיל וכך מעורר הוא על עצמו חרון אף ה', כי נגעים אינם יסורים של אהבה כמ"ש (ברכות	27956
ה'):), ומצורע חשוב כמת (בדרים ס"ד:), ועליו החובה לצאת מן הישוב אל מחוץ לעיר כי הכלימו אביו	27957
בתובעו את כבוד בנו, כנאמר במרים ואביה ירוק ירק בפניה הלא תכלם (במדבר י"ב), בדד ישב בלא	27958
חברותא שגם על זה אמרו או חברותא או מיתותא (ב"ב ט"ז:).	27959
ועליו להתאבל כמו על מת, בגדיו יהיו פרומים וראשו פרוע ועל שפם יעטה, ומי הוא המת שהוא מתאבל	27960
עליו, הוא מתאבל על עצמו שהוא המת, והוא הנגזר מן הישוב כי הכלימו אביו וגרשו מעל פניו, והבידלו	27961
מעל אחיו שהם בני חביבים למקום וכנגדם חטא בדברו, ומתוך כך יתן אל לבו לשוב אל מדרגתו בהכרה	27962
שיש לו אב בשמים, ושכל ישראל הם בניו חביביו ושב ורפא לו.	27963
ואין הרפואה פשוטה אלא יש לו להטהר בתהליך ארוך של טהרת צפרים ותגלחת וקרבתו, והזאות בשמן	27964
הקודש ומשיחה על הראש, כי זהו תהליך של חזרה לחיים כמו קודם החטא וכתחיית המתים, כמו שעמל	27965
אלישע הנביא על הילד להחיותו, ומהקושי של הטהרה נדע עד כמה שקוע היה בבידוד ובכלימה, הוי	27966
משפטיך תהום רבה!	27967
מאידיך גיסא בד בבד עם המשפט הנורא יש כאן צדקתך כהררי אל, שהרי כל ענין הצרעת הוא שלא על פי	27968
דרכי הטבע, שהרי גם בבגדים ובבתים הדבר נוהג, וכבר כתב הרמב"ן (ויקרא י"ג מ"ז), והנה איננו נוהג	27969
אלא בארץ שהיא נחלת ה', ואין הדבר מפני היותו חובת קרקע, אלא מפני שלא יבוא הענין ההוא אלא	27970
בארץ הנבחרת אשר השם הנכבד שוכן בתוכה, ובתורת כהנים דרשו עוד שאין הבית מטמא אלא אחר	27971
כבוש וחילוק, ושיהא כל אחד ואחד מכיר את שלו, והטעם כי אז נתיישרה דעתם עליהם לדעת את ה'	27972
ותשרה שכינה בתוכם כי הדבר נס.	27973
וביתר ביאור כתב הכוזרי (ח"ב ס"א), צרעת הבית והבגד באה מריחוק כוחות השכינה, כי היתה השכינה	27974
בישראל במעלת הרוח בגוף האדם, והיתה מועילה אותה החיות האלהית, ונותנת להם זיו והדר בגופותם	27975
ובתכונותם ובמשכנם, ובעת שמסתלקת מהם מסכלת עצתם ויתבערו גופותיהם וישתנה יופיים, וכשהיא	27976
מתרחקת מיחידים נראה על כל איש ואיש סימן התרחק אור השכינה ממנו עכ"ל.	27977
רואים אנו איפוא שענין הצרעת נוהג רק בקדושים ושלמים שחטאו, אבל לא ברשעים גסים חסרי דעת	27978
הנוהגים בדרכי הטבע ורחוקים מה', כמו שמצינו שאמרו חז"ל (שבת י"ג): אין שוטה נפגע ואין בשר המת	27979

מרגיש באיזמל, היינו שאין השוטה מרגיש בפגעיו ואין הרשע מרגיש בחטאו ולפיכך אינו נענש, כיוצא בכך מצינו בירושלמי (תענית פ"ג ה"ח).	27980
מעשה שבאו גייסות לעירו של לוי בר סיסי, נטל ספר תורה ועלה לראש הגג ואמר, רבון העולמים אם בטלתי דבר אחד ממה שכתוב בספר תורה זה יכנסו האויבים לעיר ואם לאו ילכו להם, מיד בקשו אחריהם ולא נמצאו, פעם אחרת עשה כן תלמידו אבל כיון שלא היה חסיד כרבו, ובטח בצדקתו להטריח את בוראו לעשות לו נס יבשה ידו, שוב עשה כן תלמיד תלמידו ולא הלכו להם ולא יבשה ידו מפני שאין שוטה נפגע, שאין עונשי שמים מידיים ונסיים נעשים אלא ליראים השלמים.	27981
ואם כן אדם מישראל שזיו השכינה נגה עליו ועל לבושו ומשכנו, והוא שכח שחברו הוא בן יקר להקב"ה ודיבר בו לשון הרע, ובאו עליו נגעים והסתלקה ממנו שכינה ואביו ירוק ירק בפניו, מכל מקום רואה ויודע הוא שאביו הוא שירק בפניו, כי גם הוא בן אהוב וחביב, ומחמת חביבותו מטפל בו אביו להוכיחו ולייסרו, כי את אשר יאהב ה' יוכיח וכאב את בן ירצה (משלי ג'), אין הוא שוטה שאינו מרגיש, ואין הוא כמת שאין בשרו מרגיש באיזמל, מרגיש הוא ועליו להכלם ולשוב אל אביו מוכיחו, ולהכיר בכך שכל ישראל בניו הם כשם שהוא בן למקום.	27982
וצדקה היא אם בשבוע ימים ובזמן מועט תתברר לו התביעה שעליו, וישוב אל ה' וירחמהו וישיבו ממות לחיים, הוי אומר שבמקום בו משפטיך תהום רבה על פגיעה בכבודו של בן למקום, שם גופא ההוכחה שגם הוא עצמו בן יקיר וחשוב הוא, ושם ההכרה על צדקתך כהררי אל, וכל החסד והמשפט שבבריאה שהם ככלות הכל בהסתר, הרי הם מחוירים אל מול המשפט והחסד שבנגעים שהם באתגליא ובאהבה נפלאה. (לקט שיחות מוסר).	27983
	27984
	27985
	27986
	27987
	27988
	27989
	27990
	27991
	27992
	27993
	27994
	27995
	27996
	27997
	27998
	27999
מאמר קכח	27999
אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת (ויקרא י"ג ב').	28000
הנה בהסתכלותנו בסדר הטיפול המדוקדק במצורע, בדיקת הכהנים, ההסגרות והטיהור ע"י הצפרים וכו', נוכל העמק הבין מה איום ונורא הוא רושם החטא בנפש האדם, ובעיקר חטא גסות הרוח אבי הצרעת, עד שאינו מספיק תיקון אחד של פעולה אחת, של השפלה קלושה ומעטה, אלא שבכדי לכבס ולהסיר כליל את רושם החטא, צריכים סדר שלם של תיקונים, פעולות שמגמתם לשרש לעקור ולכבס כל שמץ וריח חטא מן הנפש, עד שתזכה לשוב להזדככותה הראשונה.	28001
כי הלא תולדות הצרעת ממקור הגסות הרוח תהלך, שרשיה וענפיה הם לשה"ר ורכילות, הפחתת שם חבירו והיזק גופו וממונו, ומהו סדר התיקונים של התפשטות הצרעת על הגוף, שאינה אלא בבואה של הצרעת הנפשית, הצעד הראשון הסגרה ותכליתה לעורר את המחשבה, שתתפנה אל העיון ואל החרטה, לראות מה גדלה ועמוקה המצולה שהמצורע השקיע את נפשו בה, תוך בדידות ההסגר יתפנה לראות את גופו ונפשו כמה מכוערים הם.	28002
העיון וההתבוננות נמשכים שבעת ימים, ואם שבעת הימים הראשונים לא הספיקו לרומם את המצורע משפלותו, טרם הספיק לגלות את פגמי נפשו עד כדי הרהורי תשובה, הריהו נסגר לשבעת ימים אחרים בכדי להוסיף הכנעה ושפלות יתירה, עד שתאורנה עיניו ותראינה, עד כמה שהוא הרבה להשחית ולעוות. ואחרי השלב הראשון של התבודדות ההסגרה, שכל מגמתה להעיר נפשו של המצורע על הכרת עומק החטא, בא השלב השני, משתלח הוא מחוץ למחנה מנודה ומבוזה, ולא מרשים לו אפילו השתיקה, אלא שעליו להשמיע קולו בפרסום רב טמא יקרא, מכריז על עצמו כעל סמל הטומאה והקלקול בכדי שיתרחקו ממנו, וכל השומע ילמד איך להזהר מהחטא האיום הזה! ומה תועלתו של המצורע בקריאה זו, שהיא מכנעתו ומטהרתו מכל כתמי הרשע הדבוקים בו.	28003
אחרי כל הבזיונות העוברים על נפשו והוא זוכה בהדרגה להתנער ולהינקות, לעקור ולשפשף מנפשו את כל צחצוחי הארס הבלתי נראים לכאורה, הרי עליו לעבור שלב שלישי של תיקון וטיהור חדש, כי אולי בתת כוחות הנפשיים דבוקים עדיין נצוצי העבירה, זקוק הוא עוד לפעולות ואמצעים שיכבסו ויצחצחו אותו, כגון הבאת הצפרים המצפצפות והמרמזות על פטפוטי הנפש וחצי לשון הרע, ושני התולעת והאזוב המרמזים על ההשפלה העצמית עד הקצה האחרון, שלגבי חטא הגאווה היא תשובת המשקל המתאימה. ועוד החמירה התורה שעליו להביא שני כבשים ואפילו הוא עני שבעניים, שבאופן יחסי זהו קרבן שעולה בדמים יקרים, והכוונה שגם הוצאה זו הוא עונש ותיקון אשר תביא אותו לידי עיון נוסף, מה רבות הן התוצאות של חטא הנורא הזה, שלא יסתבך יותר בחטא מביש כזה, וזה יהיה לכפרה ולטהרה על כמה וכמה הרהורי עבירה שנצנצו אולי במוחו, אף בימי טהרתו והתעסקותו בתיקון חסרונו.	28004
ועיין מה שכתב הרמב"ן ז"ל עה"פ והנותר בשמן יתן על ראש המטהר וכפר עליו הכהן וז"ל, והנה אמר הכתוב באשם וכפר וחזר ואמר בחטאת וכפר עליו הכהן וטהר, ולא ידענו מה ענין הכפרות הללו כולן,	28005
	28006
	28007
	28008
	28009
	28010
	28011
	28012
	28013
	28014
	28015
	28016
	28017
	28018
	28019
	28020
	28021
	28022
	28023
	28024
	28025
	28026
	28027
	28028
	28029

אולי האשם יכפר על מעלו אשר מעל קודם נגעו, והחטאת על חטאו אשר בימי הנגע, אולי בצערו נתן	28030
תפלה לאלהים וזה טעם מטומאתו עכ"ל, הרי מה גדול ועמוק הוא רושם החטא בנפש האדם, שאפילו	28031
כשהחוטא מגיע להכרת עמדתו והוא רוצה לשוב, וכבר מתעסק ומטפל בתיקונים, הרי בתוך התיקונים	28032
עלול הוא רושם החטא להתגנב ולהכשיל את השב.	28033
לזיכוכ רשמי החטא הנסתרים, זקוקים לא רק אנשים בינוניים אלא אף רמי המעלה, ואף מלאכי עליון	28034
כשנתפשו בכגון זה הוצרכו למירוק ולצירוף, מצינו אצל המלאכים שנשלחו להפך את סדום, על שנזרק	28035
בהם שמץ של אנוכיות וגאווה נדחו ממחיצן קל"ח שנה, אמר ר' לוי בשם רב נחמן מלאכי השרת ע"י	28036
שגילו מסטורין של הקב"ה נדחו ממחיצן קל"ח שנה, א"ר חמא בר חנינא על שנתגאו ואמרו כי משחיתים	28037
אנחנו את המקום הזה (וירא ג' י"ג).	28038
מבהיל ואיום איזו גאווה יכולה להתייחס למלאכים שלוחי מעלה שכולם רוח קדושה, מ"מ אחרי שהוטל	28039
עליהם איזו משימה ארצית, לרדת לעוה"ז לבצע מעשה רב, תכף ומיד נדבק בהם איזה שמץ של גאווה	28040
והתנשאות שרק לפניו ית"ש נראה, רק לפי ההערכה השמימית הדקה נראה הכתם, והכתם הזה בכדי	28041
לתקנו ולכבסו נדונו לקל"ח שנים של דחייה ממחיצתם.	28042
על הבעה קלה של חלק אלף מני רגע הוזקקו לתיקון של מאה ושמונה ושלושים שנים, ולא הספיק להם	28043
התיקון להתנשאותם זו, באמרם כי לא אוכל לעשות דבר עד בואך שמה, ופירש רש"י ז"ל, זה ענשן של	28044
מלאכים על שאמרו כי משחיתים אנחנו ותלו הדבר בעצמן, לפיכך לא זזו משם עד שהוזקקו לומר שאין	28045
הדבר ברשותן עכ"ל.	28046
הרי רואים שפעולה אחת בלבד, ווידוי אחד המפרט את החטא ומביע חרטה והתנצלות, אינו מספיק	28047
לכביסת חטא ההתנשאות, כי אם מערכת שלמה של תיקונים מדודים ומותאמים לטיהור זוהמת הגאווה	28048
החודרת לכל חלק הנפש וזה נמשך הרבה שנים, ואם במלאכי שחק כך, מה נעשה אנחנו העמוסים מני בטן	28049
בקופת החטאים התלויה מאחורינו, אין לנו אלא להזהר בשבע זהירות ולהימנע מלהסתבך כלל אף בשמץ	28050
מני חטא, כי אין בכוחותנו להסתגל לתשובת המשקל, וכמאמר החכם מה שהחכם עושה בשמירתו אין	28051
הגבור עושה בגבורתו. (תורת הנפש).	28052
	28053
מאמר קכט	28054
אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת (ויקרא י"ג ב').	28055
איתא במדרש, כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע, ללמדך שאין הקב"ה חפץ לחייב בריה, שנא' חי	28056
אני נאום ה"א אם אחפוץ במות הרשע, ובמה חפץ? להצדיק בריותיו שנא' ה' חפץ למען צדקו, למען צדק	28057
את בריותיו ולא לחייבם, וכן באדה"ר כשבראו נתנו בג"ע, וצוהו מזה אכול ומזה לא תאכל כי ביום אכלך	28058
ממנו תמות, עבר על צויו של הקב"ה הביא עליו אפופסין, התחיל מסיח עמו אולי יעשה תשובה.	28059
הניח את האדם והתחיל מסיח עם האשה, חזר אצל האשה חזר אל האדם, וכשחזר אל האדם לא חייבו עד	28060
שנתן לו רמז לעשות תשובה, ומנין? א"ר חכינאי בשם רבי לוי שאמר לו בזיעת אפך תאכל לחם עד	28061
שובך, אין שובך אלא תשובה שנא' שובה ישראל עד ה' אלקיך זוהי התשובה המעולה עיין רמב"ם שם,	28062
כיון שלא עשה תשובה טרדו שנא' ויגרש את האדם (תנחומא תזריע ט').	28063
האדם לא שב בתשובה ופסק דין של הקב"ה יצא לפעולות בכל תוקף ועוז, הוא נתגרש ושערי הג"ע נסגרו	28064
אחריו, והוא נמסר לחינוך קשה ומר, אבל כבר עם קריאת הפס"ד רמז לו הקב"ה להאדם, כי לא לעולם	28065
יטור ולא לנצח יקצוף כי אם עד שובך! בכל עת ובכל שעה שערי תשובה פתוחים לפני האדם, ובכל יום	28066
ויום בת קול יוצאת וקוראת שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם.	28067
ובכל עת אשר יתנדב לב האדם לשוב אל ה' בתשובה מעולה, מיד הקב"ה מקבלו ופותח לפניו שערי גן	28068
עדנו, ומכניסו תחת כנפי שכינתו פה עלי אדמות כל שכן אחרי מותו, ובהתנדב האדם לשמור את נשמתו	28069
בטהרה מנעוריו, וללכת בדרכי ה' ולהתקדש בקדושתו נעשה מרכבה לשכינתו ית', והקב"ה ידבר אתו	28070
ויתהלך אתו, ויטעימהו מעין הגן עדן והעוה"ב בעוה"ז, בני אדם מעין אלה היו האבות משה ואהרן אליהו	28071
ודוד ועוד.	28072
ובהתנדב עם כמו ישראל בשעתו, להתרומם מעל תעותעי העוה"ז ולהדבק בו ית', השרה הקב"ה שכינתו	28073
בתוכם ודבר עמם פה אל פה, והעולם נהפך להם עוד הפעם לגן עדן, וזאת תורת האדם ותעודתו ותעודת	28074
כל האנושיות כולה לפתוח להם שערי ג"ע אשר נסגרו אחריהם, ולעשות שלום בעולם מכל חיתו יער עד	28075
האדם, ולהשכין שכינת ה' בתחתונים כבתחלה, וכבר הבטיחנו הבורא ית"ש שתגיע התכלית ההיא	28076
באחרית הימים. (עץ חיים).	28077
	28078
מאמר קל	28079

וראה הכהן את הנגע בעור הבשר ושער בנגע הפך לבן (ויקרא י"ג ג').	28080
הנה בדיני הנגעים שצריך להביאו אל הכהן יש דין, שאם הכהן שוטה אז ישראל ת"ח רואה את הנגעים	28081
ואומר לכהן השוטה, אמור טמא והוא טמא, אמור טהור והוא טהור (תו"כ), ומובא ברמב"ם (פ"ט מהל' טומאת צרעת ה"ב), והכ"מ שם ביאר שאין הדברים אמורים לשוטה ממש, אלא שהישראל מסביר לו	28082
וסבר, ורק לגבי החכם הוא שוטה, היינו שאינו שוטה אלא שאינו ת"ח ובקי בדיני צרעת ונגעים, ולגבי החכם קרי לו שוטה.	28083
רואים אנו איך שחז"ל הסבירו לנו את החילוק בין ת"ח שיודע דיני צרעת, למי שאינו בקי בדינים אלו	28084
החמורים והסתומים, שצריך עמקות גדולה להבינם על בוריים, שהוא נקרא שוטה ואף שבאמת הוא למדן	28085
ובעל סברא בשאר חלקי התורה, אלא שלא זכה לידע חלק התורה של צרעת ונגעים, מ"מ כשאנו מודדים	28086
אותו כנגד מי שזכה יותר להבין בעמקות התורה ויודע יותר חלקי התורה, הוא בבחינת שוטה, שהרי חסר	28087
לו ידיעה והבנה בכמה חלקים מהתורה, שוטה פירושו מי שלא זכה ששכלו יתפתח כראוי, ולגבי הת"ח	28088
נקרא שוטה אדם שלא נתפתח כראוי, הגם שחסר לו רק ידיעת דיני צרעת.	28089
אלא שעדיין צריך להבין הרי בכל מקום נקרא אדם שאינו בקי בדיני התורה עם הארץ, ולמה במקום זה	28090
כינו אותו בשם שוטה, וראיתי בחומשו של אאמור"ר זצ"ל שפירש, שהרי אמרו חז"ל לא ניתנה תורה	28091
לדרוש אלא לאוכלי המן, ושניים להם לאוכלי תרומה (מכילתא בשלח י"ז), היינו שבאמת כל אדם צריך	28092
לישב יומם ולילה וללמוד תורת ה', אלא שטרדות הפרנסה מונעים את האדם מזאת, אבל בדור המדבר	28093
שהיו אוכלי מן ולא היו להם שום טרדות חיצוניות, עליהם לעסוק בכל עת ובכל שעה בתורה, ולכן צויה	28094
הקב"ה שהכהנים יקבלו תרומה מכלל ישראל כי הם מורי העם, וצריך להיות זמנם ולבם פנוי ללמוד	28095
התורה ללא שום דאגת פרנסה.	28096
ולכן אם כהן שיש לו זמן ללמוד, והוא מבזבז זמנו להבל וריק ואינו עוסק בתורה, הרי הוא לא רק עם	28097
הארץ אלא גם שוטה, כי הרי הוא מאבד מה שנותנים לו וזה המבחן של שוטה, נתנו לו זמן שהוא יקר	28098
מהכל שאין לו תמורה, כי הזמן שהלך לבטלה אין להשיבו, והוא לא ניצלו כראוי ואבדו בידים ולכן נקרא	28099
שוטה. (עץ הדעת).	28100
	28101
	28102
	28103
מאמר קלא	28104
נגע צרעת כי תהיה באדם והובא אל הכהן (ויקרא י"ג ט').	28105
האדם מורכב מגוף ונשמה, וכמו ששייך ענין חולי אצל הגוף כמו כן שייך ענין חולי אצל הנשמה, וזה	28106
נגרם כשהאדם חוטא ועובר על ציווי ה', אלא שכרגיל ענין חולי הנפש אין ניכר לעין האדם הפשוט, אבל	28107
האדם צריך ע"י כוחותיו הרוחניים להרגיש שהוא חולה, ולבקש תרופה לחולי כזה ע"י תשובה.	28108
אלא שמחמלת ה' שלפעמים חולי הנפש ניכר גם לעין, וזהו ענין צרעת ונגעים שאנו לומדים בפרשת	28109
תזריע ומצורע, שהם באים על ז' עבירות כמבואר בחז"ל, בראש ובראשונה על החולי של לשון הרע,	28110
וחמלת ה' על האדם היא כפולה שאינו פוגע בנפשות תחילה, ולכן ענין הנגעים בא מתחילה על ממונו של	28111
האדם ביתו ובגדיו, וכמו שכתב הרמב"ם שיש כאן פלא בתוך פלא, שענין נגעים בבית זהו נגד הטבע, כי	28112
חולאים שייך בדבר שיש בו נפש ורוח וחיים, וכמו באדם, בעלי חיים וצמחים, שיש בהם חיות ולא	28113
בדומם, ולכן אין ענין נגעי בתים ובגדים אצל הגויים ואומות העולם רק אצל בני"י, כדי להביאם לתשובה	28114
ושיכירו החולאים שלהם.	28115
למרות כל הנסים והפלאים שישנם בצרעת ובנגעים, כתוב בתורה נגע צרעת כי תהיה באדם והובא אל	28116
הכהן, ופירש באבן עזרא בע"כ, כי קשה לאדם לעולם להכיר חולי הנפש שלו, להכיר במגרעותיו	28117
וחסרונותיו, וזה הקושי בחולי הנפש וכן ביארו גדולי המוסר, שבכל חולי הגוף אדם מכיר בזה ומבקש	28118
תרופה והולך לרופא משא"כ בחולי הנפש.	28119
ולכן נכתב אודות צרעת ונגעים בתורה אף שאינו ספר של רפואות, ולכן צייתה התורה לילך אצל הכהן	28120
ולא אצל רופא, כי לא ימצא רפואה למכתו כיון שאין זה מחלה גופנית רק רוחנית, ועד היום צרעת ונגעים	28121
הם ממחלות חשוכות מרפא מכיון ששרשם הוא חולי הנפש, ורק המנהיג הרוחני של האדם שהכהן מסמל	28122
אותו, בידו לרפא אותו ע"י שיביאו לתשובה ולהכיר מגרעתו. (עץ הדעת).	28123
	28124
מאמר קלב	28125
נגע צרעת כי תהיה באדם והובא אל הכהן (ויקרא י"ג ט').	28126
איתא בזוהר תזריע מ"ח. בכמה דרגין אתקרי בר נש, אדם, גבר, אנוש, איש, גדול שבכולם אדם דכתיב	28127
ויברא אלהים את האדם בצלמו, וכתיב כי בצלם אלהים עשה את האדם, ולא כתיב גבר וכו', אמר רבי	28128
יהודא והא כתיב אדם כי יקריב מכם קרבן לה', מאן בעי למיקרב קרבנא? מאן דאיהו חטאה וכתיב אדם?	28129

אמר רבי יצחק תא חזי קיומא דעלמא דעלאין ותתאין הוא קרבנא נייחא דקוב"ה, ומאן איתחזי למיקרב קמיה דקוב"ה האי נייחא? הוי אומר אדם דיקריא מכולא.	28130
אי הכי והא כתיב אדם כי יהיה בעור בשרו נגע צרעת? א"ל להאי בעי קוב"ה לדכאה יתיר מכולא! דמאן דאיהו בדרגא עילאה דכלהו לא ליתבי הכי, ובגין כך כתיב באדם והובא אל הכהן, ובא לא כתיב אלא והובא, דכל מאן דחמי ליה אתחייב ביה לאקרוביה קמי כהנא, דדיוקנא קדישא לא ליתבי הכי, וכתיב איש או אשה כי יהיה בו נגע, ואיש או אשה כי יהיה בעור בשרם בהרות ולא כתיב בהו והובא.	28131
והא כתיב והאיש משה? כי זה משה האיש, אמאי לא איקרי אדם? א"ל משום דאיקרי עבד למלא, דכתיב לא כן עבדי משה, ואף הכא איקרי איש לגבי אדם דלעילא, המכוון כי איש הוא לשון עבדות, שמחמת ענוה החזיק עצמו לאיש ולא לאדם.	28132
עוד הקשו מדוע כתיב ה' איש מלחמה? אמר ליה והא כתיב ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם, אלא כשהקב"ה יושב על הכסא אישתכח השם בשלימותא והלכך קרוי אדם, ועד דלא ישב על הכסא וצריך ללחום כביכול עם זרעו של עמלק, אין השם בשלימות והלכך קרי ליה איש, עוד ראיא כי אדם הוא גדול מכולם, דכתיב אדם ובהמה תושיע ה', עילאה דכולם אדם ונמוך מכולם הבהמה.	28133
ברור כי מסקנת הזוהר היא שאדם הוא גדול מכולם שנאמר ויברא את האדם בצלמו, וצריכים להבין מהי משמעות בצלמו אשר בגלל זה אדם הוא גדול מכולם, והנה בזוהר מובא כי רב המנונא כד הוה בעי למילף עם תלמידיו פרקא דחכמתא, למד עמהם קודם פרקא דשטותא, ומן הלימוד הפיקו תועלת גדולה, מן החושך מכירים ומבחינים במעלת האור, כמו שמן המרירות מכירים את מעלת המתקנות, כן מן הסכלות רואים את מעלת החכמה עי"ש.	28134
עלינו לברר האם גם המלאכים זקוקים לעצה הזו, שיכירו מתוך הסכלות את מעלתה של החכמה? אמרו חז"ל נהר דינור מהיכן יוצא מזיעתן של חיות, ופי' המסילת ישרים שמא מיעטו בכבודו ית', ואמרו נהר דינור שם טובלים נשמותיהן של צדיקים, וידוע הוא כי כל טבילה היא להעביר טומאה, והלא קשה לשם מה צדיקים צריכים טבילה? אלא מפני שהמלאכים נקראים עומדים ואין בהם ירידה כלל, אין אצלם בחינה של סכלות, ומכל מקום חזינן שנהר דינור יוצא מזיעתן של חיות.	28135
הרי לומדים אנו מזה כי יש להם הרגש בחכמה, לא מחמת פרקא דשטותא אלא שהם יראים תמיד שמא מיעטו בכבודו ית', ולכן צריכים הצדיקים לפרקא דשטותא בכדי שיוכלו להשיג הרגש בחכמתא, ואע"פ שהם עושים כן לשם שמים, בכל זאת כיון שהם צריכים ללמוד מעט פרקא דשטותא, כבר ישנה סיבה שהם צריכים טבילה בנהר דינור של מלאכים, אשר הרגשם קיים באופן מתמיד ובלי הפסק ובלי הזדקקות לפרקא דשטותא, וז"ש ויברא אל' את האדם בצלמו, כמו הצלם של פמליא של מעלה, שהם מלאים חכמה בלי צורך בפרקא דשטותא, וזוהי הבחינה של אדם שיש לו הרגש בחכמה בלי ידיעת ההיפך מזה.	28136
ובזה נבין עתה את ההבדל בין ה' איש מלחמה לבין דמות אדם כתירוץ הזוהר, בשעה שיש מפריעים בעולם שאז נקראת התגלות ה' בבחינת איש אינו בשלימות, אבל בשעה שהוא יושב על כסא ומלכותו בכל משלה והכל מכירין אותו, אז נקרא בבחינת אדם כי אז התגלות ה' היא בשלימות.	28137
והנה כאשר האדם איננו זקוק לפרקא דשטותא, אלא יש לו משיכה לחכמה מצד עצם החכמה, זוהי בחינת כסא שאז הקב"ה כביכול יושב, שנתייבשה הכרתו בלב כל אדם, כי כל מה שיש בעולם יש באדם! אם יש בשמים כסא צריך שגם באדם תהיה בחינה זו, אם הקב"ה יושב בלבו כמאמר החוה"ל, ששאל אחד איפה הקב"ה? אמר לו בלב, אם יושב בלב בלי שום מחלוקת כמו שחז"ל אמרו בכל לבבך שלא יהא לבך חלוק על המקום, אז הקב"ה הוא בבחינת אדם, כי אדם נקרא כך בשעה שאין הוא מזדקק לפרקא דשטותא לצורך סיוע בכדי שיוכל להמשך אל החכמה.	28138
וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות, ופירשו חז"ל כימי הבל שלא היתה ע"ז בעולם שלא היה צריך הבל לפרקא דשטותא, אלא היה נמשך אחרי ה' כמו מלאך והביא את בכורות צאנו וחלביהן לה', ברם כל זמן שהאדם צריך ללחום עם נפשו ומרגיש שעדיין זקוק הוא לפרקא דשטותא בכדי להמשך אל החכמה, כענין שאמרו חז"ל אין אדם עומד בדבר אלא א"כ נכשל בו, כי אז מכונה הוא בלשון התורה בבחינת איש.	28139
והנה יש לנו ללמוד מכאן הערה על מדת העצלות, שהאדם נופל מזמן לזמן במצב של עצלות ביר"ש כעין בין הזמנים, יושב על כסא של עצלות כאילו כבר גמר וסיים את עבודתו, והוא מתגאה בנפשו כי יש לו דמות אדם, וכבר יכול הוא לישוב על כסא, שוכח הוא כי כל זמן שיש ע"ז בעולם ובתוך עצמו, צריך הוא להזדעזע וללחום תמיד ללא הפסק, הלוואי שיחיה בבחינת איש מלחמה לילך בדרכי ה', מה הוא נקרא איש מלחמה אף אתה היה דומה לו ללחום תמיד.	28140
ובזה נוכל להבין את ההבדל אשר כתב הזוהר, מה שאצל אדם כתיב והובא ואילו אצל איש לא כתיב והובא, כי כבר כתב מוהרי"צ בלאזער זצ"ל, כי זו אחת מדרכי החסד אשר השי"ת חפץ כי החוטא ישוב	28141
	28142
	28143
	28144
	28145
	28146
	28147
	28148
	28149
	28150
	28151
	28152
	28153
	28154
	28155
	28156
	28157
	28158
	28159
	28160
	28161
	28162
	28163
	28164
	28165
	28166
	28167
	28168
	28169
	28170
	28171
	28172
	28173
	28174
	28175
	28176
	28177
	28178
	28179

בתשובה, אבל מי שאיבד את זכותו השי"ת לא יחפוץ כי ישוב בתשובה, וזה יתכן בירידה לדרגה חמורה	28180
ביותר של חטא, ובזה פירש גם מה שנאמר שובו בנים שובבים חוץ מאחר, כלומר שהקב"ה חפץ בכל	28181
השובבים ואומר להם שובו, אבל אחר אבד את הזכות הזאת שהשי"ת יחפוץ בו ויעורר אותו לשוב.	28182
ולאור זאת נוכל להבין כי אם זכות הוא שהקב"ה חפץ באדם שישוב, הרי מכל שכן וקל וחומר הוא שאם	28183
הקב"ה שולח לו שליח שישוב בוודאי שזו היא זכות גדולה, ומכל שכן אם הוא שולח לו שני שליחים,	28184
ועוד יותר אם הוא עושה את כל העולם כולו לשליחים, שכולם יאמרו לו לשוב כי זו בוודאי זכות גדולה	28185
מאד, וזאת היא הבחינה של והובא שכל מי שיראה אותו יביאנו אל הכהן, והמבחן הוא במהירות שבה	28186
מואץ האדם ע"י הקב"ה שילך אל הכהן לקבל טהרה, דרגה זו מצויה אך ורק בבחינה של אדם, אבל לא	28187
בבחינה של איש, שאין לו הזכות הזו של והובא אל הכהן. (תורת יצחק).	28188
	28189
מאמר קלג	28190
נגע צרעת כי תהיה באדם והובא אל הכהן (ויקרא י"ג ט').	28191
שנינו במסכת (נגעים ספ"ב), כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו, דין זה נאמר בנגעים הבאים על	28192
האדם הגם שהוא כהן וראוי לראות הנגע, מכל מקום נגעי עצמו אין אדם רואה, והובא אל הכהן אמרה	28193
תורה, גם אם אתה כהן לך אצל כהן אחר, כל הבכורות אדם רואה חוץ מבכורות עצמו, היינו מומי בכורו	28194
אם ראוי להקרבה אם לאו, של בהמת עצמו אינו רשאי לבדוק שמא מיקל בשל עצמו.	28195
כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו, טבעו של אדם לראות בחסרונותיו של חבירו, אבל בעצמו אינו	28196
רואה חסרונות, אדם חשוד בשל עצמו ואינו חשוד על של חבירו, הכתוב אומר עיניך לנוכח יביטו	28197
ועפעפיך יישירו לנגדך, אדם רגיל להביט על חסרונותיו של חבירו, אפילו אבק דק בחבירו הוא רואה,	28198
ואילו על עצמו אפילו חסרון גס אינו רואה, על כן אומר הפסוק עיניך לנוכח יביטו, מותר לך לראות מומי	28199
חברך כדי להוכיחו ולהעמידו על האמת ולא כדי לגנותו, אבל ועפעפיך יישירו לנגדך, מיד תביט גם על	28200
עצמך ותווכח שגם אתה לוקה באותו חסרון, וזה יגרום לך שלא תגנהו שהרי אף אתה כמוהו.	28201
מרב הגרי"ס היה אומר, חזן אחד ירא שמים וחרד אל ה' מאד השכיר עצמו כש"ץ לתפילות הימים	28202
הנוראים, עמד החזן לפני התיבה והשמיע תפלתו, ובלבו העלה מחשבות גאוה באומרו ודאי הכל משבחים	28203
אותי על נעיונות תפילתי, עודנו חושב מחשבות גאוה ויצרו הטוב זעק בתוך לבו, איך אתה מתגאה ולא עוד	28204
אלא ביום הדין, הוא ממשיך בתפילתו ושוב עולים בלבו הרהורי גאוה, אבל האמת הוא שכל הציבור צוחק	28205
ולועג לו ולתפלתו, העצה אמר ר' ישראל כי יגלה החזן טליתו ויווכח לראות כי אין קהלה נהנה מתפלתו	28206
ואדרבה לועג לו, ואז הגאון תחלוף כרגע, כך בכל המידות האדם חפשי בדמיונו היצר יושב במפתחי הלב,	28207
אין עצה אלא לגלות את הטלית ולראות, ועפעפיך יישירו לנגדך.	28208
ברם לא תמיד עולה ביד האדם לגלות את הטלית להוכיח בחסרונו, בדרך כלל זקוק הוא כי יבוא מאן דהוא	28209
ויגלה לו טליתו, קשה לו לאדם לבקר את עצמו ולראות נגעי עצמו, התאוה והשוחד מעורר עיניו מלראות	28210
האמת, סבור הוא שכל מעשיו לטובה ולברכה, ולפיכך זקוק הוא ל"והובא אל הכהן לשמוע תוכחת מוסר	28211
מפי החכמים המוכיחים, מי לנו גדול מרבינו הגר"א זצ"ל מוילנא, אשר שכר לו את המגיד מדובנא שיהא	28212
לו למוכיח, וכן המהרש"ל ששכר לו עגלון פשוט שיוכיחנו.	28213
גם גדולי ישראל לא בטחו בעצמם ולא סמכו על חכמתם ובקשו לעצמם מוכיחים, הם ענקי הרוח מורמים	28214
מעם לא בטחו בתורתם, ובקשו לקנות לנפשם מדה זו של און שומעת תוכחת חיים בקרב חכמים תלין,	28215
ומה נענה אנן אבתרייהו? קטנים שבקטנים בחורים צעירים אשר היצר רובץ לפתחם יום יום, שעה שעה,	28216
רגע רגע, וכי סבורים אתם כי אינכם זקוקים לתוכחה? והלא האדם נולד כעיר פרא, וזקוק הוא להרבה	28217
מנות של תוכחת מוסר וחינוך חיים, טוב לגבר כי ישא עול בנעוריו, אסון הוא לאדם שאינו מקבל תוכחה.	28218
מספרים על בעל חידושי הרי"ם, אשר בהיותו אברך צעיר לימים עשה אצל האדמו"ר מקוז'ניץ, לאחר	28219
תקופה עזב את חצר קוז'ניץ ונסע להסתופף בצלו של האדמו"ר מפשיסחה, והיה האדמו"ר מקוז'ניץ מיצר	28220
על כך מאד מאד, שנים עשר בנים היו לו לבעל החידושי הרי"ם ונסתלקו כולם מן העולם, אמר החידושי	28221
הרי"ם יודע ובטוח אני כי כל בני נפטרנו בעטיה של הקפידה אשר הקפיד עלי האדמו"ר מקוז'ניץ, ואף על	28222
פי כן עזבתי את ביתו, וכל כך למה? מפני ששם בקוז'ניץ היו נותנים לי מחמאות, אבל בפשיסחה נקרו לי	28223
הגידים.	28224
שנינו באבות דר' נתן, אהוב את המוכיחים ושנוא את המכבדים, שהמוכיחים מביאים אותך לחיי עוה"ב,	28225
והמכבדים מורידים אותך לבאר שחת, ברור שבשעת מעשה אוהב התלמיד כי ישבחוהו ויכבדוהו, אבל	28226
לאחר מכן יווכח כי אין זו אלא שטות, ולא עוד אלא שמורידים אותו לבאר שחת, כי ישאר בפחיתותו ללא	28227
חינוך ללא תוכחת מוסר דור עקש ופתלתל, האדם מטבעו אינו רוצה במוכיח סבור הוא כי אין חכם ממנו,	28228
ואינו זקוק עוד לחינוך ולתוכחת מוסר, עקשנותו אינה מותרת מקום לתוכחה, בדרך הלצה אומרים כי	28229

אדם שכזה לא יקום לתחית המתים, אם יבוא משיח להקיצו ויקיש על קברו לאמר קום! יענה אחריו דוקא לא אקום!	28230
כמו כן המחזיק עצמו לחכם מכל כשיבוא המשיח לרפאותו משטותו, יאמר אני חכם מכל אדם ואתה תתן לי שכל? כך דרכו של אדם כזו היא מידתו אינו חפץ בתוכחה, סבור הוא כי המוכיח רוצה ברעתו, אמנם כבר באו חז"ל וגילו אזנינו, אמר רבי יוחנן בן נורי מעיד אני עלי שמים וארץ שהרבה פעמים לקה עקיבא על ידי שהייתי קובל עליו לפני רבן גמליאל, וכל שכן שהוסיף בי אהבה לקיים מה שנאמר, אל תוכח לץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך (ערכין ט"ז):	28231
דרכו של הלץ לשנוא את המוכיחו, סבור כי רעתו הוא מבקש, אבל החכם אוהב את המוכיחים, בידעו כי רק הם המביאים אותו לחיי עוה"ב, ובלעדי תוכחתם הרי הוא נתון לתאוותיו ולרצונותיו ומי יודע מה סופו, בואו ונחזיק טובה לר' ישראל שחולל את תנועת המוסר, ואשר על פי שיטה זו מתנהלות הישיבות הקדושות, כי ללא סדר מוסר, ללא שיחת מוסר, ללא משגיח המשפיע מוסר, עלול האדם לכל רע שבעולם, אסון גדול הוא לאדם אשר אין מי שיאמר לו תוכחת מוסר, שהמוכיחים מביאים אותו לחיי עוה"ב. (דרכי מוסר).	28232
	28233
	28234
	28235
	28236
	28237
	28238
	28239
	28240
	28241
	28242
	28243
מאמר קלד	28244
וביום הראות בו בשר חי יטמא (ויקרא י"ג י"ד).	28245
יש יום שאין אתה רואה בו, מכאן אמרו חתן נותנין לו כל שבעת ימי המשתה, וכן ברגל נותנים לו שבעת ימי הרגל (מו"ק ז'). לימוד גדול נובע לנו מהדין הנ"ל, הגע בעצמך שהמצורע החוטא שהיה מלשין ומוציא דבה, מפיח כזבים ומטיל איבה בין הבריות, הלא שנוי בזוי ומתועב הוא אצל הבריות, שמקובל שאין צרעת באה אלא בעקב לשה"ר וגסות הרוח, יודעים אותו כל מיודעיו ומכיריו שהוא בלשונו הרע הפריד בין אחים, השליך מדנים במקומות שהשלוה והאהבה היו שוררות שם, השניא איש על אשתו ואשה על בעלה.	28246
	28247
	28248
	28249
	28250
	28251
ובכל זאת הורונו חז"ל, חתן שהוא מנוגע ועומד להסגר והוא נכנס לחופה, נותנים לו כל שבעת ימי המשתה ודוחים את ראיית הכהן, לא מעיינים ולא בודקים, ונותנים לו לשמוח כדת וכדין של כל חתן, אורחים ומוזמנים יוצאים ובאים מביאים מתנות ומתענגים, מפארים ומעודדים אותו לחיים חדשים, מקלסין אותו ומרקדין לפניו, מחבקים ומנשקין אותו, ומתאמצים לקיים מצוות שמחת חתן בכל ההידורים כמבואר בחז"ל ובפוסקים.	28252
	28253
	28254
	28255
	28256
	28257
	28258
	28259
	28260
	28261
	28262
	28263
	28264
	28265
	28266
	28267
	28268
	28269
	28270
	28271
	28272
	28273
	28274
	28275
	28276
	28277
	28278
	28279

שמחת החתונה וקשרי אהבה שהחתן נאחז בהם בימי כלולותיו, ועת הדודאים לא תכשירהו לעסוק ולעיין בנגעי לבו, אין שעה כזו מתאימה להרהורי תשובה הרצויים, שכרות האהבה ושעת השמחה תכסה על כל הפשעים ולא תתרכך גאותו, להפך במצבו החדש יעיז להעמיד עצמו כאיש תמים ונקי.	28280
זהו קו נפשי עמוק שעמדו עליו חז"ל, שהאדם הנמצא במיצר ובדכאון מכשלונו, מתחיל להעיז בשעה שרואה סביבו אנשים מכבדיו ואוהביו, כדוגמת דין הסוטה שלא היו משקיף אותה בפני שפחותיה, שלא היא לבה גס בה ולא תיכנע ולא תודה על חטאה (סוטה ז' :), כן גם המצורע החתן לא ירגיש לעיין במצבו השפל לרגלי הימצאו בחברת רעייתו, שמחתו עולה על כל גדות לבו, ואין מקום כעת לקבל תוכחה, ולכן נותנים לו כל ז' ימי המשתה שתתקרב מעט דעתו ואז יביאווה אל הכהן, ואם יש הכרח יסגירהו הכהן ובדד ישב להרהר ולפשפש במעשיו, ואולי ירחמהו ה' ויזכהו לתשובה.	28281
ומהאי טעמא הורו לנו חז"ל שמותר להתגרות ברשעים בעוה"ז, ופריך בגמרא והכתיב אל תתחר במרעים אל תקנא בעושי עולה? והתירוץ בשעה שהשעה משחקת להם אסור להתגרות (ברכות ז'), קהל מרעים נמשכים אחריהם ותומכים בהם, בשעה כזו אין לב הרשע פנוי לעיון ולהקשבה אף בכל שהוא, אזניו אטומות משמוע אף שמץ אמת, ואין עיניו מוכשרות לראות אור אלהי, נדמה לו שהוא כבש והדריך את כל העולם תחת רגליו, ואיך יפנה אז לקבל דברי מוסר ותוכחה.	28282
לכן יעצו לנו חז"ל שנמתין קצת, שמש ההצלחה פונה והולכת וזמן השקיעה מתקרב ובא, ואולי לעת כזאת אפשר להטיף להם דברי התעוררות ותשובה ואז יש תקוה לאיזו תוצאה טובה, ומה איומים ועמוקים דברי אדמו"ר רי"י הורביץ זצ"ל, בענין בירור הטעות והכרת האמת, שאפי' שאול משיח ה' שהקב"ה התפאר בו, בכ"ז לא הכיר טעותו ולא אמר חטאתי, עד ששמואל הנביא אמר לו קרע ה' מלכותך והסיר ממך כתר המלכות ומאס בך, אז הכיר טעותו ואמר חטאתי, לא נתבררה לו טעותו עד שהורחק מן המלכות.	28283
(אור הנפש).	28284
מאמר קלה	28285
ובשר כי יהיה בו בעורו שחין ונרפא (ויקרא י"ג י"ח).	28286
כשאדם נוקף ידו בחבטה בשלחנו או בדלת עד שיתחמם הרבה וישתנה צורתו, האם זה מן השמים? והנה מקרא מלא דבר הכ' כי גם זה מן השמים ובעבור חטא נגזר עליו כן, ובשר כי יהיה בעורו שחין, פירש"י שחין לשון חמום שנתחמם הבשר בליקוי הבא לו מחמת מכה שלא מחמת האור, וטמאו הכהן נגע צרעת היא בשחין פרהה, וכן גבי מכוות אש וטמא הכהן אותו נגע צרעת היא, והן הנגעים הבאים מחמת חטא גסות הרוח ולשון הרע, לעוררו ולכפר עליו בזה העולם, הרי כי צריך להאמין ברור שכל מקרה שקורה לו לאדם מקטון עד גדול, מן השמים נגזר עליו ולכפר עליו אם ישוב.	28287
עוד הראינו לדעת בפ' כי תשא (ל"ג י"א ברש"י), אמור מעתה אמצעייהם היו בכעס, בי' בתשרי נתרצה הקב"ה לישראל בשמחה ובלב שלם ואמר לו למשה סלחתי כדברייך עיי"ש, הנה ידוע אמז"ל כשעמדו ישראל על הר סיני פסקה זוהמתם מחטא אדם הראשון, ואחרי חטא העגל חזרה זוהמתם, הרי תוקף החטא אחרי שהאחרונים היו בשמחה ובלב שלם וגם אמר סלחתי ואפילו הכי הזוהמה חזרה.	28288
ומזה נסתעף חורבן ביהמ"ק וגליות, כי בעוה"ר נתרבה מינות בעולם, וכמה לומדים נכשלים בדעות נפסדות בחסרון ידיעה, והכל גרמה הזוהמא שחזרה ע"י העגל, אף שהעגל לא עשו רק הערב רב כמבואר במדרש, והובא ברש"י גבי פסל לך עיי"ש, ואף אצל הערב רב אחר כל הקולות שהקילו כל הראשונים בענין עצם החטא של העגל שלא היה ח"ו ע"ז פשוטה, ועם כ"ז חזרה זוהמתם.	28289
להבהל מתוקף החטא כמה ארס יש בו, שגם אחר הסליחה בשמחה ובלב שלם, זוהמתו של חטא רבה כל כך שיוכל להוליד כ"כ חלאים רעים כגליות וכל הצרות המסתעפות מהגליות רח"ל, ונקל להבין מזה באם ח"ו לא היה סליחה, וגם אם היה אך לא בשמחה, מה היה העונש על זה גם בזה העולם, ומכש"כ אם היה חטא העגל ח"ו כפשוטו, וכ"ש אם היו גם ישראל נכשלים ולא רק הערב רב, האם היה ח"ו קץ לעונש גם בעולם הזה.	28290
והנה ידוע כי זה העולם העונש קל מאד מאד נגד עולם הבא, כמבואר אצלנו בראיות ברורות (סנהדרין ק"א:), אמר רבב"ח כשחלה ר"א נכנסו תלמידיו לבקרו, אמר להם כמה עזה בעולם, פירש"י על עצמו היה אומר שכעס עליו המקום, התחילו הם בוכים ורבי עקיבא משחק עד שמא קיבל רבי עולמו, ועכשיו שאני רואה רבי בצער לכך אני משחק, אמר לו ר"א עקיבא כלום חיסרתי מן התורה כלום, אמר לו למדתנו רבינו כי אין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, די להבין מזה כמה קל עונשי עוה"ז מעונש העולם ההוא.	28291
והנה עבודה זרה גופה נגד מינות אין דמיון כלל, כי עובדי עבודה זרה האמינו בבוא עולם, והמין אינו מאמין כלל וח"ו לית דין ולית דיין, ומעתה אם ישאר ח"ו חטא מינות לעלמא דאתי מי יכילנו! על כן אין	28292
	28293
	28294
	28295
	28296
	28297
	28298
	28299
	28300
	28301
	28302
	28303
	28304
	28305
	28306
	28307
	28308
	28309
	28310
	28311
	28312
	28313
	28314
	28315
	28316
	28317
	28318
	28319
	28320
	28321
	28322
	28323
	28324
	28325
	28326
	28327
	28328
	28329

זכות יותר גדול ממי שמציל בן ישראל מחטא מינות, אשר ח"ו נקל עתה להכשל בו ר"ל, והמביאו לאמונה זכותו רבה מאד מאד.	28330
הנה המצורע צריך ללכת ראשו פרוע בגדים פרומים ועל שפם יעטה, וצריך ללכת בשוק וצווח והולך טמא ואלא עוד אלא שנשתלח חוץ לשלוש מחנות ובדד ישב, שלא יהיו שאר טמאים יושבים עמו, מבטו מזיק הילוכו מזיק כמבואר ברמב"ן גבי תשובת רחל דרך נשים, ויש יתרון רב על המנוגע כי הנדה אינה נשלחת ממקומה כלל, מזה נוכל להבין מה היה אם היה נשאר עון לשון הרע לעלמא דאתי, כי כאן חסד ורחמים ושם יקוב הדין ח"ו.	28331
והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע, ראו נא אחי מה הם אמצעי הפעולות הנצרכים שישוב לאיתנו, הנה כאשר יבוא החולה אל הרופא על איזה ניתוח, והחולה יראה כי הרופא מרבה להביא כלים חדים לצרכי הניתוח, יש מן החולים שמרוב פחד הם מתים עוד קודם שיתחיל הרופא לעשות מלאכתו, והנה הכלים המיוחדים לאחר שנרפא, וצוה הכהן ולקח למטהר שתי צפרים חיות טהורות ועץ ארז ושני תולעת ואזוב, שתי פרשיות שלמות מלאות בכלי ריפוי והבראה אחרי שנרפא, ומה היה קודם שנרפא, ומה היה אם היה נשאר לעלמא דאתי, כ"כ ארס יש בעון לשה"ר גם אחרי טהרתו, כמה איום ונורא הוא אשר ישאר ח"ו לעלמא דאתי, הרחמן יצילנו שלא להכשל בחטא.	28332
והנה מצינו בחטא לשה"ר שני הפכים לכאורה, זכור את אשר עשה ה' למרים (דברים כ"ד), כתב הרמב"ן ז"ל כי זה הצווי להורות לעם ה' כי יש ליזהר מלה"ר, וקשה הלא מצינו שהתורה לא רצתה לפרסם חטא עץ הדעת איזה מין היה, ולמה לא חסה התורה על גנאי של מרים? אלא ודאי למען להועיל שרי, ואחרי שהתורה כתבה חטאה, נמצאנו למדין שבמקום מועיל מצוה לספר לה"ר ומחויב לספר, הרי לפנינו באר היטב כמה קשה לכוון דעותיו ע"פ התורה, עון לה"ר חמור מאד כנ"ל, וא"כ יעשה עצמו כאלם ולא ידבר כלל, והנה גם זה עבירה במקום שיש מצוה לספר.	28333
על כיוצא בזה נאמר (קהלת ז') אל תהי צדיק הרבה, ובפסוק י' נאמר אל תרשע הרבה כי ירא אלהים יצא את כולם, הרי כי לכוון המדה ע"פ התורה צריך להיות ירא ה' ואם לא יכשל בזה או בזה, ועל זה לבי עלי דוי תמיד, כי מי יכוון המדה כחוט השערה, מי ימדוד מדות התורה שלא ילקה בחסר ויתר, אשר שני הצדדין מסוכנים מאד ודוקא ירא ה' יצא את כולם. (חכמה ומוסר ח"א מא' קפ"א).	28334
מאמר קלו	28335
והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע (ויקרא י"ג מ"ה).	28336
במשנה עדיות ה' ו', עקביא בן מהללאל העיד ארבעה דברים, אמרו לו עקביא חזור בך בארבע דברים שהיית אומר ונעשיך אב ב"ד לישראל, אמר להן מוטב לי להקרא שוטה כל ימי ולא להעשות שעה אחת רשע לפני המקום, שלא יהיו אומרים בשביל שררה חזר בו ע"כ, חיי בזיון תמידיים עדיפים משעה אחת של חטא, הכרת חיים זו מוסרים לנו חז"ל הקדושים שידעו והכירו את ערך הפגם והחסרון שיוצר החטא, ולא הססו לקבוע כי מוטב להפקיר את הכבוד העצמי בצורה כה קצונית להקרא שוטה כל החיים, ובלבד שלא להכשל בשעה אחת של חטא, ואפילו מעין חטא שלא יהיו אומרים בשביל שררה חזר בו.	28337
והנה מרוב המרחק שבין הבנה זו למצב חיינו הירוד, חושבים אנו כי הכרה זו היא חסידות מופלגת נחלת יחידים בלבד, ואינה מחיובי התורה שניתנה לכלל כולו, אמנם התבוננות בפרשת המצורע חטאו ועונשו, מורה לנו כי הכרה זו היא מדרכי התורה השווים לכל נפש, חז"ל מבארים כי נגע הצרעת בא לאדם בעון חטא לה"ר וגסות הרוח, עונש שמים על שעה אחת של חטא, ולמותר להדגיש כי עונשי רשעים לתועלת האדם הם לרפאות תחלואי נפשו, ע"י הנגעים נעשה האדם מושפל ומבוזה, ומצב זה שובר את גאותו, ויוצר בו מצב נפשי המונעו ממה שנכשל קודם.	28338
הבה נתבונן ונצייר לנו, אדם נכבד בעירו ומעורב בין הבריות שנכשל בעון לשה"ר, ובחסדי שמים ממרקים חטאו בעולם הזה על ידי נגע הצרעת, מיד נעשה אדם זה מנותק מביתו ועסקיו וחיי החברה שהוא שקוע בהם, והוא מבודד מחוץ למחנה, בדד ישב בלי שיוכל לפצות את הפה לפני מי שהוא, ואח"כ פוקדת אותו פרשת בזיון של פריעת ראש וקריאות בוז בפניו טמא! טמא! והוא מופרד מבני אדם ואורח חייו התקין עד שתעלה מכתו ארוכה, ולפעמים נשארים במצב זה עד יום המיתה.	28339
וגם אם נרפאת צרעתו שוב מלווה פרשת טהרתו בזיון במצות תגלחת כל גופו זקן גבות עינים, ובצורה זו הוא שב לחברת בני האדם, בזיון וחרפה כה גדולים ולפעמים למשך כל החיים בגלל שעה אחת של לשה"ר, ומאליה בוקעת ההכרה מוטב להקרא שוטה כל החיים ולא להיות רשע שעה אחת לפני המקום, חשבון חיים זה הוא רצון התורה המתגלה בבחירות למתבונן בפרשת המצורע, כך היא ההנהגה משמים לרפאות האדם, והדבק בדרכי שמים חייב לממש הכרה זו בחייו.	28340
	28341
	28342
	28343
	28344
	28345
	28346
	28347
	28348
	28349
	28350
	28351
	28352
	28353
	28354
	28355
	28356
	28357
	28358
	28359
	28360
	28361
	28362
	28363
	28364
	28365
	28366
	28367
	28368
	28369
	28370
	28371
	28372
	28373
	28374
	28375
	28376
	28377
	28378
	28379

זה הוא מהלך תיקון האדם בדרכי התורה, והמתכחש לזה אינו מתכחש להסידות מופלגת, אלא לפרשה	28380
מפורשת בתורה, והנה אם נתבונן באורח חיינו נמצא, כי חיים אנו בהיפוך גמור להכרת אמת זו, כל אחד	28381
מאתנו חי כפי שנוח וערב לו, שבוי תחת ממשל המידות הרעות ומוכנים להפקיר את הנשמה, מזלזלים	28382
בקיום מצוות בגלל רדיפות כבוד, הרגשת מה יאמרו הבריות או אי נעימות אחרת מביאה לעזיבת מקום	28383
תורה, נטישת חיי רוח ושקיעה בחיי חומר, מצב הפוך ממה שצריך להיות, בגלל שעה אחת שנראה	28384
כשוטים נכנסים למצב רשעות לכל החיים.	28385
מוכרחים להלחם בצורת חיים זו המנוגדת לדרישות התורה ולתועלת האדם ושלמותו, מתכסיסי המלחמה	28386
בענין זה הוא התמדת העיון וההתבוננות במצב האדם בעוה"ז, לאור התורה וחז"ל המלמדים אותנו כי	28387
מציאות האדם הוא הנפש, החלק אלוה ממעל המתלבש לתקופת זמן בגוף בשרי, וכוחות חומריים	28388
המושכים אותו לחיי הבל ותוהו, הקנאה התאוה והכבוד בצורתם הרעה הם דבר שמחוצה לנו קניני הלבוש	28389
בלבד, וחייבים אנו להחיות את נפשנו ולא לחיות את חיי החיצוניות.	28390
וכמה שנגביר חיות נפשית בתוכנו פחות נשתעבד לרצונות הגוף, עד שנגיע למצב של שליטה על כוחות	28391
החומר שלא יציקו לנו, ונכוונם אך ורק לתועלת הנפש, ומצב זה היא הצורה האמיתית של האדם, וחיינו	28392
מתמלאים סיפוק שמחה ואושר, ואילו עניני העוה"ז ופגיעותיו לא רק שאינם מזיקים אלא אדרבא מביאים	28393
תועלת וחיוזוק, כפי שמביא הרמב"ם בפירושו לאבות פרק ד' על המאמר, מאד מאד הוי שפל רוח בפני כל	28394
אדם וחז"ל.	28395
והנה ראיתי בספר מספרי המידות ששאל לאחד מן החשובים החסידים, איזה יום הוא ששמחת בו יותר	28396
מכל ימין? אמר לו יום שהייתי הולך בספינה, והיה מקומי הפחות שבמקומות הספינה בין חבילות	28397
הבגדים, והיו בספינה סוחרים ובעלי מומן ואני הייתי שוכב במקומי, ואחד מאנשי הספינה קם להשתין	28398
ואהי נקל בעיניו ונבזה, שהייתי שפל בעיניו מאד עד שגילה ערותו והשתין עלי, ותמהתי מהתחזק תכונת	28399
העזות בנפשו, וחי ה' לא כאבה נפשי למעשהו כלל ולא התעורר ממני כוחי, ושמחתי שמחה גדולה	28400
כשהגעתי לגבול שלא יכאיבני ביזוי ולא הרגישה נפשי אליו עי"ש.	28401
כך חי בעל נפש, פגיעות וביזיונות לא רק שאינם מצערים אותו אלא אדרבה משמשים לו אמצעים לעליה	28402
ושלימות, וממלאים אותו שמחה עילאית, אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב, חיי הנפש הם היוצרים את	28403
האושר בב' העולמות, ואילו ההליכה אחר רצונות הגוף יוצרים סבל וצרות בלי סוף, כל אחד חייב	28404
להתבונן היטב בדברים אלו, לעשות את חשבון הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה, יסורי	28405
איוב כדאיים למירוק חטא קטן, וא"כ מה ההגיון שבבחירה ברע?	28406
ואילו מצד שני יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ז, כל הנאות העוה"ז אינם שקולים	28407
כנגד ריח הנאה של עוה"ב, ופה בעוה"ז רואים אנו מעין שכר זה, נבוכדנצר זכה למלכות מפוארת שבעים	28408
שנה בזכות ג' פסיעות שפסע לכבוד הבורא, וא"כ מהו שכר מצוות הנקנות בעמל ויגיעה? ודאי שהנאה	28409
בזה היא בלי סוף, עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו, וכך חייבים להעמיק ולהתבונן בחשבון	28410
החיים לאור האמת, ואז בחסדי שמים נשנה דרכנו בכיוון לאמת זו, כי מוטב להקרא שוטה כל החיים ולא	28411
להיות רשע שעה אחת לפני המקום. (קובץ שיחות).	28412
	28413
מאמר קלז	28414
והצרוע בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע ועל שפם יעטה (ויקרא י"ג מ"ה).	28415
יש להתבונן בתורת המצורע, מפני מה החמירה בו התורה יותר מבשאר טמאים שצריך לישב בדד, כמ"ש	28416
חז"ל שלא יהיו שאר טמאים יושבים עמו, ועוד שצריך להכריז ריחוקו כדאיתא בת"כ, וכן בגדיו יהיו	28417
פרומים שלא מצינו כן בשאר טמאים, אמנם לפי שהורונו חז"ל שענין מצורע הוא מוציא שם רע, כי טבע	28418
האדם לראות חסרון על חבירו גם כשהוא מעורב בתוך תשעים ותשעה חלקים מעלה.	28419
לא כן הנהגת אדם לעצמו גם אם ילך בטל כל היום, מ"מ אם רק יעשה גמ"ח אחד עם חברו ירגיש רק	28420
המעלה שלו ולא ירגיש שום חסרון על עצמו, ולכן דייקו חז"ל לקרוא אותו מוציא שם רע, כלומר שלגבי	28421
אחרים יש לו טבע חדש שנקרא מוציא רע, שחותר ומוצא גם בחלק הטוב חלק רע ומפרסמו, ואין לו	28422
התנצלות שאינו יכול להתנהג אחרת, והראיה שעם עצמו הוא מתנהג בקצה ההיפך.	28423
והנה חובת אדם בעולמו הוא להיפך, שעל עצמו אמרו חז"ל אפילו כל העולם אומרם עליך צדיק אתה,	28424
כלומר שיצא חובת האדם בבחינת יראה אבל רק לעינים, מ"מ הוה בעיניך כרשע שעדיין לא יצא בחינת	28425
ה' יראה ללבב, ובמה שנוגע לאחרים צריך להתנהג במדת דן לכף זכות, כההיא עובדא דפועל שבא לתבוע	28426
שכרו מבעוה"ב, ואמר לו אין לי כלום לא קרקעות ולא מטלטלין, ודן אותו לכף זכות שהקדיש כל נכסיו	28427
לשמים, וכן היה באמת, ואע"פ שראה בעיניו קרקעותיו ומטלטלין, מ"מ האמין בתמימות שאין לו כלום	28428
שיתכן שהקדיש כל נכסיו.	28429

הרי לנו שלגבי אחרים צריכין לראות צד הזכות אף על פי שיש תשעים ותשע חלקים המכסות הזכות, ואין זה קיצוניות אלא זהו הישרות והמציאות, והראיה מפועל הזה שכיוון להמציאות וזהו הישרות האמיתי, וטבע האדם לראות על חבירו צד החוב גם כשהוא מעורב בתשעים ותשע חלקים טוב, זהו העקמימות, וכן טבעו על עצמו שאינו רואה אלא הזכותים, זהו העקמימות, והישרות והמציאות הוא דרך התורה, וכמו שאמרו חז"ל אפילו כל העולם כולו אומרים עליך צדיק אתה הוה בעיניך כרשע.	28430
והנה טבע זה לראות חסרון על חבירו גורר אחריו כמה קלקולים, כמשחז"ל כל מי שיש לו שלושה דברים הללו מתלמידיו של בלעם הרשע, עין רעה רוח גבוהה ונפש רחבה, וענין מדת עין רעה כשרואה חבירו מצליח בכבוד או בממון, ודן את הצלחתו כי היא בגדר מציאה, ולא זכה לזה מחמת מסירת נפשו בעבודת עצמו או בעבודת הרבים, ועל כן שולט עליו עין רעה, כמשחז"ל המוצא מציאה יקנה ספר תורה כדי שלא ישלוט בו עין רעה, כמ"ש ויקנאו למשה במחנה, ופי' המהרש"א ז"ל שקרח לא ראה מסירת נפשו של משה רבנו באהלו, אלא ראה רק שררותו במחנה ולכן קינא אותו, נמצא שמצד שרואה חסרון של חבירו מסתעף מזה מדת עין רעה.	28431
וכן נמי מסתעף מזה מדת רוח גבוהה, כיון שיש לו עין כ"כ חריפה שיכול לחתור אחר חסרונות האדם, וגם בבני אדם כאלו שהם גדולים ומושלמים במעלות ומדות טובות, אעפ"כ הוא מוצא בהם צד פסול, ומזה נתהוה אצלו רוח גבוהה שמרגיש מעלתו יותר, וכן מסתעף מזה מדת נפש רחבה, כי מתוך שהוא מתרחק מחברת החכמים שאינו מחזיק אותם לחכמים, ומתוך זה הוא מתרחק מדרכיהם ונפסקה המשכתו לדברי גדולים, לכו נעשה אטום ומכוסה, ויאבד הרגשתו למעלות השכליות ומדרגות החסידות, ומתוך זה מתגבר עליו נפשו הצמאה להנאות עוה"ז.	28432
להיפך האדם שרואה בזולת רק צד המעלה, ועל עצמו רואה תמיד החסרון, מסתעף מזה שלושה דברים, עין טובה, רוח נמוכה, ונפש שפלה, כי ע"י שמכיר מעלות הזולת מביט על הצלחתו בעין טובה, ומסתעף מזה רוח נמוכה שחסר לו מסירת נפש כמוהו, ומסתעף מזה נפש שפלה לעמוד על גדרי הסתפקות, ולא יתגבר עליו החמדה מחמת קנאה כי מחזיק עצמו לאינו ראוי.	28433
ויש להתפעל ממה שמצינו בחז"ל, כי גם מי שחושב על חבירו רק טוב, מ"מ אם היה בידו לחשוב יותר ולא חשב, כבר יש עליו טענה, הוא שאמרו חז"ל על פסוק ויאמר ה' על שאול שלא נספד כהלכה, אע"פ שהספידו אותו דוד המע"ה וכל ישראל, ואמרו עליו ועל יונתן בנו הנאהבים והנעימים בחייהם ובמותם לא נפרדו, שמסרו נפשם בעד כלל ישראל, אע"פ כן יש כאן מקום שלא נספד כהלכה, משום שהיו צריכין להזכיר עוד מעלות, ובשביל זה נענשו עונש מר כרעב שקשה מכולם.	28434
גם על אדם מן השוק חייבה התורה להביט בעין טובה, כמבואר בדין פרע ראש שהם בני אברהם יצחק ויעקב, אע"פ שרחוקה מהרגשתנו חשיבות כזו, מ"מ מכיון שיש בכח בחירתן להגיע לחשיבות כזו, כבר יש לחייב ד' מאה זוזי למביהן, גם על הפחותים מן השוק מצינו שאמר הכתוב, לא יבוזו לגנב כי יגנוב למלא נפשו כי ירעב, חייב הכתוב להשתתף בצערו ולהביט על חטאו בעין טובה, שלא גנבא מותריות אלא הכרחיות, ואמרו עוד גנבא אפום מחתרתא רחמנא קריא, חז"ל מצאו גם בתוך צ"ט חלקים חסרון חלק אחד טוב, שמתפלל לה' שיצילהו שלא יפול בבית האסורים.	28435
מובן ממילא מפני מה החמירה התורה להמוציא שם רע, שיהא נפרד גם מן הטמאים אחרים ולהיות בגדיו קרועים, כיון שטבעו שרואה רק החסרון של חברו, א"כ מה תועלת יהיה לו כשימצא בין אנשים, אדרבא כל קלקולו בא רק מתוך שרואה אנשים, ועל כן יש כאן מה שכתב הרמב"ם לעצה למי שאין לו מעצור לתאותו וכעסו, טוב לו לשבת בארץ מדבר, ועל כן צריך לקרוע בגדיו כדי שיתאבל על רוע מעשיו כמבואר באבן עזרא, ויתבונן לתקן הנהגתו, ועל כן צריך להכריז על עצמו טמא להתחנך לתלות החסרון בעצמו.	28436
ומצינו במד"ר שמות, שמסר הקב"ה למש"ר גנזי חיים, גנזי חכמה, גנזי תורה, גנזי חיים הוא לעורר ההרגשים הגבוהים, גנזי חכמה כמ"ש המלבי"ם ז"ל, שהוא חכמת השתמשות הכוחות, כמו על עצמו יראה החסרון ועל חבירו המעלה, וגנזי תורה להבין העומק בכל מצוה וכל דקות שיש בה, וע"י גנזי חיים זוכה אדם לגנזי חכמה וגנזי תורה. (חיי המוסר ח"ב).	28437
מאמר קלח	28438
כל ימי אשר הנגע בו יטמא בדד ישב מחוץ למחנה מושבו (ויקרא י"ג מ"ו).	28439
אמרו רבותינו מה נשתנה מצורע משאר טמאים לישב בדד, הואיל והוא הבדיל בלשון הרע בין איש לאשתו ובין איש לרעהו אף הוא יבדל (רש"י), אילו האדם שם לב לנצל את אפשרויותיו היה יכול להגיע למדרגות גבוהות, מדת הפרישות היא מהחשובות ביותר כמו שמצאנו בברייתא של ר' פנחס בן יאיר (ע"ז כ':), פרישות מביאה לידי טהרה, ובספר חובת הלבבות סמך שער הפרישות לשער אהבת ה', מהדברים	28440
	28441
	28442
	28443
	28444
	28445
	28446
	28447
	28448
	28449
	28450
	28451
	28452
	28453
	28454
	28455
	28456
	28457
	28458
	28459
	28460
	28461
	28462
	28463
	28464
	28465
	28466
	28467
	28468
	28469
	28470
	28471
	28472
	28473
	28474
	28475
	28476
	28477
	28478
	28479

הכי קשים שבפרישות היא הבדידות שכלול בזה פרישות בדיבור, אשר כוחה כל כך גדול עד שאמרו שעל	28480
ידה אפשר להשיג גילוי אליהו, בענין פרישות זו יש מדרגות שונות, ואם רוצה לקחתה לדרכו ולקיים	28481
בעצמו ישב בדד וידום, דום לה' והתחולל לו, יכול להגיע להיות מבני עליה, אמנם דרך זה אינו שוה לכל	28482
נפש, אולם פטור מכלום לא יוכל להיות.	28483
כבר ביארנו מאמר חז"ל (ילקוט תהלים קל"ט), על הפסוק אחור וקדם צרתני, שמוטל על האדם ללמוד	28484
מהעבר ולראות את הנולד כדי לישר דרכו בעבודת ה', וכדי לעשות את זה על האדם מוטל לקבוע זמן	28485
להתבוננות, לחשוב חשבונו של עולם, ולסלק את עצמו לזמנים מסוימים מכל טרדותיו, כדי לבדוק את	28486
דרכיו אם הם עומדים במבחן זה, וכמו שאמרו חז"ל (מו"ק ה'), השם אורחותיו בעולם הזה זוכה ורואה	28487
בישועתו של הקב"ה.	28488
אבל כשהאדם ממשיך במרוצת הרגלו בלי התבוננות, אז הוא נכשל בדברים שקל מאד ליהזר מהם וכמ"ש	28489
רז"ל (סוכה נ"ב) שהיצה"ר נראה לרשעים כחוט השערה ולצדיקים כהר גבוה, אם היו משתדלים לעמוד	28490
נגדו בדברים הדקים כחוט השערה, אז במשך הזמן כוחם יפה לעקור הרי הרים, אבל מרוב שמתגאים	28491
ואינם רואים חסרון בעצמם, גורמים בזה זלזול לעצמם ונופלים לשפל המדרגה, כמאמר חז"ל למה נברא	28492
אדם בערב שבת שאם תזוה דעתו אומרים לו יתוש קדמך (סנהדרין ל"ח).	28493
הרי זה איום ונורא מאד, שבמקום שהיה בידו להתעלות יותר ממלאכי השרת, נפל למדרגה נמוך מן	28494
היתוש, וכל הבושה הזאת הגיע אליו משום שלא היה יכול להפריד את עצמו לרגע מן החברה שלו, שגרם	28495
לו לעסוק בפטפוטים ולהכשל בדבורים אסורים עד שהגיע לידי צרעת, וסופו של דבר שנגד רצונו נעקר	28496
מהחברה שלו, ונשלח בבזיון אל מחוץ לשלוש מחנות, ושם יושב בדד ומרוחק מן הבריות.	28497
מרגלא בפומיה של מרן הגרי"ס ז"ל, אז פאר נויט מוזען מיר זיין פרושים אבער פאר נויט וערען מיר	28498
פרושים, כונתו שאף שהקדמונים עסקו גם בדרך ארץ, זה משום שהיה ביכולתם להיות אנשי מעלה אפילו	28499
ככה, אבל לפי דלות כוחנו כבר ההכרח להיות פרושים, ובכל זאת עלינו לבחור מרצוננו במדת הפרישות	28500
וכמאמר החובת הלבבות הפרוש שיכול והניח, אבל הנסיון מורה שלא מהכרה אנו נעשים פרושים רק	28501
משום הכרח גשמי.	28502
כמה וכמה אנשים נודדים למרחקים ושוהים תקופות ארוכות רחוק ממשפחותיהם, כמה אנשים מפסידים	28503
את שלותם משום איזה חריצות מפוקפקת שעל ידה עלולים למאסר אם יודעו, וכן הרבה אנשים פורשים	28504
מאכילה ושתייה מטעמים שונים, אבל אילו היינו פורשים קצת מעולם הזה משום דאגה לעתידנו, אז היינו	28505
מתאזרים לשבור את החוט השערה של היצר הרע, והיינו מגיעים לאושר האמיתי בזה ובבא.	28506
(המוסר והדעת ח"ג).	28507
	28508
מאמר קלט	28509
כל ימי אשר הנגע בו יטמא בדד ישב מחוץ למחנה מושבו (ויקרא י"ג מ"ו).	28510
והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים ועל שפם יעטה, והטעם שלא יזיק ברוח פיו (הראב"ע), כיצד	28511
אפשר שיזיק ברוח פיו, הלא הוא יושב בדד ואין איש בחברתו, ורש"י אומר שאפילו שאר טמאים לא היו	28512
יושבים עמו? אלא י"ל כי החטא והחוטא מלכלכים את האויר בכל הסביבה אפילו מחוץ למחנה, ומכאן	28513
לימוד עד כמה צריך האדם הישר להיזהר ולהתרחק מחברת לצים ובעלי לשון הרע, ולענין זה צריך האדם	28514
שיבקש לו חברת חכמים ורעים נאמנים לה' ולתורתו.	28515
והטוב ביותר הוא שמבקש ה' ילמד ויתרגל להיות לפרקים בהתבודדות עם השי"ת, כמ"ש הרמח"ל	28516
במסילת ישרים, יקר מן הכל הוא ההתבודדות (פרק ט"ו), ועובדה היא שלא מצאה התורה תרופה טובה	28517
ומוחלטת ללשון המצורע כתרופת ההתבודדות שמועלת להחזירו למוטב.	28518
אך גם האדם הגדול צריך להתבודדות והיא מועילה לו ביותר כמ"ש בזוהר הקדוש (בשלח עמ' מ"ד), על	28519
אלישע הנביא כשהיה במתא נקרא אלישע, וכשהיה נמצא בהר בעליה מבודד נקרא איש האלהים, אף	28520
שהיה במתא עם בני הנביאים, ואמרו חז"ל שבני הנביאים היו יותר גדולים ממנו, אבל מעלת המתבודד	28521
עולה אף על החברה של חכמים. (ואני תפלה).	28522
	28523
מאמר קמ	28524
והבגד כי יהיה בו נגע צרעת בבגד צמר או בבגד פשתים (ויקרא י"ג מ"ז).	28525
עיין רמב"ן, ובספורנו מאריך בענין זה וכתב, ממה שאין ספק בו שלא יהיה זה בטבע בשום פנים, כי בבגד	28526
לא יקרו אלה המראות המשוונות, אמנם העיד הכתוב שלפעמים יהיה זה כפלא בבגדים ובבתים, וזה להעיר	28527
אוזן הבעלים על עבירות שבידם, כמו שספרו ז"ל שיקרה בענין השביעית כאמרם (קדושין כ'). בוא	28528
וראה כמה קשה אבקה של שביעית, אדם נושא ונותן בפירות שביעית סוף מוכר את מטלטליו, לא הרגיש	28529

לסוף מוכר את שדותיו, כל זה בחמלת ה' על שומרי מצותיו, אמנם הנרדמים אשר לא ידעו ולא התעוררו	28530
כלל לדעת מזה, הם בלי ספק תחת הנהגת הטבע, ולזה ראוי שלא יהיו בגדי בני הנכר מטמאים ולא בתיהם	28531
מטמאים בנגעים כלל.	28532
האחת שאנו צריכים ללמוד ולהעלות, הוא מה שכתב הרמב"ן בסוף פרשת בא, כי מן התועליות שיש לנו	28533
מן יציאת מצרים, מן כל האותות והמופתים שהראנו השי"ת הוא, כי מן הנסים הגדולים המפורסמים אדם	28534
מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד כל התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו, עד שנאמין בכל	28535
דברינו ומקרינו שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם בין ברבים בין ביחיד ע"כ.	28536
צריך האדם להיות לו הבנה אחרת לגמרי על כל ענין הטבע, נקח לדוגמא כשרואים שמטה נעשה נחש או	28537
מים מתהווים דם, ראשית חכמה משיג הוא השקפה אחרת לגמרי על טיפה של מים, אדם המורגל יום יום	28538
עם טבע המים, הנה כשנשאלנו על טיבה של מים וידיעתו בה, לא יגמגמם כלום בתשובתו כי יודע היטב	28539
את המים ומהותה, וכלום לא חסר לו בידיעותיו לפי מחשבותיו המורגלות.	28540
אבל כשנעמידהו לרגע להעלותו מעל מחשבותיו המורגלות, אזי בהשקפות עילאיות שישגי כבר יביט	28541
אחרת לגמרי על מהותה של מים וטיבה, האיש הזה יתהה וישתאה בכל ידיעותיו המוגבלות, כבר לא ידע	28542
ברורות בכל הגדרותיו שהיו לו במים עד כה, ובמסקנתו הסופית כי אמנם אינו יודע באמת מה זה מים ומה	28543
הגדרותיה, הנה ידיעותיו של האיש הזה עכשיו בטיבה של מים ידיעה אחרת היא לגמרי.	28544
וכן לדוגמא ענין של אור וחושך, אדם במחשבותיו המורגלות והפשוטות הוא מבין הכל, כלום לא מעוררו	28545
ולא חודר כלל בתוכיות הענינים להפרידם על כל נתחיהם, מהו אור ומה הן פעולותיו, מהו חושך ואיך הוא	28546
מתהווה, אם חושך הוא בהעדר האור או הוא מציאות בפני עצמו, הכל חלק לפניו וכלום לא חסרים לו	28547
בידיעותיו בהן.	28548
שוב אם רק תצליח להעלותו על מחשבות יותר חודרות ומנתחות, מחשבות מעל ההבטה הרגילה, כי אז	28549
יכיר ויווכח כי אמנם אין לו כל ידיעה באור מהו ומה מהותו, וכן החושך מלבד השאלה אם חושך הוא	28550
העדר של אור, או חושך הוא בריאה ומציאות בפני עצמו, הנה בהבטה עליונה הוא לא ידע כלל בעצם	28551
מהותו של חושך מהו ומה מהותו, כי לא יצא מעולם מחוץ למחשבותיו הרגילות.	28552
וכשהקב"ה מזכה לנו בהוויית נסים, הנה מן הנס משתנה לו כל השקפתו על טבע, כשרואה ההופכי הצור	28553
אגם מים, רואה איפוא כי לא ידע כלל מהו אבן, וזה מביאו לצאת ממחשבתו החילונית ממחשבתו היום	28554
יומית, ומבין כי לא הבין כל הבנה במציאותה של טבע, נסים מעוררים את האדם נסים מעמידים את האדם	28555
מזרם מחשבותיו המלומדות, נסים מרוממים את האדם ומעלים אותו לשקוף בהבטה מעל גדר הטבע	28556
המוגבלות.	28557
מן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים באין בהם טבע ומנהגו של	28558
עולם, וכשמבין שאינו מבין את הטבע, אז מכיר מבין ויודע כי כולם רק רצונו ית', ומי שאמר לשמן	28559
וידלוק יאמר לחומץ וידלוק, ההדלקה לא מהשמן באה כי אם מדבר ה' אשר בהשמן, כי לעולם ה' דברך	28560
נצב בשמים כוננת ארץ ותעמוד, מארץ עד שמים רק גזרתו ית' היא המקיימת, טבע ולמעלה מן הטבע	28561
אחת הן, הוא אמר ויהי הוא צוה ויעמוד, והוא כדברי הרמב"ן יסוד כל התורה כולה.	28562
על דרך זה צריכים אנו ללמוד ולהבין מפרשת הנגעים, נגעי בגדים והבתים בלי ספק שאינן באין מצד	28563
הטבע, כי אין בהם דם וליחות המסבבים העיפוש או כל חולי וכל מכה, ועל כרחק אתה צריך לומר שבאים	28564
בדרך נס על צד העונש, וזה צריך להיות בנין אב גם על נגעי הגוף שהם חוץ לטבע על צד העונש (כלי	28565
יקר), כשאדם רואה אלה המראות המשוונות וכן כל הנגעים כי יהיו באדם, הלא עליו להתבונן בהם ולהסיק	28566
כי יש כאן משא ומתן שמנהלים אתו מן השמים, ה' הוא המדבר אתו להעיר אזנו על עבירות שבידו, ואיך	28567
הוא לא יבין נמשל כבהמות נדמו?	28568
אמר הכתוב (משלי כ"ו), שוט לסוס מתג לחמור ושבת לגו כסילים, כמה נפלא הפסוק הזה! אדם יושב על	28569
סוס בעל חי בלתי משכיל, אין לו שכל להנהיג בעצמו והנה הסוס רץ אתו למרחקים, מכוון דרכו ומגיעו	28570
לבעלים בדיוק למטרתו שהעמיד לו אותו האדם! הלא ממש פלא הוא! ואיך באמת עלה זה? התירוץ הוא	28571
שוט לסוס! מלמדין אותו להבין רמזי השוט, ולסוס אין צריכים הרבה אלא לשוט, כלומר להוליך את	28572
השבת באויר ולא להכות אותו, וכאשר מוליכין את השבת באויר הוא מתיירא ורץ (הגר"א), החמור אינו	28573
מועיל לו זאת אלא צריך מתג למשוך בו, אבל הכסיל אינו מועיל הכל אלא שבת לגו כסילים (הגר"א),	28574
מקל יותר חזק ומאויים, הנה האדם הכסיל אף לא נדמה כבהמה!	28575
ובמדרש (שמו"ר כ' א'), אמרו שוט לסוס זה פרעה הראשון שנאמר וינגע ה' את פרעה על דבר שרי	28576
אשת אברם, ומתג לחמור זה אבימלך, ושבת לגו כסילים זה פרעה והמצריים, שכיון שנתקלו במכות שלא	28577
בטובתם שלחו את ישראל, כשלקח פרעה הראשון את שרה הנה שאל עבורה ואברהם אמר לו אחותי היא,	28578

ובלילה כשנגעו ה' בנגעים תיכף הבין מה שמרמזים אותו, כי הרי סוס שאין לו שכל מבין ברמזי השוט,	28579
כל שכן שאדם בן דעת יהיה לו די ברמיזא.	28580
ואבימלך כנראה לא חש תיכף על מעשיו ומה שמרמזין לו, והיה צורך כבר לייסרו במתג להוליך אותו	28581
ולמשוך בו, כמאמר הכתוב ואחשוך גם אנכי אותך מחטוא לי, ושבת לגו כסילים זה פרעה והמצריים, אי	28582
ואבוי לפרעה ולהמצרים כי לא הועיל להם אף לא שוט ולא מתג, כבדה לבם ועיניהם טחו מראות כי יד ה'	28583
נגעה בהם, ואחרי כל המכות שנתכו בהם שלא בטובתם שלחו את ישראל, כיון ששלחם התחיל קורא ווי	28584
ווי.	28585
מתוך הרגלנו יום יום במקרי הטבע, הנה כשאדם נחלה ונופל למטה, מחשבתנו הראשונה היא על הסיבה	28586
הטבעית שהביאה אותו לידי המחלה, אצל חז"ל הק' מצינו (ברכות ה'): רב הונא תקיפו ליה ארבע מאה	28587
דני דחמרא, אמרו ליה לעיין מר במיליה, וברש"י יפשפש במעשיו, הנה לא חשבו ולא שאלו כלל על	28588
הסיבה הטבעית שגרמה לחמרא שתחמץ, אלא ראשית וסוף כל דבר למצוא הסיבה האמיתית היא מעשיו	28589
של אדם, שרק הם הגורמים היחידים בקלקול היין, כמ"ש מי חשיד הקב"ה דעביד דינא בלא דינא.	28590
כשרואין מראה מפליאה בבגדים שלא יהיה זה בטבע בשום פנים, הרי אין לנו כל יחס והבנה במהלך אלה	28591
הנגעים, ובהם מבינים ודאי כי זה הפצלת שוט, אחרי כי פתרון אחר אין לו על העובדה זו המפליאה, אבל	28592
מהו עיקר התועלת שצריך לו לשאת מכל הסוגיא, לידע ולהודיע שאמנם כל הנמצא וכל המתרחש, אם אי	28593
טבעי או טבעי הכל הוא רק הפצלת שוט.	28594
האדם המתעורר והמבין כי לא טבעי הוא הפצלת שוט, הוא יבין כי גם טבע הנהו רק הפצלת שוט, אלא	28595
שהאדם הוא מושחת כזה בלי כל דמיון לבע"ח, כי לא מועיל לו כל הפצלת איזה שוט שהוא, מושכין אותו	28596
ואומרים לו לך לכאן, הטה לימין העמד ישר רגליך, והוא באחת הולך בשרירות לבו וברעה בוחר דרכו	28597
ולא מרגיש.	28598
כמה נפלא הפסוק הזה להמתיח על האדם קו בקורת כזה, כמה נורא החירוף והגנאי, הלא עם סוס אתה	28599
יכול לנסוע אתו אף למרחקים ללא דאגה וללא כל בעיות, ואת האדם הגדול אינך יכול להוליכו אף לא	28600
פסיעה אחת בלי מגלב תלוי! ואלה הם דברי המדרש (במ"ר י"ג ד'), הה"ד נכוננו ללצים שפטים ומהלומות	28601
לגו כסילים, נכוננו לעוברי עבירה דינים, אמר הקב"ה עד שלא בראתי את האדם התקנתי לו חמשה	28602
מגלבין, שאת ספחת בהרת שחין מכוה (ויק"ר ט"ו ד').	28603
הוא סוד ענין הנגעים, מן המופלאות לדון על כל הקורות, הלא טבעם והטבעיים הכל רק הפצלת שוט,	28604
משיכה במושכות לעוררך להקיץ וללמדך להכיר כי מדברים אתך, להורותך כי מלמדים אותך את הדרך	28605
תלך בה, הוא אמרם ז"ל (קידושין כ'). בוא וראה אדם נושא ונותן בפירות שביעית לסוף מוכר את	28606
מטלטליו, לא הרגיש לסוף מוכר את ביתו, לא באת לידו עד שמוכר את בתו, לא באת לידו עד שמוכר את	28607
עצמו, מקודם רק מכה קלה כמו שוט לסוס ולא מועיל, כי אז מכים אותו במהלומות יותר חזקות, ועדיין לא	28608
מרגיש עד שבת לגו כסילים, עד שיבין וישמע כי מדברים אתו, וכי מה יעשה האדם אחרי שנברא יפשפש	28609
במעשיו. (דעת תורה).	28610
	28611
מאמר קמא	28612
והבגד כי יהיה בו נגע צרעת בבגד צמר או בבגד פשתים (ויקרא י"ג מ"ז).	28613
מבואר בראשונים על ענין נגעי בגדים ובתים, כי אין ספק שלא יהיה זה בטבע בשום פנים, וז"ל הרמב"ן	28614
אבל בהיות ישראל שלמים לה', יהיה רוח השם עליהם תמיד להעמיד גופם ובגדיהם ובתיהם במראה טוב,	28615
וכאשר יקרה באחד מהם חטא ועון יתהווה כיעור בבשרו או בבגדו או בביתו לראות כי השם סר מעליו, עד	28616
כדי כך יש בכח של מעשה אדם להניע את הבריאה, גם להניע את ההשגחה העליונה עצמה כי יתהוו נגעי	28617
בגדים ונגעי בתים.	28618
ענינים שאינם בטבע כלל ולא הווה בעולם, אלא מסוד התנועה עד קצה העליון ממש, אמנם הנרדמים אשר	28619
לא ידעו ולא התעוררו כלל לדעת דבר מזה, הם בלי ספק תחת הנהגת הטבע והגרמים השמימיים, כשאר	28620
מיני בעלי חיים אשר לא תפול השגחה אלהית באישיהם אבל במיניהם לבד, ולזה ראוי שלא יהיו בגדי בני	28621
הנכר מטמאים בנגעים כלל כמו שקבלו הם ז"ל (הספורנו שם).	28622
כה מבחיל הענין כי הנרדמים אינם עושים תנועה כזאת למעלה, ממעשה שלהם אין העולם מזדעזע כלל,	28623
עד שייתכן שאדם יהיה כשאר בעלי חיים! ולא ידעתי מעולם עד היכן הוא פשוט הכתוב (תהלים מ"ט),	28624
אדם ביקר ולא יבין נמשל כבהמות נדמו, כי בהיותו יבין הנה הופך הוא עולמות בכל תנועה שלו, ובהיותו	28625
לא יבין יוצא הוא כבר ממצב זה עד נמשל כבהמות נדמו! הוא כבר לא מנענע כלל את העולם, הוא כשאר	28626
בעלי חיים ממש!	28627

מעולם לא ידעתי סוד הדבר של גדול וקטן עד היכן שהם דברים כפשוטם, גדול היינו שתופס מקום גדול בעולם, קטן היינו שתופס מקום קטן בעולם, חז"ל (חגיגה י"ב.) אמרו אדם הראשון מסוף העולם ועד סופו היה, כיון שסרח הניח הקב"ה ידו עליו ומיעטו, קודם החטא היה גדול כפשוטו מסוף העולם ועד סופו, לכן הניע באמת במעשה אחד שלו את כל הבריאה, עד ארורה האדמה בעבורך נתקלקלה כל הבריאה כולה.	28628
זה הכלל במקום שהאדם נמצא בו בשטח שהוא תופס שם הוא מניע, וכשהוא גדול מסוף העולם ועד סופו הרי הקיף את כל הבריאה, לכן הניע את כל הבריאה, ולאחר החטא הניח הקב"ה ידו עליו ומיעטו, ואמרו ז"ל (בר"ר י"ב ו') גרעה קומתו ונעשית של מאה אמה, וגם זה דברים כפשוטן האדם הוקטן שוב אינו תופס מסוף העולם ועד סופו, הוא מקיף פחות וממילא הוא מניע פחות.	28629
ענין זה מתבאר בדעת תבונות לרמח"ל ז"ל וז"ל, נמצא שכל תנועה קטנה שבאדם מנועעת דברים רבים וגדולים, וימצאו שני אנשים על שולחן אחד ידברו ויאכלו וישתו, ותולדות מעשי אחד יתעלו עד רום השמים, ותולדות מעשי האחר לא יתעלו ולא קרוב להם, ואביא לך ראייה ברורה, יונתן בן עוזיאל יושב ולומד כל עוף הפורח עליו נשרף (סוכה כ"ח.), ואחרים לאלפים ולרבבות יושבים ולומדים ולא יהיה להם כן וזה מצד הפועל.	28630
הדבר הזה מבהיל עד למאד, לכאורה מה ענין נתקפלה קומתו של אדה"ר נוגע אלינו? אך לפי דברינו הרי זה מקיף כל אדם! כל היום הלא אנו שקועים בנתקפלה קומתו! הולך הוא האדם ונעשה יותר ויותר קטן, עד אדם ביקר ולא יבין נמשל ככהמות נדמו! אם האדם לאחר החטא היה נשאר עומד באותה מדת הגדלות אשר לפני החטא, הנה על החטא לבד עוד היה יכול להתפשר עם הקב"ה, אבל דא עקא מה שסוד הדבר הוא, כי יחד עם החטא תיכף גם הוא עצמו מתקטן.	28631
ויחד עם התקטנותו של האדם מתקטנת אתו הבריאה כולה, ונהיה זה אדם קטנטן ועולם קטנטן עד מצבנו אנו, אדם שיכול להיכנס בתוך כלוב זה סימן מובהק שהוא גוף וגמד, אם רואים אדם דמיתדר ליה בעוה"ז ובו מוצא את כל סיפוקו, אם יכול לחיות בכלוב זה מראה בעליל עד כמה נהיה קטן! אדם גדול הלא אינו יכול לחיות בתוך כלוב! זהו סוד של נתקפלה קומתו, קיפול אחר קיפול עד מצבנו אנו מבהיל הדבר למתבונן!	28632
בגמ' סוכה (כ"ח.), אמרו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח דבר גדול ודבר קטן, דבר גדול מעשה מרכבה, דבר קטן הויות דאביי ורבא עי"ש, בעצמות התורה ודאי אין כזאת ענין של גדול וקטן, גדול וקטן זה נאמר על בעליהם, כי במעשה מרכבה האדם הוא גדול, הגרי"ס זצ"ל היה רגיל לומר לי יש חושן משפט גדול! וחשבתי תמיד שזה מטעם כי לגדול יש לו ספיקות רבים ובזה הוא שמתגדל תורתו.	28633
אבל לפי דברינו מתבאר הענין יותר כפשוטו, סוד הגדלות הוא שהאדם הוא גדול, שהוא מחזיק מסוף העולם ועד סופו, ולאדם גדול גם תורתו גדולה, לא תרצח של אדם גדול אין כדומה בגדולתו ודאי, מנועע הוא כל העולמות ודאי כי גדול בעליו, וכן הוא בכל עניני התורה ודיניה, לאדם גדול הכל גדול, ואם קטן לו ודאי תורתו קטנה, לא עולמות מנענע ולא שום מקומות מגיע.	28634
רבי חנניא בן עקשיא אומר רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות (מכות כ"ג:), לכאורה נהפוך הוא, כי כל אשר תגדל התורה יגדל גם הסיכון שלא נוכל לעמוד ח"ו בתורה גדולה כזו? ברם לפי היסוד כאן כי אין הפירוש במשנה רצה הקב"ה לזכות את ישראל בענין הסכנה, אם יעבור על התורה או יקימנה, דמי שעובר על התורה גם אם ירבו לו מצוות הלא יעבור גם על המצוות שנתרבו, והמקיים התורה הלא בלא"ה מקיים, אלא המדובר כאן על האדם, ה' חפץ למען צדקו, רצה הקב"ה לגדל את האדם, לזכות את ישראל כי יהיו גדולים, כי על כן יגדיל תורה ויאדיר, ועל כן נתן תורה גדולה כי התורה והאדם היינו הך! ואם התורה היתה קטנה היה האדם קטן, על כן יגדיל תורה ולאדם גדול יש תורה גדולה!	28635
אמרו חז"ל (זוהר א' ק"ע), כי שס"ה מצות ל"ת שבתורה הן כנגד שס"ה גידים שבאדם עי"ש, הנה מצות ל"ת הלא אין ערוך לגדלותה! כי לאדה"ר הלא נתנה רק מל"ת אחת לכל ימי חייו! וכל זאת הגדלות לנו רק כנגד גיד אחד? התירוץ הוא כי אמנם מל"ת אחת גדולה עד מאד, אבל גם גיד אחד גדול עד מאד! הוא גדול מסוף העולם ועד סופו, מותאמים הם בדיוק הל"ת והגיד, וכשהגיד נתקפלה קומתו כשהגיד נהיה קטן, נהיתה גם הל"ת קטנה! אדם קטנטן יש לו תורה קטנטנה, מבהיל הדבר עד מצבינו אנו! הנה לנו כי יסוד כל האדם ועבודתו להיות אדם גדול!	28636
ועלינו לדעת כי המקום להתהוות גדול זה רק במחיצת הרע, כמו שביאר המס"י ז"ל פ"א, והנה שמו הקב"ה לאדם במקום שרבים בו המרחיקים אותו ממנו ית', המקום שרבים בו המרחיקים אותו ממנו ית' הוא המקום להתגדל בו, לולא מציאות הרע לא היה לאדם מקום להתהוות גדול, ואולם כשיש מציאות הרע והוא בתוך המלחמה לנצח הרע, ובמה יגבר גבר? הרי הכלל הוא אם תיטיב שאת.	28637
	28638
	28639
	28640
	28641
	28642
	28643
	28644
	28645
	28646
	28647
	28648
	28649
	28650
	28651
	28652
	28653
	28654
	28655
	28656
	28657
	28658
	28659
	28660
	28661
	28662
	28663
	28664
	28665
	28666
	28667
	28668
	28669
	28670
	28671
	28672
	28673
	28674
	28675
	28676

להיות טוב אין דרך אחרת, כי אם בהתעלות והתנשאות מעל הרע, וזה פשוט כי הרע אינו מסתיים לעולם,	28677
יצרו של אדם מתחדש ומתגבר עליו בכל יום (קידושין ל'), גם הרע הולך ומתפשט הלאה, על כן מוכרח	28678
הוא האדם ג"כ להיות הולך הלאה, ממשיך ומתפשט תמיד בלי סוף, וכך נהיה האדם גדול מסוף העולם ועד	28679
סופו, נמצא כי האדם זוכה לכל גדולות הודות להרע.	28680
הוא אשר אמרו חז"ל (סוכה נ"ב.), אמר אביי אי מאן דסני לי הוי לא הוי מצי לאוקמי נפשי, אזל תלי	28681
נפשיה בעיבורא דדשא ומצטער, אתא האי סבא תני ליה כל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו, כלומר אינך	28682
יודע כי כאן המקום שממנו גדלת, כי לולא יצרו גדול כבר היתה מסתיימת עלייך, כבר לא היית מוכרח	28683
ללכת הלאה בעבודה, נמצא ודאי כי כל יגדיל תורה בא ומתהווה על שטח העבודה של סור מרע, ואם אין	28684
אדם עוסק בסור מרע עליו לדעת שאינו עוסק כלל ביגדיל תורה, אלא יקטין תורה ח"ו והבן. (דעת תורה).	28685
	28686
מאמר קמב	28687
זאת תורת נגע צרעת בגד הצמר או הפשתים או השתי או הערב או כל כלי עור לטהרו או לטמאו (ויקרא	28688
י"ג נ"ט).	28689
הראשונים ז"ל האריכו בענין הנגעים, והעולה מדברי כולם כלל גדול! כי על האדם לראות ביסורים	28690
הבאים עליו כנביאים ושלוחי מרום, שנשלחו אליו ישר מן השמים להוכיחו על פניו ולהעיר למוסר אזנו,	28691
ואנו עומדים ותמהים על עצמנו עד כמה אנו רחוקים מידיעה זו, הלא מוטל עלינו לעמוד לחקור זאת, על	28692
מה ולמה נתרחקנו כל כך?	28693
אחז"ל (ברכות ס"א): בשעה שהוציאו את ר"ע להריגה זמן ק"ש היה, והיו סורקים את בשרו במסרקות	28694
של ברזל והיה מקבל עליו עול מלכות שמים, אמרו לו תלמידי רבינו עד כאן? אמר להם כל ימי הייתי	28695
מצטער על פסוק זה בכל נפשך אפי' נוטל את נשמתך, אמרתי מתי יבוא לידי ואקיימנו עי"ש, והנה	28696
כשמצטייר לפנינו המעמד הרם והנשגב הלזה, איך ר"ע מקבל עליו עול מלכות שמים בקריאתו את שמע,	28697
בשעה מרה כזו שסורקים את בשרו במסרקות של ברזל, הלא נשתומם ולא נדע את נפשנו מרוב התפעלות	28698
על בן אדם ילוד אשה, שהגביה עוף עד מתחת כסא כבודו יתב', כלבנת הספיר זיכך וצירף לבו לשמים	28699
ויצאה נשמתו באחד, ואמנם גם תלמידי הרי ראו כן תמהו ושאלו לו רבינו עד כאן?	28700
אבל מה נשתומם ונתפלא עוד יותר! כי ר"ע בתשובתו תמה על תמיהתם, באמרו כל ימי הייתי מצטער על	28701
פסוק זה מתי יבוא לידי ואקיימנו, ועכשיו כשהגיע לידי לא אקיימנו? הנה כאן נעוץ הסוד הגדול אשר	28702
בקרב לב האדם הגדול ואנו לא ידענוהו! כל ימי הייתי מצטער מתי יבוא לידי ואקיימנו, והרי ואהבת את	28703
ה' אלהיך בכל נפשך, אפי' בשעה שהוא נוטל את נשמתך, לא רק רבי עקיבא נצטוה על זאת כי אם כל	28704
אחד ואחד מישראל, אף הפשוט וההדיוט ביותר באיזה מצב שהוא עומד בו אין הבדל באדם, כולם נצטוו	28705
ואהבת בכל נפשך, ולמה באמת כ"כ רב ההבדל?	28706
הוא מה שאמרנו כי האדם הנלבב הבא לעשות רצון קונו, ולקבל עליו עול מלכות שמים בשלימות בתום	28707
ובכנות, אחד הוא אם מבין מעט או הרבה, עיקרו של דבר שמע ישראל השמע לאזנך מה שאתה מוציא	28708
מפיך! לא להסתפק ולצאת ידי חובה בקריאה בעלמא בדיבור או במחשבה, אלא הכל לפי רוב המעשה!	28709
שאם אתה אומר ואהבת ראה להגיע לקיים זה במעשה לאהבה את ה' אלהיך! בכל לבבך השתדל לבוא	28710
בשני יצריך, וכן בכל נפשך ובכל מאדך, וזהו כל ימי הייתי מצטער מתי יבוא לידי ואקיימנו, אילו היה	28711
אדם מתרגל לחפש כל דיבור שהוא מדבר להלכה למעשה אין לך שלימות גדולה מזו.	28712
אמרו חז"ל (יומא ל"ה), הלל מחייב את העניים ור"א בן חרסום מחייב את העשירים, לכאורה איך יבואו	28713
כל העניים בכל הדורות שהם ודאי שונים זה מזה, בכשרונותיהם במשפחותיהם ואנשי דורם, שכל אלו	28714
משפיעים על הלך רוח האדם לטב או למוטב, וכ"ש שיש הבדל רב מאד בין עני גם בדעת בדור שפל	28715
ונבזה, לבין הלל הזקן שהיה גדול בדורו, דור של תנאים קדושים אשר עליהם אמרו אם הראשונים	28716
כמלאכים אנו כבני אדם, ואיך הלל מחייב את כל העניים לפי מה שהם? ואותה התמיהה איך יחייב ר'	28717
אלעזר בן חרסום את כל העשירים באין יוצא מן הכלל?	28718
אבל אין הכוונה שהלל יחייב את העניים למה לא עלו ברעב ובצמא על הגג כמוהו בבית מדרשם של	28719
שמעיה ואבטליון, לשמוע תורה מפיהם בליל שבת סגריר של תקופת טבת, עד שלא הרגיש גם בשנתכסה	28720
בג' אמות שלג על גופו ונסתכן, כי מי יוכל להדמות אל הלל הזקן בשכלו הגדול ונשמתו הגבוהה מאד?	28721
אבל בדבר אחד הוא בא לחייב את כולם, שכל מה שהיה בהבנתו לא השאירו ריק בלא קיום למעשה, וכן	28722
היה ר"א בן חרסום וכן היו כל חכמינו ז"ל, ובכך יתבעו כל באי עולם בכל דור על שלא ראו לשמור	28723
לעשות ולקיים את דברי תורתם אשר למדו הם בעצמם, לפי כחם לפי שכלם ולפי הבנתם ותו לא מידי.	28724
וכן יתבאר ג"כ בזה המאמר הידוע בתנדב"א, חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק	28725
ויעקב, וכבר שאלו רבים איך אפשר זאת? ואף להגיע בקצה המטה, אבל לפמ"ש הכוונה מתי יגיעו מעשי	28726

כלומר, שכשם שאבותינו הקדושים ע"ה כל תורתם הנפלאה שלמדום כליותיהם, הפעילו למעשה בכל	28727
פסיעה ופסיעה במשך כל ימי חייהם, ובזה אמנם גדלו מעשי האבות מעל שמים ושמי שמים! כן חייב כל	28728
אדם להשתדל שכל מעשיו יתאימו ולא יחסרו מהבנת שכלו הוא, וזהו חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי	28729
למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב!	28730
וכן בכל דבר אשר אינו נוגע דוקא למעשה ידים ופועל כפים, והם יראת ה' ואהבתו וכן כל המצות	28731
התלויות בלב, כי באין לב לא קיים כלל המצוה, ולא סגי מה שידוע בשכלו ומשיג בהבנתו אלא עד	28732
שירגיש כן בלבבו, תדע שאין הכתוב אומר ואהבת את ה' אלהיך בכל שכלך אלא בכל לבבך! וכן ביראה	28733
וכן בכל המדות הטובות, וכמ"ש ולעבדו בכל לבבכם, זהו אשר נתבע האדם בכל שיהיה לבו שומע אל מה	28734
ששכלו יודע! וזהו שביקש שלמה המלך מאת ה' בגבעון (מלכים א' ג'), ונתת לעבדך לב שומע!	28735
מרגלא בפומייהו דאינשי יסורים מן השמים הם! וכן בפיהם תמיד מאמרם ז"ל (חולין ז'), אין אדם נוקף	28736
אצבעו מלמטה אלא א"כ מכריזין עליו מלמעלה, ובכ"ז כשאמנם נוקף רק אצבעו הרי הוא שוכח את הכל	28737
ומתחיל לצעוק בקולי קולות, כאילו מתאבק עם גזלן הבא לבלעו חנם! צא וחשוב אילו יצוייר שהקב"ה	28738
כביכול עומד על האדם וחובטו במקל על ראשו, מה היה עושה האיש? האם היה בורח? ודאי היה נשאר	28739
עומד כפוף מקבל באהבה המכות ואומר חטאתי עויתי פשעתי, ומה פירוש יסורין מן השמים? האם לא כן	28740
הוא ממש כמשל שהבאנו? והרי אנו מאמינים באמונה שלימה וגם חוזרים בפנינו תמיד, כי יסורים מן	28741
השמים וא"כ מה אתנו?	28742
עוד יש לתמוה על עצמנו שגם להבין הרחמים שביסורים אין אנו יודעים, כי הנה כל מה שאנו מוצאים	28743
בעוה"ז שאין אדם רוצה להיטיב לחבירו, הוא מפני שע"י שיתעסק בטובת חבירו יחסר לו, בטרחת גופו או	28744
בזמן או בממון, אבל אילו יצוייר שאדם היה יכול לעשות טובה לחבירו ולא יחסר לו כלום, וגם לא יצטרך	28745
להטריח עצמו במאומה, בודאי לא היה איש בעולם אף האכזרי ביותר שלא יעשה טובה לחבירו כי מה	28746
איכפת לו בזה, וק"ו אדם טוב הרי אין שום ספק שיתמיד בכל זמן ובכל מקום להיטיב לבנ"א.	28747
ומעתה גם איש בער יבין את זאת שהקב"ה שנקרא מלא רחמים, ודאי כל מה שהוא עושה עם האדם זה	28748
רחמים וחסדים, מלא רחמים פירושו שאין מקום פנוי בו כביכול שלא יהא מלא רחמים! והרי הקב"ה אין	28749
סוף א"כ גם לרחמיו אין סוף והאדם יודע זאת, אך מה מוזר הדבר שעל אף כל זאת אם מרגיש האדם איזה	28750
כאב כל שהוא בצפורן אחת, מתחיל להתאנה מרה וחשך עולם בעדו, ולמה כן הוא? הוי מפני שאין פיו	28751
ולבו שוים, לא ישמעו אזניו מה שפיו מדבר כי לא התחנך להיות בן איש חי, שלבבו ירגיש מה ששכלו	28752
מבין.	28753
והנה בענין הנגעים ראה ברמב"ן וספורנו ז"ל שכתבו, כי נגעי בגדים ונגעי בתים אינם בטבע כלל, רק	28754
בחמלת ה' על עמו שומרי מצותיו בארץ הנבחרת ובעת שיהיו שלמים להשם, יעיר השי"ת למוסר אזנם	28755
באם יחטאו בדברים שהם למעלה מן הטבע, להורותם שנטו מן הדרך הטוב, משא"כ אותם בנ"א הנרדמים	28756
אשר לא התעוררו לדעת כלל מזה, הם בלי ספק תחת הנהגת הטבע כשאר בעלי חיים.	28757
הרי עד כמה החסד והרחמים במוסר הנגעים, שלא יזכו לזה אלא בעלי המדרגה בארץ הקדושה, וכפי	28758
שנתבאר שהיסורים הם כנביאים ושלוחי מרום, שבאים אל האדם להוכיחו על פניו, נמצא כי יסורים	28759
טבעיים הם כנביאים אשר בארץ המה, ויסורים בלתי טבעיים הם כמלאכים אשר ירדו מן השמים לדבר	28760
אתו, וכשנראה לו לאדם נגע בבגדו או בביתו הרי זה כאילו מראים לו נסים גלויים, ושלחו לו מלאכים	28761
ישר מן השמים אל ביתו להעירו על חטאו ולהאירו בדרכו, וכמה מקורב אדם זה להשי"ת שמזכה אותו	28762
בכך, וזהו מה שכתבו הראשונים ז"ל, כי לא זכו לענין הנגעים רק הנבחרים בעם ובארץ הנבחרת.	28763
ובזה נבין מה שאחז"ל (סנהדרין ע"א.), בית המנוגע לא היה ולא עתיד להיות, ולמה נכתב? דרוש וקבל	28764
שכר, כמאן כראב"ש דתנן ראב"ש אומר, לעולם אין הבית טמא עד שיראה כשני גריסין על שתי אבנים	28765
בשתי כתלים בקרן זוית, ארכו כשני גריסין ורחבו כגריס עי"ש, ולכאורה מכיון שהנגעים הם בין כך ובין	28766
כך שלא כדרך הטבע כמ"ש הרמב"ן והספורנו, א"כ מהו ההבדל אם הנגע הוא כגריס אחד על אבן אחת,	28767
או כשני גריסין על שתי אבנים?	28768
אבל לפימ"ש הרי כל מה שהנגע מרוחק יותר מן הטבע, הרי זה לאות על התקרבות יותר גדולה, וסימן	28769
יותר טוב במדרגת האדם, א"כ הכי קאמרינן בברייתא, מכיון שענין הנגע בבית הוא כ"כ מרוחק מעולם	28770
הגשמי, עד שיראה דוקא כשני גריסין על שתי אבנים בקרן זוית, א"כ בעל הבית הלזה צריך שיהיה בעל	28771
מדרגה גבוהה מאד מאד שיכופו לו רקיעים גדולים אלו אל תוך ביתו, ואדם כזה לא נמצא שיהלך בארץ,	28772
לכן בית המנוגע לא היה ולא עתיד להיות אלא דרוש וקבל שכר! (אור יהל).	28773
H	28774
מצורע	28775
מאמר קמג	28776

זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו והובא אל הכהן (ויקרא י"ד ב').	28777
דברנו כמה גדול כח המזיק של ארס העבירה, ידוע שנגעים באים על לשון הרע (ערכין ט"ז), ועיין	28778
ברמב"ן (ויקרא י"ב), שכתב דלהכי כתיב במצורע בדד ישב מחוץ למחנה מושבו, כי הוא ונידה מזיקין	28779
בהבל פיהם ובהילוכם עלי ארץ, על כן היו יושבים בדד שלא להרעיל הארץ וההולכים עליה.	28780
הראינו לדעת כי עוון עץ הדעת ולשון הרע מרעילים האדם בעולם הזה בנגעים, עד שגם לאחרים יוכל	28781
להזיק, ומעתה נוכל להבין כמה גדול כח המזיק, למי שלא זכה שישולם לו גמולו בעולם הזה ונשאר עונשו	28782
לעולם הבא, כמה גדול צערו וכאבו אין לשער, ולא עוד אלא שעל לשון הרע קל העונש מרובה כל כך, כי	28783
כבר כתב הרמב"ן וספורנו ז"ל (ויקרא י"ג מ"ז), דמאן דאמר שלא היו נגעים היינו דלא זכו ישראל עדיין	28784
למדרגה גבוהה כזו, ובמדרגה גבוהה הלא אי אפשר שיעברו על לשון הרע קשה אלא קל כאהרן ומרים,	28785
ועם כל זה העונש קשה כל כך, וכ"ש בלשון הרע קשה ועל אחת כמה וכמה לשון הרע ממש.	28786
הנה כשצריכים לעקור שן כואבת יש רופא שיניים שלוקחה בצבת ביסורים קשים, רופא מומחה בסמים	28787
קלים, ויש רופא מומחה יותר שנותן ידו בפה ושומט השן בלי יסורים כלל, החולה כשבא אצל הרופא	28788
המומחה הזה שמח הוא, כי יודע דרכו שנותן יד ומושיט להחולה את השן באין הרגש צער, אבל כשרואה	28789
את הרופא המומחה מצוה להביא צבת, וגם מצוה להביא סמים קשים ומרים, ועוד מצוה להביא רופאים	28790
לרפאות אותו אחר כך, אז מזדעזע החולה ומבין כי ארס השן גדול מאד, עד שגם המומחה צריך להכנות	28791
רבות כל כך.	28792
כן בדבר הזה השי"ת רופא נאמן ומרפא חולים בהושטת יד, עבר אדם על מצות עשה ועשה תשובה אינו זז	28793
משם עד שמוחלין לו מיד שנאמר (ירמיהו ג'), שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם (אדר"נ כ"ט), והנה	28794
בלשון הרע ציוה להביא צבת היינו יסורי נגעים ופרישה מבני אדם כלימה מרה ממות, ואחר כך להביא	28795
הרופא הוא הכהן לרפאות אותו על ידי הבאת קרבנותיו בהכנה רבה כזו, ראה בפרשה מצורע כמה קרבנות	28796
שצריך להביא עד שירפא ויטהר לגמרי, הרי זה לעד עד היכן הארס של לשון הרע גם בזה העולם.	28797
והנה כאשר נתחקה על שורש עוון לשון הרע, נראה שהוא מחמת שגורם היזק לחברו או צער, ומעתה כיון	28798
שמרובה מדה טובה, הגורם הטבה לחברו וכל שכן לרבים, כמה מרובה שכרו ונוספת בו קדושה והצלחה	28799
וחיים נצחיים, ומעתה כמה עלינו להתחזק להיטיב דרכנו, למען יראו אחרים וילמדו מאתנו להיטיב דרכם	28800
וטוב לנו. (חכמה ומוסר ח"ב מא' רס"ה).	28801
	28802
מאמר קמד	28803
זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו והובא אל הכהן (ויקרא י"ד ב').	28804
במד"ר מעשה ברוכל אחד שהיה מחזר בעיירות, והיה מכריז ואומר מאן בעי למזבן סם חיים, דוחקין אליו	28805
הבריות לקנות ממנו, ר' ינאי היה יושב ולומד תורה בטרקלינו, שמעיה דמכריז מאן בעי סם חיים וא"ל תא	28806
סק להכא זבין לי, א"ל לאו אנת צריך לי ולא דכוותך, אטרח עליה סליק לגביה, הוציא לו ספר תהלים	28807
הראה לו הפסוק מי האיש החפץ חיים, מה כתיב בתריה? נצור לשונך מרע, א"ר ינאי כל ימי הייתי קורא	28808
הפסוק הזה ולא הייתי יודע היכן הוא פשוט, עד שבא רוכל זה והודיע מי האיש החפץ חיים, לפיכך משה	28809
הזהיר את ישראל ואומר להם, זאת תהיה תורת המצורע תורת המוציא שם רע.	28810
הרוכל עמד באמצע השוק וצעק מי רוצה לקנות חיים, ועזבו כל האנשים את השוק ורצו אליו לקנות	28811
החיים, וכי לא ידעו שא"ל לקנות החיים? ועוד אחרי שנתאכזבו ושמעו ממנו שכוונתו היא על החיים	28812
הרוחניים, היו צריכים לרגום אותו באבנים, שביטל אותם מעבודתם ומלאכתם, שהרי יכלו להרויח כסף	28813
באותו הזמן?	28814
אלא כנראה שהאנשים אז היו במדרגה גבוהה כזו, שגם הם הבינו תיכף שכוונתו היא על החיים הרוחניים,	28815
ומכיון שהם שמעו שבא איש ומציע לפניהם דרך חדשה בעבודת ה', מיד רצו אחריו לשמוע מה בפיו,	28816
האנשים האלה לא העריכו את חיי התורה והעוה"ב רק בדמיון, להיפך חיי התורה היו אצלם החיים	28817
האמיתיים, וכשהיו מדברים על סתם החיים כוונתם היתה לחיים רוחניים.	28818
וכן מצינו בחז"ל על הפסוק ונס אל אחת הערים האלה וחי, שאמרו תלמיד שגלה חייב רבו לגלות עמו	28819
מפני שכתוב וחי, ובלי תורה ורבו אין חייו חיים כי חיי חכמים חכמה, חז"ל הקדושים הבינו שהביטוי חי	28820
מוסב על חיי התורה, ולכן אין פלא שכשבא הרוכל ואמר שיש לו דרך איך לקנות חיים, עזב כל אחד את	28821
מסחרו והלך לשמוע חידוש בעבודת ה'.	28822
זאת היא בחינה גדולה שבבילנו עד כמה שקועים אנו בהבלי העוה"ז, כי אנשים שמחזיקים את עצמם	28823
לחרדים ויראים יכולים לבדוק את עצמם, אם באמצע מסחרם כשבאים להציע להם איזה ענין רוחני ישימו	28824
לב או לא? זה תלוי במדרגת האדם, אם הוא בן עוה"ב שעיקר החיים הם בעוה"ב, אז יתפנה מכל עניני	28825

עוה"ז בשביל עניני העוה"ב, אבל אם הוא בן העוה"ז שהחיים שלו הם בעוה"ז, בודאי לא ישים לב לכך	28826
אע"פ שהוא ירא וחרד, מפני שכל היראה שלו היא רק בדמיון.	28827
הסבא זצ"ל מקלם מרן ר' שמחה זיסל אמר, שרואים מחז"ל הקדושים שהם היו יותר קרובים לרוחניות	28828
מלגשמיות, איתא במס' (מנחות כ"א.), במלח תמלח יכול תבונה? מאי תבונה? אמר ר' אשי יכול יתן בו	28829
טעם כבינה? תמיד המשל מבינים יותר וע"י המשל מבינים הנמשל, ואצל חז"ל המשל היה רוחניות בינה,	28830
מפני שבינה היתה יותר קרובה להם והבינו את זה טוב, והנמשל הוא מליחה ומבינה הבינו מליחה.	28831
(דרכי מוסר).	28832
	28833
מאמר קמה	28834
זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו והובא אל הכהן (ויקרא י"ד ב').	28835
בספר דניאל פרק י"ב בדברו אודות אחרית הימים נאמר, ובעת ההיא יעמוד מיכאל השר הגדול העומד על	28836
בני עמך, והיתה עת צרה אשר לא נהיתה מהיות גוי עד העת ההיא, ובעת ההיא ימלט עמך כל הנמצא כתוב	28837
בספר, בהתבונן עתה במהלך המאורעות בחיי העולם, נראים דברי הנביא כמתאימים ממש לזמנינו, כי אין	28838
לך יום אשר צרתו אינו גדול מחבירו.	28839
החובות הלבבות (עבודת האלוהים ט') כתב, אחד מן הבחינות שצריך אדם לראות טובות הבורא הוא,	28840
הסכמת בני אדם והתחברות לכותם עם רוב התחלקות מדותם למנות עליהם איש מהם, ומקבלים עבודתו	28841
ושומעים בקולו ויראים אותו, והוא שומר אותם ודן בצדק ביניהם ומנהיגם על מה שיש בו תקנת כולם שזו	28842
תקנת העולם, ואילו היום בזמנינו נראה הכל להיפך, אין מלך ומנהיג וכל אחד הישר בעיניו יעשה, ולכן	28843
המחלוקות והמלחמות רבות בעולם, כל זה בכלל והיתה עת צרה אשר לא נהיתה מהיות גוי עד העת	28844
היא, מלבד צרות הפרט ממחלות ויסורין וכדומה שרבו רח"ל באחרונה, אלא אף המלחמות והמהומות	28845
שולטין בעולם.	28846
ובעת ההוא ימלט עמך כל הנמצא כתוב בספר, יתבררו ויצרפו רבים והרשיעו ורשעים ולא יבינו כל	28847
רשעים והמשכילים יבינו, מלבד העת צרה שתהא בעולם בנוגע למשפט הכלל, כן העת צרה שתהא	28848
למשפט היחיד, והיינו המחלות והפגעים שיהיו בעולם, כן תהא עת צרה בעולם בנוגע לרוחניות ולא רבים	28849
יזכו להגיע לאמת, והיינו שאמר הנביא יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים, יהיה בירור אחר בירור וצירוף	28850
ולבון ולא הכל יזכו, ורק יחידי סגולה יהיו מכלל הזוכין להשיג רוחניות ושלימות.	28851
וכן יש לראות בזמנינו שמדי יום ויום יורדין אנשים ממדרגתם, ואף לאחר שהשיגו איזה מעלה ומדרגה	28852
לא יכולים להתמיד בכך אלא נופלים ויורדים ממעלתם, וזה הצירוף והליבון שנאמר בכתוב, ישוטטו רבים	28853
ותרבה הדעת, נתבונן נא במצבינו עתה, בני תורה עצמם יחידים הם אחד מעיר ושנים ממשפחה, ורוב המון	28854
העם רחוקים מקיום תורה ומצוות, ואף בקרב בני התורה רובם מסתפקים במעט לימוד תורה וסבורים כי	28855
בכך הגיעו לתכליתם, ואילו העיקרים הנדרשים כאמונה ויראה השגחה ובטחון נעלמו מאתם לגמרי.	28856
והדברים מפליאים היאך עולה על הדעת כי במעט תורה השיגו שלימות, כבר הזכרנו דברי רבינו יונה	28857
(שער ג' קמ"ו), המבזה מצוה אחת כגון המבזה את המועדות אין לו חלק לעוה"ב, ומי יוכל להעיד על	28858
עצמו שאינו מכלל המבזים את המצוות, כל שאינו שם תפילתו לעיקר ואינו מקפיד עליה, הרי בודאי מכלל	28859
המבזים את התפילה יקרא, וכן כל שאינו טורח בתיקון מדותיו הרעות וספוג בגאווה ושנאת הבריות ואינו	28860
מכיר זאת לחטא, הרי גם הוא מאלו שאין להם חלק לעוה"ב, הוא מה שאמר הנביא והמשכילים יבינו רק	28861
יחידי סגולה יבינו וידעו את האמת.	28862
איתא בגמ' (סנהדרין ק"א), כשחלה ר' אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו א"ל חמה עזה יש בעולם, התחילו	28863
הן בוכין ור' עקיבא מצחק, א"ל מפני מה אתה צוחק, א"ל מפני מה אתם בוכין, א"ל אפשר ס"ת שרוי	28864
בצער ולא נבכה, א"ל לכך אני משחק, כל זמן שאני רואה רבי שאין יינו מחמיץ ואין פשתנו לוקה ואין	28865
שמנו מבאיש, אמרתי שמא חס ושלום קיבל רבי עולמו בחייו, עכשיו שאני רואה שרבי שרוי בצער אני	28866
שמח, אמר לו עקיבא כלום חסרתי מן התורה כלום, אמר לו לימדתנו רבינו כי אדם אין צדיק בארץ אשר	28867
יעשה טוב ולא יחטא.	28868
נוראות הדברים, לאחר שאין צדיק שלא יחטא, בהכרח שאף ר' אליעזר נכשל בחטא, ולכן יתכן שיקבל	28869
עולמו בחייו ולא ינחל כלום בעוה"ב, כי על כל מצוותיו ומעשיו הטובים כבר קיבל שכרו בעוה"ז, ועבור	28870
חטאו שחטא יירש גיהנם, כי הכלל הוא שהאדם יראה לעינים וה' יראה ללבב, כל מעשי אדם והשקפותיו	28871
הם רק לפי ראות העינים וזה אינו עיקר, העיקר הנדרש מהאדם הוא מחשבות וצפוני הלב, ולכן אפשר	28872
שאף ר"א הגדול יטול עולמו בחייו, אף שלא חיסר מן התורה כלום, מ"מ זו רק ראיית עינים ולא מצפוני	28873
הלב.	28874

היינו שאמר הנביא יתלבנו ויתבררו ויצרפו רבים, ואין אנו יכולים להבחין כלל במהות הברור, ורק	28875
הקב"ה הבוחן לב וחוקר כליות יברר למי שאינו מכלל הזוכים, וברור זה יעשה לאחר שהכיר הקב"ה בלב	28876
האדם שאינו כשר, ולכן יברר ויצרף ע"י מעשים ודרכים להורות היאך מצבו הרוחני האמיתי, ומעתה	28877
כאשר נתברר שימים אלו הם ימי אחרית הימים, חייב כאו"א לבחון ולברר את דרכיו כדי שיוכל לעמוד	28878
בימי הברור והליבון, והרשיעו רשעים ולא יבינו והמשכילים יבינו, אף בימי האחרית ועת הצרה לא יזכו	28879
הכל להבין ולראות דרכי שמים, והרשעים יוסיפו להרשיע ורק משכילים ידעו להבין ולהכיר הנהגות	28880
שמים ודרכיו.	28881
בפרשיות אלו העוסקות בעניני הנגעים יש לראות הנהגת דרכי שמים, וזה באמת להיפך מהבנת האדם	28882
ומחשבותיו, כי טבע העולם בשעה שאדם רואה שמעשי ידיו מצליחים בעוה"ז ומזומן לו פרנסתו ברצון	28883
ובנקל, סבור כי ראוי ומוכשר הוא בעיני הקב"ה, אבל מחשבות הצדיקים להיפך, וכן ראינו במעשה דרבי	28884
אליעזר ורבי עקיבא, כי אם אין פשתנו לוקה ואין שמנו מבאיש לא היה בטוח ר"ע שיזכה רבו לעוה"ב,	28885
אלא שמא נוטל עולמו בחייו, ורק היסורין והצער שסבל הם ראייה לזכותו לעוה"ב.	28886
בעת שאדם רואה כי זוכה להתקרב להקב"ה, ומזמן לו תורה ומצוות ודרכים ואופנים להגיע לאמת, זה	28887
הסימן האמיתי כי ראוי בעיני הקב"ה, מגלגלין זכות ע"י זכאי וחובה ע"י חייב (שבת ל"ב), בשעה שרואה	28888
שמתגלגלים זכויות על ידיו ראייה והוכחה לקרבתו אל הקב"ה, ובאמת לכולם מראים דרכי שמים, אבל	28889
כאשר אדם ראוי בעיני הקב"ה יוכל להתעורר מסימנים אלו, ואילו אחרים אינם מתעוררים ומרגישים	28890
מאומה.	28891
וכתבו הרמב"ן והספורנו בעניני הנגעים שאינם מחלות כשאר מחלות הגוף, אלא הם ענינים רוחניים	28892
שבאים לעורר את האדם לשוב ממעשיו הרעים, ומדריגות שונות הם בנגעים, כי נגעי בתים ובגדים אין	28893
מטמאין אלא בארץ ישראל אשר השם הנכבד שוכן בתוכה, וכן אין עכו"ם מטמאין בנגעים, שאינם ראויים	28894
לפני הקב"ה להיות במדריגה שיראה להם הנהגתו בגלוי, וכאשר אין מתעוררים בנגעי בגדים הראם נגעי	28895
בתים.	28896
כן יש להבין אף בזמנינו שאין נגעים בעולם, אבל אין הביאור שבטלו סימני השי"ת, אלא שאיננו ראויים	28897
שיראה לנו נגעים שהם סימנים גלויים ודרך קלה להגיע לתשובה, אלא מראה לנו השי"ת הנהגתו בדרך	28898
נסתרת שקשה מאד להשיגה, וסימנים אלו הם מחלות הגוף שמטרתם לעורר האדם לתשובה, ורק צריך	28899
להיות מכלל המשכילים יבינו להבין שאלו הם דרכים לתשובה, הנה המחלה הפתאומית שנופצה השתא	28900
בעולם ודאי שמטרתה להראות דרך לתשובה, אך איננו כשרים להבחין בזאת, ועי"ש בספורנו שכתב	28901
זאת, וכאשר לא עלו הדורות למדרגה ראויה לחמלה זו, אין זכרון לראשונים שנמצאו לעולם נגעי בתים,	28902
עד שאמרו קצתם ז"ל שלא היו לעולם.	28903
לכן נברא האדם יחידי שבשביל יחידי נברא העולם (סנהדרין ל"ז), יש באדם מדריגות שיכול להגיע	28904
שיהיה בדמותו של הקב"ה, כי נפש אדם מעולה וחשובה עד אין קץ, עד שכל הבריאה כולה כדאי	28905
בשבילה, ולעומת זאת יתכן שעבור מעשה אחד תלך לאיבוד נפש חשובה ויקרה זו, וכדחזינן במעשה	28906
דר"א ור"ע שעבור מעשה אחד שאין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, סבר ר"ע שאפשר שיטול	28907
רבו עולמו בחייו, והיינו דאמרינן אין בין גן עדן לגיהנם אלא כחוט השערה.	28908
ולכן כל שלא יתחזק בראותו עונשי שמים והנהגתו בעת הזו, קשה מאד שיוכל להגיע לשלימות האמיתית,	28909
וביותר בזמנינו ימי אחרית הימים שהם עת צרה שאין אדם בטוח בחייו, ויתכן שאדם חי בריא ושלם	28910
ולמחר נופל כורע תחת המחלה האיומה, ודאי שחייב לברר את מעשיו, ובפרט לנתבאר לעיל שלאנשים	28911
שאינם ראויים לא נותן השי"ת עזר ודרכים גלויים להראותו דרך האמיתי, וא"כ העזר ה' גם נסתר מאתנו,	28912
לכן חייב להתחזק ביתר שאת ואז יוכל לזכות לסייעתא דשמיא.	28913
הנה ימי בין הזמנים לפנינו, הבה נתחזק שלא ניפול שהרי במעשה אחד נתברר שאפשר ליטול עוה"ב	28914
בחייו, וא"כ בימי רפיון יוכל לאבד מה שרכש במשך כל ימי חייו, ולכן חייב כאו"א לחשוש מרחובה של	28915
עיר, ולהטמין עצמו בחזרי חדרים מתוך שמירה על תורה ותפילה ואז יש תקוה לאחריתו. (אור	28916
יחזקאל).	28917
	28918
מאמר קמו	28919
זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו והובא אל הכהן (ויקרא י"ד ב').	28920
איתא במדרש מעשה ברוכל אחד שהיה מחזיר בעיירות שהיו סמוכות לציפורי, והיה מכריז ואומר מאן	28921
בעי למזבן סם חיים רבי ינאי הוה יתיב ופשט, שמעיה דמכריז מאן בעי סם חיים, א"ל סק להכא זבון לי,	28922
א"ל לאו אנת צריך ליה ולא דכוותך, אטרח עליה סליק לגביה הוציא ספר תהלים הראה לו הפסוק, מי	28923

האיש החפץ חיים, א"ר ינאי כל ימי הייתי קורא הפסוק הזה ולא הייתי יודע היכן הוא פשוט, עד שבא	28924
רוכל זה והודיעו מי האיש החפץ חיים (ויק"ר ט"ז ב').	28925
בטרם שהתפתחה חכמת הרפואה היו רגילים לרפאות במקום שהיתה המחלה ניכרת, כגון בכאב האברים	28926
הידיים והרגלים, אבל משנתפתחה החכמה הזאת מצאו כי לא במקום הכאב צריך לרפאות, אלא צריך	28927
לחפש אחרי הסיבה, יש אשר תתפח הרגל וצריך לרפאות את הלב, יש אשר ירגיש האדם כאב בצומת	28928
הגידין והסיבה היא שינוי מזג הדם.	28929
הכפרי הזה אשר החובש משח לו את רגלו הכואבת במיני משיחות שהיטיבו לו לשעה, בבואו אח"כ לרופא	28930
מומחה, ויראה הכפרי כי זה האחרון אינו שם לב כלל לכאבו, אלא נותן לו רפואות לחזק את לבו, יש אשר	28931
יתרעם ויאמר שהחובש הכפרי יודע יותר את אמצעי הרפואה, אבל באמת כל מה שיעשו לרפאות במקום	28932
ששם סיבת החולי, יתרחקו לכאורה ממקום הכאב, אבל הרפואה היא יותר מועילה ומטיבה.	28933
אבל באמת גם אלה לא מצאו עוד את סיבת החולי, לא בלב היא ההתחלה, תחילת החולי היא מן הנפש,	28934
והיודע יותר את דרכי הרפואה האמיתית, יש אשר צריך לרפא איזו מדה איזה רגש איזו מחשבה, ואם	28935
ירפא את הסיבה הזאת אז ישוב החולה לאיתנו, אע"פ שרפואת הלב או מזג הדם תועיל יותר מאשר	28936
רפואת האברים, מ"מ גם אז החולי עלול לחזור ולשוב כי הסיבה לא נתרפאה.	28937
כן הבינו חז"ל כמ"ש ענין הרפואה כמו בגמ' (ע"ז י"ט:), מכריז ר' אלכסנדר מאן בעי חיי מאן בעי חיי,	28938
היינו שרצה לקרב אל שכלם כי זו ממש רפואת הגוף, ואם לא נבין ונכיר את זאת, אין זאת אלא מפני	28939
שהננו ככפרי הזה שלא יוכל להבין את דרכי הרפואה של הרופא המומחה, אמנם יודעים אנו שהתורה	28940
והמצוות נותנות חיים לעולם, ולכאורה מה חידש הרוכל לרבי ינאי כמוזכר במדרש? ברם רגילים אנו	28941
לחשוב כי רפואה זו אינה נכנסת במחסן הרפואות של הרוכל, רפואה זו מקומה בביהמ"ד וצריך הרב	28942
הת"ח להשמיעה.	28943
אבל רוכל זה בפשטותו הראה כי מקומה של רפואה זו באמתתו ובשוקי ציפורי, במקום שהרוכלים	28944
מחזרים למכור רפואות, שם מקומה, וזה אמנם חידוש, גם יש ללמוד מזה כמה הבינו חז"ל להוקיר איזו	28945
בהירות בידעוניהם, כי ר' ינאי ידע להעיד כי עד עתה לא ידע היכן הפסוק הזה פשוט, כי באמת כל ידיעה	28946
כל זמן שלא נכנסה אל החיים לחיות איתה עדיין אין יודעים אותה. (עץ הדעת).	28947
	28948
מאמר קמז	28949
זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו והוא אל הכהן (ויקרא י"ד ב').	28950
זאת תהיה תורת המצורע תורת המוציא שם רע (ויק"ר), העונש החמור של נגעים בא על חטא לשון הרע	28951
ורכילות, ולא מצינו בתורה בחטאים אחרים איזה שהוא עונש בדומה לזה, העונש מגיע אליו בהדרגה,	28952
בתחילה נגעי בתים, אחר כך נגעי בגדים, ולבסוף נגעי עצמו, סבלו של המצורע גדול מאד, ראשית	28953
שמובדל הוא מאנשים מרוחק ומנודה מכל, מלבד עצם הסבל מהנגע עצמו שהוא צער גדול מאד, אולם	28954
סבל גדול וקשה שבעתיים הוא העלבון והצער שעליו לצאת מחוץ למחנה ולשבת בדד מכל, וכל זה מדה	28955
כנגד מדה, כנגד מה שבדיבורו הביא לפירוד ומחלוקת בין איש לביתו ובין אדם לחבירו כדברי חז"ל.	28956
נראה שכל הפרשה הזו אמורה דוקא כשמדבר לשון הרע בפיו, אמנם אדם שהסב את אותו נזק עצמו	28957
לחבירו בדרך אחרת, אין חומר החטא שלו בכלל זה, אף שהאדם חייב להזהר לא לפגוע בחבירו בשום	28958
דרך הן בפיו הן ברמיזותיו, ומבואר בחפץ חיים כלל א', שגם במכתב וברמז אסור, אכן חומרם של לשון	28959
הרע הוא כשמו דוקא שדיבר רע בלשונו, ואז נענש בחומר הדין, וכן כתב בפשיטות במשנת רבי אהרן	28960
(ח"ב דף רל"ט), דהעונש המיוחד החמור על לשה"ר הוא רק כשהזיקו על ידי הלשון ולא אם יפסידו בדרך	28961
אחרת, שאז לא ייענש בעונש החמור של לשון הרע.	28962
הטעם שהתורה החמירה כל כך בחטא הלשון והטילה עליו עונש כה חמור, יתכן לומר מפני שהלשון היא	28963
מיוחדת מאד במעלתה וכמ"ש ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה, וכתב הרמב"ן היא רוח השם	28964
הגדול מפיו דעת ותבונה, כי הנופח באפו של אחר מנשמתו יתן בו, וזאת הנפש המשכלת אשר נפחה השם	28965
באפיו היתה בו לנפש המדברת ע"כ, נמצא שכביכול רוח ה' הגדול נופחה באדם ונתלבשה בכח הדיבור,	28966
וכמו שתרגם אונקלוס והות באדם לרוח מללא.	28967
הרי שבזה מתבטא כח הנשמה של האדם שנפח בו השם יתברך, ומאחר שבזה טמונה כל מעלתו וחשיבותו	28968
של האדם, הרי זה מחייב אותו לנצל את הכח החשוב הזה לטוב ולשמור עליו מכל משמר, ולהשתמש בו	28969
רק לתורה ולעבודת ה' בקדושה ובטהרה, וכל שפוגם בזה הדבר דומה לנוטל מתנה יקרת ערך למאוד	28970
שקיבל תשורה מהמלך ומשתמש בה לבזות את המלך, שבדאי רעתו רבה מאד, וכן הדבר ממש במדבר	28971
לשון הרע, שאת הכח האלוקי הנכבד הזה הוא נוטל ומטמא בחטא הלשון, ולכן הוא נענש על כך בכל	28972
חומר הדין.	28973

דבר נוסף מצינו בזוהר הקדוש (פ' מצורע), כל מלה ומלה דאפיק בר נש מפומיה סלקא לעילא ובקעא רקייעין עי"ש, ובנפש החיים (שער א' פי"ג) הוסיף לבאר, שהאדם בדיבורו הוא מעורר את הכח העליון וככל היוצא מפיו ייעשה, נמצא שביד האדם לשדד כל מערכות הבריאה, והן הדברים האמורים בתנא דבי אליהו, כשאדם מדבר לשון הרע הדברים עולים למעלה ומגיעים עד כסא הכבוד, וממרומי שחקים הרי חיציו חוזרים למטה וגורמים הרס ומות וחורבן, וכדין מיתער ההוא רוח בישה ואיהו עאל לעילא, וגרים בההוא איתערו בלישנא בישא מותא וחרבא וקטולא בעלמא ה' ישמרנו.	28974 28975 28976 28977 28978 28979
יתר על כן מצינו בילקוט (פ' כי תצא), על הפסוק בשש צרות יצילך ובשבע לא יגע בך רע (איוב ה), אמר הקב"ה מכל צרות הבאות עליכם אני יכול להציל אתכם, אבל מבעל לשון הרע הצל עצמך, אם כי אין להעלות על הדעת ח"ו, שאין הקב"ה יכול לשמור את האדם בעל לשון הרע, אבל הכוונה כאן שבאופן טבעי מונח בכח הלשון כח הרס כזה, שיכול להרוג ח"ו ולגרום נזק וסבל אף למרחק רב, ואז זקוק האדם לשמירה מיוחדת בכדי להנצל מסכנה זו, בעל לשון הרע בדיבורו מעורר קיטרוג גדול מאד למעלה על כל מי שהוא מדבר, ואין אפשרות להנצל מזה אלא בסניגוריא גדולה, וכאשר ירבה בזכויות ויהיה לו סניגוריא גדולה ימנע את השפעת לשון הרע, והיינו מה שאחז"ל הטמן עצמך שלא יהיה מקום לקיטרוג.	28980 28981 28982 28983 28984 28985 28986
ואם לרעה הדברים כך, על אחת כמה וכמה במדה טובה המרובה ממדת פורענות פי חמש מאות, וכן מצינו שהדיבור הזה פועל גדולות ונצורות, וכמו שמצינו בספר שופטים ו' בגדעון שהיה בדור שפל מאד, ובני ישראל נרדפו אז בצורה קשה מאד ע"י מדין, ואז אמר גדעון למלאך ה', ויש ה' עמנו ולמה מצאתנו כל זאת ואיה נפלאותיו? רש"י פסח היה אמר לו אמש הקרני אבא את ההלל ושמעתי שהיה אומר בצאת ישראל ממצרים ועתה נטשנו, אם צדיקים היו אבותינו יעשה לנו בזכותם, ואם רשעים היו כשם שעשה להם נפלאותיו חנם כן יעשה לנו ואיה כל נפלאותיו, ויפן אליו ה' ויאמר לך בכחך זה והושעת את ישראל מכף מדין.	28987 28988 28989 28990 28991 28992 28993
ופירש רש"י ויפן אליו הקב"ה בעצמו, ולא על ידי מלאך כמו קודם, לך בכחך בכח הזכות שלמדת סניגוריא על בני, מה נפלא הדבר עם ישראל נתון במצוקה קשה, והסיבה לכך ויעשו בני ישראל הרע בעיני השם, ויתנם ה' ביד מדין וידל ישראל מפני מדין, אך כאשר קם גדעון שהיה אדם פשוט בתכלית ומעורר זכויותיהם של ישראל, הזכויות של ישראל מתעוררות בכך, ולמרות שלא היו מרובות לעומת מה שעשו רע בעיני ה', מכל מקום כשבא אדם מלמטה שבפיו מזכיר ומעורר את הזכויות שלהם, אז מקבלים תוקף רב וזוכים על ידי זה לישועה.	28994 28995 28996 28997 28998 28999
בדיני המצורע מצינו שהוא חייב להודיע ולהכריז שהוא טמא, ובגמ' (שבת ס"ז.) וטמא טמא יקרא, צריך להודיע צערו לרבים ורבים יבקשו עליו רחמים, ומכאן למדו דאילן המשיר פירותיו צובע אותו בסיקרא צבע אדום, כי היכי דליחזיוהו אינשי וליבעו עליה רחמי, מה שהמצורע מכריז קבל עם ועדה שהוא מצורע, מלבד מה שהוא מודיע להם שיזהרו מלהתקרב אליו שלא ייטמאו, נוסף לכך הרי זו פניה נרגשת לכל הציבור שירחמו עליו להתפלל בעדו.	29000 29001 29002 29003 29004
מכאן למדו חז"ל בנין אב לכל כיוצא בו, וכמו אילן שפירותיו נושרים ממנו בטרם עת, זו פורענות מן השמים, ואף אם הוא עשיר מופלג שיש לו פרדסים וכרמים רבים שכולם מניבים פירות עסיסיים, חוץ מאילן אחד שהוא משיר את פירותיו, מכל מקום עצם הדבר שבאילן אחד הפירות נושרין, הרי זה גילוי של מדת הדין מן השמים, ודבר זה צריך לעורר את הרבים לבקש עליו רחמים, שכל מי שעובר ורואה את הצבע האדום ירגיש את כאבו של בעל האילן, וישתתף בצערו ויבקש עליו רחמים.	29005 29006 29007 29008 29009
מכאן ניתן ללמוד עד כמה האדם צריך להזהר בכל מוצא שפתיו, יידע עד היכן מגיע כח השפעת דיבורו הן לטב והן למוטב, כמו כן יש להתבונן מכאן עד היכן חובתו של האדם להשתתף בצערו של השני, שכל פורענות ח"ו שהוא רואה אצל מי שלא יהיה, הדבר צריך לעורר אצלו כאב והשתתפות בצערו, וירבה עליו תפלה ותחנונים כדי שהלה יוושע ממצוקתו.	29010 29011 29012 29013
בסוף מגילת רות לאחר שרות ילדה בן, ותאמרנה הנשים אל נעמי ברוך ה' אשר לא השבית לך גואל היום ויקרא שמו בישראל, ובמדרש (רות רבה ז' י"ד) ביארו טיבה של הברכה, מה היום הזה רודה ברקיע כך יהיה זרעך רודה ושלטי בישראל לעולם, עוד מגלים לנו חז"ל שברכה זו אכן עמדה והתקיימה, אמר רב הונא מברכותיהן של נשים לא נתקעקעה ביצתו של דוד בימי עתליה.	29014 29015 29016 29017
בימיה של המרשעת עתליה היה קיטרוג גדול על בית דוד, שריחפה סכנת כליון על הבית הזה, ומי הגן עליו? ברכותיהן של הנשים שבירכו את נעמי, כל הזכויות הגדולות של נעמי ושל רות ולאחר מכן של דוד וביתו, לא היו מספיקות לעמוד כנגד הקיטרוג שהיה עליהם, ומה גרם להצלת נצר מזרעו של דוד?	29018 29019 29020
הברכות של הנשים שלפני כמה דורות, הן עוררו את הזכויות לאחר דורות ובכך ניצל בית דוד. (מעדני שמואל).	29021 29022 29023

מאמר קמח	29024
ולקח למטהר שתי צפורים חיות טהורות ועץ ארז (ויקרא י"ד ג').	29025
יותר מעשר פעמים כתוב וראה הכהן ופגעם כתוב וראהו הכהן, היינו שלא די שהכהן יראה אם נשתנה	29026
הנגע, אלא צריך לראות גם את פני המצורע אם השתנו, צריך שיראה את האיש אם הוא נשתנה לטובה,	29027
אם הימים שבהם ישב מבודד אף ממצורעים אחרים, הביאו אותו לידי הרהורי תשובה (שפתי צדיק), כל	29028
ענין הנגעים הוא עונש ותיקון על החטא, ואף שנשתנה הנגע, וזה סימן שהוא קצת תיקון את עצמו, בכל	29029
אופן נדרש עוד תיקון שיהיה ניכר שהוא השתנה במהותו.	29030
ויאמר ישראל אל יוסף אמותה הפעם אחרי ראותי פניך כי עודך חי (בראשית מ"ו), ואומר האוה"ח הק'	29031
צריך לדעת למה אמר יעקב כן כשבשרוהו האחים כי יוסף חי, ומצינו שהאמין כאשר ראה את העגלות	29032
ותחי רוח יעקב אביהם, וא"כ מה דבר חדש ראה? אכן כוונת דברי יעקב הם, כי הגם שנתבשר כי עודנו חי	29033
זה הואיל לדעת שישנו במציאות, אבל לבו דוי עליו לצד היותו בין האומות שפל ועבד מושלים בו, אם	29034
הוא עומד בצדקתו ולא כהתה עינו ולא נס ליחו, או לצד היותו מובדל ממנו ונתון בתוך הקליפות ובפרט	29035
בטומאת מצרים, ומה גם מה שעברו אותו מרוח הקודש, שאמר טרוף טרוף יוסף חיה רעה אכלתהו.	29036
ודבר ידוע כי הצדיקים יותר יחפצו בהעדר הבן בהיותו בן מביש, ומה גם יעקב הצדיק אשר על כן לא	29037
היתה שמחתו שלימה מספק זה, עד וירא אליו והכיר בו בפניו, כי הכרת הפנים תענה באיש, וכמו	29038
שצדיקים שלמים וכן רבים שהכירו ברושם הפנים מעשה האדם, מכל שכן יעקב אבינו שיכיר לזה,	29039
וכשהכיר בו ביוסף שהוא באמת שלם ועומד בצדקתו אמר אליו אמותה הפעם, פירוש הפעם הזאת	29040
בראותך אני מאמין בך ובצדקתך ולא מקודם כאשר נתבשרתי, והטעם אחרי ראותי פניך והכרתי בך	29041
שעודך חי, פירוש שאתה צדיק כמקודם ולא נשתנית ולא נשתנה דיוקנך מכמות שהיה, אלא עודך חי כי	29042
הצדיקים קרויים חיים עכ"ל.	29043
נמצינו למדים כי יכול להיות שאף מי שסיגל לעצמו את כל תנאי התשובה, מ"מ עדיין לא נשתנה	29044
הפנימיות שלו, ואף לאחר שנתחולל בו כמה שינויים עדיין לא נשתנה במהותו, יש בו שינוי אבל עדיין לא	29045
השתנה כראוי, הנגע אכן נשתנה לטובה אבל האדם בעצמו עדיין לא נשתנה, ואף שזה כבר לאחר שהיה	29046
המצורע בבדידותו כדי לתקן את נפשו, שהלא מקום ההתבודדות מיועד לתיקון זה, אבל יכול להיות	29047
שלאחר היותו שם הוא חוטא בהרהורים, שהרי צריך להביא גם קרבן עולה הבא על הרהורים לא טובים.	29048
ואומר הרמב"ן ז"ל (י"ד י"ח), והנה אמר עוד בעולה והעלה הכהן את העולה ואת המנחה המזבחה וכפר	29049
עליו הכהן וטהר, ולא ידענו מה ענין הכפרות הללו כולם, אולי האשם יכפר על מעלו אשר מעל מקודם	29050
נגעו, והחטאת על חטאו אשר חטא בימי הנגע, אולי בצערו נתן תיפלה לאלהים, וזה טעם מטומאתו,	29051
והעולה והמנחה יהיה לו כפר נפש שיזכה לטהר ולשוב אל אהלו, ולכך אמר וכפר עליו הכהן וטהר ע"כ.	29052
ובענין הצרעת איתא בכוזרי, שבהיות האדם ברום המעלה היה ענין האלהי שוכן בישראל בגופים	29053
ובמלבושים ובבתיהם כמו נשמה בגוף, וכמו שבהסתלקות הנשמה מגוף האדם משתנה צורתו, כן	29054
בהסתלקות ענין האלהי היה נראה שינוי צורה הן בגוף והן במלבוש והן בבתיים, מראות הנגע וטומאת	29055
צרעת הוא כטעם טומאת המת. (מעייני החיים).	29056
	29057
מאמר קמט	29058
ולקח למטהר שתי צפורים חיות טהורות ועץ ארז (ויקרא י"ד ג').	29059
וברש"י לפי שהנגעים באין על לשון הרע (ערכין ט"ו), שהוא מעשה פטופטי דברים, לפיכך הוזקקו	29060
לטהרת צפורים שמפטפסין תמיד בצפצוף קול, הנה הזיקוהו לבעל לשון הרע הזה להתבונן על מעשיו	29061
להתלמד וליטתה מהם, ומהו הלימוד וההתעוררות? כי עשה דיבוריו דברי פטופטים בעלמא, נפלאים	29062
הדברים הלא הוא חטא בחטא יותר גדול מג' העבירות ע"ז גילוי עריות ושפיכות דמים, כלשון התוספתא	29063
מובא בפירוש המשניות להרמב"ם (אבות א'), ולשון הרע כנגד כולם.	29064
אבל תורתנו הק' נתנה לאדם התבוננות בסיבתו של החטא, וזה אשר תכונה לו כצפור שתמיד מפטפט	29065
ומצפצף בקול ללא כל תכלית, ידועים דברי הרמב"ם באבות שם, איך שמחלק ענין הדיבור לכמה חלקים	29066
ודרגות, ומגנה מאד הדיבור שאין בו כל תועלת, אף אם אינו מן הנזק והאסור עי"ש.	29067
חז"ל בקרו את בעל לשון הרע מלבד רעתו וכובד עונו, גם מצד מה שעצם כח הדיבור נעשה קל אצלו,	29068
הדיבור נתהוה אצל האדם כפטופטים בעלמא, כצפצוף עוף בלי כל ענין, באין כל יתרון דיבור בו, צריך	29069
האדם להיות אצלו הדיבור ברוב כבדות ככובד אבן ונטל החול, חסר לנו הבנה במציאות כזאת של כובד	29070
הדיבור, אנשים ששומרים מבטם אצלם כל מבט כמשא כבד הוא, חז"ל הק' לא הביטו חוץ מד' אמותיהם,	29071
לכל מבט לנשיאת עינים היו צריכים כאיש הצריך לשאת מעמסה כבדה, אשר נושאה באימוץ ולא	29072
בהעברה בעלמא.	29073

אני יכול להגיד לכם ברור, כי לו היו שמים לב על כח הדיבור, לו היו שומרים עצמם להשתמש בו אך ורק לצורך ולתועלת ולא סתם דברנים, לו היה מתלמד האדם לפני כל דיבור לשקול אותו מקודם במאזני שכלו, בתכלית דיבורו ומה מגמתו ומה מטרתו בו, ולפני כל מילה לחשוב אם אמנם תביאהו זאת המילה למטרתו אשר העמיד לפניו, אחרי הנהגה כזאת אני מגיד לכם ברור, כי לאדם כזה יהיה קשה לו נטילת שפתותיו ופתיחתן כנטילת אבני רחיים והגבהתן.	29074
אני יודע בודאי כי מביטים עלי כעל איש פאנאטיקאי, ובקרבכם אתם ודאי צוחקים מדברים אלה, אבל תאמינו לי כי סוד גליתי לכם בזה, לכל איש ישנם לו בודאי רגעים בחייו אשר מרגיש אז איזו כבודת בהוצאת דברים, ומהם ידון ויתבונן על כל סוד הענין שגילו לנו חז"ל בטעם הבאת הצפורים, למען ילמד לדעת בגנות מהות דיבורו, שהינם רק פטפוטים וצפצופי בעלי חיים ולא יותר.	29075
כח הדיבור וענינו נורא עד מאד, הלא הוא כל מעלתו ויתרונו על הבהמה, ויהי האדם לנפש חיה תרגום אונקלוס לרוח ממללא, כל ענין הדיבור הוא מנשמת חיים אשר נפח באפיו, חלק אלוה להבין ולהשכיל והכל בכח הדיבור, והנה זה האדם נמשל כבהמות נדמה, כי זלזול דיבורו ושמנו לפטפוט בעלמא כפטפוטי צפורים, אשר לא בשם דיבור תקרא אותם אלא רק כצפצוף קול בעלמא, מאין זה בא ריבוי השיח בדברים בטלים ללא כל תועלת? ללא כל חכמה ושכל? הלא הוא מאשר נתרוקן מכל סוד הדיבור בעצם, על זולתנו אנו רואים זאת בנקל, ולפעמים אני מרגיש זה בעצמי, איך שבריבוי דברים אובדים כל כבוד ותפארת האדם.	29076
והנה המדבר לשון הרע הלא גדול עונו מאד, וחומר אף יותר מג' עבירות כלשון התוספתא ולשון הרע כנגד כולם, והנה התורה העמידה לנו את האדם בזמות הגנות שלו מצד דברנותו ופטפוטותו, כנראה שזו היא התביעה היותר חזקה, תביעה על עיקר חינוכו של האדם, הוא לא אנושי פה מופקר ולא מגודר כלל, דיבוריו דיבורי ציפורים, לא ממין האדם כי אם ממין הבעלי חיים, ואם אדם אין כאן מה כאן? הרמב"ם בפירושו המשניות (אבות ג') על מאמר רבי דוסא בן הרכינס, בד' דברים שמוציאים את האדם מן העולם וביניהם גם שיחת הילדים, מבאר שאלו הדברים מונעין ומבטלין מעלת האדם עד שיצא מן העולם והוא אבד, נורא מאד להתבונן כי האובד מעלת האדם אובד הכל. (דעת תורה).	29077
	29078
	29079
	29080
	29081
	29082
	29083
	29084
	29085
	29086
	29087
	29088
	29089
	29090
	29091
	29092
	29093
	29094
	29095
	29096
	29097
מאמר קב	29098
וכבס המטהר את בגדיו וגלח את כל שערו ורחץ במים וטהר (ויקרא י"ד ח').	29099
פרשת השבוע העוסקת בטומאת נגעים ובסדרי המצורע, חייבת לעורר את נפשותינו להתחזק בתורה ויראה, ואין כוונתנו דוקא כאשר יתבונן התבוננות מוסרית ועמוקה, אלא אף בעת שילמד הפרשה כפשוטה מתוך התבוננות, יראה בה לימודים נפלאים, וראה ברמב"ן וספורנו שביארו בארוכה, שטומאת הנגעים אינו מחלה מדרך הטבע, אלא הוא בגדר חסדי שמים לכפר על חטאי בני אדם, וכהא דאיתא בגמ' (ברכות ה' :) , שהנגעים הם מזבח כפרה וכל זה נאמר אף בכל הנגעים.	29100
ולגבי נגעי בתים ובגדים כתב שם (ויקרא י"ג מ"ז), זה הענין איננו בטבע כלל ולא הווה בעולם וכן נגעי הבתים, אבל בהיות ישראל שלמים לה' יהיה רוח השם עליהם תמיד, להעמיד גופם בגדיהם ובתיהם במראה טוב, וכאשר יקרה באחד מהם חטא ועון יתהוה כיעור בבשרו או בבגדו או בביתו לראות כי ה' סר מעליו, והנה אינו נוהג אלא בארץ שהוא נחלת ה', מפני שלא יבוא הענין ההוא אלא בארץ הנבחרת, רק אלו שנמצאים בארץ ישראל וזכו לספוג מקדושת הארץ, ראויים שיעשה להם הקב"ה נסים בגודל רחמיו כדי שיענשו עבור חטאיהם בעוה"ז ולא יבואו עם חטאתם לעוה"ב.	29101
טוב ה' לכל רחמיו על כל מעשיו, מדת טובו של השי"ת היא לכל ברואיו, אמנם לרחמיו המיוחדים של הקב"ה אינם זוכים כל העולם, אלא דוקא מעשי ידיו שהם היחידים המושלמים, וזוכים הם לרחמיו המרובים בזה שיענשו עבור חטאתם בעוה"ז, כי הרי עוה"ז אינו עולם הגמול אלא עולם המעשה, מ"מ יקבלו עונשם בעוה"ז כדי שיזדככו ויבואו טהורים לעולם הגמול, והיינו דאיתא (בר"ר ס"ה ד'), יצחק אבינו תבע יסורים, כי כדאי לו לקבל יסורים בעוה"ז ולא לקבל עונש בעוה"ב, מפני שהעוה"ב נצחי ללא גבול, ולכן אף העונשים בעוה"ב ללא גבול ואילו יסורי עולם הזה מוגבלים בכוחם ובזמנם.	29102
והנה עונש המנוגע אינו קל כלל ועיקר, שחייב להיות בדד חוץ מג' מחנות ולהתרחק מחברת בני אדם, ולקרוא טמא טמא על עצמו כדי שיתרחק ממנו, וכל זה כדאי לאדם והעיקר שלא יקבל עונשו בעוה"ב, כי עונש הגיהנם נורא ואיום וכמו שאמרנו (שער הגמול לרמב"ן), כל יסורי איוב לא יספיקו לעונש אחת מן העבירות, והיינו דאמר דוד המע"ה מי יודע עוז אפך וכיראתך עברתך.	29103
מי יכול לצייר מדת חרון אפו של הקב"ה, והדרך להבין עונשו של הקב"ה היא כאשר יתבונן בחובת היראה מהקב"ה, וכשם שהיראה בלא תכלית כן חייבת להיות ההבנה במהותם של עונשי שמים, ומפורש זאת במשנה (עדות ה' ו'), מוטב לי להיות שוטה כל ימי ולא להיות רשע שעה אחת לפני המקום, ורשע	29104
	29105
	29106
	29107
	29108
	29109
	29110
	29111
	29112
	29113
	29114
	29115
	29116
	29117
	29118
	29119
	29120
	29121
	29122
	29123

שעה אחת אין הכוונה חטא אלא עוד פחות מכן, מכל מקום עדיף להיות שוטה כל ימי חייו, כי עונש החטא אין לתארו ולהבינו בהבנת שכלנו הדל.	29124
ומעתה יש להוסיף ולהתבונן הנה אמרו חז"ל (סוטה י"א), מרובה מדה טובה ממדת פורעניות כמה פעמים, ואי במדת פורענות העונש ללא תכלית וגבול עד שאין בכחנו לתאר, עאכ"כ שתהא מדת הטבתו של הקב"ה לעושי רצונו, ולכן בעולם הזה אין אפשרות כלל לסבול את גודל הטובה שיקבלו עושי המצוה, ורק בעולם הבא נוכל לקבל שכר מצוות.	29125
ומבוארים הדברים במדרש (ילקוט שמעוני ויקרא ה'), ר' יוסי אומר אם נפשך לידע מתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא, צא ולמד מאדם הקדמוני שלא נצטווה אלא מצוה אחת בלא תעשה ועבר עליה, ראה כמה מיתות נקנסו עליו לו ולדורותיו עד סוף כל הדורות, וכי איזה מדה מרובה מדה טובה או מדת פורענות, הוי אומר מדה טובה, השב מן הפגול ומן הנותר והמתענה ביום הכפורים, עאכ"כ שמזכה לו ולדורותיו עד סוף כל הדורות.	29126
וכאשר נתבונן ונרגיל עצמנו בדברים אלו לא נתפלא על הא דאיתא בגמ' (סנהדרין צ"ו), שנבוכדנצר הרשע זכה למלכות בכיפה על כל העולם במשך שבעים שנה, ורכב על ארי והיה מנהיג נחש, וזכה נבוכדנצר הרשע לכל זה עבור שפסע ארבע פסיעות לכבוד השי"ת, ואף שהיה רשע גמור, וא"כ לא יתכן שהיה מעשהו זך ונקי לכבוד שם שמים ללא תערובת מחשבות אישיות, ומ"מ זכה לשכר רב כ"כ.	29127
דברי חז"ל אלו מעוררים תמיהה בלבותינו, היאך יתכן שעבור מעשה קל כ"כ יזכה לשכר רב ועצום לאין שיעור, אך להמבואר לעיל שאין כלל אפשרות בעוה"ז לקבל שכר מצוות יבוארו שפיר דברי הגמ', שכאשר ניתן השכר בעוה"ז הוא רב לאין שיעור, ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך (אבות ב'), כאשר תרצה לידע ולהבין מה וכמה שכר פעולתך, התבונן בנותן השכר היינו בעל מלאכתך, ומכיון שנותן השכר הוא בלא תכלית, אף השכר ניתן ללא תכלית.	29129
וכל ההתבוננות הזו בעונשי העוה"ז ובשכר עוה"ב חייב לגרום חיזוק לנפשותינו, ולראות כמה אויל האדם המחליף עולם חולף בעולם חי וקיים לעולם, ועבור מעט כבוד בעולם הזה מבטל מעצמו כל ההנאות והשכר הגדול שעתידי לקבל, והרי הכבוד שיקבל בעוה"ז שיקראוהו חכם או למדן ויקומו בפניו, לא יתן ולא יוסיף לו מאומה, ולעומת זאת יפסיד שכר רב כ"כ הצפוי לו בעוה"ב.	29130
וביותר חייבים אנו להתחזק בזאת בתחילת הזמן, שבאים אנו לישיבה לאחר תקופת בין הזמנים, ומושפעים אנו מהאווירה השולטת ברחוב שכולה תאוות ורצונות, וכאשר ניגשים אנו לתורה לאחר כל זה ודאי שאין התורה יכולה להדבק בנו, וראה בנפש החיים (שער ד' פרק ז'), על חובת הטהרה שיטהר את עצמו לפני גישתו לתורה, כי רק בלב טהור ובמחשבות זכות אפשר לקבל את התורה, והדרך ליטהר ולהזדכך חייבת להיות מתוך ההתבוננות הלזו במהות שכר ועונש.	29131
עיקר שאיפתנו חייבת להיות גדול בתורה, וזו ראשית עבודת האדם, ובענין לימוד המוסר הרי כולי עלמא מודו בזמנינו, שאין שום תקוה לאדם לזכות ללא לימוד המוסר, ולא יתכן מציאות הישיבה ללא מוסר, והנה יסוד המוסר הוא להחכים את הלומד, כי מבלי המוסר האדם טפש גמור שמוכר את נשמתו וכל עולמו עבור דברים פעוטים וחסרי ערך, וכנאמר אל תהיו כסוס כפרד אין הבין (תהלים ל"ב), ללא מוסר הרי הוא חסר תבונה כסוס כפרד, היראה והחכמה חד הם ואינם מנותקים אחד מהשני.	29132
ברצוני להוסיף שיש עוד ענינים שהם אף קודמים ללימוד המוסר, והוא ההתבוננות וקיום הדין הנפסק כהלכתו, וכאשר יקיים את הדין כתקונו יביא להתעלות ושלימות ותקון נפשו, וכבר הזכרנו דברי הרמב"ם, שאין לך שום דין או אפילו מנהג שלא יביא לידי תקון הנפש ושלימות המעלות, וזה רוח הישיבה לעלות ולהתעלות בתורה ויראה ובתקון המדות. (אור יחזקאל עמ' קל"ט).	29133
	29134
	29135
	29136
	29137
	29138
	29139
	29140
	29141
	29142
	29143
	29144
	29145
	29146
	29147
	29148
	29149
	29150
	29151
	29152
	29153
	29154
	29155
	29156
	29157
	29158
	29159
	29160
	29161
	29162
	29163
מאמר קנא	29163
ועשה הכהן את החטאת וכפר על המטהר מטומאתו (ויקרא י"ד י"ט).	29164
והקשה הרמב"ן ז"ל, ולא ידענו מה ענין הכפרות הללו כולן, אולי האשם יכפר על מעלו אשר מעל קודם נגעו, והחטאת על חטאו אשר חטא בימי הנגע, אולי בצערו נתן תיפלה לאלהים וזה טעם מטומאתו עכ"ל.	29165
עלינו להרחיב ולבאר את תמיהתו של הרמב"ן ז"ל, למה מכוונות הכפרות הללו אצל המצורע, הלא הורחק מן הישוב בדרך שיש שאף טמאים אחרים לא יושבים עמו כגון זבין וטמאי מתיים, למדנו לשילוחו של מצורע שהוא חמור מכולן (רש"י), ובתנאים אלו של ריהוק בוודאי שהיו לו למצורע שהות לעיין במצבו, ולהזדכך מכל אלו הקלקולים הנפשיים שהביאו למצב של מצורע, וכל ישיבתו מחוץ למחנה לא באה אלא לשם טיהור מחטאיו, ואיך זה פתאום יכשל ויתלכלך בטומאת החטא במקום להתרחק ולהיטהר?	29166
ידוע שבני אדם בדרך כלל מתמלאים רחמים בנקל למראה מצב של עלבון וסבל, משתתפים בצער האומלל לא מחטטים בעברו של המדוכא, כי הלא ייתכן שהסובל עצמו אשם בסבלו וכי הוא איש רע ואכזר, מ"מ	29167
	29168
	29169
	29170
	29171
	29172
	29173

כיון שהוא עכשיו מדוכא ביסורים מראים לו פנים של רחמים ואהדה, וכן בשעה שהגיע הצינוי על שילוח המצורעים הזבים והטמאים מן המחנה, כתיב ויעשו כן בני ישראל (במדבר ה').	29174
ה' אל משה כן עשו בני ישראל (במדבר ה').	29175
היינו שהמשלחים את המצורעים הזדרזו לקיים את מצוות השם, ושבח הוא למשלחים שהבליגו והתגברו על רגשותיהם הטבעיות, לרחם על חבריהם ולמנוע מהם את הצער הנוסף לגרשם מן המחנה, ואף שבוודאי מן הדין בא להם עונשם הראוי, והם עצמם אשמים במצבם, כי לא אדם אחד שהיכו בלשונם, ולא פירוד אחד שגרמו בין איש לרעהו ובין איש לאשתו, מ"מ זה טבע האדם שרחמיו מתגלגלים על הנעלב והמדוכא שלפניו, ואפילו המצורע החשוד במעלליו הרעים מעורר אצלו אהדה וחמלה.	29176
אמנם אהדה וחמלה זו מתדבקת בעלוב זה והוא מתחיל להתפאר בה, ונדמה לו שהוא חביב ונערץ, העלבונו נהפך להתפארות וזחות דעת, ומצורע זה הלא מחשבתו צריכה להיות ההכנעה והשפלות, לשם תיקון הגאווה שגרמה לצרעתו, והנה פתאום משתרבבים במחשבתו רגשי גאווה, ומחטיא הוא ממטרת הגירוש וההתבודדות שאינם באים אלא להשפילו מגאותו (ערכין ט"ז), וכעת שוב חוזר וניעור אצלו גסות הלב, ומה הועילו בתקנתן אחר שחוזר לסורו ודעתו זחה עליו.	29177
לכן צריך המצורע לקרבן נוסף גם אחר טהרתו, על חטאו שחטא בימי הנגע, כדי להסיר הרושם שהתלווה אליו ע"י רחמנותן של ישראל, מה עמוקה ונפלאה הסתכלות תוה"ק במצבי הנפש השונים של האדם בטומאתו ובתומתו גם יחד, וכבר הוזכר מש"א חז"ל שאין משקין את הסוטה לפני שפחותיה וקרוביה, מפני שלבה גס בהם ולא תודה על חטאה (סוטה ז'), כי בראותה את אלה שרגילים לדבר אליה מעדנות, תתעורר ותתגבר על בזיונה ולא תתודה, הרי רואים שאף בשעת הכנעת האדם עלול הוא להיות נתפש ע"י פתויי חנופה והרהורי גאווה.	29178
עוד אמרו בדין אבילות שלא יניח תינוק בחיקו, מפני שמביאו לידי שחוק ונמצא מתגנה על הבריות (מו"ק כ"ז), כי אם מסיח דעתו מהאבילות, ולבו נעשה גס ודעתו קלה עליו, הלא החטיא את מטרת האבילות ומתגנה על הבריות על שמחטיא מטרתו, וכן ההולך לבית האבל כדי להברותו, אם לבו גס בו יברוהו על מטות כפויות ויאכל עמו (שם בר"ן), ורש"י ז"ל מבאר, אם רואים את האבל שאינו מתנהג כדרך אבלים אלא שמח הוא, מברין ויושבין המנחמין על מטות כפופות כדי שירך לבו.	29179
מכל הנ"ל נוכל לראות מה עקוב ומוזר לפעמים לב האדם, שאף בעצם שפלותו ודכאונו להוט הוא לקבל מחמאות שוא, ובתוך תוככי ההכנעה והשפלות עלול הוא להתרשם ולהרים ראש, וכדוגמת המצורע שחטא בימי הנגע, והנה נזדמן לי פעם ללכת לבית האבל ר"ל לשם ניהום, על מאורע ואסון שאירע לו על בתו שנהרגה באביב ימיה, והלה התחיל להתפאר לפני, מה רב מספר הרבנים הגדולים שכבר בקרו אצלו היום, ובמתינות מיושבת פורט לי את שמות הרבנים שכבדוהו בביקורם, וכמעט ששכח כלל שהוא אבל.	29180
ואומרים בשם האר"י ז"ל, שלפעמים אי אפשר לעמוד במחיצתו של חולה כי ריח רע של גאווה נודף ממנו, ולכאורה הלא מטבע נפשו של החולה המדוכא ביסורים להיות שפל ונכנע, ומנין לו פתאום גאווה?	29181
התשובה היא אמנם מדוכא ומודאג, ברם ע"י הביקורים והסברת פנים שמראים לו, ודברי העידוד והניהום שמגישים לו במנות גדושות, יש וחילחול הגאווה מתחיל להתהלך בנפשו ודעתו תזוח עליו, א"כ לא לחנם צריך המצורע קרבן כפרה על אשר חטא בימי הנגע, כי גם במצב ההיטהרות היצר מתגנב בצורה מוסתרת, וזה טעם וכפר הכהן על המטהר מטומאתו.	29182
הלימוד הגדול אף לבעלי העליה, במצב עוני ודכאון חומרי או רוחני, אף שהוא סובל עול מצבו בתמימות, נכנע שפל ומקבל באהבה את אשר נגזר עליו, אבל יזהר שלא יתגנב בנפשו זחות הדעת ע"י הביקורים ודברי עידוד וניהום, והמחמאות על גבורת נפשו בנסיונותיו, שלא יטמא בתוך ימי טהרתו ויצטרך להביא כפרה נוספת. (אור הנפש).	29183
	29184
	29185
	29186
	29187
	29188
	29189
	29190
	29191
	29192
	29193
	29194
	29195
	29196
	29197
	29198
	29199
	29200
	29201
	29202
	29203
	29204
	29205
	29206
	29207
	29208
	29209
	29210
	29211
	29212
	29213
	29214
מאמר קנב	29214
ובא אשר לו הבית והגיד לכהן לאמר כנגע נראה לי בבית (ויקרא י"ד ל"ה).	29215
ואמרו חז"ל אפילו תלמיד חכם ויודע שהוא נגע ודאי, לא יגזור ויאמר נגע נראה לי בבית אלא כנגע נראה לי בבית (נגעים י"ב), ויש מפרשים משום שהכהן הוא שצריך לראות את הנגע ולקבוע שהוא טמא, ואם בעל הבית מקדים את הכהן ואומר שהוא נגע, אם כי הוא תלמיד חכם וברור לו הדבר שהכהן יקבע שזה נגע, בכל זאת מיחזי כשיקרא והוא בבחינת דובר שקרים (תוספות יום טוב בשם גבורת אריה).	29216
לכאורה גם קשה לו לומר כנגע נראה לי מאחר שאינו מסתפק בזה כלל, וחייבים לומר שכל זמן שהכהן לא קבע, אין התורה מרשה לו לפסוק ולגזור וזוהי דרך האמת, הרי עד כמה חייבה התורה לדקדק ולהיזהר מלבטא איזה ביטוי שהוא, שעלול להישמע כאילו יש בו פגיעה כל שהיא במדה האמת.	29217
	29218
	29219
	29220
	29221
	29222

יותר מזה הרי מדובר כאן אף במקרה שהכהן הוא עם הארץ ואינו מבין בנגעים, והוא סומך על בעל הבית	29223
שהוא תלמיד חכם ופוסק לו אם זה נגע או לא, ויש בידו של בעל הבית לרמות את הכהן ולפסוק שלא	29224
כהלכה שאין זה נגע, ואז לא היה הכהן מכריז שהבית טמא, ולפי הדין הוא באמת טהור, כי כאמור כל זמן	29225
שהכהן לא מטמא את הנגע איננו טמא, והיה מציל את ביתו שלא ינתצו אותו.	29226
ובעל בית זה עומד בניסיון, אינו מתחשב בהפסד ממונו ומגלה את האמת לאמיתה, ומוכן לפסוק כהלכה	29227
שנראה לו נגע ודאי בבית, בכל זאת אם ממשמעות ביטוי בדברי האמת שלו הקובעים שזה נגע וגורם לו	29228
הפסד כה מרובה, נשמע משהו שאינו תואם כולו את האמת הגמורה, אין זה ביטוי כראוי ואפשר לכוללו	29229
בכלל דובר שקרים, ומכאן יש ללמוד על אחת כמה וכמה שיש להתרחק מכל שמץ של דבר שקר.	29230
(אור הצפון עמ' י"ב).	29231
	29232
מאמר קנג	29233
ובא אשר לו הבית והגיד לכהן לאמר כנגע נראה לי בבית (ויקרא י"ד ל"ה).	29234
גרסינו במס' נגעים י"ב ה', כיצד ראיית הבית ובא אשר לו הבית והגיד לכהן לאמר כנגע נראה לי בבית,	29235
אפילו תלמיד חכם ויודע שהוא נגע בוודאי, לא יגזור ויאמר נגע נראה לי בבית אלא כנגע נראה לי בבית,	29236
וא"ת למה אסרה התורה מלומר נגע, והלא עד שיאמר הכהן טמא עדיין אין כאן טומאה? אי נמי שלא ימהר	29237
הכהן ויגזור טומאה (תוספות יו"ט).	29238
הרי רואים אנו עד כמה שהאדם מושפע מדעת חבירו ומצד הסביבה, והדעה המקובלת היא הקובעת את	29239
מהלך מחשבתו של האדם, ורק לעתים מאד רחוקות ישתחרר האדם מלחץ הדעות המקובלות ויתן חופש	29240
לנפשו, לאותן המסקנות שאליהן הוא מגיע באופן עצמאי, ומשום כך נמשך האדם לאנשי העולם הזה	29241
ונמשך אחריהם, אף שבעומק נפשו הוא מוחה.	29242
יש ונפשו של האדם היא מן הסוג של המוסריות העדינה, אלא שאין בכחו להתנגד לזרם, והוא צייתן	29243
למהלך ללא כל תגובה ומחאה כעבד כפוף לאדוניו, ובפרט במקום שהבעת התנגדות עלולה להיות נתונה	29244
לבקורת של דעת הקהל והפחד מה יאמרו הבריות, ויתכן שכמה וכמה מרגליות יקרות בעלי נפש עדינה	29245
ויקרה, הולכות ונאבדות בשאונה והמונה של הסביבה, ולולא הסביבה הזאת כי אז היו הנפשות האלו	29246
נשארות בצביון וקומתן שהוקבעו להן מראש בריאתן, כמשה"כ והאלהים עשה את האדם ישר והמה	29247
בקשו חשבונות רבים.	29248
וראייתו בשם הרמב"ם ז"ל, אם לא נדבר לתינוק הנולד במשך שבע שנים שום דיבור, אז כאשר יגדל ויגיע	29249
לגיל שבע ידבר מאליו בלשון הקודש, כי העולם נברא בלשה"ק (בנין יהושע על אבדר"ן פרק ל"ז), וכן	29250
יש והרבה יצירות נשגבות מגיעות לעוה"ז בכל זיוון וטהרתן, אלא שבגלל התנגשותן עם המציאות	29251
הגשמית, הן הולכות ומאבדות את ערכן וזיוון ומשתעבדות לסביבה, כי השפעת הזולת החברה ודעת הקהל	29252
כל כך תקיפה ולוחצת על האדם, עד שלעתים מאד קרובות הוא הולך ומשתעבד ומאבד מצלמו וזיוו	29253
העצמי.	29254
ולכן סידרה התורה למצורע שייבדל מן הסביבה ובדד ישב מחוץ למחנה, שעל ידי השפעת הבדידות	29255
והעדר החברה העוורת, יעזבו אותו כל הבלי הטבע המגרים את יצרו להכשל בלשון הרע, כי יחסי בני	29256
האדם עם התאוות ורדיפת הכבוד המתהלכות ביניהם, מעכירים לעתים קרובות גם את הנפש היפה,	29257
והבדידות שמטילים על המצורע יש בכוחה להעלות תרופה לזה שנלכד בחטא הנורא של לשה"ר, וייתכן	29258
מאד שתתגלה לו שוב עוצמת נפשו, ואז ישוב ויתחזק להיות מוכשר לעמוד איתן נגד הזרם, ולא יסחף	29259
יותר במזימות לשה"ר.	29260
כי מהי תשובה? חזרה אל העצמיות המקורית שנתלכלכה לרגלי השפעת הסביבה, ימי הבדידות מועילים	29261
מאד לעיון עמוק זה, ואם בשבעת הימים הראשונים לא נתרפא ולא הגיע לידי תשובה, אז יסגירנו לעוד	29262
שבעת ימים, ובמשך שבעת הימים השניים בוודאי שיתעורר להתנער מאבק לשה"ר שבהם נדבק, תוך	29263
שבתו בחברה לא בריאה.	29264
החובת הלבבות בשער חשבון הנפש קורא ומכריז, תחשוב עם נפשך על כל ענין שנתיישב אצלה מעניני	29265
ידיעת האלהים ותורתו ודברי הראשונים וחידות החכמים, ועניני התפלות אשר ידעת מעת נערויתך, כי	29266
צורת הענינים הדקים אצל מי שהכרתו חלושה, אינם כצורתם אצל מי שהכרתו חזקה, וכל אשר תוסיף	29267
הכרת האדם יוסיף בירור בענינים.	29268
על כן אל תנוח דעתך על מה שנצטייר בלבבך בתחלת לימודך, מן הענינים המסופקים והסברות העמוקות,	29269
אבל ראוי לך להתחיל בעת חוזק שכלך והכרתך לעיין בספר תורת האלהים וספרי נביאיו כמי שלא למד	29270
מהם, ותרגיל עצמך לפרשם ולבארם ולהתבונן במלותם ובלשונם, וכן תעשה בתפלות, כן תעשה בדברי	29271

החכמים שתתבונן בהם, ואל תנוה דעתך על מה שנתברר אצלך בתחילת לימודך, אבל תבע עליו את נפשך כמי שמתחיל בו עכ"ל. (תורת הנפש).	29272
	29273
	29274
מאמר קנד	29275
ובא אשר לו הבית והגיד לכהן לאמר כנגע נראה לי בבית (ויקרא י"ד ל"ה).	29276
לאדם נדמה שהעולם מתנהג ע"י כוחות גשמיים פשוטים, ואינו רואה ואינו מבין שכוחות האלו הגשמיים, הם רק מסובבים מכוחות רוחניים נסתרים שהם הסיבות להם, ויש ברמב"ם בסוף טומאת צרעת פרק ט"ז ה', דברים גדולים בזה שמבאר ענין צרעת וז"ל.	29277
המספר לשון הרע משתנים קירות ביתו וזה אינו ממנהגו של עולם רק נס ופלא בבני ישראל, וכן צרעת בבגד כי מחלות שייך רק במי שיש לו רוח חיים ונשמה אבל לא בדומם, וא"כ זהו נס ופלא שהאדם ישים אל לבו שזהו עונשו מן השמים, אם חזר בו מהעבירה שבידו נטהר הבית, ואם עמד ברשעו עד שנותן הבית משתנים כלי העור שבביתו וכו', ואם לא חזר משתנה עורו ונצטרע, ע"ש דברים נשגבים המעוררים לתשובה.	29278
	29279
	29280
הרי אדם רואה מעשים גשמיים בביתו ובגדיו ועורו ומחפש תחבולות להם, ואינו יודע את הכוחות הרוחניים הגורמים אותם, ולא יועיל לו רופא רק אם יחזור בתשובה, ולכן נאמר בנגע בתים ובא אשר לו הבית, ודרשו בת"כ שלא ישלח ביד השליח, שלא די שיראה הכהן את הנגע בבית, אלא שיראה גם את אשר לו הבית את הצר עין (הטעם שעליהם באים נגעי בתים) שאינו משאיל ביתו וכלים לאחרים ויכיהו על פניו, ודרשת חז"ל והגיע הכהן לאמר, מלמד שמדקדק הכהן כיצד בא הנגע לבית, לאמר, יאמר לו הכהן דברי כבושין ת"כ.	29281
	29282
	29283
	29284
וכן כשנעמן בא לבקש מאלישע שירפאו מצרעתו, הא דאלישע הניח את נעמן עומד בחוץ ולא הכניסו לביתו, וגם לא יצא אליו לומר לו שיטבול בירדן רק ע"י שליח וכמבואר בתו"כ, זה מפני שאחד מהדברים שצרעת בא עליו הוא גסות הרוח, ואלישע הבין שבנעמן זה בא מהגאווה שלו על שנצח במלחמה והמלך מינהו לשר הצבא שלו, וע"י גסות הרוח שלו בא לו הצרעת, ולכן רצה לרפאותו ע"י שישבר גסות רוחו, ע"י שישפיל אותו שלא יכניסו לביתו וישלח דבריו אליו ע"י שליח.	29285
	29286
	29287
	29288
	29289
	29290
	29291
	29292
	29293
	29294
	29295
	29296
	29297
	29298
	29299
	29300
	29301
	29302
מאמר קנה	29303
דברו אל בני ישראל איש איש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא (ט"ו ב').	29304
ובספורנו, כבר באה הקבלה מבשרו ולא מחמת אונסו, וזה שיהיה הזב שותת בסיבת בשר שהוא כינוי לכלי הזרע, ולא מחמת סיבה אחרת הגורמת את הזוב, וכאשר יקרה זה מבשרו שהוא בסיבת חולי כלי הזרע בלבד, הנה זה יורה על חולשתם וחסרון עיכולם אשר יקרה על הרוב בסיבת רוב התמדת המשגל והרהוריו אשר בו לא תחדל זימת אוילת חטאת, ובכן ראוי שיספור ז' נקיים אשר בהם יסורו הרהוריו מלבן, ויטבול מן הטומאה ויכפר בחטאת ועולה על מה שפעל והרהר.	29305
	29306
	29307
	29308
	29309
	29310
	29311
	29312
	29313
	29314
	29315
	29316
	29317
	29318
	29319
	29320
	29321

בתחילת דבריו כתב שם הרמב"ן בטעם קרבן יולדת, שתקריב כופר נפשה לפני ה' שתטהר ממקור דמיה,	29322
כי האשה בלדתה תהיה לה מעין נרפש מקור מושחת, ואחרי עומדה בימי הנקיון או בימי יצירת הולד לזכר	29323
או לנקבה, תביא כופר נפשה שיעמוד מקורה ושתטהר, כי השם ית' רופא לבשר ומפליא לעשות,	29324
ובספורנו מוסיף עוד כי כל ימי זוב טומאתה תהיינה כל מחשבותיה פונות אל עסקי כלי הזרע ופעולתם,	29325
ולא תהיה ראויה למקדש וקדשיו עד שתביא כפרה ותפנה אל הקודש, הנה כי זה ענין בטוהר המקור	29326
והמחשבה.	29327
ומה ענין הקרבנות אצל מצורע או זב? הלא על מחלה שבגוף לא מביאים קרבנות בהתרפא ממחלתו, וד'	29328
צריכים להודות אמרו אבל לא הבאת קרבנות, והרמב"ן (י"ד י"ח) כתב על זה, והנה אמר הכתוב באשם	29329
וכיפר, וחזר ואמר בחטאת וכיפר על המטהר מטומאתו, ואמר עוד בעולה ובמנחה וכיפר עליו הכהן וטהר,	29330
ולא ידענו מה ענין הכפרות כולן, אולי האשם יכפר על מעלו אשר מעל קודם נגעו, והחטאת על חטאו	29331
אשר חטא בימי הנגע, אולי בצערו נתן תיפלה לאלהים, וזה טעם מטומאתו, והעולה והמנחה יהיו לו כופר	29332
נפש שיזכה ליטהר ולשוב אל אהלו.	29333
ומה אמנם טעם טומאת שכבת זרע? ואם כי היא הקלה מיתר הטומאות, אולם בצד אחד לה חומרא יתרה,	29334
כי בעל קרי גם אסור בדברי תורה, ובחינוך מצוה ק"פ כתב, להיות שכבת זרע טמא ומטמא, משרשי	29335
המצוה לפי שענין זה לא יקרה רק מצד מחשבות התאות הגופניות, הודיעתנו תורתנו השלמה כי הגוף	29336
נקרא טמא בהן, כי עיקר היותו בעולם אינו רק להבין במושכלות ולעבוד בוראו, לפיכך כשיקרה בו אותו	29337
דבר שתראה בו הטייתו אל התאוה חומרית, ראוי לעמוד יום אחד בטומאתו כדי שתנקה מחשבתו יפה	29338
ואחר כך יטהר ע"כ, כשהאדם בזכותו אין אתו כל טומאה, יעקב אבינו אמר ראובן כחי וראשית אוני,	29339
וברש"י היא טיפה ראשונה שלו שלא ראה קרי מימיו והוא כבר בן פ"ד שנים.	29340
ת"ר ונשמרת מכל דבר רע שלא יהרהר אדם ביום ויבוא לידי טומאה בלילה (ע"ז כ:), זהו יסוד טומאת	29341
שכבת זרע, ההרהור והתאוה הוא עצמה של הטומאה, לא הזרע היא הטומאה, הלא אותו הזרע אם לא נהיה	29342
בתאוה כגון בלי הרגשה הרי אין בו כל טומאה, וכלשון הספורנו כמו שאין טומאה בפרש ובשתן, אלא	29343
שהתאוה שבה הוא עצם ושורש הטומאה, וזהו הלשון שלא יבוא לידי טומאה, כי תאוה היא יוצרת מציאות	29344
של טומאה ממש, אנחנו מורגלים תמיד בענינים גשמיים המוחשים, על כן אין אנו נותנים ממש לענינים	29345
רוחניים, לו היו לנו כלים להחיש דברים רוחניים, היינו רואים כבר מה שספוג בכל דהו של רוחניות.	29346
כאן אנו רואים שכשרוחניות התאוה באה לידי גשמיות, הנה טיפה אחת ולה טומאה כל כך זהו מציאות של	29347
טומאה, ומזה מסתעפים הכללים חומרם וקלותם כל אחד לפי מדתו, זבות חמורה מכולם מפני שלא	29348
רגילה ביותר, וכשקרה זה סימן על השחתה ביותר, ובחינוך מצוה קע"ט, להקריב הזב קרבן אחר שיתרפא	29349
מזובו, משרשי המצוה כי ענין הקרבן לרמז להשפלת יצר הגוף המתאוה ולעלות נפש השכל, ולכן	29350
כשנתרפא ראוי לו להכיר רוע תאוה ולהישיר גופו בכל כוחו, ובענין הקרבן יתחיל לקחת מוסר, זהו	29351
תאוה והיא הטומאה, וכל המעשים עליה מסתבבים.	29352
ובספורנו (ט"ו ל"ב), כתב לבאר מה שנאמר ואשר תצא ממנו שכבת זרע לטומאה בה, ומה זה הלשון	29353
לטומאה בה? ומפרש כי אמנם טומאת הקרי הוא, שכוונת המוציאו היא לטומאה בה בעטיו של נחש לא	29354
לקיום המין, שלולי זה לא היתה בזרע שום טומאה, כמו שאין טומאה בפרש ובשתן ע"כ.	29355
צעירים לימים אתם, ולא אדע אם תבינו מה שאני מגיד לכם, תדעו נא כי עטיו של נחש אין זה ענין של	29356
עבר, גם אינו ענין רוחני דמויני בעלמא, עטיו של נחש זהו ענין רוחני מציאותי ממש, הניתן להשימו	29357
בצלוחית וצנצנת ולהוציאם למכירה, עטיו של נחש זהו מציאות ממש של סם, לו היתה מעבדה כזאת עם	29358
הכלים המוכשרים לזה, היה אפשר למלאות מהם ריבוי כלים שונים לכל מדותיהם כמו כל הסמים	29359
שבעולם, וראיה על זה כי הרי לפנינו גשם של זיבה חומר של רפש וטינוף, והיא כולה התגשמות של עטיו	29360
של נחש התגשמות של טומאת ההרהורים.	29361
להיפך גם כן לו היתה מעבדה כזאת עם כל הכלים המוכשרים לזה, היינו יכולים להפריד את חומר הזיבה	29362
הזאת ולגלות גשמיותם מהכח שלהם, ואז היינו יכולים לראות את כל טומאת ההרהורים בכל ערותן, כל	29363
הטומאה לכל דיניה, טומאת שבעת הימים וטומאת משכב ומושב, וכל הקלקול בעצם האדם עד להביא	29364
קרבן להתכפר, כל החומרות הנוראות האלו היו רואים במו עינים, ואדם הרואה ממשיות של סם בצלוחית,	29365
ויהיו אפילו מתוקים בטעמם, לא רק שלא יקחם אלא גם לא יגע בהם.	29366
הם הדברים אשר אמרנו בתחילה, מן הדינים למעשה אנו רואים ומבינים היסוד של הענין על שורשו	29367
ונקודתו, על טומאת התאוה וההרהורים, זאת באמת תורת עצמיות האדם קלקולו ותקונו משורש עטיו	29368
של נחש, ותוצאותיו התאוה וההרהור, תורת האדם הבאה אחרי תורת עצמיות הבהמה הטמאה והטהורה,	29369
ואשר אם זכה האדם, אם זך מן התאוה וישר פעלו, קדם יצירתו, ובנטייתו כל דהו מן יושר יצירתו עד	29370
שאול ירידתו, ואם בעולם הזה כ"כ גדול הטינוף והזיהום של התאוה וההרהור, מה יהיה כבר בעוה"ב,	29371

ואם כה רב זה הארס לקלקל את הגוף, מה רבה כבר הטומאה על הנפש? יתבונן נא האדם בכל הענינים,	29372
וידע כי כל הבתי קברות מלאים הם מחללי הארס הזה, חללי התאוה וההרהורים ה' ירחם. (דעת תורה).	29373
	29374
מאמר קנו	29375
דברו אל בני ישראל ואמרתם אליהם איש איש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא (ויקרא ט"ו ב').	29376
במד"ר איתא הדא הוא דכתיב וזכור את בוראך בימי בחורותיך, תנן (אבות פ"ג) עקביא בן מהללאל אומר	29377
הסתכל בג' דברים ואין אתה בא לידי עבירה, דע מאין באת מטיפה סרוחה, ולאן אתה הולך לעפר רמה	29378
ותולעה, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך המלכים הקב"ה, וישוב העפר על הארץ	29379
כשהיה והרוח תשוב, ר' ישמעאל ב"ר נחמן מתני לה בשם ר' אבדימי דמן חיפה, לכהן חבר שמסר לכהן	29380
עם הארץ ככר של תרומה, אמר לו ראה שאני טהור וביתי טהור וככר שנתתי לך טהור.	29381
אם אתה נותנה לי כדרך שאני נתתי לך מוטב, ואם לאו הריני זורקה לפניך, כך אמר הקב"ה לאדם ראה	29382
שאני טהור, ומעוני טהור, ומשרתי טהורים, ונשמה שנתתי לך טהורה, אם אתה מחזירה לי כדרך שאני	29383
נותנה לך מוטב, ואם לאו אני טורפה לפניך, כל אלו בימי זקנותו, אבל בימי בחרותו אם חטא לוקה בזיבות	29384
ובצרעת, לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר להם, איש איש כי יהיה זב מבשרו ע"כ.	29385
ויש להתבונן במה שהתחילו במדרש לבאר הא דזכור בימי בחורותיך, במאי דתנן עקביא בן מהללאל אומר	29386
הסתכל בשלושה דברים דע מאין באת, היינו שיסתכל בגנות הגוף ושפלותו ובעונשו, וסיימו במשל על	29387
הנשמה לכהן חבר שמסר לכהן ע"ה ככר של תרומה, כך אמר הקב"ה לאדם ראה שאני טהור ונשמה	29388
שנתתי לך טהורה, ועוד מחוסר הבנה מה שאמרו כל אלו בימי זקנותו אבל בימי בחרותו לוקה בזיבות	29389
ובצרעת, ויש להבין מה ההבדל בין ימי הבחורות לימי הזקנה בזה?	29390
אמרו לו תלמידיו רבנו ברכנו אמר להם יהי רצון שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם, אמרו לו	29391
תלמידיו רבינו עד כאן, אמר להם הלואי תדעו כשאדם עובר עבירה אומר הלואי שלא יראני אדם, הוכיח	29392
להם שאדם כשהוא עובר עבירה, הרי שאין לו עכשיו מורא שמים, ובכל זאת אומר הלואי שלא יראני אדם	29393
בעת עשיית העבירה, אם כן ראייה שהוא ירא מבשר ודם יותר ממה שירא מה'.	29394
וראייתי בשם הגר"א ז"ל שביאר מה שאמר ריב"ז כשאדם עובר עבירה, דמשמע שהוא כבר עומד באמצע	29395
עשיית העבירה, ופי' הגר"א דהכי קאמר קודם שהאדם מתחיל בעבירה יש לו עוד תקוה להתגבר על יצרו	29396
מחמת יראת שמים שיש בו ולהתרחק מן העבירה, אבל כשאדם כבר נמצא בשעת עשיית העבירה, כשאש	29397
התאוה כבר נדלקה ובווערת אז לא תועיל לו מורא שמים שבו רק מורא בשר ודם.	29398
כי הנה תראה אדם סוגר עצמו מאחורי הדלת ומתחיל בעבירה, והרי הוא מתעלם מזה שהוא יצטרך לתת	29399
דין וחשבון ע"ז, ובכ"ז אם איש זר פותח הדלת ונכנס, תיכף ומיד יתבייש ויסור ממנו כל תאוותו וניצל	29400
מעבירה, הרי ברור מזה שמורא בשר ודם מונעו מהעבירה יותר ממורא שמים! וזהו מ"ש ריב"ז יהי רצון	29401
שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם.	29402
וזהו גם מ"ש עקביא בן מהללאל, הסתכל בשלושה דברים ואין אתה בא לידי עבירה, כלומר שלא תבוא	29403
ליפול לידי עבירה מועיל ההסתכלות בג' דברים, משא"כ כשכבר נפל לידי עבירה, כלומר בשעת עשיית	29404
העבירה, אז לא יוכל להתגבר על יצרו שלא לגמור אותה אלא ע"י מורא בשר ודם.	29405
ולכן עלינו להתאזר כח שלא יעבור עלינו יום בלא לימוד המוסר, והיה כדאי מאד להנהיג כמו שנהגו	29406
בקעלעם שבלייל ש"ק בין קבלת שבת למעריב היו לומדים ספר תומר דבורה, והטעם מפני שבתומר	29407
דבורה מדבר בענין והלכת בדרכיו בעמקות גדולה מאד, והסבא אמר שהתומר דבורה הוא השו"ע על	29408
הלכות מדות, אבל ספר מוסר אחר שמביא התמרמרות בשעת הלימוד, אף על פי שאחר כך מתמלאים	29409
בשמחה, מ"מ יש שאלה אם כדאי לימוד כזה בשבת, משא"כ תומר דבורה, אדרבה לומדים משם גדלות	29410
האדם ועד כמה עצומים כוחות הנפש שלו.	29411
והלכת בדרכיו, מה הוא חנון אף אתה היה חנון, מה הקב"ה שהוא מקור הטוב חנון ורחום הוא, כך גם אתה	29412
היה חנון ורחום, האדם נתבע לא רק לעסוק במעשה הרחמנות, אלא שיקנה בעצמו מדת הרחמים שיהיה	29413
הוא רחום! שיתדמה אליו כביכול, וכל עיקר יסוד זה מבאר התומר דבורה בספרו, שעל פי הי"ג מדות	29414
שנזכרים בתורה חייב האדם להתדמות לקונו ויכול הוא להגיע לזה, דאם לא כן לא היו מחייבים אותו	29415
שאין הקב"ה בא בטרונים עם בריותיו, הרי למדנו כמה גדולים ועצומים הם כוחות הנפש של האדם!	29416
עקביא בן מהללאל וכו', צריך להבין מה טעם כפל התנא את לשונו שהתחיל מאין באת ולאן אתה הולך,	29417
ואח"כ חזר וכפל מאין באת מטיפה סרוחה וכו', ולמה לא אמר את השאלה והתשובה מיד, דע מאין באת	29418
מטיפה סרוחה, ולאן אתה הולך למקום עפר?	29419
וכתב האלשיך הקדוש שהתנא רמז כאן שיסתכל האדם וידע מאין בא על שני הקצוות ביחד, כלומר גם על	29420
הנשמה הקדושה וגם על הגוף, אמנם הזכיר מתחלה ברמז ההסתכלות על הנשמה ואמר דע מאין באת,	29421

אתה בן אדם דע כי עליך אמר הכתוב וייצר ה' אלהים את האדם עפר ויפח באפיו נשמת חיים, ואחז"ל	29422
מאן דנפח מדיליה הוא נפח, יש לך לידע כי נשמתך ממקור קדוש לוקחה.	29423
וכמו אם אחד לוקח ענף מאילן אחד ונוטע אותו במקום אחר, מובן שאם תצמח ותוציא פירות, יהיו	29424
הפירות מאותו המין שהנטיעה לוקחה, כמו"כ עליך לדעת כי נשמתך היא ענף מהאילן הגדול, וענף זה	29425
יצמח ויעשה גם הוא אילן גדול, ולאן אתה הולך עליך לידע כי עתיד אתה לחזור למקור החיים שמשם	29426
באת ככתוב (קהלת י"ב), והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני	29427
מלך מלכי המלכים הקב"ה!	29428
אח"כ פונה התנא אל הגוף ואומר דע מאין באת, במה יש לך להתגאות? הלא תדע מאין באת מטיפה	29429
סרוחה, ולאן אתה הולך מה אתה מפנק ומקשט את עצמך להראות יפה, הלא סופך לרדת לבור תחתיות	29430
מקום עפר רמה ותולעה, ואדם תועה מדרך השכל וחושב, שאם יאכל יותר יאריך ימים יותר טעות גדול	29431
הוא! וכן כותב ר' סעדיה גאון ז"ל בהקדמה לספרו האמונות והדעות, שאל יחשוב האדם שאם יאכל	29432
מעדנים וישתה משקאות טובים, וישכב על כרים וכסתות רכים ויישן הרבה יהיה לאורך ימים יותר.	29433
טעות הוא כי בדרכים אלו יפעול רק לענג את עצמו ולדשן בשרו, אבל שיוסיף לעצמו שנות חיים ע"י	29434
תענוגיו יותר ממה שנגזר עליו, לא יוכל אפי' רגע אחת להוסיף, ואדרבה בכל מילוי תאוותך אתה מקצר	29435
ימך, אם רצונך באמת להאריך ימך, אל תרדוף אחרי הערב והנאה בחיים החומריים, תירא את השי"ת	29436
ותאריך ימים, ככתוב יראת ה' תוסיף ימים ושנות רשעים תקצורנה.	29437
ולאן אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה, הרי לכשתצא נשמתך ממך מוכרחים מיד לקבור אותך בעפר,	29438
שאם לא כן הסרחון גדול ואי אפשר לעמוד קרוב אליך, גם האויר מתעפש על ידיך אם לא יטמינוך בקברך	29439
אשר כרו לך, ובמה אתה מתגאה? ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה,	29440
עליך לידע כי גם הגוף יעמוד בדין ויענש על חטאיו, כמ"ש חז"ל שמרכיבין את הנשמה בהגוף וכך דנים	29441
את האדם, ואין הכוונה על הבשר ממש כי זה לא נקרא גוף אלא בשר, אלא נפש הבהמית שבאדם נקרא	29442
גוף כך כתב רבי חיים ויטאל ז"ל.	29443
מעתה נבין היטב דברי המדרש שהתחיל בפסוק וזכור את בוראך בימי בחורותיך, דאז כשהתאוה בעיצומה	29444
והוא עומד בכל חומו, העצה היעוצה לו להנצל מעצת היצה"ר היא, שיפנה אל גופו וידבר אליו דברים	29445
קשים כגידיים, כמ"ש עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בשלושה דברים, מאין באת מטיפה סרוחה, ולאן	29446
אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים	29447
הקב"ה, אבל אין עצה ואין תבונה בימי הבחורות לפנות אל הנשמה, ולדבר אליה על טהרתה וקדושתה לבל	29448
יחלל אותה ולא יטמאנה ח"ו, כי יצר לב האדם רע מנעוריו, והתאוה מתגברת והולכת ולא ישמע שפה של	29449
טהרה וקדושה, לכן ההכרח להכניע בהקדם את הגוף.	29450
אבל בסוף לעת זקנתו של אדם כשהשכל גובר והגוף נחלש, בא ר"י ודרש להסתכל בצד הנשמה, משל	29451
לכהן חבר וכו', כך אומר הקב"ה לאדם ראה שאני טהור ונשמה שנתתי לך טהורה, וזהו כמ"ש באלשיך	29452
הקדוש שעקביא בן מהללאל במה שכפל לשונו דע מאין באת, רמז גם על הנשמה כמ"ש לעיל.	29453
וזהו מה שסיים ר' ישמעאל ב"ר נחמן כאן ואמר כל אלו בימי זקנותו, כל אלו הדברים המשל והנמשל	29454
טובים בימי זקנותו של אדם, אבל בימי בחורותו קח מוסרו בפשיטות אל הגוף, שאם יחטא ילקה בזיבות	29455
ובצרעת בגופו, ולפיכך מזהיר משה את ישראל ואומר להם איש דהיינו כשהוא איש בימי בחורותו, כי יהיה	29456
זב מבשרו וכמש"נ. (לב אליהו).	29457
	29458
מאמר קנז	29459
ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע ורחץ במים וטמא עד הערב (ויקרא ט"ו ט"ז).	29460
הנה טומאת קרי אמנם הקלה שבטומאות, מכל מקום באחת היא חמורה מכל, כי כל הטמאים מותרים	29461
בד"ת ובעל קרי אסור בדברי תורה, ובגמ' (ברכות כ"ב.) הרבה מחלוקת וחילוקים בדין זה, ושם בברייתא	29462
תניא, והודעתם לבניך ולבני 0בניך 0 וכתיב 0 בתרי 0 יום 0 אשר 0 עמדת לפני ה"א בחורב, מה להלן	29463
באימה וביראה וברתת ובזיע, אף כאן באימה וביראה וברתת ובזיע, מכאן אמרו חכמים בעלי קריין	29464
אסורים בדברי תורה, וברש"י שם מכאן אמרו כל הטמאים מותרים בתורה שאף הם יכולים להיות באימה	29465
וברתת, אבל בעל קרי אינו אלא מתוך קלות ראש וזחות הדעת.	29466
הנה כי קלות ראש הוא היפך של באימה ויראה, חז"ל אמרו (אבות פ"ג), שחוק וקלות ראש מרגילין את	29467
האדם לערוה, והמס"י (פרק ה') מציג את הענין בכל נוראותיו, כי אף על פי שחמורה היא הערוה אצל כל	29468
בן דת ולבו ירא מקרוב אליה, מכח הציור שכבר נצטייר בשכלו מאמיתת גודל פשעה ורוב עונשה, הנה	29469
השחוק וקלות ראש ממשיכים אותו מעט מעט ומקרבים אותו הלוך וקרב, שתהיה היראה סרה מעליו מעט	29470
מעט מדרגה אחר מדרגה, עד שיגיע עד העון עצמו ויעשהו.	29471

וכל כך למה? לפי שכמו שכל מציאות הזהירות תלוי בשימת הלב על הדברים, כן כל עצמו של השחוק	29472
אינו אלא מסיר הלב מן המחשבות הישירות והעיוניות, ונמצא שלא יבואו הרהורי היראה בלבו כלל, כי	29473
הנה השחוק מאבד את לב האדם עד שכבר אין הטעם והדיעה מושלת בו, והרי הוא כשכור או שוטה אשר	29474
אי אפשר לתת להם ערמה או להנהיגם כי אינם מקבלים הנהגה.	29475
תורה צריכה להיות באימה וביראה זה יראת שמים, וקלות ראש הנהו היפוך יראת שמים, קלות ראש	29476
מפשיט את האדם ומסלקו לגמרי מיראת שמים, באורחות חיים להרא"ש ז"ל (אות מ'), אל תנהג עצמך	29477
בקלות ראש ויהי מורא שמים עליך, כי קלות ראש זהו מצב של פריקת עול מלכות שמים, מאין לאדם	29478
קלות ראש? על כי אין יראת אלהים במקום, ומאין לאדם אי יראת אלהים? אין זה אלא כי השחוק וקלות	29479
ראש מאבד כל לבו, ומדחהו מכל מחשבת מוסר ויראה, קלות ראש נוטלת מן האדם את ההרגש בחומר של	29480
דברים והכל בעיניו כדברים קלים, עד כדי כך שאפילו עבירות הכי חמורות ואפילו עבירה כעריית, עבירה	29481
שכבר נצטייר בשכלו אמיתת גודל פשעה ורוב עונשה, גם פחדים כאלה אינם עומדים נגדו.	29482
במדרש סדרת נשא בפרשת נזיר מובא איך ששכורים מאבדים כל דעתם, לשיכור אין נגדו כל מעכב, כל	29483
דרך סלולה בעיניו אין לו הגבלה במעשיו, וכן הוא האדם במצב של קלות ראש אין כל מעצור לרוחו, ריק	29484
הוא מכל דעת ומי יגבילנו? גם דברי תורה לא יועילוהו, במדות הקב"ה כלי ריקן אינו מחזיק, ובעסקו בה	29485
במצבו זה טמא יטמאנה וגם חלל יחללנה למעלתה וקדושתה של התורה.	29486
מדברי הרא"ש אנו למדים, כי העצה היחידה נגד קלות ראש היא יראת שמים, יראת שמים היא כדיוק	29487
ההיפוך מקלות ראש, ואיך יבוא האדם לידי יראת שמים, ראשית תשובת האיש הזה עזיבת מצבו, ראשית	29488
עבודתו בקודש ליכנס במצב של כובד ראש, כובד ראש היא ההקדמה ליראת שמים, היטיב אשר דיבר בזה	29489
הסבא ז"ל מקלם, בתרגום מלות קלות ראש וכובד ראש, קלות ראש אמר שהוא פשוטו כמשמעו ראש קל,	29490
וכובד ראש ג"כ כפשוטו ראש כבד, אילן הטעון פירות לא תנענעהו הרוח בנקל, ואילן הריק מפירותיו	29491
אותו כל רוח קל ינטלהו לכל הצדדין.	29492
אין קלות ראש מצויה אלא בריקי מוח, אדם בקלות ראש ריק הוא מכל תוכן, אילן סרק הוא אין שם כל	29493
פרי צומח, כל רוח כל דהו של טומאה ותאוה המנשבת עליו מיד מתנענע ונכנע תחתיה, אבל אדם בעל	29494
כובד ראש המלא על כל גדותיו בתורה חכמה ויראה, אותו גם רוחות חזקות לא בנקל ינענעהו, הוא ודאי	29495
על מקומו יעמוד ואת האלהים יירא.	29496
אם תחפוץ לדעת את איש ומעשהו בתנועותיו תבחנהו, כשמסתכלים בהרב שליט"א (זצוק"ל) תיכף	29497
מכירים אף ממראהו כי ראשו כבד, ראשו מלא במטען של תורה ויראה, ראשו קבוע ולא מתנענע, מי	29498
שראשו מלא חכמה אינו מטה ראשו להסתכל לצדדין, לא בנקל הוא שוחק, אבל כשנביט על איש יושב	29499
קרנות לרגעים תבחנהו, מתנועותיו לבד תכיר כי אין דבר טעון בקרבו, ראשו קל כפשוטו לכל שמועה	29500
וקול כל דהו ראשו מתנענע, כראש צפור דרור כן הוא מסתובב לכל הצדדים והשקט לא יוכל, וזהו סימן	29501
מובהק כי ראשו ריק הוא קל הוא כי אפס נמצא בו.	29502
אמרו חז"ל (ע"ז כ:): ת"ר ונשמרת מכל דבר רע, שלא יהרהר אדם ביום ויבוא לידי טומאה בלילה, קרי זה	29503
תוצאה מהרהורי שביום, יעקב אבינו לא ראה קרי מימיו, אם לא יהרהר אדם ביום לא יבוא לידי טומאה	29504
בלילה, כאשר ישן ואין לו מניעות מעכבות, יוצאות תולדות הרהור והוא בא לידי קריש, הרבה דברים	29505
בזה והרבה סודות הבריאה ישנם בזה שאל יהרהר אדם ביום, הענין של הרהור הוא מהיסודות הגדולות	29506
בסודות היצירה, אנחנו לא יודעים כלום סוד היצירה שבהרהור, לו ידע האדם אפס מנהו מה זה הרהור	29507
ומה סוד הרהור ותולדותיו, היה בורח ממנו כבורח מן השד.	29508
איתא בגמ' (יומא ע"ד:), טוב מראה עינים מהלך נפש (קהלת ו'), אמר ר"ל טוב מראה עינים באשה יותר	29509
מגופו של מעשה, ואמרו (שם כ"ט). הרהורי עבירה קשו מעבירה, מהו הרהורי עבירה? איפה התחלתו	29510
ושורש יצירתו להויותו, ומה זאת העבירה של הרהורי עבירה, לאן ענפיו מגיעין ונאחזין, לאן נוקבות	29511
וחודרות פארותיו, זה אין לשער, אין מצייר שיכול לצייר ואף לשער מה זה נקרא בשם הרהור עבירה ומה	29512
פעולתו כי הכל סוד, ורק חז"ל גילו לנו כי הרהור עבירה עוד קשה מעבירה.	29513
לא אוכל לדבר הכל בגלוי, אבל הייתי רוצה להראות לכם אמרם ז"ל, מה שהם היו עושין כשבגודל	29514
קדושתם נפל להם איזה הרהור כל דהו, כמה היו מוסרים נפשם לברוח מהם, ולשית עצות להשתמר	29515
מפגיעתם שנית, אין מזיק אין מחבל ואין שורף כאש של הרהור, לו ידע זה האדם היה בורח מהם כבורח	29516
מן האש, ועיין ברבינו בחיי פרשת נצבים וז"ל.	29517
הזוהר מתניתין בני עליון, קדושים עליונים ברוכי העולם בעלי מוח האגוז, האספו לדעת כי צפור יורדת	29518
בכל יום מתעוררת בגן, שלהבת אש בכנפיה בידה ג' מגרפות חדות כחרב, מפתחות האוצרות ביד ימינה,	29519
קוראת בכח ואומרת, מי מכם שפניו מאירים, שנכנס ויצא ונתחזק בעץ החיים, הגיע בענפיו ונאחז	29520
בשרשיו, אוכל מפירותיו המתוקים מדבש, הנותן חיים לנפש ורפואה לעצמו, ישתמר מהרהור רע מהרהור	29521

המשקר בעץ החיים, המטמא את הנהר והנחל מקור ישראל, הנותן מות לנפש ושבירה לעצמו אין לו קיום כלל, ההרהור שטימא את המקור שלו עושה אילן השקר, משום שאותו ההרהור עולה ומחליף נפש תחת נפש, עץ החיים מסתלק ועץ המות נתחזק בו שממנו מושך את הנפש.	29522 29523 29524
אוי לו דנעקר באותו הרהור מעץ החיים ונתדבק בעץ המות, ענפין אין בו אינו רואה טוב לעולם, יבש הוא בלי שום לחלוחית, פירותיו מרים כלענה, עליו נאמר והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבוא טוב, כי ההרהור טוב העולה למעלה נאחז בעץ החיים, מחזיק בענפיו ואוכל מפירותיו, כל הקדושות וכל הברכות יוצאות ממנו, נוהל חיים לנפשו ורפואה לעצמו, עליו נאמר והיה כעץ שתול על מים ועל יובל ישלה שרשיו ולא יראה כי יבוא חום.	29525 29526 29527 29528 29529
כל מלין דעלמא אזלין בתר מחשבה והרהורא, ועל דא אזהר קרא והתקדשתם והייתם קדושים, משום שכל הקדושות שבעולם הוא מוציא וממשיך עם הרהור טוב, וזה סוד אם ישים אליו לבו רוחו ונשמתו אליו יאסוף (איוב ל"ד), כי ודאי שהרצון והמחשבה מושך המשכה ועושה מעשה בכל מה שצריך, ועל כן בתפלה צריך רצון והרהור לכוון, וכן בכל העבודות של הקב"ה ההרהור והמחשבה עושה מעשה, ומושך המשכה לכל מה שצריך עכ"ל.	29530 29531 29532 29533 29534
ומה יעשה האדם וינצל מהם? כתב הרמב"ם בסוף הל' איסורי ביאה ז"ל, לפיכך ראוי לאדם לכופף יצרו בדבר הזה, ולהרגיל עצמו בקדושה יתירה ובמחשבה טהורה ובדעה נכונה כדי להנצל מהן, גדולה מכל זאת אמרו יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה וירחיב דעתו בחכמה, שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה, ובחכמה הוא אומר אילת אהבים ויעלת חן דדיה ירווך בכל עת באהבתה תשגה תמיד, העצה לקלות ראש היא כובד ראש, שהראש יהיה טעון מלא על כל גדותיו, והממלא כל פנות האדם היא התורה הקדושה, היא סגולתה כי פורצת וממלאת חדרים.	29535 29536 29537 29538 29539 29540
כבר הבאנו דברי הסבא ז"ל מקלם, כי מגודל ההכנות לנתוח חולה, ממערכת השולחן וכל ריבוי הכלים המכשירים לנתוח, וריבוי הרופאים המתעסקים בהצלתו, מזה אנו מבינים גודל המחלה ורציניותה, מכל אלו הפרשיות מן טומאת היולדת עד זאת תורת הזב, כל החומרות בטומאתם, ורוב האזהרות שלא ימותו בטומאתם בטמאם את משכני אשר בתוכם, והתיקונים לטהרתם ובהבאת הקרבנות, הכל סובב בעיקר על מכשול ההרהור והמחשבה, ואשרי מי שעמלו בתורה אשר היא רפאות תהי לשריך ושיקוי לעצמותיך. (דעת תורה).	29541 29542 29543 29544 29545 29546 29547
מאמר קנח	29548
ואשה כי יזוב דמה ימים רבים (ויקרא ט"ו כ"ה).	29549
ובמדרש איתא, ראמות לאויל חכמות בשער לא יפתח ביתו (משלי כ"ד), אמר רבי יונתן משל לככר תלוי באוירו של בית, מי שטיפש אומר מי יוכל להוריד את זה, מי שפיקח אומר ולא אחד תלאו? מביא שני קנים ומספקן זה לזה ומורידו, כך מי שטיפש אומר מי יכול ללמוד תורה שבלבו של חכם, מי שפיקח אומר והוא לא מאחד למדה? אלא הריני לומד שתי הלכות היום ושתיים למחר, עד שאני לומד את התורה כולה (ויק"ר י"ט ב').	29550 29551 29552 29553 29554
ישנם כאלו שיאמרו איך נשיג את חכמת התורה אשר אין קץ לכל הכתוב בה, כמה דינים והלכות תלויים בה, כמה סברות חילוקים וחילוקי חילוקים מתפלגים ומתחלקים בה, והיגיעה בה אין סוף, על כן ירתעו ויעמדו מרחוק, אולם לא מחכמה יגידו זאת, כי באמת אפשר לכל אדם להשיג הרבה, לרכוש ולקנות מעלות גדולות בכל מקצועות התורה.	29555 29556 29557 29558
מי שהוא בער לא ידע ולא יבחין את המבוא ללימוד התורה, רואה את התורה כשהיא אחוזה וסבוכה בהמון ענינים ודברים הרבה, ולא ימצא פתח כיצד להתחיל בה, אולם החכם אף כי אמנם ידע להכיר את שיעור גודל התורה ורחבה לאין קצב וגבול, יחכם עוד ויוסיף דעת להבין שניתנה התורה ללמוד בה ולדעת אותה, ועל כן לא ימנע להתחיל מבראשית וינסה להשתדל ללמוד, שתי הלכות היום ושתי הלכות למחר עד שימצא טעם בלימודו, ויזכה ללמוד את התורה כולה, כאמור אפשר לאדם להגיע לידי מעלות גדולות בתורה, אם ישתדל ויעמול בה ואז יעלה ויגדל מאד. (עץ הדעת).	29559 29560 29561 29562 29563 29564
H	29565 29566
אחרי מות	29567
מאמר קנט	29568
אחרי מות שני בני אהרן בקרבנם לפני ה' וימותו (ויקרא ט"ז א').	29569
בהיותי בוויילנא הייתי מתאכסן בבית שחלונותיו היו כנגד האוניברסיטה, ואירע לי להתבונן בתהלכות התלמידים של בית החכמה, איך שהיו הולכים ללמוד ולקבל חכמה, ולא יכולתי להסב התבוננותי ממחזה	29570 29571

זה שראיתי שמה, איזה הכנות שעושים מקודם הכנסם לבית החכמה שלהם, מייפים את עצמם בכל מיני	29572
יפוי בכחל ושרק, ומקודם הכנסם חוזרים עוד הפעם לסלסל בשערם, הולכים בכל מיני קלות ראש	29573
ופריצות, תערובות של אנשים ונשים יחד, וככה הם הולכים ללמוד חכמה.	29574
ומסתמא גם בשעת לימודם גם כן הם יושבים באותה הקלות והפריצות, ושומעים את השיעור מהפרופסור	29575
שלהם, וככה הם לומדים חכמה, יכולים לצייר את הטעם והצורה של החכמה שלהם, אבל סוף סוף צריך	29576
לומר שזה אינו מפריע להתלמדות החכמה שלהם, שהרי סוף סוף מתלמדים המה ומשתלמים בלימודם	29577
והכל בסדר, זה מפריע קצת אבל לא הרבה, דבר ידוע הוא שהפילוסוף הכי גדול שכולם היו תלמידיו היה	29578
מקולקל בזנות, וזה לא הפריע שכולם יהיו תלמידיו בחכמה.	29579
לעומת זה אצלנו בבתי החכמה שלנו חכמת התורה, רואים אנו ההיפוך מזה לגמרי, הוללות ופריצות היא	29580
הסתירה הכי גדולה לתורה, במצב של קלות ראש אי אפשר בשום אופן ללמוד תורה, והרהור הכי קל	29581
הסתכלות שאינה הוגנת, הוא כבר המפריע הכי גדול לתורה, וזה עצמו מופת הכי חותך על קדושת התורה	29582
על תורה מן השמים, שמפני קדושתה וטהרתה אינה סובלת שום דבר שהוא היפוך לקדושה, אף דבר הכי	29583
קל ומיד היא איננה.	29584
הרמב"ן (דברים כ"ג י') מפרש הטעם של כיסוי הצואה, שאין צואה כטומאה אלא בעת התפלה, ובעת	29585
לימוד התורה אסור לראותה, משום שראיית דבר נמאס תוליד גנאי בנפש ותשבש כוונת הלב הטהור, כל	29586
כך היא קדושת התורה דקותה וזכותה בתכלית הדקות שאין סובלת כלום, יסוד הדברים הוא שתורה היא	29587
מן השמים, מציאותה היא קדש קדשים תכלית הזיכוך והטהרה, וכל הרוצה לגשת אליה צריך להתאים	29588
עצמו לקדושתה, שיהיה גם הוא צח מצוחצח בתכלית הדקות, ובאופן אחר אי אפשר ללמוד תורה כי מיד	29589
הולכת לה.	29590
מצינו בגמרא (עירובין ס"ה.), איך שחז"ל הקדושים שמרו עצמם מטרדה הכי קלה, ואיתא שם על אבוא	29591
דשמואל שלא התפלל בבואו מן הדרך שלושה ימים, ועל ר"ח שביומא דרתה לא מצלי, ואיתא שם	29592
שבטרדה הכי קטנה לא היו יכולים כבר ללמוד, ואחד מחז"ל עבדא ליה אימיה שבעה מני לשבעה יומי, כל	29593
כך דק מן הדק הוא ענין התורה, וכל כך צריך להיות האדם מופשט מכל וכל להיות זך בתכלית הזכות, עד	29594
שדברים וטרדות הכי קלות מפריעים לו ללימוד התורה.	29595
התורה הקדושה מצד קדושתה וזכותה אינה סובלת מדות רעות, ובמשהו של גאווה וקפידה מיד איננה,	29596
וברבינו יונה לאבות על משנה אם אין דרך ארץ אין תורה (ג' י"ז) כתב, רצה לומר שצריך תחילה לתקן	29597
את עצמו במדות ובזה תשכון התורה עלי, שאינה שוכנת לעולם בגוף שאינו בעל מדות טובות עכ"ל, וזהו	29598
מצד מציאותה של תורה וקדושתה.	29599
והנה מצינו בחז"ל (בר"ר פ"א ב'), על לוי בר סיסי ששלחו רבי לעיר אחת שבקשו להם דיין, וכשבא	29600
אצלם הושיבוהו שם בראש ושאלו ממנו שלוש שאלות ולא ידע להשיב, עד שברח מהם מבושה וחזר אצל	29601
רבי וסיפר לו כל המעשה, ושאל ממנו רבי והשיב לו על כל השאלות, ואמר לו רבי מפני מה לא ידעת	29602
להשיב שם, והשיב שכשבאתי לשם עשו לי בימה גדולה וזחה דעתי עלי ושכחתי הכל.	29603
זהו קדושת התורה איום ונורא! תורה נמשלה למים אינה הולכת אלא למקום נמוך (שהש"ר א' י"ט), ועל	29604
האדם להתאים עצמו בדקדוק הכי נורא מאד נמוך, ומשהו זחות הדעת משהו גאווה מיד הלכה לה שכח	29605
הכל, הם יכולים לעמוד על בימות הכי גבוהות, ולבם מלא כל תיעוב של כל מיני מדות רעות וסרחון, ולא	29606
יזיק להם ואין מפריע להם כלום, וזהו מופת על התורה מן השמים, על קדושת התורה שניתנה ממי שהוא	29607
קדוש קדוש קדוש, והיא קדוש קדוש קדוש, ועל כן לא תסבול בשום אופן שום פגם ושמצ' כל דהו.	29608
אמר הקב"ה לא יהיו בניו של אהרן דומין למטהו שנכנס יבש ויצא לח, טיטוס הרשע נכנס לבית קדשי	29609
הקדשים וחרבו שלופה בידו, דקר את הפרוכת ויצאה חרבו מלאה דם, נכנס בשלום ויצא בשלום, ובניו	29610
של אהרן נכנסו להקריב ויצאו שרופים, הה"ד אחרי מות שני בני אהרן (ויק"ר כ' ה').	29611
זהו מגודל קדושת המשכן שאינו סובל כלום אף חטא כל דהו מן הדק, מה היה חטאם הורו הלכה בפני	29612
רבם, ויש אומרים שתויי יין היו (רש"י י' ב'), הרי יכולים אנו לצייר השתויי יין שלהם, אלא שכל כך	29613
קדושה הוא סוד המשכן שמיד נשרפו, הרי נכנסו להקריב קטורת ובזה נדרש זכות במדה היותר גדולה,	29614
וזהו היסוד אם הוא זכה, זך ונקי בתכלית בלי שום פגם נעשה לו סם חיים, ואם לא זכה ח"ו הדבר עצמו	29615
נעשה לו סם המות ומיד הוא נשרף (יומא ע"ב:).	29616
וזה סוד של ולא תקיא הארץ אתכם, משל לבן מלך שהאכילוהו דבר מאוס שאין עומד במעיו אלא מקיאו,	29617
כך ארץ ישראל אינה מקיימת עוברי עבירה (רש"י י"ח כ"ח), הדברים כפשוטם, הארץ מצד רוחניותה	29618
וקדושתה אינה סובלת שום פגם ותיעוב, למה נחרב סדום הלא היו עוד ארצות שהיו מקולקלות, וכתב	29619
הרמב"ן (בראשית י"ט ה') מפני שהיתה בארץ ישראל, ארץ ישראל אינה סובלת עבירות בשום אופן,	29620

צריכים לידע כי ארץ ישראל לא תוכל להבנות בשום אופן מעוברי עבירות, ארץ ישראל אי אפשר לה	29621
להבנות אלא דוקא ודוקא בכל הקדושה בשלימותה ודקדוקה. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' כ').	29622
	29623
מאמר קס	29624
אחרי מות שני בני אהרן בקרבנות לפני ה' וימותו (ויקרא ט"ז א').	29625
ופירש"י מה תלמוד לומר, היה ר' אלעזר בן עזריה מושלו משל לחולה שנכנס אצלו רופא, אמר לו אל	29626
תאכל צונן ואל תשכב בטחב, בא אחר ואמר לו אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב, שלא תמות כדרך שמת	29627
פלוגי, זה זרזו יותר מן הראשון לכך נאמר אחרי מות שני בני אהרן, חזינן כמה זהירות וזירו צריך אדם,	29628
שבאמת החולה בעצמו אף ללא אזהרה מפורשת ג"כ חושש מאכילת צונן ומלשכב בטחב, עאכ"כ כאשר	29629
בא אצלו הרופא ומזהירו שידע שדברים אלו גורמים לסכנתו, מכל מקום עדיין אין זו אזהרה גמורה, אלא	29630
רק כאשר יתרוהו ויאמרו לו שלא תמות כדרך שמת פלוגי, רק באופן כזה נקראת אזהרה וזירו.	29631
וברמב"ן הוסיף בזה וז"ל, ועל דברי רבותינו שאמרו שלא תמות כדרך שמת פלוגי, יהיה טעם הכתוב	29632
שאמר השם למשה בלשון הזה אחרי שמתו בני אהרן, היינו דאף לאהרן הכהן הוצרך השי"ת להזהיר	29633
כלשון הזה שלא תמות כדרך שמתו בניו, ונוראות הדברים הרי לאהרן הכהן בחיר ה' היתה לכאורה	29634
צריכה להספיק גוף האזהרה שלא יעבור את דבר ה', מ"מ לא הסתפק בזה הקב"ה והזהירו אזהרה	29635
מפורשת שלא ימות כדרך שמת פלוגי.	29636
דברי חז"ל אלו הם יסוד גדול בדרכי לימוד המוסר, אנו מסתפקים בידיעה בעלמא, וסבורים שע"ז כבר	29637
מיטיבים אנו את דרכינו, ובאמת מצבנו הוא שאיננו מכירים כלל במחלתנו, ואיננו סבורים כלל שזקוקים	29638
אנו לרופא, וא"כ היאך יש לנו תקוה לתיקון דרכינו, הרי אף אהרן הכהן הוצרך לחזק את עצמו בהכרה זו	29639
של אחרי מות שני בני אהרן, היינו שמעשהו זה יביאהו למיתה, וזה הכלל בדרכי העבודה, שחייב אדם	29640
000לדבר 000עם 000עצמו 000תמידית 00באופן של אזהרה והתראה מפורטת, שמעשה החטא גורם	29641
למיתה כשם שמת פלוגי, וללא חכמת המוסר איננו מכירים כלל בזאת, ומשום כך מצבנו עגום ועלוב כל	29642
כך, שאיננו יודעים כלל להשתמש בתרופות שיועזו בשבילנו.	29643
הדברים נאמרים ביותר בזמן הזה, שכל העולם כולו נמצא בפחד מתמיד מפני הבאות, ויש מבני הישיבה	29644
שבחו"ל שעדיין לא באו לתחילת הזמן שמא תקראם סכנה, ויודעי דבר מעידים ואומרים, כי זה זמן רב לא	29645
היה עם ישראל בסכנה חמורה כ"כ כמו בימים אלו, מכל מקום כאשר נתבונן בהנהגתינו לא נראה שום	29646
שינוי כלל לעומת הנהגתינו בימים כתקונם, והשאננות והשלווה מנת חלקנו, ואין מורגש כלל בקרב בני	29647
הישיבה תוספת חיזוק בתורה ויראת שמים כיאות לימי סכנה אלו, ובאמת יפלא מאד היאך איננו חוששים	29648
מאימת הדין ומדוע אין ניכר זאת אצלנו.	29649
אך באמת אינה תמיהה כלל, שהרי חזינן אדם הבא בימים ורואה שכוחותיו הולכים ודלים, ואינו יודע כלל	29650
מה יקרהו למחר, ומ"מ אינו חושש כלל מאימת יום הדין, והרי ביותר עליו לחשוש שעומד בסכנה כל	29651
עתידו בעולם הבא, ואינו יודע אם יזכה לעוה"ב או שח"ו יירש גהינם, וזו באמת שאלת חז"ל (שבת	29652
ל"א:), לא דיין לרשעים שאינם חרדין ועצבין ליום המיתה, אלא שליבם בריא להם כאולם, ועדיין	29653
חושבים לחטוף את כל הנאות העולם כאילו וכל העולם כולו שייך להם.	29654
והסיבה לכך מבואר ברבינו יונה שער השני, ויש אנשים אשר לא ירגישו בענין המות לעשות צידה לדרך	29655
ולתקן מעשיהם, ולא יעלו על לבם יום מותם עד יום בואו, והם נמשלים כבהמות אשר לא ירגישו בענין	29656
המות עד יום הטביחה, זה מצב האדם שכל זמן שהשכל אינו פועל בקרבו הרי הוא כבעל חי ממש, וכנאמר	29657
אל תהיו כסוס כפרד אין הבין (תהלים ל"ב), ואין הדברים כמליצה בעלמא אלא פשוטו כמשמעו כסוס	29658
כפרד, כל זמן שחי אדם ונפשו פועלת, וחיים בקרבו ההרגשים הרי הוא אדם המדבר, אמנם בשעה	29659
שהרגשיו מתים הרי הוא בעל חי ממש, והבהמות אינם מרגישים ביום המות עד הגיעם לבית המטבחים.	29660
ולכן מבוארים שפיר דברי חז"ל בהתעוררות ממימת בני אהרן, שבשעה שרוצה להתחזק ולהתעורר אינה	29661
מספקת הידיעה שמתו בני אהרן על חטא זה, אלא חייב לומר לעצמו ולחזור ולשנן, אל תאכל צונן ואל	29662
תשכב בטחב כדי שלא תמות כדרך שמת פלוגי, ובשעה שלא יעבוד על עצמו בצורה כזאת של המחשה	29663
ממשית לא יתעורר מאומה, וכיון שאיננו מתעוררים ומחזקים את עצמנו באופן הנזכר, משום כך אין	29664
מורגשת התעוררות כלל בימים אלו למרות מצב הסכנה.	29665
סוד נוסף יש בענין והוא הסיבה לחוסר ההתעוררות בימים אלו, יש באדם מדת אכזריות לאין שיעור, דואג	29666
רק לעצמו ואינו חושב על זולתו כלל, וסבור שרק לאחרים יקרה אסון ופגע בימי הסכנה והוא ינצל מכל	29667
זה, ועוד סבור כי טוב שיקרה כעין זה, שהרי כאשר יבואו מלחמות על ישראל תתקרב הגאולה ויבוא	29668
משיח במהרה, ובטוח בעצמו שיזכה לראות בגאולה העתידה, ורק אחרים יפגעו בימי העקבתא דמשיחא,	29669
ולכן אינו חושש כלל אלא מקוה בעצמו לראות את הגאולה, ומאשר ייפגע העולם כולו אין זה נוגע אליו.	29670

0אך באמת חייבים אנו לדעת כי עלינו מאד לחשוש ולירא מאימת ימי העקבתא דמשיחא, ובחז"ל איתא	29671
כמה אמוראים שחששו מאד מחבלי המשיח (סנהדרין צ"ח:), וראה באמונות ודעות (מאמר ח'), לרבינו	29672
סעדיה גאון שהאריך בענינים אלו, ועי"ש שכ' דאיכא ב' אפשרויות לביאת המשיח, או שיבוא ע"י תשובה	29673
ומעש"ט או שיגיע בזמן הקץ וז"ל.	29674
וכבר ידענו שאם לא נשלים תשובתינו נמתין עד הקץ, אך לא יתכן שיושלם הקץ ויבוא המשיח ואנחנו	29675
חוטאים, שהרי הגלנו מפני חטאינו, וכאשר תבוא הגאולה ואנו עדיין חוטאים נמצא שכל הגלות לשוא,	29676
אבל קדמונינו ז"ל קבלו שתקראנה צרות רבות ורעות שנבחר בעבורם התשובה ונהיה ראויים ליגאל, הוא	29677
מה שאמרו חז"ל (סנהדרין צ"ז:), אם ישראל עושים תשובה נגאלין, ואם לאו מעמיד עליהם מלך	29678
שגזירותיו קשות כהמן והם עושים תשובה ונגאלין עי"ש.	29679
וכדי להתעורר חייבים אנו להתבונן ברעות הגדולות שקרו בעת חורבן אירופה, שלפני המלחמה לא עלתה	29680
בדעת איש שיתכן והאסון יגדל כל כך, ואף אלו שחששו שמא תקרא מלחמה, סברו שתהא כשאר	29681
המלחמות שחלק יסבלו, אך לשאר יהיה שלום וישארו הכל בחיים, אף עתה עלינו לחשוש שמא תהינה	29682
צרות רבות ורעות שלא עלו על דעת איש, ורק כשנתעורר בדרך זה שלא נמות כדרך שמת פלוני נוכל	29683
לשוב בתשובה.	29684
הדרך שיגיע לתשובה שיכיר האדם את עצמו וידע מה מצבו בעולמו, זאת תורת המצורע טמא יקרא,	29685
הדרך הראשון שידע כי טמא הוא, ולאחר שקורא לעצמו טמא ומכיר את מחלתו, אז יש תקוה שימצא מזור	29686
למחלתו, איתא במדרש שהמצורע יהיו בגדיו פרומים וטמא יקרא, שאין הקב"ה רוצה בקילוסו של רשע,	29687
ורק בעת שמכיר בחטאו ובטומאתו יוכל להגיע לטהרה (ויק"ר ט"ז ד'). (אור יחזקאל).	29688
	29689
מאמר קסא	29690
אחרי מות שני בני אהרן בקרבנם לפני ה' וימותו (ויקרא ט"ז א').	29691
פרשה זו נקראת ביוהכ"פ, ועיין בבאר היטב או"ח סי' תרכ"א שכ' בשם הזוהר הק' והאר"י ז"ל,	29692
שהמצטער על מיתת בני אהרן ומוריד דמעות עליהם ביוהכ"פ, מוחלין לו כל עוונותיו ובניו אינן מתים	29693
בחיי עכ"ל, ויש להתבונן איך יכול אדם להצטער ולבכות על דבר שאירע לפני אלפי שנים? איתא בגמרא	29694
(חולין ע"א), ובלשון הזה אמר לי, חבל על בן עזאי שלא שימש את ר' ישמעאל, ופירש"י ז"ל שם וז"ל,	29695
הפסד וחבלה היא בעולם, תלמיד ותיק כמותי אני בן עזאי שלא שימשת את ר' ישמעאל עי"ש, כשאדם	29696
מחמיץ את ההזדמנות להתפכח ולהחכים, לא רק לעצמו הפסיד, אלא העולם כולו מתחבל ונפסד על ידו.	29697
אותו בן עזאי שאמר (בכורות נ"ח), כל חכמי ישראל דומין עלי כקליפת השום נמצא גם ר' ישמעאל בכלל	29698
זה, מ"מ כיון שהיתה איזו נקודה בדרך לימודו של ר' ישמעאל שיכול היה בן עזאי לקבלה הימנו אם היה	29699
משמשו, ועכשיו שלא שימשו הפסיד אותה, חש בן עזאי כי כל העולם כולו נחבל ע"י הפסד זה, כי האדם	29700
הגדול הוא צנור ההשפעה מן השמים, ויש שאפי' גדולים שואבים את גדולתם ע"י גדלותו, ובהסתלקו	29701
נסתם הצינור ואבדה חכמת בני דורו שהיו חכמים כמותו בעודו קיים.	29702
וכן אנו מוצאים באליהו לאחר שעלה בסערה השמימה, אמרו בני הנביאים לאלישע הנה נא יש את עבדיך	29703
חמשים בני חיל, ילכו ויבקשו את אדוניך פן נשאו רוח ה' וישליכהו באחד ההרים (מלכים ב' ט"ז), וכ'	29704
רש"י ז"ל וז"ל, אפשר אמש אמרו לו הידעת כי היום ה' לוקח את אדוניך, ועכשיו נעלם מהם היכן הוא,	29705
מלמד מיום שנגזר אליהו הלכה ונסתלקה רוח"ק מן הנביאים עכ"ל, פי' שהשפעת הנבואה על כל הנביאים	29706
היתה ע"י אליהו, ואף שבני הנביאים אמרו (שם ג'), הידעת כי היום ה' לוקח את אדוניך מעל ראשך,	29707
ופירש"י את אדוניך ולא אדונינו מלמד שהיו שקולים כאליהו, א"כ היו נביאים גדולים כאליהו, מ"מ כל	29708
גדולתם ומדרגתם ירדה להם דרך אליהו הנביא, וכשנסתלק נסתלקה רוח"ק מכולם.	29709
הוא מה שאמר בן עזאי הפסד וחבלה בעולם על שלא שימש את ר' ישמעאל, וחסר מדרגות שהיה יכול	29710
להגיע אליהו, ועי"ז להשפיע שפע רב של תורה וחכמה על כל חכמי ישראל, כל זה נחבל ונפסד ע"י שלא	29711
קיבל מר' ישמעאל את הנקודה החסרה ממנו, וזהו גם הטעם להצטער על מיתת בני אהרן שהעולם כולו	29712
נחבל ונפסד בחסרונם, ורישומו של הפסד וחבלה זו שבעולם ניכר אף לאחר אלפי שנים, כי הפסד וחבלה	29713
כזה הוא חסרון אשר לא יוכל להמנות, ועל חסרון זה יש לבכות מרה ולהצטער עד מאד, והבכיה על זה	29714
היא תקון גדול לכפרת עוונותיו ולהצלת בניו.	29715
וכן איתא בסנהדרין (ס"ח), כשחלה ר' אליעזר נכנסו ר' עקיבא וחביריו לבקרו, א"ל ר' עקיבא שלי מהו	29716
(במה תהא מיתתו, רש"י), א"ל שלך קשה משלהם, ופירש"י שלך קשה משלהם, מפני שלבך פתוח	29717
כאולם, ואילו שמשתני היית לומד תורה הרבה, וכדברי ר"א כן היה שמיתת ר"ע היתה קשה משל כולם,	29718
סרקו את בשרו במסרקות של ברזל כדאיתא בברכות (ס"א), וקשה מזו ששקלו את בשרו במקולין	29719

כדאיאת במנחות כ"ט, וכבר שאל משה רבינו את הקב"ה זו תורה וזו שכרה, כי דבר זה הוא שלילת כבוד האדם מכל וכל, לנהוג בבשרו כמנהג בשר בהמה.	29720
וכל העונש הנורא הזה בגלל שלא שימש את ר' אליעזר, אף שאין לנו מושג בעוצם גדולתו של ר' עקיבא, שאמר עליו משה רבינו לפני הקב"ה, רבנו של עולם יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה על ידי (מנחות שם), למרות זאת כיון שהיה יכול להשיג מעלה על מעלתו אם היה משמש את רבי אליעזר ולא שימש, מתוך כך הפסד וחבלה בעולם, וקבל העונש החמור ביותר, וזו תביעה נוראה מאת כל אחד מאתנו, כי מי השיג המעלה שיכול להגיע אליה, ואל יאמר אדם אין בכוחי לפעול גדולות בחכמתי שניתנה לי, צא ולמד מה יכול אדם לפעול ועד היכן יכול להגיע.	29721
אמר ר' שמעון בן לקיש שתי פרשיות הכתיב לנו משה בתורה, כתוב אחד אומר והיית רק למעלה, יכול כמוני? ת"ל רק לשון מיעוט, גדולתי למעלה מגדולתכם, קדושים תהיו יכול כמוני ת"ל כי קדוש אני קדושתו למעלה מקדושתכם (ויק"ר ד'), הוה אמינא זו של יכול כמוני היא דבר מבהיל מאד, ואלמלא אמרוהו חז"ל אי אפשר לאומרו, חז"ל השיגו הרבה יותר מאתנו את גדולתו של הקב"ה כביכול, ואע"פ כן לא נמנעו מלשאול יכול כמוני, כי הם הבינו עד כמה יכול אדם להתדבק בקדוש ב"ה בחינת כמוני, ואף הקרא אינו מגביל כח האדם אלא גדולתי למעלה מגדולתכם, קדושתו למעלה מקדושתכם.	29722
ומצאנו כמה דרכים להגיע על ידן למדרגות עליונות, האחת אם בחוקותי תלכו ופירש"י שתהיו עמלים בתורה, וכתוב להלן והתהלכתי בתוכם והייתי לכם לאלוהים, ופירש"י אטייל עמכם בגן עדן כאחד מכם ולא תהיו מזדעזעים ממני, יכול לא תיראו ממני ת"ל ע"ש, לא די שהבטיחנו הקב"ה אטייל עמכם בגן עדן, אלא עוד כאחד מכם ולא תהיו מזדעזעים ממני, עד כדי כך מעלתן של העמלים בתורה, עד כי סלקא דעתך יכול לא תיראו ממני, הרי אלו מעלות שמעבר למושגינו.	29723
עמלה של תורה אנו למדים מיעקב אבינו שכתוב בו וישכב במקום ההוא, ואחז"ל שכל י"ד שנה בבית מדרשו של שם ועבר לא שכב, ובמקום ההוא ששכב לא על גבי מטה אלא על אבני המקום, מכלל שכל י"ד שנה אפי' על אבן לא שכב, זו עמלה של תורה ואין קץ למתן שכרה, ואין לשער המעלות שמשיגין על ידה.	29724
עוד שם בשכר הצפון לעמל תורה, ולא תגעל נפשי אתכם, פירש"י אין רוחי קצה בכם, דבר נורא רואים כאן, שרק אם הגיע אדם למדרגות עליונות של אטייל עמכם בגן עדן ולא תהיו מזדעזעים ממני, אז אין רוחי קצה בכם, ואם לא הגיע לדרגה רמה ונשאה זו, לא זו בלבד שאין הוא זוכה לאטייל עמכם, אלא אף רוחי קצה כביכול באדם זה, היינו שקנין המעלות העליונות אינו רק דבר נעים ומועיל בלבד, אלא הכרח ועיקר בתכלית חיי אדם, כי בלאו הכי ח"ו תגעל נפשי אתכם.	29725
עוד דרך מצינו בתורה, קדושים תהיו ואחז"ל פרושים תהיו קדש עצמך במותר לך, ועל זה דרשו רבותינו ז"ל קדושים תהיו, יכול כמוני ת"ל כי קדוש אני קדושתו למעלה מקדושתכם, הרי שע"י מדת הפרישות יכול האדם להשיג מדרגות לאין שיעור וערך, אכן אף מדה זו של פרישות וקדושה אינה מצוה ומעלה יתירה בעלמא, אלא חיוב והכרח אשר בלעדיו אדם בסכנה איומה של אבדון, כמו שנלמד מדברי הרמב"ן ז"ל בפרשת כי תצא בענין בן סורר שנידון בסקילה, וכתב עלה הרמב"ן שכיון שהיה זולל וסובא עבר על מה שנצטוינו קדושים תהיו, שנצטוינו לדעת ה' בכל דרכיו וזולל וסובא לא ידע דרך ה', ועל הכלל אין בו עתה חטא מות ועל שם סופו הוא נדון יעו"ש.	29726
היוצא מדבריו הק' שע"י שלא קיים מצות קדושים תהיו שלא קידש עצמו במותר לו, סופו להגיע להיות יושב על פרשת דרכים ומלסטם את הבריות, וע"ז אמרו מוטב ימות זכאי ואל ימות חייב, וראה בפ"י הראב"ע ז"ל שכ' שם כי בן סורר ומורה אפיקורוס הוא, כי אינו מסתפק בהכרח ולוקח המותרות יעו"ש, אמנם שתי דרכים אלו עמלה של תורה וקדושה פרישות אחת הן, וכמו ששנינו (אבות פ"ו) כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל, אם אתה עושה כן אשריך וטוב לך אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב.	29727
המעלות בתורה והפרישות הולכות בד בבד לא יפרדו, ודרך העמלות בתורה היא רק בדרך הפרישות, וכל ההשגות העליונות ע"י עמל התורה והפרישות הן באות לאדם, הוא שאמרו אם אתה עושה כן אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב, בעוה"ז הוא חי חי אושר, באשר לא יחסר לו מאומה כי אינו צריך למאום, ואז אין בדרך לעמל בתורה שום עיכוב ומפריע, וטוב לך לעוה"ב והטוב הוא אטייל עמכם בג"ע.	29728
אך למרות שעושה הכל, עמל בתורה וחיי צער ופרישות, עדיין אין באלו כדי להבטיח לו את הטוב ואת האושר, ויש עוד עיקר גדול הנצרך לכל זה, הוא מה שאמרו (נדה ע'), מה יעשה אדם ויחכם, א"ל ירבה בישיבה וימעט בסחורה, אמרו הרבה עשו כן ולא הועיל להם, אלא יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו, שנא' כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, מאי קמ"ל למה ליה למימר להו ירבה בישיבה הואיל וברחמים	29729
	29730
	29731
	29732
	29733
	29734
	29735
	29736
	29737
	29738
	29739
	29740
	29741
	29742
	29743
	29744
	29745
	29746
	29747
	29748
	29749
	29750
	29751
	29752
	29753
	29754
	29755
	29756
	29757
	29758
	29759
	29760
	29761
	29762
	29763
	29764
	29765
	29766
	29767
	29768

הדבר תלוי (רש"י), דהא בלא הא לא סגי, עם כל העמל ועם כל הפרישות עדיין צריך אדם לתפלה, ותפלה לחוד ג"כ לא מהני הא בלא הא לא סגי. (שיחות מוסר ח"א מא' י"ח).	29769
	29770
	29771
מאמר קסב	29772
אחרי מות שני בני אהרן בקרבנם לפני ה' וימותו (ויקרא ט"ז א').	29773
הובא ברש"י משלו משל לחולה שנכנס אצלו רופא, אמר לו אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב, בא אחר ואמר לו אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב, שלא תמות כדרך שמת פלוני, זה זרזו יותר מן הראשון, לכך נאמר אחרי מות שני בני אהרן עכ"ל, והרא"ם גורס ברש"י גירסא אחרת, שהרופא השני אמר לו אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב שלא תמות, והשלישי אמר לו שלא תמות כדרך שמת פלוני.	29774
	29775
	29776
	29777
מוסר גדול יש ללמוד מכאן, כי אפילו לאהרן הכהן הגדול משיח ה', לא מספיק שאומרים לו שלא יבוא בכל עת אל הקודש ואם יבוא ימות, אלא צריכים להזהירו שלא ימות כבניו, כי מה שרואים בעינים משפיע יותר על האדם, שלמה המלך (קהלת ט' י"ב) אמר, כי לא ידע האדם את עתו כדגים הנאחזים במצודה רעה וכצפורים האחוזות בפח, אע"פ שכל אחד רואה כמעט בכל יום את סוף כל האדם, וכי לא ידע האדם את עתו? בכל זאת לא די בראיה זאת, והחכם מכל אדם צריך לעורר על זה בציורים המבליטים יותר מציאות זאת, ודימה מצבו של אדם לדגים הנאחזים במצודה וכצפורים האחוזות בפח, ואחר כל זה כל אחד הולך לדרכו ואינו משים אחריתו מול עיניו להכין לעצמו צדה לדרכו, כמו שהובא בספר שערי תשובה לרבינו יונה בשער השני וז"ל.	29778
	29779
	29780
	29781
	29782
	29783
	29784
	29785
ומן הדברים שאדם חייב לזכור בעבורם יום המוות, כדי שלא יתבטל ואל תרפינה ידיו מעבודת השי"ת, ותדד שנתו מעיניו לעמול בתורה ולהתבונן ביראת ה', ולתקן מדות נפשו ולהשיב מעלות היראה והאהבה, ולחשוב מחשבות איך יגדיל ויאדיר מצוות להיות לנפשו סגולה ואוצר, כענין שנאמר חכם לב יקח מצוות, כי ידע ויזכור שהימים קצרים כמו שאמרו חז"ל היום קצר, ויש על האדם לחדש לו בכל יום מצוות אולי הגיע תור מותו ולא יקיים המצוות ההם עכ"ל.	29786
	29787
	29788
	29789
	29790
והענין בזה כי עניני יראת שמים אינם נקנים ולא נכנסים בלבו של אדם בראיה בעלמא או בידיעה, אלא צריך לזה עבודה רבה כמו שאמר מו"ר הגה"צ ר' משה רוזנשטיין ז"ל משגיח דישיבת לומז'ה, שמצינו בגמרא שר' פרידא היה לו תלמיד שלימד אותו ארבע מאות פעמים עד שידע לימודו, כך בעניני יראת שמים כל אחד דומה לתלמיד של ר' פרידא, שצריך לשנן לעצמו ד' מאות פעמים עד שהדבר יגיע ללבו, כי אפילו אנשים גאונים בשכלם דומים לתלמידו של ר' פרידא, והם זקוקים ללמוד ד' מאות פעמים כדי להכניע את לבם.	29791
	29792
	29793
	29794
	29795
	29796
מספרים על הגאון מוילנה שלמד בלילה אחד זבחים ומנחות, וגם המשנה ואלו דברים שאין להם שיעור ג"כ למד כל הלילה, אף על פי שתפיסתו היתה כה מהירה שלמד זבחים ומנחות בלילה אחד, אבל כדי להשפיע על הגוף שיקבל את עול המשנה ואלו דברים שאין להם שיעור, היה צריך ללמוד כל הלילה עד שיכנסו הדברים בלבו.	29797
	29798
	29799
	29800
מזה יוכל האדם ללמוד עד כמה צריך להתבונן ולעמול להחדיר את דברי התורה בלבו, ואל להסתפק רק במה שהוא יודע בשכלו, וזהו שאמר הכתוב תנה בני לבך לי, כמו שהתבטא הסבא זצ"ל מרן הרש"ז, שאפילו אם האדם יודע בשכלו כל התורה, הוא עוד רחוק מאד מהמעשה, וזה דומה כשני בני אדם, וכי אם ראובן יודע צריך שמעון לעשות? וזה כל העבודה של האדם שיטהר את לבו ונפשו שלא יהיה הפסק בין שכלו ללבו, לכן הזהירה התורה משקצים ורמשים, ואמרו חז"ל אל תקרא ונטמאתם אלא ונטמתם, שמתמטמים לבו של אדם שלא יכנסו דברי תורה בלבו. (דרכי מוסר).	29801
	29802
	29803
	29804
	29805
	29806
	29807
מאמר קסג	29808
אחרי מות שני בני אהרן בקרבנם לפני ה' וימותו (ויקרא ט"ז א').	29809
ר' אחא ור' זירא פתח אף לזאת יחרד לבי ויתר ממקומו (איוב ל"ז), אמר הקב"ה לא יהיו בניו של אהרן דומין למטהו שנכנס יבש ויצא לח, והנה פרח מטה אהרן לבית לוי ויוצא פרח ויוצא ציץ ויגמול שקדים (במדבר י"ז), טיטוס הרשע נכנס לבית קה"ק וחרבו שלופה בידו, גידר את הפרוכת ויצאת חרבו מלאה דם, נכנס בשלום ויצא בשלום, ובניו של אהרן נכנסו להקריב ויצאו שרופים (מד"ר שם כ'), ובמתנות כהונה בילקוט גרס, אמר איוב אף לזאת יחרד לבי, והכי מוכח בתרגום איוב על בניו דאהרן אתנבי.	29810
	29811
	29812
	29813
	29814
	29815
	29816
	29817
כיון ששמע איוב מיתת שני בני אהרן אחזו חרדה, הוא שמע על האסון שקרה לאהרן ואחר כל זאת נאמר עליו וידם אהרן, שתק גם הוא וקיבל את הגזירה באמונה ואהבה, אין דיבורים ואין הרהורים כלפי שמיא, צער שעלה עד לשמים כפליים מצער של אהרן, כמש"כ וימת נדב ואביהוא לפני ה', ב' פעמים חזר ואמר	

לפני ה' ופעם אחת כתיב על פני אהרן אביהם, מלמד שהיה קשה לפני הקב"ה מיתתם של נדב ואביהוא כפליים מאביהן (שם).	29818
השמועה הזו על אהרן החרידה את איוב וטפחה על פניו, מתרעם היה על דינו של הקב"ה שדן אותו ביסורים קשים, ואסון כבד בא על בני ביתו ומשפחתו, והנה שומע איוב כי איננו יחיד בדינו, כי גם על אהרן הכהן קדוש ה' באו יסורים, מתו על פניו שני בניו צדיקים וקדושים, שמשה רבינו אמר עליהם שהם יותר גדולים ממנו ומאהרן אחיו, וכי לא נמצא בישראל כמוהם מלבד משה ואהרן, והם נקראו אצילי בני ישראל (זה"ק אחרי).	29819
גבורתו של אהרן נתגלתה לאיוב בצורה בולטת שעל אף הכל הוא שותק, לא רק שאיננו צועק אלא הוא מחריש, ולא רק מחריש מלדבר אלא גם איננו מהרהר, ותמונה זו מפעימה את איוב, הוא מתפעל למול צדקתו של אהרן, גבורתו ומדריגתו באהבת ה', שתיקת אהרן השתיקה את התרעומת של איוב כלפי שמיא, ומובא בחז"ל שאם היה איוב שותק ומצדיק על עצמו את הדין, היה מקדש שם שמים לעיני כל בני דורו והיה מקבל שכר, שהיו אומרים בתפלה אלהי איוב כשם שאומרים אלהי אברהם (תו"כ י"ח).	29820
ולמה דוקא רק עכשיו שמע על מיתת שני בני אהרן? למה רק עכשיו אחזתו חרדה, רק לאחר שלקה ביסורים לאחר שקרה אסון בבניו ומשפחתו, למה רק עתה נזכר בצערו של אהרן ואסון מיתת בניו? אלא רק לאחר שבאו עליו יסורין וצרות בניו, רק אז יש אוזן קשבת יותר לשמוע ולשים לב לצרות זולתו, רק עתה שם לנגד עיניו את צדקת אהרן ואת שתיקתו, את תמימותו ואהבת לבו להשי"ת, כי מי שטעם את טעם התבשיל רק הוא יודע טעמו.	29821
זכרה ירושלים ימי עניה ומרודיה כל מחמדיה אשר היו מימי קדם, בימי ענותה זכרה מרדין שמרדה בהקב"ה (איכ"ר א' ז'), כאשר נמצא אדם במצב שהשעה משחקת לו, אי אפשר לדבר אליו כי הוא מחזיק בדעתו בצורה איתנה, קשה להוכיח לו את טעותו, הוא משוכנע שהצדק אתו וכל המתווכחים אתו לפי דעתו הם טועים, אין לו אוזן קשבת לשמוע צרות של אחרים, לבו אטום ואין לו זמן לשים לב לאנחות של חבירו, ומתי אפשר לדבר אליו כאשר יורד מנכסיו, כשהוא יורד מגדולתו, כשהוא בימי עניותו, אז מתחיל הוא להתפכח, הוא מתחיל לקבל עינים אזנים ולב להרגיש את צרות זולתו, לשמוע את הקולות והאנחות של העשוקים והנדכאים.	29822
לכן יראוהו אנשים לא יראה כל חכמי לב (שם ל"ז כ"ד), אומר רש"י ורבותינו פירשוהו על איוב שאמר לו אליהו, לפי שהיית מטיל אימה יתירה על דורך חנם, לפיכך לא זכית להתקיים לך בנים חכמי לב, ומתעוררת השאלה איפה מצינו שהיה איוב מטיל אימה על בני דורו? והלא דוקא מצינו שהיה אהוב לדורו, כאשר נח נפשיה של איוב איטרדי כולי עלמא בהספידו (ילקוט שלח רמ"ד), כאשר ר"ע הזכיר את מעשה דור המבול לא בכך, וכשהזכיר את מעשי איוב מיד בכך (ב"ר ל"ג).	29823
איוב עשה ד' פתחים לביתו כדי שלא יהיו עניים מצטערים להקיף כל הבית, וכשהיו עניים נפגשים זה בזה אמר אחד לחברו מאין אתה בא? השיב מתוך ביתו של איוב, ולאן אתה הולך לביתו של איוב (אבדר"נ ז'), עינים היה לעור, רגלים לפסח, ואב לאביונים, היה מטיל שמו על אלמנה לאמר קרובתי היא כדי שיקפצו עליה תובעים, והיה גוזל שדה יתומים ומשביחה ומחזירה להם, אם כן איפה היה נראה ממנו שהוא מטיל אימה על בני דורו?	29824
ואפשר לומר כי בזה שהיה מערער על דינו של הקב"ה, והיה שולח לשונו לדבר נגד ה', וקרא תגר על מדותיו של הקב"ה, וכששמעו בני דורו את דברי איוב ואת תגובתו כלפי שמיא, בזה היה מחליש אצל בני דורו את התשוקה והשאיפה להיות בני תורה, הפיל את רוחם צינן את התלהבותם והערכתם ללומדי תורה, הביא אותם לידי הרהורים שאי אפשר לתלמיד חכם להתקיים על חכמתו ומדריגתו, הוא יצר תמונה שכאשר בא נסיון על תלמיד חכם נהרס ומתמוטט כל הבנין הרוחני שלו, ולכן לא זכה איוב לראות בבניו שיהיו חכמי לב, ואיוב היה הראשון שהפסיד במערכה שהטיל אימה על בני דורו, ולקה בגופו ובבניו. (מעייני החיים).	29825
מאמר קסד	29826
אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני ה' וימותו (ויקרא ט"ז א').	29827
אומר רש"י מה תלמוד לומר, היה רבי אלעזר בן עזריה מושלו, משל לחולה שנכנס אצלו רופא ואמר לו אל תשכב בטחב ואל תאכל צונן, בא אחר ואמר לו אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב שלא תמות כדרך שמת פלוני, זה ורזו יותר מהראשון, לכך נאמר אחרי מות שני בני אהרן (רש"י שם).	29828
רואים מכאן שאפילו אהרן שהיה קדוש עליון ושקול כמשה רבינו, בכל זאת היה צריך להזהירו ולזרזו, ק"ו אנו שצריך שנזהר ונזדרז למצוות ונעשה גדרים וסייגים שלא נחטא, אף על פי שמוחקים אנו בעיני עצמנו לגדולים, הלא גם הגדולים באמת צריכים לזירוז, וזו הסיבה שצריכים אנו ללמוד מוסר, כדי לעורר	29829
	29830
	29831
	29832
	29833
	29834
	29835
	29836
	29837
	29838
	29839
	29840
	29841
	29842
	29843
	29844
	29845
	29846
	29847
	29848
	29849
	29850
	29851
	29852
	29853
	29854
	29855
	29856
	29857
	29858
	29859
	29860
	29861
	29862
	29863
	29864
	29865
	29866
	29867

את הלב שיזדרז בעשיית המצוות ויזהר מהעבירות, ואין די בכך שבשכלנו נדע את האיסורים, כי כל זמן שלא הגיעו הדברים אל הלב אין בהם ממש למעשה.	29868
שכשם שאין די בידיעתו של ראובן כדי שיעשה שמעון, כך אין בידיעת השכל כדי שיעשה הלב, כי המרחק בין השכל והלב הוא כמו בין שני אנשים נפרדים, וע"כ צריכים לעמול ולהחזיר את הדברים ללב, וע"י לימוד המוסר נחזור ונזרו את עצמנו ויכנסו הדברים אל הלב, ולכן נצטוינו לקרוא קריאת שמע שני פעמים ביום, ולא די בכך שנדע את המצוות של אהבת הבורא תפילין וציצית וכו', אלא צריך לחזור על הדברים פעמים הרבה עד שיקבעו בלב.	29870
ושבתם וראיתם בין עובד אלוהים לאשר לא עבדו, ומבארת הגמ' עובד אלוהים זה ששונה פרקו מאה ואחד פעמים, ואשר לא עבדו זה ששנה רק מאה פעמים, ואע"פ שאין זה מוסיף להבין את הגמ' ללמוד עוד פעם, כמו שמצינו בגמ' כתובות תנא מיניה ארבעים זימנין והוה ליה כמונה בקופסא, וא"כ מה מוסיף הלימוד בפעם המאה ואחד.	29871
ונראה לפרש כי התורה היא איננה כשאר החכמות, אלא תורת ה' בקדושתו נתנה לנו, כמ"ש ברוך שנתן תורה לעמו ישראל בקדושתו, ובשעה שהאדם לומד תורה אז קדושת התורה משפיעה על נשמתו, והאדם מתקדש בכך ומתקן את עצמו ומידותיו, ואם אין האדם מתקדש על ידי לימוד התורה אין זה תורת ה', ולכן הלומד פרקו מאה פעמים ואחד, הוסיף יותר קדושה בנשמתו על ידי הלימוד והרי זה עובד ה'.	29872
משל למה הדבר דומה לשני אנשים שנפלו לים, ושחו אל היבשה כדי להנצל, לאחד היה די כח להגיע ליבשה וניצל, ולשני לא היה מספיק כח והגיע עד קרוב ליבשה, אך שם סמוך לחוף לא היה בו עוד כח וטבע, ואע"פ ששניהם ידעו לשחות במידה שוה, עכ"פ לאחד היה מעט יותר כח עמדו לו כוחותיו להנצל, ולחברו חסר היה מעט הכח.	29873
כן הדבר לענינו לימוד התורה הוא מזון רוחני לנשמה ולחכמה, ולפיכך זה שלומד תורה מאה ואחד פעמים יש בו יותר מקדושת התורה, ולכן יוכל להתמודד בעוה"ז שהוא ים גועש בסערות היצר, ולחברו שלמד רק מאה פעמים אע"פ שידיעת הפרק שוה לשניהם, מכל מקום אין לו את קדושת התורה כמו לחבירו, ולפיכך לא יכול להנצל מיצר הרע ויטבע בים העוה"ז, ולכן נקרא אשר לא עבדו.	29874
מספרים על שלושת תלמידיו של רבי ישראל סלנטר זצ"ל, הסבא מקלם, רבי נפתלי אמסטרדם, ורבי איצלה פטרבורגר, הרש"ז מקלם היה מפורסם בלימוד המוסר שבו, ורבי נפתלי אמסטרדם היה מפורסם בשקידתו, עד שהיה לו קביעות מיוחדת ללימוד בעת שהלך לשתות מים, ורבי איצלה פטרבורגר היה ידוע בגאונותו בתורה, פעם בליל שבת אחד מלילי החורף הארוכים ישבו שלושתם ולמדו עד שכבה הנר שהאיר לפניהם, ומספר רבי נפתלי אמסטרדם זצ"ל בזה הלשון, אני הבטלן הלכתי לישון, ורבי איצלה פטרבורגר ישב ולמד את הסוגיא בב"ב אי יש מעילה בגידולין עם רש"י ותוס' בעיון, הרש"ז מקלם בעל המוסר נעמד על יד הסטנדר, וחזר לעצמו כל הלילה עד אור הבוקר את הפסוק, פתחו לי שערי צדק אבוא במ אודה י"ה אודך כי עניתני.	29875
ופירש לעצמו כך, פתחו לי שערי צדק, מבקש האדם שיפתחו לו שערים כדי לעלות במעלות עליונות אודה י"ה, ומן השמים עונים לו זה השער לה' צדיקים יבואו בו, אודך כי עניתני כששמח האדם ביסורים שבאים עליו כדי לכפר על חטאיו, זהו השער לה' לעלות במעלות עליונות, ועל זה חזר הרש"ז מקלם כל הלילה, כך סיפר רבי נפתלי אמסטרדם זצ"ל, וזה היסוד של לימוד המוסר שצריכים לחזור עוד ועוד כדי שיכנסו הדברים אל הלב, כי האדם צריך לעורר את עצמו ע"י לימוד המוסר, וזהו הלימוד מהפסוק שאפילו אהרן הכהן צריך לזרוז, ק"ו לנו שנזרוז את עצמנו בלימוד המוסר שוב ושוב. (דרכי מוסר).	29876
מאמר קסה	29877
אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני ה' וימותו (ויקרא ט"ז א').	29878
ר' לוי פתח אמרתי להוללים אל תהולו (תהלים ע"ב), מערבביא אלו שלבן מלא עליהן הלחליות רעות, ר' לוי קורא להן פסוק זה, הוללים אלו שהן מביאים אלילים לעולם, ולרשעים אל תרימו קרן אמר הקב"ה לרשעים, הצדיקים לא שמחו בעולמי ואתם מבקשים לשמוח בעולמי, אדם הראשון לא שמח בעולמי ואתם מבקשים לשמוח בעולמי?	29879
ר' לוי בשם ר' מנסיא אמר תפוח עקבו של אדה"ר היה מכהה גלגל חמה, ואל תתמה בנוהג שבעולם אדם עושה שני דסקרין אחת לו ואחת לבן ביתו, של מי הוא עושה נאה לא שלו? כך אדה"ר נברא לתשמישו של הקב"ה, וגלגל חמה נברא לתשמישתו של בריות, כל שכן שיהא תפוח עקבו של אדם מכהה גלגל חמה, ואם תפוח עקבו מכהה גלגל חמה, קלסתר פניו על אחת כמה וכמה (תנחומא אחרי ב').	29880
הרעיון הגלום בדברי חז"ל אלה ניתן להבינו בשני אופנים, מה שצדיקים לא שמחו בעולמו של הקב"ה בעוה"ז בבחינת צדיק ורע לו, מוכיח לנו כי אין תכליתו של האדם בשביל העוה"ז, כי אילו היתה תכליתו	29881
	29882
	29883
	29884
	29885
	29886
	29887
	29888
	29889
	29890
	29891
	29892
	29893
	29894
	29895
	29896
	29897
	29898
	29899
	29900
	29901
	29902
	29903
	29904
	29905
	29906
	29907
	29908
	29909
	29910
	29911
	29912
	29913
	29914
	29915
	29916
	29917

בשביל העוה"ז, צריכים היו הצדיקים לשמוח בעוה"ז, שהרי יש להם דין קדימה ובודאי מגיע להם יותר מאשר לרשעים, זהו מה שאמר הקב"ה לרשעים שמהצדיקים הייתם צריכים ללמוד שאין תכלית האדם להיות שמח בעוה"ז.	29918 29919 29920
וכמו שמבאר הרמח"ל ז"ל, ותראה באמת שכבר לא יוכל שום בעל שכל להאמין שתכלית בריאת האדם הוא למצבו בעוה"ז, כי מה הם חיי האדם בעוה"ז או מי הוא ששמח ושליו ממש בעוה"ז, ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה ורהבם עמל ואון, בכמה מיני צער וחלאים ומכאובים וטרדות ואחר כל זאת המות, אחד מני אלף לא ימצא שירבה העולם לו הנאות ושלוח אמיתית, וגם הוא אילו יגיע למאה שנה כבר עבר ובטל מן העולם (מסילת ישרים פרק א').	29921 29922 29923 29924 29925
עוד אפשר לדייק שצדיקים לא שמחו בעולמי, הדרך שהביאה אותם להיות צדיקים שלא שמחו בעולמי, כאן טמון ההבדל בין צדיקים לרשעים, שאפילו יש לצדיקים תענוגי העוה"ז אין להם מזה סיפוק ושביעות רצון, ואילו הרשעים הללו מבקשים לשמוח בעוה"ז, כי זה העיקר אצלם וזו מטרתם.	29926 29927 29928
זה האמור במדרש שלא היה להם לצדיקים סיפוק נפשי ושביעות רצון, אפילו במקרים שהעוה"ז כן העניק להם שמחה, מכיוון שידעו כי אין זו התכלית, הם ידעו כי נועדה להם עדיין תכלית יותר גבוהה, ואתם מבקשים לשמוח בעולמי? בגין זה לבד הם קובעים את עצמם כרשעים, רק בגלל זה שהם סבורים כי העוה"ז הוא תכליתם, וממילא הם רודפים ומשתדלים לשמוח בעוה"ז, הדרך הזו כשלעצמה מביאה אותם להיות רשעים.	29929 29930 29931 29932 29933
אמת היא כי האדם נברא לשמש את קונו, וגלגל חמה וכל העולם נבראו לתשמישן של הבריות, ואיך יוכל האדם להחליף ולהיות הופך את התכלית, לעשות את עצמו כמשמש לדבר טפל שנברא לשמש אותו? ומצאנו בדברי האבן עזרא בפ' כי תצא בענין בן סורר ומורה וז"ל, והנה זה כמו אפיקורוס, כי לא יבקש חיי העולם הזה כי אם להתענג בכל מיני מאכל ומשתה, הראב"ע קובע שמי שכל מטרתו בעוה"ז היא רק להתענג בכל מיני מאכל ומשתה, הוא אפיקורוס, אע"פ שאיננו אומר שהוא כופר אך מעשיו קובעים זאת. בהתחלת הזמן יש כמה ענינים הצריכים חיזוק, וביניהם ענין השקידה וההתמדה, וכן יש לנו להתחזק בלימוד המוסר, כי הוא יסוד גדול בדרך העליה של האדם כפי שהורו לנו רבותינו ז"ל, ואיתא בגמ' רבי אומר איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם יאהב את התוכחות, שכל זמן שתוכחות בעולם נחת רוח באה לעולם, טובה וברכה באין לעולם ורעה מסתלקת מן העולם, שנאמר ולמוכיחים ינעם ועליהם תבא ברכת טוב (תמיד כ"ח.).	29934 29935 29936 29937 29938 29939 29940 29941 29942 29943
ובביאור המלבי"ם על הפסוק כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר (משלי ו') וז"ל, הגם שיש לו אור ונר היינו תורה ומצוות צריך ללכת בדרך חיים, שאם אינו הולך בדרך חיים לא יועילו האור והנר, ומי המוליך אותו בדרך חיים תוכחות מוסר, שע"י שיקבל תוכחת השכל מן המוסר ויראת ה' על ידי כך ילך בדרך חיים, ואז יועילו לו נר מצוה ואור תורה. (נחלת אליעזר).	29944 29945 29946 29947 29948
מאמר קסו	29949
אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני ה' וימותו (ויקרא ט"ז א').	29950
נראה מכאן שסיבת החטא של נדב ואביהוא, הוא הלהיטות הרבה לקרבת השי"ת, צמאה לך נפשי כמה לך בשרי, כן בקודש חזיתך לראות עוזה וכבודך, היו כה גדולים הכיסופים שלהם להתעלות ולהתקרב אל ה' כביכול ופרצו את הגבולות, בבחינת אהבה מקלקלת את השורה, לעומת משה רבינו שהוא עבד נאמן, שגם כשנפתחו לפניו כל העליות הוא נהג בצניעות, ולא קרב אפילו להציץ במה שלא נועד עבורו.	29951 29952 29953 29954
מהגילוי הראשון שהקב"ה כביכול התגלה אליו בסנה נהג בצניעות ובענוה מופלגת, וכמ"ש ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלוקים, וכן עד סוף דרכו תמיד הוא חש ונחנן מה, אינו מאומה ותמיד עומד מן הצד, נדב ואביהוא נהגו באופן אחר ויחזו את האלוקים, שהיתה כאן הצצה מעל ומעבר מדרגתם, או שהיו שמחים בקרבנותיהם שהתקבלו ברצון כאילו שהיו אוכלים ושותים, הרגשה של שמחה ואהבה בעבודת ה' שעברה במדת מה את מדת היראה, ובקרא נאמר עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה, ודרשו חז"ל שבמקום גילה תהא רעדה, ואצלם היתה הגילה יותר מהרעדה.	29955 29956 29957 29958 29959 29960
היינו מה דאיתא בתורת כהנים, ויקחו בני אהרן, אף הם בשמחתם כיון שראו אש חדשה עמדו להוסיף אהבה על אהבה, אין קיחה אלא שמחה, היינו שמדת האהבה והשמחה בו יתברך היתה גדולה ועודפת על היראה, והיה בזה פגם דק באיזון הדרוש בין יראה לאהבה, ונראה שגם למאן דאמר שנכנסו שתוי יין, ניתן לפרש הענין דמפני שהיין משמח את הלב סברו שבכדי לקיים את העבודה במקדש ראוי לשתות יין, שאז תהא עבודתם מתוך שמחה יתירה, ואם כי עדיין לא נאמרה להם אזהרת שתוי יין בעבודה, הרי זה ניתן להבין מדעתם הרחבה שאין זה לרצון לפניו, מאחר שאין זו שמחה פנימית אלא מכח פעולה חיצונית של שתיית יין, וזוהי אש זרה אשר לא צוה. (מעדני שמואל).	29961 29962 29963 29964 29965 29966 29967

	29968
מאמר קסז	29969
אחרי מות שני בני אהרן בקרבנותם לפני ה' וימותו (ויקרא ט"ז א').	29970
אמר ר' ירמיה בן אלעזר בד' מקומות מזכיר מיתתן של בני אהרן ובכולם מזכיר סורחנן, כל כך למה.	29971
להודיעך שלא היה בידם אלא עוון זה בלבד, א"ר אלעזר המודעי בא וראה כמה מיתתן של בני אהרן יקרה	29972
לפני הקב"ה, שכל מקום שמזכיר מיתתם מזכיר סורחנן, כל כך למה להודיעך שלא יהא פתחון פה לבאי	29973
עולם לומר, מעשים מקולקלים היו בידם בסתר שעל ידי כן מתו (ויק"ר שם).	29974
התורה מלמדת אותנו שמדובר בגדולי עולם שהם גדולים ממשה ואהרן (רש"י י' ג'), ומעולם לא היה	29975
בידם עוון אחר חוץ מזה, והנה בעירובין (ס"ג). איתא, תניא ר' אליעזר אומר לא מתו בני אהרן עד שהורו	29976
הלכה בפני רבם, מאי דרוש? ונתנו בני אהרן אש על המזבח, אמרו אע"פ שאש יורד מן השמים מצוה	29977
להביא מן ההדיוט, וברמב"ם בפרק שני מהלכות תמידין ומוספים הלכה א' כתב, אע"פ שהאש ירדה מן	29978
השמים מצוה להביא אש מן ההדיוט, שנאמר ונתנו בני אהרן אש על המזבח, הרי שנדב ואביהוא הורו	29979
כדין, ומה שנענשו היה זה מפני שלא נטלו רשות, ויש לעיין שהרי עברו על איסור של מורה הלכה בפני	29980
רבם?	29981
ונראה דבאמת יש להקשות איפכא, מאחר דמפורש בהך קרא ונתנו בני אהרן אש, הרי מפורש בזה שאע"פ	29982
שאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט, ואם כן אין זה בגדר הוראה כלל מקרא מפורש הוא,	29983
ולמה נחשבו למורי הלכה בפני רבם, וכבר הקשה כן המהרש"א בעירובין, ותירץ שהיה מקום לפרש	29984
הכתוב שיתנו אש על המזבח לא משל הדיוט, אלא שיבעירו מתוך האש הרבוצה על המזבח שהיא אש מן	29985
השמים, ומעתה נראה שנדב ואביהוא סברו כקושיית המהרש"א, דזה לא חשיב הוראה אלא מקרא מפורש.	29986
נמצא שבעצם ההקרבה עשו כדין, וחטאם היה בהקריבם אש זרה ללא ציווי של משה, אבל עצם המעשה	29987
מצד עצמו לא רק שלא היה בכך כל פגם אלא שעוד קיימו בזה מצוה, ואעפ"כ נתבעו על כך מפני שלא	29988
נמלכו במשה, למרות שלפי דעתם זה דבר מפורש בתורה, ולא שייך בזה מורה הוראה, מכל מקום לפי	29989
רום ערכם וגודל מדרגתם נתבעו ונענשו על כך, שהקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט השערה והיו צריכים	29990
לעמוד על תירוץ המהרש"א ולהבין שאין זה מפורש בתורה.	29991
במדרש רבה פ' ויקהל דרשו את הכתוב (קהלת ז'), טוב שם משמן טוב, טוב היה שמותן של חנניה	29992
מישאל ועזריה משמן המשחה שנמשחו נדב ואביהוא, שאלו נכנסו להקריב ויצאו שרופין, ואלו נכנסו	29993
לכבשן האש ויצאו בשלום, הוי טוב שם משמן טוב, פירוש שהיה איזה שהוא דבר משותף ביניהם, שהרי	29994
מתוך מעשיהם של נדב ואביהוא היה קידוש ה' גדול, כמו שכתוב בקרובי אקדש ועל פני כל העם אכבד	29995
(ויקרא י' ג'), וכמ"ש רש"י כשהקב"ה עושה דין בצדיקים שמו מתירא ומתעלה ומתקלס.	29996
וכן חנניה מישאל ועזריה שיצאו מכבשן האש התפרסם הנס בכל העולם, והיה קידוש שם שמים נפלא, עד	29997
כדי כך שנבוכדנצר כרע על ברכיו ואמר מבורך אלוה שלהם שאין בעולם כמוהו, אמר ר' תנחום בר	29998
חנילאי בשעה שיצאו חנניה מישאל ועזריה מכבשן האש, באו כל אומות העולם וטפחו על פניהם של	29999
ישראל, אמרו להם יש לכם אלוה כזה ואתם משתחווים לצלם (סנהדרין צ"ג). הרי שההצלה מכבשן האש	30000
פירסמה בכל העולם שה' אלוקינו ה' אחד, זו הצד השווה שבין חנניה מישאל ועזריה לנדב ואביהוא.	30001
אך יש ביניהם הבדל גדול, שחנניה מישאל ועזריה למרות שנכנסו למקום סכנה לכבשן האש, יצאו משם	30002
חיים שמחים ומאושרים, ובמעשה זה גדלו והתעלו למעלה גדולה עד מאד, נדב ואביהוא למרות שנכנסו	30003
לבית המקדש המקום המקודש ביותר, שהוא מקור שפע החיים לעולם נשרפו, והיינו טוב שם משמן טוב,	30004
השם הטוב שזכו לו חנניה מישאל ועזריה ע"י מעשיהם, טוב מהשמן הטוב שנמשחו בו נדב ואביהוא.	30005
ויש להטעים הדברים ע"פ מה שנתבאר, דנדב ואביהוא עם כל רצונם הטוב טעו בזה שלא שאלו ממשה	30006
וגם לא נמלכו זה עם זה, אילו היו נמלכים זה עם זה, אף שכל אחד סבר שצריך לעשות את המעשה הזה,	30007
מכל מקום על ידי הידברות ביניהם היו מגיעים לאמת, אך כשלא עשו כן נשאר בודדים ומבודדים לגמרי	30008
איש מחמתו, מה שאין כן חנניה מישאל ועזריה, שבמעשיהם הסירו את הקטרוג הנורא שהיה על ישראל	30009
שהשתחוו לצלם, וכמ"ש שם ביקש הקב"ה להפוך את העולם כולו לדם, כיון שנסתכל בחנניה מישאל	30010
ועזריה נתקרה דעתו, הרי שהם זכו לקדש שם שמים. (מעדני שמואל).	30011
	30012
מאמר קסח	30013
דבר אל אהרן אחיך ואל יבוא בכל עת אל הקודש ולא ימות (ויקרא ט"ז ב').	30014
ואין אנו יודעים מה נאמר לו בדיבור הראשון, היה רבי אלעזר בן עזריה אומר, משלו משל למה הדבר	30015
דומה, לחולה שנכנס אצל הרופא, אומר לו אל תשתה צונן ואל תשכב בטחב בא אחר ואמר לו אל תשתה	30016

צונן ואל תשכב בטחב, שלא תמות כדרך שמת פלוני, זה זרזו יותר מכולם, לכך נאמר אחרי מות שני בני	30017
אהרן, ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבוא בכל עת (תו"כ).	30018
הנה הרופא שמצוה לחולה שלא ישתה ושלא ישכב בטחב, אם החולה לא אבד דעתו ובינתו, הרי מבין	30019
ברור שהכוונה שלא ימות כדרך שמת פלוני, בכל זאת טבע בני אדם כן הוא, שכל זמן שלא שמע מפורש	30020
מפי הרופא שלא ימות כדרך שמת פלוני, מרבה לתרץ עצמו ברצונו לשתות צונן ולשכב בטחב, שלא יזיק	30021
לו כל כך ולא ימות מזה, לכן הרופא היודע רוח בני אדם מזהירו במפורש שלא ימות כדרך שמת פלוני.	30022
אבל אילו יצוייר הדבר ברופא שחלה ורופא שני בודקו ומברר לו מחלתו, האם גם חולה זה יצטרך	30023
לאזהרה שלא ימות כדרך שמת פלוני? ומכאן פליאה עצומה שאהרן הכהן הגדול נביא ה' וקדושו, הוצרך	30024
משה להזהירו אזהרה נוספת וזירונו יותר גדול, שלא ימות כדרך שמתו בניו אתמהה!	30025
מכאן היסוד הגדול שאם כי מדרגות רבות בסולם עבודתו של אדם לאלהיו, יראה ואהבה, יראת העונש,	30026
ויראת הרוממות, גם האדם הגדול שהגיע להמדרגה העליונה של אהבת השי"ת בכל לבו ונפשו ובאהבתו	30027
ישגה תמיד, מכל מקום כל זמן שהנשמה באפו בתוך חומר גופו, לא בטלה בחירתו עדיין לבחור בטוב	30028
הגמור ומעלות יתירות עד אין קץ למו.	30029
וכן להיפך לסור ולהתגלגל מאורח חיים למעלה למשכיל עד רדת שאול מטה חס ושלום, וכשם שכל אשר	30030
יחובר אל החיים יש בטחון, היינו שאף הרשע הגמור כל חייו יש תקוה שישוב ברגע דכודך נפשו, וכמ"ש	30031
ז"ל (ע"ז י"ט) יש קונה עולמו בשעה אחת, כן צריך אדם לחשוש תמיד ולדאוג בפחד על נפשו שלא יאבד	30032
ח"ו עולמו בשעה אחת, ומהתימה על שמחתנו כי יש קונה בשעה אחת, הן אמת יש בדבר זה בכדי לשמח	30033
נפשותנו הרבה מאד, אבל גילו ברעדה! שהרי תלוי זה בזה, אם יוכל אדם לקנות עולמו בשעה אחת,	30034
בהכרח שיוכל גם לאבדו בשעה אחת חלילה.	30035
ולמה כן הוא? התשובה פשוטה וברורה דכתיב ויקח ה' אלהים עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים,	30036
הרי שהאדם מורכב משני כוחות מנוגדים מן הקצה אל הקצה, וכל זמן שנשמת חיים באפו ודאי גם עפר מן	30037
האדמה שולט בו, ולכן אף אותם האנשים רמי המעלה שהגיעו לקיום פסוק זה, לאהבה את ה' אלהיכם	30038
ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם, גם הם הוזהרו באותה האזהרה של השמרו לכם פן יפתה לבבכם,	30039
וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחיתם להם לגלולי עץ ואבן, כי כח עפר מן האדמה הגס והעכור	30040
עדיין לא בטל כלל, ומהו כח עפר זה? כח השקר הגדול המסתיר ומחשיך בפני כל זיק האור האמתי.	30041
א"כ עלינו לדעת, שעל אף היות אדם במחיצות הנפלאות של רום שכלו ונשמת חיים אשר לו, בשמים	30042
ושמי השמים באהבתו את אלהיו בכל לבבו ונפשו, עם כל זאת עליו לא לשכוח יראתו הפשוטה ככתחלת	30043
עבודתו שהיא יראת העונש, כלומר שלא תמות כדרך שמת פלוני! כי לאחרי זאת שידענו שעפר אדמתו לא	30044
בטל ממנו, הרי נפש הבהמית לא תבין כלום משכל ובינה, אבל תפחד ותזדעזע רק למראה השוט והמקל	30045
שלא ירד על גבה.	30046
מעתה בין תבין למה גם אהרן קדוש ה' הוזהר בלשון הזה, ואל יבוא בכל עת אל הקודש ולא ימות, כי הוא	30047
אהרן שעליו נאמר תומיך ואוריך לאיש חסידיך, הוא הנכנס לפני ולפנים, יודע ומבין יפה מה פירושו של	30048
כי בענן אראה על הכפורת, מ"מ אין זו סתירה כלל, ולא יגרע משום כך הצורך גם לאיים על גופו וחומר	30049
אדמתו ולא ימות, כמשל אשר המשיל ראב"ע שמזרזין לחולה שלא תשתה צונן ולא תשכב בטחב שלא	30050
תמות כדרך שמת פלוני, שהרי גם באהרן בעת הכנסו לפני ולפנים לא בטלה בחירתו, ולא נשתנית	30051
במאומה רשות הנתונה ביד כל אדם לעשות גם שם חלילה כמעשה הצדוקים.	30052
סוד גדול זה לא נגלה אלא לחכמי התורה, ולמה נקראו הראשונים סופרים? שהיו סופרים כל אותיות	30053
שבתורה (קידושין ל'), המה ידעו זה הסוד של ויקח ה' אלהים עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים!	30054
וכשם שאדם ביקר ולא יבין רוחו ונשמתו, כי היכולת בידו להגביה עוף למעלה למשכיל עד לתחת כסא	30055
כבודו ית', ואם לא יבין זאת הרי נמשל כבהמות נדמו, כן אם ישכח אחריתו כי מעפר בא ואל עפר ישוב,	30056
סופו לירד ח"ו לשאול מטה ולאבד נשמתו נשמת חיים לנצח חלילה.	30057
הרי למדנו כי גם גדול שבגדולים מפחידים ומזרזים אותו ביראת העונש, כ"ש אנו מעוטי שכל וחסרי	30058
תבונה, שנצטרך ליקח לנפשנו תרופת לימוד המוסר תדיר, ולבל נסיח דעתנו מזה כמאה"כ (משלי ד'),	30059
החזק במוסר אל תרף נצריה כי היא חייך! (אור יהל ח"ב).	30060
	30061
מאמר קסט	30062
דבר אל אהרן אחיך ואל יבוא בכל עת אל הקודש ולא ימות כי בענן אראה על הכפורת (ויקרא ט"ז ב').	30063
איתא ביומא (י"ט ב'), ת"ר מעשה בצדוקי אחד שהתקין מבחוץ והכניס, ביציאתו היה שמח שמחה	30064
גדולה, פגע בו אביו א"ל בני אע"פ שצדוקים אנו מתיראין אנו מן הפרושים, א"ל כל ימי הייתי מצטער על	30065
המקרא הזה כי בענן אראה על הכפורת, אמרתי מתי יבוא לידי ואקיימנו, עכשיו שבא לידי לא אקיימנו,	30066

אמרו לא היו ימים מועטים עד שמת והוטל באשפה והיו תולעים יוצאים מחוטמו, פירש"י מחוטמו שהוא ראשון לאברים ליכנס לבית.	30067
הרי מסר נפשו הצדוקי הזה על טעותו, ומסירות נפשו היתה כמדת ר' עקיבא להבדיל, ומה מרה נענש על כך שמת והוטל באשפה בבזיון נורא, והתולעים זועקים ומכריזים על טעותו על ידי שיצאו מחוטמו וכפירש"י, והעונש הגיע אליו לא על חטאו בלבד, אלא אף על מה שמסר נפשו על טעותו.	30069
וביעקב אבינו נאמר ויירא יעקב מאד ויצר לו (בראשית ל"ב), ובפי' הראב"ע וז"ל, איך פחד יעקב והשם הבטיחו והוא אומרו ואהיה עמך, ויעקב פחד שמא חטא או שגג במחשבתו ובעבור זה לא יהיה ה' עמו, ואל תתמה כי הנה משה שאין למעלה ממנו, והוא שלחו להוציא את ישראל מצרים, ובעבור שגגתו שלח מלאך להמיתו עיי"ש.	30070
היינו אף שהעיד יעקב אבינו על עצמו, עם לבן גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי, מכל מקום פחד שמא חטא או שגג במחשבתו, כלומר שמא שגג וטעה במחשבתו כי אמת ונכונה דרכו בעוד שאין הדבר כן, וזהו פחדם ומוראם של צדיקים, ומי לנו גדול ממרע"ה שאף הוא חשב שכך הוא רצון ה' שלא ימול את בנו (עי"ש ברמב"ן), ומאחר שטעה בזה היה בסכנה עצומה, על אף שהיה אז בשליחות להצלת כלל ישראל, ומכאן אנו למדים מה נורא העונש על כך.	30071
והדברים מבוארים להדיא בתוס' (חגיגה ב' ד"ה דליכא), דאמרינן התם ר' אלעזר כי מטי להאי קרא בכי, ויאמר שמואל אל שאול למה הרגזתני להעלות אותי, ומה שמואל הצדיק היה מתיירא מן הדין אנו על אחת כמה וכמה, שמואל מאי היא מנא לן דמתיירא רש"י, דכתיב ותאמר האשה אל שאול אלהים ראיתי עולים, עולים תרי משמע חד שמואל ואידך דאזל שמואל ואתייה למשה בהדיה, אמר ליה דילמא ח"ו לדינא מתבעינא, קום בהדאי דליכא מילתא דכתבת באורייתא דלא קיימתיה.	30072
וכתבו התוס' שם לא בעי למימר שיעיד לו שקיים הכל, דמנא ידע והא לא היה בדורו, אלא היה אומר כך וכך דרשתי ועשיתי מעשה, בוא והעידני שכן למדת גם אתה, שמואל הנביא מתיירא מן הדין אבל אינו מתיירא מחטאים ומפשעים, אלא כך וכך דרשתי ועשיתי מעשה, ומי יודע אם כיון לאמתה של תורה, ולכן קרא למשה רבינו שיעיד כי האמת אתו, בוא והעידני שכן למדת גם אתה והוא רצון ה' באמת.	30073
ועל דבר זה בכה ר' יוחנן בן זכאי (ברכות כ"ח ב'), ואמר לפני מיתתו אילו לפני מלך בור"ד היו מוליכין אותי אעפ"כ הייתי בוכה, ועכשיו שמוליכין אותי לפני מלך ממ"ה הקב"ה שהוא חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים, ולא עוד אלא שיש לפני שני דרכים, אחת של ג"ע ואחת של גיהנם, ואיני יודע באיזו מוליכים אותי ולא אבכה? בודאי ידע ריב"ז שקיים כל התורה כולה, אבל זה היה פחדו שמא ח"ו טעה בעבודת ה' שלו, ובזה מובן ג"כ למה היה לו לפחד יעשה תשובה ויתכפר לו, אלא דעל דבר זה לא שייך לחזור בתשובה, שהרי הוא חושב כי זו האמת.	30074
ובמדרש איתא שראה ר' אבהו אחר מיתתו בגן עדן י"ג נהרי אפרסמון, אמר ר' אבהו הני למי? וכשומעו כי לכבודו ולמענו כל אלו קרא על עצמו המקרא הזה (ישעיה מ"ט), ואני אמרתי לריק יגעתי לתוהו והבל כוחי כליתי, וכפשוטו אין להבין איך חשב כן, אך לאור האמור הענין מבואר, שכן חשש ונתיירא שמא לא זכה לכיון אל האמת בעבודתו, וסוף המקרא מוכיח דכתיב אכן משפטי את ה' ופעולתי את אלהי, כי רצון השי"ת עשיתי ובדרכיו הלכתי, וכאמור זהו פחדם של כל הצדיקים וכמו שציוה ר' ינאי את בניו, אל תקברוני בכלים לבנים שמא לא אזכה ואהיה כחתן בין האבלים, כלומר שמא יהא מקומו בין הרשעים, היתכן? אלא מפחד הטעות.	30075
א"כ איזה הדרך ישכון אור לדעת רצונו ית' האמיתי ולהנצל מטעות, התשובה בפי דוד המלך ע"ה שהתפלל על כך באמרו (תהלים קמ"ג), הודיעני דרך זו אלך כי אליך נשאתי נפשי, כדי להנצל מן הטעות צריך אדם לתפילה וסייעתא דשמיא, אמנם לאחר שהתפלל דוד כל הבקשות הללו אמרו ז"ל (סנהדרין ק"ז), נתעלמה ממנו הלכה דמשביעו רעב, והוא סבר כי נכון להשביע את יצרו בהיתר, ואין זו דרך האמת כי את היצר אי אפשר להשביע, והנכון הוא מרעיבו שבע.	30076
אף אם התפלל על כך עדיין הסכנה מרובה, מכל מקום נמסרה עצה בידינו לדעת אם חפץ ה' בדרך בה נלך, והיא על פי הכתוב כי ישרים דרכי ה', אם חש האדם ישרות בדרכו הרי זו דרך ה' ואם לאו טעות בידו, והאדם מעצם טבעו הריהו מבין בישרות, דכתיב אשר עשה האלהים את האדם ישר, ומיצירתו ניהן האדם בחוש הישרות, ומה שנתקלקל בנו חוש הישרות הוא ע"י חשבונות רבים, כמ"ש והמה בקשו חשבונות רבים, כי זו כל עבודתו של היצר להטות את האדם מדרך הישר.	30077
האבות הקדושים נקראו ישרים (ע"ז כ"ה), כי הגיעו לשלמות זו של ישרות, דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום, וזה מסימני הישרות כי הישרות מוליכה לנועם ולשלום, והנועם והשלום מוכיחין כי זו דרך ה', וכמה הלכות גדולות אנו למדין מן המקרא הזה של דרכיה דרכי נועם, כדאיתא בהלכות יבום	30078
	30079
	30080
	30081
	30082
	30083
	30084
	30085
	30086
	30087
	30088
	30089
	30090
	30091
	30092
	30093
	30094
	30095
	30096
	30097
	30098
	30099
	30100
	30101
	30102
	30103
	30104
	30105
	30106
	30107
	30108
	30109
	30110
	30111
	30112
	30113
	30114
	30115

והליצה ובהלכות ד' מינים שבלולב, שאם אין זה דרכי נועם הרי היא פטורה מן החליצה ולא זה המין שאמרה תורה.	30116
	30117
ובכלל מדת הישרות הוא מה דאיתא באבות אם אין ד"א אין תורה, היינו שאפי' הוא לומד תורה אין זו דרך התורה כלל ולא בה בחר ה', בא וראה כיצד נהג משה רבינו ע"ה בשעה שנצטוו מפי הקב"ה, פקוד את בני לוי לבית אבותם כל זכר מבן חודש ומעלה תפקדם (במדבר ג'), הרי ציווי מפורש שיפקוד משה כל זכר מבן חודש ומעלה, וכתוב ויפקוד אותם משה על פי ה', פירש"י אמר משה לפני הקב"ה היאך אני נכנס לתוך אהליהם לדעת מנין יונקיהם, א"ל הקב"ה עשה אתה את שלך ואני אעשה שלי.	30118
	30119
הלך משה ועמד על פתח האהל והשכינה מקדמת לפניו, ובת קול יוצאת מן האהל ואומרת, כך וכך תינוקות יש באהל זה, לכך נאמר על פי ה', אע"פ שנצטוו בפירוש למנות את כל הנפשות, מכל מקום שאל את הקב"ה היאך אני נכנס לתוך אהליהם, כי אין זה דרך ארץ ליכנס לאהליהם, וע"כ כונת הקב"ה לא כפשוטו של הציווי, והתורה מעידה שכיוון משה רבינו לרצון ה' ממש, כדכתיב ויפקוד אותם משה ע"פ ה' כאשר צווה, כאשר צווה ממש בלי שינוי כלל, ומשום שמדת ד"א מלמדת ומכוונת את הדרך לקיום רצון ה', כי ישרים דרכי ה'.	30120
	30121
וכשם שבכלל ישר היא מדת ד"א, כמו כן מדת הכרת הטוב אף היא בכלל זה, ואף זו ממשה רבינו למדנו, הקב"ה ציוה למשה נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמך (במדבר ל"א), והנה אע"פ שהיו חייו של משה תלויים במלחמה זו, מ"מ מסר נפשו ושלח מיד את ישראל למלחמה וכמו שפירש רש"י שם, אע"פ ששמע שמיתתו תלויה בדבר עשה בשמחה ולא איחר, ברור שיקר בעיני משה רצון הקב"ה מחייו, ואע"פ"כ שלח משה את פנחס עמהם למלחמה ולא הלך בעצמו, והטעם אמרו חז"ל כי אמר משה אני נתגדלתי במדין אינו בדין שאלחם עמהם, כדאמרי אינשי בירא דשתית מיניה מיא לא תשדי ביה נרגא, דמדת הכרת הטוב מכרחת לפרש ציווי הקב"ה נקום שהכונה ע"י שליח כי טוב וישר ה'.	30122
	30123
	30124
	30125
	30126
	30127
	30128
	30129
	30130
	30131
	30132
	30133
	30134
	30135
	30136
	30137
	30138
מאמר קע	30138
דבר אל אהרן אחיך ואל יבוא בכל עת אל הקודש (ויקרא ט"ז ב').	30139
ופירש"י לפי שגילוי שכינתי שם יזהר שלא ירגיל לבוא עכ"ל, כתב החסיד יעבץ בפירושו לאבות (פ"א מ"ד), על הכתוב ביחזקאל (מ"ו ט'), ובבא עם הארץ לפני ה' במועדם, הבא דרך שער צפון להשתחוות יצא דרך שער הנגב, והבא דרך שער נגב יצא דרך שער צפונה, לא ישוב דרך השער אשר בא בו כי נכחו יצא, הקפיד השי"ת שלא יראה השער ב' פעמים, פן ישוה בעיניו לשער ביתו וקירות הבית לקירותיו, וזה היה עון העגל שהיה האהל בתוכם עד שמאסו בו ואמרו עשה לנו אלהים, ומשה רבינו ע"ה הרגיש בזה ונטה את האהל מחוץ למחנה הרחק מן המחנה.	30140
	30141
	30142
	30143
	30144
	30145
	30146
	30147
	30148
	30149
	30150
	30151
	30152
	30153
	30154
	30155
	30156
	30157
	30158
	30159
	30160
	30161
	30162
	30163
	30164
	30165

יען כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני, ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה	30166
(ישעיה כ"ט), ההרגל מרחיק את האדם מברואו, הפה והשפתיים ממשיכים בהרגלם, אולם ההתלהבות	30167
והלהט והרגש וכל הקרוי לב נעלם ואינו, וזו עיקר עבודת האדם לחדש את הרגשות מדי שעה ולשמור על	30168
הלב לבל יצטנן בעבודת ה', ולא תהיה יראתו מצות אנשים מלומדה.	30169
אל תשמחי אויבתי לי כי נפלתי קמתי, כי אשב בחושך ה' אור לי (מיכה ז'), ואמרו חז"ל אלמלא נפלתי	30170
לא קמתי, ואלמלא ישבתי בחושך לא היה ה' אור לי, רק ע"י החושך רואה האדם אל נכון את האור הגדול	30171
שזכה לו מלפנים, כי בשעה שהיה האור בתוקפו לא הכירו ולא החשיבו מפני ההרגל, מכאן שיש איזו	30172
מעלה עם בין הזמנים, שעם ההפסד הגדול שיש לבן ישיבה בזמן החופש, עם זה הריהו מתבונן בריקנות	30173
ובחושך אשר בבטלה של בין הזמנים, ומכיר בנפשו מה היה לו בזמן ששהה בישיבה, איזה אור גדול היה	30174
נסוך שם, ומתוך כך הוא חוזר לישיבה ברגשות מחודשים ורעננים ובלהט קודש, בבחינת כי ישבתי	30175
בחושך ה' אור לי.	30176
אמנם סכנה גדולה טמונה בפרק זה של בין הזמנים לבן הישיבה, וכמו שמצינו ברבי אלעזר בן ערך, גדול	30177
תלמידי ריב"ז ומכריע המאזנים כנגד כל חכמי ישראל שהיה כמעין המתגבר, ופי' הראשונים שהיה לבו	30178
נובע דברי תורה כמעין שנובע מים חיים מעצמו, ולמרות כל זאת כיון שאימשיך אחר היין והרחיצה	30179
איעקר תלמודיה, כי הדר אתא קם למיקרי בספרא, בעא למיקרי החדש הזה לכם אמר החרש היה לבם	30180
(שבת קמ"ז), וכתב מהרש"א ז"ל, ונפל טעות זה מפיו לפי ענינו, שנעשה לבו לב אבן וחרש מלהבין, אחרי	30181
אשר היה לבו כמעין המתגבר בחיבורו לחכמים עכ"ל.	30182
מי לא ירא מההפסק בלימוד התורה, אם ההפסק מזיק כה נורא, עד שהופך את הלב הנובע נחלי תורה ללב	30183
אבן וחרש, מה נענה אנן אזובי קיר, ולא רק בפוסק מלימודו כך, אלא אפי' הפסק חיבור חכמים דהיינו	30184
הישיבה, אף זו כן וכמעשה דר"א בן ערך.	30185
בא וראה כיצד נהג רבי עקיבא, בשובו לביתו לאחר י"ב שנה שלמד תורה, שמע מאחורי ביתו דקאמר לה	30186
חד רשע לדביתהו, אמרה ליה אי צאיית לי ליהוי תרתי סרי שנין אחרנייתא, אמר ר' עקיבא הואיל ויהבה	30187
לי רשות איהדר לאחורי, הדר אזל הוה תרתי סרי שנין אחרנייתא (בדרים נ'), וקשין הדברים להולמם,	30188
לאחר פרידה של י"ב שנה מאשתו, שעזבה חיי עושר והלכה אחריו בעוני ובמצוקה, ולמה לא נכנס לרגע	30189
קט לשמח את לבה, והרי כבר נודע לו שלא תעכבנו מלחזור לתורתו עוד י"ב שנה, ואיה הכרת הטוב כפי	30190
שאמר ר"ע אח"כ שלי ושלכם שלה הוא.	30191
אלא על כרחין אנו צריכים לומר, כי ידע ר' עקיבא את הסכנה הכרוכה בכניסה הביתה, ואפי' יכנס לרגע	30192
אחד בלבד, מי יודע אם יוכל להמשיך באותה מדה שהיתה בו כל י"ב שנה, כי הפסק כל דהו גורם לירידה,	30193
ועיקר הסכנה שבירידה הוא שאין האדם מרגיש בה, וסבור שעדיין הוא במעלתו הקודמת, וירידה שאין	30194
האדם חש בה גוררת ירידה וזו שוב גוררת ירידה, עד התדרדרות אל התהום.	30195
לעומת זאת כשמרגיש אדם עוצם ירידתו ע"י חטאיו, שוב סכנה בדבר ליפול לידי יאוש, על כן צריך אדם	30196
להשתדל בכל כוחו להרגיש, כי ע"י החטא הוא יורד ממדרגתו ועי"ז ימנע מן החטא, ואם נכשל ח"ו ידע כי	30197
חלה בו ירידה אך לא יאבד עשתונותיו, שאז הסכנה גדולה כפליים שלא ימצא דרכו לשוב, וצריך למצוא	30198
עצות ותחבולות לשמור את עצמו שלא ליפול לגמרי, והעצה לשמור על קו המשקולת זו היא לימוד	30199
המוסר. (שיחות מוסר ח"א מא' ט"ז).	30200
	30201
מאמר קעא	30202
בזאת יבוא אהרן אל הקודש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה (ויקרא ט"ז ג').	30203
כיצד היתה תפלתו של כהן גדול ביוהכ"פ בצאתו מן המקדש, אמר יהי רצון מלפניך שתהא שנה זו גשומה	30204
שחונה וטלולה, שנת רצון, שנת ברכה, שנת שובע, שנת משא ומתן, ואל יצטרכו בה עמך ישראל אלו	30205
לאלו, ואל יגביהו ישראל שררה אלו על אלו ואל תפנה לתפלת עוברי דרכים (ויק"ר כ' ד').	30206
והנה לכאורה הענין לא מובן, הלא עוברי דרכים אלו מחוסרים הם מדרגה ומדה של אהבת הכלל, וכל	30207
מגמתם בהילוכם היא רק ההנאה הפרטית, מעונינים הם במזג אויר שיהיה נאה ומועיל להם בעסקיהם,	30208
והגשם שהוא ברכת שמים ממעל לטובת כל העולם מפריע להם, מתפללים לה' שהגשם לא ירד מתפללים	30209
שברכת ה' לא תרד.	30210
הכי צריך הכהן הגדול בחיר העם ושלוחו בקודש הקדשים, ביום המקודש והנעלה מכל ימות השנה	30211
להתפלל, שתפלת אלו החושבים רק לתועלתם ולהנאתם שלא תקובל? אלא שמע מינה שגם תפלת אנשים	30212
המצומצמים לחשוב רק לתועלתם, חשובה ועושה את רישומה לפני הקב"ה, והיא עלולה לפעול ולהשפיע	30213
אף שהיא נגד טובת הרבים, וצריכים לתפילה מקודשת ביותר, שתדיח את תפלת אלו היחידים שלא תעשה	30214

את רושמה, מה גדולה מאד מחשבתו של האדם ותפלתו אפילו של היחיד והפשוט, הכל מובא בחשבון	30215
והכל נשקל ונערך, ואף תפלת הדיוט שהיא נגד כל הצבור אינה שבה לגמרי ריקם.	30216
ובמובן זה היא הערתו של הסבא רנצ"פ זצ"ל בענין תפלתם של קרח ועדתו, שמשה התפלל אל תפן אל	30217
מנחתם, תפלה כזו אף היא עשתה רושם למעלה, ובכדי לבטלה זקוקים היו לתפלת משה איש האלהים,	30218
היינו שאף בתפלת הדיוט יש התנוצצות וזיקוקין דקדושה, וצריכים לתפלת מש"ר שיבטלנה.	30219
מעין זה היה גם הפחד של הכהן הגדול שהיה חרד מתפלת הרוצחים בשוגג, שהיו כלואים בערי המקלט עד	30220
מות הכהן הגדול, ומהאי טעמא היו אמותיהם מספקים להם מים ומזון, כדי שתפלותיהם לא תפעלנה	30221
לרעתו, עד כדי כך גדול הוא כח התפלה הנובעת אפילו מלבו של עז נפש ורע מעללים, ומה מאד צריכים	30222
אנו להתאמץ לקשר את כל הווייתנו בכח התפלה, לכוון את התפלה הפרטית שלנו בזמנה ובמקומה,	30223
ובהתאם לנסיבות שאנו נמצאים כי אל שומע תפלת כל פה. (אור הנפש).	30224
	30225
מאמר קעב	30226
בזאת יבוא אהרן אל הקודש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה (ויקרא ט"ז ג').	30227
ובמדרש אמרו זש"ה כי בתחבולות תעשה לך מלחמה, ר' נתן ור' אחא בשם ר' סימון אמר, אם עשית	30228
חבילות של עבירות עשה כנגדן חבילות של מצות, עינים רמות והיו לטוטפות בין עיניך, לשון שקר	30229
ולמדתם אותם את בניכם, ידיים שופכות דם נקי וקשרתם לאות על ירך, לב חורש מחשבות און והיו	30230
הדברים האלה, רגלים ממהרות לרוץ לרעה, הוי רץ אחר מילה שהיא בין ברכים (ויק"ר כ"א).	30231
ולכאורה קשה וכי מה השייכות בין תפלין לבין חבילות של עבירות, והלא חיוב התפלין מוטל על כל אחד	30232
ואחד מישראל, ולא דוקא אם יש עליו חבילות של עבירות? הענין הוא כי ידוע שבכוחן של מצות לשנות	30233
את האדם ולהחליף את טבעו, ואם אדם עושה מצוה בשלימותה כראוי ולדוגמא מצות הנחת תפילין, הרי	30234
הוא מתעלה, כי זוהי הסגולה של כל המצוות ותפילין בכללן, ואפילו אם האדם הוא כזה שיש מאחוריו	30235
חבילות של עבירות, עכ"ז ברגע שהוא מניח תפילין ועושה המצוה בשלימות וכראוי הרי הוא מתעלה.	30236
אלא שנראה להוסיף ולבאר עוד, על פי מה שביאר הגרי"ס זצ"ל (אור ישראל), כי יש תורה בתורת סגולה	30237
ויש תורה בתורת רפואה, שאם ילמד ויעסוק בסוגיית שור שנגח את הפרה, הרי זו סגולה לתקן מדת הכעס	30238
כי זהו כוחה של תורה, אבל אם ילמד בחלקי התורה ובמאמרי חז"ל המגנים את מדת הכעס, כגון אמר ר'	30239
יונתן כל הכועס כל מיני גיהנם שולטין בו (בדרים כ"ב), וכן אמר רבה בר רב הונא כל הכועס אפילו	30240
שכינה אינה חשובה כנגדו, וכן כל הכועס כאלו עובד ע"ז (זוהר שמות קפ"ב), אז מלבד התיקון הסגולי	30241
שיש בזה יש גם תיקון רפואי ושכלי.	30242
ואם אמור כן לגבי תורה כך הדבר גם לגבי מצוות, דגם במצוות יש שהן בתורת סגולה ויש שהן בתורת	30243
רפואה, ואם כי יש בכוחן של כל מצוה ומצוה לתקן את המדות, אבל יש מצוות מסויימות שהן מכוונות נגד	30244
עבירות מסויימות, ואם עבר עבירה מסויימת יכול לתקנה ע"י שיקיים את המצוה ההיא, וזהו הביאור של	30245
בתחבולות תעשה לך מלחמה, בכוחה של מצות תפילין לתקן בתורת רפואה את העבירה של עינים רמות,	30246
המלבי"ם על משלי פי' תחבולות היינו עצות רבות וז"ל, שלמלחמה אין די בעצה אחת לבד כי גם האויב	30247
יש לו עצה, וצריך תחבולה שהוא קישור עצות רבות זה אחר זה, שנגד כל עצה שיעמיד האויב יהיה לו	30248
עצה אחרת כנגדו.	30249
ואם אנו רואים שהתורה מצוה בזאת יבוא אהרן אל הקודש, שצריכים לעשות פעולות ולתכנן עצות איך	30250
ליכנס אל הקודש, זה מוכיח שבתחבולות תעשה לך מלחמה, שלמלחמת היצר מוכרחים לעצות כדי	30251
שהמקום הקדוש ישפיע עליו, ואל לו לאדם להסתפק בעצם הדבר שהוא נמצא במקום קדוש, וכן הוא	30252
הדבר אצל כל בן תורה, אל לו להסתפק רק במה שהוא נמצא בישיבה במקום הקודש פנימה, אלא צריך	30253
לתכנן עצות ודרושה לו הכנה שיעשה עצמו כלי קבול, בכדי שתוכל הישיבה להשפיע עליו וישגי מעלות	30254
התורה.	30255
ועוד דרשו שם ר' יוחנן פתר קרייא בקברניטין, דא"ר יוחנן לעולם יעשה אדם עצמו קברניט היאך יכול	30256
לעשות מצוה, ונראה לבאר ע"פ מאמר החכם העולם ים זועף (בחינת עולם), ואם העולם דומה לים זועף,	30257
א"כ כמו שבים זועף צריך הקברניט לדעת איך לתמרן לעבור את הסכנות, וללכת בין גלי התהומות כדי	30258
שלא תשבר אונייתו ותגיע לחוף מבטחים, כן על האדם להרגיש את הסכנות שבים הזועף של העוה"ז	30259
כדברי בעל חובת הלבבות, כי השונא הגדול שיש לך בעולם הוא יצרך (יחוד המעשה פ"ה), וצריך לדעת	30260
איך לתמרן ולעבור את הסכנות שהשונא הגדול הזה טומן עבורו, ואם ירגיש ויבין אז ידקדק במעשיו.	30261
עוד שם רבי בנאה פתר קרייא במשניות, דאמר רבי בנאה לעולם ישקיע אדם עצמו במשניות, כי עסק	30262
התורה ישמור אותו מכל דבר רע, ומפרשי המדרש פי' בתחבולות מלשון חבילות של תורה, שכל עסקו	30263
יהיה רק בתורה, וכבר כתב הרמב"ם גדולה מזאת אמרו, יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה וירחיב דעתו	30264

בחכמה, שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה (סוף הל' איסורי ביאה), ואם ידאג האדם שכל עסקו יהיה רק בתורה, הרי זו דרך סלולה ותחבולה מנוסה לנצח במלחמה. (נחלת אליעזר).	30265
	30266
	30267
מאמר קעג	30268
בזאת יבוא אהרן אל הקודש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה (ויקרא ט"ז ג').	30269
ואמר במדרש הה"ד לדוד ה' אורי וישעי, רבנן פתרינ קרא בר"ה ויוה"כ, אורי בר"ה וישעי ביוה"כ	30270
(ויק"ר פכ"א), מפשטות דברי המדרש משמע, שמתחילה צריך האדם להאיר את נפשו בר"ה ואח"כ בא לו	30271
הישע ביוה"כ, משמע דבר"ה אין האדם צריך להתעסק בביקוש צרכיו ולבקש ישע מהקב"ה, רק צריך	30272
להאיר את נפשו באור ה' ולהתקרב אל ה' ואח"כ באה בקשת צרכיו ביוה"כ, מפני שאסור לבקש צרכיו	30273
בר"ה.	30274
ובס' שפת אמת כתב הטעם שעושים סימנים בר"ה כגון כרתי ורוביא, כי בר"ה אין מבקשים על עניני	30275
עוה"ז כמ"ש ביוה"ק, רק לבקש על מלכות שמים ובכך תן פחדך, ותמלוך וכו', ולכן רק מרמזים על צרכי	30276
עוה"ז לעבודת השי"ת, ובאופן זה שיהיה רק לסימן ולרמז רשאים לבקש, ובר"ה שנותן ה' ית' חיים מחדש	30277
לכל הנבראים על כל השנה, צריך כל אחד להיות מוכן לקבל החיים רק לעבודתו ית' שמו בלבד עכ"ל.	30278
הרי מבואר כי גדולה קדושת ר"ה עד שאין מקום ביום ק' זה לבקש צרכיו הפרטיים, ואאמו"ר הגר"ל	30279
זצוק"ל ביאר טעם הדבר שאין אומרים וידויים בר"ה, שבאמת קשה לו לאדם לתקן את דרכו ולעקור את	30280
עוונותיו, ורק כשהאדם מתרומם לבקשת קדושת ש"ש ומעלה עצמו לה' ית', הרי הוא מתרומם אז מעל	30281
לחטאיו ומגיע למקום שגבוה מפשעיו ששם אין קטרוג שולט.	30282
ונ"ל עוד לבאר בזה כמ"ש אאמו"ר זצוק"ל, בענין תשובה מיראה שזדונות נעשות לו כשגגות, כי באמת	30283
אף השוגג חטא בנפשו, לולי כן לא היה צריך כפרה, אך העוון נעשה רק בחלק מנפשו, אבל כל נפשו	30284
מלבד החלק הזה טהורה, ולכן יש אשר יתרומם למעלה כזו שלפי מעלתו נתוספה בו כל כך נפשיות, עד	30285
אשר החלק המלוכלך בחטא נשאר רק מעט נגד כל נפשיותו, והרי זה בבחינת שוגג, כי אף על פי שלא	30286
עקר את החטא מכל וכל, מכל מקום נתוספה בו נפשיות טהורה שהוא מעל לפשעיו והרי הוא בבחינת	30287
שוגג.	30288
כן כשאדם מתפלל בר"ה כראוי ודואג למלכות שמים, האם באמת ראוי הוא לפי מצבו אז להתעסק	30289
בחטאים ופשעים, הלא הנפש היא אז כ"כ גדולה ונשאה נגד אותם החטאים, ועי"ז הוא ניצול וזוכה בדין,	30290
אבל קשה לי להבין מפני מה אומרים וידויים ביוה"כ ומפני מה מותר לבקש צרכיו ביוה"כ, נעלה מאד	30291
קדושת היום הקדוש והנורא הזה, ובספרים הק' מבואר שאמנם ר"ה בבחינת ראש, אבל יוה"כ הוא	30292
בבחינת נשמה ופנימיות שבראש, ומדוע שונה בזה יוה"כ מר"ה?	30293
והנראה בזה כי אמנם העצה היא שבר"ה יתרומם האדם מעל לחטאיו, מ"מ לא ניקה את נפשו כראוי, כי	30294
מכיון שלא התוודה על חטאיו ולא עקרו מנפשו הרי נשאר הלכלוך, ומלבד מה שאותו הקלקול עצמו רע	30295
ומר לו לאדם, הן צריך האדם לירא כי אחרי כן כשלא ימצא עוד באותה המדרגה שעמד בה בר"ה, אז	30296
יחזור שוב לאותה המדרגה שהיה מקודם, ואז עוונותיו למעלה ראש מלוכלך בחטאיו, אלא שבתחלה א"א	30297
לו לאדם אחרת, כי איך ינקה מחטאיו כל עוד שלא התרומם עליהם, איך יוכל אז להכיר את חטאיו הלא	30298
דרך אויל ישר בעיניו (משלי י"ב א').	30299
וטרם בואו לפלטרין של מלך מהיכן יידע הדרך אליו, ולכן אין עצה אחרת בלתי אם יתרומם האדם למעלה	30300
גדולה ויתרומם מעל לחטאיו, ואע"פ שקשה מאד להאדם להתרומם כל זמן שהחטא מלפפו (סוטה ג' ב'),	30301
מ"מ יש לר"ה אותה הסגולה לגדל את האדם ולרוממו ולקרבו לה', אמנם באותה שעה אינו נאבד ברשעו	30302
כי אין הקטרוג שולט בו.	30303
אבל עדיין לא זכה בדין כי הרי החטא דבוק בו, ולכן אחרי התרוממו מעל לחטאיו בר"ה ועשי"ת אז עליו	30304
להביט מאחוריו על עברו, ומאותו מקום גבוה שהוא נמצא בו יכיר את חטאיו, כי בהתרומם האדם	30305
לשאיפות נעלות, אז מרגיש מאיזה מקום מעשיו יוצאים, ואם מתאימים הם אל שאיפותיו הרוממות, ואז	30306
עליו לשוב ביוה"כ לנקות את נפשו מחטאיו להתוודות עליהן להינשע מהן.	30307
ולכן נקרא ר"ה יום הכסה בכסה ליום חגנו, כי בר"ה אין החטא מתכפר אלא מתכסה, כי גדלה ועלתה	30308
נפשו מעל לחטאיו ונתכסו חטאיו, אבל יוה"כ הרי הוא יום כיפור שהנפש מתכפרת ומיטהרת מן החטא	30309
לגמרי, ונמצא שר"ה הוא הכנה ליוה"כ. (עץ הדעת).	30310
	30311
מאמר קעד	30312
ונתן אהרן על שני השעירים גורלות גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל (ויקרא ט"ז ח').	30313

בנוהג שבעולם שכן אצל אב בקל מאד מוצא חן והסכמה על מעשיו, כמעט שאין אב רואה חסרונות בכן	30314
כלל, על כל פשעים תכסה אהבה (משלי י'), וגם על המעשים המגונים ביותר מוצא הוא צד זכות, לעומת	30315
זה מאיש שונא קשה מאד לקבל הסכמה על מעשה טוב, בכל מעשה ומעשה מחפש הוא אחר צד החוב, וגם	30316
במעשים הכי טובים ומעולים ימצא חסרונות ופקפוקים, עד שדבר מוסכם הוא שאין דבריו של שונא	30317
נשמעים ומתקבלים, כי מתוך שנאה הוא מדבר, והנה אראה לכם יסוד נפלא בבחינתם של מעשים, איזו	30318
בחינה דורשת התורה ממעשה טוב, והיא הערה נוראה עד מאד ואם אבן הוא נמוח (סוכה נ"ב:).	30319
ויאמר ה' אל השטן השמת לבך אל עבדי איוב כי אין כמוהו בכל הארץ, ויען השטן את ה' ויאמר החנם	30320
ירא איוב אלהים, הלא אתה סכת בעדו ובעד ביתו, ואולם שלח נא ידך וגע בכל אשר לו אם לא על פניך	30321
יברכך, ויאמר ה' אל השטן הנה כל אשר לו בידך רק אליו אל תשלח ידך (ב"ב ט"ז:).	30322
נצייר לנו לו היה בא מי שהוא לדבר לשה"ר על מי שמוחזק לנו לצדיק כחפיץ חיים, הלא גם אדם הרגיל	30323
לקבל לשה"ר יגער בו ויכסה בכלימה פני המדבר, ומה גם אם נשמע זאת מפי שונא, הלא פשוט שאין	30324
לשמוע כלל מה שהוא מדבר, כי השנאה מדברת מתוך גרונו, והנה אמרו גדול מה שנאמר באיוב יותר	30325
מבאברהם, והלא זה כמו שבאים לדבר רע על אברהם אבינו, והמדבר הוא השטן שאין לך אויב ושונא	30326
יותר גדול ממנו, הרי מן הראוי שלא ישמעו כלל דבריו, ולבסוף אנו רואים כאן דבר נפלא מאד, שלא לבד	30327
ששמעו היטב את טענותיו ודבריו, אלא שתיכף מסר ה' בידו את איוב, ואמר לו הנה כל אשר לו בידך רק	30328
אליו אל תשלח ידך, דבר תמוה לכאורה.	30329
ויותר מזה שגם אחרי לקחו את כל ממונו ואמר, ערום יצאתי מבטן אמי וערום אשוב שמה, ה' נתן וה'	30330
לקח יהי שם ה' מבורך, בכל זאת ויהי היום ויאמר ה' אל השטן השמת לבך אל עבדי איוב ועודנו מחזיק	30331
בתומתו ותסיתני בו לבלעו חנם, ויען השטן ויאמר עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו, אולם	30332
שלח נא ידך וגע אל עצמו ואל בשרו אם לא אל פניך יברכך, מיד ויאמר ה' אל השטן הנו בידך אך את	30333
נפשו שמור, זה דבר מבהיל מאד.	30334
לומדים אנו מזה יסוד גדול בענין שלימות האדם, דורשים מן האדם מעשים כאלו שאפילו השונא היותר	30335
גדול שבעולם יתן הסכמתו עליהם ויאמר כי טוב המה, מעשה טוב הוא רק אם גם השטן כשישמע מפי ה',	30336
השמת לבך אל עבדי איוב כי אין כמוהו בארץ, יסכים ויאמר אמת הדבר אין כמוהו בכל הארץ, גם הוא	30337
השונא בנפש השטן עצמו לא ימצא שום חסרון ופקפוק, אבל אם אינו מסכים והוא מוצא עוד חסרון ופגם	30338
אין מעשה טוב, סוד כזה יש בענין טוב ורע, שהטוב אינו טוב בלתי אם גם הרע הגמור מסכים עליו ואומר	30339
כי טוב הוא, כל כך טוב שגם המשוגע היותר גדול לא ימצא שום תואנות ועלילות, ואם לאו אם שונא	30340
ומשוגע מוצא עוד דברים לטעון, אין זה הטוב הנדרש מן האדם ובדוקיין אחרי דבריו.	30341
ומה מבהיל הוא נוראות הענינים, הרי אנו נוהגים במעשים שלנו להעמידם לפני כור המבחן וחובה יתירה,	30342
ובזה הרי מתגלה לנו כי לא כן הדבר, מעשים צריכים להעמיד בפני הבקורת של השונא הכי גדול, השטן	30343
עצמו צריך להסכים עליהם, ואם אינו נותן הסכמתו אין הוא טוב, ומה נורא הדבר ומי יוכל לעמוד, היכן	30344
נמצא מעשים כאלו אשר גם השונא הגדול יאשרם ויסכים עליהם, הלא זהו בגדר אנא מפניך אברה, וזהו	30345
שאמרו בגמ' (חגיגה ה'), רבי יוחנן כד הוי מטי להאי קרא הוי בכי, ותסיתני בו לבלעו חנם, עבד	30346
שמסיתין לרבו וניסת כלום תקנה יש לו, אלמלא זאת היתה תקנה, אבל כשמסיתין אותו וניסת שמקבל	30347
לשה"ר משונא שכזה, כלום תקנה יש לו.	30348
על יסוד זה עמדנו מדברי רש"י ז"ל, ויאבק איש עמו עד עלות השחר, וירא כי לא יכול לו ויאמר שלחני כי	30349
עלה השחר, ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני, ופירש"י הודה לי על הברכות שברכני אבי שעשו מערער	30350
עליהן, הרי מקובל כי היה לו עסק כאן עם שרו של עשו, ודרש ממנו שיודה לו על הברכות, ולכאורה למה	30351
לו זה ומה איכפת לו אם לא יודה?	30352
רואים אנו מכאן כי הודאתו של הרע הוא בדוקא, הרע בעצמו צריך לצווח כי הברכות ראויים לך ושלך	30353
הם, וטרם שהוא יאמר אין משיגים כלום, כשנגלה הקב"ה אל יעקב אבינו בבית אל לברך אותו שם לקחו	30354
עמו, ולמה צריך לו משום שבלעדיו אין משיגים כלום הוא צריך להסכים על הכל, כי שרית עם אל' ועם	30355
אנשים ותוכל, סוד גדול ישנו בדבר שהרי הוא השונא היותר גדול, הוא המקטרג על כל, וכשהוא למטה	30356
מנוצה וכפוף אז אינו בועט כלל, אלא אדרבא הוא בעצמו צווח ואומר כי הברכות מגיעים לך ושלך הם.	30357
מעשה אבות סימן לבנים (רמב"ן בראשית י"ב ו'), השם ישראל מכוון על ימות המשיח (ספורנו שם ל"ב	30358
כ"ט), בימות המשיח יהיה ביטול הרע כמ"ש הרמב"ן על הפ' ומל ה' אל' את לבבך, מהו ביטול הרע? לא	30359
כמו שסוברים שהרע יהיה בטל מן העולם, אלא שהרע עצמו יסכים על הטוב, הטוב יעבור דרך הרע, ומצב	30360
זה הוא בשררה וגילוי פנים.	30361
הרמב"ן ז"ל מבאר הסוד של שער לעזאזל ומפורש מזה בפרקי ר' אליעזר הגדול, לפיכך היו נותנין לו	30362
לסמאל שוחד ביום הכיפורים שלא לבטל את קרבנם שנאמר ונשא השעיר עליו, ראה סמאל שלא נמצא	30363

בהם חטא ביום הכיפורים, אמר לפני הקב"ה רבון כל העולמים יש לך עם אחד בארץ כמלאכי השרת שבשמים, והקב"ה שומע עדותן של ישראל מן הקטיגור שלהם ומכפר על המזבח ועל כל עם הקהל.	30364
הנה המקור לכל השגת הטוב הוא יום הכיפורים, והרי זה מבהיל מאד, שכל ענין יום הכיפורים אי אפשר להשיג מבלעדו, וסיבב הקב"ה כל עצה איך להשיג הסכמתו על הכלל ישראל ביום הכיפורים, שמבלעדי עדותו של הקטיגור אין דרך להשגת הטוב, והקב"ה שומע עדותן של ישראל מן הקטיגור, ומכפר על המזבח ועל הכהנים ועל כל עם הקהל.	30366
מכאן אנו מתבוננים עד היכן הדברים מגיעים ומה נורא הוא הדבר, בפני מי חייב האדם לבא במעשיו למבחן? בפני שונאו היותר גדול וממנו הוא שצריך לקבל הסכמתו, שזולתה אין מעשיו מתקבלים, ומה ערבים לפי זה דברי ר' ישראל מסלנט ז"ל שהיה רגיל לומר על הכ', בקמים עלי מרעים תשמענה אזני (תהלים צ"ב), הן ודאי שלדברי אוהב צריכים לשמוע ושומעים, הכתוב מלמדנו בקמים עלי מרעים כי גם בקום מרעים לדבר עליך דברי שנאה ודופי תשמענה אזני, הרגל עצמך לשמוע ולתת און קשבת לדבריהם, כי אם אך יש ריבון יהא אף משונא ואויב יש דברים בגו וכבר צריך בדיקה. (דעת חכמה ומוסר מא' מ"ב).	30367
	30368
	30369
	30370
	30371
	30372
	30373
	30374
	30375
	30376
	30377
מאמר קעה	30378
ונתן אהרן על שני השעירים גורלות גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל (ויקרא ט"ז ח').	30379
כמו שהקפיץ כל שידחקו עליו יותר גם כח המתנגד יוגדל, כן העקשנות היא הקפיץ שברוחניות, וכל שירבו ההוכחות והבירורים אז אדרבא יתקשה העורף יותר ויותר, ע"כ במלחמת היצר צריך ללחום בעורמה רבה, שלא יבוא עם היצר למלחמה פנים בפנים, כי במלחמת פנים בפנים הרי ידחוק ע"ג הקפיץ, וישוב הקפיץ לדחוק אותו עוד יותר, ומן העצות היותר מוצלחות בזה הוא, להשביע את העקשנות באיזה דבר קטן חיצוני, שיהיה נראה כאלו ח"ו מט צדיק לפני רשע, ויצליח לרמות את הס"א ולהסל את העקשנות המחרבת, וזהו גדר שוחד לשטן כשכונתו לש"ש ממש.	30380
	30381
	30382
	30383
	30384
	30385
	30386
	30387
	30388
	30389
	30390
	30391
	30392
	30393
	30394
	30395
	30396
	30397
	30398
	30399
	30400
	30401
	30402
	30403
	30404
	30405
	30406
	30407
	30408
	30409
	30410
	30411
	30412
	30413

צריך להתחזק בלימוד התורה בעמל העיון והתמדה אליבא דאמת, וצריך להתחזק לקבוע את עצמו	30414
להתבונן במוסר על פי מבט האמת בכל יום, הן אך אז נתחיל לראות בלבותנו את אור האמת שלא ראינוהו	30415
עד עתה, ונשמע בקרבנו אמתיות שלא שמע לבבנו עדיין, בהתחזקות והתעוררות זוכין לס"ד ובמבט האמת	30416
זוכין לגאולה. (מכתב מאליהו א' דף 262).	30417
	30418
מאמר קעו	30419
ונתן אהרן על שני השעירים גורלות גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל (ויקרא ט"ז ח').	30420
הרמב"ן ז"ל (ויקרא ט"ז ח'), מבאר ענין שני השעירים ע"פ הסוד, ולבסוף כותב כי היינו צריכים לחסום	30421
פי המתחכמים בטבע הנמשכים אחרי היוני אשר הכחיש כל דבר זולתי המורגש לו, והגיס דעתו לחשוב	30422
הוא ותלמידיו הרשעים, כי כל ענין שלא השיג אליו הוא בסברתו איננו אמת, הרמב"ן התייחס בדברי בוז	30423
כאלה לאריסטו, אשר אמנם חכם גדול היה כפי עדותו של הרמב"ם ז"ל, וכאשר הרמב"ן מבקר הרי יש	30424
על מי לסמוך.	30425
הנה המציא הרמב"ן ז"ל, כי כל חקירותיו וחכמותיו של החכם אריסטו מגיעים אך ורק עד המורגש! לולא	30426
שמענו זאת לא היה נוח להאמין, חכם גדול כזה איך זה מתאימים אצלו שטותים כאלה? חז"ל (בר"ר ע"ד	30427
ו') אומרים שכאשר לבן אמר ליעקב למה גנבת את אלהי, כיון ששמעו השבטים כך אמרו בושנו כך אבי	30428
אמנו שלעת זקנותך אתה אומר למה גנבת את אלהי, כשרואים איך אדם גדול מסכל עצמו בפטופטים	30429
כאלה קשה לסבול! חכם גדול כאריסטו מתחכם גדול בטבע, וסו"ס לא ידע בטבע כי אם רק המורגש ולא	30430
יותר!	30431
מברכים אנו תמיד אלהינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת, ענין הטעותים נורא	30432
עד מאד, צריכים לידע כי המבוכה והתעיה אינה דוקא בעמקות, כי לו היתה התעיה רק בעמקות לא היה	30433
העיוות רב כ"כ, אבל דא עקא כי הטעותים הינם בכל דבר ממש גם בראשיתם, גם בקוצה הראשונה של	30434
האלף, גם בשאלה קלה כמו כמה אחד עם אחד, לא יודעים ברורות בלתי התורה הקדושה, מה לנו יותר	30435
מאי ידיעה כזאת שלא לידע מן הטבע אלא מה שמורגש להם!	30436
כשממצאים המצאות חדשות בטבע מתייהרים ורועשים עולמות על גודל חכמתם, ואמנם כן הוא כי רב	30437
חכמה, אבל צריכים לידע כי אחרי כל חקירותיהם והשגיהם בטבע, עדיין לא נגעו בטבע יותר מטפח	30438
המחרישה, ולו חי אדם שתא אלפי שנים, ובכל יום היה ממציא ומחדש חדושים נפלאים וגילויים גדולים	30439
בטבע, עדיין לא היה מגיע לעמקות ונפלאות המונחין בטבע לבד!	30440
חז"ל (בר"ר ל"ט כ"א) אמרו, אם מתכנסין כל באי העולם לברוא אפילו יתוש אחד אינן יכולין לזרוק בו	30441
נשמה, ומה נאמר? כי הבנה וידיעה יש להם ביתוש אלא שאין להם המכונות לבריאה, טעות גדול לו ידעו	30442
היו גם בוראים, ואם אינם בוראים כי לא יודעים! לא יודעים בשום אופן כמה מן החכמה, כמה מן הסודות	30443
הגדולות והנצורות המתהוים והנעשים אף ברגל אחת של יתוש קטן! לא יודעים ולא יידעו, מי יכול	30444
להתבונן בכל הסודות הנצורות המונחות בסוד העיגול או בסוד הריבוע? ומה בחוש הראות? איך מתהוה	30445
החיבור והדיבוק של העין עם הדבר הנראה? וכדומה!	30446
וכל זה דיברנו על חכמת הטבע בגשמיות, ומי יכול להתבונן כבר בטבע הרוחניות? בתשובות הגאונים	30447
איתא על רב יוסף ורב ששת דנהגו כרב שלא היה מביט לצדדין ואפי' לפניו, ולא יכלו לעמוד בה עד	30448
שסימו את עיניהם, איך משיגים מעשה כזה? הלא סומא חשוב כמת סומא פטור מן המצות (קדושין ל"א.),	30449
והכל עשו לשמור עצמן מהבטה בטלה?	30450
אלא כי הם ידעו היטב טבע רוחניות הדברים, ידעו היטב מה זה עושה ופועל הבטה אחת לבטלה כפי	30451
שביארנו כבר סוד הציור סוד הדמיון, ענין הדמיון אינו כפי שמורגלים לחשוב סתם דמיון בעלמא דבר	30452
הפורח באויר, לא כן הוא מדמיון מתהווים אמנם מציאות ממש בריאות גדולות, בציור הכל נעשה ונגמר,	30453
אל יהרהר אדם ביום ויבוא לידי טומאה בלילה (כתובות מ"ו.), הנוסף של ויבא לידי טומאה בלילה, הלא	30454
זה ודאי בריאה גמורה מציאות ודאי, אלא שאין אנו יודעים פשוט איזו מציאות היה גם רגע ההרהור!	30455
בהרהור לבד כבר הכל נגמר!	30456
הרמב"ן ז"ל מביא על ענין ותהי נציב מלח (במדבר כ"א ט'), וידוע שכל נשוכי בעלי הארס עד נשוכי	30457
הכלב השוטה וכן שאר הבהמות השוטות, אם יביטו במים יראה להם בבואת הכלב או המזיק וימותו, וכן	30458
ישמרו אותם הרופאים מהזכיר בפניהם שם הנושך, שלא יזכרו אותם כלל כי נפשו תדבק במחשבה ההיא,	30459
ולא תפרד ממנה כלל עד שימית אותם עיי"ש, מציאות כזה מתהווה מציור לבד!	30460
איתא במדרש (בר"ר ע"ג ז'), מעשה בכושי אחד שנשא לכושית אחת והוליד ממנה בן לבן, תפס האב לבן	30461
ובא לו אצל אביו, א"ל שמא אינו בני, א"ל היה לך מראות בתוך ביתך? א"ל הין, א"ל שחורות או לבנות?	30462
א"ל לבנות, א"ל מיכן היה לך בן לבן, שומעים אנו עד כמה הדברים מגיעים! איזה עצם מעצמיו כבר	30463

מתהווה מציור! הלא אין לנו יותר עצם מעצמיו כמו שהוא בן לאביו, והנה כאן מדמיון מראה לבנה לבד	30464
מתהווה כבר מציאות כזאת ממש בריאה חדשה!	30465
הרא"ש (באו"ח כ"ה) כותב, והסכם באמריך את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך למסור גופך וממונך על	30466
קדושתו, ובזה תקיים דברי המשורר כי עליך הורגנו כל היום, הנה בציור עצמו בכל נפשך אפילו נוטל את	30467
נפשך, הרי זה כאלו נטלו את נפשו! משה אמר אל אהרן קרב אל המזבח, וכתב הרמב"ן ויש אומרים היה	30468
אהרן רואה את המזבח כתבנית שור והיה מתיירא ממנו, כי בעבור שהיה אהרן קדוש ה' ואין בנפשו חטא	30469
זולתי מעשה העגל, היה החטא ההוא קבוע לו במחשבתו כענין וחטאתי נגדי תמיד, והיה נדמה לו כאלו	30470
צורת העגל שם עיי"ש, הנה ע"י הציור היה לו ממש כעגל עומד לפניו, והיה נצרך לחיזוק וציווי מיוחד	30471
קרב אל המזבח!	30472
לפי הצעת כל הדברים האלה יוצא לנו יסוד גדול, שאם מן זכרון נשיכת כלב שוטה, יכולה להתהוות אצלו	30473
מציאות כזה, שאם יביטו במים יראה להם בבואת הכלב או המזיק וימותו, מעתה מה יכולה להתהוות ע"י	30474
סוד הציור, אם האדם היה משים תמיד מחשבות וציורים בענין האחרית ושכר ועונש עולם הבא! כי מדוע	30475
באמת אין אדם מפחד מיום הדין הנורא אשר ודאי יבוא? אין זה אלא מפני כי האחרית אינו מציור אצלו	30476
לא בשכלו ולא במחשבתו, ובעיניו הכל בבחינת אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב.	30477
איך זה מבינים באמת כל הענין של עבר ועתיד? מה מקום בבריאה לעבר ועתיד? מה זה עבר? אם היה	30478
איך זה נעדר מההווה? איפה היה הדבר ואיפה הוא נמצא עכשיו? אין אפס בבריאה! וכן מה זה עתיד? איך	30479
שייך שיהיה עכשיו ועכשיו איננו? אם אין עכשיו איך זה יהיה אחרי זמן? אין חדש בבריאה, מבינים	30480
איפוא פשוט כי ודאי אין כזאת שאין עכשיו, ומה שאצלנו נמצא המציאות של עבר ועתיד, אין זה אלא	30481
מסוד ההגשמה, מן הראיה החושית מתהווה מציאות של עבר ועתיד אבל לא אמיתית וממשית.	30482
האדם אשר מבין היטב ענין רוחניות, ודאי כי אין כל מקום להגדרה של עבר או עתיד, הכל הינם הווה	30483
ממש קרוב בתכלית, כל מה שהיה וכל מה שעתיד להיות בהווה הם, אלא שנתהוו רחוק מסוד ההגשמה,	30484
בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים שנא' ... (פסחים קט"ז:).	30485
	30486
כשעוסקים בתורה תבלין עם סוד הציור ועם סוד המעשה והמצוות והדינים, אז מתהווים כל הענינים	30487
בתכלית הקרוב עד שמתהווה ודאי כאלו הוא יצא ממצרים, עם חכמה לא היו מגיעים לזה בשום אופן, רק	30488
עם הסוד הגדול של תורה תבלין שסודו הוא לקרב הרחוק בין עבר בין עתיד עד כאלו הוא יצא ממצרים,	30489
מה שאיש מישראל אפילו הכי פשוט מקבל אמונה והתקרבות תוך סדר לילה אחת של פסח, לא ישיגו	30490
הפילוסופים עם כל חכמותיהם משך כל ימי חייהם, ואין להם כל השגה מסוד הגדול של תורה תבלין.	30491
זה עבודת האדם וזה כל האדם, וזה החילוק בין צדיק לרשע, עד כמה שהוא עוסק בתורה תבלין לקרב כל	30492
דבר בכח הציור, להתהוות לעד על חידוש העולם ועל יציאת מצרים, כאלו הוא עצמו יצא ממצרים, ושכל	30493
האחרית יתהווה אצלו קרוב בתכלית באין כל הפסק זמן ומקום, ודא ביה הכל ביה, ולזה מגיעים רק עם	30494
עסק תורה תבלין, עם סוד המעשה של תורה, ועם כל עבודת הציור שיצטייר לפניו העתיד לבוא כהווה.	30495
(דעת תורה).	30496
	30497
מאמר קעז	30498
ונתן אהרן על שני השעירים גורלות גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל (ויקרא ט"ז ח').	30499
כל עניני השפעתו שהשפיע הבורא ית' בבריאה, נסדרו כבר בגבולים וחוקים ידועים הפועלים והנפעלים,	30500
כפי שהוקבעו לפי רצונו ית', והאדם בהגיעו אליהם יכול להניעם ולקבל מהם שפע טובתו ית' כפי חוק	30501
טבעם, ובזה יש לנו איזו הבנה בדברי הרמב"ן ז"ל בענין שעיר המשתלח וז"ל, ומפורש מזה בפרקי ר'	30502
אליעזר הגדול, לפיכך היו נותנים לו לסמאל שוחד ביום הכפורים שלא לבטל את קרבנם, שנאמר גורל	30503
אחד לה' וגורל אחד לעזאזל, גורלו של ה' לקרבן עולה וגורלו של עזאזל שעיר החטאת, וכל עוונותיהם	30504
של ישראל עליו שנאמר ונשא השעיר עליו.	30505
ראה סמאל שלא נמצא בהם חטא ביום הכפורים, אמר לפני הקב"ה רבון כל העולמים יש לך עם אחד	30506
בארץ כמלאכי השרת שבשמים, וזה סוד הענין כי היו עובדי אלהים אחרים הם המלאכים, עושים להם	30507
קרבנות והם להם לריח ניחוח, והנה התורה אסרה לגמרי קבלת אלהותם וכל עבודה להם, אבל צוה	30508
הקב"ה ביום הכפורים שנשלח שעיר במדבר לשר המושל במקומות החורבן.	30509
והוא הראוי לו מפני שהוא בעליו ומאצילות כחו יבוא חורבן ושממון, ואין הכונה בשעיר המשתלח שיהיה	30510
קרבן מאתנו אליו חלילה, אבל שתהיה כונתו לעשות רצון בוראנו שצונו בכך, והמשל בזה למי שעשה	30511
סעודה למלך, וצוה המלך את האיש העושה תן מנה אחת לעבדי פלוני, שאין העושה הסעודה נותן כלום	30512
משלו לעבד ההוא ולא לכבודו יעשה עמו, רק הכל נתן למלך והמלך נותן פרס לעבדו, ושמר זה מצותו	30513

ועשה לכבוד המלך כל אשר צוהו, ואמנם המלך לחמלתו על בעל הסעודה רצה שיהיו כל עבדיו נהנין ממנו, שיספרו בשבחו ולא בגנותו ע"ש.	30514
והנה אנחנו לא נדע מה זה ענין ארץ גזרה ומה היא מלכות סמאל במדבר, ומה כחו לקטרג או להמליץ בעדנו, ובמה משחדים אותו ע"י הקרבן הזה, עכ"פ רואים אנו שהקב"ה בחסדו הגדול רצה שפעם אחת בשנה ביום הכפורים כשהוא דן ושופט את ישראל, נשחד את סמאל שר הפגעים למען לא יקטרג ואדרבה יהפך בזכותנו, ולמה זה? האם יוכל סמאל לעשות דבר נגד רצונו ית', ואם ירצה הקב"ה לזכות את ישראל האם יעכב ח"ו מי שהוא על ידו שנצטרך לשחדו?	30515
ברם כמו שבעולמנו נמצא ענין השוחד, אשר יצטרך האדם לשחד את זה העומד על דרכו, ואף אם יעשה דברים שהם לפי רצון הבורא, יקרה שצריך לשחד את המפריעים אותו מזה, כי כן סידר הקב"ה את עולמו, ולא רצה לשנות את טבע היצורים בין לטוב ובין למוטב, כמו כן ישנם סדרים והנהגות קבועים כאלה בכל מערכת העולמות, וניתנה השליטה לשר הפגעים כפי שסידר וקבע לו הקב"ה, ונמצאים כוחות הקטרוג הפועלים ומשפיעים תמיד לחובה, ואין בחפצו של הקב"ה לקפח את כח טבעם של כל הנבראים.	30516
והם פועלים תמיד את פעולתם כפי החוק שהוקבע להם בהנהגת הבריאה, ולכן הי' מחסד ה' להחליש את כח קטרוגו ע"י השוחד שנותנים לו ולהפכו למליץ טוב בעדנו, ואין לתמוה מה שייך שוחד גבי כוחות רוחניים, כי באמת כל מה שנמצא כאן בעולם התחתון נמצא גם למעלה, לפי בחינתם ומציאותם של כל העולמות, ואף שרחוק מאד ענין השוחד שמשחדים לכוחות הנעלמים העליונים, מאותו השוחד שאנו רואים בעולמנו התחתון, כי שם גם השוחד הוא ענין רוחני ואין לנו מושג בזה, בכ"ז יש איזה יחס ביניהם, ובאמת ענין אחד הוא המצטייר בכל עולם לפי ענינו (עץ הדעת).	30517
	30518
	30519
	30520
	30521
	30522
	30523
	30524
	30525
	30526
	30527
	30528
	30529
	30530
	30531
	30532
	30533
מאמר קעח	30533
והתודה עליו את כל עונות בני ישראל ונתן אותם על ראש השעיר ושילח ביד איש עתי המדברה (ט"ז כ"א).	30534
	30535
האדם צריך לזוהר מאד מן הדברים אשר דעתו של אדם מחמדתן ומתאוה להם, כי כל הדברים האלה נקל להם להפילו ברשת השוחד, ואז לא יכוון האמת ע"פ ההלכה, הן בהלכה למעשה לעצמו הן בהלכה בנוגע לאחרים, צא ולמד שגם על מלאך גדול יכול השוחד לעשות רושם, שהרי שני השעירים אשר הוצרך אהרן ליתן עליהם גורלות, מבואר ביומא ס"ב מצותן שיהיו שוין במראה בקומה ובדמים, והביא הרמב"ן ז"ל מפרקי דר' אליעזר הגדול, לפיכך היו נותנין לסמאל שוחד ביום הכפורים שלא לבטל את קרבנם, עד שאמר לפני הקב"ה רבון כל העולמים, יש לך עם אחד בארץ כמלאכי השרת שבשמים, והקב"ה שומע עדותן של ישראל מן הקטיגור שלהם ומכפר.	30536
	30537
	30538
	30539
	30540
	30541
	30542
	30543
	30544
	30545
	30546
	30547
	30548
	30549
	30550
	30551
	30552
	30553
	30554
	30555
	30556
	30557
	30558
	30559
	30560
	30561
	30562

משוחד כל זהו כמו שמבואר בכתובות ק"ה ע"ב, שמואל הוה עבר במברא אתא ההוא גברא יהיב ליה ידיה, אמר ליה מאי עבידתיך אמר ליה דינא אית לי, אמר ליה פסילנא לך לדינא.	30563
וכן כמה עובדי מייתי שם מכמה חכמים דחשו לעצמם לשוחד כל דהוא, כגון הוי שדי רוקא קמיה אתא גברא כסיה לרוקא, א"ל מאי אית לך א"ל דינא אית לי, אמר לו פסילנא לך לדינא, והנה בלי ספק שהיו רחוקים מבקשת הכבוד, ועכ"ז חששו לנפשם פן יעשה רושם עליו הדבר הקל, וכ"ש טפשים כמונו היום, אשר הקנאה והתאוה והכבוד ישחדו אותם תמיד, יש לברוח הרבה מאד מן השוחד. (חכמה ומוסר ח"א מא' קל"ז).	30564
מאמר קעט	30565
וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר החי והתודה עליו את כל עונות בני ישראל ואת כל פשעיהם (ט"ז כ"א).	30566
מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל, לפי שאין מדותיו של הקב"ה כמדת בשר ודם, מדת בשר ודם מורה לאחרים לעשות והוא אינו עושה, והקב"ה אינו כן אלא כל מה שהוא עושה, אומר לישראל לעשות ולשמור, מעשה ברבן גמליאל ור' יהושע ור' אלעזר בן עזריה ור' עקיבא שהלכו לרומי ודרשו שם, אין דרכיו של הקב"ה כבשר ודם, בשר ודם גוזר גזירה והוא אומר לאחרים לעשות והוא אינו עושה כלום, והקב"ה אינו כן (שמו"ר ל' ו').	30567
לשם מה מספרים לנו חז"ל שהלכו לרומי ודרשו שם, לכאורה מה מעניין אותנו איפה הלכו לדרוש? מעניין אותנו עצם הדרשה ולא המקום, משמע שחז"ל כיוונו בסיפור המקום כוונה מיוחדת, לספר לנו את אופן הדרשה והמקום שלה שהוא ברומי, מקום שהחכמה והמעשה הם אצלם כשני דברים נפרדים, אין מעשיהם מתאימים לחכמתם, ולכן באו לשם בחבורה שלימה לדרוש לפנייהם את מה שחסר להם, לדרוש מהם את ההיפך, כי המעשים יהיו תואמים למאמריהם ולחכמתם.	30570
הם באו וגילו להם את חכמת ישראל שהיא חלק מנפשם, שהחכמה היא המהות שלהם, הם והחכמה חד הוא, ומי שהחכמה נפרדת ממנו הרי הוא כחמור נושא ספרים (חובת הלבבות עבודת האלהים פ"ד), ואיך יוכל ללמד לאחרים חכמה, כאשר הוא עצמו אינו נשלט על ידי החכמה וכמ"ש חז"ל אם על עצמו אינו מזריח אורה כיצד יזריח על אחרים (ילקוט שם), כל שאינו שולט בחכמתו ואינה עצם מעצמו הרי זה מדרכי האמורי, ופי' הספורנו (ויחי מ"ח), אמורי בעל אמירה שאומר הרבה ואפילו מעט אינו עושה להיטיב, ומי שאינו עושה כחכמתו תוכחתו נופל על הלבבות כאשר יפול הגשם על האבנים (מבחר פנינים), אם אין יראה אין חכמה, וביאר החסיד ר' יוסף יעבץ ז"ל (פק"א פ"ג), כי יש חכם גדול בחכמה ואינו חכם, ויש שאינו יודע אף אות אחת והוא חכם גדול.	30571
ואומר הרמב"ם, שעיר המשתלח לפי שהוא כפרה על כל ישראל, כה"ג מתודה עליו על לשון כל ישראל, שנא' והתודה עליו את כל עוונות בני ישראל, וכן על הפר היה מתודה על בני ביתו ועל הכהנים, דהווידוי יכול להיות על כל ישראל ע"י שליח, הרי דיכול להתודות ע"י שליח, דמשה רבינו ע"ה היה שליח של כל ישראל (ה' תשובה א' ב'), ובס' מנחת חינוך מקשה א"כ יהיה קשה על המהרי"ט שסובר דאינו יכול האדם להקדיש ע"י שליח, דהוי מילי ומילי לא מימסרי לשליח, ולפי הרמב"ם חזינן דיכול לעשות שליח על מילי (עי"ש מצוה שס"ד).	30572
ואולי יש לחלק שאינה דומה שליחות להקדיש לשליחות של ווידוי, בשליחות להקדיש אין לשליח שום שייכות עם השליחות ועם המשלח, אין לו שום קשר לענין, והוא עושה פעולת המשלח בלא קשר לעצמו, השליח אינו מקדיש דבר משלו ולא כלום, אלא כפקיד המבצע את מעשה המשלח, והמשלח אינו מוסר לו כלום אלא מלים, אין מלים נמסרות לשליח.	30573
אבל בשליחות של ווידוי כגון כהן הגדול שהוא שלוחם של כל ישראל, הרי גם הכהן עצמו שייך לענין ומחוייב בו, הוא מחוייב בווידוי, הוא שליח לאותו ענין עצמו שהוא עוסק בו ומחוייב בו, הוא עומד בתפילה ובווידוי, בוכה מתחרט ומתעורר בתשובה בפה ובלב, והריהו עומד באמצע ווידוי והוא ממשיך ווידוי גם לכל ישראל, הוא עובר מענין לענין באותו ענין.	30574
האבן עזרא ז"ל אומר, בפר החטאת נאמר וכפר בעדך ואח"כ תעשה קרבן העם וכפר בעדם, כי לא יוכל אדם לכפר על אחד עד היותו טהור מכל חטא (שמיני ט' י"ז), אם כן כיון שהוא מחוייב בדבר ועומד באותו ענין עצמו יכול הוא להיות שליח, כי אינו אלא ממשיך ענין הווידוי ומשלים אותו דבר שהוא עושה מטעם המשלח והוא ווידוי אריכתא, השליח והמשלח חד הוא, השליח והמשלח העם והכהן הגדול שווים באותו הרגע לווידוי, אין הפסק בין ווידוי העם לווידוי הכה"ג, הווידוי של שניהם עולה בקנה אחד והם מתערבים זה בזה כווידוי אחד. (ואני תפלה).	30575
	30576
	30577
	30578
	30579
	30580
	30581
	30582
	30583
	30584
	30585
	30586
	30587
	30588
	30589
	30590
	30591
	30592
	30593
	30594
	30595
	30596
	30597
	30598
	30599
	30600
	30601
	30602
	30603
	30604
	30605
	30606
	30607
	30608
	30609
	30610
	30611
	30612

	מאמר קפ	30613
והתודה עליו את כל עונות בני ישראל ונתן אותם על ראש השעיר ושילח ביד איש עתי המדברה (ט"ז כ"א).		30614
		30615
איתא בגמ' (יומא ס"ז), מיקירי ירושלים היו מלווים אותו מידי שנה עד סוכה הראשונה, עשר סוכות הוקמו לאורך הדרך של מוליך השעיר לעזאזל, משמע שהסוכה הראשונה היתה במרחק אלפים אמה בירושלים הוא תחום שבת, ותמוה הדבר הלא נסיון גדול הוא שבני ירושלים, אשר יכלו לשאוב שפע של קדושה מן המעמד הנשגב, של עבודת הכהן הגדול במקדש ביום הכפורים, וויתרו על המעמד הכי גדול והסכימו לצאת מתחומי בית המקדש בעיצומו של יום הקדוש.		30616
אמנם כדי להנעים את דרכו של מוליך השעיר מחוץ לחומות ירושלים, כדי להיות לצוותא לו וכדי לשמח אדם שנפשו בחרה במצוה זו, כי הלא מצוה היא להוליך את השעיר שנשלח לעזאזל, והכל כשרים להוליכו, ומן הדין גם ישראלים כשרים להוליך ולא רק כהנים, אלא שקבעו שדוקא כהנים יוליכו, וכיון שכהן הוא המוליך, בחרו אלו מיקירי ירושלים במדת החסד להרחיב דעתו של הכהן המוליך את השעיר. ולכן ראויים היו לשבח אלו הבאים להשתתף ולהיות צוותא את המוליך, אע"פ שבחר בעצמו את המצוה הזו, ולכן נקראו יקירי ירושלים שוויתרו גם הם על העונג וההתרוממות שהיו במקדש, רק כדי להנות אחרים (מהרב רמ"ל זקש), וזהו לימוד גדול איך שילמד האדם לוותר על כל ההנאות, אף על הנאה רוחנית וגם על עליה רוחנית, רק כדי להקל על אחרים ולהנאותם.		30617
		30618
		30619
		30620
		30621
		30622
		30623
		30624
		30625
		30626
		30627
		30628
		30629
		30630
		30631
		30632
		30633
		30634
		30635
		30636
		30637
		30638
		30639
		30640
		30641
		30642
		30643
		30644
		30645
		30646
		30647
		30648
		30649
		30650
		30651
		30652
		30653
		30654
		30655
		30656
		30657
		30658
		30659
		30660
		30661

הגדול והנשגב של יום הקדוש, רק כדי להנעים לאדם המוליך את השעיר לעזאזל שתהיה לו צוותא. (מעייני החיים).	30662
	30663
	30664
מאמר קפא	30665
כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם (ויקרא ט"ז ל').	30666
ענין נפלא מאד מצינו ביום הכפורים, כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו, לכאורה הלא מקודם צריך האדם לטהר את עצמו ואחר כך מכפר הקב"ה, וגם הכתוב (ישעיה מ"ד), מחיתי כעב פשעיד שובה אלי כי גאלתיך כנ"ל, מקודם היה צריך להיות שובה ואחר כך מחיתי כעב.	30667
הענין כי באמת כשהקב"ה עשה את האדם עשהו ישר, הטוב נגד הרע למען יוכל להיות בוחר בטוב, אך כשחטא הגביר הרע ואין יכול עוד להיות בוחר בטוב, ומכל שכן כי עבירה מטמטמת לבו וקשה לו שוב לבחור בטוב, ולכן כשהשי"ת רואה שהאדם רוצה לשוב, מקדים לו העזר שהובטח להשיגו אחרי הבחירה, כידוע שמתחילה צריך לעשות את שלו ואחר כך השי"ת עוזרו, מה שאין כן כשהזכות גדול כגון ביום הכפורים, או רבים שיש להם משקל יום הכפורים, אז נותן להם העזר מקודם כדי שיוכלו לבחור.	30668
וזהו מחיתי כבר הטמטום כשאתה רוצה לשוב, וזהו המכוון במקדים רחמים לרוגז שלכאורה אין לו פירוש, מאי נפקא מיניה אם קודם או אחר כך כיון שמתנהג בתריוויהו רחמים ורוגז? אבל לפי זה ניחא היטב, ולכן בעבודת יום הכפורים כתוב ואתה מעורר רחמך היינו העזר, כי הקרבנות היו מעבירים תחלה הטמטום ואין צריך לקדם העזר, אבל עתה צריכים לקדם העזר וזהו תפלתנו לקדם העזר וזה דבר נפלא.	30669
(חכמה ומוסר ח"ב מא' קמ"א).	30670
	30671
	30672
	30673
	30674
	30675
	30676
	30677
	30678
	30679
	30680
מאמר קפב	30681
כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם (ויקרא ט"ז ל').	30682
אמר ר"ע אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים, ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים שנא' מקוה ישראל ה', מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל (סוף יומא), הנה כמו במקוה יש בה שני מיני תועלת, חדא סילוק הטומאה והשנית קבלת טהרה, כן יש בדרך התשובה שני מיני תועלת, חדא במילי דעלמא שניצל מסכנה של חיי הטבע, שהקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם וחייו אינם חיים, כי הוא דומה למי שיש לו חולי מעיים, ונמצא בתוך כרך גדול בשעה שדלתות החצרות נעולות.	30683
כן נמצא האדם בתוך מלחמת התאוה והכבוד, מצד אחד דוחק לו הבלי הזמן, ומצד השני סגור ומסוגר בעדו, והנסיון מעיד כי אין שום דרך מנוחה בעוה"ז אלא רק דרך התשובה, הגע בעצמך! מה יש לו לאדם מן העבר שלו? הלא רק חרפה וביטול הזמן וחרטות עוקצות כנחש בתוך הנפש, א"כ גם אלמלא נתנה דרך התשובה היה ג"כ האדם מוכרח להנזר מהרגליו הרעים, ולהפסיק מהתעלמותו וטרדת נפשו.	30684
גם הסוחר במסחרו מתנהג בדרכי התשובה, אם יארע לו מכשול שנתברר לו אח"כ ששותפו הוא רמאי וגונב ממנו מיטב נכסיו, אז מתחרט על העבר ועושה קבלה על להבא, להתרחק שבעים שערים מאדם חשוד, וממכשולים שעלולים לעשות חורבן בתוך העסק שלו, ואם בהפסד ממון כך כ"ש בהפסד כל הרוח חיים של האדם וטהרת הלב שלו, בודאי צריך להתנהג בדרך התשובה לעזוב העבר המקולקל שלו, אשר אין לו ממנו כי אם יגון ואנחה.	30685
ושנית יש בדרך התשובה תועלת במילי דשמיא, שנהפך לאיש אחר עם השקפות גבוהות, להדמות ליחדי סגולה שגדלו והצליחו ועשו פרי, ואז מתקן העתיד עם העבר שלו בבחינת מילי דשמיא, כי שונה היא מעלת התשובה מכל עניני העוה"ז, כי בעניני המסחר כשאדם מפסיד הפסד גדול ההפסד נשאר לעולם, גם כי ירוויח אח"כ לא יתוקן העבר, כי לולא ההיזק היה הריווח יותר גדול, לא כן בדרך התשובה, האדם יכול לתקן כל העבר שלו ולהחזיר כל אבדתו, באופן שמההיזק גופא נעשה ריווח, ולפי רמות ההפסד כן יגדל הריווח, כמ"ש חז"ל עשה תשובה מאהבה זדונות נעשו לו כזכיות, ואושר כזה נמצא רק בעסק התשובה.	30686
לזאת אמר ר"ע בהתפעלות אשריכם ישראל, הלא דרך התשובה הוא מן הטובות היותר גדולות שבעוה"ז, לפי שיש בזה שני מיני תועלת, חדא במילי דעלמא ועל זה אמר לפני מי אתם מטהרין, כלומר הגע בעצמך לפני מי אתה משתדל בדרכי התשובה וטהרת הלב? אם רק לפני הקב"ה או גם לפני עצמך? הלא גם אלמלא נתנה דרך התשובה היית מוכרח ג"כ להפסיק מן העבר שלך, כי מי שאכל שום וריחו נודף יחזור ויאכל שום? הלא אין לך מן העבר של חיי הטבע והרצון אלא הקאה בלבד, ובשעה שאתה שוכח ממעשיך המגונות אותה שעה היא שעה מוצלחת.	30687
אם כן למה לך חיים כזאת? מצד מילי דעלמא מוכרח אתה לשוב לה', ואין זה רק גזרת ה' כמו מס על האדם, אלא רפואה לרפא חולי נפשו, כי המדות הרעות מקצרים חיי האדם וחכמת האדם, ומרגיש תמיד הרעות יותר מן הטובות, עוד שנית ומי מטהר אתכם שיש בזה תיקון העבר גם בבחינת מילי דשמיא, וכל	30688
	30689
	30690
	30691
	30692
	30693
	30694
	30695
	30696
	30697
	30698
	30699
	30700
	30701
	30702
	30703
	30704
	30705
	30706
	30707
	30708
	30709
	30710
	30711

ההפסדים יתהפכו לרווחים, וכיון שהקב"ה מטהר את האדם, יש תקוה שישגי סייעתא דשמיא גם על	30712
הפנימיות שלו שלא יתהפך לבו בקרבו, ויטהר לבו מן העבירה ומן התשוקה אל העבירה, כמשה"כ אביעה	30713
לכם רוחי, וכתב הגר"א ז"ל כשאדם מקבל על עצמו להתהפך לטוב, אז ישיג רוח גדול ממרום להוסיף	30714
קדושה משעה לשעה ומרגע לרגע.	30715
ולכן הביא ר"ע הפסוק מנביאים, ולא הביא הפסוק לפני ה' תטהרו שהוא מן התורה, לפי שבפסוק מקוה	30716
ישראל ה' מרומז שני התועליות הנ"ל, שגם מצד החיים הזמניים מוכרח האדם להתנהג בדרך התשובה,	30717
ולזאת צריך האדם לשאול לעצמו, מי זה גבר אשר יראה מתנוצץ לפניו אבן טוב ולא ימהר לקחתו, כן	30718
ישאל לעצמו כיון שדרך התשובה מוכרח לאדם, ויום הכפורים הוא יום הרצון, יום המסוגל לקבל שבים	30719
והלב נכנע וחרד, מי זה גבר אשר יכול להתאשר ברגע אחת, לצאת מאפלה לאור גדול ולא ימהר לשוב אל	30720
ה', הלא כל ימי חיינו אנו רודפים אחר קצת הרגש נכון ואם לא עכשיו אימתי?	30721
וצריך האדם לפחד כי בודאי יבוא יום שירצה לתקן את העבר שלו, ואז יאמר לו הקב"ה כשרציתי לא	30722
רצית, עכשיו שאתה רוצה אין אני רוצה, וא"כ צריך האדם לזרוז עצמו בשעה שמוצא ומצוי, כמ"ש חז"ל	30723
עשה בזמן שאתה מוצא ומצוי ועוד בידך לעשות, הלא האדם צריך להתבייש בעצמו, כי מה מעכב אותו	30724
ומה עומד לו על הדרך, הלא בזה הוא דומה לפלוני האכר שלא רצה לנסוע על מדרגה הראשונה ממכונת	30725
הברזל, מפני ששם צריכין להזהר מלזרוק כיוונו וניעו על הרצפה אלא רק בתוך תיבה מיוחדת לכך, כן	30726
האדם קשה לו להסכים להתנהג בנימוסי המצויינים, ולשפר מעשיו כמעשה המסוגלים, לפי שהוא רגיל	30727
לזרוק דבריו מפיו בלי חשבון בלי חכמה.	30728
גם אם מרגיש בעצמו שרצונו בלתי חזק, וגם אם לפעמים חזק הוא אבל הוא בלתי ארוך, גם בזה אין שום	30729
התנצלות כי אבנים שחקו מים כתיב, מה רך פסל את הקשה ד"ת שקשים כברזל אינו דין שיחקו לבו של	30730
אדם, כי ע"י לימוד המוסר בהתפעלות יוצר האדם בנפשו רצון חזק ורצון ארוך, וכשם שאדם עוסק	30731
במעלות החכמה, כן צריך האדם לעסוק במעלת השגת הרצון הטהור, ואם יבחר אדם תחלתו של ר"ע אז	30732
יצליח ג"כ להשיג סופו של ר"ע, שיכיר בחוש כי אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרין בבחינת מילי	30733
דעלמא, ומי מטהר אתכם בבחינת מילי דשמיא. (חיי המוסר ח"א).	30734
	30735
מאמר קפג	30736
כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם (ויקרא ט"ז ל').	30737
תנן (יומא פ"ה:), דרש ר' אלעזר בן עזריה מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו, עבירות שבין אדם למקום	30738
יוהכ"פ מכפר, עבירות שבין אדם לחברו אין יוהכ"פ מכפר עד שירצה את חברו, ואפי' רבי דסובר שיום	30739
הכפורים מכפר בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה, מ"מ על עבירות שבין אדם לחבירו אין יוהכ"פ	30740
מכפר, שהרי ר"א בן עזריה קרא קדריש לפני ה' תטהרו, דכל כפרת יוהכ"פ אינה אלא על עבירות שלפני	30741
ה' ולא על עבירות שבין אדם לחבירו.	30742
והנה הדין והמשפט ביוה"כ הוא גם על עבירות שבין אדם לחבירו, והכפרה של יום הכפורים אינה חלה על	30743
עבירות שבין אדם לחבירו עד שלא ריצה את חברו, וא"כ מצבנו ביום הקדוש הזה לגבי עבירות שבין אדם	30744
לחבירו הינו איום ונורא, מצד אחד יום הדין וחיתום משפט, ומאידך יום שאין בו סליחה וכפרה, וחלק זה	30745
של בין אדם לחבירו הוא הנדרש מאיתנו בעיקר לתקן ביום הכפורים, ככתוב למה צמנו ולא ראית, הן	30746
לריב ומצה תצומו, הלא זה צום אבחרהו פתח חרצובות רשע התר אגודות מוטה ושלח רצוצים חפשי.	30747
והעונש על עבירה שבין אדם לחבירו מבהיל מאד כדאיתא בגמ' (יבמות ק"ה.), שפגע אבדן בכבודו של ר'	30748
ישמעאל ב"ר יוסי, תניא באותה שעה נצטרע אבדן וטבעו שני בניו ומיאנו שתי כלותיו, ולאחר מה שאירע	30749
לאבדן עמד רב נחמן ואמר, בריך רחמנא דכספיה לאבדן בהאי עלמא, כלומר ברכת הודאה להקב"ה שפרע	30750
לאבדן בעוה"ז ולא בעוה"ב, כי לעומת העונש לעוה"ב הרי כל ענשו של אבדן אינו אלא כנוזיפה קלה, ועל	30751
האסון הכבד שפקד אותו צריך לברך הגומל שנפטר עי"ז מדין עוה"ב, ומיכן עד היכן חומר הדין על פגיעה	30752
בכבוד חבירו.	30753
וכבר נתבאר שעל עבירות שבין אדם לחבירו אין מועיל כוונה לשם שמים, ממעשה פנינה שנתכונה לשם	30754
שמים, ואעפ"כ נענשה בעונש מר ורבת בנים אומללה, וכן במי שגורם צער לחבירו בלא שיתכוין כלל, לא	30755
ימלט מן העונש החמור הבא על בין אדם לחבירו, וכמו שמצינו בגמ' (כתובות ס"ב:), רב רחומי הוה רגיל	30756
דאתי לביתיה כל מעלי יומא דכפורים, יומא חד משכתיה שמעתתיה, הוי מסכיא דביתיה (היתה אשתו	30757
מצפה) השתא אתי, השתא אתי, לא אתא חלש דעתה אחית דמעטא מעינה, הוה יתיב באיגרא (היה רב	30758
רחומי יושב בעליה), איפחית איגרא מתותיה ונח נפשיה.	30759
הרי שלא בכונה נתאחר רב רחומי דמשכי שמעתתיה, ואעפ"כ מאחר שגרם לאשתו חלישות הדעת נח	30760
נפשיה, מיכן אנו למדים שחומר הדין שעל בין אדם לחבירו אינו עונש גרידא, אלא כאש אוכלת הוא,	30761

שהרי במקרה דנן נפגעה מן העונש אשתו של רב רחומי יותר מכולם, שאם על איחור קצת אחית דמעתא	30762
וחלשה דעתה, כמה סבלה בהגיע לאזניה בשורת איוב כי מת בעלה ולא יבוא עוד לעולם, וא"כ מדוע נענש	30763
רב רחומי במיתה, אלא שלא היה הדבר עונש אלא מדרך הטבע שהטביע הבורא יתב' בעולם, שכל הפוגע	30764
בחבירו כאילו הפיל עצמו לתוך כבשן האש.	30765
יותר על כן אפי' לא פגע בחבירו, ולא גרם לפגיעה, אלא שעל ידו נפגע אדם הרי זה כאילו פגע בעצמו	30766
בחבירו, וכן מצינו בר' יוחנן ורב כהנא (ב"ק קי"ז), רבי יוחנן גברא סבא הוה ומסרחי גביניה (גבות עיניו	30767
גדולים ומכסים עיניו רש"י), אמר להו דלו לי עיני ואחזייה לרב כהנא, חזא דפרטי שפוותיה (ראה רבי	30768
יוחנן שנקרעה שפתו של רב כהנא ע"י מכה), סבר אחוך קמחיך ביה, חלש דעתיה ונח נפשיה של רב	30769
כהנא.	30770
מבהיל הדבר שהרי רב כהנא לא היה אשם כלל במה שטעה בו ר' יוחנן, מכל מקום מאחר שהיה רב כהנא	30771
בחנית המקום שבו חלשה דעתיה דר' יוחנן, אף הוא נכזה קשה, ועיין עוד בילקוט (וישב רמז קמ"ג).	30772
בנימין גרם לשבטים לקרוע, והיכן נפרע לו בשושן הבירה, ויקרע מרדכי את בגדיו.	30773
ואמר ר' יעקב ברא דבת יעקב, כל שחבירו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה, מהכא גם	30774
ענוש לצדיק לא טוב, אין לא טוב אלא רע, וכתיב כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע (שבת קמ"ט),	30775
הרי שכל שחבירו נענש על ידו, היינו שבאה תקלה לחבירו על ידו נקרא רע, ואינו זוכה להיכנס במחיצתו	30776
של הקב"ה, ואם במדת פורענות כך מדה טובה על אחת כמה וכמה, שאם נעשה אדם סיבה לעליה והטבה	30777
לחבירו, עד היכן זכותו מגעת לאין שיעור.	30778
אמרו חז"ל למה נקרא מדבר קדש שנתקדשו בו ישראל, כלומר שהמדבר עצמו נתקדש ונקרא שמו קדש,	30779
ואף על פי שאין למדבר כל שייכות למה שנתקדשו בו ישראל, מכל מקום המקום עצמו שבו נתעלו ישראל	30780
נתעלה אף הוא עמהן, ושמו ותוארו בתורה מדבר קדש, ומהאי טעמא נתקדש הר המוריה לעולמי עד שבו	30781
מסרו נפשם אברהם ויצחק בעקידה לעשות רצון הקב"ה, ור' עקיבא כשראה את האבן שישב עליה רבי	30782
אליעזר נשק אותה ואמר הרי זו כהר המוריה, שהרי על האבן הזאת ישב רבי אליעזר רבו שלימדו כל	30783
התורה כולה, ואם אבן כך אדם שנברא בצלם על אחת כמה וכמה, שמתקדש ומתעלה על ידי זה שזכה	30784
אדם על ידו להתעלות בתורה או בחסד.	30785
וכן אמרו מי גרם לראובן שיודה? יהודה, וע"י כן זכה יהודה שיבואו עצמותיו למנוחתו, וישב בישיבה של	30786
מעלה וזכה לאסוקי שמעתתא אליבא דהילכתא, ואע"פ שיהודה עצמו הודה במסי"ג, עדיין לא זכה לכל	30787
המעלות בגלל זה, אלא רק בגלל שעל ידו נתעורר ראובן לשוב ולהודות, כי כל שחבירו נתעלה על ידו	30788
נקרא טוב, וזוכה ליכנס במחיצתו של הקב"ה, וע"י תיקון העבירות שבין אדם לחבירו, וע"י התחזקות	30789
בעשייתו אך טוב בין אדם לחבירו, נזכה להתקדש ולהטהר ביום הקדוש הזה. (שיחות מוסר ח"ב	30790
ב').	30791
	30792
מאמר קפד	30793
כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם (ויקרא ט"ז ל').	30794
שחורה אני ונאווה בנות ירושלים כאהלי קדר כיריעות שלמה, מה יריעות שלמה מתלכלכת וחוזרת	30795
ומתכבסת, כך ישראל אף על פי שמתלכלכין בעוונות כל ימות השנה, יום הכפורים בא ומכפר עליהם	30796
(שהש"ר א' ל"ח), מתנה גדולה ניתנה לישראל שיהיה להם תקומה על ידה מעומס העבירות במשך השנה,	30797
בה יזדככו ויטהרו לפני בוראם, מתנה זו הוא יום הכיפורים שבו ירד משה מן ההר עם הלוחות השניות,	30798
ונאמר למשה סלחתי כדבריך, וקבעו הקב"ה יום סליחה ומחילה לדורות (תנחומא תשא), גדולה חיבתם	30799
של ישראל כשמתפייסים עם בוראם ביום הקדוש, ומפני גודל הארת פנים הקב"ה מסלק כל קטיגור, שאין	30800
רשות לשטן לקטרג ביום הכיפורים (יומא ד').	30801
והנה מכל סדר עבודת היום מעורר תמיהה שער המשתלח אשר בו מתכפרים עוונותיהם של ישראל, מה	30802
טיבו של שער זה שנשלח לעזאזל ואינו קרב כלל במקדש? וכבר רמז האבן עזרא לפירוש הענין,	30803
והרמב"ן ביארו על פי חז"ל, שמשני השעירים הקריבים לפני פתח אוהל מועד, אחד קרב לה' והשני נותן	30804
הקב"ה לשרו של עשו, הוא השטן הוא היצר הרע הוא מלאך המות, ועל כן שולחים השער למקום מדבר	30805
ושממה ששם מקומו, מנה הוא עבורו משולחן המלך לשחדו שלא יפריע לקדושת היום בדברי נרגנות	30806
ודלטוריא על ישראל, והוא מעין המנחה ששלח יעקב אבינו לעשו הרשע לספק חמדתו כדי שיסור מעליו.	30807
והנה יעקב אבינו לא זכה לקבל את הברכות בריש גלי אלא דרך הערמה והתחכמות, ותיכף היה מוכרח	30808
לברוח מפני חמת אחיו, כשחזר מארם נהריים והתאבק עם שרו של עשו החזיק מעמד, אבל לא הצליח	30809
לעוקרו מכל וכל אלא לכופו שיודה על הברכות, וכאשר פגע בעשו היה מוכרח לקבלו בדורון הגון ולכרוע	30810

ברך לפניו כדי לסלקו מעליו, כל זה מורה שהמלחמה עוד נטושה ולא הגיע העת להאביד שריד מעיר, ולכן מוכרחים לכל מיני טעזקי לדחות מעלינו שקריו וקטרוגיו עד כי יבוא שילה.	30811
ולא עוד אלא שבשעה שנודע לעשו שהברכות נתנו ליעקב, ויצעק צעקה גדולה ומרה עד מאד (בראשית כ"ז), ואיתא במדרש זעקה אחת הזעיק יעקב לעשו והיכן נפרע לו בשושן הבירה שנאמר, ויזעק זעקה גדולה ומרה (דב"ר ס"ז ד'), רשע זה שחמד בברכות כדי שיהיה לו השלטון לספק יצריו, וגנב דעתו של אביו כל כך הרבה שנים, מה לנו מה שצועק? ובכל זאת מזה שמתחשבים בצעקתו הבלתי מוצדקת, אנו רואים הכוח להסתיין שניתן לצד הרע, עד שמצא שעת הכושר לדרוש פרעון החוב, כל כך הרבה שנים אחרי כן כאשר חטאו ישראל בימי המן.	30812
אולם אל ירע לבבינו על הצורך לשחד את הרשע, ועל הכבוד והשלטון שניתן לו בהגשת השעיר כל שנה, משום שאין גדולתו של אותו רשע אלא לצורך מפתו, כמו שעלייתו של המן והכבוד שכבדתו אסתר הביא לנפילתו, כן ביום הכיפורים נגזרים כל הנקמות שעתיד הקב"ה לעשות עם אדום כדאיתא בזוהר, ודרשו חז"ל על הפסוק ונשא השעיר עליו את כל עוונותם, איש השעיר הוא עשו, נושא את עוונות יעקב שהוא איש תם (ב"ר ס"ה:).	30813
מכל זה יכולים להבין כמה שמירה מעולה צריכים כדי להזהר מן החטא, שהרי כל כוחו של המקטרג אינו אלא מכוח העבירות שלנו, דכתוב בזוהר על הפסוק והאלהים עשה שייראו מלפניו (קהלת ג'), הקב"ה התקין למקטרג שיהיה חרב חדה על כל העולם כדי שכולם יפחדו מן הקב"ה, ולמקטרג הרשות לתבוע את הדין בשמים ומוכרחים להענות לדרישותיו, ואז הוא מוציא את הדין לפועל.	30814
הרי ראינו שלולא שמשחדים אותו ביום הכיפורים, היה יכול לגרום צרות גדולות ובלבולים כדי לעכב כפרתם של ישראל חלילה, וזה נאמר בכפרת הכלל שהוא בטוח בקיומו, אם כן בודאי על כל יחיד לקחת לעצמו מוסר, ולהזהר בשבע עינים שלא לקלקל מעשיו שלא יפול בפיו של האכזר, ואם נתקן את מעשינו בתשובה נזכה במהרה לומר שירה על מפתם של הרשעים והרמת קרן הצדיקים (המוסר והדעת).	30815
מאמר קפה	30816
כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם (ויקרא ט"ז ל').	30817
צריכים להבין מה זה יכפר ומה זה לטהר דמשמע שהם שני דברים, ומה ההדגשה לפני ה' ? ולמה תטהרו ולא תתכפרו כמו שמתחיל במלה יכפר? ואפשר לומר כי על ידי עבירות שאדם עושה, מלבד זה שהוא עובר על עשה או על לא תעשה שבתורה, שזה מצד עצמו חטא ופשע וצריך כפרה, הוא גם כן מטמא את נפשו על ידי העבירות, כי כמו שעל ידי עשיית מצוות האדם מקבל שכר בעוה"ז ובעוה"ב, וכמו כן ע"י עשיית המצוות הוא מתקדש ומתעלה במעלות הנפש, כמו שאומרים אשר קדשנו במצוותיו, שעל ידי מצוותיו הננו מתקדשים, כמו כן ע"י עבירות שאדם עושה, מלבד העבירה ועונשה, הוא גם מטמא את נפשו ומטמטם את לבו ויורד ממעלת החכמה.	30818
וכן אמרו חז"ל במס' יומא (ל"ט:), תנא דבי ר' ישמעאל עבירה מטמטמת לבו של אדם שנאמר (ויקרא י"א), ולא תטמאו בהם ונטמאתם במ אל תקרא ונטמאתם אלא ונטמטם, תנו רבנן עבירה מטמטמת לבו של אדם, ונטמאתם במ אדם מטמא עצמו מעט מטמאין אותו הרבה, מלמטה מטמאין אותו מלמעלה, בעולם הזה מטמאין אותו לעוה"ב.	30819
ועל פי זה מובן שני הדברים יכפר ויטהר, כי הקב"ה ברוב רחמיו מלבד זה שביום הכפור הוא מכפר לנו החטאים, הוא גם מסיר את הטומאה ואת הטמטום שהחטא השפיע על האדם, ולפי"ז אין פלא מה שמברכים אנו ברכת שהחיינו ביום הכפורים, דלכאורה הלא מחויבים לקיים חמשה עינויים כדכתיב ועניתם את נפשותיכם, ועל מה יש לשמוח ולברך שהחיינו לזמן הזה? אבל האמת היא כי אין שיעור ואין ערך עד כמה צריכים לשמוח ביום הקדוש והגדול הזה, שמכפר ומטהר ומסיר ממנו את טמטום הלב מכל השנה.	30820
והנה כל זה הוא רק עם התשובה, אבל בלי תשובה גם יוהכ"פ לא מכפר כדאיתא בגמ' (יומא פ"ו ע"א), שאל ר' מתיא בן חרש את ר' אלעזר בן עזריה ברומי, שמעת ארבעה חלוקי כפרה שהיה ר' ישמעאל דורש? אמר לו שלשה הן ותשובה עם כל אחד ואחד, ופי' רש"י שלוש הן הנחלקין אבל התשובה אינה מן החלוקין שהיא צריכה לכולם ע"כ, ומבואר שם שאחד מהם הוא יוהכ"פ עיי"ש.	30821
וזהו הפירוש תטהרו זאת אומרת תעשו תשובה, והעיקר בתשובה זה הוידוי שהיא מצות עשה, כמו שפסק הרמב"ם בפ"א מהלכות תשובה וז"ל, וידוי זה מצות עשה וכל המרבה להתודות הרי זה משובח, וכן תרגם יונתן על תטהרו תודון סורחנותכון ותידכון, פירוש תודו על חטאיכם ותטהרו, וההדגשה לפני ה' כי ביום הכפורים דן הקב"ה את החוטא בכבודו ובעצמו כדאיתא בספרים, ולפני אבינו שבשמים אין דבר יותר טוב מלהודות ולהתודות, וכמ"ש ומודה ועוזב ירוחם (משלי כ"ה).	30822
	30823
	30824
	30825
	30826
	30827
	30828
	30829
	30830
	30831
	30832
	30833
	30834
	30835
	30836
	30837
	30838
	30839
	30840
	30841
	30842
	30843
	30844
	30845
	30846
	30847
	30848
	30849
	30850
	30851
	30852
	30853
	30854
	30855
	30856
	30857
	30858
	30859
	30860

ובזה מובן מה שכתוב בפ' תשא אחרי חטא העגל, וישב משה אל ה' ויאמר אנא חטא העם הזה חטאה גדולה ויעשו להם אלהי זהב ועתה אם תשא חטאתם, ולכאורה קשה אם משה רוצה לבקש כפרה על החטא, היה צריך להקטין את החטא ולא להגדיל שחטאו חטא גדול?	30861
נבין כפי שביארנו, לפני אבינו שבשמים ההצלה היותר גדולה היא להודות על האמת, ובזה סותמים פיות משטיננו ומקטריגנו, כי אין להם צורך לקטרג בזמן שהאדם בעצמו מודה בחטאו כדאיתא במדרש (תשא מ"ז י"ד) וז"ל, וכן משה קטרג על ישראל שנאמר אנא חטא העם הזה חטאה גדולה, כשראו מלאכי חבלה שהוא מקטרג נסתלקו מלאכי חבלה, כשראה משה שנסתלקו אמר לפני הקב"ה ועתה אם תשא חטאתם ע"כ. (זכרון מאיר).	30862
	30863
	30864
	30865
	30866
	30867
	30868
	30869
מאמר קפו	30870
והיתה זאת לכם לחוקת עולם לכפר על בני ישראל מכל חטאתם אחת בשנה ויעש כאשר צוה ה' את משה (ט"ז ל"ד).	30871
	30872
כשהגיע יום הכפורים עשה כסדר הזה, ולהגיד שבחו של אהרן שלא היה לובשן לגדולתו אלא כמקיים גזירת המלך תו"כ, וברש"י שם לא תקלל חרש ולפני עור לא תתן מכשול ויראת מאלהיך אני ה', לפי שהדבר הזה אינו מסור לבריות לידע אם דעתו של זה לטובה או לרעה, ויכול להשמט ולומר לטובה נתכוונתי, לפיכך נאמר בו ויראת מאלהיך המכיר מחשבותיך, וכן כל דבר המסור ללבו של אדם העושהו ואין שאר הבריות מכירות בו, נאמר בו ויראת מאלהיך עכ"ל (רש"י י"ט י"ד).	30873
	30874
	30875
	30876
	30877
תנא דבי ר' אליעזר בן יעקב אפילו בשעת הסכנה לא ישנה אדם את עצמו מן הרבנות שלו, ופירש"י שלא יראה מבוהל ומפחד ומתביישין שונאיו מפניו, והמהרש"א שם שלא יראה האדם עצמו מצטער על דין שמים, אבל מקבלו באהבה ובשמחה דרך כבוד (סנהדרין צ"ב).	30878
	30879
	30880
לימוד גדול רמזו לנו חז"ל כאן, רואים אנו אמנם בחיי המציאות שישנם בני תורה שמתהדרין ומתקשטים בלבושם בדירותיהם בכל הידורי, וכבוד התורה בפייהם שהכל לשם שמים, אבל הבחינה האמיתית של כבוד התורה מתגלית דוקא בעת החסורי מיחסרה, בשעת הסכנה ובשעת הנסיון, נסיון העוני ומצב הדחוק, האם גם אז עומדים על משמרתם בקומה זקופה לכבוד ה' ותורתו, ואינם נבהלים ואינם מפחדים? האם גם אז עומדים שקטים ושלווים ואינם נראים כשפלי ערך נדכאים ומתבזים?	30881
	30882
	30883
	30884
	30885
אמנם בעידנא דרווחא לכאורה נשמרת תפארת התורה, אבל האם גם בעת עניותו הוא גם כן מקפיד ומדייק על סדר רבנותו ואינו נבהל ואינו מתבלבל, האם גם אז שומר על הידורו החיצוני מתוך בטחון גמור ושקט? כמ"ש חובת הלבבות (שער הבטחון ק"ג) על הבוטח, ולא יפחידוהו עניויו והוא בבטחה מהפגעים ולבו בטוח ממצוא הרעות, וכל אשר יבואנו מאת האלהים יהיה לו לישון ולשמחה, וטרפו בא במנוחה והשקט כמ"ש בנאות דשא ירביצני על מי מנוחות ינהלני.	30886
	30887
	30888
	30889
	30890
הרי עיקר כבוד שמים וקידוש שמו ית' בא מהופעתו ועמידתו הזקופה של האיש הבוטח בה', הוא מפגין את בטחונו ואמונתו העמוקה בה' אף בהימצאו במיצר, וכבוד התורה מתרומם דוקא בשעה שנושאי התורה שומרים על כבוד התורה, בשעה שהתנאים החומריים אינם משחקים להם ביותר, בהופעה כזו הם מדריכים אף שונאי התורה ומהפכים אותם מדרך רעה לדרך טובה, איש אשר מעשיו שלמים ומתנהג במנוחה ובטחון בהש"ת אף בשעה של לחץ, הוא נמצא בבחינה האמיתית, הידור ויופי כזה חביב ורצוי להש"ת, זהו כבוד שמים וכבוד התורה בשיא שלימותו.	30891
	30892
	30893
	30894
	30895
	30896
וידם אהרן שלא התרעם ולא שינה מהדר כבודו החיצוני, אלא המשיך בעבודת הקודש, עמידה מהודרת זו גילתה את כל לבו הטהור של אהרן שלא חל בו כל שינוי אף בעת צרה וסכנה, אף בעת ראותו בניו מוטלים מתים במקדש לא זועזעה אמונתו ח"ו, אף בעת המעשה הגדול והנורא של בקרובי אקדש, בהופעה כזו של ת"ח התקיף בדרכיו והמאמין בה', מתעלה ומתקלס שמו של הקב"ה.	30897
	30898
	30899
	30900
ההפך הוא בת"ח אשר מתנהג בצדקות לעת ההרווחה, מתייפה ומתהדר אבל כשמשהו זו ומתחסר, תיכף מתבלבל בדעתו וקומתו מתכופפת, ונדמה לו שכלו כל הקיצין והוא מוכן בכדי להציל עצמו להתגלגל אף למקומות בלתי מתאימים לו עד הנה, מתבזה וכבוד התורה נדרס כאסקופה, העדר שמחה ובטחון ועמידה בהנהגתו התורנית, ישימוהו ללעג בעיני החכמים, וגם שונאי תורה ועמי הארץ יבקרוהו ויתבזה עליהם. מצב כזה מעיד על תחילתו שגם מקודם כל מדותיו מזוייפות היו, גם תורתו ויראתו קלושות, ומחשבתו שכל הכבוד היה להתהדר לפני ה' ולכבוד תורתו איננו נכון, כי הת"ח האמיתי אף בעת ירידתו החומרית לא יגרום חלילה לחילול ש"ש ותורתו, אף במצבו הדחוק מאד לא יברח להציל א"ע בתנאים ובהנהגה הפוגמת והמביישת את התורה, וכמ"ש בעל חובת הלבבות על הפרוש הבוטח בה' נפשו יקרה אינו מזלזל עצמו בפעולות פחותות.	30901
	30902
	30903
	30904
	30905
	30906
	30907
	30908
	30909

וא"כ אלה האנשים הלהוטים כל כך להוכיח את מעלתם ומדרגתם הרוחנית על ידי הידורים וקישוטים	30910
חיצוניים, את אלה האנשים יש לשאול, למה אינם מתאמצים להחזיק את הנהגת הת"ח ברמה הנכונה גם	30911
בשעת הנסיון, למה הוא נכנע וכופף קומתו מפני כל מעיין נרפש, איפה רגש הכבוד העצמי ורגש כבוד	30912
התורה, למה ישבר כ"כ מהר מפני בקורת העולם, או חשש סכנה של פגיעה במעמדו החומרי, ואם ככה	30913
הוא הרי זה סימן מובהק שכל התנהגותו הקודמת לא היה דורש אלא לעצמו.	30914
גם עכן שלקח מן השלל ועבר על החרם ובגללו נהרגו הרבה מישראל, גם הוא התעטף באיצטלת כבוד	30915
התורה בחפותו על מעשיו, שכל מגמתו היתה לקדש ש"ש כמ"ש ז"ל וארא בשלל התבוננתי במה שכתוב	30916
בתורה ואכלת את שלל אויביך (סנהדרין מ"ד), ולא די לו שהפך פנים בתורה שלא כהלכתא, אלא שעוד	30917
התווכח עם יהושע שהצדק אתו, ואת תאוות לבו העטיף בכבוד התורה שהוא בעצמו התלוצץ אח"כ	30918
בהודאתו מהטעאת הטבע.	30919
רב זירא הוה קא בצע אכולא שירותא, אמר ליה רבינא לרב אשי והא מחזי כרעבתנותא, אמר כיוון שבכל	30920
יומא לא עביד והאידיא עביד לא מיחזי כרעבתנותא (שבת קי"ז), אם האדם מתנהג כל השבוע בהסתפקות	30921
ובפרישות, אז מובן הוא כשהשבת נכנסת והוא מתעטר ומתלבש שבוודאי לש"ש מתכוון, ואף הנאת הגוף	30922
היתירה של יום השבת, אינה אלא לכבוד שבת ולכבוד ה' מכובד, וקראת לשבת עונג והעונג הוא כולו	30923
טהור להשי"ת, אבל השטוף בכל ימות השבוע בתאוות אכילה ובכל מיני הנאות הגוף, בוודאי שהאכילה	30924
היתירה המיוחדת לשבת, אינה יכולה להיעד שלכבוד שבת הוא נהנה, אלא שאת הנאת עצמו הוא דורש.	30925
חס לנו להלביש את מאוויותנו השפלות בעטיפת כבוד וכתר התורה! ומה מאד צריכים לרתת ולפחד מפני	30926
היום הגדול והנורא, שהקב"ה בכבודו ובעצמו יגלה לעיני כל אחד ואחד את מסתרי לבו ותאוותיו, הקב"ה	30927
ינתח ויגלה העמוקות אשר בלב כל אלו בעלי השיטות שלכאורה לכבוד השם הם דורשים, והאמת היא	30928
שכל שיטותיהם ומגמותיהם מלאים נטיות שונות אשר דעת התורה אינה סובלת, ולא רק באנשים בינונים	30929
אלא אפילו המצויינים שבנו, גם על הענקים נאמר הן בקדושי לא יאמין, והקב"ה מדקדק כחוט השערה	30930
עם הצדיקים הגמורים, כמ"ש כ' ר' אברהם אבן עזרא ז"ל עה"פ וימותו לפני ה', כי חשבו שעשו דבר רצוי	30931
לפניו נורא נוראות!	30932
מה מאד נפלאים הם דברי הסבא מקלם הרש"ז ז"ל, עה"פ היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם, מאי כל	30933
מעשיהם? הביאור הוא שכשיביאו את האדם למשפט יביאו את כל מעשיו אתו, ומעשה אחד ילמד ויברר	30934
את נכונותו של המעשה השני, כגון מישהו שהתבטל מלימוד התורה באמתלא של חסרון בריאות וכי אינו	30935
רשאי לסכן א"ע, אזי מביאין את המעשה השני, מעשה חומרי שאותו האדם דוקא התמסר והשקיע בו	30936
כוחות אפילו למעלה מכפי הצורך, ולא היה חושש ולא היה דואג כלל לרפיון בריאותו.	30937
מר עוקבא שכיב ליה בר חמוה, סבר למיתב עליה שבעה ושלשים, על רב הונא לגביה אשכחיה, אמר ליה	30938
צודנייתא בעית למיכל סעודת אבל (מועד קטן כ' ע"ב), היינו שרב הונא העמיד את מר עוקבא על רעיון	30939
הזהירות והבדיקה, כש"כ שצריך האדם לחטט בכל פעם אחרי כוונותיו והצהרותיו וכל מעשיו, שלא יהיה	30940
חלילה נבל ברשות התורה, התהדרות בבגדים וסלסול שערו לשם הגדלת כבוד התורה, רדיפה אחריו ממון	30941
באמתלא שכשירחיב לו יתרחב לו הדעת ויפנה לבו ללימוד התורה ולזכות הרבים, מפני שכהים הם מערכי	30942
לב האדם ואינו חותר עמוק בתוך נפשו הוא טועה ומטעה הבריות.	30943
מצינו שכלב בן יפונה מסר נפשו שלא להיגרר בעצתם של המרגלים, נאלץ היה למראית עין להתעטף	30944
בטלית של מרגל, ולשחק תפקיד של מתקומם על משה רע"ה בכדי שלא יחשדו בו שרוח אחרת אתו, כלב	30945
קידש שם שמים במעשהו אחר שהופיע אח"כ בכל טהרת כוונתו השלמה, ובכל זאת היה צריך לעדות	30946
מיוחדת מצד הקב"ה שיאשר ויאמת מעלת כלב וכוונתו הטהורה, שהתחפשותו ההכרחית לא הזיקה ולא	30947
פגמה בשלמות נפשו הקודמת.	30948
ומהי הסכנה שכלב היה נתון בה? הסכנה היא שלאדם בינוני קשה מאד לצאת שלם אחרי שהוא נאלץ	30949
לפעמים בעקב תנאים צבוריים, להתלבש בלבוש של שקר ולהיות חבר לדעות משובשות, אף שמטרתו	30950
הוא חותר ושואף לגילוי האמת, מ"מ עלול הוא האדם להתגאל ולהתרשם מהשפעת אלו הרגעים והשעות	30951
ההכרחיות, והסכנה היא שתפקידו יפגום בנפשו.	30952
וכמעשה יהוא שאמר אחאב עבד את הבעל מעט ויהוא יעבדנו הרבה, לבסוף היה שעבד לעבודה זרה	30953
שברית כרותה לשפתים (מגילה י"ב), אף שכוונתו בתחילה לרמות הרשעים ונביאי השקר שיצאו	30954
ממחבואם ולבערם מן העולם, ולכן בענין כלב צריכה העדאתו המיוחדת של הקב"ה שכלב יצא בשלום	30955
עקב רוח אחרת היתה בו, שלבו טהור וההסוואה ההכרחית לו להצלח ישראל לא פגמה בו.	30956
ובכן מה נעני אנן אזובי הקיר קטני המוח המתפתים להיות מעורבים בין אנשי דעות משובשים, מי יעיד על	30957
שלמות נפשנו שלא נפגמה ולא נשתבשו דעותנו שאין אנו מרגישים פגמתנו, זה הכלל צריך לפשפש אחר	30958
המעשים כולם, צריך שיחותר בנפשו אחרי השרשים הנעלמים שמהם עולים וצומחים מעשי אדם,	30959

והלימוד הגדול הוא שכל מי ששואף לקראת זיכוכ הנפש ולהשגת האמת, עליו לעמוד על המשמר על מערכי לבו, לחקור להעמיק בשרשי נפשו הנסתרים והנעלמים, שלא יחליף בין איוב לאויב, בין מכוון לכבוד עצמו ובין מכוון לכבוד שמים וכבוד תורתו. (אור הנפש).	30960
	30961
	30962
	30963
מאמר קפז	30964
איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה או אשר ישחט מחוץ למחנה (ויקרא י"ז ג').	30965
	30966
הנה רבים הם הקוראים תגר על הרמב"ם שנתן טעם לקרבנות במורה נבוכים (ח"ג ל"ב), שהוא כדי לעקור ע"ז מן העולם, לפי שהיה מנהג הקדמונים מהאומות שהיו מקריבים קרבנות לכוחות העליונים, והעתיק אלו העבודות לשמו ית' עד שימחה שם עבודה זרה ויתקיים פינת יחודו, ובאמת דברי הרמב"ם לקוחים מדברי חז"ל (ויק"ר פ' כ"ב), רבי פנחס בשם רבי לוי אמר, משל לבן מלך שגס לבו עליו וכו', אמר הקב"ה יהיו מקריבים לפני בכל עת קרבנותיהם באהל מועד, והם נפרשים מע"ז והם נצולים.	30967
אין ספק שגם הרמב"ם לא חשב את זה הטעם לעיקר בענין הקרבנות, כי הלא בספרו הגדול סוף הלכות מעילה כתב, שהטעם האמיתי בקרבנות הוא סוד מסודות התורה וכל העולם מתקיים בשביל הקרבנות, אלא שבספרו בעד הנבוכים כתב טעם זה כי באמת גם הוא נמצא, אבל אל לנו לחשוב ח"ו כי הרמב"ם ז"ל תפס טעם זה לטעם היחידי במצות הקרבנות, אלא שגם זה הטעם נמצא בצוואת הבאת הקרבנות וכמו שמצינו במדרש.	30972
גם נראה לבאר דברי המדרש בביאור יותר עמוק, שהטעם מה שבחר הקב"ה בענין הקרבנות, כדי להעלות בזה את הנפש הבהמית ואת הכוחות השפלים שבבריאה, דוקא ע"י זה מפני שנמצאת בנפש האדם תשוקה להקריב קרבנות לכוחות עליונים, שמפני זה היו האומות רגילות להקריב קרבנות, וצוה הקב"ה להשתמש בכח זה לשם ה' ולהביא קרבנות על שלחן ה'.	30973
עוד יותר נראה לומר, כי מה שנמצא באדם החפץ והתשוקה להקריב קרבנות, הוא מפני שחוק הוחק ונשרש באדם, שתשוקת הנשמה להעלות הכוחות השפלים והענינים הפחותים למדרגה יותר עליונה, להקריבם ולאגדם לשורשם האלקי, ואחרי שבני האדם ירדו ממדרגתם וסרו מדרך הישר, נשתבשו ברגש מעולה וקדוש זה, והתחילו להשתמש בו להבאת קרבנות בשביל כוחות עליונים נפרדים, שראו בעולם וטעו בהם, להיות חושבים שיש להם כח עצמי.	30974
ולכן כשבא הצווי על הקרבנות הוזהרו שלא יזבחו בלתי לה' לבדו, היינו שכל הכונה תהיה רק לשמו ית' ושלא יכוין המקריב ולא יעלה במחשבתו לשום כח נפרד, רק לקרב וליחד את הכוחות לשורשם לשם המיוחד בלבד, ולכן נמצאת במצות הקרבנות גם זו התועלת שהצילתם מלהקריב לע"ז, ע"ז שהשיבו אותם לשולחן שמים ליחד את ליבם להקריב רק לשם ה' לבד. (עץ הדעת).	30975
	30976
	30977
	30978
	30979
	30980
	30981
	30982
	30983
	30984
	30985
	30986
	30987
	30988
	30989
	30990
מאמר קפח	30991
ואיש איש מבית ישראל ומן הגר הגר בתוכם אשר יאכל כל דם ונתתי פני בנפש האוכלת את הדם (ויקרא י"ז י').	30992
	30993
אלה שנכנסו לפרדס וכדומה להם, הנה עבדו בהכנות גדולות לזכך ולטהר עצמם כדי שיהיו מסוגלים וראויים לגודל עלייתם והשגותיהם, ומורגלים לחשוב כי זה רק לאלה הנכנסים בפרדס, אבל באמת צריך לידע כי כן לכל דבר תורה באיזו דרגה שהיא, אם לא יקדש עצמו להשגתם לא יבין כלום, כי תורה שמימית היא, ולהשגתה והבנתה לשמים הנך צריך לעלות, ובלי הכנה של קדושה וטהרה איך תעלה ואתה למטה!	30994
אחז"ל ויחל נח איש האדמה ויטע כרם, א"ר ברכיה חביב משה מנח, נח משנקרא איש צדיק נקרא איש האדמה, אבל משה משנקרא איש מצרי נקרא איש האלהים (בר"ר ל"ו ו'), אדם שאינו שמימי אי אפשר לו בשום אופן להשיג כזאת, לומר על נח אשר הכתוב מעיד עליו איש צדיק ותמים! תמים היה א"ר יוחנן כל מי שנא' בו היה מתחילתו ועד סופו הוא צדיק, נח מקיים כל הבריאה ועליו נאמר איש האדמה?	30995
הרמב"ן ז"ל מבאר וז"ל, אבל איש האדמה כמו אנשי העיר שכל נבדל לדבר יקרא כן, ואיש האלהים המיוחד בעבודתו, וכך אמרו בבר"ר, איש האדמה בורגר לשם בורגרות שהיה להוט אחר האדמה, מבואר בדבריו כי איש מורה על היותו נבדל מכל דבר ומיוחד רק לזה, בורגר לשם בורגרות כי מי שרק עוסק בבורגרות עדיין לא נקרא איכר, איש האדמה אבל לשם בורגרות, זה כבר משנה כל מצבו, לשם משנה עיקר שמו, עכשיו כבר נקרא בשם איש האדמה.	31000
	31001
	31002
	31003
	31004
	31005
	31006
	31007
הערה נוראה מאד ומי יכילנו! בשכל אנושי אי אפשר להשיג מקום הרגישו בו חז"ל הקדושים נבדל לדבר! והרמב"ן ז"ל מבאר שם וז"ל, כי הראשונים נטעו גפן והוא החל לנטוע גפנים רבים, שורות שורות הנקרא	31008
	31009

כרם, כי ברצותו ביין לא נטע הגפן כשאר האילנות ונטע כרם שורות שורות, תפסתו התורה וקראתו בשם	31010
אחר לגמרי איש האדמה, נבדל רק לאותו דבר בדרגא אחרת לגמרי, הוא אשר אמרנו כי תורה שמימית	31011
היא, ורק אנשים שמימיים ישיגו דברים שמימיים.	31012
וברמב"ן בטעם איסור אכילת דם כתב (ויקרא י"ז י"א) וז"ל, ומן הידוע כי הנאכל ישוב בגוף האוכל והיו	31013
לבשר אחד, ואם יאכל אדם נפש כל בשר והתחבר בדמו והיו לאחדים בלב, תהיה עובי וגסות בנפש האדם	31014
ותשוב קרוב לטבע נפש בהמית, כי הדם לא יצטרך עיכול כשאר הנאכלים שישתנו בעכולם, ויתלה בו	31015
נפש האדם בדם בהמה, והכתוב אומר מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה ורוח הבהמה היורדת היא	31016
למטה לארץ, ולכך אמר כי נפש כל בשר בדם היא, כי לכל בשר באדם ובבהמה נפש בדם, ואין ראוי	31017
לערב הנפש הנכרתת בנפש הקיימת עכ"ל.	31018
הנה בביאור ענין שנלאו בו רבים לפרש, מבארו הרמב"ן ז"ל בפשטות כזאת, שאמנם באפשרות הוא	31019
השתנות בנפש, שנפש האדם תשתנה ממש והיתה לנפש בהמית, וכבר מי יודע אם רוח בני אדם היא	31020
העולה למעלה, או חלילה רוח בהמה היורדת למטה, השתנות מקצה אל קצה! מן העולם עד עולם!	31021
ודברי רמב"ן אלה לשיטתם אזלו כדברי הרמב"ן בענין נח, הרי לנו מקרא מפורש שהכתוב טוען על איש	31022
צדיק כי נתהוה לאיש האדמה, ומה לנו יותר השתנות בתכלית איש צדיק לאיש האדמה, ובמה? בדבר קטן	31023
תלוי על חוט השערה! נוראים הדברים, הוא אשר מסיים המדרש חביב משה מנח, משה שנקרא איש מצרי	31024
נקרא איש האלהים, איש מצרי אין הפירוש שהיה במצרים, אלא איש מצרי בעצם שבהמצאו שם נתהוה	31025
כביכול לחפצא של מצרי, אלא שלבסוף נתהוה לאיש האלהים נבדל ומיוחד לכך איש האלהים ממש!	31026
וברמב"ן (בראשית ו') על הכתוב לא ידון רוחי באדם לעולם בשגם הוא בשר וז"ל, והנכון בעיני כי יאמר	31027
לא יעמוד רוחי באדם לעולם, בעבור שגם האדם הוא בשר ככל בשר הרומש על הארץ בעוף ובבהמה	31028
וחיה, ואיננו ראוי להיות רוח אלהים בקרבו, והענין לומר כי האלהים עשה את האדם ישר להיותו כמלאכי	31029
השרת בנפש שנתן בו, והנה נמשך אחר הבשר ובתאוות הגופניות נמשל כבהמות נדמו, ולכן לא ידון עוד	31030
רוח אלהים בקרבו כי הוא גופני לא אלהי, האדם הוא כמלאכי השרת בנפש שנתן בו האלהים, ובהמשכו	31031
אחרי התאוות קראו הכתוב בשר ככל בשר הרומש על הארץ, מגלה לנו הכתוב סוד השתלשלות החטא עד	31032
שהאדם נפל ממדרגתו שנשתנה מקצה לקצה, ובשם אחר כבר יקרא כבר גופני הוא.	31033
כשהכתוב מתאר לנו שני האחים יעקב ועשו, אומר על עשו ויהי עשו איש יודע ציד ויעקב איש תם יושב	31034
אוהלים, יודע ציד לבד אין כאן הטענה גם לא כלום יחשב, התיאור עליו הוא בעיקר כי הוא איש יודע ציד	31035
איש שדה, וכתרגומו גבר נחשירכן גבר נפק לחקלא, עיקר הטענה בזה הוא איש שדה.	31036
אמנם כי מצינו בחז"ל על עשו שהיו בו כמה דברים טובים, ובמצות כבוד אב ואם גם הצטיין ביותר	31037
כמאמר רשב"ג (בר"ר ס"ה י"ב), כל ימי הייתי משמש את אבא ולא שמשתי אותו אחד ממאה ששמש עשו	31038
את אביו, ובמדרש (דב"ר א' י"ד), א"ל משה אמור להם לישראל אין אתם יכולין להזדווג לו, עד עכשיו	31039
מתבקש לו שכר הכיבוד שכיבד את אלו שקבורין בהר הזה, והרי גם מקרא מפורש ויאהב יצחק את עשו,	31040
וחלילה לחשוב כי היתה זאת טעות פשוט, ודאי כי היה בו מעלות במה לאהוב אותו, אלא שהכתוב מגלה	31041
לנו שחותמו של עשו הוא איש שדה נבדל לכך.	31042
ובצד השני הנה על יעקב אמר הכתוב ויעקב איש תם, הכתוב אינו מונה במעלות יעקב כי היה תם אלא	31043
בחזותו של יעקב דיבר הכתוב כי היה איש תם, זהו ענין יושב אוהלים, וכדברינו על אמרם ז"ל (אבות א')	31044
ברכות ל"ה:), עשה תורתך קבע ומלאכתך עראי, כי זוהי ההוראה העיקרית על איש, ובזה הוא עיקר	31045
החילוק בין דורות הראשונים לדורות אחרונים, הראשונים היו יושבי אוהלים כל עסקם היה רק בתורה,	31046
כי זה היה כל מציאותם בורגנין לשם בורגניות.	31047
זכורני עוד מדור שלפנינו כי סתם טיול היה להם גרוע ופחות, מספרים על הרב בעל ערוך השולחן ז"ל	31048
שמעולם לא הלך לטייל, אי אפשר לנו לקבל כל מושג איך שהם הביטו על ענין הבטלה, הם היו יושבי	31049
אוהלים ודאי בבחינת איש, ומי יודע מצבנו אנו ובאיזה שם יקרא לנו? הערה נוראה מאד אם אכן הוא	31050
נמוח! להתבונן ולהבין עד כמה אין בין גיהנום לגן עדן אלא כחוט השערה! במה מפסיד הוא האדם את כל	31051
נפשו ועד כמה שכבר בשם אחר יקרא איש האדמה! (דעת תורה).	31052
	31053
מאמר קפט	31054
כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו	31055
(ויקרא י"ח ג').	31056
וברש"י מגיד שמעשיהם של מצריים ושל כנעניים מקולקלים מכל האומות, ואותו מקום שישבו בו ישראל	31057
מקולקל מן הכל, מגיד שאותן עממין שכבשו ישראל מקולקלים יותר מכולם (ת"כ), דברים אלה צריכים	31058

להבינם, מה זה אשר הקב"ה הושיבם במכוון במצרים במקום הכי מקולקל, ובדור הכי מקולקל? האם	31059
אמנם אין בזה כל שייכות בעצם לישראל? ומה משמיענו ומלמדנו איפוא כל אלה הדברים?	31060
כבר דברנו בהבנת הענין הזה, אם אמנם כי זה המקום וזה הדור בין כך ובין כך הם כלעצמם היו	31061
מקולקלים, וקלקולם זה היה הסיבה מאת ההשגחה בהבאת ישראל לשם, לנסיון להם ולזכות לגאולתם	31062
בהשמרם שם ממעשה ארץ מצרים, וכאמרם ז"ל (ויק"ר ל"ב ה') גן נעול אחותי כלה, על ידי שגדרו	31063
ישראל במצרים עצמן מן הערוה נגאלו ממצרים.	31064
ואפשר ללמוד בביאור הענין, כי הגוים נתקלקלו אמנם מחמת ביאתם וישיבתם של ישראל שמה, וישיבתם	31065
של ישראל גרמה למצריים שהתעיבו מעשיהם, וכן ביאתם של ישראל גרמה לכנעניים שהתעיבו מעשיהם,	31066
כן אנו יכולים לראות באמת מדברי הימים, וממעשים בכל יום של ישראל בין האומות, כי רשעת הגוים	31067
יותר מתגברת דוקא באלה המקומות הנמצאים שם יהודים, ואם כנים אנחנו בעמדתנו זו הנה זה מופת גדול	31068
באמונה.	31069
ודאי כי היהודים לא הם המקלקלים את הגוים שכניהם בפשוטו, אבל ביאור הענין הוא ככה, הלא ישראל	31070
ואומות שני הפכים הם בתכלית, לא רק כשתי אומות בעלמא, אשר אם כי מחולקות הן אומה מחברתה,	31071
אבל לא הפכים הן, הנה גם צרפת ואשכנז מריבים זה עם זה, אבל אין זה כי אם מריבה על עסקים אשר	31072
ביניהם, ובסור עסקיהם תסור גם כל מלחמותיהם, כי אם כי הם שתי אומות אבל סוף סוף ממשפחת	31073
האומות הן, יש מה אשר מאחדם, לא כן ישראל ושאר האומות, לא עסקים ומריבות עושים ביניהם אלא	31074
מלחמה נצחית יש כאן, סוג המלחמה של קדושה וטומאה.	31075
שנאת האומות לישראל היא מהסודות הכי גדולים אשר בבריאה, למעלה מן הטבע למעלה מן כל	31076
המהלכים, הנה אנו רואים באחרונה איך שחידשו שוב את הפרוטוקולים של זקני ציון, ומנהלים משפטים	31077
גדולים עליהם, להשתומם לראות איך שהגוים גם מאמינים בזה כעובדה ודאית, ומה לא כתוב בהם? כי	31078
היהודים נמצאים בכל פינות העולם, וכי היהודים מנהלים בתוך כל הממשלות, וכי הם המכריעים כל דבר	31079
גדול וקטן.	31080
הם המנהלים את מלחמות האומות להחריב את העולם, כדי להרוג ולאבד את כל הגויים, וכי מתכוננים	31081
בלילה אחת לשחוט את כל הגרמנים, וכדומה וכדומה בלבלולים ושטויות אשר ממש לא יאומן, כי מי שיש	31082
לו מוח בקדקדו יאמין בכזאת! ואנחנו מורגלים כבר ועוברים על כל הדברים בלי שימת לב, אבל המתבונן	31083
יבין ויראה מזה המופת הכי גדול על אמונה, אל נביט על הדברים בהבטה שטחית, עמוק עמוק הוא הענין,	31084
הוא סוד הפחד והאימה של הטומאה מפני הקדושה.	31085
חז"ל (שם פ"ט.) אומרים מאי הר סיני, שירדה שנאה לאומות העולם עליו, למה נקרא שמו הר חורב	31086
שירדה חורבה לאומות העולם עליו, כל מה שעלו ישראל כן גדלה השנאה, מצינו בחז"ל בכמה מקומות,	31087
איך שכנסת ישראל אומרת להקב"ה אתה גרמת לנו, כי לולא אתה היינו מתערבין בגוים וחזלנו מסבל, כל	31088
יותר שאנו דבקים בה' אלהינו, רשעת הגוים מתגברת ללא כל סיבה.	31089
פעם הלכתי לי לטייל והנה עמד לו תינוק נכרי משחק עם איזה שוט בידו, ובעוברי לפניו והנה העביר עלי	31090
את השוט להכות אותי, אמרתי לעצמי אז הנה הלכו ועברו על דרך זה כמה מאות גויים, ומה ראה תינוק זה	31091
להכות דוקא אותי, וכי מי הורה לו על זה? אבל התירוץ הוא כי מי לימד להחתול לשנוא את העכבר?	31092
לימודים רבים צריכים על זה? הנה זה כן בעצם טבעם, אש ומים הפכים הם בתכלית לעולם לא יהיה	31093
שלום ביניהם.	31094
הוא סוד ישראל ואומות, סוד הקדושה והטומאה הפכים הם בתכלית, ומן הידוע כי הפכים כל שיגבור	31095
האחד יתגבר השני לעומתו, למה מעשיהם של מצרים מקולקלים מכל האומות? הנה זה מגודל סוד	31096
הקדושה של ישראל, למה המקום שבו ישבו ובאו ישראל מקולקל מן הכל? כל מה שישאל התנהגו	31097
ביותר קדושה, התעיבו הרשיעו שכניהם ביותר, השנאה לישראל היינו השנאה לכל דבר טוב.	31098
חז"ל מספרים שהגויים מתלוצצים על מעשיהם ומצוותיהם של ישראל, אוי ואבוי להם כי השבת קודש	31099
הוא ליצנות בעדם, הוא הדבר שאמרנו כי השבת בכל קדושתה כשמתקוממת נגד הטומאה, ודאי אין להם	31100
כל דרך כי אם להתלוצץ, מספרים כי בארץ אשכנז מתגברת עכשיו עבודת אלילים, דבר אשר כבר כמה	31101
אלפים שנים עזבו מעבודה זרה זו? היש טעם ומהלך לחדש כעת שקוצים וגלולים כאלה? אין זה אלא	31102
שבהתגבר הקדושה מתגברת הטומאה, הוא סוד של שני הפכים. (דעת תורה).	31103
	31104
מאמר קצ	31105
כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו	31106
(ויקרא י"ח ג').	31107

יש להבין למה הקב"ה הזהיר את ישראל על תועבות מצרים וכנען דוקא, וכי לא די היה להזהירם בדרך כלל על מעשי התעותעים של כל אומות העולם, מהי ההדגשה המיוחדת על מצרים אשר ישבתם בה,	31108
וביחס לכנען אשר אני מביא אתכם שמה, והנה מצאתי בחז"ל הק' וז"ל, מנין שלא היתה אומה באומות שהתעיבו מעשיהם יותר מן המצריים, ת"ל כמעשה ארץ מצרים לא תעשו, ומנין למקום שישבו בו ישראל שהתעיבו מעשיהם יותר מכולם, ת"ל אשר ישבתם בה לא תעשו.	31109
ומנין שישבתם של ישראל גרמה להם לכל המעשים הללו, ת"ל אשר ישבתם בה לא תעשו, ומנין שלא היתה אומה באומות שהתעיבו מעשיהם יותר מן הכנענים, ת"ל וכמעשה ארץ כנען לא תעשו, ומנין למקום שבאו בו ישראל וכבשו שהתעיבו מעשיהם יותר מכולם, ת"ל אשר אני מביא אתכם שמה, ומנין שביאתם של ישראל גרמה להם לכל המעשים הללו, ת"ל אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו עכ"ל (מד"ר שה"ש ב' ט').	31110
והנה לכאורה מוזר הוא הרעיון, שכאילו בנ"י גרמו להעמקת השחתתם של מצרים וכנען? ברם חז"ל הציגו כאן לפנינו תמונה אמיתית ונפלאה, המתהווה ביחסים של בין פרט לפרט ובין אומה לאומה, כשאחד מצליח ומתעלה במוסריותו העילאית, ולעומתו חברו משולל הכח להגיע לידי מעלת חברו הולך ומגיב בדרך קיצונית, ומתגלגל מטה מטה עד הגיעו לעמק הגהינום ושאל תחתית.	31111
לדוגמה מן החיים המעשיים, שני שכנים חברים סמוכים אחד לחבירו, האחד מצליח ועושה חיל הולך ומשגשג בדרגות רוחניות, והוא רוכש לעצמו אהדת הקהל ונעשה לאשיות מרוכזת, ושכנו בעל כשרונות פחותים שלא זכה ולא הצליח להתעלות כחבירו, ובדעתו שלעולם לא יזכה להשתוות לידי עמדת חברו כבודו ומעלתו, הוא הולך ומתגלגל ומתאכזר בכבוד עצמו ובכל הווייתו, עד שהוא נופל לתהום מוסרי כזה שלא עלה על דעתו.	31112
אכול קנאה ומרירות הוא ומשליך את נפשו אל הקצה האחרון והנפסד, תגובתו היא מרה ומיואשת, וכל סיפוקו הוא בזה שהוא מעמיד את עצמו בצד הנגדי של ערך חברו וכבודו, אם חברו מתעלה בתורה הרי הוא מפר תורה, אם חברו מתעלה ומתגבר באמונתו, הרי הוא מתלוצץ ולועג לכל יקר שבקדושה.	31113
ולא משום שבאמת הוא הגיע לידי הפקירות כזו מצד נטיית עצמו, אלא המניע העיקרי היא התשוקה לבטל ערך חברו ומעלתו, וממילא מוכרח הוא לבטל כל ערכי ההוד וההדר המקיפים את חברו, מוכרח הוא ללעוג ולבטל את דברי התורה, קיום התורה ומסירות נפש, עליה כל תפארתו של חברו.	31114
הביטול וההתעללות נובעים דוקא מההכרה הטמונה בלב המתעלל המתקנא בנפשו, והוא יקרת ערך התורה, אלא שכאן כח תאוות הקנאה מעורב בכל תגובותיו, נמנע הוא מהתאמץ או אולי אין בכחו להתאמץ להשתוות לחבירו, ולכן בכדי להבליט את עצמו לעומת חברו, הרי הוא הולך ומטמטם את עצמו, ובוחר להקיף את עצמו בענני חשכה ובלהות.	31115
ומהסבר זה אנו באים לידי תמונת ישראל במצרים והשפעתם על המצריים, כפי שתואר וצויין במאמר חז"ל הנ"ל, בנ"י למרות השעבוד הצטיינו בכל מדות היקר והקדושה, ויהי שם לגוי גדול מלמד שהיו ישראל מצויינים שם, אף מצריים האדונים המשעבדים הכירו ברוממות נפשם של ישראל, שהיתה מרחפת עליהם אף בהיותם באהלי קדר, המצרים האדונים מוכרחים היו לראות ולהכיר אף בתבונתם האנושית הפשוטה, כי נעלים הם בנ"י עליהם, נעלים הם העבדים בזוהר נפשם על אדוניהם.	31116
ומה היתה תגובת מצרים על האור הגדול הבוקע ועולה מאהלי שם זרע אברהם יצחק ויעקב? לחקותם ולהתלמד מהם להיות כמו בנ"י, לא היה באפשרותם וכוחם בשום פנים ואופן, אלא איך להחליש ולרכך את קרני האור הבוקעים מאהלי בנ"י, הדוקרים את נפשותיהם הגסות? ע"ז צריך להתגלגל לקצה האחרון, שפלות מוסרית כזו שתשמש תריס והגנה מפני קרני האור התובעות והדוקרות.	31117
ולכן השתקעו בכל מ"ט שערי הטומאה ונעשו שטופי זימה, אכזריות וההתעללות בעבדיהם, נקלעו לכף הקלע הקיצוני ביותר, ונעשו מתועבים במוסריותם מכל האומות, זוהי הדגשת חז"ל שישבתם של ישראל גרמה לכל המעשים הללו, וכן היה עם עמי כנען שתגובתם על האור השמימי שהולך ומתקרב לגבולותיהם היתה כתגובת מצרים, השחתה וניוון תהומי שאין לתקנו יותר, ומנין שביאתם של ישראל גרמה להם לכל המעשים הללו, ת"ל אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו.	31118
זוהי ההשפעה של אנשי המעלה שתגרום לפעמים להעמקת ההשחתה של אנשי סביבתם, שהם קלושי כח להתאמץ ולהשתוות לחבריהם הגדולים, אלא שמקנאים והקנאה מעבירה אותם על כל ערכם וכבודם, ואף עלולים להתדרדר עד טמיון ותהום ההשחתה שאין מפלט ממנו יותר, זוהי תמונתה וציוורה של התורה על מצבם של עמי מצרים וכנען שהתהווה בגלל קרבת ישראל אליהם.	31119
ושמעתי ממור"ר הגה"צ רי"א וולדשיין (שרשב"ר) זצ"ל שהסביר ענין של ישמעאל מצחק, ופירשו חז"ל שזה ע"ז גילוי עריות ושפיכות דמים, וברמב"ן והספורנו ז"ל מבואר שהיה מצחק, היינו שהיה מלעיג על יצחק או על המשתה הגדול שנעשה בבית אברהם באמרו שנתעברה מאבימלך עיי"ש.	31120
	31121
	31122
	31123
	31124
	31125
	31126
	31127
	31128
	31129
	31130
	31131
	31132
	31133
	31134
	31135
	31136
	31137
	31138
	31139
	31140
	31141
	31142
	31143
	31144
	31145
	31146
	31147
	31148
	31149
	31150
	31151
	31152
	31153
	31154
	31155
	31156
	31157

והסביר הוא ז"ל שבאמת ישמעאל מצד עצמו לפי מצבו הרוחני לא היה נוטה כ"כ למעשים כאלה מצד	31158
קצת תולדתו, כמ"ש הספורנו ז"ל פרא אדם, פרא הוא חמור הבר, אמר שיהא חמור במזגו מצד האם	31159
המצרית ושיהיה אדם מצד אביו, כמאמרם ז"ל שעשה ישמעאל תשובה עכ"ל, א"כ לא הגיע ברשעתו עד	31160
כדי ריחוק שכזה, אלא שהאור הגדול שטפח על פניו מהופעתו של יצחק, הכהה וטמטם את מצב נפשו,	31161
ובאין כח לחקות ולהתעלות עד כדי דרגת אורו של יצחק, התמוטט ונפל לתוך הקצה השני ע"ז וכו'.	31162
עד לידתו של יצחק היה ישמעאל מרגיש את עצמו כמיוחס וכבעל מדרגה רוחנית ידועה, אלא שלאור	31163
טהרו וזהרו של יצחק התחיל להרגיש עצמו כמבוטל, להתלמד מיצחק ולהתעלות לאט לאט לא היה יכול,	31164
לא מפאת טבעו מצד אמו ולא מפאת תשוקתו, שלא הגיעה לידי מדרגות גבוהות כאלו של יצחק, ולהשלים	31165
עם קטנותו ופחיתות ערכו ביחס ליצחק לא היה יכול, ובכן מהי התגובה? יצירת תריס ומגן מפני אור	31166
המוסר האלהי המגיע אליו, בצורת ירידה מדעת והתגלגלות לתהום ההשחתה של ע"ז גילוי עריות	31167
ושפיכות דמים.	31168
וגם בעשותו אותם לא עשאו מתוך השקפה ושיכנוע, אלא מתוך קנאה בוערת בכדי להפחית ולקפח את	31169
ערכו של יצחק שגדלותו מתבלטת כל כך לעיני כל, ולכן כשעשה תשובה שהניח את יצחק לילך ראשון	31170
אחר מיטת אברהם, כמשאז"ל ויקברו אותו יצחק וישמעאל מכאן שעשה ישמעאל תשובה (ב"ב ט"ז), בזה	31171
תיקן וגילה דעתו שמכיר בגדלותו של יצחק, וחוזר ומתחרט על כל מעשי התעוועים של ע"ז גילוי עריות	31172
ושפי"ד שעשה מקודם בכדי להכעיס את יצחק.	31173
מה שיש לנו ללמוד מכאן, עד כמה מסוכן הוא המצב של מי שיש לו בצדו או בשכונתו, איזה חבר גדול	31174
ממנו באור התורה והמוסר, שמכהה את אור חכמתו ומקטיף חשיבותו, אל נא יסתבך במלכודת היצר	31175
להתדרדר ולהתמוטט, אלא יקבל ברצון ובחיבה ויכיר בערך חבירו, יתחמם באור חכמתו וגדלותו יתחקה	31176
על שורש מי שלמעלה ממנו ויתלמד ממנו, כי אם יתחיל חלילה בקינטור ובלעג, מי יודע לאיזה שאול	31177
תחתית של ירידה מוסרית הוא עלול להגיע, והרחמן יתן בלבנו היכולת להסתגל ולהכיר באור מעלות	31178
חבירנו, ושלא ניכווה ברעל הקנאה, נזכה להתקשר עם הטובים והגדולים ממנו, בכדי שנגיע למעלתם הם!	31179
(תורת הנפש).	31180
	31181
מאמר קצא	31182
כמעשה ארץ מצרים אשר ישתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו	31183
(ויקרא י"ח ג').	31184
העמיד הכתוב חוקות הגויים לעומת חוקות התורה, מה הדמיון והשוויון? התורה מתחלקת כידוע במשפטים	31185
מצוות וחוקים, משפטים נקראים דברים שיש להם טעם, חוקים אין להם כל טעם, אולם המתבונן	31186
במשפטים מצד לומדות, אם רק מעמיקים וחודרים בפנימיותם, רואים תיכף שאין הענין כפי שחשב	31187
בתחילתו, כי עם ההתעמקות באים לחקירת הגדרים, וגדרי הענינים באמת לא כ"כ פשוטים ומובנים,	31188
וכשנכנסים ביתר עומק מגיעים לגזירת הכתוב שבהם, ושם כבר הינם כמלתא בלא טעמא, גזירת הכתוב	31189
ולא יותר! ממש חוק ככל עניני החוקים, ומה כבר ההפרש בין משפטים לחוקים?	31190
ביאור הענין הוא כך, בדברי מאכל הנה יש החיך אשר נהנה מהאכילה, והחיך יכול אמנם לחשוב כי כל	31191
כוונת האכילה היא רק ליהנות אותו ולטעמו ותו לא, אבל סוף סוף הלא האוכל עובר את החיך ומתעכל עד	31192
שהוא מגיע אל הלב, ושם הרי הדברים כבר בלי טעם לגמרי, וכוונת האכילה הלא היא באמת דוקא לשם	31193
אל החיים עצמם, וכן הדבר בעניני רוחניות וזה סוד ויסוד התורה כולה, עיקר מציאותה היא חוק בלי כל	31194
טעם, גזירה גזרתי חוקה חוקקתי ואין לך רשות להרהר אחריה.	31195
גם המשפטים וכל המצוות גזירות ה' הם ולא ליהנות נתנו, אמנם במשפטים ובמצוות מרגישים באמת טעם	31196
נפלא, אבל כל זה אינו אלא רק בגדר חיך! אשר הבורא ית' הכל יכול הוא עשה חיך לחוקים, הכל יכול	31197
בטובו הגדול ית' נתן להגזירות והחוקים אשר בעיקרם של המשפטים והמצוות, טעם והנאה בעשייתן	31198
אשר ישמשו רק כחיך, למתק את אכילתם ולהמשיך בליעתם ולא יותר, וישנם חוקים אשר הבורא ית' לא	31199
עשה להם חיך, כי כך עלה ברצונו ית', ואז נשאר המצוה בגדר חוק בלי טעם, ואילו רצה הוא ית'	31200
להלביש לפרה אדומה טעם ליצור גם לה חיך, היתה פרה אדומה גם כן מצוה בטעמא כמו גזל ועריות.	31201
זהו הענין אשר אמר הכתוב וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו ובחוקותיהם לא	31202
תלכו, וברש"י מה הניח הכתוב שלא אמר? אלא אלו נמוסות שלהן, דברים החקוקין להם כגון טרטיאות	31203
ואצטידיאות, ישנם גם אצל הגויים מעשים שהם מצוות אצלם, אבל יש אצלם עוד חוקים אשר הם אמנם	31204
כל עיקרם, דברים החקוקים להם דברים שאין בהם כל טעם ומהלך, אלא נובעים מהטבע שלהם מעצם	31205
מהותם, מעצם האינסטינקט שלהם עצמו והוא העיקר שלהם, ובהילוך אדם בנמוסיהם של הגויים אדם	31206
המתחקה בחוקותיהם, הנה כמוהם יהיו עושיהם ולא בישראל חלקו.	31207

ושמרתם את חוקותי כביכול עצם עצמיותו שלו, דברים שנחקקו ממני ומעצמי, בחינת אנא נפשי כתיבת	31208
יהבית (שבת ק"ה.), מאן דנפח מדיליה נפח, הוא סוד החוקים, ובשמירת החוקים אתם הדבקים בה'	31209
אלהיכם ודאי, חיים כולכם היום, כי אלהים חיים הוא אמרו אשר יעשה אותם האדם וחי בהם אני ה', והרי	31210
הדבר מבהיל! כי יתכן שאדם ישמור תורה ומצוות יהודיות, וחוקים יעשה נכריים עיקר מעמדו יהיה על	31211
חוקים של גויים, והרינו מבינים כבר ודאי כמה רחוק הוא אותו האדם מן תורה, שעיקר התורה הוא דוקא	31212
בחוקים, ושמרתם את חוקותי! והבן.	31213
בנוב"ת (יו"ד סי' י') משיב על שאלת עשיר אחד אשר זכהו השם בנחלה רחבה, ויש לו כפרים ויערות	31214
אשר בו תרמוש כל חיתו יער, אם מותר לו לילך בעצמו לירות בקנה שריפה לצוד ציד, או אסור לישראל	31215
לעשות דבר זה, משום צער בעלי חיים או משום בל תשחית, ואחרי הפלפול בצדדי ההלכה כותב שם	31216
הנו"ב ז"ל, אמנם מאד אני תמה על גוף הדבר, ולא מצינו איש ציד רק בנמרוד ובעשו, ואין זה דרכי בני	31217
אברהם יצחק ויעקב, ולכן השומע לי ישכון בטח השקט ושאגן בביתו, ולא יאבד זמנו בדברים כאלה	31218
ע"ש.	31219
נלכה נא ונגיד לעכו"ם נקודה כזאת במעשה של צידת חיות מפאת איבוד הזמן! הלא יביט עליך משתומם	31220
ולא מבין כל הדבור הזה! אולי יהיה לו איזה השגה מצד צער בעלי חיים, אבל לא במניעת הצידה מצד ענין	31221
איבוד הזמן, כי על מה אחרת יבקש לו במתנת הזמן אם לא במשחקים ותענוג!	31222
הנה לנו ציור של מעשה, אשר עליו תוכל לדון אם יש בו איסור אם לא, אבל ההליכה לצידה, הנה זאת	31223
עצמה של טרפות עצמיות של גוי, זאת מנמוסות שלהם מפנימי פנימיותם של גוי, ולא איכפת לן כלל בגופו	31224
של המעשה ובצדדי ההלכה שלו, כי הרי זה תולדת ותוצאת מעצמות עמקיותם ומעשיהם כמוהם, וכמוהם	31225
יהיו עושיהם חפצא של גוי! ההליכה לטריאות ואצטדיאות המשחקים והתענוגים הן הם עצמם של גוי,	31226
ישראל בעצמותו אין לו כל חיבור ושייכות לטריאות ואצטדיאות, הם חוקות אומות העולם והוזהרנו	31227
ובחוקותיהם לא תלכו. (דעת תורה).	31228
	31229
מאמר קצב	31230
כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו	31231
(י"ח ג').	31232
אמר רבי ברכיה אמר הקב"ה למשה לך אמור להם לישראל, כשהייתם במצרים הייתם דומים לשושנה בין	31233
החוחים, עכשיו כשאתם נכנסים לארץ כנען, היו דומין לשושנה בין החוחים, תנו דעתכם שלא תעשו	31234
כמעשה אלו וכמעשה אלו, ה"ד כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו, וכמעשה ארץ כנען	31235
אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו עכ"ל.	31236
תכונת נפשו של האדם מטבעו הוא איש מלחמה, בה במדה שהוא נפגש בהתנגדות וסתירת דעותיו מצד	31237
זולתו, הריהו הולך ומתחזק בעקשנות בדעתו והשקפתו, בה במדה שמתנגדיו משתדלים לפרק את	31238
השקפותיו, הריהו הולך ונדבק ונאחז בהם ביתר שאת, עד כדי נכוונת של נתינת נפשו ורכושו על השקפתו	31239
ודעתו, ודרך זו מאפיינת לא רק את היחיד כי אם גם את הכלל.	31240
ביתר שאת ובמדה גדושה יש למצוא קו קיצוני זה אצל עם ישראל, וכבר ציינו חז"ל במאמרם הקולע את	31241
מהותו של עם ישראל בנידון זה, ישראל עזים שבאומות (ביצה כ"ה), ולשבחם של ישראל נאמרה הגדרה	31242
זו ובעזות דקדושה עסקינן, ובחסדו של הקב"ה ניתנה להם מתנה זו, ומראש צורים ראה הקב"ה שעתידים	31243
ישראל לקבל את התורה, ונתונים ללעג ולבקורת ולגזירות נוראות ואיומות, מה עשה הקב"ה נטע בהם את	31244
מדת העזות, את כח האומץ לעמוד בפני כל לוחציהם.	31245
ובמדת התנגדותם לשונאיהם בנפש, עוד ילכו הלוך והתגבר בהשקפת האמונה ובהכרת האל, על כבודו	31246
וכבוד תורתו מוכנים להקריב את נפשנו בכל עת ובכל שעה, וכמ"ש הרמב"ן ז"ל בפ' ואתחנן, כי מאהבת	31247
ה' אתכם בחר בכם, שראה אתכם ראויים להתאהב לפניו ונבחרים לאהבה יותר מכל העמים, ולא הזכיר	31248
בזה טעם מן הבחירה כי הנבחר לאוהב הידוע, לסבול את אוהבו בכל הבא עליו ממנו, וישראל ראויים לכך	31249
מכל עם כמו שאמרו שלושה עזים הם ישראל באומות, כי יעמדו לו בנסינות או יהודאי או צלוב עכ"ל.	31250
וכן איתא במד"ר, מה לך יוצא לישרף על ששמרתי את השבת, מה לך יוצא ליהרג על שאכלתי מצה, מה	31251
לך לוקה בפרגול על שעשיתי סוכה, על שנטלתי לולב, על שהנחתי תפילין, על שעשיתי רצון אבי	31252
שבשמים עכ"ל, ואכן שאין עזות יותר נשגבה מלהיות להוט לקיים מצוות ה' אף בשעה שהסכנה אורבת,	31253
ומה גדולה ונשגבה הגדרת התורה במדת העוז שנא' ה' עוז לעמו יתן.	31254
התורה כולה מלמדת את האדם הישראלי למדת עזות הנפש, עזות של אמת עזות של קדושה, עזות של	31255
הכרת הבורא ית"ש עזות הנובעת מאהבת ה', והעוז והחזקה להיות מוכן למות על קדושת שמו, ובמדת	31256

עזות כזו לא הצטיינה שום אומה שבעולם אלא ישראל בלבד, ומשום כך נתנה התורה לישראל שהיא עוז לעם עז, כדי שיעמדו בתורתן ובקיומן בכל הנסיונות בין העמים.	31257
אבל הנסיון הוכיח שהרבה מן הגבורים המנצחים בשוכם מן המלחמות עטורי כבוד והם חוזרים לחיי שלווה, הם מאבדים הרבה מרום מעלתם, כי יש שאינם יכולים להסתגל במצב של שלווה, וכל הודם שהיה חופף עליהם בימי התלבטותם עם מתנגדיהם הולך ושוקע, ולפעמים הופכים לכוח רועץ והורס בתוככי המדינה שמסרו נפשם לקוממה ולחזקה, וזה קורה לעתים קרובות גם עם אנשי הרוח, בתקופות התלבטותם והתייסרותם הן עולים ומתעלים ברוח והשגות אלהיות, אבל כשמגיעים לאיזה שלב של מנוחה ושלווה, הרי הם כנסוגים אחורנית ומגלים סימני חולשה ונפילה.	31258
ומה שיקרה לאיש הרוח במובן כזה קרה גם לכלל ישראל, בכמה מתקופות קורותיהם עזים וקשים היו בעלי גבורה ונצחון, דוקא בתקופות עינוייהם האימיים ביותר, סבל על אנושי שקשה להעלות על הדעת, גילו בשעה זו זוהר נפשי גדול ונורא, אבל בהגיעם למצב של שלווה והתפנקות מתוך מנוחה וחיי חופש, התחילו להראות סימני חולשה בהליכותם בקודש.	31259
וכן אמרו ז"ל (מד"ר שה"ש פ"ד), אמר לוי אמר הקב"ה בחורבנה העמידה לי צדיקים ובבניינה העמידה לי רשעים, בחורבנה העמידה לי צדיקים דניאל וחבורתו, מרדכי וחבורתו, עזרא וחבורתו, בבניינה העמידה לי רשעים כגון אחז וחבורתו, מנשה וחבורתו, אמן וסייעתו עכ"ל, השלוה גרמה להחלשת ערכי הנפש ודעת התורה ובעיטה בקנינים הנצחיים, הגלות הצליחה לחצוב ממחצב הנשמה הישראלית תקיפות, עזות דקדושה וכו', אבל בהגיעם למצב של מרגוע והתפנקות הפסידו רוחם הטהור, עזותם והתלהטותם פגה מהם.	31260
וזה מה שהזהיר הקב"ה את בני"י שיהיו דומים לשובנה בין החוחים, כמו שהתגלו בכל אומץ וטהרת לבם הצרוף בשעת חירום ושעבוד של סבל במצרים, הגלות גילתה את כל המאור שבנשמותיהם, כן מתחנן לפנייהם הקב"ה, שיהיו כשובנה בין החוחים, אף אחרי היכנסם לארץ כנען אל המנוחה ואל הנחלה, אל נא ירפו מעזותם והתלהטותם ופרישותם אף בחיי השלוה, בחיי החדוה בחיי חירות ודרור באין נוגש ורודה עליהם.	31261
וזה הנסיון הקשה ביותר שישנאו את הרע, לא מצד הכרת הרע המשתפך על פני משעבדיהם, אלא מתוך הכרת הרע בעצמיותו, שיתנגד בכוחותיו נגד הרע שנועץ בתוך חיי השלוה, שמפתה את האדם ומשחדו להמשך אחר האדישות וחיי התענוגים, להלחם נגד הפתויים של חיי פשרה, ללחום נגד היצר של חיי השלוה ופתוייה, ויאבה את ה' לא מחמת המציק והמשעבד, אלא מצד טובו ורחמיו הגדולים המשגיח עלינו בכל רגע, ועלינו לעבדו בשמחה ובטוב לב. (תורת הנפש).	31262
מאמר קצג	31263
כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו (ויקרא י"ח ג').	31264
התורה מדברת אודות עניני עריות, והתורה אומרת כאן הקדמה לזה דבר שלא מן הרגיל בתורה, כמעשה ארץ מצרים לא תעשו, הייתם שם והסביבה משפיעה על האדם אבל לא תעשו כן עי"ש.	31265
בפשטות מדברים כאן אודות מעשים מגונים מקולקלים, אבל רש"י מביא כאן את דברי התו"כ שמדבר אודות לימוד התורה, ללכת בהם אל תפטר מתוכם שלא תאמר למדתי, ומאי ענין לימוד התורה לעריות?	31266
תורה אין זה חכמה, יהיה אפילו חכמה אלקית חכמה עילאה אלא דרך החיים, גם חכמת העולם אין זה ענין של חכמה רק דרך פילוסופיה של חיים, אלא שזהו דרכי מוות ולכן אי אפשר להיות ב' הדברים ביחד, בחכמה שייך שאחרי שמילא כרסו בש"ס ופוסקים, רוצה להשיג ג"כ עניני חכמה מחכמת העולם, כי הרי חכמה בגויים תאמין.	31267
אבל מכיון שהם דרכים בחיים, א"כ זהו סתירה דרך חיים עם דרך מוות, ודומה כאילו מערב סם חיים וסם מוות, וראיה שחכמת העולם הוא דרכי מוות, הוא ממה שהם מובילים אליו הם מולידים עריות והשחתה וכו', ולכן הקדימה זאת התורה. (עץ הדעת).	31268
מאמר קצד	31269
כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו (י"ח ג').	31270
לעולם ישתדל אדם לרוץ לקראת מלכי ישראל, ולא לקראת מלכי ישראל בלבד אלא אפילו לקראת מלכי או"ה, שאם יזכה יבחין בין מלכי ישראל למלכי או"ה (ברכות ט:), וברש"י שאם יזכה לעוה"ב לראות גדולתן של ישראל, יבחין כמה הרבה גדולתן יותר על האומות עכשיו, דברי רש"י לכאורה קשים להבין,	31271
	31272
	31273
	31274
	31275
	31276
	31277
	31278
	31279
	31280
	31281
	31282
	31283
	31284
	31285
	31286
	31287
	31288
	31289
	31290
	31291
	31292
	31293
	31294
	31295
	31296
	31297
	31298
	31299
	31300
	31301
	31302
	31303
	31304
	31305
	31306

הנה מצוה לנו עכשיו לרוץ ולראות המלכים, שלאחר כך לעוה"ב תהיה לנו ידיעה רבה ביתרון גדולתן של ישראל! ומה איכפת לך אם לא יכיר בזה, הנה באיש הזוכה בעוה"ב מדובר, ומה בכך אם הידיעה בריבוי גדולתן של ישראל על האומות תהא חסרה לך?	31307 31308 31309
אמנם זהו סוד הדבר, מצינו בזוהר הקדוש תזריע (דף מ"ז.), רבי חייא פתח ואמר וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החושך (קהלת ב'), האי קרא אית לאסתכלא ביה אמאי אמר וראיתי אני, וכי שאר בני עלמא לא ידעי ולא חמאן דא? אפילו מאן דלא ידע חכמתא מן יומיו ולא אשגח בה, ידע שיש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החושך, והוא שבה גרמיה ואמר וראיתי אני! אלא הכי תאנא מאן חכים כשלמה, ומה דאיהו חמא לא חמא בר נש אחרא, ותניא וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות, מן הסכלות ממש אתי תועלתא לחכמתא, דאלמלא לא אשתכח שטותא בעלמא לא אשתמודע חכמתא.	31310 31311 31312 31313 31314 31315 31316
תאנא חיובא הוא על בר נש דאוליף חכמתא, למילף זעיר מן שטותא ולמנדע לה, בגין דאתי תועלתא לחכמתא בגיניה, כמה דאתיא תועלתא לנהורא מחשיכא, דאלמלא חשוכא לא אשתמודע נהורא ולא אתייתא תועלתא לנהורא מניה, דאמר רבי שמעון לרבי אבא ת"ח רזא דמלה, לא נהיר חכמתא דלעילא ולא אתנהיר אלא בגין שטותא דאתער מאתר אחרא, וכך לתתא אלמלא לא הוה שטותא שכיח בעלמא לא הוה חכמתא שכיח בעלמא.	31317 31318 31319 31320 31321
והיינו דרב המנונא סבר כד הוה ילפין מניה חברייא רזי דחכמתא הוה מסדר קמייהו פרקא דמילי דשטותא, בגין דייתי תועלתא לחכמתא בגיניה, הה"ד (קהלת י') יקר מחכמה מכבוד סכלות מעט, משום דהיא תקונא דחכמתא ויקרא דחכמתא, ועל דא כתיב ולבי נהג בחכמה ולאחוז בסכלות, ר' יוסי אמר יקר מחכמה ומכבוד, כלומר יקרא דחכמתא ונוי דילה, ויקרא דכבוד דלעילא מאי היא סכלות מעט, זעיר דשטותא אחזי וגלי יקרא דחכמתא וכבוד דלעילא יתיר מכל אורחין דעלמא, כיתרון האור מן החושך, תועלתא דנהורא לא אתייתא אלא מן חשוכא, והיינו דכתיב גם את זה לעומת זה עשה האלהים, וכתיב טוב אשר תאחוז בזה וגם מזה אל תנח ידך עכ"ל.	31322 31323 31324 31325 31326 31327 31328
הנה כאן יסוד גדול ונורא אשר לא חמאיה בר נש אחרא, כי אם שלמה מלכא, והחכם באמת הוא היודע כי החכמה לעצמה אינה כלום, כל יקרות החכמה כל הנאת החכמה באה דוקא מן החושך! ובאיזו חכמה קא עסקינן? החכמה האמיתית חכמתא דלעילא! גם חכמתא דלעילא לא נהיר ולא אתנהר אלא בגין שטותא דאתער מאתר אחרא, מבהיל ונורא סוד הענין, ומזה למד הזוהר שכך לתתא כן הוא כי רזא דמלה אחד הוא, תקונא ויקרא דחכמתא מן סכלות אתייתא, תקונא ויקרא דנהורא מן חשוכא אתייתא!	31329 31330 31331 31332 31333
הרמח"ל ז"ל (מס"י פ"א) מבאר בסוד האדם, כי לא נברא אלא להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו, שזהו התענוג האמיתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להמצא, ומקום העידון הזה הוא העוה"ב, והנה שמו הקב"ה לאדם במקום שרבים בו המרחיקים אותו ממנו ית', ונמצא שהוא מושם בתוך המלחמה החזקה, כי כל עניני העולם הנה הם נסיונות לאדם, וכפי השיעור אשר כבש את יצרו ותאותיו ונתרחק מן המרחיקים אותו מהטוב ונשתדל לידבק בו ית' כן ישיגהו וישמח בו ע"כ.	31334 31335 31336 31337 31338
סוברים אנחנו בענין עוה"ב ועוה"ז כשני דברים לעצמם ללא כל שייכות, כמו מי שעמל במקום אחד ומשלמים לו שכר במקום אחר, הוא עמל בזה העולם ונותנים לו בעוה"ב השכר שמגיע לו, ללא כל המשך וקשר למקום עמלו, טעות גדול הוא מחשבה זו! סוד הדבר הוא כי כל יתרון עוה"ב הנהו דוקא מן עוה"ז כיתרון האור מן החושך, הנאת האור הנהו דוקא מן החושך, לולא החושך אין כל ענין באור, לולא החושך לא היה כל הנאה באור, כל תענוג העוה"ב והנאתו מן עוה"ז הוא בא.	31339 31340 31341 31342 31343
בציור אחד שהיה אסור שלושת ימים ללא כל נוחיות, ולא היה לו מקום לשכב או לישב, ואף לא מקום לעמוד כראוי, ואחר ששחררוהו ונתנו לו אפשרות להניח עצמו, אז הוא מרגיש באמת הנאת השכיבה, אחרי יציאתו ממאסר אז הוא מרגיש באמת הנאת החירות! כל רגע ורגע הנאת החירות שלו קשורה במציאות הוויתו בהמאסר, כל הנאת עכשיו היא מציאות שחרורו ויציאתו מהמאסר! כן הוא סוד עוה"ב לולא העוה"ז לולא כל הרע וכל החושך, לא היתה אפשרות לכל מציאות העוה"ב! כל הנאת העוה"ב היא מה שניצלו מן הרע, הדביקות בו ית' היינו הבריחה מן יצה"ר, הבריחה מן הרע והחושך.	31344 31345 31346 31347 31348 31349
מזה יכולים לקבל ציור בנוראות הרע והגיהנום כי אחד הוא, הלא ודאי לא שוה הרגשי ההנאה של אדם הניצול ממאסר של שלושת ימים, שהרגשי הנאותיו יעמדו משך של איזה ימים ספורים ולא יותר, וגם הניצול מצרה יותר גדולה, אם כי שמחתו תתקיים זמן יותר ארוך, אבל ברוב הימים שכוח ישכח מצרותיו שעבר בהם, וכל הרגשי הנאותיו אבוד יאבד אותם, והנה מי יכול לצייר עומק הגיהנום ויסורי הרע, אשר בהצלתו מהם מגיע לאדם שמחה של נצח נצחים מבהיל למתעמק!	31350 31351 31352 31353 31354

הנה יוצא מדברינו חידוש גדול, כי יקרת המצוות נחשבות במדת ההנאה שיש לו בה מאשר ניצול מן הרע,	31355
כי סוד הדבר מכל וכל הוא רק הבריחה מן הרע, כל הנאת החכמה היא שלילת הסכלות, אור מן החושך	31356
עוה"ב מן עוה"ז, וכן אמנם הוא סוד כל התורה כולה, הבריחה מן הרע ולדבקה בו.	31357
זהו הענין של הוי רץ למצוה קלה ובורח מן העבירה ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה (אבות ד'),	31358
גילה לנו בן עזאי סוד המצוות כי כל ענינם הוא רק מדת הריצה למצוה, ולהיפך מדת הבריחה מן העבירה,	31359
ואומר ששכר מצוה מצוה, רצה לומר כי כל ענין המצוה הוא השכר מצוה היינו הנאת המצוה, שהוא	31360
הריצה אליה והבריחה מן העבירה, הוא כל ענין המצוה, וא"כ ודאי הוי רץ למצוה, ושכר עבירה עבירה,	31361
השכר עבירה ההנאה מן העבירה, אי הבריחה מן העבירה היא העבירה, ואם כן הלא תדע ודאי במה יהיו	31362
כל עסקיך, הוי רץ למצוה ובורח מן העבירה!	31363
זהו אשר רש"י מבאר, שאם יזכה לעולם הבא לראות גדלותן של ישראל, יבחין כמה הרבה גדלותן יותר	31364
מכל האומות עכשיו, אין זה ענין של איזה יתרון דבר, אלא זהו סוד בכל ענין העוה"ב, כי כל ענין עוה"ב	31365
כל הנאתו ויקרתו מוצאו במדה של יבחין, כי יתרון החכמה הנהו מן הסכלות ממש, יתרון האור מן החושך	31366
ממש, לולא החושך אין אור, לולא הסכלות אין חכמה, לולא עוה"ז אין עוה"ב, כשמביטים על הכבוד של	31367
מלכי אוה"ע, כבוד מדומה ומגואל כבוד ריק מכל תוכן, ואח"כ רואים את כבוד מלכי ישראל כבוד מלכות	31368
מפואר באמת, הן הן מעיקרי העוה"ב ההבחנה על אור וחושך! והבן כי נפלא ואמת הדבר! (דעת תורה).	31369
	31370
מאמר קצה	31371
את משפטי תעשו ואת חקתי תשמרו ללכת בהם (ויקרא י"ח ד').	31372
ופירש רש"י ללכת בהם אל תפטר מתוכם, שלא תאמר למדתי חכמת ישראל אלך ואלמד חכמת מצרים	31373
וכשדים, ועיין בשפתי חכמים שהדיוק הוא מהיתור דלמה נאמר ללכת בהם, דלימוד התורה נקראת ללכת	31374
בהם היינו הליכות חיים, ונראה לבאר דלימוד התורה שנקרא הליכה הכונה על עמלות בתורה ולא סתם	31375
לימוד, וכמו שדרשו חז"ל על בחוקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה, כי להשיג התורה יכולים רק ע"י	31376
עמלות.	31377
א"כ אין שייך לומר כבר למדתי חכמת ישראל אלך ואלמד חכמת מצרים, דזה היה שייך רק אם היו	31378
צריכים לסתם לימוד תורה, אז יכול האדם לומר שלמד כבר, אבל אם עיקר לימוד התורה הוא עמלות	31379
בתורה, א"כ זהו דבר שאין לו תכלית וקצבה ולא שייך לומר למדתי כבר, כי אין שיעור וסוף לעמקות	31380
התורה, וכל מה שהאדם מתעמק בתורה יכול להתעמק בזה יותר ויותר, ואדרבה כל מה שמתעמקים בה	31381
יותר ויותר נפתחים יותר מעינות ומקורות בלי סוף.	31382
עמלות בתורה אין זה סתם סגולה ויתרון ללימוד התורה, רק שבלי עמלות אין התורה מתקיימת כלל	31383
באדם, תורת שלמדתי באף היא שעמדה לי, ועיין בט"ז לאו"ח סי' מ"ז סק"א שביאר בזה ענין, על מה	31384
אבדה הארץ על עזבם את תורתו ולא הלכו בה, וביאר רב שלא ברכו בתורה תחילה, על עזבם את תורתו	31385
היינו שאף שלמדו מ"מ עזבו את התורה משום שלא הלכו בה, שלא עמלו בתורה רק כלימוד של עונג,	31386
וזהו שלא ברכו בתורה שלא התעמקו בברכה שנוסחה לעסוק בדברי תורה ולא ללמוד ע"ש.	31387
כשלומדים בעמלות ובפלפול התורה, לא רק שהתורה מתקיימת אלא נעשית קנין בנפשו, מתחילה בתורת	31388
ה' חפצו ואח"כ ובתורתו יהגה יומם ולילה, ופירש רש"י מפני שטרח ועמל בה, היינו ע"י עמלות התורה	31389
מתאחדת עם האדם ונעשית קנין נפשו והוא נעשה חפצא של תורה, ע"י עמלות זוכים לחביבות התורה	31390
כדברי הגמ' ב"מ, אדם רוצה בקב שלו יותר מתשעה קבין של חברו ופירש"י מפני שעמל בה.	31391
כן הוא טבע האדם שדבר שעמל עליו ובעצמו זרע וטפח התבואה חביבה עליו, וכן התורה שעמלים בה	31392
וזוכים לחדש יותר חביב, מכיון שטרח וחידש בעצמו זהו קב שלו, זהו חלקו בתורה והתורה חביבה עליו,	31393
וכשהתורה חביבה על האדם א"א לעזוב אותה אפילו לשליש ולרביע, כי דבר חביב אין האדם עוזב כי	31394
נפשו קשורה בדבר. (עץ הדעת).	31395
	31396
מאמר קצו	31397
כמעשה ארץ מצרים... ובחוקותיהם לא תלכו. את משפטי תעשו את חקתי תשמרו ללכת בהם (ויקרא י"ח	31398
ג'—ד').	31399
שלא תאמר למדתי חכמת ישראל אלך ואלמד חכמת המצרים והכשדים (רש"י), אל תשלה עצמך שכח	31400
התורה יתן לך כח להתנגד לדרכי המות הנמצאים בחכמת העולם, כי כן הוא כח הרע שמקלקל גם את	31401
הטוב, גם אם אדם כבר למד חכמת התורה ומילא כרסו בש"ס ופוסקים אסור לו זאת, כ"ש מי שרק זכה	31402
לטעום קצת מנועם התורה והתחיל להבין קצת בעמקותה, בודאי שסכנה לו חכמת העולם כמ"ש המסילת	31403

ישרים, מי שהולך על שפת הים בעינים סגורות, רק צעד אחד בלתי נכון יפול לים, מכיון שהולך על שפת הים וראיתו אינה טובה שעניו סגורות.	31404
	31405
וזהו שנאמר ובחוקותיהם לא תלכו, אל תעשו את חכמת העולם כדרך החיים, רק את משפטי תעשו וחוקותי תשמרו ללכת בהם, רק לימוד התורה הוא דרך החיים, ומוסיף הקרא אני ה' ופירש רש"י נאמן לשלם שכר, בודאי הוא נסיון גדול, נדמה לו לאדם שבחכמת העולם צפון אשורו, ושם ישיג עושר וגדולה וכבוד ומשרה טובה, ובחכמת התורה מה צפון לו איזה אושר יגיע לו, ועל זה מסיק אני ה', קצת אמונה בה' קצת בטחון בה', אני ה' נאמן לשלם שכר לא רק וחי בהם לעולם הבא.	31406
ורש"י מסביר שבע"כ הכונה בוחי בהם לעוה"ב, כי בחיי עולם הזה איך שייך שכר אמיתי, שאם תאמר בעוה"ז והלא סופו הוא מת, מה האושר הגדול שיכול להיות ויבורך בעוה"ז, הרי כל החיים בזה הם הבל ורעות רוח, העולם והנאותיו עוברות כחלום יעוף והתורה הרי מבטיחה וחי בהם בע"כ הכונה לחיי העולם הבא, אלא לא רק זה אלא אני ה' נאמן לשלם שכר אפילו בעולם הזה, חיי בן תורה שכל מעיינו בתורה מאמין בה' ובוטח בו, אפילו בעולם הזה יותר נוחים. (עץ הדעת).	31407
	31408
	31409
	31410
	31411
	31412
	31413
	31414
	31415
	31416
מאמר קצו	31417
את משפטי תעשו ואת חקתי תשמרו ללכת בהם אני ה' אלהיכם (ויקרא י"ח ד').	31418
עשם עיקר ואל תעשם טפילה, ללכת בהם שלא יהיה משאך ומתנך אלא בהם, שלא תערכ בהם דברים אחרים בעולם, שלא תאמר למדתי חכמת ישראל אלמד חכמת אומות העולם, ת"ל ללכת בהם שאינך רשאי ליפטר מתוכם, וכן הוא אומר יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך (משלי ה'), בהתהלךך תנחה אותך בעוה"ז, בשכבך תשמור עליך בשעת מיתה, והקיצות היא תשיחך לעוה"ב (תו"כ).	31419
הילכתא גבירתא נלמדים כאן בענין תלמוד תורה, אבל בולטת השאלה למה דוקא כאן שמדובר מתועבות והשחתות שעלינו להתרחק מהן, מצאה התורה לנכון ללמד לנו פרק בהלכות תלמוד תורה? אולם כשנסתכל בעין חודרת נמצא שדוקא כאן המקום לזה, משום שלא הלכות תלמוד תורה גרידא נישנו כאן, אלא הגדרה במהותה של תלמוד תורה ובמטרתה, הפסוק מדגיש שהתורה ומצוותיה נתנו לנו לא בתור לימוד מופשט חלילה אלא ללכת בהם, ולא רק שנתאים את חיינו אליה במובן שלילי, כלומר להמנע מעבירות שונות, וגם לא שנעשה מצוות בלבד, אלא שנלך בה היינו שעיקר הילוכינו בעולם לא יהיה אלא בה.	31420
	31421
	31422
	31423
	31424
	31425
	31426
	31427
	31428
	31429
מעצם מהותה של תורה שתהיה נר לרגלינו ואור לנתיבותינו, להוליכנו בחיים ובה נשקיע את כל מחשבותינו, ומכיון שהתורה עבורנו אינה סתם לימוד אלא אורח חיים ומקור של התעלות, על כן כוחה יפה להצילנו מכל דבר מגונה והנהגה מכוערת, זה לעומת זה עשה האלהים, ולכן כח הקדושה שבתורה והשראתה מסוגלת להצילנו מכל אורח רע.	31430
	31431
	31432
	31433
לא כחכמת התורה הקדושה חכמות האומות, אמנם חכמות הן אבל אין בהן סגולת התורה להקלט בנפש ולהורות את הדרך ילכו בה, עם כל חכמתם לא הצליחו חכמי האומות להגיע לאמת, משום שחכמתם לא הכשירה אותם לקבל את האמת, ולא השיגו אלא מין נימוס צבוע אשר בפיהם שלום ידברו ובלבם יטמינו ארבע, על כן הזהירה תורה להתרחק מהחכמות חסרות התוכן של האומות, המשאירות בלב לומדן אך ריקנות ושעמום, וכי איך אפשר להקדיש מן הזמן היקר עבור דברים חסרי כל ערך ומהות, ואיך יבכר השפחה על פני גברתה?	31434
	31435
	31436
	31437
	31438
	31439
לא מדובר בחכמת החקירה והפילוסופיה של חכמי האומות, אשר כל מה שהוסיפו דעת הוסיפו מכאוב ושיבוש הדעות, לחטוא ולהחטיא ולהרבות מינות ואפיקורסות, ואין על זה שם חכמה כלל אלא שם סכלות, והיא מעצת היצר כמו שכתב החובת הלבבות, ומן החזק שבשלווחיו שמשבש מה שנתברר לך ויספק מה שנתאמת (יחוד המעשה פ"ה), אלא אפילו ללמוד חכמת הטבע לעמוד על גדלות הבורא, ולהגיע בזה לידי יראת שמים אינו מותר רק דרך אקראי, כמו שפסק הרמ"א (יו"ד רמז ד' ועיין שו"ע הרב הלכ' ת"ת סעיף ו'), וידוע שחכמי ישראל שהיו בקיאים בחכמות עסקו בהן במקומות שאסור להרהר בדברי תורה.	31440
	31441
	31442
	31443
	31444
	31445
	31446
היות וכן הוא נוכל להבין למה אין דברי תורה מתקיימות אלא במי שקדמה יראתו לחכמתו, אם הלימוד הוא ללא יראה ודאגה לקיים, הרי עשה את התורה כלימוד מופשט וחסר התנאי של ללכת בהם אשר בו מונח כל סגולותיה של תורה, לימוד כזה יש בו תועלת רק מבחינת המאור שבה מחזירם למוטב, שבמשך הזמן יתעורר ליראת שמים מהתורה שלומד.	31447
	31448
	31449
	31450
ואולי לזה כיוונו חז"ל באמרם, מה שעשתה חכמה עטרה לראשה שנאמר ראשית חכמה יראת ה', עשתה ענוה עקב לסוליותה שנאמר עקב ענוה יראת ה' (ירושלמי שבת פ"א), ולכאורה מה לי אם היראה היא בבחינת כתר או בבחינת עקב, ואיזה יתרון בזה לענוה על החכמה? אבל לפי דרכנו יתבאר שהרי החיים	31451
	31452
	31453

משולים לדרך, ותפקידנו ללכת בהם על פי דרכי התורה, על ידי ענוה קרוב הוא ליראה ומוכן מיד לצעוד קדימה בדרך התורה.	31454 31455
אולם אם רחוק הוא מענוה וצריך להגיע ליראת שמים על ידי חכמה, זה דומה למי שצריך להשיג עטרה לראשו, שבודאי מוכרח להתבטל משאר עניניו ולהשקיע מאמצים רבים עד שמישיגה, כן הדבר כאן כל עוד שלא השיג את היראה הדרושה, הרי בהכרח רחוק הוא מדרך התורה למרות כל לימודו, וצריך מאמץ רב עד שיקנה אותה בדרך החכמה.	31456 31457 31458 31459
ורק אז כשהשיגה בבחינת עטרה לראשו יהיה לו ההכנה הנפשית לדרך התורה האמיתית, בזמן שבעל הענוה כבר החזיק בדרך מזמן, ועיקר הכל הוא הרצון שכבר העיד הגר"א ז"ל, שאף שתורה ומצות הן ביד האדם להשיגן, בזמן שיראה ואהבה פנימית אינן בידו אלא מתת אלהים הן, בכל זאת כשהאדם עושה את שלו אז ה' לא ימנע טוב להולכים בתמים (אבן שלמה ה' ג'). (המוסר והדעת ח"ג).	31460 31461 31462 31463 31464
מאמר קצח	31465
את משפטי תעשו ואת חקתי תשמרו ללכת בהם אני ה' אלהיכם (ויקרא י"ח ד').	31466
כל המצוות שהן תלויות בסברה ובאובנתא דליבא, כבר הכל מתחייבים מן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ עליו ועל זרעו אחריו לדורי דורות (הקדמה לפירוש רבינו נסים גאון ז"ל על הש"ס), לא יחיד הוא הגאון בדרכו זו, גם רבינו סעדיא גאון ואחריו רבינו בחיי, הרמב"ם וכל הראשונים בונים את יסודי ההלכה וחלקיהם על הסברה ושכל הישר.	31467 31468 31469 31470
רבינו בחיי בספרו חובת הלבבות (שער עבודת האלהים פ"ג), הוא חושב את מעלות ההערה השכלית על הערת התורה, וכן מעלות הערת התורה על ההערה השכלית, שבע לזה ושבע לזה והוא מסיים את דבריו, בשניהם יחד תכונן העבודה עיי"ש, גם החסיד רבינו יונה בספרו שערי תשובה (שער ג' סי' קע"ג), אומר ואעידה לי עדים נאמנים השכל והמקראות ודברי חכמים, הקדים עדות השכל לעדות המקרא ודברי חכמים, כי ידעו רבותינו את טיבה וערכה של סברה שהיא צורתא דשמעתתא.	31471 31472 31473 31474 31475
אך יש דבר חדש שמגלה לנו הגאון הנ"ל בדבריו, והוא שאין תורת השכל נחשבת לפי אותה מדת השכל שאנו מבינים בה עתה, אלא לפי אפשרות השכל ויכולתו להבין ולהשיג, זוהי חובתנו באשר הוא אדם, כי הוא מונה בין מצוות השכליות צוויים כאלה שהיינו חושבים אותם לחוקי התורה שאין השכל משיג אותם וז"ל, ואע"פ שהמצוות הלמודות מן הכתוב ויצו ה' א' אינן כולן של שמועה, כי חיוב ידיעת הקב"ה ולשמוע בקולו ולעבדו מדין הדעת הן ראויין, ושפיכות דם נקי והגזל מדרך השכל הן אסורין.	31476 31477 31478 31479 31480
דבריו אלה אינם מובנים לכאורה, אם הוא אומר על שפ"ד וגזל שהמה מצוות שכליות מובן הדבר, אבל מה שאומר כי אמונה יראה ועבודה המה דברים שהדעת מחייבתם, חיובי דעת אלה אינם ראויים אלא לחכמים גדולים חוקרים ופילוסופים, היכולים בכח שכלם לחקור ולעמוד על ידיעת הקב"ה תורה מן השמים אבל לא לכל אדם.	31481 31482 31483 31484
דבר זה מורה לנו כי אין לאדם להעריך את מדת חכמתו לפי המדרגה של חכמה שהוא עומד בה עתה, אלא לפי המדרגה שהיה יכול לעמוד בה אם היה משתמש בחכמתו עד עתה, והדין נותן שהצדק אתו כי הלא החובה הראשונה של השכל היא להשכיל, ואם היה האדם ממלא את חובתו ראשונה זאת הלא איש אחר היה, כמה גדולה היתה היום הבנתו, כמה רחבה היתה ידיעתו, כמה זך היה שכלו.	31485 31486 31487 31488
דברים הרחוקים היו קרובים אצלו, עמוקים היו גלויים לפניו, וכי מפני שהלך בטל כל ימיו ולא השתדל להשיג מה שביכולתו להשיג חדלה האפשרות ממנו? כח החכמה בקרבו, מכוסה היא מעין איש פשוט אבל גלויה לעין איש מבין, היכול ר' עקיבא לשער בשעה שהיה עם הארץ, שביכולת שכלו לדרוש על כל קוץ וקוץ תלי תלים של הלכות? ע"ה היה וכח החכמה שלו לא נראה לאחריים וגם לעצמו, אבל בלבו היה טמון, וכיון שפתח את לבו נפתחו לפניו כל שערי חכמה.	31489 31490 31491 31492 31493
וכשנעין בדבר נראה שגם ר' עקיבא זה לא ביום אחד קנה את חכמתו, כלל גדול אמרו לנו חכמינו ז"ל, לא יגעתי ומצאתי אל תאמין (מגילה ו'): שתיים עשרה שנה למד בבית מדרשם של ר' אליעזר ור' יהושע, ואחר הפסקה קלה למד עוד שתיים עשרה שנה ואז היה למה שהיה, וכן כל אחד לפי ערכו לא לפי ערך הנראה, לפי ערך שהוא משער לעצמו כדי לפטור את עצמו מעבודה ויגיעה.	31494 31495 31496 31497
אלא לפי הערך האמיתי אשר אין ביכולת האדם לשער זאת מראש, טרם שנכנס באופני העבודה וגדרם, כמו ששנינו (אבות פ"ו), העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה ונעשה כמעין המתגבר, כשרונות חדשים מתגלים לפניו, יכולת אחרת נראית לו, מפני שהבין את אופן הלימוד וגדרו, ובכן נחזיק טובה להגאון שגילה לפנינו את אפשרות שכלנו, שמדין הדעת שלנו מחייבים אנחנו להגיע לידיעת הקב"ה לשמוע בקולו ולעבדו.	31498 31499 31500 31501 31502

ראיה לדבריו נראה מהא דאיתא ביומא (ס"ז):, ת"ר את משפטי תעשו, דברים שאלמלא נכתבו דין הוא שיכתבו, ואלו הן עכו"ם וגילוי עריות ושפיכות דמים וגזל וברכת השם, את חוקותי תשמרו דברים שהשטן משיב עליהם, הרי לנו בפירוש שידיעת הקב"ה ועבודתו שהיא אזהרת עכו"ם, ויראתו שהיא אזהרת ברכת השם בין המשפטים המה, דברים שדעת האדם מחייבתן אף אם לא נכתבו.	31503
וכאשר נעייין בדבר נראה כי אין הדבר רחוק כ"כ משכלנו אנו, אך צריך לזה מעט ביאור בענין של עבודה זרה, ואז נראה שגם הדעת שלנו יכולה לחייב את האיסור הזה, עובד ע"ז אינו נקרא מי שמשתחוה לעץ ואבן פסל ותמונה ואומר שזה הוא אל, על אותם וכיוצא בהם אמרו חז"ל שעובדי ע"ז שבחז"ל מעשה אבותיהם בידיהם (חולין ו').	31504 31505 31506 31507 31508 31509 31510
אלא מה היא ע"ז כאותם שחושב הרמב"ם שטעו בזה דור אנוש, שבא להם אחר שהכירו גדולת הטבע וכוחותיו השונים, הטוב והחסד אשר מצא כל אחד באיזה כוח מזל או כוכב ונכנע לו זה הוא עבודה זרה, כאותם העובדים לשמש אחר שראו שחלק גדול מיסוד הנבראים כלול בה, היא יסוד האש לבד זה הטוב והחסד של המאור שלה, וכי היא מושלת ביום ובלילה מגדלת פירות וממתיקתן.	31511 31512 31513 31514
אותם אנשים ראו את כוחה ומעלתה שחלק לה השם, עד שנדמה להם כי ראויה היא לשבחה ולפארה ולחלוק לה כבוד, וזהו רצון השם לגדל ולכבד מי שגדלו וכבדו, כמו שהמלך רוצה לכבד העומדים לפניו וזהו כבודו של מלך, ובשביל זה נכנעו לה, ואחרים עשו להם גם תמונות לזכר הכרתם זו רמב"ם הלכות עכו"ם (פ"א ה"א), והמעייין בדבריו (פ"ב ה"א) יראה שזה עיקר איסור של ע"ז.	31515 31516 31517 31518
מסכת ע"ז זאת הרבה פרקים נמצאו בה, מדרגות שונות של הכרה זו למעלה מזו וכולם ע"ז המה, עד שחכמינו ז"ל אמרו לא תעשון אתי לא תעשון אותי כדמות שמי המשמשין לפני במרום (ע"ז מ"ג:), כגון אופנים ושרפים וחיות הקודש ומלאכי השרת, כלומר אדם חכם ומבין ויודע פרק במעשי מרכבה, כי בלא זה מנין הוא יודע את דמות שמי מרום, אם לא יזהר בידיעתו זאת אם לא יכיר בדעתו וירגיש בלבבו, כי כל אלה מלאכים שרפים אופנים וחיות הקודש נבראים המה, וכלא נחשבים לעומת יוצר כל, יוכל להכשל ח"ו בהם להיות בטל ונכנע להם ויהיה ע"ז ממש.	31519 31520 31521 31522 31523 31524
עבודה זרה כזאת באה מגודל הכרת האדם במהותה גודלה והקיפה של הבריאה, ויחד עם זה מרוממות נפש המכיר הנכנע ועובד לאותה הרוממות והאצילות אשר הכיר לדעת בשכלו, לבד ידיעתו במציאות השם ואחדותו, וחפצו ומגמתו לעשות רצונו, אך ידמה שבהל זה רצונו הוא, ומפני מה אסרה תורה המעלות האלו? אין זה חוק אלא שכל, האדם בשכלו יכול הוא להבין כי יחד עם החכמה ואצילות הנפש של העובד, יש בו שטות ושפלות הנפש שאין כמוה, שפלות הנפש זו היא המכניעה אותו לפני המעלות שהוא רואה בנבראים, ובשביל זה הוא בא לטעות כי הכנעה זו רצון השם היא, הכיר הוא העובד לדעת את השמש הכוכב והמזל ולא הכיר לדעת את עצמו.	31525 31526 31527 31528 31529 31530 31531
לו פתח אותו האיש את עיניו לראות את עצמו שכלו וכוחותיו הנפשיים, מקור מחצבתו וכח הבחירה שלו, אשר אין במלאכי עליון דומה לו, אז לא רק שלא היה נכנע לשמש כוכבים ומזלות, אלא גם למלאכי מעלה שמשמשים לפניו במרום לא היתה לו שום הכנעה, כי עולה הוא עליהם, אדרבה המה צריכים להכנע לפניו ולסור למשמעתו, אם מכירים הם גדלותו, וכן היה הדבר בשעה הראשונה לבריאת האדם, בשעה שהיה אדה"ר בהדר יצירתו קודם שחטא ראו אותו מלאכי השרת, הכירו את גדלו וחכמתו שהמה כאין נגדו, בקשו לומר לפניו קדוש עד שגער בהם הקב"ה ואמר אין עוד מלבדו כתיב.	31532 31533 31534 31535 31536 31537
לגבי הבורא הוא נברא, אבל לעומת מלאכי השרת הוא הגדול הוא הקדוש, והמה השמשים לו צולין לו בשר מסננין לו יין (סנהדרין נ"ט:), כי קטנים המה נגדו, חכמתו מרובה משלכם אמר עליו הקב"ה, וכמו שהיה הדבר באדה"ר קודם שחטא, כמו כן אצל כל אדם אם לא ישפיל את עצמו ע"י חטאיו, יהושע אמר לשמש בגבעון דום ועמדה וכן כל הנביאים, ולא רק הנביאים אלא גם התנאים והאמוראים היו מושלים בהבריאה כרצונם, ר' פנחס בן יאיר אמר לנהר שיפסוק לו דרך ופסק לו, וגם על אנשים שלנו אמרו חז"ל, אי בעי צדיקי להיות נקיים מעון ברו עלמא, כי האדם בלא חטא אין דומה לו בכל הנבראים של מעלה ושל מטה.	31538 31539 31540 31541 31542 31543 31544
אדם הרואה את עצמו מכיר את מהותו, היכול הוא להיות נכנע לנבראים אלה? אין האיסור של ע"ז צריך להיות מצד הצווי של תורה או נבואה, אלא מצד שכלו הפשוט, אחר אשר יוכח לדעת את גודל האדם וכוחותיו הרוחניים, אדם הרואה את כוחות האדם וגודלו אין ביכולתו לעבוד אותה להכנע מפניה, גדול הוא ממנה והיא נכנעת אליו, הבריאה כולה סרה למשמעת האדם כאשר יצוה כן תעשה, אדם הרואה מעשים כאלה המורים לו את גדלות האדם וכוחותיו לנטוע שמים וליסוד ארץ, שאין אנו נזקקים לחפש אותם אצל הנביאים הראשונים, דיים חכמינו ז"ל חכמי התלמוד לאלפים ורבבות אשר משלו בהטבע וכל אשר בו, הש"ס מלא מספורים כאלה.	31545 31546 31547 31548 31549 31550 31551

די לנו מעשה של ר' פנחס בן יאיר אשר לא רק שקרע את הנהר לעשות מצוה, אלא שקרע עוד פעם בשביל אותו הטייעא שהלך עמו בדרך יחד, די היתה סברא של דרך ארץ שלו וכי כך עושים לבני לוייה,	31552
להכריע את הטבע אשר גם הוא הולך לעשות רצון קונו (חולין ז'), אדם הרואה את כל אלה מכיר הוא כי אין ממש בע"ז, אין מקום בשכל שיהיה האדם נכנע למי שהוא מהנבראים בלתי להבורא לבד, איסור של ע"ז לפי מובן השכל הוא שיזהר האדם מלהיות שפל בעיני עצמו שזוהי שטות היותר גדולה, בורא עולם אומר לו כל אשר אתה רואה לך נתתי, כולם לא בראתי רק בשבילך כדי לשמש אותך, והאדם עונה לא, השמש הם האדונים לי, היש שוטה גדול מזה? זוהי עבודה זרה.	31553
כלל הדברים צריך האדם רק להכיר את מהותו וגודלו, ואז תהיה לו עבודתו ית' למצוה שכלית גלויה ופשוטה, זוהי עבודה הראויה לאדם המתאימה למהותו וגודלו, כי גם האדם הגדול הזה העולה על כל הברואים האלה גם הוא נברא, וצריך לעבוד את בוראו ולהכנע מפניו, וכל אשר יוסיף האדם להכיר את גודל נפשו כי אין כמוהו גם במלאכי מעלה, הוא לבדו נברא כבעל בחירה שמקורו צלם אלהים, ואין בחירה בשום נברא זולתו, אז לא ימצא שום דבר גם היותר גדול בבריאה, שיהא הוא האדם נכנע אליו אלא לבורא עולם לבדו, זוהי ידיעת ה' ועבודתו, עבודה זו מחייבתו לשמוע בקולו ולירא מפניו.	31554
	31555
	31556
	31557
	31558
	31559
	31560
	31561
	31562
	31563
	31564
	31565
	31566
	31567
מאמר קצט	31567
את משפטי תעשו ואת חקתי תשמרו ללכת בהם אני ה' אלהיכם (ויקרא י"ח ד').	31568
ברש"י, אל תפטר מתוכם שלא תאמר למדתי חכמת ישראל אלך ואלמד חכמת האומות, בביאור דברי רש"י הייתי רוצה לגלות לכם יסוד בעבודת האדם, דברנו כמה פעמים כי בריאות הגוף יש לה קליטה בנפש, וכי על כן כל מצבי וקלקולי הגוף פועלים על הנפש, כן עלינו לידע כי עולם החכמה של הגוף ג"כ יש לו פעולה וקליטה בנפש, לו היינו יכולים לנתח ולעשות אנליזה על כל מעשה ומעשה הכי קטן של הגוף, על כל תנועה ותנועה שלו, היינו רואים בהיר את הקליטה שיש במעשה הגוף עם הנפש.	31569
אם נתבונן עוד בדבר נראה שכל פעולות האדם מתחילת התפתחותו ושכלולו מראשית הווייתו, כל תחילת חינוכו מונח תחת זה היסוד של הרגל וקליטה לנפש, ראשית תנועתו הקטנה יש לה מושכל, ומאין קיבל זה המושכל? מאין ידע לעשות ככה ולא בהיפך? וסוף סוף הלא אדם עושה כן אף בלי כל מחשבה קדומה? ומהלך הדברים אינו אלא זה, שהפעולה הראשונה נעשה באיזו מקרה, או שמי שהוא לימד אותו לעשות הפעולה ההיא, התרגל באותה הפעולה ונקלטה בנפשו ונתקיים הדבר, וכן הולך האדם מצעד לצעד עד שמתרבה בהרגלים וכולם מתקיימים אצלו.	31570
וכן הוא תחילת לימודי השכליות שבאדם, מתחילה מתרגל הוא באלף בית כל אות לבדו, בלי כל הבנה ושכל בדבר, ולעשות מאלה האותיות משפט שלם, אמנם אין לו כל ידיעה בזה, כי בזה לא נתרגל עדיין, ואחר שמלמדים אותו ומשימים בפיו להגיד משפט שלם, בלי כל הבנה אלא כמעשה קוף בעלמא, וככה הוא מתרגל לבנות איזה משפטים קלים, אולם אם יבוא לפניו איזה תרגום קשה אין לו יד בזה, אמנם לא בחכמה עשה עד הנה אלא בהרגל יבש, והוא טרם נתרגל בכאלה, עד שבא ומתעלה למחשבות יותר גדולות, והכל על דרך זה הרגל פשוט, ויתכן שגם להתפלפל בתומים קשה הנה זה מנצח גם כן ע"י הרגל, מחמת שברבות הימים נתרגל באלו המחשבות של התומים.	31571
וכ"כ נורא זה הענין עד שהנביא (ישעיה כ"ט), צווח ואומר ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה, מבהיל הדבר הלא אין המדובר כאן על יראת שמים שלנו, הכונה היא על היראה האמיתית של מה ה"א שואל מעמך כי אם ליראה את ה"א (דברים י'), ראשית חכמה יראת ה', וביראה כזאת יתכן תהיה מלומדה! רק הרגל ולא יותר! ולכאורה גנאי גדול כאן לאדם, כי שוללים ממנו כל וכל ומשאירים אותו על הרגל לבד!	31572
אבל עלינו לידע אדרבה היא מעלתו של האדם, כי יתכן אותו הקב"ה שיהיה כוח כל כך במעשה האדם, כי כשמתרגל בדבר פועל ונקלט בנפש עד קצה היראה! לולא זאת לא היה באמת שום דרך לאדם לקשר גופו ונפשו, כי אמנם מה שייכות להם לידיעה עם המעשה? איך פועלת ידיעתו של האדם על מעשיו? אין זה אלא מהסוד הגדול סוד ההרגל, מהסוד הגדול סוד קליטת הגוף והנפש יחד.	31573
הוא סוד ההבדל בין האבות הקדושים לבין חכמי אומות העולם, הנה לבלעם הרשע היה לו די חכמה לא פחות מהאבות הקדושים, כנאמר (ספרי ברכה) אבל באומות העולם קם, ואיך בא לכל המעשי תעתועים הנוכרים עליו בחז"ל? אין זה אלא כי האבות הקדושים בידעם את הסוד הזה שהרגל שלטון על כל דבר, שיש כח במעשה האדם להעשות קליטה בנפש, כי על כן עסקו תמיד בזה שיתאימו מעשיהם עם ידיעותיהם ועל כן תמימים היו, אבל חכמי אומות העולם עם רוב חכמתם, לא עסקו ולא הרגילו עצמם במעשים	31574
	31575
	31576
	31577
	31578
	31579
	31580
	31581
	31582
	31583
	31584
	31585
	31586
	31587
	31588
	31589
	31590
	31591
	31592
	31593
	31594
	31595
	31596
	31597
	31598
	31599
	31600

שיתאימו עם ידיעותיהם, כי על כן נשאר נתוקים ידיעותיהם מן מעשיהם, ויצא מה שיצא העצה על מעשה שטים וכדומה.	31601 31602
ומה היתה הביקורת שהנביא תבע אותם והיה יראתם אותי מצות אנשים מלומדה, הנה רואים אנו לכאורה דבר תמוה במעשה המצוות, שכמעט כל הדברים הולכים תמיד על גלגל אחד, פסח, שבועות, סוכות,	31603 31604
תפילין, ציצית בכל יום, מצות זכירת יציאת מצרים בכל יום וכן כל שאר המצוות, רובם ככולם הינם עד"ז ללא כל השתנות, הנה במהלך החמה ידוע כי ישנם מהלכים, יש מהלך יומי, מהלך שנתי, ומהלך המחזור, וחכמי האסטרונומיה מבארים כי אין הדבר כמו שאנו חושבים.	31605 31606 31607
מהלך הגלגל הנהו תמיד על מקום אחד, אלא שמסתובב תמיד על מקום אחר, והגאון ריעב"ץ ז"ל בהסידור שלו מבאר זה על הפסוק יום ליום יביע אומר, מעשה בראשית מתחדש בכל יום שאין מערכת יום אחד דומה למערכת יום אחר כל ימי עולם, ומובן שלו היה איזה קלקול במהלך היומי אז גם מהלך השנתי היה מתקלקל, אלא זהו הדרך המהלך היומי צריך להעשות תמיד רק על דרך אחד בלי שום השתנות ובמהלך המתוקן לו, ואז גם מהלך השנתי ושאר המהלכים כולם יהיו בתקונם.	31608 31609 31610 31611
הנה בזה הוא יסוד תורתנו הקדושה וענין הלמעשה, עבודת האדם היא כי ילך תמיד דוקא במהלך אחד ללא כל שינויים, ותרגילנו בתורתך רק הרגל בריבוי הכי אפשר, וכשהמהלך הזה ילך על תיקונו כראוי וכהוגן בלי כל קלקולים, כי אז זה המהלך גופא יתקן עצמו למהלך השנתי, הוא מהלך החידוש כציור מהלכי החמה, כי מתוך מהלך היומי הוא בא למהלך השנתי.	31612 31613 31614 31615 31616
ויוצא לנו מזה יסוד מוסד, כי הרגל זה תנאי במהלך עבודת ה' מלומדה זה מן ההכרח, ובלעדי מלומדה כלום לא יתהווה, ותביעת הנביא היתה רק על מה שנשארו על מלומדה ולא התעתקו הלאה למהלך שני למהלך של חידוש, ומזה גם בחינה כי גם המהלך היומי היה בו איזה קלקול, כי לו היה הכל בתקונו כי אז בהכרח היה מתעתק ודאי ויוצא לחדש, כי חדש מתוך ישן תוציאו!	31617 31618 31619 31620
את משפטי תעשו ואת חוקותי תשמרו ללכת בהם דייקא, רש"י אל תפטר מתוכם שלא תאמר למדתי חכמת ישראל אלך ואלמד חכמת האומות, לו היה הענין עסק של חכמה כי אז אמנם היה די בידיעה לבד, אבל הענין הוא רק עסק של הרגל להרגיל את הגוף ולעשות אותו מלומד, כי על כן ודאי מוכרח הוא והגית בו יומם ולילה. (דעת תורה).	31621 31622 31623 31624
מאמר ר	31625 31626
ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם (ויקרא י"ח ה').	31627
איתא ביומא ("ה:), ת"ר עני ועשיר ורשע באין לדין, לעני אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה, אם אומר עני הייתי וטרוד במזונותי, אומרים לו כלום עני היית יותר מהלל, אמרו עליו על הלל הזקן שבכל יום ויום היה עושה ומשתכר בטרפעיך, חציו היה נותן לשומר בית המדרש, וחציו לפרנסתו ולפרנסת אנשי ביתו, עשיר אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה, אם אומר עשיר הייתי וטרוד הייתי בנכסי, אומרים לו כלום עשיר היית יותר מר' אלעזר.	31628 31629 31630 31631 31632
אמרו עליו על רבי אלעזר בן חרסום, שהניח לו אביו אלף עיירות ביבשה, וכנגדן אלף ספינות בים, ובכל יום ויום נוטל נאד של קמח על כתפו, ומהלך מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה, רשע אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה, אם אומר נאה הייתי וטרוד ביצרי, אומרים לו כלום נאה היית מיוסף, נמצא הלל מחייב את העניים, ר"א בן חרסום את העשירים, יוסף מחייב את הרשעים.	31633 31634 31635 31636
כל באי עולם נחלקו לשלושה סוגים וכל סוג נתבע ונדון לעצמו, העניים אשר המצוקה היא הגורם להם לביטול תורה, והעשירים אשר הרווחה וטירדת הנכסים גורמים להם לביטול תורה, והרשעים הטרודים ביצורם ולכן מתבטלין מן התורה, וכל אחד מהם נשאל מפני מה לא עסק בתורה, ואע"פ שידוע כי כל אחד נתבע לפי דרגתו והכרתו, בכ"ז אנו רואים כי הפחות ביותר נתבע כגדולי עולם, מי לנו גדול מיוסף הצדיק, והלל הזקן, ור"א בן חרסום, והנהגתם מחייבת את העולם כולו בכל הדורות.	31637 31638 31639 31640 31641
וכל כך למה? משום שלימוד התורה הוא הכרח גמור לחיי נצח של כל אדם, וכתב הרמב"ם (פ"ז מהל' רוצה ה"א), וחיי בעלי החכמה ומבקשיה בלא תלמוד תורה כמיתה חשובין, ואם היה תלמוד תורה איזו מעלה בעלמא היה נתבע כל אחד לפי הכרתו, אך מאחר שבלא ת"ת החיים כמיתה, הכל שוין לתביעה כי התביעה היא למה איבדת עולמך וחייך.	31642 31643 31644 31645
אנו למדין מדברי חז"ל אלו, כי מלבד הדין הכללי על המצות שבתורה, קיים עוד דין אחד ומיוחד על ביטול תורה ובו נידונים כל העולם, מפני שתלמוד תורה הוא שורש ועיקר כל התורה כולה והוא מקור החיים, ואין הדברים אמורים רק בביטול תורה כפשוטו, באדם שיושב ובטל מן התורה, אלא אף העוסק בתורה ושוקד על דלתותיה ימים כלילות, אם יכול להעמיק בה יותר ולהתגדל בתורה במדה גדולה יותר, אף הוא נתבע על ביטול תורה, והתביעה קשה וחמורה בכל חומר הדין.	31646 31647 31648 31649 31650

תניא בסנהדרין ס"ח, כשחלה רבי אליעזר נכנסו רבי עקיבא וחבריו לבקרו וישבו לפניו, אמר להם למה באתם, אמרו לו ללמוד תורה באנו, אמר להם ועד עכשיו למה לא באתם, אמרו לו לא היה לנו פנאי, אמר להם תמיה אני אם ימותו מיתת עצמן, אמר לו רבי עקיבא שלי מה הוא? (במה תהא מיתתו), אמר לו שלך קשה משלהן (פירש"י מפני שלבך פתוח כאולם, ואילו שימשתי היית לומד תורה הרבה), וכן היה שהרי סרקו את בשרו של ר"ע במסרקות של ברזל כדאיתא בברכות ס"א, ובמי אנו עוסקים? אדם שאמר עליו משה רבינו לפני הקב"ה, רבנו של עולם יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה על ידי (מנחות כ"ט), ואעפ"כ כיון שהיה יכול להתעלות עוד יותר ממה שהגיע אליו נענש ר"ע באופן נורא.	31651 31652 31653 31654 31655 31656 31657
כושרו של ר' עקיבא היה כמו שפירש רש"י, מפני שלבך פתוח כאולם ולא אמר לו ראשך פתוח כאולם אלא לבך, כי העליה בהר ה' בלב היא תלויה ולא בשום כשרון אחר, ומכאן עד כמה חשוב הוא לימוד המוסר הוא תורת הלבבות, ועונש חמור זה על חטא החמצת ההתעלות, אינו פוגע רק באדם באופן פרטי, אלא כל הכלל כולו נפגע ע"י כך וכדאיתא בחולין (ע"א.), לאחר שאמר רבי יונתן לבן עזאי כיצד היה ר' ישמעאל דורש את המקראות.	31658 31659 31660 31661 31662
נענה בן עזאי ובלשון הזה אמר לו, חבל על בן עזאי שלא שימש את ר' ישמעאל, ופירש רש"י חבל על בן עזאי הפסד וחבלה היא בעולם, תלמיד ותיק כמותי אני בן עזאי שלא שימתי את ר' ישמעאל, כלומר כל העולם נפסד ונחבל ע"י אי התעלות של הפרט, בעוד היה באפשרותו ובכוחותיו להתעלות יותר ע"י עסק התורה ושימוש ת"ח.	31663 31664 31665 31666
חיוב מיוחד מוטל על בן הישיבה לעמול בתורה ולהתעלות ככל אשר תשיג ידו, כדי שלא יגרום הפסד וחבלה לכל הישיבה ע"י התרשלותו בעסק התורה ואחריות הכלל עליו, יתר על כן, חייב כל בן ישיבה למסור וללמד לחבריו כל מה שהשיג בעמלו כמ"ש בגמ' (סוטה מ"ט.), שני ת"ח המהלכין בדרך ואין ביניהם דברי תורה ראויין לישרף באש, שני ת"ח הדרין בעיר אחת ואינן נוחין זה לזה בהלכה אחד מת ואחד גולה, שנאמר לנוס שמה רוצח אשר ירצה את רעהו בבלי דעת, ואין דעת אלא תורה שנאמר נדמו עמי מבלי הדעת.	31667 31668 31669 31670 31671 31672
למדנו עד היכן החיוב מוטל עלינו לעסוק בתורה אחד עם השני, ולהיות נוחין זה לזה בהלכה, שע"י כן נמצאים כולם מלמדים זה את זה ולמדין זה מזה (רש"י שם), וזוהי דרך לקנין התורה שכל אחד מקבל מחברו אותה נקודה שיש בחברו וחסרה אצלו, ואפי' הוא גדול מכל חבריו, וע"י ההשלמה שמשלימין זה את זה ריוח והנחה בעולם כולו, ומן העונש אנו דנין את גודל השכר עבור זה כמ"ש מדה טובה מרובה. (שיחות מוסר ח"ב מא' ג')	31673 31674 31675 31676 31677
מאמר רא	31678 31679
ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם (ויקרא י"ח ה').	31680
אין לנו בעולמנו אלא מצוותינו הכל כולל בהן, אין לנו חיים אלא במצוות, וכל אופני החיים תלויים בגישה אל המצוות וחי בהם נאמר, אין תכלית ביצירה זולת עשיית רצון הבורא, כל העולמות שנבראו דומים לאילן גדול אחד, ופירותיו פרי קודש הלולים להשם, הן הן המצוות שאנו עושים בעוה"ז, המצוות הן פירות העולם (רמב"ן בראשית ב' ג').	31681 31682 31683 31684
אין עבודת ה' בלי מצוות, האומר על קן צפור יגיעו רחמיך משתקין אותו, שעושה מדותיו של הקב"ה רחמים ואינן אלא גזרות (ברכות ל"ג ב'), והוא לא לרחמים עשה אלא להטיל על ישראל חוקי גזרותיו, להודיע שהם עבדיו ושומרי מצוותיו וגזרות חוקותיו, אף בדברים שיש לשטן ולעכו"ם להשיב עליהן ולומר מה צורך במצוה זו (רש"י שם).	31685 31686 31687 31688
אין התעלות משרירות הלב אלא ע"י מעשה מצוה, גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, אמנם גדול הוא העושה דבר טוב מרצון נפשו, אבל התעלות משרירות הלב אין בזה, שיש לו פת בסלו שאם ירצה יניח (תוס' שם), וגדול ממנו המצווה ועושה, הוא מתגבר על עצמו ועל שרירות לבו.	31689 31690 31691
המצוות מצרפות את האדם, הן מטביעות על חיינו סדר אלהי, המרומם אותנו מפשטות וחומריות החיים, אמרת ה' צרופה לא ניתנו מצוות לישראל אלא לצרף בהן את הבריות (ויק"ר י"ג ג'), ואין השגחה פרטית ועזר אלהים עלינו אלא ע"י המצוות, וכל כך למה? שנא' מגן הוא לכל החוסים בו, כלומר ע"י צירוף המצוות נהיה ה' מגן לנו, הוא אשר מצינו בתורה כמה הבטחות על שמירת המצוות, ויצונו ה' לעשות את כל החוקים האלה ליראה את ה' אלהינו לטוב לנו כל הימים לחיותנו כהיום הזה (ואתחנן ששי).	31692 31693 31694 31695 31696
לענין האלהי מדרגות התורה בטהרת הגוף והמחשבה, בעליה מתמדת למדות טובות וצחות השכל, לכל זה זוכים אך ורק ע"י קיום המצוות בשלמותן, אולם חכמה רבה צריך להשקיע בקיום המצוות, בכדי שנזכה למה שיכולים לזכות ע"י קיומן, אמר ר' יוחנן לעולם יעשה אדם עצמו קברניט היאך לעשות מצוה (ויק"ר	31697 31698 31699

כ"ד י"א), אדם דומה לאניה בלב ים והמצוה דומה לנמל אליו צריך לכוון את האניה, ורק רב חובל מומחה מסוגל למצוא את השביל בים המוביל אל המצוה לאמיתה.	31700
בוא וראה כמה מצוות דאורייתא אנו מקיימים במשך ימי השבוע, ק"ש, ציצית, תפלין, ת"ת, בהמ"ו,	31701
צדקה, הידור וקימה, שבת, עשר מצוות בערך מרמ"ח! ואלו עשרת המצוות כיצד אנו מקיימין אותן? ק"ש מצות קבלת עול מ"ש בלב שלם, כמה שנים של עמל דרושות כדי לקיימה אל נכון, ברכת המזון היא דאורייתא, וכל אחד מכוון בשמונה עשרה יותר מאשר בבהמ"ו, יען זו בעמידה ובביהכ"נ וזו על השולחן, ואין אדם מורד בהקב"ה אלא מתוך שביעה, מהי השבת שלנו? נניח שהבקי בהלכות שבת לא נכשל ח"ו בל"ט מלאכות ובשבות דרבנן, אך האם אנו יודעים ממנוחת שבת וקדושתה, אשר בקושי התירו שאלת שלום בשבת? אכן לעולם יעשה אדם עצמו קברניט היאך לעשות מצוה! (עלי שור ח"א).	31702 31703 31704 31705 31706 31707 31708
מאמר רב	31709
ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם (ויקרא י"ח ה').	31710
ברחובות אתונה טייל אדם, עצר כל אזרח שפגש ושאל כל אחד את אותה שאלה כיצד לחיות? שאלה זאת המשיך לשאול כל ימי חייו את כל שבא אתו במגע, שואל זה היה סוקרטוס הגדול שבאומות העולם, אדם אחר בתקופה אחרת הלך בעוד היום גדול ואבוקה בידו, כאשר שאלוהו למה הוא מחזיק אבוקה בצהריים, השיב בן אדם אני מחפש! גם זה היה באתונה, והמחפש הזה היה אחד מגדולי הוגיה, זה היה באתונה שם שאלו כיצד לחיות, ושם חפשו בנרות בן אדם, בירושלים לא הוצרכו לשאול שם ידעו כיצד לחיות, ושם חיו בכל התקופות בני אדם.	31711 31712 31713 31714 31715 31716 31717
כיצד לחיות? ושמרתם את חוקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, בורא החיים גם גילה לנו כיצד למלאות את החיים, דל הוא כלי חיינו להכיל את כל התוכן העצום אשר הבורא נתן לנו, כל פינה בכלי זה מלאה וגדושה במחשבה, דיבור ומעשה, אין רגע ריק בחיי התורה, ואין צורך לחפש אדם התורה באבוקות, ממש רבינו עד אחרון הנביאים, מעזרא הסופר ועד שמעון הצדיק, עד רבינו הקדוש ועד רבא ואביי, עד רבותינו הרמב"ם והרמב"ן ועד המחבר והגר"א, החפץ חיים והחזון איש, תורת האדם גידלה את האדם השלם בכל דור ודור.	31718 31719 31720 31721 31722 31723
השמות שזכרנו הם שמות השלמים שהתפרסמו ע"י ספריהם ופעולותיהם, אבל אינם בודדים בצורותיהם, ישנם רבבות שלמים וגדולים אשר לא נודעו בשמותיהם, או שרבים יודעים מהם אבל לא כל בית ישראל, ואנחנו הדור האחרון הזה גם אנחנו יכולים לדעת כיצד לחיות, גם כל אחד מאתנו מסוגל להיות האדם השלם, כי כל אחד מבני העולם אם רצה השלמות היה קרוב ממש רבינו ע"ה (הרמב"ם פרקי הצלחה), הלא תורה יש לנו, והיודע כיצד לחיות והוא חי כפי ידיעתו הרי יגיע לתכלית החיים! דברי תורה אינם דברי עיון מופשט, בתורת חיים משולבים הלימוד והמעשה, תורה בלי מעשה אינה תורת חיים, ומצוה בלי תלמוד תורה אינה מלוא החיים.	31724 31725 31726 31727 31728 31729 31730
אומות העולם מנסים לפענח חידת העולם, ע"י סיכום גילויי כל המדעים על מהות העולם והחיים, ומזה יוצרים השקפת עולם אשר לפעמים היא גם מגיעה למסקנה מעשית, ולפעמים היא נשאת השקפה עיונית שאין בה כל הוראה כיצד לחיות את חיי יום יום, תורה אינה השקפת עולם שהרי איננה השקפה, אלא היא חכמת בנין העולם עצמו (מקואות ט' ה'), אלו חוצצין בכלים הזפת והמור מב' צדדים חוצץ, ר' יוסי אומר של בנאים מצד אחד ושל בור משני צדדים (שבת קי"ד.), מאי בנאין? אמר ר' יוחנן אלו ת"ח שעוסקים בבנינו של עולם כל ימיהן, התורה היא חכמת בנין העולם על כן תלמידי חכמים הם הבנאים שעוסקים בבנינו של עולם, איזה עולם? עולם האדם.	31731 31732 31733 31734 31735 31736 31737
שני שלבים מוכרח אדם לעבור עד שהוא משיג את מטרתו להגיע לידי מדרגת השלמות, לראשונה עליו להכנס לתוך עולם התורה, זה מחייב ליתור על הרבה רצונות אישיים ודומה ממש להתגייסות לצבא, לוקחים מהחיל את הבגדים האזרחיים הוא הופך למספר צבאי, אין לו רצון עצמו כי מפקדיו כופים עליו סדר החיים צבאי, אולם בשלב מאוחר יותר כאשר הסתגל לחיים הצבאים, הוא רואה לפניו הרבה אפשרויות לעלות בסולם הדרגות הצבאיות, ולנצל את כשרונותיו לשם עליה זו.	31738 31739 31740 31741 31742
עם ישראל נקראים צבאות ה' וזוהי מהותו של עם ישראל, צבא ה' בעולם הנלחם למען רצון ה' עם כל העולם, היינו עם עצמו, אדם מישראל הנכנס לעול המצוות לצבא ה' אלוהי ישראל הוא מתגייס, ומעתה אין לו אלא לציית לפקודת אלוהיו, הוא לובש מדים ציצית ותפלין, אוזח חרב לומד מלחמה תפלה ותורה, בחרבי ובקשתי בצלותי ובבעותי (ויחי), ופקודת צבא ה' מחייבות גם מחשבה ודיבור לא רק מעשה, אולם המתרגל בעבודתו בצבא ה' מוצא בה סיפוק רב, ומתברר כי שוב אין המשל דומה לנמשל, לא היתה כאן השפלה לאדם המתגייס, לא נלקחה ממנו אישיותו, אלא דוקא מצא את עצמו וסולם מדרגות רבות עומד עתה לפניו לעלות בו, להיות הוא עצמו יותר ויותר נעלה במדרגה. (עלי שור עמ' כ').	31743 31744 31745 31746 31747 31748 31749

	מאמר רג	31750
	איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה אני ה' (ויקרא י"ח ו').	31751
	עיינ בספורנו שכתב על זה, הנה התולדות ההוה משאר בשר ראוי שתהיה יותר הגונה וממוזגת, כמו שקרה	31752
	בתולדות משה ומרים, מעמרם ויוכבד דודתו, כי אמנם מה שיקרה בכל המין האנושי הוא ברובו כזה,	31753
	שיהיו מכוונים להתענג בלבד, הנה כאשר יחשבו שחיבורם בלתי אסור, ירבה ההרהור והחיבור ביניהם	31754
	לתענוג בלבד, ומלאה הארץ זמה, ובכן אסרה התורה, וכן דעת הרמב"ם והראב"ע ז"ל.	31755
	והנה כל כך החמירה התורה בזה עד לחייבו כריתות, נראה מזה כמה חמור ענין תאוה באדם, פירוש כלל	31756
	התאוה יהיה ממה שיהיה עד שיש בזה טומאת כריתות מבהיל! ואמרנו טעם על זה כי הנה לעומת מה	31757
	שהאדם אוהב את עצמו, כשיעור הזה הוא מרוחק מהשם יתברך, כי אי אפשר להתקרב אל השם יתברך	31758
	רק על ידי הנפש, כענין שאמרו תבוא נפש שיש בה מדות הללו ותשבח למי שיש בו מדות הללו (ברכות	31759
	י'). פירוש בשלמות.	31760
	וההכרח לשנוא עניני הגוף לבד מה שצריך לעבודה, ויכנע הגוף להנפש ואז יהיה נעימות נפלאה לשניהם	31761
	לגוף ונפש, התאוה מרבה אהבת הגוף בטבע ואם כן הוא מרוחק מידיעת אלהים, והרחוק מידיעה רחוק	31762
	הוא מהשם יתברך, כי הקרוב אליו יתברך אינו רק ידיעה, ע"כ יש בו כרת כענין שנאמר כי הנה רחוקך	31763
	יאבדו (תהלים ע"ג), ומבואר כי אבדה היא כרת, כענין שנאמר והאבדתי את הנפש ההיא, ואם כן יש	31764
	לאדם לטכס עצות בנפשו איך לשנוא הגוף, וכן השתעבדות לנפשו, ואז ייטב לשניהם, ומזה אפחד מאד	31765
	למאמרם ז"ל אם אדם משים עצמו כעיר זה שמהלך אחר שיחה נאה (ב"ב ע"ח:), כי השיחה נאה היא	31766
	תאוה, וח"ו יתרחק מהשי"ת והרי זה מחייבי כריתות ר"ל.	31767
	ובזה נתבאר לי מאמרם ז"ל על דוד המלך ע"ה, כשהיה במרחץ אמר לי שאני ריק ממצות כיון שזוכר	31768
	במילתו שמח (מנחות מ"ג:), הענין פלא הלא בבית המרחץ אסור בד"ת והיינו המצוה שמקיים אז? אבל	31769
	הענין הוא כך כי כבר מבואר כי עיקר יסוד היסודות הוא הציור, והנה במרחץ אין לו דבר שישתמש אז	31770
	לימוד הציור, ובפרט דבר נעלה שמצאתי בספר הפילוסוף המצוין בציור נצח, נתאמת לי שיש לחוש לזה.	31771
	והנה המילה כתבו הראשונים להורות לאדם על זהירות המותרות ורק לקיום המין הותר, והערלה מיותרת	31772
	ותסירנה ממך להזכיר כי צריך האדם להזהר מן המותרות, ולכן כשנזכר במילתו ונזכר הציור שיש לו מזה	31773
	ציור מקיף הרבה מאד, ולכן שמח כי יש לו בזה להשתמש במרחץ בכח הציור וזה כפתור ופרח, הרחמן	31774
	יעזרנו להיות מהקרובים אליו ויקרבנו לעבודתו אכ"ר. (חכמה ומוסר ח"א מא' קכ"ה).	31775
		31776
		31777
	מאמר רד	31778
	ערות אשת אביך לא תגלה ערות אביך הוא (ויקרא י"ח ח').	31779
	ישנם כמה מדרגות בנסים, בחינת נס של שר הברד שרצה לצנן את כבשן האש ולהציל בזה חנניה מישאל	31780
	ועזריה, אמר לו גבריאל אין גבורתו של הקב"ה בכך, שאתה שר הברד והכל יודעין שהמים מכבין את	31781
	האש, אלא אני שר של אש ארד ואקרה מבפנים ואקדיח מבחוץ ואעשה נס בתוך נס (פסחים ק"ח:), עוד	31782
	דרגות בנסים, אמרו שם בשעה שהפיל נמרוד הרשע את אברהם אבינו לתוך כבשן האש, אמר גבריאל	31783
	לפני הקב"ה רבש"ע ארד ואצנן ואציל את הצדיק מכבשן האש, אמר לו הקב"ה אני יחיד בעולמי והוא	31784
	יחיד בעולמו נאה ליחיד להציל את היחיד, למעלה מן הטבע גם לא ע"י שליח אלא הקב"ה לבדו.	31785
	והנה חלוקות הדרגות בנסים מתנהגות כפי חלוקות המדרגות באדם, עד כמה שהאדם הנהו בדרגת למעלה	31786
	מן הטבע כן היא הנהגת הקב"ה עמו, וחלוקות הדרגות בנסים הן הינן חלוקות הדרגות שבאדם, חנניה	31787
	מישאל ועזריה לא באו עדיין לדרגתו של אאע"ה בדרגת יחידות, על אברהם אבינו נאמר כי היה בבחינת	31788
	יחיד כמו שהקב"ה הוא יחיד, אברהם אבינו היה בבחינת עצמו, לא כן חנניה מישאל ועזריה הלא היה להם	31789
	אברהם אבינו לפניהם, וגם מצינו אצלם כי למדו לעשות מה שעשו ע"י שנשאו קל וחומר מצפרדעים	31790
	(פסחים נ"ג:), כי על כן הצלתם גם כן לא היתה כדרגת הצלת אאע"ה.	31791
	יוצא לנו מזה ידיעה גדולה, הנה הרמב"ן ז"ל (בראשית מ"ו ט"ו) מבאר כי סוד התורה כולה הוא בנס	31792
	נסתר וז"ל, כל יסודות התורה בנסים נסתרים הם, ועם התורה אין בכל ענינו רק נסים לא טבע ומנהג,	31793
	שהרי יעודי התורה כולם אותות ומופתים, כי לא יכרת וימות בטבע הבא על אחת מן העריות או האוכל	31794
	חלב, ומזה לנו הערה נוראה בסוד המצוות, הרי אמרו (ר"ה כ"ח). התוקע לשיר יצא.	31795
	מזה יוצא שהאדם המקיים מצות התורה גם באופן של התוקע לשיר, שזה המדרגה האחרונה בתורה	31796
	ומצוות, גם הוא עומד תחת יעודי התורה שהם למעלה מן הטבע, וסוד למעלה מן הטבע היינו כי הטבע	31797
	כפוף ומשועבד תחתיו כאמרם ז"ל (בר"ר ה' ד'), תנאי התנה הקב"ה במעשה בראשית, ע"מ שיקבלו	31798
	עליהם ישראל חמשה חומשי תורה.	31799

סוד גדול כזה הינם מצוות התורה, כי גם הדרגה הכי תחתונה מתורה ומצוות, גדולה דרגתה למעלה	31800
למעלה מן הטבע אפילו הכי גדול, וכבר אמרו חז"ל (שמ"ר מ"ז ז'), מכרתי דבר שנברא בששת ימים	31801
וקניתי דבר שניתן לארבעים יום, עולם ומלואו נברא בששה ימים אבל התורה נתנה למ' יום, וכשחז"ל	31802
עשו איזה דמיון והשוואה מזה לזה, ודאי שאין המדובר על חומריותן של שמים וארץ, אלא הכוונה על	31803
מהות הטבע, שאמנם אין להשיג כל מה שמונח בטבע! כולם בחכמה עשית! טבע הלא זה תורה של ששת	31804
ימים, כמה חסדים ורחמים מונחים בטבע! אלא שהחילוק הוא רק במהותן, כי שמים וארץ היא תורה של	31805
ששת ימים, והתורה היא מהותה של ארבעים יום.	31806
יוצא מזה כי הדרגה הכי תחתונה מתורה, גדולה היא למעלה מן כל הטבעים אפילו הכי גדולים, שהרי	31807
הטבעים אפילו הכי גדולים וחזקים מונחים תחת בריאת ששת ימים, וא"כ בוא וראה מה הן סוד המצוות!	31808
אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, והאב"ע שם כי המבין סודם חי העולם יחיינו ולא ימות לעולם, סוד	31809
גדול כזה הן המצוות יחיינו ולא ימות לעולם, למעלה מכל הטבעים!	31810
וברמב"ן ז"ל שם מבואר ודע כי חיי האדם במצוות כפי הכנתו להם, כי העושה המצוות שלא לשמן על	31811
מנת לקבל פרס, יחיה בהן בעולם הזה ימים רבים בעושר וכבוד, ועל זה נאמר בשמאלה עושר וכבוד,	31812
ופירשו למשמאילים בה עושר וכבוד, וכן אותם שמתעסקים במצוות על מנת לזכות בהן לעולם הבא שהם	31813
עובדים מיראה, זוכים להנצל ממשפטי הרשעים נפשם בטוב תלין.	31814
והעוסקים במצוות מאהבה כדין וכראוי עם עסקי העוה"ז, כענין הנזכר בפרשת בחוקותי והשיג לכם דיש	31815
את בציר, יזכו בעוה"ז לחיים טובים כמנהגו של עולם, ובחיי העוה"ב זכות שלמה שם, והעוזבים כל עניני	31816
העוה"ז ואינם משגיחים עליו כאילו אינם בעלי גוף, יחיו לעד בגופם ונפשם כנראה בכתוב באליהו, ולכך	31817
יאמרו הכתובים בשכר המצוות למען תחיה והארכת ימים, כל הלשון יכלול מיני החיים כולם כפי הראוי	31818
לכל אחד ואחד ע"כ.	31819
סוד חיים כזה יש במצוות, כי אף הדרגה האחרונה שבהן דרגת שלא לשמן ע"מ לקבל פרס, הנה כבר	31820
למעלה מן הטבע, כי למשמאילים בה מקבלין שכר של עושר וכבוד, הוא ענין שכר ועונש דרגת נס נסתר	31821
למעלה מן הטבע, וככה היא דרגת הכלל ישראל אין מזל לישראל (שבת קנ"ו), אלא למעלה מן הטבע,	31822
וכאן המדידות והחילוקים בין אחד ואחד, עד כמה שהוא בדרגת למעלה מן הטבע, עד כדי כך היא מדת	31823
ההנהגה עמו בענין הנסים.	31824
על דרך זה נבין הגמ' (ברכות כ'), א"ל רב פפא לאביי מאי שנא ראשונים דמתרחיש להו ניסא, ומאי שנא	31825
אנן דלא מתרחיש לן ניסא, רב יהודה כי הוה משליף חד מסאני אתי מטרא, ואנן קא מצערינן נפשין ומצוח	31826
קא מצוחינן ולית דמשגח בן, אמר ליה קמאי הוּו קא מסרי נפשייהו אקדושת השם אנן לא מסרינן נפשין	31827
אקדושת השם, ע"כ.	31828
איך אמנם מבינים זו הגמ' וכי אצלם היה חסר חלילה מסירת נפש? אלא נראה כי החילוקים היו	31829
במדרגות המסירות נפש, ומזה אנו רואים ברור כדברינו כי המדידות הוא לפי מדת המסירות נפש של	31830
האדם, היינו מדת הלמעלה מן הטבע שלו, עד כדי כך הטבע כפוף ומשועבד תחת האדם, הדברים כלעצמן	31831
נוראים מאד, ומכאן זריזות נוראה לכל אדם, עד כמה עליו לשום נפשו בכפו, להיות זריז במצוות, כי הלא	31832
גם המדרגה האחרונה שבמצוות כמו התוקע לשיר, הוא כבר בדרגת למעלה מן הטבע! מבהיל הדבר!	31833
(דעת תורה).	31834
	31835
מאמר רה	31836
ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב לגלות ערותה (ויקרא י"ח י"ט).	31837
אמרו חז"ל בשעה שהיה הולך נח ליטע כרם, פגע בו שידא שמדין א"ל הדין דידי הוא הזהר שלא תכנס	31838
בגבולי (בר"ר ל"ו ג'), סוד כזה הוא ענין הטבע! נגיעה כל דהו בטבע! אף מעשה של נח מעשה קודש	31839
קדשים, אשר ודאי מתאים בתכלית עם כל הסוד של את האלהים התהלך נח, הלא היה זה עסק של ישוב	31840
העולם, עסק של חסד ורחמים, ועם כל זאת התורה הקדושה כבר מייללת עליו ט"ו פעמים וי, וקוראים	31841
עליו הדין דידי הוא! עד כדי כך היא הסכנה בנגיעה לבד בטבע!	31842
ובצד השני הלא מצינו בהיפך לגמרי, אמרו חז"ל (קידושין ל'): ת"ר ושמתם סם תם למה נמשלה התורה	31843
כסם חיים? משל לאחד שהכה את בנו מכה גדולה והניח לו רטיה על גבי מכתו, ואמר לו בני כל זמן	31844
שרטיה זו על מכתך אכול מה שהנאתך ושתה מה שהנאתך ואי אתה מתיירא, וברש"י כל מה שדעתך נוחה	31845
הימנו ואפילו דבש וכל מיני מתוקין שקשים למכה.	31846
איך מבינים ענין זה ואי אתה מתיירא? הלא אצל נח אמרו כי פגע בו ההוא שידא ואמר לו הדין דידי הוא!	31847
הזהר! הנה כי הסכנה גדולה מאד! ומאד הנך צריך לירא! על הנגיעה כל שהיא בהנאה! נגיעה כל שהיא	31848

בטבע! וכאן הנך אומר כבר ההיפך, אכול מה שהנאתך! ואפילו דבש וכל מיני מתוקין! ואי אתה מתיירא!	31849
פליאה נפלאה?	31850
כבר דיברנו ארוכות ורבות בענין הטבע וסעיפיו ובענין הלמעלה מן הטבע וסעיפיו, וכי כל אחד בשם	31851
קדוש מיוחד, הטבע בגימטריא אלהים (כוזרי), שתי מדות הם שתי הנהגות הם, וכל אחד עולם בפני עצמו,	31852
עולם הטבע ועולם של למעלה מן הטבע, וכשם שעולמות שונים הם כן דריהם שונים הם, דרי מעלה	31853
למעלה מן הטבע ודרי מטה עם הטבע, שני עולמות שונות הם, והוא אשר אמר הכתוב (דברים ד'), אשר	31854
חלק ה"א אותם לכל העמים תחת כל השמים, הוא עולם הטבע הוא דירתם של האומות, ואתכם לקח ה'	31855
הוא העולם של למעלה מן הטבע, הוא דירתם והאקלים של הכלל ישראל.	31856
והנה טבע עולם ודאי שם קדוש הוא! הקיפו גדול רוב מאד מאד, חזק ותקיף ללא כל הזזה ממקומו, הרי כן	31857
נאמר את המאור הגדול לממשלת היום, ואת המאור הקטן לממשלת הלילה ואת הכוכבים, ממשלה ממש	31858
כפשוטו, עד שמצינו אמרו על אאע"ה (בר"ר מ"ד י"ד), כבר אברהם אביכם ביקש לבוא לידי מידה זו ולא	31859
הנחתי אותו, הנה היא מידה שלמה ומקפת, די גדולה להשתרע בה אדם הגדול בענקים זה אברהם, גם נח	31860
גם כל גדולי האומות בה התכוננו, כי הטבע עם חוזק ממשלתו ותקפו ועם כל הקיפו, סו"ס ממנו מתגלה	31861
הרבונו של עולם, השמים מספרים כבוד אל ומעשה ידיו מגיד הרקיע, בורא השמים הוא האלהים יוצר	31862
הארץ ועושה הוא כוננה אני ה' ואין עוד (ישעיה מ"ה).	31863
הלא כמו עיניך הנך רואה איך שהלכנה מקבלת אורה מהשמש, ומה תחשוב על מקור אור השמש? אין בר	31864
נש חשוד לשטות כזה כי השמש היא עצמה של האור, וכבר פירשו חז"ל (סנהדרין ק"י.) על הפסוק לאור	31865
חיציק יהלכון, דקאי על זריחת השמש בכל יום דלא נפקא עד דמחא לה, וכן אנו אומרים בתפלה תתברך	31866
ה' אלהינו על כל שבח מעשה ידיך ועל מאורי אור שעשית המה יפארוך סלה, המאיר לעולם כולו בכבודו,	31867
כבודו הוא עצמות האור, הנה כי גם מטבע אנו רואים עצמותו ית"ש המאיר לעולם כולו, ומה זה שנאמר	31868
על זמן לעתיד לבוא, לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם ולנוגה הירח לא יאיר לך והיה לך ה' לאור יומם	31869
(ישעיה ס'), האם עכשיו חלילה אין ה' המאיר?	31870
אלא הוא הדבר כטבע כלמעלה מן הטבע אורו ית' הוא הנותן חיים לכל חי ודאי, אלא שהטבע הוא בבחינת	31871
משקפים הנתונים על עין הרואה, אשר ראית הדבר ודאי מהעין באה, העין היא הרואה, אבל זהרירה של	31872
העין השלוחות על הדבר הנראה במשקפים הינן באות, אין ראיה ישרה מן הרואה להנראה, כן הטבע	31873
בהנהגת הטבע הוא יתברך ויתעלה במשקפים הוא משקיף, יהיו הטבעים הכי נעלים הכי זכים, אבל אם רק	31874
ההנהגה תחת טבע מתהלכת, הרי זה כבר בבחינת משקפים, אין עצמיות האור זהרורית כאן ולא עצמיות.	31875
הנה רב החילוק בין רואה בעצמיות העין ובין הרואה במשקפים, משקפים מתקלקלים בנקל, אבק אפילו	31876
הכי קל אפילו חוט השער, כשעוברים דרך פני העין, במשקפים הלא תיכף יתאחזו וילכלכו הרואות, וכבר	31877
עבודת נקיות עליך, ויקרה זה לעתים תכופים מאד, כמעט בכל רגע הנך צריך לנקות את המשקפים	31878
המקבלות אבק כל שהוא, לא כן הוא בעצמות העין, העין לא מקבלת כל עפר משומרת היא מכל אבק ומכל	31879
לכלוך, בכל מקום ובכל מצב הולך אתה בעיניך ואין דבר.	31880
סוד הדבר שכך רצה הקב"ה שיהיה בכריאה מקום חלות לחטא, על כן ברא הטבע בבחינה של הסתר	31881
פנים, אור כהה ולא בהירה, מקום אפשרות לטעיות, מקום חלות לחטא, עד שמצינו גם במלאכים (בר"ר נ'	31882
י"ג), ברדתם בזה העולם חטאו, באמרם כי משחיתים אנחנו ונדחו ממחיצתן קל"ח שנה, ויהא הטבעים הכי	31883
זכים הכי קרובים, ומה לנו יותר מנח הצדיק אשר נאמר עליו את האלהים התהלך נח, הנה מהלכיו היו	31884
הילוך אחרי האלהים, דרגה הכי קרובה לאלהים, וכשהחל נח ויטע כרם כבר אמרו לו (בר"ר ל"ו ז'), הדין	31885
דידי הוא הוא סוד הטבע, איזדהר בכך דלא תיעול לחלקי לגמרי, וכבר אבד מעמדו ויצא מזה מה שיצא, הוא	31886
סוד הטבע והסכנה הכרוכה בה.	31887
אחרת בתכלית הוא העולם של למעלה מן הטבע, הוא סוד הקדושה הוא סוד העצמות, ועצמות כבר אינו	31888
מקבל כל קלקול, ותורה שהיא בסוד הקדושה ודאי בסוד העצמות היא, ישראל ואורייתא וקוב"ה חד הוא	31889
(זוהר אחר), כי על כן ודאי כל זמן שרטיה זו על מכתך, אכול מה שהנאתך ושתה מה שהנאתך ואי אתה	31890
מתיירא (קידושין ל'), כי עצמות אינו מקבל כל קלקולים בשום אופן.	31891
יעקב אבינו אמר (בראשית כ"ט), הבה את אשתי כי מלאו ימי ואבוא אליה ולא קלקל אותו אף כל דהו,	31892
מה יכול לקלקל אכילה או שתיה? להיפך מצינו בנזיר (נדריים י'), שנקרא חוטא על שציער עצמו מן היין,	31893
וכל המנסך יין לגרונו של ת"ח כאלו נסכו על גבי המזבח (יומא ע"א.), אם ההנהגה בסוד הקדושה הולכת	31894
אין דבר שיגרום קלקול, כי עצמיות אינה מקבלת שום קלקולים.	31895
על הכתוב סוגה בשושנים (שיה"ר ז' ושם ברש"י), הרי חתן נכנס לחופה אמרה לו טיפת דם כחרדל	31896
ראיתי, הרי הופך פניו לצד אחר ולא נשכו נחש ולא עקרב עוקצו, וצריכים להבין זה ג"כ על דרך דברינו	31897
אלה, כשהאתלט הידוע זישע ברייטבארד הראה את גודל גבורותיו, מסופר כי הניח עצמו על הקרקע עם	31898

גבו נגד מסמרים מחודדים, והרסו עליו אבנים גדולות עד לרסיסים דקים ובשרו לא נדקר כלום, לא	31899
נשארו כי אם איזה רשמים אדמדמים לבד ולא יותר! ואיך מכנים עובדא כזאת? איך זה מסמרים חדים לא	31900
מדקרים בשר ודם? אין זה אלא כי התעבה כתפו והיתה לו כתף אחרת לגמרי, כתף משונה מכל אדם, כתף	31901
כזו אשר מסמרים חדים לא נוקרים אותה.	31902
כציוור הזה הוא סוד ענין של סוגה בשושנים, סוד הכלל ישראל הוא שהן דבוקין לו, ישראל ואורייתא	31903
וקוב"ה חד הוא, חד הוא זהו סוד של עצמות, ועצמות היא מציאות כזאת שאינה מקבלת שום קלקולים,	31904
עצמות היא כתף כזו שלא נחש נושכו ולא עקרב עוקצו, ודאי אין כל ביאור לפליאה נוראה כזאת של טפת	31905
דם כחרדל ראיתי, ותיכף הופך פניו לצד אחר, אבל כן הוא כאן סוד הכלל ישראל שהם סוד העצמות.	31906
נח והכלל ישראל במדורים נפרדים מדורם, נח עם כל גדולתו הנה בעולם הטבע משכנו! וטבע לא רק	31907
שהיא נדקרת מנשיכות נחשים ועקרבים, אלא שגם היא עצמה מתהפכת לנחש הנושך ועקרב העוקץ,	31908
והכלל ישראל עם קבלת התורה הנה משכנם במדור אחר לגמרי, מדורם הם בעולם של למעלה מן הטבע,	31909
לכל אשר בשם ישראל יכונה, אם רק רטיה זו על מכתו אם בדרכי התורה דרכיו, כי אז אכול מה שהנאתך	31910
ושתה מה שהנאתך ואי אתה מתיירא, מי יגלה עפר מעיניך אדה"ר שלא יכולת לעמוד על צוויך שעה אחת,	31911
והרי בניך ממתנינים לערלה ג' שנים (ויק"ר כ"ה ב'), הוא סוד הכלל ישראל שזכו לדרגתם עם קבלת	31912
התורה, אדה"ר לא עמד שעה אחת והכלל ישראל ממתנינים לערלה ג' שנים!	31913
ובמדרש (שיה"ר ז' ז'), סוגה בשושנים אלו דברי תורה שהן רכים כשושנים, א"ר לוי בנוהג שבעולם	31914
אדם נושא אשה בן ל' שנה בן מ' שנה, משמוציא יציאותיו הוא בא לזקק לה, והיא אומרת לו כשושנה	31915
אדומה ראיתי ופורש ממנה מיד, מי גרם לו שלא יקרב לה איזה כותל ברזל ביניהם, איזה נחש נושכו שלא	31916
יקרב לה? דברי תורה שרכין כשושנה, שנאמר ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב! וכן מי שהביאו לו	31917
תמחויו של חתיכות, א"ל חלב נפל שם ומשך ידו ולא טעמו, מי גרם לו שלא לטעום, איזה נחש נושכו ואיזה	31918
עקרב עקצו שלא יקרב ויטעם אותו? דברי תורה שרכים כשושנה שכתוב בה כל חלב וכל דם לא תאכלו!	31919
כוחות נוראים ונפלאים שחז"ל כל כך השתוממו עליהם, אשר באומות העולם אמנם לא תמצא כוחות	31920
חזקים כאלה, אמרי עכו"ם ישראל לא מינטרי שבתא (עבודה זרה ע'). אין אף מאמינים לכזאת! הוא סוד	31921
הכלל ישראל שזכו לדרגתם זו עם קבלת התורה, ולהם כל נחשים ועקרבים לא יגיעו, לא כלום עוקצם	31922
כי שכם אחר להם.	31923
על שלמה המלך ע"ה אמרו חז"ל (שמו"ר ו' א'), כשנתן הקב"ה תורה לישראל נתן בה מ"ע ומצות ל"ת,	31924
עמד שלמה המלך והחכים על גזירתו של הקב"ה, ואמר למה אמר הקב"ה לא ירבה לו נשים לא בשביל	31925
שלא יסור לבבו, אני ארבה ולבי לא יסור, אמרו רבותינו באותה שעה עלתה יו"ד שבירכה ונשתטחה לפני	31926
הקב"ה, ואמרה רבש"ע לא כך אמרת אין אות בטלה מן התורה לעולם, הרי שלמה עומד ומבטל אותי,	31927
ושמא היום יבטל אחת ולמחר אחרת עד שתבטל כל התורה כולה, א"ל הקב"ה שלמה ואלף כיוצא בו	31928
יהיו בטלין וקוצה ממך איני מבטל, ומה כתוב ביה ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו.	31929
נוראים הדברים ועד כמה הם מגיעים, הנה מדובר בחכמתו של שלמה המע"ה, הנה על אדה"ר אמרו חז"ל	31930
(בר"ר י"ז ד'), כי אמר הקב"ה למלאכים כי חכמתו מרובה משלכם, ועל שלמה המע"ה הלא נאמר ויחכם	31931
מכל האדם מאדם הראשון (ילקו"ש שם), הכוונה בזה על חכמת התורה, וגם על חכמה זו אמרו שלמה	31932
ואלף כיוצא בו יהיו בטלין וקוצה ממך איני מבטל, ולא הועיל לו כלום, ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו	31933
את לבבו, וזה כי מציאות העצמות זה דוקא לא ירבה, הלמעשה של התורה ולא החכמה של התורה, וגם	31934
איתי קל גם החכמה בדרגה גבוהה זו, עדיין אינה אלא בבחינת משקפים, וגם שם עדיין במצב של מקבל	31935
קלקולים הוא ונשיו הטו את לבבו!	31936
הוא יסוד הדברים, טבע הוא בבחינת משקפים ולא עצמות, ויהיו אף הדרגות הכי קרובות גם בבחינת אתי	31937
קל, טבעיים הכי זכים והכי גדולים, אם הם רק תחת עולם הטבע הרי הם כבר ממין מקבלי קלקולים, ויש	31938
סוד הקדושה, הוא סוד התורה, סוד העצמות, ועצמות אינה בת קבלת קלקולים היא, זהו סוד התורה הוא	31939
סוד ענין הרטיה על מכתך אכול מה שהנאתך שתה מה שהנאתך, בעולם אחר מושבך, למעלה מן הטבע,	31940
שכם אחר לך! ואי אתה מתיירא. (דעת תורה).	31941
	31942
מאמר רו	31943
ומזרעך לא תתן להעביר למולך ולא תחלל את שם אלהיך אני ה' (ויקרא י"ח).	31944
אמר רב אחא בריה דרבא, המעביר כל זרעו פטור שנא' מזרעך, מקצת זרעו חייב ולא כל זרעו (סנהדרין	31945
ס"ד), ובס' המצוות מפרש למה הוא כך, הטעם הוא מחמת שבמיתת ב"ד מתכפרים המומתים, וזה שנתן	31946
כל זרעו למולך עשה עבירה גדולה כל כך, שאין הקב"ה רוצה שתהיה לו כפרה, וכן כתב הסמ"ג משום	31947
דעל פי עונש שמבואר בחטא זה מתכפר האב שעושה כן.	31948

גדול מנשוא הוא עווננו של זה שהעביר כל זרעו למולך, ולא רצתה התורה להענישו כדי שלא תהיה לו	31949
כפרה עולמית, וכן הוא גם בתשובת הרשב"א (חלק ד' סי' י"ח), הטעם מפני שהנותן מקצת זרעו למולך	31950
הוא טועה ושוגה באותו מקצת, וחיבו הכתוב מיתת בי"ד על שגגתו אשר שגג או אשר הזיד כי מזרעו נתן	31951
למולך, למען יתכפר לו אותו עוון במיתתו ע"י בי"ד, אבל הנותן כל זרעו למולך שוטה מוחלט הוא ולפיכך	31952
פטור הוא ממיתת בין דין, שהקב"ה אינו רוצה שיתכפרו עוונותיו הנמרצים של שוטה זה במיתת בי"ד, כי	31953
הוא הרבה לפשוע וצריך למנוע ממנו התשובה, ושיהיה במדרה על גיהנם ובשאל תחתיות, השם יצילנו	31954
מזה וכיוצא בזה עכ"ל.	31955
ובספר הישר לרבינו תם (שישי), אמר אליהו ואתה הסבות את לבם אחורנית, אותם האנשים אשר אין	31956
להם חן בעיני האל לעשות טוב, יניחם הבורא ללכת בשרירות לבם, ועל זה נאמר ואתה הסיבות את לבם	31957
אחורנית, ועל כן כשירצה אחד מהם לשוב מרשעתו ויכיר הבורא כי לא ישוב בלב שלם, יזדמנו לו	31958
הדברים המונעים אותו, וזה הפי' ואתה הסיבות את לבם, כי הרשעים בעשותם עבירה לא יזדמן להם מנוע	31959
כדי שתצא רשעתם שבלב לידי מעשה.	31960
והשל"ה הק' (ח"א עמ' רמ"ג) אומר, כי כבר הוזכרנו על התשובה לבל יאחר ותיכף ומיד יתעורר, כי	31961
לפעמים כאשר התיישן החטא אז מסלק הקב"ה ממנו הבחירה ח"ו כמו שעשה לפרעה ולסיחון, ולא תימא	31962
דוקא בגויים ידין הקב"ה כן ולא בישראל דמצינו כן גבי ישראל, ועל הפסוק עת לעשות לה' הפרו	31963
תורתך, אומר הרמב"ם בפירושו המשניות שלו (סוף ברכות), כשיבוא העת להפרע מהם ולהנקם יזדמנו	31964
סיבות לבני אדם להפר התורה כדי שיבוא עליהם העונש במשפט.	31965
ויאמר ה' פתאום אל משה ואהרן ומרים צאו שלשתכם, והן טמאין וצועקים מים מים, וכתב רבינו בחיי	31966
עה"ת, וי"א פתאום כדי שלא ישובו לפי שהיה בדבורם חילול ה', שהמספר בגנותן של נבראים כאילו	31967
מדבר בשכינה, וחילול ה' הוא מעבירות חמורות המעכבים את התשובה, ולכן פתאום נתגלה ה' להם קודם	31968
שישובו בתשובה עכ"ל, וכתב בעל האוה"ח הק' בס' מאור החיים על הפסוק כי משובת פתאים תהרגם	31969
ושלות כסילים תאבדם, פירוש שאם תראה שאדם עבר עבירה אחת, ובעת ההיא יבוא לו איזה שמחה	31970
בממון או בדבר אחר זהו אבידתו, שמאחר שעבר עבירה ולא באו יסורין אלא אדרבה נוהג כמו כל הימים	31971
זהו אבידתו, וזהו שאמר שלמה המלך ע"ה בחכמתו ושלות כסילים תאבדם עכ"ל.	31972
טבעי הדבר שלאחר שעבר אדם עבירה מתעוררים במצפונו רגשי חרטה ועצבות, אחר שהנאה עברה	31973
ממנו המצפון מייסר אותו ומעיק עליו על שהפסיד משני עולמות! כי הנאת העבירה כבר אין לו, ועתה	31974
נשאר עם כתם העבירה וזה מעציב אותו ומעכיר את רוחו, אבל גם מצוקה מצפונית זאת טעונה בדיקה, כי	31975
יש שהיא נגרמת לו מחמת אותו היצר שהסית אותו ודחפו לעבירה הוא המוסיף לצער אותו להתגרות בו	31976
ולהעציב אותו, כדי להשפיל את רוחו ולדכא אותו.	31977
אך אפשר שבאמת ניצוץ טוב שנותר בו הוא שמעיק עליו הוא שמצער אותו, ולפעמים הקב"ה מייסר אותו	31978
בעונשים קשים ויסורים שזה מביא אותו לידי הרהורי תשובה, אם יש לו זכות שמן השמים מסייעין אותו	31979
בתשובה, אבל יש כאלה שנמנעת מהם זכות התשובה ומן השמים מסבבים לו איזו שמחה, אם בממון ואם	31980
בכבוד או שאר שמחות, ושמחה זו מסירה ממנו את הצער ומסלקת את הרהורי התשובה בכדי לאבדו, בזה	31981
שמסלקים ממנו את הרגע של הרהורי תשובה, מסלקים אותו מן התשובה בכלל והוא הולך לאיבוד.	31982
ויאמר ה' אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת (שמיני ט'), ומבאר המלבי"ם ז"ל נודע הדבר כי יגדל	31983
החטא לפי ערך האיש שעשה אותו, שגם חטא קטן יגדל מאד אם עשה אותו אדם גדול, וכן תקטן התשובה	31984
והזכות לפי ערך האדם, ר"ל שהתשובה והזכות אשר תספיק לאדם הפחות לא יספיק לאיש המעלה, ולכן	31985
יצויר שהתשובה שעשה מקודם על חטאו שנתקבל ברצון בהיותו במדרגה קטנה, לא תספיק אחרי שעלה	31986
אל מדרגה למעלה ממנה, שאז יתעורר החטא ויגדל לפי מדרגתו עתה ותתמעט הזכות לפי מדרגה זאת.	31987
ועפ"י הנחה זו אמר משה לאהרן, הגם שכבר קיבל הקב"ה תשובתו ונתרצה לו, הנה עתה שיבוא למקדש	31988
לשרת בכהונה גדולה, אז יתעורר המקטרג להשטינו לפי גודל קירבתו אל האלהים עתה, שלפיהו קטנה	31989
תשובתו וגדל חטאו למעלה ראש, ולכן צווהו להקריב עגל לחטאת על מעשה העגל, משמע מכל זה כי אם	31990
אדם עבר עבירה וחזר בתשובה, ואחרי זה אותו האדם מתעלה ומגיע למדרגה יותר גבוהה, כי אז יתכן	31991
שהתשובה שעשה קודם לכן אינה מספיקה, כי הוא נתבע לפי ההכרה החדשה שהגיע אליה, כפי שאומר	31992
בעל חובת הלבבות שכל אחד נתבע לפי הכרתו.	31993
אם כהן המשיח יחטא לאשמת העם והקריב על חטאתו אשר חטא פר בן בקר תמים לה' לחטאת (ויקרא	31994
ד'), כתב הרמב"ן ז"ל, ולא הזכיר בחטאת כהן המשיח וכפר עליו ונסלח לו, כאשר הזכיר בשאר החוטאים	31995
בקהל בנשיא ובהדיוט? אולי לרוב מעלתו לא יתכפר ונסלח לו לגמרי עד שיתפלל ויתחנן לאלהיו, כי	31996
מלאך ה' צבאות הוא וצריך להיות נקי וטהור ידים, אע"פ שהקרבן שהוא מביא מעורר רגשי חרטה	31997

ותשובה ועליה נפשית, מ"מ לגבי כהן המשיח, התעוררות זו לא מספיקה ואין בה די לפי מדריגתו ושכלו, כי החטא נעשה חמור יותר. (מעייני החיים).	31998
	31999
	32000
מאמר רז	32001
אל תטמאו בכל אלה כי בכל אלה נטמאו הגוים (ויקרא י"ח כ"ד).	32002
הקדמונים השוו מלחמתו של האדם ביצרו למלחמה ממש בין שני מחנות, ועיין בחובת הלכבות בשער	32003
יחוד המעשה ריש פרק ה' שהאריך בזה, והוא באמת מקרא מפורש (קהלת ט'), עיר קטנה ואנשים בה	32004
מעט ובא אליה מלך גדול וסבב אותה, שפירושהו חז"ל (נדרים ל"ב ב') דקאי איצה"ר, והנה בכל מלחמה	32005
משתדל כל צד למצוא בעלי ברית ומסייעים לו, ולמעט בעלי בריתו ומסייעיו של הצד שכנגד, ושתי	32006
תועליות בזה לנצח במלחמה וגם להקל את כובד המלחמה.	32007
והנה אמרו חז"ל (סוכה נ"ב.) יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום שנאמר וכל יצר מחשבות לבו, ואמרו	32008
יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום, ואם לא כבשו אתמול מתגבר עליו היום לכבשו, גם מתחדש עליו	32009
בדברים שלא נפל בהם מקודם, והביאו הקרא צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו, ואלמלא הקב"ה עוזרו	32010
אינו יכול לו שנאמר ה' לא יעזבנו בידו.	32011
הרי דהאדם זקוק לעזר הקב"ה והקב"ה עוזר לאדם, אך ענין עזר הוא דהאדם משתדל בעצמו תחילה ואז	32012
עוזרים לו מבחוץ, וקרא עצמו מוכיח כן דכתיב צופה רשע לצדיק, הרי דנקרא צדיק ואז מסייעים לו,	32013
ומינה דאם אינו לוחם בעצמו אין לו עזר, ואז יפול ח"ו ביד אויבו כמבואר כאן בחז"ל דבלי עזר אין יכול	32014
לו, ורצון האויב הלא הוא ליטול נפשו כאמור בקרא ומבקש להמיתו.	32015
איתא ביומא (ל"ט א'), ולא תטמאו בהם ונטמאתם במ, אדם מטמא עצמו מעט מטמאין אותו הרבה,	32016
מלמטה מטמאין אותו מלמעלה, בעולם הזה מטמאין אותו לעולם הבא, ת"ר והתקדשתם והייתם קדושים,	32017
אדם מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה, מלמטה מקדשין אותו מלמעלה, בעוה"ז מקדשין אותו	32018
לעוה"ב, מקדשין הרבה ומלמעלה היינו דפועל בכל העולמות תקונים מצד קדושת האדם, וחזרת הקדושה	32019
על האדם ומתקדש הרבה ומלמעלה וגם לעוה"ב.	32020
וכן הוא הגדר בצד הטומאה ח"ו, דכל הפגמים והחושך הנמשך מפעולתו חוזרים עליו, ושורה עליו רוח	32021
הטומאה הרבה יותר מגוף החטא שעשה, וזהו מטמאין אותו הרבה ומלמעלה, והריטב"א פירש שם מטמאין	32022
אותו מלמעלה, כלומר שיש הרבה מסטינים להטעותו כדכתיב (זכריה ג'), והשטן עומד על ימינו לשטנו,	32023
ואם מקדש עצמו מלמטה מקדשים אותו המלאכים הקדושים מלמעלה, הרי דמלבד עצם החטא כשלעצמו,	32024
רבים לוחמים לו במרום ונתרבה מחנה שונאיו, ולהיפך אם נזהר ומתקדש הרי מקדשים אותו הרבה,	32025
ומלמעלה ממשיכים עליו רוח קדושה והמשכה לתורה ומצוות, ולפי ערך המעט שמקדש עצמו לפי ערך זה	32026
מקדשים אותו.	32027
הובא בילקוט האזינו, אולת אדם תסלף דרכו, עושה אדם עצמו לדבר אמת, מוסרים לו מלאך שמתנהג עמו	32028
בדרך צדיקים ומדבר אמת, ואם עושה אדם עצמו רשע לכחש ולשקר, מוסרים לו מלאך שמתנהג עמו	32029
בדרך רשעים ומכחש ומשקר, עושה אדם עצמו חסיד לסבול את הכל, מוסרים לו מלאך שמתנהג עמו	32030
בדרך חסידים וסובל את הכל, שנאמר כי אני ה' חוקר לב לתת לאיש כדרכיו, הרי דמוסרים לו מסייע	32031
גדול מלאך שמנהיגו לפי דרכו, ולהיפך בצד הקלקול לא די המעשה שלו, אלא שמוסרים לו מלאך נברא	32032
רוחני בעל כח גדול מלמעלה שמתנהג עמו בדרך רשעים.	32033
ושם ביומא (ל"ח ב'), בא לטמא פותחין לו בא לטהר מסייעין אותו שנאמר (משלי ג') אם ללצים הוא	32034
יליץ ולענוים יתן חן, ופרש"י אם ללצים הוא בא להתחבר, הוא יליץ לא ימנעוהו ולא יעזרוהו, ואם לענוים	32035
הוא בא להתחבר יתן לו חן מי שבידו ליתן ע"כ, למדנו אגב מכאן דבא ליטמא ובא ליטהר יסודו למי הוא	32036
בא להתחבר, וכבר נודע העיקר הגדול והחשיבות שיש לסביבתו של אדם וההתחברות שלו, ולכאורה צ"ע	32037
דכאן אמרו הבא ליטמא רק פותחין לו, ושם להלן אדם מטמא עצמו מעט מטמאין אותו הרבה ורש"י ז"ל	32038
נזהר מקושיא זו ופירש, מטמאין אותו הרבה, מניחין אותו ליטמא הרבה, ודבריו צע"ק דהרי אמרו גם	32039
מטמאין אותו מלמעלה, ובזה בודאי הביאור דמשפיעין עליו טומאה והסתה.	32040
ולולי דברי רש"י הקדושים היה נראה לפרש, דיש הבדל בין בא ליטמא שרק פותחין לו, לבין מטמא עצמו	32041
מעט דאיירי שנטמא ונשתרש בטומאה כבר, אז מטמאין אותו הרבה ומלמעלה וכמ"ש חז"ל (שמו"ר י"ג	32042
ד') ארשב"ל יסתם פיהם של מינים אלא אם ללצים הוא יליץ, פרעה הרשע כיון ששיגר הקב"ה ה' פעמים	32043
ולא השגיח על דבריו, א"ל הקב"ה אתה הקשית ערפך והכבדת את לבך, הריני מוסיף לך טומאה על	32044
טומאתך, הוי כי אני הכבדתי את לבו, הרי דע"ז שנשתרש בטומאה מתחייב שיוסיפו לו טומאה, שתקשה	32045
עליו הבחירה בטוב אף שעדיין ישנה האפשרות לבחירה.	32046

והנה מלחמת היצר באדם היא מג' צדדים, א) מצד כוחות החומר והרצונות התלויים בתולדתו, ב) מצד	32047
כוחות הטומאה הרוחניים, ג) מצד הסביבה ומצד הדור בכלל, ובכל צד מצדדי מלחמה זו העיקר הוא	32048
למצוא עוזרים ומסייעים לצד הטוב, ולמעט ולהחליש את הצד שכנגד, ועיקר הקושי במלחמה הוא מה	32049
דלפתח חטאת רובץ, כלומר כשיש לו פתח כל שהוא בחטא שם רובץ היצה"ר, היינו כשיש לו צד של	32050
רפיון או מכשול והחטא אינו נמנע אצלו בהחלט, דבר זה עצמו מעמידו בנסיון גדול, וככל שנקל לו יותר	32051
לעבור כן תכבד עליו יותר המלחמה, ולהיפך אם האדם מחוזק והחטא אצלו הוא מן הנמנעות, אין ליצר	32052
מקום אחיזה אצלו ואין כל קושי של נסיון.	32053
לדוגמא אם יהיה לאיש נסיון גדול בענין מאכלות אסורות וכמו שיארע בזמן מלחמה, הרי אם ירגיש	32054
כמש"כ במס"י (פרק ט"ו), כי מאכל אסור הוא ממש כמו ארס האם תכבד עליו אז הפרישה מהמאכל	32055
האסור, והאם תחשב לו לעמידה בנסיון? ודאי שלא, והוא כעין מה שאמרו חז"ל (ב"מ ק"ז), שלא תמצא	32056
אשתך ספק נדה בבואך מן הדרך, כי הספק שמא מותר גורם צער לפרישה, משא"כ ודאי אין בה צער	32057
ונסיון, כ"ש אם אדם מורה היתר לעצמו שיתכן אצלו לעבור, הרי בזה מעורר מלחמה חזקה, והראב"ע	32058
ביאר בנכון ענין זה בלאו דלא תחמוד ולא תתאוה, דאם הדבר הוא בעיניו מן הנמנעות אין מקום לחמדה.	32059
ואם כן הוא בדבר פרטי הרי ביותר בכלליות מצבו, דכשיתברר לו כי נוצר לעמול בתורה כאמרם כי אדם	32060
לעמל יולד (איוב ה' ז') לעמל תורה, וירגיש כי הפורש מן התורה כפורש מן החיים כי היא חייך ואורך	32061
ימך, ולא דוקא פרישה גמורה אלא אפילו ירידה בדרגא אחת כמאמר ר"ט לר"ע (קידושין ס"ו), כל	32062
הפורש ממך כפורש מן החיים, אז יקל עליו עול תורה ויהא משוחרר מכל הנסיונות מבפנים, ויתרחקו	32063
ממנו כל המסטינים מבחוץ.	32064
כשיהא לו הכרה חזקה בתורה הרי לא שייכים כלל שום נסיונות, כי היעלה בדעת לפרוש מן החיים, וכי	32065
יתכן להיות מושפע ממי שהוא או מאיזה רצון עצמי לפרוש מדבר שהוא כל חיי! וכן בהכירו יקר התורה	32066
הרי אין חסר לו שום דבר כי הכל כאין נגד התורה, ונקל לו לבוא למדת ההסתפקות וכמאמרם (ויק"ר א'	32067
ו') דעה קנית מה חסרת, נמצא שחזיון ההכרה מונעת ההתקפות מצד היצר הבאות לאין שיעור על האדם,	32068
והכל תלוי בדעת שיהיו ההכרות האמתיות קבועות אצלו בבחינת דעת.	32069
נתבאר למעלה שענין העזר שהאדם זקוק שיהיה לו מהקב"ה כדי לעמוד נגד היצר, שתחילה ישתדל האדם	32070
בכוחות עצמו, נמצא דהסיוע לאדם מהקב"ה תלוי עד כמה שמוחלט בדעת האדם להיזהר מהחטא ולהתחזק	32071
בתורה, אבל אם הוא מרופה ומפוקפק בדעתו אין לו הסיוע, ועוד דמצב של רפיון ופקפוק מכביד עליו	32072
המלחמה, זולת זאת הרי הרפיון והספק עצמו הוא חטא, ואם לפי מצבו והכרתו לא היה ראוי להיות במצב	32073
של רפיון, הרי יתכן שיענישוהו ויגרמו לו מכשול מן השמים, ונלמד ענין זה ממה שנאמר אצל פרעה	32074
וחזקתי את לב פרעה, שהיה לבם חלוק אם לרדוף או לאו, וכיון דלא היו צריכים להסתפק בכך אחרי כל	32075
האותות והמופתים שראו, חזקו את לבם מן השמים להכשילם. (משנת רבי אהרן).	32076
	32077
מאמר רח	32078
ותטמא הארץ ואפקוד עונה עליה ותקיא הארץ את יושביה (ויקרא י"ח כ"ה).	32079
האדם נקרא עולם קטן, יסוד זה של עולם קטן מלא בדברי חז"ל, אכן גם פילוסופים מצד חכמה הכירו	32080
שישנו ענין של עולם קטן ושהאדם הנהו עולם קטן, נמצא שכל מה שיש בעולם הגדול הנהו ממש נמצא	32081
בעולם קטן, הכל נוגע לו ממש, רק שבעולם קטן הוא בבחינת עולם קטן.	32082
על דרך זה נבין היסוד של כללים ופרטים, אדה"ר היה בבחינת כלל, והוא היה יכול להשלים את כל	32083
הבריאה, האבות הק' הרי תקנו את חטאו של אדה"ר, אמנם רק במ בעצמם נשלם בתכלית אבל כל	32084
הבריאה לא השלימו, הנה בבחינת פרט השלימו חטאו של אדה"ר אבל בבחינת כלל לא.	32085
מצינו בחז"ל (ברכות ח'), כל העוסק בתורה ובגמ"ח, מעלה אני עליו כאילו פדאני מבין האומות, רואים	32086
מזה שבבחינת פרט יכול להיות כאילו פדאני, כאילו נבנה בית המקדש בימיו, הפרט אפשר שיש לו כבר	32087
בית המקדש בנוי זהו הסוד של עולם קטן, הפרט יש לו עסק עם קיבוץ גליות, וא"כ הרי כבר פשוט	32088
שמצבו של אדה"ר שהיה בג"ע, וכן ויגרש את האדם נוגע לכל אחד ואחד.	32089
מצבו של אדה"ר שהיה בג"ע אינו כמו שמדמים שישב בג"ע, אלא שהיה בן גן עדן, היה נצר מטעי נטיעה	32090
מג"ע, ולדבקה בו מחובר ומדוקדק בתכלית בקרונין אחת (בר"ר ח' ט'), וכל המחובר לקרקע הרי הוא	32091
כקרקע, ולאחר החטא ויגרש את האדם, ויגרש היינו שאבד את מצבו, אינו כבר בן גן עדן אינו בקרונין	32092
אחת, כבר נתהווה המצב של איכה.	32093
ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה, אמרו חז"ל זו מצות עשה ול"ת, נמצא שגם מצוות מגן עדן הם	32094
וכשנתהווה ויגרש הרי אין לעבדה ולשמרה, זה סוד הדבר באמת שסוד המצות שורש המצות הוא בגן עדן,	32095
היכן גדלים מצות? בגן עדן שם הוא מקום המצות, ולאחר ויגרש הרי זה בחינה של פטור מן המצות.	32096

על דרך זה צריכים להבין הסוד של ארץ ישראל, הסוד של מצות התלויות בארץ ששורש המצות הוא	32097
בארץ ישראל, וז"ל הרמב"ן בפ' אחרי (י"ח כ"ה), החמיר הכתוב בעריות בעבור הארץ, והנה העריות	32098
חובת הגוף ואינן תלויות בארץ, אבל סוד הדבר בכתוב שאמר בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם, יצב	32099
גבולות עמים כי חלק ה' עמו, אבל ארץ ישראל אמצעות הישוב היא נחלת ה' מיוחדת לשמו, לא נתן עליה	32100
מן המלאכים קצין שוטר ומושל, בהנחילו אותה לעמו המיוחד שמו זרע אוהביו.	32101
וזהו שאמר והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ, וכן שנו בספרא ולא תקיא הארץ אתכם, ארץ	32102
ישראל אינה כשאר ארצות, אינה מקיימת עוברי עבירה, והוא מאמרם ז"ל כל הדר בחו"ל דומה כמי שאין	32103
לו אלוה שנאמר לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים, ואומר כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה'	32104
לאמר לך עבוד אלהים אחרים.	32105
ואבדתם מהרה אע"פ שאני מגלה אתכם מן הארץ לחו"ל היו מצוינים במצות, שכשתחזרו לא יהיו עליכם	32106
חדשים, כך אמר ירמיה הציבי לך ציונים אלו המצות שישראל מצוינים בהם, והנה הכתוב שאמר ואבדתם	32107
מהרה ושמתם את דברי אלה, אינו מחייב בגלות אלא בחובת הגוף כתפילין ומזוזות, ופירשו בהן כדי שלא	32108
יהיו חדשים כשנחזור לארץ, כי עיקר כל המצות ליושבים בארץ ה', וזו היא מחשבת הרשעים שהיו	32109
אומרים ליחזקאל, רבינו יחזקאל עבד שמכרו רבו כלום יש לו עליו עכ"ל.	32110
יוצא מזה ששורש המצות באמת הוא ארץ ישראל, וחז"ל פטור מן המצות ורק בבחינת הציבי לך ציונים,	32111
איך זה פטור? הרי גם בחו"ל הוי דאורייתא, צריכים להבין את זה כמו החילוקים של קודם ויגרש ללאחר	32112
ויגרש, מצות התלויות בארץ אינן נוהגות אלא בארץ, אינו כמו שמבינים פשוט שהוא דין בעלמא שאינו	32113
נוהג אלא בארץ, אלא הפירוש הוא ששורש מצות אלו הוא רק בארץ וכשחסר הארץ אינם להמצות הללו,	32114
וגם מצות של חובת הגוף ג"כ שורשם בארץ, ולכן עיקר קיום המצות הוא דוקא בארץ, אלא שבבחינת	32115
עולם קטן יש להם ארץ גם לא בארץ ונוהגות אף בחו"ל, אבל בבחינת הציבי לך ציונים שלא יהיו עליכם	32116
כחדשים.	32117
היוצא מדברינו שהסוד של ארץ ישראל הוא בחינה של ויניחחו בג"ע לעבדה ולשמרה, נמצא שדוד המלך	32118
ע"ה שהיה במצב של א"י הוא אמר כי גרשוני, אבל יתכן שאחד יהיה בא"י והוא במצב חו"ל, שגם הוא	32119
פטור מן המצות, אצלם גם א"י אפילו מצות ישוב ארץ ישראל אינה אלא מצות חו"ל, לא יותר כמו תפילין	32120
שבחו"ל, שהרי נתבאר שהסוד של ארץ ישראל הוא מצב של א"י, ומה נואלו האנשים הצוררים	32121
חבילותיהם ועולים לא"י, שאינם מבינים כלל עניני ארץ ישראל. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא'	32122
ס"ח).	32123
	32124
מאמר רט	32125
ותטמא הארץ ואפקוד עונה עליה ותקיא הארץ את יושביה (ויקרא י"ח כ"ה).	32126
וברמב"ן החמיר הכתוב בעריות בעבור הארץ שתטמא בהן ותקיא הנפשות העושות, והנה העריות חובת	32127
הגוף ואינן תלויות בארץ, אבל סוד הדבר בכתוב שאמר בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב גבולות	32128
עמים, אבל ארץ ישראל אמצעות הישוב היא נחלת ה' מיוחדת לשמו, והנה הארץ שהיא נחלת השם הנכבד	32129
תקיא כל מטמא אותה, והנה הכותיים לא היו עושים בארצם בעובדם אלהיהם לשלח בהם את האריות,	32130
ובבואם בארץ השם ועשו שם כמעשיהם הראשונים שלח בהן את האריות, וכתב ראב"ע בפ' וילך (ל"א	32131
ט"ז), ידענו כי השם אחד והשינוי יבוא מהמקבלים, והשם לא ישנה מעשיו כי כולם הם בחכמה, ומעבודת	32132
השם לשמור כח הקיבול כפי המקום.	32133
כל הבריאה מלאה תופעות המעידות על יסוד זה שהכל מונח תחת שינויים, בכל הבריאה כמעט איננו	32134
מוצאים רצועה אחת שבה תנאי החיים שווים לכל אורכה, במקום זה ישנם נבראים כאלה ובמקום אחר	32135
הנבראים הינם מסוג שונה לגמרי, משינויי המקומות ישתנו צורות האנשים, גם הצמחים שונים ממקום	32136
למקום, ואין אלה שינויים מקריים כי אם שינויים בכל עצם מציאותם ומהותם! אמנם כי סיבת השינויים	32137
היא המרחקים השונים מגלגל החמה, שהשפעת האור והחום שונה במעלות רוחב השונים ועוד כהנה, על	32138
כל פנים הבריאה כן היא מונחת תחת שינויים, והעובר לגור ממקום למקום עליו לדעת זאת שהוא בגדר	32139
כאילו הוא מחליף את המנוע, יפשוט צורתו וילבש צורה אחרת ישתנה בעצם!	32140
וישנם שינויי זמן וגם אלה הם שינויים בעצם מהות האדם, יום ולילה, קיץ וחורף, קור וחום, משתנה הוא	32141
אז האדם לגמרי ממש, מציאותו וכל הנהגתו משתנה אז, אי אפשר באמת להתנהג כלילה כמו ביום, בעת	32142
זריחת השמש שורה האדם במצב אחד, באמצע היום הוא משתנה לגמרי, ולפנות ערב מתחלף הוא שוב,	32143
ואין אלה איזה שינוי סתם במצב רוח, אלא שינוי הוא בעצם האדם!	32144
חז"ל הקדושים גילו לנו חליפות זמנים ממבט יותר גבוה, והיה אמונת עתיך זה סדר מועד (שבת ל"א),	32145
ענין המועדות יש להבין כי הם מהווים שינוי גמור בזמן, והאדם עמהם משתנה הוא בהם בעצם מהותו,	32146

כדוגמת ההשתנות של יומם ולילה, הנה ביום הששי היתה אותה המלאכה מותרת, וביום השבת כבר	32147
חייבים עליה סקילה מפני שנשתנה המצב שינוי מוחלט, ועוד כדומה לזה.	32148
אלה הם דברי האבן עזרא בפ' וילך שמביאים הרמב"ן ז"ל, ומעבודת השם לשמור כח הקיבול כפי המקום,	32149
על כן כתוב את משפט אלהי הארץ, על כן אמר יעקב הסירו את אלהי הנכר, והפך המקום הדבק לעריות,	32150
הנה המקום היא הסיבה לחייב בעבודה זרה ובעריות, אשר לא נענשו עליהם הכותיים בהיותם לא במקום	32151
נחלת ה'.	32152
מקום ארץ ישראל שונה בעצם משאר הארצות, וממילא משתנה המצב בה וישלח בהם האריות, דוקא	32153
בבואם לארץ בית יעקב נדרשו ביחוד להסיר את אלהי הנכר, ואם כי לא היה זה עבודה זרה באמת כמו	32154
שביאר הרמב"ן ז"ל, אבל יעקב ציוה להסיר אותה לטהרת הקודש עיי"ש, והכל זה דוקא בבואם לארץ	32155
ישראל, כל הדר בחוץ לארץ דומה כאלו אין לו אלוה (כתובות ק"י:), בשינוי המקום משתנה המצב כל	32156
כולו, ועד כדי כך מהווה שינוי מקום בעצם האדם עד שמצינו אמרם ז"ל (ר"ה ט"ז), ארבעה דברים	32157
קורעין גזר דינו של אדם אף שינוי מקום.	32158
זהו מצב הבריאה להיות מוטלת תמיד תחת שינויים, שלא כפי שאנו רגילים לחשוב תמיד, כי זהו מהדברים	32159
הגדולים ביותר לחולל שינוי עצמי באדם, הן אמת דבר גדול הוא מאד, אבל הרי כל מצב האדם הוא	32160
להשתנות תמיד! כל רגע הוא מתחלף ומשתנה בעצם, וזה מצב האדם מצד מציאות הבריאה! כשאדם עובר	32161
למקום חדש, אם אך ישאר נייטראלי ולא יתעקש לעמוד דוקא על מצבו הקודם, הנה בטבע הוא שיפשוט	32162
צורתו וילבש צורה חדשה כפי תכונת המקום החדש, הצרה היא שהאדם מתעקש ומתנגד בארבע ידי	32163
ורגליו נגד כל שינוי, בשום אופן אינו רוצה לקבל השפעה ונגד עקשות זו אין עצה.	32164
זהו היסוד של קשה עורף אשר נתבע הכלל ישראל אחרי חטא העגל, כי אחרי שלא השתנו כל צרכם לפי	32165
מצבם הרם, היתה על זה מיד הטענה, אתה עם קשה עורף, כי אי השתנות במצב החדש אינה אלא מקשיות	32166
עורף, מאשר רוצים דוקא להשאר במתכונת הקודמת, כי לולא קשיות עורף הלא בטבע הוא כי משתנים,	32167
שכן היסוד שמונחים במשך כל החיים תחת שינויים. (דעת תורה).	32168
	32169
מאמר רי	32170
ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אתה כאשר קאה את הגוי (ויקרא י"ח כ"ח).	32171
וברש"י משל לבן מלך שהאכילוהו דבר מאוס שאין עומד במעיו אלא מקיאו, כך ארץ ישראל אינה	32172
מקיימת עוברי עבירה, וברמב"ן פסוק כ"ה מבאר זה הענין בכל בהירותו, והם יסודות גדולים בענין הארץ	32173
וענין המצוות התלויות בה, וכותב שם החמיר הכתוב בעריות בעבור הארץ שתטמא בהן ותקיא הנפשות	32174
העושות, והנה העריות חובת הגוף ואינן תלויות בארץ אבל סוף הדבר בכתוב שאמר, בהנחל עליון גוים	32175
בהפרידו בני אדם יצב גבולות עמים כי חלק ה' עמו.	32176
והענין כי השם הנכבד ברא הכל ושם כח התחתונים בעליונים, ונתן על כל עם ועם בארצותם לגוייהם	32177
כוכב ומזל ידוע כאשר נדע באצטגנינות, וזה שנאמר אשר חלק ה' אותם לכל העמים, כי חלק לכולם	32178
מזלות בשמים וגבוהים עליהם מלאכי עליון נתנם להיותם שרים עליהם, כמ"ש ושר מלכות פרס עומד	32179
לנגדי, וכתוב והנה שר יון בא.	32180
והנה השם הנכבד הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים לכל העולם, אבל ארץ ישראל אמצעית הישוב היא	32181
נחלת ה' מיוחדת לשמו, לא נתן עליה מן המלאכים קצין ומושל בהנחילו אותה לעמו המיוחד שמו זרע	32182
אוהביו, זהו שאמר והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ, והנה הארץ שהיא נחלת השם הנכבד	32183
תקיא כל מטמא אותה, ולא תסבול עובדי עבודת כוכבים ומגלים עריות, והנה ארץ ישראל היא נחלת ה'	32184
מיוחדת לשמו, זה לבד די לכל בן דעת להבין הסוד של ותקיא הארץ, ורש"י עוד הוסיף לבאר במשל של	32185
בן מלך, ארץ ישראל היא הבן מלך שאצלו ביחוד במעיו שלו אינו עומד אכילת דבר מאוס.	32186
האדמו"ר הסבא זצ"ל מקלם היה אומר תמיד על דברי רש"י (י"א מ"ה), על הפסוק כי אני ה' המעלה	32187
אתכם מארץ מצרים, וברש"י בכולן כתיב והוצאתי וכאן כתיב המעלה, תנא דבי ר' ישמעאל אלמלא לא	32188
העליתי את ישראל מארץ מצרים, אלא בשביל שאין מטמאין בשרצים כשאר אומות דיים, ומעליותא היא	32189
גבייהו והוא לשון מעלה, והיה הסבא ז"ל נושא על זה משל ואומר, כי כלב האוכל בשר סרוח האצטומכא	32190
שלו לא נשחת כלל, ואדם האוכל בשר סרוח תיכף יחלה ויכול גם למות, וזה מאמר ר' ישמעאל אלמלי לא	32191
היה להם יציאת מצרים רק טובה זאת, שתזדכך נפשותם מסרחון וזוהמא, באופן שלא תוכל לסבול סרחון	32192
שרצים דיים!	32193
כשרואים אצטומכא נשחת מאכילת דברים סרוחים, מסרחון אף כל שהוא, הרי זה הסימן הכי מובהק על	32194
האדם כי איש עדין הוא, כי הרי אם תתן לכלב חמאה סרוחה, אף חמאה של בת שנה ויותר, לא רק שלא	32195
יחלה מאכילתה אלא גם יתעדן ממנה ולקוק ילקקנה עד תומה, ולאדם עדין אם תתנו לו אף חמאה מאתמול	32196

או משלשום הלא יחלה וגם יקאנה, הנה זה הסימן כי עדין הוא אצטומכא רגישה לו, ואבק כל שהוא של סרחון כבר יחלהו עד מות.	32197 32198
אומות העולם לא נשחתים מטומאה, האצטומכא שלהם סובלת שרצים ורמשים וכל טומאה, ואומה הישראלית מתקלקלת גם מעבירה קטנה, אינה סובלת אף טומאה כל דהוא, מחולקים הם הכלל ישראל מאומות העולם בעיקר מציאותם, נפשם זכת הרוח היא כותלי קליטתה דקים מאד, וביציאה כל שהיא מן השורה הם מתקלקלים ונפסדים, היא שבחם והיא מעלתם והוא לשון מעלה.	32199 32200 32201 32202
ארץ ישראל היא נחלת השם היא כדמיון הבן מלך, שונה היא לגמרי בכל מציאותה וסודה מכל ארצות שבעולם, מחוקי טבעיה כי אינה סובלת בעיקרה כל סרחון וטומאה, עוברי עבירה אינה מקיימת, סוד מציאותה הוא כי קדושה ועדינה היא בכל טבעי עורקיה, וטומאה כי תבוא בקרבנה הנה תקיאנה, מצד רוחניות הארץ וסודה כי בת מלך היא.	32203 32204 32205 32206
והנה התורה הגידה לנו בזו הפרשה על איזה מן החטאים ביחוד תקיא, הנה שאר העבירות אפילו החמורים כמו שבת וכדומה לא מצינו עליהם סוד ההקאה, כי אם על ג' העבירות של עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, כי על שלושה אלו מצינו בתורה לשון טומאה, וטומאה ביחוד היא שאינה סובלת, וזה לאו דוקא בישראל אלא אפילו שאר גוים כי ישבו בארץ ישראל לא יתקיימו אם טימאוה באלו, ועיין רמב"ן כי זה מדיני עצם הארץ מעצם קדושתה כי נחלת ה' היא. (דעת תורה).	32207 32208 32209 32210 32211 32212
מאמר ריא	32213
ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אתה כאשר קאה את הגוי (ויקרא י"ח כ"ח).	32214
טעמא דקרא מבואר בגמרא (בבא מציעא קט"ו א'), שגם ר' יהודה שאינו דורשו ס"ל דהיכא שהטעם מפורש בתורה הריהו נדרש, והענין הוא שטעמי המצוות שנכתבו בתורה הם עצמם מצוות, שהשי"ת ציוה לדעת את הטעם ולשמור קיומו בהנהגה בקיום אותן מצוות, ובזהירות שלא לעבור על אותן עבירות, משום הכי השו"ע שאינו מביא טעמי המצוות מביא טעם מצוות תפילין וסוכה, שנאמר בהן בתורה למען תהיה תורת ה' בפיך, ולמען ידעו דורותיכם וכמ"ש הב"ח סימן ח'.	32215 32216 32217 32218 32219
כיוצא בכך יש לנו לומר על הלאו של ולא תקיא הארץ אתכם שנשנה פעמיים, בפרשת אחרי ופרשת קדושים, והיינו שטומאת עבודה זרה וגילוי עריות גורמים לסילוק שכינה וגלות מן הארץ, ולכאורה הרי אלו העבירות היותר חמורות כשלעצמן, ומה תוסיף ידיעה זו שהשכינה מסתלקת בגינן.	32220 32221 32222
הענין הוא שידיעה זו תגרום לנו לפחד מעבירות אלו אף אם יעשו על ידי אחרים, ולמונעם ולהענישם בכל חומר הדין, ולפיכך נאמר בהעובר למולך עם הארץ ירגמוהו באבן, וביאר רש"י ז"ל שהחוטא פגע בכלל ישראל ועם הארץ שבגיננו נבראת הארץ, שעתידין לירש את הארץ על ידי מצוות הללו הם שיפגעו בו, וביאר הרמב"ן כי לכולם יזיק כי גורם לשכינה שתסתלק מישראל.	32223 32224 32225 32226
והכתוב ממשיך שם ואומר, כי מזרעו נתן למולך למען טמא את מקדשי, ופירש רש"י את כנסת ישראל שהיא מקודשת לי, וכתב הרמב"ן וכבר רמזתי זה איך תטמא כנסת ישראל שהיא מקודשת לשמו הגדול באיש אחד אשר יחטא, וכבר אמרו (ברכות ל"ה א'), כל הנהגה מהעולם הזה בלא ברכה כאלו גזל להקב"ה ולכנסת ישראל, כי החפץ ביצירה שיברכו עליה לשמו הגדול משם יהיה קיום העולם, ואם לאו יתעלה בשמו הגדול ותסתלק השכינה מישראל, וכל שכן כשיקריב הפרי למולך שהוא מתעב את גאון ישראל ומשכנו עיי"ש.	32227 32228 32229 32230 32231 32232
ענין זה אמור על כל בן ישראל, שיש לו לחרוד שמא תסתלק שכינה מישראל בעוון חטא היחיד, על אחת כמה וכמה כאשר הוא רואה ונוכח בעת העבירה, הרי הוא כמסייע לה חלילה שעל כך נאמר ושמתי אני את פני באיש ההוא ובמשפחתו (ויקרא כ'), ותניא א"ר שמעון אם הוא חטא משפחתו מה חטאת, לומר לך שאין לך משפחה שיש בה מוכס שאין כולה מוכסין (שבועות ל"ט א').	32233 32234 32235 32236
וכן נאמר בפרשת מגדף (ויקרא כ"ד), הוצא את המקלל אל מחוץ למחנה וסמכו כל השומעים את ידיהם על ראשו ורגמו אותו כל העדה, היינו כל העדה רוגמת מכיון שגורם לסילוק שכינה מכולם בפגמו בכבוד ה' כאמור, והשומעים סומכים ידיהם עליו שיהיה כפרתם מאחר ונתחלל אצלם כבודו יתברך בשומעם חירוף וגידוף, ולכן הם משלימים עצמם במורא שמים בזה שממיתים את המגדף, ויודעים בכל לבם את קדושת שמו יתברך.	32237 32238 32239 32240 32241
ועל זה נאמר והתקדשתם והייתם קדושים (ויקרא כ'), ופירש"י והתקדשתם מטומאת עבודה זרה, היינו שמצוות והתקדשתם אינה ששמירת המצוות תביא לקדושה, כי על זה נאמר והייתם קדושים וקדושים תהיו, אלא מצוות והתקדשתם היא ההתחנכות בקדושה והמשכת השראת השכינה, היפך מה שגורמת עבודה זרה אפילו של יחיד לסילוק שכינה, וכיצד ממשיכים את השראת השכינה ומתחנכים לקדושה, ומהו	32242 32243 32244 32245

והתקדשתם הלא ברור שזהו לימוד וחינוך מוסרי, והתעלות ברום המעלות של ברייתא דרבי פנחס בן יאיר בלימוד המסילת ישרים מהזהירות ועד לקדושה העליונה. (לקט שיחות מוסר).	32246
	32247
	32248
מאמר ריב	32249
כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם (ויקרא י"ח כ"ט).	32250
הנה כתיב אם תבקשנה ככסף אז תבין יראת ה' (משלי ב'), אין הכוונה כפשוטו רק ככסף א"כ למה נופל על זה אז תבין יראת ה', הכוונה היא כך בלי מילי דעלמא אין אנו מבינים מילי דשמיא, היתכן בשום עסק בעולם שלא ישגיח אדם על עסקו, כ"ש אם יסמוך על שאינו מבין כלל בהעסק, וכ"ש על שונא שלו שמבקש לאבד ממנו בכל האפשרי.	32251
	32252
	32253
	32254
והנה אנחנו רואים שהאדם יסמוך על עסק מילי דשמיא על הגוף העכור והחשוך בטבעו, ואין לו עסק וחפץ במילי דשמיא כלל וכלל, אדרבה הוא שונא בטבעו לעול מלכות שמים, ורוצה בחופש בכל האפשרי בטבעו הרע, והנה אנו רואים כי העסק במילי דשמיא הכל מקופיא ובלי עמל ויגיעת השכל כלל וכלל, רק ע"י מחשבה הבהמית הוא עושה במילי דשמיא, זה לאות כי לא יבין כלל מה זאת יראת ה', כי אם היה מבין איך יסמוך על הגוף בהעסק אשר הוא היפוך רצון הגוף העכור בטבעו הרע.	32255
	32256
	32257
	32258
	32259
והנה אולי יאמר האדם כי אין צריך כ"כ יגיעת השכל לעסק ש"ש? הבט וראה בהעתקת הרמב"ן ז"ל סוף אחרי, והנה הכריתות שבתורה שלושים ושש, ומהם רבים באיסור ערוה ר"ל על בעילה אסורה, וכן מיתת ב"ד בענין הבעילה שש עשרה, ואין באיסור המאכלים מיתה כלל, והטעם בהיות העונשין הגדולים במיתת ב"ד והכרת בענין הבעילה, מפני שגילוי העריות דבר נמאס מאד אצל התורה, כנזכר בזאת הפרשה ובמקומות רבים.	32260
	32261
	32262
	32263
	32264
וחכמים מזכירין לעולם עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, יזכירו עריות אחר ע"ז וקודם שפ"ד, וכמו שאמרו אלהיהם של אלו שונא זמה הוא, ויש לענין סוד גדול בסוד היצירה, והרב אמר במורה נבוכים, בעבור היות יצר האדם גדול בענין המשגל והתאוה בו רבה, והדברים שהם רבי המכשולות צריכים עונש גדול ליסר אותם וגם זה אמת עכ"ל הרמב"ן ז"ל (העורך), והנה מבואר בספרים הטעם מפני שהוא דבר נמאס, ורק לקיום המין מצוה רבה היא.	32265
	32266
	32267
	32268
	32269
רואים כמה הקפידה התורה על מותרות בדבר הנמאס, ונתנה תשוקה גדולה לדבר הנמאס הזה למען יבחן במדת המותרות, ולא עוד אלא שנתנה תשוקה זאת גם לצעירי ימים ומאין ידעו להזהר בזה? ע"כ חובה על האב לחנך את בניו להבין, כי לא ישלח ידו בכל המותרות ומכ"ש בדבר הנמאס ומכלה הגוף ח"ו. לפי הדברים האלה האם יש לסמוך בהעסק הרם הזה על הגוף העכור, אשר תשוקתו עזה לדברים המאוסים, מבלי להבין האחרית אשר מכלה ומחליא גם גופו בעוה"ז, ומכ"ש נפשו ביסורי כריתות והאבדון אשר ינחל ח"ו בהאחרית, חובת החינוך מוטל על האבות להסבירם ידיעת האבדון בעוה"ז, ולא כמו שמקשטין בניהם ותולין לו כיס על צוארו ומושיבין אותו בבתי זונות, ומה יעשה הבן שלא יחטא? המובן מאליו כי לא יסמוך על הגוף העכור והנמאס בעסק הרם הזה, רק ייגע בעמל נפשו להכניע הגוף העכור, ולשבר תשוקותיו האפלות והמאוסות, ואז יוציא לפועל כל הטוב לו בזה ובבא, ואז ידע ויבין איך לחנך את בניו בדרכים הנעימים לו בזה ובבא וטוב לו ולהם אכ"ר.	32270
	32271
	32272
	32273
	32274
	32275
	32276
	32277
	32278
	32279
	32280
	32281
	32282
	32283
	32284
	32285
	32286
	32287
	32288
	32289
מאמר ריג	32290
ושמרתם את משמרתی לבלתי עשות מחוקות התועבות אשר נעשו לפניכם ולא תטמאו בהם (ויקרא י"ח ל').	32291
	32292
	32293
	32294
	32295

הענין כך, פלג גופא הוא הגוף בלא נפש, וכן הנפש היא פלג גופא שאין לנפש קיום בלא גוף וזה חידוש גדול.	32296 32297
רמח"ל ז"ל כתב בדעת תבונות (דף י"ד), אמנם אם מכיר האדם את גופו ומשליטו, הנה האדון ית"ש במדה שהוא מודד כן ימדוד לו להנהיגו רק בהסתר פנים, נמצא שהוא רחוק מאור החיים מן החכמה ודעת, ושקוע בזבל זוהמת החומריות והבלי העוה"ז, כל עמל אדם לפיהו וגם הנפש לא תמלא, הלא תראה כי הנער הקטן לא יכיר מה היא החכמה ולא יתאוה אליה כלל, אלא אדרבה כל תינוק בורח מבית הספר, זוהי פליאה! מילא הגוף ודאי חשוך הוא, אך מה זה נוגע אל הנפש? מדוע לא תהיה הנפש בלי גוף? הנה כי אין הדבר כן, כמו שהגוף בלא נפש אינו כלום ואין לו קיום וחיות, כך הנפש בלי גוף אין לה קיום היא פלג גופא.	32298 32299 32300 32301 32302 32303 32304
הז"ל גילו לנו סוד גדול, כי אין השם שלם ואין הכסא שלם עד שימחה הרע, וכשחז"ל אמרו אין השם שלם הרי זה ממש אין השם שלם, ולכאורה מה כל הרעש? הלא כל העולמות העליונים הינם שלמים בתכלית, ומה כל הרעש אם בעולם קטן זה באיזו עיירה קטנה יש משהו מרע? אבל זוהי התשובה אם כאן אין שלימות אם הגוף אינו שלם בתכלית, גם לנפש אין קיום כי היסוד הוא שגם הנפש היא פלג גופא, רק גוף ונפש ביחד הם בעלי קיום להם השלימות והחיות, ואם אינם ביחד אין זה חיים.	32305 32306 32307 32308 32309
כך יש להבין עיקר שכינה בתחתונים היתה, לא כפי שמורגלים להבין בבחינת יתרון, היינו שבמקרה השכינה נמצאת כאן, אבל יכולה גם כן להסתלק מכאן, או שהיא נמצאת ג"כ במקום אחר אלא שכאן היא נמצאת ביותר, כל זה טעות הוא, עיקר שכינה בתחתונים היה צריך להבין כי העיקר הוא כאן מקומה, ואם לא כאן אין לה מקום כלל! אמנם כי אנו אומרים שהסתלקה מכאן שהיא בשמים, אבל אוי ואבוי לחיים כאלה! שם אין המקום ושם אין לה מקום.	32310 32311 32312 32313 32314
עיקר שכינה מקומה כאן, דוקא בעוה"ז וביחד עם עוה"ז עם הגוף, וכשהסתלקה עלינו לדעת כי אין השם שלם, ובזה ישנן דרגות שונות, בזמנו של אדה"ר קודם החטא הלא היה עיקר השכינה כאן, אבל הרי היה בו עוד איזה חסרון כל דהו, ממילא אז היתה בחינת אין השם שלם, והיתה הבריאה כולה תלויה ומחכה לתקונו של האדם, וכשלא נתקן הנה ניתוסף ההיעדר ונתרבה החושך, וכבר נהיה יותר אין השם שלם וכן הלאה, כי השם שלם דוקא כשישתלם הגוף.	32315 32316 32317 32318 32319
הרי לנו דבר ברור כי גוף ונפש הם בבחינת פלג גופא, גוף בלא נפש אינו כלום, וגם נפש בלי גוף אינה כלום, כל קיומם הוא דוקא כשהם ביחד, לכן אין עוד שאלה איך יתכן חסרון, כי באמת אין חסרון נמצא כלל, יוצר אור ובורא חושך עושה שלום, קיומם הוא ב"עושה שלום" כשהם מאוחדים בתכלית.	32320 32321 32322
מעתה מתברר ביותר מה שכ' רמח"ל בדרך עץ חיים על התמימות והחיזוק, השתים העבודות היסודות הצריכות לאדם, לטהר מטומאת החומר ולהמליך את השכינה על אבריו, יש להבין זאת לפי דברינו, הלא פלג גופא הם ושניהם ביחד הם גוף שלם, והנה בגוף אחד אנו מבינים כי כל אבר מוסיף פעולה חיונית, וכל אבר תפקיד לו זה בכה וזה בכה, וכן יש להבין בגוף ונפש, הגוף בלא נפש הוא היעדר וחסרון, אם רעב שונאך שיש סוד של רעב, והסוד של הנפש הוא האכילהו לחם, שהנפש משלימה את הגוף ומוסיפה לגוף חכמה, והגוף צריך לקלוט החכמה בקרבו.	32323 32324 32325 32326 32327 32328
ומצד הגוף ישנו החיזוק, כשהגוף קולט חכמה הוא נותן חיזוק לכל העולמות, גבורה נובעת דוקא ממצד הגוף, כי חכמה לבד היא בבחינת לחים היו, ואמרו כל שחכמתו מרובה ממעשיו אין חכמתו מתקיימת, למה זה דומה לאילן שענפיו מרובין ושורשיו מועטין והרוח באה ועוקרתו והופכתו על פניו, אבל כל שמעשיו מרובין מחכמתו, לכאורה דבר יבש ואפל הוא המעשה, אבל גבורה באה דוקא ממעשים, למה זה דומה לאילן שענפיו מועטין ושורשיו מרובין, שאפילו כל הרוחות שבעולם נושבות בו אין מזיזין אותו ממקומו.	32329 32330 32331 32332 32333
מדברינו מתקבלים שני יסודות, הראשון שהחכמה צריכה לחדור לכל האברים, ממש כל אבר מוכרח להיות חדור מחכמת הנפש חכמת התורה האכילהו לחם, ומשם באה שליטת הנפש הגמורה, כי כן הוא סוד הענין שבהתאחד גוף ונפש מגיע כח הממשלה לנפש והיא המושלת, וזה סוד המלכות צריך להמליכו להקב"ה על כל אבר ואבר, שתמליכוני עליכם דוקא, וסוד המלכות הוא דוקא כאן בעולם הזה עם הגוף, בבחינת אין מלך בלא עם, בסודם של גוף ונפש שייכת מלכות והיא השליטה על הגוף.	32334 32335 32336 32337 32338
יש לדעת כי גבורה וחיזוק באים דוקא מהגוף, דוקא מאופל, אדה"ר שהיה צריך להשלים היה צריך ללכת בחושך ואפלה, ואמונתך בלילות דוקא מחשכת הלילה, תשת חושך ויהי לילה זה העוה"ז הדומה ללילה, אין כלל להתאונן על לילה כי דוקא מלילה משיגים גבורה וחיזוק, הלא סתם מעשה הוא לכאורה חושך ואפלה, אעפ"כ מי שמעשיו מרובין דוקא המעשה הוא המקיים, דוקא מהאופל משיגים החיזוק, לא בחכמות תכבוש את היצר, תכלית חכמה תשובה ומעש"ט, מפקח בלילות אין עצה אחרת, רק איש חרבו על ירכו ולצאת לקרב, סוד הדברים איזהו גבור הכובש את יצרו, גבורה משיג אדם דוקא ממה שהוא כובש את	32339 32340 32341 32342 32343 32344

יצרו ולא מחכמות, וזהו הסוד של כל עוה"ז שהוא עולם הנסיון, כי סוד הגבורה זוכים דוקא על ידי נסיון.	32345
(דעת תורה).	32346
H	32347
	32348
קדושים	32349
מאמר ריד	32350
דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אלהם קדשים תהיו כי קדוש אני ה' אלהיכם (ויקרא י"ט ב').	32351
ענין מוסר איננו סגופים כי התורה לא הרחיקה רק מותרות, כמ"ש הרמב"ן ז"ל ריש פרשת קדושים	32352
יעו"ש, אבל ענין מוסר כענין הכתוב (תהלים ב'), ננתקה את מוסרותינו ונשליכה ממנו עבותימו, וכי	32353
בחבלים אסרם? אבל הענין כי אין מאסר יותר מן כבישת רצונות של האדם, וזהו ענין מוסר.	32354
	32355
ועתה נתחיל לבאר, ראשית כי המוסר מוכרח לאדם יהיה מי שיהיה, והנה מי שאומנותו לזווג זיווגים,	32356
היתכן כי יעלה על דעתו לזווג עשיר גדול מאד עם ענייה גדולה, אף כי בתו היא, והנה ידוע כי כל	32357
הפילוסופים מרגלא בפיהם אין חכם כהטבע, מה ראה הטבע לזווג שכל נבדל במינו עם גוף עכור ופחות,	32358
אין דעת ואין תבונה לו בחושך יתהלך?	32359
אמרו ז"ל הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם (אבות פ"ד), הנה אנו רואים כי קנאת איש	32360
מרעהו בוערת כאש בלבו של אדם, הן בעושר הן באושר ורקב עצמות קנאה (משלי י"ד), הקנאה מרקיבה	32361
עצמותיו של אדם, והוא נגד השכל כי השכל גזור, אם איש שונא לרעהו על דבר הצלחתו, איך יעלה על	32362
לבו להראות לשונאו רוע פניו ורקב עצמותיו אשר יעלה לו על ידי קנאתו.	32363
הלא לא יעלה בידו להקטין ולגרוע מאת שונאו על ידי קנאתו מאומה, כי רעהו ישאר על מצבו, אם חכם	32364
הוא ישאר בחכמתו, ואם עשיר הוא ישאר בעושרו, ולא יעלה בידי המקנא כי אם רקב עצמותיו, וכל אשר	32365
ירבה להתמרמר על הצלחת זולתו, הנה בה במדה יאכל את בשרו ויתכרכמו פניו, היש שטות גדול יותר	32366
מזה? אתמהה!	32367
וכן בתאוה אין שליט על רוחו למנוע מדבר המזיק לו על פי הרופאים, וצריך משכיל גדול שיתנהג על פי	32368
פקודת הרופאים, ומה ראה הטבע לזווג זיווג שלא יתאים הגוף עם השכל? וכן בכבוד למה ירצה האדם	32369
שהצלחתו תהיה מונחת ביד אחרים, אם ירצו יכבדוהו ואם לא ירצו לא יכבדוהו?	32370
הלא אין תימה יותר מזה, כי אין חכם כהטבע והוא יזווג שכל האדם עם רצונותיו הבהמיים והם הפכים זה	32371
מזה, אלא נראה כי האמת הוא כמו שכתב הכוזרי, אמור נא לי מי הוא הטבע? טבע הוא האלהים, ומספר	32372
הטבע כמספר אלהים, ונראה כי לכן נברא האדם ברצונותיו היפך משכלו, למען יהיה שכרו בעולם שכולו	32373
טוב אם ישבור רצונו לאט לאט, עד שיתאים דעתו עם רצונותיו ההפכים משכלו, ואז יתענג בעולם שכולו	32374
טוב נעימות בימינך נצח, וזו איננה מלאכה מועטת והראיה כי לא רבים יחכמו להתאימם.	32375
כתב רבינו יונה ז"ל בספר שערי תשובה שער ג' ט"ו, ונאמר על האנשים שאינם עורכים מחשבות	32376
להתבונן תמיד ביראת ה', ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה, לכן הנני יוסיף להפליא את העם הזה	32377
הפלא ופלא, ויש להבין הלא זה לכאורה נגד דעת חז"ל, לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא	32378
לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה (סנהדרין ק"ה:), הרי התירו אפילו שלא לשמה כי על ידי זה יבוא	32379
לשמה, אבל האמת יורה דרכו כי כך כונת הפסוק.	32380
מי שמתבונן תמיד ביראת ה' וירצה לקבוע האמונה בלבו כיתד בל תמוט, איש איש לפי דעתו אשר חננו	32381
ה', אפילו שלא הגיע עדיין שישתנה טבעו לתקות עוה"ז, מכל מקום כיון שיעמול במחשבתו תמיד	32382
להשריש אמונה בלבו בהשכל ודעת, הרי האמונה שלו המביאה ליראה שלא כמצות אנשים מלומדה, רק	32383
בהשכל ודעת, אף שעדיין לא נשתנה טבעו לתקות עוה"ז, מכל מקום כיון שהוא עוסק תמיד בקביעות	32384
עמים לערוך מחשבות באמונה בהשכל ודעת, לאט לאט יבוא לשמה.	32385
מה שאין כן מי שאינו עורך מחשבות להתבונן ביראת ה', ממילא ישאר במחשבותיו ההבליות, כמ"ש ועיר	32386
פרא אדם יולד (איוב י"א), ותשאר יראתו רק כמצות אנשים מלומדה בלי טעם וריח רק כמעשה קוף	32387
בעלמא, ולא יבוא לעולם לשמה, ולכן הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא.	32388
ואיתא (בירמיה ב' ח') ותופשי התורה לא ידעוני, ותרגם יונתן בן עוזיאל ומלפי אורייתא לא אליפו	32389
למידע דחלתי, הרי מפורש יוצא מתרגומו של יונתן, כי יכול להיות שגם לומדי תורה לבד, אין להם שום	32390
ידיעה בגדולת השי"ת ולדעת יראתו יתברך, כי לימוד היראה הוא ענין צדדי, ומה זאת? הוא לימוד המוסר!	32391
שתהיה אמונתו בהשכל ודעת, ואז יבוא לידע יראתו יתברך ולא תהיה רק מצות אנשים מלומדה, וכאשר	32392
תהיה יראתו בדעת והשכל, אז תעזרהו התורה לאט לאט שיבוא ללמוד בלי תקות קרדום לחפור בה, ואז	32393
יצליח בנעימות חיים גם בעולם הזה.	32394

ועתה אמור נא אחי, אם בדור ירמיהו אמר הכתוב כתרגום יונתן בן עוזיאל, שיכול להיות שלומדי התורה	32395
לבד אין להם שום ידיעה לדעת יראתו יתברך, מה יענו בדור הזה אשר רבו כמו רבו הרבה ספרי	32396
אפיקורסות ומינות הפתוחים לרווחה בעו"ה, מה יענו עתה העוסקים בתורה לבד ורק קרדום לחפור בה,	32397
ומי זה סכל לא יסור הנה להטות אוזן קשבת לדברים הברורים וטוב לו סלה. (חכמה ומוסר מא' ק"ל).	32398
	32399
	32400
מאמר רטו	32401
דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אלהם קדשים תהיו (ויקרא י"ט ב').	32402
ובחזו"ל קדושים תהיו פרושים תהיו, ובגמ' יבמות אמרינן קדש עצמך במותר לך, והקשה הגרי"ס זצ"ל,	32403
אם הדבר המותר ג"כ אסור א"כ מה יאכל? אכן גדרי התורה המה מצוה או עבירה, וההולך בתמימות	32404
כעבד לפני המלך אינו רואה אלא שני דרכים מצוה או עבירה, אולם ההולך בערמימות כשר לפני המלך,	32405
הוא רואה בתורה חלק שלישי והוא נקרא עבירה לשמה, שמתחכם לעשות איזה עבירה מפני תקות דבר	32406
גדול שמחכה להשיג ממנה, כמו הצלת נפשות וכדומה, שע"ז אמרו חז"ל גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא	32407
לשמה.	32408
והנה בזמן הזה שנתקיים בנו והיו חייך תלויים לך מנגד, וקשה להבין איך יתקיים מצבם של בני תורה	32409
בעתיד, ואין לנו אלא ההוה בלבד, ובשביל זה יתחלקו בני תורה לשני סוגים, המבקש האמיתי שדוחק את	32410
עצמו לפני ולפנים, מוצא החכמה בתוך ההוה שלו, ומדקדק שיהיה ההוה טוב, ומפקיר כל הדמיונות	32411
והחששות שבאים לגזול ממנו ההוה.	32412
אמנם בעל ערמימות יש לו טענות רבות שאין ההוה כדקא יאות וכמעט שבור לרסיסים, וכמו מקלקל על	32413
מנת לתקן, מקלקל הוא את ההוה כדי לתקן את העתיד, עוזב דרך הקצה כדי שיתקיים דרך הממוצע, וכן	32414
יעבור על כמה פרטים מן התורה שע"י זה יחוזק הכלל כולו, ומבקש האמת באמצעים בלתי אמתיים, ובנין	32415
אב לזה מה שאחז"ל (נזיר כ"ג), גדולה עבירה לשמה, מיעל שהתירה לעצמה גילוי עריות כדי להרוג את	32416
סיסרא והצילה את ישראל, ושיבחה הכתוב מנשים באהל תבורך יעל.	32417
אמנם אם נתבונן נראה שהוא אחד מן המצודות הגדולות והמצויות שהבן תורה נלכד בהם, וכתלמיד חכם	32418
נדמה לו לטהר השרץ אשר טמא יקרא, והדרך הזה מופרך מצד הדין ומצד המציאות, כי על יסוד זה	32419
שאמרו גדולה עבירה לשמה פרכינן בגמ' והא קא מתהני מעבירה? והקשה הגרי"ס הלא מקודם אמרו	32420
גדולה עבירה לשמה מיעל, וא"כ מה הקשו אח"כ והא קא מתהני מעבירה, ואיך התירה לעצמה לעשות	32421
העבירה? מאי איכפת לן אם מתהני אם לא, הלא גדולה עבירה לשמה?	32422
וביאר הגרי"ס ז"ל ששאלת הגמרא היא כיון שכל ההיתר הוא מחמת לשמה, וכיון שיש הנאה אין כאן	32423
לשמה, נמצא שעשתה עבירה לשם עבירה, כי גם אם היה לשמה מצד הדבר אין זה מספיק להתיר	32424
העבירה, כי צריכין שיהיה הלשמה גם מצד האדם שלא יהנה מעבירה, רק אז יכולים להתיר הפעולה	32425
בשביל התועלת, ולא מספיק התועלת של הדבר להכשיר העבירה, כי זה רק חצי לשמה.	32426
רק אם יש שני התנאים לשמה, מצד האדם שאינו מרגיש בעצמו שום נגיעה והנאה בעבירה, ועוד לשמה	32427
מצד הדבר שיצא מזה הצלת נפשות וכדומה, רק אז אמרו גדולה עבירה לשמה, ולכן פריך הגמרא והא קא	32428
מתהני מעבירה ויחסר הלשמה מצד האדם, ומשני טובתן של רשעים רעה היא אצל צדיקים, שאצל יעל	32429
היה כל חלקי הלשמה הן מצד הדבר והן מצד האדם.	32430
אשר ע"כ אמר הגרי"ס ז"ל, על הגורם הראשון לחבר התורה עם ההשכלה הארורה, כי יש בזה לשמה	32431
שע"ז יתחשבו בני"י יותר בעיני העמים, אבל היה כסומא שלא ראה האור הגדול שטמון בשאלת הגמרא,	32432
והא קא מתהני מעבירה, שצריכים לבקש הלשמה גם מלב האדם, וכיון שהיה חסר הלשמה מצד האדם,	32433
לכן יצא מזה שגם הלשמה מצד הדבר נהרס ונחרב, ועצתו גופא נהפך להם לסם המות, שמחמת תערובותם	32434
לקו בכפלים.	32435
ויצא מזה חידוש גדול, שיש הבדל בין הלשמה של המצוה ובין הלשמה של העבירה, הלשמה של המצוה	32436
אע"פ שגם שם צריכין לשמה מצד האדם, מ"מ אם נתן צדקה בפרהסיא אע"פ שעתיד ליתן את הדין, מ"מ	32437
למצוה יחשב לו מצד תועלת הדבר, אבל הלשמה של עבירה צריכים שיהא לשמה שלם, ואם יחסר חלק	32438
קטן בהלשמה מצד האדם אז אסור לעשות העבירה, ורק יחידי סגולה שזכו למדרגה שטובתן של רשעים	32439
לא יחשב אלא לתועבה אצלם, רק המה יכולים לפעמים בשביל דבר גדול להשתמש עם עצת עבירה	32440
לשמה, ולא כל מי שרוצה לקפוץ יבוא ויקפוץ.	32441
וזה שאמר קדושים תהיו, פרושים תהיו קדש עצמך במותר לך, הכוונה על מין הנהגה של עבירה לשמה,	32442
אשר מותר רק לך אבל אצל התורה הוא אסור, והזהירה התורה שיפרוש האדם מהיתרים כאלה הבאים	32443
מחשבונות, כי אם יחסר הלשמה מצד האדם, יסתעף מזה שיתבטל גם הלשמה מצד הדבר, ע"כ צריך	32444

המבקש להתנהג בתמימות ללחום מלחמת מגן, שלא להניח שליטת החשבונות על איסורי התורה והמוסרים, למען לא יכשל במצודת עבירה לשמה, וכל העובדים שהצליחו רק מחמת שהשגיהו על עצמם שלא יכשלו בחשבונות הרבים. (חיי המוסר ח"א ל"א).	32445
	32446
	32447
	32448
מאמר רטז	32449
דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אלהם קדשים תהיו (ויקרא י"ט ב').	32450
יסוד התורה הוא הרבה להם תורה ומצוות ריבוי פעמים, וזה היסוד של ליתן שכר על כל דיבור ודיבור, דמהותה של תורה הוא הררים התלויים בשערה, שכל חוט של שערה הררים תלויים בו, כתוב במעלות התורה בשם הגר"א, דהא דמוזכר בכל מקום תרי"ג מצות, אין המכוון שישנן רק תרי"ג ולא יותר, אלא שכללים יש תרי"ג אבל מצוות ישנן עד אין קץ, דכל דיבור ודיבור מתורה הקדושה הוא מצוה, ומכל כלל וכלל יכולים להסתעף כל הפרטים והכללים, וכן מכל פרט ופרט, ואין לנו לדעת מה הם הכללים ומה הם הפרטים, עד שהוא מבאר דעל כל תנועה ותנועה יש תורה.	32451
	32452
	32453
	32454
	32455
	32456
	32457
	32458
	32459
	32460
	32461
	32462
	32463
	32464
	32465
	32466
	32467
	32468
	32469
	32470
	32471
	32472
	32473
	32474
	32475
	32476
	32477
	32478
	32479
	32480
	32481
	32482
	32483
	32484
	32485
	32486
	32487
	32488
	32489
מאמר ריז	32490
דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אלהם קדשים תהיו (ויקרא י"ט ב').	32491
דבר אל כל בני ישראל מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל מפני שרוב גופי התורה תלויין בה, קדושים תהיו הוו פרושים מן העריות ומן העבירה, שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה, אשה זונה וחללה אני ה' מקדשכם, ולא יחלל זרעו אני ה' מקדשו.	32492
	32493
	32494

אורח חיים של אנשי הרחוב השקועים ברדיפת הקנינים והתענוגות, משפיע לרעה ומפריע לאלו הרוצים לחיות ברוח התורה, אולם מצד שני יכולים לשמש חיים מסולפים אלה ספר מוסר נפלא, שעל ידם אפשר להגיע להכרת האמת, לשלילת הרע ובחירה בטוב, שהרי אם נתבונן בסדרי החיים של אנשי הרחוב נמצא בהם אך יגון ואנחה, חיים מלאים פחד ודאגה, נרדפים על צואר ע"י כוחות התאוה, פחד ממחלות ופגעים ומאורעות שונים רח"ל.	32495 32496 32497 32498 32499
כל זה מסובב את האדם ומונע ממנו אושר ושלווה, והנתונים בסבך זה לא מתבוננים במצבם, צורת חיים זו נוחה להם ומספקת אותם, החי חיי גוף אין לו שייכות להבנת חיים אחרת, הוא כבול במצבו הרע עוור לכל המתרחש מסביבו, ואינו מבחין עד כמה טועה הוא באורח חייו וכי האושר ממנו והלאה, אינו שמח בשלו בעוה"ז וגם בעוה"ב לא יזכה.	32500 32501 32502 32503
מצינו בפרקי אבות א' בדברי הלל, הוא היה אומר מרבה בשר מרבה רימה, לפי המבט הישר והמרחיק ראות, אזי כל תוספת בשר בגוף אינה אלא הוספת רמה ותולעה ותו לא, הנאת רגע של האכילה הוא אפס ולא כלום, מרבה נכסים מרבה דאגה, רק העני יכול לחיות בשלוה, אם יש לאדם איזה קנין כל שהוא מיד מתוספים לזה דאגות.	32504 32505 32506 32507
האדם מאבד את שלוות חייו ונעשה עבד נרצע לשמירת ממונו, שקוע כולו בדאגה וחוסר בטחון, וכך הלאה מרבה נשים מרבה כשפים, כל תוספת קניני העוה"ז גורמים צרות לאדם בין לנפשו ובין לגופו, שהרי חיים מאושרים נוצרים דוקא אם קיימת באדם מעלת השלוה והבטחון, ואילו מי שהרבה לו מקניני העוה"ז אך פחד ודאגה מנת חלקו.	32508 32509 32510 32511
התנא מגלה לנו סוד ההצלחה והאושר, מרבה תורה מרבה חיים, מרבה ישיבה מרבה חכמה, מרבה עצה מרבה תבונה, מרבה צדקה מרבה שלום, קנה לו דברי תורה קנה לו חיי העוה"ב, לזכות בחיים הדרך לכך היא התורה, ללון בעומקה של הלכה, לתרץ את דברי הרמב"ם בהלכה פלונית, פה קיימת חדות חיים אמיתית, אושר זך ונקי בלי כל דאגה ובלבול, אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב.	32512 32513 32514 32515
בדרך זו שכל חיותו של האדם היא רק בחכמה, מתפתח ועולה מרבה עצה מרבה תבונה, ההיפך מעמי הארצות השקועים בחיי החומר, שכל זמן שמזקינים דעתם מתטפשת עליהם, החיים עצמם מורים לנו את הטוב ואת הרע, מה קיים ומה חולף ודמיוני, מה הוא האושר האמיתי לבחור בו ומהו המזויף להתרחק ממנו, אם נסתכל במבט אמיתי וחודר, נגיע להכרה שצריך למאוס ברע ולבחור אך בטוב.	32516 32517 32518 32519
אולם כדי לזכות למבט חיים זה, צריך להמצא תמיד במתח רוחני, וכפי שכותב רבינו יונה בריש השער השני בשערי תשובה... בני הזהר לשוב בכל יום ונפשך לטהר, בלעדי תחזה סיבה מעוררת, וילדי יום יקושו מחשבותיך כי תזכור את בוראך, והיה לך זכרו למשיב נפש, ומיראת ה' ואהבתו והבושה מלפניו תוסיף מעלה תמיד, בחיים כאלה של תוספת מעלה תמיד, משמשים חיי העוה"ז ספר מוסר למתבונן בהם.	32520 32521 32522 32523
(קובץ שיחות ע' 101).	32524 32525
מאמר ריח	32526
דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אלהם קדשים תהיו (ויקרא י"ט ב').	32527
איתא ברמב"ן, ובתו"כ ראיתי סתם פרושים תהיו, והענין כי התורה הזהירה בעריות ובמאכלים האסורים, והתירה הביאה איש באשתו ואכילת הבשר והיין, א"כ ימצא בעל התאוה מקום להיות שטוף בזימת אשתו, ולהיות בסובאי יין ובזוללי בשר למו שלא הוזכר איסור זה בתורה, והנה יהיה נבל ברשות התורה, לפיכך בא הכתוב וצוה בדבר כללי שנהיה פרושים מן המותרות עי"ש.	32528 32529 32530 32531
הנה קוראים לשטוף בזימת אשתו אשר אין כל איסור בזה, או בזולל בשר ויין הכל דברים המותרים בתכלית, נבל ברשות התורה נבל ממש כענין (תהלים י"ד), אמר נבל בלבו אין אלהים, ומה אמנם כל הכצעקתה שבוזה? אשר על זה יקרא נבל כופר באלהים!	32532 32533 32534
הספורנו ז"ל מבאר טעם איסור עריות וז"ל, הנה התולדות ההוה משאר בשר ראוי שתהיה יותר הגונה וממוזגת, כמו שקרה בתולדות משה ואהרן ומרים מעמרם ויוכבד דודתו, וכמו שאמרו ז"ל על נשואי בת אחותו, וזה יצדק כאשר יהא הפועל והמתפעל מכוונים להפיק רצון קונם בלבד, אפס זה יקרה על המעט, אמנם מה שיקרה בכל המין האנושי ברובו שיהיו מכוונים להתענוג בלבד, ובהיות שאר הבשר מוכן מאד וההרהור והתענוג בו רב מאד, הנה כאשר יהיו חושבים שניהם שחיבורם בלתי אסור, ירבה ההרהור והחיבור ביניהם להתענוג בלבד, ולכן אסרה תורה בשאר בשר, ועל זה הדרך נראה איסור כל העריות.	32535 32536 32537 32538 32539
הנה עריות מעבירות היותר חמורות, מעונשים היותר חמורים וכולם בכרת, וכל זה על ריבוי ההנאה והתענוג אשר בהם! וכל אלה אומרים הבינני! אמרו בגמ' (ברכות י'), הני חמשה ברכי נפשי כנגד מי אמרן דוד, לא אמרן אלא כנגד הקב"ה וכנגד הנשמה, יבוא מי שיש בו חמשה דברים הללו וישבח למי	32540 32541 32542 32543

שיש בו חמשה דברים הללו, ומה על דבר הגוף שאין לו אלה החמשה דברים, האם הוא אין לו חלק	32544
בהשבח וההילול של הנפש להקב"ה? ודאי כי יש לו, ומהו אשר העלמנו שמו וכל מציאותו?	32545
אולם זהו באמת הילולו ושבח, הגוף לנפש הנהו כאותה הבחינה של עוה"ז לעוה"ב, העוה"ז דומה	32546
לפרוודור בפני העוה"ב, התקן עצמך בפרוודור כדי שתכנס לטרקלין (אבות ד'), כן ענין הגוף פרוודור	32547
הוא לנפש, כי כל כולו רק כמוביל להטרקלין, עיקרו של הגוף הוא כי הוא המוביל להנפש ולא יותר,	32548
ומציאות של הובלה היא שאין לה כל שם, אין לעצמה כלום, מובלת ולא זולת, והגוף כמוביל להנפש, מובן	32549
מאליו כי ראשית כל צריך להיות ביטול הגוף בתכלית, ביטול כל עצמותו, ביטול כל הגשמה, כי הגשמה	32550
הנה זאת היפך הנפש, ואיך א"כ יהיה פרוודור לטרקלין! כי הגשמה מעכבת את ההובלה, ובאין הובלה	32551
אבדה כל מציאות ודאי!	32552
אמנם כי הגוף בתיקונו ושלמותו הנהו עצם רוחנית כמו הנפש, כי הרי פרוודור הוא לנפש, וכל ההגשמה	32553
אשר אנו רואים בגוף, אין זאת כי אם הנהגה של הגשמה, שתי הנהגות אצל האדם, הנהגה של נפש והנהגה	32554
של גוף, אבל הגוף בעצם הנהו רוחניות ודאי, הלא גופו של אדה"ר בג"ע היה, ותפוח עקבו של אדה"ר	32555
היה מכהה גלגל חמה (תנחומא אחרי ב'), ומה שאנו מוצאים הגשמות בגוף אינם כי אם מאשמתנו אנו	32556
אשר פעלנו כל זאת, אבל לא מעצם מציאותו!	32557
ומהו הגשמה ומה בחינתה? הוא הטעם וההרגשה, הרגשת הגוף הוא הגשמה! נמצא שביטול כוחות הגוף	32558
ביטול כל רגש מצד הגוף, הנה זה מן ההכרחיות, לבלתי היות שום הרגשת הגוף, ולו היה תמיד השכל	32559
מקדים להפעולה מקדים לההרגשה, כי אז ודאי היה הכל כולו שכל, האכילה היתה חכמה, ההבטה היתה	32560
חכמה וכן כל המעשים שלו, אולם אם ההרגשה היא המקדמת הנה זהו הגשמה, והגוף עם הגשמה אינו	32561
כבר פרוודור להנפש, כבר נסתמה ההובלה להנפש, הנה זהו ודאי כריתות הפרדת הגוף מן הנפש רח"ל.	32562
ומהו כבר הפליאה שעריות הוא כריתות, הנאה הרגשת הגוף הגשמה זהו כריתות ודאי, וזה ביאור דברי	32563
הרמב"ן ז"ל, כי השטוף בזימת אשתו וזוללי בשר וסובאי יין, הנאה והרגשת הגוף יהיה נבל ברשות	32564
התורה, אותו הנבל ממש של אמר נבל בלבו אין אלהים אפיקורסות וכפירה ר"ל, כי באין נפש אין אלהים	32565
ודאי! ומבהיל הדבר כי הרגשת הגוף הנה זה כריתות ר"ל!	32566
לפי דברינו מה נפלאו אז"ל (כתובות ק"ד), בשעת פטירתו של רבי זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה, אמר	32567
רבש"ע גלוי וידוע לפניך שיעצתי בעשר אצבעותי בתורה ולא נהניתי אפילו באצבע קטנה, יהי רצון	32568
מלפניך שיהא שלום במנוחתך, יצתה בת קול ואמרה יבוא שלום, כי זה השלום ודאי! ובתוס' שם דאמרין	32569
במדרש עד שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו, יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו, מבהילים	32570
הדברים!	32571
ומה יונעמו בזה דברי הרמב"ן ז"ל בפרשת (אחרי ט"ז), כי היינו צריכים לחסום פי המתחכמים בטבע,	32572
הנמשכים אחרי היוני אשר הכחיש כל דבר זולתי המורגש לו, והגיס דעתו לחשוב הוא ותלמידיו הרשעים,	32573
כי כל ענין שלא השיג אליו הוא בסברתו איננו אמת, תפס וביקר את אריסטו בזה כי הוא יודע רק	32574
המורגש, ומורגש הוא ודאי היפך הכל כנוצר, אדם הרואה כי מתעלה במחשבה סימן יפה לו, סימן הוא	32575
ביטול הגוף, האיש הזה ודאי יש לו מעבר לנפש ואשרי לו, ואם חלילה לא מתעלה אין לך רעה גדולה מזה,	32576
הלא זה הסימן הראשון של גופניות, וגוף ללא חיבור עם הנפש הנה זה כריתות ר"ל ה' יעזרנו!	32577
(דעת תורה).	32578
	32579
מאמר ריט	32580
דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אלהים קדשים תהיו (ויקרא י"ט ב').	32581
אמרו חז"ל על הפסוק והתקדשתם והייתם קדושים, אדם מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה, מלמטה	32582
מקדשין אותו מלמעלה, בעוה"ז מקדשין אותו לעוה"ב (יומא ל"ט), והנה אנו מקדשין את עצמנו בכמה	32583
אופנים על ידי קיום גדרי חז"ל שהתקינו עבורנו בתור סייג לתורה, ואיתא בגמרא כל המקיים דברי	32584
חכמים נקרא קדוש (יבמות כ'), וכן בחומרות שונות שנהגו להחמיר מטעם ישראל קדושים נהגו בו איסור	32585
(חולין צ"א), ואם כן הרי בודאי מקיימים אנו בעצמנו תדיר אדם מקדש את עצמו מלמטה, ובכל זאת	32586
רחוקים אנו מלהרגיש שמקדשים אותנו מלמעלה?	32587
אבל האמת היא שאפשר לקיים כל הסייגים וחומרות רבות, ועדיין להיות רחוק מאד מכל הבנה ורגש של	32588
קדושה, והענין יתבאר כשנקדים את דברי הרמב"ן כאן, שעל אף שהתורה אסרה כמה איסורים, הרי	32589
נשארו כמה אופנים של היתר שבהם האדם יכול לספק תאוותיו, ויתכן להיות שטוף בזימה וסובא יין וזולל	32590
בשר, והוא יהיה נבל ברשות התורה, על כן צייתה תורה שנהיה קדושים דהיינו פרושים מן המותרות,	32591
למעט מהענינים הגופניים ולקדש דבורינו, ולכן סיים הפסוק כי קדוש אני ה', לומר שאנחנו נזכה לדבקה	32592
בו בהיותנו קדושים ע"כ.	32593

מתבאר מזה דעל ידי זהירות מכל האיסורים שבעולם, לא יהיה האדם מעצמו קדוש, כל זמן שלא יטכס	32594
עצות לנפשו וינקוט צעדים מיוחדים להיות כונס לתוך שלו בכדי לצמצם התפשטות התאוה, דוקא על ידי	32595
כפיית היצר בדבר המותר לו מתגבר השכל, וכבר אמר החכם, תאוה נהיה תערב לנפש (משלי י"ג),	32596
ופירש רבינו יונה כי כאשר אדם תאווה גם בדברים המותרים בזה תצליח הנפש, והמדה הזאת	32597
תערב לה כי ירים השכל ידו וגבר (שע"ת שער א', ל"א), ובלשון חובת הלבבות, מי שאין לו תוספת אין	32598
לו חובה, ואין התוספת מתקבלת עד שתיפרע החובה (פ"ה יחוד המעשה).	32599
אולם יפלא למה אמרה התורה קדושים תהיו, בשעה שהכוונה שנהיה פרושים כמו שדרשו בתו"כ? אבל	32600
הענין יתבאר במה שאמרה התורה והתקדשתם והייתם קדושים ולפי דרשת הגמ' (יומא ל"ט ע"א) פירושו	32601
הוא, שעל ידי זה שנקדש עצמנו שכרינו יהיה והייתם קדושים, היינו שאין הפרישות מטרה בפני עצמה	32602
כדי שיצער האדם את עצמו ויתנזר מתענוגי העולם, אלא אמצעי הוא לזרוק מעליו שליטת התאוות	32603
המבלבלים את דעתו ומדריכים את מנוחתו.	32604
על כן לא אמרה תורה פרושים תהיו שהיה מורה על שלילת התענוגים בלבד, אלא קדושים תהיו שעיקר	32605
כונת התורה שנתרומם למדריגות גבוהות, אבל הדרך לזה אך על ידי פרישות, קדושה מורה גם על החיוב	32606
וגם על השלילה, וזה מה שפירש הרמב"ן שמטרת הקדושה שנזכה לדביקות בו יתברך.	32607
זהו מה שדרשו חז"ל על הפסוק ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי (כ' כ"ו), ר' אלעזר בן עזריה אומר	32608
מנין שלא יאמר אדם אי אפשר ללבוש שעטנז אי אפשר לאכול בשר חזיר, אי אפשר לבוא על הערוה, אלא	32609
מה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי כך, נמצא פורש מן העבירה ומקבל עליו עול מלכות שמים (תו"כ).	32610
הרי שאפילו מה שהאדם פורש עצמו מן העבירה, לא יעשה מטעם שהדבר מאוס ומגונה בעצם, אלא מטעם	32611
חיוב של קבלת עול מלכות שמים, וכל זה בדברים שכבר נעשו חפצא של איסור, ויקבל שכר על פרישתו	32612
מהם בכל אופן שיהיה, ובכל זאת מצוה לפרוש משום קבלת מלכות שמים, על אחת כמה וכמה במה	32613
שהאדם פורש את עצמו מן ההיתר שתהיה כונתו להתעלות, שהרי כל שכרו בזה הוא רק מה שמתקרב אל	32614
הקדושה ומתדבק לבורא.	32615
על כן על האדם להעמיד את עצמו במבחן ולשאול את עצמו, מאי בעית טפי? האם כל משיכתך וחשקך	32616
להנאות העולם, ומצוות התורה אתה מקיים כמאן דכפאו שד ולכלל היותר באופן של מלומדה, או האם אתה	32617
באמת משתוקק ומתגעגע לקדושה ולעלייה? וידע האדם על נכון שעל ידי ריסון תאוותיו ורצונותיו תיתכן	32618
אצלו השאיפה לדרך הגבוה, וזה עיקר המלחמה שלפנינו לשמור על השכל והרצון שלא יושפעו ממשכת	32619
עוה"ז.	32620
וכבר כתב החוה"ל דכמו שלא יתכן התחברות המים והאש בכלי אחד, כך לא יתכן אהבת העוה"ז והעוה"ב	32621
באדם אחד, וזאת כוונת הגר"א ז"ל באומרו דעיקר חיות האדם הוא להתחזק תמיד בשבירת המדות, ואם	32622
לאו למה לו חיים (אבן שלמה פ"א ב'), ולא פעם אחת או שתיים בלבד עלינו לעמוד בזה המבחן, משום	32623
שיצרו של אדם אינו נח מחפש תחבולות לצודו ברשתו והמצב הולך ומשתנה מיום ליום, וכבר כתב	32624
הגר"א ז"ל שאם האדם אינו משתדל לעלות תמיד מעלה מעלה על כרחו ירד מטה מטה (שם פ"ד ט').	32625
(המוסר והדעת).	32626
	32627
מאמר רכ	32628
דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אלהם קדושים תהיו (ויקרא י"ט ב').	32629
כבר ביררנו את היסוד שכל עבודת האדם היא רק בסור מרע, לרוץ במהירות הגדולה ביותר, באיזה מצב	32630
ובאיזו דרגה שיהיה האדם, והראנו יסוד זה מדברי הרמב"ן על נבל ברשות התורה, וכי גם ברשות התורה	32631
אסור להתעכב, לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דבריהם על דין תורה (ב"מ ל':), וגם עשה טוב הוא	32632
בחנינה בסור מרע, לא להתעכב אלא ללכת ולרוץ הלאה, שזהו כל האדם אך ורק לרוץ ולברוח מהרע, כי	32633
בכל מקום ישנו לרע, אין בין גיהנום לג"ע אלא כחוט השערה (ילקו"ש קהלת תקע"ו), גם בדרגה הכי	32634
גבוהה הוא ג"כ ישנו, וגם שם העבודה היא לרוץ הלאה.	32635
על יסוד זה נשנה כל המסילת ישרים ופלאים אנו רואים בו, פרק הזהירות הרי תוכנו הוא לרוץ מפני הרע,	32636
וזריזות ג"כ זוהי אותה הבחינה לרוץ הלאה מהרע, בנקיות רואים שוב אותה עבודה עצמה של בריחה	32637
הלאה מרע, ואח"כ כשבאים לפרישות ושם אמנם כתב הרמח"ל זללה"ה כי הפרישות היא תחילת	32638
החסידות, אולם כאשר לומדים פרק הפרישות לא יודעים כלל היכן שם החסידות, מילוי הכרס מושך	32639
אחריו פריקת עול, ומשתה היין מושך אחריו הזנות, ומבהיל כי אחרי זהירות, זריזות, נקיות, וכבר	32640
נמצאים בתחילת החסידות, וגם שם עסוקים רק בסור מרע!	32641
אח"כ טהרה גם שם רואים רק סור מרע, אח"כ חסידות ושוב רק סור מרע לברוח מגאוה, אחרי זהירות,	32642
זריזות, נקיות, פרישות, טהרה, חסידות, ענוה, מתחילה יראת חטא! הרי רואים בבירור את כל מצב האדם,	32643

כי בדרגות גם הגבוהות ביותר יש רק סור מרע! כל זה נכלל במלים קצרות אלו סור מרע ועשה טוב, כי זה כל האדם מקטן עד גדול!	32644
והנה בקדושה לכאורה אין עוד קשר לסור מרע, שם הלא כבר אנו מוצאים ענין של מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה, אבל האמת היא שגם שם הכל הולך על דרך סור מרע, הרי אדם הראשון בודאי היה בבחינת קדושה, שהרי בקשו מלאכי השרת לומר לפניו קדוש (בר"ר ח' ט'), ומה היתה עבודת אדה"ר? מבאר רמח"ל בס' דעת תבונות, כי אדה"ר היה צריך להכיר ולבטל את הרע, היה עליו להכיר את סוד המות את כל ההפסד והאבדון, ואז בזה היה בא הגמר, הנה גם במצב שלו במצב של קדושה, היתה כל העבודה רק סור מרע לרוץ מפני הרע! על שדה איש עצל עברתי זה אדם הראשון! וכנ"ל.	32645
ואגלה לכם בזה סוד גדול ומבהיל, אחרי כי כל העבודה היא סור מרע לברוח מהרע, להכיר את הרע להכיר את כל ההפסד והאבדון שבו ולבטלו בתכלית הביטול, והנה לבטל אפשר רק דבר שאני יודע ומכיר אותו, כי על כן מן ההכרח לידע ולהכיר את הרע עד הדיוטא התחתונה תכלית הרע, ואסור להימצא אף איזה חוט של רע שלא ידעו ממנו! הנה אדה"ר במצב שלו בקדושה עילאה, דרשו ממנו שידע ויכיר את כל הרע של כל השית אלפין שנין, שכמו שחייבים ומוכרחים לדעת את הטוב, כך מוכרח בתכלית ההכרח לדעת את הרע, היסוד הוא דוקא יודעי טוב ורע.	32646
ומעתה יקשה מאד, כיצד אמנם אפשר לדעת מהרע הרי מוכרחים לזה למשש את הרע, כי בלי ידיעתו הרי אי אפשר לבטלו? הרוצה לדעת איזו בחילה גורם טעמו של שמן קיק, הנה צריך לטעמו בכדי שידע בדיוק את הבחילה שהוא גורם, אבל מי יוכל לתאר לעצמו שתיכף עם הטעימה לא יוכל עוד למשוך ידו ממנו! מי יוכל לצייר לעצמו זאת!	32647
אולם היסוד הוא שמוכרחים לדעת את הרע בתכלית הידיעה, ולכן אדם הראשון סמך על עצמו ועל תקפו כי לא ידבק ברע גם אם יטעום אותו וגם יבטלנו, ועשה כמשל אשר אמרו חז"ל (דב"ר ד' ה'), למלך שאמר לעבדו אל תטעום דבר עד שאבוא, אמרה לו אשתו טעום אתה תבשיל הזה, שלא יהא מבקש ליתן לתוכו מלה או מוריסי, רצו לדעת מהרע לדעת כל ההפסד והאבדון ועל ידי זה לבטל את הרע, אבל סוף סוף על ידי טעימה זו נדבקו בו, וכבר אי אפשר עוד להנתק ממנו!	32648
זהו היסוד הגדול, לדעת מהרע זה מוכרחים, ומההכרח גם שהיחס יהיה קרוב מאד, אין בין גיהנום לגן עדן אלא כחוט השערה קרובים זה לזה, ברשות התורה אין זה רק היתר אלא גם חיוב, לאכול מוכרחים, לשתות מוכרחים, לעסוק בכסף מוכרחים, לעסוק בכל עניני הגוף מוכרחים, בכל זאת אין לנגוע ברע בשום אופן! הגע בעצמך צריך לאכול מבלי להיתפס באכילה, לעסוק בכסף מבלי להיתפס בחמדת ממון, וכן בכל עניני הגוף לא להיתפס במאומה מהם! מבהיל הדבר.	32649
אדה"ר במצב שלו היה חייב לדעת את הרע עד קצהו, ונשאלת השאלה איך היכולת לאדה"ר לדעת זאת? לנו היה מתאים לדעת מהרע, כי אנחנו משוקעים בחטאים, והנה דוקא אנחנו איננו יודעים כלום מרע! פתרון הענין כך הוא, כתיב באורך נראה אור, אור לכאורה יכולים לראות כלעצמו? בשלמא חושך אינו נראה אבל נר הלא ודאי רואים? הנה יש כאן סוד, אור אפשר לראות רק ע"י אור, דוקא באורך נראה אור, והנה אדה"ר הלא היה אור עצום, תפוח עקבו של אדה"ר היה מכהה גלגל חמה, אור גדול כזה אשר מי ישערנו! ועל ידי אור גדול זה ראה את כל הרע, את כי עפר אתה, באור רואים את האור, ורואים שכל אשר היפך האור הוא רע.	32650
לאחר החטא כתוב תיכף ויתחבא האדם שנהיה חושך, כשנכבה האור השני אינו רואה אותי, אך גם את עצמי אינני רואה, זהו הסוד שאנחנו איננו יודעים כלל מהרע, זהו מחמת החושך הגדול אשר בנו, וע"כ ודאי איננו רואים את עצמנו, כאשר נהיה קצת אור באדם תיכף הוא מכיר את החושך, הראשונים גדולי העולם באמת ידעו את הכל, כי היסוד הוא באורך נראה אור. (דעת תורה).	32651
	32652
	32653
	32654
	32655
	32656
	32657
	32658
	32659
	32660
	32661
	32662
	32663
	32664
	32665
	32666
	32667
	32668
	32669
	32670
	32671
	32672
	32673
	32674
	32675
	32676
	32677
	32678
	32679
	32680
	32681
	32682
	32683
	32684
מאמר רכא	32684
דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדשים תהיו (ויקרא י"ט ב').	32685
דבר זה אינו מובן כראוי, כי ענין של קדושה הלא הוא שנעשה האדם כאחד ממלאכי מעלה, כמו שמבאר המסילת ישרים פרק כ"ו ההפרש שבין טהור לקדוש, הטהור מעשיו החומרניים אינם לו אלא הכרחיים, אך לכלל קדושה לא באו, כי אלו היה אפשר בלתם היה יותר טוב, אך הקדוש הדבק תמיד באלהיו, איש כזה הוא עצמו נחשב כמשכן וכמזבח, ומעתה המאכל שהם אוכלים הוא כקרבן, ימלא גרונום יין במקום נסכים עי"ש, מדרגה של קדושה כזו איך אפשר לכל ישראל לעלות אליה, מדרגה כזו ראויה רק ליחידי הדורות, לאלה הקרובים למעלת רוח"ק ונבואה, כמסקנת הברייתא וקדושה מביאה לידי רוח הקודש.	32686
ואף אם נאמר כי יש אפשרות לכל אחד להגיע למדרגה זו אין מהראוי לעשות זאת, כי מה יתרון לאדם בשעה שהוא קדוש כמלאך כיון שיצא מגדר אדם, הלא כל יתרון האדם היא הבחירה שלו שהוא מורכב	32687
	32688
	32689
	32690
	32691
	32692
	32693

מנפש וגוף יחד, ואם הוא כמשכן ומזבח בלי שום שייכות לגשמיות אז אין שם אדם עליו, כי התורה ניתנה לאדם לא למלאכי השרת, במה נצח משה רבינו למלאכי השרת על אמרם תנה הודך על השמים, הלא בטענה זו כלום קנאה יש בכם כלום שנאה יש בכם, ואם קנאתו ושנאתו כבר בטלה הרי גם האדם כמלאכי השרת, ובמה הוא ראוי לזכות לתורה יותר מהם?	32694 32695 32696 32697
על שאלה זו עמד הספרא ופירש, שאין הכוונה במצות קדושים תהיו להגיע למעלת קדושה, אלא קדושים תהיו פירושו פרושים תהיו תלמידי חכמים תהיו, להם קראו בעלי התלמוד פרושים כמבואר בדברי הרמב"ן שם, כדי להיות ת"ח אינו צריך להגיע למעלת החסידות והקדושה, כי כל ישראל חייבים להיות תלמידי חכמים ולא ע"ה, ת"ח הוא השביל הזהב, היא הדרך הממוצעת שראוי לאדם לאחוז בה כל ימי חייו, אין ת"ח ענין של מלאך אלא ענין אנושי, ת"ח זהו האדם שלו ניתנה התורה כי אדם הוא ולא מלאך. ואם נשאל א"כ מהו יתרונו מדוע נקרא פרוש אצל חכמי התלמוד, התשובה היא כי יתרון גדול יש לו, לא רק בידיעת התורה אלא גם באופן קיומה, אין קיום המצוות שלו וקיום המצוות של שאר אנשים שווה, פרוש הוא מהם זהיר הוא מרובם, מה שהמה מקילים לעצמם מפני שאינו מפורש בתורה הוא מחמיר לעצמו, לא בשביל מדת חסידות אלא מפני שהוא ת"ח, הבנה אחרת יש לו בתורה הלכות חדשות הוא מוצא בה, בגדי ע"ה מדרס לפרושים, השקפה אחרת יש לו בכל מקצועות התורה, מעזיבת אכילה גסה עד עזיבת מצב הטהרה של ע"ה, יתרון גדול יש לו תורה חדשה לפניו, אבל הכל בתור אדם לא בתור קדוש ומלאך.	32698 32699 32700 32701 32702 32703 32704 32705 32706 32707 32708 32709
תלמיד חכם זה כשם שהוא מכיר את עמקות התורה יותר, כמו כן הוא מכיר את עמקות האדם ביותר, דרכו של גדול להיות סומך על גדלותו, חכם על חכמתו, צדיק על צדקותיו, בעל מדות מרומם במדותיו הטובות, ת"ח זה אינו סומך על עצמו כלל, יודע צדיק נפש בהמתו יודע הוא כי יש גוף מחובר עם הנשמה, וכי יש אפשרות להיות כבעל חי גם בעשותו מצוות התורה, ירא הוא שלא להיות כתרנגול בשעת קיום המצוות, שלא להיות כנבל ברשות התורה, לכן הוא זהיר מן המותרות והכיעור, מה שאין אחרים זהירים בזה, וסומכין על גדלותם וצדקתם, לפיכך נקרא פרוש.	32710 32711 32712 32713 32714 32715
ת"ח זה אינו מתבודד ומובדל מבני אדם ונזיר מעניני החיים, מעורב הוא עם הבריות, משאו ומתנו בשוק נאה, דבורו בנחת עם הכל, אך זהיר הוא מלהתלכלך בדיבור המכוער שלהם, מתרחק הוא מסובאי יין וזוללי בשר וזוהי פרישות, אין מלאכיות בענינים אלה אלא רוממות של אדם חשוב, ובשביל זה ניתנה תורה לישראל שיהיו כולם תלמידי חכמים.	32716 32717 32718 32719
אך אפשרות האדם גדולה היא, וביותר אפשרות עם ישראל, עם ישראל זה שבחר השם מכל העמים גדלות יתרה יש להם, גוי קדוש נקראים, ואפשרות של קדושה אמיתית יש להם, יש להם האפשרות להשלים עצמם כסדר הברייתא דר"פ בן יאיר מתורה לזהירות, ומזהירות לזריזות עד מדרגה של קדושה ורוה"ק, הרבה יכולת בידם שלא להסתפק במדרגת צדיק אלא לעלות למדרגת חסיד, שמדרגת הקדושה שלה היא סוף שלמות האדם.	32720 32721 32722 32723 32724
מדרגה כזו שאין ביד האדם להגיע אל סופה כי מדרגת מלאך היא, הגוף נהפך לנשמה, האדם נעשה למשכן ומזבח, כמו שאמרו האבות הן הן המרכבה, מדרגה זו של קדושה הקרובה לרוה"ק, על האדם רק להתחיל בה, כך אומר המסלת ישרים על קדושה, תחלתה עבודה וסופה מתנה, כי אי אפשר לאדם ע"י עבודתו להגיע לסוף תכליתה.	32725 32726 32727 32728
מדרגה זו אף כי מעלה גדולה היא ורק עם ישראל ביתרון קדושתם יכולים להגיע אליה, אבל מה יתרון לאדם אם יחזיק בה, הלא יצא מכלל אדם ונכנס בין מלאכי מרום כמו ששאלנו לעיל, ומה שבארנו כי תלמיד חכם אינו קדוש, אבל מי שהגיע לקדושה איך יעמוד בה?	32729 32730 32731
ונראה לומר דבר חדש כי מדרגה זו של קדושה אינה מצב תמידי, אלא זו הכשרה לאדם שיהיה שלם, כמו שענין פרישות הוא רק עצה ולא דרך, כמ"ש היושב בתענית נקרא חוטא, כי אין חפץ השם שיצער אדם את עצמו ק"ו מנזיר, ורק אם השעה צריכה לכך אמרו היושב בתענית נקרא קדוש כמבואר בתוספות (תענית י"א), כי להתנהג בפרישות כדי לרחק עצמו מעבירה הרי זה טוב וקדוש נקרא.	32732 32733 32734 32735
כמו"כ במעלה של קדושה, יש עליה יותר גדולה באדם אשר ההכשרה של פרישות אינה מביאתו לזה, וצריך לזה הכשרה של קדושה, היינו שיוכך את נפשו עד שיהיה כמשכן וכמזבח כמרכבה לשכינה, אבל גם זה אינו דרך אלא עצה, עצה זו אחר שיעלה אדם אליה אין לו להחזיק מעמד שם, כי אדם הוא וכן צריך להיות, כמ"ש הגרי"ס שמה שאמרו חז"ל על משה רבינו כי מחציו ולמעלה אלהים ומחציו ולמטה איש, בנוגע לעצמו היה כאלהים, ובנוגע לישראל התלויים בו היה כאיש (אור ישראל ל').	32736 32737 32738 32739 32740
ולדעתי היתה זאת גדלותו של משה רבינו לעומת שאר הנביאים, כל הנביאים הגביהו עצמם למעלת נבואה הגדולה ממדרגה של קדושה, ואח"כ לא עמדו במדרגה זו אלא התערבו עם הבריות, חיו חיי משפחה הנהיגו את עם ישראל בכלל, ואת כל אחד במה שצריך לו בפרט, כבקשת האתונות אצל שמואל הנביא, כי	32741 32742 32743

אנשים היו ולא מלאכים, ואם הוצרכו לנבואה היו מוכרחים להכין עצמם אליה, לעלות עוד פעם למדרגת הקדושה, וזה היה מהלך השלמות שלהם, עליה וירידה, ושוב עליה.	32744
לא כן מדרגת משה רבינו שהיה מוכן לנבואה בכל עת (כמ"ש הרמב"ם פ"ז הל' יסוה"ת ה"ו), כי פירש מן האשה ותמיד בקדושתו היה, אך יחד עם זה היה מחציו ולמטה איש, מלאכיות ואנושיות כאחת, למדרגה זו לא הגיע שום נביא, ואפשר לומר כי בשביל זה היתה נבואת שאר הנביאים בלילה כמו שכתוב בחלום	32745
אדבר בו, כדי שלא להפריע אותם מעבודה הנחוצה להם בהקיץ בתור אדם, רק בשעת השינה שעת מנוחה יגביהו עצמם לנבואה שהיא למעלה מהשגה אנושית, ומשה רבינו שקדושת הנבואה שלו לא מנעתו מאנושיותו השיג הנבואה גם ביום.	32746
ונכונה השמועה הנאמרת מאת האר"י ז"ל שלא נבראה שינה אלא כדי להשיג מה שאי אפשר להשיג ביום, כי ביום אין השעה פנויה להשגות אלו, מפני שהן למעלה מהשגת השכל האנושי, ואין זו עבודת האדם רק הלילה מוכשרת לזה כהכשרת נבואה לנביאים.	32747
בזה יובן השבח הנאמר על ישראל הן עם כלביא יקום, ופירשו חז"ל כי זה נאמר על ישראל שעומדים לקריאת שמע, וזה פלא איזו גדלות יש בזה, גם על איש פרטי אין זה שבח מה שאינו עובר מצות עשה דאורייתא, וכל שכן מצוה של קבלת מלכות שמים, אשר ע"ז נאמר מעוות לא יוכל לתקון (ברכות כ"ו.), ואיזה שבח על עם ישראל כולו?	32748
אלא השבח הוא מה שמסלקין עצמם מרוה"ק והנביאים מנבואה כדי לקיים מצות ק"ש, שבח זה גדלות ישראל היא, גדלות כעין זו של אברהם אבינו, שהניח קבלת פני השכינה בשביל הכנסת אורחים, גדלות זו ראויה לבנים של אבות העולם המכירים, כי יפה שעה אחת של תשובה ומעש"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב, ולא רק מחיי עוה"ב של העתיד אלא גם מחיים כאלה בהווה, מהנאה של השראת השכינה בעוה"ז, גם מזה יפה מצוה של ק"ש זהו שבח לישראל. (תורת אברהם עמ' פ').	32749
	32750
	32751
	32752
	32753
	32754
	32755
	32756
	32757
	32758
	32759
	32760
	32761
	32762
	32763
	32764
	32765
מאמר רכב	32765
דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אלהם קדשים תהיו (ויקרא י"ט ב').	32766
קדושים תהיו פרושים תהיו, כי קדוש אני אם מקדשים אתם עצמכם מעלה אני עליכם כאלו קדשתם אותי, ואם אין אתם מקדשים עצמכם, מעלה אני עליכם כאלו לא קדשתם אותי, או אינו אומר אלא אם מקדשים אתם אותי הריני מקודש ואם לאו איני מקודש, ת"ל כי קדוש אני, אבא שאול אומר פמליא למלך ומה עליה להיות מחקה למלך ע"כ הספרא.	32767
ובמלבי"ם, הקדושה היא הפרישות וההתנשאות מכל דרכי החומר והטבע, אל ענינים נפשיים אלהיים גבוהים ונעלים מכל עניני הבשר, ויש בקדושות מדרגות רבות, יש מתנשא על כח המתאוה לעריות ומאכלות אסורות, יש מתנשא לפרוש מכל עניני החומר ומכל הנאות העולם עד יהיה כבר אלהין, וכן הקדושה הנאמר אצל ה', מה שיעלה מן ההנהגה הטבעית אל הנהגה נסית פלאית, ושוודד ומבטל כל עניני הטבע.	32768
אולם ה' ערך סדרי העולם הגדול והנהגתו שיהיו נמשכים לפי סדרי העולם הקטן והנהגתו, שאם הטבעיים מושלים בעולם הקטן, והנפש נמשכת אחר החומר וטבעיו ויצוריו, אז גם בעולם הגדול הטבע שוררת, והכל מתנהג לפי סדרי המערכת ומנהג הטבע, ועת יתקדש האדם ויתנשא מן החומר אל הנהגה בחיירית נפשית, והשכל גובר והנפש האלהית שוררת, אז גם בעולם יתקדש ה' ויתעלה להנהיג הנהגה נסית פלאית, וז"ש אם מקדשים אתם עצמכם מעלה אני עליכם כאלו קדשתם אותי, כי יתקדש ה' בהנהגת העולם להנהיג הנהגה פלאית, תלוי בקדושת ישראל וממשלתם על הטבע.	32769
אולם זה דוקא לענין הנהגת העולם, שזה תלוי לפי מעשה התחוננים, וע"ז דייק כי קדוש אני ה' אלהיכם, ששם אלהים הבא בכינוי אל ישראל, מציין תמיד השגחתו הפרטית והנהגתו את ישראל, וקדושתו מצד זה שאני אלהיכם תלוי בקדושתכם, ולכן היו קדושים ואז אהיה קדוש מזה שאני אלהיכם, ר"ל מנהיג העולם בהנהגה פלאית לפי קדושתו, נעלה מכל הטבע וסדרי העולם הקבועים, אמנם ה' מצד עצמו נעלה ונישא מכל, והוא בקדושתו בין יתקדשו המונהגים בין לא, וזה שאמר או אינו אלא אם מקדישים אותי הריני מקודש? ת"ל כי קדוש אני.	32770
ואבא שאול אומר שמה שכתוב קדושים תהיו כי קדוש אני, פי' שמצד שאני קדוש צריכים אתם להתדמות אלי, כי בזה האופן נברא האדם בצלם ובדמות להיות אנדרטא של מלך הכבוד, כי כמו שה' הוא הא' בעולם, שהוא קדוש ונבדל ונעלה מכולם, באשר כולם נתונים תחת חוקים קבועים בלתי משתנים, והוא לבדו אשר לו הכח והממשלה להמשיך הכל כפי חפצו ורצונו, כן האדם הוא ציור הצלם העליון מזה הצד, שיכול להתקדש ולהנהיג את מרכבתו הקטנה שהוא גויתו, בהנהגה בחיירית חפשית בלתי נתונה תחת חוקי הטבע, ובזה הוא מחקה למלך ומצייר הצלם והדמות והכבוד העליון ואין להאריך יותר. (דעת תורה).	32771
	32772
	32773
	32774
	32775
	32776
	32777
	32778
	32779
	32780
	32781
	32782
	32783
	32784
	32785
	32786
	32787
	32788
	32789
	32790
	32791
	32792
	32793

	32794
מאמר רכג	32795
דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אלהם קדשים תהיו (ויקרא י"ט ב').	32796
הקדושה עניינה הוא פרישות, כפירש"י קדושים תהיו פרושים תהיו ועי"ש ברמב"ן, אבל לקדושה יש	32797
משמעות נוספת שפירושה הוא חשיבות וכמ"ש (ויקרא כ"א), קודש יהיה לך ודרשוהו בתורת כהנים	32798
(גיטין נ"ט:), לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון שזהו ענין של חשיבות, ושתי	32799
המשמעויות שלובות זו בזו, כי קדושת הפרישות נגזרת ויוצאת מתוך הרגשת החשיבות!	32800
כדי להבין זאת נראה מה שדרשו בגמרא (ברכות נ"ג), על הפסוק והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש	32801
אני (ויקרא י"א), והתקדשתם אלו מים ראשונים, והייתם קדושים אלו מים אחרונים, כי קדוש זה שמן	32802
טוב, פירש"י שהיו רגילין להביאו בסוף הסעודה, לסוך את הידים אחרי מים אחרונים להעביר את זוהמתן	32803
והיו בו בשמים, אני ה' אלהיכם זו ברכת המזון, ופירש הר"ר שיש בהם קדושה שמעביר הזוהמא מעל	32804
ידם, קדושה זו לשון חשיבות היא.	32805
יש לנו לראות כאן חינוך נפלא לכל העם שיהיו חשובים בעיני עצמם, שאכילתם תהיה כבני מלכים על	32806
שלחן מלכים, לאכל לחם לפני האלהים, זה השלחן אשר לפני ה', שלחן הדומה למזבח (ברכות נ"ה.),	32807
ויאכלו בתכלית הנקיות וינקו את הידים בשמן מבושם, ובימי חז"ל היו רגילים להביא לפניהם אחר אכילה	32808
אבקת רוכלים על האש לריח טוב, ומברכים עליו בורא עצי בשמים (רש"י שם) כמנהג המלכים, ואחד	32809
מברך עליו לכולם לדעת שלפני ה' הם יושבים, ואוכלים ומתענגים ברצון ה'.	32810
כל איש יהודי מחוייב להרגיש עצמו חשוב כבן מלך, ומחמת הכרת רוממות זו יקפיד בגדרי הפרישות	32811
והקדושה, עיון במנהגי הקדושה שאנו מוצאים בפרשתנו ובכל התורה כולה, ישרישו בנו הרגשת	32812
חשיבותנו ויקרתנו לפני המקום ב"ה, אנו מברכים על המצוות אשר קדשנו במצותיו, והן אמנם משרישות	32813
בנו קדושה וחשיבות, לדוגמא את הלאו של לא תגנובו המדבר בגניבת ממון (סנהדרין פ"ו א'), אם האדם	32814
אינו גונב מפני יושר טבעו עדיין אינו קדוש בקדושת המצוות, אבל אם הוא מתבונן בעומק הציווי, יראה	32815
שיש לו לפרוש מממון חברו מפני מעלת קדושתו וקדושת חברו, ששניהם בנים למקום וסמוכים על	32816
שלחנו.	32817
כל מה שיש לאדם הריהו מתנה שלוחה אליו מאביו, והאוכל בלא ברכה הרי זה גוזל את אביו זה הקב"ה	32818
(ברכות ל"ה:), שאינו מכיר בכך שהקב"ה נתן לו פרי זה ליהנות ממנו, וגוזל את כל העולם שאומר שלי	32819
הוא, אבל המברך מודה שלה' הארץ ומלואה, אלא שבטובו וחסדו נתן לו ליהנות מהעולם ומלואו, ידיעה	32820
זו קדושה היא! כולם בנים לה' וארוחת תמיד נתנת להם מאת המלך דבר יום ביומו, ואין אדם נוגע במה	32821
שמוכן לחברו (יומא ל"ח:), המקיים ציווי לא תגנובו בהכרה זו, מחדירה בו המצוה הן חשיבות והן	32822
פרישות, במלוא משמעותה של אשר קדשנו במצוותיו!	32823
יש לקדושה עוד מובן בנוסף לחשיבות ולפרישות, והיא ההכנה כמ"ש התקדשו למחר (במדבר י"א),	32824
ותרגומו אזדמנו וכן פירש"י שם הזמינו עצמכם, ושלושת המשמעויות הן בכלל המצוה, שיש לנו להיות	32825
פרושים מן העולם, נבדלים ממש בלא שום שייכות כמו שהשכל נבדל מהחומר, קדושים תהיו כי קדוש	32826
אני, מה הוא פרוש ונבדל אף אתה כן, אבל פרישות זו אינה משום שאי אתה ראוי ליהנות מן העולם, אלא	32827
להפך מתוך חשיבותך ומעלתך אין זה לפי כבודך לרדת לשפל החמריות ולטמא את קדושתך, ופרישות זו	32828
תביא לכך שתהיה מוכן תמיד לדבקות בה', שהיא ההתעלות האמיתית.	32829
נשאלת השאלה כיצד מתחנכים לקדושה, על ידי קיום המצוות באים לקדושה, כמו שאנו אומרים בברכת	32830
המצוות אשר קדשנו במצוותיו, וכן אמרו במדרש (במד"ר י"ז), והייתם קדושים בזמן שאתם עושים את	32831
המצוות אתם מקודשים, פרשתם מן המצוות נעשיתם מחוללים, כיצד מתקדשים על ידי המצוות? בכך	32832
שמתבוננים למשמעותם ועומקן, כי בכל מצוה גלום חינוך לקדושה, והעוסק בתורה ומבין את עומק	32833
המצוה, עומד על קדושתה ומתעלה על ידה בקדושה, כפי שעמדנו על עומק הקדושה שמקנה מצות נטילת	32834
ידיים.	32835
ובכך נבין גם מה שאמרו (סוטה ד'): א"ר אבהו כל האוכל פת בלא ניגוב ידיים כאלו אכל לחם טמא,	32836
האוכל פת בלא ניגוב דבר מאוס הוא וחשוב כטומאה ע"כ, ומה השייכות של מיאוס לטומאה, אלא שהמנגב	32837
ידיו ואוכל בנקיות מרגיש בחשיבותו כבן מלך, ויודע שאוכל הוא ממה שאביו שבשמים שיגר לו, שולחנו	32838
כמזבח והוא ככהן משרת והריהו מתעלה בקדושה, אבל אם מקיים מצות נטילת ידיים אלא שאינו מנגב,	32839
אות היא שלא עמד על החשיבות שהנטילה מקנה, וככל שחסר בידיעת החשיבות כן יחסר בקניית	32840
הפרישות והקדושה, ונמצא נוטה לצד המיאוס והטומאה.	32841
המצוה הראשונה שהקב"ה הסמיך לקדושה היא איש אמו ואביו תראו, ולכאורה מה שייכותה לקדושת בני	32842
ישראל בדוקא, והרי גם הגויים מקיימים אותה (קידושין ל"א א'), כששמעו אומות העולם כבד את אביך	32843

חזרו והודו לדברות הראשונות, והביאו שם דוגמא לכבוד אב מגוי אשקלוני דמא בן נתינה, אבל כשנתבונן	32844
בדבר נראה, שיש שני גדרים בכבוד הורים, כל מה שעשה דמא בן נתינה היה שלא לצער את הוריו, שלא	32845
העיר את אביו ושלא הכלים את אמו שזרקה ארנקו לים.	32846
אבל אנו מצווים על גדרי כבוד שעל ידם נתקדש אנו עם בני ביתנו, אנו מעוררים תמיד לקיים הלכה אחת	32847
ממצוה זו שאין בה כל טורח, וכמעט אין מי שיקיימנה ככתבה, והיא ההלכה לעמוד מפני האב והאם מלוא	32848
קומתו כמלוא עיניו, אמנם סומכים על זה שהם מוחלים על כבודם, בכך אמנם אין עוברים על המצוה, אבל	32849
ודאי שאין מתקדשים בה, שהרי אין לשער כמה חשיבות מקנים לאב ולאם כאשר הם נכנסים לחדר וכולם	32850
עומדים בפניהם, והבנים מרגישים בחשיבות ובכבוד האבות.	32851
וכשנתבונן בדבר נראה שאנו חייבים בכבוד הורנו הרבה יותר מציווי הכתוב, שהרי המצוה היא לכבד את	32852
אביו ואמו שהביאוהו לעוה"ז אף אם נתגדל על ידי אחרים, על אחת כמה וכמה שהוריו טפלו בו כאשר	32853
ישא האומן את היונק, באהבה ובהקרבה, ועל כך אמרו חז"ל (שמו"ר ד' ב'), כל הפותח פתחו לחברו	32854
חייב בכבודו יותר מאביו ואמו.	32855
שלישית שהם למדוהו חכמה ותורה, והרי הם רבותיו שהביאוהו לחיי העוה"ב, וחובת הכרת הטוב עבור	32856
זה גדולה מהכרת הטובה על ההבאה לחיי העוה"ז (ב"מ ל"ג.), על כן יש לנו ללמוד מוסר שנלך אחר	32857
קדושת השכל ונברח מתורת המלומדה, ונתבונן בכל המצוות לעומקן ומשמעותן שיחדירו בלבנו את	32858
הרגשת החשיבות של בנים למקום ופרישות מהבלי העוה"ז, כדי להכנינו לדבקות וקבלת עול מלכות	32859
שמים שלמה. (לקט שיחות מוסר).	32860
	32861
מאמר רכד	32862
דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אלהם קדשים תהיו (ויקרא י"ט ב').	32863
הרמב"ן בריש הפ' מביא דברי הת"כ והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני ה', כשם שאני קדוש כך	32864
אתם תהיו קדושים, כשם שאני פרוש כך אתם תהיו פרושים, ולפי דעתי אין הפרישות הזו לפרוש מן	32865
העריות כדברי הרב, אבל הפרישות היא המוזכרת בכל מקום בתלמוד שבעליה נקראים פרושים, והענין כי	32866
התורה הזהירה בעריות ובמאכלים האסורים, והתירה הביאה איש באשתו ואכילת הבשר והיין, וא"כ ימצא	32867
בעל התאוה מקום להיות שטוף בזמת אשתו, ולהיות בסובאי יין ובזוללי בשר למו, וידבר כרצונו בכל	32868
הנבלות שלא הוזכר איסור זה בתורה, והנה יהיה נבל ברשות התורה, לפיכך בא הכתוב אחרי שפרט	32869
האיסורים שאסר אותם לגמרי, וציוה בדבר כללי שנהיה פרושים מן המותרות ע"כ.	32870
הנה יתכן כי דברים אשר הינם ברשות התורה היתר גמור לקטן ולגדול אפילו למשה רבינו, סוכ"ס יקרא	32871
בשם נבל, וכשקורין אותו נבל הלא זה נבל כמלוא המובן של המלה, בבחינת אמר נבל בלבו אין אלהים	32872
(תהלים י"ד), ומעתה איך זה אפשר להעשות נבל ברשות התורה בדברים המותרים לגמרי ממש, הלא זו	32873
אמנם שאלה גדולה היא?	32874
הנה נח בשעה שהיה הולך ליטע כרם אמרו ז"ל (בר"ר ל"ו ג'), פגע בו שידא שמדון א"ל הדין דידי הוא	32875
הזהר שלא תכנס בגבולי, במדרש שם הלשון שותפי עמך, אלא איזדהר בכך דלא תיעול לחלקי ואם עלת	32876
בחלקי אנא חבילי בכך, מי יכול אף להשיג מדת הקדושה שהיתה בנטיעת הכרם של נח, די לנו בזה שהיה זה	32877
מעשה של נח הצדיק! שעסק בישובו של עולם ונעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, ועל מעשה כזה	32878
כבר אומרים הדין דידי הוא! שותפי עמך! הזהר שלא תכנס בגבולי! והתורה כבר מייללת עליו ט"ו פעמים	32879
וי! (שם).	32880
איזה ביאור נוכל להגיד על זה, אי אפשר להגיד יותר כי אם אשר אמרו חז"ל, כי מה שהלך ליטע כרם	32881
לפני דבר אחר, כי היה בזה נגיעה כל דהי בטבע, נגיעה של הנאה לפי מדרגתו ורוממותו, וכבר נכנס בזה	32882
בעולם אחר, בחלקי אתה מיעל, וכבר הדין דידי הוא! ומעתה בא וראה מה טבע עושה? אפילו טבע הכי	32883
קדוש וצדיק כנח! וכבר לא עמד לו כלום וראה מה יצא מזה!	32884
זה הסוד הגדול של נבל ברשות התורה, אמנם כי המעשה מעשה של היתר גמור, ומה לנו יותר היתר	32885
ממעשה של נח איש צדיק, וכבר היתה שם נגיעה כל שהי בטבע! עד כדי כך הוא סוד ואתכם לקח ה', סוד	32886
הלמעלה מן הטבע של הכלל ישראל, כי נעתק הוא הכלל ישראל בעולם אחר ממש, בעולם של הלמעלה	32887
מן הטבע, ונגיעה כל שהי בטבע השתמשות כל שהי עם טבע, הנה זה ממש יציאה מעולמו וכבר נבל הוא,	32888
אמר נבל בלבו אין אלהים, כבר הוא חלילה מופרך מן הכלל ישראל.	32889
סוד אמונתנו הוא אמונת האחדות, יחיד בעולמו למעלה מן הטבע, כי על כן תיכף עם תחילת נגיעה בטבע	32890
השתמשות בטבע, הנה זה כבר אין אלהים חלילה, אלא והייתם קדושים כי קדוש אני, הלא יחיד אני	32891
למעלה מכל טבעים קדושותי למעלה מכל, ע"כ פרושים תהיו מן המותרות פרושים בתכלית הריחוק מכל	32892
טבע! הוא סוד קדושים תהיו!	32893

פעם דיברנו כי נפשות זכות הן אלה אשר בחוש הריח שלהן יכולים להרגיש ריחות כל דבר ודבר, ולהכיר מאיפוא מקומם של הריחות, כדאי לאדם להתלמד בידיעה זו מהו צורת התאווה? ואיך תוארה וסימניה?	32894
הגסה היא או דקה? העולה היא למעלה או יורדת למטה? ומה שורש ההנאה במלואת התאווה? הלא זה בציור אדם המתענג באכילת טינוף מתוקה! מהו צורת חמדת הממון תוארה וסימניה? וכן גאווה וכבוד וכל המידות? הלא לכולם סימנים מובהקים להם ליודעם ולמכירים!	32895
מה רב היה התועלת לאדם בריכוש חושים כמו אלה! בלא דעת הלא טועה הוא האדם, אשר פעם בהזדמנות שבר איזה רצון סובר כי כבר בא בגבול הקדושה, בעת אשר עדיין הוא בקצה הריחוק, לו רכש הבנה בדברים כי אז לפי הריחות אשר באים מהם, היה מכיר כבר כי אין הוא אלא כאיש המתהפך מצד אל צד ובמקומו נשאר! מאשפה אחת יצא ובשניה נכנס, והיא כמעט אותה עצמה, וכי לקדושה עדיין מרחק רב! נורא ההערה במעשה של נח! מעשה של ויטע כרם ישוב העולם, שותף להקב"ה במעשה בראשית, ושם כבר תובעין מנח כי היה לו להרגיש את ריח הטבע ריח התאווה שבו! היה לו להכיר גבולה ומקומה, כי הדין דידי הוא בגבולי אתה נכנס! והתורה כבר תובעת ומייללת עליו ט"ו פעמים וי, תועה אתה ולא מבין! מבהיל למתבונן!	32896
סוגה בשושנים (שיה"ש ז' ג'), וברש"י שם הרי חתן נכנס לחופה, לבו מגעגעת לחופה ולחיבת חתוניו, בא לזיקק לה אמרה לו טיפת דם כחרדל ראיתי, הרי הופך פניו לצד אחר ולא נשכו נחש ולא עקרב עוקצו, ומעולם לא נתבאר לי מה שחז"ל נתנו להבנת דבריהם את הציור הזה של ולא נשכו נחש ולא עקרב עוקצו? אלא כאן גילו לנו חז"ל בדרך אגב כוחו של טבע מהו, הלא אמרו מעולם לא ראיתי מי שעוקצו עקרב וחייה! (בר"ר פ"ב י"ז).	32897
הנה תדע כי טבע הוא בבחינת נשיכת נחש ועקיצת עקרב, ואם אנו רואים פלא גדול כזה של הופך פניו לצד אחר, בעל כרחך אתה אומר כי לא נשכו נחש ולא עקרב עוקצו, כי אף לא בא בנגיעה כלל עם הטבע, כי לו נגע עצמו בטבע כי אז גורלו היה כבר חתום, טבע אין מזיזין בנקל, ומן הופך פניו לצד אחר במהירות כזאת, סימן הוא ודאי כי איש הזה אין מקומו כלל תחת הטבע, בעולם אחר לגמרי הוא נמצא בסוד של למעלה מן הטבע!	32898
אמרי עכו"ם ישראל לא מינטרי שבתא (ע"ז ע.), במצביהם ועולמם של עכו"ם ודאי כי אין כל אפשרות לישראל מינטרי שבתא, בעולם הטבע לא יתכן זה בשום אופן, ומה שישראל אמנם הלא ודאי מינטרי שבתא, אין זה אלא כי אצלם לא נשכו נחש ולא עקרב עוקצו, בעולם אחר הם!	32899
אחרי כל המעשה של שמע שיש זונה בכרכי הים (מנחות מ"ד.), עם כל סיפור הפרטים דשם, וכשאחר כן באו ארבע ציציותיו וטפחו לו על פניו, והנה תיכף נשמט וישב לו על גבי קרקע, האם יתכן בעולם מהפכה מהירה כזאת? ובמה? בראיית הציציות לבד, הלא אין לך להשיב על זה, כי אם זהו הסוד הגדול של ולא נשכו נחש ולא עקרב עוקצו, עד וירח את ריח בגדיו אל תקרי בגדיו אלא בוגדיו (סנהדרין ל"ז.), עד כדי כך הוא הסוד של למעלה מן הטבע מקומם של ישראל! ואם תשאל הלא סוף סוף רואים כי קרה מה שקרה, עד שבא לידי מהפכה לידי השמטה, ואיך זה מתאים עם לא נשכו נחש ולא עקרב עוקצו? צריכים להבין כי היתה זאת בגדר העלמה ולא בגדר נגיעה עצמית, העלמה בענין של וראיתם אותו וזכרתם, אשר זה סגולת הציצית והדבר הערה נוראה. (דעת תורה).	32900
מאמר רכה	32901
דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אלהם קדשים תהיו (ויקרא י"ט ב').	32902
וכתב רש"י מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל, היינו שכל אחד מישראל מצווה על הקדושה, אף שקדושה היא המעלה היותר עליונה כמ"ש בברייתא דרפב"י (ע"ז כ'), והיא באה אחרי כל המעלות הגדולות שלפניה, מכל מקום דורשת התורה מכל אחד מעלה זאת, והנה השגתנו פעוטה היא ומסתפקים אנו במועט שבמועט, באמת המבוקש מאתנו בין בתורה בין בעבודה צריך להיות בדרגת הרחב פיך בדברי תורה כתיב (ברכות נ.), ואם התורה דורשת מאתנו קדושים תהיו בהכרח שיש יכולת להשיגה, וכמ"ש בתדב"א מעידני עלי שמים וארץ, אחד איש ואחד אשה ואפילו עבד הכל לפי מעשיו רוח"ק שורה עליו ע"כ.	32903
אם היו אומרים לאחד מאתנו שאם תעמול הרבה בתורה יש בך היכולת והאפשרות להגיע למעלתו של רעק"א ז"ל, הלא היה מתפשט ממש מכל עניניו הגשמיים ואפילו מההכרחיים ביותר ועמל ללא שיעור בתורה, ולא רק מצד הרגש הכבוד הגדול אלא מצד השאיפה הרוחנית להתעלות כ"כ, שכדאי עבורה לוותר הרבה, והרי התורה מבטיחה לנו עוד יותר, דמה שנקרא בתורה קדוש הוא לאין ערך יותר ממה שאנו משיגים ברעק"א, וכמה כדאי לעמול ע"ז וכמה צריך האדם לדרוש מעצמו להשתוקק לעליה.	32904
כי קדוש אני, הקדושה היא מעין דוגמא של מעלה, כי אין החיוב של קדושים תהיו רק מצד הליכה בדרכיו וכמ"ש (שבת קל"ג:), מה הוא רחום אף אתה רחום, אלא שהקדושה עצמה היא מצד הקב"ה ע"י חבורינו	32905

אליו, וכמ"ש בילקוט שם אתם מתקדשים בי ואני מתקדש בכם, אמר הקב"ה לישראל הואיל ונתקדשתם	32944
לשמי עד שלא בראתי אתכם, היו קדושים כשם שאני קדוש, מלמה"ד למלך שקידש אשה אמר לה הואיל	32945
ונתקדשת לשמי אני מלך ואת מלכה, כשם שהוא כבודי כך הוא כבודך שאת אשתי, כך אמר הקב"ה למשה	32946
קדש לי ישראל קידשם, בא הקב"ה ואמר להם ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש.	32947
קדושים תהיו כי קדוש אני, זה שאמר הכתוב ואתם הדבקים בה' וכתוב (ירמיה י"ג), כי כאשר ידבק	32948
האזור אל מתני איש כן הדבקתי אתכם אלי (שם), הרי מבואר דגדר הקדושה הוא מצד החיבור	32949
וההתדבקות בהקב"ה, וגדר הקדושה הוא מעין של מעלה וכדוגמת ההלכה דעולה עמו, כשם שהוא כבודי	32950
כך הוא כבודך, ומצד ההתחברות לבורא יתברך והדביקות בו ית', צריך התדמות בצד מה והיינו קדושה,	32951
ומדרגה זו היא הנדרשת מכל אחד ואחד מישראל, וכל אחד מישראל יכול להגיע למדרגה זו.	32952
ואמרו ז"ל (ויק"ר כ"ד ט'), יכול כמוני ת"ל כי קדוש אני ה' קדושתו למעלה מקדושתכם, הכוונה על גדר	32953
הפרישות עד היכן מגיע, שהרי היו חכמים אשר רצו לעקור לגמרי עניני החומר, להתבודד ולבטל חברת	32954
ישוב בני אדם, וזהו שאמרו שמא תאמרו לבטל לגמרי עניני הגוף, אין הרצון כן דצריך לעסוק גם בעניני	32955
החומר, אך המכוון והרצון שיהיה הכל בתכלית הקדושה והתשוקה לשם שמים בלבד ולא לצורך עצמו	32956
כלל, שגם עניני החומר יהיו חלק מעבודת האדם להשי"ת, ולא לעשות ח"ו שום פשרה עם החומר, אדרבה	32957
להעלותו למעלה ראש.	32958
ולמדנו מזה גודל מעלת בן ישראל שניתנה לפניו תעודה כזו, בכוח ניתנה בנפשו הקדושה ומעלות ההשגות	32959
האפשריות עד אין שיעור, ומה גדול ההפסד אם מבוזז הון יקר כזה ואינו עולה ומתקרב למדרגות	32960
הראויות לו, וניקח לדוגמא איש המוכשר מאד במילי דעלמא, ויטילו עליו להמציא חידושים נשגבים	32961
במלאכת הרפואה, כי יש לו כשרונות הנחוצים לכך והוא מסוגל לזה, והוא לא כן יעשה אך יבלה זמנו	32962
במלאכה פחותה, הרי ישתומם כל אחד על כסילותו של האיש וגודל ההפסד שנגרם על ידו, והרי אלפים	32963
פעמים יותר הוא גודל ההפסד הנגרם ע"י השקפותינו המוטעות ברוחניות, שאנו משקיעים עצמנו בקטנות	32964
ובעניני החומר, בעוד אשר ביכולתנו להגיע למעלות עליונות נשגבות.	32965
ואמרו חז"ל בתו"כ קדושים תהיו פרושים תהיו, וכן אמרו (יבמות כ'). קדש עצמך במותר לך שלא ללכת	32966
אחר התאוות הגופניות, וכמ"ש הרמב"ן שאפשר להיות נבל ברשות התורה, להיות זולל וסובא בדברים	32967
המותרים, והרחיקה התורה ההמשכה וההתקשרות לתאוות הגוף, כי זה מרחיקו מהבורא יתברך ונעשה	32968
מתועב ע"י כך, והוא היפך הקדושה, ומצינו ענין זה בבן סורר ומורה שגדרו הוא זולל וסובא, וכ"כ	32969
הרמב"ן בפ' תצא בן סורר ומורה דעבר על מה שנצטוינו בתורה קדושים תהיו, והנה עיקר הקדושה הוא	32970
ענין חיובי ודבקות חזקה בהקב"ה, זכירת השם תמיד והתשוקה לעבודת ה', ולעשות נחת רוח להבורא	32971
יתברך.	32972
אך חסרון הפרישות הוא היפך הקדושה, וכמ"ש"כ החוה"ל דלא יתכן שישכנו יחד אהבת השם ואהבת	32973
העולם, ובהתקשרות לחומר הרי הנפש קשורה לצד אחר, וזהו היפך הקדושה שעניינה התקשרות לבורא	32974
יתברך, והקדושה תושג לא רק ע"י הפרישות במעשה, אך נחוץ גם פרישות ברצונות, ומאידיך הקדושה	32975
מסייעת לפרישות, והיינו דההתקשרות הרוחנית למעלות עליונות מועילה נגד היצר.	32976
ויתכן שלזה נתכוונו ז"ל באמרם (ויק"ר כ"ו ה'), עליונים שאין יצה"ר מצוי ביניהם אמירה אחת די להם,	32977
אבל תחתונים שיש בהם יצה"ר הלואי לשתי אמירות, יעמדו, הה"ד והתקדשתם והיייתם קדושים, היינו	32978
דנצרכת המדרגה העליונה של קדושה לסור מדרכי היצר, דגם במעלה עליונה ביותר עדיין נשאר גדר	32979
הבחירה ומלחמת יצה"ר הרוחני, ולו גם באופן דק ולזה הקדושה מסייעה.	32980
ואגב כאן מוכח בתורה ענין השכר הרוחני שהוא בנצחיות הנפש, וידועים הטעמים שכתבו הרמב"ם	32981
הרמב"ן ועוד, מה שכתבה התורה במפורש רק היעודים הגשמיים, ואם זה היה ח"ו התכלית ושכר תורה	32982
ומצוות, היאך שייכא דרישת הקדושה פרושים תהיו, ואם ניתן לו שכר גשמי הרי ניתן ליהנות בו, והיאך	32983
זההירתו התורה מההיתר ודורשת ממנו קדושה עליונה לפרוש מהנאות, ואם דורשים מהאדם קדושה	32984
ופרישות שהיא מעלה עליונה, הרי עבור זה יתנו לו שכר גבוה יותר, ומה יתנו לו? וכי עוד שכר גשמי,	32985
והלא כבר פירש מהקודם, הרי מוכח בפירוש שהשכר הוא בנצחיות הנפש כמ"ש"כ הקדמונים.	32986
שנינו (ע"ז כ' ב'), תורה מביאה לידי זהירות, הנה כל המעלות השגתם הוא על ידי תורה, תורה עם	32987
זהירות מביאה לידי זריזות, ותורה עם זריזות מביאה לידי נקיות, וכן הלאה עד קדושה ועד בכלל, כי	32988
התקשרות האדם עם הבורא הוא רק ע"י התורה, וכשהוא במדרגה טהורה וגבוהה יותר משיג מעלה גדולה	32989
יותר, אך הכל הוא ע"י התורה, וכתוב (תהלים י"ט) תורת ה' תמימה משיבת נפש.	32990
ואז"ל (ילקוט רמז תרע"ד), למה היא משיבת נפש, שהיא תמימה, אימתי היא תמימה כשיוצאה מפי תמים,	32991
היינו שכשהתורה היא תמימה ובשלימותה היא משיבת נפש, שהיא חיות הנפש ודביקותה בהשי"ת, ועוד	32992
עיקר גדול יש בזה, דכל כמה שהוא מסור לתורה ומשים מעייניו בה, הרי בה במדה גם ירחק מחברת אנשי	32993

העולם ומהשפעתם והשקפותיהם שהם בתכלית ההיפוך, וזה נכנס בכלל הפרישות המביאה לידי קדושה ומתקרב ממילא לכל המעלות העליונות. (משנת רבי אהרן עמ' קנ"ה).	32994
	32995
	32996
מאמר רכו	32997
דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אלהם קדשים תהיו (ויקרא י"ט ב').	32998
פרשה זו נאמרה בהקהל גם לנשים וטף כי הקדושה נדרשת מכל אחד, וגדרה של מצוה זו פירשו חז"ל (יבמות כ' א'), קדש עצמך במותר לך, וראה ברמב"ן שהאריך לבאר הענין עי"ש, וראה ספורנו שביאר כדי להתדמות ליוצרים כי בצלם אלהים עשה את האדם, ולזה כתיב כי קדוש אני, ואף דהיא מצוה חיובית אין בה גדרים מסויימים לומר עד כאן חייבים בה, אין לגדריה סוף ושיעור למעלה, הכל לפי מצבו והכרתו של כל אחד, ועד כמה ששייך בה לפי מצבו הרי הוא בגדר חיוב.	33000
כתב המסילת ישרים, שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו, שזהו התענוג האמיתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להימצא, ומקום העידון הזה באמת הוא העוה"ב ע"כ, ואמרו חז"ל (ברכות י"ז). העוה"ב צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו שכינה, היינו מראות כבוד אלהים והשגות עליונות בתורה, וכתב הגר"א דיין המשומר בענביו מששת ימי בראשית, הם טעמי התורה הגנוזה שלא נתגלו לשום בריה בעוה"ז.	33001
ואז"ל (ברכות ס"ד). ת"ח אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב, דעולים תמיד במעלות העליונות, ונאמר מה רב טובך אשר צפנת ליראיך, עין לא ראתה אלהים זולתך (ישעיה ס"ד), ופירשו חז"ל (סנהדרין צ"ט). דקאי על תלמידי חכמים עצמם, דכל מה שנתנבאו הנביאים הוא למחזיקי תורה, אבל שכרם של ת"ח בעוה"ב עין לא ראתה.	33002
והנה אמרו ז"ל (ילקו"ש משפטים שס"ב), רשב"י אומר בא וראה כמה כח עבירה קשה, שעד שלא פשטו ידיהם בעבירה מה נאמר בהן ומראה כבוד ה' כאש אוכלת, לא יראין ולא מזדעזעין, ומשפשו ידיהן בעבירה מה נאמר בהן, וירא אהרן וכל בני ישראל את משה וייראו מגשת אליו, א"ר בר כהנא ז' מחיצות של אש היו נוצצות זו בזו, והיו ישראל רואין ולא מתייראין ולא מתפחדין, וכיון שחטאו אפילו פני הסרסור לא היו יכולין לראות.	33003
הרי שהחטא גורם שינוי גדול כל כך, שלפני החטא כל אחד מישראל יכול היה להסתכל בכבוד ה', ולאחר החטא אפילו אהרן שהכתוב קראו קדוש ה', לא היה יכול להסתכל אפילו בפני משה, וגם משה הרגיש בשינוי נורא כל כך, ולפי"ז החוטא זולת עצם החטא ועונשו שצריך יסורין למרקו, יש בו עוד ענין שא"א לו לקבל שכרו המגיע לו, שהרי השכר הוא ההשגות העליונות נהנים מזיו השכינה, והרי קשה כח עבירה שיראים ומזדעזעים אפילו מהסתכלות בפני אדם המאירים מזיו השכינה, ואם יתנו לו שכר הרי"ז יהיה בהכרח בכיסויים והעלמות כדי שיוכל לקבל.	33004
וכמו אור השמש בעוה"ז דמתוק הוא וטוב לעינים, אך אין העין יכולה להסתכל בו, כן החטא גורם למעט באלפי דרגין אפשרות השגתו, ובהכרח דיתנו לו בהסתר אחר הסתר לפי מדת קבלתו, וכמה יתמעט עי"כ התענוג האמיתי, וכמו שעבירה ממעטת הכשרו של אדם להתענג על ה', כן עשיית המצוה מרוממת אפשרות השגותיו.	33005
זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה', ואמרו בתו"כ א"ל משה לישראל אותו יצר הרע העבירו מלבכם, ופירש המלבי"ם דהיה קשה הרי רק אהרן נצטווה לעשות, ופסוק זה לכל ישראל נאמר והם לא עשו דבר, לזה פירשו דהעשייה היא אותו יצר הרע העבירו מלבכם, ותהיו כולכם ביראה אחת ובעצה אחת לשרת לפני המקום, כשם שהוא יחיד בעולם כך עבודתכם מיוחדת לפניו, עשיתם כן וירא אליכם כבוד ה', שאז יתגברו ההשגות ויסורו הבלבולים וההרהורים מלבכם ותראו ממש כבוד ה', שתשיגו השגות גבוהות בכבוד ה' שזהו עצם השכר מעין עולם הבא.	33006
וצריך התבוננות הרי בכתוב זה נזכרה רק עשייה, והעברת היצר מן הלב ולהיות כולם ביראה אחת אין ענינם לעשייה, אך הדבר מובן דזוהי בעצם המצוה דקדושים תהיו, דאם האדם נמשך אחר הנאות הגוף או הנאות הכבוד, אף כי הכל בהיתר נזהר מכל איסורי מאכלות ושאר איסורים, אך נמשך אחר החומריות המותרת הרי הוא חומרי בעצמותו, ואף שיש בו יראה מהשי"ת ומחמתה אינו עובר על איסורים, וכן רוצה הוא בשכר המצוות ולכן הוא מקיים מצוות ואינו מבטלן, מכל מקום העיקר אצלו הם הענינים המורגשים בחוש, והרי הוא חומרי לגמרי וכמו שקראו הרמב"ן ז"ל נבל ברשות התורה.	33007
והנה בעצם מגיע לו שכר עבור כל המצוות שקיים, וכן עבור זהירותו מלעבור על איסורים, אך הרי אי אפשר לתת לו השכר המגיע לו, דאחר שרצונו ותשוקתו הוא של עולם הזה בהנאות העולם ובקנייני המדומים, הרי מציאות נפשו היא אחרת לגמרי, ואין לה כל שייכות לאורות העליונים ולהשגת פנימיות	33008
	33009
	33010
	33011
	33012
	33013
	33014
	33015
	33016
	33017
	33018
	33019
	33020
	33021
	33022
	33023
	33024
	33025
	33026
	33027
	33028
	33029
	33030
	33031
	33032
	33033
	33034
	33035
	33036
	33037
	33038
	33039
	33040
	33041
	33042

התורה, ולראות כבוד ה' הוא רק אם עיקר מציאותו ותשוקתו רוחנית ואינו רודף אחר הנאות ההבל,	33043
כמצות קדושים תהיו פרושים תהיו, שבזה מתרומם האדם והוא מוכשר לקבל ההשגות.	33044
והנה לא רק העידון מזיו השכינה בעוה"ב, אך גם כבוד ה' בעוה"ז והשגחתו על הכלל והפרט, ועין ה' אל	33045
יראיו והשגחתו עליהם, גם זה הוא לפי מצב הדור בהמשכתו הרוחנית, ואין מראין זה לרודפין אחר	33046
החומר, וכל שכן שכר עוה"ב שודאי אין נותנין אותו לשקועים בחומר שלא יתכן כלל לתת להם, והנה	33047
אמרו ז"ל (סוטה כ"א), עבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה, שבעוד שפגם העבירה עליו לא שייך	33048
כלל לשכר מצוה, ובתורה דאורה גדול אפשר אבל במצב נמוך יותר, דהשכר לפי יכולת השגתו דנתמעטה	33049
ונחלשה ע"י העבירה, דגם בלי שום חטא אור תורתו ומצוותיו מתמעט לפי אפשרות קבלתו.	33050
וע"כ הקב"ה שבראנו להתענג על ה' צונו קדושים תהיו כדי שנוכל לקבל הטוב המיועד, וזו כוונת תו"כ	33051
שלא די במעשה בלבד מה שצוה ה' כדי שיראה אליהם כבוד ה', אלא צריך גם להעביר היצר מלבם,	33052
ומלתם את ערלת לבבכם, ושתהיה השתוקקות לטוב ולכבוד ה' שכל זה תלוי בעשייה, כי זה העולם הוא	33053
עולם העשייה ותלוי בכל המעשים, שגם עניני הרשות יהיו בקדושה ובפרישות, ואז משיג תשוקה פנימית	33054
לתורה ולמצוות ולאהבת ה', ולכן כתיב תעשו דהעברת היצר הוא ע"י עשייה אז וירא אליכם כבוד ה'.	33055
(משנת רבי אהרן קנ"ח).	33056
	33057
מאמר רכז	33058
דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אלהם קדשים תהיו (ויקרא י"ט ב').	33059
אמרו חז"ל אין בין גיהנום לג"ע אלא כחוט השערה, יהיה האדם באיזו מדרגה שתהיה תמיד הוא סמוך	33060
לרע ממש, וכל עבודת האדם היא לסור מן הרע ולברוח ממנו בכל כוחו, אורח חיים למעלה למשכיל למען	33061
סור משאול מטה, ומה טוב לאדם אילו היה מבין ויודע זאת מחייו היום יומיים! אילו היה האדם מתבונן	33062
כשהוא מתחיל לדבר במשהו, ויהיה זה אפילו דבר היתר ממש, יתבונן ויראה איפה הוא עומד בהתחלה,	33063
ואיפה הוא עומד אחרי דקות מספר, ואיפה הוא עומד כשהוא גומר דבריו, כשיתבונן כל זה כבר יווכח	33064
לדעת את היסוד של סור מרע, עד כמה צריך הוא לרוץ במהירות האפשרית!	33065
כבר אמרנו כמה ביאורים בדברי הרמב"ן על הפ' קדושים תהיו, אבל עד כה לא עמדנו עד היכן הם	33066
פשוטים, הרמב"ן כתב שם אבל הפרישות היא המוזכרת בכל מקום בתלמוד, כי התורה הזהירה בעריות	33067
ובמאכלים האסורים, והתירה הביאה איש באשתו ואכילת הבשר ויין, א"כ ימצא בעל התאווה מקום להיות	33068
שטוף בזימת אשתו, ולהיות בסוכאי יין ובזוללי בשר למו ויהיה נבל ברשות התורה.	33069
זוהי באמת פליאה גדולה, כיצד יתכן להיות נבל ברשות התורה? אם יש רשות התורה אם התורה הקדושה	33070
מתירה, הלא הרי זה מנוקה בתכלית! האם אפשר להגיש יותר נקי ממה שהתירה התורה? הלא אמרות ה'	33071
אמרות טהורות כסף צרוף מזוקק שבעתיים (תהלים י"ב), ואיך יתכן ברשות התורה להיות נבל? ואם בכ"ז	33072
נבל הלא זה נבל ממש, אמר נבל בלבו אין אלהים, אתמהה?	33073
וברמב"ן שם עוד, וכן דרך התורה לפרוט ולכלול בכיוצא בזה, כי אחרי אזהרת פרטי הדינין וכל משא	33074
ומתן שבין אדם לחברו, לא תגנוב לא תגזול ולא תונו ושאר האזהרות, אמר בכלל ועשית הישר והטוב,	33075
שיכניס בעשה היושר וכל לפני משורת הדין לרצון חבריו, ואם לאו אם לא לפני משורת הדין, אומרים	33076
על זה נבל ברשות התורה.	33077
וכמה מבהיל הדבר! הלא אנו מדברים על מי שמשדל להיזהר בלא תגנוב לא תגזול וכל הדינים! האם יש	33078
לנו ציור במצב כזה, מצב שאדם שומר על לא תגזול של התורה, הלא זה כבר ממון כשר בתכלית ומה	33079
שייך להיזהר יותר? ואם הוא לא יעשה לפני משורת הדין כמו שחז"ל אומרים (ב"מ פ"ג.) בהני שקולאי	33080
דינא הכי ולמען תלך בדרך טובים, העל זה יהיה בגדר נבל ברשות התורה? כיצד נבין זאת?	33081
הוא מה שאמרנו ועד כמה הדברים מבהילים, וזה היסוד כי באמת אין כל מקום לאדם איפה לעמוד, כי	33082
ביודענו היסוד של אין בין גיהנום לגן עדן אלא כחוט השערה, ושאיפה שהאדם עומד שם רודף אחריו הרע	33083
ומדביק אותו! ושעבודת האדם היא רק לרוץ במהירות הכי גדולה, וכי סור מרע בינה (איוב כ"ח), היסוד	33084
כל כך מקיף כל העבודה, א"כ ודאי שאין איפה כל מקום לעמוד.	33085
עבודת האדם היא רק ללכת הלאה והלאה, ואם יעמוד לרגע אפילו בהיתר גמור, ולכאורה אם הוא עומד	33086
על היתר גמור, הרי אפשר כבר לשבת לאכול בלי זהירות מיוחדת שהרי ממון כשר הוא, א"כ הלא תנוח	33087
דעתו ויסמוך על ממון זה, ותיכף מדביק אותו היצה"ר עד שמתהוה נבל ברשות התורה, הנה אמנם כי כל	33088
העבודה היא לא לעמוד בשום אופן! אלא להיות רץ הלאה והלאה!	33089
עוד שם לפיכך בא הכתוב אחר שפרט האיסורין שאסר אותם לגמרי, וצוה בדבר כללי שנהיה פרושים מן	33090
המתרות וימעט במשגל, ויקדש עצמו מן היין במיעוטו, וגם ישמור פיו ולשונו מהתגאל בריבוי האכילה	33091

הגסה ומן הדיבור הנמאס עד שיגיע לפרישות, כמ"ש על ר' חייא שלא שח שיחה בטלה מימיו, ואם לא מגיעים עד כדי לא שח שיחה בטילה מימיו, הרי יש שם תיכף נבל ברשות התורה!	33092
זהו סודן של דברים שאם מתעמד האדם מן עלייתו, ויהיה אפילו על קרקע של היתר גמור אבל עומד הוא, מונח כבר בזה היסוד שתיכף יש כאן הגדר של נבל ברשות התורה, כי אין להתעמד בשום מצב ובשום דרגה, מוכרחים ללכת הלאה והלאה למעלה עד ואור פניך כי רציתם, גם לא לעשות על מנת לקבל פרס, רק רצונו הפשוט כי הוא המחויב, עד כדי כך הוא סוד הדבר שאין מקום איפה שיכולים להיעצר, אין מעשה ודרגה שיוכלו להסתפק בהם, כי בכלום אורב היצר הרע עד עשותו נבל ברשות התורה.	33093
הוא אשר אמרו חז"ל (ב"מ ל':), לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דבריהם על דין תורה, אין כאן תביעה על חטאים ח"ו רק העמידו דבריהם על דין תורה, הסתפקו בדין תורה ושם נעצרו ובזה מונח כבר כל החורבן, ולפי זה פשוט הוא מה שאמרו (תנדב"א כ"ה), חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אברהם יצחק ויעקב, מבהיל הדבר! (דעת תורה).	33094
	33095
	33096
	33097
	33098
	33099
	33100
	33101
	33102
	33103
מאמר רכה	33104
דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדשים תהיו (ויקרא י"ט ב').	33105
מי כה' אלהינו המגביהי לשבת המשפילי לראות בשמים ובארץ, יחד עם מרום שבתו על השמים הוא רואה ומשגיח על כל דרכי איש, יסוד האמונה בהשגחה פרטית תלוי בהבנה זו, חכמי יון לא עמדו על הבנה זו, ולכן כאשר ראו את גדלות השם לא הבינו את דרכי ההשגחה, אבל התורה מגלה לנו את יסוד האמונה הזו, שאין אדם נוקף אצבעו למטה אלא א"כ מכריזין עליו מלמעלה, הצער היותר קטן אינו בא לאיש פרטי אלא בגזירת עליון.	33106
	33107
	33108
	33109
	33110
התנועה היותר קלה של אדם היא בהשגחה פרטית, שלוש ברכות תקנו אנשי כנסת הגדולה על קימת אדם ממטתו, כי תריץ ויתייב לימא ברוך מתיר אסורים, כי זקיף לימא ברוך זוקף כפופים, כי נחית לארעא לימא ברוך רוקע הארץ על המים (ברכות ס'), עוד לא הלך כי על הליכה ברכה חדשה הוא חייב, אלא קם ממטתו וכבר שלושה ענינים יש בזה, אשר על כל דבר חייב ברכה בפני עצמו, כי תנועה קלה של האדם השגחה מיוחדת יש בה, חסד מיוחד מאת השם שהאדם נהנה בו ומברך עליו.	33111
	33112
	33113
	33114
	33115
	33116
	33117
	33118
	33119
	33120
	33121
	33122
	33123
	33124
	33125
	33126
	33127
	33128
	33129
	33130
	33131
	33132
	33133
	33134
	33135
	33136
	33137
	33138
	33139
	33140
	33141

אחר הבנה זו בדרכי ה' אפשר להבין את ענין הדבקות בו ית', לפי הבנה זו בגדלות ה' אין שום מלאך יכול להגיע לדבקות, כי אין שום קשר בין נברא זה לבוראו, כמו שאין קשר בין צומח או חי לבורא העולם, חיים המה ברואי מעלה כברואי מטה ברחמיו ית', הבוי"ת זן ומפרנס אותם ומשתמש בהם לצרכי האדם, אבל אי אפשר להם להדבק בו ית', כי רק צד אחד של הבריאה יש בהם רוחני או גשמי, אין בהם אותה המזיגה של רוחני וגשמי יחד, ואי אפשר להם להדבק באותה אחדות המאחדת את שני אלה יחד.	33142 33143 33144 33145 33146
אחד הוא האדם הממוזג מעפר מן האדמה יחד עם נשמת חיים, אחד הוא בכל ברואי מעלה וברואי מטה שיש לו האפשרות לאחד את שתי הקצוות האלו, קצוות הרחוקות זו מזו יותר ממרחק שמים מארץ, כי נשמת חיים שלו צלם אלהים היא מעין דוגמא של מעלה, שכל מלאכי מעלה נכנעים אל נשמה זו גם בהיותה עם הגוף, והקב"ה משבחו לפניהם ראו בריה שבראתי בעולמי חכמתו מרובה משלכם, וכש"כ נשמת עם ישראל שהיא חלק אלוה ממעל, ואדם זה מאחד נשמה זו עם הגוף שלו, רק אדם זה יש לו האפשרות להיות דבוק בו ית'.	33147 33148 33149 33150 33151 33152
למדרגה זו של דבקות נחוצה גם הכשרה נפשית, אין כח בהתבוננות לבד להגיע למדרגה רמה זו, כי התבוננות והכרה רק הכשרה שכלית הן, לאפשר לשכל האדם להכיר את אחדותו ית', אבל יחד עם השכל הלא יש גוף ואיך יתדבק גוף עם מי שאינו גוף? לא מהות הגוף היא המונעת כי גם הגוף שכל הוא, אם הארץ וכל אשר בה יסודה חכמה, כש"כ גוף האדם אשר ממקום המזבח לוקח, המפריע בדבקות הוא ענין ההגשמה של האדם, הנטיות הבהמיות הנמצאות בלבו וכש"כ רצון ותאוה שבו.	33153 33154 33155 33156 33157
התאוה של אדם לגשמיות עוה"ז היא המחיצה הגדולה בינו לבין בורא העולם, כמבואר בפרק השביעי משמונה פרקים להרמב"ם, לא רק בדברים האסורים אלא גם בדברים המותרין, אם אדם מתרגל בהם מכניעים המה את השכל שבאדם ומושלים עליו, לא רק שאין השכל מושל עליהם אלא שנעשה עבד להרצון לשמש אותו בכל אפשרותו, ואז גם השכל אינו מוכשר להיות דבוק בשם כי דבוק הוא להתאוות, לכן נחוצה למדת הדבקות הכשרה נפשית, הפשטה גשמית, אם אדם פורש עצמו גם מדברים המותרים, מזכך את נפשו מתאוות גשמיות, אפשר לו להגיע למדת הדבקות.	33158 33159 33160 33161 33162 33163
בזה נבין דברי הרמב"ן, כי בהיות האדם תלמיד חכם יזכה להיות דבוק בו ית', כי ת"ח הוא מי שבעליה נקראים פרושים, שם זה נתנו להם חז"ל בשביל שהם פרושים מהמון בני אדם, שהם מלכלכים עצמם במותרות ובכיעורים (הרמב"ן שם), ת"ח זה גם דיבור המותר מכווער הוא אצלו, גם מאכל ומשתה היותר מהודר בכשרות לכלוך הוא לו.	33164 33165 33166 33167
פרוש זה נקרא קדוש בתורה כי מופשט הוא מגשמיות, לא רק השכל שלו מופשט אלא גם הגוף שלו, כי בהיותו מקיים את המצוה של קדושים תהיו המקיפה את כל הנהגת האדם והנאותיו, אין הגשמה בגוף שלו כי בטהרתו הוא עומד, בחכמתו הוא נראה כמו שהיה ביום שנברא, אז נאמר עליו והייתם קדושים כי קדוש אני, כלומר שיזכה להדבק בו ית' בהיותו קדוש, כי באין מפריע מצד נטיות הגשמיות של הלב, אז הוא מוכשר לדבקות כי יצירתו באחדות, הכרתו מוכשרת לאחדות, לכן אפשר לו להדבק באחדותו יתברך. (תורת אברהם).	33172 33173 33174
מאמר רכט	33175
דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אלהם קדשים תהיו (ויקרא י"ט ב').	33176
וברש"י הו פרושים מן העריות ומן העבירה, שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה, ועיין רמב"ן שסובר דהציווי של קדושים תהיו נאמר בכל דיני התורה, אבל רש"י מפרש דענין הקדושה הוא רק כנגד עריות, והנה לנו מדברי רש"י חידוש ויסוד, כי לעמוד נגד תאוה הוא רק בקדושה, לעמוד נגד זנות ועריות הוא רק בקדושה.	33177 33178 33179 33180
רואים אנו מזה דבר נורא, הנה תאוה עריות וזנות הלא הינם טרפות בעצם, עצם של תועבות ושיקוף, ואדם המונע עצמו מעריות, המונע עצמו מתיעוב ושיקוף, היה צריך להקרא איש כשר לא מתועב ולא משוקץ וכדומה, אבל לא להקרא איש קדוש, הלא קדושה מעלה היא, ומעלה הכי גבוהה בסדר דרגות עבודת האדם הנמנים בברייתא דר' פנחס בן יאיר (ע"ז כ'): וכי הפורש עצמו מתאוה תיכף קדוש תקראנו? גניבה ודאי בלאו קיימת אבל מי שאינו גונב לא קדוש תקראנו! ובעריות לא כן הוא כי בפרישתו מן העריות הנה כי קדוש הוא.	33181 33182 33183 33184 33185 33186
לומדים אנו מרש"י כי אמנם כן הם הדברים, כי תאוה מדה רעה היא נתונה בלב האדם מנעוריו, ולפרוש מתאוה לשבירת מדה אתה צריך, ולשבור זו המדה רק במדת הקדושה תכתננה, רק בקדושה תתרומם ותתנשא מעל שטף התאוה ותולדותיה, לא כן בשאר איסורים ועבירות למען נחדל מעושי ידינו, למען לא לגנוב ולא לגזול, אין צריכים להיות דוקא איש מרומם וקדוש, לבלתי לגנוב אין צריכים לכוחות בלתי	33187 33188 33189 33190

רגילות, כל בעל שכל ידיו ויבין ביושר המשפט שבדבר, ואפשר גם לומר כי מניעת גניבה תהיה מתולדות נכבדות שבאדם, על כל פנים פעולת אי גניבה לא בקדושה יסודה.	33191
אמנם גם קיום הלא תגנוב לא מן הקלות הוא, גם המניעה מן הגניבה היא פעולה נוראה מאד, וכבר אמרו בגמ' (ע"ז ע'), דעכו"ם אמרי דישאל לא מינטרי שבתא, דארנקי דזוזי ברה"ר בשבתא והם לא יטלוה? הרי כי אומות אף לא משיגים ולא מאמינים בהיכי תמצא כזאת, ודאי צריכים להיות צח ומצוחצח, צריך האדם לרכוש נפש זכה כדי להיות גובר על נסיון ממון, שהממון לא יטהו לחלל שבת להוציא מרשות לרשות.	33192
על האזהרה של לא תחמוד כבר רבו המתמיהים (הראב"ע שמות כ' י"ד), איך שייך אזהרה על דבר שבלב? מה יעשה האדם אחרי שמאליו החמדה באה? ודאי צריכים לנפש זכה לשלילת החמדה, אבל לא נאמר כי ההיפוך של חמדה הוא קדושה, ובעריות הנה זה כיסוד מוסד שההיפוך של תאוה הוא קדושה, כאילו שאדם שאין לו קדושה הנהו בהכרח מושחת בעריות! מבהיל מאד הענין לראות כוחה של תאוה, ובקדושה כאילו התאוה סרה ובטלה, הוא אשר חידש לנו רש"י הקדוש, שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה, ההיפך של תאוה הוא קדושה והוא יסוד נורא ונפלא.	33197
התורה מפליגה מאד במעשה הנזיר, ומה כל כך עשה כי הזיר עצמו מלשנות יין שלושים יום! האמנם כי מזה המעשה אנו רואים ודאי כי יד לו בשמירת הדעת, וכי על כן פרש מכל דבר המשכר אשר מקפחים ומבטלים הדעת שבאדם, ודאי שבתורתנו הקדושה אין יותר מופרך כמי שאין בו דעת, וכבר אמרו ז"ל (ברכות ל"ג), כל מי שאין בו דעת אסור לרחם עליו, ואמרו (ויק"ר א' ו') דעה חסרת מה קנית, וזה המגדיר עצמו בשמירת דעת הנה כי קנין לו בדעת, אבל הכי מפני זה יעשה לו הפלגה כל כך גדולה עד לתארה קדוש הוא, וגם ליתן לו עטרה של נזר אלהיו על ראשו?	33198
אבל הם הדברים אשר דברנו, כי ההיפך של תאוה הוא רק קדושה, רק במדת הקדושה פורשים מן התאוה ולא בשום מעלות ודרגות אחרות, ועל כן נזיר כי פרש עצמו מתאוה ותהיה תאוה שתהיה אפילו פעוטה כשתיית יין שלושים יום, תיכף פוגשים עם קדושה, וזו היא ההפלאה הגדולה שהעמידה התורה בנזיר כי קדוש הוא, כי כן הוא ודאי. (דעת תורה).	33199
	33200
	33201
	33202
	33203
	33204
	33205
	33206
	33207
	33208
	33209
	33210
	33211
	33212
	33213
	33214
מאמר רל	33215
דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אלהם קדשים תהיו (ויקרא י"ט ב').	33216
סמיכות הפרשיות צריכה ביאור, דמה ענין קדושה אצל כיבוד אב ואם שהיא מצוה שכלית המוחזקת אפילו על ידי עכו"ם? ומן הראוי היה לכתוב כאן, איסור טריפה שכתוב בה אנשי קודש תהיו לי, אולם הבדל גדול יש בין העושה מצד השכל לבין העושה מצד הקדושה, וכמ"ש חז"ל חכמה בגוים תאמין תורה בגוים אל תאמין (מגילה ו'). וההפרש בין חכמה לתורה תלוי בקדושה, לפני שמותר ללמוד מחויבים לברך אשר קדשנו במצוותיו לעסוק בדברי תורה וכן בעשיית כל מצוה, וכבר הורונו חז"ל גודל עונשם של אלה שעסקו בתורה בלי לברך תחילה (בדרים פ"א), ופירש שם הר"ן שלא היתה התורה חשובה בעיניהם. היכולת להבדיל בין קודש לחול יסוד גדול הוא לכל התורה, כמו שאנו למדים מנוסח הבדלה במוצאי שבת, המבדיל בין קודש לחול בין אור לחושך ובין ישראל לעמים, משלוש הבדלות האלה מתבהר לנו שההבדל בין קודש לחול הוא ממש כמו ההבדל בין אור לחושך, ובמדה זו מובדלים ישראל מן העמים, ישראל מיוחדים ומובדלים לא רק בשעה שעוסקים במצוות, דאם כן לא היה ההבדל בינם לבין האומות הבדל גמור, אלא אפילו כשעוסקים בעניני עוה"ז, שדברי הצורך הם גם נכנסים לכלל המצוות כמ"ש החובת הלבבות (פ"ד מעבודת האלהים).	33217
	33218
	33219
	33220
	33221
	33222
	33223
	33224
	33225
	33226
	33227
	33228
על אחת כמה וכמה בשעה שישראל עוסקים במצוה מצד התורה, שאין לזה שום ערך ודמיון למה שהגוים עושים אותה מצוה מצד הנימוס, כל העולם נוהגים להתחתן ולהקים משפחה, אבל האם נוכל לדמות הנישואין של העכו"ם להבדיל, לחופה הנעשה כדת משה וישראל, שבה מברכים ברוך אתה ה' מקדש עמו ישראל על ידי חופה וקידושין? ומזה נלמד לכל מקום שמוכרח להיות הבדל מהותי כשהדבר נעשה בקדושה או בחוסר קדושה, והוא כרחוק האור מן החושך.	33229
	33230
	33231
	33232
	33233
	33234
	33235
	33236
	33237
	33238
	33239

וכיון שגם מצוה זו יסודתה בהררי קודש, מובן היטב מה שדרשו חז"ל שנסמכה שמירת שבת למורא אב	33240
ואם, לומר אע"פ שהזהרתיך על מורא אב ואם, אם יאמר לך לחלל את השבת אל תשמע לו שאתה ואביך	33241
חייבים בכבודי (רש"י), כל עצמה של המצוה לא באה אלא להרבות כבוד שמים ולקרב האדם אל בוראו,	33242
ולא יתכן שיצא מזה עבירה חלילה.	33243
חכמינו כל כך דקדקו להבחין בין דברים שבקדושה לדברי חול, עד שמצאנו בר' שמעון בן יוחאי שאמר,	33244
אילו הוינא על טורא דסיני הוי שאילנא דיתברי לבר נש תרין פומין, חד דלעי באורייתא וחד דעביד ליה	33245
כל צורכיה (ירושלמי ברכות א' ב'), קשה היה שבאותו פה שעוסק בדברי תורה יצטרך לדבר מדברי	33246
הצורך, וזאת אחרי שכבר הבאנו מהחז"ל שדברי הצורך נחשבים למצוה, כמה עלינו להצטער שאנו	33247
מתנהגים כאילו אין לנו שום שייכות להשגה כזאת, בזה שאנו קופצים באמצע הלימוד מדברי תורה לדברי	33248
חול, בזמן שהיינו צריכים להבין שזה דומה למי שמערב אור בחושך, וכל שכן אם אינם דברי הצורך אלא	33249
דברים בטלים אשר בכלל לא נתנו להאמר. (המוסר והדעת ח"ג).	33250
	33251
מאמר רלא	33252
דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אלהם קדשים תהיו (ויקרא י"ט ב').	33253
הרמב"ן אומר כי מה שנאמר בתורה אנכי השם א' אשר הוצאתיך מארץ מצרים, פירושו כי חייבים אנחנו	33254
להכיר אמונת השי"ת מיציאת מצרים, דבר זה פלא הוא איך אפשר להכיר גדלות של אין סוף מדבר שיש	33255
לו סוף? אם דרך ההכרה היה מן הבריאה כולה, אז היה אפשר לומר כי הביאור הוא ללמוד מה שאפשר	33256
לאדם להשיג, כי השגת אדם אינה יכולה להקיף יותר ממה שנמצא בהבריאה, אבל אם ללמוד מיציאת	33257
מצרים שהיא רק חלק קטן מהבריאה, איך אפשר ללמוד מזה גדלות השם, אם לא שלימוד זה הוא רק	33258
למתחילים או לכופרים, שיגיעו לידי הכרה כי יש בורא בעולם וכי אין דבר עושה את עצמו, ולזה די	33259
ביציאת מצרים.	33260
אך אם רק זה לבד כוונת הכתוב, מה הצורך ביציאת מצרים עם כל הנסים שבה, לידיעה זו היה מספיק נס	33261
אחד, שינוי אחד של הטבע מברר כי יש ממציא לטבע, ריבוי המופתים עם קריעת ים סוף ומתן תורה לא	33262
רק למתחילים הוא אלא גם למביני דבר, לאנשים הרוצים ללמוד הכרת השם וגדלותו, ואיך אפשר ללמוד	33263
זאת מיציאת מצרים?	33264
אלא שיציאת מצרים ענין אחר הוא, לא כמו שאנו חושבים שיציאה מעבדות לחירות היא, אלא שבריאה	33265
חדשה היא, אדם זה שהיה חידוש במעשה בראשית, נברא שאין כמותו בעליונים ותחתונים, הקב"ה אמר	33266
למלאכים ראו בריה שבראתי בעולמי, אדם זה נעשה בריה חדשה ביציאת מצרים וישראל שמו.	33267
החילוק בין ישראל לאוה"ע אינו במעלות, כלומר סוג אדם הוא אלא שיש לו מעלות של רחמנות וביישנות	33268
שאינן לשאר אנשים, אין היתרון במעלות אלא בסוג, עם ישראל סוג חדש הוא ביצירה, בריה שלא היתה	33269
כמותו שיכול להכיר את בוראו יותר מנביאים, יכול לקבל את דבר השם פנים בפנים, אנכי ולא יהיה לך	33270
מפי הגבורה שמענו, ולא רק לעצמם ראו ושמעו אלא לכל הדורות כולם, אתם ראיתם כי מן השמים	33271
דברתי עמכם, ואמרו חז"ל לא עדות אני מעיד לכם לא מסורת היא בידכם, אלא אתם ראיתם אינו דומה	33272
שמיעה לראיה, פסוק זה לכל הדורות נאמר כי הראיה והשמיעה גם להם היתה.	33273
גילוי שכינה בשעת היציאה ממצרים, אין פירושו הכרה של נסים כי זה היה גם טרם צאתם משם, כל י"ב	33274
חודש שהיו המכות היו נסים ונפלאות הרבה מאד, גילוי זה ענין אחר הוא, פתח השם את עיניהם לראות	33275
ואזניהם לשמוע מה שלא היה אפשר לראות ולשמוע עד היום ההוא, אין בכח של נברא לראות את השם	33276
כי אינו גוף ולא ישיגוהו משיגי הגוף, כן אי אפשר לשמוע דבריו, כאשר פתח השם את אזניהם של חיל	33277
סנחריב לשמוע שיר החיות מיד מתו, כ"ש דבריו של הקב"ה שאי אפשר לשמוע אותם ולחיות, אלא	33278
שנעשו ישראל בריאה חדשה, בריאה שאפשר לשכינה להתגלות להם זו נהייתה ביציאת מצרים כמ"ש עד	33279
שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם, הגילוי הוא הגאולה וזה חירות עולם.	33280
גילוי זה אינו רק פתיחת עינים לראות ואזנים לשמוע, אלא חידוש הוא בכל הרמ"ח אברים שלהם, כל	33281
עצמותי תאמרנה השם מי כמוך, גם העצמות נתחכמו הרמ"ח אברים נזדככו עד שאפשר להם לקבל פני	33282
השכינה, ובכח זה אמרו ישראל זה אלי ואנוהו, ודרשו חז"ל אני והוא הוי דומה לו, ההכרה הגדולה שהיתה	33283
לישראל בגדלות השם בשעה שאמרו שירה לא הפריעה אותם מלהדמות אליו, כי יחד עם הכרת השם	33284
היתה להם הכרת עצמם הכרת גדלות ישראל, ואיפה ראו את גדולתם? בתוך הכרת השם, כי גילוי השכינה	33285
הראשון כבר היה הגאולה האמיתית היצירה החדשה, וכאשר נתוסף להם גילוי של זה אלי מצאו עצמם	33286
מוכשרים להדמות אליו.	33287
חידוש זה של בריאה שיהיה אפשר לנברא להדמות ליוצרו, לא רק ליחידי הדורות כאבותינו הקדושים	33288
אלא גם לכל אשר בשם ישראל יכונה, הוכיחה התורה על אמתתו ובמדה היותר גדולה, כי התורה מחייבת	33289

את כל אחד לקיים מצות והלכת בדרכיו, כפי הכרתו בגדלות השם ודרכיו כן ילך גם הוא, ציווי זה לא	33290
נאמר רק על אותה הכרה של יוצאי מצרים, אלא על כל מה שאפשר לאדם להכיר, הכרה אחר הכרה	33291
גדלות אחר גדלות עד אין סוף, כפי מה שאדם מכיר בהשי"ת כן עליו להיות, מה הוא רחום אף אתה רחום,	33292
מה הוא קדוש אף אתה קדוש וכן כל המדות כולן.	33293
מצוה זו אומרת כי אין גבול לאפשרות האדם ומעלותיו, אין סוף לגודל נשמתו כי חלק אלוה ממעל היא,	33294
הגבול של גדלות האדם הוא כפי המדה שהוא מוגבל מלהכיר את השם, אבל במה שהורשה להתבונן	33295
בגדלותו ית', אפילו אם הוא חכם כשלמה המלך וכמשה רבינו, אשר על חכמתם נאמר ותחסרהו מעט	33296
מאלהים, חובה עליו ללכת בדרכיו ולהדמות אליו ית', כי עם ישראל בריאה חדשה היא שאין כמותה בכל	33297
הנבראים.	33298
בזה נבין המצוה של קדושים תהיו שנאמרה לכל עדת ישראל, פלא איך אפשר לכל ישראל להגיע למדרגה	33299
רמה כזו, אם נאמר מצות מורא אב ואם ושמירת שבת הרי ביכולת כולם היא, אבל המצוה של קדושים	33300
תהיו איך אפשר לאנשים ונשים וטף לקיימה? אבל כאשר נבין את גאולת ישראל והיצירה החדשה שבהם	33301
אז אין דבר נמנע מהם, מי שיצירה שלהם נקראת גוי קדוש יכולים להיות קדושים כי עצמיותם היא,	33302
הבחירה שלהם בקדושה היא רק בחיצוניות במעשה כמו הבחירה ברחמנות, אבל בפנימיותם בעצמות	33303
נפשם, דבר ידוע הוא בחז"ל ישראל קדושים המה, ולא קדושה סתם אלא קדושים תהיו כי קדוש אני הוי	33304
דומה לו. (תורת אברהם).	33305
	33306
מאמר רלב	33307
דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אלהם קדושים תהיו (ויקרא י"ט ב').	33308
חז"ל בעומק חכמתם בחרו לכנות להשי"ת לא החנון ב"ה ולא הרחום ב"ה אלא הקדוש ב"ה, כי כינוי זה	33309
הוא ביאור בגדר כל שמותיו ית', ונבאר את הענין בס"ד, אמרו ז"ל כשם שהקב"ה ממלא את כל העולם	33310
כך הנשמה ממלאה את הגוף (ברכות י'). אבל עדיין יש הפרש גדול מאד, כי בין הנשמה והגוף יש חיבור	33311
והיא מושפעת על ידי הגוף, ואין הקב"ה קשור עם העולמות כלל ועיקר, ואין הוא מושפע מהם או תלוי	33312
בהם בשום אופן, וכמ"ש אם צדקת מה תתן לו, אלא הוא בעצמותו קדוש ומובדל מהם לגמרי.	33313
וכבר ביאר המהר"ל ז"ל שכל השמות הקדושים וכל המדות המבטאות את יחסיו אלינו, כל זה אינו אלא	33314
כפי שהוא מתגלה אצל המקבל, אבל בעצמותו ית' אין לנו תפיסה כלל, האדם אינו יכול להתרכז על יותר	33315
מדבר אחד בזמן אחד, אם הוא מתרכז להסתכל בדבר מסוים, ראייתו נחלשת לגבי דברים אחרים, שהוא	33316
מושפע על ידי ראייתו, אבל הקב"ה סוקר הכל בסקירה אחת, כמ"ש היוצר יחד לבם המבין לכל מעשיהם	33317
(ר"ה י"ח.), ואמרו ז"ל שהשגחתו ית' כמו יצירתו, כשם שביצירתו הוא משפיע ולא מושפע כן השגחתו,	33318
וגם זו בחינה בקדושתו ית'.	33319
גם המלאכים בהיותם נבראים יש להם צירוף לעולמם שמתוכו הם רואים, והם מקלסים להשי"ת ואומרים	33320
קדוש קדוש קדוש, פירוש שהוא ית' מובדל ונשגב ולמעלה מהשגתנו, בין אם נפנה למעלה בשמי מרומא	33321
עילאה בית שכינתיה, בין למטה בארעא עובד גבורתיה, בין בנצחיות הזמן לעלם ולעלמי עלמיא, אין שום	33322
צד ובחינה שהוא ית' יש לו צירוף עם עולמו, ומה שכתוב מלא כל הארץ כבודו, וכן מה שקרא התרגום	33323
לשמים בית שכינתיה, כל זה הוא מצד המקבל, היינו שכל תוכן העולמות אינו אלא גילוי כבודו ית', אבל	33324
אין לנו כח לדבר על עצמותו ית' כלל כנ"ל.	33325
ונדרש מאתנו והלכת בדרכיו, ואפילו במדת הקדושה עצמה נאמר קדושים תהיו כי קדוש אני, כיצד יתכן	33326
לדרוש מאתנו קרוצי חומר שנקדש את עצמנו בקדושתו ית'? הביאור הוא שנדרש מהאדם שיהיה כפי	33327
יכולתו מסולק מן הגשמיות, שמעשיו יהיו לשם שמים ולא לשם ענייניו הגשמיים, שיהא משפיע ולא	33328
מושפע נותן ולא נוטל, זוהי ההסתלקות מן הגשמיות לפי ערכנו, דבר זה נדרש מכל אדם מישראל, כל	33329
אחד לפי יכולתו במדרגות הכי עליונות, אבל גם בדרגות הנמוכות כגון אותן שאנו עומדים בהן.	33330
בדרגות העליונות כיצד? נסתכל נא הן המלאכים מקבלים השגות גדולות ונוראות, אבל מכיון שאין להם	33331
יצר הרע ואין הם צריכים להתגבר על שום קשיים בעשיית שליחותם, הם נשארים תמיד בבחינת נוטלים	33332
ולא נותנים, נמצא שבכל מה שהם מקבלים הם בבחינת אוכלי נהמא דכיסופא וגם זה תיקונם, כי בלא זאת	33333
היתה אנוכיותם מתגדלת על ידי ההשגות הנוראות שהם משיגים תמיד.	33334
לאדם ניתן יצר הרע ועליו להלחם מלחמת יצרו כל ימיו, לעמוד בנסיונותיו ולהתגבר על קשייו, ובזה	33335
מרויח שאין הוא אוכל נהמא דכיסופא בקבלו את התענוג הנפלא בעולם הבא, כי יוכל להרגיש שאין הוא	33336
רק נוטל גם הוא עשה דבר למענו ית', כי כבש את יצרו ומסר את נפשו בעוה"ז למען עבודתו ית' ולשם	33337
קידוש שמו הגדול, ולכן הוא מרגיש כי משלו הוא נוטל ובזה מתרבה תענוגו פי אלף.	33338

אבל לכאורה צריך עיון האין ההרגשה שלי אני נוטל בחינה בפרטיות, שמרגיש את עצמו כישות נפרדת	33339
ואנוכיותו מתגדלת על ידי זה? והרי גדר בעוה"ב הוא הדביקות השלימה אליו יתברך, האם הגדלת	33340
האנוכיות אינה סתירה לדביקות? ועוד אם יקבל הכל בחנם הלא יגדל הכרת הטוב שלו פי כמה ולפי	33341
תגדל דביקותו, ובמדרגות העליונות הרי זוהי העיקר ולא התענוג? הרבה התקשינו בשאלות אלו עד שב"ה	33342
האיר השי"ת את עינינו וגילה לנו שורשי הדברים, נתבונן נא כי עמוק הוא.	33343
הנה חוש הכרת הטוב מלמד לאדם מה חובתו בעולמו, וגם לעתיד לבוא כשהוא מתענג בגילויים הגדולים	33344
הניתנים לו הנקראים זיו השכינה, מרגיש חוב גדול של הכרת הטוב כלפיו יתברך מקור כל התענוג הנפלא	33345
הזה, ועל כן נפשו מתמלאת בהכרת הטוב, ובזה הוא משתדל לסלק מעליו קצת מן החוב שהוא מרגיש,	33346
אבל בעשותו זאת עדיין נמצא מקצת עצמו מעורב בדבר, כי הכרת הטוב שלו באה כדי שיוכל להיפטר	33347
מחובו.	33348
אבל כשמקדים מלחמת יצרו בעוה"ז עד שיכול להרגיש שקנה את שכרו בעבודתו ויגיעתו, אז כשנושא את	33349
עצמו בדביקות אל קונו הרי עושה זאת שלא כחובה אלא באהבה גמורה, בלי שום הרגשה של סילוק חוב,	33350
נמצא אדרבא שבזה שהוא מרגיש שקנה שכרו הוא מגיע להתבטלות ודביקות עוד יותר עמוקות, זוהי	33351
הבחינה העליונה בצורך עולם העבודה והבחירה, למדנו עד היכן מגיע הצורך לביטול ישות עצמו, כי	33352
נדרשת מן האדם הסתלקות מן הפרטיות והנטייה עד הנקודה האחרונה השייכת בנברא, וכל שכן במדרגות	33353
התחתונות, ההסתלקות מן הגשמיות כל אחד לפי ערכו, היא דבר שהחיים והמות תלויים בו.	33354
הן כבר ביארנו בהרבה מקומות, שהאדם המגושם נשאר עם מאווי הגשמיים גם לאחר מותו, הרי הוא	33355
הרגיל את עצמו בחיי חלדו להרגיש את המשך אנוכיותו רק בקשר לענינים גשמיים, אבל שם הרי נבצר	33356
ממנו לרדוף עוד אחר שאיפותיו, ואם כן מה ימלא מעתה את אנוכיותו? הלא ירגיש אנוכי בלי כל תוכן,	33357
נצח של שעות ימים ושנים בלי שינה בלי התעניינות, ובלי שייכות לכל ענין שהוא, האם יש עינויים יותר	33358
קשים מאלו?	33359
מהו עונש בית הסוהר? שמפרידים אותו מהעולם מבחוזך, אבל הרי עדיין הוא אוכל ושותה ישן ורואה	33360
שאר האסירים, ואף על פי כן הוא סובל מגעגועים נוראים, כל שכן מי שהוא כלוא עם עצמו לזמן בלי סוף	33361
ובלי כלום, רק תוכן רוחני נותן משמעות לחיים, והרי בעוה"ז לא הכניס לעצמו ממשות רוחנית תורה	33362
ומצוות, ועכשיו נשאר בלי כלום ממש, הרי האסיר אף אם אין נותנים לו לראות או לדבר עם אחרים, על	33363
כל פנים הוא שומע לפעמים רעש מבחוזך, וגם זה מניח קצת את דעתו בבדידותו, אבל לא כלום ממש זה אי	33364
אפשר לסבול כלל, אלה הם היסורים האיומים שמרגיש את עצמו בלי שום תוכן ומשמעות לנצח.	33365
אמרו ז"ל רצונך שלא תמות, מות עד שלא תמות, היינו בהסתלק האדם מן השאיפות הגשמיות בעודנו	33366
בידו, ובהכניסו לנפשו התעניינות רוחנית בעוד מועד זהו חיי עולם, והיינו על כן בשכבנו ובקומנו נשיח	33367
בחקיך כי הם חיינו ואורך ימינו, חיי אמת בעולם שכולו ארוך, ובהם נהגה בעולם האמת, והיינו גם כן	33368
בשכבך תשמור עליך בקבר והקיצות היא תשיחך בעוה"ב.	33369
ובגמרא (סוף מסכת תענית), אמר רבי אלעזר עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם בגן	33370
עדן, וכל אחד ואחד מראה באצבעו שנאמר ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה', וכתב	33371
על זה המהר"ל (באר הגולה באר רביעי עמ' ע"ה), דע כי השמחה הוא מצב הנפש, כי השמחה היא כאשר	33372
האדם הוא בשלימותו, ואין שלימות רק אל הנפש ולא אל הגוף החומרי, ולפיכך כאשר האדם מרקד היינו	33373
שמקפץ ומתעלה מכבידות הטבע יש בו השמחה יותר.	33374
ולפיכך יעשה מחול לצדיקים בגן עדן, כי הצדיקים כאשר יהיו בגן עדן יהיו מסולקים מן החומר העכור,	33375
לא כמו הרשעים אף כאשר יפרדו מן העולם הגשמי, שכאשר היו בעוה"ז היה נמשך נפשם אל הגוף שהוא	33376
חומרי, לפיכך אף אחר הפרדם מן הגוף אין נפשם נבדל מן החומר, לא יהיה מחול הזה להם שיהיה נפשם	33377
מסולק מן הגוף, אבל הצדיקים אשר היו גוברים על הגוף בעוה"ז, היה זה בכבידות גדול ולא היה להם	33378
מחול, ולפיכך בגן עדן שהוסר החומר העכור הזה אז נמצא המחול הזה לגמרי, הרי זה כמו שביארנו תחלת	33379
העלייה לדביקות ולשמה, היא ההתעניינות בתורה לבד והידבקות המחשבה בה, ובזה האדם כבר מסתלק	33380
מן הבחינה התחתונה ומאז פניו מועדות למעלה. (מכתב מאליהו ח"ד עמ' 146).	33381
	33382
מאמר רלג	33383
דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אלהם קדשים תהיו (ויקרא י"ט ב').	33384
מבאר הרמב"ן כי פרושים תהיו היינו מה שמוזכר בתלמוד שבעליה נקראו פרושים, כי אפשר לאדם	33385
להיות זהיר מעבירות ולהיות בעל תאוה שטוף בזימת אשתו, וכן בסובאי יין וזוללי בשר, לפיכך בא	33386
הכתוב וציוה שיהיו פרושים מן המותרות, וישמור פיו מהתגאל בריבוי האכילה הגסה וכן מהדיבור	33387
הנמאס, ויקדש עצמו בזה עד שיגיע לפרישות כמ"ש על ר' חייא שלא שח שיחה בטלה מימיו.	33388

המעייין בדבריו אלה רואה כי הת"ח אינו רחוק ממדרגה של קדושה, טעות היא מה שאנו חושבים שהת"ח	33389
הוא בעל שלמות השכל לבד, תלמיד חכם הוא שלמות כללית של חכמה ושל מדות, עד שאין מקום אצלו	33390
לתאוה גם לתאוה מותרת, לא תאוה של אכילה ושתיה, לא תאוה של דיבור וכדומה, ולא רק שלמות של	33391
מדות נחוצה לת"ח, אלא גם גדלות יתירה ורוממות על אנשי דורו המקיימים את התורה בכל פרטיה, ולכן	33392
נקראים ת"ח פרושים, שהם פרושים מהמון בני אדם שהם מלכלכים עצמם במותרות ובכיעורים, המון בני	33393
אדם אלה המה אנשים הזהירים מלעבור עבירה, אלא מקילים לעצמם בדברים המותרים, מאנשים אלה	33394
צריך הת"ח להיות פרוש ומובדל בכל הפרטים עד נקיות קדושה וטהרה.	33395
והנה לפי מושכל ראשון אין הפרש בין מעלת הקדושה למעלת תלמיד חכם, כי ללימוד הגמרא נחוצה	33396
אותה הכשרה הצריכה לרוח הקודש כמ"ש (פסחים קי"ז), שכל מקום שנאמר לדוד מזמור מלמד ששרתה	33397
עליו שכינה ואחר כך אמר שירה, מזמור לדוד שאמר שירה ואחר כך שרתה עליו שכינה, ללמדך שאין	33398
השכינה שורה לא מתוך עצלות ולא מתוך עצבות אלא מתוך שמחה של מצוה.	33399
אמר רב יהודה אמר רב וכן לדבר הלכה, שגם לדבר הלכה נחוצה אותה הכשרה הנחוצה לרוה"ק,	33400
בשלמות של העדר עצלות ועצבות שחוק ודברים בטלים, וא"כ לימוד גמרא שהוא לאסוקי שמעתתא	33401
אליבא דהלכתא, כמבואר ברמב"ם הלכות ת"ת פ"א י"א, אי אפשר להגיע אליו רק באותה הכשרה	33402
הנחוצה להשראת השכינה, כי דבר השם זו הלכה אמרו חז"ל.	33403
ואם לראשית לימוד הגמרא נחוצה אותה הכשרה הנחוצה לרוה"ק, באיזו מדרגה עומד מי שלמד כל הש"ס	33404
כולו, אין לשער גדלותו ושלמותו, כי כל ימיו ושנותיו הוא עסוק ברוה"ק של הלכה, החילוק בין רוה"ק	33405
למדרגת תלמיד חכם הוא רק בזה, כי רוה"ק היא כבר במדרגה של חסידות, כפי המבואר במסלת ישרים	33406
המחלק את הברייתא דר"פ בן יאיר לשתי מדרגות, מתורה עד פרישות למדרגת צדיק, ומפרישות עד	33407
רוה"ק ותהה"מ למדרגת חסיד, ות"ח אפשר להיות גם במדרגה של צדיק.	33408
להיות ת"ח חובת כל ישראל היא, מצוה זו של קדושים תהיו נאמרה בהקהל גם לנשים וטף, כמצוות שהן	33409
חובה ולא רשות, וכבר נתקיים דבר זה בימי חזקיהו המלך, שחז"ל מעידים עליהם כי בדקו מדן עד באר	33410
שבע ולא מצאו איש ואשה תינוק ותנוקת שלא היו יודעים בהלכות טומאה וטהרה (סנהדרין צ"ד:), הלכות	33411
היותר גדולות והיותר עמוקות שרק גדולי התנאים ראויים לעסוק בהם, הלכות אלו ידעו הכל גם נשים	33412
וטף.	33413
השקפה מוטעת נשרשה אצל בני אדם שרק גדולי הכשרון מסוגלים להיות תלמידי חכמים, ומי שאינו	33414
מחונן בכשרונות אינו מסוגל לזה, כי מצות ושננתם שדרשו חז"ל אם ישאלך אדם דבר אל תגמגם ותאמר	33415
לו אלא אמור לו מיד, לכל ישראל נאמרה, הכל מחוייבים במצות תלמוד תורה בכל פרטיה ודקדוקיה, כי	33416
מלבד תלמוד תורה יש חיוב של לימוד כדי לידע איך לקיים המצוה, לציצית תורה של ציצית, וכן כל	33417
המצוות, א"כ כל אחד מישראל מחוייב לדעת כל התורה כולה בשביל צד הקיום שבה.	33418
ענין תלמיד חכם אע"פ שיש בו היקף של שלמות במדות גם בדברים המותרים, וגם התורה קוראה אותו	33419
קדוש, בכל זאת אינו אלא ענין של אנושיות באופן השלם שבו, כי מהי הפרישות של ת"ח? שלא יהא	33420
מסובאי יין וזוללי בשר ולא יהא שטוף בזימת נשוי המותרות לו, פרישות כזו אינה אלא מדרגה אנושית,	33421
כי בלא זה הרי האדם כבהמה ושאר בעלי חיים, כמ"ש חז"ל שלא יהיו תלמידי חכמים מצויים אצל	33422
נשותיהם כתרנגולים, ויפה אמר הרמב"ן כי מצוה זו של קדושים תהיו היא, שלא יהא האדם נבל ברשות	33423
התורה.	33424
אדם שאינו נבל אינו מלאך אלא אדם ששמו ראוי לו, וכל אשר בשם אדם יקרא אין ביכולתו לסלק עצמו	33425
מחוב אנושי זה, ואם האדם ממלא את חובת השכל שבו הריהו ת"ח, אך בהיות שרבו המון בני אדם	33426
השקועים בתאוות המותרות, קראה התורה לאיש המורם מהם, הפרוש מדרכיהם המכוערים בשם של	33427
קדושה, וכאשר השם של קדושה כולל גם המדרגה של קדושה, שהיא המדרגה של חסידות הקרובה	33428
לרוה"ק, לכן בא הספרא לבאר כי מצוה זו אין כוונתה לקדושה אלא לפרישות, קדושים תהיו פירושה	33429
פרושים תהיו, ולהיות פרושים חוב הוא לכל ישראל.	33430
החידוש שיש ברמב"ן הוא בסוף דבריו שמסיים שם, וטעם הכתוב שאמר כי קדוש אני השם, לומר	33431
שאנחנו נזכה לדבקה בו בהיותנו קדושים, כלומר קדושה זו של תלמיד חכם שאין בה רק פרישות מלהיות	33432
נבל ומלוכלך בכיעור, בכוחה להביא את האדם הזהיר בזה למדרגה של דבקות בשם, דבקות זו שאין אנו	33433
יודעים פירושה, שלפי השערת שכלנו הוא ענין מלאך, שיהא השכל דבוק במקור החכמה, שתהא המחשבה	33434
כולה נתונה לעניני רוחניות בלי הפסק כל שהוא, שהסיח הדעת היותר קטן מפריד את האדם מדבקותו,	33435
האם לדבקות כזו אדם מגיע על ידי האנושיות שבו? על ידי שאדם פורש מלהיות כבהמה ועוף הוא מתעלה	33436
ומגיע לדבקות?	33437

אלא זהו סודה של תורת השם, פרוש זה אם אינו עוסק בתורה הרי הוא עם הארץ, גם ע"ה מדרגה היא	33438
כמבואר בפירוש המשנה של הרמב"ם על אבות, שיש חילוק בין ע"ה לבור, בור הוא מין שאין לו לא	33439
מעלות שכליות ולא מעלות המדות, ע"ה הוא מי שיש לו מעלות המדות קצת אך לא מעלות השכל (פרק ב' ה')	33440
בגדי ע"ה מדרס לפרושים, המרחק של ע"ה מת"ח הוא כמו מטומאה לטהרה, כל טהרות של ע"ה	33441
טמאים המה לת"ח.	33442
תלמיד חכם נקרא מי שלומד את תורת השם ומבין אותה, מי ששואלין אותו דבר הלכה בכל מקום	33443
ואומרה, ויחד עם זה הוא פרוש מעניני עוה"ז, פרוש מהמון בני אדם, זהו שקראו רבותינו פרושים, ת"ח	33444
שהוא פרוש קדוש הוא ורב כוחו להגיע למדת הדבקות, כי בהיותו עסוק לדעת דבר הלכה בכל מקום,	33445
להכשרה של רוה"ק הוא זקוק, פרישות מעצלות פשוטה אינה מספיקה לבירור דבר הלכה, פרישות	33446
הנחוצה להשראת השכינה נחוצה לדבר הלכה, ובהיות הת"ח עסוק בפרישות כזו, יכול הוא לזכות למעלת	33447
הדבקות, כאמור והייתם קדושים כי קדוש אני. (תורת אברהם).	33448
	33449
מאמר רלד	33450
דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אלהם קדשים תהיו (ויקרא י"ט ב').	33451
איתא בחז"ל שפרשה זו נאמרה בהקהל, ויש בזה מובן כפול, הן שהענין שייך לכל אחד ואחד מישראל,	33452
אף על פי שכלולים בו כל המדרגות הרמות והנישאות, והן שמפאת רום מדרגת הענין הזכיה לכך היא	33453
דוקא לכלל ישראל מפאת קרבת ה' לעמו, כי הרי המשך הענין הוא כי קדוש אני, שהקירבה המיוחדת	33454
אליו ית' היא המחייבת, והיא גם המאפשרת קדושה זו, וכפי ההשתלמות במידת הקדושה גדולה יותר	33455
ההתקרבות, בכך תלוי ובלאו הכי אי אפשר, והדבקות בו יתברך היא תכלית הכל ושלימות האושר	33456
והעידון העליון, ואני קרבת אלהים לי טוב.	33457
בחז"ל (ויק"ר כ"ד ו') כל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה, ונדה הרי יש בה חומר עריות	33458
בכריתות, וזה מהחמורות שהדין בהם ירג ואל יעבור, ומה מאד תגדל החובה למנוע מכשול בזה, ומצד שני	33459
ע"י הזהירות הנה לא לבד שניצול מעון חמור, אלא גם זאת שמתרומם ומתעלה במדרגות הקדושה, נוסף	33460
על המניעה מטומאה, כשהכל נעשה על פי התורה וגדריה, לא לבד שנמנעת התחזקות החומריות	33461
והבהמיות, אלא שמתעלים המעשים החומריים עצמם בטהרה המביאה לידי קדושה, מבירא עמיקתא	33462
לאיגרא רמא, ומובן מכל זה גודל זכותם של העוסקים בהפצת קיום מצוה זו, בין מצד השלילה בין מצד	33463
החיוב.	33464
במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל (תהלים ס"ח), ופי' חז"ל שאפילו עוברים במעי אמן אמרו	33465
שירה, ומבואר ענין קדושת ישראל מתחילת יצירת הולד, וכמה פגום הולד הנולד שלא בקדושה, וכמבואר	33466
בחז"ל (מסכת כלה פ"א), נמצא דמלבד העון והעונש יש בזה ענין לכל הקיום של עם ישראל בקדושתו,	33467
ומקום פה עמדי לעורר על ענין מכאיב ומבהיל שטועים בו רבים, כי למרות כל מה שנתבאר לעיל בגודל	33468
ענין הפצת קיום מצוה זו בכל ישראל, יש רבים הנמנעים מלדבר בזה מטעמי צניעות, שומו שמים! בדור	33469
פרוץ וירוד בכל הענינים, בהלבשה, במרחצאות, ובריקודים בריש גלי ולא יתבוששו, ולדבר בעניני	33470
קדושה וצניעות זהו נגד הצניעות! היש לך הטעיית היצר גדולה מזו, וחיוב מוחלט הוא לדבר בזה	33471
בפרהסיא בין מהבימה בין בשיעורים לחבורות ועם יחידים בכל מיני הסברה.	33472
וחיוב גדול על הת"ח ומורי הוראה להסביר האמת, כי לא יועילו כל הרחיצות שבעולם אם לא טבלה כדין	33473
תורתנו הקדושה, וידעו ויבינו כי א"א לכל חכמי העולם להבין גודל ועומק סודות היצירה, אפילו הצד	33474
החומרי של האדם המורכב ומחובר מאלף אלפי חלקים המתאימים זה עם זה בתכלית הדקדוק, ומה	33475
גם בצד הרוחני שילאו כל חכמי לב ולא ימצאו מוצא לכל הכרוך בזה, ואחד אלהינו עושה שמים וארץ	33476
המכיר ויודע את ברואיו להורותם את הדרך בה ישכון אור התכלית הנצחי, ומצוותיו לא נסור ימין	33477
ושמאל.	33478
והתהלכתי בתוכם, משל למה"ד דומה לשר שיצא לטייל עם אריסו בפרדס, והיה אותו אריס מטמר עצמו	33479
מלפניו, א"ל השר לאותו אריס מה לך מטמר מלפני הריני כיוצא בך, כך הקב"ה עתיד לטייל עם הצדיקים	33480
בגן עדן וצדיקים רואין אותו ומזדעזעים מלפניו, אומר להם הקב"ה מה לכם מזדעזעים מלפני הריני כיוצא	33481
בכם, באדרת אליהו הוסיף בביאור מה שא"ל השר לאריס הריני כיוצא בך וז"ל, פי' כרם זה אני נטעתיו	33482
ואתה משמר ומשקה אותו תמיד, הנמשל באמירת הקב"ה לצדיקים הריני כיוצא בכם הוסיף וז"ל, פי' בגן	33483
עדן שלי שאני נטעתיו ואתם משמרים את פירותיו, ומשקים אותו מכה מצוות ומע"ט שעשיתם יעו"ש.	33484
עומדים אנו בכאן על דבר נפלא שכל השכר של גן עדן ועוה"ב אשר עליו מדובר בפסוק זה (יעו"ש	33485
ברמב"ן), היינו מדריגת ההתקרבות והדבקות העליונה בחיי החיים, איננו למעלה ממהות האדם וצורתו,	33486

אלא אדרבה מה לכם מזדעזעים מלפני, על ידי החיים על פי התורה והמצוה הריני כיוצא בכם, שלפי סדר הענינים בא מזה הענין של הקב"ה עתיד לטייל עם הצדיקים בג"ע.	33487
והרי כך מתבארים הדברים בפרשת בראשית, ויטע ה' אלהים גן בעדן לעבדה ולשמרה (בראשית ב').	33488
לעבדה במ"ע ולשמרה במל"ת (זח"א כ"ז א'), ומכל זה היה מתחייב קירוב נפלא בלי מסכים, ודוקא אחר החטא אחרי הנסיגה מארחות החיים הרוחניים, אז וישמעו ויתחבא (שם ג' ח'), שהיו מזדעזעים מלפניו, כי אחרי החטא שוב אינו יכול לסבול ולקלוט את ההתקרבות הגדולה.	33489
דוקא על ידי שמירת גדרי התורה והקדושה בשלימות אפשרית ההתקרבות, וגם מצד הנולדים, שדוקא בנולדים בקדושה הם מסוגלים לזה יותר, וע"י הטומאה מתרחקים והריחוק הוא תכלית הרע וההעדר, וכדכתיב (תהלים ע"ז) כי הנה רחקיך יאבדו, וקרבת אלהים לי טוב, אשר לכן למזהיר ולנזהר יגדלו הזכויות באופן של מידה טובה מרובה, כי זה נוגע לכל קיום בית ישראל והאושר בזה ובבא. (משנת רבי אהרן ח"ג עמ' קס"א).	33490
	33491
	33492
	33493
	33494
	33495
	33496
	33497
	33498
מאמר רלה	33499
דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אלהם קדשים תהיו (ויקרא י"ט ב').	33500
מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל מפני שרוב גופי תורה תלויין בה, ובשפתי חכמים כתב, וא"ת והא כל התורה כולה שנה משה לישראל כמו שפירש"י בפ' כי תשא, וי"ל דפרשה זו נאמרה להן בהקהל נשים וטף דכתיב כל עדת בני ישראל, כדכתיב בפרשת וילך הקהל את העם האנשים והנשים והטף, אבל משה לא שנה אלא לאנשים.	33501
	33502
	33503
	33504
מכאן אמר ר' פנחס תורה מביאה לידי זהירות, וזהירות מביאה לידי זריזות, יראת חטא מביאה לידי קדושה, קדושה מביאה לידי רוח הקודש (ע"ז כ'), מכאן שמדת הקדושה היא המדריגה ביותר גדולה שממנה מגיעין לידי רוח הקודש, ואם כן איך יכולים לומר לכל עדת ישראל נשים וטף קדושים תהיו? ברם להבין הענין ידוע היטב שהאדם נקרא הולך משום שאיננו עומד על מקום אחד, וכמו שפרש הגר"א ז"ל הפסוק אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה (משלי ט"ו), שאם האדם איננו עולה למעלה על כרחו הוא יורד מטה, ואת זה מבין דוקא המשכיל שמוכרח הוא להיות תמיד במצב של עליה, זאת בכדי למנוע מעצמו ירידה לשאול מטה, ולכן הכרח הוא לכל אדם להיות קדוש מצד ההכרח ולא רק מצד המעלה.	33505
	33506
	33507
	33508
	33509
	33510
	33511
	33512
ואת היסוד הזה אנחנו מוצאים גם בסוף הפרשה, והייתם קדושים כי קדוש אני ה' ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי, ועיין ברש"י אם אתם מובדלים מהם הרי אתם שלי ואם לאו הרי אתם של נבוכדנצר וחבריו, הרי אין מבקשים מהאדם אלא שיהיה מובדל מן העמים ויהיה אז עולה במעלות הקדושה, וכשלא יהיה מובדל ממילא יהיה של נבוכדנצר וחבריו, מכאן שאין לפנינו דרך ממוצעת בשביל האדם, לפנינו עומדת הבחירה, או להיות מובדל בפרישות ולזכות בקדושה ואז חלקו עם הקב"ה, או ח"ו אם לא יבחר להיות קדוש, כי אז ישאר במדריגה הנמוכה ביותר, להיות נמנה עם נבוכדנצר וחבריו.	33513
	33514
	33515
	33516
	33517
	33518
	33519
	33520
	33521
	33522
	33523
	33524
	33525
מאמר רלו	33526
דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אלהם קדשים תהיו (ויקרא י"ט ב').	33527
קדושים תהיו היו פרושים מן העריות רש"י, אבל בת"כ ראיתי סתם פרושים תהיו, ולפי דעתי אין הפרישות הזו לפרוש מן העריות כדברי הרב, אבל הפרישות היא המזכרת בתלמוד שבעליה נקראים פרושים, והענין כי התורה הזהירה בעריות ובמאכלים האסורים, והתירה הביאה איש באשתו ואכילת הבשר והיין, אם כן ימצא בעל תאוה מקום להיות שטוף בזימת אשתו או נשיו הרבות, ולהיות בסובאי יין ובזוללי בשר למו, מדבר כרצונו בכל הנבלות שלא הזכר איסור זה בתורה, והנה יהיה נבל ברשות התורה (רמב"ן ז"ל).	33528
	33529
	33530
	33531
	33532
	33533
	33534
	33535
	33536

קדושים, והייתם לי קדושים כי קדוש אני, כשם שאני קדוש כך אתם תהיו קדושים, כשם שאני פרוש כך	33537
אתם תהיו פרושים, הרי כאן שתי הבחנות קדושה ופרישות, מה ענינם? באמרנו שהקב"ה הוא קדוש,	33538
כוונתנו לומר שהוא יתברך מובדל ומפורש מכל חומר וגשם, ומושלל כל מושג אנושי, הבחנה זו בקדושה	33539
היא איפוא שלילית והיא הנקראת בת"כ פרוש, אם כן מהי הבחנת קדוש?	33540
אם נתבונן בדבר זה לעומקו, כי הוא יתברך מרומם על כל מה שבכוחנו להשיג, גם אין קץ ותכלית	33541
לברכותיו ולהצלחותיו, ואין לנו מושג בריבוי אופנים אין קץ בהם יוכל להושיע לעזור ולברך! אמור	33542
מעתי! בעומק ההבנה השלילית שבקדושתו יתברך מונחת הבחנה חיובית, הוא יתברך משולל כל מושג	33543
ברוממותו, אבל גם בברכתו וישועתו אין קץ ותכלית, זוהי ההבחנה החיובית שבקדושה, להבחנה זאת	33544
מכוון התורת כהנים, כשם שאני קדוש כך אתם תהיו קדושים.	33545
ומה נלמד אנחנו ממה שהוא יתברך פרוש וקדוש? כמו שהוא יתברך מובדל מכל חומר וגשם, כך גם אנחנו	33546
נשתדל להתעלות מעל ליצרים ורצונות, אולם מהי הקדושה החיובית בחיינו? זוהי נקודה נפלאה, במדה	33547
שאנו מתעלים מעל ליצר ובהמיות, הננו מגלים בקרבנו עולם רוחני פנימי, משם שופעת אצילות עצה	33548
ותושיה עם כל מהלכי חיינו, כשאנו חיים בתוך עולמנו הפנימי הזה, הננו זוכים לקדושה החיובית שילוד	33549
אשה יכול להשיג, ובזה אנו מקיימים כשם שאני קדוש כך אתם תהיו קדושים.	33550
והרמב"ן ממשיך וכותב, וכן דרך התורה לפרוט ולכלול בכיוצא בזה, כי אחרי אזהרת פרטי הדינים וכל	33551
משא ומתן שבין אדם לחברו, לא תגנוב, לא תגזול, לא תונו, ושאר האזהרות, אמר בכלל! ועשית הישר	33552
והטוב, שיכניס בעשה היושר וההשויה וכל לפני משורת הדין לרצון חבריו, וכן בענין השבת אסר	33553
המלאכות בלאו, והטרחות בעשה כללי שנאמר תשבות, הרי העשה הכללי הוא הנקודה החיובית וצורת	33554
הדבר, אשר על ידה מתבאר כל ההיקף של הגדרים והאזהרות, וכן הוא גם בקדושה, שאחרי כל הלאוים	33555
אנו זקוקים עוד לעשה החיובי קדושים תהיו.	33556
ומהי הנקודה החיובית של קדושה? בעומק עסקו בתורה מגיע הת"ח לכך שמעצמו הוא לומד תורה, הוא	33557
מגיע להבחנה ברורה בלבד, כי ה' נתן התורה וכי קשר חי לו אליו יתברך, ומתוך נקודה זו הוא מכוון	33558
לרצון ה' גם בדברים שלא נקבעו בהן הלכות מפורשות, אותם הדברים המסורים לשיקול דעתו של ת"ח,	33559
קדושים תהיו כי קדוש אני ה', מתוך התגלות ודאותו יתברך בלב הת"ח הוא נהיה פרוש וקדוש.	33560
טבעי הוא שהתלמיד חכם העומד על נקודת הקדושה בלב, ומתוך כך מעצמו לומד תורה לקיים פרושים	33561
תהיו כביאור הרמב"ן, טבעי הוא שהתנהגות זו תעורר גם אחרים להרגיש בעצמם ובחיוביהם, קדושה היא	33562
הרגשת אדם מצבו בחיוביו ובקשרו הטבעי עם הבורא, כשאדם ע"י התנהגותו מעורר אחרים להרגיש	33563
בעצמם ובחיוביהם וקשרם הטבעי עם הבורא, זה נקרא קידוש השם, שציונו לקדש את שמו, והוא אמרו	33564
ונקדשתי בתוך בני ישראל, זאת המצוה אשר אנחנו מצווים לפרסם האמונה הזאת האמיתית בעולם (ספר	33565
המצוות להרמב"ם ל"ט ס"ג), כה גדול חיוב זה שאנו חייבים למסור נפשנו עליו, הוי אומר כי זוהי תכלית	33566
חיינו!	33567
כיצד מעורר קידוש השם את הרואים להרגיש חיובים בעבודת ה', על זאת מצינו בתורה ויאמר ה' אל	33568
משה ואל אהרן יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל, רש"י שאילו דברתם אל הסלע הייתי	33569
מקודש לעיני העדה, ואומרים מה סלע זה שאינו מדבר ואינו שומע ואינו צריך לפרנסה מקיים דיבורו של	33570
מקום ק"ו אנו! (חוקת שלישי), התעוררות זאת שכל אחד מישראל מחייב עצמו בקיום רצון ה', בראותו	33571
את הסלע עושה כדבר משה זהו להקדישני, וכיון שלא יצא קידוש השם כזה מהכאתם על הסלע נענשו...	33572
והנה מצות קידוש ה' מוטלת על כל אחד מישראל, בכל זאת קובע הרמב"ם חיוב מיוחד של קידוש השם	33573
לתלמידי חכמים (ה' יסוה"ת י"א), ומקורו במס' יומא פ"ו, היכי דמי חילול השם, אביי אמר כדתניא	33574
ואהבת את ה' אלהיך שיהא שם שמים מתאהב על ידך, שיהא קורא ושונה ומשמש ת"ח, ויהא משאו ומתנו	33575
בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו? אשרי אביו שלימדו תורה, אוי להם לבריות שלא למדו	33576
תורה! פלוני שלמד תורה ראו כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו.	33577
עליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר, אבל מי שקורא ושונה ומשמש תלמידי	33578
חכמים ואין משאו ומתנו באמונה, ואין דברו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו? אוי לו לפלוני	33579
שלמד תורה, אוי לו לאביו שלימדו תורה, אוי לו לרבו שלימדו תורה! פלוני שלמד תורה ראו כמה	33580
מקולקלין מעשיו וכמה מכוערין דרכיו!	33581
לפי דרכנו בביאור ענין הקדושה ברור הוא, אם ישנה מצוה מיוחדת של קדושים תהיו פרושים תהיו לת"ח	33582
להיות בקדושה, בהכרח יש גם מצוה מיוחדת לת"ח בקדושת ה', דווקא על ת"ח מוטל לקדש עצמו ולקדש	33583
שם שמים בעולם, הת"ח חייב לשמש דוגמה חיה לאדם השלם, כל העולם כולו מצפה לו בהיותו מתנהג	33584
בדרכי נועם של תוה"ק, הוא מעורר אהבת תורה בלב כל רואיו, מקרב רחוקים להרהר בתשובה, מתגדל	33585
ומתקדש שם שמים בעולם, והכל ע"י דוגמתו ואישיותו של התלמיד חכם.	33586

הדברים עמוקים עוד יותר, מעשה בשמעון בן שטח שקנה חמור ומצא מרגלית תלויה בצוארו, כאשר	33587
החזיר המרגלית לבעליה הערבי, תמה הלה כיצד שלט בעצמו להחזיר אבדה זו! ענה לו ר' שמעון בן שטח	33588
בפשטות חמור לקחתי מרגלית לא לקחתי, אמר הערבי ברוך אלהי שמעון בן שטח! (דב"ר ג' ה'),	33589
מעשה זה למד הערבי להכיר את האלהים! וכך האמת, הבורא יתברך הוא אל מסתתר, מהיכן אנחנו	33590
מכירים אותו יתברך? ממעשיו המושלמים של אדם מושלם בתורה ההולך בדרכיו יתברך, על דרך זו כל	33591
מה שאנו יודעים מהבורא יתברך נתגלה לנו על ידי מעשה האבות הקדושים, שהם גילו דרכיו יתברך עד	33592
ששמו יתברך נקרא עליהם, אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב.	33593
המתבונן באדם גדול ורואהו מצוין במעשיו שאין כמותו, ומבחין בהתנהגותו כיצד כל מדה עומדת על	33594
מקומה, וכיצד מכלכל דבריו על כחוט השערה, והשיחת חולין שלו לשון נקיה של עושר ומרפא, הרי הוא	33595
רואה את השכינה במעשיו וחיוויו של אדם גדול זה! אכן מדרכיו של ת"ח אמיתי יכולים ללמוד דרכי ה'	33596
ומדותיו, וזהו קידוש השם המחוייב לצאת מחייו ומעשיו של תלמיד חכם! (עלי שור ד' רל"ט).	33597
	33598
מאמר רלז	33599
דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אלהם קדשים (ויקרא י"ט ב').	33600
אמר ר' שמעון בן לקיש שתי פרשיות הכתיב לנו משה בתורה, ואנו למדין אותן מפרעה הרשע, כתוב אחד	33601
אומר והיית רק למעלה (דברים כ"ח), יכול כמוני תלמוד לומר רק לשון מיעוט גדולתי למעלה מגדולתכם,	33602
ואנו למדין אותה מפרעה הרשע שנא' אתה תהיה על ביתי (בראשית מ"א), יכול כמוני תלמוד לומר רק	33603
הכסא אגדל ממך, גדולתי למעלה מגדולתך, והדין קדושים תהיו, יכול כמוני תלמוד לומר כי קדוש אני,	33604
קדושתו למעלה מקדושתכם (ויק"ר כ"ד).	33605
וביאר הכתב סופר, דאמרו חז"ל אל יאמר אדם אי אפשי בבשר חזיר, אלא אפשי והתורה אסרה, והנה	33606
הקב"ה ציוה שנהיה קדושים ופרושים עיין רמב"ן, ויש בני אדם שבטבעם מופרשים מכל התועבות אבל	33607
אין רצון השי"ת בזה, רק יהיה אדם מתאוה וימנע את עצמו משום שציוה ה' להיות קדוש ופרוש, יען כי	33608
אנחנו בניו וידמה יציר ליוצרו.	33609
והנה בהקב"ה ית"ש ויתעלה לא יתואר לאמור כי מתאוה לדבר ומקדש עצמו דבעצמו קדוש הוא, וזה	33610
שאמר יכול כמוני שיהיו קדושים באופן שאני קדוש, שיהיה קדוש בטבעו ולא יהיה לו תאוה ונטיה לדבר,	33611
תלמוד לומר כי קדוש אני ה', שיהיה מתאוה וירצה לדמות לה' כי קדוש אני, יען שאני קדוש כן יהיה	33612
רצונכם להיות קדושים.	33613
ונראה עוד לבאר דהנה הקב"ה ית"ש הוא כולו רוחניות, ויש מקום לאדם לטעות ולחשוב שכדי להידמות	33614
לו ית', צריך לנזור ולהרחיק עצמו לגמרי מן הגשמיות, וזה שאמר יכול כמוני שיתרחק לגמרי מן	33615
הגשמיות, תלמוד לומר כי קדוש אני קדושתו למעלה מקדושתכם, אין לו לאדם להתרחק לגמרי	33616
מהגשמיות, אלא צריך לכלכל דעתו ולקדש את עצמו במותר לו, וכפי שמפרש הרמב"ן שיש נבל ברשות	33617
התורה, לכן על האדם להשתמש במה שמותר לו, אלא שצריך להיות בסייגים ובכוונות רצויות.	33618
רבי שמעון אומר שלושה שאכלו על שולחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו מזבחי מתים	33619
(אבות פ"ג), וכתב החסיד יעב"ץ ז"ל, וזמן הסעודה מעבר מסוכן שאם ימשך אז אחרי היצר וגבר עמלק,	33620
וכאשר ירים ידו בתורת משה וגבר ישראל, ואם שרתה האמונה באומתנו הלא הוא על דבר קדושת	33621
האומה, וקדושתה תלויה בדבר המאכלות, כי מן המאכל הטהור יעשה הגוף טהור להאציל עליו רוח	33622
אלוהים, כי למאכלות מבוא גדול לקדושה או להפכה, ועל זה אמרה התורה קדושים תהיו, ואמרו ז"ל קדש	33623
עצמך במותר לך.	33624
ואם כי ודאי נכונים הם הדברים האמורים לגבי מאכלים, אמנם כן הוא לגבי כל דבר ודבר בעיסוקינו	33625
הגשמיים ואפילו בדברים ההכרחיים, שצריכים אנו לקדש את עצמנו במותר לנו והכל צריך להיות עם	33626
סייג וגדר, שלא נהיה ח"ו נמנים בכלל נבל ברשות התורה, ואכן העבודה הזאת של קדש עצמך במותר לך	33627
היא עבודה קשה מאד, וכרוכה היא בהרבה נסיונות, וכדי לעמוד בנסיון ולהתגבר על היצר כבר הורה	33628
הגרי"ס זצ"ל באגרותיו (אור ישראל), שאחת התחבולות היא הקטנת הנסיון, שכן על פי הרוב קושי	33629
הנסיון נובע מצד הדמיון המפחיד אותו, ומגדיל את הנסיון יותר מכפי שהוא במציאות.	33630
ועל כן צריך האדם להשתמש בתכסיסים על מנת להקטין את הנסיון, ולהבין שבמציאות אינו גדול כל כך,	33631
וכן אנו מוצאים בפרשתנו, ובשנה החמישית תאכלו את פריו להוסיף לכם תבואתו (ויקרא י"ט), ועיין	33632
ברש"י שפי' להוסיף לכם תבואתו, המצוה הזאת שתשמרו תהיה להוסיף לכם תבואתו, שבשכרה אני	33633
מברך לכם פירות הנטיעות, היה רבי עקיבא אומר דיברה תורה כנגד יצה"ר, שלא יאמר אדם הרי ארבע	33634
שנים אני מצטער בו חנם, לפיכך נאמר להוסיף לכם תבואתו.	33635

דיברה תורה כנגד יצה"ר, שהיצה"ר מגדיל בעיני האדם את ממדיו של הנסיון ועלול האדם לומר, ארבע שנים אני מצטער בו חנם, וכנגד תחבולת היצה"ר צריך האדם להשתמש בתחבולה שלו ולהבין להוסיף לכם תבואתו, שבשכר מצוה זו הרי הקב"ה מברך לכם פירות הנטיעות ואין הוא מפסיד אלא מרויח, וכן בכל נסיון ונסיון וה' יהיה בעזרנו שנוכל לעמוד בנסיונות, ונהיה בין המקדשים עצמם במותר להם. (נחלת אליעזר).	33636 33637 33638 33639 33640 33641
מאמר רלה	33642
דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אלהם קדשים תהיו כי קדוש אני ה' אלהיכם (ויקרא י"ט ב').	33643
קדושים תהיו תלמידי חכמים תהיו! הרי אחרי כל הטורה במצוות ובלימוד עדיין אין בטחון שאדם התורה ישיג את תכליתו לולא מצוה זו, מהו הגדר של תלמיד חכם? הסמ"ג בהביאו ההלכה שמחזירים לת"ח אבידתו על פי טביעת עינו כותב, כי הוא איש אמת ואינו משקר (עשין ע"ד), זה גדרו איש אמת! לא רק שהוא טורח לעמוד על האמת, אלא שבמהותו הוא אמיתי, וזה ענין נוסף על כל הטורה בלימוד ובמעשה, על זה באה המצוה קדושים תהיו פרושים תהיו לדעת הרמב"ן, שנהיה במציאותנו ובמהותנו אנשי אמת. אם יש אחרי הלימוד והקיום עוד ענין מיוחד להתהוות איש התורה במהותו תלמיד חכם, בודאי זה דורש עבודה מיוחדת, מהי? ואמר ר"י משום רשב"י גדול שמושה של תורה יותר מלימודה, שנא' אלישע בן שפט אשר יצק מים על יד אליהו, למד לא נאמר אלא יצק מלמד שגדולה שמושה יותר מלימודה (ברכות ז' ע"ב), אחרים אומרים אפילו קרא ושנה ולא שימש ת"ח הרי זה עם הארץ, קרא אדם ולא שנה עדיין בחוץ עומד, קרא ושנה ולא שמש ת"ח דומה למי שנעלמו ממנו סתרי תורה (ויק"ר פ"ג ז').	33644 33645 33646 33647 33648 33649 33650 33651 33652 33653
מי שלא קיבל דרכי לימוד מלמדן אמיתי אינו יכול להיות למדן, וכמו בלימוד גפ"ת כך הוא בעבודת ה' ובכל התנהגות האדם, הן שימוש ת"ח קובע לעצמו מדור מיוחד בהליכת אדם התורה לקראת שלימות, תלמיד חכם אמיתי יכול להיות רק ע"י שימוש ת"ח, ועד היכן הדברים מגיעים נראה ממה שאמרו בספרי סוף פ' עקב, ולדבקה בו הדבק בחכמים ותלמידיהם, וכך כתב הרמב"ם בספר המצוות מצוה ו', והיא שציונו להתחבר עם החכמים ולהתייחד עמהם ולהתמיד בישיבתם בכל אופן מאופני העבודה והחברה, במאכל ובמשתה והעסק כדי שיגיע לנו להדמות במעשיהם ולהאמין האמיתיות מדבריהם, והוא אמרו יתברך ובו תדבק.	33654 33655 33656 33657 33658 33659 33660
הם הדברים כדי להיות איש אמת מוכרחים להתקרב לתלמידי חכמים, הדוגמה החיה מקרבת עוד יותר לאמיתיות מאשר הלימוד, תלמיד חכם אמיתי הוא ספר תורה חי! והרי זוהי תכלית מה שהשליך אמת ארצה, שמספר התורה שניתנה לנו שהיא תורת אמת, יתהווה תלמיד חכם שהוא איש אמת, יש כאן עוד עומק אחר עומק, האמת והחיים קשורים זה בזה, ירמיה אמר וה' אלהים אמת הוא אלהים חיים ומלך עולם, ואמרו חז"ל על זה ולמה הוא אלהים אמת, מפני שהוא אלהים חיים, למה הוא אלהים חיים, מפני שהוא אלהים אמת (ויקרא רבה פכ"ו).	33661 33662 33663 33664 33665 33666
אמת וחיים אינם נפרדים זה מזה אצל הקב"ה, על התורה אנו מברכים אשר נתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו, האמת והחיים ירדו כרוכים מן השמים, וכמובן בחיים אמיתיים הדברים אמורים, יעקב אבינו עליו השלום לא מת (תענית ה':), המיתה לא פגעה בשום כח מכחות נפשו וגופו, מי שזכה לאמת אין המיתה שולטת בו (סנהדרין צ"ז.), מעתה נעיין בגמרא (כתובות ק"א:), אמר ר' אלעזר עמי הארצות אינן חיים שנא' מתים בל יחיו, תניא נמי הכי מתים בל יחיו.	33667 33668 33669 33670 33671
יכול לכל ת"ל רפאים בל יקומו, במרפה עצמו מדברי תורה הכתוב מדבר, אמר ליה ר' יוחנן לא ניהא למרייהו דאמרת להו הכי, (אין הקב"ה רוצה שתהא דן את ישראל לכף חובה), ההוא במרפה עצמו לעבודת כוכבים הוא דכתיב, א"ל מקרא אחר אני דורש כי טל אורות תליך וארץ רפאים תפיל, כל המשתמש באור תורה אור תורה מחייהו, וכל שאין משתמש באור תורה אין אור תורה מחייהו.	33672 33673 33674 33675
כיון דחזייה דקא מצטער א"ל רבי מצאתי להם תקנה מן התורה, ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום, וכי אפשר לדבוקי בשכינה והכתיב כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא, אלא כל המשיא בתו לתלמיד חכם והעושה פרקמטיא לתלמידי חכמים, והמהנה תלמידי חכמים מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו מדבק בשכינה, כיוצא בדבר אתה אומר לאהבה את ה' אלהיך ולדבקה בו, וכי אפשר לאדם לידבק בשכינה, אלא כל המשיא בתו לת"ח מעלה עליו הכתוב כאילו מדבק בשכינה.	33676 33677 33678 33679 33680
אחרי כל הנתבאר לעיל מתבארים דברי הגמרא כמין חומר, אנו חיים כדי להיות אנשי אמת לא רק בנפשנו אלא גם בגופנו, סגולה זו להפוך אותנו לאנשי אמת בעצם המהות שלנו היא התורה, ולכך היא ניתנה לבשר ודם, ממילא דבר פשוט הוא כי עמי הארצות אינן חיים, וכמובן בחיי אמת הדברים אמורים ולא בחיים הפשוטים, המשתמש באור תורה אור תורה מחייהו.	33681 33682 33683 33684

אור התורה הוא האמת שלה, ואין זה אמת מופשט אלא אמת שסוד החיים גנוז בו, ממילא מי שאין אור	33685
תורה מחייהו ממה יוכל לזכות לחיי נצח! אבל ר' יוחנן הצטער על זה, הרי עמי הארצות אלה הם יהודים	33686
שומרי מצוות, רק שלא זכו להיות תלמידי חכמים, ואיך יתכן שיהיו מופקעים מחיי נצח, והנה מצא רבי	33687
אלעזר להם תקנה מן התורה, ומהי? להדבק בתלמידי חכמים!	33688
הרי הדברים מפליאים ועד היכן הם מגיעים, גם תלמיד חכם עצמו שאינו משמש ת"ח הרי זה עם הארץ,	33689
והנה היה מסתבר כי נוסף על לימוד ש"ס עוד צריך לשמש תלמידי חכמים, ובזה מגיעים לשלימות אמיתית	33690
בתורה, וחיידש ר"א כאן כי גם עם הארץ שלא למד כלל, אם מתדבק בתלמידי חכמים הוא זוכה לחיי נצח!	33691
עד כדי כך חיי נצח גנוזים בגדול שימושה יותר מלימודה, וכמובן לא בקירבה שטחית אל ת"ח הדברים	33692
אמורים, אלא בהתבטלות גמורה והתקרבות אליהם במסירת נפש, אם עם הארץ מקיים ובו תדבק בתלמידי	33693
חכמים במסירת נפש הוא זוכה לחיי נצח. (עלי שור ה"ב עמ' תק"ל).	33694
	33695
מאמר רלט	33696
דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אלהם קדשים תהיו (ויקרא י"ט ב').	33697
ר' אבין אמר משל למלך שהיה לו מרתף של יין והושיב בו שומרים מהם נזירים ומהם שכורים, לעת ערב	33698
בא ליתן שכרם נתן לשכורים שני חלקים ולנזירים חלק אחד, אמרו לו אדוננו המלך לא כולנו שמרנו	33699
כאחד, מפני מה אתה נותן לאלו שני חלקים ולנו חלק אחד, אמר להם המלך אלו שכורים הן ודרכן לשתות	33700
יין, ולפיכך אני נותן לאלו שני חלקים ולכם חלק אחד, כך העליונים לפי שאין יצה"ר מצוי בהם קדושה	33701
אחת, אבל התחתונים לפי שיצר הרע שולט בהם הלואי בשתי קדושות יעמדו, הה"ד דבר אל כל עדת בני	33702
ישראל וכתוב והתקדשתם והייתם קדושים (ויקרא כ"ד).	33703
וצריך להבין מה ענין שתי קדושות, הרי וודאי ישנה מדריגה שנקראת קדושה, ואם היא חסרה אין האדם	33704
נקרא קדוש, ואם כבר הגיע למדריגה שנקרא קדוש, מה שייך לכאן עוד קדושה? וכן צריך להבין מה	33705
שהמדרש מביא הה"ד דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו, כדי להסמיך לענין של	33706
והתקדשתם והייתם קדושים, ולהסיק מכאן שישנן שתי קדושות, והלא מספיק פסוק אחר של והתקדשתם	33707
והייתם קדושים, שבו בעצמו מזכיר שתי קדושות?	33708
אלא הענין הוא, כי עלינו להתבונן בעצם המהות של קדושה מהי, יש הבדל גדול בין הקדושה שאליה מגיע	33709
האדם, לבין מדריגת הקדושה שיש למלאך, המלאך הוא שכל פשוט הוא קדוש מצד שכלו לבד, כי אין לו	33710
יצר הרע שיצטרך לפרוש מתאוותיו ומרצונותיו, וכפי שמשה השיב את תשובתו למלאכים קנאה יש	33711
ביניכם יצר הרע יש ביניכם (שבת פ"ט.), מה שאין כן בקדושת האדם שתלויה היא בכך שהאדם יהפוך	33712
את עצם טבעו, רק אז יהיה גם שכלו טהור וקדוש, וזהו מה שמביא רש"י בתחילת הפרשה קדושים תהיו	33713
הוו פרושים מן העריות, וכן במדרש שהפירוש נקרא קדוש.	33714
וכל זאת משום שהאדם אי אפשר לו להיות קדוש, אלא אם כן שנעשה תחילה פרוש, הוא הגדר של סור	33715
מרע ועשה טוב, וזו היא כוונת המדרש שמביא הפרשה קדושים תהיו פרושים תהיו, שזה מדגיש את	33716
הצורך ואת הנחיצות של שתי קדושות, כי מכיוון שהתורה דורשת מן האדם להיות קדוש, הכרח הוא	33717
שתמצאנה כאן שתי קדושות, כי הרי הוא נמצא תחת שליטת היצר, וכדי להינתק משלטון היצה"ר צריך	33718
שתהיה בו גם קדושת הגוף וגם קדושת השכל, ועל ידי התקדשות הגוף שלא להיסחף אחר התאוות, גם	33719
שכלו יתקדש ויתרומם עד שיגיע קרוב לשכלו של מלאך.	33720
צריכים אנו לחשוב על הדברים בעת שאנו עומדים בהתחלת הזמן, שאז כל בן תורה עושה חשבון נפש	33721
לעצמו לתקן את העבר, בכדי שיוכל לעשות חיל בלימודו וביראת שמים בעתיד, ואם אנו רואים שישנם	33722
כאלה שגם בזמן הקודם נתקבלו בלבם הסכמות וקבלות, אך בסוף לא עלתה בידם, הסיבה שגרמה להם	33723
שלא לשמור על הקבלות, כי חשבו רק על קדושת השכל והעלימו עין מן קדושת הגוף, מן הדברים	33724
הקטנים שמזלזלין בהם, ולכן צריכים לדעת כי היסוד הוא שעלינו להיות פרושים כעצת התורה, ויש	33725
דברים שנחשבים אצלנו לקלים, אך אם לא נשתלט עליהם מיד בהתחלה, כי אז קשה לפרוש גם מהם.	33726
וכמו שמצינו בפרשתנו אל תפנו אל האלילים (ויקרא י"ט), ופירש הרמב"ן והוא מלשון ואם יפנה לבבך,	33727
אשר לבבו פונה היום, הענין הוא שאם כי בהתחלה הוא פונה רק בגופו ובמעשיו, ואילו בשכלו הוא בעצם	33728
יודע שזה כלום, אבל אם לא יפרוש ולא יתרחק מזה, אז איננו בטוח כלל שגם שכלו לא ישתנה ולא יטה	33729
להאמין בזה כי גם שכלו עלול להסתלף, כי לא יתכן שהאדם יהיה קדוש רק במחשבתו ושכלו בלבד, אלא	33730
והתקדשתם והייתם קדושים, התורה באה לרמוז לנו בזה לשתי קדושות, קדושה ראשונה היא הפרישות	33731
שמשמעותה מעשים ממש, ורק אז יכול הוא להגיע לקדושה השניה להיות קדוש גם במחשבתו ושכלו.	33732
	33733
(נחלת אליעזר).	33734

מאמר רמ	33735
דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדשים תהיו (ויקרא י"ט ב').	33736
קדושים תהיו כי קדוש אני, מלבד מה שיש כאן ציווי על הקדושה, יש כאן גם גילוי על קדושה במידה	33737
כזאת של כי קדוש אני, לפני שקיבלו ישראל את התורה כבר נצטוו באיזה אופן עליהם לקבל את התורה,	33738
כי טוב אחרית דבר מראשיתו (קהלת ז'), ולפי שיעור הטוב שבראשיתו כך מידת הטוב באחריתו, וכדי	33739
שיגיעו אל הקדושה עליהם לקבל את התורה באופן זה, ומי שאינו שואף להגיע למדרגה של קדושה,	33740
לעולם לא יגיע לידי כך.	33741
והנה ענין הקדושה כפי שהוא בתורה נראה לכאורה כדבר רחוק, אם יצוו על בני הישיבה המבוגרים	33742
שבמשך הזמן יספיקו חמשים דף בעיון, אולי יתווכחו להוריד מהסכום אבל זה יהיה דבר הנשמע, אבל אם	33743
יצוו להספיק אלף דפים במשך הזמן, כמובן שציווי זה אינו עושה שום רושם, והנה בענין הקדושה נצטוינו	33744
קדושים תהיו כי קדוש אני, הרי שאותה קדושה הנמדדת במידת כי קדוש אני, היא קדושה שאפשר לתבוע	33745
מאדם שיגיע אליה, הא כיצד?	33746
בפרשת שמיני בענין מאכלות אסורות כותב הספורנו וז"ל, זאת החיה אשר תאכלו, הנה אחר שהתנצלו	33747
ישראל את עדים הרוחני שקנו במתן תורה, אשר בו היו ראויים לשרות שכינה עליהם בלתי אמצעי,	33748
כאמרו בכל המקום שיהיה הענין לעתיד לבוא, כאמרו ונתתי משכני בתוכם ולא תגעל נפשי אתכם, מאס	33749
האל ית' אח"כ מהשרות עוד שכינתו ביניהם כלל כאמרו כי לא אעלה בקרבך, והשיג משה רבינו בתפילתו	33750
איזה תיקון שתשרה השכינה בתוכם באמצעות משכן וכליו ומשרתיו וזבחיו, עד שהשיגו וזכו אל וירא	33751
כבוד ה' אל כל העם ואל ירידת אש מן השמים.	33752
ראה לתקן מזגם שיהיה מוכן לאור באור החיים הנצחיים, וזה בתיקון המזונות והתולדה, ואסר דברים	33753
המטמאים את הנפש במדות ובמושכלות, כאמרו ונטמתם במ וכאמרו אל תשקצו את נפשותיכם, כי אני ה'	33754
המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים והתקדשתם והייתם קדושים, פירוש נצחיים מתדמים	33755
לבורא ית' כאמרו כי קדוש אני, מבואר שתכלית ישראל אינו אלא קדושה ורק לשם כך יצאו ממצרים,	33756
ולשם זה ניתנה להם תורה, ומכאן גם נובעים גופי הלכות של ארץ ישראל ושל בית המקדש, זו היא	33757
הקדמה של הספורנו לפני פרשת מאכלות אסורות.	33758
לכאורה הרי יש כמה וכמה אנשים המונעים עצמם מאכילה, או שומרים עצמם ממאכלים כדי להברות את	33759
גופם ואינם מתקדשים מאומה, והרי סוף סוף הם שוברים את תוקף הגשמיות שבהם על ידי הימנעותם	33760
מאכילה, ולמה לא יזכו לקדושה? התשובה לכך תמצא במה שכתב הספורנו בסוף הפרשה, ולא תטמאו	33761
בהם ונטמתם במ כי אני ה' אלהיכם והתקדשתם, אל תטמאו בהם באופן שתהיו טמאים ומטומטמים במ	33762
וזה יקרה באכילתכם, כי אמנם בהיותי אלהים הפצתי שתתקדשו ותכינו עצמכם אל הקדושה.	33763
נמצא כי הקדושה המושגת ע"י הימנעות מאכילה, אינה אלא כאשר ההימנעות נעשית לשמה ותכינו	33764
עצמכם אל הקדושה, רק מי שמקדש עצמו במותר לו, ושומר עצמו מכל דבר שטבעו להוט אחריו, לכבוד	33765
לכסף ולשאר תאוות, רק הימנעות זו היא הנקראת מקדש עצמו שהרי עושה כן לשם קדושה, וכך למדנו	33766
בהלכות תענית (תקס"ב סעיף ה'), כל תענית שלא קבלו עליו היחיד מבעוד יום אינו תענית, ומעולם לא	33767
הבנתי, אם מהות התענית היא העדר אכילה ושתיה למה מעכבת בו הקבלה, אמנם בדברי הספורנו מצאנו	33768
את המפתח אל ההלכה, כל הימנעות שאין בה הכנה לקדושה אינה מביאה לקדושה.	33769
אלא שעדיין עלינו לבאר את דברי הספורנו עצמם, מדוע אין ההימנעות עצמה ללא הכנה מביאה לקדושה?	33770
שאלה זו הביאה אותנו לפירושו של הספורנו על הפסוק והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני וזה	33771
לשונו, כדי שתהיו קדושים ונצחיים בהכירכם את בוראכם והלכתם בדרכיו, וזה חפצתי כדי שתתדמו אלי	33772
כי קדוש אני, וכל זה תשיגו כשתתקדשו ותשמרו מאיסורי מאכלות כאמרם ז"ל (יומא ל"ט), אדם מקדש	33773
עצמו מעט מקדשים אותו הרבה.	33774
מבואר להדיא בדברי הספורנו, שהמדרגות בעיני קדושה אינם מדרגות הנקנות בכח עבודתו של אדם אלא	33775
בזכות עבודתו של אדם, על ידי שאדם מונע עצמו ממאכלות אסורות הוא פועל ענין של קדושה מעטה,	33776
מקדש עצמו מעט, ואילו הקדושה הרבה מקדשין אותו הרבה, היא מתנה הניתנת למי שמקדש עצמו מעט,	33777
ומאחר שהמדרגות של קדושה אינן אלא מתנה, פשיטא שמי שמונע עצמו ממאכלות אסורות לשם מטה	33778
אחרת ולא לשם הכנה אל הקדושה, הרי אין שום קשר בין פעולותיו לקדושה ולמה יתנו לאדם זה קדושה.	33779
והייתם קדושים כי קדוש אני, כיצד אפשר לתבוע מאדם שיקדש עצמו בקדושה הנמדדת במידת כי קדוש	33780
אני, אמנם לפי מה שביאר לנו הספורנו אין הציווי של והתקדשתם על פעולה של קדושה, אלא על דברים	33781
המביאים אל הקדושה הכנה אל הקדושה, הציווי בנוגע למעשה הוא הימנעות ממאכלות אסורות, ולא בא	33782
הכתוב לומר והייתם קדושים כי קדוש אני אלא לגלות על ההכנה, לאיזה קדושה עליו להכין עצמו,	33783
לקדושה במידה של והייתם קדושים כי קדוש אני. (מערכי לב).	33784

	33785
מאמר רמא	33786
דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אלהם קדשים תהיו (ויקרא י"ט ב').	33787
אדם שאינו עומד תמיד על מצב אחד כי אם משתנה, יום אחד טוב ויום רע, פעם טוב ופעם רע, זה אות כי	33788
מצבו התמידי אינו רחוק מרע, ותמיד סמוך הוא להרע בכל הפרטים, וזה סוד מובא בשם האר"י ז"ל, כי	33789
יש ג' קליפות סביב הקדושה והד' היא נוגה, פעמים היא בקדושה ופעמים חוזרת לקליפה ונעשה ד'	33790
קליפות, וכתוב ונוגה לו סביב שהוא סביב הקדושה, והגרים מקבלים מזאת הקליפה שלפעמים נוטה אל	33791
הקדושה ופעמים אל הטומאה.	33792
נראה מזה כי מי שהוא סביב הקדושה וגם סביב הטומאה הוא משתנה, פעמים לטוב ופעמים לרע, כמו	33793
שאנו רואים לפעמים בקליפה הסובבת את המאכל וגם סמוך לעץ, היא שונה מיתר הקליפות וגם היא שונה	33794
מחלק המאכל, ומסמיכותה להמאכל מורגשת לפעמים טעם המאכל, כן הוא האדם המשתנה תמיד, זהו	33795
מפני כי עומד תמיד בין הקדושה והטומאה, ולכן בדבר קל אם יתקרב מעט אל הקדושה נרגש בו אז טעם	33796
קדושה, וכן כשיתקרב מעט אל הטומאה תיכף נרגש בו טעם טומאה, ולכן אינו עומד תמיד על מצב אחד.	33797
להיפך נמצא באנשים העומדים בצד חלק אחד בין בטוב ובין ברע, שניהם עומדים תמיד על מצב אחד זה	33798
בטובו וזה ברשעתו, כי הם רחוקים במחיצתם וקשה להם להתהפך, למדין מזה עד כמה הסכנה להיות	33799
עומד בין המשפתיים אף קרוב לרע, ואין לאדם עצה אחרת כי אם להתרחק מרע וליכנס במחיצות הקודש,	33800
וזהו וסור מרע בינה (איוב כ"ח), ועד כמה החוב על האדם להתקדש אף במותר, ובזה יתרחק מהרע ולא	33801
יוכל להתהפך וזהו הערה נוראה. (דעת חכמה ומוסר ח"ג מא' כ"ב).	33802
	33803
מאמר רמב	33804
דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אלהם קדשים תהיו (ויקרא י"ט ב').	33805
וברש"י ז"ל מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל מפני שרוב גופי התורה תלוין בה, ומקשים הרי כל מצוה	33806
ומצוה ממצות התורה היה משה אומרה לכל ישראל כאמור בברייתא? (הובאה בעירובין), ותירץ הרא"ם	33807
שהיו נכנסים כת אחר כת משא"כ בפרשה זו שנכנסו יחד ועיין באור החיים על זה.	33808
ולענ"ד נראה לפרש מה שהתורה מדגישה כאן אל כל עדת בני ישראל יותר משאר מקומות, כי הובא	33809
בזוהר הקדוש כד הווי מוטו חבריא קדישא להאי פרשתא הווי חדאין, וצריך להבין מה שמחו בפרשה זו יותר	33810
מכל התורה כולה? ונאמרו ע"ז הרבה פירושים.	33811
ולדעתי דברי הזוהר הקדוש פשוטים מאד, האנשים חושבים שלא כל אדם ראוי למעלת הקדושה, וזוכה	33812
לזה חד בדרא או תרי בדרא, כי מעלת הקדושה מצריכה להיות פרושים מן העולם ולדור במדבריות, כמו	33813
שעשו חכמי אומות העולם כשרצו להגיע למדרגות גבוהות, שהיו מוכרחים לפרוש מן העולם, לא כן דרך	33814
תורתנו הקדושה, ע"י קדושת התורה יכול כל אחד ואחד להגיע למעלת הקדושה.	33815
לכן אמרה התורה דבר אל כל עדת בני ישראל בלי יוצא מן הכלל קדושים תהיו, כל יהודי פשוט יכול	33816
להגיע לקדושה ע"י קיום המצוות, לכן אומרים אשר קדשנו במצוותיו כי כל מצוה ומצוה מביאה את האדם	33817
לקדושה, ומצינו עוד יותר שחז"ל אומרים והתקדשתם אלו מים ראשונים והייתם קדושים אלו מים	33818
אחרונים, שלא רק מצוה מן התורה מביאה קדושה, אלא אפילו מים ראשונים ומים אחרונים מביאים	33819
קדושה בנשמת האדם.	33820
רואים מכל הפרשה שנאמרו דברים פשוטים, איש אמו ואביו תיראו מביא לקדושה כמו ואת שבתותי	33821
תשמרו, אם עושה את זה מפני כי אני ה' אלוהיכם, ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה לעני ולגר תעזב	33822
אותם מביא לקדושה אם הוא מקיים מפני כי אני ה' אלוהיכם, לא תגנבו ולא תשקרו ולא תשבעו לשקר	33823
מביא לקדושה אם הוא זוכר כי אני ה', לא תעשוק לא תגזול לא תלין פעולת שכיר מביא לקדושה אם	33824
נשמר מזה כי אני ה', לא תעשו עול במשפט, במדה במשקל ובמשורה מאזני צדק ואבני צדק, מביא	33825
לקדושה בנשמת האדם אם הוא זוכר כי אני ה' אלוהיכם, להיפך אם אינו שומר עצמו מדברים פשוטים	33826
הללו מביא טומאה בנשמתו.	33827
זכות זאת ישנה רק לעם ישראל, מפני שכל הדברים הפשוטים הם מקודשים בקדושת התורה, אבל חכמי	33828
אומות העולם אין להם הזכות הזאת, אם הם רוצים להגיע לקדושה היו מוכרחים לסגף עצמם ולדור	33829
במדבריות, לא בחינם אנהנו מתפארים אתה בחרתנו מכל העמים, כי היהודי הפשוט ביותר יכול להגיע	33830
למדרגות העליונות יותר מחכמי אומות העולם הכי חשובים, מפני שלהם אין תורת ה'.	33831
לכן כד הווי מוטו חבריא קדישא להאי פרשתא הווי חדאין, כיון שראו שכל אחד מישראל יכול להגיע	33832
לקדושה ולא רק יחידי סגולה אז שמחו, כי לא החזיקו את עצמם במדרגת יחידי סגולה, וגם ראו כי לא	33833

נדרשת לזה עבודה מיוחדת יוצאת מן הכלל, רק לשמור על פשטות התורה לקיים את מצוותיה כראוי וזה מביא קדושה ולכן שמחו. (דרכי מוסר).	33834
	33835
	33836
מאמר רמג	33837
דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אלהם קדושים תהיו (ויקרא י"ט ב').	33838
ובחז"ל קדושים תהיו פרושים תהיו, אין קדושה בלי פרישות ואין פרישות בלי הבדלה, ענין הפרישות אינו מתייחס רק לפעולה של התרחקות מדברים האסורים, והבדלת הגוף מן הענינים הבלתי קדושים, ענין הפרישות מובנו הבחנה דקה מן הדקה בענינים מופשטים רוחניים, בהבדלת הדעות וניתוח השקפות למען הכר את האמת מן השקר את הטוב מן הרע, ואפילו בתוך ענינים ודברים שלכאורה הגונים ונאותים, צריך לדעת להבדיל את הדרגה הגבוהה והרמה מן הדרגה הבינונית, הפרישות מדריכה את האדם ומלמדתו להכיר בין עובד ה' לאשר לא עבדו, אף שלכאורה תרוייהו מעלייתא הם בכל זאת קיים הבדל! הפרישות הוראתה לחפש את השינויים הדקים מן הדקים בתוככי מערכת הערכין הרוחניים, טוב שתוכו כברו לבין הרע המצופה במשכיות כסף.	33843
ומה מאד מובנים ומאומתים לנו כעת דברי הסבא מקלם הגה"ח רש"ז זצ"ל, עה"פ ואתן ליצחק את יעקב ואת עשו, ואתן לעשו את הר שעיר לרשת אותו, לכאורה איזו מין מתנה זו? הלזה תקרא מתנה שניתן לו בן כעשיו? ותירץ במשל, שסביב לפלטיין המלך ישנה חצר נאה יפה ומהודרת, וכשמחפשים ורוצים לקבוע איזו זווית מיוחדת בשביל אשפה קשה למצוא, כי בכל מקום שפונים הכל נאה ומהודר, ובכל זאת הלא מוכרחים לקבוע איזו שהיא פינה מיוחדת לאשפה, בכדי שלא תהא מפוזרת ונפוצה בכל החדר, והלכלוך יהיה דבוק בכל המקומות, ובהקצאת הפינה המיוחדת הרי מצילים בזה את כל החצר מהיותה מלוכלכת. כן הוא הענין בהיכל הרוחניות, שאין לך ערבוביא יותר מגונה כערבוביית הטוב והנאה עם הרע והמכוער, יעקב עם עשו, והאושר היותר גדול ברוחניותו של האדם ושל הכלל והפרט, ששני אלו היסודות יהיו ניכרים ונבדלים, ואינם מובלעים למין אחדות חיצונית, ומוטב שהכל ידעו ויבחינו שלהרע לאשפה מוקצה מקום מיוחד בתוך חצר המלך, עשו לבד יעקב לבד.	33847
אין אסון גדול מזה כשהרע מתעטף ולובש בגדי טוב, כשעשו מתעטף בטלית של תכלת ורוצה להתערב ולהסב אל שולחן הצדיקים, סכנה איומה נשקפת אז לקיום האמת שהיא חותמו של הקב"ה, והדגשת התורה במתנת יצחק היא בזה שהבדילה את עשו מן יעקב מלכתחילה, שהפרידו הקב"ה מפלטינו של יצחק והקצהו במדור מיוחד למען הכירו בעין, שלא יתערב עם זרעו של יעקב, ההבדלה וההבחנה זוהי מתנת יה נפלאה ונשגבה מאד.	33848
אבל עשיו הרשע שואף דוקא להתפרץ ולהידחק למקום שלא רוצים בו, רוצה הוא להתעטף בטלית אחת עם יעקב כדי שיחשבוהו לבנו של יצחק הצדיק, רוצה הוא להעטיף את תועבות לבו בהצעות מנומסות ונלכה ואלכה לנגדך, נתאחד נא לאחדות אחת של ריעות ואחוה, אבל יעקב מבחין ומרגיש את הסכנה הנוראה של התאחדות זו, ועונה בחכמתו לעשו הרשע.	33849
אדוני יודע כי הילדים רכים ואני אתנהלה לאטי עד אשר אבוא אל אדוני שעירה, יעקב מפחד מפני הצעתו של עשו העלולה להמיט שואה נוראה, שואת הערבוביא של הרע והטוב עליו ועל כל דורותיו, ולכן מוותר יעקב ודוחה אפילו את הצעת הליווי של עשו כשעשו אומר לו אציגה נא עמך, לא רק שיעקב מונע את עצמו משיתוף גמור אלא אף מהליווי, אף משהו מן עשו אינו רוצה לקבל.	33850
וכדברי המדרש בקש ללוותו ולא קיבל עליו אף זמן מועט, אף למשך פסיעות אחדות להתאחד את עשו יש בזה משום סכנה, מבחין יעקב אבינו התם והשלם שסכנת ההתחברות ואפילו זמנית, עלולה ליתן פתחון פה ואמתלא לעשו להתחבר ולהזדקק אליו אף לעתיד לבוא, ולטשטש ולערבב את המוחות שלא יבחינו בין האמת הצרופה והמזוקקת, ובין האמת העשויה והמורכבת בסוג צביעות ועורמה.	33851
ולכן דחה יעקב את הצעתו של עשו עד תקופת העוה"ב הנצחי, שבו האורות יהיו כל כך גדולים להבחין בין יעקב ובין עשו, ואין שם הסכנה של השפעת הטבע להאפיל הדעת כי יתבטל אז היצר, ובמקום שאין יד היצר והטבע שולט אור האמת מתגלה בכל הדרו וזיוו, וכמו שארז"ל א"ר אבהו חזרנו על כל המקרא ולא מצאנו שהלך יעקב אבינו אצל עשו להר שעיר מימיו, אפשר יעקב אמיתי היה ומרמה בו? אלא אימתו הוא בא אצלו? לעתיד לבוא עכ"ל.	33852
וראיתי בהרמב"ן ז"ל, ואהליבמה היא יהודית, אותו רשע כינה שמה יהודית, לומר שהיא כופרת בעבודת כוכבים כדי להטעות את אביו עכ"ל, זוהי מגמתו של אותו רשע לחפות ולכסות בשמות נאים ומתעים את כל שרירות לבו הרע, ועל זאת יתפלל כל חסיד שלא ילקה חלילה בעיוורון וטשטוש כח ההבחנה והבדלה בין רע לטוב, שיכיר המחשבות ומגמות הפסולים המעוטפים בעטיפ היראה, צריך האדם להתלמד להרגיש	33853
	33854
	33855
	33856
	33857
	33858
	33859
	33860
	33861
	33862
	33863
	33864
	33865
	33866
	33867
	33868
	33869
	33870
	33871
	33872
	33873
	33874
	33875
	33876
	33877
	33878
	33879
	33880
	33881
	33882

ריח של אמת, ולהבדילו מן הריחות של השקר המתעטף בטלית של אמת, אלו שתי הקצוות לעולם לא תתאחדנה ואחת תקיא את חברתה, וכל הכרוך אחרי מזיגת שתי אלו סופו להיות טועם טעם תפלות.	33883
צריכים בכל התוקף להתרחק מן הענינים העלולים לטמטם את כשרון ההבחנה, ובעיקר צריכים אנשי התורה והיראה לא להסס מלגנות בפומבי את השקר המעוטף בטלית של אמת, ולא להחניף חלילה את אביזרייהו דע"ז המתחפשים במעשי עבודת השם, וכשיבורר ויבדל הרע מן הטוב ותרב הדעת הנקיה, אזי נזכה לדור זכאי שהגואל צדק יתגלה אליו, כמו שהבטיחו חז"ל שאין משיח בן דוד בא אלא לדור שכולו זכאי או כולו חייב, היינו דור שאין בו שיתוף הטוב והרע.	33884
(אור הנפש).	33885
	33886
	33887
	33888
	33889
	33890
מאמר רמד	33891
דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אלהם קדשים תהיו כי קדוש אני ה' אלהיכם (ויקרא י"ט ב').	33892
אומר הרמב"ן, ולפי דעתי אין הפרישות הזו לפרוש מן העריות כדברי הרב, אבל הפרישות היא המוזכרת בכל מקום בתלמוד שבעליה נקראים פרושים, והענין כי התורה הזהירה בעריות ובמאכלים האסורים והתירה הביאה איש באשתו ואכילת הבשר והיין, א"כ ימצא בעל התאווה מקום להיות שטוף בזימת אשתו או נשיו הרבות, והנה יהיה נבל ברשות התורה, לפיכך בא הכתוב אחרי שפרט האיסורים שאסר אותם לגמרי, וצוה בדבר כללי שנהיה פרושים מן המותרות, יזהיר שנהיה נקיים טהורים ופרושים מהמון בני אדם שהם מלכלכים עצמם במותרות ובכעורים, וטעם הכתוב שאמר כי קדוש אני ה' אלהיכם שאנחנו נזכה לדבקה בו בהיותנו קדושים עכ"ל.	33893
	33894
	33895
	33896
	33897
	33898
	33899
והנה זה ממש כמו שאומר רבינו יונה בספר שערי תשובה, שהמעלות העליונות נמסרו במצות עשה ומונה הרבה מעלות ומהן מעלת הקדושה, והיראה, והאהבה, והעבודה והדביקות, כן ראוי לומר שגם מעלת הפרישות היא מן התורה באמרו קדושים תהיו כמ"ש הרמב"ן, ויש לשאול למה צריך האדם להחמיר כל כך על עצמו ולהרבות באיסורין, וכי לא מספיק מה שהתורה אסרה בפירוש? ומה שגדרו חז"ל עוד נוסף גדרים על גדריהן?	33900
	33901
	33902
	33903
	33904
	33905
	33906
	33907
	33908
	33909
	33910
	33911
	33912
	33913
	33914
	33915
	33916
	33917
	33918
	33919
	33920
	33921
	33922
	33923
	33924
	33925
	33926
	33927
	33928
	33929
	33930
	33931

כל מחשבתנו בזה וכל שאיפתנו רק ליהנות מהעוה"ז, ודאי שהרחקנו מעצמנו הקדושה של הקב"ה שנתן בנו, ואנו נמצאים במצב של נבל ברשות התורה, ואין ממשות בקיום התורה והמצוות שלנו ח"ו, הבה נתחזק בפעולות של פרישות על ידי לימוד מוסר בספר חובות הלבבות שער הפרישות, ובביטול כל ערכי העוה"ז וה' יעזור לנו. (דגל המוסר).	33932
	33933
	33934
	33935
	33936
מאמר רמה	33937
דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו (ויקרא י"ט ב').	33938
אמר ר' שמעון בן לקיש שתי פרשיות הכתיב לנו משה בתורה, ואנו למדין אותן מפרשת פרעה הרשע, כתוב אחד אומר (דברים כ"ח) והיית רק למעלה, יכול כמוני תלמוד לומר רק לשון מיעוט, גדולתי למעלה מגדולתכם, והדין קדושים תהיו יכול כמוני, תלמוד לומר כי קדוש אני קדושתו למעלה מקדושתכם (ויק"ר כ"ד ט').	33939
	33940
	33941
	33942
מאמר זה יש לומר כי לא מש מתחת דם של החושבים בעלי העבודה, אני אישית שמעתי פעמים אין ספור את מרן הגר"ח זצוקללה"ה, מתפעל ומתפעל מן ההוה אמינא הזאת, אלמלא מדרש כתוב אי אפשר לאומרו, היתכן להעלות על הדעת יכול כמוני? כלום זקוקים לגזירת הכתוב או למיעוט מיוחד כדי למעט זאת? ואלמלא פרשתו של פרעה הרשע כלום היתה ההוה אמינא הופכת למסקנה? הלא לחז"ל השגה של רוח הקודש, חדירה עמוקה יותר למושגי גדלות הבורא יתברך, ואף על פי כן לשאול יכול כמוני? מכאן שמושגיניו ביכולת אנוש פעוטים המה, לא זהו האדם ולא אלו הן סגולותיו, הוה אמינא זאת מאלפת אותנו דעת, עד היכן שיעור קומתו של אדם מגיע, מהי יכולתו מהו כושרו ולהיכן פרושה צמרתו, אין ספק כי השקפת יסוד היא זאת, מחשבת התורה והיהדות, מסעירה מטלטלת ומניפה, אף על פי כן כהשלמה נראה להוסיף את הדברים הבאים, פנינים אלו ימצא כל עובד תוך כדי השתדלותו לכוון צעדיו במסילת ישרים.	33943
	33944
	33945
	33946
	33947
	33948
	33949
	33950
	33951
	33952
שנינו בברייתא מכאן אמר רב פנחס בן יאיר, תורה מביאה לידי זהירות, זהירות מביאה לידי זריזות, זריזות מביאה לידי נקיות, נקיות מביאה לידי פרישות, פרישות מביאה לידי טהרה, טהרה מביאה לידי חסידות, חסידות מביאה לידי ענוה, ענוה מביאה לידי יראת חטא, יראת חטא מביאה לידי קדושה, קדושה מביאה לידי רוח הקודש, רוח הקודש מביאה לידי תחיית המתים (ע"ז כ:).	33953
	33954
	33955
	33956
	33957
	33958
	33959
	33960
	33961
	33962
	33963
	33964
	33965
	33966
	33967
	33968
	33969
	33970
	33971
	33972
	33973
	33974
	33975
	33976
	33977
	33978
	33979
	33980

השמענו? החדרו הדברים אל תוכנו? היש מה להוסיף? תוכן מדת הקדושה היא דבקות בו יתברך, כמדת	33981
הדבקות מדת הקדושה פסגות פסגות לה, שתי הפסגות העליונות הינן רוח הקודש ותחיית המתים, הדבק	33982
בו יתברך דבקות גמור יוכל למשוך ממנו יתברך אפילו משך החיים עצמם, המושג דבקות מקבל לפתע	33983
מימדי רוחב ועומק של עולם אחר, לא יאומן כי הגדרה כל שהיא תכיל את תוכנה, אנו דומים בעיני עצמנו	33984
כגמד ננס קצר ראייה אשר בעיניו קומתו של הענק אינה עוברת את טבורו, ודרכי העבודה אף הן	33985
מפורשות, הרי כמה ציטוטים.	33986
ההשתדלות הוא שיהיה האדם נבדל ונעתק מן החמריות לגמרי, ומתדבק תמיד בכל עת ובכל שעה באלקיו,	33987
ההשתדלות ברדיפת הידיעה האמיתית והתמדת ההשכלה בקדושת המעשה, וידע לכוון מחשבתו בהיותו	33988
הולך ומשתמש בדרכים הארציים, כמו שהיה ראוי לכהן שיתכוון בעודו שוחט הזבח, עד שימשוך בזה	33989
הברכה ממנו יתברך החיים והשלום, והנה מה שעוזר להשגת המדה הזאת היא ההתבודדות והפרישה	33990
הרבה (מס"י שם), ובכן אמנם תחיית המתים כמו רוח הקודש מדות הנה השגות דרגות, אך שתיהן בכלל	33991
עמל הדבקות היא הקדושה.	33992
הטהור מהו? הטהור מעשיו החומריים אינם לו אלא הכרחיים, והוא עצמו אינו מתכווין בהם אלא על צד	33993
ההכרח, ונמצא שעל ידי זה יוצאים מסוג הרע שבחומריות ונשארים טהורים אך לכלל קדושה לא באו, כי	33994
אילו היה אפשר בלתם כבר היה יותר טוב (שם), הרי לפנינו דמות פלאים, אשר השכיל לנתק עצמו	33995
לגמרי מחמריות כל שהיא, עד כי כל קשר עמה הינה נגד מהותו הרוחנית, גם פתו ומשורתו המינימליים	33996
באים אל קרבו רק במצוות החיים שצויה עליו בוראו, כל הרוויתו פעלו ותנועותיו מצוות המה, טהור	33997
האיש טהורים מעשיו ואף על פי כן, כל זה אינו אלא בכלל יוצאים מסוג הרע שבחומריות ונשארים	33998
טהורים, אך לכלל קדושה לא באו.	33999
בין טהרה לקדושה מבדילות שלוש מדות חסידות, ענוה, ויראת חטא, אם לא יעפיל לא יעמוד בשער	34000
הקדושה, ומי בשם קדוש יכונה? אך הקדוש הדבק תמיד באלקיו ונפשו מתהלכת בין המושכלות האמיתיות	34001
באהבת בוראו ויראתו, הנה נחשב לו כאילו הוא מתהלך לפני ה' בארצות החיים עודנו פה בעולם הזה,	34002
והנה איש כזה הוא עצמו נחשב כמשכן כמקדש וכמזבח, ומעתה המאכל שהם אוכלים הוא כקרבן שעולה	34003
על גבי האישים, כי ודאי הוא שיהיה נחשב לעילוי גדול אל אותם הדברים, הנה עילוי ויתרון הוא לדבר	34004
ההוא שזכה להיות תשמיש לצדיק, עד שימצא כאילו הוא מתחבר למלאכים העליונים ממש עודהו בעולם	34005
הזה (שם).	34006
האמנם דרגת התדבקות זאת בהישג יד האדם היא, עד לרוח הקודש עד להחיות מתים? מה מרנינות	34007
שורותיו הבאות של רבינו, ענין הקדושה כפול הוא, תחילתו עבודה וסופו גמול, תחילתו השתדלות וסופו	34008
מתנה (שם), נטפי השתוקקות זורמים ממעינו של הרמח"ל אל פנים תוכיותנו, נוסכים נחמה ורוגע אך גם	34009
השתאות מול עוצם שיאי אנוש ופלאות חסדי שמים, אמנם לפי שאי אפשר לאדם שיש ים הוא את עצמו	34010
במצב הזה כי כבד הוא ממנו, כי סוף סוף חומרי הוא ובשר ודם על כן אמרתי שסוף הקדושה מתנה.	34011
החובה המוטלת עלינו היא קצה גבול היכולת של עבודתנו אך גם מיצוי כל יכולתנו, גם אם תעבירנו	34012
בשער הקדושה עם כל שליבותיו הקודמות של רבי פנחס בן יאיר, לא הגענו אלא לתחילת הקדושה, כל	34013
טיפה נוספת גמול היא מתנה, אלא שזהו טיבה וטבעה של קדושה, שתחילתה מורידה ממרום את שפעת	34014
סופה, כל העמל והיזע על השגותיהם ודרגותיהם, אין בכוח עצמם להגיע אלא לתחילתה, ואילו סופה אינו	34015
אלא גמול ומתנה.	34016
אין קץ להתפעלות אדם מקדש עצמו מעט מקדשים אותו הרבה, מלמטה מקדשים אותו מלמעלה (שם יומא	34017
לט.), על האדם מוטלת החובה לקדש עצמו, אלא שכל עמלו לא יגיעהו אלא לכדי מעט, משיעשה את	34018
המוטל עליו תורעף עליו מתנה של הרבה, מתנה זאת היא אליהו ואלישע, כל זמן שאינך אליהו או אלישע,	34019
לא באה מצוות קדושים תהיו לידי מיצוייה. לא מוצתה המדה כמדת יכולת עבודתו או כמאמץ כושר	34020
השתדלותו.	34021
ומעתה אם מדת אליהו או אלישע אינה אלא גמול ומתנה, שכן למעלה מהישג יד אנוש היא, מדוע לא תובן	34022
אף ההוה אמינא שכן, וכי האדם הוא שיגיע את עצמו לכמוני, הלא גם למידה הרבה פחותה מזו לא תשיג	34023
ידו, הלא כל המצב גמול הוא ומתנה, מי איפוא יאמר לכל יוכל מה יעשה, ומשניתנה לו לאדם המתנה	34024
והגמול שהינם הרבה למעלה מיכולתו וכוחו, שמא תאמר גם יכול כמוני, אלא שגזירת הכתוב היא, כך	34025
עלתה לפני רצונו יתברך, קדושתו למעלה מקדושתכם גדולתי למעלה מגדולתכם.	34026
פלאי פלאים ואין הדברים אלא מגבירים את עוצם ההתפעלות של רבותינו בעלי העבודה והמוסר, נמשך	34027
ביתר שאת להשכיל ברום קומתו של אדם, שהרי אילולי מקרא כתוב אי אפשר לאמר, אבל משנכתב	34028
הכתוב ונדרשה הדרשה אולפנו דעת, כי צמרתו של אדם מגיעה עד יכול כמוני, וודאי שגזירת הכתוב	34029
שבמסקנה אינה מקהה כמלא נימא את רום ערכו של אדם. (ברכת מרדכי).	34030

	34031
מאמר רמו	34032
קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלוקיכם (ויקרא י"ט ב').	34033
קדושים תהיו וכו', אבל בתורת כהנים ראיתי, סתם פרושים תהיו נראה כי אף לפי פירושו של הרמב"ן,	34034
שהכוונה בקדושים תהיו היא לפרוש אף מן המותרות כדי שלא להלכד ברשתו של הנבל ברשות התורה,	34035
אף לפי פירוש נפלא זה אין הכוונה רק לפרישות מדברים מסויימים, אף לא רק למנוע עצמו מלהגרר אחר	34036
תאוותיו, הדברים הרבה יותר עמוקים ויסודיים, כי ישנן שתי מערכות של עבודה שתיהן נפלאות עד מאד,	34037
אף על פי כן שתי מערכות המה, האחת מופנית אל המעשים, האחרת מופנית אל המהות, האחת כובשת את	34038
היצר, האחרת מתקנת את האדם ומטהרתו, עד שעצמיותו של האדם מחוץ לתחום השגתו של היצר היא.	34039
שאל רבי ישראל מסלנט אור ישראל, היתכן שדברים שהשיגם אברהם אבינו על ידי ברכה משמים וה'	34040
ברך את אברהם בכל, ישיגם אליעזר עבד אברהם וישתבח בו, המושל בכל אשר לו, שהיה שליט ביצרו	34041
כמוהו (ילקו"ש חיי שרה כח קו), היתכן? היתרוץ הוא אמנם אליעזר שליט ביצרו אך בגדר כובש, אברהם	34042
התברך בכך שהצליח להעלות את עצמו מחוץ להישג היצר, זה גם ההבדל בין זהירות לנקיות, עיין מסילת	34043
ישירים תחילת פ"י, בביאור מידת הנקיות, הזהירות חייבת להיות עירנית לכל אירוע לכל מארב של היצר,	34044
הזהירות מדברת אל מעשיו של האדם, הנקיות מדברת אל האדם עצמו, כי מצווה הוא לנקות את עצמו,	34045
לטהר את עצמיותו עד כדי כך שלא יעיז היצר להכנס לתחמו.	34046
קדושים תהיו מדבר על עבודת האדם על מהותו, אמר הגר"א כי התורה כולה אינה אלא בבחינת רביעית	34047
דם, אמנם יש לו למי שיש בו רביעית דם סטטוס של חי, אבל אוי ואבוי לחיים כאלו, ובכן כל התרי"ג על	34048
כל ההידורים הינם בבחינת המינימום של רביעית דם, אוי ואבוי למי שמסתפק בכך, מה איפוא שומה עליו	34049
על האדם? היכן הוא מקום התפתחותו? מהי מטרתו? להיכן יעפיל, מה שייך להעפיל יותר גבוה מאשר כל	34050
התורה כולה?	34051
הוא אשר דיברנו התורה כולה כולל ארבעה חלקי שולחן ערוך, הכל אינם אלא מעשים, מצוות ועבירות	34052
עשייה והימנעות עצום ורב, מעטים יעפילו אל רום פסגה זאת של ארבעה חלקי שו"ע, על מכלול	34053
מצוותיהם הידוריהם והנהגותיהם, ואף על פי כן אין כל אלו אלא בבחינת רביעית דם.	34054
מצווה הנך לעמול על עצמך, לשכלל את מהותך לפאר את רום קומתך, קדושים תהיו, תהיו דייקא	34055
מהותכם ועצמיותכם קדושים תהיו, וגם אם ימנע אדם מכל סרך עבירה, כל עוד לא יצחצח את עצמו,	34056
שיבדיק במהותו הקדושה, לא קיים קדושים תהיו, כדי להיות קדוש לא די בפעולות המנעויות עליו להיות	34057
פרוש, מהותו תהפוך להיות קדושה רק כאשר הוא יהיה פרוש, הפרישות היא זאת אשר מחדירה את	34058
התורה כולה אל תוך תוכיותו של האדם עד היותו קדוש.	34059
יש הטועים לחשוב כי תפקידם של המדות הוא, להכשיר את האדם לקראת קיום התורה ומצוותיה, טועים	34060
המה באשר המדות מטרה המה לעצמן, אדרבא תפקידה של התורה לבנות אדם בעל מדות מתוקנות, כפי	34061
שהתבטאנו לא פעם, כשיבוא האדם לדין לא ישאלוהו רק מה עשית עם התורה, אלא מה עשתה התורה	34062
ממך, גם כשמצווים אנו על קדושים תהיו, עיקר המכוון הוא לא להיות קדוש כדי שנמנע מעבירות, אלא	34063
להמנע מן העבירות כדי להיות קדוש. (ברכת מרדכי).	34064
	34065
מאמר רמז	34066
דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו (ויקרא י"ט ב').	34067
פרשה זו בהקהל נאמרה מפני שרוב גופי תורה תלויים בה (רש"י), ונשאלת השאלה מה ענין קדושים	34068
תהיו אצל פרשה של רוב גופי תורה והנאמרת בהקהל, הרי ידוע שרק יחידי סגולה מגיעים למדרגה של	34069
קדושה? בברייתא של ר' פנחס בן יאיר שעליה יסד רבי משה חיים לוצאטו את ספרו מסילת ישירים,	34070
נמנית שורה של מדרגות כמו זהירות זריזות וכדומה, ורק בסוף נזכרת קדושה שאליה יכולים להגיע רק	34071
יחידי סגולה, כיצד איפוא דורשת התורה מכל עדת בני ישראל שיהיו קדושים?	34072
ויש לתרץ שמצוות קדושה צריכה להאמר דוקא בהקהל, כי כשמדובר ביחיד הרי הבחירה בידו ואשרי מי	34073
שזוכה להגיע למדרגת הקדושה, אבל לחייב את היחיד לחיות במדרגת קדושה אי אפשר, ראוי אפילו	34074
למחול לו ליחיד כשהוא נכשל ח"ו, בהתנהגותו במידת הזהירות או הזריזות וכדומה.	34075
מעולם לא דחינו את היחיד אשר לא דיקדק בכל המצוות, אלא אנו משתדלים תמיד לקרבו ולדונו לכף	34076
זכות, חז"ל לימדונו כי אפילו פושעי ישראל מלאים מצוות כרימון, אולם כשמדובר בהקהל בחיי כלל	34077
ישראל בעיצוב דמותו של העם היהודי, אזי אנו מצווים קדושים תהיו, כי בתור עם הננו ממלכת כהנים	34078
וגוי קדוש. (עץ הדעת).	34079
	34080

מאמר רמה	34081
דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו (ויקרא י"ט ב').	34082
זה ענין הפרישות המזוכרת בכל מקום בתלמוד שבעליה נקראים פרושים, כי גם במה שהתירה התורה	34083
ימצא בעל התאווה מקום להיות שטוף בזימת אשתו או נשיו הרבות, ולהיות בסוכאי יין ובזוללי בשר, והנה	34084
יהיה נבל ברשות התורה ולזה נאמר קדושים תהיו (הרמב"ן), והנה בת"כ אמרו חז"ל שפרשה זו נאמרה	34085
בהקהל מפני שרוב גופי תורה תלויים בה, ודבר זה קשה איך יאמר ענין כל כך רם ונישא, שרק יחידי	34086
סגולה מסוגלים להיות במדרגה כזו, לכל ישראל אנשים ונשים וטף?	34087
ונראה לבאר כי עיקר חובת הקדושה לכל בן ישראל הוא, לבלי השתקע לגמרי בתשוקותיו ותאוותיו	34088
התמידיות, אלא שיהיה בו הכח לבקר את רגשותיו ופעולותיו ולדון עליהם, כי כל זמן שהאדם מלובש	34089
בחומר, כוחותיו ומדותיו מושכים ומטרידים אותו ואין נותנים לו מנוחה, ואי אפשר שיהיה נקי מכל חטא	34090
כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, וכפי שמרגישים אנו בעצמנו, כי אין דבר וענין בנפשנו	34091
שלא יתערבו בו כוחות טבעיים שונים, המערבבים את טהרתו ומפריעים להוציא דבר בשלמותו.	34092
וכמאמר רבינו נסים ז"ל, ואם יחייבו אותי לא ימצא בי אף שמץ טוב, אך עיקר עבודת האדם היא לבלתי	34093
השתקע בחטא, לעמוד מעל לחטאיו שימצא בו תמיד מי שעומד ומרגיש את גנות ושפלות העבירה, לא רק	34094
לדעת את הידיעה שהתורה אסרה זאת, כי אם ידיעה פנימית בעמקי הנפש העומדת ונמצאת עוד קודם	34095
לחשבון כדת ההכרה, כענין דיבור האדם אשר עוד קודם שיחשוב איך לדבר הוא כבר מדבר.	34096
וזה מה שדורשת התורה קדושים תהיו, שיהיה האדם קדוש מובדל ומופרש מחטאיו, שתוך תוכו של האדם	34097
הרצון הפנימי והכח השופט שבו הוא האני האמיתי יעמוד מעל לחטאיו, וכדברי המדרש (ב"ר כ"ב),	34098
אשריו לאדם שגבוה מפשעו ולא שפשעו גבוה ממנו שהשתקע ונטבע בחטאיו, ולפיכך נאמר זה בהקהל	34099
לפני כל כלל ישראל.	34100
לפי שזהו עיקר עבודת האדם והוא התנאי העיקרי לכל בן תורה, שבלעדיו אי אפשר לשמרה ולקיימה לפי	34101
אמיתותה בשום אופן, וזה מתאים באמת גם לפירוש הרמב"ן, כי כאשר יהיה באדם אני נישא וקדוש,	34102
המרגיש את האמת במלוואה, מוכרח שיביא זה גם לקדש עצמו במותר לו והבן. (עץ הדעת).	34103
	34104
מאמר רמט	34105
דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו (ויקרא י"ט ב').	34106
ואתה מרום רוממות אתה נוהג בעולמך, נתת כהונה לאהרן לעולם שנאמר ברית מלח היא, נתת מלכות	34107
לדוד לעולם שנא' הלא לכם לדעת כי אלקי ישראל נתן ממלכה, נתת קדושה לישראל לעולם שנאמר	34108
קדושים תהיו (ויקרא רבה כ"ד ב').	34109
מורגלים אנו לפרש שזה ציווי ה' לכלל ישראל שיהיו קדושים, או שיקדישו עצמם במותר להם, אבל	34110
במדרש רבה מפרש שזה כעין הקדושה שניתנה לאהרן ולבניו אחריו, כן ניתנה קדושה לכלל ישראל,	34111
ולפי"ז הכונה קדושים תהיו שזהו אחד ממאמריו של הקב"ה, שבורא מציאות כעין בעשרה מאמרות נברא	34112
העולם, וכמו שהקב"ה נתן קדושת כהונה לכהנים כן ניתנה קדושה לכלל ישראל.	34113
כשמתענינים בדבר זה מטיל אחריות גדולה עלינו, כפי שישנם כהנים שמפאת שרוצים לילך לבית	34114
הקברות, אומרים בפומבי שמוותרים על כהונתם, וכמובן שא"א דבר כזה, ואין זה ויתור על הכהונה אלא	34115
חילול הכהונה, ולפי דברי המדרש הזה אנו צריכים להבין כן גם בנוגע לכל אחד מישראל שאינו חי חיי	34116
קדושה, שאין הכונה שאינו מרום עצמו לדרגת קדושה, אלא שזהו חילול הקדושה שנתן לו הקב"ה בעצם	34117
מציאותו וקיומו, וזה מטיל עלינו אחריות לחיות חיי קדושה.	34118
אבל בסוף הפרשה שנאמר והייתם לי קדושים, שם הכוונה שעליכם להוסיף על הקדושה שניתן לכם ע"י	34119
מאמרו של הקב"ה, והאופן הוא ע"י ואבדיל אתכם מן העמים שתהיו מובדלים מן העולם בבחינת עם לבדד	34120
ישכון, ונראה לי דזה כתולדה מקדושים תהיו לאלקיים האמור למעלה, שהוא ציווי ה' שפועל מציאות,	34121
דאף ביד האדם להרחיב את נקודת הקדושה שניתנה לו מה', אבל בלי זה האדם מצד עצמו לא היה יכול	34122
בכלל להגיע לדרגת קדושה, כי היה זה למעלה מכוחותיו כמו שא"א לבעל חיים להעשות למדבר שזהו סוג	34123
אחר לגמרי. (עץ הדעת).	34124
	34125
מאמר רנ	34126
דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו (ויקרא י"ט ב').	34127
יכול כמוני ת"ל כי קדוש אני קדושתך למעלה מקדושתכם (ויק"ר כ"ד), קדושים תהיו פרושים תהיו	34128
(תו"כ), הרמב"ן ז"ל בפירושו על התורה האריך לבאר ענין פרישות האמור במצוה זו, שהוא להתרחק מן	34129
הנאות ותענוגים יתירים אע"פ שהם מעשים שאינם אסורים לנו, ובציור מבליט אומר שאפשר לאדם להיות	34130

נבל ברשות התורה ע"ש בדבריו הק', על פי זה לכאורה דברי המדרש אינם מובנים, איך שייך בענין פרישות להתדמות להקב"ה, שעל זה השמיענו הכתוב שלא כן רצונו ית', שהרי אומר יכול כמוני ת"ל כי קדוש אני קדושתו למעלה מקדושתכם.	34131 34132 34133
וביותר קשה להבין מה שמסיק קדושתו למעלה מקדושתכם, דלפי זה יש דמיון בהקדושה שה' דורש מאתנו לקדושתו ית', אלא שקדושתו יותר כוללת ומקפת, ואם נאמר דעיקר מובן הקדושה שה' דורש מאתנו במצוה זו של קדושים תהיו להתרחק מן המותרות, קדושה זו אינה מתיחסת כלל לה' ית'.	34134 34135 34136
לכן נלענ"ד שבמצוה זו כלול כל יסוד ושורש מגמת תכלית חיינו, שיהיו כל עבודתנו ועמלנו תמיד מוקדשים לטובת הכלל, שלא נשתמש בשום מעשה ותנועה הנאה ותענוג שלא יהיה בזה איזה ענין לטובת זולתנו, וכמובן בכל הקדושות שהוא התייחסות למטרה נכבדה, והנה כשהאדם מישר הליכותיו ושואף תמיד שדרכי חיייו יהיו מוקדשים להכלל, אז כל מה שעושה גם לעצמו להבראת גופו ונפשו הוא מתייחס ג"כ אל מצות קדושה, שעל ידי זה יטיב גם לרבים, שבטובתו לעצמו הוא מטיב עם הרבים הצריכים לו.	34137 34138 34139 34140
אבל אם הוא נהנה הנאה מן סוג המותרות שאינן דרושות להבראת גופו ונפשו, הנאה זו היא נגד הקדושה שבזה הוא מטיב לעצמו לרגע לפי דמיונו ולזולתו אין שום תועלת, ועפ"ז ענין מצוה של פרישות הוא תמצית מיסוד מצות קדושה הניכרת בפועל בדרכי ההנהגה של האדם, אבל ברעיון ושאיפת הרוח מתרחבת מצוה זו גם על כל מפעליו ומעשיו של האדם גם בינו לבין המקום.	34141 34142 34143 34144
וביחס זה מתדמה ענין קדושה זו לקדושת הבורא ית' באיזה דמיון קצת, שכמו שבמעשה של הקב"ה בהבריאה כולה, וכן בכל רגע ורגע שהוא מקיים את העולם, כל מעשיו הם מוקדשים לטובת זולתו, כן רצונו ית' שיהיו מעשיו תמיד מוקדשים לטובת הכלל ולא להנאת עצמו.	34145 34146 34147
אמנם אם יאמר האדם להכניע את טבעו להגיע למדה יתירה, עד שלא יהיה בנפשו שום מחשבה ושאיפה להיטיב לעצמו, וכל שאיפותיו יהיו רק להיטיב לאחרים, ובאופן כזה תהיה שאיפתו להגיע לקדושת הבורא ית', שרצונו ית' בכל הבריאה והנהגת העולם רק להיטיב לנבראים ולא לעצמו ית' כלל וכלל, שבהשקפה ראשונה היה אפשר לומר שאם יגיע אדם למדרגה זו יגיע לתכלית השלמות.	34148 34149 34150 34151
ולכן הורו לנו חז"ל במדרש זה שלא כן הוא, שאין לנו להשתדל להדמות לקדושת הבורא ית' בצד זה שקדושת הבורא למעלה מקדושתנו, שקדושתו ית' היא רק לנבראים ולא לעצמו ית', שלא נתוסף ולא יתוסף שום יתרון להבורא ע"י מעשיו שעשה ועושה, וכל רצונו ית' רק להיטיב לנבראים.	34152 34153 34154 34155
אבל מה שרוצה מאתנו אינו באופן זה, שהרי הורה לנו ר"ע חייך קודמים, וגם רמזו לנו לפרש את המקרא ואהבת לרעך כמוך בדרך שלילי מאי דעלך סני לחברך לא תעביד, אבל בדרך חיובי ראוי לאדם להקדים את טובת עצמו, וזהו ביאור יכול כמוני ת"ל כי קדוש אני קדושתו למעלה מקדושתכם. (עץ הדעת).	34156 34157 34158 34159
מאמר רנא	34160
איש אמו ואביו תראו ואת שבתתי תשמרו אני ה' אלהיכם (ויקרא י"ט ג').	34161
כל תרי"ג המצוות מצוה אחת הן כי הם חיינו, החיים אינם מתחלקים לאברים, אלא כל הגוף הוא אורגניזם אחד הנושא את החיים, כך כל המצוות ביחד הן חיינו, אם ישאלו אדם מה כואב לו יותר, כשיורידו לו צפורן או כשיוציאו לו עין או כשינתחוהו בבטנו, לא ירצה בשום אופן לשער איזה כאב יותר נוה לו, הנה העין אינו אבר שהנשמה תלויה בו כל שכן לא הצפורן, ובכ"ז כאב נטילתו גדול מנשוא, כי הגוף החי מרגיש כאב לא ישוער בהעדר ממנו אפילו דבר טפל, כך התורה אינה מבדילה בין מצות קלות וחמורות ובין סוגי המצוות השונות, כל המצוות ביחד הן אורגניזם רוחני חי, ובהעדר מצוה קלה אחת, חסרון ומום הוא בצורתו הרוחנית של האדם.	34162 34163 34164 34165 34166 34167 34168
ידוע כי אין התכלית מגיעה אלא מכח קיבוץ כל האמצעים אשר נמצאו ואשר שימשו להגיעו, וכפי כח האמצעים ושימושם כן יהיה התכלית הנולד מהם, וכל הפרש קטן שיימצא באמצעים, תיבחן תולדתו בבירור ודאי בהגיע זמן התכלית הנולד מקיבוץ כולם (מס"י פ"א), הרי יש מצוות בין אדם למקום ומצוות בין אדם לחברו, ושתייהן גם יחד מביאות לידי שלמות, הרי יש חובות הלבבות וחובות האברים, ושתייהן גם יחד משלימות את צלם האלהים, הרי יש מצוות שהזמן גרמא ומצוות תמידיות ושתייהן גם יחד מביאות לחיי נצח, הרי יש מצוות קלות ומצוות חמורות, ושתייהן גם יחד מביאות להשלמת האדם הגדול.	34169 34170 34171 34172 34173 34174
אין התורה מבדילה בין סוגי המצוות, האדם נוטה לבכר אותן המצוות הקרובות יותר לנטיותיו וטבעיו, המעורב עם הבריות הוא נוטה להדגשת מצוות החסד ואהבת הבריות, ובמצוות בין אדם למקום הוא מדקדק פחות מכיון שאין טבעיו מדרבנים לקיומן, יש אשר נפשו סולדת מלא תאכל כל נבלה ופיו מתגאל בשקרים ורכילות, רצון התורה משיגים רק ע"י שמירת כל המצוות באופן שזה, זאת היא העבודה לזכור ולעשות את כל המצוות באותו דקדוק ובאותה שימת לב, אין ללכת אחרי נטיות אישיות במצוות.	34175 34176 34177 34178 34179

איש אמו ואביו תיראו, כאן הקדים אם לאב לפי שגלוי לפניו שהבן ירא את אביו יותר מאמו, ובכבוד	34180
הקדים אב לאם, לפי שגלוי לפניו שהבן מכבד את אמו יותר מאביו לפי שמשדלתו בדברים, הרי שהמצוה	34181
הראשונה שהילד מתחנך לקיימה, דורשת מהאדם לבל יתחשב בנטייתו הטבעית, ויהיו אב ואם שווים	34182
לגמרי הן בכבוד הן במורא, מכאן בנין אב לכל המצוות, שאין לתת לנגיעות ונטייות להעדיף מצוה אחת על	34183
חברתה בשום אופן.	34184
מצוה מיוחדת ניתנה לנו לזכור כל המצוות ביחד זוהי מצות ציצית, והיה לכם לציצית וראיתם אותן	34185
וזכרתם את כל מצוות ה' ועשיתם אותם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, כי רק ע"י כל המצוות	34186
ביחד מתגבר אדם על שרירות הלב הנטועה בטבעו, למען תזכרו ועשיתם את כל מצוותי והייתם קדושים	34187
לאלהיכם, זוהי התכלית המתקבלת מקיום כל המצוות, אשר רק אז זוכים להיות מרכבה לאלהי ישראל	34188
שזוהי תכלית יציאת מצרים, להיות לכם לאלהים להיות דבוקים בהשגחה פרטית כל הימים. (עלי שור	34189
תרי"ג מצוות).	34190
	34191
מאמר רנב	34192
איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתי תשמרו אני ה' (ויקרא י"ט ג').	34193
אמרו חז"ל אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא, ואלו הן כיבוד אב	34194
ואם וכו' ותלמוד תורה כנגד כולם (פאה א א), צריכים להבין מה הוא הענין של כנגד כולם, וביאור הענין	34195
שמצוות כיבוד אב ואם ושמיעה בקולם נאמרה, רק אם ציווי ההורים אינם בסתירה לציווי השם יתברך,	34196
אבל אם חס ושלום רוצים לעקרו מן היהדות האמיתית כפי שאנו מבינים אותה, אינו חייב להקשיב להם.	34197
מנין שאם אמר לו אביו היטמא או אל תחזיר אבדה שלא ישמע לו, שנאמר איש אמו ואביו תיראו ואת	34198
שבתותי תשמרו אני ה' כולכם חייבים בכבודי (בבא מציעא לב, א), נמצא שמצות כיבוד אב ואם וכן שאר	34199
המצוות, תלויים במבחן מיוחד אם מתאימים עם שאר ציווי התורה, רק כשמקיימם באופן זה הבטיחו לו	34200
חז"ל שאוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא.	34201
ויש להוסיף הבנה אחרת בתלמוד תורה כנגד כולם, למרות שכיבוד אב ואם וגמילות חסדים הן מצוות מאד	34202
נעלות, מכל מקום אל ירכז האדם כל כוחותיו ומרצו לקיום אפילו כל המצוות, ובינתיים להזניח לימוד	34203
התורה, ותלמוד תורה כנגד כולם, תלמוד תורה הוא העיקר וממנה אפשר להשיג כל הסגולות והיתרונות	34204
הדרושות לעליית האדם.	34205
בכדי לרכוש מדרגות יותר נעלות בקדושה ובטהרה, על האדם לרכז כל חביבותו ומסירותו ללימוד התורה,	34206
להתרגש ולהתלהב יותר בלימוד התורה, שרק על ידה יוכל לזכות לתורת ה' תמימה משיבת נפש,	34207
ולהתעלות הנפש על ידי שאר המצוות. (עץ הדעת).	34208
	34209
מאמר רנג	34210
אל תפנו אל האלילים ואלהי מסכה לא תעשו לכם אני ה' אלהיכם (י"ט ד').	34211
וברש"י תחילתן אלילים הם, ואם אתה פונה אחריהם סופך לעשותן אלהות, התורה מגלה לנו כאן כוחות	34212
נפשו של האדם, כי אלהות הנה האדם הוא העושאן! ואבאר דברי, במכילתא על הפסוק לא יהיה לך	34213
אלהים אחרים איתא שם, וכי אלהות הן והלא כבר נאמר (ישעיה ל"ז), ונתון את אלהיהם באש כי לא	34214
אלהים המה, אלא שאחרים עושים אותם אלהות, קוראין אותם אלהות, הרי לא יתכן לפרש אלהים אחרים	34215
שלא יהיה לך אלהים אחר זולתו, כי ודאי אין עוד מלבדו אלא שאחרים עשאוהו לאלהות, והנה מה לה	34216
לתורה לספר לנו זה אשר אחרים עשאוהו ומה אנו שומעין מזה.	34217
אלא ידיעה גדולה מלמדת לנו התורה, כי יתכן דבר בטל ומבוטל בתכלית הביטול, והאדם בהבטתו על	34218
הדבר וביחוסו אליו, הנה במעשיו יעשנו ממש אלוה, אם הסתכלתם בגוים אשר במדינותיכם כגוים שלנו	34219
כן הגוים שלכם, איכרים גסים באין כל תבונה, והנה מעמידים להם עץ מיער מעשה ידי חרש, בכסף ובזהב	34220
ייפו במסמרות ובמקבות יחזקום, והנה ישתחוו להם ינשקום ויחבקום, ואחרי הרגל במעשים אלה גם	34221
יאמרו להם אלהינו אתה, גם ימסרו נפשם עליהם כעל משהו מציאותי כעל אלוה ממש חלילה, עד כדי כך	34222
סבוכים ומפותלים המה כוחות נפשו של האדם.	34223
אית בגמ' (סנהדרין ק"ב:), שמנשה איתחזי ליה לרב אשי בחלמא, ואמר ליה מהיכא דבעית למישרא	34224
המוציא לא גמירת וחברך קרית לן? א"ל רב אשי מאחר דחכמיתו כולי האי מאי טעמא קא פלחיתו	34225
לעבודת אלילים? א"ל אי הוית התם הות נקוט בשיפולי גלימא ורהטת אבתראי עי"ש, והנה כשביטלו	34226
יצרא דע"ז, הלא אין לנו כל ציור והבנה ברהיטתם לע"א, עבודה לעץ ואבן מעשה ידי חרש, ובעידנא	34227
דיצרא קחזינן דגם רהטו אחריהם, איך מבינים זה? אלא הוא הדבר שהאדם הוא העושה את האלוה זה כלל	34228
בכל הענינים, בלי עשאוהו לא מתהווה כלל, אבל אם עשאוהו גם הבל הבלים נעשה מציאות.	34229

איתא בגמ' (מנחות ק"ט:), תניא אמר רבי יהושע בן פרחיה, בתחילה כל האומר לי עלה לה אני כופתו ונותנו לפני הארי, עתה כל האומר לי לירד ממנה אני מטיל עליו קומקום של חמין, שהרי שאול ברח ממנה וכשעלה בקש להרוג את דוד, בתחילה היה שונא לכבוד וגדולה תכלית שנאה, עד כי היה הורג את האיש הנותן לו כבוד וגדולה, ואחר שכבר עלה לגדולה נתהפך ממש עד להיות שונא בתכלית למי שיתנגד לגדולתו, ובשאול המלך הרי היה חפץ גם להורגו נפש, מבהיל ונורא התהפכות האדם מן הקצה אל הקצה, מה הן גדרן של הדברים, איך זה מתהווה בריה אחרת ממש מן תחילתו עד לאחר כך? הוא סוד כח היצר הוא ענין של עשאום.	34230 34231 34232 34233 34234 34235 34236
הרמב"ם בהקדמתו לסדר זרעים כתב, לולא המשתגעים היה נשאר העולם חרב, שאין בעולם שגעון דומה לשגעון האדם, שהוא חלוש הנפש ודל ההרכבה והוא וכו', והוא יודע שלא נשאר משנות חייו מה שיוכל בהם לבלות בנין העשוי מן וכו', היש שטות ושגעון כזה? ראיתי פעם אצל הסבא ז"ל איך שנכנס והוכיח לתלמידיו בהרמת קול וגם בהכאות על השולחן, בהראות להם מלוא חפנים של דינרים, וקרא בקול אתם משחקים עם חרסים שבורים! דיבר אז על חמדת הממון.	34237 34238 34239 34240 34241
הנה בעיני הסבא ז"ל היו הדינרים נראים בעיניו בתכלית הביטול ממש כחרסים שבורים, והנה כשתפגוש עשיר גדול בעל מליונים והוא כבר בן שבעים, ושנות חייו שעוד נשאר הינם בגבורות עשר שנים, ותשאלנו למה לו כל הכסף, ותגיד לו בביטול כי הכסף הלא הם חרסים שבורים, הלא הוא יביט עליך כאילו פשוט נשתגעת, האמנם כי לבן דעת הדבר להיפוך, וכלשון הרמב"ם שאין בעולם שגעון דומה לשגעון האדם הזה, ואיך זה מתאימים שתי הדעות, אין זה אלא מגודל הסוד של עשאום, הבלים ממש אשר אין בהם כל מציאות כלל, ובכח העשאום הצליחו להוותם כמציאות ממש.	34242 34243 34244 34245 34246 34247
כשהקב"ה העניש לאדם הראשון אחרי אכלו מעץ הדעת טוב ורע, אמר לו כי עפר אתה ואל עפר תשוב, הקב"ה פקח עיניו של אדה"ר וגילה לו סוד גדול כי עפר אתה! ולכאורה מי לא יודע כי עפר הוא, וכי לגילוי היה צריך לדבר פשוט כזה? התשובה כי אמנם כן הוא שהאדם באמת לא יודע כי עפר הוא, כח העשאום כל כך חזק עד שנצרך לפקוח עיניו ולגלות לו כי עפר אתה, הסר ממך מכסה העשאום ואז תיווכח את אמיתת המציאות, אמנם כלל גדול הוא זה בכל עניני עוה"ז, כל מציאות העוה"ז אינם מציאות בעצמם, אלא רק מציאות של עשאום, ועד כדי כך שהעשאום מהווה לפניך גם כן את האלוה, אם אתה פונה אחריהן סופך לעשותן אלהות, מפניה מתהווה אלילים לאלהות! נוראים הדברים. (דעת תורה).	34248 34249 34250 34251 34252 34253 34254 34255
מאמר רנד	34256
וכי תזבחו זבח שלמים לה' לרצונכם תזבחוהו (ויקרא י"ט ה').	34257
כתב הרמב"ן כאשר תזבחו לה' לא תזבחו אלא לרצונכם, שתהא עבודתכם לרצון לפניו וירצה בכם, כעבד שיתרצה לאדוניו בעשותו כל אשר יצונו, מלשון אור פניך כי רציתם, כי לא תחשבו שיהיה תועלת חוץ מציווי הקב"ה, ולא תעשו עבודתכם על מנת לקבל פרס אלא לעשות רצונו, כי רצונו הפשוט הוא הראוי המחויב, ואמר זה בשלמים שאף על גב שנאכלים לבעלים, שישמרו מחשבותם בכוונה הרצויה וכל שכן בקדשי קדשים עי"ש.	34258 34259 34260 34261 34262
מבואר לנו בדברי הרמב"ן גודל חיובי העבודה המוטלים עלינו, שיהיו כל מעשינו רק לשם שמים וללא שום מטרה אחרת בנוסף לכך, ואף בשעה שעושה מעשים גשמיים כאכילת שלמים שנאכלים לבעלים, ג"כ לא תהא לו כל מטרה מלבד עשיית רצונו יתברך, ובאמת מדריגה זו היא המעלה העליונה ביותר שיוכל בן אנוש להגיע אליה, ולדברי הרמב"ן מעלה זו נתבעת מאתנו והיא יסוד הקרבנות.	34263 34264 34265 34266
אף שבעיקר ענין הקרבן נתבאר שהוא מעלה ומדריגה גבוהה ביותר, היינו לכתחילה אבל בדיעבד כשר הקרבן אף באופן הפחות ביותר, דהא קי"ל שהמתעסק בקדשים פסול (חולין ל"א:), וכל שאינו בגדר מתעסק אלא נתכוין לשחיטת הקרבן כשר, והיה הסבא מקעלם ז"ל מתעורר מזה לראות את ההבדל בין החובה האמיתית הנדרשת מאתנו שהיא מעלה גבוהה ועליונה, לבין הדין הנפסק בשו"ע שהוא הרבה למטה מזה, כי הדין הוא המדריגה הנמוכה ביותר וממנה אין שום אפשרות לרדת.	34267 34268 34269 34270 34271
והיה הסבא ז"ל אומר שהדין הוא רביעית דם האחרונה, כשם שמצינו אדם חולה וחלוש שנמצאת בו רק רביעית דם ועדיין חי מיקרי, וכאשר תוציא ממנו רביעית דם זו הרי מת מאליו, ובודאי שחיים אמתיים לא נקרא במצב כזה, כן בדומה לזה בחיובי האדם, האמת מה שנתבע מאתנו היא דרגת שלימות של פעולה למען רצון ה' ית', ולא על מנת לקבל פרס, אך כיון שתורה ניתנה לכל אף לפשוטים וקטנים, ואין הכל יכולים להגיע למדריגה זו, לכן ניתנה להם תורה ענין בדיעבד שאף באופן זה הקרבן כשר ויקבל שכר.	34272 34273 34274 34275 34276
חזינו מהכא ב' יסודות עמוקים, ראשית גודל החובה להקפיד על הדין הנפסק בשו"ע, כיון שזה הרביעית דם האחרונה והיא הקולא הגדולה ביותר, א"כ כמה עלינו להקפיד שלא לזוז כמלוא נימא מהנפסק בשו"ע, ולא יתכן בשום אופן להקל יותר מהדין, כי הדין עצמו זה כבר אחרי הקולא דקולא, נבדוק נא את עצמנו	34277 34278 34279

ונראה שרחוקים אנו אף מקיום הדין, שהרי מתעסק בקדשים פסול שבעיני כוונה לשחיטה, והנה אנו	34280
ניגשים לתפילה ואיננו מתכוונים כלל, אלא מפינו יוצאים מלים בגדר מתעסק שאף בדיעבד לא יוצא.	34281
וביותר חזינן מהי התביעה האמיתית הנדרשת מאתנו, שמחובתינו לזכות לזיו השכינה לראות פני המלך,	34282
ולכך לא נגיע אלא רק בשעה שתהא עבודתינו לרצון לפניו, ולא יהיה לנו כל ענין מבלעדי קיום רצונו,	34283
ובודאי שאין זה מן הנקל להשיג מעלות אלו, וחייב ליצור בקרבו תשוקה עזה שיהיה לו שייכות במדריגות	34284
אלו, וזו היתה צוואת דוד המע"ה (ד"ה א' כ"ח) ואתה שלמה בני דע את אלוהי אביך ועבדהו בלב שלם	34285
ובנפש חפצה.	34286
הנדרש מאתנו הוא עבודה בלב שלם ובנפש חפצה, שכל תשוקתו ומאוייו רק לעבודת ה' יתברך, ושלא	34287
תתערב במחשבתו כל פניה זרה, כי כל לבבות דורש ה' וכל יצר מחשבות מבין, אם תדרשנו ימצא לך ואם	34288
תעזבנו יזניחך לעד, אם יעזוב את ה' היינו שלא ישאף לקיום רצונו, אף שיקיים את הדין מ"מ מיקרי עוזב	34289
את ה', כל שאינו שואף לקיום רצונו יתברך יזניחו הקב"ה ולא יגיע לתכלית.	34290
נתבאר שעיקר חובת העבודה שתהא עבודתנו לרצון לפניו יתברך, והיינו מה שכתב רבינו יונה (שע"ת א'	34291
מ"ב), תאות הצדיקים להפיק רצון מה' יתברך, כי רצונו הוא החיים הקיימים והאמיתיים והאור הגדול	34292
הכולל כל הנעימות עי"ש, והדרך להגיע לכך, ראשית חייב להשריש בקרבו יסודות האמונה וההשגחה,	34293
וכמ"ש דוד המע"ה דע את אלוהי אביך, שיחזק את האמונה ע"י ידיעה במהותו יתברך, אך דרוש לכך רצון	34294
עז ותשוקה עצומה.	34295
וכפי אשר אדם רוצה לזכות להשי"ת כן נעשה מרוצה להקב"ה, ומעשיו ועבודתו נעשים לרצונו יתברך,	34296
רק בעת ששואף ורוצה באמת לזכות לאור פניו יש לו תקוה לזכיה, ובמדת הרצון והשאיפה יש מדריגות	34297
שונות לאין תכלית, דוד המע"ה אמר (תהלים ס"ג), נכספה וגם כלתה נפשי בארץ ציה ועייף בלי מים,	34298
שכל שאיפת דוד המע"ה היתה כדוגמת ההולך במדבר עייף ויגע ללא טיפת מים, וכל שאיפתו ותקותו	34299
לזכות למעט מים להחיות נפשו.	34300
וכן מצינו גבי ישראל במתן תורה, שלא זכו עד שאמרו רצונו לראות את מלכנו, דוקא כשנתגלה רצונו	34301
באמירת רצונו לראות מלכנו, זכו שהקב"ה יתרצה אליהם ויתן להם את תורתו וכמ"ש (רמב"ן שמות	34302
י"ט), ויחן ישראל כנגד ההר, שבעת שבאו ישראל להר סיני לא ביקשו לעצמם מקום לינה וכדומה, אלא	34303
חנו מיד ועמדו וציפו למתן תורה וזו היא השאיפה האמיתית, והכרחית היתה שמבלעדיה לא היו זוכים	34304
לקבלת התורה.	34305
נמצא מעתה שעיקר חובתינו להקנות לעצמנו רצון ושאיפה לקיום רצונו יתברך, מה שאין כן בעת שאנו	34306
רחוקים מכך וחיים בפשטות אין לנו כל תקוה שנזכה להיות מרוצים אליו, ואף הדין הנפסק בשו"ע ג"כ	34307
רחוק מאיתנו, הנה לדוגמא מחוייבים אנו בקבלת עול מלכות שמים, ופירושו של קבלת עול היינו כחומר	34308
לעול ושור למשא, ואנו מסתפקים באמירת קריאת שמע בעלמא, וביותר שלעתים אף זאת אינו עולה	34309
בידינו, כי מוצאים אנו קולות ותירוצים וכל מיני אמתלאות לפטור עצמנו מהדין, ורק בעת שנמצאת בו	34310
הרצון האמיתי להיות מרוצה אליו ית', יתבטלו מאליו כל האמתלאות שעולים בדעתו.	34311
איתא במתני' (אבות ג'), הכל נתון בערבון, כל מה שאדם מקבל מהנאות העוה"ז חייב בתשלומין, כי אין	34312
שום דבר ניתן בחינם, ורק בשעה שעובד את הקב"ה באמת מקבל חיי העוה"ז ללא תמורה, ודוגמא לזה	34313
בהנהגת העוה"ז, דאין אדם רשאי להכנס למלון לסעוד את לבו בחנם, ועל כל הנאה שמקבל חייב	34314
בתשלום, ואילו עובדי המלון נהנים וסועדים חינם אין כסף, כן הנהגת השי"ת עובדי ה' זכאים ליהנות	34315
מעוה"ז ללא תשלום, ואילו אחרים חייבים לשלם עבור כל הנאה ונחת רוח שקיבלו בעוה"ז.	34316
הם דברי הרמב"ם (הל' תשובה פ"ט ה"א), דהא דכתיב ונתתי מטר ארצכם בעתו אין זה תשלום שכר	34317
בעוה"ז, אלא כיון ששומע בקול ה' נותן לו השי"ת חיי העוה"ז ברווחה כדי שיוכל להוסיף ולקיים תורה	34318
ומצוות, ואילו בעת שיפתה לבבכם וסרתם, יעצור ה' את השמים ולא יתן מטר לא כדי להענישם, אלא	34319
כיון שאינם עבדי ה' אינם זכאים ליהנות כלל מהעוה"ז, וכל שאנו מקבלים מהעוה"ז הוא עבור מקצת	34320
התורה והמעשים טובים שאנו עושים.	34321
וראה בדברי הגרי"ס (אור ישראל ג'). שהוסיף, ועתה אם נחפש מצבינו נראה שרחוקים אנו מאד ממרכז	34322
החיים, עבודתנו לא לה' היא, רוב העתים בחשיכה נהלך למלאות בטנינו לרוות תאותינו השפלים והנבזים,	34323
ונוסף לזה בחטאים ופשעים למעלה ראש, המעט אשר נצדקנו שבורים המה כשברי נבל, בלי ראות ובלי	34324
דעת דרך הנכון והישר, ולכן דרוש תשוקה ורצון עז לעולם הבא ולחיי הנצח, כנאמר נכספה וגם כלתה	34325
נפשי לחצרות אלוהים, ובדרך זו נוכל להגיע לשלימות. (אור יחזקאל).	34326
	34327
מאמר רנה	34328

ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר תעזוב אותם (ויקרא י"ט ט')	34329
חזר ושנה לעבור עליהן בשני לאווין, א"ר אבדימי ב"ר יוסף מה ראה הכתוב ליתנם באמצע הרגלים, פסח ועצרת מכאן וראש השנה ויום הכפורים וחג מכאן, ללמדך שכל הנותן לקט שכחה ופאה לעני כראוי, מעלין עליו כאילו בנה בית המקדש והקריב עליו קרבנות בתוכו (רש"י), והרמב"ן וראב"ע ז"ל תירצו באופנים אחרים, וגם האחרונים פירשו בדרכים שונים, ברם יש להוסיף ולפרש בהערה מוסרית, ונקדים לבאר מאמר חז"ל שממנו יסוד להבנת הפרשה הנ"ל.	34330
גר שבא להתגייר בזמן הזה אומרים לו מה ראית שבאת להתגייר, אי אתה יודע שישראל בזמן הזה דוויים דחופים סחופים ומטורפין ויסורין באים עליהם, אם אמר יודע אני ואיני כדאי מקבלין אותו מיד, ומודיעין לו עוון לקט שכחה ופאה ומעשר עני (רש"י יבמות מ"ז), לכאורה קשה המעט מה שהוא מוכן לקבל על עצמו עול מלכות שמים, וכל העלבונות והרדיפות הנשפכים על ישראל מצד רשעי האומות? גר זה להוט ומשוכנע להסתופף בצל השכינה, מוכן הוא לכל העינויים והסבל, הכי מן הכרח שנכבד עליו בבחינות ושאלות לכאורה מיותרות?	34331
ומה ערך יש להודעת המצווה של לקט שכחה ופאה, ביחס לכל עול המצוות והחוקים והמשפטים שהוא מקבל על עצמו, מלבד המסינ"פ והסבל שמשותף הוא לעם גולה ומעונה, ובשעה שהדמיון עוד מוסיף את היסורים והעינויים שמעותד לו בהשתתפו עם עם ישראל, וכי מצווה זו של לקט שכחה ופאה שכל שווייה לא גדול ביותר, תוכל למנוע ממנו מלבצע את תשוקת נפשו להיכנס בחיק היהדות?	34332
אכן יודעים היו רבותינו ז"ל, מומחים נפלאים וחוקרים אמיתיים ברוח קדשם לחזור אל עמקי תסבוכת לב האדם, וכש"כ של בני נח הנהרגים על פחות משה פרוטה, כי אכן יש והאדם מתרומם לשעה קלה לגבורת נפש עילאית מאד, הגעגועים הדמיונים מנשאים אותו עד כדי תשוקה של קידוש השם ומסירות נפש ממש, וכשם שיש הרהור עבירה עד עמקי תהום, כן יש והאדם נתקף מין תשוקה רגעית של התרוממות עד שולי כסא הכבוד, הוא נקלע לרגע קט לרום או לשאול, ושוב חוזר אל מצבו הראשון.	34333
ברם להתקיים בהתמדה ובמסירות נפש כל יום ויום במהלך בלתי פוסק של שיפור המדות, חיים מוסריים עקביים ואמיתיים, זהו כבר קשה מאד מאד, אפשר להתרומם ולחזות מחזות שמימיים לרגע קט, אבל לוותר על פרוטה קטנה זה קשה, בעידנא דהתעלות רוחנית יתכן שהאדם יפקיר ויוותר על כל רכושו בבת אחת, וימות מות קדושים וישרים, אבל לאותו האדם קשה יהי בעידנא שגלי החיים זורמים ושוטפים לוותר על רכוש זעום של שכחה ופאה.	34334
קיצוני הוא האדם, ואינו יודע שהמאמץ הקבוע היום יומי של קיום חיים מוסריים קלים ובלתי חשובים, עולה פי שבע על ההתעלות הרגעית דקדושה, וכן מבאר הרמב"ם ז"ל המשנה הכל לפי רוב המעשה ולא לפי גודל המעשה (אבות פרק ג'), לא הגדלות הרגעית של מעשה אחד או מחשבה רגעית אחת, העיקר הוא ריבוי המעשים הקטנים בטהרת המוסריות העקבית היום יומית.	34335
ושמעתי בשם אדמו"ר הגה"ח רי"י הורוויץ זצ"ל, שלכן קוראים אנו ביום הכפורים את פרשת עריות, להעירנו ולהזהירנו שאף בעת עמדנו ביום הקדוש הזה כמלאכים מרוממים ומזוככים, אל נא נחשוב בעצמנו שכבר זכינו וטוהרנו, הבה נא ונבחן את עצמנו עד כמה תשוקתינו ותאוותנו הגסות והחומריות עדיין שולטות בנו, יש ועם המראת רוח הטהרה והזביקות תתחבאנה התאוות בסדקי קירות נפשנו, ועם ירידת הרוח יתעוררו ויתקפו אותנו בכל תוקף כוחן.	34336
וכעת יובן לנו הענין של בחינת הגר ע"י אזהרות מצוות לקט שכחה ופאה, שאכן מכבדים אנו ומכירים ברגשות יה שתקפוהו ואילצוהו להיכנס לחיק קדושת היהדות, אבל יזכור נא שעם שיבת והרגעת רוחו לשטחי המישור של החיים היום יומיים, אל נא ישכח את חובת המצוות הקטנות של לקט שכחה ופאה. וכעת נחזור לראש מאמרנו בענין סמיכת הלאו של לקט שכחה ופאה, בין המועדים והרגלים הקדושים והנוראים, פסח ועצרת מכאן ור"ה ויוהכ"פ מכאן, ללמדנו ולהזהירנו שלמרות תנאי הקדושה ונסיבות הטהרה שהאדם מוקף ושקוע בהם מכל צד, הכרת האלוהות, הרגשת התשובה, החרות, ומתן תורה, הרגשים מאד גבוהים ונעלים ואציליים המסומלים בכל החגים והמועדים הנ"ל, העלולים להמריאו ולהעלותו באופן מופשט עד כסא הכבוד.	34337
גם בכל אלה התנאים והנסיבות, אל נא ישכח את חובת הענינים הפרטיים, את קיום המצוות הקטנות, שהימנעות ביצועם בשוגג או במזיד, יכולה להשכיחו ולהפיג ממנו את כל ההשראה האלהית, שהושגה והוענקה לו במשך ימי החג והרצון! וכל המקיים את אלו המצוות הקטנות מעיד הוא על עצמו שהוא נמצא בגבהי מרומי הקדושה, וכל הנותן לקט שכחה ופאה מעלין עליו כאילו בנה בית המקדש והקריב עליו קרבנות בתוכו! (תורת הנפש).	34338
	34339
	34340
	34341
	34342
	34343
	34344
	34345
	34346
	34347
	34348
	34349
	34350
	34351
	34352
	34353
	34354
	34355
	34356
	34357
	34358
	34359
	34360
	34361
	34362
	34363
	34364
	34365
	34366
	34367
	34368
	34369
	34370
	34371
	34372
	34373
	34374
	34375
	34376
	34377
	34378

מאמר רנו	34379
לא תגנבו ולא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו (ויקרא י"ט י"א).	34380
בכל העבירות נאמר בתורה לא תגנוב לא תגזול וכדומה, אבל התורה לא צייתה לעשות הרחקות עליהם,	34381
זה השאירה להחמי הדור לתקן כפי ראות עיניהם, ושמרתם את משמרת עשו משמרת למשמרת תקנות	34382
וגדרים, ובשקר מצינו שמלבד הלאו של לא תשקרו איש בעמיתו נאמר מדבר שקר תרחק, לא רק שלא	34383
לומר שקר מוחלט או חצי אמת, רק צריך להגיע אל הקצה השני להתרחק מן השקר כי אין פשרות באמת,	34384
אם אין זה אמת מוחלט בכל המאה אחוזים הוא ממילא שקר.	34385
ויש לפרש בדרך צחות המדרש שבעת בריאת האדם נעשו המלאכים כיתים כיתים, חסד אומר יברא שהוא	34386
מלא חסדים, ואמת אומר אל יברא שכולו שקרים, צדק אומר יברא שהוא עושה צדקות, שלום אומר אל	34387
יברא דכוליה קטטה, מה עשה הקב"ה נטל אמת והשליכו לארץ, הה"ד ותשלך אמת ארצה (ב"ר פ"ח),	34388
וברא את האדם, ומקשים למה השליך דוקא את האמת ולא את השלום שגם הוא טען שלא יברא את	34389
האדם.	34390
ומפרשים שהכונה היא שהמלאכים טענו שהאדם לא יעמוד בתפקידו בעולם שעבורו ברא אותו ה' למלא	34391
רצון ה', ולכן השליך לארץ האמת, הכונה שנתן לאדם התורה שנקראת אמת, ועל ידי זה יוכל האדם	34392
לעמוד בתפקידו בעולם, אבל בדרך צחות שמעתי לפרש, שאם האמת היה כנגד בריאת האדם אין מועיל	34393
אף שיהיה רוב כנגדו, כי כנגד האמת אין מועיל שום דבר, ולכן הוצרך הקב"ה להשליך האמת לארץ. (עץ	34394
הדעת).	34395
מאמר רנו	34397
לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר, לא תקלל חרש (ויקרא י"ט י"ג).	34398
סמיך לא תקלל חרש להפסוק לא תלין פעולת שכיר אתך, לומר כי אף אם ילין שכרך אל תקללהו אלא	34399
תתבעהו בבית דין (בעה"ט שם), התורה קובעת כאן את גבול המותר, מה שמותר לו לאדם לעשות ולפעול	34400
כשהוא צודק, אמנם צודק הוא הפועל הזה, כי לאחר שעשה את מלאכתו זכאי הוא לקבל את שכרו, הוא	34401
עבד ועמל והתייגע כל היום, זיעה רבה ניגרה על פניו, נתן את כוחותיו כדי שיוכל לקנות את צרכי הבית,	34402
להאכיל ילדיו להלבישם ולזונם.	34403
והנה לאחר כל התקוה הזו, בעוד הוא ממתין בקוצר רוח לקבל את המגיע לו, הוא יוצא מאוכזב ומדוכא,	34404
בעל הבית מלין את שכרו, איננו משלם לו ואין לו במה לבוא ולחזור לביתו לאשתו ובניו, רגליו אינן	34405
נושאות אותו לשוב אליהם, אין בפיו מלה להתנצל בפניהם, הוא באמת צודק בהתמרמרותו על בעל הבית	34406
הזה, שהוא מניחו לילך הביתה ומתייחס באדישות ובקריירות לצרכי הפרנסה שלו.	34407
אכן הוא צודק בדבר הזכות המגיעה לו, וזכותו ללכת לבית דין לשטוח טענתו על בעה"ב, אבל לא יותר	34408
אין קיפוחו מתיר לו גם לקללהו, אין הפועל נעשה בעל בית לפגוע בכבודו ובגופו של עושה עוול, תביעתו	34409
צודקת אבל בגבול, ולא התירו לפסוע אפילו פסיעה אחת מעבר לגבול שניתן והותר לו.	34410
טבע האדם הוא שאם הותר לו לצורך, הוא מתיר לעצמו אף שלא לצורך והוא עובר את הגבולין, כיון שיש	34411
לו טענה על חבירו בגלל שמצא בו עוון אחד, הוא נפסל אצלו לגמרי, נמאס בעיניו, מבטל כל מעלותיו עד	34412
שמרשה לעצמו לקללו ולהזיקו בפה, ועל כן הזהירה התורה לא תקלל חרש.	34413
ת"ר מעשה בחסיד אחד שהיה גונח מלבו צועק מפני כאב הלב, לא היה יכול להשיב רוחו (רש"י), ושאלו	34414
לרופאים ואמרו אין לו תקנה עד שינגח חלב רותח משחרית לשחרית, לימים נכנסו חביריו לבקרו כיון	34415
שראו אותו העז קשורה בכרעי המיטה, חזרו לאחוריהם ואמרו לסטים מזויין בביתו של זה ואנו נכנסין	34416
אצלו? ישבו ובדקו ולא מצאו בו אלא אותו עוון של אותו העז, ואף הוא בשעת מיתתו אמר, יודע אני שאין	34417
בי עוון אלא עוון אותו העז שעברתי על דברי חבירי (בבא קמא פ').	34418
והרי כאן תמיהה ופליאה, מדובר במי שלוקה במחלה מסוכנת, והלא על פיקוח נפש מצוה לחלל את השבת	34419
ולהאכילו דברים אסורים וטמאים? וכן מצאתי בשיטה מקובצת שמביא בשם המאירי שהוא מתמיה כן	34420
עיי"ש, והמהרש"א גם שואל כזה עיי"ש, ועוד הלא העז היתה קשורה בכרעי המיטה, ואין חשש שתלך	34421
בשדות להזיק? אלא טבע האנשים מכיוון שהם רואים חסרון במישהו, אף שהוא אדם המעלה וגם אדם	34422
גדול, הם דנים ושופטים אותו כולו לרעה, מתרחקים ממנו וכל המעלות והזכויות שלו נעלמות מעיניהם.	34423
וכאן אצל חביריו של החסיד ר' יהודה ב"ר אילעאי למדים אנו, כי אף שחזרו לאחוריהם ולא נכנסו לביתו	34424
אפילו כדי לקיים מצוות ביקור חולים, הרי ישבו ובדקו ומצאו שאין בו אלא אותו עוון, כלומר שעוון העז	34425
לא השפיע עליהם לחרוץ עליו דין כללי לרעה, אלא הם שלטו בשכלם הישר ולבם הטהור, שלא להגרר	34426
אחרי המקרה היחידי הזה כדי לדון על הכלל כולו, והוא נשאר בעיניהם אותו החכם, אותו האיש השלם	34427
כפי שהיה ידוע להם קודם.	34428

חכמתם ומוסרם עמדו להם לצמצם ולבודד את העוון הזה, מכל המעלות והמדריגות האחרות של החסיד	34429
ההוא, הם ידעו להגביל את ביקורתם למקום הדרוש בלבד, ולא נסחפו לבטל כל המעלות של החסיד ר"י	34430
ב"ר אילעאי, שאמרו עליו אשה יראת ה' היא תתהלל זה דורו של ר"י ב"ר אילעאי שהיו שישה מתכסין	34431
בטלית אחד (סנהדרין כ'), ר' יהודה ב"ר אילעאי הטביע את חותמו על דור שלם, שכולם יתנהגו כמותו	34432
בהסתפקות ובבטחון, בגלל רוממות נפשו היתה השפעתו גדולה ביותר.	34433
ומלבד מה שהיה דוגמה לעצמו שימש גם דוגמה לאחרים כן סיפרו חז"ל (נדרים מ"ט), זימנא חד גזר	34434
רשב"ג תעניתא ור' יהודה לא אתי לבי תעניתא, וכששלחו רבנן שלוחים להביאו לבי תעניתא אמר אין לי	34435
כסות, כי אשתו הלכה עם טליתו לשוק, והמהרש"א מבאר כי אין כאן משום ענין לא תלבש כי היה הבגד	34436
הזה מיוחד לשניהם, והעוני והיסורים לא העבירו את ר' יהודה מדעתו.	34437
בניו היו מתים בחייו (מו"ק כ"א), ואיסי בן יהודה שהיה מונה שבחן של חכמים, אמר על ר' יהודה ב"ר	34438
אילעאי שהוא חכם לכשירצה (גיטין ס"ז), ופי' מהרי"ץ חיות והנה ידוע בנסיון שלא כל הזמנים שווים,	34439
בזמן שאדם בצער או בכעס או במעמד העוני, אינו עלול בשעה זו להעמיק במדע, ור' יהודה חכם	34440
לכשירצה בכל עת שהיה רוצה להעמיק בחכמה, היה נקל בעיניו להפשיט את עצמו מעולם התחתון	34441
ולהשתדל בדעה ובתבונה.	34442
וכי יהיה איש שונא לרעהו וארב לו וקם עליו והכהו נפש ומת, לא תחוס עינך עליו ובערת דם הנקו	34443
מישראל וטוב לך (שופטים י"ט), ובבעה"ט סמך לא תסיג גבול רעך אשר גבלו ראשונים לרוצח, שלא	34444
תאמר הואיל ומותר להרוג הרוצח אסיג גבולו, שלא יהא ממונו חמור יותר מגופו, הנטיה הטבעית באדם	34445
שלא לשמור על הגבול, הוא עומד ומצפה לאותו הרגע ולהזדמנות שיהיה יכול להתפשט ולהגשים שאיפות	34446
נסתרות, לעבור על הגבול ולבצע רצונות אף בדבר שאיננו מותר מתוך הסתמכות על ההיתר.	34447
הרי מותר ומצוה להרוג את הרוצח, ומוצא אז שעת כושר מתאימה להתיר לעצמו לשדוד את ממונו, עושה	34448
קל וחומר אם מותר להורגו ודאי מותר לשדוד ממונו, אבל התורה מיד מגיבה ואומרת, אל תנצל את	34449
השעה לעשות הנאה לעצמך בדבר שאיננו מותר, אל תעבור את הגבולין, ולימוד גדול הוא זה איך על	34450
האדם לשלוט על עצמו שלא יעבור את הגבולות, אלא הכל במידה ובלב טהור חק נתן ולא יעבור, אל	34451
תרשע הרבה (קהלת ז'), פירש"י ז"ל אל תרשע הרבה להתאכזר אפילו על הרשעים יותר מן הראוי.	34452
(מעייני החיים).	34453
	34454
מאמר רנח	34455
הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא (ויקרא י"ט י"ז).	34456
אדם טעון התעוררות תמידית בכדי שיחיה על פי חשבונו של עולם, ולהזכירו שעליו לציית ולשמור	34457
מצוותיו של הקב"ה, וזה הוא היסוד של מצות תוכחה, לעורר את האדם על חיובו לציית ולשמור פיקודי	34458
ה' ומצוותיו, אולם ישנם תנאים מסויימים אשר רק בקיומם יצליח המעורר בתוכחתו, והם אופן התוכחה	34459
וזמן התוכחה.	34460
אופן התוכחה, אפשר לעורר את האדם באחד משתי אופנים, א) לדבר על עצם העבירה ולהוכיחו שלא	34461
לגשת לביצוע פעולה עבריינית מאחר שהעוולה גדולה היא, ב) לברר לאדם יסודות האמונה בה' בשכר	34462
ועונש, ועל תוכן מהות עולם הזה ועולם הבא, ובגלל ידיעתו והבנתו הברורה בדרכי ה' ימנע עצמו מביצוע	34463
עבירות.	34464
ואפשר דיותר כדאי להוכיח בבירור יסודות האמונה בה', מאשר ליכנס בדיבור על פעולות פרטיות, מכמה	34465
טעמים, ראשית יש להמנע מלדבר ישר על עבירה מסויימת, דהנה מצינו סדר תעניות כיצד? מוציאים את	34466
התיבה לרחובה של עיר, ונותנים אפר מקלה על גבי התיבה ובראש הנשיא ובראש אב בית דין, וכל אחד	34467
ואחד נותן בראשו, הזקן שבהם אומר לפניהם דברי כבושין (תענית טו א'), וברש"י כבושין לשון עצירה	34468
כמו מכבש שכובשים את הלבבות להחזירם למוטב.	34469
ויש לפרש דברי כבושים דהזקן צריך לכבוש עצם הענין, להחביאו ולא לגלות מלא היקפו ורוחבו,	34470
לפעמים על המוכיח להתחמק מלהגיד הכל בכדי שלא להביא קטרוג חס ושלום, אולם יש לומר	34471
דהתעוררות ודיבור על יסודות, יותר מועיל מסיבה חיובית, לא רק מפאת שדיבור על הפרט בכוחו לעורר	34472
קטרוג חס ושלום, דהנה אמרו חז"ל כשם שמצוה לומר דבר הנשמע, כך מצוה שלא לומר דבר שלא נשמע	34473
(יבמות סה ב).	34474
ביאור הדברים דמצות תוכחה כרוכה בתנאי שירגיש המוכיח שדבריו יתקבלו, ויועילו למקבל התוכחה	34475
להחזירו בתשובה על עונו, ואם המוכיח מרגיש שלא יתקבלו דבריו לא נצטוה במצות תוכחה, נמצא	34476
דמצות התוכחה לא נאמרה עבור המוכיח, שעליו למחות במקום שרואה עוול הנעשה, אלא עבור תועלתו	34477
של המקבל בכדי להחזירו בתשובה.	34478

מאחר דתכלית תוכחה הוא עבור המקבל שיחזור בתשובה, הרי כשיתבררו לו יסודות באמונה, יבין היטב	34479
הסיבה לשנות דרכו בחיים, יסודות שאינן ברורות ורפויות, מהווים לאדם חוסר הבנה בה' ובציוויו,	34480
ומתרפה אצלו הסיבה לשנות דרכו באופן מהותי, אולם יסודות חזקות וברורות באמונה, מהווה אצל האדם	34481
חשק ורצון לשנות דרכו ולהחזיק בו. (עץ הדעת).	34482
	34483
מאמר רנט	34484
לא תקם ולא תטר את בני עמך ואהבת לרעך כמוך (ויקרא י"ט י"ח).	34485
רופא כי יתן סם מרפא וימזוג בו איזה חלק מארס נחש, כמובן שיתן רק מידה קטנה שלא יפסיד לגוף, ורק	34486
אז מביא התועלת הנרצה בהיותו ממוזג ביחד עם יתר הסמים הנדרשים, ואם יאמר הרוקח האי מבין	34487
להחסיר החלק הזה, או שיתן תרופה המבטלת אותו רעל נגדי אולת היא לו, באשר הרופא הוא היודע	34488
בחכמת הרפואה, כי נחוץ הוא ומזוג בודאי באופן שלא יזיק.	34489
כן הבורא ב"ה ברא את האדם ממוזג באופן זה, והאדם הוא עולם קטן וכל מה שנמצא בעולם נמצא באדם,	34490
וגם ארס הנחש נמצא בו, אבל צריך שיהיה נשאר ממוזג באופן זה שרצה הבורא ב"ה שלא יזיק, אבל	34491
חלילה לו להמית איזה כח מכוחותיו, שאז תחסר נפשו ולא תהיה עליו תורת האדם לפי רצון הבורא ב"ה,	34492
שרצה ושמצא לטוב מאד בחכמתו העליונה דוקא בעולם כזה ובריאה כזו!	34493
וזהו מה שמצינו לחז"ל אשר דבריהם כגחלי אש (יומא כ"ג.), כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר כנחש	34494
אינו תלמיד חכם, שבאמת אין ראוי וגם אי אפשר להמית לגמרי כח אחד מכוחות האדם, ואם אנו רואים	34495
תלמיד חכם שאינו נוקם ומוחל על עלבונו, והעולם הפשוט חושב שהוא מפני שתלמיד חכם הוא, ולא עוד	34496
אלא שבזה ניכר שהוא תלמיד חכם, תדע שאינו תלמיד חכם! אל תאמין שנשרש מקרבו כל ארס הנחש	34497
שצריך ומוכרח להיות באדם לפי רצון הבורא! ופריך בגמ' והכתיב לא תקום ולא תטור? ומשני ההוא	34498
בממון.	34499
היינו בנוגע לעניני ממון אפשר לאדם ומוכרח הוא להחליש כח הנחש שבו ולא להקפיד כלל, ושלא	34500
להרחיב את הכח הזה למען לא יעדף המזג, אבל צערא דגופא אינו רשאי למחול, וגם אי אפשר להשריש	34501
מקרבו במידה כזו שיחסר המזג, תו פריך הגמ' והתניא הנעלבים ואינם עולבים וכו', ומשני דנקיט ליה	34502
בלביה, שהמידה הנדרשת היא רק למנקט בלביה, ולא שיתפרץ האדם החוצה לעלוב ולהשיב.	34503
במידה כזו צריך האדם להתחזק ולהאיר אור שכלו, להחליש כח הנחש שנמצא בו ולהעמידו במזג כזה,	34504
וע"ז נאמר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו! תחת אשר האיר דעתו שהוא שמש המאיר בתוך החושך	34505
הנמצא באדם, אבל להמית אין צריך ואי אפשר! ותו פריך והאמר רבא כל המעביר על מדותיו וכו', ומשני	34506
דמפייס ליה ומפייס, ועיין במהרש"א מה שפי' על שרי למאן דמצערן, שהוא רק אם לא נתפייס תיכף	34507
יראה שיתפייס אח"כ.	34508
אבל אם לא מפייס אותו אז יחזיק רגש הנקמה בלבו במידה כזו, שבנוגע לעניני ממון לא יתעורר לנקום	34509
כלל וגם לא יטור מאומה בלבו, וגם אם צערו חבירו בכ"ז לא יתעורר עד כדי שיתפרץ רגש הנקמה חוצה,	34510
ואי מפייס ליה יתפייס, ממילא תחת אשר אחרים בהתעורר אצלם רגש הנקמה לא ירצו בפיוס, וכל חפצם	34511
שיוציאו הנקמה אל הפועל, המתנהג ע"פ דרך התורה ירצה אדרבה כי יפייסו חבירו, למען השתק סערת	34512
רגש הנקמה בלבו, ואז האדם הוא על מתכונתו לפי רצון הבורא בטבע הבריאה, ממוזג בנועם מזגו ודקותו	34513
אבל לא יותר כי אז יחסר המזג. (עץ הדעת).	34514
	34515
מאמר רס	34516
לא תקלל חרש ולפני עיור לא תתן מכשול ויראת מאלהיך אני ה' (ויקרא י"ט).	34517
כידוע כל דבריהם של הראשונים ז"ל שקולים ואין בהם מלה מיותרת, לכן פלא הוא כי רש"י חוזר על	34518
ענין אחד באריכות גדולה חמש פעמים בפרשת קדושים ופ' בהר, לא תקלל חרש ולפני עור לא תתן	34519
מכשול ויראת מאלהיך אני ה', רש"י, לפי שהדבר הזה אינו מסור לבריות לידע אם דעתו של זה לטובה או	34520
לרעה, שיכול להשמט ולומר לטובה נתכוונתי, לפיכך נאמר בו ויראת מאלהיך המכיר מחשבותיך, וכן כל	34521
דבר המסור ללבו של אדם העושהו ואין שאר הבריות מכירות בו, נאמר בו ויראת מאלהיך (קדושים	34522
ראשון).	34523
מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלהיך אני ה', רש"י יכול יעצים עיניו כמי שלא רואהו, לכך	34524
נאמר ויראת מאלהיך, שהרי דבר זה מסור ללבו של עושהו שאין מכיר בו אלא הוא, וכל דבר המסור ללב	34525
נאמר בו ויראת מאלהיך (סוף שליש), ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלהיך אני ה', רש"י, כאן הזהיר	34526
על אונאת דברים שלא יקניט את חברו, ולא ישיאנו עצה שאינה הוגנת לו לפי דרכו והנאתו של יועץ, ואם	34527

תאמר מי יודע אם נתכוונתי לרעה, לכך נאמר ויראת מאלהיך, היודע מחשבות הוא יודע, כל דבר המסור	34528
ללב שאין מכיר בו אלא מי שהמחשבה בלבו, נאמר בו ויראת מאלהיך (בהר שני).	34529
אל תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלהיך, רש"י, לפי שדעתו של אדם נמשכת אחרי הרבית וקשה	34530
לפרוש הימנו, ומורה לעצמו היתר בשביל מעותיו שהיו בטלות אצלו, הוצרך לומר ויראת מאלהיך, או	34531
התולה מעותיו בנכרי להלוותם לישראל ברבית, הרי זה דבר המסור ללבו של אדם ומחשבתו, לכך הוצרך	34532
לומר ויראת מאלהיך (שם חמישי), לא תרדה בו בפרך ויראת מאלהיך, רש"י, מלאכה שלא לצורך כדי	34533
לענותו, אל תאמר לעבד עברי החם לי את הכוס והוא אינו צריך, עדור תחת הגפן עד שאבוא, שמא תאמר	34534
אין מכיר בדבר אם לצורך או לא ואומר אני לו שהוא לצורך, הרי הדבר מסור ללבו לכך נאמר ויראת.	34535
כאן מתגלים לנו ניצוצות מהעומק של היראה, נגיע נא בעצמנו אם היו שואלים אותנו מהי יראה, מה היתה	34536
תשובתנו? יראה היא דקדוק במצוות, יראה היא לעשות המצוות בכוונה, יראה היא פחד מהגיהנום, בודאי	34537
בכולם יש נקודה של יראה, אך בעומקה לא נגענו בכל אלה, התורה מגלה לנו כאן בחמש דוגמאות, כי	34538
מקומה של היראה הוא במסותרים שלנו, ביצרי מעללי איש ובעלילות מצעדי גבר, בדברים המסורים ללב	34539
שאינן שום אדם יכול לדעת כוונתנו, זולתי האדם עצמו והקב"ה היודע מחשבות, שם הוא מקומה.	34540
כל חמישה היכי תימצי של יראה בפסוקים הנ"ל הם במצוות בין אדם לחברו! בחמישה יחסים אל בני אדם	34541
אשר קבל עולם יכולים להראות עצמנו כתמימים וטובי לב, בעוד שבלבנו מקננת נגיעה עצמית, בהם אנו	34542
נבחנים אם יש בנו יראה או לא, עיור בדבר, נצרך לעצה, הצריך לכסף, הוא אשר אמרנו, היחס העמוק	34543
בין הבורא ית' ובינינו, שהוא ית' אומר אנכי אלהיך, ואנחנו קוראים אותו אלהי שהוא ית' דיבר עם כל	34544
אחד מאתנו, והתוצאה מזה היא שהיראה חודרת לעומק הלב.	34545
לא תראה את חמור אחיך או שורו נופלים בדרך והתעלמת מהם הקם תקים עמו (כי תצא שני), רש"י לא	34546
תוכל להתעלם לכבוש עיניך כאילו אינך רואה אותו, איסור ההתעלמות הנובע מיראה מזכיר לנו את ענין	34547
ההרדמה המצוי בעולם, וכבר דברנו כי היראה היא הסרת השכרות וההרדמה, כאן אנו רואים כיצד	34548
מסירים את ההתעלמות וההרדמה הלכה למעשה, ולא יזהו מעמקים צריך האדם לרדת בעצמו כדי שיהיה	34549
לבו ער באמת.	34550
לפי הנתבאר מצאנו פתח להבין דברי רבינו יונה שהם לכאורה מופלאים, הוא מביא בשער השני סי' י"ט	34551
דברי קהלת, מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה, ורוח הבהמה היורדת היא למטה לארץ, וכתב על	34552
זה, פירוש מי יכיר הצדיקים והרשעים בעוה"ז, כי יש רשעים אשר מעשיהם במחשך לא יכירו בהם בני	34553
אדם, ויש צדיקים שייראו שמים בסתר, וביאור לשון המקרא כן הוא.	34554
מי יודע רוח בני האדם והם הצדיקים העולה היא למעלה, כי יש הרבה צדיקים שאין אדם יכול לגזור	34555
עליהם שהם צדיקים באמת וכי תעלה נפשם למרום, כענין שנא' כי האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב,	34556
וגם רבים מן הצדיקים יראי שמים בסתר ואין צדקתם מודעת, וכענין שנא' והצנע לכת עם אלהיך, ורוח	34557
הבהמה, גם יש רשעים שאין אדם מכיר במעשיהם, שנא' והיה במחשך מעשיהם ויאמרו מי רואנו.	34558
אי אפשר להכיר בעוה"ז צדיק ורשע? הלא המדקדק במצוות הוא צדיק והעובר עליהן הוא רשע! המפתח	34559
לדברי ר"י הוא בסוגיא דידן, יתכן שאדם מדקדק במצוות ואף מהדר בהן, אבל בדברים המסורים ללב הוא	34560
נותן עצה מתוך נגיעה עצמית ואומר לטובה נתכוונתי, בבוא זקן מעצים עיניו כמי שלא ראהו, תולה	34561
מעותיו בנכרי להלוות ליהודי בריבית, ומכל אלה אין אדם יודע וכולם מחזיקים אותו לצדיק, ואדם זה	34562
במחשך מעשיו ואומר מי רואני, בנקודת העומק שבלבו אין ה' אלהיו! לעומת זה יש צדיק המסתיר מעשיו	34563
הטובים, וכולם מחזיקים אותו לאיש פשוט והדיוט.	34564
בזה נפתח לפנינו שטח רחב בעבודה, היראה בעומק הלב אינה מצטמצמת בצירורים שהתורה מצווה עליהם	34565
ויראת, על ענין זה בנה החוה"ל את כל שער יחוד המעשה, מהו יחוד המעשה לאלהים? הוא הכוונה בנראה	34566
ובנסתר במעשה עבודת האלהים, להגיע אל רצונו בלבד מבלי רצון הברואים, עוד מבאר שם כי בכל	34567
מעשי עבודה שאחרים רואים, יכולה להתעורר מחשבה עכשיו רואים שאני צדיק, מחשבה זאת היא מאד	34568
אנושית וקשה להיגמל ממנה, יותר גרוע הוא אם אדם עושה במיוחד מעשה טוב כדי למצוא חן בעיני	34569
רואיו, מחשבות בלתי רצויות אלו מתעוררות בעיקר במצוות בין אדם למקום, אדם עשוי להאריך בתפילה	34570
להדר בסוכה נאה ואתרוג נאה כדי שיראו הכל שהוא צדיק.	34571
בחמשת המצוות בין אדם לחברו המסורות ללב יכול אדם להשטמ ולומר לא ראיתי, לטובה נתכוונתי	34572
וכדומה, במצוות בין אדם למקום הוא עשוי להדר ולהיראות צדיק, ועמוק בלבו הוא רוצה למצוא חן בעיני	34573
הבריות, בנקודת עומק של הלב הוא מקומה של היראה האמיתית, לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר	34574
ומודה על האמת ודובר אמת בלבבו.	34575
מקומה של היראה הוא בסתרי הלב, הרוצה להגיע אליה מוכרח להיות מודה על האמת, אם אומרים לו לא	34576
התכוונת לטובה והוא מסוגל להודות על זה, הרי הוא מסתכל במבט של אמת על עצמו, ובזה הוא יכול	34577

להגיע ליראה אמיתית, ואם הוא מודה על האמת שאחרים מוכיחים אותו עליה, יוכל גם להיות דובר אמת	34578
בלבבו, שהוא בעצמו תופס את הכוונה הלא טהורה בלבו ונזהר ממנה, זהו ירא שמים אמיתי.	34579
(עלי שור ח"ב עמ' תצ"ט).	34580
	34581
מאמר רסא	34582
לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך (ויקרא י"ט י"ז).	34583
טובה תוכחת מגולה היוצאת מאהבה מסותרת, באתי להוכיח אתכם ולזרז את כבודכם הרמה, שתראו	34584
להתאמץ בכל עוז איש לפי שכלו וענינו, לחזק לימוד המוסרי בכל תוקף ועוז, והעיקר להטות לבב גדולי	34585
העם, אשר בית ישראל סרים למשמעתם, שהמה יתנו השתדלותם בזה כפי אשר יהיה לאל ידם, דבר קל	34586
הוא אם תתנו לב לזה לעשות הדבר בהשכל למען האמת!	34587
אל יקל נא בעיניכם הדבר לזכות את הרבים, לעוררם אל המלחמה החזקה, היא מלחמת היצר אשר לא	34588
תקום ולא תהיה בלי לימוד המוסרי כראוי, וכל התורה מלומדה, אשר לזאת רוח קלה תהדפנו, כמאמר	34589
הז"ל כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת (אבות).	34590
אי לזאת מי לא יבין ההכרח הגדול ללימוד המוסרי בעתותינו אלה, אשר הפרנסה דחוקה והעבודה	34591
מתמעטת, מי יתמוך גורלה ומי יגדור פרצותיה אם לא לימוד המוסרי, המטהרת כל תחלואי הנפש	34592
למעמיקים בה כראוי, לזאת אשריכם אשר באה מצוה רבה הלזו לידכם, מתנה גדולה היא מאת ה' ית"ש,	34593
תקבלוה באהבה ותעשו בנפש חפצה בכל עוז ותעצומות, ותקבלו שכר כולם בזה ובבא.	34594
(אור ישראל מכתב י"א).	34595
	34596
מאמר רסב	34597
לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך (ויקרא י"ט י"ז).	34598
אמר שלמה המע"ה החכם מכל אדם (משלי כ"ט), איש תוכחות מקשה עורף פתע ישבר ואין מרפא, וכתב	34599
המצודות איש הצריך לתוכחה ומקשה ערפו ולא יאבה לשמוע, ישבר פתאום ואין מי ירפא לו, ואני אוסיף	34600
על דבריו, איש תוכחות פי' בנינו האישי במצב הרוחני בנוי על תוכחות, כי אין אדם רואה חובה על עצמו,	34601
וכמו בתלמוד תורה שאמרו חרב על שונאיהם שעוסקים בד בבד, ואמר ר"י את בר לקישא? דאילו בר	34602
לקישא הוה מקשה לי כ"ד קושיתא ומתריצנא לו כ"ד פירוקא ומתוך כך רווחא שמעתתא.	34603
הרי כי אין הלכה מתבררת רק ע"י התנגדות זה לזה כאויבים, לרצות ולסתור את דבריהם, על אחת כמה	34604
וכמה במוסר ומדות, אשר הטבע הוא בעוכרי מוסר ומדות, ויעוור עיני חכמים כל שכן בלתי חכמים, כי לא	34605
רבים יחכמו, הטבע מחייב לאוהב בדמות אויב, להקשות לו כ"ד קושיות על כל פסיעה ופסיעה וישיב לו	34606
כ"ד פירוקי, ודוקא מתוך כך רווחא הלכה, ולכן אמרו באבות איזוהי דרך טובה שידבק בה האדם? ר'	34607
יהושע אומר חבר טוב, ופי' הרע"ב כדי שיוכיחנו על דבר שאינו הגון, ואם ר' יהושע היה צריך לחבר	34608
להוכיחו מה נענה אנן אבתריה.	34609
איתא במדרש ויגש על הפסוק ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו, אמר אבא כהן ברדלא אוי לנו	34610
מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה, כשעתיד הקב"ה להוכיח לכל אחד ואחד לפי מה שהוא יעו"ש, הרי כי	34611
כל אחד צריך לתוכחה, ורק אהבת התוכחה עצה היעוצה לאדם לצאת מפח יקוש, מעוכרי טבעי האדם בכל	34612
פסיעה ופסיעה, ולכן אמרו דרך טובה לאדם חבר טוב להוכיחו תמיד ואז ינצל.	34613
וזהו איש פי' מין האדם הבנוי על תוכחות דוקא, ודקדק הכתוב לאמר איש כי גם היותר גדול צריך תוכחה,	34614
כי איש מורה על גדולת האדם כענין והאיש משה גדול, ואפילו האיש אם מקשה ערפו פתע ישבר, ומי לנו	34615
גדול מדור המדבר והוצרכו לתוכחה, כי כל משנה תורה מלאה הרבה תוכחה.	34616
ומה מאד מאמת זה הפסוק את דברינו בפרשת העגל, סרו מהר מן הדרך עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו	34617
ויזבחו ויאמרו אלה אלוהיך ישראל, היש עון גדול מזה עד שהמלך במסיבו נרדי נתן ריחו, והנה כתוב	34618
אחרי זאת פסוק אחר, ראיתי את העם הזה והנה עם קשה עורף הוא ועתה הניחה לי ואכלם, והנה לכאורה	34619
נגד עון גדול כע"ז מה שייך להזכיר קשיות עורף, והלשון משמע דוקא בשביל כי ראיתי והנה עם קשה	34620
עורף הוא ולכן אכלם, אלא ודאי כי אין יותר גדול מקשיות עורף כי רחוק מתשובה ולכן אכלם.	34621
וכן נשנה במשנה תורה דוקא בשביל קשיות עורף, הרי כי עיקר החטא בשביל מיאון התוכחה, ומודה	34622
ועוזב ירוחם פי' אוהב תוכחה, ולכן בן אוהב תוכחה ישמח אב פי' אבינו שבשמים, ולכן סיים שם הפסוק	34623
פתע ישבר, כענין שנאמר בפ' כי תשא ובמשנה תורה, רגע אחד אעלה בקרבך וכליתיך, ולכן בחר רבי	34624
יהושע דרך טוב לאדם, שיבחר לו חבר טוב המצוי עמו תמיד להוכיחו.	34625
והנה אם דור המדבר דור דעה דור שהיו נביאים כולם, שהרי פנים בפנים דבר ה' עמהם, ומקרא מלא דבר	34626
הכתוב שלא היו אוהבים תוכחה כפי היאות למדרגתם הגדולה, מה נאמר אני ואחרים כערכי דלי הערך,	34627

אזובי הקיר כמוני היום שונאי תוכחה, אי מיום הדין אי מיום התוכחה! אין לנו אלא לבחור חברים	34628
להוכיח זה את זה, ואז"ל (סוף תמיד) בזמן שתוכחה בעולם נחת רוח בעולם, ולפי הנ"ל מבואר כי בן אוהב	34629
תוכחה ישמח אב ונחת רוח בעולם, נזכה לשמח אבינו שבשמים בדעת ובמעש בתוך כלל ישראל אכ"ר.	34630
(אור רש"ז).	34631
	34632
מאמר רסג	34633
לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך (ויקרא י"ט י"ז).	34634
יכול לא תכנו ולא תסטרנו לא תקללנו, ת"ל בלבבך בשנאה שבלב הכתוב מדבר (תו"כ), אצל העולם	34635
המתורבת מקובלות גם כן חשיבות הנאמנות והאהבה בין איש לרעהו וגנות שנאת אחים, אולם כאן גילתה	34636
התורה שאין הכוונה לאותן מדות במובן השטחי כמקובל בין הבריות, אשר בפיהם יברכו את רעיהם	34637
ובקרבתם ישימו ארבע, אלא צריכים להמנע משנאה גם בלב ולא רק באופן גלוי, וכן במצות ואהבת לרעך	34638
כמוך מסיים הפסוק אני ה', כלומר שלא תחשוב שמספיק מה שאתה מראה את עצמך כאוהב, שהרי הבוחן	34639
כליות מבין לרוחך ויודע את הרהורי לבך, אם אתה באמת אוהב לרעך או רק עושה את עצמך, זאת היא	34640
סגולתה של תורה שהיא אמיתית ואינה סובלת שום צביעות ושקר.	34641
אכן לא בחינם דורשת התורה זכות הלב מכל שמץ טינא על חברו, משום שאין כוחנו אלא באחדות	34642
ובאהבה הדדית ומהן תוצאות חיים, בא וראה שלא זכו ישראל לקבלת התורה עד שנאמר עליהם ויחן	34643
ישראל בלשון יחיד, כאיש אחד בלב אחד, ואיתא (בתנא"ר כ"ח), כך אמר להם הקב"ה לישראל, בני	34644
אהובי כלום חסרתי דבר שאבקש מכם? ומה אני מבקש מכם אלא שתהיו אוהבין זה את זה ותהיו מכבדין	34645
זה את זה, ולא ימצא בכם עבירה וגזל ודבר מכווער עכ"ל, הרי שהקדים אהבת הבריות לכל גופי התורה	34646
והרחיב בה הדיבור, בזמן ששאר המצוות הזכיר אך ברמז.	34647
אמרו חז"ל מקדש ראשון מפני מה חרב מפני שלושה דברים שהיו בה ע"ז ג"ע ושפיכות דמים, אבל מקדש	34648
שני שהיו עוסקין בתורה ובמצות וגמילות חסדים מפני מה חרב, מפני שהיתה שנאת חנם, ללמדך	34649
ששקולה שנאת חנם כנגד שלוש עבירות, ע"ז ג"ע ושפיכות דמים (יומא ט'): בודאי ששנאת חנם שאינו	34650
אלא איסור לא תעשה, אינו חמור לעצמו אפילו כאחת מהשלושה עבירות החמורות, שכולן במיתת בית	34651
דין וביהרג ואל יעבור, וא"כ איך יובן דברי הגמרא?	34652
ברם אפילו כשנסכים שאין עון שנאת חנם חמור כאחרים, בכל זאת כוחו יפה אפילו מהם בזה שמכרסם	34653
באחדות הכלל ומבטלה, כל הברכות אינן שורות אלא במצב של השלום ואחדות, ובאם נגרם חלילה פירוד	34654
הלבבות נמצא שנתבטל כוחו של הרבים, ומוצא המקטרג מקום להסטיין, הוא אשר דברנו שכוח הכלל תלוי	34655
באחדות, וכשם שלא זכו לגילוי שכינה ולקבלת התורה אלא מתוך אחדות, כן נסתלקה השכינה ונחרב	34656
הבית כשנתבטלה אחדות זו.	34657
מצאנו במיוחד שהקפידה תורה על שנאת הצדיקים כדאיתא בספרי פרשת בהעלותך וז"ל, מגיד הכתוב	34658
שכל מי ששונא את הצדיקים כמו ששונא את המקום, וכל מי שקם על הצדיקים כאילו קם על המקום ע"כ,	34659
אולם איסור זה נוהג גם כלפי הפשוטים בעם, כמ"ש בגמרא אוהב לפרוק ושווא לטעון מצוה בשווא כדי	34660
לכוף את יצרו (ב"מ ל"ב:), ואע"פ שתמיד מצוות פריקה קודמת למצות טעינה משום צער בעלי חיים של	34661
הבהמה, ובמיוחד למאן דאמר צער בעלי חיים דאורייתא, בכל זאת אמרו חז"ל שחשוב יותר להוציא מלבו	34662
את השנאה כלפי חברו מלחוס על צערה של הבהמה.	34663
ופירשו התוס' (פסחים קי"ג:), דמדובר באדם שעבר עבירה ועד אחד הבחין בקלקלתו, דמצוה לאותו העד	34664
לשנאותו משום שהוא רשע, ובכל זאת הדין מחייב שיקדים טעינת בהמתו של רשע זה, לפריקת בהמתו	34665
של אחר כדי לכוף את יצרו, משום דאחרת השנאה שמתחלת כמצוה תביא במשך הזמן לשנאה גמורה, עד	34666
כדי כך הקפידה תורה שנעמוד על המשמר בנצירת לבנו מכל שמץ של מדת השנאה, משום שדרכה היא	34667
זרועה חרס וחורבן, רק בהיותנו במצב של שלום ואהבה אמיתית נוכל לצפות להארת פנים מלמעלה ולבנין	34668
בית המקדש במהרה בימינו. (המוסר והדעת ח"ג).	34669
	34670
מאמר רסד	34671
לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך (ויקרא י"ט י"ז).	34672
בגמ' סוף סוטה מנו חז"ל סדר השתלשלות הדורות עד דור האחרון של עקבות משיחא, חוצפא יסגי הגפן	34673
תתן פריה והיין ביוקר, דברים המקובלים מדור דור נהרסו ונחרבו, ומנו שם בין השאר ואין תוכחה, כי זה	34674
באמת מן הפלאים היותר גדולים, ענין תוכחה הוא כ"כ פשוט ומחוייב עד שאין לייחס זה רק למצב הדור	34675
של עקבות משיחא, הלא תוכחה היא מן הדברים שהשכל מחייבתן, המ"ע של הוכח תוכיח מובן יותר	34676
ממ"ע של השבת אבידה, שאם על ממנו חסה תורה על השבת גופו לא כש"כ.	34677

תוכחה היא מן הדברים שאין על זה חולק, מן הדברים הפשוטים ומקובלים ביותר, וכמו שרואים בחיים	34678
היום יומיים, שגם שני אנשים נכרים זה לזה, אם אחד יראה רבב על בגד חבירו מיד יגיד לו, ולפחיתות	34679
גדולה תחשב אם יראה חבירו בבזיון ולא יגלה לו, וק"ו על עניני רוחניות, וזוהי הפליאה שתמהו חז"ל על	34680
דור של עקבות משיחא, שכ"כ ירדו אחרונות עד פחיתות כזו של אין תוכחה.	34681
ומה שהוא יותר פלא, מה שאנו רואים עד כמה הגיע המצב של אין תוכחה, עד שנתקבל זה לדבר חוקי	34682
שאינ תוכחה, וזהו עומק דברי חז"ל שאמרו אין תוכחה שנכלל בזה אין תוכחה עד קצה האחרון, שזה יהיה	34683
המצב של עקבות משיחא, לא רק שאין מוכיחין זה לזה, אלא הדבר יתקבל לחוק ולהנחה שאין להוכיח זה	34684
לזה כלל, ורש"י ז"ל פירש ואין תוכחה, אין לך אדם שיוכל להוכיח שכולם נכשלים בחטאות, וכשמוכיחין	34685
אומר לו אתה כמוני עכ"ל.	34686
אמרו חז"ל (פסחים קי"ג:), ג' דברים צוה כנען לבניו, אהבו את הגזל אהבו את הזימה ואהבו זה את זה,	34687
ולכאורה תמוה איך מתאים יחדיו הצואה של אהבו זה את זה עם אהבו את הגזל ואהבו את הזימה? אכן	34688
עומקם של דברים הוא, שאהבו זה את זה של כנען הוא ג"כ לתכלית אהבת הגזל והזימה שלא יתכן זה	34689
בלא זה, שאם הוא יאהב את הגזל והשני לא יאהב הרי השני ימנעהו מגזל וזימה, ומהי העצה אהבו זה את	34690
זה.	34691
אהבת זה לזה של עולמנו הוא לתכלית זה לעשות מה שלבו חפץ בלי שום מפריע, שאם הוא יוכיח לחבירו	34692
הרי גם חבירו יוכיח לו, ואיך יוכל למלא רצונותיו ולעשות מה שלבו חפץ, לתכלית זה נתקבלה הנהגה של	34693
ואין תוכחה, עשה אתה מה שלבך חפץ ואני אעשה מה שלבי חפץ, אין לך אדם שיוכל להוכיח שכולם	34694
נכשלים בחטאות, וכשמוכיחין אומר לו אתה כמוני, ושלא להיות כמוהו אינו חפץ ומשום זה אינו יכול	34695
להוכיח.	34696
עוד אמרו (סוטה מ"ט ע"ב), בית הועד יהיה לזנות, חכמת סופרים תסרח, ויראי חטא ימאסו, והאמת תהא	34697
נעדרת, נערים פני זקנים ילבינו, זקנים יעמדו מפני קטנים, בן מנוול אב בת קמה באמה כלה בחמותה,	34698
אויבי איש אנשי ביתו, פני הדור כפני הכלב, הבן אינו מתבייש מאביו, ונראה דמקור דברי חז"ל אלו הוא	34699
מהגמ' (חגיגה י"ד.), י"ח קללות קלל ישעיה את ישראל, ולא נתקררה דעתו עד שאמר להם המקרא הזה,	34700
יראה הנער בזקן והנקלה בנכבד.	34701
המובן של ולא נתקררה דעתו הוא, כמו אחד שמקלל חבירו קללות נמרצות זו אחר זו, ואחר כל זה עדיין	34702
לא נתקררה דעתו עד שאומר לו יפול חץ בלבך, מבינים אנו שזו היא כבר המכה האחרונה שאין למעלה	34703
הימנה, י"ח קללות קלל ישעיה, כל קללה וקללה בפני עצמה היא מחרבת עולמות, ואם לא נתקררה דעתו	34704
עדיין עד שאמר להם יראה הנער בזקן והנקלה בנכבד, מבינים אנו מזה שזו היא כבר הקללה האחרונה	34705
שאינ למעלה הימנה, ואין מה לקלל יותר שזאת היא הפסק החיים לגמרי.	34706
נקודה זו היא המקפת את כל המצב של עקבות משיחא, ונראה מה שאמרו שם חז"ל על יראה הנער בזקן,	34707
אלו בני אדם שמנוערין מן המצות ויראהו במי שממולא במצות כרימון, והנקלה בנכבד יבוא מי שחמורות	34708
דומות עליו כקלות, ויראהו במי שקלות דומות עליו כחמורות, חמורות דומות כקלות זהו המצב של דורנו	34709
אנו, כמעט כל חומר ענינים נאבד בזמנינו, אינם נרתעים מאיסור שבת וכמו שמצינו בחז"ל (במ"ר י"ח	34710
ח'), על אהרן ע"ה שנרתע לאחוריו ואמר שמא מעלתי בשמן המשחה, עריות ואביזריהו כקלות הם	34711
בעינינו, ומה תקוה לאדם אם אבד אצלו החומר מכל דבר!	34712
הסיבה לאבדן החומר מכל דבר הוא מה שנאבד גדלות הענינים, שבלי מחשבה ועיונים תדירים אינם	34713
רואים גדולת הדברים, תרבות זמנינו נבנה על יסוד זה שאין גדלות, הרי אין שום דבר מעכבם מלגשת	34714
במחשבתם, אודות מה ואודות מי אינם מדברים ואינם חושבים? הלא גם במעשה מרכבה יהרסו לחשוב	34715
ולדבר, ולמה? כי אינם רואים גדלות, כל דבר קל בעיניהם ומזה חמורות נעשות כקלות.	34716
מהיכן נתגדלו הגדולים שלנו אם לא מכח זה שראו והכירו גדלות הענינים, העריכו והחשיבו כל מעשה	34717
וכל דבר והכירו גדלות, מהיכן הכירו הם את יוצרם מיד בצאתם לאויר העולם, וקראו ברגש מה רבו	34718
מעשיך ה' כולם בחכמה עשית מאד עמקו מחשבותיך, ופתחו בשירה ליוצרם הללוהו בנבל וכנור, מגין	34719
היתה להם זאת, האם תחת שמים אחרים צעדו רגליהם, ושמש אחרת האירה להם? אלא הם נכנסו	34720
בעומקם של דברים, לא התרשלו מלחזור ולהתבונן בתוך פרטי כל דבר, לא הקטינו שום דבר ולא זלזלו	34721
בהם, ולכן בכל צעד בכל דבר ראו חכמה נפלאה מיוצר בראשית, ועל ידי זה נתעלו ונתגדלו המה אנשי	34722
השם.	34723
לא כן אנו הולכים אחר טבע הגוף אשר בטבעו להקטין כל דבר, עוברים אנו על עולמות שלמים וכנמלה	34724
הם בעינינו, מזלזלים אנו בדברים היותר רמים, רק מפני חסרון שימת לב כראוי להדברים, איפה הם	34725
הדברים שעוד לפני כמה שנים עמדו בחשיבותם ועכשיו עברו ובטלו מן העולם, נקח לדוגמא מחשבה	34726

שכ"כ הרבו מלפנים לרומם ולנשא, ועתה הגיעו הדברים שאיש בעל מחשבה מסתכלים עליו כעל בטלן, איך נאבד זה מן העולם.	34727
איך נאבדה אהבת התורה מישראל, הזו היא אהבת התורה שהיתה צריכה להיות בעולמנו, איך נתקטן ונתדלדל כל זאת, אין זאת אלא עברו וזלזלו והקטינו עד שבטלו מכל וכל, ואמנם לא מציאות הדברים בטלו, לא ולא הדברים הם חיים וקיימים אלא לאנשים לא נשארו, אי להם לבריות מעלבונה של תורה (אבות ו'), אוי לה לתורה אין כתיב כי התורה בחשיבותה עומדת אלא אוי להם לבריות.	34728
סוד זה גילו לנו חז"ל הקדושים במילים קצרים באומרם (ברכות ו'), כרום זולות לבני אדם אלו דברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלין בהם, איך זה אפשר שדברים העומדים ברומו של עולם יעשו כאפס וכאין, התשובה היא ובני אדם מזלזלין בהם, מזלזלין ומזלזלין עד שתתאפס ואפס אין יכולים לראות, ומי שרוצה להנצל מבאר שחת אין להסיח דעתו מדברי חז"ל אלו, ויהיו שנונים על שפתי וחוקקים על לוח לבו ובזה יצליח, וכל זה נכלל במה שאמרו חז"ל שחמורות דומות עליו כקלות.	34729
להתבונן נוראות בדברי חז"ל שאמרו (ע"ז י"ח), עבירות שאדם דש בעקביו הם מסבבין אותו ליום הדין מה זה דש בעקביו? על חפץ גדול אי אפשר לדוש ולעבור מבלי שירגישו בדבר, אבל זהו המהלך מתחילה נעשו חמורות כקלות ואח"כ עובר עליהם מבלי משים, דש בעקביו עד שנעשו לאפס.	34730
ועתה נראה ציורים אחדים במדרגת הנכבד שאמרו חז"ל כי קלות דומות עליו כחמורות, ידוע דברי האבן עזרא (דברים י"ח) בטעם מה שהייבתו תורה לבן סורר ומורה סקילה, מפני שמאחר שהוא זולל וסובא הרי העולם הזה עיקר אצלו ולהכי נידון כאפיקורוס, להשתומם מזה איך דבר שהוא קל בעינינו וכמעט כהיתר נחשב אצלנו, כי מה עשה בן סורר ומורה אכל תרטימר בשר ושתה לוג יין, וגם אם גנב משל אביו, כדבר המותר נחשב לנו, ואצל האבן עזרא כחמורות שבחמורות נחשב, כי הוא ראה בזה שהעוה"ז עיקר אצלו ודן אותו כאפיקורוס.	34731
איתא בגמרא (סנהדרין צ"ט), כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר, כי דבר ה' בזה זה אפיקורוס, מכאן אמר ר' אליעזר המודעי, המחלל את הקדשים והמבזה את המועדות, והמפר בריתו של אברהם אבינו והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה, אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעוה"ב, ואיך השוו מחלל את הקדשים 0 לאפיקורוס 0 אתמהה, 0 זה 0 נובע מיסוד של קלות כחמורות, ובפי' החסיד יעבץ (אבות פ"ג) פירש, המחלל את הקדשים משום שאומר בלבו הלא חולין היו קודם לכן, ומה בכך שהתפיס שם הקדש עליהם, ולא ידע כי כבר חל שם שמים עליהם.	34732
היינו משום שאינו מבין מהו דיבורו של אדם, ואיזה מהפכה נעשית ע"י דיבורו, ולמה אינו מבין באמת זאת, אלא מפני שאינו יודע לעיין בגדלות הענינים, וזה אות על מצבו שאין לו חלק לעוה"ב, שאין חלקו בעולם הרוחני אלא בעולם הגשמי מצבו, מאין נעשה חמורות קלות אם לא מהגשמה, שבעולם מגושם אין גדלות ושום חומר, שבעולם הגשם דיבורו של אדם ללא כלום נחשב, אי אפשר להבין שבעד הוצאה מרשות לרשות פשיטת יד בעלמא נחייבנו סקילה, אי אפשר להבין שתנועה קלה של אדם תחולל מהפיכה כזו.	34733
אכן בעולם הרוחני בעולם של עיון שם אין כלל קלות, ואם מצבו היה בעולם הרוחני אז היה מבין שפיר מה זה קדשים, היה יודע מהו דיבורו של אדם שבוקע רקיעים ממש ולא היה מבטל דיבורו של אדם, וזהו דבר ה' בזה עד שנידון כאפיקורוס, וכן המבזה את המועדות משום שנמסרו לב"ד, וזה אינו מתקבל אצלו כמו שכתב החסיד יעבץ שם, משום שאינו מכיר גדלות ואינו יודע כי אין להשי"ת מועדות אלא אלו, וזהו דבר ה' בזה, מאחר שאין מכיר גדלות ואין אצלו חמורות, הכל נעשה קל ובזוי אצלו, זאת הבינו אנשים שאין אצלם קלות, וקלות דומות עליהם כחמורות וכמו שהם באמת. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' ע"א).	34734
מאמר רסה	34735
לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך (ויקרא י"ט י"ז).	34736
אמרו בגמ' (פסחים ס"ו:), אמר רב יהודה אמר רב כל המתייחר אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו, מנ"ל מהלל דאמר מר התחיל מקנטרן בדברים וקא אמר להו הלכה זו שמעתי ושכחתי, והדבר מבהיל! כי איך מבינים זה שאמרו כל המתיהר על הלל, הלא עליו אמרו חז"ל (שבת ל'), לעולם יהא אדם ענוותן כהלל ואל יהי קפדן כשמאי, ועי"ש שהקניטהו אדם אחד עת היה טרוד בהכנת שבת, והם לא הזיזו את הלל מדרכו אף לא כחוט השערה, ואיך יתכן להגיד על הלל שהיה מתייחר?	34737
ושם בגמ' אמרו אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו מדבורה דכתיב (שופטים ה'), חדלו פרזון בישראל חדלו עד שקמתי דבורה שקמתי אם בישראל, וכתיב עורי עורי דבורה עי"ש, והנה מצינו כי דרגות רבות בנבואה, כן אמרו (יבמות מ"ט): כל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה ומשה רבינו נסתכל	34738
	34739
	34740
	34741
	34742
	34743
	34744
	34745
	34746
	34747
	34748
	34749
	34750
	34751
	34752
	34753
	34754
	34755
	34756
	34757
	34758
	34759
	34760
	34761
	34762
	34763
	34764
	34765
	34766
	34767
	34768
	34769
	34770
	34771
	34772
	34773
	34774
	34775
	34776

באספקלריא המאירה, ואמרו (ספרי רש"י במדבר ל'), זה הדבר משה נתנבא בכה אמר ה' והנביאים	34777
התנבאו בכה אמר ה', מוסיף עליהם משה שנתנבא בלשון זה הדבר.	34778
וכבר דיבר בענין זה בארוכה הרמח"ל ז"ל בספרו דעת תבונות בסופו, ומבואר כי הנביאים היו צריכים	34779
בכה נבואתם לעמוד על רצון ה' בהנבואה, וסוד התורה הוא כי היא ניתנה באספקלריא המאירה, זה הדבר	34780
אשר צוה ה', עוד ישנן מדרגות ובחינות עד אין שיעור תלוי במדת המוכן של הנביא, ומשה שהיה כמראה	34781
המלוטשת בתכלית הזכות והצחות, הוא ודאי אשר הסתכל באיספקלריא המאירה, והוא ודאי אשר קבל	34782
זאת התורה.	34783
כן עד"ז צריכים להבין ענין החכמה, היודע סוד החכמה ומהותה יודע כי גם לחכמה ישנן בחינה של כה	34784
אמר ובחינה של זה הדבר, כי גם לחכמה ישנה דרגה של איספקלריא מאירה בבחינת חכם עדיף מנביא	34785
(ב"ב י"ב), ועד הדרגה של אספקלריא המאירה ישנן מדרגות ובחינות לאין שיעור, והכל תלוי לפי המוכן	34786
של כל חכם וחכם, וכשיודעים כן סוד החכמה מבינים היטב ענין של מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם	34787
(אבות ו'), והם כולם רק כללים והפרטים הינם ממש באין שיעור.	34788
עכשיו כבר נבין פשוט כי המתיהר של הלל מספיק לשנות דרגת הלל בחכמה, כבר נגרע ערך המוכן שלו	34789
ונסתלק ממנו בחינת זה הדבר שבחכמה, ואם אין החכמה בבחינת זה הדבר כבר לא יודעים ממש, והענין	34790
נורא עד מאד כי חז"ל שם אמרו כזה גם במשה רבינו ע"ה, כל אדם שכועס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת	34791
ממנו ממש דכתיב (במדבר ל"א), ויקצוף משה על פקודי החיל, וכתוב ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי	34792
הצבא הבאים למלחמה, זאת חוקת התורה אשר צוה ה' את משה מכלל דמשה איעלם מיניה.	34793
הנה גם במשרע"ה אשר ויקצוף שלו הוא עצמה של תורה הקדושה, גם בכעס כזה כבר חסר מן המוכן	34794
השלם הצריך לחכמה, והחכמה מסתלקת ממנו! חז"ל אמרו כי לא ניתנה התורה ע"י יעקב אבינו ע"ה מפני	34795
טרדה שהיתה אצלו, הרי יתכן כי טרדה של יעקב אבינו ע"ה התהוה בחינה של חכמתו מסתלקת! מעתה	34796
נתבוננה מה עושה כעס שאינו ככעסו של משה רבינו ע"ה, ומה גם כעס עוד יותר גדול כרגיל אצלנו ר"ל,	34797
כמה חכמה כבר מסתלקת הימנו! יתבונן בזה האדם וידע, כי אם אף רק פעם אחת בחייו בא בכעס, כבר	34798
אין לו ולא יהיה לו כל אור וזוהר מחכמה, ומה תקות אנוש אם חכמה יאבד בו, אם לא יחגור בעוז ורסן	34799
למדותיו לא ישים!	34800
ולפי דברינו נבין בפשטות אמרם ז"ל (ב"ב ע"ח): על כן יאמרו המושלים בואו חשבון, המושלים אלו	34801
המושלים ביצרם, בואו חשבון בואו ונחשוב חשבוננו של עולם, וכבר הפליג לדבר על מאמר זה הרמח"ל	34802
ז"ל במסילת ישרים (פרק ג'), כי העצה האמיתית הזאת לא יוכלו לתת אותה ולא לראות אמיתתה, אלא	34803
אותם שכבר יצאו מתחת יד יצרם ומשלו בו ע"ש, ולפי דברינו הלא פשוט, שאם הבא לכלל כעס ולו כעס	34804
של משרע"ה בא לכלל טעות, אם ויקצוף של משרע"ה כבר חכמה מסתלקת, ודאי אלה אשר אינם מושלים	34805
ביצרם לא חכמה להם, ולא יידעו להורות ולייעץ על דבר אמת, נורא מאד למתבונן בכל החשבון.	34806
יוצא מדברינו גודל היסוד של שומע תוכחות, אשר כל חיי האדם תלוי ביסוד זה להתלמד ולהיות תמיד	34807
שומע תוכחות, כי מי הוא אשר זכה להיות מהמושלים ביצרם, ואיך יבנה ויסמוך על חכמתו שלו? וענין	34808
שומע תוכחות הוא כפשוטו להיות שומע, לפני כל הבנה להיות קודם כל איש משים אזנו לשמוע מה	34809
שזולתו אומר, וכן לעשות אם יבין ואם לא יבין כי הזולת ודאי אל האמת מכוון, וכמה הפליגו חז"ל	34810
הקדושים בגודל הענין של שומע תוכחות, כי אין עצה אחרת ממש בשום אופן לכונן דרכיו ביושר אם לא	34811
בשמיעה לזולת, ושומע תוכחות קונה לב! שמעו ותחי נפשכם. (דעת תורה).	34812
	34813
מאמר רסו	34814
הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא (ויקרא י"ט י"ז).	34815
כתב רבינו יונה (שע"ת שער ג'), הוזהרנו בזה שלא נישא חטא בחטא חברינו בהמנענו מהוכיח אותם, ואם	34816
איש אחד יחטא כל העדה יענשו עליו אם לא יוכיחוהו בשבט מוסרם, נמצא דיש חומר בעשה זו משאר	34817
עשין שבתורה, דבכל עשה אם אינו מקיים נענש רק עבור ביטול העשה, ואילו במ"ע דתוכחה אם נמנע	34818
מלהוכיח חברו, מלבד עונש ביטול מ"ע נענש על חטא חברו כאילו היה גורם החטא.	34819
והנה גדרה של מצוה זו הוא עד כמה שיוכל לתקן בתוכחתו, וכמו שאמרו ז"ל (שבת נ"ד ב'), כל מי	34820
שאפשר למחות לאנשי ביתו נתפס על אנשי ביתו וכו', ובדבר שאינו נשמע שאמרו חז"ל שמצוה שלא	34821
לומר, היינו היכא דזה שמוכיחים אותו הוא שוגג ואנו עושים אותו למזיד, אבל היכא דהוא מזיד בלא"ה,	34822
יש מחלוקת בין הראשונים (עיין באו"ח סימן תר"ח ובמ"ב ובביאור הלכה שם).	34823
והנה חיוב האחריות על המוכיח הוא מב' פנים, חדא מגדר הערבות שנכרתו עליה ס' ריבוא בריתות	34824
(סוטה ל"ז), ובזה מתחייב ממש בחטא חברו וכמו ערב דמשלם עבור הלואה, ב' מצד תוכחה אחרי	34825
שחייבה תורה להוכיח ואפשר היה פועל בתוכחתו למנוע החטא, נחשב במניעת תוכחות כגורם, וגודל	34826

חשיבות התוכחה הוא כי עולם חסד יבנה, וכתב הגר"ח מוולוז'ין כי עיקר בריאת האדם להועיל לאחריו,	34827
וכמו שהבורא יתברך ברא כל הבריאה מתוך רצונו להיטיב כן חובתנו ללכת בדרכיו, ועיקר הטובה	34828
לאחרים הוא לזכותם בתורה ומצוות ולהרחיקם מדרכי היצר, וזה החסד הגדול ביותר בעולם שאפשר	34829
לעשות לזולתו, ולכן נצטוינו על זה לא רק בתורת מ"ע בלבד, אלא גם אחריות ממש על מעשי חברו, מזה	34830
יוצא שיסוד התוכחה היא מניעת נזק רוחני מחבירו.	34831
והנה בתוכחה יש חיוב גם על זה שמוכיחים אותו לקבל התוכחה, ומלבד דמפורש כן בדברי קבלה הנה	34832
נראה דזהו חיוב בעיקר המצות עשה, וכמו בברכת כהנים דמפורש בס' חרדים דהמ"ע הוא גם על הישראל	34833
להתברך מפי הכהן, כן הוא גם במצות תוכחה, וביותר יגדל החיוב לקבל תוכחה כי יצר לב האדם רע	34834
מנעוריו, ומושרש בכוחות הנטועים בפנימיותו החזקים ביותר, וגם הלא כל עניני העולם הם נסיונות לאדם	34835
כמש"כ המסילת ישרים, מלבד ההשפעה העצומה מהאנשים אשר סביבו שרודפים כל ימיהם אחרי החומר,	34836
והמלחמה חזקה על האדם מפנים ומאחור, וישנם בעלי ברית הרבה לאין שיעור ליצה"ר הנלחם בו.	34837
במצב כזה הרי צריך האדם לחפש לו מסייעים לדרך השכל ולדרך התורה, והמסייע הגדול ביותר הוא	34838
קבלת תוכחה על מה שנעלם ממנו, והיא המעמידתו על האמת, ועיקר השפעתה של התוכחה הוא בזה,	34839
דהלא האדם אינו רוצה להיות מבוקר, ונמצא דהסביבה פועלת ומסייעת לצד הטוב שבו שיתגבר, וכאשר	34840
מצד טבעו וכוחותיו יהיה מוכן לקבל תוכחה, הרי הוא מתבונן בעצמו שאכן הדבר שהוא עושה אינו הוגן	34841
והוא ראוי לתוכחה, ומקבל תועלת בהשקפותיו ונטיותיו, ואם דוחה מעל עצמו התוכחה הרי הוא משתרש	34842
בדרכו הרע.	34843
וכתב הרא"ש באורחות חיים (מ"ה), שמח בשמעך תוכחות כמוצא שלל רב, והנה הרא"ש הוא מגדולי	34844
הקדמונים ומעמודי ההוראה, וכל מה שהוא כותב הם פסק הלכה, הרי שחיוב גמור הוא לשמוח בשמעו	34845
תוכחות, וענין מוצא שלל רב הוא כמו הצלחה פתאומית שלא פילל ועוד שהיא מרובה מאד, והגדר הוא כי	34846
האדם עומד במלחמת היצר החזקה, ומי שעומד במלחמה כשנמצאים לו פתאים עוזרים נגד האויבים, הלא	34847
תגדל שמחתו לאין שיעור, ופוסק הרא"ש דכך צריך לשמוח מצד התוכחה.	34848
אנחנו מקילים בחיוב התוכחה, וכבר בדורם של התנאים הקדושים אמר ר' טרפון, תמה אני אם יש בדור	34849
הזה מי שמקבל תוכחה, אם אומר לו טול קיסם מבין שיניך, יאמר לו טול קורה מבין עיניך (ערכין ט"ז):	34850
וכש"כ בדורות הללו, אך מ"מ מצות תוכחה נוהגת היום ומבואר כן בכל הפוסקים, ועיקר המכוון בחיוב	34851
התוכחה הוא התועלת הרוחנית של זה שמוכיחים אותו, כי גדולה האפשרות להשפיע ע"י מעשה	34852
וכדאמרין מעשה רב.	34853
והנה אנו זקוקים לרחמים רבים ובפרט ימי הדין, וקי"ל בפרק בתרא דיומא (ע"ו א'), דמדה טובה מרובה	34854
ממדת פורעניות ת"ק פעמים, ואם במדת פורעניות במטה לרעה מסולקים כל גדרי הרחמים והכל לצד	34855
חובה, עד כמה מתגברת מדת הרחמים במדה טובה המרובה במטה חבירו לדרך טובה, בדרך של תוכחה	34856
ובהשפעה של התנהגות של חיזוק בתורה ובמעשים, ועושהו לבן תורה אמיתי, ועד כמה גדולה היא מדת	34857
החסד שמתעוררת עליו לאין שיעור בכל עניני חמלה ורחמים.	34858
על מסית כתבה תורה חמשה סוגי רחמים שנצטוינו למנוע ממנו, לא תאבה לו, לא תשמע אליו, ולא תחוס	34859
עינך עליו, ולא תחמול, ולא תכסה עליו, ובמדה טובה מרובה מתהפך הכל במדה כפולה ומכופלת לרחמים	34860
וטובה, וכמה צריך להיזהר בימים אלה שלא להיות גורם רפיון לחבירו כי בנפשו הוא ח"ו, וישים אל לבו	34861
להיטיב דרכיו ולהתחזק בזהירות במעשים ובשקידת התורה, גם ישים לבו לקבל תוכחה ובכלל קבלת	34862
התוכחה הוא לימוד המוסר, וישמח בשומעו התוכחה כמוצא שלל רב, ויתקיים בו שמעו ותחי נפשכם.	34863
(משנת ר' אהרן ח"א עמ' רמ"א).	34864
	34865
מאמר רסז	34866
לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא (ויקרא י"ט י"ז).	34867
כשאדם מוכיח או מעניש את זולתו, חובה עליו שתבוא התוכחה מפנימיות לבבו, הרי כבר אמרו רז"ל	34868
שרק דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב, לכן אם תוכחתו אינה נובעת מתוך פנימיות, לא תשפיע על	34869
חברו את ההשפעה הראויה, אולם יש בזה גם גדר יותר עמוק, אם אין התוכחה נובעת מפנימיותו הרי אינה	34870
לשם שמים לגמרי, ואם כן הריהי לשם פניותיו הפרטיות, לכן לא רק שתוכחתו לא תועיל, אלא שיהא	34871
נידון עליה כמזלזל בחברו ומצערו לשם הנאת עצמו, ועונשו חמור מאד ח"ו.	34872
וכן מצינו ביהוא מלך ישראל, עיין בס' שמירת הלשון להחפץ חיים זצ"ל (פרק י"ז) מה שכתב בשם	34873
הסמ"ק, שיהוא צדיק גדול היה ועל פי נביא הרג כל עובדי הבעל וכל בית אחאב וביער כל עבודה זרה	34874
מישראל, אך את העגלים שהעמיד ירבעם בן נבט השאיר כי חותמו של אחיה השילוני מצא וטעה	34875

(סנהדרין ק"ב), הרי זה לכאורה שוגג קרוב לאונס, ואעפ"כ בשביל זה נענש על הריגת בית אחאב כרוצח דם נקי, כאמור בהושע ופקדתי על בית יהוא את דמי יזרעאל.	34876
הרי שבשביל שגגה רחוקה כזאת נהפך לו קיום ציווי של הנביא כעבירת רציחה, וכל כך למה? משום שנכשל בעצמו באביזרייהו דע"ז שלהם, לו היתה ההרחקה מע"ז מציאות ממשית בתוככי לבו, לא היה טועה בשום אופן שבעולם, כי הנקודה הפנימית אינה עלולה לטעות, הרי שאם האדם מעניש את חברו והוא אינו זך ונקי, עתיד ליתן את הדין על שציער את חברו. (מכתב מאליהו ח"ג 139).	34877
	34878
	34879
	34880
	34881
	34882
מאמר רסח	34883
לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא (ויקרא י"ט י"ז).	34884
יש להתבונן איך התורה מטילה על האדם כזה ציווי שהוא לכאורה למעלה מכוחותיו? האבן עזרא מביא שהיה צורך שמיד אחרי זה תכתוב התורה את פרשת משפטים, במטרה להדריך את האדם איך לא יכשל בלאו זה, ועל דרך זו אנו זקוקים להדרכה בענין לא תשנא, וכי האדם שונא סתם פתאום? בודאי שיש לו איזו סיבה לשנוא! הלא מדובר באחיך! ואם כן שונאים אז בודאי יש סיבה לדבר, שנאת אח זהו דבר נגד הטבע, אלא ודאי שיש סיבה לשנוא.	34885
וכן אומר בעל אורחות חיים הרא"ש, אל תתן בלבבך קנאה שזוהי חולה רעה שאין לה רפואה, כל מחלה בדרך כלל יש לה רפואה, וכאן אומר הרא"ש שהקנאה זוהי מחלה שאין לה רפואה, זה נורא ואיום! אפילו אם מדובר על מחלת החולי רע, כידוע בימי המלחמה אירגן ר' ישראל סלנטר קבוצה של כשבעים אברכים לטפל עם החולים למרות הסכנה.	34886
הרי שלכל מחלה יש תרופה, אבל לקנאה אין! ומי יאמר לי אין קנאה? כולנו אכולים מן המחלה הנוראה הזו, עד כדי כך שמשה רבינו כשרצה להשתיק את המלאכים לפני מתן תורה, אמר להם כלום קנאה יש בכם? והקנאה מביאה לשנאה נקימה ונטירה, ובכך חוזרת השאלה איך התורה הקדושה באה בדרישה כזו לאדם, לא תשנא את אחיך בלבבך?	34887
אך כידוע שהקנאה היא מקור כל חטאת, גם תלמידי ר' עקיבא לא נהגו כבוד זה בזה, והעונש היה כל כך נורא והכל מקורו בקנאה, גם מרים הנביאה אמרה על משה רבינו, הרק אך במשה דיבר ה' הלא גם בנו דיבר! והספורנו מסביר שהחסרון תלוי בהרגשת המעלה האישית, ההפרעה התחילה בהגשת הלא גם בנו דיבר, גם אנו בעלי מדרגה גבוהה, הלא מרים היא זו שהצילה אותו כשניצבה מרחוק במסירות נפש! ומהרגשת המעלה מגיעים לותדבר מרים.	34888
ומה נענה אנן בתרייהו? אצלנו זה בכל עת ובכל שעה! ואיך התורה דורשת דבר שהוא למעלה מן הכוחות? עוד שאל תשנא אפילו בלבבך בלבד, כ"ש להגיע לדרגת ואהבת לרעך כמוך! אילו היה מדובר בדרישה להתפלל בכוונה יותר, להתרגש יותר, ללמוד באיכות כל זה מקובל, אבל לעבוד על מידת השנאה מי יודע כמה שנים אמור לקחת!	34889
ואפשר לומר שכוונת התורה כאן היא לשים את הדגש, לאו דוקא על לא תשנא אלא יותר על אחיך! יש למשל דוגמא של אח לצרה יולד, לאו דוקא אח מבטן ומלידה, אלא הרגשת אחווה הנוצרת מתוך חוויית צרה משותפת, דוגמא לכך ראינו כשהיינו במחנה ריכוז בעת המלחמה, ובגלל הקור האיום ששרר שם, היינו מתאספים כמה אסירים והיינו עומדים צפופים ולחוצים זה לזה גב אל גב כדי להתחמם, והיינו מעדיפים זה בזמן שעמדנו בלי אכילה, בלי שינה, בלי מלבוש, וכולם הרגישו מין אחווה של גורל משותף של צרת רבים, וזה יצר אהבה בינינו, ועד היום אני נזכר באהבה לצרה דאז.	34890
גם אחי יוסף אחרי שכל כך שנאו אותו בגלל ויקנאו בו אחיו, אבל כשאמר להם אני יוסף וראו את עצמם בצרה ובפחד נעלמה השנאה! ומה אנו היינו עושים? וכי אנו היינו עומדים בנסיון כזה? בשבילנו לעבור נסיון של כתונת פסים זה למעלה מן הכוחות, על היחסים בין אחים אומר המדרש לא כמו קין עם הבל, ולא כמו ישמעאל עם יצחק, ולא כמו עשיו עם יעקב, ולא כמו יוסף ואחיו אלא כמו משה ואהרן.	34891
אח לצרה יולד, יש בכח החבורה לעבור את הנסיון הזה של שנאה, הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד, גם אנו בישיבה השי"ת הזמין את כולנו מארבע תפוצות הארץ לפונדק אחד, עלינו לנצל את החבורה, את החיים בצוותא כדי לפתח בקרבנו אהבת אחים וכל שכן אחר צרה כזו, אחר כזו שואה שעברה על עמנו! ורואים שהקב"ה מקיים את הבטחתו, ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם.	34892
והאדם יכול בהחלט לפתח בקרבו כאלה הרגשים, שכן אנו רואים ההבדל בין אמנון ותמר לדוד ויהונתן, אמנון ותמר אהבה התלויה בדבר בטל דבר בטילה אהבה, אבל דוד ויהונתן אהבה שאינה תלויה בדבר, יהונתן מוכן לוותר על כסא המלוכה למען דוד, כזו אהבה כזו עין טובה, דרך קיצונית לבטל מקרבו את	34893
	34894
	34895
	34896
	34897
	34898
	34899
	34900
	34901
	34902
	34903
	34904
	34905
	34906
	34907
	34908
	34909
	34910
	34911
	34912
	34913
	34914
	34915
	34916
	34917
	34918
	34919
	34920
	34921
	34922
	34923
	34924

הקנאה, והיה מוכן שדוד ימלוך אחרי שאול אביו, ואם ח"ו לא עומדים בנסיון זה אז כמה צריך לפחד?	34925
כמה צריך לעמוד נגד עינינו העונש של תלמידי רבי עקיבא?	34926
גם כאן יש תלמידים שהוריהם שלחו אותם למרחקים ממקומות שונים, על מנת שילמדו תורה ומידות טובות והתנהגות אהבה בין אחים, עלינו להתחנך ביתר מסירות לדון לכף זכות, עין טובה להסכים למה שיש לזולת ולא לפתח קנאה, כמו שאמר הרא"ש לא תתן בלבבך קנאה, וזהו המפתח שעל ידו נמנעים מלהיכשל בלא תשנא את אחיך בלבבך ומגיעים לואהבת לרעך כמוך. (דגל המוסר).	34927 34928 34929 34930
	34931
מאמר רסט	34932
לא תקום ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ה' (ויקרא י"ט י"ח).	34933
אמרו ז"ל בשבת (ל"א.), מעשה בגר אחד שבא לפני הלל להתגייר, וא"ל למדני כל התורה כולה על רגל אחת, אמר לו כל מה דעלך סני לחברך לא תעביד, וקשה שהרי השאלה היתה שרצה ללמוד כל התורה דוקא על רגל אחת, ואם היה שוטה האיך השיבו חכם גדול כהלל דברי חכמה והרגש דק, אשר צריך להיות חכם להבין דבר קשה כזה, ומי שקיבל על עצמו זאת צריך להיות רשום בין החכמים, ואיך רצה הלל להשריש מעלה רמה כזו ללמוד התורה על רגל אחת?	34934 34935 34936 34937 34938
על כן נראה שהיה הגר חכם גדול, וראה כי דת ישראל יש בה פרטים הרבה שצריך להזהר בהם, וקשה לאדם לעשות זהירות על כל פרט ופרט בפני עצמו כי רבים המה, ואם יחסום רעיונותיו בדבר אחד לא יספיק לו על דבר אחר, למשל אם יקבע רעיונו להזהר בכבוד אב ואם, לא יספיק הרעיון הזה אל מצות לא תחמוד אשת רעך וכל אשר לרעך, כי האדם תאב מה שעינו רואה, ואם יחסום הלב בחזקה ובחשבון השכל לבל יחמוד דבר שאינו שלו, כדרך שעשו הפילוסופים שמאסו בתאוה בשכלם הזך והרם, הרי תהיה דעתו קבועה בזה, ולא יספיק להגדיל בדעתו גודל מצות כבוד אב ואם, ובפרט שיש תרי"ג מצות כללים ופרטים אין מספר.	34939 34940 34941 34942 34943 34944 34945
ולכן רצה שילמד אותו יסוד הדת, ויתבונן תמיד ביסוד הדת וממילא יתחזקו הפרטים, ובאמת חכם גדול היה הגר, שהבין שצריך לבחור לעצמו יסוד אחד וממנו יסתעפו זהירות הפרטים כולם, כי בלעדי זאת קשה לו לקיים כל התורה, אחרי שכבר הורגל מנעוריו בלא דרך התורה, וכיון שראה הלל שחכם הוא מסר לו דבר חכמה עמוקה.	34946 34947 34948 34949
ואין הפשט כמו שמבינים העולם מאי דעלך סני לחברך לא תעביד, מה שאינך רוצה שיעשו לך לא תעשה לאחרים, דאם כן הלא מה שאמר לו אינו דומה לקרא, דנאמר בתורה ואהבת לרעך כמוך, שתעשה טוב עם חברך כמו שאתה עושה לעצמך, והלל אמר מאי שעלך סני לחברך לא תעביד, שלא תעשה לו רעה אבל שתעשה לו טובה לא הזכיר, והיה לו לומר מה שאתה רוצה שיעשו לך תעשה לחברך, אבל הסכת ושמע ותראה עומק כוונתם ז"ל, אמרו ז"ל (ברכות נ"ח.), בן זומא ראה אוכלוסא על גב מעלה בהר הבית, אמר ברוך חכם הרזים וברוך שברא כל אלה לשמשני, וקשה איך הראה גאווה כזו שכולם שמשים לפניו? אבל הענין הוא כי היסוד בחיי האדם להשריש בלבו אהבת האדם באמת, איזה בעל דת שיהיה, כיון שכל המדינה שותפים המה, זה עושה לחברו מנעלים וזה תופר לו בגדים, זה בונה לו בית וזה נוטע לו כרם, זה עושה לו מאכל וחברו עושה לו משקה, והנה שותפים אם ירצו שיצליחו יעשה כל אחד לחברו מלאכתו באמונה, כי אם האחד יעשה לשני מנעלים ברמיה, חברו יעשה לו בגדים ברמיה, על כן אם תרצה שמלאכתך תהיה טובה, תעשה לחברך מלאכתו גם כן טובה.	34950 34951 34952 34953 34954 34955 34956 34957 34958 34959 34960
ולכן בן זומא רצה להשריש בלבו אהבת אדם בין ישראל בין נכרי, אמר כולם נבראו לשמשני, ואם כן הם שותפים שלי ומכינים בעדי מה שאני צריך, גם אני אכין להם באהבה מה שהם צריכים, וכזה התרגל תמיד לחשוב, כדי שתושרש בלבו אהבת הבריות בין לישראל בין לנכרי כי כולם מכינים זה לזה, וכן מצינו ברבי יוחנן בן זכאי (ברכות י"ז), שמעולם לא הקדימו אדם שלום ואפילו נכרי בשוק, כי הוא הקדים לכולם למען יתרגל באהבת הבריות.	34961 34962 34963 34964 34965
ומעתה נבין כוונת הלל מאי דעלך סני לחברך לא תעביד, רצה לבאר לו את הכלל כי כל התורה מיוסדת לטובתנו גם בעוה"ז, כי התורה הזהירה לנו ואהבת לרעך כמוך, ולכאורה קשה לאדם לקיים זאת ואם כן הרי זה עול לאדם, אבל אחרי ההתבוננות אין זה עול, כי כבר חקרו הפילוסופים מהו הטוב שיחבר בני האדם, ואמרו כי אין לומר שהטוב הוא, שאם יתאוה האדם לדבר שיש לחברו, שיעשה עצה לקחת מחברו הדבר שחומד, אין זה טוב, דאם כן שמא יתייעץ חברו לקחת ממנו הדבר שיש לו ואין לחברו.	34966 34967 34968 34969 34970
או למשל כשהאדם כועס על חברו ויש לאל ידו לנקום ממנו, הלא היה נראה כי טוב לנקום נקמתו ממנו, כי הנקמה מתוקה מדבש, ובפרט שלכבוש כעסו דבר קשה הוא, וטוב להוציא כעסו ולא יסבול, אבל החכם יחשוב פן למחר יכעוס עליו האדם שיש ביכולתו לנקום ממנו, והרי ירצה שלא יוציא כעסו עליו, הרי על	34971 34972 34973

כך שלהוציא כעסו ולנקום נקמתו, או להוציא מה שחומד מזולתו, אין זה טוב כי אם אחר יוציא ממנו הוא	34974
יאמר שאינו טוב, והטוב באמת הוא מקיף לכל.	34975
וזהו כוונת הלל מאי דעלך סני, פירוש אם תוציא מחברך מה שאתה חומד ממנו וכן אם תוציא עליו כעסך,	34976
תדע כי זאת עליך סני פירוש אתה מביא עליך רעה כי גם הוא ישלם לך כפעלך, ולכן לחברך לא תעביד	34977
שמור השותפות שהם יעשו לך טוב כטובתך עמם, ויהיה פירוש מאי דעלך סני כך, רעתך לא תביא עליך	34978
במאי דלחברך לא תעביד רעה, ובזה הורה לו לשמור הכלל כי ציווי השם יתברך אינם עבודה על האדם,	34979
כי אחרי העיון הם טובת האדם, והאדם המשכיל יבחר לעצמו הטוב שאחרי העיון, ולא מה שנראה טוב	34980
בלא עיון רב, ובזה הורה לו דרך נקל לשמור כל הפרטים כי הכל הם טובת האדם, והטובה יקבל האדם	34981
ברצון ובשמחה ובטוב לב.	34982
ומעתה בנים אהובים, תבינו איך זה יסוד מוסד להשריש בלב האדם בין ישראל בין אינו ישראל כי הכל	34983
שותפים הם, ואם תעשו להם באמונה גם הם יעשו לכם מלאכתם באמונה, אם תכינו לבכם לאהבת זולתכם	34984
גם הם יכינו לבם לאהבתכם. (חכמה ומוסר ח"ב מאמר ו').	34985
	34986
מאמר ער	34987
לא תקום ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ה' (ויקרא י"ט י"ח).	34988
אז"ל אחד מהדברים שהתורה נקנית בהם הוא נושא בעול עם חברו, והנה כל אחת מהמעלות שנמנו שם הן	34989
כמו מטרה למעלות רבות המסבבות המטרה, ומכולם יחד יוטבע בו טבע חדש להיות בעל נפש, וראוי	34990
להדבק דבק טוב עם חכמת התורה, ועי"כ נפשו צרורה בצרור החיים לנצח, ובלתי זאת אי אפשר לקנות	34991
התורה שהיא בתכלית הרוחניות, להדבק בנפש לא זכה אשר היא עודנה מגושמת.	34992
והנה לבוא למעלת נושא בעול עם חברו אי אפשר רק אחרי שהתרגל הרבה באהבת חברים במעשה	34993
ובמחשבה, והנה המעשה גלוי אך המחשבה איננה גלויה לרוב בני אדם, והיא תלויה בכמה דברים, א'	34994
להתבונן ברוב התועלת היוצא מהם לתיקון מדיניות, וכי זה קיום העולם, וההיפוך הוא הרס העולם וע"כ	34995
בשביל שנאת חנם נחרב הבית, כי בית המקדש היה קשר העולם ומחזיקי הקשר הם עם סגולה, וכשחטאו	34996
בזה ניתק הקשר וממילא נהרס הבית בעו"ה, הוא ית' יחזיר לנו במהרה.	34997
והנה אי אפשר לאהבת חברו בנפשו, רק אחרי אשר יסיר בדילי הגשם ממנה, ותהיה זכה בלי תערובות	34998
עפרורית החומר, ואז שבים חלקי הנפש לאחדות בידו, כי ברוחניות אין הפרש ופירוד, ולהיפוך בחומר אין	34999
אחדות אמיתית, כי החומר מורכב, ולכן לתאוה יבקש נפרד, והנה דבקות האדם בתורה הרוחנית אי אפשר	35000
רק לאדם רוחני, וזאת היא השראת הנפש באמת, ע"כ יפה אנו מבינים דברי חז"ל ואהבת לרעך כמוך זה	35001
כלל גדול בתורה.	35002
האדם הרוחני בעל נפש היפה, נפשו מתדבקת בתורה לאהבה ולשומרה במחשבה ובמעשה, כאשר ידבק	35003
באהבת החומר הגס, ומכ"ש בצחצחות הרוחניות למעלה ראש, והנה עוד בחינה לצורך החינוך של נושא	35004
בעול עם חברו, והורו לנו חז"ל בלשונם הנחמד מזהב ומפז (ב"מ פ"ג), תשת חושך ויהי לילה זה העוה"ז	35005
שדומה ללילה, כי פנימיות העולם נעלם בעוה"ז, בו תרמוש כל חיתו יער אלו רשעים שבו שדומין לחיות	35006
שביער, איזו ידיעה יוצא לנו בכינוי הרשעים חיתו יער.	35007
הורו לנו ידיעה בחינוך האדם, כי בלתי אפשר לבוא להרגיש בצער זולתו ולישא בעול עם זולתו רק ע"י	35008
ציורים רבים, שכל מה שקרה לזולתו ממיני הצער או ממיני היסורים והמכאובים כאלו קרה לו ח"ו, ומה	35009
שהיה דורש מזולתו שיעשה לו או לכה"פ שישא בעול עמו, כן ידרוש מעצמו לעשות עם זולתו, ורק עי"ז	35010
יבוא למדרגת נושא בעול עם חברו.	35011
וידוע כי החיה אינה טורפת רק אחרי שנדמה לה כבהמה, וזהו אלו רשעים שבו שדומים לחיות, פי'	35012
רחוקים מצירי זולתו, ולימוד רב התועליות הורונו בזה כדרכם בקודש תמיד, והנה הרבות הציורים בדבר	35013
שאינו בחוש כמו העבר וכ"ש העתיד, אינו בא רק מחכמת המשכיל על דבר, אשר דרך חכמה לו לחקור	35014
על כל דבר לאשורו ולבוא עד תכונתו, ולכן אמר בן זומא איזהו חכם הרואה את הנולד. (חכמה	35015
ומוסר ח"א מא' א').	35016
	35017
מאמר רעא	35018
לא תקום ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ה' (ויקרא י"ט י"ח).	35019
כשנתבונן בכוחות האדם נראה דבר נפלא, שבכל אדם ואדם יש כוח להטיב לזולתו, ואף אדם פחות ביותר	35020
יש לו ההרגש של חסד, טבעו ותכונתו מכריח לו לעשות חסד, עד שמוצאים אנו גם בגולנים ורוצחים	35021
הנאסרים בבתי המאסר, אשר כמדומה אין בהם אף זיק של יושר וחסד, ומכל מקום יתכן שבבתי האסורים	35022

עושים המה עשיית חסד אחד עם חבריו, עד שיתכן גם בהם שהולכים במסירת נפש איש בעד רעהו, ואיך הוא זה? אלא ודאי משום שכוח זה של להטיב לזולתו מונח בטבע האדם ואף באדם הכי פחות.	35023
כשמתבוננים אנו בכל המציאות באופני סידור הבריאה בכל חיי האדם, מוצאים אנו בכל מה שהוטבע והוסדר, מעט מאד מה שהאדם עושה בשביל עצמו, ורובא ככולא מעשהו ופעולותיו מצד מציאותם הם כולם בשביל זולתו, ואף אם הוא חושב בשביל עצמו מכל מקום המציאות היא שסוף סוף הוא עושה בשביל אחרים, כל מה שיש לאדם יש בכוחו להטיב לזולתו, אם עשיר הוא יש בתכונתו להטיב לזולתו, וכן בכל דבר ודבר, עד שמתבאר בעליל כי כל חיי האדם ומציאותו הכל בשביל אחרים וכל תפקידו רק לזולתו.	35024
כן כשנתבונן בכל התורה רואים אנו שכולה לא בשביל עצמו, התורה מתחלקת לשני סוגים, א' המצות שבין אדם למקום, ב' שבין אדם לחברו, ואיפה הבינו לבין עצמו? אלא שלעצמו אינו מכל וכל, כל הסדר נזיקין הוא רק בינו לבין אחרים, שלא לפגוע במה שלאחרים, עד שאמרו חז"ל (סוטה י'): מוטב שישליך עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים, ואסור להציל עצמו בממון חברו (ב"ק ס'), והיכן נאבד העצמו? אלא שזהו באמת צורת האדם האמיתית, רק ורק בשביל חברו.	35025
הרמב"ן מבאר על ואהבת לרעך כמוך, כי לא יקבל לב האדם שיאהב את חברו כאהבתו את נפשו, אלא צייתה התורה שיאהב חברו בכל ענין כאשר יאהב את נפשו בכל הטוב, כי פעמים שיאהב אדם את רעהו בדברים ידועים, להטיבו בעושר ולא בחכמה וכיוצא בזה, ואם יהיה אוהבו בכל, יחפוץ שיזכה רעהו האהוב לו בעושר ובנכסים, ובכבוד, ובדעת, ובחכמה, ולא שישווה אליו אבל יהיה חפץ בלבו לעולם שיהיה הוא יותר ממנו בכל טובה, ומצוה הכתוב שלא תהיה פחיתות הקנאה הזאת בלבו, אבל יאהב ברבות הטובה לחברו כאשר אדם עושה לנפשו, ועל כן אמר ביהונתן כי אהבת נפש אהבו, בעבור שהסיר מדת הקנאה מלבו ואמר כי אתה תמלוך על ישראל עכ"ל.	35026
רואים אנו מזה כי עיקרו של הציווי ואהבת לרעך כמוך הוא שישווה אליו, היינו שהכל יוכל לילך ישר ממנו לחברו בלי שום עיכובים ולא יעכב אהבת עצמו כלום, עד שגם מלכות יוכל למסור לחברו בלי שום עיכוב, ולא יתעכב בעצמו אף כחוט השערה, וזו היא צורת האדם באמת.	35027
רואים אנו מזה יסוד גדול ונורא, שהאדם מצד יצירתו מהותו ותכונתו הוא רק לזולתו, וכמו מים שתכונתם הוא לירד למטה כן הוא טבעו של האדם ותכונתו, לחיות בשביל זולתו ולא לעצמו כלום, שהוא רק צינור ומעבר בשביל אחרים, והאחר הוא גם כן אינו רק צינור לאחרים ולא לעצמו וכן כולם, ואם האדם חי בשביל עצמו מעכב הכל לעצמו, ההיפך מדרך יצירתו, מהפך קערה על פיה היפך כל צורת האדם, וזה כמו אם נאמר שהמים יעלו למעלה, הלא איבדו כל הצורה של מים.	35028
ואהבת לרעך כמוך אין זו ציווי שיטיב עם חברו ויעשה עמו חסד, אלא הציווי הוא שלא יעכב אהבת עצמו כלום, עד שיאהב את חברו כנפשו ממש, וזה תואר האדם באמת וזוהי מעלת האדם שהוא מדיני, האדם נקרא מדיני, שכל אחד ואחד יודע ומרגיש את חברו כל אחד ואחד הוא לזולתו, חיות אינן יודעות כלום זו מזו, ואינן יודעות מחיים מדיניים ומחיי משפחה, אף שגם הם מגדלים את בניהם אבל רק לזמן מועט, ואחר נפרדים זה מזה.	35029
והנה כמו שתואר האש הוא שהולך ונמשך למעלה, אף שיתהוו בו כמה קלקולים, אכן כל זמן שעדיין יש בו סימן זה שנמשך למעלה עדיין אש הוא, וכן במים כל זמן שהולכים למטה אע"פ שיש בו כמה קלקולים עדיין מים הוא, כן האדם, אע"פ שיהיה בו כמה קלקולים, כל זמן שעדיין יש בו מעלת הרגש ואהבת רעהו על דרך לזולתו, שם תואר אדם עליו, אבל אם ענין זה של לזולתו נאבד ממנו, סימן שכבר אבד שם אדם מעליו.	35030
וזה הביאור במה שאנו רואים שסדום חרבה מפני שלא עשו צדקה, ואף שהיו בהם כמה וכמה עבירות חמורות מזה, עריות ושפיכות דמים וגזל, משום שזוהי הבחינה האמיתית, אף אחר כל הקלקולים אם רק עשו צדקה וחסד עם רעיהם, הנה סימן שעוד יש עליהם תואר אדם, אבל אם לא עשו צדקה בזה נשחתו לגמרי, שאבד מהם כל צורת ותואר אדם, עד שנחרבו ונעשה בהם מה שנעשה.	35031
הכלל הוא שהאדם צריך להרגיש עצמו כמו צינור בשביל אחרים, וכל מה שניתן לו עושר וחכמה צריך ללכת הלאה לחברו, באופן שלא ירגיש כלל חילוק בינו לבין חברו, זהו תואר האדם האמיתי, וזה מאמרם ז"ל (ב"מ ס"ב), שנים ההולכים במדבר ויש לאחד קיתון של מים, ואין בכדי לשתות לשניהם שיוכלו לחיות, מוטב שישתו שניהם ואל יראה אחד במיתת חברו, משום שזה נגד מציאותו שישתה הוא וימות חברו, כיון שכל חייו הוא רק לזולתו, אין צריך להיות חילוק בינו לבין חברו, ועל כן אי אפשר שישתה הוא ויראה במיתת חברו, שזה היפך כל מציאותו של אדם, רק התורה התירה לנו מקרא וחי אחיך עמך חייך קודמים וזה חידוש.	35032
	35033
	35034
	35035
	35036
	35037
	35038
	35039
	35040
	35041
	35042
	35043
	35044
	35045
	35046
	35047
	35048
	35049
	35050
	35051
	35052
	35053
	35054
	35055
	35056
	35057
	35058
	35059
	35060
	35061
	35062
	35063
	35064
	35065
	35066
	35067
	35068
	35069
	35070
	35071

ולפי זה יובן לנו מה שאמרו חז"ל (יומא ט'): שקולה שנאת חנינם כנגד עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, איך זה מובן לנו? אכן לפי הנ"ל מובן, משום ששנאת חנינם זהו המהפך את כל האדם על שורשו לגמרי, הוא ההיפוך מכל יצירתו של אדם כפי שביארנו שהוא לזולתו, והיא היפך התורה כולה ועל כן שקולה כנגד כולם.	35072 35073 35074 35075
ובזה יבואר לנו דבר נורא עד מאד, הספורנו בפרשת אחרי מות (י"ח ו'), כתב לבאר טעם על עריות וזה לשונו, ובהיות שאר הבשר מוכן מאד וההרהור והתענוג בו רב מאד, ולכן אסור לגלות ערוה, כי אמנם תענוג הגלוי בלבד הוא המכוון על הרוב, ולכן אסרה התורה בשאר בשר, והנה מבואר מדבריו שאם מכוון לתענוג והנאה זהו כריתות ר"ל והוא מבהיל מאד, אבל לפי דברינו כן הוא שההנאה וערבות הגוף הוא רק לעצמו, ולעצמו זהו כריתות רחמנא ליצלן כי יצירתו וחיותו הוא רק לזולתו.	35076 35077 35078 35079 35080
וזהו הענין שלא לשמה שלא מצאו בגמרא היתר לזה, אלא רק משום שמתוך שלא לשמה בא לשמה (פסחים נ'): אבל בלתי זה הוא מופרך לגמרי, ולמה? משום ששלא לשמה אינו אלא לעצמו, ולעצמו זה היפך מכל התורה ומכל האדם, לשמה הוא להרגיש שהכל לכבודו יתברך ולא לעצמו, ואם יעשה לכוונת עצמו הוי סתירה לכל התכלית, זה הכלל כל אהבת עצמו היא סתירה לואהבת לרעך, והעצמיות האמיתית היא דוקא לא לעצמו כי אם לזולתו, וזהו מה שאמרו חז"ל (בר"ר כ"ד ה') ואהבת לרעך כמוך זהו כלל גדול בתורה, משום שזהו עיקר האדם ויסוד התורה כולה. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' ו').	35081 35082 35083 35084 35085 35086 35087 35088
מאמר ערב	35089
לא תקום ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ה' (ויקרא י"ט י"ח).	35090
בענין התחברות אנשים זה לזה רואים אנו דבר פלא, הנה יתכן שאחד עשה לחבירו טובה גדולה בהצילו ממש ממות לחיים, ובכל זאת אין מתהווה ביניהם שום התקשרות, ואם אפי' יכיר את טובתו וירגיש עצמו מחוייב לו אבל דבוק בו אינו נעשה, ובעניני רוחניות אם אך יש התקשרות בדבר מושכל או בתורה, כשרק יעסקו בדברים רוחניים מרגישים מיד התדבקות ביניהם בנפשותם, ונעשים אוהבים גמורים זה לזה וכמ"ש (קידושין ל'): את והב בסופה מתחלה אויבים ולבסוף נעשו אוהבים.	35091 35092 35093 35094 35095
אם ההתעסקות שלהם הוא רק ברוחניות, סגולת הדברים שמוכרחים להתהוות אוהבים ומדובקים זה לזה בתכלית, איך יכולים להבין זה? מאין נובע זאת? זה סוד הדבר שברוחניות אין במציאות נפרדים כלל אלא אחדות גמורה, בנפש אין ענין פירוד משום שענין הנפשות הוא מציאות של אחדות, וצריך לצייר זאת כמו שמציירים אנו את סוד האחדות של הבורא, וזהו הסוד של איחוד הנפשות שהמה מאוחדים בתכלית אחד ממש.	35096 35097 35098 35099 35100
וזהו אתה אחד ושםך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד ממש, ועל כן כשרק נוגעים נגיעה קלה ברוחניות בחכמה ובשכל שהוא ענין נפשיות, מתחברים תיכף למקור האחדות ומתאחדים בו, והוא כמו טיפת מים הנופלת לים שמתאחדת בו, כן כל משהו חכמה שכל מחשבה שהוא נפשיות מחבר ומדבק ונעשה אחד, וכשנעשה אחד מרגיש אחד את חבירו ואוהבים זה לזה בנפשם, שבאותו סוד של איחוד הנפשות הרי הוא אחד ממש.	35101 35102 35103 35104 35105
והנה כמו שרוחניות כל משהו הוא המדבק והמאחד, כן לעומת זה ההיפך מרוחניות הוא המפריד והגוזר את המאוחדים, לתאוה יבקש נפרד (משלי י"ח), כתב הר"י (ש"ת א' ל"א), כי מי שהוא הולך אחר תאוות נפרד מכל חבר ועמית, סוד הדבר הוא כי מצד הטבע של הנפשות הרי הם אחד, ואדרבה ענין הפירוד הוא דבר פלא, שאיך זה אפשר להפריד את האחד, וגילה לנו הפסוק סוד גדול, שתאוה ורצון היא המכונה הגוזרת והכורתת נפשות.	35106 35107 35108 35109 35110
וכמו שמצינו בגשמיות שיש דימאנט שמחתך זכוכית, כמו כן דבר החותך ומפריד את איחוד הנפשות הוא תאוה ורצון, וזהו הסוד של לתאוה יבקש נפרד, וזה מה שקראה תורה להיצר מפריד אלוף (משלי ט"ז), שזהו כל מציאותו רק להפריד בין הדבקים, נמצא שכל עסק האדם הוא רק באיחוד ופירוד, סוד גדול הוא איחוד הנפשות עד שנצטוינו ואהבת לרעך כמוך, כמוך ממש מאוחד ומחובר איחוד הנפשות בתכלית, שירגיש בטבעו צער זולתו כמו צער עצמו.	35111 35112 35113 35114 35115
וזה שמצינו בענין שלשת רעי איוב, אמר ר"י אמר רב מלמד שכולן נכנסו בשער אחד, ותנא בין כל אחד ואחד שלש מאות פרסי, מנא הוי ידעי? איכא דאמרי כלילא הוה להו, ואיכא דאמרי אילני הוה להו וכיון דכמשי הוו ידעי, אמר רבא היינו דאמרי אינשי או חברא כחברי דאיוב או מיתותא (ב"ב ט"ז).	35116 35117 35118
ולפי המובן לכאורה שרק איזה סגולה היתה להם, א"כ איך יליף מזה או חברותא או מיתותא, אכן לפי דברינו מבואר היטב, שמתוך איחודם ודיבוקם זה עם זה, שהיו נפשותם מאוחדות ממש, על כן אף שהיה	35119 35120

בין איש לרעהו מרחק שלש מאות פרסה לא היה זה חציצה ביניהם, והרגישו תיכף את צער איוב כמותן	35121
ממש בלי הבדל, כי זה הסוד של איחוד הנפשות, להרגיש ממש זה את זה בלי שום חוצץ.	35122
וכן מצינו במדרש (בר"ר צ"ג ז'), שיהודה שאג בקול גדול במצרים והלך קולו עד ארץ כנען, מיד שמע	35123
חושים בן דן ובא, מכיון שאצלם היה איחוד הנפשות מרגישים גם למרחוק, כיון שיהודה היה בצער והיתה	35124
שאגה בלבו מיד שמע חושים בן דן בארץ כנען, וכשאין איחוד אף כשחבירו סמוך לו ממש איננו שומע	35125
ואינו מרגיש כלל, וזהו מה שמצינו בירושלמי (נדרים פ"ט ה"ד), משל אם אחד יחתוך בידו אחת את	35126
השניה, שלא יעלה בלבו לנקום מידו האחת את נקמת השניה כי עצמו ובשרו הוא, כן הוא סוד אהבת	35127
הבריות ואהבת לרעך כמוך איחוד הנפשות, שהוא אחד ממש ולא שייך נקמה כלל.	35128
	35129
ומעתה נבין מה שאמרו חז"ל (בר"ר כ"ד ח'), ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה, שיהיה כמוך ממש	35130
מחובר ומדובק עד לאחד, איחוד הנפשות בתכלית הוא כלל גדול בתורה, משום שסוד זה של איחוד	35131
הנפשות הוא שורש כל התורה והמצוות, יש כללים ופרטים, הפרטים נמשכים מהכלל ועם כל זה הפרטים	35132
אינם דומים להכלל, יש להם צורה ומציאות טעם וגוון בפני עצמם, עד שאי אפשר להכירם כלל ולידע	35133
התייחסותם והמשכם מהכלל, אבל המבין הוא יודע ומכיר בהכלל את כל הפרטים ופרטי פרטים.	35134
כן אמרו לנו חז"ל ששורש כל התורה הוא הסוד של איחוד הנפשות ואהבת לרעך כמוך, והיודע לקרות	35135
בהכלל את כל הפרטים ימצא כל התורה כתובה שם, וחד אמר בצלם אלהים זה יותר כלל גדול משום	35136
שצלם אלהים הוא ומאן דנפח מדיליה נפח, אורייתא ישראל וקודשא בריך הוא חד הוא, אני ישנה ולבי ער	35137
זה הקב"ה (שהש"ר ה' ב'), זה יותר כלל גדול שזה לגמרי שורש כל התורה.	35138
יוצא לנו מזה יסוד חדש בענין אהבת הבריות ושנאת הבריות, שכשאדם עוסק במושכלות בדברי תורה	35139
חכמה ומחשבה, הוא עוסק בסוד אהבת הבריות, כי על ידי זה מתהווה אצלו אחדות ונכנס בסוד איחוד	35140
הנפשות, וכשנעשה אחד כבר יש אהבה גמורה בתכלית, להיפך כשאדם עוסק בתאוות ורצונות הריהו	35141
עוסק בשנאת הבריות, נמצא שאפשר לו לאדם לישב יחידי בחדרו ולהתעסק בשנאת הבריות, שכשהוא	35142
עוסק בתאוה ורצון הרי הוא מפריד עצמו מסוד האחדות לתאוה יבקש נפרד. (דעת חכמה ומוסר	35143
ח"ב מא' א').	35144
	35145
מאמר רעג	35146
לא תקום ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ה' (ויקרא י"ט י"ח).	35147
שלושה פירושים מצינו למצות ואהבת לרעך כמוך זה עמוק מזה, כל אחד מהם מציין מדרגה עליונה יותר	35148
של הזדהות עם כל אחד מישראל, הרמב"ן כתב שם שאין מלת כמוך כפשוטה, כי לב האדם לא יוכל לקבל	35149
זאת, ועוד הרי דין הוא חייך קודמין לחיי זולתך, על כן פירש שהמצוה היא לבטל הקנאה מלבו, שירצה	35150
שתהיינה לחברו כל הטובות שהוא רוצה עבור עצמו וז"ל.	35151
כי פעמים שיאהב אדם את רעהו בדברים ידועים להטיבו בעושר ולא בחכמה וכיוצא בזה, ואם יהיה אהבו	35152
בכל יחפוץ שיזכה רעהו בעושר ובנכסים וכבוד ובדעת וחכמה, ולא שישווה אליו אבל יהי חפץ בלבו	35153
לעולם שיהיה הוא יותר ממנו בכל טובה, ויצוה הכתוב שלא תהיה פחיתות הקנאה הזאת בלב, אבל יאהב	35154
ברבות הטובה לחברו כאשר אדם עושה לנפשו, ולא יתן שיעורין באהבה, ועל כן אמר ביהונתן כי אהבת	35155
נפש אהבו, בעבור שהסיר מדת הקנאה מלבו ואמר כי אתה תמלוך על ישראל.	35156
ביאור דבריו הק' שאין פירוש המצוה שנרצה שיהיה כל הטוב לחברנו ולא לנו, כי זה מן הנמנע, אלא	35157
ביאור המצוה הוא שכל אדם בטבעו מרגיש פרטיות, ותמיד מחפש איזה דבר או איזו מעלה או אפילו	35158
נקודה קטנה, אשר יכול לחשוב שבה הוא מצטיין לגבי אחרים, נקודה זו היא חיונית עבורו ובכל נפשו	35159
ילחם שיכירו בה את הצטיינותו, כי הוא רואה בזה כל עצם התפרטות אנוכיותו ובזה נבדל מאחרים, אולם	35160
התורה הקדושה מגלה שמדה זו היא פחיתות וקנאה, כי מה חסר הוא באמת אם חברו יש לו מעלה כמותו?	35161
רק דמיון שרוצה להתכבד על חשבון חברו.	35162
לכן ציוותה התורה הקדושה שיוותר על הצטיינותו למען אהבת רעהו, אם עשיר הוא ובזה מוצא את עצמו	35163
מורם מעם, מצוותו היא שירצה שיתעשר חברו כמותו, ויכיר שלא יופחת ערכו האמיתי ע"י זה, אם חכם	35164
הוא ירצה שחברו יהיה חכם כמותו וכדומה, ויש בחינה אחרת למעלה מזו, כבר ביארנו שאהבה היא	35165
תולדת נתינה, שלמקום שנותן נותן הוא מעצמו, וממילא יאהב את המקבל כי הוא מוצא את עצמו כלול בו,	35166
ואם ירבה מאד את חסדו עם רעהו ימצא את כל עצמו כלול בו, ויאהבו בבחינת כמוך ממש, כמוך בלי שום	35167
הפרש, כמו שכתב במסילת ישרים פרק י"א, שוין בלי שום הפרש הרי הוא בחינת השתוות והזדהות בלב	35168
וברגש.	35169

גדר זה מצינו בירושלמי (נדריים פרק ט' הלכה ד'), כתיב לא תקום ולא תטור את בני עמך, היך עבידא?	35170
איך יסתבר שימחול אדם על עלבונו, הוה מקטע קופד ומחת סכינה לידיה תחזור ותמחיה לידיה? היה חותך	35171
בשר וירד הסכין לתוך ידו, וכי תעלה על הדעת שינקום מידו, ויחתוך ידו השניה על שחתכה את	35172
הראשונה? כן הדבר הזה כיון שכל ישראל גוף אחד הן דין הוא שלא ינקום מחבירו, שהוא כנוקם מגופו	35173
(קרבן העדה).	35174
מי שעושה חסד עם כל ישראל בכל מהותו מאוחד לגמרי עמהם, עד כדי שירגיש שלא תתכן גם תרעומת	35175
על חבירו שהכהו, כי מרגיש הוא שכל ישראל אברים הם מגוף גדול אחד, נמצא שלא אחר הכהו אלא הוא	35176
עצמו, וכי יתכן להתרעם על עצמו? עד כדי כך כמוך! זו היא אהבת ישראל! אכן ישנה עוד בחינה נעלה	35177
יותר מזו, אמר רבי עקיבא ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה, שלא תאמר הואיל ונתבזתי יתבזה	35178
חברי עמי, הואיל ונתקללתי יתקלל חברי עמי, אמר ר' תנחומא אם עשית כן דע למי אתה מבזה בדמות	35179
אלהים עשה אותו (בר"ר כ"ד), ומבאר הריקנטי והנה האוהב את חברו הנעשה בצלם אלהים, הוא אוהב	35180
הש"ת ומכבדו.	35181
זוהי אהבת האדם הבאה דרך הדבקות בהקב"ה, מי שמבטל את עצמו כלפי הש"ת ירגיש התבטלות גם	35182
כלפי רעהו, שהרי בראו הקב"ה בדמותו, וככל אשר תתעמק הרגשת התבטלותו כלפי הקב"ה, כן יתבטל	35183
יותר כלפי חברו, וע"כ שואלין לאדם לאחר מותו המלכת את חברך עליך בנחת רוח? בדיוק כמו ששואלים	35184
על מדת התבטלותו להקב"ה, המלכת עליך את קונך שחרית וערבית?	35185
ר' עקיבא ביאר את בחינת ואהבת לרעך כמוך מפאת ההתכללות הבאה ממדת הנתינה, זה כלל גדול	35186
בתורה, בא ר' תנחומא והוסיף שמפאת היותו רעך נמצא שהוא כמוך, אך מפאת ההתבטלות להקב"ה גם	35187
חיובי האהבה מתרבים הרבה יותר, כי רעך דומה לדמות קונו עד כדי שימליכנו על עצמו.	35188
(מכתב מאליהו ח"ג עמ' 88).	35189
	35190
מאמר רעד	35191
לא תקום ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ה' (ויקרא י"ט י"ח).	35192
כתב המסילת ישרים פי"א, ענין הנקימה והנטירה היינו שבטבע מונח בלב האדם מדת הנקמה, לא די שלא	35193
רוצה להטיב לו אלא גם להרע לו בפועל, ע"כ הוזהרנו לא תקום, והנקמה היא לימנע מהיטיב למי שהרע	35194
לו כבר, והנטירה להזכיר בעת שהוא מטיב למי שהרע לו, איזה זכרון מן הרע שעשה לו, ולפי שהיצר	35195
הולך ומרתיח את הלב ומבקש תמיד להניח לפחות איזה רושם או איזה זכרון מן הדבר, ע"כ באה התורה	35196
וכללה כלל שהכל נכלל בו ואהבת לרעך כמוך, כמוך בלא שום הפרש כמוך בלי חילוקים, בלי תחבולות	35197
ומזימות כמוך ממש!	35198
ולמעלה שם כותב המס"י עוד בזה וז"ל, גם השנאה והנקמה קשה מאד שימלט ממנה, כי האדם מרגיש	35199
מאד בעלבונותיו ומצטער צער גדול, והנקמה לו מתוקה מדבש כי היא מנוחתו לבדה, ע"כ כשיהיה בכוחו	35200
לעזוב מה שטבעו מכריח אותו ויעבור על מדותיו, ולא ישנא מי שהעיר בו השנאה, ולא יקום ממנו בהזדמן	35201
לו שיוכל להנקם, ולא יטור לו אלא את הכל ישכח ויסיר מלבו כאילו לא היה, והוא קל רק למלאכי השרת	35202
שאין בניהם המדות הללו, לא על שוכני בתי חומר אשר בעפר יסודם אמנם גזרת מלך היא עכ"ל.	35203
והנה חז"ל אמרו מכילתא יתרו עה"פ קול ה' בכח, בכח של כל אחד ואחד, ואם המסילת ישרים מסיים	35204
שכל הדברים האלו קלים למלאכי השרת, והקב"ה דרש זה מכל ישראל מקטן ועד גדול, ואין הקב"ה בא	35205
בטרוניא עם בריותיו לדרוש מהם דבר שהוא למעלה מכוחם, א"כ כמה עשירות יש בנשמת ישראל שיכול	35206
כל אדם מישראל לקיים ואהבת לרעך כמוך, כמוך בלא שום הפרש, בלא תחבולות ומזימות כמוך ממש	35207
כמ"ש המס"י, וכולם נתבעים לקיים כן באין יוצא מן הכלל.	35208
ואל יטעה אדם לומר כי כל זה רק מדת החסידות, כי הלא יש בזה ל"ת ועשה, העשה היא ואהבת לרעך	35209
כמוך, והל"ת לא תקום ולא תטור, וכמ"ש המס"י מ"ע ואהבת לרעך כמוך כמוך ממש בלא שום הפרש,	35210
ול"ת לא תקום ולא תטור כאילו לא היה כאן שום דבר נגדי, כאילו לא הרע לו מעולם, וצריך להיות ידיו	35211
הגדול ביותר באהבה וחיבה כמוך ממש! וכל זה דורש הקב"ה מאת כל אחד מישראל בלי יוצא מהכלל,	35212
נפלא מאד להתבונן מזה כמה גדולים הם כוחות ישראל, אשר בחר בנו הקב"ה מכל עם ורוממנו מכל	35213
לשון.	35214
אחז"ל (מד"ר עקב), מאמונתו של בשר ודם אתה יודע אמונתו של הקב"ה, כשתסתכל במדת נאמונתו של	35215
בשר ודם, תדע אמונתו של הקב"ה שנאמן לשלם שכרן של ישראל עושי רצונו, מעשה בר' פנחס בן יאיר	35216
שהיה דר בעיר אחת בדרום והלכו אנשים להתפרנס שם, והיו בידם ב' סאין של שעורין והפקידו אותן	35217
אצל רפב"י, שכחו אותן והלכו להן, והיה רפב"י זורע אותן בכל שנה ושנה ועשה אותן גורן וכוונסן, אחר	35218

שבע שנים באו אותם האנשים לתבוע את שתי הסאין, מיד הכיר אותם ואמר להם בואו וטלו אוצרותיכם,	35219
הרי מאמונתו של בשר ודם אתה יודע אמונתו של הקב"ה ע"כ.	35220
והנה בכל עבודות הזריעה והקצירה ודאי היה רבי פנחס בן יאיר מטפל בעצמו, ומשיגה על העוסקים	35221
במלאכה שהרי אמרו (ב"ב כ"ט), הרוצה לאבד מעותיו ישכור פועלים ואל ישב עמקן, ורפב"י הרי קיבל	35222
עליו לשומרם ולא ימעול ח"ו בשמירתו, בודאי שעל פי הדין לא היה צריך לגמרי לזורעם, והיה יכול	35223
למוכרם ולהניח הכסף עד שיחזרו הפועלים, אבל כיון שנהג לפנים משורת הדין, טיפל עם פקדונם עוד	35224
יותר משלו, וכן כשהגיעה שנה שניה קצר את התבואה ועשה גורן, ואח"כ זרע שוב כל התבואה וקצרה	35225
ודשה וחוזר חלילה בכל שנה, כך נהג שבע שנים בזו אחר זו.	35226
וכשנתבונן בזה הרי יש להתפעל נוראות, שבמקום שהיה יכול למכור אותם ב' סאין ולהניח הכסף, טרח	35227
טרחות עצומות בכל שנה בזה, כמה פועלים ניתוספו בכל שנה ולכמה שדות נוספות היה צריך, וכמה	35228
גרנות היה עושה בזריעת כל התבואה ובקצירתה, וחוזר לעשות כן שנה אחר שנה, ולכמה אוצרות היה	35229
צריך להכניס כל העושר הלזה, ומה היתה העבודה רבה בכל אלו, והכל רק בכדי לעשות חסד עם הפועלים	35230
המפקידים אותם ב' הסאין! ואכן נבין מה גדולה היתה שמחתם כשבאו וראו עושרם הנפלא שהגיע להם	35231
פתאום.	35232
ומהיכן למד ר' פנחס בן יאיר נאמנות נפלאה כזאת? הוא לקח מהכתוב והלכת בדרכיו, מה הוא חנון אף	35233
אתה היה חנון, מה הוא רחום אף אתה רחום, מה הוא גומל חסדים אף אתה גומל חסדים, וכן הכתוב אומר	35234
(מיכה ו'), ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד, לא מספיק עשיית חסד אלא צריך שיהא	35235
בלבו של אדם אהבה לחסד, לרדוף אחרי החסד ולבקש עשייתו! ואם אין נטוע בלבו של אדם אהבה לחסד,	35236
אינו רודף אחריו ונמצא חסר עיקר מדה טובה זו.	35237
מדה זו של אהבת חסד ירשנו מאבינו אברהם, כשהיה אברהם ביום ג' למילתו, חלוש מאד כמו שידענו	35238
במעשה שכם, ק"ו אדם זקן כאברהם בן ק' שנה, והנה ביום זה הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה ואין אדם	35239
יוצא מפתח ביתו, אך אין אברהם יכול לנוח כי לא באו אורחים לביתו, והריהו יורד ממתנו ויוצא לפתח	35240
ביתו כחום היום אולי יעברו אנשים ויכניסם לביתו, וכשאין עוברים ושבים הצטער כל כך, עד ששלח לו	35241
הקב"ה ג' מלאכים בדמות אנשים כדי להפיג צערו ולהניח דעתו, מיד וירץ לקראתם, ואל הבקר רץ	35242
אברהם.	35243
אף אם נחיה אלפים שנה לא נוכל להקיף גודל מדת אהבת חסדו של אברהם אבינו, ומדת אהבת חסד זו	35244
ירשנו אותה מאבותנו, והיא מוטבעת בדמנו ובנפשנו וכמ"ש חז"ל (מד"ר שם), ג' מדות טובות ביד	35245
ישראל, גומלי חסדים וכו', ולכן אפשר לדרוש ממך עשות משפט ואהבת חסד! ומה שעשה ר' פנחס בן	35246
יאיר לזרוע את פקדון הפועלים, עשה כן על פי הכתוב של והלכת בדרכיו, ומצינו שהקב"ה עושה כן, זורע	35247
צדקות מצמיח ישועות, הקב"ה זורע הצדקות שעושה האדם בין בסור מרע ובין בעשה טוב, זורע פעולות	35248
אלו ומצמיח ישועות לאדם!...	35249
מובן כי הקב"ה שהוא בלתי גבול ובלתי תכלית, גם זריעתו בלי גבול ובלתי תכלית, ממילא מה רבו	35250
הישועות הצומחות מזריעה כזו, גם המה בלי גבול ובלתי תכלית! עכ"פ למד ר' פנחס בן יאיר שגם הוא	35251
יעשה כן לזרוע ולהצמיח טובות וחסדים, וזה מה שאחז"ל מאמונתו של בשר ודם אתה למד אמונתו של	35252
הקב"ה! כמה עשירות רוחנית נטע הקב"ה בנשמת ישראל בלי סוף ובלתי גבול, לכן אם יש לאדם האמונה	35253
והבטחון בהקב"ה ודאי יעזרנו השי"ת בכל, ואף שמתחלה יהיה קשה קצת, זה רק בדרך נסיון ותו לא,	35254
הקב"ה יעזרנו להכיר את האמת הברור. (לב אליהו).	35255
	35256
מאמר ערה	35257
לא תקום ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ה' (ויקרא י"ט י"ח).	35258
ותהר לאה ותלד בן ותקרא שמו ראובן (ויצא כ"ט), אומר רש"י רבותינו פירשו אמרה ראו מה בין בני לבן	35259
חמי שמכר הבכורה ליעקב, וזה לא מכרה ליוסף ולא ערער עליו, ולא עוד שלא ערער עליו אלא שביקש	35260
להוציאו מן הבור ע"כ, לאה תפסה את ב' הצדדים ההפוכים להראות את ההבדל היסודי שביניהם, עשו	35261
מוכר בכורתו ואח"כ מערער על כך, ואילו ראובן אינו מוכר אלא שנוטלים ממנו ונותנים ליוסף, והוא לא	35262
רק שאינו מערער על כך אלא מגלה יחס מיוחד ליוסף יותר משאר אחיו, ומבקש להוציאו מן הבור	35263
ולהצילו.	35264
השוואה זו מדגישה לנו ב' צורות נפרדות של חיים, מצד אחד צורת האדם החי במהלך טבעו, ומצד שני	35265
חיייו של המתעלה למעלה מדרכי הטבע, והבדלי הצורה הופכים אותם לבריות נפרדות לגמרי, וכאילו זה	35266
מלאך וזה אדם, שהרי המציאות היא כי אדם החי מתוך שמירת התורה מתעלה למעלה מדרך הטבע, כוחות	35267
אחרים מתגלים בו, והוא חי במצב הפוך ממה שטבעו מכריחו, הוא נכנס לעולם אחר עולם התורה ונהפך	35268

לבריה חדשה לגמרי, חוקי התורה הם המכוונים אותו, חוקים שקיומם מהווה היפוך גמור לכוחות החומריים.	35269 35270
ולדוגמא נקח את הלאו של לא תקום ולא תטור, ונעתיק את דבריו של המסילת ישרים בפרק י"א בזה, גם השנאה והנקימה קשה מאוד לשימלט ממנה לב הותל אשר לבני אדם, כי האדם מרגיש מאד בעלבונותיו ומצטער צער גדול, והנקמה לו מתוקה מדבש כי היא מנוחתו לבדה, ע"כ לשיהיה בכוחו לעזוב מה שטבעו מכריח אותו, ויעבור על מדותיו ולא ישנא מי שהעיר בו השנאה, ולא יקום ממנו בהזדמן לו שיוכל להנקם, ולא יטור לו אלא את הכל ישכח ויסיר מלבו כאלו לא היה, חזק ואמיץ הוא והוא קל רק למלאכי השרת שאין ביניהם המדות הללו, לא אל שוכני בתי חומר אשר בעפר יסודם, אמנם גזירת מלך היא והמקראות גלויים באר היטב אינם צריכים פירוש, לא תשנא את אחיך בלבבך, לא תקום ולא תטור את בני עמך עי"ש.	35271 35272 35273 35274 35275 35276 35277 35278
מכל מצוה מכל אות מתגלת חכמת הבורא, חכמה הפוכה מדרכיו הטבעיים של האדם, חכמה היוצרת את האדם מחדש מבדילה אותו מחייו הטבעיים ומרוממת אותו לחיי קדושה ואמת, וכפי שכותב רבינו יונה (שע"ת כ"ג קי"ג), בזמן שאדם קורא ושונה ודיבורו בנחת עם הבריות, ומקחו ומתנו בשוק נאה ונושא ונותן באמונה, מה הבריות אומרות עליו, אשרי אביו ואמו שלמדו לו תורה! אוי להם לבני אדם שלא למדו תורה! פלוני שלמד תורה ראיתם כמה יפים דרכיו וכמה מתוקנים מעשיו! ישראל אשר בכך אתפאר ע"כ.	35281 35282 35283 35284
כל אחד רואה בחוש את נפלאות התורה היוצרת אדם חדש בעל התנהגות שלמעלה מדרכי הטבע, וגם מכירים את הפאר והתיקון הנוצר בהליכה בדרך זו, ומצד שני את אוי להם לבני אדם שלא למדו תורה, רואים כיצד דרך אחת יוצרת מלאכים, ואילו הדרך השניה מובילה לשקר ומרמה, וכפי שהכיר הישמעאלי שמכר חמור לשמעון בן שטח ומצא מרגלית בצואר החמור, והחזיר ר"ש בן שטח את המרגלית לישמעאלי, ואמר חמור קניתי מרגלית לא קניתי, ואמר אותו ישמעאלי ברוך ה' אלוהי שמעון בן שטח, הישמעאלי ראה כי הנהגה זו היא למעלה מדרכי הטבע, הכיר את הכח האלהי הטמון בזה וברך את אלוהי שמעון בן שטח.	35285 35286 35287 35288 35289 35290
דוגמא מאלפת בענין זה משמשת לנו פרשת יעקב ולבן, לבן מסכים לתת את רחל ליעקב תמורת שבע שנות עבודה, ויעקב מתנה במפורש ברחל בתך הקטנה כדי שלא יהיה מקום לרמאות, ברחל ולא בלאה, בתך שלא תביא אחרת מן השוק ושמה רחל, הקטנה שלא תחליף שמותן זו בזו ע"כ.	35291 35292 35293
ולאחר שעובד יעקב בנאמנות, מרמה אותו לבן בצורה כה פחותה, ועוד מחזיק עצמו לאיש ישר, לא יעשה כן במקומו לתת הצעירה לפני הבכירה, זו דמותו של האדם החי לפי כוחותיו הטבעיים, גוזל ושופך דמים ועוד מצדיק עצמו וחושב מעשיו למתוקנים, מצד שני יעקב אבינו תם וישר עובד באמונה שבע שנים, ולאחר עמל ארוך כזה ותקותו המרובה לשכרו שביקש, להעמיד י"ב שבטים מרחל כפי שהיה צריך להיות מלכתחילה, ולבן מרמה אותו בצורה פחותה!	35294 35295 35296 35297 35298
מובן שטבע האדם אינו יכול לסבול התנהגות כזו בשום אופן, מיד קמים וזועקים חמס על מעשה שפל כזה, ואילו יעקב מתגבר על זה ושואל למה רמיתני, שומע תשובת לבן ומסכים לעבוד עוד שבע שנים אחרות תמורת רחל, וכי בטבע האדם שייך ויתור כזה, הרי זה ההפך הגמור מדרך העולם, אולם יעקב אבינו אינו מעולם זה הוא דומה למלאך, אינו משועבד לכוחות הגוף ומקבל על עצמו הכל ועובד באמונה עוד שבע שנים.	35299 35300 35301 35302 35303
הגמרא מספרת (שבת ל"א) על ענותנותו המופלגת של הלל שלא הקפיד, למרות הטרדתו של אדם שהציק לו בשאלותיו המשונות בערב שבת, הנהגה שאינה מובנת בדרך הטבע, וכן איתא בגמ' שהוא בר בבל דסליק לא"י נסיב איתתא, א"ל בשילי לי עד זיל תברי יתהון על רישא דבבא, הוה יתיב בבא בן בוטא ודאין דינא, אזלת ותברת יתהון על רישא דבבא בן בוטא, בטבע האדם שיתמרמר על מעשה כזה, ואילו בבא בן בוטא גדול הדור מבליג ושואל אותה, מה הדין דעבדת? א"ל כך ציווני בעלי, אמר לה עשית רצון בעלך, המקום יוציא ממך שני בנים כבבא בן בוטא (נדרים ס"ו).	35304 35305 35306 35307 35308 35309
כח כזה מונח באדם החי בעולמה של תורה כח אלוהי קיים בו, דבוק הוא במדותיו של הקב"ה וחי בהם, וזוכה להדמות לקונו שהוא מלך נעלב, סובל עלבון ונותן לרשע את הכח והיכולת, למרות שהרשע משתמש בזה להכעיס את הבורא, והקב"ה יכול למנוע ממנו את השפעת הכח ולומר תחטא בשלך ולא בשלי, ואילו הבורא סובל עלבון ונותן הלאה חיות והשפעת כח לרשע ומחכה לתשובתו.	35310 35311 35312 35313
הנהגה כזו שאינה שייכת בטבע האדם זוכה לה מי שדבק בתורה, וכפי שרואים בהתנהגות יעקב אבינו וחז"ל, והמתבונן בזה יכיר את שני העולמות עולם היצר ועולם הקדושה, בלי כל תקות שכר מבין כל אחד כי דרך האמת היא דרכה של תורה, וכי שייך לפקפק בשעה שרואים בחוש, שדרך אחת מובילה לשקר ומרמה, ודרך שניה מובילה לישרות ושלמות? ואפילו אם לא היה ציווי על כך שנבחר בדרך החיים, גם	35314 35315 35316 35317

אם לא היה שכר עבור זה, פשוט הדבר לבחור בדרך הקדושה והאמת, והתבוננות זו צריכה למלאות את האדם הרגשת הכרת טובה לבורא, אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו. (קובץ שיחות 153).	35318
	35319
	35320
מאמר רעו	35321
לא תקום ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ה' (ויקרא י"ט י"ח).	35322
לכל אדם יש ניצוץ כח הנתינה, כי לא ניתנה רשות לכח הנטילה לבטל גם את הניצוץ הזה, שאלמלא כן היה העולם חרב, לא היו נושאים נשים ולא היו מגדלים בנים, על כן גזר השי"ת כי ניצוץ זה לא יפרד מבני האדם לעולמים, אולם יען כי מעט מאד הוא ענין הנתינה אשר בהם, על כן יבחרו באשר ימצאו חן בעיניהם, להם יתנו ויטיבו ואותם יאהבו, את אלה יחשבו כאלו שלהם המה קרוביהם וחבריהם, אך את שאר בני האדם לנכרים וזרים יחשבו, יתנהגו עמהם במדת הנטילה יתחרו בהם ויחטפו מהם ככל אשר יוכלו.	35323
	35324
	35325
	35326
	35327
	35328
אך יתבונן נא האדם כי לאשר יתן יאהב, וגם יהיה לו חלק בו וידבק אליו, ואז יבחין ויבין כי זה אשר זר נחשב לו, הוא רק מאשר טרם נתן לו ועוד לא הטיב עמו, אבל אם יתחיל להטיב את כל אשר ימצא, כי אז ירגיש אשר כולם קרוביו כולם אהוביו, כי בכולם יש לו חלק ובכולם התפשטה עצמותו, לאדם אשר יזכה להגיע אל המדרגה המעולה הזאת, מובנת היא כפשוטה מצות התורה ואהבת לרעך כמוך, כמוך בלי שום הפרש כמוך ממש (מס"פ י"א), כי בנפשו תמצא אשר אתה והוא אחד הנכם. (מכתב מאליהו א' דף 37).	35329
	35330
	35331
	35332
	35333
	35334
	35335
מאמר רעז	35336
לא תקום ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ה' (ויקרא י"ט י"ח).	35337
בפנחס אמר הכתוב בקנאו את קנאתי בתוכם, היש דבר גדול מקידוש השם כזה? כידוע (סנהדרין פ"ב) כמה נסים נעשו לו, וחרף נפשו למות על קנאת ה' והיה בסכנה גדולה מאד כמבואר שם, ומדרך האדם כשהוא בסכנה הוא נבהל ונחפז, והוא היה במנוחת הנפש מאד עד שרימה אותם שסברו כי לאותו דבר הוא נכנס, המבין יבין מדה מרוממה ונשגבה כזאת, ועם כל זאת סיים הכתוב ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי לכן אמור הנני נתן לו וגו', תפס הכתוב באחרונה כי הציל את בני ישראל לכן אמור וגו', הרי מבואר גדול מעלת האדם המטיב לישראל, עד שהשוה הכתוב זאת עם מצות קידוש השם באופן נעלה.	35338
	35339
	35340
	35341
	35342
	35343
	35344
	35345
	35346
	35347
	35348
	35349
	35350
	35351
	35352
	35353
	35354
	35355
	35356
	35357
	35358
	35359
	35360
	35361
	35362
	35363
	35364
	35365
	35366

בכל מה שיוכל, ולחפוץ להכריע כל העולם כולו לכף זכות מחלקם יהא חלקנו. (אור רש"ז מא' שצ"ה).	35367
	35368
	35369
מאמר רעה	35370
לא תקום ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ה' (ויקרא י"ט י"ח).	35371
כל חכמי העולם קראו לאדם איש מדיני, כי קיום העולם רק על ידי כולם, ולמה נברא כך? להורות כי האדם צריך לדאוג על תיקון נפשות זולתו כמו לעצמו, ויען כי האדם אין לו הרגש רק במילי דעלמא ולא במילי דשמיא, על כן נברא העולם באופן כזה, שמה שהוא לזולתו היא דאגה לעצמו, עובד אדמה דואג להכין לחם לבני אדם, והיא הכנה לעצמו, למען להיות לו כל צרכי האדם במלבושים ועוד כיוצא בזה.	35372
החנוני נוסע למקומות רחוקים להכין מלבושים לבני אדם והיא הכנתו לעצמו, וכן בכל עניני העולם, ומזה יבין המתבונן כי על אחת כמה וכמה במילי דשמיא וכש"כ הוא, כי דאגתו לזולתו היא דאגתו לעצמו, וזה מחסדי השי"ת אשר הוא דורש טובת האדם בלי תכלית, ורצה להעניקו שיהיה לו חלק טוב בכל העולם, וברא תיקון הגוף בזה האופן, ויבין מזה תיקון הנפש גם כן דוקא בדאגתו לזולתו, וכל מי שאינו דואג לזולתו אינו דואג לעצמו כפי מה שנתבאר.	35373
ומה יפה ונעים עפי"ז ביאור כל מי שאינו בדרך ארץ אינו מן הישוב, כי אחרי שאינו מכיר במהות הבריאה, כי האדם נברא באופן שיבין כי דאגת זולתו היא דאגת עצמו, א"כ אינו יודע ומכיר ישובו של עולם ואסור לו לדור עם הבריות, כי הבריות מסתכנים ממנו כמאמר החכם בספר מגדל עוז בפ' דרך ארץ וז"ל, וכל מי שאינו בדרך ארץ אינו חשוב לכלום אלא כמו בהמה וחיות המדבר, ועליו נאמר ועיר פרא אדם יולד עכ"ל.	35374
אילו אברהם אבינו ע"ה לא היה דואג לפרסם אלהות בעולם, היינו ח"ו אבודים משני עולמות, אילו לא היה משה רבינו ע"ה מוסר נפשו כשעלה למרום לקבל התורה כידוע מאמרם ז"ל, מאין היה לנו תורה מאין היינו יודעים הלכות, הלכות דרך ישובו של עולם היינו מסכת דרך ארץ? ובישובו של עולם נבין, אחרי כי האדם צריך לדאוג על תיקון גוף זולתו, כש"כ תקון נפשו אשר על ידה יחיה גם הגוף העכור חיי נצח בזיכרון חומריותו.	35375
דבר פלא מצאתי ברד"ק, יונה ברח תרשישה ותמיד היה מוקשה לי איך ברח מלפני ה'? הס מלהזכיר כזאת! ומצאתי ברד"ק בשם חז"ל שהיה ירא פן תבוא לו עוד הנבואה, ויצטרך להוכיח לנינוה והוא לא רצה זאת, כי עכו"ם נוחים לשוב בתשובה ויהיה ח"ו קצף על ישראל, ששולח להם תמיד נביאים ואינם שבים וברח לחו"ל, כי בחו"ל לא תבוא הנבואה לנביא כידוע, וזהו שנאמר מלפני ה' ולא כתיב מה' כי אנא מפניך אברח.	35376
ראו כמה היה טוב בעיניו להתרחק מארץ חמדה טובה רק למען טובת כלל ישראל, הרי כמה יש לאדם לישא בעול עם חברו אף לסבול צער גדול כל ימיו, ומכל שכן למנוע מעצמו עונג של נבואה אשר העונג בלי תכלית, והכל רצה לסבול בשביל טובת זולתו! ומעתה כיון שאנו רואים תכלית התורה רצון השי"ת, ללמד לאדם דעת איך להשלים נפשו, וממילא גם הוא ישלים אחרים, כי הקב"ה חפץ שכולם ישלמו נפשם.	35377
הקב"ה ברא עוה"ז באופן שכל אחד נצרך לזולתו, כדי שכל אחד יבין שלא לעצמו נברא, וכן ברוחניות ברא שכל אחד יצטרך לזולתו, לימוד המדות לא יתכן זולת חבירו, וכן בתורה אמרו (מכות י'), חרב על שונאיהם של תלמידי חכמים שעוסקים בד בבד, ולא עוד אלא שמיטפשים, ועוד אמרו שם מתלמידי יותר מכולם, כל זה להבין שהאדם לא לעצמו נברא רק לעסוק בגמ"ח לגוף ונפש.	35378
ולכן אמרו (סוטה י"ד), תורה תחילתה גמילות חסד וסופה גמ"ח, כל התכלית בהתחלתה הוא רצון השי"ת בשביל טובת האדם להשלים נפשו, וממילא גם להשלים אחרים, כי כך רצונו ית' בהשלמת כולם, ומה שהוא התכלית הוא תחילה וסוף, ועל כן יפה אמרו תורה תחילתה גמ"ח להורות לאדם דרכי השלמת נפשו, וממילא להורות לו דרכי הטובה לזולתו, וזה הוא תחילתה וסופה כי היא התכלית. (אור רש"ז מא' ת"א).	35379
	35380
מאמר רעט	35381
לא תקום ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ה' (ויקרא י"ט י"ח).	35382
עמדנו עד כמה התורה דורשת להיזהר בממונם ובצערם של הבריות, בשיעורים כאלה שאי אפשר להעלותם כלל על הדעת, ושכל האזהרות בזה אין להשיגן כלל לפי שכל האנושי, כי דקדוקיהן יורדים ונוקבים עד תהום הנפש, והן נמדדות כחוטי שיערה דקים מן הדקים, כמו באזהרות על השלילה כן גם בציוויים החיוביים, ובפרט במצוות ההטבה והחסד ביחס לבריות, דרישות התורה הן בממדים כאלה שאין לשכל האדם מבוא ותפישתה בהן, ואילו לא גילו לנו חז"ל, אי אפשר היה לקבל מושג עליהן.	35383
	35384
	35385
	35386
	35387
	35388
	35389
	35390
	35391
	35392
	35393
	35394
	35395
	35396
	35397
	35398
	35399
	35400
	35401
	35402
	35403
	35404
	35405
	35406
	35407
	35408
	35409
מאמר רעט	35410
לא תקום ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ה' (ויקרא י"ט י"ח).	35411
עמדנו עד כמה התורה דורשת להיזהר בממונם ובצערם של הבריות, בשיעורים כאלה שאי אפשר להעלותם כלל על הדעת, ושכל האזהרות בזה אין להשיגן כלל לפי שכל האנושי, כי דקדוקיהן יורדים ונוקבים עד תהום הנפש, והן נמדדות כחוטי שיערה דקים מן הדקים, כמו באזהרות על השלילה כן גם בציוויים החיוביים, ובפרט במצוות ההטבה והחסד ביחס לבריות, דרישות התורה הן בממדים כאלה שאין לשכל האדם מבוא ותפישתה בהן, ואילו לא גילו לנו חז"ל, אי אפשר היה לקבל מושג עליהן.	35412
	35413
	35414
	35415
	35416

הנה לפנינו מצות השכל היותר פשוטה ומוסכמת אליבא דכולי עלמא, מצות ואהבת לרעך כמוך, ובכל זאת אחרי ההסתכלות נמצא שגם בזה השגת האדם כאין ואפס נחשבת, לעומת הלימודים הנשגבים היוצאים מדברי חז"ל, תורת האהבה היוצאת מהשגת האדם, היתה מעמידה בודאי כסא כבוד לאיש הטוב העוסק תמיד בכלכלת העניים והאביונים, ומשתדל בעצמו השתדלות גדולה בהטבת מצבם ותקנת חייהם.	35417 35418 35419 35420
ואם היינו רואים לפנינו איש אשר הגיע במדת החסד לידי מדרגה כזאת, שהוא אוסף אל ביתו המון גדול של חולים אומללים, רעבים ועזובים לרפאם ולפרנסם, מתהלך עמהם כריע וכאח ומספק כל צרכיהם הגשמיים והרוחניים בכבוד גדול, ומה גם אם עוד נותן להם במתנת חנם חלק גדול מהונו ועושרו, הרי בודאי שאיש כזה היה נחשב בעינינו לרם המעלה מעין האדם העליון, והיינו מציגים אותו למופת כסמל האדם הנשגב והנאצל ביותר.	35421 35422 35423 35424 35425
אולם אהבה עמוקה ורחבה לאין שיעור מזו של המחשבה האנושית, נשגבה ונאצלה באין ערך ממנה, אנו מוצאים בתורת ה' לא רק שלא תעמיד למופת את האהבה הנזכרת ולא תרים אותה על נס, אלא עלולה עוד למצוא בה צללים מרובים וצד שלילי רב, אפשר שבשפע הטוב שאדם זה מעניק למסכנים האלה, יש אונאה עצמית גדולה, ושכל האהבה הזאת נובעת ממקור אהבה עצמית.	35426 35427 35428 35429
יתכן שמכיון שהוא השביע אותם והוא שהכשיר אותם שיהיו ראויים לקבל טוב, על כן הוא רוצה להמשיך להטיב עמם, ויש לו קורת רוח מיוחדת בזה שרואה את עצמו במרכז הטוב והחסד הזה, ויתכן שאחרים שלא היו זקוקים לטובתו ולא היתה לו יד באושרם, לא היה רוחש כל אהבה כלל.	35430 35431 35432
על פי התורה האלהית יוצא שאהבה כזו, אפילו אם תגדל הרבה בכמותה, ואפילו אם יתן להם כל מה שיש לו בעולם, ולא ישייר לעצמו כלום רק אותה ההנאה הקטנה, ההרגשה שהוא הנהו הנותן ושעל ידו באה לחבירו כל הכבודה הזאת, גם האוהב הזה לא רק שאינו נחשב לאוהב, אלא עוד נחשב כשונא, כי מצות ואהבת לרעך כמוך פירושה שיהא בלתי תלוי בך, ושאתה לא תרגיש עצמך כבעל הטובה, ומי שמרגיש הרגשה כזאת אינו אוהב וקרוב להיות שונא.	35433 35434 35435 35436 35437
ומפני מה סוברת התורה האלהית כך? מפני מה היא מביטה בשלילה על אוהב נשגב ונאצל זה? מפני שהאהבה שהתורה דורשת יש לה אופי אחר ובאה בדרך אחרת לגמרי, אוהב זה שאנו דנים עליו כאן בא לידי אהבתו, לא על ידי הכרה גבוהה בחשיבותם של הנאהבים אם ראויים הם לזה או לא, כי לו היו נאהביו אלה עשירים ומתענגים על רוב טובה, לא היה מצטער כלל עליהם למה אינם עשירים יותר, ולמה אין לאל ידם להוסיף עונג על עונגם, ולואי שלא היה מקנא בהם, אך הדחיפה הראשונה שהמריצתו להתקרב אל האנשים האלה, באה מזה שצערם ויסוריהם היו גדולים כל כך עד שנכמרו רחמיו עליהם.	35438 35439 35440 35441 35442 35443
ויתכן שלא מדת החמלה פעלה בזה, אלא שכלתה האכזריות שבו, שהרי גבול יש גם לאכזריות האדם, אשר גם האכזר הפראי לא יעבור עליו בשויון נפש, וכשקשה לו להתאכזר יותר הוא מרחם, אהבה זו אף אם תגיע לידי מדה כזו, שתהיה טהורה מבלי כל פניה ונטיה, אי אפשר לה שתבוא אלא בתורת נדבה, ובשום אופן אין רשות לנאהב זה לתבוע עליה בדין, לא כן האהבה אשר התורה האלהית מלמדת אותנו עליה, אהבה זו מקורה בהכרה גבוהה במהותו ובדמותו של האדם.	35444 35445 35446 35447 35448
יודעת היא התורה האלהית שהאדם במהותו ומציאותו המקורית, הוא רם ונשא נשגב ונעלה עד אין שיעור, מפני שנברא בצלם אלהים וצריך להיות מושל בכל הבריאה ורודה בכל ההוויה, מעמקי תהום עד רום שמים, שהכל ישתחוה לו והכל יכרע לפניו ברך, רבוא רבבות מלאכי מעלה חלים ומרקדים לפניו, צולין לו בשר ומסננין לו יין שמים, וכשאתה פוגע בכבודו של אדם עילאה זה, הרי אתה פוגע בכבודו של מלך מלכים המושל בעליונים ותחתונים, וכשתבוא לכבדו בכבוד הראוי לו אין אתה מספיק לעולם.	35449 35450 35451 35452 35453
אפילו אם תערוך לפניו שולחן מלכים מושלים בכיפה, ואפילו אם אתה עושה לפניו כסעודת שלמה בשעתו, לא תוכל לצאת ידי חובתך, ולמה? מפני שהוא קדוש ונאצל עד אין שיעור, וכשאתה רואה אותו במצב פחות והוא שקוע כולו בעולם גשמי זה, עובד בזיעת אפיים למצוא טרף ביתו, ולהשיג מאכלו לאכול עם חמור באבוס אחד (פסחים ק"ח), והוא שמח בחלקו זה, ואינו יודע כלל את מקור מחצבתו, הרי לקראת מצב כזה אתה צריך להתמלא צער עמוק, ודאגה גדולה צריכה להתקיף אותך על האי שופרא דנפלה משמי שמים לעמקי תחת, ואפילו כשאתה מוצא אותו תופס מקום בראש בעולם, מושל בכיפת הארץ מסוף העולם ועד סופו, גם אז עליך לראות כבודו לבלתי מספיק ועליך לבכות בקול נפל משמים מלאך ה'.	35454 35455 35456 35457 35458 35459 35460 35461
אהבה הבאה בדרך זו לא תהיה לעולם נדבה, ולעולם לא ירגיש בנפשו אוהב כזה שחסד הוא עושה עם אהוביו, ואפילו אם מעשי חסדיו עם האדם כחול ימים ירבו, לא יחזיק טובה לעצמו ולא יאמר לחסדיו די, מפני שיודע הוא שכטיפה מן הים נחשבים המעשים שהוא עושה עמו לעומת הראוי לו, אהבה זו לא תבדיל בין העני שבעניים לבין העשיר שבעשירים, וכמו שיש להצטער בצער העני שאין לו בעולמו כלום, כן יש	35462 35463 35464 35465

להשתתף בצערו של המושל בכיפה, אשר כל כבודו כאין נחשב לעומת הכבוד הגדול שהיה מיועד אליו בראשית יצירתו.	35466 35467
חוטי השקפה זו משתזרים בכל המצוות ביחס לבריות, וכך הם משתקפים בדברי חז"ל מקבלי התורה שבעל פה, ומה שמעורר לתשומת לב מיוחדת הוא זה, שהשקפות מעין אלו לא באו בצורת אידיאלים נאצלים, אשר רק יחידי סגולה ואנשי מעשה הוגים בהם, כי אם באו בסגנון של הלכה קבועה, אשר גם הפחות שבישראל אינו רשאי לפטור עצמו מלהשתמש בה בחיים היום יומיים, וכבר היה מעשה בר' יוחנן בן מתיא שאמר לבנו צא ושכור לנו פועלים, הלך ופסק להם מזונות, וכשבא אצל אביו אמר לו, בני אפילו אם אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך עמהן, מפני שהן בני אברהם יצחק ויעקב (ב"מ פ"ג).	35471 35472 35473 35474
ידע ר' יוחנן שכל ישראל אפילו הפשוט שבפשוטים בני מלכים הם (שבת קי"א), ועל כן צריך להיות היחס אליהם בכל כמו אל בן מלך, לכבדם בכבוד מלכים ולערוך לפניהם שולחן מלכים, ולא עוד אלא ששולחן מלך סתם ואפילו כשולחן המלך שלמה בשעתו מעט הוא לפניהם, שהרי בני נשיא האלהים אברהם המה אשר שולחנו גדול משולחן שלמה, ובשעה שהיה לו ר' יוחנן עסק עמהם התייחס אליהם ביחס הראוי לערכם.	35475 35476 35477 35478 35479
אע"פ שפועלים אלה לא ידעו כלל מגדולת אבותיהם, ובודאי שלא הרגישו כל צורך בסעודה מעין סעודתו של אברהם, אבל מכיון שר' יוחנן ידע את ערכם מי ומה הם, היה מוצא את עצמו כגוזל זכותם ומקפח שכרם אם לא ימציא להם את הראוי להם, ומעשה זה הוקבע במשנה כדין פשוט מדיני שכירות פועלים, אשר כל ישראל חייבים בקיומו.	35480 35481 35482 35483
אהבה הבאה מתוך ההשקפה הנזכרת, מוכרחת היא להביא לידי אותה המדריגה הגבוהה והרמה, להמליך את חבירו ולהכניע עצמו לפניו הכנעה שלמה כעבד לפני המלך, שהרי כך שואלין לו לאדם המלכת את חבירך עליך בנחת רוח (תדב"א), ושאלה זו נשאלת יחד עם השאלה המלכת את קונך עליך, כי השוו מלכות חבירו למלכות קונו, הנה לפנינו אחד המושגים הקלים בפירוש התורה במצות ואהבת לרעך כמוך, ומכאן יש ללמוד לכל היחס אל האדם ולכל מצוות התורה בעניני חסד עם הבריות. (אור הצפון עמ' קמ"ט).	35484 35485 35486 35487 35488 35489
מאמר רפ	35490
לא תקום ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ה' (ויקרא י"ט י"ח).	35491
ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה (ירושלמי נדרים פ"ט), כל חיובי התורה בענינים הנוגעים בין אדם לחבירו, קשורים וכרוכים בענין ואהבת לרעך כמוך, חובה זו של ואהבת לרעך כמוך, היא מהעבודות הקשות ביותר המוטלות עלינו וקשה מאד לעמוד בזה, שבפשוטו ענין כמוך הכוונה שאותה התשוקה שיש לכאור"א בנוגע לעצמו חייב להיות אף לחבירו, וכדי להשיג זאת חייב אדם לחוש ולהרגיש את זולתו כשם שמרגיש את עצמו, שיאהב את זולתו כשם שאוהב את עצמו.	35492 35493 35494 35495 35496 35497
אך ראה ברמב"ן שכתב כי לא יקבל לב האדם שיאהוב את חבירו כאהבתו את נפשו, ועוד שכבר בא ר' עקיבא ולימד חייך קודמין (ב"מ ס"ב), אלא צוותה התורה שיאהב את חבירו בכל ענין כאשר יאהב את נפשו בכל הטוב, להרגיש בעצמו תשוקה להטיב לחבירו כשם שנמצאת בלבו תשוקה להטיב לעצמו, וראה עוד ברמב"ן שכתב, ויהיה פירושו להשוות אהבת שניהם בדעתו, כי פעמים שיאהב אדם את רעהו בדברים ידועים להטיבו בעושר ולא בחכמה וכיוצא בזה, ואם יהיה אוהבו בכל יחפוץ שיזכה רעהו האהוב לו בעושר ונכסים וכבוד ובדעת וחכמה, ולהגיע לשלימות בזה חייב להרגיש דביקות והתקרבות לחבירו, ורק באופן כזה יגיע לואהבת לרעך כמוך.	35498 35499 35500 35501 35502 35503 35504
מצינו בחז"ל (ויק"ר ד' ו'), שה פזורה ישראל, תנא חזקיה למה נמשלו ישראל לשה, מה השה הזה כשלוקה אחד מאיבריו כל איבריו מרגישים, כך ישראל אחד חוטא וכולם מרגישים, הרי גודל חיוב האחדות והאחזה דכלל ישראל, שאף הרגשת החטא חייבת לעבור מאחד לכל הכלל, וכמשל השה שהוא בעל חי חלש שכל איבריו חשים בהכאה, לא מיבעיא הרגשות גופניות שחייבות לעבור לכולם, ומחובתו לשמוח בשמחת חבירו ולהצטער בצערו הגופני, אלא אפילו הרגשת החטא שאינה הרגשה טבעית צריכה לעשות רושם על כולם, כל כך השתוות מרובה צריך כל אחד להרגיש עם חבירו, שאף הרגשים רוחניים שאינם טבעיים משפיעים על כולם, נורא להתבונן כמה רחוקים אנו מהשתוות עם זולתינו.	35505 35506 35507 35508 35509 35510 35511
וצריכים לבאר היאך יתכן להשיג הרגשות אלו, מנין נשיג השתוות ויחס עם חבירינו, וע"כ צריך לומר נכון הוא שגופין מוחלקין הם, אבל עיקר האדם הוא הנפש והנפשות כולם אחת היא, אתה אחד ושםך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, שכל הנפשות נבראו לתכלית אחת והם נפש אחת וכמ"ש חז"ל (ויק"ר ד' ו'), עשיו היו לו שש נפשות וכתוב נפשות הרבה, ואילו ישראל היו שבעים נפשות וקראו הכתוב בשבעים	35512 35513 35514 35515

נפש ירדו מצרימה נפש אחת, עשיו שהיו עובדין לאלוהות הרבה כתיב ביה נפשות הרבה, ויעקב שעובד לאלוה אחד כתיב נפש אחת, מעתה מובן שפיר שכיון שהם נחשבים לנפש אחת, בודאי תעבור ההשפעה מחלק אחד שבנפש לחלק אחר.	35516
ואדרבה התמיהה חייבת להיות על העדר ההתקשרות בין אחד לשני, שהרי כולם חלק אלוה ממעל ומקורם מאותו אחד, וצריכים כולם להשתוות ולהתחבר יחד, ומדוע איננו מרגישים בהתקשרות לשורש האחד, וכשם ששני אחים הנולדים מאב אחד מרגישים המשכה אחד לחבירו, כן כל עם ישראל שהם נפש אחת חייבים לחוש בהתקשרות ביניהם.	35517
ויפלא מדוע איננו מרגישים בהתקשרות להשי"ת, הלא כולנו חלק אלוה ממעל, א"כ צריך להיות מורגש אצלנו משיכה להשי"ת, וכשם שכל אחד מרגיש משיכה לבית אביו, כן עלינו להרגיש התקרבות להשי"ת, ומדוע אף בעת התפילה וקיום המצוות אנו מרגישים ריחוק וקרירות ולא קורבה והמשכה, כשם שמצינו אצל דוד המע"ה שאמר, צמאה לך נפשי כמה לך בשרי בארץ ציה ועיף בלי מים, דוד המלך הרגיש תשוקה להקב"ה כאדם המהלך במדבר ללא מים ונפשו כלה למעט מים, כן חש דוד המע"ה צמאון ותשוקה.	35518
התשובה לכך שאכן אדם קשור בנפשו להשי"ת, אבל יתכן שמנתק את עצמו משורשו, ואף אם נותר בו עדיין חוט דק המחברו לשורש, אך זה יועיל כל זמן שלא חיבר עצמו למקום אחר, אז יש בכוח החוט הנותר לחברו לאמת, אבל כאשר מחבר עצמו למקום אחר לעוה"ז וכדומה בקשר חזק יותר, אז פועל השורש האחר את פעולתו, ואינו נותן מקום לכוח החיבור הדק שיפעל, וכה דברי רבינו יונה (שע"ת ב' י"ח), ודע כי נפש הרשע אשר כל תאוותה לחפצי הגוף בחייו ונפרדת תאוותה מעבודת הבורא, תרד במותה למטה לארץ אל מקום תאוותה.	35519
וכן אין התקשרות בין אדם לחבירו, שכיון שמחובר בתאוותו לעוה"ז, ממילא אין התקשרות נפשית ביניהם, ואף שכולם עובדים לבורא זה חוט דק, וכיון שאין משתמשים בה אין בכח החיבור לפעול פעולתו, ולכך בעת צרה כולם מתקשרים אחד עם זולתו, כי בעת צרה מתבטלים התאוות המפרידים ונותר החוט המקשר ומאחד את הבריות כולן, וע"י ההתקרבות לבורא נוכל להתקשר גם בין אדם לחבירו שקשר אחד הוא, וכל הקרוב לשי"ת קרוב לאהבת הבריות, וכשאהבת הבריות נמצאת באדם כמו כן תהא אהבת השי"ת בלבן, אך דרוש לכך עמל ויגיעה להוציא מן הכח אל הפועל את הנימין הדקין שעדיין נותרו. מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל, הנה כל דבריו של בלעם אינם דברים שאמר בעצמו, אלא רוח הקודש היתה מדברת מתוך גרונו, וא"כ כמה עונג ואושר בראותנו עליונות בני ישראל ומדרגתם, מה אקוב לא קבה אל ומה אזעום לא זעם ה', כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו, הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב, אני מסתכל בראשיתם ובתחילת שרשיהם, ואני רואה אותם מיוסדים וחזקים כצורים וגבעות הללו ע"י אבות ואמהות.	35520
התבוננות בדברים נפלאים אלה בגודל מעלת רוממות כלל ישראל, חייבת להביא הרגשת שמחה בלב האדם, וכאשר יכיר וידע שכל המעלות העליונות הללו נאמרו על כל כלל ישראל, ממילא תתעורר בנפשו תשוקה רבה ועצומה לאהוב את זולתו, כי בלב האדם תכונה להמשך ולהדבק אחר הגדול, ולאחר שידע את גדלות עם ישראל ירצה להתדבק ולהתקרב לכל הכלל, והיינו דנאמר דעי מי את (ישעיה נ"א), שירגיש מעלת נפשו וידע את חביבות מעלת כלל ישראל.	35521
והעיקר להשריש בקרבו הרגשת רוממות הנפש ולהתרחק משפלות החומר, כי החומר והגוף אינו יכול לחוש כלל את זולתו וסובל ומרגיש רק את עצמו, ורק בעת שיגביר רוחניות בקרבו ישיג הבנה והרגשה בזולתו, בעת שהחומר שולט באדם הרי הוא כבעל חי שאין לו התקשרות עם בע"ח אחר, אמת אף לבע"ח יש קשר עם בע"ח אחרים אבל אין זו התקשרות פנימית, ודומה לב' חברים שלאחר לגימת כוסית יי"ש רוקדים יחד, אבל זה רק חיצונית ולא קשר פנימי, אבל בעת הגברת הרוחניות בקרבו יחוש אהבת הבריות וזה יביאהו אף לידי אהבת השי"ת, ודרוש לכך ציורים רבים, אך כל שיצליח להשיג איזה התעלות ואף התעלות קלה, כבר יוצא מהקשרים הרעים שמחברים אותו לרע ושכרו הרבה לאין שיעור. (אור יחזקאל עמ' קכ"ב).	35522
מאמר רפא	35523
לא תקום ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ה' (ויקרא י"ט י"ח).	35524
כדי לרדת לסוף עומק הכרתה של מצות ואהבת לרעך כמוך, צריכים להתעמק תחלה בהכרת גדולת האדם וערכו, אמנם ההכרה הזאת אינה צריכה לבוא מתוך מחקר פילוסופי מתעמק, שהרי מצות האהבה מוטלת היא על כל אדם, ולא כל אדם מחויב ואפשר להיות חוקר ופילוסוף, הכרה אמיתית במהות האדם וערכו, אפשר לה לבוא מתוך הסתכלות ראויה במהותו וגדרן של מצות התורה.	35525
	35526
	35527
	35528
	35529
	35530
	35531
	35532
	35533
	35534
	35535
	35536
	35537
	35538
	35539
	35540
	35541
	35542
	35543
	35544
	35545
	35546
	35547
	35548
	35549
	35550
	35551
	35552
	35553
	35554
	35555
	35556
	35557
	35558
	35559
	35560
	35561
	35562
	35563
	35564
	35565

צריכים לצרף לזה כלל פשוט ומובן, שכל מאמין בה' ותורתו יודע ומבין הבנה ברורה, שמצוות ה' לא	35566
הוטלו על האדם כדי להכביד את חייו, מודים אנו בפה מלא שהתורה ומצותיה ואפילו החוקים הבלתי	35567
מובנים לנו, נתנו לנו מפני האהבה שאהב הקב"ה אותנו, וכי רק חיים וטוב צפון בהן.	35568
הכרה זאת גוררת אחריה עוד הכרה, שכל המצוות שהוטלו על האדם יש לו האפשרות לקיימן ואינם	35569
למעלה מכח יכולתו, להטיל חובות יותר מן היכולת אפשר רק לשונא ולא לאוהב, ואם הטיל הקב"ה על	35570
האדם תורה ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, תרי"ג מצוות עם ענפים וענפי ענפים וחובות הלבבות עד אין	35571
קץ, מבינים אנו שגם לכוחות האדם ויכולתו אין שיעור וקצב, מהסתכלות בדברי התורה אנו באים להכרת	35572
ערך האדם, ומהכרת ערך האדם נרד לעומק הכרת מצוות האהבה.	35573
מוצאים אנו את חז"ל שמתוך התבוננות בדברי התורה, באים לידי מסקנא חייב אדם לאמר מתי יגיעו	35574
מעשי למעשי אברהם יצחק ויעקב (תדב"א פרק כ"ה), עם הכרת עצמו צריך להגיע לידי מדה זו להרגיש,	35575
שכל זמן שמעשיו לא הגיעו למעשי האבות לא יצא עדיין ידי חובתו, רעיון זה נראה בעינינו כמוגזם	35576
ביותר, וכי אפשר שכל אחד יכול להגיע למדרגת האבות עד שיתבע עצמו על זה?	35577
וכי רשאים כלל להעלות על הדעת מחשבה כזאת? האין זאת גאות יתרה? האם אין בזה פגיעה בכבוד	35578
מלאכי אלהים אלו אשר שמותיהם נחקקו בכסא הכבוד ונעשו מרכבה לשכינה? ובכל זאת אנו מוצאים את	35579
חז"ל מבליטים את דבריהם הבלטה חזקה, ומדגישים בפירוש לבל נחשוב שרק על חכמים גדולים יחיד	35580
סגולה אנשי שם הדברים יסובו, אלא כל אחד ואחד מישאל אפילו הפשוט שבפשוטים וההדיוט	35581
שבהדיוטים, ולא רק שיש לו רשות לאמר, אלא שהוא חייב על זה חיוב גמור ומוחלט.	35582
ושמא תאמר דעה זו היא דעת יחיד של מאן דאמר שאין הלכה כמותו, אינו כן דברים אלו מתאשרים	35583
מדברי חז"ל הקודמים, ושנויים במשנה ברור ומפורש באין חולק, וכשמתבוננים ביותר מוצאים כדברים	35584
האלה ועוד בצורה יותר נשגבה ברור ומפורש בתורת ה', שם אנו מוצאים שחייב אדם לדמות עצמו לא	35585
רק להאבות, כי אם אל מי שנעלה ונאצל ביותר, אל הקב"ה בכבודו ובעצמו בורא האבות ויוצרם.	35586
הוי דומה לו, והחיוב הזה מוטבע כולו במטבע ההלכה הקבועה, ומקבל צורת מצות עשה ככל המצווה	35587
שבתורה, ונמנה במספר התרי"ג להדמות אליו יתברך שנאמר והלכת בדרכיו, מה הוא רחום חנון חסיד אף	35588
אתה, אמור מעתה שאפשר לו לאדם להיות דומה אל ה' לא רק במעלת הרחמים והחנינה, אלא גם במדת	35589
החסידות, והוא מה שאמרה התורה בצלם אלהים עשה את האדם.	35590
המדרש מספר שבשעה שברא הקב"ה את האדם, טעו בו מלאכי השרת וסברו כי הוא השכינה (רש"י	35591
במדרש), ובקשו לאמר לפניו קדוש, חכמתו היתה גדולה כל כך ובינתו עמוקה, גופו מזהיר ונשמתו	35592
נאצלה, עד שמלאכי ה' השכלים הבלתי נבדלים ואשר מציאותם בינה והשכל, לא יכלו להבדיל בינו לבין	35593
הקב"ה וחלקו לו כבוד אלהים, זהו שיעור קומת האדם במקורו וראשית יצירתו, וכל מה שאתה מוצא במין	35594
האדם פחות מזה, אין זה אלא סימני התכווצות והצטמצמות, שצמצם את עצמו ע"י כח הבחירה שנטע בו	35595
הקב"ה, ואשר הכח הזה הוא עיקר גדולתו, בהיותו דומה בו לבורא העולם אשר כל אשר חפץ עשה.	35596
דומה הוא האדם במצבו זה, לאותו המלך מושל בכיפה השוכב בהיכלו שקוע בשינה חזקה, אשר אף כי כל	35597
מחשבותיו דבוריו ומעשיו בעת ההיא אין בהם ממש, ולפעמים עלול הוא להביא גם נזק על ידם מתוך	35598
חסרון דעת, בכל זאת לא חדל גם אז להיות מלך גדול ונורא, פחדו ומוראו מוטלים על כל סביביו,	35599
ממשלתו על כל פרושה, וגם אז הפוגע בכבודו למורד יחשב וחיוב מיתה.	35600
מתוך השקפה כזו החיוב להדמות אל האבות אין בו כל גאות ולא פגימה בכבודם, אדרבה יש בזה הרבה	35601
מכבוד האבות, בזה שמעמידים אותם למופת לאותו האדם הגדול המצווה ועומד להיות דומה למלך מלכי	35602
המלכים בכבודו ובעצמו, הכרה זו מטילה על האדם חובות גדולים ונוראים לאין שיעור במה שנוגע	35603
לעצמו, ויחס של כבוד נשגב לאין גבול ותכלית במה שנוגע לחברו, לא רחוק הוא איפוא למצוא את הקשר	35604
והאגוד שבין מצות ואהבת לרעך כמוך, ובין מצוה ואהבת את ה' אלהיך, שהרי כל הפוגע בכבוד האדם	35605
כאילו פוגע בכבודו של מקום. (הרנצ"פ).	35606
	35607
מאמר רפב	35608
לא תקום ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ה' (ויקרא י"ט י"ח).	35609
איתא בגמרא מעשה שבא גוי אצל הלל ורצה להתגייר על מנת שילמד לו כל התורה על רגל אחת, השיב	35610
לו הלל מאי דעלך סני לחברך לא תעביד זו התורה כולה, ואידך פירושא הוא זיל גמור (שבת ל"א), ופירש	35611
שם המהרש"א שלמד מפסוק ואהבת לרעך כמוך, ומה שהתבטא בלשון של שלילה משום שסובר שהפסוק	35612
אינו מדבר אלא על צד השלילה, כגון להמנע מנקימה או נטירה ושאר דבר רע לחבירו, אבל לגבי עשיית	35613
טובה לא חייבה תורה להשוות חבירו לעצמו, שהרי דרש ר' עקיבא חיך קודמים לחיי חברך (ב"מ ס"ב).	35614

וכן כתב הרמב"ן שאי אפשר שיאהב את חברו כאהבתו את נפשו, אלא שירצה בטובת חברו ללא הגבלה	35615
כמו שרוצה בטובת עצמו, והנה אילו היה חיוב לדאוג לתועלת חברו כמו לשל עצמו, הן במה שנוגע לגופו	35616
והן בנוגע לממונו, היה מובן שזה אמנם כלל גדול בתורה, אבל כיון שאמרה תורה שחייך קודמים, עליו	35617
להציל ראשית כל את עצמו.	35618
וכן בנוגע לרכוש ציוותה התורה אפס כי לא יהיה בך אביון, שמשם נלמד דשלך קודם לכל אדם אפילו לשל	35619
אביו ורבו (ב"מ ל"ג), ולא נתחייבנו בואהבת לרעך כמוך אלא להמנע מלגרם רעה לחבירו ולרצות	35620
בטובתו, אם כן מה סיבת התפעלותו הגדולה של ר' עקיבא שקרא למצוה זו כלל גדול בתורה? ולא עוד	35621
אלא שלהלל הוא בנין אב לכל התורה כולה, וכבר מפורסם הקושיא על דברי הלל, שלכל היותר ואהבת	35622
לרעך כמוך מלמד על המצוות בין אדם לחבירו, אבל מאיפה יש ללמוד משם המצוות בין אדם למקום?	35623
אולם כד נעייין נמצא דדבר גדול גילו לנו חכמינו כאן, עלינו לעמוד על שורש הענין למצוא את הסיבה	35624
למה אנו מצווים להיות רוצים בטובת חברינו ואסור בהחלט לגרום לו שום צער, שהרי במושכל ראשון	35625
חושב האדם מה לי ולחברי? האדם מטבעו שמח בהצלחות שלו, ואילו בנוגע לחבירו לא איכפת לו מה	35626
שנכשל יתכן אפילו שנהנה מזה, בפרט כשיש עליו טינא בלב, ולמה באה התורה למנוע ממנו הנאה זו?	35627
ואם חבירו מנע ממנו טובה בעבר, למה לא להזכירו על כך ולהוכיחו על פניו, כדי שיתבייש לעשות כן	35628
פעם אחרת?	35629
לכן באה התורה ולימדה על מושג חדש, שאין להסתכל על עצמך ועל חבירך כעל שני גופים זרים אלא	35630
כמוך, אילו אדם בעצמו חתך ידו לא יתכן להנקם מהיד שפשע בו שהרי זה יוסיף צער על צערו (ירושלמי	35631
נדרים פ"ט), הוא הדין בנוגע לחבירו אבר הוא מאותו הגוף, מושג זה שהוא נגד השכל הפשוט ונגד החוש,	35632
הוא הסוד של אחדות נשמות כלל ישראל, שיש בכל אחד ואחד חלק יותר עליון מהגוף המאחד את כולם.	35633
נשמת כלל ישראל אחת היא, ועל כן גורל כל אחד בהכרח קשור לגורלו של חברו, רק ממבט רוחני זה יש	35634
להבין את כמוך עליו חייבנו התורה, שמבחינה רוחנית אין שום פירוד כולנו כאחד נזונים משולחן המלך,	35635
באופן שכאשר אחד מצטער כואב גם לשני, וגם המלך כביכול מצטער בצערם של בניו, וכבר אמרו חז"ל	35636
כשהרשע שרוי בצער שכינה מה אומרת קלני מראשי קלני מזרועי (סנהדרין מ"ו), כל כך קשור יהודי	35637
אחד לשני עד שמצאנו, שכאשר נהרג אחד בשגגה יש תביעה על הכהן גדול של אותו דור, למה לא התפלל	35638
על בני דורו שלא יקרה כזאת (מכות י"א).	35639
ולפי דברינו היסוד של אהבת הבריות קשור באהבת המקום וגם באהבת התורה, שהרי קוב"ה ואורייתא	35640
וישראל חד הוא, הנשמה שבאדם היא חלק האלהי אשר בו, ולא יזה מטה ניתנה לנו נשמה עליונה כזאת,	35641
אם לא לעסוק בתורה ועל ידה להתדבק בבורא? הוא אשר אמרו חז"ל להיות אוהב את הבריות ומקרבם	35642
לתורה (אבות א'), בהדגשה ברורה שאהבת הבריות קשור לקירובם לתורה, משום שבאמת זאת גדולת כל	35643
אחד מישראל, מה שיש לו נשמה גבוהה אשר יכול לעסוק בה בתורה ולהתעלות, נמצא שכל מה שיותר	35644
עוסקים בתורה יותר מתעלה הכלל כולו, שהרי כולנו קשורים זה לזה, וכן במה שעוסקים בחסד יותר	35645
מתחזק הקשר הרוחני בין איש לרעהו.	35646
הנה מצאנו באברהם אבינו שגילה יסודות האמונה, ומסר נפשו להכחיש העבודה זרה הנפוצה בזמנו,	35647
התמסר מאד למעשי חסד, והטעם משום שע"ז מושתתת על הנחה של פירוד הכוחות בעולם, וממילא על	35648
פירודו של איש מעם רעהו, לכן לא מצא אברהם אבינו תכסיס יותר טוב להוציא טעות זו מלבם אלא	35649
בעשיית חסד, שבו חזק הקשר הרוחני שבין הבריות, אשר הוא מורה על אחדות האנושות וממילא אחדות	35650
הבורא.	35651
בשעה שעובדי ע"ז היו מתנצחים זה עם זה וכל אחד משתדל בקרבנותיו לשחד יראתו שתעמוד לימינו, בא	35652
אברהם ולימד שאדרבה איש את רעהו יעזרו ולאחיו יאמר חזק, משום שאל אחד בראם ורוצה ביקרת	35653
כולם, עצה זאת עשתה רושם כביר על הבריות, משום שהכירו מיד באמיתת הדברים, והיה לרועץ לעובדי	35654
ע"ז והכופרים למיניהם.	35655
זה מה שאמרו חכמינו ואהבת לרעך כמוך הוא כלל גדול בתורה, משום שבו מונח היסוד לכל התורה כולה	35656
וכדברי הלל, לא מיבעי המצוות בין אדם לחבירו אלא אפילו מה שבין אדם למקום, משום שעצם החיוב	35657
לדאוג לשני מורה על האחדות שבין הבריות כולם ועל אחדות הבורא. (המוסר והדעת ח"ג).	35658
	35659
מאמר רפג	35660
לא תקום ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ה' (ויקרא י"ט י"ח).	35661
וברמב"ן להשוות אהבת שניהם בדעתו, כי פעמים שיאהב אדם את רעהו בדברים ידועים להטיבו בעושר	35662
ולא בחכמה וכיוצא בזה, ואם יהיה אוהבו בכל יחפוץ שיזכה רעהו האהוב לו בעושר ובנכסים וכבוד	35663
ובדעת וחכמה, ולא שישוה אליו אבל יהיה חפץ בלבו לעולם שיהיה הוא יותר ממנו בכל טובה, ויצוה	35664

הכתוב שלא תהיה פחיתות הקנאה הזאת בלבו, אבל יאהב ברבות הטובה לחברו כאשר אדם עושה לנפשו ולא יתן שעורין באהבה ע"כ.	35665
עיקר העיקרים לאדם הוא שלא יחיה חיים פשוטים, כאשר חיים יחד עם הרחוב ומשתרשים בחיי הרחוב מתהוים כהרחוב, אל תראוני שאני שחרחרת ששזפתני השמש (שיה"ש א' ו'), שזפתני השמש הוא דבר נורא מאד, רואים אנו אנשים החיים בין אוה"ע סופגים בקרבם כל הכיעור של האומות, וזאת מפני שהם חיים חיים פשוטים ומשתרשים בתוך הרחוב, וכאשר אנשים אלה פונים אל תוה"ק, אינם מבינים בה מאומה, כי התורה שונה היא לגמרי מאופן החיים שחיים בו, וממילא מסתכלים על התורה כעל איזה ענין דתי.	35666
אם ישאלו אותנו מה הענין שאיננו הולכים ברחובות לחפש עני להיטיב עמו? הרי נגיד מיד כי זה דבר שמתאים לאברהם אבינו ע"ה! זו ממדותיו המיוחדות של אאע"ה! שהיה מצטער מאד שאין לו עם מי להיטיב! זאת ממדותיו של אאע"ה אך אנחנו איננו במדרגה זאת, וכשאנו אומרים כך אינו עולה על דעתנו כלל, כי מחשבה זה נובע מן ששזפתני השמש, ממה שאנו חיים חיים פשוטים, והתרגלנו במבט של הרחוב!	35667
אבל היסוד הוא שאין בין גיהנום לגן עדן אלא כחוט השערה (ילקו"ש קהלת תתקע"ו), מעולם לא עמדנו על פשטות הדברים כי יתכן להיות גם הג"ע של אאע"ה שהוא לפני ולפנים בקצה המדרגות, יתכן שגם הוא אין בינו לגיהנום אלא כחוט השערה, אם לא כאאע"ה הנה זה כבר רע! ואם רע הרי זה הרע הפשוט! אם אינם רצים אחרי עני אם אינם מחפשים אותו, אז אפילו אם העני בא אצלו ונותנים לו אין זו נתינה אמיתית, ובלב באמת חושבים הלואי ולא היה בא! נמצא שאם אין האדם רץ אחרי העני, הוא מפני שהוא באמת רשע מרושע גיהנום פשוט.	35673
מצינו בחז"ל (ב"ק כ') דינא דזה נהנה וזה לא חסר פטור מלשלם, ובתוס' שם נזכר הטעם דכופין אותו על מדת סדום, הבה נצייר לנו אדם שיש לו חצר דלא קיימא לאגר וגברא דעביד למיגר, ואנו רואים את האיש הזה מכניס את הגברא לחצרו ומכין לו כל הנוחיות והלה נהנה מזה, הרי אצלנו בעל החצר הזה נחשב כחסידי שבחסידיים! וכן הוא באמת! אולם אצל חז"ל זוהי הלכה של כופין על מדת סדום! האם בצעירינו אנו שיש לנו על סדום היה מצב כזה נחשב למדת סדום? הוא אשר דיברנו כי האנשים החיים חיים פשוטים ומשתרשים בתוך הרחוב, כאשר הם פונים אל תורתנו הק' אין להם כל הבנה והשגה בה. התורה נתנה לנו מצוה של ואהבת לרעך כמוך, ומצווה לכל אדם ואדם כקטן כגדול, להשוות בדעתו אהבת עצמו ואהבת רעהו במדה שוה ממש, ואם יתן שעורין באהבה אפילו אם ייטיב לרעהו בעושר ובנכסים ובכבוד ובדעת וחכמה במדה מרובה וגדולה מאד, אלא שיהיה חפץ בלבו שרעהו לא ישוה אליו ממש ושיהיה הוא יותר ממנו, הנה על זה קורין כבר פחיתות הקנאה הזאת, זוהי כבר מדה מגונה אשר מחויב לשרש זאת מקרבנו, זהו היסוד שאין בין גיהנום לגן עדן אלא כחוט השערה, אם לא ימצא בשיא תכלית השלמות הרי כאן גיהנום זה כבר רשע מרושע!	35674
איתא במדרש (בר"ר ס"א ג'), י"ב אלף תלמידים היו לו לר"ע מעכו ועד אנטיפרס וכולם בפרק א' מתו, למה? שהיתה עיניהם צרה אלו באלו, ובסוף העמיד שבעה תלמידים, א"ל בני, הראשונים לא מתו אלא שהיתה עיניהם צרה אלו לאלו, תנו דעתכם שלא תעשו כמעשיהם, עמדו ומלאו כל א"י תורה ע"כ, הנה ז' התלמידים עמדו ומלאו כל א"י תורה, והי"ב אלף לא מלאו כל א"י תורה כי היתה עיניהם צרה בתורה, צרה ללמד אותה לאחרים, כיצד נבין זה שהיתה עיניהם צרה בתורה? האם חלילה לא לימדו את ישראל תורה?	35677
אלא הוא סוד הענין כמו שהגדנו, שאם אין האדם רץ אחרי העני לחפש עני ברחוב כדוגמת אאע"ה, הרי אדם זה כבר רשע מרושע, כן הוא הענין ברוחניות אם לא רצים ברחובות, אם לא רודפים ומחפשים אחרי אנשים ללמדם תורה, אם חסר לאדם טוב עין זה משה שהתורה נתנה לו ונתנה לישראל (ילקו"ש כי תשא רמז שצ"ו), הרי זה כבר צר עין, ולפי גודל מדרגתם של תלמידי ר"ע לא היו בדרגת טוב עין של משה רבינו, ואם לא בזו הדרגא נקרא אצל חז"ל עיניהם צרה בתורה, הוא היסוד של אין בין גיהנום לגן עדן אלא כחוט השערה! (דעת תורה).	35678
מאמר רפד	35679
לא תקום ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ה' (ויקרא י"ט י"ח).	35680
איתא באבות פ"ב, אמר להם רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו, צאו וראו איזו היא דרך ישרה שידבק בה האדם, ר' יהושע אומר חבר טוב, ר' יוסי אומר שכן טוב, כתב רבנו יונה יש לפרש חבר טוב, להיות בעצמו חבר טוב לאיש אחד אשר לבו חפץ, ולהרגיל עצמו שתהא רוח אחרת נוחה ממנו וכן יבוא באהבה	35681
	35682
	35683
	35684
	35685
	35686
	35687
	35688
	35689
	35690
	35691
	35692
	35693
	35694
	35695
	35696
	35697
	35698
	35699
	35700
	35701
	35702
	35703
	35704
	35705
	35706
	35707
	35708
	35709
	35710
	35711
	35712
	35713

עם כל הבריות, שכן טוב שיהא בעצמו שכן טוב אל כל שכניו, ואחר היותו טוב ואוהב נאמן לחמשה או	35714
שמונה בני אדם, קרוב הדבר לאהוב כל באי עולם, ונמצא מאושר בכל המדות הטובות עכ"ל.	35715
ר"י בן זכאי שאל את תלמידיו, איזו היא דרך טובה וישרה המובילה לשלמות האדם בכל מדותיו הטובות,	35716
שאם ידבק במדה אחת בשלמות אמיתית, יגיע על ידה למדרגת האדם הנעלה, ולהיות סוף סוף מאושר בכל	35717
המדות הטובות כפירוש רבינו יונה שם, שטוב לאדם לאחוז במדה אחת בשלמות, ובנקל אליו להשיג ממנה	35718
אל כל המדות החשובות, מהיותו בן כמה מדות ואיננו שלם באחת מהן.	35719
שלמות במדה כזו מציע רבי יהושע, להיות חבר טוב לאיש אחד שלבו חפץ אבל בשלמות אמיתית, לאהוב	35720
אותו כאוהב את עצמו, אז קרוב הדבר שיאהוב את כל באי עולם, ונמצא מאושר בכל המדות הטובות, כי	35721
חסרון אהבת הבריות מקורו באהבת עצמו, לולא אהבת עצמו היה האדם אוהב את כל בראי עולם, בפרט	35722
את חברו הדומה אליו בדעה במדות ובמראה וזה טבעי.	35723
כל בעלי חיים אוהבים את בני מינם, ואף האדם טרם בא להכרת ערך עצמו, וטרם התפתח בקרבו חוש	35724
האהבה העצמית, אוהב הוא את רעהו, כל ילד נמשך אחרי חבריו הילדים, ובקל מתוודע אליהם אף לאלו	35725
שלא הכירם מעודו, והכל בלי שום מתווך או טיפוח מצד הגדולים, אלא מעצמו הוא בלי שום טעם וסיבה	35726
נכרך אחריהם, ואוהבם אהבה טבעית הנובעת מטבע נשמתו התמימה, אהבת הבריאה הטבועה בכל יצור.	35727
כל מה שגדל הילד כן הוא מתחבר רק לדומים לו ביותר בקומה בלבושים וגם בממון, כל שמתפתח דעתו	35728
כן גדל פירוד לבבו, האם השכל גורם לכך? הלא אדרבה הדעת מחייבת את האהבה ומגנה את פירוד	35729
הלבבות, אלא יחד עם התפתחות השכל מתפתח גם הרצון להראות לכל את יתרונו ולהבליט את האני שלו,	35730
כי אוהב את עצמו יותר מכל, הבלטה זו מפרידה אותו מחבריו, כי גם המה מבקשים להבליט לעין כל את	35731
אנוכיותם ולהדגיש יתרונם הם, אהבת עצמו היא המחיצה המפרידה בין בני אדם ומשליטה בהם כל המדות	35732
המגונות.	35733
העצה לפרוץ חומה זדונית זו היא לבחור לו חבר טוב, אף איש אחד שאליו הוא נושא את נפשו, ולו מסור	35734
בכל לבבו כאח, בזה ישבור בקרבו את מחיצת הברזל של אהבת עצמו, כי יאהוב גם את זולתו לא פחות	35735
מעצמו, ואהבת לרעך כמוך בזה הוא פורץ מחיצה זו לבוא באהבה עם הבריות, ר' יוסי חולק שבפרצה של	35736
אהבת אדם אחד, אין להרוס את מחיצת החיים שנבנתה משך כמה שנים, ואין ליישר בזה את העקמומיות	35737
שבלב, אלא שכן טוב לכל שכניו, לחמשה או שמונה אנשים בבת אחת, כדרך השכנים הדרים יחד	35738
משפחות משפחות, בפרצות רבות כאלה תמוטט החומה וקרוב הדבר לאהוב את כל באי עולם, ולהיות	35739
מאושר בכל המדות הטובות.	35740
עצה טובה זו היות בעצמנו חבר טוב ושכן טוב הייתי מציע לחברים שלנו, כולנו שואפים לעליה ומעפילים	35741
לעלות להר השלמות, קבלנו עלינו להשתלם במדת החסד, לא רק שלא יקשה עלינו הדבר, אלא להשריש	35742
בטבענו אהבה ותשוקה נפשית לעשיית החסד עם כל ישראל, שיערב לנו החסד לפני עשייתו ואחר	35743
עשייתו, שנרגיש הנאה גופנית ורוחנית בכל מעשה חסד שנעשה, ולהשיג את המדה הזו לכל הקיפה הרחב,	35744
ואיך נגיע לזה? העצה היא להתחיל באהבת החסד עם חברי הסתדרותנו.	35745
אחים לדעה אנו וקרובים ברוח איש לרעהו, כולנו שתינו ממעין לא אכזב זה מעין החכמה והדעת, מעין	35746
אור תורה וחכמת המוסר, אב אחד לכולנו ורב אחד לימד אותנו את התורה תורת חיים ואהבת חסד, הכרת	35747
ערך האדם וחובת שלמות נפשו, ידיעת כוחות הנפש והשלמות שבלמוד המוסר, הבנה של תורה ועומקה	35748
של הלכה, כולנו בלינו את מבחר שנותינו בין כתלי ישיבה, והיא שיצרה את מהלך מחשבתנו והשקפת	35749
עולמנו על כל החיים מסביבנו.	35750
למדנו ועשינו למדנו וחינו חי עונג ונועם חיי אהבה ואחווה, הוי! מה קל הוא לעורר בקרבנו את אהבתנו	35751
הצפונה ולגלותה לעין כל אהבה בלי מצרים, אהבת חסד איש עם רעהו חסד של הכלל וחסד של הפרט,	35752
וטיכוס עצות ותחבולות איך לעשות מעשי חסד ממשיים עם חברינו, כל אחד כפי יכלתו ואפשרותו מתוך	35753
הנאה פנימית ורוממות הנפש.	35754
כל אחד צריך להיות קרוב ובן משפחה, נוגע ממש לחבריו תלמידי הישיבה לפנים והיום, שכנים קבועים	35755
היינו כל ימינו בין כתלי בית המדרש, ושכן דין קרוב יש לו במצוה זו כדאיתא (ביבמות ס"ג.), האוהב את	35756
שכניו והמקרב את קרוביו עליו הכתוב אומר, אז תקרא והשם יענה תשוע ויאמר הנני, וברש"י ומבשרך	35757
אל תתעלם, היינו אוהב את שכניו שהם כקרוביו עי"ש, אהבת שכנים וקרובים שכזו, מלבד שרב כוחה	35758
להושיע את כל אחד מאתנו כפי הבטחת הכתוב, עוד תביא אותנו לשלמות מדת החסד ואהבתה עם כל	35759
ישראל שזה כל חפצינו ומגמתנו. (תורת אברהם עמ' 465).	35760
	35761
מאמר רפה	35762
לא תקום ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ה' (ויקרא י"ט י"ח).	35763

אין אנו מוצאים בתורה ציוויים מפורשים על מדות ותכונות, ורבים תמהים הלא ענינים אלה הם עיקרים	35764
יסודיים בהנהגת האדם ולמה לא צוותה התורה עליהם, אמנם מדות רבות נכללות במצוות התורה, ורבים	35765
הציוויים והאזהרות שאי אפשר לקיימם כהלכתם בלי שלמות המדות, האם אפשר להגיע למדרגת ואהבת	35766
לרעך כמוך, מבלי יטביע בנפשו מדות הטוב והחסד? עוד אזהרות ביחס לזולת כגון לא תקום ולא תטור,	35767
לא תשנא את אחיך בלבבך, האם בכוחו של אדם שלא השתלם במדותיו, לעקור מתוכו כל רגש טינא	35768
ונקמה לאיש אשר גמל לו רעה, ויתייחס אליו כאילו לא עשה לו כלום, עם זה לא צוותה התורה על המדות	35769
במיוחד ויש לעיין בדבר.	35770
אולם כשנתבונן נראה שהמדות והתכונות הם הקדמה לתורה, והוא היסוד הראשון במהותו של האדם אשר	35771
בלעדו איננו ראוי כלל לתורה, האדם נברא מראשית יצירתו כבריאה מושלמת כי על כן נברא בצלם	35772
אלהים, וכשם שהקב"ה שלם בכל מעלותיו ומדותיו כביכול, כן נוצר האדם בתור חלק ממנו וכצלם דמות	35773
תבניתו שלם בכל מעלותיו ומדותיו.	35774
ולא רק האדם נברא שלם, כי אם כל ברואי העולם נבראו שלמים בכל תכונותיהם, בתחילת יצירתם לא	35775
הוטבעו בשום בעלי חיים נטיות רעות או תכונות מזיקות, וכולם שפעו אך טוב וחסד ואחרית הימים	35776
תוכיח! שבאחרית הימים יגיעו למצב של שלום ואהבה בין כל הברואים, וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי	35777
ירבץ, ועגל וכפיר ומריא יחדו, ופרה וזב תרעינה יחדו ירבצו ילדיהן, ושעשע יונק על חור פתן (ישעיה	35778
י"א), נבואה זו אומרת שהבריאה תחזור לשלמותה כמו שהיתה בתחילת יצירתה, הרי שכל בעלי החיים	35779
אין בתכונותיהם שום כוחות רעים, וממקור יצירתם הם טובי מזג.	35780
וכך פירש גם הרמב"ן בפסוק והשבתי חיה רעה מן הארץ (ויקרא כ"ו), כי תהיה ארץ ישראל בעת קיום	35781
המצוות, כאשר היה העולם מתחילתו קודם חטאו של אדם, אין חיה ורמש ממית האדם כמ"ש, אין ערוד	35782
ממית אלא חטא ממית, כלומר שלא היה שום רע בחיות לפני חטאו של אדה"ר ולא היו מזיקות כלל וכלל,	35783
ודבר זה אנו למדים גם מן התורה, בעת שהקב"ה ברא את בעלי החיים כתוב בתורה תוצא הארץ נפש חיה	35784
(בראשית א'), והרי בארץ גנוזים מדרך יצירתה הטבעית כוחות רוחניים גדולים, ואם היא הוציאה מתוכה	35785
את בעלי החיים הנקראים נפש חיה, בודאי שגם בהם טבועות מדות ותכונות רוחניות.	35786
גם לאחר חטא אדה"ר ולאחר חטאי כל הדורות, למרות שכל הבריאה וגם בעלי החיים הולכים ומתמעטים	35787
מדור דור, עוד נשארו בטבעם של בעלי החיים תכונות ומעלות טובות שראוי לאדם ללמוד מהם, א"ר	35788
יוחנן אלמלא ניתנה תורה היינו למדים צניעות מחתול, גול מנמלה ועריות מיונה ודרך ארץ מתרנגול	35789
(עירובין ק').	35790
וכן מצינו שגם שלמה החכם מכל אדם מייעץ ללמוד מבעלי חיים, לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחכם	35791
(משלי ו'), ואם האדם עם כל חכמתו ועליונותו ראוי לו ללמוד מבעלי חיים, הרי בודאי שתכונותיהם אלה	35792
יש בהן מעלה יתרה, ואם לאחר כל חטאי הדורות והירידות כך, הרי כמה היו שלמים בטבעם בתחילת	35793
יצירתם, ולא היה בהם שום פגם וליקוי, והוא כמ"ש וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, כי לא	35794
היה בבריאה שום רע והכל היה בתכלית השלמות.	35795
ואם בעלי חיים נבראו במעלות גדולות כאלה, כ"ש האדם שהוא מבחר היצורים כולם ובו כלולים כל	35796
הכוחות, שטבועות בו מתחילת יצירתו כל מדות השלמות העליונות, ודברים אלו אמורים בגופו של האדם	35797
טרם שנופחה בו נשמה ממעל, בדומה לבעלי החיים שאין בהם אלא גוף ונפש הבהמית, כ"ש האדם שכמה	35798
מדות ותכונות נטבעו בו לאחר שנופחה בו נשמה מאת האלהים, ככתוב ויפח באפיו נשמת חיים מאן דנפח	35799
מדיליה נפח, ונעשה טבעו דומה במדותיו למדות הקב"ה שנברא בצלמו.	35800
מכיון שכך אין מקום להזהיר את האדם בתורה על מדות ותכונות, כי במציאותו הטבעית הוא שלם בכל	35801
המעלות בתכלית השלמות, ובתור האדם השלם באה התורה ומלמדת אותו להשגות ומעלות עליונות יותר,	35802
וזוהי כוונת דברי חז"ל כ"ו דורות קדמה דרך ארץ לתורה (ויק"ר ט'), כי כל המדות והתכונות הטובות	35803
כלולות בדרך ארץ, והן הוטבעו באדם מטבעו ואינו זקוק עליהן לתורה, ואילו התורה באה להוסיף עליהן	35804
להמשיך לעלות למדרגות העולות על המעלות שהן בבחינת דרך ארץ.	35805
אמנם מצינו בדברי חז"ל על הפסוק כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע (שמות י"ט), ראוי היה לומר נשמע	35806
ונעשה? אלא אמרו ישראל להקב"ה, רבון כל העולמים! עד שלא שמענו קיימנו, אנכי קיים יעקב שנאמר	35807
ויאמר יעקב אל ביתו הסירו את אלהי הנכר, לא תשא קיים אברהם שנאמר הרימותי ידי אל ה', זכור קיים	35808
יוסף שנאמר וטבוח טבח והכן, כבד קיים יצחק שנעקד על גבי המזבח, לא תרצח קיים יהודה מה בצע כי	35809
נהרוג את אחינו, לא תנאף קיים יוסף באשת פטיפרע, לא תגנוב קיימו השבטים ואיך נגנוב כסף וזהב, לא	35810
תענה קיים אברהם שהעיר לכל באי עולם שאתה רבון כל המעשים, אף הוא קיים לא תחמוד אם מחוט ועד	35811
שרוך נעל.	35812

אמנם ניתן לאדם כוח הבחירה, ובידו לרדת ממדריגתו שישחית את מדותיו ומעלותיו, ויאבד את צורתו	35813
בתור אדם אף מסוג דרך ארץ, ויש בכוחו להגיע למדריגה של בעלי חיים ועוד פחותה מהם, ומצינו	35814
שנבוכדנצר מלך בבל נהפך לחית השדה שבע שנים ואכל עשב, וכל צורתו נשתנתה לשל בעל חי (דניאל	35815
ד'), אבל במקרה כזה הרי הוא יוצא מכלל אדם, והוא בבחינת מאבד עצמו לדעת, ועל בחינה כזו אין מקום	35816
בתורה לצוות לו ולהזהירו, כי התורה ניתנה לאדם ולא לכה שיוצא מכלל האדם.	35817
ולכשתבונן נראה שגם תורה זו הנקראת דרך ארץ שקדמה לתורה מסיני, תורה שלמה היא המקיפה את	35818
כל האדם, והדורות הקדמונים מצאו מקום להתגדר ולהתעלות בה, על יסוד תורה זו באו כל התביעות	35819
והעונשים החמורים על הדורות ההם אשר לא דקדקו בה, ולא קיימו כראוי את תורת דרך ארץ שהיא יסוד	35820
האדם, ומכאן גם הרקע לכל חטאי היחידים שבתורה שלא נזהרו בה כיאות, ולא עוד אלא שמצינו שגם	35821
בתורת דרך ארץ של האדם, דקדקו עם אישי הדורות כחוט השערה, ותבעו מהם תביעות דקות מן הדקות,	35822
אשר אנחנו אף לאחר קבלת תורה אין לנו מושג בהן.	35823
כתוב ותצא דינה בת לאה אשר ילדה ליעקב לראות בבנות הארץ, ופירש רש"י בת לאה ולא בת יעקב? על	35824
שם יציאתה נקראה בת לאה שאף היא יצאנית היתה, שנאמר ותצא לאה לקראתו כאמה כבתה, מופלאים	35825
הדברים כמה נתבעו על פגיעה דקה מן הדקה במדת דרך ארץ, הרי כל התביעה כאן על דינה לא היתה	35826
אלא על אשר עברה על דרכי הנימוס כל כבודה בת מלך פנימה.	35827
הכתוב מדגיש שיצאה לראות בכנות הארץ ולא בבני הארץ, ואין כאן שום עבירה מלבד מדת דרך ארץ,	35828
ובכל זאת מתבטאים עליה חז"ל בצורה כה חמורה שהיתה יצאנית, ונענשה על כך בעונש כה חמור	35829
שנתפשה על ידי חמור בן שכם וטימא אותה, עד שיעקב לאחר כל הצרות שעברו עליו אמר, מי שאמר	35830
לעולמו די יאמר ליסורי די (תנחומא מקץ).	35831
ועוד שהקב"ה ראה בפגם דק זה הרס בכל הבריאה, חז"ל אומרים שבשעה שהקב"ה עמד ליצור את האשה	35832
התבונן מהיכן לברוא אותה, לא ברא אותה מן הראש שלא תהא קלת ראש, ולא מן העין שלא תהא	35833
סקרנית, ולא מן הרגל שלא תהא פרסנית, אלא ממקום שהוא צנוע באדם, ועל כל אבר ואבר שהיה בורא	35834
בה היה אומר לה תהא אשה צנועה, אעפ"כ ותפרעו כל עצתי, לא בראתי אותה מן הראש והרי היא מיקלת	35835
ראשה, ולא מן הרגל והרי היא פרסנית שנאמר ותצא דינה (בר"ר י"ח), הרי שהיתה בפגיעה דקה זו	35836
במנהגי ד"א הפרעה בכל תכניתו של הקב"ה בבריאת העולם, משום שמדה זו היא יסוד האדם, ואם יש	35837
פגיעה במהות האדם בטלה כל תכליתה של הבריאה.	35838
עוד יותר התורה מטילה אשמה גם על לאה וקוראים אותה יצאנית שנאמר ותצא לאה לקראתו, חז"ל	35839
אומרים שלא עשתה ביציאתה מעשה גדול מאד, צפה הקב"ה שלא היתה כוונתה אלא להעמיד שבטים,	35840
ומיציאה זו יוצא לימוד לדורות, שכל אדם שאשתו תובעתו הויין לה בנים שאפילו בדורו של משה לא היה	35841
כמותן, שנאמר הבו לכם אנשים חכמים ונבונים, וכתוב ואקח את ראשי שבטיכם ולא כתיב נבונים, וכתוב	35842
יששכר חמור גרם וכתוב ומבני יששכר יודעי בינה לעתים (נדריים כ'), בדורו של משה לא נמצאו בני	35843
בינה, ואילו הבנים שיצאו מלאה היו בני בינה.	35844
נמצא שלא חידשה כאן מדעתה הנהגה מופלאה שיש בה משום רוממות וקדושה, וראו בהנהגה זו מקור	35845
לתולדות הדעה והבינה במדה כזאת, שאף דורו של משה הנקרא דור דעה עם כל השגתם העליונה לא	35846
הגיעו אליה, ואכן יצאו ממנה בזכות יציאה זו בני יששכר שהצטיינו בכל הדורות בבינתם הגדולה,	35847
והעמידו מאתיים ראשי סנהדראות.	35848
והנה עם כל זה מצאו פגם ביציאתה זאת תוך זריזות ושמחה של מצוה, וראו בה ניגוד להנהגה של כבודה	35849
בת מלך פנימה, ובגלל אותו פגם מגנים אותה בביטוי מעליב כזה וקוראים לה יצאנית, ולא עוד אלא	35850
שתולים בה קלקלתה של דינה כאמה כבתה, ומכריזים עליה יצאנית בת יצאנית, הרי עד כמה דקדקו	35851
בהנהגותיהם של אישי הדורות הקדמונים אף ללא תורה מסיני, משום החובה הגדולה המוטלת עליהם	35852
בתור אדם ומשום תורת דרך ארץ בלבד. (אור הצפון).	35853
	35854
מאמר רפו	35855
לא תקום ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ה' (ויקרא י"ט י"ח).	35856
מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי א"ל גירני על מנת שתלמדני התורה כולה על רגל אחת, דחפו באמת	35857
הבנין, בא לפני הלל א"ל דעלך סני לחברך לא תעביד, זו התורה כולה ואידך פירושה הוא זיל גמור ע"כ	35858
(שבת ל"א.), וכבר שאלו רבים שהרי לשון הכתוב בדרך חיוב שיעשה לחבירו כל מה שעושה לעצמו,	35859
וחז"ל הדגישו את זה בדרך שלילה, שלא יעשה לחבירו מה ששנאו לו, ולמה שינו מלשון הכתוב? והנה	35860
לפי מושכל ראשון נראה כמעלה יתירה אם האדם מטיב לחבירו בפועל שנותן לו משלו, אבל אם אינו גונב	35861
את של חבירו כלום דבר גדול הוא?	35862

ברם דבר גדול השמיענו חז"ל בזה, מרגלא בפומייהו דאינשי שהתורה נחלקת לשני חלקים, בין אדם	35863
למקום ובין אדם לחבירו, אבל באמת אין יסוד לזה, כי מהו בין אדם למקום? היסוד הוא האמונה! ומהי	35864
האמונה? שנתברר לאדם שהשם הוא האלהים, הוא היוצר הוא הבורא, וכל העולם נבראים המה! הבורא	35865
הוא הכל! והנברא הוא האפס ממש! וכשם שהיה אין ואפס קודם יצירתו, כן לא ניתוסף עליו מאומה אחרי	35866
יצירתו, מה שקיים הוא רק רצון הבורא יתב' שיתקיים יצור זה לזמן מוגבל!	35867
מעתה ראו והביטו, יש פסוק בתורה שממנו אנו למדים חיוב כל המדות הטובות, והלכת בדרכיו וכן זה אלי	35868
ואנוהו הוי דומה לו, מה הוא רחום וחנון אף אתה רחום וחנון (שבת קל"ג:), ולהשתומם על המראה,	35869
התורה מחייבת את הנברא ללכת בדרכי הבורא יתב' מה הוא אף אתה, הלא הוא אין סוף! כן מחייבת	35870
התורה"ק שיהיו רחמיו של בשר ודם אין סוף.	35871
אמנם כל מה שיוכל המוח לחשוב והלב להרגיש כל רגש טוב וכל רגש של רחמים, עדיין לא הגענו לאפס	35872
קצהו של החיוב לפי תוה"ק, כשם שלא הגענו להבין מדות האין סוף ברוך הוא! וכל מה שתגבר אצל	35873
האדם הבנת האמונה הקדושה שזהו בין אדם למקום, בה במדה הוא מחויב שיגבר אצלו החיוב של בין	35874
אדם לחבירו מה הוא אף אתה! ואי אפשר בשום אופן לאדם הרחוק מאמונה להקיף ולהבין הרגשים רמים	35875
במדה זו, ומה נואלו חכמי העולם שאין מבינים זאת!	35876
נמצא שמצד הציווי של בין אדם למקום, יוצא חיוב של בין אדם לחבירו ברום פסגת המעלות, שהאדם	35877
בשכלו לבד לא יוכל בשום אופן להגיע להבנה כזאת בטרם שיכיר את האלהים אמת! וכן המעלה הרמה	35878
של בין אדם למקום הנובעת מהרגשות נעלות למי שלבו טהור, אין קצה להם למבין תכלית כל המצות,	35879
תפלין, ציצית, מזוזה, ואכילת מצה, אינן רק פעולות מופשטות בלבד, כי אם לבי ובשרי ירננו אל אל חי,	35880
שחפץ ה' לקשר הלב והבשר ששניהם יחד ירננו אליו, להכיר טובת ה' עליהם וליתן לו תודה על כל	35881
חסדיו איתם! וכן כל המצות יסודם בהרגשות נעלות, וכל הכופר בטובתו של חבירו סופו לכפור בטובתו	35882
של מקום, כי מלב אחד נובע הכל לאדם ולמקום!	35883
זהו מה שהאירו לנו חז"ל במה שהפכו את חיוב כל המדות לשלילה של מה דסני עלך לחברך לא תעביד,	35884
והאירו לנו בזה את המטמון הנשגב של חיוב המעלות והמדות התלוי בהרגשי הלב, כמו שיש בהרגשת	35885
הלב שלא ירצה נפש ושלא יגנוב, כן מה דסני עלך לחברך לא תעביד, כאן גילו לנו חז"ל שכל חיובי בין	35886
אדם לחבירו אינם בגדר משנת חסידים של לפני משורת הדין.	35887
כמו שהרבה טועים בזה להחשיב כל ענין ואהבת לרעך כמוך למעלה טובה אבל גם בלעדה אין רע, לכן	35888
באו חז"ל ואמרו לא כן הדבר! אלא כולם הם בגדר לא תרצה לא תגנוב, כי העולם ומלואו של שמים הוא,	35889
ולכל יצורי ה' ניתנה זכות החיים, והאדם שחונן טובה מאת ה' אפוטרופוס הוא על קדשי שמים, וקדשי	35890
שמים בני מעילה נינהו, וכל זה יוכל לבוא רק ע"י אמונה שלימה שהוא בין אדם למקום, לא יוכלו להקיף	35891
להבין בינה יתירה כזו כי אם בעלי האמונה הטהורה!	35892
המעין ברמב"ן ז"ל יראה את אשר אמרנו, כי כל עיקר מצוה זו של ואהבת לרעך כמוך, לא יוכל לבוא	35893
לשלימותו בשכל אנוש לבד, כי אם בקיום התורה והמצוה כאשר ציוה ה'! וז"ל, וטעם ואהבת לרעך כמוך,	35894
כי לא יקבל לב האדם שיאהוב את חבירו כאהבתו את נפשו, ועוד שכבר בא ר"ע ולמד חייך קודמין לחיי	35895
חבירך, אלא ציוותה התורה שיאהב חבירו בכל ענין כאשר יאהב את נפשו בכל הטוב, כי פעמים שיאהב	35896
אדם את רעהו בדברים ידועים להטיבו בעושר ולא בחכמה.	35897
ואם יהיה אוהבו בכל יחפוץ שיזכה רעהו ואהוב לו בעושר ובנכסים ובדעת ולא שישוה אליו! אבל יהיה	35898
חפץ בלבו לעולם שיהיה הוא יותר ממנו בכל טובה, ויצוה הכתוב שלא תהיה פחיתות הקנאה הזאת בלבן,	35899
אבל יאהב ברבות הטובה לחבירו כאשר אדם עושה לנפשו ולא יתן שיעורין באהבה, וע"כ אמר ביהונתן	35900
כי אהבת נפשו אהבו, בעבור שהסיר מדת הקנאה מלבו ואמר כי אתה תמלוך על ישראל עכ"ל.	35901
המתבונן יראה נוראות לב האדם! ומאידך גיסא עד כמה הוא יכול להגיע ע"פ התורה והמצוה ונתבע על	35902
זה, הרי מפורש ברמב"ן כי אף אם יגיע אדם לאהוב את חבירו אהבה גדולה כזו, אשר יחפוץ שיזכה רעהו	35903
בעושר בכבוד ובחכמה, בכל זאת יהיה חפץ בלבו שיהיה הוא יותר ממנו בכל טובה ולא שישוה אליו, בכל	35904
הוא חפץ לזכות את חבירו האהוב לו מאד, אבל דבר אחד לא יוכל לתת לו שישוה לו, בזאת לא יוכל	35905
להסכים, הנה אוהב הוא את חבירו ובכ"ז מדת הקנאה בוערת בקרבו ועינו רעה בשל עמיתו! וכמ"ש	35906
הרמב"ן שיצוה הכתוב שלא תהיה פחיתות הקנאה הזאת על חבירו, נורא ואיום!	35907
אבל התורה אמרה ואהבת לרעך כמוך, שיאהב ברבות הטובה לחבירו עד שלא יתן שיעורין באהבה, ומה	35908
זה בלא שיעורין? מסיים הרמב"ן, וע"כ אמר ביהונתן כי אהבת נפשו אהבו בעבור שהסיר מדת הקנאה	35909
מלבו, ואמר כי אתה תמלוך על ישראל, הנה מסר יהונתן לדוד את המלוכה ברצון ובאהבה, אהבה כזאת	35910
נקראת כמוך! כי באהבת עצמו אין קנאה ואין שיעורין.	35911

וכך נצטווה אדם ע"פ התורה והמצוה, וכבר אמרו ז"ל (שערי קדושה להרח"ו ז"ל), דבר נורא למאד אשר נוקב ויורד עד תהום רבה, ששואלים לאדם בשעת הדין המלכת את חבירך עליך בנחת רוח? והרי כל זה אפשר להיות רק אם יודע האדם ברוחו ומרגיש בנפשו, כי הוא וחבירו שניהם נבראו בצלם אלהים! נמצא שמבחינה זאת של ואהבת לרעך כמוך, מאי דעלך סני לחברך לא תעביד, יוצאות מעלות נשגבות הנובעות מהמקור של האמונה ותוה"ק. (אור יהל).	35912
	35913
	35914
	35915
	35916
	35917
מאמר רפז	35918
לא תקום ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ה' (ויקרא י"ט י"ח).	35919
דרך העולם כשתופרים בגד צריכים לידע מקודם את הפיגור על מה לתפור, ובלי פיגור לא יתכן לתפור כי אי אפשר לכיין כפי הצריך, כן אומרים אנו תמיד שהסיבה להחסרונות שלנו, מפני שנאבד מאתנו הפיגור של תורה, אין אנו מבינים את דיני התורה מפני שלא ראינו מעולם את הפיגור שעליה נבנתה תורה, ואיך נוכל לכיין דברים על אמיתתם.	35920
	35921
	35922
	35923
בגמ' (ברכות י"ט:): אמר רב יהודה אמר רב המוצא כלאים בבגדו פושטן אפילו בשוק, מ"ט אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה', כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב, והנה לכאורה דברי הגמ' תמוהים מאד, איזה שאלה היא מ"ט והרי דין פשוט הוא, שעל כל עבירה קלה מחוייב למסור את ממונו וגם לסבול בגופו עד מסירות נפש, ולמה לא יצטרך לפשוט בגדיו בשוק ולסבול בזיון כדי שלא יעבור על לא תעשה?	35924
	35925
	35926
	35927
	35928
מדברי הגמ' משמע שלולי הפסוק של אין חכמה ואין עצה שהוא טעם צדדי, לא היה מחוייב לפשוט בגדיו בשוק מטעם כבוד הבריות, ועיין בכל הסוגיא דשקיל וטרי אם כבוד הבריות דוחה ל"ת שבתורה, והמסקנא ששב ואל תעשה נדחה מפני כבוד הבריות, ורק בקום עשה אמרינן אין חכמה והוא ענין תמוה.	35929
	35930
	35931
	35932
	35933
	35934
	35935
	35936
	35937
	35938
	35939
	35940
	35941
	35942
	35943
	35944
	35945
	35946
	35947
	35948
	35949
	35950
	35951
	35952
	35953
	35954
	35955
	35956
	35957
	35958
	35959
	35960

צלם אלהים זהו הצורה והקוטב שעליה סובב כל תורת בין אדם לחבירו, ועל כן זוהי מן החמורה שבחמורות.	35961
נמצא שהצורה של כל התורה במלה אחת היא כבוד אלהים וכבוד צלם אלהים, ואידך פירושא זיל גמור, ומתבאר מזה שמה שאמרו חז"ל ששואלין לאדם בשעת הדין, המלכת את קונך והמלכת את חברך הם דברים כפשוטן ממש, המלכת את חברך הוא ממש להמליך אותו, לעמוד לפניו כמו לפני מלך, ואין זה מליצה אלא מלך ממש, וזה מלמדת אותנו התורה כולה, כשלומדים מסכת בבא קמא לומדים בזה כבוד צלם אלהים.	35962
וכן מצינו בחכמינו ז"ל (שבת ט'): שפטרו מתפלת ערבית מפני טרחה כל דהו של אדם, אנחנו לא היינו אומרים זה בשום אופן, כי מהי אצלנו טרחה של אדם כאין וכאפס נחשבה, משום שכל הפיגור שעליה נבנתה תורה נאבד מאתנו, אם אדם כבול עץ יחשב בעינינו, מה כל כך אם מטריחים בול עץ, אבל כשיודעים מכבוד צלם אלהים פטרוהו מתפלת ערבית, מפני טרחה כל דהו של צלם אלהים.	35963
ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה, בן עזאי אומר זה ספר תולדות אדם, זה יותר כלל גדול בתורה, שלא תאמר הואיל ונתבזיתי יתבזה חברי עמי, הואיל ונתקללתי יתקלל חברי עמי, אמר ר' תנחומא אם עשית כן דע למי אתה מבזה, בדמות אלהים עשה אותו (בר"ר כ"ד ח'), אחר שהתורה מספרת לנו את הבריאה של צלם אלהים, אמרה תורה זה ספר היינו שכל התורה מלמדת לנו תולדות אדם את הצלם אלהים, וזה הכלל של התורה כולה, וזה יותר כלל גדול מואהבת לרעך כמוך, שלא תאמר הואיל ונתבזיתי יתבזה חברי עמי, דע למי אתה מבזה בדמות אלהים עשה אותו, שעיקר היסוד הוא המלכת את חברך, וזה כלל יותר גדול שכל דיני התורה נמשכים ממנו.	35964
ומבואר לפי"ז היטב שאלת הגמ' מ"ט ומה שמביא מפסוק מיוחד, אין חכמה ואין עצה ואין תבונה לנגד ה', אבל בעיקר היסוד הכל נדחה מפני כבוד הבריות, משום שכן הוא יסוד הדברים שענין זה של כבוד הבריות כבוד צלם אלהים, זהו הצורה של כל התורה כולה ואין למעלה הימנו, וע"כ לא היה חיוב לפשוט בשוק משום שזה ליתא כלל בתורה לפגוע בכבוד הבריות, אדרבא זה יסוד כל התורה כולה כבוד צלם אלהים, ורק שחז"ל מצאו קרא אין חכמה ואין עצה, שסוף סוף כבוד צלם אלהים נדחה מפני כבוד אלהים, אבל בלאו הך קרא לא היינו אומרים כן.	35965
ויוצא לנו מזה תורה חדשה למעשה בתורת בין אדם לחבירו, מהו כבוד הבריות ואיך צריך לישא וליתן עם אדם בכל מיני הכבוד, וכשם שהמלכת את קונך הוא כבוד מלכות, כן המלכת את חברך, היסוד הוא כבוד מלכות ממש, ועוד ששואלין אותו המלכת את חברך בנחת רוח שכל זה הוא מכבוד מלכות, ומה נורא ואיום שנאבד ממנו עיקר זה שהוא עיקר העיקרים, שעל זה סובב כל הדינים וההלכות שבין אדם לחבירו, וזהו מה שהקדמנו שמכיון שנאבד מאתנו הפיגור של תורה, איך נוכל להתאים ולכוין את המלבושים, שאם חסר לנו העיקר של כל התורה שהוא כבוד צלם אלהים, איך יתאימו אצלנו כל הדינים והתורה של בין אדם לחבירו. (דעת חכמה ומוסר מא' י"ב).	35966
מאמר רפה	35967
לא תקום ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ה' (ויקרא י"ט י"ח).	35968
רבה בר בר חנה תברו ליה הנהו שקולאי חביטא דחמרא, שקל רבה בר רב חנא לגלימייהו, אתו לרב א"ל הב להו גלימייהו, א"ל דינא הכי? א"ל אין למען תלך בדרך טובים, יהיב להו גלימייהו, אמרו לו עניי אנן וטרחינן כוליה יומא וכפינן ולית לן מידי, א"ל זיל הב להו אגרייהו, א"ל דינא הכי? א"ל אין וארחות צדיקים תשמור (ב"מ פ"ג), אע"פ שהם פשעו במלאכתם מכל מקום וויתר על פשיעתם, ולא עוד אלא ששילם שכרם מפני שלגבי דידך דינא הכי, הכל לפי חשיבותו של האדם, לפי מדריגתו ביראת שמים ולפי מדת טובת לבו, נעשה הלפנים משורת הדין כדינא.	35969
ובמס' מכות (כ"ד), אוטם אזנו משמוע דמים, דלא שמע זילותא דצורבא מרבנן ושתיק, אזנו אטומה וסתומה בדבר זה שלא ישמע בה דברי גנאי ושותק, והיינו דמים לשון שתיקה כגון ר' אלעזר ברבי שמעון (ב"מ פ"ה), דנפיק ריחשא מאודניה ואיתחזי לאיתתיה בחלמא ואמר לה, האי דשמעית בזילותא דצורבא מרבנן ולא מחאי כדמבעי לי, וברש"י אלמא היה רגיל לדקדק בכך, ולפיכך הקפיד הקב"ה על אותו הפעם שלא מיחה.	36000
דוקא מפני שהיה רגיל להיות זהיר בכבוד בני אדם, דוקא מפני שהצטיין שלא לשמוע בזילותא דרבנן, ואף בצעירי תלמידי חכמים, דוקא בשל מעלתו והצטיינותו במדה הטובה של שמירת כבוד ת"ח, בגלל זה התייחסו אליו בטענה ותביעה על אי זהירות על מקרה אחד, לגבי דידך דינא הכי ונענש על שלא מיחה נגד המזלזלים בצורבא מרבנן.	36001
	36002
	36003
	36004
	36005
	36006
	36007
	36008
	36009

לא תקום ולא תטור פירש"י ז"ל אמר לו השאילני מגלך א"ל לאו, למחר אמר לו השאילני קרדומך א"ל	36010
איני משאילך כדרך שלא השאלתני זו היא נקמה, ואיזו היא נטירה? א"ל השאילני את קרדומך א"ל לאו,	36011
למחר א"ל השאילני מגלך א"ל הא לך ואיני כמותך שלא השאלתני, זוהי נטירה שנוטר האיבה בלבו אע"פ שאינו נוקם.	36012
ומקשה החזקוני וא"ת מאי שנא שאין הקב"ה מזהיר בלאו על אותו שלא רצה על לא דבר להשאיל לחבריו כליו, ועל זה שיש לו עליו טענה גדולה שלא רצה להשאילו תחלה הזהיר בלאו? וי"ל שהראשון לא הניח להשאיל לחבריו כליו אלא מחמת צרות עין שהיה מגלו חביב עליו, ואין הקב"ה מכריחו להשאיל כליו שלא מרצונו, אבל זה שהיה משאיל לו לולי השנאה שהוא רוצה להנקם, א"כ מחמת שנאה הוא עושה כך, לפיכך אמר הקב"ה תנצח האהבה שיש לך עמו את השנאה שיש לך עמו, ומתוך כך יבוא שלום בעולם ע"כ.	36013
הרי דוקא מי שמצטיין במדה טובה יתר על חבריו דוקא הוא נתבע לדין יותר, כי לפי מדריגת האהבה שיש לו לבני אדם לחבריו ולשכניו, אם הוא נתקל בקצת חולשה ורפיון של אהבה וחסד, הרי עליו ואליו אומרים לגבי דידך דינא הכי, אותך מחייבים ומאשימים יותר, הוא נתבע לפי המהות שלו לפי הריפותו. בשעה שנפטר משה רבינו לגן עדן אמר לו ליהושע, שאל ממני כל ספיקות שיש לך, אמר לו רבי כלום הנחתך שעה אחת והלכתי למקום אחר? לא כך כתבת בי ומשרתו יהושע בן נון לא ימיש מתוך האוהל, מיד תשש כוחו של יהושע ונשתכחו ממנו שלוש מאות הלכות ונולדו לו שלוש מאות ספיקות (תמורה ט"ז).	36014
דוקא לגבי יהושע דינא הכי שממצים עמו את הדין על הביטוי שאמר, דוקא משום שהוא יהושע התלמיד המובהק שמסר את נפשו לשמש את משה רבו כל ימיו, עד שהיו ישראל קורין אותו כסיל (ילקוט משלי כ"א), שלא עזב את רבו משה אפילו לשעה אחת, ואף כאשר משה עלה לשמים נשאר יהושע בתחתית ההר ולא הלך לביתו (אבן עזרא), על תלמיד גדול כמוהו אשר כה נצטיין בשימוש רבו, שבשביל כך זכה להיות מנהיג ישראל במקום רבו, דוקא עליו הקפידו על ביטוי זה כלום הנחתך שעה אחת שלא שמשתך ועל זה נענש, כאמור לגבי דידך דינא הכי.	36015
ועשית כיוור נחושת סמך כיוור לפרשת שקלים, לומר שהגשמים נעצרים בשביל פוסקי צדקה ואינן נותנין (בעה"ט), ולכאורה הלא הטענה והתביעה צריכות להיות על אלו שאינן פוסקים צדקה לגמרי מלכתחילה, שאין להם הרגש לכל הפחות להתעורר לרגע ולגלות רצון לנדב לנדכאים המצפים לעזרה? וי"ל שעל אלה שאין להם לכתחילה לב להרגיש בצער העניים הנצרכים, אין כל כך טענה ותביעה כי אין להם לב וכמו שאינם קיימים, אבל זה שיש לו לב שהתעורר להרגיש צער הנצרכים, ולאחר זמן קט הצטנן והתעוררותו חלפה ועברה, על אדם כזה יש טענה יתירה כי היה לו להמשיך בנדבת לבו. (מעייני החיים).	36016
מאמר רפט	36017
לא תקום ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ה' (ויקרא י"ט י"ח).	36018
ת"ר זימנא חדא הוה אזיל רבי יוחנן למיחמי לר' שמעון והוה ר' יוסי אזיל עמיה, א"ל ר' יוסי לר' יוחנן לאן את אזיל? א"ל למחמי לר' שמעון, א"ל ר' יוסי למארי פלוגתא דילך את אזיל למחמי? אמר שמע מיניה דר' שמעון לשם שמים קא מפליג, וכך הוא חביבותא דלבאי אשתכחת ביה (זוה"ק).	36019
העולה לפנינו מסיפור זה צריך לשמש הוראה והדרכה לכל אחד מאתנו, זוהי תמונה מובהקת של אהבת האמת אהבת התורה ואהבת החכמה, העולה מעל לכל חשבונות אישיים, ר' יוחנן אף על פי שהיה ר' שמעון בר פלוגתיה לא שם לב לנטיות הטבע המפריעות לבקשת החכמה, כה השתוקק ר' יוחנן לשמוע חכמה וסודות עליונים מר' שמעון, עד שלא התחשב בשום נטיות אנוכיות, הוא העדיף את החכמה מעל לכל.	36020
אבל גם בצד השני מתגלה לפנינו החכמה הטהורה של ר' שמעון, האור הטמיר של תנא אלהי זה מביא בר פלוגתא לבוא אליו, לבו האהוב של ר' שמעון משפיע אהבה לכל מי שבא אליו ואינו מתחשב בשום פגיעה אישית, זרם האהבה המצוי בלבו של ר' שמעון אינו יודע מחיצות, ולא רק המסכימים לחכמתו ולאישיותו נוהרים להימצא עמו, אלא אפילו בר פלוגתא אינו נפגע וחש אהבה, ודבר זה מעיר על מעלתו המופלגה של ר' שמעון, שמעיין האהבה שלו לא נתייבש וכולם דולים ממנו.	36021
חוקי הטבע מאשרים כי האדים היוצאים מפיות שני אנשים אוהבים מתחברים יחד באוויר, וכותב בעל שפתי צדיק, אהרן הכהן אוהב שלום ורודף שלום, בהשפעתו אהבו כל ישראל איש את רעהו, ומן האדים שעלו מפיות ששים רבוא ישראל נתחברו יחדיו ונוצרו ענני כבוד, השפעת אהרן היתה כבירה, בלבו היה אוצר של אהבה שנתפזר בכל מחנות ישראל, להבות של אהבה יצאו מלבו ונכנסו בלבבות של ששים ריבוא ישראל, נתחברו ונעשו לב אחד והם ענני הכבוד שהאירו בזכות.	36022
	36023
	36024
	36025
	36026
	36027
	36028
	36029
	36030
	36031
	36032
	36033
	36034
	36035
	36036
	36037
	36038
	36039
	36040
	36041
	36042
	36043
	36044
	36045
	36046
	36047
	36048
	36049
	36050
	36051
	36052
	36053
	36054
	36055
	36056
	36057
	36058
	36059

ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו, וכתב אוה"ח הק' (פ' מקץ), הגם שהוא הכירם לצד שהניחם	36060
בחתימת זקן, ומטבע האנושי כאשר תוליד הידיעה בלב אחד מהשנים, גם בלב השני יתעורר בחינת	36061
הזכרון, כי הלבבות יגידו סודות נעלמים כמאמרם כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם, וידקדקו בעינים	36062
במצח בדיבור והידיעה הולכת וגודלת עד שישלים הבחון, אעפ"כ מודיע הכתוב שהם לא הכירוהו, והטעם	36063
לצד ראותו ברום המעלות והרחיקוהו מלבם מחשוב דבר זה.	36064
ובס' הישר לר"ת (שער ה' מ"ז), האהבה תתחבר משני חלקים, האחד ממדת האוהב והשני ממדות האהוב,	36065
וכפי טעם מדת האוהב כן יהיה תוקף אהבתו במדות הטובות אשר באוהבו, והרמב"ן בס' האמונה והבטחון	36066
(דף ל"ג): הנפש עשאה הקב"ה בפירוד וחלקה לשני חלקים, ושם החלק האחד בגוף זה והחלק הב' שם	36067
בגוף אחר, ובהתחבר זה עם זה תתעורר אהבה הקדמונית, וכן איתא בזוה"ק (שלח קס"ח), כד מתקרבינן	36068
נשמתא דא עם דא עבדי איבין ונפקא נהורא מינייהו ואיתעבדו שרגין, ואינון נשמתין לגיורין דמתגיירין.	36069
בימי הגר"ח מואלוז'ין זצ"ל, קרה פעם שקצב אחד קצף על הרב דמתא על שהטריף את בהמתו, עד	36070
שמתוך כעסו חשב מזימה להרוג את הרב, יום אחד הודיע לרב בעורמה שהוא צריך לשחוט בהמה, וכיון	36071
שבית השחיטה היה מחוץ לעיר יצאו הרב והקצב מחוץ לתחום, ואמנם באמצע הדרך שלף הקצב את	36072
סכיניו כדי להרוג את הרב, כשראה הרב שכלתה אליו הרעה מאת הקצב, התחיל להתחנן בפניו על חיו,	36073
אבל ללא הועיל, משראה הרב כך התחיל להרהר בלבו במעלות הקצב, תוך כדי הרהוריו במעלות הקצב	36074
ומתוך התעוררות מרובה של אהבה, נפל הקצב על פני הרב ובדמעות רבות נשק לו וביקש את סליחתו.	36075
(מעייני החיים).	36076
	36077
מאמר רצ	36078
את חקתי תשמרו בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים (י"ט י"ט).	36079
כמה גדולה טובתו של הקב"ה עלינו בתתו לנו את כח הבחירה, אותו הכח הנפלא והנהדר ביותר הנטוע	36080
בטבע הנבראים, למען השתמש בו בכל מהלך חייהם, להתעלות ולהתרומם עד מעלת הקדושה העילאית	36081
ביותר, אותו עצם כח הבחירה אם משתמשים בו בכיוון הרצוי, הוא העונג הנפשי הגדול ביותר, וזהו סוד	36082
היצירה של כל ההווייה המתקיימת ברצונו וברצון יראיו.	36083
כשיעמוד האדם על חילוקי הצורות והמדרגות, איך שונה ונבדלת מדרגה אחת מחברתה בטיבה באופייה	36084
ובמטרתה, ובחובתה להיות בשעה המיועדת דוקא, אז ידע האדם מה גדולה היא אחריותו בכל עת ובכל	36085
שעה, לכוון ולהתאים הכל באופן הרצוי ביותר! שרשרת ימי חיי האדם מורכבת מדרגות מדרגות, עליות	36086
על גבי עליות עולמות על גבי עולמות, ובכח בחירתו לעשות מכל רגע ורגע יחודים וכתרים לקשר ולחזק	36087
את נצחיותה של הבריאה, ובכיוון כח הבחירה תלוי גורל כל העולמות העליונים והתחתונים.	36088
עצם מהותה של המלה חיים הוא בחירה, ועצם המסגרת קבע הקב"ה להוויית הזמן, וחלקו למועדים ערב	36089
ובוקר שבוע חודש ושנה, כל זה לא בא אלא ללמד את האדם ולהעמידו על כח הבחירה, שהקב"ה מחונן	36090
אותנו בדעת להכיר, כשם שהזמן מחולק לפרודים קטנים של רגעים ודקים, כך המדרגות ופעולות היצירה	36091
התלויות בכל רגע ורגע מובדלות אחת מחברתה, וכשהאדם מבטל ומטשטש רגע אחד מחיי הבחירה, ואינו	36092
ממלא את התפקיד המיועד לרגע זה דוקא, הרי כאילו חתך וכרת אותה הווייה הקשורה ברגע זה.	36093
ועל זה נאמר הכרת תכרת, כל רגע ורגע שהיה בכוחו להשלים ולמלא ולא השלים, הרי כאילו גזר עליו	36094
כרת, וכשממשיך להזניח את הרגעים הריהו פוגם וחותר וכורת ומנתק ומקלקל את השרשרת כמ"ש הכרת	36095
בעוה"ז תכרת בעוה"ב, כי יש והוא כורת את עצמו לחלוטין מכל הכלל ח"ו, כי הזניח לגמרי את כח	36096
הבחירה שלו, ויש שהוא כורת רק חלק קטן ומכבה נצוצות אחדים של רגעים ידועים.	36097
כל הבריאה אינה אלא מערכת קיום ממושכת בכח הבחירה של האדם, ומתוך קדושת הבחירה מושפעת	36098
שפע של ברכות וקיום ללא גבול והפסק, כח הבחירה הוא המכשיר שהשי"ת העניק בו את האדם, שעל ידו	36099
יכול לעלות מעלה מעלה, ויש שניצוץ אחד של קדושה מתנוצץ באדם, ובכח הבחירה הוא מלהיב את	36100
הניצוץ לשלהבת יה עזה ועמוקה, ומתוך כך הוא מתרומם עליה גבי עליה עד אור אין סוף, נמצא שהכל	36101
בא משום שידע להשתמש בכח הבחירה וכח ההבחנה הגנוז בה.	36102
וראה מה שכתב הרלב"ג ז"ל באזהרת זריעת כלאים והרכבת כלאי בהמה וז"ל, עוד יזיק לאמונה כי הוא	36103
ית' הבדיל בחלוקת המינים בחילוק הצורות, כי זו הצורה היא יותר נכבדת מצורת בעל חי היותר נכבדת,	36104
עד כי יגיע עוז וכבוד עליו ית', אשר הוא נבדל בצורה היותר נכבדת בכל הנמצאים וזה יישירנו להשגתו	36105
ית', וכן למעלת מדריגת הנפש מעלת החכמה במעלת הצורה.	36106
אולם בהרכבת כלאי בהמה או כלאי זרעים הרי מערב צורה בצורה, כי אין מחשיב כלל במעלות הצורה	36107
והיא כפירה גדולה, וכן בכלאי בגדים כי צורת הפשתן הבא מהצמח הוא יותר שלם מהצמר, כי זה בא	36108
מפועל המין המכוון לעצמו וזה בא מהכרח החומר, אף כי הוא מבעלי חיים אבל הוא בא ממותרות החומר,	36109

והוא ית' החכימנו באלה המצוות להשיג מדרגות הצורות בהנמצאים, קצתם במעלה יותר על קצתם, ומזה נעמוד על מציאות השי"ת עכ"ל.	36110
ולפי"ז נבין היטב את הביאור עמש"א חז"ל (שבת קי"ט), אר"י לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביטלו ק"ש שחרית וערבית, אמר עולא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שחיללו בה את השבת, אמר ר' אבהו לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא היתה להם בושת פנים, אר"י לא חרבה ירושלים אלא בשביל שהשוו קטן וגדול, א"ר עמרם בריה דר"ש בר אבא א"ר חנינא, לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה, אר"י לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביזו ת"ח עכ"ל.	36111
ונראה לפענ"ד שבאמת אין חולקים ואין כל אחד אלא מוסיף על חבירו, שורש כל הרע נעוץ באותו הפסד וטשטוש הכרת הבחירה והכרת מערכת ההבדלים בצורות הנבראים, ומפני שהשוו בה קטן וגדול, היינו שנטלה מהם אותה התבונה העליונה להבחין בין מעלה ומעלה ובין צורה וצורה, ממילא אין כאן יותר מקום להכרת הרוממות שיש בתלמיד חכם, וממילא משתלטת אזלת היד להוכיח אחד את השני, הלא אין הבדל במעלות ומסונוורות הן העינים לראות במה למעלה ממך.	36112
כשהאדם נפגש בצורה ומדרגה מעולה יותר מזו שהוא נמצא בה, הריהו מתבייש לאמר למה לא התאמצתי גם אני לעלות בקודש, ולמה התרשלתי בכוח הבחירה לבחור במדרגה יותר נעלה, וכמ"ש על אחד מן הגדולים שפעם אחת חזר לביתו עגום ומבוויש, וכששאלוהו למה זה נפל פניך, ענה ואמר שאחד בייש אותו וכשהפצירו בו לומר מי זה שבייש אותו, התאנח ואמר ספר ראשית חכמה.	36113
כעת נקל להבין את השתלשלות הדברים העגומים שבגללם חרבה ירושלים, אחרי שביזו הת"ח טשטוש הבדלי המעלות והמדרגות שבין האדם הפשוט ובין הת"ח, מן ההכרח שהגיעו לידי טשטוש ההבדלים במובן הזמן, והתחילו לחלל השבת שהיא פסגת הקדושה במהות מעלות הזמנים והעתים, ולדידם שאין בחירה ואין הבדלים בכל שטחי היצירה, גם יום השבת הוא יום חול כשאר ימות השבוע, והכפירה במעלת השבת ובחירתה הביאה גם לידי ביטול קריאת שמע של שחרית וערבית, כי הסכילו ולא הבינו שלכל רגע יש תפקיד מיוחד ומיועד רק לו, ושכל רגע אצורה יצירה מיוחדת השואפת שיוציאה לאור עולם דוקא ברגע זה ובשעה זו.	36114
וכשאין בישראל הכרה זו של חילוף העתים ותפקידם, שינוי הזמנים ומשימותיהם, וכן ההבדלים שבעצם היצירה, אותם האורות השואפים אחד אחד להתמזג ולהתאחד לאורות גדולים ורמים מהם, כשאין הכרה זו בישראל מן ההכרח שירושלים תהיה לחרבה, כי מבריחים השכינה ומכחישים צורה העליונה.	36115
וזהו שאמרו ז"ל כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה, כי בתחלה נעשה אב לארם ולבסוף נעשה אב לכל העולם כולו, שרי בתחלה נעשית שרי לאומתה, ולבסוף נעשתה שרה לכל העולם כולו (ברכות י"ג), הגרעין הרוחני המונח בהגדרה זו הוא שאברהם אבינו ושרה אמנו, כל יופיים ותפארתם הם בחתירה והתאמצות להשיג שלימות נוספת, ולעולם לא היו מסתפקים במעלה אחת ושוה, כי אם היו מתעלים מתחילה ועד לבסוף.	36116
כל המכנה אותם בשם אברם ושרי, כאילו מכחיש את כח בחירתם ושאיפת השתלמותם, ומצוות עשה מן התורה הוא להיות עולה מעלה אחר מעלה, ולהיות בוחר בחירה בחירה מתחלה ועד סוף, ובמעשה אחד ובמאמץ אחד עלול האדם להתרומם ולנשא את עצמו בבת אחת בכמה מדרגות, עליה על גבי עליה שיפור על גבי שיפור והידור על גבי הידור.	36117
מכל הענין שפירשנו הוא להבהיר את הרעיון העיקרי, כי מערכות לצורותיהן השונות שהוקבעו מצד הבורא ית' בכל הטבע הוא לעוררנו ולעודדנו, שנשתמש בכח הבחירה אותה חמדה גנוזה שניתנה לנו להנאתנו ולאשרנו למען עלות מעלה מעלה, להסתכל בכל שינויי המצבים הרוחניים שמסביבנו, להשוות למדוד ולשאוף תמיד בהתאם לאותה המימרא הידועה, מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, מתי יגיעו מעשי למעשי הצדיקים הגדולים שלמעלה הימנו.	36118
ההכרה בהבדלי התכונות והמדרגות שבין הצדיקים הגדולים, מעידה על האמונה האמיתית בצורה העליונה השלמה, האמונה במעלות הצדיקים ואמונת ה' שלובים ונאחזים, ולא תיתכן אחת מבלעדי השניה, והמניף היחידי להשתלמות הרוחנית הקדושה הוא רק בנכס היקר של מציאות כח הבחירה. (תורת הנפש).	36119
	36120
	36121
	36122
	36123
	36124
	36125
	36126
	36127
	36128
	36129
	36130
	36131
	36132
	36133
	36134
	36135
	36136
	36137
	36138
	36139
	36140
	36141
	36142
	36143
	36144
	36145
	36146
	36147
	36148
	36149
	36150
	36151
	36152
	36153
מאמר רצא	36154
וכי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פריו שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל (י"ט כ"ג).	36155
איתא (בבר"ר כ"א), מי יגלה עפר מעיניך אדה"ר שלא יכולת לעמוד בצוויך אפילו שעה אחת, והרי בניך ממתנין לערלה ג' שנים, ולמה באמת לא עמד אדה"ר יציר כפיו של הקב"ה בנסיון קל כזה, וכמ"ש חז"ל אדה"ר מצוה קלה צויתי אותו ועבר עליה (תנחומא שמיני ח'), אדה"ר שטעו בו מלאכים ובקשו לומר	36156
	36157
	36158
	36159

לפניו קדוש (בר"ר ח' ט'), היאך לא עמד במצוה קלה? ודייק מזה שאחרי שלא עמד בה מסתמא לא היתה מצוה קלה אלא חמורה, ומה זאת שקראו לזה חז"ל מצוה קלה?	36160
אחרי הצעת כל הענין נראה פשוט ששוגגין אנו ומוטעים בדבר הזה, שאנו חושבים את עצמנו במדרגה יותר עילאית מאשר אדם הראשון, אבל הענין הפוך לגמרי, כבר נתבאר לנו שכל המצות הן אחת, אור אחד גדול הוא תורה אור, ובמצוה אחת אוחזים כל המצות, זאת היתה דרגתם של הראשונים, כי להם היתה מספקת מצוה אחת ממנה ועל ידה לבוא לתכלית השלימות.	36161
זאת היתה דרגתו של אדה"ר, כי לא ניתנה לו אלא מצוה אחת ושעה אחת בה לתקן ולהשלים כל התכלית, וכמ"ש בתחילת ספר דעת תבונות וז"ל, כי אדה"ר היה יכול להשלים את הבריאה בשעה אחת, מה שצריכים עתה אחרי החטא בשית אלפי שנים, בדרך קושי הגלות ואורכה ע"כ, וריבוי המצוות אצלנו זה בא מגרמת החטא, ממה שלא היה אדה"ר יכול לעמוד, ומה שלא השלים אדה"ר חלק אותן הקב"ה במצות רבות ונתנן לכל העולם כולו.	36162
כל הכבדות שהיתה במצוה האחת של אדה"ר, נתחלקה וניתנה לדורות עד תיקון האחרית, זוהי הסיבה שאנחנו יכולים לעמוד בנקל במצוות מה שלא היה זה אצל אדה"ר, אצלנו הוקל המשא כי הושם לעשות המלאכה בשנים רבות ובשופות, מה שאנו ממתנינים בקל כמה שנים, לא מיפוי כוחותינו ולא מזה שאנו טובים יותר מאדה"ר חלילה, סוד קלות המתנתנו הוא מפני שהקב"ה הקל עלינו, וכשהקב"ה מקיל הרי זה קל, וזה גם סוד המצוות קלות וחמורות, כי קלותן וחומרותן אינן בעצם אלא סוד עמוק בהן.	36163
אצל חז"ל (ע"ז ג' חולין קמ"ב) מצינו שמגדירים מצות קלות ומצות חמורות בזה, אם יש בה חיסרון כ"ס או אם אין בה חיסרון כ"ס, אבל צריך לדעת שאין דבר זה מובן בשכל, האם דבר שיש בו חיסרון כ"ס אמנם קשה בעצם? הלא בעד טובת קרוביו נותן האדם כל מה שיש לו, במקום שרואה צורך אין זה כלל חמור לפניו, ואם במצוות חיסרון כ"ס משוה לו חומר בקיומן, כי כן עשה הקב"ה וכך רצה והוא סוד ודאי נמצא הדבר להיפך כי לאדה"ר נתנו לו בשעה אחת ובמצוה אחת, כל הכובד של כל השית אלפי שנים, ואילו היה עומד בה היה משלים כל הבריאה בשעה אחת, שבמצוה אחת שלו היו כלולות בה כל התרי"ג מצות, וכל המתפלפל בבריאה עד סוף כל הדורות, ועד כמה שבקע ועמד השלים, ומה שלא בקע ולא עמד בהם מגודל כובד המשא נתחלק לדורות, הכבדות נתחלקה על רבים או שהוקלה ביחוד, אם מפני שאנו הבאים אחר אדה"ר שעל ידו נוטל עיקר המשא והכובד, או שמפני זכותים ורחמים מיוחדים מן השמים הם הסיבה להסרת הכובד מעלינו, עכ"פ אחרי שהוקל הוקל.	36164
ע"כ גם המתנת ג' שנות ערלה קל אצלנו, ומה שאמרו מי יגלה עפר מעיניך אדה"ר, לא מצד חשיבותינו אנו מגידים זאת, ודאי שחז"ל הקדושים שאמרו זאת היתה דרגתם פחותה לאין ערך מדרגת אדה"ר, אלא כמו שמצינו בגמ' (יומא ס"ט): שהחלישו יצה"ר בעריות כלשון הגמ' שם כחלינהו לעיניה ושבקוה, ואהני דלא מיגרי לאינשי בקריבתא, וע"י זה הותר יחוד דקרובים, ולאחר שהוחלש קל הוא, והחילוק לא בעצם הוא כי בעצם הדבר הכל כבתחילה, אלא הקלות באה מצד שניטל היצר והכבדות ואז ודאי קל הוא, זה הוא ענין מי יגלה עפר מעיניך אדה"ר, שאחרי שבטל הכבדות גם הרבה שנים יכולים לעמוד.	36165
יוצא לנו מזה יסוד גדול בענין מצוה קלה, ועד כמה שצריך האדם לשום כל כוחותיו לשמור אותה, כי מי יודע כמה זכותים וכמה תפלות ותחנונים הושמו בזה להמציאנו אותה קלה, אמרו בגמ' (ע"ז ע'), אמרי עכו"ם יהודאי לא מינטרי שבתא, היתכן שיראה כ"ס מלא מעות ויעמוד על נפשו מלהגביה אותו? הנה אותו דבר שלעכו"ם זה מן הנמנע לשמור, ולא מאמינים בשום אופן כי ישראל יעמדו בזה, והנה ישראל לא חלי ולא מרגיש ולא חשיב זה לגבורה גדולה! כמה יגיעות יגעו בה הראשונים עד שזכו להוותה לאותה המצוה למצוה קלה! וראה גם והתבונן איך שחז"ל הביטו על הקלות שבישראל!	36166
אחז"ל על הפסוק הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא (במדבר כ"ג), דקאי על ישראל שכשהן עומדין משינתם שחרית הן מתגברים כלביא וכארי לחטוף את המצוות, ללבוש ציצית לקרוא את שמע ולהניח תפילין, אנו לכאורה אף לא מרגישים לכל קושי שבו, לנו הרי באמת זה קל, אבל מי יודע מאין זה באה זאת אלינו? מי יודע כמה זכותים ורחמים ישנם באלה המצוות עד שנעשו קלות, ואם תרצה לבחון אמיתת הענין לך ושאל למי שלא הורגל בכאלה, ותראה כמה אמנם קשה עליו ענין זה שמשכימים לק"ש, וכן לך ושאל למי שלא הורגל בשמירת השבת, מה רב הנסיון אף שלא לשאת המטפחת בכיסו.	36167
ענין קלות וחמורות סוד גדול ורם הוא! ענין זה ממדות הנהגתו ית', כאשר הכביד הרי גם מצוה אחת אי אפשר לעמוד בה, וכאשר הקיל הלא אנו עומדים גם בתרי"ג מצות, המצוות שאנו מרגישים אותם לחמורות כאלה אשר יש בהן חיסרון כ"ס, הנה כי יש חומר בממון, ואמרו חז"ל (סנהדרין ק"ט, רש"י בראשית י"ג), רעים בגופם וחטאים בממונם, הנה הממון בו החטא והוא החומר, ולא תדע למה זה הממון חמור, לא בשכל תסביר זה אלא סוד הוא בדבר, כי אמנם ממון כובד בו.	36168
	36169
	36170
	36171
	36172
	36173
	36174
	36175
	36176
	36177
	36178
	36179
	36180
	36181
	36182
	36183
	36184
	36185
	36186
	36187
	36188
	36189
	36190
	36191
	36192
	36193
	36194
	36195
	36196
	36197
	36198
	36199
	36200
	36201
	36202
	36203
	36204
	36205
	36206
	36207
	36208

והיוצא מכל הדברים גודל הענין של הוי רץ למצוה קלה ששכר מצוה מצוה, וכן הוי בורח מן העבירה	36209
ששכר עבירה עבירה, הזהר שלא תגרום חלילה להכבידם עליך, שכמו שזוכים לקלות כן חלילה יכולים	36210
להפסיד שגם אלו הקלות יתהוו כחמורות, הזהר במצות הקלות ובזמנים הקלים, ותדע כי הקלות אין זה	36211
דבר הבא ממילא, אלא באים הם אחרי זכותים רבים תזהר שלא תפסידם. (דעת תורה).	36212
	36213
מאמר רצב	36214
וכי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פריו שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל	36215
(י"ט כ"ג).	36216
במאמר הקודם בארנו שמצוה קלה של אדה"ר באמת לא היתה קלה, וזה גופא שלא עמד בה ראייה על	36217
חומר המצוה, ולא כמו שמשמע מפשטות חז"ל שאנו יותר גדולים מאדה"ר, והנה הדבר עדיין צריך ביאור,	36218
דלכאורה מצינו בחז"ל היפך זה (תנחומא שמיני ח'), כשעמדו ישראל על הר סיני הרבה להם תורה	36219
ומצוות ליתן להם שכר טוב, ולמה לא ציוה כל המצוות הללו לאדה"ר? אמר הקב"ה אדה"ר מצוה קלה	36220
צוייתי אותו ועבר עליה, וכל המצוות הללו היאך יכול לקיים אותם?	36221
בו ביום שנצטוו בו ביום עבר עליה, ולא היה יכול לעמוד בצווי שעה אחת, בתשיעית צוהו זה אכול וזה	36222
לא תאכל בעשירית עבר על צווי, הוי שלא עמד בצווי שעה אחת, א"ר יהודה בן פדיה מי יגלה עפר	36223
מעניך אדה"ר, שאתה לא יכולת לעמוד בניסיוןך אפילו שעה אחת, והרי בניך משמרין כל המצות שנתנו	36224
להם ועומדין בהן ע"כ, הרי שחז"ל מפחיתים דרגתו של אדה"ר מדרגת דור מקבלי התורה?	36225
אך כשתתבוננו בדבר תראו שהסוד שגלינו אמת הוא, ודברי חז"ל כמין חומר נדרשים ואין בהם כל	36226
סתירה, אין כל ספק כי אדה"ר היה בדרגא שאין כמוהו, כמו שבאמת מחויב הדבר להיות כן, כי יציר כפיו	36227
של הקב"ה איך יהיה בו חסרון ולו פגם כל דהו, ופשוט שהוא היה היצירה הכי עליונה שיכולה להיות,	36228
והרי טעו בו מלאכי השרת ובקשו לומר לפניו קדוש! (בר"ר ח'), וגם בחטאו איתא בחז"ל (שבת נ"ה:),	36229
אמרו מלה"ש לפני הקב"ה רבש"ע מפני מה קנסת מיתה על אדה"ר?	36230
אך סוד הענין הוא, כי אחרי כל גדלותו של אדה"ר בחיר הנבראים, עם כל זאת לא עמד במצוה האחת	36231
שניתנה לו, ומפני מה? דוקא מטעם שהיה ראשון, וסוד של ראשון הוא כי על הראשון מונח כל המעמסה	36232
מונח כל התיקון, סוד הדברים הוא כי נעוץ סופו בתחילתו, ומה שאין בתחילתו אין בסופו, על כן קישור	36233
כל הבריאה דוקא בראשון הוא, וזה העבודה הכי קשה והכי כבדה.	36234
זאת היתה המצוה האחת שניתנה לאדם, להשלים בה כל התיקון מתחילתו ועד סופו, ובשעה אחת ברגע	36235
אחד להיות בטל כל הרע מן העולם, והיה ה' אחד ושמו אחד ואין עוד, ואדה"ר הוא זה אשר כביכול חשב	36236
עליו שיעמוד לשאת כל המשא הכבדה הזאת, ואעפ"כ לא היה לו היכולת לעמוד בעבודה, כי רב מאד העוז	36237
והעוצמה הצריכים לשאת כתר הראשות, כי כל הכובד בראשון הוא.	36238
וכשאדם הראשון החטיא את המטרה, ולא נשלם התיקון השלם שרצה העליון שיעשה בראשון במצוה	36239
אחת ובשעה אחת, הקב"ה ברוב טובו וחסדו, לקח כל המשא הזאת חילקה והטילה לא על אחד, כי אם על	36240
ששים רבוא של כלל ישראל, לא במצוה אחת ולא בשעה אחת אלא הרבה להם תורה ומצוות, והארץ	36241
הזמן בשית אלפי שנין.	36242
אמרו במדרש (בר"ר ל"ט ג'), ר' ברכיה פתח אחות לנו קטנה ושדים אין לה (שיה"ש ח'), אחות לנו זה	36243
אברהם, קטנה שעד שהוא קטן היה מסגל מצות ומע"ט, ושדים אין לה לא הניקוה לא מצות ולא מע"ט, מה	36244
נעשה לאחותנו ביום שידובר בה, הגם שהיה מסגל מצות ומע"ט גם מאז היה קטן, בכ"ו חשב עליו הקב"ה	36245
שמה לא יעמוד בניסיון של אור כשדים, ומפני מה? מפני שגם הוא היה באיזו בחינה של ראשון, שהרי	36246
נולד מתרח ולא הניקוהו מצות ומע"ט, וכל החומר והקושי בראשון הוא, א"כ מי יודע מה יהיה ביום	36247
שידובר אם אמנם יעמוד נגד כל הכבודות.	36248
הרי לנו גודל החומר והקושי של ראשון, אדה"ר ודאי היה גדול הנבראים, בכ"ו להיותו ראשון לא עמד עד	36249
גמירא, ובמה שלא עמד ולא השלים, הוא אשר נתחלק לכל העולם, ומה שאנחנו עומדים בניסיון הוא, כי	36250
אדה"ר לקח את כל החומר וכבש לפנינו את הדרך, ועד כמה שעמד ובקע לנו, הכל קל, אבל לא	36251
מחשיבותנו וגדלותנו אלא הודות לאדה"ר, אם אברהם אבינו נתנסה בעשר נסיונות ועמד בכולם, לא	36252
מאשר היה גדול מאדה"ר, כי לו היה גדול היה הוא הראשון ולא אדם, אלא מפני שהיה אחרי אדה"ר, מפני	36253
זה היה אצלו קל לעמוד בניסיון מאשר אדה"ר.	36254
איתא בחז"ל (שמו"ר א' ו'), האבות הם תקרתו של עולם כקורות המחזיקות הבנין והן נתונות באמצע,	36255
ואילו היו מקודם מי יודע אם היו עומדים, יצירת האבות באלף האמצעי היתה במכוון, כמו מי שנותן קורה	36256
באמצע הבנין, כי באמצע צריכים לקורה יותר חזקה שהיא המחזקת את הבנין, כמו כן האבות הק' לרב	36257
כוחן ניתנו באמצע, אעפ"כ אדה"ר היתה עבודתו עוד יותר גדולה להיותו תחילת הבנין, ורק מפני שהוא	36258

היה בחיר היצירה הושם בתחילה, ובמה שאמנם כבש ועמד הוא כבש הדרך לבניו אחריו, ומה שאברהם וכל הגדולים עמדו בנקל זה רק מהיותם אחריו.	36259
זהו שאמרו במדרש (בר"ר מ' ח'), אמר לו הקב"ה לאברהם צא וכבוש הדרך לפני בניך, ידוע כי כל מה שאנו עומדים בנסיון כבר כבשום לפנינו אבותינו, הם טרחו ויגעו ועשו דרך כבושה לפנינו, ואנחנו על דרך כבושה הולכים כי גם האבות ראשונים היו, אלא שאדם היה הראשון לכל היצור והאבות ראשונים לישראל, ואדה"ר אשר עמד וכבש הנה זה כבישה לכל העולם אחריו, והאבות שעמדו וכבשו בכל הקושיים כאז"ל (סנהדרין צ"ו.), רצו לפני כסוסים בין בצעי המים, הנה זה כבישה לכל תולדותיהם אחריהם.	36260
הוא ענין מה שמביא הרמב"ן ז"ל, כי מעשה אבות סימן לבנים, לא סימנא בעלמא הן אלא בקיעה וכבישה את הדרך לפנינו, כל מה שהם לחמו ועמדו בנסיון, כבשו לפנינו הדרך ואנחנו במסילה כבושה הולכים, ואילו לא היו כובשים לפנינו, מי יודע אם היינו יכולים לעמוד בהם בנסיון, הוא ענין שאחז"ל (שבת ק"ל.), כל מצוה שמסרו ישראל עצמן למיתה עדיין היא מוחזקת בידם, וכל מצוה שלא מסרו ישראל עצמן למיתה עדיין היא מרופה בידם, כל מה שאנו מחזיקים עצמנו, הכל ממה שכבשו לפנינו הדרך כל הצדיקים והגדולים שקדמו לפנינו.	36261
היוצא לנו מזה שענין קלות הוא, שהשי"ת הנהגתו להקל על האדם, הנהגתו ית' להסיר החומר והכבדות למען יוכל האדם לעמוד בנסיון, ולאידך גיסא דרכו של היצר להרגיש את המקום החמור, ושם הוא משתדל להלחם על האדם, זהו ביאור מאז"ל (קידושין ל':), יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, היינו שכל עסקו הוא להרגיש על האדם המקום החמור, ושם פורש כל מצודיו להפיל את האדם בדבר ההוא, ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, נעלם מאתנו הנהגתו ית' לתת לס"א כח כל כך רב, אבל כן רצה כביכול שיהיה לו כח ורשות לזה.	36262
מקובל אצלנו וכן מבואר בס' דעת תבונות, דשית אלפי שנים דהוי עלמא הוא לתיקון פגמו דאדה"ר, ואין הפירוש שכל התיקון יהיה לבסוף דהרי מצינו (יומא ס"ט:), דכבר בטלא יצרא דע"ז וכן יצרא דעריות הוחלש, הרי שלפרטים אלו כבר הם בחינת ימות המשיח, וכן כל הראשונים מימות אדה"ר, בלי ספק שכל אחד ביטל היצר באיזה מדה, ומה שנשאר מפני שלא היה הביטול לגמרי נשאר לדורות הבאים, היוצא מזה שבאמת אדה"ר תיקן וביטל היצר, ומה שתיקן הוא אמנם נשלם תיכף והוא בבחינת ימות המשיח, וכן אברהם יצחק יעקב וכל הצדיקים, כל אחד מה שתיקן הנה זה ביטול היצר, וביטול היצר שיהיה לימות המשיח, הוא המשך מעבודת הביטול מימות אדה"ר.	36263
ומה שאמרו ז"ל מי יגלה עפר מעיניך אדה"ר, לא במדת הגדלות מתווכחין כאן, כי אין כשופרא דאדם יציר כפיו של הקב"ה! ומי בחיר כמותו! אלא להתעורר להם ולעצמנו בא, בוא והתבונן הרי קודם שהיה קל, אדה"ר עם כל כוחו לא עמד אף במצוה אחת, ואנחנו הלא עומדים אנו בכל כך מצות, ראה מה זה שניטל הכובד מה זה שבטל היצר, וכמו שמצינו אצל ע"ז שכיון שניטל היצר ממנו, הכל מביטים ותמהים במה נכשלו, וכדמצינו כן גבי רב אשי ומנשה בגמ' (סנהדרין ק"ב:).	36264
ומה שאמרו שלא ניתנה התורה וריבוי מצותיה לאדה"ר, מפני שמצוה אחת וקלה שצוויתיו עבר עליה, כל המצוות הללו היאך יקיים? דע שכלל ישראל ביכולתו לקיים מה שלא היה ביכולתו של אדה"ר טעות הוא! כי מה שאנו ביכולתנו לקיים, זה בא לנו רק מצד גודל כוחו של אדה"ר, שעמד ותיקן מה שתיקן, וביטל והחליש את היצר במדה כזאת, אשר על ידי זה הוקלה העבודה אצלנו, לו היו מקבלי התורה הראשונים בבריאה כמו אדה"ר, מי יודע מה היה סופם, מי יודע אם היו עומדים בנסיון.	36265
היוצא מכל דברינו הערה נוראה בענין קלות שמאד צריך האדם להזהר בהם, בידעו את הזכותים הרבים שנצרכו לאדם עד היותם קלות, והוא אמרו הוי רץ למצוה קלה שמצוה גוררת מצוה ושכר מצוה מצוה, אי אפשר לך להשיג מהיכן באה הקלות, נעלם ממך כמה יגיעות יגעו הראשונים שיהא אצלם הכל קל, לכן הזהר מאד במצוה קלה והשמר מאד פן תזלזל בה, וזה הערה נוראה לאדם בעת יראה שהתורה והמצות קלות עליו, שלא יצטרך ליתן דין וחשבון על שלא הוקיר את השעה, על שלא הוקיר אותם כדבעי. (דעת תורה).	36266
מאמר רצג	36267
וכי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פריו שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל (י"ט כ"ג).	36268
ר"י ב"ר סימון פתח אחרי ה' אלהיכם תלכו, וכי אפשר לבשר ודם להלוך אחר הקב"ה, אותו שכתוב בו בים דרכך ושבילך במים רבים? אלא מתחילת ברייתו של עולם לא נתעסק הקב"ה אלא במטע תחילה, הה"ד ויטע ה' אלהים גן בעדן, אף אתם כשתכנסו לארץ לא תתעסקו אלא במטע תחילה.	36269
	36270
	36271
	36272
	36273
	36274
	36275
	36276
	36277
	36278
	36279
	36280
	36281
	36282
	36283
	36284
	36285
	36286
	36287
	36288
	36289
	36290
	36291
	36292
	36293
	36294
	36295
	36296
	36297
	36298
	36299
	36300
	36301
	36302
	36303
	36304
	36305
	36306
	36307
	36308

בחוק לארץ אין שום ערך עצמי לכל עבודתו בשדה ואינה אלא אמצעי למחייתו, לא כן ארץ ישראל	36309
שאמרה תורה בפירוש ונטעתם, ובאו חכמי המדרש והוסיפו שהנוטע אילנות בארץ ישראל הוא בבחינת	36310
נוטע אילנות בגן עדן, כמה דברים אמורים שפעולות גשמיות אלה נחשבות הליכה בדרכיו יתברך, כשאנו	36311
עוסקים בהם בהכנה מראש לקיים כל דיניהן כמו שגזרה התורה הקדושה, רק כשנקיים ציווי ה' של שלש	36312
שנים יהיו לכם ערלים לא יאכל, ובבוא השנה הרביעית יהיו כל הפירות קודש הלולים לה', רק אז נחשבת	36313
למצוה מה שאנו עוסקים בנטיעה.	36314
דרש ר' יהודה בן פזי, מי יגלה עפר מעיניך אדה"ר שלא יכולת לעמוד על צוֹך שעה אחת, והרי בניך	36315
ממתנים לערלה ג' שנים (ויק"ר כ"ה ב'), ע"י זה שנתנהג בהתאפקות הדרושה ונמתין שלש שנים מבלי	36316
לנגוע בפירות האילנות, בזה נוכל לתקן במדה מסוימת חטא אדה"ר, שנחפז לאכול מעץ הדעת בשעת	36317
איסורו.	36318
כמו שמצינו מושג של קדושה בעשיית המקדש, שכל התרומות שנדבו בני ישראל נתקדשו לגבוה, כן	36319
בנוגע לארץ ישנה מושג של קדושה (יבמות ט"ז), קדושה זו היא המחייבת תרומות ומעשרות רבעי ודיני	36320
ערלה המיוחדות לארץ ישראל ולא לשאר הארצות, וכמו שנעשו נסים במקדש וביניהם בלחם הפנים	36321
שהיה נשאר טרי כל השבוע, כדאיתא בגמרא שהיו מראים זאת לעולי רגלים ואומרים, ראו חיבתכם לפני	36322
המקום שסילוקו כסידורו (חגיגה כ"ז:), כמו כן נעשים נסים בארץ כשנקיימים דיני שביעית, שאז מוציאה	36323
הארץ פירות בששית לשלוש השנים.	36324
והנה בעבודת הקרבנות לשם ששה דברים הזבח נזבח, לשם זבח, לשם זוכה, לשם השם, לשם אישים,	36325
לשם ריח, לשם ניחוח (פ"ד זבחים), לא רק עבודה פסולה פוסלת את הקרבן, אלא אף מחשבה רעה	36326
המראה על חוסר הכנה נפשית, ואם זה נאמר בנוגע למקדש, כל שכן בנוגע לגן עדן שכל פיגול לא ירצה.	36327
וכיון שגילו לנו חז"ל שארץ ישראל היא בבחינת גן עדן, כמה הכנה צריכים אנו שכל מעשינו יהיו רצויים,	36328
ושלא תתערב בהם מחשבות פסולות של כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, הבחירה בידינו ואנו	36329
יכולים לגשת אל המלאכה בחרדת קודש, ולקבל שכר אפילו על הדברים הגשמיים כמו נטיעה, ונחשב לנו	36330
כאילו נטענו אילנות בגן עדן, ומאידיך בלי ההכנה הנכונה אפשר לגדל חלילה שורש פורה ראש ולענה על	36331
אדמת הקודש.	36332
והנה אמרו חז"ל השומר את השבת ריח טוב נודף מתבשילו (שבת קי"ט), היינו שעל ידי קיום המצוה של	36333
שבת כדין ובהכנה הראויה, נרגשת הקדושה גם בתוך המאכלים, וכידוע שכל מה שהאדם מכין את עצמו	36334
יותר, יותר נרגש אצלו הקדושה, כמו כן בנוגע לקדושת הארץ, אפשר להגיע על ידה לדביקות של גן עדן	36335
ולהליכה בדרכיו יתברך, אבל רק בהכנה הראויה, בשמירת התורה כדין, ובהתאפקות ממילוי הרצונות.	36336
(המוסר והדעת ח"ג).	36337
	36338
מאמר רצד	36339
וכי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פריו שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל	36340
(י"ט כ"ג).	36341
אחרי ארבעים שנה של חיי רוחניות טהורים, אחרי ארבעים שנות עליה מתמדת בדרגות השלימות, רכישה	36342
תמידית של דעת והכרת ה', אחרי שיצאו מהחזר הגדול של משה רבינו ע"ה שלמד מפי הגבורה, בו ספגו	36343
לתוכם את כל המאור שבתורה בכל גודלו ועומקו במשך ארבעים שנה ללא הפסק כלשהו, ובלי שום	36344
הפרעות גשמיות, כי הרי משולחן גבוה קא זכו ובלחם אבירים נזונו.	36345
המן יורד להם, הבאר עולה להם, והשליו מצוי להם, הכל מוכן להם, את העוה"ב הורידו להם לעוה"ז,	36346
בכדי שלא תגרם להם שום מניעה והפרעה גשמית, לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן (בעה"ט שמות ט"ז),	36347
אחרי כל זה בבואם לארץ הרי השיגו בזה את פסגת המעלה האלהית בדרגות הרוחניות, כי הלא לחצר	36348
המלך מלכו של עולם באו.	36349
בא וראה בהבטחה שהבטיח לנו הקב"ה, וזכרתי את בריתי יעקב, ואף את בריתי יצחק, ואף את בריתי	36350
אברהם אזכור והארץ אזכור (ויקרא כ"ו), השווה את זכות הארץ לזכות האבות, כשם שבזכות האבות	36351
תלוי כל קיום עם ישראל, שהרי הקב"ה לא ניחם להשמיד שונאיהם של ישראל בגלל עון העגל, אלא אך	36352
בזכות האבות, וגם כיום כל קיומנו בזכות האבות, גם הגאולה העתידה תלויה בזכות האבות, כי זכות	36353
האבות בלתי מוגבלת היא, כך אותה מדה נוהגת גם בזכות הארץ.	36354
נקל איפוא להבין עד היכן הגיעה המעלה האלהית שהשיגו בבואם אל הארץ, לאור כל זה מה היה צריך	36355
לכאורה להיות הציווי הראשון להם בכניסתם לארץ? ודאי להוסיף עליה על עליה ומעלה על מעלה,	36356
להתפשט לגמרי מן הגשמיות ולהכנס לתוך עולם רוחני אצילי לעולם אלהי, ולבסוף לא כך היה הדבר, לא	36357
זאת היתה המצוה, הציווי הראשון היה דוקא ונטעתם כל עץ מאכל.	36358

לא להתרומם לספירות שמימיות, אלא להתעסק דוקא בעיצומה של הארציות, כשהיו ישראל במדבר	36359
ארבעים שנה היה המן יורד להן, והבאר עולה להן, והשליו מצוי להן, וענני כבוד מקיפין אותן, עמוד ענן	36360
נוסע לפניהם, כיון שנכנסו ישראל לארץ, אמר להם משה כל אחד ואחד מכם יטעון מכושיה, ויפוק וינצוב	36361
ליה נציבין (נטיעות), הה"ד כי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל (ויק"ר פכ"ה).	36362
ר"י ב"ר סימון פתח אחרי ה' אלהיכם תלכו, וכי אפשר לו לבשר ודם להלך אחר הקב"ה? אותו שכתוב בו	36363
ביום דרכך ושבילך במים רבים, ואתה אומר אחרי ה' אלהיכם תלכו? וכי אפשר לבשר ודם לעלות לשמים	36364
להדבק בשכינה? אותו שכתוב בו כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא, ואתה אומר ובו תדבקון? אלא מתחילת	36365
ברייתו של עולם לא נתעסק הקב"ה אלא בנטיעה תחילה, הה"ד ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם, אף אתם	36366
כשאתם נכנסין לארץ לא תתעסקו אלא במטע תחילה, הה"ד כי תבואו אל הארץ ונטעתם.	36367
מדרגת הדבקות כידוע היא המדרגה העליונה ביותר בכל דרגות העליה, כי זוהי התמזגות והתלכדות	36368
עליונה, התקרבות שאין למעלה הימנה, והנה כשנשאלת הקושיא העצומה, וכי אפשר לבשר ודם לעלות	36369
לשמים להדבק בשכינה? באה על זה תשובה מוחלטת הן! אפשר ואפשר כיצד? ע"י קיום מצות ונטעתם,	36370
ע"י ההתעסקות בגופה של ארציות מוחלטת, זאת היא הדרך המובילה לרום פסגת המעלה האלהית ולדרגת	36371
הדבקות, ואיך זה? היכן אצורה בונטעתם אותה הדרגה האלהית שאין למעלה הימנה דרגת הדבקות?	36372
לאדם נדמה כי לו היה רואה עכשיו נסים גלויים כמו יציאת מצרים, קריעת ים סוף המן הבאר ענני כבוד	36373
וכדומה היה הופך לצדיק גמור, אולם יתבונן נא וכי עכשיו אין הוא מסובב בנסים על כל מדרך כף רגלו?	36374
וכי רק מן הוא נס, ומה שמטמינים גרעינים באדמה עד שנרקבים וכמעט שלא נשאר להם זכר, ואחר כך	36375
צומחים מהם אילנות ודשאים שונים בעלי טעמים וגוונים משונים, זה אינו נס? וכי היכן אצורים בגרעין	36376
רקוב זה כל אותם כוחות נפלאים ומראות נהדרים? והלא זה כמעט בריאה חדשה, הורגלנו בזה ולכן אין	36377
אנו מרגישים כבר את הפלא שבדבר.	36378
יודעים אנו כי כשטומנים זרע באדמה צריך לצמוח ממנו זרעים ואילנות ידועים, אבל ההתעמקנו פעם	36379
להבין כיצד זה צומח ומהו הכוח המצמיח? איך זה נהווו מגרעין קטן יערות עד אילנות איתנים ועבותים,	36380
פרדסים עם כל מיני פירות שונים בעלי טעמים מיוחדים, גינות עם כל מיני פרחים בעלי המון צבעים	36381
וגוונים מרהיבי עין? היכן מקופלים וגנוזים בגרעין המורקב כל אותם טעמים.	36382
מראות וריחות שונים? והרי טעם מראה וריח הינם דברים רוחניים, האין זו הוכחה נאמנה כי בעיצומה של	36383
הגשמיות גלומה הרוחניות? והאין זו עדות חותכת לעוצם מדת האמונה שבתורת הבריאה? והרי אלמלא	36384
נברא בעולם כי אם עץ אחד ויחיד, הלא היה אז רעש בעולם והכל היו משתאים על הפלא הגדול, ועכשיו	36385
שנבראו הרבה אילנות וכי נגרע משום כך מערכו של הפלא?	36386
ולפיכך כשעם ישראל נכנס לארצו אחרי ארבעים שנות עליה מתמדת במעלות השלימות, אחרי השיגם את	36387
פסגת המעלה הרוחנית שהגיעה לשיאה בקבלת התורה, משבאו לחצרות ה' הציזוי הראשון להם היה דוקא	36388
ונטעתם כל עץ מאכל, כי אותה ההכרה העצומה והאמונה הנשגבה שהשיגו במדבר על ידי הנסים הגלויים,	36389
המן, הבאר, השליו, ענני הכבוד, וכיוצא בהם, עוד אינה ההכרה והאמונה השלמה, ועם ישראל עוד צריך	36390
להגיע לידי שלמותו, ודוקא על ידי מצוה זו של ונטעתם בידו להגיע אליה, כי על כן התורה הנסית אינה	36391
נחשבת לתורה הקבועה בתורת האמונה, אלא דוקא התורה הטבעית בידה לרומם את האדם לפסגת המעלה	36392
בדרגות האמונה השלמה.	36393
על האדם לדעת כי גם הלחם היוצא מן הארץ אינו אלא מן, ההפרש הוא רק בזה שבמדבר היה המן יורד	36394
מן השמים, ועכשיו הוא צומח מן האדמה, וכך גם השליו והבאר גם עכשיו הם מצויים, כל העולם כולו	36395
מלא מהם, אלא שעל האדם להרגיש בעת אכלו לחם בשר או דגים כי מן ושליו הוא אוכל, ובעת שתיתו	36396
מים כי שותה הוא מים מן הסלע שבמדבר, כי מה הם לחם בשר ומים אם לא מתנת אלהים, האם יש	36397
ביכולתו של האדם לברוא לו מעט לחם ובשר או מעט מים? ולגבי הקב"ה הלא אין כל הפרש איפה הוא	36398
נותן.	36399
מושגינו על טבע ונס אינם אלא מושגים מדומים שנוצרו בהתאם להשגתנו המצומצמת, אולם כשנשתחרר	36400
מן הצמצום הנפשי, ונסתכל על הבריאה ונפלאותיה בעין השכל בראיה חודרת ומעמיקה, אזי ממילא	36401
יתבטלו המושגים הללו, כי במציאות הטבע הוא נס והנס טבע, הטבע אינו אלא מערכת נסים תמידיים	36402
ויציביים, בו בזמן שנס הינו טבע ארעי ומקרי, כי הלא הכל תלוי ברצון ה' גם נס וגם טבע, אלא שמרוב	36403
הרגלנו בתמידיות הנסים קראנו אותם טבע, לו נתרגל במה שמקובל אצלנו כנסים, הרי יהפכו אף הם	36404
בעינינו לטבע.	36405
וראיה לדבר מדור המדבר שכל חייהם היו חיי נסים, נסים גדולים ועצומים על כל צעד ושעל, יציאת	36406
מצרים, קריעת ים סוף, המן, הבאר, השליו, ענני כבוד ששמרום מנחשים ועקרבים ומהחום הלוחט של	36407
המדבר, השגחה כל כך גלויה נהגה אז בהם, ואחרי כל זאת תמיד היו מתלוננים, וכיצד אפשרי הדבר? הלא	36408

היה זה דור דעה דור מקבלי התורה, ומדוע לא יראו מלחטוא, ואיך לא האמינו עדיין אחרי כל הנסים הגלויים האלה?	36409
על כרחנו צריכים אנו לומר כי גם לנסים אפשר להתרגל, כי יצר לב האדם כה עמוק הוא, שבכוחו לעזור את עיני השכל עד כדי כך, שאף לו יראה ממש את האלהים כביכול לא יעשה עליו שום רושם, כי הרי דור המדבר ראו ממש את ה' כביכול, כמ"ש חז"ל ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי (מכילתא בשלח), ואעפ"כ היה מקום אצלם לתלונות חסרות הגיון, כגון התלונה על המן שקראוהו לחם הקלוקל, בשעה שהכתוב מעיד שהיה לחם אבירים שטעמו בו כל הטעמים שבעולם, דוקא במקום אושרם ושיא טובתם, שם דוקא אפשר למצוא פגמים, ולהתלונן תלונות חסרות כל שחר עד כדי כך!	36410
האמונה היא עיקר העיקרים, עיקר שכל העיקרים נכללים ונתלים בו, אין דבר מבלעדי האמונה היא ההתחלה וגם הסוף, מתחילה בשלב העליה הנמוך ביותר, ומסתיימת רק אחרי הזיכוך הסופי של מדות האדם, כל פגם בשלמות האדם הרי זו פגימה בשלמות האמונה, לו היה האדם מאמין באמת לא היה אפשרי אצלו שום פגם או חסרון, חסרונותינו הם ההוכחה ביותר על מיעוט אמונתנו, אף שנדמה לו לאדם כי מאמין הנהו, אל לו להאמין לעצמו ואנו חשים את זה בעליל, כי הלא מלאים אנו דאגות כרימון על ההוה ועל העתיד, בתוך תוכו ימצא כל אחד את ארס הדאגה שמחלחל בו, ומהיכן זה נובע? אם לא מקטנות אמונה וחוסר בטחון בה' יתברך.	36411
עלינו להתמיד בהשרשת האמונה בלב, והעצה להשגתה היא רק להתבונן ולהתעמק בתורת הבריאה, לראות את מה שאנו רואים ולשמוע את מה שאנו שומעים, ממילא נדע את אשר אנו יודעים ונאמין במה שאנו מאמינים, זוהי הדרך היחידה לעקירת טבענו ונטיותינו הרעות, לזכך ולזקק את מדותינו הצפונות במעמקי נפשנו, ולהגיע לשיא פסגת מעלות האדם לשלמות האמונה! (נתיבות המוסר דף 34).	36412
מאמר רצה	36413
לא תאכלו על הדם לא תנחשו ולא תעונו (ויקרא י"ט כ"ו).	36414
יש להבין את סמיכות הענינים, וכן מה שדרשו חז"ל אמר ר' יוסי ב"ר חנינא משום ראב"י מאי דכתיב לא תאכלו על הדם, לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם, א"ר יצחק כל האוכל ושותה ואחר כך מתפלל, עליו הכתוב אומר ואתי השלכת אחרי גויך (מ"א י"ד), אל תקרי גויך אלא גאיך, אמר הקב"ה לאחר שנתגאה זה קבל עליו מלכות שמים (ברכות י').	36415
ולכאורה הלא זה נאמר על ירבעם בן נבט בעת שבאה אשתו אצל הנביא אחיה, והנביא שלח דברי תוכחה על ידה אל ירבעם, ובתוך הדברים אמר ואתי השלכת אחרי גויך, ואיך אפשר לייחס אותם הדברים שנאמרו לירבעם בן נבט שחטא והחטיא את הרבים, אל מי שאוכל ושותה קודם התפילה?	36416
ברם ידוע כי תכלית האדם בעולמו היא לעבוד ולעמוד בנסיון, ולכן עיקר הבחינה של האדם היא מה העיקר אצלו ובזאת יבחן, ואם האדם אוכל קודם התפילה, הרי זו ראייה מוכחת שאצלו העיקר הוא החומר שלו, ורק אחרי שהוא מספק את רצונו של החומר אחרי זה הוא גם מתפלל, בזה הוא מבטא את האנוכיות שלו, ומראה כי התפילה והרוחניות הן אצלו במדרגה שניה, וממילא מתנהלים כל חייו על הדרך הזו, וזה מה שאומר הקב"ה לאחר שנתגאה זה קיבל עליו מלכות שמים.	36417
והרי זו בעצם היתה התביעה כנגד ירבעם שעיקר המכשול שלו נבע מגאווה, כמ"ש בגמ' אמר רב נחמן גסות הרוח שהיה בו בירבעם טרדתו מן העולם (סנהדרין ק"א:), וכמ"ש אחר הדבר הזה לא שב ירבעם מדרכו הרעה (מלכים א' י"ג), מאי אחר? אמר רבא אחר שתפשו הקב"ה לירבעם בבגדו, וא"ל חזור בך ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן, אמר לו מי בראש? אמר לו בן ישי בראש, אי הכי לא בעינא (שם ק"ב).	36418
מזה אנו לומדים כי עיקר שורש הרע של ירבעם היתה במדת הגאווה שלו, עם כל ההשגות הגבוהות שהיו לו, עד כדי כך שהקב"ה תפש בבגדו לטייל עמו בגן עדן, בכל זאת דחה את ההצעה, הוא ויתר על הגן עדן הכל בגלל הכבוד והגאווה, שאם בן ישי יהיה בראש אינו מוכן, אי הכי לא בעינא, העקמומיות שלו לעמוד על מדת הגאווה עד תומה, הביאה לתוצאות של העמדת העגלים וע"ז.	36419
עוד יותר אנו רואים שבזה שחז"ל הדגישו לנו כאן, אמר הקב"ה לאחר שנתגאה זה קיבל עליו מלכות שמים, מזה משמע שהקב"ה בעצמו מאשר שאמנם קיבל הוא עליו מלכות שמים, אפילו אחרי שאכל ושתה קודם שהתפלל, ובעת הקבלה הרי יש לו התבטלות גמורה כלפי שמים, ובו ברגע אין לו שמץ של גאווה ואינו משועבד כלל לאנוכיות שלו, שהרי בלי התבטלות מוחלטת אין כאן בכלל משום קבלת עול מלכות שמים.	36420
בכל זאת מכיון שהקבלה היתה אחרי שהוא נתגאה, אחרי הנאה של אכילה ושתיה שבזה הוא מבטא מין הרגשה של עצמיות ואנוכיות, הרי בזה שמקדים הנאתו לדביקות עליונה של תפילה והכנעה עם כל	36421

המדרגות האפשריות, כבר מדמים אותו לירבעם בן נבט אשר עליו נאמר ואותי השלכת אחרי גויך, אשר בשל גאותו ויתר על גן עדן.	36459
ובדרך זאת נוכל להבין את הסמיכות והשייכות של לא תאכלו על הדם לפי דרשת חז"ל, עם לא תנחשו ולא תעונו, כי אם הקדמת האכילה לפני התפלה יש בה התגאות ואנוכיות, הרי יש בזה משום קירבה לע"ז וכישוף, שגם בהם יש משום הסחת דעת מבורא עולם, ואכן אצל ירבעם מדתו זו של גאווה ואנוכיות הביאתו בסוף לע"ז.	36460
כאן מקום להעיר שאם כי מדובר כאן באכילה בשעה שאינה ראויה, ללמדנו בא שגם באכילה המותרת וההכרחית יש גדרים, והתנהגות האדם בשעת אכילתו צריכה לתפוס מקום חשוב במחשבתו, לא לחינם אמרו חז"ל כל זמן שביהמ"ק קיים מזבח מכפר על ישראל, ועכשיו שולחנו של אדם מכפר עליו (ברכות נ"ה.), על האדם לדאוג לעשות הכל שהוא יהיה הכהן והמאכל יהיה הקרבן, ולא ח"ו שהאדם יהיה הקרבן וד"ל.	36461
והנה מצינו בחז"ל אמר רבי אלעזר עם הארץ אסור להתלוות עמו בדרך, שנאמר כי הוא חייך ואורך ימיך (דברים ל'), על חייו לא חס על חיי חברו לא כל שכן (פסחים מ"ט:), ופירש"י על חייו לא חס ללמוד תורה ולחיות, והביאור הוא שהגם שבמציאות אנו רואים כי הוא כן חס על עצמו, שהרי הוא אוכל ושותה ושומר על בריאותו, ואיך אפשר לומר עליו על חייו לא חס.	36462
אלא שחז"ל מגלים לנו בזה, כי מה שאנו חושבים אותו לחס על חייו טעות היא בידינו, כי עיקר החיים תלוי בלימוד התורה, ובלהיטותו אחרי החיים החולפים, תוך שהוא מתעלם לחלוטין מחיי הנשמה שלו חיי הנצח, הרי הוא מתנהג מנהג של התאבדות מאבד עצמו לדעת, הוא מבצע אכזריות כלפי עצמו ומתאכזר על נשמתו, הוא מתעלם ממה שעיקר החיים תלוי בו וזהו לימוד התורה.	36463
ומה שאנו רואים כי בכל זאת הוא חס על גופו, הרי זה אך ורק מצד המדות החומריות שלו, ואם מדותיו יסיתו אותו, מסוגל הוא גם להרוג את חברו באמצע הדרך, ולכן אסור להתלוות עמו, והעיקר שלא נהיה משועבדים לעצמנו, שהחומר יתפוס את המקום הראשון אצלנו, והרוחניות ח"ו תהיה במדרגה שניה, אך זה אפשר רק על ידי קבלת עול מלכות שמים באמת, והקב"ה יתן חלקנו בין מקבלי מלכות שמים בשלמות. (נחלת אליעזר).	36464
	36465
	36466
	36467
	36468
	36469
	36470
	36471
	36472
	36473
	36474
	36475
	36476
	36477
	36478
	36479
	36480
	36481
	36482
	36483
מאמר רצו	36484
אל תפנו אל האובות ואל הידעונים אל תבקשו לטמאה בהם (ויקרא י"ט ל"א).	36485
כתב הראב"ע ז"ל וז"ל, וריקי המוח אמרו לולא שהאובות אמת לא אסרם הכתוב, ואני אומר היפוך דבריהם כי הכתוב לא אסר האמת רק השקר עכ"ל, נהניתי כי מצאתי תנא דמסייע לי, שאנו אומרים כי ריקי מוח אומרים, כי התורה נטלה מהאדם זכויות האדם, והאמת כי לא ידעו מה הוא זכויות האדם, ע"כ לפי פראותם ידמה להם כי נשלל מהם זכויות האדם, והם אינם יודעים כי התורה באתה להעניק לאדם זכויות על צד היותר טוב באמת, כי האובות יש בהם ידיעה בצד מה, אבל הכל תלוי במעשה האדם, והקב"ה משדד המערכות.	36486
	36487
	36488
	36489
	36490
	36491
	36492
	36493
	36494
	36495
	36496
	36497
	36498
	36499
	36500
	36501
	36502
	36503
	36504
	36505
	36506
	36507
	36508

והתורה באתה לזכך הנפש ולתת לאדם גם בעוה"ז עונג נפלא ולעוה"ב איני יודע כמה, ואין לאדם רק לזכך לבו ואז יראה בעיניו הזכויות שנתנה לנו התורה אכ"ר. (חכמה ומוסר ח"א מא' קצ"ו).	36509
	36510
	36511
מאמר רצז	36512
מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלהיך אני ה' (ויקרא י"ט ל"ב).	36513
כד דמיך ר' יוסי ממלחיא, סליק ר' יוחנן ור"ל לגמילות חסד וסליק עמהון ר' יצחק פסאקא, הוה תמן חד סבא בעי למיעל ומיפתח עילוי (רצה ליכנס ולדרוש עליו) ולא שבקוניה, א"ל ר' יצחק פסאקא קדם אילון אריותא דאורייתא את פתח פומיך? אמר להון ר' יוחנן שבקוניה דהוא גבר סב יעול וישתבח באתריה, עאל ופתח מצינו שסילוקן של צדיקים קשה לפני הקב"ה, יותר ממאה תוכחות חסר שתים שבמשנה תורה ומחורבן בית המקדש, בתוכחות כתיב והפלא ה' את מכותך, ובחורבן ביהמ"ק כתיב ותרד פלאים. אבל בסילוקן של צדיקים כתיב לכן כה אמר ה' הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא שלוש פלאות, בחורבן המקדש שני פלאות בתוכחות פלא אחד, וכ"כ למה ואבדה חכמת חכמי ובינת נבוניו תסתתר, א"ר יצחק פסאקא יהוי דין גברא בריך פומיה (פיו של זה האיש יהא מבורך שיפה אמר), א"ל ר' יוחנן אילו לא שבקינתון מנן הוינן שמעין דא מרגליתא? אילו לא הנחתם אותו לדרוש מניין היינו שומעים מרגליותיו (מד"ר איכה א' ל"ו).	36514
	36515
	36516
	36517
	36518
	36519
	36520
	36521
	36522
	36523
אמנם כן כמה מרגליות מאבדים אנו ע"י שאנו מזלזלים באחרים, כמה חידושים ותועלת אנו מפסידים כאשר אנו נוהגים זלזול בחברינו, כמה אורות אנחנו מכבים וממעטים מעצמנו כשאננו מחשיבים את הזקנים, כמה עליות שהיינו יכולים להשיגן אנו מחמיצים, וכמה השגות עליונות אנו מאבדים כשאנו מתעלמים מן החכמים, ואיזה מחיר יקר ונורא אנו משלמים בגלל הגאווה הארורה וקלות הדעת הסוגרות בעדינו את שערי החכמה והתבונה.	36524
	36525
	36526
	36527
	36528
רבי ור' חייא הוו שקלי ואזלי באורחא, כי מטו להאי מתא אמרי, אי איכא צורבא מרבנן הכא ניזל ונקבל אפיה, אמרי להו איכא צורבא מרבנן הכא ומאור עיניי הווא, א"ל רבי חייא לרבי תיב את הא ולא תזלזל בנשיאותך, איזל אנא ואקבל אפיה, תקפיה ואזל רבי בהדיה, כי הוו מיפטרי מקמיה, אמר להם הקבלתם פנים הנראים ואינם רואים, תזכו לקבל פני שכינה הרואה ואינו נראה, אמר ליה רבי לרבי חייא איכו השתא מנעתן מהאי ברכתא, אם לא באתי עמך והאמנתי לך מנעתני מברכה זו, (חגיגה ה'). מובן הוא רצונו של ר' חייא לשמור על כבוד רבו, אבל רבי בענוותנותו הרגיש שזה לא לפי רוח התורה לזלזל במי שהוא, ועדיף בעיניו לזלזל בנשיאותו שלו מאשר לזלזל במישהו אחר, אפילו הוא צורבא מרבנן, ודי לו לאותו צורבא מרבנן שהוא עלוב בחייו, שהוא לקוי בעיניו באבר כזה שבלעדיו נחשב כמת, ואף שהוא צעיר בשנים רבי לא רצה לזלזל בהזדמנות זו לקבל חכמה ממי שהוא, והוא לא טעה כי קיבל ברכה ממי שהשכינה שורה אתו, את דכא ושפל רוח אשכון.	36529
	36530
	36531
	36532
	36533
	36534
	36535
	36536
	36537
	36538
	36539
	36540
	36541
	36542
	36543
	36544
	36545
מאמר רחצ	36546
ואני אתן את פני באיש ההוא והכרתי אותו מקרב עמו כי מזרעו נתן למולך למען טמא את מקדשי (כ' ג'). וברש"י למען טמא את מקדשי, את כנסת ישראל שהיא מקודשת לי, כלשון ולא יחלל את מקדשי, ר"ל לא מקדש ממש כיוון הכתוב דמה ענין מקדש לכאן, אלא ר"ל שהוא מטמא כלל ישראל הנקראים מקדש, מפני שכנסת ישראל מקודשת לשמו ית', והנה כאן אין טומאה כלל אלא איסור וחטא שעשה יחיד, ומה זה שקרא הכתוב טמא את מקדשי לשון טומאה? וכי היכן מצינו שבשביל חטא יטמא המקדש? וביאר הרמב"ן ז"ל, וכבר רמזתי זה, איך תטמא כנסת ישראל שהיא מקודשת לשמו הגדול באיש אחד אשר יחטא, וכבר אמרו זה במדרשים (ברכות ל"ה): כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו גוזל להקב"ה וכנסת ישראל, שנאמר גוזל אביו ואמו חבר הוא לאיש משחית, ואין אביו אלא הקב"ה, ואין אמו אלא כנסת ישראל.	36547
	36548
	36549
	36550
	36551
	36552
	36553
	36554
	36555
חבר הוא לאיש משחית, חבר הוא לירבעם בן נבט שהחטיא את ישראל לאביהם שבשמים, כי החפץ ביצירה שיברכו עליה לשמו הגדול, משם יהיה קיום העולם, ואם לאו יתעלה בשמו הגדול ותסתלק	36556
	36557

השכינה מישראל, וכ"ש כשיקריב הפרי למולך שהוא מתעב את גאון יעקב ומשכנו, כי לכולם יזיק כי גורם לשכינה שתסתלק מישראל ע"כ.	36558
וענין הטומאה הנזכרת כאן היא מצד סילוק השכינה שהזכיר הרמב"ן ז"ל, כי בכל מקום ששכינה מסתלקת משם שם טומאה באה ושוררת, וזה לשון הגר"א (ברכות מ'), שכלי מלא שנתרוקן הוא קשה ומתעבה יותר שנאחזת שם הס"א, וזה טעם כל טומאות שבתורה, וז"ש כל השוכח דבר אחד, ושם בפירוש בנו ר' אברהם ז"ל, כל השוכח דבר אחד ממשנתו דומה לאדם שיצא ממנו נשמתו ונאחזין בו.	36559
הקב"ה נקרא אב וכנסת ישראל נקראת אם, והיחיד מישראל נקרא בן של האם כנסת ישראל, וכנסת ישראל מקודשת להשי"ת כמו האשה לבעלה, והיחיד מישראל בן לשניהם, בן להקב"ה אביו ובן לכנסת ישראל אמו, וכשאתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום, כי מקור החיים הוא ה' אלהיכם, הקב"ה תמיד שוכן עם כנסת ישראל, וכשהקב"ה עם הכנסת יש לה להכנסת ישראל כל טוב שבעולם, והוא קיום העולם, וכשהיחיד שבחטאו מתפרד ממקורו, הוא המשחית את ישראל לאביהם שבשמים, כי באין מושפע אין משפיע, באין יונק כביכול מתייבש המעיין והמקור ח"ו, ואין קיום לעולם כי נגזלה ההשפעה, אלא מתעלה בשמו הגדול ומסתלקת השכינה מישראל.	36560
ביתר ביאור הנה בס' נפש החיים (שער ב' פ"ב), מבואר פירוש ענין הברכה כביכול לו ית"ש, ואומר כי מלת ברוך אינו לשון פעול לשון תהלה ושבח כמו ששומה בפי ההמון, ומביא ראיה מגמ' (ברכות ז').	36561
דאמרו שם, אמר ר' ישמעאל בן אלישע פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים, ואמר לי ישמעאל בני ברכני, אמרתי לו יהי רצון מלפניך שיכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך על מדותיך, ותתנהג עם בניך במדת הרחמים, ותכנס להם לפנים משורת הדין, ונענע לי בראשו, וקמ"ל שלא תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך.	36562
הנה לא אמר ר' ישמעאל שום שבח בברכתו אלא תפלה ובקשת רחמים, והגמ' קראה זה בשם ברכה, מזה מוכחת הגמ' שלא תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך, הנה כי זאת ברכה היא, אבל האמת כי ברוך פירושו לשון תוספת וריבוי, שזהו רצונו ית' מטעם כמוס אתו ית', שנתקן ונייחד ע"י הברכות והתפלות הכוחות והעולמות העליונים, שיהיו מוכנים וראויים לקבל שפעת קדושת אור עליון, ולהמשיך ולהוסיף בהם קדושת האור לרב ברכות מעצמות ית' המתחבר אליהם ומתפשט בתוכם, וממילא יושפע זה התוספת ברכה והקדושה גם על עם סגולה, שגרמו וסבבו לכל הכבוד הזה עי"ש באריכות.	36563
זה שאנו אומרים בברכת יוצר, תתברך ה' אלהינו על כל שבח מעשי ידיך, שמתחילה ישובחו כל הנבראים כפי עצמותם כענין מה רבו מעשיך, גם כל טוב המאורות כענין המאיר לארץ, ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, כל הנמצא וכל המתהווה הכל רק מהשפעתו ית' שמו, אשר בטובו מחדש תמיד מעשה בראשית, ואתה מחיה את כולם, אלא שמדת שיעור ההשפעה והקיפה, זה תלוי לפי מעשה האדם, קודם החטא היתה ההשפעה רבה ומלאה, כן אמרו חז"ל (חגיגה י"ב), אמר רב יהודה אמר רב אדם הראשון מסוף העולם ועד סוף העולם היה, כיון שסרחה הניח הקב"ה ידו עליו ומיעטו שנאמר ותשת עלי כפכה.	36564
הוא סוד הסתר פנים הבא מן החטא הסותם בעד ההשפעה, וכבר נשתנתה כל היצירה, ותחת הריבוי באין מעצור קודם החטא, הנה לאחר החטא נגבלה ההשפעה, וכפי מדת מעשה האדם כן מדת ההשפעה ניתנת בגבול וקצבה, וזה יסוד ענין הברכות שעל ידי הברכות מתגלה השפעת שמו ית' כי כן רצונו ית', וכשמתגלה מתגלה ובהארת פנים מתן ברכה, ועל ידי זה ודאי משפיע שפע רב לכל העולמים, והוא תפלתנו תתברך ה' אלהינו, היינו תוספת ברכה באין כל מעצור ועיכוב, והוא לשון ברוך כפירוש בעל נפש החיים הנ"ל.	36565
היוצא מכל הדברים גודל עונשו של הנהנה בלי ברכה, כי הוא ממש מזיק ומקלקל כל הבריאה, אמנם כי גם בשאר חטאים חטאו של יחיד נוגע להכלל, אבל היחיד המונע ברכה הנה זה חטא בעצם הכלל משחית בעצם המקור, וגורם לשכינה שתסתלק מישראל, נורא למתעורר, וכן בנותן בנו למולך וכפירוש הרמב"ן ז"ל, שלוקח השפעת השם ית' היא פרי בטנו, ותחת לברך לשמו הגדול ית' הוא נותנם למולך, שהוא מתעב את גאון יעקב ומשכנו.	36566
הנה לכולם יזיק כי גורם לשכינה שתסתלק מישראל, ומה גדול עונשו ודאי, ולא די זה אלא עם הארץ ירגמוהו באבן, כי חטא על הכלל ועל הארץ כי העם והארץ אחד הם, יסוד הארץ הוא השכינה השוכנת בה, והוא סוד כנסת ישראל העם אשר עליה, ובהסתלקות השכינה חטא בעיקר, והוא אשר רמז הרמב"ן בדברי הכתוב, ושמתי אני את פני הוא שמו הגדול והנורא. (דעת תורה).	36567
	36568
	36569
	36570
	36571
	36572
	36573
	36574
	36575
	36576
	36577
	36578
	36579
	36580
	36581
	36582
	36583
	36584
	36585
	36586
	36587
	36588
	36589
	36590
	36591
	36592
	36593
	36594
	36595
	36596
	36597
	36598
	36599
	36600
	36601
	36602
	36603
	36604
	36605
	36606
	36607

אמר ר"ש וכי משפחה מה חטאה, אלא ללמדך שאין לך משפחה שיש בה מוכס שאין כולם מוכסין שכולם	36608
מחפין עליו (רש"י שם), מצינו בגמ' (סוכה נ"ו:), במעשה במרים בת בילגה שהמירה דתה ונשאת	36609
לעכו"ם, וכשנכנסו עכו"ם להיכל בעטה במזבח ואמרה, לוקוס לוקוס עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל	36610
ואי אתה עומד להם בעת צרתן, וכששמעו חכמים בדבר קבעו את טבעתה וסתמו את חלונה, ופרש"י שהוא	36611
קנס לכל המשמר.	36612
וברמב"ם בפי' המשנה מבואר יותר, שהיה לכל משמר טבעות לתלות הבהמה להפשיטה, וחלונות פי' חדר	36613
לבגדי כהונה גם היה בצפון, ושבח הוא להם לחלוקי צפון, וכאשר שמעו דברי מרים קנסו כל המשמר	36614
בבזיון גדול ונכתב בתלמוד לדורי דורות, ופריך שם בגמ' בשלמא למ"ד משמרתו שוהה לבוא היינו	36615
דקנסינו לכוליה משמר, אלא למ"ד מחמת מרים בת בילגה, משום ברתיה קנסינו ליה לדידיה? פרש"י	36616
אפילו לדידיה לאבוה מי הוי לן למקנסיה, אמר אביי אין כדאמרי אינשי שותא דינוקא או דאבוה או	36617
דאמיה, ופרש"י אם לא שמעה מאביה שהיה מבזה את העבודה לא אמרה כן.	36618
והנה בלי ספק כי אביה לא היה מדבר דברים כאלה לוקוס לוקוס, רק לא שמעה ממנו כ"כ לשבח את	36619
העבודה כראוי להם לחנך בניהם בזהירות ושמירת הקדשים בחיבה יתירה, כמו שמצינו בר"ה סגן הכהנים	36620
שהיה תופס על ידו שק תבואה לשמור בטהרה, ואחרי שלא הורגלה לשמוע הרבה קדושת המקדש	36621
והעבודה, לכן באת למדה זו.	36622
בא וראה כי בשביל אשה אחת שלא חינכו אותה כראוי לכהנים, קנסו בבזיון גדול לדורי דורות ובהיזק	36623
ממון לכמה אלפי אנשים, יצויר אילו היינו רואים אחד יצא לתרבות רעה, ואנחנו היינו מבזים כל	36624
המשפחה, מה היו אומרים על זה אנשי המון מעם הארץ, הרי הם אכזרים גדולים, ראה מה חכמים עושים	36625
להם, שפכו דמם ברבים, כענין שאמרו במלבין פני חברו ברבים אזיל סומקא ואתי חוורא (ב"מ נ"ח), וגם	36626
בהיזק ממון ולא למשפחה אחת אבל לכמה משפחות, הכל בשביל מרים אחת שנחסר לה חינוך, המחסר	36627
לבניו חינוך האמונה והשגחה, ורק כוחו ועוצם ידו או גאוה וכבוד, היש קץ לעונשו ולמשפחתו כי הם	36628
מחפים עליו, כמ"ש ונתתי פני באיש ההוא ובמשפחתו, אין לך מוכס שאין כל משפחתו מחפים עליו.	36629
יצא לנו חיוב החינוך ולהזהר מלחפות על קרובים, ועומק הדין עד היכן הוא ה' יצילנו, ויצא לנו עוד מן	36630
מה שאמרו שם, בשלמא למ"ד משמרתו שוהה לבוא היינו דקנסינו לכולה משמר, נצייר נא אילו יש	36631
אנשים שמתאחרים לבוא לביהכ"נ או לשארי מצות, האם גם אנחנו היינו קונסים אותם קנס גדול כ"כ,	36632
בבזיון גדול מאד לדורי דורות, הלא כרוצחים היינו נחשבים.	36633
ולמה כן? צדיקים אנחנו? אבל זהירות ושמירת החטא מזולזל אצלנו, ואנחנו בעוה"ר עובדים ע"ז בטהרה,	36634
ואין אתנו יודע עד מה היא ערך התורה, ומכ"ש רוממות האל וגדולתו ית', מי יתן ויהיה לנו חלק מידיעת	36635
גדולתו ית', נדע רוממות תורתו ועבודתו וגודל הזהירות להזהר לבל נכשל ח"ו בחטא, ונזכה לעלות מעלה	36636
מעלה אכ"ר. (חכמה ומוסר ח"א מא' קי"ד).	36637
	36638
מאמר ש	36639
ושמתי אני את פני באיש ההוא ובמשפחתו והכרתי אותו (ויקרא כ' ה').	36640
אמר ר"ש וכי משפחה מה חטאה, אלא ללמדך שאין לך משפחה שיש בה מוכס שאין כולם מוכסין שכולם	36641
מחפין עליו (רש"י שם), התורה מגלה לנו סוד גדול, כי לא ימלט שכאשר אחד מבני המשפחה מוכס	36642
שכולם לא יחפו עליו, וחיפוי הרי זה כעובד למולך ולכן נענשים כל המשפחה, וכדאיתא ברש"י הוא בכרת	36643
וכולם ביסורין, והחיפוי הוא שבשעה שאחד מוכס הרי בושה לכל בני המשפחה, ולכן חושב בלבו ומיקל	36644
את העבירה ואומר כי אין זה גרוע כ"כ, ומחשבה קלה זו היא כבר חיפוי שעונשו חמור כעובד למולך	36645
ממש.	36646
ומעתה נראה כמה קרוב האדם למחשבת כוחי ועוצם ידי, וע"י נגיעה זו מחפה והרי הוא כעובד ע"ז ממש,	36647
האם כועס אחד מאתנו על זה שמראים מחשבת כוחי ועוצם ידי, האם הפריע לנו בראותנו שישראל	36648
אומרים ומראים את גבורתם (הכוונה ליום העצמאות), הרי יתכן שלו היה באפשרותנו לראות את הכלים	36649
והגבורה גם אנו היינו רוצים זאת, ומעתה ביום זה שרואים הכל היפוך האמונה בקרב בני אדם, בודאי שזה	36650
משפיע על כולנו ואף בנו נכנסת מחשבת כוחי ועצם ידי רחמ"ל.	36651
אל נחשוב כי היותנו בישיבה ושבחנו על ספסלי ביהמ"ד כבר מספקת לנו, ניחזי הא דאיתא בחז"ל (יומא	36652
ע"ב), למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין, אוי להם לשונאיהם של תלמידי חכמים שעוסקין	36653
בתורה ואין בהם יראת שמים, כי ללא יראת שמים אין ערך לאלו שעוסקין בתורה עד שחז"ל אומרים אוי	36654
להם, ועאכו"כ שלא רק חסרון יראת שמים בנו אלא שהלב ספוג במחשבת כפירה רחמ"ל, ומה יעזרנו	36655
לימוד התורה, עוד שם מכריז ר' ינאי חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עביד, וברש"י שהתורה	36656

אינה אלא שער ליכנס בה ליראת שמים לכך צריך שתקדים לו יראת שמים, אמר להו רבא לרבנן במטותא מינייכו דלא תירתון תרתי גיהנם עי"ש ברש"י.	36657
וכן יתכן אצלנו שלמרות שעוסקים אנו בתורה, מ"מ כיון שספוגים אנו באוירת הרחוב הרי רחמ"ל נירש תרתי גיהנם, וביותר עלינו לחשוש שהרי איתא (ברבינו יונה א' ט"ו), ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, הלב והעינים שני סרסורי החטא, סרסור ביאורו שמבקש דרכים היאך להרויח פרנסתו, כן בענין זה הלב והעינים סרסורים הם ומבקשים אופנים היאך להכשיל את האדם בחטא, ואף כאשר יעמדו לפניו ב' דרכים דרך אחת טובה ודרך אחרת רעה, יבקשו רק את דרך הרע, כי כל מטרת הסרסור רק לחפש את הרע.	36658
נאמר גבי מלחמת גבעון במדין (שופטים ז'), ומדין ועמלק וכל בני קדם נופלים בעמק כארבה לרוב, ולגמליהם אין מספר כחול שעל שפת הים לרוב, ויצאו עליהם גדעון וישראל למלחמה והיו שלושים ושנים אלף איש, ויאמר ה' אל גדעון רב העם אשר אתך מתתי את מדין בידם, פן יתפאר עלי ישראל לאמר ידי הושיעה לי, וישב מן העם עשרים ושנים אלף ועשרת אלפים נשארו, ויאמר ה' אל גדעון עוד העם רב הורד אותם אל המים ואצרפנו לך, ויאמר ה' אל גדעון בשלוש מאות האיש המלקקים אושיע אתכם ונתתי את מדין בידך.	36659
נוראות להתבונן שהרי היו מדין ועמלק כחול לרוב, ולעומת זאת עומדים ישראל רק ל"ב אלף איש והקב"ה אומר שרבים הם, שלא יתפארו לומר שידם עשתה זאת, וביותר נראה שהרי לא היה ביד ישראל כלי זיין למלחמה כדרך העולם, אלא כמבואר בפסוקים שנתן גדעון שופרות ביד כולם וכדים ריקים ולפידים בתוך הכדים, ותקעו בשופרות ובוזה נצחו את המדינים, נמצא שכל המלחמה לא היתה אלא בגדר נס, ואם כן היאך יתכן שיאמרו ישראל שידם הושיעה להם.	36660
הרי לן ראייה כמה קרוב האדם לרע, ובעת שאף אין שום הגיון לומר כוחי ועוצם ידי, אך מכיון שעיני האדם רואות עם רב, יתכן שיאמר ידי הושיעה לי ולא יראה כלל את מעשי הש"ת, וכ"ז נאמר בדורו של גדעון דור הנביאים והשופטים, עאכו"כ אנו במצבנו שכל מעשינו מורים כוחי ועוצם ידי, בודאי שכאשר רואים שאנשים משתבחים בגבורתם ודאי שהדברים משפיעים אף עלינו.	36661
אמירת פסוקי דזמרה כולם חיזוק האמונה, נותן לבהמה לחמה לבני עורב אשר יקראו, הכפירים שואגים לטרף ולבקש מאל אכלם (תהלים ק"ד), נתבונן מעט במהות הבריאה ונראה בחוש אמונה, האדם בעצמו יכול לטעות ולומר כוחי ועוצם ידי, אבל מי נותן חיים בריאות ומזון לבעלי חיים, הרי כמעט איננו רואים בעלי חיים מתים, ויש בכמה מקומות גני חיות שבהם כלואים בעלי חיים בכלובים, ומדי יום חייבים להכניס להם אוכל ומזון רב, ומי הנותן להם מזונותיהם בעודם במדבר, וחיים הם ארוכים ללא השגחה וטיפול — עדות לאמונה.	36662
לרצונכם תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים, כל אשר בו מום לא תקריבו כי לא לרצון יהיה לכם (ויקרא י"ט), וברש"י לרצונכם הביאו דבר הראוי לרצות אתכם לפני שיהא לכם לרצון, ואם יביא בעל מום לא יהיה לרצון, ונתעוררתי לומר הנה עוסקים אנו בתורה ובתפילה, וכולה מום ואין בה שלמות כלל, היתכן דלרצון יהיה לפני הש"ת, ואף שקשה מאד להגיע לשלמות, אך מכל מקום מחויבים אנו לעשות את ההתחלה, ובלי זה לא נגיע בודאי לתכלית, והראשית היא לרכוש לעצמו התנגדות לאוירת הרחוב, כי בזמננו הסכנה שרויה כמעט בכל בית, ואם לא נתחזק בחיזוק גדול גם עלינו הדברים משפיעים.	36663
אין בין גיהנם לגן עדן אלא חוט השערה, כי בכח חוט השערה לשנות את האדם, וכן בכל מדה ומדה אין לזלזל בשום פרט, כי אף חוט השערה חמור מאד, וכל פרט נוגע עד לשיא ממש, כי שאיפת התורה היא שלמות, ולכן כשנוגע אף בחוט השערה כבר מצבו שונה לגמרי, וכל חוט השערה נוגע עד אין סוף, וכמ"ש חז"ל שאין לך משפחה שיש בה מוכס, שאין כולם מוכסין לפי שמחפין עליו, בחיפוי מועט שהוא רק כחוט השערה, כבר נקרא מוכס ועונשו כמעביר בנו למולך.	36664
זו חייבת להיות עבודתינו בתחילת הזמן, עבודה מתמדת ללא ויתור על כל פרט, נכון הוא שאין זה מן הקלות אבל התחלת העבודה חייבת להיות, ואז אין הקב"ה בא בטרוניה עם בריותיו ויזכה להגיע להתכלית, והתחלת העבודה צריכה להיות בתפילה ומוסר, ואל נתייאש בגישתנו ללמוד מוסר כי קשה הוא, אלא חייב ללמוד מוסר כסדר וכתלמיד המתחיל בלימוד אלף בית, שאט אט מקנה לעצמו יסודות הקריאה, כן חייב ללמוד מוסר ולהשיג ידיעות בהבנות התפילה בדרך הדרגתית ואזי יגיע לשלמות.	36665
(אור יחזקאל קי"ט).	36666
מאמר שא	36667
והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני ה' אלהיכם (ויקרא כ' ז').	36668
	36669
	36670
	36671
	36672
	36673
	36674
	36675
	36676
	36677
	36678
	36679
	36680
	36681
	36682
	36683
	36684
	36685
	36686
	36687
	36688
	36689
	36690
	36691
	36692
	36693
	36694
	36695
	36696
	36697
	36698
	36699
	36700
	36701
	36702
	36703
	36704
	36705

נוהגין באשכנז ובצרפת להתענות שני חמישי ושני אחר הפסח והחג, וסמכו אותם על מקרא דאיוב, ויהי כי הקיפו ימי המשתה אולי חטאו בני, ובשביל שימי המועד הם ימי משתה ושמחה אולי חטאו, ועושים אותם כמו תענית ציבור לקרות ויחל (או"ח תצ"ב).	36706
ויש להתבונן הרי ימי החג עוברים על האדם בקיום מצוות רבות יותר מבכל ימות השנה, בחג הפסח אנו טובלים ממש במצוות, בעריכת הסדר בליל פסח בלבד ישנן עשרות מצוות, ואח"כ בכל ימות החג וימי המועד ובכללם יום השבת, ועוד אמרו חז"ל שכל המצוות כשמקיימים אותן בשבת וביו"ט נוספת עליהן קדושה (זבחים צ"א), וא"כ למה לאחר ימים קדושים אלה צריכים להתענות?	36707
אולם סמכו את התעניות על מקרא דאיוב, והעלה עולות מספר כולם כי אמר אולי חטאו בני וברכו אלהים בלבבם, ופירשו חז"ל שחשש שמא חטאו בהרהור, ומשום כך הקריב עולות כי עולה מכפרת על הרהור הלב (תנחומא לך י'), והנה חז"ל אמרו גדול הנאמר באיוב יותר ממה שנאמר באברהם (ב"ב ט'), ובגלל זאת חשש שמא מתוך משתה ושמחה באו לידי הרהור עבירה, והטור מסיים שלפיכך גם אנו מתענים בשביל שימי המועד הם ימי משתה ושמחה ואולי חטאו, כוונתם שגם אצלנו החשש על חטא שבהרהור, שתוך קיום מצוות יו"ט נכשל באיזה הרהור קל, ומכיון שאין אנחנו יכולים להקריב קרבנות אנו נוהגים להתענות.	36708
מי יכול להעריך גדול חורבן חטא דק אפי' במחשבה והרהור קל, הנה אדם הראשון יציר כפיו של הקב"ה, חטאו היה דק מן הדק עד אין נבדק, שאפי' מלאכי השרת לא ידעו ולא הכירו במה חטא, ושאלו להקב"ה מפני מה קנסת מיתה על האדם? (בר"ר), בתחילה קודם שנברא אמרו מלאכי השרת מה אנוש כי תזכרנו וכן אמרו שיביא שקר לעולם (שם ח'), בכ"ז לאחר שנברא עלה כ"כ בעיניהם עד שביקשו לומר לפניו קדוש, ואף אחרי חטאו עדיין ראו אותו בגבורתו כמו קודם החטא, שהרי תמהו ושאלו למה קנסת עליו מיתה? ולא טענו הלא אמרנו מה אנוש.	36709
מכאן כמה דק היה חטאו ובכל זאת תבעו את האדם על זה, ואדם בעצמו הכיר וידע מה חטא למרות דקותו, והבין למה נקנסה עליו מיתה, ורק התנצל לפני הקב"ה ואמר האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי ואוכל, כלומר מכיון שאתה נתת אותה לי וכתוב ויבן את האשה (נדה מ"ה), בינה יתירה נתן הקב"ה באשה יותר מבאיש, משום כך כשהיא נתנה לי אכלתי, כמ"ש אצל אברהם שה' אמר לו, כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה.	36710
וכן אמרו חז"ל שאדם פגש את קין ושאלו מה נעשה בדינך, א"ל עשיתי תשובה ונתפשרתי, כיון ששמע אדם הראשון כך התחיל טופח על פניו ואמר, כך הוא כוחה של תשובה ולא הייתי יודע, באותה שעה אמר אדם הראשון מזמור שיר ליום השבת (ויק"ר י'), ואמרו עוד חז"ל אדה"ר חסיד גדול היה, כיון שהכיר בחטאו עמד וישב בתענית מאה ושלשים שנה והעלה זרזירי תאנה על בשרו (עירובין י"ח), הרי שאדם הראשון למרות שהחטא היה כ"כ דק שהמלאכים לא יכלו להשיג אותו, הוא הכיר בו וראה בו חומרה כזו עד שחשב שלא תיתכן עליו תשובה, וגם אח"כ התענה בעינויים קשים וזמן רב כדי להתכפר עליו.	36711
כאן היא גדולתו של האדם, המלאכים הם בבחינת עומדים שאין להם בחירה, הם רואים את גודל קדושתו של הקב"ה, ובהכרח מקיימים את רצונו מבלי אפשרות לבחור אחרת, מה שאין כן האדם ה' ברא אותו בצלם דמות תבניתו, וכשם שהוא רבון כל העולמים ובידו לפעול ולעשות בכל העולמות כרצונו, כן הטביע כוח באדם לקבוע את דרכו על הארץ, ולבחור בטוב או ברע, ובזה עולה גדולתו וקדושתו על המלאכים. והתקדשתם והייתם קדושים (ויקרא כ'), אמרו חז"ל משל למלך שהיה לו מרתף של יין והושיב בו המלך שומרים, מהם נזירים ומהם שכורים, לעת ערב בא ליתן שכרם, נתן לשכורים שני חלקים ולנזירים חלק אחד, א"ל אדוננו המלך! לא כולנו שמרנו כאחד, אמר להם המלך אלו שכורים הן ודרכם לשתות יין, כך העליונים לפי שאין יצה"ר מצוי בהם קדושה אחת, שנאמר ובמאמר שאילתין קדישין (דניאל ד'), אבל התחתונים לפי שיצה"ר שולט בהם הלואי בשתי קדושות יעמדו, הה"ד והתקדשתם והייתם קדושים (מד"ר שם), הרי משום שיש באדם יצר הרע ובכוחו לבחור ברע, הוטבעה בו קדושה גדולה משל המלאכים והוא עומד במעלה עליונה מהם.	36712
כבר הסברנו באיזו מדריגה עליונה עמד אדה"ר ומה גדולה היתה בינתו ותוקף דעתו, וכן שחכמתו מרובה משל המלאכים, רק שעה אחת לאחר בריאתו מצאנו אותו מתהלך בקומתו מהארץ עד לרקיע ומראש העולם ועד סופו, יודע ומבין תכונת הנבראים כולם לרבות מלאכי השרת עד שקרא שמות לכולם, ובאותה שעה הגיע במעלתו להפליא עד כדי לקרוא שם גם להקב"ה והוא הסכים על ידו.	36713
עוד מצינו שהיתה בו גדולת יתירה מאברהם אבינו וממשה רבינו, שאברהם אבינו הכיר את בוראו לדעה אחת בהיותו בן שלוש שנים, ולדעה אחת בהיותו בן ארבעים ושמונה, ואילו אדה"ר הכיר מיד עם בריאתו כי הוא יציר כפיו של הקב"ה, כמו כן מצינו במשה רבינו כשעלה למרום, רצו מלאכי השרת לשרפו בהבל	36714
	36715
	36716
	36717
	36718
	36719
	36720
	36721
	36722
	36723
	36724
	36725
	36726
	36727
	36728
	36729
	36730
	36731
	36732
	36733
	36734
	36735
	36736
	36737
	36738
	36739
	36740
	36741
	36742
	36743
	36744
	36745
	36746
	36747
	36748
	36749
	36750
	36751
	36752
	36753
	36754

בפיהם ותמהו מה לילוד אשה בתוכנו? ואילו אדה"ר הניחו ה' בגן עדן ומלאכים היו מסננין לו יין וצולין לו בשר ורצו לומר לפניו קדוש.	36755
והנה לאחר שעמד במדריגה עליונה כזו כתוב, ויצו ה' אלהים על האדם, ואמר רבי יהודה שלא נצטוה אדה"ר אלא על עבודה זרה בלבד, ומפרש רש"י אלהות ציוה על האדם שלא ימירנו באחר, וכן דורש רב יהודה אמר רב אלהים אני לא תמירני (סנהדרין נ"ו:), הרי שבמדריגות העליונות ביותר, יש עוד מקום להזהיר את האדם שלא ימצא בו פגם בדקות שבדקות שבהכרה, ואם לא יעמוד בזה הריהו כאילו החליף את ה' באחר והוא נקרא עובד עבודה זרה, אמנם המלאכים שאין להם כוח בחירה, אינם יכולים להגיע למדריגה גדולה כזו ואין להם מושג בדקות כזו, שהרי שאלו מפני מה קנסת מיתה על האדם?	36756
אבל האדם משום שיש בו כוח בחירה בדומה לכוח בחירתו של ה' כביכול, קדושתו והשגתו עולה על של המלאכים, והוא עלול במדרגותיו העליונות ביותר שאין למלאכים מושג בהן, לשגות בהכרתו במדה כזו שהיא נקראת עבודה זרה, ולא עוד אלא שאין סוף לכוח בחירתו של האדם, וככל שיעלה יותר במדריגות הכרתו, כן יתגבר גם כוח בחירתו ושוב יחול עליו הצו שלא ימירנו באל אחר באותה דקות המדריגה, ואם לא יעמוד בה הריהו גם אז נחשב כעובד עבודה זרה	36761
והנה כוח הבחירה שלנו גדול משל אדה"ר, כי הרי אדה"ר נצטוה בציווי אחד בלבד לדברי ר' יהודה שם, ואילו אנו זכינו בתרי"ג מצוות ואם כן כוח בחירתנו כפול ומכופל משל אדה"ר בשש מאות ושלוש עשרה פעם, ולא עוד אלא שבכל מצוה ומצוה שלנו כלולות כל תרי"ג המצוות, ונמצא שציווינו הם תרי"ג פעם תרי"ג מרובים משל אדם, ובאותה המדה הולך וגדל גם כוח הבחירה שלנו, וככל אשר עולה כוח בחירתנו מתרבות גם מדריגות קדושתנו, וכל סטייה קלה בה פוגעת יותר ברום המעלות, ואין לשער את חומרותה וגודל קלקלתה.	36762
ומעתה נבין למה תיקנו להתענות בה"ב, כי דוקא לאחר שחוגגים בטהרה ובשמחה את ימי החגים חג הפסח וחג הסוכות, ודוקא משום שטובלים במצוות כה מרובות ומתעלים בקדושה יתרה, כל הרהור קל וכל היסח דעת חמור מאד והוא פוגם בכל מדריגתו של האדם, והוא זקוק בהכרח לתשובה חדשה ולחיזוק רוחני מחודש. (אור הצפון).	36773
מאמר שב	36774
והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני ה' אלהיכם, ושמרתם את חקתי ועשיתם אותם אני ה' מקדשכם (ויקרא כ' ז')	36775
רמח"ל ז"ל בתחלת ספר דעת תבונות, אמר השכל כשנשים אל לבנו כל סדרי מעשיו ית', כל המעשה הגדול אשר עשה מני שם אדם על הארץ, הנה מה שמתברר לנו מכל זה בירור גמור הוא עוצם יחודו ית', ותראה שכל שאר המעלות שלמותו הבב"ת אינן מתבררים אצלנו כלל שאין בנו כוח להשיג אותם, דרך משל ידענו שהוא חכם אבל לא השגנו סוף חכמתו, ידענו שהוא יודע אבל לא השגנו ידיעתו.	36776
ע"כ אמרו ז"ל אנת הוא חכים ולא בחכמה ידיעא, אנת הוא מבין ולא בבניה ידיעא, אבל יחודו אדרבה זה מתגלה ומתברר לנו בירור גמור, ופי עליון מעיד בעצמו ומודיע כענין אמרו, ראו עתה כי אני הוא, וכיון שזהו כל מכוון היצירה לדעת יחודו, כי על כן ברא הקב"ה את העולם עם כל הרע, עם כל הצד ההפוך, כדי שיכירו כי אין לו היפך וישללו את הרע.	36777
אמר השכל הנה מה שאנו צריכים להבין הרבה הוא ענין החסרונות האלה הנמצאים בבריאה, ענין הרעות הנמצאות בה שהם ענינים שלא כחוק שלמותו ית', והנה מחוק שלמותו ית' היה ודאי יכול לעשות את כל מעשיו שלמים, ולא יהיה במעשיו אלא טובה גמורה ושלמה בלי שום חסרון ורעה כלל.	36778
אמנם ברצותו להתנהג עם נבראיו בהנהגה הזאת, הנה המציא סדר חדש ממש שלא כדת השלמות העליון ב"ה, אלא מאי דצריכה לברייתא, וכך מזומן הוא הטוב לטובים כמו הרעה לרעים, וע"פ הדרך הזה נמצא הבריות מתקלקלות לפעמים ונתקנות לפעמים, ואין דרך זה תלוי אלא בהסתר פני טובו ית', כי לולי היה רוצה להתגלות באמיתת ממשלו היה מעביר כל הרעות האלה, ולא היה מניח אלא הטוב והתיקון בלבד וכמו שיעשה לעתיד לבוא.	36779
ודע עוד כי ודאי גם עתה אף על פי שהעלים טובו ומנע חוק שלמותו מן הנבראים, אף על פי כן ודאי הוא שהוא משפיע להם, כי מאין להם הויה ומציאות וקיום אם לא מהשפעתו, א"כ ודאי משפיע הוא, אך השפעתו זאת שהוא משפיע עתה, לגבי מה שהיה ראוי להשפיע אם כחוק שלמותו היה רוצה להשפיע, אינה אלא כדמיון הצל לגבי אדם, ונקרא כלל מין השפעה הזאת חשך ולא אור, ונמצא שכשנזכיר מין ההשפעה הזאת המחודשת בהסתר פני טובו ית', נקראהו בכלל אחד כמו צל הכוח העליון.	36780
הנה זה יסוד גדול, כי חוץ מהשפעתו ית' אין קיום למשהו, כי מאין להם הויה ומציאות וקיום, וכשישנו בכ"ז כל סוד החסרון ההעדר וההפסד, בהכרח כי גם זה מהשפעתו ית', ואיך זה הלא מפי עליון לא תצא	36781
	36782
	36783
	36784
	36785
	36786
	36787
	36788
	36789
	36790
	36791
	36792
	36793
	36794
	36795
	36796
	36797
	36798
	36799
	36800
	36801
	36802
	36803
	36804

הרעות והטוב, משלם הלא אי אפשר שיצא חסר, שלם הלא מחייב מעשים שלמים? על זה מבאר רמח"ל ז"ל, כי כל סוד העדר המציאות הוא רק מהסתר פני טובו ית', הסתרת פניך הייתי נבהל.	36805
ויש להבין את סוד ההעדר על דרך זה, החוקרים מסתפקים אם החושך הוא מציאות בפני עצמה, או אם הוא רק העדר האור, כלומר שאינו מציאות עצמית, רק כשאין אור ממילא חושך הוא, והנה אנחנו הלא אומרים יוצר אור ובורא חושך, הרי כי חושך עצמו גם כן בריאה היא, וכך אפשר לחקור בענין רעב מהו, אם הוא עצמו מציאות או רק העדר שביעה, המתבונן מבין בפשטות כי רעב אינו מתייחס כלל לאכילה, כי אף אם חסר אוכל איך זה מחייב היסורים הקשים והמרים של רעב, ובע"כ כי הרעב הוא מציאות עצמית, ומהי מציאותו? מציאות של חסרון.	36806
הרי רואים אנו שישנה מציאות של העדר וחסרון, אולם זוהי מציאות של ממש! וכשאוכלים ושבעים אין להבין כי לפני כן היה שם חור וע"י האכילה נתמלא החור, אוכל הוא ענין אחר לגמרי ואינו מצטרף כלל אל הרעב, רעב ואוכל הם שני מציאויות נפרדות, ובכל זאת יש כאן פלא כי סוכ"ס שניהם אחוזים ודבוקים זה בזה, עד שהשלמות האמיתית יוצאת מהרעב דוקא, האם נוכל לצייר לעצמנו מה היה חלילה אם לא היה מציאות הרעב? ובכל זאת רעב הוא ענין לחוד שאינו שייך לאוכל, וכשאוכלים אזל לו הרעב, או בגלל שהאכילה מטילה שלום באדם או סתם שהרעב בורח, בכל אופן כשאוכלים אין רעב.	36807
כן צריך להבין את סוד ההיעדר והחסרון, יש לדעת כי היעדר הוא מציאות ממש ומציאות חזקה מאד, ובנה עליה מצודים וחרמים, ומהו המציאות? זוהי מציאות של היעדר וחסרון, מציאות של רעב, פשוט חסר, ובזה כלולים כבר כל הצרות כל היסורין וכל המחלות.	36808
הוא מה שאמרו חז"ל (ברכות מ'.), מידת בשר ודם כלי ריקן מחזיק, מלא אינו מחזיק, סוד עוה"ז הוא דוקא בריקן ברעב, במלא אין כל המציאות הזאת, איה כל ההנאות והתענוגים? רק בריקן במצב של תשוקה בחסרון, כי סוד העוה"ז הוא בחסרון ורעב, מי שיש לו מנה רוצה מאתים, כל הסוד הוא ברוצה, ביש לו אין עוד כל הרגשה, מפני שהסוד הוא ריקן מחזיק, הסוד של רע הוא חסרון מציאות של רעב, מזה אגב להתבונן הלא כשרעבים ואוכלים הולך לו הרעב, הרי הרעב עצמו דורש שישלימו אותו, הן אמת הרעב הוא מציאות, היעדר וחסרון הוא מציאות, אך המציאות זו עצמה אומרת כי צריכה להיות השלמה וכי יש להשלים את החסרון.	36809
לפי זה נבין את הסוד של בורא רע כתיב ולא עושה רע (רד"ק ישעיה מ"ה ז'), אמת היא כשאננם אוכלים סובלים רעב, ורעב הוא מציאות חזקה מאד, וממנה סובלים עינויים קשים ומרים, אך אם ביכולתו לאכול הרי ילך ויאכל, וכשהוא בעצמו מעדיף לרעוב הלא אין מי שאשם בזה! בורא רע זוהי אמת אך אינו עושה רע, אדרבה הרעב מכריח שישלימו אותו, וההשלמה השלמה באה דוקא ע"י הרעב, מי שאין לו תיאבון שאינו מרגיש רעב רץ הוא אל הרופא, כל סוד הרע היעדר והחסרון, המה דוקא מעידים על סוד השלמות, כי צריכים למלאותם ולהשלימם וזה די ברור.	36810
כן יש לדעת בצד הטוב, שם להיפך ישנה מציאות של שלימות, סוד השלימות הוא שהוא שלם ואין בו כל חסר, כל טיפה ממנה היא סוד השלמות אינו חסר כלום, אין בו כל המציאות של חסרון, מדת הקב"ה כלי מלא מחזיק, עוה"ב שם הסוד כלי מלא מחזיק, המחזיק הוא בכלי מלא כי סוד עוה"ב הוא כלי מלא, שלם בתכלית לא חסר מאומה, שתי מציאויות אלו מתגלגלות בכל הבריאה, והם הפכים בתכלית ואין להם כל שייכות זה לזה, מצד אחד יש מציאות של היעדר וחסרון, מדת עוה"ז כלי ריקן, ומהצד השני גם כן מציאות של שלמות ומילוי, מדת עוה"ב כלי מלא.	36811
איהו אשר אהיה (שמות ג'), פירש הספורנו ז"ל, ההווה תמיד על ענין אחד מצד עצמו, ומזה יתחייב שיאהב המציאות וישנא כל הפסד מתנגד למציאות, כאמרו כי לא אחפוץ במות המת, ומזה יתחייב שיאהב משפט וצדקה אשר תכליתם מציאות, סוד הצד הטוב הוא מציאות של שלמות ומילוי, בלי שום חסרון לא חסר כלום, מדת עוה"ב כלי מלא וישנא העול והאכזריות המטים עקלקלות אל העדר והפסד, זהו הסוד של צד הרע הפסד והיעדר וחסרון בתכלית תמיד רעב, יש לו מנה רוצה מאתיים מדת עוה"ז כלי ריקן.	36812
איתא בגמ' (סוכה נ"ב.), אמרו שלמה קראו ליצה"ר שונא שנאמר (משלי כ"ה), אם רעב שונאך האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים וה' ישלם לך, אל תקרי ישלם לך אלא ישלימנו לך, וברש"י שם כתב האכילהו לחם, הטריחהו במלחמתה של תורה דכתיב לכו לחמו בלחמי (משלי ט'), השקהו מים תורה דכתיב בה הוי כל צמא לכו למים (ישעיה נ"ה).	36813
כאן מגלים לנו סוד הדבר, ראשית יש לדעת כי כל סוד היצר כל סוד עוה"ז הוא רק בחינה של רעב שונאך, בחינה של רעב העדר וחסרון מצב תמיד של מחסור, יש לו מנה רוצה מאתיים, מציאות של תאוותנות וחימוד ותו לא, וכשיש מחסור מן ההכרח להשלימו ובמה ממלאים החסרון? אילו היו שואלים אותנו היינו אומרים כשמתחשק צריך לעשות, ואילו חז"ל מגלים לנו כי זה לא יצליח בשום אופן, כי כל המציאות הזאת הלא היא רק היעדר חסרון ורעב, א"כ איך אפשר להשביע איש רעב בעצמות של רעב,	36814
	36815
	36816
	36817
	36818
	36819
	36820
	36821
	36822
	36823
	36824
	36825
	36826
	36827
	36828
	36829
	36830
	36831
	36832
	36833
	36834
	36835
	36836
	36837
	36838
	36839
	36840
	36841
	36842
	36843
	36844
	36845
	36846
	36847
	36848
	36849
	36850
	36851
	36852
	36853
	36854

הרי הוא יהיה עוד יותר נפוח מרעב, ועוד יותר מהר יגוע מרעב! לשבור רעב יכולים רק בלחם, רק בדבר של מציאות אפשר להשביע, אם רעב שונאך אין כל דרך אחרת רק האכילהו לחם.	36855
סוד התורה הוא השלמות האמיתית, כן הוא סוד הדברים שאם תתמלא בתורה ישבע הרעב לא יחסר מאומה, אם צמא הוא כל הסוד הלא הוא רק צמא, לכן מוכרח להיות השקהו מים במים תרווה את הצמאון, עם צמאון לא תרווה את הצמאון בשום אופן, וזהו הסוד הגדול של מרעיבו שבע משביעו רעב (סוכה נ"ב:), סוד הדבר הוא רעב וכשתשביע אותו הרי אתה משביעו ברעב, והרי יגדל הרעב עוד יותר! מרעיבו שבע מרעיבו הוא סוד השלמות והמציאות ובוזה ישבע, שוב לא חסר לו מאומה, כי על ידי מציאות מתהווה ודאי שבע, האכילהו לחם השקהו מים.	36856
הרמב"ם (איס"ב כ"ב כ"א), כותב אין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה, זה סוד הדבר הרהור הוא סוד החסרון, הרהור זה או אחר כולם בלי הבדל נובעים מהמציאות של היעדר וחסרון, כשיש לאדם הרהור בעניני אמונה הרי זה איזה חסרון, ואם ינסה למלאות חסרון זה על ידי מחקר, היינו הרהור נוסף, מובן שאין כאן מילוי בציוור כשילעיטו לאדם רעב עם רעב!	36857
הסוד הוא כי מילוי יתכן אך ורק ע"י תורה, כי תוה"ק היא סוד השלמות כלי מלא, וכשיש תורה לא חסר מאומה, אין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה, כשהוא פנוי מתורה הריהו ודאי חסר, כי הסוד של מצד הרע הוא רק היעדר וחסרון, מציאות של חסר, אלא יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה זה ודאי ימלאנו וישלימנו! (דעת תורה).	36858
	36859
	36860
	36861
	36862
	36863
	36864
	36865
	36866
	36867
	36868
	36869
	36870
	36871
מאמר שג	36872
והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני ה' אלקיכם (ויקרא כ' ז').	36873
מעלות רבות אין קץ יש בקדושה, מ"מ אין כל אדם מישראל בן חורין להפטר ממנה, ולומר אך ליחידי סגולה היא למרנן ורבנן לכהנים וללויים, כי אם לכל ישראל קרא ה' מתחלה, ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש! לכולם ציוה והייתם קדושים, על כולם גזר והתקדשתם והייתם קדושים!	36874
ופירשו חז"ל פמליא של מלך עליה להיות מחוקה למלך, ר"ל כל ישראל ראויים להיות קדושים ומצווים להיות קדושים, כי עם ה' המה פמליא של מלך ולגיגונו, ולכן עליהם להיות מעין דוגמה של מעלה, טבועים במטבע של מלך העולם וחותמו ניכר בהם.	36875
ואם ישאל השואל איך יתקדש האדם בקדושתו של הקב"ה, אם לא יראנו ולא ישיגנו, איך יתקדש בן אדם בריה קטנה להיות כאלקים אל עליון, שאינו גוף ואינו לו דמיון כלל, על זה השיבו לנו חז"ל ברוח קדשם, משל למלך שהיו עבדיו מביאים לו שלוש עטרות בכל יום, נטל שתיים ונתנן בראש בניו ואחת בראשו, כך המלאכים מקדישים להקב"ה בכל יום בשלוש קדושות, מה עשה? נטל שתיים ונתנן בראש בניו והתקדשתם והייתם קדושים, ואחת בראשו כי קדוש אני ה'.	36876
ענין שלוש הקדושות גילה לנו יונתן בן עוזיאל בתרגומו, קדיש בשמי מרומא עלאה בית שכנתיה, קדיש על ארעא עובד גבורתיה, קדיש לעלם ולעלמי עלמיא, אילו היתה קדושתו יתברך נודעת לנו רק בבחינת עצמותו יתב', היינו קדיש בשמי מרומא עלאה בית שכנתיה, אז לא היינו יכולים להדמות אליו בשום אופן, וכמו שהמליצו קדמוני חכמינו אילו ידעתיו הייתיו, כמו שאי אפשר למלך שאין לו אלא עטרה אחת, למסור את העטרה לבניו אם לא שירש כסאו, וימסור עם העטרה גם את הכסא.	36877
אבל עכשיו שהיא נודעת לנו בג' בחינות, בייחוסה לנו שוכני ארץ ובייחוסה לכל העולמות, אנו יכולים לזכות ולעמוד בה ואנו מחוייבין בכך, כי אחרי אשר נתן מלכו של עולם שתי העטרות בראשנו להכירנו בזה לבניו ועבדיו, האם נסירן מעל ראשנו? האם נבעט בעטרת מלכנו? שמור נשמרנה מכל משמר ונשאנה לכבוד ולתפארת!	36878
שתי עטרות מעטרותיו של הקב"ה נתונות לנו, קדיש על ארעא עובד גבורתיה, קדיש לעלם ולעלמי עלמי	36879
עלמיא, קדיש על ארעא עובד גבורתיה, והן הן גבורותיו, זה מה שאנו אומרים בכל יום בתפלתנו בברכת גבורות, אתה גבור לעולם ה' מחיה מתים (חיים), מכלכל חיים בחסד (פרנסה), סומך נופלים (כח), רופא חולים (רפואה), ומתיר אסורים (חרות), ומקיים אמונתו לישני עפר (תקוה ואחרית), לא כגבורות בני אדם גבורותיו של הקב"ה.	36880
גבורות בני אדם להמית לעשוק לדכא ולאסור, אבל גבורותיו של הקב"ה להחיות לכלכל להקים לרפא להתיר ולתת אחרית ותקוה לכל, ולא כקדושה המזוייפת המשימה חיץ בינה ובין החיים, וסוגרת את נושאייה במנזרים ובבתי תפלה, ובה בשעה שהיא נועלת דלת בפניהם להפרישם מן החברה, היא פותחת להם שער לכל התאוות והתועבות היותר נמזות, ובה בעת שהם פרושים מהחיים מצודתם פרושה על כל החיים.	36881
	36882
	36883
	36884
	36885
	36886
	36887
	36888
	36889
	36890
	36891
	36892
	36893
	36894
	36895
	36896
	36897
	36898
	36899
	36900
	36901
	36902
	36903

הקדושה האלקית האמיתית הולכת תמיד שלובת יד עם הגבורה הרוחנית, היא הגבורה לא ללכוד תמימים	36904
ולא לפרוש מצודות וחרמים, לא לדכא בני אדם ולא להשתרר עליהם, כי אם לכבוש האדם את יצרו כמ"ש	36905
ז"ל איזהו גבור הכובש את יצרו, לדכא את תאוותיו הרעות והפראיות ולהשתרר על עצמו, ולאסור את	36906
נטיותיו השפלות ולגדר בפניהן גדר מזה וגדר מזה.	36907
היא הגבורה הנותנת לאדם עוז לפעול ישועות בקרב הארץ, ולעשות משפט וצדקה חסד ורחמים, היא	36908
הקדושה הנועלת דלת בפני תאוות האדם ועלילותיו, ופותחת לו לרווחה שער בחיים ובחברה להיות דעתו	36909
מעורבת עם הבריות, שמח בשמחתם ובטובתם ומצטער בצרתם וברעתם, ובה במדה שהאדם מתקדש	36910
ומטהר לפני קונו ופורש מתאוותיו, הוא מתדבק עם הבריות ומחבק אותם באהבה ונדיבות הרוח.	36911
הרי אבינו הראשון אברהם עבד ה' בעת שנכנס בבריתו של הקב"ה, ומל את בשר ערלתו כאשר צוה אותו	36912
אלקים, וכאשר דבר לו התהלך לפני והיה תמים! אנו רואים אותו זקן לא סגור בחדר, כי אם יושב פתח	36913
האהל ממתין לאורחים, לתת להם מים לרחוץ רגליהם העייפות, לסעוד את לבבם פת לחם ולהניחם מעמל	36914
הדרך תחת העץ, ובבואם רץ לקראתם ברגש ומרגיש את כל בני הבית בשבילם.	36915
באותה שעה רואים אנו אותו עומד בתפלה ומבקש ומתחנן, לא על עילוי נשמתו בעוה"ב, כי אם בעד רעים	36916
וחטאים אשר גזר דינם קרוב להחתם מפני רוע מעלליהם, כי בצרתם לו צר ואסונם נגע עד נפשו העדינה,	36917
הרי אהרן הכהן קדוש ה' במה נשתבח? בהיותו אוהב שלום ורודף שלום בין איש לרעהו, ובין איש	36918
לאשתו ומקרב את הבריות.	36919
וכן כל הצדיקים והחסידים קדושי ישראל בכל דור ודור, ככל פרישותם מכל תאוה ומידה רעה, כן היו	36920
חבוקים ודבוקים עם כל אחד ואחד מישראל ונושאים בעול עם כולם, וכן היו תמיד עינים לעורים ורגלים	36921
לפסחים, אבות ליתומים ודיינים לאלמנות, ולבם ער תמיד לכל משאלות חיי הכלל והפרט.	36922
קדיש לעלם ולעלמי עלמאי, יכול כל אדם מישראל להפוך את עולמו העובר לעולם עומד, חיי שעה לחיי	36923
עולם, אין לענות בצום נפשו ולהתבודד תמיד למען היות קדוש, כי אם להתקדש במאכלו ובמשתהו	36924
במשאו ובמתנו, בהנאותיו ובכל עניניו ע"פ ה' וחוקי תורתו, וז"ל הגר"א וכל ימי יתייסר האדם, לא	36925
בתעניתים וסיגופים כי אם ברסן פיו ותאוותיו ובטוהר נפשו ומדותיו, ואז יהיו חייו הארציים כולם קודש	36926
קיימים לעלם ולעלמי עלמאי.	36927
גם אכילתו גם שתייתו גם הנאותיו ושיחותיו, גם משאו ומתנו כולם יוסיפו לו קדושה על קדושה, קדושה	36928
בלתי חולפת ועוברת, קדושה עולמית ונצחית הנעשית קנין נצחי בנפש האדם, ומאירה לפניו לעלם	36929
ולעלמי עלמאי, אלה הן שתי העטרות שנתן הקב"ה בראש בניו! ואחת בראש עצמו היא כנ"ל, קדיש בשמי	36930
מרומא עלאה בית שכינתיה, שאין כל מלאך ובריה יכולים להשיגה אף במקצת, וזהו שאמרו עוד שם	36931
במדרש, והתקדשתם והייתם קדושים, יכול כמוני ת"ל כי קדוש אני, קדושתו למעלה מקדושתכם. (עץ	36932
הדעת).	36933
	36934
מאמר דש	36935
ושמרתם את חקתי ועשיתם אותם אני ה' מקדשכם (ויקרא כ' ח').	36936
פתחו לי פתח של תשובה כחודה של מחט, ואני אפתח לכם פתח שאפילו עגלות וקרונות נכנסין בו, כך	36937
מבקש הקב"ה מאת בני ישראל (שהש"ר ה' ג'), ואיפה פותחים את הפתח? בלב! כל הרהור של תשובה	36938
כל מעשה טוב, כל התגברות על היצר, מהווה פתח במחיצת הברזל המפרידה בינינו לבין אבינו שבשמים,	36939
אם זוכה האדם לפתוח רק פתח קטן כחודו של מחט, באה לעומתו בחסדי ה' יתברך סייעתא דשמיא כה	36940
מרובה, שמעתקת את האדם ממצבו המגושם, ומעלה אותו למדרגה נעלה הימנה לאין ערוך.	36941
אולם רק בתנאי אחד שיהיה כפתחו של מחט מפולש מעבר לעבר, נקב החודר בעד המחיצה על כל עוביה,	36942
פתח זה משמעותו שהרצון חזק אמיתי, בר קיימא ובלתי פגום בהיסוסים וחוסר החלטה, הבא ליטהר	36943
מסייעין לו רק אם כוונתו לשאוף לטהרה, לאחר מילוי תנאי זה מה נפלא הוא הריוח לעומת מיעוט הקרן!	36944
ערך פתח מרווח שעגלות וקרונות נכנסים בו לעומת נקבו של מחט! ולא רק בכמות הדברים אמורים אלא	36945
גם באיכות.	36946
תנו רבנן והתקדשתם והייתם קדושים, אדם מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה, מלמטה מקדשין אותו	36947
מלמעלה, בעוה"ז מקדשין אותו לעוה"ב (יומא ל"ט), מה נפלאים חסדיו יתברך שמשפיע עלינו רוחניות	36948
בשפע כה רב חלף כל תנודה קלה מצדנו, ולא עוד אלא שכל התוצאות הגדולות, הכל נחשב לנו בשמים	36949
כשלנו ממש כאילו עשינו הכל.	36950
כל זה כשהאדם כובש את יצרו ועושה מצוה בינו לבין עצמו, מה היא זכותו כשיעסוק להועיל לזולת? זוכה	36951
הוא לסייעתא דשמיא עבור מעשיו להועיל לחברו, בערך פתח רחב תמורת כל חודה של מחט של מעשיו,	36952
ועל ידי סייעתא דשמיא זו שנחשב כשלו משפיע על חברו, וגם חברו זוכה לסייעתא דשמיא כזו על כל נקב	36953

של מחט שבמעשיו שעשה בהשפעת הראשון, וכל הזכות הזאת נזקפת לזכות הראשון ונחשבת כשלו, כיון שהוא הביאו לידי ההתקרבות לה' ולתורתו.	36954 36955
ועל כל הזכות הזו הוא שוב מקבל סייעתא דשמיא, פתח גדול ורחב עבור כל חודו של מחט שבה, ועל כל העליות שחברו עולה מכאן והלאה, וכל הסייעתא דשמיא שמקבל על עליותיו נזקפים על חשבון הראשון, כיון שהוא נתן את הדחיפה הראשונה לעליית חברו, ושוב מקבל על הכל סייעתא דשמיא, כל פתח כחודה של מחט מוכפל בפתח שעגלות וקרוניות נכנסין בו.	36956 36957 36958 36959
וכן המשפיע על רבים, זכותו מוכפלת בשל מה שהשפיע לכולם, והסייעתא דשמיא שכולם קבלו עבור כל חודי המחט שלהם, וכל מה שנגרם לדורותיהם ולדורות דורותיהם והסייעתא דשמיא שלהם, הכל שלו הוא, ועל הכל מקבל סייעתא דשמיא ביחס של פתח שעגלות וקרוניות נכנסין בו לעומת כל פתח כחודה של מחט, כל זה יהיה שכר עוה"ב שלו.	36960 36961 36962 36963
הבטיח ה' יתברך לאבות הקדושים, כי תכלית כל הבריאה כולה תקויים על ידם ועל ידי זרעם, וכל העתיד הגדול אשר יתגדל ויתקדש שמו של הקב"ה לעין כל יהיה על ידי משיח צדקנו, אולם עד השלמת התכלית עד דורו של משיח ישנם דורות הרבה, כולם יוצאים אלו מאלו כמו השלשלת הארוכה אשר טבעותיה דבוקות זו בזו, והיא הנותנת זכות קיום לדורות או יחידים, אף שמצד מעשיהם אינם ראויים להתקיים, זוכים הם בזה שהם מהווים את החיבור לדורות יבואו.	36964 36965 36966 36967 36968
אולם כשאנו זוכים לעבוד את ה' באמת, אנו משתתפים בפועל עם האבות בעבודתם הכבירה להשגת התכלית, ונכנסים באופן פעיל לשלשלת גדולה זו של המקרבים את תכלית ישראל וכל הבריאה, לכן זכות אבות מצטרפת ומסייעת בעבודתנו, וממילא מתרבה זכותנו באופן נפלא עד למעלה מהשגתנו, מוכפלת בפתח רחב מאד פי מיליונים כנגד כל פתח של מחט של זכות האבות המצטרפת.	36969 36970 36971 36972
יתר על כן הן ערך כל דבר מתרבה לפי זמן קיומו, ומה שמתבטל במהרה ערכו קטן, ומכיון שזכות אבותינו הקדושים ע"ה עומדת לעד ולעולמי עולמים, הרי שערך כל חוד מחט בו אנו זוכים בהצטרף זכותם, גדל באיכותו ובכמותו לאין שיעור, ועל הכל אנו מקבלים את הסייעתא דשמיא הרבה, כל זה נזקף על חשבוננו לעתיד לבוא! הישנו מוח שיוכל להכיל חשבונות אלה?	36973 36974 36975 36976
וממה צומח כל העושר הנפלא הזה? ממעשה קטן אחד פתח כחודה של מחט, רק תנאי אחד נדרש כדי לתת את כוח הצמיחה הכביר לשורש הזעיר הזה, שיכוון האדם במעשיו לשם שמים, כי אם מכוון הוא לפניות וחשבונות של העוה"ז, להנאת עצמו ולכבודו ולשאר נגיעות, הרי לא התחיל לפתוח פתח במחיצה החוצצת בינו לבין אביו שבשמים, ורק כשמעשהו לשם שמים יוכל להצטרף לשלשלת זכות האבות שמצטרפת רק לנקודת האמת שבכל דבר, אולם אם אינו עושה לשם שמים, הרי אין כאן אפילו פתח של מחט שיבוא לידי הסייעתא דשמיא הרבה.	36977 36978 36979 36980 36981 36982
למדנו מזה כמה טובה תצמח לאדם עצמו ולציבור כולו אם יעסוק עמהם לשם שמים, ואם עבודתו תהיה זכה ונקיה מכל סיג, וכך למדנו במשנה (אבות פ"ב), כל העוסקים עם הציבור יהיו עוסקים עמהם לשם שמים, ולמה בזה יותר מבכל שאר מצוות? שזכות אבותם מסייעתם, כדי שזכות אבות תוכל להצטרף למעשיכם, ומזכות האבות נעשים שוב פתחי מחט, שעבורם מקבלים פתחים רחבים של סייעתא דשמיא, וצדקתם עומדת לעד, בסיוע זכות אבות נתעלה כל הענין לגדר עומד לעד, ואתם העוסקים מעלה אני עליכם שכר הרבה כאילו עשיתם (שם).	36983 36984 36985 36986 36987 36988
כל הדרגות האלו בסייעתא דשמיא, וגם הסייעתא דשמיא על זכות האבות שמצטרפת אל מעשיכם, ועל היותה עומדת לעד, הכל הכל בחשבון שמים שלכם הוא, ונזקף לזכותכם כאלו ממש הכל עשיתם לבדכם בעצמכם, עד כמה עלינו להתאמץ בפרט בעסקנו עם הכלל, שכל מעשה ממעשינו יהיה בו על כל פנים ניצוץ של לשמה, שאיפה לעבוד את ה' מאהבה, וככל שייגדל ויגבר הניצוץ הזה, כך יגדל כוח הצמיחה של המעשה, לזכות לשפע של סייעתא דשמיא אשר על ידו נצליח בעוה"ז ובעוה"ב. (מכתב מאליהו ג' דף 92).	36989 36990 36991 36992 36993 36994
	36995
מאמר שה	36996
והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני ה'. ושמרתם את חקתי ועשיתם אותם אני ה' מקדשכם (ויקרא כ' ה').	36997 36998
המקרא הראשון מצוה על האדם להתקדש בכל מעשיו ועניניו, איש איש על פי שכלו והרגשיו איך ובמה להתקדש, והתקדשות זו משמעה שיהא האדם מקדש את עצמו כל כך עד שיהיה קדוש במהותו, כלומר שתתקיים בו הקדושה תמיד, המקרא השני מזרז לקיים את החוקים בלימוד ובמעשה, ושמרתם זה הלימוד ועשיתם זה המעשה וסופו אני ה' מקדשכם, שהקדושה באה מלמעלה מאת ה' יתברך, כמו שביאר המס"י	36999 37000 37001 37002

בריש פכ"ו בביאור מדת הקדושה, שהקדושה תחילתה עבודה וסופה גמול, תחילתה השתדלות וסופה מתנה.	37003
היינו שתחילתה הוא מה שהאדם מקדש עצמו, וסופו מה שהקב"ה עוזר לו ומקדש אותו הרבה מלמעלה, הוא מה שאמר חז"ל (יומא ל"ט): אדם מקדש עצמו מעט מקדשים אותו הרבה, מלמטה מקדשים אותו מלמעלה, ומהו ענין הקדושה? הוא ענין חשיבות, היינו הפועל יוצא של החשיבות, צריך להיות במעשה ההבדלה והתרוממות מעל ההמוניות, מעל מנהגי העולם הנפסדים ושפלותו.	37004
אך הדרך לבוא לידי מעשה החשיבות, הוא בכוח המחשבה של החשיבות המחייבת הרגשי קרבת אלהים לישראל, בהכרה מלאה כי הקב"ה מקדש עמו ישראל ומרוממו על כל המעשים ומעל האנושות כולה, ומתוך ידיעת העיקר הגדול כי כל בן ישראל הוא נצחי אשר נברא בראשית יצירת העולם, וכך ישאר חי וקיים לנצח להתענג על ה' בשמי מרום, וכל אלו שנות החיים שלו בזה העולם אינן אלא חשבון ארעי, שבא לכאן לעבוד את ה' יתברך ולעמוד בנסיונות החיים כמ"ש מס"י פ"א.	37005
היש לך חשיבות יותר גדולה מזו, שיחשוב האדם בדעתו שהוא נצחי אשר זכה לקרבת אלהים מתוך חיבה יתירה שהקב"ה רוחש לישראל, כאותה ששינוי חביבין ישראל שנקראו בנים למקום, והם בנים לנצח נצחים, ולהם לבדם ראוי להקרא אדם כמ"ש (יבמות ס"א), אתם קרויים אדם ואין העובדי כוכבים קרויים אדם, ועל כולנה החביבות הגדולה שכן ישראל יכול לזכות בה, שהשכינה תשרה עליו וכבוד ה' יהא חופף עליו תמיד, ובזה הוא רם ונכבד מכל באי עולם ונצחי כמלאך השרת, ואילו כל אומות העולם מתים כבהמות וכאין הם חשובים.	37006
וכאשר ירגיש האדם בדעתו הרגשה זו מתוך דעה אמיתית, אז יבין וישכיל להכיר כי הוא עומד לפני ה' יתברך תמיד כבן העומד לפני אביו, והרי הוא מתקדש בקדושתו של מקום, אם כן ודאי חובה עליו להתנהג כבן מלך במנהגי כבוד וחשיבות כראוי למעלתו, בין בהנהגת עצמו בין בהנהגת ביתו ובין בכל עניניו ועיסוקיו, תמיד יחוש בנפשו כי הנה הוא כבן מלך העומד לפני המלך לשרתו, וכמו שהאריך במורה נבוכים (ח"ג נ"ב), בביאורו ענין שויתי ה' לנגדי תמיד, שהוא הרגשת האדם כמי שמתהלך לפני המלך הגדול אשר מלוא כל הארץ כבודו, כי אז ודאי תהיינה הנהגותיו ותנועותיו ועסקיו במידה הראויה לבני מלכים ויועצי ארץ (רמ"א אור"ח סי' א').	37007
ולא רק בענינים המחויבים תהיינה פעולות האדם בחשיבות הראויה למעלתו, כי אם אף בעניני הרשות עליו לשית לבו ודעתו להתנהג כבן מלך העומד לפני המלך, וכמו שביאר הרמב"ן בריש הפרשה ענין קדושים תהיו, שהוא מוסב על כל תהלוכות בני אדם ועניניהם, היינו שיקיים כל המצוות בחשיבות דקדושה, ויוסיף לנהוג כן בכל עניני הרשות, שיהיו כולם נעשים בדרכי הקדושה וההתנשאות מעל כל דרכי החומר, לפי מעלת החשיבות הראויה לבן ישראל.	37008
עד כי נכלל בענין זה דקדושים תהיו ענין טהרת הידים ונקיותם כמ"ש שם הרמב"ן, עד שיכנס בכלל זאת הצוואה הנקיות בידי וגופו כמ"ש (ברכות נ"ג:), והתקדשתם אלו מים ראשונים, והייתם קדושים אלו מים אחרונים, כי קדוש אני זה שמן ערב, אע"פ שאלו המצוות מדבריהם, עיקר הכתוב בכיוצא בזה יזהיר, שנהיה טהורים ופרושים מהמון בני אדם שהם מלכלכים עצמם במותרות וכיעורים.	37009
מה נפלאים הדברים אשר כתב הרמב"ן, שנכלל בענין זה דקדושה הנהגת נקיות הידים, ולא זו בלבד אלא אף גם שמן ערב שלאחר הסעודה, שתהיינה ידי האדם נקיות ויריחו ריח טוב משמן ערב בבשמים, ולמי שרגיל בו מעכב דבר זה את הברכה כמבואר בסוף פרק אלו דברים (ברכות שם), עוד אמרו במדרש (ויק"ר ל"ד), דהלל היה רוחץ פניו וידיו לכבוד קונו, קל וחומר מדיוקנאות של המלכים שמורקין ושוטפים אותם, אני שנבראתי בצלם ובדמות דכתיב כי בצלם אלהים עשה את האדם על אחת כמה וכמה.	37010
וכן שנינו במסכת (שבת נ' ב'), רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום בשביל קונו ופירש"י בשביל קונו, לכבוד קונו דכתיב כי בצלם אלהים עשה, ועוד הרואה בריות נאות אומר ברוך ששכח לו בעולמו, כל אלו הדברים נכללים בהלכה זו של והתקדשתם בכל עניני הרשות, והיינו דנצטווינו בזה להתחנך בקדושה ובהתנשאות כראוי לבני מלכים, מתחילה במחשבה בדעה והשכל, ואח"כ במעשים בכל עניני החיים, להתנהג בכל דבר במידה הראויה לבן מלך, ברוב המעלה ובחשיבות רבה כאדם העליון.	37011
ובכל מעשי המצוות יתנהג בדרך זו, שיקיים אותם בחשיבות יתירה כפי הראוי למשרתו של מלך העומד בהיכלו, וירגיש בכל מצוה שבזה הקב"ה מקדש אותו, מחשיב אותו לעבד מלך וכן יקיר ונחמד, ועל כן נתן לו מצוות וקרבו לעבודתו, כמ"ש בתפלת המועדים אתה בחרתנו מכל העמים, אהבת אותנו ורצית בנו ורוממתנו מכל הלשונות, ומשום כך וקדשתנו במצוותיך וקרבתנו מלכנו לעבודתך, עד כי זכינו להתעטר בתואר הגדול והנכבד הזה להיות בניו של מקום בני מלכים חביבים, ושמן הגדול והקדוש עלינו קראת.	37012
וכן בעת שמירת החוקים, יחוש האדם בכל הרגשי דעתו ולבו כי אני ה' מקדשכם בחוקים הללו, ובזאת הידיעה תתקדשו כי זוהי החשיבות היותר גדולה שאני ה' אלהיכם, ואתם עמי השומר חוקותי לעשותם,	37013
	37014
	37015
	37016
	37017
	37018
	37019
	37020
	37021
	37022
	37023
	37024
	37025
	37026
	37027
	37028
	37029
	37030
	37031
	37032
	37033
	37034
	37035
	37036
	37037
	37038
	37039
	37040
	37041
	37042
	37043
	37044
	37045
	37046
	37047
	37048
	37049
	37050
	37051
	37052

אני אדוניכם ואתם עבדי הנאמנים שומרי פקודי וחוקותי, וכבר מצינו לאבות העולם שנתעטרו בתואר עבדי ה' כ"מ"ש (בילקוט ריש יהושע), בעבור אברהם עבדי, אל תירא עבדי יעקב, לא כן עבדי משה, עוד אמרו על יהושע בן נון על כלב בן יפונה, על דוד מלך ישראל על ישעיה הנביא שקראם הקב"ה עבדי. ועם זאת יחד עם היותם עבדי ה' הרי גם נקראו בנים למקום, שהרי כל ישראל בנים הם לה' ועליהם הכתוב אומר, הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים (ירמיה ל"א), וזאת היא חובתנו לחוש בכל נימי הנפש כי בנים יקרים אנו לה' בני מלכים אנו, ועם זאת יחדיו עבדי המקום עבדי מלך מלכי המלכים, ומתוך תחושות אלו עלינו לשום אורחותינו, וירצה המקום בנו כעבד יתרצה אל אדוניו.	37053 37054 37055 37056 37057 37058 37059
ואמנם יסוד הקדושה במנהגי חשיבות, כבר נאמר בסוף הפרשה איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו, נתחייבנו בזה ביראת הרוממות מאב ואם והוא רוממות לאין חקר, שירגיש בנפשו שאביו ואמו שותפות יש להם עם הקב"ה ביצירתו, ליצור אותו כיצור נפלא החי לנצח נצחים שיתענג על ה' יתברך בזה ובבא, ובפרט ביום שבת קודש בו יתענג על ה', הלא הרגשים אלו יפעלו בלב האדם יראת רוממות נעלית כלפי אביו ואמו, ויתנהג עמהם במידה הראויה למעלתם.	37060 37061 37062 37063 37064
ובאמת זוהי חובתנו תדיר בעולמנו, להתענג על ה' מתוך הרגשי קרבה אליו כבניו היקרים וכעבדיו הנאמנים, וכל ימי חיינו עלינו לחוש בזה ולהרגיש מעין עוה"ב בחיי העוה"ז, אשר במהותו הוא ממש כמו גיהנם, ועלינו החובה להפוך את הגיהנם הזה לגן עדן בהתענגו על ה' ועל תורתו ומצוותיו, אשר הוא מחבבנו ומצוה אותנו על זאת להתענג על ה', ואם כה נלך ובדרך זו נסלול נתיבותינו, יתן לנו ה' כל משאלות לבבנו לטובה ויהיה כבוד ה' חופף עלינו תמיד. (לקט שיחות מוסר).	37065 37066 37067 37068 37069 37070
מאמר שו	37071
ואיש אשר יקח את אחותו בת אביו או בת אמו וראה את ערותה חסד הוא ונכרתו לעיני בני עמם (ויקרא כ' י"ז).	37072 37073
וברש"י לשון ארמי חרפא חסודא, ומדרשו אם תאמר קין נשא אחותו, חסד עשה המקום לבנות עולמו ממנו שנא' (תהלים פ"ט), עולם חסד יבנה, ולכאורה מה שייכות השאלה והתירוץ על ענין קין נשא את אחותו, לעצם הדין של איסור ערות אחותו, וכי בפלפולים קא עסיק הכתוב? אבל הענין הוא הנה מצינו בחז"ל (רש"י דברים ט"ז), על הכתוב ולא תקים לך מצבה אשר שנא ה' אלהיך.	37074 37075 37076 37077
אמרו אף על פי שהיתה אהובה לו בימי האבות, עכשיו שנאה מאחר שעשאוה אלו חוק לע"ז, הנה בימי האבות היתה מצבה אהובה לפני המקום, ומה יכול להיות יותר מזה דבר שהקב"ה אהבה, ואח"כ נתהפכה בקצה ההפכה עד אשר שנא ה' אלהיך שנאה בתכלית, רואים אנו מזה יסוד גדול כי אמנם אין עצם המעשה בעוכרו, אלא המחשבה שבמעשה היא המסבבת שנאת המקום עליה.	37078 37079 37080 37081
בגמ' (קידושין ל"א), תני אבימי בריה דר' אבהו, יש מאכיל לאביו פסיוני וטורדו מן העולם, ויש מטחינו בריחיים ומביאו לחיי העוה"ב, ושם ברש"י מביא ירושלמי מעשה באחד שהיה מאכיל לאביו פסיוני, פעם אחת אמר לו אביו מאין לך כל אלה, אמר לו סבא מה איכפת לך טחון ואכול, כלומר לעוס ואכול הראהו שקשה לו, ושוב מעשה באחד שהיה טחון בריחיים והיה לו אב זקן, ושלה המלך בשביל אביו לבוא לעבודת המלך.	37082 37083 37084 37085 37086
אמר לו בנו אבא טחון ואני אלך תחתך לעבודת המלך שאין לה קצבה, אותו מעשה כבוד אב לשניהם, אחד גם כבדו במעשה יותר קשה ופחות מהשני, והנה אחד נוחל על אותו המעשה עוה"ב והשני נטרד מן העולם, מרחק כה רב מן הקצה אל הקצה, ועל אותו ענין אחד אלא שאופני פעולת המעשה היו שונים, וזה גרם לחילוק כה גדול בשכרם של המעשה.	37087 37088 37089 37090
שני בני אדם אוכלים, וניקח לציור אברהם אבינו ואיכר אחד שניהם בשוה אוכלים, שניהם ביחד על שולחן אחד ולשניהם אותו המאכל, מעשה אחד ממש, מכל מקום אכילת א"א שונה לגמרי מאותה האכילה של האיכר, מחשבת אברהם אבינו, קדושת אברהם אבינו, טהרת אברהם אבינו, הן הנותנות צורת אכילתו, לא חומר המעשה הוא המעשה, אלא הכונה שבהם והמחשבות הם הם גופן של המעשה.	37091 37092 37093 37094
גם בעריות לא המעשים הם האשמים, הלא תראה כי קין נשא אחותו והיה זה פסגת החסד, ואשר מזה החסד עולם יבנה, כי אצל קין לא היה בזה המעשה שום מחשבת פיגול, שום מחשבה טמאה של הנאה ותענוג, כי אם חסד לבנות העולם, גם יעקב אבינו נשא שתי אחיות עמרם נשא דודתו, ומעשיהם הם היו בתכלית הקדושה, כי מחשבותיהם היו בתכלית הקדושה, ועד כדי כך אין עצם המעשים גורמים, כי הרי אמרו ז"ל (נזיר כ"ג): גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה, הנה כי יסוד כל הדברים תלויים במחשבת הדברים.	37095 37096 37097 37098 37099 37100
אבל ידעה התורה כי כל מעשה קרוב למחשבה, וכל שכן מעשה העריות, וכציור אחיות וכדומה להן אשר נמצאים תמיד יחד בבית, יחד שחקו מילדותם וכדומה לכזאת, ודאי כי הם הינם יותר קרובים למחשבות	37101 37102

של הנאות וטומאה ממחשבות של לשם שמים, כי על כן אסרה לנו בהחלט כל מעשה של עריות, אבל	37103
ביחד לזה למדה לנו התורה במאמר חסד הוא לידע, כי מחשבת הזימה שבמעשה היא האיסור שבדבר, ולא	37104
עצם הדבר כשהוא לעצמו, ומזה ללמוד כמה מן הגנות הן תאוות ומחשבות גסות בכלל כי הן הכרת	37105
שבנפש. (דעת תורה).	37106
	37107
מאמר שז	37108
ואיש אשר ישכב את דודתו חטאם ישאו ערירים ימותו (ויקרא כ' כ').	37109
אם יש לו בנים קוברן אין לו בנים מת בלא בנים, לכך שנה בשני מקראות אלו, ערירים ימותו ערירים	37110
יהיו ערירים ימותו, אם יהיו לו בשעת עבירה לא יהיו לו כשימות לפי שקוברן בחייו, ערירים יהיו שאם	37111
אין לו בשעת עבירה יהיה כל ימיו כמו שהוא עכשיו (רש"י שם).	37112
ובשפתי חכמים, סתם כרת הוא וזרעו נכרת, אבל לא ידעינן איזה זרע נכרת, אם אותן שהיו לו קודם	37113
החטא שהם בכלל העונש, ואם אותן שנולדו לאחר החטא דוקא שהם בני רשע, ואתא קרא דערירים ימותו	37114
דמשמע דימותו כמו שהם ערירים עתה, ואתא קרא דערירים יהיו דמשמע דבשעת מיתתן סופן לבוא לידי	37115
ערירי, שאם יש לו בנים קוברן, בין שהיו לו קודם החטא בין לאחר החטא כולן נכרתין.	37116
ולכאורה במה אשמים הנולדים קודם החטא של אביהם שייענשו? ונראה לומר כי באמת הנולדים אינם	37117
אשמים, אבל נשלחו ממרום לתפקיד זה כדי שאבותיהם ייענשו ויצטערו, הלא כל אדם נשלח משמי מרום	37118
לתפקיד מסויים בעוה"ז, יש מי שתפקידו ושליחותו משתרעים שמונים או תשעים שנה, ויש שתפקידם	37119
לחמישים שנה, ויש שתפקידם לא יותר מאשר שנתיים ואפילו ליום אחד או שעה אחת, וכיוון שעשה	37120
שליחותו וביצע את המעשה והפעולה שלתכליתם נועד, הרי כבר עשה את שליחותו ומסתלק מן העולם.	37121
כך הוא גם לגבי הנולד לפני שאביו חטא בעבירה, מן השמים הכינו לאביו את הצער הזה שיוולד לו בן	37122
וימות בחייו, כדי להענישו בעבור העבירה שלו, א"כ אין להקשות מה אשמים, כי לתפקיד זה נבראו, הוא	37123
היה אומר הילודים למות שנולדו למות, וכתשובת רבי עקיבא לטורנוסרופוס על שאלתו, אם אלהיכם	37124
אוהב עניים מפני מה אינו מפרנסן? א"ל כדי שניצל אנו מדינה של גיהנם (ב"ר ו'), העניים נבראו כדי	37125
לצרף ולתקן את הבריות.	37126
מספרים על הגה"ח מרן ר' ישראל סלנטר זצ"ל, כשיצא לרגל מחלתו לגרמניה, שלחו אתו שמש ללוותו	37127
בדרכו, בדרך חלה השמש במקצת והנה נהפך ר' ישראל לשמשו, וטיפל בו ושירת אותו בכל דרכיו,	37128
השמש יהודי תמים וחרד הצטער מאד שגאון וצדיק כמותו משמש אותו, והתחנן לפני ר' ישראל לחזול	37129
מזה, ברם ר' ישראל עמד על שלו והסביר לו, שכאילו כל השימוש הזה אינו אלא לתועלת עצמו.	37130
דרכי ההשגחה נסתרים ממנו הרצה לפניו ר' ישראל, ומי יודע אם לא בגלל שירות זה השתלשל כל ענין	37131
המחלה שלי, ההשגחה גזרה עליך שתחלה אבל בהיות שאין מי שידאג לך, מסבב הסיבות החלה אותי	37132
תחילה שיש לי דואגים ב"ה, והם שכרו אותך ללוות לי בדרכי, כדי שבהזדמנות זו אוכל אני לסייע לך	37133
במחלתך, ויתכן שמאחר שתבריא אתה תיבטל הסיבה הראשונה ותוסר גם המחלה.	37134
כל מי שמאמין בדרכי השי"ת הנסתרים, יבין שהכל מחושב מאתו ית' בחשבון מדוייק, ורק תוך אמונה	37135
בהשי"ת יבין את הנסתרות, שמעתי מהגר"י אברמסקי זצ"ל הערה על הפסוק דרך אמונה בחרתי משפטיך	37136
שויתי, דוד המלך ע"ה אמר כי ע"י האמונה השלמה כל המשפטים של ה' ישרים ומובנים וכל קושיותיו	37137
של האדם נעלמות, ע"י אמונה שבחרתי מתרצים ומתיישרים כל משפטי ה'.	37138
	37139
מאמר שח	37140
ולא תלכו בחוקות הגוי אשר אני משלח מפניכם (ויקרא כ' כ"ג).	37141
האדם אינו עומד תמיד על סעיף אחד, פוסח הוא מסעיף לסעיף וממצב למצב, כי אין לו ידיעה ברורה	37142
ממהותו וממטרתו ומה חובתו בעולמו, ובזה הוא משונה מיתר הנבראים, כל הנבראים נבראו למינהו	37143
כתיב, ובמהות כל נברא אין שום הרהורים ופקפוקים אודות מטרתו ומעשיו, כי הוא מעיד על עצמו	37144
בתמונתו וצביונו ואף בצבע שלו, ובמין האדם אין ידיעה החלטית לדעת מטרתו, והוא פוסח תמיד על	37145
סעיפים, פעמים יורד ופעמים עולה ורק בחיצוניות הוא משתוה עם שאר המינים, כמו שמנו חז"ל בכמה	37146
דברים שהוא משתוה לבהמה, אוכל ושותה כבהמה וכו'.	37147
בסוג מין האדם לכאורה אינם מובדלים זה מזה, כל האומות שוות בתמונתם, ומי יוכל לחלק בין מין	37148
הישראלי לשאר אומות, ולכן אין האדם מוחלט בידיעתו את עצמו, ובלא ספק לו היו אף הבהמות הולכות	37149
על שתי רגלים בתמונת אדם, בטח לא היינו מבדילים אותם והיינו הולכים שלובי זרוע עמהם, וכן אין אנו	37150
מתחלקים מבין האומות.	37151

לו היינו בתמונה אחרת אף באיזה צבע קל, בלתי ספק היינו יודעים כי שונים אנו מהם, ושאינו אנו	37152
משתווים עמהם בשום אופן, ולנו יש מטרה אחרת בחיינו ובמבטינו, אכן עתה אין לנו ידיעה מוחלטת בזה,	37153
ורק באיזה מחשבות לבד ואפילו כי טובות המה, ובכ"ז אינם רק בגדר מחשבה קלה אשר היא כחלום יעוף,	37154
ובאמת כשנביט בעצמנו נראה כי משתווים אנו כמעט בשיווי גמור רח"ל, אוי ואבוי להמצב הזה,	37155
להשתומם עד כמה חכמינו ז"ל הזהירונו מהסכנה הנוראה.	37156
אך האמת הוא שמלבד שהבדיל ה' אותנו מן העמים בחוקים ומשפטים צדיקים, אשר כל מבין יראה	37157
ההבדל הגדול בינינו ובין יתר העמים, יותר מאלו נבראנו בצבע ובגוון אחר מהם, מלבד זאת הבדילונו עוד	37158
חז"ל הקדושים בכל מיני הבדלות, עד כי אסרו לנו במשא ומתן איתם שמא נלמוד ממעשיהם, אין זאת כי	37159
אם הם ידעו גסותינו ופשוטותינו, כי בטבעינו אין אנו מבדילים את עצמנו מהם, ואנו פוסחים תמיד	37160
בסעיפים לפעמים כך ולפעמים אחרת, עד כי לא נדע ידיעה מוחלטת ממהותינו ומטרתנו וזו רעה רבה,	37161
כמה היינו מאושרים, לו היתה לנו ידיעה מוחלטת בלי שום הרהורים ומחשבות.	37162
ואחרי כל הצעת הדברים האלה, נפתח לנו פתח להבין מאמרם ז"ל (אבות ג'), חביב אדם שנברא בצלם,	37163
חיבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם, חביבין ישראל שנקראו בנים למקום, חיבה יתירה נודעת להם	37164
שנקראו בנים למקום, חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה, חיבה יתירה נודעת להם שניתן להם כלי	37165
חמדה, שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם, יתאספו כל החכמים ויבהלו וישתוממו לראות אשר כללו חז"ל	37166
בדברים קצרים אלה.	37167
חביב אדם שנברא בצלם, ומי יוכל למלל רוב האהבה והחיבה כי נברא בצלם אלקים, אין לשער ואין	37168
להעריך כמובן, וגילו לנו עוד גודל ערלת לב האדם, כי אף כי נברא בצלם אלקים, אין די זאת לפני האדם	37169
ברוב גסותו ועכירותו, ואדם ביקר בל יבין נמשל כבהמות נדמו רח"ל, וסוף סוף ישותה בכל פעולותיו	37170
ליתר בעלי חיים, ותמיד הולך נבוך במחשבתו מהו ומה תמונתו ומטרתו וחובתו בעולמו, ואין לו בשום	37171
אופן ידיעה מוחלטת.	37172
כמה מחשבות יחשוב האדם עד שיעשה איזה כלי כמו כף וקערה, וכל אלו המחשבות הם רק קודם שיגמר	37173
הכלי, אכן לאחר גמר הכלי נאבדו כל המחשבות, וישתמש בהכלי למטרת עשייתו כאלו לא היו שום	37174
מחשבות, וכל אחד אף שאין לו שום ידיעה באופן עשייתו, ישתמש בו יאכל וישתה עמו בידיעה מוחלטת	37175
כי לכך עומד, זהו חיבה יתרה נודעת לו כי בצלם אלהים נברא.	37176
טובה כפולה ומכופלת למקום עלינו, כי הבורא בעצמו אשר בראנו הוא מודיע אותנו ידיעה מוחלטת כי	37177
בצלם אלקים ברא אותנו, ועתה מה לנו עוד לחשוב מטרתנו וחובתנו, הלא אין למינהו יותר גדול מזה! וכן	37178
חביבין ישראל שנקראו בנים למקום, הלא כל חיי האדם לא תשבע עין לראות, רוב האושר וסגולות	37179
הנפלאות בחלק גורלנו שנקראנו בנים למקום, ואחרי כל אלה הודיעונו חז"ל כי טובה כפולה ומכופלת	37180
למקום עלינו, וחיבה יתירה נודעת לנו שנקראנו בנים למקום, ועתה מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו, ומה	37181
יש לנו לחשוב אחרת אחרי אשר הבורא ית' קראנו בנים למקום.	37182
אלו נתן לנו את התורה ולא הודיענו טיב חמדתה האין די לפנינו? וחמלה גדולה ויתירה חמל עלינו כי	37183
הודיענו כי לקח טוב נתתי לכם, כלי חמדה שבה נברא העולם, ועתה כמה מעלות טובות למקום עלינו,	37184
אחרי שאחר מתנתו הודיע לנו כי לקח טוב נתתי לכם וזה נפלא מאד, לו יצוייר אם ינתן לבלתי מבין	37185
מרגלית טובה מאד והוא אינו יודע טיבה, הלא בשווקים וברחובות ישליכנה לעין כל, אכן כשינתן לבלתי	37186
מבין ואחר המתנה יודיעוהו כי מתנתו יקרה היא מפנינים, זהו חיבה יתירה עוד יותר מהמתנה עצמה,	37187
ואחרי כל הידיעות איך נבזה ח"ו את כבודה והדרה, מזה נבין איך היה לו לא ידענו מהבורא ית' בעצמו,	37188
והיינו סומכים על בינתנו אנו, ה' ירחם עלינו ליתן בלבנו בינה להבין ולהשכיל להכירה ולכבדה.	37189
(דעת חכמה ומוסר ח"ג מא' כ"ג).	37190
	37191
מאמר שט	37192
ולא תלכו בחוקות הגוי אשר אני משלח מפניכם (ויקרא כ' כ"ג).	37193
יסוד היסודות כי בעל חוב פורע, ובאם אין לו לפרוע, אזי נופלים לפני רגליו מתחננים ואומרים עבדך אני,	37194
וכל אשר לי לך הם! אבל בעל חוב שלא יפרע כפשוטו זה אין בכלל, ואם רואים בעל חוב שלא פורע	37195
חובו, אין זה כפשוטו לא פורע, אלא כי לא מחזיק עצמו בכלל כבעל חוב אין חייב כלום! ולמה יפרע? זאת	37196
היא התביעה לאומות העולם, שבע מצוות שקבלתם היכן קיימתם (עבודה זרה ב':), וכשאינו מקיימים הרי	37197
זה ראייה גדולה כי אינם בעלי חובות, כי המחזיק עצמו לבעל חוב הוא יפרע בכל האופנים ובכל המצבים,	37198
וכשאתם אינכם בעלי חובות תורה מה לכם?	37199
ראשית התורה היא כי נושאים ונותנים עם בעלי חובות, ואתם כי אינכם ממין החייבים, ודאי לא תוכלו	37200
לקבל את התורה, רק לכלל ישראל מוכנה התורה הם יקבלוה והם יקיימוה, כי הם אנשים הנעשים בעלי	37201

חובות, העדות לזה כי כן קיימה בנסיונות קשים של נמרוד לבן נבוכדנצר וחבריהם לרעה, כן טבע החייב שפורע עד הפרוטה האחרונה בכל המצבים גם הכי קשים, ולהם ודאי נאה ויאה לקבל את התורה!	37202
על דרך זה נבין אשר החוה"ל אומר תמיד לשון חייב אתה לבוראך, הנה זה אמנם מדויק בתכלית, כי עיקר היסוד הוא רק אם מחויבים אם נעשים בעל חוב, כי בזה הכל נשלם כי בעל חוב פורע! ובחוה"ל (שער עבוה"א פ"ה), ויאמר לנפש האם התברר אצלך והתקיים בדעתך, שאת חבולה בטובות בוראך וקנויה ברוב חסדיו ועוצם חנותיו? זהו מציאות של בעל חוב! ממש חבול וקנוי בתכלית, מחוט ועד שרוך נעל אין אתו, כי הכל קנוי ממש לבוראו, זאת אומרת היודעת את כי הנך בעלת חוב? כי מחויבת את? ותאמר כן!	37203
אמר לה השכל האם דעתך לפרוע קצת מה שאת חייבת לבורא? כי זו הבחינה אם בעלת חוב את, אמרה הנפש כן! אמר לה השכל והיאך יתכן זה עם רפיון כוספך אליו, אמרה הנפש כוספי חזק וצערי גדול לפרוע מה שתשיג ידי, אמר לה השכל אם יהיה כוספך לו אחר ידיעה ברורה בעוצם מה שאת חייבת לאלהים מן הגמול, ומעוט מה שיש ביכולתך ממנו, וכי בהתרפותך בו מפלתך, ובהשתדלותך בו הצלתך וחיותך, כוספך אמת וחפצך נחוץ, ואם לאו הוא שקר.	37204
נוראים הדברים מאד, הלא כבר השיבה הנפש כי כוספי חזק וצערי גדול, הלא זאת כבר דרגת דוד המלך ע"ה (תהלים פ"ד), נכספה וגם כלתה נפשי! בכל זאת עדיין ישנה שאלה אם פרעון זאת באה מצד חייב, אם באה זאת אחר ידיעה ברורה בעוצם מה שאת חייבת לאלהים מן הגמול, אם את בעלת חוב כי אז טוב, כי כל משא ומתן מחזיקים רק עם בעל חייב.	37205
להתהוות חייב לא בנקל מגיעים לו, וכבר הקדים החוה"ל שם למנות הרבה כללים שהם תנאים להגעת האדם להתהוות בעל חייב, וכתב אך הדברים אשר יגיע בהם האדם לענין ההערה השכלית המחייבת את האדם בעבודה, שיתברר אצלו מה שנטע הבורא בשכל בשבח האמת וגנות הכזב, ובחור בצדק וסור מעול וגמול בעלי הטובה בטוב והודותם.	37206
אחרי כי האדם קונה כל אלו המעלות והמדות טובות, ברוב שרעפי בקרבי על שבח האמת וגנות הכזב, כי אז דוקא ירכוש לו המעלה בנפש להיות איש בעל חייב, כי מדת מחויב זו היא מעלה בעצם הנפש, ולא זוכים לה כי אם אחרי קניית המעלות הרבות הנזכרות, ומעלת מחויב היא תכלית המעלות המשלמת וכוללת כל קומת האדם, כי החייב פורע החייב משלם עד הטיפה האחרונה, נוקב ויורד עד התהום ממש עד מסירת נפש ממש, האיש הזה לא ישקוט ולא ינוח עד אם כלה לעשות!	37207
הרמב"ן (בראשית א' כ"ט), מבאר בטעם שהותר אכילת בשר לנח, כי בעבור נח הציל מהם לקיום המין, ונתן להם רשות לשחוט ולאכול כי קיומם בעבורו, הנה מטעם ענין חייב לבד, מטעם כי בעלי חיים נשארו מחויבים על העובדא של קיומם, עליהם לפרוע עם עצם חיותם כי חיותם בעבורו, עד כדי כך הוא סוד הענין של חייב, מצד חייב לבד פורעים בנפשם ממש, החייב פורע עד תמצית דמו עד הטיפה האחרונה!	37208
היוצא מדברינו כי גמול בעלי הטובה בטוב והודותם הוא מהמדות הנטועים בשכל, ונקנה זה אחרי יתר המעלות כשבח האמת וגנות הכזב, ומדה זו היא ממדרגת המדברים, ואשר אין לו מדה זו נופל ממדרגת המדברים, ודינו בעוה"ב הרעה שאין למעלה ממנה משום שאבד כל עצמיותו, וזה הענין אשר אומות העולם אבדה תקותם להתעלות במעלת התורה, כי אחרי שלא קיימו שבע מצות בני נח, הרי כי אין להם שייכות במדת החייב, כי החייב פורע, והם שלא קיימו אינם מסוג החייבים, והאלף של תורה הוא להתהוות חייב, זה סגולת ישראל על כל העמים כי בעצם מציאותם הינם בעלי חייב, וע"כ פורעים ומשלמים עד מיצוי הנפש, ושום קשיים שבעולם אין עומדים נגדם או יהודי או צלוב.	37209
ומבואר פשוט גם המאמר חז"ל, שלחו מתם איזהו בן עולם הבא ענוותן ושפל ברך שייף עייל שייף ונפיק, וגריס באורייתא תדירא ולא מחזיק טיבותא לנפשיה (סנהדרין פ"ח:), כי האיש החייב כל מעשיו בחיובים הוא עושה, ולא משום חסידות וצדקות, ואיך יחזיק טיבותא לנפשיה, דינא הכי ומחויב הוא לעשותם! וסוג הבעלי חייבים שלמים הם בתכלית והם בני עוה"ב ודאי!	37210
נבוא ונחזיק טיבותא למוסר, לא אדע באמת איך אפשר להתהוות בעל חייב בלי מוסר, דומה כי אין שום דרך אחרת בזה, וזה כל יסוד המוסר לעבד את האדם שיגיע להיות חייב בדברים, תיכף עם ראשית לימוד המוסר נעשה האדם מיד בעל חייב, תיכף ומיד הוא חודל מלהביט על מעשיו כמילתא דצידקווא וחסידותא, בכל דבר ממש הוא מוצא בהם דינים וחיובים, ואשרי לאדם שמגיע להיות בעל חייב, דדא ביה הכל ביה יותר מזה אין, בקצרה עיקר העיקרים להתהוות בעל חייב והחייב פורע ועובד וזה כל האדם! (דעת תורה).	37211
	37212
	37213
	37214
	37215
	37216
	37217
	37218
	37219
	37220
	37221
	37222
	37223
	37224
	37225
	37226
	37227
	37228
	37229
	37230
	37231
	37232
	37233
	37234
	37235
	37236
	37237
	37238
	37239
	37240
	37241
	37242
	37243
	37244
	37245
	37246
	37247
	37248
	37249
	37250

מאמר שי

אתם תירשו את אדמתם ארץ זבת חלב ודבש והייתם לי קדושים (כ' כ"ד כ"ו).

המתבונן בפסוקים אלו יראה, כי כאן ביארה התורה כל תכלית ירושתנו את אדמתם להיות קדושים	37251
בתוכה, ובה נבדלים אנו מן האומות, שאף אם נתענג במדה גדושה בארץ זבת חלב ודבש, מכל מקום לא	37252
ימנע כל זאת להיותנו קדושים ופרושים מכל תאות העולם, ולכשתשאלו איך נגיע להפכים אלו? האם	37253
כוחות אדם הם? ת"ל כי קדוש אני ה', הרי זה די בעדכם להשיג זאת ולבוא לידי כך, כי חביב אדם שנברא	37254
בצלם אלהים, ועוד חיבה יתירה לכם מן האומות, כי בנים אתם לה' אלהיכם, הלא תדעו הלא תבינו כי	37255
בכוחותיכם הוא, וזה ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי.	37256
אכן זוהי מעבודות קשות שבמקדש לאכול ולשתות ולשמוח, ובאותה אכילה ושתיה להיות פרוש בלבו	37257
ונפשו מכל תאוה כאילו עינה גופו בצום, הרי זה שבור חבית ושמור את יינה, שאם פורש אדם עצמו	37258
בפועל ומרחק גופו מאיזו הנאה ועונג, הרי נתרחק ממנה והיה כלא היה, אבל שיטבול אדם כל גופו ובשרו	37259
בחלב ודבש, ובאותו מעמד לא ימשך לבו ומחשבתו כלל לזה הדבר ולא יפגמו רגשי נפשו, וכאילו פרוש	37260
לגמרי מתעונג, הרי זה עבודה קשה מאד הצריכה למדרגה גבוהה ברום שכל וגדולת הנפש, גם בהתמדת	37261
המעלה בכל רגע, וזהירות עצומה לבל יסיח דעתו אף בכל שהוא.	37262
בכל זאת הרי הכתוב אומר אתם תירשו ארץ זבת חלב ודבש והייתם לי קדושים, על כרחך שיכול אדם	37263
לעשות כן ולהגיע להמעלה הזאת, ואין מי שיוכל לומר לא עלי הדברים אמורים, כי כל איש אשר בשם	37264
ישראל יכונה, הוא מוכשר ומוכן באושר נפשי גדול הלזה, היותו מובדל מן העמים וחלק ה' עמו.	37265
וראה לרבותינו הק' עד כמה רוממות קדושתם היתה למעלה למעלה, אחז"ל על רבינו הקדוש נשיא	37266
ישראל, שעשיר גדול היה ולא פסקו מעל שולחנו צנון וחזרת, וגם שומר סוסים דבי רבי הוי עתיר משבור	37267
מלכא, ורבינו הקדוש בשעת פטירתו מן העולם הושיט עשר אצבעותיו כלפי מעלה, ואמר גלוי וידוע לפני	37268
מי שאמר והיה העולם שלא נהניתי מן העולם אפי' באצבע קטנה, וכנהנה רבות בפרישותם של חז"ל	37269
הקדושים להפליא.	37270
וכן אמר דוד המע"ה גר אנכי בארץ, דוד מלך ישראל בעת שלוותו שהניח לו ה' מכל אויביו מסביב, עד	37271
שאחז"ל (יבמות כ"ד), שלא קבלו גרים בימי דוד ושלמה, עבור רום פסגת אושרם והצלחתם של ישראל	37272
בימיו, שאי אפשר במי שבא להתגייר שלא יתערב במחשבתו ענין גירותו מחמת הצלחת כלל ישראל, ולא	37273
יתגייר לשם שמים, ובמצב מזהיר זה דוד המלך אינו מרגיש כלל בזאת, אלא כגר בארץ שאינו רק כעובר	37274
אורח הנוטה ללון ולמחר ילך, כך היו הרגשת חייו של דוד המלך על פני תבל, נפלא מאד הדבר! וזהו אתם	37275
תירשו את אדמתם ארץ זבת חלב ודבש והייתם לי קדושים! (אור יהל ח"ב ד' ק"ע).	37276
	37277
מאמר שיא	37278
והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה ובין העוף הטמא לטהור ולא תשקצו את נפשותיכם (ויקרא כ'	37279
כ"ה).	37280
ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי, אם אתם מובדלים מהם הרי אתם שלי, ואם לאו הרי אתם של	37281
נבוכדנצר וחביריו (רש"י כ' כ"ו), על נבוכדנצר סיפרו חז"ל שמחונן היה בכשרון עילאי הרגשות	37282
שמימיות, ויש שהגיע בשירותיו להקב"ה בצורת הבעה כזו, שהיתה מכהה את השתפכות נפשו של דוד	37283
המע"ה, ומעמידה בצל כל ספר תהלים, עד כדי כך הגיע כשרון ההבעה הפיוטית של נבוכדנצר, עד שבא	37284
מלאך וסטרן על פיו, ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חזקי (סנהדרין צ"ב).	37285
הרעיון הוא שאמנם עתיר רוח ופיוט עילאי היה נבוכדנצר, ויש שלעתים קרובות מתעלים רגשותיו העזים	37286
עד שמי רום, אך בהעדר כוח הבחירה והכיוון למעשה, הרגשות אלה נהפכות לתשוקות גופניות גסות,	37287
והירידה והשפלות עוד העמיקה רדת והשפל, לפי מדת ההתרוממות הרגעית החולפת בן רגע, כשרון נעלה	37288
כזה בלתי מכוון בכוח הבחירה למעשה לקללה תיחשב, ואהבת השם מקבלת חלילה צורה של בהמיות	37289
עכורה ומסואבת, ונבוכדנצר המשורר עלול ליהפך לחיה משתוללת במדבר (שבת קמ"ט), ויפה לו לאיש	37290
כזה שזהב רותח יוצק לתוך פיו (סנהדרין צ"ב) ישתוק ויאלם.	37291
זהו הפירוש אם אתם מובדלים במעשים הרי אתם שלי, זאת אומרת שרק המשכת ההרגשות הנעלות	37292
והגשמתם במעשים נעלים, עלולה להבטיח את קיומן של ההרגשות הזכות שלא תירדנה אל תהום הגסות	37293
והניוויל, זאת אומרת אם בכוחכם לבצע ולמשש בחיים המעשיים את הרגשותיכם הנעלות, לאור ההבחנה	37294
הדקה וההבדלה המדוייקת של הבחירה בין טהור לטמא, אז הרי אתם שלי.	37295
ואם חלילה אין ברצונכם להשתמש בהשגותיכם הגבוהות לשם תיקון וזיכוך הנפש, ולהיות זהירים על כל	37296
צעד ושעל, בכל רגע ובכל פינה מה טהור ומה טמא, ולמרות תפיסותיכם הרוחניות עדיין משוללים אתם	37297
את כוח ההבדלה וההבחנה, הרי של נבוכדנצר אתם, אם בעת הנסיון חסרים אתם את כוח השלטון בכרתה	37298
של ההשגה העליונה, הרי יארע לכם מה שאירע לנבוכדנצר, שיבוא המלאך ויסטור על פיותיכם ויוציא	37299
אתכם ממחיצתו של הקב"ה חלילה.	37300

לא כן דוד מלך ישראל ע"ה, שכל השגותיו הגבוהות נדבקו ונבלעו בתוך מעיו, לבי ובשרי ירננו אל אל	37301
חי, ותורתך בתוך מעי, בלבי צפנתי אמרתך (תהלים קי"ט), ההכרה האלוהית הופכת בשר, ובשרו הופך	37302
כלי שרת להשראת אלהות בלתי פוסקת ובלתי מנותקת לעולם, כל השגה וכל התרוממות משתלבת תיכף	37303
ומיד בחיים היום יומיים, בהתאם לכוח הבחירה ההבחנה וההבדלה, הוא שאמר נדרי לה' אשלם נגדה נא	37304
לכל עמו.	37305
דוד משתפך בנפשו לפני ה' ואומר, כל מגמתי ושאיפתי הוא להשלים ולהגשים את כל רגשותי הנופלים לי	37306
בנעימים, את התשוקות והגעגועים הרמים אשר חולפים ומבריקים לתקופות, כל הגילויים והאורות	37307
שנתגלו לי לא הזרתי מהם, לא השארתי כמוסים ואצורים בתוך לבי, אלא התאמצתי להוציאן לחוץ	37308
ולהלבישן במעשים, עד שהכל יכירו שלא מעלתי בהאורות העליונים.	37309
העיקר הוא להמשיך ולקיים את הגילויים האלוהיות במעשים ממש, ומה שמביעים ברגעי הרוממות	37310
בתפלה ובעסקו בתורה, ובשינונו במוסר צריכים לבצע בביתו, ובשבת אחים גם יחד נגדה נא לכל עמו	37311
דוקא, ואם יאחז האדם בדרך כזו, מוגן הוא שעליותיו בקודש לא תתהפכנה לתהום, ההשגה המחשבתית	37312
מן ההכרח שתלך בד בבד עם המעשים ללא כל דיחוי והתמהמהות, שלא יכנס בגדר כל שחכמתו מרובה	37313
ממעשיו, שבמצב שכזה מרובות הן הסכנות, והכשלון יכול להתרחש בכל רגע ורגע.	37314
ובמד"ר פ' אמור ר' מני פתח, כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך, לא נאמר פסוק זה אלא בשביל לולב,	37315
השדרה של לולב דומה לשדרה של אדם, וההדס לעין, והערבה דומה לפה, והאתרוג דומה ללב, אמר דוד	37316
אין בכל האיברים גדול מאלו שהם שקולים כנגד כל הגוף, הוי כל עצמותי תאמרנה עכ"ל, ובס' החינוך	37317
מצוה שכ"ד, ועוד יש בד' מינין אלו ענין אחד שהם דומים לאיברים היקרים שבאדם.	37318
האתרוג דומה ללב שהוא משכן האוהל, ולרמז שיעבוד את בוראו בשכלו, הלולב דומה לשדרה שהוא	37319
העיקר שבאדם, רמז שיישר את כל גופו לעבודתו, ההדס דומה לעינים לרמז שלא יתור אחר עינו ביום	37320
שמחת לבו, והערבה דומה לשפתים שבהן יגמור האדם את מעשהו בדיבור, לרמז שיעשה רסן בפיו ויכוון	37321
דבריו ויירא מאת השי"ת אף בעת השמחה עכ"ל.	37322
והנה מכל דברי חז"ל הנ"ל, נראית לנו ההוראה הנעלה והנשגבה ביותר, שבכל מאמצינו עלינו להתלמד	37323
לקרב את כל השגותינו העילאיות למעשינו הגשמיים כאן עלי חלד, כי אם חלילה משאירים את תשוקתינו	37324
ורגשותינו הרוחניים מנותקות ובלתי מלוכשות במעשים מתאימים, הרי מעמידים אנו את עצמנו בסכנת	37325
כשלון, ההתעללות הנפשית מתנוונת ונהפכת לכלי רועץ לנו, כי ביתר שאת וביתר עוז אנו משתקעים	37326
בגופניות ואנו מסתאבים בתיעוב וכיעור.	37327
רק ע"י האיגוד והקירוב לאחדים של שלשת המינים הלולב והערבה וההדסים, המרמזים על עבודת השם	37328
במעשה בחיים הממשיים, יתאחד יתקיים וישאר בהדרו וזיוו גם האתרוג — הלב, גם האתרוג המרמז על	37329
התשוקות הלבביות העילאיות, כל תשוקות יה כל תפלה ורנה המשתפכת מקרבו של האדם לעת מצוא,	37330
אסור להשאירם בלי שיבוץ במשבצת ומסגרת של ההגשמה המעשית.	37331
האדם שזכה להמראה רוחנית, ישתדל שכל השגותיו תבוצענה ותישמרנה במחבואי הלב לנצח נצחים,	37332
בצורת מעשים טובים וכבישת היצר הרע, שהכוח הרוחני המרקייע שחקים יתנשק ויתחבר עם כח ההוצאה	37333
לפועל, אין אנו מברכים על נטילת אתרוג, כי אם עם נטילת לולב שהוא מהווה ההדגמה הבולטת ביותר	37334
של המעשה הטוב הסמוך למחשבה הטובה, כתר ההשגה המבוצע באופן הגון ורצוי לפניו ית"ש.	37335
(אור הנפש).	37336
	37337
מאמר שיב	37338
והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה (ויקרא כ' כ"ה).	37339
מיד בבריאת העולם נתן ה' כח ההבדלה כדכתיב ויבדל אלקים בין האור והחושך, כי כח זה נחוץ לו לאדם	37340
כדי שיוכל לעבור חייו בדרך התורה, ולכן תיכף במוצש"ק כשהאדם יוצא מקדושת השבת להחיים היום	37341
יומיים, הוא צריך להבדיל ולחזק בקרבו כח זה של הבדלה בין אור לחושך, קדושה וטומאה, וישראל	37342
לעמים, כדי שיוכל לעבור החיים של משך כל השבוע.	37343
וכל מה שהחילוק בין הקדושה והטומאה יותר קטן ויותר חלוש, נצרך לו להאדם ביותר כח חוש ההבדלה,	37344
וכמפורש ברש"י והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה, אין צריך לומר בין פרה לחמור שהרי מובדלים	37345
וניכרין הם, אלא בין טהורה לך לטמאה לך, בין שנשחט רובו של סימן לנשחט חציו, וכמה בין רובו לחציו	37346
מלא שיערה, כח גדול כזה של הבדלה נחוץ לו להאדם שיוכל להבדיל ולראות, לא רק דברים שהכל	37347
מכירים שהוא טמא, רק חוש כזה שיבדיל בחוט השיערה, כי בחוט השיערה זה תלוי החילוק בין קדושה	37348
לטומאה, ואין בין גן עדן לגיהנום אלא חוט השיערה.	37349

חשיבות משהו מצאנו בכל דיני התורה בקיום מצות, צריכים כזית מצה ואם אוכל פחות אין מקיים המצוה,	37350
כן בעבירת איסורים אם אוכל כזית עובר וחייב כרת או לאו, ואם חסר משהו אין כרת ואין לאו, כל זה	37351
בשיעור הדבר שהמשהו קובע אם עבר עבירה או קיים המצוה, אבל כאן למדנו דבר חדש בחשיבות	37352
המשהו שזה משנה צורת מציאות הדבר, ע"י המשהו הדבר נתהפך מטומאה לטהרה מאסור לכשר וכמו	37353
שפירש"י כאן, לא נאמר בין חמור לפרה אלא בין טמא לך לטהור לך, בין נשחט חציו לנשחט רובו	37354
וההבדל הוא חוט השערה ע"ש.	37355
היינו שהחוט השערה מהפך דבר טמא לטהור, שמציאותו נתהפך מדבר אסור לדבר כשר, הוא התחיל	37356
לשחוט את הבהמה, שחט מחצה וזה לא פעל כלום, רק אם שחט עוד חוט השערה נעשה הדבר לכשר.	37357
והשפתי חכמים מדגיש מלשון רש"י טמא לך וטהור לך, שע"י פעולתך עוד משהו נתהפך מטמא לטהור,	37358
היינו שאדם פועל להכשיר הדבר, וכבר שחט כל הושט וחצי הקנה ונדמה לו שכבר פעל הכשר, אך היה	37359
חסר עוד מעט התאמצות עוד מעט פעולה והיה כבר משיג מבוקשו, אך חסר לו הכח להמשהו הנוסף וכל	37360
עבודתו עלתה לתוהו, ונשארה הבהמה טמאה ואסורה באכילה.	37361
זה כלל גדול גם בעבודה להכשיר ולקדש את עצמו, שלפעמים האדם מתייגע ועובד ולומד ומשתדל להשיג	37362
חכמה ויראה, אך חסר לו המשהו הנוסף הנצרך, ונדמה לו שעבד ככל הצורך, אך פעולתו אינה פועלת	37363
לקדשו ולרוממו, משום שחסר לו המשהו הנוסף.	37364
המשהו הוא לפעמים החילוק בין קדושה וטהרה או ההיפך, שלמה המלך אומר התרפית ביום צרה צר	37365
כוחך, והגמ' בברכות ס"ג מפרשת התרפית מדברי תורה, ביום צרה כשיבוא צרה צר כחך, בעת נסיון לא	37366
יהיה לך כח לעמוד בו, עדיין הינך לומד אבל נתרפית קצת, והמשהו הזה גורם שאינך יכול לעמוד בנסיון,	37367
וזהו יכול להיות חילוק בין טומאה לטהרה מן הקצה אל הקצה ממש. (עץ הדעת).	37368
	37369
מאמר שיג	37370
והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה' (ויקרא כ' כ"ו).	37371
השם קדוש ענינו הוא מובדל ומופרש, ואין זה תואר למציאותו יתברך שמו, כי ענין מובדל אנו מרגישים	37372
בשני נמצאים שהאחד מובדל מחבירו, וכלפי הבורא ב"ה אין שייך ענין ההבדל וההפרשה, כי אין לו שום	37373
יחס לאיזו מציאות המורגשת לנו, שנוכל להגיד עליו שהוא מובדל ומופרש מזה.	37374
ובזה נוכל לבאר מה שמצינו לחז"ל בשמות רבה (ט"ו כ"ד), על הכתוב והייתם לי קדושים כי קדוש אני	37375
ה', אמר הקב"ה אני קדוש ולעצמי אני מקדש? אלא הריני מקדש את ישראל והן מקדישין אותי, לכך	37376
כתיב והייתם לי קדושים כי קדוש אני, אני ה' מקדשכם, כי כל השמות שאנו מתארים בהם את הבורא	37377
יתברך שמו אין זה ח"ו על עצמותו יתברך, אלא לענייני השפעות הנמצאות בהנהגת הבריאה והפועלות	37378
בכל העולמות.	37379
אולם ענין קדושה הרי לכאורה לא יתכן לקרוא על הפעולות הנראות בהנהגת הבריאה, כי ענין הקדושה	37380
הוא הבדלה והפרשה מעניני הבריאה, נמצא שאם נתאר את הבורא ב"ה בשם קדוש, אין זה אלא על	37381
עצמותו שהוא מובדל ומופרש מכל הבריאה שברא, וזה לא יתכן כפי שנתבאר שגם ענין קדושה אי אפשר	37382
שנייחס לעצמותו של הבורא ב"ה, והוא גם כן הגשמה למציאותו האמיתית.	37383
אבל אחרי שהבורא יתברך השפיע ענין קדושה בעולם, שבתוך ההתקשרות וההתחברות שיש בכל	37384
הבריאה, נמצא ענין ההבדלה וההפרשה בין קודש לחול ובין ישראל לעמים, הרי כבר ישנה השפעת	37385
קדושה בבריאה, לכן ע"פ מציאות השפעה זו נוכל לתאר את הבורא יתברך בשם קדוש, וזה מה שאמר	37386
הקב"ה אני קדוש וכי לעצמי אני מקדש? כלומר כל עוד שאין נמצא ענין קדושה בבריאה, הלא אם אקרא	37387
קדוש אין זה אלא על עצמותי.	37388
אלא אני משפיע שפע קדושה בבריאה ופועל ענין זה שאני מקדש את ישראל, נמצא שכבר יש ענין קדושה	37389
בבריאה והם מקדישין אותי, כי אז יכולים לכנותי בשם קדוש על פי ענין הקדושה שהושפע בבריאה,	37390
ואפשר לכוון כך בתפלתנו אתה קדוש ושמוך קדוש וקדושים בכל יום יהללוך סלה, כלומר מכירים אנו	37391
שאתה קדוש ויש לך שם קדוש, כי קדושים שישנם בעולם יהללוך סלה ועל ידם אפשר להללך בשם	37392
קדוש. (עץ הדעת).	37393
	37394
מאמר שיד	37395
והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה' ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי (כ' כ"ו).	37396
יודעים אנו את טבעה ומהותה של הבדלה, אבל אין אנו יודעים את סיבתה ומקורה הראשון, יודעים אנו	37397
שבני נח שלושה היו, שם חם ויפת, מהם נבנה העולם אחר המבול, חם לא התנהג כראוי ונעשה עבד, אבל	37398

שם ויפת שוים המה חיו יחד בתיבה כראוי וחסו כאחד על כבוד אביהם, א"כ מה יתרון לזה מזה, ולא יתרון בלבד אלא הבדלה גדולה ונוראה, שלמות הנפש ומדותיה ביראה בחכמה ובכבוד.	37399
מאין נולד תהום גדול זה המבדיל בין שם ליפת? בסקירה ראשונה נאמר כי קבלת התורה היא שגרמה לזה, בני שם קבלו את התורה גדלו והצליחו ועלו למעלה ראש, בני יפת לא קבלו התורה ונשארו במצבם הקודם, אבל גם זה צריך ביאור מפני מה אלה קבלוה ואלה לא קבלוה, אלה שאלו מה כתוב בה ואלה לא שאלו ואמרו, כל אשר דבר ה' נעשה?	37400
כפי הנראה בדברי חז"ל היתה הסיבה להבדל זה שני דברים, אבות העולם, ויוצאי מצרים, חז"ל אמרו בן שלוש שנים הכיר אברהם את בוראו, הכרה זו אינה הכרה שכלית במציאות ה' לבד, כי מציאותו ית' גם אדם ונח הכירו ועם כל זה לא קיימו את התורה כולה, הכרה זו היתה בגודל חכמתו ית' וטובו, בראותו את חכמת הבריאה וסדרה הנפלא הכיר לדעת את חכמת בוראם, בהתבוננו כי כל בראי עולם משמשים לטובתו ולאשרו של נברא הנקרא אדם, נוכח לדעת את טובו הנצחי המתמיד.	37401
הכרתו זאת לא היתה הכרה שכלית מופשטה שאין לה חלק בחיים, אלא הכרה שכלית חושית שהיה חי בה, כל תנועות החיים שלו היו מתנהגות על ידה להיות דומה לבוראו בחכמה וחסד, אהבתו הבלתי מוגבלת לכל אשר בשם אדם יקרא, מסירות נפשו הבלתי מובנת למלא את אהבתו זאת, תתן לנו איזה ציור ודוגמא מהנהגת החיים שלו, הכרה זאת היתה הולכת ומתפשטת הולכת ומתגברת כפי רוחב ועומק שכלו הזך, עד אשר עלה למעלה ממדרגת אדם ונח נביאי ה'.	37402
גם המה נביאים היו, גם המה עלו לאותה שלמות שכלית הראויה למדרגת נבואה, אבל אברהם עלה עליהם, הוא העמיק להתבונן בחכמתו ית' שהיא רצונו, עד שנתגלו לו אופני הנהגת האדם בעולם כפי אשר תחייב החכמה העליונה, הנהגה המקפת את כל חיי האדם בדעה בדיבור ובמעשה, הנהגה הזאת היא התורה הכירה וידע אותה, ומכיון שידע קיים אותה וחי בה, קיים אברהם אבינו את כל התורה עד שלא נתנה.	37403
הכרה רמה כזו וחיים נשאים כאלה, רב כוחם להשריש נטעי נאמנים יסודיים ביוצאי חלציו, וכן היה דור אחר דור אחריו, יצחק אבינו עלה מעצמו כאברהם עד שנאמר עליו אלהי יצחק כמ"ש באברהם, ואחריו יעקב בחזיר שבאבות, שלושה עמודי עולם אלה אבותינו נקראים, מפני שמהם ועל ידם נבנה בית ישראל, רחמנים בני רחמנים מאמינים בני מאמינים כך נקראים, אבותינו אלה הניחו את אבן הפינה שלמות הנפש וטהרת הבלתי משוערת, אשר בניהם אחריהם יבנו עליה לדורות את עושר נפשם היותר פנימי.	37404
בנין נהדר זה נבנה גם בהיותם במצרים, כל מקום שגלו ישראל לא פסקה ישיבה מהם (יומא כ"ח:), בישיבות אלה למדו דור אחר דור את תורת אבותינו אבות העולם ומסרו אותה לבניהם אחריהם, כמו שהעידה התורה על אברהם אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה', בהיותם שמה טרם נכנסו תחת עול מצרים, כבר הרגישו את עצמם לעם מיוחד, ויהי שם לגוי גדול מלמד שהיו ישראל מצוינים שם, הרגשה זו מתוך הכרה פנימית יצאה שידעו והכירו את ערכם הגדול.	37405
הכרה זו לא פסקה מהם כל ימי היותם שמה, ואם משועבדים היו בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה, ולא יכלו להוציא לפועל את גודל הכרת ערכם במעשים כבירים כראוי, השתדלו להתנהג במנהגים כאלה שלא ישכחו אף רגע את מהותם וערכם הנכבד, כל ימי היותם שמה לא שינו שמותיהם בגדיהם ולשונם, בכל פינה שהיו פונים היו נזכרים במהותם האמיתית ועושרם הפנימי, אשר ראויים המה לעלות בשלמות הנפש למעלה מכל אומה ולשון.	37406
הבדלה זאת אבותינו הקדושים הניחו את אבן הפינה שלה, רק באבותיך חשק ה' ויבחר בזרעם אחריהם (דברים י'), הבדלה זו אם כי לא נשכחה מאתם בפנימיות נפשם ע"י הזכרונות שעשו, אבל בהיותם בעול מצרים לא היתה לה אחיזה ראויה בחיים, לא היתה מוכתרת במעשים הראויים לה, ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם, נסתרת היתה ההבדלה דקה היתה כ"כ עד שלא הכיר בה אלא הקב"ה בלבד, אמרה מדת הדין הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז מפני מה אתה מאבד אלו מפני אלו? (מכילתא), אך באותה שעה התבלט מהותם וערכם המיוחד ואמרו שירה.	37407
שינוי מנהגו של עולם בטבע הבריאה הביא אותם להכרת אלהות גם בהיותם במצרים, בשנה האחרונה כאשר ראו את מעשי ה' וגבורותיו הנגלים הכירו את אצבע אלהים, כל פעם שראו את הטבע וביטולו היתה מתגברת אצלם הכרה אמיתית זאת, כל נס היה מחזק בלבם שלושה עמודי אמונה אלה, חידוש העולם, השגחה, שכר ועונש, כפי שמוכח מהכתובים, כאשר באו אחרי כן אל הים וראו את היד הגדולה, אז השיגו את היראה האמיתית והאמונה השלמה.	37408
וייראו העם ויאמינו, האמונה היתה כ"כ חזקה ההכרה כ"כ בהירה, עד שהיתה כעין מראה חושי, מראים היו באצבע ואמרו זה אלי, כיון שהכירו אמרו ואנוהו, הוי דומה לו מה הוא רחום אף אתה, מה הוא קדוש	37409
	37410
	37411
	37412
	37413
	37414
	37415
	37416
	37417
	37418
	37419
	37420
	37421
	37422
	37423
	37424
	37425
	37426
	37427
	37428
	37429
	37430
	37431
	37432
	37433
	37434
	37435
	37436
	37437
	37438
	37439
	37440
	37441
	37442
	37443
	37444
	37445
	37446
	37447

אף אתה, אז באו לשלמות הנפש במדה מרובה עד אשר עלו יותר ממדרגת נביאים, מה שראתה שפחה של ישראל על הים לא ראה יחזקאל, כ"ש ישראל עצמם זו היא יציאת מצרים.	37448
כיון שבאו למדרגה זו התחילו להכין עצמם לקבלת התורה, כפי האמור להם בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את הא' על ההר הזה, יודעים היו שעומדים לקבל תורה מפי הגבורה בכל גדלה וזהרה, והשלימו עצמם בכל מה שיש בידם להשלים בסור מרע ועשה טוב, חתרו לתוך עומק נפש האדם ומצאו כי עוד נמצא איזה כוח רע טמון, זיק האחרון של פגימה ביציר כפיו, בא נחש על חוה הטיל בה זוהמה, עקרו גם אותו הכוח, ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן.	37449
וכן בעשה טוב השלימו עצמם מעלה אחר מעלה, שלמות אחר שלמות עד אשר באו לדרגה גבוהה שלא היתה עוד בעולם, מדרגה של ויחן ישראל כולם כאיש אחד בלב אחד, ששים רבוא יוצאי מצרים מלבד הנשים ופחות מבן כ' ויותר מששים, אשר עולים יחד לערך שלושה מליון איש כולם נתכוננו לדעה אחת, אילו היו שתי דעות בין כולם היה כתוב ויחננו כבכל המסעות, ויחן כתיב אחד היה שמה ולא יותר זהו מעמד הר סיני.	37450
ע"י מעמד נבחר זה באו ישראל לקבלת התורה, אחרי זיכוכ הנפש ושלמותה עד שהגיעו למדרגת אדם הראשון קודם החטא, נאמר להם והייתם לי סגולה מכל העמים, כלומר מכל הנברא בצלם שעוד לא השלימו עצמם באופן כזה, ומכיון שבחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, תורה זו חזר הקב"ה על כל אומה ולשון ולא קבלוה, מדדו אומות העולם את מצב נפשם ולא מצאו עצמם ראויים לקבל את כל הכתוב בה, בא אל עם ישראל וקבלוה, הם ראו את עצמם מוכנים, ראויים לקבל את התורה כפי עומק מובנה שהיא תורה אלהית, כל אשר דיבר ה' נעשה.	37451
מאז עמדו ישראל על הר סיני וקבלו את התורה, כלומר השלימו בפועל מה שהיה אצלם בכוח מאבותיהם הקדושים, נהיה עם ישראל ליחיד בין העמים, יחיד במדותיו, יחיד ביראתו, חכמתו חכמת אמת, כבודו כבוד שמים, בריאה חדשה נבראה בעולם ישראל שמה.	37452
ידיעה זאת מטלת עלינו חוב קדוש ונורא לעלות ולהשתלם עד אין קץ, אנחנו כבר איננו במעלת יוצאי מצרים, כלומר אנשים שיש בכוחם להשתלם במדרגה שאין אומות אחרות יכולות להשתלם כמותה, אנחנו כבר עברנו את הים, קרבנו לפני הר סיני, קבלנו את התורה, כולנו מושבעים ועומדים מהר סיני, את אשר ישנו פה ואת אשר איננו פה כתוב בתורה, אנחנו כבר יש לנו בפועל אותה שלמות אשר עם ישראל מצטיין בה.	37453
הבריאה של ישראל כבר נבראה, עלינו רק לשמור שלא לקלקלה, עלינו לומר לנפשנו כמו שאמר הקב"ה לאדה"ר, ראה כמה נאים מעשי כמה מתוקנים דרכי, ראה שלא תקלקל ותחריב את עולמי, אם רוצים אנו להיות שומרים נאמנים על נחלת אבותינו הקדושים, אז עלינו לעבוד את עבודתנו המוסרית בלי הרף כמו שנאמר (משלי ד'), החזק במוסר אל תרף נצרה כי היא חייך. (תורת אברהם עמ' 9).	37454
מאמר שטו	37455
והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה' ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי (כ' כ"ו).	37456
דיברנו בחילוקים שבין האומות והכלל ישראל, אשר סוד האומות הוא טבע, אשר חלק ה' אליהן אותם לכל העמים תחת כל השמים, מהתחלתם עד פסגת מעלתם עד רום חכמתם, הכל מונח תחת הטבע, וסוד הכלל ישראל הוא ואתכם לקח ה', סוד הכלל ישראל הוא, שאפילו הדרגה האחרונה אשר בכלל ישראל הנהו תיכף למעלה מן הטבעים.	37457
החסיד יעב"ץ אומר זאת בפירושו על (אבות ג' י"ח), הוא היה אומר חביבין ישראל, הודיענו ר' עקיבא מעלתנו על שאר האומות, כי השי"ת ברא האדם והשליטו על הבעלי חיים בכוח השכל אשר בו, כאמרו נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, וזה הצלם אשר בו נברא האדם נושא לכל החכמות כי בו אפשר להשיגם כולם, וכבר אמרו על אדה"ר שהיה יודע כל מה שאפשר לידע בטבעי הדברים.	37458
חכמה אינה כמורגלים לחשוב עליה כסתם דבר הפורח באויר, חכמה הינה מציאות גדולה מאד, ולהחזיקה צריכים לכלי קיבול, וסוד הדבר הוא כי המקבל של חכמה הנהו סוד הצלם, כל חכמתו של אדה"ר אשר מלה"ש בקשו לומר לפניו קדוש (בר"ר ח' ט'), חכמתו מרובה משלכם (שם י"ז ה'), הכל כלול בצלם אלהים אשר ברא אותו.	37459
ובזה נשתתפנו אנחנו קהל ישראל עם שאר האומות, אבל נתייחדנו מהם בזכות אברהם אבינו ע"ה בענין אחד גדול יותר מאד, והוא הענין האלהי אשר חל עלינו כאמרו להיות לך לאלהים ולזרעך אחריו, ושם בריתו בבשרנו להורות הענין האלהי אשר חל עלינו, ומכאן זכינו לתורה האלהית שלא תפול תחת החקירה השכלית אבל היא למעלה ממנה, על כן לא תושג כי אם בנבואה, וזה הענין האלהי אשר אמרתי הוא נושא התורה, כמו שהצלם נושא החכמות כולם (יעב"ץ שם).	37460
	37461
	37462
	37463
	37464
	37465
	37466
	37467
	37468
	37469
	37470
	37471
	37472
	37473
	37474
	37475
	37476
	37477
	37478
	37479
	37480
	37481
	37482
	37483
	37484
	37485
	37486
	37487
	37488
	37489
	37490
	37491
	37492
	37493
	37494
	37495
	37496
	37497

כשאנו אומרים כי התורה האלהית לא תפול תחת החקירה השכלית, אין המכוון כי קשה השגתה מטעם	37498
גודל עומקה וצריכים להשגתה יגיעה יתירה, אלא שהיא בבחינת בעל חי אשר אין לו יכולת להשיג את	37499
האדם, לא מפני קושי ההשגה אלא כי שני סוגים הם בתכלית, ומה שאינו תחת הסוג אינו תחת ההשגה,	37500
ככה הוא סוד הדבר של חביב אדם שנברא בצלם, וחביבין ישראל שנקראו בנים למקום כי שני סוגים הם.	37501
חביב אדם שנברא בצלם אלהים זהו סוג אחד, והסוג הזה בו כלול הכל עד מצב אדה"ר וכל חכמתו, והכל	37502
הוא עוד סוד של טבעים, והוא נושא כל החכמות, ומלבד זה יש עוד מציאות, חביבין ישראל שנקראו בנים	37503
למקום, והוא הענין האלהי אשר חל עלינו, זהו כבר הסוד של למעלה מן הטבע.	37504
ומכאן זכינו לתורה האלהית, אשר סוד התורה הוא סוד למעלה מן הטבע גם הדרגה האחרונה של תורה,	37505
כמו התוקע לשיר יצא, הנה זה כבר למעלה מן הטבע, ואין לך מצוה קלה שאין תחית המתים תלויה בה	37506
(קידושין ל"ט), תחיית המתים זה ודאי למעלה מן הטבע, הוא סוד התורה, ואם כן ודאי שלא תפול תחת	37507
החקירה השכלית, כי שני עולמות הן שני סוגים הן ואיך ישיגנה?	37508
וכמו שכל אחד מן האומות אשר לא נשתמש באותו הצלם לדעת המושכלות, ולהוציאם מן הכח אל הפועל	37509
להיות מכלל חסידי אומות העולם, שאמרו ז"ל עליהם שיש להם חלק לעוה"ב, ייכרת והרי הוא כבהמה, כן	37510
עונש כרת לישראל שלא מל בשר ערלתו, נמצא כל המון ישראל מוכנים לעוה"ב בלא טורח ועמל, ולזה	37511
אמר ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי דייקא ע"כ, זהו כפי דברינו כי כל המון ישראל כקטן כגדול באין	37512
חילוק דרגות מוכנים לעוה"ב בלא טורח ועמל, כי הוא סוד הכלל ישראל, שגם הדרגא הכי אחרונה שבהם	37513
הינה תיכף למעלה מן הטבע!	37514
ואגב אנו שומעין מדברי החסיד יעב"ץ עוד יסוד גדול, כי גם באומות העולם שייך העונש של כרת, ומהו	37515
הסוד של כרת? כי נפל ממדרגתו, הכרת כאן אינו על חטאים אלא אם נפל ממדרגתו, כן דבריו, אשר לא	37516
נשתמש באותו הצלם לדעת המושכלות ולהוציאם מן הכח אל הפועל, להיות מכלל חסידי אוה"ע שאמרו	37517
עליהם, חסידי אוה"ע יש להם חלק לעוה"ב, ייכרת והרי הוא כבהמה, הרי הוא כבהמה הלא זה כרת, אם	37518
יאמרו לאדם כי יתהווה לבעל חי, מובן ודאי כי אין לך כרת גדול יותר מזה!	37519
שומעין אנו מכאן רעתו הרבה של נפל ממדרגתו, עונש כרת לישראל אשר לא מל בשר ערלתו, אבל	37520
אוה"ע אין להם כרת על לא מל בשר ערלתו, כי מדרגתם אחרת ואצלם אין זה נפילה ממדרגתם, אבל	37521
הכלל ישראל במדרגתם, לא מל בשר ערלתו הרי זה נפל ממדרגתו, אכל חלב אכל חמץ בפסח וכדומה בזה	37522
נופלים ממדרגתם כרת יכרתו, הוא סוד הכרת אשר נפל ממדרגתו, אגב אנו רואים כאן כי גם המדרגה	37523
הכי גדולה של אומות העולם עד חסידי אומה"ע, הכל כלול בסוד צלם אלהים, ואינו בא למדרגה אפילו	37524
הכי קטנה של כלל ישראל, אשר דרגתם היא ענין אלהי, ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי.	37525
	37526
ויפל ה' אלהים תרדמה על האדם ויישן ובמדרש (בר"ר י"ז ה'), רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אמר	37527
תחילת מפלה שינה, כך דקדקו חז"ל מלשון ויפל ולא נאמר ויתן, מוכח כי השינה כאן היתה ויפל ותחילת	37528
מפלה שינה, גילו לנו חז"ל בזה כי היסוד המקיף כל הבריאה מתחילתה ועד סופה, השם הכולל הוא מפלה	37529
הנפילה מן המדרגות, אצל אדה"ר הרי עדיין לא היה בזה כל חטא, זה היה טרם נטרד מגן עדן, ועל אותו	37530
העת אמרו חז"ל (בר"ר ח' ט'), בשעה שברא הקב"ה את אדה"ר טעו בו מלאכי השרת ובקשו לומר לפניו	37531
קדוש, מה עשה הקב"ה הפיל עליו תרדמה וידעו הכל שהוא אדם.	37532
הנה היה עוד בקרונין אחת, ומלה"ש בטעותם לא הכירו בו כל חילוק כביכול, ובמה נשתנה? מה עשה כאן	37533
מהפכה כזאת? עד חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו, בן מות הוא, לא אלהים! רחקות כ"כ, הלא זה	37534
השינה וכאז"ל תחילת מפלה שינה, ומאיזו שינה? על שינה של אדה"ר, אשר אין לנו כל השגה בקדושתה	37535
של שינה זו, והלא על רב מצינו אמרו (יבמות כ"ד:), כי ניים ושכיב רב אמרה להא שמעתא, ומה נאמר	37536
כבר על השינה של אדה"ר?	37537
אלא שלפי גודל דרגתו של אדה"ר היה שם בשינה זו איזו כל שהיא עכבה בטיסתו האלהית, ועל זה נאמר	37538
ויפל כי נפל בשינה זו, וכבר דרשו עליו חז"ל תחילת מפלה שינה, כבר נפל ממדרגתו וכל הבאות אחרי כן	37539
תולדות זו המפלה הן, ומבינים אנו היטב איזה סוד כרת הוא הנופל ממדרגתו! והוא הוא סוד הכרת אצל	37540
הכלל ישראל בלא מל בשר ערלתו, אכילת חלב, אכילת חמץ בפסח וכדומה, כי לפי דרגתם הם, אלה הם	37541
המפילים אותם ממדרגתם וכרת יכרתו ודאי.	37542
מעתה נבין כבר הסוד הגדול של אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה (משלי ט"ו), למען	37543
סור משאול מטה, מוכרחים אמנם לרוץ במהירות ויגיעה הכי אפשר, עכבה כל דהי כבר נופל ממדרגתו,	37544
דמיך ולא לעי באורייתא, איזו שינה באמצע מרוצתו היא מפלתו, וכבר למדנו על גודל סוד הכריתות רח"ל	37545
בנפל ממדרגתו. (דעת תורה).	37546
	37547

	מאמר שטז	37548
	והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה' ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי (כ' כ"ו).	37549
	כתב הרמב"ם בהפרש שבין החסיד ובין הכובש את יצרו וז"ל, אמרו הפילוסופים שהמושל בנפשו הוא	37550
	מתאוה אל הפעולות הרעות ויכבוש את יצרו, אבל החסיד הוא נמשך בפעולתו ויעשה הטובות והוא מתאוה	37551
	ונכסף אליהם, ובהסכמה מן הפילוסופים שהחסיד יותר חשוב ויותר שלם מן המושל בנפשו, מפני	37552
	שתשוקתו לרע היא תכונה רעה בנפש.	37553
	וכבר אמר שלמה המלך ע"ה כיוצא בזה (משלי כ"א), נפש רשע אותה רע, ואמר בשמחת החסיד במעשה	37554
	הטוב, שמחה לצדיק עשות משפט ומחתה לפועלי און, זהו הנראה מדברי הנביאים נאות למה שזכרוהו	37555
	הפילוסופים, וכאשר חקרנו דברי חכמים בזה הענין, נמצא להם שהמתאוה לעבירות ונכסף להם הוא יותר	37556
	חשוב והביאו בזה הדברים.	37557
	אמרו כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו (סוכה נ"ב), ואמרו לפום צערא אגרא (אבות פ"ה), ויותר מזה	37558
	והוא אמרם (תו"כ קדושים), רשב"ג אומר לא יאמר אדם אי אפשי לאכול בשר בחלב, אי אפשי ללבוש	37559
	שעטנז, אי אפשי לבוא על הערוה, אלא אפשי ומה אעשה שאבי שבשמים גזר עלי, ולפי המובן מפשרי	37560
	שני המאמרים בתחילת המחשבה הם סותרין זה את זה.	37561
	ואין הענין כן אבל שניהם אמת ואין מחלוקת ביניהם כלל, והוא שהרעות הם הענינים המפורסמים אצל כל	37562
	בני אדם שהם רעות, כשפיכת דמים גניבה גזילה ואונאה וכיוצא באלו, והן המצות השכליות, ואין ספק	37563
	שהנפש אשר תכסף לדבר מהם ותשתוקק אליה שהיא חסרה, ושהנפש החשובה לא תתאוה לאחד מאלו	37564
	הרעות כלל, אבל הדברים שאמרו עליהם החכמים שהכובש את יצרו מהם הוא יותר חשוב הם התורות	37565
	השמעיות, ובחון חכמתם ע"ה ובמה שהמשילו, שהם לא אמרו אל יאמר אדם אי אפשי להרוג, אי אפשי	37566
	לגנוב, אי אפשי לכזב, אבל הביאו דברים שמעיים כולם, בשר בחלב, ולבישת שעטנז, ועריות, ואלו	37567
	המצות וכיוצא בהן הם אשר קראם השי"ת חקות עכ"ל הזהב של רבינו הרמב"ם ז"ל.	37568
	מעתה כיון שלמדנו היסוד שבמשפטי השם ית', לא יאמר האדם יש לי רצון לעבור עליהם אבל מה אעשה,	37569
	אלא שאנו גם כן נבין ונשכיל בהם, א"כ הבה נתבונן במשפטי התורה, הנה לפי משפט השכל אינו דומה	37570
	אם עני הוא שגנב או עשיר הוא הגנב, שאם אחד גנב ככר לחם באשר הוא רעב, ובפרט שהנחתום אשר	37571
	גנב ממנו הוא עשיר גדול אין לבזותו על כך, אעפ"כ אם יביאוהו למשפט על גניבתו, יחייבוהו לשלם כפל	37572
	לנחתום, ואם זוהי המדה במשפט של גנב זה, א"כ השכל מחייב שאם עשיר גנב מעני יתחייב לשלם הרבה	37573
	יותר מכפל, אבל בדין תורה אין חילוק מי הוא הגנב ומי גנב משפט אחד לכולם.	37574
	וכן אם אחד אכל כזית נבילה בעדים והתראה מלקין אותו, ואין חילוק אם אכל משום שהיה רעב מאד ולא	37575
	היה לו דבר אחר לאכול, או שהיה בשר כשר לפניו ואכל בשאט נפש כזית נבילה, בשני אופנים אלו הדין	37576
	שוה להלקותו, והנה בשכל האדם אין מקום להשוותם זה לזה בעונש כאחד, אבל מאידך גיסא לקיום	37577
	העולם בדין ובמשפט אי אפשר אחרת, אלא לעשות חוקים קבועים גם למשפטים, התורה קבעה חוק קצוב	37578
	לכל עבירה ולכל עובר העבירה בקצה האחרון, שאפילו עני מדוכא גנב פרוטה מעשיר גדול חיובו לשלם	37579
	כפל, ואפילו עשיר גדול שגנב מהעני, אף על פי כן אין דינו משתנה ואינו משלם יותר מכפל.	37580
	ואל תתמה שלפי זה נמצא שאנו מענישים עונש קל מאד את העובר עבירה במצב שהוא חמור הרבה, שאם	37581
	עשיר ובעל נכסים יגנוב דבר חשוב וחינוגי משל עני חבירו וקרובו, איך נסתפק בעונשו שישלם כפל	37582
	וינוקה מעונו בזה? אדם כמותו שהוא אכזרי ביותר, למה יפטר ויתהלך בשוק רק בתשלום כפל ותו לא?	37583
	על תמיהה זו יש תשובה, כי בדין שמים אין אדם כזה מנוקה עדיין, ועתיד ליתן את הדין על אכזריות לבו	37584
	במה שנוגע לחבירו שגנב ממנו, הדיינים נתמנו למלא חסרונו במה שמשלם כפל ודין, ולנגנב ודאי אין זה	37585
	נוגע כלל אם הגנב אכזרי או לא, אבל בדין שמים אכן לא ינוקה על זאת ויענש חמורות.	37586
	ומצינו כן בדוד כאשר בא אליו נתן הנביא במעשה דבת שבע (שמואל ב' י"ב), כתוב וישלח ה' את נתן אל	37587
	דוד ויבוא אליו ויאמר לו, שני אנשים היו בעיר אחת אחד עשיר ואחד רש, לעשיר היה צאן ובקר הרבה	37588
	מאד, ולרש אין כל כי אם כבשה אחת קטנה אשר קנה, ותגדל עמו ועם בניו יחדיו, מפתו תאכל ומכוסו	37589
	תשתה ובחיקו תשכב ותהי לו כבת, ויבוא הלך לאיש העשיר ויחמול לקחת מצאנו ובקרו לעשות לאורח	37590
	הבא לו, ויקח את כבשת האיש הרש ויעשה לאיש הבא אליו.	37591
	משל זה אמר לו נתן לדוד בנבואה, וישאלהו מה דינו של העשיר הלזה? אם היה נתן הנביא מדבר כן	37592
	לב"ד, היו עונים לו הרי אתה עד אחד, והתורה אמרה לא יקום עד אחד באיש, ואין חילוק אם הוא נביא או	37593
	לא כך הוא דין התורה, ואף אם יהיו שני עדים בדבר יחייבוהו לשלם ארבע כבשות ותו לא, אבל ראה מה	37594
	כתוב בפרשה זו, ויחר אף דוד באיש מאד, ויאמר אל נתן חי ה' כי בן מות האיש העושה זאת, ואת הכבשה	37595
	ישלם ארבעתים, עקב אשר עשה את הדבר הזה ועל אשר לא חמל, את הכבשה ישלם ארבעתים מדין	37596
	תורה על הגניבה, ובן מות הוא על אכזריותו.	37597

ויש להתבונן למה חייבו מיתה עבור גניבה גרידא? היכן מצינו דין מיתה על עבירה של גניבה, אלא דוד	37598
חייבו מיתה לא מדין ב"ד אלא מדין שמים! במשפט שמים אין מתחשבים רק על המעשה אלא גם על	37599
התכונה שבלב! ולכן אפשר לאדם שעבור מדת אכזריות שבו יענש במשפט שמים בעונש מות! ומצינו	37600
הלכה מחודשת במלך מה שאין כן בסנהדרין, שמלך מותר לו לשפוט ולהעניש כמשפט שמים, כ"כ	37601
הרמב"ם סופ"ג מלכים.	37602
הרי למדנו שבמשפט שמים מענישים על תכונת האדם ועל הנטיה שבלבו, ועונש זה חמור הרבה יותר	37603
ממעשה העבירה עצמה, וכמו שמצינו בדוד שעל מעשה הגניבה חייבו לשלם ארבעתים, אבל על האכזריות	37604
שבדבר אמר כי בן מות הוא! וכן במידות שבאדם האכזריות והגאווה וכדומה, אף אם לא פעל במעשה, לא	37605
התאכזר ולא התגאה על בני אדם, אבל מכיון שיש לו בלבו נטיה לאכזריות, וכן בגאווה אפי' אם הוא רק	37606
גבה לב, יענש על התכונה הרעה שבלבו, אכן משפט זה הוא רק ביד השי"ת ולא נועד לבני אדם כלל, כי	37607
האדם יראה לעינים והשם יראה ללבב.	37608
ושמא תאמר למה אענש, ומה אשמתי כי השי"ת ברא אותי בתכונה הרעה הזאת? לא מחכמה שאלת זאת,	37609
הלא לתכלית זאת נבראת לשרש אחר התכונות והנטיות הרעות שלך ולהחליפן בטובות! יכול אתה לעשות	37610
כן ומחויב אתה לעשות כן, ולא תועיל שום אמתלא בזה! אמת כי לא דבר קל הוא לילך נגד הטבע, אבל	37611
בכוחך ודאי להתגבר ולהיות בן חיל ולמלא שליחותך זאת, כי אין הקב"ה בא בטרונאי עם בריותיו. (לב	37612
אליהו).	37613
	37614
מאמר שיז	37615
והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה' ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי (כ' כ"ו).	37616
וברש"י רבי אלעזר בן עזריה אומר, מנין שלא יאמר אדם נפשי קצה בבשר חזיר, אי אפשר ללבוש כלאים,	37617
אבל יאמר אפשי ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי, ת"ל ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי, שתהא	37618
הבדלתכם מהם לשמי, פורש מן העבירה ומקבל עליו עול מלכות שמים, הגר"א ז"ל היה פרוש ורחוק	37619
בתכלית מכל תענוגי עוה"ז, ואשר אצלו ודאי היה טובים דודיך מיין, וכפירוש רש"י שם (שה"ש א'), כי	37620
טובים לי דודיך מכל משתה יין ומכל עונג ושמחה.	37621
ולשון עברי הוא להיות כל סעודת עונג ושמחה על שם היין, ונאמר דוגמא שלו על שם שנתן להם תורתו,	37622
ואותם דודים עודם ערבים עליהם מכל שעשוע, והגאון ז"ל לא היה מחליף תורתו בכל תענוגי עוה"ז,	37623
משום גודל התענוג שיש לו בתורתו, הרבה הרבה יותר באין כל דמיון להתענוגים של עוה"ז, וכשנשאלהו	37624
להגאון ז"ל מפני מה הוא יגע ועמל בתורה, לא יאמר כי נפשו חשקה בתורה מפני רוב טעמיה ותענוגיה,	37625
כאשר אמנם כן היה זה אצלו, הגאון ז"ל למד תורתו אך ורק מפני שכן רצונו ית'.	37626
בגמ' (נדרים מ"ט:), אמרה ההיא מטרוניתא לר' יהודה מורה ורוי (וברש"י מפני שהיו פניו צהובין כל	37627
שעה), אמר לה הימנותא בידא דההיא איתתא אי טעימנא, אלא חכמת אדם תאיר פניו (קהלת ח'), ר'	37628
יהודה היה לו הנאה ותענוג מתורתו עד אשר גופו התפטם מהם, ופניו היו מאירים וצהובים ממש מהתענוג	37629
שהיה לו מהחכמה, ולימוד תורתו ודאי היה אך ורק מפני שכן גזר עלי אבי שבשמים, ולמה זה כן? הוא	37630
מאמר ראב"ע מנין שלא יאמר אדם נפשי קצה בבשר חזיר, אבל יאמר אפשי ואבי שבשמים גזר עלי? ת"ל	37631
ואבדיל אתכם, שתהא הבדלתכם לשמי, פורש מן העבירה ומקבל עליו מלכות שמים.	37632
ודאי כי הצדיק געלה נפשו מבשר חזיר ומלבישת כלאים, ומכל מיני איסור שבתורה עד כדי בחילה ממש,	37633
איש צדיק מרגיש סרחון בעבירה, יותר הרבה מסרחון של טינוף ושיקוץ, ובפרישתו מן העבירה הנה הוא	37634
ממש מדושן עונג, אבל אם יפרוש מן עבירה מחמת הסרחון שבעצמות העבירה ולא מחמת גזירת השי"ת,	37635
הנה יחסר לו קבלת עול מלכות שמים, ותכלית המצוות כולם היא רק ליכנס בקבלת מלכות שמים,	37636
הבדלתכם תהיה רק לשמי.	37637
אמנם נורא מאד מה שדורשין מן האדם, מצינו בגמ' משל על ענין אונס ורצון, לאדם שמשמים דבש על	37638
לשונו היצעק מר לי מר? הרי הדבש הוא מתוק לחיך, ומה יעשה? היהפך את הטבע? וכאן אומרים לצדיק	37639
שים הדבש על פיך ואל תהנה ממנו! כשתלמדו בפרשת בראשית, ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי	37640
תאווה הוא לעינים ונחמד העץ להשכיל, אל תבינו באופן פשוט שהיו שם איזו תאוות פשוטות של אכילה	37641
ושתיה, חס ליה לאדה"ר יציר כפיו של הקב"ה, אלא היה זה כענין ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו, שהיה	37642
להם איזו הנאה מזיו השכינה.	37643
ואלא איך זה אחרת? האם תהפכו דבש למרורות? הלא נחמדים מזהב ומפז ומתוקים מדבש ונופת צופים!	37644
התורה וכל מצוותיה עשה ולא תעשה כולם בתכלית המתיקות, חיכו ממתקים וכולו מחמדים! והנה	37645
דורשים מן האדם, שאל יתחשב עם מתיקותם, אל יגע עצמו בהנאותיהם, אלא פרוש עצמך מכל וכל וכל	37646

מעשיך לא יהיו אלא רק לשם שמים, הבדלתכם תהיה לשמי, פרוש מן העבירה אך ורק מחמת לעשות רצון אביך שבשמים, אבי גזר עלי ומלכותו אני מקבל.	37647
עם ישראל קדושים הם הקדושה בישראל כמעט בטבע, מורגלים בה כ"כ עד אשר כמעט לא יודעים ולא מכירים מרוממות קדושתם, פעם בהיותי על נאות דשא דרתי שם בבית אשר בחציו היה דר שם גוי אחד, וכשהגוי היה מבשל ומטגן את הדבר אחר שלו לא הייתי יכול ממש לסבול את הריח שבא ממנו, ותמחלו לי על כבודכם שהרבה פעמים דחפני לבחול ולקאות מפני הריח, והנה הגוים הלא מתעדנים מזה, והכלל ישראל אמנם מלאים בקדושה, והם מזה ממש בוחלים, והנה צייתה התורה שגם זאת הקדושה לא תהוה הטעם לפרישה, אלא פורש מן העבירה ומקבל עליו עול מלכות שמים, אני עושה זה אך ורק מחמת גזירת אבי שבשמים, מבהיל מאד. (דעת תורה).	37648
מאמר שיח	37649
והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה' ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי (כ' כ"ו).	37650
וברש"י ר' אלעזר בן עזריה אומר, מנין שלא יאמר אדם נפשי קצה בבשר חזיר, אי אפשר ללבוש כלאים, אבל יאמר אפשי ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי, ת"ל ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי, שתהא הבדלתכם מהם לשמי, פורש מן העבירה ומקבל עליו עול מלכות שמים, הנה מלבד מה שמובן בפשטות, כי אם עושה האדם לשם שמים ומחמת רצון ה', הרי זו מדריגה יותר גבוהה מאשר תהיה הימנעותו מהעבירה מחמת שנפשו קצה בה, עוד מגלה לנו ראב"ע דרך בעבודה.	37651
שאין לו לאדם לסמוך על טבעו ועל שכלו, כי אי אפשר להיות פרוש מהדברים שהתורה אסרה, אלא רק מצד קבלת עול מלכות שמים, וזהו מה שלימד שאל יאמר האדם נפשי קצה, היינו שיסמוך על טבעו ושכלו, כי זוהי אחת מחולשות האדם ואין לו לסמוך על זה כלל וכלל, כי עלול להיות שבעת הנסיון ישתנה אצלו טעמו, ויתחלף אצלו הסכמתו הקודמת ויראה את הדברים לגמרי אחרת, אלא יאמר אפשי כלומר שיכיר שמצד טבעו ושכלו הוא נוטה ונמשך לדבר, אלא שפורש מן העבירה על ידי קבלת עול מלכות שמים.	37652
וכן איתא והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה (ויקרא כ'), מביא רש"י דרשת חז"ל אין צריך לומר בין פרה לחמור שהרי מובדלים ונכרין הם, אלא בין טהורה לך לטמאה לך, בין שנשחט רובו של סימן לנשחט חציו, וכמה בין רובו לחציו מלא שערה, והרמח"ל מטעים ואמרו לשון זה בסיום מאמרם, וכמה בין רובו לחציו מלא שערה, להראות כמה נפלא כוח המצוה שחוט השערה מבדיל בין טמאה לטהרה ממש (מסילת ישרים י"א).	37653
ועתה נחזי אנן בעת שיהיה אצלו ספק בין רובו לחציו, מי יהיה הפוסק והמכריע אם יהיה הדבר קשור בהפסד ממון וכדומה, כלום יכול הוא אז להכריע על פי קנה המידה של נפשי קצה, כלום הסימן להכריע על טריפה יהיה אם נפשו קצה? שאם יהיה כך אז בעת שתהיה לו נגיעה להחליט להיתר, לא תהיה נפשו קצה ויחליט שאין זה איסור, מה שאין כן אם היסוד להכריע יהיה אצלו מצד קבלת עול מלכות שמים, אז יהיה מופשט מנגיעתו כי כבר קיבל עליו עול מלכות שמים, אפילו למקרה שיצטרך לסבול הפסד.	37654
ובזה נבין מה שנאמר בראש הפרשה, דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו, ידועה הקושיא איך יכולין לומר אל כל עדת בני ישראל שיהיו קדושים, אחרי שלמדנו מכאן אמר ר' פנחס בן יאיר תורה מביאה לידי זהירות, זהירות מביאה לידי זריזות (ע"ז כ'), והוא מונה שם מדרגות נקיות ופרישות עד שמגיע לידי קדושה, כלומר שזו המעלה העליונה והשיא לאחר כל השלבים, ואיך אפשר לדרוש מדריגה של קדושה מכל ישראל, שכולם יהיו בגדר של קדושים תהיו?	37655
ברם האמת היא כי אין עצה אחרת, אם רוצים לקיים את התורה יש הכרח לכל אחד להגיע למדרגת הקדושה, פירוש הדבר שאז לא השכל העצמי יכריע כי אם היראת שמים, וזהו קנין נטוע בכל אחד מישראל, ובלי זה לא תהיה האפשרות לקיים את התורה, כי כמעט בכל דבר צריך האדם בעצמו להיות הפוסק והדיין, וכפי שהטעים הגרי"ס זצ"ל על הגמ', לעולם יראה דיין עצמו כאילו חרב מונחת לו בין ירכותיו וגיהנם פתוחה לו מתחתיו (סנהדרין ז'), שלא רק לגבי דיין נאמר אלא גם לכל אדם.	37656
היסוד הזה של הגרי"ס מצינו בפרשתנו, לא תעשו עול במשפט (ויקרא י"ט), וברש"י אם לדין הרי כבר נאמר לא תעשו עול במשפט, ומהו משפט השנוי כאן, היא המדה והמשקל והמשורה, מלמד שהמודד נקרא דיין, שאם שיקר במדה הרי הוא כמקלקל את הדין, וקרובי עול שנאווי ומשוקץ חרם ותועבה, וגורם לחמשה דברים האמורים בדיין, מטמא את הארץ ומחלל את השם ומסלק את השכינה, ומפיל את ישראל בחרב ומגלה אותם מארצם.	37657
	37658
	37659
	37660
	37661
	37662
	37663
	37664
	37665
	37666
	37667
	37668
	37669
	37670
	37671
	37672
	37673
	37674
	37675
	37676
	37677
	37678
	37679
	37680
	37681
	37682
	37683
	37684
	37685
	37686
	37687
	37688
	37689
	37690
	37691
	37692
	37693
	37694

כאן אנו רואים, שלא רק הדיין היושב על כסא דין בידי לתקן או לקלקל את העולם בהכרעת דינו, אלא גם הסוחר והמוכר הפשוט, המודד חלב או שמן, גם בו תלוי תיקון העולם, והכל תלוי על חוט השערה, והכרעה זו תלויה ביראת שמים, ושקולה היא כמשקל הדין של הדיינים היושבים על מדין.	37695 37696 37697
ולכן צריכים כולם להיות קדושים, והתביעה היא כלפי כל אחד ואחד כקטן כגדול, ועל כל דבר לא יאמר נפשי קצה, לא יאמר אדם שהוא מצד עצמו איש אמת, רחוק מרמאות וסומך על נפשו היפה שלא יתן מדה חסרה, אלא יאמר אפשי, היינו שמצד טבעו אינו יכול לסמוך על יושרו, אלא מה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי, ולא השכל קובע כי אם היראת שמים, ורק זה יוכל לעצור אותו מלעשות שקר במדה ובמשקל, על האדם להכיר את החולשות הטבעיות הנטועות בו, כי בוודאי בעת שתהיה לו להיטות של נגיעה, מאי אפשי עלול הוא להגיע לאפשי, ורק אם תהיה לו קבלת עול מלכות שמים, רק אז יוכל לעצור מעצמו מלהיתפס לחטא, רק זה יתן לו את היכולת לכוון בכל דבר אל האמת.	37698 37699 37700 37701 37702 37703 37704
עקביא בן מהללאל אומר, הסתכל בשלושה דברים ואין אתה בא לידי עבירה, דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון (אבות פ"ג), עיין בפירושו הרמב"ם ורבנו יונה שמפרשים, כי בעת שמסתכל מאין הוא בא זה מביא אותו לידי ענוה, וההסתכלות באחריתו יביאהו לבזות עניני העולם, ולכאורה אם יהיה עניו וגם מואס בעניני העוה"ז ע"י שמסתכל בראשיתו ובאחריתו, למה צריך עוד את הדבר השלישי של ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון?	37705 37706 37707 37708 37709
ברם לפי מה שדיברנו שאין לו לאדם לסמוך על מדת היושר הטבעית שלו, הרי ששני הדברים ההסתכלות בראשית האדם ובאחריתו, מכוון רק לצד השכל בלבד, אבל זה לא יועיל לו בעת התגברות היצר והתאוה, ואז מוכרח הוא לדבר השלישי ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, דהיינו שיקבל עליו עול מלכות שמים שלמה ורק זה יגדיר בעד תאוותו וכן מביא ר"י, זו היתה גם כן כוונת שלמה המלך שמתחיל ספר קהלת בהבל הבלים, ומסיים סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא, מפני שהחכמה אינה עומדת במקום הנסיון אלא רק את האלהים ירא. (נחלת אליעזר).	37710 37711 37712 37713 37714 37715
	37716
H	
אמור	37717
מאמר שיט	37718
אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו (כ"א א').	37719
עיין רמב"ן בענין טומאת מת ואיסור כהנים ליטמא למתים, בהפרד מעליו צורת הנפש החיה הטובה וישאר הוא לבדו, שגם הוא בשר פחות וגרוע ומשתוקק אל הרעות, וגם ראוי שיטמא כל סביביו, דכל זמן שלא זיכך את גופו הרי הגוף נשאר בטומאה, אבל הצדיקים אינם מטמאים משום שגופם טהור ונקי ולא החטיאו נפשם, ועל כן תיטהר נפשם בנשיקה ועל גופם ישכון אור זרוע לעולם.	37720 37721 37722 37723
ומה שאין הגוף מטמא בחיים, י"ל שכיון שהגוף מחובר עדיין לנפש, והנפש הוא חלק אלוה ממעל לכן לא תיתכן בו הטומאה, שהנפש מונעת את הטומאה, והסבא מקעלם ז"ל היה מבאר, שכל זמן שהנפש מחובר לגוף ויתכן שישוב בתשובה ויזכך את גופו ונפשו, לכן אף שעדיין לא עומד במדריגת הזיכוך, מכל מקום אינו מטמא שהרי ראוי עדיין לזכך את נפשו, ועל כן הכהנים שהם משרתי ה' וקרובים אליו אסור להם ליגע במת, שההתקרבות לגוף של בעל עבירה מזיקה, וזה יסוד איסור טומאת הכהנים.	37724 37725 37726 37727 37728
ומעתה אם משרתי ה' אסור להם להתקרב לטומאה, משום שהטומאה מזקת והקרוב לטומאה נעשה טמא, א"כ ודאי שהקב"ה בעצמו אינו מתקרב לטומאה, ונמצא שכל שלא זיכך את גופו ועוד שהזיק את הנפש, ודאי שאינו מסוגל להיות קרוב להשי"ת, ועלינו לבדוק עצמנו האם זיככנו את גופנו, והרי כל הלאוין שבלב, כחסרון השגחה ובטחון הם נוגעים לגוף, וכן מדות רעות כגאוה שהיא אבי אבות הטומאה, תועבת ה' כל גבה לב (משלי ט"ז), מי יכול להעיד על עצמו שהשלים עבודתו בזאת, וכל שלא זיכך את גופו בזה בודאי אין לו מקום להתקרבות להשי"ת.	37729 37730 37731 37732 37733 37734
ולפי זה מובן מאד גודל חובת העבודה המוטלת עלינו להשמר מהחטא ולהחליש מעט את היצר הרע, לרכוש בלבבנו נטיה לצד הטוב ורק בדרך זה נזכה להזדכך, ואם לא נתיגע בעבודת הזיכוך הרי כל יום שעובר הגוף והנפש מתקלקלים יותר, שהרי הקנאה התאוה והכבוד שולטים באדם, הקנאה והגאוה פועלים פעולתם, ולכן יורדים הנפש והגוף ממעלתם, וא"כ עלינו למצוא עצות ותחבולות היאך נוכל לזכך את גופנו ונפשנו, ומבלעדי זאת אין תקוה כלל לאדם שייגיע לשלמות.	37735 37736 37737 37738 37739
וכיון שעיקר העבודה לתקן ולזכך את החומר הגופני, א"כ צריך לבקש דרך בעבודה שבו יושלם זיכוך החומר, ועיקר העבודה צריכה להיות בתיקון המדות שהם התאוות הנובעות מהחומר, אז יזכך גופו ונפשו תהיה נקיה וזכה כבתחילה ועל גופו ישכון אור זרוע לעולם.	37740 37741 37742
איתא (אבות פ"ב), צאו וראו איזה דרך ישרה שידבק בה האדם, ועיין שם ברבינו יונה, הלא בכל המדות הטובות והישרות יש לאדם להדבק בהם, אלא ר"ל להדבק במדה אחת להיות שלם בה, כי טוב לאדם	37743 37744

לאחוז במדה אחת בשלמות ונקל אליו להשיג ממנה אל כל המדות החשובות, מהיות בו כמה מדות ואיננו	37745
שלם באחת מהן, עיקר העבודה היא השלמות, ולכן דרך העבודה לבחור מדה אחת ולשאוף לתקן אותה	37746
בשלמות, וממנה יגיע לתקון שאר המדות, כי כל המדות קשורים אחד בחבירו, והשלם במדה אחת ממילא	37747
תיקן אף שאר המדות.	37748
מדת הגאווה היא המפתח לכל המדות, ואף מדות שלכאורה נראה שאין להם קשר למדת הגאווה, מכל מקום	37749
בהתבוננות נראה שכולם קשורים יחדיו, למשל אהבת הבריות שבפשוטו מדה שונה היא, מכל מקום תלויה	37750
וכרוכה היא בגאווה, שהמתגאה קרוב לשנאת הבריות, שהרי הבעל גאווה מחשיב רק את עצמו ומבטל את	37751
זולתו ולכן יביאהו לידי שנאת הבריות, ואילו העניו השפל המבטל את עצמו, יתכן שיוכל לאהוב את	37752
הבריות, כי בעצם מונח בטבע האדם אהבת הבריות, ורק הגאווה ואהבת עצמו מפריעה לכך.	37753
וכמו כן מדת רע עין שהיא מדת האכזריות, אף שמדה נפרדת היא, מ"מ הגאווה מחזקת את האכזריות	37754
שהמתגאה אינו מתחשב בזולתו ואיננו מתייחס אליהם, ולכן מדת האכזריות שבו נותנת פריה, וכן מדת	37755
התאוה קשורה וכרוכה בגאווה, שהמתגאה ומחשיב עצמו אינו מסתפק במה שיש לו, ומתאוה ושואף להשיג	37756
את העולם כולו שהכל מגיע לו, אבל השפל והעניו אף שמתאוה מ"מ תאוה מועטת, שאין התאוה דוחקת	37757
בו להשלים תאוה, והיינו דאמר ר' יוחנן בן זכאי, איזה דרך ישרה שיבחר בה האדם, שחייב לבקש מדה	37758
אחת שבה יגיע לשלמות ועל ידי זה יתקן שאר מדותיו.	37759
ר' אליעזר אומר עין טובה, ופירש הרמב"ם ההסתפקות במה שיש לאדם והיא ממעלות המדות, ורבינו	37760
יונה פירש מדת הנדיבות, הרי שביקשו חז"ל עצות ודרכים היאך לתקן את החומר ולהגיע לשלמות, אמר	37761
להם צאו וראו איזוהי דרך רעה שיתרחק ממנה האדם, שכשם שצריך האדם לבקש עצות ודרכים בעשיית	37762
הטוב, כן חייב לבקש דרכים בסור מרע, ורק בדרכי העבודה הללו יזכה להגיע לשלמות.	37763
כתב הרמח"ל שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו, שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה',	37764
(מסילת ישרים), עיקר בריאת האדם לא נברא עבור העוה"ז אלא עבור חיי העוה"ב, וכאשר יכיר בזאת	37765
אזי כל הקנאה התאוה והכבוד הממלאים את כל שאיפותיו ותקוותיו יתמעטו, שהסיבה לכל המדות נובעת	37766
מחמת שאיפת העוה"ז הממלאת את חיינו, ובזמננו השאיפה לעוה"ז ממלאת את כל מושגנו והבנתנו, ואיננו	37767
יודעים כי השאיפה לעוה"ז היא אם כל חטאת, וכל השואף לעוה"ז יקבל רק העוה"ז, ומשלם לשונאיו אל	37768
פניו להאבידו.	37769
ואל נשלה את עצמנו ששאיפתנו לעוה"ז היא כדי לקיים מצות ולעסוק בתורה כדי שנזכה לעוה"ב, הנה	37770
כאשר עובר על אחד מאתנו יום בביטול תורה או כשלא התפלל כראוי, האם שמים אנו לבנו לזאת האם	37771
מפריע זאת לנו מאכילת פת שחרית כראוי, ואילו בעת שיפסיד אדם מעט מממונו או יתבזה מעט, הלא לא	37772
ניתן מנוח לנפשנו ואיננו יכולים לשכוח זאת, מזה ראייה מוכחת מה היא עיקר שאיפתנו ומאוינו, קרוב הוא	37773
בפיהם ורחוק מכליותיהם, וכיון שעיקר השלמות היא בלב ובכליות, נמצא שרחוקים אנו מאד מאהבת	37774
העוה"ב.	37775
ונראה עוד האם בשומענו היום דברי הרמב"ן שגוף האדם הוא טומאה, או בשומענו שתועבת ה' כל גבה	37776
לב, האם יחרד לבבנו והאם ישתנה מעתה כל מהלך חיינו, אין זאת אלא כי כל הענינים הנ"ל אינם נוגעים	37777
לנו, משום ששאיפתנו רק לחיי העוה"ז, ולכן קרובים אנו לכל המדות הרעות שיסוד הכל שייך לשאיפת	37778
העוה"ז, וכאשר נדע שהכל נתון בערבון, בודאי שישתנה כל מהלך חיינו ושאיפתנו.	37779
וזאת עלינו לדעת יסוד גדול בדרכי העבודה, שאף האדם הגדול ביותר כאשר תתגב בקרבו איזה נגיעה	37780
קלה שבקלות, יתכן שכל מעשיו יודרכו ע"י נגיעה זו, וכשם שהקפידה תורה על הדיין שלא תתערב בו	37781
נגיעה כל שהיא שעל ידה יפסל לדין, שנאמר כי השוחד יעור פקחים ויסלף דברי צדיקים, כן אף בשעה	37782
שיש לאדם נגיעה למדות וכדומה, ודאי שהתשוקה לנגיעה תכוון את כל מעשיו, וכל פעולותיו ינבעו מכוח	37783
הנגיעה, ובעצמו לא יבין ולא יכיר בזאת.	37784
מובא בספר העיקרים (מאמר השלישי פרק ל'), וכבר אמר אחד מן החכמים האחרונים שבא אליו לסטים	37785
מזוין ובעל עבירות וא"ל שברצונו לעשות תשובה, אלא שקשה עליו לקבל את המשא הזה לשמור את כל	37786
התורה והמצוות, א"ל החכם שיקבל עליו פרט אחד לשמור עליו כראוי, א"ל הן, א"ל החכם קבל עליך	37787
לומר האמת, וקיבל עליו והלך לדרך, לימים הלך אותו ליסטים להרוג וללסטם, פגע בו איש אחד וא"ל	37788
להיכן אתה הולך, ונזכר אותו הלסטים שקיבל עליו לומר את האמת ואמר לו הליסטים, וכן פגע באיש	37789
אחר וסיפר לו, ואח"כ אמר הליסטים בלבו אילו השנים יעידוני ויהרגוני, וכן קרה פעמים רבות עד ששב	37790
בתשובה.	37791
והיינו כנתבאר שכל התורה קשורה אחד בחבירו, ולכך כשמקבל עליו פרט אחד בשלמות ממנו יגיע	37792
לשמירת התורה כולה, ומזה נבוא להתרחקות הקנאה התאוה והכבוד, וכן כל הכפירה הנמצאת בעולמנו,	37793
אינה נובעת מהשכלה אלא כולה קשורה בתאוה וסכלות ואהבת חיי העוה"ז, וכמ"ש בעקבתא דמשיחא	37794

חוצפא יסגי (סוטה מ"ט), ולכן כאשר נדע חובתנו בעולמנו נגיע לשלמות האמיתית, ונכיר שעיקר המטרה היא עבודת הנפש. (אור יחזקאל).	37795
	37796
	37797
מאמר שכ	37798
אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו (כ"א א').	37799
בפרשת קדושים התעכבנו על ענין הקדושה שנצטוו בו ישראל, אשר יסודו מחייב הכרת מעלתנו כבני מלכים במחשבה ובמעשה, דהיינו התנשאות מעל ענינים המוניים וחומריים, מתוך תחושה נפלאה כי אכן בני מלך אנחנו, בניו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, וראוי לנו לנהוג בהתאם למעלה נשגבה זו.	37800
משמעות נוספת לענין קדושה מוצאים אנו בפרשת בהעלתך (במדבר י"א), ואל העם תאמר התקדשו למחר ואכלתם בשר, ופרש"י התקדשו הזמינו עצמכם, גם הכהנים הוזהרו בענין זה של קדושה דהיינו הזמנה, שיהיו תמיד מוכנים ועומדים לעבודת המקדש, וזהו עיקר כבוד שמים, שהעבדים עבדי ה' מכירים באושר הגדול אשר נפל בחלקם להיות משמשים למלך מלכי המלכים הקב"ה, ועל כן אין לו לכהן להטמא למת, שכן בטומאתו למת מראה הוא שאינו חושש לעבודת המקדש, ואינו נותן לכו לשמור על טהרתו להיות מוכן ועומד לעבודה.	37801
	37802
	37803
	37804
	37805
	37806
	37807
	37808
ובא הציווי בלשון לנפש לא יטמא בעמיו, הלשון בעמיו מורה על הכבוד והחשיבות שנתעטרו בהם הכהנים, עד כי קורא את עם ישראל ביחס אליו בלשון עמי, עיין אבן עזרא בכל ישראל שהם עמיו, היינו שישראל קרויים עמו של הכהן, וכל כך למה? לפי שהכהן הוא שלוחו של העם לפני הקב"ה, על כן חשובים כולם כעמו וכמשפחתו, ועוד נאמר שם לא יטמא בעל בעמיו להחלו, קראו הכתוב לכהן בלשון חשיבות מופלגת, עד שעשאו כמי שהוא אדון לעם כולו כמו שפירש הרמב"ן, כי למעלת כהן בעבור שהוא ראוי להיות הגדול והנכבד בעמיו, יזהירונו שלא יחל מעלתו לעולם בטומאת המתים.	37809
והספורנו ביאר אף הוא בדרך זו, כי אמנם הכהן הוא בעל בעמיו להבין ולהורות כי שפתי כהן ישמרו דעת, וראוי לאיש כזה לנהוג נשיאות, ואין ראוי שיחלל הכנתו אל מקדש וקדשיו כדי לכבד המתים, שאף על גב שכל ישראל חשובים כעמו ומשפחתו, ולכבוד יהיה לו ולעם כשיכנס אל אהל המת לומר דברי הספד, ליקרא דחיי וליקרא דשכבי, אעפ"כ לא יטמא לעמיו כי כבוד המקדש יותר נכבד וחשוב מכבוד משפחת העם כולו, כי אם לשארו הקרוב אליו ולאמו התירו הכתוב ליטמא, ועל זה סיים ואמר לא יטמא בעל בעמיו להחלו, כי בטומאתו לשאינם קרוביו הרי הוא מזלזל בעבודת המקדש.	37810
	37811
	37812
	37813
	37814
	37815
	37816
	37817
	37818
	37819
	37820
	37821
	37822
	37823
	37824
	37825
	37826
	37827
	37828
	37829
	37830
ועל קדושתם הכללית של כל שבט הכהונה, נתוספה קדושה לכהן הגדול, אשר מחמתה נאסר עליו להטמא אף לקרובים, והזהירו הכתוב לאמר ומן המקדש לא יצא ולא יחלל את מקדש אלהיו, היינו דמתוקף קדושתו העליונה חייב להיות תמיד מוכן לעבוד ולשרת בהיכל הקדש בלתי לה' לבדו.	37831
עוד זאת נצטוו הכהנים באזהרה, לא יקרחו קרחה בראשם ופאת זקנם לא יגלחו ובבשרם לא ישרטו שרשת, צריך לפרש כמ"ש רש"י (דברים י"ד), על הכתוב בנים אתם לה' אלהיכם לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת, לא תתנו גדידה ושרט בבשרכם על מת, לפי שאתם בניו של מקום ואתם ראויין להיות נאים ולא גדודים ומקורחים, ועל אזהרה זו שנאמרה לכל קהל ישראל בניו של מקום, נתוספה אזהרה לעם הכהנים ואף הוא מן הטעם האמור, שהם בודאי ראויים להיות נאים בכל עניניהם, וחובתם להתקדש ולהתנשא באורח חייהם, ולהיות חשובים בעיני עצמם למען לא ישכחו ויכנסו אל המקדש בניוולם.	37832
	37833
	37834
	37835
	37836
	37837
	37838
	37839
	37840
	37841
	37842
	37843
	37844

לא יהא ראוי לעבוד בבית ה', נמצאנו למדים מזה עד כמה עלינו להרגיש גם בענין היופי החיצוני הראוי לכבוד הדרו של משכן ה', שיהיו הכהנים משרתי ה' שלוחי דידן שלמים בכל ויהיו לכבוד ולתפארת, חשובים ונכבדים מוכנים לעבודה בהיכל ה'. (לקט שיחות מוסר).	37845
	37846
	37847
	37848
מאמר שכא	37849
אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו (כ"א א').	37850
מה ענין להזכיר בני אהרן אטו לא ידענו מי הם? ובמד"ר ר' ברכיה בשם ר' לוי אמר, משל לישראל וכהן שנכפו נמסר להם רופא מומחה, והיה מצוה את ישראל ומניח את הכהן, אמר לו הכהן מפני מה אתה מצוה את ישראל ואתה מניחני, א"ל זה ישראל הוא ודרכו לילך בין הקברות, אך אתה כהן ואין דרכך להלך בין הקברות, לפיכך אני מצוה את ישראל ומניחך, כך העליונים שאין היצה"ר מצוי בהם אמירה אחת דיה להם, שנא' בגזרת עירין פתגמא ובמאמר קדישין שאילתא (דניאל ד'), אבל התחתונים שיש בהם יצה"ר, הלואי לשתי אמירות יעמדו הה"ד אמור ואמרת.	37851
	37852
	37853
	37854
	37855
	37856
והנה כלל הטומאה היא השפלות והחטא הכרוך בחומר המת שאחריתו עפר רמה ותולעה, והוא מושך אחריו נשמה עליונה הרי זה עלבון שאין למעלה מזה, שמטבע דרכי החכמה שהקטן והשפל ימשך אחרי הנכבד ולא להיפך, וכל מה שהריחוק יותר העלבון גדול יותר, לכן על מי שלא היה בכוחו להשיג איזה מעלה אין בו טומאה כלל, כמו שהעפר הדומם אין בו טומאה כלל, אבל האדם שנפשו עליו תאכל כמותו שנפרדה ממנו נשמתו המקדשתו, ושהיה בכוחה להמשיך גם נפשו של האדם למדרגת קדושה, ולא כן היה, הרי הוא מטמא אף באהל מפני שטומאתו מתפשטת על כל סביביו.	37857
	37858
	37859
	37860
	37861
	37862
אמנם הצדיק שלא נמשך אחרי החומר אינו מטמא אף במיתתו כמאז"ל (כתובות ק"ג), אותו היום שמת רבי בטלה קדושה, ועי"ש תוס' בשם רבינו חיים הכהן, וקודם חטא האדם בודאי לא היה שייך שום טומאה, אחרי שעדיין לא היה טומאה ומיתה בעולם, ורק מעצת הנחש שהטיל זוהמא שהוא הרע נתהווה ענין זה, וישראל כשעמדו על הר סיני פסקה זוהמתם כי בקבלת התורה נזדכך שכלם והכרתם את ה', עד שפסק מהם כל מחשבת עוון וחטא, עד שעשו את העגל וממנו כל הטומאה.	37863
	37864
	37865
	37866
	37867
הכהנים ואהרן בראש תכלית חיובם להיות ממאשרי העם ומפיהם יבקשו תורה, ואם כי כוונת אהרן היתה לשם שמים בתכלית הטהרה, והתחכם איך להציל את ישראל בראותו כי פרוע הוא ויעש את העגל, מ"מ עגל הוא, והאדם הלזה היה צריך לשמור את יקר תפארת גדולתו, ולידע עם מי הוא מחובר מי הוא השומר צעדיו? הלא זה החומר הגס! אשר אם רק ישיג איזה מקום אחיזה, הנה כבר טומאתו בשוליו לא ידע אחריתו, ולכן אמור אל הכהנים בני אהרן, הכהנים מדריכי העם שהם בני אהרן, וכבר למדו מאביהם איך שעלתה עצה לשם שמים על ידי התחכמות במעשה העגל, הרי ידעו מכאן כוח החומר הקשור עם הנפש, אשר על כן לנפש לא יטמא בעמיו!	37868
	37869
	37870
	37871
	37872
	37873
	37874
הנה כי כן נראה כוונת חז"ל שאמרו, כי העליונים שאין בהם יצר הרע שהוא החומר המתאווה, אין בהם מיתה ולא זוהמה ולא טומאה, וזהו מה שהמשילו עליהם שאין דרכם לילך על הקברות ולכן די להן במאמר אחד, אבל התחתונים שיש בהם יצר הרע נצרכים לשתי אמירות והלואי יעמדו, כי שפלות האדם רבה מאד, ועליו להביא את עצמו בשלשלאות של סייגים וגדרים בגדרי המלכות, וישמור את חומרו יצר הרע אשר בקרבו לבל יבעט, אלא יתדבק בקדושה ויקדש עצמו בלי הפסק תמיד, והתקדשתם והייתם קדושים, כי בני אדם תחתונים הללו שיכורים הם ודרכם לשתות יין, אם כן הלואי בשתי קדושות יעמדו.	37875
	37876
	37877
	37878
	37879
	37880
אכן לכשישכיל אדם ויבין אשר לפניו, הרי גדול כוח גבורתו יותר מן העליונים, שהם אין בהם יצה"ר ואין דרכם בכך, ומכיון שדי להם באמירה אחת וקדושה אחת, לכן לעת ערב כשבא המלך ליתן שכרם לא נתן לנזירים אלא חלק אחד, ועל תמיהתם למה כן הוא, משיב להם המלך כי אתם אין דרככם לשתות יין, ומה שאמרתם מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו, אדרבא משום כך נחשב הוא כי אנוש הוא, ויזכור כי בשר המה רוח הולך ולא ישוב, לכן נוטלים ב' חלקים, הלא המה חיבה יתירה שניתן להם כלי חמדה, שנצטוו בשתי אמירות ובשתי קדושות אמור ואמרת, והתקדשתם והייתם קדושים. (אור יהל ח"ב).	37881
	37882
	37883
	37884
	37885
	37886
	37887
מאמר שכב	37888
אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו (כ"א א').	37889
ובמד"ר כ"ו הה"ד יראת ה' טהורה עומדת לעד, א"ר לוי מיראה שנתירא אהרן מלפני הקב"ה, זכה ונתנה לו הפרשה הזו שאינה זזה ממנו ולא מבניו ולא מבני בניו עד סוף כל הדורות, ואי זו? זו פרשת המת שנא' ויאמר ה' אל משה אמור אל הכהנים בני אהרן, וצריכים להבין איזו זכות היא לו שאסור לו ליטמא למתים? ומדברי רז"ל משמע שזו זכות, ואם היה מותר לו לטמא למתים האם זה היה חובה? וכן מה שסמך דרשתו על הפסוק יראת ה' טהורה עומדת לעד מה שייך לכאן? ואיך משמע הדרש הזה מהפסוק ההוא?	37890
	37891
	37892
	37893
	37894

כשהאדם מתנהג ע"פ טבעו, ואינו עושה אפילו פסיעה קלה אלא אחר הסכמת רצונו, וכל פעולותיו נחתמים בטבעת היצה"ר, הרי הוא בחינת מה שאחז"ל רשעים יצה"ר שופטן, אבל האדם השלם הוא הפך מזה, אינו עושה שום מעשה אלא בהסכמת התורה כמ"ש צדיקים יצה"ט שופטן, ומה שהתורה דורשת ממנו הוא ממהר לעשות אפילו אם זה נגד טבעו, כמ"ש משכני אחריו נרוצה, אפילו למדבר שאין שום מבוא להשגת רצונו, וזהו מן הנסיונות הקשים ביותר, כמ"ש זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה, ובכל זאת אחריו נרוצה.	37895 37896 37897 37898 37899 37900
כשמתו נדב ואביהוא לפני ה' כתיב וידום אהרן, ולכאורה איזה שבה אצל אהרן הכהן שלא היה מרנן אחר מדותיו של הקב"ה? מה היה לו לעשות כיון שאין בידו להחיות? והיה מוכרח לומר כל מאי דעביד רחמנא לטב הוא דעביד, וכן אצל נחום איש גם זו שהיה אומר על כל צרה שלא תבוא גם זו לטובה, וארז"ל חייב האדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, עאכו"כ על אהרן הכהן הגדול, איזה שבה הוא שלא היה מרנן אחר מדותיו של הקב"ה?	37901 37902 37903 37904 37905
אמנם באמת כשאדם אומר כל מאי דעביד רחמנא לטב הוא דעביד, סימן הוא שמרגיש עצמו בדחיקה ואינו שמח בחלקו, אזי הוא מגביר שכלו על טבעו ואומר כל מאי דעביד רחמנא לטב הוא דעביד, אבל כשאדם הגיע לשלמות כזאת שנשתנה בעצם לאיש אחר, ואינו מרגיש לטוב כי אם מה שמסכמת התורה, ורק זה הוא הטוב האמיתי, אזי אין צריך לומר כל מאי דעביד רחמנא, כי מי שטועם דבר ערב אינו צריך לומר לטב הוא דעביד, כי הוא מרגיש בעצם הטוב.	37906 37907 37908 37909 37910
וכן מי שהגיע למדרגה כ"כ גבוהה, הוא מרגיש שזהו הטוב האמיתי, ואין לו שום נטיה אחרת כי אם מה שבחרת לו התורה, ומרגיש שהוא עצם הטוב, ואינו צריך לומר כל מאי דעביד רחמנא, כי אין לו שום דחיקה, אדרבא הוא מרגיש שמחה עצומה, כמבואר במס"י י"ט וז"ל, אך בעלי הדעה האמיתית אינם צריכים לטעם זה, כי הרי אין להם לכוון את עצמם כלל, וכל מה שיתגברו עיכובים נגדם עד שיצטרכו הם יותר כוח להעבירם, הנה יאמץ לבם וישמחו להראות תוקף אמונתם כשר צבא הרשום בגבורה, אשר יבחר לו תמיד במלחמה החזקה יותר להראות תוקפו בנצחונה ע"ש.	37911 37912 37913 37914 37915 37916
אהרן הכהן הגיע למדרגה גבוהה זאת שהיה מרגיש גזירת ה' לטוב בעצם, ולא היה לו שום צער אלא אדרבא היה שמח כמו מי שמשגי טובה גדולה, ולא היה צריך לאמור כל מאי דעביד רחמנא לטב הוא דעביד, וזהו פירושו של וידום אהרן, פירוש שלא היה אומר אפילו כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד, כי לא היה לו שום דחיקה מגזירת ה', וכיון שאמר לו משה הוא אשר דבר ה' לאמור בקרובי אקדש וידום אהרן, קיבל עליו הדין בשמחה שעל ידי בניו יתקדש שם שמים.	37917 37918 37919 37920 37921
ועל כן זכה שבשכר שתיקתו נתייחד עמו הדיבור שנאמרה לו לבדו פרשת שתויי יין, וידבר ה' אל אהרן לאמר, יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבואכם אל אהל מועד, עד עתה לא זכה שיתייחד הדיבור עמו מפני חטא העגל, ובעבור השתיקה וקבלת היסורין באהבה ובמדרגה כ"כ גבוהה, עד שלא הרגיש בזה רע אלא טוב שנתקדש שם שמים ע"י בניו, ולפיכך כתבה התורה עליו המעלה הגבוהה הזאת אשר לא כל אדם זוכה לכך.	37922 37923 37924 37925 37926
אמנם כמה יגיע צריך האדם עד שיגיע למדרגה גדולה זאת, כי האדם החי על טבעו אינו מוצא בו שום התנגדות, אדרבא טבעו מסייע לזה כי הוא מרגיש ערבות לשעתו וטועם טעם מתוק לחיכו, אבל בבקשת השלמות הוא מוצא מפריעים ונסיונות על כל פסיעה וכל צעד וטבעו מנגדהו, ודמיונו מראה לו היתרים לטהר את השרץ בטעמים רבים, ועלול להכשל בכל רגע וצריך לזה זהירות גדולה, ולשים לב שלא יפול ח"ו ברשות הרצון.	37927 37928 37929 37930 37931
כי יקשה לו מאד לפרוש בשעה שהרצון תובעו, כי הרצון אינו מניחו לראות את האמת כמו שהתורה דורשת ממנו, ונחשב כסומא בשעת הנסיון, ומוכרח להגדיר את עצמו בגדר חזק ובהסכמה חזקה שלא יפרוץ את הגדר, ובלי גדר וסייג אין אדם בטוח בעצמו, כי בעת שהרצון תובעו אינו מרגיש אלא רצונו ולא יותר, ונדמה לו שהרצון הוא היתר גמור, ולפיכך צריך גדר שלא יכשל ח"ו.	37932 37933 37934 37935
והגדר הוא לכל אחד ואחד לפי מצב הנסיון שלו, לפי העת והזמן ודבר המסור ללבו של אדם, וסוף סוף יתקדש שם שמים על ידו, והכל משבחים אותו כמה נאים מעשיו כמה נאים דרכיו, ואף שבתחלה לא היתה דרכו נכונה בעיני הבריות, אבל כשמחזיק בדרכיו ישבחו אותו אח"כ כמה נאים דרכיו, וברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו.	37936 37937 37938 37939
ואצל אהרן הכהן מצינו שאמרו חז"ל שנתיירא שמא מעלתי בשמן המשחה, יצאה ב"ק ואמרה כטל חרמון שיורד על הררי ציון, בודאי היה מגדיר עצמו בכל מאי דאפשר בכל מה שנוגע לקיום התורה, מיראה שלא יפגע באיסור גופא, ומחמת זה עשה גדר לעצמו שלא להטמא למתים, מיראה פן יכשל ח"ו באכילת קדשים או עבודה בטומאה.	37940 37941 37942 37943

וזהו פירוש מלת יראה שהיה מתירא שמא יכשל ח"ו, ולפיכך היה מגדיר את עצמו מטומאה כדי שיהא	37944
בטוח בעבודתו שתהיה טהורה, אף שקשה לקבל על עצמו גדר כזה שהכל מרננים אחריו שהוא מובדל מן	37945
הבריות, וגם איננו גומל חסדים עם המתים, בכ"ו היה מעמיד את עצמו על הגדר, בלי להסתכל על שום	37946
דבר בעולם, ולא עוד אלא שאחרים מתלמדים ממנו לילך בדרכיו ולעשות כמעשהו.	37947
וזשאז"ל בשביל יראה שירא אהרן, והיה מגדיר את עצמו שלא ליטמא למתים מדעת עצמו, זכה שהתורה	37948
הסכימה על ידו, וזה זכות גדול שמהנהגתו נתוספה פרשה בתורה, שהתורה העמידה הנהגתו לדין, וזה	37949
שמסיים המדרש הה"ד יראת ה' טהורה עומדת לעד, היינו שיראתו הטהורה מה שהגדיר עצמו שלא	37950
ליטמא למתים, זכה שתהיה עומדת לעד ונעשה דין לכל העולם. (אור המוסר ח"ב).	37951
	37952
מאמר שכג	37953
אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו (כ"א א').	37954
העליונים שאין בהם יצה"ר אמירה אחת דיה להם, שנא' בגזירת עירין פתגמא במאמר קדישין שאלתא,	37955
אבל התחתונים יש בהם יצר הרע הלואי לשתי אמירות יעמדו, הה"ד אמור אל הכהנים ואמרת אליהם	37956
(מדרש רבה שם), שתי האמירות הנזכרות, הן שני סוגים של אמירות, והוא על פי מה שכתב רבנו יונה על	37957
הפ' לדעת חכמה ומוסר, כשרון המעשה ועזיבת העבירות יקרא חכמה, לאחר שילמוד וידע המצוות ומה הן	37958
העבירות, צריך שילמוד גנות העבירות והאבדון הנמצא בהן, להרחיק נפשו מהן ולהוכיח עצמו בזכרון	37959
העונשים, וזאת הידיעה תקרא מוסר עכ"ל.	37960
ולכן תורתנו הקדושה מלבד שהיא מלאה עצם ידיעות המצוות והעבירות, מה שמחויבים לעשות ומה	37961
שמוזהרים להמנע מלעשות, הרי כיון שידיעות אלו אינן מספיקות לאדם מחמת יצר הרע שיש בו, ונפשו	37962
מתאוה וחושקת אל התאוות ומתעצלת ומתרפה לעשות הטוב, ולכן התורה מאיימת תמיד גם מפני	37963
העונשים, וזוהי הנקודה המוסרית באומרם והלואי לשתי אמירות יעמדו, לומר גם האמירה של עצם	37964
המצוה, וגם באזהרה מפני העונש.	37965
לפני עור לא תתן מכשול ויראת מאלהיך (ויקרא י"ט), לפני הסומא בדבר לא תתן עצה שאינה הוגנת לו,	37966
אל תאמר מכור שדך וקח לך חמור ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו, לפי שהדבר הזה אינו מסור לבריות	37967
לידע אם דעתו של זה לטובה או לרעה, ויכול להשטמ ולומר לטובה נתכוונתי, לפיכך נאמר בו ויראת	37968
מאלהיך המכיר מחשבותיך (רש"י).	37969
מפני שיבה תקום והדרת פני זקן, יכול יעצום עיניו כמי שלא ראהו לכך נאמר ויראת מאלהיך, שהרי זה	37970
דבר המסור ללבו של אדם (רש"י), לא תרדה בו בפרך ויראת מאלהיך, ובעבד עברי הנמכר לישראל	37971
ומלאכה שלא לצורך כדי לענותו, אל תאמר לו החם לי את הכוס והוא אינו צריך, עצור תחת הגפן עד	37972
שאבוא, שמא תאמר אין מכיר בדבר אם לצורך או לאו ואומר אני שהוא לצורך, הרי הדבר הזה מסור	37973
ללבו לכך נאמר ויראת (רש"י).	37974
ויש בכל אלה הענינים מקום להתבונן, אל מי התורה מדברת, אם למי שאינו ירא שמים והוא רוצה להונות	37975
את רעהו, או לרדות בפרך בעבדו העברי, או לייעץ בכונה עצה שאינה טובה, מה יועיל לאיש כזה אם	37976
התורה תוסיף לומר לו ויראת מאלהיך, כשם שאינו ירא מן האזהרה והלאו, אינו ירא גם מהנאמר ויראת,	37977
ואם התורה מדברת למי שהוא חרד לדבר ה' הרי מספיקה האזהרה בלבד?	37978
ולענ"ד יש בזה ענין עמוק מאד, אין המדובר באדם היודע בעצמו כי כוונתו להונות את חברו, או שרואה	37979
את החכם בא ועושה עצמו כאילו אינו רואה, או יודע שמתכוון בלבו לתת עצה שאינה הוגנת למי שמתיעץ	37980
עמו אם למכור השדה ולקחת חמור, וכוונתו לקחת ממנו השדה, ואם ישאלוהו איך אתה עושה דברים	37981
כאלו, הוא יצטדק בפניהם כי אך לטובה נתכוונתי, בשביל אדם כזה לא תועיל אף האזהרה ויראת מאלהיך	37982
כי הרי איננו ירא.	37983
אבל העומק בזה שהנגיעה מעוררת עיניו של אדם, ואם הוא חומד את שדהו של חברו, יטעה את נפשו כי	37984
באמת כוונתו לטובה, וכן הרצון לצער את חברו יטעהו שלא ירגיש בכך, וידמה לו כאילו באמת אינו	37985
מתכוין כלום, ולא רק כלפי אחרים הוא יכול להתייפות ולהצטדק בפניהם שכונתו לטובה, אלא הוא יטעה	37986
גם את עצמו ויחשוב בלבו הרי כוונתי היא טובה, ולא יבחין בשקר הטמון בתוך לבו.	37987
לאיש כזה נתנה תורתנו הקדושה עצה נפלאה, כיצד עליו לרדת לעומק כוחות הנפש ולהבחין בנגיעה	37988
הטמונה, ועל זה נאמר ויראת מאלהיך, כלומר שאין די בידיעה בלבד שאסור לעשות את העבירה, מאחר	37989
שהוא טועה ואינו מרגיש את כוונתו הרעה הנסתרה, אלא על מנת להכיר את פנימיותו העמוקה, מוכרח	37990
האדם להזקק למחשבות מיוחדות חשבונות היראה.	37991
ורק מחשבות היראה בכוחן לגלות לו את מצפון לבבו ולחשוף את הנסתרות, שיתחיל להרגיש אם אמנם	37992
כוונתו לטובה או לא, זהו מה שאמרו לנו, וכל דבר המסור ללב, שרק הלב היודע אם לעקל אם לעקלקלות	37993

נאמר בהם ויראת, נלמד מזה חובת לימוד המוסר, משום שעל ידי לימוד המוסר מסוגל האדם להיכנס לתוך מצפוני לבבו, להרגיש מה שיש בו באמת ולא להטעות את עצמו. (הגיוני מוסר ח"ג).	37994
	37995
	37996
מאמר שכד	37997
אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו (כ"א א').	37998
א"ר לוי בשביל יראה שירא אהרן מלפני הקב"ה, זכה ונתנה לו הפרשה הזו שאינה זזה ממנו ולא מבניו ולא מבני בניו עד סוף כל הדורות, ואיזו פרשה? זו פרשת המת, שנא' ויאמר ה' אל משה אמור אל הכהנים בני אהרן, ה"ד יראת ה' טהורה עומדת לעד (מד"ר כ"ו ו'), ויש להבין, מה זכות היא לאהרן ולכל זרעו כמוהו שאסור להם ליטמא למתים, מהו הקשר בין יראתו הטהורה לבין המתנה שבפרשה זו על איסור ההיטמאות למתים?	37999
	38000
	38001
	38002
	38003
ונבאר על פי הנאמר בחינוך מצוה ע"ר, שלא יכנס כה"ג באוהל המת ואפילו לששה מתי מצוה, משרשי המצוה שענין הטומאה ראוי להתרחק מן הכהנים שהם קדושים עושי מלאכת השי"ת תמיד, והכהן הגדול הנבדל להיותו קודש הקדשים עם היותו בעל גוף, נפשו תשכון תמיד בתוך המשרתים העליונים, על כן לא תחוש התורה עליו להתיר לו טומאה לעולם ואפילו בקרובים, כמו לכהנים הדיוטים רחם רחמנא עליהם שישפכו נפשם בבית המת כי יחם לבבם על קרוביהם, מה שאינו כן בכהן גדול כי מרוב דבקות נפשו למעלה, יתפשט לגמרי מטבע בני איש וישכיה מלכו כל עסק עוה"ז הנפסד, ועל חברת הקרוב לא תבהל נפשו כי כבר הוא נפרד ממנו בעודנו בחיים.	38004
	38005
	38006
	38007
	38008
	38009
	38010
למדין אנו מכאן כי כל הענין שצריך להיטמא למתים בא, כדי שהאדם יתעורר מדמיונו שאם הוא חי ובריא עכשיו כאילו כך יימשך לו לנצח, הוא מסיח דעתו מכך שהוא בן תמותה, וכתוצאה מזה הוא ממעט ומקצר מעבודת השי"ת, אבל אם הוא במגע קרוב עם המת, רואה לנגד עיניו את קרובו שהיה בעל מרץ וחריצות, שקוד היה על מלאכתו והרמת כבודו, והנה מוטל הוא מת ללא כל תנועה והשאיר את כל יגיעו ועמלו לאחרים, ונפרד בעל כורחו מתאוות החיים לעולמים ונשאר לו רק רכושו הרוחני, זה הדבר היחיד שמלווה אותו ומגן עליו לעת שיעמוד בדין, כי אז מהתבוננות זו הנוגעת מאד ללב, תתעורר מחשבתו ויגיע לידי חשבון הנפש והרהור תשובה ותיקון המעשים והתעלות למעלה מדרגתו.	38011
	38012
	38013
	38014
	38015
	38016
	38017
	38018
	38019
	38020
	38021
	38022
	38023
	38024
	38025
	38026
	38027
	38028
	38029
	38030
	38031
	38032
	38033
	38034
	38035
	38036
	38037
	38038
	38039
	38040
	38041
	38042
	38043

הפרישה לא צריכה למשה ולא היה צריך לה, אלא זה בנין אב לכל האחרים שיכנסו למחנה שכינה יטענו פרישה, ושידונו קל וחומר בעצמם ממשה רבינו.	38044
וזהו הענין שאמרו רבותינו ז"ל במס' יומא, שבעת ימים קודם יום הכפורים ושבעת ימים קודם שריפת הפרה מפרישין כהן גדול, ולמדו זה מסיני דכתיב וישכון כבוד ה' על הר סיני ויכסהו הענן ששת ימים, מאי ששת ימים זה בנין אב שכל הנכנס למחנה שכינה טעון פרישה ששת ימים, אבל משה בעצמו לא היה צריך לפרישות ולהתבודדות.	38045
אנו קטני הערך ומעוטי השכל, בדור של השתלטות הרע והדעות הכוזבות ברחובותינו, אין לנו מקום ברשות הרבים ועלינו להתרחק מזה, אנו צריכים לחפש גורמים וסיבות כדי שנוכל בעזרתם להתרומם מעל לרוחות הזרות המנשבות בעולם, להשתלט על הרע ולמנוע ממנו לחדור לתוכנו, והעצה היותר מעולה היא הפרישות וההתבודדות.	38046
בוא ונראה מה מייעץ לנו החסיד המקובל ר' משה חיים לוצאטו ז"ל (מסילת ישרים ט"ו), ויקר מן הכל ההתבודדות וכבר הזכיר דוד המע"ה בשבחה ההתבודדות ואמר (תהלים נ"ה), מי יתן לי אבר כיונה ארחיק נדוד אלין במדבר סלה, והנביאים אליהו ואלישע מצאנו היותם מיחדים מקומם על ההרים מפני התבודדותם, והחכמים החסידים הראשונים ז"ל הלכו בעקבותיהם, כי מצאו להם זה האמצעי היותר מוכן לקנות שלמות הפרישות, למען אשר לא יביאום הבלי חבריהם להביל גם הם כמותם, ובחובות הלבבות שער הפרישות, עזוב אהבת הברואים ואהוב הבדידות.	38047
ועד כמה גדולה ומועילה ההתבודדות אף לאנשי המעלה אף לנביאים, רואים אנו מדברי הזוהר הק' פ' בשלח על אלישע, ויגש גחזי להדפה ויאמר איש האלהים הרפה לה, מאי שנא הכא דאמר איש האלהים, וכד הוה במתא אלישע? אלא הכא ודאי איש האלהים, דהכא הוה חזא דוכתא ולא במתא ולא בשעתא דהווי בני נביאי קמיה, אף נביא וקדוש כמו אלישע, אם הפריש את עצמו להתבודד בהר כבר הוסיף מעלה לעצמו ונקרא איש האלהים, יותר ממה שהיה במתא מעורב בין הנביאים.	38049
מצינו בירושלמי (נזיר פ"ו), על ר' זעירא שרע בדיבוריה (ר' זעירא נפל בעוד שהיה מספיד אחד המתים), אתון בעיי מיזקפוניה ואישכחניה איעני (נכנסו ורצו להקימו ומצאו שנחלש ומחמת חולשה נפל), אמרו לו מהו אכן? (מה זה?) אמר לון דתנינן והחי יתן אל לבו, בשביל מה באנו לכאן לתת אל לבנו ענין המיתה דכתיב והחי יתן אל לבו, ומרוב עיונו ושמו על לבו דברים אלו נחלש כל כך, ואם הראשונים כמלאכים השתמשו בתרופה זו של חשבון הנפש עד כדי התעלפות, הרי אנו חלושי הכוח ומעוטי הדעת, על אחת כמה וכמה שצריכים להתבודד ולעורר את הנפש ולשים לב לעתיד הוודאי.	38050
(אור חדש).	38051
מאמר שכה	38052
קדושים יהיו לאלהיהם ולא יחללו שם אלוהיהם והיו קודש (ויקרא כ"א ו').	38053
צריך להבין מאחר שאמר קדושים יהיו יותר מכל ישראל, איך אמר אח"כ ולא יחללו שם אלוהיהם שהיא מדרגה הגרועה ביותר? ואפשר לומר כי בעבודת ה' אין דרך ממוצעת, או שמקדשים שם שמים ואם לא מקדשים אזי מחללים כבוד שמים, ולכן מזהירה התורה קדושים יהיו כדי שלא יחללו שם אלוהיהם.	38054
וכן מצינו בתורה, והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי לאהבה..., ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם, השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלוהים אחרים, אין דרך ממוצעת בעבודת ה', או שמגיעים למדרגה של לאהבה בכל לבבכם ובכל נפשכם, או שיורדים לוסרתם ועבדתם אלוהים אחרים, ואומרים חז"ל כיון שהאדם סר מן התורה מיד נדבק בעבודה זרה.	38055
חז"ל אומרים מצינו שויתר הקב"ה על עבודה זרה גלוי עריות ושפיכות דמים, ולא מצינו שויתר על ביטול תורה, וצריך להבין טעם הדבר הזה, על שלוש עבירות חמורות הקב"ה מוותר ועל ביטול התורה לא מוותר? ושמעתי בשם מרן רש"ז הסבא מקעלם זצ"ל שאמר, כי אם האדם כבר ירד במדרגה התחתונה שעובד ע"ז או מגלה עריות או הורג נפשות, אין מה לדבר ואין מה לדרוש ממנו ולהעניש אותו, כי כבר נאבד ממנו תואר אדם ונחשב כבהמה, אלא מענישים את האיש הזה שעובד ע"ז ושופך דמים בעד הצעד הראשון, שסר מן התורה והפסיק מללמוד תורה.	38056
הלא אז היית בן אדם והיה לך לדעת כי מביטול תורה תגיע לידי שפיכות דמים, לג"ע, ולע"ז, הקב"ה לא מוותר על שלוש עבירות הללו כי הם נכללים בביטול תורה, כי האדם שאינו עולה מעלה הוא יורד בע"כ מטה מטה, על דרך זה אפשר לומר למה בתפלת מנחה ביוה"כ קוראים את הפרשה של עריות, כי האדם בסוף יוה"כ עומד במדרגה גבוהה מאד, לכן מזכירים לו שיידע שאם לא ישמור את עצמו כל השנה לעמוד במדרגה גבוהה, יכול לרדת במדרגה הכי פחותה, לעבור על עריות שהן מן העבירות הכי חמורות, מפני שאין דרך ממוצעת אלא או קדושה או טומאה.	38057
	38058
	38059
	38060
	38061
	38062
	38063
	38064
	38065
	38066
	38067
	38068
	38069
	38070
	38071
	38072
	38073
	38074
	38075
	38076
	38077
	38078
	38079
	38080
	38081
	38082
	38083
	38084
	38085
	38086
	38087
	38088
	38089
	38090
	38091
	38092
	38093

ובזה אפשר לבאר את הגמרא (יבמות כ'), דאמרינן ואמאי קרי ליה איסור קדושה? אמר אביי כל המקיים	38094
דברי חכמים נקרא קדוש, א"ל רבא וכל שאינו מקיים דברי חכמים קדוש הוא דלא מיקרי רשע נמי לא	38095
מיקרי, ואפשר לומר כי זוהי דעת אביי, אם הוא לא מיקרי קדוש ממילא הוא רשע, כי אין דרך ממוצעת	38096
בין קדוש לרשע. (דרכי מוסר דף ס"ג).	38097
	38098
מאמר שכו	38099
ובת איש כהן כי תחל לזנות את אביה היא מחללת באש תשרף (כ"א ט').	38100
חז"ל חייבו את האדם להדמות לבוראו בכל מעשיו, הוי דומה לו מה הוא רחום אף אתה, מה הוא חנון אף	38101
אתה (שבת קל"ג), ולכאורה הדברים תמוהים, התתכן איזו השואה בין האדם לבורא יתברך? מפני מה	38102
צריכים להעמיד לנו כדוגמא להטבת מעשיו, את הקב"ה בכבודו ובעצמו דוקא? וכי חסרים בבריאה מדות	38103
טובות ומעשי צדק, אשר הם נעלים לאין ערוך מאלו של האדם, ועל האדם לשאוף להגיע אליהם? הרי	38104
ודאי אף מדת שלמותו של האדם ולו אף הנעלה ביותר, פחותה ומעוטה היא לאין ערוך ממדת שלמותו של	38105
מלאך מהדרגה הנמוכה ביותר.	38106
אולם שאלה זו נובעת אצלנו רק מקוצר השגתנו, ומעוט הערכתנו את כוחותיו וסגולותיו של האדם, אבל	38107
תורתנו הקדושה החודרת אל חדרי לבו צפונותיו ותכונותיו של האדם, מגלה לנו כי גדול ועצום לאין	38108
שיעור הוא האדם, ורוממותו מרקיעה שחקים ללא כל גבולים ותחומים, כי על כן חלק אלוה ממעל הוא,	38109
ויש בכוחו להדמות בפעולותיו ומדותיו אף להשם יתברך בכבודו ובעצמו כביכול, והואיל והדבר כך הרי	38110
גם חסרונותיו ופגמיו נשקלים במשקל אלהי, אשר מקוצר השגתנו אין בידינו להשיגה.	38111
נתבונן נא בתורה, כתיב ובת איש כהן כי תחל לזנות, את אביה היא מחללת באש תשרף ואמרו חז"ל, ור'	38112
ישמעאל האי את אביה היא מחללת מאי דריש ביה? מיבעיא ליה לכדתניא, שאם היו נוהגין בו קודש	38113
נוהגין בו חול, כבוד נוהגין בו בזיון, אומרים ארור שזה ילד, ארור שזו גדל, ארור שזו יצאת מחלציו	38114
(סנהדרין נ"ב).	38115
הרי לנו עד היכן הגיעה עוצמתה של השגת חז"ל בכוחותיו הפנימיים של האדם, שהרי הכתוב אומר סתם	38116
ובת איש כהן, ואפשר שיהא הכהן הגדול בעצמו שיא פסגת המעלה האלהית, בתורה וביראה בקדושה	38117
ובטהרה ואין למעלה הימנו, אף על פי כן אם בתו סטתה מן הדרך הישרה, הרי זה פגם בו בעצמו במדה	38118
גדולה כל כך, ויש עליו תביעה עצומה כזו שמורידין אותו מרום כבוד גדלותו הרוחנית עד לתהום השפלות	38119
והבזיון, עד כדי כך שנפסק הדין שמותר לקרותו ארור, ולכאורה הרי יתכן מאד שהוא עשה כל מה שהיה	38120
בכוחו לחנכה בדרך הטובה והישרה ולא עלתה בידו, והרי עדים אנו לתופעות כאלה יום יום?.	38121
נאלצים אנו לומר שבאמת צפון וטמון אף בו איזה פגם החבוי במעמקי נפשו, שאין אנו יכולים להשיגו	38122
בשכלנו המצומצם, אבל התורה הבוחנת כליות ולב כן משיגתו, והיא מגלה לנו עוד יותר שאין זה פגם קל	38123
וקלוש, אלא חסרון עצום כל כך, עד שראוי הוא לעונש איום ונורא כזה! לא זו בלבד להורידו מגדולתו	38124
ומשיא פסגת רוממותו, אלא אף ליטול הימנו את הזכויות של האדם באשר הוא אדם, כי הלא התורה חסה	38125
כל כך על כבוד האדם אפילו הפחות שבפחותים, וכאן הפקירו לגמרי את כבודו עד שמותר על פי דין	38126
לבזותו ולקללו, וכל זה בגלל איזה פגם בלתי נרגש, עד כדי כך מגיע משקל מדותיו וכוחות הנפש של	38127
האדם לאור השקפת התורה.	38128
כך גם מאמרו של רב אשי שם, כמאן קרינן רשיעא בר רשיעא ואפילו לרשיעא בר צדיקא? כהאי תנא,	38129
והלא נפסק הדין הקורא לחברו רשע יורד עמו לחייו (קידושין כ"ה), אולם זה שיש לו בן רשע אף אם	38130
לכאורה אין בו אשם כלל, משום שעשה כל מה שהיה באפשרותו לחנכו בדרך ישרים, אבל מכיון	38131
שבמציאות הבן אינו נוהג כשורה, הרי זה פוגם בו כל כך עד שראוי להכתירו בתואר רשע, אפילו אם הוא	38132
מתנהג בכל דרכיו כצדיק יסוד עולם, וכל כך למה? משום שאי אפשר שיצא ממנו בן כזה אם הוא היה	38133
מושלם בכל.	38134
הבן הזה מוכיח כי מושרש בו באב איזה חסרון ופגם, אשר אולי בהתחלתו לא שם לב לשרש אחריו,	38135
ושורש פורה ראש ולענה זה הוא שהצמיח את המעשים המחפירים של הבן, והואיל וכך זוקפים את כל	38136
מעשי הבן על חשבוננו של האב, ולא יועילו לו כל צדקותיו וזכויותיו, הרי זה מלמדנו עד היכן מגיע עומק	38137
חיוב זיכרון המדות, שאף הצדיק היותר גדול וקדוש במושגינו אנו, אפשר שיהא מלא חסרונות ונטיות,	38138
פגמים ורצונות שהוא אינו מרגיש בהם כלל, ולפי השקפת התורה הריהו מאבד על ידי זה באופן מוחלט	38139
את כל ערכו וכבוד אישיותו, הרי לנו עד כמה גדולה מדת המאמצים הנדרשת בחיפוש ובירור המדות	38140
ותכונות הנפש.	38141
ואם בכל האמור יש עוד שמץ של השגה, כי הרי האב עם הבן או הבת מצויים בבית אחד, ויש מקום להבין	38142
שמעשי הבן או הבת יהא בהם משום הוכחה על חסרונו של האב, אולם חז"ל מגלים לנו עוד יותר את	38143

התכונות הצפונות במעמקי נשמת האדם, כתוב ואשר יתן מזרעו למולך ושמתי את פני באיש ההוא	38144
ובמשפחתו, ואמרו חז"ל תניא ר"ש אומר אם הוא חטא, משפחתו מה חטאה? אלא ללמדך שאין לך	38145
משפחה שיש בה מוכס שאין כולה מוכסין, ושיש בה לסטים שאין כולה לסטים, מפני שכולם מחפין עליו	38146
(שבועות ל"ט).	38147
הרי לנו עד כמה מגיעה התביעה מן האדם, ועד היכן כוחותיו ומדותיו מגיעים, שאם רק נמצא במשפחה	38148
מוכס או לסטים, ולו תהא מהמשפחות הטובות ביותר, אם באיזו פינה נדחת הימנה מצוי אחד מוכס או	38149
לסטים הרי כל בני המשפחה, אף זה שאין לו כל קשר ומגע עמו, ואף אם הלה הוא צדיק גמור כולם	38150
נקראים מוכסים ולסטים, למה? מפני שכולם מחפים עליו, נגיעה רחוקה כזו עושה את האדם מוכס או	38151
לסטים ממש, והריהו נחשב בין חבורת המוכסים והלסטים, הבריות הגרועות ביותר בעולם, עד כדי כך	38152
מגיעה חובת הבירור והיקף תביעת התורה מן האדם.	38153
אכן אע"פ שזיכוך המדות דורש עבודה מתמידה ומאמץ לאין שיעור, ונחוצה זהירות יתירה וקפדנית לאין	38154
חקר בכדי לשמור על קו הביניים בין טוב לרע, ועל הגבולות המקוריים בין חסרון ומעלה, אעפ"כ אין כל	38155
זה מפחית אף במשהו את כובד אחריותו ועוצם חיובו בתפקידו העליון של מה חובתו בעולמו, קושי	38156
הזיכוך הנפשי אינו מיקל במשהו את עול אחריותו למעשיו ומדותיו, והריהו נתבע על פגם כלשהו בתביעה	38157
עצומה לאין שיעור.	38158
ידיעות אלו הינן ידיעות עיקריות ויסודיות למי שניגש ללמוד תורת המוסר, מצד אחד עליו לדעת עד כמה	38159
מגיעה מדת היקפם ועומקם של כוחותיו ומדותיו הפנימיים, בכדי להתאים לזה את מדת המאמצים וריכוז	38160
כוחותיו הרוחניים, כדי לשקול במאזני צדק ויושר את כל פעולותיו ומדותיו רצונותיו ונטיותיו הן לרע והן	38161
לטוב.	38162
ומצד שני עליו להבהיר לעצמו כי אין הוא בן חורין להבטל הימנה אפילו במשהו, כי על כל אלה יביא	38163
במשפט ה', ולא יועיל לו שום התנצלויות ואמתלאות, אלא בהכרח ישא בכל כובד האחריות, לא רק של	38164
עצמו אלא של כל העולם כולו, כי הלא אלה הם דברים מפורשים לחז"ל ואין עליהם כל תשובה, ואם את	38165
הדברים האלה ישים על לבו, אז ילך לבטח דרכו אל על, כי אז בהכרח יתאמץ לחנך עצמו לאט לאט, עד	38166
שיחדש את בנין עולמו הפנימי בנין חדש מן המסד ועד הטפחות. (נתיבות המוסר דף 27).	38167
	38168
מאמר שכו	38169
ובת איש כהן כי תחל לזנות את אביה היא מחללת באש תשרף (כ"א ט').	38170
החמיר הכתוב בשתי מדרגות חמורות של מיתה, אשר הכלל בידינו הוא ברור לו מיתה יפה, וכאן החמיר	38171
הכ' בשתי מדרגות בחומר המיתה מחנק לשריפה, ולר"ש ג' מדרגות הרג סקילה שריפה, ואמר הכ' את	38172
אביה היא מחללת פי' כי חינוך כהנים נעלה מאד, כי בשמירתם בטומאה וטהרה ובשמירת מקדש וקדשים,	38173
הורגלו מאד בזהירות וזריזות יתירה, וזה אי אפשר מבלי שיהיה דעתם ער עליהם תמיד, ובדעת מתעורר	38174
יכול האדם ומחויב בטבע השכל, לבוא בכל יום ויום למדרגה יותר מאתמול, כי כמו האדם בשעת נערותו	38175
והגידול שלו בתוקפו, אין לך יום שלא יגדל יותר מאתמול, ואם כי אין נראה זה לעין אבל בהכרח כך הוא,	38176
כיון שאנו רואים במשך זמן שהוא יגדל, מוכרח מזה שבכל יום יגדל מעט.	38177
והנה גידול הגוף הוא רק עשרים שנה, אבל גידול בשכל כל זמן שמשתמשים בו יגדל יותר, נמצא כי מי	38178
שלא יגדל בכל יום בדעת, על כרחך אינו משתמש בשכל, וכיון שאינו משתמש בשכל נחרב השכל,	38179
ובחורבן השכל בנין הגוף החומרי, ויבוא בהכרח להיות איש נתעב ונאלח שותה כמים עולה, והנה כפוי	38180
טובה עונשו מרובה מאד, כאמז"ל כל הכופר בטובתו של חברו כאילו כופר בטובתו של מקום (פסיקתא	38181
רבתי י"ג), ולכן לבד שהיא כפויית טובה שלא לכבד את אביה בשביל חינוכו הנעלה אבל היא עוד מחללת	38182
אותו, ואמר הכתוב להעלות חומר מיתתה ותידון בשריפה.	38183
ומעתה יש לנו להבין עד כמה חמור העון מי שמחלל כבוד הבית שנתחנך בו, וכבר בארנו שבטבע מוכרח	38184
לעלות מעלה, ואם ח"ו מחלל החינוך הלא זה ממש גדר את אביה היא מחללת, והנה מדה טובה מרובה	38185
חמש מאות פעמים, ונוכל להבין ערך חמש מאות פעמים השכר של המכבד החינוך, בזה יכלכל עד היכן	38186
יגיע חיוב החינוך לבנים בעין פקוחה מאד למעלה מדעת האדם, כי אם היה אדם דחיל חטאין היה מתיירא	38187
לישא אשה להוליד בנים טרם שיתלמד דרכי החינוך כמ"ש אביי.	38188
אם כי בודאי היה רודף אחר המצוות כנאמר חכם לב יקח מצות, וכאמרם ז"ל זאת על משה רבינו ע"ה	38189
שלקח עצמות יוסף, עם כל זאת מחמת שהיה אביי דחיל חטאין, אמר על מצות כיבוד אב ואם אשרי מי	38190
שלא חמאן (קידושין ל"א:), כי מי יוכל לצאת חובתו, וכמו כן יותר יש לפחד פן לא יחנך את בניו כראוי.	38191

את אביה היא מחללת, להתבונן מזה עומק הדין כמה הוא מכוסה מבני אדם, עד שאם לא מצינו מפורש בתלמוד לא יאומן כי יסופר כזאת, והסיבה לזה כי אין אתנו יודע עד מה בגדלות השי"ת וברוב קדושת התורה והעבודה, עד שמי שהוא מזעזע אף מעט בתורה מזעזע כל העולם כולו ולכן החמירו כל כך. מצינו בגמ' (סוכה נ"ו:), במעשה דמרים בת בילגה שהמירה דתה ונישאה לעכו"ם, וכשנכנסו עכו"ם להיכל בעטה במזבח ואמרה לוקוס לוקוס, עד מתי אתה מכלה ממונם של ישראל ואי אתה עומד להם בעת צרתם, וכששמעו חכמים בדבר, פירש"י כשגברו יד בית חשמונאי, קבעו את טבעתה וסתמו את חלונה, ופירש"י קנס לכל המשמר.	38192 38193 38194 38195 38196 38197 38198
וברמב"ם בפי' המשנה מבואר יותר, שהיה לכל משמר טבעות לתלות הבהמה להפשיטה, גם חלונות פי' חדר לבגדי כהונה היה בצפון ושבח הוא להם לחולקי צפון, וכאשר שמעו דברי מרים קנסו כל המשמר בבזיון גדול ונכתב בתלמוד לדורי דורות, ופריך שם בגמ' בשלמא למ"ד משמרתו שוהה לבוא היינו דקנסינן לכולה משמר, אלא למ"ד מרים בת בילגה משום ברתיה קנסינן ליה לדידיה, פירש"י לדידיה לאבוה מי הוה לן למיקנסייה, אמר אביי אין כדאמרי אינשי שותא דינוקא או דאבוה או דאמיה, ופרש"י אם לא שמעה מאביה שהיה מבזה את העבודה לא אמרה כן.	38199 38200 38201 38202 38203 38204
והנה בלי ספק כי אביה לא היה מדבר דברים כאלה לוקוס לוקוס, רק לא שמעה ממנו כ"כ לשבח וליקר את העבודה כראוי להם לחנך בניהם בזהירות ושמירת הקודשים בחיבה יתירה, כמו שמצינו בר"ח סגן הכהנים היה תופס על ידו שק תבואה לשמור בטהרה, ואחרי שלא הורגלה לשמוע הרבה קדושת המקדש והעבודה לכן באת למדה זו. (אור רש"י ז"מ א' ת"ח).	38205 38206 38207 38208 38209
מאמר שכח	38210
ובת איש כהן כי תחל לזנות את אביה היא מחללת באש תשרף (כ"א ט').	38211
נתבאר במקום אחר שכל התורה היא רק בבחינת מחבר, זאת אומרת שכמו שהמחבר כל הסעיפים הם רק היכי תימצוי, שמהן נלמד כל השאלות שיארעו לנו, כן הוא בתורה שגם היא כל דיניה ופסוקיה אינם אלא היכי תימצוי שמהן נלמד שאלות החיים, לכאורה היה אפשר שיכתבו היכי תימצוי אחרות שגם מהן היה אפשר ללמוד כל השאלות, אמנם ודאי ששאלות וציורי התורה נכתבו במכוון ובה בחינתו של למדן, הלמדן בלמדו שולחן ערוך יודע היטב את הכלל ומבינו, ויודע הוא איך להוציא וללמוד ממנו את הפרטים. וכמו כן בלימוד התורה, הלמדן בלומדו תורה יודע הוא לכוין ולמצוא לכל פרט את כללו האמיתי, בפרשתנו מצינו דין טומאת כהנים, לכאורה בלמדנו זה בתור פרט רואים אנו כאן גדר זה של טומאת כהן שהכהן אסור לטמא עצמו, והרמב"ן כתב לא יטמא בעל בעמיו, הבעל הוא הנכבד שבעמו והוא הכהן, הנכבד שהוא הבעל מעלה אסור לו לחלל מעלתו, יוצא מזה שאיסור טומאת כהנים הוא מחמת חילול המעלה, וכשלומדנים באופן זה אם כן טומאת כהנים הוא בנין אב על הרבה דברים לא רק לטומאת כהן בלבד.	38212 38213 38214 38215 38216 38217 38218 38219 38220 38221 38222
וכן רואים זאת מטומאת נזיר, שגם הוא אסור לו לטמא עצמו משום חילול המעלה, וכן ובת כהן כי תחל לזנות את אביה היא מחללת, הרי שאיסור זנות לבת כהן הוא מפאת חילול המעלה, ואם כן כל מצוות אלו הינן רק פרטים, והכלל שלהן הוא לא יטמא בעל בעמיו, וכן בבעל מום שפסול להקרבה משום שאין זה כבוד שמים, ואם כן הכלל הוא כבוד שמים, וכמו כן פיסול נוגע בקדשים או אוכלם והוא טמא, הכלל שלהם הוא כבוד שמים.	38223 38224 38225 38226 38227
והנה כמו שמפירשי השולחן ערוך יש להם פנים שכל דבריהם נכללים בו, וכן המחבר יש לו פנים, וכן הלאה עד הגמ' והמשנה, כן הוא בתורה הקדושה שהיא הינה כללים וגם בתורה הקדושה יש פנים, והרמב"ן במשנה תורה (דברים כ"ב ו'), האריך לבאר איזו מצוות הן מבוארות ואיזו מחדשות, וביאר שרוב המצוות שבספר דברים הן מבוארות, ולדוגמא מצות שלוח הקן נכללת במצות אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד, ועשית מעקה לגגך נכללת בלא תעמוד על דם רעך, האם אנו היינו יודעים שמצות שלוח הקן כלולה באותו ואת בנו? אמנם היודע היטב את צורת הכלל הוא יודע את כל הפרטים המסתעפים ממנו.	38228 38229 38230 38231 38232 38233 38234
ועיין (ב"מ י"ז), הטוען אחר מעשה בית דין לא אמר כלום, אמר ליה רחב"א לר"י ולא משנתנו היא זו, אמר לו אי לאו דדלאי לך חספא לא משכחת מרגינתא תותה, הכלל הוא שלכל דבר יש צורה, הצורה הוא הפנים של הדבר, המחיה ומהוה את כל הדבר כולו, כמו בזרע שהעיקר היא הצורה שהיא הרוחניות שאי אפשר למששה בידיים, וכשנוציא הצורה מהזרע ישאר קש בעלמא, וכל הדבר עצמו לגבי הצורה הוא בגדר לבוש, דעיקר המחיה ומהוה הכל הוא הצורה, והצורה בעצמה אינה נראית לנו כלל, שאנו רואים רק את הלבוש.	38235 38236 38237 38238 38239 38240

והנה במתניתין דכתובות שהביא רחב"א לא היה כתוב כי אם הוציאה גט, ולא צורת הדברים שהוא הטוען	38241
אחר מעשה בית דין לא אמר כלום, וגילה ר' חייא בר אבא דצורת המשנה היא, הטוען אחר מעשה בית	38242
דין, דטוען אחר מעשה בית דין הוא כלל המקיף הרבה ענינים, וגילה שכל המשנה סובבת רק על כלל של	38243
טוען אחר מעשה בית דין.	38244
וכן הוא הגדר בכל התורה כולה, כל התורה גם היא הינה רק בגדר לבוש, הצורה האמיתית של תורה אינה	38245
מפורשת כלל, וכמו שהזכרנו לעיל מענין בעל מום, שהכלל של מצוה זו הוא כבוד שמים ובאמת הלא	38246
כבוד שמים הוא כלל לכל התורה, וזה לא הוזכר בתורה כלל, דכבוד שמים הלא הוא צורת התורה, ואינו	38247
מוזכר בתורה עצמה, שהתורה עצמה היא גם כן לבוש, ונמצא דשורש המקיף לכל התורה והוא הנהו צורת	38248
התורה אינו מוזכר בתורה כלל, כל התורה היא פרטים וכללם הוא כבוד שמים, וכן בשילוח הקן יש	38249
מחלוקת אם צורתה היא רחמים או גזירת מלך, דהמצוה של שילוח הקן היא רק פרט וכללה לא נזכר כלל,	38250
ובאמת הכלל האמיתי של תורה אינו מוזכר כלל בתורה, איה היא התחלת התורה? כל התורה הרי היא	38251
כאילו שמתחלת באמצע הענין, שהכלל הראשון אינו מוזכר כלל בתורה.	38252
בקצרה יסוד התורה הוא רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות (מכות כ"ג):	38253
נמצא דהתורה היא באמת באמצע הענין, ההתחלה של תורה הוא האדם עצמו, ויתכן שזריזות היא מסכתא	38254
שלמה, על ידי זריזות מועטת יתכן שלומד הוא מסכתא שלמה, ולהפך הלומד בהתמדה רבה ויגיעה אבל	38255
מקולקל הוא בזריזות, אי אפשר לו להיות למדן דחסר לו הכלל, ויוצאת מזה הערה נפלאה, דהאדם אינו	38256
יודע במה שהוא פוגם, שאם פוגם באיזו מדה כגון זריזות, שלכאורה אין לזה שייכות כלל עם תורה,	38257
ובאמת פוגם הוא בכל התורה, שהוא פוגם בכלל התורה ח"ו, הרחמן הוא יראנו נפלאות מתורתו.	38258
(דעת חכמה ומוסר ח"א מא' נ"ב).	38259
	38260
מאמר שכט	38261
ובת איש כהן כי תחל לזנות את אביה היא מחללת באש תשרף (כ"א ט').	38262
ענין החכמה הוא לכלכל דבריו ועניניו במשפט, ומי שמכלכל עניניו במשפט בהכרח שתגדל חכמתו, כי	38263
ע"י עיונו איך לכלכל במשפט פעולותיו יוציא כוח השכל לפועל, והנה שכל האדם יש לו רחבת ידים מאד,	38264
ורק מי שאינו שם ענינו על דרכיו להטות לבבו לפועל טוב, אין מקום לשכלו במה שיצא לפועל, ונשאר	38265
כגבר אין איל בשכל, ואם כי לפעמים יתחכם אדם בחכמה הצריכה לגופו, אין זה רק פרט מחלק פחות, כי	38266
האדם בעיקרו אינו גוף לבד אבל הוא גוף ונפש, וחכמת מה לו אם יתחכם רק על חלק הנקלה גופו, ולא על	38267
חלק נפשו חלק הנכבד לאדם.	38268
די למשכיל לבטל בתכלית את מי שכל עסקו על תכלית הגוף לבד, זה מורה בעליל כי אינו אלא גוף חומרי	38269
כבעל חי, ולא אדם בעל נפש הזך והדק בשכלו, ונמצא כי חכמתו אינה בו רק פרט קטן ולא יצא שכלו	38270
לפועל כלל, משא"כ בעל הנפש ישים עמל חכמתו איך לכלכל כוחות נפשו במשפט, ועניני הנפש רחבים	38271
מאד, וכמו שהנפש רחבה, כן ניתנה לנו התורה רחבה מצותך מאד, והמשים ענינו על דרכיו לכלכלם	38272
במשפט, בהכרח יתחכם הרבה, ותמיד מתחנך והולך כענין חנוך לנער גם כי יזקין לא יסור מהחינוך.	38273
והנה הכהנים בהכרח עניניהם היו צריכים להתחנך הרבה, כי היו צריכים לאכול תרומה בטהרה ועוד	38274
קדשים, וביותר עבודת קדשים, וצריכים לשום עניהם על דרכיהם מאד על כל פסיעה ופסיעה ממש, ולא	38275
לחנם אמרו כהנים זריזים הם (שבת כ'). וא"כ מי שנתגדלה בביתם מלומדת היא בחינוך נעלה, ואם היא	38276
מזנה החמיר הכתוב שתי מדרגות יותר במיתה מחנך עד סייף עד שריפה.	38277
והנה מצינו שחס הכתוב על חייבי מיתות לברור להם מיתה יפה, והקילו בכמה דברים משום ושפטו	38278
והצילו, ובזה החמיר עוד הכתוב בשתי מדרגות מיתה סייף ושריפה ולא בחנך כבת ישראל, ולמה? כי הלא	38279
בת כהן היא והיה לה חינוך נעלה, לכן עלתה לה מדרגה אחת חמורה, ועוד את אביה היא מחללת פי'	38280
מוציאה לעז על חינוך בית אביה, לכן החמיר הכתוב עוד מדרגה לשריפה.	38281
כמה מוטל עלינו שיהיה מאתנו כבוד התורה, כי לא לחנם נקראת התורה אמון פדגוג, כי מי שיודע להבין	38282
טעמי התורה, אין לך דבר שלא ישכיל מהתורה, יעקב אבינו ע"ה היה יושב באוהל של תורה, מנין ידע	38283
להיות חריף בערמוניות? כמ"ש על עצמו אחיו של לבן אני בערמימות (מגילה י"ג), הכל מהתורה ידע!	38284
כענין שאחז"ל כיון שנכנסה באדם נכנסה עמו ערמוניות (סוטה כ"א):	38285
הרוצה לקיים התורה ולהטות לבבו הערל לדרכי החכמה, אי אפשר זאת בלי ערמה, כי השכל אינו מושל	38286
על הלב, רק יועץ הלב כשמשתמש בשכלו, והנה מי לא יבין כי להטות לבב פרא אשר האדם יולד בו, אי	38287
אפשר בלי ערמה לפי דרכו של פרא, וכענין שאמר אביי בפרק שני דברכות לעולם יהא אדם ערום	38288
ביראה, ופירש"י להיות מערים בכל מיני דערמוניות ליראת בוראו.	38289

ודי למבין בזה המעט הכמות ורב האיכות, אשריכם שזכיתם בחינוך הנעלה על פי התורה, חובה גדולה	38290
עלינו כמו שבארנו מבת כהן שלא יחולל החינוך ח"ו, וכענין שאחז"ל בסוף יומא ואהבת שם שמים	38291
מתאהב על ידך, שבזמן שאדם קורא ושונה ומקחו ומתנו נאה, נושא ונותן באמונה מה הבריות אומרים,	38292
ואוי להבנים המחללים חינוך הבית ודי למבין דבר! (אור רש"ז).	38293
	38294
מאמר של	38295
ומן המקדש לא יצא ולא יחלל את מקדש אלהיו (ויקרא כ"א י"ב).	38296
עיקר הכתוב הזה יזהיר בכהן גדול שלא יצא מן המקדש בשעת עבודה על כל נפשות מת, ולא יחלל את	38297
המקדש שיעזוב עבודתו לכבוד המת, אבל יהיה כבוד המקדש ועבודתו גדול עליו מכבוד המת ואהבתו	38298
אותו (לשון הרמב"ן), הכהן הגדול מפאת גודל מדרגתו נצטוו על רציפות העבודה, ואסור לו להרשות	38299
לשום דבר לבטלו מעבודת הקודש ואפילו מחמת מיתת קרוביו, ואם אכן מניח עבודתו ויוצא זה נחשב	38300
לחילול ובזיון העבודה.	38301
לכאורה אי אפשר להפיק מזה לקח לדין, שהרי אפילו כהן הדיוט מצווה לטמא לשבעה קרובים וכל שכן	38302
ישראל, ואם כן כל הנהגה זו אינה מתבטאת כלל אצלנו, אולם האמת היא שאף לנו נוגעת מצווה זו, שהרי	38303
גם אצלנו יש חיוב הרציפות בלימוד התורה, ומה שמחויבים אנו לבטל מתורתנו עבור דבר מצוה אינו אלא	38304
במקום שאי אפשר ע"י אחרים.	38305
והנה אנו רגילים לקפוץ ממצב למצב ומענין לענין, משום שאין אנו משוקעים די הצורך בתורתנו	38306
ובעבודתנו וזה חסרון גדול מאד, הרי מצאנו בגמרא אמר רב חלב אמר רב הונא היוצא מבית הכנסת אל	38307
יפסיע פסיעה גסה (ברכות ו'), וביאר הר' רבנו יונה הטעם משום שנראה כמו שיוצא מן הטרחה אל	38308
המנוחה וזה היפך האמת, מפני שבית התפלה הוא באמת בית המנוחה ויש לשמוח בשיבתו בה, ואמרו	38309
במגילה (דף י'), כי לא באתם עד עתה אל המנוחה זה שילה.	38310
אנו למדים שהמקומות שהיו מקריבים בהם קרבנות ומתפללים בהם נקראים מנוחה ונחלה ע"כ, ואם ככה	38311
הוא אחרי שגמר תפלתו וכבר הולך לו, על אחת כמה וכמה בשעת התפלה והלימוד שאין לקפוץ לדברים	38312
אחרים ולהסיח דעתו, ומספרים על חסיד אחד שדבקתו בשעת תפלה היתה כל כך גדולה, שפעם ירו	38313
מאקדח ממש סמוך לאזנו, וכל הנוכחים נבהלו ונסוגו אחור מקול הרעש החזק, אולם הוא לא הרגיש כלל	38314
ולא זו ממקומו.	38315
מאיפה נובע כוח אדיר כזה, שעל ידו יכול האדם להתרומם מסביבו ולהרקייע לשחקים? איך יתכן לכהן	38316
גדול לשמור על שויון נפשו ולהמשיך בעבודתו באותה הדביקות והשמחה בשעה שמתו מוטל לפניו? אין	38317
זה אלא משום שהיה להם חיות גדולה בעבודת ה' והיו עובדים את בוראם ברגש גדול, מספרים על הגר"א	38318
זצ"ל ששמע על מיתת אחד ממשפחתו בשמחת תורה, וכל אותו היום שמח עם התורה ללא מעצור כדרכו	38319
בכל השנים, אולם תיכף אחרי הבדלה התעלף מרוב צער, שמחת תורה עבור הגר"א היה מציאות כזו	38320
שמילאה את כל חלל לבו ולא הניחה שום מקום לרגשי אבל, רק בפנות היום היה מסוגל להרגיש את	38321
אסונו הכבד.	38322
הסבא זצ"ל היה משבח מאד את מי שראה בו רוח חיים, ולא ירדתי אז אל סוף דעתו להבין עד היכן	38323
הדברים מגיעים, אחר כך מצאתי בהרע"ב בפ"ד דאבות על המשנה שכר מצוה מצוה וז"ל, כשאדם מתענג	38324
בעשיית המצוה נחשב לו למצוה בפני עצמו, ונוטל שכר על המצוה שעשה ועל העונג וההנאה שנהנה	38325
בעשייתה עכ"ל, כשמעשה האדם ברוח חיים אז נאמר שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות (אבות פ"ב),	38326
כל מצוה יש לה תוכן גדול משלה אם אך האדם יגש אליה בהרגש הנכון.	38327
הרמב"ם מפרש מה שאמרו הכל לפי רוב המעשה, שטוב לתת מאה פעמים וזו אחד לצדקה, מלתת מאה וזו	38328
בבת אחת, אם האדם יעסוק במצוות עם חיות וירויץ למצוה קלה כבחמורה, אז אפילו ע"י מצוות קלות יוכל	38329
להשיג קנין גדול בנפשו, משום שהחיות במצוה גם כן למצוה תחשב, גם שמצוה גוררת מצוה.	38330
ומצאנו לחז"ל כמה החשיבו דבר זה, איתא בגמרא שרבי אלעא ציוה על עולא כשיעלה לארץ ישראל,	38331
שישאל בשלום רב ברונא אחיו במעמד כל החבורה, משום שאדם גדול הוא ושמח במצוות, פעם אחת סמך	38332
גאולה לתפלה (כותיקין התוס'), ולא פסיק חוכא מפומיה כוליה יומא (ברכות ט'), כל כך היתה מעלה זו	38333
חשובה בעיניהם, עד שהשוה מה שהוא שמח במצוות לזה שהוא אדם גדול, ואיתא בתנ"כ"א מה נשתנה	38334
ישעיהו מכל הנביאים, מפני שהוא היה מקבל עליו עול מלכות שמים בשמחה יותר משאר כל נביאים ע"כ.	38335
מסופר במדרש שר' אבהו הלך לקיסרין וחזר משם כשפניו מאירים, כאשר ראו התלמידים איך שפניו	38336
מאירים עלו לרבי יוחנן ואמרו לו שרבי אבהו בודאי מצא מטמון ולכן מאירים פניו כל כך, השיב להם ר'	38337
יוחנן שמא חידושי תורה שמע, עלו לר' אבהו ושאלוהו איזה חידושי תורה שמע, ואמר להם שמצא	38338
תוספתא עתיקה, קראו עליו את הפסוק חכמת אדם תאיר פניו (קהלת ח'), כאשר האדם עובד את הקב"ה	38339

מתוך רוח חיים ומרגיש חיות מקיום המצוות, אז אינו קופץ מדברי מצוה לדברי חול באדישות, אלא קשה בעיניו להנתק מעבודת ה' ואינו עושה כן אלא מתוך ההכרח, ומי שרואה שאצלו אין הדבר ככה עליו לדעת שעוד הדרך ממנו והלאה. (המוסר והדעת).	38340
	38341
	38342
	38343
מאמר שלא	38344
לאביו ולאמו לא יטמא ומן המקדש לא יצא (ויקרא כ"א י"ב).	38345
התורה מלמדת אותנו את המצוות שריבה הכתוב אצל הכהנים, דיני טומאה שצריך לזהר מהם שעל ידם יגיע למדרגת הקדושה של כהונה, ושוב התורה מלמדת אותנו דיני כהן גדול, והתורה דורשת ממנו שלאביו ולאמו לא יטמא, אביו ואמו גדלוהו וטפחוהו עד שזכו שבנם יגיע למדרגת כהן גדול ועכשיו הלכו לעולמם, אסרה התורה עליו להטמא להם, ולא עוד שאפילו לילך אחרי מטתם אסור לו, ומן המקדש לא יצא שאסור לו ללוות אחרי מטתו עיין ברש"י, ולא עוד אלא אסור לו לצער עצמו, אלא עליו להישאר בכל מידת שמחת החיים שלו.	38346
	38347
	38348
	38349
	38350
	38351
הרי סתם כהן אסור לו להקריב אונן, כי להקריב קרבנות צריכים להיות בכל השלמות במצב של שמחה והתרוממות הנפש, ולאונן חסר דברים אלו, אבל כהן גדול מקריב אונן, הוא צריך שלא להכנע למאורע הגדול של פטירת אביו ואמו, צריך להישאר בלתי מושפע מהצרות שעברו עליו, ולהישאר בכל שמחת החיים עד שיהא ראוי להקריב אונן.	38352
	38353
	38354
	38355
וכח זה מנין לו כי נזר אלקיו עליו, הוא נושא כתר של כהונה, חיינו נתונים במלואם לה', הוא חי בעולמות גבוהים ונשאים בעולמות של נצח, ושם אין תופסים מקום מאורעות החיים העוברים בעולם פשוט זה, ולכן עליו להישאר איתן בעבודת הקודש שלו ומן המקדש לא יצא לא יעזוב את התפקיד שלו, כמובן שלא מהכל יכולים לדרוש זה, לכהן פשוט מצווה להיטמא לקרוביו, כי לא הגיע למדרגה גבוהה כזו ואצלו אם יתנהג כך זה יהיה אכזריות, אבל מכהן גדול לפי מדרגתו בקדושתו ובהשגותו בה', דורשת התורה תקיפות הדעת כזאת.	38356
	38357
	38358
	38359
	38360
	38361
וכמו שהתורה דורשת זאת מנושא הכתר כהונה, שהגיע למדרגה היותר גבוהה בקדושה, כן דרוש דבר כזה מכתר תורה שיותר חשוב מכתר כהונה, שמי שהגיע לדרגת כתר תורה צריך להיות לו תקיפות הדעת, שלא להכנע לשום מאורע בחיים שיפריעהו מעליתו בתורה, מעיונו והתמדתו בתורה. (עץ הדעת).	38362
	38363
	38364
	38365
מאמר שלב	38366
ומן המקדש לא יצא כי נזר משחת אלקיו עליו אני ה' (ויקרא כ"א י"ב).	38367
בכל עת אשר יבואו בני"א אל מקדש ה', ויראו כהנים בעבודתם ולויים בדוכנם בשירים ובזימרים, וסביב למקדש ה' יחנו והזר הקרב יומת, וישאלו במה זכו אלה להתקרב אל ה' יותר מכל עדת ה', וע"י מה הגיע אליהם כל הכבוד והמעלה האלה? יזכרו את הימים אשר באשמת מדיחים ומסיתים אשר לא נאמנה את אל רוחם, וכל כוננתם היתה להרים יד בתורת ה' ולעשות מה שלבם חפץ, תעו בני ישראל מעל ה' ועשו להם עגל מסכה, וכמעט שהופרה הברית בינם לבין אביהם שבשמים.	38368
	38369
	38370
	38371
	38372
לולא אביהם של הכהנים האלה, אשר אף אם קצרה ידו למחות ביד עושי הרשע, עשה לעומת העגל המרכז לרקודים ולמחולות ולתועבות העמים, את המזבח מרכז לה' ולתורתו, אשר סביב לו יאספו כל חרד לדבר ה' ונאמן בבירתו ויקרא חג לה' מחר, ואמנם המחר ההוא לא הרחיק, ומחר ממש נטחן העגל עד אשר דק, ועושי הרשע נדונו, את אשר לחרב לחרב, ואשר למגפה למגפה.	38373
	38374
	38375
	38376
	38377
	38378
	38379
	38380
	38381
למען דעת בני ישראל בראותם נעו לבי יוצאים ביד רמה נגד ה' ותורתו, ומדיחים רבים מבני"א ועושים ומצליחים, אל יפול רוחם ואל ירך לבבם אם רואים רבים מעם הארץ מרקדים לפני עגל הזהב, ומתהוללים לפניו ויוצאים לפניו במחול משחקים, אז תשמענה אזנם קול אהרן קדוש ה' קורא אליהם חג לה' מחר! המחר לה' הוא! ואותו המחר לא ירחק ואם גם ירחק ואם גם יתמהמה בוא יבוא, והעגלים השונים אשר נעשו ויעשו לפי הזמן יטחנו עד דק ויזרו לרוח והיו כלא היו.	38382
	38383
	38384
	38385
	38386
	38387
	38388
	38389

בנ"י מעל ה' ישמרו את משמרת ה', יזכו לעמוד לפני ה' כל הימים ולהיות מורמים מכל העם לעולמים. (עץ הדעת).	38390 38391 38392
מאמר שלג	38393
דבר אל אהרן לאמר איש מזרעך לדורותם אשר יהיה בו מום לא יקרב להקריב לחם אלקיו (ויקרא כ"א י"ז).	38394 38395
אינו דין שיקרב כמו הקריבהו נא לפחתך (רש"י), ופי' בשפתי חכמים כי רש"י ז"ל נזקק לפרש כן מפני כפל הלשון, כי בפסוק שני נתנה התורה טעם מדוע פסול בעל מום לעבודה, אבל עדיין יש להבין איזה טעם הוא, ולמה נזקקה התורה לתת טעם לפסול בעל מום.	38396 38397 38398
והנראה בזה כי באמת קשה, מדוע יהא בעל מום פסול לעבודת המזבח, וכי נגרע ערכו בעיני הבורא ב"ה משום שיש בו מום גופני? הלא נאמר ואת דכא אשכון, ועל המלך המשיח אמרו חז"ל (סנהדרין צ"ח.), כי הוא יושב בין עניים וסובל חלאים, ומדוע לא תהא עבודתו על גבי המזבח רצויה בעיני ה'? בשלמא פסול בהמה בעלת מום מובן, כי ענין הקרבתה הוא הקרבת גופה ובשרה, וכל מה שתרבה חשיבות גופה חשוב הקרבן יותר.	38399 38400 38401 38402 38403
ועוד כל מה שהאדם מרבה לתרום מנכסיו לה' מה ששוה יותר, הוא מראה בזה יותר את מסירותו לה', וקין שהביא מפרי האדמה ולא כמו הבל שהביא מבכורות צאנו וחלביהם, לא שעה ה' אל מנחתו, אבל הכהן שאין בכחו להסיר את מומו ועובד את ה' בכל יכולתו, מדוע יפסל בשביל שהוא בעל מום?	38404 38405 38406 38407
לזאת מצאה התורה הקדושה לראוי להדגיש, כי פסול כהן בעל מום אינו משום שאין הבורא ב"ה רוצה בו ח"ו, אלא מפני חולשת האדם שאינו מרגיש רגש של כבוד לאיש שיש בו מום כמו לאיש בריא בכל אבריו, ואם יהיה צריך איש אשר ימליץ בעדו אל השר יבחר באיש נאה בחיצוניותו, כי הוא כי איש כזה יעורר יותר רגש של כבוד בעיני השר, לכן אם הכהן המקריב קרבנו לה' יהיה בעל מום, יפעול זה על רגשות נפשו להרגיש זולות ואי חשיבות לעבודת הבורא.	38408 38409 38410 38411 38412
לכן אחרי אשר אמר הכתוב כל איש אשר בו מום לא יגש להקריב לחם אלקיו, חזר הכתוב והדגיש כי אין זה מפני שאין איש כזה רצוי בעיני הבורא ב"ה, אלא הטעם הוא כי כל איש אשר בו מום לא יקרב, שאין דרך בני אדם לשלוח איש כזה לאיזה שרות חשובה, ומפני שכן הוא רגש בני אדם לכן אינו דין שיקריב, כמו שמצינו טעם כזה גם במומי קרבנות הקריבהו נא לפחתך, אע"פ ששם ישנם גם טעמים אחרים.	38413 38414 38415 38416
אמנם אילו היינו דנים על פי שכלנו אנו היינו מוצאים טעם וסברא להיפך, להראות כי לפני הקב"ה לא ניכר שוע לפני דל, ואדרבה כאן יש מקום לעקור שורש רגש נפסד כזה להרגיש אי כבוד לאיש אשר בו מום גופני, אבל התורה הקדושה היא תורת חיים וירדה לעמקי כוחות נפש האדם ומצאה, כי עד כמה שידע האדם את האמת הזאת אף על פי כן הרגש עושה את שלו.	38417 38418 38419 38420
ובמקום אשר היה צריך לעורר על ידי זה את הכרת האמת בחשיבות מעלות הנפש, ובשקר שיש בהתחשבות עם מעלות וחסרונות גופניות, הנה תהיה ההשפעה אחרת שירגיש האדם, כי לשר וגדול יש לשלוח איש נאה בחיצוניותו, אבל לעבודת הבורא אין לחזור אחר איש חשוב ומכובד, ולכן ההכרח הוא שגם לעבודת הקרבנות יהיה הכהן שלם בגופו ונאה בחיצוניותו.	38421 38422 38423 38424
למדים אנו מזה כי דיני התורה לא נקבעו ע"פ האמת המופשטת, אלא תורת חיים היא להתחשב עם רגשות האדם אפילו כשאינם נכונים באמת, כי הבורא ב"ה תוכן לבות יודע, כי אי ההתחשבות לא תפעול את פעולתה במקום הראוי, וזהו מה שאמר הכתוב כי המצוה הזאת לא בשמים היא, כלומר אין זו תורה הקובעת הלכותיה על פי ההשקפה השמימית לבד, אלא התורה נותנת מדותיה ע"פ כוחות האדם ותכונותיו. (עץ הדעת).	38425 38426 38427 38428 38429
מאמר שלד	38430 38431
או גבן או דק או תבלול בעיניו או גרב או ילפת או מרוח אשך (ויקרא כ"א כ').	38432
בני אהרן ולא בנות אהרן (סוטה כ"ג), למה בני אהרן ולא בנות אהרן לפי שהם גרמו מיתה לדורות (בעה"ט אמור א'), לכן הן צריכות להיות קרובות אל המת, כדי שיוכלו לצייר בדעתם את ההפסד הגדול שהביאו לעולם, כי אין דומה ציור המוות וההתעוררות למי שרואה את המת למי שאינו רואהו, מי שרואה את המת מוטל לפניו מסוגל הוא להתעוררות של תשובה, יכול הוא להשוות בין החיים לבין המוות, וכך אפשר להגיע למסקנה עד כמה גדול קלקול החטא.	38433 38434 38435 38436 38437

ע"י ההתבוננות במת אפשר להגיע שתתעורר התביעה בלב הנשים שיתבוננו כמה החטא מקלקל, ויערכו	38438
מחשבות איך לתקן את ביתם ואת זרעם אחריהם, ילמדו ויחנכו אותם להתרחק מהחטא ולא להתפתות	38439
אחרי עצת היצר הרע, ללמוד שלא ילכו שולל אחרי ברק החיים החיצוניים של התאוה.	38440
ותפקחנה עיני שניהם, וכי סומים היו? ר' יודן בשם ריב"ז בשם ר"ע אמר, משל לעירוני שהיה עובר לפני	38441
חנותו של זגג, והיתה לפניו קופה מלאה כוסות ודייטרוטין והפשיט מקלו ושברן, עמד ותפשו א"ל ידע אנא	38442
דלית אנא מהני ממך כלום, אלא בא ואראה לך כמה טובות איבדת, כך הראה להן כמה דורות איבדו (ב"ר	38443
י"ט י'), בשעה שראו בעליל את האסון המר שהביאו לעולם נפקחו עיניהם, אז ידעו הרגישו והצטערו על	38444
ההפסד הגדול שהביאו בחטאם, ואז יכלו לבוא לידי חרטה גדולה ותשובה מעולה, להשיג כפרתם ע"י ציור	38445
האסון שהמחיש להם הקב"ה.	38446
כאשר לומד האדם מוסר ומתבונן, נפקחות עיניו לראות כמה טובות ואורות איבד והפסיד בחטאיו	38447
ובמדותיו הרעות, וכן גם כמה דורות קילקל ופגם, אז מתעורר הוא לחרטה והיא מתגברת משעה לשעה עד	38448
שהיא מביאתו לידי תיקון ותשובה, וזה הודות למעלת לימוד המוסר הפוקח עינים לראות נסתרות שהיו	38449
עלומים ממנו והוא הפותח שערי אורה.	38450
אמר ר' יהושע בן לוי בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת, אוי להם לבריות מעלבונה	38451
של תורה, שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נזוף שנאמר נזם זהב באף חזיר (פרקי אבות פרק ו'), וביאר	38452
החסיד ר' יוסף יעבץ ז"ל, מפורסם הוא אצל חז"ל, שכל הנשמות שעתידים להבראות היו במעמד הר סיני,	38453
וסוד גדול הוא אצלם, ומשם קנו את הדעת שהוא בכוח היוצא לפועל על ידי הבינה, והוא הנזכר ראשונה	38454
אתה חונן לאדם דעת, וזו טעם המימרא שבת קול יוצאת משם כי נשתעבדו הכל משם שאמרו נעשה	38455
ונשמע, ולכן תצעק הקול מהר חורב מקום השעבוד של העלכון, והוא אומרו נזם זהב באף חזיר כי הנזם	38456
קנו שם כל ישראל.	38457
קול השעבוד שבני ישראל בעצמם המשיכו והלבישו על עצמם, מתוך רוממות הנפש וגודל השגתם במעמד	38458
הר סיני, ההכרה העמוקה שנחצבה אז מתוך נשמתם הגבוהה אשר העפילה לגבהי מרומים, הרזו שגילו	38459
בקריאתם נעשה ונשמע והפתיעו מלאכי מעלה, הוא הקול המצווח מאותו המקום ותובע את עם ישראל על	38460
עלבונה של תורה, על אשר מעליבים את השגותיהם ואינם מגשימים את התחייבותם, הכרוז והבת קול	38461
היוצאת בכל יום, הן הן אותן ההכרזות וההשגות שבני ישראל בעצמם הכריזו ואמרו נעשה ונשמע, הם	38462
אותם הדיבורים הנלהבים שהוציאו במתן תורה, בזה הם השתעבדו ונעשו מושבעים ועומדים, ומוטל	38463
עליהם לבצע ולהגשים בפועל.	38464
ודוקא מהר חורב יוצאת הבת קול, כי שם נוצרו ההשגות והגילויים העליונים, שם גילו את הרז הזה של	38465
נעשה ונשמע, שם הפתיעו והרעישו דרי מעלה ודרי מטה, ואלו ההשגות והגילויים מרחפים באוויר	38466
העולם, ובמיוחד בהר חורב, והם תובעים את עלבונם, שבני ישראל שקיבלו עליהם את השעבוד	38467
והתחייבות יגשימו ויבצעו הכל.	38468
הר"ן ז"ל אומר, מה שספרה התורה שבמקום אשר הסכימו מלכי סדום ועמורה לעבוד את כדלעומר, בו	38469
עצמו מרדו וערכו בהם מלחמה וכדלעומר ועוזריו נצחום, ולזה היה רצון השי"ת שכדלעומר ינצחם, כי	38470
השי"ת ידרוש חמס האומות שעושים זה לזה, לפי שהסכימו מלכי סדום ועמורה לעבוד את כדלעומר הרי	38471
חל עליהם חיוב לעבדו, וכאשר מרדו בו הרי מעלו בהסכמתם והתחייבותם, ודוקא באותו מקום שהתחייבו	38472
והסכימו באותו מקום בא עליהם העונש, כי המקום סופג את המחשבות קולט את הדיבורים, ומציאות	38473
האמת אינה סובלת מעשים המתנגדים לה.	38474
מכל שכן כאשר האדם מוציא דיבורו מפיו ומקבל על עצמו איזו הנהגה טובה ומוסרית, כי אז אותה	38475
מחשבה נעשית עליו כחיוב והיא מושלת עליו, וכאשר אין עומדים בהתחייבות היא באה ותובעת את	38476
עלבונה, אם מניחים אותה מרחפת באוויר אין היא נותנת מנוח והיא תובעת ללא הרף, במקום שנוצרה	38477
אותה מחשבה עליונה, מאותו מקום היא מכרזת בלי הפסק ותובעת את הגשמתה וביצועה.	38478
אומר הספורנו ז"ל, הנה עד העגל היה הקרבן ריח ניחוח בזולת מנחה ונסכים, כענין הבל, נח, אברהם,	38479
וכענין וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות ויזבחו שלמים לה' פרים לא זולת זה, ובחטאם בעגל	38480
הצריך מנחה ונסכים לעולת התמיד שהוא קרבן ציבור, ומאז שחטאו במרגלים הצריך מנחה ונסכים	38481
להכשיר גם קרבן יחיד, אחר חטא המרגלים הצריך גם חלה למען יהיו ראויים שתחול ברכה בבתיהם,	38482
כאמרו וראשית עריסותיכם תתנו לכהן להניח ברכה אל ביתך (שם ט"ו ג').	38483
מכאן אנו רואים את חומר החטא גודל פגימתו וקלקולו, שבשביל להביא תיקון לחטא צריכים להכפיל	38484
התשובה ולשלוש, כי החטא מביא כתם גדול שנספג ונטבע כל כך בתוך תוכם, עד שזקוקים לאמצעים	38485
רבים כפולים ומכופלים כדי לעקור את הכתם. (אור חדש).	38486
	38487

מאמר שלה	38488
דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו מקדשי בני ישראל (ויקרא כ"ב ב').	38489
יען כי מאסתם את ה' אשר בקרבכם, אם לא שנטעתי שכניה ביניכם, לא גבה לבבכם ליכנס לכל הדברים	38490
הללו (רש"י בהעלותך י"א), מופלאה היא הערה זו, הכי בשביל נטיעת השכינה בתוך בני ישראל, יגיעו	38491
בני חלילה לידי מצב אשר מאסתם את ה' אתמהה?	38492
אלא לפעמים שהאדם דוקא ע"י רוממות הרוח, ע"י השגת השכינה בלבו הבאה לו בחסדי ה', עלול הוא	38493
להכשל בזחיחות הדעת, ולהיאחז בגאווה המבריחה ממנו את השכינה! והיות שסיבת זחיחות הדעת הוא	38494
בעקב השראת השכינה דוקא, הרי צריכים שימת הלב והרגשה דקה מן הדקה שלא להיכשל חלילה בכגון	38495
זה.	38496
יש והאדם זוכה לידי התרוממות רבה, וכל בתי נפשו נפתחים לרווחה לראות חיי הנצח ונועם יה, ודוקא	38497
לעת כזאת מתגנב לו היצר אל נפשו הנישאה ויאמר לו, הבט נא וראה הלא כל העולם ויצוריו כסילים	38498
המה, לא ידעו ולא יבינו את העונג הרוחני שאתה מתענג בו, ובמה נחשבים ומה ערכם וטיבם, וייתכן מאד	38499
שראשית הרגשה זו ברחמים יסודה, מהרגשת אמיתותה של תורה שהשיג בעמל וברתת, ידאג וירחם לכל	38500
אלה שאינם בני מדריגתו ההולכים בחושך ולא ראו אור האמת, ולא טעמו חיי הנצח ונועם זיווה, ברם אם	38501
לא ישמור האדם המעלה על עצמו וימשיך בהבטה זו על בני האדם, יתכן מאד שבקרב הימים הרגשה זו	38502
תיהפך מרוממות הרוח לידי גבהות וגסות.	38503
אמנם בתחילה ההרגשה בהיתר באה לו דרך הכרת אור התורה וערכה, מול החיים החומריים שרוב בני	38504
אדם שקועים בהם, אבל במשך הזמן הרגשה זו הופכת ליחס של ביטול להזולת, כי מה הם לעומתי ישאל	38505
בנפשו, אמנם ישנם הבדלי מדרגות ותחומים, ואין להשוות קדושת ישראל לבן אדם פשוט, ישנם עשרות	38506
ומאות מעלות ומדרגות שבין אחד לחבירו, אין קדושת ישראל כקדושת כהן, ואין קדושת כהן כקדושת	38507
כהן גדול, אבל חס לכל בר דעת להתיימר בגלל זה, ולהגיע לידי זלזול וביטול לזולת.	38508
וכבר ישבו על מדוכה זו חכמינו ז"ל, שלא לבוא חלילה לידי חילופי ההרגשות כנ"ל, אם תראה חמור	38509
שונאך רובץ תחת משאו עזוב תעזוב עמו, והחובה של קיום המצוה היא בכלל ההידורים וההתאמצות,	38510
והקשו בגמרא, וכי מותר לישראל לשנוא, וכתבו התוספות ששנאה זו באה אצלו בשגגה, וראשיתה בהיתר	38511
וגם חיוב שחייבה התורה אותו לשנוא, מצד שנאה דקרא קנאות לה' ותורתו, אבל לא שמר על הגבולין	38512
ועבר את התחום, משנאה דקרא לשנאה פרטית האסורה עליו מצד התורה, רואים אנו שישנה מעין	38513
התפתחות עקומה של הרגשים המותרים, שבהסתבכם בנימי הפרטיות והאנוכיות, הופכים עבירה וגורמים	38514
הסתלקות השכינה.	38515
ושמעתי ממורי ורבי הגה"צ והק' מרן ר' דוד בליאכער זצ"ל שאמר בשם אדמו"ר, שמאד צריך איש	38516
התורה והמוסר להזהר, אחרי שהכניס אל נפשו מנה הגונה של תורה ומוסר והכרת האלוהות, השעה היא	38517
שעת רוממות הנפש חם לבו בקרבו, ובהשגות מוסריות נעלות תלהט נפשו, ומתוך נקודה עילאית ורוממות	38518
משקיף הוא על כל החיים, ויש שמורה היתר לעצמו להביט בזחיחות דעת על כל אלה שלא זכו להרגשתו,	38519
ואף זלזול על הזולת, וזוהי סטייה מהכיוון המוסרי.	38520
מספרים על הגה"ח ר' ישראל מסלנט זצ"ל, שפנה לאחד ביום הכפורים שהיה שקוע במחשבות עמוקות	38521
בעניני יום הדין, מה השעה עכשיו, הלה מתוך מחשבתו בעולמות העליונים לא ענה לו, וע"ז העיר	38522
הגרי"ס, וכי מפני שאתה מפחד מאימת הדין אני אשם? עליך להזהר בכבוד זולתך אף בהימצאך במדרגות	38523
הרוחניות שלך, ואכן במדה שהאדם מרגיש שהוא מתעלה במדרגותיו, עליו להכפיל ולשלש את מדת	38524
הזהירות בכבוד חבירו, וכן להזהר מאד אחר לימוד התורה שלא להגיע לידי זחיחות הדעת (תענית כ').	38525
ולזה הזהיר הקב"ה את הכהנים שינזרו מקדשי בני ישראל, ופי' הספורנו ז"ל וז"ל, שלא יחשבו שלגודל	38526
מעלתם יהיו קדשי העם כחולין אצלם, כענין מנודה לתלמיד אינו מנודה לרב (מכות אלו הגולין), ולא	38527
יחללו את שם קדשי אשר הם מקדישים לי, ולא יחללו את שם אותו ההקדש שישראל מקדישין לי שקראו	38528
עליו שם קדוש עכ"ל.	38529
אזהרה רבה לכהנים המשרתים בקודש, שלא ישתבשו חלילה להביט מגבוה על קדשי בני ישראל, ולחשוב	38530
שבאופן יחסי למעלת קדושתם שהוא כחולין, ודוקא ההיפך מזה צריך להיות, המחונן במעלת קדושה רמה	38531
ונשגבה, הוא שיוודע להעריך את קדושתו וחשיבותו של כל אחד מישראל, ואין להכניס כאן מחשבת פיגול	38532
על קדושת הזולת, ואכן שהקדושה לא לכהנים בלבד נתנה כמבואר בתנדב"א (ח"א פט"ו), לא לכהנים	38533
בלבד נתנה הקדושה מסיני אלא לכל ישראל, שנא' דבר אל כל עדת בני ישראל קדושים תהיו.	38534
וראה נא והשתומם, איך קלעו חז"ל בתפישתם הדקה לרעיון הנ"ל, בביאורם עה"פ בקהלת, אם רוח	38535
המושל תעלה עליך מקומך אל תנח, כי באה לך ממשלה אל תנח מדת ענוותנותך, ללמדך שכל המניח את	38536
ענוותנותו גורם מיתה לעולם וחוטא לדורו, וממי אתה למד מזכריה שנא' (דה"ב כ"ד), ורוח אלהים לבשה	38537

את זכריה ויעמוד מעל לעם, וכי מעל ראשי העם היה הולך, אלא שראה עצמו גדול מכל העם, חתן המלך,	38538
כהן, נביא, ודיין, והתחיל מדבר גדולות ואומר להם, למה אתם עוברים את מצוות ה' ולא תצליחו, ומיד	38539
ויקשרו עליו וירגמו אותו אבן (מד"ר קהלת י' ה').	38540
והנה מבהיל ונורא למעמיק להתבונן, ברעיון שהביעו לנו כאן חז"ל בענין זכריה הנביא, הנה הכתוב	38541
בעצמו מעיד שדברי התוכחה שזכריה הטיף לעם בשעה זו, היתה תוצאת רוח האלהים שלבשה את הנביא,	38542
ובשעה זו היה שלוחו של הקב"ה ממש, וכל גופו ונשמתו חדורים וספוגים היו קנאת ה' צבאות, ורוח	38543
השי"ת מקור הנבואה השתלטה על זכריה, ואילצתו לומר דברי תוכחה, ולהטיח קנאה וזעם על עלבון כבוד	38544
ה' ותורתו.	38545
מכל מקום מצאו כאן חז"ל בהרגשתם המעודנת להרגיש ולהכיר את חומר הדין, על החוט השערה הדקה	38546
של זחות דעתו של זכריה, ועל שהיה מדבר גדולות ותוכחות שבאה לו מתוך השראת הנבואה, ועל	38547
הרגשתו האישית המיוחסת, חתן מלך, כהן, נביא, דיין, והיה סמוך ובטוח בנבואתו, אכן גם אז לא היה לו	38548
להניח את ענוותנותו, גם בעת שלבשתו רוח אלקים, היה לו להזהר שלא יבוא מתוך התרוממות אלהית	38549
לזלזל בקדשי העם, אף בעת תוכחה יש לו להזהר שלא תשתררב אליהן שמץ מני שמץ של זחות דעת.	38550
וזה הורונו חז"ל שאף בעת השראת השכינה בדרגה העילאית ביותר, הנביא בנבואתו, הצדיק בצדקתו,	38551
החכם בחכמתו, הגדול בגדלותו, אל יניח את ענוותנותו, אל יעמוד מעל ראשי העם, ואף בעידנא של	38552
התעלות נשמתית וצורך הטחת דברי תוכחה ומוסר, אל ישיחנה באופן שירגש בה זחות דעת וביטול	38553
הזולת, וחומר הדין והתביעה כרוכה בהעדר הרגשה זו, לא רק שגורם הפסד לעצמו, אלא גם הפסד לכל	38554
העולם וחטא לדורו.	38555
ולזה צריך לימוד גדול להתרגל להעריך את קדשי זולתו ומדרגתו, אף בשעה שהוא נמצא תחת השראת	38556
השכינה, אף שלבשתו רוח ה', אף בשעה שתוכחה ה' בפיו, לא תשתררב הרוח הטהורה לזחות הדעת	38557
העצמית, והלימוד לנו מכל הנ"ל שחלילה לנו לזלזל ולפגוע או לבזות חידושי וסברותיו של זולתו, אפילו	38558
של זה שנדמה לנו שהוא עוד ממנו והלאה ממדרגת קדושתו ומדרגתו, כי גם את חבירך בירך ה' וקידשו	38559
בקדושה המיוחדת והמתאימה לו, וכולם קדושים וחשובים לפני ה'.	38560
(תורת הנפש).	38561
מאמר שלו	38562
איש איש מבית ישראל ומן הגר בישראל אשר יקריבו לה' לעולה (כ"ב י"ח).	38563
אמר רב הונא שלמי עכו"ם עולות, עכו"ם שנדר להביא שלמים, עולות הן ואין נאכלין והוא הדין דמנחתן	38564
כליל, רש"י, איבעית אימא סברא עכו"ם לבו לשמים, כוונתו היא שיהא קרבנותיו כליל לשמים ולא	38565
שיאכלו, רש"י, ואב"א קרא אשר יקריבו לה' לעולה (מנחות ע"ג), חז"ל הק' חדרו לכל היקף ומהות	38566
השקפות אומות העולם בעניני הרוחניות, לפי תפישתם ענין הקרבנות או כל ענין הרוחניות שלהן,	38567
התשוקות האלוהיות המתעוררות אצלם, אף שהן לפרקים רציניות וכנות, בכל זאת מובדלות ומנותקות הן	38568
מן החיים הגשמיים, המעשים שלהם זהו ענין מיוחד שאין לו קשר אל החיים.	38569
הרוחניות של אומות העולם, הוא תשוקה מופשטת שאין לה קשר לא עם שולחנו ולא עם ארחו ורבעו	38570
בביתו, הרוחניות אצלו זהו ענין של טקס דתי, מקושט ומהודר בכל מיני התעוררות נפשית אך רגעית,	38571
וכשעובר הרגע של לבו לשמים, חלפה ההתרגשות של מחזות שדי והריהו נופל וחוזר לאדמתו, כל	38572
תשוקתו הוא מעין תמות נפשי מות ישרים, אבל לחיות חיי ישרים אין בכוחו, עולה התעלות רוחנית זמנית	38573
וחולפת לזה מוכשר, אבל להשגת ענין השלמים, החזרת הרוחניות אל שולחנו ואל ביתו בכל רגעי חייו	38574
אין זה מגמתו ואין בכוחו.	38575
להיפך כל עצם ההתעלות הזמנית, הוא מעין כוונה לצאת ידי חובת שילום מס דתי עילאי, בכדי שאח"כ	38576
יוכל ליהנות מהחיים הארציים במלוא הכף והפה, לא כן נפש הישראלי, סדר הנהגתו כל רגע ורגע, בכל	38577
מקום ובכל שעה ובכל עת מצוא, הוא רווי וחדור קדושת רוח התורה והאלוהות, כל המעת לעת הוא נושם	38578
ושואף אווירא דקדושא, לא רק בבית הכנסת ובביהמ"ד, כי אם בכל פניותיו ועסקיו כמ"ש בכל דרכיך	38579
דעהו.	38580
לא רק בעת ההתעוררות והתעלות רוחניות המיוחדת, כי אם גם בטיפוליו הגשמיים הוא חש ומרגיש לית	38581
אתר פנוי מיניה ומבשרו יחזה אלוה, וגם נימוסי הדרך ארץ של איש התורה רוויים ומבושמים הכרת נועם	38582
יה, גם שולחנו נעשה מזבח ממש ואכילתו היא עבודת הקודש, ולמדרגת שלמים כאלה אין הנכרי אפילו	38583
המפנה לבו לשמים יכול להשיג.	38584
התורה מחנכת ומלמדת אותנו איך להכניס הקדושה בתוך סדר החיים הרגילים, וצרת הכסף בידך והלכת	38585
אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו, ונתת הכסף בכל אשר תאווה נפשך בבקר ובצאן בין ובשכר ובכל	38586
אשר תשאלך נפשך (דברים י"ד), מכיון שהוא מוליך את הכסף לירושלים, הרי בזה הוא מרומם את	38587

כיסופי הטבעיות לכיסופין דקדושה, האכילה וההנאה של הגוף נעשים מוחדרים רגשי קדש ותשוקת זיו	38588
השכינה, ההתבוננות במערכות הקודש של סדר העבודה במקדש, כהנים בעבודתם ולווים בדוכנם בשירם	38589
וזמרם, הכל הופך למבצע רוחני מהסוג העילאי ביותר.	38590
וזה עיקר מגמתו של הקב"ה, לצרפנו ולהכניס שפע של קדושה במקום הנסיון דוקא, דוקא במקום שאנו	38591
עלולים להיות מוסחפים ממדות רעות של קנאה ותאוה וכדומה, שם ציוונו השי"ת להתעזן ולהתרומם	38592
ע"י מעשים של שלמים, תורתנו מלמדת אותנו להיות חדורים הכרת יה דוקא בשווקים וברחובות, ובמקום	38593
ששאון הגשמיות שוקקת ביותר.	38594
כמ"ש דוד המלך ע"ה, אתהלך לפני ה' בארצות החיים, ופירשו חז"ל זה בתי שוקאות (יומא ע"א.). דוד	38595
הע"ה מתפלל להשי"ת שיצליח להמשיך דרכו בהרגשת לפני ה' אף בארצות החיים, בנסיבות החיים היום	38596
יומיים, אף בעסקי השוק של המשא ומתן העשייה והבנין, אף בנסיבות אלו תלווהו הרגשתו שהוא לפני	38597
ה', וכבר אמר רבי אברהם אבן עזרא ז"ל בפ' ציצית, לפי דעתי יותר הוא חייב להתעטף בציצית בשאר	38598
השעות משעת התפלה, למען יזכור ולא ישגה ולא יעשה עבירה בכל שעה, כי בשעת התפלה לא יעשה	38599
עבירה עכ"ל.	38600
השגתו של העכו"ם בשעה שהוא מתרומם לרגע קט ברוחניות, שלבו לשמים וכולו עולה לה', אבל בשעה	38601
שמתפנה מחווייה והשגה זו ומתחיל להתעסק בעסקיו, הריהו כולו רטוב גזילה, רציחה, ניאוף, אכזריות,	38602
וכולו כזב, ויש שלא דוקא עכו"ם, אלא שגם בישראל, לא כל אחד זוכה להבין את ענין שלמים שבחיים,	38603
לא כל אחד מוכשר ומוכן להבין את מגמתה ומשימתה העיקרית והיסודית של תוה"ק, שדוקא בעסקינו	38604
המדייניים הגשמיים, דוקא שם צריכים להתאמץ לכוון ולהשלים את המחשבה והכוונה שיהא לכבודו	38605
ית"ש, דוקא בעת האכילה והשתיה בעת הנאת הגוף, בעת הטיפול בעסקים החומריים צריכים להתרכז	38606
לשם שמים.	38607
בכוחו של האדם מישראל להתדבק בבוראו דבקות מושלמת ואמיתית, אף בעשיותיו ועסקיו הגופניים, ואף	38608
בהמצאו לכאורה שקוע כולו בחיים מדייניים טבעיים, גם אז מוכשרים ועלולים כל כוחותיו הנפשיים להיות	38609
קורנים ומאירים בדבקות בהשי"ת לבדו, וזוהי תכונתו המיוחדת והמסוגלת של עם ישראל שכל חייו הם	38610
בגדר שלמים. (אור הנפש).	38611
	38612
מאמר שלו	38613
ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדשכם (כ"ב ל"ב).	38614
והתקדשתם והייתם קדושים כי אני ה' אלהיכם (פ' קדושים), נצטוונו בזה להתקדש במחשבתנו	38615
ובמעשינו עד שנהיה קדושים במהותנו ותחול עלינו הקדושה מלמעלה, מקרא נוסף בהנהגת קדושה	38616
לומדים אנו בפרשה זו, ונקדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדשכם, וברש"י שם מסור עצמך וקדש שמי,	38617
וכשהוא מוסר עצמו ימסור עצמו על מנת למות, היינו דנאמרה בזה החובה למסור נפשנו על קדושת ה'	38618
יתברך.	38619
הנה נתבאר דענין הקדושה כולל בתוכו שני חלקים, האחד התקדשות עצמית, והשני לקדש שמו יתברך,	38620
ולכאורה נראה במושכל ראשון כי דרך העבודה בזה היא, מתחילה לקדש שם שמים ואח"כ להתקדש	38621
בעצמו, ראשית יש לו לאדם לקבוע בלבו את הנכונות למסור את נפשו על קדושת שמו יתברך במידה	38622
והדבר יחוייב מצד הדין, ורק לאחר מכן יש להתחיל בעבודת ההתקדשות העצמית, שאם לא יקבע בלבו	38623
נכונות למסירות נפש, מה הועיל בכל עבודתו וקניניו הרוחניים, בעוד אשר לבבו אינו שלם עם קונו עד	38624
כדי מסי"נ למען שמו.	38625
אך באמת, יתכן ויהא אדם מוכן ומזומן למסור נפשו על קדוש ה', ואעפ"כ לא באה מעלת עבודתו לידי	38626
שלמותה, מפני שכל עבודתו על מנת לקבל פרס היא, וכבר לימדנו הרמב"ם בפ"ה מהלכות (יסודי התורה	38627
ה"א), כל הפורש מעבירה או עשה מצוה לא מפני דבר בעולם, לא פחד ולא יראה ולא לבקש כבוד, אלא	38628
מפני הבורא ברוך הוא, כמניעת יוסף הצדיק עצמו מאשת רבו הרי זה מקדש את השם.	38629
הרי דהעושה מצוה או נמנע מן העבירה לשם שמים שלא על מנת לקבל פרס, הרי הוא מקדש ה' ואפשר	38630
שהוא משובח ממי שנהרג על קידוש ה', אם הנהרג עשה זאת על מנת לקבל פרס ומסר נפשו מתוך שמחה	38631
להכנס ישר לגן עדן, אמנם חובת העבודה מגעת עד מסירות נפש למען שמו יתברך, אבל אחר כוונת הלב	38632
הן הן הדברים, ואם היתה זאת מסירות נפש מתוך כוונה בלתי טהורה בשלמות, לא נתקיימה בזה התכלית	38633
הנרצית, ומאידיך אם עשה אדם מצוה או פרש מן העבירה גם בלא מסירות נפש, אך מכיון שנהג מתוך	38634
כוונה טהורה בלתי לה' לבדו שלא על מנת לקבל פרס, אלא אך ורק לכבוד קונו שציווהו על הדבר, הרי	38635
זה האדם הוא הוא הראוי להתעטר בכתר מקדשי ה'.	38636

נתבאר לנו בזה, דבלא ההכנה המצטרכת למסירות נפש לא יוכל האדם להשיג את התכלית הנכספת הזאת,	38637
עליה נצטער ר' עקיבא כל ימיו מתוך כיסופין להשיגה, ועל כן דרך העבודה בענין הקדושה היא דוקא	38638
להתקדש תחילה בהתקדשות עצמית, ולטהר את הלב במחשבה ובמעשה, ורק כך ומתוך כך לבוא לידי	38639
קידוש שמו יתברך במידה של בכל נפשך אפילו הוא נוטל את נפשך, אבל כל עוד מקננת בו באדם בתוככי	38640
חדרי לבו איזו שהיא פניה אישית במעשה המצוה, יהיה זה אפילו מעשה המצוה הנשגב ביותר, ואף גם	38641
מתוך נכונות למסור את הנפש על קיום המצוה, אך מכיון שלא נעשית המצוה בטוהר לבב מזוכך ומזוקק,	38642
לא השיג את התכלית המבוקשת.	38643
תנו רבנן כשחלה ר' יוסי בן קיסמא, הלך ר' חנינא בן תרדיון לבקרו, אמר לו חנינא אחי אי אתה יודע	38644
שאומה זו מן השמים המליכה, שהחריבה את ביתו ושרפה את היכלו והרגה את חסידי וואבדה את טוביו	38645
ועדיין היא קיימת, ואני שמעתי עליך שאתה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהלות ברבים וס"ת מונח לך	38646
בחיקך, אמר לו מן השמים ירחמו.	38647
אמר לו רבי חנינא לר' יוסי, רבי מה אני לחיי העוה"ב, אמר לו כלום מעשי בא לידך, אמר לו מעות של	38648
פורים נתחלפו לי במעות של צדקה וחלקתים לעניים, אמר לו אם כן מחלקך יהיה חלקי ומגורלך יהי	38649
גורלי, אמרו לא היו ימים מועטים עד שמצאוהו לר"ח בן תרדיון שהיה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהלות	38650
ברבים וס"ת מונח לו בחיקו, הביאוהו וכרכוהו בספר תורה (ע"ז י"ח).	38651
הדברים מפליאים ביותר, היתכן? ר' חנינא בן תרדיון אשר במסירות נפש ממש יושב ועוסק בתורה	38652
ומקהיל קהלות ברבים ללמדם תורת ה', היש ספק בלב על זכותו לחיי העולם הבא, וכי יעלה על הדעת	38653
שאדם קדוש ונורא שכזה, תנא אלהי המוכן למסור נפשו בעד לימוד התורה כלום לא יזכה לחיי נצח, עד	38654
כי נסתפק לו לר"ח הדבר ושאל את ר' יוסי אם אמנם יש לו חלק בעוה"ב, אתמהא.	38655
ולא רק שאלתו וספיקו של ר' חנינא מתמיה כל שומע, כי גם תשובתו של ריב"ק צריכה תלמוד, הלא זה	38656
עתה מתדיין הוא עם ר' חנינא על היותו מוסר נפש על עסק התורה והרבצתה לרבים, ואם כן היאך אינו	38657
מוצא לו זכות לחיי העוה"ב, עד שגילה לו ר"ח שאירע לו פעם מעשה במעות של פורים והיה וותרן	38658
בממונו, ואז השיב לו ר"י דודאי מעשה זה דפורים יזכהו לחיי העוה"ב, והשומע עומד ותמה וכי מסירות	38659
נפש על הרבצת תורה בשעת גזירה, אינה דיה בכדי לזכות לחיי עוה"ב.	38660
וכבר עמד הרמב"ם לבאר ענין מופלא זה, וכך כתב שם על מימרא של רבי חנינא בן עקשיא, רצה הקב"ה	38661
לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות (מכות כ"ג ב'), מעיקרי האמונה בתורה, כי כשיקיים	38662
אדם מצוה מתרי"ג מצוות כראוי וכהוגן ולא ישתף עמה כוונה מכוונת העולם בשום פנים, אלא שיעשה	38663
אותה לשמה מאהבה, הנה זכה בה לחיי העוה"ב, ועל זה אמר ר' חנינא כי המצוות, בהיותם הרבה אי	38664
אפשר שלא יעשה אדם בחייו אחת מהם על מתכונתה ושלמותה, ובעשותו אותה המצוה תחיה נפשו באותו	38665
מעשה.	38666
ממשיך הרמב"ם, וממה שיורה על העיקר הזה, מה ששאל ר' חנינא בן תרדיון מה אני לחיי עוה"ב,	38667
והשיבו המשיב כלום מעשה בא לידך, כלומר נזדמן לך לעשות מצוה כהוגן, השיבו כי נזדמנה לו מצוה	38668
צדקה על דרך שלמות ככל מה שאפשר וזכה לחיי העוה"ב ע"כ, הנה לימדונו ר' חנינא בן תרדיון	38669
בשאלתו, ור' יוסי בן קיסמא בתשובתו, כי עשיית מצוה אחת כתיקונה ובמתכונתה, כראוי וכהוגן בשלמות	38670
הנרצית, מזכה את בעליה לחיי עוה"ב, ודבר זה מבטיח את האדם יותר מאשר מסירות נפש על קידוש ה'.	38671
כל אותם יסורי המות שנתיישר בהם ר' חנינא בן תרדיון עד שיצאת נשמתו, לא היה בהם בכדי להבטיחו	38672
חיי נצח בעלמא דקשוט, אלולא אותה מצות צדקה שנעשתה ביום הפורים על דרך שלמות ככל מה	38673
שאפשר, ונתברר לנו איפוא בזה כי יש לו לאדם להכין את עצמו לקדש שם שמים כראוי מתוך שלמות	38674
הכוונה וטהרת הלב, ועל כן ודאי הוא כי דרך עבודת קדושים תהיו להתקדש מתחילה בהתקדשות עצמית	38675
ולטהר לבו מכל סיג וסרך, ורק לאחר מכן ונקדשתי בתוך בני ישראל, למסור נפשו על קדושת השם.	38676
ומהי הכנת הלב? ודאי הוא כי עיקרה של ההכנה הוא בהצנע לכת, ועיקר ההצנע לכת הוא במצוות שבלב,	38677
חובות הלבבות, שאין העבודה נראית בהן כלל לבני אדם כמו שביאר בספר חובת ה' (שער עבודת	38678
האלהים), והיינו דנקודת המבחן לזיכוכ הלב היא דוקא באותם המעשים אשר אינם נגלים לעין כל בשר,	38679
כעין ההיא עובדא דמעות פורים של ר"ח בן תרדיון, איש לא ידע איש לא ראה, בצנעה בהשקט רחוק	38680
רחוק מן הפרהסיה ומן הפומביות, רק הוא רבי חנינא עומד בינו לבין קונו, ונוהג לפניו בתכלית השלמות	38681
במצות הצדקה.	38682
העצה לעבודת ההכנה היא להתאמץ בתפילה, היא עבודת הלב כאמרם ז"ל במס' (תענית ב'), ולעבדו	38683
בכל לבבכם איזו היא עבודה שהיא בלב? הוי אומר זו תפלה, זו היא העבודה העומדת לנו כהיום הזה	38684
במקום עבודת הקרבנות, ומכללה של עבודת התפלה ברכת כהנים, היא העבודה היחידה שנשארה בידי	38685

הכהנים מעבודות המקדש, ועלינו להאמין בכוחה של ברכה זו עליה ציוה ה' יתברך, יותר מאשר אנו מאמינים בברכת צדיק מפורסם.	38686
שומה עלינו להשריש בלבנו כמיהה לברכה זו, לרדוף אחריה ולהאזין אליה בכבוד ובהדרת קודש, כדרך שהיו העם העומדים בעזרה מאזינים בדחילו לקול ברכת ה' הכהנים, וכבר פסק הרמב"ם (פי"ד מהל' תפלה ה"ז ובשול"ע סי' קכ"ח סכ"ג), שלא יסחו העם דעתם בשעת נשיאת כפים, אלא יהיו מתכוונים לשמוע הברכה.	38688
שעת תפילה היא שעה של עבודת הלב לפני קוננו, זו היא השעה של גילוי מצפוני לבב לפני בוחן כליות ולב, זו היא שעה שבה האדם עומד הוא לבדו בינו ובין קוננו, ומתעלה לפניו בהתקדשות עצמית המביאה את האדם להשגת התכלית של ונקדשתי בתוך בני ישראל, עלינו לדעת כי מכללה של מצות ונקדשתי בתוך בני ישראל היא אמירת קדושה בציבור, וכמ"ש האור זרוע שיש בזה קיום מ"ע דאורייתא של ונקדשתי.	38689
עלינו לומר קדושה ברוממות וחרדת קודש כשם שמקדשים אותו בשמי מרום, ולכוון לנו באמירה זו לאמירת המלאכים קדוש, ובזה נקדש שמו יתברך בעולמו ונפאר הדר מלכותו, וגם זאת היא חובתנו, מכלל הפאר לכבוד מלכותו יתברך, לעמוד בכבוד ובהדרת קודש לפני ספר התורה בשעה שמוציאים אותו מן ההיכל, כדי לפאר ולרומם לנותן התורה מתוך הכרה והרגשה, ברוך שנתן תורה לעמו ישראל בקדושתו, וכבר הביא המ"ב (סי' קל"ד סק"י) דברי המ"א בשם המהרי"ל, דמצוה ליכנס לבית הכנסת לראות כשמוציאין ומכניסין הס"ת משום ברוב עם הדרת מלך. (לקט שיחות מוסר).	38690
מאמר שלח	38691
ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדשכם (כ"ב ל"ב).	38692
איתא בגמ' היכי דמי חילול השם? אמר רב כגון אנא אי שקילנא בישראל מטבחא ולא יהיבנא דמי לאלתר, וברש"י וכשאני מאחר לפרוע הוא אומר שאני גזלן, ולומד ממני להיות מזלזל בגזל (יומא פ"ו.), מכאן יש לנו הערה גדולה, כי בעת שאדם גורם למישהו התרשלות או קלות דעת באיזו מצוה או איסור, אפילו שהחשד שחושדים אותו בו הוא בטעות, ועל אף שהחושד הוא אדם ירוד, וכמו הציור שנתן רב שמדובר שם בטבח שיחשוד ברב שהוא גזלן, שזו אמנם הפחיתות הגדולה ביותר מצד הטבח שיחשוד כך, וזה בוודאי שקר מוחלט, בכל זאת נקרא חילול ה'.	38693
ר' יוחנן אמר כגון אנא דמסגינא ארבע אמות בלא תורה ובלא תפלין, וברש"י ואין הכל יודעין שנחלשתי בגרסתי ולמדין ממני להבטל מתלמוד תורה, ועיין במהרש"א שמביא מהירושלמי שבאמת היה לו לר"י חולי ראש, הרי שחילול ה' נקרא גם באופן שהלומד ממנו טועה וגם חשדן, וק"ו בעת שאדם עושה דבר שהוא באמת נגד התורה, וחבירו לומד ממנו לעשות כמוהו, כי אז מלבד שהוא בעצמו עובר על התורה, גורם הוא עוד ח"ו בוודאי חילול ה'.	38694
עוד עיקר לומדים אנו מזה, שרב בבואו לתאר מה נקרא חילול ה' אמר כגון אנא, שפירושו של דבר הוא, כי רב הרגיש תיכף במה שנוגע למצבו הוא, ושיש איזה שהוא פגם ופסול בעצמו, וכן גם ר' יוחנן, ורב לא הביא כדוגמה לחילול ה' אותה דוגמה שנוגעת לר' יוחנן, וכן ר' יוחנן לא הביא את הדוגמה של רב, אלא כל אחד מהם דאג וראה לתקן מה שנוגע למצב שלו עצמו.	38695
כן מוטלת החובה על כל אדם לתקן כל מה שנוגע למצבו, לחפש אולי יש אצלו מעשים והנהגות העלולים לגרום ח"ו לחילול ה', ולתקן מה שטעון תיקון, מכאן כי בעת שבן תורה נמצא בשיביה וישנם הרבה שעלולים ללמוד הימנו, אז מוטלים עליו חיובים גדולים, צריך הוא להשגיח על עצמו ביתר שאת וביתר דקדוק, וה' יהא בעזרנו שנוכל לקדש שם שמים במעשינו.	38696
ויקוב בן הישראלית את ה' ושם אמו שלומית בת דברי למטה דן (ויקרא כ"ד), פירש"י, למטה דן מגיד שהרשע גורם גנאי לו גנאי לאביו גנאי לשבטו, כיוצא בו אהליאב בן אחיסמך למטה דן, שבח לו שבח לאביו שבח לשבטו, מזה לומדים כי מוטלת על האדם האחריות להזהר בענין חילול השם, לא רק ביחס לעצמו אלא גם להתחשב עם שבטו, שחילול השם שלו עלול ליחס גם על הסביבה שלו, לציבור ולחברה שבתוכם הוא נמצא וכן לאסכולה שהוא מייצג, והוא עלול להיות הגורם לזה.	38697
זאת צריך האדם לזכור תמיד, ובמיוחד בן תורה, כמו שמצינו אצל הכהן וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב (ויקרא כ"א), ופירש רש"י וקדשתו על כרחו, כל זה מפני שהוא כהן ומפורסם, כי את לחם אלהיך הוא מקריב, ולכן איננו עומד ברשות עצמו, ויכולין לכופו על זה שלא יצא ח"ו חילול השם ממנו, ומובן כי כל בן תורה הוא בבחינת כהן, וכל שכן שעל עצמו מוטל החיוב לקדש עצמו בעל כרחו דהיינו נגד רצונותיו.	38698
	38699
	38700
	38701
	38702
	38703
	38704
	38705
	38706
	38707
	38708
	38709
	38710
	38711
	38712
	38713
	38714
	38715
	38716
	38717
	38718
	38719
	38720
	38721
	38722
	38723
	38724
	38725
	38726
	38727
	38728
	38729
	38730
	38731
	38732
	38733
	38734

ולזה התכוון הגר"א ז"ל באומרו, כי מה שאמרו חז"ל דרך ארץ קדמה לתורה, נאמר על תיקון המדות שהן	38735
ההקדמה לתורה, כי תחילה צריך האדם לתקן את מידותיו, וכן אמר הגר"א על הפסוק יערוף כמטר לקחי,	38736
כי דברי תורה נמשלו למטר, וכשם שהמטר על מה שימטיר זה יצמיח, ואם ימטיר על זרעים של סם המות	38737
יצמיח גם אותם, כן התורה היא כמטר וטל, ואם האדם לא ניכש ולא עקר מתוכו את המדות הרעות, הרי	38738
אז על ידי התורה שילמד עוד תשפיע על מדותיו הרעות שיצמיחו ויכו שרשים עמוקים יותר.	38739
ההבדל בין מתחייב בנפשו לבין הרוגי מלכות שאין מעלה על מעלתו, תלוי אם העבירה היא ביחידות או	38740
ברבים (עיין הרמב"ם יסודי התורה פ"ה), מזה יבין האדם גודל החיוב כשנמצא בתוך רבים, ועד כמה	38741
צריך הוא לדקדק במעשיו ובהנהגתו, בעת שהוא נמצא בתוך רבים במסגרת הישיבה, שלא יגרום ח"ו	38742
חילול וקרירות במעשיו לרבים, בעת שיש לו היכולת להיות בין מקדשי שם שמים ברבים, והמקום יהא	38743
בעזרנו. (נחלת אליעזר).	38744
מאמר שלט	38745
כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם וקצרתם את קצירה (ויקרא כ"ג י').	38746
הה"ד (קהלת א'), מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש, אמר ר' בנימין בן לוי בקשו לגנוז	38747
ספר קהלת שמצאו בו דברים נוטים לצד מינות, אמרו כך היה ראוי שלמה לומר שמח בחור בילדותך	38748
ויטיבך לבך בימי בחורתך? משה אמר ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, ושלמה אמר (קהלת י"א)	38749
והלך בדרכי לבך ובמראה עיניך? אלא הותרה הרצועה לית דין ולית דיין, כיון שאמר ודע כי על כל אלה	38750
יביאך האלהים במשפט, אמרו יפה אמר שלמה (ויקרא"ר כ"ח).	38751
עוד נאמר שם, אמר רבי שמואל בר נחמני, בקשו לגנוז ספר קהלת שמצאו בו דברים שהם נוטים לצד	38752
מינות, אמרו כך היה שלמה צריך לומר מה יתרון לאדם, יכול אף בעמלה של תורה במשמע, חזרו ואמרו,	38753
אילו אמר בכל עמל ושתק היינו אומרים אף בעמלה של תורה במשמע הוא, הא אינו אומר אלא בכל עמלו,	38754
בעמלו הוא שאינו מועיל, אבל בעמלה של תורה מועיל, אמר ר' יודן תחת השמש אין לו, למעלה מן	38755
השמש יש לו.	38756
מאמר זה מלמדנו את חין ערכה של תורה, שכל חללו של עולם איננו דומה למלה אחת של תורה, ואם	38757
שלמה המלך אמר מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש, בודאי לא דיבר ולא נתכוון כלל	38758
לעמלה של תורה, כי זה כבר נחשב למעלה מן השמש.	38759
וזהו מה שאמרו בגמ', רבא רמי כתיב כי גדול עד שמים חסדך (תהלים נ"ז), וכתיב כי גדול מעל שמים	38760
חסדך, הא כיצד? כאן בעושינן לשמה וכאן בעושינן שלא לשמה (פסחים נ'): פירוש תמיד מדתו של	38761
הקב"ה היא מדה כנגד מדה, ואם עושה האדם שלא לשמה מטעמים של כבוד וכדומה, או כפי שמבואר	38762
בתוספות שם, כי חסר לו הלשמה מטעמי עצלות, הרי בגלל זה הם דברים גשמיים שמגיעים רק עד שמים,	38763
ומטעם זה גם החסד של הקב"ה מגיע רק עד שמים, אבל אם הוא עושה לשמה, שפעולותיו של האדם	38764
מגיעות מעל שמים, אז גם החסד של הקב"ה מגיע מעל שמים.	38765
והנה אמרו במדרש, אין אורח חיים אלא יסורין כמ"ש ודרך חיים תוכחות מוסר (ויקרא"ר כ"ט), והנה	38766
התחלת הפסוק הוא, כי נר מצוה ותורה אור, והמלבי"ם מבאר כי אפילו אם יש בידו נר שיאיר לו, עדיין	38767
יתכן שאיננו הולך בדרך הנכונה, ואם אינו הולך בדרך הנכונה היינו דרך חיים לא יועילו האור והנר, ומי	38768
המוליך אותו בדרך חיים תוכחות מוסר, שרק תוכחה יכולה ומסוגלת להביאו אל הדרך הנכונה, וע"י	38769
שיקבל תוכחה מן המוסר ילך בדרך חיים, ומה שאנו לומדים מזה למעשה הוא, כי עלינו להתחזק	38770
ולהתבצר בלימוד המוסר בכמות ובאיכות, שעל זה הכוונה מה שנאמר דרך חיים תוכחות מוסר.	38771
והנה עומדים אנו כעת בהתחלת לימוד מס' גיטין, וידוע הוא מאמר החכם גט העוה"ז קדושין לעוה"ב,	38772
ואפשר לומר כי גירושין כאלה אי אפשר לעשות ולבצע ע"י י"ב שורות, שכן לא בקלות אפשר לתת גט	38773
פיטורין לעוה"ז, כי השונא הגדול שיש לך בעולם הוא יצרך הנמסך בכוחות נפשך והמעורב במזג רוחך	38774
(יחוד המעשה פ"ה), וכדי לגרש שונא שכזה, זקוקים לעבודה רבה ומאומצת ביותר.	38775
וברוח זו פירש הסבא זצ"ל מקלם את המשנה, הלומד זקן למה הוא דומה לדיו כתובה על נייר מחוק (אבות	38776
פ"ד), ופי' הסבא כי כל זמן שיש לאדם בלבו ובנפשו רשימות מן העוה"ז איננו ראוי לקבל ולקלוט	38777
רשימות התורה, צריך קודם כל למחוק את רשימות העוה"ז, שהוא בבחינת נייר מחוק, ולכן ישתדל האדם	38778
להיות במדריגה של הלומד ילד, שלא יניח שתחזור אליו רשימות העוה"ז ואז יצליח.	38779
אין אבידה כאבידת הזמן (מד"ש אבות), גם בפי ההמון נפוץ הפתגם זמן הוא ממון, ולפי מושגי ההמון יש	38780
לנצל את הזמן להשיג ממון, אשר באמצעותו הם ממלאים כל הצטרפותם ותאוותם בענין הגשמי, אבל הבה	38781
נראה איך היתה השקפת חז"ל על הזמן וערכו, אמרו חז"ל יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי	38782
העוה"ז (אבות פ"ד), ולפי מה שהוסיפו וביארו בעלי המוסר, שאפילו אם יצורפו כל תענוגי העוה"ז של	38783
	38784

כל הנבראים גם יחד מתחילת הבריאה ועד סופה, לא ישווה כל זה לשעה אחת של קורת רוח של עוה"ב,	38785
ועוד אמרו יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי העוה"ב, ובהתאם להשקפה זו, יכולים	38786
לעמוד על הערכת חז"ל את יוקר הזמן, ומה אפשר להשיג אם מנצלים כראוי את הזמן.	38787
ביותר מצינו כיצד העריכו חז"ל את יוקר הזמן של ימי הנעורים, באומרם משה קיבל תורה מסיני ומסרה	38788
ליהושע (אבות פ"א), ורש"י פירש ולמה נאמר ומסרה ליהושע, ולא לאלעזר ולפנחס ולא לשבעים זקנים	38789
המתנבאים במחנה, שלא רצה למסרה אלא למי שהיה ממת עצמו מנעוריו באהלי החכמה וקנה שם טוב	38790
בעולם, וזה יהושע שנאמר יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האוהל, ואע"פ שכתוב על פנחס תורת אמת	38791
היתה בפיהו עכ"ל.	38792
וכן כל המעלות שהיו בו שבגללן זכה לבריתי שלום, הוא הציל את כלל ישראל מכליון ר"ל, הרי למרות	38793
כל המעלות שהיו בו, אבל מכיוון שלא מצאנו עליו עדות שהיה ממת עצמו מנעוריו באהלי החכמה כמו	38794
שמצינו אצל יהושע, לא היה יכול לזכות שתמסר התורה על ידו, ימי הנעורים הם הקובעים בחיי האדם,	38795
ולכן בני תורה אשר זכו ללמוד ולקבל תורה בימי הנעורים, עליהם להכיר בזכות הגדולה אשר נפלה	38796
בחלקם, ולנצל את ההזדמנות שבאה לידם ולא לבטל ח"ו את הזמן הזה, שהוא החשוב ביותר בחייהם.	38797
וזאת עלינו לדעת כי אפילו אם האדם כבר זכה לידיעת התורה במידה רבה וגדושה, הרי בכל זאת אם	38798
איננו גודר את עצמו מנסיונות איננו יכול להיות בטוח בתורתו, ועיקר הנסיון בזמננו בכלל ולגבי בן תורה	38799
בפרט הוא, שרוצים להיות חיי נוחות ורווחה, ונהייה כזו עלולה לגרום לו שישכח את כל תורתו, כמו	38800
שמצינו בגמרא, אמר ר' חלבו חמרא דפרוגייתא ומיא דדיומסת קיפחו עשרת השבטים מישראל, רבי	38801
אלעזר בן ערך איקלע להתם אימשך בתרייהו איעקר תלמודיה, כי הדר אתא קם למיקרי בספרא, בעא	38802
למיקרי החדש הזה לכם (שמות י"ב), אמר החרש היה לבם, בעו רבנן רחמי עליה והדר תלמודיה (שבת	38803
קמ"ז).	38804
מי לנו גדול מר' אלעזר בן ערך שעליו מצינו במס' אבות כי הוא הגדול מבין חמשת תלמידיו של ר' יוחנן	38805
בן זכאי, והוא היה מכריע את כולם, ובכל זאת, אם איקלע לפרוגייתא ודיומסת ושם נמשך אחר יין המקום	38806
ומימיו, חיי תענוגים אלה גרמו לו שישכח את תלמודו עד כדי כך שלא יכול לקרוא כהוגן אפילו פסוק	38807
בחומש, כל שכן לאנשים כמונו, שאם תהיה לנו נטיה לחיי מותרות ותענוגים עלולים אנו לגרום לעצמנו	38808
לשכוח הכל, וחז"ל אמרו הרהורי עבירה קשין מעבירה (יומא כ"ט), לכן שומה עלינו להתחזק ולחזק את	38809
היסוד הזה של יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי העוה"ב, כל שכן מכל תענוגות	38810
העוה"ז. (נחלת אליעזר).	38811
	38812
מאמר שמ	38813
וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה (ויקרא כ"ג	38814
ט"ו).	38815
בספרים הקדושים רמזו על הקשר שבין ספירת ז' שבועות של העומר ובין ספירת ז' נקיים של הזבה (עי'	38816
בזהר אמור דף צ"ח וברעיא מהימנא שם), ענין שבעה הוא בנין הרוחניות שלמטה כמ"ש המהר"ל ז"ל,	38817
והוא גדר שבע הספירות התחתונות, וביאור הענין הוא שטומאת הזבה ענינה חטא בדקות והיא סרה ע"י	38818
תשובה, וע"כ צריכה שבעה נקיים, כי דרך החיזוק שמתרפאה במשך הזמן.	38819
על כן מי שמבקש לצאת מטומאה לקדושה צריך לביקורת ממושכת ומוכפלת שבעתיים, וזהו גדר ספירת	38820
שבעת הנקיים, פי' ימים שיהיו נקיים לגמרי מכל סיג טומאה, ושיהיו רצופים בזה אחר זה, באופן שאם	38821
תתגנב לביניהם טומאה כל שהיא צריך להתחיל הכל מחדש, רק כך אפשר לצפות לבנין חזק ושלם.	38822
וכן בגאולת מצרים, שענינה היציאה מרשות אחרת לרשותו של הקב"ה, הוצרכו בעלייתם לקדושה	38823
העליונה של מעמד הר סיני לספירת שבע פעמים שבעה, כדי לעיין בכל יום ויום שמא חדרה שוב הטומאה	38824
בעד איזה סדק שבלב, וזה מרומז באז"ל וספרה לה לעצמה, וההלכה שלמדו מזה שהיא נאמנת על עצמה,	38825
וטעם הדין בשורשו הוא משום שהבדיקה צריכה להיות בתוך עצמה בפנימיותה.	38826
וכן מצינו בספירת העומר וספרתם לכם, ובפרשה שם כתוב ממחרת השבת עד ממחרת השבת השביעית	38827
תספרו, וטעו בזה הצדוקים ופירשו שספירת העומר מתחילה תמיד ביום ראשון, ועוד קושי בפסוק	38828
שהשבת הראשון פירושו יום טוב, והאחרון עד ממחרת השבת השביעית פירושו שבוע, ובגמרא (מנחות	38829
ס"ה) מוכיחים בבירור שאי אפשר לפרש אלא כמסורת חז"ל, שספירת העומר מתחילה ממחרת יום טוב	38830
ראשון של פסח,	38831
אבל צ"ע, מדוע לא נכתב בפשיטות תחת שבת ראשון חג, ותחת שבת אחרון שבוע? אבל ברור שהתורה	38832
מרמזת בזה לתוכן הענין, ומלת שבת מרמזת על השבת הטומאה, כמו שעל הזבה להיות בטוחה בכל יום	38833
שהושבתה ממנה הטומאה טרם תתחיל לספור הלאה.	38834

ענין קרבן העומר על פי ההלכה בא להתיר את החדש בגבולים, וגדרו לפי הפשט שיתן ישראל ראשית	38835
קצירו אל ה', והשאר הותר ע"י זה שיאכלנו וישתמש בו לצרכיו, אבל על פי פנימיות המצוה מלמד לנו	38836
קרבן העומר, שאין לנו להשתמש בעוה"ז אלא ככלי לעבודת ה', כי כל העולם כולו להשי"ת הוא, ואין	38837
להשתמש בו כי אם לעבודתו, וזהו הגדר הפנימי של ממחרת השבת, שהוא השבת רשות הטומאה	38838
מהעולם, וכשמצליחים לעורר בקרבנו את השאיפה להשיב הכל אליו ית', הרי עלינו לבדוק בכל יום אם	38839
לא אבדה ממנו נקודה כל שהיא מהשאיפה הטהורה לעלייה.	38840
וגדר שתי הלחם שציותה התורה להביא בחג השבועות, הוא השגת מדרגת קבלת התורה, ועל כן נקראו	38841
מנחה חדשה, כי כל השגה בכל מדרגה היא חדשה לגמרי, עולם אחר ממש כלפי המדרגה שלמטה ממנה,	38842
בעניני העוה"ז כתוב אין כל חדש תחת השמש, כי כאן לא שייך כלל דבר חדש, כל התאוות שוות וכל	38843
הישגים הגשמיים מדה אחת להם, כאשר יתמיד האדם בתאוה תהיה לו לזרא, רק ברעבונו ישכח ויחשוב	38844
שחידוש לפניו, דבר זה הוא גילוי גדול שמבאר את אמיתות האמונה ומתיקות עבודת ה'.	38845
ברוחניות בכל נקודה של עלייה מוצא האדם את עצמו בעולם חדש שאין בו שיווי ודמיון למה שקדם לו,	38846
ולא לחוויות של כל אדם אחר, נקודת בחירה זאת שמתגלה לפניו ברגע זה תוך כדי עבודתו, היא נקודה	38847
שלא ניתנה מקודם לכל בריה ולא נתן עוד, בחירת כל רגע ורגע תכלית אחרת לה, שתוכל להשתלם רק	38848
ע"י אדם זה לבדו בכל הבריאה כולה, ורק הוא המחדשה עכשיו בבחירתו החופשית, וגדר זה הוא הנקרא	38849
בתורה מנחה חדשה, שזוכים לה אחר השבת הטומאה בעבודה צרופה ומזוקקת. (מכתב מאליהו ח"ב	38850
24).	38851
	38852
מאמר שמא	38853
וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאתכם את עמר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה (ויקרא כ"ג	38854
ט"ו).	38855
וספרתם לכם זהו שאמר הכתוב יראת ה' תוסיף ימים (דב"ר פ"ט א'), וכתב אור החיים הק' והלא מאחר	38856
שאינו יודעים אם יכולים אנו לגמור ספירת העומר שהם חמישים יום איך אנו מונים? זהו שאמר	38857
הכתוב יראת ה' תוסיף ימים, בהיות המצוה הזאת מכנסת בכ יראת שמים, תוסיף חיים ותזכה לגמור כל	38858
הימים.	38859
מעשה באחד שיצא מסעודת מילה ופגע עם מלאך המות והיה שוחק ומרקד, אמר לו מפני מה אתה שוחק?	38860
אמר לו מפני ששמעתי לאבי הבן ההוא אשר אתה יצאת משם עכשיו, ואומר שרוצה לסתור (להצניע)	38861
חבית של יין ששתי ממנו בסעודת המילה, לשנות בימי חתונת בנו הנימול הזה, והייתי משחק מאחר שכל	38862
יום ימות אבי הבן הזה, אמר וכי אתה יודע מתי ימות האדם? אמר לו כן! אמר לו עשה לי חסד להראות לי	38863
פנקסיד, אמר לו אין אתה כתוב בספרי, אמר לו ולמה? אמר הכתוב עליך יראת ה' תוסיף ימים.	38864
תרח חי שנים ארוכים יותר מאביו נחור לזה הסמיך חיות תרח ליציאתו עם אברם, להודיעך מי גרם לו	38865
אריכות ימים הללו מצד ויצאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען, זכה והוסיפו לו על חייו הקצובים לו	38866
מעולם העליון, ואפשר שיותר שנים קצבו לו ממה שחי אם היה משלים כוונתו ללכת ארצה כנען, והוא לא	38867
השלים נדרו ובא עד חרן וישב שם, לזה לא השלים שנותיו (אור החיים הק').	38868
וכעין זה כתב הספורנו ז"ל, וימת תרח בחרן ולא השתדל להשיג מה שכוונו להשיג בנסעם מאור כשדים,	38869
ולא בא כלל אצל אברהם בהיותו בארץ כנען ובקראו שם בשם ה' עם כל גדולת שמו אז, והפך זה עשה	38870
לוט זמן מה, ולכן זכה הוא וזרעו בחלק מה ממתנות אברהם, ולא זכו לזה שאר צאצאי תרח הקרובים	38871
לאברהם כמוהו או יותר עכ"ל.	38872
ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו (שלח י"ד), וכתב האוה"ח הק', זכה כלב שנקרא עבד ה' כמשה	38873
רבינו ע"ה, הוסיף עוד לומר מלבד המעלה הנזכר עוד, והביאותיו אל הארץ אשר בא שמה פי' להתפלל על	38874
עצמו, וכאן רמז התעצמותו עד שמילא אחרי ה', וכוונתו הטובה זו היא שמלבד שלא נכנס בגדר הגזירה,	38875
אלא הבטיחו בחיים, שהגם שהיה בן ארבעים שנה אז וגזר ה' שישבו ארבעים שנה במדבר, הבטיחו	38876
שיחיה עד בואו שמה והוא והבאתיו, הרי הובטח בחייו ארבעים שנה מה שלא נעשה לשום צדיק בעולם.	38877
ואולי כי לזה הקדים לקרותו עבדי, לומר שהגם שיועידהו הבטחת החיים ארבעים שנה, לא יזור אחר	38878
מעבודת השם לצד שיארץ יום קצו, וכבר פירשתי במעשה חזקיה שהוסיף לו ה' ט"ו שנה, שנשאלתי ישוב	38879
מאמרם ז"ל שהשיב ה' לדוד כששאל ממנו הודיעני ה' מדת קצו ומדת ימי, ואמר לו גזירה היא מלפני	38880
שאינו מודיעין לו לאדם קצו, ולמה הודיע ה' לחזקיה?	38881
והשבת, כי דוקא קץ שהאדם מביא עמו החרון, דכתיב אם חרוצים ימיו, אבל תוספות ימים לא נכלל	38882
בכלל גזירה זו, וחפץ ה' להודיע על דרך שאמרו בגמרא בפסוק לדעת כי אני ה' מקדשכם, שהנותן מתנה	38883
לחבירו צריך להודיעו, לזה מודיע ה' חסדו כשמוסיף ימים על ימי אדם, והוא מאמר והביאותיו, וכן תמצא	38884

שומר הכתוב ביהושע (סי' יד) ויאמר אליו כלב, ועתה הנה החיה ה' אותי כאשר דיבר והם דברינו עצמם עכ"ל. (מעייני החיים).	38885
	38886
	38887
מאמר שמב	38888
וספרתם לכם ממחרת השבת שבע שבתות תמימות תהיינה (ויקרא כ"ג ט"ו).	38889
תכלית כל דבר היא להיות כלי לקדושה, וכשאדם משתמש בו לתכליתו, הרי הדבר הוא מתעלה	38890
ומתקדש, וכשאינו מגיע לתכליתו טומאה מתפשטת עליו, ככל אשר הקדושה גבוהה יותר הטומאה גרועה	38891
יותר, המת הוא אבי אבות הטומאה (רש"י פסחים י"ד:), מפני שתכלית גוף האדם היא המעולה ביותר,	38892
להיות מרכבה לנשמה הקדושה, וזו נתבטלה במיתתו, ומעין זה גם טומאת הנידה.	38893
ישראל בגלות כיון שאין זו תכליתם הם בבחינת טומאה, וכן מצאנו שבגלות מצרים הגיעו למ"ט שערי	38894
טומאה, הזמן שבין יציאת מצרים לבואם אל מדבר סיני בחודש השלישי, היה זמן ההכנה למתן תורה,	38895
וכבר כתב המהר"ל ז"ל שתקופה זאת היא כנגד שלושה חדשים של הבחנה שמצריכים לגיורת, וכן כנגד	38896
שלושת החודשים שהוצרכה רות להמתין עד שנישאה לבוועז, ועיין מה שכתבנו במקום אחר על הדמיון	38897
בין ספירת העומר שציותה תורה בשבועות אלו, לספירת שבעה נקיים של הזבה.	38898
והנה הר"ש אלקבץ ז"ל בספרו ברית הלוי הקשה, מדוע מתו תלמידי רבי עקיבא דוקא בימי הספירה	38899
(יבמות ס"ב:)? הלא חטאם שלא נהגו כבוד זה בזה ודאי נמשך זמן רב קודם לכן, וביאר הוא ז"ל שכל רב	38900
הלומד עם תלמידים משפיע להם מנשמתו היינו מעצם מהותו הרוחנית, אשר על כן נקראו התלמידים	38901
בנים, ואם התלמידים מתאחדים כראוי אז השפעתו באה לתכליתה, כי רק בהצטרפות כולם יחד השפעתו	38902
מאירה בהם בכללותה.	38903
ידוע שכל תלמיד נוטל רק ניצוץ אחד מהשפעת רבו, היינו אותו ניצוץ השייך למהות נשמת התלמיד,	38904
וממילא רק בהתכללותם יחד נשלמה השפעתו, אבל אם התלמידים מתפרדים זה מזה בהתנהגותם מאבדים	38905
הם את השפעת רבם, ונשארה ההשפעה ערירית מבלי בוא אל תכליתה, וזה מצב מסוכן כמ"ש לעיל.	38906
	38907
והנה תלמידי רבי עקיבא עם כל גדלותם, לא נהגו כבוד זה בזה כראוי וע"י זה נתפרדו זה מזה, וממילא לא	38908
נתנו להשפעת רבי עקיבא רבם לבוא אל תכליתה, וכשהגיעו ימי הספירה שבהם מתנוצצים האורות של	38909
ההכנה למתן תורה נסתכנו ומתו, כי מי שרואה אור הקדושה מתנוצץ ואינו מתאמץ לזכות בו ולהתעלות	38910
על ידו, אלא דוחהו ונשאר בקטנותו, בודאי זה קטרוג גדול המביא את האדם לידי סכנה.	38911
אנו משתוממים על החורבן הנורא שפקדנו בדורנו, ואנו שואלים לעצמנו, על מה עשה ה' ככה, מה חרי	38912
האף הגדול הזה, אבל נתבונן נא, כל התקופה שקדמה לחורבן היתה זמן הקלת שעבוד הגלות מעל עם	38913
ישראל, עוד לפני מאה וחמשים שנה היו כל ישראל כמנוודים ומתועבים בין יושבי תבל, ורק בדורות	38914
האחרונים התחילו הגויים להקל עולינו ולהתחיל להשוות את זכויותינו ודינינו למצבם הם.	38915
ובשנים האחרונות כבר התחילו לדבר אודות ארץ ישראל ועל אפשרות נתינתה לנו למקום מושב ומנוחה,	38916
אותם הגויים אשר מלפנים היינו אצלם ללעג ובוז ונחשבנו בעיניהם כפחותים שבפחותים, והרי גם אצלם	38917
ארץ ישראל היא ארץ קדושה, ועם כל זאת נתן ה' בלבם לחשוב שיתנוה לנו.	38918
ברור הוא שתקופת האמנציפציה היתה מזומנת מאת השי"ת לשמש לנו הכנה לביאת המשיח, ולצורך זה	38919
הוקל עול הגלות מעלינו, כי ההכנה לימות המשיח דורשת מאתנו עבודה רוחנית רבה כדי להגיע למדרגת	38920
הגאולה, ומצב של צרות תכופות והשפלות תדיריות אינו מסוגל להשגת דחף העלייה הנדרש, נמצא	38921
שההארה החדשה הזאת וההקלה במצבנו באו כדי שנשתמש בהן לצורכי הקדושה, וכיון שהפכנו את	38922
המטרה ובמקום להכיר את הרמז מלמעלה, להתכונן לגאולה מתוך שמחה והרחבת הדעת, השתמשנו במצב	38923
החדש להתערב בגויים וללמוד ממעשיהם, הרי ארבה לנו הסכנה הידועה של הכנה לקדושה שאינה באה	38924
אל תכליתה כמו שביארנו לעיל.	38925
וזה שלא היה החורבן אלא עכשיו, אף שתהליך ההתבוללות היה הולך וגובר כבר זמן ארוך, מפני	38926
שהקב"ה מאריך אפו ואינו מביא את הפורענות אלא לאחר שנתמלאה הסאה, ואין עוד תקוה שההשפעה	38927
תביא לידי תיקון, וכן מצינו במקדש ראשון שעמד זמן רב, ועדיין היו בו עשרה נסים אף לאחר שהעמיד	38928
מנשה צלם בהיכל, ואם לאחר החורבן הנורא ממשמשת ובאה שוב תקופה של חסד, אל לנו לשנות	38929
באולתנו אלא נכיר את הרמזים מלעילא, ונאחזו בהארה לשוב בתשובה גמורה. (מכתב מאליהו).	38930
	38931
מאמר שמג	38932
וספרתם לכם ממחרת השבת שבע שבתות תמימות תהיינה (ויקרא כ"ג ט"ו).	38933

שנינו באבות (פ"ו מ"ה), במ"ח דברים התורה נקנית, ידוע מ"ש הגר"ח ז"ל שאפשר להשיג בתורה רק	38934
לפי ההכנה במעלות שהתורה נקנית בהם עכ"ד, והיינו שכמו שבכל דיני קנין שבתורה אין קונים הדבר	38935
אלא בקנין שנתפרש בו ולא זולתו, כך הוא בתורה דהלכה היא דכך הוא קניינה, ובלא"ה הרי הוא כנפל	38936
עליה או פירס טליתו עליה במציאה דלא עשה כלום, ודבר זה שייך בכל המעלות שנשנו שם, אף באלה	38937
שלפי הנראה בעינינו אין להם יחס טבעי לקניית התורה.	38938
ומבוארים שם כל המעלות וטהרת הנפש וישרות בהשקפות והנהגה, וכמה שיחסר בהם כך יחסר בהשגות	38939
התורה, גם לא תתקיים התורה אצלו וגם יחסר לכוון אל האמת שצריך לזה ס"ד מיוחדת, וכמ"ש ז"ל	38940
(סנהדרין צ"ג:): וה' עמו שהלכה כמותו, כי התורה נקראת אמת וצריך למעלות הנפש כדי שתתקיים	38941
התורה אצלו, נתבונן לפי זה בייקרת ערכו, כי מלבד שהן עצמן הן גופי תורה ועיקרי השלמות, הנה	38942
התורה נקנית בהם ועל ידה באים לכל המעלות ביתר שאת ויתר עז.	38943
מבואר בראשונים דימי הספירה נקבעו לקנות המעלות הללו, כתב החינוך (מצוה ש"ו) בשורש מצות	38944
ספירת העומר, העיקר והסיבה שנגאלו ויצאו ממצרים, כדי שיקבלו התורה בסיני ויקיימוה, ומפני כי היא	38945
עיקרן של ישראל ובעבורה נגאלו, נצטוונו למנות ממחרת יו"ט של פסח עד יום נתינת התורה, להראות	38946
בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף ללבנו כעבד ישאף צל ע"כ.	38947
והנה ישראל הכינו את עצמם בזמן ההוא לקבלת התורה, וכן לדורות אנו מחויבים לספור הימים עד זמן	38948
מתן תורה, ולהכשיר עצמנו בהמעלות הללו, ואחרי שנקבעה ההכרה ביסודות האמונה וההשגחה בגלויים	38949
של יציאת מצרים, מתחילה הספירה לקנין והתחזקות במעלות התורה, ואמרו ש"מ"ט ימים מכוונים כנגד	38950
מעלות התורה, מ"ח ימים כנגד מ"ח מעלות ויום מ"ט לחזרה עליהם וגם הם מכוונים כנגד מ"ט שערי	38951
בינה, וכנגד מ"ט פנים שבתורה כמפורש בירושלמי (סנהדרין פ"ד ב'), שעל כל דבר ודבר הראה הקב"ה	38952
למשה מ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא.	38953
והנה חסרון במעלות שהתורה נקנית בהן הוא לא רק חסרון שלילי, שלפי מדת החסרון יחסר לו בקנין	38954
התורה, אלא שזהו חסרון חיובי ופועל גורם לאבד התורה ולחסרה, ואפילו מה שכבר השיג מאבד אם ירד	38955
ממעלותיו כמבואר בפסחים (ס"ו ב'), כל המתיהר אם חכם הוא חכמתו מסתלקת, ומביא מהלל שהתחיל	38956
לקנטרן ועי"כ נעלמה ממנו הלכה, והנה בודאי הקינטור היה בכוונה טהורה לש"ש, שהוכיחם על שלא	38957
שמשו את גדולי הדור, ואדרבה מתוך ענוה אמר זאת שהצטער על שהוכרח הוא לישב בראש, מ"מ היה	38958
כבר בזה חסרון כל שהוא במדת הענוה, שהיה בזה ניצוץ של יוהרא וזה גרם שנתעלמה ממנו הלכה.	38959
וכן אמרו שם כל הכועס וכו' מנלן שנאמר ויקצוף משה, והנה בקצפו של משה היה ענין תוכחה נוראה	38960
מאד וכדכתיב (במדבר ל"א), הן הנה היו למסור מעל בה' בדבר פעור, והיה זה אהבת השי"ת ומצד אהבת	38961
ישראל לשמור על כלל האומה, מ"מ גרם זה שתתעלם ממנו הלכה, הרי דחסרון ופגם דכעס שהוא פגם	38962
בענוה גורם לאבדן התורה, ולפי זה הדרך לקנין התורה הוא רק בקניית המעלות, וכל מה ששיג יותר	38963
שלמות במעלות ישיג יותר בקנין תורה, ולהיפך כל חסרון במעלות הוא חסרון פועל וגורם איבוד לתורה	38964
שכבר השיג.	38965
ובגמ' יבמות (ס"ב ב'), כ"ד אלף תלמידים היו לו לר"ע, וכולם מתו בין פסח לעצרת בשביל שלא נהגו	38966
כבוד זה בזה, והיה העולם שמם עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנה להם, ועל ידם הוחזרה התורה,	38967
והנה לא היה בהם שום חטא רק זה שלא נהגו כבוד זה בזה, ולפי גודל ערך קדושתם היה בזה פגם כל	38968
שהוא באחת מהמעלות שהתורה נקנית בהם, ואפשר שהיה חסר בדקדוק חברים לפי מעלתם.	38969
ואפשר שהחסרון היה במעלת נושא בעול עם חבירו ומכריעו לכף זכות, דהחיוב להכריע לכף זכות אינו	38970
רק הכרעת המעשים שעשה, אלא גם להכריע סברת חבירו לכף זכות, או אולי היה כאן פגם כל שהוא	38971
באוהב את המקום אוהב את הבריות, ונגזר עליהם להיפטר באותו פרק, זמן שנועד לחיזוק במעלות קניני	38972
התורה, לפי שחסר להם לפי עוצם קדושתם ההכנה לתורה שתהיה בתכלית הקדושה, וע"כ נשארה	38973
אבילות לדורות, שיתכן שנתמעטה עי"ז מדרגת התורה עד היום.	38974
חזינון מכאן מלבד גודל התביעה שהקב"ה מדקדק עם צדיקים כחוט השערה, גם שבגלל חסרון קצת	38975
במעלות שהתורה נקנית הפסיד עם ישראל כולו, והיה העולם שמם שנשתכחה התורה, והרי נאבד כ"כ	38976
הרבה תורה והיה הפסד לדורות, והכל משום שמחסרון במעלות לא נתקיימה התורה, ומוכח שם בגמ' דלא	38977
נשתלשלה התורה להימסר על ידם שלא נתקיימה תורתם, הרי שחסרון בפרט אחד מאחת המעלות בין	38978
אדם לחבירו, גורם לאבד מן העולם לדורות כ"כ הרבה תורה.	38979
ואפשר דהיה רצון ההשגחה שתימסר התורה לדורות ע"י רבותינו שבדרום, שלא היתה עליהם התביעה	38980
בענין זה, ותתקיים התורה בישראל ע"י תורה הנלמדת בשלמות הנפש בכל הפרטים, בלא שום פגימה ולו	38981
דקה מן הדקה, הרי דאף בגדולי עולם שזכו להיות תלמידי ר"ע, ואחרי יגיעתם ועמלותם הגדולה בתורה,	38982
ומדרגתם העצומה דמוכח דהיו בסוג תנאים, מכל מקום נאבד הכל ע"י חסרון מעט באחת מהמעלות ולא	38983

נתקיימה תורתם, ויש להתבונן ולהתפעל עד כמה שצריך להשתדל בישרות ההנהגה וההרגשים, באשר אין לשער כמה יזכה לקיום תורה ולהשיג בה.	38984
והנה אילו התקיימו תלמידי ר"ע הרי היתה המשכת התורה לדורות ע"י כולם, ועכשיו כל לימוד התורה עד ביאת הגואל הוא מתורת רבותינו שבדרום, וזכו רבותינו שבדרום שתתקיים תורה על ידם לדורי דורות, והם החוליה בשלשלת מסירת התורה מדור דור, ואמרו חז"ל (ירושלמי סוף ברכות), אם ראית דור שמתרפה בדברי תורה עמוד והתחזק ואתה נושא שכר כולם, והגדר דנתקיים רצון הבורא בבריאה על ידו, ועל דבר זה הוא האמור בפנחס שכיפר על בני ישראל בקנאו לה', כי הוקם כבוד ה' במעשה שלו.	38985
ולפי מצב הדורות הנוכחי כמה צריך להתחזק וכמה יש להרויח עד לאין שיעור, ולא רק בקיבול שכר אלא שמציאות הדבר עצמו יגדל לאין שיעור כמאה"כ (שמואל א' ג'), ודבר ה' היה יקר בימים ההם אין חזון נפרץ, וכמו בכל דבר שערך הדברים עולה ומתייקר לפי מיעוט מציאותם, כש"כ כשהם מוכרחים לקיום העולם ממש, וכתב אם בחוקותי תלכו ואמרו בתו"כ שתהיו עמלים בתורה, הקב"ה מתאוה שיהיו ישראל עמלים בתורה להגיע אל האמת שבתורה, ואשרי מי שממלא תאוותו ורצונו של הקב"ה לעמול בתורה, ומתעמל בהמעלות של קנין והשגת תורה. (משנת רבי אהרן).	38986
	38987
	38988
	38989
	38990
	38991
	38992
	38993
	38994
	38995
	38996
	38997
	38998
מאמר שדמ	38998
וספרתם לכם ממחרת השבת שבע שבתות תמימות תהיינה (ויקרא כ"ג ט"ו).	38999
הנה על ידי זה שסופרים ספירת העומר שבעה שבועות עד לעצרת, קוראים את היום טוב חג השבועות, וכן אנו אומרים בתפלה ותתן לנו את יום חג השבועות הזה זמן מתן תורתנו, ויש להתבונן טובא למה אין אנו קוראים את חג הזה זמן מתן תורתנו? ועוד מאי שייכות ספירת העומר בשבועות אלו לקבלת התורה, ואף מקדימים ומזכירים את חג השבועות לזמן מתן תורתנו? והלא ענין זה של וספרתם לכם מפורש בתורה שהוא ענין אחר לגמרי, כמ"ש עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה', ולא נזכר ענין קבלת התורה כלל.	39000
	39001
	39002
	39003
	39004
	39005
	39006
	39007
	39008
	39009
	39010
	39011
	39012
	39013
	39014
	39015
	39016
	39017
	39018
	39019
	39020
	39021
	39022
	39023
	39024
	39025
	39026
	39027
	39028
	39029
	39030
	39031
	39032
	39033

טעם מרגישים בני אדם ביין, בא שני ואומר לו טעם חמוץ אתה יודע ואומר הן, טעם מתיקות אתה ג"כ יודע והוא אומר הן, אם תערב כך וכך אחרים של חמיצות וכך וכך מתיקות תדע טעם היין, הרי מובן שכל הסבר זה עדיין לא יבהיר לו לדעת טעם יין בכלום, מה שאין כן כשימזגו לו כוס יין וישתה, שוב אין צריך לשום סברות והוא כבר יידע על בוריו טעם היין.	39034 39035 39036 39037
וכן המכוון במה שאמר התנא פת במלח תאכל אשריך וטוב לך, אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב, ואם תשאל איך אפשר בדברים הללו שיהיה אשריך בעוה"ז, התשובה היא אם אתה עושה כן, כי ודאי אי אפשר להסביר לאדם בשום אופן מהות התענוג והעידון, אשר ימצא מי שעמל בתורה אחרי אכילת פת במלח ומים במשורה, אבל אם אתה עושה כן תראה בחוש ותרגיש בעצמך, כי אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב, ובכזה במעלה הראשונה שתורה נקנית בתלמוד!	39038 39039 39040 39041 39042
בשמיעת האוזן, בפשטות שילמוד בקול כדי שישמעו אזניו מה שמוציא בפיו, אבל יש לפרש עוד, כי יש אנשים שהם מתמידים ועמלים בתורה, אבל אינו מסוגל לשמוע מאחרים ולהיות דבק עם חברים בלימודו, רק מכונס בתוך ד' אמותיו לבדו, אדם זה לא לבד שהוא נענש על זה נוראות, גם לימודו אינו עולה לו ולא מצליח כלל, כי לא קנה אותה בשמיעת האוזן לשמוע סברת חבריו, וזה פשוט גם בדרך הטבעי כי האדם קרוב אצל עצמו, ומשוחזר להבין כל אשר עולה על רוחו, ולכן לא יוכל לברר דבר לאמיתו אם לא ישמע דעת זולתו, וכל זה כלול בהמעלה השניה שהתורה נקנית בשמיעת האוזן.	39043 39044 39045 39046 39047 39048
והנה רוב המעלות אשר נמנו כאן הוא בין האדם לעצמו, בכינת הלב, באימה, ביראה וכו', אבל יש במ"ח דברים אלו גם מעלות שעיקרם בין אדם לחבירו, כגון נושא בעול עם חבריו, מכריעו לכף זכות, מעמידו על האמת, למדים אנו מזה שהנושא בעול עם חבריו הנזכר במ"ח דברים אלו, לא לבד שהם מדות טובות כשלעצמם, אלא שהם מועילים לאדם לקנות התורה שלומד להבין אותה יותר, לסעדו ולתומכו בסברא ישרה ולהוסיף חכמה ודעת, כי ישרים דרכי ה' (לב אליהו).	39049 39050 39051 39052 39053 39054
מאמר שמה	39055
וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה (ויקרא כ"ג ט"ו).	39056 39057
כתב בספר החינוך מצוה ש"ו, שמצות ספירת העומר היא הכנה לקבלת התורה, וזמנה הוא מפסח, כי לאחר שהקב"ה גילה לבניו את אחדותו והשגחתו ויכולתו ביציאת מצרים כמ"ש הרמב"ן, החל ענין מתן תורה שהיא הגאולה העיקרית ומאז חלה חובת ההכנה, בשני מקומות נוספים מצאנו מצות ספירה, לענין זב וזבה שסופרים שבעה נקיים ומיטהרים, וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר (ויקרא כ"ח), ולענין שנת היובל שסופרים שבע שמיטות ומקדשים יובל, וספרת לך שבע שבתות שנים וקדשתם את שנת החמשים. הזב והזבה כשסופרים את שבעת הימים הם סופרים שבעת ימי טומאה, נמצא שהדרך להשיג טהרה, הוא דוקא ע"י ספירה של טומאה, עצם הידיעה שהוא טמא הוא המכשיר של השגת טהרה וע"י שבעת ימי הספירה, הרי הוא משריש בעצמו כי עדיין אינו טהור, ומגביר בעצמו את התשוקה להיטהר ולכן הוא נטהר.	39058 39059 39060 39061 39062 39063 39064 39065 39066
כתב המהר"ל שמספר שבע מורה על דרך הטבע ושמונה למעלה מדרך הטבע, תינוק נימול לשמונה כי ברית מילה מרומם את ישראל למעלה מדרך הטבע, ולכן גם ביום השמיני עצרת תהיה לכם יום שבו הקב"ה מייחד את ישראל מאומות העולם, נמצא שספירת שבעה נקיים הוא ענין השייך לדרך הטבע, בתורת הכנה לטהרה גנוז גם הגילוי על שורש הטומאה, הסופר שבעה נקיים אומר בחדא מחתא כי עדיין אינו טהור, והטעם שאינו טהור כי דרך הטבע גורם לטומאה, ורק ביום השמיני הוא ענין של למעלה מדרך הטבע יטהר.	39067 39068 39069 39070 39071 39072
כספירת שבעה נקיים כך ספירת שבע שבתות שנים כהכנה לשנת היובל, שהרי שנת היובל היא גם השנה שבו מכריזים על הפקעה מדרך הטבע, שנת היובל מגלה כי אין לו לאדם כלום יותר ממה שנתן לו הקב"ה, קבלת התורה גם היא זקוקה להכנה, אדם שמגיע לחג השבועות ללא הכנה כל שבעה שבועות, הריהו כאומר שהזמן שבין פסח לשבועות הוא ללא צורך, ומיד לאחר יציאת מצרים היה כבר ראוי לקבלת התורה.	39073 39074 39075 39076 39077
התורה מצוה על הכנה לקבלת התורה, כי ללא הכנה אי אפשר לזכות לתורה, ומה היא ההכנה לקבוע בעצמו כי עד יציאת מצרים היו שקועים בטומאת מצרים מ"ט שערי טומאה, אמנם את ההתחלה של היציאה מן הטומאה עשה הקב"ה ביציאת מצרים, אבל קבלת התורה זקוקה לעבודת האדם וספרתם לכם, כי עדיין אינכם ראויים לקבלת התורה עד שתפקיעו עצמכם משבעה שבועות, ואז תזכו לקבלת התורה שהיא גם למעלה מדרך הטבע.	39078 39079 39080 39081 39082

מספרים הק' ידענו שמקום המחשבה הוא הקודש קדשים שבאדם, האדם הוא עפר מן האדמה שהכניסו בו	39083
נשמה רוחנית, והחומר הקרוב ביותר אל הרוחניות הוא המחשבה, ומקום המחשבה של האדם הוא מקום	39084
האדם כולו, ואדם שרוצה לבחון את עצמו באיזה מקום הוא עומד, יוכל למצוא זאת ע"י שיתבונן לאיזה	39085
מחשבה הוא מתפנה כשאינו עסוק, אם מחשבתו ריקנית אות הוא שריקן הינהו, ואם ח"ו גרוע מזה הרי	39086
שם מקומו!	39087
המחשבה במעשי המצוות, היא המחלקת בין הדרגות השונות של המצוה, ואפילו למאן דאמר מצוות אין	39088
צריכות כוונה, שמעשה המצוה לעצמה יש בכוחה לפעול ולהשפיע על האדם, גם למאן דאמר זה יש חילוק	39089
דרגות בחשיבות המצוה, הנחת תפלין של בן י"ג ויום אחד והנחת תפלין של גאון וגדול בישראל היא אותה	39090
מעשה הנחת תפלין, ומה מבדיל ביניהם? המחשבה! וכפי שמזכך עצמו מתדבק יותר ויותר במחשבתו,	39091
ומעלה בזה את כל מעשי מצוותיו למדרגות גבוהות יותר.	39092
מצוה שהיא מיוחדת למחשבה היא מצות ספירת העומר, שהיא מצוה של הכנה שהרי אין הכנה אלא	39093
מחשבה, ומעשה ספירה היום כך וכך לעומר ללא מחשבה, אין בה משום הכנה ולא כלום, ימי הספירה	39094
מלמדים על ערכה של המחשבה, ואשר אסור לו לאדם למצוא קורת רוח בזה שעושה מעשי מצוות גרידא.	39095
בכל מעשי המצוות מצאנו שנחלקו אם צריך כוונה או אין צריך כוונה, אבל בתפילה כולי עלמא לא פליגי	39096
שאמירה בעלמא לא שמה תפילה, כי תפילה היא עבודה שבלב, ואעפ"כ גם בתפילה עצמה קיימות	39097
מדרגות לפי גודל המחשבה, מעתה נתבונן בגודל העוון של מי שמפנה את לבו בתפילה למחשבות אחרות,	39098
הנה להפסיק באמצע תפילת שמונה עשרה בשיחה בטילה מובן לכל כי זה עוון נורא, שהרי הוא עומד	39099
באמצע תפילתו לפני המלך, כלום יש הבדל בין דיבור לבין מחשבה כשעומד לפני המקום, הרי מחשבה	39100
כדיבור דמי.	39101
יתירה מזו, עיקר מקום גידולו של אדם היא המחשבה, כפי שמעמיק יותר במחשבתו, הוא מתדבק יותר עם	39102
אותיות התורה שהוא לומד, ואע"ג ששכר תורה מקבלים גם על דברי תורה בעלמא, ואפילו נאמרים	39103
בשיבוש כמ"ש (מדרש שיר השירים פ"ב י"ג), ודגלו עלי אהבה, א"ר אבא אפילו ע"ה שקורין לאהבה	39104
איבה כגון ואהבת ואייבת, אמר הקב"ה ודגלו עלי אהבה ודילוגו עלי אהבה, ובספרים כתבו עצה להולך	39105
בדרך ואינו יודע ללמוד יחזור על אותיות הא"ב, זוהי המידה הפחותה שבתלמוד תורה, וכל שמתעמק	39106
במחשבתו, יותר הוא מתדבק אל התורה, וכפי גודל הכוונה שיכוין בספירת העומר, לידע כמה הוא עדיין	39107
טמא, וכמה הוא צריך להשתוקק אל הקדושה, כך יכין עצמו יותר לקבלת התורה. (מערכי לב).	39108
	39109
מאמר שמו	39110
וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהינה (אמור כ"ג	39111
ט"ו).	39112
חז"ל פירשו שממחרת השבת היינו ממחרת יום טוב ראשון של פסח, ויש להבין מדוע כינתה התורה את	39113
הפסח בשם שבת, ומבאר המהר"ל מפרג ז"ל, שהשבת הינה השלמת הבריאה כמ"ש ויכלו השמים והארץ	39114
וכל צבאם, והשבת הינה גם נפש הבריאה כמ"ש וכיום השביעי שבת וינפש, ומשום כך אנו אומרים	39115
תפילת נשמת כל חי בשבת, אלא שעד שלא יצאו ישראל ממצרים וטרם נעשו לעם, היתה השבת חסרת	39116
שלימות, ורק כשנעשו לעם ששומר את השבת ומקבל את מתנתה, רק אז הושלמה השבת ועימה הבריאה	39117
כולה, משום כך נקרא יום יציאתנו ממצרים בשם השבת.	39118
אך עדיין עלינו להבין, הלא חג הפסח ויום היציאה ממצרים מוזכר בתורה פעמים רבות, ומדוע דוקא כאן	39119
רמזה לנו התורה ענין זה, בתוך מצות ספירת העומר אשר בה נזכר חג הפסח רק בדרך אגב? ועוד הלא	39120
מצות הספירה ענינה הוא הכנה למתן תורה כפי שמבאר החינוך במצוה ש"ו, שע"י הספירה אנו מראים	39121
שכל חפצנו הוא להגיע לחג השבועות ומתן תורה, א"כ מדוע התורה תולה ספירה זו בקציר העומר	39122
(דברים ט"ז)?	39123
והנה במצות קרבן העומר (מצוה ש"ב) כותב החינוך, משרשי המצוה כדי שנתבונן מתוך המעשה בחסד	39124
הגדול שעושה השם ברוך הוא עם בריותיו, לחדש להם שנה שנה תבואה למחיה, לכן ראוי לנו שנקריב לו	39125
ממנה, למען נזכור חסדו וטובו הגדול טרם נהנה ממנה, ומתוך שנהיה ראויים לברכה בהכשר מעשינו	39126
לפניו, תתברך תבואתנו וישלם חפץ ה' בנו שחפץ מרוב טובו בברכת בריותיו.	39127
אך לא די בכך שאנו מכירים שהשפע הגשמי מאת ה' הוא, עלינו להכיר גם שכל מטרת הגשמיות היא אך	39128
ורק עבור הרוחניות, ובדרך זו מבאר הרש"ר הירש זצ"ל את מצות ספירת העומר, שמהותה וענינה הוא	39129
לא רק הכנה למתן תורה בצורה רוחנית, אלא שעבוד קציר התבואה להיותו כלי לעבודת ה' ולקיום	39130
התורה והמצוות, מיד בתחילת תקופת הקציר עלינו להשריש בקרבנו, שאין כל ערך לגשמיות אם איננה	39131
מהוה מטרה לרוחניות.	39132

נקודה זו רמוזה גם במצות ארבע כוסות בליל הסדר שהן כנגד ד' לשונות של גאולה, והוצאתי והצלתי	39133
וגאלתי ולקחתי, ולהלכה נפסק שאין להפסיק בין כוס שלישית לבין כוס רביעית (או"ח תע"ט), והרמז בזה	39134
היא שהכוס השלישית מכוונת כנגד גאולת הגוף וגאלתי אתכם בזרוע נטויה, והכוס רביעית כנגד ולקחתי	39135
אתכם לי לעם, ואין להפרידן זו מזו כי כל מטרת גאולת הגוף ממצרים היתה, אך ורק למטרה הרוחנית	39136
להיותנו לעם ה'.	39137
וכעת יכולים אנו להבין מדוע דוקא במצות ספירת העומר נקרא הפסח בשם שבת, משום שלהבדלת	39138
ישראל מן העמים ועשייתם לעם בגאולת מצרים, חסר עדיין את העיקר שהוא מתן תורה, אמנם כאן בפסח	39139
התחילה השבת נפש הבריאה, לקבל את שלימותה כדברי המהר"ל, מכל מקום תכלית השלימות היתה רק	39140
במתן תורה, ומכיון שתקופת ההשתלמות שלנו למתן תורה החלה בספירת העומר, על כן רמזה כאן התורה	39141
נקודה זו.	39142
נקודה נוספת במצות קרבן העומר מבואר בספה"ק, שקרבן העומר הקרב בפסח הוא מן השעורים שהם	39143
מאכל בהמה, ואילו הבאת שתי הלחם בחג השבועות היא מן החיטים, מפני שביציאת מצרים לפני עבודת	39144
ימי הספירה אנו בבחינת בהמה, וע"י העבודה וההתעלות בימי הספירה מגיעים אנו לבחינת אדם, א"כ	39145
עלינו לדאוג להיות בעליה מתמדת בימים אלו ימי הספירה, שבעה שבועות המכוונים כנגד שבעת רועי	39146
ישראל, מתחילים בחסד שבחסד ומסתיימים במלכות שבמלכות עליה מיום ליום, כל יום דרגה נוספת על	39147
יום אתמול עד המעלה של מלכות שבמלכות.	39148
במלה עומר נרמזים ג"כ ענינים חשובים לתקופה זו, שתי משמעויות יש לה בלשון הקודש, הראשונה	39149
לשון שעבוד כפי שנאמר והתעמר בו (דברים כ"ד), והשנייה לשון אסיפה ואגידה כמו מלאכת מעמר בשבת	39150
שהוא איסוף השבלים, בימי הספירה עלינו לשעבד את כל כוחותינו להשי"ת, ואף את עניני הגשמיות	39151
עלינו לשעבד להיות כלים לעבודת ה', וכמו כן עלינו לאגד ולאסוף את כל הימים הקדושים הללו לחטיבה	39152
אחת, למרות שכל יום וכל שבוע הם מידות בפני עצמן, עלינו לאסוף את כל הפרטים יחד לשלימות אחת.	39153
גם המן שירד לאבותינו בהיותם במדבר נקרא בשם עומר, כפי שנאמר בפרשת בשלח והעומר עשירית	39154
האיפה הוא, ותחילת ירידת המן היתה בט"ו באייר באותם הימים שהתכונו ישראל לקבלת התורה, ימי	39155
ספירת העומר, ולא בכדי הוא שהרי אמרו חז"ל (תנחומא בשלח כ'), לא ניתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי	39156
המן, שכן המן היה ניתן לכל אחד לפי צרכו בדיוק, ולא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר, וזה לימוד	39157
עבורנו לדורות שהרוצה לזכות בכתרה של תורה, עליו לדעת שיקבל מן השמים את מה שנקצב לו, ואין	39158
הוא שולט על הצלחת פרנסתו, וידיעה זו הינה תנאי קודם לקבלת התורה לדעת שהכל מאתו יתברך.	39159
(מצור דבש).	39160
	39161
מאמר שמז	39162
וספרתם לכם ממחרת השבת שבע שבתות תמימות תהיינה (ויקרא כ"ג ט"ו).	39163
כתב בחינוך (מצוה ש"ו), לפי שכל עיקרן של ישראל אינו אלא התורה, ומפני התורה נבראו שמים וארץ	39164
וישראל, וכמ"ש אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת', והוא העיקר והסיבה שנגאלו	39165
ויצאו ממצרים כדי שיקבלו התורה ויקיימוה, וכמו שאמר השי"ת למשה וזה לך האות, כלומר תקבלו	39166
התורה שהיא העיקר שבשביל זה הם נגאלים והיא תכלית הטובה שלהם.	39167
ומפני כי היא עיקרן של ישראל ובעבורה נגאלו ועלו לכל הגדולה שעלו אליה, נצטוינו למנות ממחרת יום	39168
טוב של פסח עד יום נתינת התורה, להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד בלבנו, כעבד ישאף צל	39169
וימנה תמיד מתי יבוא העת הנכסף אליו שיצא לחירות, כי המנין מראה באדם כי כל ישעו וכל חפצו להגיע	39170
אל הזמן ההוא.	39171
למדים אנו מדברי החינוך עד כמה חשובה וגדולה היא מעלת השאיפה לגדלות, שהרי קבעה התורה למצוה	39172
שיספרו יום יום עד קבלת התורה, לטעת בלבו ובנפשו של האדם הכוסף והרצון לקבלתה, מבלעדי	39173
השאיפה לא היו זוכים כלל ישראל לקבלת התורה, ולא היו יכולים להשיג ולקבל תוכנה המלא, אלמלא	39174
השאיפה הנפשית לתורה, לא היה נספג ולא היה נקלט בקרבם פנימה התורה והחכמה האלוקית כפי שהיא.	39175
זולת החפץ והרצון הגדול לא היו יכולים לקבל התורה, ולא רק במדת מה, אלא שהשאיפה לה היתה	39176
צריכה להיות חזקה ומוגברת כעבד ישאף צל, אשר מלבד חשקו לצל גם מוכן הוא לעבוד בכדי להשיגה,	39177
כל גדולי ישראל והחכמים שבכל דור ודור, זכו ונתעלו למדרגות גדולות רק עבור שאיפותיהם הגדולות	39178
והכיסופים הנעלים, מלבד היגיעות הגדולות בעבודת התורה והחכמה אשר יגעו ועמלו אלו החכמים. (עץ	39179
הדעת).	39180
	39181
מאמר שמח	39182

בעצם היום הזה מקרא קודש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו (כ"ג כ"א).	39183
בגמ' (פסחים ס"ח, ביצה י"ד), הביאו פלוגתא דר"א ור"י, ר"א סבר בכל יו"ט או כולו לה' או כולו לכם,	39184
ור"י ס"ל חציו לה' וחציו לכם, ואמרינן התם אר"א הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם, מ"ט יום שניתנה	39185
בו תורה הוא, ולכאורה מה זה טעם להא דבעינן נמי לכם, משום דהוא יום שניתנה בו תורה היה צריך חג	39186
השבועות להיות כולו קודש לה' ללימוד התורה, וכבר עמדו בזה רבים.	39187
ידוע שהפילוסופים היונים אמרו שתכלית האדם הוא להדבק בשכל הפועל, ולשם כך עליו לסטות לגמרי	39188
מחלקי החומר שבו ולסגף את גופו, עי"ז יוכל להגיע לפעול בשכלו, לא כן תלמדנו התורה הקדושה, כי לא	39189
הסיגופים הם הדרך להגיע אל הנקודה הרוחנית באדם, כי אם להתרגל בעבודה לשעבד כל הצרכים	39190
החומרניים למטרת העליה הנפשית, ואדרבה כשמשמשים בעניני העולם לשם שמים, נמצא השימוש ההוא	39191
בעצמו פועל שלמות האדם (רמח"ל דרך ד'), וכבר היכה הרמב"ן ז"ל על קדקדו של אריסטו היוני וכתב	39192
עליו, יוצק זהב רותח לתוך פיו של אותו רשע אשר אמר, כי חוש המשוש חרפה היא לבני אדם עי"ש.	39193
כללו של דבר לא כאשר חשבו היונים שעל האדם להשתמש בשכל לבד, דא"כ למה ברא השי"ת את	39194
האדם בארץ הרי נשמתו נשמת חיים היא, שכל נבדל הרבה יותר ממלאכי מעלה, חצובה מתחת כסא כבודו	39195
ית' עוד קודם שנופחה בו באדם, ולמה הורידוהו כאן למטה האם לייסרה ולענותה? אלא ודאי מעלת האדם	39196
בחיר היצורים היא מעלה גדולה ונפלאה.	39197
לו ניתן הכוח והממשלה לכבוש תחת יד שכלו היינו נשמת חיים אשר בו, את עניני גופו והיו לאחדים,	39198
כלומר השכל הרי אינו מוחש כלל כי הוא רוחני לגמרי, והגוף הוא בהופכו, ומעתה שנוצר האדם בהרכבה	39199
זו של חומר ורוח כאחד, נצטוו האדם להרגיש שכלו בחושי חומר, מה שלא נמצא כן בשום בריה לא	39200
בשמים ולא בארץ, כי המלאכים כולם רוחניים ובעלי חיים כולם חומרניים.	39201
וזה סוד וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה, כלומר	39202
עי"ז שהרכיב הקב"ה את האדם בהרכבה נפלאה זאת, עפר מן האדמה עם נשמת חיים אשר בתוכו, עי"ז	39203
נעשה האדם לנפש חיה נפש המרגשת, וכמו שפירש"י שם וז"ל, לנפש חיה אף בהמה וחיה נקראו נפש	39204
חיה, אך זו של אדם חיה שבכולן שנתוסף בו דעה ודיבור עכ"ל, וזה משאה"כ וידעת היום והשבות אל	39205
לבבך כי ה' הוא האלהים, היינו כי לא די מה שידעת בשכל, אלא והשבות ידיעה זו שבשכלך לידי הרגש	39206
חושי בלבך, ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך.	39207
אכן יש בו באדם אליה שמינה אבל קוץ גדול בה, שכשם שיכול האדם לעלות בגופו אורח חיים למעלה	39208
למשכיל, כך מאידך גיסא עלול להפך ח"ו הקערה על פיה ולסור לרדת שאול מטה, שיהיה גרוע מכל	39209
חייתו יער ושאר המזיקים, כי בכוחו לשעבד רוחו ונשמתו אשר בקרבו להשתחוות ארצה לאליל חומר, ו	39210
וללחוך עפר אדמתו ביתר שאת ויתר עז מכולם, והרי הוא בסכנה גדולה.	39211
קל וחומר בשעה שהוא עוסק באכילה ושתיה וכדומה, עלול הוא לשכוח תכלית בריאתו על הארץ, ואדם	39212
ביקר ולא יבין נמשל כבהמות נדמו! אמת שהסכנה גדולה מאד, אבל בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין	39213
(ב"ב י"ז), וענין תבלין שנמשלה בו התורה, להורות על מעלת התורה כי רבה, וכמו תבשיל בקדירה	39214
שהתבלין נותן טעם בכל התבשיל, כן על ידי התורה יכול אדם למתק ולהעלות כל מעשה חומרי להדבק	39215
בשכל הפועל, ולא כאשר חשבו הפילוסופים היונים.	39216
ובזה יש לבאר היטב דברי הספרי עה"פ ואהבת אל ה' אלהיך בכל לבבך וז"ל, כשהוא אומר ואהבת איני	39217
יודע כיצד אוהבים את המקום, ת"ל והיו הדברים האלה על לבבך, שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר	39218
והיה העולם ע"כ, כיצד אפשר לאהוב את הקב"ה מצד הגוף שהוא עפר מן האדמה? התשובה היא, ת"ל	39219
והיו הדברים האלה על לבבך, היינו מתוך תבלין התורה שאתה נותן על לבבך, אתה יכול להגיע לואהבת	39220
בכל לבבך! הוא מאי דאדהדרו ליה חבריה דאיוב לאיוב, אמר הקב"ה בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין,	39221
שהתורה מעבירה רוע עפרורית החומר, וממתקת הבשר ומהפכתו לטוב ומועיל.	39222
ומעתה נבוא לענין שהתחלנו, דלפיכך הכל מודים דבעצרת בעינן נמי לכם, מאי טעמא יום שניתנה בו	39223
תורה, ושאלנו אדרבה מכיון שהוא יום שניתנה בו תורה, היה צריך להיות עסקנו כל יום העצרת לה'	39224
בעסק התורה ולא זולת זה, אבל לפימ"ש מובן מאד, דהא כל עבודתנו להשי"ת ואהבתנו אותו תלויה בזה,	39225
שע"י התורה נוכל לעבדו גם באכילה ושתיה, שזהו בכל לבבך בשני יצריך ביצ"ט וביצה"ר.	39226
וזה מה שאחז"ל הכל מודים דבעצרת בעינן נמי לכם, להראות כי אנו עובדים את ה' בכל הלב גם באכילה	39227
ושתיה, להוציא מלבם של הפילוסופים היונים שתכלית האדם הוא להדבק בשכל הפועל, לא כן הדבר, רק	39228
שקר נחלו הם ואבותיהם, אבל תורתנו תורת אמת תלמדנו בינה, כי ויהי האדם עם נשמת חיים אשר נופחה	39229
בעפר אדמתו לנפש חיה! בשותפות גמורה של שניהם ביחד, ולזאת סייעו בחז"ל מאי טעמא, כלומר מה	39230
הטעם דבעצרת כולי עלמא מודו דבעינן נמי לכם ולא כולו לה', ומשיבים מפני שיום שניתנה בו תורה	39231

הוא, שע"י התורה שקבלנו בהר סיני, יכולים לנו גם להשם השם! וזה תכלית בריאת האדם. (לב אליהו).	39232
	39233
	39234
מאמר שמת	39235
לא תכלה פאת שדך בקצרך ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר תעזב אותם אני ה' אלהיכם (ויקרא כ"ג כ"ב).	39236
	39237
ופירש"י ז"ל הנח לפניהם והם ילקטו ואין לך לסייע לאחד מהם, אני ה' נאמן לשלם שכר, ולכאורה תמוה הדבר, הלא בעל השדה איננו מבקש כאן אלא לסייע לעני, כי מלבד שהוא מקיים את המצוה של לקט שכחה ופאה, הוא גם מעלה על לבו את דאגת העניים לעזור להם ולהקל עליהם בלקיטתם, ולמה זה נאסר עליו?	39238
	39239
	39240
	39241
אלא ירדה תורה לדקות המחשבה של האדם, כי מן הסיוע הזה שמבקש להושיט לעני נודף ריח של עצמיות, הוא רוצה להפגין שהוא בעל הבית, המניע של הגאווה הוא שמעוררו לזו העזרה ולא מצד רחמנות בא לעזור ולסייע, סיוע כזה הוא מיותר, כי לא זו בלבד שהעני לא יחוש בכך הקלה ונוחיות, אלא להיפך הדבר יגביר אצלו עוד את הרגשת העניות.	39242
	39243
ולזה מצוה התורה הנח את העני לבדו ללקט שירגיש שזה שלו, שזה בא לו ישר מהבורא ית' באמצעות יד שניה, אל תופיע כאן בעלות של בשר ודם, כי בעל הבית האמיתי הוא הקב"ה, ועל בעל השדה להרגיש שזה החלק של העני ולא הוא הנותן, ולכן עליו להרחיק את עצמו, ועבור זה ישלם לו הקב"ה שכרו מושלם, נאמן הוא לשלם בעבור זה שירגיש שאין הוא בעל הבית, אלא כל הכבוד למי שנותן חיים לכל חי.	39244
	39245
ולא יחללו את קדשי בני ישראל, והשיאו אותם עוון אשמה באכלם את קדשיהם כי אני ה' מקדשם (ויקרא כ"ב ט"ז), פי' הספורנו, והשיאו אותם עוון אשמה, הם עצמם כשהקדישו ההקדש עשו שיהיו אשמים כשהיו מועלים בו ליהנות ממנו, ולא נאמר שהפה שאסר הוא הפה שהתיר, והטעם בזה הוא כי אני ה' מקדשם, שכיוון שהקדישו את הדבר אני ה' מקדשו ואין לאל ידם להפקיע את קדושתו.	39246
	39247
אחרי שהקדיש את הדבר הוא יצא מרשות הדיוט ונכנס לרשות גבוה, ניתקה ממנו כל זכות בעלות ואין עוד מקום להרגשת עצמו, עליו להשתדל שלא תהיה ניכרת אף פעם שהיתה כאן בעלות, עליו להחדיר בתודעתו שאין בו עוד כוח להחזיר בעלותו, ולא רק שלא יחשוב על החזרת הדבר לרשותו, אלא גם יימנע מלעשות כל תנועה המצביעה על הבעלות לשעבר.	39248
	39249
מי שמקדיש את ביתו או את שדהו והוא רוצה לגאול ביתו, עליו לשלם חמישית כסף, וכן במקדיש שדהו כן והיא נוהגת דוקא בבעלים, רק בהם החמיר הכתוב להוסיף חומש ולא בשאר כל אדם (רש"י בחקתי כ"ז), הכל כדי שלא ירגיש את הבעלות, כי לאחר שהקדיש את הבית או את השדה אין הוא כבר בעלים, כי הבעלות עברה להקדש והוא נחשב כעת כמו זר לגבי הנכס.	39250
	39251
ואומר הגר"א ז"ל, ולכן בכל סיפור יציאת מצרים אין לנו זכרון לזכור את משה רבינו, כי אסור לנו לשתף שום דבר לכבודו ולעצמו, ואין השבח תלוי במשה רק בה' לבדו, וכל המשתף שם שמים ודבר אחר נעקר מן העולם, ולכן כתיב ויאמינו בה' ובמשה עבדו, לא לגדלות משה נאמר זה, אדרבא להאמנת ישראל וענוות משה שהאמינו שהשי"ת עשה כל זאת, ומשה אינו רק עבדו ככל הברואים שמחוייבין לעשות רצונו, ולכן אז ישיר משה ובני ישראל, כולן יחד ששוין כולן בנס, וזהו כבודו ועצמו, שכל הכבוד והגבורות הן שלו.	39252
	39253
כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם, שנא' ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי (מגילה ט"ו), וכתב מהר"ל כל מדות הקב"ה הן מדה כנגד מדה, והאומר דבר בשם אומרו, מה טעם שיזכה להביא גאולה? כאשר הקב"ה מביא גאולה הוא רוצה שידעו כי הוא ית' פעל כל זאת, ולא יאמרו שחכמתם ועוצם ידם עשו, ולפיכך אם לא היתה אסתר בעלת מדה זאת לתלות במי שראוי לתלותו, והיתה ח"ו אומרת לישראל אני עשיתי ברוב חכמתי כדי להתגדל ולהתפאר, לא היתה אסתר ראויה שתבוא הגאולה על ידה.	39254
	39255
השי"ת רוצה להודיע החסד והטוב שהוא ית' עושה עם ישראל, אבל מאחר שאסתר הגידה למלך בשם מרדכי, והיה אפשר לה לומר למלך כי אני עשיתי כדי למצוא חן בעיני המלך, ולא עשתה זאת רק אמרה בשם מרדכי שעשה, מפני זה היא ראויה ג"כ להביא גאולה לעולם, כי מעתה לא תתלה הדבר כי אם בהשי"ת עכ"ל (אור חדש על מגילת אסתר). (מעייני החיים).	39256
	39257
	39258
מאמר שנ	39259
בחודש השביעי באחד לחודש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה (ויקרא כ"ג כ"ד).	39260
	39261
	39262
	39263
	39264
	39265
	39266
	39267
	39268
	39269
	39270
	39271
	39272
	39273
	39274
	39275
	39276
	39277
	39278
	39279
	39280

כל הדברים שבעולם מורכבים המה ביציאתם לאור מסיבה ומסובב, השגת התבואה מהשדה היא מסובבת	39281
מסיבות רבות הקודמות לה זריעה חרישה וכו', קנין הכסף הוא מסובב מסיבות שונות מסחר שכירות	39282
וכיוצא, כל סיבה היא מסובבת מסיבה הקודמת לה, הזריעה בשדה היא הסיבה הראשונה לצמיחת התבואה,	39283
והיא מסובבת מן האדם הזורע, וזריעת האדם מסובבת סיבת חפצו, אם להשיג התבואה או להשגת שכירות	39284
בעד זריעתו, סוף דבר אין מסובב בלי סיבה, ואין סיבה אשר איננה נולדת מסיבה המסבבתה, עד הסיבה	39285
הראשונה סיבה עצמית היא האלוהית.	39286
בעניני תהלוכות האדם לצרכי גופו ונפשו הארצי, השגת ממון השגת כבוד וכיוצא, סיבתם הראשונה הוא	39287
חפץ רצונו אשר ילך ויוולד מעצמו, ומזאת יתגלגלו אח"כ מסובבים אשר המה סיבות למסובבים, עד אשר	39288
יצא חפץ רצונו לאור או ע"י אדם אחר המעוררו, אם מכפיה או ע"י פיתוי להעיר חפצו ורצונו, והיא	39289
הסיבה הראשונה (לעיני בשר) להאדם, אשר תוולד ותסובב מאדם אחר אשר לו יש סיבות אשר הביאו	39290
לזה, לעורר סיבה ראשונה לזולתו.	39291
עתה מה תהיה סיבה הראשונה שיתעורר האדם לפקח על מעשיו, ולהתבונן במוסר בחודש אלול, גם לכל	39292
השנה מה שנוגע לעבודתו ית"ש, הלא אין חפץ טבעי לזה כמו בעניני הארצי, רבותינו הקדמונים נ"ע חרדו	39293
על הדבר, סמכו על פדר"א והתקינו לתקוע שופר באלול, והיא היתה הסיבה הראשונה לעורר האדם	39294
משנתו ומהבלי טרדותיו לפקח על מעשיו, כמ"ש אם יתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו?	39295
אכן נודע כי מסובב לא יולד אם לא מסיבה הדומה לו, מסובב כבד לא יצא מסיבה קלה, ותקיעת השופר	39296
היתה סיבה הראשונה להאדם השקוע מבית ומחוץ בעבודתו ית"ש, וסיבה קלה תעוררהו לפקח על עצמו	39297
בבחינה יותר נעלה, אבל מה לעשות עתה אשר משוקעים אנחנו מבית ומחוץ בהבלי טרדת התבל, והלב	39298
מטומטם וקשה כצור החלמיש, האם ההתעוררות הקלה תעשה רושם באבן החזקה!	39299
אכן אם לא נמשוך חבלי היצר על עצמנו לאמר על הקל כי כבד הוא, הדבר נראה בעליל כי לילך לפעמים	39300
לבית המוסר באלול הוא דבר קל מאד, ועם גודל הטרדה יש זמן לזה בלי עמל ביום או בלילה, וכאשר ילך	39301
האדם אל בית המוסר היא סיבה גדולה ונעלה, אשר בידה להוציא מסובבים קשים וכבדים!	39302
הוא מאמר חז"ל (קידושין ל'), אם פגע בכך מנוול זה משכהו לבהמ"ד, בהמ"ד שונות יש, בהמ"ד זה עסקו	39303
בענינים השייכים למשא ומתן באמונה, בהמ"ד אחר עסקו בענינים הנוגעים באכילת כשרות וכיוצא,	39304
רפואת התורה להיצר היא כללי ופרטי, כללי תורה בעידנא דעסיק בה מגנא ומצלא, פרטי והיא הראשונה	39305
וכמעט העיקרית, למשא ומתן באמונה התורה השייך לה, לעמל פיננו תורה השייך לה, ובכל פרט אשר	39306
יפגע המנוול להאדם ילך לבהמ"ד השייך לפרט הלזה, ולזאת נצרך ללימוד המוסרי הנדרשת מאד באלול	39307
אשר פריו שתיים הנה.	39308
האחת גופנית, אשר האדם הוא וב"ב התלויים עליו בסכנה גדולה לעת דין הגדול, בזאת ישום האדם לבו	39309
ונפשו להרכיב ב' ענינים ולחברם בהתקשרות הגוף ונפש, בתחילה ישבור לבבו מאימת דין הגופני כי	39310
נורא הוא, וחיינו וחייו ב"ב וצרכיו תלוי בזה, ומזה יבוא לתקן דרכיו ויהיה להועיל ליוהכ"פ, אכן המנוול	39311
הוא היצר השונא ואורב לאדם לטמטם לבבו, אם פגע בכך משכהו לבהמ"ד השייך לזה הוא בית המוסר, אם	39312
אבן הוא, ע"י לימוד המוסר הוא התורה לטמטום הלב נמוח. (אור ישראל מכתב ז').	39313
	39314
מאמר שנא	39315
בחודש השביעי באחד לחודש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה (ויקרא כ"ג כ"ד).	39316
אמרו לפני בראש השנה מלכיות, זכרונות, ושופרות, מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיבוא	39317
לפני זכרוניכם, ובמה? בשופר (ר"ה ל"ד), בכל שנה ושנה צריך האדם להתחיל מחדש מן ההתחלה,	39318
מעיקרי היסודות הראשונים והוא מציאות ה', אמנם מי הוא זה שאיננו יודע ומאמין בכך? בכל זאת על	39319
האדם לראות כאילו הם חדשים, וזה מועיל לאמונה הטהורה כי תמיד ימצא בהם חידושים.	39320
התורה קשרה זכרונות עם מלכיות וזהו יחוד שלם כמ"ש אורחות חיים (א' כ"ו), כל מי שאינו מאמין	39321
ב"אשר הוצאתיך מארץ מצרים אף באני ה' אלהיך אינו מאמין ואין זה יחוד שלם, כי היא סגולת ישראל	39322
על כל העמים וזה יסוד כל התורה כולה ע"כ, והנה בכלל הקצר הזה הקולע אל המטרה הפנימית של	39323
האמונה הטהורה, כפי שתיאר הרא"ש ז"ל בספרו אורחות חיים, טמונים יסודות גדולים ועמוקים של	39324
האמונה, שבהם התלבטו והסתבכו פילוסופים רבים, והם נלאו למצוא את הדרך לאמונה הצרופה, ואילו	39325
בעל אורחות חיים ז"ל גילה לנו את יסוד האמונה במלים מועטות.	39326
חובתו של אדם מישראל להאמין ביציאת מצרים, ובזכירה זו מייחדים יחוד שלם, כי האמונה ביציאת	39327
מצרים והאמונה באנכי ה' אלהיך אחת הן, והאחת תלויה בשניה, ומטעם זה חייבה אותנו התורה לחדש	39328
בראשית השנה את מעשינו, ולקבל עלינו עול מלכות שמים, ולייחד את שמו הגדול ביחוד שלם על ידי	39329

זכירה מחודשת, למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך, כל ימינו מצווים אנו לזכור את	39330
צאתנו ממצרים, ובזה מתחדשת גם האמונה של אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים.	39331
עלינו להמליך מלכות שמים בכל עת ובכל זמן, אבל לא מתוך אמונה הבאה מחמת חקירה של אמונה	39332
שכלית, אלא אמונה פשוטה בהשגחה פרטית שהיא נגד כל השגה שכלית, הוה אומר אמונה ללא כל	39333
התחכמויות ובלי כל שמץ של רמיה, אלא אמונה טהורה זכה ונקיה המביאה לידי בטחון גמור בהקב"ה.	39334
ואל אמונה מסוג זה אפשר להגיע ע"י זכירה של יציאת מצרים, כי גם אז באו ישראל לאמונה כזו שירדו	39335
לים בעודו מים, כמ"ש ויבואו בני ישראל בתוך הים ומכוח האמונה נעשה יבשה, וכן הלכו ישראל במדבר	39336
מכוח האמונה, כמ"ש כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא	39337
זרועה קודש ישראל לה'.	39338
כה חזקה היתה אמונתם בהקב"ה ללא כל חקירה שכלית, וזה שאומר הקב"ה אמרו לפני מלכיות כדי	39339
שתמליכוני עליכם באמת, אמרו לפני זכרונות כדי שיבוא לפני זכרונכם בכלל ובפרט, ובמה בשופר כי	39340
השופר מעורר לקבל עול מלכות שמים ואמונתו, והוא העיקר כדברי הנביא וצדיק באמונתו יחיה.	39341
אולם יש לו ליצר דרכים להכשיל את האדם ולרפות את ידיו מעבודת ה', הוא מחליש את כוחו ומביאו	39342
לעשות את פעולותיו דרך רמיה, מביא את האדם לידי ענוה פסולה וספיקות מרובים עד שחושב לעצמו,	39343
האם אני בכלל ראוי לגשת ולעמוד לפני מלך אל רם ונשא, מה אני ומה חיי רמה ותולעה, עד שאומר שוא	39344
עבוד אלהים ומה בצע כי שמרנו משמרתו (מלאכי ג'), ובכך נתפס האדם בנקל במלכות היאוש ח"ו.	39345
ולכן חובה גדולה מוטלת על כל אחד ואחד להתחזק ולעמוד איתן כנגד הדעות הכוזבות הללו, עליו לעורר	39346
את עצמו מהבלי הזמן ומכל פיתויי היצר, עליו להזכר בצור מחצבתו ובמטרתו הגבוהה עלי אדמות, שהוא	39347
נוצר לגדולות וכל העולם בעבורו נברא וקיים בזכותו, ושבחו גדול מאד שמלך מלכי המלכים כביכול	39348
רוצה ביקרו ומבקש הימנו, אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם!	39349
ואם בכל ימות השנה צריך האדם לעבוד את הבורא בכל מצב שהוא נמצא בו, הרי קל וחומר בראש	39350
השנה, ביום הגדול הזה שבו בריות יפקדו להזכירם למשפט, כי זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון,	39351
ומה נכבד הוא היום הזה, ואיך צריך האדם מישראל להיות מאושר שביום קדוש זה יוכל להתחיל את	39352
חשבונו מחדש וכקטן שנוולד דמי, הוא יכול להחליף את עצמו ואת העולם, הוא מסוגל לעשות מהפכה מכל	39353
העבר ולצאת מאפלה לאור גדול! (המוסר והדעת חלק ב' עמ' צ"ח).	39354
	39355
מאמר שנב	39356
בחודש השביעי באחד לחודש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה (ויקרא כ"ג כ"ד).	39357
הרמב"ן מאריך את הדיבור על ערך ראש השנה ויום הכפורים ואומר, ראש השנה הוא יום דין ברחמים,	39358
ויום הכפורים הוא יום רחמים בדין, והנני לבאר דבריו הקדושים, לפי דברי חז"ל יש לאומות שופטים ויש	39359
לישראל שופטים ואין אתה יודע מה ביניהם, משל לחולה שנכנס הרופא אצלו לבקרו, אמר לבני ביתו	39360
האכילוהו כל מה שמבקש.	39361
נכנס אצל אחר אמר להם הזהירו בו שלא יאכל דבר פלוני, אמרו לו לראשון אמרת לאכול כל מה שירצה	39362
ולשני אמרת שלא יאכל דבר פלוני? אמר להם הראשון אינו לחיים לפיכך אמרתי שיאכל כל מה שירצה,	39363
אבל זה שהוא לחיים אמרתי הזהירו בו, כך לאומות שופטים ואינן עוסקים בתורה, אבל בישראל כתיב בהן	39364
ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם (מד"ר שמות ל' כ"ב).	39365
והנה ראש השנה הוא מדת המשפט שבו תובע הקב"ה ומדקדק עם כל כלל ישראל, כמ"ש היוצר יחד לבם	39366
המבין אל כל מעשיהם (תהלים ל"ג), זאת משום שדקדוק המשפט ירים רוחם ויכלכל מחלתם כמ"ש רוח	39367
איש יכלכל מחלהו (משלי י"ח), נמצא שהמשפט הוא תרופה טובה לישראל שהם מתרוממים על ידו וזהו	39368
יום דין ברחמים, מידת הרחמים תובעת גזורת ומזהירה לכלל ישראל שיתרוממו להיות מוכנים לדין שזהו	39369
אושרם כנ"ל.	39370
אמנם יוה"כ שהוא יום סליחה ומחילה על מה שכבר עבר, עיקרו רחמים אבל יש בו גם דין, וכמ"ש המס"י	39371
בטוב טעם ודעת וז"ל, ודאי מידת הרחמים היא קיומו של עולם שלא היה עומד זולתה כלל וכלל, אעפ"כ	39372
אין מדת הדין לוקה, לפי שורת הדין ממש היה ראוי שהחוטא יענש מיד תיכף לחטאו, וגם שהעונש עצמו	39373
יהיה בחרון אף ושלא יהיה תיקון לחטא כלל, אמנם מדת הרחמים היא הנותנת היפך ג' דברים שזכרנו, וזה	39374
חסד ודאי שאינה משורת הדין, אך עכ"פ הוא חסד שאינו מכחש הדין לגמרי (פ"ד).	39375
צדקתך כהררי אל משפטיך תהום רבה, אמר רב יהודה אלמלא צדקתך כהררי אל מי יוכל לעמוד לפני	39376
משפטיך תהום רבה (ערכין ח':), בראש השנה נוהגת מדת הדין לשפוט את העולם עד עמקי תהום רבה,	39377
והקב"ה היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם וחופש כל חדרי בטן, לו נגלו כל תעלומות ויצרי מעללי	39378
איש, באותה שעה מגיע המשפט עד לתהום רבה ואין מקום לעליה ח"ו, לולא גזרה חכמתו שיהיה הדין	39379

נכלל ברחמים, כי הבורא ית' שת באמצע התהום הרים גדולים שיוכל האדם להיאחז בהם ולעלות מן התהום.	39380
ונתן לך רחמים ורחמך (דברים י"ג), ואמרו חז"ל כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים (שבת קנ"א:), כלומר אם יש לאדם דעת לרחם על הבריות, אות הוא שיש לו דעה להבין מה הם רחמים, ובכן אם הוא מבין שהקב"ה דן אותו ברחמים ומגביה צדקתו במשפט, בזכות זו הרי הוא זוכה לרחמים.	39381
אמרו לפני בראש השנה מלכיות וזכרונות ושופרות, מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיעלה זכרוכם לפני לטובה, ובמה בשופר, אמר רבי אבהו למה תוקעין בשופר של איל, אמר הקב"ה תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני (ראש השנה ט"ז ע"א).	39382
והנה צדקה גדולה כזו הינה באמת כהררי אל, שכביכול נזקק שיהא הבשר ודם באותו יום שעומד לפניו בדין ונידון במשפט של תהום רבה, ובכל זאת הוא נותן לו את הזכות הנעלה הזו שימליכו אותו עליהם ועל כל העולם כולו, ניתנת להם הזכות לומר זכרונות והקב"ה מעלה לו כאילו עקד את עצמו לפניו ית'.	39383
אמנם אלו הם רחמים שהקב"ה מרים צדקו עד לשמים, אולם במה דברים אמורים בבעלי דעת שמכירים את גודל הרחמים של בעל הרחמים, ומתעורר באמירת מלכיות להמליך את הבורא ית' על עצמו, וכן מתעורר לקבל על עצמו באמירת הזכרונות לעקוד את עצמו למען קדושת שמו ית'.	39384
שהרי ידוע לנו כי כיום עוברים עלינו נסיונות מרובים, וכל מי שיראת ה' נוגעת בלבו צריך שיהיה מזויין במסירות נפש ממש, כי כלל ישראל ותורתו מוקפים שונאים גם בחומר וגם ברוח ובכל מקום שהם, היצר מסמא את העינים שלא יראה, ומפתה את האדם ללכת בדרך עקלקלה, ולכן עלינו להתחזק בתפלה, אבינו מלכנו הפר עצת אויבנו אין לנו מלך אלא אתה. (המוסר והדעת ח"ב עמ' רפ"א).	39385
מאמר שנג	39386
בחודש השביעי באחד לחודש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה (ויקרא כ"ג כ"ד).	39387
איתא בגמרא (ראש השנה ל"ב:), שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד מלכות דברי ר' יוסי, ר' יהודה אומר אינה מלכות, וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים אין עוד מלכות דברי ר' יוסי, ר' יהודה אומר אינה מלכות, אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו מלכות דברי רבי יוסי, ר' יהודה אומר אינה מלכות.	39388
שתי בחינות דקות יש במלכיות ובהן נחלקים ר' יוסי ור' יהודה, מהו עיקר העבודה בראש השנה, יש גדר של מורא של מלכות והוא בשתי פנים, יש והמורא מביא את האדם לדחות את מילוי רצונותיו, אבל הם אצלו בבחינת דחויים לבד ונשארים בלב, ויש שהמורא שולל בלבו לגמרי את סיפוק הרצון אפילו כחוט השערה, ומכיון שהלב מרגיש שמילוי הרצון נמנע ממילא הרצון מתבטל, כגדר שכתבנו בשם אבן עזרא (יתרו כ' י"ד), בביאור מצות לא תחמוד, עבודה זאת מצטיינת בכפיה עצמית וקבלת עול.	39389
אך יש גם המלכת המלך באהבה, שבשעה שממליכים אותו באופן זה, אין הלב מרגיש כלל הכרח וכפיה, אלא שעיקר רצונו הוא למלא את רצון המלך, וכל הרצונות האחרים בטלים כלפי רצון זה, וזוהי בחינת האחדות והאהבה, וזהו גדר אמרו לפני בראש השנה מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, שלא ישאר שום רצון בלב זולת השאיפה למלא רצונו באהבה, ולכן בסוף פסוקי המלכיות היינו שיאם ותכליתם, אנו אומרים שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד.	39390
פי' שאנו מכירים את בחינת האחדות הגמורה, כי כל פירוד אף הדק מן הדק, אם גם במחשבת הרצון לבד פוגם הוא באחדות, נמצא שלר' יהודה עיקר דרך עבודתנו בר"ה היא, להדגיש כפיית רצוננו בצירוי מוראה של מלכות דוקא, אבל לר' יוסי דכוותיה פסקינו, עיקר גדר המלכות שעלינו לשאוף אליה בר"ה הוא ההתבטלות כלפי יחודו ית' באהבה.	39391
אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני, זכרונות כדי שיעלה זכרוכם ובמה? בשופר, הרי ששופר כנגד כל אחד ואחד, שופר של מלכיות כיצד? ענינו הזכרת המלכות, שע"י השופר יצייר בלבו את עוצם מלכותו ית', עד שלא תשאר אף נקודה אחת בלב שיאחז בה היצר הרע להטותו, וזהו גדר ערבוב השטן שמסתמין דבריו, וידוע שקטרוג השטן היינו עצם הסתת היצר הרע שבלב, וגדרים דקים בזה כחוט השערה ממש, הן שופר של פרה פסול מפני שמזכיר את עוון העגל, ואין קטיגור נעשה סניגור (ר"ה כ"ו), והדבר תמוה וכי אילו מחשבות עבירה תעלינה על לב האדם אם יתקע בשופר של פרה?	39392
אלא שמגלים לנו חז"ל הקדושים שכך הוא באמת, שאם יהיה מקרן פרה והפרה אמו של עגל, אפשר שע"י זה יזכיר האדם את החטא ויתגנב היצר אל לבו, ולא רק אפשר אלא ודאי, שהרי כך אמרו אין קטיגור נעשה סניגור בתורת ודאי, כי בעומק הלב מתחת לסף ההכרה, כל רמז דק נתפס אפילו משהו מן המשהו, ולכן הדק שברמזים יספיק להדביק בלב דקות של הסתה, וע"כ הקרן פסולה כי פוסלת את המלכותו	39393
	39394
	39395
	39396
	39397
	39398
	39399
	39400
	39401
	39402
	39403
	39404
	39405
	39406
	39407
	39408
	39409
	39410
	39411
	39412
	39413
	39414
	39415
	39416
	39417
	39418
	39419
	39420
	39421
	39422
	39423
	39424
	39425
	39426
	39427
	39428
	39429

הגמורה של הקב"ה שהיא גדר היחוד, כי גם הדק שבדק פוסל את הכרת האחדות. (מכתב מאליהו ח"ב	39430
	39431
	39432
מאמר שנד	39433
בחודש השביעי באחד לחודש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה (ויקרא כ"ג כ"ד).	39434
זכרון תרועה, פסוקי זכרונות ופסוקי שופרות לזכור לכם עקידת יצחק שקרב תחתיו איל (רש"י שם),	39435
וילך אברהם ויקח את האיל ויעלהו לעולה תחת בנו, ויש להבין למה היתה כ"כ ההתאמצות להקריב האיל,	39436
כאילו בא אברהם להרגיע את עצמו שאם לא הקריב את יצחק לכל הפחות יקריב איל? וכי מטרת העקידה	39437
היתה קרבן, הלא זה רק נסיון שניסה ה' את אברהם ואת יצחק במדרגת אמונתם ומסירות נפשם לדבר ה'	39438
ורצונו ית', ואחרי שהצליחו לגלות את פנימיותם ומסירות נפשם לה', הרי נסתיימה השליחות והמטרה	39439
נתמלאה, מה איפוא נותן כאן האיל ומה מעלה ומה מורידה הקרבתו לעולה?	39440
כל מחשבה אשר נוצרה בנפש האדם, עקרה ממקומה מעולם ההעלם וההסתר, מעולם הנשמות והאצילות,	39441
והרי היא תלויה בין שני העולמות, משוטטת ומשתוקקת לצאת ממצב ביניים זה, שואפת היא וכמהה כי	39442
ילבישה בגופים ומעשים, שהרי מקורה מעולם ההעלם העליון היא יצאה, ואילו לעולם המעשה למטה לא	39443
נכנסה, ומחשבה זו שהיא משוטטת ללא לבוש וללא צורה צוחת ומתחננת שלא לבטלה, שלא להותירה	39444
בלי שתגיע ליעודה.	39445
ועל פי זה יובן למה דחק אברהם אבינו להקריב איל תחת בנו, מכיון שיצר מחשבה קדושה וגבורה של	39446
מסירות נפש להקריב את בנו יצחק לקרבן, ובאמת מוכן היה לקיים את רצון השי"ת, הרי לפי זה היתה	39447
המחשבה הקדושה משוטטת ומבקשת תיקון, ואברהם לא רצה להשאירה מחשבה ערטילאית, בלי שתהיה	39448
לה אחיזה לא בעליונים ולא בתחתונים, ועל כן כשמצא את האיל מיד הקריבו על מנת להביא את המחשבה	39449
למעשה ולהגשמה.	39450
וכן כתב הספורנו ז"ל שם, לעולה תחת בנו תמורת מה שהיה בלבו לזבוח את בנו על דרך ודובר אמת	39451
בלבבו, אין הצדיק האמיתי עושה את מדרגותיו והשגותיו פלסטר, כי חיים הם למוציאיהם למוציאיהם בפה	39452
אמרו חז"ל (עירובין נ"ד), שיוציא כל היצירות וההשגות שהבריכו לו בחיים מן הכוח אל הפועל, וכמו כן	39453
יובן גם מה שנדחק אברהם לעשות איזה רושם ביצחק כמ"ש ז"ל, אמר אברהם אוציא ממנו טיפת דם,	39454
ולשם מה? אלא שרצה להגשים את המחשבה של מסירות הנפש בפועל ובמעשה, כדי שלא תצא לבטלה.	39455
ובפ' (חיי שרה כ"ה), ויגוע וימת ויאסף אברהם בשיבה טובה, פי' הספורנו מכל מה שהתאוה לראות	39456
ולעשות בימיו, היינו שכל היצירות והמחשבות שיצר הוציאן מכוח אל הפועל, ההארה האלהית היורדת	39457
לאדם היא יצירה שגילו לו מן השמים, הוציאוה בעבורו מן ההעלם כדי שהוא יביאה לגילוי, ואם אינו	39458
מגשימה הרי נשארתי המחשבה וההארה תלויה ומרחפת בין עולם ההסתר לבין עולם הגילוי, בלי שתמצא	39459
לה מנוחה ומרגוע.	39460
וזש"א ז"ל אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, שנא' כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי	39461
(יבמות ס"ג), מלמד שכל המחשבות והיצירות שירדו ונמשכו מלמעלה, צריכות להתלבש בלבוש של	39462
הגשמה ומעשה, ולא יצטרכו לשוט בלי מנוחה בין שני העולמות, עולם ההעלם ועולם הגילוי והמעשה.	39463
ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך, בכל נפש ונפש שברא בך (מד"ר ואתחנן כ' ה'), הקב"ה	39464
הטביע בנפש כל אחד ואחד מישראל מספר מסויים של נפשות לתיקון ולהגשמה, מספר ידוע של חדרים	39465
מלאי אורות חתומים, שעל האדם לפענחם ולגלותם.	39466
וברמב"ן ז"ל (דברים ל' ב'), וטעם ושבת עד ה' אלהיך ושמת בקולו בכל לבבך ובכל נפשך, יש בו סוד	39467
גדול כי ירמוז להם למה שאמרו, אין משיח בן דוד בא אלא עד שיכלו הנשמות שבגוף, הגאולה המוחלטת	39468
לא תוכל לבוא עד שכל אוצר היצירות הגנוזות תמצאנה את תיקונן ביצירות מעשיות, ואמר החכם מה הם	39469
החיים הראויים לשמם, כשהזקנה ממלאת ומגשימה את אשר השחרות הבטיחה, אשרי אדם שמתאמץ	39470
להוציא לפועל את אשר טמון בקרבו, זוכה ומזכה ומקרב את בן דוד שיבוא במהרה בימינו אכיה"ר.	39471
(אור חדש).	39472
	39473
מאמר שנה	39474
בחודש השביעי באחד לחודש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה (ויקרא כ"ג כ"ד).	39475
אין לתאר בחרט אנוש ערך רגע אחד של חיי בן אדם ואין לשער את כוחו, כמה הוא יכול לפעול ברגע	39476
אחד בחייו, את הכלל הזה אנו למדים מיצירתו של אדם הראשון, לפני שיצר הקב"ה את אדם הראשון,	39477
הכין בשבילו עולם גדול המכיל אלפים ורבות נבראים לאין שיעור, דוממים צומחים ובעלי חיים מכל	39478
הסוגים ומכל המינים הממלאים את כדור הארץ בימים ובנחלים, ועליהם כל צבא השמים, השמש הירח	39479

רבבות הכוכבים וכל הגלגלים, והטביע בכולם חזיונות טבע נפלאים וכוחות אדירים, והכל כדי שיוכלו לשמש את האדם שיתענג בהם וימשול עליהם, והתפאר הקב"ה ביציר כפיו זה האדם, והציגו לפני המלאכים, ראו בריה שבראתי בעולמי.	39480 39481 39482
והנה ידע הקב"ה שבאותו יום שיברא האדם יחטא וירד מגדולתו, ויהיה הכרח לגרשו מגן העדן שנטע בשבילו על כל תענוגיו ועידונו, למעט דמותו ושיעור קומתו, להביא עליו קללה ולקלל בגללו את הבריאה ולהפחית צורתם של כל הנבראים, ובכל זאת היה כדאי לברוא תבל ומלואה על כל גדולתם הודם ותפארתם, בשביל שעה אחת של חיי אדם הראשון שהיה יחיד בעולם לפני שחטא.	39483 39484 39485 39486
איתא באבות דר' נתן (פ"א ח'), שבשעה תשיעית הכניסו לגן עדן, בשעה עשירית צוהו ובאחד עשר סרח, הרי כמה ערך יש לשעה אחת של חיי בן אדם, עד שכדאי לברוא בגללה את כל העולמות עליונים ותחתונים, ולמה? מפני שיש באדם כוח הבחירה לבחור בטוב וברע, שאינו מצוי בשום נברא בעולם כי אם בו בלבד אשר הוא תכלית הבריאה.	39487 39488 39489 39490
במדה ובשיעור כזה יש להעריך חיי כל אדם ואדם ובכל הדורות, כתוב אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם יושר ויחננו ויאמר פדעהו מרדת שחת (איוב ל"ג), ואמרו חז"ל אפילו תשע מאות ותשעים ותשעה מלמדים עליו חובה ואחד מלמד עליו זכות ניצול, ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר, אפילו תשע מאות ותשעים ותשעה באותו מלאך לחובה ואחד לזכות ניצול (שבת ל"ב), ופרש"י באותו מלאך שמליץ עליו זכות והוא אחד מני אלף, ואפילו הוא עצמו מעיד עליו חובה ניצול באחת של זכות.	39491 39492 39493 39494 39495 39496
המלאך המליץ הוא אחד מיני אלף המעידים עליו חובה, וגם מלאך זה מליץ עליו זכות רק בחלק אחד מני אלף, ויוצא שהזכות הוא חלק אחד ממיליון, בכל זאת פודים אותו מרדת שחת, הרי כמה ערך יש לרגע חיים של בן אדם, שאם רק מוצאים בהם איזו נקודה טובה שהיא, אף שאינה אלא חלק מיליוני משל חובה, כדאים הם החיים האלה שמצילין את בעליהם מרדת שחת ודנים אותם לזכות.	39497 39498 39499 39500
אמרו חז"ל בא' בתשרי נברא אדה"ר בו ביום חטא ובו ביום עמד לדין ויצא בדימוס, אמר הקב"ה לאדם זה סימן לבניך, כשם שעמדת לפני בדין ביום הזה ויצאת בדימוס, כן עתידים בניך לעמוד לפני בדין ביום הזה ויוצאין לפני בדימוס, אימתי? בחודש השביעי באחד לחודש (ויק"ר כ"ט), לכאורה לא מובן מהו הדימוס שיצא בו אדה"ר, הלא הביא אדם בחטאו עליו ועל כל העולם אסונות רבים וקללות נמרצות, גורש מגן עדן כל הבריאה התקוממה כנגדו, ובכל מקום שהלך קראו נגדו אל תבואני רגל גאוה ויד רשעים אל תנדני (בר"ר ט"ו), והביא מיתה על כל העולם, והיאך אומרים חז"ל שיצא בדימוס מלפני הקב"ה?	39501 39502 39503 39504 39505 39506
אולם כפי שהסברנו את הערך של רגע בחיים מובן הדבר, כי הדימוס היה בזה שנשאר בחיים, ואין אושר גדול יותר מעצם החיים שהם תכלית כל הבריאה, אמנם תיקן אדם הראשון הרבה בחייו, חזר בתשובה ויצאו ממנו דורות רבים ונאמנים, אבות העולם וחסידיו ארץ, ועוד שמסר מחייו שבעים שנה לדוד נעים זמירות ישראל שממנו יצא משיח ישראל, שיחזיר את כל האנושות למוטב ויתקן את העולם במלכות שדי ומלאה הארץ דעה את ה', ואכן יצא אדם אחרי חטאו בדימוס רק בזמן שעמד בדין לפני הקב"ה.	39507 39508 39509 39510 39511
והנה כשם שאדה"ר עמד בדין בו ביום שנברא לאחר שחטא, ודנו אם כדאי להמשיך קיומו של העולם בשבילו, כך מעמידים לדין בכל הדורות את בני האדם ביום שנברא העולם, דנים אם הם ראויים שיתקיים בשבילם, וכשם שאדה"ר יצא בדימוס בזה שזכה לחיים שכדאי בשבילם לקיים את העולם, כך הבטיח הקב"ה לבניו שיצאו בדימוס מלפניו ויזכו בחיים, ומשום כך אנו קובעים עיקר בקשתנו בימי הדין לזכות לחיים מיד בברכות הראשונות של שמונה עשרה, אף שאסור להפסיק בהן בשום דבר התירו לנו להפסיק בבקשה זו, ואנו מתפללים זכרנו לחיים כתבנו בספר החיים וכדו', משום שאין לשער גודל ערכם של החיים, כדברי הכתוב מי אשר יחובר אל כל החיים יש בטחון (קהלת ט'), ובהם אפשר לתקן הכל על הבחירה בטוב ולזכות בדין.	39512 39513 39514 39515 39516 39517 39518 39519
אולם מצד שני כשם שיש בידי האדם לנצל כל רגע שבהייו לבחור בטוב ולזכות לכל הטוב שבעולם, כך אם הוא אינו מנצל את רגעיו חייו לתקן את עצמו ונשאר בו איזה פגם, הריהו מאבד את חייו והוא בבחינת מת כדברי חז"ל, רשעים בחייהם קרויים מתים (ברכות י"ח:), ואין הדברים אמורים ברשעים גמורים אלא בכל סטיה קלה עלול אדם להיקרא מת, הכתוב מכנה את צדקיהו המלך חלל רשע נשיא ישראל (יחזקאל כ"א ברכות שם).	39520 39521 39522 39523
אומרים חז"ל שצדקיהו היה צדיק גמור, ומפרשים שמלך הכושי זה צדקיהו שהיה משונה בצדקותיו מכל דורו (רש"י ירמיהו ל"ח ו'), וחז"ל אומרים עוד שכל העולם התקיים בזכותו (סנהדרין ק"ג), בזכותו העניקו חיים לכל ברואי העולם, אבל מצאו בו חטא שנשבע לנבוכדנצר שלא יגלה שאכל ארנבת חיה והתיר שבעתו שלא בפניו (בדרים ס"ה).	39524 39525 39526 39527 39528

אמנם סנהדרין התירו לו שבועתו ובדיעבד חל ההיתר (ר"ן שם), אבל לכתחילה אין לעשות כן, למרות	39529
שסודו גרם לו לבטל ממלאכת שמים כמבואר שם, ומשום פגם זה מכנים אותו חלל רשע, הרי כמה תלויים	39530
חייו של אדם בחוט השערה, שאף שמצד אחד זכה צדקיהו שכל העולם התקיים בשבילו, אבל מכיון	39531
שנמצא בו פגם קטן, הרי כאילו נהפכו כל חייו מזכות לחובה ורואים אותו כמשולל מן החיים, ולא רק	39532
כרשע כי אם גם כמת.	39533
וזה מה שאמר באדה"ר, מצד אחד אמר עליו הקב"ה למלאכים חכמתו מרובה משלכם, והוא קרא שמות	39534
לכל הנבראים עליונים ותחתונים מה שלא ידעו המלאכים, ואף כיוון שם להקב"ה בעצמו, ומצד שני אמר	39535
על עצמו אני נאה להיקרא אדם שנבראתי מן האדמה (בר"ר י"ז ה'), כלומר מצד אחד אין ערך לגדולתו	39536
וחכמתו, ובגלל רגע של חייו כדאי לברוא את כל העולם הגדול הזה, ואילו מצד שני הוא עלול ליפול	39537
ממדריגתו בכל רגע בגלל כל סטיה קלה, ולאבד את עולמו עד שבעודנו בחייו נקרא מת, כמה צריכים אנו	39538
להיזהר שאף שהובטח לנו שנצא בדימוס בדיננו ונזכה לחיים, שהחיים לא יפגעו בשום מעשה רע או	39539
מחשבה רעה ולא יאבדו את ערכם, ונעשה כל המאמצים לנצל אותם לשוב בתשובה שלמה ולתקן את	39540
עצמנו. (אור הצפון).	39541
	39542
מאמר שנו	39543
בחודש השביעי באחד לחודש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה (ויקרא כ"ג כ"ד).	39544
התורה כולה ציווייה ואזהרותיה, בנויים על יסוד הגדול של גדולת האדם, ומזה מסתעף גדולת כל הענינים,	39545
בעולם הטבעיים באו כולם לידי הכרה על חשיבות האטומים, על גודל כוח גרעין הכי קטן, אשר עם	39546
זעירותו בכוחו להפוך ממש עולמות שלמות להרוס ולבנות, ואם בחומריות כן מי ימלל גבורות הרוחניות,	39547
בטבעי הרוחניות הלא פשוט כי מיוסדים חוקותיהם כולם בתנועות הכי זעירות, הררים תלויים בחוטי	39548
שערות, ממש בנדנדוד עפעף יכולים להניע עולמות שלמות, בגשמיות מכירים די היטב טבע הענינים	39549
וגדולתם, וברוחניות מחוסרים בני אדם מכל ידיעה בגדלות ענינים.	39550
מאין יוצא דין חמור של מיתת סקילה, בשביל תנועה קלה של הוצאה מרשות לרשות מיתת סקילה, וזה	39551
מרחמי השי"ת על בריותיו להתכפר מחומר העון בעוה"ז, מוכרחין אנו לומר כי עצם מעשה ההוצאה עוד	39552
יותר חמור פי כמה מעונש הסקילה, הרי לנו ציור בגודל הענינים, כל דיני טומאה וטהרה לפרטיהם הרי	39553
בנויים על יסוד זה של גדולת הענינים, בנגיעה כל דהו לטומאה בהיסט לבד, כבר מתגלגל מזה מהפכה	39554
נוראה מטהרה לטומאה, וכל התוצאות מזה בטומאת מקדש וקדשיו ועונשיהן! וכן בכל דיני התורה כולה,	39555
בקצרה כל התורה כולה יסודה מסוד גדולת הענינים.	39556
אמרו בגמ' (ר"ה כ"ח), אמר רבא זאת אומרת התוקע לשיר יצא, אלמא מצות אין צריכות כונה, וכשאמרו	39557
יצא הרי כל ענין השופר נתקיים במעשה זה, כל סוד תוקף קדושת היום אשר מלאכים יחפזו וחיל ורעדה	39558
יאחזו, ויאמרו הנה יום הדין יום הדין שלעתיד, כל זה הינו בסוד של תקיעת שופר, גם השטן בשמעו	39559
קולות השופר מתבלבל וחושב כי כבר הגיעה אחרית הימים, כבר הגיע תקון העולם.	39560
כל סודות השופר והרמזים הנשגבים מתקיימים במעשה זה אשר תקע לשיר, ואשר בעת מעשה אף לא זכר	39561
כי היום ראש השנה, לא התכוון כי אם לשורר ולזמר (לשון רש"י), ואיזו שייכות נוכל כבר לייחס אליו	39562
מכל הנשגבות והנוראות שבתקיעה, אין זאת אלא כי אם מפני שהיום הוא יום אשר תוקעין בו בשופר,	39563
ובמעשה זוטרותא כזה יצא ונשלם בו כל העבר והעתיד, כל שלמות האחרית נתקיים בזו התקיעה לשיר, מי	39564
כבר יכול להתבונן ולהשיג מה גדול מעשה המצוה!	39565
אמנם כי כן זה ודאי מובן, שאם על כל הבריאה אמרו ז"ל (מנחות כ"ט:) בהא נברא העולם, אם אות אחת	39566
של הא לבד מקיימת כל העולם, מה כבר מצוה שלמה ודאי בוראת ומקיימת כל העולמות! ומעתה לך וראה	39567
גדולת הענינים, מה רב הוא מעשה של אדם גם מעשה פשוט בלי כוונה, רק תוקע לשיר בעלמא, גם בו	39568
כבר נשלם כל תכלית היום הקדוש, נורא למתבונן בגדולת האדם ובגדולת הענינים הנולדים מגדלות	39569
האדם.	39570
הוא גברא דיהיב ידיה לשמואל לעבור במברא, ואמר ליה פסילנא לך לדינא (כתובות ק"ה:), הנה נגיעה	39571
קטנה כמוה כבר עושה מהפכה גמורה בגופו של האדם, עד שיפסל ממש גופו של שמואל, השמרו לכם פן	39572
יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים, שכיון שאדם פורש מן התורה הולך ומדבק לע"א, ואין	39573
המדובר כאן על פיתוי של עבירה חלילה, אלא פיתוי של ואכלת ושבעת, שאין בו כל איסור כי אם פיתוי	39574
לב לבד, וגם פיתוי כשר כל דהו כזה, בכוחו לעשות באדם מהפכה גדולה כזאת לבעוט ולמרוד בהקב"ה.	39575
ככה הם טבעי הדברים! גדולת הענינים הינה עצומה מאד והכל מצד גדולת האדם בעצם טבעיו, כי כל	39576
הנפעל בעצמו של האדם אין כלום חוצה לו, כל מעשה ותנועה הכי קטנה הרי הם תולדות מהאדם הגדול,	39577
כגדולתו כן גדולת ענינו, ובכוחם להפוך עולמות לבנותם ולהרסם חלילה, עד כדי כך שהתוקע לשיר אשר	39578

כמעט ואין לו כל שייכות לא לעצמו של האדם ולא למהותו של המעשה, אבל היודע גדולת העניינים	39579
וסגולת טבעי הדברים כי אין דבר חוץ לאדם, ועם כל ריחוקם ואי שייכותם להאדם, סוף כל סוף שייכים	39580
הם לעצמו של האדם, כל הבא מאדם אדם הוא, על כן התוקע לשיר יצא וכגדולתו כן פעולתו.	39581
לפי דברינו יבוא לנו ביאור נפלא בדברי תורת כהנים (ויקרא י"ב פ"כ), ר' יוסי אומר אם נפשך לידע מתן	39582
שכרם של צדיקים לעתיד לבוא, צא ולמד מאדם הקדמוני שלא נצטוה אלא מצוה אחת בלא תעשה ועבר	39583
עליה, ראה כמה מיתות נקנסו לו ולדורותיו ולדורי דורותיו עד סוף דורותיו, ומה אם מדת פורענות מועטת	39584
הרי כמה מיתות נקנסו לו ולדורותיו ולדורי דורותיו עד סוף דורותיו, השב מן הפגול ומן הנותר והמתענה	39585
ביוה"כ, על אחת כמה וכמה שמזכה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות.	39586
ר' עקיבא אומר הרי הוא אומר על פי שנים עדים או שלושה עדים, אם נתקיימת עדות בשנים למה פרט	39587
לך הכתוב שלושה, אלא להביא השלישי להחמיר עליו לעשות דינו כיוצא באלו, אם כך ענש הכתוב את	39588
הנטפל לעוברי עבירה, עאכו"כ שישלם שכר הנטפל לעושי מצוה כעושה מצוה, ראב"ע אומר הרי הוא	39589
אומר כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה, לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולא למנה יהיה למען	39590
יברכך ה"א, קבע הכתוב ברכה למי שבאת לידו מצוה בלא ידיעה, אמור מעתה היתה סלע צרורה לו	39591
בכנפיו ונפלה ממנו ומצאה העני ומתפרנס בה, הרי הכתוב קובע לו ברכה כשוכח עומר בתוך שדהו ע"כ.	39592
כאן מגלין לנו חז"ל נוראות הדברים לראות מזה גדולת העניינים, שאף בנגיעה כל זהו של דברים עושה	39593
מהפכה ממש בטבעי האדם, והמהפכה מתהוה בטבעיו ממש, כי אין דבר אשר לא יהיה לו שייכות עם טבעי	39594
האדם, צא ולמד מאדם הקדמוני, איזה ציור אפשר לנו לצייר בחטא אצל אדה"ר? אם אונס כמאן דלא	39595
עבד, הלא אין אונס יותר גדול מחטאו של אדה"ר, וגם מעשה כזה אשר לכאורה אין בו שום שייכות	39596
להאדם, עכ"ז עשה בו מהפכה גדולה כזאת מהפכה בטבעיו, וכבר גרמה מיתה לו ולדורותיו ולדורי	39597
דורותיו עד סוף כל הדורות! ראה מה נגיעה של דברים כל דהי עושה.	39598
וכן השב מן הנותר ומן הפגול, מצוה של שב ואל תעשה בלי כל פעולת אדם וגם בלי רצון כלל, ראה מה	39599
מהפכה עושה גם נגיעה כל דהי כזאת בטבעיו של אדם, עד כי מזכה לו ולדורותיו ולדורי דורותיו עד סוף	39600
כל הדורות, הנה לנו מצות שכחה, אשר אין כל שייכות לה עם האדם, הרי פשוט שכח בלי כל ידיעה כלל,	39601
אלא שסו"ס עני מצא והתפרנס בה, והנה המצוה שלו היא וכבר נקבע לו ברכות עד בלי די, נורא לראות	39602
מכל זה גדולת העניינים הבאים מתוך האדם ופעולותיהם עד בלי סוף!	39603
יוצא מכל זה שאין כל פטור וסלוק במעשה אדם, לא שוגג וגם לא אונס, הפעולה עושה את שלה בין לטוב	39604
ובין למוטב, אם כן מי הוא זה הבעל חשבון ללמוד מזה כמה גדולה מצוה במתכוין אפילו שלא לשמה, ומה	39605
גדולה אם גם לשמה, ומה גם אם בידיעה ובקושי, אדם השובר רצונו איזו מהפכה עושה באדם פעולות	39606
כאלו, אין מהנדס אשר יוכל להסיק החשבון לפי שיעור של התוקע לשיר יצא.	39607
לפי דברינו נבין כבר מה שחז"ל הקדושים הגדילו כ"כ ענין של שכן טוב וחבר טוב, ולהיפך שכן רע וחבר	39608
רע, עד שמצינו אז"ל (רש"י במדבר כ'), על פסוק על גבול ארץ אדום, מגיד שמפני שנתחברו כאן	39609
להתקרב לעשו הרשע, נפרצו מעשיהם וחסרו הצדיק הזה, וכן הנביא אומר ליהושפט בהתחברך עם	39610
אחזיהו פרץ ה' את מעשיך ע"כ, מה שייכות יש כאן לדור המדבר דור מקבלי התורה? ביאתם קרוב לגבול	39611
אדום, ורק לגבול ולא יותר, וגם התקרבות קלה כזאת, וכבר עשה מהפכה נוראה כזאת, עד מיתת אהרן	39612
וסילוק ענני הכבוד וכדומה! מה נוראים הדברים! (דעת תורה).	39613
	39614
מאמר שנז	39615
בחודש השביעי באחד לחודש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה (ויקרא כ"ג כ"ד).	39616
ר' לוי בשם ר' חייא בר חנינא פתח, כה אמר ה' גואלך קדוש ישראל אני ה' מלמדך להועיל, מסקיד לך	39617
כמה דהדין מסאסא מסקד להדא פרתא, ג' שמות נקראו לו, מלמד מרדע דרבן, מלמד שמלמד הפרה	39618
לחרוש כדי שתתן חיים לבעליה, מרדע שמורה דעת לפרה, דרבן שמורה בינה לפרה, אמר הקב"ה ומה אם	39619
לפרתו עושה אדם דרבן, ליצרו הרע שמוציאו מחיי העוה"ז והעוה"ב עאכו"כ (ויק"ר כ"ט).	39620
לפרתו איננו מסתפק למלמד בלבד, אלא הוא מהדר על הצד היותר טוב ומועיל ועושה לה דרבן, ולזה הוא	39621
מלמד את פרתו בינה, הכל בכדי שיוכל להפיק הימנה התועלת הרבה ביותר, והכל רק בכדי להשתכר עניני	39622
עוה"ז, עאכו"כ שליצרו הרע צריך האדם שיעשה את הגדר הגדול והיעיל ביותר, שהרי יצה"ר מוציא	39623
אותו מחיי העוה"ז והעוה"ב גם יחד.	39624
ואם חז"ל אמרו הביטוי מוציאו הרי שיש לכך משמעות רבה ועמוקה, כלומר אפילו כבר קנה לעצמו חיי	39625
עוה"ב, בא היצר ומוציא מידו מה שיש לו, היינו שלא רק שאינו משתכר אלא שגם מפסיד מה שיש לו,	39626
ולא עוד אלא שהאדם צריך להכיר שהיצה"ר מוציאו גם מחיי העוה"ז, וכפי שאמרו חז"ל הקנאה והתאוה	39627
והכבוד מוציאים את האדם מן העולם (אבות פ"ד), ולא כפי שהאדם חושב שהיצה"ר מפסידו רק מעוה"ב.	39628

ואמרו ז"ל לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצה"ר, אם נצחו מוטב ואם לאו יזכיר לו יום המיתה (ברכות ה'), ובמהרש"א שם היינו שיזכיר לו שכל עצת יצה"ר לרעה לו להמיתו, כמ"ש צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו, ועוד אמרו אמר ר"ל הוא שטן הוא יצה"ר הוא מלאך המות (ב"ב ט"ז), וא"כ הפירוש יזכיר לו יום המיתה, היינו כי יש להזכיר להיצה"ר שהוא איננו אוהבו, שהרי איננו רוצה אלא להמיתו, אי לכך כנגד יצה"ר כזה צריך לעשות לעצמו גדר כדי שלא יפול ברשתו.	39629 39630 39631 39632 39633
ויש להוסיף שההשוואה בין יצה"ר לדרבן הפרה פירושה, כמו מלמד לפרה היא לומדת לחרוש כדי שתתן חיים לבעליה, כן צריך אדם לעשות דרבן ליצה"ר היינו גדרים איך לקיים את רצון השי"ת עם היצה"ר, שיהא לו היצה"ר כדוגמת פרתו שחורשת עבורו, כן יוכל הוא לנצל את היצה"ר לצורך עבודת השי"ת, כמ"ש חז"ל ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך — בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע (ברכות נ"ד), וכבר אמרו חז"ל והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ, אלו ימי המשיח שאין בהם לא זכות ולא חובה (שבת קנ"א:), ועל כן כעת כאשר יש לנו יצה"ר העיקר לעשות גדרים שיהא הוא המנהיג, כמו שמנהיג שור וחורש עמו.	39634 39635 39636 39637 39638 39639 39640
והנה דרך מלחמתו של היצר הרע היא דוקא נגד הגדרים, כמ"ש חז"ל אמר ר' שמואל בר נחמני, אמרו לו לנחש מפני מה אתה מצוי בין הגדרות, אמר להם מפני שפרצתי גדרו של עולם (ויק"ר כ"ו), ופירש הגר"א הכוונה היא ששואלים אותו מפני מה איננו מסית את האדם לעבור מיד על העיקר, אלא הוא מסית לעבור על הגדר של נגיעה בעץ הדעת וזה עלה בידו, ומני אז יודע הנחש כי זוהי הדרך היעילה ביותר להחטיא את האדם, ולכן אחז בידו את השיטה הזו, להסית את האדם רק לגבי הגדר, לכן מוטל עלינו לפעול ולעשות בעיקר להגדיר את עצמנו בגדרים לשמירת המצוות, ולהתחזק בשמירת הגדרים כדי למנוע עצמנו מעבירות.	39641 39642 39643 39644 39645 39646 39647
עוד אמרו חז"ל בשבח הגדרים, ר' הונא בשם ר' חייא בר אבא אמר, שרה אמנו ירדה למצרים וגדרה עצמה מן הערוה ונגדרו כל הנשים בזכותה, יוסף ירד למצרים וגדר עצמו מן הערוה ונגדרו ישראל בזכותו (ויק"ר ל"ב), וכן אמרו בן פורת יוסף בן פורת עלי עין בנות צעדה עלי שור (בראשית מ"ט), בשעה שיצא יוסף למלך על מצרים, היו בנות מלכים מציצות עליו דרך החרכין, והיו משליכות עליו שירין ונזמים וטבעות כדי שיתלה עיניו ויביט בהן, אעפ"כ לא היה מביט בהן (ב"ר צ"ח), לאמר שעשה יוסף גדרים לעצמו, וזה הדבר אשר נתן לו הכוח שהיה יכול לעמוד בנסיון של אדונתו.	39648 39649 39650 39651 39652 39653
המסקנה שהכל תלוי בעשיית גדרים, זו הדרך להגיע לשלמות, וכמ"ש חוה"ל על קצת החסידים שהיו פורשים משבעים שערים משערי המותר מיראתם שער אחד משערי האיסור, וכמו הסייגים שציוו עליהם חז"ל ואמרו ועשו סייג לתורה, ומי שיהיה מן המתיראים משער האסור בוודאי יעשה לעצמו גדרים, ובזה טמון סוד ההצלה מן היצר והעליה בסולם השלמות. (נחלת אליעזר).	39654 39655 39656 39657 39658
מאמר שנה	39659
כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה מעמיה (ויקרא כ"ג כ"ט).	39660
כתב ר"י (בשע"ת ב' ט"ו), ונאמר על האנשים שאינם עורכים מחשבות תמיד להתבונן ביראת ה', ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה, ונאמר קרוב אתה בפיהם ורחוק מכליותיהם, ונאמר כי הנה רחוקך יאבדו עכ"ל, רצה להראות גודל חיוב להתבונן ביראת ה', והביא ראיה מן הכ' ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה, הרי כי הכתוב הקפיד מאד על היראה באופן שכזה שאינה רק חיקוי בעלמא ולא בהתבוננות, ואח"כ הביא ראיה ליותר עוד, כי היראה שאינה באה מהכליות יועצות פי' בעצה ותחבולה נקרא רחוק ממנו ית', ואח"כ הביא ראיה מהו העונש העצום של רחוק ממנו ית', כי הנה רחוקך יאבדו. כי כל הנפש אשר לא תעונה, וכל הנפש אשר תעשה מלאכה והאבדת את הנפש ההיא, וכתב רש"י ז"ל לפי שהוא אומר כרת בכל מקום ואיני יודע מה הוא, כשהוא אומר והאבדתי למד על כל הכרת שאינו אלא אבדון עכ"ל, ומעתה נוכל להבין אם העושה מלאכה אחת ביום אחד של יום הכפורים בשעה קלה נתחייב אבדון, מניעת האינם עורכים מחשבות להתבונן תמיד ביראת ה' בכליות, אשר נאמר עליו כדברי ר"י ז"ל רחוקך יאבדו, כמה כריתות ח"ו יש בו כי החיוב הוא תמידי.	39661 39662 39663 39664 39665 39666 39667 39668 39669 39670 39671
גרסינן (יומא ס"ט ע"ב), למה נקראו שמם אנשי כנסת הגדולה שהחזירו עטרה ליושנה, אתא משה אמר האל הגדול הגבור והנורא, אתא ירמיה אמר עכו"ם מרקדין בהיכלו איה נוראותיו? לא אמר הנורא, אתא דניאל אמר עכו"ם משתעבדים בבניו איה גבורותיו, לא אמר הגבור, אתו אינהו ואמרו אדרבא זו היא גבורתו שכובש כעסו שנותן ארך אפים לרשעים, ואלו הן נוראותיו שאלמלא מוראו של הקב"ה, האיך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות, ורבנן היכי עבדי הכי ועקרו תקנתא דתיקן משה? אמר רבי אלעזר מתוך שיודעים בהקב"ה שאמיתי הוא לפיכך לא כזבו בו עכ"ל הגמרא.	39672 39673 39674 39675 39676 39677

לכאורה קשה מאד אטו שקר הוא? שהוא ית' ח"ו אינו גבור ונורא, הלא ידענו כי גבור ונורא הוא מכל	39678
גבורותיו ונוראותיו בשמים ובארץ, לעושה אורים גדולים, עשה לא נאמר אלא לעושה, בכל רגע ורגע	39679
כמבואר בנפש החיים, אלא כיון שאין אנו רואים זאת, שהרי עכו"ם מרקדים בהיכלו, אין אנו יכולים לומר	39680
גבור ונורא, רק אנשי כנסת הגדולה חידשו, שהן הן גבורותיו ונוראותיו שמאריך אפו, אבל קודם שחידשו	39681
אנשי כנסת הגדולה זאת, היה אסור לומר כן כיון שהקב"ה אמת הוא, ואין זאת אמת לומר דבר שאינו	39682
מבין בשכלו.	39683
יצא לנו מזה שכל זמן שאין האדם מכיר בשכלו היטב גדולת השם ית' גבורותיו ונוראותיו, הרי כאילו ח"ו	39684
שולל ממנו ית' התוארים האלו רח"ל, ואם כן חובה עלינו להשכיל ולהבין גדולת ה' ית' ואריכת אפים	39685
שלו, וקיום אומה אחת בין האומות, ומי שלא ישכיל ויתבונן בזה, הרי ח"ו כאילו הוא שולל התוארים	39686
ממנו יתב' כמ"ש לפיכך לא כזבו, וא"כ מה האמת? להשכיל ולהבין זאת בהכרה גמורה, וכן במעלות	39687
התורה והמצוות להבין בהכרה גמורה, ולא בפה מן השפה ולחוץ וזה מבהיל, וראה עוד שבשביל דבר קל	39688
כזה לכאורה זכו לשם כנסת הגדולה, הרי שהתבוננות לא דבר קל הוא. (אור רש"ז מא' תמ"א).	39689
	39690
מאמר שנט	39691
ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים (ויקרא כ"ג מ').	39692
בזכות ולקחתם ביום הראשון אני נגלה לכם ראשון, ופורע לכם מן הראשון זה עשו הרשע, ובונה לכם	39693
ראשון זה בית המקדש, ומביא לכם ראשון זה מלך המשיח (ויק"ר ל' ט"ו), כאן הדגישה לנו התורה	39694
החשיבות של התחלה טובה, אחרי שבראש השנה ויום הכפורים, עסוקים כלל ישראל בסילוק החשבונות	39695
של השנה שעברה, ובקשת הברכה לשנה החדשה, ואחר כך טרודים הם בהכנות לחג הסוכות, ביום	39696
הראשון של החג שאז הוא היום הראשון בשנה שאנו פנויים בו.	39697
דוקא אז עלינו ליטול הארבע מינים בשבח והודאה להקב"ה, ובזכות זה שאת היום הראשון הפנוי לנו אנו	39698
מקדישים להודות ולהלל לשמו בארבע מינים, הובטחו לנו היעודים הכי נשגבים של מפלת עשו, בנין בית	39699
המקדש, ומלך המשיח, ולכאורה השכר הגדול נראה מופרז ביחס למצוה, אבל לפי האמור מובן היטב,	39700
שהרי מודגש שהשכר בא לא רק מצד המצוה בלבד, אלא מפאת היותה ביום הראשון, ועל אף שאין אנו	39701
תופסים את חשיבות הענין במבט ראשון, בכל זאת מונח עומק גדול.	39702
הנה מצאנו אצל דיני טומאה שיש שני מיני העלמות, העלם מקדש וקדשיו, והעלם טומאה, ובאמת כל אדם	39703
באשר הוא שם צריך להזהר משני העלמות אלה בנוגע למצבו הרוחני, האדם נוטה להתעלם מן המקדש,	39704
שוכח את תפקידו בעולם, שמוטל עליו לשאוף ולהתאמץ תמיד להגיע לשלמות שלו בבחינת מקדש, כמ"ש	39705
ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כ"ה), בתוך כל אחד ואחד.	39706
התורה מהווה דרך סלולה לכל אחד לבנות את המשכן בלבבו הוא, אולם ראה זה פלא שלא רק שהאדם	39707
מתעצל בתפקידו זה, אלא שמתעלם לגמרי מהחיוב המוטל עליו, הרי בעניני עוה"ז אפילו כשאנו עוסק	39708
בהם מאיזו סיבה, בכל זאת אינו שוכח לרגע את תפקידו להשיג פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו, ודוקא במה	39709
שנוגע לבית עולמו שוכח הוא לגמרי מה היא חובתו, ומתעלם מן הנחיצות של בקשת השלמות לתיקון	39710
נפשו, ומרוב השכחה הזאת הגוברת והולכת, נופל האדם ממילא גם להעלם השני שהוא העלם טומאה,	39711
אינו מקפיד על עצמו להתרחק מכל דבר רע לבל יטמא בו, אחרי ששכח מחובת העלייה מסיח דעתו גם	39712
מסכנת הירידה וגורמיה.	39713
על כן הקדימה התורה רפואה למכה והדגישה את גודל חשיבות יום הראשון, ואיך שצריכים להקדישו	39714
לדברים שבקדושה לשבח ולהלל להקב"ה, בהתחלת השנה עלינו לשים הצידה כל הדאגות החומריות,	39715
להשקיע מחשבותינו בעניני הידור מצוה, ולהמליך את הקב"ה למעלה ולמטה ולארבע הרוחות, ובזה	39716
נמנעים אנו מלשכוח את מלאכת הקודש המוטלת עלינו, להתקרב אליו יתברך ולהתרחק מכל דבר רע	39717
העלול להצר צעדינו, ובזכות זה שאנו מגבירים את הדעת בראש וראשונה, נזכה להתגלות הדעת לעתיד	39718
לבוא, ולביטול עשיו שהוא ראש המפריעים לבנין בית המקדש ולהתגלות משיח בב"א. (המוסר	39719
והדעת ח"ג).	39720
	39721
מאמר שס	39722
ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים (ויקרא כ"ג מ').	39723
ולקחתם לכם ביום הראשון, אחז"ל (מד"ר) הה"ד פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם (תהלים	39724
ק"ב), ר"י פתר קרא בדורות הללו שאין להם לא מלך ולא נביא, לא כהן ולא אורים ותומים, ואין להם	39725
אלא תפלה זו בלבד, אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע אל תבזה תפלתם, תכתב זאת לדור אחרון אלו דורות	39726

הללו שהן נטויין למיתה, ועם נברא יהלל יה שהקב"ה עתיד לברוא אותן בריה חדשה, ומה עלינו לעשות ליקח לולב ואתרוג ולקלס להקב"ה, לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר ולקחתם לכם ביום הראשון.	39727
עוד איתא בחז"ל (שוח"ט שם), עה"פ ועם נברא יהלל יה, אלו הדורות שהן כמתים במעשיהם, ובאין ומתפללין לפניך בר"ה וביוה"כ ואתה בורא אותן בריה חדשה, ומה להם לעשות ליקח הדס ולולב ולהלל אותך, הוי ועם נברא יהלל יה, הנה ערער פירושו יחידי כמו והיה כערער בערבה (ירמיה י"ז), היינו כעץ יחידי שעומד לבדו בתוך מדבר שמם ואין לו שום עוזר וסומך, לא שותף ולא ידיד כל שהוא, אף אחד רק הוא לבדו נמצא בתוך שטח גדול ציה וערבה, ונתון למדרס חיות טורפות אשר ישוטטו שם באין מעצור!	39728
ומסיים הכתוב תכתב זאת לדור אחרון, היינו שבדור האחרון לגלותנו יהיה מצב כזה, ואנו רואים כן בימינו שבעו"ה מכים ורוצחים יהודים לעיני השמש בפרהסיא, ואין פוצה פה ומצפצף כאילו לא קרה דבר, כל אומות העולם ישנים להם שנתם בנחת ובנעימות, ומה להם וליהודים הנרדפים על צוואריהם, הנה אם רואים ב' אנשים נצים ברחוב, לא יתכן שיעזבו כך לנפשם ולא יכנסו להפריד ביניהם, וכאן יהודים נשחטים בתי כנסיות נשרפים, ואין אף אחד מבין האומות שישמיע אף קול אנחה! האם אין זאת שאנו נמצאים בעולם כערער בערבה אשר בו תרמוש כל חיתו יער.	39729
וזה מה שאחז"ל תכתב זאת לדור אחרון אלו דורות הללו שהן נטויין למיתה, והקב"ה עתיד לברוא אותן בריה חדשה, להורות על המצב הנורא שהדור האחרון ימצא בו, שיבואו עליו חלילה כל כך הרבה יסורים גדולים כל חולי וכל מכה, שכשיגאל אותנו הקב"ה יצטרך כביכול לברוא אותנו מחדש, כאילו לא היינו כלל בעולם, ואנו רואים זה בעו"ה בדורנו איך דם ישראל הפקר, כל יום קללתו מרובה מחבירו והרשעים כים נגרש השקט לא יוכל, ה' ירחם על שה פוזרה עמו ישראל, וכן הדבר במצב הרוחני שהוא ירוד מאד בעו"ה בדור הזה, וכמעט נתקיים בנו המאמר ועם נברא, אלו הדורות שהן כמתים במעשיהם.	39730
אבל בל נפול ברוחנו, שהרי הבטיחנו יוצרנו שלא יעזבונו ולא יטשנו, ועתיד לברוא אותנו בריה חדשה! על אפם ועל חמתם של כל הקמים עלינו, צא ולמד מה שאחז"ל על הדור האחרון (שוח"ט תהלים ב'), א"ר ברכיה בשם ר' לוי ארורים הם הרשעים שהן מקיימין עצה על ישראל, וכל אחד ואחד אומר עצתי יפה מעצתך, עשו אמר שוטה היה קין שהרג את הבל בחיי אביו, ולא היה יודע שאביו פרה ורבה, אני איני עושה כן, אלא יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי.	39731
פרעה אמר שוטה היה עשו ולא היה יודע שאחיו פרה ורבה בחיי אביו, הה"ד כל הבן הילוד, המן הרשע אמר שוטה היה פרעה, אלא להשמיד להרוג ולאבד, גוג ומגוג עתידין לומר שוטים היו הראשונים שמעקפין עצה על ישראל, ולא היו יודעים שיש להם פטרון בשמים, אנו אין עושים כן אלא מתחלה אנו מזדווגים על פטרונם ואח"כ אנו חוזרים על ישראל, הה"ד על ה' ועל משיחו, והקב"ה אומר להם והיה ה' למלך על כל הארץ.	39732
והרי זה פלא גדול! איך יתכן שגוג ומגוג אשר הם בעצמם אומרים שוטים היו הראשונים שמעקפין עצה על ישראל ואינם יודעים שיש להם פטרון בשמים, הרי שהם יודעים שיש לישראל פטרון בשמים שמציל אותם, רב את ריבם ונוקם את נקמתם, ואין כדאי להסתבך עמהם, ולכן הם מכריזים אנו לא נעשה כן כמו הראשונים, אלא מה יעשו בחכמתם? יזדווגו אל הפטרון עצמו!	39733
מי בער ולא ידע עד כמה שטות זה גס ומכוער יותר מכולם, אם יודעים הם את השי"ת כי הוא בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, ושכל מי שהזדווג לבניו נטל חלקו מתחת ידו במפלה עצומה כפרעה וכהמן, אם הם יודעים זה ואוזנם ישמע מה שאומרים בפיהם, איך בדבר הזה עצמו יכשלו עוד יותר מהראשונים ויצאו להלחם כנגדו?	39734
ובאמת גם שטות כזה אינו חדש, וכבר היה לעולמים שכן אחז"ל (תו"כ בחוקותי כ"ו), על נמרוד ועל אנשי סדום שהיו יודעים את רבונם ומתכוונים למרוד בו, וכן פירשו חז"ל שם שהוזהרנו ע"ז בתורה, ואם לא תשמעו לי, מה ת"ל לי? אין לי אלא זה שהוא יודע רבונו ומתכוין למרוד בו, הנה אנשים בעלי שכל נפלא, אנשים שיודעים את הקב"ה עד כמה שילוד אשה יכול לדעת.	39735
ידיעה אמיתית שהוא רבון כל העולמים, כל זה כלול במה שאחז"ל יודעים את רבונם ובכ"ז מתכוונים למרוד בו, ואנו עומדים ומשתוממים איך יתכן כזאת? אבל דברי חז"ל נאמנים כמסמרות נטועים! אף אם יתאספו כל חכמי עולם לא יוכלו להזיז מדבריהם אפי' כחוט השערה! אין לנו אלא להיות עמלים בדברי תורה, לשמוע ללמוד ולהבין דברי חכמים, ברוך שבחר בהם ובמשנתם.	39736
והנה ביצירת האדם כתוב וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה, והיינו בשתי יצירות נברא האדם ביצר הטוב וביצר הרע, יצר הטוב בא מכוה נשמת חיים כוח השכל הזך והמצוחצח, ויצה"ר בא מכוה עפר מן האדמה, כוח הגוף שהוא חומר גס ועכור, ובצירוף שניהם יחד ויהי האדם לנפש חיה!	39737
	39738
	39739
	39740
	39741
	39742
	39743
	39744
	39745
	39746
	39747
	39748
	39749
	39750
	39751
	39752
	39753
	39754
	39755
	39756
	39757
	39758
	39759
	39760
	39761
	39762
	39763
	39764
	39765
	39766
	39767
	39768
	39769
	39770
	39771
	39772
	39773
	39774
	39775

מעשה נבין כי כשם שבכוח נשמתו שהוא שכל מרומים אשר חוצב מתחת כסא כבודו יתב', יכול האדם להתחכם ולעלות עד רום שמים במדות טובות, בדעות נכונות ובכל מעשה טוב להפליא, כמלאך וכשרף יקדש שמו יתב'! כן להיפוך ח"ו יכול אדם בכוח עפרו מן האדמה, לרדת מטה מטה עד עמקי תהום להרע לעצמו ולאחרים, ולהתגלגל ברפש של תאוות שפלות ומאוסות, ובכל מיני דעות ומדות רעות, שהם ממש היפוך השכל והטוב והוא הנקרא יצר הרע!	39776
אחז"ל (קידושין ל':), קשה יצה"ר שאפי' יוצרו קראו רע, כי יצר לב האדם רע מנעוריו, ומה היא רעתו? שהוא שונא את הטוב ואינו נכנע להשכל! ואף אלף דברי שכל ינופצו לרסיסים והיו כלא היו מול תאוה קלה אחת, כי השכל הוא החכמה והטוב, והרצון הוא השטות והרע, וכל מי שנתגבר בו הרצון על השכל אין לך שוטה גדול מזה, והרי הוא בפרט בעת תתעורר תאוותו, כבהמה ממש שיש לה רק רצון ואין לה שכל כלל.	39777
עוד גרוע ממנה שהוא כופה את שכלו להיות עבד לרצונו, נמצא שהוא משתמש עם השכל נגד השכל, וזהו מאמרם ז"ל (סוטה ג'), אין אדם עובר עבירה אלא א"כ נכנס בו רוח שטות, כי אחרת אי אפשר ולא יתכן שאדם בר דעת יכנס מרצונו לרפת בעלי חיים, וכבקר יאכל תבן באבוס אחד עמהם, אלא א"כ יצא מדעתו ונשתטה, וכן הדבר הזה!	39778
מעשה נבין היטב איך יתכן שאדם יודע את רבונו ואעפ"כ מתכוין למרוד בו, כי אמת הוא שאין לך שטות גדול מזה, אבל זהו יצה"ר כוח עפר מן האדמה שהוא רצון בהמי המתאוה רק לרע, דהיינו לעבור פי ה' ולעשות נגד רצונו יתב', וכל מי שנתגבר כוח גוף עפרו על שכלו הולך ושוקע בתאוותיו בלי סוף, עד לתאוה שפלה זו של יודע את רבונו ומתכוין למרוד בו! ואין ידיעה זו חוצצת בפני כוונתו למרוד, כי אין מעצור לתאוותו! ואדרבה ידיעת שכלו זה עוד מסייעתו בכוונתו למרוד.	39779
ואם תאמר הרי זה היפך השכל? התשובה היא אין הכי נמי! כי אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות, וכל מה שהעבירה חמורה יותר השטות גדול ביותר, ואנו רואים זה מעשים בכל יום שבעלי התאוה הולכים אחר תאוותם כסוס כפרד אין הבין, ונאבדים מן העולם בזה ובבא ואין שכלם פוצה פה ומצפצף, ומי לנו בעל שכל יותר גדול מבלעם הרשע שעליו נאמר ויודע דעת עליון, ובכ"ז הקנאה והתאוה והכבוד הוציאו אותו מן העולם! וכן הרצון למרוד בהשי"ת ח"ו גם כן תאוה היא, ובמקום שהתאוה שולטת השטות גוברת והחכמה בורחת!	39780
והנה זה שאמרו גוג ומגוג מתחילה אנו מזדווגים לפטרונם, היינו לעקור ח"ו מאתנו את האמונה בהשי"ת, ועל ידי זה יוכלו להתגבר עלינו ולכלותינו חלילה, וסבורים כי ה' לא יגן בעדנו, אבל מה הקב"ה עושה, מביא עלינו יסורים גדולים, ואז אנו צועקים אליו ומושיענו! וזהו ועם נברא יהלל יה, כלומר שכדי שאנו נהלל אותו מייסר אותנו כל כך עד שאנו נחשבים כעם מת, אבל הוא בורא אותנו בריה חדשה, וגודל ענין היסורים מצאנו בחז"ל (ויק"ר), אמר דוד לפני הקב"ה תודיעני איזה פילון מפולש לחיי עוה"ב, אמר הקב"ה לדוד אם חיים אתה צריך יסורים אתה צריך, כדכתיב ודרך חיים תוכחות מוסר (משלי ו').	39790
ויש לראות מכאן עד כמה דעתנו קצרה ורחוקה מדעת תורה, שאם היו שואלים לנו מהו אורח חיים? היינו ודאי משיבים דירה נאה וכלים נאים שמרחיבין דעתו של אדם (ברכות נ"ז:), ופרנסה בריוח כדי שנוכל ללמוד תורה בהתמדה בלא בלבול וטרדה, והרי לפנינו דוד המע"ה שהיה לו כל אלה, והוא מבקש ואומר תודיעני אורח חיים! והקב"ה לא עונה לו כבר יש לך? אלא אם חיים אתה צריך יסורים אתה צריך! כלומר פילון שאין לו פתח ולא שומר הפתח, והאדם יכול להלוך ישר וליכנס בלא מכשול וללא תקלה לחיי עוה"ב, פילון מפולש זה נקרא יסורים.	39791
שובע שמחות את פניך נעימות בימינך נצח, ואמרו חז"ל אל תיקרי שובע אלא שבע, אלו שבע כתות של צדיקים שעתידיים לראות פני השכינה לעוה"ב, ואיזו היא החביבה והמעולה? זו שעומדת על ימינו של הקב"ה, שנאמר נעימות בימינך נצח, תרין אמוראין חד אמר זה שבא מכוח התורה שנאמר מימינו אש דת למו, וחד אמר אלו סופרים ומלמדי תינוקות לאמיתן, שהן עתידין לישב בצלו של הקב"ה.	39792
הנה הראונו חז"ל בפסוק זה לדעת, מה נעשה בדורנו כהיום הזה שאין לנו לא כהן ולא נביא, והרשעות מתגברת והולכת, עלינו לבקש את החביב ביותר והוא התורה, כשנתחזק בתורה תצא אש מימינו אש דת למו, ותאכל את האומרים ערו עד היסוד בה, עוד אנו רואים כאן דבר פלא אשר לא עלה על דעתנו עד כה, שסופרים ומלמדי תינוקות הם החביבים מכולם, והם היושבים בצלו של הקב"ה, ועליהם נאמר שויתי ה' לנגדי תמיד כי מימיני בל אמוט, אשרי להם ואשרי חלקם! בפרט בדור הזה דור יתום עני ואביון באין עוזר וסומך, אין לשער ולהעריך גודל שכון של מרביצי תורה בזה ובבא. (אור יהל).	39793
מאמר שסא	39794
ביום השמיני מקרא קדש יהיה לכם עצרת הוא כל מלאכת עבודה לא תעשו (ויקרא כ"ג ל"ו).	39795

קורין יום טוב האחרון שמחת תורה, לפי ששמחין ועושין בו סעודת משתה לגמרה של תורה (רמ"א אורח חיים תרסט א), צריכינן להבין דמהראוי היה לקבוע שמחת תורה בזמן אחר ולא בשמיני עצרת, מאחר ששמיני עצרת נתחייב בשמחה אחרת כמ"ש ושמחת בחגך, וקיימא לן דאין מערבין שמחה בשמחה (מועד קטן ח), ובכלל מה היחס והקשר בין שמחת תורה ושמיני עצרת, למה נקבעה שמחת תורה דוקא בשמיני עצרת.	39826 39827 39828 39829 39830
ויש לבאר דהנה תוספות (מועד קטן שם) בד"ה לפי כתבו, גזירת הכתוב כדדריש לקמן מקרא דשלמה, ובירושלמי דריש מדכתיב מלא שבוע זאת, וטעם נראה קצת דכמו שאין עושין מצות חבילות דבעינן שיהא לבו פנוי בשמחה עכ"ל, הרי מבואר דטעם אין מערבין שמחה בשמחה הוא, משום דעל האדם להפנות תשומת לבו לענין אחד לבד ולשמוח בו, ובמקום שמתעניין בשמחה אחרת אי אפשר לו לשים לבו כהוגן וכראוי לחיובו.	39831 39832 39833 39834 39835
הרי דדין אין מערבין שמחה בשמחה נוגע רק באם השמחה השניה תפריע לו להתרכז בשמחה הראשונה, אולם במקום שהשמחה הראשונה גורמת שהשמחה השניה תהיה במילואה, מובן שמותר לשמוח בה מאחר שאינה סתירה לה, אלא אדרבה קיום שלימותה.	39836 39837 39838
לפי זה מבואר למה סוכות ושמיני עצרת גורמים ששמחתו של האדם בתורה תהיה בשלימות, דהנה ראש השנה ימי חשבון הנפש והתעוררות לתשובה המה על ידי תקיעת שופר ואמירת מלכיות, המביא את האדם לידי הכרה הגדולה בתיקון העולם ומרומם נפשו, וכן יום הכיפורים אם סגולת עיצומו של היום לבד המכפר ומטהר את האדם, או בכל מהלך התשובה המטהרת את האדם לפני ה', ומסיר ממנו כבלי החטא המטמטמים לבו ומוחו לבלתי יוכל להכיר את האמת.	39839 39840 39841 39842 39843
וכן קיום מצות ישיבת סוכה ארבעה מינים ושמחת החג, אשר על ידם מתבהר לפני האדם מהות עבודת ה' מתוך שמחה, שאין השמחה מתקיימת במי שמסדר חייו בכל מיני תענוגים ביציבות בדירת קבע, אלא במי שסומך על ה' ובוטח בו בהיותו בדירת עראי.	39844 39845 39846
גם חג שמיני עצרת אשר בו מתדבק האדם בה', חג מיוחד המיוחד לישראל עם הקב"ה, כמ"ש עצרתי אתכם אצלי, כמלך שזימן את בניו לסעודה לכך וכך ימים, כיון שהגיע זמן להפטור אמר בני בבקשה מכם עכבו עמי עוד יום אחד, קשה עלי פרידתכם (רש"י אמור כ"ג ל"ו), נמצא דמטרת החגים והשמחה בהם היא עבודת ה' וההתדבקות בו.	39847 39848 39849 39850
לפי זה מבואר הגורם אשר בשמיני עצרת ולא בחג אחר לשמחתו השלמה בתורה, כי שמיני עצרת הוא שיא ההתדבקות בה', דהנה בשאר הימים טובים ההתדבקות אל ה' מתחיל מצד כלל ישראל, אולם בשמיני עצרת היוזמה להתדבקות הוא מהשם יתברך עצמו וזה שיא ההתדבקות, ולכן בשמיני עצרת יוכל האדם להכיר על נכון סגולת התורה ואושרה, ואז לשמוח עם התורה במילואה ובשלימות.	39851 39852 39853 39854
ולפי זה גם מובן למה בשמחת תורה אין חסרון של אין מערבין שמחה בשמחה, דאדרבה ההתרומומות הנפש והדביקות בה' אשר האדם קונה בחג, היא אשר מביאתו לידי הכרה נכונה ביוקר התורה ובסגולתה, ואז יוכל לשמוח עם התורה במילואה, הרי ששמחת התורה לאמיתה תולדת שמחת החג הוא, מאחר שתוכנו של שמחת החג הוא עבודת ה' וההתדבקות בו. (עץ הדעת).	39855 39856 39857 39858
מאמר שסב	39859 39860
ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים (ויקרא כ"ג מ').	39861
בדברי חז"ל מצינו ביאורים בענין מהות חג הסוכות, בחג נידונין על המים (ראש השנה טז א'), יומא שביעאה דחג הוא סיומא בדינא דעלמא ופתקין נפקין מבי מלכא (זוהר ג לא), הרי לבד מה שנידונין על המים בחג הסוכות, עדיין לא נגמרה חתימת הדין של האדם עד הושענא רבה, ביום הושענא רבה חל גמר החתימה וניתנה פתקא על חיי האדם לשנה הבאה, וצריך להבין מדוע נסמל חג הסוכות כזמן שמחתנו, כמ"ש ושמחתם לפני ה' אלקיכם, הלא בחג הסוכות עדיין על האדם לדאוג על גורלו שלא נגמר ולא נחתם עדיין אם לחיים או למות ח"ו.	39862 39863 39864 39865 39866 39867
ויש לבאר שזמן שמחתנו בחג הסוכות, אינו אלא זמן עבודה רוחנית מתוך רוח נעלה ורגשי שמחה, דהנה ראש השנה יום הכיפורים וחג הסוכות, שלשתם זמני עבודה למטרת התעלות רוחנית והתרוממות הנפש בכדי לזכות בדין, אולם שונה כל חג מהשני באמצעי שצריך האדם לנקוט בכדי שיוכל להגיע לידי אותה התרוממות.	39868 39869 39870 39871
בימי ראש השנה עיקר עבודת האדם היא להכיר ולהשיג גדלות ה' וגודל מלכותו, כמו דאמרו חז"ל אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם (ראש השנה טז א), ומתוך הכרה זאת להתקרב אל ה', ביום הכיפורים עבודת האדם היא לטהר בחשבון עצמי ופרטי את לבו, ממשא עבירותיו שביצע בשנה שעברה,	39872 39873 39874

ועל ידי זה להתקרב אל ה', ובחג הסוכות העבודה המוטלת על האדם היא עבודת ה' מתוך מצב של שמחה, רק אז תשרה השכינה עליו, שאין השכינה שורה מתוך עצבות אלא מתוך שמחה (שבת ל' ב').	39875
לכן מזהירים אנו על השמחה בשילוש, ללמדנו שעל האדם לנטוע בלבו תכונת השמחה בחג הסוכות, ולעבוד את ה' מתוך מצב רוח מרומם זה, ואך אז על ידי העבודה המשולשת, בראש השנה בעבודת קבלת עול מלכות שמים, ביום הכיפורים בעבודת טהרת הלב, ובחג הסוכות בעבודה כללית מתוך מצב רוח של שמחה, אפשר לאדם להתעלות ולזכות בדין על חייו בהושענא רבה הוא יום גמר החתימה. (עץ הדעת).	39876
	39877
	39878
	39879
	39880
	39881
מאמר שסג	39882
בסוכות תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסוכות (ויקרא כ"ג מ"ב).	39883
סוכה היא דירת ארעי והיא בחינת ביטול היש של העוה"ז, בחינה זו היא ששיג האדם שאין שום קביעות בעוה"ז, ואדרבא כל תאוותיו והנאותיו חולפות עוברות, וגם כל מחשבות האדם שלפיהן יוכל לבסס את עצמו בחיים מסודרים לדורי דורות, אינן אלא דמיונות שוא, והשגה זאת בבחינת ידיעה שכלית, הריהי הבחינה התחתונה שבענין סוכה, וגם בני אומות העולם יכולים להשיגה, הכרה זו מצויה היא אצל כל בן דעת, כי הרי החיים עצמם מוכיחים ששאיפות העוה"ז הבל הם, ורק השאיפות הרוחניות מביאות לידי אושר ושמחה.	39884
	39885
	39886
	39887
	39888
	39889
ועל כן במצוה זו מנסה הקב"ה את אומות העולם בביאת המשיח כשתנתן להם בחירה מחדש, כי אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו כמובא במס' (ע"ז ב' א'), וע"כ נותן להם מצוה זאת שגדרה כבר מושג להם היטב בידיעה שכלית, והנסיון בא לברר שאם אמנם מכירים הם אמת זו בשכלם, אינם משיבים אותה אל לבם להביאה לידי מעשה, ועל כן כשנתקלים הם בצער וקושי מיד כל אחד מבעט בסוכתו ויוצא (עיין שם), כי אין להם אותה נקודה פנימית המסוגלת לישראל המתבטאת בשמחת מצוה, לשמוח גם באפשרות ביטול היש.	39890
	39891
	39892
	39893
	39894
	39895
אמרו רבותינו ז"ל שסוכה היא בחינת ענני הכבוד שליוו את ישראל במדבר, וענני הכבוד באו בזכות אהרן, ובזה מבואר ענין סוכת שלום כי מדתו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום, אך לכאורה צריך עיון מהו הקשר בין מדת השלום ובחינת ביטול היש? בזה פ' אמור (ק"ג). מביא עוד בחינה נוספת בזה ואומר שם, ענני כבוד בזכות אהרן דכתיב (במדבר י"ד), אשר עין בעין נראה (אותיות אהרן) אתה ה', ובעמוד ענן אתה הולך לפניו יומם ובעמוד אש לילה, הרי שעין בעין ראייה בהירה מאד בגילוי של השי"ת, היא בחינת ענני כבוד והיא גם בחינת אהרן מדת השלום.	39896
	39897
	39898
	39899
	39900
	39901
	39902
	39903
	39904
	39905
	39906
אך כשואפים כולם למטרות רוחניות אמיתיות, רק אז תתכן ההתאחדות והשלום, כי ברוחניות אין הגבלות ואין אחד מיצר לחברו, ואדרבה כשמתרצה לאחד זה מקיל לשני ומועיל לו, וממילא הכל נוחים זה לזה ושמחים זה בזה תמיד, ולפיכך נקרא אהרן האושפיזין אהרן כהנא קדישא, כי הקדושה והפרישות הן המקור שממנו נובעות מדות החסד והשלום של אהרן הכהן.	39907
	39908
	39909
	39910
	39911
	39912
	39913
	39914
	39915
	39916
	39917
	39918
	39919
	39920
	39921
	39922
	39923

ביאור הענין כי הפירוד באחדותו ית' הוא עבודה זרה, והפירוד בין בני אדם בא מכוח הנטילה, שכל אחד	39924
רוצה לחטוף משל חברו ומדמה שכל מה שיש לחברו ממעט את שלו, עד כדי שגם עצם היות חברו בעולם	39925
מעיק לו, וזה גדר שנאת חנם המביאה לידי גלות, ועונש זה הוא תיקונו, כי בהיותו בגלות על כל פנים אין	39926
לו קביעות בעוה"ז, ובהכרח מתבטל כוח הנטילה במדת מה, ועל ידי כך מתקרב לצד ההתאחדות, וכן מצות	39927
סוכה שהיא בחינת ביטול היש, מביאה לידי התאחדות ושלוש בין בני ישראל ובדרך זו מצילה מגלות.	39928
מצות סוכה מצורפת עם מצות ארבע המינים שענינם גם כן התאחדות ישראל, כמו שאז"ל (בילקוט סי'	39929
תרנ"א), פרי עץ הדר אלו ישראל, וערבי נחל אלו ישראל, כך ישראל יש בהם בני אדם שאינם לא בעלי	39930
תורה ולא בעלי מעשים, אמר הקב"ה לאבדן אי אפשר, אלא יעשו כולן אגודה אחת והן מכפרין אלו על	39931
אלו, והענין הוא שנדון לכף זכות אף אלו שאין בהם לא טעם ולא ריח, והם זוכים על ידי זה שנעשים	39932
כלים למצוה זו של לימוד זכות, ובזה מתאחדים הכלים עם המשתמשים בהם, וזה גדר צירוף ד' המינים	39933
יחד.	39934
וכן כתוב כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים, וצריך לדעת שלא במקרה	39935
הושיבם בסוכות, ולא שייך דיעבד אצל הקב"ה והיה יכול להושיבם בארמונות, אלא את עיקר גדר ביטול	39936
היש רצה ללמדנו בזה, כי יאה עניותא לישראל (חגיגה ט'), וכיון דיאה היא צריך לשאוף אליה, כי	39937
ההושבה בסוכות היא גדר היציאה ממצרים, ובלי בחינת סוכה ביטול היש הרי עדיין הם במצרים הרוחנית,	39938
וגדר זה של סוכה הוא השמירה לרוחניות בחינת ענני כבוד כנ"ל, ובה דוקא משיגים אנו את גדרי	39939
האושפזין קדישין.	39940
ועיין בס' טעמי המצוות לרדב"ז (מצות סוכה), שהביא מחלוקת ר' יהודה וחכמים אם סוכה דירת קבע או	39941
דירת ארעי בעיניו, וביאר שסוכה דירת קבע היא בחינת סוכה מלעילא לתתא, וסוכה דירת ארעי מתתא	39942
לעילא, ואלו דברי אלהים חיים בטעמם.	39943
ביאור דבריו כי הנה ישנה בחינת ביטול היש הבאה ממטה למעלה, מתוך עבודת האדם עצמו הלוחם את	39944
יצרו וכובש דרגה אחר דרגה ביגיעתו בעבודת ה' הפנימית, אך ישנה דרך אחרת והיא גדר אתה נותן יד	39945
לפושעים, דרך חנינת הדעת אתערותא דלעילא, שהשי"ת משפיע מחשבות האמת אל תוך שכלנו, ואף	39946
בהיותנו קבועים עדיין בתוך העוה"ז מעורר אותנו לחשוב על ארעיות העוה"ז ולשאוף לגילוי רוחני,	39947
ופעולת עבודת המחשבה הינה בשני אופנים, ששומרת מיצה"ר כמאמר הרמב"ם ז"ל, מה יעשה האדם	39948
וינצל מן התאוות ירחיב דעתו בחכמה, ועוד שעל ידי זה יוכל האדם להכין את הפתחו של מחט של	39949
התבוננות פנימית שהיא תחילת התפתחות הרוחניות. (מכתב מאליהו ח"ב עמ' 107).	39950
	39951
מאמר שסד	39952
בסוכות תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסוכות (ויקרא כ"ג מ"ב).	39953
חג הסוכות סמוך הוא ליום הכפורים, כדי שיום הכפורים יתפס בו, הלא מיום הכפורים מביאים התעוררות	39954
תשובה, קבלות לשינוי המעשים והשאיפה אל הרוחניות, עכ"פ זהו אשר צריך האדם להביא ממנו, אבל	39955
הרי ביה"כ ליתא ליצה"ר והוא חוזר וניעור אח"כ, מהי העצה איך לאחוז ביה"כ שלא יאבד ממנו? העצה	39956
היא השמירה, מצות סוכה הלא ענינה הוא שמירה, כן אמרו בתפלה ופרוס עלינו סוכת שלומך ובצל כנפיך	39957
תסתירונו, ומפורש בתיקוני זהר דסוכה היא בחינת תיבת נח דהיינו בחינת השמירה, היושב בסוכה ומתכוון	39958
לחשוב ולהרגיש בתורה ויר"ש לבלי הנח מקום ליצה"ר, ימצא בעצמו קצת בחינה של שערים סגורים	39959
בפני הטומאה.	39960
ואמרו ז"ל (סוכה כ"ח), תשבו כעין תדורו, שיכניס גם כל עניני הגשמיות שלו בסוכה, כי בסוכה הוא	39961
המצב המיוחד, שגם העסקים בגשמיות יהיו באים מכוח רוחני ממש ויתקנו גם הם, ואדרבא אסור לאכול	39962
חוץ לסוכה, שהסוכה מסוגלת ביותר לעלות בה אל הנקודה הרמה של אכילה לשם שמים, נוסף על זה גם	39963
ענין ד' מינים שבהם הסגולה לדבקות, והרחקת כל רוחות הרעות וטללים הרעים (סוכה ל"ז) דהיינו ג"כ	39964
שמירה, ואדרבא מביאים רוחות של קדושה לעורר ולחזק את הנקודה הקדושה שבפנים לבן של ישראל.	39965
והשמחה בשמירה זו ובהתחדשות ההתעוררות, להחיות את רוח הקדושה מכל צד בבחינת מד' רוחות בואי	39966
הרוח, להחיות את הקדושה אפי' במי שהוא ח"ו בבחינת מת ברוחניותו, תוסיף עוד יותר תוספת רוח	39967
חדשה, ואמרו ז"ל שמחת בית השואבה שמשם שואבין רוח"ק, וכתב בשפת אמת שמהשמחה רוח"ק	39968
נשאבת, בכל אלה הנה יוכל המתחזק להחזיק מעמד, ויכניס את בחינת יוה"כ שלו לתוך כל השנה, וכתב	39969
בשפת אמת במש"כ שבעת ימים בשנה דהיינו שהם לכל השנה.	39970
ובגמ' (ע"ז ג'), לעתיד לבוא יבקשו האומות שיתן הקב"ה גם להם מצוות, והוא נותן להם את מצות סוכה,	39971
למה דוקא מצות סוכה? מכאן ראייה שיש שייכות אפילו לעכו"ם בגדר ענין הסוכה, איך הוא? הנה מצינו	39972
גם בעכו"ם בחינת תשובה, כדאיתא ביונה בענין תשובת נינוה, אמנם אין תשובתם כתשובת ישראל,	39973

דתשובת ישראל פנימית היא משא"כ האומות דלא שייכי בלשמה, לכן אין תשובתם מועלת אלא בבחינת	39974
חיצונית, דהיינו בעוה"ז ולא לעוה"ב כמפורש (ב"ב י'), ובס' תקנת השבים, ומכיון דשייכי לאיזה בחינה	39975
דתשובה שייכי נמי לבחינת השמירה, וע"כ לעתיד לבוא כשיבואו לחזור בתשובה ויבקשו מצוות, יתן להם	39976
הקב"ה מצוות סוכה לשמור את תשובתם.	39977
וענין הקרבת ע' פרים בחג הסוכות, הוא שיאיר השי"ת את אור האמת על כל הבריאה כולה בלי יוצא	39978
מהכלל, וכמו שהוא בתפילת ימים הנוראים, ובכן תן פחדך ה' אלהינו על כל מעשיך, ועל זה מסיק ותמלוך	39979
אתה ה' לבדך, יום האחרון של חג הסוכות הוא הושענא רבה, שבו נמסרין הפתקים ליד הרצים בשליחות	39980
סוף גמר הדין, דלאחר שנשתמשו ישראל בסוכה ולולב כדבעי, מכניסים את התשובה כולה עם תוספות	39981
גדרי השמירה שקנו אל כל השנה, ונתברר המצב שהוא עצם סוף גמר הדין. (מכתב מאליהו א' דף	39982
268).	39983
	39984
מאמר שסה	39985
בסוכות תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסוכות (ויקרא כ"ג מ"ב).	39986
אמרה תורה כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי (סוכה ב'), תנו רבנן תשבו כעין תדורו,	39987
מכאן אמרו כל שבעת הימים עושה אדם סוכתו קבע וביתו עראי (סוכה כ"ה:), כבר האריכו קדמאי	39988
שבמצוות סוכה יש רמז לאדם שיזכור שאינו אלא עראי, ועליו לצאת מהרגשתו שהינו קבוע בזה העולם	39989
החולף, וכמאמר הזוהר חליף ואזיל בר נש בהאי עלמא וסביר דדיליה הוא ודישתאר בגוה לדרי דריה,	39990
(האדם הולך בזה העולם וחושב שישאר בתוכה לדורי דורות).	39991
אולם נראה שיש גם להדגיש את הצד השני של המטבע, שאחרי שהאדם הגיע לבחינת סוכה שהיא צלא	39992
דהימנותא, ומבין שאינו נמצא אלא לזמן מסוים בהאי עלמא כבדירת עראי, צריך אז לעשות את סוכתו	39993
קבע, כלומר במה שנוגע לעבודת ה' להרגיש את עצמו קבוע, ורק אחרי שיזרוק מעליו עולה של עוה"ז	39994
וירגיש את עצמו כאורח, יוכל לפנות את עצמו לעבודת הבורא באופן של קבע, בבחינת תשבו כעין תדורו,	39995
שעיקר עסקיו ועמל נפשו ישים דוקא בדירת עראי זאת, ביודעו שעל ידה יקים עיקר דירתו וקביעותו	39996
בעולם הבא, ולכן אנו מוצאים את שתי הבחינות בסוכה, מצד אחד היא רק דירת ארעי, ומאידך עיקר	39997
דירתו צריך לשים בה דרך קבע.	39998
איתא במדרש על הפסוק ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה (בראשית כ"ח), מלמד	39999
שהראה הקב"ה ליעקב שרו של בבל עולה ויורד, ושל מדי עולה ויורד, ושל יוון עולה ויורד ושל אדום	40000
עולה ויורד, אמר הקב"ה ליעקב אף אתה עלה, באותה שעה נתירא יעקב אבינו ואמר, שמא ח"ו כשם	40001
שלא לו ירידה אף לי כן, א"ל הקב"ה ואתה אל תירא אם אתה עולה אין לך ירידה עולמית, לא האמין ולא	40002
עלה, א"ל הקב"ה אלו האמנת ועלית לא ירדת עוד, ועכשיו שלא האמנת ולא עלית, עתידין בניך שיהו	40003
משתעבדין בארבעה מלכויות בעוה"ז במסים וארנוניות (ויק"ר כ"ט ב').	40004
יעקב אבינו פחד מעלייה כזו שהיא מצד המזל אשר הירידה כרוכה לה ברגליה, ופחד מן הגדולה בעוה"ז,	40005
ואף שהבטיחו הקב"ה שלא ירד לעולם מכל מקום פחד שמא יגרום החטא, ואף אם ישאר בגדולתו ינכו	40006
מזכויותיו עבור עלייה זו אם לא יהיה ראוי אליה, וביותר יעקב העדיף להשתעבד במסים וארנוניות כדי	40007
להתחמק מקבלת השלטון בזה העולם, שהרי השלטון עלול להביאו לידי הרגשה של קביעות, וע"י זה היה	40008
ממיט על עצמו אסון חלילה.	40009
מאידך כאשר קם יעקב משנתו, ואחרי כל ההבטחות הגדולות על הארץ והבנים ושמירת ה' עליו, הצטער	40010
בלבו באומרו אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי, ופרש"י אילו ידעתי לא ישנתי במקום קדוש כזה,	40011
לא שת לבו לכל ההשגות הגדולות שהשיג, ורק הצטער שמא זלזל בקדושת המקום בזה שישן שם, כל כך	40012
היה קבוע בעבודת ה' שכל דאגתו היתה רק שלא ימעט מן המוטל עליו.	40013
כמו כן בתפלתו להקב"ה ביקש יעקב אך לחם לאכול ובגד ללבוש, על אף שנתגדל כבן מלך בביתו של	40014
יצחק, עד שהיו אומרים זבל פרדותיו של יצחק שוה יותר מכספו וזהבו של אבימלך (בר"ר ס"ד ו'), בכל	40015
זאת ביקש לעצמו רק בצמצום ולא תבע ברכות אביו משמני הארץ דגן ותירוש, אף שעתה הוגד לו ופרצת	40016
ימה וקדמה וקפל הקב"ה את הארץ מתחתיו, בכל זאת עומד ומתחנן על לחם לאכול ובגד ללבוש, עיקר	40017
בקשתו היתה והיה ה' לי לאלהים שלא יגרום החטא, ושבת בשלום אל בית אבי שלא ימצא פסול ברעי	40018
(רש"י), עיקר תפלתו היתה על הצד הרוחני ולא איכפת לו לקמוץ מעיסתו כדי לזכות לזה.	40019
וכן גדולי ישראל הלכו בעקבותיו של יעקב אבינו ומיעטו בצרכיהם הגשמיים, מפני שהעיקר אצלם היה	40020
הצד הרוחני, מספרים על החסיד ר' זונדיל זצ"ל שהשיא בתו לעילוי גדול והבטיח להחזיקו על שולחננו,	40021
והיה מקיים הבטחתו ומפרנסו בהרחבה, אולם בתו תמיד השתמטה מלאכול עם בעלה מלבד בשבתות	40022

באמתלאות שונות, כשהיו אוכלים מאכלי חלב אמרה שלא עברו שש שעות מעת שאכלה בשר, ואם אכלו בשר היתה אומרת שהבשר קשה לה כעת.	40023
התנהגות זו היתה מוזרה לבעלה עד שנודע לו שחותנו היה עני ואביון, ולא סיפק בידו להחזיקו בהרחבה כזאת, וכאשר התחיל לעקוב אחרי מקור הכנסתו נודע לו שהיה סוחר בחומץ, ומאז שהשיא את בתו הוסיף בכל חבית עוד לוג מים, והמים נהפך לחומץ דרך נס, בראותו את זה התאמץ החתן לשאול, אם כה כוחו גדול יוסיף עוד לוג מים שיהיה לו בריווח גם עבור בני ביתו? והשיב החסיד שקשה לו להעמיס על החבית משא כזה.	40024
ומצאנו להגר"א זצ"ל, שלצדיקים מצפינים גם שכר הפירות לעוה"ב (משלי ח י"ט אבן שלמה י' ה'), ובאמת ראינו אצל עשו הרשע שהיה מאמין גדול, והיה מכבד את אביו והאמין בכוח ברכותיו עד שנשבר כל כך כשהפסידם, ובכל זאת אבד את עולמו רק בשביל שהיה להוט אחרי הנאות העוה"ז, אולם יעקב אבינו לא נתפעל מכל חמודי תבל, והיה מוכן לעשות כרי מכל כספו וזהבו וליתנם לעשו, כדי לקנות ממנו מערת המכפלה, כמו שדרשו חז"ל על הפסוק אשר כריתי לי (רש"י שם).	40025
בעת הזאת שזכינו לעלייה מסוימת ע"י מצות ישוב ארץ ישראל, עלינו לפחד כמו שפחד יעקב אבינו שלא תהיה עלייתנו זאת מצד הטבע והמזל כעלייתם של אומות העולם, משום שעלייה כזאת סופה ירידה חלילה, עלינו להתאמץ להגיע למין עלייה שבחר יעקב, עלייה רוחנית התלויה בבחירת האדם שהיא העלייה האמיתית וההצלחה הנכספת. (המוסר והדעת ח"ג).	40026
	40027
	40028
	40029
	40030
	40031
	40032
	40033
	40034
	40035
	40036
	40037
	40038
	40039
מאמר שסו	40040
ויצא בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי בתוך בני ישראל וינצו במחנה בן הישראלית ואיש הישראלי (ויקרא כ"ד י').	40041
מהיכן יצא? רבי ברכיה אומר מפרשה שלמעלה יצא, לגלג ואמר ביום השבת יערכנו, דרך המלך לאכול פת חמה בכל יום, שמא פת צוננת של תשעה ימים? (רש"י), התורה גילתה לנו שמה שהגיע אותו רשע לדיוטא התחתונה לגדף את השם, התחיל ממה שלגלג על לחם הפנים, לא ישר בעיניו מה שהלחם משתהה על השולחן שבוע שלם מבלי להחליפו ללחם טרי, החליט שאין זה הוגן שיעלה לחם צונן על שולחן מלכים, ולא מצא שום הצדקה לפרשה זו עד שיצא ולגלג עליה.	40042
ואנו עומדים ומשתאים איך נתפס אותו איש לטפשות כזאת, ראשית כל הרי למדנו שהלחם נשאר חם וטרי כל הזמן כמ"ש חז"ל בחגיגה (דף מ"ו:), שנית האם הובא הלחם לצורך אכילת גבוה כביכול? הרי שכדי שברכת השבת תוריד שפע לכל ששת ימי המעשה, לכן שמים את הלחם בשבת ושוהה שם כל השבוע, ואפילו אם המגדף לא הבין את טעם הדבר על נכון, וכי בשביל זה צריך לגלג על דברי התורה, היה לו ללכת אצל חכם שילמד לו הטעם? כל כך מוזרה הגישה שנקט עד שקשה לעמוד על הדבר שהניע אותו לשטות זו.	40043
אבל נראה שביאור הענין מרומז במלים בן איש מצרי, אשר על זה העיר רבינו בחיי שמשום שהיה פגום לכן נקלע לעבירה כזאת, המקלל היה סוף סוף בנו של גוי, ועובדא זו השאירה פגם על נפשו משום שירש את התכונות של אביו, אשר התורה העידה כי כל הגוים ערלים (ירמיה ט'), אשר בשר חמורים בשרם (יחזקאל כ"ג), שהגוים בטבעם הם נוטים לחומריות ולשקר ומתרחקים מן האמת, וכמ"ש חז"ל שגוים מזהמים הם.	40044
אחרי שחטא אדה"ר נגזר עליו לאכול עשב כבהמה, אבל אדה"ר בכה לפני המקום ואמר, אני וחמורי נאכל באבוס אחד? וריחם עליו הקב"ה ונתן לו לחם לאכול, וכבר בארנו שהריוח לאדה"ר היה בחלק הגבוה הנמצא בלחם, כגון תרומות ומעשרות וכן חלה, שאף שנגזר עליו לרדת ממדרגת הרוחנית הרמה, בכל זאת רצה שלכל הפחות פעולותיו הגשמיות יהיו לשם מטרה רוחנית, מה שאין כן אילו היה אוכל עשב היתה אכילתו גשמית לגמרי.	40045
והנה מדרגה זאת שנותרה לו לאדה"ר ירשוה כלל ישראל, שבתוך עולם החומרי שואפים הם בכל מעשיהם לצד הגבוה, ואינם מסתפקים בגשמיות לשם גשמיות חלילה, במתן תורה זכה כלל ישראל לקנות מעלה זו כקנין נפשי ואכן פסקה זוהמתן, אולם אומות העולם נשארו בבחינה של אני וחמורי באבוס אחד, אצלם החומר הוא מטרת חייהם ללא שום שאיפה למשהו יותר עליון, ושמחים הם עם הגשמיות כמו החומר בתבן שלו.	40046
זה מה שגרם לבן המצרי לגלג על המצוות, משום שהיה פגום מצד אביו, ולכן הסתכל על כל דבר מצד מבט גשמי, אם הקב"ה ציוה לשים לחם הפנים, בשום אופן לא היה יכול להבין אחרת ממה שיהיה בהכרח לחם טרי כל יום, האופק שלו מנעה ממנו לקלוט דברים עדינים הרחוקים מחושיו הגסים.	40047
	40048
	40049
	40050
	40051
	40052
	40053
	40054
	40055
	40056
	40057
	40058
	40059
	40060
	40061
	40062
	40063
	40064
	40065
	40066
	40067
	40068
	40069
	40070
	40071

ראיתי למהר"ל מפראג שכתב, למה מנו חז"ל את הלוחש על המכה בין אותם הכתות החמורות שאין להם חלק לעוה"ב, ותוכן דבריו משום שנוטל את התורה הקדושה שניתנה לאדם, שעל ידה יהיה מקושר לבורא בקשר עליון להשגות גבוהות של קדושה, ומשתמש בה לרפא מכתו, שבוזה מורה כאילו מטרת התורה היא הצלחת החומר, ובוזה כופר הוא בחיי הנצח, ולכן נגזר עליו מדה כנגד מדה שלא יזכה לחיי נצח, ומזה אנו רואים כמה שצריכים להזהר שלא לערב את שני התחומים הרוחני והגשמי, להשתמש בתורה עבור עניניו הגשמיים, וכל שכן שאין לדון את העבודה שבמשכן על פי מבט גשמי, אלא צריכים להבין שכל הענינים הם לתועלות רוחניות נשגבות.	40072
40073	40074
40075	40076
40077	40078
40079	40080
40081	40082
40083	40084
40085	40086
40087	40088
40089	40090
40091	40092
40093	40094
40095	40096
40097	40098
40099	40100
40101	40102
40103	40104
40105	40106
40107	40108
40109	40110
40111	40112
40113	40114
40115	40116
40117	40118
40119	40120

לחדר אשתו שהיתה שוכבת, ושמע קולו של בחור שהיה מנשק אותה, שלף חרבו ורצה להרוג את שניהם, ונזכר מצוות אביו והשיב חרבו לתערה.	40121 40122
שמע שאשתו אמרה לאותו בחור, כבר שנים רבות שהלך אביך מאצלי, אילו היה יודע שנולד לו בן כבר הגיע להשיא לך אשה, כששמע זה הדבר אמר פתחי לי אחותי רעיתי, ברוך ה' אשר עצר כעסי, וברוך אבי שציווני לעצור כעסי לילה אחת שלא הרגתי אותך ואת בני, ושמחו שמחה גדולה ועשה משתה לכל הנמצאים ושמחו הרבה מאד ע"כ, זו תוצאה של שליטת השכל על כוחות הנפש ועל הרגשות הלב. (מעייני החיים).	40123 40124 40125 40126 40127
מאמר שסח	40128 40129
ויצא בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי בתוך בני ישראל (ויקרא כ"ד י').	40130
מהיכן יצא ר' לוי אומר מעולמו יצא, ר' ברכיה אומר מפרשה שלמעלה יצא, לגלג ואמר ביום השבת יערכנו, דרך המלך לאכול פת חמה בכל יום שמא פת צוננת של תשעה ימים בתמיה, ומתניתא אמרה מבית דינו של משה יצא מחויב, בא ליטע אהלו בתוך מחנה דן אמרו לו מה טיבך לכאן, נכנס לבית דינו של משה ויצא מחויב עמד וגידף, ויקב כתר גומו ופריש שנקב שם המיוחד וגידף, והוא שם המפורש ששמע מסיני (רש"י ויק"ר ל"ב).	40131 40132 40133 40134 40135
קשה להבין למה נתרבו כאן חילוקי דעות של רבותינו בפירוש המלה ויצא, כאשר לפי הפשט כבר פירושו האבן עזרא ושאר הראשונים שיצא מאהלו? אך מסתבר כי קשה היה להם להבין, איך אדם שזכה לשמוע מפי הקב"ה אנכי לא יהיה לך שזה מן הנפלאות הגדולות, כמ"ש השמע עם קול אלהים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי (דברים ד'), איך אפשר ליפול בפח היצר עד באר שחת ממש ומברך את השם, ולכן שאלו מהיכן יצא, מה היתה הסיבה אשר גרמה לו לירידה כה נוראה, מן המצב הגבוה שבו זכה במעמד הר סיני?	40136 40137 40138 40139 40140 40141
ר' לוי אומר מעולמו יצא, עיין בפירוש מתנות כהונה שהביא בשם רבינו בחיי וז"ל, מעולמו יצא כי האדם עולם קטן, ואם הוא יצא ממדרגת אדם נמצא שיצא מעולמו, לדברי ר' לוי אין כל צורך בהקדמות בכדי להגיע לירידה כזו, שכן האדם זקוק כל ימיו לשמירה מתמדת על מדריגתו, ואם לא יעמוד תמיד על המשמר איננו בטוח במדריגה שהשיג, ועלול הוא לצאת ולאבד את עולמו פתאום כאשר היצר יתקיפנו, וזהו מעולמו יצא, שלא היה זהיר בשמירתו ויצא מעולמו ולכן ירד לבאר שחת.	40142 40143 40144 40145 40146
ר' ברכיה אומר מפרשה שלמעלה יצא לגלג ואמר, די בלגלוג ליצנות אחת לדחות מאה תוכחות, בכוחה של ליצנות להוריד אדם מאיגרא רמה לבירא עמיקתא, ועלול הוא להתלוצץ גם על דבר שהוא למעלה מהשגתו והבנתו, ומפני מיעוט השגתו בו מלגלג עליו, וכן היה בלחם הפנים כי באמת היה לחם הפנים חם, כי כסידורו כן סילוקו (מנחות צ"ו:), אלא שבן הישראלית מפני מיעוט השגתו לא הבין הדבר ולגלג על זה, וזהו טבעו של המתלוצץ שאיננו תולה החסרון בו, אלא מוצא מקום להתלוצץ על אחרים.	40147 40148 40149 40150 40151
וכן מצינו בגמ', מעשה באדם אחד שהיה מסקל מרשותו לרה"ר, ומצאו חסיד אחד ואמר לו ריקה, מפני מה אתה מסקל מרשות שאינה שלך לרשות שלך? לגלג עליו, לימים נצרך למכור שדהו והיה מהלך באותו רה"ר ונכשל באותן אבנים, אמר יפה אמר לי אותו חסיד (ב"ק נ''), ורש"י פירש לגלג עליו לא היה מכיר טעמו של דבר, זוהי דרכו של ריקה שאיננו מעמיק להבין טעמו של דבר, וזה לבד מספיק לו בכדי שיגיע לחטא של מקלל, כי כוח הליצנות הוא גדול עד כדי להביא לחטא החמור ביותר.	40152 40153 40154 40155 40156
ומתניתא אמרה מבית דינו של משה יצא מחויב עמד וגידף, כאן מוצאים אנו את היסוד של הרגשת פגיעה בכבודו, וידוע מאמרם ז"ל הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם (אבות פ"ד), כי כוחן של המדות הפועלות על האדם גדול הוא מאד, עד כדי כך שיכולות להביא את האדם שהגיע עד למדריגת מובהק שבמובהק, לעבירות החמורות ביותר עד כדי להיות מקלל את השם.	40157 40158 40159 40160
ויש ללמוד מג' הפירושים הנ"ל מה שנוגע לעניינינו, שישמור האדם את עצמו שלא תהא לו ירידה מעולמו, ויתרחק מן הליצנות ומן הקושיות על דברים גבוהים שאינם מבין בהם מפני מיעוט השגתו, והעיקר יעמוד ויטרח על תיקון מדותיו, וכן אנו מוצאים בגמ' שאל אחר את ר' מאיר לאחר שיצא לתרבות רעה, מאי דכתיב לא יערכנה זהב וזכוכית ותמורתה כלי פז (איוב כ"ח)? אמר לו אלו דברי תורה שקשין לקנותן ככלי זהב וכלי פז ונוחין לאבדן ככלי זכוכית, אמר לו ר' עקיבא רבך לא אמר כך, אלא מה כלי זהב וכלי זכוכית אע"פ שנשברו יש להם תקנה, אף ת"ח אע"פ שסרח יש לו תקנה, אמר לו אף אתה חזור בך, אמר לו כבר שמעתי מאחורי הפרגוד שובו בנים שובכים חוץ מאחר (תגיגה ט"ו).	40161 40162 40163 40164 40165 40166 40167
ובתוס' שם ד"ה שובו מביא מהירושלמי, שבעת שחלה אחר ור' מאיר בא לבקר, אמר לו חזור בך, אמר אי הדרנא מתקבלין? אמר ליה והכתיב תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם (תהלים צ'), בכה	40168 40169

אלישע ונפטר, אמר ר' מאיר דומה שמתוך תשובה נפטר, ביאור הענין הוא, כי בעת שר' מאיר אמר לו את ההסבר על הפסוק לא יערכנה זהב וזכוכית, שדברי תורה נוח לאבדם ככלי זכוכית.	40170
ולמה הוסיף לשאול ברגעיו האחרונים אם תועיל לו תשובה, והרי כבר שמע מאחורי הפרגוד חוץ מאחרי דבר זה מוכיח לנו כי כל השאלות והספקות שיש לו לאדם על התורה נובעים כולם מסבך רצונותיו המנוגדים לתורה, הם שיוצרים את השאלות והספקות, אבל בשעה שהוא רוצה באמת, אז גם אם שומע בפירוש מאחורי הפרגוד, בכל זאת כל השערים נפתחים, וכל החסרון הוא רק בו מפני שאיננו רוצה באמת ומפני זה נדחה.	40171
ואם האדם איננו עושה סייגים וגדרים על דברי תורה שקנה, אפילו השיג אותם במחיר של קשיים מרובים, ומתוך מצב של קולות וברקים במעמד הר סיני, עלול הוא לאבדם ככלי זכוכית שכך הוא טבעם של דברים, שדברי תורה קשה לקנותם ככלי זהב, ובכל זאת נוח לאבדם ככלי זכוכית, כי העיקר איננו רק קנין המעלות שקנייתן קשה בגלל חשיבותן, אלא גם השמירה עליהן לאחר קנייתן צריכה להיות באותה הזהירות בגלל יוקר חשיבותן, ואם מזלזל האדם בשמירתם אז קל מאד לאבדם וכדוגמת בן הישראלית, והמקום יתן חלקנו עם הקונים והשומרים מעלת התורה. (נחלת אליעזר).	40172
	40173
	40174
	40175
	40176
	40177
	40178
	40179
	40180
	40181
	40182
	40183
מאמר שסט	40184
ויוציאו את המקלל אל מחוץ למחנה וירגמו אותו אבן (ויקרא כ"ד כ"ג).	40185
אלה המצוות א"ר אילא מלמד שאם עשאן כמצוותן הן מצוות ואם לאו אינן מצוות (ירושלמי שבת י"ג ג'), הנה קשה מאד לכוון את המצווה לשם שמים, בה בשעה שהטבע ונטיות הנפש נובעות ע"פ הרוב ממגמות וצרכים אנוכיים, ובכך איך נוכל לברר לעצמנו את האמת אם הכוונה לשם שמים דוקא, או שהיא נובעת מנגיעה או צורך גופני.	40186
	40187
	40188
	40189
וכבר אמר הגה"ח ר' ישראל סלנטר זצ"ל, כי להתענות ביום הכפורים נקל יותר ממצוות עשה של אכילה בערב יום הכפורים, כי האכילה הוא ענין של הנאה גופנית, ואיך ידע האדם את התחום איפה מתחילה הכוונה לשם שמים, ואיפה מעורבת ההנאה הגופנית, וזה ענין מסובך מאד בכל המצוות, תערובות הנטיות הפרטיות לעשיית מעשה טוב, עם החלק של כוונה טהורה לשם שמים.	40190
	40191
	40192
	40193
	40194
	40195
	40196
	40197
	40198
	40199
א"ר פרנך א"ר יוחנן אותה שנה לא עשו ישראל יום הכפורים, והיו דואגים ואומרים שמא נתחייבו שונאיהן של ישראל כלייה, יצתה בת קול ואמרה להם כולכם מזומנין לחיי עוה"ב (מו"ק ט'), ובב"ר (ל"ה ג') איתא, כי חנוכת הבית עשו שבעת ימים והחג שבעת ימים, ואין לך שבעה לפני החג שאין בהן שבת ויום הכפורים, ואותן שבעה ימים היו ישראל אוכלין ושותין ושמים ומדליקין נרות, ובסוף חזרו ונצטערו על הדבר, אמרו תאמר שיש בידינו עוון שחללנו את השבת ולא התענינו ביום הכפורים, וכדי לפייסן שרצה הקב"ה את מעשיהם, יצתה ב"ק ואמרה כולכם בני עוה"ב.	40200
	40201
	40202
	40203
	40204
	40205
	40206
	40207
	40208
	40209
	40210
	40211
	40212
	40213
	40214
	40215
	40216
	40217
	40218
	40219

קדש, אבל יהיו מקראי חול ועסק בחיי שעה ותענוגות בני האדם בלבד, לא יהיו מועדי אבל יהיו מועדיכם שנאה נפשי עכ"ל.	40220
וראיתי שהספורנו ז"ל מבאר בענין חטא של מי מריבה החילוק בין דיבור להכאה, מפני שבדיבור מתברר מעלת וכבוד המשלח יותר מבהכאה, ובהכאה מתברר מעלת השליח יותר מבדיבור, וזה היה החטא שכאן היו צריכים לברר יותר מעלת המשלח, וראיתי בשם הגה"צ ר' ירוחם לבוביץ זצ"ל, שזהו הביאור שכתוב בתורה על אשר מעלתם בי בתוך בני ישראל, כל הבריאה היא קדשי שמים וכל הנברא לכבודו נברא, ואם האדם נהנה בעוה"ז להנאת עצמו מעל כאילו נהנה מקדשי גבוה, וע"כ כיון שע"י ההכאה יצא כבוד השליח יותר ממה שהיה צריך הרי זה נהנה מקדשי שמים, וזהו על אשר מעלתם בי.	40222
וכן בכל המצוות הוזהרנו שלא יהיו ח"ו מצד היצר ומנטיית לבנו, אלא שיהיו כולם ציווי ה' בלבד, הנה במעשה המקלל שהרגו אותו ורגמוהו באבנים עשו כאשר ציוה ה' את משה, ומה שייך כאן להדגיש שעשו כדבר ה', ומפרש הרמב"ן ז"ל שעשו כאשר ציוה ה' את משה, לא לשנאת בן המצרי שנצעה עם הישראלי, אלא לבער הפגום מתוכם עכ"ל, וכזאת כתב גם הספורנו ז"ל.	40223
שלא רגמוהו מפני שנאה על שהיה גר ושהתגרה עם האזרח, אבל עשו לבלתי סור מן המצווה עכ"ל, זהו עדות הכתוב על ביצוע העונש בטהרת הלב, ללא תערובות של שנאה לגר או לזר, כי אם חלילה בשעת העונש מתעוררים כל מיני יצרים טבעיים שפלים, אין בזה קיום מצוות ביעור הפגום מתוכם, אלא מעשה רציחה ואכזריות בלבד, ולא זה כוונת הבוית"ש בהטלת עונשין על עוברי עבירה.	40224
ומה מרהיבים ונפלאים דברי רבינו יונה גירונדי ז"ל (שע"ת שער ג' רי"ט), ויתכן לפרש אל תהי עד חנם ברעך, להעיד עליו על עבירות אשר גם אתה חלית בהם כמוהו, על כן יקרא רעהו כי אע"פ שהוא מצוה לפרסם את החטאים בנפשותם ואת החנפים, אבל החוטא אם לאיש כמוהו רשעו ולבן אדם חטאותיו, אין לפרסמו כי אין כוונתו בגלותו מסתריו לטובה כי אם לשמוח לאיד, והשנית כי איך בוש לא יבוש להזכיר על זולתו דופי מעשים שהוא והוא אוהז בהם, ונאמר ופקדתי את דמי יזרעאל על בית יהוא, הנה כי אע"פ שעשה יהוא מצוה בהכריתו בית אחאב נשא עונו, כי גם הוא היה רב פשע עכ"ל.	40225
כתב הסמ"ק יש להיזהר בקפדנות יתירה דק מן הדק על נטיותיו ופניותיו הנסתרות של גואלי הדם למיניהם, ובסימן רפ"ג בשם ריב"א, אפילו אלו שמצוה להורגן כמו הרודף אחר הזכר ואחר נערה המאורסה ואחר חבירו להרגו, זה שהורגן צריך להזהר אח"כ מאבק שלהם, כי אם ח"ו יכשל ההורג בעבירה כיוצא בהם, יחשב לו אותו הנהרג לדם נקי, וראיה מיהוא שנענש בדמי אחאב, אע"פ שציוה לו הנביא בשם ה' להרגם, לפי שנכשל בעבירה של בית אחאב עכ"ל.	40226
בפ' עיר הנדחת כתוב הכה תכה את יושבי העיר לפי חרב, ושרפת באש את העיר ואת כל שללה כליל לה' אלהיך, ופי' הראב"ע ז"ל, כליל לה' אלהיך, בעבור כבוד השם תשרפנו באש עכ"ל, דייקא התורה כליל משום שביצוע מעשה כזה אינו שלם ונכון אלא אם כן כולו לשמים, ואם טהור הוא בכוונתו לשם שמים, הרי נחשב כאילו העלה עולה כליל לפני ה'.	40227
כי יקום בקרבך נביא או חולם חלום ונתן לך אות ומופת, לא תשמע אל דברי הנביא ההוא, אחרי ה' אלהיכם תלכו ואותו תיראו ובו תדבקון, ופי' הספורנו ז"ל שיהיה תכלית כל פעולתכם לעשות רצונו, ולא תהיה שנאתך על זה מסובבת מאיבה קודמת עכ"ל, ואיתא בזוהר הק' וחרב לא תעבור בארצכם, יש רשות לישראל לשפוט דיני נפשות בעת שעושין רצון השי"ת, כמ"ש ואתה תבער הדם הנקי מקרבך, אימתי? כי תעשה הישר בעיני ה'.	40228
ומה קולעים דברי בעל הטורים (דברים י"א), סמך לא תשיג גבול רעך לרוצח, שלא תאמר הואיל ומותר להרוג הרוצח אשיג גבולו, שלא יהא ממונו חמור מגופו עכ"ל, כל אדם הוא מעורב בסיגים העלולים לשטוף כל חלקה טובה של נשמת אלהים ממעל, ורק תורתנו עומדת על משמר התהום הזה שלא יצוף ולא יעלה, גודרת גדרים ומסייגת סייגים, ומזהירה אותנו בעיקר בשעת ההתלהבות בשעת הקנאות, שלא יתיימר האדם לומר מקנא לה' צבאות, בה בשעה שהוא מצרף את שרירות לבו ואכזריותו לקיים כביכול את מצוות השם!	40229
וע"כ צריך לבקש מהשי"ת שיחונן אותו בשיקול הדעת האמיתי שיתיישב וכשר בעיני השי"ת, כי אם לא ישמור האדם כוונתו ומקורו יהיה רע ונשחת, אז יכול האדם להיות נבל ברשות התורה כדברי הרמב"ן ז"ל, כי האדם אפילו שמקיים את כל התורה, ואינו מצרף ומזכך את מקור מחשבותיו ורעיונותיו, הרי בתוך תוכו נשאר נבל רח"ל, ואכן שזהו הגדרת המאמר המוסרי וכל מעשיך יהיו לשם שמים, בכל סוגי מצוות שאנו מקיימים צריך להרחיק מהן את הנטיות הטבעיות, שכל מעשינו יהיו טהורים כדבר ה'.	40230
(תורת הנפש).	40231
	40232
	40233
	40234
	40235
	40236
	40237
	40238
	40239
	40240
	40241
	40242
	40243
	40244
	40245
	40246
	40247
	40248
	40249
	40250
	40251
	40252
	40253
	40254
	40255
	40256
	40257
	40258
	40259
	40260
	40261
	40262
	40263
	40264
	40265
	40266
	40267
	40268
מאמר שסט ב	40269

ויצא בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי ויקוב את השם ויקלל (ויקרא כ"ד י').	40270
גם במדעך מלך אל תקלל (קהלת י'), אמר ר' אבין לא במדע שנתתי לך יתיר מן הבהמה וחייה ועוף תהא	40271
מחרף ומגדף לפני (ויק"ר ל"ב ב').	40272
ריבוא רבואות של בעלי חיים, לכל אחד סגולות משלו כושר מיוחד לו, אך מדע לא ניתן להם, אותך ברא	40273
השם בר דעת! הידעת כי בר דעת הנך? בעל חי אינו יודע לא שהנך בר דעת, ולא שהוא עצמו חסר דעת,	40274
כי אינו בר דעת. לכל בעל חי התאים הבורא את סגולותיו בהתאם לצרכיו, צרכי בעל חיים אינם זקוקים	40275
כנראה לדעת, כל תצרוכותיהם יבואו אליהם גם ללא סגולה זו.	40276
אך מתוך כך שהקב"ה ברא את הדעת וקבעה באדם אתה למד את תצרוכתו, צרכיו לא יבואו אל הגשמתם	40277
אלא דרך סגולת הדעת, לבעלי חיים אין יעוד, שור בן יומו קרוי שור (ב"ק סה:), הומלטו שלמותם עמם,	40278
התפתחותם תבוא בהתאם לטבעם כפי שנבראו על ידי הבורא עולם. יעודו של אדם לא יבוא אלא על ידי	40279
עצמו, בהתאם להשקעתו הרוחנית ולעמלו בעליה בשלבי שלמותו.	40280
לצורך חיוני זה הוענקה לאדם סגולת הדעת, שהרי אם אין דעת הבדלה מנין (ירושלמי ברכות ה' ב'), ואם	40281
אין הבדלה בחירה מנין, ואם אין בחירה שאיפה מנין, שלמות מנין, יעוד מנין? הבחירה סכנה מרובה	40282
טמונה בה, שהרי בשל כך ניתנה לו לאדם האפשרות לחטוא, בעל חיים לעולם לא יעמוד בפני סכנה כזאת,	40283
בעל חיים לעולם לא יחטא לא ירד, אך זה תפקידו של אדם זוהי מעלתו ובכך גדולתו, להתגבר על משיכת	40284
חטאו ולהקריב את יצרו על מזבח שלמותו, בעל חיים לעולם לא יגדף אינו מסוגל לכך, אך מה גדול ונעלה	40285
הוא המברך, דווקא בשל כך שבידו גם לגדף, כמה אויל וכפוי טובה הוא המנצל את מתת כושר מדעו,	40286
לחרף ולגדף את אתה חונן לאדם דעת. (ברכת מרדכי).	40287
H	40288
ב ה ר	40289
	40290
מאמר שע	40291
וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר (ויקרא כ"ה א').	40292
וברש"י מה ענין שמיטה אצל הר סיני, והלא כל המצוות נאמרו מסיני, אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה	40293
ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני כך שנויה בת"כ, הכתב סופר מביא מאביו	40294
החתם סופר, כי ממצות שמיטה נראה לעין כל שהתורה ניתנה מן השמים, ולא משה מעצמו אמרה, כי איך	40295
אפשר שיבטיח ועשת את התבואה לשלוש השנים שהוא דברים שלא כדרך הטבע, ומזה מוכח שהתורה	40296
היא מן השמים.	40297
הגם שאנחנו מאמינים בוודאי שהתורה היא מן השמים, הרי בכל זאת חסרה לנו התחושה להרגיש, ובעל	40298
חובות הלבבות אומר, כי הנפש לא תתנדב במה שיש לה, אלא אחר שיתברר לה שהתמורה עודפת, והוא	40299
רצות האל אותה (עבודת האלהים פ"ג), היא הסיבה שאנו נתקלים בקשיים ובמניעות מצד הטבעיות בענין	40300
קיום המצוות, משום שעדיין נפשנו לא התנדבה למסור לרצון ה' את כל הרצונות וכל הטבעיות, כי חסרה	40301
לה עדיין הכרת התמורה העודפת על הרצונות שלה, והיא ההכרה בעדיפות התורה והמצוות במלוא	40302
איכותן, אשר אליה עלינו לשאוף, להגיע לקנין התורה והמצוות בהכרה חושית ונפשית באיכות התורה.	40303
טובה גדולה נודעת לנו מן הידיעה הזאת, שהתורה מלמדת אותנו כי כל המצוות כללותיהן ודקדוקיהן ניתנו	40304
מסיני, משום שידיעת הדבר וקביעתו בלב אחרי התאמת הדבר, מגדיל את ערך הטובה שיש למקבל	40305
הטובה, וכן הוא בפרקי אבות, חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה, חיבה יתירה נודעת להם שניתן להם	40306
כלי חמדה, שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם תורתיו אל תעזובו, ועל זה אומר הרמב"ם שהודעת מה שהטיבו	40307
לו שיעור הטובה היא הטבה אחרת, כי פעמים שיגמול אדם טובה לאיש מבני אדם על דרך רחמנות, ולא	40308
יודיעהו שיעור מה שעשה עמו מפני שהוא נבזה בעיניו.	40309
היינו שעצם נתינת כלי חמדה לבד אינה מספיקה, אלא צריך במיוחד להודיע להם שזה כלי חמדה, כי	40310
כשיודעת הנפש את איכות המתנה אין לה קושי לתת את המבוקש ממנה, ולכן הידיעה הזו כי התורה	40311
ומצוות הם מן השמים, מעניקה משנה חשיבות לתורה ולמקבלי התורה והמצוות. (נחלת אליעזר).	40312
	40313
מאמר שעא	40314
וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר. ושבתה הארץ שבת לה' (בהר כ"ה א').	40315
רש"י מה ענין שמיטה אצל הר סיני והלא כל המצוות נאמרו מסיני, אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה	40316
ופרטותיה מסיני, אף כולן נאמרו מסיני, ועדיין צריך להבין במה נתיחדה מצות שמיטה שממנה בחרה	40317
התורה ללמד על כלל המצוות שהן מסיני?	40318

החינוך בפ' משפטים (מצוה פ"ד), מבאר את טעמי מצות השמיטה, איסור העבודה בקרקע והחיוב להפקיר את הפירות, א) לקבוע בליבנו ענין חידוש העולם בדומה למצות השביתה בשבת, וכן ענין הפקר הפירות בכדי שנוכח שיש אדון על הארץ ועל בעליה וכשהוא חפץ הוא מצוונו להפקירם, ב) ע"י ההפקר נקנה את מידת הותרנות, ג) לחזק בנו את האמונה והבטחון בה' שלא ניתלה כל ימינו בגידולי קרקעותינו ונחלת אבותינו.	40319 40320 40321 40322 40323
והנה מצות השמיטה אינה נוהגת אלא בארץ ישראל, כפי שנאמר בתחילת הפרשה כי תבאו אל הארץ, ולראשונה קיימו ישראל מצוה זו רק שישים ואחת שנים אחר מתן תורה, ארבעים שנה שהיו במדבר, י"ד שנות כיבוש וחילוק וז' שנים מתחילת המנין, והיה מקום להבין כי עיקר כונת מצוה זו הוא לתועלת הקרקע שתתחזק או לתועלת חברתית גרידא, מאחר שלא יחדל אביון מקרב הארץ ניתנה כאן האפשרות לעניים ליהנות משל זולתם, את זאת בא החינוך לשלול שלא אלה הם טעמיה העיקריים של המצוה אף שגם הם כלולים בה, (עי' מורה נבוכים ח"ג פל"ט), אלא עיקר ענינה הוא חיזוק באמונה ובטחון.	40324 40325 40326 40327 40328 40329
זהו המיוחד במצות שמיטה, ומשום כך נבחרה מצוה זו ללמד על הכלל, דוקא משום שהיה מקום לטעות שמצוה זו תכליתה היא מדינית או חברתית, ואין בה קדושה כבשאר המצוות, ראתה התורה צורך להדגיש שמצוה זו נאמרה בסיני במעמד הגדול והנורא של מתן תורה, ואין היא נופלת בקדושתה משאר המצוות, וממנה אנו לומדים לכל המצוות, שגם אלו שנראה לנו טעמן לתכלית מסויימת, נדע שעיקר תכליתן היא רוחנית לטהר ולצרף את ישראל, וכך אמרו במדרש (ב"ר מ"ד א) על הפסוק (תהלים י"ח) אמרת ה' צרופה, רב אמר וכי מה אכפת ליה להקב"ה למי ששוחט מן הצואר או למי ששוחט מן העורף, הוי לא ניתנו המצוות אלא לצרף בהן את הבריות.	40330 40331 40332 40333 40334 40335 40336
טעות זו עלולה ליפול במחשבתנו במיוחד במצוות שבין אדם לחבירו, ישנם הסבורים שתכלית הבין אדם לחבירו הוא תועלת החברה וישוב העולם, ומתוך השקפה זו באים לטעות נוספת, שדי להתנהג בנימוס ובדרך ארץ ובוזה יוצאים ידי חובה.	40337 40338 40339
אבל האמת היא שגם המצוות שבין אדם לחבירו מטרתן היא שנטהר את לבנו ונצרף עצמנו, בתחילת מסכת שבת שנינו, יציאות השבת שתיים שהן ארבע, כיצד העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים, ומדייק הרע"ב מדוע נקטה המשנה את מלאכת הוצאה והכנסה בעני ובעל הבית בדוקא, ומבאר שאגב אורחיה קא משמע לן התנא, דמצוה הבאה בעבירה אסורה וחייבין עליה, והיינו שאין תועלת למצוות צדקה שנותן בעה"ב לעני כאשר היא נעשית באיסור שבת, כי תכלית הכל אחת היא, לא ניתנו המצוות אלא לצרף את הבריות, והעושה מצוה שלא כרצון ה' לא עלה בידו כלום.	40340 40341 40342 40343 40344 40345
בגמ' (ב"ב י.) שאל טורנוסרופוס הרשע את ר' עקיבא, אם אלוקיכם אוהב עניים מפני מה אינו מפרנסם? אמר לו כדי שניצול אנו בהן מדינה של גיהנום, א"ל אדרבה זו היא שמחייבתן לגיהנום! אמשול לך משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שכעס על עבדו וחבשו בבית האסורין, וצוה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו, והלך אדם אחד והאכילו והשקהו, כששמע המלך לא כועס עליו? ואתם קרויין עבדים שנאמר כי לי בני ישראל עבדים.	40346 40347 40348 40349 40350
אמר לו ר' עקיבא אמשול לך משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שכעס על בנו וחבשו בבית האסורין וצוה עליו וכו', והלך אדם אחד והאכילו והשקהו, כששמע המלך כך לא דורון משגר לו? ואנו קרויין בנים דכתיב בנים אתם לה' אלקיכם, אמר לו אתם קרויין בנים וקרויין עבדים, בזמן שאתם עושין רצונו של מקום אתם קרויין בנים, ובזמן שאין אתם עושין רצונו של מקום אתם קרויין עבדים, ועכשיו אין אתם עושין רצונו של מקום, אמר לו הרי הוא הוא אומר (ישעיה נ"ח ז'), הלא פרוס לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית, אימתי עניים מרודים תביא בית, האידנא שנרדים מבני אדם ששללום (רבינו גרשום), וקאמר הלא פרוס לרעב לחמך.	40351 40352 40353 40354 40355 40356 40357
מבואר מדברי הגמרא שגם בזמן שאנו עושין רצונו של מקום וקרויין בנים יש עניים ביננו, ונשאלת השאלה אם כלל ישראל בדרגה גבוהה כזו, מדוע נגזרה עניות על העניים שבהם? התשובה היא שעניות אינה בהכרח בתורת עונש לאדם, כי אם בתורת נסיון לעני היוכל לעבוד את ה' מתוך דוחק ומחסור, ונסיון לזולתו האם יתמוך בו ויתחסד עמו.	40358 40359 40360 40361
השקפת העולם השטחית היא שמצוות צדקה תכליתה ומטרתה היא לעזור למסכנים, אך לא כן הוא, הקב"ה מוריד עניות לעולם מפני שרצונו הוא שיתחסד האדם עם זולתו, זוהי עיקר מטרת העניות וזו עיקר מטרת הצדקה, כדי שניצל אנו בהן מדינה של גיהנום, אין הצדקה פתרון לבעית העניות, אלא העניות הינה אמצעי לעשיית צדקה!	40362 40363 40364 40365
משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע (אבות א'), הגר"ח מואלוז'ין זצ"ל ברוח חיים מעורר שתי שאלות במשנה זו, ראשית מהו שינוי הלשון שעל משה נאמר במשנה קיבל ועל יהושע מסר, מדוע לא נאמר משה קיבל תורה מסיני ויהושע ממשו? שנית מהו הלשון מסיני מדוע לא נאמר משה קיבל תורה מהקב"ה?	40366 40367 40368

ומבאר הגר"ח כי על ידי הענוה זוכה האדם יותר מכל מדה אחרת, ומשה רבינו שהיה אבי כל החכמים	40369
והנביאים לא נשתבחו אלא בענוה, וכל מה שזכה הוא בעבור ענותנותו, אמנם גם יהושע היה עניו גדול	40370
כמבואר במדרש (במ"ר כ"א י"ד), שהיה מסדר את הספסלים ופורס את המחצלות בבית הועד של משה,	40371
ומשום כך זכה להנהיג את ישראל, אך לא הגיע לדרגת הענוה של משה רבינו, על כן משה קיבל את	40372
התורה בשלימותה מסיני בזכות הענוה המופלגת שהיתה בו, שהיה נמוך ושפל ברך כהר סיני שהוא הקטן	40373
שבהרים, ומפני שפלותו זכה שתינתן עליו התורה (כמבואר בסוטה ה.), ומסרה ליהושע, היינו שיהושע	40374
לא זכה להגיע לקבלת תורה בשלימות כמשה, מפני שבדרגת הענוה שלו לא הגיע לדרגתו של משה.	40375
א"כ שלימות רוחנית וקבלת תורה בשלימות, בלתי אפשרית היא ללא עבודת המדות, אשר בראשה מדת	40376
הענוה, וזאת משום שהבין אדם לחבירו שהוא עיקר עבודת המדות, אין מטרתו רק לתיקון העולם שיחיו	40377
הבריות בשלום, אלא מטרתו היא בראש ובראשונה תיקון האדם עצמו לצרף בהן את הבריות.	40378
איתא במדרש (ויק"ר כ"ד ח'), ר' אבין אמר משל לבני מדינה שעשו ג' עטרות למלך, מה עשה המלך נתן	40379
בראשו אחת ושתיים בראשו של בניו, כך בכל יום ויום העליונים מכתירים להקב"ה ג' קדושות, מה	40380
הקב"ה עושה נתן בראשו אחת ושתיים בראשו של ישראל, הדא הוא דכתיב (קדושים י"ט), דבר אל בני	40381
ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו, והתקדשתם והייתם קדושים (כ' ז').	40382
ישנן כמה דרכים לבאר מה הן הקדושות שנמסרו לישראל, לאור הדברים לעיל נראה לבאר, ששתי	40383
הקדושות הן חלק בין אדם למקום שבתורה, וחלק בין אדם לחבירו שבתורה, כשם שמצוות שבין אדם	40384
למקום מקדשות את ישראל, כך גם חלק הבין אדם לחבירו, ואי אפשר לזה בלא זה.	40385
בן תורה הזהיר במצוות שבין אדם למקום, אך הוא מתרשל בעשיית חסד או נכשל חלילה בשקר או	40386
באונאת דברים וכדומה, עליו לדעת שלא רק את בין אדם לחבירו הוא חסר, כי אם גם את בין אדם	40387
למקום, ומאיך אלה הזהירים בבין אדם לחבירו ומזלזלים בבין אדם למקום, גם את מעלת בין אדם	40388
לחבירו הם חסרים, עלינו להתקדש בשתי הקדושות גם יחד!	40389
הוא אשר פירש הרש"ר הירש זצ"ל את הפסוק, תורת ה' תמימה משיבת נפש (תהלים י"ט), אימתי	40390
התורה הינה משיבת נפש רק כאשר היא תמימה ושלימה ללא חסרון, קדושות אלו קיימות ונטועות הן בנו,	40391
קדושת ישראל חזקה היא ובפרט כשנמצאים אנו בארץ הקודש, אך עלינו מוטל לנצל את הקדושה שבנו	40392
ולהתעלות מעלה מעלה. (מצור דבש).	40393
	40394
מאמר שעב	40395
כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם ושבתה הארץ שבת לה' (ויקרא כ"ה ב').	40396
ושבתה הארץ שבת לה', כתב הרמב"ן שפירושו הוא כאמור בשבת בראשית כי בו שבת וינפש, על כן לא	40397
תעשה כל מלאכה, ולכן אמרו כי כן נאמר בשמיטה כי היא שביעית בשנים, והנה בכאן עוררו אותנו בסוד	40398
גדול מסודות התורה, עי"ש באריכות בהקבלת השמיטין והיובלות לשבת, ואם כן כמו שבשבת יש עיקר	40399
גדול של וקראת לשבת עונג (ישעיה נ"ח), כן הוא בשבת הארץ שבכל השנה הזו, צריכים כל ישראל	40400
להתענג על ה' כמו בכל שבת קודש.	40401
והסבר הענין הוא, על פי מה שכתב בשאלות בטעם מנוחת השבת ועונג השבת, כי בו שבת מכל מלאכתו,	40402
היינו שהוא זמן חנוכת הפלטרין של מלך, ולשון ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה, אינו שאז	40403
סיים למלאכתו, שהרי שבת ביום השביעי (רש"י שם, בר"ר י' ט'), אלא הוא מלשון כלולי בתי חנוכת	40404
הבית, והאדם מוזמן לשולחן המלך לשמוח עמו בהגיגת ביתו.	40405
וכן הוא בשנה השביעית במשך השנה כולה, כי לי הארץ כי גרים ותושבים אתם עמדי, היינו אורחים	40406
מוזמנים לשולחן המלך, ומה עדיף האם להיות בעלים על נחלת שדה וכרם שיש לה גבול ומיצר, או שיהיה	40407
סמוך על שולחן המלך שהוא אבינו שבשמים.	40408
ומצאתי בספר יוסיפון (פרק כ"ז), בענין הורקנוס בן שמעון בן מתתיהו החשמונאי, שתלמי גיסו הרג את	40409
אביו ואחיו ולקח בשבי את אמו, הורקנוס נלחם בו ותלמי הסתגר בעיר רגינה והורקנוס צר עליה, עד אשר	40410
אמר חדל אני מהמלחמה, הנה שנת השמיטה באה אשר היא קדש לה', ולא ארצה לשפוך דם בשנת	40411
הקודש, ויהי לימים אחזים ותבוא שנת השבע שנת השמיטה אשר יחגו בה היהודים וישמרוה כיום השבת,	40412
ולכן חדל הורקנוס מהמלחמה וישוב ירושלימה ע"כ.	40413
הרי שכך נהגו בישראל להשמר מדברי חולין כיום טוב בשנה זו, ולנו אין כל ידיעה מזה כשאנו משתדלים	40414
בקיום שנת השמיטה, חושבים אנו רק מה מותר ומה אסור לאכול, ואין אנו חושבים איך לשמוח ולהתענג	40415
על ה' בשבת זו! שבת לה' הוא טעם המצוה ונשמתה, ובלעדיו הריהו כגוף בלי נשמה, ויש לנו לצייר	40416
לעצמנו איך כל ישראל שבתו שבת לה' שנה שלמה, בבגדי שבת ובזיו פנים של שבת, והתענגו על ה'	40417
וידעו דעת אלהים שהם בניים למקום ותושבים עמו וסמוכים על שולחנו.	40418

- 40419 הרי בידיעה פנימית זו נבדלים ומתעלים ישראל מאומות העולם, שהם אף אם ישתלמו בעשיית טוב וחסד
40420 ברצון טוב, הרי רק את גוף המצוה יעשו ולנשמתה לא יחדרו, אבל בתורה כשנאמר וכי ימוך אחיך (ויקרא
40421 כ"ה), וישנם שמתחילים לפלפל בשיעור המצוה, וכסבורים הם שהדגש הוא על המעשה והציווי של
40422 והחזקת בו וחי אחיך עמך.
- 40423 אבל האמת היא שיש הקדמה להיות הרגש פשוט, שכל ישראל אחים הם בני אב אחד כולם בניו למקום,
40424 ואז קל יהיה לו להרגיש בצערו של אחיו בקיום הציווי את העני עמך (שמות כ"ב), הוי מסתכל בעצמך
40425 כאלו אתה עני (רש"י שם), מכל שכן כשיש את ההרגש של מה הוא רחום (שבת קל"ג ב'), בהתדמות
40426 לבורא העולם שחסדו מלאה הארץ, הן לאומות העולם אין הרגשים כאלו כלל.
40427 נראה ונתבונן שהשי"ת לא זו בלבד שהשמיענו בחסדו את טעם המצוה שורשה ועיקרה, אלא קבע טעם זה
40428 בתחילתה לפני פירוט דיניה, והרי זוהי הוראה והזדרכה, שאת כל דיני המצוה הבאים נלמד באספקלריא זו
40429 של טעם המצוה, להיותה שנת שבתון שבת לה! (לקט שיחות מוסר).
40430
- 40431 מאמר שעג
40432 כי תבאו אל הארץ אשר אני נותן לכם ושבתה הארץ שבת לה' (כ"ה ב').
40433 ארץ ישראל היא אחת מן המתנות הטובות שקבלנו מהשי"ת, חייבים אנו להודות לה' על כך שזכינו אנו
40434 לשבת בארץ הקדושה, אך בעיקר עלינו להתחזק לקרב עצמנו לקדושת הארץ, להתרחק מאוד מטומאת
40435 הרחוב בל נהיה חלילה כפויי טובה להשתמש במתנה זו ההיפך מתכליתה, נצטוינו בפרשתנו על מצות
40436 שמיטה, כי תבאו אל הארץ אשר אני נותן לכם ושבתה הארץ שבת לה', מהי משמעות המלה שבת במצות
40437 השמיטה?
40438 חג הפסח גם הוא נקרא בתורה בשם שבת, כמ"ש וספרתם לכם ממחרת השבת, הבאנו לעיל את ביאור
40439 המהר"ל, שבפסח נהיה עם ישראל לעם ע"י יציאתנו ממצרים, ורק אז קיבלה השבת את שלימותה ע"י עם
40440 ישראל השומרים את השבת שהיא נפש הבריאה, על פי דבריו יכולים אנו לבאר גם כאן, מצות השמיטה
40441 מסמלת את קדושת הארץ, והשלמת קדושת ישראל היא ע"י קדושת ארץ ישראל בהתחברם יחד, א"כ
40442 כשם שיציאתנו ממצרים היה בה תוספת שלימות לשבת שאנו בני זוגה (ב"ר י"א ח'), כך כניסתנו לארץ
40443 ישראל המשלימה את קדושת עם ישראל יש גם בה תוספת שלימות לנפש הבריאה, השבת.
40444 רשב"י אומר שלוש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכולן לא נתנן אלא ע"י יסורין, ואלו הן תורה ארץ
40445 ישראל והעולם הבא, תורה מנין דכתיב אשרי הגבר אשר ייסרנו יה ומתורתך תלמדנו, ארץ ישראל
40446 דכתיב (דברים ח' ה') וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלקיך מיסרך, וכתיב בתריה כי ה'
40447 אלקיך מביאך אל ארץ טובה, עולם הבא דכתיב כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר (ברכות
40448 ה.).
- 40449 יש לשאול הלא לכל עם יש לו ארץ משלו ומדוע ארץ ישראל נקראת מתנה הלא בדין מגיעה לנו, ב)
40450 לאיזה יסורים הכוונה כאן? הלא לפני כניסת ישראל לארץ הבטיח הקב"ה ליהושע חזק ואמץ כי אתה
40451 תנחיל את העם הזה את הארץ (יהושע א'), וגם בעליית היהודים מבבל מצינו בספר עזרא שקיבלו את
40452 הארץ בקלות, וכורש מלך פרס ציוה לבנות להם את בית המקדש, ג) מהו הסדר הזה תורה ארץ ישראל
40453 ועוה"ב, הלא ראוי היה להזכיר את ארץ ישראל לבסוף באשר היא פחותה במעלתה מן התורה ומן העולם
40454 הבא.
- 40455 המהר"ל מבאר (בהקדמה לדרך חיים) שארץ ישראל היא הארץ הקדושה, והיא נבדלת משאר הארצות גם
40456 בענין השכל, אשר על כן אמרו חז"ל (ב"ב קנח:): אוירא דארץ ישראל מחכים, ודוקא בה שורה הנבואה
40457 (ילקוט ריש יחזקאל), ומשום כך נקראו אר"י התורה ועוה"ב בשם מתנות, כי מתנה היא מה שאינו שייך
40458 לאדם מצד עצמו וניתן לו מזולתו, ודברים אלו הם דברים נבדלים אלקיים והאדם הוא בעל גוף חומרי,
40459 ואין הדברים האלו נקשרים אליו, לכך לא ניתנו אלא ע"י יסורים שהם ממעטים את החומר, עד שראוי
40460 האדם לדברים אלקיים הללו.
- 40461 נרחיב מעט דברי מהר"ל, כשאברהם נצטוה לעזוב את ארצו ומולדתו ללכת לארץ בלתי ידועה נאמר (לך
40462 לך י"ב), ויצאו ללכת ארצה כנען, ונשאלת השאלה מאחר שלא נאמר לאברהם לאן ללכת, מדוע פנה דוקא
40463 לכיוון ארץ כנען? ומבאר הספורנו שהיתה מפורסמת אצלם לארץ מוכנת להתבוננות ולעבודת האל
40464 יתברך, אצל יעקב אבינו (בראשית ל"ג) ויקן את חלקת השדה, וכותב האבן עזרא ומביאו הרמב"ן, הזכיר
40465 זה הכתוב להודיע כי מעלה גדולה יש לארץ ישראל, ומי שיש לו בה חלק חשוב הוא כחלק עולם הבא,
40466 ומפני גודל מעלתה נוהגים רק בה עניני צרעת הבתים, ומפרש האבן עזרא שזה נוהג בארץ לבדה בעבור
40467 גודל מעלת הארץ, כי המקדש בתוכה והכבוד בתוך המקדש.

איתא בגמ' (כתובות קי:), לעולם ידור אדם בארץ ישראל אפילו בעיר שרובה עובדי כוכבים, ואל ידור	40468
בחוצה לארץ אפילו בעיר שרובה ישראל, שכל הדר בא"י דומה כמו שיש לו אלוה, וכל הדר בחו"ל דומה	40469
כמי שאין לו אלוה, ולומדים זאת חז"ל מן הכתוב בפרשתנו אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ	40470
מצרים, לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלקים, עוד איתא בגמ' (שם קיא.), אמר ר' אלעזר כל הדר	40471
בארץ ישראל שרוי בלא עוון, וצריך ביאור וכי באר"י אין חטאים וחוטאים? ומבאר המהר"ל שבהיות	40472
אר"י קדושה ואין בה מן החומרי והגשמי, לפיכך הדר בה כאילו גר עם הקב"ה ומשום כך הריהו מסולק	40473
מן החטא, שהרי במחיצתו של הקב"ה אין מקום לרע כדכתיב לא יגורך רע.	40474
אמנם גם לעם ישראל מגיעה ארץ, אך יכולים היינו לקבל ארץ רגילה וגשמית, ונתן לנו הקב"ה מתנה את	40475
הארץ הקדושה, שכבר בזמן אברהם אבינו היתה מפורסמת אף אצל הגוים, כמסוגלת במיוחד לעבודת	40476
האלקים וכפי שביאר המהר"ל, זוהי הסיבה שאר"י נקנית ביסורין, כדי לסלק את פחיתות האדם עד שיהיה	40477
ראוי למתנה רוחנית זאת.	40478
ונראה שאין כוונת חז"ל בענין יסורים לתעניות וסיגופים בדוקא, אלא ליסורים כאלו שיסלקו את פחיתות	40479
הגשמיות מאתנו ויעשו אותנו לרוחניים יותר, כשאנו עמלים בתורה מתגברים על תאוות עולם הזה,	40480
ומבטלים את כל רצונותינו בפני התורה, אלו הם יסורים של אהבה שאין בהם ביטול תורה ותפלה, ואלו	40481
הם היסורים שנקנית בהם אר"י, כדי לזכות במתנה רוחנית זו יש לשלם תשלום רוחני, להתעלות	40482
ולהתקדש ע"י לימוד התורה הקדושה, וכעת יש לנו ביאור נוסף על סדר הדברים תורה אר"י ועוה"ב,	40483
תורה עצמה נקנית ביסורין בהתגברות ובשבירת הרצון הטבעי, ועל ידי כן יכולים אנו לקנות באותם	40484
היסורין, גם את שתי המתנות האחרות אר"י ועוה"ב, אר"י בעוה"ז ועוה"ב לעתיד לבוא.	40485
ישנם שחושבים שמקיימים מצות שמיטה בכך שלא זורקים קליפות של קדושת שביעית, כמובן צריך	40486
להזהר ולדקדק בדינים אלו, אך בכך לבד לא יצאנו ידי חובתנו, מוטל עלינו להתחזק באמונה בהשגחת ה',	40487
להתחזק לקנות את קדושת הארץ ע"י עליה רוחנית בתורה ויראת שמים, חלילה לנו להיות כפויי טובה	40488
ולנצל את מתנת ארץ ישראל לרעה, ואם נתחזק בקדושת הארץ הדבר ישפיע גם על אחרים שמחוץ	40489
לכותלי בית המדרש, שגם הם יושפעו מן הקדושה ולא יחללוה. (מצור דבש).	40490
	40491
מאמר שעד	40492
ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת לה' (ויקרא כ"ה ד').	40493
מי בכס ירא ה' שומע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין נוגה לו יבטח בשם ה' וישען באלהיו (ישעיה נ'),	40494
מי הוא המאמין והבוטח בה', דוקא זה שנבחן במדה של חשכה, שהרגיש את הנסיון הקשה כשהנהגת	40495
שמים נסתרת מעיניו, והוא סובל ונרדף בעוה"ז ובכל אשר יפנה מר לו, אינו מצליח בחיי העוה"ז ולא	40496
רואה סימן ברכה בעבודתו הרוחנית, אין נוגה לו ועם כל זה לא סר מאמונתו, זהו האדם שיכול להקרא	40497
ירא ה' ושומע בקול עבדו, כך מחייבת האמונה למרות החושך להאמין כי הכל מידו יתברך, וברצונו יהפוך	40498
החשכה לאורה ואפילו שאין כל מוצא טבעי לכך.	40499
כל הכוחות כולם רצון ה' הם, כל דברינו ומקרינו כולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם בין ברבים	40500
בין ביחיד (רמב"ן סוף בא), זה יסוד האמונה לא לתלות את התופעות בסיבות, להכיר את השקר בהבנת	40501
כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, לדעת כי הכל מתחדש ומתהווה ברצונו של הבורא יוצר הכל, ועל זה	40502
נתנו מצות השבת והשנה השביעית ויובל, להשריש אמת זו בלבבות, וכפי שכותב החינוך במצוה פ"ד	40503
מצות שביעית וז"ל.	40504
משרשי המצוה לקבוע בלבנו ולצייר ציור חזק במחשבתנו ענין חידוש העולם, והוא כענין שאנו מונין	40505
ששת ימי השבוע, לכך ציוה ב"ה להפקיר כל מה שתוציא הארץ בשנה זו מלבד השביתה בה, כדי שיזכור	40506
האדם כי הארץ שמוציאה אליו הפירות בכל שנה ושנה, לא בכוחה וסגולתה, כי יש לה אדון על אדוניה,	40507
וכשהוא חפץ הוא מצוה עליו להפקירם, ועוד יש תועלת אחר נמצא בזה שמוסיף האדם בטחון בהשם	40508
יתברך.	40509
וכדי להשריש אמת זו שעל מוצא פי ה' יחיה האדם, הוליד הקב"ה את אבותינו ארבעים שנה במדבר	40510
והאכילם לחם נס, ומסע זה במדבר נטע בעם לדורות את האפשרות להכיר, כי פרנסת האדם כולה נס בכל	40511
מקום ובכל זמן, והנה ענין זה של הכרת הנס שבטבע, מקובל הוא לגבי הענינים הגשמיים, אולם בשטח	40512
הרוחני אין אנו מורגלים לחשוב כך, לא רואים כלל את ההנהגה הניסית שבענינים הרוחניים, וחושבים כי	40513
הכל מתנהל במהלך טבעי, פלוני בעל כשרונות מצליח בלימודיו כיון שהוא בעל כשרון, ואילו חסר	40514
כשרונות לעולם לא ידע ללמוד.	40515
פלוני אין לו כל שייכות למדרגתו של גדול הדור, ולא שייך כלל שיזכה להשתוות אליו, בכל רואים את	40516
המהלך הטבעי של עלייה והשגים, ושוכחים כי אם בגשמיות כל ההנהגה היא ניסית, קל וחומר שבענינים	40517

הרוחניים שלמענם נברא האדם והעולם, שבהם ודאי קיים אך ורק רצון ה', ואין כל מקום לתלות הצלחה	40518
וכשלוך בסיבות טבעיות, ואדרבא רואים אנו בדברי חז"ל עד כמה קיימת הנהגה ניסית בעליה הרוחנית, יש	40519
קונה עולמו בשעה אחת, בשעה קלה לג"ע, האדם צריך רק לבחור בכיוון האמיתי, יהפוך רצונו לטובה,	40520
ומיד זוכה להשגים למעלה מדרך הטבע.	40521
אמר רבי אבדימי דמן חיפה, מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לחכמים (ב"ב	40522
י"ב), והריטב"א מבאר שם וניתנה לחכמים שישגו בשכלם דברים הרבה שאין כוח בשכל הטבעי להשיגם	40523
ע"כ, הנהגה ניסית קיימת לגבי השגת החכמה והמעלות, וכשם שמוכרחים להשתמש במדת הבטחון	40524
והאמונה בשביל הפרנסה וכדומה, כן גם בענינים הרוחניים, זה שהלך חשכים ואין נוגה לו אינו מצליח	40525
בלימודיו ובתפילתו, יבטח בשם ה' וישען באלהיו ואז יצא מחשכה לאורה, וברגע קטן יכול הוא לזכות לגן	40526
עדן.	40527
הקב"ה משפיע בלי גבול מידו הפתוחה והרחבה, לא בשמים היא כל אחד יכול לזכות, ואין בזה מהלך	40528
טבעי, ההשפעה היא בלתי טבעית, הכי קטן יכול לזכות למדרגת אדם גדול אם יעמול ויקרב עצמו לבורא,	40529
הרחב פיך ואמלאהו הקב"ה נותן ונותן, לא נפלאות היא ממך ולא רחוקה היא, האדם הוא שיוצר את	40530
המרחק בינו לבין קונו, ובסכלותו מאבד את הטובה הגדולה העומדת קרובה ומוכנה לפניו, כי קרוב אליך	40531
הדבר מאד.	40532
ועיין רמב"ן ספר האמונה והבטחון שכתב על הפסוק בטח בה' ועשה טוב וז"ל, שהבטחון הוא שיבטח בה'	40533
שיעזרהו לעשות מצוותיו, כשם שקיימת שביעית בחיים הגשמיים שתלמד אותנו את הנהגת הנס שבטבע,	40534
כך קיימת שביעית בענינים הרוחניים, הנהגה ניסית קיימת בכל הזמנים, תמיד רואים את יד ה' כיצד	40535
הענינים הרוחניים מתפתחים למעלה מדרך הטבע, כיצד מתקיימת הבטחת לא תשכח מפני זרעו, ועצם	40536
קיומנו במשך כל הדורות בין אומות העולם, כל זה מורה על הנהגה הניסית ברוחניות.	40537
אמנם יש להוסיף הערה חשובה בזה, שאפילו אם לא רואים הנהגה ניסית גלויה אולם קיימת הנהגה	40538
נסתרת בזה, ההתפתחות הרוחנית מוסתרת מעין האדם, עולמות עליונים נבנים ע"י מצוות האדם ואין הוא	40539
יודע מזה מאומה, האדם פועל וחושב שלא פעל מאומה, אולם האמת שהצלחתו מוסתרת ממנו, אדם מקדש	40540
עצמו מעט מקדשים אותו הרבה, מקדש עצמו למטה מקדשים אותו למעלה (יומא פרק ג').	40541
הנשמה מתעלה ומתרוממת, אולם האדם הנמצא למטה אינו מרגיש מאומה, קיימת הנהגה נסתרת, וא"כ	40542
אין האדם יכול לפסוק בנקל על עצמו כי אינו מצליח בעבודתו, שהרי פרי עבודתו מוסתר ממנו, ואפילו	40543
מדרגות האדם שרגילים אנו לקבוע בודאות כי פלוני מהדור הקודם, ודאי גדול מפלוני הקיים עמנו היום,	40544
גם בזה קיים הסתר, והאמת כפי שהיא אינה ידועה לנו, אין לנו כל מושג מגדלותם של בני אדם, הדבר	40545
מוסתר מאתנו, וטעות היא לקבוע שפלוני גדול מחברו, שיתכן כי לאדם פשוט יש ניצוץ מנשמה גבוהה	40546
מאד, וגדלותו האמיתית מוסתרת היא מעיני בשר ודם.	40547
מכל האמור יכולים אנו להסיק למעשה, עד כמה מן הטעות הוא להתיימש בגלל חוסר הצלחה בלימוד	40548
התורה ובתפילה, קיימת הנהגה ניסית בזה, וכל אחד אפילו חסר כשרונות יכול לגדול ולעלות בלי סוף, רק	40549
שיעמול ויבטל את המרחק שבינו לבין קונו, החכמה מתנת שמים היא וניתנת למי שמכין עצמו לכך, וכן	40550
בתפילה ומעלות הנפש, כל אחד יכול להצליח ולגדול, ואפילו כשאינו רואה פרי לעמלו אין כל ראייה שלא	40551
הצליח, הצלחתו מוסתרת היא מקדשים אותו מלמעלה, ואפילו כשהרגשתו היא כי במחשכים הוא נמצא	40552
ואין נוגה לו, יבטח בשם ה' וישען באלהיו. (קובץ שיחות).	40553
	40554
מאמר שעה	40555
ובשנה השביעית שבת לה' שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור (ויקרא כ"ה ד').	40556
ובילקוט (תהלים ק"ג) איתא, ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו, ר' יצחק נפחא	40557
אומר אלו שומרי שביעית, בנוהג שבעולם אדם עושה מצוה ליום אחד, לשבת אחת לחודש אחד שמא לכל	40558
ימות השנה? ודין חמי חקליה ביירא כרמיה ביירא ושתיק, וזה רואה שדהו שוממה כרמו שומם ושותק, יש	40559
לך גבור חיל גדול מזה? ע"כ.	40560
בכוחו של אדם להתגבר על יצרו יום או יומים, וביתר התחזקות יעלה בידו להתגבר שבוע וחודש, אבל	40561
לעמוד כנגדו במשך שנה תמימה, לראות את יבולו שעמל עליו בזיעת אפיו הפקר לכל, וכל דכפין בא	40562
ואוכל את פרי עמלו במשך שנה תמימה והוא רואה ושותק, זאת למעלה מכוח אנוש, והרי כל התחזקות	40563
והחלטה שמקבל אדם על עצמו מתפוררים במשך הזמן, אין זאת אלא כי מלאכים המה שומרי שביעית,	40564
כוחם של שומרי שביעית הוא למעלה מן הטבע, ומכלל מלאכי מרום יחשבו.	40565
אמרו חז"ל בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, יצתה בת קול ואמרה מי גילה לבני רז זה שמלאכי	40566
השרת משתמשים בו, דכתיב ברכו ה' מלאכיו גבורי כוח עושי דברו לשמוע בקול דברו, ברישא עושי	40567

- 40568 והדר לשמוע, למדנו מדברי הגמ' כי אמירת נעשה ונשמע היא סוד גבורתו של עם ישראל, גבורת מלאכים
- 40569 המקדימים עשייה לשמיעה, בכוח זה הגיעו ישראל למעמד הר סיני, כי לבן תמותה אין הכוח הנפשי להיות
- 40570 עושה טרם ישמע מה נדרש ממנו ומה עליו לעשות, הכנה זו היא בשימוש מלאכים בלבד, ואף כלל ישראל
- 40571 זכה לכוח זה של שומרי שביעית שאינם שואלים מה נאכל, בגבורים כאלו אין היצר שולט כלל.
- 40572 מצות שביעית לא ליחיד סגולה ניתנה ולא לראשונים כמלאכים, אלא לכל ישראל בכל דור ודור, ומכאן
- 40573 רוממות מעלתן של ישראל, אומה שלמה נתבעת לשמור צו אשר ראוי להנתן למלאכי מרום גבורי כח, ולא
- 40574 לילוד אשה עפר מן האדמה, והתביעה מעם ישראל על מצוה זו חמורה מאד, שכן על עון שביעית יגלו מעל
- 40575 אדמתם, כמ"ש כל ימי השמה תשבות את אשר לא שבתה בשבתותיכם בשבתכם עליה (ויקרא כ"ז), זוהי
- 40576 גדולת ישראל שכולם נתבעים להיות כמלאכים, ואם לאו הרי עונשם גלות, למה?
- 40577 כי מן הטעמים שנאמרו במצות שמיטה הגדול שבהן הוא כדי להשריש בלבם של ישראל מדת הבטחון,
- 40578 אחת לשבע שנים על כל ישראל לחיות במשך שנה תמימה חיים עילאיים ללא כל בסיס חומרי טבעי, כי
- 40579 אם להשליך יבם על ה' ולבטוח בו, ובשנה זו תשתרש בקרבם מדת הבטחון בה', וגחלתה לא תכבה עד
- 40580 השמיטה הבאה, וענין זה הכרח גמור לעם ה', על כן הוזהרנו בה בחומר כזה.
- 40581 ובפרשת שמיטה נאמר וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית, הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתנו, וציונית
- 40582 את ברכתי לכם בשנה הששית, ועשת את התבואה לשלש השנים (ויקרא כ"ח), ופי' הרמב"ן כוונת הכתוב
- 40583 כי בשנה השביעית יאמרו מה נאכל בשנה השמינית, והבטיחנו הקב"ה שאפי' יהיה יובל אחר שנת
- 40584 השמיטה, תספיק תבואת השנה הששית עד אחר היובל, ובכלי יקר תמה על פי' הרמב"ן, מאחר שבשנה
- 40585 הששית תוציא הארץ פירות מרובים כדי סיפוק שלש שנים, למה יאמרו בשנה השביעית מה נאכל?
- 40586 לכן פי' הכלי יקר כי אמנם לא תוציא הארץ בששית אלא כמדת כל שנה, והבטחת הקב"ה ועשת את
- 40587 התבואה לשלש השנים, היינו שיאכלו קימעה ויתברך האוכל במעיהם, כדרך שאמר הכתוב ואכלתם
- 40588 לחמכם לשובע (רש"י שם), נמצא כי כלל ישראל נתבע לבטוח בה' במדת בטחון כזו, שכמות תבואה
- 40589 המספקת בדרך הטבע לשנה אחת, תספיק בשנת השמיטה לשלש השנים, ועל יסוד בטחון זה בה' לא יזרע
- 40590 ולא יחרוש ויפקיר את פירותיו, ומאחר שבעו"ה לא הגיעו ישראל למדרגת אמונה ובטחון זו נחרב הבית
- 40591 וגלינו מארצנו.
- 40592 וכן מצינו בפרשת המן, וילקטו המרבה והממעיט וימודו בעומר ולא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר
- 40593 (שמות ט"ז), ופירש"י יש שלקטו הרבה ויש שלקטו מעט, וכשבאו לביתם מדדו בעומר איש מה שלקטו,
- 40594 ומצאו שהמרבה ללקט לא העדיף על עומר לגולגולת אשר באהלו, והממעיט לא מצא חסר מעומר
- 40595 לגולגולת, וזהו נס גדול שנעשה בו, פרשת המן באה ללמדנו כי הכמות אינה ולא כלום, וכל אדם מקבל מה
- 40596 שנגזר עליו, והמרבה לא יעדיף ולא יצליח להשתמש יותר ממה שנגזר עליו לקבל, ומי שאסף שאר נכסים
- 40597 יסתכבו עליו הוצאות שונות כמ"ש לא העדיף המרבה.
- 40598 איתא בגמ' (ב"מ מ"ב), ת"ר ההולך למוד לגורנו אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתשלח ברכה
- 40599 במעשה ידינו, התחיל למוד אומר ברוך השולח ברכה בכרי הזה, מדד ואח"כ בירך הרי זה תפילת שוא, כל
- 40600 אדם מישראל ואפי' הפשוט ביותר, יכול לברך בשם ומלכות לדעת כמה פוסקים השולח ברכה בכרי הזה,
- 40601 דבר שהוא נס גמור כי בדרך הטבע אין לכך כל מובן, ועל כן לאחר שמדד הרי זה תפילת שוא, ומכל מקום
- 40602 לפני שמדד כל אחד ואחד מברך, ובטוח בנפשו כי ישלח לו ה' ית' ברכה בכרי ויתוסף בו יותר ממה שיש
- 40603 בו, הרי לך שכמות אינה קובעת כלל וברכת ה' היא תעשיר.
- 40604 דעת הרבה ראשונים דחיוב הבטחון הוא ללא השתדלות, כדברי הכתוב לכתך אחרי במדבר בארץ לא
- 40605 זרועה, תכלית הבטחון ללא נקיפת אצבע, וכן אנו מוצאים ברש"י (שמות ט"ז ל"ב), כשהיה ירמיהו
- 40606 מוכיחם למה אין אתם עוסקים בתורה, והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה, מהיכן נתפרנס? הוציא
- 40607 להם צנצנת המן, אמר להם ראו דבר ה' בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון
- 40608 ליראיו, תביעה לבטחון בלי השתדלות, הרבה שלוחין למקום, וכשם שעשו אבותינו במדבר ולא חסר להם
- 40609 מאומה, כך עלינו לנהוג ולא לדאוג כלל.
- 40610 אמנם ידוע מה שאמר האלשיך הק' לתלמידיו, בבואם לפניו בטענה כי דרש רבם בביהכנ"ס, כי הבוטח
- 40611 בה' אין צריך לעשות דבר, כי אם לישב בביהמ"ד ולעסוק בתורה ותפילה וה' יזמין לו פרנסתו כראוי,
- 40612 ומכל שומעי לקחו לא זכה אלא בעל עגלה הדיוט אחד, שזימנו לו מן השמים ארגז מלא מטבעות זהב, והרי
- 40613 גם הם עשו כן ולא עלתה בידם, ויען להם רבם אין הדברים מתקיימים אלא במי שמאמין בכך בלי פקפוק
- 40614 כלל, ובעל העגלה היתה בו אמונה פשוטה וזכה בה.
- 40615 אכן אפי' לדעת האומרים כי חיוב הבטחון הוא עם השתדלות, אין הכוונה שהשתדלות מביאה פרנסה כי
- 40616 זה ברור כי הכל מאתו יתב', ובפרט פרנסה שמפתחות שלה לא נמסרו אפי' ליד מלאך, אלא נתחייב האדם
- 40617 בהשתדלות מחמת הקללה בזיעת אפיך תאכל לחם, וכן איתא בגמ' (קידושין פ"ב), ר"ש בן אלעזר אומר

מימי לא ראיתי ארי סבל ושועל חנוני והם מתפרנסים שלא בצער, ואני נבראתי לשמש קוני אינו דין	40618
שאתפרנס שלא בצער, אלא שהרעותי את מעשי וקיפחתי את פרנסתי.	40619
כל עמל הפרנסה אינו אלא משום שהרע אדם את מעשיו, ולכן נתקפחה פרנסתו ואינו יכול להשיגה אלא	40620
בצער ובעמל, אבל מובן מאליו שלא הצער והעמל מביאים לו פרנסתו, ואמרו חז"ל גדול הנהנה מיגיע	40621
כפיו יותר מירא שמים (ילקוט תהלים קכ"ח), כי הנהנה מיגיע כפיו רואה בעליל שאין ההשתדלות מועלת	40622
ולא כלום, שכן הוא יגע כאן ומרויח ממקום אחר, ורואה השגחה פרטית ויד ה' יותר מירא שמים, שאם כי	40623
הוא מאמין בודאי בכל זה, אבל לא הגיע לידי ידיעה מוחשית כאותו שנהנה מיגיע כפיו. (שיחות	40624
מוסר ח"א מאמר כ').	40625
	40626
מאמר שעו	40627
ובשנה השביעית שבת לה' שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור (ויקרא כ"ה ד').	40628
ברכו ה' מלאכיו גבורי כוח עושי דברו לשמוע בקול דברו (תהלים ק"ג), ובילקו"ש שם (רמז תת"ס), ר'	40629
יצחק נפחא אומר אלו שומרי שביעית, בנוהג שבעולם אדם עושה מצוה ליום אחד לשבת אחת לחודש אחד	40630
שמא לכל ימות השנה? ודין חמי חקליה ביירא כרמיה ביירא ושתיק, יש לך גבור חיל גדול מזה.	40631
חז"ל ראו בכוחם הנשגב של שומרי שביעית, כוח של מלאכי השרת, גבורי כוח שאין יצה"ר שולט בהם,	40632
והם עושי דברו לשמוע בקול דברו, כן שומרי שביעית המתגברים על יצרם הם גבורי כוח עושי דברו, ולא	40633
עוד אלא שמעלתם עוד גדולה משל המלאכים שהרי אז"ל (ויק"ר פכ"ו ה'), העליונים שאין יצה"ר מצוי	40634
בהם אמירה אחת דיה להם, שנאמר בגזירת עירין פתגמא ומאמר קדישין שאילתא (דניאל ד'), אבל	40635
התחתונים שיש בהם יצה"ר הלואי לשתי אמירות יעמדו, הה"ד אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם,	40636
נמצא ששומרי שביעית שיצה"ר מצוי ושולט בהם, והם מתאזרים בגבורת כוח לעשות דברו לשמוע בקול	40637
דברו, כוחם רב משל המלאכים.	40638
איתא בגמ' (שבת פ"ה.) בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע יצאה בת קול ואמרה מי גילה לבני רז זה	40639
שמלאכי השרת משתמשין בו, שנאמר ברכו ה' מלאכיו גבורי כוח עושי דברו לשמוע בקול דברו, עושי	40640
דברו והדר לשמוע, הרי שמקרא זה איירי במעלה המיוחדת של מלאה"ש שהם מקדימים נעשה לנשמע,	40641
וכיון שגם על שומרי שביעית נאמר מקרא זה, על כרחך שגם מעלתם על דרך נעשה קודם לנשמע, שא"א	40642
לעלות אל מעלתם היא גבורתם של שומרי שביעית ע"י הכרה וחשבונות שבשכל, אלא דוקא ע"י אמונה	40643
פשוטה ותמימה, בחינת נעשה קודם לנשמע.	40644
ולא עוד אלא שאפילו אם היתה ההכרה השכלית מחייבת את האדם למדת הבטחון והיה עולה אליה, מ"מ	40645
לא היתה מתקיימת בידו והיתה רופפת אצלו במשך הזמן, מה שאין כן כשהבטחון בא ע"י אמונה פשוטה	40646
וחזקה, הרי הוא כיתד חזק בל ימוט לעולם, הוא מה שאמר ר"י נפחא, אדם עושה מצוה ליום אחד לשבת	40647
אחת לחודש אחד, שמא לכל ימות השנה, כלומר שומרי שביעית ע"י בטחונם החזק והאמיץ בה' מחזיקים	40648
הם במצות שמירת השמיטה במשך שנה תמימה, והיא היא גבורתם.	40649
וזהו אמרם ז"ל, התחתונים שיש בהם יצה"ר הלואי לשתי אמירות יעמדו, שתי אמירות היינו חיזוק אחר	40650
חיזוק, שאף שע"י אמירה אחת עולים בהר ה', אבל לקום במקום קדשו שלא תתרופף עליתו, צריך אמירה	40651
נוספת וחיזוק נוסף בכל עת ובכל שעה, ובאמת עיקר הבטחון אינו בהכרה שכלית אלא בהרגשה חושית	40652
מציאותית, וככל שיכולים יותר לממש בידים ולהראות באצבע, הרי זו דרגה גבוהה יותר במדרגת	40653
הבטחון.	40654
איתא (נדרים מ"ט: ט:) שר' יהודה ב"ר אילעי היה עני גדול והיתה לו אך כסות אחת, שפעמים היה הוא	40655
מתכסה בה ופעמים אשתו מתכסית בה, זימנא חדא גזר רשב"ג תעניתא, ר' יהודה לא אתא לבי תעניתא,	40656
אמרין לית ליה כיסויא, שדר ליה גלימא ולא קיבל, דלי ציפתא (הגביה את המחצלת) וא"ל לשלוחא חזי	40657
מאי איכא (ראה כמה עושר יש לי), מיהו לא ניחא לי דאיתהני בהאי עלמא, ופי' בתוס' וברא"ש שסמך	40658
על הנס שיראה שם מעות עי"ש.	40659
הרי לנו מעלה גדולה של מדת הבטחון שהיתה בר"י ב"ר אילעי, שכל כך פשוט היה בעיניו שימצא שם	40660
מעות כיון שהיה זקוק להם, אף שזה נס למעלה מדרך הטבע, עד שאמר בפשטות חזי מאי איכא, הבטחון	40661
היה נטוע בכל חושיו והרגשותיו, כמו שהיה מטמין מעות תחת המחצלת, ובתענית (כ"ד:): אמרו שר"ח בן	40662
דוסא היה עני גדול, והיתה אשתו רגילה להבעיר אש בתנור כדי שלא תיראה בבושתה שאין לה לאפות	40663
כלום, הוה לה הך שיבבתא בישתא, אמרה מכדי ידענא דלית להו ולא מידי מאי כולי האי.	40664
אזלא וטרפא אבבא, איכספא ועיילא לאינדרונא, איתעביד לה ניסא דחזיא לתנורא מלא לחמא ואגנא מלא	40665
לישא, א"ל פלניתא אייתי מסא דקא חריך לחמיך, תנא אף היא להביא מרדה נכנסה, מפני שמלומדת	40666
בניסים היתה ע"כ, אותה צדקנית אשתו של ר"ח בן דוסא כשראתה שהגיעו מים עד נפש, ואם לא יתרחש	40667

נס תיראה בבושת פנים בפני שכנתה, היה בטחונה בה' כה פשוט וגלוי, שבודאי יארע נס למעלה מדרך הטבע ויתמלא התנור לחמים, עד שבפשטות נטלה מרדה כדי להוציא הלחמים מן התנור.	40668
מדת בטחון ברמה זו אינה באה ע"י הכרה שכלית בלבד, ההכרה השכלית עד כמה שתהיה חזקה אינה נמלטת מהרהורי הספיקות, והבוטח לעולם לא יוכל להגיע לאותה פשטות מציאותית שהגיעו אליה ר"י ב"ר אילעי ואשתו של רר' חנינא בן דוסא, עד כדי להגביה המחצלת ולהראות באצבע הנה מעות, וליטול המרדה להוציא את הפת מהתנור, ורק מי שבטחוננו הוא בחוש החי בבטחוננו ובאמונתו, הוא הוא המסוגל להגיע לכך, שיהא הבטחון ודאי אצלו בלא צל של ספק, עד שהוא יכול להגביה את המחצלת ולבקש את הנס הגלוי ושינוי הטבע הגמור, כמי שמבקש אחר דבר שבטבע.	40669
חייב האדם להשריש בעצמו את האמת הזו שאין האדם יכול להועיל ע"י מעשיו כלום, ואך מיד ה' ניתן הכל וברכת ה' היא תעשיר, ואז"ל גדול הנהנה מיגיע כפיו יותר מירא שמים (ברכות ח'). ובודאי שאין הדברים אמורים באדם שאינו ירא שמים, ומדמה בעצמו שכוחו ועוצם ידו עשו לו את החיל הזה, אלא ביגיע כפים ירא שמים, שהוא גדול ממי שהוא ירא שמים ואינו יגיע כפים.	40670
וטעם הדבר נראה משום שהיגיע בכפיו רואה בחוש שאין העמל והיגיעה נותנין לאדם ולא כלום, ואך ברכת ה' היא תעשיר, ואין העבודה אלא קללה שנתקלל בה אדה"ר בזיעת אפיך תאכל לחם, וע"י כך מתחזק בטחוננו וסמיכתו על השי"ת, משא"כ מי שאינו נהנה מיגיע כפיו ולא נתנסה בעצמו במצב זה, ולא חש באמת הזו ולא ירד לסופה, עדיין מקננים בלבו ספיקות שמא יש תועלת בעמל החומרי, ושמא אף היא נותנת מה לאדם, וזו היא גדלותו של הנהנה מיגיע כפיו.	40671
ומי לנו גדול מיעקב אבינו שטרח בכמה השתדלות בהעמדת המקלות, ולא הועיל ולא כלום, שהרי לבן החליף משכורתו עשרת מונים, ואך ברכת ה' היא שהעשירה את יעקב, וקיבל יעקב מה שקיבל שלא ע"י השתדלותו, ולא הוסיפה השתדלותו כלום (שיחות מוסר ח"ג מא' ט"ז).	40672
	40673
	40674
	40675
	40676
	40677
	40678
	40679
	40680
	40681
	40682
	40683
	40684
	40685
	40686
	40687
	40688
	40689
מאמר שעז	40690
והעברת שופר תרועה בחודש השביעי ביום הכפורים (ויקרא כ"ה ט').	40691
הנה מבחינה טבעית קשה ממש לתאר את מעשה שחרור העבדים, עד כמה קשה היא משימת השיחרור, מצינו בתקופת חורבן הבית הראשון, עומד הנביא ירמיהו ומזהיר את השרים שישלחו את אחיהם העברים לחופשי (ירמיה ל"ד), מתחילה נתעוררו לדברי התוכחה של הנביא ושילחום, אך לא יכלו להבליג על געגועיהם לשלטון וחזרו וכבשום לעבדים, זה גרם למהלומה האחרונה על ארץ יהודה, והגזר דין יצא שתיחרב ירושלים.	40692
עוד בהיותם במצרים שלח השי"ת את משה לבני ישראל ללמדם פרק בשחרור עבדים, כאשר הם בעצמם יזכו לשחרור ממצרים, ולימדם משה את מצוות שילוח עבדים, עוד בהיות ישראל עבדים כדמצינו בירושלמי (ר"ה פ"ג ה"ה), וידבר ה' אל משה ואהרן ויצום אל בני ישראל, א"ר שמואל בר רב יצחק על מה צוום? על פרשת שלוח עבדים, ואתיא כר' הילא דאמר לא נענשו ישראל אלא על פרשת שלוח עבדים, הדא הוא דכתיב מקץ שבע שנים תשלחו איש את אחיו העברי עכ"ל.	40693
עד כדי כך עמוקה היא תאוות השלטון והאדנות, שבכדי לשרשה ולעקרה כליל, התחיל משה בהוראה זו עוד בהיות ישראל במצרים, ואף זה לא הועיל שחזרו וכבשום שוב לעבדים ולשפחות, אשר בגלל מצוה ראשונה זו נחרב הבית, ולמה דוקא במצוה זו בחר השי"ת מתוך תרי"ג המצוות, להתחיל בה ולהזהיר עליה אף בהיותם בארץ מצרים עבדים? אם לא מפני חומר המרירות והשורש פורה ראש ולענה הנטוע עמוק עמוק בתשוקת ההשתלטות, נורא הוא הנסיון הזה.	40694
אם כן באיזה כוח יזכה האדם להתגבר על אותו היצר של שלטון והשתעבדות, היאך לקיים מצות שחרור העבדים בשלמות, התשובה היא בתקיעת שופר! קול השופר החודר אל תאי הנפש הטבעיים הנסתרים, יש בכוחו לזעזע ולהרחיק את חלאת התאוות אף המשורשת ביותר, קול השופר פוגע בתאוות ההשתלטות וההשתעבדות, ומסיר מן הנפש את השורש פורה רש ולענה של העבדות בכל צורותיה.	40695
וכן מבואר בס' החינוך מצוה של"א וז"ל, לתקוע בשופר בעשירי שהוא יום הכפורים, משרשי המצוה לפי שידוע כי קול השופר יעורר לב האדם אם לשלום ואם למלחמה, וענין שילוח העבד שעבד את אדוניו זמן רב הוא קשה מאד בעיני אדוניו, על כן לעורר לב הבריות על הענין, לחזק נפשם ולהזהירם על המצוה כשומעם את קול השופר, בראותם כי הדבר שוה הוא בכל הארץ והכל עושים כן נצטוונו על זה, שאין דבר שיחזק לבות בני האדם כמו מעשה הרבים, גם העבד בעצמו מתעורר לצאת ככל העבדים מתחת ידי רבו אשר אהב בשומעו את קול השופר, ומתוך כך המצוה מתקיימת לשוב הכל ברשות אדון הכל עכ"ל.	40696
זוהי התרופה היחידה למחלת ההרגל שבהנאת עוה"ז על כל עלילותיו והליכותיו בעבדות, ההתרגשות מחיי הנצח, השוויון והאחווה האמיתית באור פני המלך, היא המשחררת את האדם שחרור מלא, הן מתאוות	40697
	40698
	40699
	40700
	40701
	40702
	40703
	40704
	40705
	40706
	40707
	40708
	40709
	40710
	40711
	40712
	40713
	40714
	40715
	40716
	40717

האדנות הן מהכנעות השפלות של העבדות, השופר משרה על הנפש רוח געגועים ותשוקות לעילא ולעילא, ובהתרומם רוח האדם ממילא כל המוץ וכל תאוות הכבוד הכל נופל.	40718
האדם מתחיל להבין ולהרגיש שחינו כן עלי אדמות הם רק בבחינת גר, היום או מחר יהיו נקראים לפני המלך מלכו של עולם אדון כל, וכשמגיע האדם להרגשות מעין אלה, אז תאוות הכבוד והשלטון נופלים ממנו בקלות, ההיכנעות והרגשת כפיפת קומה לפני אדון כל, משחררת את האדם מתאוות האדנות, ואדרבה מציתה בלבו אש קודש להיות עבד ה', שרק הוא לבדו ואליו מתיחס החופש.	40720
ובאיזו שעה קרוב הוא האדם לעליה ולהתרגשות כזו, אימתי זוכה האדם לטעום מנעימות הנצח? ביום הכפורים! ולא לחנם קבעה התורה את מועד שחרור העבדים ביום הכפורים, שלכאורה נראה לנו הענין כבלתי הולם את קדושת היום, יום שכל ישראל עוקבים אחרי עבודת הקודש של הכהן הגדול הנכנס לפני ולפנים, הכי מתאים ביום קדוש ונורא כזה שכולו צום ותשובה, להכניס טרדות הקשורים בשחרור העבדים?	40721
אבל כן הוא! תוה"ק מכירה ויודעת את רוח האדם ותכונות נפשו הגסות, ודוקא ביום קדוש זה בשעת השראת רוח עילאית כזו, יש שעת כושר לפעול על האדם שפיקיר את כל תאוותיו לגבוה, אז יתק את התקשרותו להרגל העבדות שהוא שקוע בה כל השנה, רק ביום הצום הנורא הזה יכיר שגורל חייו תלוי ביד הקב"ה, ואיך יתגאה וידמה לאדון אחרי שהוא עובר כצל, ואין בינו ובין עבדו ולא כלום, רק אז יוכל לשחרר את נכסיו ועבדיו וכל שדותיו.	40722
וכן העבד יחדל מאהבתו הגשמית של אהבתי את אדוני, ויפנה הרגשותיו והכנעתו לאדון הנצח ולא לאדונו החולף, ונוסף על העידוד וההתכוננות לקראת הנצח, הוא המראה הגדול והנורא שכל בן ישראל עטוף טליתו, כורע ומשתחוה מול בית המקדש למשמע הקול של שם אדון העולמים בכל הגייתו וביטוייו, כוח הרבים מסייע לזיכוכ וטהרת הנשמה של היחיד, וברוב עם מכיר כל יחיד ויחיד הדרתו של המלך.	40723
(אור חדש).	40724
מאמר שעה	40725
וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרור בארץ לכל יושביה (כ"ה י').	40726
השומר את השבת בפנימיותו גם ימות החול מתקדשים אצלו על ידה, ואם כי אינם עולים לקדושת השבת ממש, הכנה הם לשבת הבאה, קדושה זו שנקלטה בתוך ימות החול חוזרת ומשפיעה להעלות יותר את קדושת השבת הבאה, וחוזר חלילה כל שבת מעלה את הקדושה בימי החול שאחריה, וע"י זה תתעלה עוד יותר קדושת השבת הבאה, וכן בכל שבת ושבת מתעלה הקדושה עוד יותר ויותר קדושה כפולה ומכופלת. וכן הוא גדר שש השנים ושנת השמיטה, השנה השביעית מעלה את שש השנים שאחריה, וכיון שנתעלו מעלות הן עוד יותר את השביעית הבאה, וכשמגיעים לארבעים ותשע שנים הרי כאן שבע עליות שנכפלו שבע פעמים שבע, ועל כן בחינת מ"ט היא בחינת הבריור הגמור מזוקק שבעתיים.	40727
שבת ושביעית גדרן מנוחה דבקות באין מפריע, והתאחדות האדם עם תוכנו הרוחני, בחינה זו היא בחינת מעין עולם הבא, כי הרי גדר העוה"ב הוא ההתאחדות השלמה עם התוכן לשמה גמור, אך בירידת בחינה זו למטה לה איזו הבחנה חיצונית, כי כך הוא גדר העוה"ז, ועל כן לא שייך כאן עוה"ב ממש אלא רק מעין עוה"ב, וזהו גדר שנת הארבעים ותשע שנה בחינת מזוקק שבעתיים.	40728
אך שנת היובל עצמה היא למעלה מכל גדר הזיקוק, כי אין זיקוק אלא במקום שיש סיגים, ובחינת היובל היא הדרגה שאינה שייכת כלל לגדר פגם, בחינת אמת לאמיתה, שנת החמשים היא בחינת החירות הגמורה כאמור וקראתם דרור, היינו בחינת חירות מיצה"ר בלי שום שייכות אל השעבוד, אכן בתפיסה שלמטה בעוה"ז לא תתכן דרגה זו אלא בגדר מעין, והיינו מעין פנימיות העוה"ב.	40729
אכן זה לעומת זה עשה האלהים, כמדרגות הקדושה כן לעומתן מדרגות הטומאה, ידוע שמדרגת הטומאה של מצרים היא בחינת חמשים שערי טומאה, בחינת הפירוד הגמור מהקדושה שאינה שייכת בה עוד כל אפשרות לתיקון (ע"י ברמב"ם פ"ו תשובה שנתחייב פרעה למנוע ממנו התשובה), דרגה זו היא הכליון הרוחני, ובהיותם במצרים ירדו בני ישראל אל מ"ט שערי טומאה, לשער חמשים לא נפלו משום הבטחתו ית' לאברהם אבינו, שלא תנתן רשות לסטרא אחרא להורידם אל מדרגת הכליון ח"ו, וכמ"ש לא מאסתים לכלותם, אבל לשער מ"ט הרי נפלו ונפילה זו היתה גם כן כפולה ומכופלת, ההפך הגמור מבחינת מזוקק שבעתיים.	40730
וכן לעתיד לבוא אם ח"ו תתאחר תשובתנו ונצטרך לחכות לבחינת בעתה דור שכולו חייב, גם אז הנפילה לשער נ' דטומאה תתעכב באתערותא דלעילא ע"י הגאולה עצמה, גאולה בבחינה זו היא מהפכה מן הקצה אל הקצה, ומתפתחת במהירות שלמעלה מדרך הטבע כמו שהיתה בגאולת מצרים, ממ"ט שערי טומאה עד מ"ט שערי בינה וקבלת התורה פנים בפנים, וכבר ביארנו שבמדרגת קבלת התורה אילו היו עומדים	40731
	40732
	40733
	40734
	40735
	40736
	40737
	40738
	40739
	40740
	40741
	40742
	40743
	40744
	40745
	40746
	40747
	40748
	40749
	40750
	40751
	40752
	40753
	40754
	40755
	40756
	40757
	40758
	40759
	40760
	40761
	40762
	40763
	40764
	40765
	40766
	40767

במדרגה זו ולא היו חוטאים בעגל, היו באים למדרגה שבה לא היו מבחינים עוד מהו רע, והיו מתקנים בזה	40768
חטא אדה"ר בהגיעם למדרגה שהוא היה צריך לעלות אליה, הרי זו עליה שאין כמוה, ממעמקי תהום עד	40769
רום מרום מסוף העולם ועד סופו. (מכתב מאליהו ב' עמ' 31).	40770
	40771
מאמר שעט	40772
וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרור בארץ לכל יושביה (כ"ה י').	40773
האבן עזרא בפרשת ציצית (במדבר ט"ו) כותב, והנה מצוה על כל מי שיש לו בגד בארבע כנפים, שיתכסה	40774
בו ביום תמיד ולא יסירנו מעליו למען יזכרו, והמתפללים בטלית בשעת התפלה יעשו זה בעבור שיקראו	40775
בקריאת שמע, והיה לכם לציצית ועשו להם ציצית, רק לפי דעתי יותר הוא חייב להתעטף בציצית בשאר	40776
השעות משעת התפלה, למען יזכור ולא ישגה ולא יעשה עבירה בכל שעה, כי בשעת התפלה לא יעשה	40777
עבירה עכ"ל.	40778
מבקר הוא האבן עזרא להמתעטפים בטלית מצויצת רק בשעת התפלה, ולדעתו נהפוך הוא הענין כי בשעת	40779
התפלה הנה כמעט מיותר הוא, אנו הלא לא כן נדמה, לנו הלא שעת התפלה היא השעה היותר מוכשרת	40780
למצות ציצית, ואדרבה הידור מצוה היא זאת בעינינו! והחילוק שבינינו לבין האבן עזרא ז"ל הוא, כי	40781
עלינו לידע כי יסוד הדברים הוא, כי כל התורה כולה היא אך ורק עצות לאדם הצריך ומחפש עצות, למען	40782
שיהיה לו נקל להתקדש וליטהר מכל רע וליישר דרכיו אל הנכון.	40783
האבן עזרא ז"ל הוא הלך כל היום בפחדים רבים שלא יכשל בדברים, והוא ודאי חיפש בכל מאמצי כוחו	40784
לעצות, למען לא יפול ולא יוזק מכל אבני נגף, וכשמצא עצה גדולה כזאת מצות ציצית שמח ודאי ואמר,	40785
כי לפי דעתו יותר הוא חייב להתעטף בציצית בשאר השעות, למען יזכור ולא ישגה ולא יעשה עבירה,	40786
האבן עזרא ז"ל לבש ציצית לא רק בתור מצוה כי אם בתור עצה, למען תזכרו! האבן עזרא ז"ל היה איש	40787
של למען תזכרו, ולו ודאי צורך לעצות! אנחנו לא רואים צורך בעצות, בוטחים אנו ולעצות לא מחפשים,	40788
אצלנו כל מעשינו הינם רק בתור מצוה ולא יותר, כי על כן ודאי אנו רואים בשעת התפלה השעה היותר	40789
מוכשרת למצות ציצית.	40790
יסוד זה לאו דוקא במצות ציצית כן הוא בכל מצוות התורה, כולם הינם רק עצות לאדם הצריך עצות, חלק	40791
התורה של משפטים כמעט שאינו נצרך כי אם ליושבי על מדין, ובזמננו גם לרבנים אין בהם צורך! לו היה	40792
חש האדם בפותחו איזה חנות ועסק לפרנסתו, כי עלול הוא לכל נזק ועון כאונאה וגזל וכדומה, והיה מחפש	40793
עצות איך לעשות, ואז היה מוצא שולחן ערוך חושן משפט.	40794
אז ודאי לא היה מניח את החושן משפט אף לרגע, להסתכל בו ולמצוא הצלתו, אבל במצב שאין מחפשין	40795
כלל לעצות, מיסדים כל מיני חנויות ולא עולה על לב סכנות המכשולים וכדומה, פשוט ודאי כי למי שיש	40796
צורך בדבר הדבר נעדר ממנו, הוא שאמר הכתוב ותפרעו כל עצתי ותוכחתי לא אביתם, אינכם מחפשים	40797
לעצות, אינכם אנשים של למען תזכרו, כל מעשיכם אינם רק בתור מצוות ולא יותר, אם כן מה תקוה	40798
לכם? מפרי דרככם תאכלו וממועצותיכם תשבעו (שם א' ל"א)!	40799
פרשיות שלמות סדרה התורה לאדם, והעמידה לו כל הדינים בכל הנהגתו והמשא ומתן שלו בכל חייו,	40800
בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו, וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו איש את	40801
אחיו, לפי רוב השנים תרבה מקנתו ולפי מעוט השנים תמעט מקנתו, והארץ לא תמכר לצמיתות כי לי	40802
הארץ כי גרים ותושבים אתם עמדי, כל אופני המשא ומתן בסדרה התורה, כולם הינם רק עצות לאדם,	40803
שיבא מכל זה אל ענין גרים ותושבים אתם עמדי, ואנחנו מה נאמר, כי לענין גרים ותושבים אתם די	40804
בהתבוננות.	40805
הלא דברים בטלים הם! לא בהתבוננות כי אם במעשים! לא בחכמות יעוצב האדם כי אם בפועל ידיו, גרים	40806
ותושבים אתם דייקא, גר אינו אזרח, תושב אין לו דירת קבע, ארעי הוא בכל חייו, והיה כי ישב אדם כל	40807
יומו ויתבונן בענין גריות ותושביות, ואחרי זה יאמר איך גיי א היים (אני הולך הביתה), הלא כבר הפך על	40808
פיה כל חכמתו והתבוננותו, אשר יעשה אותם וחי בהם, חייו של האדם מתעצב אך ורק במעשה, וכן	40809
באידיך גיסא, מעשה מבטל ומהפך כל עצמותו של האדם, מה תועלת בכל הגיונותיו, וכרגע יוצא בשוק	40810
ושם הוא עוקר כל התורה כולה, שם הוא כל כולו היפוך של גרים ותושבים.	40811
כמה מן הטרפות יש במלה א היים! ההולך בספינה ואף אם ישהה עליה כמה שנים, הלא לא יקרא את	40812
הקבינה שלו א היים, בחיים של גר ותושב אין כזאת אהיים! ולתכלית זו נתנה התורה לאדם עצות, איך כל	40813
חייו כל הנהגתו ופעולותיו יהיו של גרים ותושבים, וכשינקוט ויאחז העצות אז יהיה בדרגת אתם עמדי	40814
ודאי, כבר לא יהיה לו בעוה"ז כלום אלא כגר בארץ, וכל מטרתו ותכליתו לא יהיה כי אם להשיב אמרים	40815
אמת לשולחך (משלי כ"ב), הוא יסוד התורה כולה, עצות לאדם ליישר דרכיו אל נכון, המשתמש	40816

במצוותיה של תורה לשם עצות להתחזק בסנסיני עץ החיים, הוא אשר לו חלק בתורה ודאי ולא להיפוך ח"ו. (דעת תורה).	40817
	40818
	40819
מאמר שפ	40820
ועשיתם את חקתי ואת משפטי תשמרו ועשיתם אותם (ויקרא כ"ה י"ח).	40821
ועשיתם את חקתי, פירשו הראשונים דקאי על שמירת השמיטה והיובל, והובטחנו ע"ז ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשובע, ופירש"י שאף בתוך המעיים תהא בו ברכה, והספורנו כתב, שיהיו הפירות רבי המזון כענין שהיה בעומר שהיה מספיק לגדול כמו לקטן, אוכל קימעה ומתברך במעיו, ויספיקו פירות הששית גם לשיביעית, וכי תאמרו מה נאכל, כלומר כאשר יסופק זה אצלכם ולא תבטחו שיהיה המעט מספיק באיכותו, ועשת את התבואה לשלש השנים, באופן שתשבע עין מראות ותראו שיספיק הכמות עכ"ל.	40822
וצריך לפרש בכוונת הספורנו, דהא יש להתבונן למה צריך בכלל קרא לומר וכי תאמרו מה נאכל, והיה לו לומר בפשטות וצויתי את ברכתי, וממילא לא ישאלו מה נאכל, ולכן פי' הפסוקים דהכי קאמר, אם תבטחו בהש"ת ולא תשאלו מה נאכל בשנה השביעית, אז ונתנה הארץ פריה כרגיל בכל שנה ואעפ"כ תאכלו לשובע, כי תאכלו קימעה ומתברך המזון במעיהם, ולא תצטרכו לעמול יותר מכל השנים גם בשנה הששית, ותוכלו לעסוק בתורה יותר כשתנוחו מעבודת הארץ.	40823
אבל אם תסתפקו ותאמרו מה נאכל בשנה השביעית, ועשת התבואה לשלש השנים, מפאת חוסר הבטחון תהיה הברכה בכמות התבואה אבל לא באיכותה, וממילא תצטרכו לקצור בשנה אחת הרבה תבואה של שלש שנים בפעם אחת, ולהביא עגלות רבות לאסוף באוצרות, ויהיה לכם טרחה מרובה, וגם תבואו על ידי זה לבטל זמנים הרבה מן התורה.	40824
ועיין במלבי"ם שפי' דאם תאמרו מה נאכל, וצויתי את ברכתי לא בדרך נסיי אלא קרוב לטבע, שבמקום שתצמיח השדה לשנה אחת תרבה התבואה לשלש שנים, לא כן אם יבטחו בהש"ת ולא ישאלו, אז יאכלו קימעה ותתברך האכילה במעיהם, ויספיק להם תבואה משנה אחת לשלש שנים, ויאכלו וישבעו ולא יצטרכו לחשוך מפיתם וזהו דרך נסיי.	40825
ואכן כן הוא הנהגת שמים בעולם, לאו דוקא בשביעית אלא בכל יום ובכל אדם בפרט, כמה שהוא בוטח בהש"ת כן הקב"ה מתנהג עמו, וכמ"ש ה' צלך על יד ימינך, ואחז"ל מה הצל הזה כשאתה מראה לו אצבע הוא מראה לך אצבע, ב' אצבעות אף הוא מראה לך ב' אצבעות, לפי מדת הבטחון שלך שאתה סומך עליו, במדה כזו הוא עוזר לך.	40826
על כל פנים שתי הנהגות, בין הברכה באיכות התבואה, ובין הברכה בכמות, שניהם בדרך נס ופלא למעלה מדרך הטבע, כי בחק הטבע שהטביע הקב"ה בעולם, לא יתכן ששדה שמוציאה תבואה כל שנה רק לשנה בלבד, תצמיח בשנה אחת תבואה רבה פי שלש, אלא שלפעמים הנס הוא נסתר בטבע ולפעמים באופן גלוי, וכל זה תלוי בהנהגת האדם ובבטחונו בהש"ת אם ראוי הוא לכך או לא.	40827
גם הטבע עצמו נס הוא, וזה אחד מיסודי האמונה כי הכל בהשגחת שמים! והא לשון הרמב"ן בסוף פ' בא, מן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם בין ברבים ובין ביחיד, אלא אם יעשה המצוות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריתנו עונשו, הכל בגזרת עליון עכ"ל הזהב.	40828
והרי כן אנו מזכירים גם בתפלת שמונה עשרה, ועל נסיך שבכל יום עמנו ועל נפלאותיך ועל טובותיך שבכל עת, היינו הנסים הגלויים, שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו והקב"ה מצילנו מידם, שה אחת בין שבעים זאבים והיא מתקיימת, כמה מהם כבר כלו ועברו מן העולם ואנחנו קיימים, נתאר לנו שבעים זאבים רעבים מאד, קופצים סביב שה אחת חלשה רצוצה ושבורה, ובכל זאת לא יכולים לה, האם זה דרך הטבע? ודאי לא! וזהו על נסיך שבכל יום עמנו, ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת הם הנסים הנסתרים, שאינם אלא השגחה פרטית שבכל עת.	40829
הנסים שלמעלה מדרך הטבע ושבדרך הטבע, תלויים במדת הבטחון הן ביחיד והן ברבים, שאם האדם שלם בבטחונו בהש"ת ומגביה את עצמו למעלה מטבעי בני אדם, הקב"ה מודד לו מדה כנגד מדתו, והרי הוא בכל מעשיו בחינת אוכל קמעה ומתברך במעיו, ולא עוד אלא שעל ידו יורד שפע ברכה ונדבה מן השמים לכולם, וכמ"ש חז"ל (תענית כ"ד), בכל יום ויום בת קול יוצאת ואומרת, כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני, וחנינא בני דיו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת, ההשפעה באה לעולם בשביל ר' חנינא, מפני שר' חנינא די לו בקב חרובין מע"ש לע"ש, שהוא אוכל קימעה ומתברך במעיו והשאר הוא נותן לעולם כולו.	40830
	40831
	40832
	40833
	40834
	40835
	40836
	40837
	40838
	40839
	40840
	40841
	40842
	40843
	40844
	40845
	40846
	40847
	40848
	40849
	40850
	40851
	40852
	40853
	40854
	40855
	40856
	40857
	40858
	40859
	40860
	40861
	40862
	40863
	40864
	40865

למען ירבו ימיכם כימי השמים על הארץ, כימי השמים על הארץ, היינו שתחיו ימים שמימיים אף שאתם	40866
על הארץ, וזהו למען ירבו ימיכם, ירבו בכמות וגם ירבו באיכות ימים גדולים! ובאיזה זכות תזכו לזה	40867
בזכות לימוד התורה! וכן מפורש בפסוקים, ולמדתם אותם את בניכם לדבר במ למען ירבו ימיכם.	40868
נמצינו למדים גם כאן ענין של מדה כנגד מדה, מכיון שתעסקו בתורה יומם ולילה תקבלו שכר שתחיו	40869
ימים שמימיים על הארץ, ותאכלו קימעה ותתברך האכילה במעייכם, ממילא לא תהיו טרודים בענינים	40870
הגשמיים ותוכלו להמשיך בטוב בתורתנו הק', משא"כ אם יבקשו להם דאגות פרנסה מעצמם ויכנסו בעול	40871
חומר הטבע הגשמי, אז במדה שמדדו ימדד להם ויצטרכו לעבוד קשה, לקצור ולדוש ולאסוף את התבואה	40872
של שלש שנים בשנה אחת, ולא יהיה להם פנאי לעסוק בתורה.	40873
למדים אנו מכל הנ"ל, שטוב לו לאדם להיות בוטח בהשי"ת גם מבחינה גשמית, שלא יימסר למהלכים	40874
הטבעיים כדי שיוכל לעסוק בתורה תמיד, ואל יאמר האדם איך אני יכול לבטוח בהשי"ת למעלה מדרך	40875
הטבע, ואני יודע מעשים שעשיתי והנהגתי בעבודתי יתב', התשובה היא אפי' אדם רשע ממש אם יבטח	40876
בה' יעזרהו על כל דבר אמת, כמ"ש חז"ל (ילקו"ש תהלים ל"ב), רבים מכאובים לרשע והבוטח בה' חסד	40877
יסובבנו, ר"א ור' תנחום בשם ר' ירמי' אמרו, אפי' רשע ובוטח בה' חסד יסובבנו, והכי קאמר גם הרשע	40878
הזה דרבים מכאובים לו אם יבטח בה' חסד יסובבנו.	40879
כן פירש הרמב"ן באמונה ובטחון הפסוק בטח בה' ועשה טוב (תהלים ל"ג), אע"פ שאין בידך מעשים	40880
ותדע בעצמך שאתה רשע עם כל זה בטח בה', כי הוא בעל רחמים וירחם עליך כמ"ש ורחמיו על כל	40881
מעשיו, בין שתהיה צדיק בין שתהיה רשע בטח בה', ואחר כך אמר ועשה טוב, אף על פי שהוא רחום	40882
וחנון אל יבטיחך יצרך שלא תראה רע, כי הבוי"ת שמו מאריך רוחו וגובה דיליה עי"ש.	40883
מכאן מוסר השכל לבחורים המניחים הגמרא, ומחפשים תכלית להבטיח עתידם הגשמי, באומרם כי בכך	40884
יוכלו לקבוע עתים לתורה, ולא ידעו ולא יבינו כי במקום השתדלותם ויגיעתם הרבה לרדוף אחר הפרנסה	40885
יומם ולילה, היו יכולים לעשות ההיפך לעסוק בתורה יומם ולילה ולבטוח בהשי"ת, ואז היו מרויחים שני	40886
הדברים גם יחד, למען ירבו ימיכם כימי השמים על הארץ. (לב אליהו).	40887
	40888
מאמר שפא	40889
ועשיתם את חקתי ואת משפטי תשמרו וישבתם על הארץ לבטח (כ"ה י"ח).	40890
וברש"י בעון שמיטה ישראל גולים, ושבעים שנה של גלות בבל כנגד שמיטות שבטלו היו, בענין השמיטה	40891
והיובלות אמר הכתוב, כי לי הארץ כי גרים ותושבים אתם עמדי, ונתנה התורה לאדם פעולות ומעשים	40892
לקבוע בלבם ולצייר ציור חזק במחשבתו, כי לה' הארץ והוא רק כגר ותושב בה.	40893
כתוב בזוהר בר נש אזיל בהאי עלמא וסבר דדיליה הוא תדיר וישאר בגויה לדרי דרין, ולמען לעקור	40894
ולשרש מרעיונו הרהורי דסליקו עליה, על כן באה החובה עלינו להוציא כל זמננו יום יום ושנה שנה	40895
למנות שש שנים ולשבות בשביעית, ובכן לא יפרד הענין לעולם מבין עינינו תמיד, לידע ולהכיר כי האדם	40896
בעוה"ז רק לזמן קצר ומוגבל, ובהתבוננו בזה יכיר שפלותו ויכנע לבוראו והוא התכלית.	40897
תחילת יצירתו של האדם כל בנינו ומהלך קיומו, כן הוטבע והותכן להביאו לתכלית זה, החוה"ל בפתיחתו	40898
לשער עבודת האלהים כותב, וכן נמצא האדם בהקשתו אצל שאר מיני החיים שאינם מדברים חסר וחלש	40899
מכולם, וכאשר נעמוד במחשבותינו על גדלות הבורא ית' ועוצם יכולתו וחכמתו ועושרו, ונסתכל	40900
בחלישות האדם וחסרונו, ושאינו מגיע אל השלמות ורב צרכו ורישו לדבר שימלא מחסורו, ונבחן רב	40901
טובות הבורא ית' וחסדו עליו, ושבראהו כמו שבראהו מן החסרון בעצמו, והוא רש וצריך אל מה שיש בו	40902
תקנתו, ולא יגיע אליו כי אם ביגיעת נפשו, וזה מחמלת הבורא עליו כדי שיכיר את עצמו ויבחן בכל	40903
עניניו, וידבק בעבודת הא' על כל פנים עי"ש.	40904
צריך היה האדם לכסות פניו מבושה וגם כלימה, בהתעסק באותן המעשים ופעולות אשר גם בהמות עושין	40905
כן, בהיותו בוילנה ראיתי שני אנשים מאסרים את עצמן ומושכין משאות בעגלות ממש כמו בהמות, האין	40906
זה שפלות לאדם כי נוטל במלאכת הבהמה? חז"ל (קידושין פ"ב:) אמרו מימי לא ראיתי ארי סבל ושועל	40907
חנוני, יותר מתאים היה ודאי אם הארי הגבור שבחיות ולא האדם, היה הסבל והעושה כל המלאכות	40908
הכבדות, אם חז"ל נקטו לדוגמא שועל חנוני מסתמא כי חנונות ראויה באמת יותר להיות לשועל ולא	40909
לאדם.	40910
ולבסוף הרי חזינן כי דוקא האדם עם עדינות נפשו וטובת שכלו, והנה הוא המוטל תחת כל עול המשא	40911
כסבלות ותגרות, מלאכות די שפלות ובוזיות, כל מיני מחלות ופגעים נמצאים דוקא באדם אשר הבהמה אף	40912
לא יודעת מזה, גם שינה אחת מחלישות האדם היא, כמה מחזיק השינה בבהמה? ובתוך שינתה כשרק	40913
תקראנה הנה כרגע כבר ערה היא, עומדת מוכנה כמקדם, והאדם כמה מן העבודה היא להקיצו ולהעמידו	40914
על עמדו, ולמה כל זה? הלא הוא לתכלית אשר הזכרנו, להשפיל את האדם ולהכניעו לפני בוראו.	40915

- 40916 יש סיפור על הגר"ח זצ"ל מוולוז'ין, שבאו לפניו שני בעלי דברים מריבים זה עם זה אודות קרקע אחת
40917 אשר כל אחד טוען כי שלו היא, וכפף עצמו ר' חיים ומטה אזנו לארץ ועומד וחושב, ושאלוהו העומדים
40918 על העובדא מה היא, וענה להם רצייתי לשמוע מה הקרקע אומרת על זו המריבה, ושמעתייה אומרת, הלא
40919 שניכם שלי ועל מה הריב והמצצה? בגמ' (גיטין ס"ח:) יש מעשה על אשמדאי בעת הוליקהו בניהו בן
40920 יהודע, ובדרך שמע לההוא גברא דהוה קאמר לאושכפא (אומן של מנעלים), עביד לי מסאני לשב שני,
40921 ואחך, ושאלו בניהו בן יהודע למה אחיכת? אמר ליה ההוא שבעה יומי לית ליה מסאני לשב שנין בעי?
40922 הובא בחז"ל (דב"ר ט' א'), מעשה בר"ש בן חלפתא שהלך לברית מילה, וסעד שם אבא של תינוק והשקה
40923 אותו יין ישן, אמר להן מן היין הזה אני מיישן לשמחתו של בני, מצא ר"ש בן חלפתא מלאך המות בדרך
40924 וראה אותו משונה, א"ל מי אתה, א"ל שלוחו של מקום, ומפני מה אתה משונה, א"ל משיחתן של בריות
40925 שהן אומרים כך וכך אנו עתידין לעשות, ואינו יודע אימתי הוא נקרא למות, אותו האיש שהיית סועד אצלו
40926 ואמר לכם מן היין הזה אני מיישן לשמחת בני, הרי הגיע פרקו ליטלו אחר ל' יום, להתבונן מזה עד כמה
40927 מגיעין שטותי האדם, שגם מלאך המות מצטער על שטותי האדם והבליהן!
40928 האדם ניתן תחת הטבע ואת דרכיה ודאי מוכרח לשמור, אבל אין רשות לאדם לעשות תכניות לזמנים
40929 רחוקים, אין רשות לאדם להכין דברים על אחרי זמן מרובה, לא יעשה אדם עצמו כתושב קבוע, כאזרח
40930 לעולם כי גר ותושב ארעי עמדי, ובאי שומרם חוקי שמיטה ויובלות, והנהגתם כמשתדלים להיות קבוע
40931 בארץ, אז עונשם כי יגלו מן הארץ, ויכבד העול ויושפלו לארץ כוחם, אז יכנע לבכם הערל ואז ירצו את
40932 עונם, למען ידע האדם כי יש לו בורא המושל עליו, ויכיר את עצמו ויבחן בכל עניו, וידבק בעבודת הא'
40933 על כל פנים! (דעת תורה).
40934
40935 מאמר שפב
40936 ועשיתם את חוקתי ואת משפטי תשמרו ועשיתם אותם וישבתם על הארץ לבטח (ויקרא כ"ה י"ח).
40937 רצון ה' הוא שנשב לבטח בארצנו, אך הוא מתנה את הדבר בכך, שנשמור את המצוות ונבחר בצד הטוב,
40938 ואז יהיה לנו בטחון ושלום בארצנו, וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסוף את
40939 תבואתנו, שאלה זו נשאלת ע"י פשוטי העם ומקורה לכאורה בחוסר בטחון בה', מכל מקום אין התורה
40940 שוללת את השאלה, והתשובה היא וציויתי את ברכתי לכם בשנה השישית ועשת את התבואה לשלש
40941 השנים.
40942 שאלה זו איננה שאלה של ריחוק אלא להיפך, מתוך התיחסות התורה לשאלה זו לומדים אנו שכדאית
40943 היתה השאלה עבור התשובה, ע"י התשובה מקבל השואל בטחון בה' ועידוד עצום לקוות לישועת ה',
40944 שאלות מסוג זה כדאיות הן כי ע"י השאלה מתחדדת יותר התשובה, ומתחזקת התחושה שאין לנו על מי
40945 להשען אלא על אבינו שבשמים.
40946 נקודה זו איננה נקודה פרטית למצות שמיטה בדוקא, כי אם לענין ישוב ארץ ישראל בכללות, עבור בטחון
40947 בארץ ישראל לא די בשמירת המצוות כפי שראינו בפסוקים הראשונים, יש גם לדעת לתלות את הבטחון
40948 אך ורק בהקב"ה, כפי שבמצות שמיטה אנו יודעים שרק הוא המבטיח וציויתי את ברכתי, כך גם בכללות
40949 הישיבה בארץ ישראל.
40950 במצבנו כיום בארץ הקדושה מותר לנו לשאול מה ילד יום, והתשובה שצריכים אנו להשיב לעצמנו היא
40951 אחת, בטחון בה', לא בטחון גרידא אלא עלינו לעודד את עצמנו שיש לנו על מי להשען אבינו שבשמים,
40952 ואם זו מטרת השאלה שוב אין היא גורמת ריחוק כי אם התקרבות יתירה להקב"ה.
40953 בתהלים נאמר (קי"ב א'), אשרי איש ירא את ה' במצוותיו חפץ מאד גיבור בארץ יהיה זרעו, השגת
40954 הגבורה בארץ היא ע"י יראת שמים וע"י חשקת המצוות, מהי ההדגשה במלה מאד? מבאר הגר"א שהחשק
40955 למצוות יהיה מעל הגבול הטבעי ועי"ז זוכים לנסים.
40956 נרחיב את הדברים על הפסוק (שופטים ג'), ואלה הגוים אשר הניח ה' לנסות במ ארץ ישראל אמרו חז"ל
40957 (ילקו"ש שם מ"א), בא וראה מה בין ראשונים לאחרונים, הראשונים היו מתנסים ביד הקב"ה והאלקים
40958 ניסה את אברהם, וכן דור המדבר למען אנסנו ולמען נסותך, אבל האחרונים נתנסו ביד האומות שנאמר,
40959 ואלה הגוים אשר הניח ה' לנסות במ את ישראל, וצריך ביאור למה אין הדורות האחרונים זוכים להתנסות
40960 ע"י הקב"ה?
40961 בכדי להבין זאת עלינו להבין מה בין דורות הראשונים לאחרונים, ומצינו בגמ' (ברכות לה:) משום ר'
40962 יהודה בר אלעאי, בוא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים, דורות הראשונים עשו תורתן קבע
40963 ומלאכתן עראי, זו וזו נתקיימה בידן, דורות האחרונים עשו מלאכתן קבע ותורתן עראי, זו וזו לא נתקיימה
40964 בידן, הענין נעוץ במאמר נוסף של רבי יהודה בר אלעאי שם, דורות הראשונים היו מכניסין פירותיהן דרך

טרקסמון (שערי הבית) כדי לחייבן במעשר, דורות האחרונים מכניסין פירותיהן דרך גגות חצירות	40965
וקרפיפות כדי לפטרן מן המעשר.	40966
אין כאן טענה על דורות האחרונים שהם לא שומרי מצוות חלילה, אלא שחיפשו אפשרות הלכתית כדי	40967
להפטר מן המעשר, ובכך נפלו מדרגת דורות הראשונים שהם היו מהדרים להכניס עצמם לחיוב מעשר	40968
בדוקא.	40969
העיסוק במלאכה עבור פרנסה אין בו שום רע וההכרח לא יגונה, גם אין טענה על דורות האחרונים שאינם	40970
עוסקים כלל בתורה, אלא מהו העיקר ומהו הטפל, מהו העראי ומהו הקבע, והתוצאה שדורות הראשונים	40971
זו וזו נתקיימה בידן, שכאשר החשק למצוות הוא מעל לטבע, אזי מדה כנגד מדה היא שזוכים לניסים שלא	40972
כדרך הטבע, א"כ דורות הראשונים כיון שליבם היה מסור לתורה ולמצוות, ולא חיפשו להפטר מתורה	40973
ומצוות ע"י היתרים, ממילא זכו להנהגה של זו וזו נתקיימה בידם.	40974
בכך נוכל להבין גם את ההבדל בנסיון, המושג נסיון מורה על קירבת ה', כפי שמבואר בילקוט שם, נתתה	40975
ליראיך נס להתנוסס (תהלים ס'), מנוס שינצלו ישראל מדינה של גיהנם, למה? מפני קשט סלה כדי ליתן	40976
שכרם בקשט שנא' ונתתי פעולתם באמת, אבל הרשעים אין להם מנוס שנא' (איוב י"א), ועיני רשעים	40977
תכלינה ומנוס אבד מנהם.	40978
האחרונים מתוך היותם חסרים את הקירבה הראויה לקב"ה, בהיותם חסרים את הכוונה והלב לקיום	40979
המצוות בשלימות, לא זכו לקירבה המיוחדת שזכו לה דורות הראשונים, להתנסות ע"י הקב"ה בעצמו,	40980
הדרך היחידה להשיג את קדושת ארץ ישראל היא ע"י קדושת עם ישראל, וקדושת ישראל בכלל וכל יחיד	40981
בפרט תלויה בקיום המצוות והדקדוק בהן בלב ונפש, כמ"ש בפרשת ציצית (במדבר ט"ו), וזכרתם את כל	40982
מצוות ה' ועשיתם אותם והייתם קדושים לאלקיכם.	40983
בתקופה קשה זו כשאנו רוצים שהמצוות שאנו מקיימים יגנו עלינו חובה עלינו לעשותן כפי שצריך,	40984
ומצינו בגמ' (שבת סג.), אמר ר' חנינא בר אידי כל העושה מצוה כמאמרה אין מבשרין אותו בשורות	40985
רעות שנאמר (קהלת ח' ה'), שומר מצוה לא ידע דבר רע, א"ר אסי אפילו הקב"ה גוזר גזירה הוא	40986
מבטלה.	40987
מהי המשמעות של עושה מצוה כמאמרה? מלבד דקדוק הדין בכל פרטי המצוות יש כאן נקודה נוספת, קין	40988
והבל הביאו שניהם קרבנות לה', והמהר"ל (גור אריה בראשית) מעורר שאלה, איך לא הגינה זכות	40989
הקרבתן על הבל, ודוקא גרמה לו את קנאת אחיו שהרגו? ומבאר המהר"ל שלשניהם היה חסרון בלשם	40990
שמים, גם אצל הבל נאמר (בראשית ד') והבל הביא גם הוא, היינו שנגרר אחר קין ולא עשה את המצוה	40991
מעצמו.	40992
במצב חירום של כלל ישראל חובה על כל אחד ואחד לבדוק את עצמו באיזו דרגה הוא נמצא בעבודת ה',	40993
האם אכן הוא לומד ועושה את המצוות בלב ונפש מתוך השקעת מחשבה, או שהוא רק בגדר של גם הוא,	40994
בני תורה שאינם נקראים לצאת החוצה, בודאי שעליהם להתחזק בתוככי בית המדרש, חיזוק בכל המצוות	40995
ובפרט בתלמוד תורה, כפי שמתרגם יונתן בן עוזיאל גיבור בארץ יהיה זרעו, גיבור באורייתא, ומתוך כל	40996
זה נזכה וישבתם על הארץ לבטח. (מצור דבש).	40997
	40998
מאמר שפג	40999
ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשובע וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית, וצויתי את ברכתי לכם (ויקרא	41000
כ"ה י"ט).	41001
וצריכים אנו להבין סמיכות הפסוקים של וכי תאמרו מה נאכל לואכלתם לשובע, אחר שכבר פסק מלדבר	41002
בענין השמיטה בפרשה הקודמת? ויותר נפלא על עיקר השאלה, אימתי ישאל? קודם שנה ששית הרי יש	41003
לו, ועדיין לא בא זמן קיום המצוה, ואינה דוחקת לו שאלת מה נאכל בשנה השביעית, וכשיבוא זמן קיום	41004
מצות השמיטה בשנה השביעית, הרי אז כבר יראה בעיניו ברכה על שלש שנים ולא יהיה לו מה לשאול,	41005
ואיך כתבה התורה שאלה ותשובה כזו, בשעה שהתשובה תבוא קודם בזמן לשאלה, וא"כ אימתי ישאל?	41006
קודם שביעית אין דוחקת לו השאלה, בשעת שביעית כבר נתרצה השאלה.	41007
אמנם עיקר השאלה של וכי תאמרו מה נאכל, לאחר ההתבוננות נראה כי ישאל אותה השאלה, לא בשנה	41008
הששית ואף לא בשנה השביעית על להבא, אלא דוקא בשנה הראשונה, כי הנה טבע האדם להיות צופה	41009
ומביט למרחוק, ואם עולה על מחשבתו שלאחר זמן יצטרך לאיזה דבר הכרחי, כבר הוא מפחד לכנוס אל	41010
המחר בידים ריקניות, מפני טרדת נפשו שמא לא ישיג די ספוקו, וע"כ הוא מתחיל לקמץ מן היום בשביל	41011
המחר, וזה שאמר הפסוק ובטן רשעים תחסר, כי מפני דאגת מחר אינו יכול לאכול היום לשובע, וגם	41012
המחר כשיבוא נעשה היום ולכן תמיד יחסר לו.	41013

- 41014 וכןסיון הזה יהיה אצל מצות שמיטה, כי כאשר יכנסו ישראל לארץ ויזרעו ותצמח הצמיחה הראשונה,
41015 כשיבואו לאכול פריה אז יתחיל להתעורר בלבם הנסיון של דאגת מחר, דין השמיטה לאחר שש שנים
41016 שהתורה אסרה אז לזרוע, ויצטרך שבשנה הששית תצמח תבואה לששית לשביעית ולשמינית, ובוזה יהיה
41017 לבו של האדם נוקפו איך יעשה, כי הדין הוא מוכרח לקיים כהלכתו, ועל הצמיחה של שלש שנים אינו
41018 יכול להיות בטוח, וא"כ יהיה מפחד כל הימים מה יאכל בשלש השנים?
41019 הפחד הזה יתחיל משנה הראשונה שאז בידו לצבור בר שש שנים, להיות בטוח משנה הראשונה גם על
41020 השנה השביעית, לקמץ מכל חודש ומכל שנה, ויצמצם וידקדק שלא לאכול לשובע לחמו אלא כדי לשבור
41021 רעבונו, כדי שישאר לו מזון מכל שנה לכלכל עצמו בשלש השנים, שלא יסבול אז דוחק של רעב, ועוד
41022 יסבור כי טוב הוא עושה ושכוונתו לשם שמים, כדי שלא להכניס עצמו בנסיון של רעב המעביר את האדם
41023 על דעתו ועל דעת קונו.
- 41024 נמצא שיש כאן מצודה גדולה של דאגת מחר שתקלקל מטרת מציאות דין השמיטה לגמרי, כי עיקר
41025 תועלתו ללמד דעת את האדם כי לה' הארץ, ואף בעסקו בשדהו בששת השנים לא יאמר כוחי ועוצם ידי,
41026 לא בחיל ולא בכוח כי אם ברוחי אמר ה', ואסרתו התורה אפילו ספיה קצירך כדי שיצא בקצה האחרון
41027 של היפוך השתדלותו, שאפילו מהשתדלות העבר אינו רשאי ליהנות, למען יזכור הארבעים שנה שאכלו
41028 ישראל מן במדבר, וירגיש כי הישוב והמדבר שוים הם לעומת השגחתו ית', ולבסוף מלבד שלא יתלמד
41029 מדת הבטחון גם על היום עוד יכשל ברשת גדולה של צרת מחר.
- 41030 מתחילה ידאג דאגת מחר מפני קיום המצוה, ואח"כ ידאג גם מפני דבר הרשות ונמצא בטלה הרגשת
41031 ההשגחה הפרטית, כי אינו שואל דוקא אדם שאינו מאמין בתורה ואינו רוצה במצוותיה, אלא אדם אשר
41032 מוסר נפשו לתורה, והראיה שיכול לסבול ולקמץ הרבה שנים כדי לקיים מצות השמיטה, ואם יחסר לו
41033 מדת הבטחון יפול במצודת הקמצנות ודאגת מחר על חשבון המצוה, בשעה שעיקר מטרת המצוה ללמדו
41034 מדת הבטחון, ולהגדיל אמונתו ובטחונו בעזר ה'.
- 41035 נמצא הוא סותר ומהפך כוונת המצוה, כמ"ש חז"ל כל מי שיש לו פת בסלו ואומר מה אוכל למחר הרי זה
41036 מקטני אמונה, ואיך יקיים דין השמיטה בפועל ויחסר לו קיום מציאות המצוה, שאין דין בלא מציאות, ועוד
41037 שסוף סוף יבטל קיום המצוה בפועל, כיון שחסר לו הבטחון והמסירות אל התורה כמו שהיא, וקשה לו
41038 לסבול ולקמץ שנים הרבה מלחמו עבור קיום המצוה ולא יעמוד בנסיון.
- 41039 ולכן כתבה התורה ואכלתם לשובע, ויתכן לבאר כי אין כוונת המקרא להבטיח לבד, כי אם ג"כ להזהיר
41040 בגדר אני מצוה לכם שתאכלו לשובע ולא תצמצמו כלל, מפני שהתורה ירדה לסוף דעתו של אדם,
41041 שבתחילת השנה הראשונה כבר ידאג דאגת העתיד מצד דין השמיטה, וע"ז באה סמיכות השאלה וכי
41042 תאמרו מה נאכל בשנה השביעית? והשאלה הולכת על האזהרה שלא לקמץ, א"כ מה נאכל? הלא דאגת
41043 מחר הוא חשבון שכלי, ואם לא לקמץ מהיום מאין נכלכל צרכינו למחר?
- 41044 ועל כן מתרץ הכתוב וצויתי את ברכתי, לא עליכם מוטל העבודה להכין אלא עלי, אני בעצמי אצוה את
41045 ברכתי בשנה הששית לשלש שנים, אתם בעצמכם לא תכינו כלל, כי הכנתכם באה מצד הקללה של
41046 קמצנות, אבל אני אכין לכם מצד ברכה ועשת לשלש השנים, שתהיה ברכה בעצם הצמיחה שיצמח
41047 מזריעה של שנה אחת על שלש שנים, ולא תצטרכו להשתמש כלל בסיבה של קמצנות, אלא בטחו בה'
41048 ותראו ברכה.
- 41049 אמנם עדיין צריכים אנו להבין, מה ההכרח להזהיר על הקימוץ בעת ציווי דין השמיטה, הלא אין זה דבר
41050 נצחי, כי לא שייך הפחד אלא בשמיטה הראשונה, כי עדיין לא ראו בעיניהם מציאות הברכה, אבל אחר
41051 שתעבור השמיטה הראשונה ויראו הברכה, הלא יבינו מראש כי הקמצנות היא לבטלה, וממילא לא יעשו
41052 שוב כן, וגם בלי אזהרה לא יעשו כן בשמיטה שנייה, וזה דוחק שתהיה האזהרה רק על השמיטה הראשונה
41053 לבד?
- 41054 אמנם אם נשכיל נבין כי היתה אזהרת התורה על כל שמיטות העתידות לבוא, וזה סוד דק מאד בענין
41055 הבטחון, שנכלל במאמר וצויתי את ברכתי בגדר תנאי, כי באמת אין הקב"ה נותן ברכה למעלה מדרך
41056 הטבע, אלא להבוטחים בו ומסתופפים בצלו, כמשה"כ ה' צלך, ואמרו חז"ל מה הצל הזה כשאתה מראה
41057 לו אצבע אף הוא מראה לך אצבע, וכשאתה מראה לו יד אף הוא מראה לך יד, ולפי מדת התקרבות האדם
41058 אל ה' כן תחול עליו השגחת ה' וטובו, ומדת הקב"ה לפי מדת האדם, במדה שהאדם מודד בה מודדים לו.
41059 ומי שידאג דאגת מחר ויפחד לבטוח על התורה, ויקמץ מששת השנים על השנה השביעית, אצלו דוקא לא
41060 תהיה הברכה מצד שפע האלהי, כיון שלא השליך על ה' יהבו והתנכל להכין בעצת עצמו, מה לו לברכה
41061 אחר שיש לו מן הקימוץ? ולכן לא תחול עליו ברכה, כמבואר בחובות הלבבות כל מי שבטח בזולת ה'
41062 מסיר הקב"ה השגחתו מעליו ומניחו ביד מי שבטח עליו, ולא יצמח לו בשנה הששית על שלש השנים לפי
41063 שלא בטח בה'.

אבל מי שדואג לא יבין סיבת הדברים ויקח מזה ראייה ומופת חותך כי טוב עשה, מה שהכין לעצמו ישועה	41064
בשש שנים מקודם שהרי לא צמח יותר, ואילו לא עשה הכנה היה מת ברעב, ומאושר הוא שדאג דאגת	41065
העתיד, ומפני שטותו לא יאמר שלא צמחה לי ברכה מפני שקלקלתי בעצמי שהכנתי ולא בטחתי בה', אלא	41066
יטעה לומר יפה עשיתי מה שהכניתי ולא הפקרתי עצמי אל המקרה, ועליו כתבה התורה אם תלכו עמי	41067
בקרי אף אני אלך עמכם בחמת קרי, ולא יזכה לראות בישועתו של הקב"ה, ונלכד במצודת דאגת מחר	41068
בראיות ומופתים כי כך טוב, וממנו עוד ילמדו בניו אחריו.	41069
נמצא כי הטעות הזו מלבד שלא יתברר למפרע, אלא עוד ימשך עד סוף כל השמיטות ועד סוף כל הדורות,	41070
כי הדור הבלתי מתבונן דומה לכת עורים אשר כל אחד נשען על כתף חבירו, וכשהראשון נופל יפלו כולם	41071
אחריו, ועל זה באה התורה להזהירנו אזהרה גדולה ותמידית ואכלתם לחמכם לשובע, ותוכן האזהרה היא	41072
שלא לדאוג דאגת המחר לומר איך נקיים דין השמיטה? כי אני ה' הוא המצוה לשמוט הארץ בשנה	41073
השביעית, ואני ה' מצוה הברכה ואין לכם לדאוג כלל ולא לקמץ, אלא לאכול לשובע ולישב לבטח בבטחון	41074
חזק, כי גם בלי הכנות והזמנות וקיימתי עניות, גם אז יהיה על שנה השביעית והשמינית	41075
בהרחבה, ואז אם תתנהגו כן תצמח לכם ברכה ממנו מהשפעתו יתב'.	41076
נמצא כי השומר שביעית עם דרכי הבטחון מרויח שנים, האחד הברכה, והשנית ההכרה הבהירה בהשגחה	41077
הפרטית, והשומר שביעית בדרכי הדאגה והיגון והקימוץ מפסיד כפליים, האחד מה שמוכרח לקמץ, ושנית	41078
מה שנשאר מוטעה כל ימי חייו לאמור טוב עשיתי, משל למה הדבר דומה? לפחמי שאמר שהוא מוצלח	41079
במה שלא בחר לו אומנותו של הצורף זהב, כי אז היה מת ברעב, והרי עשרים שנה שהוא פחמי ולא בא	41080
אליו אף אחד לתקן טבעת, אבל כמה הוא בתכלית העורון ומיעוט ההבנה, הצורף זהב משתכר בשעה אחת	41081
מה שהוא צריך לעמול מבוקר ועד ערב, ועוד אומר בסכלותו כי הוא המאושר, אמנם כל ראייתו הוא מפני	41082
שהוא פחמי, ואילו היה צורף זהב היה רואה ההיפך. (מדרגת האדם דרכי הבטחון).	41083
	41084
מאמר שפד	41085
וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית. וצוית את ברכתי בשנה הששית (כ"ה כ').	41086
כבר הורנו החכם מכל אדם לאמר, אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה (משלי ט"ו), וביאר	41087
הגר"א ז"ל, שאם אינו מתאמץ להיות מתעלה תמיד ממילא יהיה מוכרח לרדת, מפני שאי אפשר לעמוד על	41088
מקום אחד ברוחניות, מצאנו במשנה שר' אליעזר סובר שהדרך הטובה שידבק בה האדם היא עין טובה,	41089
ולהיפך הדרך הרעה שעליו להתרחק ממנה היא עין רעה (אבות פ"ב), וכן כל התנאים שם אמרו דבר	41090
והיפכו.	41091
נמצא שאם משתדל להשיג עין טובה היא המפתח לכל המעלות, ואם אינו משתדל עבודה ישאר עם עין	41092
רעה שהיא יסוד כל העבירות, הרי שאם חסר לו מהמעלות, לא רק שלא יהיה בעל מעלה, אלא נעשה	41093
בהכרח בעל חסרון גדול, וביאר שם הברטנורה דעין טובה זו מדת ההסתפקות, שאינו מבקש מותרות ואינו	41094
מקנא כשרואה שיש לחבירו יותר ממנו, ומי שאין לו עין טובה וחסר לו מדת ההסתפקות, ידוע היטב מה	41095
עולה לו בחלקו, שנעשה עבד נרצע להשיג תענוגי העולם והולך מדחי אל דחי, עד ששוכח לגמרי מענין	41096
תורתו ועולמו.	41097
הוא הדבר בענין שמירת שביעית, שכדי לדקדק בו מוכרחים לעמוד בנסיגות קשים, ומי שאינו עומד בזה	41098
לא רק שלא קנה מעלות, אלא יורד לשפל המדרגות, כמה כוח נפשי נדרש בשביעית שיוכל להפקיר	41099
לאחרים כל עמלו, כמ"ש חז"ל שומרי שביעית נקראים גבורי כוח, רואה פירותיו נאכלים וכובש את יצרו	41100
ואינו מדבר (תנחומא ויקרא א'), והוא בעצמו צריך לבטוח בהקב"ה במדה כזו שסומך על הנס שיספיק לו	41101
מהששית לשלש השנים.	41102
במדה שהאדם משליך על ה' יהבו ובוטח בו, באותה מדה מגיע להצלחתו, ואפשר להעמיס את זה בפסוק	41103
אמת מארץ תצמח (תהלים פ"ה), שכאשר יש אמת מארץ כאשר האדם השוכן בארץ עושה את המוטל	41104
עליו באמת אז תצמח, הארץ מצמיחה פירותיה בשפע, וכבר אמרו חז"ל שאין פירות באים לידי רקבון	41105
אלא מפני דרכיהם של בני אדם (תנ"כ"א ז ג'), כלומר מעשה האדם ומדת זכויותיו הם הקובעים את	41106
הצלחת היבול.	41107
יותר מזה מצאנו בגמרא, שקיום כל העולם תלוי אך באנשי המעלה, כמו שדרשו על הפסוק תולה ארץ על	41108
בלימה (איוב כ"ו), אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שבולם את עצמו בשעת מריבה (חולין פ"ט), זאת	41109
ידוע לנו ממה שגילו לנו חז"ל, אבל במה שנוגע לתבואת שדותיו יודע כל אחד בחוש, שאין לו שום	41110
הבטחה שאחרי כל טרחו לחרוש ולזרוע שאכן יצליח, ומוכרח לסמוך על הקב"ה שירדו הגשמים במדה	41111
הרצויה ובזמן הנכון, ושלא יתקלקלו הפירות מהפגעים שעלולים לבוא.	41112

מחמת זה אמרו חז"ל אמונת זה סדר זרעים (שבת ל"א), ופירשו התוספות בשם הירושלמי שהאדם מאמין בהקב"ה וזורע, ואיתא בפרקי דר' אליעזר אדם שוכב וישן והקב"ה סומך את הארץ ומשקה אותה והיא נותנת פירותיה (שם י"ב), ואם כן הסברא הפשוטה נותנת שצריך זכויות כדי שהקב"ה יצליח את דרכיו ויראה ברכה במעשה ידיו.	41113
כאשר האדם מכיר את האמת ומתחזק באמונה בהקב"ה ובוטח בו, אז תהיה לו השמיטה לעלייה רוחנית, אבל זה שלא התעמק בדבר לעשות לו ניר בלבבו, ולהוט אחרי רווחים בלתי כשרים, נעשה שנת השביעית עבורו לצור מכשול, ולא רק העובר על עיקרי דיני השביעית, אלא אפילו הנזהר לקיים כל העיקרים ורק נכשל באבק שביעית, ועושה סחורה בפירות שביעית שאינה אלא איסור עשה, כבר כרה לו שוחה וגורם לעצמו שירד מנכסיו עד למכור בתו לאמה (קידושין כ').	41116
ויש כאן מוסר השכל גדול, איך אדם זה שהיה נבהל להון נעשה זריז ונפסד, והמיט אסון על עצמו ועל בני ביתו, וכל רכושו ירד לטמיון באופן רע, אילו היה מתרומם לקיים המצוה למרות כל הקשיים, היה מגיע למעלה גדולה, ועכשיו שנכשל בה ירד לשפל המדרגה עד שנהרס אף מעמדו החומרי ומצב משפחתו. מזה עלינו ללמוד כמה חשוב לפלס דרכיו כדי לכוון לרצון התורה, שאז בלי שום בהילות ופזיזות וללא עמל מרובה יזכה לוצייתי את ברכתי, כמה מאושר ההולך בדרך התורה שיכול לשכב במנוחה על מטתו, ולסמוך על הקב"ה שלא יחסר פרנסתו, ואילו אלה שדוחקים את השעה ואצים להעשיר בכל דרכי החריצות, גוזלים את מנוחת נפשם ונעשים בעלי מום למצוות, ואם מרוב טרדותם מוכרחים לעבור על איזה מצוה קלה, אין ספק שיצא שכרם בהפסדם וסופם שינחלו רוח. (המוסר והדעת ח"ג).	41122
מאמר שפה	41131
וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית (ויקרא כ"ה כ').	41132
תורתנו הק' דורשת מהאדם את דרך הגבוה לא בגדר יתרון ותוספת מעלה, רק בגדר הכרח של כל שמירת התורה, ולא רק מיחידים אלא מכל הכלל כולו, ודבר זה רואים אנו אצל שמיטה, כי באמת קשה מאד ולמעלה מדרך הטבע הוא, שלא יזרע ולא יאסוף שום תבואה ולעזוב הכל על השגחה, הראיה שהתורה כתבה זאת לשאלה וכי תאמרו מה נאכל? וכי מתחשבת התורה עם שאלות האדם?	41133
ואם ישאל האדם את רצונותיו וכל מה שמבלבל את מוחו ואת לבו, האם תכתוב התורה זאת לשאלה? ופה אנו רואים שכתבה התורה וכי תאמרו מה נאכל, בוודאי קשה הוא למעלה מדרך הטבע, וצריכים לזה גבורה גדולה להיות מאנשי חייל אבירי לב בשלמות הבטחון, וכמ"ש (במד"ר א'), גבורי כוח עושי דברו במה הכ' מדבר בשומרי שביעית, חמי חקליה ביירא כרמיה ביירא ושתיק.	41134
לפי"ז היתה צריכה התורה לענוש בעד זה עונש קל למי שאיננו מסוג זה, כי לא כל אדם יכול להיות מאנשי חייל אבירי לב בשלמות הבטחון, בכ"ז רואים אנחנו שהעונש ע"ז הוא חמור מאד, כמאה"כ כל ימי השמה תשבות את אשר לא שבתה בשבתותיכם בשבתכם עליה, וגלות בכל היה בשביל שלא שמרו השמיטות, וחז"ל אמרו אדם נושא ונותן בפירות שביעית לסוף מוכר את מטלטליו ואת ביתו, מכ"ז מוכרחים אנו לומר שגבורת הנפש והממשלה ברוחו, ואבירות הלב בשלמות הבטחון אינם בגדר מעלה ותוספת רק בגדר הכרח.	41135
ולא רק מיחיד אלא מהכלל כולו, כי למה לא יתחלקו כל ישראל למשמרות, וכל משמר ישמור שנת השמיטה שלו בשנה אחרת, וכל אחד יעזור את חבריו בשנת שמיטתו, וגם זה נסיון גדול, בכ"ז רואים אנו שהתורה נתנה זמן אחד ושנה אחת לכולם, וכולם שואלים מה נאכל? ואין אחד יכול להשען על חבריו אולי ייטיב עמו, ואם כל ישראל ישמרו שמיטה ואחד לא ישמור ומתבואותיו ייטיב לכל הכלל, אין זה הטבה אלא אכזריות כי התורה דורשת שיפקירו כולם את הסיבות, וישענו רק על אביהם שבשמים.	41136
ועל זה נאמר ארור הגבר אשר יבטח באדם, והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבוא טוב, כי בתחילה חושב שבהתקרבותו לאדם ימצא הרבה סיבות טבעיים להטיב מצבו בכל הצריך לו, אבל אחר כך יראה שכמו שהערער בערבה לא יראה כי יבוא טוב הוא דבר טבעי, כך מי שנשען בבשר ודם עובר, אף התקוה עליו עוברת גם כן הוא דבר טבעי.	41137
אבל צד המעלה ברוך הגבר אשר יבטח בה', והיה כעץ שתול על פלגי מים ועל יובל ישלח שרשיו, כי מתחילה חושב שלהפקיר כל הסיבות ולהשליך יהבו על ה' הוא למעלה משכל אנושי, ואינו רואה משום צד מאין יבוא עזרו, אבל אח"כ רואה שכמו שעץ שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו הוא בדרך הטבע, כך מי שמשליך יהבו על ה' ועומד חזק בבטחון, יראה איך שכל הסיבות משועבדים לו בדרך טבעי, כי מדרגת הטבע אל התורה כמדרגת העבד אל אדוניו. (חיי המוסר ח"א).	41138
מאמר שפו	41162

וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית וצויתי את ברכתי לכם בשנה השישית (ויקרא כ"ה כ').	41163
ברכה נפלאה מבטיחה התורה לשומרי שביעית, אך יש לשים לב איך התורה מבטיחה את ההבטחה, וכי תאמרו מה נאכל וצויתי את ברכתי, וכי רק אם יש ספיקות באמונה מובטחת הברכה? ודאי שלא, החידוש כאן הוא שלא רק לבעלי אמונה שלימה תהיה הברכה, ההבטחה היא שאפילו למפקקים ומסופקים תבוא הברכה.	41164 41165 41166 41167
ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשובע וישבתם לבטח עליה, בפשוטו זוהי ברכה שלא נדאג משנת בצורת, ואף המזון שבתוך המעיים תהיה בו ברכה רש"י, אך נראה שזו לא רק ברכה אלא גם הכנה להבטחה הגדולה של וצויתי את ברכתי, להורות לנו שאל לנו לדאוג אלא להאמין באמונה שלימה בה', לאכול לשובע ולבטוח בה' בלי לחשוב חשבונות העתיד, רק אז נכיר שענין שמיטה שייך להר סיני, שהוא יסוד גדול באמונה באנכי ה' אלקיך, כי אמונה ללא בטחון לוקה בחסר.	41168 41169 41170 41171 41172
ומי שלא יאכל לשובע אלא כל שנה ושנה ינסה לחסוך עבור שנת השמיטה, אצלו לא תהיה הברכה בשדהו לשלש השנים, כי אין הקב"ה עושה נס בחינם, אדם שסגר את הדלת להנהגה הניסית לא יזכה לה, וכאן יש נסיון גדול כי אותו אדם יחשוב להיפך כמה טוב שדאגתי על העתיד, שהרי אני לא זרעתי ולא קצרתי יותר בשנה השישית, ואילו לא החסכון שלי מה היה לי לאכול בשנה השביעית, טוב עשיתי שראיתי את הנולד. משל למה הדבר דומה? לאדם שעמדה ברירה בפניו להיות צורף זהב או להיות נפח והוא בחר להיות נפח, כעבור זמן אמר לעצמו כמה טוב שלא נעשיתי צורף זהב שהרי אף אחד לא בא אלי לתקן לו טבעת זהב, הלא אין טפשות גדולה מזו! בטחון חזק והגיוני הוא יסוד החיים לבן תורה, כי הוא יודע שהחיים הם רק ניסים והכל מסור ביד ה' הטובה עלינו, וכי מי שעסוק תדיר במשא ומתן איננו זקוק לניסים בכל עת ובכל שעה?	41173 41174 41175 41176 41177 41178 41179 41180 41181
הנה זה עומד אחר כתלנו משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים (שיר השירים ב' ט'), ישנן שתי בחינות בהשגחה העליונה על ישראל, הראשונה משגיח מן החלונות, היינו רואים ונראים זה לזה כמו על ידי חלון, שאפשר לראות מבפנים לחוץ ומחוץ לבפנים, ובחינה זו היא בזמן של ניסים גלויים בבית המקדש בארץ ישראל בזמן גאולה ועליה רוחנית.	41182 41183 41184 41185
השניה מציץ מן החרכים, היינו שמבפנים לחוץ אפשר לראות אך לא מבחוץ לבפנים, וזה מרמז על זמן של הסתר פנים זמן שבו ההשגחה נסתרת מעמנו, אך עלינו לזכור את הכתוב ואנכי הסתר אסתיר פני מהם (דברים ל"א), שגם בזמן של הסתר פנים האנכי נשאר על מקומו, אלא שאנו עניים בדעת איננו מבחינים בו, אך תמיד הוא מציץ אלינו מן החרכים, ועלינו החובה להתקרב ולראות גם בזמן הסתר פנים, על ידי לימוד אמונה ובטחון, על ידי חיי תורה ומצוות, עד שנזכה לזמן של משגיח מן החלונות. (מצור דבש).	41186 41187 41188 41189 41190 41191
מאמר שפז	41192
וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים (כ"ה כ"א).	41193
עוה"ב מעוה"ז אינו כפי שמורגלים ללמוד, שעוה"ב הוא שכר שנותן הקב"ה בעד מעשה המצות של עוה"ז, אלא שסוד הדבר הוא, שכל ענינו וחיותו של עוה"ב הוא רק מעוה"ז, עוה"ב הוא מחובר ומקושר היטב לעוה"ז, כי יניקתו היא מעוה"ז, משלו אין כלום, עוה"ב דומה לים (קה"ר א' ל"ו), אין בו כוח הצמיחה לגמרי, חיים בו רק מן המוכן כל אחד אוכל ממה שהכין לו, בעוה"ב אוכלים את העוה"ז, כ"כ מבהיל הוא סוד הענין, עד שבמעשה כל זהו של יחיד דעתיה להתפלל יש בו כוח הצמיחה כל כך רב, עד שיכולים לאכול ולחיות ממנו נצח נצחים.	41194 41195 41196 41197 41198 41199
לאחר התבוננות נראה שדברי חז"ל מלאים ביסוד זה, חז"ל אמרו על הפ' גם בלא דעת נפש לא טוב ואין ברגלים חוטא (משלי י"ט), שנו רבותינו מצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה, לא ייצר אדם על עבירות שעשה בשוגג, אלא שנפתח לו פתח שיחטא אפילו במזיד, לא ישמח אדם על מצוה שבאה לידו, אלא שמצוות הרבה עתידים לבוא לידו, לפיכך אם חטא אדם בשוגג עליו נאמר ואין ברגלים חוטא (ילקוט שם), עיקר דאגתו של אדם אינו על עצם החטא של שוגג, שזה כאין לגבי מה שצריך לדאוג, כי מעתה נפתח לו פתח לחטאים רבים אפי' במזיד, ואיך זה מובן לנו? איך מתהווה מהחטא שלו שעשה בשוגג ריבוי של כמה עבירות במזיד?	41200 41201 41202 41203 41204 41205 41206
אמנם הן הן הדברים, בעניני גשמיות הלא נראה לעין מה רב כוח הצומח, אדם מניח גרעין בארץ הגרעין נרקב ואח"כ גדל ממנו פירות למאות ולאלפים, אם רק נקלטה הזריעה בארץ ונתחברה כהוגן, עם כוח הצמיחה מפרה ומרבה גידולים למדי, איזה מין שהאדם מניח בארץ אותו מין גדל, משום שבאמת הכל כבר יש בארץ עצמה, אלא שעבודת האדם היא רק להתוות השבילים להוציא לפועל מה שהוא רוצה, חוץ מזה יש עוד צמיחה בלתי רגילה, סוד של וצויתי את ברכתי ועשת את התבואה לשלש השנים, ששם הגידולים הם בלי סוף.	41207 41208 41209 41210 41211 41212

ואם בצמיחה גשמית כן, מה בעניני רוחניות, לו היינו יודעים מהי נפש, שהיא הקרקע המצמחת כל עניני	41213
הרוחניות, היינו מבינים פשוט שפעולה כל דהו של אדם, נגיעה הכי קלה בנפש האדם, מתהווה מזה ריבוי	41214
של גידולים בלי סוף ממש, כשאדם מניח גרעין בארץ אין תלוי שוב ברצונו, בלא דעתו יתן הגרעין את	41215
פריו, לפי"ז אל יצר לו על עבירות שעשה אלא שנפתח לו פתח שיחטא, וכן בצד הטוב אל ישמח על מצוה	41216
שבאה לידו, אלא שמצוות הרבה עתידים לבוא לידו.	41217
הוי רץ למצוה קלה ובורח מן העבירה שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה, ששכר מצוה מצוה	41218
ושכר עבירה עבירה, וביאר הר"י בפי' על אבות שנכלל כאן ב' ענינים, עבירה גוררת עבירה זהו כדרך	41219
הטבע, ושכר עבירה עבירה שלא כדרך הטבע, גוררת עבירה היינו שיש בטבע לבד שבמעשה אחד מצד	41220
הטבע, יכול לצמוח להגדל משך כל ימי חייו של האדם, עוד ישנו סוד של צמיחה שלא כדרך הטבע, שכר	41221
מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה, מי יוכל לשער כבר לפי זה ריבוי הגידולין, מה שאפשר ליגדל ממעשה	41222
אחד של אדם בין לטוב ובין למוטב, וכמה זה מחייב את האדם להיות רץ למצוה קלה ובורח מן העבירה	41223
הכי קלה וקטנה.	41224
הרא"ש באורחות חיים (אות י"ח) כתב, ויזהר ללמוד בלילה עד שישן מתוך דברי תורה ולא מתוך שיחה	41225
בטילה, זה ג"כ על פי דרכנו, אם הוא מסמיך לשינתו דברי תורה תערב עליו שנתו, כל הלילה יצמחו	41226
ויגדלו דברי תורה שהכל תלוי בסמוך, יוצא לנו מזה הערה נוראה, הוי רץ למצוה קלה ובורח מן העבירה,	41227
שכיון שישנו ענין של צמיחה, א"כ אל לאדם להשקיף על כל מעשה כאילו הוא לעצמו, עליו להסתכל על	41228
כל מעשה כמו על גרעין המתחיל לצמוח, ולהתחשב עם הגידולים המתחילים עכשיו לגדול, מפני שמעשה	41229
כל דהו בכוחו לעשות פרי וגידולים כל ימי חייו, וע"כ הוי רץ למצוה קלה. (דעת חכמה ומוסר	41230
ח"ב מא' מ"ז).	41231
	41232
מאמר שפח	41233
והארץ לא תמכר לצמחות כי לי הארץ כי גרים ותושבים אתם עמדי (ויקרא כ"ה ג').	41234
ובתו"כ כי לי הארץ, אל תרע עינך בה כי גרים ותושבים אתם, אל תעשו עצמכם עיקר, וכן הוא אומר כי	41235
גרים אנחנו לפניך ותושבים ככל אבותינו, וכן דוד אמר כי גר אנכי עמך תושב ככל אבותי, אתם עמדי דיו	41236
לעבד שהוא כרבו, כשהיא שלי הרי היא שלכם.	41237
כל יתרונו של אדם על הבהמה הוא הדיבור, והדיבור אינו הפה כי גם התוכי ידבר, אלא שאינו מבין כלל	41238
מה הוא אומר שכן בעל חיים הוא, אבל עיקר מעלת הדיבור הוא הרוח המדבר באמצעות הפה בלבד,	41239
כתרגומו ויפח באפו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה, ונפח באפיה נשמתא דחיי והות באדם לרוח	41240
ממלא, לכן אדם ביקר לא יבין, אף אם בפיו ידבר פטפוטי דברים הם כבהמות נדמו, לפי זה אם שני בני	41241
אדם ידברו אותם הדברים, בכ"ז מכיון שהמדידה היא ע"פ רוח ממלא, הרי כל מי שרוחו גבוהה מחבירו,	41242
תוכן מילולו אחר לגמרי הוא, וכן בשמיעתם כל אחד שומע לפי רוחו והבנתו.	41243
	41244
מעתה נראה נא מדהצריכה התורה לומר כי גרים ותושבים אתם ולהזהיר שלא תעשו עצמכם עיקר, שמע	41245
מינה כי האדם בכוחו לחשוב שאין הוא גר ותושב כאן בעוה"ז, אלא שהארץ שלו ולעולם היא לו וכבעה"ב	41246
ידמה להאחז בתוכה, ומי פתי יוכל לחשוב כן והלא רואה אדם בעיניו המיתה בכל עת ובכל שעה, וגם	41247
מרגלא בפומייהו דאינשי כי סוף אדם למות, ואין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב.	41248
אבל לפי מה שביארנו אין בדיבורים כאלו שום הוכחה על הבנתו כן בנפשו, כי אם אין הרוח ממלא מה	41249
יראו לנו עקימת השפתים, כל שכן הראיה והשמיעה שאין בזה יתרון האדם על כל בעלי החיים, שגם הם	41250
רואים ושומעים, אלא שאין אותה הראיה או השמיעה נקלטת כלל בנפשם להבין תוכנה, באשר אין להם	41251
רוח ממלא, אם כן גם באדם כן הוא, כל זמן שלא הבין בבתי נפשו תכלית ומטרת הענין אשר מדבר רואה	41252
ושומע, הרי זה כאילו לא דיבר כלל ולא ראה ולא שמע מעולם.	41253
כל תענוגי העולם הם כסוסים אבירים הדוהרים במרוצתם, מי אשר ישכיל להבין הסכנה האיומה אשר	41254
ברגליהם ויקפוץ על הסוס וירכב עליו, הנה זיכה את נפשו וחכמתו עמדה לו גם לבוא מאושר לביתו	41255
ולמשפחתו, אבל אוי ואבוי לו לאדם אשר ידמה בנפשו להרכיב את הסוס אלוף עצמו, הוא שימת התאוות	41256
לנזר על ראשו ותכלית מטרתו בעולם, כי אז יפול ולא יוסיף לקום וחיה לא יחיה עוד.	41257
ואם כי בפיו ידבר כבן דעת אינו כלום, כי רק חיקוי הוא שמחקה את אחרים בשומעו מהם כן, כמעשה קוף	41258
וכתוכי אשר מצפצף וכל רוח אין בקרבו, תדע שהוא כן שהרי אחז"ל אזיל איניש בהאי עלמא וחשיב	41259
דדיליה הוא תדיר והוא ישתאר בה לדרי דרין, וגם המציאות מטפחת כן על פנינו, שהרי האדם כבר נחר	41260
גרונו מזעקותיו, הבל הבלים אמר קהלת הכל הבל, ואחרי כל אלה הולך ישר בעוד פזמון זה בפיו, ומתעסק	41261
יותר ויותר בהבל הבלים זה, ומושיט ידו לכל עובר מבקש ומפציר תנו לי מעט הבלים!	41262

ושמא תאמר כי נשתגע ואבד שכלו ממנו, לא ולא הרי הוא פקח גמור אלא שלא על זאת כוונתו באומר	41263
הבל הבלים אמר קהלת, הוי אומר כי העיקר באדם אינו מה שרואה, ולא מה ששומע, אף לא מה שידבר,	41264
אלא רוח ההכרה ובינת הלב בתוכם, שאם יראה בעיניו ובאזניו ישמע, ולבבו יבין כל מה שרואה ושומע	41265
אז ושב ורפא לו.	41266
כי גרים ותושבים אתם עמדי, אל תעשו עצמכם עיקר, היינו בהכרתכם ובינתכם תשכילו לדעת כי גרים	41267
ותושבים אתם, ומכיון שתדעו כי הארץ שלי הרי היא באמת שלכם, כי כל מה שקנוי לו כאן לאדם בעוה"ז	41268
היא ההכרה במלכות שמים, וכי עבד הוא למלך מלכי המלכים הקב"ה, הרי כשתדעו שהיא שלי היא	41269
שלכם, וכן אחז"ל (ברכות ל"ה.), כתיב לה' הארץ ומלואה וכתוב והארץ נתן לבני אדם, לא קשי' כאן	41270
קודם ברכה כאן לאחר ברכה, שלאחר שהכיר אדם והבחין באמיתות דבר זה כי לה' הארץ ומלואה,	41271
והאדם רק גר ותושב לפניו, אז והארץ נתן לבני אדם והיא שלכם! O (אור יהל ח"ב).	41272
	41273
מאמר שפט	41274
והארץ לא תמכר לצמתות כי לי הארץ כי גרים ותושבים אתם עמדי (ויקרא כ"ה כ"ג).	41275
ומביא רש"י מת"כ, אל תרע עיניך בה שאינה שלך, וראוי ללמוד מכאן כי כך צריך האדם להבין ולנהוג	41276
בכל חושי ובכל קניניו, טבעו של האדם אם אינו מצוייד במבט הנכון, לחשוב ולדמות לעצמו כי התורה	41277
מצמצמת אותו ומגבילה אותו ומצירה את צעדיו, כאן איננו רשאי לילך שם איננו יכול להסתכל, ודבר זה	41278
אסור לו לעשות, מכל זה עלול הוא להגיע למסקנה כי התורה שוללת את חירותו.	41279
ברם אם יבוא האדם לכלל ההכרה, כי כל אבריו וחושי אינם שייכים לו באופן פרטי, וכי על כל צעד	41280
ושעל צריך הוא ליתן שבה והודאה להקב"ה שהוא מסוגל להלך שיכול לדבר או לראות, אם יראה כך את	41281
פני הדברים נקל יהיה לו לקיים את רצון ה', והוא יזכור תמיד מה שדרשו חז"ל על הפסוק כי לי הארץ,	41282
אל תרע עיניך בה שאינה שלך.	41283
וכעין זה מוצאים אנו על הפסוק ויפתח ה' את פי האתון (במדבר כ"ב), מפורש בספורנו נתן בה כוח לדבר	41284
כענין ה' שפתי תפתח, פירוש הדברים כשם שאנו מבינים כי האתון מצד עצמה אין בה כוח הדיבור, ורק	41285
ה' נתן בה כוח באותו הרגע לדבר, כן צריכים אנחנו להרגיש כי הגם שיש לנו שפתיים, צריכים אנו	41286
להתפלל תפילה מיוחדת שה' יפתח את השפתיים לדבר, ובלי זה ח"ו אילמים ממש אנחנו, וכן הוא לגבי	41287
כל החושים, שאם ירגיש האדם שחוש הראיה או השמיעה אינם שלו אלא מתנת הקב"ה, ועל כל נשימה	41288
ונשימה עליו להלל יה, כי אז יהיה נקל עליו להשתמש עם חושי אך ורק על פי דרך התורה.	41289
וכדי לקרב זאת אל השכל, נצייר לנו בחולה שעניו חדלו לראות את האור והרופא משתדל לרפאותו,	41290
וצורת הרפואה היא הדרגתית, שמתחילה פועל הוא ברפאותו כך, שהחולה יוכל להסיר את תחבושותיו	41291
מן העינים רק לכמה שעות ויוכל ליהנות מן האור, אבל אם ישתמש במאור עיניו יתר על המידה, הוא יזיק	41292
לעצמו ושוב יהיה עוור, במצב זה ישמח שלכל הפחות יש לו את חוש הראיה לפחות למספר שעות ביום.	41293
לרעיון זה אנו מקבלים חיזוק מדרשה נוספת של חז"ל בפרשתנו, וכי ימוך אחיך הה"ד גומל נפשו איש	41294
חסד (משלי י"א) זה הלל הזקן, שבשעה שהיה נפטר מתלמידיו היה מהלך עמם, אמרו לו תלמידיו רבי	41295
להיכן אתה הולך אמר להם לעשות מצוה, אמרו לו מה מצוה זו? אמר להם לרחוץ את גופי בבית המרחץ,	41296
אמרו לו וכי מצוה היא? אמר להם מה אם איקונין של מלכים שמעמידים אותם בבתי טרטיאות, מי	41297
שנתמנה עליהן הוא מורקן ושוטפן והן מעלין לו מזונות, ולא עוד אלא שהוא מתגדל עם גדולי מלכות, אני	41298
שנבראתי בצלם ודמות דכתיב כי בצלם אלהים עשה את האדם על אחת כמה וכמה.	41299
דבר אחר גומל נפשו איש חסד זה הלל הזקן, שבשעה שהיה נפטר מתלמידיו היה מהלך עמם, אמרו לו	41300
תלמידיו רבי להיכן אתה הולך, אמר להם לגמול חסד עם הדין אכסניא בגו ביתא, אמרו לו כל יום אית לך	41301
אכסניא, אמר להם והדין נפשא עלובתה לאו אכסניא היא בגו גופא, יומא דין היא הכא למחר לית היא הכא	41302
(ויק"ר ל"ד), ובאמת קשה להבין וכי תלמידיו של הלל הזקן שהקטן שבהם היה ר' יוחנן בן זכאי, והגדול	41303
שבהם יונתן בן עוזיאל (ב"ב קל"ד.), לא ידעו שיש מצוה בהליכה לבית המרחץ בעת שנצרך, מן הטעם	41304
של וכל מעשיך יהיו לשם שמים, ואם כן מה חידש להם הלל הזקן מקל וחומר?	41305
אולם לפי רעיוננו חידש להם הלל דבר גדול מאד, שכן רק מצד הק"ו יש לו מצוה מיוחדת בזה שהוא	41306
עושה חסד עם גופו, ולא רק מצד של וכל מעשיך יהיו לשם שמים, וזה כי המדרש מסמך ענין של גומל	41307
נפשו איש חסד, אל הפסוק וכי ימוך אחיך, והכוונה היא שמצד וכל מעשיך יהיו לש"ש, דברים שאדם	41308
עושה לעצמו, הגם שהוא עושה אותם לשם שמים ומקיים בזה מצוה, בכל זאת הוא עושה את זה לגופו,	41309
אבל אצל הלל שלא היה לו כל התקשרות עם גופו כלל, הרי המעשים שעשה בגופו היו בבחינת כאילו	41310
עושה לאחר ולא לעצמו, כי עם גופו לא היה מקושר.	41311

וכאשר אמר להם והדין נפשא עלובתא לא אכסניא היא בגו גופא? הסביר בזה כי הנפש היא בגדר אכסניא,	41312
היינו שלא צריך שתהיה לאדם התקשרות עם גופו, וזו היא ממש דרגה של ביטול הישות עצמית, כי כאן	41313
אנו מוצאים אצל הלל שבין בגשמיות ובין ברוחניות לא היתה לו התקשרות לעצמו, שכן חז"ל אמרו הלל	41314
מחייב את העניים (יומא ל"ה:), ומובא שם באריכות כל הסיפור איך שמסר נפשו על לימוד התורה, ולענין	41315
מדות אמרו לעולם יהא אדם ענותן כהלל (שבת ל"ב:), ובוודאי היה זה לפי הרעיון שנאמר בת"כ על	41316
הפסוק כי לי הארץ, אל תרע עיניך בה שאינה שלך.	41317
והמשך הת"כ הוא כי לי הארץ, אל תרע עיניך בה כי גרים ותושבים אתם עמדי, אל תעשו עצמכם עיקר,	41318
אתם עמדי, דיו לעבד שיהא שוה כרבו, כשתהיו שלי הרי היא שלכם, ויש להבין זאת עם מה שאמרו	41319
בגמרא, ר' לוי רמי כתיב לה' הארץ ומלוואה, וכתיב השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם, לא קשיא	41320
כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה (ברכות ל"ה:), פירוש בעת שהאדם מכיר שהכל לה', והוא מברך ומודה	41321
לו על שנתן לו את הדבר ליהנות ממנו, אז ראוי הוא ליהנות מן העולם, וכשתהיו שלי הרי היא שלכם,	41322
היינו כשלא יהיה לכם שום התקשרות עם הגוף והרצונות ותבינו שהארץ היא שלי, אז תהיו ראויים	41323
שתהיה שלכם. (נחלת אליעזר).	41324
	41325
מאמר שצ	41326
והארץ לא תמכר לצמתות כי לי הארץ כי גרים ותושבים אתם עמדי (ויקרא כ"ה כ"ג).	41327
הרבה כללים בחיים נתגלו לנו בפרשה זו בטעמי המצוות המפורשים במקראות, כי כשטעם המצוה מפורש	41328
בתורה, הרי מורה לנו כי זהו רצון ה' יתברך שננהיג את חיינו לאורם של טעמי המצוה שגילה לנו, והנה	41329
מצאנו בעבד עברי שאינו חפץ לצאת לחירות שדינו להרצע באזנו, ולמה דוקא באזון? פירשו חכמינו ז"ל	41330
(קידושין כ"ב:), תניא ר' יוחנן בן זכאי היה דורש, מה נשתנה אוזן מכל אברים שבגוף, אמר הקב"ה אוזן	41331
שמע על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע.	41332
על דרך מימרא זו דר' יוחנן, יש לנו להבין ולהשכיל וללמוד מה שנאמר בפרשה, והארץ לא תמכר	41333
לצמיתות כי לי הארץ כי גרים ותושבים אתם עמדי, כאותה הבנה שהבין רבי יוחנן בפסוק כי לי בני	41334
ישראל עבדים כך עלינו להבין פסוק זה, גם כאן נתנה התורה טעם לאיסור מכירת הארץ לצמיתות כי לי	41335
הארץ, הארץ אינה שלכם שלי היא ואתם אינכם בה אלא גרים ותושבים.	41336
וכן ביאר הרמב"ן ז"ל מקרא זה על פי דברי חז"ל, כי לי הארץ אל תרע עיניך בה כי גרים ותושבים אתם	41337
אל תעשו עצמכם עיקר, אתם עמדי דיו לעבד שיהא כרבו כשהיא שלי הרי היא שלכם, כלומר בא הכתוב	41338
ללמדנו שאין אנו תושבי קבע בארץ, הארץ אינה שלנו אלא גרים ותושבי ארעי אנו בה, ורק כאשר נדע	41339
באמת שהארץ של הקב"ה, כשהיא שלי אז זכאים אנו לישוב בה הרי היא שלכם.	41340
זה כלל גדול בחיים לכל באי עולם, ובפרט בעדנו שארית ישראל שהביא אותנו ה' יתברך אל הארץ, לבל	41341
נמשך ח"ו אחרי הכופרים האומרים שלנו הארץ, אם רק תנתן להם הסכמת האומות להקים בית לאומי על	41342
אדמת הקודש, עלינו לדעת כי אף שלה' הארץ ומלוואה תבל ויושבי בה, וכל הארצות כולן אינן אלא של	41343
הקב"ה בלבדו, הרי שארץ ישראל נתייחדה על ידו יתברך להחשב ארצו של הקב"ה, ארץ שה' יתברך	41344
דורש אותה תמיד, וכדרשת הספרי שם והלא כל הארצות הוא דורש, אלא אינו דורש אלא אותה, ובשביל	41345
שהוא דורש דורש כל הארצות עמה.	41346
א"י היא המרכז של ההשגחה הפרטית של הקב"ה על עולמו, ואותנו עבדי ה' כנאמר כי לי בני ישראל	41347
עבדים, הושיב ה' יתברך בארץ הקדושה הזאת לעבדה ולשמרה, לעבוד את ה' בפלטרין שלו ולשמור כל	41348
מצוותיו, ועלינו לזכור תמיד כי אין אנחנו בארץ הזאת אלא גרים ותושבים ולה' הארץ, ואילו אנו רק	41349
תושבי ארעי כאן, אך ורק על פי דבר ה' יתברך שנשבע לאבותינו לתת לנו את הארץ, למען נשב בה	41350
בקדושה ובטהרה ונעבוד את בוראנו.	41351
זה הוא יסודה וטעמה של מצוות שביעית שנתנהג שנה שלמה בהנהגה זו, המורה שאין לנו שום בעלות על	41352
הארץ, ומפני שהארץ נוהגת שבת בשנה זו ושבתה הארץ שבת לה', על כן אל לנו להכריח אותה לחלל את	41353
השבת שלה, והרשות נתונה לנו רק לאכלה ולא לסחורה, ומצינו פעמיים בתורה שהכתוב קורא את	41354
השביעית בלשון שמיטה, בפ' משפטים נאמר והשביעית תשמטנה ונטשתה (שמות כ"ג).	41355
ובפרשת ראה נאמר מקץ שבע שנים תעשה שמיטה כי קרא שמיטה לה' (דברים ט"ו), היינו שבעלי	41356
הקרקע נשמטים ממנה להפקירה ולא יהיו עוד עליה בעלים בשנה זו, מפני שהארץ רוצה לשבות שבת	41357
לה', ונצטוונו אנו יושבי הארץ שלא להכריחה לחלל את שבתה, וגם בכל שש השנים שאנחנו חורשים	41358
וזורעים אותה, יש לנו לזכור שלא למוכרה לצמיתות כדבר הכתוב, כי אנחנו רק ארעיים בה גרים	41359
ותושבים, ומה זכות יש בידינו למוכרה לצמיתות.	41360

ובאמת היתה צריכה להקבע בלבנו ההרגשה האמיתית, שהארץ הקדושה הזאת מקומה למעלה בשמים,	41361
והיא הגן עדן שברא הקב"ה בעולמו בעד האדם, בעד עם ישראל הקרויים אדם כדברי חז"ל (יבמות	41362
ס"א.), ולנו הועיד הקב"ה את הארץ והושיבנו בה, ואם כן כשם שלא יעלה על דעתנו כאשר יזכנו ה'	41363
יתברך לאחר אריכות ימים לישב בגן עדן, לומר שהגן עדן שלנו הוא, וכל אחד ודאי מרגיש כי המקום	41364
אינו שלו, אלא זכות היא לו שהוא נמצא בג"ע בזכות מעשיו הטובים, אשר זיכהו ה' יתברך לעשותם	41365
בחיים, במבט זה יש לכל אחד מאתנו שזכה לדור בארץ הקודש, להתבונן על הזכיה הגדולה שזיכהו	41366
הקב"ה להמצא בגן עדן בחסד השי"ת עליו.	41367
ומכוח הרגשה נפלאה זו והכרת הזכות אשר נפלה בחלקנו, יש לנו להכיר בחובה הנוראה אשר נתחייבנו	41368
בה בשבתנו בפלטרין של מלך, ונחוש בנפשנו יראה ופחד מחטאים ופשעים אשר היצה"ר השולט כאן	41369
מבקש ללכדנו בהם, ואם לחשך אדם לומר מה לן לירא כאן מן החטא, הלא כבר הינך יושב בגן עדן, אף	41370
אתה אמור לו שכמו שגורש אדם הראשון מגן עדן, כך כל אחד מבאי הארץ אם יחטא לה', עלול הוא	41371
להיות מגורש מן הארץ, שכן גם את הגן עדן אפשר להפוך לגיהנום, כמ"ש חז"ל (בבא בתרא ע"ה.), ואמר	41372
רבה אמר ר' יוחנן עתיד הקב"ה לעשות שבע חופות לכל צדיק וצדיק שנא' (ישעיה ד'), וברא ה' על כל	41373
מכון הר ציון ועל מקראיה ענן יומם, ועשן ונוגה אש להבה לילה כי על כל כבוד חופה, ואש בחופה למה?	41374
אמר רבי חנינא מלמד שכל אחד ואחד נכוה מחופתו של חבירו.	41375
הרי מפורש שגם בגן עדן יכול האדם להיות נכוה באש, אם רק נמשך אחר היצה"ר בסיחה נאה שלו	41376
כאמרם ז"ל (ב"ב ע"ח:), עיר סיחון אם משים אדם עצמו כעיר זה שמהלך אחר סיחה נאה, מה כתיב	41377
אחריו כי אש יצאה מחשבון, תצא אש ממחשבין ותאכל את שאינן מחשבין, כן אנחנו הנמצאים בארץ	41378
הקודש שהיא גן עדן, יש לנו להשמר מפני היצה"ר המצוי אפילו בתוככי הגן עדן, שכן אם נלכד האדם	41379
ברשתו והולך אחר שיחתו הנאה, עלול הוא להשרף וגם להתגרש מכאן.	41380
וכהיום הזה בגלותנו המר והנורא, רצון ה' על יראיו הוא שארץ הקודש שהיא הגן עדן תהא מצויה במצב	41381
של גיהנם, וחובתנו היא לבצר מקום בתוך הגיהנם הלזה ולעשותו גן עדן, ולכבות אש הגיהנם בהתענגנו	41382
על ה' בשמירת השבת והשביעית, מתוך דעה ברורה כי לה' הארץ ואילו אנחנו גרים ותושבים, ורק	41383
לעבודת ה' יתברך ניתנה לנו ולא ח"ו לחטא ופשע, כל שכן שלא ניתנה הארץ לצועדים עם הכופרים לומר	41384
מי אדון לנו, יעזרנו ה' לבל נלכד ברשתם ולא נלך בדרך אתם, כי רק לבעבור שמירת מצוותיו תהיה לנו	41385
הארץ כמ"ש ויתן להם ארצות גויים ועמל לאומים יירשו בעבור ישמרו חקותיו ותורותיו ינצורו.	41386
(לקט שיחות מוסר).	41387
	41388
מאמר שצא	41389
וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך (כ"ה ל"א).	41390
מורגל הוא האדם בהרבה הנחות ראשונות, וזה מעביר אותו מלהתעמק בעיקרן של דברים, ולדוגמא ענין	41391
החסד והצדקה לעני, כשתשאל לאדם למה ניתנה מצות צדקה? יענה לך תיכף בהנחותיו הקדומות, שזאת	41392
לתכלית הטבת העני, ומלבד שגם מצד הסברא לא מספיקה תשובה זו, שזו גופא שאלה למה צריכים כלל	41393
לעניים וכדאיאת בחז"ל (ב"ב י').), שאל טורנוסרופוס הרשע את ר"ע, אם אלהיכם אוהב עניים הוא מפני	41394
מה אינו מפרנסם, א"ל כדי שניצולו אנו בהן מדינה של גיהנום.	41395
טענתו של טורנוסרופוס אמנם צודקת היא, שכיון שהקב"ה ענש את העניים בעניות, האיך אנו עושים	41396
בהיפך מגזרת הקב"ה, וכזה מצינו ברמב"ן (ויקרא כ"ו י"א) על אמרם ז"ל (ברכות ס').), ורפא ירפא מכאן	41397
שניתן רשות לרופא לרפאות, אבל בלא הרשות היה אסור לו לרפאות, שהרי נחלה בעונש חטאו ויתרפא	41398
דוקא ברצון ה', והנה טענתו של טורנוסרופוס באה מההנחה שענין החסד הוא עבור העני, כי ע"כ שפיר	41399
הקשה מפני מה אין הקב"ה מפרנסם, וכדוגמת הרפואה שפשוט הוא שהיא בעבור החולה שנפל למשכב.	41400
אבל ר"ע ענה אותו שטעה בעיקר הדבר, דענין הצדקה והחסד הוא כדי שניצולו אנו בהן מדינה של גיהנום,	41401
גילה ר"ע בזה שאין ענין החסד עבור התחסדות עם העני, אלא עבור דברים אחרים לגמרי כדי להנצל, כדי	41402
להעלות את האדם שיהיה איש מתחסד, כדי שינצל בה מדינה של גיהנום וזה סוד המעשים, שאין הכוונה	41403
בהם להתכלית שיצא מהם, אלא שעצם המעשה היא תכלית הכוונה.	41404
וזהו שמפרש הרמב"ם ז"ל המשנה דאבות (ג' י"ט), הכל לפי רוב המעשה אבל לא לפי גודל המעשה,	41405
שהמעלות אמנם יגיעו בכפול המעשים הטובים פעמים רבות, ועם זה יגיע קנין חזק, לא כשיעשה אדם	41406
פועל אחד גדול מפעולות הטובות, כי בזה לבדו לא יגיע לו קנין חזק עי"ש, וע"כ עצתו כי ירבה במספר	41407
המעשים, שכשיש בדעתו ליתן צדקה לעניים למשל בסך של אלף שקל, הנה יותר טוב שיחלק ויתן זה	41408
למאה עניים מליתן כל הסכום לעני אחד, לו היינו מביטים על תכלית עצמם של המעשים, הרי סוכ"ס	41409

מתפרנס נצרך אחד באותו הסכום שחשב ליתן, ומה איכפת לנו שיתנם דוקא למאה עניים? אלא כאמור	41410
שעצם המעשה היא הכונה, וא"כ ודאי שבכפול המעשים יגיע לו קנין יותר חזק.	41411
והנה במצות חסד יש לנו עכ"פ הבנה גם בשכלנו, אבל גם בכל מצות התורה מצינו כדברינו כן אמרו חז"ל	41412
(בר"ר מ"ד א') אמרת ה' צרופה, רב אמר לא ניתנו המצות אלא לצרף בהן את הבריות, וכי מה איכפת	41413
ליה להקב"ה למי ששוחט מן הצואר או מי ששוחט מן העורף, הוי לא ניתנו המצות אלא לצרף בהם את	41414
הבריות, הנה כי אין הטעם למצות מפני שהן בעצמן הינן איזה ענין של טוב.	41415
בעצם השחיטה אין חילוק אם מן הצואר או מן העורף, אלא המצוה היא ענין של מעשה יבש לכאורה,	41416
כאשר אין בעצם המעשה שום ענין של טוב, אלא על ידי סוד המצוות הושם בה סגולה שהיא מצרפת את	41417
עושיה, וזה אמנם מן הפלאים הנשגבים של הבורא ית"ש הכל יכול, שהחדיר במעשה יבש כזה הדברים	41418
הכי גדולים עניני חכמה ורוממות, ושלהשיג כל אלה יהיה תלוי רק בעשיית זה המעשה.	41419
אחר שנתבאר לנו שבין לטוב ובין להיפך, עיקרן של דברים הוא בסוד עצם המעשה, ולא מטעם התכלית	41420
היוצא מן המעשה, אבל זה דוקא אם עושה אותם במתכונתם כמו שהם, אבל אם ישנה אותם באיזה שינוי	41421
שהוא, כבר אין זה אותו המעשה ולא יפעל מה שפועל תמיד, זהו אשר מצינו בטעם איסור הדרישה אל	41422
מעוננים וקוסמים משום תמים תהיה עם ה"א, ופירש"י שלא תחקור אחר העתידות אלא כל מה שיביא	41423
עליך קבל בתמימות, בכל זאת נביא מקרבך אליו תשמעון, שאצל נביא אתה רשאי לדרוש העתידות, ומה	41424
נפקא מינה הלא סו"ס אינו תמים בדרשו אחר העתידות?	41425
אלא הם הדברים אשר אמרנו, כי אין ענין המצות והעבירות על תכלית המעשים, אלא הכל הושם בעצם	41426
המעשים כמו שהם, ולכן אע"פ שהתכלית הוא ענין דרישת העתידות, אבל זה דוקא אם יעשה זה במעשה	41427
האיסור דהיינו דרישה אל מעוננים וקוסמים, אבל הדורש אחר נביא אין זה כבר אותו המעשה, מעשה אחר	41428
הוא ולא עליו היה הציווי, ואז לא רק שלא יצא מזה איסור דרישת העתידות, אלא אדרבה אליו תשמעון!	41429
מצוה הוא!	41430
אחרי ההנחה שהעיקר הוא המעשה, ושהכונה על עצם המעשה ולא על תכליתו של המעשה, אלא שעצם	41431
המעשה הוא הפועל לצרף את הבריות, נראה להוסיף עוד כי פשוט הוא שכמות החסד נמשך מכמות הטוב	41432
שבאדם, כי רק מדת הטוב והחסד שבו הוא מה שמחייב אותו לעשות חסד, זהו ענין שאחז"ל (רו"ר ה')	41433
ג'), א"ר יצחק בר מריון בא הכתוב ללמדך שאם אדם עושה מצוה יעשנה בלבב שלם, שאלו היה ראובן	41434
יודע שהקב"ה מכתוב עליו וישמע ראובן ויצילהו מידם, בכתפו היה מוליכו אצל אביו.	41435
אילו היה יודע אהרן שהקב"ה מכתוב עליו (שמות ד'), הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבבו, בתופים	41436
ובמחולות היה יוצא לקראתו, ואילו היה יודע בועז שהקב"ה מכתוב עליו ויצבט לה קלי ותאכל ותשבע	41437
ותותר, עגלות פטומות היה מאכילה, התביעה היתה על ההטבה שבקרבם שלא חייבה אותם במעשה יותר	41438
גדול, שלא היתה במדה מרובה כזאת שתוליד מעשה של אוזים פטומות, אלא ההטבה היתה במדה	41439
מוגבלת.	41440
וכן מצינו בחז"ל (ילקו"ש ירמיה ל"ח), וימשכו את ירמיהו בחבלים ויעלו אותו מן הבור, אמר ירמיה	41441
הלואי היה לי חדא סולם, א"ל הקב"ה סולם אתה מבקש? מה זקנתך רחב ותורידם בחבל (יהושע ב'), אף	41442
אתה כן וימשכו את ירמיהו בחבלים, הנה נתבעה ונענשה רחב על שהורידה אותם בחבל ולא בסולם, ואף	41443
שעצם המעשה שלה היה כולו חסד, אבל הרי אותו המעשה גופא הלא היה יכול להיות ביותר חסד, אם	41444
היתה מורידתם בכרים וכסתות, הנה מזה כי ההטבה שבקרבה לא היתה באין סוף כי אם מוגבלת, ולא	41445
נקרא זה בשם מעשה חסד לאמיתו אשר הוא באין סוף, ובזה חטאה לפי גודל ערכה.	41446
וזה לעומת זה גם בצד ההיפך מאומת אצלנו יסוד זה, וכמו שבצד הטוב מצינו ענינים של זכרון, כמו ענין	41447
מצות ציצית למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי, וכן ענין מצות תפלין והיה לאות על ירך, ופירושו הוא	41448
ביסוד דברינו, שעד כדי כך יהיו בו מצוירים עניני התפלין והסודות שבהם, עד שנייה על אלה הצוירים	41449
לאות על ידו בקיום מעשה התפלין.	41450
כמו כן בצד ההיפך אנו רואים אנשים רבים החוקקים על ידם תמונות, כל תאומתם וחמדתם הוא ענין	41451
התפלין בצד הרע, והנה פעולתם זאת נמשכת מזה שגם מאז ומקדם נמצא מצויר בו כל אלה התאוות	41452
וההשחתות, בכוח כבר חרותים בקרבם כל אלו ההשחתות עד שבאו לידי מעשה, ומכל אשר בקרבם נעשה	41453
זאת התאוה בפועל, כל עניני מאדע למיניהם אשר לכאורה הינם דברים קטנים ופעוטים, יש לנו לדעת כי	41454
תולדות הן ומשורש הצפועני תוצאותיהם, הם הלמען תזכרו לכל הטומאה הרבה אשר בתוך ובקרב, הן הן	41455
המרכבה ודאי.	41456
וכן מצאנו מבואר בספורנו (ויקרא כ"ו), אם בחקתי תלכו ועשיתם אותם, ואז יהיה לכם זה השלמות	41457
בקנין, באופן שתעשו אותם כמו פועלים הטוב מאהבה וחפץ ברצון האל ית', הנה פירש ועשיתם אותם לא	41458

כתנאי אלא כפועל יוצא, ר"ל שאחרי ההליכה העיון והשמירה בדרכי האל ית', אז ממילא בטבע יצא ועשיתם אותם. (דעת תורה).	41459
	41460
	41461
מאמר שצב	41462
וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך (כ"ה ל"ה).	41463
שמונה שמות לעני, עני, אביון, מסכן, רש, דל, דך, מך והלך, עני כמשמעו, אביון שמתאוה לכל, מסכן שהוא בזוי לפני הכל, רש שהוא רש מן הנכסים, דל מדולדל, דך שהוא מדוכדך רואה דבר ואינו אוכל, רואה דבר ואינו שותה, מך שהוא מך לכל, שהוא עשוי כאסקופא התחונה, הלך שכל נכסיו הלכו לו, לפיכך משה מזהיר את ישראל.	41464
	41465
	41466
	41467
אם היו פותחים לבו המר של העני ובוחנים אותו בעין בוחנת, כי אז היתה עין המשכיל מגלה בתוכו לא פחות משמונה מיני עניות, שמונה מיני צער ובושה, ואת כל זה נושא העני בלבו, בלבו המר הזה של העני מצוי הצער שהוא מתאוה לכל, כי מפני שאין לו כלום הוא מתאוה לכל ונשאר בתאבונו בלבד, הוא מסכן ובזוי לפני הכל, אין אחד שישים לבו עליו, הוא אינו נושא חן, ולכן אפילו יש בלבו תכונה טובה או חכמה מעולה אין מי שירגיש בכך, ואפילו יש בו נכס רוחני יקר ערך אין הוא נחשב בעיני הבריות, הוא מדולדל נע ונד אין לו מקום קבוע, הוא מדוכא כאסקופא הנדרסת לכל, מן הקטן ועד לגדול, מן הנכבד ועד לפחות שבפחותים, מן החכם ועד השוטה.	41468
	41469
	41470
	41471
	41472
	41473
	41474
וכאשר הוא צועק מרוב כאב אין זו צעקה אחת בלבד, אלא יש בה שמונה מיני צעקה, ובדמעה אחת הזולגת מעיניו יש שמונה סוגי דמעה, וכאשר הוא נותן קולו בבכי, בוקעים מלבו שמונה מיני בכיה, ואילו היו שוקלים במאזנים את איכות הבושה והחרפה שהוא אפוף בה, היה המשקל עולה כדי שמונה.	41475
	41476
	41477
	41478
	41479
	41480
	41481
	41482
	41483
	41484
	41485
	41486
	41487
	41488
	41489
	41490
	41491
	41492
	41493
	41494
	41495
מאמר שצג	41496
וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך (כ"ה ל"ה).	41497
איתא במדרש הה"ד אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה', איסי אמר זה שנותן פרוטה לעני, רב הונא אמר זה שמבקר את החולה, דאמר רב הונא מי שמבקר את החולה פוחתים לו אחד מס' בחוליו, א"ר יונה אשרי נותן לדל אין כתיב כאן אלא אשרי משכיל אל דל, הוי מסתכל בו איך לזכות עמו (תנחומא).	41498
	41499
	41500
	41501
	41502
	41503
	41504
	41505
	41506
	41507

יש מי שנותן ביד רחבה אבל את הלב ואת האהבה הוא משאיר לעצמו, את האנחות הוא שומר לו בלבד,	41508
אבל במצוות הצדקה הוא מצווה להשקיע בנתינה לעני את כל רגשותיו ואת כל האהבה, צריך לבחון עצמו	41509
בזה, האם גם לאחר שכבר נתן את הנדבה עדיין תפוס הוא בצערו, האם גם בלכתו בדרך מבית הדל או	41510
החולה, עוד מהדהדות באזניו אנחות המדוכא והמתייסר, האם גם על משכבו בלילות הוא זוכר את האנחות	41511
הללו של העני או החולה, נתבע הוא לתת את לבו ביחד עם ידו וזוהי נתינה משכלת, אשרי משכיל אל דל,	41512
צעקת הדל תקשיב ותושיע.	41513
הגיע י"ז במרחשון ולא ירדו גשמים התחילו היחידים להתענות ג' תעניות, מאן יחידים, אמר רב יהודה	41514
רבנן, תנו רבנן אל יאמר אדם תלמיד אני איני ראוי להיות יחיד אלא כל ת"ח יחידים, ר' יוסי אומר כל	41515
הרוצה לעשות עצמו יחיד עושה, לפי שאין שבח הוא לו אלא צער (תענית י'), וברש"י ואפילו שאינו	41516
תלמיד עושה עצמו יחיד להתענות, וזכור לטוב דצער הוא לו ולא גסות.	41517
אם באמת כואב לו הדבר ומצטער והתענית היא אמיתי ולא מלאכותי, הרי זהו המהות שלו והוא באמת	41518
נמנה בין היחידים, ואיננו לוקח בזה לעצמו שום גדולה וכבוד, יכול אף להיות שבאותה שעה שהוא	41519
מצטער על צער דרבים, אין אפילו מרגיש בערכו שהוא מן היחידים, שהרי שקוע בכל רעיונו ומחשבתו	41520
באותו הצער, כל חושיו צמודים למחשבה אחת ויחידה, צער ותפלה להשי"ת שתבוא הישועה, שהרחמים	41521
יכבשו את הדין, וממילא אין כאן גסות וגאווה, ועל יחידים האלה אומר הכתוב אשרי משכיל אל דל.	41522
שמואל הנביא אחר פטירתו לא רצה ללכת לגן עדן למקומו הראוי לו, וכך הוא עודנו עומד במקום ביהמ"ק	41523
ומתפלל תמיד על בנינו ועל מכונו, וזה שאמרה חנה והשאלתיו לה' עד עולם כפשוטו ממש (תפארת	41524
שלמה קרח), לשמואל הנביא הכינו במרומים קבלת פנים גדולה ומפוארת, כל פמליא של מעלה יצאה	41525
לקראתו כדי לקבלו, מקומו בגן עדן קושט ועין לא ראתה התענוג שהוכן לשמואל.	41526
אבל שמואל אמר איך אני יכול להתענג, כאשר כל ישראל אבלים על חורבן המקדש, מדוכאים בגלויות	41527
שוונות מפוזרים בין האומות ועולמם חשך בעדם, אני נשאר כאן במקום המקדש, מתאבל ומתפלל עד	41528
שיכונן ה' ביתו ויגאל את עמו, וכמ"ש אסתר המלכה איך אוכל וראיתי באבדן מולדתי, איך תנעם לי	41529
המלכות כאשר עמי נתון בסכנת מות.	41530
כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך (פסחים קי"ב), איך מתברך? אלא המקבל נדבה מאיוב מתברך באותו	41531
הלב הטוב של איוב, שלא די שקיבל ממנו תמיכה ונדבה, אלא מתרשם גם מן הלב של איוב, מן העשירות	41532
שבאה לביטוי באהבתו לבריות, ובזה היו מתברכים בקבלם פרוטה ממנו, שראו את יחסו החם של איוב,	41533
את החמימות והכבוד שבהם נתן את צדקתו, ההערכה לעני באשר הוא אדם, והכנעה זו לקחו כברכה ביחד	41534
עם הפרוטה שהושיט להם.	41535
איוב היה אב ליתומים, היתום שהיה מזדמן אליו לא חש עוד ביתמות, כאילו אביו המת קם לתחיה, אב	41536
אנכי לאביונים (איוב כ"ט), אח הייתי לתנים (שם ל'), אם לא בכיתי לקשה יום (שם כ"ה), את כל הלב	41537
החם הזה היה מרגיש האביון בבואו לאיוב לקבל וזה השפיע עליו, כי מלבד שקיבל את נדבת ידו של איוב	41538
הוא גם התברך בלב של איוב, ואיתא במדרש שכל מי שהיה עושה סחורה עם אברהם אבינו ע"ה, שהיה	41539
מקבל ממנו איזה דבר או סועד אצלו נעשה בריה חדשה, אברהם אבינו הפיח נשמה חדשה במי שקיבל	41540
ממנו איזו טובה וחסד, גם נדבק בו משהו ממדת החסד של אברהם. (מעייני החיים).	41541
	41542
מאמר שצד	41543
וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך (כ"ה ל"ה).	41544
אל תניחהו שירד ויפול ויהיה קשה להקימו, גר זה גר צדק, תושב גר אוכל נבילות וקבל עליו שלא לעבוד	41545
ע"ז (תו"כ בהר), ובפ' משפטים וגר לא תונו ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים, ופירש"י כל לשון	41546
גר אדם שלא נולד באותה מדינה, אלא בא ממדינה אחרת לגור שם, וגר לא תלחץ ואתם ידעתם את נפש	41547
הגר, כמה קשה לו כשלוחצים אותו, כי גרים הייתם במצרים, אם הוניתו אף הוא יכול להונותך ולומר לך	41548
אף אתה מגרים באת, מום שבך אל תאמר לחברך (רש"י).	41549
והנה קריאת תוה"ק ואתם ידעתם את נפש הגר, צריכה לשמש לנו אזהרה רוחנית ואדירה, שנתאמץ	41550
לחדור ולהשתתף בתוך תוכם של חיי הצער האופפים את נפשו של הגר, האיש המתהלך לפעמים בתוכנו	41551
ונראה כאחד מאתנו לכאורה, אבל נפשו קרועה ומתלבטת ביגונה הכבד, האמנם מתאמצים אנו להקשיב	41552
לאנקות החרישיות של הגר האומלל החי בתוכנו? האם נסינו פעם לטעום מטעם מרירות לבו של הגר הבא	41553
להסתפח אלינו.	41554
הכי נוכל לצייר בדמיונו את מראה העלבון וההשפלה המתרחש בנפשו של העלוב הזה, לו ידענו לנתח	41555
קצת את נפשו של הגר הזה, להתבונן ולהקשיב לכל המתהווה בנפשו, נכון שדיברה התורה בהווה, בגר	41556
המתאמץ להכנס תחת כנפי השכינה, ותוה"ק מזהירה אותנו בקריאתה ואתם ידעתם את נפש הגר, שננהג	41557

מנהג עדינות וחיבה כלפי הגר הזה, אבל כוונת התורה שניזהר מאד מאד ביחסנו אל כל אדם המתהלך וחי בתוכנו והוא במצב של גר, שמכמה בחינות ונסיבות נוצרה אצלו הגרות, הרגשת נחיתות ושפלות.	41558
על כגון אלו, הגבור על החלש, העשיר על העני, החכם על הכסיל, הגדול על הקטן, המוצלח על המאוכזב,	41559
על כגון אלו והדומה להם מזהירנו תורתנו הק' ואתם ידעתם את נפש הגר, אל תזלזלו בשום אדם, כי	41560
בכל אדם באשר הוא אדם קיים מנגנון שלם, מנגנון של גידים ועורקים, של עצבים דקים מן הדקים,	41561
ורגישים הם עד מאד לקבלת חוויות של עלבון ושפלות, או של שמחה והתעודדות.	41562
ואתם היודעים את נפש הגר בכוחכם לשמח ולעודד את נפש הזולת, בתנועת יד בהסבר פנים, גם להשפיל	41563
ולבייש את הצלם האלוהים שבו, בעקימת השפתים והאף, ולשפוך את דמו פנימה, ומהאי טעמא מזהירנו	41564
תוה"ק בכל מיני אזהרות שנתייחס כהוגן אף אל העבד הנתון בדינו, שלא לבזותו לא להעבירו ולשעבדו	41565
בפרך, מפני שנפשו שפלה עליו (רמב"ם הלכות עבדים פרק א' ז').	41566
אכן שקריאת ידעתם את נפש הגר צריכה להישמע ולהיות מהדהדת בעמקי נפשנו, על כל צעד ושעל	41567
ביחסינו אל בני האדם בכלל, נפתח בקרבנו את הכרת עצמו ושגבו של נפש האדם, שבל נפגע חלילה	41568
בפנימיות האדם הנברא בצלם, ובעיקר בנפשם של אלו הגרים שפלי הנפש האומללים העלובים!	41569
האיש שנתגייר ועזב את עמו ומולדתו, הפקיר את נכסיו כבודו וכל קרוביו ידידיו ומשפחתו, ובא להידבק	41570
בעם ישראל, והכל לו זר ומוזר והוא כמגשש באפלה, ומצפה להארת פנים ולהסברת פנים מצד אלו שבא	41571
להידבק בהם, ואם חלילה מתעלמים הימנו ואין משגיחים עליו כלל, ואם מישהו יואיל לדבר אליו ולהביט	41572
עליו בדרך ביטול והתרחקות, מה מאד תעגם עליו נפשו של הגר הזה! שנעקר משורשו ואין לו מקום	41573
להשתרש מחדש והוא מתגלגל ביגונו!	41574
מי שנתנסה וחזה מבשרו את יסורי הטלטול העוני והסבל האיום של המלחמות העולמיות האחרונות, יודע	41575
מה פירושה של נפש הגר מה זו גרות וזרות, להיות מטולטל ומבוזה בין אנשים המביטים עליך בעינים	41576
זועמות ומכלות נפש, רק מי שיכול לומר על עצמו כי גרים הייתם בארץ מצרים, מי שסבל עלבון גלות	41577
והטלטול יודע שהגרות היא כמיתה ארוכה, ולא בכדי החליף הקב"ה לקין את עונש המיתה לגזר דין של	41578
גלות, כי הגלות מכפרת על העוונות כמיתה.	41579
ומצינו בחז"ל שעיינו בעוצם סבל ה"לך לך מארצך" של אברהם אע"ה עד כדי השוואתו לנסיון העקידה,	41580
ולא ידעו איזו חביבה ביותר, א"ר לוי ב' פעמים כתיב, לך לך מארצך, ולך לך אל ארץ המוריה, ואין אנו	41581
יודעים איזו חביבה אם השניה אם הראשונה, וההכרעה היא שנסיון העקידה חביבה יותר וקשה יותר, ברם	41582
עצם העיון וההשוואה יכולה להעמידנו על עצם הסבל הכרוך בנדידה וטלטול הגרות.	41583
וכמו כן אפשר לנו להעמיק ולומר על האיש היורד מנכסיו, שאתמול היה מופלג ומצויין ומפורסם, והיום	41584
נהפך מזלו אחרנית ונעשה יורד מנכסיו ועני כמת, החליף ונשתנה עולמו, אתמול חי בעולם של מעדנות	41585
והתפנקות, מדבר כעשיר בתוקף ובעזות, והיום עונה רכות וקולו לא ישמע, ומרוב חרפתו יאלם דומיה,	41586
הארי נעשה שועל קטנטן, כל מרעיו ומעריציו רחקו ממנו, והוא רואה לפניו עולם חדש עולם חשוך ואפל,	41587
והוא כגר מתהלך בארץ נכריה, האמנם שמנו לב לנפשו של יורד כזה של גר ונכרי גולה כזה?	41588
(אור הנפש).	41589
	41590
	41591
מאמר שצה	41592
וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך (כ"ה ל"ה).	41593
ר' סימון בשם ר' אליעזר אומר בה ד' שיטין, מי הוא שעשה חסד עם מי שלא היו צריכים? אברהם עם	41594
מלאכי השרת, והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו, וכי אוכלין היו? אמר ר' יודן נראין כאוכלין ושותין,	41595
ומה פרע הקב"ה לבניו, המן יורד להם, והבאר עולה להן, והשלו מצוי להם, וענני כבוד מקיפין אותם,	41596
ועמוד הענן נוסע לפניהם, והרי דברים קל וחומר, ומה מי שעשה חסד עם מי שאינו צריך לחסד פרע	41597
הקב"ה לבניו, מי שעושה חסד עם מי שצריך על אחת כמה וכמה.	41598
ר' סימון בשם ר' אליעזר אומר בה שיטה חורי, מי הם שלא עשו חסד עם מי שלא היו צריכין לחסד?	41599
עמוני ומואבי עם ישראל, דכתיב על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים, וכי צריכין היו להם	41600
לישראל, והלא כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר היה המן יורד להן, והבאר עולה והשלו מצוי	41601
להן, וענני כבוד מקיפין אותם, ועמוד ענן נוסע לפניהם, אלא דרך ארץ היא הבא מן הדרך מקדימין להם	41602
במאכל ובמשתה.	41603
מה פרע להן הקב"ה, לא יבוא עמוני ומואבי, והרי דברים ק"ו, ומה אם מי שלא עשו חסד עם מי שאינו	41604
צריך חסד, ראה מה פרע להם שכרם, מי שאינו עושה חסד עם מי שצריך חסד על אחת כמה וכמה, ר'	41605
שמעון בן אלעזר אומר בה שיטה חורי, מי הוא שעשה חסד עם מי שחייב לו? יתרו עם משה, דכתיב ויאמר	41606

אל בנותיו קראן לו ויאכל לחם (שמות ב'), ר' סימון אמר בשכרו האכילו דכתיב וגם דלה דלה לנו (ויק"ר ל"ד).	41607
	41608
מכל אריכות הציור הזה של המדרש בענין חיוב החסד לומדים אנו, כי על אף שהכל יודעים את חיוב החסד, ובתורה נאמר הדבר בצורה מפורשת וכי ימוך אחיך, בכל זאת אם האדם לא יקרב את הדבר אל חושיו קשה יהיה לו לעשות חסד, והעיקר הוא לצייר את הדבר ולהגדיל החיוב מכל הבחינות, ולפי כל השיטות שאפשר למצוא באופני חיוב החסד, וזו היא עבודה מיוחדת לקרב אל החוש ע"י ציור הדבר, וזה בלתי אפשרי בלי לימוד המוסר.	41609
	41610
	41611
	41612
	41613
שיטה זו להשתמש בציורים בכדי לקרב ענינים אל הלב, מצאנו בספורנו על מה שנאמר בתורה, וידבר משה הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם לה' אלהיך ושמעת בקול ה' אלהיך (דברים כ"ז), ואומר הספורנו, הסכת צייר במחשבתך, ושמע והתבונן, ושמעת בקול ה' אלהיך, כשתצייר זה ותבין תשמע בקולו בלי ספק, וזהו ממש ענין לימוד המוסר, לצייר ולהתבונן ולקרב אל השכל וחושיו, וזו כוונתו של ר' סימון שאמר בה ד' שיטין, לקרב ענין החסד אל השכל ואל החושים, כי בלא זה אי אפשר לעשות את החסד בשלמות. (נחלת אליעזר).	41614
	41615
	41616
	41617
	41618
	41619
	41620
מאמר שצו	41621
וכי ימוך אחיך ומטה ידו (כ"ה ל"ה).	41622
יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל הבית (ויק"ר ל"ד, י'). כשנחדור ונתעמק במידת החסד של אאע"ה, שהוא עמוד ויסוד החסד של כלל ישראל, יובן לנו מושג החסד באופן אחר לגמרי מכפי שרגילים לחשוב, כי ענין חסד אצל אומות העולם וגם אנו מושפעים במדת מה מזה נובע מנקודת מבט סוציאלית, כי לתיקון החברה ראוי שהעניים לא יסבלו יותר מדי, ויש לסדר עזרה לעניים וחולים שאין באפשרותם להשתכר די מחייתם, אחרת אי אפשר לחיות בשלום ושלווה כי יפריעו את מנוחת החברה.	41623
	41624
	41625
	41626
	41627
	41628
אולם אילו היה אפשר לסדר סדרי החיים של החברה באופן שלא יהיה צריך במעשי הצדקה אז עוד יותר טוב, ומנקודת מבט זה של אומות העולם יש אשר תתעוררנה השקפות אחרות, שלטובת החברה טוב שלא להתחשב עם העניים והחולים הסובלים, ואדרבה אלה שאין בכוחם להשתכר די מחייתם ילכו לטמיון, כל שכן זרים וגרים שבאים ממדינה אחרת ודאי אין צריך לדאוג עבורם וכמו שחקקו אנשי סדום, ובאמת שוררים גם עכשיו חוקים כאלו ברוב המדינות בזמננו.	41629
	41630
	41631
	41632
	41633
אבל התורה מלמדת לנו שמדת החסד היא מדה הנדרשת לעושה החסד בעצמו, מכיון שאנו רואים שאברהם נשתוקק לקיים חסד, אף שאורחים לא באו ולא הלכו בדרכים ולא נצטרכו לחסד, וא"כ למה היה לו צער מזה שאין אורחים נמצאים, הלא כולם יושבים בבתיים ויש להם אש"ל? אלא זה היה דרוש לו בעצמו בכדי להגיע לשלימות אמיתית.	41634
	41635
	41636
	41637
זה מה שאמרו חז"ל יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל הבית, לא רק מפני שבעל הבית יזכה על ידו לחיי עוה"ב, אלא שבעצם שלימותו של האדם דרושה לו עבודת החסד, ודא ודא אחת היא, היא הנותנת לו חיי עוה"ב, וזו שאלה שאל טורנוסורפוס הרשע אל ר"ע, אם אלקיכם אוהב עניים הוא מפני מה אינו מפרנסם, א"ל כדי שניצול אנו מדינה של גיהנם (ב"ב י').	41638
	41639
	41640
	41641
ומצינו עוד במדרש א"ר זעירא אפילו שיחתן של בני ארץ ישראל תורה היא, כיצד אדם אומר לחבירו זכי בי, רבי בי, זכי גרמך בי (ויק"ר ל"ד ז'), הם הרגישו שזה מציאה וזכות בעד העשיר לזכות בעני כדי לפרנסו, וזו היא שיחת תורה, ובזה נבין ג"כ מה שאמרו חז"ל שאפילו עני המתפרנס מן הצדקה יעשה צדקה (גיטין ז'), שמצד היושר הסוציאלי אין בזה שום חשבון והפוכי מטרותא למה ליה, אבל כיון שזהו דרכו של האדם, הרי כשם שהעשיר צריך לבקש נפשות להאכילן ולפרנסן בשביל שלימותו, כמו כן העני צריך לבקש אופנים לדרך החסד שעליו לעשות לשלימותו. (עץ הדעת).	41642
	41643
	41644
	41645
	41646
	41647
	41648
מאמר שצו	41649
וכי ימוך אחיך ומטה ידו (כ"ה ל"ה).	41650
אף שהטבה היא לזולת, אך בשורש הדבר שייך הטבה של האדם לעצמו, הנה כתיב גומל נפשו איש חסד (משלי י"א), זה הלל הזקן שבשעה שהיה נפטר מתלמידיו הי' מהלך והולך עמם, אמרו לו תלמידיו רבי להיכן אתה הולך, א"ל לגמול חסד עם הדין אכסניא בגו ביתא, א"ל כל יום אית לך אכסניא, א"ל והדין נפשא עלובתא לאו אכסניא היא בגו גופא, יומא דין היא הכא למחר לית היא הכא (ויק"ר ל"ד ג').	41651
	41652
	41653
	41654
	41655
	41656

יבנה (תהלים פ"ט), ואין זה ח"ו מפני שהיה חסר לו להקב"ה מילוי רצונו בלתי בריאתו זו, שהרי אומרים	41657
אנו עד שלא בראת עולמך אתה הוא.	41658
אלא זהו רק בסדר הבריאה בשורשה שהיה בחסדו ית', שברא שפע של חסד וביקש מקום ואופן להעניק	41659
לברואים, אבל אין זה טעם על עיקר הבריאה, שזה מהדברים מה למעלה מה למטה מה לפנים ומה לאחור,	41660
עכ"פ רואים אנו שאע"פ שלא היה כלל מי שחסר לו, מ"מ החסד דורש שימצאו מקבלי החסד.	41661
ולכאורה מופלאים עדיין דברי המדרש, איזה חסד הוא כשאדם עושה לנפשו? אבל באמת כשנתבונן בדבר	41662
נראה כי כמו כשמטיב לזולתו יש מטיב ויש מקבל ההטבה, כמו כן כשמטיב לעצמו הרי נמצא המטיב	41663
והמקבל ההטבה ביחד, אלא מכיון שהוא המטיב והוא המקבל, בטל הטוב במקבל ההטבה ואין כאן רגש	41664
של השגת תענוג מזולת.	41665
אבל זה רק משום שרגש של בקשת הנאה ותענוג גדול הרבה מרגש הטבה, ולכן בהתאחדם באדם אחד אין	41666
כאן שניים כלל, אבל אם האדם יעדן את עצמו ע"י התפתחות מדת החסד לזולתו, ולהיפך בנוגע לעצמו	41667
הוא ממעט את בקשת העונג לתענוגים, ממילא רגש הדרישה לחסד ממלא את הווייתו להעניק טובה לכל	41668
ברואי ה' שמכללם הוא עצמו, ואז רגש תענוג השגת הנאה בטל ברגש הענקת חסד לבריאת ה' שזה	41669
העיקר, והבן! (עץ הדעת).	41670
	41671
מאמר שצח	41672
אל תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלהיך וחי אחיך עמך (ויקרא כ"ה ל"ו).	41673
ברש"י ז"ל ויראת מאלהיך, לפי שדעתו של אדם נמשכת אחר הרבית וקשה לפרוש הימנו, ומורה לעצמו	41674
היתר בשביל מעותיו שהיו בטלות אצלו, הוצרך לומר ויראת מאלהיך עכ"ל, רש"י ז"ל מונה כאן ג'	41675
דברים, דעתו נמשכת, קשה לפרוש, מורה היתר, והחוט המשולש הזה ינתק רק עם כוח של ויראת	41676
מאלהיך, וכן הלאה אומר רש"י, התולה מעותיו בנכרי כדי להלוותם לישראל ברבית, הרי זה דבר המסור	41677
ללבו של אדם ומחשבתו, לכך הוצרך לומר ויראת מאלהיך ע"כ.	41678
מי שבכוחו לחזור לעומק הלב והמחשבה וימנע מלעשות עוול, הוא רק יראת שמים ועל זה נאמר ויראת	41679
מאלהיך, שום דבר אחר כמו רגש, יושר, צדק, נימוס, מצפון, עדינות, לא יעזור לאדם ללחום עם דבר	41680
שמושך את לבו, וקשה לפרוש או שמורה היתר, או בדבר שמסור ללבו ומחשבתו של אדם, ורק כוח של	41681
יראת שמים יכול לנצח במצבים כאלו.	41682
וכן אמר אברהם ע"ה לאבימלך, רק אין יראת אלהים במקום הזה והרגוני על דבר אשתי, אפילו יש יושר	41683
ומצפון, אם אין יראת שמים והרגוני במקום שיש תאוה ורצון, כי לנצח את היצה"ר בהתגברותו קשה יותר	41684
מלנצח אויב במלחמה, כדאיתא בחובות הלבבות יחוד המעשה וז"ל, ואמרו על חסיד אחד שפגע אנשים	41685
שבים ממלחמת אויבים ושללו שלל אחר מלחמה חזקה, אמר להם שבתם מן המלחמה הקטנה! התעתדו	41686
למלחמה הגדולה, אמרו לו מה היא המלחמה הגדולה? אמר להם מלחמת היצר וחיליו עכ"ל.	41687
ואין עצה למלחמת היצר רק בכוח התורה, בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין לו (קדושין ל'), אבל לא	41688
די בלימוד התורה, צריכים ללמוד בעיון ובהתלהבות גם חלק התורה שנקרא מוסר, על כל מדה ומדה	41689
תורה שלה, וכן נאמר (משלי ד'), החזק במוסר אל תרף נצרה כי היא חייך, בלי מוסר אין חיים, ועל דרך	41690
זה אמרו ז"ל המשתמש באור תורה אור תורה מחייהו (כתובות קי"א:), פי' רק המשתמש באור תורה אור	41691
תורה מחייהו, ועבודת לימוד המוסר הוא להשתמש באור התורה.	41692
העיון על כל מאמר חז"ל בקביעות ובהתפעלות, על דרך שכתב הגרי"ס אור ישראל בענין לימוד המוסר	41693
וז"ל, ללמוד בשפתים דולקות, ברעיון נכון, בציור רחב, להרחיב כל דבר ולקרבו בדמיונות קרובים, עד	41694
אשר יתלהב הלב, זהו השתמשות באור התורה ואור התורה מחייהו, ובלי לימוד המוסר אין לאדם לתקן	41695
שום מידה ולשנות דרכו ולהשתלם, משל למה הדבר דומה, למי שעומד בבית מרקחת מלא תרופות, כל	41696
זמן שהוא לא בולע את התרופה לא מתרפא.	41697
וכתב הגרי"ס מובא באור ישראל, כי המלחמה פרושה על כל החיים המדברים, היא מלחמת היצר	41698
ותחבולותיו, תאוות האדם ועלילותיו, אשר המה ילכדוהו במכמריהם לבל יהיה לו תקומה ח"ו, אשר כמעט	41699
קט יפשע האדם למרבה באין מעצור לרוחו, להוציא כל מפעל רע ונתעב לעיני השמש, אוי! מה נעשה	41700
ליום פקודה, כי יפקוד ה' במשפט על כל החיים מעשה האדם ותחבולותיו.	41701
במה נאזור עוז ותעצומות לעמוד נגד המלחמה החזקה הזו אם לא בלימוד המוסרי, לזכך מעט הרעיון	41702
להלהיב מה את הלב, ולתת אחריתנו על לבנו למען להיות לנו לאור מאיר, עתה נראה נא בעין חודרת,	41703
היהלוך איש ורגלים אין לו? הישקיף איש ועינים אין לו? כן לא יכון התורה והעבודה אל האדם הנחלה	41704
בתחלואי היצר אם לא בלימוד המוסרי עכ"ל. (אור רש"י).	41705
	41706

	מאמר שצט	41707
	אחרי נמכר גאולה תהיה לו אחד מאחיו יגאלנו (ויקרא כ"ה מ"ח).	41708
	פירש"י ז"ל אל תניחהו שיטמע עד שנת היובל, ובגוי שתחת ידך הכתוב מדבר, ואעפ"כ לא תבוא עליו	41709
	בעקיפין מפני חילול השם, אלא כשבא ליגאל ידקדק בחשבון לפי המגיע בכל שנה ושנה ינכה לו הגוי	41710
	מדמיו, כמה נעימות ונפלאות הן דרכי התורה, בכל פרשה ופסוק מתגלה אורה הבוקע ועולה ללמד לבני	41711
	אדם ארחות חיי יושר וצדק.	41712
	לא רק ביחס שבין ישראל לישראל, אלא אף ביחסים שבין ישראל לאומות, מצד אחד מזהירה ומעודדת	41713
	אותנו התורה לגאול את העבד מיד ללא כל דיחוי, מחובתנו להרגיש בצערה של הנפש הישראלית	41714
	שנקלעה לרשותו של הגוי, ועלינו לעשות כל המאמצים בכדי לגאול את העבד מכבלי ההיטמעות, כל רגע	41715
	וכל שעה קלה הוא ענין של מכאובים איומים עבור הנשמה הישראלית שבשביה, ועלינו להחיש את	41716
	פדותה.	41717
	ומאידיך גיסא מזהירה אותנו התורה, לא לעבור את גבול הקנאות, בהבלגה ובמתינות לסדר את החשבון	41718
	ולא להונותו בחשבון מפני חילול השם! קנאות וזריזות מצד אחד כשהדבר נוגע לפדיון השבויים, סבלנות	41719
	ושקט נפשי מצד שני, ומתוך שימוש בשתי המדות הנ"ל בשעות המתאימות ובמקום המתאים, מתקדש שם	41720
	שמים ושם ישראל!	41721
	מושג הזריזות והקנאות לא מתייחס דוקא אל ענין המעשים והפועל, עיקר הקנאות והזריזות הוא שלטון	41722
	המחשבה והימנעות ממעשים בלתי רצויים, כמש"כ הרע"ב במשנה (שבת פרק א' משנה י"א), כהנים	41723
	זריזים הם ומאחזיזין את האור, ולא חיישינן שמה יבואו כהנים לידי הבערה משתחשך דכהנים זריזים הם	41724
	עכ"ל, רואים אנו שההוראה העיקרית והנכונה של הזריזות, מתייחסת על צד השלילה והמניעה, שליטת	41725
	השכל וריסון הפעולה ע"י התבונה ושיקול הדעת, אכן כי יפות ונעלות הן שתי המדות גם יחד, הקנאות	41726
	הפנימית המזעיקה אותנו על הסכנה העצומה בשתיית נפש הישראלית בשביית הגויים והמצווה אותנו	41727
	לגאול מיד.	41728
	השנית ההבלגה הטעם והחן ביחסינו אל הגויים, הגע בעצמך כמה סבלנות וכוח הבלגה נחוץ לאדם	41729
	מישראל, בשעה שרואה נפש מישראל נמסר ונמכר ביד עכו"ם, והגוי עושה בו כאוות נפשו, ממילא הנפש	41730
	הישראלית בנסיונות כאלה הולכת ויורדת מיום ליום בהיטמעה בעכו"ם, ויש בידנו למחות כי יד ישראל	41731
	תקיפה והממשלה בידם היא, ובכל זאת עלינו להבליג ולכבוש רוחנו, ולא להאיץ בהצלת הנפש מידי הגוי	41732
	בתקיפות.	41733
	עלינו לכלכל את הנהגתנו במשפט ובסבלנות לשלוט על רוח הקנאות, בכדי שיכירו כל עמי הארץ כי שם	41734
	ה' נקרא עליך, שרק הצדק והנעימות של תורת אלהים חיים שולט בנו, ותוה"ק בדעתה את נפש האדם,	41735
	מלמדת אותנו להתרסן ולהתגבר על קנאותנו החיצונית, בכדי לפתח בנו את הקנאות הפנימית השקולה	41736
	והמחושבת, המביאה לידי הזדככות המדה וממילא לידי כבוד ישראל, זהו הלקח המוסרי היסודי והחינוכי	41737
	שפרשת גאולת העבד מעניקה לנו. (תורת הנפש).	41738
	H	41739
	בחקותי	41740
		41741
	מאמר ת	41742
	אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם (ויקרא כ"ו ג').	41743
	גדר האדם להיות הליכותיו ועניניו אחר השכל הנכון, ובזאת נבדל מן בעלי חיים אשר הליכותם אחר	41744
	טבעם ומזגם, וזה הוא כבישת היצר לבלי הלוך אחר נטיית הטבע הרע ח"ו, כי האדם בכוחו ובממשלת	41745
	שכלו לשלוט על אבריו כרצון חכמתו, וזה הוא גבורתו כמאמרם ז"ל, איזהו גבור הכובש את יצרו, ויש	41746
	בזה ב' בחינות הא' לעצור טבעו לבלי עשות רע, והב' להפוך טבעו לעשות הטוב, והבחינה הב' קשה מן	41747
	הראשונה, כי כבד יותר לשנות את טבעו מלעצור בעד טבעו, והאדם צריך לילך בהדרגה, בתחלה להיות	41748
	סר מרע היא הבחינה הא', ואח"כ עשה טוב היא הבחינה הב'.	41749
	האדם לעמל יולד ללחום מלחמת מצוה, והחובה עליו להתגבר בעבודת ה', לא רק לשמור מה שטבעו	41750
	מניחו מעצמו ומה שהוא קצת קשה להזניח, כי בזה האופן אין האדם עובד ה' רק הטבע עושה שלו, ויוכל	41751
	להקרא חלילה פורק עול כאשר לא יתן שום יגיעה לעבודת ה' ית"ש, רק לשמור מה שאין עליו עול, וזה	41752
	היסוד מעבודת האדם לבוראו ית"ש לשמור ולעשות גם מה שאין לבו חפץ, כי אם לא ישים האדם לבו	41753
	ונפשו לעשות נגד רצון לבבו, הרי הוא עלול לכל עבירות שבתורה ר"ל, גם אותן שאינו עובר עליהם מצד	41754
	הרגלו וטבעו.	41755

ההרגל והטבע מתחלפים מסיבות צדדיות כאשר יאלצם כוח אחר המנגד לזה, כדומה האיש המתמיד	41756
בלימודו מצד הרגלו וטבעו, ויש לו כוח נסתר המשתוקק לכסף, והכוח אינו ניכר יען כי אין לו דרך	41757
המסחר ולא ראה מימיו, ממילא אין להכוח נושא במה להאחז, כי הכוחות שבאדם כל זמן שאין להם דבר	41758
חوشي במה להאחז נסתרים המה בפנימיות הנפש, בל יראו החוצה גם בל נודעו.	41759
אכן כאשר תהיה איזה סיבה שיצטרך לאחוז מה במסחר לטרף ביתו וכיוצא, יוכל להתפרץ כוח הלזה	41760
בקשת הכסף, עד אשר יזניח כמעט תלמודו לגמרי מחמת הכוח הלזה, אשר לא היה מאמין על עצמו בשום	41761
אופן איך יוכל להיות שיזניח כל כך לימודו, וכן בכל הכוחות והענינים הטובים שבאדם, יוכלו להיות	41762
מופרים בכוחות מתנגדים, אשר בסיבה קטנה יתעוררו בחזקה להפר כל נתח טוב.	41763
לזאת גם העבירות הרגילות אשר נעשים כהיתר ר"ל, לא יעוררו את נפש האדם לעסוק בלימוד יראת	41764
שמים, ולזכור אחריתו ימי החושך כי הרבה יהיו, ועל כל עבירה בפרט ענוש יענוש בעונשים קשים ומרים	41765
ר"ל, כמאמרם ז"ל כל האומר הקב"ה ותן הוא יותרו חייה אלא מאריך אפיה וגבי דיליה, ומי יודע עד	41766
כמה יגדל העונש אשר שום אחר לא יסבול רק האדם לבדו העושה העבירות, להיותם נעשים כהיתר אין	41767
רואה ואין מרגיש האדם בהם.	41768
אך זה יוכל לעורר להאדם בהתבוננו בחלופי הזמן ומקרי העתים, אשר עם דבר קטן יוכל הטבע להשתנות	41769
וליפול בעבירות רמות, אשר ההרגש עדיין בתוקפו כי עבירות המה ויראתם מרחפת על פניו, לזאת יקדים	41770
האדם רפואה לעצמו ולעסוק בלימוד היראה והמוסר, להעיר ולעורר את רוחו שיוכל לעשות נגד רצונו.	41771
(אור ישראל מכתב י"ז).	41772
	41773
מאמר תא	41774
אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם (ויקרא כ"ו ג').	41775
אם בחקותי תלכו, יכול זה קיום המצות, כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום המצות אמור, הא מה	41776
אני מקיים אם בחקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה (רש"י שם), כפי שרגילים אנו להבין שכונת חז"ל הוא	41777
להלימוד בעיון, ולכאורה תמוה הלא גם זה נכלל בכלל את מצותי תשמרו.	41778
איתא בסנהדרין (דף צ"ט), אמר ר"א כל אדם לעמל נברא שנא' כי אדם לעמל יולד, איני יודע אם לעמל	41779
פה נברא אם לעמל מלאכה נברא, כשהוא אומר כי אכף עליו פיהו הוי אומר לעמל פה נברא, ועדיין איני	41780
יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה, כשהוא אומר לא ימוש ספר התורה הזה מפ"ך הוי אומר לעמל תורה	41781
נברא, והיינו דאמר רבא כולי גופי דרופתיקי נינהו, טוביה לדזכי דהוי דרופתיקי דאורייתא.	41782
המתבונן בדבריהם יראה שהם תמוהים וחתומים, כאילו ר"א מסתפק אם תכליתו של האדם הוא עמל	41783
תורה או עמל מלאכה, ולולא הכתוב היה נכון לומר שהוא עמל מלאכה, וכן לשונו של רבא גם כן תמוה	41784
שאמר טוביה לדזכי, כאילו העסק והטיפול במלאכה גם זה ענין ותכלית בעד האדם, רק אשרי למי שזכה	41785
לעמל יותר טוב שהוא עמל תורה.	41786
ענין עמל הוא שיגיע האדם למדת עייפות היותר גדולה, עד כדי אי יכולת לעמוד על רגליו מתוך אפיסת	41787
כוחות, וכן אמרו חז"ל באבות (פ"ב מ"ב), יפה תלמוד תורה עם ד"א שיגיעת שניהם משכחת עון, למדונו	41788
חז"ל שענין משכחת עון משיגים רק ע"י יגיעה, והנה כשאנו לעצמנו לא נוכל להעריך כל כך ענין משכחת	41789
עון, כש"כ שלא היינו מודדים ערכה של תורה הק' ע"י מעלה זו, שלגבי שאר מעלות התורה היא לפי	41790
דעתנו מקלות הערך, וע"כ קשה לנו לקבל דברים אלו כהייתן.	41791
אבל אחרי ההתבוננות יראה האדם עד כמה גדולה דרגא זו של השכחת עון, וכמו כן עד כמה רחוק הוא	41792
ממנה, שהרי כל עיקר מכוון ותכלית התורה הוא משום ענין זה, ואצלנו אין אותו ענין של משכחת עון	41793
כלל, דאין אנו שוכחים את החטא אלא ממשמשים בו תמיד, ואין לנו בכל פעולותינו ומצבנו אף רגע אחד	41794
שנוכל לאמר שהסחנו דעתנו מהחטא, לשכוח עון באמת עד שיהיה מסיח דעתו ממנו מכל וכל, זה אינו כלל	41795
מהדברים הקלים!	41796
ולמדונו חז"ל שיפה תורה עם ד"א שיגיעת שניהם משכחת עון, היינו שביגיעת שניהן ישנה לאותה	41797
סגולה, שע"י האדם מסיח עצמו מהעון ושוכחו לגמרי, וזהו שאמר ר"א לא נברא אדם אלא לעמל, שעיקר	41798
כל הדברים הוא העמל, שבו ישנה הסגולה של משכחת עון, ואיני יודע אם לעמל מלאכה או לעמל פה,	41799
משום דבאמת גם בעמל מלאכה ישנה סגולה זו, ואת זה יוכל האדם לראות מחייו היום יומיים.	41800
כשאדם בא עיף ויגע ממלאכתו הקשה אין במחשבתו שום הרהורי חטא, ואין בצירורנו כמות הקדושה	41801
שמכיל בקרבו עמל מלאכה, שהרי האדם נעשה פרוש על ידו, וגם אחרי הגילוי שאדם נברא לעמל תורה,	41802
שאותו העמל שעל ידו יזכה האדם לשלמותו צריך להיות ע"י תורה, אין במשמע שעמל מלאכה אינו חשוב	41803
כלל, אלא שזהו בגדר מה שאמר רבא טוביה לדזכי דהוי דרופתיקי דאורייתא, מאושר הוא מי שעמלו הוא	41804
עמל תורה.	41805

ולפי הנ"ל נוכל להבין הא דאמרו בתו"כ אם בחקותי תלכו להיות עמלים בתורה, רגילים להבין שכוונת	41806
חז"ל הוא להלימוד בעיון, ובאמת הלא גם זה בכלל ואת מצותי תשמרו, ולפי מה שבארנו ענין עמלים	41807
בתורה הוא צווי חדש שלא נכלל במנין מצות התורה, דכוונת חז"ל הוא רק על עמל, וכמו בעמל מלאכה	41808
המכוון הוא העמל שבמלאכה, כמו כן נצטוינו שהאדם יהיה עייף ויגע עד שארית כוחותיו מלימוד התורה	41809
ובזה התורה היא תבלין.	41810
וזהו שאמרו (קידושין פ"ב:), מימי לא ראיתי ארי סבל ושועל חנוני, אלא שהרעותי את מעשי, לימדונו	41811
בזה שאילו לא הרעונו את מעשינו לא היו נותנים לנו עמל זה, וגרם לזה החטא, משום דבכדי למנוע מחטא	41812
הוצרכו להעמיס עמל על האדם, דחטאים מצויים רק כשאדם אינו במצב עמלות, וכשהוא עמל הוא שמור	41813
מהם כמ"ש (ברכות ל"ב), אין ארי נוהם מתוך קופה של תבן אלא מתוך קופה של בשר.	41814
ובזה פתח להבין הנהגתו של הגאון ר' ישראל מסלנט זצ"ל, מסופר ע"י תלמידיו שהוא לא היה נוהג	41815
כאחרים שהיו מסגפים עצמם במיעוט שנה, אלא הנהגתו היתה לומד משך מעת לעת ויותר עד שהיה	41816
נופל מתוך עייפות ויגיעה ונרדם, המקור להנהגה זו הוא מה שבארנו כאן, שזה פירושו של מה שנצטוינו	41817
להיות עמלים בתורה, סגולת התורה היא שאינה מניחה לחלות עון כלל, וכשאדם זוכה לתורה בהכרח	41818
שיהיה אצלו ביטול היצר, שמהותה וגדרה של תורה הוא, ביטול היצר לגמרי.	41819
וזהו דכתיב ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו, שמהותה של תורה הוא סם החודר בכל גידיו	41820
ואבריו של האדם, מרגיזו ומרעידו עד שאינו יכול לבוא אפי' לידי הרהור של חטא, כל תאותו לחטא	41821
מתבטלת ונשכחת לגמרי כאילו שנתבטל ונסתלק ממנו יצה"ר, ואין זה בא מצד האדם אלא מצד התורה	41822
שעל ידה מזדעזע כל גופו וחושיו עד שנתבטל יצרו לגמרי באותה שעה, וסגולה זו נמצאת אך ורק בעמלה	41823
של תורה, והא דהצריכו לתורה עם ד"א, משום שבהכרח הוא לאדם שיבטל איזו רגעים או יותר לעמל	41824
פרנסתו, ולכן צריך לעמל מלאכה שלא יהיה אף רגע אחד בלי עמל, וכל הזוהירות הוא משום דבביטול רגע	41825
אחד מעמל הרי כבר בסכנה כל ענין משכחת עון.	41826
לולי החטא לא היו צריכים לעמל מלאכה כלל, אבל כיון שחטא הוסיפו לו עמל מלאכה כדכתיב, בזעת	41827
אפיך תאכל לחם והוא הוספת עמל לאדם, וגרם לזה החטא דכיון שחטאו הוצרכו לעמל יותר גדול, וכמו	41828
בעמל מלאכה כך עמלה של תורה הוא גם כן מסיבה זו, כמו שמצינו בחז"ל (נדרים כ"ב), אלמלא לא	41829
חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד, מאי טעמא כי ברוב חכמה רוב	41830
כעס, וכתב רש"י ולפי שבעטו וחטאו נוסף להם רוב חכמה ושאר הספרים להטריחן יותר. (דעת חכמה	41831
ומוסר ח"א פרק ח' ט').	41832
	41833
מאמר תב	41834
אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם (ויקרא כ"ו ג').	41835
הגרש"ז זצ"ל ביאר על הכתוב שבטך ומשענתך המה ינחמוני, יש הפרש גדול בין הנאות העוה"ז והנאות	41836
העוה"ב, בעוה"ז עומק טעם העונג בא רק אחרי הצער, מה שאין כן בעוה"ב עצם הצער יהפך לשמחה	41837
רבה, וכה פירשו רבותינו ז"ל (ילקוט תרצ"ב), שבטך אלו היסורים ומשענתך זו תורה, ועל שניהם נאמר	41838
המה ינחמוני, כי אדם לעמל יולד ונפש עמל עמלה לו, עמלו של אדם בתורה ובעבודת ה', הוא לבדו נשאר	41839
שלו בכל העולמות, ההסבר הוא שלפי הבחנת התוכן היסורים הם הגילוי עצמו, וצער העמל הוא העונג	41840
הנפלא והנצחי הקנוי לאדם לעולמי עולמים, ועל כזה נאמר בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים, שאז	41841
נכיר שהגלות והצער לא היו אלא חלום, כי באמת הם הם עצם הגילוי והעונג.	41842
וכתב הגרש"ז זצ"ל, כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן,	41843
וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל אשריך בעוה"ז, דרכה של תורה היא שיעשה האדם את עצמו בן חורין	41844
מטרדות העולם, ע"י שמעמיק בחכמה במנוחת הנפש ובשכל זך, וכה חזקה תהיה העמקתו בתורה, עד שגם	41845
סבל רב וצער ויסורין לא יפריעוהו ולא יבלבלוהו מעמל תמידי בתורה.	41846
כמו שמסיים וחיי צער תחיה ובכל זאת ובתורה אתה עמל דוקא, ואז נאמר עליו אשריך בעוה"ז, כי אין	41847
חיים טובים מדבקות עזה כזו ברוחניות גם בעוה"ז, ויש להוסיף שביאור דברי רז"ל הוא שהעמל בתורה	41848
הוא השכר עצמו, והצער והיסורין הגורמים להגברת העמל, גם הם מעצם השכר הם, ועל כל זה כתוב	41849
אשריך בעוה"ז, כי שכר התורה מתגלה אפילו בעוה"ז עבור העמל בה.	41850
לאור זה נבין דברי רש"י, אם בחקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה, ואת מצותי תשמרו הוו עמלים	41851
בתורה על מנת לשמור ולקיים, ואם לא תשמעו לי להיות עמלים בתורה, כי בזה תלויות כל הברכות	41852
והקללות, והנה אין התורה נקנית אלא ביגיעה ובידיעה, וכן קנין יראת שמים, כי גם היראה צריכה לימוד	41853
כמ"ש, למען ילמדון ליראה כך דייק הגרש"ז זצ"ל, וכן אמרו ז"ל לא יגעת ומצאת אל תאמין, כי בהבחנת	41854
התוכן היגיעה והמציאה היינו הך כמו המצוה והשכר.	41855

לעומת זאת ההנאות הגשמיות שמקבלים בדרך טומאה, הן הן הצער והיסורים עצמם בהבחנת התוכן כנ"ל,	41856
מי שרואה את עולמו במבט המגושם, ומתעדן בהנאות הגשמיות לשם הנאה גרידא, דומה לאדם הטובע	41857
בביצה חמה וסרוחה, ונהנה מהליחות החמה שהוא שרוי בה, ואיננו מרגיש כי טובע הוא, מי שזוכה	41858
ומתעלה למבט הרוחני, רואה בעצם עמלו בתורה ומצוות, ובמאמציו להתגבר על הקשיים והנסיונות	41859
בעבודת ה', את אושרו ועושרו הגדולים הן בעוה"ז והן בעוה"ב. (מכתב מאליהו ח"ג	41860
עמ' 285).	41861
	41862
מאמר תג	41863
אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם (ויקרא כ"ו ג').	41864
האדם העמל בדבר מסויים כמדת עמלו מתקשר הוא אליו, ואהבתו לדבר זה מתגברת והולכת עם הגברת	41865
היגיעה, אדם שעמל לנטוע עץ וטורח בגידולו נקשר אליו עד שמתחיל לאהוב אותו, כי ע"י שהשקיע בו	41866
את כוחותיו ועמל בו, רואה הוא בעץ חלק מעצמו ולכן מקושר אליו, ומשום כך מרבה הוא לטפחו וליפותו	41867
כדי שהעץ שלו יראה נאה.	41868
יסוד זה הורונו חז"ל (בבא מציעא ל"ח.). אדם רוצה בקב שלו מתשעה קבים של חברו וביאר שם רש"י	41869
חביבה עליו ע"י שעמל בהן, הרי מפורש כדברינו שע"י העמל הדבר מתחבב על האדם, אם בדבר גשמי	41870
כך בדבר רוחני עאכ"ו, ככל שעמל אדם יותר לזכות במעלה רוחנית, דבק הוא יותר במעלה זאת עד	41871
שהופכת להיות קנין בנפשו.	41872
שנינו בגמרא, אמר רבא בתחילה נקראת על שמו של הקב"ה ולבסוף נקראת על שמו, שנאמר בתורת ה'	41873
חפצו, ובתורתו יהגה יומם ולילה (ע"ז י"ט), וביאר שם רש"י, נקראת על שמו של אותו תלמיד שטרח	41874
בה, חז"ל מגלים לנו שאם אדם טורח בלימודו והוגה בתורה יומם ולילה, נעשית התורה קנין בנפשו עד	41875
שממלאת את כל תוכן חייו, ולכן נקראת על שמו כי שם מציין את התוכן הרוחני.	41876
אם בחוקותי תלכו, פירש רש"י יכול זה קיום המצוות, כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום	41877
המצוות אמור, הא מה אני מקיים אם בחוקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה ע"ש, בכך פותחת התורה את	41878
פרשת הברכות, כיון שכל הברכות מותנות בקנין התורה, והרי התורה נעשית קנין בנפש האדם רק ע"י	41879
עמלה של תורה, וכן על פתיחת התוכחה פירש רש"י, ואם לא תשמעו לי להיות עמלים בתורה, חסרון	41880
העמל גורר אחריו את נפילת שבעת המדרגות עד לדיוטה התחתונה כמפורש שם ברש"י, כי ע"י חסרון	41881
העמל מתרופף אצל האדם קנין התורה, והתורה יוצאת מלבו ח"ו, וזה שורש לכל התוצאות החמורות	41882
המוזכרות בתוכחה.	41883
ועיין בט"ז (או"ח מ"א א'), שמבאר אמרם רז"ל שבית המקדש השני נחרב על שלא ברכו בתורה תחילה,	41884
ודרשו זאת מהפסוק על מה אבדה הארץ על עוזבם את תורתו ולא הלכו בה, שלא ברכו בתורה תחילה, וזה	41885
לשון הט"ז, סילוק התורה לפי שלא הלכו בה, שהתורה אינה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה	41886
(ברכות ס"ג:), היינו שעוסקים בפלפול ומשא ומתן של תורה, כמ"ש אם בחוקותי תלכו שתהיו עמלים	41887
בתורה, מה שאין כן באותם שלומדים דברי תורה מתוך עונג ואינם יגיעים בה, אין התורה מתקיימת אצלם,	41888
וזה שלא ברכו בתורה תחילה, כי הברכה היא לעסוק בדברי תורה דרך טורח דוקא עכ"ל, עבודתנו היא	41889
לעמול בתורה בדרך עסק וטורח, וע"י זה נהיה דבקים בתורה, והיא תתקיים בנו ותהפך קנין בנפשנו.	41890
כמו כן בקנין מעלת המצוות שהעושה את המצוה בצער ובעמל, ע"י זה נעשית יקרה לו מאד, ודבק	41891
ומתקשר יותר אל המצוה ומתרבה קנינו במעלתה, כי כל עמל מרבה את הזיקה של האדם לדבר שעמל בו,	41892
זהו ביאור אמרם רז"ל לפום צערא אגרא (אבות פ"ה), השכר גדל לפי מה שגדל צער עמל המצוה, כי	41893
הרי שכר מצוה הוא השפע הרוחני המיוחד של כל מצוה ומצוה שזוכה בו האדם ע"י עשייתה, כך ביאר	41894
הגר"ח מוולוז'ין זצ"ל את מאמר רז"ל שכר מצוה מצוה, שהמצוה עצמה היא השכר, אם כן הגדלת	41895
הדבקות במצוה וריבוי הקנין בה ע"י הצער והעמל הוא ריבוי השכר!	41896
יסוד זה נאמר גם לגבי עבירות, כשהאדם משתדל ועמל לעבור עבירה, ע"י זה מתקשר הוא יותר אל	41897
הטומאה ר"ל, ומאחר ששכר עבירה עבירה, כלומר טומאת העבירה שנדבקה בו היא העונש, לכן כל	41898
הוספה של עמל מכפילה את העונש, כי הרי העמל למען העבירה מגביר את הקשר עם טומאת העבירה	41899
שמלפפת אותו ומתדבקת אליו.	41900
ככל שאדם עמל יותר לבצע כסף ולמילוי תאוותיו נעשה הוא גשמי וארצי יותר, כי האדם מציאותו דבקה	41901
בדבר ששואף אליו, ולעומת זה ככל שאדם עמל יותר לרוחניות הופך הוא לרוחני ומקודש יותר, ואיתא	41902
בספרים הקדושים שבלעם ועמלק היו שקועים בעמל דטומאה, אולם על ישראל אמר בלעם לא הביט און	41903
ביעקב ולא ראה עמל בישראל (במדבר כ"ג), שלא ראה עמל דטומאה בישראל.	41904

התורה גילתה לנו שעלייה אפשרית רק ע"י עמל, הקב"ה הראה ליעקב אבינו בחלומו את מראה הסולם	41905
המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, כדי ללמד שאי אפשר לעלות לרום המעלה בבת אחת, כיון שלא יהיה	41906
קיום לעלייה כזו, אלא צריך לעלות דרגה אחר דרגה ע"י שמתגברים על כל שלב ושלב של הסולם,	41907
השליבים הם העיכובים והקשיים שבכל דרגה, ורק ע"י שעמלים להתגבר על הקשיים והעיכובים נעשית	41908
המדרגה קנין בנפש, ואפשר לעלות למדרגה הבאה, נפש עמל עמלה לו דרך העמל היא דרך קנין	41909
המדרגות.	41910
אדם טועה וחושב, שעל ידי ריבוי עמלו בתורה ועבודת ה' יחלש הן גופו והן שכלו, אולם נהפוך הוא שכן	41911
באמת מוצאים אנו שדוקא קבלת עול נוסף מוסיפה לאדם כוחות חדשים, וכן העייף כשיעמול במוחו	41912
בעינו, ירגיש שנפתחים לו שערים חדשים של סייעתא דשמיא, ומקבל אוצרות כוח חדשים ורעננים.	41913
וכן מצינו ביעקב אבינו, שאחרי עמל של י"ד שנה בבית מדרשם של שם ועבר, אחרי שבכל הזמן ההוא לא	41914
שכב לישון, בכל זאת בבואו לחרן והגיע למחוז חפצו בערוב היום, ונזכר שעבר על המקום שהתפללו בו	41915
אבותיו, ירב דעתיה למיהדר רצה לחזור את כל הדרך, לכן עזר לו הקב"ה להתגבר על ההגבלות הטבעיות,	41916
קפצה ליה ארעא (חולין צ"א:), דוקא ההתחזקות הגדולה ביגיעה מקטינה את ההגבלות הטבעיות, כי	41917
האדם הבוחר בדרך העמל והגיעה זוכה לאוצרות חדשים בלתי מוגבלים של סייעתא דשמיא.	41918
אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו (פסחים נ'), לא בשכלו אלא בידו מה שקנה בהשתדלותו בעמל, מכאן	41919
שלעוה"ב אין תורתו של אדם נדונה לפי כשרון שכלו אלא לפי עמלו בתורה, וכן מפורש (משלי ט"ז) נפש	41920
עמל עמלה לו, רק מה שעמל בו שלו הוא כי נעשה קנין בנפשו, שהשכל הוא כלי שניתן לאדם להשתמש	41921
בו בעוה"ז, אולם בעוה"ב אין לו כלי זה ויש לו רק מה שהפך לקנין רוחני בנפשו.	41922
נמצא שחכם מהיר השכל חזק הזכרון ובעל הרבה ידיעות, אבל יגיעתו בתורה היתה מעטה יהיה עם הארץ	41923
לעוה"ב! ואילו אחר ששכלו גם זכרונו חלש וידיעותיו מעטות, אבל עמל ויגע הרבה בתורה ישיג הרבה	41924
בעוה"ב, מפני שמה שרכש ע"י עמלו הוא כולו שלו, והיינו בחינת עולם הפוך ראיתי עליונים למטה	41925
ותחתונים למעלה (פסחים שם), וזה ביאור מה שכתוב במסילת ישרים פ"ז, הזריזות היא מדת שלמות	41926
גדולה, ומי שמתגבר ותופש בה כל מה שיוכל לעתיד לבוא יזכה לה באמת, כאשר הבורא ית' יתנה לו	41927
בשכרו חלף מה שהשתדל אחריה בזמן עבודתו. (מכתב מאליהו ג' 13).	41928
	41929
מאמר תד	41930
אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם (ויקרא כ"ו ג').	41931
וברש"י שתהיו עמלים בתורה, מורגלים לחשוב כי לקנין תורה מגיעים ע"י לימוד, איננו יודעים מדבר	41932
נוסף חוץ מהלימוד, לכן בהגיענו למאמר חז"ל, אם בחקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה, איננו מבינים	41933
איזה קשר יש בין עמלים בתורה ובין קנין תורה, לכן אנו מפרשים כי המכוון בעמלים בתורה הוא גם כן	41934
להתמיד בלימוד, אבל עמל כשהוא לעצמו כפשוטו של לשון, שיש לו שייכות גדולה לתורה מזה איננו	41935
יודעים כלל.	41936
רואים בספר משלי כמה פרקים שלמים המתארים את המשא ומתן בין חכמה ובין האדם, חכמות בחוץ	41937
תרונה ברחובות תתן קולה (משלי א' כ'), יען קראתי ותמאנו נטיתי ידי ואין מקשיב, מבארים אנו הכל	41938
שהכוונה ללימוד, אמנם זהו מהשיבושים הגדולים, מדמים אנו שע"י הלימוד אנחנו היוצרים את החכמה,	41939
איננו יודעים כלל כי לתוה"ק יש מציאות לעצמה, והיא היא המציאות האמיתית!	41940
ה' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז (ח' כ"ב), זוהי מציאות ודאי! ויש לנהל איתה משא ומתן שלם	41941
כמשא ומתן של אדם לאדם, באיזה אופנים ותנאים היא תואיל להתחבר עם האדם! אילו היינו מבינים ככה	41942
היו מתבארים לנו הרבה דברים ביאור חדש לגמרי, וכבר היינו מתנהגים אחרת עם התורה, היינו מבינים	41943
כי העמל הפשוט להתיגע בתורה, הוא מהדרכים הגדולים ביותר לקניית התורה, דוקא ע"י עמל מתרצה	41944
התורה הקדושה להתגלות אל האדם ולהיות נקנית אליו.	41945
בן תורה יכול להרגיש זאת, כי עמלו בהמקום אשר בו הוא חושב ויגע, יתכן ואין לו קשר כלל עם הדבר	41946
שהוא משיג על ידו, הסוד הוא רק כשהוא עמל התורה מתגלה אליו כי כך היא רוצה ולא אחרת, ישנם	41947
מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם, ונקנית היינו מדעתה ובעל כרחא לא! הסוד הוא שכשיש לו מ"ח דברים	41948
אלה אז מתרצה תוה"ק להתחבר עם האדם, ועמל הוא אחד מדרכי הקנינים של התורה, יגעתו ומצאתי	41949
תאמין (מגילה ו'), יגעתו הוא לעיכובא בדווקא וכל המרבה הרי זה משובה, וכשישנה היגיעה מצד האדם	41950
אז התורה ממצאיה עצמה אליו.	41951
הוא אשר אמרו (סנהדרין צט:), נפש עמל עמלה לו, הוא עמל במקום זה ותורתו עומלת לו במקום אחר,	41952
רש"י עומלת לו שמחזרת עליו ומבקשת מאת קונה למסור לו טעמי תורה וסדריה, וכל כך למה מפני	41953
שכפף פיהו על דברי תורה, ככה הוא סוד הדברים כי נפש עמל הוא מסודם של דרכי הקנינים, התורה	41954

- 41955 עומלת לו אצל קונה למסור לו טעמי תורה, הרי רואים אנחנו כבר איזה סוד טמון בעמל הפשוט, ויתכן כי
41956 בשום אופן לא נזכה לקניית התורה אם לא ע"י עמלים בתורה!
- 41957 חז"ל אומרים במדרש (פנחס כ"א י"ד), כי מרע"ה רצה למסור גדולתו לבניו, וכשהוא רצה זאת בהכרח כי
41958 בגדלות ובלמדנות לא חסר להם מאומה, ואמר לו הקב"ה כי זה מגיע ליהושע, למה שמסר נפשו עליה
41959 שהיה משכים ומעריב להעמיד הספסלים, בבחינת הגדלות היו בישראל הרבה גדולים יותר מיהושע,
41960 כביאור הרמב"ן בפ' שלח, שנמנו שם הנשיאים לא לפי שבטיהם אלא לפי גדלותם, והנה שם נמנה יהושע
41961 במקום החמישי, ולמה איפוא זכה הוא ומסרה ליהושע? לא בגלל שלמד אלא בגלל שהעמיד הספסלים.
41962 זהו הסוד הגדול של עמל התורה, הלא התורה צריכה להתרועע עם האדם, והיא אינה מסכימה לזה אלא
41963 אם כן היא רואה בו מסירות בגדר התדבקות להיות דבוק תמיד בתורה, עוד אמרו שם בסנהדרין, נואף
41964 אשה חסר לב זה הלומד תורה לפרקים, כי למה באמת לומד רק לפרקים? רק כשמתחשק לו? רק כאשר
41965 נוח לו? ולמה לא תמיד? זהו הגדר של זונה ולא אשה, להיות אתה תמיד בכל המצבים הקשים זהו בגדר
41966 אשה, ונואף אשה חסר לב זהו הלומד תורה לפרקים.
- 41967 אם בחקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה, כלומר לא ללמוד, לא להבין, כי אם דוקא עמל, עד שאמרו
41968 בירושלמי (קה"ר א' י"ג), שנגזר עלינו לשכוח כי אם לא היינו שוכחים לא היינו עמלים בתורה, הרי
41969 מוכרח כי כל התכלית היא רק העמל, וכל מה שהעמל יותר יבש טפי מעלי, מהו ענין העמל הזה? אם כל
41970 התכלית היתה הידיעה וההבנה ניחא, אבל לא לדעת ולא להבין רק לעמול לשם מה?
41971 הוא אשר אנו רגילים לומר שאצלנו התהפכה העגלה עם הגלגלים למעלה, ממילא יש שאלות ואינם
41972 יודעים שהן מתעוררות בגלל התהפכות העגלה, הפוך את העגלה בחזרה ותעמידה על גלגליה אז תראה
41973 הכל נכונה! אילו היינו מתבוננים בחיבור הגוף עם הנפש, והיינו מכירים ביטול המציאות של הגוף, איך
41974 שלגוף מצד עצמו אין לו מאומה שהוא מבוטל המציאות ממש, שאין לו כלום ללא הנפש אפילו כחוט
41975 השערה, ומאידיך היינו רואים איך שהנפש מוצאת מקום מנוחה דוקא בתוך הגוף, ואיך שהיא מתפשטת
41976 בתוך הגוף.
- 41977 חז"ל אומרים כי מרע"ה לא רצה למות, כי נפשו לא רצתה להפרד מגופו הקדוש, כי לא תמצא לעצמה
41978 מקום יותר הגון מאשר בגופו של מרע"ה, אז היה מתברר לנו תיכף תפקידו של הגוף לשאת את הנפש!
41979 כשרואים כסא עם קביעותו רפידתו וכל צורתו מבינים תיכף תכלית הכסא, כי עשוי הוא לשיבה לשאת
41980 את האדם, ולא היו שואלים כלל למה צריך הכסא לשאת את האדם? צריך הוא לשאת את האדם כי עשוי
41981 הוא לשם כך, לכך הוא נמצא וזולת זה אין בו שום צורך, גם הרגלים שלו גם משענותיו וכל חלקיו, הכל
41982 לתכלית יחידה הם לשאת את האדם.
- 41983 כן הוא בענין הגוף, מחיבור גוף ונפש לבד יש לאדם לראות מהו הגוף ומה תפקידו? כי אחרי שערך עצמי
41984 אין לו, הרי כי איננו אלא כתף לשאת את הנפש וזאת היא תכליתו, מקור שלמותו הוא להיות כתף בריא!
41985 כל הבריאה כולה גם כן אינה אלא כתף לשאת את הבורא כביכול, כי כך הוא ית' רצה שהבריאה תשא
41986 אותו כנאמר (דברים ל"ג), ומתחת זרועות עולם, הבריאה היא זרוע לשאת אותו כביכול זהו סוד המרכבה!
41987 אילו ידענו כל זאת שוב אין שאלה למה דורשים מאתנו דוקא עמל, הלא כל המציאות אינה אלא עמל
41988 להיות כתף בריא לשאת, וחוז' מלשאת אין כלום! אמנם קשה לשאת את הנפש לשאת את הבורא עולם
41989 כביכול, אבל זאת היא המציאות ומטרת כל המטרות, לשאת! חכמה בינה דעת אין אלו אלא רגלים בכסא,
41990 אבל כל המכוון הוא לשאת וזה הכל! כל אשר יגדל האדם, הוא נושא משא יותר כבד ואומרים לו שא
41991 יותר! ועל מרע"ה הוטל כל הכלל ישראל משא שבמשאות! ובאמת הוא צעק כי המשא כבד, האנוכי הריתי
41992 את כל העם הזה כי תאמר אלי שאהו בחיקך כאשר ישא האומן את היונק, איכה אשא לבדי טרחכם
41993 ומשאכם וריבכם (דברים א'), כי חוץ מכתף בריא אין עוד!
41994 בקש יעקב לישב בשלוה אמר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעוה"ב אלא שמבקשים לישב
41995 בשלוה בעוה"ז (בראשית ל"ז), ולמה באמת לא? אלא מפני שאין זה במציאות הבריאה, שלוה אינה
41996 מעוה"ז, כאן המציאות היא עמל לשאת! וכל שהוא יותר יבש בלי טעם הוא התכלית, מצוות לאו ליהנות
41997 ניתנו (ר"ה כ"ח), ופירש"י לא נתנו המצוות לישראל להיות קיומם להם הנאה אלא לעול על צואריהם
41998 ניתנו ושא אותו! כי כל העבודה אינה אלא להיות סבל!
41999 מעתה נבין את הסוד של כי אדם לעמל יולד (איוב ה'), לעמל ממש! ובגמ' (סנהדרין צ"ט:) מביא והיינו
42000 דאמר רבא כולוה גופא דרופתקי נינהו, ופירש"י ז"ל דרופתקי טרחנים כלומר כל הגופים לעמל נבראו,
42001 טוביה לדוכי דהוי דרופתקי דאורייתא, אשרי למי שזכה והיה עמלו וטרחו בתורה, יש לאדם רק להטות
42002 שכמו ולשאת ותו לא, זוהי כל המציאות והתכלית הגדולה שהגוף ישא את הנפש, אלא דכאן מוסיף עוד
42003 יסוד, שאם כל מתכונתו של הגוף הוא להיות סבל, ממילא בין כך ובין כך ישא ויסבול, רק אשרי למי

שזכה והיה עמלו וטרחו בתורה, ואם לא יזכה לתורה ידע כי בלי עול לא ישאר, תיכף מעמיסים עליו משאות אחרות.	42004 42005
ראב"ע ז"ל כתב (במדבר ו'), כי מילת נזיר מגזרת נזר, כי כל בני אדם עבדי תאוות העולם הם, ועבדי התאוות הוא כפשוטו עבדים ממש! והראיה ינסה נא אדם לסרב ולא לשאת כל עול, זה לא יתכן! הכלל הוא לשאת מוכרחים, כן המציאות שהאדם סבל ותו לא, ההבדל הוא רק מה נושאים, הפורק מעל עצמו צרור קטן ממשאו, תיכף מעמיסים עליו מהצד שכנגד, כל הפורק ממנו עול תורה נותנים עליו עול מלכות ועול דרך ארץ, הא לך חבילה ושא אותה, הרי סבל אתה! וכל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ (אבות ג').	42006 42007 42008 42009 42010 42011
בדבר זה נפלינו מכל עם, תורתנו שונה מכל החכמות שבעולם, כי יסוד תורתנו הקדושה הוא שהתורה אינה חכמה, כי אם תורת חיים תורה בתוך החיים, אין פינה בחיים שלא תחדור התורה לתוכה, התורה מקיפה ממש כל החיים מכל צד, בכל החיצוניות ומכש"כ בפנימיות, המחשבה הדקה ביותר יש לה כבר תורה, בכל התורה עוסקת, כאשר לובשים בגד כבר יש שם תורה, ימין קודם שמאל, איזה רגל להקדים, וכששוכבים לישון האם אז חפשים מן המצוות? הרי אינם יכולים לשכב כמו שרוצים, יש תורה שלימה של אפרקדן, ובבית כסא האדם חפשי? הרי יש דינים רבים של צניעות! גדולי עולם זכו לדברים גדולים מאד ודוקא מבית הכסא!	42012 42013 42014 42015 42016 42017 42018
תורה היא המפקחת על החיים באמת, ומה שאין אנחנו מכירים את החיים הוא מפני שאנו חיים בבתי סוהר, נולדנו בבית הסוהר לכן איננו יודעים מחיים אחרים, חיי בתי סוהר זהו אצלנו חיים, נצייר נא לעצמנו כיצד היו נראים החיים, אם כל בני אדם היו כהחפץ חיים, הלא כבר לא היו זקוקים למנעולים ובריחים! כשאדם לוקח מנעול ביד הלא היה צריך להזדעזע! המנעול הלא מזכיר תיכף אשר אנחנו מוקפים מגנבים מוקפים מרע! ומה שאין אנחנו מזדעזעים כלל הוא רק מפני שאנו חיים בבתי סוהר, וחיי הבתי סוהר יחד עם נחשים ועקרבים הם הם החיים שלנו!	42019 42020 42021 42022 42023 42024
פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל אם אתה עושה כן אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב (אבות ו'), אשריך בעוה"ז מחפשים אנו פשטים על זה, כי אנחנו לא מבינים אופן כזה של חיים, וזה מפני שאצלנו חיי בתי סוהר הוא המושג של חיים, אילו ידענו את החיים של תורה, היה פשוט כי פת במלח תאכל זהו באמת אשריך וטוב לך. (דעת תורה).	42025 42026 42027 42028 42029
מאמר תה	42030
אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם (ויקרא כ"ו ג').	42031
איתא במדרש הה"ד חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, חשבתי מתן שכרן של מצוות והפסידן של עבירות ואשיבה רגלי אל עדותיך (ויק"ר ל"ה א'), כאן העירו לנו חז"ל שלא מספיק מה שאדם רוצה ללמוד, אלא שצריך חשבונות רבים ועצות שונות לזכות לתורה, מי לנו גדול מהחסיד שבמלכות דוד המלך, ובכל זאת מעיד על עצמו שהיו נחוצים לו חשבונות תדירים שכר מצוות וכנגדם הפסד עבירות, עד שהיה מתעורר לגדול חשיבות לימוד התורה, כל פעם היה עורך מחשבות מחדש לחזק את עצמו בלימוד התורה, וכבר אמרו חז"ל ארבעה צריכים חיזוק (ברכות ל"ב:), ואחד מהם תלמוד תורה.	42032 42033 42034 42035 42036 42037
ואמרו חז"ל תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב (ברכות ס"ד), היינו שתמיד מתעלים ומגיעים להשגות יותר גדולות, ומכיון שכן מוכרחים תמיד להכנה מחדש לכלכל המדרגה החדשה שאליה רוצים להגיע, ואם זה נאמר בגדולי עולם שכבר הגיעו למדרגות רמות מאד, עאכ"כ לאנשים כמונו אשר עתה מתחילים לגשת אל מלאכת התורה בהשגות קטנות וכוחות מעטים, שצריכים להכין את עצמם הכנה גדולה כדי לזכות להצלחה וסייעתא דשמיא.	42038 42039 42040 42041 42042
איתא בגמרא מה יעשה אדם ויחכם ירבה בישיבה ויתפלל למי שהחכמה שלו, שנאמר כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה (נדה ע:), למדנו מזה שענין התפלה אשר בפני עצמו נחשב מהדברים העומדים ברומו של עולם (ברכות ו'), הוא גם כן נחוץ לרכישת התורה, אולם כבר אמרו חז"ל על התפלה שלמרות חשיבותה בכל בני אדם מזולזלים בה, והחוש יעיד אע"פ שכולנו מתפללים בכל זאת מעטים מאד שמתעלים ע"י התפלה, ועל כרחך שתפלה צריכה לימוד והדרכה איך לגשת אליה וגם לזכות על ידה לתורה.	42043 42044 42045 42046 42047 42048
תפלה נקראת עבודה שבלב (תענית ב'), כי לא די הבנה שכלית אלא צריך דוקא רגשי הנפש בשעה שהוא מתפלל, וכדי להגיע לרגש אמיתי מוכרחים להכנה לפני התפלה, כמ"ש ר' אליעזר כשאתם מתפללים דעו לפני מי אתם עומדים (ברכות כ"ח:), היינו שיתבונן לפני תפלתו שעומד לשפוך שיחו לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, ובודאי שלימוד המוסר לפני התפלה היא תחבולה גדולה ליישב את דעתו ולהכין את לבו לפני המקום.	42049 42050 42051 42052 42053

מצאנו בגמרא אין תפלתו של אדם נשמעת אלא אם כן משים נפשו בכפו שנאמר נשא לבבנו אל כפיים (תענית ח')	42054
ויש לפרש שהרגש של השתוקקות לסדר שבחיו של מקום, וכן השתפכות הנפש בבקשת צרכיו צריך להיות כל כך מוחשי, כאילו יכול להרגישו במשמוש היד, והקשה שם הגמרא שהרי הקב"ה מקבל אפילו תפלה כזאת שנאמר עליה, ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו, ומתריך הגמרא שזה רק בציבור שתפלה כזאת מתקבלת, אבל יחיד מוכרח לכוון את לבו כראוי.	42055
והדבר יפלא איך יתכן כלל שתפלה גרועה כזו שהוא כמכזב תתקבל אפילו בציבור? ונראה לבאר את זה ע"פ הגמרא ביומא, שירמיה לא הזכיר בתפלתו נורא ודניאל לא הזכיר גבור מפני שאמרו איה נוראותיו ואיה גבורותיו, עד שבאו אנשי כנסת הגדולה והחזירו עטרה ליושנה, וביארה הגמרא שהסיבה שהסכימו ירמיה ודניאל לשנות, משום שהיו יודעים שהקב"ה הוא אמיתי ולכן לא רצו לשקר (יומא ס"ט:), ונראה שהכונה היא שבודאי מבחינה שכלית היו יכולים לומר הגבור והנורא משום שהיו מאמינים גדולים, אבל היות והתפלה דורשת הרגשת הלב, ובשעה שהיו רואים גוים מקרקרים בהיכל, לא היו יכולים לשבח את הקב"ה בתוארים של גבור ונורא בלב שלם.	42056
הוא הדבר בנוגע לתפילת הציבור שבודאי מוכרחים לכוון, אחרת איך תתקבל התפילה? אבל איפה שמתפללים רק בהבנת השכל בלי רגשת הלב, על זה נאמר ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו משום שלבו לא נכון עמו, היינו שחסר הרגשת הלב, בזה מקבל הקב"ה התפילה אם היא של ציבור דוקא, אולם במי שאינו מכוון כל עיקר בתפלתו כבר העירו על זה כוון רגלך בשעת התפילה כמ"ש אצל המלאכים ורגליהם רגל ישרה, ובזה תעיר למוסר אזניך, אם ברגלך הנך חפץ להיות כמלאך כל שכן במוחך, ואם לא לשחוק תחשב, רגלך כמלאך וראשך כחמור עמוס במשא הסכלות!	42057
כדאי להעיר עוד ענין הצריך חיזוק, הוא מה שנזכר בפרק קנין תורה נושא בעול עם חברו, מי שרוצה להצליח ברכישת התורה צריך להיות גם בעל עין טובה הרוצה בתועלת חברו, ואין עינו צרה בהצלחת זולתו, ולא עוד אלא שצריך לדאוג לחברו לעזור לו ולקדמו בלימודים, כל שכן כשנוגע לרבים שצריך ליהזר מאד להיות מאלה שמחזקים את הרבים בלימודם, ולהמנע מכל דבר שיכול לגרום להם רפיון.	42058
ובקשר לענין נושא בעול עם חברו, יש להזכיר מה שהיה רגיל הסבא ז"ל לספר בכל פסח, פעם אחת בהיות הסבא עוסק בתורה בפרישות היה דחוק לו השעה, והנה מנהגו היה להדר לאפות מצות מצוה ערב פסח אחר חצות, אבל בשנה ההיא לא הספיק בידו מחמת הוצאות, כמה צער היה לו שלא עלתה בידו לקיים מנהגו, וגם היה בוש מבני העיר שפרוש כמוהו לא היה מהדר בזה בשעה שבעלי בתים פשוטים עשו כן, והיה הסבא אומר שאילו היה אחד מאנשי העיר נותן דעתו על מצבו והיה בא לעזרתו, כמה צער ובושה היה יכול למנוע ממנו.	42059
אכן הרבה צריך האדם לעמול כדי לזכות לתורה, והעיקר שלא לחסוך עמל וטורח ולא לחפש מציאות, ועל כגון זה אמר הסבא ז"ל שיש הבדל בין רוחניות לגשמיות, בגשמיות אם משלם הקונה יותר מדי הרי נתאנה, מה שאין כן ברוחניות כל מה שמשלם יותר עבור השגת המעלות יותר מתעלה. (המוסר והדעת ח"ג).	42060
מאמר תו	42061
אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם (ויקרא כ"ו ג').	42062
אם בחוקותי תלכו, יכול זה קיום המצות כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום המצות אמור, הא מה אני מקיים אם בחוקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה (רש"י ז"ל שם), אחת ההבחנות הפנימיות שבנו היא הבחנת מציאות האנכי שלנו שהיא הרגשת הווייתנו העצמית, האנכי מרגיש את מציאותו כיחידה בפני עצמה נפרדת מכל הויה אחרת, זו הרגשה פנימית עמוקה אצל כל אדם, ומחמתה דבר טבעי הוא לו להרגיש על כל פנים בתת הכרה שהוא קודם לכל אדם.	42063
האנכי שואף תמיד לסיפוק רצונותיו, וכשהוא משיגם אנוכיותו מתחזקת עוד יותר, כשמגיע אדם למידה זו הריהו עלול לרדוף כבוד ולהתכבד בקלון חברו, ולבוא לידי כל המדות הגרועות הכלולות בכוח הנטילה, הרגשה זו מכסה ומאפילה גם על הכרת בוראו, כי אינו רוצה להתבטל אליו, ומרגיש את עצמו ואת שאיפותיו כרשות אחרת נפרדת ממנו ית', והרי זו כע"ז ממש בלבבו של אדם.	42064
הדחפים הבאים מן האנוכי הם מהחזקים ביותר בכוחות הכהים הפועלים באדם מתחת לסף ההכרה, ויש בידם לדחות גם את אהבתו לידידיו וקרוביו החביבים עליו ביותר, אין זאת אומרת שאין אהבתו אליהם שלמה, יכול להיות שלבו מלא אהבה אבל זה בחיצוניות הלב, בתת הכרה עדיין אהבת עצמו קודמת, פוק חזי מה שאמרו חז"ל על חוה יצירת כפיו של הקב"ה ושותפתו של אדה"ר, שאף לאחר חטאה נשארה נביאה, שנתנה מעץ הדעת גם לאישה עמה, כדי שלא תמות היא ויחיה הוא וישא אחרת (מ"ר מובא ברש"י בראשית ג' ו').	42065
	42066
	42067
	42068
	42069
	42070
	42071
	42072
	42073
	42074
	42075
	42076
	42077
	42078
	42079
	42080
	42081
	42082
	42083
	42084
	42085
	42086
	42087
	42088
	42089
	42090
	42091
	42092
	42093
	42094
	42095
	42096
	42097
	42098
	42099
	42100
	42101
	42102
	42103

לשם מה ניתנה לאדם הרגשת אנוכיות חזקה כל כך? ברור ששאפה אדירה זו נצרכת לנו, כי רק על ידה	42104
יהיה לנו כוח הדחף להגיע אל דרגות גבוהות בעבודת ה', כמ"ש אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה	42105
אז תבין יראת ה' (משלי ב'), אבל כלי מסוכן הוא זה ואם לא משתמשים בו כהוגן, יש בכוחו לדחות	42106
האדם לגמרי מעל בוראו ח"ו, כדי להרגיל את האדם להשתמש באנוכיותו אך ורק לעבודת ה' ולטובת	42107
זולתו, נתנה לנו התורה את המצוה ואהבת לרעך כמוך.	42108
היינו שיתרגל ללמוד מאנוכיותו את צרכי זולתו, ומרגשי עצמו ילמד להימנע מלפגוע ברגשי חברו, מאי	42109
דסני לך לחברך לא תעביד (שבת ל"א), וכמ"ש וגר לא תלחץ ואתם ידעתם את נפש הגר כי גרים הייתם,	42110
גם ישתדל להשיג מדרגה עוד נעלה מזו, לרצות בעד חברו כל מה שרוצה בעד עצמו, ובזה יבוא	42111
להתכללות במקום פירוד, ובזה יבנה את עצמו ואת כל סביבתו ואשרי חלקו.	42112
מובן שדבר זה דורש התהפכות מן הקצה אל הקצה מטבעו והרגלו של האדם, השער הראשי שבו יתקרב	42113
האדם ליכולת ההשתנות הזאת הוא עבודת התפילה, בתפילה מכיר האדם את בוראו שהוא המשפיע לו כל	42114
חיותו וגם את אנוכיותו, ולומד להכניע את עצמו לפניו ית', הרי אמרו ז"ל שתפילה היא במקום הקרבנות	42115
(ברכות כ"ו:), וכבר נתבאר מה שכתב מהר"ל, שעבודת הקרבנות היא להורות ביטול כל הויה אחרת כלפי	42116
הויתו ית'.	42117
לימוד התורה מאידך גיסא, לכאורה נראה שעלול הוא להגדיל את אנוכיות האדם, שהריהו מתגדל	42118
בידיעותיו החדשות, וכל שכן אם זוכה לחדש חידושי תורה הרי לכאורה לא ימלט מהתפאר בהם בלבבו,	42119
הלא גם לאחד מגדולי התנאים קרה כזאת, כמובן בדקי דקות כפי מדרגתו הרמה, כמו שמעידה הגמרא	42120
(תענית כ'), מעשה שבא ר' אלעזר ברבי שמעון ממגדל גדור מבית רבו, והיה רכוב על החמור ומטייל על	42121
שפת הנהר, ושמח שמחה גדולה והיתה דעתו גסה עליו מפני שלמד תורה הרבה, הלא זוהי הסכנה שדיברנו	42122
עליה, ונזכור נא שזהו ר' אלעזר שעליו אמר אביו ר' שמעון בר יוחאי, ראיתי בני עלייה והם מועטים, אם	42123
שנים הם אני ובני הם (סוכה מ"ה:).	42124
נזדמן לו אדם אחד שהיה מכווער ביותר אמר לו שלום עליך רבי ולא החזיר לו, אמר לו ריקה כמה מכווער	42125
אותו האיש שמא כל בני עירך מכווערין כמותך, אמר לו איני יודע אלא לך ואמור לאומן שעשאני כמה	42126
מכווער כלי זה שעשית, כיון שידע בעצמו שחטא ירד מן החמור ונשתטה לפניו ואמר לו נעניתי לך מחול	42127
לי, אמר לו איני מוחל לך עד שתלך לאומן שעשאני, עי"ש גודל תשובתו והתבטלותו של ר' אלעזר, ושלא	42128
רצה האיש למחול לו עד שנתבזה ר' אלעזר ברבים, ועי"ש ברש"י שיש אומרים שאותו האיש היה אליהו	42129
זכור לטוב ונתכוון להוכיחו שלא ירגיל בדבר.	42130
ומעתה מה נעני אנן אבתריה, ומה יעשה זה שאין אליהו הנביא בא להוכיחו? אין עצה אחרת אלא שמוכרח	42131
הלומד לצרף ללימודו את עבודת התפילה, כדי שירגיל את עצמו להתבטל אל השי"ת, ולהכיר שה' יתן	42132
חכמה מפיו דעת ותבונה, ושהאדם לית ליה מגרמיה כלום, וכבר ידוע מכל גדולי הדורות שלעומת גדולתם	42133
בתורה גם תפלתם הבקיעה שחקים, ומי לנו גדול מר' עקיבא שעליו אמר משה רבנו ע"ה (מנחות כ"ט),	42134
יש לך כזה בעולמך ואתה גותן תורה על ידי? ואמרו עליו בגמרא (ברכות ל"א), אדם מניחו בזוית זו	42135
ומוצאו בזוית אחרת מפני כריעות והשתחויות מעוצם דביקותו בתפילתו, ודי בזה לבייש את אותם החכמים	42136
בעיניהם, שחושבים את עצמם כה גדולים בתורה עד שמותר להם להקל בעבודת התפילה.	42137
אכן מצאנו בענין לימוד התורה דבר שלכאורה סותר יסוד זה של התבטלות האנוכיות, אמרו ז"ל על	42138
הפסוק כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה, אמר רבא בתחילה היא נקראת על שמו של הקב"ה, ולבסוף	42139
נקראת על שמו של אותו תלמיד שטרח בה, רש"י, הרי שלכאורה מעלה היא שהתורה נקראת שלו, ותמוה	42140
הרי ביארנו שכל תכלית האדם היא להכיר שהכל מהשי"ת, המלאכים שגם הם מתגדלים בהשגותיהם	42141
הנוראות, עשה השי"ת שירגישו נהמא דכיסופא, ועי"ש זה אנוכיותם שוב מתקטנת, אבל מה יעשה האדם	42142
שאנוכיותו מתגדלת ע"י השגת התורה? בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין, מה ענין התבלין שיש	42143
בתורה?	42144
אבל הענין הוא שישנן שתי דרכים בעבודת ה', דרך כבישת היצר ושבירתו, ודרך הפיכת הרע לטוב, היינו	42145
לגלות את האור מתוך החושך עצמו, על הדרך השנייה אמרו ז"ל שהיא ממדת השי"ת עצמו, זה שאמר	42146
הכתוב מי יתן טהור מטמא לא אחד, כגון אברהם מתרח, חזקיה מאחז, ישראל מאומות העולם, עוה"ב	42147
מעוה"ז, מי עשה כן מי גזר כן, לא יחידו של עולם? (במד"ר י"ט א'), פירוש שממדת האחדות היא לאחד	42148
את ההפכים לשם תכלית אחת, והיכולת לעשות זאת מורה על אחדותו המוחלטת של השי"ת, שברא עולם	42149
כזה שאפילו הפכים גמורים כגון אור וחושך, טוב ורע, מאוחדים בו לשרת את התכלית האחת, שהיא גילוי	42150
כבודו ית' לטובת נבראיו.	42151
מדה זו קיימת גם בתורה הקדושה, יש בתורה אור חזק מאד שביכולתו להאיר לכל מחשכי הנפש כאז"ל	42152
(ירושלמי חגיגה א' ז'), הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו שהמאור שבה מחזירם למוטב, ולא רק שמאיר	42153

שם בחושך, אלא שמהפך גם את החושך עצמו לאור, זה שמקודם החשיך מעתה הוא עצמו מאיר, ובזה נעשית תורתו, שאינו סותר לדביקות אלא אדרבה מחזק אותה, כאשר אדם לומד תורת השי"ת ומתמסר אליה בכל לבו, התורה נעשית חלק מעצמותו, ובזה שלבו דבוק לתורה, התורה משפיעה בו קדושה והתקרבות אל השי"ת עד שמתבטל כלפיו ית' לגמרי.	42154
סגולת הענין היא, שדוקא מהגדלת אנוכיותו מזה גופא מתהווים דביקותו וביטול ישותו, אכן מי שזוכה לטעום מתיקות לימוד התורה ומה גם אם זוכה לחדש חידושים, מרגיש בנפשו נעימות מופלגת ותענוג גדול, אבל בן תורה הדבק בתורה באמת באהבה, כשמוצא את עצמו מלא תענוג ולבו מתנשא למעלה, מיד נפשו מתרפקת על דודה ולבו מתמלא הכרת הטוב עמוקה למי שהוא שורש כל התענוג הזה, והוא נמוג בגעגועים גדולים אל קונו ב"ה, נמצא שהגדלת האנוכיות לא נשארת אצלנו אפילו רגע אחד בתור התנשאות והתפרדות, אלא מתחלפת מיד להתבטלות לאהבה ולדבקות, הוא אשר דיברנו לעיל שבכוח התורה, החושך עצמו מתהפך לאור וההסתר לגילוי.	42155
וזהו גם ענין בראתי לו תורה תבלין, לא כאותם הטועים לחשוב, שיכולים לקחת אל חיקם כל מיני תאוות ולבלות כל ימיהם בעניני העוה"ז, ובקביעות מועטת בתורה יתובל הכל בקדושה, אלא הכוונה לבחינה הנ"ל, שהמידבק בתורה בכל נפשו לא יירא מהגדלת אנוכיות כי אור התורה יהפכנו לטוב, וזוהי הדרך הסגולי אשר הזכיר אה"ז הגרי"ס זצ"ל באגרת המוסר, שגם בלימוד ההלכה שאין לה שום קשר עם מוסר או מדות יושפע האדם ביראת שמים.	42156
וכן אמרו ז"ל (סנהדרין צ"ט:), כל העוסק בתורה לשמה משים שלום בפמליא של מעלה ושל מטה, היינו שבהתברר לאדם התכלית הרוחנית מתיישבות אצלו כל הסתירות, כי בפמליא של מעלה היינו במדרגות העליונות, קיים שורש גם לבחינות התחתונות, ובפמליא של מטה בדרגות הנמוכות, גם שם נמצאת נקודה פנימית בחינת נקודת נשמה, וזהו גדר עושה שלום במרומיו בהתהפכות ההסתר לגילוי, ההתמסרות השלמה לתורה, ועבודת התפלה בדבקות, הן הן שתי הדרכים המובילות לשלמות האדם, שתיהן מכוונות לתכלית אחת, הכרת אחדותו ית' והתבטלותנו אליו שהן גילויי כבודו ית' והיא תכלית הבריאה.	42157
(מכתב מאליהו ח"ד 32).	42158
מאמר תז	42159
אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם (ויקרא כ"ו ג').	42160
בתו"כ איתא אם בחקותי תלכו מלמד שהמקום מתאוה שיהיו ישראל עמלין בתורה, וכן הוא אומר (תהלים פ"א), לו עמי שומע לי ישראל בדרכי יהלכו כמעט אויביהם אכניע ועל צריהם אשיב ידי, מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי ולשמור מצותי למען יטב להם ולבניהם לעולם (דברים ה').	42161
מפרש התורת כהנים לשון אם, לא מלשון תנאי, דא"כ היה משמע מזה כאילו הדבר תלוי בידם לברור אם לקבל אם לאו, כאילו יכולים לומר אי אפשנו בתקנה, אל תטיב עמנו ואל תענישנו, אלא מחדש לנו התורת כהנים שלשון אם הוא כאלו היה נאמר לו לשון הלואי, וזה מלמד שהקב"ה מתאוה שיהיו ישראל עמלין בתורה.	42162
ביאור הדברים כבר הבאנו דברי הרמח"ל ז"ל בכוונת השי"ת בהבריאה, והיא כי האל ית"ש הוא תכלית הטוב ודאי, אמנם מחוק הטוב הוא להטיב, וזה הוא מה שרצה הוא ית"ש לברוא נבראים כדי שיוכל להטיב להם, גם כאן אין ענין טובתנו שלנו כפשוטו טעם להבריאה, וכאלו נוכל לאמר אי אפשנו בתקנתנו, אל תטיב עמנו ולא תענישנו, אין אתנו כל עסק בהבריאה, אין טעם הבריאה למעננו אנו, כל הנקרא בשמי לכבודי בראתי יצרתי אף עשיתי (ישעיה מ"ג), לא אנחנו הם התכלית אלא היצורים כולם נבראו לכבוד השי"ת.	42163
מלבד זה חלילה לנו להגיד כי טובתנו ותועלתנו אנו היה והוה הסיבה לבריאת העולם, כי הוא עילת כל עילאין, ולא שייך כלל כל השאלה בטעם למה ברא השי"ת את הבריאה, צריכים אנו רק לידע מה הוא הדבר שנברא, ומה היא ההנהגה אחרי שנברא, אבל שאלה על מהותו של הדבר קודם שנברא זוהי שאלה שטותית, אתה נברא ולא בורא אתה וידיעותיך מתחילים מאחר בריאתך אבל מלפני בריאתך אינך בורא, ואיך תדע, כי לו ידעת היית.	42164
מהו דין ד' וה' למה ד' וה' ולא אחרת, זה ודאי שטויות ממש, כאלו תשאל למה נברא האדם לילך ברגליו ולא להיפך שילך בראשו למטה ורגליו למעלה, כי כן חוק הבריאה, וכן חוק התורה, חוקה חקקתי וגזירה גזרתי ואינך רשאי להרהר אחרי, אנו אין לנו אלא רצונו ית', כך גזר רצונו ית' ויהי כן, אין לנו עסק במה שלפנים, אל לנו מעולם לשאול למה רצה כך, אלא שאלתנו תהיה רק מה הוא רצונו ית', מה הוא הדבר שעושה רצונו ית'.	42165
	42166
	42167
	42168
	42169
	42170
	42171
	42172
	42173
	42174
	42175
	42176
	42177
	42178
	42179
	42180
	42181
	42182
	42183
	42184
	42185
	42186
	42187
	42188
	42189
	42190
	42191
	42192
	42193
	42194
	42195
	42196
	42197
	42198
	42199
	42200
	42201
	42202

אמרו בגמ' (חולין ס'), אמר רבי יהושע בן לוי כל מעשה בראשית בקומתן נבראו בדעתן נבראו בצביונם	42203
נבראו, שנאמר ויכלו השמים והארץ וכל צבאם אל תקרא צבאם אלא צביונם, וברש"י שם כתב לדעתם	42204
שהודיעם שיבראם והם ניאותרו, לצביונם בדמות שבחרו להם, הכוונה היא כי בעיקר בריאתן חוננו ברצון	42205
לבריאתן כי ירצו ברצון בוראם ית', חוננו בידיעה על קומתן דעתן וצביונן ורצון על כולם, כי כן רצונו וכן	42206
מדתו כי משביע לכל חי רצון, אבל גם הם גם רצונם הכל מבורא אשר בראם על זה מגזירת רצונו הפשוט	42207
ית', ולא להם יד וטעם בהם לשאול למה, אלא גזירה ודאי מלפני.	42208
שאלת הרמח"ל ז"ל לא היתה על למה היתה הבריאה, השאלה היתה רק בכוונת השי"ת בבריאה, מה היא	42209
תכונת רצונו יתברך בהבריאה וצורתה, כי הבריאה ורצונו אחת הן ממש, והיתה התשובה כי רצה הקב"ה	42210
להטיב עם ברואיו, רצונו להטיב היא תכונת וצורת כל הבריאה, ומזה מסתעף כל ההנהגה וענין השכר, אין	42211
השכר מסיבת המצוה כי אם צדקת מה תתן לו, אלא השכר הוא מצד שרצה הקב"ה להטיב, רצונו יתברך	42212
הוא אוצר הטוב והשכר הוא השלמת רצון השי"ת, ה' למען צדקו חפץ בטובו של אדם ואושרו, אלא	42213
שהדרכים להגיעהו לאושרו גזרה רצונו יתברך לקבוע ע"י תורה ומצות, אבל לא בשבילם הוא השכר.	42214
וכן הוא אומר מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי ולשמור מצותי כל הימים, הנה הקב"ה מתאוה כי	42215
ישמרו מצותיו, ומה ראה על ככה? למען יטב להם ולבניהם לעולם, עיקר רצונו הוא הטוב שיגיע להם	42216
ולזה הוא שמתאוה, הוא רצונו והוא הטוב והשכר כי אחת הן, השכר והטוב הוא השלמת כל רצונו, אלא	42217
שקביעת הדרכים במה יזכה גבר לרצונו ית', הם התורה והמצות כי כן גזר רצונו ית', הוא אשר מפרש	42218
התו"כ אם בחוקותי תלכו ונתתי גשמית, מלמד שהקב"ה מתאוה שיהיו ישראל עמלים בתורה, ועל מה זה	42219
ככה? כי זאת תכלית הבריאה להטיב לברואיו, והוא השלמת רצונו ית' כי שם החיים והטוב. (דעת תורה).	42220
	42221
מאמר תח	42222
אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם (ויקרא כ"ו ג').	42223
וברש"י יכול זה קיום המצוות, כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום המצוות אמור, הא מה אני	42224
מקיים אם בחוקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה, הו עמלים בתורה על מנת לשמור ולקיים, מבואר	42225
שהעיקר הנדרש מאתנו רק עמלות בתורה על מנת לשמור ולקיים, וכאשר יעמוד בתורה כבר קיים את	42226
התכלית הנדרשת מאתו, וראה במדרש שם (ויקרא רבה ל"ה ז') א"ר חמא ברבי חנינא אם שמרתם את	42227
התורה הריני מעלה עליכם כאילו אתם עשיתם אותם, ועשיתם אותם א"ר חנינא בר פפי אמר להם אם	42228
שמרתם את התורה, הריני מעלה עליכם כאילו עשיתם עצמכם, הכל כלול בעמלות התורה.	42229
ביסודות עבודת האדם, שהעיקרים והחובות אינם ידועות לנו כלל, ואף היסוד שהעיקר הוא עמלות	42230
בתורה, אינו מחוור לנו וזה חדש עבורנו, ואם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל המצוות האלה, רש"י ולא	42231
תשמעו לי להיות עמלים בתורה, תחילת הרע והחורבן בא במניעת העמלות בתורה, ורק אח"כ באות	42232
ירידות נוספות של הליכה בקרי היינו עשייה לפרקים, אבל ראשיתן של הקללות פותחת באי עמלות.	42233
מצינו בחז"ל (אבות דרבי נתן מ"א א'), ר' שמעון אומר ג' כתרים הם כתר תורה וכתר כהונה וכתר	42234
מלכות וכתר שם טוב עולה על גביהן, כתר כהונה כיצד, אפילו נותן כל כסף וזהב שבעולם אין נותנין לו	42235
כתר כהונה, כתר מלכות אפילו נותן כל כסף וזהב שבעולם אין נותנין לו כתר מלכות, אבל כתר תורה אין	42236
כן, כל הרוצה ליטול יבוא ויטול שנאמר הוי כל צמא לכו למים, הוי עמל בדברי תורה ואל תתעסק בדברי	42237
בטלה, מבואר שהמעלה הנקראת כתר תורה הוא עמלה של תורה, וזה הכתר היחידי שנשאר לנו לזכות בו.	42238
נמצא שבעת שיעמול בתורה כבר הגיע אל התכלית, וכל המעלות העליונות כאמונה ובטחון וכדומה יזכה	42239
בעת שיעמול בתורה, וטעם הדבר כי עיקר סיבת כשלונות האדם נובעות מחמת הריקנות הנמצאת בו,	42240
שבגלל ריקנותו ובטלתו נופלות בקרבו מחשבות שונות של אהבת העוה"ז, ובעת שלבו מלא בעמל התורה	42241
אינו שואף לחתור ולהשיג דמיונות שוא, כי מאושר במצבו הרוחני ואין לו כל סיבה לשנות את מצבו.	42242
הקנאה התאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם (אבות ד'), כל מצבו של האדם וחיותו הוא יונק	42243
מהמידות הרעות, הם הסיבות העיקריות הגורמים לחטא, ולכן יסוד העבודה הוא להתרחק ולעקור את	42244
המדות הרעות, ובעת שמתגוע בעמל התורה אין מקום למדות אלו, הנה יש לראות שבעת צרה רחוקים אנו	42245
מכל המדות, שכיון שטרוד בצרתו אין לו פנאי למדות, כן הענין כאן שעל ידי עמל התורה מתרחק ממדות	42246
רעות וממילא יגיע אל התכלית.	42247
ובזה יבואר דברי המשנה (אבות ב'), יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עון, ועי"ש	42248
במפרשים שיש שפרשו דרך ארץ מדות טובות, אמנם ברש"י וברמב"ם ביארו דרך ארץ טורח הפרנסה,	42249
שכיון שהדרך היחידה לעקור את מדותיו הם העיסוק והטירחה בדברים אחרים, ולכן עמל התורה ויגיעת	42250
הפרנסה משכחת ממנו את מדותיו ומונעות את החטא.	42251

יסודות אלו מבוארים בדברי חז"ל (סנהדרין צ"ט):, אמר רבי אלעזר כל אדם לעמל נברא שנאמר כי אדם לעמל יולד (איוב ה'), איני יודע אם לעמל פה נברא אם לעמל מלאכה נברא, כשהוא אומר כי אכף עליו פיהו (משלי ט"ז), הוי אומר לעמל פה נברא, ועדיין איני יודע אם לעמל תורה או לעמל שיחה, כשהוא אומר לא ימוש ספר התורה הזה מפיהך הוי אומר לעמל תורה, והיינו דאמר רבא כולהו גופי דרופתקי נינהו, טוביה לדזכי ליהווי דרופתקי דאורייתא, היינו שעיקר זכיית האדם תיתכן רק בעת ששקוע בעמל, אפילו סתם עמל כמו בעולם, אבל הזכות גדולה למי שעמלו בתורה כמ"ש לא ימוש...	42252
עוד שם בגמ' ונואף אשה חסר לב (משלי ו'), אמר ריש לקיש זה הלומד תורה לפרקים, ופירש"י לומד תורה לפרקים ואינו לומד תדיר, כמי שאין לו אשה ובוועל פעמים זו ופעמים זו, והיא מדריגה נוספת יתר מחסרון העמל, שלא רק שאינו עמל בתורה אלא שאינו לומד תורה תדיר אלא לפרקים, נמצינו למדין שהאפשרות היחידה לזכות לחיי נצח היא רק על ידי עמל ויגיעה, ומבלעדי זאת ישתקע במדותיו הרעות ואין לו תקוה להגיע לקיום חובתו בעולמו, והיינו דאמרינן אשרי מי שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו (ברכות י"ז). עשיית הנחת רוח להקב"ה אפשרית רק כשקדם לו עמל ויגיעה בתורה, השכר ניתן רק למי שעמל בתורה כי זו עיקר תכלית האדם.	42257
ודרך העמל מפורש בתורה, יששכר חמור גרם רובץ בין המשפתים (בראשית מ"ט), וברש"י חמור בעל עצמות סובל עול תורה כחמור חזק שמטעינין אותו משאוי כבד, רובץ בין המשפתים כחמור המהלך ביום ובלילה ואין לו לינה בבית, וכשהוא רובץ לנוח רובץ בין התחומין בתחומי העיירות שהולך שם פרקמטיא, והמשגיח (רבי ירוחם ממיר) זצ"ל מביא, שהגרי"ס זצ"ל לא היה לו זמן שבו הלך לישון, אלא שהיה נרדם מרוב עייפות בעוד עסקו בתורה, וזו דרגת העמלות בתורה וכמבואר גבי יששכר, ולכן נעשה למס עובד לפסוק להם הוראות של תורה.	42264
והיינו דאמרינן תורה שלמדתי באף היא עמדה לי, דוקא תורה הנלמדת מתוך יגיעה ועמל היא הנקראת תורה ומשכחת עון, אך זה פשוט שהיגיעה חייבת להיות ע"מ לשמור ולקיים, שכיון שתכלית היגיעה להשכיח ממנו את מדותיו, צריך להיות שהיגיעה לא תבוא מכוח המדות, וכן היגיעה לדרך ארץ הכוונה היגיעה ההכרחית לקיומו, מה שאין כן בעת שמתנגע להרבות נכסים וכבוד ודאי שאין בכוחם להשכיח עון, אלא להיפך היגיעה מחזקת את מדותיו ולא תוכל למנעו מהחטא.	42271
נתבונן נא באופנים שבהם לומדים אנו תורה, ונראה שרחוקים אנו מעמלות התורה, ולכן פשוט שאין מתעלים ברוחניות ואין לתורה כוח לפעול פעולתה, אין בין גיהנם לגן עדן אלא כחוט השערה, התבוננות מועטת והבנה נכונה יכולים להביאנו לתכלית בלומדנו בפרשת השבוע, אפשר ע"י התבוננות קלה להתעורר ולהתחזק רבות, והנה רצונות האדם מוגבלים בכוח ובזמן, אמנם רצונו יתברך הרי זה ללא תכלית וגבול, וא"כ כל ברכות השי"ת המפורשות בפרשה הרי הם נתינות לאין סוף.	42276
ופניתי אליכם והרביתי אתכם אתפנה מכל עסקי, והרי זה עוה"ב ממש וכמש"כ הרמח"ל (מסילת ישרים פ"א), שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' וליהנות מזיו שכירתו שזוהו התענוג האמיתי, וכל זה כלול בפרשת הברכות, וכן כאשר נתבונן בעונש הגדול הניתן בקללות בהמשך הפרשה, והסיבה שאיננו חשים בזאת כי לבכנו פנוי ותפוס לדברים בטלים, ומשום הכי איננו רואים את הדברים הגלויים הנצבים לעינינו. (אור יחזקאל ח"ד עמ' ל"ז).	42281
מאמר תט	42285
אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם (ויקרא כ"ו ג').	42286
ויהי ערב ויהי בוקר יום הששי, רש"י הוסיף ה' בששי בגמר מעשה בראשית, לומר שהתנה עמהם על מנת שיקבלו עליהם ישראל חמשה חומשי תורה, ד"א יום הששי כולם תלויים ועומדים עד יום הששי, הוא ששי בסיון המוכן למתן תורה, שביום ו' בסיון שקבלו ישראל התורה, נתחזקו כל יצירת בראשית ונחשב כאילו נברא העולם עתה, וזהו יום הששי בה"א שאותו יום ששי בסיון.	42287
סוף מעשה במחשבה תחילה, הכל בשביל התכלית, ותכלית הבריאה היא התורה שנקראת ראשית, ואם אין תורה חסר תכלית קיומם של מעשה בראשית ובהכרח שיוחזרו לתהו, אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת, איתא בגמ' (סנהדרין צ"ט): כל העוסק בתורה לשמה כאילו העמיד פלטרין של מעלה ושל מטה, וב' אלפי שני עד מתן תורה נקראו ב' אלפי תהו (שם צ"ז), וכל כוח עמידתן שהן היו הכנה לאפשרות של קבלת התורה, ולא לבד שהתורה היא המכוון בבריאה אלא שבה עצם קיומה.	42292
אמרו (זוהר קס"א), איסתכל באורייתא וברא עלמא, הרי שכל הבריאה נבראה לפי התורה, וכל הבריאה היא המסובב מהתורה שהיא הסיבה לה, והכוונה שהמסובב יחזור לסיבה, שהבריאה כולה ע"י מעשי האדם תחזור להיות לתורה, ומהאי טעמא קיימו האבות התורה עד שלא ניתנה, שהכירו מהמסובב את	42297
	42298
	42299
	42300

הסיבה, כי הלא בדרך זו ניתנה התורה בלב האדם, והאבות שהכירו את המציאות לאמיתתה הכירו על ידה את התורה וקיימה.	42301
	42302
וברש"י אם בחקותי תלכו יכול זה קיום המצוות, כשהוא אומר ואת מצוותי תשמרו הרי קיום המצוות אמור, הא מה אני מקיים אם בחוקתי תלכו שתהיו עמלים בתורה, ובתו"כ מלמד שהקב"ה מתאווה שיהיו ישראל עמלים בתורה, והנה חידשו כאן חז"ל לומר הלשון מתאווה כביכול, והוא לפי המבואר דזה המכוון והרצון בבריאה ושייך בו לשון מתאווה, על דרך שכתוב בקרבנות לריח ניחוח, נחת רוח לפני שאמרת ונעשה רצוני, ואמרו שתהיו עמלים בתורה, דאחרי דכאן הוא עולם העשיה הרי התורה קשורה בעמל, וכתיב (איוב ה') אדם לעמל יולד היינו עמל תורה כדפירשו חז"ל (סנהדרין צ"ט).	42303
	42304
	42305
	42306
	42307
	42308
הרי השגת האדם את תכליתו היא עד כמה שמשעבד עצמו לתורה, ומה שאמר ר"י לר"א בן פדת אמאי קא בכית אי משום תורה דלא אפשת, שנינו אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון לבו לשמים (ברכות ה' :), הכוונה באחד הממעיט אינו דלמד מעט, דודאי יגע ר"א בן פדת בכל כוחו וכדמצינו בגמ' (עירובין נ"ד :): מגודל עיונו, דהיה יושב ועוסק בתורה בשוק התחתון של צפורי וסדינו מוטל בשוק העליון של צפורי, ולא הרגיש מגודל השקעת רעיונותיו בתורה, אלא דלפי עוצם מדרגת קדמוני חז"ל, ולפי גודל ענותנותו חשב דלא השיג כראוי, וע"ז אמר לו שנינו אחד המרבה ואחד הממעיט, אחרי דמסר כל כוחותיו לתורה.	42309
	42310
	42311
	42312
	42313
	42314
	42315
ואחרי דתכלית הבריאה היא התורה, הרי כל חלק מחלקי הבריאה וכל פרט מפרטי כוחות האדם צריכים להיות מכוונים לתורה, דהרי כל כוח הוא נברא ומושפע בפרטיות, ותכלית כל כוח וכוח וכל נשימה ונשימה היא תורה, ואם אינו מוצא לתכליתו לא נתקיים הרצון העליון בבריאתו, וצריך אדם למסור כל כוחותיו לתורה בין בדיבור בין במעשה ובין במחשבה, וגם כל הענינים החומריים צריכים להיות הכשר והכנה לתורה.	42316
	42317
	42318
	42319
	42320
והעיקר הוא העסק בתורה עצמו, ותלה הכתוב כל הברכות באם בחקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה, כי בזה הושגה תכלית הבריאה, והקב"ה שמח כביכול בעולמו, ובאות כל ההשפעות מצד הטוב ומהתחברות הקב"ה להעולמות, וההשפעות אז בתכלית הטוב וכמפורש בתורת כהנים שם (ספרא בחקותי א' ג'), שתהיה הבריאה כמו קודם החטא, שיקצרו ביום הזריעה ועץ השדה יתן פריו ביום נטיעתו, וכל הברכות מעין עוה"ב עי"ש.	42321
	42322
	42323
	42324
	42325
ולאידך גיסא התחלת כל התוכחות היא ואם בחקותי תמאסו שלא להיות עמלים בתורה, ובזה ירדו מטה מטה ברוחניות עד שגיעו למאוס באחרים העושים כמפורש בתו"כ, דהחסרון בא בהכרח דגורם לסילוק הרצון מעולמו ולריחוק, ולהיפך בצד הברכה יהיה בתכלית הקירוב כדכתיב והתהלכתי בתוכם, ופירשו חז"ל שאטייל ביניכם כאחד מכם ולא תהיו מזדעזעים, וזהו תכלית ההתקרבות והשראת השכינה בגלוי בישראל.	42326
	42327
	42328
	42329
	42330
אך התכלית הוא העמל, כלשונם ז"ל שתהיו עמלים בתורה, והנה גדרי העמל רבים הם, ופשוטו של עמל הוא ללמוד הרבה וליגע הרבה וכמ"ש ז"ל (ב"ב י'), ת"ח המנדדים שינה מעיניהם בעוה"ז ומכתמים רגליהם מעיר לעיר ללמוד תורה, ואמרו (ברכות ס"ג): במי אתה מוצא חמאה של תורה, במי שמקיא חלב שינק משדי אמו עליה, ועוד אמרו שם הסכת ושמע ישראל, כתתו עצמכם על דברי תורה, אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה. (משנת רבי אהרן).	42331
	42332
	42333
	42334
	42335
	42336
מאמר תי	42337
אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם (ויקרא כ"ו ג').	42338
בגמ' (קידושין מ' :): נשאלה שאלה תלמוד גדול או מעשה גדול, נענו כולם ואמרו תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה, ואין הכוונה כמו שלומדים תמיד, שע"י הלימוד הנך יודע איך לעשות, אבל הפירוש הוא שהלימוד מכריח ומחייב את המעשה, והמעשה הוא תולדת התלמוד, מרגלא בפומיה דרבא תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים, מחכמה ההכרח שתצא תשובה ומעשים טובים, ואדם הלומד ואין בא לידי מעשים, סימן הוא כי תורתו לא תורה.	42339
	42340
	42341
	42342
	42343
מזה יש לתורת אדם מצרף ומבחן לידע אם טהורה היא אם סיגים בה, אם תראה אדם לומד ואין מעשים טובים יוצאים מתורתו, זה בחינה כי תורתו אינה בסדר, יסוד מוסד הוא בחכמה כי לכל דבר יש מצרף על מהותו, מצרף לכסף וכור לזהב (משלי י"ז), גם לכסף גם לזהב למבחן אתה צריך, אדם הלוקח חלב רוצה לידע אם לקח חלב באמת, או רק מים בצבע חלב, הנה אם החלב לא יתן חמאתו הרי לא חלב הוא, אדם הלוקח לחם רוצה לידע אם זה לחם באמת, אם הלחם לא יתן לו שבעו, סימן מובהק כי לא לחם הוא, כי מציאות הלחם משביע וסועד הלב.	42344
	42345
	42346
	42347
	42348
	42349

תורה אם אינה מולדת מה שבסגולתה ללדת והוא המעשה, הרי זה סימן מובהק כי אינה החפצא של תורה,	42350
כללא זו תנקוט בידך תמיד, כל חכמה תעבירנה מקודם בכור המבחן, ובלי בחינה הלא בטל תבטלנה ודאי,	42351
בחכמת הרפואה אם אחד מוצא איזה חידוש בדרכי הרפואה, ויהיה אפילו הכי חכם שבהם, לא יקבלו ממנו	42352
כלום טרם ינסו המצאתו על חיות וכדומה, ותמשך הבחינה אף כמה שנים, ולא יתקבל חידושו עדי תתברר	42353
מסקנות הבחינות, כי כלל פשוט הוא כי לאמיתת כל דבר יש כור המבחן, ובלי בחינה כלום לא מתקבל.	42354
ולא תהא כהנת כפונדקאית, אם בחכמת הגוף ככה, מה כבר בחכמת הנפש בחכמת האמת! וכי מי שיהיה	42355
המגיד דבר הנך צריך לקבל דבריו ולהאמינו? יבחנו דבריו יעבירם מקודם בכור ומצרף ונראה	42356
מסקנותיהם! ואז יהיה שייך לחשוב אם לקבלם אם לאו, בזמננו אלה אתה מוצא ארגונים ומפלגות וראשים	42357
עליהם לאלפים ולרבבות, כל הרוצה נוטל לו עוז ועוצמה, מציע דברים ודעות אתו, מייסד לו ארגון	42358
ומפלגה בשיטות שונות, אם ישירות ואם שטויות ועקלקלות, ובטוחים הם כי כבר ימשכו אחריהם, יודעים	42359
הם בעלי כל אלה השיטות, כי לא ידרשו מהם כל בחינה ואימות לשיטותיהם, די להם באיזו סיחה נאה	42360
להכותם בסנוורים, וכעיר זה למושכם אחריהם.	42361
זה מכבר אמרתי בלצון, הנה יש מחלוקת במהלך השמש והארץ, אם השמש היא ההולכת סביב הארץ, או	42362
כדור הארץ הוא המסתובב והולך, והנה עברו זמן ועידנים והיו חיים בשיטה כי השמש היא ההולכת סביב	42363
הארץ, ובא החכם קופרניקוס והורה כי כדור הארץ הוא המסתובב והולך על צירו כל יום ויום, ואמרתי	42364
ינסו נא וימסרו לזה החכם קופרניקוס את הנהגת העולם ע"פ שיטתו והוראתו, ואז יווכחו דבריו אם כנים	42365
הם אם לאו, טוב לו לקופרניקוס כי יש ב"ה מנהיג לעולם ובין כך וכך העולם במנהגו יתנהג, ועל כן נקל	42366
לו ודאי להורות שיטות כפי חכמותיו כי מה יפסיד!	42367
לא כן תורתנו הקדושה לכל דבריה ישנם בחינות, בחינת החכמה היא המעשה, אדם הסופג בקרבו דברי	42368
תורה, התורה מחייה ומעצבת שיעור קומתו, ועשיתם אותם קרי אתם, כי התורה עושה את האדם, בדברי	42369
תורה האדם הוא מתחכם והיה לאיש אחר, ממנו טוב ממנו חסד, ממנו אהבה, כרכא דכולה ביה, וכאשר כל	42370
בו אז ודאי זה הסימן הכי מובהק לתורתו, כי תורה היא באמת, כסימן החמאה על טיב החלב, וכסימן	42371
השובע על טיב הלחם, כי אין דבר ולא בחינה לו.	42372
ולפי כלל זה כי תורה מביאה לידי מעשה, כי מתורה באמת מוכרח לצאת מעשים טובים, כי כן היא	42373
מציאותה של תורה, הנה מזה מובן כי פרי הלמעשה צריך להתחולל עם ראשית תורתו של האדם, זהו	42374
הענין כי צריכים ללמוד תורה לשמה, הו עמלים בתורה על מנת לשמור ולקיים (רש"י), כי אחרי שזה	42375
עצם מציאותה של תורה אשר ממנה יוצא ובא הלמעשה, אם כן ודאי כי מתחילתה צריכה להיות מועמדת	42376
לתכליתה להעמיד מכוונתה על מתכונתה, כי תוציא פעולת עצם מציאותה היא המעשים הטובים.	42377
(דעת תורה).	42378
	42379
מאמר תיא	42380
אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם (ויקרא כ"ו ג').	42381
פליאה גדולה ועצומה נראה בהבריאה, האדם בחר היצורים ותכלית הבריאה, משונה שינוי גדול מכל	42382
הנבראים לגרועותא, כל הבע"ח מיד כשנולדים ויוצאים לאויר העולם, הרי הם כמעט ולא חסר להם	42383
מאומה מטבעם ושלמותם, יש להם כל הצריך להם, שור בן יומו קרוי שור (ב"ק ס"ה:), והאדם הגדול הוא	42384
כמעט שאין להכירו כלל.	42385
בתחילת יציאתו לאויר העולם יוצא חסר מכל, אינו יכול לשמש עצמו מאומה, כולו תלוי לחסד אחרים, עד	42386
שהחיה"ל (הבחינה פ"ה) אומר שהוא מחסדי השי"ת היותר גדולים ששכלו חלוש בעת ההיא, שאילולי	42387
היה שכלו בשלמות לא היה יכול לסבול את זה, שצריך הוא לכל תנועה וזיז כל דהו לאחרים שישמשוהו,	42388
צריך לאמו שתהא אף מקנחתו והיה מת מאותן היסורין.	42389
וכן בסדר אופן התפתחותו, שנים רבות עוברות עליו עד שהוא בא לאיזה מצב כל דהו, והרי השאלה	42390
גדולה מאד תמיהה עצומה ביותר, וכי בשביל שהוא צלם אלהים תכלית הבריאה כולה, מפני זה יגרע חלקו	42391
משאר הנבראים כולם, הרי הקושיא חמורה כ"כ עד דלית נגר ובר נגר דיפרקינה.	42392
ובכלל כשמתבוננים במצב האדם, מתעוררת לנגד עינינו שאלה גדולה, מהו כל ענין העמל שאנו רואים	42393
אצל האדם, כל ימי חייו הוא חי חיים של עמל, כל בעל חי הרי הוא חי חיים של תענוג, לא נראה בו כלל	42394
ענין העמל, כל הבריאה כולה משוררת מרוב תענוג, מעולם לא ראיתי שועל חנוני וארי סבל (קידושין	42395
פ"ב), וכן הוא פשוט למה נבראה הבריאה אם לא לתענוג, וכשאנו באים אצל האדם שהוא כתר הבריאה	42396
אנו רואים ההיפוך לגמרי, כל ימי חייו הם רק צער ועמל.	42397
אמנם יש גזירה של בזיעת אפיך תאכל לחם, אבל מצד זה היה סגי שיעמול לאיזה זמן ואח"כ יוכל לחיות	42398
חיי עונג, ולבסוף רואים אנו כי רובא דרובא מימי חייו, וכמעט שרובו ככולו הוא עמל ונותן נפשו בכפו עד	42399

- 42400 שמישיג מה, הרי זו פליאה גדולה מאד, לכה"פ היה צריך להיות מחצה על מחצה, מחצה עמל ומחצה עונג,
42401 גם זה לא אלא כל ימי חייו הולכים וכלים רק בעמל.
- 42402 ועוד יותר, כשהוא סוכ"ס אחרי כל העמל בא לו ליהנות במאומה, נוטל אוכל ומגיע לתוך מעיו, לא הספיק
42403 ליהנות עד שיצא שכרו בהפסדו, האוכל אינו עולה יפה וחסל עם כל ההנאות שלו, זהו מצב האדם, וכן הוא
42404 בכל עניני העולם לאחר ההתבוננות, עד שכשמעמיקים בענין להתבונן, רואים שכל ימי חייו של אדם
42405 הולכים וכלים רק ביגיעה ועמל, כאילו שלזה נברא האדם רק בשביל העמל והיגיעה, לא שהוא עמל כדי
42406 לאכול אלא להפך העיקר הוא העמל, והענין נפלא מאד מה נשתנה האדם הגדול מכל הנבראים?
42407 כן כשנשקיף על מצב הרוחני של האדם נראה שהוא רק יגיעה ועמל, רק לשום נפשו בכפו על כל דבר
42408 קטן, כשמתבוננים במעשה קרח הרי חז"ל תמהו ואמרו, קרח שפקח היה מה ראה לשטות זה (במ"ר י"ח
42409 ז'), אבל סוכ"ס הרי נכשל בענין של כבוד בהמי כבוד פשוט, וכן במעשה מרגלים, הרי שגם כשזוכים
42410 להיות מדור המדבר במצב רם ונישא שכזה, עוד עליו ליגע ולעמול שלא להכשל בכבוד פשוט.
42411 וכשמסיחים דעת מזה לרגע הסכנה גדולה, ונופלים בבור שחת של דברים פשוטים הרי זה נורא נוראות!
42412 עוד יותר מציורו של החוה"ל, שלו היה התינוק מכיר איך שאמו צריכה לקנחו לא היה יכול לסבול את זה,
42413 במצבים כאלו של דור המדבר לא היו בטוחים עדיין מדברים פשוטים ונמאסים כמו אלה, אלא לעמול על
42414 זה בכל היגיעה, כאילו שזה מצבו של אדם גם ברוחניות רק עמל ויגיעה כסדר.
- 42415 הענין מקיף כ"כ עד שמצינו בחז"ל (סוטה ל"ה), טענה על דוד המלך ע"ה שהתבטא פעם אחת זמירות היו
42416 לי חוקיך (תהלים קי"ט), החוקים היו אצלו כמו שהולכים לריקוד, ולמה לא? עליו גדול היה כשרון של
42417 מלאך, עמל ויגע בכל היכולת ולמה לא יהיו אצלו זמירות היו לי חוקיך, שאמר לו הקב"ה אתה אומר
42418 זמירות היו לי חוקיך, חייך שאתה נכשל בדבר שתינוקות של בית רבן יודעים, וטעה בפסוק מפורש
42419 בתורה, ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו (מדרש).
- 42420 כן הוא המציאות שזמירות אין בכלל לגמרי, ואף במצבו של דוד המלך ע"ה לא היה רשאי לומר זמירות
42421 היו לי חוקיך, עד כדי כך כל המציאות של האדם הוא רק יגיעה ועמל, שום תענוג ושום הנאה אין, ובודאי
42422 שגם משרע"ה במצבו לא היה רשאי לומר זמירות היו לי חוקיך, משום שהיסוד הוא רק יגיעה ועמל, הרי
42423 כל אלה שאלות גדולות עד מאד?
- 42424 פתרון הדבר הוא, החסיד לוצאטו בדעת תבונות כתב וז"ל, אמר השכל היסוד הא' שעליו נבנה כל הבנין
42425 הוא, שרוצה העליון ב"ה שיהיה האדם משלים את עצמו ואת כל הנברא בשבילו, וזה יהיה זכותו ושכרו,
42426 זכותו לפי שנמצא הוא מתעסק ויגע להשיג השלמות הזה, וכשישיגהו יהיה נהנה רק מיגיע כפיו וחלקו מכל
42427 עמלו, ושכרו שהרי סוף סוף הוא יהיה המושלם ויהיה מתענג בטובה לנצח נצחים.
- 42428 ע"פ דרכנו זהו ביאור הדברים, היסוד הגדול המקיף והכולל הוא רצה הקב"ה לברוא את עולמו במדת
42429 הדין, סוד הענין הוא שמדת העוה"ז היא במדת הדין, אין משיגים כאן כלום אלא במדת הדין, כל משהו
42430 ומשהו צריך להיות בשכר ולא בחינם, בשכר הוא ע"י יגיע כפיו לא נהמא דכיסופא, וזה הסוד של יגיעה
42431 ועמל שאנו רואים על כל צעד ושעל משום שבחינם אין כלל, כל מדת עוה"ז היא רק יגיעה ויגיעה, תענוג
42432 והנאה אינו ממדת עוה"ז כלל, זהו כבר ממדת עוה"ב, שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, כאן היסוד הוא רק
42433 עמל ויגיעה, והענין הוא כ"כ מקיף עד שאין כאן בעולם אף חוט כל דהו שאינו ביגיע כפיו וכולו רק יגיעה
42434 ועמל.
- 42435 סוד הענין הוא שהאדם הגדול עליו להשלים את עצמו דוקא ע"י יגיע כפיו, סוד זה של משלים את עצמו
42436 הוא כ"כ מקיף, עד שמשננער ממעי אמו כבר עליו להיות משלים את עצמו, וזהו סוד מה שהאדם נברא
42437 כ"כ חסר עד שכמעט כלום אין לו, שמאז תחילת יצירתו כבר עליו להיות משלים את עצמו, וזהו העמל
42438 המקיף את חיי האדם, סוד הבריאה דוקא במדת הדין דוקא ע"י יגיעה ועמל, דוקא להיות משלים את עצמו,
42439 עמל ויגיעה זה יסוד הבריאה, שלא לעמול שלא ביגיע כפיו זה ליכא כלל בהבריאה, זמירות היו לי חוקיך
42440 זה אינו כלל ממדת עוה"ז זהו ממדת עוה"ב.
- 42441 על דרך זה צריכים להבין מה שאמרו חז"ל (סנהדרין צ"ט), אמר ר"א כל אדם לעמל נברא שנאמר כי
42442 אדם לעמל יולד, לא כמו שמבינים תמיד שצריכים לעמול כדי להשיג ע"י העמל, אלא פשוטו כמשמעו זהו
42443 התכלית לעמל נברא, העמל בדוקא שזה כל מציאותו, רק עמל ותו לא מידי, משום שזה הוא היסוד רצה
42444 הקב"ה לברוא את עולמו במדת הדין, הסוד הוא דוקא יגיע כפיו רק עמל, אינו יודע אם לעמל פה נברא אם
42445 לעמל מלאכה, הרי היה הו"א בגמ' לומר שכבר בעמל מלאכה הכל נגמר, כ"כ גדול הוא סוד העמל מדת
42446 הדין, מסקנת הגמ' אינו כן.
- 42447 אבל מספיק לנו לדעת גודל הענין של עמל, מהו"א שהיתה בגמ' לומר כי עמל מלאכה בלבד הוא התכלית,
42448 והיינו דאמר רבא כולהו גופי דרופתקי נינהו, טוביה לדזכי דהוי דרופתקי דאורייתא, ופרש"י דרופתקי

טרחנים, טוביה לדזכי אשריו למי שזכה והיה עמלו וטרחו בתורה העיקר הוא העמל, סוד גדול כ"כ הוא	42449
ענין זה של אדם לעמל יולד ונהנה מיגיע כפיו. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' ל"ח).	42450
	42451
מאמר תיב	42452
אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם (ויקרא כ"ו ג').	42453
פי' בעל אור החיים הק', תלכו על דרך משאז"ל הוי גולה למקום תורה, שצריך לכתת רגליו ממקום	42454
למקום ללמוד תורה, וצא ולמד דבריהם ז"ל בגמרא כי כולן היו גולין ללמוד, ויש שהיה הולך ששה	42455
חדשים וחוזר כמו כן ששה חודשים כדי לעסוק בתורה ביום אחד, והוא אמרו אם בחוקותי שהוא עסק	42456
התורה, צריכים שתלכו ממקומכם אחריה, גם כדי שתהיו פנויים אין נכון ללמוד והוא בביתו כי יטרידוהו	42457
בצרכי הבית, לכן יעזוב איש את אביו ואת אמו ויסע ממקומו ללכת אחריה עכ"ל.	42458
אם בחוקותי תלכו, לשון הליכה לומר שצריך לעסוק בתורה אפילו בהליכתו בדרך, ע"ד אומרו ובלכתך	42459
בדרך באהבתה ישגה (אוה"ח הק'), שאל ר' ישמעאל את ר' יהושע כשהיו מהלכין בדרך, מפני מה אסרו	42460
גבינות עכו"ם? א"ל מפני שמעמידין אותה בקיבה של נבלה (ע"ז כ"ט), ויש להבין לשם מה נחוץ לנו	42461
לדעת מתי ובאיזה מקום שאל ר' ישמעאל שאלה זו של גבינות עכו"ם? איזו תועלת תצמח לנו מן הידיעה	42462
על המקום שהיה בו המשא ומתן בין שני חכמי התלמוד?	42463
ונראה הכוונה, כי אגב לימוד ההלכה רוצים לעורר, שאף בשעת טירדות הדרך המעייפים, צריכים	42464
להתגבר ולעסוק בלימוד התורה, טירדת הדרך היא גדולה, האדם מוטred ומבולבל מחמת הפרידה מביתו	42465
ומשפחתו, גם שקוע במחשבה להגיע למטרה שקבע לעצמו, ודברים אלה מונעים מחשבה סדירה ותקינה,	42466
אבל אצל חכמי הגמרא, למרות כל אלה לא הסיחו דעתם מן הלימוד וביורור ההלכה.	42467
ובמס' כריתות (דף ט"ו), אמר רבי עקיבא שאלתי את רבן גמליאל ואת ר' יהושע באיטליס של עימאום,	42468
שהלכו ליקח בהמה למשתה בנו של רבן גמליאל, הבא על אחותו ועל אחות אביו ואחות אמו מהו? חייב	42469
על כל אחת ואחת או שחייב אחת על כולן? ובתוס' שם, להודיע שבחן של החכמים שאע"פ שהיו טרודין	42470
היו עוסקים בדברי תורה, הוא שאמרנו לעיל כדברי התוס' כאן, למדים אנו מזה כי אין מקום לאמתלאות,	42471
ובשמים לא מקבלים התנצלות על הטירדות בעוה"ז, שכן גם בטירדות הרוחניות ובמצבים הרגישים נתבע	42472
האדם לעסוק בתורה. (מעייני החיים).	42473
	42474
מאמר תיג	42475
אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם (ויקרא כ"ו ג').	42476
כתב הרמב"ן (בראשית ב' י"ז), ועל דעת אנשי הטבע היה האדם מעותד למיתה מתחלת היצירה מפני	42477
היותו מורכב, ועל דעת רבותינו אלמלא שחטא לא מת לעולם, כי הנשמה העליונית נותנת חיים לעד,	42478
והחפץ האלהי אשר בו בעת היצירה יהיה דבק בו תמיד והוא יקיים אותו לעד, ודע כי אין ההרכבה מורה	42479
על ההפסד אלא לדעת קטני אמונה, אבל לדעת אנשי האמונה האומרים כי העולם מחודש בחפץ אלוה	42480
פשוט, גם הקיום יהיה בו לעד כל ימי החפץ וזה אמת ברור.	42481
א"כ ביום אכלך ממנו מות, שאז תהיה בן מות לא תתקיים לעד בחפצו, למדנו שע"י קיום המצוות כאשר	42482
אדם מקיים חפץ ה' הוא זוכה לחיים ללא שיעור, ומה שאמרו (ב"ב י"ז), ארבעה מתו בעטיו של נחש,	42483
פירוש שלא היה להם חטא של עצמם, ולולא חטא אדה"ר שהיה בהם היו חיים לעולם, כי בריאת האדם	42484
היתה באופן של וחי לעולם.	42485
מעתה אם לאחר כמה חודשי לימוד חש אדם בחולשה הרי זה נגד הטבע, כי על פי הטבע אדם הלומד תורה	42486
מקבל תוספת כוח, ובכל יום שלומד עולה במעלות התורה ומגביר את כוחו שהרי הוא מקיים חפץ ה', ואם	42487
אמנם אינו זוכה לוחי לעולם אבל עכ"פ באותה שעה שלומד עליו לקבל תוספת כוחות, וכאשר לומד ויגע	42488
בתורה ולאחר כמה חודשים נחלש ומאבד את המרץ שהיה לו בתחילת הזמן, הלא עליו להתבונן כיצד	42489
אירע לו כך? אמנם כל עוד שבדעתו שעייפותו היא בדרך הטבע אינו משתדל למצוא דרכים להתעלות	42490
ולהתחזק, אבל מי שיקבע בעצמו את דברי הרמב"ן, ידע אשר אם יגע ביגיעה של רוחניות, אם באמת היה	42491
אדם רוחני כי אז היתה חיותו מתגברת.	42492
וכך אנו מוצאים את אלה שהיו חיים ממש בצער ניזונים במעט שבמעט, והיו להם כוחות להתיגע יומם	42493
ולילה בלימוד התורה, ראו גדולי התורה האחרונים שחיברו מתוך יגיעה עצומה ספרים שלמים שעד היום	42494
אנו לומדים בהם, כוחות אלה מנין להם? מהרמב"ן, דעת ה' וחפץ ה' החיה אותם ולא נחלשו, על משה	42495
רבינו ע"ה נאמר ולא נס לחה, אדם שחי מאה ועשרים שנה תחת אחריות עצומה, וארבעים יום וארבעים	42496
לילה לא אכל ולא שתה שלוש פעמים, ומכל מקום לא נס לחה, כי החיות אינו דבר גשמי אשר נחלש ע"י	42497
מאמץ גשמי, אלא ענין רוחני אשר מתחזק ומתגבר ע"י רוחניות.	42498

כאשר התירוץ נסתר הלא חובתנו להתבונן, וכי מותר לנו להשלות את עצמנו ואת הרבים בתירוץ שוא?	42499
אם היינו יודעים ומכירים את כוחה של התורה עבורנו ועבור הבריאה כולה, היינו לומדים ומתיגעים	42500
בתורה מבלי להתעייף, והגם שאמרו (בסנהדרין כ"ו:), למה נקרא שמה תושיה מפני שהיא מתשת כוחו	42501
של אדם, כבר פירשוהו המפרשים שהיא מתשת ומצננת את כוח היצר, אבל לא את הכוחות שנצרכים	42502
ללמוד תורה.	42503
איתא בגמ' (ברכות י"ז:), שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה (ישעיה מ"ו), רב ושמואל ואמרי לה רבי	42504
יוחנן ורבי אלעזר, חד אמר כל העולם כולו נזונין בצדקה והם נזונין בזרוע, וחד אמר כל העולם כולו נזונין	42505
בזכותם והם אפילו בזכות עצמן אינן נזונין, כדרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב, בכל יום ויום	42506
בת קול יוצאת מהר חורב ואומרת, כל העולם כולו נזונין בשביל חנינא בני, וחנינא בני די לו בקב חרובין	42507
מערב שבת לערב שבת.	42508
היינו כשם שהקב"ה משפיע טובו ע"י העולם, והעולם הוא כצינור שבו עוברת ההשפעה, כך הוא משפיע	42509
את טובו לעולם דרך הצדיק, כי כל קיום העולם הוא בשביל הצדיק, ודבר זה לא נאמר רק על ר' חנינא	42510
בזמנו, שהרי בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב, שהעולם ניזון גם בזמננו בזכות הצדיקים, והם	42511
לעצמם אין להם כי אם קב חרובין.	42512
והרש"ז (חכמה ומוסר ח"ב צ"ב), מבאר איך חנינא בני די לו בקב חרובין מע"ש לע"ש, כי לפי הערך	42513
שאדם מכיר בחסדי ה' עליו כך הוא ממעט מליהנות מעוה"ז, הקורת רוח במעט שיש לו מחזיק אותו, חכמי	42514
הטבע שבזמננו אומרים שהיסוד של תועלת האכילה הוא השבעת הרצון, חז"ל כבר גילו זאת בשעתם,	42515
ובזעיר אנפין אפשר לראות זאת גם אצל בני תורה, אשר בונים בית יהודי בכמה פונ"ט של הכולל וצהלתו	42516
בפניו.	42517
מי שאינו בן תורה תמה כיצד אפשר להתקיים בזה? והצדיק חוזר ותמה עליו מה אתה מקבל מכל פיתום	42518
ורעמסס שבנית לעצמך? צאו וראו את השמחה השורה על פניו של בן תורה שאכל לצאת ידי חובה מחד,	42519
ואת פניו של זה שמילא כרסו במעדנים בסעודה רבתי אשר עדיין בטן רשעים תחסר (משלי י"ג), ועכ"פ	42520
למדנו מזה כי חיותו של אדם תלויה במזון הרוחני, כי עצם החיות הוא דבר רוחני.	42521
איתא ברמב"ן על הפסוק ויפח באפיו נשמת חיים וז"ל, ירמוז לנו הכתוב מעלת הנפש יסודה וסודה, כי	42522
הזכיר בה שם מלא ואמר כי הוא נפח באפיו נשמת חיים, להודיע כי לא באה מן היסודות כאשר רמז בנפש	42523
התנועה, גם לא בהשתלשלות מן השכלים הנבדלים, אבל היא רוח השם הגדול מפיו דעת ותבונה, כי	42524
הנופח באפי אחר מנשמתו יתן בו, והכתוב הזה כפי משמעו ירמוז כאן, שיצר השם את האדם עפר מן	42525
האדמה, והיה מוטל גולם כאבן דומם, והקב"ה נפח באפיו נשמת חיים ואז חזר האדם להיות נפש חיה,	42526
ששב להיות נפש בה חיים, הרי שחיותו של אדם אינה חיות גשמית כלל, וללא החיות הרוחנית אינו אלא	42527
כאבן דומם.	42528
אותה חיות רוחנית הלא היא הנשמה, והנופח באפי אחר מנשמתו יתן בו, וא"כ מקום אחיזתה של החיות	42529
הרוחנית באדם אינה אלא ע"י לימוד התורה, שהיא המקשרת את האדם אל נשמתו כמ"ש בזוה"ק (פ' אהרי)	42530
אחרי), אורייתא קוב"ה וישראל חד הוא, חייבים להכין את הגוף לעשותו בית קיבול לתורה ע"י זיכור	42531
המידות ועבודת המצוות, שגם הם מצרפות את האדם כמ"ש לא נתנו המצוות אלא לצרף בהן את הבריות	42532
(בראשית רבה מ"ד), וכדי לזכות לתיקון המידות ומעשה המצוות זקוקים לתורה, ואחר שכבר נעשה בית	42533
קיבול לקבל בו תורה, שוב אין תלוי חיותו אלא בלימוד התורה שזהו עיקר החיות. (מערכי לב).	42534
	42535
מאמר תיד	42536
אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ואם לא תשמעו לי ולא תעשו (ויקרא כ"ו ג').	42537
הובא ברש"י אם בחקותי תלכו, יכול זה קיום המצוות, כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום	42538
המצוות אמור, הא מה אני מקיים אם בחקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה, ואת מצותי תשמרו הוו עמלים	42539
בתורה על מנת לשמור ולקיים כמ"ש, ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם, ואם לא תשמעו לי להיות עמלים	42540
בתורה, מה ת"ל לי? אין לי אלא זה שמכיר את רבונו ומתכוין למרוד בו.	42541
וכן בנמרוד גבור ציד לפני ה' (בראשית י'), שמכירו ומתכוין למרוד בו, ולא תעשו משלא תלמדו לא	42542
תעשו, הרי שתי עבירות לבלתי עשות מונע את האחרים מעשות, את כל מצותי כופר שלא צויתם,	42543
להפרכם את בריתי כופר בעיקר, הרי שבע עבירות הראשונה גוררת השניה וכן עד השביעית, ואלו הן, לא	42544
למד, לא עשה, מואס באחרים העושים, שונא את החכמים, מונע את האחרים, כופר במצוות, כופר בעיקר	42545
ע"כ.	42546
אנו לומדים מזה גדלות ענין של לימוד תורה בעיון, כי יסוד כל הברכות זהו בחוקותי תלכו להיות עמלים	42547
בתורה, ויסוד כל הקללות אם לא תשמעו להיות עמלים בתורה, ההסבר הוא כאמרם ז"ל (קדושין ל':),	42548

בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין לו, ואין רפואה אחרת בעולם ללחום עם היצר הרע, כי אם רק ע"י	42549
לימוד התורה כדברי המסילת ישרים וז"ל, ומי שיחשוב להנצל זולתה אינו אלא טועה ע"ש, והיות שהיצר	42550
הרע הוא גיבור מלחמה כמ"ש צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו, לכן החיוב על האדם להכריז מלחמה על	42551
היצר הרע בימי חלדו בעוה"ז, ככתוב רגזו פירש רש"י יעשה מלחמה ואל תחטאו.	42552
אמנם הואיל ובמלחמה צריכים כוח מול כוח, לכן צריכים לעמול בתורה בעיון ורק אז עולים ומשתלמים,	42553
כי בלי עיון ועמלות בתורה לא משיגים עמקות התורה ולא יורדים לסופה, כי התורה ארוכה מארץ מדה	42554
ורחבה מני ים (איוב י"א), ואין הפירוש מפני שיש הרבה תורה, אלא הפירוש הוא שכל מה שהוא דבר	42555
תורה, ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, הפוך בה והפוך בה דכולה בה, וכתוב דדיה ירווך בכל עת,	42556
ובעירובין (נ"ד:) מה דד זה כל זמן שהתינוק ממשמש בו מוצא בו חלב, אף דברי תורה כל זמן שאדם הוגה	42557
בהן מוצא בהן טעם, כן אמרו (ברכות ס"ג:), במי אתה מוצא חמאה של תורה במי שמקיא חלב שינק משדי	42558
אמו.	42559
בלי יגיעת התורה לא מנצחים את היצה"ר, כי יצר לב האדם רע והוא יושב במפתחי הלב כמ"ש (ברכות	42560
ס"א.), אמר רב יצה"ר דומה לזבוב ויושב בין שני מפתחי הלב שנאמר, זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח	42561
(קהלת י'), ופי' מהרש"א שני מפתחי הלב על דרך לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו כי היצה"ר נמצא	42562
בלב בין בלב חכם בין בלב כסיל, וזה לעומת זה, כדי לקיים ושמתם את דברי אלה על לבבכם צריכים	42563
יגיעה ועמלות, אחרת התורה היא מן השפה ולחוץ.	42564
מה נקרא לימוד ועיון, אפשר לראות מהגמרא שבת (פ"ח.), ההוא צדוקי דחזייה לרבא דקא מעיין	42565
בשמעתא, ויתבה אצבעתא דידיה תותי כרעא וקא מייץ בהו וקא מבען אצבעתיה דמא, א"ל עמא פזיזא,	42566
כ"כ למד רבא בעיון עד שמיעך את אצבעות ידיו וזב דם מהם ולא הרגיש, והצדוקי טען שזוהי פזיזות	42567
ובהילות, והתשובה של רבא היתה זה ישרות ופשטות ולא בהילות, כי כך צריכים ללמוד תורה אחרת לא	42568
מבינים אותה.	42569
ואם אדם לומד תורה בעמל זוכה למאור התורה, אז המאור שבה מחזירו למוטב ובא לכלל קיום כל התורה	42570
ומצוותיה וזוכה לכל הברכות, אבל מי שלא עמל בתורה אע"פ שלומד אבל בלי יגיעה, מביא עליו כל	42571
התוכחות והקללות, כי לא תפס כי אם חיצוניות התורה ולא החמאה של התורה, ואין לו במה להלחם עם	42572
היצה"ר ואינו מקיים מצוות התורה, כדאיתא בת"כ מתוך שלא למד פי' בעיון לא עשה, ובכדי לכסות על	42573
פשעיו שלא יהיה ירוד נגד חבריו, אז בתור תכסיס הוא מואס באחרים העושים ושונא את החכמים,	42574
שמתוך קנאה באה שנאה, ולחזק מצבו מונע אחרים מלעשות, ומעשים אלו גורמים לו שכופר במצוות	42575
ולבסוף כופר בעיקר רח"ל, הקב"ה יתן בלבנו ליגע בתורה ונזכה לברכותיה. (זכרון מאיר).	42576
	42577
מאמר טו	42578
אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם (ויקרא כ"ו ג').	42579
אמר רב חסדא איזהו שונא מתנות יחיה, זה הרואה טרפה לעצמו, דרש מר זוטרא משמיה דרב חסדא, כל	42580
מי שקורא ושונה ורואה טרפה לעצמו ושימש תלמידי חכמים, עליו הכתוב אומר יגיע כפיך כי תאכל	42581
אשריך וטוב לך, רב זביד אמר זוכה ונוחל שני עולמות העוה"ז והעוה"ב, אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב	42582
(חולין מ"ד:). והנה על המעלה של יגיע כפים אמרו בגמ' (ברכות ח'.), ואמר רבי חייא בר אמי משמיה	42583
דעולא, גדול הנהנה מיגיעו יותר מירא שמים, דאילו גבי ירא שמים כתיב אשרי איש ירא את ה', ואילו גבי	42584
נהנה מיגיעו כתיב יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך, אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב, ולגבי ירא שמים	42585
וטוב לך לא כתיב ביה.	42586
העולם הגשמי אינו אלא משל לעולם הרוחני, כאשר הפסוק אומר יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך,	42587
הרי שהכוונה היא לנמשל של יגיע כפיך ולנמשל של אשריך, כלומר כשם שיגיע כפיך בגשמיות משתכר	42588
באשריך בגשמיות, כך יגיע כפיך ברוחניות זוכה באשריך ברוחניות, ומעתה ברור שמה שאמרו גדול	42589
הנהנה מיגיעו יותר מירא שמים הכוונה לנהנה מיגיעו ברוחניות, ובא וראה עד כמה גדולה מעלתה של	42590
היגיעה, בהקדמת מהר"ח לספרא דצניעותא כותב בזה"ל, שמעתי מפיו הקדוש שפעמים רבות השכימו	42591
לפתחו כמה מגידים מן השמים, בשאלתם ובקשתם שרוצים למסור לו רזין דאורייתא בלא שום עמל, ולא	42592
הטה אוזנו אליהם כלל.	42593
גדול הנהנה מיגיעו יותר מירא שמים, המדרגה של יראת שמים היא ההתבטלות המוחלטת כלפי שמיא,	42594
הירא שמים אינו רואה בקניניו קנינים פרטיים שלו, הן קניניו הגשמיים והן הרוחניים הוא מייחס כליל אל	42595
הקב"ה, אמנם גדולה ועצומה היא מדרגה זו, בה עקר מעצמו לחלוטין את הכוחי ועוצם ידי, הוא חש שכל	42596
מה שיש בידו אין זה אלא מעשי ה'.	42597

אף שכן הוא האמת שאין לשום אדם זכיה בכוחות עצמו, וכל מה שזוכה הוא מן השמים, וכמ"ש חז"ל	42598
(מגילה ו'), יגעתי ומצאתי תאמין, כלומר גם לאחר היגיעה אין התורה מושגת אלא בדרך מציאה, הארה	42599
מיוחדת מן השמים והטעם כי ההשגות הם רוחניות, ואין שום אפשרות בעבודה של אדם להשיג רוחניות,	42600
כי אם רק ע"י הארה הבאה כולה מן השמים.	42601
הגם שלעולם ההשגה מוגדרת כמציאה ביחס אל היגיעה, קיימים שני סוגי מציאות, יש מציאה מסוג של	42602
מתנה, ויש מסוג של נהנה מיגיע כפו, היר"ש זוכה אל המציאה מכוח ההתבטלות המוחלטת כלפי שמיא,	42603
ההתבטלות מביאה אותו למצב שבו נותנים לו מתנות, הנהנה מיגיע כפיו זוכה למציאה מתן שכר, באופן	42604
של תמורה לעבודתו, מציאה זו נמדדת לפי היגיעה, ומי שהוא שונא מתנות, כשם ששונא מתנות גשמיות,	42605
כך אינו רוצה מתנות ברוחניות, הוא שואף ליגיעה להבין מעצמו, אדם זה אשריו וטוב לו, אשריך בעוה"ז	42606
וטוב לך לעוה"ב שמקבל עוה"ב ביגיעתו.	42607
הטבע של שונא מתנות יחיה שניתן לאדם בעולם הגשמי, ניתן כמשל ללמוד ממנו שגם עוה"ב ירצה לקבל	42608
בתורת שכר, מהי תפילתו של בן ישיבה? רבש"ע תן לי לימוד! תן לי עליה! האם זו היא שנת מתנות?	42609
רצונך ללמוד? למד! רצונך להתעלות? התעלה! היכן היגיעה? הלא אינך אלא קבצן! ודאי שיש הבדל בין	42610
קבצן של כסף קבצן של כבוד, לקבצן שמקבץ תורה אבל גם זה קבצן הוא, אדם בא אל הקב"ה ומבקש	42611
סיעתא דשמיא במידה זו וזו, ודאי שכך צריך שהעיקר הוא התפילה, אבל כוחה של התפילה היא לאחר	42612
ה"יגיעתי", נכון שמי שיחשוב שהיגיעה לעצמה תתן לו כל מה שחפץ ללא תפילה לא ישיג מאומה, אבל	42613
האם די בזה שיבכה ויאינח פעם אחר פעם ויבקש מתנת חנם ומאומה לא ישקיע בעמלו?	42614
התפילה לסייעתא דשמיא ענינה לבקשת כלים להתיעג בהם, וכשם שבעולם הגשמי יתכן ויתנו לו לאדם	42615
הכלים הטובים ביותר, ואם לא ישכיל כיצד להשתמש בהם אין לו מהם כלום, יתכן שישאירו בידו סכום	42616
נכבד ולא ירויח מאומה כי יתעצל מלעבוד, כן גם ברוחניות חייבים להתפלל על סיעתא דשמיא, אבל זה	42617
בנוגע לשלות הנפש, פרנסה אשר תניח אותו לישב בשלוה, וכן בריאות ומשפחה וכו', אפשר להתפלל	42618
אפילו על כלים כשרון להבנה וזכרון למה שלמד, אבל עצם הלימוד צריך שיהיה ביגיעה, יגיעה בהבנה	42619
יגיעה בדימוי מילתא למילתא, להקשות קושיות ולתרצם, ולהשתקע עמוק עמוק בתוך עומקה של הלכה,	42620
וכן להתעלות יותר בגדרה של תפילה.	42621
כאמור העוה"ז ניתן כמשל לעוה"ב, והרי כל בריאת האדם אינה אלא כדי שלא יהיה מקבל, הרי יש לו	42622
להקב"ה מלאכים שגם הם מקבלים השפעות ויש בהם מדריגות, מכל מקום מאחר שאין בהם בחינה של	42623
יגיע כפין, לא ניתנו להם ההנאות שהקב"ה חפץ ליתן לאנשים, הנאה של ריוח הנאה של שכר על יגיעה,	42624
ורק משום זה נברא האדם כדי שכאשר יגיע לעולם האמת ויתנו לו שכר על היגיעה, תהא הנאתו הנאה של	42625
שכר, שרק שונא מתנות הוא אשר גם יחיה ויהנה מההנאה הזאת שבאה ע"י החיים.	42626
ובגמ' קידושין (ל"ב:), מצאנו עד כמה כוחה של היגיעה לקנות בגוף התורה, עד כדי כך שהתורה נקראת	42627
על שמו, דכתיב ובתורתו יהגה יומם ולילה, וכן אמרו (ב"ב י'): , אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, אינו	42628
אומר ותלמוד בידו אלא ותלמודו, הוא יגע ולמד מסכתות שלמות והרי הם שלו, הוא יודע את הסוגיות ע"י	42629
עמלו ורק אז הנאתו שלמה.	42630
ולפי דרכנו נבין היטב מה שאמרו בגמ' (יבמות ב'), כיון דאתיא מדרשא חביבא ליה, היינו יותר ממקרא	42631
מפורש בתורה, כי מה שאדם קונה ביגיעתו הרי הוא נהנה מיגיע כפיו, חש בה הנאה של שכר ולא של	42632
מתנה, ומעתה הרי בודאי שגדול הנהנה מיגיע כפו יותר מירא שמים, יראת שמים כמה שרוב ערכה אינה	42633
למעלה ממדרגת מקבל, ורק יגיע כפין כי תאכל אשריך וטוב לך.	42634
מעתה אנו חוזרים לדברי הגמ' בחולין שהבאנו בתחילת דברינו, איזהו תלמיד חכם זה הרואה טרפה	42635
לעצמו, ואמר רב חסדא איזהו שונא מתנות יחיה זה הרואה טרפה לעצמו, גם את מתנת ההיתר הוא שונא	42636
לקבל מאחרים ואינו אוכלה עד שיגע בעצמו, דרש מר זוטרא זוכה ונוחל שני עולמות, אשריך בעוה"ז	42637
וטוב לך לעוה"ב, ועיין מהרש"א וז"ל, ושמעתי פירוש הפסוק בזה שאומר אשרי כל ירא ה'.	42638
ר"ל מי שבא לידו ספק טרפות והוא ירא את ה' ומחמיר על עצמו מספק לאכלה, הנה אשריו בעוה"ב	42639
שמנע עצמו מספק טרפה, אבל יגיע כפין כי תאכל יש לו מעלה יתירה, דהיינו שמיגע עצמו וכפיו למצוא	42640
היתר לספקו עד שאוכלה, הנה זה זוכה לב' עולמות, דכתיב ביה אשריך בעוה"ז שהרי אוכלה, וטוב לך	42641
לעוה"ב שהתיגע נפשו בתורה, הרי להדיא שהוספת וטוב לך של יגיע כפין על פני הירא שמים, הוא בזה	42642
שהתיגע נפשו בתורה.	42643
יש השואלים למה אין רואים בדורנו מה שראו בדור העבר, נכון שמאז קבלת התורה מתמעטים ויורדים	42644
מדור לדור, אבל הירידה של דור זה היא ללא ערך לעומת הדור הקודם, התשובה לזה היא, החסרון בשונא	42645
מתנות יחיה, החסרון ביגיע כפין כי תאכל, הוא אשר ממעט את האשריך וטוב לך, סיפר לי הגה"צ ר'	42646

אלי' לפיאן זצ"ל, מה שקרה לפני שבעים או שמונים שנה, כאשר רב אחד הודיע לבתו שהיתה רבנית באיזה עיירה רחוקה שהוא מתכוון לבוא לבקרה.	42647
כשהגיע הרב אל ביתה של בתו כיבדה אותו במרק אטריות וחלב, האב ישב והתבונן ארוכות בצלחת והרעים בתוכחתו אל בתו, אוי לי שלזקנותי הוצרכתי לסבול בזיון כזה אצל יוצאי חלצי! שיהיו שקועים כה עמוק בתוך העולם הגשמי עד כדי מרק אטריות וחלב, את הלא חיה על כספי ציבור וכיצד מגיעים לכך? האמן לי אבי פרצה הבת בבכי, זה חודש שלם שאנו חוסכים וחוסכים כי בקשנו לכבדך ולארח אותך באטריות וחלב.	42648
בשיחה של המשגיח הגה"צ ר' ישראל יעקב זצ"ל, כאשר דיבר פעם על הזהרו בבני עניים שמהם תצא תורה (נדרים פ"א.), ואשר עיקר ההצלחה של תורה הוא, דוקא זו הנלמדת מתוך הדחק באופן של יגיע כפיך כי תאכל, והיה לי מזה חלישות דעת כי כאילו אבדה ממני כל תקוה, המשגיח זצ"ל הרגיש בזה והוסיף באמצע השיחה משפט אחד, ולמי שיש יותר הלא חייב להתיגע יותר, אם פעם היו זקוקים להשחיר עצמם כעורב עבור לחם, עתה שיש סיעתא דשמיא ויש לחם, הלא היו חייבים להתיגע יותר ויותר.	42649
כאשר אנו מבקשים ונא אל תצריכנו ה' לא לידי מתנת בשר ודם ולא לידי הלואתם, כי אם לידי המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה, אין כוונתה של בקשה זו מיעוט הבזיון גרידא, פירוש כזה ימעט בעומקה של הבקשה, הבקשה היא לזכות ליגיע כפיך כי תאכל הן בגשמיות והן ברוחניות, ובדואי אשר היגיעה החשובה ביותר היא היגיעה ברוחניות, וכאשר נתחזק בזה ונדע חובתנו לפרוע מה שמקבלים יסייענו הקב"ה להגיע וטוב לך. (מערכי לב).	42650
	42651
	42652
	42653
	42654
	42655
	42656
	42657
	42658
	42659
	42660
	42661
	42662
	42663
	42664
	42665
מאמר תטז	42665
אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו. ונתתי גשמיכם בעתם (ויקרא כ"ו ג').	42666
הרוחניות והגשמיות קשורים זה בזה, וכשאמר הכתוב אם בחוקותי תלכו ונתתי גשמיכם בעתם, וכן ונתתי עשב בשדך אין זה סתם ענין של זכותים, אלא שכן הוא המציאות האמיתית, עוה"ז ועוה"ב קשורים הם זה בזה, והרוחניות פועלת על הגשמיות, הגשמיות תלויה בהרוחניות כי אחד הם.	42667
אמרו בגמ' (שבת קי"ט ע"ב), אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל תינוקות של בית רבן, אמר ליה רב פפא לאביי דידי ודיך מאי, אמר ליה אינו דומה הבל שיש בו חטא להבל שאין בו חטא, העולם מתקיים על ענין זה, איך יתכן להיות שזכותים של רב פפא ואביי יהיו גרועים מזכותים של הבל תינוקות של בית רבן, אבל כשמבינים ענין קישור הרוחניות והגשמיות ופעולותיהן זה מזה וזה אל זה, כמציאות הכרחי דרך בנין וקיום, הנה במלאכת בנין התנאי הראשון לדיבוק חלקים איש לרעהו הוא, כי פני כל חלק וחלק יהיה חלק ונקי בתכלית, וכל אבק של עפרורית וזוהמא אף כל דהוא כבר מבדיל ומפריע בהדיבוק.	42668
ודאי כי הזכותים של רב פפא ואביי גדולים ורמים מאד, אבל חטא מבדיל ומפריע בקישור העולמות, והבל פיהם של תינוקות של בית רבן עם זעירותם, אבל נקיים הם אין כל אבק להבדיל וזה המקיים העולמות, כן הוא מהלך קישור העולמות, מתחילה במחשבה אשר עדיין לא שזפתם עין, ואח"כ בהבל טרם עוד נגע בהם כל חטא, וכל אלה כשווננסים בעולם המעשה בזה מתקיימת הבריאה, הוא סוד ההשפעה אשר לרוחניות על הגשמיות בדרכיהם שהותקנו להם, הוא ענין אשר מתחילים ללמוד עם תינוקות חומש ויקרא, מטעם יבואו טהורים ויתעסקו בטהורים (ויקרא רבה ז' ג'), כי אמנם טהרה להם וטהרה עומדת לעד ודאי.	42669
עוד שם במדרש, וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות, כימי עולם כימי משה, וכשנים קדמוניות כימי הבל שלא היתה עבודה זרה בימיו, הוא סוד החטא שאפילו אם יש ע"ז בקצה העולם, ריחו נודף למרחוק וכבר לא ערב לו, שם עוד משל למלך שהיה מיסב על אקוביטון שלו, הכניסו לו תבשיל ראשון ואכלו והיה ערב לו, התחיל ממחה בקערה, הוא סוד טעימת עוה"ז והוא סוד הקרבנות, סוד האהבה והרצון עד כדי ממחה את הקדרה, את קרבני לחמי כפשוטו, שם האמיתי של לחמי הוא דוקא בקדושה ברוחניות, ולחם אצלנו הוא שם מושאל, ריח ניחוח ודאי אהבה ודבקות באמת, והוא הסוד שכביכול נהנה מעוה"ז.	42670
ולדעתי זה גם כן ענין קרבן התמיד בכל יום, קרבנות מיוחדות לשבת, קרבנות מיוחדות לכל המועדות, פסח, שבועות, סוכות, ר"ה, ויוה"כ, הימים הם הגורמים ומחייבים הקרבנות, כל קרבן בשעתו הוא הריח ניחוח של השעה, הריח ניחוח של היו"ט, עם הקרבן טועמים את היו"ט, תכנת שבת רצית קרבנותיה עם סדורי נסכיה, מענגיה לעולם כבוד ינחלו, טועמיה חיים זכו, הנה ממש טועמים את השבת.	42671
ובאבני אליהו על הסידור מביא דברי הגאון ז"ל מ"ש ריב"ח לקיסר (שבת קי"ט ט), תבלין אחד יש לנו ושבת שמה שאנו מטילין לתוכו וריחו נודף, א"ל תן לי ממנה, אמר לו כל המשמר את השבת מועיל לו, ושאינו משמר את השבת אינו מועיל לו, הנה ההנאה האמיתית הינה דוקא בקדושה, ממש מציאות של טעם	42672
	42673
	42674
	42675
	42676
	42677
	42678
	42679
	42680
	42681
	42682
	42683
	42684
	42685
	42686
	42687
	42688
	42689
	42690
	42691
	42692
	42693
	42694
	42695
	42696

והנאה כפשוטו! ומשם הוא דריחו נודף גם בגשמיות, נוטפות מור עובר על כפות המענג את השבת	42697
המשמר את השבת כהלכתו, והכל פשוטם כמשמעם כמו שביארנו.	42698
נמצא לפי"ז שדוקא צדיקים הם הנהנים מעוה"ז באמת, ובהנאתם הם גם חיים זוכים, כי הנאתם הם באה	42699
להם ממקור הקדושה, מאשר נוטפות מור עובר על כל דרכיהם ומעשיהם, ולא בחינם אומרים מה תחזו	42700
לנו? מה תתנו לנו? מה תוכלו ליתן לנו כתחליף לתענוגינו אנו? והאמנם כי גם לאומות תענוגים בעוה"ז,	42701
אבל לא מקוריים כי אם מהריחות הנודפות אשר ממקור הקדושה, ויפה אמר חכם אחד בראותו פלאי	42702
תענוגי עוה"ז אצל הגויים, גם עשו קבל חלק טוב הוא לא רימה עצמו בכלל.	42703
גם בחלק זה יכולים שפיר לשלם להם אלא שבאחת הם טועים, הגוים שהלכו בלוית הקיסר וראו את כל	42704
הכבוד הגדול שקבל המלך, דימו כי אמנם זה כל מציאות הכבוד, זה כל מציאות תענוגי עוה"ז, ואינם	42705
יודעים מאיזה דבר טוב יותר, חיותם שלהם הוא בבואה דבבואה של הכבוד האמיתי של עונג ועידון	42706
אמיתי, אם כי גם ההנאה מצד הבבואה דבבואה די טוב בה, והראיה שהרי שמועה טובה תדשן עצם	42707
ושמועה רעה תיבש גרם.	42708
אבל אין קיימות בהם, מהרה עוברים וכלים, כי על כן הם גם מאבדים עצמם לדעת, כי תענוגיהם שלהם	42709
מדומים ועוברים ריק מכל חיות וחיים, משה רבינו ע"ה כשנגזר עליו להפטר מן העולם, התחנן אל ה'	42710
ובקש לחיות ולהיות לכה"פ כעוף זה שהוא פורח, כך תהא נפשי כאחת מהן (דבר"ר י"א ה'). מפני	42711
שצדיקים ודוקא הם יודעים מהותן של חיים.	42712
הגרי"ב ז"ל אמר על זה שאמר יונה שאוני והטילוני אל הים, ולמה לא הפיל הוא עצמו אל הים? ואמר כי	42713
רגע החיים שיתקיים מן כי ישאוהו עד שיטילוהו אין העולם כולו יכולים לקבל, וכשאמרו חז"ל יפה שעה	42714
אחת בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי העוה"ב, הנה זה גם כן כפשוטו כי אין כתענוג המונח	42715
בחיים בעוה"ז.	42716
זהו ביאור אמרם ז"ל (סוטה מ"ח.), מיום שחרב בית המקדש ניטל טעם ביאה וניתנה לעוברי עבירה, ועיין	42717
תוס' (ב"ב י"ב.) ד"ה אטו, כתבו דהכוונה הוא דמעוברי עבירה לא ניטל, ולכאורה זה מחוסר הבנה,	42718
דבשלמא הא דניטל הטעם מדברים המותרים אתי שפיר, כי דברי היתר דברי קדושה תלויים בחורבן	42719
המקדש בביטול הקדושה, אבל מהיכי תיתי יאבד טעם של עוברי עבירה ע"י ביטול הקדושה, מה שייכותם	42720
אהדדי? אתמהה?	42721
מה נוראים הדברים לראות מכאן ענין אין עוד מלבדו, שגם הטומאה מקדושה היא נזונת, וזה אשר אמרו	42722
חז"ל הקדושים, שמצד הקדושה נחסר הטעם, שבצד הקדושה שם באמת הטעם וההנאה באין כל ערך,	42723
ומשם מקור כל הנאה ותענוג, אלא שבחורבן הבית נחסר הטעם, ומעוברי עבירה לא ניטלה, ועדיין מה	42724
שיש להם הוא מהריח הנודף אשר בצד הקדושה, אשר גם אחרי החורבן והגרעון עדיין יש בה טופח על	42725
מנת להטפיה, והכלל ישראל עדיין בתוקפם עומדים בכל הדבקות והאהבה.	42726
הכלל ישראל תמיד הם מבחינים בין טעם לטעם, הם זוכים ומבחינים מה בין בני לבן חמי (ברכות ז'.),	42727
אמת שרוב הנאה אצלם ואין לבטלה כמו שאחז"ל (דבר"ר א' ה'), הבל הבלים אמר קהלת, אלו אחר היה	42728
אומר הבל הבלים, היו אומרים זה אין לו פרוטה לאכול והוא אומר הבל הבלים, אלא שלמה שכתוב בו	42729
ויתן המלך את הכסף בירושלים כאבנים, לזה נאה לומר הבל הבלים, הכלל ישראל הם מבחינים בין הנאה	42730
להנאה. (דעת תורה).	42731
	42732
מאמר תיז	42733
אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם (ויקרא כ"ו ג').	42734
אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, בחירת ישראל היא מפני שהם דבוקים במקום ב"ה ומשום	42735
כך ניתנה להם התורה, בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, התבלין הזה הוא רק לישראל העוסקים	42736
בתורה מחמת דבקותם בה, ובדרך זו יש בתורה סגולה, שאפילו הוא עוסק בפלפול ובבירור ההלכה,	42737
בדבר שלכאורה אין לו שום שייכות למדות, מכל מקום פועל בו הלימוד לתיקון מדותיו (הגרי"ס זצ"ל	42738
באיגרת המוסר).	42739
והטעם משום שע"י שהוא דבוק לתורה ולחכמתה מתרחק הוא מן התאוות, כמ"ש הרמב"ם (סוף הלכות	42740
איסורי ביאה), שלהינצל מן התאוה יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה וירחיב דעתו בחכמה, ועיין בספר	42741
מעלות התורה מה שכתב בשם הגר"א ז"ל, שהדבוק בלימוד התורה אינו צריך לעבוד על תיקון המדות	42742
בדרך סיגופים וכדומה כי התורה היא רפואתו, ובמקום אחר ביארנו שמדבר במי שדבק בתורה כל כך, עד	42743
שלא תשאר לו התעניינות לשום דבר חוץ מהתורה.	42744
ויש עוד טעם עמוק, הרי אמרו ז"ל ובשכבך תשמור עליך זו מיתה (סוטה כ"א.), היינו שהתורה שלמד	42745
בחיינו משמרתו גם לאחר מיתתו, ובזהר (וישלח קע"ה:) מפרש שהתורה מגינה עליו מדינא דהוא עלמא,	42746

וכן הוא בזוהר (חיי שרה קל"ב). וכל מאן דאשתדל באורייתא לא יתבעון מיניה דינא בההוא עלמא כלל, ובזוהר וישב (קפ"ד): דגם מי שלא ישתדל בה לשמה כדקא יאות לא דיינינן ליה בההוא עלמא, וצ"ע מה הטעם לזה?	42747 42748 42749
כבר הזכרנו שהבסיס ללימוד התורה הוא שלומדה מפני שהיא תורת ה', והוא דבק אליו ית' דבקות נפשית, אי אפשר לברר שום אמת נפשית ע"י השכל, כל בירור בענין המדות ניתן לדחות, למי שרוצה להתעקש לא תוכל לברר בשכל אף איסור רציחה, כי אין לדברים אלו הוכחות מוכרחות כבמתמטיקה, השי"ת נתן לנו תורה שהבסיס שלה היא שכך צוה ה', אחר כך יעיין בשכלו איך ומה צוה ה', אבל לא למה צוה ה', כאילו התורה הקדושה כפופה לביקורת שכלו, העכו"ם לא חפצו לקבל התורה כי לא היתה לפי רוחם, ועל כן חסר להם הבסיס לתורה, ובכן הן כבר ראינו מה עלתה להם ומה הועילה הציוויליזציה, הרי נתגלה קלונם לעין כל שנשארו חיות טרף, וגרועים הרבה מחיות טרף תחת מסוה של תרבות חיצונית. אבל מה שלמדנו לעיל דמאן דאשתדל באורייתא פוטרם אותו מדינא דההוא עלמא, צריך עיון שהרי ענין גיהנום ידוע שהוא להכין את נפש החוטא ולתקנה לימות המשיח ולעוה"ב, ואיך יתוקן החוטא בלי עונשים? אך הענין הוא שמי שלמד תורה והוא דבוק בה, כשיבוא זמן הגילוי יכיר את האמת וידענה בלבו, מאחר שכבר למד את הבסיס, היינו שאי אפשר לבנות השגותיו על פי נגיעותיו כלל, ומאחר ועיקר מטרת עונשי גיהנום הוא לברר לאדם את האמת הפנימית, זה שדרך התורה כבר חרותה בלבו לא יצטרך להם. ועיין בזוהר וישלח (קע"ה): שכתב כן בהדיא, וצדיקים ילכו במ בגין דאינון ידעין אורחין דקוב"ה, דכל מאן דאשתדל באורייתא בהאי עלמא יהכון בה בההוא עלמא כד יפקון מהאי עלמא, ואי לא ישתדלו באורייתא בהאי עלמא ולא ידעין ארחין ושבילין, כד יפקון מהאי עלמא לא ידעון למיהך באינון ארחין ושבילין וכשליו, כללו של דבר את האמת שבלב אי אפשר להשיג כלל בלי קבלת התורה והדבקות בה ובלימודה בלב ונפש, ועוד עיין זוהר בראשית י"ב, דכיון דבר נש אתעסק באורייתא אתתקן בנשמתא אחרא קדישא, כד בר נש לא אתעסק באורייתא לית ליה נפשא קדישא אשרי הזוכה! (מכתב מאליהו ח"ב).	42750 42751 42752 42753 42754 42755 42756 42757 42758 42759 42760 42761 42762 42763 42764 42765 42766 42767 42768 42769
מאמר תיח	42770
אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם (ויקרא כ"ו ג').	42771
איתא בת"כ אם בחוקותי תלכו, יכול זה קיום המצוות, כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום המצוות אמור, הא מה אני מקיים אם בחוקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה (הובא ברש"י), לפי דברי הת"כ תלויות כל הברכות שבתורה וכן התוכחה, הכל ביסוד ראשון של עמלות בתורה, מה שקשה להבין בזה הוא גודל השכר של עמלות בתורה המפורש בפרשה זו.	42772 42773 42774 42775
הרמב"ן אומר שהברכות הכתובות כאן עוד לא נתקיימו עד עתה, וזמן הקיום שלהן הוא בימות המשיח, בשעה שתתוקן הבריאה כולה ותגיע לאותה מדרגה שהיתה קודם החטא של אדה"ר, ומה שנאמר בברכות אלו והשבתי חיה רעה מן הארץ, הוא מה שאמר הכתוב ושעשע יונק על חור פתן, וכן ופרה ודוב תרעינה ואריה כבקר יאכל תבן, פסוקים אלו שנאמרו על מה שעתידי להיות בימי המשיח, המה השכר על קיום המצוה של עמלות בתורה, דבר זה קשה להבין שגאולת עם ישראל ותקומתם זה אלפיים שנה תהיה תלויה בלימוד גמרא? איזה עומק נמצא בעמלות זו שיש בכוחה להביא הגאולה לעולם?	42776 42777 42778 42779 42780 42781
אך כאשר נעיין בענין הבחירה של אדם נוכל להבין את זאת, כבר בארנו כי בחירת האדם אינה אותה הבחירה שאנו חיים בה, חיים אנו בבחירה של שכל ורצון פשוט, מוצאים אנו בנפשנו את האפשרות לעשות ככל אשר יעלה על לבנו, אפשרות לגזול ולטרוף ולהחריב את כל הבריאה, ולכן יעלה על דעתנו כי זוהי הבחירה שניתנה לאדם, ועל בחירה כזו ניתנה תורה לעם ישראל, כלומר שלא יהיו כחיות טורפות לדרוס ולאכול איש את רעהו.	42782 42783 42784 42785 42786
אבל האמת היא כי לא זהו האדם של התורה ולא זוהי הבחירה שלו, בחירה זו היא הדרך ארץ שקדמה לתורה, שלא יהיה כחיה טורפת ולא כבהמה אוכלת עשב, לשלמות זו של שלילת ממשלת תאוה בהמית על השכל באופן גלוי, שלילת עשיית הרע בכונה כשאר בעלי חיים, לא היינו זקוקים לתורה מאת השי"ת, די היה לנו בחכמה שנתן השם לאדם כדי שיהיה זהיר מעשות כל אלה.	42787 42788 42789 42790
אלא שהבחירה היא ענין של שגגה וטעות, גם המזיד שוגג הוא לפי ההכרה האמיתית שלו ומעטים המה המזידים, רוב עבירות גם היותר חמורות נעשות מתוך שגגה וטעות, גם ע"ז של דור אנוש היתה שגגה כמבואר ברמב"ם הלכות עכו"ם, שהיו יודעים שהשם לבדו בורא העולם ומנהיגו, אלא שטעו כי רצון השי"ת לכבד את הכוכבים והגלגלים המשמשים לפניו עי"ש.	42791 42792 42793 42794
עבירה זו החמורה מכל עבירות שבתורה עברו עליה אנשים מאמינים בגלל טעות, אנשים אלה רצו להרבות כבוד שמים בעולם, וחפשו עצות לזה ומצאו כי כבוד המלך הוא לכבד את עבדיו, לכבד את אלה	42795 42796

שהמלך מכבד אותם, וזאת היתה העבודה זרה שלהם שנענשו עליה במה שעלה אוקינוס והציף את שליש העולם, עבירה חמורה כזו שאדם חייב ביהרג ואל יעבור עליה, היה אפשר לאדם וגם לדור שלם לטעות בה ולעבור עליה מתוך שגגה, וכל שכן עבירות קלות שאפשר לאדם לטעות בהן.	42797
בחירה זו של טעות יש לאדם מטבע יצירתו, יצירה המורכבת משני חלקים עפר מן האדמה ונשמת חיים, מזיגה זו היא אחת מפלאי היצירה כי המה שני ענינים המנגדים זה לזה, רוחניות היותר גדולה וגשמיות היותר פשוטה, שני ענינים אלה נתמזגו ונעשו לאחד, עד שאין אחד מהם יכול לעשות דבר בלי השתתפותו של חברו, אי אפשר לגוף האדם שהוא חלק העפר שלו בלי השתתפות הנשמה, ומפני זה אין אבדון גמור לאדם.	42798
וכן אי אפשר לנשמה של אדם בלי השתתפות הגוף, מפני זה נאמר אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, מקרא זה נאמר גם על אבות העולם גם על משה רבנו, כי מזיגה זו אי אפשר להפריד, ממילא אי אפשר כמעט שלא ישפיע חלק אחד על חברו, ולכן קרא אדה"ר את עצמו בשם אדם, לא בשם של נשמת חיים שלו, מפני שמן האדמה נבראתי, ידע אדה"ר סוד זה כי חלק האדמה שלו תופס מקום בנשמת החיים שלו, עד שבכל מקום שהוא נמצא רק אדם שמו, כי מאוחדים המה הנשמה והגוף, ועל אחדות זו בנוי יסוד הבחירה של האדם.	42799
בחירה זו הבאה לא מהרצון הבהמי של האדם, לא מהחיה הטורפת שהיא באפשרותו אלא ממוזג היצירה שלו, רב כוחה להביא את האדם לידי טעות, ולכן עבודה קשה היא לאדם לבחור רק בטוב ולא בטוב מעורב עם רע, לשלמות בעבודה קשה זו הגיעו רק ארבעה אנשים (ב"ב י"ז), ושאר חסידי ישראל וקדושינו נטו לתערובת זו בדבר אחד או יותר, עבודה רבה זו היא הבחירה שהתורה דיברה אודותה, לעבודה זו נחוצה תורה מן השמים, כי אין שכל האדם משיג את אפשרותה של הפרדה זו, הפרדת נשמה מן הגוף בשעה שהמה חיים יחד, רק יוצר האדם הוא המבין אותו, להיות בוחר בטוב בלי תערובת כל שהיא של היצירה שלו.	42800
בחירה זו עמלות שמה עמלות בתורה כדי לשמור ולקיים, עמלות זו אין לה גבול, כי אם היתה מטרת האדם דבר שיש לו גבול, היתה אז גם העמלות שלו דבר של גבול, אבל אם חובת האדם בעולמו היא ענין נצחי, כל פרט ופרט ציווי השם הוא, גם העמלות להשיג ציווי השם עמלות שאין לה גבול היא, וזה מצד אפשרותו הטבעית להיות טועה ושוגג כמעט בהכרח, עמלות זו אין לה סוף, ע"ז נאמר אדם לעמל יולד, כי אין בחירה בטוב בלי עמלות, וכמו שנחוצה עמלות בתחלת הבחירה כן נחוצה בסופה כי אין לה סוף.	42801
עמלות זו אם אדם עמל בה כל צרכה רב כוחה להביא גאולה לעולם, כי ראשית חטאו של אדה"ר ג"כ שגיאה היתה, אם גם לא כשגיאות שלנו אלא שגיאה שמלאכים לא עמדו עליה, וגם הוא שהיה גדול מהם לא עמד ע"ז, אבל מגדר שגיאה לא יצא הדבר, ואם יעמול האדם או יותר נכון הדור כולו ככל האפשר לאדם לעמול בתורה, אז תתוקן גם שגיאתו של אדה"ר ויבוא המשיח לעולם.	42802
עמלות זו בתורה כפולה היא, לעמול בתורה עד שיוציא האסור והמותר לפי דעתו, ולעמול בתורה להבין מהי עמלות בתורה, כי יש שיחשוב האדם שהוא צדיק וישר ולא חסר לו רק עמלות זו, ובאמת רב הדרך ממנו, לא עמלות בתורה חסרה לו שהיא העבירה הראשונה משבע העבירות, אלא חסרות לו העבירות האחרונות משבע אלו, לדוגמא לא יעלה על דעתנו שלאדם משלנו כי שונא את החכמים הוא, עבירה כזו ראויה לפי דעתנו למינים ואפיקורסים, כן אין אדם חושב כי הוא בין אלה שמואסים באחרים העושים מצוה, אם הוא אינו עושה מצוה לפעמים, הוא רק משום עצלות או תאוה לשעה, אבל למאוס באחרים העושים במקום שאין תאוה בדבר, אין איש כמונו חשוד לזה כי בגדר להכעיס הוא ח"ו.	42803
אבל האמת לא כן היא, אם יש בידנינו העבירה של מונע אחרים מלעשות, ודבר זה הלא מצוי הוא לבטל חברו באמצע למודו וכדומה, יש בידנינו עבירות אלו בודאי, כי מונע את אחרים הלא היא העבירה החמישית, ושונא את החכמים היא העבירה הרביעית, ומואס באחרים העושים היא העבירה השלישית, וסדר העבירות הוא כי הראשונה גוררת את השניה וכן כולן כמבואר בת"כ המובא ברש"י.	42804
א"כ אי אפשר להגיע למדרגת מונע את האחרים מלעשות מצוה, טרם שיגיע להיות מואס באחרים העושים, וטרם שיגיע להיות שונא את החכמים, כי אין אנו יודעים פירושם של ענינים אלה, הבנתנו בעניני תורה היא שטחית כפי שהורגלנו בלי עמלות בתורה, לכן אפשר שאנו עומדים כבר במדרגה של העבירה השביעית, ונהיה סבורים שאנו עומדים בחסרון העבירה הראשונה, ואפשר שנהיה מוטעים לחשוב כי גם העבירה הראשונה אין בידנינו, שגם עמלים בתורה ונחדש חדושים.	42805
א"כ כשאנו מוצאים אצלנו את העונשים היותר מאוחרים בפרשה, מזה מוכח כי עברנו על כל עבירות אלו כמה פעמים ובכמה אופנים, ואין אנו מכירים זאת מפני החסרון בעמלות בתורה, חסרון העיון להבין את גדרי העבירות, ולכן עמלות בתורה הוא דבר שאין לה סוף, האדם צריך לעמול בתורה עמלות הראוי להוציא הלכה למעשה, עמלות כפי ידיעתו בתורה והבנתו בגדריה, הבנה יותר עמוקה, ואז יראה כי	42806
	42807
	42808
	42809
	42810
	42811
	42812
	42813
	42814
	42815
	42816
	42817
	42818
	42819
	42820
	42821
	42822
	42823
	42824
	42825
	42826
	42827
	42828
	42829
	42830
	42831
	42832
	42833
	42834
	42835
	42836
	42837
	42838
	42839
	42840
	42841
	42842
	42843
	42844
	42845
	42846

מדרגתו היא בחסרון העבירות האחרונות הגרועות ביותר מהראשונות, וישלים את כולן עד שיגיע להראשונות, וכן חוזר פעם אחר פעם, כי להבין תורת השם הוא צריך, ועמלות אין שיעור נחוצה לזה.	42847
עבודת עמלות כזו אינה דבר שבמעשה, שאדם עושה ויוצא בזה ידי חובתו, לא מטרה בחיים היא, כשאדם מכיר את גדלות השם ועומק תורתו, ויחד עם זה הוא רואה את נטית לבו לשגיאה וטעות, כמ"ש אמת אמר אל יבא מפני שכולו שקר, כלומר גם אנשי אמת שקר המה בעצמיותם ע"י המזיגה הטבעית שלהם,	42848
כשאדם מכיר את כל זה הכרה ברורה אז אין לו בעולמו אלא עמלות בתורה, עמלות תמידית ככל האפשר לו, ואם כל ישראל ישלימו עצמם בעמלות אין גבול כזו אז יזכו לגאולה ולבנין בית המקדש, והקב"ה יטייל עמהם בגן עדן כאחד מהם. (תורת אברהם).	42849
	42850
	42851
	42852
	42853
	42854
	42855
מאמר תיט	42856
אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם (ויקרא כ"ו ג').	42857
חוקים שבהם חקקתי את השמים והארץ, שבהם חקקתי את השמש והירח, שבהם חקקתי את הים,	42858
0חוקים 0שהם 0חקוקים על 0יצה"ר (ויק"ר ל"ה ד'), תני בשם ר' אלעזר הסיף והספר נתנו מכורכין מן השמים, אמר להם הקב"ה אם שמרתם מה שכתוב בספר אתם ניצולים מן הסיף (שם ה'), אם בחוקותי תלכו, שתהיו עמלים בתורה (רש"י מהת"כ), וצריכים להבין למה הסתירה התורה את ענין העמל ולא אמרה בפירוש אם תעמלו בתורה.	42859
ונראה שיש בזאת כוונה עמוקה, שאף שהעמל הוא האמצעי לרכישת התורה, בכל זאת אין להתיחס לתורה כאל עמל גרידא, אסור לתאר שהאדם העוסק בתורה מתוך יגיעה מנותק הוא מעולם ומלואה, וכאילו מנגד את המהלך הטבעי של הבריאה, ובאמת ששונאי הדת למיניהם דגלו בגישה זאת, וציירו את חובשי בית המדרש כאנשים חשוכים הרחוקים מן הוי"פ.	42860
על כן באה התורה לטפח על קדקדם ולגלות הטפשות שבטענתם, משום שנהפוך הוא, התורה היא אור לרגלינו ומאירה את דרכינו ועל ידה יש לנו הליכה ושליטה בעולם, וכבר אמר שלמה המלך בהתהלךך תנחה אותך בעוה"ז, בשכבך תשמור עליך בשעת המיתה ובעוה"ב, דוגמת האור ששומר את האדם מכל מכשול בדרכו (סוטה כ"א).	42861
	42862
	42863
	42864
	42865
	42866
	42867
	42868
	42869
	42870
לזה כווננו חכמי המדרש בהדגישם שהחוקים הנאמרים כאן, אינם חוקים מופשטים הרחוקים מן המציאות, אלא אדרבה חוקים אלה הם השורש לכל הבריאה כולה והם מהווים קיום השמים והארץ, ועל ידם יצא האדם את יצרו וישיג את שלמותו בחיים, ולא עוד אלא שהספר הוא מציאות בבריאה כמו הסיף, ואם יאמץ לו את הספר יהיה מוגן מן הסיף, ואחרת יהיה הפקר לפגעי תבל ללא שום שמירה.	42871
בודאי התורה דורשת עמל רב, אבל האיש הנלבב אינו מרגיש את זה לעמל כלל משום שזה כל חיותו כמ"ש ובחרת בחיים (נצבים ל'), עלינו להבין שהתורה היא דבר גבוה מאד ואין לנו שום השגה בה לולא העמל רק אז מסוגלים אנו לזכות בה, ויש לפרש בזה למה ישראל הפכו את הסדר ואמרו נעשה ונשמע במקום נשמע ונעשה, משום שהבינו שאין בידם להשיג את הנשמע מצד הבנה שכלית, כי התורה היא דעת הקב"ה ואין לילוד אשה תפיסה בה, לולא זכות הנעשה שאז הקב"ה פותח לפנינו שערי החכמה, וכן ביאר הגר"א הפסוק לאדם מערכי לב ומה' מענה לשון וז"ל, וכאשר ישים מגמת נפשו לעיין בתורת ה' בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאודו, ה' יתן לו דעה ובינה והשכל ללמוד וללמד.	42872
על האדם לשמוח שמחה גדולה במה שזוכה להיות מעמלי התורה, שהרי לכך נוצר וזה כל החיות שלו, ורק ע"י העמל זוכה לאור התורה, ולא רק להבין בתלמודו אלא גם ספקותיו בחיים נהירים לו, ונכנסות בו עצה ותושיה לעשות את דרכו בין הקוצים של עוה"ז, הגאון ר' ישראל סלנטר זצ"ל היה מחדש מתלמודו דרכים נפלאים הנוגעים לבין אדם לחבירו, כדוגמא הוציא מדרשת חז"ל על הפסוק באשר משפטו פעלו (צפניה ב'), שאם יש קפידה על מי שהוא, מחויב להדבק במדות הקב"ה ומיד לחפש לו זכות ללמד על אותו איש, כמו שהקב"ה תבע את חטא שאול נגד הגבעונים, ובאותו זמן ממש הפך בזכותו ותבע עלבונו שלא נספד כהלכה (יבמות ע"ח:).	42873
	42874
	42875
	42876
	42877
	42878
	42879
	42880
	42881
	42882
	42883
	42884
	42885
	42886
	42887
	42888
	42889
	42890
	42891
	42892
	42893
	42894
	42895
	42896

זכה למה שזכה עד שלמד עשרים וארבע שנים, על האדם להכיר תמיד את האושר הגדול שנפל בחלקו	42897
בזה שאוחז בעמל התורה, וסוף הכבוד לבוא מאליו.	42898
אנו חיים כיום באוירה העכורה הנובעת מההשכלה של הוי יהודי בביתך ואדם בצאתך, כאילו נעשים אדם	42899
על ידי דברים בטלים ולהיטות אחרי תענוגי העולם ושהתורה מפריעה להשגת תואר זה, אולם השכלה	42900
כזאת אינה אלא סכלות, שדוקא ע"י תורה נקראים אדם כמ"ש אדם אתם (יחזקאל ל"ד), ודרשו חז"ל אתם	42901
קרואים אדם ואין עכו"ם קרואים אדם (ב"מ קי"ד:), וגדולי התורה מתעלים למדרגה עוד יותר גבוהה	42902
ונקראים בשם איש יהודי.	42903
לזכור תמיד שדוקא חוקי התורה הם הקובעים חוקי השמים והארץ, חוקי השמש והירח, חוקי הים והתהום	42904
כנזכר במדרש, ולא עוד אלא שבמו עינינו ראינו האסון הנורא שהמיטו על כלל ישראל בימינו בזה	42905
שהרחיקום מעמלות התורה, ומכיון שרבים נתרחקו מהספר נתנה שליטה לסייף להתחיל מגרמניה	42906
המשכילה ולהתפשט בין המוני אחינו, שומה עלינו לאמץ לנו את הספר ואך בזה נזכה לשלום, כמ"ש כל	42907
העוסק בתורה לשמה משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה (סנהדרין צ"ט:). (המוסר	42908
והדעת ח"ג).	42909
	42910
מאמר תכ	42911
אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם (ויקרא כ"ו ג').	42912
אבימי תני מנחות בי רב חסדא, אבימי מסכתא איתעקרא ליה ואתא קמיה דרב חסדא לאדכורי גמריה,	42913
ולישלח ליה וליתי לגביה, סבר הכי מסתייעא מילתא טפי, וברש"י מסתייעא מילתא משום יגעתי ומצאתי	42914
(מנחות ז'), הנה היגיעה בתורה היא המביאה לידי השגה, ודבר זה מלבד שטבע הדברים מחייבו, הנה היא	42915
ברית כרותה לישראל שלא תשוב היגיעה ריקם, וכפירוש הידוע במה דאמרו יגעתי ומצאתי תאמין, דגם	42916
אחר היגיעה הוא בגדר מציאה, והיינו דע"י היגיעה זוכים גם לדברים כגון אלה שאין בכוח האדם להשיגם	42917
ע"י העמל.	42918
אכן מעובדה זו אנו למדים שלא רק היגיעה בעצם הלימוד מביאה לידי השגה, אלא גם הטורח עבור	42919
הלימוד בדבר שאין לו שייכות לגוף הלימוד, וכגון ההליכה ללימוד ג"כ גורם להשגה יתירה, ועד כדי כך	42920
חשובה היא יגיעה זו, שאף שמשורת הדין ומשום כבוד התורה היה לו לאבימי לקרוא לרב חסדא תלמידו	42921
שיבוא אצלו, וכמו ששאלו בגמ' ולישלח ליה וליתי לגביה, מ"מ הכריע ללכת כדי שיהא הלימוד בא ע"י	42922
טורח, והענין בזה הוא היות שגם אחר היגיעה ההשגה אינה אלא בגדר מציאה, שהקב"ה מציאה לאדם	42923
חלף עבודתו ושכר עמלו, א"כ גם ע"י העמל והטורח בהכשר ללימוד זוכה שיתגלו לו עמקי תורה	42924
והשגותיה.	42925
אכן בהאי מעשה דאבימי נראה דהיגיעה שהיתה שם, לא היתה רק בעצם טורח ההליכה וההגליה למקום	42926
תורה של רב חסדא, אלא שעיקרה היה בהכנעה והענוה היתירה שגילה אבימי, בלכתו למתיבתא של	42927
תלמידו ללמוד הימנו, כי עיקרה של יגיעה אינה רק ביגיעת בשר, אלא בכוחות הנפש ובהתגברות על	42928
מניעות הבאות ממדות וכוחות הנפש, וביחוד הוא כן ביגיעה במידת הענוה, שהרי הענוה יסוד מוסד היא	42929
לקניית התורה, ולא זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותם אלא מפני שהיו נוחין ועלובין (עירובין י"ג:), וזהו	42930
שרצה אבימי שיהא הלימוד בדרך הכנעה וענוה ובהכי מסתייעא מילתא טפי, דהיכא דהלימוד בעצמו הוא	42931
בענוה בודאי הוא דמסתייעא טפי.	42932
ואמרו (ברכות ס"ג:), מאי דכתיב אם נבלת בהתנשא ואם זמות יד לפה, כל המנבל עצמו על ד"ת סופו	42933
להתנשא, ואם זמם יד לפה, ופירש"י המנבל עצמו ששואל לרבו כל ספיקותיו אע"פ שיש בהם שחביריו	42934
מלעיגים עליו, ואם זמות שסתמת פיך מלשואל לשון זמם, סופך שתתן יד לפה כשישאלוך ולא תדע	42935
להשיב, וענין הדבר אינו רק משום דלא הביישן למד וזה שאינו בוש לשאול זוכה להשיג, אלא שגם עצם	42936
הדבר מה שמבזה עצמו לשאול גם על דברים פשוטים שחביריו מלעיגים עליו, ומשפיל עצמו על דברי	42937
תורה גורם לו השגות גדולות בתורה, ותחת שביזה עצמו הרי מתן שכרו מדה במדה שמתנשא בדברי	42938
תורה.	42939
העמל בהתגברות על המניעות מצד מדות ותכונות הנפש, מעלה גדולה היא זו לזכות על ידה להשגת	42940
התורה, והנה אז"ל ברית כרותה היא היגע בתלמודו בצנעה לא במהרה הוא משכח, מה טעם ואת צנועים	42941
חכמה (ירוש' ברכות פ"ה ה"א), ונראה דמעלת היגיעה בצנעה הוא בזה, דכיון דכל יגיעתו בצנעה שאין	42942
בני אדם מכירים בו הלא אך לשמה היא, ונמצא שאין לו שום סיוע מכוונות ותכונות נפשו ליגיעתו, א"כ זו	42943
עצמה יגיעה גדולה והיא הגורמת לו להחכים, הוי ואת צנועים חכמה.	42944
והנה יש ללמוד שככל שקשה יותר ללמוד תורה, או שסבור שיש לו פטור מללמוד ובכל זאת מתגבר	42945
ולומד, הרי שבשעה זו יהיה מסוגל להשגות גדולות יותר וכמ"ש בגמ' (חגיגה ה':), גבי רב אידי שקרו	42946

ליה רבנן בר בי רב דחד יומא, ודרש עליה ר' יוחנן את הפסוק ואותי יום יום ידרושון ודעת דרכי יחפצון (ישעיה נ"ח), לומר לך כל העוסק בתורה אפילו יום אחד בשנה מעלה עליו הכתוב כאילו עסק כל השנה כולה.	42947 42948 42949
הרי שמי שנאלץ לטרוח כל השנה עבור יום לימוד אחד, נתעצמה השגתו לפי גודל יגיעתו, ונראה מכאן שכשמתגברים על הקשיים ושוברים העצלות או האהבה לשיחה בטלה וכדו', מלבד עצם הלימוד הרי שבירת המניעים היא מסייעת בלימודו והשגתו, וזה גופא לימוד התורה ממש, וכך נאמר (תנחומא שמות) על הפסוק ויאמר משה אסורה נא ואראה, אמר ר' יוחנן ג' פסיעות פסע, ריש לקיש אמר לא פסע אלא צוארו עיקם, אמר הקב"ה נצטערת לראות חייך שאגלה עליך, מיד ויקרא מתוך הסנה.	42950 42951 42952 42953 42954
נראה מכאן שאף כי היה משה רבנו ע"ה מוכן לנבואה ולגאולה, מכל מקום לא ניתן להשגה בלי עמל מצדו, וגם עקימת צוארו נחשבת צער ויגיעה, ולולי כך לא היה מועיל כל דבר שבעולם, לא זכויותיו של משה ולא ההכרח לגאולה, ולא היה הקב"ה נגלה אליו, כי כל יגיעה חשובה והכרחית בכדי להשיג בגללה, ואפילו משה רבינו שאמר דמי נתתי עליה חלבי נתתי עליה, מסרתי נפשי בסכנה לבין השרפים, מ' יום לא אכל ולא שתה, ואמר כשם שלמדתי בצער אף אתם תלמדו בצער, מכל מקום הסיבה להתגלות הראשונה הייתה פעולה קטנה כזו של עקימת צואר ורק בזכותה זכה לגילוי זה, מכאן נלמד עד כמה צריך לחוס על כל אפשרות של יגיעה.	42955 42956 42957 42958 42959 42960 42961
ובאמת זוהי תכלית בריאת האדם דלעמל יולד היינו עמל תורה, ולא נאמר לתורה אלא לעמל תורה, דחשיבות התורה ופעולתה בנפש האדם היא זו המושגת ע"י עמל האדם, ותכלית בריאתו היא עמל התורה, שהרי עיקר השגת התורה היא בעולמות העליונים, וגם קודם בריאתו מלמדין אותו כל התורה, אלא שעיקר בריאתו בעוה"ז שישגיג בעמלו, ולכן מלבד מה שישולם לו על עמלו סידר הקב"ה שלפי העמל גם יצליח בהשגתו, וגם ענין הזכירה והכיוון להלכה תלויים בכך דזהו המכוון בבריאה.	42962 42963 42964 42965 42966
הנה למדנו אם בחוקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה (ספרא א'), ועל זה המשיכה התורה כל היעודים והברכות מאחר וזוהי תכלית הבריאה, וכשהקב"ה שמח במעשי ידיו נמשכין כל הברכות בכדי לאפשר העמל בתורה באין מפריע, ובתוך כל היעודים הגשמיים הנזכרים כאן ישנו גם היעוד של ונתתי משכני בתוכם, כי זהו הטוב הגדול בעולם בהיות כבוד שמים גלוי לעין כל כי הוא אדוננו, וכן נראה במדרש רבה (ויק"ר ל"ה ד'), דחשיב בחוקותי חוקים שבהם חקקתי שמים וארץ, חוקים שבהם חקקתי שמש וירח, הרי שכל חוקות העולם תלויים בחוקות התורה, ואם נשלם עמל התורה הרי שנשלמים כל חוקי הבריאה.	42967 42968 42969 42970 42971 42972 42973
עוד יסוד חשוב נלמד בענין עמל התורה ועד כמה יהא עמל התורה חשוב בעינינו, כי ידוע שדבר הניתן להשגה בקלות אינו בעל ערך בעיני המשיג, וכדאמרי אינשי אין אדם יודע ערך הכסף שלא יגע בו, ויורשים מאבדים את ירושתם על פי רוב, וכפי העמל להשיג כך חשוב בעיניו, ולא רק בגלל היות הדבר יקר המציאות חשיבותו גדלה, אלא רוב העמל בהשגתו גורם לחשיבותו היתרה בעיני בעליו, ומאחר והאדם חומרי מצד גופו וכוחותיו, הרי שקשה לו להגיע להכרה האמיתית, ורק בעמל ויגיעה אין קץ יגיע להכרה, ואפילו הכי אמרו בחז"ל (שבת ל"א), אי יראת ה' אוצרו אין אי לא לא, וכתב רש"י דמי שאין לו יראת שמים אינו חש לתורתו, הרי עוד יסוד ותנאי איך התורה תהא שמורה וחשובה אצל האדם.	42974 42975 42976 42977 42978 42979 42980
מצד האמת כל הידיעות הברורות לאדם יש בהכרתם חולשה גדולה ונגיעה עצמית, ויתכן שהאדם לא יכיר כלל וכלל, ואף אם יכיר לא יסיק מסקנות הנובעות מהכרתו, כי השוחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים, ועורון עיני החכמים פירושו אף כי הוא חכם ויודע בבירור, הרי בעיוורונו לא יסיק המסקנה הנכונה, וזה אפילו בחכמי החכמים כדברי חז"ל.	42981 42982 42983 42984
אמרו רז"ל תורה מנחת מי שדעתו גבוהה עליו ומדבקת במי שדעתו נמוכה עליו (שהש"ר), הגאווה היא מניעה גדולה להשגת התורה, כי כל מה שמחשיב עצמו יותר אפילו מצד ידיעתו בתורה לא יכיר בחשיבות התורה, להיפך כמה שהוא פחות בעיני עצמו תגדל בעיניו חשיבות התורה, כי המתגאה אף התורה אינה חשובה בעיניו, זה הטעם שאנו רואים לפעמים חכמים שעמלו בתורה ואעפ"כ אין חשיבות התורה כה גדולה אצלם.	42985 42986 42987 42988 42989
גם אצלנו אין החשיבות נמצאת כפי שהיתה צריכה להיות גם לפי מדתנו, כל זאת כי בעמלנו מעורבים הרבה צדדי שלא לשמה, ואע"פ שלעולם יעסוק אדם בתורה... ומתוך שלא לשמה יגיע לשמה, מ"מ העמל אינו מכוון לתורה בלבד, אלא גם לתועלתו הפרטית או לסיבות אחרות, ורק כשיתגברו נצוצות התורה לשמה דהיינו לשם התורה עצמה, ללמוד ולהבין ולהוסיף לקח, כמ"ש הרא"ש בנדרים והסכים לזה הגאון בעל נפש החיים, כן תגדל הכרתו והתקשרותו בתורה. (משנת רבי אהרן).	42990 42991 42992 42993 42994 42995
מאמר תכא	42996

אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם (ויקרא כ"ו ג').	42997
שמעתי בשם הרה"צ ר' נחום זאב זצ"ל בנו של הסבא זצ"ל מקלם שאמר משל על זה, קבוצת אנשים	42998
ישבו על יד השולחן ואכלו ושתו ולא היה ניכר הבדל בין איש לרעהו, אחר הסעודה קמו כולם והלכו, רק	42999
אחד נשאר על מקומו ולא ידעו מה הסיבה שאינו זז ממקומו, הביטו למטה וראו שאין לו רגלים.	43000
אבל כיון שהגיע הזמן ללכת נודע שאין לו רגלים, כך יש אנשים שיושבים בישיבה יחד עם כל החברים	43001
ולא מכירים הבדל בין זה לזה, אבל אח"כ שצריכים ללכת בעולם הגדול, אז מכירים הבדל בין זה לזה,	43002
למי יש רגלים ולמי אין רגלים, יש אנשים שכל רוח קלה מפילה אותם, ויש אנשים שכל הרוחות שבעולם	43003
אינם יכולים להזיזם ממקומם כמ"ש דוד המע"ה, תרחיב צעדי תחתי ולא מעדו קרסולי.	43004
לכן אמרה התורה אם בחקתי תלכו שתלכו עם התורה, שתהיינה לכם רגלים ללכת עם התורה בעולם, לא	43005
להתבייש מפני המלעגים אלא עז כנמר לעשות רצון אביך שבשמים, ובדרך זו אפשר לבאר הגמרא	43006
(ברכות ל"ה), כשעושין רצונו של מקום מלאכתך נעשית ע"י אחרים שנאמר ועמדו זרים ורעו צאנכם,	43007
אבל כשאין עושין רצונו של מקום, והיה אם שמוע תשמעו... לאהבה... ואספת דגנך.	43008
יכול להיות שאדם עומד במדרגה גדולה של אהבת ה', ובכל זאת הוא נקרא אין עושה רצונו של מקום,	43009
שהרי הפרשה השניה של ק"ש נאמרה בלשון רבים, ז"א הוא מקיים את התורה רק ביחד עם הרבים,	43010
הרבים נושאים אותו, אבל לבד אין לו רגלים ללכת, האיש הזה נקרא אין עושה רצונו של מקום, אחרי	43011
שהוא צריך שאחרים יעזרו לו.	43012
לפיכך נברא אדם יחידי כדי שידע שכל המעלות הנפשיות תלויות רק בו, ואף אם לא תהיה לו עזרה משום	43013
אדם ג"כ יש ביזו לרכוש כל המעלות הנפשיות, כי לא יתכן שהקב"ה יברא האדם בהעדר שלמות,	43014
שרכישת המעלות הנפשיות תהיה תלויה גם באחרים, ומפורש כתוב בתורה בפ"ך ובלבבך לעשותו, אבל	43015
כיון שהאדם בטבעו עצל ואינו מגיע למה שידו מגעת, לכן דרוש שכל אחד יקנה לו חבר או חברים, ויעזור	43016
איש לרעהו ויחזקנו בעבודת ה'.	43017
אבל לא להסתפק בזה לבד שרק עם הרבים יהיה טוב, אלא צריך האדם להשתדל שאפילו כשהוא לבדו,	43018
ואפילו אם במקרה הוא נמצא בין חפשים ישמור את התורה בלי שום שינוי, כמו שיעקב אבינו ע"ה	43019
מתפאר עם לבן גרתי ותר"ג מצוות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים, בשביל זה זכיתי ויהי לי שור	43020
וחמור (חז"ל), כך אמרה התורה אם בחוקותי תלכו, אם תלכו עם התורה בכל מקום לא רק כשנמצאים בין	43021
חברים חרדים, ונתתי גשמיכם בעתם ותזכו לכל הברכות שבתורה, כי אז נקראים עושין רצונו של מקום	43022
(דרכי מוסר).	43023
	43024
מאמר תכב	43025
אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם (ויקרא כ"ו ג').	43026
יכול זה קיום המצות, כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום המצות אמור, הא מה אני מקיים אם	43027
בחוקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה (רש"י שם), אמר ר' יצחק אם יאמר לך אדם יגעתו ולא מצאתי אל	43028
תאמין, לא יגעתו ומצאתי אל תאמין, יגעתו ומצאתי תאמין (מגילה ו'), כן היא הנהגת הקב"ה בעת אשר	43029
מתיגע וטורח בכל כוחותיו ללמוד תורה ודאי שישגיגה, אכן אף לאחר היגיעה אינו אלא בגדר מציאה,	43030
היינו שאינו יוצר לעצמו את תורתו אלא תמיד היא מציאה, ובכ"ז היגיעה הכרחית להשגת התורה, ולא	43031
יתכן שישגיג ללא יגיעה, משו"ה לא יגעתו ומצאתי אל תאמין.	43032
הני מילי בדברי תורה אבל במשא ומתן סייעתא דשמיא, היגיעה הכרחית ונדרשת רק להשגת תורה ועל זה	43033
נאמר אדם לעמל יולד, אבל במשא ומתן תלוי הדבר בסייעתא דשמיא, ואין היגיעה תורמת מאומה	43034
לרכישת חיי העוה"ז, מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה (ביצה ט"ז), כל אשר משיג ומקבל בעוה"ז	43035
הכל קצוב לו ממרום, ואין שייכות כלל לטרחות בהשגתם.	43036
ומה שדומה בעיני העולם שהיגיעה והטורח הכרחיים להשגת העוה"ז, כל זה כלול בתוך קללת בזיעת	43037
אפיך תאכל לחם, וכדי שתתקיים הקללה נבראת הבריאה באופן שמטעה את העולם לחשוב שהעבודה	43038
והטירחה הם הסיבות להשגת עוה"ז, ר' שמעון בן יוחאי נכנס למערה ושהה בה י"ג שנה ללא שום סיבה	43039
לסיפוק חיי העוה"ז, והקב"ה הזמין לו מזונותיו, שבעניני משא ומתן סייעתא מן שמיא היא.	43040
ובדברי תורה לא אמרן אלא לחדודי אבל לאוקומי גירסא סייעתא מן שמיא הוא, וברש"י שם לאוקומי	43041
גירסא שלא תשתכח ממנו, אף לאחר היגיעה בכל כוחותיו עדיין לא השיג רק לחדודי, היינו שמקבל הבנה	43042
בתורה אף מעבר לכוחותיו, ולכן נקרא בגדר מציאה, כיון שמחמת כוחותיו לא היה צריך להשיגם, אמנם	43043
כל זה עדיין אינו לאוקומי גירסא, ולכך צריך סייעתא דשמיא מיוחדת, וביאור לאוקומי גירסא היינו שיקבע	43044
הדבר לקנין עמוק בתוככי נפשו ויעשה לחלק ממנו, ולכך צריך דבר נוסף יתר על יגיעתו, וזה מה	43045
שפירש"י שלא תשתכח ממנו, שכיון שלא הוקבעה התורה בנפשו יתכן שהתורה תשתכח ממנו.	43046

וראה מה שכתב רבינו יונה (שע"ת ב' כ"ו), בביאור דברי הלל אם אין אני לי מי לי וכשאני לעצמי מה	43047
אני, אם האדם לא יעורר נפשו מה יועילוהו המוסרים, כי אע"פ שנכנסים בלבו ביום שמעו, ישכחם היצר	43048
ויעבירים מלבבו, מפורש שיתכן וזכה לתורה ונכנסו הדברים בלבו, אמנם היצר משכחם ומעבירם ממנו,	43049
וע"כ צריך סייעתא דשמיא שיוקבעו הדברים בתוכו ולא יוכל היצר לשכחם ממנו.	43050
ועדיין עלינו להבין מדוע לא יזכה לאוקומי גירסא, והרי עסקינן באדם שהתיגע וטרח בכל כוחותיו, כי	43051
מבלעדי היגיעה אף תורת לחדודי לא יקבל, וא"כ מדוע לא יזכה לסייעתא דשמיא שיועילו אף לאוקמי	43052
גירסא, ומה הוא הדבר הנוסף שצריך לעשות כדי שתורתו תיקבע בנפשו לעולם.	43053
איתא במדרש (שמו"ר ל"ג א'), משל למלך שהיתה לו בת יחידית בא אחד מן המלכים ונטלה, ביקש לילך	43054
לו לארצו אמר לו המלך בתי שנתתי לך יחידית היא, לפרוש ממנה איני יכול לומר לך את תיטלה איני יכול	43055
שהרי אשתך היא, אלא זו טובה עשה לי שכל מקום שאתה הולך קיטון אחד עשה לי שאדור עמך, כך אמר	43056
הקב"ה לישראל, נתתי לכם את התורה לפרוש ממנה איני יכול, עשו לי קיטון אחד שאדור בתוכו.	43057
לא תיתכן הפרדה בין התורה להקב"ה, ולכן חייב לעשות מקום שבו יוכל הקב"ה לשכון, וכל שלא עשה	43058
את המקום להקב"ה אינו יכול לזכות בתורתו של הקב"ה, וכל התורה שיקבל וילמד תהיה רק תורת	43059
לחדודי, ולכן יתכן שישכחם היצר ויסירם מלבבו, כדי לקנות את התורה בלבבו לא יתכן כל זמן שלא עשה	43060
מקום להקב"ה, וזה כוונת הגמרא שכדי להשיג תורת אמת חייב סייעתא דשמיא, א"כ פשיטא שכאשר אינו	43061
נותן מקום להקב"ה, לא יתכן להשיג סייעתא דשמיא שהרי אין הקב"ה נמצא במחיצתו.	43062
נוסף לכך שבעת שאינו נותן מקום בלבבו להשי"ת, לא יבקש גם את התורה, והדברים קשורים יחד,	43063
הקב"ה הוא התורה והתורה היא הקב"ה, ואם אנו רואים תורה ללא הקב"ה אין זה אלא תורה לחדודי,	43064
ובגמ' (סנהדרין ק"ו:), מאי דכתיב איה סופר איה שוקל, ארבע מאות בעיי בעו דואג ואחיתופל במגדל	43065
הפורה באויר ולא אפשר להו חד, אמר רבא רבותא למיבעי בעיי, בשני דרבי יהודה כולי תנויי בנוזיקין,	43066
ואנן קא מתנינן בעוקצין תלת סרי מתיבתא, ורבי יהודה שליף מסאני ואתא מטרא, ואנן צווחינן וליכא	43067
דמשגח בן, אלא רחמנא ליבא בעי דכתיב וה' יראה ללבב.	43068
הרי להדיא דאין התורה חשובה לפי כמות העסק והמו"מ בהלכה, שהרי ישיבתו של רבא עדיפא משל רבי	43069
יהודה, אלא העיקר תלוי בתורה שיש בה מקום להקב"ה בלב, וכנאמר ה' יראה ללבב ולכן ההבדל מופלג,	43070
רבי יהודה לפני שהתחיל בתפילה אלא רק חלץ נעליו כבר נענה לו הקב"ה וירד מטר, ואילו אנן אף לאחר	43071
התפילה והבקשות לא מאזין לן השי"ת, עוד בהמשך הגמ', אמר רב משרשיא דואג ואחיתופל לא הוה	43072
סלקא להו שמעתא אליבא דהלכתא דכתיב סוד ה' ליראיו, וברש"י שם לא זכו לקבוע הלכה כמותן ע"כ,	43073
שכיון שלא נתנו וקבעו את המקום להקב"ה, לא זכו שתיקבע התורה בלבבם, והיינו מה שפירש"י שלא	43074
זכו שתקבע הלכה כמותן.	43075
כדי שיקבע הדבר לדינא בבריאה צריך שיקבע מקום בלב, וחדא הוא קביעות התורה בלב וקביעות התורה	43076
להלכה, ומשו"ה לא הועיל להם לדואג ואחיתופל כל תורתן ששקלו ומדדו כל הקלות והחמורות שבתורה,	43077
שכיון שלא קבעו בלב מקום לקב"ה, נמצא כל תורתן חיצונית ולכן ישכחם היצר ויסירם מלבבו, נמצא	43078
שתחילת העבודה להשגת התורה חייבת להיות עשיית הקיטון בלב שבו יש מקום להקב"ה, ובשעה שמונה	43079
באדם מחשבות עוה"ז אין לו מקום לקב"ה, וכל תורתו אינה אלא לחדודי בעלמא.	43080
איתא בגמ' (גדה ע'), שאלו אנשי אלכסנדריא את ר' יהושע בן חנניא מה יעשה אדם ויחכם, אמר להן	43081
ירבה בישיבה וימעט בסחורה, אמרו הרבה עשו כן ולא הועיל להם, אלא יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו	43082
שנאמר כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה (משלי ב'), משל למלך שעשה סעודה לעבדיו ומשגר לאוהביו	43083
ממה שלפניו, וברש"י כך חכמה שהיא לאוהביו של מקום ניתנה להם מפיו ולא מאוצר אחר, כדי לזכות	43084
שיקרא חכם לא די בזה שימעט בסחורה וירבה בישיבה דהיינו יגיעת התורה, דעדיין יתכן שתורתו תהא	43085
לחדודי בעלמא, ולא תורת אמת שהיא תורתו של הקב"ה הנמצאת לפניו, ורק בעת שנעשה לאוהבו של	43086
הקב"ה, היינו שקבע בלבבו מקום לקב"ה יוכל לקבל את התורה ממה שלפניו.	43087
נמצא שחובתינו להשתדל להיות מאלו הנקראים אוהביו של מקום ואז נזכה לקבל את תורתו, והיינו	43088
דאמרינן בכל יום בתפילה ותתננו לחן ולחסד ולרחמים בעיניך, בקשה מיוחדת למצוא חן בעיני הבורא,	43089
וכאשר נמצא חן בעיניו ונקרא אוהביו נוכל לקבל מאשר לפניו, בעת שזכה אדם ונעשה לאוהבו של	43090
הקב"ה, מקבל מאת הקב"ה מתנה אף שמצד פעולותיו ומעשיו לא מגיע לו.	43091
וכשם שבעניני העוה"ז נותן אדם מתנה לאוהבו אף שלא מגיע לו, כמו כן בעת שנעשה לאוהבו של הקב"ה	43092
ונושא חן בעיניו יקבל מאוצר של מתנת חנם, אך אין זה נקל להיות מאוהביו, ורק בעת שמשתדל בכל	43093
כוחותיו להתקרב אליו נעשה לאוהבו של מקום, והיינו נמי שמצאנו גבי נח שמצא חן בעיני ה', אע"פ	43094
שלפי מעשיו לא הגיע לו מכל מקום זכה משום נשיאות חן.	43095

וראה מה שכתב החסיד יעב"ץ (אבות ג'), בביאור המשנה כל שחכמתו מרובה ממעשיו, ודע שמי שחכמתו	43096
מרובה ממעשיו, אע"פ שהוא חכם בעיני האנשים אינו חכם כלל בעיני השי"ת, כיון שלא השיג תכלית	43097
החכמה שהיא יראת ה', אמנם הירא את דבר ה' ואם איננו חכם בעיני האנשים, הוא החכם בעיני השי"ת	43098
כאומרו (איוב כ"ח), ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה, חזינן שיש מדריגה מיוחדת הנקראת חכם בעיני	43099
ה', והוא הנקרא אוהבו של הקב"ה ומקבל ממה שלפניו, היינו הסייעתא דשמיא שנתבאר לעיל שזה דרוש	43100
והכרחי לאוקמי גירסא. (אור יחזקאל ח"ה).	43101
	43102
מאמר תכג	43103
אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם (ויקרא כ"ו ג').	43104
אם בחוקותי תלכו, יכול זה קיום המצות, כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום המצות אמור, הא מה	43105
אני מקיים אם בחוקתי תלכו שתהיו עמלים בתורה, ואת מצותי תשמרו הווי עמלים בתורה על מנת לשמור	43106
ולקיים, כמ"ש ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם (תו"כ).	43107
כדי להתבונן בדברי תורת כהנים עלינו לבאר סוגיא בגמ' (ברכות י"ז.), ר' יוחנן כי הוה מסיים ספרא	43108
דאיוב אמר הכי, סוף אדם למות וסוף בהמה לשחיטה והכל למיתה הם עומדים, אשרי מי שגדל בתורה	43109
ועמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו, גדל בשם טוב ונפטר בשם טוב מן העולם, ועליו אמר שלמה טוב	43110
שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו.	43111
ר' יוחנן רצה להבהיר לנו בזה כי כל חייו של אדם הוא ספר איוב שלם, ראשית הלא הוא נתון במלחמה	43112
תמידית, מלחמה קשה ונוראה היא מלחמת היצר! ומעלות ומורדות במלחמה זו פעם ינצח ופעם ינוצח,	43113
וכמ"ש האבן עזרא פעם אחת תשובי ופעמיים תשובבי, פעם אחת לקונך ורבות לרצונך ואיך יתם עוונך?	43114
ממילא האדם יודע שיצטרך לעלות לפני כסא כבודו יתב' לתת דין וחשבון על כל מעשיו, וכי יש עולם	43115
הנצחי אשר שם מתחיל עיקר החיים, הוא צריך לדאוג לפרנס עצמו ומשפחתו, ויודע שצריך לנהוג מסחרו	43116
בכנות וישרות, ואין זה מהדברים הקלים כלל, וכן כמה חלאים ויסורים יש לו לאדם במשך ימי חייו, והרי	43117
ודאי הוא בעצמו ספר איוב!	43118
וכך אמר ר' יוחנן, סוף אדם למות וסוף בהמה לשחיטה, ולא קאמר סוף בהמה למות כמו באדם, על כרחך	43119
כי בהמה טהורה ששוחטים אותה איירי, אוכלים בשרה ומקבלים כוח ועוסקים בתורה והרי יש תועלת	43120
ממנה, אבל סוף אדם למות מה בסופו? מניחים אותו בקבר ושם הוא נרקב! האם אפשר שיהיה זה סוף	43121
האדם שהוא כתר הבריאה? היתכן זאת? אלא ודאי זה הסוף כאן בעוה"ז, אבל לעוה"ב טובה אחריתו מאד,	43122
לכן אשרי מי שגדל בתורה.	43123
כתב הרמב"ם בהקדמתו לסדר זרעים וז"ל, דע כי הקדמונים חקרו חקירה עצומה באשר ניתן להם מן	43124
החכמה וטוב המחשבה, עד שנתקיים אצלם שכל דבר נמצא יצטרך להיות לו תכלית אשר בשבילה נברא,	43125
כי לא לדבר ריק נמצאו הנמצאים, אכן זהו מאמר חז"ל (שבת ע"ז), אמר רב יהודא אמר רב כל מה שברא	43126
הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה, ומתחיל הרמב"ם שם למנות התכליות מבעלי חיים, יש בעלי	43127
חיים שאפשר לאכול את בשרם, ויש בעלי חיים שיכולים לעשות בהם מלאכה וכו'.	43128
הרי כי כל דבר יש לו תפקיד בעולם, ומהו תפקיד האדם כאן? הנה בבטן הארץ נמצא עושר נפלא, ברזל	43129
מהארץ, כסף מהארץ, זהב מהארץ, כל מיני רפואות מהארץ, כל מיני תבואות ופירות מהארץ, שזה חיותו	43130
של האדם, והכל במדה לפי צורך האדם, מה שהאדם צריך לו ביותר הוא מוצא בארץ יותר, א"כ מי הגורם	43131
שכל מה שיש בארץ יהיה בתפקיד ותכלית? הוא האדם, כי אם לא האדם אשר על פני האדמה מה תועלת	43132
בכל הבריאה?	43133
מעתה שכל העולם ממלא תפקידו רק לצורך האדם, א"כ מה תפקיד האדם הלזו עצמו? הלא גם הוא נמצא	43134
וכל נמצא הרי יש לו תפקיד למעלה הימנו, מה נאמר שתפקידו להתעשר ולהרבות כסף וזהב, ולנסוע	43135
אורחות ימים ויבשות רחוקות כדי לתור אותם, ולהמציא עוד תענוגים גדולים לנפשו, האם אפשר לומר כן	43136
שזה תכליתו לעמול כל ימי חייו? יום ולילה לא ישבות, לא ינוח ולא ישקוט, לעמל מלאכה לדאגות	43137
ולטרדות שונות.	43138
ודאי שאם האדם חי עבור הנאות גופו וכל תכליתו הוא עוה"ז, א"כ נמצא שהאדם בחזיר היצורים ותכלית	43139
הבריאה חי כל חייו חיי בהמה! ועוד גרוע ממנה, כי בהמה אף לאחר מיתתה אפשר להפיק תועלת ממנה,	43140
אם טהורה היא אוכלים את בשרה, ואם טמאה נהנים מעורה וכדומה לזה, והאדם מת ומניחים אותו בקבר	43141
ונרקב איך יתכן זה?	43142
הוא מה שמתמה ר' יוחנן ואומר סוף בהמה לשחיטה נחא שיש עכ"פ תועלת ממנה, אבל סוף אדם למות	43143
מה התועלת בו? אלא צריך לומר שיש עולם אחר הוא העולם הנצחי עולם הנשמות! שם מתחילים החיים	43144
האמיתיים, אבל הגוף הוא רק לבוש בשרי ולא זה האדם, כי אם בתוך הלבוש לפניו הימנו נמצא האדם	43145

ככתוב ויפח באפיו נשמת חיים, בגוף הזה של עפר הפיח הקב"ה נשמת חיים, ואחז"ל מאן דנפח מדיליה	43146
הוא נפח, הנה האדם יש בו נשמה אלהית כוח אלהי בו.	43147
א"כ ודאי דאגתו של אדם צריכה שתהיה על עיקר החיים הנצחיים שם בעוה"ב, ולכן מסיים ר' יוחנן ואומר, אשרי מי שגדל בתורה! מאושר הוא האדם שמבין כל זה וגדל בתורה, היינו תיכף כשמתחיל להתגדל מחנכים אותו הוריו בתורה ועמלו בתורה, אף שגדל בתורה צריך שיהיה עמלו בתורה, כי בתורה גופה יש שני אופנים, יש לומד תורה בלי עמל ויש עמל ליכנס בעומקה של תורה.	43151
וכמ"ש הגרי"ס ז"ל שיש שני מיני עוון ביטול תורה, יש ביטול תורה שאדם לא לומד כלל, ודאי עונשו גדול מאד, אבל יש עוד אופן של ביטול תורה, דהא כתיב ושנתם ואחז"ל (קידושין ל'), שיהיו דברי תורה מחודדים בפיו, כי חיוב הלימוד הוא בעמקות ובהבנה, ואם יכול אדם להעמיק יותר ואינו מעמיק זה נקרא ג"כ ביטול תורה, לפיכך אשרי מי שגדל בתורה וגם עמלו בתורה, שעמל בה להבינה בטעם ובמתיקות אל תוך תוכו, אשרי אדם שככה לו!	43156
ואמר הסבא מקלם ז"ל בהא שהמלאך בא אל יהושע ביריחו וחרבו שלופה בידו (יהושע ה'), וילך יהושע אליו ויאמר לו הלנו אתה אם לצרינו, ויאמר לא כי אני שר צבא ה' עתה באתי, ואחז"ל (מגילה ג') שאמר לו ב' תביעות יש עליך, אמש בטלתם תמיד של בין הערבים, ועכשיו בטלתם תלמוד תורה, אמר לו על איזה מהן באת? על ביטול תורה באתי, מיד וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק, אמר ר' יוחנן מלמד שלן בעומקה של הלכה.	43161
ויש להתבונן בזה הנה ישראל עסוקים וטרודים במלחמת ל"א מלכים, לקיים מצות השם ליכנס לארץ הקדושה, אשר זה ארבעים שנה חיכו לה בכליון עינים, ונתבעים הם על שביטלו תלמוד תורה, עד כדי שנגלה עליהם המלאך וחרבו שלופה בידו, שאיים עליהם שייענשו בחרב על עוון זה, והרי הם עסוקים במלחמת מצוה ומה היה להם לעשות, אבל כבר פירש רש"י, עתה באתי עכשיו שהוא לילה היה לכם לעסוק בתורה שאין נלחמים בלילה.	43166
אע"פ שביום עשו מלחמה ולא דבר קל הוא ודאי, מ"מ גם אחרי יום מלחמה ומארב על השונא, כשבא הלילה יש להניח הכל ולעסוק בתורה, ואמר הסבא מקעלעם שאי אפשר לומר שלא עסקו אז בתורה כלל, אלא שהיה חסר ההתעמקות בתורה, כמ"ש וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק, וא"ר יוחנן מלמד שלן בעומקה של הלכה, לא אמרו שלן בעסק התורה, אלא בעומקה של הלכה, א"כ ודאי שלמדו גם מקודם אלא שחסר היה להם העומק.	43171
מצינו במעשה דר' יוחנן וריש לקיש (ב"מ פ"ד), כשנפטר ריש לקיש הוי מצטער ר"י בתריה טובא והיה מתגעגע ומתאבל אחריו, עד דאמרי רבנן מאן ליזיל ליתבי לדעתיה דר' יוחנן, והסכימו כולם על ר"א בן פדת, הלך ר"א בן פדת וישב לפניו, ועל כל מילתא דאמר ר"י היה מביא ראיה לדבריו ואומר לו תניא דמסייע לך, אמר לו ר' יוחנן, בר לקישא כי הוה אמינא מילתא הוה מקשי לי עשרים וארבעה קושיות, ואני הייתי מתרץ עשרים וארבעה תירוצים וממילא רווחא שמעתתא, ואת אמרת תניא דמסייע לך, והיה הולך ר' יוחנן וקורע מלבושיו ובוכה ואומר היכא את בר לקישא, והוה קא צווח עד דשף דעתיה מיניה, בעו רבנן רחמי עליה ונח נפשיה.	43177
למדים אנו מזה שבעצם הלימוד לא היה חסר לו כלום גם עכשיו, אלא הרווחא שמעתתא היה חסר לו, ומשום כך לא יכלו להניח דעתו עד שמרוב צער שף דעתיה מיניה, ויש להתבונן דהנה על כל העשרה בנים שמתו לו בחייו קיבל תנחומין, ואדרבה גם היה רגיל לנחם אחרים בעצם של בנו העשירי, אבל כשחסר לו הרווחא שמעתתא לא היה יכול לקבל תנחומין ולהניח דעתו בשום אופן עד דשף דעתיה מיניה.	43182
רואים אנו עד כמה היה אצלם אהבת התורה והעמלות בה, שאם היה חסר לו רק הרווחא שמעתתא, הרגיש בחסרון זה כחסר לו עיקרה של תורה, ולא היה יכול לחיות בלעדיה, והיינו מאי שהזכרנו למעלה וילן יהושע בתוך העמק, ואמר ר' יוחנן מלמד שלן בעומקה של הלכה! יזכנו השי"ת לעסוק בתורה כראוי ונזכה לכל הברכות כאמור, אם בחוקתי תלכו להיות עמלים בתורה. (לב אליהו).	43186
מאמר תכד	43188
אם בחוקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם (ויקרא כ"ו ג').	43189
אמרו חז"ל יכול אלו המצוות? כשהוא אומר ואת מצוותי תשמרו הרי מצוות אמורות, הא מה אני מקיים אם בחוקתי תלכו להיות עמלים בתורה, וכן הוא אומר ואם לא תשמעו לי יכול אלו המצוות, כשהוא אומר ולא תעשו את כל המצוות האלה הרי מצוות אמורות, א"כ למה נאמר אם לא תשמעו לי להיות עמלים בתורה (תו"כ שם), הרי שכל הברכות והקללות כולן תלויות בעמלות התורה, אם תהיו עמלים בתורה, תקיימנה כל הברכות האמורות, ואם לא תהיו עמלים בתורה תקייים כל התוכחה על צ"ח קללותיה.	43193

חז"ל פירשו מהי עמלות בתורה, כתוב שם ואת מצוותי תשמרו ועשייתם אותם, הוו עמלים בתורה על מנת לשמור ולקיים, כמ"ש ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם (רש"י שם), כלומר שאין העמלות בתורה	43195
ושמירת המצוות שני ענינים נפרדים, אלא תנאי הוא בעמלות התורה שתכלול בירור ההלכה על כל פרטיה ותהא מכוונת כדי לקיימה למעשה, ובעמלות זו דוקא תלויות כל הברכות וכל קיום העולם.	43196
והדברים ק"ו אם בלימוד המצוות תנאי הוא שיהיו עמלים לברר את הלכותיהן על כל פרטיהן לקיימן, כ"ש שבשעת עשיית המצוות חייבים להתאמץ ולעמול לשמור אותן ולקיימן בכל פרטיהן ודקדוקיהן, הנחה זו	43197
אנו מוצאים בכמה מאמרי חז"ל, גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה (ע"ז ג'), ופירשו שם בתוס' הטעם מפני שהוא דואג תמיד לבטל יצרו ולקיים המצווה, נאלץ להצטער ולהיות עמל כדי לקיים המצווה, והודות לעמלות זו מקבלת המצווה ערך אחר והוא מתגדל על ידה.	43198
וכן פירש הרמב"ם במאמר לפום צערא אגרא (אבות ה'), לפי מה שתצטער בתורה יהיה שכרך, ואמרו שלא יתקיים מן החכמה אלא מה שתלמד בטורח, אבל קריאת התענוג והמנוחה אין קיום לה ולא תועלת בה, ומטעם זה דיבר הנביא בחומרה יתרה על מי שמקיים התורה כמצות אנשים מלומדה, כמ"ש יען נגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני, ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה, לכן הנני יוסף להפליא את העם הזה הפלא ופלא (ישעיה כ"ט), כי כשעושים המצוות מתוך הרגל ושיגרא ואינן אלא בפה ובשפתים בלבד, אף כשיש בהן כיבוד ה' ויראת ה', הרי חסרים בהן הטורח והיגיעה, ואם לא עמלים בתורה יש פגם גם בלימודה וגם בקיומה, ונאמרה על כך התוכחה שבתורה.	43199
ואם בכל המצוות כך על אחת וכמה במצות קריאת שמע שחרית וערבית, שעיקר תוכנה הוא קבלת עול מלכות שמים, שחייבים ללמוד כל הלכותיה ולקיימה בכל תנאיה, הפוסקים קבעו במצות קריאת שמע שיקרא בכוונה, באימה, ביראה, ברתת וזיע (או"ח ס"א א'), ואם לא כיוון בפסוק ראשון לא יצא ידי חובתו, וזה הטעם שתיקנו לקרוא ברכות לפנייה כדי שיתבונן תחילה בגדולת ה' ובמעשי ידיו, שמתוך כך יבוא להכיר אותו ויקבל עליו עול מלכותו, ואם יחסיר אותה ההתבוננות והכוונות המיוחדות, כדי שיקבל עול מלכות שמים בכל לבו באימה ויראה, הריהו מחסיר בעמלותו בתורה ונאמרו עליו כל דברי התוכחה ח"ו.	43200
בא חבוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה (מכות כ"ד), רואים אנו שהאמונה היא יסוד כל התרי"ג מצוות, ורק מי שמושרש באמונה נקראים חייים, ואם אנו רוצים לקבל מושג מה זה חיים, צא ולמד מאדה"ר שבו נפח אלהים נשמת חיים, ומסופר בתורה שבתחילת יצירתו שמו אותו בגן עדן, מקום של עידון העידונים וכל התענוגות שבעולם, וחכמתו היתה גדולה משל המלאכים, הרי שזאת היא צורת החיים שהש"ת הטביע באדם בהתאם לדמותו הטבעית, וכל אדם ראוי מטבעו לצורת חיים כזו של גן עדן על כל תענוגיו ועידונו, ובידו להגיע לחיים כאלה ע"י האמונה, כדכתיב וצדיק באמונתו יחיה.	43201
לאור זה שכל ערכי החיים תלויים באמונה, נבין למה כה חמור כל פגם קטן באמונה, ולמה כה רב חשיבותה של כל עליה באמונה, אברהם אבינו ראשון למאמינים היה, הוא הפיץ בעולם את האמונה באל אחד, והכתוב מעיד עליו והאמין בה' ויחשבה לו צדקה, ומצאת את לבבו נאמן לפניך, ובכל זאת כששאל במה אדע כי אירשנה, אם כי לא היה זה אלא פגם בביטוי שפתים בלבד, בכל זאת הביא בזה פורענות גדולה וירידה רוחנית על דורותיו אחריו בגוף ובנפש, שהשתעבדו ארבע מאות שנה במצרים בחומר ובלבנים וירדו למדרגה פחותה, עד שהמלאכים טענו הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז (ילקוט ראובני בשלח).	43202
ומצד שני אנו רואים שבשעה שבני ישראל הגיעו לאיזו מדרגה באמונה ויאמן העם זכו לגאולה (מכילתא בשלח פרשה ו'), ואם כי אמונה זו היתה עדיין קלושה והיה עוד חסר בה הרבה, שהרי כתוב ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה, ורק לאחר מכן כשהגיעו לים העידה התורה שבאו לידי אמונה שלמה ככתוב ויאמינו בה' ובמשה עבדו, בכל זאת ראו בה בשמים ערך רב, והיא שהביאה ליציאת מצרים המהוה יסוד עיקרי בתורה.	43203
והכל הוא משום שמהות החיים היא האמונה, שכל פגיעה קלה בה פוגעת קשות בכל מערכי החיים ובמקור החיים שהוא חי העולמים, וכל אחיזה קלה בה היא אחיזה בסנסיני החיים ומקשרת עם שרשי הבריאה ויסודי תבל, ומעתה נלמד גם לזמננו, אמנם דורותינו ירודים מאד, בכל זאת מנצנצים גם בזמננו נצנוצי אמונה מובהקים, שהרי קיימים בכל עיר בתי כנסיות ובתי מדרשות, ורבים מתפללים בהם בכל ימות השנה, ובפרט בשבתות ובחגים ובימים הנוראים, ובכוחה של אמונה באיזו מדרגה שהיא להביא לידי הגאולה.	43204
מכאן נבין שאע"פ שאמרו חז"ל שדורו של משיח יהיה במצב ירוד מאד, שבעקבתא דמשיחא חוצפה יסגי והמלכות תיהפך למינות (סוף סוטה), אבל מכיון שעדיין יתבהבו בו אורות האמונה פה ושם יזכו לבואו של משיח ולגאולה השלמה, באמת אין אנו יודעים דרכי ה', וכפי ששמע מדברי חז"ל שתבוא העליה	43205
	43206
	43207
	43208
	43209
	43210
	43211
	43212
	43213
	43214
	43215
	43216
	43217
	43218
	43219
	43220
	43221
	43222
	43223
	43224
	43225
	43226
	43227
	43228
	43229
	43230
	43231
	43232
	43233
	43234
	43235
	43236
	43237
	43238
	43239
	43240
	43241
	43242
	43243
	43244

מתוך הירידה עצמה, חז"ל אומרים שעד שברא הקב"ה את עולמו היה בונה עולמות ומחריבם, אלף דור	43245
עלו במחשבה להיבראות תתקע"ד דורות מהם נמחו (בר"ר כ"ח).	43246
ואם מתוך החורבן עצמו בא הבנין, הרי יש לראות גם בחורבן שלבי הבנין, כמו בהוה אמינא שבהלכה	43247
שגם זו נקראת תורה, ולפי זה אין תימה שבתוך הדור של מינות וחוצפה יזרח אורו של משיח, ואמנם	43248
ראינו בדורות שלנו שלמרות הפורענות הגדולה שניתכה עלינו ע"י המלחמות של העמים, באו גם תשועות	43249
רבות שניצלנו מאבדון ח"ו, ושוב שוקמו קהלות ישראל והתקיימו הישיבות, ובתוך המצוקות עצמן נתגלו	43250
גאולות שונות.	43251
ומשום כך תיקנו אנשי כנסת הגדולה את התפילות בלשון הוה גואל ישראל, מקבץ נדחי עמו ישראל, בונה	43252
ירושלים, המחזיר שכינתו לציון ולא בלשון עתיד, כי בכל זמן בכל המצבים ובכל הנסיבות, עלינו לראות	43253
שה' פועל באותה שעה עצמה בגאולת ישראל ובקיבוץ נדחי ישראל, ומי שאינו מכיר בזה חסר לו	43254
ביסודות האמונה.	43255
ומשום כך אמרו חז"ל כל העונה אמן יתומה יהיו בניו יתומים, חטופה יתחטפו ימיו, קטופה יתקטפו ימיו	43256
(ברכות מ"ז), ומגיע עונש כה חמור על כך כי בברכות מתבטאים עיקר יסודות האמונה, וזהו פירושה של	43257
המלה אמן, ואם אינו מדקדק באמירתו הרי זה פגם באמונתו, ומי שפגום באמונה פגומים כל חייו וכל ימיו	43258
חטופים וקטופים.	43259
ואם בברכות שאינן אלא מדרבנן, מי שאינו מדקדק בהן עונשו כה חמור, משום שיש בזה פגם באמונה,	43260
עאכו"כ בברכות קריאת שמע וכ"ש בקריאת שמע עצמה שהיא מדאורייתא, שיש בהן קבלת עול מלכות	43261
שמים, כמה חמור הדבר אם לא מכוונים בהן כראוי, ולא עמלים להגיע על ידן לידי אמונה וקבלת עול	43262
מלכותו בלב שלם, ואם התבטאות קלה בעניני אמונה הביאה שעבוד מלכות לארבע מאות שנה, אילו	43263
פורעניות חלילה עלולה להביא התרשלות בעצם קבלת עול מלכות שמים, ואם אמונה קלושה הביאה לידי	43264
יציאת מצרים, איזו גאולת עולם אפשר להביא ע"י עמל באמונה וקבלת מלכות שמים במלוא הכוונה ובכל	43265
תנאיה.	43266
זה מה שראה בלעם הרשע בישראל שהיה שונאם בנפש, וקרא עליהם הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא,	43267
ופירשו חז"ל שכוונתו לגבורתם ועמלם בקיום המצוות, ואמר אין אומה בעולם כיוצא בהם, הרי הן ישנים	43268
מן התורה ומן המצוות ועומדים משנתן כאריות, וחוטפין קריאת שמע וממליכין להקב"ה, וכן דורשים על	43269
סוף הפסוק לא ישכב עד יאכל טרף, שקורא קריאת שמע על מטתו ומתגבר בזה על כל המחבלים (במד"ר	43270
שם), מתוך עמלם לקיים מצוות ה' ולקבל עול מלכותו הם נעשים כארי וכלביא, ומתגברים על כל	43271
המפריעים והמחבלים. (אור הצפון).	43272
	43273
מאמר תכה	43274
אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם (ויקרא כ"ו ג').	43275
איתא במדרש זאת חקת הפסח, זש"ה יהי לבי תמים בחוקיך, אמר דוד רבון העולם כשאני עוסק בחוקיך	43276
לא יהא רשות ליציה"ר להציץ בי, שנאמר הורני ה' דרכך אהלך באמתך, שלא יטעה אותי יצה"ר ואני	43277
מתבייש מן הצדיקים, ועוד מתוך שהוא מטעה אותי אני מונע עצמי מדברי תורה, ואני בא להשמיע תלמודי	43278
לפניך, וקטנים ממני הם משיבים ואומרים אינו כך ואני מתבייש, אלא עשה לבי אחד כדי שיהא עוסק	43279
בתורה בתמות, הה"ד יהי לבי תמים בחוקיך למען לא אבוש.	43280
המאמר הזה כולו סתום וחתום, מהי היראה שהיה דוד מפחד כל כך בלומדו תורה, ומפני מה דוקא	43281
בחוקים, הלא לנו ידמה שבעת שלמד דוד תורה היה כבר שמור מהיצה"ר, תורה הרי היא מגנא ומצלא,	43282
וכאן רואים אנו שדוקא בעת שלומד תורה וביותר חוקי התורה היה פחדו ומוראו גדול עד למאד, והתנפל	43283
לפני ה' והרבה תפילה ותחנונים לרחם עליו, יהי לבי תמים שירחם עליו השם יתברך, ואחת שאל רק אל	43284
יציץ בי, כי אם רק יציץ הרי הוא בסכנה גדולה, עומדים אנחנו ותמהים על יראה זו.	43285
ולאחר ההתבוננות נראה, כי תמיהתנו נולדה אצלנו מהשיבושים והשגיאות שהורגלנו בהם, ולא הורגלנו	43286
להבין דבר לאשורו, וכשנציע לענין יתבאר מאמרם ז"ל כמין חומר, הנחה שהיא מוסכמת כל כך אצלנו	43287
ופשוטה לנו, עד שלא יעלה בשום אופן בדעתנו לבקרה, מה שמוסכם לנו כי שליטת היצר הוא דוקא	43288
בדברים הגשמיים, אבל כשאדם עוסק ברוחניות כשעוסק בתורת ה' יתברך אין שם מקום לחלות היצר,	43289
הנה לאחר העיון טעות מעיקרא הוא.	43290
הרמב"ם בח' פרקים מאריך בפרק שלם בענין כל מעשיך יהיו לשם שמים, שם מחלק הענין לדרגות	43291
שונות, האכילה צריכה שתהא לשם בריאות ולא לשם תענוג, וזה אצלו כ"כ מושכל ראשון עד שכתב	43292
שהמכוון לשם תענוג אינו בגדר אדם, כי זה והבהמה אצלי שוין, והאכילה לשם בריאות אינה עוד התכלית	43293

רק הבריאות כדי לעסוק בחכמה, וגם כוונה זו אצלו מושכלות ראשונות, עד שדבר אחד מחייב להשני עד לשם שמים.	43294
התבונן נא מעתה וראה אם תמצא אחד מאלף שכוונתו לא תהיה לשם תענוג, א"כ אם בדבר שהוא מושכל ראשון בכל זאת הכל כעוורים נחשבו ולא יכירוהו בשום אופן, אם במושכל ראשון שהוא פשוט כ"כ, בכל זאת המצב הוא כזה שגם אחד מאלף קשה למצוא שיכיר זה, בדבר עמוק עאכו"כ, אם באכילה ושתיה יש שליטת היצר, עאכו"כ שליטת היצר שיש בחכמה, ועיין בחובות הלבבות (שער ה' פ"ד), אחרי שמביא שם כמה וכמה דברי היצר, אמר וכל זה כשיהיה חלש בחכמה, אבל כשיהיה האדם חזק בחכמה ודעת אלהים, אז יבוא אליך מדרך החכמה ויהיו פיתויו בכך יותר חזק, מפני שהוא בא אליך מצד החכמה ואתה בוטח.	43295
מבואר מדבריו שכאשר היצר בא מצד החכמה, כאילו הוא בבטחון גמור שכבר יעשה שליחותו גם מבלעדו, נמצא שהיצר כשהוא בא מצד החכמה מסוכן יותר עד לאין שיעור וערך הרבה מכשאינו בא מצד החכמה, דכשאינו בא מצד החכמה הלא היצר מוכרח להיות עומד על גביו, וכשבא מצד החכמה כתב החובות הלבבות שכבר היצר בטוח בו, ואינו צריך לעמוד על גביו.	43296
זכורני מעשה בשאוויל, ברוצחי לילה שכל ימיהם רצחו והרגו כמה נפשות, ולבסוף תפשו אותם ושמו רגליהם וידיהם אסורים בנחושתים, ובעת הוליקו אותם ברחוב העיר ותהום אז כל העיר, ונאספו כולם אנשים ונשים וטף קהל גדול למאד לראותם, אז פנו הרוצחים ההם אל ההמון ואמרו מה לכם פה? האם לא ראייתם מימיכם חיה רעה? הרי לנו שגם ברוצחים כאלה רוצחי נפשות חנם, התגנב בקרבם עוד הירחור קדוש כזה שהם חיה רעה.	43297
אפילו חוטא ומחטיא את הרבים שצדה בדעותיו הכוזבות אלפים ורבות עד אין מספר, בכל זאת אין אחד שישמע מפיו שיאמר וידוי כזאת על נפשו שהוא חיה רעה, הרי לנו ראה ברורה שצדקו דברי החובות הלבבות, שהחטא הבא מצד חכמה אנוש ומסוכן יותר הרבה לאין ערך ודמיון, נמצא למדים מזה כי הדבר להיפך, כל מה שהדבר יותר עמוק שליטת היצר בו יותר גדולה, וכן אמרו חז"ל (סוכה נ"ב:), ומניח עכו"ם ומתגרה בישראל ובתלמידי חכמים יותר מכולם, עד שסיימו שם כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו, שכל מה שהוא נוטה לחכמה יותר עמוק, שליטת היצר בו יותר וסכנתו יותר עצומה.	43298
ועיין רמב"ן (שמות ל"ב.), ראה ראיתי את עני עמי, א"ל הקב"ה למשה אתה רואה ראה אחת ואני רואה שתי ראיות, אתה רואה אותן באין לסיני ומקבלין תורתך, ואני רואה היאך מתבוננים בי שאני יוצא בקורנין שלי שאתן להם התורה, שנאמר רכב אלהים רבותים אלפי שנאן, ושומטין אחד מטטראולין שלי שכתוב בפני שור מהשמאל ומכעיסין אותי בו.	43299
הרי שכל חטא העגל היה מראה ראיתי דוקא מקבלת התורה, מהמחזה הגדול והקדוש שחזו נולד העגל, ומקרא מלא הוא אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים, הנה אמר לנו הכתוב שנתכוננו לעשות מה שראו בשעת מתן תורה, ואילו לא היה להם קבלת התורה לא היו חוטאים בעגל מעולם, נמצא כי חטא העגל נגרם להם ממה שזכו לקבלת התורה, והענין מבואר לפי דרכנו שכל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו פשוט כפשוטו, שכל מה שאדם נכנס יותר לתורה בפנימיותה, הסכנה יותר גדולה והיצר שולט שם מאד מאד, וצריך להרבות תפלה ותחנונים שח"ו לא יציץ, דבהצצה כל דהו אין להנצל ח"ו.	43300
הדבר הפוך לגמרי ממה שאנו מדמים, דעיקר חלות היצר והשימור ממנו הוא דוקא בעניני אכילה ושתיה, אבל בתורה אנו הולכים בטח, ובאמת הרבה יותר משאדם צריך לטהר ולקדש עצמו בענינים הגשמיים שלא יפול במכמורי היצר, יותר צריך להתקדש ולטהר עצמו קודם שמוציא האדם דבר תורה מפיו, הנה הר"מ בהקדמתו לספר המורה כתב שמצורע לא יכנס ללמוד ספרו, תמיד לומדים אנו שרק לספר המורה צריכים אזהרה הלזו, האמת הוא לפי המבואר שיד החזקה צריכים אזהרה זו בק"ו, קודם מסכת ברכות היה ראוי להדפיס הקדמת הרמב"ם שמצורע לא יכנס.	43301
ובאמת גילו לנו חז"ל כבר יסוד זה באמרים (יומא ע"ב:), זכה נעשית לו סם חיים לא זכה נעשית לו סם המות, ולרשע אמר א' מה לך לספר חוקי ותשא בריתי עלי פיך, תשב באחיד תדבר בבן אמך תתן דופי, יש לך שנאת הבריות אסור לך ללמוד תורה, האם תורה תקלקל אותך? התשובה אין הכי נמי ודאי תקלקל אותך, זכה פי' הסבא זצ"ל מלשון זך, אם הוא זך נעשית לו סם חיים, לא זכה נעשית לו סם המות, תורה תהיה לו סם המות, וזהו ביאור המדרש שדוד המלך ע"ה דוקא בלמדו החוקים שהם פנימיות התורה אז היה בפחד יותר גדול, והיה מוראו ואימתו לבלי גבול מהצצת היצר, והתפלל יהא לבי תמים בחוקיך שלא יציץ בי יצה"ר. (דעת תורה).	43302
	43303
מאמר תכו	43304
אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם (ויקרא כ"ו ג').	43305
	43306
	43307
	43308
	43309
	43310
	43311
	43312
	43313
	43314
	43315
	43316
	43317
	43318
	43319
	43320
	43321
	43322
	43323
	43324
	43325
	43326
	43327
	43328
	43329
	43330
	43331
	43332
	43333
	43334
	43335
	43336
	43337
	43338
	43339
	43340
	43341
	43342
	43343

נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו ואמרי לה ימשמש במעשיו	43344
(עירובין י"ג), חז"ל הגדירו לנו את גודל הסכנה שנמצא בה האדם השואף לזכות לעוה"ב, עד שכמעט ואין	43345
כל אפשרות להתגבר על המכשולים העומדים בדרכו, כי קרבתו לרע ולהשחתה אין לה שיעור, ולכן עדיף	43346
שלא נברא יותר משנברא, ואע"ג שאילו לא נברא תהא זכותו בעוה"ב לא מכוח עבודתו והוא נהמא	43347
דכסופא, מ"מ לרוב עומק הסכנה שלא יזכה כלל עדיף שלא יברא.	43348
והדברים אמורים בחז"ל הקדושים שדרגתם ומעלתם היתה כמלאכים ממש, מ"מ הגדירו לנו חז"ל בזה	43349
גודל הסכנה שנמצאים בה, עאכו"כ אנו יתמי דיתמי בודאי שסכנתנו מרובה לאין שיעור, לו היתה אמונתנו	43350
בדברי חז"ל הק' אמיתית ונכונה, ודאי שרעד וחרדה היו ממלאים את לבותינו בשומענו דברי חז"ל אלו,	43351
הסיבה לשיויון הנפש הוא חסרון אמונה, דורנו עתה דור עקבתא דמשיחא הוא, אין לו לאדם אלא מה	43352
שברצונו ותאותו, ואינו מאמין לאחרים ואף להשי"ת אינו מאמין.	43353
הגאווה הנמצאת בנו מונעת מאתנו לשמוע ולקבל דברי אחרים, ולכן חיינו מתנהלים בשלוה, וסבורים	43354
ששלמים אנו וממלאים את חובתנו הרוחנית, והרי ראייה בחוסר אמונתנו, בראותנו דברי חז"ל אלו	43355
הנוכרים ובשים לב לחוסר הענין שאנו מגלים בזה.	43356
ועכשיו שנברא יפשפש וימשמש במעשיו, לא נאמר ועכשיו שנברא ילמד ש"ס ופוסקים, אלא רק זו הדרך	43357
היחידה לבדוק כל מעשה ומעשה מפעולותיו האם ראויים ונכונים הם או לא, בכל פעולה טמונה סכנה רבה	43358
לאין שיעור, כי בקטנות יכול אדם ליפול עד לשאול תחתית, אין בין גיהנם לגן עדן אלא כחוט השערה,	43359
וראו זאת שבעד מעט קנאה וכבוד יכול האדם לוותר על כל הנצח הצפון לו.	43360
כל מי שיש בו ג' מדות הללו הרי זה מתלמידיו של בלעם הרשע (אבות ה'), והיינו שעל אף גדלותו	43361
בענינים רבים, אך כיון שנמצאים בו ג' מדות אלו הקנאה התאוה והכבוד הרי הוא מתלמידי בלעם, והוזכר	43362
במשנה תלמידי של בלעם, כי אף בבלעם מצינו גדלות לאין שיעור, שהרי אמר שאינו יכול לעבור רצון	43363
ה' לעשות קטנה או גדולה, והיתה אמונתו חזקה ואיתנה כדחזינן שביקש למות מות ישרים ולזכות	43364
לעוה"ב.	43365
אך כיון שהיו בו ג' מדות אלו, היו כל פעולותיו רשעות ורצון לרציחה לאין שיעור, עד כדי כך מגיעות	43366
מדותיו של האדם, ולכן צריך לבדוק לפשפש במעשיו האם נובעים מאמונה, או להיפך רחמ"ל המדות	43367
שולטות בו, ממילא אין לו תקוה כלל לזכות לעוה"ב, ולכן נוח לו שלא נברא יותר משנברא.	43368
כתב המסילת ישרים פרק י"א וז"ל, כי כבר היה אפשר שיכבוש האדם את יצרו על הממון ועל שאר	43369
ההנאות, אך הכבוד הוא הדוחק כי א"א לו לסבול ולראות את עצמו פחות מחבירו, והרי מחשבה זו	43370
מחשבת שטות היא, כי מה יעזור לו אם יגדל יותר מחבירו או לאו, ומוסיף שם ועל דבר זה נכשלו רבים	43371
ונאבדו, הנה ירבעם בן נבט לא נטרד מהעוה"ב אלא בעבור הכבוד, הוא מה שאמרו ז"ל (סנהדרין ק"ה),	43372
תפסו הקב"ה בבגדו ואמר לו חזור בך ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן, א"ל מי בראש א"ל בן ישי בראש	43373
א"ל אי הכי לא בעינא.	43374
כל מצבו של ירבעם בן נבט שהגיע למדרגה שאין לו חלק לעוה"ב, היתה עבור קטנות זו שלא יכול היה	43375
להתגבר על הבן ישי בראש, מחשבה זו טרדתו מן העולם, מעתה יש להתבונן אם ירבעם בן נבט שהיה	43376
גדול הדור, והיה במדרגה שהקב"ה כביכול תופסו בבגדו ואומר לו חזור בך, ומ"מ לא הצליח לשבור את	43377
המדה הקטנה הזו, עאכו"כ אנו שרחוקים מאד מגדולתו בודאי לא נוכל להתגבר על מדותינו.	43378
וראה שם עוד בדברי הרמח"ל שהביא ראיות מקרח ומהמרגלים, שכל מה שגרם להם שיאבדו מהעולם	43379
היה מפני אהבת הכבוד, הנה קי"ל שעבור מעט שוחד פסול לדון כי לא יכול האדם להתגבר על נגיעה קלה	43380
עי"ש (כתובות ק"ה), והגמ' מונה כמה נגיעות קלות שבגללם נפסל לדון, ומעתה מה נאמר אנו שכל מצבנו	43381
מלא נגיעות שונות, והרי כל תאוות העוה"ז ואהבת הכבוד כולם נגיעות, וא"כ היאך נוכל לומר שמעשיו	43382
שלמים בידינו.	43383
הרי כל ימי חיינו מלאים ברצון העוה"ז, ומה תקוה יש לנו והיאך נוכל להיות אדישים ושלוים, איתא בגמ' (שבת ל"א),	43384
אמר הקב"ה לא דיין לרשעים שאינן חרדין ועצבין מיום המיתה אלא שלבם בריא להם	43385
כאולם, ודבר זה נתבע מעצמנו שאיננו חוששים ויראים ממשפט ודין שמים, לבנו מלא בתאוות העוה"ז	43386
ולכן פשיטא ששרשי הרע והמדות פועלים בנו, שהרי כל חפצינו רק תאוות העוה"ז, ומעתה כמה פשוט הא	43387
דאמרו חז"ל נוח לו לאדם שלא נברא.	43388
ויתכן כי הסיבה לשלוות נפשנו ואי דאגתנו מפני הצפוי לנו, כי הרי אנו יושבים בד' אמות של הלכה	43389
ועוסקים בתלמוד תורה, והרי תורה מסוגלת לתקן הכל, לכן בדעתנו שתורה זו שאנו עוסקים בה תביאנו	43390
לידי התכלית הרצויה, ולכן איננו שואפים לתקן מעשינו ודרכינו ולשבור את מדותינו הרעות, אך באמת	43391
עלינו לדעת מה היא עסק התורה הנדרשת מאתנו, והענין מפורש בתורה, אם בחוקותי תלכו ואת מצותי	43392

תשמרו ועשיתם אותם, ופירש"י אם בחוקתי תלכו שתהיו עמלים בתורה, ואת מצותי תשמרו היו עמלים בתורה על מנת לשמור ולקיים, כמ"ש ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם.	43393
מפורש שב' מדריגות הם, ראשית שתהיו עמלים להשיג ידיעת התורה, אך עדיין אין זה העמל הנדרש, אלא צריך שתהיו עמלים בתורה על מנת לשמור ולקיים את כל המצוות, ובזה תלוי כל עבודת האדם, והא דנתבאר לעיל שחייב לפשפש ולמשמש במעשיו, אף זה צריך להיות תולדה מכלל לשמור ולקיים, וכל שלא קיים זאת עדיין אין זה עמל התורה הנדרש מאתנו, והא דאמרינן אדם לעמל יולד (איוב ה') היינו עמל התורה, אין הכוונה עמל ידיעת התורה בפשטות, אלא כנתבאר שתהיו עמלים בתורה על מנת לשמור ולקיים.	43394
וידעת היום והשבות אל לבבך, נאמרו בזה ב' דרגות בחיובי העבודה, ראשית חייב לרכוש בעצמו ידיעה והבנה, אך עדיין לא תמה העבודה, דמחוייב עוד להגיע לזהשבות אל לבבך שלבכו ידע ויכיר ויבין כל זאת, ועבודת הלב קשה מאד, וכמ"ש כי אתה לבדך ידעת את לב האדם, רק הקב"ה מכיר באמת לב האדם, ומכיון שלבכו טמון וצפון לא בנקל יוכל לרכוש את ההשבה ללב, ולכן צריך עבודה ויגיעה מיוחדת ע"מ לשמור ולקיים.	43395
איתא בחז"ל (ויק"ר ל"ה א'), אם בחוקתי תלכו הה"ד חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, אמר דוד רבוננו של עולם בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך, והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות הה"ד ואשיבה רגלי, דוד המע"ה מגדיר את מצבו הרוחני, שאף בעת שהיה מחשב דרכו בעניניו הפרטיים, מכל מקום רגליו היו מביאות אותו מאליהם לבתי כנסיות, ומביאים זאת חז"ל על הפסוק אם בחוקתי תלכו.	43396
היינו שחז"ל מבארים את ענין בחוקתי תלכו שתהיו עמלים בתורה, שדרגת העמל בתורה צריכה להיות עד שיגיע למעלה זו שיהיה עוסק בדברים אחרים לגמרי, ולמרות זאת יביאווהו רגליו מאליהם למקום תורה ותפלה, כי חייב האדם להיעשות מציאות של תורה ולכן מאליו הולך למקום תורה, ועד שישג מעלה זו חייב לעמול רבות, וכל שלא הגיע לכך עדיין לא הגיע. (אור יחזקאל).	43397
מאמר תכז	43398
אם בחוקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם (ויקרא כ"ו ג').	43399
במדרש הה"ד חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, אמר דוד רבש"ע בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני, ולבית דירה פלונית אני הולך, והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, הה"ד ואשיבה רגלי אל עדותיך, ר' הונא בשם ר' אחא אמר, חשבתי מתן שכרן של מצות והפסדן של עבירות, ואשיבה רגלי אל עדותיך, ר' מנחם חתנא דר' אלעזר בר אבינא אמר, חשבתי מה שכתבת לנו בתורה אם בחוקתי תלכו, ומה כתיב תמן ונתתי שלום בארץ.	43400
ואם לא תשמעו לי, מה כתיב תמן ויספתי ליסרה אתכם, ר' ברכיה בריה דר' חייא בשם ר' יונתן אמר חשבתי ברכות חשבתי קללות, ברכות מאלף ועד תי"ו קללות מן וי"ו ועד ה"א, ולא עוד אלא שהן הפוכות, אמר ר' אבין אם זכיתם הריני הופך לכם קללות לברכות, אימתי כשתשמרו את תורתיה הה"ד אם בחוקתי תלכו (ויק"ר ל"ה).	43401
ויש להבין מה היה קשה למדרש שמביא את הפסוק של חשבתי דרכי, ומה ההבדל איזה חשבון היה לדוד? ונראה לומר כי המדרש התקשה מה השייכות בין הליכה לחוקים, הרי חוקים הם דברים שהם נגד השכל? ועל זה מביא ראייה מדוד המלך שאמר חשבתי דרכי, היינו שמצד השכל היו לו חשבונות לילך למקומות אחרים, רק מכיון שהיה רגיל ללכת תמיד לביהמ"ד, היו רגליו מוליכות אותו לשם, שאבריו היו מחונכים ללכת דוקא לבכנ"ס ולבמ"ד, ועיין חידושי הרד"ל שמפרש כעין מ"ש הלל, למקום שאני אוהב שם רגלי מוליכות אותי (סוכה נ"ג).	43402
ולכן על האדם להתרגל כל כך לעשות תמיד את רצון הבורא, עד שאבריו יהיו מלומדים ללכת מצד עצמם אפילו בחוקים, אבל ידוע הוא כי העיקר תלוי בחשבון, ואיזה חשבון הביא לדוד שיגיע למדריגתו? ועל זה אמר ר' הונא כי החשבון של שכר ועונש בכוחו להביא את האדם אל המדריגות הנ"ל, כי אם האדם ישתף בכל מעשיו החשבון של שכר ועונש, זה יביא אותו אל המדריגה הגבוהה.	43403
ור' מנחם אמר שאם לא יהיה לאדם החשבון שגם עוה"ז קיומו או חורבנו ח"ו תלוי בקיום המצוות, לא יספיק לו החשבון של שכר ועונש לבד, כי אם האדם יחשוב כי אפשר לחיות בעוה"ז גם בלי תורה, אלא שהתורה הטילה עליו עול מצוות, כי אז יקשה עליו לקיימה, אבל אם ידע כי בלי קיום התורה גם חיי המדינה אינם בטוחים, שהרי התורה אומרת אם בחוקתי תלכו ונתתי שלום בארץ, ואם לא תשמעו ויספתי ליסרה אתכם, ידיעה זאת תחזק אצלו את התודעה בקיום המצוות.	43404
	43405
	43406
	43407
	43408
	43409
	43410
	43411
	43412
	43413
	43414
	43415
	43416
	43417
	43418
	43419
	43420
	43421
	43422
	43423
	43424
	43425
	43426
	43427
	43428
	43429
	43430
	43431
	43432
	43433
	43434
	43435
	43436
	43437
	43438
	43439
	43440
	43441

ור' אבא בריה דר' חייא מוסיף, חשבתי ברכות וקללות, הברכות מן א' עד ת', והקללות מן ו' עד ה' וגם	43442
שקן הפוכות, כל החשבונות אין בכוחם להביא את האדם למדריגה גבוהה, אם לא יבין שהתורה ניתנה	43443
לאדם רק מצד רחמי הבורא ורצונו להיטיב עם הבריות, ולכן מדה טובה מרובה ממדת הפורענות, רק אז	43444
יהיה דבוק בהקב"ה ונמשך אחריו כברזל אחר אבן השואבת, ובזה יוכל לנצח כל המפריעים לקיים את	43445
התורה, וזהו שמסיים המדרש ה"ד אם בחוקותי תלכו, דוקא עם חשבון הזה תוכלו להרגיל את עצמכם	43446
לקיים בשמחה אפילו את החוקים.	43447
עוד יש להעיר בדברי ר' מנחם שאמר, חשבתי מה שכתבת לנו בתורה אם בחוקותי תלכו, ומה כתיב תמן	43448
ונתתי שלום בארץ, וקשה מה שייך כאן הענין של חשבתי בזמן שהדבר כתוב בפירוש? הענין הוא כי	43449
לפעמים נדמה לאדם, כי השלום בארץ תלוי בהרבה סיבות, ואינו מבין את הסיבה הראשונה, מסופר	43450
שפעם באסיפת הרבנים בפטרבורג, שהתאספו שם גדולי הרבנים לטכס עצה לביטול הגזירות שגזרו על	43451
ישראל, והם שלחו משכיל חופשי ומתבולל שהיתה לו דריסת רגל אצל הממשלה, ולאחר שהצליח	43452
בשליחותו אמר לרבנים כי דרכו כמתבולל צודקת, שהרי הוא הצליח לבטל את הגזירה, ואילו הרבנים לא	43453
פעלו כלום כי אין להם כניסה אל השלטון.	43454
על כך ענה לו אחד הרבנים בפקחות, שאחד נסע בחורף וקפא גופו מחמת הקור העז, והשתמש עם העצה	43455
הידועה במקרה כזה, לשפשף את כל גופו הקפוא בשלג, ובזה הגוף מתחמם והדם מתחיל לזרום בו,	43456
וכאשר הפעילו סגולה זו והועילה לו אמר בהתרגשות, תודה לאל שיש שלג, כי אילו לא היה שלג לא היה	43457
עם מה להחיות את גופי הקפוא, השיבו לו שוטה שבעולם אילו לא היה השלג לא היה גופך קופא ולא היית	43458
זקוק לשלג, וכך אמר גם לשתדלן החופשי, אתה חושב כי אתה בטלת את הגזירה, הרי כל הגזירות באות	43459
רק בגלל הפושעים והמתבוללים!	43460
וזה גמרא מפורשת באמת, דאמר רבי אין פורענות באה לעולם אלא בשביל עמי הארץ, כהוא דמי כלילא	43461
דשדו אטבריא, אתו לקמיה דרבי ואמרו ליה ליתבו רבנן בהדן, אמר להו לא, אמרו ליה ערוקינן א"ל	43462
ערוקו, ערקו פלגיהון דליוה פלגא, אתו הנהו פלגא קמי דרבי א"ל ליתבו רבנן בהדן אמר להו לא, ערוקינן	43463
ערוקו, ערקו כולהו פש ההוא כובס, שדיוה אכובס ערק כובס פקע כלילא, אמר רבי ראיתם שאין פורענות	43464
באה לעולם אלא בשביל עמי הארץ (ב"ב ח'.). (נחלת אליעזר).	43465
	43466
מאמר תכה	43467
אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם (ויקרא כ"ו ג').	43468
איתא במדרש (ויק"ר ל"ה א'), הדא הוא דכתיב חישבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, אמר דוד רבש"ע	43469
בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך, והיו רגלי מביאות אותי	43470
לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, ומבאר הרד"ל מפני שהיה רגיל ואוהב לילך שם תמיד, לכן היו רגליו	43471
מובילות אותו מעצמן שמה, וכענין מה שהיה הלל אומר (סוכה נג.), למקום שאני אוהב לשם רגלי	43472
מוליכות אותי, והשפת אמת ביאר כי הראש יש לו השפעה על הרגלים, וע"י מחשבה וישוב הדעת,	43473
חישבתי דרכי, מתרוממת גם הגשמיות, רגלי אל עדותיך.	43474
איתא באבות (ה' י"ד), ארבע מדות בהולכי בית המדרש, הולך ואינו עושה שכר הליכה בידו, עושה ואינו	43475
הולך שכר מעשה בידו, הולך ועושה חסיד, לא הולך ולא עושה רשע, וצריך להבין מדוע אמרו ד' מדות	43476
בהולכי ביהמ"ד, הלא רק שנים יש כאן שהולכים לביהמ"ד? (ב) מהי החשיבות המיוחדת בהליכה	43477
לביהמ"ד, יותר מהליכה לשמוע קול שופר או לביקור חולים וכדומה, הלא גם שם יש חשיבות למחשבת	43478
ההכנה למצוה, ואם נאנס ולא עשאה לבסוף מ"מ הקב"ה מצרף המחשבה למעשה, ואף מעלה עליו כאילו	43479
עשאה ממש (קידושין מ.). (ג) מהו הלשון שנקט התנא עושה ואינו עושה, יותר מתאים לומר לומד ואינו	43480
לומד?	43481
ומפרש הגר"א כי הלימוד והמעשה הם שני דברים כדאיתא בספרי פ' עקב, למד אדם תורה הרי בידו	43482
מצוה, למד ועשה אין למעלה הימנה, ומביא עוד את הגמ' (כתובות קיא:), אמר ר' אלעזר עמי הארצות	43483
אינן חיינן דכתיב כי טל אורות טלך, כל המשתמש באור תורה אור תורה מחייהו, וכל שאין משתמש באור	43484
תורה אין אור תורה מחייהו, כיון דחזייה דקמצטער על עמי הארץ. אמר ליה רבי מצאתי להן תקנה מן	43485
התורה, ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום, וכי אפשר לדבוק בשכינה והכתיב ה' אלקיך אש	43486
אוכלה? אלא כל המשיא בתו לת"ח והעושה פרקמטיא לת"ח והמהנה ת"ח מנכסיו, מעלה עליו הכתוב	43487
כאילו מדבק בשכינה.	43488
לפי זה מתפרשת המשנה כך, הולך ועושה היינו מי שבא לביהמ"ד עבור שתי מטרות, לעליה בהבנתו	43489
בתורה בידיעותיו ובמחשבותיו שזה נקרא בשם הולך, וגם להדבק בשכינה ובתלמידי חכמים שזה נקרא	43490
בשם עושה, אדם כזה הוא חסיד ואין למעלה ממנו.	43491

ויש אדם שבא לביהמ"ד רק עבור המטרה הראשונה הלימוד עצמו, והוא יקבל רק שכר הליכה באשר הוא	43492
הולך ואינו עושה, ויש שהוא עושה ואינו הולך, שכל כונתו להדבק בשכינה ובתלמידי חכמים, אך הוא עם	43493
הארץ שאינו לומד בעצמו, מ"מ שכר מעשה בידו, ויש הבא לביהמ"ד לא בשביל הלימוד, ולא בשביל	43494
להדבק בתלמידי חכמים, אלא מטעמים אחרים ולכו בל עמו וזה רשע.	43495
ומיושבות בזה כל השאלות ששאלנו, שהרי ארבע מידות אלו הן כולן בהולכים לביהמ"ד בפועל, ואפי' זה	43496
שאמרו עליו לא הולך ולא עושה, גם הוא מהולכי בית המדרש, והלשון עושה ואינו עושה הוא בדוקא, כי	43497
הלימוד מכונה כאן בשם הולך, ומדות אלו הן דוקא בהולכי ביהמ"ד ולא בהולכים לשאר מצוות, כי משנה	43498
זו אינה עוסקת בענין חשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה, אלא בענין שתי המטרות שבהליכה לביהמ"ד,	43499
ששם הוא המקום לעליה בלימוד התורה ודביקות בתלמידי חכמים.	43500
אנו נקראים עם הספר על ידי הלימוד גופא, ועוד יותר ע"י הערכה והוקרה של התורה ולומדיה, בית	43501
המדרש מאחד ומאגד אותנו, כולם אחים בדעה הן הלומדים הן הבעלי מעשה, אם בחקתי היינו אפילו עמי	43502
הארצות, אשר כל התורה להם כחוקים בלי שום טעם והבנה, מ"מ תלכו יש להם חלק גדול בהליכה	43503
לביהמ"ד ע"י דיבוק בתלמידי חכמים, אבל ההליכה גופא שהיא הלימוד, כביאור הגר"א היא העיקר, ועל	43504
כן פירשו חז"ל שתהיו עמלים בתורה, ועלינו להבין מדוע נקרא הלימוד דוקא בשם הליכה?	43505
והיה אם שמוע תשמעו אל מצוותי אשר אנכי מצוה אתכם היום (דברים י"א), שיהיו עליכם חדשים כאילו	43506
שמעתם בו ביום (רש"י מהספרי). איך אפשר שיהיו הדברים בכל יום כחדשים, הלא המעשה הוא אותו	43507
מעשה של אתמול, אותה ציצית ואותם תפילין? אלא על ידי לימוד התורה והמחשבה והפנימיות של	43508
המעשה הריהי חדשה בכל יום, בתנאי חשבתי דרכי ע"י לימוד תורה בלבד!	43509
ההתקדמות הרוחנית של האדם תלויה בארבעה תנאים, א) התעניינות הלב. ב) שאיפה ורצון חזקים. ג)	43510
שקידה (במעשה. ד) בירור מחשבה תכנית שקולה. וכל זה כולל באם בחקתי תלכו, ההיפך ממה שנאמר	43511
בהמשך ואם תלכו עמי קרי דהיינו קרירות בלי חשק, במקרה ולא ברצון, ועל כולנה א"א להתקדם בלי	43512
מחשבה עיון והבנה, על כן הליכה היינו לימוד כי לא תיתכן התקדמות רוחנית בחיי היהודי ללא לימוד	43513
התורה, שהיא בלבד גורמת את ההתחדשות שבכל יום יהיו בעיניך כחדשים.	43514
וצריכים לדעת שבענין עמל התורה אין ממוצע, או קבלת עול תורה או פריקת עול תורה, אם בחקתי תלכו	43515
זו קבלת עול עמל התורה, ואם לא תשמעו לי להיות עמלים בתורה אע"פ שמקיימים את המצוות מ"מ	43516
כשיש פריקת עמל התורה זה כבר בגדר לא תשמעו לי.	43517
יש כאן שבעה לשונות ופירשו חז"ל שהן כנגד ז' עבירות (רש"י), וכולן מתחילות מפריקת עול תורה ואלו	43518
הן, לא למד, לא עשה, מואס באחרים העושים, שונא את החכמים, מונע את האחרים מלעשות, כופר	43519
במצוות, כופר בעיקר, ואנו יכולים לראות זאת בחוש, כי ההבדל בין עיר לעיר בין משפחה למשפחה, בין	43520
יהודי ליהודי מתחיל עם הלימוד, יש לומד ומצליח ויש ח"ו להיפך אינו לומד ויורד!	43521
פשוט הוא שכל זמן שאדם לומד לא תגנוב לא תונן, זכור את יום השבת לקדשו ועוד, אי אפשר לו להטמע	43522
בין הגוים, וגם אם עדיין איננו מתוקן במעשיו סוף סוף יפעל הלימוד על מעשיו ועל בניו, ובהליכה יגיע	43523
אל המטרה, לא כן זה שאינו לומד הריהו עומד במקום אחד, וסופו לאבד גם את מה שהיה בידו מקודם.	43524
ומה נעים משלו של ר' חיים מואלוז'ין זצ"ל, על עבד שצוהו רבו לעלות בסולם אל העליה, שכל זמן	43525
שהוא עולה בסולם, אף אם הוא מבלה הרבה זמן בעלייתו לא יכעס עליו האדון, אבל אם יסדר מחנהו על	43526
הסולם וישב שם בלי לעלות עוד, ודאי יתקצף עליו אדונו ובראותו שאינו מנסה לעלות עוד, גם בעבודת	43527
ה' המטרה היא העליה למעלה ההתקדמות, מי שמתעכב בעלייתו מניחים לו, אך מי שנעצר והתייאש	43528
מלעלות עוד, אף שעלה על הסולם כציווי אדונו את העיקר הוא מזניח, כי המטרה היא להתקדם ולעלות	43529
עוד ועוד.	43530
אם בחוקתי תלכו שתהיו עמלים בתורה, הלימוד שהוא עיקר ההתקדמות והעליה הרוחנית שלנו מכונה	43531
בשם הליכה, אבל מחדשים חז"ל כי גם עושה זה שאינו הולך, יש לו חלק בהליכה בתורה אם הוא עושה	43532
כדוד המלך ע"ה, חישבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, כשהמטרה וההתעניינות היא חיזוק התורה,	43533
להיות עמלים עבור בני תורה והברכה על זה היא ונתתי שלום בארץ, ובראש ובראשונה יהיה שלום תוך	43534
עמנו, וסוף הברכה, ואולך אתכם קוממיות, ופירשו חז"ל (ב"ב ע"ה), קוממיות כשתי קומות לרמז על	43535
שתי קומות בגשם וברוח ברכה עדי עד. (מצור דבש).	43536
	43537
מאמר תכט	43538
אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם (ויקרא כ"ו ג').	43539
חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך (תהלים קי"ט נ"ט), אמר דוד רבונו של עולם, בכל יום ויום הייתי	43540
מחשב ואומר למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך, והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי	43541

מדרשות, הה"ד ואשיבה רגלי אל עדותיך (ויק"ר ל"ה א'), צריכים להבין מה הקשר בין דברי המדרש	43542
לאם בחוקותי תלכו, שנית עצם דברי דוד המלך ע"ה צריכים ביאור, אם עלתה במחשבתו של דוד תחילה	43543
ללכת לבית דירה פלונית, הרי בודאי משום איזה צורך תועלתית ולא הליכה בלתי תכלית, ואם כן למה	43544
רגליו פתאום הוליכוהו לבתי כנסיות ולבתי מדרשות.	43545
עוד רואים מדברי דוד המלך שמלבד שבנפשו היה טמון חשק ורצון לעבוד את השם יתברך, הרי גם אבריו	43546
החומריות היו לו כעבדים ושמשים בהשגת המכוון האמיתי בתכלית הבריאה, וצריכים להתבונן איך יצר	43547
וברא כה בכלי גשמיותו, שיבינו ויכירו היטב במגמה הנרצית בעבודת ה' ולימוד התורה.	43548
ויש לבאר שכאשר היה הולך להתעסק בענינים נחוצים ותועלתיים, היה מתבונן הרבה לדעת אם אלו	43549
הצרכים הם אמיתיים, אשר מחמתם מותר לבטל מן התורה, מאחר שידע שאפשר לאדם לרמות עצמו	43550
ולטעות בחשבונותיו, ולכן חשב דרכיו אם אינו טועה בהליכה זו, אמנם סיים ואמר שהיו רגלי מביאות	43551
אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות.	43552
שהרי החוש והרגש הדרוש לדעת ולהבין מה באמת נחוץ ומה לא, הדרוש היה מפותח אצלו כבר מזמן,	43553
וגם הפעיל על אבריו שידעו מעצמם לאן להוליכו ולאן לסובבו, בלבו פנימה היה הרגש שאין כאן צורך	43554
של מאה אחוז, נחיצות שלמה ואמיתית אשר מחמתה מותר להפסיק מן הלימוד, ולכן הוליכוהו רגליו לבית	43555
הכנסת ולבית המדרש.	43556
והכרה זו לדעת הנחיצות האמיתית, ושלא ליפול בפח היצר, כדי להשיג קנין זה בנפש האדם שישפיע גם	43557
על החומר שלו, זה רק על ידי עמל ויגיעה רבה בלימוד התורה, רק אז יתפתח החוש על נכון ויחד עם	43558
חשבונותיו יכוון אל האמת לאמיתה.	43559
ולפי זה יובן למה המדרש סמך דברי הפסוק אם בחוקותי תלכו לדברי דוד המלך ע"ה, שהרי דרשו חז"ל	43560
על הפסוק אם בחוקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה (רש"י), וזהו לימודו של המדרש, שרק לימוד התורה	43561
ביגיעה עצומה והשתדלות מרובה, מאפשר לאדם להגיע לידי דרגתו של דוד המלך, אשר בלבו היה מפותח	43562
הרגשה וחוש כטבע שני, לדעת מהי הנחיצות האמיתית ומה דרוש לאדם בכדי שיוכל ללמוד תורה מתוך	43563
מנוחה ושלוה, רק על ידי עמל ויגיעה בלימוד התורה יכול האדם לזכות שרגליו יוליכוהו אותו באופן	43564
ממילא לבית המדרש ולבית הכנסת. (עץ הדעת).	43565
	43566
מאמר תל	43567
אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו. ונתתי גשמיכם בעתם (ויקרא כ"ו ד').	43568
אחד העיקרים החשובים בשלמות האנושית הוא נחיצות הדעה לכל אחד, שהענינים הרוחניים והענינים	43569
הגשמיים מלוכדים וממוזגים תמיד, ולא יצויר בהם הפירוד מכל וכל, ובגין כך אין מן התימה שכל הנהגת	43570
האדם במובן הרוחני משפיעה בה בשעה גם על חייו הגשמיים, והתורה מאשרת אמיתות הנחה זו, אם	43571
בחוקותי תלכו ונתתי גשמיכם בעתם, זאת אומרת ההנהגה הרוחנית הטובה מתאחדת במציאותה עם טובת	43572
הגשמים החומרית, מאידך ואם לא תשמעו דבר זה גורם גם לירידה בגשמיות, וכמאמרם אין הערוד ממית	43573
אלא החטא ממית (ברכות ל"ג).	43574
כל מאורע בחיי האדם הוא בבואה נאמנה של אישיותו הרוחנית, משום שתכלית בריאת שמים וארץ	43575
שיהיה האדם נזר הבריאה וכל היקום שבה, ונשמתו שהיא חלק אלוה ממעל תחדיר לבריאה כולה את	43576
השפע הרוחני העילאי, ובו בזמן יהיו כל יסודות הבריאה ותולדותיה משמשי האדם, למען יסייעו לו לעלות	43577
במעלות החכמה וליהנות מזיו השכינה לאין סוף ותכלית, ככתוב ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה.	43578
הגן עדן כולל בתוכו את איכות הבריאה כולה, אמר לו הקב"ה לאדם תן דעתך שלא תחטא ותחריב עולמי,	43579
כל פגם רוחני שבאדם משפיע מיד על כל חלקי הבריאה שהוא קשור עמהם, ה' צלך כשם שהצל משקף	43580
כל תנועה בטבע, כך גם לפי ההנהגה הרוחנית הטובה של האדם, מידת הטוב והחסד ניתנת לו ממרום,	43581
ומסתבר שלפי ההנהגה הרוחנית הגרועה של האדם, כך הסתר פנים כביכול אליו ומניעת טובו וחסדו,	43582
היוצא לנו מדברינו שכל פגם רוחני באדם מקלקל גם את הבריאה, והבריאה שתפקידה להושיט סיוע	43583
לאדם לפי צרכו, מאבדת את כוחה ותועלתה, ונמצא האדם מפסיד את מקור חיותו וסיועו באשמתו.	43584
(אורח לחיים).	43585
	43586
מאמר תלא	43587
ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יכולה ועץ השדה יתן פריו (ויקרא כ"ו ד').	43588
משפטי התורה הכל לטובת האדם בין בגוף בין בנפש, ונוכל לומר בזה ענין נכבד, על מה שיעודי התורה	43589
כולם בענינים גופניים, הבל ותוהו אין בהם ממש אלא כחלום, זרמתם שינה יהיו, ואם כן למשכיל אין	43590

שייך בזה הצלחה שירצה להיטיב לזולתו בגופניות, כי אין זה אלא רק כשהוק של נערים, ולפי זה לא היה לאדם להתאמץ על טובת זולתו בגוף ורק על נפש זולתו.	43591
אבל באמת דרך התורה אינו כן, אלא הזהירה התורה באזהרה גדולה לגמול חסד ולהחיות עניים, ולעשות צדקה עם הבריות יותר מאשר ציוותה התורה לגמול חסד עם נפש זולתו, כי על נפש זולתו לא כתיב אלא פעם אחת הוכח תוכיח, ועל הגוף כתוב בתורה כמה וכמה פעמים, והיינו משום דעל נפש הזולת חומלים רבים יש, משום דאין זה דבר הנוגע לעצמו של אדם, וגם כי מההרגש של עולם הבא האדם רחוק מאד, ומה היזק יש לו אם ילעיטנו בדבר שאין בו ממש בעיניו.	43592
מה שאין כן בתענוגי הגוף שיש לו הרגש בערבותם, אין רודף כל כך להלעיט לזולתו, כי הדבר הטוב אינו רוצה לתת לאחרים, והתורה הקדושה שרצתה שהאדם ידרוש טובת זולתו בכל לבבו, ציוותה להיטיב בדברים שנפשו של אדם מחמדתן בטבע ויש לו הרגש בערבותן, ועל כן חובה עלינו להיטיב גם בממון גם בדיבור בנחת עם הבריות, ולקבל את כל אדם בסבר פנים יפות, גם במותרות מצינו בגמרא (כתובות ס"ז:), בהלל שרץ שלושה מילין לפני עני בן טובים הרגיל בכך, ולא כהאנשים רעי הלב הרוצים רק להלעיט את חברו בעוה"ב.	43593
היוצא מדברינו כי מי שרוצה להיטיב לזולתו בגופניות בכל לבבו, לזה נאה להיטיב לזולתו בעוה"ב, כי נתברר לנו כי הוא דורש טובתו בטוב ובאמת, מה שאין כן מי שדורש טובת זולתו רק בדברים הרחוקים, אין לנו בירור על טוב לבו, כי שמא אין זה אלא מחמת כי עוה"ב אינו כלום אצלו, ומה היזק יש לו אם ילעיטנו הבל, ועל כן רואים אנו שהאב לבן מיטיב לו בין בגופו בין בנפשו.	43594
ולכן כשרצתה התורה להסביר לאדם כי היא דורשת טובתו באמת, יעדה גם בגופניות שנפשו של אדם מחמדתן בטבע, ובאמת הלא עניני עוה"ז הבל הם ומה שכרו כי ירבה, ועל כרחך זה לנו לעד על שכר הנצחי, כי זו הברכה תעמוד לעד ביתר שאת וביתר עז.	43595
(חכמה ומוסר ח"א מא' קצ"ז).	43596
	43597
	43598
	43599
	43600
	43601
	43602
	43603
	43604
	43605
	43606
	43607
	43608
	43609
	43610
	43611
	43612
מאמר תלב	43612
ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יכולה ועץ השדה יתן פריו (ויקרא כ"ו ד').	43613
בס' דעת תבונות להרמח"ל ז"ל מבואר, כי אדה"ר היה יכול להשלים הבריאה בשעה אחת, ושעה אחת לאו דוקא, כי אם ברגע אחת ממש בלי המשך כל זמן, וכן היתה מעיקר הבריאה להשלימה בשעה אחת אלא שהחטא גרם, ומה שעמדה הבריאה בתחילה להשלימה בשעה אחת, הנה אחר החטא צריך לאותה התכלית לאותה ההשלמה, כל השיתא אלפא שנין של קיום העולם.	43614
המתבונן בבריאה והנהגתה, הלא יפלא באמת על כל ענין סוד שהייה, אתה מניח תפוח באדמה והנך צריך להמתין על התוצאה כמעט שנה שלמה, הלא הכל עומדים מוכנים, התפוח יש בו כוח הזרע, האדמה בה כוח הצמיחה ומה חסר? למה באמת לא ינתנו הפירות ברגע אחת? ובתחילת הבריאה הלא אמנם כן היה, עלו למיטה שנים וירדו שבעה (בר"ר כ"ב ד'), ומה שרואין עכשיו מציאות של שהייה הלא סוד בזה ודאי ומה?	43615
	43616
	43617
	43618
	43619
	43620
	43621
	43622
	43623
	43624
	43625
	43626
	43627
	43628
	43629
	43630
	43631
	43632
	43633
	43634
	43635
	43636
	43637
	43638
	43639
	43640

הבריאה ולנהגה בכבודות, והוא שאור ענין החמצה שהייה, להשהותו לאדם כל כולו בכבודות, היפוך	43641
מציאות הבריאה שהיא מציאות של תכלית המהירות ללא כל דהו של שהייה, וזה אמנם כל דברי הרמח"ל	43642
ז"ל בפרק הזריזות (מס"י פ"ז).	43643
הוא ענין פרשתנו אם בחוקותי תלכו ונתתי גשמיכם בעתם, אין מהלך הענינים מצד דרכי הנסים, וכאילו	43644
הם סתירה לענין הטבע, לא כן נראה זה מרוח הראשונים ז"ל, מי שיש לו חוש של משק אם משק בית ואם	43645
משק מדינה, הוא יראה ויכיר מעצם מהלך הבריאה, מציאות של הנהגה ומנהיג ללא כל חקירות ופולפולים,	43646
המבין יבין הדברים כפשטן ע"ד הנהגה.	43647
גילתה לנו התורה בזה שישנם בבריאה שתי הנהגות, ישנה הנהגה של מהירות כמתוכנן של הענינים,	43648
וישנה הנהגה של כבדות ועיכובים, ובשתי אלה מהלך הבריאה, אם בחוקותי תלכו אזי ההנהגה על זה	43649
האופן של מהירות ללא שום עיכובים וכבודות, ותוצאות זו ההנהגה היא ונתתי גשמיכם בעתם כמציאותה	43650
של הבריאה ומתכונתה, ואם לא תשמעו לי אז ההנהגה היא של עיכובים וכבודות רבה מאד, ותוצאות	43651
הנהגה זאת היא ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה, וכן כל התוכחה היא תוצאה	43652
מזו ההנהגה.	43653
וכאלה הם דברי הרמב"ן ז"ל בפרשתנו (פסוק ו'), כי תהיה ארץ ישראל בעת קיום המצות, כאשר היה	43654
העולם מתחילתו קודם חטאו של אדם, ובהיות ארץ ישראל על השלמות תשבות רעת מנהגם ויעמוד על	43655
טבע הראשון אשר הושם בהם בעת יצירתם עי"ש, וזה אמנם סוד של נס סתר שהזכיר הרמב"ן ז"ל, שאין	43656
בזה שום סתירה לסוד הטבע, אלא הנהגות הנהגות הם הנהגה בתוך הנהגה, ואין הנהגה אחת סתירה	43657
בעיקר להנהגה האחרת.	43658
ומה נעימים דברי התרגום שביאר, ואם תלכו עמי קרי בקשיו, וכן והלכתי אף אני עמכם בקרי בקשיו, כי	43659
זהו סוד התוכחה הנהגה של בקשיו בכבודות, ורש"י ז"ל פירש קרי עראי במקרה שאינו אלא לפרקים, וכן	43660
איתא בתרגום יונתן בן עוזיאל עי"ש, ושני הפירושים חדא הן בעיקר, שעראי וקשיו חד הן, קשיו סיבה	43661
לעראי ועראי תוצאה מקשיו, כי האדם המלא לב נדיב ונפש שוקקה, בבחינת צמאה לך נפשי כמה לך	43662
בשרי בתכלית הרצון, לאדם זה לא יתכן עראיות.	43663
אם הוא עראי במצוות פעם עושה ופעם לא עושה, זה ראייה מכרעת שאין הדברים הולכים אצלו מתוך לב	43664
נדיבה מרצון גמור, והוא סוד הקשיו לא בתכלית הרצון כי אם בכבודות, וכשאצלכם הכל הולך בקשיות	43665
ובכבודות, אז ההנהגה אצל הקב"ה גם כן על דרך זה בקשיו בכבודות וזה סוד התוכחה, וזו הערה נוראה	43666
לאדם הרואה כי נתהווה אצלו איזו כבדות בעבודתו, ויהיה אפילו שומר ומקיים כל התורה כולה, אולם לא	43667
ברצון ושמחה שלמה הנה הוא בתוך התוכחה ח"ו.	43668
ועל דבר זה נבין מה שמצינו בחז"ל (ילקוט"ש תרע"ה), שישבו ובכו ופחדו שמא נתקיימה בהם התוכחה,	43669
וכי חסר להם בשמירת התורה כולה, ואיך יתכן כי בהם תתקיים התוכחה? אלא פחדתם היתה, כי מי יודע	43670
מדת רצונם ושמחתם בתורה ומצוות, הוא ענין שאמר הכתוב (דברים כ"ח), תחת אשר לא עבדת את ה'	43671
אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל, אם לא בשמחה אם לא בטוב לבב היינו ברצון הגמור, כי אם באיזו	43672
כבדות שהיא אז אמנם כן, כי זוהי סוד התוכחה בהנהגת הכבודות כפי שביארנו נורא מאד.	43673
הוא ענין אמרם ז"ל (אבות ב'), עשה רצונו כרצונך כדי שיעשה רצונך כרצונו, כמו שאתה עושה רצונך	43674
ברצון גמור בלי שום עיכובים כן תעשה רצונו יתברך, ואם ככה תעשה אזי ההנהגה מאת השי"ת כמו כן	43675
ברצון גמור בלי שום עיכובים, ומצאתי שכן כתב החסיד יעבץ ז"ל על אבות וז"ל, ונראה לי שפירוש	43676
המשנה כך הוא, עשה רצונו כמו שאתה עושה רצון עצמך, שאפילו היו לך מונעים תמנעם בכל יכולתך	43677
כדי להשיג חפצך, כך תשתדל בכל עוז לעשות רצון יוצרך ולא יטרודך המונעים, ויעשה ה' רצונך כרצונו	43678
שאפילו יהיו מונעים גדולים בבקשתך, בין מצד הרכבתך בין מכוכבי שמיך לא יעכבו לעשות רצונך, ויהיו	43679
כאפס אנשי מצותך שאין מונע לאשר ירצה השי"ת עי"ש.	43680
וזה ג"כ ביאור דברי הספורנו שכתב, אם בחוקותי תלכו ועשיתם אותם, ואז יהיה לכם זה השלמות בקנין,	43681
באופן שתעשו אותם כמו פועלים הטוב ברצון נפשכם, לא כמצווים ועושים מיראה, אבל תעשו מאהבה	43682
חפצי ה' ית', כאמרם עשה רצונו כרצונך, וזו הסיבה לכל הברכות בהנהגה ללא כל עיכובים, ולהיפוך כל	43683
התוכחה ח"ו הנהגה בכבודות. (דעת תורה).	43684
	43685
מאמר תלג	43686
ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו (ויקרא כ"ו ד').	43687
גדול יום הגשמים שאפילו פרוטה שבכיס מתברכת בו וגייסות פוסקין בו (תענית ז'), ולכאורה איזו	43688
שייכות יש בין יום הגשמים לפרוטה שבכיס שגם היא מתברכת? משמע מכאן כי כאשר יש עת רצון, אז	43689
הברכה מתפשטת וחודרת בכל הדברים הנצרכים בעולם, וכן גדול יום הגשמים שאפילו הישועה פרה	43690

ורבה, משעה שהוסרו הסיבות המעכבים את הרחמים הישועה מתרחבת, כי אין גבולין לברכת ה', כיוון	43691
שעשו תשובה ונמחלו עוונותיהן של ישראל העיכובים הסתלקו, כמ"ש חז"ל אמר ר' תנחום ב"ר חנילאי,	43692
אין הגשמים יורדים אלא א"כ נמחלו עוונותיהן של ישראל, משנסתלקו המפריעים נתגלתה השכינה, והיא	43693
מתפשטת על עולם ומלואו.	43694
וכן אמרו ז"ל (חגיגה י"ב), בשעה שברא הקב"ה את העולם היה מרחיב והולך כשתי פקעיות של שתי עד	43695
שגער בו הקב"ה, ובשעה שברא הקב"ה את הים היה מרחיב והולך עד שגער בו הקב"ה ויבשו, דרוש היה	43696
מאמר שני כדי לעצור את הברכה המתפשטת כי אין עצירה לברכות, וכשם שהוא ית"ש נצחי גם הדיבור	43697
נצחי, והברכה נמתחת ומתפשטת גם בכיס.	43698
הברכה שהיא אות אהבה ממרום משפיעה שגם הגייסות פוסקים בו, אוויר העולם התבשם מהברכה ונשפע	43699
כולו אהבה ורחמים, אין הברכה זמנית ומוגבלת, אלא היא נמשכת והולכת עד שבא צו להעמידה	43700
מלהתרחב ולהתפשט עוד יותר, ורק דיבור נוסף של ה' מגביל אותה, אחרת אין העולם גדול דיו כדי	43701
שיוכל להכיל את כל שפע ברכת ה'.	43702
חז"ל מספרים על שמואל הנביא, כי בימי עלומיו היה מורה הלכה בפני רבו עלי, כאשר אמר ששחיטה	43703
כשרה בזר ולכן אין צורך לחפש כהן לשחוט, ורצה עלי להעמידו לדין ולחייבו מיתה, באה אז אמו חנה	43704
התיצבה וזעקה בתחנונים, שיחוס על פרי עמלה שעליו התפללה תשע עשרה שנה ומחצה, ואז נענה עלי	43705
ואמר כי הוא מוכן להתפלל אל ה' שיתן לה בן אחר במקומו, אבל חנה עמדה בתוקף על דעתה ואמרה אל	43706
הנער הזה התפללתי, דוקא אותו הנער שהתפללתי בעצמי רוצה אני (צל"ח).	43707
ולכאורה איך היה עלי בטוח, כי אם יתפלל על בן אחר שאמנם תתקבל תפילתו בפעם הזאת, ואולי לא	43708
יצליח כי מי יודע את מחשבות ה' וחכמתו? אלא עלי הכהן בטוח היה כי תפילתו תתקבל מפני ששעת רצון	43709
היה אז, מכיון שנפתח אוצר הברכה ממעל ואז הברכה תתפשט ותרחב, כוח הברכה והשפעת עת הרצון	43710
לא תחלוף ותישאר בעינה.	43711
אמר רבא האי צורבא מרבנן דמי לפרצידיא דתותא קלא דכיון דנבט נבט (תענית ד'), וברש"י גרעין הזרע	43712
שתחת גושה של קרקע, שמתחיל לבצבץ ולעלות עולה למעלה, כך ת"ח כיון שיצא שמו הולך וגדל	43713
למעלה, כיון שנפתחו בעבורו שערי ברכה והאירו לו פנים משמים, הרי אותו האור מתפשט ומתרחב	43714
והדרך פתוחה לפניו לעלות ולהתעלות, והחכם המבין רזי מעלה לא יתשל אלא ינצל היטב את השעה	43715
המוצלחת. (מעייני החיים).	43716
	43717
מאמר תלד	43718
ורדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו ונפלו אויביכם (ויקרא כ"ו ח').	43719
רש"י וכי כך החשבון, והלא לא היה צריך לומר אלא מאה מכם שני אלפים ירדפו, אלא אינו דומה מועטין	43720
העושים את התורה למרובין העושים את התורה, הנה כוחם של מרובין העושים את התורה גדול פי חמש	43721
מכוחם של המועטים, ובגמ' איתא (סוכה מ"ה:), א"ר ירמיה משום רבי שמעון בן יוחאי, יכול אני לפטור	43722
את העולם כולו מן הדין מיום שנבראתי עד עתה, ואלמלא אלעזר בני עמי מיום שנברא העולם עד עכשיו,	43723
ואלמלא יותם בן עוזיהו עמנו מיום שנברא העולם עד סופו.	43724
גם כאן כוח השנים גדול פי כמה מכוח האחד, וכוח השלושה מכוח השנים, אולם ההבדל בין האחד לבין	43725
השנים ובין השנים לבין השלושה, הוא גדול ועצום לאין ערוך מן ההבדל שבין המועטין למרובין	43726
שבתורה, וטעמו של דבר כי המועטין והמרובין הנזכרים בפרשה יחידים הם, המועטים חמשה והמרובין	43727
מאה וכל אחד לחודיה קאי, ולכן אף כי כוחם של המרובין גדול מכוח המועטין, אע"פ כן יש יחס ודמיון	43728
בין הכוחות, אבל במאמר רשב"י הודגש אלמלא אלעזר בני עמי ויותם בן עוזיהו עמנו, לא כיחידים אלא	43729
כאיש אחד בלב אחד, על ידי כן כוח השנים גדול לאין שיעור מכוח היחיד, וכוח השלושה שוב גדול לאין	43730
ערוך לעומת כוח השנים.	43731
ומתבאר מדברי חז"ל, כי בזמן מתן תורה עדיין לא היתה קבלת התורה בשלמותה כדאיתא בגמ' (שבת	43732
פ"ח), ויתיצבו בתחתית ההר א"ר אבדימי בר חמא בר חסא, מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית,	43733
ואמר להם אם אתם מקבלים את התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם, א"ר אחא בר יעקב מכאן	43734
מודעא רבא לאורייתא, אמר רבא אע"פ כן הדר קבלוה בימי אחשורוש, דכתיב קיימו וקבלו היהודים	43735
קיימו מה שקיבלו כבר.	43736
קבלת התורה שקיבלו עליהם ישראל בימי אחשורוש, היתה בדרגה גבוהה יותר מאשר קבלת התורה בהר	43737
סיני, אע"פ שבסיני היו ישראל כאיש אחד בלב אחד, מכל מקום בימי אחשורוש הגיעו לאחדות שלמה	43738
ומוחלטת, על ידי הסכנה שריחפה על ראש כולם להשמיד להרוג ולאבד, כי בשעת הסכנה נשכחים	43739

ומתבטלים כל ההקפדות והתרעומות שיש בין אדם לחבירו, והיא שעת האחדות ושעת הכושר לקבלת התורה בשלמות.	43740 43741
מובא בשל"ה בשם האר"י ז"ל, כי יום כפורים הוא יום כ"פורים, כלומר ביום הפורים יכול אדם להתעלות למדרגה רמה מאשר ביום הכפורים יום הקדוש, ויש לכוין בזה מה שנתבאר, כי כשם שביום הכפורים מגיעים ישראל למדרגת מלאכים, שאין ביניהם לא קנאה ולא שנאה ולא תחרות, כן בפורים ע"י משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים באים לידי כך, ולא עוד אלא שע"י משתה ושמחה האחדות ביניהם גדולה יותר מאשר ביוהכ"פ, ופורים הוא הזמן המסוגל לכך מימי מרדכי וכאמור.	43742 43743 43744 43745 43746
וענין שאמרו בלב אחד הוא כי אין די בדידות והנהגה חיצונית, אלא צריך שתהא אהבת כל איש לרעהו ממעמקי הלב, ושלא יהא בלבו שמץ טינה ומחשבה לא טובה על זולתו, כי אם אך ורק יחס של כבוד וחיבה, וכן מצאנו בעבד עברי, כתיב לא תרדה בו בפרך ויראת מאלוהיך (ויקרא כ"ה), ופירש"י אל יאמר החם לי את הכוס והוא אין צריך לו, שמא תאמר אין מכיר בדבר אם לצורך אם לאו, ואומר אני לו שהוא לצורך, הרי הדבר הזה מסור ללב לכך נאמר ויראת מאלוהיך.	43747 43748 43749 43750 43751
והנה איסור עבודת פרך בעבד עברי אינו איסור על עבודה קשה, אלא איסור על עבודה מיותרת שאין האדון זקוק לה, שיש בכך משום זלזול בכבוד העבד העברי, והזהירה תורה על כך אע"פ שאין העבד יודע כלל כי עבודה זו אך למותר, אלא סבור כי האדון צריך לכוס חמה, וגם לא יידע לעולם כי לחינם טרח, ואין אדם יודע מזה אלא לבו של האדון בלבד, ועל זה נאמר ויראת מאלוהיך, דכיון שהאדון יודע שאין הוא צריך לעבודה זו ולמרות זאת מעבידו בה, מזלזל הוא בעבדו בלבו ואף זה אסרה תורה, כי חייב האדון לכבד את עבדו העברי ולהחשיבו אף בתוככי לבו.	43752 43753 43754 43755 43756 43757
וכן מקובלני שאין מצות כבוד אב מתקיימת כהילכתה, אלא אם כן מעריך הבן את אביו למאד, וחייב הבן למצוא באביו תכונות בהן מצטיין יותר מכל אחד זולתו, והריהו בהן גדול הדור, כי אם לא יעריכנו בלבו במעמקי נפשו, אז אפילו הוא מאכילו ומשקהו וקם לפניו ורץ לפניו, לא קיים מצות כבוד אב כל עיקר, ואף מצות כבוד חבירו כן וכמ"ש יהי כבוד חבירך חביב עליך כשלך, שלא יכבדהו בגינוני כבוד חיצוניים גרידא אלא שיעריצו בלבו, וכמו שאדם מוצא בעצמו כמה מעלות טובות בה במדה ימצא בחבירו, ועל ידי זה מגיעים ישראל למעלת לב אחד.	43758 43759 43760 43761 43762 43763
שקר החן והבל היופי, שקר החן זה דורו של משה ויהושע שעסקו בתורה הרבה, והבל היופי זה דורו של חזקיה, שבדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו תינוק ותינוקות שלא היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה, אשה יראת ה' היא תתהלל זה דורו של ר' יהודה ב"ר אלעאי, שהיו ששה תלמידין מתכסין בטלית אחת ועוסקין בתורה, ופירש"י שלמדו תורה מתוך הדחק וזו היתה מעלתם, כדאיתא בתנא דבי אליהו טובה אחת בצער ממאה שלא בצער (סנהדרין כ.), ויש עוד ליתן טעם בזה, שמתוך שהיו ששה מתכסין בטלית אחת, דבר שלא יתכן בזמן שכל אחד דואג לעצמו, הרי שכל אחד דאג אך ורק לזולתו ואז כולם מכוסים.	43764 43765 43766 43767 43768 43769
ולאור האמור נבין אל נכון מה טעם הזכירו חז"ל את שלושה הדורות הללו, דורו של משה ויהושע, דורו של חזקיה, ודורו של ר' יהודה, שדורות אלו היו שוין לדורו של משה לענין קבלת התורה, שכשם שדורו של משה זכה לקבלת התורה כך דורו של חזקיה, כמו שביאר רש"י שמדן ועד באר שבע לא נמצאו תינוק ותינוקות שלא היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה, כלומר כל ישראל מגדול ועד קטן עסקו בתורה והיו בקיאים בכל התורה, והרי זו קבלת התורה ממש.	43770 43771 43772 43773 43774
וכן דורו של ר"י ב"ר אלעאי שהיו עוסקין בתורה במס"נ, ועל כך אמרו חז"ל כי אע"פ שבדורו של משה ודאי זכו ישראל לקבלת התורה, ע"י שנעשו לאיש אחד בלב אחד כדכתיב ויחן ישראל, וכן בדורו של חזקיה קיבלו עליהם עול תורה, וכמ"ש בגמ' (סנהדרין צ"ד:), אחרונים שהכבידו עליהן עול תורה, ופירש"י אחרונים עמו של חזקיה ראויין לעשות להם נס כיוצאי מצרים.	43775 43776 43777 43778
מכל מקום דורו של ר"י ב"ר אלעאי עולה על כולנה, כי האחדות והאהבה שהיתה ביניהם בדור זה, עלתה על אחדות שהיתה בימי משה וחזקיה, כי מדת ששה מתכסין בטלית אחת מורה על מעלת איש אחד בלב אחד שאין דוגמתה בכל הדורות, ועל כן היתה קבלת התורה שלהם במדרגה הנעלה ביותר, המורם מדברינו כי ע"י שנתחזק בכבוד זולתנו, וכל בן ישיבה יכבד את חבירו בלבו נזכה לקבלת התורה. (שיחות מוסר ח"א כ"ב).	43779 43780 43781 43782 43783 43784
מאמר תלה	43785
ורדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו (ויקרא כ"ו ח').	43786
וכי כך החשבון והלא לא היה צריך לומר אלא מאה מכם שני אלפים ירדופו? אלא אינו דומה מועטין העושין את התורה למרובין העושין את התורה (רש"י שם), משמע מכאן כי מצירוף של כוחות משותפים, נוצר כוח שלישי עליון ונסתר אינו נראה בחוש, רוח איש יכלכל מחלהו אמר החכם מכל אדם, והרוח הוא	43787 43788 43789

כוח אלוהי הבטחון והאמונה, שמזה נתוסף כוחו הגופני של האדם, כוחות משותפים ממשיכים עליהם כוח של מעלה, נוצרת עוד יצירה נוספת הנעלמה מבחינה גופנית ומוחשית, וככל שמתרבים הכוחות המשותפים מתרבים גם הכוחות הנעלמים הנוספים.	43790 43791 43792
ע"י כח הרבים יש גילוי של הצלם האלהים שבאדם, ע"י שיתוף הכוחות נוצרת סגולת ביטוי הצלם האלהי, אדם אחד אינו מסוגל לקבל את הזכות שיהיה הצלם האלהי נראה בו, ורק צירוף של ניצוצות של אנשים רבים בכוחם לגלות את הצלם האלהי, ובדרך זו כתב רש"י בפ' שלח על הפ' וישאווהו במוט בשנים.	43793 43794 43795
ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ, כל זמן שאדם חי אימתו מוטלת על הבריות כיון שמת בטלה אימתו, אמר רב פפא נקטינן ארי אבי תרי לא נפל, והא קא חזינן דנפל? ההוא כדרמי בר אבא, אין חיה שולטת על האדם אלא א"כ נדמה לה כבהמה (שבת ק"ג), המהר"ל אומר כי על ידי תרי מתגלה צלם האלהים, אין בידי האחד מידה מרובה כל כך של מעלה וזכות להאיר מתוכו את הצלם האלהי, ורק על ידי סיוע של חלק חבירו שהחלקים מצטרפים ביחד, מאפשר הוצאת האור האלהי וצלמו יתברך.	43796 43797 43798 43799
מנין לעשרה שמתפללים ששכינה עמהם שנא' אלהים ניצב בעדת אל, ומנין לשלושה שיושבין בדין ששכינה עמהם שנא' בקרב אלהים ישפוט, ומנין לשנים שיושבים ועוסקים בתורה ששכינה עמהם, שנא' אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע, ומנין שאפי' אחד שיושב ועוסק בתורה ששכינה עמו, שנא' בכל מקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך, ומקשה הגמרא.	43800 43801 43802 43803 43804
וכי מאחר דאפילו חד, תרי מיבעיא? תרי מכתבן מילייהו בספר הזכרונות, וכי מאחר דאפי' תרי, תלתא מיבעיא? וכי מאחר דאפילו תלתא, עשרה מיבעיא? עשרה קדמה שכינה ואתיא תלתא עד דיתבי (ברכות ו'), מכאן שכל מה שמתרבים הכוחות המשותפים, יש בזה צירוף גדול יותר של מעלות, וכגודל ריבוי המעלות מתגדלת השכינה בכמות ובאיכות, שנים יותר מאחד ע"י עשרה השכינה מקדימה ובאה.	43805 43806 43807 43808
אין התורה נקנית אלא בחבורה (שם ס"ג), התורה שהיא צורה אלהית מתגלית דוקא ע"י הרבים, ע"י כוחות משותפים ע"י ריבוי חלקים, בריבוי בני אדם יש ריבוי אור, אין בכוחו של אדם אחד לגלות את האור ואת הצלם האלהי, ורק ע"י ריבוי חלקי הציבור והשיתוף ההדוק ביניהם מתרבים ניצוצי האורות שבהם.	43809 43810 43811 43812
ומצאתי בספר תומר דבורה פ"א, כל ישראל הם שאר בשר אלו עם אלו מפני שהנשמות כלולות יחד, יש בזה חלק זה וזוה חלק זה, ולכך אינו דומה מרובים העושים את המצוות וכל זה מפני כללותם, ולכך פירשו רז"ל על הנמנה מעשרה ראשונים בבית הכנסת, אפילו מאה באים אחריו מקבל שכר כנגד כולם, מאה ממש כמשמעו מפני שהעשרה הם כלולים אלו באלו, הרי י' פעמים י' הם מאה, וכל אחד מהם כלול ממאה, א"כ אפי' יבואו מאה הוא יש לו שכר כנגד כולם.	43813 43814 43815 43816 43817
אליהו הוה שכיח במתיבתא דרבי, יומא חד ריש ירחא הוה נגה ליה ולא אתא, א"ל מ"ט נגה ליה למר, א"ל אדאוקימינא לאברהם ומשינא ידיה ומצלי ומגנינא ליה, וכן ליצחק וכן ליעקב, ולוקמינהו בהדי הדדי? סברי תקפי ברחמי ומייתי ליה למשיחא בלא זמנא, לכך אין ניתן לי רשות להעמידן ביחד (ב"מ פ"ה), אף היחיד כאברהם או יצחק או יעקב, אין בכוחו להשפיע ולעורר רחמים למיתו משיחא אלא דוקא בהדי הדדי, לעולם ישתדל האדם להצטרף לרבים להיות בחברת חכמים יראי ועובדי ה' שזכות הרבים מסייעתו.	43818 43819 43820 43821 43822 43823
(אור חדש).	43823 43824
מאמר תלו	43825
ונתתי משכני בתוכם ולא תגעל נפשי אתכם (ויקרא כ"ו י"א).	43826
לא הבנתי אחרי כי יתן משכנו בתוכם מה רבותא כי לא יגעל, והבנתי מהק' רמב"ן ז"ל, והנה לשון הרמב"ן בקצרה, ולא ידעתי מה הטעם בזה שיאמר הקב"ה, כי בשמרנו כל המצוות ועשותנו רצונו לא ימאס אותנו בגעול נפשו, אבל הענין סוד מסתרי התורה, אמר שיתן משכנו בתוכנו והנפש אשר ממנה יבוא המשכן, לא תגעל אותנו ככלי שמגעילין אותו ברותחין, אבל בכל עת יהיו בגדינו לבנים וחדשים כי הגעילה פליטה (העורך), וזה הבנתי כי עיקר התורה באה לזכך הנפש, עד שתאיר אורה על הגוף לזככו, שיתאימו כוחות הגוף והנפש יחד וזה תכלית הנעימות, מי החכם ויבין זאת.	43827 43828 43829 43830 43831 43832
וזהו ולא תגעל נפשי, פי' הנפש הבאה מאתי תוכל לגור יחד עם הגוף ולא תקוץ בו, וזהו תכלית הנעימות לשניהם יחד, והעונג גדול מאד עד דאיתא במדרש שהנשמה לא רצתה לצאת מגוף מרע"ה, ואמרה כי לא מצאה גוף טהור כמוהו, ורצתה להיות אף בעוה"ז רק בגופו, וזהו ולא תגעל נפשי, הדברים מבהילים מהעונג לאדם כזה.	43833 43834 43835 43836
(חכמה ומוסר ח"א מא' קצ"ה).	43836 43837
מאמר תלו	43838
ונתתי משכני בתוכם ולא תגעל נפשי אתכם (ויקרא כ"ו י"א).	43839

וברש"י, ולא תגעל נפשי אין רוחי קצה בכם, כל גיעול לשון פליטת דבר הבלוע בדבר, אין מדרכי לדרוש	43840
בענינים שהינם מתורת הנסתר, אבל בחפצי להבינכם קצת דברי רש"י ז"ל, מצינו בתורה כי גופו של אדם	43841
הראשון לפני חטאו היה בגן עדן, הנשמה והגוף הינם שתי יצירות, הכתוב אומר אעשה לו עזר כנגדו,	43842
ודרשו חז"ל (בר"ר י"ז ג'), אם זכה עזר ואם לאו כנגדו, והענין הזה אינו דוקא באיש ואשה, אלא הוא	43843
הענין גם בכל יסוד הנשמה והגוף, שיש בגוף שני הענינים אם זכה עזר ואם לאו כנגדו.	43844
וכן מצינו על הכתוב (משלי ט"ז), ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו, שהוא נדרש על איש ואשה	43845
וכן על ענין הנשמה והגוף (הגר"א ז"ל משלי), ואין להבין כמו שמורגלים העולם לפרש, כי הנשמה והגוף	43846
הם שני הפכים, רק בשם הם נקראים שני הפכים אבל לא בעצם, בעצם הנה הנשמה והגוף שניהם מאורות	43847
הם, והבנת הענין הוא ככה, מובא בספרים הק' כי יסוד כל הבריאה הוא אורות לגבי אורות, מראשית	43848
האצילות עד אחרית עולם השפל דרך סוד ההשתלשלות כידוע, הכל הוא בסוד דרגות האורות, דהיינו	43849
שהאורות נתאצלות זו מזו בדרך סיבה ומסובב.	43850
והאור שלמטה לגבי האור הגבוה במעלתו ממנו הוא הנקרא חושך, ובלשון הזוהר אוכמא לגבי חיורא, וכן	43851
עד הדרגה הכי תחתונה כולם הן דרגות באורות, והאור השני לגבי האור הראשון הגבוה ממנו במעלה	43852
נקרא חושך, ולגבי האור אשר תחתיו הרי אותו האור השני אור הוא ודאי, כן הוא לשון הזוהר בפרשת	43853
בלק (דף ר"ד:), נהורא קדמאה דברא קב"ה הוה נהיר עד דלא הוו יכלין עלמין למסבליה, מה עבד קב"ה	43854
עבד נהורא לנהוריה לאתלבשא דא בדא, וכן כל שאר נהורין, עד דעלמין כלהו אתקיימו בקיומיהו ויכלין	43855
למסבל ע"כ.	43856
הנה האור השני כבר נקרא לגבי האור שלפניו רק לבוש לאור, ובעצם אמנם אור גדול הוא ודאי, דהרי גם	43857
אותו לא הוו יכלין עלמין למסבליה, עד דעבד קוב"ה עוד נהורא לנהורא דא, להיות ללבוש גם לאור הזה,	43858
וכן כל שאר נהורין עד הסוף, אם כי לגבי האורות אשר לפניהם הרי הם רק כלבושין לאור, כאוכמא לגבי	43859
חיורא חושך לגבי אור, אבל רק לגבי האור אשר מלפניו ולא לגבי עצמו הוא, עצם מציאותו הוא ודאי	43860
אור, ולמיסבליה עוד צריכים למסוה לפני האור ההוא, אשר לגבי שלפניו קראו אותו חושך.	43861
ונחזור לראש דברינו בענין הנשמה והגוף בטוהר יצירתם, שאחרי שגופו של אדה"ר היה בגן עדן, האם	43862
נהרהר כל שהוא באורו הגדול של הגוף, הרי בגן עדן היה בתכלית השלמות, עד שמלאכים אף בקשו לומר	43863
לפניו קדוש (בר"ר ח' ט'), אלא שלגבי האור היותר גדול הוא רק כלבוש לנשמה גוף כלפי הנשמה, וכבר	43864
זה נקרא שתי יצירות יוצר אור ובורא חושך, אבל זה רק לעומת הנשמה אבל לא בעצמות מציאותו,	43865
בעצמות מציאותו הנה הגוף והנשמה לא רק שאינם שני הפכים, אלא שניהם הם אחד ממש כי לשניהם רק	43866
רצון אחד להם, שמחים וששים לעשות רצון קונם.	43867
וכן כתוב (ישעיה ו'), וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש מלא כל הארץ כבודו, כל אחד ואחד כל אור	43868
ואור בפני עצמו מאורות הקב"ה הם, המאיר לעולם כולו בכבודו וכבודו מלא כל הארץ ודאי, ואם כי	43869
דרגות דרגות הם וכולם מקבלים רשות זה מזה, זאת אומרת כי העליון נותן להתחתון ממנו, אבל קדושה	43870
כולם כאחד עונים ואומרים ביראה קדוש, כולם חיבור אחד הם כולם בשם ה' קוראים, כי כן כבוד ה' מלא	43871
כל הארץ דייקא.	43872
נמצא כי הקב"ה המביהק זיו הדרו מסוף העולם ועד סופו, חי העולמים מלא כל הארץ כבודו הוא נשמתא	43873
דכולי עלמין ודאי, יעויין בנפש החיים שער ג' פרק י' בסופו וז"ל, והוא ית"ש הוא האלהים בעל הכוחות	43874
כולם, שהוא נשמת וחיות ושורש השורשים של הכוחות כולם, כמ"ש ואתה מחיה את כולם כל רגע ממש,	43875
ולכן נקרא הוא ית' נשמתא דכל נשמתין ועקרא ושרשא דכל עלמין עי"ש, וכל הדרגות עד הסוף הן ריבוי	43876
גופים ריבוי לבושים ולבושים ללבושים, בסוד הצטמצמות האורות לפי כוח המקבלים, וכולם קשורים	43877
לנשמתם לנקודת חיותם, אחודים ומיוחדים דבוקים וחשוקים לרצונו ית', והוא ודאי סוד ה' אחד ושמו	43878
אחד, מהלך ישר באין כל פירוד.	43879
וכבר הגדנו כמה פעמים בשם הדעת תבונות, כי כל הדברים הנאמרים כאן הוא רק על המדות הקדושות	43880
אשר לאחר הבריאה, מהמדות שהיה רצונו ית' להאצילם ולגלותם, אבל מאשר לפני הבריאה אין לנו	43881
רשות לחקור ואף להסתכל בהם, כי לא ישיגוהו משיגי הגוף ואין לו כל דמיון ומשל כלל וכלל.	43882
	43883
והנה עד הנה דיברנו על ענין הנשמה והגוף בטוהר יצירתם, באופן תקונם קודם החטא כאשר הגוף	43884
והנשמה היו אחודים בתכלית רצון אחד לשניהם, כי אז הגוף כמו הנשמה יחד היו בגן עדן שניהם הגוף	43885
כמו הנשמה מאורי אור היו ודאי, ותפוח עקבו של אדה"ר היה מכהה גלגל חמה (ויק"ר כ' ב'), אבל מעת	43886
חטאו והודחו הותר הקשר ונתפרד החיבור, והגוף תחת להיות כרוך אחר הנשמה ברצון אחד ודעה אחת,	43887
הנה עכשיו כבר הותחל המצב של בקשת חשבונות רבים.	43888

תחת אחד כבר שנים הם, הגוף כבר אינו לבוש לנשמה אלא רשות אחרת כאן, השכינה מן התחתונים	43889
הולכת ומסתלקת אל על והאורות הולכות ומתמעטות, וככה היו הלוך וחסור עד שנתהו שני הפכים ממש	43890
מתנגדים זה לזה, עד שפל דרגתנו אנו דרגת שליטת הגוף לגמרי על הנשמה, ומה תכלית האדם ומה חובתו	43891
בעולמו, להחזיר הקשר ולהדק החיבור, הגוף והנשמה לא יהיו שנים יתאחדו והיו לאחד, ובמה יקראו	43892
לאחד מה נקרא התאחדות, רצוני כרצונך אין ברצוני מה שאין ברצונך, רצון אחד לגוף כמו לנשמה והוא	43893
לעשות רצון קונם.	43894
רצון ה' להשכין בתוכם זהו ודאי האחד האמת, דוד המלך ע"ה אמר (תהלים פ"ד), לבי ובשרי ירננו אל	43895
אל חי, לבי היינו רוחניות נשמה ובשרי היינו הגוף, זיכוך הגוף כ"כ חזק עד שגם הבשר ממש יכסוף לרנן	43896
אל אל חי, ואמר צמאה לך נפשי כמה לך בשרי, נפשו של דוד היה לה ממש צמאון לה' וגם בשרו כמה לו,	43897
הבשר היה לו ממש תאוה לה', לנו אין אף ציור במציאות התאוה הגדולה הזאת של הבשר של דהמע"ה	43898
לבורא העולם, זהו תולדות מאוחדים מקושרים ונמשכים כמו במגנט כי אחד הם, וזהו תכלית עבודת	43899
האדם.	43900
הכתוב אומר אם בחוקותי תלכו ונתתי משכני בתוכם, היינו בתוך כל אחד ואחד מבני ישראל, הנה זה	43901
סוד דרגת הכלל ישראל כדרגת אדה"ר עם גופו בגן עדן, וכן הוא אומר והתהלכתי בתוכם אטייל עמכם	43902
בגן עדן כאחד מכם (רש"י), זהו סוד בלוע שמזכיר רש"י, נפשו של הקב"ה נשמתא דכולי עלמין יהיה	43903
כביכול בלוע בתוכנו בלוע אף בתוך גופנו, דבר הבלוע בקדירה לא נשאר בחוץ כל ממש ואף בהבטה לא	43904
תראנו, כי אם בטעם טעמנו חכו ממתקים וכולו מחמדים.	43905
הבליעה בתכלית אחד הם, והבליעה כי לא תהיה בשלמות אם תהיה משהו מחוץ לקדירה, על כותלי	43906
הקדירה ולא בתוכיותה הוא הנקרא גיעול, גיעול היינו פירוק הכרוכים ופירוד האחדים וניתוק החיבורים,	43907
וכבר שנים הם וגם מרוחקים זה מזה, רצון אחד כבר לא רצון השני ולפעמים גם יקוץ בו, הוא אמרו ולא	43908
תגעל נפשי אתכם אין רוחי קצה בכם לא אפרד מכם, הבליעה תעמוד ותתקיים עד אחד ממש, אחרי כי	43909
בחוקותי תלכו אחרי כי רצוני רצונך הנה רצונך רצוני.	43910
בקצרה הנשמה והגוף שני מאורות גדולים הם, מיוחדים בתכלית עד מצב של בלוע זה בזה, היא דרגת	43911
דהמע"ה מצב של צמאה לך נפשי כמה לך בשרי, גם הנפש גם הבשר תאוה אחת לשניהם כי אחד הם, ועם	43912
התחלת הפרדות הבליעה זה נקרא הגעלה, ותכלית עבודת האדם הוא הורדת השכינה בתחתונים לקיים	43913
הבליעה בנפש וגוף יחד, וכאן החילוקים לאין שיעור, וכפי מדת החיבור והדבקות כן מדת האור עד אור	43914
הפנים עד אור האין סוף ית', ידעתי כי לא בנקל להבין הדברים שהעלנו בזה, אבל רציתי בעיקר לבאר	43915
לכם דברי רש"י ז"ל שהם לכאורה דברי קבלה וסוד, ורש"י ז"ל נתנם לנו כפשט במקרא. (דעת תורה).	43916
	43917
מאמר תלח	43918
והתהלכתי בתוכם והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם (ויקרא כ"ו י"ב).	43919
והתהלכתי בתוכם אטייל עמכם בגן עדן כאחד מכם ולא תהיו מזדעזעים מפני (רש"י שם), התורה כאן	43920
אינה חוסכת במלים, כל כך הבטחות לעם ישראל אם ילכו בחוקות ה', יותר מעשרה פסוקים של הבטחות	43921
נפלאות, אשר רובם מבטיחים לעם את קיומם הגשמי בריוח ובלי שום דאגות וחששות, והשיג לכם דיש	43922
את בציר ואכלתם לחמכם לשובע ונתתי שלום בארץ, אומר רש"י שמא תאמרו הרי מאכל הרי משהתה אם	43923
אין שלום אין כלום, תלמוד לומר אחר כל זאת ונתתי שלום בארץ.	43924
כל כך הבטחות ונצחונות במלחמות, הבטחת הקיום בלי שום דאגה, ולכאורה מה צורך לעוד הבטחה של	43925
והתהלכתי בתוכם, אטייל עמכם בגן עדן שזה נוגע לעוה"ב, ואין לזה שום קשר להבטחות הקיום בעוה"ז,	43926
ולמה הם צריכים כבר עכשיו לדעת על כזו הבטחה?	43927
אלא רואים מכאן כמה התורה הקדושה הדגישה, שבשביל עם ישראל יעודו ותכליתו, לא מספיק לתת להם	43928
הבטחות גשמיות, אצלם התכלית לא העוה"ז ההנאות החולפות, הדאגה האמיתית היא דאגת הנצחיות,	43929
דאגות החיים של בן ישראל זה החיים הנצחיים, השראת השכינה, דביקות בה', הרגשים נעלים, מזה יש	43930
להם סיפוק ולא מהשגת הנאות גשמיות, כזו השגה! ונתתי משכני בתוכם, והתהלכתי בתוכם, קנינים	43931
בתיקון הנפש, זו ההבטחה המייחדת את עם ישראל, ובגלל זה נכתבה בסוף ההבטחות כי היא העיקר.	43932
במדרש תנחומא מובא, אמר ר' יהושע בן לוי אלו היו אומות העולם יודעים שהם לוקים כשחוטאים	43933
ישראל, היו מעמידים שני אסטרדייטין שיהו משמרים כל אחד ואחד שלא יחטא, אומות העולם לא ירדו	43934
לסוד הזה השמור רק לעם ישראל שהעיקר זו רוחניות, אילו ידעו מה זה אלהים בשביל ישראל, היו	43935
מעמידים שוטרים בכל בתי כנסיות ובתי מדרשות להכריח את ישראל ללמוד תורה, היום אנו רואים	43936
שאפילו יהודים בשלטון אינם מעוניינים שבני ישיבות יתמסרו ללימוד התורה, ואילו היה בידם היו	43937

מעמידן שוטרם בבתי כנסיות ובבתי מדרשות להפריע ללומדי התורה, איזו ירידה, רואים כמה גדולה ההידרדרות כשלא מקיימים אם בחוקותי תלכו.	43938 43939
מי היום מרגיש את זה? שלימוד התורה בישיבה זה נוגע וטוב לכל העולם, לכל כלל ישראל ואף לאומות העולם, אנו כל כך בשפלות נוראה שבמקום להתגאות במה שזכינו, אנחנו נתונים תחת השפעת אומות העולם והרשעים ומתביישים במעמדנו, כל העולם תולים את מצבי המלחמה והיסורין למיניהם בכל מיני סיבות ופוליטיקות, ומי יגלה את עיניהם כמה הם רחוקים מהסיבה האמיתית, שכל הבעיות מקורן בהתרשלותנו בלימוד התורה, בזלזול בעבודת הבורא, ברפיון בלימוד המוסר.	43940 43941 43942 43943 43944
עוד דוגמא לגישת הגויים להנהגת העולם, איך תולים הכל במקריות ואינם יודעים את הסיבה האמיתית, בשמואל א' פרק ה' נאמר כל הסיפור שהפלשתים ניצחו את ישראל ותהי המכה גדולה מאד, ויפול מישראל שלושים אלף רגלי, אז תלו כל הנצחון בכוח שלהם ולקחו בשבי את ארון האלהים, אחר כך התחילו לראות בחוש את האותות והמופתים שנעשו אצלם, והם בעצמם תלו זה בגלל ארון ה', והחליטו לשלוח אותו בחזרה לישראל ולהשתחרר מהמכות שהובאו עליהם, ויראו אנשי אשדוד כי כן ויאמרו לא ישב ארון אלהי ישראל עמנו, כי קשתה ידו עלינו ועל דגון אלהינו.	43945 43946 43947 43948 43949 43950
הנה לכאורה הגיעו לאמונה חושית מגודלו ועוצמתו של אלהי ישראל, אעפ"כ ממשיכים לקרוא לדגון אלוה שלהם, ואף כי החליטו לשלוח את ארון ה' עם מתנות ולא לשולחו ריקם, אעפ"כ עוד לא משוכנעים שכל המכות באו אליהם בגללו, ועוד מחפשים סימנים וראיתם אם דרך גבולו יעלה בית שמש, הוא עשה לנו את הרעה הגדולה הזאת, ואם לא וידענו כי לא ידו נגעה בנו מקרה היה לנו.	43951 43952 43953 43954
איזו קשיות עורף! איזה עוורון! כמו עם פרעה מלך מצרים רק המקריות שולטת! רק הסיבות החיצוניות שולטות, עדיין אינם משוכנעים שהנהגת העולם תלויה ברבון העולם שאינה מקרית, גם אחר כך וישימו את ארון ה' אל העגלה וישרנה הפרות בדרך על דרך בית שמש, במסילה אחת הלכו ולא סרו ימין ושמאל, וסרני פלשתים הולכים אחריהם עד גבול בית שמש, הרי ראו הכל בחוש! האם הפסיקו להיות פלשתים? האם באו להתגייר ולקבל עליהם את מלכותו יתברך? לא ולא כזו קשיות עורף! הכל מקרה ואין להם השגה בכוחה של התורה להנהיג את העולם.	43955 43956 43957 43958 43959 43960
רק לעתיד לבוא רק אז יתעוררו וירגישו את האמת, אז יתבטלו ביטול גמור לפני כלל ישראל, עד כי באים וטוענים לפני הקב"ה, רבש"ע הרבה שווקים תקננו הרבה מרחצאות עשינו הרבה כסף וזהב הרבינו, וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל כדי שיתעסקו בתורה (ע"ז ב' :), עכשיו הם מגלים שכל מה שעשו היה כדי שבני ישראל יעסקו בתורה, מתגלה להם למפרע שזה היה כדאי להם אילו הבינו את זה קודם, ואילו עשו כדברי ר' יהושע בן לוי להעמיד שוטרם בבתי כנסיות ובבתי מדרשות כדי שבני ישראל יתמסרו רק ללימוד התורה! אבל הם לא מבינים את זה בעוה"ז, ותולים ענין הנהגת העולם רק במקריות.	43961 43962 43963 43964 43965 43966
אמר להם הקב"ה שוטים שבעולם כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם, תקנתם שווקים ליטול בהם את המכס, מרחצאות לעדן בהם עצמכם, כסף וזהב שלי הוא, אחרי מלכות רומי נכנסות מלכות פרס וכל אומות העולם, אינן מבינים את הסוד שניתן רק לעם ישראל, מטרת בריאת העולם וסוד קיומו של כל היקום, הוא להגיע למצב של והתהלכתי בתוכם, כמה עלינו להתחזק בלימוד התורה ובלימוד המוסר כדי להשריש בנו את ההרגשה הזו, שרק ע"י שנקיים אם בחוקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה, אז נזכה לאושר הנכסף של והתהלכתי בתוכם אטייל עמכם בגן עדן. (דגל המוסר).	43967 43968 43969 43970 43971 43972 43973
מאמר תלט	43974
אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים ואשבור מוטות עולכם ואולך אתכם קוממיות (ויקרא כ"ו י"ג).	43975 43976
רש"י ואולך אתכם קוממיות בקומה זקופה, דברי רש"י צריכים הבנה וכי זהו כל השכר? ואגיד לכם בקצרה וברמז, רבינו תם בספר הישר שער חמישי, כתב לראיה על קיום הנפש אחרי הפרדה מן הגוף, מזה שאנו רואים הבהמות בקומה כפופה והאדם בקומה זקופה, ומזה נבין כי נפש הבהמה היא מן העפר והיא נמשכת אל יסודה, ועל כן היא כופפה גויית הבהמה לארץ, ונפש האדם נמשכת למעלה ועל כן תעמידהו בקומה זקופה, הנה פילוסופים כי יראו ראיה כזאת היו צוחקים ור"ת מביא זה לראיה, הלא ודאי כי ראיה חזקה היא יוצאת מקודש קדשים וזהו ביאור הענין.	43977 43978 43979 43980 43981 43982
צריכים אנו לידע והוא יסוד בכל הבריאה כי כל הגשמיים יסודותם ברוחניות, אין באדם כל אבר וכל גיד וכל תנועה, עד כל קמט ממנו שלא יהיו מוצאייהם ושרשיהם ממקור רוחני, וכן בכל הבריאה דומם צומח חי מדבר, כל מציאותם בכלליהם ופרטיהם תולדות רוחניות הם, הגוונים של כל דבר בהבריאה סוד להם ולא סתם במקרה, מאין זה כי ירק הסלק גוון אדום לו, הצנן גוון לבן לו, מאין זה כי תפוחים הינם עגולים וקשואים הינם ארוכים, הלא יכול היה להיות גם להיפך.	43983 43984 43985 43986 43987

אלא כי לכל דבר טעם ומהלך להם והכל מתולדות הרוחניות שלהם, אם ירק זה הוא אדום כי רוחניותו	43988
הוא מציור האודם, ודאי כי ברוחניות שם אין הגשם של זה הגוון או אחר של זו המדה או אחרת, אבל סוד	43989
הגוונים או מדותיהם הוא תוצאה דוקא משינוי ברוחניותם, ונקודת רוחניות זו היא אשר התגשמה כאן	43990
בגוון ומדה זו או אחרת.	43991
בהמה ההולכת בקומה כפופה, הנה זה כי רוחניות הבהמה היא אשר הולכת כפופה, ומתולדה זו בא אשר	43992
גם החומר ילך בקומה כפופה, וכל עצות ותחבולות לא יועילו לך לזקוף את קומת הבהמה, כי אחרי	43993
שברוחניות שלה טיבה להלוך כפוף, אם כן זה כבר בהכרח כי גם גופה ילך כפוף, כי האחד הוא תולדת	43994
השני, וזהו מאמר הכתוב כי מי יודע נפש הבהמה היורדת למטה לארץ, סוד הוא והוא הכרח מצד נקודת	43995
מציאותה.	43996
ואדם כי הולך בקומה זקופה לא מקרה הוא חלילה, זה תולדה מהרוחניות שלו, הליכתו בקומה זקופה היא	43997
צמיחה מצד הרוחניות שלו ההולכת היא בקומה זקופה, בשום אופן לא יעלה בידך לכפוף את האדם כי ילך	43998
על ארבע ופניו למטה, כי רוח בני האדם היא העולה למעלה, נשמתו חלק אלוה ממעל הנמשכת למעלה,	43999
ועל כן תמשיך ותעמיד גם גופה בקומה זקופה, וכמו שמציאות האש לא תשתנה לעולם מלילך למעלה, וכן	44000
המים מצד עצם חוקם יורדים למטה, כן לא תשנה חוקי האדם, כי כן הוא חוק הנשמה, מצד הקומה זקופה	44001
שבחוק הנשמה, באה הקומה זקופה בגוף האדם.	44002
ומה זה ענין קומה זקופה? הנה בני אדם קורין לאיש גאה כי הוא איש בעל קומה זקופה, ומה זה ענין	44003
גאות? הנה זה רוחניות כזאת אשר לא יודעת משפלות, אלא תמיד מתעלה והולכת ומתעלה כן הוא עצם	44004
חוקה, ויש שפלות אשר היא ההיפך מגאות ההיפך מקומה זקופה, ומה זאת? זאת סוד רוחניות, אשר חוקה	44005
לירד מטה מטה עד שאול תחתית, וקומתו שלו היא כפופה ודאי, גופו כמהותו כנפש הבהמה היורדת	44006
למטה.	44007
ידוע ליהוי לך מאין נזקף חומר של האדם? הנה זה מקדושת תכונתו מקדושת הגאות של נשמתו, לא יכול	44008
הוא בשום אופן לכפוף ראשו נגד כל איש, לא קם ולא זע הוא, כי קדושת הגאות שבקרבו היא קדושת	44009
נשמתו, היא אשר תנשאהו למעלה ראש, חוק הוא זה אשר בקרבו ולא תשנהו מעולם! הם דברי ר"ת ז"ל	44010
ראיה להשאר הנפש כי תשאר לעולם, מחוק הקומה הזקופה שבאדם כי זאת אך ורק מתולדות הרוחניות	44011
שלו, היא נשמתו הקדושה הרוממה והנשאה.	44012
ואונקלוס תרגם לקוממיות חירותא, היינו כי ענין החירות הוא הנקודה והרוחניות של קומה זקופה, כי סוד	44013
החירות הוא סוד העילאיות סוד נפש האדם העולה היא למעלה, ואדם כי אינו עולה למעלה אינו הולך	44014
בקומה זקופה, בחינה היא על נפשו כי היא אינה בת חורין אלא מסוד עבד הדומה לחמור, הוא סוד נפש	44015
הבהמה היורדת למטה, הוא אשר אמר להם הקב"ה ואולך אתכם קוממיות בקומה זקופה, נשאתי אתכם	44016
בגאות נתתי אתכם חירות, כי אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים מהיות להם עבדים, ואין	44017
בן חורין כעבד ה' כי עבד מלך מלך חירות ודאי. (דעת תורה).	44018
	44019
מאמר ת	44020
אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים (ויקרא כ"ו י"ג).	44021
רש"י ז"ל אומר כדאי אני שתאמינו בי שאני יכול לעשות כל אלה, שהרי הוצאתי אתכם מארץ מצרים	44022
ועשיתי לכם נסים גדולים, יש להתבונן על שום מה צריכים להשמיע להם הוכחה זו, כדאי שתאמינו לי	44023
שהרי הוצאתי אתכם מארץ מצרים, וזאת כדי לדרבן אותם לקיים מצות השי"ת? הרי מדובר כאן בדור	44024
דעה אשר יצאו ממצרים, ראו את הנסים והנפלאות קיבלו את התורה ואכלו את המן, וכי כל זה לא יספיק	44025
כדי שיאמינו בה' עד שהוא מזכיר להם, כדאי אני שתאמינו בי שהרי הוצאתי אתכם מארץ מצרים?	44026
בהיותנו לפני הג מתן תורתנו, אחרי שכל כך התכוננו לחג הקדוש ולמדנו הרבה מוסר, אין אנו מרגישים	44027
שום קושי ושום נסיון ואנו מוכנים ומזומנים לקבל את התורה, ולא מפני היותנו עמא פזיזא! אין כאן	44028
פזיזות אלא מדרגות גבוהות שאליהם הגענו, ואין אנו שייכים יותר לעולם ההבלים והערמימות, ומי יחשוד	44029
בנו שאנו עוד זקוקים להוכחות במציאות ה'?	44030
אלא שמוכרחים לומר שיש לנו טעות בשיקול הדעת, כל פרשת בחוקותי נאמרה במדבר לדור דעה, כמה	44031
איומים וכמה קללות והפחדות! שהרי התורה ירדה לסוף דעתו של אדם, וידעה שאין להתפעל מהרגשה	44032
רגעית של התעלות, ונסיון העבר והשפעותיו רובצות לפתח והאדם אינו יכול להיות בטוח בעצמו, עד כדי	44033
כך האדם נתון להשפעת העולם והרחוב הגורסים כדבר המובן מאליו, שצריך קודם נשמע ואח"כ נעשה.	44034
אנו מאז ומתמיד אמונים ומחונכים על דרכי האמורי, שלרפא מחלה מסוגל רק רופא וכדומה, זוהי הגישה	44035
בכל החיים סיבה ומסובב על דרך הטבע, אך התורה מכריזה וצועקת אחרת, אם בחוקותי תלכו ונתתי	44036
גשמיכם בעתם, ומספרים שכאשר תלמידי הסבא זצ"ל מנובהרדוק החלו להעתיק את ההקדמה לספר	44037

מדרגת האדם, ושם הוא ממשיך את התורה לאוירון הנראה מרחוק כנקודה קטנה, אך כשמתקרבים אליו	44038
רואים את גדלו וכי הוא מלא אנשים, וציוה הסבא להוסיף שיש בו גם בית התבשיל! בית התבשיל מקום	44039
גדול בראשו של כל אחד, וזו תוצאה מן הדאגה המתעוררת באדם לחשוש לחיים ולתכלית, ועל כן צריך	44040
כל הזמן להזכיר לו כדאי אני שתאמינו בי שהרי הוצאתי אתכם מארץ מצרים.	44041
ומובאים בילקוט מעשים המוכיחים אמת זו, מעשה בימי הורדוס שהיו הגשמים יורדים בלילות, בשחרית	44042
נשבה הרוח וזרחה החמה ונתנגבה הארץ, והפועלין יוצאין ועושין מלאכתם ויודעין שמעשיהם לשם	44043
שמים, עוד אמרו מעשה בימי שמעון בן שטח היו גשמים יורדים מלילי שבת ללילי שבת עד שנעשו חטין	44044
ככליות, ושעורין כגרעיני זיתים, ועדשים כדינרי זהב, וצררו מהם חכמים והניחו דוגמא לדורות להודיע	44045
כמה חטא גורם.	44046
וכן הוא אומר עונותיכם הטו אלה וחטאתיכם מנעו הטוב מכם, וזה לימוד לדורות כמה החטא גורם,	44047
וממשיך הילקוט ונתנה הארץ יכולה לא כדרך שעושה עכשיו אלא כדרך שעשתה בימי אדם הראשון, שכל	44048
יום ויום היא עושה פירות מחדש, חז"ל ראו בעמל התורה אוצר בלתי מוגבל שמביא בעקבותיו שפע של	44049
ברכות.	44050
ואם לא תשמעו לי, שם הירידה וההפסדים הם גם כן בלי גבול וכלי סוף, ואם תלכו עמי קרי והלכתי	44051
עמכם בחמת קרי, כאלה איומים וקללות מסמרות שער, שוב איתא בילקוט כשהיה אליהו מחזר על תפוחי	44052
רעב, מצא אדם אחד תפוח ומוטל ברעב, אמר לו מאיזו משפחה אתה אמר לו ממשפחה פלונית, וכמה	44053
הייתם? שלושת אלפים, וכמה נשתיירו מכם אמר לו אני, אמר לו רצונך לומר דבר אחד ותחיה? א"ל הן.	44054
א"ל אמור שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ותחיה, צווח עליו ואמר הס לא להזכיר בשם ה' לא למדנו אבא	44055
כך, מה היה עושה נוטל את יראתו ונתנה על לבו, מחבקה ומנשקה עד שנבקע כרסו ונפל הוא ויראתו	44056
לארץ, לכך נאמר ונתתי את פגריכם על פגרי גלולכם, איזו השתוממות! נשאר יחיד מתוך שלושת אלפים	44057
ועודנו מחזיק בחטאו, עד כדי כך מגיע כוחו של חינוך מהילדות, כל כך קשה לאדם להשתחרר ממנו	44058
ולדבוק באמת!	44059
על כן התורה מזרזת האדם להתבוננות, הרי הוצאתי אתכם מארץ מצרים, וזאת כדי לעודד האדם כשהוא	44060
במצבים של יאוש ואינו רואה שום מוצא, אין מקום לספקות ולהיסוסים, כדאי אני שתאמינו בי, כאשר	44061
אדם רוצה לנסוע מעיר לעיר, הוא שוכר עגלה עם עגלון וסומך עליו שיגיעהו למחוז חפצו, איך הוא סומך	44062
והרי יתכן שיקח אותו לבאר שחת! אלא החזקה וההרגל שתמיד הענינים מסודרים ואין להרהר ולפקפק,	44063
ואם ככה איך לא נאמין בה' יתברך שיקיים את הבטחתו ויובילנו לחוף מבטחים, ויצליחנו גם בגשמיות	44064
וגם ברוחניות והכל תלוי רק בנו, אם בחוקותי תלכו כדאי אני שתאמינו לי. (דגל המוסר).	44065
	44066
מאמר תמא	44067
ואם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל המצות האלה (ויקרא כ"ו י"ד).	44068
לדעת חכמה ומוסר (משלי א'), איתא בחז"ל (ילקוט"ש שם), אם יש באדם חכמה הרי הוא לומד מוסר,	44069
ביאור הדברים שהמוסר תנאי הכרחי ללימוד התורה, שבעת שלומד מוסר מגלה הבנות חדשות בתורה,	44070
הסבא מקעלם ז"ל היה מתעורר מהא, שמכה אביו ואמו ועשה בהן חבורה נידון בחנק, ואילו המקלל אביו	44071
ואמו בסקילה, והנה מיתת סקילה חמורה יותר ממיתת חנק, ולפי הבנתנו הדברים צריכים להיות להיפך,	44072
שהרי הכאה חמורה מקללה, דקללה בפה ויתכן ויכשל בה האדם, אמנם הכאה היא מעשה בידים, ואף	44073
הגרוע שבגרועים יקשה לו מאד להרים יד על אביו, וא"כ היתה צריכה תורה להחמיר יותר בעונש המכה	44074
מעונש המקלל.	44075
חזינו מהכא שדוקא בגלל שנקל יותר לחטוא בקללה מאשר בהכאה לכן עונשה חמור יותר, שהכאה כיון	44076
שחמורה היא מאד, אף אם נכשל בה האדם מכל מקום לא יתן מנוח לנפשו, ובודאי לא ישוב שנית על	44077
חטאו הנורא, אמנם קללה מכיון שקלה בעיניו יתכן שיתמיד בחטאו, ויוסיף עוד לעשות כמעשהו הרע,	44078
ומשום כך עונשה חמור יותר, כי ההתמדה בחטא קל חמורה יותר מעשיית מעשה חמור פעם אחת, אין	44079
קטנה בעבירות עם ההתמדה עליה, והיינו דאיתא בגמ' (סוכה נ"ב.), יצר הרע בתחילה דומה לחוט של	44080
בוכיא ולבסוף דומה כעבותות העגלה.	44081
בנוסף לכך יש לבאר, בעת שהאדם חוטא בעבירות קלות ואינו חושש שמא יתמיד בחטאו, הרי זה ראיה	44082
לחסרון יראת שמים, כי הירא יודע שמסוגל לחטוא שנית, ונזהר מאד לא לפתוח אפילו פעם אחת בעבירות	44083
הקלות, ומכיון שאין בו יראת שמים הרי נחשב כמומר ופורק עול, ובאמת יש בזה הרגש יותר עמוק,	44084
שבעת שחוטא בעבירה חמורה מרגיש החוטא כבעל עבירה, ולבו נוקפו על כך ומתיירא ומתייסר תמיד על	44085
מעשיו, אמנם בעת שעובר עבירה קלה אף שמתמיד בחטאו, מ"מ אינו ירא וחושש כלל כי סבור שאין	44086
במעשיהו פגם, והרי הוא כאומר שהותרה לו.	44087

עוד טעם נוסף כי בדברים חמורים, אף שנכשל בהם מכל מקום אינו אלא לשעה ולא קיבל היצר מקום אחיזה, משא"כ בעבירות קלות שאינם חטאים בעיניו, נותן ליצר מקום אחיזה, ולכן מחובתו להקפיד ביותר בעבירות הקלות, ומשום כך חייבים אנו בחיזוק תמידי במוסר ויראת שמים, שהרי היצר אורב לנו כל עת וכדברי החובות הלכות (שער יחוד המעשה פ"ה), אתה ישן לו והוא ער לך אתה מתעלם ממנו והוא אינו מתעלם ממך, ואם כן בודאי שרוצה לאבדנו בפרט בעבירות הקלות שבזה קלה עליו העבודה ופריו רב.	44088 44089 44090 44091 44092 44093
ובזה נראה לבאר הא דאיתא בפרשה, ואם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל המצוות האלה, וברש"י להיות עמלים בתורה, ומבואר דתחילת התוכחה פותחת בעבור אי העמלות בתורה, ולכאורה הא עסקינן במי שלומד תורה רק חסרה לו העמלות והיגיעה בתורה, והנה עמל התורה היא מדריגה עליונה, וא"כ מי שלומד תורה ללא עמל אינו מרגיש כלל שחטא בידו, ומדוע עבור האי עוון מגיע לו עונש חמור כ"כ, אלא הן הדברים שנתבארו, שדוקא בגלל שנראה בעיניו כעבירה קלה, שהרי עוסק בתורה ורק חסרה לו היגיעה, קיבל היצר מקום אחיזה וממנה נפתחת התוכחה כולה.	44094 44095 44096 44097 44098 44099
התעוררתי השבוע בדברי רמח"ל (מסילת ישרים פ"ה), כי הנה היצר הרע חזק הוא באדם מאד, ומבלי ידיעתו של האדם הולך ומתגבר בו ושולט עליו, ואם עושה כל התחבולות שבעולם ולא יקח הרפואה שנבראת לו שהיא התורה, לא ידע ולא ירגיש בתגבורת חליו אלא כשימות בחטאו ותאבד נשמתו, היצר הרע נמצא באדם מטבע ברייתו כדאיתא בחז"ל, ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, אחרי לבבכם זה מינות ואחרי עיניכם זה תאוות, המינות והתאוות מוטבעים באדם, משום הכי היצר חזק מאד ומתגבר בו ושולט עליו ואינו מרגיש כלל.	44100 44101 44102 44103 44104 44105
עוד כתב המס"י, ודאי שחושך החומריות ילך ויגבר עליו מדריגה אחר מדריגה, והוא לא יבין עד שימצא שקוע ברעה ורחוק מן האמת הרחק גדול, שאפילו הרהורי דברים לא יעלו על לבו לבקש האמת, נמצא עיקר הסכנה בעת שאינו מרגיש כלל בחטאיו, ואף הרהור אינו עולה בלבו לבדוק במעשיו שמא חטא, וביותר בדברים הקלים שאינו חש כלל בחטא וסבור שהותרה לו, כגון המחסיר תפילה בציבור בישיבה הרי אפשר להתפלל עם בעלי בתים, ודברים אלו הם סכנה גדולה ביותר.	44106 44107 44108 44109 44110
מעתה עיקר הצלחת האדם טמונה בדברים הקלים שעל ידם יזכה לעוה"ב, כיון שבהם טמונה יראת שמים, ובה מובן הא דאיתא בראש הפרשה, אם בחוקותי תלכו ופירש"י שתהיו עמלים בתורה, שכיון שעמלות התורה אינה נראית לאדם כענין חמור והכרחי, שהרי סבור שבין כך וכך עוסק בתורה, לכן עיקר ההצלחה טמונה בה. (אור יחזקאל).	44111 44112 44113 44114 44115
מאמר תמב	44116
ואם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל המצוות האלה (ויקרא כ"ו י"ד).	44117
ואחז"ל (רש"י תו"כ), אם לא תשמעו לי להיות עמלים בתורה, יכול לקיום המצוות, כשהוא אומר ולא תעשו את כל המצוות האלה הרי קיום המצוות אמור, הא מה אני מקיים ואם לא תשמעו לי להיות עמלים בתורה, ומה ת"ל לי? אין לי אלא זה המכיר את רבונו ומתכוין למרוד בו, וכן בנמרוד גבור ציד לפני ה', שמכירו ומתכוין למרוד בו, וכן באנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד, מכירים את רבונו ומתכוונים למרוד בו, ולא תעשו משלא תלמדו לא תעשו הרי ב' עבירות, להפרכם את בריתי כופר בעיקר הרי ז' עבירות, הראשונה גוררת השניה וכן עד השביעית.	44118 44119 44120 44121 44122 44123
יש להתבונן בדרשה זו של ואם לא תשמעו לי, שהתחיל בחסרון עמלות בתורה וסיים בידוע את רבונו ומתכוין למרוד בו, וכפי הנראה לכאורה שתי עבירות אלו רחוקות הרבה זו מזו, וליכא למימר דעל שם סופו קאמרינן, דהא בעבירה הראשונה של ואם לא תשמעו לי קאי עכשיו, ועוד שכופר בעיקר אינו יודע את רבונו כלל.	44124 44125 44126 44127
והנה בהליכות העולם הגשמי מובן פשוט, שבכל פעולה ומעשה שאדם מתעסק ודאי קדמה לה מחשבה, היינו המטרה במעשה זה הנועדה לתכלית היוצא מזה בסופו של דבר, כגון בונה בית הרי לנגד עיניו כבר מצויר במחשבתו כל הבית בנוי על תילו ממסד עד הטפחות ממש, ואח"כ מתבונן איזו פעולה צריך לעשות כדי שיגיע אל מטרתו, דהיינו כדי שיהיה לו בית צריך להביא חומר ולבנים ולהניחם שורות שורות זה ע"ג זה, וכן בכל מעשה ומעשה.	44128 44129 44130 44131 44132
כללו של דבר כל מעשה קטן או גדול כבר היה אצל האדם במחשבה תחלה, ורק מטורף ינהג בלא דעת ר"ל, שאי אפשר להיות בשום ענין שאדם בריא בשכלו יביא לבנים ויסדרם שורות שורות בטיט, בשעה שאין בדעתו כלל לבנות בית לא היום ולא למחר, ולא יתכן שידיו ורגליו יפעלו סתם ככה כל זה ברור מאד.	44133 44134 44135 44136

עתה נראה איך אנו מתנהגים בהליכות עולם הרוחני הנצחי, שצריך ודאי להיות כן בקל וחומר שכל סוף	44137
מעשה במחשבה תחלה, אך מן התמיהה ומן הפליאה הוא, שדוקא ברוחניות אנו עושים פעולות רבות	44138
בידים וברגלים בפה ושפתים, בלא שום מחשבה ומטרת תכלית היוצא מהם, וללא תשומת לב כלל	44139
כמשוגעים ממש, צא וראה כמה אנשים יודעים בתפלתם מה הם מדברים! וכ"ש קודם התפלה, מי שוהה	44140
אפי' רגע א' לחשוב לפני מי הוא עומד להתפלל וכן בכל עשיית מצוה, וכבר צווח הנביא (ישעיה כ"ט),	44141
יען כי ניגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני, ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה,	44142
ומהו פירוש מלומדה? סתם ככה.	44143
וכן הדבר בלימוד התורה, הרי המחשבה הראשונה צריכה שתהיה ודאי שהוא בא לעסוק בתורה כדי שידע	44144
מה כתוב בה, לשמור לעשות ולקיים אם לשמה או שלא לשמה, וכל בר בי רב מבין כי הרוצה לדעת את	44145
התורה, ההכרח שיהיה עמל בה והוגה תמיד בדבריה, ואם יאמר לך אדם לא יגעת ומצאתי אל תאמין	44146
(מגילה ו' :), ולמה אין אנו רואים מי שהוא עמל כראוי בתורה כי אם אחד מעיר ושנים ממשפחה?	44147
אין זאת אלא שאפי' לומדי התורה שוכחים או לא זכרו כלל את מטרת ידיעת התורה בלימודם, ורק	44148
לומדים מצות אנשים מלומדה סתם ככה, תדע שעל כל דבר קטן ועבור איזו סיבה כל שהיא, מיד מפסיקין	44149
סוגרים את הגמרא ויוצאים לחוץ! האם גם בעניני העולם הגשמי מתנהגים כן? האם ראינו פעם אדם	44150
באמצע עסקיו במסחר וכדומה, יסגור דלתותיו ויצא לחוץ ידבר סתם ככה? הרי כי ברוחניות אנו מתנהגים	44151
בשגעון ממש, כחסרי דעת אשר לא טעמו טעם שכל מימיהם!	44152
מעתה נבין מה שאחז"ל ואם לא תשמעו לי להיות עמלים בתורה, ומה ת"ל לי? אין לי אלא זה שמכיר	44153
רבוננו ומתכוין למרוד בו, ואפשר לבאר איך יתכן באדם סתירה מיניה וביה כזו, שהוא יודע את רבוננו,	44154
היינו שהוא יודע ברור כי הקב"ה הוא הבורא, הוא היוצר והוא הבעלים עליו, ואיך יכול להיות שאף על פי	44155
כן יתכוין למרוד בו? אתמהה!	44156
וביארנו שאדם ההולך אחר תאוותיו משליט אותם עליו, דבק בהם ורודף אחריהם אף שהוא יודע ברור כי	44157
סופו יהיה רע ומר, כי אדם ביקר ולא יבין נמשל כבהמות נדמו, וכן אחז"ל (שבת ל"א:), יודעים רשעים	44158
שדרכן למיתה וחלב להם על כסלם עי"ש, הכא נמי האי מתכוין למרוד בו אינו אלא מין תאוה כזו הנובעת	44159
מגאוותו של אדם ורצונו לפרוק עול אדונו מעליו, לכן הוא מתכוין למרוד! ואדרבה כל מה שבעל תאוה	44160
זה יודע יותר את רבוננו תתעורר בו תאוותו לפרוק מעליו עול אדונו! ואל תתמה איך הוא משתטה למרוד	44161
בהקב"ה? ודאי שטות נורא הוא, אבל כן נקברים כל העם המתאווים, אין אדם עובר עבירה אלא א"כ נכנס	44162
בו רוח שטות (סוטה ג').	44163
דאיתנן להכא מובן היטב קירוב שתי עבירות אלו אחת להשנייה, שכבר נתבאר כי מי שאינו עמל בתורה	44164
להבין ולהשכיל אותה, בהגיע אליו רוח קל ינידנו ממקומו וכל רצון יעקרנו מתלמודו, והרי מהותו של	44165
אדם אשר אין שכלו מנהיגו, וכל מעשיו בלא מטרה ותכלית רק בשגעון ינהג! א"כ מה יש לתמוה על מי	44166
שאינו עמל בתורה שיודע את רבוננו ומתכוין למרוד בו? זו תאוה וזו תאוה זה שטות וזה שטות, העושה זה	44167
נופל בזה, אם לא תשמעו להיות עמלים בתורה, גם לא תשמעו לי זה היודע את רבוננו ומתכוין למרוד בו.	44168
אותו הדבר גם בשבע העבירות זו אחר זו, שלפום ריהטא אנו תמהים ומשתוממים על הירידה הנוראה	44169
הזאת, מואם לא תשמעו לי להיות עמלים בתורה, עד להפרכם את בריתי כופר בעיקר? ואכן כל תמיהתנו	44170
נובעת ממה שאין אנו מתבוננים בחומר עבירה זו של אי עמלות בתורה, אבל לפי מה שנתבאר כל זה	44171
שגעון אחד הוא, שחושב בלי טעם ומדבר בלא שימת לב ופועל בלי מטרה, ממילא אינו שליט על עצמו	44172
ואין מעצור לתאוות והורס כל שכלו, והרי הוא מסתובב בעולם הרוחני כבור וריק מכל חכמה ומדע	44173
וכמשוגע יחשב! ואמרי אינשי על משוגע אין מה לתמוה ולהקשות קושיות.	44174
ולרפא מחלה ממארת זו נראה, שכשם שמקור החולי ועיקרה הוא ואם לא תשמעו, כך התרופה לזה בראש	44175
ובראשונה שיקפיד מאד שישמיע לאזניו מה שהוא מוציא מפיו בתורה ובתפלה, וחויץ מעצם החיוב בזה	44176
יקשר גופו ונפשו להיותם אחד, ואז ילך לבטח דרכו בחיים מעלה מעלה, ומספרים על אחד מגדולי המוסר	44177
שביום הכפורים א' קבל עליו קבלה זו שיהיו אזניו שומעות מה שפיו מדבר! ואמר שזה הכלל והעיקר	44178
בעבודת השי"ת וכמה אמת יש בדבר, הרחמן הוא יזכנו לעסוק בד"ת כראוי ולעבדו בלבב שלם.	44179
(אור יהל).	44180
	44181
מאמר תמג	44182
ואם בחוקותי תמאסו ואם את משפטי תגעל נפשכם (ויקרא כ"ו ט"ו).	44183
אמרו חז"ל ואם לא תשמעו לי להיות עמלים בתורה, ואם בחוקותי תמאסו ואת משפטי תגעל נפשכם היינו	44184
מואס באחרים העושים, ושונא את החכמים הרי שבע עבירות, הראשונה גוררת השניה וכן עד השביעית,	44185

ואלו הן, לא למד, לא עשה, מואס באחרים העושים, שונא את החכמים, מונע את האחרים, כופר במצות, כופר בעיקר ע"כ.	44186
הנה ההתחלה היתה בקלות כי לא שמע לעמול בתורה, ואיך איפוא בא מזה להיות מואס באחרים העושים וגם לשונא את החכמים? אלא שזהו הסוד של מוסיפים לו טומאה, תיכף עם לא תשמעו לי באה תוספת הטומאה היינו הרצון בדוקא לא לשמוע, עד להטיל קומקום של חמין על אחרים העושים, ועל החכמים המורים אחרת מאשר רצונו הוא, רצון אשר נחלו עם ראשיתו של החטא.	44187
והדבר מבהיל כ"כ שאפילו באופן שיעשה המעשה ללא כל רצון אלא בהכרח ואם גם באונס גדול, אבל סוכ"ס הרי נגע עצמו בחטא וכבר יגבר הרצון בו אם לא ימהר להמלט ממנו, זהו ענין אשר מצינו אמרו ז"ל (בר"ר י"א), ויקחו את דינה ר' יודן אמר גוררין בה ויוצאין, כבר לא רצתה לצאת, מי יוכל להתבונן כמה זרה עד כדי בחילה היה ביתו של שכם לבתו של יעקב אבינו ע"ה! ואיך זה יתכן שאחר המעשה היו צריכים להוציאה בע"כ? אלא הם הדברים אשר דיברנו, זה מהסוד הגדול של תוספת טומאה הבאה כאחת עם מעשה הטומאה הוא הרצון והחפץ, שכבר רוצים בדוקא ככה ולא אחרת נורא מאד.	44188
והנה במדרש (שמו"ר י"ג ג') וז"ל, כך פרעה הרשע כיון ששיגר הקב"ה ה' פעמים ולא השגיח על דבריו, אמר לו הקב"ה אתה הקשית ערפך והכבדת את לבך, הריני מוסיף לך טומאה על טומאתך, הוי כי אני הכבדתי את לבו, רצה לומר אחרי כי פרעה בעצמו הקשה עורפו, כי הקשה פרעה לשלחנו וגם הכביד את לבו כנאמר ויכבד לבו, כי אז הקב"ה הוסיף כבדות על כבדות טומאה על טומאה.	44189
ומסיים שם מהו הכבדתי? שעשה הקב"ה את לבו ככבד הזה, שהיא מתבשלת שניה וארטסים נכנס בתוכה (הוא קישוי), כך נעשה לבו של פרעה ככבד הזה ולא היה מקבל דבריו של הקב"ה, הוי כי אני הכבדתי את לבו, הנה מבואר כאן הענין של מוסיפין טומאה על טומאה, ענין שהלב משתנה כבר למציאות אחרת ממש, למציאות של כבד אשר נכנס בתוכה ארטסים, מציאות קשה כזאת אשר כבר גם לא מקבל דבריו של הקב"ה!	44190
המתבונן יפלא מאד! היודע עד כמה האדם מתפעל ומושפע על ידי אגיטציה של זולת יהיה מי שיהיה, מכש"כ אם הזולת הוא איש נכבד וגם משכיל גדול, הלא ודאי מתעורר וכמעט הוא ממש משוכנע לשמוע לכל אשר יאמר לו, והנה כאן משה ואהרן בעצמם מדברים ומתעסקים בתעמולה כה גדולה עם פרעה, והכתוב מעיד בפירוש גם האיש משה גדול מאד בארץ מצרים, ופרעה חכם היה וידע היטב עם מי הוא מדבר.	44191
כן אמרו חז"ל (שמו"ר ט' ז'), למתא ירקא ירקא שקול, כלומר לאן אקח סחורתי אם לא אצלכם, מי כמוכם מבינים על טיב הסחורה, דוקא אצלכם אני מראה את אותותי ונפלאותי, כי אתם תבחנו ותבינו החילוקים בין מעשה כשפים למעשה ה' הגדול והנורא! והרי ראו במו עיניהם ועל גבם עברו כל העשרה מכות וכל היד החזקה של הקב"ה, ואיך זה היה כזאת כי לא ירא ולא פחד, לא נע ולא זע אף כחות השערה, ואחרי בכל מכל כל והוא ממש כמקודם עומד! אתמהה?	44192
הוא הדבר כי הוספת הטומאה על טומאתו, הארטסים הזה נכנס בתוך לבו ומהפך לבו למציאות אחרת למציאות של כבד קשה, ומהו הפלא שלא היו יכולים להדבר עם פרעה? נשאלה פי הרופאים והם יבארו לנו מה זאת מום בלב? כל השיטות והדעות השונות המתרבות בעולם, ואשר בעליהם חושבים כי משכלם וחכמתם באים כולם, אבל אינם יודעים שכולם תוצאות המגרעת שבלבם, ונטמתם במ הטומאה טמטמה עצם לבם (יומא ל"ט), היא המוגלה אשר סותמת לבם ולא מנחת לקבל כל דבר אף לא דבריו של הקב"ה, ואיך אתו תתוכח? הוא כבר לא ישוב, כי השמן לבו ואזניו הכבד ואיך ישמע ויבין ושב?	44193
בדרך זה נבין הפליאה העצומה שאנו מוצאים אצל הראשונים ז"ל, שאף במצבים היותר שפלים היתה התשובה קלה אצלם, ובהתעוררות של דברים פשוטים תיכף חזרו ועשו תשובה כמו שמצינו (ע"ז י"ז), במעשה דרבי אלעזר בן דורדיא שאמרה לו הזונה, כשם שהפיחה זו אינה חוזרת למקומה כך אלעזר בן דורדיא אין מקבלין אותו בתשובה, הלך וישב בין שני הרים הניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכיה עד שיצתה נשמתו, יצתה בת קול ואמרה ר"א בן דורדיא מזומן לחיי העוה"ב.	44194
וכן מעשה דנתן צוציאתא (שבת נ"ו), ומעשה דיקום איש צרורות בן אחותו של יוסי בן יעזר איש צרידה כמסופר במדרש (בר"ר ס"ה כ"ב), דהיה יקום רוכב על סוס בשבת והיו מוליכין לפניו קורה שיהא נתלה עליו יוסי בן יעזר, אמר ליה יקום ליוסי ראה הסוס שהרכיבני עליו אדוני, ראה סוסך שהרכיבך עליו אדונך, ר"ל הקורה שתהא נתלה עליו, א"ל אם כך למכעיסו ק"ו לעושי רצונו, א"ל יקום עשה אדם רצונו יותר ממך, א"ל ואם כך לעושי רצונו ק"ו למכעיסו, נכנס בו הדבר כארס של עכנאי והלך וקיים בעצמו ארבע מיתות ב"ד סקילה שריפה הרג וחנק, נתמנמם יוסי בן יעזר איש צרידה וראה מטתו פורחת באויר, אמר בשעה קלה קדמני זה לגן עדן עי"ש, וכן הרבה מעשיות בחז"ל אשר כולם היו קרובים כ"כ לתשובה ואיך הוא זה?	44195
	44196
	44197
	44198
	44199
	44200
	44201
	44202
	44203
	44204
	44205
	44206
	44207
	44208
	44209
	44210
	44211
	44212
	44213
	44214
	44215
	44216
	44217
	44218
	44219
	44220
	44221
	44222
	44223
	44224
	44225
	44226
	44227
	44228
	44229
	44230
	44231
	44232
	44233
	44234
	44235

אלא שזהו סוד הדבר כי החטא ויהא הכי גדול, אינו עיקר לגבי תוספת טומאה המתגברת מחמת החטא, כי	44236
התוספת טומאה מתגברת ונכנסת בתוכיות הלב, מטמטמת וסותמת כל הלב אין יוצא ואין בא, לא דברי	44237
נכוחות ולא כל התעוררות כי פתחיו נסגרו כליל ע"י התוספת טומאה, כי על כן ודאי אין תקוה לכל	44238
תשובה, ואצל הראשונים ז"ל הנה זאת היתה גדולתם כי לבם נשאר פתוח ובריא לגמרי, כמו שהגידו	44239
עליהם חז"ל הקדושים בלשונם הקדוש כי נכנס בו הדבר כארס.	44240
הרי כי בעצם הלב לא היתה כל מגרעת מוכן ופנוי להכנס בו דברים, וכל חטאותיהם היו רק בחינה של	44241
דרך מקרה, שגם מי שחטא פעמים רבות יתכן שבאו כולם על ידי התקפת היצר לפי שעתו, ולא מאשר	44242
חפצו ורצונו למצוא עונו, הסימן לזה הוא גופא דעובדא שברגע אחרון תיכף חזרו בתשובה! הרי כי לבם	44243
היה בריא, וכשיש לב מקבל, גם התעוררות איזו שהיא גם הדבר הכי קטן, נכנס בו ועושה תיכף מהפכה	44244
גדולה, וכן להיפך מזה גופא אשר אין יכולים להדבר עם האדם, זה סימן מובהק כי מגרעת לו בלב, טמא	44245
הוא ומום בו, וכשאין לב מקבל מוכן ופשוט כי לא יוכלו להדבר אתו בשום אופן, וזה הוא מצבנו אשר	44246
רחוקים אנחנו כל כך מתשובה ה' ירחם.	44247
והנה מרובה מדה טובה ממדת פורעניות, כשאנו רואים גודל הריבוי שמתוסף מחטא קל של אי שימת לב,	44248
צמיחה מרובה כל כך של טומאה וטמטום, שמשורש קל יפרה וישגה ראש ולענה, עשבים מרים ממימים	44249
כל לבו של אדם עד שאין כבר עם מי לדבר, ואם במדת פורעניות ככה על אחת כמה וכמה במדת הטוב	44250
המרובה, במדת הבא ליטהר מסייעין אותו, כמה כבר מוסיפין לו טהרה על טהרתו, כי לענוים יתן חן ונותן	44251
בעין יפה נותן, כמה רב ועצום הוא הצמיחה הגדולה הבאה ממצוה אחת עד אין שיעור וסוף, עד שאמר	44252
הכתוב (שה"ש א' ד') משכני, אף שמתחילה צריכים לסיוע גדול, למשכני בחזקה, אבל אח"כ אחר כך	44253
נרצה, כבר מעצמו ארוץ אדלג שור, צמאה לך נפשי כמה לך בשרי, הם הפירות הבאים מכוח המצוה	44254
הראשונה, עד מצב של מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה.	44255
בפרשת (יתרו י"ט ה') כתוב, ועתה אם שמוע תשמעו בקולי, ופירש"י אם עתה תקבלו עליכם יערב לכם	44256
מכאן ואילך שכל התחלות קשות, ולכאורה צריך להיות להיפך, כי בכל הדברים שבעולם רואים, כי כל	44257
מה שאדם מרבה לעשות הוא יותר יגע וביותר קושי הוא ממשך לעבוד, ואיך זה כי מכאן ואילך יערב	44258
לכם ורק בהתחלה הם קשות? אין זה אלא מהסוד של הבא ליטהר מסייעין אותו, הטהרה עצמה הוא	44259
מעשה הטוב שעשה מסייעת אותו להוסיף בטהרה, טהרה מצד עצמה מתגברת לאין שיעור ותכלית, אף אם	44260
ההתחלה היתה קשה אבל הצמיחה רבה היא ופרי מעשיו הוא כי יערב לכם, מקודם היה צריך למשכני אבל	44261
באחריתו נצמח אחר כך נרצה, נגילה ונשמחה בכ מישירים אהבוך.	44262
הרמב"ם ז"ל בהקדמתו לפרק חלק מביא בשם הספרי, שמה שאמר הכתוב והיה אם שמוע תשמעו אל	44263
מצותי לאהבה את ה', המכוון מכל המצות הוא אהבת ה' ע"ש, ולפי דברינו מובן ביותר, שאף שאהבת ה'	44264
היא באמת מ"ע מיוחדת, אבל הענין הוא על דרך גידול וצמיחה, שאהבת ה' היא הפרי והתכלית הנצמח	44265
מכל מצוה ומצוה, הבורא ית' הודיע לנו סגולות המצוות כי בהן ומהן תולד אהבת ה'.	44266
בהיפך בצד הרע ח"ו מצינו כי תולדת העבירות והצומח מהן הוא הקשיות עורף, ובכל החטא הגדול של	44267
העגל נתבעו על הקשיות עורף שבהם, שהיא הראש והלענה מכל העבירה, ולפי זה יצא לנו מוסר גדול	44268
והתעוררות רבה, כי האדם המקשה ערפו הנה הוא הסופג בעצמו את המיץ והעסיס של עבירות גדולות,	44269
ועבודת האדם צריכה להיות בוזיזות גדולה וזהירות רבה לרכך הקשיות עורף שבקרבנו, הוא אשר אמר	44270
הכתוב (משלי ט'), שומע תוכחת קונה לב ודרך חיים תוכחות מוסר. (דעת תורה).	44271
	44272
מאמר תמד	44273
ואם בחוקותי תמאסו ואם את משפטי תגעל נפשכם (ויקרא כ"ו ט"ו).	44274
כתוב בתומר דבורה (פ"ט), שיש יראה מסוכנת מאד בשעה שירא מהיסורין מהמיתה או מהגיהנם זהו	44275
יראת החיצוניים, אלו דברי קבלה הם מ"מ כתב להדיא שיראה זו אינה היראה הראויה, וכן כתב המסילת	44276
ישירים (פרק כ"ד), יראת העונש שאדם ירא מעבור פי ה' מפני העונשים אשר לעבירות אם לגוף ואם	44277
לנפש, והנה זאת קלה ודאי כי כל אדם אוהב את עצמו וירא לנפשו, ואין יראה זו ראויה אלא לעמי הארץ	44278
ולנשים אשר דעתן קלה, אך אינה יראת החכמים ואנשי הדעת.	44279
אמנם לכאורה מצינו בחז"ל ג"כ חשיבות יראת העונש הפשוטה (ב"ב ע"ח:), ע"כ יאמרו המושלים בואו	44280
חשבון אלו המושלים ביצרם, בואו ונחשוב חשבוננו של עולם הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד	44281
הפסדה, חשבון זה של שכר ועונש לחשוב את העונש שיש בעבירה, לעומת ההנאה הרגעית בעת שממלא	44282
תאותו, הרי נכלל בגדרי יראת העונש הפשוטה.	44283
והרמח"ל (מס"י פ"ג), האריך לבאר חשיבות ענין זה שהיא הכרחית לאדם ומבלעדי זאת אין לו תקוה	44284
לזכות, וכתב כי העצה הזאת לא יוכלו לתת אותה ולא לראות אמתתה, אלא אותם שכבר יצאו מתחת יד	44285

יצרם ומשלו בו, ואליהם צריכים אנו להאמין, ומה העצה שהם נותנים לנו, בואו ונחשוב חשבוננו של	44286
עולם, כי הם ניסו וראו שזה לבדו הדרך האמיתי להגיע האדם אל הטובה אשר הוא מבקש ולא זולת זה	44287
ע"כ.	44288
ובאמת כאשר מעיינים בפרשת השבוע פרשת התוכחה, רואים נמי חשיבות יראת העונש שהרי זה כל	44289
הפרשה כולה, אם בחוקותי תלכו ונתתי גשמיכם בעתם, ואם בחוקותי תמאסו ואם את משפטי תגעל	44290
נפשכם, אף אני אעשה לכם והפקדתי עליכם בהלה, הרי כל זה דברים אודות שכר ועונש להגביר יראת	44291
שמים בקרבנו, חזינן מהכא שיראת העונש היא היראה הנכונה, והיאך מתאים זאת עם הנתבאר לעיל,	44292
שיראת העונש היא יראה הראויה לנשים ולעמי הארץ שדעתם קלה.	44293
ונראה בבאיור הדברים, ודאי היראה הראויה היא יראה מחמת גדלות השי"ת, אמנם תורה מגלה לנו	44294
שלעולם לא נוכל לזכות ליראת שמים, אם לא שנקדים בראשית העבודה יראת העונש, אף שהשאיפה	44295
האמיתית היא להשיג יראת הרוממות וזו חייבת להיות מטרת עבודתנו, מכל מקום ללא יראת העונש לא	44296
יזכה למאומה, היא המדריגה הנמוכה ביותר שעל ידה יתכן לזכות, כי התורה ניתנה אף לנשים ועמי הארץ,	44297
ולהם האפשרות היחידה לזכות רק בדרך יראת העונש.	44298
בלעדי יראת העונש האדם חי רק על פי מהלך טבעו והרגלו, וכל מעשיו הטובים רק בדרך מלומדה	44299
שעונשה חמור מאד, ומשו"ה אף לכולם ראשית דרך העבודה חייב להיות ע"י השגת יראת העונש,	44300
ומשו"ה אמרו המושלים בואו חשבון הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה, כי זו חייבת	44301
להיות הראשית שבדרכי העבודה, ובדאי שאין לנו להסתפק ביראת העונש אלא עלינו לדעת שהמטרה	44302
היא יראת הרוממות.	44303
ובאמת שאף בתורה חזינן שהדברים הולכים בהדרגה, תחילה פותחת הפרשה ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה	44304
הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו, היינו הנאות גשמיות בעוה"ז, ואח"כ מוסיף הכתוב ופניתי אליכם	44305
והפריתי אתכם והרביתי אתכם והקימותי את בריתי אתכם, ועיין ברש"י אטייל אתכם בגן עדן כאחד מכם	44306
ולא תהיו מזדעזעים ממני, מפורש בזה ענינים רוחניים ונעלים, וכל זה לאחר שיתבונן בהנאות הגשמיות	44307
יוכל אף לחוש עניני עוה"ב וגן עדן, וכנתבאר לעיל שראשית העבודה חייבת להיות ביראת העונש.	44308
הארה נוספת יש בענין זה, שיראת העונש הכרחית מאד להצלחת האדם, כי לפעמים האפשרות היחידה	44309
היא להשתמש רק ביראת העונש, כי בשעה שעומד בנסיון ויצרו מתגבר עליו ורוצה להכשילו בחטא, אזי	44310
אין לו ברירה אלא לחשוב רק על העונש הצפוי לו בעת שיחטא, כי הפחד מהעונש הפשוט מסוגל להמית	44311
את התאוה לחטא, ואף האדם הגדול השקוע כבר בעניני יראת הרוממות, מכל מקום בהתגבר עליו יצרו	44312
חייב להתבונן בשכר ועונש ויזכה להנצל מהחטא, ורק אחר כך כשינצח את יצרו יוסיף להגביר יראת	44313
הרוממות בקרבו, ומשום הכי הזכירו המושלים ביצרם יראת העונש כי זהו הדרך להתרחק מהעבירה.	44314
וכן הדרך בכל השגת המעלות העליונות, אל לנו לגשת תחילה לשלמות המעלה, אלא מחובתנו לפתוח	44315
בתחתית המדריגה, ואח"כ נמשיך בעבודתנו עד שנשיג את השלמות שבמעלה, הנה המעיין בנפש החיים	44316
(ב' י"א), יראה מהותה של תפילה שחייב להתפלל על גלות השכינה וכנאמר עבודה צורך גבוה ובדאי	44317
שזו השלמות שבתפילה, אמנם מחובת כל איש מישראל לעמוד בתפילה ולכוין פירוש המלות, ולבקש על	44318
צרכיו הגשמיים כי אין לו כל מבלעדי השי"ת, ויבקש להשיג חכמה ודעת רפואה וברכה, ולאחר כל זה	44319
יעזרהו ה' ית' ויזכה להתפלל אף על גלות השכינה, אבל ודאי כל אשר יבקש על ענינים גבוהים אלו לפני	44320
שהרגיש כלל שהקב"ה נותן לו מזונותיו ופרנסתו לא תהא תפילתו ראויה.	44321
כמו כן בלימוד התורה המדריגה העליונה בתורה הוא לימוד לשמה וכמבואר פ"ו דאבות, אבל מחובתנו	44322
לישב באהלה של תורה ולשאוף לגדלות בתורה, משו"ה צריכים להקנות לעצמנו יסודות המחשבה, שזו	44323
תחילת האפשרות שיוכל על ידה להעמיק בתורה ובתפילה ללא הפרעות, וכמו כן בענין לימוד המוסר,	44324
מחובתנו לדעת שלימוד המוסר עבודה קשה היא ולא ננקל נקבל טעם במוסר, אבל עכ"פ צריכים להתחיל	44325
בלימוד המוסר, לחזור ולשנן את הקטע הנלמד ולחשוב על זה, וכן להתבונן בשמיעת השיחות ואח"כ נזכה	44326
לקבל טעם במוסר. (אור יחזקאל ח"ה).	44327
	44328
מאמר תמה	44329
להפרכם את בריתי (ויקרא כ"ו ט"ו).	44330
אם בחקותי תלכו פי' חז"ל שתהיו עמלים בתורה, וכן להלן ואם לא תשמעו לי פי' חז"ל להיות עמלים	44331
בתורה, ולהלן פירש"י סדר המקראות, משלא תלמדו לא תעשו, ואח"כ מואס באחרים העושים, שונא את	44332
החכמים, מונע את אחרים מלעשות, כופר במצוות עד להפרכם את בריתי כופר בעיקר.	44333

ולכאורה תמוה! האם אפשר שחסרון עמלות בתורה יביא לידי חטאים נוראים כאלה עד כדי לכפור בעיקר	44334
ח"ו? זאת אומרת שאפילו אם ילמוד לדעת את דברי התורה בכל חלקיה, אם לא יעמול בהם כבר עלול	44335
הוא ליפול בפח העוונות הנוראים האלה!	44336
אבל כשנתבונן היטב בדבר נמצא, כי לא רק ידיעת דברי התורה ע"י העמלות הוא העיקר, אלא כל בן	44337
ישראל בהיותו עמל בתורה, הרי הוא יכול למצוא את האני שלו כפי מתכונתו הנכונה, לא כן אם לא יעמול	44338
בתורה אז ישארו כוחותיו הפנימיים טמונים תחת מכסה החומר הגס ואין נפשו מרגשת את האמת, והנה	44339
הוא מוטל תחת השפעת התאוה הבהמית ועלול ליפול בתהום האבדון.	44340
ובענין לימוד התורה כבר כתב רמח"ל ז"ל בספר דרך ה', שהוא מעין מציאותו יתברך והוא פרצוף	44341
שבקומה, לא רק שהוא לומד את הידיעות הללו מבחוץ, אלא רואה במ את מהותו הפנימית ומוצא את	44342
עצמו, ומה נמרצו דברי חז"ל שאמרו שם בפ' בחקותי (ויק"ר ל"ה ו'), אם שמרתם את התורה הריני	44343
מעלה עליכם כאילו עשיתם עצמכם.	44344
אבל לזה יגיע רק על ידי יגיעה ועמל, שעל ידי זה הוא פותח את דלתי לבו למצוא את האני שלו, ואם	44345
ראינו שיש שאינו עמל בתורה, שאמרו חז"ל ולא עם הארץ חסיד, מכל מקום אינו נכשל עד כדי כפירה	44346
ח"ו, זהו רק כשיש תלמידי חכמים העוסקים בתורה ביגיעה רבה ועצומה, והמתדבק בהם כמתדבק	44347
בשכינה, ויכול להשיג מעלה זו על ידי ההתדבקות בהם להינצל מפח הכפירה ח"ו.	44348
וע"כ ראוי לתלמידי חכמים העוסקים בתורה ויגיעים לדעת סודה, לדעת כמה תועלת המה מביאים לכלל	44349
ישראל, כי אלמלא היגיעה בתורה אז ח"ו לא ימלט עם ישראל מכל מה שמנו חז"ל בואם לא תשמעו לי,	44350
שלא תהיו עמלים בתורה. (עץ הדעת).	44351
	44352
מאמר תמו	44353
ואם עד אלה לא תשמעו לי ויספתי ליסרה אתכם שבע על חטאתיכם (כ"ו י"ח).	44354
רוב העבירות שאדם עובר עליהן של טעות הנה, טעות בידיעה כשגגת מלאכה, טעות במציאות כשגגת	44355
שבת, טעות בהלכה שאומר מותר, מעטות הן העבירות שאדם עושה במזיד, וגם אלה לא מזיד גמור הוא	44356
כמ"ש חז"ל על עם הארץ, שזדונות נעשו לו כשגגות (ב"מ ל"ג:), כי ידיעתם אינה ידיעה של תורה	44357
מושגים אחרים יש להם, כמו מלאכה בשבת, אף אם ידע עם הארץ ששבת היום ואסור לעשות בו מלאכה,	44358
לא יבין שהוצאת דבר קל נכנסת בגדר זה, מושגו במלאכה הוא דבר שקשה לעשות כחוטב עצים אבל לא	44359
הוצאה קלה, ובכן איננו מזיד בעשיית מלאכה אף אם ידע האיסור.	44360
וכן עבירה שאדם עבר ושנה בה שנעשית לו כהיתר אין זה מזיד גמור, כי אין ברצונו לעבור על דבר אסור	44361
אלא על דבר המותר בעיניו, ובכן אפשר לומר שכל הלימוד זכות שב"ד חייבים בו מדין ושפטו העדה	44362
והצילו העדה, ענינו להבחין את המזיד של בעל העבירה, כמו התראה עצמה שניתנה להבחין בין שוגג	44363
למזיד, דאין פירושה רק ידיעה של האיסור אלא גם קבלת ההתראה, ותוך כדי דיבור, והתיר עצמו למיתה,	44364
שכל אלה הן בחינות במזיד שלו אם מזיד גמור הוא, כמו כן כל צדדי הזכות שחייבה התורה לחפש אותם,	44365
אינם ויתור של רחמנות על הדין, אלא בירור באמת של הדין, אמת של המזיד שלו.	44366
אותן העבירות של אבות העולם ודור דעה שהתורה מספרת עליהן אינן אלא של טעות, שגיאה דקה בהבנה	44367
של תורה בדבר אחד או באיזה דברים, כי אברהם אבינו שלמד את התורה וקיימה עד שלא ניתנה, איך	44368
אפשר שירצה לחטוא ח"ו! וכן יצחק ויעקב ושבטי יה עבירות שלהם הן רק של טעות בענין עמוק, שלפי	44369
דעתם הגדולה לעבירה נחשבת, וזהו ענין הבחירה בכלל, כי מה נחיצות יש במצוה של ובחרת בחיים, אם	44370
צד אחד הוא חיים וטוב וצד השני מות ורע, איך אפשר לבחור אחרת? אלא מפני ששכל האדם עלול	44371
לטעות, לחשוב על הרע שהוא טוב ועל המות שהוא חיים, נצרך האדם לציווי של בחירה בחיים וטוב.	44372
ובכן רובא דרובא של עבירות ע"י טעות הן באו, ונצרך האדם לנבואה לגלות לו טעותו, טעות של יחיד,	44373
טעות של ציבור, אותם חלקי הטעות שאי אפשר לברר אותם מתוך התורה, כי המה טעות במציאות לא	44374
בידיעה, אותם יברר הנביא בנבואתו, ובדור שאין נבואה היסורים במקומה באים, לגלות הדבר התלוי	44375
במצפוני הלב.	44376
אך יש יתרון ליסורים על הנבואה בשלושה דברים, ראשית הערכה של חומר העבירה, הנבואה באה רק	44377
לגלות על דבר שנראה למצוה שהיא עבירה מקצתה או כולה, אבל אם גרועה היא מעבירה אחרת או שוה	44378
לה זה נשמע מיסורים, כי גם הנביא הוצרך להזהיר על עבירות, על ידי גילוי עונשיהן במקומות רבים כמו	44379
חורבן הבית, שמלבד מה שגילו על עבירות שלא נתגלו לחכמים ולנביאים, עוד אמרו את העונש שעליהם,	44380
כי העונש מבאר גודל החטא וחומר שלו, ובמקום שאין נבואה היסורים עצמם מגלים את העון המכוסה	44381
מבני אדם, ויחד עם זה מגלים המה את חומר העבירה, עד שמגיע עבודה עונש כזה בזה העולם.	44382

שנית כי חסד השם של אחר החטא הלא הוא בזה, שהקב"ה שולח נביאים אל החוטאים ומאיר להם באור הנבואה את דרך התורה כאשר בארנו, חסד זה מגיע לאדם רק ע"י אחרים גדולי הדור וחסידיו אשר השלימו עצמם למדרגה זו כמבואר ברמב"ם (ה' יסוה"ת פ"ז), אותם בוחר השם לשלוח על ידם גילוי סודות אלה, יתירים על זה הם היסורים שהחוטא עצמו צריך להיות לנביא על ידם, חוטא זה אחר שנתלכלך בחטא הרבה, עד שאין התורה מספקת עבורו להורות לו הדרך אשר ילך בה, חוטא זה מכיון שיסורים באים עליו נעשה הוא עצמו לנביא, להגיד לעצמו את אשר טמון וסתור בחדרי לבו, כי האדם רואה על עצמו יותר ממה שנביא יכול לראות עליו.	44383 44384 44385 44386 44387 44388 44389
מבואר אצל אליאב בשעה שבא אליו שמואל הנביא למשחו למלך על ישראל, ששמואל אמר כשראה אותו נגד ה' משיחו, והשם אמר לו האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב, אל תבט אל מראהו כי מאסתיהו (שמואל א' ט"ז), ואמרו חז"ל כי מתחילה היה נבחר אלא אח"כ נמאס בשביל מדה של כעס שנתעוררה בו, ומזה הוציאו משפט שכל הכועס אפילו פוסקין עליו גדולה מן השמים מורידין אותו (פסחים ס"ו:), ולכאורה דבר קשה הוא שאליאב נתבע וגם נענש על דבר ששמואל לא ראה, אלא שאדם על עצמו יכול לראות יותר ממה שרואה נביא ה' עליו.	44390 44391 44392 44393 44394 44395
כוח גדול זה של ראיית הלב, אינו רק אצל שלמים הראויים אלא אצל כל ישראל, כל אחד מישראל נתבע על ענינים שבלב, אשר לזה נחוצה ההסתכלות של אני ה' חוקר לב בוחן כליות, מפני שגם לו יש כוח כזה בנוגע לעצמו, כוח גדול זה לא נאבד אצל עם ישראל גם לאחר שיחטאו, כאמרם אע"פ שחטא ישראל הוא (סנהדרין מ"ד.), וכל השייך לכל עם ישראל שייך גם להחוטא, ובכן החוטא עצמו יכול ע"י היסורים להיות לנביא על עצמו.	44396 44397 44398 44399 44400
שלישית כי התשובה שאדם עושה ע"י גילוי של נבואה יכולה להיות גם מיראה, הנבואה מגלה לו רק את האמת כי חוטא הוא, אבל באיזה דרך לשוב זה תלוי במצב הרוחני שלו, לא כן היסורים שאלמים המה אינם מדברים מאומה, והאדם צריך לחפש מעצמו להבין ולחקור על מה הם באים, ואחרי שהדבר תלוי בהבנתו הוא הלא מחפץ לבו ורצונו יעשה תשובה על זה, אע"פ שהדחיפה הראשונה לחשוב ולהבין הם היסורים, אבל אחר שהבין ודעתו ודעתו ושכלו מסכימים לזה, תשובה מאהבה היא נקראת. (תורת אברהם).	44401 44402 44403 44404 44405 44406
מאמר תמו	44407
ואם לא תשמעו לי והלכתם עמי בקרי והלכתי עמכם בחמת קרי (כ"ו כ"ז).	44408
כתב הרמב"ם ז"ל (פ"א הל"א תענית), מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע על כל צרה שתבוא על הציבור, אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקרית, הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים, ותוסף הצרה צרות אחרות, הוא שכתוב בתורה והלכתם עמי בקרי והלכתי גם אני עמכם בחמת קרי, שאביא עליכם צרה כדי שתשובו, ואם תאמרו שהוא קרי אוסיף חמת אותו קרי עכ"ל.	44409 44410 44411 44412 44413 44414
יש לשאול מה ענין התליה במקרה אצל אכזריות, הלא יותר קרוב הוא לפי פשוטו ליחס דרך זו של תליה במקרה למינות, כי מקטנות אמונה שבו אין האדם רואה במקרים הבאים עליו יד ה' כי אם מנהג העולם, ואכזריות מאי עבידתא, אמנם זה רק לפי ההשקפה השטחית, אבל לכשנעמיק בדבר נראה, כי הרמב"ם ז"ל חידש בדבריו הקדושים חידוש גדול בנפש האדם, וגילה לנו כיצד מסתכל הקב"ה על אדם כזה שבאים עליו צרות כדי שייטיב את דרכיו, והוא אינו שומע לקריאה מן השמים ונוהג כמנהגו תמיד, שאין הקב"ה רואה בזה רק חטא של קטנות אמונה בלבד, אלא רואה בו גם אכזריות נוראה מהאדם על עצמו.	44415 44416 44417 44418 44419 44420
בת קול צועקת אליו מן השמים ואומרת, שוטה למה אתה מתאכזר על עצמך ומוותר על יסוריך הנוראים, שהרי עד שאתה עומד ומתפלסף בפילוסופיא של הבל אם מקרה הוא זה ואם לאו, חושה נא ומהר להושיע את עצמך ולהקל לך ממכאוביך הנוראים, ומי יודע אם לעת כזאת לא הגענו גם אנו להעונש הנורא של אכזריות על עצמנו, כנגד המדה שמדדנו בה להתאכזר כלפי אחרים, ולכן מי שחס על נפשו בעת הזאת עליו להשתדל לרחם על אחרים ומדה טובה מרובה היא, ויסייעוהו מן השמים שיהפך לרחמני גם על עצמו.	44421 44422 44423 44424 44425
אבל אם לא כן יעשה חלילה, שפיל לסיפיה דקרא מה כתיב בתריה, אם תלכו עמי קרי והלכתי גם אני עמכם בחמת קרי, ופירש הרמב"ם ז"ל, כלומר אם תאמרו שהוא קרי אוסיף לכם חמת אותו קרי, ומהו באמת החמת קרי שהתורה מאיימת בה עלינו, לדעתי הדבר כך הוא, אין הדבר הזה אלא מדה כנגד מדת קשיות עורפו של האדם, שהוא משלה את עצמו מלראות בהעונשים הבאים עליו יד ה', ותולה אותם אך במקרה של מנהג העולם.	44426 44427 44428 44429 44430
ואם נעמיק עוד בדברי הרמב"ם ז"ל, יאיר לנו אור גדול בפרשת התוכחה עד שתשתנה לפנינו צורתה לגמרי, תדיר כשאנו באים אל פרשה זו מוקשה הוא בלבנו, למה האריכה התורה כל כך בפרשת העונשים	44431 44432

לבאר פרטיהם ופרטי פרטיהם, ולמה לא האריכה גם כן בפרשת הגמול לפרטיהם ויצאה בזה אך בכללי	44433
הברכות, אך אלמלי ידענו את ערכה האמיתי של פרשת התוכחה, לא היינו מקשים את ההבל הזה, טועים	44434
אנחנו בחושבנו שפרשה זו באה לגלות לפנינו את עונשי העוה"ז, למען נירא מהם ונסור מן הדרך הרעה,	44435
כי אלמלי היתה כוונת התורה אך לזה, לא היתה מסתפקת במה שהיא מציינת לפנינו את עונשי העוה"ז,	44436
שהרי כתב הרמב"ן ז"ל, שכל יסורי איוב אף אם יסבול אותם כל ימי חייו, אינם עולים למה שעולה רגע	44437
אחד של יסורי גיהנום.	44438
ואם כן אלמלי באה התורה לגלות לפנינו את העונשים כהוייתם למען נכיר את חומרם ונירא מהם, הלא אז	44439
לא היתה מסתפקת במה שהיא מבארת לפנינו את עונשי העוה"ז, שהרי באמת כל העונשים הללו בכל	44440
חומרם, כאין הם ממש נגד רגע אחד של עונשי גיהנום, והיתה צריכה לצייר לפנינו את העונשים האלה	44441
ודכוותיהו, שאז היה לנו מושג נכון בחומר העונשים, אך האמת היא שאינו כן, שבאמת אין העונשים	44442
הללו אלא תוכחה בלבד, ואלמלי היינו משמיעים לאוזנינו את השם של פרשה זו בלבד היינו מודים על	44443
האמת הלזו, שהלא פרשת תוכחה היא נקראת, והתוכחה אינה אלא ויכוח שכלי והעמדה על האמת, הרי	44444
שאינ העונשים הללו אלא תוכחה בלבד.	44445
אין העוה"ז מקום לשלם בו גמול על הטובות ולענוש על הרעות, וכבר אמרו רז"ל (עירובין כ"ב.), היום	44446
לעשותם ומחר לקבל שכרם, וכדברי הרמב"ן ז"ל שלא יצויר הדבר הזה כלל, וזה שאנו רואים שאכן יש	44447
עונשים בעוה"ז שהקב"ה מעניש את האדם, צורה אחרת יש לעונשים אלו וכוונה אחרת להם לגמרי, כי	44448
אין העונשים באים אך להפרע מן האדם על רעתו, אלא אף בשעה שהם באים בתור תשלומין על המעשים	44449
הרעים שעשה, אינם באים בעיקרם אלא כדי שיקראו להאדם לשוב בתשובה, ולכן כל עונש שבא על	44450
האדם בעוה"ז, אינו אלא כעין קריאה של נבואה מן השמים שידע שהוא חוטא וימהר לשוב מחטאו.	44451
והרי זה כעין שאמרו רז"ל (מגילה י"ד), גדולה הסרת טבעת יותר מארבעים ושמונה נביאים שעמדו להם	44452
לישראל, בשעה שזכו ישראל והיה הדור ראוי לכך שתשרה בו שכינה, היה הקב"ה מעמיד להם נביאים	44453
שיזהירו אותם לשוב מדרכם הרעה, ולכן הקב"ה ברוב טובו וחסדו כל זמן שיש עוד צל של תקוה שיוסרו	44454
החוטאים בדברים בלבד, הוא נמנע מלבוא על האדם באמצעים יותר מכריחים ומחכה לתשובתם, אך כיון	44455
שהוא רואה כי בדברים לא יווסרו ומתייאש מתשובתם, אז כנגד רצונו ית' כביכול קורא אל האדם בקול	44456
חזק יותר ומכריח יותר, בקול כזה שהוא שקול בתוקפו לפעמים נגד כל הנביאים שעמדו להם לישראל,	44457
והקול הזה נשמע ע"י הסרת הטבעת.	44458
ובבהנה כזאת בצורתה של פרשת התוכחה, תבין מה שאתה מוצא בדברי רז"ל, שהם תולים את ההררים	44459
של דברי התוכחה בשערה, את העונשים היותר חמורים שבה הם תולים בהדברים היותר קלים, כמו	44460
בעונש והיו חייד תלואים לך מנגד שאמרו רז"ל (מנחות ק"ג:), זה הקונה פת מן הפלטר, ואין הדבר הזה	44461
אלא מפני שהעונשים האלה בעיקרם לא לשם פרעון ניתנו אלא לשם קריאה לתשובה.	44462
וכמו שאין הקב"ה מעניש את האדם בשעה שעדיין יש תקוה שיספיקו לו דברי הנביאים בלבד, כן בהעונש	44463
עצמו אין הקב"ה מביאו על האדם, אלא לפי המדה שיהיה בכוח העונש למצוא את מטרותו, להעיר את	44464
החוטא מתרדמתו שישוב מחטאו על ידו, ולכן אם האדם חכם ודי לו ברמיזה, אז גם הקב"ה אינו מענישו	44465
אלא לפי מדה זו ואינו אלא כמרמז לו שחטא, ויש ביד האדם בחכמתו לצאת ידי העונש היותר נורא של	44466
חיים תלואים מנגד בקניית פת פלטר בלבד.	44467
ובאמת יש בכוח האדם להנצל גם מהעונשים הקלים האלה, אם אך חכם הוא ורואה את הנולד, כי אז יענה	44468
טרם יקראו אליו ויוסיף לקח מתורת העונשים בלבד, טרם שיבואו עליו העונשים עצמם, וכל שכן בשעה	44469
שהוא רואה שבאים יסורים על אחרים, ואך זהו האושר הגדול של לימוד המוסר, כי על ידו הוא בורר	44470
מתוך העונשים את חלק הנבואה שבהם ונפטר מן העונשים עצמם.	44471
אין העונשים בעוה"ז אלא כמגלים לו להאדם שחטא ומכריחים אותו שישוב בתשובה, שיפשפש במעשיו	44472
ויעיין במ ויחזור ויחשוב בגדולת השם והחוטא נגדו, ויעמול בשכלו עד כדי מדה זו שיעלה בידו בכוחה	44473
של הבחירה הנתונה לו להכיר את חטאו לפי ערכו האמיתי כמו שהוא, אבל ברור הוא שאי אפשר לו	44474
להאדם להבין מתוך העונש בלבד את איכות חטאו, כי אין שם העונש הנתון לעונשי העוה"ז אלא שם	44475
מושאל בלבד, כי באמת לפי המושג הנכון של העונשים אין אלו עונשים כלל, ולמה הדבר דומה לאדם	44476
שחטא חטא גדול, ובא אחד וצבט לו על לחיו הלזה עונש יקרא.	44477
ואילו עונשי העוה"ז אינם כן, כי שם העונשים לפי מדת החטא ממש, לפי גודל החטא כן עומקו של הדין	44478
ועונשו, ולכן ילמד האדם שם מהעונשים עצמם להכיר את החטא וערכו האמיתי, וזהו שאמרו רז"ל	44479
(עירובין י"ט.), כי הרשעים בגיהנום אומרים יפה דנת יפה חייבת, שאז הם מכירים הכרה ברורה את ה'	44480
וחטאם נגדו, שם אין ביד האדם להגיע בבחירתו ובעמלו לדעת את ה', ולכן עשה הקב"ה שם את הגיהנום	44481

שהוא יהיה בית לימוד לאדם, שיתעלה שם ע"י העונשים הבאים עליו עד שילמד להכיר את הקב"ה, וזה	44482
מה שאמרו רז"ל (ב"ר פ"ט י"א), טוב מאד זה הגיהנום!	44483
ולהאמור יש להתבונן איך נמצא ידו ורגליו בעבודת ה', כי אנחנו הלא כעורים נגשש באפלה, ורב אין	44484
לנו שיוודיענו את אשר בלבבנו, כמו שהודיע משה רבינו להדור דעה, ואיך נעבוד את ה' ואנחנו לא נדע מה	44485
נעשה, אכן מקובלני מפי רבי זצ"ל כי כל אדם עם לבו לא ננעלו לפניו שערי דעה, ואם יחתור בעצמו	44486
לפשפש במעשיו ולחקור את לבו פשפוש אחר פשפוש, לא ייעף ולא ייגע אלא כל ימי חייו בלי הפסק	44487
והיסח הדעת יבקש, ויתחנן לפני קונו שיגלה את עיניו ויאיר לו מחשכיו, אז יבין יראת ה' ודעת אלהים	44488
ימצא.	44489
מכיון שהאדם מישראל הוא מחויב על עבודת לבו טהרתו ושלמותו ורחמנא לבא בעי, אי אפשר שמן	44490
השמים לא יעזרוהו לזה שוודאי יעזרוהו, ומה שאי אפשר לו ללמוד מפי אחרים, שהרי אי אפשר לשום רב	44491
שבעולם שידע את לב חבירו או תלמידו, ויראה אותו כמו שה' יראה ללבב, אבל להאדם עצמו שהוא	44492
המחויב לראות את לבו כפי שה' רואה את לבבו, הוא באפשרותו להשיג ע"י עמל ויגיעה ובקשת רחמים	44493
מאת ה'. (תורת אברהם)	44494
	44495
מאמר תמה	44496
והלכתם עמי בקרי והלכתי עמכם בחמת קרי (ויקרא כ"ו כ"ח).	44497
אנו מאמינים בהשגחה פרטית, והשגחה פרטית אין כונתה רק לדברים גדולים וחשובים, אלא כל דבר קטן	44498
הקטן שבקטנים נחתך דינו בשמים, אין אדם נוקף אצבעו למטה אלא א"כ הכריזו עליו למעלה, אין ענין	44499
מקרה בעולם, זהו חטא גדול מאד כשאדם חושב על דבר שקרה עמו שהוא מקרה.	44500
הוא שכתוב ואם תלכו עמי בקרי, אף אני אלך עמכם בחמת קרי, ופירש"י שהכונה שאם לא תשימו לב	44501
לעונשים ותחשבו שזהו מקרה בעלמא, אז זה גופא יעורר חמת ה' וכפל עונשם בחומרא רבה, א'. מצד	44502
החטא עצמו, ב'. מפני שלא הבינו את עונש ה'.	44503
ואף שלפעמים נדמה לאדם שזהו מקרה, אבל אם יתבונן היטב יראה שזהו מקרה שלו, וכמו שמצינו ברות	44504
שבאה ממזבא והיתה עניה והלכה ללקט בשדה אחר, וקרה מקרה שהלכה בשדה בועז ומזה יצא אח"כ	44505
השידוך ביניהם ונולד מלך המשיח, וכשאדם רואה בהתחלה את כל המעשה, הוא ראה ענין פשוט שקורה	44506
בכל יום ואינו מכיר בזה את יד ה'.	44507
אבל במגילת רות כתוב ויקר מקרה, המקרה שלה, אפילו דבר שיראה לנו כמקרה פשוט, אבל אין דבר זה	44508
מקרה, כל מקרה הוא מקרה של אותו אדם מיוחד עבורו, שלפעמים מדברים קטנים אלו יוצא דבר	44509
שפעולתו הוא נצחיות נוגע לכל כלל ישראל, כלידת מלך המשיח דוד שכל יעודנו ותכליתנו לעתיד תלוי	44510
בו. (עץ הדעת).	44511
	44512
מאמר תמט	44513
ורדף אותם קול עלה ונסו מנוסת חרב ונפלו ואין רודף (ויקרא כ"ו ל"ו).	44514
הראשונים היה סדר לימודם והנהגתם לסבב כל הדברים לסיבה הראשונה, מאשר נתברר להם שורשי	44515
הדת מיציאת מצרים ומכל הנסים המפורסמים, ובפרט מתן תורה עין בעין, ועל זה היסוד הסבו כל הסיבות	44516
להשגחה עליונה, כדומה מי שיש לו איזה הפסד מה שואלים לו עתה? מפני מה הפסדת? אם הוול המקח או	44517
נתאנה במקחו וכדומה, השמענו פעם אחת שישאלו לו לאדם איזה חטא טמון בידך שהפסדת? זה לא	44518
שמענו!	44519
רב הונא תקיפו ליה ד' מאות דני דחמרא, עיילי רבנן לגביה ואמרו ליה לעיין מר במיליה איזה חטא גרם	44520
ההיזק (ברכות ה' :), כשנראה אחד שיתעשר מה שואלין אותו, מאיזה עסק נתעשר? אר"א (שבת קי"ט)	44521
פעם אחת נתארחתי בלודקיא והביאו לפני שולחן של זהב ושאלתי לו במה זכית לכך? פירוש באיזו מצוה	44522
כמבואר שם מתשובתו של בעה"ב, כשנראה אדם מאריך ימים מה אומרים עליו הוא איש בריא אולם,	44523
הראשונים כשראו אנשים שהאריכו ימים, שאלתם היתה במה הארכת ימים, פירוש באיזו זכות כמבואר	44524
מתשובתם (מגילה כ"ח.), והשיבו מעולם לא הקפדתי, הרבה מעשיות כאלה יעו"ש.	44525
אם יקרה לאדם שנשמט ויפול מאיזה מקום גבוה, מה חושב אז? יביט אם יש איזה דבר המונח שם	44526
שבשבילו נשמטה רגלו וכרגע היה נופל, וגרסינן בגמ' (ב"ב י'). רב פפא הוי סליק בדרגא ובעי למיפל,	44527
אמר השתא כן איחייב מאן דסני לן כמחללי שבתות וכעובדי עכו"ם, לא הביט מה מונח למטה על הארץ,	44528
אבל הביט מה מונח על השמים איזה מכשול חטא, אף מי שהלך אתו ר"ח מדיפתי אמר לו שמא עני בא	44529
לידך ולא פרנסתו עי"ש.	44530

ראו איך תכף ומיד הסב לסיבת שמים סיבת החטא, מזה נבין כי כן היה דרכם תמיד על כל דבר לסבב לשמים דרכו ע"פ קיום התורה, ולכן הושרש בהם ע"י פעולותיה עם השכלתם הקודמת, שהיה בהם השגחה העליונה כמו חוש, וגם הרשעים היו מורגלים בכך, ורק לפתח חטאת רובץ היה דרכם, אבל השכלת ההשגחה היה מבורר אצלם כמו חי.	44531
מי שידמה לו שלסטים באים עליו ואח"כ רואה שטעות ודמיון היה, מה אומר? אך לחינם פחדתי וברחתי, והנה אעתיק לכם ספרא וזה יהיה לנו לאור גדול בכל מצעדנו, וז"ל הספרא בחוקותי, ורדף אותם קול עלה נדף אמר ריב"ק, פעם אחת היינו יושבים בין האילנות ונשבה הרוח והטיחו העלים זה בזה, עמדנו ורצנו ואמרנו אוי נא לנו שמא ידביקונו הפרשים, לאחר זמן נפנינו אחרינו וראינו שאין בריה, וישבנו במקומו ובכינו ואמרנו, אוי לנו שעלינו נתקיים הפסוק ורדף אותם קול עלה נדף, יעויין בחומש מלבי"ם עם ספרא.	44532
התבוננו על דבר נפלא כזה, אם קרה לאדם מקרה של פחד בטעות, האם יעלה על דעת שום אדם להסב תיכף ומיד על פסוק של תוכחה, ורדף אותם קול עלה נדף, ורק יתאונן למה פחד בחינם ללא הועיל, ולמה דקדקו ואמרו וישבנו במקומו ובכינו, אלא להורות על קביעות הבכיה שהיתה, עד דקבעי דוכתא על זה כמו הדיינים דקבעי דוכתא ואז הוי קביעות, וכעין שנאמר שם ישבנו גם בכינו, הביטו וראו מעשה כזה מה רושם עשה עליהם, וכמה תועליות מצאו מזה הפחד קל שבא לידם ומה שכרם מזה! משא"כ הכסיל שבא לידו מקרה כזה מה שכרו מזה? האימה והבהלה שהיה לו, ואח"כ צערו שבא לידו בהלה של חינם, זה שכרו בעוה"ז לעוה"ב אינו יודע!	44533
מעתה אין כל חדש שגם הרשעים מלפנים אימת הדין היה טמון ומושרש בלבבם, ולכן אמרו על עם הארץ מפני שאימת שבת עליו (דמאי פ"א), וכן חמצם של עוברי עבירה מותר מפני שחזקתם מחליפים (חולין ד'), כי היה פחד העונש המר בלבבם, ורק רוח של שטות נכנס בהם לפרקים ומ"מ רשע מיקרי, משא"כ עתה בעוה"ר כל לבב ימס וכל ברכים יכשלו, אשר בעוה"ר אבדה האמונה וראיה לכך ונכרתה מפיהם (ירמיהו ז'), כי לא יזכר שם שמים על שום דבר לדרוש ולהסב לשמים סיבת דבר ודבר, אף לא מפי אנשים כאלה אשר בעיניהם ובעיני ההמון לצדיקים יחשבו, באין שם על לב חשבון הפסד מצוה כנגד שכרה, ולכן איש שותה כמים עולה, אהה!	44534
ומזה נבין גודל הענין של לימד המוסר במחשבה והתבוננות כראוי, עד שירגיש בעצמו פחד הדין הגדול ובפרט להיות דחיל חטאין, צריך האדם להיות במדריגה שגם אם ח"ו אינו צדיק, אבל לכה"פ שיהיה אצלו למעלה מהטבע ולא להיות ח"ו רשע בטבע, כי הרשעים מלפנים רשעתם היתה למעלה מהטבע, כי לפי הטבע לא היו יכולים לחטוא מפני פחד הדין, משא"כ עתה הם רשעים ע"פ דרך הטבע כי אין פחד אלהים נגד עיניהם, נזכה להיות צדיקים למעלה מהטבע דחיל חטאין.	44535
היוצא מכל הנ"ל להתרגל בלימוד המוסר בהשכלה יתירה, עד שירגיש בעצמו פחד יום הדין של מעלה, וירגיש כי הוא דואג לאחריתו באמת, וגם להרגיל עצמו להסב כל דבר לשמים, אין די באר על הגליון גודל הענין הלזה אחלי נזכה לזה אכ"ר. (אור רש"ז מ').	44536
מאמר תנ	44537
והתודו את עונם ואת עון אבותם במעלם אשר מעלו בי (ויקרא כ"ו מ').	44538
מצינו במס' שמחות (פ"ב הל' ט') ומלמדין אותו להתוודות שכל המתוודה יש לו חלק בעולם הבא, שכן מצינו בעכ"פ שאמר לו יהושע שים נא כבוד לה' אלוהיך ותן לו תודה והגד נא לי מה עשית, ויען עכ"פ את יהושע ויאמר אמנה אנכי חטאתי לה' אלהי ישראל, מלמד שמעל עכ"פ בחרם שני פעמים אנכי חטאתי, אנכי ולא ביתי אנכי ולא בני, מלמד שהתוודה באמונה עכ"ל.	44539
הרי רואים בכמה הבנה ודברים חינוכיים רכים, התאמץ יהושע לשחדו ולהוציא מפיו את הוידוי, כי וידוי הינו סתירה גמורה ושלילת ערך כל המעשים שהאדם פעל ועשה עד כה, הוא מבטל את עצמו ואת כל הווייתו עד עכשיו, וזה נורא קשה להוציא מפי האדם, ההרגלים באורח חייו במשך תקופה ארוכה, נעשים מעין רכוש מושקע בתחיתות נשמתו של האדם, ולוותר על אלה לעוקרן ולבטלן ע"י וידוי, זוהי משימה שלא תושג בקל.	44540
הוידוי זוהי התבונות עצמית נגד היהורא ורגש הגאווה שהוא טיפח בה את נפשו, ולהתבטלות כזו צריכים לימוד ארוך, כי איך יכופף האדם את קומתו ועורפו הקשה לומר את האמת, בו בזמן שבכל חייו פעל אחרת, ואף שמתחיל להתוודות יגמגם בפה מקוטע להצאין לשליש ולרביע, ועוד יערים למצוא אמתלאות ונימוקים בדויים למכשוליו, לזה דרוש לימוד רב וארוך ומאמץ על אנושי וטבעי, להגיע לדרגה של וידוי שלם אמיתי.	44541
נראה ונתבונן משאז"ל (סנהדרין מ"ג), היה רחוק מבית הסקילה כעשר אמות אומרים לו התוודה שכן דרך כל המומתין מתוודין, שכל המתוודה יש לו חלק לעוה"ב שכן מצינו בעכ"פ, ואם אינו יודע להתוודות	44542

אומרים לו אמור תהא מיתתי כפרתי על כל עוונותי, ולא הבינתי מה פירוש הענין אינו יודע להתוודות,	44581
הכי יש בזה משום ידיעה מיוחדת להפליט מן הפה את המלים חטאתי וכזאת וכזאת עשיתי, ומי עוד כמו	44582
החוטא בעצמו יודע לכוון ולהגדיר את חטאו בכל פרטיו?	44583
אמנם כהסבר מאמרנו הנ"ל, שנוראים ואיומים הם יסורי התוודות, ואפילו העומד על סף בית הסקילה,	44584
מונע א"ע בכל מה דאפשר להתבזות ולהציג את עצמו ערום ועריה, מעורטל מכל מנעמי חייו שהיה רגיל	44585
בהם, אינו יודע אינו יכול בשום פנים אין לו הידיעה, מוטב לו לרדת לטמיון בדראון נפשו ובלכלוכו	44586
מלהתבזות לפני קהל ועדה.	44587
והיות שאינו יודע וגם הלימוד וההסבר לא הועילו, כי שפתיו נעולות מלבטא את כל האמת, אז מאלצים	44588
אותו לכה"פ לומר מעין תפלה ותחנון על נפשו מיתתי תהא כפרתי, שאינו מאשים כ"כ א"ע בגלוי ובוודוי,	44589
אלא שמבקש שמיתתו תשמש לו כפרה כללית על חייו, ומהו הרקע הנפשי שעליו מושגת כל הסירוב	44590
העקשני מלהתוודות ומלהתוודות? ההרגל ברע שנעשה לבשר מבשרו ודם מדמו, וכעת נבין כמה יגיעות	44591
וכמה טרחות צריך להשקיע בכדי לקעקע את ההרגל.	44592
חנניה נביא השקר מסופר עליו בספר (ירמיה כ"ח), שהבטיח את ישראל בשם ה' על הטוב הממהר לבוא	44593
לבנ"י, ושישיבו את כלי בית ה' אשר לקח נבוכדנצר מלך בבל, וירמיה הנביא ענה לו שמע נא חנניה לא	44594
שלחך ה', ואתה הבטחת את העם הזה על שקר, לכן כה אמר ה' הנני משלחך מעל פני האדמה, השנה אתה	44595
מת כי סרה דברת על ה', וימת חנניה הנביא בשנה ההיא בחודש השביעי, והלא אין חודש שביעי מן	44596
השנה? אלא מת ערב ר"ה וציוה לבניו שיקברוהו לאחר ר"ה ולא קודם, ויעלימו את מיתתו אותו היום כדי	44597
לעשות נבואת ירמיה שקר עכ"ל (רש"י).	44598
הנה חנניה נביא השקר הלזה שוכב על ערש דווי, וכבר גוסס והוא עוזב את עולם השקר ועובר לעולם	44599
הנצח והאמת, הלא מן המובן וההגון הוא שברגע כזה יעזוב את דרכו חייו ותחבולותיו שהיו מכוונים להרע	44600
ולשקר, הלא ברגע כזה צריך הוא האדם להיות רך כקנה מתוודה ומתרפס בכדי לצאת מן העוה"ז בטהרה	44601
ובנקיון, ועד כמה שכוחותיו האחרונים מרשים לו הלא צריך הוא להתאמץ להיטיב ולתקן מה שעיוות	44602
וקלקל, כי מה יועילו לו השקרים בעומדו על סף הנצח והכי ירד אחריו כבודו.	44603
ובכל אלה רואים כמה קשור הוא האדם לפעמים ככלב אל השקר, ואף שהוא עומד כבר על פתחי הגיהנם	44604
בכל זאת אינו אץ לעשות תשובה, והשאלה הנשאלת כאן היא, מאיזה מקור שואב הוא ההולך	44605
למות, את אומץ שרירות לבו לא להתוודות ולא להיכנע, התשובה היא אותו הפחד והרתיעה מפני הרגשות	44606
ההתבזות בפני בני אדם היודעים את זדון לבו, ולכן מוטב היה לו לחנניה זה להלין יומיים את נבלתו ולא	44607
להיקבר בעוד מועד לפני ר"ה, ולצוות שיקברוהו לאחר ר"ה בכדי שלא תאומת חלילה נבואתו של נביא	44608
האמת ירמיה, כי אימות דברי ירמיהו עלולה לגלות את קלונו וזדון לבו שהוא חנניה נביא שקר.	44609
נביא שקר בשום פנים לא יתבזה ולא יכנע לומר חטאתי, כי אין אבריו מוכשרים להתעורר לאמירת	44610
האמת, ועבד נרצע הוא השקרן לשקריו שנטע והבליע בדמו ובעצמותיו, ובשום פנים לא ישוחרר מהם עד	44611
עולם, והזוהמה הנוראה הזאת אין באפשרות לפוג אפילו כשהמלאך המות נוטה את חרבו על ראשו,	44612
וכאמירת חז"ל רשעים אפילו על פתחה של גהינם אינם חוזרים בתשובה (עירובין י"ט).	44613
ולפי הסבר זה תיתרץ לנו התמיהה הגדולה איך אינו חוזר בזמן שרואה לפניו הגיהנם? ברם אינו יכול	44614
לחזור כי ניטלת ממנו הבחירה וההחלטה להתוודות, אין הוא אדון על כוחות נפשו שהרגיל אותם לעבירה	44615
והשחיתן במדות רעות, כי מכר את עצמו לעבד נרצע לשקר עד עולם, וכמשותק הוא אינו יכול להתהפך.	44616
כמה מן החכמה והמדע האלהי טמונים במלים האחדות של רבינו יונה ז"ל (שע"ת שער ב' י"ח) וז"ל הק',	44617
ודע כי נפש הרשע אשר כל תאוותה לחפצי הגוף בחייו, ונפרדת תאוותה מעבודת הבורא ונבדלת	44618
משורשיה, תרד במותו למטה לארץ אל מקום תאוותה, ויהיה תולדתה כטבע העפר לרדת ולא לעלות, אבל	44619
יעלוה למרום לדין ולמשפט לראות איך החליפה מרום בשאול, כאשר יעלו את האבן על ידי כף הקלע,	44620
ואחרי עלותה למרום תרד בטבעה למטה לארץ, כאשר האבן חוזרת ונופלת לארץ אחרי הזריקה, והלימוד	44621
לנו שאל נשכח אף לרגע לעמוד על המשמר שאורח חייו לא יהפך לנו להרגל, ואף בהטוב צריך להיות	44622
ברעננות ותחיית המחשבה ע"י לימוד המוסר בהתפעלות. (אור הנפש).	44623
	44624
מאמר תנא	44625
ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם (כ"ו מ"ד).	44626
בכל אחד מישראל יש נקודה פנימית דקה בחינת לא מאסתים ולא געלתים לכלותם, היא ההבטחה שקנה	44627
אברהם אע"ה בכרית בין הבתרים, שלא תכלה נקודה הקדושה לגמרי מלבבות בני ישראל בכל הגלויות,	44628
היינו שלא יניחם הקב"ה לבוא ח"ו לידי כליון רוחני ותוצאותיו כליון גשמי לעולם, וצ"ע הלא מעט מן	44629

האור דוחה הרבה חושך, וא"כ מדוע לא תדחה נקודת אור זו את חשכת היצה"ר ולמה מצליח היצר כ"כ בנו?	44630 44631
התשובה זהו גדר טמטום הלב אטימה מסביב לנקודת האור, מרגישים ויודעים את האור אבל הפתח אל האני מקור המעשים נסתם, ובאמת נקודת האור פועלת קצת אבל לשיעור מעשה לא תגיע, וכבר אמר ר' ירוחם ז"ל, כי השומע דברי מוסר הם יעכבו אותו מליהנות בהנאות העוה"ז, מכל מקום אפשר שיגיעו רק עד לפני שער המעשה.	44632 44633 44634 44635
אחר קבלת עול מלכות שמים בקריאת שמע אומרים אמת ויציב וקיים, הכרת האמת הלא בלב היא, וכיון שהוא אמת בלבו ממילא יתקיים, וכיון שכבר קרא את השמע בכוונה לקבלת עול מלכות שמים למה צריך להוסיף תפלה זו? אלא על כרחך צריך לומר שאם כי קריאת שמע בכוונה בחינה פנימית היא ודאי, מ"מ עדיין אפשר ששבים על החטאים כקודם ק"ש, משום דקבלת העול לא נכנסה עדיין בשער המעשה פנימה. יש חיצון דפנים ופנים דפנים, לכן גם המרגיש את האמת בפנים מ"מ עדיין תחסר מדריגת וקיים, עדיין היא בחינת חיצון דפנים, ומצינו הבדל זה באופן מוחשי במדות האדם, הנה הכועס ובפרט אם הרבה ובחזקה יכעוס, הרי כעסו הוא הרגשה פנימית עמוקה בו, מ"מ יש מדרגות יש קשה לרצות ויש נוח לרצות, גם הכעס של הנוח לרצות פנימי הוא ודאי, אבל הוא בבחינת חיצון שבפנים.	44636 44637 44638 44639 44640 44641 44642 44643
אז"ל (יומא ל"ט), עבירה מטמטמת לבו של אדם, כשנסתכל נבחין שהעבירה עצמה היא המטמטמת, פי' העבירה עצמה היא הטמטום, הרצון לעבירה והדבקות בה לא תניח את האדם להתעניין בדבר המעורר נגדה, הרצון ירא שמא בהתעורר האדם יניח את העבירה, וזהו שכ' הגר"ח מוולוז'ין במש"כ (ישעיה ו'), השמן לב העם הזה ואזניו הכבד ועיניו השע פן יראה בעיניו, שירא וחושש פן יראה בעיניו ושב ורפא לו, איזו עצה יש לבעל התשובה, אם בקרב לבבו ירצה שלא להתבונן למען שלא ישוב? זהו גדר טמטום הלב הרצון העז שלא להתבונן, כי גם כשחושב לבבו יעכבונו שלא יחשוב בדרך השבה אל הלב כלל.	44644 44645 44646 44647 44648 44649
יש בסה"ק שפי' אז"ל רשעים מלאים חרטות דהיינו בבחינת מפקד פקיד (בגמ' כתובות ה' דם מפקד פקיד), כלומר שאינם בלועים בבשר אלא כמפקדים בכיס, מלאים חרטות מכוונות בהם, אבל לא בלועות בכל תוכם ממש, וזהו הטעם דאף שמלאים חרטות מ"מ נשארים רשעים.	44650 44651 44652
אז"ל (אבות ו') בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, וראיתי בשם הבעש"ט ז"ל דמבת קול זו משתלשלין הרהורי תשובה קטנים שעולים לפני האדם, ומזה הרשעים מלאים חרטות, הרהורי תשובה אלו אינם נבלעים בפנימיותם ואפי' זה המעט אינו שלהם, ולא שייך ואני אפתח כפתחו של אולם כלל, וגם לא שייך ס"ד דעדיין אין זה אתערותא דלתתא משלהם, לבסוף גם ההארה שבהרהור הקל ההוא מעמיא ואזלא. (מכתב מאליהו א' 233).	44653 44654 44655 44656 44657
מאמר תנב	44658 44659
ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם (כ"ו מ"ד).	44660
ווי לון לבני נשא דאינון אטימין ליבא סתימין עיינין, דלא ידעין דכד אתי ליליא תרעין דגיהנום אתפתחו, ועשנין דילה סלקין עד מוחא, וכמה חילין דיצר הרע מתפשטין בכל אברין דגופא, ותרעין דאיהו לבא דגן עדן מסתמין, בההוא זמנא כלהו נהורין סתימין בליבא ומתכנשין לגביה כיונים אל ארבותיהם כנח ואתתיה בתיבא, ומזיקין ומתגברין על כל אברים דגופא כמי טופנא.	44661 44662 44663 44664
אוי להם לבני אדם שהם אטומי לב וסתומי עין, שאינם יודעים שכאשר הלילה בא שערי גיהנום נפתחים, והעשנים שלה עולים עד המוח, וכמה צבאות של היצר הרע מתפשטים בכל אברי הגוף, ושערי גן עדן שהוא הלב נסתמים, באותה שעה כל האורות נסתמים בלב ומתאספים בו כיונים אל ארבותיהם, ומזיקין ומתגברין על כל איברי הגוף כמי המבול (רע"מ, פינחס רכ"ב).	44665 44666 44667 44668
תוכן הדבר הוא שטמטום הלב שומר את האור שבפנים הלב שלא יקולקל ע"י מבול הטומאה שמבחוץ, וכמו תיבת נח שהגינה מפני מי המבול, פי' הענין כי יש שני אופנים בהסתת היצר, יש שהיצר משכח מן האדם את הטוב שבפנים לבו, כאמרם ז"ל בשעת יצר הרע לית דמדכר ליצר הטוב (בדרים ל"ב:), היינו שמודה האדם בעצם גדר הטוב וחפץ להשיגו, אלא שמדחה אותו לפי שעה.	44669 44670 44671 44672
היינו שהטמטום סוגר את שערי הלב ואין הקדושה חודרת אל תודעת האדם, אבל מהאי טעמא גם אין ההסתה פוגעת בעצם ידיעת הטוב, ויש דרך אחרת שאין היצר מעכב את התפשטות הנקודה הפנימית, אלא שהוא נלחם באתגליא בנקודה הפנימית שאיננה מכוסה בטמטום הלב, ואז אם היצר גובר ח"ו עולה בידו לשנות את השיטה, ומסית את האדם לכפור בעצם הטוב ואז הוא בצרה גדולה.	44673 44674 44675 44676
נמצא איפוא מחסדי הבורא הוא אשר עשה את הטמטום להיות שמירה שלא יפגע היצר בנקודה הפנימית, בבחינת קליפה שמירה לפרי, כי אז בבוא על האדם יסורין ויתבטלו הרצונות והתאוות ויבקע הטמטום, הרי שוב תאיר הנקודה הפנימית ותחזיר אותו בתשובה, מה שאין כן אם נלחם היצר בנקודה הפנימית	44677 44678 44679

עצמה עד שהביא את האדם לידי כפירה ח"ו, אז הרי כל באיה לא ישובון, ולא יועילו לו יסורין ולא שום תוכחות ושוב אין לו תקנה כלל.	44680
וכמו שהבטיחנו השי"ת שלא יבוא כלל ישראל לעולם לידי כליון ח"ו בבחינה הגופנית, כאמור לא מאסתים ולא געלתים לכלותם, שבהיותנו בזויים בין האומות לא יצאו לקראתנו במלוא תוקפם, כן גם ברוחניות שגם בה יש בחינת חבי כמעט רגע עד יעבור זעם, ואיפה מתחבאים? דוקא אצל עמלק גופא, וכן ברוחניות מתחבאת הנקודה הפנימית הקדושה בתוך טמטום הלב עצמו, מה נפלא הדבר שהכל ממש אפילו הרע עצמו מביא אל התכלית הרצויה. (מכתב מאליהו ח"ד עמ' 24).	44681
מאמר תנג	44682
ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם (כ"ו מ"ד).	44683
כאשר נתבונן בכוחות האדם נכיר, כי שתי תכונות רעות אשר כמעט הפכיות הם ושתייהם ממקור אחד יהלכון, מצד אחד קושי האדם להיות ירא ראת העונש הפשוטה שרמח"ל ז"ל (מס"י כ"ד), אומר עליה שהיא יראת נשים, ור' ישראל ז"ל כל חייו נתן נפשו דוקא על יראת העונש לרוממה ולסעדה, וכולי האי ואולי, אנו מדברים תמיד שהסיבה שאין יראה אצלנו אינו מפני חסרון אמונה, כי כמה שיש לנו אמונה היה די להיות ירא, אבל האמת הוא שהאדם פשוט אינו רוצה לכפות עצמו בשום אופן אף לקצת יראה.	44684
האדם כשהוא בריא ושלם בטוח הוא כ"כ במצב בריאותו, עד שכשיאמרו לו שאפשר שלמחרת תחלה ותפול למשכב, ימלא פיו צחוק ויחשוב אי אפשר להיות כן, עשיר גדול מימים ושנים כשיאמרו לו שלמחר יהיה עני המחזר על הפתחים, יכחיש ויאמר איך אפשר להיות כזאת, כל אחד בטוח במצבו שכן יהיה תמיד, ואינו חושב שבין רגע אפשר שיתהפך כל מצבו, וזה מחסרון יראה, האדם הירא ומפחד יודע כי אין לו לפניו שום מצבי בטחון, בין רגע אפשר שיתהפך מעשיר לעני ומבריא לחולה, מצב האדם הוא כזה שתמיד הוא באימה ובפחדים, אין לו שום הבטחה בעולם.	44687
כשנשאל לאמריקני בדבר היטלר יענה ויאמר שאצלנו באמריקה אי אפשר שיארע כזאת, דברים כאלו המה בלי יראה שוטה הוא המדבר כזאת, איננו יודע שכהרף עין רח"ל יוכל להיות ההתהפכות כזאת אף של היטלריום, הלא היטלר יוכיח, שמי פילל כזאת לפני עשרות שנים לומר, שבמדינת אשכנז אשר היה בה שווי זכויות באופן פלא, דוקא שם יהיה מלך קשה כהמן אשר כל יום קללתו מרובה מחבירו, א"א היה אף להאמין, וברגע קל התהפכה אשכנז למדינת היטלר.	44688
האמת הוא להיפך שהיטלר הוא בטבע, נס הוא מה שאנו חיים בין האומות, כמאמרם ז"ל (אסת"ר י' י"א), כבשה אחת בין שבעים זאבים, כשאנו רואים שמניחים לנו לחיות ביניהם, צריך להאמין שזהו מן הנסים הגדולים של, וה' נתן את חן העם בעיני מצרים, היטלריום אין זה מן הפליאה, וא"כ בטבע צריך לפחד ולירא, מ"מ הרי אנו מכחישים כל זה ואומרים איך אפשר להיות כזאת? אין זה רק מחסרון יראה.	44689
לפני המלחמה נקרה לי לדבר עם גביר אחד משכיל, ואמר לי שמה שכתוב בתורה ויהי רעב בארץ, היה אפשר להיות רק בשנים קדמוניות, היום בעולמות של רכבות ואוירונים א"א זה להיות, אם יהיה רעב כאן יביאו ממדינה אחרת, יביאו מאוסטרליה וכדומה, בעינינו ראינו רעב השם ישמרנו נפוחי רעב בלי מספר רח"ל, דברים כאלו אין זה רק מחסרון יראה.	44690
לעומת זה נראה להיפך, כשאדם נחלה ר"ל עם מחלה קשה, וככה עובר עליו שבוע שתיים שלוש ארבע מתיאש, מדמה שאין רפואה למכתו, ואינו חושב כלל שבין רגע השי"ת יוכל להושיעו, נפלא הדבר, כשהוא בריא אינו מניח למחשבתו שום מחשבות של יראה, וכשהוא במצב של חולי אין לו שום מחשבות בטחון ואמונה, והוא מיואש לגמרי כוחות הפכיות לכאורה, אמנם כן הוא שתי הכוחות האלו ממקור אחד ומכונה אחת יצאו.	44691
ידוע למתבונן כשהאדם עומד ביום קיץ בבוקר ורואה שנתקשרו השמים בעבים יום סגריר וסער, וככה עובר עליו יום יום ויומים אינו רואה אף זהרור של שמש, חושב בלבו ואומר שככה יעבור כבר כל הקיץ, תכונה היא באדם שבכל מצב שהוא נמצא חושב שככה יהיה לעולם, זהו פחיתותו של האדם, שאינו חושב שבין רגע יוכל להתהפך המצב מן הקצה אל הקצה, ואח"כ כשנתהפך המצב ההוא חושב להיפך שככה ישאר לעולם, כשהוא בריא אין לו יראה וכשנחלה אין לו בטחון.	44692
מצינו אצל חזקיה המלך (מלכים ב' כ'), כשחלה למות בא אליו ישעיה הנביא ואמר לו, כה אמר ה' צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה, צריכים להתבונן מה נורא הדבר, נבואה מאת ה' כי מת אתה ולא תחיה, אין לך מצב יותר נורא מזה, וכתוב ויסב את פניו אל הקיר ויתפלל כאילו לא היה כלום, כך מקובלני מבית אבא אפי' חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים.	44693
מה נורא הדבר למתבונן! אצלנו במצב של גסיסה ר"ל אף שרק רוב גוססין למיתה, וכבר נמצאים לאחר היאוש, וכאן מצב נורא כזה שומע מפי הגבורה ע"י נביא שנחתם גזר דינו, והוא כאילו לא נגעו אליו	44694
	44695
	44696
	44697
	44698
	44699
	44700
	44701
	44702
	44703
	44704
	44705
	44706
	44707
	44708
	44709
	44710
	44711
	44712
	44713
	44714
	44715
	44716
	44717
	44718
	44719
	44720
	44721
	44722
	44723
	44724
	44725
	44726
	44727
	44728
	44729

הדברים כלל, חזק באמונה ובטחון שלו כמקודם, אל יתיאש מן הרחמים, ויסב את פניו אל הקיר ויתפלל,	44730
נורא ואיום! יסודן של דברים שיראה ובטחון הם שלובי יד, האבות הק' אחרי כל ההבטחות נתיראו,	44731
וחזקיה המלך אחרי נבואה מאת ה' שימות לא נפל מבטחונו כלום כאילו לא היה, אצלם לא היה שום	44732
חילוק ממצב למצב, תמיד היה אצלם יראה ותמיד היה אצלם בטחון.	44733
אמרו חז"ל (בר"ר ע"ו א'), ב' בני אדם הבטיחם הקב"ה ונתיראו, הבחיר שבאבות והבחיר שבנביאים, ר'	44734
ברכיה ור' חלבו, ראויין היו ישראל כליה בימי המן לולא שנסמכו דעתם על דעת הזקן אביהם, אמרו מה	44735
אבינו יעקב שהבטיחו הקב"ה ואמר לו והנה אנכי עמך נתיירא אנו עאכו"כ, הוא שהנביא מקנתר את	44736
ישראל, ותשכח ה' עושך נוטה שמים ויוסד ארץ, א"ל אנשיתון מה אומר לכו (ירמיה ל"א), כה אמר ה'	44737
אם ימודו השמים ממעלה, אם ראיתם שמים שמטו והארץ מתמוטטה מנטית שמים וארץ, לא היה לכם	44738
ללמוד אלא ותפחד תמיד כל היום עכ"ל.	44739
סוד היראה הוא כ"כ עמוק מאד, עד שאפי' במצב כזה שלא היה להם כלל מה לפחד, מכיון שרצה המן	44740
לעשות כליה ר"ל בכל היהודים, הלא הנביא מעיד ואומר כי כמו ששמים וארץ קיימים לעולם כן הכלל	44741
ישראל, בציור אם יבוא אחד ויאמר כי מחר ימוטו שמים וארץ הלא הכל ימלאו צחוק פיהם, כן בציור זה	44742
היה מעשה המן וגזירותיו, מ"מ נתיראו ולמדו מהזקן שאחרי כל ההבטחות נתירא, שכ"כ עמוק הוא סוד	44743
היראה, עד שאפי' הבטחותיו של הקב"ה בעצמו אינו מועיל, כאילו כביכול אינו בעה"ב כלל.	44744
למדונו חז"ל בזה דבר נורא שכל הצלתן של ישראל בזה היה תלוי, ואם היו סומכין על הבטחת ה' ולא היו	44745
מתיראים היו ראויים לכליה ח"ו, וזה ביאור דברי חז"ל ראויים היו ישראל לכליה לולא שנסמכו על אביהם	44746
הזקן ונתיראו, ומזה נלמד שגם יעק"א אם לא היה מתירא לא היתה לו הצלה ח"ו, כ"כ גדול הוא אצלם	44747
סוד היראה עד שהנביא מקנתר את ישראל ותשכח ה' עושך, שכבר הפריזו על המדה ונתיראו יותר מדאי,	44748
ויש כאן כבר תביעה של חסרון בטחון בה' ויאוש מן התשועה.	44749
כללן של דברים שיראה ובטחון הם צריכים להיות תמיד אצל האדם יחדיו ילכו, ואין בזה שום חילוק	44750
מצבים כלל וכלל, ואצלנו הוא ההיפוך במצב של טובה חסר לנו הפחד והיראה, ואין אנו יודעים כלל שח"ו	44751
יוכל להתהפך לרע, ולעומת זה להיפך במצב של רעה חלילה מיואשים אנו מטובה ואין לנו המצב של	44752
בטחון. (דעת תורה).	44753
	44754
מאמר תנד	44755
וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי (ויקרא כ"ו מ"ו).	44756
א"ר סימון אלו בקשו האבות העולם ליטול שכר מצוות שעשו בעוה"ז, מהיכן היתה הזכות קיימת לבניהם	44757
אחריהם, הוא שאמר משה לישראל וזכרתי להם ברית עולם ואף בריתי יעקב (ירושלמי סנהדרין ל' ה'),	44758
האבות לא נטלו כלום מהעוה"ז בשביל עצמם, הם הורישו כל זכויותיהם לבניהם אחריהם ובזכותם אנו	44759
חיים, הם סירבו לבקש את שכרם בחייהם, והפקידו את זכותם באוצר עליון במקום שאין היד שולטת בו,	44760
ואילו השתמשו בזכויותיהם עבור עצמם, לא היה קיום לעולם ולא היה לו זכות החיים.	44761
רבי חנינא בן דוסא הוא קאזיל באורחא שדא מיטרא עליה, אמר לפניו רבון העולם כל העולם כולו בנחת	44762
וחנינא בצער? פסק מיטרא! כי אתא לביתה אמר רבון העולמים כל העולם כולו בצער וחנינא בנחת?	44763
אתא מיטרא, אמר רב יוסף מאי אהניא ליה צלותא דכהנא רבה לגבי ר' חנינא בן דוסא (יומא נ"ג).	44764
אמרו חז"ל שבכל יום ויום בת קול יוצאת ואומרת, כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני, וחנינא בני די	44765
לו קב חרובין מערב שבת לערב שבת (ברכות י"ז). אם ר' חנינא היה כה חשוב ומקובל כבן לפני אביו	44766
שבשמים, ותפלותיו עושות רושם בכל עת, וכאשר יורד הגשם בדרכו הוא מפסיקו, ואם הוא בביתו הוא	44767
מחזיר בתפלתו את הגשם, למה אם כן לא התפלל על פרנסתו שתשופר, שלא יתענה משבת לשבת ויאלץ	44768
להסתפק בקב חרובין?	44769
ברם הסיבה שמנעה את ר"ח בן דוסא מלהתפלל ולבקש רווחה בחייו, שכן הספיק לראות פעם אחת	44770
שהתפלל שלא ירד גשם כשהוא נמצא בדרך, הוא גרם נזק לכל העולם, שכל העולם צריכים לגשם וניכר	44771
ההפסד בכל מקום שניזקו שדות וכרמים, וזה מפני שניצל זכותו להתפלל להנאתו רק פעם.	44772
הוא דן מזה קו"ח, שבוודאי אם יבקש תחינה מהקב"ה שישנה את מזלו ולשפר את מצבו הדחוק, מי יודע	44773
כמה יגיע מצב העולם לרעה, ולכן קימץ מהנאתו והסתפק במועט, צימצם את עצמו עד המיעוט הקטן	44774
ביותר לקב חרובין יבשים מערב שבת לערב שבת, וכל זכויותיו והנאותיו הקדיש למען קיום העולם.	44775
יד ליד לא ינקה רע, א"ר פנחס כל העושה מצוה בעוה"ז ומבקש ליטול שכרו מיד ליד לא ינקה רע, רשע	44776
הוא ואינו מניח לבניו כלום, כך אם בקשו אבות הראשונים שכר מצוה שעשו בעוה"ז, מהיכן היתה זכותם	44777
עומדת לבניהם אחריהם, שהרי הוא אומר וזכרתי את בריתי יעקב (ויק"ר ל"ו ד'), משמע מכאן כי לא רק	44778
האבות הראשונים, אלא אפילו כל אדם בדורו ותקופתו ואפילו בינוני, אם אינו מקמץ מהנאתו ומצרכיו,	44779

ואינו מניח מזכויותיו לבניו אחריו לא ינקה, והוא נתבע מבי"ד של מעלה אף מכונה בכינוי של רע ורשע.	44780
(ואני תפלה).	44781
	44782
מאמר תנה	44783
וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור (ויקרא כ"ו מ"ו).	44784
	44785
וביאררו בתורת כהנים שפסוק זה נאמר על התורה כולה, וצריך עיון שעל המצוות בכללן לא שייך לומר	44786
ביני ובין בני ישראל אלא אשר צוה ה' אל בני ישראל, כמ"ש אלה המצוות אשר צוה ה' את משה אל בני	44787
ישראל, והלשון ביני ובין בני ישראל, משמע שמדובר בברית שנכרתה בין בני ישראל והקב"ה, וכמ"ש	44788
ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם, ואלו הן הברכות והקללות שנקראו בשם ברית, כמ"ש אלה דברי	44789
הברית אשר צוה ה' את משה לכרות את בני ישראל (דברים כ"ח), וכן מוכח ברמב"ן באומרו ולכן אמר	44790
אשר נתן ה' בינו ובין ישראל, כי הוא בשמו הגדול נתן הברית הזאת.	44791
ומעתה יש להתבונן מה הם החוקים והמשפטים והתורות שאנו למדים מפרשה זו, ואמרתי בעזתי"ת	44792
שהתורות הן תוצאת ההתבוננות בעצם עניינם של הברכות והקללות, שהרי קיימא לן ששכר מצוה בהאי	44793
עלמא ליכא (קידושין ל"ט:), היום לעשותם ומחר לקבל שכרם (ע"ז ד':), ואם כן למה יתן ה' ברכות	44794
וקללות, נתבונן מה שביאר הרמב"ם (פ"ט מהלכות תשובה), שאין הברכות והקללות באים לשכר ועונש,	44795
אלא הואיל ושכר מצוה מצוה, על כן מסייעין מן השמים שענייני הגשמיות לא יפריעו לקיום המצוות,	44796
ועמדו זרים ורעו צאנכם ואתם כהני ה' תקראו משרתי אלהינו יאמר לכם (ברכות ל"ה:).	44797
	44798
הקללות באות לקיים שכר עבירה עבירה, ולהפריע בעד לימוד התורה וקיום המצוות, כענין אם בטלת מן	44799
התורה יש לך בטלים הרבה כנגדך (אבות פ"ד), וכמ"ש (יומא ל"ח:), בא לטמא פותחין לו בא לטהר	44800
מסייעין אותו, התורה שבברכות והקללות צריכה להנחות אותנו בכל מעשינו, לדעת שכל מעשה הן לטוב	44801
והן למוטב מעמיד אותנו על פרשת דרכים, לסיוע רחב עד אין קץ של בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין	44802
אותו (מכות י' ע"ב).	44803
עוד נלמד מפרשה זו, שהתנאי לברכות הוא אם בחוקתי תלכו שתהיו עמלים בתורה, והתנאי לקללות הוא	44804
ואם לא תשמעו לי להיות עמלים בתורה, אף כאן יש תורה שלמה לדעת שרפיון בתורה מדרדר את האדם	44805
מטה מטה, משלא תלמדו לא תעשו ותמאסו באחרים העושים, ותשנאו החכמים ותמנעו אחרים מלעשות,	44806
ותכפרו בציווי עד שתכפרו בעיקר, הרי שבע עברות, הראשונה גוררת השניה עד השביעית, וכנגדן שבע	44807
פורענויות המנויות שם (רש"י שם), וזהו שאמרו למיימינים בה עסוקים בכל כוחם וטרודים לדעת סודה,	44808
כאדם המשתמש ביד ימינו שהיא עיקר התורה סם חיים, ולמשמאילים בה היא נהפכת לסם המות (שבת	44809
פ"ח:), שאם אינם עמלים בה ירדו עד לשאול תחתית רח"ל.	44810
הרי זו תורה שלמה לדעת שרק העמל בתורה בכל כוחו, רק על ידי זה באים לידי שלמות הדבקות בה'	44811
ולידי סיוע ממרום, ואם היינו עמלים בתורה בשמאל יד כהה שלא בכל הכוח, עלולים חלילה להדחות מטה	44812
מטה וצצים מכשולים אחר מכשולים, ועל כל מדרגה שנופלים באה פורענות נוספת ופותחים לו ליטמא,	44813
עד שלא מסתייעא מילתא לשוב בדרך בה נפל, ויש לו צורך בהתאמצות מיוחדת, ועל כך נאמר ואם תלכו	44814
עמי בקרי, ופירש"י שתעשו את המצוות דרך עראי, ועשיית המצוות בדרך עראי נחשבת לחטא בפני	44815
עצמו, ככתוב והתודו את עוונם ואת עוון אבותם במעלם אשר מעלו בי ואף אשר הלכו עמי בקרי.	44816
והמתעמק בפרשת הברכות והקללות ומבקש להבין את התורות שבה, ורואה שהתנאי הוא להיות עמל	44817
בתורה ולעסוק בה בכל כוחו, כאדם המשתמש ביד ימינו שהוא העיקר, הן חפץ הוא לדעת מתי יגיעו	44818
מעשיו לזה, והאם יש לכך סימן ואות, ודבר זה יש לנו להבין ממה שנאמר בתוכחה שבמשנה תורה, תחת	44819
אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל (דברים כ"ח), שהסימן לעמילות בתורה	44820
ושלמות העבודה לה' הוא, שאין העבודה עליו כמשאוי ובאהבתה ישגה תמיד, ויהיה שרוי בשמחה של	44821
מצוה שעליה נאמר, ושבחתי אני את השמחה שבה השכינה שורה, ואמרו (עירובין נ"ד:), אימתי שמחה	44822
לאיש בזמן שמענה של תורה בפיו.	44823
אלו הן התורות שבפרשה, ובנוסף יש החוקים והמשפטים שבה, המשפטים הם הנהגת מדה כנגד מדה	44824
(סנהדרין צ'). שאנו יכולים להבין מדוע באו על האדם וכמו שנגעים באים על לשון הרע (ערכין ט"ז:),	44825
והפורענות שבאה רח"ל בעוון נדרים (שבת ל"ב:), ולהפך אותן ברכות שבאות על דברים שאדם אוכל	44826
פירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב (ירושלמי ריש פאה), שעניינן מדה כנגד מדה כיון שהוא	44827
מרבה על ידם חסד וטובה בעולם, כפי שהסביר מהר"ל ז"ל (נתיבות עולם נתיב הגמ"ח פ"ב).	44828

- 44829 ומהקרא תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל, יש עלינו ללמוד שעלינו לקבל
44830 את הברכות בשמחה, הן את הברכות שבמשפט והן את הברכות שבחוק, משום שענין זה נכנס בכלל
44831 עבודת ה' למלא אחר רצונו בטוב לבב, ולכן חזר יעקב על פכים קטנים (חולין צ"א), ולמדו מכאן
44832 שצדיקים חביב עליהם ממונם יותר מגופם, משום שהם רואים שרצון ה' ליתן להם פכים קטנים אלו, והרי
44833 הוא שומר בחביבות ובכבוד את מתנת ה'.
44834 וכן כאשר השי"ת מעניש חלילה את האדם, אז אשרי הגבר אשר תיסרנו יה, ועל השמחים ביסורין נאמר
44835 ואהביו כצאת השמש בגבורתו (שבת פ"ח:), ואף אם לקחו ממנו הכל כאיוב רח"ל, הרי נאמר את הטוב
44836 נקבל מאת האלהים ואת הרע לא נקבל? (איוב ב'), ואף אם הוא במצב של דקדוקי עניות המעבירים את
44837 האדם על דעתו ועל דעת קונו, שנאמר עליו שאינו רואה פני גיהנם (עירובין מ"א:), ואמרו שם בגמ' שיש
44838 להתפלל שלא יבוא לידי כך חלילה, מכל מקום כשניתן לו עונש זה רח"ל עליו לקבלו באהבה, וכמ"ש
44839 (ברכות ס':) עה"פ חסד ומשפט אשירה, אם חסד אשירה ואם משפט אשירה, וכשם שמברך על הרעה כך
44840 מברך על הטובה ולא נצרכה אלא לקבולינה בשמחה.
44841 וכן דרשו שם על הפ' בה' אהלל דבר באלהים אהלל דבר, בה' אהלל דבר זו מדה טובה, באלהים אהלל
44842 דבר זו מדת פורענות, וכן כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא, צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא, כי גם בחיי
44843 גיהנם עליו להיות מאושר אם זהו רצון ה', כמו שחנניה מישאל ועזריה טיילו בכבשן האש עם המלאך,
44844 ושמחו על כך שהם חיים ומקדשים שם שמים בעולם (פסחים קי"ח:), אלו הם קצות התורות והחוקים
44845 והמשפטים שיש ללמוד מפרשיות אלו, שהם דברי הברית שכרת ה' בשמו הגדול עם ישראל, וההולך אחר
44846 השי"ת בכל ענייניו הוא המאושר בחיים, וכללים אלו הם יסוד הברית התורה והמצוות והם אושר החיים
44847 בכל מצב. (לקט שיחות מוסר).
44848
44849 מאמר תנו
44850 ואם גא' ל יגאלנה ויסף חמישיתו על ערכך (ויקרא כ"ז י"ג).
44851 וברש"י בבעלים החמיר הכתוב להוסיף חומש, על פי שכל היה צריך להיות בהיפך, לבעלים שהוא בעצמו
44852 הקדיש, צריכים להקל בעדו ולא לתבוע ממנו עוד חומש, ואפשר לומר דהנה מצינו בגמ' חילוקים בין
44853 מוכר למקדיש, שאפילו אם ננקוט דמוכר בעין רעה מוכר, אבל מקדיש בעין יפה הוא מקדיש, וע"כ זה
44854 המקדיש אחרי שכבר התנשא פעם לדרגת מקדיש, וכשהוא פודה את הקדוש תובעים ממנו כי צריך
44855 להמשיך דרגתו וגם להוסיף עליה, להיות תמיד מעלה בקודש מקדיש ומקדיש.
44856 גדר לזה מצינו אמרם ז"ל (ב"ר פ"ה ד'), כל שמתחיל במצוה ואינו גומרה קובר את אשתו ואת בניו, גם
44857 כאן לכאורה היה צריך להיות בהיפך, הלא זה המתחיל הרי כבר עשה מקצת מן המצוה, והשני שלא
44858 התחיל כלל הרי מאומה לא עשה במצוה, ולבסוף מענישין דוקא להמתחיל בעונש גדול כ"כ, אלא הוא
44859 הדבר כי אחרי שכבר עלה למעלת אותה מצוה, יש עליו תביעה כי יעפיל על ההר, ולא יפסיק לעלות
44860 בקודש אלא יוסיף ויוסיף עוד ועוד.
44861 הנה ישראל כי שמר תרי"ג מצות חסר אחת מענישין אותו על המצוה החסרה, ונכרי שלא עשה כל מצוה
44862 אף לא אחת מהן אותו לא מענישין כלל, הוא יסוד הדבר כי התורה מטלת דיניה ומחייבת את האדם לפי
44863 הכרותיו, כי הגדול יותר במעלותיו חיוביו יותר מרובים וכמ"ש החזו"ל (שער ג' פ"ו) וז"ל, וכל אשר
44864 יוסיף הבורא טובה לאדם חייב עליה עבודה, ומן הראיה על זה כי התבואות חייבות במעשר, ומי שנתן לו
44865 האלהים מאה כור של תבואה חייב ממנה עשרה כורים לאלהים, ומי שנתן לו האלהים עשרה כורים חייב
44866 לאלהים כור אחד, ואם יוציא האחד תשעה וחצי והשני אחד יהיה הראשון ענוש והשני מקבל שכר.
44867 הוא היסוד בענייננו כי אחר שלא הקדיש מעולם ובא לפדות הקדשו של חברו, הלא הוא כמוכר פשוט ובזה
44868 שמקדיש מעותיו תמורת ההקדש די בכך ואין עליו חיובים נוספים, אבל המקדיש הראשון הרי התנדב
44869 מלבו והיה כבר למקדיש, אותו ודאי תובעין ביתר גדלות בחיזוק מעלותיו ודרגותיו וגם לעלות בקודש עוד
44870 ועוד, הוא יסוד מאמרם ז"ל (כתובות ס"ז.), אמרי אינשי לפום גמלא שיחנא, וברש"י לפי כוח הגמל
44871 יטעינהו משא והוא יסוד בכל התורה כולה. (דעת תורה).
44872
44873 מאמר תנו
44874 ואם גא' ל יגאלנה ויסף חמישיתו על ערכך (ויקרא כ"ז י"ג).
44875 ופירש"י ז"ל בבעלים החמיר הכתוב להוסיף חומש וכן במקדיש את השדה, ויש להבין למה זה דוקא
44876 החמירו בבעלים להוסיף חומש ולא שאר כל האדם? ויש להבין על דרך שפי' הרמב"ן ז"ל בפ' נזיר, וטעם
44877 החטאת שיקריב הנזיר ביום מלאת ימי נזרו נתפרש, ועל דרך הפשט כי האיש הזה חוטא נפשו במלאת
44878 הנזירות, כי הוא עתה נזור מקדושתו ועבודת השם, וראוי היה לו שיזיר לעולם ויעמוד כל ימיו נזיר וקדוש

לאלהיו, כענין שנא' ואקים מבניכם לנביאים ומבחוריהם לנזירים, וכדכתיב כל ימי נזרו קדוש הוא לה',	44879
והנה הוא צריך כפרה בשוכו להיטמא בתאוות העולם עכ"ל.	44880
והמובן בזה אחרי טעמו מהרגשת הקדושה אפילו רק זמן מועט ואף לרגע אחד, מן ההכרח שיחזור בכוח	44881
בחירתו החופשית אל המעלה המושלמת שבנזירות ויגיע למעלת נזירות עולם, שכיון שהצליח האיש הזה	44882
אפילו לשעה קלה להתרומם ולהשתוקק לחיי פרישות וקדושה, והביע את רצונו להיות נזיר, להיות	44883
מתקדש ומתרחק מכל התענוגות הגשמיים המלכלכים את נשמת האדם, היות וברגע אחד התנוצצה בו	44884
אותה הכמיהה העילאית לעלות במעלות הקודש, הרי שזוהי ממש תשוקתו האמיתית הפנימית להתחיל	44885
ולספור מחדש ימי נזירות, ובהתאם לדעתו של ר"י שהוא קדוש וכמ"ש האבן עזרא ז"ל, אילו היה שחטא	44886
על נפשו לא היה השם מצווה אותו שיחזור לחטאתו.	44887
כי אחרי שהאדם טעם מעט מטעם ההתעלות הרוחנית הטהורה, לא ייתכן שיינתק ממנה לגמרי, ומן ההכרח	44888
שיתגעגע שנית להתחדש ולהתקדש, כמ"ש החכם מכל אדם אחזתיו ולא ארפנו (שה"ש ב'), שמוסב על	44889
השכינה והקדושה, מי שנאחז בשכינה מן ההכרח שלא ירפה הימנו, ומי שבחר פעם בדרך הקדושה מן	44890
ההכרח שימשיך בבחירתו החופשית, ויאהז שנית בקדושה אפילו אחרי כמה וכמה לבטים וריחוקים	44891
זמניים.	44892
וכן ראיתי בס' החינוך ז"ל, שלא יטמא הנזיר במת שנא' לאביו ולאמו לא יטמא, והרי כהן הדיוט שגם	44893
הוא קדוש מטמא בהן? כי האדם אחרי הזירו להשי"ת פעם אחת, תקוה יש בו לקדש עצמו ולהוסיף יום	44894
טוב בטובו, ומן השמים מסכימין על ידו וכענין שאמרו ז"ל, הבא לטהר מסייעין אותו, ואחר שהזיר אפילו	44895
יום אחד יסתייע וישלים כל ימיו בטהרה עכ"ל.	44896
ומטעם זה צריך הוא להביא קרבן אחרי תום שלושים ימי נזירותו, על אותו ההפסק אחרי טעמו והרגשתו	44897
בקדושה העילאית, כי מן היאה והמתאים היה שישאר בקדושתו זו כל ימי חייו, ועל השתמטות מן הקדושה	44898
שהצליח לרכוש לעצמו נקרא חוטא וזקוק לקרבן, ואף שהכניס את עצמו בחיוב של נזירות מצד	44899
התעוררות עצמו ונדבת לבו, מ"מ העבר מחייב אותו שגם עתידו יקודש כמתכונת ימי נזרו, וכמ"ש	44900
הספורנו ז"ל עה"פ והשיאו אותם עון אשמה באכלם את קדשיהם כי אני ה' מקדשם, הם שהקדישו	44901
ההקדש עשו שיהיו אשמים כשהיו מועלים לו ליהנות ממנו, ולא נאמר שהפה שאסר הוא הפה שהתיר, כי	44902
אני ה' מקדשם שכיוון שהקדישו את הדבר אני ה' מקדשו, ואין לאל ידם להפקיע את קדושתם עכ"ל.	44903
גדול מאד הוא רושם הנזירות המתרשם בכל הווייתו של הנזיר המתקדש, ואף אחרי עבור חוק נזירותו של	44904
השלושים יום, הקדושה שנאחז בה מלפפתו מכל צעדיו, הלא צריך הוא להתגלח אחר הבאת הקרבן והוא	44905
ג"כ מדרכי הנזירות, כי גידול שער באופן פרע בלי תיקון כלשהו, מראה על יחס הביטול והשלילות לגבי	44906
כל היופי החיצוני המקובל על העולם, וכן גם ההתגלחות הגמורה נוטלת הרבה מיופי התואר, שאף בטקס	44907
של הפסק הנזירות יש מן ההמשך של הקדושה שאדם זכה לכך, וכמ"ש האלשיך הק' ואחר ישתה הנזיר	44908
יין, שנקרא נזיר גם אחר שהפסיק מנזירותו, כי השלושים יום של נזירותו השאירו עליו רושם של קדושה,	44909
שאפי' אם ישתה יין יהיה שתייתו בהיכר של נזירות.	44910
ועיין בחינוך ש"ו שאומר, שאין ספק שהשער גדול ביותר, או הגילוח הגמור יפסיד תואר בני אדם, ולא	44911
רק שמתעלה הוא הנזיר בקדושה מופשטת ללא כל ערך מעשי, אלא שהנזירות מביאה אותו לחיובים	44912
נוספים ממש בהתאם לכלל הגדול, שאם האדם מקדש עצמו מלמטה מקדשין אותו מלמעלה, מקדש עצמו	44913
מעט מקדשין אותו הרבה (יומא ל"ט), וכאותה השלהבת המתגעגעת לעלות מעלה מעלה, כן הקדושה	44914
שנדלקה בנפשו של הנזיר ממשיכה להלהיבו ולהאחיו במעלות הקודש שלב אחר שלב, והיא כגחלת אש	44915
שהיא כמוסה וסגורה ובהפיח אותה תתפשט ותלהב מתרחבת והולכת, ובשלהבת ההיא נראים כמה מיני	44916
גוונים (עץ החיים לרמח"ל זצ"ל).	44917
ובהסבר הנזיר, נבין היטב את פרשת המקדיש ביתו או שדהו ובא ליגאל שצריך להוסיף חומש, והעירותי	44918
לשאול למה זה דוקא החמירו בבעלים להוסיף חומש ולא שאר כל האדם? התשובה שגם כאן החומש הוא	44919
מעין עונש וקנס על הפסק וירידה ממדרגה, כי בשעה שהוא מקדיש ביתו לה' הריהו בבחינת מתעלה	44920
ברגשותיו, ומבין את אפסותו של הרכוש פרטי שטרח ועמל להשיגו.	44921
ומה ערך לרכושו של האדם ביחס לרגשות הקדושה התופשים את האדם באתערותא דלעילא, והנה אחר	44922
כך הוא מפסיק בהרגשותיו ומתחרט, ונעשה בהול על רכושו שחביב עליו יותר מרגשי קדושתו, והרי זו	44923
ירידה והפסק, לכן קנסו הכתוב בכדי להכביד על הבעלים את היציאה וההוצאה מקדושה לחול, אבל אצל	44924
אחרים הבאים לפדות דבר שבקדושה, לגביהם לא שייך לומר בענין זה שהיה להם הפסק ופרידה מרגש	44925
טוב.	44926
וכרעיון זה ראיתי בס' נתיבות עולם ממחר"ל מפראג ז"ל נתיב התורה פרק י"ח, המצוה היא שלמות האדם	44927
ולכן צריך שיעשה אותה בשלמות ג"כ כפי מה שהיא המצוה, וכאשר התחיל האדם בדבר צריך להשלים	44928

כולה, ואם לא השלים את כולה נקרא כאילו פורש מן המצוה, ועוד כי המצוה היא אלהית בלתי גשמית,	44929
והדבר שהוא בלתי גשמי לא יתחלק, כי דבר גשמי מתחלק אבל דבר שהוא בלתי גשמי אינו מתחלק כלל,	44930
ולפיכך כאשר התחיל במצוה אומרים לו גמור.	44931
ובפ"ק דסוטה אמר ר' חמא ברבי חנינא כל העושה מצוה ולא גמרה, ובא אחר וגמרה מעלה עליו הכתוב	44932
כאילו עשאה, ר' אליעזר אומר אף מורידין אותו מגדולתו, דכתיב ויהי בעת ההיא וירד יהודה מאת אחיו,	44933
ר' שמואל בר נחמני אומר אף קובר אשתו ובניו, ופירוש זה כמו שאמרנו כי המצוה שהיא השלמה נמשך	44934
הכל אחר ההשלמה, ולכך נקראת המצוה על שם מי שמשלים אותה לגמרי.	44935
וכן למ"ד שמורידין אותו מגדולתו, כי מאחר שהתחיל לקנות מעלה היא המצוה שהיא מעלה עליונה ופירש	44936
ממנה, נחשב שהוא יורד מן המעלה שהתחיל בה לכך מורידין אותו מגדולתו ג"כ עכ"ל, וזהו יסוד תפלתו	44937
של דוד המלך ע"ה שיאריך ימים בלי הפסק בעסקי התורה והיראה, אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי	44938
ושבתי בבית ה' לאורך ימים. (תורת הנפש).	44939
	44940
מאמר תנח	44941
וכל מעשר בקר וצאן העשירי יהיה קדש לה' (ויקרא כ"ז ל"ב).	44942
בארבעה פרקים העולם נידון, בר"ה כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון שנא' היוצר יחד לבם, ובגמ'	44943
אמר מאי כבני מרון כבני אימרנא, ריש לקיש אמר כמעלות בית מרון, רב יהודא אמר שמואל כחיילות	44944
בית דוד (ר"ה י"ח), וברש"י ז"ל כבני אימרנא, כבשים כשמונין אותן לעשרן ויוצאים זה אחר זה בפתח	44945
קטן שאין יכולים לצאת כאחד, כמעלות בית מרון הדרך קצר ואין יכולים לילך זה בצד זה שהעמק עמוק	44946
משני צדי הדרך, כחיילות בית דוד וכך היו מונין אותם יוצאים זה אחר זה בצאתם למלחמה עכ"ל.	44947
הנה הצד השווה שבכל ביאורי חז"ל לענין בני מרון הוא, שהפיקוד של כל באי עולם מול הקב"ה הוא	44948
ביחידות בזה אחר זה ואין כניסה דרך ערבוביא, שאחד יתלה א"ע בחבירו או יסתופף בצלו של חבירו, כי	44949
אם כל אחד ואחד נידון ונבדק לכשעצמו, מה נורא ואיום הוא כשיבוא הקב"ה לע"ל לשפוט את העולם, גם	44950
אז יהיה בזה אחר זה כל אחד ואחד לעצמו, לא יועיל כל השתייכויות לכת לחבורה או לקיבוץ, יש והאדם	44951
חוטא חטאים קשים, ובלבו ידמה שזכות הרבים שהוא חבר אליהם או שהוא פועל עבורם תגן עליו.	44952
הוא תולה א"ע בזכות שיטה או כיוון ידוע שהרבים דוגלים בהם, ובזכותה של מצוה ינצל מן הדין וחשבון	44953
של חיי הפרטים, אלה הם רק דמיונות שוא ואחיות עינים, להכשיר ולטהר את עצמו באהני ליה שיטתיה,	44954
לא כן הוא הקב"ה מנתח בפרוטרוט כל יחיד ויחיד עד תחתיות נפשו, ולא תחפה מצוות הכלל לכבות את	44955
העבירות הפרטיות שלו, צופה כל הנסתר יבדיל כל סוג פעולה ופעולה שלו, ואין טשטוש ואין תערובות	44956
של מצוות ועברות להכשירם ואין ערבוביא של קודש וחול.	44957
וכבר אמר רבינו יונה ז"ל (יסוד התשובה), ביום ההוא ישליך כל פשעיו אשר עשה ויעשה עצמו כאילו בו	44958
ביום נולד, ואין בידו לא זכות ולא חובה, וזה היום תחלת מעשיך עכ"ל, לכאורה למה צריך להשליך גם	44959
את הזכויות, הלא מוטב לפי עיון שטחי שיחזיק ויתעודד באלה הזכויות שלו, ויתגבר וישוב בתשובה	44960
אמיתית?	44961
אבל לא כן הוא, כי לפי עומק הבירור דרכו של האדם הוא, שכל עוד שהוא מתימר שיש לו זכויות קשה	44962
לו לגלות את מומיו ופשעיו, והוא עושה מין תערובת של פשעים וזכויות, הוא מעריך את עצמו כהגון וטוב	44963
שצריך אולי קצת תיקון, ואז לא תהיה תשובתו שלמה, ולכן צריך בשעת התשובה לא לשים נגד עיניו את	44964
זכויותיו כי אם חטאיו הקשים, וכמש"כ הגר"י סלנטר זצ"ל (באגרת המוסר), בל יחת מהעתיד הוודאי עת	44965
יפקוד ה' על כל מפעליו, ובשפטים קשים יוסר בל ילכד זר בגללו, הוא לבדו ישא פרי חטאיו, אחד הוא	44966
עושה העבירה והנענש עכ"ל.	44967
אמנם שכמה מעלות ותועלויות בהתקשרות עם הצבור, והרי חז"ל הורונו לא לפרוש מן הצבור, אלא להיות	44968
פעיל לדבר מצוה וחיזוק התורה, כש"כ לימוד החכמה והרבצת תורה, מ"מ ישנה בהשתייכות זו צד קלוש,	44969
שהאדם נוטה להרגיע עצמו שלעת מצוא יצטדק בכוח התקשרותו לארגון זה או אחר שיגין עליו ועל	44970
תהפוכותיו הפרטיות, וזו טעות נוראה המכשילה את האדם לחשוב, שבבוא יום הדין יעבור לפני הקב"ה	44971
עם כל חברותו, והחבורה תשיב על כל הקטרוגים שייטפלו עליו.	44972
וכגון זו היה בלעם מתנחם כלפי הקב"ה באמרו, בלק בן צפור מלך מואב שלח אלי, וכתב רש"י ז"ל אע"פ	44973
שאיני חשוב בעיניך, חשוב אני בעיני המלכים עכ"ל, זוהי השקפתו של כל אדם בינוני המתרחש בתת	44974
נפשו מחשבה זו, ולבו אומר לו אפילו בשעת תשובה ויום הדין, אע"פ שאינני חשוב מצד העוונות ומומי	44975
נפשי, אבל חשוב ונכבד אני מצד זכויותי ומעשי הטובים, והגני חבר לארגון של עוסקי תורה ומחזקיה,	44976
וזכותם תעמוד לי לעת מצוא.	44977

אף הרב ביחסיו עם תלמידיו יש לו להתבונן לאותה האחריות הגדולה של אחד אחד, ולא יהיה לבו גס	44978
בתלמידיו, ושלא יחשוב את עצמו לבטוח בזכויותיו בתור רב, אלא יעמיד א"ע בבחינת קטן שנולד שאין בו	44979
לא זכות ולא חובה, ולא יחליש את התביעה על עצמו מפאת ההכרה שהוא מרביץ תורה וזכות תלמידיו	44980
תעמוד לו, אחד אחד זה ענין גדול שמקיף כל סוגי ומדרגות האנשים ובכל שטחי החיים שבתורה.	44981
ושמעתי שהפץ חיים זצ"ל כשבא לאסיפה הגדולה להצלת ישראל בעיר וורשה, נטפלו אליו כמה וכמה	44982
אנשים שהיו מעונינים לדעת בנוגע להשקפתו על שיטת החסידות, ועל כל שאלותיהם הוא ענה להם ואמר,	44983
אני איש פשוט אינני יודע מחכמות, כשיבוא האדם לאחר פטירתו לעוה"ב, יפתחו לפניו את השו"ע וישאלו	44984
אותו הקיימת מה שכתוב כאן? ולא ישאלוהו כלל לאיזה ארגון, שיטה, מפלגה אתה משתייך, אחד אחד	44985
יעברון ואחד אחד נושא פרי מעלליו, מה מאד מאיים הרעיון אחד אחד יעברון. (אור הנפש).	44986
	44987
מאמר תנט	44988
אלה המצות אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל בהר סיני (ויקרא כ"ז ל"ד).	44989
א"ר אילא מלמד שאם עשאן כמצוותן הן מצוות ואם לאו אינן מצוות (ירושלמי שבת פ"ג ה"ב), רשעים	44990
כיוון שהופכין מעשיהן מיד הן כלין שנא' הפוך רשעים ואינם (מד"ר), אדמו"ר הגה"ח רי"י הורביץ זצ"ל	44991
הסביר לנו ענין גדול שבכוחות הנפש, כוחות הנפש הכלליים סתמיים הם, ואינם מתייחסים מצד עצמם	44992
ומהותם לצד הטוב או הרע, אין הכוחות הרוחניים הכלליים אלא מעין כלי שרת שצריכות להופיע במקומם	44993
בזמנם ובסידרם, ואם משתמשים בכלי שרת אילו שלא בזמנם, שלא במקומם, ושלא כסידרם, זה נקרא	44994
שהופכין מעשיהן, שאינם מכוונים את הכוחות לצורך גבוה בתנאים ובנסיבות המתאימות, הרי ממילא	44995
הולכת ונוצרת הווייה שלילית של כלייה וכשלון וזהו מיד הן כלין.	44996
וזהו מש"א ז"ל, אשריהם לצדיקים שמהפכין מדת הדין לרחמים, הטבע שהוא מדת הדין חוק וגזירה מאת	44997
הבוית"ש, הצדיק המשתמש בכלי שרת של כוחות נפשו בנסיבות המתאימות, הופך את הטבע לסולם מוצב	44998
ארצה וראשו מגיע השמימה, מהפך הדין הטבע ומעלהו, הרשעים מהפכין כל עת רצון וסד"ש ומשחיתים	44999
אותם ארצה, לחבל ולנבל את יופי הבחירה והדר הטבע, המקור הברוך הופך אצלם לקללה ומדת הדין	45000
מענה אותם.	45001
ההסתכלות הערה והחיה של הצדיק האמיתי גורמת לו, שכל תופעה טבעית הופכת אצלו למפתח, לגנזי	45002
כלי השרת לגנזי כלי השירה שבמסתרי נפשו, נמצא שהצדיק רואה ומברך, רואה ושר, רואה ומקלס,	45003
אוכל ונהנה, ושר ומזמר ללא הרף, והמונע את עצמו הריהו כמונע את עצמו מלקבל את מפתחות הארמון	45004
שעבדי המלך מציעים לו, להכנס ולהיראות לפני המלך פנימה.	45005
ואחז"ל עה"פ ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך, בשני יצריך ביצר הטוב וביצר הרע (ברכות כ"ד), המובן	45006
שכל כוחות הנפש, כל החמימות והחשק הכל צריך להיעתק ולזוז ממקומם הצפון להתקדש ולהתרומם	45007
לש"ש! כל הכוחות הנראים לכאורה כמפריעים לעבודת הבורא, גם אותם צריך לרתום למרכבת המשנה	45008
של היצה"ט והיצה"ר בעבודת הבורא.	45009
אחז"ל כל הפורש מד"ת אש אוכלתו שנא' ונתתי את פני בהם, מהאש יצאו והאש תאכלם (ב"ב ע"ט),	45010
המובן בזה שכל כוחות נפש הטבעית האצורות בתוך לבו של האדם, אם יודע לסדרם בהתאם לד"ת,	45011
הריהו עובד ה' בשלמות, וכשהוא פורש מן התורה ומשאיר את האש ללא שמירה ושימוש לכבודו של	45012
הש"ת, הרי האש יוקדת בו כל התאוות הרעות, והאדם כלה ונשרף באש עצמו, כל כוחות הנפש נהפכים	45013
לו לסם המות, האדם וכל תכונתו נמסרים ביד היצר.	45014
וזה מתאים לכלל שקבענו שאין רע ואין טוב החלטי בנפש האדם, הכל תלוי בכיוון הכוחות הנהגתם	45015
וליתושם, והצדיק המעמיק ראות כל ההרהורים הבלתי רצויים הולכים ומתבטלים, ולא עוד אלא	45016
שמתעלים למעלת הכרה במעשה בראשית, וכמ"ש בחובת הלבבות (שער ה' פ"ה), כי החכמה כשמנהיגים	45017
אותה על דרכה תהיה רפואה לכל מדווה, וכשנוטים בה מנתיבתה תהיה מדווה כולל שאין לו רפואה ולא	45018
ארוכה, ועל כן נמשלה התורה באש כמ"ש הלא דברי כאש (ירמיה כ"ג), מפני שמאירה העינים כמ"ש	45019
מצות ה' ברה מאירת עינים, ושורפת ביקודה מי שנוטה מנתיבתה כמ"ש כי באש ה' נשפט עכ"ל.	45020
וראה מה שכתב הרמב"ם ז"ל בהלכות תשובה (פ"י י"ג), וכיצד היא האהבה הראוייה, שיאהב את ה'	45021
אהבה גדולה עזה מאד עד שתהא נפשו קשורה באהבת ה', ונמצא שוגה בה תמיד כאילו חולה חולי אהבה	45022
שאינו דעתו פנויה מאהבת אותה אשה, והוא שוגה בה תמיד בין בשבתו בין בקומו, בין בשעה שהוא אוכל	45023
ושותה, יתר מזה תהיה אהבת ה' בלב אוהביו שוגים בה תמיד כמו שצונו בכל לבבך ובכל נפשך, הוא	45024
ששלמה אמר דרך משל כי חולת אהבה אני, וכל שיר השירים משל הוא לענין זה עכ"ל, הרי עד כמה שיש	45025
ללמוד מדרכי הטבע, עד השגת דרגות באהבת הבוית"ש.	45026

ואשרי היודע להתאמץ לכוון את כל כוחות נפשו, את רחשי האהבה, את השמחה וההתפעלות, להפכן ולהשתמש בהם לכבוד התורה, ממעלה למעלה, ומדרגה לדרגה, עד לדרגת הנבואה להגיע, והלא נראה במראות הצובאות של הנשים שהביאו לנדבת המשכן, ומשה היה מואס בהן מפני שעשויים לגירוי יצר הרע, א"ל הקב"ה קבל כי אלו חביבין עלי מן הכל, שע"י העמידו הנשים צבאות רבות במצרים (פקודי ל"ח ח')	45027 45028 45029 45030 45031
ובאבן עזרא ז"ל שם, והנה היו בישראל נשים עובדות השם שסרו מתאוות זה העולם ונתנו מראותיהן נדבה, כי אין להם צורך עוד להתייפות, רק באות יום יום אל פתח אוהל מועד להתפלל ולשמוע המצוות, והרעיון כנ"ל שמסרו את מראות הצובאות, מסרו את כל טיב חושם וכשרונם המפותח בהכרת כל אופני הסילסול, וכל ההתהדרות שבדרכי היופי הטבעי, את כל אלה מסרו לחובת הקודש והמקדש.	45032 45033 45034 45035
אין תוה"ק רוצה בביטולם והמתתם של כוחות האדם אפילו הנסתרים, אלא שתובעת מן האדם שיעלה את כל הכוחות, ויתן להם אופי וערך כלי שרת במקדש של נפש האדם, שצריכה תמיד לשאוף לגבוה, כל צנורות הרוח צריכים להתכוון לשיפור הנפש החצובה מתחת כסא הכבוד, ואין לעזוב את כל הכוחות הענקיים להפקר, וכמ"ש ז"ל כל הנהרות כאשר מהלכין על הארץ הם טובים ומתוקים, ויש מהן הנייה לעולם, נכנסו לים הם מאורים ורעים, כך כשמשתמש בכוחות נפשו במקומם הראוי למען הרבות כבוד שמים, הוא מקנה לעצמו ברכה והצלחה ואושר רוחני וגופני יחד.	45036 45037 45038 45039 45040 45041
הבה נא ונרכוש לעצמנו את העיקר הגדול והנעלה הזה, גילוי כל כוחות הנפש לצרכי גבוה, כל רחשי לבבנו יצרינו לשעבדם לעבודת השי"ת כל ימי חיינו! ואנו עם ישראל המובהרים בעם, עוסקי ולומדי תורת השם ית' ודורשי שמו, כל עצם משימתנו תהא הגדלת שמו יתברך, וקדושתו בכל העולם ע"י שעבוד כוחותינו ונשמתנו אליו. (תורת הנפש).	45042 45043 45044 45045
תם ונשלם ספר ויקרא, ב' כרכים	45046
תנ"ט מאמרים כמנין "הזורעים בדמעה"	45047
ברנה יקצורו	45048
שבה לאל בורא עולם	45049
H	45050
	45051
	45052
	45053
	45054
	45055
	45056
	45057
	45058
	45059
	45060
	45061
	45062
	45063
	45064
	45065
	45066
	45067
	45068
	45069
	45070
	45071
	45072
	45073
	45074
	45075
	45076

	במדבר	45077
	מאמר א	45078
	וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד (במדבר א' א').	45079
	איתא במדרש רבה, בשלשה דברים נתנה התורה, במים, באש, ובמדבר, במדבר שנאמר במדבר סיני,	45080
	מסביר הכתב סופר שכל מי שרוצה להשיג את התורה, צריך שיהיו בו תכונות כמו שלושת הדברים, מים,	45081
	אש, ומדבר, כמו שהמים יורדים ממקום גבוה למקום נמוך, כך דברי תורה יורדים ממי שדעתו גבוהה	45082
	והולכים אל מי שדעתו שפלה, לפיכך נתן הקב"ה את התורה על הר סיני שהוא נמוך וקטן, להורות	45083
	שהתורה מתקיימת במי שהוא שפל ועניו ולא בעל גאווה.	45084
	ולכך ניתנה התורה במים כדי ללמד שצריך להיות עניו כדי לזכות לקנין תורה, וניתנה באש שנאמר כי נר	45085
	מצוה ותורה אור, כי התורה היא אור שמאירה לאדם את הדרך ללכת בה, וכל אחד ואחד צריך לנהוג	45086
	בעניניו לפי מה שמראה לו התורה, ולכן אנו אומרים בברכת התורה אשר נתן לנו תורת אמת, שהתורה	45087
	היא אמת לכל אחד ואחד, אותה תורה שלמד משה רבינו ע"ה והתנאים והאמוראים, אותה תורה למדו	45088
	הגר"א והח"ח, וההנהגה שכתובה בה מתאימה ואמיתית לכל אחד, ולא רק בעניני רוחניות אלא גם	45089
	בענינים הגשמיים.	45090
	מספרים שבזמן הצאר ניקולאי נגזרה הגזירה שאסור ליהודי לקנות אחוזה ברוסיה, והיה יהודי אחד שרצה	45091
	לקנות אחוזה ולרשום אותה על שמו של גוי אחד שהיה ידיד טוב ונאמן עליו, והלך לרש"ו מקלם זצ"ל	45092
	לשאול בעצתו אם כדאי לסמוך על הגוי, ואמר לו רש"ו כי יש לשאלתו תשובה בתורה, שהרי כששלח	45093
	אברהם אבינו את אליעזר להביא אשה ליצחק, אע"פ שאליעזר היה עבד נאמן, בכל זאת לא סמך אברהם	45094
	על עבד כנעני אפילו עבד כאליעזר, והשביע אותו שבועה בנקיטת חפץ שיעשה את השליחות, ואומרים	45095
	המפרשים שרצה אברהם ללכת בעצמו, אלא שלא היה יכול ולכן שלח את אליעזר.	45096
	אמר רש"ו זצ"ל לאותו יהודי, אם על אליעזר לא יכול אברהם לסמוך, ק"ו שעל גוי אפילו שיהא נאמן אין	45097
	לסמוך, כי לבסוף יכפור הגוי בכל הענין, אותו יהודי יצא ועשה ההיפך ממה שאמר לו הסבא מקלם,	45098
	ולבסוף כפר הגוי ביהודי והפסיד את כל רכושו, רואים מזה שבכל ענין ולכל אדם כתוב בתורה ההנהגה	45099
	איך להתנהג, ולכן נקראת תורה תמימה דבכל הענינים היא אמת ותמימה.	45100
	עוד טעם שניתנה התורה באש, כי כמו האש שעלולה לשרוף ולקלקל, כך גם בתורה כשמשמששים בה	45101
	לרעה עלולים להשרף באש התורה, לכן אמרו חז"ל ששגגת תלמוד עולה זדון, כי תלמיד חכם שאינו	45102
	מתנהג כראוי הרי עם הארץ רואה ולומד ממעשיו, וטוען להקב"ה כי למד את זה מהת"ח, ולכן צריך הת"ח	45103
	להזהר בתורה מאד, שלא תהא תורה שלמד סיבה שילמדו ממעשיו הרעים.	45104
	ונתנה התורה במדבר, לפי שהתורה נמצאת אצל אלו שהם כדור המדבר, שהיו נזונים רק מהמן ולא היה	45105
	להם יותר מכדי צרכם בלי מותרות, כמ"ש חז"ל לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, וכך לימדו אותנו חז"ל	45106
	במסכת אבות, כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן, כי רק מי	45107
	שמסתפק במועט זוכה ללמוד ולא מי שמבקש מותרות, ומי שעוסק בתורה הקב"ה שולח לו את צרכיו ע"י	45108
	נס כמו בדור המדבר שירד להם המן.	45109
	החפץ חיים היה אומר משל לילד שהלך לחדר ושכח לקחת עמו אוכל, האם אביו ישאירו בחדר בלי אוכל?	45110
	ודאי שידאג שיהא לו אוכל, כך מי שעוסק בתורה בכל כוחו הקב"ה דואג להביא לו אוכל כדי צרכו, בזמן	45111
	ההתייקרות בכלכלה יראתי שמא לא יהא כסף לשיבה, ובדרך נס השתפר המצב יותר ממה שהיה קודם	45112
	לכן, שהקב"ה דואג למי שלומד תורה שיהא לו כדי צרכו אפילו ע"י נס, ולכן צריך מי שלומד תורה	45113
	להסתפק במועט ולא לרצות מותרות לפי שהתורה ניתנה במדבר, זהו הפירוש ע"פ הכתב סופר.	45114
	ונראה עוד לפרש על פי מה שאמר מו"ר המשגיח דישיבת לומז'א זצ"ל, כתיב ימצאהו בארץ מדבר ובתהו	45115
	ילל ישימון, יסובבנהו יבוננהו יצרנהו כאישון עינו, כשם שאדם הנמצא במדבר מרגיש שאין לו על מי	45116
	לסמוך, ואין אחד שיעזרהו אלא הקב"ה לבדו, כך כשיודע האדם שאין מי שיעזור לו ובוטח רק בהקב"ה,	45117
	אז יסובבנהו יבוננהו יצרנהו כאישון עינו, הקב"ה שומר עליו ומגן בעדו כמ"ש דוד המלך ע"ה גר אנכי	45118
	בארץ, כמו גר שאין לו אף קרוב ומכיר אלא הקב"ה לבדו.	45119
	אבל כשאדם בוטח באחרים מלבד ה' יתברך אז אין הקב"ה עוזר לו, ולכן ניתנה התורה במדבר כדי	45120
	ללמדנו שיבטח בהקב"ה כמי שנמצא במדבר שאין לו על מי להשען אלא על ה' יתברך, ולכן אנו מבקשים	45121
	בתפילה בעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדם חוקי חיים כן תחננו ותלמדנו, כי הבטחון סיבה להצלחה	45122
	בלימוד תורה.	45123
	מספרים העולם, מה טעם רוקע הסוס ברגליו כשעומד לשתות על שפת הנהר, משום שבתוך המים רואה	45124
	הסוס דמות סוס נשקפת לו, וחושב הוא שסוס אחר עומד כנגדו ושותה את המים שלו, ומתכוון הוא להכות	45125
	אותו ברגליו, ובינתיים מתמלאים המים חול ואינו יכול לשתות מהם, כך גם האדם סובר שדמות חבירו	45126

שכנגדו תחסר ממנו ממה שמגיע לו, ועושה השתדלויות למנוע מחבירו, ומתוך כך מפסיד גם משלו, אבל	45127
אם האדם בוטח בהקב"ה כמי שהולך במדבר שאין לו על מי לסמוך, ואין מי שירע לו כי הקב"ה עמו אז	45128
יכול ללמוד תורה, וזה הטעם שניתנה התורה במדבר. (דרכי מוסר).	45129
	45130
מאמר ב	45131
וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד (במדבר א' א').	45132
איתא בילקוט שמעוני (רמז תרפ"ג), עד שלא עמד אהל מועד דבר עמו בסנה, בארץ מצרים, במדין,	45133
במדבר סיני, וכיון שעמד אהל מועד אמר יפה הוא הצניעות שנאמר והצנע לכת עם אלהיך, כל כבודה בת	45134
מלך פנימה, משה רבינו ע"ה נשא בעול עם אחיו ודאג להם שנים רבות, עד שזכה לנבואת והסנה איננו	45135
אכל, ואחר כך בהתעוררות אלכה ואראה את אחי זכה לנבואה נוספת, וכן במצרים בראותו כי ותבן לא	45136
ינתן לכם, צעק אל ה' וזכה לנבואת הגאולה ולקריעת ים סוף, ואח"כ למתן תורה.	45137
כל אלו באו לו מחמת התעוררות מבחוץ, אבל עדיין תחסר שלמות הנבואה עד שתבוא מסיבה פנימית לבד	45138
והיינו גדר הצניעות, ועיין בילקוט (רמז תרפ"ז), שעשיית המשכן היא לשם שמירה, והיינו משום	45139
שבחיצוניות עדיין קיימת סכנה, שאם תיבטל הסיבה תיבטל חס ושלום התועלת, בחינת אהבה התלויה	45140
בדבר, מה שאין כן הבחינה הפנימית היא ממילא שמורה ועומדת והיינו גדר משכן.	45141
כל הידיעות הבאות לנו מבחוץ מגיעות אל תודעתנו דרך המוח, גם רגשותינו ממוצעים ע"י המוח, וכן כתב	45142
בספר התניא (פרק נ"א), ואפילו הלב מקבל מהמוח, אבל לא תמיד היה ככה אצלנו, הגמרא מלמדת לנו	45143
שכל אדם בהיותו עובר במעי אמו צופה ומביט מסוף העולם ועד סופו וגם מלמדין אותו כל התורה כולה	45144
(נדה ל':), והשגות אלו ודאי לא דרך המוח באו לו, אלא השגות פנימיות הן השופעות על הנפש בלי	45145
הגבלות זמן ומקום, בלי הרף ובלי אמצעי, ומהעולם העליון הן באות ממקור הדעת ב"ה.	45146
כשיוצא לאויר העולם בא מלאך וסוטר על פיו היינו שפוגע בו כוח הטבע של העולם החיצון, ומשכחו כל	45147
התורה כולה, כי מעתה נסתם המעין של הידיעות הפנימיות השופעות עליו בלי גבול, וצריך ללמוד הכל	45148
בעמל ויגיעה פרט אחר פרט דרך המוח, ולמה הוא זה? למען הבחירה, כי במצב של הידיעות השוטפות אין	45149
מקום לבחירה, נמצא שתפקיד המוח הוא להיות מסך והסתרה לנפש האדם, להבטיח שלא תגיענה לו	45150
ידיעות אלא לפי מגבלות הגוף והזמן, ולפי פעולותיו ומאמציו של האדם עצמו בעולם הבחירה והמעשה.	45151
קשה מאד לחזור דרך מחיצה זו, אך ידועים מקרים של התנוצצות האור הפנימי דרך המסך, ומגיעות	45152
לאדם ידיעות פתאומיות על המתרחש לזולתו שלא בדרך החושים טלפתי, גם כשהאדם במצב השתוממות	45153
או שבריאיות נפשו נתערערה, לפעמים מתרכך המסך ואז עלולה הנפש להרגיש דברים מאחורי פרגוד	45154
הזמן והמקום, זהו ענין הקוסם שהיה יכול לפעמים להגיד עתידות.	45155
וכן העיד הרמב"ם (ספר המצוות ל"ת ל"א) על ענין הקוסם, שיניע כוח הדמיון מן בעלי הכוחות המגידיים	45156
מה שיתחדש קודם היותו, ודבריהם מתקיימים ברוב, והנה מהם מי שיכה במטה ויזעק זעקות משונות	45157
ויעזוב מחשבות, עד שימצאהו כמו עניני חולי הנופל ויספר מה שעתיד להיות, וכבר ראיתי זה פעמים	45158
בסוף המערב, ואולי זה הוא מה שאמרו ז"ל [ב"ב י"ב]: מיום שחרב בית המקדש ניתנה נבואה לשוטים	45159
ולתינוקות, שאצלם המסך אינו כל כך חזק.	45160
הכישוף והקסם נאסרו בתורה, כי כל זה הוא דרך רוח הטומאה, ע"י אקסטזה כזו הגוף נפרד מהנפש	45161
ונמצא שהוא טמא כעין טומאת מת, הקדושה יש לה דרך אחרת להשיג ידיעות פנימיות מהעולם הרוחני,	45162
והיא בהשפעת קדושה רבה על הנפש והגוף גם יחד, על ידי עבודה רבה של תיקון המדות והשגת המעלות	45163
בקדושה ובטהרה במשך שנים רבות, עד שהגוף גם כן מזדכך ומתעלה, ודרך זו נקרא השגת רוח הקודש,	45164
והיינו שאמרה תורה כי הגוים האלה אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו, ואתה לא כן נתן לך ה' אלהיך, נביא	45165
מקרבך מאחריך כמוני יקים לך ה' אלהיך (דברים י"ח). (מכתב מאליהו ח"ד עמ' 162).	45166
	45167
מאמר ג	45168
וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד (במדבר א' א').	45169
אמרו במדרש למה במדבר סיני, מכאן שנו חכמים, בג' דברים ניתנה התורה, באש במים, ובמדבר, ולמה	45170
ניתנה תורה בג' דברים הללו? אלא מה אלו חנינם לכל באי העולם, כך דברי תורה חנינם הם, וכל מי שאינו	45171
עושה עצמו הפקר כמדבר, אינו יכול לקנות את החכמה והתורה, לכך נאמר במדבר סיני (במד"ר א' ו'),	45172
מלשון המדרש משמע ששלושת הדברים לומדים אנו מפרשתנו, בעוד שלמעשה מביא המדרש עוד	45173
פסוקים מהם לומדים על האש ועל המים, ואילו מן הפסוק של במדבר סיני לומדים רק על ההשוואה להיות	45174
הפקר כמדבר.	45175

ולפע"ד נראה כי יש למדרש כוונה מיוחדת, כי ידוע שהתורה כוללת בתוכה מצוות עשה ומצוות לא תעשה, וכיון שחלוקים הם אלה מאלה, נזקק האדם לשני כוחות נפרדים בכדי שיוכל לקיימן, כוחות של קום עשה וכוחות של לא תעשה, ואם לקום ועשה נחוץ הכוח של אש, הם היסודות שיש באדם הגורמים לו להתלהבות ולזריזות, הרי ששב ואל תעשה, צריך האדם לכוח של עצלות וכבדות הן הבחינה של מים, המים כוללים בתוכם את הקרירות שתמנע ממנו להזיז אבר בעת שהיצר הרע יתקפנו ויפתהו לעבור ח"ו על מצוות ל"ת.	45176 45177 45178 45179 45180 45181
מאיך גם בזאת עדיין לא די, המסילת ישרים בדברו על משקל החסידות כותב, הרבה דברים טובים יוכל היצר לרחק כאילו הם רעים, והרבה חטאים לקרבם כאילו הם מצוות גדולות, ובאמת שלא יוכל איש להצליח במשקל הזה אלא בשלושה דברים, שיהיה לבו ישר שבלבבות, שלא תהיה פנייתו אלא לעשות הנחת רוח לפניו ית'.	45182 45183 45184 45185
הענין הוא כי בעת שהאדם נגוע בנטיה עצמית, איננו רואה אלא מה שהוא רוצה לראות, אם כן מה הועיל לו אם השתמש בכח האש לצורך קיום מצות עשה, ומה הוסיף לעצמו כאשר ניצל את כוח המים לקיום מצוות ל"ת, הלא שוחד הנטיה העצמית עדיין מעוור את עיניו, ומעכב בעדו מלהבחין אימתי יש לו להשתמש בכוח זה ומתי בכוח האחר, לכך הצריכוהו להקדים ולהטביע בעצמו את הכוח להיות הפקר כמדבר, שאם יפקיר את עצמו עבור התורה, ויסלק הנגיעות העצמיות שיש לו רק אז יוכל לראות את האמת נכוחה ולחיות על פיה.	45186 45187 45188 45189 45190 45191
זו כוונת המדרש מכאן שנו חכמים בג' דברים ניתנה התורה, ללמדך כי כל שלושת הדברים נלמדים מן הפסוק במדבר סיני, שבבחינת המדבר תלויים גם השנים האחרים, כי הלא אצל כל אדם יש מצד אחד, הכוח של זריזות והתלהבות, ומצד שני כוח העצלות והקרירות, אלא שהעיקר הוא לדעת להשתמש בכל תכונה במקום הראוי לה, וזאת יוכל להשיג רק כאשר יהיה לו האומץ להפקיר עצמו, להפקיר מדותיו ונגיעותיו כמדבר, לזאת כתבה התורה במדבר סיני, אף שידוע לכל שהיו אז במדבר, כדי לרמז שהכל תלוי בתכונה שמסמל המדבר, היינו יכולת האדם המקבל את התורה להפקיר את עצמו עבורה. (נחלת אליעזר).	45192 45193 45194 45195 45196 45197 45198 45199
מאמר ד	45200
שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחתם לבית אבתם (במדבר א' ב').	45201
הרמב"ן (א' מ"ה) כתב בענין המנין, ולא הבינותי טעם המצוה הזאת למה צוה בה הקב"ה, כי היה צורך שיתיחסו לשבטיהם בעבור הדגלים, אבל ידיעת המספר לא ידעתי למה צוה שידעו אותו, ומבאר שם על פי דברי חז"ל שאמרו, מרוב חיבתם מונה אותם כל שעה, ועוד כי הבא לפני אבי כל הנביאים ואחיו קדוש ה' והוא נודע אליהם בשמו, יהיה לו בדבר הזה זכות וחיים, כי בא בסוד העם ובכתב בני ישראל וזכות הרבים במספרם, וכן לכולם זכות במספר שימנו לפני משה ואהרן, כי ישימו עליהם עינם לטובה ויבקשו עליהם רחמים.	45202 45203 45204 45205 45206 45207
ונראה דהקושיא למה היה צריך למנין זהו התיירוץ, דהמנין לא היה לשם מכוון אחר כי אם לשם מנין, אמרו חז"ל מרוב חיבתן מונה אותם כל שעה, ומורגלים להבין מאמר זה באופן עם הארצי, כאילו שהקב"ה מתוך שישאל חביבין בעיניו הוא מונה אותם, כמי שמעותיו חביבות עליו והוא מונה אותן בכל שעה, ולפי זה המנין אינו ענין שיש לו תכלית בפני עצמו, אלא סימן המורה על חביבות הנמנה אצל המונה, ופשוט אצל כל בר דעת שאין שייך לומר כן אצל הבורא ית'.	45208 45209 45210 45211 45212
ה' זכרנו יברך, זכירת הקב"ה הרי היא ברכה, המנין עצמו הוא בחינה ודרגא בחיבתו של הקב"ה לישראל, ואין לשער התעלות שזכה לה הכלל ישראל ע"י המנין, אין מעלה זו פחותה ממדרגת וקרבתו לפני הר סיני, קרבתו לפני הר סיני היא מעלה גדולה שזכו לה הכלל ישראל, והיא דרגא בחיבת הבורא ית', אהבה רבה אהבתנו הלא זוהי כל קבלת התורה, דכל מה שיכולים לזכות זוכים רק ע"י חיבה, קרבתו לפני הר סיני זה עצמו החיבה, כמו כן המנין הוא התעלות גדולה שזכו ישראל מסוד אתה בחרתנו דרגת חיבה של מנין.	45213 45214 45215 45216 45217 45218
וברמב"ן (במדבר א' ג'), מביא בשם המדרש וז"ל, שוב מצאתי במדבר רבה שאמר, אמר ר' פנחס אמר רב אידי, רוממו את ראש, גדלו את ראש לא נאמר, אלא שאו את ראש, כאדם שאומר לקוסטינר סב רישיה דפלן, כאן נתן רמז למשה שאו את ראש, שאם יזכו יעלו לגדולה, כמה דכתיב ישא פרעה את ראשך, והנה הלשון כפי הכוונה יתפרש בטובה לטובים כיוון שהוא לשון גדולה.	45219 45220 45221 45222
הנה פי' חז"ל שאו מלשון הרמה, ואם כן ענין המנין הרי הוא התעלות גדולה בעד הכלל ישראל, וכמ"ש אמר הקב"ה לישראל לא חבבתי בריה יתירה מכם, לכך נתתי לכם תלוי ראש ודמיתי אתכם לי, שכשם שיש לי תלוי ראש על כל באי עולם, שנאמר לך ה' הגדולה, כך עשיתי להיות לכם תלוי ראש, לכך נאמר	45223 45224 45225

שאו את ראש לקיים מה שנאמר וירם קרן לעמו, וכה"א (דברים כ"ח) ונתנך ה' אלהיך עליון על כל גויי הארץ.	45226
רואים אנו מדברי הרמב"ן אלו מהות של מנין שהוא ענין וירם קרן לעמו, דמנין זה עצמו הוא וירם, ונתנך ה' עליון על כל גויי הארץ, מה שהכלל ישראל הורם והתנשא ונעשה עליון על כל גויי הארץ היה זה ע"י המנין, שאו את ראש לשון הרמה זהו מנין, זאת אומרת שמנין הוא בגדר וקרבתו לפני הר סיני, קבלת התורה זוהי בחינה של אהבה רבה אהבתנו, מנין הוא בחינת חיבה יותר גדולה, בחינה של וירם קרן לעמו, שנמנה כל פרט ופרט בפני עצמו, והוא כאילו שהבורא ית' נפגש עם כל פרט ופרט מהכלל ישראל.	45227
על ידי המנין נעשה כל אחד ואחד מהכלל ישראל עיקר השלם בפני עצמו ולא מכולם יחד, זאת אומרת שהמנין הוא כאילו שעל ידו התנשק הבורא יתברך עם כל אחד ואחד מישראל, ראובן בן שמעון זוהי התנשקות של הבורא יתברך עם ראובן בן שמעון וכן הלאה.	45228
ובמדרש (במד"ר פ' ב') איתא בזה הלשון, שעשאם דגלים כמלאכי השרת כדי שיהיו ניכרים, פי' שכל פרט ופרט נעשה ניכר בפני עצמו, וכמו במלך בשר ודם שאינו מקבל לפניו אנשים פרטים, והאיש הפרטי שזוכה לראות פני המלך הוא זכיה והתעלות גדולה בעדו, כן הוא ענין המנין, שכל אחד מישראל יכול להקביל פני בוראו, וזהו סוד המנין שהוא וירם קרן לעמו, התעלות הכלל ישראל שיהיו ניכרים כל אחד ואחד בפני עצמו, שאין צריכים לציבור שלם, אלא כל אחד ואחד מישראל יכול לקבל פני השכינה.	45229
כי מי ישפוט את עמך הזה הגדול (דה"ב א'), והעיר אדמו"ר הרש"ז ז"ל, הלא כלל ישראל הוא המעט מכל העמים, ולמה אמר את עמך הגדול? ואמר על זה ציור, שיותר נקל להיות מלך על עיר גדולה של איכרים מאשר למלוך על כפר קטן של חכמים, אמנם שם הוא עם רב, אבל רק המון עם, וחכמים כל אחד ואחד מהם הוא עיקר בפני עצמו, ואז הממשלה היא על עיר של יחידים וזה יותר קשה, כן הוא הכלל ישראל, כל אחד ואחד הוא עיקר חשוב בפני עצמו.	45230
מה שראתה שפחה על הים לא ראה יחזקאל בן בוזי (מכילתא בשלח), כלל של נביאים זהו עמך הזה הגדול, ואין לדבר אודות ישראל כאודות רבים, דמנין הרבים מקטין את ערך היחיד, כשמדברים אודות הכלל ישראל מדברים תמיד אודות כל פרט ופרט שבהם, ולזה זכו רק ע"י המנין, בזה שהבורא ית' ציוה למנותן והם עברו כאו"א במנין ע"פ ה', היא החיבה הגדולה שנעשו ניכרים עי"ז. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' נ"ח).	45231
מאמר ה	45232
שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחתם לבית אבתם (במדבר א' ב').	45233
כתב רש"י ז"ל, מתוך חיבתו לפניו מונה אותם כל שעה, כשיצאו ממצרים מנאן, וכשנפלו בעגל מנאן לידע מנין הנתורים, כשבא להשרות שכינתו עליהם מנאן, באחד בניסן הוקם המשכן ובאחד באייר מנאן, דברי רש"י ז"ל אלו תמוהים מאד, איך נוכל ליחס רגש כזה הנמצא באדם למנות את הדבר החביב לו, שגם הקב"ה כביכול מונה את החביב לו כל שעה, הלא מה שהאדם מונה את הדבר הוא, שמפני חביבות הדבר הוא רוצה לדעת מספרו, אבל הקב"ה שכל רז לא אניס ליה, הזקוק הוא למנות למען ידע?	45234
אמנם ראינו כי יש לך אדם המונה את הדבר החביב לו אף בידעו את מספרו, אבל זהו ג"כ מרפיון בהירות הידיעות אצל האדם, שאף בדברים הידועים לו רוצה הוא לראות בעיניו ולספור אותם, למען דעת יותר ברור את מספרם, אבל מי איכא ח"ו ספיקא קמי שמיא, ואם ישנם אנשים אוהבי כסף הנהנים ממעשה המנין עצמו, כפי שמצוי באנשים שפלים עכברי דשכבי אדינרי, אין זה אלא רגש שפל שלא נוכל ח"ו ליחסו כלפי קודשא בריך הוא, ואפי' אם היינו אומרים כי שייך מעין הנאה כזו אצל הקב"ה, האם יש לו צורך בהנאות? היתכן שיצוה הקב"ה למנות את ישראל רק בכדי שיהנו אותו כביכול בזה?	45235
אמנם מצינו בכמה מקומות בתורה ובדברי חז"ל, כי הקב"ה נהנה ממעשיהם הטובים של בני אדם, וכדאיתא ברש"י ז"ל (ויקרא א') אשה ריה ניחוח, נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני, אבל זה רק במעשה המצות שצונו הקב"ה לעשותם לטובתנו, כי בהם נתקן את נפשותינו ונגיע אל מעלות השלמות אשר לתכלית זו נוצרנו, ובעשותנו את המעשים הטובים ממלאים אנו בזה את רצון הבורא ית' שרצה להטיב לנו, ומתבטאים על זה כי הקב"ה נהנה ממעשינו הטובים ונחת רוח הוא לפניו, אבל שיצוה הקב"ה לעשות מעשה שאינו מן המצות הנחוצות לתיקון נפשו של האדם, אלא רק ליהנות את הקב"ה, היתכן כזאת שהקב"ה יבקש לו הנאות?	45236
ועוד אילו נאמר כי הקב"ה רוצה למנות את ישראל להנאותו, למה לו לצוות למשה ואהרן למנותם ולמנות על זה נשיאים? הלא יכול הקב"ה בעצמו למנותם בסקירתו ולמה לו עזרת בני אדם? מלבד כל התמיהות הללו קשה מאד מה שמצינו בפרשת כי תשא, ונתנו איש כופר נפשו לה' בפקוד אותם, ולא יהיה בהם נגף	45237
	45238
	45239
	45240
	45241
	45242
	45243
	45244
	45245
	45246
	45247
	45248
	45249
	45250
	45251
	45252
	45253
	45254
	45255
	45256
	45257
	45258
	45259
	45260
	45261
	45262
	45263
	45264
	45265
	45266
	45267
	45268
	45269
	45270
	45271
	45272
	45273
	45274

בפקוד אותם, היאך יתכן שבמנותם את בני אשר זהו סימן חיבה יתירה, יהיה בהם נגף בפקוד אותם,	45275
וצריכים הם לתת כופר נפשם למען ינצלו?	45276
אמרו רבותינו ז"ל במד"ר על הפסוק שאו את ראש, אמר הקב"ה לישראל לא חיבבתי בריה יתירה מכם,	45277
לכך נתתי לכם תלוי ראש ודמיתי אתכם לי, כשם שיש לי תלוי ראש על כל באי העולם, כך עשיתי להיות	45278
לכם תלוי ראש, לכן נאמר שאו את ראש, לקיים מה שנאמר וירם קרן לעמו, וכן הוא אומר ונתנך ה' עליון	45279
על כל גויי הארץ הרי שבמצוה זו נתן להם הקב"ה גדולה וכבוד וחיבה יתירה נודעת להם ממנו, ומדוע זה	45280
יהיה בהם נגף בפקוד אותם?	45281
מתפלאים אנו על ענין זה מאד, בראותנו כאילו ח"ו צריך הקב"ה למנות למען ידע המספר, אולם מצינו	45282
בכמה מקומות בתורה ובבבאיים ובדברי חז"ל, כי שייך ענין זכירה קמי קודשא ב"ה, הננו אומרים יעלה	45283
ויבוא זכרונו וזכרו לחיים ובמסכת (ר"ה ט"ז) אמרו חז"ל, אמרו לפני בר"ה מלכיות זכרונות ושופרות,	45284
זכרונות כדי שיבוא לפני זכרוכם לטובה, ומקראות בתורה ויזכר אלהים את נח, וזכרתי את בריתי,	45285
ובבבאיים כי מדי דברי בו זכור אזכרונו עוד, ועומדים אנו ושואלים, היש ענין זכירה כלפי שמיא? הקב"ה	45286
אשר אין שכחה לפניו למה צריך הוא לזכירה?	45287
דברים נפלאים כאלו רגילים להסביר כי רק משל הם, שממשילים את הדבר לאחד הרוצה למנות הדבר	45288
החביב עליו, וכן ענין הזכרון משל הוא לאדם הנזכר בדבר כשמזכירים אותו, אבל באמת ענין אחר הוא	45289
לגמרי, אולם אם אמנם משל הוא, כודאי יש לו למשל איזו שייכות גם לנמשל, ואותו הענין הנמצא במשל	45290
נמצא ג"כ בנמשל באיזו בחינה, לא נוכל לומר כי המשל הוא כך והנמשל עורבא פרח, ואם המשילו ענין	45291
זכרון כלפי שמיא, עלינו לחזור אל תוך הדבר ולבקש את הבחינה הנכונה, אשר בה יש מקום להתבטא	45292
במלת זכרון קמי קוב"ה.	45293
בכלל צריכים אנו לדעת, כי אף על פי שהרבה מדברי חז"ל נפלאים וסתומים ממנו, כי מה אנו שנוכל	45294
להבין את דברי חכמינו הראשונים ז"ל העמוקים מני ים, בכל זאת עלינו להשתדל להבין כמה שאפשר לנו,	45295
וכשמוציאים אנו מאמר מוקשה בדברי חז"ל, אל לנו לבקש את הפתרון באופן אחר שאינו דומה למה שאנו	45296
רואים בפשטות דבריהם, אלא עלינו לחפש ולמצוא את אותו הענין עצמו על פי הבחינה הנכונה אשר לפיה	45297
יסתבר לנו הדבר, כי באותו הענין גופא ישנן בחינות לאין שיעור, וכל כמה שלא מצאנו את הבחינה	45298
הנכונה, נדמה לנו כי הענין מוקשה ותמוה מאד, וכשנתבונן היטב ונמצא את הבחינה הנכונה, יאורו עינינו	45299
ונחזה אור.	45300
כלל אמרו חכמים אין מקרא יוצא מידי פשוטו וכן הוא בדברי חז"ל, כל מה שנחפש ונשתדל להבינם, אין	45301
לנו לצאת מפשוטו של מאמרם, אלא כשנמצא את הבחינה הנכונה נראה ונבין, כי אותם הדברים אשר	45302
אמרו לנו נכונים וקיימים, וכבר הראנו בכמה מקומות, כי כל מה שמצינו במקראות ובדברי חז"ל שמות	45303
ותוארי ה' ית', איננו מדברים אודות מציאות האמיתית, כי ח"ו לתארו בשום תואר וליחס לו שום דבר	45304
המושג במושגנו, או שיש לו דמיון בעניני הבריאה בעליונים או בתחתונים.	45305
נעלם הוא מכל נעלם וסתום הוא מכל סתום, ולית מחשבה תפיסא ביה כלל! ואנו מדברים רק אודות	45306
האלהות אשר צמצם הקב"ה כביכול בבריאה, ובראה ברצונו עם גבוליה ועניניה העליונים והתחתונים,	45307
ואפילו שם הויה ב"ה אינו אלא הרצון הראשון והעיקרי, שורש הבריאה ומנהיגה לתכליתה.	45308
ולא רק התוארים המתארים אותו בחיוב אינם אלא לפי מושגינו, אלא אפילו מה שמכנים אותו בשלילה,	45309
כמו שאנו אומרים גם חושך לא יחשיך ממך, לא נאמר אלא על האלהות שבבריאה, והמוכן הוא כי גם	45310
בחושך ובערפל חודרים ראייתו ומבטו ית', אבל לה' ית' על פי מציאותו האמיתית, אין שום יחס לעניני	45311
חושך ואור, ולכל הדברים השייכים לזה, ואי אפשר לנו לדבר אודותו כלל.	45312
וכיון שמדברים אנו אודות האלהות המקושרת עם הבריאה והמסודרת בגבולותיה השונים, היה אפשר	45313
לומר ששם שייך ענין זכירה, כי כל מה שהוא בבריאה אין זה אלא ענין נאצל ממנו ית', המקושר כבר עם	45314
סדרי הבריאה וגבוליה, וכל הנכלל בענין הבריאה בכל העולמות משורשה העליון עד סופה, יהיה מי	45315
שיהיה אם נאצלים או יצורים, נבראים או נעשים יש להם גבולים וחוקים קבועים, ומוגבל כוחם ויש	45316
עליהם השפעה ממעשי בני אדם, ושייך שם ג"כ ענין העלם וזכירה.	45317
ובהיות כל עניני ההשפעה האלהית נאצלים ממנו ית' ע"י צנורות הבריאה, ניתן הכוח לאדם שהוא תכלית	45318
הבריאה לפעול במעשיו את ההשפעה מלמטה למעלה, ולהמשיך שפע מלמעלה למטה, וכן בענין הזכירה	45319
ניתן לו כוח לפעול בתפלתו את הזכרון, להסיר באיזו מדה את ההעלם הנמצא בשורש הבריאה, והתורה	45320
הק' שהיא למעלה מכל שורשי הבריאה בהיותה שורש כל השרשים, יודעת הסיבות העליונות של ההעלם	45321
בבריאה, ומלמדת לנו את הפעולות שעל ידם נוכל להקטין את מדת ההעלם ולעורר את הזכרון.	45322
ומתוך חיבתן של ישראל לפני הקב"ה צוה למנותם כל שעה, כי על האדם לעורר את הזכרון למעלה, ועי"ז	45323
הם מתקרבים יותר אל הבורא ית', כי הזכרון מחזק את הידיעה והידיעה היא הקירוב, ולכן נוכל להבין, כי	45324

הידיעה הבאה ע"י המנין והגורמת קירוב להקב"ה עלולה ג"כ להביא נגף ח"ו, כי כשיודעים את האדם	45325
יותר הרי נזכרות ונבלטות יותר גם מגרעותיו, ולכן צריכים לכפרה למען אשר בהתקרבתם אל ה' לא יראו	45326
לפני עוונותיהם ביותר, ולא יהיה בהם נגף.	45327
רואים אנו מזה, כמה צריך האדם להשתדל לזכור ולדעת את כל הידיעות הנחוצות לבן ישראל, כזכירת ה'	45328
ית' וידיעת תורתו הק', כי בהיות ידיעתו אצלו יותר בהירה ומסוימת, הרי היא חלוקה מידיעה שאינה ערה	45329
כ"כ בזכרונו בהבדל רב, וכל מה שיתרומם האדם בידיעותיו ותהיינה אצלו יותר ברורות וזרותות על לבו,	45330
אף כי לעינינו ידיעתו יותר ברורה רק במעט מאשר אצל חברו, אבל בשורש העולם ושורש מציאותו של	45331
האדם ההבדל רב מאד, ולכן רואים אנו מדברי חז"ל כי בשביל התעוררות טובה בנפש האדם, יש אשר	45332
יזכה האדם לאושר נעלה לנצח נצחים, ה' בחסדו הגדול יראנו נפלאות מתורתו. (שעורי דעת ח"ב).	45333
	45334
מאמר ו	45335
שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחתם לבית אבתם (במדבר א' ב').	45336
כבר בארנו ענין המנין והבאנו משאחז"ל, מתוך חיבתן מונה אותן כל שעה, שהמנין עצמו היא החיבה, מה	45337
שנמנו לפני הקב"ה זה עצמו ההתעלות היותר גדולה, והבאנו ראייה מדברי המדרש, לכך נאמר שאו את	45338
ראש לקיים מה שנא' וירם קרן לעמו, מתבאר מזה שמהותו של מנין הוא וירם קרן לעמו.	45339
	45340
מתן תורה מהותה ג"כ אהבה וחיבה גדולה בין הכלל ישראל עם הבו"ת, אהבה רבה אהבתנו, מתן תורה	45341
הוא חיבה חיבור ונישוק בין הכלל ישראל עם הבו"ת, מנין הוא חיבה יותר גדולה חיבור ודיבוק יותר	45342
גדול, נשיקת הקב"ה כביכול עם כל פרט ופרט שבישראל, זהו וירם קרן לעמו, שהכלל הוא שחיבה הוא	45343
מלשון חיבוק ודיבוק.	45344
זה מה שאמרו (במ"ר פ"ב), חיבה גדולה חיבבן הקב"ה שעשאן דגלים כמלאכי השרת כדי שיהיו ניכרים,	45345
והעריכו חז"ל כל כך ענין הדגלים, קדושים וגדולים היו ישראל בדגליהם, וכל האומות היו מסתכלים בהם	45346
ואומרים מי זאת הנשקפה, אומרים להם אוה"ע שובי שובי השולמית, הדבקו לנו ובואו אצלנו ואנו עושים	45347
אתכם שלטונים, הגמונים, דוכסין, ואפרכין, וישראל אומרים מה תחזו בשולמית, מה גדולה אתם נותנים	45348
לנו שמא כמחולת המחנים, שמא יכולים אתם לעשות לנו כגדולה שעשה לנו אלהים במדבר, דגל מחנה	45349
יהודה וכו', מכאן שהיו הדגלים גדולה וגדר לישראל, לכך נאמר איש על דגלו.	45350
ולכאורה מהו הרעש כל כך מענין הדגלים, מהי הגדולה שמראים ישראל לאוה"ע, הלא היה אפשר	45351
להראות להם על מתן תורה, וכן איתא במדרש, הביאני אל בית היין, בשעה שנגלה הקב"ה על הר סיני	45352
ירדו עמו כ"ב רבבות של מלאכים, והיו כולם עשויים דגלים דגלים שנא' דגול מרבבה, כיון שראו אותם	45353
ישראל שהם עשויים דגלים דגלים התחילו מתארים לדגלים, אמרו הלוואי כך אנו נעשים דגלים כמותם,	45354
ודגלו עלי אהבה, א"ל הקב"ה נתאיתם להעשות דגלים, חייכם שאני ממלא משאלותיכם שנא' ימלא ה'	45355
כל משאלותיך, מיד הודיע הקב"ה אותן לישראל, ואמר למשה לך ועשה אותם דגלים כמו שנתאוו, וכ"ז	45356
סתום אצלנו מהו ענין הדגלים שנתאוו לזה ישראל להיות כמלאכי השרת?	45357
ולפי הנתבאר הדבר מובן, שענין הדגלים הוא התעלות בעד הכלל ישראל, וכמו שאודות מלאכים אין	45358
לדבר על חבורה של מלאכים, ששם כל אחד ואחד ניכר בפני עצמו, וזהו ענין הדגלים במלאכי השרת, כמו	45359
כן זכו ישראל להתעלות גדולה של חיבור יותר גדול ורם בין הבורא ית' וישראל, שנתחבר כל פרט ופרט	45360
שבישראל עם הבורא ית', והוא ענין הדגלים, וזהו ולתתך עליון על כל גויי הארץ, וזהו וירם קרן לעמו	45361
ניכרים כמלאכי השרת.	45362
ואחרי הצעתנו יפקחו עינינו להבין פי' המשנה באבות פ"ג כפשוטה, חביב אדם שנברא בצלם, חיבה יתרה	45363
נודעת לו שנברא בצלם, שנא' כי בצלם אלהים עשה את האדם, וכל המפרשים תמהו על כפל לשון	45364
המשנה, ולפי דברינו מתבאר היטב, דמהתחלת הבריאה עד הגמר הכל הוא רק חיבור בין הבורא ית' עם	45365
הבריאה, התחלת יצירתו של אדם הוא התנשקות בין האדם עם הבורא כביכול, וכלול שם חיבה ואהבה	45366
בלי גבול, חיבה יתרה נודעת לו, נודעת לו זהו חיבה יותר גדולה נשיקה יותר לזהות.	45367
מנין זהו נודעת לו, בגדר מה שאמרו (שבת י'): הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו, אע"פ שנתנית המתנה	45368
לבד הרייה כבר חיבה גדולה מאד, אבל אם ידוע מהמתנה להמקבל זוהי אהבה וחיבה עד אין שיעור,	45369
חביבין ישראל שנקראו בנים למקום, חיבה יתרה נודעת להם שנקראו בנים למקום, בנים למקום זוהי	45370
חיבה יותר גדולה, נודעת להם עוד יותר מזה, וכן הלאה, מההתחלה עד הסוף הכל הוא דרגות ובחינות	45371
בהחיבה, בהחיבור והחיבוק עם הבורא ית'.	45372

אחרי דברינו אלה נוכל להבין מה הרעש הגדול שעשו מענין הדגלים, דכיון שביארנו שענין הדגלים הוא	45373
וירם קרן לעמו, התעלות הכלל ישראל להעשות ניכרים כמלאכי השרת, להיות עליון על כל גויי הארץ,	45374
מובן כבר גודל ענין זה שזכה לו הכלל ישראל ע"י מנין. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' נ"ט).	45375
	45376
מאמר ז	45377
שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחתם לבית אבתם (במדבר א' ב').	45378
הרמב"ן ז"ל הרבה לתת טעמים למנין זה, אם כדי להודיעם ריבויים ושמירתם, שבשבעים נפש ירדו	45379
מצרימה ועתה שמם ה' ככוכבי השמים לרוב, או לזכותם לעבור לפני אדון הנביאים איש איש כי יש	45380
עינו עליהם לטובה, או לדעת מספרם לצבוא למלחמת הארץ, שהיו נכנסים מיד אם לא חטאו.	45381
יש להבין למה לנו המספר הזה הלא לפניו ית"ש גלוי הכל והוא יודע כמה הם, ומה תועלת יש במספר?	45382
והרבה ממפרשי התורה שואלים כזה כמו בעל העקידה ועוד, ומבאר שהדבר היקר והנכבד ימנה בדיוק	45383
ובצמצום, והדבר שהוא פחות הערך והמעלה לא יתן איש דעתו למנותו, אשר על זה אמרו גם חז"ל פרק	45384
ג' ממסכת ערלה, שכל שדרכו לימנות חשוב ואינו בטל ברוב.	45385
מונה מספר לכוכבים, יש כוכבים שאומרים חכמי התכונה שהם מותרות הטבע, וכתב הרמב"ם ז"ל שאינו	45386
כך, כי לא ברא הקב"ה דבר לבטלה, והמה לצורך העולם במה שלא ניכר לנו לתועלת, ועל זה אמר דוד	45387
המלך ע"ה מונה מספר לכוכבים, דהנה דרך העולם הדבר הצריך לאדם מונה כמה פעמים כדי שידע איך	45388
להתנהג בזה, אבל דבר שאינו מן הצורך והוא מותרות אינו משים לב למנותו, ולזה המשיל הכתוב מונה	45389
מספר לכוכבים, היינו שהשי"ת בראן לצורך העולם, והמה במספר כי לצורך העולם הם.	45390
ורש"י ז"ל, שאו את ראש בני ישראל, מתוך חבתן לפניו מונה אותם כל שעה, כשיצאו ממצרים מנאן,	45391
וכשנפלו בעגל מנאן, באחד בניסן הוקם המשכן מנאן, ובאחד באייר מנאם, היינו שכל אדם מיוחד לתפקיד	45392
מסויים בעוה"ז, שדוקא על ידו יתגשם התפקיד הזה וכל אחד הוא עולם מיוחד, וחז"ל אומרים (ויק"ר א'	45393
ה'), שענין הגאולה היה דוקא ע"י משה רבינו, אתה גואלם ואין אחר גואלם, אילו לא היה משה לא היתה	45394
הגאולה, וכן איתא בשוחר טוב, שאדם אחר לא היה לו רשות לומר זמירות לפני הקב"ה רק דוד.	45395
רב אחא בר חנינא אמר, אפילו דברים שאתה רואה אותן כאילו הם מיותרים בעולם כגון נחשים ועקרבים,	45396
הן היו בכלל ברייתו של עולם, אמר להם הקב"ה לנביאים, מה אתם סבורים אם אין אתם הולכים	45397
בשליחותי, וכי אין לי שליח? בכל אני עושה שליחותי, ע"י נחש ע"י עקרב ואפילו ע"י צפרדע, תדע לך	45398
שכן שאלולי הצרעה היאך היה הקב"ה פורע מן האמוריים? ואלולי הצפרדע היאך היה הקב"ה פורע מן	45399
המצרים (שמו"ר ו').	45400
ובירושלמי (ברכות פ"ט ה"י), שאל אליהו את רבי נהוראי, מפני מה הקב"ה ברא שקצים ורמשים	45401
בעולמו, א"ל לצורך נבראו, בשעה שהבריות חוטאין הוא מביט בהן ואומר, מה אלו שאין בהן צורך הרי	45402
אני מקיימן, אלו שיש בהם צורך לא כל שכן, אמר לו אליהו עוד יש בהן צורך, זבוב לצרעה, פשפש	45403
לעלוקה, הפשפש לרפואה, נחש לתפפית, שבלול לחזזית, שממית לעקרב.	45404
ועיין בזוהר הק' פ' בראשית, וירא אלהים את אשר עשה, א"ר שמעון את כל אשר עשה סתם, אפילו	45405
נחשים ועקרבים ויתושים, ואפילו אותן הנראות למחבלי עולם, בכולם כתוב והנה טוב מאד, כולם	45406
משמשים העולם מנהיגי העולם והאנשים אינם יודעים, והנה טוב מאד הכל במספר, הכל מחושב מאתו ית'	45407
לתכלית ולתועלת העולם. (מעייני החיים).	45408
	45409
מאמר ח	45410
שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחתם לבית אבתם (במדבר א' ב').	45411
פירש"י מתוך חיבתן מונה אותן כל שעה, ומנין זה הוגדר כנשיאת ראש, ופירש הרמב"ן ז"ל שהוא לשון	45412
גדולה, אמר הקב"ה לישראל נתתי לכם תלוי ראש ודמיתי אתכם לי, כשם שיש לי תלוי ראש על כל באי	45413
עולם, שנאמר לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש, אף לכם עשיתי תלוי ראש שנאמר שאו את ראש כל	45414
עדת ישראל, לקיים מה שנאמר וירם קרן לעמו, ויש להבין מהי החיבה שבמנין, ומה היא החשיבות	45415
העליונה שבו.	45416
שאלה זו שאל הרמב"ן ז"ל, ולא הבינותי טעם המצוה הזאת למה צוה בה הקב"ה, כי היה צורך שיתיחסו	45417
לשבטיהם בעבור הדגלים, אבל ידיעת המספר לא ידעתי למה צוה שידעו אותו, ותיירץ כי הבא לפני אבי	45418
כל הנביאים ואחיו קדוש ה' והוא נודע אליהם בשמו, יהיה לו בדבר הזה זכות וחיים, כי ישימו עליהם	45419
עינם לטובה ויבקשו עליהם רחמים עי"ש, ביאור דבריו שזוהי החשיבות ונשיאת הראש, שכל יחיד ויחיד	45420
יעבור לפני משה ואהרן ויתודע לפניהם בשמו וביחסו, וישימו עינם עליו ויתפללו עליו, ועל ידי כך	45421

יתברר לו שאין חשיבותו רק מפאת היותו חלק מהכלל ישראל, אלא הוא בעצמו חשוב אצל השי"ת כמו הכלל כולו בפני עצמו.	45422
ובתנחומא (במדבר כ"ה) עה"פ אל תכריתו את שבט משפחות הקהתי מתוך הלויים אמרו, אין הקב"ה מבקש שימות אחד מישראל, ראה מה כתוב ואל יאמר בן הנכר הנלוה אל ה' לאמר הבדל יבדילני ה' מעל עמו (ישעיה נ"ו), ומה על בן הנכר אמרתי שלא לפסלו עאכו"כ בני עי"ש, ואף כשאין לעם ישראל זכות מיוחדת, נאמר ולא דבר ה' למחות את ישראל (מלכים ב' י"ד), ונאמר והניעותי בכל הגויים את בית ישראל כאשר ינוע בכברה ולא יפול צרור ארץ, שכל אחד בן יחיד חשוב ויקר ולא ידח ממנו נדח.	45423
וזה עיקר חשוב, שיאמין כל אחד ואחד מאתנו שכל מה שנאמר בתנ"ך ובדברי חז"ל על הכלל ישראל כולו, נאמר גם על כל יחיד ויחיד, כי כל פרט לעצמו חשוב ככל הכלל, וזוהי הנשיאת ראש למנות כל יחיד לעצמו, וחשיבות זו עולמית היא, שנמשלו ישראל לכוכבים כמ"ש (מגילה ט"ז), שכל אחד מאיר לעצמו, וכל הישוב כולו תחת כוכב אחד יושב (פסחים צד), ועל כל יחיד ויחיד לדעת שאם קטן הוא בעיני עצמו לא כן הוא באמת, כי בעיני התורה ערכו וחשיבותו לאין ערוך, ועליו לחשוב ולרומם את ערכו ומעשיו שיתאימו לערך שהתורה מעריכה אותו!	45427
וראינו להדגיש שכיום יש אימרה שגורה של אהבת ישראל, אבל זוהי אימרה ריקה מכל תוכן, כי מהו כלל ישראל זה שהוא אוהבו, הרי אינו מכירו כלל, אין הוא אוהב אלא את הפתגם הקרוי אהבת ישראל, ההכרה האמיתית היא לאהוב כל בן ישראל בפרט, עד שמתוך אהבת כל הפרטים לשבטיהם ולמשפחותיהם יגיע לאהבת הכלל, כמו שכלל ישראל נצטוו לעבור לפני משה כל אחד ואחד בפני עצמו, ולומר לפניו את שמו ושם אביו למשפחתו ולשבטו, ומשה הכיר אותם בפרט וברכו כמו שפירש הרמב"ן.	45428
ועל כך יש לנו להתגאות, שאנו בנינים לאותם אבות קדושים שעמדו תחת הר סיני ושמעו דבר ה' פנים בפנים, ומשה רבינו בזיו פניו ידע את אבי אביו והיה רשום בזכרונו, וברכו והתפלל עליו הוא ואהרן קדוש ה', זו היא החשיבות שצריכה להיות לכל בן ישראל, חשיבותו בפני עצמו וחשיבות חברו אצלו, כך נקנית אהבת ישראל, וכך נקנה החינוך הטוב עבור כל אחד, שעל ידו יתרומם למעלת הקדושה, ובו ינהיג את עצמו ואת בני ביתו בדרך טובה יצדקו ויתהללו! (לקט שיחות מוסר).	45429
	45430
	45431
	45432
	45433
	45434
	45435
	45436
	45437
	45438
	45439
	45440
	45441
	45442
	45443
	45444
	45445
מאמר ט	45446
שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחתם לבית אבתם (במדבר א' ב').	45447
איתא (במד"ר א' י"א), היה משה עומד ותמה למה לא ציוה הקב"ה למנות את שבטו, ראה הקב"ה שהוא תמה, א"ל בתוך בני ישראל אין אתה מונה אותן אבל לעצמן מנה אותן, אמר הקב"ה אם נמנה שבט לוי עם ישראל ומתערב עמם, יבוא מלאך המות להרוג את ישראל, והגזירה יוצאת עליהן שלא יכנסו לארץ אלא מתים במדבר, לפיכך לא מנה אותן עם ישראל אלא הפרישם במנין, עוד שם במדרש לא אמרתי לך כן אלא להוציאם מן הגזירה שלא ימותו עמהן, למה שהלויים שלי הן והיו לי הלויים, שכל מי שהוא מקרב אותי אני מקרבו, הם קרבו עצמם לי שנאמר מי לה' אלי ויאספו אליו כל בני לוי, ואני מקרבם והיו לי הלויים.	45448
	45449
	45450
	45451
	45452
	45453
	45454
	45455
	45456
	45457
	45458
	45459
	45460
	45461
	45462
	45463
	45464
	45465
	45466
	45467
	45468
	45469
	45470
	45471

ויש להוסיף שבעת שרואה חטא ועובר על זה בשתיקה, זה ראייה שיש לו שייכות לאותו חטא, ואף שאינו	45472
חוטא בפועל מ"מ אף זה חלק מהחטא, ויסוד זה ודאי מבלעדי לימוד המוסר אין לדעתו בשום אופן,	45473
ושמעתי בשם הגר"ס זצ"ל, שפעמון הכנסיה המצלצל וקורא לעבודה זרה מחטיא ומזיק את כולם, שכיון	45474
שקרוב האדם לחטא ורואה זאת בעיניו נדבק בו החטא אף שאינו עושה מאומה, ואל נא נזלזל בהשפעה זו,	45475
שהרי חזינן בדברי המדרש את גודל ההבדל בין שבט לוי לשאר שבטי ישראל, וכל ההבדל היה רק עבור	45476
השפעת החטא, שספגו ישראל בעת חטא הערב רב.	45477
ומעתה בראותנו את גזירת המסיון שמתגייסים אומות העולם כדי למשוך נשמת יהודי לתוך רשתם, ובאמת	45478
למאמין יוכל לחזק אמונתו ביתר שאת, בראותנו כמה עמל ויגיעה משקיעים בהשגת נשמת יהודי אחד,	45479
ודבר זה היה מימי החורבן וכמש"כ הרמב"ם (איגרת תימן), שכל מחשבות העכו"ם כל הזמן רק למשוך	45480
ולהחטיא את בני ישראל, ומזה אפשר לראות בחוש שהכל יודעים ומכירים שעם ישראל הוא עם אשר	45481
בחר בו ה', ומחמת קנאתם בו אינם יכולים לשאת זאת, ולכן מנסים בכל כוחם להחטיא את ישראל.	45482
וענין נוסף בזה, שזו הבחינה שבו בוחן השי"ת את ישראל, וכמו שכתב הרמב"ם (איגרת תימן) שיתבררו	45483
ויתלבנו ויצרפו רבים, ובעת שאנו עוברים ע"ז בשתיקה ה"ז גופא הבירור והבחינה היכן מצבנו הרוחני,	45484
שלו היה לנו שייכות להקב"ה הרי לא היינו יכולים לשתוק בראותנו שנשמות נמשכים אל העכו"ם רח"ל,	45485
ומה עלינו לעשות כדי שלא ניכלל באלו אשר לא מיחו, ראשית חייבת להיות הדאגה בזה והגברת התפילה	45486
להקב"ה שיחוס על עמו ישראל ויצילם מהנגע הנ"ל.	45487
ואיתא בגמ' (שבת נ"ד) פרתו של ר' אלעזר בן עזריה היתה יוצאת ברצועה שבין קרניה שלא ברצון	45488
חכמים, ולא פרתו היתה אלא של שכנינתו, ומתוך שלא מיחה נקראת על שמו, מבואר בדברי חז"ל אלו	45489
דברים כפשוטן, שכאשר לא מיחה בפרת שכנתו נקראת פרתו ממש, והביאור בזה שיתכן ויהיה גדול כר'	45490
אלעזר בן עזריה ויראה מעשה רע כנגד עיניו, ואם לא יעמוד בחזקה ויעורר וימחה ויכאב על זה, הרי זה	45491
משפיע באיזה מידה על פנימיותו, ומשום הכי נקרא היצר הרע צפון מפני שנמצא במעמקי הלב כל כך	45492
עמוק שאינו מרגיש בזה כלל, ורק הקב"ה יכול להעיר על כך שנמצא שם איזה פגימה קלה.	45493
אלה תולדות השמים והארץ בהבראם וברש"י בב' אותיות של השם יצר שני עולמים, העוה"ז נברא בה"א	45494
ועוה"ב נברא ביו"ד, לומר שצדיקים שבאותו זמן מועטים כמו י' שהיא קטנה שבאותיות, ביאור הדבר	45495
ללמדנו שלא קל לזכות לעוה"ב, ואף שכל ישראל יש להם חלק לעוה"ב, מ"מ אין זה עדיין מה שתובע	45496
הקב"ה מן האדם, ולכן נברא ביו"ד ללמדנו שמועטים הצדיקים כי גדולה הסכנה בעולם, וכנאמר ראיתי	45497
בני עליה והם מועטין (סוכה מ"ה), וביותר שכל חטא הנעשה בעולם משפיע עלינו ודאי, וללא עבודה	45498
ויגיעה לא יזכה לעוה"ב, כי יתכן שאף הגדולים ביותר ינזקו וירדו ממדרגתם. (אור יחזקאל).	45499
	45500
מאמר י	45501
מבן עשרים שנה ומעלה כל יוצא צבא בישראל תפקדו אותם (במדבר א' ג').	45502
כתב הרמב"ן תפקדו אותם ענין פקידה זכרון והשגחה על דבר, כלשון וה' פקד את שרה כאשר אמר, והוא	45503
פתרונו בכל מקום לא ימלט מהם איש על דעתי, וגם פקדון מפני ששמירתו והשגחתו עליו, כי ידעתי	45504
למען אשר יצוה את בניו (בראשית י"ח), וכתב הרמב"ן לשון רש"י ארי ידעתיניה לשון חיבה, אמנם עיקר	45505
כולם לשון ידיעה, שהמחבב את האדם ומקרבו אצלו יודעו ומכירו.	45506
והנכון בעיני כי היא ידיעה בו ממש, ירמוז כי ידיעת ה' שהיא השגחתו בעולם השפל היא לשמור הכללים,	45507
וגם בני אדם מונחים בו למקרים עד בוא עת פקודתם, אבל בחסידי ישים לבו לדעת אותו בפרט להיות	45508
שמירתו דבקה בו תמיד, ולא תפרד הידיעה והזכירה ממנו כלל, כטעם לא יגרע מצדיק עינו, הנה עין ה'	45509
אל יראיו.	45510
והנה רש"י כתב כי ידעתי הוא לשון חיבה יודעו ומכירו ונודע אליהם בשמו, והרמב"ן כתב שזהו ענין	45511
השגחה פרטית, ולפ"ז מתבאר שמהותו של מנין הוא השגחה פרטית, ומבואר ברמב"ן כי ידיעת ה' לשמור	45512
הכללים שזהו ענין השגחה כללית, זהו ענין החיבור שבין הבורא ית' והאדם, ואצל כל הנבראים החיבור	45513
הזה הוא בכלל, אבל אברהם אבינו זכה והתעלה לבחינה של השגחה פרטית כי ידעתי, שזכה לחיבור יותר	45514
עילאי עם הבורא ית' והוא חיבור עם הפרט, שאברהם אבינו זכה לבחינת פרט, אחד היה אברהם (פסחים	45515
קי"ח:). ולכן זכה לבחינת החיבור שעם הפרט.	45516
באברהם נאמר אחד היה אברהם, אברהם הגיע לדרגה שלא נוכל לכוללו במספר כללי, מפני שאברהם	45517
אבינו היה אחד וזו היא דרגת פרט, אודות בעלי חיים לא נדבר בשום אופן בלשון פרטיות כי אם כעל	45518
כללים, כמות של הרבה שאין בהם פרטים, הכלל ישראל זכה במנין להגיע לדרגה פרטית, אודות ישראל	45519
לא נוכל לדבר אודות כללים, שבהם כל פרט ופרט הוא ניכר בפני עצמו, וכיון שהכלל ישראל דרגתם היא	45520
דרגת יחידים, מכיון שהם פרטים זכו לדרגה של השגחה פרטית, וזהו מה שאמרו חז"ל שנתאו ישראל	45521

להעשות דגלים כמלאכי השרת, היינו שמציאות מלאך הוא אחד, וזהו דכתיב ובשם אלהינו נדגול, היינו	45522
שהכלל ישראל זכה שלא יהיה בהם ענין של רבים רק פרטים כמלאכי השרת.	45523
הכלל ישראל זכה שהמשא ומתן הוא עם כל פרט ופרט שבהם, עד שמצינו בדרך עץ חיים להרמ"ח לוצטו	45524
וכבר קבלו הקדמונים שכל שורש מנשמת ישראל כלולה בתורה, עד שיש ס' רבוא פירושים בכל התורה	45525
מחולקים לס' רבוא של ישראל, שהאורות עצמן מאירים בס' רבוא של ישראל, וודאי שהוא מדבר כאן	45526
אודות ס' רבוא של דור המדבר, ס' רבוא אלו הם ס' רבוא הפירושים של תורה, שקבלת התורה לא היתה	45527
קבלה כללית של הכלל ישראל כולו, רק שכל פרט ופרט שבישראל זכה לקבלת התורה קבלה פרטית, כל	45528
פרט ופרט קיבל את התורה הק' עם הפי' שלו, וישנם ס' רבוא פירושים משום שיש ס' רבוא של ישראל.	45529
ומזה נשקיף בהשקפה אחרת לגמרי על דור המדבר, דעד עתה היינו מורגלים שישנם אבות הק' וישנם	45530
שבטים, ואת דור המדבר הורגלנו להחשיב לאנשים גדולים וצדיקים, אבל לא הגדרנום בשם כמו האבות	45531
והשבטים, ולפי דברינו נבין להגדיר שדור המדבר הם היו ס' רבוא, ס' רבוא זהו שם עצם וגדר לדור	45532
המדבר כמו אבות ושבטים, וזהו ענין הכלל ישראל, ואחרי דור המדבר מי שזוכה נכנס להכלל, אבל ס'	45533
רבוא לא היו רק דור המדבר בלבד, מהות של ס' רבוא הוא שהיו ניכרים שזכו להיות פרטים, ולכן זכו	45534
להשגחה פרטית, כי פרטים זוכים להשגחה פרטית.	45535
אברהם זכה להשגחה פרטית כי ידעתי, שבחר בו הבורא ית' מכל העולם כולו וזכה להשגחתו הפרטית,	45536
משום שאברהם אבינו היה איש פרטי שפירש מכל העולם, פירש מע"ז והלך נגד העולם באמונתו בבורא	45537
ית', אחד היה אברהם להיות חבוש י"ג שנה בכפר כותא, לילך נגד כל העולם הוא כוח של איש פרטי	45538
שאינו נמשך אחר הכלל, ולכן זכה להשגחה פרטית, שהבורא ית' כביכול עזב את העולם כולו והתעסק עם	45539
אברהם שזכה לדרגה של אחד היה אברהם, ולכן זכה להשגחה פרטית.	45540
באמת כל אדם מיצירתו הוא אחד, והרי רואים אנו שכל אחד משונה בתכונותיו מחבירו, ובזיון גדול הוא	45541
לאדם כשמדברים אודותיו כאודות שנים, בעלי חיים מוגדרים בגדר מין, אצל האדם כל אחד הוא אדם	45542
בפני עצמו, הרמב"ן באמרו שכל השגחתו בעולם השפל לשמור הכללים כתב כן על כלל האדם, והוא	45543
באמת בזיון גדול לאדם שמכל הצלם אלהים נעשה כללים, והוא נגד יצירתו של האדם שנוצר להיות פרט.	45544
חז"ל בקשו עצות לזה, ואמרו שחייב אדם לומר כל העולם לא נברא אלא בשבילי (סנהדרין ל"ז.), והתירו	45545
לנו כ"כ גאון משום שכן צריך האדם להיות, שכל העולם הוא בשבילו, וכן אמרו חז"ל (קדושין מ'):	45546
לעולם יראה אדם עצמו מחצה זכאי ומחצה חייב, עשה מצוה אחת מכריע את כל העולם, כל אלה הן עצות	45547
איך להעשות פרט, ויוצא מכל דברינו לימוד גדול, שהאדם בלומדו פרשיות אלו של מנין והדגלים, עובר	45548
עליהן מבלי להתעכב ע"ז כלל, ולפי דברינו הרי כלול כאן כל סוד סגולת ישראל על כל העמים, שנכלל	45549
כאן ענין השגחה פרטית, ומכאן לימוד גדול לאדם שכל עבודתו צריך שתתנהל רק על מטרה זו איך לזכות	45550
להעשות איש פרטי.	45551
(דעת חכמה ומוסר ח"א מא' ס').	45552
	45553
מאמר יא	45554
ואת כל העדה הקהילו באחד לחודש השני ויתילדו על משפחותם לבית אבותם (במדבר א' י"ח).	45555
וברש"י ז"ל שם, הביאו ספרי יחוסיהם ועידי חזקת לידתם של כל אחד ואחד להתייחס על השבט, אבל	45556
שבט לוי לא צריך היה להביא את ספר יחוסיהם, כי יחוסיהם מפורסמות שאינן צריכות ראייה, ידוע היה	45557
שבט לוי במעלותיו וסגולותיו הנעלות, אצילותם וחירותם הנפשית מהלכת ומכרות לפנייהם.	45558
	45559
פקוד את בני לוי לבית אבותם כל זכר מבן חודש ומעלה תפקדם, משיצאו מכלל נפלים הוא נמנה ליקרא	45560
שומר משמרת הקודש, א"ר יהודה ב"ר שלום למוד היה אותו השבט להיות נמנה מן הבטן שנא' אשר	45561
ילדה אותה ללוי במצרים, ומנין היה לו לשבט זה אותה האצילות והיחס המיוחד? כי מנעוריהם היו	45562
מחונכים בכל מיני עבודת הקודש.	45563
משמע מזה שהיחוס של חינוך וגירסא דינקותא גדול מאד וחביב לפני הקב"ה, וייחוס כזה הוא העדות	45564
הנאמנה ביותר וראויים הם להמנות מבטן, כי בעודם בבטן כבר מתגלה עליהם השכינה, וכן כל ימי חייהם	45565
מושפעים ומודרכים במעשים של מסירות נפש וקדושת השם, המחשבה השמימית והדעת חרותה על לוח	45566
לבם, ומן הבטן והעריסה ועד שוק החיים מלומדים הם לשאוף את הרוח והאוויר הצח של הספירות	45567
העליונות.	45568
וכבר התייחס דוד המע"ה ואמר אני עבדך בן אמתך, אינו דומה עבד הלקוח מן השוק לילוד משפחה	45569
שבבית, כאן מתרפס דוד המלך לפני קונו ואומר אני עבדך בן אמתך, בזה מרגיש את יחוסו שהוא ספג את	45570

יראת השם, מנעוריו בעודו בבית אביו ואמו, מתחילת צאתו לאויר העולם עד לעת זקנתו, לעבוד את ה'	45571
באותה הרעננות של ההכרה וההבנה שספג בילדותו, כאותו בן לאמה נאמנה המנצחת על בית המלך.	45572
למוד הוא אותו השבט להיות נמנה מן הבטן, לא במקרה הוקנה לו לאותו השבט גנוני הרוחניות המיוחדת,	45573
אלא שלמוד, מכוון ומודרך בדרך ובשיטה בחנוך לנער ע"פ דרכו סמוך לצאתו מבטן אמו, בגילה וברעדה	45574
היו מקדמים את פני כל יונק חדש, להרגילו ולהנכו ולעשותו ראוי לתואר בן לגיון המלך.	45575
ובחינוך זה מתפאר הקב"ה ומאשר את ייחוסם ורוממותם המיוחדת, עד כדי מינויים להיות מוריו ומחנכיו	45576
של עם ישראל, שנא' יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל, והנה השפעת אותו החינוך מן הבטן מגיעה	45577
עד דורי דורות, זה קנין מסורת ומורשת מתמדת בלתי מנותקת לעולמים, וכן עובדיה הנביא שאמר ועבדך	45578
ירא את ה' מנעוריו, ההדגשה היא על המלה מנעוריו, שכל ערך יראת השם שבה עובדיה מציג את עצמו	45579
הונחלה לו מנעוריו, ומדרגה זו בוודאי אמיתית היא, כי חינוך שיסודו בראשיתו של האדם הוא המתמיד	45580
והאמיתי. (אור הנפש).	45581
	45582
מאמר יב	45583
ואת כל העדה הקהילו באחד לחודש השני ויתילדו על משפחותם לבית אבותם (במדבר א' י"ח).	45584
וברש"י, הביאו ספרי יחוסיהם ועדי חזקת לידתם כל אחד ואחד להתייחס על השבט, ובאור החיים מפרש	45585
בצורך עדי חזקת לידה מפני חשש ממזרות, נצייר לנו איך שבאים בכתיים של צדיקי הדור ושואלים אותם	45586
אולי ממצרי אתה? באים להח"ח ושואלים אותו על כשרות לידתו? באים אצל הגר"א ז"ל ודורשים על	45587
כשרות האם שלו, בעינינו הלא זה לחרפה כי יעשה כן בישראל! והנה כאן נצטוו לחפש על כשרות לידתן	45588
של כאו"א, כשרות כל ישראל כקטן כגדול! להפליא בזה על צדקתן ופשטותן של עם ישראל.	45589
אומות העולם מבקרים אותנו, וגם שונאים לנו על כי מתגאים אנו בעמנו, ומתימרים היותנו עם הנבחר	45590
מכל עם, מבחר כל היצורים! וקוראים אותנו בעלי אתה בחרתנו, אבל מעניין הדבר כי למרות כל גאותנו	45591
זו, אין כעם ישראל, עם אשר לא סומכים ולא מאמינים על עצמן בשום ענין, דבר אשר לכאורה לא	45592
מתאים כלל לבעלי אתה בחרתנו! וכבר הננו לצחוק בעיני האומות, הגויים מגחכים עלינו על כל ענין	45593
היחוד וגזרותיו, על האי אמונה עצמית של עמנו, הלא יתכן כי גם ר' מאיר יעמוד תחת חשד בהתייחד עם	45594
אשה, ור' מאיר בעצמו הלא אמר לתלמידיו כי ישמרו אותו שלא ישאר לבדו עם בתו, וכן ר' טרפון אמר	45595
הזהרו בי מפני כלתי (קדושין פ"א:).	45596
בגמ' (שבת קכ"ז:): מובא מעשה בר' יהושע שהוצרך לילך למטרוניתא אחת ותלמידיו היו אתו, כיון	45597
שהגיע לפתח ביתה חליץ תפיליו ברחוק ארבע אמות ונכנס ונעל הדלת בפניהן, אחר שיצא ירד וטבל ושנה	45598
לתלמידיו, ואמר להם במה חשדתוני? למשל לו קרה כזאת אצלי עם תלמידי, והייתי אני שואל אותם מה	45599
חשבתם עלי, הלא מבוישים היו ודאי אשר חושד אני אותם כי יחשבו עלי לחוב! וכאן הנה משבח אותם ר'	45600
יהושע ומברכם לאמור, כשם שדנתוני לזכות המקום ידין אתכם לזכות! כאילו היה היכי תמצא כי	45601
התלמידים יחשבו על רבם ר' יהושע מחשבות לחוב! עד כדי כך אין אמונה עצמית בכלל ישראל! אין כל	45602
אמונה לא על עצמי אני, ולא על עצמו של אחר ויהיה מי שיהיה!	45603
ישנם כמה ענינים אשר מנהגם אצל הכלל ישראל הוא להיותם דוקא בפרסום ולא בצניעות הראויה, ואשר	45604
לכאורה הינם ממש לא לפי הנימוס ולא לפי הכבוד, אבל כן הם הענינים וכן נפסקו להלכה! לפנים	45605
בישראל היו עושים נשואיהם בקולי קולות רעש וסערה רבה, אחד שנשא אשה היה הומה כל העיר שגם	45606
חרשים היו שומעים אותן, והכל זה למען לידע ולהודיע כי נשואה היא, יצא קול כי נשואה היא האשה	45607
ויזהרו בה!	45608
הנהגה לכאורה רחוקה מן הכבוד, וכל שכן כי לא יאה זאת לאנשי בעלי אתה בחרתנו! וכן מובא בפירוש	45609
בגמ' (כתובות פ"ב), כי בתולה הנשאת יש לה קול, וגם פרסמו קול בתוליה ולא התביישו כלום בזה, אלא	45610
אדרבה הן הן תכלית הכבוד, עד כדי כך לא מאמינים אנחנו בעצמנו, ועושים כל סערה למען לא לבוא לכל	45611
מכשול חלילה!	45612
ופרשו השמלה לפני זקני העיר (דברים כ"ב י"ז) ועיי"ש ברמב"ן ז"ל, כי זאת לפנים בישראל מכניסין	45613
החתן והכלה לחופה, ובדקין אותן והעדים משמרים להם מבחזין, וכאשר יפרדו נכנסים העדים שם	45614
ולוקחים השמלה אשר שכב אותה עליה ויראו הדמים, וזה ידוע בתלמוד ובספרי אגדה עיי"ש, בעינינו זה	45615
כמעשה לא מנומס כלל, ואמנם היא תפארתנו ודאי תכלית הכבוד, כי אנחנו ומעשינו הינם בתכלית הגילוי!	45616
גלוי לעין כל בלי כל נדנדוד חשש כל דהו, אלא ניקוי בתכלית!	45617
לא מתביישים אנו כלל לבוא לכל בית ובית בישראל ולברר על כשרותם! לברר כשרות אנשים הכי צדיקי	45618
עולם, לברר כשרות הח"ח ז"ל, לברר כשרות הגר"א ז"ל, מבהיל באמת! וכי מי לא יודע כשרותה של אַם	45619
הגר"א ז"ל? וגם עליה עוד צריכים אנו לבירור? אבל הוא סוד השראת השכינה, כי אינה שורה אלא על	45620

משפחות מיוחסות בישראל (קידושין ס"ט). יחוס ברור! יחוס ודאי! ולעתיד לבוא אמנם יבוא אליהו	45621
לברר יחוסי המשפחות (קידושין ע"א.), ובאין יחוס אין שכינה! הוא סוד קהל ישראל!	45622
בשבוע זו קבלתי כרטיס הזמנה לאיזו חתונה, וראיתי שם חושבים ומונים כל היחוס של החתן, כי הוא נכד	45623
של זה ונין של זה וכדומה, עד הרבה דורות מלפנים, ובראשית המחשבה היה זה בעיני קצת לזרא, כי מה	45624
לי לידע כל יחוסייהם? מה ענין כל הפרסום בזה? אבל התבוננתי שלא כן הדבר, אדרבה זאת תהילת	45625
ישראל והיא תפארתם, לשמור ולפרסם יחוס המשפחות, ידוע כי השל"ה הקדוש הזהיר בצוואתו כי לא	45626
ישאו ולא יתחתנו כי אם ממשפחתם הם, עד היום נמצאת משפחה אשר מתייחסים עצמם דור אחר דור עד	45627
השל"ה הק', מבהיל מאד כל הענין זה באמת הצטיינותינו וגאותנו, ויתילדו על משפחותם! (דעת תורה).	45628
	45629
מאמר יג	45630
ויהיו כל פקודי בני ישראל לבית אבותם מבן עשרים שנה ומעלה (א' מ"ה).	45631
וברמב"ן הוצרך הכתוב להגיד מספר הכלל לאחר שהגיד הפרטים, כי נצטוו משה ואהרן שידעו מספר	45632
מפקד העם וידעו מספר כל שבט, כי כן דרך המלכים במנותם את העם, ובמדרש (במ"ר ב' ג'), הביאני אל	45633
בית היין, בשעה שנגלה הקב"ה על הר סיני ירדו עמו כ"ב רבבות של מלאכים, והיו כולם עשויים דגלים	45634
דגלים שנא' דגול מרובה, כיון שראו ישראל שהם עשויים דגלים התחילו מתאווים לדגלים, אמרו הלואי	45635
כך אנו נעשים דגלים כמותם, אמר הקב"ה נתאויתם ליעשות דגלים, חייכם שאני ממלא משאלותיכם, מיד	45636
הודיע הקב"ה למשה לך עשה אותם דגלים כמו שנתאוו, איש על דגלו באותות.	45637
	45638
קדושים וגדולים היו ישראל בדגליהם וכל העכו"ם מסתכלין בהם ותמהין, אומרים להם העכו"ם שובי	45639
שובי השולמית, הדבקו לנו בואו אצלנו ואנו עושים אתכם שלטונים, הגמונים, דוכסין, אפרכין,	45640
אסטרטליטין, שובי שובי ונחזה בך, ואין נחזה אלא שררה, שכן אמר יתרו למשה ואתה תחזה, וישראל	45641
אומרים מה תחזו בשולמית, מה גדולה אתם נותנים לנו שמא כמחולת המחנים?	45642
שמא יכולים אתם לעשות לנו כגדולה שנתן לנו האלהים במדבר, דגל מחנה יהודה תימנה וכו'? אמר	45643
הקב"ה למשה עשה אותם דגלים לשמי, למה שהם בני שנאמר בנים אתם לה' אלהיכם, והם צבאותי וכן	45644
הוא אומר והוצאתי את צבאותי את עמי בני ישראל מארץ מצרים, וכן הוא אומר דגל מחנה יהודה תימנה	45645
לצבאותם, ולפי שהם צבאותי אעשה אותם דגלים לשמי. (במד"ר ב' ג').	45646
סוד ענין הדגלים הוא מסוד הגדול של מלך וצבאותיו, והכלל ישראל זכו עם יציאת מצרים להיות צבאות	45647
ה', קרובי המלך העומדים פנימה חבוקה ודבוקה בו, יודעים מסוד היחוד השלם עד ששם השם נתייחד	45648
עליהם להיות נקרא אלהי ישראל, אני ה"א אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים, ולכל	45649
זאת זכו עם יציאת מצרים, ורום פסגת אותה הדרגה סוד היחוד השלם זכו להם במתן תורה, להיותם יחד	45650
ממש מלך ועם, כאשר ראו במלאכי עליון, אשר ודאי יחד המה עם המלך, זהו אשר התאוו וזהו אשר	45651
השיגו ודאי, ואלה הם סוד הדגלים.	45652
וברמב"ן ז"ל בהקדמתו לחומש במדבר מבואר הענין ביותר וז"ל, ועתה יגביל את המשכן בהיותו במדבר	45653
כאשר הגביל הר סיני בהיות הכבוד שם, ציוה והזר הקרב יומת כאשר אמר שם כי סקול יסקל, וציוה ולא	45654
יבואו לראות כבלע את הקודש ומתו, כאשר הזהיר שם פן יהרסו אל ה' לראות, והנה ציוה איך תהיה	45655
משמרת המשכן וכליו ואיך יחנו סביב, והכל מעלה למקדש וכבוד לו, כמ"ש ואינו דומה פלטרין של מלך	45656
שיש לו שומרין לפלטרין שאין לו שומרין.	45657
ולהלן כתב והלויים יחנו סביב למשכן העדות, אע"פ שנאמר זה במשכן בהיותו בין הדגלים במדבר, היא	45658
מצוה לדורות גם במקדש כי מכאן תקנו המשמרות, וטעם ושמרו הלויים את משמרת משכן העדות,	45659
שישמרו אותו בלילה וילכו סביב למשכן, כמ"ש הכהנים שומרים מבפנים והלויים מבחוץ, והם כולם	45660
כשומרים לראש המלך, כך שנינו בברייתא.	45661
עד כדי כך פשוט הוא הענין של מלך ועם, עד שאומרים אינו דומה פלטרין של מלך שיש לו שומרין	45662
לפלטרין שאין לו שומרין, בלתי שמירה חסר בעצם הפלטרין, ואמרו כולם כשומרים לראש המלך,	45663
השמירה הוא כביכול על שלמות המלך והכל זה מסוד כבוד המלך, מכבוד המלך כי יהיה לו שומרים,	45664
ובלתי שומרים בטל המלכות! בלתי שומרים אין מלך! בבחינת אין מלך בלא עם!	45665
ענין השמירה הלא הוא לשמור את המלך משונאיו, השמירה משונאים הוא גם מסוד כבוד המלך, וגם	45666
תוספת השמירה עד תכלית פסגתה, שמירה ע"י ראשי המלכות וגדוליה אלופיה וגבוריה, שמירה על	45667
שמירה ללא כל מחדל, הכל הוא מסוד כבוד המלך, ואל נבין זה כמשל בעלמא, ואם אמנם יש כאן משל	45668
ונמשל, אין אנו יודעים כלל מי הוא המשל ומי הוא הנמשל, באמת הוא כי מלכותא דארעא היא המשל	45669

למלכותא דרקייעא שהיא הנמשל באמת, והעדר הבנתנו בזה באה מפאת אי ידיעתנו סוד היחוד, הסוד של	45670
אני ה' בקרב הארץ.	45671
עיקר שכינה בתחתונים היתה כי הכל נמצא כאן, כל הרוחניות הינה כאן בעולמנו אנו, כל הסובב והולך	45672
כאן הנה זה מגודל הסוד של לשמור ראשו של מלך, ואם אמנם לכאורה מה שייך בכלל ענין של שמירה?	45673
ואת מי אנו צריכים לשמור? הלא אם צדקת מה תפעל לו? אמת כי כן הוא ודאי, הכל צריכים לצדקותיך	45674
ואתה אינך צריך לבריותיך, אבל סוף סוף הלא עיקר יסוד כל הנהגת הבריאה היא תנו עוז לאלהים,	45675
כביכול הקב"ה מתעוזה ע"י מעשה התחתונים, זהו אמנם סוד כל העבודה לכבודי בראתיו, ועל דרך זה כל	45676
סוד ההנהגה כולם שומרים לראש המלך!	45677
אנשי כנסת הגדולה תקנו בנוסח התפילה, מפני היד השלוחה במקדשיך, אין הכוונה על זה שטיטוס הרשע	45678
החריב את הבית, הנאמר כאן הוא על היד השלוחה בהקדושה, יד זרה אשר נגעה במקדשיך, לולא היד	45679
שנגעה במקדשיך לא היה טיטוס בשום אופן מחריב את הבית, סוד הדבר הוא, כי מלחמה לה' בעמלק	45680
מדור דור, ואנחנו אין לנו אף ציור בגודל זו המלחמה, במלכותא דארעא אין מציאות של שונא כזה, ומזה	45681
השונא יש לשמור על הקדושה ממנו, שומרים לראש המלך ממש, כן הוא ודאי כי יש צורך גדול לשמירה,	45682
וזה כל סוד המשמרות, כהנים מבפנים ולויים מבחוץ שמירה ודאי, לא רק שמירה פשוטה כי אם השמירה	45683
על מקדשיך.	45684
וזה סוד הדגלים כמבואר במדרש, כי מוקפים היו במלוכה תורה ועשירות מצד אחד, תשובה וגבורה מצד	45685
שני, שכינה מצד שלישי, וחושך ואור באחרונה עיי"ש, כל אלה הם שמירה ודאי! ומובן שכשמשנה רבינו	45686
ע"ה הועמד בקרן אחד, ואהרן ובניו בקרן אחר, כי אז לא היתה כל אפשרות לשום אחר לבקוע ולהגיע	45687
שמה, שום שונא ושום יד זרה לא היתה להם שום שליטה אף כל דהו, הם ודאי השומרים הכי מעולים	45688
לשמירת הקדושה, כמוהם כמעשיהם וכל הסביב להם, ומי יפרוץ בהם! ואותה השמירה עמדה תמיד יומם	45689
ולילה ללא כל הפסק, ועונשים נתנו להעדר שמירה אף באונס, כן אמרו בגמ' (תמיד כ"ח.), קול בן לוי	45690
לוקה ובגדיו נשרפין שישן לו על משמר, עד כדי כך נורא הוא ענין השמירה, כי הלא הם שומרים לראש	45691
המלך!	45692
הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה (שה"ש ג' ז'), וברש"י אהל מועד והארון שהיו נושאים	45693
במדבר ששים רבוא סביב לה, כולם אחוזי חרב מלומדי מלחמה איש חרבו על ירכו מפחד בלילות, וברש"י	45694
מלומדי מלחמתה של תורה, איש חרבו כלי זיינו, הן מסורת וסימנים שמעמידים על ידם את הגירסא	45695
והמסורה שלא תשכח, מפחד בלילות, פן ישכחנה ויבואו עליהם צרות, כבר אנו רואים טיבה של המלחמה	45696
שהיו מלומדים בה, והיא מלחמתה של תורה! ובחז"ל מצינו אומרים זה על אברהם אבינו ע"ה, כי היה	45697
מנצח על שונאיו מפני כי היה מלומד מלחמה.	45698
הוא סוד כל הכלל ישראל שהם מלומדי מלחמה, ומה הם כלי זינם? המסורת והסימנים שמעמידים על ידם	45699
הגירסא והמסורה שלא תשכח, כל פחדם היה פן ישכחנה, ואז כבר יאבדו הדרך ילכו בה, ובתרגום שם	45700
על פסוק כולם אחוזי חרב איתא, וכהניא וליואי וכל שבטיא דישראל כולהון אחידין בפתגמי אורייתא	45701
דמתילין לחרבא ושקלן וטרין בהון כגברין מיללפי קרבא, ובגין כן לא דחלין מן מזיקיא וטלני דאזלין	45702
בליליא, הנה לנו כי הפחד הוא מן מזיקים פשוטים! כל הששים רבוא כל הכלל ישראל עמדו על המשמר!	45703
כולם שומרים לראש המלך! שמירה מן שונא! זהו מן סוד היחוד אני ה' בקרב הארץ, והוא כל עבודת	45704
הכלל ישראל, לשמור ולהגן על הקדושה מנגוע בה כל יד זר ושונא!	45705
בישיבת ולוזין היה נהוג מנהג משמרות, תלמידים עסקו בלימוד כל היום וכל הלילה, למען לא להניח את	45706
הישיבה רגע אחת בלי תורה, מנהג זה בא מיסודו של הגאון ר' חיים ז"ל, ומקורו הוא מסתמא מזה	45707
המאמר, אינו דומה פלטרין של מלך שיש לו שומרים לפלטרין שאין לו שומרים, כי ישיבה הלא זה פלטרין	45708
של מלך על כן צריכה ודאי לשומרים! לנו ג"כ היה באמת ברצוננו מאד להנהיג ככה, אולם לא עשינו זה	45709
מטעם כי מעולם לא עושים אנחנו שום דבר שלא קבלנו מרבותינו ז"ל, ומרבותינו לא קבלנו זה.	45710
סוד עצם הכלל ישראל וכל תפקידו הנהו להיות שומרים לראש המלך! זכות גדול הוא לכל אחד כשמתמנה	45711
לתפקיד של שומר, ולבסוף הרבה המשתמטים ומסתלקים מן התמנות זו, תדעו כי לא מחכמה היא, כל אחד	45712
המקבל איזו משרה של שמשות ושמירה על איזה כלל שהוא, הנהו בזה מתקשר בסוד הכלל ישראל!	45713
עבודת כל אחד ואחד אחת היא שומרים לראש המלך, מראשית עד הסוף תכלית אחד הוא סוד השמירה!	45714
(דעת תורה).	45715
	45716
מאמר יד	45717
אך את מטה לוי לא תפקוד ואת ראשם לא תשא (במדבר א' מ"ט).	45718

והלויים למטה אבותם לא התפקדו בתוכם, והלויים לא התפקדו בתוך בני ישראל, לאחר שנאמר הציווי למנותם לעצמם, נאמר עוד פעמיים שאכן נמנו לעצמם ולא התפקדו בתוך בני ישראל, ויש להתבונן על שום מה כפלה התורה דבר זה, והרי גם בלא ההדגשה המיוחדת מבואר כן שיימנו לחוד, ולא עוד אלא שנמנו מבין חודש ומעלה שלא כמנין בני ישראל, ומה הוצרך הכתוב לומר ולחזור ולומר שהלויים לא התפקדו בתוכם.	45719
ונראה שכפילות הפסוקים באה להדגיש הדגשה יתירה עובדא זו שהלויים נמנו לעצמם, והנה בטעם שנמנו לעצמם כתב רש"י (במדבר א' מ"ט), צפה הקב"ה שעתידה לעמוד גזירה על כל הנמנים מבין עשרים שנה ומעלה שימותו במדבר, אמר אל יהיו אלו בכלל, ועיי"ש במדרש רבה שאילו היו בני לוי נמנים בכלל ישראל אף הם היו מתים במדבר.	45720
למדנו מזה הנהגת הקב"ה בעולמו, שמשגזרה גזירה על הכלל, היא חלה על כל מי שנמנה בכלל זה, ואף אם היחידים כשלעצמם אינם ראויים לעונש הזה, מ"מ היו נענשים בעונש של הכלל, ככתוב צדקת הצדיק לא תצילנו ביום זעם, ולכן נצטוו משה בציווי מיוחד למנות את בני לוי מנין לעצמם, שלא יכללו בכלל ישראל ולכן אינם נענשים בכללם, אכן זה ודאי לא נאמר אלא בדרך כלל, אבל יש והצדיקים שבכלל הרשעים נצולים, אם מגודל צדקתם שראויים להנצל גם כשהם בתוך הכלל, ואם מטעמים אחרים שבמשפט שמיים, אשר אין לנו דרך לדעת עומקו.	45721
והדבר מבואר באוה"ח על הפסוק ויהושע בן נון וכלב בן יפונה חיו מן האנשים שהם ההולכים לתור את הארץ (במדבר י"ד), והק' באוה"ח שם, שכבר נאמר וימותו האנשים מוציאי דבת הארץ, מכלל זה שאילו שלא הוציאו דבת הארץ לא מתו, ותי' באוה"ח שכוונת הכתוב לומר שהם חיו לפי שהיו מן האנשים שהלכו לתור את הארץ, שאילו לא היו מהתרים את הארץ והיו נשארים בכלל ישראל, היתה באה הגזירה גם עליהם הגם שהיו צדיקים גמורים, כיון שהיו למעלה מבני כ' כשיצאו ממצרים.	45722
והוכיח כן מהגמ' (ב"ב קכ"א:), שיאיר בן מנשה היה בימי יעקב, ואעפ"כ לא מת במדבר לפי שהיה למעלה מבן ס', והנה על יאיר בן מנשה אמרו שהיה שקול כרובה של סנהדרין (ב"ב שם), וא"כ היה ראוי להנצל אפילו היה למטה מבן ס', והראונו חז"ל בזה כי צדקת הצדיק לא תצילנו מהגזירה ההיא יעו"ש.	45723
והן הן הדברים שלמדנו חז"ל, שהיחידים הצדיקים אם רק היו בתוך הכלל שנגזרה גזירה רח"ל אף הם לא ינצלו, ולכן נצטוו משה למנות את בני לוי לעצמם, וכן כתיב כי לי כל בכור בבני ישראל באדם ובבהמה, ביום הכותי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי אותם לי, ולכאורה הדבר תמוה, שודאי לא היו בכורי ישראל ראויים למות כדרך שנתחייבו המצרים במיתה, וא"כ משנהרגו בכורי מצרים מה מקום היה שיהרגו אף בכורי בני ישראל אתם, שע"י כן נתקדשו בכורות ישראל.	45724
אכן אמרו חז"ל בטעם האמור ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר, כיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין בין צדיקים לרשעים (בבא קמא ס"א), ואם כן כיון שנגזרה גזירה על הבכורות שימותו, היה בדין שאף בכורי ישראל ימותו עמם, אלא שהנהגה מיוחדת נהג אתם הקב"ה והציל את בכורי ישראל ועל ידי זה נתקדשו בכורות ישראל.	45725
וכבר כתב כעין זה בדרשות הר"ן (דרוש ה'), בטעם שנתקדשו בכורי בני ישראל, שכאשר נתחדש שפע ממשך איזה דבר מזיק, יקבל בו היזק גם האיש אשר איננו ראוי שיענש כפי מעשיו, אם לא שיהא אלו זכות פרטי יגן עליו השי"ת מההיזק ההוא, ועיי"ש שהאריך לבאר שהנהגת הקב"ה בעולם היא הנהגה כללית, ולכן מגיע ממנה הפסד גם למי שאינו ראוי שיענש בה, אם לא שיחזק זכותו שיצילנו השי"ת ממנה בשינוי טבע ע"כ.	45726
איתא בזה"ק על הפסוק ויזכור אלוהים את נח, ר' אלעזר אמר תא חזי, בשעה דדינא שריא בעלמא לא ליבעי לאיניש דידכר שמיא לעילא מנלן? משונמית, דההיא יומא יו"ט דר"ה הוה וקוב"ה דאין עלמא, וכדין אמר לה אלישע, היש לך לדבר אל המלך דא קוב"ה, ותאמר בתוך עמי אני יושבת, לא בעינן דאיכרוון בי ואשגיוון בי אלא בתוך עמי, והיינו שכל זמן שהיא בתוך עמה נדונית היא יחד עם כולם, וזוכה יחד עם כל הציבור, אפילו היא עצמה אינה ראויה לכך, אבל אם תהא נדונית לעצמה עומדת היא בסכנה גדולה, אע"פ שאלישע הוא מליץ יושר עבורה, וכדאי לה לוותר על ההשתדלות של אלישע ובלבד שתיכלל בתוך עמי.	45727
וכזה נראה בביאור דברי חז"ל לעולם לישתף איניש נפשיה בהדי צבורא (ברכות ל')., ופירש"י אל יתפלל בלשון יחיד אלא בלשון רבים שמתוך כך תפילתו נשמעת ע"כ, ויש להבין שאמנם תפילתו על הציבור נשמעת יותר, אך איך יזכה הוא עצמו למה שלא היה זוכה אילו לא היה מתפלל אלא על עצמו, אלא הן הן הדברים, שבתוך הציבור זוכים היחידים אע"פ שאינם ראויים, שהנהגת הקב"ה היא עם הכלל כולו בין לטוב ובין למוטב, ולכן יש לו להתפלל על הכלל כולו, ובתוך כך תהא תפילתו נשמעת אף על עצמו.	45728
	45729
	45730
	45731
	45732
	45733
	45734
	45735
	45736
	45737
	45738
	45739
	45740
	45741
	45742
	45743
	45744
	45745
	45746
	45747
	45748
	45749
	45750
	45751
	45752
	45753
	45754
	45755
	45756
	45757
	45758
	45759
	45760
	45761
	45762
	45763
	45764
	45765
	45766
	45767

ועיקר ענין זה הוא לפי שהציבור הוא כמציאות חדשה, ואינו רק צירוף של כך וכך היחידים שבתוכם, ועל כן זוכה הציבור למה שלא היה כל יחיד ויחיד שבו זוכה בפני עצמו, וכן כתב בדרשות הר"ן (דרוש א')	45768
וז"ל, הפליגו לנו רבותינו ז"ל בשבחו ומוראו של ציבור, עד שאמרו לעולם תהא אימת ציבור עליך (סוטה מ'). ועיי"ש שכתב שהכלל יקנה שבח ומעלה יותר ממה שראוי מצד פרטיו.	45770
וכן מצינו בדברי חז"ל, כתיב והיה ה' לך לאור עולם, אימתי בזמן שתהיו כולכם אגודה אחת, בנוהג שבעולם אגודה של קנים אין אדם יכול לשברה, ואילו אחת אפילו תינוק משברה, וכן אין ישראל נגאלים עד שיהיו כולן אגודה אחת, וכשהן אגודין מקבלין פני שכינה (תנחומא נצבים א'), אף שכל אחד מישראל בפני עצמו אינו ראוי לגאולה ולקבלת פני שכינה, אבל כשכולם אגודים יחד, גדולה מעלת האגודה וכוחה, עד שזוכים להגאל ולקבל פני שכינה.	45771
וכן מצינו במתן תורה, כתיב ויחן ישראל נגד ההר (שמות י"ט), ופירש"י כאיש אחד בלב אחד, ועיי"ש באוה"ח שפי' שזו היתה ההכנה לקבלת התורה שנעשו כולם כאיש אחד, והם עתה ראויים לקבלת התורה, וכן אמרו חז"ל הואיל ושנאו ישראל את המחלוקות ואהבו את השלום ונעשו חניה אחת, הרי השעה שאתן להם תורתי יעו"ש, משא של מתן תורה קשה הוא מנשוא ליחיד ורק כלל ישראל מסוגל לזה, ועיי"ש שנעשו כולם כאיש אחד בלב אחד, נוצר כאן ציבור אחד שבכוחו לקבל את התורה על ידי משה רבינו.	45772
למדנו מזה כי צירוף כל היחידים להיות ציבור, הוא עיי"ש שנאו המחלוקות ואהבו השלום ונעשו חניה אחת, זהו המאגדם יחד שאין אדם יכול לשברם, ויותר מזה אמרו חז"ל, גדול השלום שאפילו עובדי ע"ז ושלום ביניהם, כביכול אין שכינה יכולה לנגוע בהם, ובילקוט (נשא תשי"א) הגירסא, אמר הקב"ה אין השטן נוגע בהם.	45773
ויותר מזה מצינו בדברי חז"ל, שלא רק שגדול כוחו של כלל ישראל והציבור כולו, אלא גם ביחידים כמה שמתאגדים יחד מתגדל כוחם, דהנה כתיב ורדפו מכם חמישה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו (ויקרא כ"ו), ובתו"כ הובא ברש"י וכי כך הוא החשבון, והלא לא היה צריך לומר אלא מאה מכם שני אלפים ירדפו, אלא אינו דומה מועטין העושים את התורה למרובים העושים את התורה.	45774
הרי ההפרש הגדול בין חמישה למאה, שכל כמה שהאגודה גדולה יותר, הרי כוחה מתגדל פי כמה, וזהו כוונתם ז"ל (קידושין ל'): תנא דבי רבי ישמעאל, בני אם פגע בך מנוול זה משכהו לביהמ"ד, ר"ל שאם פגע בך כשאתה לבד משכהו למקום הרבים שזכות הרבים תגן עליך. (שיחות מוסר ח"ג מא' י"ח).	45775
מאמר טו	45776
וחנו בני ישראל איש על מחנהו ואיש על דגלו לצבאותם (במדבר א' נ"ב).	45777
האריכה התורה כ"כ בענין הדגלים, והזהירה באזהרות חמורות על שמירת חוקותיהם, וישראל נזהרים בזה מאד, כאשר נראה ממעשה דבן שלומית (ויקרא כ"ד), שעמד וגידף על שלא הניחוהו ליטע אהלו בתוך מחנה דן, ועוד מצינו (ערכין י"א): שמשורר ששיער חייב מיתה, ומה בכך? הלא שניהם מקדושה אחת הם, שניהם בני לוי? ואין לומר הטעם מפני שמשורר מצווה על השירה, ועונשו הוא על ביטולו מן השיר, כי הרי אע"פ שלא ביטל מהמלאכה המוטלת עליו הוא חייב מיתה, ומה בכך אם אחד יעזור מעט לחברו הלוי בסגירת הדלתות?	45778
אני נתחנכתי בקלם מקום שם היו זהירים מאד בענין של סדר, הסבא זצ"ל היה כועס אם לא העמידו את הכסא במקומו, בדיוק כמו על מעשה דחילול שבת, אני ירשתי ממנו בגד אשר היה נראה כבגד חדש ממש, והוא ז"ל נשאו שלושים שנה, והנה אצלנו אם הקמטים שבמכנסים נראים יפים תמיד, הסיבה היא מפני שאנו מביאים המכנסים לחייט בכל חודש לתקן הקמטים, אבל בקלם לא עשו כן, אלא הבגד היה עומד בעינו זמן רב מפני שנוהרו מאד בשמירתו.	45779
הסבא זצ"ל לא הטה לעולם עיניו להביט אל הצדדין, ואם היו רואים בקלם אדם המביט לצדדין שלא לצורך, היתה זאת לחרפה גדולה, ואני בבואי לקלם נכנסתי בשעת תפילת המעריב, בקלם ארכה תפילת מעריב כשעה שלימה, ובית התלמוד תורה לא יותר גדול מחדר זה שאנו נמצאים עכשיו, ואף שחשקי לראות את הסבא זצ"ל היה גדול מאד כי לא ראיתיו עד אז, אף על פי כן לא הרימותי עיני להסתכל בו ולא ראיתיו עד למחר.	45780
פחד כזה היה שורר שם בענין הרמת עין! ואם לפעמים אירע שהסבא ז"ל נטה את ראשו, היתה אז סיבה גדולה אשר היה נחיצות לראות, וגם אז היה מטה כל גופו להסתכלות, אבל לא צידד לעולם עיניו לבדנה, אנו מניעים פעמים אין מספר הכובע שעל ראשנו, לפעמים אחורי הראש ולפעמים לצד ימין או לצד שמאל, אבל הסבא זצ"ל היה משים כובעו על ראשו פעם אחת ביום כראוי, ומאז ואילך לא היה הכובע זו כלל ממקומו כל היום, אפילו לא כחוט השערה.	45781
	45782
	45783
	45784
	45785
	45786
	45787
	45788
	45789
	45790
	45791
	45792
	45793
	45794
	45795
	45796
	45797
	45798
	45799
	45800
	45801
	45802
	45803
	45804
	45805
	45806
	45807
	45808
	45809
	45810
	45811
	45812
	45813
	45814
	45815
	45816

הסבא זצ"ל היה אומר שסדר דומה לקשר שבשלשלת של מרגליות, אף שהעיקר הם המרגליות, והקשר שבשלשלת הוא רק דבר טפל, אבל מכל מקום אם יתירו הקשר יפלו כל המרגליות ארצה, כן הוא ענין הסדר, סדר הוא השומר כל טוב שבעולם, אע"פ שהוא לעצמו איננו אלא דבר טפל, אם האדם מסודר אז התורה והתפילה וכל המצוות שלו שמורים ובטוחים בקיומם, ואם לאו כל המרגליות יפלו ארצה.	45817
צריך האדם לקום משנתו בזמן קבוע, להתפלל בזמן קבוע, להתחיל לימודו בזמן קבוע, וגם לפסוק מלימודו צריך להיות בזמן קבוע, הסבא זצ"ל היה מספר בשם הגר"ח זצ"ל מוולוז'ין, שכשמגיעה לדוגמא שעה י"ב, הזמן שקבע לו אדם לגמור סדר לימודו, צריך הוא לפסוק בין תיבת אמר לתיבת רבא, ולהניח את תיבת רבא לסדר הבא, אין לשנות הסדר אפילו אם ירעמו ויברקו סביבו.	45821
הסבא זצ"ל לא היה שומע שום אמתלא לביטול סדר, אפילו מחלה לא היה תירוץ לפניו, סדריו היו ארוכים הרבה יותר מסדרים שלנו, סדרים שלו היו ח' שעות לימוד התורה בלי כל הפסק יהיה מה שיהיה, ואע"פ שהיה מסוכן גדול לא היה מקצר בסדריו, פעם אחת נשמע בקושי לבקשת בני ביתו לישן כחצי שעה, ואחר שישן רבע שעה קם כלביא ואמר אוי! עצלות גדולה מאד! תולה היה שינתו רק בעצלות! סדריו לישן היו שלוש שעות בלילה וחצי שעה ביום, בשבת היו אוכלים בקלם לפני קריאת התורה, ואחר התפילה היה הסבא זצ"ל דורש כמה שעות.	45825
כל הבריאה מתנהגת בסידור נורא, לו איזה דבר ישנה זמנו אפילו בחוט השערה היה העולם חרב מיד, אם השמש זורח במוקדם רגעים אחדים, מיד היו יוצאים חורבנות נוראים ח"ו, מכאן לראות שסדר אינו רק כקשר שבשלשלת מרגליות כנ"ל, אלא סדר הוא דבר אשר הכל תלוי בו, ובלעדו לא יוכל להתקיים שום דבר, סדר הוא לעיכובא, סדר הוא מן המעלות היותר גדולות, וכמעט שהוא עטרת כל המעלות.	45826
רואים אנו אומות אשר יש להם מעלת הסדר, והיא אמנם הסיבה להם לשלמות בתעשייה ובמדע, ואם מעלת הסידור עושה כ"כ גדולות בדברים גשמיים, ק"ו שמעלת הסידור תפעול גדולות ודאי כשנשתמש בו לתורה ולמצוות, אחר כל דברינו אלה נבין פשוט מה שהפליגה תורה כ"כ בענין הסדר של הדגלים, והרוצה לדעת חומר עונש ביטול סדרים, יתבונן במה שלמדנו בפרשתנו, כי משורר ששיער חייב מיתה מפני שעבר על חוק הסדר, נוראים הדברים. (דעת תורה).	45827
	45828
	45829
	45830
	45831
	45832
	45833
	45834
	45835
	45836
	45837
	45838
	45839
	45840
	45841
מאמר טז	45841
איש על דגלו יחנו בני ישראל מנגד סביב לאהל מועד יחנו (במדבר ב' ב').	45842
אחז"ל בשעה שאמר הקב"ה למשה עשה אותם דגלים כמו שנתאו התחיל משה מיצר, אמר עכשיו עתידה המחלוקת להנתן בין השבטים, אם אני אומר לשבטו של יהודה שישרה במזרח, הוא אומר אי אפשרי אלא בדרום, וכן ראובן וכן אפרים, וכן כל שבט ושבט, מה אני עושה? א"ל הקב"ה משה מה איכפת לך כבר יש להם טכסיס מיעקב אביהם, כשם שטענו אותו והקיפו את מטתו, כך יקיפו את המשכן (מד"ר).	45843
אנו למדים מכאן עד כמה קשה יצר הרע שאפי' יוצרו קראו רע (קידושין ל':), כי בדור דעה מקבלי תוה"ק, הם שראו את המלאכים עשויין דגלים דגלים, התחילו מתאווים ואמרו הלואי שאנו נעשין דגלים כמותם (שה"ש רבה פ"ז), בכל זאת חשש משה ואמר עכשיו עתידה המחלוקת להנתן בין השבטים, וגם השי"ת לא ענה לו שאין לחשוש שיעשו מחלוקת, אלא מפני שכבר יש להם טכסיס מיעקב אביהם, הרי כמה קשה הוא יצר הרע!	45844
והנה אחז"ל (מד"ר פ' אמור), אמור ואמרת שתי אמירות, העליונים שאין יצה"ר מצוי בהן אמירה אחת דיה להם, שנאמר (דניאל ד') בגזירת עירין פתגמא ובמאמר קדישין שאילתא, אבל התחתונים שיש בהם יצה"ר הלואי לשתי אמירות יעמדו, וכן דרשו (קדושים שם) עה"פ והתקדשתם והייתם קדושים שתי קדושות, העליונים שאין בהם יצה"ר קדושה אחת, אבל התחתונים שיש בהם יצה"ר הלואי בשתי קדושות יעמדו!	45845
ענין ב' אמירות וב' קדושות, כי גדר האדם יש בו יצה"ר, ואם לא ישמור את רוחו עלול הוא להיות נתון לתלאות, לכן הוצרך לב' אמירות ולב' קדושות, כענין ואהבת את ה"א בכל לבבך בשני יצריך, שגם כוחות הגוף ותולדותיו ישעבדם לכוחות הנפש לקדשם ולטהרם, למען יוכל לבוא בטהרת מדותיו לפני האלהים, ועיקרם תלוי בלב להעלות רגשי לבבו שיתאימו עם הלך רוחו! וכמאמרם ז"ל (ברכות ס"א.), שיצה"ר יושב בין שתי מפתחי הלב עי"ש, לכן רחמנא ליבא בעי!	45846
בידיעת השכל ברוחניות עדיין לא הועיל כלום לגבי יצה"ר שהוא נמצא בגופו, וכמאמרם ז"ל (שבת ק"ה:), איזהו אל זר שיש בגופו של אדם זה יצה"ר, לכן מוטל על האדם לעמול שירגיש בלבבו כל העולה על רוחו, והעצה לזה היא לחשוב חשבון גופו עם נפשו, לא לעזוב את שכלו לעוף לבד השמימה, אלא יעשה חשבון אחת ואחת אחת ושתיים עם גופו, בשכר ועונש הפשוט ביותר, כי הגוף לא יבין רק שפת	45847
	45848
	45849
	45850
	45851
	45852
	45853
	45854
	45855
	45856
	45857
	45858
	45859
	45860
	45861
	45862
	45863
	45864
	45865

השוט והאבוס, ובזה גדלו חכמי התורה על חכמי העולם, שלא הסיחו דעתם וזכרו תמיד את הגוף לשמרו	45866
לבל יפרוץ פרוץ בתאוותיו, ולסעדו לישא בעול עם הנפש בשכר ועונש אשר הוא מבין בהם!	45867
חכמי התורה ידעו הסוד מהו כוח חומר עפר גוף האדם! הם הבינו עוצם סכנתו ועד כמה יש להשמר ממנו,	45868
ואם כי ודאי עלו חכמינו ז"ל למעלה למעלה, הגביהו עוף מעל שמים ושמי השמים בקדושתם וטהרתם,	45869
כמלאכי השרת וקדושי עליון בלי ספק! בכ"ז השכילו לדעת כי הגוף ילוד אשה הוא וכמ"ש (איוב י"ד),	45870
אדם ילוד אשה קצר ימים ושבע רוגז, ומה חידוש משמיענו הכתוב בזה? וכי מי לא יודע כי אדם ילוד אשה	45871
הוא?	45872
מכאן כי החכמים המתחכמים בשכל ובינה, ועפים בתבונתם למעלה ראש, יכולים לשכוח לפי שעה כי	45873
ילודי אשה הם ויחשיבו עצמם למלאכים באמת, ואז הם בסכנה עצומה ליפול מן השמים עד לבור תחתית,	45874
כבלעם בשעתו וכדואג ואחיתופל, לכן צווה הכתוב אף בעמדך במצב איתן ברקיע השמים, זכור ואל	45875
תשכח כי אתה אדם ילוד אשה!	45876
אמר הכתוב (במדבר כ"א), על כן יאמרו המושלים בואו חשבון, ואחז"ל (ב"ב ע"ח:): על כן יאמרו	45877
המושלים אלו המושלים ביצרם, בואו חשבון בואו ונחשוב חשבוננו של עולם, הפסד מצוה כנגד שכרה	45878
ושכר עבירה כנגד הפסדה, המושלים ביצרם גילו לנו סוד שאין עיקר הידיעה הסופית מהחשבון, כי בזה	45879
עדיין לא יבוא אדם למשול ביצרו, תדע שהרי יודעים הרשעים שדרכם למיתה ובכ"ז אינם שבים, כי חלב	45880
להם על כסלם (שבת ל"א:), אלא בואו ונחשוב חשבוננו של עולם, עשיית החשבון והחזרה לו פעם אחר	45881
פעם תמיד בכל עת, כך נעשה אדם מושל ביצרו!	45882
וכן מצינו בחשבון של עקביא בן מהללאל, שאין העזרה ננעלת בפני כל אדם מישראל בחכמה וביראת	45883
חטא כעקביא בן מהללאל (ידים פ"ה מ"ו), הוא היה אומר הסתכל בג' דברים ואין אתה בא לידי עבירה,	45884
דע מאין באת מטיפה סרוחה, ולאן אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין	45885
וחשבון, לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה (אבות פ"ג), ולכאורה היה די לאדם שלא לבוא לידי עבירה, רק	45886
בחשבון של מאין באת ולאן אתה הולך, כיון שמקודם לא היה ואח"כ לא יהיה, איך יעזר לעבור פי ה' אשר	45887
בראו יש מאין, ושהוא היה הוה ויהיה!	45888
מיהו כל זה בחשבון שכלי נכון הוא, אבל מי ישמע לו להשכל וחסבונותיו? כי השכל גם בלא חשבון זה	45889
של מאין באת יודע הוא ומכיר רבונו! אבל הגוף הוא לא יבין כל הנזכר רק אם תאיים עליו, שבסופו של	45890
דבר עוד צריך ליתן דין וחשבון, אז יכנע לבבו הערל ושב ורפא לו! וזה הסוד גילה לנו עקביא בן	45891
מהללאל. (אור יהל).	45892
	45893
מאמר יז	45894
איש על דגלו יחנו בני ישראל מנגד סביב לאהל מועד יחנו (במדבר ב' ב').	45895
אחז"ל (ילקוט כאן), זה שאמר הכתוב הביאני אל בית היין, כיון שנגלה הקב"ה על הר סיני ירדו עמו כ"ב	45896
אלף רבבות מרבבות של מלאכים, והיו כולם עשויים דגלים דגלים, כיון שראו אותן ישראל שהן עשויין	45897
דגלים היו מתאווין לדגלים, אמרו הלואי שאנו נעשין דגלים כמותם, לכך נאמר ודגלו עלי אהבה, הלואי	45898
הוא מדגיל עלינו אהבה, וכן הוא אומר נרננה בישועתך ובשם אלהינו נדגול, אמר להם הקב"ה נתאויתם	45899
לדגלים חייכם שאני עושה שאלתכם שנאמר ימלא ה' כל משאלותיך, מיד הודיע הקב"ה אהבתו על	45900
ישראל, ואמר למשה לך עשה אותם דגלים.	45901
הרי לפנינו כמה גדולים והביבים היו ישראל אז, רואין בעיניהם רבבות מלאכים, האם יש בידינו לצייר	45902
איך נראה מלאך? הרי המלאך הוא כולו רוחני יורד מן השמים בלא שום חומר כל שהוא, והמה בשר ודם	45903
ילודי אשה רואים אותם! ולא עוד אלא שרואים אותם דגלים דגלים, ומתאווין גם הם להיות חונים	45904
כמלאכים! כלומר גם אנו ראוים ויכולים להיות עשויין דגלים כמוהם, ולכן תקפה עליהם תאוה קדושה	45905
ורוממה הלזו, ומתפללים ואומרים נרננה בישועתך ובשם אלהינו נדגול גם אנו, והקב"ה ממלא משאלותם,	45906
היש לך חיד מתוק מזה?	45907
והנה עד כאן הכל הולך למישרים, אך נראה נא מה כתוב בענין זה עוד בחז"ל (במדב"ר ב' ח'), איש על	45908
דגלו באותות לבית אבותם, מה ת"ל לבית אבותם, ה"ד (איוב ל"ו) אשא דעי למרחוק ולפועלי אתן צדק,	45909
בשעה שאמר הקב"ה למשה עשה אותם דגלים כמו שנתאוו התחיל משה מיצר, אמר עכשיו עתידה	45910
המחלוקת להנתן בין השבטים, אם אני אומר לשבטו של יהודה שישרה במזרח, והוא אומר אי אפשר אלא	45911
בדרום, וכן ראובן וכן אפרים וכן כל שבט ושבט, מה אני עושה?	45912
אמר לו הקב"ה משה אין צריכין לך, מעצמן הן מכירין דירתן, דייתקי יש בידן מיעקב אביהם, כמו שטענו	45913
אותו והקיפו את מטתו כך יקיפו את המשכן, דאמר ר' חמא בר חנינא כיון שבא אבינו יעקב ליפטר מן	45914
העולם קרא לבניו, אמר להם אם עשיתם וטענתם את מטתי כשם שצויתי אתכם, האלהים עתיד להשרות	45915

אתכם דגלים, הוי אשא דעי למרחוק שמיעקב היה בהם דעה איך ישרו דגלים, ולפועלי אתן צדק זה	45916
הקב"ה שפעל פעולות טובות עם ישראל, צדק עמהם שלא שינה הדבר שלא ליתן מחלוקת ביניהם, לכך	45917
נאמר לבית אבותם יחנו בני ישראל.	45918
מה נורא הדבר ומי בעל לב לא יחרד ולא ישתומם, כמה גדול כוחו של יצה"ר, שהענקים האלה שהעניקו	45919
חמה בקומתם הרוחנית להסתכל במלאכים ולהתאוות לדגלים כמותם, והשי"ת מחבבם וממלא תאוותם,	45920
והם מיצר עליהם משה רבינו ע"ה, ומפחד לצוות להם על הדגלים שביקשו ונתאוו, שאם יאמר לשבט	45921
יהודה שישרה במזרח עם דגלו, יענו לו אי אפשי אלא בדרום, וכן ראובן וכן אפרים וכן כל שבט ושבט	45922
ותיעשה מחלוקת בין השבטים, היתכן?	45923
למה יניחו כל קדושת רצונם לחנות בדגלים כמלאכים, וימרדו ולא ישמעו בקולו של משה לשרות במזרח	45924
אלא בדרום, מרידה על ציוויו של משה רבינו, עבירה על ציוויו של מקום, שהרי כל מה שמשה אומר מפי	45925
הגבורה אומר, וגם הקב"ה עונה לו למשה שאינו צריך לחשוש לזה, מפני שיש להם כבר דייתקי מאביהם	45926
שציוה להם על כך, וזהו שאמר הכתוב אשא דעי אתן צדק, שהקב"ה צדק עמהם שלא שינה הדבר מכפי	45927
שציוה להם יעקב שלא ליתן מחלוקת ביניהם.	45928
הוי אומר מכאן, שאם לא היה להם הדייתקי הזאת, הקב"ה מסכים למשה שיוכל להסתעף מזה מחלוקת	45929
בין השבטים, ומה לנו יותר מזה לעמוד ולהתבונן, וללמוד התורה הזאת שתביא אותנו להיות זהירים מאד,	45930
כמאמר ר' פנחס בן יאיר (ע"ז כ'), תורה מביאה לידי זהירות, ולירא ולפחד מדין ק"ו בן בנו של ק"ו,	45931
אם בארזים כדור דעה מקבלי התורה, עלול ליפול שלהבת אש המחלוקת ולשורפם חיים לולא הדייתקי	45932
שהיה להם.	45933
ק"ו אנו הדיוטות שאפי' כאזובי קיר אין אנו יכולים להחשב לגביהם, מה נעני אבתרייהו, הרי אם גבאי	45934
ביהמ"ד יכבד אותו בעליה לתורה רביעי או חמישי, ולחבירו שלישי או ששי, יכנס בו זבוב הקנאה התאוה	45935
והכבוד, לא יערב לו אכול ושתה, ולא יתן שינה לעיניו, וכל מחשבותיו נתונים לדבר אשר אירע לו, ומי	45936
יודע אם לא תנופה בו הגחלת הזאת ותהי ללהבה בפריצת מחלוקת גדולה, והכל לשם שמים! (לב	45937
אליהו).	45938
	45939
מאמר יח	45940
איש על דגלו יחנו בני ישראל מנגד סביב לאהל מועד יחנו (במדבר ב' ב').	45941
איתא (במדבר רבה ב' ג') בשעה שנגלה הקב"ה על הר סיני ירדו עמו כ"ב רבבות של מלאכים, והיו	45942
כולם עשויים דגלים דגלים, כיון שראו אותן ישראל שהם עשויים דגלים דגלים התחילו מתאווים לדגלים,	45943
אמרו הלא כן אנחנו נעשים דגלים כמותן, אמר הקב"ה מה נתאויתם לעשות דגלים חייכם שאני ממלא	45944
משאלותיכם, מיד הודיע הקב"ה למשה לך עשה אותם דגלים, ויש להתעורר מדוע התאוו כלל ישראל	45945
לדגלים, וכי בגלל שראו את המלאכים עשויים דגלים דגלים, יש להתאוות להיות דוגמת המלאכים, היאך	45946
השוו עצמם למלאכים עד כדי תאוה ממש לדגלים.	45947
הקושי להבין זה הוא, מפני שאיננו יודעים גדלות האדם וקדושת נשמתו, אמנם בשעה שמבינים גדלותו	45948
של אדם ומכירים ענין צלם אלוהים וענין בנים אתם למקום, אז אין מסתפקים בקטנות אלא שואפים	45949
להגיע לדברים הנעלים ביותר, והיינו דכתיב וגם הנפש לא תמלא (קהלת ו'), ששאיפת הנפש להשיג	45950
מעלות עליונות ביותר חלק אלוה ממעל, ששרשי הנפש הם חלק מהקב"ה, ולכן הנפש מבקשת להתקרבות	45951
הגדולה שאפשר להשיג, וזה מקור התאוה לדגלים שזה מרוב ההתקרבות להקב"ה.	45952
מצינו במעמד הר סיני שביקשו ישראל ואמרו רצוננו לראות את מלכנו (רש"י י"ט ג'), אף זו שאיפה	45953
גדולה שכמעט אין באפשרותנו להבינה, היאך יעלה על דעת לבקש לראות את השי"ת, וכי יש מציאות	45954
בעולם לראות את הקב"ה, אלא כ"ז מונח בנפש הישראלי שהוא חלק אלוה ממעל, והנה מבואר בראשונים	45955
(העיקרים, מאמר השלישי פרק י"ח), שטעות חכמי אומות העולם היתה שאף שהאמינו בהקב"ה מ"מ	45956
כפרו בהשגחה.	45957
הם סברו שלא יתכן שהשי"ת הכל יכול מחוייב המציאות, ירד במדרגתו להשגיח על יצורים שפלים	45958
ונבזים, וכל זה מחמת שאין בהם נשמת ישראל חלק אלוה ממעל, אמנם נפש ישראלי יכולה אף לרצות	45959
להתקשר אל הקב"ה עד כדי לראותו ממש, וכשם שהבן יכול לבקש כל מה שבדעתו מאביו, כן ישראל	45960
שהם בנים למקום שואפים לדברים הגדולים ביותר, ומצינו באבות הקדושים ששאפו לשיא הגדלות משום	45961
גדלות הנפש שהיתה בהם.	45962
ובשעה שירגיש גדלות הנפש שבו, אז יחוש בכל פגימה קלה כאילו חסרון גדול יש בו, ואף דברים	45963
שאחרים אינם חשים בהם כלל מכל מקום הנפש מרגישה בהם וכואבת את שחסר ממנה, והיינו דאיתא	45964

בחז"ל (מנחות ק"ג), והיו חייך תלויים לך זה הלוקח לחם מן הפלטר, אף שלפי הבנתנו אין בזה כל חסרון, היינו משום שרחוקים אנו מגדלות הנפש.	45965
אמנם הזוכה לגדלות הנפש מבין שאף זה חסרון ופגם בנפש, זו באמת הסיבה מדוע אנו מסתפקים בשאיפות לעוה"ז ואיננו יודעים כלל ממהות העוה"ב, וזקוקים אנו לראיות והוכחות למציאות העוה"ב,	45967
אמנם הבעל נפש אינו צריך כלל לראיות ועוה"ב פשוט בעיניו, וכי יתכן שהאדם הגדול יסתפק בדברים בזויים בעוה"ז, ודומה לעשיר גדול ביותר היעלה בדעתו שיסתפק בחייו באגורות.	45969
ואלו דברי החובות הלבבות (הכניעה פרק ב'), שרוממות הנפש היא בשעה שירגיש בוש וזיון בעת שנזקק למאכל ומשתה כבעלי חיים, והתנשאה מהשתתף עם הבהמות במדותיהם המגונות, וגבהותה מהידמות במידות פחותי בני אדם ביתרון חכמה ויקרת נפש, ודומה למי שילך וראשו למטה כבעלי חיים, או שיהיה על גופו פרוות בעלי חיים, הרי ודאי שיבוש בכך שדומה לבעלי חיים, כן חייב להתבייש בעת אכלו ושתו כבעלי חיים, והא דאיננו מרגישים כך מפני ששרויים אנו בשפלות הנפש ואיננו יודעים גדלותה, וכמ"ש הכוזרי שמעת החורבן חיים אנו בשפלות הנפש עי"ש.	45970
נמצא דשפלות הנפש היא מהחסרונות היותר גדולים, אנו לא מבינים זאת, וסבורים ששפלות מעלה גדולה, וכנאמר מאד מאד הוי שפל רוח (אבות ד'), נורא להתבונן שללא תורה ולימוד מוסר, טועים אנו בכל ההבנות העיקריות, ודברים שאנו סבורים שמעלות הן אינם אלא מדות מגונות, ששפלות הרוח הנמצאת באדם מרחיקה אותו מהאמת, ויש לו סיפוק בדברים קלים ופעוטים, ואינו כלל שיש מעלות עליונות, וכעין זה בחובות הלבבות, שכאשר אדם עניו במעשיו ולא בחכמה, הרי הוא מהענוים המדומים והם מכלל הצבועים שאין בעולם רע מהם, חזינן שמדות שאינם באות מכללי החכמה והמוסר אינם אלא מדות מגונות.	45971
45972	45972
45973	45973
45974	45974
45975	45975
45976	45976
45977	45977
45978	45978
45979	45979
45980	45980
45981	45981
45982	45982
45983	45983
45984	45984
45985	45985
45986	45986
45987	45987
45988	45988
45989	45989
45990	45990
45991	45991
45992	45992
45993	45993
45994	45994
45995	45995
45996	45996
45997	45997
45998	45998
45999	45999
46000	46000
46001	46001
46002	46002
46003	46003
46004	46004
46005	46005
46006	46006
46007	46007
46008	46008
46009	46009
46010	46010
46011	46011
46012	46012
46013	46013
46014	46014

מעלות עליונות, וזו צריכה להיות הכנתנו לקראת מתן תורה, שרצוננו יהיה לזכות לקיים את התורה בשלמותה. (אור יחזקאל).	46015
	46016
	46017
מאמר יט	46018
איש על דגלו יחנו בני ישראל מנגד סביב לאהל מועד יחנו (במדבר ב' ב').	46019
וברש"י כל דגל יהיה לו מפה צבועה תלויה בו, צבעו של זה לא כצבעו של זה, צבע כל אחד כגוון אבנו הקבועה בחשן, ומתוך כך יכיר כל אחד את דגלו, ובמדרש (רבה ב' ב') איש על דגלו, הה"ד נרננה בישועתך ובשם אלקינו נדגול, אמרו ישראל להקב"ה הרי אנו מרננים בישועתך, מה שעשית לנו בשמך נרננה בישועתך, ויושע ה' ביום ההוא את ישראל וישע כתיב כביכול, ישראל נגאלים וכאילו הוא נגאל. ובשם אלהינו נדגול שקבע הקב"ה שמו בשמנו, ועשה אותנו דגלים כמלאכי השרת כדי שיהיו ניכרין, ומנין שהוא אהבה לישראל, שכן שלמה אומר הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה, אמר ר' אבהו מה ת"ל הביאני אל בית היין, למה"ד לעשיר וכו', כך ברא הקב"ה ע' אומות ומכולם לא מצא הנייה אלא בישראל, שנא' הביאני אל בית היין ומנין יין עולה ע', ומכולם ודגלו עלי אהבה.	46020
דבר אחר הביאני אל בית היין, בשעה שנגלה הקב"ה על הר סיני ירדו עמו כ"ב רבבות של מלאכים והיו כולם עשויים דגלים דגלים, כיון שראו אותן ישראל שהם עשויים דגלים התחילו מתאווים לדגלים, אמרו הלואי כך אנו נעשים דגלים כמותן, לכך נאמר הביאני אל בית היין זה סיני שנתנה בו התורה שנמשלה ליין, א"ל הקב"ה נתאיתם לעשות דגלים, הייכם שאני ממלא משאלותיכם, מיד הודיע הקב"ה לישראל, ואמר למשה לך עשה אותם דגלים כמו שנתאוו, איש על דגלו באותות.	46021
שובי שובי השולמית, שובי שובי ונחזה בך, מה תחזו בשולמית כמחולת המחנים, קדושים וגדולים היו ישראל בדגליהם, כל האומות מסתכלין בהם ותמיהין, אומרים להם האומות שובי שובי השולמית, בואו אצלנו ואנו עושין אתכם שלטונים הגמונים דוכסין, שובי שובי ונחזה בך, ואין נחזה אלא שררה, וישראל אומרים מה תחזו בשולמית, מה גדולה אתם נותנים לנו שמא כמחולת המחנים, שמא יכולים אתם לעשות לנו כגדולה שעשה לנו האלהים במדבר, דגל מחנה יהודה, דגל מחנה ראובן.	46022
אף בלעם הביט בהם ויצאת עינו שלא היה יכול ליגע בהם שנאמר (במדבר כ"ד), וישא בלעם את עינו וירא את ישראל שוכן לשבטיו אלו הם הדגלים, התחיל אומר מי יכול ליגע בבני אדם אלו, מכירין את אבותיהם ואת משפחותיהם שנאמר שוכן לשבטיו, מכאן למדנו שהיו הדגלים גדולה וגדר לישראל לכך נאמר איש על דגלו יחנו ע"כ.	46023
הבאנו כל דברי המדרש לראות מזה יסוד ענין הדגלים, כדי שיהיו ניכרין, ענין ניכרין מתייחס ודאי עם ענין עצמיות, עצמיות לא מתערב, עצמיות אחד אין לו כל התדמות לעצמיות אחר, ניכרת היא ודאי, וכן להיפך מהנהגת ניכרות באים לידי עצמיות, כענין אמרם ז"ל (במ"ר כ' כ"ב), בזכות ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים, שלא שינו שמותיהם ושלא שינו לשונם, לא שינו דתם ולא שינו מלבושיהם, כי מעולם החזיקו בניכרות.	46024
ועיין אברבנאל ז"ל על אמרם ז"ל ויהי שם לגוי מלמד שהיו ישראל מצוינים שם, שהיו מצוינים עצמם בכל אלה כדי שלא יתערבו עמהם, כי בשלמות העצמיות הגאולה מוכרחת, בעצמיות אין עבדות אלא חירות ודאי, שאין ענין הגאולה רק כשיוצא להיות ברשות עצמו ואין לו שום צירוף אל זולתו, לא כמו העבד שאינו עומד ברשות עצמו ויש לו צירוף אל האדון, כי אין גאולה רק כאשר אין כאן צירוף (לשון המהר"ל ז"ל).	46025
והוא ענין הדגלים של מלאכי השרת, כל מלאך ומלאך לעצמו הוא, כל מלאך ומלאך יש לו דגלו שלו, אין מלאך אחד מתערב בחברו, לכל מלאך שליחות מיוחדת, אין מלאך אחד עושה שתי שליחויות, ואין שני מלאכים בשם אחד, מיכאל לא מתקריא גבריאל וגבריאל לא מתקריא רפאל וכדומה, כי עצמיים הם ושני עצמים לא יבואו בשם אחד, והוא ענין הדגלים שלהם נתאוו ישראל להיות בדגלים כמה"ש, והוא ענין אשר עשה להם הקב"ה לישראל במנין ובמספר שמות, וכדברי הספורנו כי היה אז כל אחד מאותו הדור נחשב בשמו המורה על צורתו האישית למעלתם, על דרך ואדעך בשם.	46026
כל שבט היה לו שם תואר לעצמו, דגל לעצמו, אבן לעצמו, גוון לעצמו, ללא כל ערבוביה כלל, יעקב אבינו תיאר לכל אחד בשם לעצמו, יהודה גור אריה, יששכר חמור גרם, נפתלי אילה שלוחה, כל השבטים מיוחדים היו בתכונות ומעלות לעצמן, כל דגל היה לו מפה צבועה תלויה בו, צבעו של זה לא כצבעו של אחר, כל שבט היה לו מקום מיוחד, כל אחד היה לו רוח שלו, ובדוקא אותו הרוח ולא זולת, כשיהודה יששכר זבולון הועמדו לרוח מזרחית, לא היה אפשר בשום אופן שיעמדו בדרום, כאשר צויה ה' את משה כן היה, כי רק הבורא ית' יודע ומכיר טבע כל שבט ושבט, רק הבורא ית' יודע איזה צבע מתאים לכל שבט.	46027
	46028
	46029
	46030
	46031
	46032
	46033
	46034
	46035
	46036
	46037
	46038
	46039
	46040
	46041
	46042
	46043
	46044
	46045
	46046
	46047
	46048
	46049
	46050
	46051
	46052
	46053
	46054
	46055
	46056
	46057
	46058
	46059
	46060
	46061
	46062
	46063
	46064

שובי שובי השולמית, האומות מפצירים בנו הדבקו לנו, בואו אצלנו ואנו עושין אתכם שלטונים הגמונים,	46065
ונחזה בך, ואין נחזה אלא שררה, אצלנו תהיו הכי מאושרים, ומה אומרים ישראל? מה גדולה אתם יכולים	46066
לתת לנו, שמא כמחולת המחנים? נצייר לנו איך שאחד יבוא ויאמר לחברו, אתן לך אחווה שלמה ונחלה,	46067
אתן לך כל הון דעלמא, רק בתנאי אחד ופועוט, כי תשליך מאחוריך כל מחשבות שלך! מחשבותיך תהיינה	46068
רק מחשבותי! מוח שלי יהיה מוח שלך!	46069
השלך מעליך ראשך ותשים עליך ראש שלי! השלך מעליך חייך ותשים עליך חיי שלי! הלא בוז יבוז לו	46070
ודאי! הלא כל העשירות האמיתית של האדם היא העצמיות! האנוכיות! תכונותי אני! מעלותי אני!	46071
מחשבותי שלי! מוחי שלי! ומדות שלי! הם הרכוש הכי עשיר באמת ללא כל תחליף! הוא סוד הדגלים,	46072
סוד נשיאות ושמירות העצמיות שלהם, לשמור בעד כל התבוללות, כל אחד ואחד ישמור ויגן את העצמיות	46073
שלו בכל הניכרות.	46074
וינצו במחנה בן הישראלית ואיש הישראלי (ויקרא כ"ד), וברש"י שם, בא ליטע אהלו בתוך מחנה דן	46075
אמרו לו מה טיבך לכאן, אמר להם מבני דן אני, אמרו לו איש על דגלו לבית אבותם כתיב, נכנס בבית דינו	46076
של משה ויצא מחוייב עמד וגידף, זה אשר לא הניחוהו ליטע אהלו בתוך מחנה דן, לא היה מצד רשעות	46077
ורוע לב, אלא מיסוד הגדול של ניכרים, ששום אחד לא היה יכול להיות קובע עצמו ברוח שאינו שלו!	46078
על דגלה של מדינת רומי היה מצויר תמונת חזיר, איני יודע אם זה להם גם היום, ואמנם כי תמונה זו	46079
באמת מתאמת מאד להם, את החזיר זו אדום (ויק"ר י"ג ה'), זה עצמיותם באמת, הרכה אומות מחקים	46080
לבחור להם דגלים עם גוונים שונים, אבל כולם הינם רק בגדר כסומא בארובה, על אמיתת עצמיותם לא	46081
יודעים, אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו הוא הבורא ית' הוא הבוחר אותנו מכל עם ורוממו	46082
מכל לשון, ה' מנת חלקנו וגורלנו לסמן לנו עצמיותנו בדגלנו בכל פרטיהם ואופניהם, הוא ודאי אשר	46083
נתאוו ישראל, כי אין אושר כאושר העצמיות! ואין אהבה כאהבת עצמו! ודגלו עלי אהבה ודאי!	46084
(דעת תורה).	46085
	46086
מאמר כ	46087
איש על דגלו יחנו בני ישראל מנגד סביב לאהל מועד יחנו (במדבר ב' ב').	46088
וברש"י כל דגל יהיה לו אות מפה צבועה תלויה בו, ומתוך כך יכיר כל אחד את דגלו, הנה מסודרים היו	46089
המחנות עם דגליהם, וכל אחד ברוח קבוע להם, ואיש כי ישנה את דגלו וקביעות רוחו, הנה זה עובר על	46090
פסוק מפורש ובאיסור הוא עומד, מוכרח הוא להיות דוקא תחת דגלו ורוחו ללא כל שינוי.	46091
אגיד לכם בזה כלל, בבריאה ישנם רוחות, מזרח מערב דרום צפון, אל נביט על זה בהבטה שטחית כסתם	46092
דבר בעלמא ללא כל ענין וחפץ, עלינו להבין שכמו שכללות העולם ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים	46093
בתבונה בדעתו תהומות נבקעו (משלי ג'), כן ודאי פשוט שגם כל רבבות הפרטים כולם בחכמה עשית, כל	46094
דבר ודבר בבריאה מלא חכמה בינה ודעת, העולם כי נברא בצדדים ורוחות, הנה גם הרוחות כשלעצמן	46095
מלאי סודות הם, סודות גדולים ונוראים בהם כי מעשה ה' המה.	46096
ומה רבו וגדלו מעשיו! כמו שבעצמות האש או המים הלא סוד המה, כן הרוחות הינם סוד ודאי, למה זה	46097
באמת השמש זורח דוקא ממזרח? למה האור יוצא דוקא מן המזרח? הלא זה אומר ודאי כי סודות בדבר,	46098
למה זה מהלכה של השמש לצד ימין? בכל מקום היותך תמיד מתגלגלת השמש לצד הימין! התירוץ הוא	46099
כי עצמן של הצדדים סודות הם לא פחות מסוד עצם השמש.	46100
כל עיקר קריאת שמותיהן של הד' רוחות הינן ביחס השמש, מזרח על שם זריחתה של השמש, מערב על	46101
שם עروب השמש קבל החושך, דרום על רום השמש כשהיא בצד של דרום, וצפון כי בצד זה השמש צפונה	46102
כליל, גם זה עלינו להכניס בסודות הטמונות בבריאת הצדדים, חלילה לנו לחשוב על יחס הרוחות עם	46103
השמש כדבר מקרי בעלמא, גם זה בריאה היא מעשה ה' ודאי, וכולם במחשבה מכוונת ומחשבות ה' עמקו	46104
מאד! והכל בדיוק ובדוקא, דברים הנמצאים במזרח הנה זה בהכרח שייכים הדברים לרוח המזרח, כן גזר	46105
רצונו ית' וכן חוק נתן ולא יעבור.	46106
מכונה גדולה כל בורג שלה שייך הוא למקומו בדוקא, ואם ישנה איזה בורג ממקומו, עם כל זעירותו הנה	46107
יעכב מהלך כל המכונה הכי גדולה, וככה הוא בהעולם הגדול, רוחות פועלות ומעכבות במהלך כל	46108
הבריאה, אין דברים צדדים בבריאה, כי גם דברים הצדדים מלאי סוד הם, ופועלים בשלמות כל הבריאה,	46109
ואם הועמד דגל מחנה יהודה במזרח, ודגל מחנה ראובן בדרום, הנה זה כחוק נתן ולא יעבור, כתיקון בכל	46110
שלמות ישראל, מי שבמזרח אם יתעמד במערב, הנה זה כשינוי במעשה בראשית.	46111
ולהבלטת הדברים נעתיק דברי המדרש (במ"ר ב' י'), והחוננים קדמה מזרחה דגל מחנה יהודה, הה"ד ה'	46112
בחכמה יסד ארץ (משלי ג'), ברא הקב"ה ארבע רוחות לעולם, מזרח מערב צפון ודרום, מזרח משם האור	46113
יוצא לעולם, מערב אוצרות שלג ואוצרות ברד וקור וחום יוצאין לעולם, דרום טללי ברכה וגשמי ברכה	46114

יוצאין לעולם, צפון משם החושך יוצא לעולם, וכשם שברא הקב"ה ד' רוחות העולם כן סיבב לכסא ד' חיות, ולמעלה מכולם כסא הכבוד, וכנגדן סידר הקב"ה הדגלים למשה.	46115
אמר לו הקב"ה משה מזרח שממנו אור יוצא לעולם, יהיה כנגדו יהודה שהוא בעל מלוכה, ועליו שבת יששכר שהוא בעל תורה, ועליו זבולון שהוא בעל עשירות, לכך נאמר ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה, וכשם שברא הקב"ה ארבע רוחות וכנגדן ד' דגלים, כך סיבב לכסאו ארבע מלאכים עי"ש, הנה ענין בריאת הארבע רוחות וסוד הדגלים מגיעות עד כסא הכבוד, ושינוי בקביעותן זה ודאי שינוי בסוד בריאתן וסידורן.	46116
הרמב"ן ז"ל (ויקרא י"ט י"ט) כתב טעם באיסור הכלאים, שלא לערבב הכוחות המגדלים הצמחים להיות יונקים זה מזה, ממה שאמרו בב"ר אמר רבי סימון אין לך כל עשב ועשב מלמטה שאין לו מזל ברקיע ומכה אותו ואומר לו גדל, והנה המרכיב כלאים או זורען בכדי שינקו זה מזה מבטל חוקות שמים, ולכך אמר בהם את חוקותי תשמורו כי הם חוקות שמים, והנה המערב כלאים מכחיש ומערבב במעשה בראשית ע"כ, אם יש איסור בערבוב שני מינים של צמחים, כל שכן שיש איסור בערבוב סדר הרוחות סידור המגיע עד כסא הכבוד, מי שמקומו במזרח ויוצא לדרום הנה זה כענין כלאים, כענין שינוי במעשה בראשית.	46117
	46118
	46119
	46120
	46121
	46122
	46123
	46124
	46125
	46126
	46127
	46128
	46129
מאמר כא	46130
איש על דגלו יחנו בני ישראל מנגד סביב לאהל מועד יחנו (במדבר ב' ב').	46131
איתא במדרש ז"ל, בשעה שאמר הקב"ה למשה עשה אותם דגלים התחיל משה מיצר, אמר עכשיו עתידה המחלוקת להנתן בין השבטים, אם אני אומר לשבטו של יהודה שישרה במזרח והוא אומר אי אפשרי אלא בדרום, וכן ראובן וכן אפרים, אמר לו הקב"ה משה מה איכפת לך? אין צריכין לך מעצמן הן מכירין דירתן, דייתיקי (צוואה) יש בידן מיעקב אביהם, כמו שטענו אותו והקיפו את מטתו כך יקיפו את המשכן (במד"ר ב' ז').	46132
	46133
	46134
	46135
	46136
	46137
	46138
	46139
	46140
	46141
	46142
	46143
	46144
	46145
	46146
	46147
	46148
	46149
	46150
	46151
	46152
	46153
	46154
	46155
	46156
	46157
	46158
	46159
	46160
	46161
	46162
	46163
	46164

לבושות ומחלוקות, עלינו להתחזק תמיד באמונה שכל מצבנו וסבלנו אינם אלא נסיון מאת האלהים, ועלינו לקבלו בשמחה בלי שום והתמרמרות, ועל ידי גישה כזאת בפרט ובכלל נזכה שוב בקרוב למחולת מחניים. (המוסר והדעת).	46165
	46166
	46167
	46168
מאמר כב	46169
איש על דגלו באותות יחנו בני ישראל סביב לאהל מועד יחנו (ב' ב').	46170
סימנין היו לכל נשיא ונשיא, מפה וצבע לכל מפה ומפה, כל שבט ושבט צבע מפה שלו דומה לצבע של	46171
אבנו, ראובן אבנו אדום, ומפה שלו צבוע אדום ומצוייר עליו דודאים, שמעון פטדה ומפה שלו צבוע אדום	46172
ומצוייר עליו שכם, לוי ברקת ומפה שלו צבוע שליש לבן ושליש שחור ושליש אדום, ומצוייר עליו אורים	46173
ותומים, יהודה נופך וצבע מפה שלו כמין שמים ומצוייר עליו אריה, יששכר ספיר ומפה שלו צבוע שחור	46174
ומצוייר עליו ירח, בנימין ישפה וצבע מפה שלו דומה לכל י"ב הצבעים ומצוייר עליו זאב (במד"ר ב' ו').	46175
הנה סדר הדגלים וקביעותן ברוחות וסדר מסען, הכל היה מתוכנן ומסודר לפי מהותן ומעלתן של כל שבט	46176
ושבט, צבעי המפות של הדגלים גם איכות האבנים ושמותיהן ציינו את מעלותיהם של השבטים, אף רמזו	46177
לפעמים בבקורת שלילית על אופיים של שבט זה או אחר, כמו שהזכירו חז"ל שם.	46178
וכן באר פרשה זו רבינו בחיי בפ' תצוה וז"ל, ומה שנתן אבן אודם לראובן על שם שהאדימו פניו בחטא	46179
בלהה כשבלבל יצועי אביו והודה ולא בוש, שמעון היה מפותח על פטדה היא אבן ירוקה ככרתי הים, ומה	46180
שנתן האבן הזאת לשמעון שהוריקו פניו של זמרי בן סלוא נשיא שבט שמעון, וכן מי שחטא בכנות מואב	46181
הוריקו פניהם, לוי היה מפותח על ברקת והיא נקראת ברקת שנוצצת כברק ומאירה כנר, וניתנה ללוי	46182
מפני ששבט לוי היו מאירין בתורה, וכן משה שהיה משבט לוי, כשנולד נתמלא כל הבית אורה.	46183
יהודה היה מפותח על נופך והאבן ירוקה ככרתי, וניתנה ליהודה ע"ש שהוריקו פניו במעשה תמר ונתגבר	46184
על יצרו והודה ולא בוש, והוריקו פניו ג"כ על שחשדו אביו על יוסף, יששכר על ספיר והוא מראה תכלת,	46185
ונתנה ליששכר לפי שהיו גדולים בחכמת התורה, בנימין על ישפה והיא כלולה מגוונים הרבה והיה צבע	46186
שלו דומה לכל הי"ב שבטים עכ"ל.	46187
והנה אחרי שנתברר לנו שכל האבנים הצבעים והציורים הביעו וסימלו מעלתו של כל שבט ושבט, נעמוד	46188
נא לבאר את טיבה ומהותה של אבנו של בנימין הכלולה וממוזגת מגווני כל השבטים המיוחדים, ואשר	46189
מזה תהיה לנו פינה ויתד להבנת כמה וכמה מתופעות והליכות עמנו בתקופות שונות, נצייר נא לעצמנו	46190
שאנו חיים בדור של גאוניים וגדולים בעלי שיעור קומה, כל אחד ואחד במקצועו ופינתו, והנה אחד מהם	46191
זקן וגדול בחכמה ובשנים על כל בני דורו, ומפאת חריפותו וסמכותו מן ההכרח שיווצר מצב של קבלו	46192
דעתי, והכל כפופים ונכנעים לפניו.	46193
אמנם תוספת מעלה יש בידי גאון צעיר לימים שחי גם כן בתקופת אותו הגאון הגדול, או גאוני הדור	46194
ההוא, שהוא קולט סופג ומעריך ושוקל את סברתו וחווה דעתו של כל גאון וגדול ממנו בשנים, והוא עושה	46195
את נפשו כעין אוצר בלום למערכת כל הדעות ההשקפות והסברות, לעת כזאת אין מתפקידו להשמיע את	46196
תורתו וסברותיו, אלא שהוא מזכך ומסדר את דעות וסברות הגדולים, עד ששכלו הולך ומתפתח לאורך	46197
ולעומק, וכל בעיה ושאלה שמזדמנת לו נתפשת ונערכת על כל היקפה, פותח הוא את כל מעיינות העיון	46198
וההשקפות שנרכשו לו בשתיקה ובהתרכזות של כל הגאוניים החיים בתקופתו, וכל סברא וכל מחשבה	46199
יוצאת ברורה ומובהקה.	46200
ובגדלו בשנים מן ההכרח שזה הצעיר נעשה לגאון ומנהיג הדור, כי דעתו ממוזגת וכוללת דעת גאוניים	46201
רבים שמזדמנים לפונדק אחד במוחו של זה שלמד בצעירותו לשתוק ולשמוע, וראיתי להמאירי (נזיר	46202
ס"ו), עמ"ש חז"ל גדול העונה אמן יותר מהמברך, וכתב הטעם מפני שרוב פעמים המטה אוזן לשמוע,	46203
גדולה יותר כוונתו מכוונת המדבר עכ"ל, ריכוזו של השומע היא גדולה מזו של המדבר, המחשבה	46204
המתקבלת ע"י שמיעה היא יותר רעננה מזו של המדבר, כי המדבר מפעיל את המחשבה ע"י דיבור,	46205
והקולט את המחשבה מעמיקה ומזככה מתוך מחשבת דומיה.	46206
ושמעתי ממרן זצ"ל הגר"א יאפין (שליט"א), שלכן היה הגאון רח"ע גראדזענסקי זצ"ל כ"כ גאון מפורסם,	46207
מושלם בכוח היקף המחשבה הנפלאה והמלוטשה, מפני שנתגדל בדור של גאוניים זקנים ומובהקים, והוא	46208
הזעירא דמן חבריא לא היה יכול לומר חוות דעתו וקבלו דעתי, וכל התפתחותו הגאונית המופלאה באה לו	46209
על ידי שתיקה מרוכזת והקשבה מקיפה של כל דעות גדולי הדור, עד שלבסוף נעשה התלפיות וגאון הדור	46210
המוסמך והמוכר ביותר.	46211
ובזה נשוב להבנת מהותה של מפת בנימין הצדיק, הצבע שלו היוותה מזיגה משוכללת של הגוונים של	46212
מפת אחיו וצבעיהם, היינו שהוא היה כליל המעלות והמדות המצויינות שנמצאו אצל כל אחיו, וכ"כ למה?	46213
מפני שהוא היה הצעיר שבכולם והיה לו המצב של שתיקה ושמיעה, היה מקשיב ושומע ומתרכז להעמיק	46214

הבן את דברי אחיו סברותיהם ושיטותיהם, וכל אמת שבהשקפות אחיו נדבקו נתאחדו בקרבן, כל פניני	46215
החן והחסד של אחיו נשתבצו ונקבעו בכתר המחשבה העילאית של בנימין, ולכן זכה ובחלקו נבנה קדש	46216
הקדשים.	46217
גם האבן שלו ישפה מסמלת את טיבו של בנימין, ישֶׁפֶה, יש פה ושותק וכמ"ש ז"ל לאה תפשה פלך הודיה	46218
ורחל תפשה פלך שתיקה (מד"ר ויצא ע"א ח), והנהגת אמו סימן לבנה, ומדה זו נעשתה מורשת כל שבטו	46219
של בנימין, וקו אופייני לכל גבורי הרוח מזרעו של בנימין, שאול הראשון מצניע לכת ונחבא אל הכלים,	46220
ולא הגיד מאומה על דבר המלוכה, וכן אין אסתר מגדת את עמה ומולדתה כי כן ציוה עליה מרדכי הימיני.	46221
ומה שיש לנו ללמוד מזה לעניני ההשתפרות בדרכי המוסר הוא, שנתלמד ונסגל לעצמנו את כוח	46222
ההתכופפות וההיכנעות לשמוע, לשמוע ולהקשיב לדברי רבותינו וחברינו, לחדד את כוח השמיעה וקליטת	46223
המחשבה המובעת לנו ע"י חברים, ובדרך זו של שתיקה וריכוז אפשר להגיע לידי מעלות מרוממות, יותר	46224
מאלו הזוכים אליהן מצד טבעם וכשרונותיהם, ועל זה רמז החכם מכל האדם ושומע לנצח ידבר.	46225
(תורת הנפש).	46226
	46227
מאמר כג	46228
איש על דגלו באותות לבית אבותם יחנו בני ישראל (במדבר ב' ב').	46229
התורה היא לשון הוראה, וכל פרשה בה מלמדת ומורה דרך, כשמנשה שאל וכי לא היה לו למשה לכתוב	46230
אלא ואחות לוטן תמנע, דרשו עליו והנפש אשר תעשה ביד רמה וכרתוהו מחיי עוה"ב (סנהדרין צ"ט:),	46231
אם כן כשהתורה מספרת על מסעות בני ישראל במדבר, הרי זו תורה שלמה, ועלינו ללמוד מזה דעת	46232
אלהים, מה ה' רוצה מיראיו וכיצד מוצאים הן בעיניו כמו אבותינו שבמדבר.	46233
בפרשה זו נראה להעיר בענין הדגלים, שאמנם יש בהם ענינים הנשגבים מהשגתנו, שכן אמרו חז"ל	46234
(ילקוט רמז תרפ"ז), שישראל ראו בשעת מתן תורה שהמלאכים חונים בדגלים, ורצו גם הם כך והקב"ה	46235
נענה להם, ומי בא בסוד הדברים, מה הם דגלי המלאכים ומה הענין להתדמות להם, אבל כבר אמרנו	46236
שהתורה היא אומן פדגוג, ופדגוג זה משכיל להבין כל תלמיד כהבנתו, אף כאן יש לנו להתבונן בענין זה	46237
ע"פ מושגנו.	46238
ומצאנו דברים נפלאים בחז"ל (במדב"ר ב' ג'), איש על דגלו באותות, הדא הוא דכתיב מי זאת הנשקפה	46239
כמו שחר, קדושים וגדולים היו ישראל בדגליהם, וכל העכו"ם מסתכלין בהם ותמהים ואומרים מי זאת	46240
הנשקפה, אומרים להם העכו"ם שובי שובי השולמית, הדבקו לנו בואו אצלנו ואנו עושים אתכם שלטונין	46241
והגמונין, שובי ונחזה בך וישראל אומרים מה תחזו בשולמית.	46242
מה גדולה אתם נותנים לנו שמא כמחולת המחנייים, שמא יכולים אתם לעשות לנו כגדולה שעשה ה'	46243
במדבר, דגל מחנה יהודה, דגל מחנה ראובן, אף בלעם הביט בהם ויצאת עינו כנגדן שלא היה יכול ליגע	46244
בהם, שנאמר וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו אלו הן הדגלים, התחיל אומר מי יכול	46245
ליגע בבני אדם אלו, מכירין את אבותיהם ואת משפחותיהם שנאמר שוכן לשבטיו, מכאן למדנו שהיו	46246
הדגלים גדולה וגדר לישראל, לכך נאמר איש על דגלו ע"כ.	46247
למדנו מדברי המדרש, שיש בהם בדגלים שתי בחינות, גדולה וגדר, ואם נבצר מאתנו סוד הגדולה, נוכל	46248
לעמוד על סוד הגדר והתחומין שיצרו הדגלים, כמ"ש ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה כן חנו	46249
לדגליהם וכן נסעו איש למשפחותיו על בית אבותיו (במדבר ב'), וכמ"ש בלעם בראייתו את הדגלים, שהם	46250
להיכר של אבותם ומשפחתם, הרי לפנינו כלל גדול בחיים, והוא איש למשפחותיו לבית אבותיו, אמנם	46251
בטרדת עול הגלות אנו רחוקים לגמרי מחיים אלו, אבל יש לנו לדעת שזוהו רצון ה' על יראיו לחיות כן,	46252
ועוד בהיותם במצרים נצטוו משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם ושחטו הפסח (שמות י"ב), שה לבית	46253
אבות שה לבית.	46254
כך יצאו ממצרים בסדרים נפלאים, הים נקרע להם לי"ב שבילין (שמו"ר כ"ד), וכל שבט עבר בנתיבו,	46255
ואח"כ כשמרים הנביאה לקחה את התוף בידה ותצאנה כל הנשים אחריה בתופים ובמחולות (שמות ט"ו),	46256
ודאי התהוותה אנדרלמוסיה גדולה בתוך קהל רב של כשלושת אלפים נפש ויותר, ואיך שבו למקומן, ודאי	46257
יעדה כל אחת את המקום התחום לשבטה ולמשפחתה, והיו להם סימנים מיוחדים משבט לשבט ומבית	46258
לבית.	46259
וכן אמרו חז"ל (בב"ר ע') שמן הבאר היה כל אחד מושך מים לדגלו ולשבטו ולמשפחתו, הכל בסדר	46260
נפלא, אלא שעתה נתחדשה להם מצוה מפורשת בדגלים וישראל עשו כאשר צוה ה' את משה, היינו	46261
שמכאן ואילך הסדר והמשטר לא היו לתועלתם וכהרגלם, אלא עבודת ה' לעשות ולשמור את ציוויו.	46262
ומדוע נצטוו על כך, כדי להורות לנו דרך בעבודת ה', שיש להתאגד ולהתאחד כל איש למשפחתו ולבית	46263
אבותיו, שראש המשפחה יהיה נשיאה, והכל נקראים על שמו והולכים אחר חכמתו ותורתו, האב צריך	46264

לדעת שהוא מלך בביתו, וראש המשפחה מלך על משפחתו, ונשיא בית אב שורר באותו בית אב הכל	46265
בטכסי כבוד, מעלה על מעלה גבוה מעל גבוה, וכן מתאחדים כל ישראל בקדושה ומלכות, הבנים	46266
נמשכים אחר אבותם והאבות מחנכים את בניהם, וכולם יחד נשמעים לנשיאיהם וזקניהם.	46267
זוהי המשמעת הרצויה בעיני ה' של העם כולו, והדגלים חנו לד' רוחות ובאמצעם היה המשכן, שהכל ראו	46268
בעיניהם שהקב"ה שוכן בתוך בני ישראל, והוא המרכז שממנו הכל וכולם סובבים אותו, ממנו הכל ואליו	46269
נמשכים הכל, רק כך אפשר לחיות חיי תורה על פי רצון השי"ת, שיחיו חיי משפחה ושיהיה ראש	46270
למשפחה, והוא כפוף לנשיא והכל כפופים למשכן ה'. (לקט שיחות מוסר).	46271
	46272
מאמר כד	46273
איש על דגלו באותות לבית אבותם יחנו בני ישראל (במדבר ב' ב').	46274
איתא בחז"ל (במדבר רבה ב' ג') בשעה שנגלה הקב"ה על הר סיני ירדו עמו כ"ב רבבות של מלאכים,	46275
והיו עשויין דגלים דגלים, כיון שראו אותם ישראל שהם עשויים דגלים דגלים התחילו מתאווים לדגלים,	46276
אמרו הלואי כך אנו נעשים דגלים כמותן, אמר להם הקב"ה נתאיתם לעשות דגלים חייכם שאני ממלא	46277
משאלותיכם, מיד הודיע הקב"ה אהבתו לישראל ואמר למשה לך עשה אותם דגלים.	46278
חזינו שמעלה עליונה זו של הדגלים שנעשו בה המלאכים, זכו בה ישראל רק ע"י שהתאוו לדגלים,	46279
וכלשון חז"ל נתאיתם לדגלים חייכם שאני עושה אותכם דגלים, ולולא תאותם לדגלים לא היו זוכים לכך,	46280
ואע"ג שהיו ישראל במדריגת קירוב לקב"ה, שכל מנין בני ישראל היה בגלל האהבה והחיבה שאהב	46281
הקב"ה את ישראל, מ"מ הדגלים שהם תוספת אהבה לא היו זוכים אליהם, ורק ע"י התאוה והרצון זכו	46282
למעלת הדגלים, הדרך היחידה לזכות לאיזה מעלה ומדריגה, היא רק ע"י התאוה והשאיפה לזכות בה, כי	46283
כל המעלות שאדם מגיע אליהן הם מתנה מאת הקב"ה, וכל מה שעל האדם לעשות זה רק לשאוף	46284
ולהתאוות להשגת המעלות.	46285
וענין זה הוא מה שמונה הרבינו יונה (שע"ת ג' י"ז), בכלל המעלות העליונות שנמסרו במצות עשה מעלת	46286
הבחירה עי"ש, והיינו לבחור ולשאוף להשיג את המעלות העליונות, ובאמת שענין הבחירה בעוה"ב	46287
הכרח גדול לעבודת האדם, כי במציאות קרוב מאד לעוה"ז וכל מושגיו נמדדים רק בעוה"ז, וממילא תאותו	46288
ושאיפתו רק לחיי העוה"ז, וכל שלא ישריש בקרבו בצירורים שונים שאין דמיון בין עוה"ב לעוה"ז, תפעל	46289
בקרבו תאות העוה"ז, ושאיפתו תהא רק לחיי העוה"ז, ורק ע"י עקירת עוה"ז יוכל לבחור בעוה"ב.	46290
עוד יש להוסיף שבאמת בנפש האדם מונח כל ציורי העוה"ב, שהרי נפשו של אדם היא חלק אלוה ממעל,	46291
וא"כ כל המעלות טמונות בקרבו, מובא בשם הרמב"ן על הפ' ויגל ה' את עיני בלעם, הוצרך רק לגלות	46292
ולפתוח את עיני בלעם, וכבר ראה את המלאך ולא נצרכה כאן בריאה מחודשת, כי מונח בטבעו ראיית	46293
הנצח ורק שהוא נסתר ומכוסה, וברגע שמורידים את הכיסוי רואה הכל.	46294
והיינו דאיתא בחז"ל (נדה ל'): שבמעני אמו מלמדין את העובר כל התורה כולה ובא מלאך ומשכחו,	46295
וביאורו שכל התורה מונחת בקרבו, ואע"ג שהמלאך משכחו מ"מ בקרבו נמצא כל התורה כולה, ורק צריך	46296
לגלות ולפתוח מעינות התורה, וגילוי זה נעשה ע"י ציורי עוה"ב, כי ציורי העוה"ז מכסים ומסתירים את	46297
העוה"ב, וע"י ציורים ממצאות עוה"ב מתגלה מחדש.	46298
כתב רבינו יונה (שע"ת ב' י"ח), ודע כי נפש הרשע אשר כל תאותה לחפצי הגוף בחייו, ונפרדת תאותה	46299
מעבודת הבורא ונבדלת משרשיה, תרד במותו למטה לארץ אל מקום תאותה, ותהי תולדתה כטבע העפר	46300
לרדת ולא לעלות, בעת שאדם רוכש לעצמו מדת התאוה לחיי עוה"ז, ממילא לא שייך שיתאוה לעוה"ב,	46301
ולכן תרד במותו למטה למקום תאותה, ויש להוסיף שבאמת כח התאוה מוטבע בלב האדם והתאוה פועלת	46302
פועלת, ורק יש לו אפשרות לבחור למה תתאוה נפשו, וכיון שקרוב לעוה"ז פועלת בו תאות העוה"ז	46303
ומשכחת מאתו את העוה"ב, ורק בעת שיעקור מקרבו תאות העוה"ז תוכל לפעול בנפשו תאוותו לעוה"ב.	46304
הביאה למוסר לבך ואזנך לאמרי דעת (משלי כג), ומבאר הגר"א כל דבר שלב אדם מתאוה ומייסר נפשו	46305
עליו אותו דבר מתקיים, ואם לא ייסר לבו לזה אף שיעשנה לא יתקיים, האפשרות היחידה לקנות ולזכות	46306
במעלות ומדריגות היא רק ע"י תאוה ושאיפה עזה, בלעדי זאת אף שעושה מעשים טובים מכל מקום לא	46307
יתקיימו בידו, לא מספיק עשיית המעשים אלא חייב להביא את לבו ואזניו למוסר.	46308
כתב הרמח"ל בדרך עץ חיים שיעמוד האדם בכל יום לפחות שעה אחת פנוי מכל המחשבות, ויבקש בלבבו	46309
מה עשו הראשונים אבות העולם שכך חשק ה' בהם, מה עשה משה רבינו ע"ה מה עשה דוד משיח ה' וכל	46310
הגדולים אשר היו לפנינו, ובפשטות הביאור שחייב להתבונן ולראות מעשי האבות והראשונים ולרצות	46311
לעשות כמעשיהם, אך להנ"ל יתבאר באופן אחר, שחייב לראות מה היתה תשוקת ותאות האבות, ותשוקה	46312
זו חייבת להיות אף תשוקת כל אחד ואחד.	46313

עוד כתב שם לחשוב מה הוא, ולמה בא לעולם, ומה מבקש ממנו מלך מלכי המלכים הקב"ה, זו היא	46314
התרופה היותר גדולה וחזקה שתוכל להמציא נגד היצר והיא קלה ופעולתה גדולה ופריה רב, מחשבות אלו	46315
הם המחשבות שעל ידם יקבל תשוקה לעוה"ב, ולכן כתב והיא קלה, שמחשבות אלו המגבירות תשוקת	46316
עוה"ב בלבן קלה היא, כי עשיית מעשים קשה יותר אבל השגת התשוקה קלה מאד, וביותר למה שנתבאר	46317
שמוטבע בקרב האדם תשוקה ותאוה לעוה"ב, ורק שתאוות העוה"ז מפרידים ומונעים את תאוה העוה"ב.	46318
ולכן ע"י ציורים בעוה"ב ובתשוקת האבות יכול לעורר את התאוה לעוה"ב שתגבר ותעקור את תאוה	46319
העוה"ז, ובעת שיזכה לעורר בקרבו את התאוה לעוה"ב, יוכל להגיע למדרגות הגבוהות ביותר, ומשום כך	46320
נתאוו ישראל לדגלים אע"ג שהדגלים מעלה עליונה ביותר הנמצאת בקרב המלאכים, אך כיון שמקור	46321
התאוה טבוע במעמקי הנפש, יש מקום אף להתאוות להיות כמלאכים.	46322
וכן בשעת קבלת התורה, איתא בחז"ל (מכילתא יתרו י"ט ט'), שמעתי מהם שאמרו רצוננו לראות את	46323
מלכנו, ולכאורה הרי זו מדריגה עליונה ביותר לראות את הקב"ה, והיאך עלתה זאת במחשבתם, אלא	46324
שכיון שהתאוה מקורה בנפש יכול הוא האדם להתאוות לדברים הנעלים ביותר, שהרי הנפש חלק אלוה	46325
ממעל, וכיון שנתאוו לכך זכו שהקב"ה נתן להם מעמד הר סיני, שאין הקב"ה מונע מליתן אף את המעלות	46326
הנשגבות ביותר בעת שהתאוה אליהם אמיתית ונכונה.	46327
וזו כל עבודת המלאכים וכמובא בספר הישר לר"ת, שכל תשוקת המלאכים היא להתדבק ולהתקרב	46328
לבורא, וכל עבודת הצדיקים להתדמות למלאכים, כי עבודתינו לחזק את שרשי העוה"ב הנמצאים בנו,	46329
והדרך להגביר תאוה העוה"ב בלבנו יכולה להיות ע"י שנצייר בנפשינו את גודל אהבת השי"ת לעמו	46330
ישראל, וכמ"ש במדרש בענין מנין בני ישראל הנובע מחיבת הקב"ה, וכמו כן כשישריש בקרבו שרצון	46331
יראיו יעשה, כל אלו יהיו דרכים בהגברת התאוה והרצון להקב"ה.	46332
הסיבה שענינים אלו רחוקים מאתנו, מפני שאין אנו מבינים יקרות ערך המחשבה, ודומה בעינינו כאילו	46333
והעיקר תלוי רק בעשיית מעשים, וזאת למודעי שכל מחשבה ענינה רב לאין שיעור, ובעת שנמצאים	46334
באדם מחשבות רעות כתאוה לעוה"ז וכדומה הרי מתקרב לעוה"ז, וכמ"ש ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי	46335
עיניכם זה תאוות, אשר אתם זונים שמחשבות אלו מזינות את האדם, וכל מעשי אדם נגררים ונקבעים ע"פ	46336
המזון שמקבל.	46337
הרי לן להדיא גודל החשיבות הנמצא במחשבה, וכתב רבינו יונה (שע"ת ג' כ"ג), השמר לך פן תשכח את	46338
ה' אלהיך, הוזהרנו בזה לזכור את ה' ית' בכל עת, וחייב האדם להשתדל לקנות לנפשו תמיד ההנהגות	46339
המחויבות מן הזכירה, כמו היראה והצניעות וקישוט המחשבות וטכסיס המדות, כי זרע הקודש ישיגו כל	46340
הנהגה המעטירה בעליה מזכירת השי"ת, כך כוחה של מחשבה טובה שממנה באים כל ההנהגות הנאות.	46341
(אור יחזקאל).	46342
	46343
מאמר כה	46344
איש על דגלו באותות לבית אבותם יחנו בני ישראל (במדבר ב' ב').	46345
הנה עברו ימים מועטים לאחר חג השבועות, ולכאורה מן הראוי היה לראות בישיבה חיזוק בלימוד התורה	46346
ויראת שמים, שהרי הכל עסקו בתורה בהתמדה בליל חג מתן תורה, אמנם למתבונן יראה שלא רק שאינו	46347
ניכר החיזוק, אלא להיפך חל רפיון בין כתלי הישיבה בלימוד התורה ובמוסר.	46348
הסיבה לרפיון זה כי נמצא באדם כח ההסתפקות במה שיש לו, ולא לדרוש ולשאוף להשיג דברים נוספים,	46349
וכח ההסתפקות נחוץ מאד לצורך עבודתנו הרוחנית, להסתפק בדברים גשמיים במה שיש בידו, ולא	46350
להשתדל להשיג חיי עושר ורווחה וכדומה, וכדאיתא (אבות פ"ו), כך דרכה של תורה פת במלח תאכל	46351
ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן, הדרך לעליה בתורה ולהשגת השלימות חייבת להיות מתוך חיי	46352
צער ועוני, ולכן נתן בנו הקב"ה מדת ההסתפקות שלא ישאוף לחיים גשמיים.	46353
ואנו הופכים את הקערה על פיה ומנצלים כח ההסתפקות בדברים רוחניים, לאחר חג השבועות שעסקנו	46354
בתורה כל הלילה די לנו בכך, ודומה בעינינו שכבר הגענו לתכלית ומסתפקים אנו בזה, ומשו"ה ניכר	46355
הרפיון לאחר יום מתן תורה, וכמו כן יש לראות תכונה זאת בכל מהלך עבודתנו הרוחנית, יש הלומדים	46356
בהתמדה בשעות הלילה ואח"כ מזלזלים בתפילת שחרית בישיבה, שכיון שלמדו בערב מסתפקים בכך	46357
ואינם מבקשים שלימות בתפילה.	46358
קשה מאד למצוא מי שעסקו בתורה בהתמדה וגם עמל בהשגת יראת שמים, וכן להיפך אלו שמשקיעים	46359
מאמץ בעבודת התפילה מתרשלים בלימוד התורה, תכונה זאת מהוה הוכחה ברורה שעבודתנו אינה	46360
נובעת מכוחות הנפש, כי תכונת הנפש שלעולם אינו שבע רצון במה שיש בידו וכנאמר (קהלת א'), וגם	46361
הנפש לא תמלא, כשם שהנחלים הולכים אל הים והים איננו מלא כן אף הנפש לא תמלא, וכיוון שעבודתנו	46362
קשורה רק בחומר ולכן מסתפקים אנו במועט.	46363

איתא בגמ' (ב"ב קל"ד.), אמרו עליו על ר' יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא משנה הלכות ואגדות, דקדוקי סופרים קלות וחמורות, משלי שועלים שיחת כובסין שיחת דקלים שיחת מלאכי השרת, דבר קטן ודבר גדול, דבר גדול מעשה מרכבה דבר קטן הוויות דאביי ורבא, לקיים מה שנאמר להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא.	46364 46365 46366 46367
כן דרכה של הנפש לא להסתפק במה שיש בידו, אלא לשאוף להשגת השלימות בכל השטחים שיכול לרכוש לעצמו, כי הנפש הוא חלק אלוה ממעל ולכן חי בהרגשת רעבון תמידית, והיינו דאמר דוד המע"ה, נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה', צמאה לך נפשי כמה לך בשרי בארץ ציה ועיף בלי מים, כן צריך להיות הרגשתו של בעל הנפש, שאיפה מתמדת ללא תכלית.	46368 46369 46370 46371
טעם נוסף לתכונה זו, מפני שאין לנו מושג כלל בנצחיות העוה"ב, וחיים אנו חיים פשוטים ואין לנו אלא מה שעיינינו רואות, בשעה שיעמיק הבנתו במהות העוה"ב, וידע ויכיר בגדלות השי"ת ויבין מציאותו של הנצח, הרי לא יתכן שיסתפק במועט, כי יבין ממילא שאין גבול לאשר ביכולתו לזכות.	46372 46373 46374
ובמדרש (במד"ר ב' ג') איתא בשעה שנגלה הקב"ה על הר סיני ירדו עמו כ"ב רבבות מלאכים, והיו כולם עשויים דגלים דגלים, כיון שראו ישראל שהם עשויים דגלים התחילו מתאווים לדגלים, אמרו הלואי כך אנו נעשים כמותן, כך הנהגתם של בעלי הנפש בעת שרואים איזו מעלה אף אצל המלאכים, אינם נותנים מרגוע לעצמם ומתאווים ושואפים להשיג את אותה המעלה.	46375 46376 46377 46378
חז"ל אומרים מתוך חיבתם הוא מונה אותם כל שעה, אין המנין ענין פשוט אלא זכות גדול וחיבה מיוחדת נתגלה בעת המנין, והנה כל ישראל זכה לאותה חיבה מיוחדת, ומ"מ הזינן חילוקים בנחלתם, ובמדרש (במדב"ר ב' ח') בשעה שאמר הקב"ה למשה עשה אותם דגלים התחיל משה מיצר אמר עכשיו עתידה המחלוקת להנתן בין השבטים, א"ל הקב"ה מה איכפת לך דייתיקי יש בידן מיעקב אביהן היאך לשרות בדגלים.	46379 46380 46381 46382 46383
הרי מפורש שאף שכולם חביבים בעיני ה' וכדאיתא שם עשה אותם דגלים לשמי למה שהם בני שנאמר בנים אתם לה' אלוהיכם מ"מ יש הבדלים בין החביבות וכאו"א קיבל חלק אחר, והיינו שברוחניות כל חילוק אפילו דק מן הדק כולל בתוכו עולמות מלאים, ומשו"ה אף שאיננו מרגישים בהבדל בין השבטים מ"מ חלקיהם שונים ואין דמיון ביניהם.	46384 46385 46386 46387
והיינו דאיתא בחז"ל, מלמד שכל אחד ואחד נכוה מחופתו של חבירו (ב"ב ע"ה). וראה (המס"י פ"ד) דאירי בצדיקים, דכיון שיראה אצל חבירו איזה פרט ומעלה נוספת, וההבדל בין מעלה ומעלה גדול מאד, לכן יתקנא בחלק חבירו, לו היה יסוד זה ברור לנו, לא היה שייך כלל למצוא אצלנו מדת ההסתפקות ברוחניות, כי הסיבה להסתפקות היא משום שאינו מרגיש את ההבדל בין חלק רב למועט ודומה בעיניו שכל החלקים שוים.	46388 46389 46390 46391 46392
ויסוד זה אפשר לראות גבי שבט לוי, שנמנו בנפרד מבני ישראל, ובמדרש (במדב"ר ג' ז') איתא לטובתן של בני לוי לא נמנו עם ישראל, שאת מוצא שישראל שיצאו ממצרים לא נכנסו לארץ, ואילו נמנו שבט לוי עמיהם היו בגזירה, שכך אמר הקב"ה לכל מספרכם מבן כ' שנה, ולמה זכו כיון שהיו צדיקים ונתנו נפשם על הקב"ה בשעה שעשו ישראל אותו מעשה, ואף שרק הערב רב חטאו בחטא העגל וכלל ישראל רק לא מיחו בידם, מ"מ כיון ששבט לוי מיחו ביד החוטאים, לכן עדיפה מעלתם ממעלת כל ישראל, ונמנו בנפרד כדי שלא יענשו בחטא המרגלים, נמצא שעבור הפרש מועט בין שבט לוי לשאר השבטים, זכו ושכרם רב לאין שיעור.	46393 46394 46395 46396 46397 46398 46399
חזינן מהכא גודל חביבותם של שבט לוי גבי הקב"ה שמשפיע עליהם שפע שכר וחביבות עד בלי די ואפילו במה שאינו מגיע להם ג"כ מקבלים ע"ז שכר, וכ"ז נגרר מחמת עמידתם במבחן בעת חטא העגל, ועוד שם לפי שהשבט הזה חביב הוא לעולם לפני הקב"ה, ועד כדי כך מגעת חביבות שבט לוי שההפרש בינו לבין שאר השבטים, שהם הובדלו משאר ישראל לשמור משמרת הקודש, ואילו זר הקרב לעשות משמרתם יומת, נעמיק נא בדברים אלו ונחדל להסתפק במועט בעבודה הרוחנית, כי נדע שעבור כל פרט ופרט ואף הקטן ביותר שנוסיף בעבודתנו שכרנו יהיה רב ללא דמיון כלל. (אור יחזקאל).	46400 46401 46402 46403 46404 46405 46406
מאמר כו	46407
איש על דגלו באותות לבית אבותם יחנו בני ישראל (במדב"ר ב' ב').	46408
הביאני אל בית היין, בשעה שנגלה הקב"ה על הר סיני, ירדו עמו כ"ב רבבות של מלאכים, והיו כולם עשויים דגלים דגלים, כיון שראו אותן ישראל שהם עשויים דגלים התחילו מתאווים לדגלים, אמרו הלואי כך אנו נעשים דגלים כמותן, לכך נאמר הביאני אל בית היין זה סיני שניתנה בו התורה שנמשלת ביין, א"ל הקב"ה נתאוותם לעשות דגלים, חייכם שאני ממלא משאלותיכם, מיד הודיע הקב"ה לישראל, ואמר למשה לך עשה אותם דגלים כמו שנתאוו עכ"ל (במדב"ר ב' ב').	46409 46410 46411 46412 46413

ההתרשמות העמוקה ביותר של עם ישראל במעמד הר סיני, באותו הרגע של התגלות האלוהות בכל העולמות העליונים והתחתונים, באה לידי ביטוי בדרישתן הנלהבת הלוואי כך אנו נעשים דגלים כמותן!	46414
היינו שהגיעו בשעה זו לידי התפשטות והתעלות רוחנית כדוגמת המלאכים הרוחניים המופשטים, שאצלם אינה קיימת לא תחרות ולא קנאה, לא עצלות ולא עייפות, אלא שכולם כאחד וברגשי אושר נפלאים שזוכים לעמוד ולשרת לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה.	46415
זכו בני ישראל במעמד הר סיני להציץ במערכות מלכותא דרקיעא, לקלוט באזניהם זמרת י"ה, ולתפוש את השמימיות הנצחית הזאת, ונכנסה בלבם תשוקה לזהות ועזה עד מאד, לסדר את מלכותא דארעא שלהם כמלכותא דרקיעא, שכל אחד ירגיש את עצמו מלוכד בעבודת הקודש כדוגמת המלאכים, איש על מחנהו ואיש על דגלו.	46416
וכדוגמת המלאכים כן בקשו ישראל בשעה זו להתעלות לרוממות כזו, להרכין את חיי הנשמות שבעולמות העליונים לחיים הארציים שבעוה"ז, ובכדי שהרושם העילאי והנפלא הזה יעמיק וימשיך בהשפעתו וקיומו אף לאחר מתן תורה, צוה הקב"ה את משה שיסדר להם דגלים כמו שנתאוו, והדגלים ישמשו להם לסמל ולזכרון הרשמים הנצחיים שהתרשמו במעמד הר סיני.	46417
אכן מוכנים היו ישראל במעמד הר סיני להשראה כזו, להתרשמות כזו מעידה התורה ויחן ישראל כנגד ההר, כאיש אחד בלב אחד, מה הלב שולט על כל אברי הגוף, והוא מזרים אליהם את דם החיים והקיום, והאברים מקבלים השפעתו במערכת אברים המשרתים כולם קיום הגוף, כן היו ישראל בשעה זו מלוכדים בלב אחד כאיש אחד, ומשום כך זכו לספוג אל תוכם את סדר מלכותא דרקיעא ולשאוף אליו בכל הווייתם, וכולם כאחד ענו ואמרו הלוואי כך אנו נעשים דגלים דגלים! וקריאה זו היתה הביטוי הנאמן ביותר להרגשתם והכרתם את מערכות השמים.	46418
מה מאד נמלצו דברי חז"ל על סדר הדגלים והרוחות, שזה גילה את האהבה האחוה וההוקרה ההדדית שהשתלטה בין השבטים, למרות שוני התפקיד והערך של כל שבט ושבט לכשעצמו, ואשר עלולים היו לכאורה להטיל תגרה וקנאה ביניהם, ולא כן היה, אלא שכולם כדוגמת מלכותא דרקיעא, התאחדו לנקודה אחת מרוכזת להיות משכן י"ה אחד אשר ענן ה' חופף עליו כל היום.	46419
והלא זה תיאור הדגלים לפי חז"ל, מזרח שממנו יוצא אור לעולם, יהא כנגדו יהודה שהוא בעל מלוכה, ועליו שבט יששכר שהוא בעל תורה, ועליו זבולון שהוא בעל עשירות, יסעו בראשונה כמ"ש ויעבר מלכם לפנייהם וה' בראשם, דרום טללי ברכה וגשמי ברכה יוצאין ממנו לעולם, יהא כנגדו ראובן שהוא בעל תשובה, והתשובה מדה טובה ורחמיו של הקב"ה באין לעולם בשעה שעושין תשובה, ועליו גד שהוא בעל גבורה, ראובן בתשובה וגד בגבורה, ושמעון באמצע לכפר עליו, ושניים יסעו שהתשובה היא שניה לתורה.	46420
מערב אוצרות שלג ואוצרות ברד וקור וחום, וכנגדן אפרים בנימין ומנשה, ושכינה לעולם במערב בגבול בנימין, שנא' לבנימין אמר ידיד ה' ישכן לבטח, ושלישים יסעו, נאה לתורה לתשובה ולגבורה, כדי שיתגבר אדם בתורה ויתגבר על יצרו, צפון משם החושך יוצא לעולם, וכנגדו שבט דן למה שהוא החשיך העולם בע"ז שעשה ירבעם, ועליו שבט אשר להאיר את החושך, שנאמר וטובל בשמן רגלו, ועליו שבט נפתלי בעל ברכה, לאחרונה יסעו שכל מי שעובד ע"ז הולך לאחור ולא לפני (במדב"ר ב' ט').	46421
הרי שהיה כאן מקום נסיון גדול להתגרות היצרים שבין השבטים, על הבלטת מעלות נשגבות שבשבטים ידועים יתר על אחיהם, ועל הבלטת פגמים מהם, מ"מ הסתדרו והתלכדו כולם כאחד מתוך מגמה כנה וטהורה, כדוגמת מלאכי מעלה שנותנים רשות זה לזה להקדיש ליוצרים בנחת רוח כולם כאחד, והרצון הכביר לסדר הדגלים, בא להם מתוך הבטה אחת במחזה שמימי שבמעמד הר סיני, והבטה זו גרמה לתשוקה בנשמת ישראל בכל הדורות ובכל התקופות, הלוואי אנו נעשים דגלים דגלים.	46422
ודוגמת התרוממות כזו של תשוקת י"ה להתאחדות לכבודו יתב' כדוגמת המלאכים, מצינו גם בענין קרבנות הנשיאים, גם שם היה מקום נסיון, כי סדר הקרבנות היה בהתאם הבלטת מעלות השבטים, נחשון בן עמינדב הראשון מפני שקידש שמו של הקב"ה על הים, ראוי היה להוריד השכינה ולהקריב ראשון, וקרבת השני של יששכר מפני שהיו חכמים לתורה, וביום השביעי קרבן של אפרים ושבט היה, לפי שיוסף שמר את השבת (מד"ר נשא), הרי שגם כאן היה מקום לכאורה לגירוי הנפשות על הבלטת מעלות שבטים ידועים והעמדתם בשורה הראשונה, ולא כן היה, אלא היתה כאן התעוררות משותפת ומאוחדת של כל השבטים להקרבת הקרבנות לכבודו ית"ש.	46423
והיות וקידוש שמו ית' היא הראשונה במעלה, זכה נחשון והקריב ראשון, וכן כולם היו ספוגים ואחוזים ברגשות איחוד הלב לכבודו ית"ש, וכביאורו של הרמב"ן ז"ל על המלה קרבן לקרב ולאחד את הלב לכבודו ית"ש (פ' ויקרא), ואחז"ל אכלו רעים אלו הנשיאים, אר"ש למה קוראן רעים שמכיוון שהיה אחד	46424
	46425
	46426
	46427
	46428
	46429
	46430
	46431
	46432
	46433
	46434
	46435
	46436
	46437
	46438
	46439
	46440
	46441
	46442
	46443
	46444
	46445
	46446
	46447
	46448
	46449
	46450
	46451
	46452
	46453
	46454
	46455
	46456
	46457
	46458
	46459
	46460
	46461
	46462

מקריב קרבן וקרבתו מתקבלת, היה עושה יום טוב לרעיו ולקרוביו, שתו ושכרו דודים אלו הנשיאים,	46463
ולמה קוראם דודים שהיו דודים אלו לאלו (מד"ר נשא י"ג ה').	46464
ומה שיש לנו לעורר מזה המאמר הוא, שעלינו לשמור באוצר נשמתנו, את כל ההברקות וההתרשמויות	46465
השמימיות שהואר עלינו בתקופות העמל וקבלת התורה בנעורינו בבית מדרשנו, בימי האהבה בהילו חסד	46466
ה' על ראשינו, בהמצאנו בסביבת גדולי התורה והיראה האמיתיים, בימי כלולותינו הנפלאים בחברת	46467
אנשים מקדשים שם שמים ומזכי הרבים, דור דעה שכל מטרתו ותכליתו רק להמליך את מלכות שמים על	46468
הארץ.	46469
התרשמויות הנשגבות הללו, עלולות לשמש לנו תריס ומגן בבואנו לפעמים לפרשת דרכים ואנו נתעים	46470
למצוא את הדרך הנכונה, תקופה אחת רוממה בחיי האדם יכולה לשמש לו אור נפלא ונעלה, אדם התועה	46471
בחשכת הלילה ומתלבט ביער מסובך של קוצים וברקנים, תועה הוא ואובד עצות, ברם הברקה פתאומית	46472
מבהירה לו את הדרך למחוז חפצו, אף שאחר הברק שוב נשאר באפילה, כן הוא האור השמימי המוערה	46473
על האדם בשחר חייו, האור הזה מאיר אפילו בחשכת תקופת הבגרות וההזדקנות, והזוכה לאצור בקרבו	46474
את ההתרשמויות האלה מתקיימת בו ההבטחה, בהתהלך תנחה אותך. (תורת הנפש).	46475
	46476
מאמר כז	46477
ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דיבר ה' אל משה בהר סיני (במדבר ג' א').	46478
פירש"י ואינו מזכיר אלא בני אהרן ונקראו תולדות משה? לפי שלמדן תורה מלמד שכל המלמד את חברו	46479
תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו, וכתב האוה"ח הקדוש, לומר כי בני אהרן יחשבו על משה לצד שהוא	46480
התפלל בעדם וחיו, דכתיב ובאהרן התאנף ה' להשמידו, ואמרו ז"ל שהועילה תפלתו להציל אלעזר	46481
ואיתמר, ואומר ביום דיבר ה' אל משה לומר שהתפלל עליהם.	46482
משה רבינו היה מאמץ כל חושיו והעביר והקריב את כל הלב בעבור הצלת חיותם והמשך קיומם של בני	46483
אהרן הנותרין, הוא רתם את כל רגשותיו כדי להתאחד עם צער אחיו אהרן, הוא הכין את לבבו בתפילה	46484
עד שנעשה ונהפך לאב בצרה, כמו שנוצר לבני אהרן אב חדש, כאילו הוליד משה את אלעזר ואיתמר, הם	46485
נהפכו ונעשו לבני משה.	46486
ויחל משה את פני ה' אלהיו, ר"י אומר חלה משה כשעשו ישראל אותו מעשה העגל, משה לא רק התפלל	46487
על צרת אהרן ובניו, אלא נעשה הוא בעל הצרה, ותפילה כזו יצרה יצירה חדשה מעין תולדות של משה,	46488
ובפ' בשלח ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התוף בידה, וכתב רש"י אחות אהרן ולא אחות משה, אלא	46489
לפי שמסר נפשו עליה כשנצטרעה נקראה על שמו, ולכאורה למה מייחסים לאהרן את מסירת הנפש שהוא	46490
התפלל על מרים, הלא משה התפלל עליה והוא שצעק אל ה' אל נא רפא נא לה?	46491
אלא יש כאן נקודה אישית מיוחדת לגבי אהרן, הוא הוכיח מסירות נפשית בפנותו אל אחיו משה בלשון אל	46492
נא תשת עלינו חטאת אשר נואלנו ואשר חטאנו, היינו שכלל ושיתף את עצמו לחטא, בדברו בלשון רבים	46493
אשר נואלנו ואשר חטאנו, אע"פ שהכתוב כיסה ולא פירש שהוא היה שותף לדיבור, וזו היתה מסירת נפש	46494
מצד אהרן שהכליל עצמו בחטא ודן עצמו לחובה, ובזה שבא לאחיו משה והפציר בו שיתפלל על אחותם,	46495
תפילה חזקה כזו השפיעה שמרים תיוחס להיות אחות אהרן, עד כדי כך מועיל כוח של תפילה שמוסיף	46496
לאדם קרוב חדש. (מעייני החיים).	46497
	46498
מאמר כח	46499
הקרב את מטה לוי והעמדת אותו לפני אהרן הכהן (במדבר ג' ו').	46500
איתא (במד"ר ג' א') הה"ד צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה, מה תמרה זו לבה מכוון למעלה, לב	46501
העץ ואמצעיתו הוא למעלה שאין בתמר ענפין מן הצדדין, כך ישראל מכוון לבן לאביהם שבשמים, מה	46502
תמרה זו יש לה תאוה כך צדיקים יש להם תאוה, מה תאותם? הקב"ה שנא' נפשי אויתך בלילה, א"ר	46503
תנחום מעשה בתמרה אחת שהיתה עומדת בחמתן (שם מקום) ולא היתה עושה פירות, והיו מרכיבים	46504
אותה ולא עשתה פירות, אמר להם דקלי (אומן בקי בהרכבת דקלים), תמרה זו היא מיריחו והיא מתאוה	46505
לה בלבה, והביאו ממנה והרכיבו אותה מיד עשתה פירות, כך כל תאותן וצפויין של צדיקים הקב"ה.	46506
אני לדודי ועלי תשוקתו, אין תשוקתם של ישראל אלא באביהם שבשמים, אין תשוקתם של גשמים אלא	46507
על הארץ, ואין תשוקתו של הקב"ה אלא על ישראל (שיה"ר ז' ט"ז), ודוד המלך אומר (תהלים פ"ה),	46508
חסד ואמת נפגשו צדק ושלום נשקו, ענין הנשיקה הוא פגישת הדברים בעלי שורש ויסוד אחד, שהיו	46509
במשך זמן נפרדים ומרוחקים זה מזה, אהבה עזה געגועים וכמיהה הדדית במשך כל זמן הפרידה, וכאשר	46510
הם נפגשים הרי הם מתנשקים, כי הנשיקה היא ביטוי להתדבקות מחודשת של השורשים ותחייתם.	46511

האבן עזרא ז"ל (בהקדמתו לספר ויקרא) כותב, אם גדליק ב' נרות ונניחם זה למעלה מזה מקבילים זה	46512
לזה, אם יכבה הנר השפל מהשתי נרות והגיע עשנו לנר העליון, ירד האור העליון על הדרך בעצמו שעלה	46513
לו העשן וידליק הנר אשר תחתיו, והנר השפל ג"כ יש לו תשוקה גדולה לנר העליון, ויגיע לו אור הנר	46514
העליון ונדלק, וכן פירש בס' (קהלת א') כאשר יתאוה האורח שנשבה לשוב לארץ מולדתו להיות עם	46515
משפחתו, כן תכסוף הרוח המשכלת להאחו במעלות הגבוהות עד עלותה אל מערכת אלהים חיים.	46516
ובזוהר הק' פ' שמות ויבוא (משה) אל הר האלהים חורבה, אר"י האבן המושך ברזל (מגנט), כאשר מחט	46517
קרוב אצלו מדלג עליו, כך משה והר סיני כשראו זה את זה דלג עליו, א"ר אבא מוכנים היו מששת ימי	46518
בראשית זה עם זה, ואותו היום נתרגש ההר למול משה, וכיון שראה שנכנס לתוכו ודלג בו עמד ההר,	46519
מלמד ששמחים היו זה עם זה, וכתב הרמב"ם (מו"נ ח"ג נ"א) וימת שם משה ע"פ ה' מלמד שמת בנשיקה,	46520
וכן באהרן ע"פ ה' וימת שם, וכן במרים, הכוונה בכולן שמתו בענין ההשגה היא מרוב החשק.	46521
ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו ראש הפסגה אשר על ירדן יריחו ויראהו ה' את כל הארץ, פירש"י	46522
כמה מעלות היו ופסען משה בפסיעה אחת, כאשר גילה הקב"ה את אורו וזיוו על פני ארץ הקודש, אז ע"י	46523
הברקה וראיה זו של התגלות השכינה על ארץ ישראל, נתגלו גם אורו ונשמתו של משה רבינו, נפגשו מין	46524
במינו עד שבדילוג אחד התדבק ונזדווג עם אור העליון.	46525
כוחות הנפשיים סתומים ועלומים הם, כחומר ביד היוצר, רק תלוי מי משתמש בהם ובמה הוא משקיע	46526
אותם ולא יזיה צד מטה אותם, תלוי במקום ובזמן הנכון, הטבע נתון בידי האדם ובבחירתו הוא מגיעו הן	46527
לטוב והן לרע, הוא משול לעיסה שביד האדם ללוש בה כרצונו, וכוח התאוה הוא דוגמה לכל הכוחות,	46528
האהבה והתאוה הם כוחות עליונים, אם הוא משתמש בהם לצד הטוב.	46529
ובספר ראשית חכמה (שער האהבה סוף פרק ד') מסופר ע"י הרב ר' יצחק דמן עכו ז"ל, שיום אחד מן	46530
הימים יצאה בת המלך מן המרחץ, וירא אותה אחד מיושבי הקרנות ויאנה אנהה גדולה, ויאמר מי יתן	46531
אותה ברשותי לעשות בה כטוב בעיני, ותען בת המלך ותאמר לו בבית הקברות יהיה זה ולא הנה, כשומעו	46532
דברים אלה שמח כי חשב שאמרה לו ללכת אל בית הקברות והיא תלך אצלו ויעשה כטוב בעיניו, ולא לזה	46533
נתכוונה, אבל רצתה לומר כי שם ישויו הקטן והגדול הנקלה והנכבד, שמה ישווי הכל אבל הנה לא.	46534
ויקם וילך אל בית הקברות וישב לו שם ויקשור מחשבתו בה, ומרוב חשקו בה הפשיט את מחשבתו מכל	46535
מורגש ושם אותה בצורת האשה וביופיה, ויום ולילה ישב בבית הקברות שם יאכל ושם ישתה ושם יישן,	46536
כי אמר אם לא תבוא היום תבוא למחר, וכן עשה ימים רבים, ומרוב פרישותו מכל מורגש לקשירת שכלו	46537
בדבר אחד תמיד, נתפשטה נפשו מהמורגשות ושבה להדבק במושכלות, עד שמכל מורגש נתפשטה ואפילו	46538
מהאשה ודבקה בהש"ת, ושב להיות עובד שלם איש אלהים קדוש, עד שתפילתו נשמעת וברכתו פועלת	46539
לכל עוברי דרכים, וסוחרים אשר יעברו דרך שם יטו אליו ויקבלו ברכתו, עד שהלך שמו למרחוק עכ"ל.	46540
(מעייני החיים).	46541
	46542
מאמר כט	46543
פקוד את בני לוי לבית אבותם כל זכר מבן חודש ומעלה (במדבר ג' ט"ו).	46544
כתב הרמב"ן ז"ל, והנה לא היו שבט הלויים כשאר השבטים, כי מבן חודש ולמעלה לא היו רק עשרים	46545
ושנים אלף, והנה לא יגיעו מבן עשרים ולמעלה לחצי שבט מישראל הפחות בכולם, וזה תמוה איך לא יהיו	46546
עבדיו וחסידיו ברוכי ה' כשאר כל העם, והתעוררתי להתבונן כי אנו לא היינו שואלים שאלה זו, אף אנו	46547
למדנו מספר השבטים ומספר שבט לוי שהוא קטן מכולם ולא התעוררנו בזאת, והסיבה לכך שהכל פשוט	46548
בעינינו וסבורים אנו שמקרה הוא, ולכן יתכן ששבט אחד מנינו פחות משאר השבטים, אבל המאמין יודע	46549
שאין מקרה בעולם, ומבין שהכל תלוי בהשגחת הש"ת, והוא מתעורר לחשוב הסיבה לכל אשר רואות	46550
עיניו.	46551
ותירץ הרמב"ן כי שבטו של לוי לא היו תחת שיעבוד מצרים, והנה ישראל אשר מיררו המצרים את חייהם	46552
כדי למעטם היה הקב"ה מרבה אותם כנגד גזירת מצרים, כמ"ש וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ, אבל	46553
שבט לוי היו פרים ורבים כדרך כל הארץ, והערה זו נוראה למבין, כי אף ששבט לוי גדולים היו משאר	46554
השבטים, עד שנמנו לבדם ולא נכללו בתוך מנין כל ישראל, וכדאיתא בחז"ל שלגינונו של מלך נמנה	46555
בנפרד (רש"י א' מ"ט), מ"מ כיון שבשיעבוד מצרים לא היו, לא חלה עליהם ברכת הריבוי, וזר זה	46556
מלמדנו שכאשר האדם זוכה בכבוד ובעשירות מפסיד עבור זה, ורק בעת שסובל צער ויסורים יקבל שכר	46557
עבור היסורים שקיבל.	46558
הנוגע לענינינו הוא מדוע איננו מתעוררים לחשוב במהות המקרים הקורים לנו, כי בעת שיודעים שהכל	46559
השגחה מתעוררים לשאול מה הסיבה לכך, אך הטעם פשוט מדוע איננו מתעוררים לכך, שהרי האדם	46560

יראה לעינים וה' יראה ללבב, ועיניו הגשמיות אינם רואות השגחת ה' אלא רק שכוחו ועוצם ידו עושה לו חיל, ולכן סבור שהכל מקרה.	46561
חייבים אנו לבקש עצות ודרכים להשריש בקרבנו יסודות האמונה בהשגחה, כי זה עיקר אמונתנו הקדושה, וכנאמר אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה (חולין ז'). אם רואה אדם שיסורים באים עליו יפשפש במעשיו (ברכות ה'), בודאי שאין זה מהדברים הקלים למצוא הסיבה ליסורים שבאים עליו, אבל מחובתו לפשפש ולבקש מה הסיבה לכך, שהרי אין שום דבר במקרה, ואיתא בחז"ל שאף חלומותיו של אדם באים בהשגחה ובכוונה וכדאיתא (ברכות נ"ה), לאדם טוב אין נותנין חלום טוב, וכל שאינו מאמין בכך הלא דברי הרמב"ן ברור מללו שאין לו חלק בתורת משה, וא"כ חייב לבקש עצות היאך יגיע להכרה באמונת ההשגחה.	46562
הסבא מקעלם ביאר ביסוד התפילה, דהנה באמת קשה להבין מטרת התפילה, שהרי יסוד התפילה הוא בקשת צרכי האדם, ולכאורה הא כל מה דעביד רחמנא לטב עביד, וכשם שחייב אדם לברך על הטובה כן חייב לברך על הרעה, שאין דבר רע יוצא מאת הקב"ה, ונמצא שאף הצרות והרעות הפוקדות אותנו נעשו לטובתנו, ומעתה היאך יבקש לשנות רצון הקב"ה, והלא הכל נעשה לטובתנו ואין זה רע אלא טוב.	46563
וביותר מדוע הוצרך לבקש זאת, וכי אין השי"ת יודע מכל אשר פוקדנו, וכבר הזכרנו שהרי בריאת העולם הוא יש מאין והכל נעשה ע"י רצונו ית', המחדש בטובו בכל יום מעשה בראשית, בכל יום ויום מחדש הקב"ה את הבריאה, וכשם שבראשית הבריאה הכל נברא מאין, וללא רצונו ית' לא נברא העולם, כן אף עתה בכל שעה ושעה אין כוח כלל בעולם ללא רצון הבורא, ואף הטוב והרע הנמצא בעולם אינו טוב ורע אלא רק רצונו ית'.	46564
אלא שכבר הורנו מרן הסבא זצ"ל, דיסוד התפילה הוא לחזק בלבותינו יסודות האמונה וההשגחה, שהאמונה בהשגחה היא יסודו של כל איש מישראל, ומי שאינו מאמין בזאת אין לו חלק בתורת משה רבינו ע"ה, ומפני שאין זה מהדברים הקלים להגיע לכך, לכן ניתנה לנו התפילה כעצה להתחזקות באמונה, וכבר אמרו כי התפילה היא כלימוד המוסר, וכשם שמוסר מטרתו לקרב את האדם לאמת, כן מטרת התפילה לקבוע בלב האדם יסוד זה שאין שום מקרה בעולם.	46565
וכל מה שאדם מקבל הוא רק מגזירת הבורא ית"ש, שהוא לבדו עשה ויעשה לכל המעשים, ומכיון שטבע האדם מנוגד לאמונה בהשגחה, שתולה הכל במראה עיניו שכוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, לכן קשה מאד העבודה בהשרשת יסודות האמונה, משום כך קראו חז"ל לתפילה עבודת הלב, כי עבודה רבה היא עבודת התפילה, להשריש בלב האמונה שאין מעשיו פועלים מאומה והכל בגזירת עליון.	46566
ובזה ביאר הסבא זצ"ל דברי הגמ' (ברכות ו'), כל הקובע מקום לתפילתו אלוהי אברהם בעזרו, קביעות מקום הוא שיוקבע מקום בלב האדם שאין שום דבר בלי השגחת הקב"ה, כי יסוד התפילה הוא להשריש בקרבנו את האמונה בהשגחה, ורק כשיוקבע בלבו יסודות אלו אזי יזכה לאלוהי אברהם בעזרו, שהמאמין בהשגחה ויודע שאין כלום ללא רצונו ית', יזכה בתפילתו לקבל צרכיו ורצונותיו מאת הקב"ה.	46567
(אור יחזקאל).	46568
מאמר ל	46569
ויאמר ה' אל משה פקוד כל בכור זכר לבני ישראל מבן חודש ומעלה ושא את מספר שמותם (במדבר ג' מ').	46570
בילקוט שמעוני זה שאמר הכתוב ששים המה מלכות אחת היא יונתי, משל לפרגמטוט אחד שהיו לו אבנים של זכוכית, והיה מוציאם לשוק ולא היה מבחין במנינם, ולא היה מוציאן במנין ולא היה מניחן במנין, לפי שהיו של זכוכית ולא היה משגיח עליהן, והיה לו מרגלית אחת נאה והיה נוטלה ומוציאה במנין, כך אמר הקב"ה, לעובדי אלילים לא נתתי להם מנין לפי שאין חשובין לפני כלום, שנאמר כל הגויים כאין נגדו (ישעיה מ'), אבל אתם בני אתם העמוסים מני בטן הנשואים מני רחם, לכך אני מונה אתכם בכל שעה, לכך נאמר פקוד כל בכור זכר.	46571
יש להתבונן מה משמעות ההדגשה הזו שהעכו"ם הם כאין נגדו? הלא המטרה היא להדגיש את חובתם של ישראל, ולשם מה נחוץ ביטול קיצוני של העמים? אפילו בישיבה כשאנו מתחנכים לביטול העולם לבל נושפע ממנו ומתופעותיו, אעפ"כ כשאנו נפגשים עם איזה נסיון או כשאנו יוצאים לרחובה של עיר, כמה אנו מתבטלים ומתעלמים מכל מה שלמדנו, כי סוף סוף אנו ניצבים מול מציאות קיימת שקשה להתעלם ממנה, אבל ביטול קיצוני כזה, כל הגויים בלי יוצא מן הכלל כאין, אינם קיימים אין להם מציאות אין אפילו ממה להתעלם!	46572
וכן מספרים על אחד העובדים שהיה מבטל את כל העולם והעולמיות כעפרא דארעא בלימוד המוסר, וכאשר פעם ישבו כל בני החבורה וכל אחד אמר את הרגשתו בנושא ביטול העולם הוא שתק, הגיע תורו	46573
	46574
	46575
	46576
	46577
	46578
	46579
	46580
	46581
	46582
	46583
	46584
	46585
	46586
	46587
	46588
	46589
	46590
	46591
	46592
	46593
	46594
	46595
	46596
	46597
	46598
	46599
	46600
	46601
	46602
	46603
	46604
	46605
	46606
	46607
	46608
	46609
	46610

לדבר והמשיך לשתוק, וכל החברים רואים ותמהים מול שתיקתו, שהרי ציפו והיו בטוחים לשמוע ממנו	46611
מלים כדרכונות נגד העולם, שאין לו שום חשיבות וכל שכן שלא להיות מושפע, אך הוא מתמיד	46612
בשתיקתו, שאלו אותו לפשר שתיקה זו, אז ענה להם וכי ראיתם שאנשים מתאספים לדבר אודות דבר	46613
מאוס ומגונה? אם מדברים עליו זה סימן שמחשיבים אותו, כן הוא ענין העוה"ז הרי הוא כלא קיים בכלל,	46614
ממילא אין על מה לדבר.	46615
אבל אנחנו כ"כ שפלים מול העולם החיצוני, עד כי כמה שאנו משתדלים לדבר ולבטל, ובכל זאת אנו	46616
מרגישים להיפך שאנו לא קיימים, אנו כלום לעומת העולם, ומה אנו ומה חיינו, אנו מבטלים את עצמנו	46617
ומחשיבים כ"כ את העולם, ואילו תורתנו הקדושה כאן להיפך, כ"כ מחשיבה פקוד כל בכור זכר מצד אחד	46618
ומצד שני כל הגוים כאין נגדו!	46619
רואים מכאן כמה גדול המרחק בין דעת התורה לדעת שלנו, כל התפעלותנו היא מערכים חיצוניים, אבל	46620
שלמה המלך מכריז ואומר שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל, ההשגות וכלי המדידה הם כה	46621
שונים משלנו, אנשים שמחים מהישג גשמי כל שהוא, מתכופפים מלא קומתם מול בעלי חכמה או עשירים	46622
וכל מי שהשיג הישגים ניכרים וחשובים מעוה"ז, וזה מפני שאנו כ"כ רחוקים מהשקפה אמיתית של תיקון	46623
המדות.	46624
ואם אנו משיגים כמה רגעים של התעלות ושל התרגשות בלימוד המוסר, אז זה ענין רגעי עובר וחולף,	46625
אבל התורה מכריזה שזהו ענין של מציאות תמידית, וכך היה אומר ר' ישראל יעקב זצ"ל שאם מציירים	46626
לעצמנו חזיר מצורע זהו העוה"ז, שאין לרדוף אחריו ואין לרצות אותו כך הם הרגישו בזמנם, כ"ש בימינו	46627
שהעולם כ"כ ירוד והתורה מתמעטת.	46628
וכך רואים גם בקרב עם ישראל, הקב"ה מצווה על מנין מיוחד לבני לוי, כמה זה נראה זלזול בשאר	46629
השבטים, אך רואים שהתורה מתפעלת בעיקר מן האיכות, שבט לוי הם מסורים לעבודת ה', וגם בתוך	46630
השבט בעצמו יש משפחות שכל אחת יותר חשובה לפי מידת התקרבותה לעבודת ה' שנמסרה לה, זהו קנה	46631
המדה האמיתי האיכות ולא הכמות.	46632
כל העולם מסביבנו מתפעלים רק מכמות ומברק חיצוני אך כל זה חולף, והחכמה היא שלא לחכות עד	46633
שיחלוף ואיננו ורק אז להרגיש בזה, אלא כבר מעכשיו להבין את זה, וזה מה שהתורה אומרת שכל הגויים	46634
כאין כבר מעכשיו, אין לחכות למסקנא זו עד שרואים שכל הערכים שלהם מתערערים ומתבטלים, אנו	46635
צריכים להתחזק במדת ויגבה לבו בדרכי ה', ולא לנהוג בשפלות מול העוה"ז וכל השפעותיו, כי הכל כאין	46636
נגדו ית', ורק אנו המרגלית הנאה שהקב"ה מכניס ומוציא במנין להראות חשיבותה בעיניו. (דגל	46637
המוסר).	46638
	46639
מאמר לא	46640
ופקודת אלעזר בן אהרן הכהן שמן המאור וקטורת הסמים ומנחת התמיד ושמן המשחה (במדבר ד' ט"ז).	46641
כתב הרמב"ן ז"ל, ועל דעת הירושלמי שהוא בעצמו נושא אותם, יהיה משא גדול, כי הקטורת שס"ה מנה	46642
ושמן המאור לשנה שלמה ומנחת התמיד, אבל היה אלעזר חזק ואמיץ כיעקב אבינו ע"ה וקוי ה' יחליפו	46643
כוח, מזה ניחא לי בפשוטו מאחז"ל כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו (סוכה נ"ב), פירוש כי כבר אמר	46644
שלמה המלך ע"ה לדעת חכמה ומוסר (משלי א'), ואיתא במדרש אם חכמה למה מוסר ואם מוסר למה	46645
חכמה, הרי לכאורה הם שני ענינים נפרדים, ומשני אלא אם יש באדם חכמה הרי הוא לומד מוסר.	46646
פירוש כי בלא מוסר כל מחשבות הילדות יש בו בהכרח, רק יש בו דעת להסתירם מבני אדם, אבל טמונים	46647
בו לעת מצוא, והנה החכמה מאין תמצא, ורק היא חלק הנפש ממעל והילדות הם חלק הגוף, וידוע כי בנין	46648
הגוף חורבן הנפש, ואי אפשר להתחכם בעמקי מהלכי השכל, ולכן אם חכם הוא ויורד לעומקה של	46649
החכמה, בלי ספק כבר למד מוסר לאסור תאוותיו ורצונותיו הבהמיות.	46650
והנה חכמת המוסר תלוי בחכמת הנפש, כמו שאי אפשר להיות רופא הגוף בלי ידיעת ניתוח, ככה אי	46651
אפשר לרפאות נפשו בלי ידיעת ניתוח הנפש, פירוש ידיעת כוחות הנפש, למען יכיר דרכי ההטעיות	46652
הנובעות מנגיעת המדות הרעות המוטבע באדם, ומי שאין לו ידיעה בכוחות הנפש, אי אפשר שלא יהיה	46653
מנוגע תמיד בהטעיות, כדומה אמר אדמו"ר ז"ל, שתמיד יתחלף באדם, הוא סובר שחושש לחילול ה'	46654
והאמת הוא חושש על חילול עצמו.	46655
מדת אשר ארוכה מארץ מדה וגם לגדולי המוסר תעורר אותם חכמת המוסר על חקירות דינים בבין אדם	46656
למקום ובין אדם לחבירו, ותמיד יש להם ספיקות, ותמיד הם חושדים את עצמם לנגועים, וזהו כל הגדול	46657
מחבירו יש לו תמיד הרבה חקירות, אם ממה שהמוסר יעוררה לזה, אם מצד נגיעה שהוא חושד את עצמו.	46658
הפסוק העיר על הנשיאים שלא התנדבו בראשונה במשכן, ונחסר להם אות יו"ד בשביל שנתעצלו	46659
בראשונה במשכן, וגילה הכתוב שגם לאנשים גדולים כמותם היה להם כחוט השערה עצלות, ומה יעשו	46660

אזובי הקיר? על כן מחייב מוסר לאדם לחשוך עצמו תמיד בנגיעות, וממילא צריך להחמיר הרבה פעמים,	46661
ויגדל עליו מדת התורה הרבה, ועל כן יצרו גדול עליו כי יש לו ידיעה יותר בחקירות ובחשדים, ומוטל	46662
עליו עול מלכות שמים באופן היותר קשה, ומובן כי על כן יצרו יותר קשה, וצריך להוסיף תמיד יראת	46663
שמים ועול על עול.	46664
וזה גילה לנו הכתוב, כי אלעזר שהיה נשיא הנשיאים היה נושא משא יותר מכולם, כי כל הגדול יותר	46665
משאו ועולו יותר קשה, כמו שהלויים נתחייבו במצות יותר מישראל, והכהנים יותר מהלויים, וכן הרבה	46666
כזאת, והראנו דוגמא גם בפרשה זו ב. ל"ב, לבני יוסף לבני אפרים כתב בעל הטורים ולא אמר לבני יוסף	46667
לאפרים, לפי שיוסף לא נשא במטת אביו משום כבוד מלכות לא רצה למנותו בדגלים, ונקרא הדגל על שם	46668
בניו, לכך אמר לבני אפרים כדרך שאומר בכולן.	46669
והנה בלי מוסר אין שייך לנו הדבר הזה כלל, אבל הערנו בזה מוסר נורא, כי לכאורה יש להבין הלא היה	46670
אנוס ולמה יש לו פסק כזה שלא יזכר שמו על הדגלים? ובהכרח לומר כי זאת בגדר נמנו חבריו לדבר	46671
מצוה ולא נמנה עמהם, וקשה הלא היה אנוס? וע"כ כי גם באונס לא יהיה לו חלק עמהם, ואם כן יש לפחד	46672
מאד, כי יש דברים שהאדם מיקל על עצמו שלא ימנה עם הנמנים לדבר מצוה ויאמר אנוס אני, והרי מכל	46673
מקום לא יקבל שכר עמהם, וצריך להזדרז בכל האפשר, זו הערה מה שמוסר מוסיף חובות על האדם,	46674
וכהנה יש רבות, וקצר היריעה מהכיל.	46675
וזה היה הענין של מיתת נדב ואביהוא, כי זה קידוש השם גדול להודיע כי הגדול יותר עבודתו יותר גדולה,	46676
וממילא לא ירצו ישראל להקטין עבודתם כי זה מורה על קטנות הערך, ולא ירצו עדת ישראל להיות	46677
טפלים בעולם שכולו טוב וכולו ארוך, וכדאי היה להם מיתתם לקדש שם שמים, כמו כל הקדושים שנהרגו	46678
על קידוש השם וזכו לשכר עין לא ראתה! (חכמה ומוסר ח"א מא' רל"ג).	46679
	46680
מאמר לב	46681
אל תכריתו את שבט משפחת הקהתי מתוך הלויים (במדבר ד' י"ח).	46682
ויש להתבונן שפתח שבט וסיים משפחה? ועוד משפחת הקהתי הוא באמת רק משפחה ולא שבט ומדוע	46683
קראו הכתוב שבט, והנה במדרש איתא שהכתוב מיירי בשני ענינים, בשבט לוי, ובמשפחת הקהתי, וז"ל	46684
המדרש (במד"ר פ"ה), אל תכריתו את שבט, הה"ד הנה עין ה' אל יראיו זהו שבט של לוי, שהם יושבים	46685
ומקוים לחסדו של הקב"ה להציל ממות נפשם מן המיתה עצמה, ושם משמע שהכוונה על בני קהת שהיו	46686
מנושאי הארון והיה מכלה בהם עיי"ש, וצריכין להתבונן בשלמא על משפחת הקהתי שייך להזהיר אל	46687
תכריתו, כמו שפירש"י ז"ל אל תגרמו להם שימותו כמפורש בקרא, אבל על שבט לוי מה שייך האזהרה	46688
אל תכריתו?	46689
אך הענין הוא כי יש שני מיני כריתות, יש כריתות הגוף ויש כריתות הבחירה, כמשה"כ אבדה האמונה	46690
ונכרתה מפיהם, שכרתו מדרגת הבטחון מפיהם, שיראי ה' אינם מדברים איש אל רעהו בתביעת הבטחון,	46691
והנה שבט לוי לא נטלו חלק בארץ ורק ה' הוא נחלתם, וכתב הרמב"ם ז"ל סוף הלכות שמיטה ויובל,	46692
שלאו דוקא שבט לוי אלא כל מי שנדבה רוחו לפרוק מעליו עול חשבונות רבים, ולעשות הישר בעיני	46693
האלהים נעשה קודש קדשים, וה' יזמין לו דבר המספיק לו עיי"ש.	46694
וז"ש המדרש, הה"ד הנה עין ה' אל יראיו למיחלים לחסדו זהו שבטו של לוי, כי לאו דוקא שבטו של לוי,	46695
אלא כל מי שמיחל לחסדי ה' זהו שבט לוי, ועל מדרגה זו אמר הכתוב אל תכריתו שלא יכרות האדם	46696
בחירת מדת הבטחון, שלא יעשה בחינת חשבונות רבים לדרך התורה, אלא שיכירו כי תמונת שבט לוי זהו	46697
דרך התורה, ואם יגרע מתמונה זו אז הוא במובן הגבוה כריתות הבחירה.	46698
וזה מאמר חז"ל מכריז ר' ינאי חבל על דלית לו דרתא ותרעא לדרתא עביד, יתכן שהמכוון על כריתות	46699
הבחירה מן התמונה של שבט לוי, וסומך על חשבונותיו בחיי התורה, ועושה תמונה חדשה משכל עצמו,	46700
והרי זה דומה למי שאין לו דירה ורק יש לו שער, והוא אומר כי השער זהו הדירה ואינו חסר לו כלום, זה	46701
גרוע ביותר, כי אלו היה מכיר שאין לו דירה היה מתעורר לפעמים לבקש דירה, אך אם אומר כי גם	46702
בחינת תרעא זהו דרתא, שוב אינו צריך לבקש דרתא, כי גם תמונת תרעא ג"כ לדרתא יחשב לו, על זה	46703
הכריז ר' ינאי חבל כי הוא מעוות לא יוכל לתקון.	46704
והמכוון על האדם שאין לו תמונה אמיתית והשקפה גבוהה להגיע למדת הבטחון, ולחיות חיים של שבט	46705
לוי, להיות כמו חיל ה' כלשון הרמב"ם ז"ל, להיות מוכן לעשות צרכי גבוה, אלא עושה לעצמו פשרות	46706
בתוך התורה, ונדמה לו כי התורה אינה מספיקה לתרץ כל שאלות החיים שלו, ועושה התורה לקרדום	46707
לחפור בה, ועוד נדמה לו כי זה הדרך האמיתי ואינו צריך לבקש יותר.	46708
וזה שאמר חבל על כריתות הבחירה בצורת בחירה, הוא בורח מן הבחירה העליונה, ונדמה לו כי רץ אל	46709
הבחירה, ולכן אמה"כ אל תכריתו שבט לוי, כיון שהאדם עלול לטעות בחשבונותיו, לעשות פשרות בתוך	46710

חיי התורה, לכן עליו לצייר תמונת שבט לוי, למען לא יטעה לומר כי גם בלא מדת הבטחון כשבט לוי יחשב, כי הרי זה תרתי דסתרי והתמונה תוכיח אותו על פניו.	46711
וזה שאמרו חז"ל במקום שאין אנשים השתדל להיות איש, ופי' רבינו יונה ז"ל אם אין אתה מוצא תמונות של אנשים גבוהים בדורך, השתדל לבקש אותם בדור שלפני דורך ובלפני דלפני עד דוד המלך ע"ה, ועד משה רבינו ע"ה עיי"ש, וזה עצמו הוא אזהרת התורה לפי דעת המדרש, שלא יכרית התמונה של שבט לוי מתוך כוח הבחירה של כל ישראל, כי חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב.	46712
וביותר יש להבין ענין אזהרת אל תכריתו על מי שכבר נכנס לפני ולפנים, וכבר היה לו תקופות גדולות של עבודת עצמו ועבודת הרבים, שיתחזק ויעמוד על משמרתו ולא יפסיק ולא יכרית העתיד מן העבר שלו, ועל כן מצינו בפ' וילך, מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל, דייק הכתוב לומר מקץ שנת השמיטה, כשתכלה שנת השמיטה כי אז טבע האדם אחר שכבר עבר עליו תקופה של שמיטה, שהפקיר כרמו חמדת לבו וכל תאוותיו וכל הקנאה שלו, אשר כל זה הוא נסיון ארוך של שנה תמימה, כשבא קץ השנה השביעית והאדם עומד על מפתן השנה הראשונה, הלא אז בכליון עינים יביט על זמן ההיתר לצאת אל שדהו, כמו המתענה ותעניתו קשה לו אז יביט אל השעון וצופה על שעה המותרת.	46713 46714 46715 46716 46717
ואז דוקא אמר הכתוב הקהל את העם, ותקרא באזניהם את התורה הזאת שכתוב בה אל תכריתו את שבט לוי, שלא יכריתו את המדה של בטחון והפקרות שהשיגו בתקופה הגדולה של שמיטה, ולא יהיו כשנו ופירשו ממזרקה הגבוהה, ליפול מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, אלא יקבלו עליהם לשמור כל התורה כולה ולא יפחדו מחשש היזק, כי שומר מצוה לא ידע דבר רע, וימשיכו התועלת שהשיגו בימי השמיטה גם על העתיד.	46718 46719 46720 46721 46722 46723 46724 46725
וזה"ל החזק במוסר אל תרף נצריה כי היא חייך, כמו החיים מצורף מעבר הוה ועתיד, כך צריך להחזיק במוסר בגדר חיים, שיהא העתיד מחובר להעבר, ואל תכריתו העתיד מן העבר, וזהו תמונת שבט לוי, שכל ימי חייו הוא כאיש צבא לה', מוכן לעשות רצון קונו, וה' הוא נחלתו. (חיי המוסר ח"ב).	46726 46727 46728 46729 46730
אם אפשר להוסיף מס' מלים כדי שיתאזן יפה	46731 46732 46733 46734
	46735
H	46736
נשא	46737
מאמר לג	46738
והתודו את חטאתם אשר עשו והשיב את אשמו בראשו וחמישתו יוסף עליו ונתן לאשר אשם לו (במדבר ה' ז')	46739 46740
יש שהקשו על שהכתוב מתחיל בלשון רבים והתוודו, הלא כל הפרשה מדברת על יחיד והשיב ונתן, והנה נסביר את הענין על פי סדר השתלשלות המאורעות והמעשים שבחיי הפרטיים של היחיד, אמנם והוא היחיד הוא המבצע את החטא והעבירה נקראת על שמו, אבל גורמי העבירה והנסיבות שהסכו לעשות את העבירה מרובים הם, יש והאדם שאינו מוצא די מחייתו בגלל התחרות בלתי הגונה מצד חבריו לעסק, ומתוך עקת המחסור וחרפת הרעב נאלץ היה לסור מהדרך הישרה, ולתת חופש לנטיותיו הטבעיים של גניבה וגזילה.	46741 46742 46743 46744 46745 46746
או יש שאף בתוך כתלי ביתו מצאתהו הכלימה והלחץ שאילצוהו לפשוט יד, כגון שאשתו ובניו מצייקים לו על שהוא איש לא יוצלח, ולדוגמא מציגים את השכנים והקרובים, החיים בריוח ובכל תענוגי החיים, והוא בעל יגיע כפיים מסתפק במשכורתו הדלה, ואינו שואף לרמת חיים גבוהה, וכן דברים כאילו העלולים להעביר את האדם הבינוני על דעתו ולהצמידו לכף הפשע והחטא.	46747 46748 46749 46750
ועוד כמה מיני גורמים וסיבות שישנם בחיים המביאים את האדם הפשוט לידי דראון החטא ודרדור המוסריות, היחיד הוא אמנם המבצע את החטא, אבל השותפים והגורמים לחטא מרובים הם עד מאד, וכיוון שרבים הם בעלי הגרמא לחטאו של זה, הרי כולם צריכים לתשובה ולווידוי, וזהו שהתורה רמזה לנו והתוודו, כי רבים הם הגורמים המעיקים שאילצו את היחיד להיכנע לפעולת העבירה.	46751 46752 46753 46754
וכחזוק לדברינו יכולה לשמש לנו פרשת עגלה ערופה, זקני העיר שבקרבתה נמצא החלל אומרים, ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו, ואז"ל וכי עלתה על לבנו שזקני בי"ד שופכי דמים הם, אלא לא בא לידינו ופטרנוהו בלא מזונות, ולא ראינוהו ופטרנוהו בלא לווייה, וברש"י ז"ל, פטרנוהו בלא מזונות היינו ידינו לא שפכו, לא נהרג על ידינו שפטרנוהו בלא מזונות, והוצרך ללסטם את הבריות וע"י כך נהרג עכ"ל.	46755 46756 46757 46758 46759

לגורמים כאלה צריכים כפרה אף זקני ת"ח של העיר, כי מחובתם לדעת בצער של תושבי העיר ואף של	46760
אורח נוטה ללון, מחובתם לדעת את מצב נפשם של אלה האנשים המתלבטים, של האנשים אכולי היאוש	46761
שלא ימעדו ביותר ויטו לאורחות עקלקלות, למען גזול וחמוס ולבסוף להיתפש וליהרג, כי בוודאי אותו	46762
האורח שעזב את העיר רעב מדוכא ומאוכזב, נתגברו בו הנטיות הטבעיות הפראיות, והפליג עד כדי	46763
ללסטם את הבריות, ומתוך התגוננות הנתקפים יהרגוהו וישפכו את דמו, והוא עכשיו חללה של העיר	46764
הקרובה שאשמה במותו.	46765
עד כדי כך יכולים להעמיק עוול ורשע ע"י קלות דעת, וע"י העדר הארת פנים לבני אדם הצריכים לכך,	46766
האדם הפשוט צריך לדעת זאת ואף זקני ת"ח, ומצאנו שע"י הנהגה מנומסת, שע"י הארת פנים וגילוי חיבה	46767
לאנשים מדוכאים ממש, החיו את נפשתיים והעלום למרומי ההצלחה הרוחנית והחומרית גם יחד, ולהיות	46768
מקדים ודורש ומתעניין בשלום כל אדם ואדם, זהו כלל גדול בחיים המוסריים של הכלל ושל הפרט גם	46769
יחד. (תורת הנפש).	46770
	46771
מאמר לד	46772
והתודו את חטאתם אשר עשו והשיב את אשמו בראשו וחמישתו יוסף עליו ונתן לאשר אשם לו (במדבר	46773
ה' ז').	46774
מעשה שבא אורח לשיבת ברנוביץ, ניגש אליו הגה"ק ר' ישראל יעקב צוק"ל ואמר לו, במה אפשר	46775
לכבד אורח הבא לשיבה בגמרא ללמוד בה, אמר לו האורח אגיד לרבנו את האמת אינני יודע ללמוד, על	46776
מקרה זה השמיע רי"ר צ"ל שיחה מוסרית ארוכה ואמר בין השאר, האמנם מנה האיש בפני את כל	46777
החסרונות והמומים שלו? אולי יש לו מום שבסתר, אלא שאת האמת כולה לא יספר לאחרים, למה? משום	46778
שהוא מתבייש במגרעותיו ומומיו, ואילו ידע האיש הזה שחרפה גדולה היא להיות עם הארץ, בודאי שהיה	46779
מתבייש במום זה ולא היה מספר עליו מיד, ואם בכל זאת גילה מיד שהוא עם הארץ, אות הוא שאינו	46780
מרגיש שיש להתבייש בכך.	46781
לא לחינם אמרו חז"ל חציף הוא מאן דמפרסם חטאי' (ברכות ל"ד), וכן כתב הרמב"ם (פ"ב ה' תשובה	46782
ה"ה), אבל בעבירות שבין אדם למקום אינו צריך לפרסם עצמו ועזות פנים היא לו אם גילם, אלא ישוב	46783
לפני הא' ב"ה ופורט חטאיו לפניו עכ"ל, כי איך לא יתבייש האדם אם המרה את בוראו, ולא עוד אלא תנו	46784
רבנן עבירות שהתוודה עליהם ביוה"כ זה ולא שנה בהן וחזר והתוודה עליהן, עליו הכתוב אומר ככלב שב	46785
על קיאו כן כסיל שונה באולתו (יומא פ"א): כי אם זכה החוטא וביוה"כ עשה תשובה מעולה בחרטה וקבלה	46786
בכל גדרי התשובה, ונשאר בדרגה עליונה זו של תשובה במשך כל השנה כולה ולא נכשל בעבירה, הרי	46787
עליו להיות כ"כ מרוחק מהחטא וממאס בעבירה עד שיבחל להעלותן אפילו על שפתיו ודו"ק.	46788
ותכחש שרה לאמר לא צחקתי כי יראה (בראשית י"ח), הסבר זה של תורתנו הק' להצדקת דברי שרה	46789
אמנו בלתי מובן, כי לכאורה איזו הצטדקות זו? וראיתי שכתב הספורנו וז"ל, כי יראה לומר חטאתי אבל	46790
הרהרה תשובה בלבה, ונלע"ד בעומק דבריו הקצרים, כי צריך לפחד אף מאמירת הוידוי חטאתי, כי יש	46791
חשש שאמירה זו תשפיע עליו שיתחיל להתייחס בזלזול מה לחטא, ומשום כך דקדקה שרה אמנו להרהר	46792
תשובה בלבה, ומכאן תביעה נגד אלה המתרגלים באמירת וידויים פעמיים בכל יום אשמנו בגדנו בלי	46793
התבוננות, ובלי הכאה פנימית בלב, אלא רק בשיגרא דלישנא ח"ו ה' ישמרנו!	46794
תאלמנה שפתי שקר הדוברות על צדיק עתק בגאווה ובוז, כיצד אדם מתוודה ביוה"כ אם בא יוה"כ אחר	46795
והזכיר עונותיו, אומר לו הקב"ה תאלמנה שפתי שקר, מהו עתק? דברים של סלוקים, בגאווה ובוז, א"ל	46796
הקב"ה לא היו בידך עוונות משל שנה זו שהיית מתגאה בגאווה ובוז (שמו"ר נ"ב), איך נקרא ולא נבעת	46797
למקרא דברים יורדים חזרי בטן אלו, כי הרי אחרי יום הכפורים כבר נמחל לו לחוטא ונתכפרו עוונותיו	46798
ונסתלקו מן העולם, ומה מקום לחזור ולהתוודות עליהם.	46799
אין זה אלא מעין הרגשה של גאווה, מלבר הוא מזכיר את חטאיו, אבל בתוך לבו פנימה חושב שהוא נקי	46800
מהם, אומר לו הקב"ה, אתה אומר בפיו ובלבך חושב אחרת, הרי שקר אתה אומר ולמה אינך מתוודה על	46801
חטאים שתחת ירך, ובכל יום אתה נכשל בהם, אלא שאת אלו אינך רוצה להזכיר, נמצא שאת חטאיך	46802
האמיתיים אתה מסתיר, הכזה וידוי יקרא? אין זה וידוי אלא בוז שאתה בוז ומזלזל בחטאים ועוונות,	46803
דברים נוראים למתבונן ולמפקח על מעשיו, ואנן מה נענה אם מכים על הלב באמירת על חטא בלי שום	46804
חרטה, אלא באמירה בעלמא.	46805
יהי חלקי עם מי שחושדין אותו ואין בו (שבת קי"ח:), ושמעתי רעיון נפלא, שלפעמים מונע האדם את	46806
עצמו מלעשות עבירות מפני שמתבייש מבני אדם שיגנוהו, אבל אם כבר חושדים בו, אומר לנפשו הרי	46807
כבר מבזים אותי על אותה עבירה, א"כ אעבור עליה מכאן ולהבא, משום כך על האדם להזהר מאד	46808
ממידות כאלו, וכל שכן שלא יטיל בעצמו חסרונות רוחניים ודברי גנאי בהעדר יראת שמים או מדות	46809

מגונות, כדי שלא יתרגל בזה ח"ו ויפסיק מלהתבייש ממומים אלה, ובמשך הזמן יסיר מעצמו מדת הבושת	46810
כלל, אלא להתלבש תמיד בכסות הצדק והטוב, ובזה יחייב את עצמו לעשות טוב, ומתוך שלא לשמה יבוא	46811
לשמה.	46812
ישנם בני אדם הנמצאים בסביבה רעה או בין חברים רעים, ובכל זאת מסתייגים מחילול שבת ואכילת	46813
טריפות, והם מתביישים לומר את האמת, ומעלימים מחבריהם שהם אינם מחללים שבת ואינם אוכלים	46814
טריפות משום יראת שמים שבהם, אלא נותנים אמתלאות שונות לכך, רע הדבר שהם עושים, כי אין הם	46815
יודעים ואינם מרגישים שעושים רעה נפשית לעצמם, ע"י שאינם מפרסמים כי יראת השם מפעמת בלבם	46816
ואת ה' הם יראים.	46817
וכן בן תורה אם אומר על עצמו אינני שקדן, אינני מתאמץ לעבור על מדותי וכדו' הרי בזה פושט מעליו	46818
כסות הבושת, ומי יכול לשער התוצאות הרעות ח"ו, לעומת זה מרובה מדה טובה, ע"י האמירה הנעימה	46819
שמתלבש בלבוש הטוב הרי היא מחייבת אותו שלא יהיו פעליו סותרים את דבריו, ומתוך שלא לשמה	46820
יבוא לשמה למדרגות גבוהות. (הגיוני מוסר).	46821
	46822
מאמר לה	46823
דבר אל בני ישראל איש איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל (ה' י"ב).	46824
כי תשטה אשתו שנו רבותינו אין המנאפין נואפין עד שתכנס בהן רוח שטות, דכתיב כי תשטה אשתו	46825
וכתיב נואף אשה חסר לב (רש"י שם), וכן מצינו לחז"ל (סוכה ג') אין אדם חוטא אלא אם כן נכנסה בו	46826
רוח שטות, שנאמר אשר נואלנו ואשר חטאנו, אמרו ז"ל שהקב"ה ממכה עצמה מתקן רטיה (ויקר"ר י"ח),	46827
השטן הוא לנו אויב מושבע והוא מתמזג בנו עד שנחשוב שרצונו הוא רצונו, אבל מכל מקום הכין השי"ת	46828
בחסדו סימני אזהרה כדי שנוכל להיזהר ממנו אם נרצה, כמו הנחש המסוכן אשר לו טבעות בזנבו	46829
המשמיעים קול כשמתקרב לאדם.	46830
סימני האזעקה של היצה"ר הם הרוח שטות שבהסתתו, ואין לאדם אלא להסתכל עליו במבט האמת וכל	46831
טענותיו מסתממות, אחת משטויותיו היא לפתותנו שנשכח את יום המות, וכמה מגוחך הוא בר נש דאזיל	46832
בהאי עלמא וחשיב דדיליה הוא לדרי דרין, וכבר הבאנו את משל הגר"ח על מבט האיש הלזוי עלינו	46833
שחושב שכולנו משוגעים, כי איך ימתקו להם חיהם בהיותם נידונים למות ולא ידעו אימתי יבוא התליין	46834
להמיתם, וכן כשמסית אותנו לעבור עבירה ואנו יודעים שיכאב לנו לבסוף, ואומר לנו תינהג עכשיו ואל	46835
תשגיח במה שיכאב לבסוף, ואנו יודעים שאין זה כדאי, הרי שאין זה אלא רוח שטות מוצהרת.	46836
אבל מבט האמת אינו מתמיד אצל האדם, לפעמים הוא מתחזק בו, ולפעמים נוטה להתפתות לרוח שטות,	46837
מה יעשה אדם שהוא עתים חלים ועתים שוטה, ובעת שטותו הוא מאבד את ממונו? הוא מניח את כספו	46838
ביד אפוטרופוס, וכן האדם בשעת יצר הרע לית מאן דדכיר ליה ליצר טוב (נדרים ל"ב:), ואיך יסמוך על	46839
עצמו או על קבלותיו? אין עצה אלא שיצטרף לרבים, כי סדרי הרבים ישמרוהו, וגם החשש שלא יבזוהו	46840
חבריו יהיה לו כתריס בפני רוח השטות. (מכתב מאליהו ח"ד).	46841
	46842
מאמר לו	46843
והביא את קרבנה עליה עשירית האיפה קמח שעורים לא יצוק עליו שמן ולא יתן עליו לבונה (במדבר ה'	46844
ט"ו).	46845
וברש"י קמח שלא יהא מסולת, שעורים ולא חטים, היא עשתה מעשה בהמה וקרבנה מאכל בהמה, לא	46846
יצוק עליו שמן שלא יהא קרבנה מהודר, שהשמן קרוי אור והיא עשתה בחושך, ולא יתן עליו לבונה,	46847
שהאמהות נקראות לבונה והיא פרשה מדרכיהן, בכלי חרס, היא השקתה את הנואף יין משובח בכסות	46848
משובחים, לפיכך תשתה מים המרים במקידה בזויה של חרס (סוטה ט"ו).	46849
מפשוטן של דברים מובן, כי לבעבור גנות מעשה הסוטה, ובכדי לעשות רושם על האשה שתכיר רעת	46850
הדבר וגנותו, ואף אם לא נטמאה מכל מקום הרי התנהגה שלא כדת, כמ"ש חז"ל ונקה האיש מעון, שמעון	46851
בן עזאי אומר בטורה הכתוב מדבר, הואיל והביאה עצמה לידי דברים הללו, אף היא לא תצא מידי	46852
פורעניות (ספרי נשא), או בשביל הרואים שתרשם אצלם הכרת גנות הדבר להתרחק הימנו, לזה יעשה	46853
הקרבת באופן כזה שיזכיר ויבליט את הגנות שבמעשיה, ויעשה את הרושם הנדרש ולכן נעשו בו הסימנים	46854
האלו.	46855
אבל אין הדבר מתיישב על הלב, וכי לא היה אפשר למצוא אותות יותר גלויים וניכרים שיפעלו רושם	46856
יותר חזק? הלא הסימנים הללו שקבעה התורה הם בלתי ניכרים כמעט, ומה הרושם שיוכלו לפעול? מי	46857
יתבונן בכך שקרבן זה משונה משאר קרבנות, ומי משים לב אם יש בו שמן או אין? ועוד שאין הסימנים	46858

מורים בעליל על תוכן עניניהם הראויים, ואין ניכרת כמעט השייכות שישנה ביניהם, ורק באיזו קשר	46859
רחוק יוכל להתקשר במחשבת האדם, היחס שבין שינויי הקרבן עם גנות המעשה.	46860
השעורים שהם מאכל בהמה, מרמזים ומזכירים שמעשיה מעשה בהמה, השמן המזכיר לאדם ענין אור,	46861
העדרו מרמז ומעורר כי מעשיה נעשו בחושך, הלבונה יש לה איזה יחס בשורשה עם האמהות שנקראו גם	46862
כן לבונה, חסרונה אפשר שיעורר ויזכיר כי היא פירשה מדרכי האמהות, אך מי יחוש כל זה ויתעורר, ומי	46863
זה יזכור שהאמהות נקראו לבונה? והלא אפשר היה למצוא ענינים יותר בולטים שיתרשמו בלבות בני	46864
אדם.	46865
וזאת תורת הנזיר ביום מלאת ימי נזרו יביא אותו אל פתח אוהל מועד, ופירש רש"י יביא אותו יביא את	46866
עצמו, ובספורנו כתב כבר בארו ז"ל הוא יביא את עצמו, וזה כי אמנם כל הקרב אל מי שיחדש דבר	46867
מעצמו, נאמר שהוא מובא אל המחדש בו ע"י נכבד ממנו, כזה שאין חבוש מתיר עצמו, ולזה נכתב	46868
במצורע בטומאתו וטהרתו והובא אל הכהן, ובסוטה והביא האיש את אשתו אל הכהן, וכן בעבד והגישו	46869
אדוניו אל האלהים, אמנם בנזיר אשר יחודש בו גלוח ובו יהפך לאיש אחר, אין נכבד ממנו שיביאהו, אבל	46870
הוא יביא את עצמו.	46871
ביאור הדברים, כי כל אדם כשצריך להתעלות למדרגה יותר גבוהה או לשתחודש בו איזהו מעלה, דרושה	46872
לו הכנה בכדי שיוכשר להשיג את המעלה ההיא, והכנה זו אי אפשר שתעשה ע"י עצמו, מכיון שלא הגיע	46873
עדיין למעלה ההיא, אי אפשר שיעשה בעצמו ההכנה אליה כמו שאין חבוש מתיר עצמו, כי בזה שצריך	46874
להתיר את עצמו הוא חבוש אצלו, צריך הוא להתיר את עצמו בידי והנה אסורות.	46875
כמו כן כשצריך האדם לעבור למעלה יותר גבוהה בתורה וביראת ה', כל זמן שלא הגיע עדיין אליה לא	46876
יוכל להרגיש אותה אל נכון, ואין לו בנפשו האמצעים שיכינו אותו ויביאהו להשיג את המעלה ההיא, ורק	46877
הנכבד ממנו אשר רכש לו כבר אותה המעלה הוא מוליכו אליה, ומשפיע עליו מכוחו עד שמכשירו להשיג	46878
את המעלה.	46879
אבל הנזיר אשר נתעלה כבר למדה מופרשת משאר בני אדם, וצריך להשיג עוד מעלה יותר גבוהה ע"י	46880
הגלוח, אין נכבד ממנו שישפיע עליו ויכשירו לזה, כי למעלה מיוחדת זו יכול להגיע רק זה אשר היה נזיר	46881
לה, ואין מצוי תמיד אדם אחר שנהג כבר נזירות, והגיע למעלת הגלוח ועומד בה עדיין, אשר הוא יוכל	46882
להביאו ולהכינו לזה, ולכן אי אפשר שתעשה בו ההכנה רק ע"י עצמו אשר הזיר לה' הוא יביא את עצמו,	46883
זהו פירושו של דברים בעזרת ה' בדברי הספורנו בקצור לשונו הזהב.	46884
אך גם בזה יש להתבונן, האם אי אפשר למצוא ענינים כאלו שיעוררו את האדם לידי התפעלות והתרגשות	46885
הנפש וירוממו את רוחו, ואשר על ידיהם יסוגל להשיג את המעלה הדרושה, יותר מאשר ע"י ההשפעה	46886
שאדם נכבד יוכל לפעול עליו עי"ז שהוא יביא אותו? אמנם אפשר שיפעל אדם על חברו כשהוא נכבד	46887
ממנו, ועצם הולכתו והבאתו יש בה כדי הכנה למעלה ההיא שהמונהג על ידו הולך להשיגה, אבל הלא	46888
ראוי היה למצוא ענינים אפקטיים שיהיה בכוחם במדה גדולה לעורר את נפשו ולהעלותו למצב	46889
התרוממות, ועי"ז יוכשר להשיג את המעלה שהוא הולך אליה.	46890
אמנם חשובים מאד הרשמים הכי דקים הנעשים בנפש האדם, ולו גם הטמירים הבלתי ניכרים, אבל עדיין	46891
השאלה נשאלת למה לא בחרה התורה בענינים כאלה שיש בכוחם יותר כדי לפעול, והנה כל זה עוררנו	46892
לחידוש גדול, והוא אולי ההיפך מכפי שרגילים לחשוב תמיד, אבל כמדומה שהוא הנכון.	46893
שהתועלת הרצויה היא דוקא ע"י דברים שאינם מעוררים התפעלות ורק מניחים רשמים דקים, שאז	46894
מגיעים הם לנימי הדקות שבנפש האדם ומעוררים אותו, כי כשנעשים דברים יותר אפקטיים ויותר	46895
ניכרים, אף שבשעת מעשה נדמה שהם עושים רושם על האדם, ומביאים אותו לידי התפעלות והתרגשות	46896
מרובה, אבל באמת אינם פועלים כ"כ, שדוקא מחמת שהם עושים רושם חיצוני גדול, הם מניעים את	46897
הכוחות היותר קטנים שבאדם, והרושם מתרחב ומתפשט בכל הכוחות ההם, עד שאינו מגיע אל הכוחות	46898
היותר דקים ששם היה צריך להגיע.	46899
השולחן ערוך והכל מוכן לסעודה, והשרצים באים וחוטפים את הכל, אחרי שיש כאן מזון לכוחות	46900
השפלים ולרגשות הפשוטים, ממלאים הם את כל המקום והרושם נבלע בכוחות ההם, נמצא שרק צדדיו	46901
החיצוניים של הדבר עשו רושם הנרצה, ודוקא הרשמים הדקים הבלתי ניכרים שאינם מעוררים, ואינם	46902
מביאים לידי התפעלות את כל הכוחות שבנפש האדם, אבל מגיעים המה לנימים הנדרשות, למקום שהם	46903
צריכים שם לפעול, ומניעים את הכוחות המעולים שבנפשו.	46904
לפי דברינו נתיישבה ההערה והתשובה נכונה היא, אבל לפי האמת אין זה נכנס מעיקרא בגדר קושיא,	46905
קושיא כזאת דומה לרואה איזה מכונה נפלאה ואינו יודע ענינה, ומקשה לומר מדוע מניעים את המכונה	46906
הזאת בחומר זה, מן הראוי היה להניע אותה בחומר יותר טוב? הלא מכונה כ"כ יפה כ"כ יקרה, ואין ראוי	46907
להסיקה בחומר פשוט כזה, מי שאינו יודע את המכונה ועניניה, אינו יכול לדעת מה דרוש לה, התורה	46908

ניתנה לפי ידיעת עניני האדם והעולמות משורשם ותכליתם, כי על פי התורה נבראו העולמות, נסתכל	46909
הקב"ה וברא את עולמו, וכלפי שמיא גליא כי רק אילו ראויים להניע את נפש האדם, את הנקודה הפנימית	46910
הצריכה להתעורר לתכלית הנרצה.	46911
המבין את טעם התורה בפשוטו יודע רק את הלבוש, אבל התורה יש לה לבושא, גופא, נשמתא, ונשמתא	46912
דנשמתא, וכן למעלה אין שיעור, טעם זה שאנו מרגישים בלבוש, אם נחדור אל פנימיותו נמצא בו טעם	46913
יותר עמוק, ואם נחדור אל נשמת הטעם הזה נמצא בו טעם נסתר, וכן עוד יותר לנשמתא דנשמתא וכן	46914
למעלה מזה, וכל אלו הטעמים הנסתרים שישנם במצוות התורה הם אותם הטעמים הנגלים, רק שהתעלו	46915
יותר אל נשמת אותו הטעם שיש לו שייכות לגוף הטעם, כאותה שייכות שיש לגדלות הגוף עם גדלות	46916
הנשמה.	46917
וזוהי התעודה של לומדי תורה לחדור יותר אל נשמתה, כל אחד לפי כוחו בכל מקצוע שעוסק בו בין	46918
באגדה ובין בהלכה, שרק אז אפשר להתעלות ולהבין את אמיתתה, ובזה נמצא את נעימות התורה, כי מי	46919
שלא ישתדל להתעלות אל נשמת התורה, אי אפשר לו למצוא את העדן והנועם הקדוש שיש בה.	46920
הננו מתפללים לה', והערב נא ה' אלהינו את דברי תורתך בפינו, ולדאבוננו לומדין אותה באופן כזה שאי	46921
אפשר למצוא את ערבותה, לומדים ורואים רק את הלבוש, ואין עמלים כלל להבין את הנשמה, עד שבאנו	46922
לידי כך שנאבד ממנו הטעם בתורה וכל נעימותה, חכמינו ז"ל אמרו עתידה תורה שתשתכח מישראל,	46923
ואמנם כבר נשתכחה בעולם, הנשמה כמעט שנשתכחה, ובלי נשמה גם הגוף לא יוכל להתקיים.	46924
ראיתי ברש"י ז"ל דברים אחדים אשר נפלאתי מהם מאד, ממש רוח הקדש הופיע בבית מדרשו, איתא	46925
בגמ' (שבת פ"ח), אמר רבא למיימינין בה סמא דחיי, למשמאילים בה סמא דמותא, ופירש רש"י ז"ל,	46926
למיימינין בה עסוקים בכל כוחם וטרודים לדעת סודה, כאדם המשתמש בימין שהוא עיקר.	46927
הראיתם מה הוא ענין משמאילים בה? אם אין האדם משתדל בכל כוחו להבין בתורה ולדעת סודה, הרי	46928
סם מות היא לו, לימוד התורה הרי הוא סם חיים רק אם עסוקים בה בכל כוח, וטרודים לדעת סודה כאדם	46929
המשתמש בימין, הלומד תורה כך הוא מבין אותה, מרגיש את נעימותה וחי בה, אבל אם לא ישתדל האדם	46930
לדעת את פנימיות התורה ולהגיע אל סודה, הרי סם מות היא לו, ובאמת אי אפשר שתהיה אחרת, כי הלא	46931
תמיד נתקלים בהסתירות שהתורה מלאה מהם בכל מקום לפי פשטות לימודה, ואי אפשר שלא ינגף האדם	46932
במשולים הרבים ההם, אם לא ישתדל לחדור אל נשמת התורה וליהנות מאורה.	46933
עכשיו בדורותינו אין זה מורגש כ"כ, כי אמנם עתה אין זה כ"כ סם המות, אימת סם המות מוטלת רק על	46934
החי, אבל למת גם סם המות אינו מזיק, אלה שאין מבקשים כלל את האמת ואין משתדלים להבינה, אינם	46935
מתעניינים בקושיות ואינם נכשלים בסתירות, אבל בעת שהכל דרשו להבין ולדעת את הכל, אמנם היה	46936
הלימוד בלי ידיעת הנשמה סם המות, מפני הסתירות הרבות הנראות לעין הלומד את התורה ע"פ הלבוש	46937
בלבד.	46938
לכן מי האיש החפץ חיים המשתוקק להבין את נשמת התורה, למצוא את נעימותה ולזכות לסם חיים שבה	46939
ישתדל ויתעלה בה, גם בלימוד ההלכה צריכה להיות עיקר המטרה להגיע אל נשמתה, להבין את סודה כל	46940
אחד לפי יכולתו, כי זהו עיקר לימוד התורה וענינה, ויערבו דברי התורה בפינו וה' יהיה בעזרנו.	46941
(שעורי דעת ח"א מא' נשמת התורה).	46942
	46943
מאמר לז	46944
והביא את קרבנה עליה עשירית האיפה קמח שעורים לא יצוק עליו שמן ולא יתן עליו לבונה (במדבר ה'	46945
ט"ו).	46946
סובר הוא האדם שהאיש שהוא במדרגה קטנה, יהיה נתבע מה שמחסר בעבודת ה' רק לפי מדרגתו, אבל	46947
לא יהיה נתבע על זה שלא הגיע למדרגות רמות ונשאות, הטעות הזאת גורמת לאדם שלא יהיה רודף	46948
ומבקש אחר המדרגות הגבוהות בשלמות העבודה, למען לא יהיה נתבע גם על דקות החטאים וחוט	46949
השערה, ואף שיוודע ששכרו יהא מקוצץ, אבל לעומת זה התביעה תהא מצומצמת, וכמו שמסתכל האדם	46950
על עצמו כך הוא נוהג לגבי אחרים, האם ניגש למתגאל בנבלות וטרפות ונוכיחו, למה אינו כמו החפץ	46951
חיים זצ"ל?	46952
אבל לפי דעת התורה יוצא, שגם בהיות האדם במצב הרוחני הכי פחות חלילה, כאשר יבוא ליום הדין יהיה	46953
נתבע לא רק על העבירות החמורות, אלא גם על שלא היה במדרגה גבוהה כמדרגת האבות, כי הרשות	46954
נתונה ביד כל אדם אפילו הפחות שבפחותים, להתעלות במעלה היותר עליונה, וגם בעת נפילתו הגדולה	46955
לא איבד את אפשרותו.	46956
ודבר זה מדברי חז"ל למדנו, והביא את קרבנה עליה עשירית האיפה קמח שעורים, לא יצוק עליו שמן ולא	46957
יתן עליו לבונה, שעורים ולא חטים, היא עשתה מעשה בהמה וקרבנה מאכל בהמה, לא יצוק עליו שמן,	46958

שלא יהא קרבנה מהודר, שהשמן קרוי אור והיא עשתה בחושך, ולא יתן עליו לבונה, שהאמהות נקראות לבונה הלבונה, והיא פירשה מדרכיהן (סוטה ט"ו רש"י), מבהיל על הרעיון! באותו רגע שהתורה תובעת מהסוטה על שמעלה מעל באישה, ועשתה מעשה בהמה, באותה שעה טוענת התורה אליה למה פירשה וירדה ממדרגת האמהות הקדושות, נורא!	46959
ואחרי שבין כך ובין כך יהיה האדם נתבע על הגדולות ביותר, למה באמת לא יתבע לנפשו תמיד לעלות מעלה, והרי הרשות נתונה ביד כל אדם להיות צדיק כמשה רבינו, וחייב כל אחד ואחד מישראל לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב (תנדב"א כ"ה). (הגיוני מוסר ח"א עמוד י"ג).	46960
	46961
	46962
	46963
	46964
	46965
	46966
	46967
מאמר לה	46967
והביא האיש את אשתו אל הכהן והביא את קרבנה עליה עשירית האיפה קמח שעורים (במדבר ה' ט"ו). מלמד שהאיש מביא את אשתו אל הכהן, ואפילו הכי אמרו חכמים מוסרים לו שני תלמידי חכמים שמא יבא עליה בדרך (סוטה ז.), לכאורה מבהיל מאד, אדם שזועם על אשתו לרגלי חשד, והוא מקנא שמא חיללה אשתו את חיי הקידושין שלהם, והוא בעצמו מוביל אותה אל הכהן לבחינה מרה וקשה מאד, וכמובן שאיש כזה מלא חרון אף ולבו סוער בקרבן, היש עוד צורך בשמירה נוספת שהאיש לא יגע באשתו? ומה גם שהתורה מעידה שהאיש הזה קנאי וחדד לקדושת חייו המשפחתיים, ורוח זו שעברה עליו ביחס לאשתו היא קנאות טהורה, כמו שאז"ל אין אדם מקנא לאשתו אלא אם כן נכנסה בו רוח טהרה, ובכן היש עוד לאדם כזה צורך בהשגחת שני תלמידי חכמים שלא יבוא לדבר עבירה בעניני אישות?	46968
	46969
	46970
	46971
	46972
	46973
	46974
	46975
	46976
	46977
	46978
	46979
	46980
	46981
	46982
	46983
	46984
	46985
	46986
	46987
	46988
	46989
	46990
	46991
	46992
	46993
	46994
	46995
	46996
	46997
	46998
	46999
	47000
	47001
	47002
	47003
	47004
	47005
	47006
	47007
	47008

המחשבות הטובות והרעות, והוא רואה ושומר תנועותיו כמ"ש עיני ה' משוטטות בכל הארץ (חובת	47009
הלבבות שער השבון הנפש), ואז תגיענו הבורשה והכלימה הגדולה מפניו ית"ש, ובושה זו תצילנו מן	47010
הצפונות, הרחמן יצילנו מן היצה"ר הצפון. (אור הנפש).	47011
	47012
מאמר לט	47013
ולקח הכהן מים קדושים בכלי חרש ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן ונתן אל המים (במדבר	47014
ה' י"ז).	47015
כבר ביארנו שכל סביבת האדם והמאורעות שהוא נוטל חלק בהם, הינם כלים הניתנים לו לבחירתו, הם	47016
באים לו ממדת חסדו ית' וניתנים לו כאמצעים לבחירה, ולאפשר לו להתעלות למדרגה גבוהה יותר ע"י	47017
בחירתו בטוב, אף הכלים הנראים לאדם כאילו הם באים מצד מדת הדין צרות ויסורין ח"ו, אף הם נובעים	47018
מצד החסד, כי שלוחים הם אליו לשם השגת התכלית הנ"ל, לעתיד לבוא נבין את האחדות שבין הדין	47019
והרחמים בבירור, כמ"ש ז"ל (פסחים נ') שלעתיד לבוא יברכו על הכל הטוב והמטיב.	47020
מצינו שהסוטה נבדקת ע"י מים קדושים, וצריך עיון כי הלא מים רומזים בכל מקום לשפע ולחסד, וכל	47021
שכן מים קדושים! אכן הסוטה בקלקולה מהפכת את החסד לדין, כאמרם ז"ל רשעים מהפכים מדת	47022
הרחמים למדת הדין (סוכה י"ב), פירוש שמצד החסד ראוי לעשות דין ברשעים, כי זהו הטוב להם והטוב	47023
לעולם (משנה סנהדרין פ"ח מ"ה), וזהו בחינת המים המרים, פירוש החסד שתוצאתו נראית מרה למקבל,	47024
ולחזק ענין זה קודם שמשקים אותה את המים, מוחקים לתוכם שם הוי"ה מדת החסד העליון, לרמז שאף	47025
הדין הבא ע"י המים המרים הנהו חסד עליון מפאת תוכנו (רמח"ל מגלת סתרים), וכן הוא בילקוט, מה	47026
זכרון האמור למעלה לטובה אף זכרון האמור כאן לטובה.	47027
והיות שכל הכלים באים ממדת חסדו ית', כמה גדול עון המשתמש בהם לצד הטומאה! וזהו שכתב	47028
הריקנטי טעם למיתת הסוטה, מפני שרצתה לאמת את השקר ע"י השם הקדוש, לכן פוגעת בה מדת הדין,	47029
כל הכלים ניתנים לאדם מצד החסד על מנת לאפשר לו את בחירת הטוב, ולכן אם משתמש בהם לרעה,	47030
הופכים לו למקטרגים, מדת הדין, והם שמענישים אותו, וכן העושה מצוה התלויה בכוונה כגון להתקוטט	47031
ברשעים, שאם כוונתו טובה הרי היא מצוה, ואם כוונתו להנאת עצמו, עבירה, אם כן העושה עבירה, אך	47032
משתדל לכסות את העבירה בנקודת המצוה הכלולה בה, מעורר ע"י זה את מדת הדין והמצוה עצמה	47033
נעשית לו לקטיגור.	47034
גם נסיונות הינם כלים הניתנים לנו כדי לעלות על ידם, לכן כל הבא לידו נסיון חייב להתחזק בכל תוקפו	47035
כדי לעמוד בו עד גמירא, למשל מי שמוצא את עצמו בסכנה ורעה באה עליו, אף שבודאי צריך להתפלל	47036
להנצל מהצרה, ואפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים, אך מכל מקום	47037
אסור לו לסמוך על הרחמים כדי לרפות את התחזקותו, בחושבו שמן השמים יעזרוהו ויעבירו ממנו את	47038
הנסיון.	47039
אם עושה זאת עלול הוא לעורר בזה את מדת הדין, כי אדרבא מכיון שמראה שאיננו רוצה להשתמש בכלי	47040
זה כראוי הופך הוא לקטיגור, ואפשר שיכבידו עליו את הנסיון עוד יותר, אלא צריך לנצל את היסורים	47041
ככלים לעלייה, ולהתפלל אל ה' ולבטוח בו שישלח את ישועתו ככלי נוסף לדבקות בה', ע"י שיבוא	47042
להכרת חסדו יתב' ביתר שאת.	47043
וכן מי שמדמה שאם יעמוד קצת בנסיון יקל לו אח"כ, מראה בזה שעיקר מגמתו להקל את המשא ולא	47044
עבודת העלייה, והרי זה מחזק את היצה"ר עד שיכבד עליו הנסיון יותר ויותר, הסומך על הנס שינצל על	47045
ידו מן הנסיון לא יעשה לו נס, כמו שמצינו בנסיון אור כשדים, שאברהם שמסר נפשו על מנת לישרף	47046
ניצל, והרן שחשב להנצל לא ניצל, והטעם הוא שכל נסיון בא כדי שיעמוד בו האדם בכל תוקפו ויתגבר	47047
עליו לגמרי.	47048
רק מי שמתחזק לעמוד בנסיון אפילו על מנת שיכבד עליו, ואפילו במסירת נפש, רק הוא יזכה לרחמים,	47049
אבל כל הסומך על הרחמים שיקילו לו בנסיון, הרי בזה מגלה שאינו חפץ בעבודת ה', ובזה עצמו הוא	47050
מרפה את חיזוקו ולא עומד בנסיון, ועל כן לא יתנו לו רחמים, כדי שמתחילה לא יסמוך על הרחמים.	47051
אך אם הבקשה להקלת הנסיון נובעת מתוך יראת חטא אמיתית, שהוא מפחד שמא ח"ו לא יעמוד בו	47052
ויגרום חילול ה', ולא מתוך שאיפה להקלה, אז היא מוצדקת, וכן מצינו באנשי כנסת הגדולה שביקשו	47053
מהשי"ת שיבטל יצה"ר דע"ז (יומא ס"ט), כי ראו בבהירות את החורבן שיש בו, אך למצוא הדרך הנכונה	47054
זה קשה מאד אף לחכמים ונביאים, ועל כן לא העיזו להתפלל על דבר זה, עד שנפל להם פיתקא מן השמים	47055
שהיה כתוב בו אמת, לאות שאישר הקב"ה שהיתה כוונתם כנה ואמיתית, ולא נתערב בה כלום מאהבת	47056
ההקלה.	47057

מעטה עלינו לשאת קל וחומר בעצמנו, עד כמה עלינו לפחד מאהבת ההקלה, אלא נקבל הנסיבות באהבה	47058
על מנת לעמוד בהם עד גמירא בסיעתא דשמיא, על האדם להשתמש בכלים הניתנים לו לעבוד עבודתו,	47059
אך אל לו לסמוך עליהם שירווח לו על ידם ולהרפות מאמציו, כי אז יהפכו לו הכלים ממסייעים	47060
למתנגדים. (מכתב מאליהו ג' דף 196).	47061
	47062
מאמר מ	47063
וכתב את האלות האלה הכהן בספר ומחה אל מי המרים (במדבר ה' כ"ג).	47064
מעשה בר' מאיר שהיה יושב ודורש לביל שבת ואשה אחת היתה בדרשה, כשהלכה לביתה מצאה הנר	47065
שלה שכבה, אמר לה בעלה היכן היית עד עכשיו, אמרה לו שומעת הייתי לר"מ דורש, אמר לה בכך וכך	47066
אין את נכנסת לביתי עד שתלכי ותרוקי בפניו של ר' מאיר, נגלה אליהו זכור לטוב על ר"מ אמר לו הרי	47067
בשבילך יצאה האשה מביתה, הודיעו אליהו זכור לטוב איך היה מעשה, מה עשה ר"מ הלך וישב לו	47068
בביהמ"ד הגדול, באתה אותה אשה להתפלל, אמר לה יודעת את ללחוש לעין, מתוך אימה אמרה לא.	47069
אמר לה רקקי שבעה פעמים בפני וייטב לי, עשתה כן, אמר לה לכי אמרי לבעלך אתה אמרת שתרוק פעם	47070
אחת והיא רקקה ז' פעמים, אמרו לו תלמידיו רבי כך מבזים דברי תורה? אילו היית אומר לנו היינו	47071
מביאים אותו ומלקין אותו על הספסל ומחזירין לו אשתו, אמר להם לא יהא כבוד מאיר גדול מכבוד קונו,	47072
ומה אם שם הקדוש שנכתב בקדושה אמר הכתוב שימחה על המים להטיל שלום בין איש לאשתו, כבוד	47073
מאיר לא כל שכן ע"כ (במד"ר פ"ט ו').	47074
למדים אנו מכאן דבר נפלא, שהרי לכאורה תלמידיו טענו טענה גדולה, למה היה מבזה ר"מ עצמו כ"כ,	47075
במקום שהיה יכול לפעול להשיב האשה אל ביתה באופן אחר, להלקות את בעלה על אכזריותו וליצנותו,	47076
וגם ר"מ לא השיב להם שזו אינה עצה טובה והוגנת, אלא תשובתו היתה שלמד ק"ו משם הקדוש, פירוש	47077
שגם הכא בסוטה הרי היה יכול הקב"ה לצוות שיבדקו המים בלא מחיקת שמו הקדוש, אלא הורה לנו	47078
הקב"ה בתורתו, שכדי להטיל שלום בין איש לאשתו, כדאי שיבדקו המים את הסוטה במחיקת שמו, יותר	47079
משיבדקו בלא מחיקה, וממילא למד ר"מ מזה ק"ו כמו שעשה, ולא לחוש לבזיון התורה של עצמו, אפי'	47080
במקום שהיה יכול לעשות אחרת.	47081
ומה מאד יש לנו להתבונן בזה, כי חנון ורחום ה' ארך אפים וגדול חסד, שהאשה הזאת אף אם תצא נקיה	47082
מהשקאה זו כי טהורה היא ולא נטמאה, אבל מ"מ סוטה היא שקינא לה בעלה שלא תיסתר עם איש פלוני,	47083
ולא שמעה אליו ונסתרה עמו, אלא שלא קלקלה ממש, מובן איזה יראת שמים היא זו? וכמה שקועה היא	47084
בתאוה, ובכל זאת מכיון שהיא מותרת באופן זה לבעלה, אמר הקב"ה ימחה שמי על המים כדי להתירה	47085
ולעשות שלום בינה לבין בעלה, והרי אנו נצטוינו והלכת בדרכיו, נמצא דהאי מעשה דר"מ לאו מדת	47086
חסידות בעלמא הוא.	47087
כיוצא בזה מצאנו בחז"ל (דב"ר ג' ג'), וידעת כי ה' אלהיך האל הנאמן, רבנן אמרי מאמונתו של בשר	47088
ודם אתה יודע אמונתו של הקב"ה, לכשתסתכל ותתבונן במדת נאמנות של בשר ודם, תדע אמונתו של	47089
הקב"ה שנאמן לשלם שכרן של עושי רצונו, מעשה בר' פנחס בן יאיר שהיה דר בדרום, והלכו אנשים	47090
להתפרנס שם, והיו בידם ב' סאין של שעורים, והפקידו אותן אצל רפב"י ושכחו אותן, והיה רפב"י זורע	47091
אותן בכל שנה ושנה ועשה אותן גורן וכונסן, אחר שבע שנים באו אותם האנשים לתבוע את שתי הסאין,	47092
ואמר להם בואו וטלו אוצרותיכם! הרי מאמונתו של בשר ודם אתה יודע אמונתו של הקב"ה ע"כ.	47093
והנה בכל עבודות הזריעה והקצירה ודאי היה ר' פנחס בן יאיר מטפל בעצמו ומשגיח על העוסקים	47094
במלאכה, שהרי אמרו בגמ' (ב"ב כ"ט) הרוצה לאבד מעותיו ישכור פועלים ואל ישב עמהן, ורפב"י הרי	47095
קיבל עליו לשומרם, ועל פי הדין לא היה צריך לזרועם, והיה יכול למוכרם ולהניח הכסף עד שיחזרו	47096
הפועלים, אבל כיון שנהג לפנים משורת הדין לזרוע ולקצור, פשוט שלא עזב לאחרים חילם, ושמר על	47097
פקדונם ודאי עוד יותר משלו, וכן כשהגיעה שנה שניה קצר את התבואה ממה שזרע בכל השדה ודשה	47098
ועשה גורן, ואח"כ זרע שוב כל התבואה שבגורן, וקצרה ודשה וחוזר חלילה בכל שנה.	47099
כשנתבונן בזה הרי יש להתפעל נוראות, שבמקום שהיה יכול למכור אותם ב' סאין ולהניח הכסף ודיו,	47100
טרח טרחות עצומות בכל שנה בזה, וכמה פועלים ניתוספו לו בכל שנה, ולכמה שדות נוספות היה צריך,	47101
וכמה גרנות היה עושה בזריעת כל התבואה, ולכמה אוצרות היה צריך להכניס את כל העושר הלזה, והכל	47102
בכדי לעשות חסד עם הפועלים המפקידים ב' הסאין! ומה גדולה היתה שמחתם כשבאו וראו עושרם	47103
הנפלא שהגיע להם פתאום.	47104
והנה ר' פנחס בן יאיר עשה על פי הכתוב והלכת בדרכיו, ומצינו שהקב"ה עושה כן כמ"ש בתפלה זורע	47105
צדקות מצמיח ישועות, הקב"ה זורע את הצדקות שעושה האדם בין בסור מרע ובין בעשה טוב, זורע	47106
פעולות אלו ומצמיח על ידי זה ישועות לאדם! ומובן כי הקב"ה שהוא בלתי גבול ובלתי תכלית, גם זריעתו	47107

בלי גבול ובלי תכלית, ומה רבו הישועות הצומחות וגדלות מזריעה כזו בלי גבול ובלי תכלית! מזה למד ר'	47108
פנחס בן יאיר שגם הוא יעשה כן לזרוע ולהצמיח טובות וחסדים, וזהו מה שאחז"ל מאמונתו של בשר ודם	47109
אתה למד אמונתו של הקב"ה!	47110
עוד מעשה מביא המד"ר בר' שמעון בן שטח שלקח חמור מישמעאלי אחד, וכנראה שהישמעאלי היה	47111
עשיר גדול והיה לבוש אבנים טובות ומרגליות, ונפל ממנו מרגלית אחת ברכבו על החמור ונסתבך בצווארו	47112
של החמור, כשהביא ר"ש בן שטח את החמור הלכו תלמידיו לראות את החמור שקנה, ומצאו מרגלית	47113
תלויה בצווארו, נכנסו ואמרו לר"ש, רבינו ברכת ה' היא תעשיר, מצאנו מרגלית בצוואר החמור, אמר	47114
להם חמור לקחתי מרגלית לא לקחתי, הלך והחזירו לאותו ישמעאלי, כשראה הישמעאלי כך קפץ ואמר	47115
ברוך אלהי שמעון בן שטח!	47116
והנה כשהלך ר"ש והחזיר את האבן הטובה לאותו ישמעאלי, מה היה צריך הישמעאל לעשות? להודות לו	47117
על זאת כפי הנהוג בעולם, אבל לא כן אמרו במדרש, אלא שהנכרי הזה התפעל מאד מהיכן בא לו לר'	47118
שמעון בן שטח עשירות נפשית טהורה ועדינה כ"כ, וידע שיש מקור למדות נעלות אלו מקור אלהי,	47119
מבורא העולמים אדון כל, ולכן קפץ ואמר ברוך אלהי שמעון בן שטח! הודה להשי"ת שיש לו עבדים	47120
כאלה.	47121
אמר ר' חייא ג' מדות טובות יש להן לישראל, הקב"ה הנחיל לכל או"א מישראל ג' מדות טובות נטועות	47122
בלבותם, ואלו הן ביישנים רחמנים גומלי חסדים, ביישנים היינו שיתבייש אדם לעשות דבר מכוער, ועוד	47123
כמה דינים הנובעים ממדת הבושה, ואמרו עוד ובעבור תהיה יראתו על פניכם זו הבושה, רחמנים מניין,	47124
שנאמר ונתן לך רחמים ורחמך, ואמרו חז"ל (זוה"ק), כשהקב"ה רואה כביכול שמדת הדין מתוחה על	47125
האדם מפני עוונותיו, שולח לו הקב"ה עני לביתו שירחם עליו, ועי"ז מרחמין עליו מן השמים מדה כנגד	47126
מדה, וזהו ונתן לך רחמים שיתן בלבך שתרחם על העני, ועל ידי זה ורחמך שהקב"ה מרחם עליך עבור	47127
זאת, כי במדה שאדם מודד מודדין לו.	47128
גומלי חסדים מניין, שנאמר ושמר ה' אלהיך לך את הברית ואת החסד, הקב"ה שומר לך את החסד	47129
שעשית, זורע את החסד ומצמיחו וכמ"ש זורע צדקות מצמיח ישועות, הרי כמה גדולה מדת החסד	47130
שהקב"ה שומרה זורעה ומצמיחה! עוד במדרש ברוך תהיה מכל העמים, אמר ר' חייא בר אבא אין שבחה	47131
של מטרונא שמתקלסת מקרובותיה, אלא בשעה שמתקלסת משרותיה, היינו שהנכרים משבחים את	47132
ישראל שיש להם מדות יקרות כ"כ, והרי זה שבח להקב"ה כמ"ש ישראל אשר בך אתפאר, הוי מתוך	47133
אמונתו של בשר ודם אתה יודע אמונתו של הקב"ה!	47134
מכל הנ"ל רואים אנו כמה עשירות רוחנית יש ביד כל אדם מישראל, שהרי התורה ניתנה לכל אדם	47135
מישראל, וכולם נצטוו על והלכת בדרכיו, ואל יטעה אדם לומר כי זה מדת חסידות, הלא יש בזה ל"ת	47136
ועשה, ואהבת לרעך כמוך, ול"ת לא תקום ולא תטור, כאילו לא היה כאן שום דבר נגדי, כאילו מי שעשה	47137
לו רעה לא הרע לו כלל מעולם, וצריך להיות ידידו הגדול ביותר באהבה וחיבה כמוך ממש! כל זה דורש	47138
הקב"ה מכל אחד ואחד מישראל בלי יוצא מהכלל, נפלא מאד להתבונן כמה גדולים הם כוחות ישראל,	47139
אשר בחר בנו מכל עם ורוממו מכל לשון. (לב אליהו).	47140
	47141
מאמר מא	47142
ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא ונקתה ונזרעה זרע (במדבר ה' כ"ח).	47143
ואחז"ל (ברכות ל"א), שאם היתה עקרה נפקדת דברי ר' ישמעאל, רבי עקיבא אומר לא כי אלא שאם	47144
היתה יולדת בצער יולדת בריוח, אחד יולדת שנים, עכ"פ לכולי עלמא נצמח לה טובה מזה, ויש להתבונן	47145
למה מגיע לה עוד שכר? אשה זו שבעלה התרה בה שלא תיסתר עם פלוני, ולא שמעה אליו ונתייחדה עם	47146
נואף, והרי היא ודאי פרוצה גדולה, אלא שלא הגיעה לגוף מעשה העבירה, וא"כ למה מגיע לה שכר	47147
לפרוצה הזאת?	47148
אכן הוא הדבר ויסוד גדול למדנו כאן, אדרבה מכיוון שעמדה במצב שפל כזה שהתייחדה עם אדם זה והיא	47149
אשת איש, וגם התרה בה בעלה ולא שמעה אליו, הרי שיצר התאוה בער בקרבה כל כך, אם כן למה לא	47150
עברה העבירה? וצריך לומר שכשהגיעו לגופה של עבירה, נתגברה על יצרה וכבשתו שלא להטמא	47151
וטהורה היא! ולכן מגיע לה שכר כזה, ואע"פ שעל היחוד לא יוותר לה ה' ותיענש אם לא עשתה תשובה,	47152
מכל מקום אין שכרה מקופח עבור כבישת היצר. (לב אליהו).	47153
	47154
מאמר מב	47155
דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה', כל ימי נזרו קדוש הוא לה'	47156
(במדבר ו' א').	47157

כיון שקיבל עליו נזירות נקרא קדוש אע"ג שעדיין לא השלים נזירותו, חזינן מהכא גודל ענין הקבלה,	47158
שכיון שעשה קבלה טובה כבר התקדש בקדושת הנזירות, כתב רבינו יונה (שע"ת ב' י'), כאשר ישמע	47159
מוסר החכמים והמוכיחים ויקבל בלבו כל דברי התוכחות ושלא יגרע דבר מדבריהם, הנה האיש הזה ברגע	47160
קטן יצא מאפילה לאור גדול, אף שעדיין לא הגשים את קבלתו, מ"מ כיון שהקבלה היתה ראויה ונכונה	47161
אין לתאר גודל מעלתה, ומשום כך בתחילת הזמן שעומדים אנו בראשית תקופה חדשה, חייבים אנו לקבל	47162
קבלה נכונה ושכרה רב לאין שיעור.	47163
ובאבן עזרא שם כתב, איש כי יפליא יפריש או יעשה דבר פלא, כי רוב העולם הולכים אחר תאוותם, כל	47164
ההולך נגד דעת רוב בני אדם נקרא שעושה דבר פלא, כי בטבע האדם לחיות ע"פ תאוותיו, וזה אשר קיבל	47165
עליו נזירות מפליא לעשות, וכאשר עושה לא כפי הרגליו, כבר ע"י הראשית וההתחלה נעשה לקדוש, טוב	47166
אחרית דבר מראשיתו, כיון שהראשית טובה אף אחריתו תהא טובה.	47167
ובאמת ענין הראשית אינו רק בתחילת הזמן, אלא אף בכל יום ויום יש ראשית, ומובא בספרים הק' שכל	47168
יום חייב אדם מיד בקומו משנתו לקבל עליו עול תורה, ובעת שקבלתו ראויה יהיה לו עזר ה' כפי קבלתו,	47169
איתא בחז"ל (ב"ר ס"ה כ"ב), בשעה קלה הקדימני לגן עדן, חזינן שע"י קבלה נכונה ואמיתית, יכול להגיע	47170
למדריגות גבוהות יותר מעבודת שנים רבות, ומשום הכי חייבים אנו להשריש בקרבנו קבלה אמיתית,	47171
ובפרט בעת שהקבלה היא נגד דעת ההמון, ודאי שנזכה לסייעתא דשמיא ולהצלחה אמיתית.	47172
בתחילת הזמן טוב לראות מכתב הגר"ח מואלאזין זצ"ל לנכדו אודות חיזוק בתלמוד תורה, ומחמת כי ת"ת	47173
הוא מהדברים הצריכים חיזוק, לא מנעתי מלחזק אותך ללמוד בזריזות ובחשק גדול, כי מה שלומדים	47174
בעצלות כל היום יכולים ללמוד בזריזות בכמה שעות, אין הכוונה לאלו שבטלים מלימודם, אלא אף	47175
הלומדים כל הזמן, מ"מ יתכן שלימודם נעשה בעצלות ולא בזריזות, וצריך לימוד כדי לרכוש מעלה זו, ומן	47176
ההתלהטות החיצונית תבוא הפנימית.	47177
ולכן אלו הלומדים ברפיון ונשענים על העמוד, ודאי שאין תלמודם נעשה בזריזות, ומשו"ה לא יספיקו	47178
בתלמודם, ובודאי בעת שהעצלות ניכרת אף בשמירת הסדרים, ומאחרים לשבת על שולחנם מתוך שיחה	47179
בטלה, בודאי שהזריזים יספיקו ביום אחד מה שיספיקו העצלים בכמה שבועות, והגיון לבך יהיה תמיד	47180
בדברי תורה גם בעת האוכל, ועל משכבך רעיונך יהיה בדברי תורה, ותלמודך יהיה בד"ת שיהיו ד"ת	47181
שנונים בפיך, ורק לדקדק בישוב הדעת בפעם אחד ועי"ז תזכור אי"ה, וגם אשר יקשה בפעם ראשון	47182
יתורץ בפעם האחרון בעת חזרתך בדיוק.	47183
וגם העיקר לאחוז בסברא הישרה, ואשר אינה ישרה לאמיתה של תורה, גם אם מחודדת אותה תרחק, וכד	47184
דייקת שפיר תשכח שכל גדולי הראשונים והאחרונים ז"ל לא נשתבחו אלא בסברא ישרה, כל הישר	47185
בסברא גדול מחבירו, הארה זו נחוצה מאד אצלנו שאנו משתדלים לבקש רק את ההברקה הנראית	47186
מחודדת, ואיננו שואפים לבקש את האמת, וחלילה חלילה שלא להשיב בקינטור לשום אדם בפלפול גם	47187
אם הסברא לא אפשר בעיניך, כי אין דעות בני אדם דומים זה לזה.	47188
וכך היה מדת בית הלל שהיו שונים גם דברי חבריהם, ולכן זכו שנקבע הלכה כמותם, ושלא להכניס שום	47189
קפיידא בלבך על שום אדם, ואצ"ל שלא להשיב בקפדנות לשום אדם, וע"י מדת הסבלנות משיג האדם	47190
רצונו יותר ויותר מע"י כל תקיפות שבעולם, ולהיות נוח לבריות ושלא להרבות שיחה עם כל אדם, אך	47191
להקדים שלום ולהשיב בנחת לכל אדם.	47192
ענינים אלו הם מההכנה הדרושה לנו לקראת הזמן, ותחילת ההכנה צריכה להיות בשאיפה אמיתית לדעת	47193
תורה ולגדול בתורה, וראה בנפש החיים (שער ד' פ"ג) שכתב, שהלומד תורה למען לדעת ולהבין תורה	47194
נקרא לומד לשמה, וכתב (כתר ראש) דבר מנוסה כאשר ישכים האדם בבוקר ויקבל עליו ביום ההוא עול	47195
תורה באמת, שיגמור בלבבו שלא ישמע לשום דבר ושלא יתבטל לשום טירדה, אז בודאי יצליח ביום	47196
ההוא בתורה כפי תוקף קבלתו ביום ההוא, וכפי חוזק ההסכמה כן יעזרוהו מן השמים, וזה ענין כל המקבל	47197
עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ.	47198
וחייב לקבל עול תורה, ומבלעדי קבלה מפורשת לזה חי מתוך הפקרות, וכל חייו מתנהלים על פי רצונותיו	47199
הגשמיים, וכן חייב להרגיל עצמו במדות ומעלות טובות, והזמן המוכשר לזה הוא בין כתלי הישיבה, לא	47200
לשאוף רק להצלחה עצמית אלא אף לדאוג לתועלת זולתו, על ידי שימת לב לצרכי חבריו ברוחניות	47201
ובגשמיות, וזו תהיה ההצלחה הרוחנית במשך הזמן, ועי"ז יזכה לצאת מאפילה לאור גדול. (אור	47202
יחזקאל).	47203
	47204
מאמר מג	47205
דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יפליא לנדור נדר נזיר (במדבר ו' ב').	47206

כי יפליא יפריש (סוטה ב'), אנו מוצאים באדם סתירות בין השאיפות שנוכל לקרוא להן השאיפות	47207
לאיכות, ובין אותן שאפשר לכנותן השאיפות לכמות, למשל בשטח המעשים יש סתירה בין השאיפות	47208
לפנימיות ולחיצוניות, מצד אחד הרצון לברר ולצרף את מעשי המצוות שהוא עושה מפאת טהרת הכוונה,	47209
ומצד שני הרצון להרבות מעשים מבלי להביט כ"כ על טוהר הכוונה, או במלים אחרות, עם מעט לשמה או	47210
הרבה שלא לשמה, בשטח הלימוד, עיון והעמקה בכמות מועטת מצד זה, ובקיאות בחומר רב ברמה	47211
שטחית יותר מצד אחר, התרכזות על עבודה פנימית והתעלות עצמית, או הרבצת תורה והשפעה על הכלל	47212
בממדים רחבים יותר, גם בעבודה עצמית ישנן שתי הדרכים, הדרך של ביקורת עצמית תמידית ביתרון	47213
עונה והתמעטות, או דרך השאיפה לגדולות הבנויה במדת מה על דהף האנוכיות.	47214
גם אצל המלאכים נוכל למצוא סתירה מעין זו, מצד אחד הם מתבטלים לגמרי אל בוראם, כי אין בהם אלא	47215
שליחותם, מצד אחר הרי הם משיגים הרבה מאד מאורו יתברך, והשגה זו מגדלת את אנוכיותם בניגוד אל	47216
ההתבטלות, וזוהי בחינת נפש וגוף אצל מלאכים כאז"ל (ספרי האזינו), מלאכים נפשם וגופם מן השמים,	47217
ההתבטלות לשליחותם היא הנקראת נפשם, והגדלת אנוכיותם היא המכונה גופם, על יישוב הסתירה נאמר	47218
עושה שלום במרומיו, כי בלי הסתר אין גילוי, נמצא ההסתר כלי גילוי וסו"ס הכל גילוי, ועל זה מרמז	47219
המדרש נטל הקב"ה אש ומים ופתכן זה בזה ומהן נעשו שמים (ב"ר ד' ז').	47220
וכן באדם הסתירות והניגודים הנ"ל, הם בחינות גוף ונפש הקיימות במעשים ובהרגשים, איכות היא בחינת	47221
נפש וכמות היא בחינת גוף, ועל זה נאמר הוא יעשה שלום עלינו, היינו לעורר את בחירתנו החופשית,	47222
ראשית כל להתפלל לסייעתא דשמיא, ובזה נעזר מן השמים ליישב את הסתירות, ואם נתעמק בדבר נראה	47223
שבעצם אין סתירה כלל, כי שתי הדרכים נצרכות ומוכרחות ואי אפשר לזו בלא זו וכל נטייה לנקוט בצד	47224
אחד ולעזוב את השני היא מעצת היצר.	47225
עיין בפירוש הרמב"ם סוף מסכת מכות, רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות,	47226
כשיקיים אדם מצוה מתרי"ג מצוות כראוי וכהוגן, ולא ישתף עמה כוונה מכוונת העולם בשום פנים, אלא	47227
יעשה אותה לשמה באהבה, זכה לחיי העוה"ב, ועל זה אמר רבי חנניא, כי המצוות בהיותם הרבה אי	47228
אפשר שלא יעשה אדם בחייו אחת מהם על מתכונתה ושלמותה, ובעשותו אותה מצוה תחיה נפשו באותו	47229
מעשה, הרי שלדעת הרמב"ם דוקא ריבוי הכמות הוא שמבטיח איכות במצוות, וכן בכל הענינים האיכות	47230
האמיתית מרבה את הכמות, והכמות מרבה את האיכות.	47231
קיימת עוד סתירה שעדיין לא הזכרנו כאן, הסתירה בין השכל והלב, השכל יכול להרבות השגות עליונות	47232
שהן למעלה מתפיסת הלב, היינו שאין ביכולת האדם להשיבן אל לבו ולהוציא אותם לפועל בחייו למעשה,	47233
סתירה זו בין הידיעה והמעשה מסוכנת היא מאד, ועליה נאמר (אבות ג') כל שחכמתו מרובה ממעשיו	47234
הרוח באה והופכתו על פניו, בגלל זה נקראת חכמת הקבלה חכמת הנסתר ולא ניתנה לכל אדם ללומדה כי	47235
סכנה בדבר, כאמרם ז"ל ארבעה נכנסו בפרדס ורק אחד יצא בשלום (חגיגה י"ד:), ומהי הסכנה?	47236
לא חסרון הבנה ולא טעויות שכליות, אלא בזה שהשגות נשגבות ומופשטות אינן נקלטות בלב, כי הלב	47237
זקוק לציורים המבוססים על המציאות החומרית, ולא עוד אלא שהרבה פעמים ההשגות הללו עומדות	47238
בסתירה עם שפת הלב, ועלולות גם לפגום את הציורים ולהמעט את השפעתם על הלב.	47239
ובזה ניתן להסביר אמרם ז"ל (שם ט"ז), כל המסתכל בשלשה דברים עיניו כהות, בקשת דכתיב כמראה	47240
הקשת הוא מראה דמות כבוד ה', בנשיא דכתיב ונתת מהודך עליו, ובכהנים בזמן שבית המקדש קיים	47241
שמברכים את ישראל בשם המפורש, והענין הוא שבהסתכל האדם יותר מדאי על דבר נעלה ונשגב נעשה	47242
לו כחולין, כי הראייה היתירה פוגמת את עירנות השגת הלב, והיינו עיניו כהות עיני לבו, המקורב למלך	47243
ההרגל ודאי יקטין כבודו בעיניו, וכן הכהנים.	47244
כתב האריז"ל שמה שאנו אומרים כשהיו שומעים את השם הגדול יוצא מפי כהן גדול בקדושה וטהרה	47245
פירושו שהשם היה יוצא מעצמו מפיו דרך נס, ואעפ"כ ע"י הסתכלו יתקרב הרושם אף מנס כזה, וכן	47246
קשת, מי שלבו ער יוכל להבחין בה רמז למעשה המרכבה, אבל הרגיל בה לא ירגיש כלום.	47247
עיין בהקדמת ר' חיים ויטאל זצ"ל לספר עץ חיים שמפרט שם את התנאים הנדרשים מהלומד בחכמת	47248
הנסתר, וכתב שם שעל כולן היא שיתבונן היטב ביראת העונש דוקא, ויזהר מכל נדנוד חטא אפילו בשוגג,	47249
ויתנהג בפרישות ובקדושה יתירה, כי הוא בסכנה שיתעוררו הקליפות נגדו לפתותו ולהחטיאו, והיינו כנ"ל	47250
כי כל סוד יש בו מבחינת מקום השכינה, ואם לא יחזק את לבו בציורים גשמיים מוחשים ביראת העונש,	47251
יוזק ויחלש ויהיה חשוף לפיתויי היצר ח"ו.	47252
גם הלומד מוסר למעלה ממדרגתו יכול ליפול בפח זה, כי המתנהג בצידקות למעלה ממדרגתו האמיתית,	47253
הוא טועה בגדרי המוסר ויתרחק מהאמת, ומאידך המרבה יותר מדאי לבקר כל מעשה שהוא עושה מפאת	47254
חסרון הלשמה שבו, תסייע לו עצלנותו הטבעית להימנע ממילי דחסידותא שהן ראויות לו לפי מדרגתו,	47255

נמצא בין כך ובין כך שתוספת השגת המוסר הזיקה לו, ואם יאמר אדם אם כן לא אלמד מוסר, ודאי שבנפשו הוא, כי בלי לימוד המוסר ישורר בו מטמון לבו ללא מעצור.	47256
ועוד סכנה אחרת טמונה כאן, כבר הבאנו במקום אחר את דברי רמ"מ מויטבסק ז"ל בספר פרי הארץ (פרשת נשא), שכתב על הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין (נזיר ב'), שזה שידיעתו נתרבתה ע"י ראיית סוטה בקלקולה, דוקא הוא בסכנה שיכשל באותו קלקול ועליו להזיר עצמו מן היין, ביאור דבריו שראיית סוטה בקלקולה, ראייה גרידא בלי מעשה לקבוע את הרושם בלב, היא תוספת מוסר בהשגה, ויש סכנה בתוספת השגה בלי קביעה במעשים, שמחשבתו הטובה תיהפך ע"י ציורי הרע שמעביר על לבו כדי לגנות את הרע, כי בו בזמן שבשכלו יגנהו, בתת הכרה יהנה ממנו, כתוב בספרים שאין אומרים וידוי בראש השנה שלא לקטרג על עצמנו, והיינו גם כן כנ"ל, שיש חשש שבהעבירו לנגד עיניו את פרטי החטא יהנה ממנו, ואין לך קטרוג גדול מזה.	47257
ציור נאה לענין זה הביא הגרש"ז זצ"ל, בפילוסוף אחד שאביו היה שיכור והתבייש ממנו, כדי להרתיעו הביאוהו לראות בשיכור אחד שהתגולל ברחוב בקיאו ולכלוכו, במקום להירתע גזן האב אצל השיכור ברחוב ולחש באזנו, הגידה לי איפה השגת יין כל כך חזק? גם גדר זה נכלל במה שאמרו ז"ל, כל שחכמתו מרובה ממעשיו הופכתו על פניו, וגם כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו.	47258
אבל המתרכז לראות כל עניניו במבט האמת והמתפלל על זה בתדירות, יעזרהו ה' לבסוף להכיר שכל נטיות רצונו בין בגשמיות בין ברוחניות באות בדרך כלל מסיטרא אחרא, ומזה עצמו תבורר לו הדרך הנכונה, באופן זה לומדים מהיצר עצמו להבחין בין טוב לרע ומשתמשים בו לצורך הקדושה, כאמרם ז"ל בכל לבבך בשני יצריך, מובן מאליו שהמתחיל בעבודת ה' אסור לו לסמוך על הכרעתו בענינים אלה, הלא כל פרט ופרט בהלכה לא יפסוק צורבא מרבנן לעצמו.	47259
אלא ידרוש מאדם גדול ויקבל הכרעתו, כל שכן בענינים הגבוהים והמסובכים האלה שהם לב לבה של עבודת ה', מדרגות רבות יש בעבודת ה' וכולן שונות זו מזו, לאדם הקל גם תורת הסוד גם חכמת המוסר לא יעזרוהו כי ימצא בהן תואנה, אבל לירא שמים יוסיפו לו יראה על יראתו.	47260
(מכתב מאליהו ח"ד עמ' 8).	47261
מאמר מד	47262
דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יפליא לנדור נדר נזיר (במדבר ו' ב').	47263
ונכתב נדר ונזירות שלושים פעמים בפרשה כי סתם נזירות שלושים יום, כן כתב בעל הטורים, ולכאורה יום שלושים שגמר נזירותו אז ראוי לקרותו קדוש, יען כי משתוקק הרבה לשתות יין וכובש רצונו קדוש הוא, אבל ביום א' אין תשוקתו מרובה לשתות ואינו נקרא אז קדוש, ולכן נכתב ל' פעמים כנגד ל' יום, כי אחרי שגמר נתעלו כל הימים בקדושה אחרונה של יום ל', להיות כל הימים כיום ל' בקדושה אחת, ועוד כתב בעל הטורים שם וז"ל, לומר לך שאם תשרה עליו שכינה מחמת נזרו עיי"ש.	47264
הביטו וראו את גודל הכבוד שזכה הנזיר, נכתב עליו פרשה שלמה, ולהודיע כי בכל השלושים יום, חל עליו קדושה עליונה של יום ל' הקשה יותר, והודיע הכתוב עוד שראוי שתשרה עליו שכינה, למה זאת הרעש כי יפליא לשון פלא, כי רוב העולם הולכים אחר תאוותם, והוא דבר פלא לשבור תאוותו, כן כתב החכם רא"ע ז"ל, ועיין עוד בא"ע פסוק ז' ז"ל, דע כי כל בני האדם עבדי התאוות, והמלך באמת שיש לו נזר ועטרת מלכות בראשו, כל שהוא חופשי מן התאוות.	47265
הביטו וראו את הרעש הגדול שהרעישה התורה על מי שנבדל רק ל' יום מיין לבד, ועשה כן כי היין מאבד הדעת, וכן בא"ע מפורש, והנה לא עשה רק שמירה שלא לבלבל הדעת משכרות, ושכרו כ"כ מרובה אף רק על שלושים יום, מי שהוא עמל לצאת מתרדמה של שטות היותר מצוי משכרות, כי שכרות כאשר תפוג יינו ישוב לדעתו, אבל תרדמה של שטות אדם נטבע בה ביון מצולה כל ימיו, המייגע עצמו להמלט ממנה, ולהיפוך לעורר דעתו לחשוב מחשבות להשכיל להטיב כמה פעמים ל', היש קץ לכבודו וגודלו לפי חשבון הנזיר שכתבנו, כי קדושת יום ס' תקדש כפלי כפלים כל ימי ל' הראשונים וכ"ש האחרונים, ולפי חשבון זה עוד ועוד להשתומם!	47266
ונוראות להפליא ממליצתם ז"ל, הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין (נזיר ב'), הורו לנו הענין שכתבנו, כי העיקר הנדרש לנו לקבל עול המצוות, פירוש להיות דחיל חטאין להתרחק שבעים שערים מן החטא, וזהו הרואה סוטה בקלקולה, אטו מי שאינו רואה סוטה אל יזיר עצמו מן היין? הלא בלא"ה היין משחית הדעת, אבל כוונתם ליעץ האדם שתהיה כוונתו בנזירות להיות בורה מן העבירה שבעים שערים, פירוש שלא לשתות כלל, פן ימשך מזה שישתה הרבה ויבוא לעבירות, וקדושתו יותר גדולה שירגיל עצמו להיות דחיל חטאין, היינו קבלת עול המצוות הבא אחרי קבלת מלכות שמים בשלמות, ולמדה לנו התורה לחשוב תמיד להתרחק מן החטא ותתעלה קדושתו יותר מסתם נזיר.	47267
	47268
	47269
	47270
	47271
	47272
	47273
	47274
	47275
	47276
	47277
	47278
	47279
	47280
	47281
	47282
	47283
	47284
	47285
	47286
	47287
	47288
	47289
	47290
	47291
	47292
	47293
	47294
	47295
	47296
	47297
	47298
	47299
	47300
	47301
	47302
	47303
	47304
	47305

ומזה נבין גודל הענין של עסק המוסר במחשבה והתבוננות כראוי, עד שירגיש בעצמו פחד הדין הגדול,	47306
ובפרט להיות דחיל חטאין כנ"ל, כמה פרשיות נזיר יש בזה לפי חשבון המבואר למעלה, אשרי חלקו	47307
מחלקם יהא חלקנו, היוצא מכלל הנ"ל, להתרגל בלימוד המוסר בהשכלה יתרה, עד שירגיש בעצמו פחד	47308
יום הדין של מעלה, וירגיש כי הוא דואג לאחריתו באמת, וגם להרגיל עצמו להסב כל דבר לשמים, וכמה	47309
וכמה פרשיות נזיר נכתבו עליו, אין די באר גודל הענין הלזה, אחלי נזכה לזה אכ"ר. (חכמה)	47310
ומוסר ח"א מא' ר"ל).	47311
	47312
מאמר מה	47313
דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יפליא לנדור נדר נזיר (במדבר ו' ב').	47314
למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה? לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר מן היין (סוטה ב'), כן	47315
מסתבר ששתי פרשיות אלו צריכות להיות רחוקות זה מזה, שכן האישים עליהם מדובר בפרשיות אלו	47316
מרוחקים לכאורה מן הקצה אל הקצה, הסוטה עומדת מצד שכולו גנות והשחתה, כשהיא גורמת שיתחלל	47317
שם שמים על ידה, כשהכהן מוחק בגללה את השם הקדוש והנורא, בשעה שהוא בא לברר עניינה, ומאידיך	47318
גיסא עומד הנזיר ברום מעלתו הנשגבה, שהתורה קראת לו בשם קדוש, ואמרה עליו נזר אלהיו על ראשו,	47319
אם כן יפלא באמת מדוע נסמכו שתי פרשיות אלו.	47320
אך חכמינו ז"ל מגלי כל טמירין, גילו לנו מפני מה נסמכו שתי הפרשיות, בחושפם לפנינו את המתחולל	47321
בנבכי נפשו של האדם, לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין, מטבעו של אדם שכשהוא	47322
רואה גנות בחברו, מיד מתנשא הוא עליו ואומר אשרי שאין בי מדיליה! ולא זו הדרך, אדרבה הוא צריך	47323
לחדור לתוך עמקי נפשו לבדוק, שמא יש גם בו שמץ מה ממידה מגונה זו.	47324
ועל הדרך שאמרו חז"ל כל הפוסל במומו פוסל (קידושין ע'), פירוש אם ראית אדם מחלל שבת	47325
בפרהסיא, בדוק בעצמך שמא אף בך יש אחוז מסויים של זלזול כלפי שבת קודש, ואם בדק בעצמו ומצא	47326
כגון זה, חייב הוא לתבוע מעצמו יותר משיתבע מזה המחלל שבת בפרהסיא, הנה הוא עצמו יש בו תשעים	47327
ותשעה אחוזים של שמירת שבת קודש וחסר לו אחוז אחד בלבד, ואעפ"כ לא היה בכוח תשעים ותשעה	47328
האחוזים להשפיע עליו להמשיך ולהשלים את האחוז הנותר, מה לו לתבוע ממחלל שבת שחסר בו הכל?	47329
והנה בענין זה ראינו מה גדול כוח הבחירה, העשוי למשות את האדם גם כשהוא נתון ביון מצולה, הנה	47330
הסוטה מגונה היא ביותר, והרואה אותה חייב לבדוק בעצמו, אך אם הוא מתעורר וקורא הריני נזיר, יש	47331
בכוחו להשתנות בן רגע עד שיקרא קדוש ונזר אלהיו על ראשו. (דברי בינה ומוסר).	47332
	47333
מאמר מו	47334
דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יפליא לנדור נדר נזיר (במדבר ו' ב').	47335
הנה בפרשת נזיר מוזכר כמה מעלות וענינים חשובים ועמוקים, והאדם הפשוט הרואה ענין הנזיר מבין, כי	47336
כל הדברים נאמרו רק בנזיר שהזיר עצמו מן היין, ואינו יודע כי ענין הנזיר הוא כלל הכולל בתוכו כמה	47337
פרטים וענינים, איש או אשה כי יפליא לנדור נדר נזיר, וכתב האבן עזרא יפריש או יעשה דבר פלא כי	47338
רוב העולם הולכים אחר תאוותם, כוונתו ז"ל שכל ההתפעלות מנזיר, שהחשיבה אותו התורה קדוש,	47339
והגדירה מעלתו כמעלת כהן גדול, אין ענינו דוקא בנזיר, אלא סיבת הדבר מפני שהנזיר עושה דבר פלא,	47340
שמפריש את עצמו מתאוותו בזמן שרוב העולם הולכים אחר תאוותם.	47341
ואף בשעה שמתחזק בוחר רק בענינים שאף שאר בני אדם מתחזקים בהם, ואילו הענינים הרפויים בקרב	47342
העולם רפויים גם אצלו, והקושי הגדול שבעבודה להפריש עצמו ולהתחזק בענינים שבני אדם מתרשלים	47343
בהם, והגדירה תורה ענין זה כדבר פלא, מפני שרוב בני אדם הולכים אחר תאוותם, ומעתה כל העושה	47344
דבר פלא ושובר תאוותיו נעשה קדוש כקדושת הנזיר וכהן גדול, שכל שפורש מתאוותו והולך כנגד הזרם	47345
השוטף את רוב בני אדם, זוכה לסייעתא דשמיא וגדולה מעלתו בעיני הקב"ה, עד הגיעו למדריגת כהן	47346
גדול שהיא המדריגה העליונה ביותר.	47347
עוד יש להתעורר מהא דחזינן שמעלת הקדושה לא מקבל הנזיר בהשלמת ימי נזירותו, אלא מיד בעת	47348
קבלת הנזירות זוכה שנקרא קדוש, ביאורו שבעת קבלת נזירותו ועשיית דבר פלא, זוכה לעזר השי"ת	47349
כאילו כבר קדוש, ומתוך יסוד זה עלינו להבין מה הנקודה המרכזית הנדרשת מהאדם, התגברות על	47350
התאוות והתחזקות בדברים שרוב בני אדם אינם נוהרים בהם, יבדוק כל אחד את עצמו ויראה כמה קשה	47351
לו להתחזק בענינים שאינו רואה רבים שמתחזקים בהם.	47352
ואלו דברי הגר"א, ועד יום מותו צריך האדם להתיסר, לא בתעניות ובסיגופים רק ברסן פיו ובתאוותו וזהו	47353
התשובה, וזהו כל פרי עוה"ב כמ"ש ודרך חיים תוכחת מוסר (משלי ו'), וזה יותר מכל התעניות	47354
והסיגופים, וכל רגע ורגע שאדם חוסם פיו זוכה בשבילו לאור הגנוז שאין מלאך ובריה יכולים לשער,	47355

בזה יכופר לו כל עון וניצול משאול תחתית, כמ"ש שומר פיו [מאכילה יתירה] ולשונו [מדברים בטלים]	47356
שומר מצרות נפשו (משלי כ"א), שזה עיקר חובת העבודה להתגבר על תאוותו ורצונו כענין הנזיר.	47357
וכן הא דאיתא בחז"ל (שבת ל"א), גבי הגר שבא להלל וא"ל למדני כל התורה כולה על רגל אחת, א"ל	47358
מאי דעלך סאני לחברך לא תעביד, ונראה ביאור הענין שלא היתה כוונת הגוי לקנטר את חז"ל, אלא אותו	47359
הגר חכם גדול היה וביקש לדעת ענין זה, מה הכלל הכולל כל התורה כולה, והיינו דאמר למדני כל התורה	47360
כולה בעומדי על רגל אחת, שבשעה אחת יאמר לו הכלל העיקרי בתורה, וע"ז ענהו מאי דעלך סאני	47361
לחברך לא תעביד ואידך פירושא זיל גמור, מעתה יש להתעורר שהרי ר"א אמר להם כלל הזהרו בכבוד	47362
חבריכם, ונתבאר שמהכלל יוצא כל הפרטים, וא"כ עלינו לדקדק ולידע האם יש לנו שייכות לאותו הכלל	47363
שהוא כלל גדול שבתורה.	47364
הנה כאשר נשאל אחד מאתנו, האם יש לו שייכות לכלל גדול זה של זהירות בכבוד חבריו, בודאי יאמר כי	47365
שלם בזאת, אך כאשר נתבונן במהותם של דברים נראה שרחוקים אנו מזאת, ולא נגענו כלל באפס קצהו	47366
של הקפדה בכבוד חברינו, וסיבת הטעות מקורה באי הבנת האמת, ובחוסר ידיעת פירוש הזהירות בכבוד	47367
חבירו, שדומה בעינינו שבעת שאיננו מבזים את זולתנו, כבר אנו נכללים בין אלה המכבדים את חברינו,	47368
ואיננו יודעים שרחוק ענין הבזיון מאי נתינת הכבוד, ואיתא בספר (ראשית חכמה שער היראה פי"ב),	47369
כשאדם בא לדין שואלים אותו המלכת את קונך המלכת את חבריך, מבואר דב' השאלות שוין הן, וכשם	47370
שמחובתנו להמליך את הקב"ה, באותה המידה חייב אף להמליך את חבריו, וחובה זו להמליך את חבריו	47371
עליו כלולה בתוך הזהרו בכבוד חבריכם.	47372
פרשת השבוע עוסקת בענין קרבנות הנשיאים שהביאו לחנוכת המזבח, וכל נשיא ונשיא הביא קרבנו ביום	47373
אחר, וכל קרבנות הנשיאים שוים הם בכל פרטיהם, ומכל מקום האריכה תורה וכתבה כל קרבן נשיא לכל	47374
פרטיו בכמה פסוקים, והרי יכלה לכתוב קרבנות יום ראשון ולהוסיף וכן הקריבו שאר הנשיאים, וכתב	47375
הרמב"ן (ז' ב') והנכון בטעם הכתוב, כי הקב"ה חולק כבוד ליראיו וכמ"ש ואת מכבדי אכבד, והנה	47376
הנשיאים כולם ביום אחד הביאו הקרבן הזה שהסכימו עליו יחד, ואי אפשר שלא יהיה אחד קודם לחבירו,	47377
אבל רצה להזכירם בשמם ולפרט קרבניהם ולהזכיר יומו של כל אחד, לא שיזכיר ויכבד את הראשון זה	47378
קרבן נחשון בן עמינדב ויאמר, וכן הקריבו הנשיאים איש איש יומו, כי יהיה זה קיצור בכבוד האחרים.	47379
נוראים הדברים למתבונן, וכי יש קיצור כבוד באי הזכרת שמו והרי כתוב במפורש וכן הקריבו שאר	47380
הנשיאים, מ"מ הרגישה תורה בדקות גדולה כ"כ של הרגשי הכבוד, ולכן האריכה התורה בזה על אף כל	47381
החשיבות הגדולה הטמונה בכל אות ואות, ומגלה לנו התורה עד היכן מגיע ענין כבוד הזולת.	47382
מעתה פשוט כמה חייב אדם להפליג בכבוד חבריו עד כדי מסירות נפש ממש, ולא רק דברים הגלויים לעין	47383
כל, אלא אף במה שלא נראה כחסרון כבוד, אלא טמון בזה איזה הרגשת בזיון, חייב למסור את נפשו שלא	47384
לעשות זאת לחבירו, נוסף לכך חייב לחפש עצות ותחבולות היאך יוכל להגביר כבוד חבריו, ולכן	47385
מחובתנו בכל דין ודין לידע שזה רק הכלל, ועלינו להשתדל להבין אף את הפרטים שאינם כתובים, ורק	47386
בדרך של ידיעת פרטי הדברים נזכה להגיע לשלימות. (אור יחזקאל).	47387
	47388
מאמר מז	47389
דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יפליא לנדור נזיר (במדבר ו' ב').	47390
וברש"י למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה, לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין	47391
שהוא מביא לידי ניאוף, עצה זו ניתנה לכל ישראל כקטן כגדול, כשהנך רואה סוטה בקלקולה, עובדה של	47392
קצה התיעוב והשיקוץ, עליך לפחד על עצמך, אתה שהינך בתכלית הריחוק מאותו הקלקול, עליך להזהר	47393
ולפרוש אף מן רביעית יין שהוא מביא לידי ניאוף! אתמהא? ונורא ההתעוררות!	47394
פעם אמרתי לאיש צדיק ובעל מוסר גדול, היה זה בעידנא דיומא טבא, ושאלתי אותו מדוע לא שותה מעט	47395
יי"ש לשמוח יחד עם כולם ענה לי כי ירא אנכי לשנות, שהרי אמרו בגמ' (עירובין ס"ה:), בשלשה דברים	47396
אדם ניכר בכוסו בכיסו ובכעסו, רצה לומר כי האדם בו ובחובו משחתו בו, אלא שרבים הם הכיסוים אשר	47397
האדם מתחבא תמיד תחתיהם.	47398
אמרו חז"ל (במ"ר כ' ו') שלשה בני אדם בדקן הקב"ה ומצאן קיתון של מי רגלים, בני אדם גדולים היו	47399
אחד מהם היה חזקיה, הנה גם כאלה אין ביטוח לפנימיותם, אדם המכיר את עצמו הוא יודע כי האדם כולו	47400
אינו אלא כי אם בית הכסא מכוסה, בעירות גדולות נמצאים באמצע הרחוב בתי כסאות, אשר למראה	47401
עינים נדמים ככל הבנינים המפוארים בתכלית, וכאשר אתה נכנס בהם הינך מופתע לראות לפניך רק	47402
צואה והשתנה.	47403
יש מאמר חכם, חטאי לו יריחון במ שכני אזי ברחו ורחקו מגבולי, כשאדם מתכסה הלא תדמה עליו כל	47404
פאר והדר, ובהתגלותו והנה לפניך קיתון של מי רגלים! וקיתון של מי רגלים רצה לומר, לא רק שתמצא	47405

בו פה ושם איזה רגבים של צואה, או איזה כינוסים של מי השתנה, אלא כלי לילה הוא, כלי שכולו מיוחד	47406
לשתן, אלא מה? מתכסה הוא האדם כל כולו תחת כיסוים עבים מאד, ובחיצוניותו הוא נראה בתכלית	47407
הפאר וההדר, אולם רגע התפוצצות הכיסוי נשאר הבית הכסא פתוח, ואז גם ריחו ידוף החוצה.	47408
איש המוסר מפחד הוא לשתות יי"ש פן ואולי יתגלה על ידם ויתראה בכל קלונו, אמנם כי בשתיית היי"ש	47409
יש גם צדדי טוב, יין ישמח לבב אנוש, וגם יום טוב היום, אבל ירא אנכי היתה תשובתו, מכיר אנכי את	47410
עצמי ואינני כלל בטוח בהתגלותי! ועוד שניה בה, אדם המכיר את עצמו הוא אמנם שמח וגם אף משתדל	47411
להתלבש ולכסות את עצמו בכיסוים רבים, אם כי ברו לא יהיה כתוכו, אבל סוכ"ס על ידיהם משתמר	47412
הפנים, והיה כי יסור הכיסוי הלא סור תסור שמירתו, תדעו כשאדם עובר עבירה אומר שלא יראני האדם	47413
(ברכות כ"ח:), הוא אז"ל ושמתם את משמרת עשו משמרת למשמרת.	47414
זהו ענין הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין שהוא מביא לידי ניאוף, יין מגלה את האדם מכיסויו,	47415
כיסויו של האדם הוא הרסן שלו, הרסן מעכב טבעיו מלצאת מן החבוי אל הגלוי, מן הכח אל הפועל,	47416
כשהרסן עליו הכל הולך כתיקונו, אין הרסן עליו הכוחות יצאו ויעשו את שלהם, כבר לא רחוק הוא	47417
ממעשה סוטה, ללא הכיסוי קיתון של מי רגלים הוא, הבית הכסא נפתח, ולהדפת הריח כבר אין מעצור, כי	47418
הולך הוא הריח למרחקים, ומהו עבודת האדם? לשמור את הרסן שלא ינתק ממנו, ובלי רסן הלא יתגלגל	47419
ויבא גם לידי ניאוף חלילה.	47420
בג' דברים אדם ניכר, אלה השלשה ביחוד הם מצבים המסירים מעל האדם כל כיסויו, המרסנים כוחותיו	47421
הפראיות מלבצבץ ולהסריח, כשאדם במנוחה כשאינו בקרבו התרוצצות מיוחדות, אם גם יצרו רע בו, אבל	47422
כוחותיו מכווצים ופעולותיו נכונים, משאו ומתנו עם הבריות נאמנים וכל הליכותיו גם יפים, אולם שלח נא	47423
ידך וגע אל עצמו אם לא אל פניך יברכך, הכנס אותו באיזה מצב של כעס, כי אז כבר כל כוחותיו	47424
המכווצים קפוץ יקפצו אל על, והיה כבר כלסטים ושודד לילה, כבר מגולה הוא.	47425
גם חכמים גם נבונים בנגע הממון מתעוורים כולם, נשאר הוא האדם מגולה בתכלית באין מעצור לכוח	47426
פראויותו, ובכוס יין הוא ודאי מאבד כל מעמד, אין כיון המעביר כל כיסויו האדם באין כל רסן בכוסו	47427
מתגלה כל תוך תוכיותו, ואם תבן בו מי יעצרנו מלבצבץ ולקלקל, כי על כן יזיר עצמו מן היין, ראשית	47428
עבודתו הוא לשום רסנים לכוח בהמיותו, לשום כיסוים לבור הטינוף והשיקוף שלא יפתח ויסריח, ואז	47429
קדוש יהיה.	47430
והלימוד מהפרשה, כי אמנם כל התורה כולה כדמיון נזיר הוא, יסוד כל התורה הוא להורות ולחנך את	47431
האדם להתרחק מדברים המשקצים, ודברים המשקצים כן טבעם, כי מבאישים וגם מביעים את כל	47432
הסרחונים החבויים באדם כנאמר (קהלת י'), זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח, וכשהחבוי מתגלה אין	47433
סכנה כסכנתו, מוכן הוא אז לכל קלקולים, הראב"ד ז"ל קרא לספרו "בעל נפש" הוא יסוד כל התורה	47434
שישאר האדם בעל נפש, תורת ה' תמימה, ומה נקודתה? משיבת נפש עדינה וטהורה מכל שיקוף וטינוף.	47435
(דעת תורה).	47436
	47437
מאמר מה	47438
דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יפלא לנדור נדר נזיר (במדבר ו' ב').	47439
מצינו בתורה ענינים הפכים, התורה מקפדת מאד על חסרון כל דהו של תאוה, כמו שביאר הרד"ק ז"ל	47440
בהפטרה בענין שמשון שהיה נזיר מבטן, ונשלח בבשורת מלאך ה' להושיע את ישראל והיה שופט, היתכן	47441
שיקח אשה פלשתית? אמנם מאת ה' היתה זאת כי בודאי גיירה שתהיה עמו בהיתר, אמנם עשה זאת למען	47442
יוכל להושיע ישראל, והנה כמה גדול היה האיש הזה, כי ישראל לא היו יכולים להלחם בפלשתים אז כי	47443
לא היו ראויים כ"כ, ורק הוא לבדו לחם עמהם ומפחדו פחדו להלחם בישראל.	47444
והנה הפסיד כוונתו הראשונה הטובה שהיתה רצון האלהים, כמ"ש כי מה' היא כי תואנה הוא מבקש	47445
מפלשתים (שופטים י"ד), בתחלה היתה כוונתו לטובה לבקש תואנה מפלשתים, ואח"כ גברה עליו התאוה	47446
בראותו אותה ישרה בעיניו, והפסיד כוונתו הטובה האלהית בכוונתו הגופנית הבהמית אשר התערבה בה,	47447
ולפיכך נענש ונקרו פלשתים את עיניו מדה כנגד מדה, ואעפ"כ עזרוהו מן השמים ונקם נקמת עיניו	47448
מפלשתים עכ"ל.	47449
והנה דקדקנו כי כתוב קח לי כי היא ישרה בעיני, והנה מלת ישרה הונח על תכונות והנהגות ישרות, כענין	47450
איזה דרך ישרה שיבור לו האדם, אמנם מאשר כתיב בעיני למדו חז"ל שהתערב ג"כ מחשבה בהמית	47451
בראותו כי יפה היא, מעתה נשתומם מאד אחרי התבוננות היטב על גדולת האיש הזה, כי נתקדש מבטן ע"י	47452
מלאך להיות מושיען של ישראל, וכל ישראל לא היו ראויים שיושיעם תשועה שלמה מיד פלשתים, ולא	47453
היו ישראל נלחמים בהם כי אם הוא לבדו, ומיראתם אותו נמנעו מלהלחם בישראל.	47454

ראה זכותו הגדול נגד כל ישראל, ולא נאמר עליו כי עשה רע בעיני ה' בלקיחתו אשה מפלשתים, כי	47455
אדרבה רצון ה' היתה זאת, כמבואר כל זה להחכם הרד"ק ז"ל, ורק בשביל תערובת מעט תאוה גופנית של	47456
היתר הפסיד כוונתו הראשונה ונענש, ומעתה אם יכוין האדם רק לתאוה של היתר ומכ"ש של איסור	47457
רח"ל, היש השערה לעונש ומכ"ש מעשה של איסור יהיה מה שיהיה, מתאוה או מקנאה או מכבוד הכל	47458
אחד הוא ונלמד הכל מכאן, הרי ראינו נפלאות דקדוק עצום של מעט חסרון פרטי וכל שכן חסרון כללי.	47459
ועפ"ז היה נראה, שמי ששובר מעט תאותו אין זה רבותא כלל, ואעפ"כ מצינו איש כי יפליא לנדור נדר	47460
פי' הראב"ע ז"ל לשון פלא, כי רוב העולם הולכים אחר תאותם והוא שובר תאותו ל' יום, והתורה	47461
מפליאה איש כי יפליא לשון פלא, היש חיד מתוק מזה? התאוה מאוסה ושנואה כ"כ בעיניו ית', עד שגם	47462
מעט תערובת במצוה היותר גדולה, כמו הצלת נפשות של כלל ישראל כענין שמשון, עכ"ז לא הועיל הון	47463
ביום עברה להנקם ממנו בעוה"ז, כדרך צדיקים שנפרעין מהם בעוה"ז, ונוכל להבין מזה מיאוס וגנות	47464
תאוה אף כל דהוא ובהיתר.	47465
וא"כ מי שפורש ל' יום מיין אין זה רבותא כ"כ, והתורה הקדושה מקור החכמה והקדושה בכל מיני	47466
קדושות, היא מפליאה על האדם השובר מעט תאוה ל' יום, מובן מזה גודל השכר של שבירת התאוה אף	47467
מעט ומכ"ש הרבה, וזהו שמבואר בעלים לתרופה להגר"א ז"ל, שאין כל מלאך ובריה יכולים לשער שכר	47468
החוסם פיו ותאותו על כל רגע ורגע, והדבר מובן ג"כ משמשון אחרי שנענש כ"כ על מעט תערובת תאוה,	47469
ומרובה מדה טובה, והשובר תאותו אף מעט שכרו הרבה מאד, מכל זה יבוא האדם לחביבות התורה ראש	47470
כל המעלות כי אוריתא וקוב"ה חד הוא.	47471
מצינו עוד בזה שני הפכים, הנה הנשיאים רצו להמתין בנדבת המשכן להיות אחרונים, למען יוכלו לנדב	47472
נדבות גדולות כל מה שיחסר, ועוד יכול להיות כוונתם למען תגמור המצוה על ידם, כי אין המצוה נקראת	47473
אלא על שם גומרה, ועכ"ז נענשו שהחמיצו המצוה, ונחסר להם אות אחת נשיאם בלי יו"ד כמבואר ברש"י	47474
ז"ל, ועם כ"ז בנדבתם שנדבו קערות של שלושים ומאה משקלה, ואם כי אין זו רבותא להם, כי הרבה	47475
כסף וזהב נתן להם הקב"ה במצרים ובביזת הים, עכ"ז ביאר הכתוב בכל אחד ואחד לבסוף זה קרבן נחשון	47476
בן עמינדב, ופירש"י ז"ל כי לא גבו משבטם ורק שלהם היה הכל.	47477
והנה לא הודיע באופן כללי זה קרבן הנשיאים וגם מזה נדע כי שלהם היה, אבל מרוב חביבות כתבה	47478
התורה כן לכל אחד ואחד, הרי עד כמה חביב לפניו ית' אף עבודה קלה וכש"כ עבודה גדולה, ונראה כי	47479
תקנו מה שהחמיצו בנדבת המשכן ונעשו שלמים.	47480
והנה ראינו באר היטב מכתובים מפורשים ומדברי חז"ל, עומק הדין על דבר היותר קל בעינינו, מי פילל	47481
אשר נגיעה כל דהוא ממדות אשר לא ישנה המעשה מהלכתה ענוש יענש כ"כ, והנה כל זה בהיתר וגם	47482
כולו לשם שמים, ורק מעט להנאת גופנית, ומה עוד בדבר שכולו להנאת עצמו, ורק מעט תערובת לש"ש,	47483
ומכ"כ אם כל המעשה בשביל הנאת עצמו, וכש"כ במחשבת איסור כגון גאווה וכבוד קנאה ושנאה בדבר	47484
היתר, ומה עוד ח"ו במעשה של איסור, בבין אדם למקום ובין אדם לחברו. (אור רש"י מא' של"ג).	47485
	47486
	47487
מאמר מט	47488
דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יפלא לנדור נדר נזיר (במדבר ו' ב').	47489
האומר אהא ונזיר עובר לפניו, ר"מ אומר אין אדם אומר דבריו לבטלה (נזיר פ"ב), וכן מי שאמר הריני	47490
נזיר ושמע חבירו ואמר הריני כמוהו הרי הוא נזיר, וצריכים להבין האמנם יש בכוחן של שתי המלים	47491
האלה אהא נזיר הנראות לכאורה כמקרה ודרך אגב, לעשות את האיש הזה לאיש מקודש שנזר אלהים על	47492
ראשו? הכי מילתא זותרתא הוא ענין הנזירות של התנדבות לחיים מקודשים, שע"י שתי מלים אהא נזיר	47493
שנפלטו אגב הזדמנותו של נזיר שעבר לפניו? או הריני כמוהו אחרי שמיעת קול חבירו שאמר הריני נזיר?	47494
הכי יש באמירה כזו משום קבלת נזירות?	47495
אלא שדבר גדול ועמוק מאד משמיענו רבי מאיר, ענין היורד עד עמקי תשוקותיו הצפונים שהאדם נושא	47496
בחובו, יש שע"י נקיפה מקרית מתלהטים ונדלקים התשוקות עד לידי אורות גדולים מאד, אין אדם אומר	47497
דבריו לבטלה, ויש ששתי מלים שהאדם מפליט מפיו לעת מצוא ובתנאים ידועים אפילו פתאום, שהמלות	47498
האלו משקפות ומעידות על ענינים נשגבים שהאדם כונס וכובש בלבו, ולכן אף רגש דק שפתאום מתנוצץ	47499
בנפשו של אדם אין הוא לבטלה, אלא שהוא מעין התגלות גנוי נפשו הטמונים ביותר.	47500
יש והאדם מטפח ומגדל בנפשו רגשי קדושה ושאיפות לחיי זוהר, והרגשים האלו בעקב הזמן ונסיונות	47501
החיים יורדים לטמיון כאינם קיימים כלל, והנה מזדמנת לו להאדם איזו תופעה הנוגעת לפינה הנדחת	47502
והנסתרת, והאדם מבלי משים מפליט מנפשו גם אני אהיה נזיר, הברקה דקדושה זו שוטפת כל מעייני	47503
נפשו של האיש הזה, מוקף בדאגות רגילות ולבו כל פנוי לדברים נשגבים.	47504

והנה פתאום הבריק אור גדול על פניו והכוח קם, אמנם והקריאה הקטנה הזו אהא נזיר או אהא כמוהו,	47505
אינה נשמעת לאזנינו בכל גודל עוזה, אבל שם בשמים קריאה כזו נראית במלוא כל הרוחב וההיקף, שם	47506
נמנים ונספרים לא רק שתי המלים האלו, כי אם כל שלשלת התשוקה שהחלה להירקם ולהתהוות באיש	47507
הלזה משחר נעוריו ועד הנה.	47508
ולזכות ולצדקה גדולה תיחשב קריאה זו, שם בשמים בשתי מלים אלה משתמעת כל שירת חייו של האיש	47509
הזה, ואף תקופת ההפסק לרגלי צרכי החיים הרגילים נעשית לשלשלת מושלמת, וההערכה השמימית	47510
יודעת לחבר אף את החסר בין הדבקים, פליטת פה זו של אהא נזיר אינה נידונת כמקוטעת וכחסרת גוף,	47511
אלא כמו נזירה אריכתא אחת, וממילא דינו כדין נזיר ממש והוא מקודש לשמים.	47512
ובמס' (נדה מ"ו) מבואר, כשיצא ראשו הרי זה כילוד אע"פ שהכניס שוב ראשו, נוכל לומר בנידון דידן	47513
בדרך השאלה, שאם רק פעם נתעורר אצל האדם רגש ההצצה כלפי מעלה, ואפילו שרגש זה לא שהה	47514
הרבה, ואפילו חזר לעמקי הנפש הגנוזים הריהו כילוד, שכל ההשגות וההרגשות הקודמות מצטרפות,	47515
וכשם שהילוד שהוציא ראשו נידון לכמה דינים כילוד ממש כגון לבכורה לירושה וליבום, ואמו טמאת	47516
לידה, כן גם זה שברגע אחד הצליח להתעלות למעלה מן החיים הטבעיים, וטעם טעמם של החיים הנצחיים	47517
של חיי נזירות, כבר נידון כילוד ויש לו דינים וחובים כנזירות הנזיר.	47518
ועם חלות עליו דין נזיר, הרי הוא ישפט בכל תהלוכות חייו על שלא הנהיג את עצמו כפי הכרתו הגבוהה,	47519
ולעתיד לבוא תהי עליו התביעה על שלא המשיך לחיות כל ימיו לפי הכרתו הקודמת, ואף לאחר שהכניס	47520
את כל השגותיו העילאיות לגניזה, אינה מסולקת התביעה ממנו, כי לגבי שמיא כילוד הוא נחשב, וכל	47521
החובות והאחריות של חיים מקודשים עילאים מוטלים עליו, והוא נידון לפי הוצאת הראש אף שלאחרי כן	47522
הסתיר פניו כי ירא להביט או נמנע להביט, וכמבואר בדין ערכין, עשיר היה והעני, נותן ערך עשיר כי	47523
אזלינן בתר שעת הנדר (ערכין י"ז).	47524
כן צריך האדם תמיד לחפש את רגשותיו השמימיים המתגלים מעמקי הנפש, להעמיק בהבנתם ולהוציאם	47525
למעשה, כי האתערותא דלעילא המקנה לאדם את כוח הרגשות הגבוהים, מציינת לאמר, האדם הזה יהא	47526
נידון לעוה"ב כבן עליה, הרמב"ם ז"ל (פרק ו' מהלכות ערכין) כתב לענין נדרים, אע"פ שאין אדם מקדיש	47527
דבר שלא בא לעולם, אם אמר הרי עלי להקדישו, הרי זה מחוייב להקדישו כשיבוא לעולם משום נדרו,	47528
משום שהחובים שיש בהקדושה הכניס את עצמו בהם והרי הוא קיים כעת בעולם וחל עליו החיובין,	47529
וכשיבוא הדבר לעולם הוא כבר בר חיובא לקיום הדבר בקדושה.	47530
האדם המתבטא בחפץ ההתקדשות ובתשוקת ההתעלות לשם שמים, הרי בזה הוא מכניס עצמו בגדר	47531
הקדושה והוא נשאר בחזקת קדושה, וכשהדבר שהוא התבטא עליו לקדשו מופיע ונוצר, הרי האיש הזה	47532
חייב להקדישו, כי ע"פ ההערכה השמימית אותו הדבר עם הווייתו והתהוותו כבר נלכד ונאחז ברצון האיש	47533
שהתבטא עליו להקדישו.	47534
הרגע הגבוה של טעימת הרוחניות וביטוי החשק לחיות חיי נזירות, מרוממת ומחייבת את האיש לכל חיובי	47535
הנזירות כדת וכדין, וכדברי הרמב"ן ז"ל (ו' י"ד), וטעם החטאת שיקריב הנזיר במלאות ימי נזרו מתפרש	47536
על דרך הפשט, כי האיש הזה חוטא בנפשו במלאות הנזירות, כי הוא עתה נזור מקדושתו ועבודת השם,	47537
וראוי לו שיזיר לעולם ויעמוד כל ימיו נזיר וקדוש לאלהיו, כענין שנא' ואקים מבניכם לנביאים	47538
ומבחורכם לנזירים, השווה אותו הכתוב לנביא וכדכתיב כל ימי נזרו קדוש הוא לה', והנה הוא צריך	47539
כפרה בשובו להטמא בתאוות העולם עכ"ל.	47540
כל הבאת קרבנו של נזיר אינו בא אלא לטפח על פניו ולומר, התנזרת וזכית להתעלות למעלה בקודש,	47541
למה זה תרד עתה ממרום מעלתך שכבשת לך, מה מאד צריכים אנו לשים לב ולדאוג לכל אלפי אלפים	47542
הרגשות שיוצגו לפנינו בעוה"ב בשברונם, שאנחנו הולדנו אותן אבל לא התאמצנו להעלותן לשלמות	47543
בחיים המעשיים, ואכן שקשה תהיה התביעה, והעלבון יטפח על פנינו, ומה מאד צריכים אנו להשתדל	47544
שילדי רוחנו יהיו שלמים ומשוכללים. (אור הנפש).	47545
	47546
מאמר נ	47547
דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יפלא לנדור נדר נזיר (במדבר ו' ב').	47548
חז"ל אמרו (סוטה ב'), שהרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין, הרי שזוהי הדרך הבטוחה להתגבר	47549
על היצר הרע, ולא על היצר הרע של תאוה בלבד, אלא גם על יצר הגאווה, שהרי כן מצאנו ברועה מן	47550
הדרום שסיפר לשמעון הצדיק, איך פחו עליו יצרו להתגאות בשערותיו, ואמר לו ריקא אתה מתגאה	47551
בעולם שאינו שלך, ונדר נזירות כדי לגלח שערו לשמים (נזיר ד'), וקשה שהרי מצינו נזיר עולם	47552
שהתגאה בשערו ונתלה בשערו כמבואר במשנה (סוטה י'), ואם כן נשאלת השאלה הרואה סוטה	47553
בקלקולה יזיר עצמו, ומה נעשה כשאנו רואים נזיר בקלקולו?	47554

לכאורה העצה היעוצה היא לעסוק בתורה שהיא תבלין ליצה"ר (קדושין ל':), אבל היא גופא קשיא,	47555
שהרי הזהירו הלומד תורה שלא יחזיק טובה לעצמו ולא יתגאה, ושלא יעשנה עטרה להתגדל בה (נדרים	47556
ס"ב.), ואבשלום ודאי היה גדול בתורה, שגנב את לב אביו ולב הסנהדרין ולב כל ישראל כמ"ש (סוטה	47557
ט':), ואת אבשלום הלכו מאתים איש בירושלים כולם ראשי סנהדראות (במד"ר ט'), ותורתו לא הגינה	47558
עליו, והראיה שהגמרא לא יעצה להרואה סוטה בקלקולה שיעסוק בתורה, והיא גופא קשיא, הרי התורה	47559
היא תבלין ליצר ומדוע לא הגינה.	47560
אלא שלפעמים מתלבש היצר במעשי המצוות, ואז המצוה עצמה מכוח היצר היא באה, לכן הורונו חז"ל	47561
(ברכות כ"ב.), שיש ללמוד תורה באימה וביראה ברתת ובזיע כנתינתה בסיני, ולכן תקנו שבעל קרי אסור	47562
בתלמוד תורה משום קלות ראשו, וקשה שהרי קיימא לן שתורה מביאה לידי יראה, כמבואר בפרשת	47563
המלך למען ילמד ליראה, ורבי פנחס בן יאיר השמיענו שתורה מביאה לידי זהירות (ע"ז ב':) שהיא יראת	47564
חטא, אם כן יעסוק אדם בתורה אפילו מתוך קלות ראש והיא תביאהו ליראה.	47565
ומדוע אמרו (שבת ל"א.) שהלומד תורה ללא יראה מוטב לו שלא למד, והוא דומה לגזבר שנמסרו לו	47566
מפתחות פנימיות ולא מפתחות חיצוניות בהי עייל, ועל כרחנו שאמנם התורה מביאה לידי יראה, אבל	47567
האדם צריך להיות ראוי לקנות יראה מתוך לימוד התורה, וכשיש בו קלות ראש איננו ראוי לכך, וזו	47568
הדרשה מה התם באימה וביראה, שזו היתה הכנתם לקבלת התורה, ואח"כ קבלו את התורה שהביאתם	47569
לקניין היראה, כמ"ש ואשמיעם את דברי אשר ילמדון ליראה אותי (דברים ד').	47570
הוא הדין בענין קבלת הנזירות, יש המקבל כדי להתגבר על יצרו כאותו רועה מן הדרום, ומשתמש לשם	47571
כך בגאווה דקדושה, לומר לו ריקא למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך, מוטב שתתקדש ותתגאה בעולם	47572
נצחי ושלך, ועליו נאמר איש כי ידור נדר נזיר להזיר לה' וכמותו ירכו בישראל, וניתן בו כוח להתעלות	47573
ולגבור על יצרו, אבל יש המקבל נזירות מתוך רצונו להתדמות לקדושת הכהן הגדול, שיהיה נזר אלהיו על	47574
ראשו ואסור לו להטמא, אולם בפנימיותו נובעת הנזירות מרצונו להתנשא ולהתגאות, טינא היתה בלבו	47575
וכל הנזירות היא פרי הסתת היצר, וכאבשלום שחז"ל הגדירו את קדושתו ונזירותו התגאה בשערו, כי אז	47576
לא תביאהו הנזירות לקדושה, אלא אדרבא יטרד משני העולמות.	47577
מכאן יש לראות עד היכן כוחו של היצה"ר מגיע, שאדם גדול כאבשלום, שבית דין וראשי סנהדראות וכל	47578
ישראל הלכו אחריו ולדחות בגללו את דוד ממלכותו, ודוד המלך ע"ה עצמו קונן עליו בהספד נפלא מי יתן	47579
מותי אני תחתיך אבשלום בני בני (ש"ב י"ט), הספד כזה לא אמר על אמן בכורו שאבשלום הרגו, רק על	47580
בנו הסורר ומורה, ולא רק שהתאבל והספיד אלא היה מוכן למות תחתיו, הרי לנו מושג מה מגדולתו של	47581
אבשלום.	47582
ויש לנו לשאול כיצד התדרדר עד כדי כך, התשובה לכך נתנו מן השמים, מדה כנגד מדה, אבשלום נתגאה	47583
בשערו ונתלה בשערו, ולכאורה התגאה בשערו הוא פרט טפל, ומה הקשר בין נזירותו למרידתו ולסופו	47584
הנורא, אלא שזו היתה הראשית, שבגללה נזירותו לא זו בלבד שלא הביאתו לקדושה, אלא הגבירה את	47585
גאותו עד שחשב עצמו גדול מאביו החסיד השלם, ולדון את מנהגי אביו באופן משובש, ולראות את עצמו	47586
חשוב יותר עד כדי מרידה נוראה.	47587
ואמרו (סוטה י"ב) ויאחו ראשו של אבשלום באלה ויותן בין השמים ובין הארץ, והפרד אשר תחתיו עבר,	47588
שקל ספסירא בעי למיפסקיה לשערו, תנא דבי רבי ישמעאל באותה שעה ראה גיהנם נבקע מתחתיו,	47589
ובפשטות משום כך לא גזו את שערו כי היה נופל לגיהנם הפעורה תחתיו, אבל נראה שהוא לא היה ראוי	47590
לנס כזה ולא ראה מה שאינו נראה, והכוונה היא שכאשר נתלה בשערו הבין למפרע את שורש טעותו	47591
והתגלה לו מבט האמת, וראה שטעה בכל מהלכו ובכל מעשיו, ולא רק את לב בית דין ולב ישראל גנב	47592
אלא אף את לב עצמו גנב, ולמעשה הוא מורד במלכות בית דוד, ובן הקם באביו הצדיק הגיהנם מחכה לו.	47593
לכן לא גזו את שערו, אלא קיבל עליו מרצון מיתה משונה ועלבון נורא מיואב בן אחות אביו, וקיבל את	47594
עונשו בעוה"ז, ועל כן היה כוח בתפלת דוד להביאו לחיי העוה"ב, כמ"ש תוס' שם משום דאבשלום נטל	47595
את שלו בעוה"ז שנהרג במיתה משונה הועילה לו תפלת אביו ע"ש, מכל זה יש לנו ללמוד לחנך את	47596
עצמנו, לבדוק ולבחון היטב מהו הראשית, מהו הכוח הדוחף אותנו לקדושה, כי אם הוא מצד היצר הדוחק	47597
בנו לרדוף אחר הכבוד במסוה של רדיפה אחר המצוות, אז אין מועיל כוח המצוה להתגבר על היצר ה'	47598
ירחם, ואשרי משכיל דבר זה! (לקט שיחות מוסר).	47599
	47600
מאמר נא	47601
דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יפלא לנדור נדר נזיר (במדבר ו' ב').	47602
אשה שלמדה תורה יש לה שכר אבל אינו כשכר האיש, מפני שלא נצטוו, ואף על פי שיש לה שכר צו	47603
חכמים שלא ילמד אדם את בתו תורה, מפני שרוב נשים אין דעתן מכוונת להתלמד, אלא הן מוציאות דברי	47604

תורה לדברי הבאי לפי עניות דעתן, אמרו חכמים המלמד את בתו תורה כאילו למדה תפלות (רמב"ם הל' תלמוד תורה א' י"ג).	47605
מלמדנו הרמב"ם בזה, כי תכליתו של תלמוד תורה היא ההתלמדות, ומי שאין דעתו מכוונת להתלמד פטור מתלמוד תורה, ההתלמדות הזאת נוכל לראות בכל ספרי היד החזקה, הלומד מסכת נגעים העמוקה ופסקי הרמב"ם בהלכות טומאת צרעת בעיון רב, כאשר יגיע לסיום ההלכות ברמב"ם ימצא שם דברים חוצבים להבות אש באיסור לשון הרע, וכאילו נקרע וילון מעל עיניו.	47607
ייוכח לדעת כי בכל המסכת הוא עסק בספר חפץ חיים בהלכות לשון הרע! וישתומם הלומד איך הוא בכל שקידתו על המסכת, לא הרגיש כי בחומר איסור לשון הרע הוא עוסק, והלא פרשה היא בתורה השמר בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות, זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים, רש"י אם באת להזהר שלא תלקה בצרעת אל תספר לשון הרע, זכור העשוי למרים שדברה באחיה ולקתה בנגעים, ונוכח הלומד הזה כי הוא למד היטב את מס' נגעים אבל בלי התלמדות.	47608
הרמב"ם בה' ת"ת פותח לפנינו דרך חדשה בעסק התורה דרך ההתלמדות, יכולים ללמוד מסכת שלכאורה אינה נוגעת למעשה כמו נגעים ולהתלמד בה יראה גדולה, התלמדות זוהי דרך חיים חדשה ונפלאה, לא רק בלימוד תורה אלא בכל שטחי החיים, משנה מפורשת היא ונאריך בביאורה, בן זומא אומר איזהו חכם הלומד מכל אדם שנא' מכל מלמדי השכלתי (ד' אבות), ר"ע מברטנורא הלומד מכל אדם ואע"פ שהוא קטן ממנו, שכיון שאינו חס על כבודו ולומד מן הקטנים, ניכרים הדברים שחכמתו היא לשם שמים ולא להתייר ולהתפאר בה.	47609
כל אדם שיש לו חוש באיזה דבר, ירגיש מאד כשיראה דבר מה מזה הענין, למשל חייט שרואה אדם יביט תיכף על בגדיו, סנדלר על מנעליו, תופר כובעים על כובעו, וכן סוחר ירגיש מאד בדיבור או מעשה שיצא לו ממנו תועלת למסחרו, לא כן איש אחר לא ישמע ולא יראה, ולכן בעבודת השי"ת, מי שיש לו יראת אלהים לשמור את הדברים המבוארים בשו"ע, יתלמד מזולתו כשרואה אותם אצלו, משא"כ בדברים אשר לא הורגל בהם לא ירגיש במעשה זולתו, כמו אהבת הבריות, נושא בעול עם חברו, למנוע היזק מרבים, כל זה אם אין לו הרגש באלה לא יבין להתלמד מזולתו, אם כן הלומד מכל אדם הריהו סוחר גדול, על כן יבין להתלמד מזולתו ולכן נקרא חכם (ח"מ ח"ב קי"ג).	47610
כוונת מרן הרש"ז היא זו, החייט מסתכל רק על החליפה של הזולת, הסנדלר רק על הנעלים, תופר כובעים רק על הכובע שלו, כן מסתכל ירא שמים רק על דקדוק המצוות של זולתו, ובעל חסד רק על מעשי חסד שלו, אבל הלומד מכל אדם מתלמד כל מה שניתן ללמוד, וגם דברים שהיו עד כה מחוץ לתחום ההתענינות שלו, הוא מבחין אצל חברו ולומד מהם, ולא רק מבני אדם הוא לומד, הוא לומד צניעות מחתול, גזל מנמלה, עריות מיונה, ד"א מתרנגול, מבהמות הארץ ומעוף השמים יחכמו (ערובין ק':), חז"ל הראו לנו כיצד לומדים גם מחיות בהמות ועופות.	47611
רבי אומר למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה? לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין (סוטה ב'). המתלמד יודע כי כל עבירה שהוא רואה אצל זולתו, גם הוא עצמו עלול להיכשל בה באשר הוא בעל יצה"ר כמותו, לכן בראותו סוטה בניוולה אינו מתרעם על המושחתת הזאת, אלא מיד הוא מתבונן איך היא הגיעה למצבה העגום, והוא מבין כי בודאי שחוק והוללות היו בעוכרה, ושנית יין עשתה את שלה, ומיד הוא מקבל על עצמו זהירות מהיין שלא יסית גם אותו לרדת שחת, הרי גם מעוברי עבירה מתלמדים! וכמה רחוקה גישה זו של המתלמד מגישת רוב בני אדם, המביעים את שאט נפשם מההידרדרות של החוטא, מבלי להתבונן כמה קרובים גם הם ח"ו להכשל בעבירות דומות, באשר גם הם בעלי יצה"ר כמותו!	47612
ההתלמדות היא מסכת גדולה ועשירה, ועלינו לעסוק בה לכה"פ חצי שנה, עד שניהפך להיות מתלמדים בכל ענינו, הרי אין זאת מידה פרטית אלא סגנון חייו של עובד מוסרי, ואלמלא באנו אלא בשביל זה דיינו, אם כל העבודה המוסרית היתה מביאה אותנו רק להתלמדות, היתה זאת כבר תועלת עצומה, הרוצה לעבוד על עצמו צריך להבין היטב את עומק הדברים האלה, והוא צריך להסכים להעמיד מעתה את כל חייו על בסיס זה של ההתלמדות, שיהיה בכל ענינו אך ורק מתלמד, וזאת ממש עד יומו האחרון, זאת היא דרכו של העוסק בעבודה מוסרית. (עלי שור ח"ב עמ' קצ"ב).	47613
מאמר נב	47614
דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יפליא לנדור נדר נזיר (במדבר ו' ב').	47615
שנינו במס' (נדרים ט'): א"ר שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא אלא אחד, פעם אחת בא אדם אחד נזיר מן הדרום וראיתיו שהוא יפה עינים וטוב רואי וקוצותיו סדורות לו תלתלים, אמרתי לו בני מה ראית להשחית את שערך זה הנאה, אמר לי רועה הייתי לאבא בעירי, הלכתי למלאות מים מן	47616
	47617
	47618
	47619
	47620
	47621
	47622
	47623
	47624
	47625
	47626
	47627
	47628
	47629
	47630
	47631
	47632
	47633
	47634
	47635
	47636
	47637
	47638
	47639
	47640
	47641
	47642
	47643
	47644
	47645
	47646
	47647
	47648
	47649
	47650
	47651
	47652
	47653
	47654

המעייין ונסתכלתי בבבואה שלי, ופחזו עלי יצרי וביקש לטורדני מן העולם, אמרתי לו רשע למה אתה	47655
מתגאה בעולם שאינו שלך, במי שהוא עתיד להיות רמה ותולעה, העבודה שאגלהך לשמים, מיד עמדתי	47656
ונשקתיו על ראשו, אמרתי לו בני כמוך ירבו נוזרי נזירות בישראל, עליך הכתוב אומר איש כי יפליא	47657
לנדור נדר נזיר להזיר לה'.	47658
יש שאדם עושה מצוה גדולה לאין ערוך ושיעור, אך בלבו פנימה מסתרת כוונה בלתי רצויה של תאוות	47659
כבוד ובקשת התהלה, במעמד כל אנשי העיר עומד אדם ומכריז על תרומתו הכבירה לטובת הישיבה, כלפי	47660
חוץ אמנם מעשה מופלא של החזקת תורה, אבל לא לרצון יעלה לפני המקום ב"ה, כוונות זרות נתערבו	47661
במעשה, אין כוונתו טהורה לשמים, אך יש ויעשה האדם מעשה מצוה לא גדול בכמותו, אבל גדול באיכותו	47662
לשם שמים, והוא יעלה על רצון מזבחו ית', אחר כוונת הלב הן הדברים, וכמו ששנינו בסוף מנחות אחד	47663
המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוון את לבו לשמים.	47664
אותו נזיר מן הדרום, וכי מה נדר לשמים? מניעת התגלחות ל' יום ומניעה מן היין שלוש ימים, וכי זה	47665
כ"כ קשה? האם בגלל זה יקראנו הכתוב איש כי יפליא לשון הפלא ופלא? אמנם כן מעשה קטן יחסית אבל	47666
בכוונה לש"ש, איש לא ראהו איש לא ידע, בלי תהלה בלא פרסומת, בשקט ובצנעה נדר נזירותו להפליא	47667
לה', וזאת ראה בו שמעון הצדיק שכוונתו לשמים בתכלית הכוונה (ר"ן שם), טהורה בטהרת הלב, עליך	47668
אמר הכתוב איש כי יפליא, וכמו שהוסיפו תוספות שם, וכתוב קדוש יהיה כיוצא בכך קראו הכתוב קדוש.	47669
וכזה יש לבאר גם טעם הדבר, אשר כל מסכת חסדו המופלאה של אברהם אבינו עמוד החסד, מוזכרת	47670
בתורה רק ברמז גרידא בפסוק אחד בפרשת וירא, ויטע אשל בבאר שבע, ובמקום אחד בלבד הוא	47671
שהאריכה התורה בסיפור מעשה חסדו, בהכנסת אורחים שנהג אברהם במלאכים שבאו לבקרו, ולפי	47672
האמור מבואר הענין היטב, שכן כל אותם מעשי חסד שעשה אע"ה, בפרהסיא נעשו קבל עם ועדה לפני	47673
עולם ומלואו.	47674
וכפי שנתבאר שדבר הנעשה בריש גלי יש לחשוש בו משום פניות והעדר טהרת הלב, ולא נודע טוהר לבו	47675
של אברהם, עד שבא מעשה זה של הכנסת אורחים שנהג במלאכים שנדמו לו לערבים המשתחוים לאבק	47676
רגליהם, והוא זקן מופלג וחולה בחומו של יום, מה לו ולכל הטרחה המופלגת הזו והדאגה שמא לא ימצא	47677
אורח היום, מה לו לישב פתח האהל כחום היום, ולהמתין לאיזה עובר אורח גם שאינו בן ברית, ולשלוח	47678
את עבדו לחזור אחר הולכי דרכים, הלא איש אין רואה אין פרהסיא אין שבח בני אדם.	47679
אך זוהי דמותו של מי שהוא עמוד החסד, מי שמדת חסדו מקפת את כל הוויות וישותו מוחו ולבו, כך	47680
נראה אדם הרודף חסד לא מחמת פניות אישיות ונגיעות לבב אנוש, כי אם מפני שזו היא מדתו של	47681
הקב"ה, והוא הנברא בחפצו להתדמות ליוצרו, נוהג כמותו מתוך כוונות רצויות הנובעות מתהומות טוהר	47682
לבו, ובא מעשה זה ולימד על כל מעשי חסדו של אאע"ה, אשר כולם חטיבה אחת לשם שמים חצובה	47683
ממעמקי לבו הטהור.	47684
זאת היא עבודת האדם, לבוא לידי עשיית המצוות בטהרת הלב בכוונה לשמים, וכבר נתבאר בפי'	47685
הרמב"ם סוף מכות מאמר ר"ח בן עקשיא, רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה	47686
ומצוות, כי מריבוי המצוות על כרחך יבוא האדם לעשיית מצוה אחת לשם שמים על מתכונתה ושלמותה,	47687
ובעשיית המצוה ההיא תזכה נפשו לחיי העוה"ב, וזהו מעיקרי האמונה בתורה. (דרכי מוסר).	47688
	47689
מאמר נג	47690
מייך ושכר יזיר חומץ יין וחומץ שכר לא ישתה וכל משרת ענבים לא ישתה וענבים לחים ויבשים לא יאכל	47691
(במדבר ו' ג').	47692
רבי אומר למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה, לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין,	47693
פירש"י שהיין מביא לידי קלות ראש והוא גרם לה (סוטה ב'), והנה לכאורה אינו מתרץ את הקושיא,	47694
הלא אמרו הרואה סתם, למרות שהרואה הוא אדם גדול צדיק וחסיד, והוא רואה סוטה מנוולת וגסה	47695
בקלקולה, מה שייך לומר שהאדם הגדול הצדיק והחסיד, יזיר עצמו בשביל זה מן היין שמביא לידי ניאוף?	47696
הלא הוא לא מסוג אנשים כאלו?	47697
אבל הענין הוא, שהרואה סוטה בקלקולה צריך להבין מה הוא רואה, לא לחשוב שהסוטה התקלקלה בפעם	47698
אחת, או שהיא מקולקלת מבטן ומלידה, אלא גם היא בחזקת כשרות היתה, כמ"ש חז"ל (עירובין כ"א:)	47699
ועל פתחינו כל מגדים, אלו בנות ישראל שמגידות פתחיהן לבעליהן, וגם זאת היתה בכלל, אלא שע"י	47700
עבירה גוררת עבירה, נתקלקלה לאט לאט ונפלה למדרון עד שנעשתה סוטה, ויכול להיות שהתחלה	47701
היתה ששתתה מקידוש יין קצת יותר מדאי שמביא לידי זנות, והלכה מדחי אל דחי עד שזנתה.	47702
זה צריך להפחיד את הרואה אפילו אם הוא אדם גדול צדיק וחסיד, שהרי הוא ג"כ רק בן אדם ולא מלאך,	47703
וצריך גם הוא להזהר מהתחלת הסיבה שמביאה לידי דברים אסורים שלא ישתה יין בשביל למגדר מילתא,	47704

ומדויק הלשון לומר לך, שלא תחשוב שאתה לא צריך לפחד מזה, אלא אתה כן צריך לפחד, והזהר שגם	47705
אתה לא תתקלקל, ואם לא תזהר מסיבה ראשונה אל תאמין בעצמך.	47706
ומה שכתוב מיין ושכר יזיר חומץ יין וחומץ שכר לא ישתה וכל משרת ענבים צריך להבין, וכי לא די מה	47707
שהוא הנזיר אסר על עצמו יין, התורה עוד מוסיפה לו? הלא כל ענין הנזיר הוא דבר פלא, כמ"ש האבן	47708
עזרא על איש כי יפליא יעשה דבר פלא? והענין יובן ע"ד שנאמר (תהלים כ"ד), מי יעלה בהר ה' ומי	47709
יקום במקום קדשו, פירוש כמו שקשה לעלות בהר ה', כמו כן אפילו אם כבר עלה קשה להחזיק מעמד	47710
ולעלות שוב עליה אחרי עליה, וזהו ומי יקום במקום קדשו.	47711
טבע האדם שמתאמץ לעלות בהר ה', אבל אחרי עליה כבר שמח בחלקו, והנהו שבע רצון מעצמו, מרפה	47712
ידיו מלהתחזק הלאה, ומפסיק לטפס, והיות שאדם הוא לא מלאך שנקרא עומד, אלא או עולה או יורד	47713
כידוע, ולכן עלול הוא למצב של ירידה, ובשביל זה אמרה תורה איש כי יפליא לנדור נדר נזיר, מיין ושכר	47714
יזיר חומץ יין וחומץ שכר וכל משרת ענבים, פירוש בתור גדר וסייג שיחזיק מעמד בנזירותו, הוסיפה לו	47715
התורה פרטי נזירות ופרישות וד"ל. (זכרון מאיר).	47716
	47717
מאמר נד	47718
כל ימי נדר נזרו תער לא יעבור על ראשו עד מלאת הימים אשר יזיר לה' קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו	47719
(ו' ה').	47720
מצאנו שהנזיר נקרא קדוש, ואעפ"כ נקרא חוטא על שציער עצמו מן היין (נזיר י"ט.), איתא בחז"ל עד	47721
שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו (תנא דבי אליהו רבה כ"ו,	47722
תוס' כתובות ק"ד.), ומצד שני עתיד אדם ליתן דין וחשבון על כל מה שראתה עינו ולא אכל ממנו	47723
(ירושלמי סוף קידושין), רבי נשבע שלא נהנה מהעולם אפילו באצבע קטנה (כתובות ק"ד.), ומצד אחר	47724
כל היושב בתענית נקרא חוטא (תענית י"א.), סעודתך שהנאתך ממנה משוך ידך הימנה (גיטין ע'.),	47725
ואעפ"כ והארץ נתנה לבני אדם לאחר ברכה (ברכות לה.).	47726
ישנן שתי מדרגות, מי שקרוב להיכשל בתאוות צריך לרחק הנאות העוה"ז, ואפילו רבי חשש לזה, אבל מי	47727
שכבר ריחק את התאוות מכל וכל צריך להתקרב אליהן קצת, כדי שירגיש הודאה אל השי"ת על ההנאה	47728
שנתן לו, ובכוזרי (ג' ט"ו) כתב שמי שגדול ושלם יותר ברוחניות הוא נהנה יותר מטעם האכילה, וטעם	47729
הדבר כי דוקא הוא הראוי לזה, כי הוא מסוגל להעמיק יותר בברכתו.	47730
הרש"ז ז"ל כתב בשם אביו שהעוה"ז הוא מלון יקר מאד, כי לפעמים עבור מה שאכל כאן משלם בעוה"ב	47731
שלו ממש שהוא נצחיות, הרי רבי עקיבא חשש על רבו רבי אליעזר הגדול שמא קיבל עולמו, כיון שעסקו	47732
הצליחו ולא סבל יסורין (סנהדרין ק"א.), ולפעמים אפילו עבור הרגשים נעימים משלמים ביוקר, לאדם	47733
רע מראין חלום טוב ופירש"י לשמחו שיאכל עולמו (ברכות נ"ה:).	47734
וכתב עוד שאם נרצה לדעת כמה משלמים עבור הנאה של כבוד יש ללמוד זאת מרחל, שהיא היתה עיקר	47735
מחשבת יעקב אע"ה, והיא היתה מוכנת לוותר על בעלה ועל כל העתיד שלה ועל הזכות להעמיד ממנו	47736
שבטי י"ה, הכל כדי שלא לבייש את אחותה, ואחר כל הגדלות הזאת כתוב וירא ה' כי שנואה לאה, שנואה	47737
בלשון התורה היינו לא כמשמעה אלא בדקדוק המדות דק שבדק, ויפתח את רחמה בשכר הבזיון הדק	47738
שהגיע לה, ורחל עקרה למה הוסיף הכתוב לדבר כאן ברחל, אלא ללמד שמשום תוספת זו של אהבה	47739
וכבוד מפאת בעלה בהשוואה עם אחותה, שילמה מחיר רב שנשארה עקרה שנים רבות, ובזוהר שמשום	47740
שהיתה עקרה זכתה להיות עקרת הבית, היינו שעל כל פנים סבלה היה לה לזכות גדולה.	47741
והוסיף ז"ל בשם הגרי"ס שאין עצה אחרת אלא להשתדל שיהיו רבים צריכים לו, כי אז אין צריך לשלם	47742
מכיסו במלון כי הוצאותיו על הציבור, שאפילו אם אינו ראוי מצד מדרגות עצמו, מכל מקום אם אין אחר	47743
המוכן להתעסק בדבר שהוא טובת הרבים, והוא מתעניין וטורח עבורו, יגיע לסייעתא דשמיא עצומה,	47744
ויקבל פירותיו בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב, אבל מי שבא רק בזכות עצמו, כל משהו שהוא נוטל	47745
מהעוה"ז מטמטמו הרבה, וממילא מפסיד את רוחניותו וזהו יוקר המלון. (מכתב מאליהו ח"ד עמ' 268).	47746
	47747
מאמר נה	47748
כל ימי הזירו לה' על נפש מת לא יבוא (במדבר ו' ו').	47749
כתב בעל הטורים בטעם על נפש מת לא יבוא, לומר לך שאם תשרה עליו שכינה מחמת נזרו, שלא יאמרו	47750
עליו שהוא דורש אל המתים ע"כ, כבר דיברנו שיש אפשרות לאדם לעלות ע"י נזירות בימים מעטים,	47751
למדרגה כה רמה ונשגבה שתשרה עליו שכינה מחמת נזירותו, וכעת נראה להתבונן בזה מאידך גיסא,	47752
דהנה איך יחשדוהו בכך שהוא דורש אל המתים? על כרחך צריך לומר שיש מקום לחשוד גם נזיר, עם כל	47753
פרישותו והנהגתו בקדושה יתירה, שהוא דורש אל המתים.	47754

נורא ואיום! אותו נזיר שזכה שתשרה עליו שכינה ע"י נזירותו, ודאי גם מעיקרא לאו קטיל קני באגמא	47755
היה, ומסתבר מאד שהנזיר הזה היה קדוש מבטן ומלידה, ונתגדל ועלה מעלה בקדושה וטהרה יום	47756
יום, עד שנזירותו זאת היתה המכה בפטיש כביכול להשראת השכינה עליו! שהרי אחז"ל (נדרים ל"ח),	47757
אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על גבור ועשיר וחכם ועניו עיי"ש.	47758
וראה בגמ' (מועד קטן כ"ה), כי נח נפשיה דרב הונא פתח עליה רבי אבא, ראוי היה רבינו שתשרה עליו	47759
שכינה, אלא שבבל גרמה ליה, וכן תמצא בכמה מקומות בפשיטות, דמי ששכינה שורה עליו מופלא בדורו	47760
הוא ודאי, והנה גם אדם כזה יש מקום לחושדו שמא ח"ו הוא דורש אל המתים.	47761
הרי לנו איך הראשונים ז"ל היו עיניהם בהירות לראות נפלאות בתורה, ושיש ללמוד גם מכאן עד כמה יש	47762
לאדם לפחד תמיד פן יחזק עליו יצרו ויתקפהו, ויכול להפילו ח"ו מאיגרא רמה לבירא עמיקתא! ובעל	47763
הטורים ראה זאת בתוה"ק, וכבר ביקש דוד המע"ה ואמר גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך, כלומר יודע	47764
אני שיש נפלאות בתורה, אבל העינים שלי מכוסות עפר מן האדמה, לכן אבקש גל עיני ואביטה נפלאות	47765
מתורתך!	47766
כיוצא בזה יש לראות במעשה דאליהו הנביא עם אחאב (מלכים א' י"א), שאמר לו לקבוץ את כל ישראל	47767
אל הר הכרמל ואת נביאי הבעל, ואליהו בנה את המזבח, ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר ה'	47768
אלהי אברהם, ענני ה' ענני וידעו העם הזה כי אתה ה' האלהים, ואחז"ל (ברכות ו'): למה אמר אליהו ענני	47769
ב' פעמים, ענני שתרד אש מן השמים, ענני שלא יאמרו מעשה כשפים הם.	47770
ויש להתבונן מה עלה על דעתו של אליהו שיאמרו מעשה כשפים הם, הלא עמדו שם מהבוקר לראות דבר	47771
זה שיורד האש מן השמים על ידו של אליהו, כמ"ש ויגש אליהו אל כל העם ויאמר עד מתי אתם פוסחים	47772
על שתי הסעיפים, והיה האלהים אשר יענה באש הוא האלהים, ויען כל העם ויאמרו טוב הדבר, וכתוב גבי	47773
נביאי הבעל ויקחו את הפר ויקראו בשם הבעל מהבוקר ועד הצהרים לאמר הבעל עננו ואין קול ואין עונה.	47774
א"כ הלא ראו שאין בבעל ולא כלום, וכעת הם רואים איך אליהו בונה המזבח לשם השם ועומד ומתפלל,	47775
ככתוב ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר, היום יודע כי אתה אלהים בישראל ואני עבדך,	47776
ובדברך עשיתי את כל הדברים האלה, ואם כן איך יעלה על דעתם כשתרד אש מן השמים, להכחיש כל	47777
מעשה הגדול והנורא הזה, ולומר על אליהו שעשה אש על ידי כשפים ח"ו?	47778
הוא אשר נתבאר מדברי בעל הטורים שאין זה סתירה באדם, ויש אפשרות שנזיר השם אשר עליו נאמר	47779
איש כי יפליא לנדור נזיר להזיר לה', וכבר היה קדוש עוד מלפני נזירותו עד ששרתה עליו שכינה,	47780
ובכ"ז צופה רשע זה יצר הרע גם לצדיק הזה ומבקש המיתו להיות דורש אל המתים ר"ל, ויש מקום	47781
לחשוך אותו בכך אם יטמא למתים.	47782
הכא נמי חשש אליהו הנביא, כי המון העם ובפרט בני דורו שהיו פוסחים על שתי הסעיפים, ותעו אחר	47783
עכו"ם וכישוף, לא יהססו לומר גם עליו שהבעיר אש ע"י כישוף, ואז הרי שוב ישארו פוסחים על שתי	47784
הסעיפים, בטעותם ליתן כוח גם לעכו"ם וכישוף ח"ו, ונמצא כל יגיעתו לריק, וזהו שהתפלל אליהו שתסיח	47785
דעתם כדי שלא יאמרו, כלומר בלי היסח הדעת ודאי שהיו אומרים מעשה כשפים הם! כזה הוא כוח היצר!	47786
כי תקיף הוא מאד, קשה יצר הרע שאפילו יוצרו קראו רע! (קידושין ל').	47787
והנה השוה שתי הבקשות זו לזו, וכשם שאמר ענני שתרד אש מן השמים, שזהו ודאי ע"פ נס יוצא מדרך	47788
הטבע, כך אמר ענני שלא יאמרו מעשה כשפים הם בדרך נס! כי כן דרכם כסל למו של כל הפוסחים על	47789
שתי הסעיפים, את השם היו יראים ואת אלהיהם היו עובדים (מלכים ב' י"ז), ואין מרגישים שום סתירה	47790
בנפשם, וכן היו אומרים ח"ו גם על אליהו הנביא, ולכן כפל ואמר ענני השם ענני, והרי זה נורא למבין	47791
דבר. (אור יהל).	47792
	47793
מאמר נו	47794
כל ימי הזירו לה' על נפש מת לא יבוא, לאביו ולאמו ולאחיו ולאחותו לא יטמא להם במותם (במדבר ו'	47795
ו').	47796
מצינו בתורה כי מדריגת הנזיר היא ברום המעלה, הוא הנקרא קדוש, כי נזר אלהיו על ראשו, וכמו	47797
שמבאר האבן עזרא, ודע כי כל בני אדם עבדי תאוות העולם, והמלך באמת שיש לו נזר ועטרת מלכות	47798
בראשו, כל מי שהוא חופשי מן התאוות, זה אמור על מי שמקבל על עצמו סתם נזירות שלושים יום, צא	47799
ולמד מה כבר לגבי מי שמקבל על עצמו נזירות לזמן ארוך יותר, שזו ודאי מביאה אותו למדריגה גבוהה	47800
ונשגבה, ולכאורה תמוה מאד, שהרי מצינו במתני' שמשון שהלך אחר עיניו, לפיכך נקרו פלשתים את	47801
עיניו, אבשלום נתגאה בשערו לפיכך ניתלה בשערו (סוטה ט'), איך יתכן שלא הועילה להם הנזירות	47802
להנצל מן החטא.	47803

ונראה לבאר כפי המובא במדרש, בא וראה שכל מי שמקדש את עצמו מלמטה מקדשין אותו מלמעלה, זה	47804
לפי שמזיר עצמו מן היין ונוהג צער בעצמו שלא יגלה ראשו כדי לשמור עצמו מן העבירה, אמר הקב"ה	47805
הרי הוא חשוב לפני ככהן גדול, מה כהן אסור ליטמא לכל המתים אף נזיר אסור ליטמא לכל המתים, מה	47806
בכהן גדול כתיב כי נזר שמן משחת אלהיו עליו, אף בנזיר הוא אומר כי נזר אלהיו על ראשו, בא וראה	47807
כמה המצוות מעטרות את ישראל, והלא גידול שער ניוול הוא לאדם שאינו חופף ראשו, ולפי שהוא מגדלו	47808
לשם שמים, קראו הכתוב עטרה לראשו, כי נזר אלהיו על ראשו (במדב"ר י').	47809
לכאורה יש להבין מה כל הגדולה הזו, הרי קל מאד לבצע זאת, הלא סתם נזירות שלושים יום, וכי כ"כ	47810
קשה לפרוש למשך שלושים יום מיין ותגלחת וטומאת מתים? אלא פשוט וברור שהעיקר הוא הפנימיות,	47811
וכלשון המדרש כדי לשמור את עצמו מן העבירה זו תכלית הנזירות, שהרי ישנם הרבה שאינם שותים יין	47812
כמו הערבים, ובכל זאת אמרו בגמ' עשרה קבין זנות ירדו לעולם תשעה נטלו ערביא (קדושין מ"ט):	47813
ומה שנמנעים משתיית יין לא מועיל להם מאומה, כי עיקר מעלת המתנזר מן היין, הוא כדי לשמור את	47814
עצמו מן העבירה, וכיון שעיקר זה חסר להם נשארם שקועים בתאוותם.	47815
לפי זה מתבאר מאמר המדרש דבר אל בני ישראל, ישראל נודרים נזירות ואין העכו"ם נודרים נזירות	47816
(במד"ר י'), אע"פ שנדרים ונדבות כן מקבלים מן העכו"ם, הרי ענין הנזירות תלוי בעיקר בפנימיות, בכדי	47817
לשמור עצמו מן העבירה, וזה לא שייך אצל העכו"ם, כמו שמצינו חמשה דברים ציוה כנען את בניו, אהבו	47818
את הגזל ואהבו את הזימה ואל תדברו אמת (פסחים ק"ג):	47819
מובן מאליו כי לאנשים כאלה לא שייך שיוכלו לשמור את עצמם מן העבירה, וכיון שכל ענין הנזירות אינו	47820
אלא כדי לשמור את עצמו מן העבירה, נמצא שאין הנזירות מעלה כשלעצמה, ורק מטרת הנזירות	47821
ותכליתה היא המעלה, וכן אנו מוצאים בספורנו, להזיר לה' להפריש עצמו מכל אלה למען יהיה כולו לה'	47822
עיי"ש, והוא אשר דברנו שכל כולה של נזירות אינה אלא אמצעי להיות עובד ה', כיצד? להזיר מיין	47823
ומיופי וכדומה.	47824
ולפי"ז אם אין הנזיר מקבל על עצמו מראש להגיע לתכלית זו, ואם אינו מקבל עליו מלכתחילה מטרה	47825
זאת, אין שום בטחון שהנזירות תשפיע עליו, ולכן אצל שמשון ואבשלום שלא מצינו שקיבלו עליהם את	47826
הנזירות ברצון להיות עובד ה', או כדי לשמור את עצמו מן העבירה, לכן לא יכלה הנזירות להשפיע על	47827
מעלתם ולהצילם בשעת מבחן.	47828
אמר שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא אלא אחד, פעם אחת בא אדם אחד נזיר מן הדרום וכו'	47829
וביקש לטורדני מן העולם (נדרים ט'): ופי' הר"ן וביקש לטורדני מן העולם לילך אחרי מראה עיני, והנה	47830
זוהי גדולתו של הנזיר מן הדרום, שהשכיל להבין ולהרגיש תיכף ומיד, שלילך אחרי מראה עיני כבר	47831
נקרא לטורדני מן העולם, בבחינת צדיקים נדמה להם כהר (סוכה נ"ב), וכפי שמבאר אדמו"ר זצ"ל בספר	47832
מדרגת האדם.	47833
אמר לו שמעון הצדיק עליך הכתוב אומר, איש כי יפליא לנדור נזיר להזיר לה', היינו כי הוא מילא	47834
וקיים את התכלית והמטרה של נזירות דהיינו לשמור עצמו מן העבירה, ולעשות גדרים ולהזכיר לו יום	47835
המיתה כפי שאמר הנזיר רשע למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך, במי שהוא עתיד להיות רמה ותולעה,	47836
זוהי דוגמא של נזיר אמיתי.	47837
הוא אשר ביאר האבן עזרא, והמלך באמת כל מי שהוא חופשי מן התאוות, וזהו לשון הכתוב איש כי	47838
יפליא לשון פליאה, וזהו פי' הכתוב ואתם תהיו לי ממלכת כהנים, כי באופן כזה יכול כל אדם להיות מלך,	47839
כי כל ישראל בני מלכים הם, וזוהי כוונת סוף המדרש שהבאנו לעיל, ולפי שהוא מגדלו לשם שמים קראו	47840
הכתוב עטרה לראשו, הה"ד כי נזר אלהיו על ראשו, שאם כל כוונתו היא לשם שמים, כדי לשמור את	47841
עצמו מן העבירה, כוונה זו עושה אותו למלך, אחרי שהוא משתחרר מן העבדות לתאוות, ובוודאי שזהו	47842
יופי מאין כמוהו. (נחלת אליעזר).	47843
	47844
מאמר נז	47845
לאביו ולאמו לא יטמא להם במותם כי נזר אלהיו על ראשו (במדבר ו' ז').	47846
מבואר כי דבר שהינו למעלה מן הטבע נקרא אלהי, נזר אלהיו על ראשו, כי עשה מעשה במדה של למעלה	47847
מן הטבע, כי על כן נזר אלהיו הוא ודאי, התורה דינייה ומצוותיה הם כנגד ובתוך אבריו של האדם,	47848
ועשיתם אותם ועשיתם אתם, כאילו עשיתם עצמכם (ויק"ר ל"ה ז'), כל מצוה שעושים מתהווה באדם	47849
לאבר ממש, בירושלמי מובא מעשה ברבי עקיבא שהיה יושב בבית המדרש ולומד עם תלמידיו, והנה	47850
נתמלא הבית באור, ושאל אותם ר"ע מי זה אשר עבר כאן לפני ביהמ"ד, וכשהראו לו על האיש שעבר	47851
עליהם, קרא אותו ר"ע ושאל לו על מעשיו, וסיפר לו אותו האיש על האשה שחמד וכמעט שאנסה וגם	47852
נתרצית לו ושבר רצונו והניחה, וקראו אותו נתן צוציתא על שם האור שהיה דלוק עליו.	47853

הנה כאן אדם אשר פירש עצמו מן תאוה, כבש ושבר רצונו, ומזה זרח על ראשו אור ממש, עד כדי כך	47854
מתהוה התורה באדם למציאות ממש, עד כדי שיכול לעבור לפני בית ותתמלא ממנו הבית אורה, כן הוא	47855
הענין בנויר, כתוב כי יפליא ומפרש הראב"ע יעשה דבר פלא, כי רוב העולם הולכים אחר תאוותם,	47856
ליפרוש מן התאוות זהו מן הדברים אשר למעלה מן הטבע, והוא ענין אלקות, והוא אשר אמר הכתוב נזר	47857
אלהיו על ראשו, מציאות ממש של נזר אלהי.	47858
ודע כי כל בני אדם עבדי תאוות העולם, והמלך באמת דיש לו נזר ועטרת מלכות בראשו, כל מי שהוא	47859
חופשי מן התאוות (הראב"ע), אל נבין הדברים כדברי חכמה ומוסר, אבל נבין הדברים בפשוטם כענין של	47860
מציאות, אודות בעל תאוה יש הרבה דברים, והחכם הראב"ע הפליא להאיר לנו בטיב מציאותו, כי ההולך	47861
אחר תאוות מתהוה הוא לעבד באמת, ומציאות של עבד אינו מי שמשכיר עצמו לעבודת מלאכה, עבד זהו	47862
תכונה באדם, איש בן חורין לא מוכר עצמו בשום אופן לעבד, מי שמוכר עצמו לעבד זה שהיה כבר עבד	47863
גם קודם שמכר עצמו, בתכונתו כבר היה עבד גם קודם שמכר עצמו.	47864
תכונתו של עבד היא כי ריק הוא מכל עצמיות, מוכר עצמו לעבד כל מציאותו היא מציאותו של אדוניו,	47865
נמשך הוא אחרי אדוניו בתכלית ביטול עצמיותו הוא, עם כל קריאה כל שהיא מצד האדון הוא תיכף מוכן	47866
ובא, לקריצה כל שהיא של האדון הוא מתנער וריץ, הוא אומר הנני טרם כל מחשבה בענין, כל מציאות של	47867
סירוב אין לעבד, כל מציאות של בחירה בדברים לעשות או לא לעשות לא נמצא אצלו מכל וכל, הנהו	47868
בבחינת רצון האדון הוא רצונו.	47869
ככל אשר תארנו ופרטנו בעבד חומרי, שהחומריות והחיצוניות מעידות ודאי על התכונה, ותכונה זוהי	47870
מציאות ויצירה באדם ומקיפו כל כולו, בדיוק ככה הוא הזכר אשר הגיד לנו החכם הראב"ע בעבד תאווני,	47871
תדעו לכם שהתאוה עושה את האדם לעבד, ההולך אחרי התאוה הוא נעשה לה בטל במציאות, עומד הוא	47872
לפני התאוה בהוקרה הכי גדולה, לרמז הכל דהו של התאוה הוא תיכף ממלא הצו שלה, היא המושלת עליו	47873
גם על מחשבתו גם על רצונותיו, עבד הוא לה בתכלית במלוא מובנה של עבדות, בכל תכונת שפלות	47874
והכנעה.	47875
היפוך תכונת עבדות היא מציאות של אדון, מעיקרי תכונת עבד כי מונח הוא תחת השפעת אחרים, ולהיפך	47876
תכונת אדון עצמאי הוא, עומד הוא תמיד חופשי מכל רשות זולתו, אין ביכולת להכריח אותו, הוא אשר	47877
אמרו חז"ל על א"א (בר"ר כ"ב), אמר רבי אבא היצר הזה דומה ללסטים שפוף שהיה יושב בפרשת	47878
דרכים, כל מאן דעבר הוה אמר הב מה דעלך, עבר פקח אחד וראה שאין בו תוחלת לגזול לו כלום התחיל	47879
מכתתו.	47880
כך כמה דורות איבד יצר הרע, דור אנוש, דור הפלגה, ודור המבול, כיון שעמד אברהם אבינו וראה שאין	47881
בו תוחלת התחיל מכתתו, כל הדורות פחדו מהמאיים עליהם, רוחם נשפל בקרבם באין כל מעמד נגדו,	47882
נפלו תחת שליטת המאיים ונבזזו מכל אשר עליהם, עד אשר נאבדו כליל באין לעצמם כלום, לא כן	47883
אברהם אבינו אשר תרועת מלך בו! עצמאי הוא! ועצמאי אינו נופל תחת כל זולת, אינו מושפע מכל	47884
העולם, וגם לא מתפעל מכל מאיים, ולא תשפילנו מעולם, ונהפוך הוא מכתת הוא לכל העומדים נגדו,	47885
והוא במעמדו קיים ומשתלט עליהם.	47886
לעבד חסר כל תכונה לסרב ולהגיד לא! היא המציאות של עבדות! ולהיפוך אדנות מציאות היא ודאי,	47887
מלכות היא מציאות, שררה היא מציאות, תכונת שליטה היא מציאות, זהו ביאור של נזר אלהיו, הסיורב	47888
לתאוה היא מציאות יקרה מפנינים, כאבן מלוטשה, כיהלום מבהיק ומזהיר, עד שהתורה קוראה לזאת	47889
בשם נזר אלהיו למעלה מן הטבע!	47890
המלכים המסובבים בכל מיני עידון ותפנוקים המה האסירים והעבדים באמת, לא משתחררים אף לא רגע	47891
מביצות התאוות וכל מיני זוהמות, והמלך באמת שיש לו נזר ועטרת מלכות בראשו, כל מי שהוא חופשי מן	47892
התאוות, הוא סוד מציאות הקדושה, והוא סוד מציאות הפרישה, והוא סוד סגולת הנזיר, כתור הוא ודאי	47893
בנזר עטרת מלכות בראשו!	47894
ראו והתבוננו בשכר מצוה! אדם פורש עצמו שלושים יום מלשתות יין, פרש עצמו מאשר היה רגיל עד	47895
עתה, הנה התורה כבר מייצגת זה לדבר של פלא איש כי יפליא! אני מביט על האנשים המעשנים כעל	47896
כיניזשע מעשה! אוחזים קנה סיגריה בפיהם ומנשבים רוח והבל! המעשנים הרגילים בזה, בקושי רב הם	47897
מתאפקים לעישון עד עבור יום השב"ק! ועם ההבדלה קודם כל רצים לעשן!	47898
זאת תולדות ההרגל! ולא לחינם קוראת לזה התורה איש כי יפליא, כבישת הרגל אמנם זה מעשה פלא	47899
ודאי! ולכן חזו מה זוכים עבור זה? נזר אלהים! מסחר די גדול עם רבת הרווח! כל איש יש לו להתרגל	47900
בכבישת ההרגל, להשתלט על עצמו בהתאפקות מהרגלים בלתי ערכיים, ולפעמים גם מאוסים ונבזים, ואל	47901
ימעט לפניו כבישת הרגלים אם גדול אם קטן, לאט לאט, אחת לאחת, יתרכש בהון רב, במלכות שלימה,	47902
בנזר אלהים על ראשו! (דעת תורה).	47903

	מאמר נח	47904
	כל ימי נזרו קדוש הוא לה' (ו' ח').	47905
47906	אמנם רגילים אנו להתבונן במעלת הנזירות וקדושת הנזיר, אבל יש להעיר כי ההעלם מצוי מעצם פירוש המלות הנפלאות האלו בתוה"ק, כי נזר אלהיו על ראשו, עמוד וספור האותיות, נזר אלהיו, היינו כתר השי"ת, הושם כביכול על ראשו של אדם עפר מן האדמה, אנוש זה הקרוץ מחומר נושא כתר אלהים על ראשו! השומע ישתומם, האם יש בכח איש על הארץ להקיף בשכלו גודל קדושתו של זה ואושר הצלחת נפשו, אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, כאילו המליכוהו לזה מן השמים ומכריזים לכל באי עולם, צאו וכרעו לפניו ברך בהכנעה והתבטלות הראויה, כי מלך הוא נזר אלהיו על ראשו!	47907
47908	וכ"כ למה? איך זכה אדם פשוט זה למלכות עצומה ונפלאה זו? אם מפני שלא שתה יין, וגידל פרע שער ראשו שלושים יום, הרי כמה אלפים מבני אדם עושים כן הרבה יותר מל' יום, ובכ"ז עבדי עבדים הם, וצריך לומר כי כל עיקר מעלתו היא המחשבה שקדמה לנדרו, היינו שראה והבין כי לא נברא בעולם לשם אסיפה של הבל הבלים, ושימיו קצובים עלי אדמות, ולכן עליו לנדור נדר נזיר להזיר לה', ולהבדל מדביקותו לחומר עפרו להארץ, ועבור מחשבה ורצון נכון זה עם הוצאתו לפועל, הופרש ונתקדש יותר מכל באי עולם, כל ימי נזרו קדוש הוא לה'.	47909
47910	הרי לנו מהי כוח מחשבה מקודשת, ועד כמה גדולה היא מעלת הנזירות, שבפרישות מעטה זו זוכה האדם לכל הכבוד הזה, כי קשה יצה"ר שאפי' יוצרו קראו רע (קידושין ל'), ולא בנקל יעלה לו לאדם מעט נזירות מתאוות העוה"ז, נסיון גדול הוא ועצום עד מאד להתגבר על יצרו, שאין לך מלחמה איומה מזו ללחום עם עצמו! כמ"ש בחובות הלכות, שבתם כמנצחים מהמלחמה הקטנה, אבל לא מהמלחמה הגדולה, היא מלחמת האדם עם יצרו, ולכן מה נאה ומשובח גבור זה שידע לנצח במלחמה הגדולה וכבש את יצרו, הנה כי כן נזר אלהיו על ראשו!	47911
47912	מעתה נבין כי רוחניות אינה נמדדת בכמות אלא באיכות, לא כדברים חומריים, שאם יהיה לאחד מנה ולהשני מאתיים, הרי ההבדל הוא במדת הכמות, אבל במעלה רוחנית אינו דומה הראשון כלל בדרגתו להשני שעלה עליו אף במשהו, שני סוגים נפרדים המה לגמרי, למה הדבר דומה, לשני בני אדם אחד סומא ואחד פקח בעיניו, מי פתי יאמר כי השני עשיר יותר מהראשון רק בשני חתיכות בשר ששיעורם כזית, וכן הדבר הזה, האיש שלא השכיל להבדל מתאוות העוה"ז עבד גמור הוא לחומר גופו ותאוות רצונו, אבל הנזיר אם רק הזיר עצמו מיין ותספורת, ורק לשלושים יום, מלך על עצמו ונזר אלהיו על ראשו!	47913
47914	ומצאנו כן מפורש באבן עזרא וז"ל, 'פליא יעשה דבר פלא, כי רוב העולם הולכים אחר תאוותם, וי"א כי מלת נזיר מגזרת נזר, והעד כי נזר אלהיו על ראשו, ואיננו רחוק, ודע כי כל בני אדם עבדי תאות העולם, והמלך באמת שיש לו נזר ועטרת מלכות בראשו, כל מי שהוא חופשי מן התאות ע"כ.	47915
47916	הוא אשר אמרנו, כי מלך בשר ודם על כל כבודו ועושרו, עם מרכבות סוסיו ודהרת אביריו, ועל כל ריבוי בני מדינתו הכורעים ברך לפניו, הרי הוא עבד נכנע ואסיר שפל לתאוות השלטון הממון והכבוד וכדומה, ורק דמיונו כי מלך הוא מוליכו שובב בדרך לב רצונו, אבל באמת עבד עבדים הוא זה לתאוות העולם כמ"ש הראב"ע ז"ל, 'משא"כ המושל ביצרו ומשחרר עצמו מכבלי תאוות החומר החשוך והגס, אין לך בן חורין גדול מזה, והוא המלך האמיתי, כי לוחם עם כוח עפרו מלחמה גדולה שרוב בני האדם אין יכולים לה, והנה הולך וכובש יורד ומנצח, ולכן נאה לו עטרת מלכות בראשו! (אור יהל ח"ב).	47917
47918		47918
47919	מאמר נט	47919
47920	כל ימי נזרו קדוש הוא לה' (ו' ח').	47920
47921	אף שאין אנו נוהגים בנזירות, אבל הענין שפרשת נזירות באה ללמדנו, נוהגת יותר מתמיד בעולם של הפקרות כמו בזמננו, והרי הסביבה משפיעה ואי אפשר להתעלם ממנה, וכמ"ש הרמב"ם (פ"ו מהל' דעות ה"א) דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר רעיו וחבריו ונוהג כמנהג אנשי מדינתו, וממילא ההפקרות הוא גם הנסיון שלנו, וכלל הוא כאשר אדם בא לבחון את נסיונותיו עליו להתבונן בסביבתו, ומי שבא לבקש את קרבת ה' יבקש דרך המתאים לנסיונותיו, ושמעתי מהרב דסלר זצ"ל, שבכל מדינה ומדינה הנסיונות שונים, והקב"ה הוריד לעולם אנשים קדושים וטהורים, והם התוו דרך עבודה המתאים למקום זה.	47921
47922	פרשת נזיר קשורה לנסיונות שעלינו להתחזק בהן ולעמול עליהן, במדרגת הנזיר מצאנו שני מהלכים סותרים לכאורה, מחד מתואר בתואר קדוש, ומאידך כתיב מאשר חטא על הנפש, ועיין רמב"ן שכתב, ועל דרך הפשט כי האיש הזה חוטא נפשו במלאות הנזירות, כי הוא עתה נזור מקדושתו ועבודת השם, וראוי	47922
47923		47923
47924		47924
47925		47925
47926		47926
47927		47927
47928		47928
47929		47929
47930		47930
47931		47931
47932		47932
47933		47933
47934		47934
47935		47935
47936		47936
47937		47937
47938		47938
47939		47939
47940		47940
47941		47941
47942		47942
47943		47943
47944		47944
47945		47945
47946		47946
47947		47947
47948		47948
47949		47949
47950		47950
47951		47951
47952		47952

היה לו שיזיר לעולם ויעמוד כל ימיו נזיר וקדוש לה', כענין שנאמר (עמוס ג')	47953
ומבחורכם לנזירים, השהו אותו הכתוב לנביא, והנה הוא צריך כפרה בשובו להטמא בתאוות העולם.	47954
ובגמ' תענית (דף י"א.), אמר שמואל כל היושב בתענית נקרא חוטא, דתניא ר' אלעזר הקפר ברבי אומר,	47955
מה תלמוד לומר (במדבר ו') וכפר עליו מאשר חטא על הנפש, וכי באיזה נפש חטא זה, אלא שציער עצמו	47956
מן היין, והלא דברים קל וחומר, ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא, המצער עצמו מכל	47957
דבר ודבר על אחת כמה וכמה, ר' אלעזר אומר נקרא קדוש, שנאמר קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו, ומה	47958
זה שלא ציער עצמו אלא מדבר אחד נקרא קדוש, המצער עצמו מכל דבר עאכו"כ, ועלינו להבין את צד	47959
החטא וצד הקדושה שיש בהזרת עצמו מן היין.	47960
והנה הרש"י העיר בפרשת נזיר הערה נוראה ונעתיק את לשונו, מצינו בתורה ענינים הפכים, התורה	47961
מקפדת מאד על חסרון כל דהו של תאוה, כמו שביאר הרד"ק ז"ל בהפטרה של האי פרשתא, שהרי שמשון	47962
נזיר מבטן היה, ונשלח בבשורת מלאך ה' להושיע כלל ישראל והיה שופט, היתכן שיקח אשה פלשתית?	47963
אמנם מאת ה' היתה זאת שבודאי גיירה שתהיה עמו בהיתר, אמנם עשה זאת למען יוכל להושיע ישראל,	47964
והנה כמה גדול היה האיש הזה, כי ישראל לא היו יכולים להילחם בפלשתים אז כי לא היו ראויים כ"כ.	47965
ורק הוא לבדו לחם עמהם ומפחדו פחדו להילחם בישראל ג"כ, והנה הפסיד כוונתו הראשונה הטובה	47966
שהיתה רצון האלהים, כמ"ש כי מה' היתה כי תואנה הוא מבקש מפלשתים (שופטים י"ד), נראה כי	47967
בתחלה היתה כוונתו לטובה לבקש, והפסיד כוונתו הטובה האלהית בכוונתו הגופנית הבהמית אשר	47968
התערבה בה, ולפיכך נענש ונקרו פלשתים את עיניו מדה כנגד מדה, ורז"ל אמרו כן, ואעפ"כ עזרוהו מן	47969
השמים ונקם נקמת עיניו מפלשתים, עכ"ל הרד"ק החכם ז"ל בקיצור עיי"ש.	47970
ועפ"י"ז היה נראה, שמי ששובר מעט תאוותיו אין זה רבותא כלל, ואעפ"כ מצינו איש כי יפליא לנדור נדר	47971
נזיר, ופי' הראב"ע ז"ל לשון נפלא, פי' כי רוב העולם הולכים אחר תאוותם והוא שובר תאוותו ל' יום,	47972
והתורה מפליאה ע"ז איש כי יפליא לשון פלא, והנה היש חיך מתוק מזה?	47973
ותגדל הרבותא עוד בהתבונן בספורנו שפירש ענינו של נזיר וז"ל, כי יפליא יפריש עצמו מן הבלים	47974
ותענוגות בני האדם, להיות נזיר ופרוש מן התענוגים המורגלים, להזיר לה' להפריש עצמו מכל אלה למען	47975
יהיה כולו לה' להתעסק בתורתו וללכת בדרכיו ולדבקה בו, מיין ושכר יזיר, לא יסגף עצמו בצום שממעט	47976
במלאכת שמים כדבריהם ז"ל, אבל יפריש עצמו מן היין שבזה הוא ממעט את התאוה ומכניע יצרו ולא	47977
יתיש כוחו בזה כלל, תער לא יעבור על ראשו, ובזה ישליך אחר גוו כל מחשבת יופי ותיקון שער, קדוש	47978
יהיה נבדל מן התאוות החומריות.	47979
הספורנו צמצם את מעלתו של הנזיר, שהרי אינו מונע עצמו אלא ממותרות מכל מקום מעידה עליו התורה	47980
שעשה מעשה פלא ונקרא קדוש, למדנו בזה על כוחו העצום של הרגל שנעשה בעל הבית על האדם, אמנם	47981
מוצאים כאלה שהתרגלו בשתיית תה לפני התפלה ואין בידם להתגבר על זה, גם אם יפסידו עיי"ז קדיש	47982
וקדושה, ועל כן מי שעושה דבר כנגד הרגלו, פותח לעצמו פתח של התגברות על יצרו, פתח המגיע עד	47983
לדבקות ממש, למען יהיה כולו לה' להתעסק בתורתו וללכת בדרכיו ולדבקה בו.	47984
עכ"פ נתבאר לנו כוחו של נזיר שהוא ההליכה נגד רצונות הבאות מכוח הגוף, והדבר מתבאר גם מתוך	47985
הגמ', כי מלשון התורה קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו, משמע שהקדושה היא בזה שמגדל את שערו	47986
פרע, וכמ"ש הספורנו ובזה ישליך אחר גוו כל מחשבות יופי ותיקון שער, אמנם בגמ' (נזיר ד'): מבואר	47987
איפכא, שהמעלה של הנזיר מתייחסת דוקא לגילוחו בפרישתו מהנזירות.	47988
וז"ל הגמ', אמר שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא, חוץ מאדם אחד שבא אלי מן הדרום יפה	47989
עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים, אמרתי לו בני מה ראית לשחת שער נאה זה, אמר לי רועה	47990
הייתי לאבי והלכתי לשאוב מים מן המעיין ונסתכלתי בבבואה שלי, ופחז יצירי עלי וביקש לטורדני מן	47991
העולם, אמרתי לו ריקה מה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך, העבודה שאגלחך לשמים, עמדתי ונשקתיו	47992
על ראשו אמרתי לו כמותך ירבו נזירים בישראל, עליך הכתוב אומר איש כי יפליא לנדור נדר נזיר.	47993
אמנם לפי המבואר שעיקר הנזירות הוא ההימנעות מההליכה אחר רצונות הגוף, אם כן מה לי גדל פרע מה	47994
לי אגלחך לשמים, אם רואה שרצון הגוף הוא יופי תיקון השער, הריהו עוקרו ע"י גדל פרע, ואם יופי הוא	47995
השער עצמו, אז עוקרו על ידי אגלחך לשמים, והרי באותו מעשה של שמעון הצדיק היה רצון הגוף	47996
להתגאות בשעריו כה חזק, עד שאותו נזיר לא היה יכול לפעול בעצמו לגלחם לאלתר ולהפטר מן הנסיון,	47997
והוצרך לקבל נזירות על עצמו, באופן שימצא את עצמו חייב לגלח את שערו מכה הדין, ואמנם התגבר על	47998
רצונו ונדר בנזיר, ועל כן אמר לו ר"ש כמותך ירבו נזירים בישראל.	47999
אלא שמאידך מצאנו שר"ש תמה מתחילה על נזיר ושאל לו, מה ראית לשחת שער נאה זה, ובדלותנו	48000
מדמים אנו ששפה זו אינה תואמת לדרגתו של ר"ש, אבל האמת הוא שכל מה שניתן מן השמים כלים הם	48001
לעבודת ה', וגם היופי הוא כלי משמים וכמ"ש בגמ' (ב"מ פ"ד), אמר רבי יוחנן אנא אישתיירי משפירי	48002

ירושלים, ר' יוחנן הוה אזיל ויתיב אשערי טבילה, אמר כי סלקן בנות ישראל מטבילת מצוה לפגעו בי, כי היכי דלהו להו בני שפירי כוותי גמירי אורייתא כוותי.	48003
אמנם כל זה קודם שמתערבת טרדת השטן, אבל מיד כאשר בא השטן ומבקש להתגאות ביופי, היינו להשתמש בכלים שלא לעבודת ה', לייחס את היופי למעלה של האדם, כי אז משתנה מיד המהלך, ומוטלת העבודה לבטל את מעלת היופי שסופך להיות רמה ותולעה, והעבודה שאגלהך לשמים.	48004
ומעתה הרי עמדנו על שורש מחלוקת התנאים, אם הנזיר נקרא חוטא או קדוש, ומצאנו את מקומן של שתי העיניים, כי עצם העובדא שהנזיר קיבל על עצמו נזירות הוא באמת חטא, חטא הוא על כי אינו עומד בדרגה שיוכל לשתות יין ולא ינזק, בדרגה שירגיש עצמו בטל ומבוטל, באשר אין הוא אלא כלי לעבודתו, ומה לו להתגאות בזה, וממילא שכל היושב בתענית נקרא חוטא, שהרי זה חייב לבטל כלים שהם מוכרחים לעבודת ה', וצריך להחליש עצמו בגלל רוע מזגו אשר ימצא בזה חסרון.	48005
אמנם מאידך גיסא, מאחר והוא כבר עומד במצב כזה, ולאחר שהיצר משיאו שלא לייחס את מעלותיו ואת כל מה שנברא בעולם לעבודת ה', במצבו האידנא זקוק הוא להתקדש ע"י הנזירות, וזה שקיבל על עצמו לילך נגד רצונותיו ודאי קדוש הוא, ולפי ערכנו למדנו מכל זה, שעכ"פ עלינו לידע שהמדריגה היותר גבוהה היא, שבה אפשר להשתמש בכל הכלים הגשמיים לעבודת ה'.	48006
אבל מאידך כל עוד שהכלים לא מנוצלים לשם שמים, כי אז מוטלת החובה למעט במותרות, ואל יהא דבר זה קל בעינינו, כי באמת כל הימנעות מהרגל הוא פלא כמ"ש האבן עזרא, ובודאי זקוקים בזה לעבודה קשה עד שההרגל החדש נעשה טבע ואז ימעט מעוד מותרות, ואם כי שאין בכוחנו לקבל עלינו נזירות בנדר, אבל עכ"פ על האדם ללמוד מזה להשליך מותרות מביתו, בזמננו שההפקרות שולטת בכל, נעמוד נגד זה במניעת עצמנו מכל מותרות, לייסד את הבית על העדר מותרות עד שההרגל יעשה טבע, ואם נעשה כן לשם שמים ולשם קדושה, אז נזכה להגיע בדרך זה עד לדבקה בו. (מערכי לב).	48007
	48008
	48009
	48010
	48011
	48012
	48013
	48014
	48015
	48016
	48017
	48018
	48019
	48020
	48021
	48022
	48023
מאמר ס	48024
וכי ימות מת עליו בפתע פתאום וטמא ראש נזרו (במדבר ו' ט').	48025
מצינו שהנזיר בהכירו מכשולות היין, ובחר לברוח מן העבירה ולפרוש מן היין חודש ימים, נכתר בכתר גדול ונכתבה עליו פרשה שלמה, וכתב הראב"ע ז"ל ויש אומרים כי נזיר מגזרת נזר, ודע כי כל בני אדם עבדי תאוות העולם, והמלך באמת שיש לו נזר ועטרת מלכות בראשו, כל מי שהוא חופשי מן התאוות ונקרא קדוש, וכ"כ נתקדש עד שנתעלה למדרגת כהן גדול שאסרה התורה ליטמא לאביו ולאמו, ואף כי אתמול עוד למצוה נחשבה לו זאת, אבל היום אחר שבחר להיות בורח מן העבירה נתקדש, ולא עוד אלא גם כי ימות מת עליו בפתע פתאום וטמא ראש נזרו אף כי באונס הוא.	48026
והענין כי באמת טומאת המת אינה אלא מעבירות שעשה בחייו, ואיתא בתוספות (כתובות ק"ג:), שר' חיים כהן אמר שאלו היה בפטירת ר"ת ז"ל היה מטמא את עצמו, כי צדיקים במיתתם קרויים חיים (ברכות י"ח.). כל זמן שהאדם בחיים ותקות התשובה לפניו, רצה השי"ת כי עוונותיו בל יטמאוהו, אך אחרי שמת נותן כוח בהטומאה להתגבר ולהתדבק, עד כי מפסיד גם לאחרים ומטמא אותם, ומי שהוא בעל מעלה יותר מזיק לו יותר, ולכן הנזיר אחרי שנתקדש יותר, מזיק לו גם עבירות של אחרים, ומאשר נאהב בעיני השי"ת, רצה רצונו ית' שבחירתו לברוח מן העבירה תהיה שלמה, ואמרה התורה לסתור הנזירות גם להביא קרבן ולספור מחדש.	48027
אם כן כמה מוסיפה טומאה וטמטום לאדם עבירה של עצמו אף היותר קטנה, באין ערך יותר מטומאת עבירות של אחרים, מה גם עבירה חמורה ועבירות הרבה, והנה האדם הזה אשר אתמול היה יכול ליטמא ולא פעל עליו כלום, ועוד למצוה נחשבה לו, והיום כשבחר לברוח מן העבירה, אע"פ שהבחירה בזה היא רק בחירת עצמו, נתוסף בו קדושה כ"כ עד שמזיק לו טומאת עבירה של אחרים, אף כי אינו אלא על פרט אחד ובחירת עצמו.	48028
ומעתה מי שהוא בקדושה כל ימיו כמה יפעל עליו כוח העבירה, וכמה יפעל עליו כוח העבירה כשהוא בקדושה לא רק על פרט אחד, ולא רק בחירה עצמית, אלא קיבוץ כל התורה וציווי השי"ת, על קדושה כוללת כזו כמה תפעל טמטום עבירה אף היותר קטנה, והנה שבת קודש ששקולה כנגד התורה כולה, שנכללת בה קדושת כל התורה, מי שהוא מחלל שבת עד כמה יפעל הטמטום וכוח העבירה נורא מאד. (חכמה ומוסר ח"ב מא' רע"ב).	48029
	48030
	48031
	48032
	48033
	48034
	48035
	48036
	48037
	48038
	48039
	48040
	48041
	48042
	48043
	48044
	48045
	48046
	48047
	48048
	48049
מאמר סא	48050
וכי ימות מת עליו בפתע פתאום וטמא ראש נזרו (במדבר ו' ט').	48051

פתע זה אונס פתאום זה שוגג, מה חטאו של הנזיר אם נטמא בפתע פתאום שמת עליו מת, אחרי שהוא רק	48052
אונס או אפילו שוגג? ברם יש להבין שהתורה חייבתו לנזיר במשפט וצדק, כי אילולא איזה חטא שחטא	48053
הנזיר מרצון מקודם, לא היתה מזדמנת לו נסיבה כזו שייטמא בשעת התקדשותו, עבירה שקדמה לנזירותו	48054
עונשה איתרמיא ליה עכשיו ע"י אונס או שגגה, והוא נאלץ להתחיל את חשבון התעלותו והתקדשותו	48055
מחדש.	48056
וכן פי' האבן עזרא ז"ל עה"פ ועשה הכהן אחד לחטאת ואחד לעולה, והסוד הוא אז"ל ושכר עבירה עבירה	48057
עכ"ל, כלומר ולא יקשה עליך מאמר אחד לחטאת, כי מה חטא זה אם מת עליו בפתע פתאום, שיצטרך	48058
להביא על טומאתו אחד לחטאת, כי ודאי חייבתו תורה במשפט כי לא יאונה לצדיק כל און, אלא שחטא	48059
אחר קדם לו, ובשכר אותה עבירה, באה לו עבירה זו שנטמא, אם רואים אנו אחד נכשל בחטא, סימן הוא	48060
שעובר לחטא זה לא היה נזהר, ולא היה מונע את עצמו מקרבת העבירה, ויש שבתור עונש על אותה אי	48061
זהירות מזדמנת לו עבירה אחרת, למען יזכה ויבין להיות מתרחק מן הסכנה.	48062
ולכן מחובת בן תורה לעיין תמיד עיון מתמיד ונוקב לתוך תסביכי נפשו, ויתקן את כתמי נפשו ולא	48063
להשאירם קיימים ומכוסים, כי גורמים בעל כורחם מכשולים חדשים, ואף שנראים לכאורה כשגגות	48064
וכאונסין, לאמיתו של דבר הם המשך הזדונות שלא נתכבסו כל צרכן, ואין אמתלאות שוגג ואונס יפה לבן	48065
תורה, ולבן מוסר היודע תסביכי נפש האדם ותוצאותיהם, ונדע נא שכל שוגג מבחינה מוסרית עילאית	48066
קרוב הוא למזיד, ויש שהוא כמזיד גמור, הרחמן יזכנו להיות מאלה שזדונותיהם נעשים להם זכיות, ולא	48067
חלילה מאלה ששגגותיהם קרובות למזיד, והבנה זו משיגים רק ע"י לימוד המוסר המביא לידי טהרה	48068
אמיתית. (תורת הנפש).	48069
	48070
מאמר סב	48071
ועשה הכהן אחד לחטאת ואחד לעולה וכפר עליו מאשר חטא על הנפש וקדש את ראשו ביום ההוא	48072
(במדבר ו' י"א).	48073
ר' אלעזר הקפר ברבי אומר, וכפר עליו מאשר חטא על הנפש, וכי באיזו נפש חטא, אלא שציער עצמו מן	48074
היין, מכאן כל היושב בתענית נקרא חוטא (נדריים ו'), ולכאורה נפלא מאמר קדוש ונעלה זה, נזיר	48075
שקדוש יקרא היאך יקרא חוטא? והב"ח כתב דאליבא דר"א הקפר לא קשיא, דילמא מודה דנקרא קדוש	48076
אלא דנקרא גם חוטא, היאך זה אפשר שבקיום מצוות התורה, ומה גם מצוה כזו שע"ז קדוש יקרא יהיה	48077
גם חטא?	48078
אמרו חז"ל (סוטה ב'), למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה, לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר	48079
עצמו מן היין, וסוטה בקלקולה אין זה דוקא מעשה סוטה, כי אם כל העולם בהבליו הרי הוא סוטה	48080
בקלקולה, ולמען לא יעשה רושם עליו, צריך הוא להתרומם למדרגה יותר גבוהה, להזיר עצמו מן היין	48081
ולקבל עליו כל עניני הקדושה שבתורת נזיר, ואם עושה כן איזה חטא יש כאן? והנה רש"י במס' תענית	48082
י"א מפרש, שהחטא הוא על פי מה דאמרי במסכת (הוריות ו'), אטו צדיקי אי אכלי תרי עלמי מי סני להו,	48083
אבל הרי התורה ציוותה בכך והוא מקיים את מצותה, ואיך יתכן שיהיה בזה חטא?	48084
אבל ביאור הענין הוא, כי מאז החטא של עץ הדעת שנעשה הטוב מעורב ברע, אין דבר ואפילו היותר טוב	48085
שלא יתערב בו גם הרע, וגורם בזה מגרעת וחסרון, וכל דבר שיעשה האדם אם גם בכוונה ורצון טוב,	48086
מתעורר האדם כולו עם כל מדותיו וכוחותיו הרעים מנעוריו, וכל מדה ומדה כוח וכוח דורש מזה טרפו	48087
ומזונו, ואף אם יתעורר האדם לעשות דבר היותר טוב לכבוד קונו, מיד יתעוררו כל הכוחות הנמצאים	48088
בקרבו וידרשו גם הם את תפקידם להשתמש בזה להנאתם הם.	48089
האדם שהוא עולם קטן עם כל כוחותיו ומדותיו השונים, הרי הוא כביבר מלא חיות מכל המינים, גם	48090
שקצים נחשים ועקרבים, ובכל דבר שהוא עושה, כל הכוחות והמדות הללו מתעוררים לחטוף מזה, והציוור	48091
לזה כאדם העורך שולחן עם מיני מטעמים שונים, והעכברים יוצאים מחוריהם וחוטפים את הכל עד שלא	48092
ישאר כלום בעדו, וזאת היא עבודת האדם להשתדל שגם בעד נשמתו ישאר מעט! ולא יחטפו השרצים את	48093
הכל, כן הוא האדם ע"פ טבעו ותכונתו.	48094
וזהו ביאור הכתוב (קהלת ז'), כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, ובפשוטו רגילים לבאר	48095
כי גם צדיק אשר יעשה הרבה טוב, לא יוכל להיות שלא יעשה גם חטא, אבל כפי מה שדברנו מבואר	48096
הכתוב באר היטב, כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב, ועם זה הטוב לא יהא מעורב שום חטא, כי	48097
מעט שנתערב הרע בטוב מעורבים הם בכל דבר ולא יפרדו, וזהו ענין הנזיר.	48098
אמת הוא כי בראות האדם את התבל ותשוקותיה בכל חלאתה וזוהמתה, מתעורר בו החפץ לברוח מכל זה,	48099
ונדרש הוא ע"י דרישה נפשית פנימית, להפריש את עצמו מכל תענוגי העוה"ז כמו שציוותה התורה הק',	48100
אבל באותו הרגע מתעורר בו מיד רגש אחר המונעו מלהיות גדור ושלא לשתות יין, כי הלא יין לחיך	48101

ינעם, אבל אז רגש אחר מתעורר בו לסייע את הרצון הטוב להזיר עצמו מתענוגי התבל, והוא רגש של	48102
קצף, באומרו אל לבו בלאו הכי איני מפסיד כלום, בין כך ובין כך אין לו הנאה מתענוגי העולם, וזה הרגש	48103
הוא המכריע לקבל את הנזירות!	48104
נמצא שמפני הסיבה שהעירה אותו לקבל את הנזירות, שהיא הסתכלותו בכל הזוהמה של תשוקת העולם	48105
וחפצו להתרומם על כל זה, לזאת קדוש יקרא, אבל על הכוח שהכריע אותו לקבל את הנזירות, שהוא	48106
התמרמרותו על מה שיחסר לו ואשר נדמה לו כי אין לו כלום בעולם, ומפני זה יש בו רצון להנזר מכל	48107
תענוגי העולם, זהו הקצת חטא, וזה החטא גלי ליה לרחמנא שהוא מתלוה בכל נזירות, ולרוב הוא מכריע	48108
את קבלתו, ורק נזיר אחד היה שאכל שמעון הצדיק מאשם נזירותו, שקבלתו היתה זכה ונזירותו היתה	48109
לשמים.	48110
וזה מדויק (בירושלמי פ"א מנדרים ה"א), סבר שמעון הצדיק בני אדם מתוך קפידה הם נודרין, וכיוון	48111
שנודרין מתוך הקפדה סופן לתהות, וזהו ענין ההקפדה שמקפיד ומתרגז על כל העולם ועל כל מה שיש לו,	48112
והיא היא המכרעת בקבלת נזירותו, ולפיכך כשרבין עליהן ימי נזירות ונעשה קשה להם לפרוש מתשוקת	48113
העולם סופן לתהות.	48114
כמעט מוכרח הדבר שרגש אי הסתפקות יתערב בכל נזירות, כי מה שדרוש לו לקבל נזירות הוא, מפני	48115
שמרגיש כי עוד חיה בו תשוקה גדולה להנאות העוה"ז ומתיירא שימשך אחריהן, שאם לא כן הרי אין לו	48116
צורך להבדל מהנאות העולם, ואם כן ודאי יש בו המגיעה שלא להנזר מן העולם, וממילא מוכרח שרגש אי	48117
ההסתפקות יסייע לו לקבל נזירות, וזה חטאו, ועל זה צריך להביא כפרה, ומבוארים בזה דברי רש"י ז"ל,	48118
אטו צדיקי אי אכלו תרי עלמי מי סני להו, כי באמת אין דרוש לצדיק נזירות וראוי ליהנות גם מעוה"ז,	48119
ורק מי שמרגיש שמתאוה ליותר מצריכו להנזר, ולכן אי אפשר שלא יתערב בו חטא.	48120
אע"ג שלא מצינו חיוב להביא כפרה על שאר דברים שמעורב בהם חטא, כי נזיר שבא לידי מדרגה גבוהה	48121
כזאת ע"י התעוררותו, להפריש את עצמו מהנאות העוה"ז, ולקבל עליו את הנזירות עד שקדוש יקרא,	48122
חסה עליו התורה שישאר בקדושתו ולא תפגום בה קצת החטא, ולכן הצריכתו להביא כפרה, שכן מצינו	48123
בכהנים שקדושתם למעלה מקדושת ישראל, שחייבה אותם התורה בחובות מיוחדות והטילה עליהם	48124
זהירות יתירה.	48125
למדים אנו מזה, עד כמה באים בחשבון עם האדם ומה רב הוא עומק הדין! לא נדבר אודות המעשים	48126
הרעים, אבל גם המעשים הטובים שנדמה לנו כי רק טוב אנו עושים, ובאמת הלא גם בהם מעורב רע,	48127
יבואו בחשבון ונצטרך עליהם כפרה, כי אם לא יכפרו ע"י קרבן שאין לנו קרבנות בזמן הזה, אבל הכתם	48128
צריך ומוכרח שיעבור ומי יודע במה. (שעורי דעת ח"ב ד' קמ"ז).	48129
	48130
מאמר סג	48131
ועשה הכהן אחד לחטאת ואחד לעולה וכפר עליו מאשר חטא על הנפש וקדש את ראשו ביום ההוא	48132
(במדבר ו' י"א).	48133
בפרשת הנזיר רואים שני צדדים, צד של שבח שנקרא קדוש ויש עליו דינים של כהן גדול עבור פרישתו	48134
מן היין, וצד של תביעה שנקרא חוטא ומביא קרבן על שציער עצמו מן היין, שני דברים הסותרים זה את	48135
זה, אך כבר הקשו התוספות על היושב בתענית שנקרא קדוש ונקרא חוטא, ותיירצו כי צד הקדושה יתרה	48136
על חסרון החטא (תענית י"א), פירוש לדבריהם כי אין התענית דרך של תורה אלא עצה לשעה, אם רואה	48137
אדם שיצרו מתגבר עליו והתאוה מושלת על השכל, עצה טובה לו שיכניע התאוה ע"י התענית, אך זוהי	48138
רק עצה בשעת הצורך אבל אסור לעשות כך.	48139
אם הקב"ה ברא אותו בריאה משותפת נשמה עם גוף, אסור לאדם לרחק אותם או אפילו למעט אחד מהן,	48140
כי כשם שאסור לאדם להיות בהמה גוף בלי נשמה, כן אסור לו להיות מלאך נשמה בלי גוף, אדם נברא	48141
וכן צריך להיות, חייב אדם להחיות גופו יחד עם נשמתו, כמו שהכניס הקב"ה את אדה"ר לגן עדן מקום	48142
המובחר לתענוגי עוה"ז, ומה שחסר לו עוד השלים לו משמים, מלאכים צולין לו בשר ומסננין לו יין,	48143
ומטרתו לעבדה זו מצות עשה ולשמרה זו מצות לא תעשה, כי שניהם צריכים להיות בשוה, וכיון שחטא	48144
שהתגברה התאוה על שכלו לפי ערכו הרם, הוזקק להגרש מג"ע ולחיות בצער של ארבעים קללות כדי	48145
לתקן החטא.	48146
כן דרך התיקון במדות, כמו דאיתא ברמב"ם (הלכות דעות פ"א ה"ג), שתי קצוות הרחוקות זו מזו אינה	48147
דרך טובה ואין ראוי לו לאדם ללכת בהן, הדרך הישרה היא מדה בינונית, והיא הדעה שהיא רחוקה משני	48148
הקצוות ריחוק שוה, ובפ"ב הוא אומר, בני אדם שנפשותיהם חולות, אם היה רחוק לקצה האחד ירחיק	48149
עצמו לקצה השני, וינהוג בו זמן רב עד שיחזור בו לדרך הטובה היא מדה בינונית עיי"ש, עצה זו של	48150

הרמב"ם היא העצה של נזירות עד שיגיע לדרך הממוצע, אבל כיון שאין זו דרך התורה נקרא הנזיר חוטא ומביא קרבן על זה.	48151
אבל קשה על זה מהרמב"ן פרשת קדושים האומר, כי תלמיד חכם צריך להיות פרוש תמיד מן היין וכל המותרות, וזוהי המצות עשה של קדושים תהיו, לדבריו הרי זו דרך ולא עצה, דרך של תלמידי חכמים מצות עשה של קדושים תהיו, ואם זהו ציווי של תורה איך נקרא הנזיר חוטא?	48152
המעין בספורנו (במדבר ו' ו') רואה כי גדר ת"ח יש לנזיר, שהוא אומר על אזהרת הטומאה, לא יחלל עסקי קדושתו להתעסק בכבוד מתים, כאמרם ז"ל המבלי אין קברים בטבריא שלחתיך לנציבין (מרדכי מו"ק תתפ"ט בשם הירושלמי), הירושלמי הזה מספר על אחד ששלח בנו מטבריא לנציבין ללמוד תורה ושמע כי עוסק הוא בגמילות חסדים, ועל זה שלח לו כי תורה גדולה מגמילות חסדים, ונזיר זה העוסק בקדושה ככהן גדול ות"ח פטרתו התורה מעניני חסד, ואיך הוא חוטא ומביא קרבן על נזירותו?	48153
ונראה לומר כי נזיר ות"ח שני ענינים המה, נזיר אינו ת"ח רק לזמן של שלושים יום, ואח"כ ישתה יין כמקודם, וצער הוא לו שהזיר עצמו מן היין, לכך הוא חוטא כי אסור לאדם לצער את עצמו, אבל ת"ח שדרכו בכך תמיד, יודע הוא את תורת השם ומבין בה יותר משאר בני אדם, מכיר הוא את הציווי של קדושים תהיו המחייבו להיות פרוש מהמון בני אדם, מכיר הוא ג"כ את טבע האדם יותר משאר אנשים.	48154
יודע הוא כי האדם נוטה בטבעו לעניני העוה"ז, כמו שהכיר אדה"ר וקרא עצמו בשם אדם, לא חכם ולא קדוש מפני שהוא נברא מן האדמה, ראה אדה"ר את הגוף שלו שלא היה כי אם נשמה, עד שטעו בו מלאכי השרת ובקשו לומר לפניו קדוש, והכיר בו את האדמה עד שלא מצא לו שם אחר זולתו, וזאת היתה חכמתו כי כוון אל האמת גם בזה.	48155
ת"ח זה יודע כי אין דרך יותר בטוחה לפניו מלרחק המותרות האלו, ידיעה זו הרגשה היא אצלו, מרגיש הוא את הכיעור שבחלק הדיבור, כי לשון חכמים מרפא לשון חכמים ברכה, ואין בחפצו להיות נבל אף שהוא ברשות התורה, מרגיש הוא באצילות נפשו איך המון בני אדם מלכלכים עצמם באכילה גסה, ואין חפצו להיות בין סובאי יין וזוללי בשר, ת"ח זה אין לו צער בהנהגת פרישותו, עונג הוא לו ביתרון נפשו זה, והנהגה ומתענג בפרישותו אינו חוטא, כי הקרבן של נזיר הוא על שציער עצמו מן היין, ות"ח אינו מצער נפשו אלא מתענג ונהנה מדרכו זו, זהו החילוק בין נזיר לתלמיד חכם. (תורת אברהם).	48156
מאמר סד	48157
וזאת תורת הנזיר ביום מלאת ימי נזרו יביא אותו (במדבר ו' י"ג).	48158
כתב הרמב"ן הטעם למה הנזיר חייב להביא קרבן חטאת, מפני שמרוב קדושתו ומדרגתו בעבודת ה' שהשיג בנזירותו, היה מן הראוי שישאר נזיר כל ימיו, שהרי הנזיר הושווה לנביא, ומכיון ששב להטמא בתאוות העולם צריך כפרה, והקשה עליו רבינו בחיי שהרי עדיין לא נדבק בתאוות העולם, ולא מצאנו קרבן על העתיד? וכתב שטעם הדבר אינו מתבאר אלא על פי הקבלה, והוא דמכיון שהתדבק בנזירותו לרחמים העליונים ורוצה עתה לצאת מקדושתו, נראה כמתרחק ורוצה לסלק עצמו ח"ו מאותה מעלה שכבר דבק בה, ולכן הצריכתו תורה קרבן, ולא לכפרה אלא להמשיך שפע מן המקור ואח"כ יחזור להנאותיו עכ"ל בקצרה.	48159
הנה האדם בחיים חיותו נבהל תמיד מקול עלה נדף, מפחד הוא להניח אפילו דבר קטן מעול עולם הזה, בדאגתו המתמדת לשיפור מצבו החומרי, בחושבו שללא השתדלותו אחת דתו לגווע מרעב, ועל כן חושב שאסור לוותר על שום השתדלות וחריצות להשיג מטרותיו, וכן נמשך הוא אחרי החברה בהנאותיהם ובבילוייהם, ומפחד מכל שמץ של התבודדות ופרישות, שמא יהיה לזרא בעיני חבריו, וככה הולכים לטמיון ימיו ושנותיו בעול הפרנסה ובשעבוד החברה, באופן שאין לו שום אפשרות להתרומם להשגה יותר גדולה.	48160
בודאי לא נאבד מהאדם כוח הבחירה, אבל כל מה שנמשך אחרי הזרמים של עוה"ז, יותר נחלש הכוח שלו לבחור בדרך אחרת ולהשתחרר ממעגל הקסמים, וכמובן שדרך זו הרת אסון ודומה לנוסע בעגלה במהירות רב, מבלי להדריך את הסוסים ולכוון אותם, דמי יודע אנה יוליכו אותו? על כן דבר גדול עשה הנזיר שהתנזר מהיין ומחברת הבריות, והוציא את עצמו לתקופה מסוימת משטף מרוצתם של הבריות, ומהנטיה להמשיך אחריהם ללא הבחנה, גם מתנזר הוא מחברתם בצורתו החיצונית בגידול שערותיו ומתקדש ומתטהר מכל טומאה, ובזה הנזיר בא בפני מלך מלכי המלכים וזוכה לטעום החיים הרוחניים.	48161
אולם כשחוזר מפרישתו להכנס שוב לשטף החיים הרגילים אחרי שטעם מצופו נועם אור האמת, צריך כפרה לדעת הרמב"ן אחרי שכבר זכה לראות המאורות וחוזר ומזניח אותן, וזה מכוון לאדם שהיה ראוי מטבעו להדבק לחיי הפרישות, דמכיון שמסרב לעשות כן לאורך ימים צריך כפרה.	48162
	48163
	48164
	48165
	48166
	48167
	48168
	48169
	48170
	48171
	48172
	48173
	48174
	48175
	48176
	48177
	48178
	48179
	48180
	48181
	48182
	48183
	48184
	48185
	48186
	48187
	48188
	48189
	48190
	48191
	48192
	48193
	48194
	48195
	48196
	48197
	48198
	48199

אולם רבינו בחיי דרך אחרת אתו, שאפילו האדם שלא יכול להשאיר במצב כה מרומם הרבה זמן, ואז אין שום צד חטא במה שמניח את נזירותו אחרי מלאכה, בכל זאת עליו להביא קרבן, ולפי המובן מעומק דבריו הטעם בזה, דע"י נזירותו זכה למדרגות גבוהות, וכאשר מניחן נראה כאילו מתחרט עליהם ומתרחק מהם, ולכן מביא קרבן המסוגל להוריד את המדרגות הגבוהות שהשיג לתוך החיים הרגילים שלו במדרגה יותר נמוכה, וכעין קדושת שבת שמתפשט בתוך ימי החול, אדם שאינו מסוגל לחיות חיי פרישות באופן תמידי, בודאי שכדאי לו להתרומם לכל הפחות מזמן לזמן כפי שאפשר לו, ועליות אלה יחיו אותו בשאר העתים.	48200 48201 48202 48203 48204 48205 48206
איך שנפרש ענין קרבן הנזירות, העיקר הוא ההתחלה שיהיה בכוחו להתרומם מהפחיתות ולהניח את הרגלו, ואפשר להעמיס את זה במה שאמר הקב"ה לירבעם חזור בך (סנהדרין ק"ב), היינו שאמר לו הקב"ה, אפילו אם הכל טוב ויפה והצדק אתך, אבל קודם שנדון על טענותיך נראה אם יש לך היכולת להפסיק ולחזור מהמצב שנוצר, אם תוכל להשתחרר ממרוצת הרגליך, ולכן נאמר לו לשון חזרה ולא חרטה, כי אילו היה בכוחו לחזור ממה שעשה ולא להמשיך בדרכו הנלווה, ממילא היה מתחרט בקלות, אבל מכיון ששנה בחטא ונעשית לו כהיתר, כבר קשה לו לחזור למצבו הקודם, שכבר נשתרש החטא אצלו ונעשה כטבע שני.	48207 48208 48209 48210 48211 48212 48213
ועל פי זה נוכל להבין גודל המדרגה אליה זוכה הנזיר, במה שמוציא את עצמו לו לתקופה קצרה מזרם החיים היום יומיים, ומניח את הרגלו ואת חברתו לשם השגת המושכלות, ובה מסוגל הוא לבדוק בעין חודרת את דרכיו, ובתום נזירותו לחזור למקומו בחברה מתוך ביקורת עצמית וחשבון הנפש. (המוסר והדעת).	48214 48215 48216 48217
מאמר סה	48218 48219
וגלח הנזיר את ראש נזרו ולקח את שער ראש נזרו ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים (במדבר ו' י"ח).	48220 48221
אמר שמעון הצדיק, מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא אלא אחד, פעם אחת בא אדם אחד נזיר מן הדרום, וראיתי שהוא יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו תלתלים, אמרתי לו בני מה ראית להשחית שערך זה הנאה? אמר לי רועה הייתי לאבא בעירי וטרחת ללדות מים מן המעיין, ונסתכלתי בבבואה שלי ופחז עלי יצרי וביקש לטורדני מן העולם, אמרתי לו רשע למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך, במי שהוא עתיד להיות רמה ותולעה! העבודה שאגלחך לשמים! מיד עמדתי ונשקתיו על ראשו, אמרתי לו כמוך ירבו נזורי נזירות בישראל, עליך הכתוב אומר איש כי יפליא לנדור נדר להזיר לה'!	48222 48223 48224 48225 48226 48227
שמעון הצדיק לא רצה לאכול אשם נזיר טמא ומסתמא מפני שנזיר נקרא חוטא, ומה ראה להתפעל כ"כ מנזיר זה? דבר גדול היה בנזיר זה, ודבר גדול גילה שמעון הצדיק, ההתעוררות הראשונה של טומאה באדם היא הרגשה בגוף! הצעיר ההוא נסתכל בצלו וראה שהוא נאה, ותיכף הרגיש כי פחז עליו יצרו, וכי יצר זה שנתעורר בו יביאהו לידי מעשים רעים, חיפש ומצא עצה נגדו וקיבל על עצמו נזירות, שבסוף ימי נזירותו יצטרך לגלח כל שערו ולשרוף אותו לשמים.	48228 48229 48230 48231 48232
הרגשה כזאת בהתעוררות הראשונה של טומאה מעידה על קדושתו של צעיר זה, הגע בעצמך! מי אינו מזדהה עם גופו ומשוחד מיופיו! והצעיר המסתכל בעצמו ורואה כמה נאה שערו יותר ויותר הוא אוהב את עצמו ומתפאר בעצמו, ורואה בגופו את הנכס היקר לו ביותר, ומי מרגיש כי אהבת עצמו ואהבת גופו טומאה היא, משורש של גאווה ותאוה גם יחד!	48233 48234 48235 48236
צעיר שהרגיש בכל זה ברגע הראשון, וגער ביצרו המתגאה על עולם שאינו שלו, ולא עוד אלא שעמד על האמת הגדולה שהגוף ניתן לו ככלי לעבודת השם ולא להנאה עצמית, ולכן קיבל על עצמו נזירות, צעיר זה הרגיש תכף שיש טומאה בהרגשת הגוף, ושהיא עלולה להביאו לידי מעשים רעים למיניהם, אם בגאווה יסודם או בתאוה.	48237 48238 48239 48240
והנה מי שמפנק רגשת הגוף ומשתעשע בה תמיד, מבלי להרגיש בטומאה זו לאן תביאהו? אל קרבת הבורא ואל גדלות בתורה בודאי שלא, ודע כי הרגשת הגוף היא היסוד של כל התרבות המערבית, היא שהביאה לפיתוח המדע, אומנות הציור והפיסול והספורט ביון העתיקה, דרך התורה מתחילה דוקא בזה, שהאדם יתלמד לראות בגופו כלי לעבודת השם ולא להנאה.	48241 48242 48243 48244
הספרים הקדושים מכנים את הגוף נרתיק של קדושה, כל עבודה בתורה ומצוות מכוונת אל הגוף, ולכן ניתנה התורה לנו ולא למלאכים, ר' נחוניא בשם ר"י אומר, משל לאדם שהיה לו בן והיה אותו הבן חסר אצבע אחת והלך ללמדו אומנות אחת שצריך כל האצבעות, אחר ימים בא אביו אצלו ומצאו שלא למד אותה אומנות, אמר לרבו לא למדתו אומנות זו? אמר לו אומנות זו צריכה כל האצבעות, בנך חסר אצבע	48245 48246 48247 48248

ואינו יכול ללמדה, כך אמר הקב"ה למלאכים, אין התורה מתקיימת בכם, למה שאין ביניכם פריה ורביה,	48249
לא מיתה ולא טומאה לא חולי אלא כולכם קדושים! (מדרש תהלים ח').	48250
התורה מתקיימת דוקא בגוף, וכל עבודתנו בתורה לקדשו ולהעלותו כדי שיזכה לנצח ולתחיה בתחית	48251
המתים, והנה אין כוונתנו בזה לומר שיש להתעלם מהגוף ויצריו, או שיש להזניח ולהחליש את הגוף, כי	48252
זה אינו ממנהג חכמים, כוונתנו שאין לגרות הרגשה בגוף, וכי הרגשה עצמית בגוף יש בה משום טומאה,	48253
וכי הגישה האמיתית והרצויה אליו היא להבחין בו כלי לעבודתנו. (עלי שור ח"א עמ' נ"ט).	48254
	48255
מאמר סו	48256
יברכה ה' וישמרך, יאר ה' פניו אליך ויחנך (במדבר ו' כ"ד).	48257
פרש"י שהברכה הראשונה היא שנכסיו יתברכו, ולכן צריכים שמירה שלא יבואו שודדים ויטלו את הכל,	48258
שהרי הנותן מתנה לעבדו ונוטלין אותה ממנו, מה הנאה יש לו במתנה זו? והנה הברכה השניה של יאר ה'	48259
פניו אליך הולכת על רוחניות כמו שדרשו בספרי, ר' נתן אומר זה מאור השכינה ד"א זה מאור תורה ע"כ,	48260
ויש לציין שבברכה השניה לא הוזכרה שמירה כבראשונה, אולם ביאור הענין שהשמירה מן השמים	48261
קיימת רק על נכסיו, אבל ברוחניות חל חובת השמירה על כל אחד ואחד שישמור את רגליו מלהלכד, רק	48262
אם מתאמץ בעצמו להשמר מכל מכשול, אז זוכה לסייעתא דשמיא, שמן השמים עוזרים לו ומוסיפים	48263
שמירה על שמירתו.	48264
וכבר ביאר הגאון ר' ישראל סלנטר זצ"ל הפסוק בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר	48265
(קהלת ט'), שהאדם מחויב למלא ראשו בשמנה של תורה ע"י יגיעה רבה, כמ"ש חז"ל שצריך להקיא	48266
החלב שינק משדי אמו עליה (ברכות ס"ג), אבל אחר שהשיג שמנה של תורה צריך לתאר לעצמו כאילו	48267
נושא על ראשו פך של שמן, שבכל סטייה קלה עלול להפילו וללכלך הבגדים הלבנים שעליו, כלומר עם	48268
רכישת השגת התורה, עליו להשמר ביתר זהירות לבל יצא חוץ מגדרו ולבל הכשל בגאווה, כדי שלא תהיה	48269
תורתו הסיבה להשחתת טוהר מדותיו, משום שהבגדים מרמזים על המדות כידוע.	48270
איתא בספרי, ויחנך בדעת ובבינה ובהשכל ובמוסר ובחכמה ע"כ, והדבר יפלא שהרי בכל מקום מקדים	48271
את החכמה לבינה ודעת, משום שחכמה מורה על מה שקיבל מרביתו, ובינה על מה שמבין דבר מתוך	48272
דבר, ואם כן למה שינה כאן את הסדר והקדים בינה ודעת לחכמה? אמנם דבר גדול השמיענו התנא בזה,	48273
דכמו שהברכה הראשונה של נכסים אין לה שום קיום בלי שמירה מליסטים, כמו כן הברכה השניה של	48274
השגות רוחניות, אין לה שום ערך אם לא יתאמץ לשמרה, ועל כן מדגיש לנו התנא שאחרי שהגיע לשיא	48275
השגותיו של בינה דעת והשכל, בכל זאת עליו להתחזק תמיד במוסר וחכמה ורק אז יהיה קיום לבינה ודעת	48276
שרכש.	48277
החכם הכי גדול צריך לזכור תמיד שכל יסוד השגותיו בנוי על החכמה שקיבל מרביתו, ובלעדי זה לא היה	48278
משיג כלום, וצריך לחזור תמיד על חכמתו שלמד בתחילת לימודו, ולמשמש בה תמיד כפי התפתחות מוחו	48279
והשגותיו, וכמו שכתב החובת הלבבות (שער חשבון הנפש פ"ג חשבון כ"ד), על הפסוק החכם עיניו	48280
בראשו (קהלת ב'), שלא יסמוך על ההבנה של תחילת לימודו, אלא תמיד ישתדל להבין מחדש כאילו	48281
עכשיו הוא מתחיל, ולא יחשוב שהשכל שלו לא ישתנה ולא יתבגר מכפי שהיה בימי נעוריו.	48282
ומרן ר' שמחה זיסל זצ"ל העמיק להרחיב רעיון זה, שמאד יתכן אף באנשים מבוגרים שישארו כל ימיהם	48283
בהשגה של תינוקים מאחר שחומש בראשית שבו יסודות האמונה נקלטו אצלם בילדותם בתור ספורים,	48284
מכל זה מתבאר לנו גודל החשיבות של אמונת חכמים שהם המוסרים את התורה מדור לדור, וחכמתו של	48285
הגאון הכי מופלג בנויה על מה שקיבל מרביתו מהדור הקודם, וכבר העיר החוה"ל כמה צריכים לדקדק	48286
בדברי הקבלה שקיבל ולעמול כדי לעמוד על דבריהם, ולכתת רגליו אצל חכמי הדור שיבארו לו איזה דבר	48287
המוקשה לו, ולא יהין לדחות את הדברים בקלות אלא יתלה בקוצר הבנתו, ואם ידקדק בדבריהם יבין בהם	48288
סודות שלא היה באפשרותו להשיג בתחילת לימודו.	48289
וכן מצאנו בש"ס (חגיגה כ"ב:), איך שהתנא ר' יהושע בן חנניא ייסר את עצמו בתעניות וסיגופים עד	48290
שהושחרו שיניו, על שדחה את דברי בית שמאי באמרו בושני מדבריכם בית שמאי, אחרי שלא מצא שום	48291
הסבר לדבריהם, ואחרי שהוסברו לו דברים הרגיש בעצמו שחטא, משום שהיה צריך לתלות בקוצר	48292
הבנתו על אף שהיה חכם גדול, ולא לדחות את דבר קודמיו. (המוסר והדעת).	48293
	48294
מאמר סז	48295
ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן וימשח אותו ויקדש אותו ואת כל כליו ואת המזבח (במדבר ז'	48296
א').	48297

בצלאל ואהליאב וכל חכם לב עשו את המשכן, ותלאו הכתוב במשה לפי שמסר נפשו עליו לראות תבנית	48298
כל דבר ודבר, כמו שהראהו בהר להורות לעושי המלאכה, ולא טעה בתבנית אחת (רש"י), איזו מסירת	48299
נפש היתה כאן? הלא מסירת נפש שייך בדרך כלל במקום שיש בו סכנת הגוף, שמסכן את עצמו להציל	48300
אדם ממוות, או שהוא קופץ לתוך האש כדי להציל את חברו, או שהוא מחרף נפשו להציל דבר מקודש	48301
מתוך האש, אבל מה שייך מושג זה במעשה המשכן.	48302
אלא משמע שמדובר כאן במסירת נפש מסוג אחר ועדין מאד, כי למסור תבנית המשכן לגמרי, ולא דוקא	48303
התבנית החיצונית, אלא התבנית הפנימית כפי שהראו למשה בהר, האיכות הצורה והתכנית כפי שנמסרו	48304
לו במקור העילאי, שמשכן של מטה היא מכוון למשכן של מעלה, כדי למסור ולהעביר בדרגה כזו דרושה	48305
מסירות יתירה, להעביר כל ההארות שהיו מאירות שם בהר, ולהמשיך זאת גם לאחר הירידה מן ההר	48306
דרושה מסירות נפשית, כתב בזוה"ק כי המן שירד במדבר, אותו הזיו והזוהר שהיה לו בשמים, לא היה לו	48307
אותו הזיו כשירד לעוה"ז, ואילו משה רבינו מסר התבנית כפי שראה בהר, וצריך היה לעמול הרבה כדי	48308
שלא ישכח את הצורה של אז, אלא ימסור לישראל בדיוק כמו שראה בהר.	48309
וירד משה מן ההר אל העם, ופירש"י מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו אלא מן ההר אל העם, משרע"ה	48310
לא הלך אף לעסקיו הרוחניים, אלא בעודנו בכל עוצמת ההשראה העליונה, בעוד כל הרגשות חיים עמו	48311
ברעננותם, הלך למסור באותה הצורה לעם, בצורה שבה שמע דברי אלהים חיים מתוך האש, וכן ואתה	48312
תדבר אל בני ישראל אך את שבתותי תשמורו, ואיתא במכילתא, ואתה דבר לא ע"י שליח ולא ע"י	48313
מתורגמן, משה רבינו שמע בשמים כל ציוויי השי"ת ואת כל הלכות התורה, אבל לא רק ע"י לימוד, אלא	48314
גם התבשם מאוויר הקודש דלמעלה השגות נעלות ונפלאות, משה זכה שהשכינה מלטפת על פניו, והשגות	48315
קדושות מנשבים עליו, הוא ספג טעמים ערבים ומגוונים.	48316
כל גופו רווה מרינת המלאכים הקדושים, הוא ראה כל השולחנות הערוכים לפני פמליא של מעלה, ועם כל	48317
העושר הזה הוא יורד כדי למסור לעם ישראל את טעם השבת, וזהו ואתה דבר לא ע"י שליח ולא ע"י	48318
מתורגמן כלי שני ושלישי אלא הוא בעצמו, ולזה צריך היה משה רבינו לעשות מאמץ נפשי מיוחד, כדי	48319
לכוון לאותם הרגעים שעמד בהר, שם שמע וראה את צורת הבית צורת המשכן וכל תבניתו, כדי שיוכל	48320
למסור כאן בעולם התחתון את אותה הדוגמה, ואת אוירת הרגע העליון שבו היה מצוי שם למעלה.	48321
וכך כתוב גם על אהרן הכהן, ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה, ופירש"י ז"ל להגיד שבחו	48322
של אהרן שלא שינה, ודבר זה מתמיה לכאורה, וכי איזה חידוש הוא ומה הוא בעצם השבח לאהרן שלא	48323
שינה? וכי יעשה אהרן דבר שהוא נגד רצון ה' וישנה ממה שציווהו?	48324
אלא ציווי ה' הוא התגלות השכינה והארת פנים, ובשעה שיוצא דבר ה' מתמלא כל העולם אור עליון	48325
והכל מתבשם מן העונג השמימי, הדיבור מלווה בהשגת אורות וטעמים מתוקים, ומסירות נפש היא לדייק	48326
עד כדי כך, שלא רק את ההלכות והדברים שנאמרו לא ישכח, אלא שגם את טעם ההשראה וההשגות	48327
העליונות של השעה ההיא לא ישנה, ואהרן קדוש ה' לא שינה, הוא לא שכח את המעמד של השעה	48328
העליונה שבה נמסר לו הציווי, הוא המשיך את האור ההוא ולא הירפה ממנו, אהרן כמשה היו מכוונים	48329
לעשות כפי הרגע הראשון שבו נמסרו להם ציווי ה'.	48330
ולזה אומרים להם לישראל לזכור את יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך, לא רק לזכור את הדינים אלא את	48331
יום היום הנעלה והנשגב, את הדביקות וההשראה העליונה שהיתה בהר סיני, וכן גם תזכור את יום צאתך	48332
מצרים, את ההתרגשות והרוח הנשגבה בעת היציאה מצרים, הבטחון והאמונה ששררו אז, וכדי לעמוד	48333
בזכרון הזה, כדי לאמת את כל כלי הרגש והמחשבה, דרושה מסירת נפש מיוחדת במינה. (מעייני	48334
החיים).	48335
	48336
מאמר סח	48337
ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן וימשח אותו ויקדש אותו ואת המזבח (במדבר ז'	48338
א').	48339
וברש"י בצלאל ואהליאב וכל חכם לב עשו את המשכן ותלאו במשה, לפי שמסר נפשו עליו לראות תבנית	48340
כל דבר כמו שהראהו בהר להורות לעושי המלאכה, ולא טעה בתבנית אחת, ומהו המסירות נפש אשר	48341
בזה? הלא הראהו הכל בהר? והנה מצינו בחז"ל (מנחות כ"ט.), כמה דברים אשר נתקשה בהם משה על	48342
מציאותם, עד שהיה צורך להקב"ה בעצמו להראותם כפי שהם, והנה ירא אנכי לפרש לפניכם כל הענין	48343
באריכות, אלא מהכרח הביאור אגיד לכם בקצרה.	48344
כנראה מדברי רש"י ז"ל, שפירוש אשר אתה מראה בהר, רצה לומר אשר הראהו הקב"ה בכנבואה, והנה	48345
מראות שמראין בכנבואה אינן מראות גשמיות כלל, ולדוגמא מצינו אצל הנביא (ירמיה א'), ויהי דבר ה'	48346
אלי מה אתה רואה ירמיהו, ואומר מקל שקד אני רואה, ויאמר ה' אלי היטבת לראות כי שוקד אני על	48347

דברי לעשותו, ולכאורה מה היתה הטבת הראיה אם הראה לו ה' לירמיהו מקל שקד גשמי? אם אדם	48348
יחלום בלילה ויראה בחלמו מקל שקד, הלא ודאי אין כל שבח אשר ישכים בבוקר ויגיד כי ראה בחלמו	48349
מקל שקד?	48350
ביאור הענין הוא שעלינו לידע ולהאמין כי כל החומרים מציאותם מתולדות הרוחניות הם באים, הרוחניות	48351
התגלמה והתלבשה בהחומר ההוא, וכל זמן קיומו של החומר הזה אחודים הם יחד החומר עם הרוחני,	48352
והרוחני הוא אשר הורה את החומר והוא קיומו, ובסילוק הרוחני יאפס החומר, ניקח לציור את גוף האדם,	48353
גופו של האדם הנה כל מציאותו והוייתו ממציות רוחניות הוא בא, מציאות הרוחניות התלבשה בחומר	48354
הוא הגוף, הנה כי זה החומר היינו הגוף תולדות מציאות הרוחניות הוא, ומציאות הרוחניות היא זה הנפש	48355
אשר לגוף.	48356
וכן הענין בכל חומריות, אשר הרוחניות שלה היא הנפש לזו החומריות, הרמב"ם ז"ל וכן הרבה מן	48357
הפילוסופים סוברים כי המזלות יש להם נפשות, וז"ל הרמב"ם (מו"נ ב' ד') שהגלגל בעל נפש הוא ברור,	48358
אבל יעלה על לב השומע שזה דבר שקשה להשיגו או שגם ירחיקו, בגלל שנדמה לו אמרינו בעל נפש,	48359
שהיא כנפש האדם או החומר והשור, ואין זה ענינו של דבר, אלא ענין הדבר שתנועתו המקומית מורה	48360
שיש בו מקור שבו הוא נע בלי ספק, ואותו המקור הוא נפש בלי ספק ולא פקפוק, ואמרו חז"ל (בר"ר י'	48361
ו'), אין לך כל עשב ועשב שאין לו מזל ברקיע שמכה אותו ואומר לו גדל, הנה כי אין חומר שאין לו	48362
רוחניות, הוא מאמר הכתוב (משלי ג') ה' בחכמה יסד ארץ, מכל זה מוכן ודאי כי כל האורגניסום של	48363
הבריאה היא סוגיא אחת גדולה בחכמה.	48364
אמרו במדרש (שמו"ר מ' ג'), מה שהיה כבר נקרא שמו, אמר הקב"ה עד שאדה"ר מוטל גולם הראה לו	48365
הקב"ה כל צדיק וצדיק שעתיד לעמוד ממנו, יש שהוא תלוי בראשו של אדם, יש שהוא תלוי בשער, ויש	48366
שהוא תלוי במצחו, ויש בעיניו, ויש בחוטמו, ויש באזנו, ותדע בשעה שהיה איוב מבקש להתוכח עם	48367
הקב"ה, אמר (איוב כ"ג) מי יתן ידעתי ואמצאהו אערכה לפניו משפט, הקב"ה משיבו אתה מבקש להתוכח	48368
עמי, איפה היית ביסדי ארץ, מהו איפה? ארשב"ל א"ל הקב"ה איוב אמר לי האיפה שלך באיזה מקום	48369
היתה תלויה, בראשו או במצחו או באיזה אבר שלו, אם יודע אתה באיזה מקום היתה איפתך אתה מתוכח	48370
עמי, הוי איפה היית ע"כ.	48371
אדה"ר היה שורש כל העתיד, באדה"ר היה צרור כל אדם ואדם, אדה"ר הוא הרוחניות הוא הנפש של כל	48372
האנושיות, הגוף וכל חלקיו לכל פרטיו, התלבשות והתגשמות הרוחניות הוא, עד שגם הצפרנים גם	48373
שערות האדם מקור להם בנפש, מה שאין בנפש לא יהיה בגוף, וחילוקי הגופים של אדם ואדם מחילוקי	48374
רוחניותם הם מתהוים, בקצרה האדם תולדת גרעין רוחני הוא, אשר באותו הגרעין בו ארוז כל חלקי	48375
האדם לכל פרטיו, הוא ודאי יסוד לכל האורגניסם שלו, אלא שרוחניות לא נראית, ואנחנו רואים רק	48376
הלבושים הגשמיים, אבל נדע כי הגוף וכל אבריו וגידייו אשר אנחנו רואים אותם, הינם השתלשלות	48377
ולבושים לזאת הרוחניות.	48378
כשאנחנו אווזים גרעין אשר ממנו תוצאות אילן גדול, מוכן פשוט שבהגרעין הזה כבר מונחים כל רבבות	48379
התוצאות, בהכוח של הגרעין הזה כבר מונח הבפועל שלעתיד לבוא, כי מה שאין בהכוח לא יהיה	48380
בהבפועל, מה שאין בגרעין לא יהיה בתולדות, אמנם כי אנחנו מבחינים ויודעים כל גרעין, איכותו טיבו	48381
ומהותו מהתוצאות אשר אנחנו רואים, ולולא ראותנו התוצאות ונגיש לפנינו איזה גרעין, נהיה צריכים	48382
לחכם מומחה גדול שיכיר מעצם הגרעין את תבנית כל התולדות שיוולד מזה הגרעין.	48383
עכשיו נצייר לנו, לו היו מציגים לפנינו נשמה קדושה, ויאמרו לנו להסתכל בה וללמוד כל תוכיותיה,	48384
ולהבין איך תערך ותתגלם כל תוצאותיה, תבנית וצורת כל תולדותיה, לכל חלקיהם ופרטיהם, מי זה	48385
החכם שיודע פשר דבר? הלא זה חכמת ה', זהו שאמר הכתוב (תהלים קל"ט), גלמי ראו עיניך ועל ספרך	48386
כולם יכתבו, התאים הקב"ה גולם האדם ע"פ כל הכתוב בספר, היא הנשמה אשר נפח באפו, ויהי האדם	48387
לנפש חיה, התאמה שלמה כמו שאמר ונעשה רצונו.	48388
(קה"ר ח' ה'), מי כהחכם זה משה, ומי יודע פשר דבר שפשר תורה לישראל, ושנים אחד הם, זה ודאי	48389
חכמת ה' ית' אשר חלק מחכמתו ליראיו, הוא אשר הזכרנו לעיל כי כל האורגניסם של הבריאה כולה היא	48390
סוגיא אחת גדולה בחכמה, בראשית ברא אלהים, תרגמו בתרגום ירושלמי בחוכמתא ברא, מחצב כל	48391
הבריאה, מחצב כל חומר וחומר, מחצב הגוף לכל חלקיו ממוצא החכמה הם, חומר ורוח אינם רק קישור	48392
הדדי לבד, אלא כל החומרים חוצבו ממש מתוך הרוחניות שלהם, כל פירור אדמה כל עשב ועשב, כל אבר	48393
ואבר בגוף האדם מרוחניות חוצבו, כל האורגניסם של הבריאה מחצב החכמה הוא, וא"כ האין זה סוגיא	48394
גדולה בחכמה?	48395
מעתה נבין כבר ודאי מי כהחכם ומי יודע פשר דבר זה משה! בהראות למש"ר בהר רוחניות המשכן, היתה	48396
זאת עבודה גדולה וקשה מאד למש"ר לעמוד על תבנית כל דבר ודבר, איך נשמת המשכן יעשה בתבניתו	48397

בפועל, וכמה מסירות נפש היתה בזה מצד מש"ר לא לטעות ולא לעוות כל דהו אף כל כחוט השערה! כי	48398
גם בג' דברים אשר אמנם נתקשה מש"ר איך ובמה להלביש את רוחניות הענין, עד שהוכרח הקב"ה	48399
להראותם בתבנית הפועל הגמור, לא במלאכה הפשוטה של המנורה הוא שנתקשה מש"ר, אלא בכיוון	48400
התולדה לרוחניותה הוא אשר נתקשה ודאי.	48401
כשהראהו הקב"ה לירמיהו הנביא מחזה של מקל שקד, וכיוון בדיוק מה שמראים אותו, הנה נשתבח כי	48402
היטיב לראות, יחזקאל הנביא ראה רק רוחניות המרכבה, והוא בכוח הנבואה אשר מדמין צורה ליצרה,	48403
כיוון כל המרכבה בפועל לפי תבנית עולמנו אנו, להתאים הרוחניות לעולם הגשמיות צריכים ודאי לכוח	48404
נבואה! הוא אשר כתב רש"י ז"ל לפי שמסר נפשו עליו לראות תבנית כל דבר ודבר כמו שהראהו בהר,	48405
הנה זה מסירות נפש ודאי לדייק על כחוט השערה, כי בטעות כל דהוא הלא יצא כל העגל! ועל כן תלאו	48406
הקמת המשכן במשה! (דעת תורה).	48407
	48408
מאמר סט	48409
ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן וימשה אותו ויקדש אותו ואת כליו ואת המזבח (במדבר ז'	48410
א').	48411
איתא במדרש, הה"ד נוצר תאנה יאכל פריה (משלי כ"ז), רוב האילנות הזית הגפן התמרה נלקטים כאחת,	48412
והתאנה נלקטת מעט מעט, וכך התורה היום לומד מעט ולמחר הרבה, לפי שאינה מתלמדת לא בשנה ולא	48413
בשנים, ד"א נוצר תאנה אין הקב"ה מקפח שכר בריה, בכל מקום שאדם יגע ונותן נפשו על הדבר אין	48414
הקב"ה מקפח שכרו, שלמה בנה ביהמ"ק, ובשביל שנתן דוד נפשו על ביהמ"ק, לא קיפח שכרו ונקרא על	48415
שמו, מזמור שיר חנוכת הבית לדוד, הוי נוצר תאנה יאכל פריה, וכן אתה מוצא במשה שנתן נפשו על	48416
שלושה דברים נקראו על שמו, ואלו הן דינים תורה ומשכן (במד"ר י"ב).	48417
ובאמת קשה להבין, שכן אם הקב"ה אינו מקפח שכר כל בריה, מן הדין היה לכתוב מזמור שיר חנוכת	48418
הבית לדוד ולשלמה, שהרי גם שלמה יגע הרבה בבנין הבית ולמה יקופח שכרו? וכן אצל המשכן, למה	48419
נאמר ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן הלא מן הדין להזכיר גם את בצלאל וכל חכם לב אשר עזרו	48420
בבנין המשכן?	48421
ברם ידוע, כי ברוחניות אין הענין נמדד לפי הכמות אלא לפי האיכות, מה שאין כן בחומריות, העשיר	48422
נמדד לפי הכסף שיש לו, מי שיש לו אלף ולעומתו יש אחר עם אלפיים, הרי השני כפול בעשירות	48423
מחבירו, אבל ברוחניות אין המדה כך, כמ"ש חז"ל א"ל בר הי הי להלל, מאי דכתיב בין צדיק לרשע בין	48424
עובד אלהים לאשר לא עבדו (מלאכי ג'), היינו צדיק היינו עובד אלהים, היינו רשע היינו אשר לא עבדו,	48425
א"ל עבדו ולא עבדו תרוויהו צדיקי גמורי נינהו, ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה	48426
ואחד, א"ל ומשום חד זימנא קרי ליה לא עבדו? א"ל אין (חגיגה ט').	48427
נראה מזה כי על אף שתרוויהו צדיקי גמירי נינהו, בכל זאת אינם דומים זה לזה, אלא נפרדים ושונים	48428
לגמרי כשני עולמות, ולכן מדמה הגמ' אח"כ את הענין לשוק של חמרין, צא ולמד משוק של חמרין,	48429
עשרה פרסי בזווי חד עשר פרסי בתרי זוזי, הלא גם שם אינו מובן למה מחמת פרסה אחת בלבד יהיה	48430
ההפרש במחיר כ"כ גדול, אלא שכשם שבעניני העולם מתנהגים כך ואין שואלים שאלות והוי בגדר חוק,	48431
כן צריכים להרגיש ברוחניות שאינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד.	48432
וכן אנו מוצאים בגמרא, אמר רבי חנינא מלמד שכל אחד ואחד נכוה מחופתו של חברו, אוי לה לאותה	48433
בושה אוי לה לאותה כלימה (ב"ב עה.), אף מכאן חזינו שאם אחד עולה מעט יותר על חברו, הוא כבר	48434
נמצא בעולם מיוחד, שונה ונפרד משל חברו, עד שראו חז"ל להדגיש אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה	48435
כלימה, וראיתי בספר אור יהל מהגה"צ רי"ל חסמן זצ"ל, שביאר את מציאות המדריגות הרוחניות כסוגים	48436
נפרדים לגמרי, על פי משל לשני בני אדם, אחד סומא בעיניו ואחד פקח, מי פתי לבוא לאמר כי השני	48437
עשיר מהראשון רק בשני חתיכות בשר, כשיעור מקום העינים ששיעורם אך כזית?	48438
לפי זה הדבר מובן, שאם דוד מסר נפשו על בית המקדש יותר משלמה, אי אפשר בשום אופן לומר מזמור	48439
שיר חנוכת הבית לדוד ולשלמה, כי מדובר ממש בשני סוגים, וכן הוא הדבר אצל משה ובצלאל, וכן מה	48440
שאמרו במדרש כי התורה נמשלה לתאנה שנלקטת מעט מעט, הלימוד הוא שעלינו להבין את איכות	48441
התורה, כי אפילו מעט וחלק ממנה גם חשוב וחביב מאד, ולא דוקא בעת שיכול להשיג חלק גדול בבת	48442
אחת.	48443
ויתכן שזה היה סוד מדריגת גדולתו של דוד שצבר את האוצרות כל ימי חייו כדי לבנות את בית המקדש,	48444
וכן אצל משה כפי שמוכח במדרש, שכן אתה מוצא שהיה משה מחזר על האומנין בכל יום ובכל שעה,	48445
ללמדם כיצד יעשו את המלאכה שלא יטעו בה (במד"ר י"ב), וכפי שידוע הכלל כי לחיות על פי התורה	48446
בתמידות, קשה יותר מלמסור נפשו בפעם אחת, ועל כן נאמר עליהם נוצר תאנה יאכל פריה.	48447

ונראה עוד דמה שאמרו במדרש, היום לומד מעט ולמחר הרבה היינו בדווקא, דע"י שלומד היום מעט זוכה	48448
ללמוד מחר הרבה, מפני שמחשיב את המעט ואת ערכו, וכן אנו רואים ממה שנאמר עוד במדרש	48449
בפרשתנו, שאל רשב"י את ר' אלעזר בר יוסי, אפשר שמעת מאביך מהו בעטרה שעטרה לו אמו, אמר לו	48450
הו, משל למלך שהיתה לו בת יחידה והיה אוהבה יותר מדאי, לא זו מחבבה עד שקרא אותה אחותו, לא זו	48451
מחבבה עד שקרא אותה אמו, כך היה הקב"ה מחבב את ישראל וקראן אחותי רעייתי יונתי תמתי (שה"ש	48452
ה'), לא זו מחבבן עד שקראן אמו, הה"ד הקשיבו אלי עמי ולאומי (ולאמי כתיב) (ישעיה נ"א), עמד ר'	48453
שמעון בן יוחאי ונשקו על ראשו, א"ל אילולי לא יצאתי לעולם אלא לשמוע טעם זה מפיו די (במד"ר	48454
י"ב).	48455
הוא אשר אמרנו, שאם חשוב אצל האדם דבר אחד מן התורה, בגדר הלומד מחבירו אפילו אות אחת	48456
שצריך לנהוג בו כבוד (אבות ו'), אז יזכה ללמוד הרבה, ורשב"י שגדלותו בעומק התורה לאין שיעור	48457
שהרי גילה לנו את הזוה"ק, ולהעריך את איכות התורה כשמע פירוש שבשבילו היה חידוש, אמר כי כל	48458
ביאתו לעולם היתה כדאית ולוא רק בשביל לשמוע פנינה זו, ובגין דא זכה להיות רשב"י, וכן בנוגע	48459
לקבלת התורה, שהעיקר להבין שהתורה נקנית מעט מעט דוקא, והמדרגה שחסרה לו היא בגדר אינו דומה	48460
מי ששונה פרקו מאה פעמים, למי ששונה פרקו מאה פעמים ואחת, שזה נקרא עבדו וזה אינו נקרא עבדו,	48461
ותמיד צריך האדם להגדיל את השקפתו בעליית התורה. (נחלת אליעזר).	48462
	48463
מאמר ע	48464
ויקריבו נשיאי ישראל ראשי בית אבותם הם נשיאי המטות (במדבר ז' ב').	48465
מובא ברש"י הם נשיאי המטות, שהיו שוטרים עליהם במצרים והיו מוכים עליהם שנאמר ויוכו שטרי בני	48466
ישראל, ויקריבו אותם לפני המשכן, אמר רבי נתן מה ראו הנשיאים להתנדב כאן בתחילה, ובמלאכת	48467
המשכן לא התנדבו תחילה, אלא כך אמרו הנשיאים, יתנדבו ציבור מה שיתנדבו ומה שמחסרין אנו	48468
משלימין, כיון שראו שהשלימו ציבור את הכל שנאמר והמלאכה היתה דים, אמרו מה לנו לעשות? הביאו	48469
אבני השוהם והמלואים לאפוד ולחושן, לכך התנדבו כאן תחילה.	48470
מזה לימוד לאדם שלא לסדר לעצמו תכניות לאחר זמן, אלא לעשות תיכף מה שאפשר, כי דברים היותר	48471
קטנים תיכף ומיד, יש לזה חשיבות יותר מהדברים הגדולים לאחר זמן, כדאיתא בגמ' (סוכה נ"ו:), בוצינא	48472
טבא מקרא לענין משמרות, ופי' רש"י האומר לחבירו דלעת אני נותן לך במחובר, אם תרצה לתולשה	48473
עכשיו תלוש, ואם תרצה להניחה עד שתגדל ותיעשה קרא הניחה ותגדל, טוב לו ליטלה מיד שמא לאחר	48474
זמן יתחרט בו זה, או שמא לא יצטרך לזה, כך בכל דבר ודבר לא להחמיץ לעשות אחר זמן, כי כל מיני	48475
סיבות יכולים להיות שימנעו ממנו לעשות הדבר הטוב, וכדאי לעשות תיכף אפילו בזעיר אנפין.	48476
וכן בדרכי הזריזות, וכמ"ש (מסילת ישרים פ"ז) בביאור חלקי הזריזות וז"ל, חלקי הזריזות שנים, אחד	48477
קודם התחלת המעשה ואחד אחרי כן, קודם המעשה הוא שלא יחמיץ האדם את המצוה, אלא בהגיע זמנה	48478
או בהזדמנה לפניו או בעלותה במחשבתו ימהר יחיש מעשהו לאחוז בה ולעשות אותה, ולא יניח לזמן	48479
שיתרבה בינתים, כי אין סכנה כסכנתו, אשר כל רגע שמתחדש יוכל להתחדש איזה עיכוב למעשה הטוב.	48480
על כן הזהירו חז"ל (מכילתא שמות בא) ושמרתם את המצות, מצוה הבאה לידיך אל תחמיצנה, וכמו שקרה	48481
אצל הנשיאים, שהמלאכה היתה דים אח"כ ולא היה להם מה להביא, ונכשלו בזה שאמרו יתנדבו הציבור	48482
ומה שמחסרין אנו משלימין, ואע"פ שהיו בעלי מסירות נפש שהוכו בשביל בני ישראל, אבל כאן שלא	48483
הזדרזו לעשות תיכף נכשלו, ועל דבר זה אמרו חז"ל (אבות ב'), אל תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא	48484
תפנה. (זכרון מאיר).	48485
	48486
מאמר עא	48487
ויביאו את קרבנם לפני ה' שש עגלות צב ושני עשר בקר עגלה על שני הנשאים ושור לאחד (במדבר ז'	48488
ג').	48489
מפני מה לא הביאו חצין עגלות וחצין שוורים, מפני שהיו יראים שמא ימות שורו של אחד מהן, או שמא	48490
תשבר עגלה של אחד מהן ונמצא אותו השבט אין לו חלק במשכן (במד"ר י"ב כ"ב), ויש לבאר כי הקב"ה	48491
התכוון לחנך ולהרגיל את הנשיאים, דוקא לנהוג נשיאותם בהשתתפות עם חבריהם הנשיאים,	48492
שהשתתפות אל החבר לא תמעיט חריצותו ונאמנותו בעבודה.	48493
שלא תיחלש דעתו על ששמו נבלע בתוך שם חבירו, שלא יפחד שכל עמלו ייקרא גם על שם חבירו	48494
הנשיא, אלא להקים מפעלות רוחניים אף שיהיה לו שותף במלאכה זו, שיהיו שני נשיאים על עגלה אחת,	48495
ולאות חיזוק גילה ה' עיני ומצאתי בספורנו ז"ל בלשונו הטהור, עגלה על שני הנשיאים לאות אחוה	48496

ביניהם אשר בה יהיה ראויה שתשרה שכינה ביניהם, כאמרו ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד,	48497
הפך חלק לבם עתה יאשמו.	48498
הנשיאים הללו נשתבחו במדה הלזו לאהוב ולכבד אחד לחבירו ולוותר זה מפני זה, כאמרם ז"ל ר"ש אומר	48499
מה ת"ל מאת נשיאי ישראל? מלמד שנתנדבו מעצמן והיה קרבן כולן שוה, כאורכן כך רוחבן כך משקלן,	48500
ולא הקריב אחד מהן יותר על חבירו, שאילו הקריב אחד מהן יותר על חבירו, לא היה קרבן אחד מהן	48501
דוחה את השבת, א"ל הקב"ה אתם חלקתם כבוד אחד לחבירו, אני חולק לכם כבוד שתקריבו ביום שבת	48502
שלי כדי שלא יהא הפסק בקרבנכם (י"ד כ"ו), כל נשיא שלט על עצמו, ואף צמצם את רגשותיו שלא	48503
לפגוע ברגש וכבוד חבירו, ואז שילם להם הקב"ה כפי מדתם, שחלק להם כבוד שחישב את קרבנם עד כדי	48504
שהקריבו ביום השבת.	48505
וירא את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אותו ותחי רוח יעקב אביהם, כשפירש יוסף מיעקב היה עוסק	48506
בפרשת עגלות המשכן, דכתיב שש עגלות צב (בעלי תוספות פ' ויגש), את דבריהם אפשר להבין	48507
כביאורנו להלן, יעקב אבינו השתדל להנך את יוסף לדיבוק חברים, שיהיה תמיד מוכן לוותר בעבור	48508
זולתו, יהא מוכן לקבל ביקורת של חכמים, להיזהר מפגיעה באחים, לסבול את עלבונם לשמוע בעצתם,	48509
להשתתף עמם בעבודה ובעיסוק רוחני, לא להבליט את דעתו מעל לאחיו, להניח גם לאחיו מקום להתגדר	48510
בו, כללו של דבר לחיות בשותפות עם אחיו.	48511
וכדי להמחיש בפניו דוגמא של שותפות, גילה יעקב ליוסף את פרשת עגלות המשכן, בהיות בני ישראל	48512
במדבר הנשיאים יתאמנו במדת ההסתגלות לחיים משותפים, ושני נשיאים ישתתפו בעגלה אחת כדי שלא	48513
יתרומם אחד על חבירו, לא יבלע זה את זה ולא יטשטש זה מלאכתו וכבודו של זה, ילמדו לחלוק ביניהם	48514
כבוד ולא יכנס נשיא אחד לתחום חבירו, וכן היה שהקריבו הנשיאים קרבנם, משקלם שווה, אורכם	48515
ורוחבם שווה, ואשר על כן נשאו חן בעיני הקב"ה, בגלל וויתורם אחדותם ושותפותם.	48516
ולכן שלח יוסף ליעקב להזכירו שעודנו זוכר את הפרשה ההיא שהשפיע עליו אביו, ללמוד מהנשיאים	48517
שהיו במדבר נוחים זה לזה בנשיאותם עד שותפות העגלה לשנים, וכן אמר יוסף, דע אבי היקר שהשפעתך	48518
עשתה רושם, שמרתי בלבי אמרותיך, והם הועילו לי גם במצרים תחת יד פרעה שאמר לי רק הכסא אגדל	48519
ממך, אף שהוא איש ירוד במוסר וההנהגה, מכל מקום קבלתי מרותו ואני עובד בשותפות עמו, וזה כאשר	48520
למדתי טרם פרידתי ממך את פרשת העגלה שבמשכן, אשרי הנשיאים שיכולים לנסוע על עגלה אחת	48521
ביחד באהבה וברצון, ולעבוד שכם אחד לרומם כבוד שמים. (אור חדש).	48522
	48523
מאמר עב	48524
ויאמר ה' אל משה נשיא אחד ליום נשיא אחד ליום יקריבו את קרבנם להנכות המזבח (במדבר ז' י"א).	48525
האריכה התורה בפרטי ההקרבה, ומונה כל קרבן לכל נשיא באופן נפרד, למרות שקרבנות כולם היו	48526
שויים, ואפשר היה לכלול את כולם בהזכרה אחת, ומובן שיש טעם וכוונה מדוע מאריכה התורה, ואפשר	48527
להסביר כי הפירוט של הקרבנות מורה לנו, כי באמת נפרדין היו הקרבנות זה מזה ואינם דומים כלל	48528
בתוכנם, למרות שצורתם החיצונית שוה בכלם, וכפי שמרומז בדברי הרמב"ן שם, שהיה מסורת ביד כל	48529
שבט ושבט כל מה שאירע לו עד ימות המשיח, והתחיל נחשון והקריב על סדר המלכות עיי"ש.	48530
לכל שבט יש תוכן חיים מיוחד, ומהלך מאורעות המתאימים לתכליתו עד ימות המשיח, וגם עבודת ה'	48531
מיוחדת היא לכל שבט, בהתאמה לתוכנו ותכליתו של השבט, וכל נשיא הקריב את קרבנו בדרכי העבודה	48532
המיוחדים לו, אותה קערה וכף אחת מלאה קטורת שהקריב נחשון על סדר המלכות המיוחד לשבט יהודה,	48533
הקריב שבט אחר בגדרי עבודה שונים לגמרי, ורק צורתם החיצונית של הקרבנות דומים היו אצל כולם.	48534
פרשה זו מלמדת אותנו להבחין, כי אין החומר מורה על צורה ותוכן אחד, כל מעשה מקבל ביאור	48535
ומשמעות לפי כוונת העושה שכיוון על פי דרכו, ומעשה אחד יכול לבטא כוונות נפרדות ובלתי דומות	48536
כלל, כך היה בהקרבת קרבנות הנשיאים וכך בכל מעשה מצוה, קיימים צורות וכוונות שונות התלויות	48537
בכוונת האדם העושה, ולמרות שפרטי קיום המצוה שויים אצל כולם, אולם תוכן וכוונת המצוה יכולים	48538
להיות שונים לחלוטין.	48539
לאור דברים אלו נבין מה שכתב הרמח"ל בדרך עץ חיים במעלתה של תורה, שאינה ידיעה בעלמא כשאר	48540
חכמות נכריות, אלא אור המאיר בנשמתו להגיע אותו אל גנזי מרומים, ודומה היא לגחלת עמומה אשר	48541
בהפיח בה, אז תתפשט ותלהב מתוכה שלהבת גדולה, התורה היא בלי תכלית ואפילו כל אות ממנה כן,	48542
וכמה גוונים יש לשלהבת, כן יש כמה פנים לתורה, וכבר קבלו הקדמונים שלכל שורש מנשמות ישראל	48543
יש כולם בתורה, ששים ריבוא פירושים לכל התורה מחולקים לששים רבוא נפשות של ישראל, וזה נקרא	48544
שהתורה מתפוצצת לכמה ניצוצות, כי בתחילה מתלהטת ואז נראים בה כל האורות הראויים לענין ההוא,	48545
ואותם האורות עצמם מאירים בששים רבוא דרכים.	48546

אותה תורה מבראשית עד לעיני כל ישראל, אפשר לפרשה בששים רבוא דרכים, וכל דרך היא תורה בפני	48547
עצמה השונה מדרכים אחרות, ובספר מעלות התורה מובא בשם הגר"א, כי בכל מצוה ובכל דיבור	48548
מדיבורי התורה, נכלל כל התורה וכל המצוות כולם כללותיהם ופרטותיהן ודקדוקיהן, זהו המיוחד	48549
שבתורה משמים תורה בלי סוף, בצורתה הגלויה בחמשת החומשים היא מוגבלת, אולם צורה זו היא	48550
כגחלת הטומנת בתוכה שלהבת אין סופית, כל אדם לפי כוחו ומדת מסירותו בלימוד התורה וקיומה,	48551
מלהיב את השלהבת הנוצרה בגוון המיוחד לו, והוא יכול לשאוב אור בלי סוף וגבול.	48552
ולפי"ז נבין הגמרא (סנהדרין ס"ח), בעת פטירתו של רבי אליעזר נטל שתי זרועותיו והניחן על לבו	48553
ואמר, אוי לכם שתי זרועותי שהן כשתי ספרי תורה שנגללין, הרבה תורה למדתי והרבה תורה לימדתי,	48554
הרבה תורה למדתי ולא חסרתי מרבתי אפילו ככלב המלקק מן הים, הרבה תורה לימדתי ולא חסרוני	48555
תלמידי אלא כמכחול בשפופרת.	48556
והנה אם נתבונן על התורה מצד כמות הידיעות שבה, ונעמיד את תורת רבי אליעזר בצד תורת רבותיו,	48557
ונחסיר מתורת רבותיו את תורתו, בודאי שחסר הרבה מגודל ידיעת רבותיו, והדוגמא של כלב המלקק מן	48558
הים נראית כבלתי מובנת כלל, שהרי אין כ"כ הרבה הלכות ודינים בתורה, שאפשר יהיה להבדיל בין רבי	48559
לתלמיד בצורה כזו.	48560
ונראה שכיוון רבי אליעזר לתורה כפי שהיא בפנימיותה, שם המרחקים הם בלי סוף, ותורת הרב אחרת	48561
היא לגמרי מתורת התלמיד, ולא שייך להעמיד את תורת הרב והתלמיד זה בצד זה, ולדון כמה יחסר	48562
מתורת הרב אם נחסיר ממנו את תורת התלמיד, חשבון כזה שייך רק בחישוב כמותי של ידיעות, ולא	48563
כשמדברים על תוכנה ופנימיותה של התורה הנקלטת בכל אדם לפי מה שהוא.	48564
כשבני אדם שונים זה מזה, גם תורתם שונה לחלוטין מציאות אחרת לגמרי, וכהגדרת חז"ל בהבדלי הרב	48565
והתלמיד, אם ראשונים כמלאכים אנו כבני אדם, וכוונתם לומר כי הרב הוא מציאות אחרת לגמרי	48566
מהתלמיד, זה מלאך וזה אדם, ב' דברים שונים לגמרי זה מזה, ואין קנה מדה שיכול למדוד בכמה זה גדול	48567
מזה, ויחס התלמיד לרב הוא מטעם שטעם מרבו, ולכן אמר רבי אליעזר כי לא יחסיר מרבתי אלא ככלב	48568
המלקק.	48569
זהו המיוחד שבתורה ומצוותיה, שצורתם הגלויה מכסה על עולמות ומרחבים רוחניים אין סופיים הטמונים	48570
בהם, וכן בספר נפש החיים לגבי נוסח התפילה שתקנו אנשי כנה"ג וז"ל (ב' י"ג), ומעת שתקנוה ועד	48571
ביאת הגואל ב"ב, לא היה ולא יהיה שום תפילה בפרטות דומה לחברתה שקודם לה ואחריה כלל, ובכל	48572
פעם שמתפללין יוגרם תיקונים חדשים בסידור העולמות והכוחות, וכל הכוונות הידועות לנו בתפילה	48573
מרבתינו הראשונים ז"ל קדושי עליון, עד אחרון הרב הקדוש איש אלוהים נורא האריז"ל, אשר הפליא	48574
והגדיל לעשות כוונות נפלאים, ואינם בערך אף כטיפה מן הים נגד פנימיות עומק כוונת אנשי כנה"ג	48575
מתקני התפילה עיי"ש.	48576
דבריו הנפלאים נותנים לנו מושג מהעומק הטמון בענין רוחני, וכך המצב במידות נפשיות וחכמה שחנן	48577
בהם הבורא את האדם, שהבדלי המדרגות אינם בכמות אלא באיכות, ואם האדם זוכה להעלות עצמו,	48578
להעמיק ולהלהיב אש הגחלת בהשגת החכמה, יוצר הוא מציאות אחרת לגמרי מהמצב שקדם לה, והוא חי	48579
בעולם חדש המתגלה לפניו בעמלו לרדת לעומקה של תורה.	48580
וכותב רמ"ח לוצטו בתחילת דרך עץ חיים במעלת שכלו של האדם, כי באפשרות האדם להבין ולהשכיל	48581
השכלה גדולה יותר ממלאכי השרת, וכדאיתא במדרש רבה י"ז, אמר להם חכמתו מרובה משלכם! וכאשר	48582
יחפוץ בתבונה על פי דרכו, ינחהו להשיג עד שמי השמים דברים שהם כבשונו של עולם שכיסם עתיק	48583
יומין, והוא מבאר כי אפשרות זו תתכן כיון כי שנים הם בתבונה אחת נבראו, שכל אדם והתורה המשכלת	48584
אותו.	48585
השכל והתורה שוים הם, גם בשכל קיים עומק אין סופי, ודומה הוא במעלתו לתורה שנתנה משמים, עד	48586
כמה שזה מחייב את האדם להתחכם ולדעת, ולא להשאיר ערום מכל חכמה כדברי הרמח"ל שם, שהרי הוא	48587
מפקיר עולמות בגלל עצלות ושטות שהוא נכנע להם, ועד כמה שצריך לשמור על השכל, חייבים לקדש	48588
אותו קדושת ספר תורה, כיון שהשכל באמת כספר תורה ממש, שנים הם בתבונה אחת נבראו, ואם האדם	48589
משתמש בשכלו לדבר הבאי דומה הוא לזורק ספר לרחוב, השכל קדוש הוא וחייב להיות מקודש למטרה	48590
שלשמו נברא, להבין ולהשכיל בתורה ומצות, ולהוביל את האדם למטרת חייו ואושרו הקיים והנצחי.	48591
(קובץ ענינים).	48592
	48593
מאמר עג	48594
ויהי המקריב ביום הראשון נחשון בן עמינדב למטה יהודה (במדבר ז' י"ב).	48595

ופירש רש"י יחסו הכתוב על שבטו ולא שגבה משבטו והקריב, או אינו אלא שגבה משבטו והביא, תלמוד	48596
לומר זה קרבן נחשון משלו הביא, וכן כתבו בכל נשיא זה קרבן, והנה זה היה לא כבר אחר ביזת הים אשר	48597
נאמר (שיר השירים א' י"א), תורי זהב עם נקודות הכסף, ואמרו רז"ל (בכורות ה'), שאין לך כל אחד	48598
מישראל שלא היו עמו תשעים חמורים חזקים טעונים כסף וזהב ממצרים, ואם כן מאי רבותא שהקריבו	48599
קרבנן המעט נגד התורי זהב עם נקודות הכסף שנתן להם הקב"ה, ועם כל זה לא מנע הכתוב מלחבבם,	48600
ולהודיע בכל נשיא ונשיא בפני עצמו זה קרבן, ללמד שמשלהם הביאו.	48601
הרי ראינו כמה הקב"ה משלם שכר טוב בעד צדקה למקדש כי זה כבוד השם, אף שגם כל ישראל התנדבו,	48602
ומכל שכן בדור הזה אשר לא היו לנו תשעים חמורים טעונים, ובפרט בדבר שלא רבים יחכמו לחזק תורה	48603
ומוסר גם יחד ואדרבה רבים יבזו למוסר, וכבר אמר שלמה המע"ה (משלי א'), חכמה ומוסר אוילים בזו,	48604
פירוש חכמה לבד יש הרבה אנשים שמחבבים, אבל חכמה ומוסר גם יחד דוקא אוילים בזו, אם כן המבין	48605
לכבד השם מהונו בדור הזה שכרו מרובה מאד.	48606
ולדעתי עוד כי החיבה יתירה שהראה להם הקב"ה לכתוב בכל נשיא ונשיא זה קרבן, הוא מחמת זריזותם	48607
שהתנדבו ראשונים, כמבואר ברש"י על פסוק והנשיאם הביאו (שמות ל"ה), כי בנדבת המשכן הביאו	48608
אחרונים יעויין שם, ומפני שהתעצלו חסר להם יו"ד וכאן נזדרזו ראשונים, ונראה כי באמת נדבתם	48609
במשכן אבנים טובות היה שוה הרבה יותר, ורק מפני התאחרם, לא לבד שלא שבחם הכתוב אבל נתק מהם	48610
אות יו"ד, וכאן שבביל זריזותם חיבבם כ"כ בכל נשיא ונשיא, הרי כמה גדול כוח העושה מצוה בשמחת	48611
הלב ובזריזות. (חכמה ומוסר ח"ב מא' רע"ה).	48612
	48613
מאמר עד	48614
ויהי המקריב ביום הראשון נחשון בן עמינדב למטה יהודה (במדבר ז' י"ב).	48615
כשעמדו ישראל על הים היו השבטים מנצחים זה עם זה, זה אומר אין אני יורד תחילה לים, וזה אומר אין	48616
אני יורד תחילה לים, קפץ נחשון בן עמינדב וירד לים תחילה (סוטה ל"ז), וזכה משום כך להקריב קרבנו	48617
ראשון, וכמש"א חז"ל אמר הקב"ה למשה, מי שקידש שמי בים הוא יקריב תחילה (במדבר רבה פי"ג ז'),	48618
ויש לתמוה איך יתכן שהשבטים לא רצו לירד לים תחילה, והרי דורות בישראל מסרו נפשם על קידוש	48619
השם וביניהם אנשים פשוטים, ואיך יתכן שדור המדבר שנצטוו לירד לים לא חפצו בכך.	48620
ואכן לכאורה יקשה להבין את גודל החשיבות של העקידה שעקד אברהם את יצחק בנו, שעד סוף הדורות	48621
אנו חיים בזכותה, והרי בכל דורות מסרו ישראל נפשם ואת בניהם על קידוש השם, ואף פשוטי עם בכלל,	48622
וא"כ אין בזה מעלה מיוחדת לאברהם וליצחק בנו, אך נראה שוודאי בעצמותה ענין מסירות נפש הוא גדול	48623
מאד, ומצד עצמו קשה לאדם הדבר מאד, אך כיון שאברהם ויצחק עשו את העקידה, ואברהם מסר נפשו	48624
להכנס לכבשן האש, ע"י כן נטבע כוח מסי"נ בישראל ועכשיו אין הדבר קשה כ"כ, אך עכ"פ על השבטים	48625
שלא רצו להכנס תחילה לים קשה כאמור.	48626
ונראה בביאורן של דברים, דאכן ודאי אם היו מצוים להכנס לים כדי למסור נפשם, היו כאיש אחד	48627
קופצים לים בלי היסוס אף לרגע, אך הם נצטוו להכנס לים כדי לעבור בחרבה, ולכוח זה להכנס לים	48628
רועש וגועש ולהרגיש כאילו הולכים בדרך כבושה, לא הגיעו השבטים אלא נחשון בן עמינדב בלבד, והוא	48629
קידש שם שמים בכך שלא היה הבדל בשבילו בין ים ליבשה אלא ציוויו כביכול.	48630
זכרתי לך חסד נעוריק אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה (ירמיה ב'), אין הכוונה	48631
שהלכו במדבר על מנת למות, אלא הלכו על מנת לחיות, שאם כי הולכים אנשים נשים וטף במדבר הגדול	48632
והנורא, נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים, לא הרגישו בדבר כלל, אלא כאילו הולכים בארץ	48633
מיושבת גנות ופרדסים, וזהו חסד נעוריק אהבת כלולותיך שכל הטבעים לא היו קיימים לגביהם, ואין	48634
לפניהם אלא הקב"ה, ובכל מקום שאמר להם לילך הלכו בו בלא לשים לב למצב הטבע שם.	48635
משל לתינוק הנישא בזרועות אמו, אשר גם כשהיא הולכת אתו למקום חיות רעות וליסטים, אין התינוק	48636
יודע מכך כלום, ואין קיים לגביו אלא זרועות אמו החובקת אותו, וזוהי כוונת הגמ' (שבת ל"א:), שצריך	48637
סותר על מנת לבנות במקומו, והק' רבה שהרי כל המלאכות למדים ממשכן, ושם סתרוהו ע"מ לבנותו	48638
שלא במקומו, ותירץ לו עולא שכיון שנאמר על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו, כסותר על מנת לבנות במקומו	48639
הוא.	48640
ולאמור יש לפרש הכוונה, כי מקומם של ישראל במדבר היה ע"פ ה', ולא נשתנה מקומם ע"י שעברו	48641
ממקום למקום, שלעולם הם אצל הקב"ה כביכול כתינוק הנישא בזרועות אמו, שגם כשהיא מהלכת	48642
ממקום למקום, מקומו של התינוק לעולם אחד הוא בזרועות אמו, וכמו שאמרו חז"ל, חנניה מישאל	48643
ועזריה על מנת כן ירדו לכבשן האש, על מנת שיעשה להם מופת (ילקוט זכריה תק"ע), ולכאורה תימה	48644
שא"כ איה כאן מסירות נפש מצידם שהרי ידעו שינצלו.	48645

אכן אמרו (פסחים נ"ג:), עוד זו דרש תודוס איש רומי, מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן על	48646
קדושת השם, נשאו ק"ו מצפרדעים, והק' בתוס' למה להם ק"ו והרי מצווין היו על קדוה"ש כיוון שהיה	48647
בפרהסיא, ות' שלא היה ע"ז ממש, אלא אנדרטא שעשה המלך לכבוד עצמו יעו"ש, וקשה לאידך גיסא	48648
שא"כ איך הותר להם למסור נפשם, לדעת הסוברים שכל שדינו שיעבור ולא יהרג, ונהרג ולא עבר ה"ז	48649
מתחייב בנפשו, (וע' ש"ך יו"ד ס' קנ"ז סק"ב ובב"ח שם, ועיי"ש בהגר"א סק"ג).	48650
וע"פ האמור הדברים מבוארים, שאכן אסור למסור נפש באופן זה וכל הנהרג מתחייב בנפשו, אך הם	48651
נכנסו לכבשן האש על מנת להנצל, וביטלו בלבם כל הטבע ולא התחשבו בו כלל, ואת זה למדו בק"ו	48652
מהצפרדעים שנכנסו לתנורי מצרים ולא נשרפו כלל, וכמש"כ בבעה"ת (שמות ח' ט'), שגם אח"כ כשכל	48653
הצפרדעים מתו אותם שבתנורים לא מתו, לפי שבטחו בה' ונכנסו לתנור חם בציווי השם יעו"ש, וזוהי	48654
מסירות נפש שאין למעלה ממנה, למסור נפשו למיתה ואינו מרגיש כלל בדבר, אלא בוטח בה' שהוא הולך	48655
לחיות. (שיחות מוסר ח"ג מא' כ"ב).	48656
	48657
מאמר עה	48658
ויהי המקריב ביום הראשון נחשון בן עמינדב למטה יהודה (במדבר ז' י"ב).	48659
התורה מקצרת במלותיה, וכל איסור חמותו מריבוי ילפינן (סנהדרין ע"ה), וכן גופן של שרצים מריבוי	48660
ילפינן אותם, וכאן האריכה התורה כ"כ בקרבנותיהם של הנשיאים, ונשנו וחזרו ונשנו אותם הקרבנות	48661
בדיוק לכל נשיא ונשיא, עד כדי כך חביבים קרבנותיהם לפני הקב"ה, והנה תראה אנשים לומדים איזו	48662
סוגיא, מתעמקים בה ומחדשים חידושים אשר מוצאים אותם אח"כ באיזה ראשון או אחרון, הם מרגישים	48663
חלישות הדעת, בסוברם מה יתרון להם על כל עמלם, כי החידוש אינו שלהם אלא של הספר אשר מצאוהו	48664
בו אח"כ, נבער מדעת הוא זה האישי!	48665
אמרי אינשי כשהולכים על דרך ישרה מתראים עם אנשים, אדם ההולך על הדרך הישרה מכאן אל תחנת	48666
הרכבת, בטוח הוא כי יפגוש עוד אנשים כי על דרך הישרה כל אנשים הולכים, אבל אם ילך בדרך עקש	48667
ועקלתון שם ודאי לא יפגוש איש, כי מי בר דעת אשר ילך בדרך עקלתון, והשם פעמיו אל תחנת הרכבת	48668
ועל הדרך לא פוגש שום איש, זה סימן כי סר מדרך הישרה וכי נבוך הוא, ואל מטרתו לא בנקל יגיע!	48669
הלומד סוגיא בכל העמקות, ומגיד חידושים ככל העולה על רוחו, מרבה בסברות כשרוניות והולך בדרכיו	48670
לכל צד שירצה ללא כל מחדל! האם בזה תציניוהו לאיש ישרן? סימן לישרות הוא בהיפוך, המחזק איזה	48671
דבר בסוגיא ואח"כ מוצא אותו הדבר בחי' הרשב"א או בקצות וכדומה, אז ודאי סימן מובהק כי ישרן	48672
הוא, וכי הולך הוא בדרך של ישרות, שמחה גדולה צריכה להיות לזה אשר מוצא חידושו בנתיבות או	48673
ברע"א, כי הלא בהם נבחן הוא כי ישרים דרכיו וסברותיו, הרי נפגש אמנם עם אנשים!	48674
כשלמדתי ברדין למדתי יחד עם הגאון ר' נפתלי זצ"ל, ידעתי דרכיו כשרונותיו וכוחותיו, אחד מדרכיו היה	48675
שכשהיו שואלים אותו איזה קושיא בשם הרשב"א ז"ל, היה הולך נבוך במבוכה עד אשר היה בעצמו עומד	48676
על התירוץ של הרשב"א ז"ל, ופעם אחד הצעתי לפניו קושיא אחת של הרשב"א, ויצא ממני עד אשר בא	48677
עם תירוץ על הקושיא, וכשאמרתי לו כי עדיין לא כיוון נכונה, הוסיף לעיין ואמר עוד תירוץ, ואמרתי לו	48678
שוב כי עדיין לא כיוון לדברי הרשב"א ז"ל, ושוב הביא לי עוד תירוץ שלישי, ואז גיליתי לפניו כי אמנם	48679
כל שלושת התירוצים מכוונים לדברי הרשב"א ז"ל, ונשתוממתי לראות גודל ישרותו, כי קנה ממש דרך	48680
הרשב"א ז"ל, וכמוכן ששמחתו היתה עד למרבה!	48681
איתא בגמ' (מגילה ט'), מעשה בתלמי המלך שכינס שבעים ושנים זקנים, והכניסן בשבעים ושנים בתים	48682
ולא גילה להם על מה כינסן, ונכנס אצל כל אחד ואחד ואמר להם כתבו לי תורת משה רבכם, נתן הקב"ה	48683
בלב כל אחד ואחד עצה והסכימו כולן לדעה אחת, ידעו כולם כי אי אפשר לתרגם את התורה לפני המלך	48684
כמו שהיא בלי שינויים, וכולם כיוונו בדיוק לדעה אחת, האמנם כי זה ודאי מן הנסים הגדולים, וזה	48685
להורות מה זה שכל ישר, כי השבעים ושנים הזקנים כולם כוונו אל נקודת האמת ע"פ המטרה אז.	48686
התורה מספרת לנו איך ששנים עשר נשיאים, כיוונו כאחד איזה קרבן להביא לחנוכת המזבח, כל אחד	48687
הביא אותו הקרבן עצמו של רעהו, כי כל אחד כיוון אל אמיתת הנקודה, ואם כי חז"ל אמרו (מד"ר) כי	48688
היתה כוונה מיוחדת בכל אחד ואחד מרעהו, אבל בעצם מעשה הקרבן הלא כולם עמדו על נקודה אחת אל	48689
הנקודה האמיתית, הנה זה ודאי מן הפלאים היותר גדולים, לראות טוב ישרותם ורוח קדשם כולם לבוא	48690
אל דרך אחד, והתורה ודאי משתבחת עמהם! (דעת תורה).	48691
	48692
מאמר עו	48693
ביום השני הקריב נתנאל בן צוער נשיא יששכר (במדבר ז' י"ח).	48694

בפ' הנשיאים מפרש הרמב"ן וז"ל, אבל רצה להזכירם בשמם ופרט קרבנותיהם, ולהזכיר יומו של כל אחד, לא שיזכיר ויכבד את הראשון זה קרבן נחשון בן עמינדב, ויאמר וכן הקריבו הנשיאים איש איש יומו, כי יהיה זה קיצור בכבוד האחרים, ואחרי כן חזר וכללם להגיד שהיו שקולים לפניו ית', ועוד בזה טעם אחר במדרשים, כי לכל אחד מהנשיאים עלה במחשבה, להביא חנוכה למזבח ושתהיה בזה השיעור, אבל נחשון חשב בשיעור הזה טעם אחר, וזולתו כל אחד מהנשיאים חשב בו טעם בפני עצמו.	48695
שמעתי בשם הסבא מרן ר' שמחה זיסל זצ"ל טעם למה התורה מאריכה אצל כל נשיא ונשיא כ"כ באריכות, כי התורה רצתה ללמדנו בזה, שאם רבים עושים מצוה אע"פ שהם רבים לא מדברים בשמים מהכלל, אלא שמחים עם כל אחד ואחד כאילו הוא יחידי בעולם, ולא נתמעטה אהבת ושמחת הקב"ה לכל אחד, משום שיש הרבה שעשו את המצוה, לכן כמו עם הקרבן של נחשון שמח הקב"ה, ופרט בפרוטרוט כל הדברים שעשה.	48696
כן היתה השמחה גדולה אצל כל אחד ואחד, כי האדם מוגבל במדת אהבה שלו, וכשיש לו בן אחד אז כל אהבה שיש בו מסורה לבנו היחיד, אבל כשיש לו הרבה בנים מתחלקת אהבתו, ולכל אחד מגיע רק מקצת אהבתו, אבל מדת אהבה של הקב"ה היא בלי גבול ובלי תכלית, ולכן לא נתמעטה אהבתו לכל אחד בשביל שיש עוד אנשים שעושים, ומדברים בשמים על כל אחד כאילו יחידי בעולם.	48697
מזה אפשר לדון על זמנינו שדם אחינו באירופה נשפך כמים, אל יעלה בדעת לחשוב מחשבת פיגול, כי הקב"ה דן רק את הכלל וכל יחיד נמשך אחר הכלל, אלא כל אחד ואחד מישראל יש לו חשבונו, ואם יש יחידים שלא צריכים לסבול הם ניצולים, כי כל אחד ואחד מישראל הוא אצל הקב"ה כבן יחיד ודנין כל אחד ואחד לבד, וכן הצער של הקב"ה על עם ישראל ג"כ לא על הכלל, אלא על כל אחד ואחד מישראל הקב"ה מצטער ואומר קלני מראשי קלני מזרועי.	48698
בס' אבן האזל למרן הגאון ר' איסר זלמן מלצר זצ"ל כותב בהקדמה וז"ל, אני מוצא לנחוץ להודיע שכמה פעמים מצאתי מדברי בספרי האחרונים, וביחוד בהספרים היקרים מרכבת המשנה ואור שמח כי לפני עיוני לא עיינתי בהם, ובכ"ז לא הוצאתי הדברים מספרי משני טעמים, הא' מכיון שחידשתי בעצמי ויש לי זכות בזה למה אמנע ממני הטוב עכ"ל, ולדעתי יש לו סמך וראיה ע"ז מהנשיאים, אע"פ שכולם התכוונו לראשון, בכ"ז התורה הזכירה את כל אחד ואחד, אע"פ שלא חידש השני יותר מן הראשון, אלא כיון שכל אחד חידש הדבר מדעתו, יש לו זכות בזה להכתב בתורה הקדושה. (דרכי מוסר).	48699
H	48700
בהעלותך	48701
מאמר עז	48702
בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות (ח' ב').	48703
החיים האמיתיים של הגוף הינם לצד הנפש, וכשפניו לצד הנפש, לא רק שבזה הגוף כשלעצמו חי הוא, אלא עוד זאת שהוא המאיר את הנפש! סוד כזה נמצא בגוף! מצינו בחז"ל (בר"ר ל' י'), על הפסוק התהלך לפני והיה תמים, אברהם דומה לאוהבו של מלך שראה את המלך מהלך במבואות האפלים, הציץ אוהבו והתחיל מאיר עליו דרך החלון, הציץ המלך וראה אותו, אמר לו עד שאתה מאיר לי דרך חלון בוא והאיר לפני, כך אמר הקב"ה לאברהם עד שתהא מאיר לי מאספוטמיה, בוא והאיר לפני בארץ ישראל ע"כ.	48704
מבהיל מאד הענין, איך אמנם מבינים דבר כזה להיות מאירים אל הבורא עולם? הלא הקב"ה הוא המאיר לעולם כולו בכבודו, ומה שייך להאיר אותו ית'? בית המקבל אור מן השמש, ותבוא ותגיד שאם הבית לא יאיר את השמש אז תהא השמש חשוכה! אחרי כי הקב"ה הוא המאיר את כולם ובלעדו הכל חושך ואפילה, א"כ איך יש יכולת להאיר אותו ית'? למה בכלל כל הצורך לזו ההארה?	48705
וכן הגוף אשר כל אורו הוא מקבל מן הנשמה, הוא יהיה המאיר לנפש? אמנם כן הוא הדבר! שהרי נאמר אותיות מחכימות, בראיית הגוף את האותיות הוא נותן חכמה להנפש, הרי כי הגוף הוא המאיר לנפש, כשנאמר כי חיים הם למוציאיהם בפה, הרי כי חיים מקבל דוקא ע"י הגוף! ומן גוף ונשמה אנו מבינים הבריאה והקב"ה, ככה הוא סוד הענין של האור לפני הבורא עולם.	48706
עכ"פ רואים אנו מזה עד היכן הגוף מאיר לנפש, ועוד יותר שהגוף הנהו המאיר את הקב"ה, אשר התהלכו אבותי לפניו, בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, וברש"י ולמה כדי שלא יאמרו לאורה הוא צריך, הנה אם לא יהיו אל מול פני המנורה, אם לא יאירו כלפי פנים אלא כלפי חוץ, אז כבר יאמרו לאורה הוא צריך, ואם יהיו הכל אל מול פני המנורה, אז כבר לא יאמרו לאורה הוא צריך, אתמהה! ובמדרש (במ"ר ט"ו ה'), משל למה הדבר דומה לפיקח וסומא שהיו מהלכין בדרך, אמר לו פיקח לסומא, כשנכנס לתוך הבית צא והדלק לי את הנר והאיר לי, אמר לו הסומא כשהייתי בדרך אתה היית מסמכני, ועכשיו אתה אומר לי הדלק את הנר והאיר לי? כך הפיקח זה הקב"ה שנא' (זכריה ד'), עיני ה' המה	48707
48708	48708
48709	48709
48710	48710
48711	48711
48712	48712
48713	48713
48714	48714
48715	48715
48716	48716
48717	48717
48718	48718
48719	48719
48720	48720
48721	48721
48722	48722
48723	48723
48724	48724
48725	48725
48726	48726
48727	48727
48728	48728
48729	48729
48730	48730
48731	48731
48732	48732
48733	48733
48734	48734
48735	48735
48736	48736
48737	48737
48738	48738
48739	48739
48740	48740
48741	48741
48742	48742
48743	48743
48744	48744

משוטטים בכל הארץ, והסומא אלו ישראל, והיה הקב"ה מנהיגם ומאיר להם שנא' (שמות י"ג), וה' הולך לפניהם יומם.	48745
כיון שעמד המשכן קרא הקב"ה למשה ואמר לו תאירו לי, שנאמר בהעלותך את הנרות בשביל להעלות לכם, הנה זה אמנם תמיהה ודאי, איך זה נשיג ענין של להאיר את הקב"ה אשר נהורא עמיה שרא (דניאל ב'), ואיפה כאן החילוקים, שבאם יהיו כלפי חוץ אזי יאמרו לאורה הוא צריך, ובאם יאירו אל מול פני המנורה, כבר לא יאמרו כן?	48746
כתוב (תהלים קמ"ז) לא בגבורת הסוס יחפץ ולא בשוקי האיש ירצה, רוצה ה' את יראיו את המיחלים לחסדו, ולכאורה מה חידש לנו הכתוב, האם יתכן לאמור כי חפצו של השי"ת הוא בגבורת הסוס או בשוקי האיש? הכוונה היא, שאף שגבורת הסוס ושוקי האיש הינם ענינים של עזר וסעד, אשר הקב"ה בטובו הגדול נתנם לאדם לעזור לו בעבודתו הקדושה, אמנם מעלות טובות הם, עזר וסעד ודאי, אבל לא יותר, תדע כי אם כי מעלות הן, אם כי רב התועלת הן, אבל לא הם הגמר! לא הם התכלית! לא באלה יחפוץ ה', ולא לזאת הכוונה!	48747
האדם אם תשאלנו האם אמנם צריכים לגבורת הסוס ולשוקי האיש? הלא ודאי יענה הן! ובלעדם מה אתו, ואם כי במחשבתו כוונתו היא אשר הם רק עוזרים בעבודה, אולם מתוך כוח הרגליו בהם כבר סומך עצמו על הגבורה שלהם, וחושב עליהם כי זה הגמר! כאילו שלזאת היא עצם הכוונה, וככה הוא כבר יבוא גם להרגש ודמיון כי כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל, ולזה בא ומגלה לנו דוד המע"ה סוד זה, שנדע כי לא בגבורת הסוס יחפץ ה' ולא בשוקי האיש ירצה ה', מעצם עצמותם אין בהם כל חפץ ורצון, לא בהם הכוונה ולא בהם כלל צורך ועזר, אלא רוצה ה' את יראיו את המיחלים לחסדו, זאת היא כוונת הכל וזאת היא התכלית.	48748
גם הגבורה וגם השוקים כולם צריכים להגיע לתכליתם, מן כולם צריך לצאת יראה ואמונה, כי באלה חפצתי נאום ה', וזולתם חס מלהזכיר, כל מין הכרחיות כל מין אני צריך אין במציאות, אם יאמר אדם אני צריך לגבורה מוכרח אני לכוח, הרי זה אומר כי הקב"ה צריך להם וחלילה מלחשוב ככה, וכי לאורה הוא צריך, אם לא אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, אם תתהוה אצלו איזה משהו שיהיה כלפי חוץ, איזה משהו בשביל עצמו, סוד הדבר הוא כי תיכף עם זה כבר מתהוה מציאות של יש צורך בהם, והרי זה כבר אומר לאורה הוא צריך!	48749
סוד הדבר שאם אמנם תהיה ההארה, אך ודוקא אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, להאיר אך ורק את הקב"ה ולמען הקב"ה, ואם כי זה מן הנפלאות הגדולות, כי מה שייך כלל מציאות כזה, מציאות של להאיר את הקב"ה? אבל סוד הדבר כן הוא, כי אמנם אנחנו כביכול המאירים להקב"ה! ואם אנחנו לא נאיר אליו, כי אז תשת חושך ויהי לילה, כן הוא האמת! אבל אחרי כי הסומא הוא המאיר לפיקח.	48750
כולם מבינים ודאי וכי לאורו הוא צריך? ומבינים גם ודאי כי אין באמת כל צורך בכלום, אלא מה זה כל הענין של ההארה להקב"ה? הנה זה ודאי איננו כי אם מסוד הגדול כדי לזכותך, כדי להעלותך, כי כשהגוף הסומא הנהו המאיר את הנפש, הלא זה ודאי מן הליצנות הכי גדולה, ואם כן מה זה כל ענין מצב ומעמד הגוף והנפש? הלא בהכרח התשובה פשוטה וודאית, כדי לזכותך ולהעלותך! הדא הוא דכתיב בהעלותך את, מלשון עם הנרות, ובתנאי אם יהיו אל מול פני המנורה דייקא, כולם כלפי פנים. (דעת תורה).	48751
מאמר עז	48752
בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות (ח' ב').	48753
וברשי"ז"ל, למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה דעתו, שלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה, חייך שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב הנרות עכ"ל, והרמב"ן שואל מה טעם לחלישות הדעת הזו, והלא קרבנו גדול משל נשיאים שהקריב בימים ההם קרבנות הרבה כל ימי המלואים ע"כ, ובאמת אפילו אם לא היה מקריב בימי המלואים מה מקום יש לחלישות הדעת, הרי אהרן היה גדול מהנשיאים פי כמה ומושלם במעלותיו, ואם קרבן הנשיאים לא היה מחוייב להקריב, א"כ אי ההקרבה לא פגמה מאומה ממעלתו, ומה מקום יש לחלישות דעת.	48754
בגמרא (ברכות ס"א:), בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה זמן ק"ש היה, והיו סורקין את בשרו במסרקות של ברזל, והיה מקבל עליו עול מלכות שמים, אמרו לו תלמידיו רבינו עד כאן? אמר להם כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך אפילו נוטל את נשמתך, אמרתי מתי יבוא לידי ואקיימנו, ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו? היה מאריך עד שיצתה נשמתו באחד.	48755
כל ימיו היה מצטער, וזה לא היה צער על חיוב שהוא מחויב בו ואינו יכול למלאותו, אלא הצטער על מעלת מסירות נפש זו שבכל נפשך אפילו נוטל נשמתך, וצריך להבין הרי ר"ע היה מלא וגדוש בכל	48756

התורה כולה, וכי מעלותיו וגדולתו לא השביעו אותו, וצריך להצטער כל ימיו מתי יבוא לידי ואקיימנה?	48795
וכן מסופר על הגר"א שבשעת פטירתו בכה על עזיבתו את העולם שאפשר בו לזכות במצוה עבור פרוטות,	48796
וכי מה היה צריך הגר"א להצטער, הרי היה מלא במצוות בלי סוף, ומדוע לא הרגיש שביעה וסיפוק מלא	48797
ממצבו המרומם?	48798
ביאור הענין, דהנה מתפללים אנו בכל יום ברוך אלוהינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים, ונתן לנו	48799
תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו, באדם נטועה נשמת חיים, חיי עולם חלק אלוה ממעל, נפש שהיא חיה	48800
וקיימת לעד, ומקורה ממלך אל חי וקיים, ובאמת יש מדרגות בחיים, יש חיי עוה"ז של רשעים שעל זה	48801
נאמר רשעים בחייהם קרויים מתים, שהרי ניתקו עצמם משורשם מחיי הנצח, והניתוק זה הוא מות להם.	48802
והרמב"ן בפרשת אחרי מות על הפסוק ושמרתם את חקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם	48803
אני ה', ודע כי חיי האדם במצוות כפי הכנתו להם, כי העושה המצוות שלא לשמן על מנת לקבל פרס,	48804
יחיה בהן בעוה"ז ימים רבים בעושר ובנכסים וכבוד, ועל זה נאמר בשמאלה עושר וכבוד, למשמאילים בה	48805
עושר וכבוד, וכן אותם אשר הם מתעסקין במצוות על מנת לזכות בהן לעוה"ב שהם העובדים מיראה,	48806
זוכים ככוונתם להנצל ממשפטי הרשעים ונפשם בטובה תלין.	48807
והעוסקים במצוות מאהבה עם עסקי העוה"ז, יזכו בעוה"ז לחיים טובים כמנהגו של עולם, ובחיי עוה"ב	48808
זכות שלמה שם, והעוזבים כל עניני העוה"ז ואינם משגיחים עליו כאילו אינם בעלי גוף, יחיו לעד בגופם	48809
ובנפשם, ולכן יאמרו הכתובים למען יאריכון ימיך, למען תחיה והארכת ימים, כי הלשון יכלול מיני החיים	48810
כולם כפי הראוי לכל אחד עי"ש.	48811
המצוות ניתנו לאדם כדי שיחיה בהם כי הם חיינו ואורך ימינו, וכפי הכנת האדם זוכה הוא לחיים כנ"ל,	48812
ויש סוגים שונים של וחי בהם אולם מטרת האדם צריכה להיות שיזכה לחיי עולם, שתפרח ותגדל הנטיעה	48813
שנטע בו מלך אל חי וקיים, חיים שבהם קורת רוח אחת שקולה כנגד כל חיי העוה"ז, והעוסק בתשובה	48814
ובמעשים טובים כראוי זוכה לחיים אלו, ואילו הרשע שאינו עוסק במצוות ושוקע בחיי העוה"ז, חיותו היא	48815
מגושמת והוא ממת עצמו מחיי עונג רוחניים ונצחיים.	48816
הכלל הוא כי כל דבר שואף לשורשו, איזהו חכם הלומד מכל אדם, מבחן החכם הוא אם לומד הוא מכולם,	48817
כיון שאם קיימת באדם מעלת החכמה אזי שואף הוא לחכמה, וחכמה מחפשת חכמה, ולכן לומד הוא מכל	48818
אדם, וכך ג"כ לגבי מעלת חיי העולם שבאדם, אם האדם זוכה לפתח את חיי העולם שנטע הקב"ה בו,	48819
ממילא הוא מחפש חיים ותמיד שואף לחיים, וכיון שכל מצוה היא חיות, לכן יחפש יותר ויותר תורה	48820
ומצוות.	48821
ואמר הגרש"ז מקלם, שאפשר לבחון כל אדם אם זכה להחיות את חיי העולם בנפשו לפי כיוון חייו, אם	48822
האדם עצל ואינו מחפש ורודף אחר התורה ומצוות, סימן שחיי עולם לא נתפתחו אצלו, חיים מחפשים	48823
חיים, ואם האדם זכה להחיות עצמו בחיי עולם, בהכרח שיחפש חיים, תמיד יעמוד במצב של כוונות וצפיה	48824
לקבל יותר ויותר חיות, ומה שהחיים יותר מתעלים התשוקה יותר גודלת.	48825
ולכן אין פלא בדבר שאהרן הכהן שראה כי יש עוד מצוה, עוד חיות רוחנית שהוא לא זכה לה, מיד חלשה	48826
דעתו, ולכן הצטער רבי עקיבא כל ימיו מתי יבוא לידי ואקיימנה, הוא שאף ליותר ויותר, כך מונח בטבע	48827
חיים, שהחיות שואפת לחיות ולא שייך שביעה בזה, אדרבא ככל שגודלת החיות, גודלת השאיפה ליותר,	48828
והצלחת חייו של האדם טמונה בזה שיפיח רוח בגחלת חיי העולם הנטועה בו, להגדיל שלהבת חיים	48829
ותשוקת נצח, שבה אין מקום לעצלות ורפיון בקיום המצוות.	48830
וענין זה לבחור בחיי עולם הוא מצות עשה, כפי שכותב רבינו יונה (בשער שלישי י"ז), ודע כי המעלות	48831
העליונות נמסרו במצות עשה, כמו מעלת הבחירה שנאמר ובחרת בחיים עי"ש, ובפשטות לא מובן, וכי	48832
לבחור בתורה ובמצוות זה מצוה, המצוה נוצרת ע"י קיומה אולם הבחירה לעשות אינה מצוה בפני עצמה,	48833
אמנם מגלה לנו רבינו יונה חיוב חדש, שיש מצוה נפרדת בפני עצמה שתוצאותיה כוללות הכל, והיא	48834
המצוה לחפש חיים, לבחור בחיי עד, האדם מצווה במצות עשה לזכות למעלה זו שחיי עולם יתפתחו בו,	48835
והוא יהפך ממילא למבקש חיים, ומסיים רבינו יונה, ובעבור המעלות האלה נברא האדם, ומה תקות	48836
הנברא אם לא ישים עמל נפשו ועיקר עסקו בדברים שנברא בעבורם ע"כ.	48837
מוכרח כל אחד להשתדל להחיות את עצמו, ודבר זה יכול לבוא ע"י הרחבת הדעת בהבנת התורה, וזה כלל	48838
ידוע כי החכמה מחיה בעליה, וכן בקיום המצוות צריך להכניס בקיומם תשוקה וחיות, לעורר חיות בכל	48839
פעולה, ואז נכנס האדם לתהליך עליה שהחיות תחפש חיות, ויגדל ויעלה יותר ויותר להתאחד במקור	48840
החיים ושורשם, לזכות באורו של הקב"ה המאיר בחסדו לחוסים בצלו, וכפי שכתב דוד המלך בתהלים,	48841
מה יקר חסדך אלוהים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון, יריון מדשן ביתך ונחל עדניך תשקם, כי עמך מקור	48842
חיים באורך נראה אור. (אור יחזקאל).	48843
	48844

	מאמר עט	48845
	דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות (במדבר ח' ב').	48846
	וכתב רש"י ז"ל, למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים,	48847
	חלשה אז דעתו שלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, א"ל הקב"ה חייך שלך גדולה משלהם, שאתה	48848
	מדליק ומיטיב את הנרות, ותמה הרמב"ן בפירושו שם, וכי למה ניהמו בהדלקת הנרות, ולא ניהמו בקטורת	48849
	בוקר וערב ששיבחו הכתוב ישימו קטורה באפך, ובכל הקרבנות ובמנחת חביתין, ובעבודת יוה"כ שאינה	48850
	כשרה אלא בו, ונכנס לפני ולפנים, ושהוא קדוש ה' עומד בהיכלו לשרתו ולברך בשמו.	48851
	ונראה מדברי רש"י שיש בהדלקת המנורה ענין מיוחד שאין בכל עבודות שבמקדש, אמרו חז"ל (במד"ר	48852
	ט"ו ה'), אמרו ישראל לפני הקב"ה רבש"ע אתה אומר שנאיר לפניך? אתה הוא אורו של עולם, אמר להם	48853
	הקב"ה לא שאני צריך לכם, אלא שתאירו לי כדרך שהארתי לכם, למה? להעלות אתכם בפני האומות,	48854
	שיהיו אומרים ראו איך ישראל מאירים למי שהוא מאיר לכל העולם.	48855
	משל למה הדבר דומה לפיקח וסומא שהיו מהלכין בדרך, אמר לו פיקח לסומא כשנכנס לתוך הבית צא	48856
	והדליק את הנר הזה והאיר לי, אמר לו הסומא כשהייתי בדרך אתה היית מסמכני, עד שנכנסנו לתוך הבית	48857
	אתה היית מלווה אותי, ועכשיו אתה אומר הדליק את הנר והאיר לי? אמר לו הפיקח שלא תהא מחזיק לי	48858
	טובה שהייתי מלווה לך אמרתי האיר לי, כך הפיקח זה הקב"ה, והסומא אלו ישראל, היה הקב"ה מאיר	48859
	להם שנאמר ה' הולך לפניו יום, כיון שעמד המשכן קרא הקב"ה למשה ואמר לו תאירו לי, שנאמר	48860
	בהעלותך את הנרות בשביל להעלות לכם ע"כ.	48861
	כאן האירו והסבירו לנו חז"ל את גודל ענין הדלקת המנורה שישראל מתעלים על ידה, וכאילו משלמים	48862
	בכך את חיובם עבור מה שהאיר להם הקב"ה את דרכם במדבר, וזהו שאמר הקב"ה לאהרן חייך שלך	48863
	גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות, כי עבודה זו היא הכרת הטוב שמכירין ישראל בטובתו של	48864
	הקב"ה, ומשלמים לו כביכול מעין הטובה, וכל זה אין בשום עבודה בבית המקדש אלא אך ורק בהדלקת	48865
	המנורה.	48866
	נתבונן נא בכמה מקומות בתורה ונראה גודל ההתעלות שע"י תשלום הכרת הטוב, כתיב וישמע ראובן	48867
	ויצילהו מידם, ואמרו חז"ל (ב"ר פ"ד ט"ו), אמר ראובן הוא מונה אותי עם אחי ואיני מצילו? אני הייתי	48868
	סבור שנדחתי מכוח אותו מעשה (בלהה) והוא מונה אותי עם אחי, שנא' ואחד עשר כוכבים משתחווים לי	48869
	ואיני מצילו? וישמע ראובן מלשון התבוננות, כשדנו השבטים את יוסף בחיוב מיתה, על פי דין היה	48870
	משפטם, ואף ראובן היה עמהם בגמר דין, ולא חזר בו ראובן מעצם גמר הדין, אלא שהתבונן ראובן וראה,	48871
	כי חייב הוא להצילו מצד הכרת הטוב על אף פסק הדין.	48872
	ויש להתבונן בעצם חיובו של ראובן להכרת טובה ליוסף, וכי מה עשה לו יוסף, והרי לא היה כאן אלא	48873
	חלום, ועיקר החלום לא היה אלא לטובת יוסף, אלא שבדרך אגב נודע לראובן ע"י אותו חלום שלא נדחה	48874
	מכוח אותו מעשה ונמנה בשווה עם אחיו, וטובה זו מחייבת הכרת הטוב, ואע"פ שלא השקיע המיטיב כל	48875
	עמל בטובה, מ"מ כיון שקיבל טובה הימנו חייב בהכרת הטוב, וע"י מדה זו של הכרת הטוב זכה ראובן	48876
	והעידה עליו התורה וישמע ראובן ויצילהו מידם.	48877
	וכן נראה ממה דאיתא (יבמות ס"ג), ר' חייא הוה קא מצערא ליה דביתהו, כי הוה משכח מידי צייר ליה	48878
	בסודריה ומייתי ניהלה, אמר ליה רב והא קא מצערא ליה למר, אמר לו דיינו שמגדלות בנינו ומצילות	48879
	אותנו מן החטא, ונראה שכשם שמה שמגדלות את בנינו מחייב הכרת הטוב, שהרי הדבר בא ע"י מסירות	48880
	נפש ממש מצד האם שמגדלת בניה בצער, בה במדה אנו מתחייבים בהכרת הטוב בגלל שמצילות אותנו מן	48881
	החטא, אע"פ שדבר זה אינו קשה לה כלל, ואם מקשטת עצמה לפני בעלה נוח לה הדבר ורוצה בכך יותר	48882
	ממנו, אע"פ כן החיוב בהכרת הטוב מתחייב ע"י שניהם בשוה, כי סוף סוף הטובה הנצמחת לאדם גדולה	48883
	בשניהם, ואין הבדל כמה השקיע בכך נותן הטובה.	48884
	ויתר על כן, חיוב הכרת הטוב הוא אף למי שאינו בן דעת, כמ"ש לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום	48885
	הצאן, ואחז"ל (ב"ר פ"ד י"ג), את שלום אחיך נחא, אלא מאי את שלום הצאן, הדא אמר שאדם צריך	48886
	לשאול בשלום דבר שיש לו הנייה ממנו, והוא מגדר הכרת הטוב, ומפליא הדבר שבדיבור אחד ובמעלה	48887
	אחת דרש יעקב אבינו בשלום בניו שבטי יה ובשלום הצאן, וכי הצאן עושה טובה, אלא שהאדם יש לו	48888
	הנייה ממנו.	48889
	ויש הרגשת חיוב הכרת הטוב אשר היא נחלת כל אדם וכל אחד מודה בחיובה, דוגמת מעשה ר' עקיבא	48890
	ובת כלבא שבוע אשתו, שאמר ר' עקיבא לתלמידיו שלי ושלכם שלה הוא, שכן מסרה נפשה כ"ד שנה	48891
	לחיות בבדידות ועוני כדי שיתגדל ר"ע בתורה, ועל ידיה נעשה רבן של ישראל מרועה צאן בתחילה, אבל	48892
	חיוב הכרת הטוב מן התורה הוא באופן אחר לגמרי, התורה דורשת מן האדם הרגשה נעלה ביותר של	48893
	הכרת הטוב.	48894

בנות יתרו אמרו לאביהן איש מצרי הצילנו, ואמרו חז"ל (שמו"ר א' ל"ב) משל לאחד שנשכו הערוד,	48895
והיה רץ ליתן רגליו במים, נתנן לנהר וראה תינוק אחד שהוא שוקע במים ושלח ידו והצילו, אמר לו	48896
התינוק אילולא אתה כבר הייתי מת, אמר לו לא אני הצלתיך אלא הערוד שנשכני וברחתי הימנו הוא	48897
הצילך, כך אמרו בנות יתרו למשה, ישר כוחך שהצלתנו מיד הרועים, אמר להן משה אותו מצרי שהרגתי	48898
הוא הציל אתכם, לכך אמרו לאביהם איש מצרי הצילנו.	48899
עד היכן מגיע חיוב הכרת הטוב, התינוק צריך להכיר טובה לערוד שנשך את האדם וגרם לו לרוץ לנהר	48900
וע"י כן ניצול, נמצא שהגורם להצלתו הוא הערוד, ובנות יתרו חייבות להכיר טובה למצרי הרשע שהרגו	48901
משה, ועי"ז הוצרך לברוח למדין ושם ראה אותן נתונות בסכנה והצילן, נמצא שהמצרי גרם להצלתן, כי	48902
הנהגה ומקבל טובה מחבירו אפילו לא נתכווין הלה כלל לטובתו, ואפי' נסתבב הדבר בעקיפין הרי זה חייב	48903
להכיר טובה למי שסיבב את טובתו.	48904
וזהו סוד מעלת הדלקת המנורה שיש בה יותר מכל עבודות שבמקדש, ע"פ המשל שהמשילו חז"ל בענין	48905
הפיקח והסומא, שאמר הפיקח לסומא שלא תהא מחזיק לי טובה שהייתי מלווך בדרך, כלומר שהרגשת	48906
החיוב והחזקת טובה כה מעיקה על האדם, עד שמוכרח הוא לשלמה באיזה אופן שיהיה, וזה מגודל חסדו	48907
של הקב"ה שהמציא להם מקום כל שהוא לשלם קצת מחובם להקב"ה שהאיר להם במדבר ארבעים שנה,	48908
והוא ע"י הדלקת המנורה בביהמ"ק, והוא שאמרו בהעלותך לעלות אתכם בפני האומות, שעליה גדולה	48909
היא לישראל שמחזירים מקצת חובם למלך מלכי המלכים הקב"ה, ובכך ניחמו הקב"ה לאהרן הכהן יותר	48910
מכל המעלות שניתנו לו.	48911
ועד כמה כפולה ומכופלת היא הכרת הטוב שחייב התלמיד לרבו, שפקח את עיניו העוורות ולימדו	48912
והחכימו, הבה נראה באיזו מדה העריכו חז"ל את רבותיהם (סנהדרין ק"א.), ת"ר כשחלה ר' אליעזר	48913
נכנסו ארבעה זקנים לבקרו, נענה ר' טרפון ואמר, טוב אתה לישראל מטיפה של גשמים, שטיפה של	48914
גשמים בעוה"ז ורבי בעוה"ז ובעוה"ב, נענה ר' יהושע ואמר, טוב אתה לישראל יותר מגלגל חמה, שגלגל	48915
חמה בעוה"ז ורבי בעוה"ז ובעוה"ב, נענה ר' אלעזר בן עזריה ואמר, טוב אתה לישראל יותר מאב ואם,	48916
שאב ואם בעוה"ז ורבי בעוה"ז ובעוה"ב.	48917
ושורש החיוב של כבוד הרב הוא הכרת הטוב לרב, ומיכן החומר הנורא של עון מורה הלכה בפני רבו,	48918
שיש בו משום פריקת עול של חיוב הכרת הטוב כלפי הרב, ומאחר שהכרת הטוב מחייבת את האדם	48919
לתשלום חובו, במה ישלם התלמיד אחת מני רבבות מה שחייב לרבו, ולא יועיל כל הון דעלמא לזה, אך	48920
בזאת ישולם אפס קצהו של החיוב, שכל שמעתתא של התלמיד תהיה מכוונת ע"פ דרכו של הרב, וכל מה	48921
שמפרש התלמיד לא יזוז מנקודת מבטו ודרכו של הרב.	48922
ואינו אומר דבר אלא א"כ לבו אומר לו כי כך היה אף רבו אומר כן, שדבר זה מורה שהתלמיד יודע ומכיר	48923
שאינו לו משל עצמו מאומה, וכל מה שיש לו וכל רכושו הרוחני משל רבו, ומה שחייבונו חז"ל בהכרת	48924
הטובה הוא כדי לקבוע בנפשנו את ההכרה, כי חבים אנו למי שעשה עמנו טובה, וכל תלמיד שמכיר וקובע	48925
ברגשותיו את ההכרה כי הוא תלמיד מקיים את חובתו, ואין לך הכרת הטוב גדול הימנו. (שיחות	48926
מוסר ח"ב מא' ל"ב).	48927
	48928
מאמר פ	48929
בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות (ח' ב').	48930
וברש"י ראשי הפתילות למול האמצעי, ולמה כדי שלא יאמרו לאורה הוא צריך, ובמדרש (במ"ר ט"ו א'),	48931
אמר לו הקב"ה למשה לא בשביל שאני צריך לנרות הזהרתיך על הנרות, שנאמר (תהלים קל"ט) ולילה	48932
כיום יאיר כחשיכה כאורה, ללמדך שאינו צריך לנרות של ב"ו, תדע כשאדם בונה בית עושה לו חלונות	48933
צרות מבחוץ ורחבות מבפנים, כדי שיהא האור נכנס מבחוץ ומאיר מבפנים, ושלמה שבנה ביהמ"ק לא	48934
עשה כך, אלא עשה חלונות צרות מבפנים ורחבות מבחוץ, כדי שיהא האור יוצא מביהמ"ק ומאיר לחוץ,	48935
להודיעך שכולו אור ואין צריך לאורם, ולמה ציוה אתכם, לזכותכם, לכך נאמר בהעלותך כדי להעלותך	48936
ולזכות אותך.	48937
א"ר חנינא אמר הקב"ה עינים שיש בך יש בתוכן לבן ושחור, ואין אתה רואה מתוך הלבן אלא מתוך	48938
השחור, ומה אם עיניך שיש בתוכן שחור ולבן אין אתה רואה אלא מתוך השחור, הקב"ה שכולו אורה הוא	48939
צריך לאורה שלכם? ד"א אל מול פני המנורה, ב"ו מדליק נר מנר דלוק שמא יוכל להדליק נר מתוך	48940
החושך, שנא' וחשך על פני תהום, מה כתיב אחריו ויאמר אלהים יהי אור, מתוך החושך הוצאתי אורה	48941
ואני צריך לאורה שלכם? ולא אמרתי לך אלא להעלות אותך (שם).	48942
ענין זה מקיף כל יסוד עבודת ה', הנה מצד אחד אמרו ז"ל (זוהר ריש פרשת בא), כד ישראל עבדין עובדין	48943
דלא כשרן, כביכול מתישין חילא דקודשא בריך הוא, וכד עבדין עובדין דכשרן יהבין תוקפא וחילא	48944

לקודשא בריך הוא, ועל דא כתיב תנו עוז לאלהים, במה? בעובדין דכשרן, הנה כי הקב"ה כביכול צריך לעבודתנו, ומצד השני אמר הכתוב (איוב ל"ה), אם חטאת מה תפעל בו ורבו פשעיך מה תעשה לו, אם צדקת מה תתן לו או מה מידך יקח, ודאי הינך מצווה בנתון תתן אבל מה תתן לו? מה הינך נותן להקב"ה? אפילו ירבה צדקות כחול הים, אמנם בזה הינך נותן ודאי עוז לה', אבל גם את העוז הזה אין צורך להקב"ה.	48945 48946 48947 48948 48949
איתא במדרש (שם ה'), למה הדבר דומה לפיקח וסומא שהיו מהלכין בדרך אמר לו פיקח לסומא כשנכנס לתוך הבית, צא והדליק לי את הנר הזה והאיר לי, אמר לו הסומא כשהייתי בדרך אתה היית מסמכני, עד שנכנסנו לתוך הבית אתה היית מלווה אותי, ועכשיו אתה אומר הדלק לי את הנר הזה והאיר לי, אמר לו הפיקח שלא תהא מחזיק לי טובה שהייתי מלווה לכן אמרתי לך האיר לי.	48950 48951 48952 48953
מה רבה הטובה והחסד מצד הפיקח להסומא, מנהיג את הסומא עם רוב הטרחות על כל אורך הדרך, מטיב עמו מן הצעד הראשון עד הכניסו לתוך ביתו, ועדיין טרם משביע רצונו, רוצה הוא כי הסומא לא ישאר מוכרח בהכרת הטוב, אם כי איש המקבל טוב ודאי מחויב להיות מכיר טוב, והכופר בטובתו של חברו כאילו כופר בעיקר (שמו"ר א' י'). רוצה הוא שלא ירגיש עצמו בשפלות מחמת רוב הטובה שקיבל, שהמקבל טובה ירגיש כי אמנם פרע לו במה שהוא על רוב טובותיו, ומשום זה הוא מסבב, שבבואו לבית הסומא יהיה מדליק את הנר בשביל הפיקח, מבהיל מאד גודל מדת ההטבה של זה הפיקח, וחייב האדם ללכת בדרכי זה הפיקח!	48954 48955 48956 48957 48958 48959 48960
כך הפיקח זה הקב"ה, והסומא אלו ישראל, היה הקב"ה מנהיג ומאיר להם שנאמר וה' הולך לפנייהם יומם, כיון שעמד המשכן קרא הקב"ה למשה ואמר לו תאירו לי, שנאמר בהעלותך את הנרות בשביל לעלות לכם, המאיר האמיתי הוא הבורא עולם ונהורא עמיה שרא, הוא המנחה את ישראל בדרך ומאיר להם ללכת יומם ולילה, והעוורים האמיתיים אלו ישראל מגששים כעוורים קיר, והנה הוא אומר להם האירו לי, כי בלעדכם כביכול לא אוכל לראות, תנו עוז לאלהים, בזמן שישראל עושין רצונו של הקב"ה מוסיפין כוח בגבורה של מעלה, כמד"א ועתה יגדל נא כוח אד', ובזמן שאין עושין רצונו של מקום כביכול, מתישין כוח גדול של מעלה דכתיב צור ילדך תשי (איכ"ר א' ל"ה).	48961 48962 48963 48964 48965 48966 48967
כך היא הנהגתו ית', וככה העמיד חוק עבודת השי"ת, אמנם אם צדקת מה תתן לו, אל ישראל הוא נותן עוז ותעצמות לעם (תהלים ל"ו), ומאידיך גיסא הוא מבקש האירו לי תנו עוז, אתם כביכול הנותנים לי, וזה ממדת טובו, כי אם היות העוז בא ממנו אל העם, רצה לשאול מאת העם, לפארם ולרוממם למען יזכו אל הטוב בזכותם, הוא הנאמר בהעלותך, כדי להעלותך ולזכות אותך.	48968 48969 48970 48971
נוראים הדברים עד כמה מגיע עוורונו של האדם! כי בגודל עוורונו איננו רואה את הפיקח המנהיג אותנו ואיננו מכירו! עושה אדם מצוות ומטעה עצמו לחשוב כי מכבד הוא את הקב"ה בזה, וכי על כן ציוה אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, נוראים רחמי השי"ת לשומרם מכל טעות, שלא יאמרו לאורה הוא צריך! (דעת תורה).	48972 48973 48974 48975 48976
מאמר פא	48977
בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות (ח' ב').	48978
י"א שבטים הקריבו ואהרן לא הקריב עם הנשיאים, אמר לו הקב"ה אל תירא לגדולה מזו אתה מתוקן, הקרבנות כל זמן שבית המקדש קיים הם נוהגים, אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו (במד"ר ט"ו ה'), הרמב"ן מפרש שאין כוונת המדרש לנרות שמדליקים במקדש, שהרי הם נוהגים רק בזמן שבית המקדש קיים, וגם לא היה מתנחם בהם אהרן, דכי לא ידע שיש לו כמה עבודות חשובות במשכן, ולא היה שום רבותא במה שהוא מדליק את הנרות, על כן מפרש הרמב"ן על פי מגילת סתרים של רבינו נסים, שאהרן קיבל הבטחה על נרות חנוכה שעתידים להדליק החשמונאים שהם מזרעו, ובנרות אלו התנחם והם קיימים לדורות.	48979 48980 48981 48982 48983 48984 48985
ונראה לבאר על פי המשל של המדרש, למלך שעשה סעודה והיה קורא כל הבעלי אומנות, והיה לו למלך אוהב אחד ולא קראהו לסעודה, כיון שעברו ימי הסעודה קרא המלך לאותו אוהב ואמר לו, לכל בני המדינה עשיתי סעודה ולך בעצמך אני עושה סעודה (במ"ר ט"ו ב'), אהרן הכהן היה האוהב הזה, שכל עצמו לא רצה אלא להתקרב לקב"ה ולעשות רצונו, ומכיון שחייב מאד את מצוות ה', כאב לו שנבצר ממנו להביא נדבה יחד עם שאר הנשיאים, ומכיון שראה הקב"ה שכונתו לשמים, הבטיח לו שיוכל להוציא לפועל מחשבתו הרצויה ע"י נרות החשמונאים.	48986 48987 48988 48989 48990 48991
והנה מצות הדלקת הנרות במשכן, היא מהעבודות הקלות שכשרות אפילו בזר כמ"ש הרמב"ם (הלכ' ביאת המקדש ט' ז'), ובכל זאת מצאנו שאהרן היה מדקדק בה מאד בחרדת קודש, כמו שפירש רש"י על הפסוק ויעש כן אהרן להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, והרמב"ן פירש שאהרן היה מזדרז במצוה	48992 48993 48994

הגדולה הזאת הרומזת לדבר עליון, והיה מקיימו בעצמו כל ימיו אע"פ שהיה כשר גם ע"י בניו, וכוונתו	48995
דאף דמצד הדין הדלקת הנרות אינה כה חמורה, בכל זאת היא רומזת להמשכת אור הדעת ממקור עליון,	48996
כמ"ש על הקב"ה ונהורא עמיה שרא (דניאל ב'), וגם בגמרא מצאנו שהרגיל בנרות זוכה לבנים תלמידי	48997
חכמים (שבת כ"ג:).	48998
הנרות רומזים על המשכת האורות העליונים, ואהרן הכהן ע"י אהבת ה' שבערה בלבו זכה למצות הנרות	48999
לדורות, ובימי החשמונאים כשבטל התמיד ונתחלל הקודש, עמדו בניו של אהרן ומסרו נפשם על כבוד	49000
שמים, וכדי להראות חביבותם לפניו ית' נעשה להם הנס של נר חנוכה ודלקה שמונה ימים, להורות שכמו	49001
שאהרן דקדק לא לשנות ובניו דקדקו שלא לשנות, מן השמים גם כן דקדקו שלא לשנות, ושלא תבטל	49002
הדלקת הנרות אפילו מחמת אונס, ובה נתקיים באהרן שלך גדול משלהם, שע"י דביקותו זכה שמצוות	49003
הדלקת הנרות הפכה לסמל של קדושה בתוך חשכת הגלות, לגרש את הצללים של כפירה ובערות לנצח.	49004
הוא שאמרו חז"ל רחמנא לבא בעי (סנהדרין ק"ו:), כמו שזכה אהרן משום שהיה בעל לב, כן יכול כל	49005
אחד ואחד לזכות, ואיתא בספרים שהאר"י זכה לכל השגותיו משום שהיה עושה את המצוות בשמחה,	49006
רצון הקב"ה שנעבוד אותו בשמחה ומתוך אהבה, ורק ע"י אהבת ה' זכה אברהם אבינו למה שזכה כמ"ש	49007
אברהם אוהבי. (המוסר והדעת).	49008
	49009
מאמר פב	49010
בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות (ח' ב').	49011
וברש"י למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי כשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה דעתו,	49012
שלא היה עמקן בחנוכה לא הוא ולא שבטו, א"ל הקב"ה חייך שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב את	49013
הנרות, ויש להתעורר המעט מה שזכו שבט לוי ואהרן הכהן, שנאמר עליהם והיו לי הלויים, והיא מעלה	49014
מיוחדת שרק שבט לוי זכו לה יותר משאר השבטים, וביותר אהרן הכהן הרי קדושתו היתה למעלה מכל	49015
כלל ישראל, ואף משה רע"ה לא זכה להיות כהן גדול, ומה לו להתקנא בקרבנות הנשיאים שהקריבו	49016
ישראל ולא שבט לוי, ועד כדי כך נתקנא בהם עד שחלשה דעתו והוצרך הקב"ה לפייסו שלך גדול	49017
משלהם.	49018
חזינו מהכא שבעת שזוכה האדם להגיע לשלמות, לעולם אינו שבע רצון מאשר הגיע אליו, ושואף תמיד	49019
להשיג עוד מעלות ומדריגות, ומכיון שראה אהרן הכהן שהנשיאים הביאו קרבנות לחנוכת המזבח ושבט	49020
לוי לא הביא חלשה דעתו, וכן מציינו גבי משה רע"ה שהפריש שלוש ערי מקלט בעבר הירדן, אע"ג	49021
שעדיין לא קלטו את הרוצחים, שכל זמן שלא הפרישו ערי מקלט בארץ ישראל, אף אותם שבעבר הירדן	49022
לא קלטו, והרי משה רע"ה זכה לאין שיעור הוא אשר נתן תורה לישראל, מ"מ בראותו שיכול לעשות	49023
מצוה נוספת, אף מצוה שאינה שלמה אלא חלק ממצוה אינו מסתפק במצוות שעשה.	49024
וגם הנפש לא תמלא (קהלת ו'), אין קץ ואין גבול לתאות הנפש, כי הנפש היא חלק אלוה ממעל, וכשם	49025
שהקב"ה ללא תכלית, אף הנפש ללא תכלית, שאיפת הנפש לזכות להקב"ה ולעוה"ב, וכפי שעוה"ב הוא	49026
נצח נצחים ללא תכלית, כן אין די לשאיפת הנפש לזכות לעוה"ב, דרשו ה' ועזו בקשו פניו תמיד, הנפש	49027
מבקשת לראות פניו תמיד ללא הפסק, נמצא דזו באמת הבחינה למצבו הרוחני, בעת שאנו רואים מדה	49028
מסוימת של הרגשת שובע והסתפקות, זו הוכחה שאין פעולותיו נובעות מכוח הנפש, כי בשעה שהנפש חי	49029
באדם, לא תיתכן בשום אופן הסתפקות ושלוה, לעולם אין סיפוק במצוות, כי המצוה גוררת אחריה מצוות	49030
נוספות.	49031
מבואר בחז"ל (ברכות מ'), בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, מדת בשר ודם כלי ריקן מחזיק	49032
מלא אינו מחזיק, ומדת הקב"ה מלא מחזיק ריקן אינו מחזיק, עניני הגוף כולם נמצאים רק בכלי ריק,	49033
תאות האכילה נמצאת רק באדם רעב, אמנם כשאכל ושבע שוב אינו מתאוה לאכול, וכמו כן יחס האדם	49034
לזולתו, בעת שחבירו עני ונזקק נותן לו, ואילו כאשר יש לזולתו אינו נותן לו, אמנם מדת הקב"ה להיפך,	49035
כי נתינת הקב"ה בלי תכלית, ואין קצבה וגבול לנתינתו, ולכן אף מלא מחזיק כי לעולם אינו מלא, אמנם	49036
בעת שהאדם כלי ריק אינו מחזיק.	49037
יהיב חכמתא לחכימין (דניאל ב') בעת שיש לאדם חכמה נותן לו עוד חכמה, כי כדי לקבל מאת הקב"ה	49038
חייב להיות מוכשר לקבל, ומשו"ה חייב להיות כלי מלא, וכנאמר והיה אם שמוע תשמעו אם שמוע בישן	49039
תשמע בחדש (רש"י דברים י"א), ולכן בעת שנפשו של אדם חיה בקרבו, לעולם אינה מסתפקת במה שיש	49040
לה, ושואפת להשיג עוד ועוד.	49041
וביום הקים את המשכן כסה הענן את המשכן ובערב יהיה על המשכן כמראה אש עד בוקר, כן יהיה תמיד	49042
הענן יכסנו ומראה אש לילה (במדבר ט'), לו זכינו לראות פעם אחת את הגילוי הגדול שיש בענן ובמראה	49043
האש, הרי בודאי היינו מתעוררים ומתקרבים להקב"ה ונעשים למאמינים גדולים שהרי רואים בחוש כבוד	49044

ה', והנה דור המדבר זכו לכך במשך ארבעים שנה דבר יום ביומו, ולכאורה מדוע זכו דור המדבר להתגלות כ"כ גדולה ולהטבה מופרזת זו מאת הקב"ה.	49045
ואיתא בילקוט (ט), וביום הקים את המשכן כסה הענן, שאותו הענן שהיה במעמד הר סיני הוסיף להנחותם במשך כל זמן היותם במדבר, משל למה הדבר דומה למלך שהיה לו אוהב, שלח ואמר לו התקן עצמך שאני בא אליך ליום פלוני ולא האמין אותו האוהב, ידע המלך, אמר לו חייך שאני בא אליך ביום ובפרהסיא, ועל סוס שרכבתי עליו ביום שנהייתי מלך אני רוכב, ופורפירא שנזרק עלי ביום שנעשיתי אגוסטוס אני לובש, ואני בא אצלך כדי שידעו הכל מה חיבתך אלי.	49046
מבארים לנו חז"ל את גודל האהבה והחיבה שמחבב הקב"ה את ישראל, ולכן באותו הלבוש והענן שהיה במעמד הר סיני, נגלה עליהם במשכן לגלות אהבתו אליהם, נתבונן נא בזה ונראה כמה נפלאים הדברים, כי הנה אנו מורגלים בהבנות פשוטות שנזכה לעולם הבא ויותר מזה איננו מבינים, והכא חזינן ציורים באהבת השי"ת, כי בעת שהקב"ה נותן ומטיב אין גבול ותכלית להטבתו, ונותן שפע והטבה עד בלי די, ורק מחובתינו להיות כלים הראויים למתנת השי"ת, וביציאת ישראל ממצרים שזכו להיות מקבלים לא היה סוף לשפע שקיבלו מאת הקב"ה.	49047
איתא (במד"ר כ"ב ז') ג' מתנות נבראו בעולם, חכמה גבורה ועושר, זכה אחת מהן נטל חמדת כל העולם, זכה בחכמה זכה בכל, זכה בגבורה זכה בכל, זכה בעושר זכה בכל, אימתי בזמן שהן מתנות שמים ובאות מכח התורה, אבל גבורתו ועשרו של בשר ודם אינה כלום, בעת שזוכה לקבל מתנה מאת הקב"ה זכה לכל, ואע"ג שמתנות נפרדות הן ואין שייכות כלל בין העושר החכמה והגבורה, אבל כן היא נתינתו של הקב"ה שאין גבול וקץ לנתינה, ומשו"ה בזכיה במתנה אחת זוכה אף בשאר המתנות.	49048
והיינו כנ"ל שכמו שנתנת הקב"ה לאין שיעור כן היא תאות הנפש, וכמ"ש וגם הנפש לא תמלא, ולכן חייבים אנו לירא ולחרוד עד מאד בראותנו שמסתפקים אנו במעט תורה ותפילה, ואיננו שואפים לגדולות ונצורות, הרי זה הוכחה שאין לנו שייכות לעבודת הנפש, וכל תורתנו ומעשינו הטובים קשורים רק לתאוות הגוף, ומשו"ה רק כלי ריק מחזיק, וכיון שלמד מעט תורה שוב יש בו הרגשת רויה ואינו שואף לתוספת גדלות.	49049
ולפי זה יש לבאר דברי חז"ל (נדה ל'): אפילו כל העולם אומר לך צדיק אתה יראה עצמו כאילו רשע, ונראה שאין הכוונה שיראה עצמו כרשע בתורת עצה כדי שלא יפול בגאווה וכדומה, אלא יסודו כפי שנתבאר, דתאות הנפש אין לה גבול, ולכן אף כשהגיע למדרגת צדיק מכל מקום תאותו והרגשתו להוסיף יותר ויותר חייבת להיות, באופן שיחוש עצמו כאילו והוא רשע גמור, שבנוגע למה שעדיין יכול להשיג הרי נחשב כרשע שלא השיג מאומה. (אור יחזקאל).	49050
מאמר פג	49051
ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה כאשר צוה ה' את משה (במדבר ח' ג').	49052
ופירש רש"י, להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, וכן לקמן כאשר צוה ה' את משה את הלויים כן עשו להם, ופירש רש"י להגיד שבח העושים והנעשה בהן שאחד מהם לא עיכב עכ"ל, והנה תמוה מאד, שאהרן קדוש ה' יהיה זה שבח לפניו שלא שינה בדבר שאין בו חסרון כיס? ואלמלא שינה הרי היה זה כמומר להכעיס ח"ו, בחינת שביק היתירא ואכיל איסורא, הזה שבח לאהרן קדוש ה' שאינו מומר להכעיס? וכן לקמן שלא עכבו הלויים, הזה שבח לדור המדבר מובחרים שבכל הדורות, שלא עכבו להניח שיניף אותם אהרן?	49053
אבל הענין כך הוא, הקב"ה רצה לגלות בפירושו כמה שכרן של מצוות, עד שאהרן קדוש ה' אשר כל ימיו עמל בתורה ובמצוות ובמדות עד שנעשה בריה חדשה, עם כל זאת לא תעלה בדעתך שלקדוש ה' כמוהו, אין לו שבח וגדולה במה שלא שינה בדבר שאין בו חסרון כיס, לכן הכתיב עליו מקרא מלא ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה, לפרסם כי זה שבח וגדולה לאהרן גם כן, במה שלא שינה בדבר שאין בו חסרון כיס.	49054
ומזה נבין כמה יגדל שכרו הרבה מאד בדבר שיש בו חסרון כיס, ומכל שכן בדבר שיש בו עמל, והרבה עמל עד לשנות טבעו מכל וכל כאהרן קדוש ה', וחשבון דבר זה הולך עד אין תכלית, כפי שאמרו רז"ל (אבות דרבי נתן ג'). טוב דבר אחד בצער ממאה פעמים שלא בצער, וכמות הצער לא נתפרש, ואם כן הלא תפשת מועט תפשת, ואם צער כל שהוא חשיב צער, וטוב הוא ממאה שלא בצער, מה היה כבר עוד צער ועוד צער, ועוד יותר גדול, עד לשנות טבעו לגמרי כאהרן קדוש ה', וכמ"ש רז"ל על האבות (סנהדרין צ"ו): שרצו לפניו כסוסים בין בצעי המים, וחשבון דבר זה הולך הלאה עד בלי תכלית.	49055
וזהו שאומר הספרא, אבל אתם חשבון רב יש לי עמכם, פירוש לשלם שכרם המרובה אין אחד יודע רק הקב"ה, וזה דבר נפלא מאד, והנה נאמר כאן גבי אהרן ויעש כן אהרן כאשר צוה ה' את משה, וכן כאשר	49056
	49057
	49058
	49059
	49060
	49061
	49062
	49063
	49064
	49065
	49066
	49067
	49068
	49069
	49070
	49071
	49072
	49073
	49074
	49075
	49076
	49077
	49078
	49079
	49080
	49081
	49082
	49083
	49084
	49085
	49086
	49087
	49088
	49089
	49090
	49091
	49092
	49093
	49094

צוה ה' את משה על הלויים כן עשו להם, הרי שצריך להקדים בכל דבר טוב שעושה האדם, כאשר צוה ה'	49095
את משה בתורתו כן אעשה, ואז שכרו מרובה מאד גם בלי צער, ומכל שכן בצער הן בממון הן בגוף, שכרו	49096
מרובה בלי תכלית, עד שהקב"ה אמר חשבון רב יש לי עמך, וזהו עד סוף כל הדורות, כי ילמדו לקח ממנו	49097
עד סוף כל הדורות לקדש שם שמים, וכמו שמצינו באהרן מקרא מלא להגיד שבחו וגדולתו שעשה כאשר	49098
צוה ה' את משה, ללמד לכל הדורות כי התורה לכל היא.	49099
והנה בדור הזה אשר העיזו פניהם כמצח זונה להפר תורה ויראה, ושלא להתבייש בגלוי למנוע אחרים	49100
מלעשות, אשר היא מנויה בפרשת בחוקותי (עיי' רש"י) במחלקה החמישית, לא למדו, לא עשו, מואס	49101
באחרים העושים, שונאים החכמים, ואח"כ מונע אחרים מלעשות, אוי לדור שמי מהם העיזו פניהם כ"כ,	49102
ומי שמתחזק להרים קרן התורה והיראה גם יחד שכרו מרובה מאד, כי קידוש שם שמים גדול הוא.	49103
(חכמה ומוסר ח"ב מא' רע"ו).	49104
	49105
מאמר פד	49106
ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה כאשר צוה ה' את משה (במדבר ח' ג').	49107
והוי רץ למצוה קלה ובורח מן העבירה שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה, ושכר מצוה מצוה	49108
ושכר עבירה עבירה (אבות ד'). וענין מצוה גוררת מצוה, שבעשותינו מצוה אחת נוסף ונגרור אחריה	49109
מצוות נוספות, והנה תלמוד תורה כנגד כולם, וכל דיבור מדברי תורה הרי היא מצוה, וא"כ הדין נותן	49110
שבעת שאנו עוסקין בתורה, תגרור מצות תלמוד תורה מצוות נוספות, ולמרות זאת אנו רואים שאף	49111
שבתחילת הסדר עוסקין הכל בתורה, מכל מקום אין מונע מאתו להפסיק ממשנתו ולעסוק בדברים בטלים	49112
באמצע הלימוד.	49113
בפשטות י"ל שאימתי אמרינן מצוה גוררת מצוה, בזמן שהמצוה נעשית כמאמרה, וראה ברמב"ם	49114
(פיהמ"ש סוף מכות), שבזמן שעושה מצוה כמאמרה יכול ע"י מצוה אחת לזכות לעוה"ב, ובעת שמצוות	49115
מושלמת הרי היא נעשית בשמחה וחדוה שזכה לקיים ציווי ה' ע"י עשיית המצוה, ואז יש בכוח המצוה	49116
לגרור אחריה מצוות נוספות, אמנם בעת שעושה המצוה רק לצאת ידי חובה, אין במצוה זו האפשרות	49117
לגרור מצוות אחרות.	49118
ונרחיב מעט את הדברים, איתא בחז"ל (בר"ר ג' ח'), א"ר ינאי מתחילת ברייתו של עולם, צפה הקב"ה	49119
מעשיהן של צדיקים ומעשיהן של רשעים, ויבדל אלוהים בין האור ובין החושך, בין מעשיהן של צדיקים	49120
למעשיהן של רשעים, ויקרא אלוהים לאור יום אלו מעשיהן של צדיקים, ולחושך קרא לילה אלו מעשיהן	49121
של רשעים, ולכאורה ההבדל בין הרע לטוב ברור, וכל אחד יכול להבחין זאת, ובדברי המדרש חזינו	49122
שהקב"ה הוצרך לברור והבדלה מיוחדת בין מעשי הצדיקים למעשי הרשעים, וביאר הסבא ז"ל, שאין	49123
הכוונה במעשי הרשעים למעשי עבירות, אלא אף במעשים טובים, מ"מ נקראים מעשיהם של רשעים,	49124
והקב"ה קרא להם חושך, וחלוקים המה בעצמותם ממעשי האור של הצדיקים.	49125
ביאור הענין, איתא במתני' (אבות ב'), והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע שכרן של מצוות,	49126
וכתב רבינו יונה (שע"ת ג' כ"ג), ודע כי הירא את דבר ה' יחמיר וידקדק וישים נפשו בכפו על מצוה קלה	49127
כמו על החמורה, כי לא יבינו לאשר המצוה הזאת קלה לעומת החמורות, אך יבינו לגדולת המזהיר עליה	49128
יתברך, כי עיקר קיום המצוות הוא מפני שזה דבר ה', ולכן אין חילוק בין קלה לחמורה כי הכל ניתן מאת	49129
ה', ומשו"ה מוסרים הצדיקים נפשם אף על מצוה קלה.	49130
וזה החילוק בין מעשי הצדיקים, שאינם מזלזלין בכל מצוה ומצוה ומקפידין על קלה כבחמורה, אמנם	49131
הרשעים מביטין רק על מצוות חמורות, ואילו מצות קלות אינן מענינן כלל, ולכן אף שמצוות ומעשים	49132
טובים הם, מ"מ הבדילם הקב"ה וקרא להם חושך.	49133
והנה כתב הגר"א כי בעבור כל רגע ורגע שאדם חוסם פיו ותאוותיו, זוכה לאור הגנוז שאין שום מלאך	49134
ושום בריה יכולים לשער, והנה חסימת פיו לרגע אחד הרי זה מצוה קלה ועבור זה זוכה לאור הגנוז, על	49135
אחת כמה וכמה בעשיית מצוה בפועל ממש ודאי ששכרו עדיף לאין שיעור, כי אין אנו מבינים ואין לנו	49136
שייכות כלל למתן שכר בעוה"ב, ולכן הצדיקים היודעים שכר המצוות נזהרין ומקפידים על מצוה קלה	49137
כבחמורה, ואילו הרשעים מבדילין בין מצות קלות לחמורות.	49138
ובזה הסבא ז"ל מבאר הא דאיתא בהאי פרשה, ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה כאשר צוה ה' את משה,	49139
ופירש"י להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, ולכאורה מה הגדלות שמשבחת תורה את אהרן שלא שינה	49140
מדבר ה', והרי כל מעשיו של אהרן היו קיום דבר ה', אלא ביאור הענין, שהרי זה מצוה קלה שמול פני	49141
המנורה יעמדו הנרות ולא כנגדן, ואהרן הכהן משתבח בכך שאף בדבר קל כעין זה, הקפיד לעשות כדבר	49142
ה' ללא שינוי, שכיון שכך צוה ה' עשה זאת כמאמרה ללא שינוי, וזו השבח הגדול לאדם שמקפיד על	49143
מצוה קלה ואין הבדל בין המצוות, אלא כל פעולותיו נעשות מפני שזה דבר ה'.	49144

ומעתה יבואר שפיר מדוע אין אצלנו מצוה גוררת מצוה, שאימתי בכוח המצוה להוסיף מצות אחרות, בעת	49145
שהמצוה נעשית כתקונה, ומקפיד על מצוה קלה כבחמורה, ולכן נחשבים מעשיו למעשי הצדיקים וגוררים	49146
אחריהם עוד מצוות, אמנם אנו מבקשים רק את המצוות שנראים לנו כחמורים, ומצוות כאלו אין בכוחם	49147
המעלה של מצוה גוררת מצוה, וכתב רבינו יונה בביאור מצוה גוררת מצוה, כי בעשות האדם מצוה קטנה	49148
הוא מתקרב אל השם ומרגיל את רוחו לעבודתו, ונקלה בעיניו לעשות מצוה אחרת מפני שכבר הורגל	49149
טבעו למלאכת המצוה.	49150
וראה בנפש החיים (ד' ו'), שבכל עת שיכין האדם עצמו ללמוד, ראוי לו להתיישב קודם שיתחיל זמן	49151
מועט ביראת ה' טהורה בטהרת הלב, להתודות על חטאתו מעומקא דליבא ויכוין להתדבק בתורה, וגם אם	49152
הוא עסוק בדברי אגדה ג"כ הוא דבוק בדברו של הקב"ה, כי התורה כולה בכלליה ובפרטיה ובדקדוקיה,	49153
ואפי' מה שתלמיד קטן שואל מרבו, הכל יצא מפיו ית' למשה בסיני, והוסיף עוד בפ"ז, קודם שיתחיל	49154
ללמוד להתחשב מעט עם קונו ית"ש, בטהרת הלב ביראת ה' ולהטהר מעוונותיו בהרהורי תשובה, כדי	49155
שיוכל להתקשר ולהתדבק בעת עסקו בתורה הקדושה בדבורו ורצונו ית', וכן באמצע הלימוד הרשות	49156
נתונה להאדם להפסיק זמן מועט טרם יכבה מלכו יראתו ית' עי"ש.	49157
והנה כל אלה מדריגות עליונות, אבל ודאי בעת שניגשים לתלמוד תורה, ולא קדמה לזה מעט מוסר ויראת	49158
שמים, ולא השריש בקרבו יסודות האמונה, להכיר שהתורה שעוסק בה היא תורתו של הקב"ה הנתונה	49159
מסיני, לא תועיל תורתו מאומה, כי אין הגדלות באה מאליה, ומכוחות עצמו לא נעשה למדן, ורק הקב"ה	49160
הוא הנותן גדלות, לכן ודאי שחייב להקדים יראה ואמונה לתלמוד תורה, וכמו כן חייב להקדים תפילה	49161
לתורה. (אור יחזקאל).	49162
	49163
מאמר פה	49164
ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה כאשר צוה ה' את משה (במדבר ח' ג').	49165
והנה המקרא הזה לכאורה מיותר הוא, אטו לא ידעינן כי אהרן יקיים צווי השם, הענין הוא כך, כי הנה	49166
במדרש על פסוק וירא אלהים את האור כי טוב אמרו ז"ל, איני יודע איזה מהן טוב, אם מעשים של	49167
צדיקים או של רשעים, כשהוא אומר וירא אלהים את האור כי טוב, הוי אומר זה מעשיהן של צדיקים.	49168
ביאור המדרש כך הוא, רשעים גם כן מבקשים מצות, אבל דוקא גדולות ונשגבות, כמו פיקוח נפשות	49169
וכדומה לזה, לא כן דרכן של צדיקים, אברהם אבינו ע"ה באו לפניו שלושה מלאכים, ונדמו לו כערביים	49170
כידוע, וכרה להם כירה גדולה, ורץ לפנייהם הוא ואשתו ובנו יחידו אז לעת זקנתו, ישמעאל החביב לו אז	49171
לחנכו במצות, ופרשה שלמה נכתבה שם, כמו לפני אלפים ורבבות אנשים.	49172
הרי כי כך דרכן של צדיקים, המצוה הקלה לכאורה, מרבין העסק בה כבחמורה, כאז"ל והוי זהיר במצוה	49173
קלה כבחמורה (אבות פ"ב), למה? למשכיל מובן כי אין קלות לפניו ית', וזהו למבין האור הגדול הגנוז	49174
במעשיו ית', ולכן מעשייהם של רשעים דוקא גדולות, כי אין להם עינים לראות האור הגנוז, אבל צדיקים	49175
יש להם עינים לראות.	49176
וזהו שנאמר ויעש כן אהרן כאשר צוה ה' את משה, פירוש דבר קל כזה להטות הפתילה לפניו היה אצלו	49177
עסק גדול, כמו העבודה הגדולה ליכנס לפני ולפנים להקטיר הקטורת, והכין לבבו בזה בכוונה גדולה	49178
לעשות כאשר צוה ה' את משה, כי ראה האור הגנוז בדבר הקטן כזה, ולכן כדאי לכתוב פסוק שלם על זה	49179
בתורה, להודיע כי אין קטנות לפניו ית', והדבר הנראה לנו יותר קטן הוא באמת יותר גדול. (חכמה	49180
ומוסר ה"א מא' רל"ז).	49181
	49182
מאמר פו	49183
ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה כאשר צוה ה' את משה (במדבר ח' ג').	49184
ויעש כן אהרן, מגיד שבחו של אהרן שלא שינה (רש"י), כתב הר"י (שע"ת ג' קפ"א) על הפסוק (משלי	49185
כ"א), ואיש שומע לנצח ידבר, פירוש איש נותן לב לשמוע ולהאזין עד תכונת הדברים אשר ידברו באזניו,	49186
איש שומע הוא הלוקח דברים כפשוטן כמו שהן, מאזין ויורד על מתכונת הדברים, ומקבל כל כולן בלי כל	49187
תוספת וגרעון, זה היה חטא שאול המלך לפי דברי הרלב"ג, בלקחו מקצת הדברים ועשאן בנין מעצמו	49188
ושכלו, הוא אשר הוכיחו שמואל, הנה שומע מזבח טוב, והמוסיף וכש"כ הגורע הוא מפסיד כל הדבר, כי	49189
מציאותו של הדבר הוא דוקא כמו שהוא בשלמותו, ואמרת אלוה צרופה מזוקקת שבעתים, בדקדוק גדול	49190
על כחוט השערה.	49191
רבינו יונה (שע"ת ג' י') מביא משל מחז"ל וז"ל, ואמרו רבותינו ז"ל, הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה	49192
שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות, והנה בתורה פורש מה יעשה לכל העובר על מצות לא תעשה, ומתן	49193
שכר על כל מצות עשה לא נתפרש בתורה, כדי שלא יחדלו לקיים המצות הקלות ויתעסקו בחמורות	49194

לבדנה, ומשלו על זה (תנחומא עקב ב') למלך אשר אמר לעבדו לנטוע בפרדסו כל עץ נחמד, ושכר אמר לתת להם ולא הודיעם שכר מטע כל אילן, כי חפץ המלך אשר לא יחסר כל בפרדסו, על כן יטעוהו רב מינים נטעי נעמנים.	49195 49196 49197
וכן ענין המצות, כי הואיל השם לזכות את ישראל בקיום כל המצות להנחילם חיי עולם, ולהיות כל המצות יחדיו לוית חן לראשם, כי בהשלים חוק מלאכתם תהי משכורתם שלמה מעמו, הלא ידעת כי אמרו רז"ל (ע"ז י"ז:): כל העוסק בתורה בלבד דומה כמי שאין לו אלוה, אע"פ שאמרו תלמוד תורה כנגד כולם ועיי"ש היטב.	49198 49199 49200 49201
כל מצוה ומצוה נטיעה נחמדה היא, חלק מהפרדס הגדול אשר נטע ה' בעדן מקדם, אשר שם שם את האדם אשר יצר, ובעל הגן הוא היודע כל נטע ונטע בכל הקיפו וכוונותיו, הוא ית"ש שיער כל מצוה ומצוה בדקדוק גדול להתאימן להאדם, וזה המוסיף ולוקח הדברים לפי שכלו, איך ישכיל והוא רק נברא, אי אפשר לו לדעת הקיפן של המצות וכוונותיהן, אין ביכולת שום נברא לדעת מעשה ה' לכל פרטיהם, התורה ומצוותיה שכל הקב"ה הם ומי יבוא למחשבותיו.	49202 49203 49204 49205 49206
מה נואלו החכמים הבוידים מלבם ומשכלם שיטות בהנהגת האדם וחייו, ואם כי רב חכמה וישרות בהם, וגם אם צודקים הם בחלקים ואופנים, אבל האמת הוא אמת רק אם הוא מתאים מראשית עד הסוף, האמת הוא אמת דוקא אם הוא שלם בכל כולו, אבל אמת של חלקים וקטעים הנה הוא שקר כולו, אי אפשר הוא לבשר ודם להקיף כל פרשת חיי האדם כדי להמציא להם כל אופני הנהגת חייהם, הקב"ה יוצר האדם הוא יודע איך להקיף ולסדר כל אופן חייו של האדם, הקב"ה כיוון במצות התורה כל השלמות לחיי האדם, וחכמים מה להם לזה?	49207 49208 49209 49210 49211 49212
הוא אשר אמרו במדרש (שמו"ר ו' א'), ופניתי אני לראות חכמה והוללות וסכלות, כי מה האדם שיבוא אחרי המלך את אשר כבר עשוהו (קהלת ב'), פסוק זה נאמר על שלמה ועל משה, על שלמה כיצד כשנתן הקב"ה התורה לישראל, עמד שלמה המלך והחכים על גזרתו של הקב"ה, ואמר למה אמר הקב"ה לא ירבה לו נשים? לא בשביל שלא יסור לבבו, אני ארבה ולבי לא יסור, מה כתיב ביה ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו.	49213 49214 49215 49216 49217
אמר שלמה מה שהייתי מחכים על דברי תורה, והייתי מראה לעצמי שאני יודע דעת תורה, אותה הבינה ואותה הדעת של הוללות וסכלות היו, למה כי מה האדם שיבוא אחרי המלך את אשר כבר עשוהו, מי הוא שיהיה רשאי להרהר אחר מדותיו וגזירותיו של ממ"ה הקב"ה, שכל דבר ודבר טרם שיצא מלפניו הוא נמלך בפמליא של מעלה, ומודיע להם הדברים כדי שידעו ויעידו כולן כי דינו דין אמת וגזירותיו אמת, וכל דבריו בהשכל וכן הוא אומר (משלי ל') כל אמרת אלוה צרופה ע"כ.	49218 49219 49220 49221 49222
גם שלמה החכם מכל אדם, גם משה אף ששכלם כבר היה שכל תורה, גם הם עוד לא באו בסוד ה', כי ה' אלהים אמת, תמים פעלו וכל דרכיו משפט, ומי כמוהו מקיף? מה הוא האדם שיבוא אחרי המלך? כל האדם הוא רק חפצא של קרן זוית נקודה קטנה ומוגבלת, ומה יערוך ולא ידע מה, רק קצות דרכים לו ואיך יקיף ואיך יבין כללות.	49223 49224 49225 49226
הנביא (ירמיה י') מושך ויכוה גדול להראות הבל אלהים אחרים ומציאות האל ית"ש, בקפיטל שלם הוא מסביר ומונה החילוקים שביניהם, וכמובן שעל פשוטם של עץ ואבן לא היה צריך להאריך בדברים, וכשהנביא מטריח כ"כ להכירם, המדובר הוא על ע"ז כאלה שאמנם רב חכמות בהם, אלא שהחילוק הוא מה שאמר בסוף, לא כאלה חלק יעקב כי יוצר הכל הוא ה' אלהים אמת, ובאידיך גיסא כדנא תאמרון להום אלהיא די שמיא וארקא לא עבדו שקר נסכו ולא רוה במ.	49227 49228 49229 49230 49231
והוא כדברינו, כי חלקים וקטעים של אמת כולו שקר, ואיך יאמתו והמה שמיא וארקא לא עבדו לא יצרו כל, כענין הזה הרגשתי במגילה (אסתר ב'), ששה חודשים בשמן המור וששה חודשים בבשמים ובתמרוקי הנשים, ובזה הנערה באה אל המלך, ובהגיע תור אסתר בת אביחיל לבא אל המלך לא בקשה דבר, הנשים ראו כל הצלחתם בצלוחית הבושם, ובהשקפה כזאת כבר מובן מאליו במה שנשארים ומה טוב יכולים להשיג, אבל אסתר ידעה שאם אף שצלוחית הבושם יש בה משום איזה עזר, אבל לא בהם תבוא כל ישועתה, ישנם עוד הרבה צרכים ועוזרים אשר סועדים האדם, מראש עד עקב לכה בטח במעוז ומבטח.	49232 49233 49234 49235 49236 49237
(דעת תורה).	49238 49239
מאמר פז	49240
ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה כאשר צוה ה' את משה (במדבר ח' ג').	49241
איתא ברמב"ן, ויעש כן אהרן לומר שהוא היה המדליק אותו כל ימיו, ואע"פ שהמצוה כשרה בבניו שנא' יערוך אותו אהרן ובניו, אבל הוא היה מזדרז במצוה הגדולה הזאת ע"כ, בנוהג אצל אנשים רגילים, כאשר הם מזדקנים ושבעים במעשים טובים, הם מעבירים את תפקידם ואת שירותם בעבודה לבניהם אחריהם,	49242 49243 49244

כשהם מגיעים לגיל הזיקנה והאחריות כבדה עליהם, גם אם העבודה חביבה להם, הם נוהגים להקל	49245
מעצמם את האחריות ומעבירים אותה לבאים אחריהם.	49246
אבל אהרן לא נהג כן, ואע"פ שהעבודה כשרה בבניו מ"מ לא נתרפה ממלאכתו, לא הקל על עצמו אלא	49247
רצה שהעבודה תיעשה דוקא ע"י עצמו, הוא המשיך לעשות את העבודה באותה חביבות מקודם, כמו	49248
בימיו הצעירים עשה הכל בזריזות בעצמו, ומשה בן שמונים שנה ואהרן בן שלש ושמונים שנה בדברם אל	49249
פרעה (שמות ז'), פי' הספורנו עם כל זקנתם השכימו והזדרזו לרצון קונם, כי מי שהגיע לשמונים גם	49250
בימים ההם, כבר עבר ימי השיבה והגיע לגבורות.	49251
בחורים גם בתולדות זקנים עם נערים מהו נערים? והלא בחור הוא גם נער? אלא אמר הקב"ה זקנים שהם	49252
נערים שנא' תתחדש כנשר נעורכי וקוי ה' יחליפו כוח, לכך נאמר זקנים עם נערים, זקנים שנעשים כמו	49253
נערים, מתלבשים ומתעטפים ברגשות וכוחות של נערות.	49254
ובמס' (קידושין ל"א), א"ר אבהו כגון אבימי ברי קיים מצוות (כיבוד אב), חמשה בני סמכי הוי ליה	49255
לאבימי בחיי אביו, וכי הוה אתא רבי אבהו קרי אבבא, רהיט ואזיל ופתח ליה ואמר אין, אין, (פי' אפתח,	49256
אפתח), עד דמטאי התם, אע"ג דכל זה היה יכול לעשות ע"י אחד מבניו או שלוחו, אפילו הכי עשה בעצמו	49257
כי מצוה בו יותר מבשלוחו.	49258
יומא חד א"ל אביו (רבי אבהו) אשקיין לי מיא, אדאייתא ליה נמנם גחין קאי ליה עד דאתער, אסתייעא	49259
מילתיה ודרש אבימי מזמור לאסף וברש"י בעודו גחין לפניו, הבין למדרש מזמור אחד שבספר תהלים	49260
שלא היה מבין בו קודם לכן לדורשו, מזמור לאסף אלהים באו גויים בנחלתיך, הוא לא הלביש על עצמו	49261
מעיל של זיקנה ושל חשיבות, ואף בשעה שיכול היה להשתמש בבניו העדיף לעשות את המצוה בעצמו.	49262
(מעייני החיים).	49263
	49264
מאמר פה	49265
קח את הלויים מתוך בני ישראל וטהרת אותם (במדבר ח' ו').	49266
אחז"ל (במד"ר ט"ו ט') קח את הלויים, זהו שאמר הכתוב ה' צדיק יבחן, אין הקב"ה מעלה את האדם	49267
לשררה עד שבוחן ובודק אותו תחילה, וכיון שהוא עומד בנסיונו הוא מעלה אותו לשררה, וכן את מוצא	49268
באבינו אברהם נסהו הקב"ה ואח"כ ברכו, וכן יצחק נסהו ואח"כ ברכו, וכן אבינו יעקב נסהו בכל אותן	49269
הצרות ויברך אותו, וכן יוסף באשת פוטיפרע ואח"כ יצא ונעשה מלך על שעמד בנסיונותיו, אף שבטו של	49270
לוי נתנו עצמן על קידוש שמו יתב', וכיון שראה הקב"ה שכולם צדיקים ניסה אותן ועמדו בנסיון שנאמר	49271
אשר נסיתו במסה, מיד אמר והיו לי הלויים, ע"ש.	49272
ויש להתבונן במ"ש שניסה הקב"ה את הלויים שנאמר אשר ניסתו במסה, ובפ' וזאת הברכה פירש"י שלא	49273
נתלוננו עם שאר המלינים, ולכאורה הרי כתוב בפרשת בשלח ויסעו כל עדת בני' ואין מים לשתות העם	49274
וירב העם עם משה, ויקרא שם המקום ההוא מסה ומריבה, והנה נסיון זה שצמאו מים היה לכל ישראל?	49275
וצריך לומר שמה שאמרו שניסה הקב"ה את בני לו היינו שהשי"ת אמנם ניסה את כל ישראל אלא שבני	49276
לוי עמדו בנסיון ושאר בני' נכשלו, וכן בשאר נסיונות, שהקב"ה ניסה אותם בעשרה נסיונות ולא עמדו	49277
בהן אלא שבט לוי בלבד.	49278
עכ"פ ידענו שכל אותו הדור צדיקים היו בודאי, דאל"כ לא היה הקב"ה מנסה אותם, ככתוב ה' צדיק יבחן,	49279
ואחז"ל (ב"ר ל"ב) אין הקב"ה מנסה את הרשעים אלא את הצדיקים עיי"ש, אלא שנכשלו ומעדו רגליהם,	49280
ומצינו בכמה צדיקים שנתנסו ונכשלו, ואעפ"כ צדיקים גמורים היו, כמ"ש חז"ל בדוד המלך ע"ה שאמר	49281
(תהלים כ"ו) בחנני ה' ונסני, וניסה אותו השי"ת בבת שבע ונכשל ע"ש.	49282
מובן פשוט שגם דור המדבר דור דעה מקבלי התורה, כלולים בהאי קרא ה' צדיק יבחן, אלא שלא זכו	49283
לעמוד איתן ולא נמצאו שלמים, מכאן שלא היה בהם פגם יותר מזה שלא נמצאו שלמים, וכן כתב הרמב"ן	49284
בשער הגמול (פ"ב י"ז), כן הדבר וכן היא המדה שהקב"ה מנסה, ולא כל אדם אלא מנסה הוא את חסידיו,	49285
שנאמר ה' צדיק יבחן, כך דרשו בב"ר (פ' ל"ב), ולפיכך נתנסה אברהם, ולפיכך נתנסו ישראל במדבר,	49286
שנאמר וזכרת את כל הדרך למען ענותך לנסותך, ואומר (ירמיה ב') זכרתי לך חסד נעורייך לכתך אחרי	49287
במדבר, נמצא נסיון זה מדת הטובה יעו"ש.	49288
ולולא המכשולות היו משלימים כוונת הבריאה, והיה על ידם עולם התיקון המושלם כבששת ימי בראשית,	49289
ואחז"ל (שמו"ר ל"ב ע"ז ה'), אילו המתינו ישראל למשה ולא היו עושים אותו מעשה, לא היתה מלכות	49290
ולא מלאך המות שולט בהן, אמר הקב"ה אני אמרתי אלהים אתם והלכתם אחרי מדותיו של אדה"ר, אכן	49291
כאדם תמותון, הרי דאפי' לאחר מעשה העגל הושה אותם לאדה"ר, ומה לנו עוד! ומעתה יקשה להבין	49292
למה נכשלו ונפלו בני עליון אלו?	49293

שאל מלך כוזר להחבר, מה זאת שניסו אבותיכם את השם במדבר ולא האמינו בו, אילו אנחנו היינו שם	49294
וראינו כל הנסים כמו קריעת ים סוף, וקבלת התורה מן השמים, וירידת המן, ומים מן הסלע, ודאי לא	49295
היתה האמונה רופפת בנו, ולא היינו חוטאים כמוהם, ויען לו החבר אתה מתמה על חנם, ומדמה אותנו	49296
חלושי דעת וחסרי גבורת הנפש להם גבורי כח ובעלי קומה, צא וחשוב כמה עבירות אנו עוברים בכל יום	49297
אין ספור, והמה דור הדעה לא חטאו בכל ארבעים שנה כי אם עשרה במנין, ככתוב בתורת האלהים וינסו	49298
אותי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי, וכבר אחז"ל אשרי הדור שעוונותיו ספורים.	49299
גם באותם עשר עבירות היו החוטאים יחידים, כמו יצאו מן העם ללקוט, היו רק שנים דתן ואבירם, אלא	49300
שלפי גדולתם של ישראל בדור ההוא נתבעו כולם על חטא היחיד, גם משה ואהרן נכוו בגחלתם כמ"ש עד	49301
מתי מאנתם לשמור מצותי ותורת, ואחז"ל (ב"ק צ"ב) דאמרי אינשי בהדי הוצא לקי כרבא, ופירש"י דגם	49302
משה ואהרן בכלל, וכן בהא דכתיב וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו איש פתח אהלו, ויהר אף ה'	49303
מאד ואחז"ל (שבת ק"ל), למשפחותיו על עסקי משפחותיו, שנאסרו להם קרובות שהיו מותרות להם	49304
קודם מתן תורה.	49305
נתבונן ונראה על מה היה החרון אף הגדול הזה, הנה מדאורייתא היו מותרים גם לאחר מתן תורה, שהרי	49306
גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, ומסתבר שקודם מתן תורה היו מקפידים לישא קרובות דוקא שלא יתערבו	49307
זרים במשפחה, וכן מצאנו בגדול הדור שנשא דודתו, כדכתיב וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי,	49308
ומסתמא נהגו אחריו רבים, ואותם שהיו צריכים להוציא מדרבנן היו מיעוטא דמיעוטא, והם היו בוכים	49309
פתח אהליהם, ואיך היו יכולים לשלוט בעצמן שלא יבכו.	49310
נתאר לעצמנו נשא אשה אחת או שתיים מקרובותיו, וחיו בטוב במסירות ונאמנות והולידו בנים ובנות,	49311
ועתה צריכים המה להתגרש, והילדים גדולים וקטנים וגם יונקי שדים עומדים חסרי אונים, ואינם יודעים	49312
היכן ילכו אם אחרי האיש או אחרי האשה או יתחלקו, בכל אופן הענין נראה מר ומזעזע ביותר, ומי גבר	49313
יכול להבליג ולהתגבר על עצמו שלא להוריד דמעות בשעה זו, והוא מה שכתוב העם בוכה למשפחותיו על	49314
עסקי המשפחות, פתח אהליהם כשעומדים בפתח האהל ונפרדים איש מרעהו, ועל בכיה זאת נחתם עליהם	49315
ועל זרעם לנצח בתורה הק' שם רשעים, כמ"ש רש"י מהספרי עה"פ ויהי העם כמתאוננים אין העם אלא	49316
רשעים, וגבר חרון אף ה' על כל קהל עדת ישראל, למה?	49317
אך כבר אחז"ל (כתובות ס"ז), שכל אחד נידון לפי כוחותיו, כדאמרי אינשי לפום גמלא שיחנא, והנה דור	49318
של יוצאי מצרים, שראו בעיניהם הנסים והנפלאות במצרים בים ובמדבר, וקבלו התורה בהר סיני, ומפי	49319
עליון שמעו אנכי ולא יהיה לך, גם פתח להם הקב"ה את השמים והראה להם כי ה' אחד ושמו אחד אין	49320
עוד מלבדו, מוליכם בענני כבוד ומוריד להם מהשמים לחם אבירים מזון מלאכי השרת, ומשקה אותם מי	49321
הבאר ועוד ועוד, אותות ומופתים בכל יום ובכל שעה.	49322
ודאי שתמיהת מלך הכוזר עצומה וקיימת, אלא שהוא טעה והשווה אותם ואת חטאייהם לאנשים פשוטים	49323
ילודי אשה כדורות האחרונים, אשר כל מגמתם ללעוס להנאתם לחם ובצל, ולכן אמר שאילו ראינו אנחנו	49324
את הנסים והנפלאות שהם ראו לא היינו חוטאים, ובזה טעה טעות גמורה, שבאמת לפי השגתנו ומעוט	49325
דעתנו, אין אנו יכולים למצוא גם בעשרה נסיונות אלו שום חטא ועון.	49326
וכל חטאם היה, לפי שהקב"ה ניסה אותם בעשרה נסיונות, ולא נמצאו שלמים, וכן בזה"ק פ' תולדות,	49327
ר"י פתח ואמר ה' צדיק יבחן, קוב"ה מדקדק עם צדיקים תדיר בכל עובדין דאינון עבדין, בגין דידע דלא	49328
יסטון לימינא ולשמאלה ובגין כן אבחין לון, לא בגיניה דהא איהו ידע יצרא ותוקפא דמהימנותא דילהון,	49329
אלא בגין לארמא רישיהון כד"א (ישעיה ס"ב), הרימו נס שאו נס, אוף הכי קוב"ה בגין לארמא דגלא	49330
דצדיקיא איהו בחין לון לארמא רישיהו בכל עלמא, ר"א אמר כל מה דעביד קוב"ה בדינא, ובגין כן	49331
קוב"ה עביד לההוא זכאה דיסבול יסורין בהאי עלמא ויתנני מכולא ויזכה לחיי עלמא, ועל דא כתיב ה'	49332
צדיק יבחן ע"כ.	49333
הנה זה היה כל תכלית הנסים והנפלאות והנסיונות, למען יגבהו לבם בדרכי ה' ויהיו חיים רוחניים	49334
טהורים שאינם קשורים בחומר טבעי הגוף העכור ותולדותיו, הוא מה שאמר הכתוב אני אמרתי אלהים	49335
אתם ובני עליון כולכם, אבל לא נמצאו שלמים, כי מעדה קרסולם ונפלו ממדרגתם, ופנו אל החושים	49336
החומרניים וחפצי גופם במעט, וזהו מה שסיים הכתוב אכן כאדם תמותון וכאחד השרים תפולו, כאדם	49337
הראשון שלאחר החטא!	49338
מכל מקום גם לאחר חטאו בעץ הדעת, חטא אשר אם נחיה אלף שנה בהתבוננות בזה לא נשיג מה חטא	49339
היה שם, וכן בדור המדבר על אף שבכל הנסיונות לא נמצאו שלמים, עליהם נאמר אספו לי חסידי כורת	49340
בריתי עלי זבח, וכן הוא אומר זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר, לכתך אחרי,	49341
והוא כמו שכתוב (דברים י"ג), אחרי ה' אלהיכם תלכו, ודי ברמז זה לבדו להביננו בינה מה גדולים היו	49342

אלו הענקים, ומה גם שהקב"ה קורא אותם חסידי כורתי בריתי שכרתו עמו כביכול ברית, ומה לנו עוד	49343
בזה!	49344
ולכשנתבונן נבין שכל הנסיון לדור דעה היה, שלא קבלו היסורים בשמחה ובטוב לבב, וכן מפורש בחובות	49345
הלבבות (חשבון הנפש ז) וז"ל, והשבעה ועשרים, חשבון האדם עם נפשו כשתבוא עליו רעה בגופו או	49346
בממונו או בענין מעניניו, ויקבל הכל מאלהיו בשמחה, ויסבול סבל רוצה בדין האלהים ולא סבל מתקצף	49347
על גזרתו, ודע אחי כי העשרה נסיונות שניסה המקום את אברהם אבינו, לא היינו משבחים לו עמדו בהם,	49348
לולי שהיה מקבל הכל מאלהיו ברצון ובטוב לבב, ויוצאי מצרים לא נתחייבו להאשימם ולהוכיחם במדבר	49349
אלא על התקצפם, ושלא היה לבם טוב עם האלהים ועם נביאיו, והסבל הטוב מזה טובה, והסבל שבעליו	49350
מוכרח בו אין לבעליו שכר עליו ולא מחילה בו, הסתכל אחי מה בין שני הסבלים עכ"ל.	49351
הרי שלא היה לדור ההוא אשמה אחרת, ממה שלא היה לבם טוב עליהם בקבלת יסורי הרעב והצמא, וכן	49352
שאר הנסיונות, ולא שסרו מאחרי ה' בפועל, אדרבה כתוב עליהם ויפתוהו בפייהם, אלא שלבם לא נכון	49353
עמו כאברהם אבינו שנאמר עליו ומצאת את לבבו נאמן לפניך, הרי שהתביעה על ענקים אלו היה שלא	49354
נמצאו שלמים בלבם בקבלת היסורים כאברהם אע"ה ולא יותר.	49355
מכל זה לדין, אם ח"ו באו יסורים על אדם, יחשוב ויתבונן כי לא ירויה כלום מזה שיצטער, אבל יפסיד	49356
הרבה מאד, כמ"ש בחובות הלבבות והסבל הטוב מזה טובה, והסבל שבעליו מוכרח בו אין לבעליו שכר	49357
עליו ולא מחילה בו, הסתכל אחי מה בין הסבלים ע"כ, אבל תפלתנו בפניו יתב', יהי רצון מלפניך רבון	49358
העולמים שלא נחטא עוד, ומה שחטאנו לפניך מחוק ברחמיך הרבים, אבל לא ע"י יסורים וחלאים רעים.	49359
(לב אליהו).	49360
	49361
מאמר פט	49362
וכה תעשה להם לטהרם הזה עליהם מי חטאת והעבירו תער על כל בשרם וכבסו בגדיהם והטהרו (במדבר	49363
ח' ז').	49364
מצאתי בדברי ר' משה הדרשן, לפי שנתנו כפרה על הבכורות שעבדו ע"ז, והיא קרויה זבחי מתים	49365
והמצורע קרוי מת, זקוקים תגלחת כמו מצורעים (רש"י שם), ואע"ג דבשאר עובדי ע"ז לא הצריכה	49366
תגלחת, אלו שאני, שעובדי העגל נלקו בצרעת (שפ"ח), ולכאורה למה צריכים הלויים טהרה ותגלחת	49367
וכיבוס בגדים, וכי במה חטאו שהם צריכים לכל זה, לאחר שהבכורים כשלו בעגל והם צריכים כפרה,	49368
האם בשביל שהם קיבלו את קדושת הבכורים, הם מקבלים עליהם גם את חטאם ואת הכפרה, והלא הלויים	49369
לא חטאו?	49370
ואפילו אם נאמר כפי רבינו בחיי עה"ת, שהלויים נטמאו בשעה שקיבלו צו להרוג בעובדי העגל, כמ"ש	49371
שימו איש חרבו על ירכו עברו ושובו והרגו איש את אחיו ואיש את רעהו ואיש את קרובו ויעשו בני לוי	49372
כדבר משה, אבל האבן עזרא פירש, ויעשו בני לוי ולא כל בני לוי, מתחילה התאספו כולם ובעשיה כתיב	49373
ויעשו בני לוי ולא כתיב כל, ואם כן לא כולם הרגו ולא כולם נטמאו, ושוב למה צריכים הלויים טהרה	49374
וגילוח ועוד?	49375
בפי' באר מים חיים עה"ת בפ' בהעלותך מביא בשם רבינו יוסף בכור שור פירוש ע"פ הפשט, כדי לתקן	49376
וליפות את עצמן לפני המלך, כמ"ש גבי יוסף ויגלח ויחלף שמלותיו ויבא אל פרעה, ובר"א מגרמיזא נתן	49377
טעם כעין זה, דאנו אומרים במס' (שבת קי"ד), בגדים שבישל בהן קדירא לא ימזוג בהן כוס לרבו, כך	49378
השערות האלו הם מלבוש לגוף שנשתמש בהן חול ולא ישתמש בהם קודש, וכן כתב אחיו של המהר"ל	49379
בספר החיים, שהוא כדי למוסרם ברשות השי"ת.	49380
ויש מפרשים לפי שהלויים נתנו כפרה על הבכורות, והמשיכו עליהם אותו רוח טומאה של זבחי מתים	49381
שהיה שרוי על הבכורים, כדרך כל קרבן שנושא עליו עול המתכפר, על כן היו צריכים הלויים לתגלחת	49382
זו, והמקובלים נותנים טעם אחר בדבר ואומרים, כי הלויים באים ממידת הגבורה, והוצרכו להחליש אותו	49383
הכוח ע"י גילוח שערם, ואם כן שוב חוזרים אל השאלה, מדוע חייבים הלויים טהרה?	49384
ואולי נבין זאת במה שאמרו ז"ל (מגילה כ"ז) שאלו תלמידיו את ר' זירא במה הארכת ימים? א"ל מימי	49385
לא ששתי בתקלת חברי, וקשה וכי בשביל שלא יצא בשווקים לשמוח בתקלת חבריו, מגיע לו תגמול גדול	49386
כזה לזכות באריכות ימים, והלא אם היה עושה זאת, היה בזה משום שחיתות נוראה?	49387
אכן י"ל כי הכוונה היא, כי אם באותו הזמן שקרה האסון לחבירו, התארעה בביתו שמחה יוצאת מן הכלל,	49388
כמו שאירס את בתו היחידה לחתן בן תורה מטובי הלומדים, והרי זו שמחה גדולה וחד פעמית, והיא גם	49389
כפולה ומכופלת על שזכה להביא את בתו לארסה לחתן הגון, על אף כל זאת כיון שקרה האסון בבית שכנו	49390
וידידו, הוא משתדל למעט ולצמצם השמחה, הוא מנמיך את קול השמחה כדי שלא להכאיב את לב חבריו,	49391

שלא לפגוע ברגשותיו ולא להגדיל בזה את צערו, וזהו לא ששתי בתקלת חברי, שלא להוסיף כאב על צערו של בעל האסון, שלא להבליט התקלה שקרתה לחבירו ע"י שמחה מופרזת.	49392 49393
וזהו גם ההסבר בענין שלפנינו, שהלויים נצטוו להיטהר כדי שלא יהא ניכר כשלונם של הבכורים אשר הפסידו מעלה כה גדולה, והעבירו מהם את הברכה והגדולה ללויים, וגם לעזור ולסייע ללויים היורשים עתה את מעלת וגדולת הבכורים, שלא ייכשלו ברגשי הנאה על זכיתם הגדולה, אותה הם מקבלים הודות לירידה של בכורים, מסיבה זו הוטל על הלויים לעשות תיקונים אלו, להיטהר בהזאה וגילוח כל גופם ובשרם ואף כיבוס בגדיהם, כמו כל המיטההרים מחטא וטומאה וכאילו הם מצורעים, הכל כדי להפחית את ההנאה ולמעט את השמחה בקבלת הקדושה הנוספת שהוענקה להם, שלא יהנו מנחת ושמחה יתירה על חשבון אחרים שנכשלו, ולא יתכבדו בקלון חבריהם.	49394 49395 49396 49397 49398 49399 49400
כתב המאירי (ברכות פ"ד כ"ז:), כל שאפשר לאדם להרחיק מן המחלוקת ראוי לו להרחיק, וכש"כ הגדולים וכש"כ הציבור, ואף כשההכרח מביא לחלוק ולהעביר הנכבד משררתו, אין ראוי ליתנה לאותו שבשבילו אירע לו דבר זה, אע"פ שהוא ראוי לכך, מפני שבזו יש למועבר חלישות הדעת יתירה, והוא שאמרו ז"ל מאן נוקים, נוקמיה לר' יהושע הוה ליה בעל דבר, וכן מצינו במחלוקת של קרח אמור אל אלעזר בן אהרן הרם את המחתות, ולא רצה הקב"ה לומר כן לאהרן עצמו, כדי ללמוד דרך ארץ בכך עי"ש.	49401 49402 49403 49404 49405 49406
מספרים על הגה"צ ר' משה רוזנשטיין זצ"ל משגיח ישיבת לומזה, שלפני שנכנס תחת כנפי בית התלמוד הקלמאי והיה עדיין עוסק במסחר, החזיק חנות בתור רוקח ובמשך זמן קצר עזב את עבודתו וסגר את החנות, כי מצפוננו הציק לו, שהרי בטבע נהוג שאדם מתפלל על הצלחת עסקיו והוא מצפה ומחכה לקונים, וגם הוא כרוקח היה מצפה שיתרבו לקונים, אבל אם הוא רוקח ומצפה לקונים משמע שהוא מחכה שיתרבו חולים עם חולאים שיזדקקו לתרופות, וא"כ הוא מלמד את לבו לאכזריות ונהנה מצרת אחרים, וסיבה זו היא שהביאה אותו לסגירת עסקו. (מעייני החיים).	49407 49408 49409 49410 49411 49412 49413
מאמר צ	49414
וכה תעשה להם לטהרם הזה עליהם מי חטאת והעבירו תער על כל בשרם וכבסו בגדיהם והטהרו (במדבר ח' ז').	49415 49416
רש"י הביא בשם ר' משה הדרשן טעם למה הוצרכו ללויים לתגלחת? לפי שנתנו כפרה על בכורי ישראל שעבדו עבודה זרה לעגל, והיא קרויה זבחי מתים, והמצורע קרוי מת, הזקיקם תגלחת כמצורעים. וידוע כי כל דברי רש"י ז"ל דברי חז"ל הם, והנה ידוע כמה הקטינו כל הראשונים את חטא העגל, וכל עיקר החטא היה על שלא מיחו בערב רב, וכבר נמחל החטא, ועכ"ז אף הלויים שלא חטאו בעגל ואדרבה כפרו על ישראל, וזכות הוא להם שכפרו על ישראל, בכל זאת יען כפרו עליהם נדבק בהם החטא כאילו היה זבחי מתים, וכענין פרה אדומה שהעוסקים בה צריכים כיבוס בגדים.	49417 49418 49419 49420 49421 49422
ומעתה מה יהיה העושה עבירה בפועל, וכל שכן כל המדות שהם כעובד ע"ז, ומכ"ש גאווה שהיא כאילו כופר בעיקר ח"ו, כלום תקוה יש לו ר"ל, נזכה למדת ענוה ללכת בדרכיו ית'. (חכמה ומוסר ח"א מא' קפ"ח).	49423 49424 49425 49426
מאמר צא	49427
ויעש משה ואהרן וכל עדת ישראל ללויים ככל אשר צוה ה' את משה ללויים כן עשו להם בני ישראל (במדבר ח' כ').	49428 49429
וברש"י ז"ל, כאשר צוה ה' את משה, משה העמידן ואהרן הניפם וישראל סמכו את ידיהם, כן עשו בני ישראל להגיד שבח העושים והנעשים בהם שאחד מהם לא עיכב, כל פעם שהגעתי לפרשה זו ולפירושו של רש"י ז"ל, התקשיתי ולא הבנתי מה זה השבח להעושים והנעשים, ולמה יעכבו אחד מהם, ומה מעכב אותם? איזה נסיון היה כאן שיפריע ויעכב לקיים ציווי השי"ת.	49430 49431 49432 49433
ומצאתי בס' גור אריה למהר"ל ז"ל עה"ת, שלא היו מעכבים ישראל מפני שלקח הלויים לעבודתו ובישראל לא בחר, והלויים לא עכבו אע"פ שהיו צריכים להיות נזהרים בקדושה שמא יענשו, ומשה ואהרן לא היו מעכבין ולא היו מקנאין בגדולה שלהם שבתחילה היו הם לבד, ועכשו גם הלויים עמהם עכ"ל, לו היה אחד מהן מתעצל או מתמהמה קצת לא נתקיים אז דבר ה', דוקא ע"י שיתוף והתאמת הפעולות של כל אחד ואחד נהוותה ונתגשמה כוונת הבורא ית"ש, כל אחד ויותר משלו והשקיע חלקו הרוחני בקיום דבר ה', ואחד מהן לא עיכב.	49434 49435 49436 49437 49438 49439
לא אוכל לבדי לשאת את כל העם הזה, באותה שעה א"ל הקב"ה למשה מנה תחת אותן הזקנים אחרים תחתיהם, שנא' אספה לי שבעים איש מזקני ישראל וירדתי ודברתי עמך שם, להודיעך שיום מינוי הזקנים	49440 49441

חביב לפני הקב"ה כיום מתן תורה, שכתוב כי ביום השלישי ירד ה', ואף במינוי הזקנים כתוב בו ירידה,	49442
עלינו להבין מה מהותה של השמחה ששמח הקב"ה ביום מינוי הזקנים כביום מתן תורה?	49443
ידוע הדבר ששמחת מתן תורה היתה גדולה מזו של בריאת העולם, שעל ידי מתן תורה נשאר העולם	49444
בקיומו, ובכך מהי ההשוואה של יום מינוי הזקנים ליום מתן תורה, ואיזה סוד טמון וגנוז במינוי זקנים?	49445
איזה שבח גדול יש בזה? וגם משמע שהקילוס והשבח מתייחס למשה רבינו ע"ה, ובמה איפוא כוחו גדול	49446
בזה שנתן את הסכמתו למינוי זקנים?	49447
נראה הדבר, שגדולת מדתו של משה היא בענווה, שהסכים לצרף אליו עוד שותפים בעבודה, שלא יהיה	49448
הוא האחד הכולט תמיד בראש הנהגת העם, אלא שגם אחרים ישתתפו וגם על שמם ייקרא החלק שנטלו	49449
בהנהגה, ושהצלחת העבודה תהיה מוסבת עליו ועליהם כעל שותפים שווים, ולא זו בלבד שהסכים משה	49450
לכך, אלא היה מבקש מהקב"ה שישתף עוד מישהו בעבודתו ושרתו.	49451
מדה כזו של ענוה, לב טהור אמיתי כזה, המעטת הכבוד והביטול העצמי, הרצון לשתף אחרים בעבודתו עד	49452
כדי הכהיית הצורה העצמית, כפי שבאו לידי ביטוי במעשה של משה, כמוהם ממש כיום מתן תורה, כאיש	49453
אחד ובלב אחד חנו בני ישראל ליד הר סיני לקבל את התורה, ושמחה גדולה ויתירה היא להקב"ה	49454
שמקדשים את שמו באחדות ובלב שלם. (אור חדש).	49455
	49456
מאמר צב	49457
ויהי אנשים אשר היו טמאים ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא ויקרבו לפני משה ולפני אהרן (במדבר ט'	49458
ו').	49459
אומרים בשם הגר"א ז"ל, שמאד מאד צריכים לדקדק ולחזור אחרי מצוות כאלו שהם בגדר מת מצוה,	49460
שאינן להם קרובים ואין מי שיטפל ויתעסק בהן, כי ע"פ רוב נמשכים בני אדם אחרי מצוות שהן מן	49461
המפורסמות שיש להם שם בעולם, ההכרה והסבר פנים מטעם הציבור בצידן, מצוות שהן מקובלות	49462
ומוסכמות בכל העולם.	49463
אבל ישנן מצוות שהן בבחינת מת מצוה מונחות בקרן זוית ואין הרבה קופצין עליהן, אין ההכרה והכבוד	49464
לעושיהן, מצוות מקופחות ועלובות שאין רצין אחריהן, שאין להם קרובים וגואלים, שאין בביצוען מן	49465
הפרסום והכבוד, דוקא מצוה כזו גדולה וחשובה לפני המקום, וכל עושיהן מקובלים וחביבים לפניו ית"ש,	49466
היות וכולן מוקפות וחדורות רוח שם שמים בלבד, בהצנע לכת ובכוונה לשמה ללא כל צפיה לשם טוב או	49467
כבוד.	49468
ודרשו חז"ל על מש"ר ע"ה את הפסוק חכם לב יקח מצוות (מד"ר בשלח כ' י"ז), שכל ישראל היו רצין	49469
אחרי המצוה של שאילת כסף וזהב שהיה אמנם ציווי ה', וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי	49470
כסף וכלי זהב, ומשה רבינו פנה והלך לקיום מצוה שאין הנאה טבעית כרוכה בצידה, מצוה שהיא בגדר	49471
מת מצוה להוציא את עצמות יוסף שהיו שקועים בארון בנילוס.	49472
ההמון שטופים ולהוטים אחרי קיום מצוות ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, העם רונן ומתעלס בחירותו	49473
הנפלאה בחסדי ה', חירות מעול השעבוד האיום, ונוסף לזה דין הענקת עבד עברי, ה' מצווה להם למלא	49474
את כיסיהם ולנצל את מצרים, ומי זה לב פנוי בעידנא דחדוותא כזו לזכור מצוה גדולה שהושבעו עליה	49475
והעליתם את עצמותי, מי זה שיעלה על זכרוננו את המצוה האילמת הזאת.	49476
ברם משה רבינו החכם לב האמיתי, הוא פונה לביצועה של מצוה צנועה זו, כי איש טהור לב הוא, נשיא	49477
אלהים שאינו מאבד שיקול דעתו, אף בעת שההמון רוגש וסוער אפילו בקיום מצוות, הוא החכם לב עיניו	49478
מטייפין לחפש לקיים דוקא את המצוה הצנועה והמוזנחה, ובמקום שבני אדם מתפזרין לכל צד לקיים	49479
המצוות שיש בהן מן הסיפוק הטבעי והחומרי, הצדיק הגדול מתרכז למצוא דוקא את הפכים הקטנים,	49480
במקום שבני האדם הרגילים מוצאים להם מצוות של כסא דדהבא, וזהו גדולתו של משה רבינו ע"ה, ודרך	49481
זו צריכה להיות להוראה לכל בן תורה ומוסר, לא לבוז לקטנות כי הן החשובות ביותר להקב"ה, ועדות הן	49482
על קידוש ש"ש מצד עושיהן.	49483
טוב ללכת אל בית האבל מלכת אל בית משתה (קהלת ז'), בוודאי שאין המדובר כאן על משתה של	49484
הוללות, הכי לזה צריך עצה טובה? אלא אפילו סעודת מצוה שמצווה להשתתף בה, גם בנסיבות כאילו	49485
ההכרעה היא המוסר האמיתי, שכשמזדמנות לפניו שתי מצוות, האחת סעודת מצוה שההנאה הטבעית	49486
בצידה, נוסף על ההנאה הרוחנית הגדולה של כינוס צדיקים ושיחת חולין של ת"ח, והשניה! מצוות ביקור	49487
וניחום אבלים, שהיא מצוה אילמת צנועה ועצובה, שכל שכרה היא שתיקוּתא ודכודך נפש, ביטול	49488
הדמיונות על עוה"ז, בכל זאת העצה לבעל הנפש ללכת אל בית אבל.	49489
ומצינו בתורה פרשה מאד נפלאה, שמן הראוי להתבונן בה ולעמוד על עומק הוראתה בהתאם להסברנו,	49490
ויהי אנשים אשר היו טמאים ולא יכלו לעשות הפסח, אותם אנשים מי היו? עוסקים במת מצוה היו שחל	49491

שביעי שלהם בערב פסח, שנא' ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא (סוכה כ"ה), ויש מ"ד שהם היו נושאי	49492
ארון יוסף, הגע בעצמך הנסיון הגדול והצער הנורא של אלו שבחרו בנפשם להיטמא ולהתעסק במת מצוה,	49493
להפקיר את כל העונג של ימי החג, את גודל השמחה והרגשת החירות של שבעה ימים רצופים בניסיונות	49494
משפחתיות וגעגועי שבת אחים, תקופה קצרה כזו לשנה תחשב.	49495
בשעה שבעל המשפחה יודע שאשתו ובניו וכל ידידיו מסובים על שלחן החג, והוא נאלץ להיבדל ולהתהלך	49496
כגלמוד, ובשעה שחבורות מקריבי הקרבן פסח שירותיהם ותהלותיהם בוקעים רקיע, והידורי המצוה	49497
והנאותיהם כ"כ מרובים, הוא צריך להיטלטל ממרחק המחנה בתור טמא לנפש.	49498
והכל כדאי וטוב לו וחביב לפני הקב"ה, יען כי בחר במצוה של מת מצוה, הפקיר את הנאתו ושמחת	49499
המצוה שלו שהיה ראוי ומתוקן ומוכן לה ככל אחד מישראל, והלך לטפל במצוה שאין לה פרסום והנאה,	49500
לא הנאת הגוף ולא הנאת הנפש, ואין קולה של מצוה זו נשמעת בקרב הציבור, מפני קול ההמון המתעסק	49501
במצוות, מצוה זו היא מובלעת ומוצנעת, ובכל זאת היא החביבה והרצויה ביותר לפני הקב"ה, וזוהי	49502
הוראתה ולימודה של הפרשה הנ"ל, שנרגיל את מחשבתנו בישרות הדעת ובטהרת הלב, שנבכר תמיד	49503
אפילו מבין המצוות את אלו דוקא שהן לרצונו, יקרות וחביבות עליו, שהן צנועות אילמות ושוקות כמת	49504
מצוה. (תורת הנפש).	49505
	49506
מאמר צג	49507
ויהי אנשים אשר היו טמאים ולא יכלו לעשות הפסח ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא (במדבר	49508
ט' ו').	49509
ראויה היתה פרשה זו להיאמר ע"י משה כשאר כל התורה כולה, אלא שזכו אלו שתאמר על ידיהן	49510
שמגלגלין זכות ע"י זכאי, ותמוה הוא הענין, הישנם אנשים בעלי זכות יתירה וגדולה מזו של משרע"ה	49511
איש האלהים רבן של כל הנביאים וכל ישראל? אלא כנראה שאכן יש כאן ענין מיוחד של מסירות נפש	49512
שיוכל לשמש לדוגמא לכל הדורות.	49513
ענין מיוחד של מסירות נפש שהצטיינו בה אלה טמאי נפש ללמד לכל הדורות, שלפעמים צריך האדם	49514
לוותר אפילו על שמחת מצוה, ואפילו שמחה של השראת השכינה, ולקיים מצוה כרוכה באבלות ובצער,	49515
שכבוד הבריות וכבוד דיוקנו של המלך מלכו של עולם נמצא בהשפלה, והיינו טיפול במת מצוה, בתנאים	49516
כאלה כדאי ומן המוטב לוותר על מצוות שמחה בתוך המון חוגג.	49517
ואלה הטמאים הראו התנדבות רבתי וענקית כזו, ומשום כך נחשב להם הדבר לזכות יתירה שתכתב	49518
ותאמר פרשה זו על ידן, אלה הטמאים למ"ד אחד בארוננו של יוסף, ואידך הוטמאו ע"י טיפולם בגופם של	49519
נדב ואביהוא, וע"י טיפולם במת מצוה, נגרם להם ההפסד הגדול של העדר היכולת בהשתתפות בחגיגת	49520
עם הגדולה והנשגבה.	49521
חגיגת קרבן פסח זה, היתה הזדמנות הנפלאה ביותר מאז יצאו בני ממצרים, לעת הדודים של התקרבות	49522
להש"ת, הזכות הרבתי להיות עם כל ישראל בעזרה, להמצא בחבורת בני משפחתם, ולשיר ברון ובקהל	49523
עם את שירת החירות, חירות משיעבוד והתענגות על חירות יה.	49524
ועל כל ההזדמנויות הנפלאות והנשגבות, הואילו אלה המתנדבים לטיפול במת מצוה, לוותר ולקיים מצוה	49525
שאינ עליה הרבה קופצים, ושהרבה מן כובד הרוח ואינינות הדעת כרוך בעקבה, וזהו באמת נסיון ענקי,	49526
ולדוגמא ייחשב להוראה וללימוד לדורות, ובגלל משימה נשגבה וקשה שהתנדבו להטיל על עצמם מתוך	49527
רצון, זכו ונתגלגלה שתאמר פרשה זו על ידן. (אור הנפש).	49528
	49529
מאמר צד	49530
ויאמרו האנשים ההמה אליו אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו	49531
(במדבר ט' ז').	49532
דרשו ה' ועזבו בקשו פניו תמיד (דה"י א'), מה ענין דרישה זו? למה צריכים לבקש את ה', מדוע לא	49533
ממציא עצמו הקב"ה בלי דרישה? וכן כתיב (תהלים קמ"ה), קרוב ה' לכל קוראיו, למה צריכים לקרוא	49534
כלל, הלא לא נעלם מה' צרתו וצורכו, הקב"ה הלא בוחן כליות ולב ואינו צריך לגילוי דעתו של האדם,	49535
יודע הוא רצונו ותשוקתו לעזר ה', ואם כן למה צריך לבקשו ולהתפלל אליו כלל?	49536
צריכים לומר כי כך היא המדה, כי אין ה' נותן אלא אם האדם ביקש הדבר מעצמו, אחרי שהאדם עמל	49537
ומיגע עצמו אז ה' נותן לו, אמרו חז"ל (תנחומא עקב י"א), כי הלוהות אורכן היו ששה טפחים, היו ב'	49538
טפחים של הלוהות ביד משה, וב' טפחים ביד ה' וב' טפחים באמצע, נתגבר משה וחטף ב' טפחים שהיו	49539
ביד המקום ונמצאו כולם בידו, דומים אנו כי הקב"ה נתן התורה למשה במתנה מעצמו בלי שום מעשה	49540

מצד משה, זה טעות גדול, הקב"ה אינו נותן אלא אם מבקשים ממנו הדבר, אלמלא משה חטפם לא נתנם לו הקב"ה, כל התורה כולה נתנה אך אחר שדרשה.	49541
אלמלא אמרו הטמאים למה נגרע, לא היה להם פסח שני כלל, אלא אחרי שדרשו פסח שני מהקב"ה אז הוא ציוה אותם עליו, זהו ענין שנאמר (שם ברש"י) מגלגלים זכות ע"י זכאי, איזו זכות היה להם? הוי אומר זכות הבקשה, אדם המבקש דבר טוב אי אפשר שתוחזר בקשתו ריקם, אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מצאתי אל תאמין (מגילה ו').	49542
יש ספר מראשון אחד שקראו בשם ברוך שאמר, על שם שנשאר יתום מהוריו בהיותו נער קטן, ולא ידע רק תפילת ברוך שאמר, ונכנס לביה"כ ופתח את ארון הקודש ואמר תפילת ברוך שאמר כי לא ידע אחרת, וישמע ה' את בקשתו ונעשה לגדול הדור, ולהיפך אם אדם מתרשל מאיזו מצוה שיש לו כבר הקב"ה נוטלה ממנו ח"ו, ולדוגמא מי שמבטל מצות ק"ש בזמנה ח"ו, המצוה ניטלת ממנו ולא יוכל לקיימה עוד.	49543
(דעת תורה).	49544
	49545
	49546
	49547
	49548
	49549
	49550
	49551
	49552
	49553
מאמר צה	49553
ולפי העלות הענן מעל האהל ואחרי כן יסעו בני ישראל ובמקום אשר ישכון שם הענן שם יחנו בני ישראל (ט' י"ז).	49554
ובספורנו שם מבאר את כל הפרשה על דרך שבח לישראל וז"ל, סיפר זכותן של ישראל על לכתם אחריו במדבר, ועל פי זה מבארים שם הרמב"ן והספורנו ובעקבותיהם האחרונים, את שבעת הפסוקים שבפרשה הנראים ככופלים עצמם, אשר הכתוב מגדיל את מעלתם של ישראל מעלה אחר מעלה, ונעתיק את לשונו של הספורנו.	49555
ראשונה שהיו חונים במקום אשר ישכון שם הענן אע"פ שהיה מקום תהו ילל ישימון, שנית ושמרו בני ישראל את משמרת ה', שהיו ממתנינים את המתנתו זמן ארוך אע"פ שהיה המקום רע מאד, ולא יסעו לתור להם מקום לחנותם טוב ממנו, שלישית, ויש אשר יהיה הענן ימים מספר, שלפעמים היתה חנייתם במקום נאות להם ולמקניהם ושם היה שוכן הענן ימים מספר, ומכל מקום ע"פ ה' יחנו לא מאהבת אותו המקום, ועל פי ה' יסעו אע"פ שהיו נוסעים מאותו המקום הטוב.	49556
רביעית, ויש אשר יהיה הענן מערב עד בוקר, שהיתה חניית הענן לפעמים זמן בלתי משוער באופן שהיה לילה בלבד, שהוא זמן בלתי מוכן ומספיק לצרכי חניה ולצרכי המסע, אמנם עם זה סיפר שלא היתה תחילת שום מסע בלילה, חמישית, או יומיים או חודש או ימים, שבקצת אלה הזמנים לא היה להם פנאי לסדר עניינם וענייני מקניהם, ובקצתם כבר הכינו וסדרו, וכמו רגע היו מסתלקין תכף והורסים כל הכנותיהם, ע"פ ה' יחנו גם בזמן הקצר בלתי השגת סידור ענייניהם, ועל פי ה' יסעו בהעלות הענן גם אחר הזמן הארוך שכבר סידרו שם כל ענייניהם.	49557
למדים אנו בזה את המדרגה שארץ ישראל דורשת, הארץ אשר עליה הובטחו האבות, כי רק כאשר יגיע כלל ישראל לדרגת השלמה והראויה אז יזכו בה, הארץ הדורשת נקיות כה גדולה לזכות בה, עד שדור המדבר לא זכה בה עקב עונותיהם המועטים כמ"ש הכוזרי (מאמר ראשון צ"ג), והגדול מי שחטאו ספורים, ומלבד הנקיות מעבירות ומלבד השלמות במצוות, הוזקקו כלל ישראל לעבור ארבעים שנה של ולפי העלות.	49558
כל אותם ארבעים שנה, היה כלל ישראל מוותר פעם אחר פעם על הטוב הגשמי, כדי להיות קשורים יותר אל השכינה, ההשתוקקות להיות במקום הענן התגברה על כל החשבונות של מנוחה, אי אפשר להם לישראל לקבל חיים של ארץ ישראל, חיים של איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו, אלא לאחר ארבעים שנה של השלכת הגפן והתאנה למען הקירבה לשכינה, כי רק מי שמבקש את קירבת ה' יודע איך להתייחס לטובה גשמית, וכאשר יקבל ידע אשר אין זה אלא בגדר פירותיהם בעוה"ז שיוכל להשתמש בהם למצוות.	49559
אי אפשר לו לאדם לידע כיצד ליהנות מגשמיות, אלא אם כן קדמה לה קדושים תהיו פרושים תהיו, כאשר בא אדם לבחון עצמו אם אכילתו בשבת היא לכבוד שבת, יבדוק את אכילתו בימי החול אם נוהג פרישות באכילתו, כי אם אז הוא מרבה באכילה, הרי שכל הלכבוד שבת שבאכילתו אינו אלא כסות עינים, מי שחפץ להגיע להרגשה אמיתית של לכבוד שבת, לא יוכל לטעמה אלא לאחר פרישות בימי השבוע.	49560
כל עוד אין האדם בטוח בעצמו שלא ידחה תורה מפני גשמיות, סכנה היא לו לגשת אל הגשמיות, הוא עלול להידבק בה ולהיות מגושם, ולשם כך היו זקוקים לארבעים שנה של ענן, ארבעים שנה של דחיית גשמיות מפני קירבה לענן השראת השכינה, ואח"כ גם אם ינוחו איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו, תהא מנוחה זו מנוחה של על פי ה' יחנו.	49561
	49562
	49563
	49564
	49565
	49566
	49567
	49568
	49569
	49570
	49571
	49572
	49573
	49574
	49575
	49576
	49577
	49578
	49579
	49580
	49581
	49582
	49583
	49584
	49585
	49586
	49587
	49588
	49589

הבה נתבונן בסדר חייהם של ישראל אז, מעולם לא היה בידם לקבוע מקום, כל שעה היו חייבים להיות	49590
נכונים לעקור ממקומם, אדם היודע בודאי שעליו לעקור ממקומו בעוד שבועיים, כמה מבולבל הוא כבר	49591
היום וכבר אין ביכולתו להתרכז עקב זה, ובני ישראל היו שרויים ארבעים שנה בספק מתמיד זה, כל אותן	49592
ארבעים שנה לא היה להם לילה שבו יוכלו לילך לישון על מיטותיהם ככל אדם, והרי זו הוראה על כל	49593
סדר חייהם לאחר מכן, אשר לעולם אין העוה"ז מעניק שלווה כלל, וכל החיים אינם אלא לימוד התורה,	49594
עבודתו של אדם בעולמו אינה לעשות מה שהוא רוצה, אלא מה שה' מצוה עליו.	49595
מי שמחפש לעשות מה שלבו חפץ, ימצא גם פסוקים ומאמרי חז"ל לכל מה שעושה, היה אחד שהופיע	49596
פעם בטענה, מה לכם לומדים בישיבה הרי זה נגד התורה שגזרה ששת ימים תעבוד, כל הנהגה שאדם נוהג	49597
בה מפני שרצונו הוא כך, יוכל גם למצוא סמך מהנהגתו של צדיק, כיוצא בזה אומרים העולם, אשר משני	49598
צדיקים יוצא רשע גמור, כאשר יקח מכל צדיק קולא אחרת, יש הטוענים הנה אחד מגדולי עולם שהיה	49599
מתפלל כל ימיו ביחידות ומה יש להתלונן עלינו.	49600
אם יסכימו להיות צדיק כמוהו אז יוכלו גם לפסוק לעצמם שמותר להם להתפלל ביחידות, אבל כשמגיע	49601
לאכילה הנך אדם פשוט, בשינה הנך אדם פשוט, ורק לענין תפילה ביחידות אתה גדול כגדולי עולם? אי	49602
אפשר לו לאדם לזכות בתורה אלא לאחר שיהא מוחלט אצלו שכל חייו יהיו על פי ה', חיים שיהא מוכן	49603
למסור כל הגשמיות ובלבד להשאיר בחיי תורה, אלא אם כן התורה פוטרת אותו, ודבר זה יוכל לברר רק	49604
על פי חכם.	49605
כתב בספר דרך חיים על (אבות ד'), יפה שעה אחת בתורה ומצוות בעוה"ז מכל חיי העוה"ב וז"ל, יש לך	49606
לדעת איך התשובה ומעשים טובים הם יפים מכל חיי העוה"ב והוא דבר עמוק, וזה כי מצד התשובה	49607
ומעשים טובים בעוה"ז, האדם מתעלה מן העולם הזה הגשמי להיות אל השי"ת, והנה מתנועע האדם אל	49608
השי"ת כאשר הוא בעל תשובה, ואשר הוא מתנועע אל דבר הוא נחשב עמו לגמרי ביותר, כי המתנועע אל	49609
הדבר הוא מצד הדבר שאליו הוא מתנועע, וכאילו הוא דבר אחד עם מי שאליו התנועה.	49610
גם היום יש בכוחו של אדם להיות תדיר באופן זה של ע"פ ה' יחנו וע"פ ה' יסעו, אם היה אדם יודע אשר	49611
בעצם הינו דבוק אל השי"ת, וע"י שמפסיק ממשבתו בענין הדביקות בזה גורם ח"ו פירוד מהקב"ה,	49612
ואפילו אם אינו נופל ממדרגתו שכבר קנה לעצמו, מכל מקום באותה שעה שאינו מתנועע אל השי"ת הוא	49613
גם אינו דבוק אליו, כי אז לא היה מסיר מחשבתו והיה מתעלה ללא הפסק, נתבונן בזה מאד ונגיע לדרגת	49614
על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו. (מערכי לב).	49615
	49616
מאמר צו	49617
על פי ה' יסעו בני ישראל ועל פי ה' יחנו כל ימי אשר ישכון הענן על המשכן יחנו (במדבר ט' י"ח).	49618
באדם הוטבע הכוח לשאוף לחדשות, יצר הסקרנות דוחף אותו לדעת ולהבין הכל, וכוח זה משמש את	49619
האדם לצורך קניית חכמה, אמנם לפעמים צריך להסתייג מהגישה השכלית בהבנת דברים מסויימים,	49620
למרות שהכוח הטבעי שואף לדעת ולהבין, כל אחד לפי מדת שכלו והבנתו, קיימים לגבי דברים שהוא	49621
אינו מסוגל להבין כראוי.	49622
והנה מדרכי בני האדם, כי הצעיר שטבעו חי ותוסס והוא ער לנעשה סביבו, אם אינו מבין דבר מסויים מיד	49623
הוא שולל ומבקר את הדבר ואינו מקבלו כלל, משא"כ האדם המבוגר שטבעו נעשה קר ואדיש, אם אינו	49624
מבין דבר מסויים אז הוא קובע לעצמו כי דבר זה אינו מובן לו ומשכיח את הבעיה ממנו, לא מתוך ביקורת	49625
ושלילה אלא מתוך התעלמות, וגישות אלו בעיניי אמונה שכיחות הם מאד, יש האומרים וכי שייך להקשות	49626
על הבורא, כך הוא עושה ומה אפשר לעשות, לא מקבלים את הדבר אלא משלימים בעל כורחם עם	49627
מציאות שאינה מתקבלת על דעתם.	49628
אמנם ב' דרכים אלו הם היפך האמונה, הגישה השכלית להבין כל דבר, ואם לא מבינים אותו אזי לא	49629
מקבלים אותו נובעת מגאווה, האמונה בה' נקבעת במי שמבטל עצמו ומכניע את כוחותיו, משים עצמו	49630
כבהמה ומקבל את הדברים למרות שאינו מבינם, כלל ישראל הקדימו נעשה לנשמע בטלו עצמם, לא	49631
הסכמה הנובעת מכיון שאני מבין את הדבר, אלא מכיון שזה רצון ה' אזי אני בטל ומבוטל כלפי רצון זה	49632
ועושה אותו, ואין ההבנה או אי הבנה משנה מאומה, קיום רצון ה' עומד לפני ותו לא, זו מעלת האמונה לא	49633
לקבל דבר מכיון שאני מבין אותו, אלא מכיון שרצון ה' הוא המחייב אותי.	49634
אברהם אבינו הלך לעקוד את בנו למרות שהשכל שלל פעולה זו, השטן הסית אותו בטענות שכליות,	49635
ואברהם ענה על מנת כן, בלי כל חשבון שכלי בחיוב הדבר או שלילתו, אלא קבלת דבר ה' בתמימות,	49636
ומעלת התמימות היא כצנינים בעיני השטן, והוא משתדל להסית את האדם שיבטל מעלה זו מלבו, וברש"י	49637
על הפסוק זאת חוקת התורה, לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה	49638
טעם יש בה, לפיכך כתב בה חוקה גזרה היא מלפני אין לך רשות להרהר אחריה ע"כ.	49639

השטן דוחף את האדם לביקורת השכל ולהמנע מהתבטלות כלפי ה', וגישה זו לקבל הדברים מכיון	49640
שההבנה מחייבת אותם, היא גישת אומות העולם ולא גישת ישראל, ומפורש בגמ' (שבת פ"ח), א"ר חמא	49641
ברבי חנינא, כתפוח בעצי היער, למה נמשלו ישראל לתפוח, לומר לך מה תפוח זה פריו קודם לעליו אף	49642
ישראל הקדימו נעשה לנשמע.	49643
ההוא צדוקי דחזיה לרבא דקא מעיין בשמעתא ויתבה אצבעתא דידיה תותי כרעא וקא מייץ בהו וקא מבען	49644
אצבעותיה דמא, א"ל עמא פזיזא דקדמיתו פומיכו לאודניכו אכתי בפחזותייכו קיימיתו, ברישא איבעיא	49645
לכו למשמע אי מציתו קבליתו ואי לא לא קבליתו, א"ל אנן דסגינן בשלימותא כתיב בן תומת ישרים	49646
תנחם, הנך אינשי דסגן בעלילותא כתיב בהו וסלף בוגדים ישדם ע"כ, וברש"י שם, דסגינן בשלימותא	49647
התהלכנו עמו בתום לב כדרך העושים מאהבה, וסמכנו עליו שלא יטעננו בדבר שלא נוכל לעמוד בו ע"כ.	49648
הגוי קובע כי קבלת דבר בלי ביקורת עצמית, הסכמה לעשות לפני שהדבר נשמע ומוכן דבר זה נובע	49649
מפזיזות, ועל כן ענה לו רבא זו השקפת הנך אינשי דסגן בעלילותא, משא"כ אנן המתהלכים לפניו בתום	49650
לב נאמר בנו, תומת ישרים תנחם, היהודי מתנהג בתמימות כלפי רצון ה', מדת התמימות מנחה אותו	49651
לקבל כל דבר מתוך התבטלות ודרך זו היא דרך האמונה, ולצורך השרשת גישה זו בכלל ישראל, הוליד	49652
הקב"ה את אבותינו ארבעים שנה במדבר, ומסע זה היה בית ספר לאמונה, ולפי העלות הענן מעל האהל	49653
ואחרי כן יסעו בני ישראל, ובמקום אשר ישכון שם הענן שם יחנו בני ישראל, על פי ה' יסעו בני ישראל	49654
ועל פי ה' יחנו.	49655
ועיין ברמב"ן בהדגשת פסוקים אלו, וטעם ובהאריך הענן לומר, כי אם יאריך הענן על המשכן ימים רבים	49656
והמקום ההוא איננו טוב בעיניהם, והיו חפצים ומתאווים מאד לנסוע מן המקום, אעפ"כ לא יעברו על רצון	49657
ה', וזה טעם ושמרו בני ישראל את משמרת ה' ולא יסעו, כי מיראת ה' ומשומרם משמרת מצותו לא	49658
יסעו, וכן אם יהיה הענן ימים מספר כשנים או שלושה ימים והיו העם יגיעים מאד, עשו רצון ה' ללכת	49659
אחרי הענן עי"ש.	49660
כלל ישראל מטופלים בילדים ורכוש עקבו בסבלנות אחרי רצון ה', והתבטלו לגבי הנהגת המסע וקשייו,	49661
לא באו בקושיות מדוע יעזבו מקום שרק עכשיו נתיישבו בו, ומה טעם של נסיעה וחניה הנראים לפעמים	49662
מיותרים ובלתי מובנים, על פי ה' יסעו ועל פי ה' יחנו, לא הרהרו מאומה ורק קיימו רצון ה', ונסיונות	49663
המסע השרישו בכלל ישראל את האמונה לקבל את רצון ה' מתוך התבטלות, ולא מתוך הבנה עצמית של	49664
ציווי ה', אדם ובהמה תושיע ה', האדם צריך לשאוף להגיע למעלת אדם מדרגת אדה"ר, ומצד שני צריך	49665
לשים עצמו כבהמה לקבל את רצון ה' בלי הרהור, זו מעלת האמונה ולמעלה זו צריך לשאוף להשיגה.	49666
(אור יחזקאל).	49667
	49668
מאמר צו	49669
ובהאריך הענן על המשכן ימים רבים ושמרו בני ישראל את משמרת ה' ולא יסעו (במדבר ט' י"ט).	49670
כתב הרמב"ן ז"ל וטעם בהאריך הענן לומר, כי אם יאריך על המשכן ימים רבים והמקום אינו טוב	49671
בעיניהם, והיו חפצים ומתאווים מאד לנסוע מן המקום, אעפ"כ לא יעברו על רצון השם, וזה טעם ושמרו	49672
בני ישראל את משמרת ה' ולא יסעו, כי מיראת השם ומשומרם משמרת מצותו לא יסעו, וכן אם יהיה	49673
הענן ימים מספר כשנים או שלושה ימים, יהיו העם יגיעים מאד ועינה בדרך כוחם, יעשו רצון השם ללכת	49674
אחרי הענן.	49675
וספר עוד כי יש שלא יעמדו רק לילה אחד ויסעו בבוקר, אע"פ שהוא טורח גדול להם, ולפעמים יעמוד	49676
הענן יומם ולילה, כי הלכו כל הלילה ובאו במקום ההוא בבוקר, וינוח שם הענן כל היום ההוא וכל הלילה,	49677
ונעלה בבוקר השני ונסעו והוא טורח גדול מן הראשון, כי היו העם סבורים שיעמדו שם ופרקו העגלות	49678
והניחו משאם כמנהג הבאים מן הדרך, ובהעלות הענן לטעון ולא יוכלו לעשות להם תיקון לדרך.	49679
וכן הספורנו, סיפר זכותן של ישראל על לכתם אחריו במדבר, ראשונה שהיו חונים במקום אשר ישכון	49680
שם הענן, אע"פ שהיה מקום תוהו ילל ישימון, שנית שהיו ממתנינים את המתנתו זמן ארוך אע"פ שהיה	49681
המקום רע מאד, ולא יסעו לתור להם מקום לחנותם טוב ממנו, שלישית שלפעמים היתה חנותם במקום	49682
נאות להם ולמקניהם ושם היה שוכן הענן ימים מספר, מכל מקום ע"פ ה' יחנו לא מאהבת אותו המקום,	49683
וע"פ ה' יסעו אע"פ שהיו נוסעים מאותו המקום הטוב.	49684
רביעית שהיה הענן לפעמים זמן בלתי משוער ובאופן שהיה לילה אחת בלבד, שהוא זמן בלתי מוכן	49685
ומספיק לצרכי חניה ולצרכי המסע, חמישית שבקצת אלה הזמנים לא היה להם פנאי לסדר עניניהם,	49686
ובקצתם כבר הכינו וסדרו וכמו רגע היו מסתלקין תיכף והורסים כל הכנותיהם, ע"פ ה' יחנו גם בזמן	49687
הקצר בלתי השגת סידור עניניהם, וע"פ ה' יסעו בהעלות הענן גם אחר זמן הארוך שכבר סידרו שם כל	49688
עניניהם.	49689

וכן פי' האור החיים הק', בהאריך הענן יספר כאן בשבח ישראל, שאפילו כ"כ נתעכב הענן שנה אחת יחנו	49690
ברצונם, ובהעלותו אפילו לא מתעכב אלא לילה אחת לרצון שהיה להם לנסוע אחר שנה אחת, כי בודאי	49691
יחפצו ליסע, והשוה הכתוב רצון שהיה להם בנסיעה אחר שנה אחת, לנסיעה אחר לילה אחת לחנייתם,	49692
שלא היו קצים בעכבת החנייה לצד הזמן שלא היה כ"כ ארוך כמו בחנייתם שנה אחת, וגמר אומר הטעם	49693
ע"פ השם, שלא היו חפצים אלא לעשות מאמר ה'. (מעייני החיים).	49694
	49695
מאמר צה	49696
ובהאריך הענן על המשכן ימים רבים ושמרו בני ישראל את משמרת ה' ולא יסעו (במדבר ט' י"ט).	49697
וכתב הרמב"ן, וטעם ובהאריך הענן, לומר כי אם יאריך הענן על המשכן ימים רבים והמקום שהוא אינו	49698
טוב בעיניהם והיו חפצים ומתאווים מאד לנסוע מן המקום, אעפ"כ לא יעברו רצון ה', וזה טעם ושמרו בני	49699
ישראל את משמרת ה' ולא יסעו, כי מיראת ה' ומשומרם משמרת מצותו לא יסעו, וכן אם יהיה הענן ימים	49700
מספר כשנים או שלושה ימים, והיו העם יגיעים מאד ועינה בדרך כוחם, יעשו רצון השם ללכת אחרי הענן,	49701
וספר עוד כי יש שלא יעמדו רק לילה אחד ויסעו בבוקר אע"פ שהוא טורח גדול להם, ולפעמים יעמוד	49702
הענן יומם ולילה והוא טורח גדול מן הראשון, כי היו סבורים שיעמדו שם, ופרקו העגלות והניחו משאם	49703
כמנהג הבאים מן הדרך, ובהעלות הענן יחזרו לטעון.	49704
וצריך עיון מה טעם לכל ההנהגה המוזרה הזאת, שנראה כאילו רצה ח"ו להתעלל בהם? למה הכריחם	49705
השי"ת להתבטלות כזו בצרכי החיים היותר נחוצים? התשובה היא שכל זה היה נחוץ לשם חינוך לקבלת	49706
עול תורה, ואנו יכולים ללמוד מזה לדורות, שהחושב לישב בשקט ובשלווה עם כל הנוחיות ואז יעבוד את	49707
ה', טועה הוא טעות גדולה, רק לאחר שיקנה את ההסתגלות לישא עול כבד בתנאי החיים באופן קיצוני,	49708
רק אז תיתכן אצלו קבלת התורה. (מכתב מאליהו).	49709
	49710
מאמר צט	49711
על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו את משמרת ה' שמרו (במדבר ט' כ"ג).	49712
אמר רב הונא יושבי צריפין אין מודדין להם אלא מפתח בתיהם, מתיב רב חסדא ויחנו על הירדן מבית	49713
השימיות, ואמר רבה בר בר חנא, לדידי חזי לי ההוא אתרא והוי תלתא פרסי על תלתא פרסי, ותניא כשהן	49714
נפנין אין נפנין לא לפנייהם ולא לצדיהם אלא לאחוריהם, אמר ליה רבא שאני דגלי מדבר כיוון דכתיב על	49715
פי ה' יחנו, ועל פי ה' יסעו כמאן דקביע להו דמי (עירובין נ"ה ב').	49716
הרעיון שבמאמר הנ"ל הוא, שאלה הדוגלים בשם ה', אלה שבכל הליכות חייהם מרגישים שע"פ ה' יחנו,	49717
אלה הם בבחינת למעלה מן המקום, וכשם שישנה בחינה רוחנית ידועה הנקראת למעלה מן הזמן שישנה	49718
הרגשת אהידות הזמן שבנצחיות, וממילא אנשים אלה הם אינם עבדי הזמן ואינם נתונים לחרדות ולדאגות	49719
הזמן, היקף מעלתם של אנשים בעלי דרגה כאילו הוא למעלה מן הזמן, ותפישתם בענין הנצחיות היא לא	49720
מבחינת החלוקה האנושית של עבר הוה ועתיד, יש והם מהפכים העבר לעתיד והעתיד לעבר, כן גם אלה	49721
יראי השם ואוהביו האמיתיים הם למעלה מן המקום.	49722
היינו שהאדם הבינוני כל אושרו מצב רוחו והתפתחותו תלויים בתנאי המקום, במקום זה הוא מרגיש את	49723
עצמו כבעל הבית העושה בתוך שלו, ובמקום אחר הוא מרגיש את עצמו כגר ושפל, במקום אחד הוא	49724
מרגיש את עצמו רצוי לעצמו ולכל אנשי סביבתו, ובמקום שני הוא מרגיש כגר ומיותר, אנשים אלו כל	49725
שינוי ותנודה למקום חדש מוציא אותם מן שיקול דעתם ונפשם, ואפשר להמליץ שאנשים אלו הם עבדי	49726
המקום במובן הגשמי, והם רגישים מאד שנפשם תתבלע לכל שינוי מקום ולכל תנודה גשמית שטחית.	49727
אבל מי שרצון ה' מושל בו ורוח קדשו שוררת בקרבו, ודבר ה' שבנשמתו מניע ומדריך ומכוון אותו	49728
ללכת למקום זה או אחר, בבחינת על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו, אנשים כאלה אינם נשברים ואינם	49729
מתבלבלים עם שינוי המקום, אין להם נפק"מ לאיזו מקומות ייקלעו ויטולטלו, תמיד ירגישו את עצמם	49730
בצלו ובחוסן מחסהו של הקב"ה.	49731
שאני דגלי מדבר כיוון דכתיב ע"פ ה' יחנו כמאן דקביעא להו דמי, לא ינוד ולא ינוע איש המאמין שכבודו	49732
מלא עולם ולית אתר פנוי מניה, ובכל אתר ואתר כבוד ה' שוכן חופף עליו כל היום, בכל מקום כבוד ה'	49733
ואורו ילווהו, כי הוא ית' מקומו של עולם, איש הירא והמאמין בכל מקום שהולך שם ביתו, ובכל מקום	49734
הוא נמצא באהלו של הקב"ה, ואין תחומין ואין גבולין למעלה, ממילא איש המעלה הוא ג"כ למעלה מן	49735
המקום.	49736
בית אהרן ברכו את ה' יראי ה' ברכו את ה', יראי השם אין להם בית (ילקוט), כי הוא נמצא תמיד בבית	49737
ה', וכל העולמות הם בית ה' וכבודו מלא עולם, ושם ביתו של הירא ה', וממילא הרגש זה הנטוע בלבו	49738

של ירא ה', הרגשה זו של מלכות שמים מתפשטת לכל הרוחות והמקומות, וזה משנה את הדין עד שאהלו נקרא קביעות כמאן דקביע דמי.	49739
ולכן שומה על האדם המוסרי, לחדד בנפשו את הרגשת הקביעות לכיוון של הנצחיות שאין לה סוף ותכלית, ואת רגש הקביעות הקשורה בסידור ביתו הפרטי הטבעי לרגש של גרות ועראיות, כי זוהי תמצית חיינו כאן על חלד, שיפור כוחותינו הנפשיים לתפישת הקביעות הנצחית, ולהיות תמיד ער ומבין, שכל העונג השמימי האמיתי הוא בהרגשת האין סוף שהוא למעלה מן הזמן ומן המקום, ובכל חיינו נקשיב לקריאה השמימית המכוונת את חיינו בבחינת על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו. (אור הנפש).	49740
מאמר ק	49741
על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו את משמרת ה' שמר (במדבר ט' כ"ג).	49742
כאשר נבחין בתפקיד הגדול שאנו מייצגים ללימוד המוסר ועבודת התפילה בעבודת האדם להשיג השלמות, ראוי להתעורר ולהתחזק בעת עסקנו בעצות הללו, ולא לצאת ידי חובה בלימוד קל ותפילה שאינה מחזקת, הנה אמרו חז"ל שמיד אחר יציאת מצרים אמרו מלאכי השרת להקב"ה שיתן התורה לישראל, אמר להם עדיין לא בא עת זיוון של בני משיעבוד טיט ולבנים, יזונו קצת במן ושלו וישתו מי באר ואח"כ אתן להם התורה (מד"ר קהלת י"א ט').	49743
היינו שעדיין לא הגיעו ישראל לשלמות ההכנה לקבלת התורה, עוד נשאר בהם משהו מהשפעת שיעבוד מצרים, וכל מה שראו ביציאת מצרים וקריעת ים סוף, לא היה בכוחו לטהרם כליל מהשיעבוד שלא יחסר כלום בזיו תארם, ומהו הדבר שהיה בכוחו לטהרם לגמרי, ולהכשירם בשלמות ההכנה הנדרשת לקבלת התורה, החיים במדבר זמן מה, המצב במדבר בהיותם נזונים ממן ושלו ומי באר, הוא שהחזירם למלוא כוחם.	49744
שומעים אנו מזה רב התועלת שיכול האדם לקבל מהליכת אבותינו במדבר, במשך ארבעים שנה ראו בחוש את כל האמת ממש, לחמם היה משמים, מן ושלו מדי יום ביומו, מימם מי הבאר, מסוככים הם בענן ה' עליהם יומם, והענן מיישר ההרים וממלא העמקים, על פי ה' יסעו ועל פי ה' יחנו, ארבעים שנה של התגלות האמת בחוש ממש, ופשוט שלא לחינם עשה זאת השי"ת, ורק משום שנדרש הוא לאדם להצלחתו נעשה כל זאת.	49745
ונבין מזאת שזכרון ההליכה במדבר אינו דבר מיותר לאדם, אלא צורך גדול הוא לו כדי להתגדל באמונה, ואולם מי הוא המנצל זאת לתועלת? מסתפקים אנו בהכנה שמכינים פסוקי דזמרה את האדם ובהכשרה לאמונה שהם יוצרים, אם כן לפחות נשתדל לנצלם באמת לתועלת, ואם גם את זאת נזניח וגם בזה נתרשל, איך נעלה על דעתנו שנצלחו.	49746
מורגלים אנו להבחין בכל את החומר ולא את הצורה, וגם את החומר רואים בצורה משובשת, הנה אמרו חז"ל בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין, וכתב על זאת מסילת ישרים וזולתה לא יגיע אליו כלל, כלומר אל השלמות האמיתית אשר היא הדבקות בה' ית' כמבואר שם, כי רק זה הוא הטוב, וכל זולת זה שיחשבוהו בני האדם לטוב אינו אלא הבל ושוא נתעה, אל הטוב האמיתי לא יגיע האדם בלא שיקח את התורה תבלין.	49747
אולם מורגלים לפרש תורה תבלין דהיינו כגון מסכת קידושין או בבא קמא, אבל הרי התורה גדולה ורחבה היא, וספר בראשית ושמות ודברים הלא חלקים שלמים מהתורה המה, ובודאי כל זה נכלל בבראתי לו תורה תבלין, ועל כל זה קרא מס"י וזולתה לא יגיע אליו כלל, וכל התורה כולה נדרשת כדי שתשמש כתבלין, וקידושין וב"ק רק חלק מהתורה המה ולא כל התורה, וכי בראשית לא חלק מהתורה הוא, והתורה משמשת כתבלין רק ע"י ניצול כל חלקי התורה לכך.	49748
בראותנו עשרה דורות מאדם ועד נח ולא זכה מהם אלא נח, עשרה דורות מנח עד אברהם ולא זכה אלא אברהם, ואף על נח הצדיק תמים היו עדיין תביעות וגם הוא לא זכה למדרגתו של אברהם, זהו מתבלין התורה שבספר בראשית, ולא בהעברה בעלמא מקבלים התועלת מזה אלא דוקא ע"י העמל בזה, לקנות הדברים לנפשו עד שיועילוהו בעבודה, וכן כל ספר שמות ודברים ומחצית ספר במדבר, האם נוציא כל זאת מהתורה תבלין, אשר זולתה לא יגיע אליו כלל.	49749
ועל כל זה מוסב גם המשך דברי מסילת ישרים שם, ומי שיחשוב להנצל זולתה אינו אלא טועה, ויראה טעותו לבסוף כשימות בחטאו ותאבד נשמתו, חידוש גדול השמיענו כאן, מתי יראה בטעותו זה אשר אינו חי בדרכי התורה, רק כשימות בחטאו ותאבד נשמתו, ואילו כל ימי חייו יכול הוא להתהלך במחשבה שמהזוכים הוא, ולבסוף יבוא ויווכח בטעותו, ואם לא יקח את עצת הבורא לרפואתו שהיא התורה, אף אם יעשה כל התחבולות שבעולם, אם לא יקח הרפואה שנבראת לו שהיא התורה לא יועילנו מאומה וישאר	49750
	49751
	49752
	49753
	49754
	49755
	49756
	49757
	49758
	49759
	49760
	49761
	49762
	49763
	49764
	49765
	49766
	49767
	49768
	49769
	49770
	49771
	49772
	49773
	49774
	49775
	49776
	49777
	49778
	49779
	49780
	49781
	49782
	49783
	49784
	49785
	49786
	49787

בחוליו, גם אם יהיה בקי בש"ס אם לא יקה עצת הבורא שהיא תורה תבלין התורה בשלמותה, ויחשוב להנצל זולתה אינו אלא טועה, ויראה טעותו לבסוף כשימות בחטאו.	49788
היצה"ר תקיף הוא באדם מאד, ומבלי ידיעתו של האדם הולך ומתגבר עליו מדרגה אחר מדרגה, עד שאפילו הרהורי דברים לא יעלו על לבו לבקש האמת, כי אין מי שמכיר בחולי היצה"ר ובכוחו המוטבע בו אלא יוצרו שבראו, אין לנו מושג בכוח היצר, בסתר הוא עובד ואין מכירו אלא בוראו, ואם לא נשתדל להנצל ממנו בדרכי התורה איך נקוה להנצל, ומהי עצת התורה בראתי לו תורה תבלין, וכפי שמגדיר זאת מס"י שם, בראותו דרכיה ציוויה ואזהרותיה, ציווי התורה ואזהרות שבה, המה התבלין ליצה"ר.	49789
אם נתחיל בעבודה כבר מוטבטח לאדם עזר השי"ת, כמו שרואים בפרשת השבוע איך השי"ת מבקש להביא את ישראל לשלמות, ובעצות שונות מדריכם בדרך הזו, והנהיגם במדבר במשך ארבעים שנה הנהגה שתביאם לשלמות הבטחון, על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו כמבואר בפרשה, זהו מה שהשי"ת רוצה מהאדם שיעמוד תמיד בהתעלות, ואשר זוכה מוליכו ומדריכו השי"ת בדרך האמת.	49790
	49791
	49792
	49793
	49794
	49795
	49796
	49797
	49798
	49799
מאמר קא	49800
על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו את משמרת ה' שמרו (במדבר ט' כ"ג).	49801
בכל דבר בכל נברא יש נגלה ונסתר, למשל איש יש לו נגלה, הנגלה הוא מה שאנו רואים השלהבת והאור המגיע לעינינו, ויש לו נסתר, כח האש שאינו נראה כלל הוא הנסתר שבו, ובאמת שהעיקר שבאש הוא הנסתר, אותו הכח שאינו נראה ונגלה לכל, מורגלים אנו להבין שנסתר אינו מציאות, ורק נגלה אנו מרגישים בתור מציאות, לא כן הדבר, לא לבד שנסתר הריהו מציאות לא פחות מכפי שאנו מבינים בנגלה, אלא אדרבא עיקר המציאות האמיתית הוא דוקא מציאות הנסתר.	49802
הרשב"א מבאר הסוד שמטבע הברכות הוטבע על דרך נוכח ונסתר, שזה מורה על מציאות של נסתר ונגלה, ברוך אתה זה נגלה, אשר קדשנו הרי זה נסתר, מפני שזה יסוד כל הבריאה נגלה ונסתר, ולא רק שנסתר הוא מציאות כנגלה, אלא שהוא הנהו עוד יותר מציאות, שרוב הברכה הוא לשון נסתר, ברוך שאמר כמעט כולה נסתר, ברוך שאמר ברוך הוא ברוך עושה בראשית עד ברוך אתה שהוא נגלה, ואח"כ שוב מסיים עד הסוף בנסתר, שנסתר הריהו סוד המציאות האמיתית.	49803
תכלית כל נגלה הריהו הנסתר, היינו שיבורר לו לאדם מציאות הנסתר שבנגלה, עד שגם הנגלה לא ישאר אצלו כלל נגלה רק נסתר, באופן שלא יהיה אצלו חילוק כלל בין נגלה לנסתר והכל ישוב אצלו נסתר, תכלית הנגלה הוא הנסתר, נקודה זו היא העיקר מה שרצינו לבאר, שהעיקר והתכלית הוא האמונה שהיא מקום מעמדו של אדם, וזהו עיקר מעמדו של אדם דוקא לעמוד על נסתר.	49804
מהו נסתר? נסתר הוא מה שאין לנו כניסה כלל בדבר, ואין לנו בהם שום מהלך סתום וחתום, והרי אנו בהם בבחינת עם הארץ גמור וזהו אמונה, אמונה פירושה אני מאמין, אין לו בזה שום כניסה וכלא גמיר כלום, וזהו התכלית והעיקר שדורשים מהאדם והוא הנרצה, ולא כמו שאנו מורגלים שהעיקר הוא להבין שהוא נגלה, נגלה הריהו דוקא במהלך בשכל בחכמה ובהבנה, וזה אינו עיקר כלל, שאדרבא דוקא שם מגיע עקיצת היצר ונשיכתו, ומה דורשים מן האדם, מהי תכלית הרוממות ורום המדרגות, דוקא ערומים בדעת ומשימין עצמן כבהמה (חולין ה':), התוצאות מכל הנגלה מכל השכל והחכמה והבנה, שלא ישאר אצלו נגלה כלל אלא כולו נסתר.	49805
כתב הרמב"ן (בראשית י"ח), שהטענה על שרה אמנו, למה זה צחקה שרה היתה, שאף שהיתה סבורה שהיו אורחים ולא מלאכים, מכל מקום לא אמרה אמן כה יאמר ה', והיינו שלכן לא אמרה אמן מפני שחדל להיות לה אורח כנשים, וזו היא הטענה עליה שהיה אצלה איזה חילוק בין נגלה לנסתר, שעל נגלה בודאי שהיתה עונה אמן, וצריך שלא יהיה שום חילוק בין נגלה לנסתר.	49806
וזהו מה שהזכרנו שדוקא הוא שליטת היצר, שדוקא בחלק הנגלה הוא עוקץ ונושך, היינו שנעשה הכל נגלה עד שנאבד הנסתר לגמרי, כמו שטען הרמב"ן על אריסטו, ולא אוכל לפרש כי היינו צריכים לחסום פי המתחכמים בטבע, הנמשכים אחרי היוני אשר הכחיש כל דבר זולתי המורגש לו, והגיס לו דעתו לחשוב הוא ותלמידיו הרשעים, כי כל ענין שלא השיג אליו הוא בסברתו איננו אמת (ויקרא ט"ז ח'), היינו שאין לו כלל נסתר רק נגלה, וזהו מדת הרע שהכל מתהווה נגלה, ובכאן הוא מקום ריקום העצמו וזהו חטא.	49807
מצב הכלל ישראל במדבר היה כולו נסתר, כל הארבעים שנה עמדו במצב של על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו בלי שום מהלך, לא ידעו שום מהלך בדרכם, כמו שאר עוברי דרכים היודעים מהי מגמת נסיעתם ומה ישיגו, לא ידעו כלל התועלת שהגיע להם ממקומות שעברו, לא היה להם שום מהלך רק על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו, וזהו אמונה בלי מהלך כלל כולו רק נסתר, וזהו התכלית הגמור ודרגת דור המדבר מקבלי התורה.	49808
	49809
	49810
	49811
	49812
	49813
	49814
	49815
	49816
	49817
	49818
	49819
	49820
	49821
	49822
	49823
	49824
	49825
	49826
	49827
	49828
	49829
	49830
	49831
	49832
	49833
	49834
	49835
	49836

- 49837 וזה מה שהזכרנו שאמונה בטוחה משליטת היצר, מפני שיצר שולט דוקא בנגלה דוקא במהלך, החסיד
- 49838 לוצטו בדעת תבונות מבאר, כי אם היה בורא הקב"ה את עולמו ע"ד שלא היה בבריאה שום מהלך, היה
- 49839 סותם פיהם של כל הבריות שלא יפצו פה כלל על כל מעשיו, משום שכן הוא ששליטת היצר הוא דוקא
- 49840 במהלך, דוקא בנגלה, ואילו היתה הבריאה כולה בלי מהלך, והיו ע"ה גמורים ולא ידעו כלל, ז"א כולו
- 49841 נסתר, לא היה היצר שולט כלל וכלל.
- 49842 הרי אמרו חז"ל (רש"י י"ט ב'), שבחוקים שטן ואוה"ע משייבין עליהן מה טעם יש בהן, אמנם אצלנו דוקא
- 49843 בחוקים, דוקא בפרה אדומה שהיא בלי שום מהלך כלל, חוקים חקקתי גזירות גזרתי אין לך רשות להרהר
- 49844 אחריהן תכלית הנסתר, שם אין להיצר שום שליטה, שם בטוחים ממנו, ודוקא במשפטים יש לו כניסה
- 49845 ושם היא שליטתו.
- 49846 יסוד הדברים המציאות העיקרית והאמיתית היא הנסתר, ומהו נגלה, נגלה הוא שכר מה שזוכים מהנסתר,
- 49847 בשכר של נסתר זוכים שהקב"ה מגלה טעמה של תורה, הכלל ישראל שאמרו נעשה ונשמע, ז"א שהיו
- 49848 ע"ה גמורים שאינם יודעים כלום, היינו שהיה אצלם כולו נסתר, בשביל כך זכו לתורה, נתגלה להם
- 49849 טעמים עוד יותר ועוד יותר, כל מה שיראה אדם לזכות בנסתר שזוהו אמונה, זוכה לנגלה יותר ויותר.
- 49850 (דעת חכמה ומוסר).
- 49851
- 49852 מאמר קב
- 49853 ויאמר אליו לא אלך כי אם אל ארצי ואל מולדתי אלך (במדבר י' ל').
- 49854 אם יש את נפשנו להכיר מקרוב ולהתבונן במחזה של גר המתלבט במכאוביו אין חקר, נתבונן נא באשיותו
- 49855 של יתרו חותן משה, הנה יתרו זה יושב היה בכבודו של עולם, ויצא לדרך רחוקה אל מדבר ציה ותוהו,
- 49856 זרה לגמרי מחיי השלוח והשקט שבהם נתון היה עד כה, והכתוב מתמיה מאד על יתרו זה שהיה שרוי
- 49857 בכבודו של עולם וביקש לצאת למדבר (מכילתא יתרו).
- 49858 ואחרי שהתו במדבר במסיבה נעלה של משה ואהרן, עם ישראל נביאיו וזקניו, וראה את כל הכבוד על עם
- 49859 ישראל, את הנסים הנפלאים של הנהגת עם ישראל, מזונם מזון מלאכי השרת, ואם נאמר שיתרו בא קודם
- 49860 מתן תורה, בוודאי שראה את כל האורות הגדולים של מתן תורה ופתיחת ז' הרקיעים, והכי ניתנה עוד
- 49861 למישהו שאינו מעם ישראל לראות בכל אילו המחזות, ובוודאי שזכות גדולה היתה ליתרו להתענג במשך
- 49862 זמן ידוע בספירות רוחניות העילאיות ביותר.
- 49863 מכל מקום כשבישר לו משה נוסעים אנחנו אל המקום אשר אמר ה' אתן לכם, לכה אתנו והטבנו לך, מה
- 49864 השיב יתרו? לא אלך! עד שעמד משה להתחנן לו אל נא תעזוב אותנו, אין נא אלא לשון בקשה, אמר אם
- 49865 אין אתה מקבל עליך גוזרני עליך גזירה, עכשיו ישראל אומרים לא נגיייר יתרו מחיבה, כסבור היה יתרו
- 49866 שיש לגרים חלק בארץ, עכשיו שראה שאין להם חלק הניחם והלך לו.
- 49867 דבר אחר כסבור אתה שאתה מרבה כבוד המקום, ואין אתה אלא ממעט, כמה גרים ועבדים אתה עתיד
- 49868 להכניס תחת כנפי השכינה, והיית לנו לעינים, שלא תנעול דלת בפני הגרים הבאים לומר, אם יתרו חותנו
- 49869 של מלך לא קיבל עליו קל וחומר לשאר בני אדם, כי על כן ידעת חנותנו במדבר, אילו אחר שלא ראה
- 49870 נסים וגבורות במדבר הניח והלך לו כדאי הוא, אתה שראית חן שנתן לאבותינו במצרים, שנא' וה' נתן את
- 49871 חן העם בעיני מצרים תניח ותלך, דבר אחר והיית לנו לעינים, לא דייך שתהא יושב עמנו בסנהדרין ותהא
- 49872 מורה בדברי תורה? דבר אחר והיית לנו לעינים, כל דבר ודבר שנתעלם מעינינו תהא מאיר עינינו בהן
- 49873 עכ"ל (ילקוט י' תשכ"ו).
- 49874 נתאמץ להבין מה לחץ על יתרו לעזוב את המקום, איך הרשה לעצמו להיפרד ממקום שבו נתגלה כבוד ה'
- 49875 בכל זיוו והדרו, והלא יתרו זה שהיה כל ימיו תועה בדרכי החיים, ואחרי שזכה לבוא לידי הכרה אמיתית
- 49876 כמ"ש עתה ידעתי, וזכה לכמה תוארי כבוד שהוענקו לו מהשי"ת, חובב שחיבב את התורה, שחיבבו
- 49877 המקום ב"ה, מה הסיבה שגברה על כל ההבטחות הטובות שהבטיח לו משרע"ה, שישב בסנהדרין בתור
- 49878 מורה דרך, כשם שזכה לראות בדבר שרי האלפים ושרי המאות, וכמ"ש ז"ל (ילקוט יתרו י"ח), אמר לו
- 49879 אתה נתת לנו עצה טובה והמקום הודה לדברך, הכי מילתא זוטרתא היא?
- 49880 גם הנזקים העצומים העלולים להיגרם לעתידם של הגרים לחזור לסורם, ומה יאמרו בישראל? לא נתגייר
- 49881 יתרו מפני חיבה, האמנם לא חשש יתרו כלל לכבוד שמים, והלא יתרו בעל מדרגה רוחנית עילאית היה,
- 49882 ואיך נפלטה מפיו התשובה לא אלך, איך תתורץ לנו חידה שתומה זו, ומה הסיבה האמיתית לסרב להצטרף
- 49883 בקרב ישראל בהגדלת שמו ית'.
- 49884 ברם חז"ל גילו לנו נוראות! ומתוך עיון בדבריהם הקדושים נבין פשר ההתלבטות בנפשו של יתרו, הם
- 49885 ז"ל אמרו שתשובתו של יתרו היתה, אמר לו כלום הנר מהנהגה אלא במקום חושך, וכי מהנהגה נר בין חמה
- 49886 ולבנה? אתה חמה ואהרן אחיך לבנה מה יעשה הנר ביניכם, אלא הריני הולך לארצי ואגייר כל בני מדינת

ואביאם לתלמוד תורה, ואקרבם תחת כנפי השכינה, יכול שהלך ולא עשה, ת"ל ובני קיני חותן משה עלו מעיר התמרים (שופטים ב'), ואומר וילך וישב את העם, ואין עם אלא חכמה עכ"ל (ילקוט יתרו רע"א).	49887
יתרו מפרש כאן את נימוקיו על החלטתו לשוב לארצו, ולכאורה מבוססים הם נימוקים אלו על אדני ההגיון והדעת, כי שרגא בטיהרא מאי מהני? איזה תועלת תצמח לישראל משהייתו במדבר, במקום ששני המאורות הגדולים משה ואהרן מאירים לישראל, לאיזו מטרה ישמש בנרו הקטן, מול שפע האור הגדול הבוקע ועולה משני המנהיגים האדירים האלו, הוא יתבטל ונחשב לאין.	49888
אבל במקום יושבי חושך וצלמוות במדין עלול נרו הקטן להביא תועלת גדולה, אור השי"ת שההיל עליו במדבר ישמש לו במדין כאבוקה גדולה, ולאורה יזכו בני ארצו להרגשת כנפי השכינה, כאן בקרבת ישראל כוחותי וכשרונתי ומעט האור שבי כהה ואינו נראה כלל, אבל בארצי... ולכאורה נכונים הם הדברים, ומה גם שידענו שהלך ועשה מה שהבטיח, ובחזרתו למדין החיה כמה וכמה נפשות, וביחוד מבני סביבתו וקרבתו.	49889
מסופר בחז"ל כשבאו בניו של יתרו נתנו להם דושנה של יריחו, ואמרו כל עצמנו לא באנו והנחנו כל מה שהיה לנו אלא כדי ללמוד תורה ועכשיו אנו זורעים וקוצרים, אימתי אנו לומדים תורה, אמרו להם יש אדם לומד תורה בעיר, וזה המקום ציה הוא מדבר הוא, כיוון ששמעו כך הלכו להן, הלכו מעיר התמרים ומצאו את יעב"ץ יושב בבית המדרש והכהנים והלוויים והמלכים יושבים עמו, וכל ישראל יושבין שם, אמרו לו אנו גרים ואיך נשב עם אלו, ישבו להן על שערי בית המדרש (תנחומא יתרו ד'), רואים אנו שהתנהגותו של יתרו היא ישרה, ואמנם הביא תועלת שהכניס בניו וקרוביו תחת כנפי השכינה.	49890
ברם דעתו המאירה של משה רע"ה היתה לגמרי אחרת, שמוטב לו להישאר בצוותא עם ישראל ולהיכנס איתם לארץ ישראל, משה איש האלהים גילה ליתרו את הסוד שהוא טועה בחשבונו, וכי קיימת אצלו עוד איזו נטיה אל ארצי אלך, המונעת ממנו את ההתדבקות האמיתית בקדושת ישראל, כסבור אתה שמרבה כבוד שמים ואין אתה אלא ממעט, כמה גרים ועבדים אתה עתיד להכניס תחת כנפי השכינה עכ"ל.	49891
אם מגמתך להאיר לבני מדינתך לגיירם ולהכניסם תחת כנפי השכינה, הרי ביתר שאת תהיה משימתך גדולה אם תחליט להישאר בקרב ישראל, בשוכך לארצך ישנה סכנת החזרה להרגלי החיים הקודמים, ואין הריחוה של החזרת כמה נפשות שווה בנוק המלך, ואם אתה שואף לקידוש שם שמים באמת, הישאר אתנו והיית לנו לעינים, ולא רק סמל לגרים שבעתיד, אלא גם לעם ישראל תוכל להיות לדוגמה, ילמדו ממך ויאמרו, אם אדם רחוק מאתנו ומעמנו שמע ובה להידבק באלוהי ישראל, ויותר על ארצו רכושו וכבודו, אנו על אחת כמה וכמה.	49892
וטענתך שנרך הדולק בין החמה והלבנה,, אין בו תועלת, אמנם תועלת רבתי צפונה בהישארותך בינינו, וכבר הוכחת יעילותך, וכמאמרם ז"ל, ראויה היתה פרשת שופטים להאמר ע"י משה, אילולי עמד יתרו (ילקוט י"ח רע"א), ובכן יכול אתה להאיר אף בפני המאורות הגדולים, ומאחר שכל הבירורים שהגיש לו משה רע"ה בכדי להישאר, נשאר יתרו תקיף בדעתו, כי אם אל ארצי ואל מולדתי אלך, סימן שטמונה כאן סיבה אחרת שאיננה נכבדה לאשיותו של יתרו.	49893
אכן חז"ל גילו לנו סוד התעקשותו של יתרו בדברים שאמר למשה, אמר לו יש לך אדם שיש לו ארץ ואין לו נכסים, יש לו נכסים ואין לו משפחה, אני יש לי משפחה ויש לי ארץ ויש לי נכסים, ודיינא הייתי בארצי, אם איני הולך מפני ארצי אלך מפני נכסי, ואם איני הולך מפני נכסי אלך מפני מולדתי, למחר כשתחלק ארץ ישראל לשבטים, איזה שבט מכם יתן לי כרם אחד בתוך שלו, הריני הולך לארצי ואוכל ושותה יין מכרמי (ילקוט בהעלותך י' תשכ"ו).	49894
אף שלכאורה יש משהו הגיוני בדבריו, אבל הסיבה העיקרית היתה הפחד מפני חיים עלובים והתשוקה לחיי שלווה בארצו, חיי כבוד וחיי נועם של שתיית יין מכרמו דוקא, ואותה בהלה מחיי הדוחק המריצתו לשוב לארצו, במסווה של שאיפה להרבצת תורה ויראה, איום ונורא הוא טעם הגרות, וזוהי הקריאה הגדולה של תורה"ק, כי אתם ידעתם את נפש הגר, הסתכלו במחזה יתרו, איש המעלה שסירב להמשיך במצב הגרות, ובכך ויותר על כמה מעלות טובות שנועדו לו.	49895
בזה יובן לנו הכתוב וישלח משה את חותנו, ולכאורה מהו וישלח לשון הרחקה, מתאים היה לכתוב וילך לו מעצמו ומרצונו, אלא מכיוון שראה משה שכל ההפצרות והנימוקים לא הספיקו לשכנע את יתרו להישאר, אז הבין משה שאיש כזה שכל כך קשים לו חיי הגרות, מוטב לו להיות רחוק מעם ישראל, כי עם ישראל נועד להיות מלומד בעיניו ויסורים קשים, ויענך וירעיבך למען ענותך ולנסתך, ושיתופו של איש כיתרו למרות מעלתו הרוחנית, עם עם ישראל לא יצליח ליצר את המזיגה האמיתית והרצויה.	49896
עוד יתכן שנזק רב עלול לצמוח משותפות כזו, כי אין בכוחו של איש כיתרו להשיג את התועלת שבדרכי ישראל הממיתים את עצמם באהלה של תורה, איש כזה לא יבין סבלם, ומוטב לו לאיש כזה להימצא במקום אחר ולהאיר לבני מולדתו, והנה מחזה חיי יתרו צריכים לשמש לנו ראי מובהק על מהות נפש הגר,	49897
	49898
	49899
	49900
	49901
	49902
	49903
	49904
	49905
	49906
	49907
	49908
	49909
	49910
	49911
	49912
	49913
	49914
	49915
	49916
	49917
	49918
	49919
	49920
	49921
	49922
	49923
	49924
	49925
	49926
	49927
	49928
	49929
	49930
	49931
	49932
	49933
	49934
	49935
	49936

ועד כמה מחובתנו להתאמץ ולהשתדל בקיום מצוות ואהבתם את הגר, בכל המובנים ובכל ההזדמנויות. (אור הנפש).	49937 49938 49939
מאמר קג	49940
ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים וארון ברית ה' נוסע לפניהם (במדבר י' ל"ג).	49941
הוא היה אומר לא עליך המלאכה לגמור ואי אתה בן חורין להבטל ממנה, בטבע האדם כאשר רואה שהמלאכה מרובה לפניו ורחוק הוא להשלימה, מקיל מעליו עולה של מלאכה שבין כה להשלימה לא יוכל, לא פעם נשמע מאנשים, מאחר שבין כה וכה איני רואה שאצליח בדבר מה לי לעמול בו, וכך כאשר האדם זוכה לראות ההתחייבויות הגדולות שמחייבת התורה, עלול לבוא לרפיון בעמלו, כי אחרי שהבחין גודל חיובי התורה וכי רחוק הוא שיזכה להשלים חובתו, עלול הוא להקל מעליו עול המלאכה.	49942 49943 49944 49945 49946
לזה גילה לנו התנא לא עליך המלאכה לגמור, אמנם המלאכה מרובה, אולם לא הגמר הוא המוטל עליך, חייב אתה לדעת מה נדרש ממך, חובתך למעשה היא להגיע לא לגמרה של מלאכה, אלא לאשר בכוחך להגיע, ואי אתה בן חורין להבטל ממנה, המלאכה המרובה אין בה לשחרך להבטל ממנה.	49947 49948 49949
וגדולה הסכנה במחשבה שכזו, כי כיון שבא האדם לכלל רפיון בעבודתו, הרי הוא מאבד סיעתא דשמיא לגמרי, ונמצא מפסיד גם את המעט שחשוב להחזיק בו מתוך רפיון, כי הקב"ה מלך עוזר ומושיע ומגן, למי שיש לו מעט כוח עוזר לו, ולמי שבכלל אין בו להציל עצמו מושיעו בעת צרה, ומגן אפילו לפני שיוודע האדם שצריך לעזור לעצמו, אולם כל זה נאמר במי שעובד ומבקש לזכות בדבר, אולם מי שמזניח עצמו, אם הוא לא ירחם על עצמו מי ירחם עליו.	49950 49951 49952 49953 49954
ומה היא חובת האדם, לעשות התחלה בעבודה, אם שמוע תשמעו, מכאן ואילך יערב לכם שכל התחלות קשות, אולם צריך לראות שההתחלה תהיה כזו שתתן טעם בעבודה להבא, מכאן ואילך יערב לכם, ואם רואה האדם שאינו נמשך בעבודה סימן הוא שלא התחיל, כי לא דבר פשוט הוא לעשות ההתחלה, משם הגרי"ס אמרו שצריך ללמוד שנתיים מוסר לדעת שצריך ללמוד מוסר, גם התחלה זו לא נהיית בקל, צריך לראות שההתחלה תהיה צעד ראשון בתוך העבודה, ולא להשאר מחוצה לה, צריך לקנות בקרבו יסודי האמונה באופן שתיווצר מזה התחייבות, ע"י שיבחין בחוש את האמת.	49955 49956 49957 49958 49959 49960
קשה לקבוע מה היא ההתחלה, אבל נראה שגם זו התחלה טובה, אשר הקדים השי"ת לישראל לפני קבלת התורה, אתם ראייתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי, מאחר שראיתם רוב חיבתכם לפני, תבינו מזה מה רב טוב צפון לכם אם תשמעו בקולי (רש"י), ההכרה בטוב הצפון לקיום התורה, זוהי ההקדמה שהקדימו לישראל לפני קבלת התורה, וכן במסילת ישרים יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה הוא, שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו, שהעולם הזה אינו אלא פרוזדור והכנה לזכות בתענוג האמיתי והעידון הגדול שבכל העידונים בעולם הבא.	49961 49962 49963 49964 49965 49966
ויהי בנסוע הארון, כתב רש"י עשה לו סימנים מלפניו ומלאחוריו לומר שאין זה מקומו, ולמה נכתב כאן כדי להפסיק בין פורענות לפורענות, וכתב הרמב"ן ולא פירש לנו הרב מה הפורענות הזו שהוצרך להפסיק בה, אבל ענין זה מצאו באגדה, שנסעו מהר סיני בשמחה כתינוק הבורח מבית הספר, אמרו שמא ירבה ויתן לנו מצוות, וזהו ויסעו מהר ה' שהיתה מחשבתם להסיע עצמם משם מפני שהוא הר ה', וזו פורענות ראשונה.	49967 49968 49969 49970 49971
ישראל קבלו אז בסיני בבת אחת תרי"ג מצוות, והקב"ה עשה להם כן כיון שמהר לזכותם בתורה כדי שיוכלו מיד להכנס לארץ, אבל על קהל ישראל הוטל אז בבת אחת עול כזה של תרי"ג מצוות, וחששו שמא יתן להם עוד מצוות, ויכבד עליהם משאם למעלה מיכולתם, ושמחו לנסוע מהר סיני מפני שהוא הר ה', וע"י שנכשלו בכך באו אח"כ לידי פורענות שניה ושלישית המבוארות בפרשה.	49972 49973 49974 49975
ומתאים עם דברינו, כי העיקר מה שיש לאדם לראות שלא יתרפה בנשיאת עול, צריך להיות מוכן לסבול כל העול והקב"ה לא יתבע ממנו למעלה מיכולתו, אבל לשים גבול עד כאן ולא יותר, מכאן והלאה קשה עלי זוהי פריקת עול, בזה מונחת סטיה מכל יסוד האדם שהוא לעבוד כפי כוחו, ואם בזה נכשל האדם אזי מאבד גם מה שבכוחו, ועלול ליפול מדרגה אחר מדרגה, כי יסוד האדם הוא לעמל יולד, לעמול בכל כוחו ולישאת עליו כל העול שמטילים עליו, והעיקר שצריך להזהר מרפיון בנשיאת העול. (קובץ ענינים).	49976 49977 49978 49979 49980 49981
מאמר קד	49982 49983
ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים וארון ברית ה' נוסע לפניהם דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה (במדבר י' ל"ג).	49984 49985

איתא בחז"ל (שבת קט"ז, תוס' ד"ה פורענות) וז"ל, ויסעו מהר סיני דרך שלשת ימים כתינוק היוצא	49986
מבית הספר שבורח והולך לו, כך היו בורחים מהר סיני דרך ג' ימים, לפי שלמדו הרבה תורה בסיני	49987
עכ"ל, וברמב"ן ז"ל, ענין המדרש מצאו אותו באגדה, שנסעו מהר סיני בשמחה כתינוק הבורח מבית	49988
הספר, אמרו שמא ירבה ויתן לנו מצוות, וזהו ויסעו מהר ה' שהיה כוונתם להסיע עצמם משם מפני שהוא	49989
הר ה', ושמה אלמלא חטאם זה היו נכנסים לארץ מיד עכ"ל.	49990
ולכאורה קשה להבין, מה חטאו ישראל בזה שנסעו מהר סיני, הלא נסעו על פי ה' אחר שתקעו בחצוצרות	49991
ונעלה הענן, ומה היה להם לעשות אם לא לנסוע, ומפני מה גדול החטא כ"כ, שאלמלא חטאם זה היו	49992
נכנסים לארץ מיד? עוד צריכים אנו להבין מה שאמרו ז"ל (בלשון התוס'), לפי שלמדו הרבה תורה	49993
בסיני, וכי איזה גרם הוא לימוד הרבה תורה לנסוע מן ההר? ומהו הציור שציירו לנו חז"ל כתינוק הבורח	49994
מבית הספר?	49995
אמנם המאמר הזה מגלה לנו עמוקות בחיי האדם, ובמקום שאתה מוצא חסרונן של ישראל, שם אתה מוצא	49996
דרך לתיקונם, חז"ל במאמרם הגידו לנו חסרון האדם מהותו וסיבתו, וגם דרך לתיקונו, והכל נכלל במה	49997
שאמרו כתינוק הבורח מבית הספר, אם נתבונן על התועלת שמקבל האדם בעסקו בתורה נחלקת לשני	49998
דברים, לימוד החכמה, לימוד המעשה, ומצינו שאמרו חז"ל (ברכות ז'), א"ר יוחנן משום רבי שמעון בן	49999
יוחאי, גדולה שימושה של תורה יותר מלימודה, שנא' היש פה אלישע בן שפט אשר יצק מים ע"י אליהו,	50000
אשר למד לא נאמר אלא אשר יצק, מלמד שגדולה שימושה יותר מלימודה עכ"ל.	50001
עיקר הלימוד הוא המעשה, שידע האדם איך להעמיד צעדיו בחיים ואיך להתנהג בכל פרט ופרט, והנה	50002
נראה אצל האדם שאף אחר שלמד והשיג הרבה ידיעות בתורה, מ"מ נשאר עדיין נבון בחיים ואינו יודע	50003
איך לפנות לכאן או לכאן, ובפרטי המעשים איך לעשות כך או כך, ואין זה מפני שעוד חסר לו איזו	50004
ידיעות, כי יתכן שכל מה שיתרבו אצלו הידיעות, יתרבו הספיקות ותגדל המבוכה.	50005
ולא מפני שבתורה אין בירור מוחלט על כל דבר, אלא הוא מחסרון האדם המקבל, שאם לא ראה לפניו	50006
ציור חושי מאחד שהלך כל ימיו בדרכי התורה, ולא גרע ולא הוסיף אף כחוט השערה, לא יוכל בשום	50007
אופן להבין איך לקבל את התורה ולסדרה אצלו בחיים, מפני ריבוי השאלות שיעמדו לו על הדרך.	50008
אשר על כן חייבה התורה את האדם, שמלבד מה שהולך אצל רב ללמוד ממנו תורת החכמה, עוד צריך	50009
להיות אצל רב ללמוד ממנו תורת המעשה, ולא יסתפק בזה שישמש אותו לדעת אופני הלימוד, על זה	50010
דייקו ז"ל אשר למד לא נאמר אלא אשר יצק, והוא השימוש בפועל, כדי שידע גם הוא איך להתנהג בכל	50011
פרט, ועל כל ספק ושאלה שתבוא לידי יוכל לפתרון מהמעשה שראה.	50012
וכמו שעיקר הביקוש מרבו שלמדו חכמה הוא בחינת השימוש, כן התועלת מדיבוק חברים של חבורה	50013
גבוהה ג"כ, בחינת השימוש הוא העיקר, ואין לו להסתפק במה שישב בחברתם בעת הלימוד, כי אם בעת	50014
המעשה יפנה לצדדים בודאי שיחסר לו מכל וכל, כי גדול הוא השימוש במה שמראה לו לאדם בחינת	50015
הישרות ובחינת העקמימות ואיכות היכולת, עד כמה שיכול להגיע במדרגת השלמות, וזה רק בהמצאו	50016
בחבורה ובראותו דרך חבריו בעבודה כמ"ש ז"ל (ב"ב ע"ה) מלמד שכל אחד נכוח מחופתו של חברו,	50017
וביאר במס"י שאין זה מטעם הקנאה, אלא מצד ראותו עצמו חסר מן השלמות, מדרגה שהיה יכול להשיגה	50018
כמו שהשיגה חברו.	50019
ואל יאמר האדם לא איכפת לי אם חברי יהיה גבוה ממני, כי יצייר נא האדם לנפשו אילו היה הקב"ה נותן	50020
גבולין לכל אחד שעד פה יעלה במדרגות השלמות, והגבולין לא יהיו שווין זה לזה, בודאי שכוח הקנאה	50021
שבאדם היה בוער כאש, למה חברו זכה לחלק יותר ממנו בכשרון ובכוחות, והיה מתרעם ח"ו על מדותיו	50022
של הקב"ה, ועוד יותר ראייה שאנו רואים בחוש שהאדם דוחק את עצמו בכל המקומות הצרים, ואפילו	50023
למקום שאסרה לנו התורה לחשוב ולהסתכל.	50024
מכל מקום רוצה האדם לטעום גם משם ואומר שלא יזיק לו, וכל זה מפני שרוצה להיות מושלם בכל	50025
המעלות, אנו רואים מזה שיש לאדם הרגשה חזקה בהתפשטות הכוחות והרחבת היכולת, עד שלא יכול	50026
לסבול שום צמצום, ועכשיו שהרשות נתונה לכל אדם להיות צדיק כמשה רבינו (רמב"ם פ"ה מהל'	50027
תשובה הלכה א' ב'), וחייב האדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי (תנדב"א פ' כ"ה), הלא היה	50028
האדם צריך להיות מלא ששון ושמחה ממה שנותן התורה לא צמצם אותו כלל, וגילה לו שיש לו כ"כ	50029
יכולת.	50030
היפך זה אנו מוצאים אצל האדם בזמן הזה, אינו שמח כלל בהחיובים הרבים שהטיל עליו נותן התורה,	50031
למס ועול גדול הם לו, ואדרבא עוד מלא תרעומות על שצריך לשאוף להגיע למדרגת הראשונים, מבהיל	50032
הדבר עד כמה מוחלפת השיטה אצל האדם, שבמקום שהיה צריך להיות מלא שמחה בעד יכולת השגתו	50033
הגבוהה, הוא הולך בתרעומות בעד ריבוי החיובים, עד שפוטר את עצמו במה שאומר שלא כווננו חז"ל על	50034

המעשה ממש, שזה מן הנמנע להגיע למדרגה גבוהה, וגם יש לו חשבון כשר לומר כן, שאם גם הוא יכול להגיע במעשיו כמעשה אברהם, הרי הוא מקטין בזה מדרגת אאע"ה.	50035
לא כן מי שאינו מסתפק עם הידיעה הכללית אלא הוא מתבונן גם על כל פרטי המעשים, ושואף גם הוא לפי יכולתו ומדרגתו מתי יגיעו דוקא, הוא יראה בחוש מה היא מדרגת הראשונים, ועד כמה רחוקים אנו ממרכז החיים וכמ"ש (שבת קי"ב), אם הראשונים כמלאכים אנו כבני אדם, ואם הראשונים כבני אנשים אנו כחמורים, וזה רק מפני שהם היו עובדים ומשתדלים בקיום התורה והשגת המעלות, לכן היו מרגישים ורואים את ההבדל הגדול והמרחק הרב בינם לבין הראשונים.	50036
נמצא שמה שחושב האדם שעי"ז שלא ישאף להגיע למעשיהם הוא מגדיל בזה את מדרגתו של אאע"ה, לפי האמת הוא מקטין בזה שאינו יודע בבירור רום מעלתם, ולהיפך ע"י העבודה וההשתקעות להגיע למעשיהם, בזה הוא מגדיל ומגביה להבין את גדולתם וערכם הרם.	50037
לכן על כל אדם להמצא בחבורה גבוהה, ולהתלמד מחבריו וממי שגדולים ממנו, וברוב תשוקות הנפש לצייר לעצמו ציורים מפעולות רמות ונשגבות מה שעשו אנשי המעשה, ולהתחקות על קיומם במה שיבוא לידו, ואז יראה שני הדברים, א' יראה ההבדל הגדול שבכל מעשה באופן עשייתו, ב' שע"י שישתדל במעשה יראה מציאות היכולת שיש ביד האדם, וחפץ ה' בידו יצליח, ויעלה במדרגתו לפי כוחותיו למדרגה גבוהה, כי יפתח בדורו כשמואל בדורו.	50038
ואחר שביארנו שהיסוד העיקרי לחיי התורה הוא בבחינת השימוש, נוכל להבין שזה היה החטא של ישראל במה שנסעו מהר ה', כי אף שכבר נעלה הענן ותקעו בחצוצרות, אבל ישראל צריכים לחשוב עם נפשם, אם כבר היה אצלם בקנין חזק מה שהשיגו פה בהר, ואם כבר יש להם הזרז איך לסדר את עצמם בחיים בכניסתם לארץ ישראל, שלא לגרוע אפילו כחוט השערה מדרכי התורה. ולו חשבו את כל זה, היו מוצאים שכל מה שיש להם הוא בבחינת לימוד לבד, וחסר להם בחינת השימוש למשה רבינו ע"ה, להתלמד את דרך המעשה, כי על יהושע העידה התורה ויהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל, שהיה תמיד משמש את משה רבינו וכמ"ש (מד"ר פנחס) הרבה שרתך, והוא היה מסדר הספסלים, כדאי הוא שישמש את ישראל עכ"ל.	50039
מפני שהוא שימש את מש"ר והתלמד ממנו בכל פרטי המעשים, לכן כדאי וראוי הוא לשמש את ישראל, שידע היטב איך להתנהג הן עם עצמו הן עם אחרים, אבל כל ישראל לא מצינו רק שלמדו תורה ממש"ר (עירובין נ"ד), אבל לא מצינו ששימשו אותו, ונמצא שחסר להם היסוד העיקרי, ואיך הם הולכים לארץ? וע"כ היו צריכים לבקש שעוד יניחו להם זמן במדבר כדי שיוכלו לעמוד על בחינת השימוש, וללמוד את דרך המעשה, ועכ"פ להתאונן על זה שנוסעים מהר ה'.	50040
אבל לא כן אצלם, לא הצטערו כלל על נסיעתם, אלא שנסעו מהר סיני בשמחה, מפני שהסתפקו במה שלמדו הרבה תורה בסיני, ואף שלא היו עדיין בבחינת השימוש, חשבו שיוכלו לעמוד בבחינת הלימוד לבד, ועל כן ציירו לנו ז"ל את חטאם זה, כתינוק הבורח מבית הספר, כי גם בכל בית הספר יש זמן הלימוד וזמן השימוש, והתלמיד המבקש להגיע אל האמת ולדעת כל דבר על בוריו למעשה, הוא ישאר בבית הספר אף אחר שכבר נגמר זמן הלימוד, ואז הוא מקבל את התועלת בבחינת השימוש.	50041
לא כן התלמיד שאינו רוצה אלא להראות חכמתו, הוא אינו נמצא בבית הספר אלא בשעה שכל התלמידים מצויים, אבל אחר שנגמר הלימוד אין לו עוד מה לעשות שם, ולכן ישראל מפני שנסעו מהר סיני בשמחה והסתפקו בלימוד לבד, לא היה מאפשרות שיכנסו מיד לארץ, והיו מוכרחים להשאר במדבר מ' שנה, כדי שתתישב התורה בגופיהם ע"י חינוך הנסיון, בודאי שהיה המכשול הזה אצלם דק מן הדק, אבל ההתלמדות מזה עד כמה צריך האדם להשתדל בעבודת השלמות בבחינת השימוש.	50042
(אור המוסר ח"א פ"ח).	50043
	50044
מאמר קה	50045
ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים וארון ברית ה' נוסע לפניהם דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה (במדבר י' ל"ג).	50046
וברמב"ן מביא הגמ' (שבת קט"ז). פורענות ראשונה דכתיב ויסעו מהר ה', וא"ר חמא ברבי חנינא שסרו מאחרי ה' ובביאור הגמ' מביא ממדרש אגדה שנסעו מהר סיני בשמחה כתינוק הבורח מבית הספר, אמרו שמה ירבה ויתן לנו מצוות, וזהו ויסעו מהר ה' שהיה מחשבתם להסיע עצמן משם מפני שהוא הר ה', ולכאורה הלא נסיעתם היתה ע"פ ה' והיו מוכרחים ודאי לנסוע, ולמה אם כן קראם זה כתינוק הבורח מבית הספר?	50047
ומן ההכרח לומר, כי אם אמנם שהיו מחוייבים לנסוע מהר סיני, אבל נראה בהם כי הלכו באיזו מהירות מעט יותר מן הצורך, זרזו הליכתם עם הכרזת הנסיעה, בלי כל התחשבות על עזיבת אוצר כל חמדה הוא	50048

הר ה', ובמהירות כל שהיא זאת, נשפטו כתינוק הבורח מן הספר! כסר מאחרי ה'! כאומרים נברחה מהרה	50085
שמא ירבה לנו מצוות!	50086
ודאי לא נהיה אלא טועים אם נסבור כפשוטן של הדברים, ודאי לא ברחו ודאי לא סרו מאחרי ה', ודאי לא	50087
אמרו נברחה מהרה שמא ירבה לנו מצוות, הלא על דור דעה אנו מדברים, אשר כל אחד נשא שני כתרים	50088
עבור נעשה ונשמע, ואשר הקטן שבהם הגדיל לראות יותר מיחזקאל בן בוזי, אלא נתפסו על תנועה קלה,	50089
על איזו שהיא פסיעה מהירה יותר מן הרגיל בהליכתם מן הר ה', ופעולה הכי קטנה כזאת תגיד על	50090
פנימיות לבבם, עמוק עמוק מי ידענו, כי אם אני ה' בוחן לב וחוקר כליות, לאמור כי היה איזו שהיא	50091
הסרה מאחרי ה'! כתינוק הבורח מבית הספר! כאומרים שמא ירבה לנו מצוות! בקורת נקובה כזאת	50092
העמידה התורה הקדושה על מי? ועל מה? נוראים הדברים ומי יאמר זכיתי!	50093
נתבוננה בצירור כשאחד מבני הישיבה יקבל מברק מהוריו לבוא מיד הביתה, ובודאי כי עליו אמנם ליסע	50094
תיכף מצד הכרח בקשת ההורים, והנה יאמרו עליו חבריו כי הוא מרקד משמחה לעזוב את הישיבה! הלא	50095
ודאי יתרעם ויטעון אשר מעלילים עליו בחינם! כי הרי קבלתי מברק ואני מוכרח ליסע! ההכרח ליסע מהר	50096
סיני היה לבני ישראל פי אלפים יותר מאשר ההכרח של מברק מהורים, ובכל זאת מעיד עליהם הכתוב כי	50097
עזבו בשמחה כבורח מן בית הספר! ואמנם כי כן יש דין (שו"ע או"ח צ' י"ב), שכשיוצאים מביהכ"נ אסור	50098
לרוץ, וגם לא לפסוע פסיעה גסה, והרי כבר אנו רואים במה נתפשו דור המדבר בשביל איזו כל דהיא	50099
פסיעה גסה מהר ה', לדמותם על זה כתינוק הבורח מבית הספר!	50100
ההסתכלתם פעם לראות בתינוק היוצא בתום היום מבית הספר? עוזב הוא ומעילו בידו טרם מלביש אותו,	50101
וכשכבר לובשו והנה מכפתר אותו אחרי מהלך של בפרסה! כל מעשיו אלו מעידים על חוזק רצונו ומאוויו	50102
להתפטר מן בית הספר, אם אפילו הוא בעצמו אף לא יודע מאומה מכל הענין אשר אנו מטילים עליו,	50103
וכדמיון זה הוא אשר הוטלה על כל עם ה'! מה נורא עומק הדין גם על פסיעתו של אדם! (דעת תורה).	50104
	50105
מאמר קו	50106
ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' ויפוצו אויביך (במדבר י' ל"ה).	50107
וברש"י ז"ל עשה לו סימניות מלפניו ומלאחוריו, לומר שאין זה מקומו ולמה נכתב כאן? כדי להפסיק בין	50108
פורענות לפורענות, ובמס' שבת קט"ז, פורענות שניה מאי היא, ויהי העם כמתאוננים, פורענות ראשונה	50109
מאי היא, ויסעו מהר ה', כל זה בא להם על שמיהרו לנסוע מהר סיני, בטרם נתחנכו והטביעו בנפשותם	50110
ללמוד על מנת לקיים, ופליגי התם כמה היו צריכים להתמהמה עוד אצל הר סיני, ואיכא למאן דאמר התם	50111
שלשה ימים, וכמה נפלא הדבר, שמה שהיו צריכים לתקן אח"כ במשך ארבעים שנה שתתיישב התורה	50112
בגופם, היו יכולים להשיג ליד סיני בשלושה ימים בלבד, ויש מי שאומר שדי היה ביום אחד בלבד.	50113
(דברי בינה ומוסר).	50114
	50115
מאמר קז	50116
ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' ויפוצו אויביך (במדבר י' ל"ה).	50117
כבר אמרנו ששחייבים להשריש בישיבה את הידיעה, שענייני המקרא הם עזובים ונטושים, ויתכן	50118
שהלומדים הם גדולים בגמרא וסברא, אבל במקרא הם קטנים כהבנת תינוקות של בית רבן, וזה לשון	50119
המאירי (ברכות כ"ח:), על ציוויו של ר' אליעזר לתלמידיו, מנעו בניכם מן ההגיון, צריך אדם לגדל את	50120
בניו לתלמוד תורה, ולחנכם מילדותם שלא לפתור פסוק כצורתו בכל דבר, שפשוטו מוכיח איזה צד של	50121
כפירה, והוא שנאמר כאן מנעו בניכם מן ההגיון, ר"ל מפתרון הפסוק כמו שהוא נקרא עכ"ל.	50122
מהי כוונתו באומר איזה צד של כפירה, דוגמא לכך נראה בפרשתנו, שלפי שטחיות הדברים הרי דור	50123
מקבלי התורה פנים בפנים, ועשו משכן לכבוד ה' שישכין שכינתו בתוכם, ומיד כשזזו ממקומם היו	50124
כמתאוננים ומתאווים, סרו מאחרי ה' ובכו, זכרנו את הדגה ואת הבצלים ואת השומים, ונטשו את הר סיני	50125
כתינוק הבורח מבית הספר, והמלבי"ם כתב בשם האברבנאל שהיה בדברים צד מינות שלא האמינו בה',	50126
והרואה זאת ומקבל דברים כפשוטם אומר, אם בארזים נפלה שלהבת, אם ניתן להעלות על הדעת שמקבלי	50127
התורה פקפקו באמונתם חלילה, א"כ מה יענו איזובי קיר, ועל כך נצטוינו מנעו בניכם מן ההגיון, מפתרון	50128
הפסוק כפי שהוא נקרא, ולחדור להבנת הדברים לעומקם ואמיתותם.	50129
כשנעייין בדבר נראה, שכל מעשי אבותינו הקדושים דור דעה, כל העדה כולם קדושים, כולם שמעו מפי	50130
הגבורה, מעשיהם היו בדבקות של נביאים, ולא נמצאה בהם כל עולה, כל התביעות היו על מחשבותיהם	50131
ומעמקי לבם שלא היו שלמים כראוי להם, ואין זו סברא בדרך אפשר, אלא שאי אפשר לומר אחרת כלל,	50132
והעניינים מוכיחים על עצמם שכך היו, שהרי מה פירושו של כתינוק הבורח מבית הספר, האם ברצונם	50133
פנו עורף והתרחקו מהר סיני, והרי על פי ה' יסעו ועל פי ה' יחנו (במדבר ט'), ובפירוש נאמר שם ויש	50134

אשר הענן יהיה על המשכן ליל אחד, או יום או חודש או שנה, בהאריך הענן על המשכן לשכון עליו יחנו בני ישראל ולא יסעו, ובהעלותו יסעו וכיצד זה ברחו.	50135
ועוד האם נשאר משהו בהר סיני שממנו ברחו, הלא כתוב במשך היובל המה יעלו בהר (שמות י"ט), והצאן והבקר עלו לרעות בו כי פגה קדושתו, ומכאן למדו חז"ל (תענית כ"א:), שלא המקום מכבד את האדם אלא האדם מכבד את מקומו, ומאיזה בית ספר ברחו, ועוד הרי הקדושה שהיתה בהר סיני התגלתה במשכן ה' לשם עבר מחנה שכינה, בו הושמו הלוחות וממנו נשמע הקול מדבר אליו מבין שני הכרובים, ובני ישראל מסביב למשכן יחנו, כל הוייתם מסביב למשכן היא, ובכל מסעיהם נטלוהו עמם, אם כן הרי הם לקחו אתם את בית הספר, ומה מקום יש לתביעה כתינוק הבורח מבית הספר.	50136
זו ראייה מוכחת, שהתביעה היתה דקה מן הדקה בעומק המחשבה, אמת שלא נשאר כלום בהר סיני, ואמת שאתם לוקחים את בית הספר אתכם, אבל במעמקי ההכרה חסרו הגעגועים למקום בו היתה התגלות כה נפלאה, היתה פרידה קלה מדי, לא היתה הרגשה של קשה עלי פרידתכם מן המקום בו קבלו את התורה, המעמד שהנביא קראו חתונה, בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו זה מתן תורה (תענית כ"ו:), שבו קרא הקב"ה לכנסת ישראל אמו מרוב חביבותם (שמו"ר נ"ב).	50137
ועיין בפרש"י על ויהי בנסוע הארון, שישנם שם נונים הפוכים כדי להבדיל בין פורענות לפורענות, עמדנו זה עתה על הפורענות הראשונה של ויסעו מהר ה', הפורענות השניה היא ויהי העם כמתאוננים, ובפשוטו של מקרא בקשו העם שומים ובצלים, כיצד ניתן להבין בקשה זו מצדם של בני דור דעה, ולא בקשה בלבד אלא וישבו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכילנו בשר התאוננות והתמרמרות, אבל בכיה כמדומה שאפילו אנו רחוקים מכך.	50138
אבל לאחזר שנוכחנו לדעת שהפורענות הראשונה אינה כפשוטה, נראה שאף השניה כן היא, והאספסוף אשר בקרבו התאוות תאוה, ואיכא למאן דאמר (במד"ר ט"ו), והאספסוף אלו סנהדרין שנאמר אספה לי שבעים איש, הם התאוות שתהיה להם תאוה שיהיו גשמיים, לא כפי שהיו אז במצב עליון שאין להם מלחמת היצר כלל, וממילא אין מקום לשכר ועונש כמ"ש (שבת קנ"א:), על ימות המשיח.	50139
ואמרו שברצונם להיות כאנשים רגילים, שיתאוו ויתגברו על תאוותם ויכופו את יצרם ויקבלו שכר כמ"ש (ע"ז י"ז:), נכפיה ליצרין ונקבל אגרא, ויחר אף ה' מאד ובעיני משה רע, שהרי אמרו לעולם אל יביא אדם עצמו לידי נסיון (סנהדרין ק"ז:), והקב"ה הביאם לידי נסיון ונתן להם בשר, ואם אמנם רצו תאוה רק כדי להתגבר עליה הרי היה להם לפרוש ממנו, או לאכלו בקדושה יתירה בלי שמץ של הנאה לגרמייהו, והם לא עמדו בנסיון ולא אכלו כך ונכשלו.	50140
ובזה יובן מדוע כשבקשו בשר ושומים, אמר הקב"ה למשה רבינו לאצול מן הרוח אשר עליו לשבעים מזקני ישראל, ומהו הקשר בין אבטיחים לריבוי כוחות הנבואה, הרי כאן הוכחה שהמדובר היה ברצון נעלה בבקשה מרוממת, שהיה מקום להוסיף עבורה כוחות נבואיים ולהרבות קדושה בעם, הרי כאן שתי פורענויות שכל אחת עמוקה ותביעתה במעמקי הלב, כיאות לאותו דור שנבחר מכל הדורות. (לקט שיחות מוסר).	50141
מאמר קה	50142
ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' ויפוצו אויביך (במדבר י' ל"ה).	50143
פרשה זו עשה לה הקב"ה סימניות מלמעלה ולמטה לומר שאין זו מקומה, ולמה כתבה כאן? להפסיק בין פורענות ראשונה לפורענות שניה, פורענות שניה מאי היא? ויהי העם כמתאוננים, פורענות ראשונה ויסעו מהר ה', וא"ר חמא בר חנינא שסרו מאחרי ה' (שבת קט"ו), שנסעו מהר סיני דרך שלושת ימים כתינוק הבורח מבית הספר, כך היו בורחים מהר סיני דרך שלושה ימים, לפי שלמדו הרבה תורה בסיני, אמר הקב"ה לא נסמוך פורענות לפורענות, אלא נפסיק פרשת ויהי בנסוע הארון (תוס' שם).	50144
הדברים מופלאים מאד, הרי כתוב באותה פרשה, ולפי העלות הענן מעל האהל ואחרי כן יסעו בני ישראל, על פי ה' יסעו ועל פי ה' יחנו (במדבר ט'), ולפני כל מסע היו תוקעים בחצוצרות, וא"כ כשנסעו מהר סיני בודאי עלה הענן מקודם ונסעו ע"פ ה', אמנם כתוב וענן ה' עליהם יומם בנסעם מן המחנה, ועוד כתוב דרך שלושה ימים, ופירש"י מהלך שלושה ימים הלכו ביום אחד, שהיה הקב"ה חפץ להכניסם לארץ מיד, וארון ברית ה' נוסע לפניהם דרך שלושת ימים לתור להם מנוחה, זה הארון היוצא עמהם ומקדים לפנייהם דרך שלושת ימים לתקן להם מקום חנייתם.	50145
הרי לפי כל האמור עשו בני"ה הכל ע"פ ה', וכדי להכניסם מהר לא"י כפי שנועד להם, ומה כאן הפורענות שהקב"ה צריך להפריד בינה לבין פורענות המתאוננים, ולמה תיארו אותם כתינוק הבורח מבית הספר?	50146
אבל הפירוש הוא, שאמנם עצם הנסיעה מהר סיני היתה כהוגן וע"פ ה', אבל בשמים ראו בתוך מצפוני לבם, שלא הרגישו את הצער הדרוש על אשר עליהם להינתק מהמקום שלמדו בו תורה, הליכתם היתה	50147
	50148
	50149
	50150
	50151
	50152
	50153
	50154
	50155
	50156
	50157
	50158
	50159
	50160
	50161
	50162
	50163
	50164
	50165
	50166
	50167
	50168
	50169
	50170
	50171
	50172
	50173
	50174
	50175
	50176
	50177
	50178
	50179
	50180
	50181
	50182
	50183
	50184

ודאי לשם מצוה כדי להיכנס לארץ ולקיים מצות ישיבה כפי שנצטוו עליה, אבל היה צריך להיות קשה להם לפרוש ממצות תלמוד תורה שהיא כנגד כולם, שכל הפורש ממנה כפורש מן החיים.	50185
אנו מוצאים בתורה דוגמא הפוכה, כשבני ישראל עברו בים סוף כתוב, ויסע משה את ישראל מים סוף (שמות ט"ו), ומביא רש"י בשם מכילתא, הסיעם בעל כורחם, שעטרו מצרים סוסייהם בתכשיטי זהב וכסף ואבנים טובות, והיו ישראל מוצאים אותם בים, וגדולה היתה ביזת הים מביזת מצרים, והוצרך להסיען בעל כורחם, אין לפרש את הדברים שבנ"י היו להוטים אחר הכסף והזהב, כי הרי דור המדבר נקרא דור דעה, והגיעו למדריגות עליונות בנבואה, שמה שלא ראה יחזקאל בן בוזי ראתה שפחה על הים.	50186
ובודאי הכסף והזהב לא נחשבו להם לכלום, אלא שראו בזה קיום רצון ה', כדברי הכתוב דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב (שמות י"א), ומפרש רש"י הנהירם על כך שלא יאמר אותו צדיק אברהם, ועבדום וענו אותם קיים בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם, ואם זה רצון ה' הרי כל המרבה בזה משובח, וכשהיו צריכים להמשיך בדרך למדבר, היה משה נאלץ להפסיק אותם ממצוה זו ולהסיעם בעל כורחם.	50187
ועל אחת כמה וכמה שכך היה צריך להיות בעוזבם את הר סיני, שראוי היה להיכתב ויסע (יו"ד פתוחה) שהיו צריכים שאמנם הרגלים ילכו אבל הראש ישאר בהר סיני, עם הליכתם לא"י היתה צריכה להיות כל מחשבתם קשורה לתורה שלמדו בסיני, ואם לא נמצאו במדריגה זו ראו בזה פורענות, ולכאורה נראה שאין בזה אלא חטא דק, שלא עמדו באותה המדריגה הגדולה הנדרשת מהם.	50188
אבל מדברי חז"ל אנו למדים שהתייחסו לזה בחומרה רבה, וכאילו השוו פורענות זו לפורענות השניה של המתאוננים שהיתה מהעבירות הקשות, ושקיבלו עליה עונש גדול מאד, ועוד שהיה צורך לשנות מדברי התורה, ולהעביר לכאן פרשה ממקום אחר ולהעתיקה שלא במקומה, כדי שלא יבואו שתי הפורענות סמוכות זו לזו.	50189
כבר עמדנו בשיחותינו איזה ערך יש לכלל אות שבתורה, כדברי הכתוב כי ביה ה' צור עולמים (ישעיה כ"ו), וכפירוש חז"ל שאלו שני עולמות שברא הקב"ה אחד בה' ואחד בי' (מנחות כ"ט:), והנה בגלל חטא זה שלא היה כל כך קשה להם פרידתם מהר סיני, היה הכרח לעקור ממקומה פרשה שלמה מן התורה, שיש בזה פגם בכל התורה ומהוה מהפיכה בכל העולמות, כדי להפסיק בין פורענות זו לפורענות של המתאוננים, ומשמע שלולא זה לא היה יכול העולם לעמוד בפני הקטרוג הגדול שסמיכות זו היתה גורמת.	50190
הרי כמה מתייחסת התורה בחומרה רבה לפגם קל כזה של נסיעתם מהר סיני, אם כי נעשתה ע"פ צו ה' לשם קיום מצות ישוב ארץ ישראל, היתה יותר מדי קלה עליהם, ומכאן עלינו ללמוד לקח למעשה לנו תלמידי הישיבה, שלא יהיה לנו קל לעזוב את הישיבה המקום שאנו לומדים בו תורה, ואף שיש צורך ללכת לפרקים לענינים הכרחיים, תהיה קשה הפרידה וירגישו בכל מקום את הקשר אל הישיבה, שהראש יהיה תפוש תמיד במחשבות של תורה ויראת שמים.	50191
ויש לעמוד כאן על עוד נקודה, למרות שבאמת חטאו בני ישראל וסמכו פורענות לפורענות, לא רצה הקב"ה שיהיה כתוב בתורה קיטרוג גדול כזה עליהם כפי שהם ראויים לו, ועשה שינוי בסדר כתיבת התורה שגרם פגם בכל התורה, בילבל פרשיותיה ועקר פרשה אחת ממקומה והעבירה למקום אחר, הרי כמה גדולה היא אהבת הקב"ה לישראל וכמה חס על כבודם היקר לו מהכל ואין דבר העומד בפני זה.	50192
ועוד שלא כתב כאן הקב"ה פרשה רגילה שכל מטרתה תהיה להפסיק בין פורענות לפורענות בלבד, אלא בחר דוקא פרשת ויהי בנסוע כדי לגלות בה באותו זמן את חיבתו לישראל, חז"ל אומרים אמר הקב"ה נכתוב צרה אחר צרה, לאו, אלא נכתוב פרשה של כבוד ביניהם, לכך נכתב ויהי בנסוע הארון (ילקוט י'), לא די שהקב"ה מרוב אהבתו לישראל העביר לכאן פרשה ממקום אחר, כדי להפסיק בין פורענות לפורענות, אלא כתב ביניהם פרשה של כבוד, שלמרות הכל הוא עוד דואג באותו זמן לכבודם, ומה כתוב בפרשה זו? ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' ובנוחה יאמר שובה ה', כלומר שהשכינה היתה שורה בתוכם.	50193
אמרו חז"ל בשעה שהיה הקב"ה מבקש שיסעו היה הארון מזעזע עצמו, ביקש משה להודיע לישראל שהשכינה עמם (ילקוט שם), וכמ"ש וארון ברית ה' הולך לפניו ועוד לפי שהיה מקדים לפניו, היה משה אומר עמוד והמתן לנו ואל תתרחק יותר (רש"י בשם תנחומא), הרי גילה להם הקב"ה שזה שהפסיק בפרשה זו בין פורענות לפורענות, שלמרות הפורענות המגיעה להם, הקב"ה אוהב אותם ואין השכינה מסתלקת מהם והיא מלווה אותם בצאתם ובבואם.	50194
וגם מזה עלינו לקחת מוסר כי חייב אדם ללכת בדרכיו של הקב"ה, ויש ללמוד מכאן כמה צריך אדם לכבד את חבירו, ואף כשרואה שהוא עושה מעשה רע, לא יצרף מעשה למעשה ולא ימנע מלאהוב אותו, ואע"פ שחייב להוכיחו יזהר מלצער, ויטכס עצות לא רק לא להשפילו כי אם להיפך להעלות כבודו בעיני הבריות. (אור הצפון).	50195
	50196
	50197
	50198
	50199
	50200
	50201
	50202
	50203
	50204
	50205
	50206
	50207
	50208
	50209
	50210
	50211
	50212
	50213
	50214
	50215
	50216
	50217
	50218
	50219
	50220
	50221
	50222
	50223
	50224
	50225
	50226
	50227
	50228
	50229
	50230
	50231
	50232
	50233
	50234

	50235
מאמר קט	50236
ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' ויפוצו אויביך (במדבר י' ל"ה).	50237
עשה לו סמניות מלפניו ומלאחריו לומר שאין זה מקומו, ולמה נכתב כאן כדי להפסיק בין פורענות	50238
לפורענות (רש"י), כתב הרמב"ן שהפורענות השנייה היא פרשת ויהי העם כמתאוננים, ואחריו פורענות	50239
שלישית שהאספסוף התאוות, אבל הפורענות הראשונה לא נתפרשה, אולם מצא במדרש אגדה שנסעו	50240
מהר סיני בשמחה כתינוק הבורח מבית הספר, מפני שאמרו שמא ירבה ויתן לנו מצוות, ולכן הפסיק את	50241
הענין כדי שלא יהיו שלוש פורעניות סמוכות זו לזו, ונמצאו מוחזקים בפורעניות עיי"ש.	50242
האדם שקוע בהבלי העולם כסוס שוטף במלחמה, וכמאמר הגרי"ס ז"ל, רוב העתים בחשכה נהלך למלאות	50243
בטננו ולרוות תאוותינו השפלים והנבזים, ואם לא יעשה לעצמו איזה הפסק לתורה ויראת שמים, מי יודע	50244
לאיזה מצב יוכל להתדרדר בלי משים, אולם אם הפסיק לדבר ה' דבר גדול עשה, שמנע היסח הדעת קל	50245
מלהתפתח לירידה גדולה.	50246
ואם נתעמק בענין נראה כמה מסוכן הוא ההיסח הדעת הכי קטן, שהרי השמחה שלהם לא היתה אלא	50247
הרגשה דקה בעומק הלב דקה מן הדקה, ובכל זאת נאמר עליהם שברחו כתינוק הבורח מבית הספר, מוטל	50248
היה עליהם לנסוע, אבל לא היה להם לשמוח על כך שמתרחקים מהר סיני שם זכו להשגות נשגבות,	50249
ובאמת יפלא איך יתכן תביעה כזאת נגד יוצאי מצרים, שנאמר עליהם בגמרא אנו דסגינן בשלימותא כתיב	50250
בן תומת ישרים תנחם (שבת פ"ח:), ופירש רש"י שהתהלכו בתום לב עם הקב"ה, וקבלו את התורה מבלי	50251
להכיר אותה כדרך העושים מאהבה, וסמכו על הקב"ה שלא יעמיס עליהם דבר שלא יוכלו לעמוד בו,	50252
ואחרי כל השבח הזה איך יתכן שיגיעו למצב של תינוק הבורח מבית הספר?	50253
הוא אשר צווח המשורר, ולא יהיו כאבותם דור סורר ומורה, דור לא הכין לבו ולא נאמנה את אל רוחו	50254
(תהלים ע"ח), רוחם היה טוב לכתחילה שהרי הלכו בתמימות, אלא מכיון שלא הכינו לבם כראוי הפסידו	50255
את המדריגה הזאת, עד שהגיעו למצב של תינוק הבורח מבית הספר, עליהם היה להתבונן באשרם הרב	50256
שזכו לקבל את התורה, ולערוך חשבונות של יראת שמים, ואין ספק שהתבוננות כזאת מביאה אותם למצב	50257
רוח מרומם והיו מתגברים על כל הקשיים, ולא היו מגיעים לפורעניות של מתאוננים.	50258
ובאמת יש לדייק בעצם המשל של תינוק הבורח מבית הספר, שאין זה אלא חוסר דעת והבנה מצד התינוק	50259
לברוח, שהרי מטרת בית הספר אינו אלא להנאתו ולטובתו, אלמלא בית הספר מה היה סופו, הרי כמה	50260
בטלנים ישנם בשוק, ורק בזכות שילמד ויתעלה יוכל לזכות לגדולה, וכן אמר רבי יוסף אי לאו האי יומא	50261
דקא גרים שבו קבלנו את התורה, כמה יוסף איכא בשוקא (פסחים ס"ח:), אם הדור שקבלו את התורה	50262
נחשב כתינוק הבורח מבית הספר, אין זה אלא שטבע האדם ליפול לקטנות המוחין אפילו אחרי ההשגות	50263
הכי גדולות, אם ישאר בלי ההתבוננות הדרושה.	50264
אם בארזים נפלה שלהבת, אם דור דעה של קבלת התורה נפלו לשעה קלה ממדריגתם מחוסר התבוננות,	50265
ויתכן שמחמת כן נפלו לשתי פורעניות, בכל זאת עדיין היו קרובים לפניו ית', הקב"ה עדיין התנהג אתם	50266
בהנהגה גלויה ולמדו תורה מפי משה רבינו והיה להם משכן וכהונה, אבל מה נענה אנו אם חלילה תחסר	50267
לנו התבוננות וחשבון הנפש, מי יעכב בעדנו מליפול חלילה מכל המדרגות? הרי תינוק הבורח מבית הספר	50268
אינו אלא בורח לפי שעה ויודע שלמחר יחזור על מקומו.	50269
אולם מי יבטיח לנו שנחזור למקומנו הראשון? כמדומני שאדמו"ר ז"ל היה אומר מה ששנה ופירש קשה	50270
מכולם (פסחים נ'), לאו דוקא פירש לגמרי, אלא אפילו אם רק פירש ממדריגה מסוימת קשה מכולן,	50271
משום שאינו רוצה להודות שנפל ממדריגתו, ובמקום זה נוטה לבטל את עצם המדריגה ההיא, כאילו משיג	50272
עכשיו שאין השגה ההיא נכונה כלל, וככה מחליש דעתם של אחרים.	50273
אולם קצת התבוננות במקומה משנה פני הדברים מן הקצה אל הקצה, נהפוך הוא יתכן שיברח ממש מבית	50274
הספר ולצדקה תחשב לו, וכן מצאנו בגמרא (סנהדרין י"א), ברבן גמליאל שהזמין שבעה תלמידי חכמים	50275
לעלייה לעבר השנה, ולמחר מצא שם שמונה, אמר רבן גמליאל מי שעלה שלא ברשות ירד, עמד שמואל	50276
הקטן ואמר אני הוא שעליתי שלא ברשות, ומבואר שם שאיש אחר עלה שלא ברשות, ושמואל הקטן אמר	50277
כך על עצמו כדי שלא יתבייש חבירו, אף שבגלל שהודה על מה שלא עשה, היו עלולים לרחקו מדבר	50278
מצוה, היות ועשה כן למען כבוד חבירו משבחים אותו על כך.	50279
ברייחה כזאת מבית הספר אינה בריחה כלל ואדרבה היא מהווה בית ספר בפני עצמה ללמוד שם איך לכבד	50280
ולהוקיר אחד את השני, היוצא מדברינו ללא מחשבה והתבוננות אז המדרגה הכי גדולה סופה ירידה,	50281
ומאידיך גיסא ע"י מחשבה נכונה לפעמים אפילו ביטולה של תורה נהפכת לקיומה, כמו שמצאנו אצל משה	50282
ששבר את הלוחות, ואמר לו הקב"ה יישר כח ששברת. (המוסר והדעת).	50283
	50284

מאמר קי	50285
ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' ויפוצו אויביך וינוסו משנאיך מפניך (במדבר י' ל"ה).	50286
וברש"י עשה לו סמניות מלפניו ומלאחריו, לומר שאין זה מקומו, ולמה נכתב כאן? כדי להפסיק בין	50287
פורענות לפורענות כדאיתא בגמ' (שבת קט"ז.), ברמב"ן ולא פירש לנו הרב מה הפורענות הזו שהוצרך	50288
להפסיק בה, כי לא נזכר כאן בכתוב פורענות קודם ויהי בנסוע הארון, ולשון הגמרא פורענות שנייה ויהי	50289
העם כמתאוננים, פורענות ראשונה ויסעו מהר ה', ואמר ר' חנינא מלמד שסרו מאחרי ה'.	50290
וענין המדרש הזה מצאו אותו באגדה, שנסעו מהר סיני בשמחה כתינוק הבורח מבית הספר, אמרו שמא	50291
ירבה ויתן לנו מצוות, זהו ויסעו מהר ה' שהיה מחשבתם להסיע עצמן משם מפני שהוא הר ה', וזהו	50292
פורענות ראשונה, והפסיק שלא יהיו שלש פורעניות סמוכות זו לזו ונמצאו מוחזקים בפורענות, וקרא	50293
החטא פורענות אע"פ שלא אירע להן ממנו פורענות, ושמא אלמלא חטאם זה היה מכניסם לארץ מיד.	50294
ונקדים לבאר את משמעות החטא של כתינוק הבורח מבית הספר, אשר בודאי אינו יכול להתפרש	50295
כפשוטו, שהרי מדובר כאן בדור יוצאי מצרים, הדור שקיבלו בעצמם את התורה וזכו להגיע למדרגות	50296
העליונות של קבלת התורה, והנה חז"ל למדו זאת מתיבת ויסעו, ואע"ג שעצם הנסיעה היתה כדי להגיע	50297
לארץ ישראל, והרי היו חייבים להגיע לארץ ישראל, מכל מקום הרגישו בזה חז"ל שנסעו בשמחה, והיינו	50298
מזה שלא בקשו להתעכב בהר סיני כמו שבקשו להתעכב בים סוף.	50299
בים סוף כתוב ויסע משה את ישראל, ופירש"י הסיען בעל כרחם, שעטרו מצרים סוסייהם בתכשיטי זהב	50300
וכסף ואבנים טובות, והיו ישראל מוצאין אותם בים, והיו זקוקים שיסיעום בעל כרחם, ומאחר שבנסיעתם	50301
מהר סיני לא נאמר ויסע משה את העם, אלא ויסעו מהר חורב שלא בעל כרחם, מצאו בזה חז"ל טענה	50302
עליהם, מדוע זה לא נסעו מהר חורב בעל כרחם כמו מים סוף, אין זאת אלא ששמחו על נסיעתם מהר	50303
חורב.	50304
אמנם קיבלו ישראל את התורה בהר סיני, עמדו שם בקדושה עצומה, זכו למדרגות גבוהות מאד, אבל	50305
דוקא משום שהיו במדרגות כה גבוהות, הרגישו שהם אינם שייכים עדיין למדרגה זו, הם עומדים במדרגה	50306
למעלה ממדרגתם האמיתית, ורצון זה הוא הנקרא בפי חז"ל כתינוק הבורח מבית הספר, כי מי שנפשו	50307
מרגשת שדביקות בה' הינה חיות ממש, כמ"ש ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום, אינו מתעייף	50308
מביקוש הדביקות, כשם שאין אדם מתעייף מביקוש החיות.	50309
לימדונו חז"ל לימוד הנוגע לכל אדם ואדם בעבודתו הפרטית, אם חש עייפות מעבודתו, הרי הוא בכלל	50310
תינוק הבורח מבית הספר, עייפות זו גורמת לכל המכשולות, אין אנו מדברים כאן ממדרגות שאין עומדים	50311
בהם, אבל בתוך המדרגות שכן עומדים, ובתוך העבודות שכן עובדים, אם הוא עייף בהם הוא על	50312
העדר רצון להתדבק בה', ועל כן בשעות הסדר הוא מתאמץ ומתעייף, אבל בין הסדרים אינו מוכן	50313
להתאמץ, אם הוא נראה אדם אחר בבין הזמנים או מחוץ לישיבה, אות הוא שגם בהיותו בישיבה מפחד	50314
הוא מהתעלות, וכמ"ש הרמב"ן שהשמחה בנסיעה מהר סיני היתה, כי אמרו שמא ירבה ויתן לנו מצוות,	50315
פחד מפני התעלות נוספת.	50316
ולמעשה למדנו בזה יסוד בעבודה, כאשר אדם אינו חש קורת רוח בעבודה, עליו לפעול זאת בעצמו,	50317
שיעורר את עצמו להגיע לאותה מדרגה, להחיות בעצמו אשר ירידה ממדרגה היא כפרישה מן החיים, וכל	50318
עוד לא השתרש בו הדבר אל ירפה מלהתעורר לזה עד אשר יקבע בעצמו את המדרגה שהשיג, עד אשר	50319
יחוש שם דביקות אשר הוא חפץ בה, יגיעה רבה צריך כדי להשיג קורת רוח ואושר מעבודתו בשעת	50320
נסיון, יגיעה בתורה ומצוות, יגיעה בתפילה, יגיעה בשבירת היצר.	50321
ומעתה נכונים אנו לבאר את ענין ההפסקה שבין הפורעניות, כלל הוא בידינו שכל מה שכתוב בתורה אינם	50322
סיפורים שהיו פעם, אלא לימודים נצחיים לכל דור ודור, וכשהתורה מספרת סיפור שהיה לפני ג' אלפים	50323
שנה, עלינו ללמוד ממנו את הנוגע לנו להיום, והסמיכות שבין הפורעניות בא להורות, אשר התוצאה של	50324
ויסעו כתינוק הבורח מבית הספר, היא ויהי העם כמתאוננים, ועיין שם בספורנו כמתאוננים לא מתאוננים	50325
בלבם באמת, כי לא היתה אצלם שום סיבה ראויה לזה שיתאוננו, אבל היו מתאוננים בדבריהם לנסות, כה	50326
עמוקה היא הנפילה שנופל הבורח, וזוה באה התורה ללמדנו, אשר גם לאחר הנפילה הראשונה, יש ביד	50327
אדם להתגבר ולעצור את עצמו שלא ימשך ליפול יותר, וזה ע"י הפסקה בין הפורעניות.	50328
ומה היא ההפסקה שבין הפורעניות? פרשת ויהי בנסוע, ופרשה זו מקומה בפרשת המסעות דהיינו שיצאה	50329
משם ונכתבה כאן, והרי פרשה זו שייכת למדרגה ולמצב של על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו, לפרשה שבה	50330
מצויינת הגדלות העצומה והאמונה המוחלטת של כלל ישראל, ואשר הקב"ה זוכרה לנו כחסד נעורים	50331
ואהבת כלולות, כמ"ש כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא	50332
זרועה (ירמיה ב').	50333

מתוך פרשה זו יצאו שני פסוקים אלו המדברים על הנהגתם התמידית של כלל ישראל במשך ארבעים שנה, תמיד היו נוסעים מבלי לידע להיכן, וחונים מבלי לידע היכן, ומאיך מתגלים בפסוקים אלה אהבת ה' לעמו, אשר בנסוע הארון נפוצו אויביו ונסו משנאיו, ובנוחו השרה שכנתו ביניהם, פרשה זו היא המפסיקה בין הפורעניות, כאשר מתחילה ירידה ונפילה, זמן הוא להתבונן בכוחות הטובים של ישראל, ובזה יתעוררו אותם הכוחות ויצילוהו מרדת מטה מטה, ואדרבא עי"ז יתדבק בהקב"ה.	50334
יש ואדם יושב בישיבה ולומד סדריו כדון, אבל כאשר מגיע סוף הזמן מרגיש כעין סיפוק מעבודתו, וכי הגיע הזמן להרפות מההתאמצות ולהסיר מעל עצמו קצת מעול התורה, רחמי שמים צריך שלא יפול בענינים שלא חשב עליהם מעולם, כי השמחה של התינוק הבורח מבית הספר, היא פורענות הגוררת אחריה פורעניות אחרות, מהי תרופתו, שיתבונן וישאל את עצמו, בעצם למה לך כלל ללמוד בישיבה, וכי שוטרים כפתו אותך לבוא לכאן? אין זה אלא מפני שבחרת לך חיים של בן תורה, אם יגזרו על אחד שלא יחזור שוב אל הישיבה, הלא יבקש ויתחנן ויבטיח שיתחזק, מזה מוכח שהרצון האמיתי המקנן בך הוא להיות בן תורה, ובכוח רצון זה אפשר לעצור את הנפילה ולהתחזק.	50335 50336 50337 50338 50339
מי שכן זכה יחוש בסוף סדר או בסוף זמן, הרגשה שעתה הוכרח לסגור את הגמרא ומוכרח הוא להתעסק בצרכי גופו, חוסר הרצון בלימוד המוסר גם כן נובע מזה, פוחד האדם שמא ירבה ויתן לנו מצוות, אם אלמד מוסר אגדל יותר, חושש הוא שמא יגדל וישאר יותר זמן בתורה, שמא יהא שקוע יותר בתורה, ולמדנו בזה יסוד בעבודה, שאדם יכול לבחון עצמו בזה, וגם כיצד להתחזק בזה בכוחותיו הרוחניים, ולכשיתחזק יזכה לסיעתא דשמיא. (מערכי לב).	50340 50341 50342 50343 50344 50345 50346 50347 50348 50349 50350
מאמר קיא	50351
ויהי העם כמתאוננים רע באזני ה' וישמע ה' ויחר אפו (במדבר י"א א').	50352
וברש"י אין מתאוננים אלא לשון עלילה מבקשים עלילה היאך לפרוש מאחרי המקום, אגיד לכם בזה דבר שכדאי לזכור אותו לעולם, ראו איך שהתורה מלמדת לאדם להכיר את עצמו, התורה מגדת על כלל ישראל דור מקבלי התורה, כי מבקשים הם לפרוש מאחרי המקום, ועוד כי מבקשים עלילות, נורא לשמוע בקורת כזאת, לו היה מי שהוא מבקר אותנו בכמו אלה, האם היינו סובלים להאמין בכזאת? חס מלהזכיר! ודאי כי איננו רוצים חלילה להפרד מהקב"ה! וכאן אומרים כזאת על דור מקבלי התורה! כי עומדים ברצון לפרוש מאחרי המקום!	50353 50354 50355 50356 50357 50358 50359
ועוד זאת כי מבקשים עלילה, הלא תדעו כי לשון עלילה אין הכוונה בזה שבודים דבר שקר, למשל אם היה לי לשלוח כסף למי שהוא ולא שלחתי, ואני מתרץ עצמי לפניו כי נאבד ממני הכסף ולא היה בידי לשלחם, אמנם כי שקר בפי מפני שבאמת עדיין הכסף מונחים תחת ידי, הנה זה נקרא טענת שקר אבל לא עלילה, כי הרי סו"ס זה דבר שאפשר להיות שנאבדו ממני הכסף, ואפשר להאמין בכזאת, אלא שלמעשה שקרתי בדברי.	50360 50361 50362 50363
אבל אם אגיד כי הלה בעצמו בא באמצע הלילה במחתרת ובמזווין וחטף ממני הכספים, הנה טענה כזאת כבר נקראת שבדיתי ממש עלילה על חברי ורעי, כי בזה אני מאשים את פלוני בדברי הבאי רחוקים מן המציאות, כי הלה ידוע הוא לאיש נאמן ולא גזלן, וגם למה יעשה כזאת ומה ירויח בזה, אחרי שבין כך וכך הייתי מוכן לשלוח לו הכספים, וזה כמו שהגויים בודים שהיהודים הורגים תינוקות לאפות מצה בדמם! עלילה שאין בה כל ממש כולה שקר! והנה כעלילות כאלו הרחוקים בתכלית מן המציאות, אמר זאת הכתוב על אנשים צדיקים בתכלית כי בקשו עלילות, ועל מי? על הקב"ה! ולמה? לפרוש מן המקום! נורא מאד הציור בזה!	50364 50365 50366 50367 50368 50369 50370
ולהלן ברש"י רע באזני ה' תואנה שהיא רעה באזני ה', שמתכוונים שתבוא באזניו ויקניט, אמרו אוי לנו כמה לבטנו בדרך הזה, שלושה ימים שלא נחנו מעינוי הדרך, ניקח לציור הנוסע מאמריקה לכאן במשך חמשת או שמונת ימים, לתכלית לימוד התורה כי נפשו חשקה בה, והנה בבואו לכאן הוא אומר לרעיו וחבריו, אוי לי כמה לבטתי בדרך, האם נתפשנו כמתאונן אחרי הישיבה? הלא רק את טרחתו ועינויו הוא משיח לזולתו, ומה בכך? כאן הרי היה להם ודאי טרחות ועינוים במדבר פי אלף פעמים, יותר מאשר טרחת נסיעה מאמריקה לכאן, והנה תפשמם הכתוב על ביטויים של אוי לנו כי לבטנו בדרך, כמבקשים עלילה לפרוש מאחרי המקום! אתמהה?	50371 50372 50373 50374 50375 50376 50377
הוא אשר הגדנו לראות בקורת התורה על אדם נורא מאד, נתאר לעצמנו אם יותן לי ללקוט מקופסא של כמלוא בית כסף וזהב, וימים שלמים ורבים בלי הפסק אני צובר ואוסף כסף וזהב יהלומים ומרגליות לאין שיעור, ודאי כי לא איעף ולא איגע ולא אפסיק אף רגע מללקוט וללקוט, ביודעי הרווחים הרבים והאושר שיהיה לי מליקוט המרגליות, אני יודע את עצמי, ויודע אנכי כי אוהב כסף אני, אולי אתם הנכם לא כ"כ חומדי ממון, ואתם מביטים ותמהים על ציורי!	50378 50379 50380 50381 50382 50383

ואם אפילו יארך ליקוט הכספים זמן יותר גדול, הלא גם כן לא יכאיב לי כלל אם אפילו לא אפשר מעלי	50384
בגדי, ולא אשכב לישון ימים ולילות! והאם יתואר במציאות כי אשב ואתאונן ואבכה על רוע מצבי אשר	50385
אני עובד עבודת פרך? כי אם ככה את עושה לך, אם אמנם אתה מתלבט ומתיגע ממלאכה זו, סימן ודאי	50386
הוא, או כי הקופסא אינה של זהב ומרגליות, או כי חסר דעה אתה.	50387
התורה מבקרת את הכלל ישראל ונבחנו במלים ספורים אלו, באמרם אוי לנו כמה לבטנו בדרך, סימן הוא	50388
כי לא אותי קראת כי יגעת בי, מצבירת יהלומים ומרגליות אין מתיגעים, אם אפילו עושים כל מלאכות	50389
הכי כבדות, אם אמנם מתיגעים אתם, סימן הוא ודאי כי אין אתם אתי! אלא מבקשים לפרוש ממני,	50390
מקניטים אתם אותי למען שאפרד מכם ואניח אתכם, נורא ומבהיל ללמוד מן התורה בקורת חריפה כזו על	50391
אדם, אלו לא באתם לכאן כי אם להתלמד איך להכיר ולידע את עצמכם דייכם! יחידי סגולה הם היודעים	50392
את עצמם! אשריכם במה שאתם מתלמדים כאן, כי מי שאין מכיר את עצמו אינו בכלל אדם, כאמרו	50393
(תהלים מ"ט) אדם ביקר ולא יבין נמשל כבהמות נדמו. (דעת תורה).	50394
	50395
מאמר קיב	50396
ויהי העם כמתאוננים רע באזני ה' וישמע ה' ויחר אפו (במדבר י"א א').	50397
על מה התאוננו העם בנסעם מהר סיני, ומה היה חטאם? זה לא נתברר בכתוב, והנה חכמינו ז"ל דייקו	50398
מכ"ף של כמתאוננים שחטאם היה בדקי דקות, ואמרו מימיהם לא חטאו חטא גמור, אילו אמר הכתוב ויהי	50399
העם מתאוננים לא היתה להם סליחה, אלא כמתאוננים (ילקוט שם), כבר ביארנו שאין התורה נמנעת	50400
מלכתוב על אדם גדול לשון שמשמע ממנו חטא חמור אף שחטא רק בדקות, כי כן משפט התורה עליו	50401
לפי מדרגתו, הרי שאם התורה כתבה כאן רק כמתאוננים, ברור שהחטא היה בדקי דקות ממש.	50402
ועוד לפי דברי רבי שמעון בן מנסיא (ילקוט שם), לא התחיל העונש אלא מן הגדולים שבהם, דכתיב	50403
ותאכל בקצה המחנה, בקצינים שבהם בגדולים שבהם, ומי היו הגדולים האלה? הזקנים והאצילים	50404
שהוזכרו במתן תורה, ומן חטא דסיני בא להם, שנאמר עלה אל ה' אתה ושבעים איש מזקני ישראל, וכתוב	50405
ויחזו את האלהים, וזנו עיניהם מן השכינה, לפיכך שמרה להם שלא לערב אבל בשמחת התורה, הרי	50406
שעיקר התביעה לא היתה על חטא מתאוננים, אלא על החטא שזנו עיניהם מן השכינה בשעת מתן תורה,	50407
היינו חסרון דק ביראת הכבוד כלפי ראיית השכינה, לפי המדרגה הרמה של גדולי דור דעה, וכאן מצאה	50408
מדת הדין מקום לגבות, וצ"ע איזה קשר יש בין שני ענינים אלה.	50409
עוד יותר מתבררת דרגת החטא מאופן העונש, עיין שם בילקוט, ולא חזרה האש ההיא לשמים, אלא נכנסה	50410
אל אהל מועד, וכל הקרבנות שהיו ישראל מקריבים במדבר, אותה האש יוצאת ואוכלת אותם, ואותה	50411
האש יצאה ואכלה את בני אהרן, אין אדם יוצא מן העולם עד שיעבור עליו מאותה האש, וכבר ביאר	50412
מהר"ל ז"ל, שענין הקרבן מרמז לביטול ישות כל נברא כלפי הדר גאון מציאותו ית'.	50413
משמע שחטאם היה שפגעו בבחינה רמה זו, ובחינה זו היא גם מה שכל אדם רואה בשעת מיתתו, ומתוך	50414
ראייה זו הוא מת, כאז"ל אין הנפש יוצאת מן הגוף עד שתראה פני שכינה, כי לא יראני האדם וחי אבל	50415
במותו רואה, משמע שמיתת הזקנים כאן וכן מיתת בני אהרן, היו מפני שפגעו במשהו בבחינה עילאה של	50416
יראת הכבוד, שלפי עוצם מדרגתם קראו לזה חז"ל שהסתכלו בו בלב גס.	50417
אבל מאידך נראה שחז"ל הגדילו את חטאם עד הקצה האחרון, עיין בילקוט (רמז תשל"ב), אמר רבי	50418
יהודה אין כמתאוננים אלא כמדויים (לבי דוי) על עצמן, שנאמר לא אכלתי באוני ממנו, רבי אומר	50419
כמתאוננים רע, אין רע אלא אלילים, שנאמר כי תעשו את הרע בעיני ה' להכעיסו במעשי ידיכם, באזני	50420
ה', מלמד שהיו ישראל מתכוונים להשמיע את המקום, רבי שמעון אומר משל לאחד שהיה מקלל את	50421
המלך והיה המלך עובר, אמרו לו שתוק שלא ישמע המלך, אמר להם מי יאמר לכם שלא היתה כוונתי	50422
אלא להשמיעו, כך היו ישראל מתכוונים להשמיע המקום.	50423
ועל מה היו מתאוננים? כתב הרמב"ן, כאשר התרחקו מהר סיני שהיה מקום קרוב ליישוב, היו מצטערים	50424
לאמר מה נעשה ואיך נסבול העמל והעיני, שהיה להם ללכת אחריו בשמחה ובטוב לב, והם היו כאנוסים	50425
ומתרעמים על חסרון הנאותיהם, אבל רש"י כתב כמתאוננים מבקשים עלילה האיד לפרוש מאחרי המקום,	50426
שמתכוונים שתבוא באזני ויקניט, אמרו אוי לנו כמה לבטנו בדרך הזה, שלושה ימים שלא נחנו מעיני	50427
הדרך.	50428
וכן כתב ספורנו כמתאוננים על טורח הדרך, לא מתאוננים בלבם באמת, כי לא היתה אצלם שום סיבה	50429
ראויה לזה שיתאוננו, אבל היו מתאוננים בדבריהם לנסות, ואנו תמהים איך יתכן שבני אדם גדולים שזו	50430
לא כבר זנו עיניהם מן השכינה, ועתה יבקשו עלילה לפרוש מאחרי המקום?	50431
יש ענין של יודע את רבונו ומכווין למרוד בו, כגון אמון הרשע שבא על אמו, וכששאלוהו כלום יש לך	50432
הנאה ממקום שיצאת משם? ענה כלום אני עושה אלא להכעיס את בוראי? מאין בא דבר כזה שהוא	50433

- 50434 לכאורה סתירה מינייה וביה? ברור שמקורו הוא הגדלת האנוכיות עד שאינו יכול לסבול שום מרות, וככל
50435 שיכיר את גדולתו של האדון, באותה מדה גובר רצונו לפרוק מעליו את עלו.
- 50436 מדה זאת אינה רק ברשעים, סכנתה קיימת בכל המדרגות, גם באנשים גדולים כמו הזקנים שזכו לראות
50437 פני השכינה בהר סיני, הרי חסרונם היה שזנו עיניהם מן השכינה ולבם היה גס בו, היינו חסרון דק ביראת
50438 הכבוד ובהתבטלות לפי מדרגתם, חסרון זה בא בלי ספק מהגדלת האנוכיות, שהאדם אינו רוצה להיכנע
50439 לגמרי אפילו לפני הדר גאונו של השי"ת, על אף כל מה שהוא משיג מגדולתו ית', הוא רוצה לשמור את
50440 זכויותיו להיות רשות בפני עצמו ולא להתבטל לגמרי, והיינו מה שהבאנו בשם המדרש אין רע אלא
50441 אלילים, כי שתי רשויות הוא כבר ע"ז שבלב, הקב"ה לא נפרע מהם אז שלא לערב את שמחת מתן תורה,
50442 והמתין להם עד שיצא הדבר לאיתגליא בהזדמנות אחרת, כי מדה הנמצאת באדם מבצבצת ויוצאת בכל
50443 הזדמנות.
- 50444 כשהתחילו במסעם מהר סיני עלה בדעתם הרהור קל של תרעומת על טורח הדרך, כי אפילו אנשים
50445 גדולים מאד לא יצאו לגמרי מהשפעת הגוף, אבל בפשטות כשבא לאדם הרהור כזה, מכיר הוא מיד שבא
50446 מיצרו הרע, ומיד דוחהו מעליו ומתפלא על שפלותו, שהרי הוא הולך לעשות רצון קונו, ויצרו בא
50447 להטרידו בדברים פעוטים כאלה, אבל מי שלבו גס במקום, ואינו מוכן להכניע את אנוכיותו, לא ירצה
50448 להכיר בשפלותו, ובמקום לדחות התרעומת ולבטלה לגמרי, עלול הוא גם לחזק אותה ולתת לה ביטוי,
50449 אבל איך יבואו מזה לידי כוונת להכעיס ח"ו ולבקש עלילה לפרוש מאחרי המקום?
50450 ראיתי בשם הר"ן מברסלב זצ"ל שדבר זה יכול להתפתח מצד כוח היצר הטוב שיש בו, כי יתכן שהאדם
50451 יחטא, ובתוך חטאו מתעורר בו הרהור חרטה, שזה בא מצד היצר הטוב בלי ספק, והיה אם יראתו חזקה,
50452 יכול להציל את עצמו ע"י הרהור זה, כמעשה דרבי אלעזר בן דורדיא (ע"ז י"ז), וכמעשה האיש שהיה
50453 זהיר במצות ציצית (מנחות מ"ד), אבל אם יראתו לקויה, אדרבא ירגיש את הרהור החרטה כעיוכ בדרך
50454 רצונו.
- 50455 וכדי לסלק מעליו עיוכ זה יפתהו יצרו להתעמק עוד יותר בחטא ולפרוץ כל הגדרים, כי ע"ז חושב
50456 לשטוף לגמרי את תביעת היצר הטוב ולהשקיטה מעליו, ובדרך זו יוכל לבוא ר"ל לידי פריקת עול גמורה
50457 ועבירות להכעיס, אפילו עד כדי שמתכוונים שתבוא באזניו ויקניט כביכול, ומה הגורם לכל זה? חסרון דק
50458 ביראת הרוממות, נורא ומבהיל הוא, אם בשבעים זקנים יכול לקרות דבר כזה, קל וחומר באזובי הקיר
50459 כמונו, אין לנו אלא לעבוד בכל כוחותינו לקניית יראת שמים בלב, וה' ירחם. (מכתב מאליהו ח"ד
50460 עמ' 182).
- 50461 מאמר קיג
- 50462 ויהי העם כמתאוננים רע באזני ה' וישמע ה' ויחר אפו (במדבר י"א א').
- 50463 וברש"י אין מתאוננים אלא לשון עלילה, מבקשים עלילה היאך לפרוש מאחרי המקום, נאמר כמתאוננים
50464 ולא מתאוננים, לו היו מתאוננים ממש היה עוד יותר רע, ומה זה כמתאוננים? שהיו מבקשים למצוא
50465 בלבול, ולשון עלילה נקרא דבר שאין לו כל עיקר, אלא השתמשות בו לקיים השקר ולהסתיר הרצון שיש
50466 בחובם, למשל העלילות דם על היהודים, שהורגים תינוקות ומשתמשים בדמם לאפיית מצה, דבר שכולם
50467 יודעים כי שקר בפיהם, וגם המוציאים העלילה בעצמם יודעים כי אין ממש בדבריהם, אלא שונאים הם
50468 את ישראל בתכלית השנאה, ומשתמשים בהעלילה להסתיר תכלית שנאתם.
- 50469 גם דוגמא שכתב רש"י (פסוק ד'), מי יאכילנו בשר, וכי לא היה להם בשר, והלא נאמר ומקנה רב היה
50470 לבני ראובן? אלא שמבקשים עלילה, הנה מי שעניו פקוחות רואה ודאי את השקר שבפיהם, וכי אינם
50471 מבקשים בזה אלא למצוא עלילה, שמלבד מה שהתורה טוענת עליהם שהרי היה להם המן כזרע גד, וגם
50472 בשר היה להם למרבה!
- 50473 וגם בהגיע להם דברים רמים כאלה כיציאת מצרים ומתן תורה, וביאתם אל ארץ לא תחסר כל בה, בתוך
50474 כל זה עוד יתכן להיות להם מקום לטענות על מחסורים? אלא שמבקשים עלילה! לא בשר מבקשים, לא
50475 מה שחסר להם הם מבקשים, רצונם הוא רק לפרוש מהקב"ה, וכל דבריהם אינם אלא כסות עינים על
50476 רצונם באמת, על רצונם לפרוש מהקב"ה! זה ודאי נקרא בשם עלילה ובלבול!
- 50477 אספר לכם מעשה שהיה, זכורני כד הוינא טליא ולמדתי אז בתלמוד תורה אשר בקלם, ושם למדו אתי
50478 אברכים אחדים גדולים ומצוינים, וקרה פעם שפרצה שריפה בבתי סמוך לבית התלמוד תורה, ונשרפו
50479 הרבה בתים חוץ מבית התלמוד תורה אשר נשארה קיימת, וזכורני כי הגיד לי אז אחד ממצויני הלומדים
50480 בתלמוד תורה, שחשב בלבו בעת השריפה, מי יתן וישרף גם התלמוד תורה! שאוכל ליסע לביתי לראות
50481 אשתי ובני, אלה תולדות חושב מצוין היודע ומכיר את עצמו, מביט בעצמו ורואה כי בעומק נפשו רצונו
50482 חושק כל העת ליסע לביתו.

אלא חדול יחדול מאשר מתבייש מאשתו כי תשאלהו, מה זה ולמה זה כי תבוא הביתה באמצע הזמן והלימוד? ועם הזדמנות זו של השריפה הלא מוצלח הוא! כי יהיה לו אמתלא על מעשיו ולא יתבייש לחזור הביתה! והוסיף אז להגיד, כי מזה יש ללמוד ולראות שפלות פחיתות האדם עד כמה יורדת, הנה להשביע רצונו לבקר את ביתו, יתכן לפניו כי תשרף כל התלמוד תורה למען תתקיים מזימתו! נורא באמת פחיתות כזאת באדם!	50484 50485 50486 50487 50488
בדבר שיש לאדם חשק חזק הוא יכול לסבול על זה עד דכדוכה של נפשו, מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה, אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו (שיר השירים ח'), ואם איננו מן הסובלים, ולא יזו מקרה שתקרהו ותהיה הכי קשה, והוא מתייגע ומתרפה, הנה זה כי בקרבו אמנם שוכנת רצון לפרוש מאחרי המקום, וכל מצבו אינו אלא בבחינת כפו עליו הר כגיגית, לכל אדם ישנם כפיות שונות, ועמוק עמוק תוך תוכיותו מבקש הוא ומחפש עלילה להתפטר ממשאו, ובהזדמנות הראשונה הוא רץ לתאוות ורצונו.	50489 50490 50491 50492 50493 50494
רע באזני ה', ופירש רש"י תואנה שהיא רעה באזני ה' שמתכוונים שתבוא באזניו ויקניט! נורא מאד מי יכולנו! ולולא מקרא כתוב אי אפשר לאמר! להגיד על מלאכי עליון כדור המדבר, שלא טרחת הדרך היתה בעוקצם, לא התאוה היתה בעוכרם, אלא סתר לבכם הרע בצביץ ויצא להדיחם להקניט את ה'! ומה ירויחו כי יקניטו את המקום? הלא יירע להם בכעס ח"ו ויכריתם! אבל כל זה חשבונות של עתיד, אבל עכשיו רואים רק כמה שיהנו בהקניטם את ה', כי יפרוש מהם הקב"ה וירוח להם מכל העול! עד כדי כך מגיע שפלות האדם, ואם בארזים כך מה יענו אזובי קיר? יתבונן בזה האדם ויתלמד להיות מכיר את עצמו כי אז אשרי וטוב לו! (דעת תורה).	50495 50496 50497 50498 50499 50500 50501 50502
מאמר קיד	50503
ויהי העם כמתאוננים רע באזני ה' וישמע ה' ויחר אפו ותבער במ אש ה' ותאכל בקצה המחנה (במדבר י"א א').	50504 50505
הרמב"ן ז"ל אומר, והנכון בעיני כי כאשר נתרחקו מהר סיני שהיה קרוב ליישוב, ובאו בתוך המדבר הגדול והנורא, במסע הראשון היו מצטערים לאמר מה נעשה, ואיך נחיה במדבר הזה ומה נאכל ומה נשתה, ואיך נסבול העמל והעינוי ומתי נצא ממנו, מלשון מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו, שהוא לשון כואב ומצטער על עצמו יעו"ש.	50506 50507 50508 50509
והנה לכאורה היתה להם לישראל טענה נכונה ואמיתית, המצב במדבר היה קשה מנשוא, לא כמו במצרים שלפחות אוכל היה מוכן בפייהם, ואילו כאן במדבר בלתי אל המן עינינו, חוסר בטחון מה יהיה מחר זה יותר קשה משעבוד מצרים! וכך אנו רואים יום יום סביבנו, אדם עובד מרויח משכורת, בזה הוא מרגיש בטוח ובן חורין, יש לו הבטחון של בידו וכסף על כל צרה שלא תבוא.	50510 50511 50512 50513
אך כל זה רק למראית עין, שהרי איך שכחו כ"כ מהר משעבוד מצרים שאפילו תבן אין ניתן לעבדיך, ולבנים אומרים לנו עשו והנה עבדיך מוכים, השלמת חשבון הלבנים ע"י פרי בטנם המושקעים בקירות, כמה מחשבה זו מזעזעת עד עמקי הנפש, ופתאום כל זה נשכח, וזוכרים רק את הדגה אשר נאכל במצרים, את האבטיחים ואת השומים, וכי יש בחירה בזכרון, וכי האדם בעצמו מחליט מה זוכרים ומה לא זוכרים? אלא מכאן רואים עד היכן מגיע כוחה של נגיעה, כאשר האדם נתון בנסיון כל שהוא, הוא כ"כ מצומצם בתוך נסיונו, וזוכר הוא רק מה שהנגיעה שלו מעוניינת להזכיר לו ולא את המחיר ששילם עבור זה, כך אנו רואים בעולם, הנגיעה של התקדמות הטכניקה והתפתחות המכשירים, מפריעה להתבונן ולראות את המחיר שמשלמים.	50514 50515 50516 50517 50518 50519 50520 50521
שוכחים את ההפסדים העצומים הנגרמים בדרך, רואים רק את הרווח ומתעלמים מן ההפסד! ומעשים בכל יום כמה תאוות דרכים יום יום קוצרים דמים, ואעפ"כ אין איש שם על לב, מי יעז להזכיר כמה היה יותר בטוח לרכוב על חמור כמו בימי אבותינו? ללעג וקלס ישימוהו, כי השוחד של הנגיעה גורמים לכך, שרואים רק צד אחד של המטבע ולא צידו השני.	50522 50523 50524 50525
וכן אומרים חז"ל, הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין (בזיר ב'), היום כל העולם הוא בבחינת סוטה, ובכל זאת אינם רואים את הקלקול ורואים רק את הסוטה, וכמו המשל מאותו שיכור שהבן שלו הביאו להתבונן בחרפתו של שיכור אחר, ואילו האב במקום להתבונן ולהסיק את המסקנא הראויה, הוא גוחן עליו ושואל מהיכן השיג יין כה משובח!	50526 50527 50528 50529
אם אבותינו זכרו במדבר רק את הדגה אשר אכלו במצרים חינו, הרי חז"ל הקדושים גילו לנו את סוד הזכירה הזו באומרם חינו, חינו מן המצוות, כל השעבוד כל העבודת פרך של רד"ו שנים כאין וכאפס לעומת עול המצוות הכבד והנורא בעיניהם, כל מחשבותיהם נתונים בהרגשת בלתי אל המן עינינו, ולא רואים והמן כזרע גד הוא, כל הרגשתם ונפשנו קצה בלחם הקלוקל, ולא בשאר מעלותיו הנפלאות של	50530 50531 50532 50533

המן, אדם הנתון תחת לחץ כל שהוא של הקפדה שגאה קנאה ותחרות, איננו מסוגל להקיף נושא מכל צדדיו ולהחליט בשפיות הדעת כנדרש ממנו.	50534
כך יש לדייק מן הפסוק על כן יאמרו המושלים בואו חשבון שע"ז אומרים חז"ל, בואו ונחשוב חשבוננו של עולם, הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה, הרי יכלו לעורר חז"ל בלשון קצרה על הפסד מצוה ועל שכר עבירה, ומדוע כל האריכות הזו? אלא שחז"ל רצו לעורר ולזרז את האדם לזה החשבון, להעמיד את הדברים זה מול זה, ולא לזכור רק את השכר של העבירה, או רק את הפסד של המצוה, נכון הדגה חינוך אך בלי מצוות איזה ערך יש לה? כן אנחנו בני הישיבה נתונים תמיד במבוכה, כשרואים אנשים שכל מחשבתם וכל מאוייהם רק בעולם החיצון, כמה רווחים יש בו ולעומתו כמה הפסדים יש בישיבה? ממש בזבזו זמן ללא רווחים כספיים ועד מתי?	50535
החשבון האמיתי מסור רק למושלים ביצורם, הם ואינם מוכנעים ליצורם, לא היצר מכתוב להם מה כדאי לראות ומה לחשוב, משל למה הדבר דומה לילד קטן הרואה עגלון רוכב על עגלה דוהרת, והוא כ"כ מקנא בעגלון שזכה לכזה אושר שכל היום הוא רוכב על הסוס ודוהר, ואלו העגלון המסכן לא רק שאיננו מרגיש בזה שום אושר, אלא כמה עינוי ויסורין מרגיש הוא באותה רכיבה ובאותה דהירה, אותו מצב יכול לעורר אצל האחד שמחה ואושר ואצל השני רחמים וחמלה.	50536
התולעת הנמצאת בתוך החזרת חושבת שאין פרי יותר מתוק מזה, וכל חייה בתוך הטעם המר של החזרת וכו היא מתענגת, כי לא טעמה טעם של תפוח או תאנה, כך העם המתאוננים מצומצמים בטעם החזרת, ואינם משוחררים להרגיש את הטעם העילאי האמיתי קיום רצון ה' ב"ה, זהו הסוד של לימוד המוסר המעורר את האדם לערוך חשבוננו של עולם, ולהקיף כל דבר עד הגיעו למרידה במוסכמות, ולבחירת הדרך הנכונה אף כי איננה מוסכמת על כולם, וכמו אברהם אבינו ע"ה בשעתו אשר כל העולם מעבר אחד והוא מעבר השני. (דגל המוסר).	50537
	50538
	50539
	50540
	50541
	50542
	50543
	50544
	50545
	50546
	50547
	50548
	50549
	50550
	50551
	50552
	50553
	50554
	50555
מאמר קטן	50555
ויהי העם כמתאוננים רע באזני ה' וישמע ה' ויחר אפו (במדבר י"א א').	50556
אין מתאוננים אלא לשון עלילה, מבקשים עלילה היאך לפרוש מאחרי המקום, רע באזני ה' שמתכוונים שתבוא באזני ויקניט (רש"י), כתב הרמב"ן ז"ל, והנכון בעיני כי כאשר נתרחק מהר סיני שהיה קרוב לישוב, ובאו בתוך המדבר הגדול והנורא, במסע הראשון היו מצטערים לאמר מה נעשה ואיך נחיה במדבר הזה, מה נאכל ומה נשתה ואיך נסבול העמל והענוי ומתי נצא ממנו, והיה רע בעיני ה' שהיה להם ללכת אחריו בשמחה ובטוב לבב מרוב כל טובה אשר נתן להם עכ"ל.	50557
לדברי רש"י מתאוננים הוא מלשון תואנה, ולרמב"ן ענין של כאב וצער, אבל כולם מודים שלא היה שום סיבה להצטער, וכמו שפירש הספורנו המלה כמתאוננים, שלא היו מתאוננים בלבם באמת, כי לא היתה אצלם שום סיבה שיתאוננו, אבל היו מתאוננים בדבריהם לנסות, נמצינו למדים שללא שום סיבה באו העם בטענות כלפי המקום, ונענשו על זה באש על חטא מתאוננים, ובמגיפה על חטא התאוה, והנה אין אדם מוציא דבריו לבטלה וכל שכן כלפי מעלה, ולמה באמת לא היו שבעים רצון, ולמה ציערו את עצמם בחינם וחיפשו עלילות על הקב"ה?	50558
הענין הוא שכאן התנהל מאבק יסודי על הצורה אשר העם היו מוכנים לעבוד את הקב"ה, בצאתם ממצרים נאמר זכרתי לך חסד נעוריד אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה (ירמיה ב'), ובמתן תורה הלכו בתמימות ואמרו נעשה ונשמע, אולם אחרי מתן תורה הרגישו את עצמם שבעים מכל מה שהשיגו ורצו לחזור לחיים רגילים.	50559
וזהו שאמרו חז"ל שנסעו מסיני בשמחה כתינוק הבורח מבית הספר, היה קשה בעיניהם להפקיר את עצמם ולהיות נעים ונדים ולחיות רק מבטחונם בה', כמו שפירש הרמב"ן על הפסוק בלתי אל המן עינינו, שרצו שיהיה להם פת בסלם, ובאמת אמרו בגמרא שהסיבה שהמן נפל כל יום במקום פעם אחת בשנה, כדי שיהיו מכוונים את לבם לאביהם שבשמים כל יום על מזונם (יומא ע"ו).	50560
אילו היו מתבוננים במצבם האמיתי, היו מבחינים חמלת הבורא עליהם, והיו באמת שמחים וטובי לב מרוב טוב, הרי כל ההנהגה של הקב"ה היתה כדי להדריכם בדרך הנכון שיתרגלו להתפלל על מזונם, שיהיו שמחים בחלקם ושלא ישתקעו בתאוות העולם, כדי שיהיו מסוגלים להשגת המושכלות, ולכן נתן להם מן שהוא מזון רוחני שמלאכי השרת אוכלים כדי שיהיו מוכנים להשגות גבוהות, וגם היה בו כדי ליישב דעתם בכל מיני טעמים שירצו, אבל כל זה היה להם לנסיון, שאם יכינו את עצמם להשגת הדעת, הרי די להם המן גם לצרכים הגשמיים.	50561
	50562
	50563
	50564
	50565
	50566
	50567
	50568
	50569
	50570
	50571
	50572
	50573
	50574
	50575
	50576
	50577
	50578
	50579
	50580
	50581
	50582
	50583

ענותך (דברים ח'), ונחלקו בזה בגמרא לחד שלא היה להם פת בסלם, ולאידך לפי שלא ראו מה שטעמו (יומא ע"ד:), רצו מעמד יותר בטוח לפרנסתם ויותר הנאה באכילתם, וכן לא היו יכולים להשלים עם איסור עריות ולכן בכו למשפחותיהם, אבל אילו היה להם התבוננות ראויה, כל זה לא היה חסר להם כלל, וזה שמעידה התורה והמן כזרע גד הוא.	50584
והנה צוה הקב"ה להניח צנצנת המן לדורות, וכאשר בני ישראל אמרו בימי ירמיהו אם אנו עוסקים בתורה מהיכן מתפרנסים, הוציא להם צנצנת המן ואמר הדור אתם ראו דבר ה', אבותיכם שהיו עוסקין בדברי תורה ראו במה התפרנסו, אף אתם עסקו בתורה והקב"ה מפרנס אתכם מזה (ילקוט), וזה מה שכתב הרמב"ם, שכל אחד שנדבה רוחו לעמוד לפני ה' ולעבדו לדעה את ה'.	50585
והלך ישר כמו שעשאו האלהים, ופרק מעל צוארו עול החשבונות אשר בקשו בני האדם, זה נתקדש קדש קדשים ויהיה ה' חלקו, ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללוים (סוף שמיטה), זה שמקבל על עצמו עבודת ה' הרי עבורו די דבר המספיק, אולם האנשים השקועים בחשבונות רבים שבבילם לא סגי בכך, והכל תלוי בהכנה שמכין האדם את עצמו. (המוסר והדעת).	50586
	50587
	50588
	50589
	50590
	50591
	50592
	50593
	50594
	50595
	50596
	50597
מאמר קטז	50597
ויהי העם כמתאוננים רע באזני ה' וישמע ה' ויחר אפו (במדבר י"א א').	50598
ת"ר ויהי בנסוע הארון ויאמר משה, פרשה זו עשה לה הקב"ה סימניות מלמעלה ומלמטה לומר שאין זה מקומה, דתניא רשב"ג אומר עתידה פרשה זו שתיעקר מכאן ותכתב במקומה, ולמה כתבה כאן כדי להפסיק בין פורענות ראשונה לפורענות שנייה, פורענות שניה מאי היא ויהי העם כמתאוננים פורענות ראשונה ויסעו מהר ה' (שבת קט"ז).	50599
והנה הפורענות שלאחריה מפורשת בתורה, והיא הפורענות שבאה על חטאם של המתאוננים, אבל מלפניה לא מצינו פורענות כלל, וכבר עמדו על זה התוס' והרמב"ן ז"ל, וכתבו כי אמנם אין זו פורענות אלא חטא והוא הפורענות, והחטא הוא שנסעו מהר סיני כתינוק הבורח מבית הספר, ויש לשאול איזו בריחה היא, והלא ישבו אצל הר סיני שנה תמימה ובשנה השניה נסעו מן ההר, ועוד הרי לא מעצמם נסעו אלא על פי ה' ביד משה ועם משה, ומה חטאם בזה שהוא חמור כ"כ כפורענות, ועד כדי כך שהיה מן הצורך לקבוע פרשה מיוחדת מוקפת בשתי נוגין הפוכות, כדי להפסיק בין פורענות לפורענות.	50600
אך נתבונן נא מה היה מעמד הר סיני לישראל, והרי לא היתה תעודתו אך כדי ליתן תורה לישראל, שאם רק שבביל מתן תורה הרי לא היה מן הצורך לכל המערכה הזו, להזעיק שמים וארץ וכל אשר במ, שהלא היה אפשר שיעלה משה לרקיע כמו שעלה אח"כ, ושם יקבל את התורה וימסרנה לישראל, ולא היה צורך שירד ה' על הר סיני ברבבות מלאכים, להרעיש ולהחריד את כל העולם, אלא שעיקרו של מעמד הר סיני היה ללמד תורה לישראל, כי לא הרי התורה הקדושה כהרי שאר החכמות, שהקב"ה נותן להאדם רק את הכלים והיינו הכשרונות הכוחות והתכונות ועל ידיהם ילמד האדם מעצמו.	50601
אבל התורה אינה כן כי עיקרה היא נלמדת רק מה' ית', וכדכתיב כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, ועל זה בא מעמד הר סיני, כי במעמד הר סיני למדו כל ישראל מפי הקב"ה יחד עם משה רבינו, ולא אך במעמד הר סיני בלבד וביום ההוא היה כן, אלא בכל לימוד התורה כך הוא וכדשנינו בספרי (עקב), אשר אנכי מצוה אתכם היום מנין אתה אומר שאם שמע דבר מפי קטן כשומע מפי חכם, והשומע מפי חכם כשומע מפי סנהדרין, והשומע מפי סנהדרין כשומע מפי משה והשומע מפי משה כשומע מפי הקב"ה, שנאמר נתנו מרועה אחד ע"כ, הרי שכל תלמודה של תורה כך הוא שלומדים מפי הקב"ה, כמו שלמדו מפיו במעמד הר סיני.	50602
ואין זו רק מדרגה שעולים אליה יחידי סגולה, אלא שכך היא ההלכה לכל אדם מישראל, וכדנתינן (ברכות כ"ב.), והודעתם לבניך ולבני בניך, וכתוב בתריה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב, מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע, אף כאן באימה וביראה וברתת ובזיע, מכאן אמרו הזבים מותרים לקרות בתורה אבל בעלי קריין אסורין ע"כ.	50603
הרי שאנו למדין הלכה למעשה באופן לימודנו מאופן הלימוד שהיה במעמד הר סיני, מה להלן אף כאן, ומפני שבמעמד הר סיני הראנו הקב"ה רק היאך לומדים תורה, ושהתורה תמיד נלמדת היא אך מפי הגבורה, וכדשנו בספרי להדיא שכל השומע דבר מפי קטן הוא כשומע מפי הגבורה, כי אין תורה אלא מפי הגבורה.	50604
ולא אך בענין הלימוד באימה וביראה הוא כן, אלא כמו שהוא ביראה כן הוא גם באהבה, וכמו שבמעמד הר סיני אז"ל שעל כל דיבור ודיבור היו רבוא רבבות מלאכים מנשקים את כל אחד ואחד מישראל (שהש"ר א' י"ג), כן הוא גם בכל לימוד ולימוד, ולא רק המלאכים הם המנשקים את הלומד תורה, אלא	50605
	50606
	50607
	50608
	50609
	50610
	50611
	50612
	50613
	50614
	50615
	50616
	50617
	50618
	50619
	50620
	50621
	50622
	50623
	50624
	50625
	50626
	50627
	50628
	50629
	50630
	50631
	50632

כביכול הקב"ה בכבודו ובעצמו, שהרי המקרא האמור בשיר השירים (א' ב'), ישקני מנשיקות פיהו, על תורה שבעל פה שהקב"ה מלמד לישראל הוא נדרש.	50633
אין תיאור אחר בשיר השירים שנאמר ברוה"ק על לימוד התורה שבעל פה, אלא נשיקה מנשיקות פיהו, וא"כ לא אך שמנשקין את הלומד תורה בשעת לימודו להראות חיבתו, אלא עצם הלימוד הוא נשיקה מנשיקות פיהו, ועל כן נקרא שבעל פה, כלומר מפיו של הקב"ה לפיו של האדם, ומה הוא זה אם לא נשיקה, ולפיכך כשכנסת ישראל מתחננת לפני הקב"ה שילמד אותה תורה שבעל פה, אינה מתחננת בלשון אחרת אלא ישקני מנשיקות פיהו.	50634
וזהו שקבעו אנכה"ג בברכת התורה ברכה מיוחדת, שהיא הודאה וגם בקשה על ערבות התורה והערב נא, ולכאורה האם אין התורה די ערבה ומתוקה שאנו צריכים לבקש והערב, והלא הם מתוקים מדבש ונופת צופים, ועוד למה דוקא בתורה, ולמה אין אנו מבקשים שיערב לנו את המצוות, אך לפי האמור אין הבקשה באמת על עצם התורה, כי היא ודאי ערבה היא בעצמותה ומהותה, ואין לבקש על דבר שהוא כבר קיים במציאות, ושאין לו מציאות אחרת אלא זו.	50635
אלא שהיא בקשה אחרת לגמרי, שכיון שיש שתי בחינות של ערבות בתורה, האחת הערבות של התורה עצמה שהיא מתוקה מדבש ונופת צופים, והשנית הערבות המיוחדת מחביבותו של הקב"ה ונשיקותיו מנשיקות פיהו, וערבות זו הלא היא לפי מה שהוא אדם ולפי מעלתו בלימודו, ולפיכך קבעו אנכה"ג על ערבות זו ברכה ובקשה מיוחדת שנתיהדה רק לתורה דוקא, והיא על יסוד הבקשה שמבקשת ומתחננת כנס"י לפני הקב"ה ישקני, שגם אנחנו קודם לימודנו אנו מבקשים ומתחננים מלפני המקום והערב נא. והנה מעמד הר סיני עצמו לא נסתלק מישראל, אלא נעתק אל המשכן וכמ"ש הרמב"ן ז"ל (ריש תרומה), ולא עוד אלא שבמקום שבהר סיני היה המעמד עראי, במשכן היה קבוע תמיד, וכמ"ש (שמות כ"ה) ונועדתי אליך ודברתי אתך מעל הכפורת, משום שאין לימוד תורה שלא יהיה מעין מעמד הר סיני, וכל לימוד הוא לימוד מפי הגבורה כמו במעמד הר סיני.	50636
אמנם כל זמן שישבו ישראל אצל הר סיני עמדו במצב זה, אבל בזמן נסיעתם לא היה המשכן בהקמתו והיה הפסק במעלתם זו, וכיון שכן היה עליהם להתחנן ולבקש מהקב"ה שלא יזיזם משם, ולא יהיה הפסק במעלתם זו אף לשעה קלה, והם לא עשו כן אלא הלכו, ולזה קוראים חז"ל בריחה, ומדמים את הדור דעה לתינוק הבורח מבית הספר, ואנו למדים כי זהו השם הראוי להפורש מחביבותו ונשיקות פיהו של מקום אף לשעה קלה. (דליות יחזקאל).	50637
	50638
	50639
	50640
	50641
	50642
	50643
	50644
	50645
	50646
	50647
	50648
	50649
	50650
	50651
	50652
	50653
	50654
	50655
	50656
	50657
	50658
	50659
	50660
מאמר קיז	50660
ויהי העם כמתאוננים רע באזני ה' וישמע ה' ויחר אפו ותבער במ אש ה' ותאכל בקצה המחנה (במדבר י"א א').	50661
בקצה המחנה במוקצין שבהם לשפלות אלו ערב רב, ר' שמעון בן מנסיא אומר בקצינים שבהם ובגדולים, הגם שאודות ההגדרה העם לא נחלקו ת"ק ור' שמעון בן מנסיא שמשמעותה רשעים, ורק על ביאור התיבות בקצה המחנה נחלקו, ולדעת ר' שמעון בן מנסיא אין הכוונה שוב לפשוטים ולנחשלים שבעם, אלא דוקא הקצינים שבהם והגדולים, א"כ לפי זה כיצד נזדווגו לעונש זה הרשעים יחד עם הגדולים והקצינים, וכי טוביא חטא וזיגוד מינגד, אם חטאו הגדולים מדוע נענש העם, ואם חטא העם למה יצאה האש דוקא על הקצינים שבהם.	50662
והנראה שאכן העם הם הרשעים והם החוטאים, אמנם הגדולים נענשו בשל הקטנים, אם משום שלא השפיעו עליהם שיטיבו דרכם, וגם לא מיחו בידם, ואם משום שלא נזהרו די הצורך במעשיהם, ובמקום שהקלו על עצמם מעט הוסיפו הרשעים על רשעתם והרשו לעצמם לקלקל הרבה, ומכאן ילמדו הטובים והגדולים שבעם, שכאשר יש רשעים בהמון לא ינקו הם מן האשמה.	50663
הרמב"ן בפירושו על התורה מבאר מה היה החטא של המתאוננים וזה לשונו, והנכון בעיני כי כאשר נתרחקו מהר סיני שהיה קרוב לישוב, ובאו בתוך המדבר הגדול והנורא במסע הראשון, היו מצטערים בעצמם לאמר מה נעשה ואיך נחיה במדבר הזה, והיה רע בעיני ה', שהיה להם היכולת ללכת אחריו בשמחה ובטוב לבב מרוב כל טובה עיי"ש.	50664
והנה גם בקרב בני תורה נמצאים כאלה, שגם כאשר לומדים הם בשקידה, הרי הם חשים עצמם כמתרחקים מן הישוב, וחושבים שכיון שיש להם הכשרונות והאמצעים איך להסתדר בעניני העוה"ז, בהשכלה ובבית ספר וכדומה, הרי בזה שמסרו עצמם לתורה הרחיקו את עצמם מן הישוב, ובשל כך פעמים הם מתאוננים נאנחים ודואגים על העתיד, וכלשון הרמב"ן מה נעשה ואיך נחיה, אולם דרך זו היא רע בעיני ה', מפני שבאמת היה להם ללכת אחריו בשמחה ובטוב לבב, כלומר דוקא בשל מה שזכו	50665
	50666
	50667
	50668
	50669
	50670
	50671
	50672
	50673
	50674
	50675
	50676
	50677
	50678
	50679
	50680
	50681

שמקומם הוא בין כותלי המדרש ועוסקים הם בתורת חיים, עליהם להיות בשמחה יתירה ובטוב לבב כי הולכים הם אחריו. (נחלת אליעזר).	50682
	50683
	50684
מאמר קיח	50685
והאספסוף אשר בקרבו התאוו תאוה וישבו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכילנו בשר (במדבר י"א ד').	50686
	50687
גדלותו של דור המדבר היתה לא רק בזה שהגיעו כולם למדרגת נבואה, אלא שקיבלו את התורה מפי הגבורה, דבר שהיה רק פעם אחת בבריאה, ומה שדיבר השם עמם פנים בפנים, הלא היתה מדרגה יותר גדולה מנבואה כי פרחו נשמתם על ידי זה, וזה לא קרה לשום נביא בנבואתו, מדרגה זו אינה ענין לשעה רק דבר נצחי הוא, כי מי שזכה לרוה"ק פעם אחת בחייו, הלא איש אחר הוא גם אחר ירידתו, כל שכן מדרגה רמה כזו, וחז"ל אמרו כי דור זה לא שלטה רימה בהם, גם הגוף שלהם נשתנה והיה כעין נשמה כל שכן הנשמה שלהם, ולכן קראו אותם חז"ל בשם דור דעה, כי רק דעה היתה מהותם.	50688
אחר שנדע את כל אלה יפלא בעינינו אותו חטא של בשר תאוה, לא רק מצד האמונה אלא גם מצד התאוה, אף כי לא היה רצון של אכילת דבר אסור, כי מן השמים בקשו שיתן להם, אבל כמה הוא המרחק מנבואה לאכילה גסה, הלא כל המדרגות של הברייתא דר"פ בן יאיר, פרישות טהרה קדושה הלא הן רק הקדמה לרוה"ק, וכמה רחוק רוה"ק מנבואה, רוה"ק אפשר להשיג גם היום כמבואר בתדב"א, ונבואה היתה רק בבית ראשון ומעט בבית שני, וגם אז רק בארץ ישראל, ואדם שהגיע למדרגת נבואה ועוד יותר הרבה, איך יחפוץ בבשר תאוה?	50689
	50690
	50691
	50692
	50693
	50694
	50695
	50696
	50697
	50698
	50699
אך יובן הדבר, כי הכוונה של קדושים תהיו היא להיות תלמיד חכם, לא קדוש כמלאך, התורה ניתנה לאנשים לא למלאכים, ואם בכוח אנושי הוא לעלות גם למדרגה של קדושה ממש, עד מדרגה של מרכבה לשכינה, אין לו להשאר במצב זה, כי אז אינו אדם, ולא לו ניתנה התורה, אלא דרך עליה שלו הוא לירד מקדושתו ולהיות איש תלמיד חכם, וזה היה דרך הנביאים שלא עמדו כל הזמן במדרגת הנבואה, אלא הכינו עצמם אליה בשעת נבואה, ואח"כ חזרו להיות אנשים כרצון התורה.	50700
לפי זה אין להבין הנהגת השם עם דור המדבר, אחר שקיבלו את התורה שלא ניתנה למלאכים רק לאנשים, היתה הנהגת ההשגחה עם אנשים אלה כמו עם מלאכי מעלה, דגן שמים אכלו, מבארה של מרים שתו, העננים כבסו את בגדיהם, גשמיות היותר הכרחית נעשתה מרוחניות, חיים כאלה איך מתאימים המה עם תורתנו הקדושה? חז"ל אמרו הכל מודים בעצרת דבעינן לכם, מ"ט יום שניתנה בו תורה לישראל, שונה מכל שאר מועדים שיש בהם כולו לשם או חציו לשם, ורק בשביל התורה, ודור זה הראשון לקבלת התורה לא תהיה להם שום שייכות לחיים של לכם, אלא כולו לשם הוא?	50701
	50702
	50703
	50704
	50705
	50706
	50707
	50708
	50709
	50710
	50711
	50712
	50713
	50714
	50715
	50716
	50717
	50718
	50719
	50720
	50721
	50722
	50723
	50724
	50725
	50726
	50727
	50728
	50729
	50730

והכתוב משבחם בשביל זה, ויחד עם השבח היה בזה חטא במה שנסעו בקל מהר השם, וכן כאן בקשו לקיים את התורה כראוי, אך נסעו בקל ממדרגה של קדושה המכשירה לזה.	50731
מזה אנו למדין שני דברים, א) כי אין לאדם למהר לעזוב את ההכשרה של פרישות או של קדושה, טרם ידע ברור כי מוכשר הוא כראוי, הקדמה של יום או שעות כבר גאוה היא, ותוכל להביא גם האדם היותר גדול לידי תאוה וחטא חלילה, ב) כי מעלה של קדושה אינה דרך רק עצה, ואחר שישלים האדם את העצה אז עליו לסור מקדושה ולחיות כבני אדם, או לעשות הפסקות בירידה ועליה וחוזר חלילה, כל אחד כפי מדרגתו ישתדל שלא תהיה המדרגה של קדושה למצב קבוע אצלו, כי דרך התורה היא להיות תלמיד חכם, אדם ברום המעלה, פרוש משאר בני אדם בכל הנהגת החיים, אך גם הפרישות אינה מלאכיות אלא אנושיות, כי לאנשים ניתנה התורה. (תורת אברהם).	50732
	50733
	50734
	50735
	50736
	50737
	50738
	50739
	50740
מאמר קיט	50741
והאספסוף אשר בקרבנו התאוה וישוּבו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכילנו בשר (במדבר י"א ד').	50742
	50743
קוראים אנו באלה הפרשיות על מדת התאוה, כבוד, וקנאה, והענינים נפלאים ומבהילים, כי אם אמנם נכשל קרח במדת הקנאה כמאמרם ז"ל (רש"י ט"ז) שנתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עוזיאל, וגם זאת הטענה הלא אינה אלא לפי גודל דרגתו, והמרגלים כי נכשלו במדת הכבוד, כי אמרו לנפשם שבכואם לארץ לא יהיו הם הנשיאים כי אם אחרים, ובזה יתמעט כבודם (זוהר שלח).	50744
כאמור שהטענה אינה אלא לפי גובה דרגתם, ומעתה איך איפוא סרים ומתגלגלים מזה מרחק כה גדול, עד להגיע כי חזק הוא ממנו, וברש"י כביכול כלפי מעלה אמרו, ותמיד מורגלים לבאר כי תאוה מעבירה את האדם, וגוררתו מאחת לאחת עד שבא ליד מינות, אבל אין זה ענין של דרך גררה והבאה, אלא סוד הדבר הוא כי בתאוה כבר הכל נגמר, בתאוה גופא כבר מין הוא!	50745
	50746
	50747
	50748
	50749
	50750
	50751
	50752
	50753
	50754
	50755
	50756
	50757
	50758
	50759
	50760
	50761
	50762
	50763
	50764
	50765
	50766
	50767
	50768
	50769
	50770
	50771
	50772
	50773
	50774
	50775
	50776
	50777
	50778
	50779
	50780

והאספסוף אשר בקרבו התאוות תאוה, כתב הרמב"ן ז"ל, שלא היה להם חסרון בדבר, כי היה להם המן	50781
לשובע, והיו עושים בו מטעמים שונים בטעם חשוב מאד כאשר יספר, אבל המשילו בנפשותם תאוה רעה	50782
כמתאווים לאכול הפחמים והעפר והמאכלים הנבאשים, מבהיל באמת במה היה שם רצונם, הלא לא היה	50783
חסרון ממשי בדבר כי הכל טעמו במן, אלא שרצו להיות להם גם קשואים ובצלים, ומה הכצעקתה	50784
הגדולה, עד שהתורה הקדושה קראה למקום בשם קברות התאוה, עד כדי כך אין לערוך מה האבדון	50785
הנורא בתאוה זוטרתא כזו, בתאוה של דור המדבר, ואל מה? אל קשואים ובצלים? אמנם כן גם בתאוה כל	50786
דהי כזאת!	50787
יכול אדם לראות זה בעצמו על כל פסיעה ופסיעה, אדם הנסבך באיזה רצון ותאוה, הלא נאבד כל קשר	50788
אתו, אין כל יכולת להתדבר אתו ולהפרישו ממנה, גם כשתוכיח ותגיד לו היתכן, מה מקום בשכל וחכמה	50789
יש לרצונך? האם אינך מאמין בשכר ועונש? האם אינך מאמין כי יש בורא העולם המשגיח על הכל? ועל	50790
כולם הוא לא ישיב לך כלום, רק אחת יענה, לא איכפת לי כלום, ואיך זה אובדים כל מחשבה וחשבון?	50791
הוא סוד הגדול כי נגד התאוה הכל א0ין, עד שגם מינות איננה כי אם פרט בתאוה ה' ירחם! (דעת תורה).	50792
	50793
מאמר קכ	50794
והאספסוף אשר בקרבו התאוות תאוה וישבו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכילנו בשר (במדבר י"א	50795
ד').	50796
החזה"ל ייעד שער מיוחד בענין הפרישות, ובדברו שם בכל פרטי עניני הפרישות, הנה נפלאות גדולות	50797
לחזות בהם, שכמעט כל התורה כולה ודיניה כולל במדת הפרישות, ונביא כאן קטעים אחדים בקיצור	50798
האפשר מפ"ה שם וז"ל, אבל דרך הפרישות הראויה לנו בהתחברותינו עם בני אדם, מהם הסברת פנים	50799
והראות השמחה בחברתם, עם הכניעה והשפלות ולשון הרכה ורוח נמוכה לכולם, ומהם הרחמים והחנינה	50800
והחמלה עליהם, עם הסרת הטורח מעליהם וזכרם בטוב, ולכאורה מה שייכות יש לכל אלה הדברים	50801
הגדולים והרמים למדת הפרישות, אתפלא? והרי החזה"ל כללם לכולם בזה המדה, וודאי יש להם שייכות	50802
גדולה!	50803
ועוד שם שכל מה שנאסר לנו איננו נמלט מאחד משלושה דברים, או שיהיה בטבע הכוסף לו כזנות והגזל,	50804
ולהרבות מן המאכל והמשתה האסור לנו, או שיהיה מה שלא ישנאה הטבע ולא יכסוף לו, כלבוש בגד	50805
שעטנו והרכבת כלאים, ואכילת בשר בחלב ואכילת חלב והרבה מהדומה לזה, הנה כי גם מצות שעטנו	50806
ומצות כלאים, כוללם בחשבון של פרישות, אם כן איפה נשארו כבר ענינים שאינם מכלל מדת הפרישות?	50807
וראוי לך אחי שתייטר נפשך בפרישות מכל מה שצורך האלהים לפרוש ממנו, עד שתגיע מן התיעוב	50808
והמיאוס במיני התענוגים המנועים והתאוות האסורות, עד שיהיה שוה לזה בטבעך, המתועב מן האיסור	50809
עם מה שנכספין לו ממנו, ויהיה אצלך המשגל האסור ולקייח איסור, ושתתכבד בקלון חבירך וגנותו אשר	50810
ימהר אליהם חפץ האדם בטבעו, כאכילת העכבר והדם והשקץ אשר יתעבהו טבעך ותשנאהו נפשך.	50811
הנה דורשים מן האדם, כי צריך הוא להרגיל עצמו עד שיגיע למצב שיתהוו אצלו דברים שנפשו של האדם	50812
מחמתן ומתאוה להן, כאכילת העכבר והדם והשקץ, דומה לי שמי שמכיר את החפץ חיים זצ"ל, יודע	50813
היטב שאצל החפץ חיים זצ"ל היה דיבור של לשון הרע מתועב לפניו עד לזרא, אמנם מה זה מן החידוש?	50814
איש חושב יתבונן במעשה זה המכוער, איך שלוקח את חברו בפיו, דורכו למרמס, ולועסו לרסיסים עד	50815
מיצוי כל דמיו, המתבונן הלא בחול יבחול די היטב בלשון הרע לא פחות מאכילת עכבר.	50816
כבר אמרנו כמה פעמים את המליצה על אמרם ז"ל (אבות ג'), שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו,	50817
ולא אמרו חז"ל שהיו הורגים איש את אחיו, אלא שהיו בולעים זה את זה בעודם חיים, והוא ממש כחיה	50818
טורפת הדורסת ואוכלת בעוד שטרפה מפרפר וצועק בשארית כוחותיו, וכאשר ירבה הנטרף לצעוק מתוך	50819
יסורים, כן עוד יגדל כעסה ותוסיף לטורפו ביתר שאת, זהו אופיו וגדרו של טורף, וזהו אופיו וגדרו של	50820
אדם מושחת, כי כוסף ומתאוה לבלוע את חברו דוקא חיים בלעו, לאיש מתבונן וחושב, זהו ציור אמיתי	50821
למדבר לה"ר ולמתכבד בקלון חברו.	50822
אמנם חז"ל באמת תמהו ואמרו (שבת קנ"ב), אשה חמת מלא צואה ופיה מלא דם והכל רצין אחריה, הנה	50823
לפני חז"ל היתה כל זו התאוה כעריבה מלאה צואה ודם, היש בחילה יותר חזקה מזאת? אכילת עכבר	50824
איננה אף כל דמיון לה בהכיעור, והכל רצין אחריה! אלא כי כל ההנאה מזה אינה מצד עצמה, אם כי סוד	50825
ודאי בזה! והרמב"ן ז"ל מתבטא על כעין זה כמתאווים לאכול הפחמים והעפר והמאכלים הנבאשים, ללא	50826
כל מהלך בזה, והתורה כבר הזהירה כמה פעמים ואמרה (דברים י"ב), רק חזק לבלתי אכל הדם, גם לדם	50827
אנו צריכים חיזוק, עד כדי כך הוא סוד המחלה!	50828
וראוי לך אחי שתתנהג בפרישות מן התענוגים המותרים ביכולתך, עד שיהא בעיניך בתכונת התענוגים	50829
האסורים עליך, פן תעזוב תורתך ותניח חובתך, וכבר עמדת על מה שצוה הבורא ית' את המלך באמרו	50830

(דברים י"ז), ולא ירבה לו נשים, ואמר לא ירבה לו סוסים, וראוי לך שתשתדל לאסור חושיך ותנועת	50831
אברייך הנראים כמו שאספר לך, והוא שתתחיל בראשונה לאסור לשונך ולבלום שפתיך, ותפרוש מן	50832
הדברים הבטלים עד שתהיה בעיניך הנעת האבר הכבד שבאברייך, יותר קלה מהנעת לשונך.	50833
וכפי זה אחי יש מן הדין עליך להשתדל לבלמו ולמשול בו, ואל תתיר לו מן הדבר אלא מה שלא תוכל	50834
לעמוד בלעדיו, והשתדל אח"כ לעצום עיניך וחוש ראותך, מהביט אל מה שאיננו צריך לך, או מה שיטריד	50835
לכך מחשוב במה שיועילך, ופרוש ממותרי הראות כפי יכולתך, והשתדל אח"כ לאטום אזניך משומעך מה	50836
שאינך צריך לו, ופרוש ממותרי השמע כפי יכולתך, והשתדל אח"כ לאסור חוש הטעם, ואח"כ השתדל	50837
למנוע ידיך מגעת במה שאינו שלך מהון העולם, ופרוש ממיני הגנבה והאונאה והגזל עי"ש.	50838
רואים אנו כאן עוד חידוש ביסוד העבודה, להרגיל את האברים, אנחנו לא יודעים כלום מזה, אנו	50839
מתעסקים ומנהלים כל משא ומתן רק עם האדם נושא האברים, אבל מה עסק לנו עם הידים? אצלנו הלא	50840
הם כדברים מדולדלים בעלמא! נגררים אחרי האדם ולא יותר! והנה החוה"ל העמיד כאן סדר עבודה	50841
שלמה עם האברים, ללמדן ולהרגילן במעשה הטוב, ונקוט זה לכלל גדול, כי כל ענין העבודה הוא סוד	50842
באברים! כמו ששייך לימוד בחכמה, כן ישנה מסכת גמורה בלימוד הידים, צריך האדם ללמד ולהשכיל את	50843
הידיים, ביעקב אבינו נאמר (בראשית מ"ח), שכל את ידיו ומתרגמינן אחכמינון לידוהי.	50844
החוה"ל מביא מקראות על זה, שנאמר (ישעיה נ"ו) ושומר ידו מעשות כל רע, דברים כפשוטן, ממש	50845
לשמור את הידיים, ואמר הכתוב (דברים ט"ו), פתוח תפתח את ירך לאחיך, ואח"כ תתנהג כן ברגליך	50846
ומנעם מלכת עם הרשעים, הכל כפשוטן ממש, ללמד את הרגלים בעשות טוב, וכבר הבאנו מאמרם ז"ל	50847
(ויק"ר פל"ה) חשבתי דרכי, אמר דוד רבש"ע בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני ולבית דירה	50848
פלונית אני הולך, והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, הה"ד ואשיבה רגלי אל עדותיך,	50849
דרכי דוד היו נתונים באברים, ולמרות כל מחשבותיו האברים בעצמם עשו תפקידם.	50850
הנה הבאנו לדוגמא איך שהחוה"ל כלל בדרך כלל כל התורה בסוד הפרישות, וזהו סוד אשר דיברנו כל	50851
הזמן, כי סוד התורה כולה הוא צמצום, ובאידיך גיסא סוד המותרות, כשאמרו חז"ל (אבות ו') כך היא	50852
דרכה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה, אין הענין כמו	50853
שרגילים ללמוד, שעל ידי מיעוט המפריעים יקל עליך לקנות התורה.	50854
אמנם בזה גילו לנו חז"ל סוד כל התורה כולה, כי עיקרה היא סוד הצמצום, צמצום באכילתך, צמצום	50855
בשתיתך, צמצום בשינתך, צמצום בכל חיך, איש בעל ד' אמות ולא זולת, וזה אשריך ודאי בזה ובבא,	50856
אנחנו אשר חסר לנו כל ידיעה בחיי האושר הזה, ודאי מחפשים פשטים במאמר חז"ל שכזה, אנחנו גם	50857
מפחדים ממחשבת חיים שכזה, לו ידענו וראינו אף קצהו מזה החיים, כבר היינו לומדים כל הדברים	50858
בתכלית הפשטות?	50859
והאספסוף אשר בקרבו התאוות תאוה, וכתב הרמב"ן שלא היה להם חסרון בדבר, כי היה להם המן לשובע,	50860
והיו עושים בו מטעמים שונים בטעם חשוב מאד, אבל המשילו בנפשותם תאוה רעה כמתאוים לאכול	50861
הפחמים והדברים הנבאשים, הנה כי גם בפשטות לא יפלא כ"כ להבין, כי יתכן להיות איש שלא יחסר לו	50862
כלום, ואעפ"כ יגווע אחרי איזו תאוה של בצלים ושומים.	50863
אולם לפי דברינו יבואר הסוד של התאוות תאוה בהבנה אחרת לגמרי, הנה ענין ההנאה באכילה, ודאי כי	50864
אכילת הגאון ז"ל והאכילה שלנו אינם שוים בטעמן, טעם אכילתו של הגר"א ז"ל היה טעם רוחני ודאי	50865
כענין אז"ל (יומא ע"א), הרוצה לנסך יין על גבי המזבח ימלא גרונו של ת"ח יין, הנה זה טעם של קדושה	50866
ולא טעם שלנו כלל.	50867
אצל דור המדבר אמרו חז"ל (יומא ע"ה:), לחם אבירים אכל איש, לחם שמלאכי השרת אוכלים אותו,	50868
לחם שנבלע באברים, והרי פשוט כי לחם של מלאכי השרת, טעם ההנאה שלהם הינו טעם אחר לגמרי,	50869
אין לה כל דמיון להנאתנו אנו, אצל מלה"ש אין זה סתם הנאה, כי אם הנאה של שעשועי תורה, בחינה של	50870
נהנין מזיו השכינה, וסוד ענין של התאוות תאוה היה, שהיה להם לפי מדרגות שלהם איזו נטיה כל דהי	50871
לגופנייות, רצו להיות להם טעם גופני כדוגמא של טעם שומים ובצלים, ובזה המשיכו עליהם קברות	50872
התאוה ודאי, והוא כל השאול תחתית והאבדון, נורא עד כמה מביאה נטיה גופנית אף כל דהי ה' ירחם!	50873
(דעת תורה).	50874
	50875
מאמר קכא	50876
והאספסוף אשר בקרבו התאוות תאוה וישבו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכילנו בשר (במדבר י"א	50877
ד').	50878
מפורש לשון הכתוב שהתאוות תאוה כפשוטו, שתקפתם מדת התאוה להתאוות, ומכוח זה נגרר אח"כ כל מה	50879
שאמרו, זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חיים את הקשואים ואת האבטיחים, ועתה נפשנו יבשה אין	50880

כל בלתי אל המן עינינו, היינו שלא היתה כל סיבה לשאוף אל הדגה, ורק שהתאוה התבטאה בבקשות אלו, ומפורש כל זה ברמב"ן שם וז"ל, שלא היה להם חסרון בדבר כי היה להם המן לשוב.	50881
והיו עושים בו מטעמים שונים בטעם חשוב, אבל המשילו בנפשותם תאוה רעה כמתאים לאכול הפחמים והעפר והמאכלים הנבאשים, היינו שהיתה התאוה כוח ממדות האדם, ולכן אף שהיה להם מן שהוא כזרע גד וטעמו כצפיחית בדבש, לא הספיק זאת להם, כיון שהתאוה לא נבעה מהרגשת החסרון אלא נוסדה בכוחותיהם, ומשו"ה התאוה לדברים הנפסדים והנבאשים, והכל כדי למלאות את התאוה העמוקה שהיתה בהם.	50882
ויקם העם כל היום ההוא וכל יום המחרת ויאספו את השלו הממעט אסף עשרה חמרים, הבשר עודנו בין שיניהם ואף ה' חרה בעם ויך בעם מכה רבה מאד, ויקרא שם המקום ההוא קברות התאוה כי שם קברו את העם המתאים, ונראה לבאר ענין שם המקום קברות התאוה, שהתאוה היא אשר גרמה לקבורתם ולמיתתם, שהתאוה עצמה המיתה אותם, תמותת רשע רעה (תהלים ל"ד), שהרע והחטא עצמו ממת את הרשע.	50883
והיינו מה דכתב התומר דבורה, שהרי לא יעשה האדם עון שלא יברא משחית, והרי אותו קטיגור עומד לפני הקב"ה ואומר פלוני עשאני, ואין בריה מתקיימת בעולם אלא בשפעו של הקב"ה, והרי המשחית הזה עומד לפניו, ובמה מתקיים? הדין נותן שיאמר הקב"ה איני זן משחיתים, ילך אצל מי שעשאו ויתפרנס ממנו, והיה המשחית יורד ונוטל נשמתו, או ענש עליו כפי עונשו עד שיתבטל המשחית ההוא עכ"ל.	50884
מבואר בדבריו שהחטא והעון הוא מציאות ויצירה המזקת את עושה העבירה, עד שהקב"ה צריך לזון ולפרנס את המשחית, ולכן קראו למקום קברות התאוה, שהתאוה עצמה המיתה וקברה את העם המתאים, ובוזה יתבאר ענין מדה כנגד מדה שאינו רק הנהגה בעלמא, אלא כן הוא המציאות שהמדה עצמה מענישה את החוטא, תמותת רשע רעה, והאדם הרוצה לבחון היאך יהיה מצבו בעוה"ב, יוכל לבדוק זאת בהתבונן אל מעשיו בעוה"ז, וכאשר יצרו בעוה"ז קנאה תאוה וכבוד, כן יהיה מצבו בעוה"ב.	50885
אונקלוס בר קלוניקוס בר אחתיה דטיטוס בעי לאיגורי, אזל אסקיה לטיטוס בנגידא, א"ל מאן חשיב בההוא עלמא? א"ל ישראל, מהו לאידבוקי בהו? א"ל מילייהו נפישין ולא מצית לאיקיומי, שזו טענת אומות העולם שהתורה רחבה ועמוקה עד מאד ואין להם אפשרות לקיימה, זיל איגרי בהו בההוא עלמא והוית רישא דכתיב (איכה א') היו צריה לראש, כל המיצר לישראל נעשה ראש, א"ל דינא דההוא גברא במאי, א"ל במאי דפסיק אנפשיה, כל יומא מכנשיה אקייטא ודייני ליה וקלו ליה ומבדרו אשב ימי.	50886
היינו שהוא בעצמו קבע את הגיהנם שבו ידון בעוה"ב, אזל אסקיה לבלעם בנגידא, א"ל דינא דההוא גברא במאי? א"ל בשכבת זרע רותחת, ופירש"י מדה כנגד מדה, שכיון שבלעם יעץ להחטיא את בני ישראל בזנות, לכן אף עונשו היה באותו החטא בעצמו, אזל אסקיה בנגידא לפושעי ישראל והוא הנוצרי, א"ל מהו לאידבוקי בהו? א"ל טובתם דרוש רעתם אל תדרוש, כל הנוגע בהן כאילו נוגע בבת עינו, א"ל דיניא דההוא גברא במאי, א"ל בצואה רותחת (גיטין נ"ו), שהרע הוא המציאות שהאדם יצר לעצמו בהיותו בעוה"ז.	50887
והנה דברים אלו מפורשים ברבינו יונה (שע"ת ב' י"ח) ודע כי נפש הרשע אשר כל תאוה לחפצי הגוף בחייו ונפרדת תאוה מעבודת הבורא ונבדלת משרשיה, תרד במותו למטה לארץ אל מקום תאוה, ותהי תולדתה כטבע העפר לרדת ולא לעלות, היינו כיון שע"י תאוה יצר לעצמו את העפר שהיא תולדת התאוה, לכן לא יוכל להתרומם ולזכות לעוה"ב, מכיון שמציאותו הוא עפר, וטבע העפר לרדת ולא לעלות, לכן יוכל רק לעלות לדין ולמשפט, ואחרי עלותו למרום תרד שנית בטבעה למטה לארץ, ומבואר נמי שהכל תלוי ביצירת מעשי האדם, ומכיון שמעשיו יצרו מציאות של עפר כן מצבו בעוה"ב, וכמ"ש כפועל אדם ישלם לו (איוב ל"ד), התשלומין והשכר הם כפי מעשי האדם.	50888
נפלא מאד לראות עומק כוח התאוה, שבעת שנשלט ע"י התאוה, נשכח מאתו כל הידיעות וההבנות, וכדחזינן אצל המתאוננים שנשכח מאתם כל ענין יציאת מצרים וטעם המן, ורק לקיום התאוה נשאו עיניהם, והתחרטו בהם וביקשו לשוב מצרימה, כי התאוה הוא כוח רוחני באדם, ובשעת יצירת הכוח אין מקום והבנה לכל דבר אחר, רשעים אפילו על פתחה של גהינם אינם חוזרים (עירובין י"ט), כי אינם יכולים לחזור בהם, מכיון שהכוחות שולטים בהם אין אפשרות כמעט להתגבר על כח הרע הרוחני.	50889
הסייף והספר ירדו מכורכים לעולם, בעת שמשמר את הספר ניצול מן הסייף (ספרי עקב י"א), ביאור הענין, כי הסייף שהוא הרע והחטא, הוא המציאות הטבעית המאבדת את האדם, וצריך להדבק בספר כדי שהספר יצילו מן הטבע, ולכן בשעה שאדם לא משריש בקרבו נטיה חזקה לתורה, ואינו יוצר בעצמו כח חדש של אהבת התורה, הרי נשאר בקרבו התאוה והכוחות הקודמים, והרע שולט בו באין מעצור, וכדחזינן בפרשה דילן שלאחר יציאת מצרים והמן, כיון שהתאוה קיבלה שליטה בפועל, הגיעו עד לירידה מוחלטת שהתגעגעו למאכלים הנבאשים שהיו במצרים.	50890
50891	50892
50893	50894
50895	50896
50897	50898
50899	50900
50901	50902
50903	50904
50905	50906
50907	50908
50909	50910
50911	50912
50913	50914
50915	50916
50917	50918
50919	50920
50921	50922
50923	50924
50925	50926
50927	50928
50929	50930

והיינו ענין עבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה (סוטה כ"א), אבל בעת שהחטא בקביעות הרי	50931
מכבה אף תורה, ולכן לא הועיל למתאוננים כל יציאת מצרים ומתן תורה כדי להמלט מכח התאוה, ולכן	50932
עבודתנו הוא סור מרע ועשה טוב, ראשית חייב להקדים סור מרע ורק אח"כ לעשות טוב, שבעת שאינו	50933
סר מן הרע הרי כוחות הרע שולטים בו ואין תועלת בעשיית הטוב, שאור הטוב נשכח ע"י כח הרע,	50934
ועקירת כוחות הרע השולטים בו מנעוריו, אפשר רק ע"י לימוד המוסר, וע"י כך ישיג מעט פנימיות	50935
בהבנת הטוב, ובזה יחליש את ממשלת כח הרע.	50936
בזמנינו שגובר כח הרע ברחובה של עיר, ודאי שקשה מאד להמלט מהשפעת הרע, והתעוררנו בענין זה	50937
מהא דכתיב והאספסוף אשר בקרבו התאוות וישו בו ויבכו גם בני ישראל, החטא התחיל באספסוף הם	50938
הערב רב, ומכוחם הושפעו גם בני ישראל, ואף שהאספסוף היו מחוץ למחנה, ואילו כלל ישראל היו	50939
במחנה יחד עם משה והאaron היה עמם, מכל מקום השפעת החטא של הערב רב השפיעה על כלל	50940
ישראל.	50941
ומשום כך הזהירה תורה בכניסת ישראל לארץ להשמיד ולאבד את הז' אומות, כדי שלא יוכלו במעשיהם	50942
להשפיע על עם ישראל, וכבר הזכרנו דברי הגר"א (משלי י"ח), שיש באדם יצה"ר הפנימי ויצה"ר	50943
החיצוני שהוא השפעות חיצוניות, ומיצה"ר הפנימי יכול להמלט, אך השפעת היצה"ר החיצוני חזקה מאד	50944
ואין כמעט דרך להזהר ממנה, ומשו"ה חייב להגביר בעצמו שליטה לכוחות הטוב, ורק ע"י כך יוכל	50945
להתגבר על הרע. (אור יחזקאל).	50946
	50947
מאמר קכב	50948
והאספסוף אשר בקרבו התאוות וישו בו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכילנו בשר (במדבר י"א	50949
ד').	50950
אם האדם ישקיע עצמו בתאוה, גם הדברים היותר נעלים והאצילות היותר רוממה, בכוחו לפוגמם ע"י	50951
פרישת כנפי תאוותו עליהם, ואפילו אם יגיע האדם למדרגה היותר גדולה לראות עולמו בחייו, ולטעום	50952
טעם עוה"ב בעוה"ז, גם אז אפשר שיתן מקום לתאוות לשלוט בו ולפוגמו בזוהמתה, דבר זה מתורת	50953
רבותינו בעלי המדרש למדנו, חז"ל מפרשים שאותם זקני ישראל אשר עליהם נאמר, ויחזו את האלהים	50954
ויאכלו וישתו, הם אותם האספסוף אשר התאוות תאוה, כלומר הסנהדרין, עליהם נאמר אספה לי שבעים	50955
איש מזקני ישראל, ושראויים היו לישרף באותה שעה שנאמר עליהם ויחזו אלהים ויאכלו וישתו, אלא	50956
מפני שהיה מתן תורה חביב לפני הקב"ה, לא רצה לפגוע בהם בו ביום, אבל לאחר זמן גבה מהם כשנתאו	50957
אותה תאוה.	50958
מעתה צא והתבונן! אנשים אלה אשר הטעימם הקב"ה טעם גן עדן, להיות יושבים ועטרותיהם בראשיהם	50959
וליהנות מזיו השכינה, מה מצאו בהם? מצאו שטעם גן עדן זה, היה לו איזו שייכות למה שקוראים בשם	50960
אכילה ושתיה, וכי התאוה הזאת התבלטה אח"כ בשפת התורה בשם תאוה לבשר או לשאר בשר, וכי	50961
ראויים היו לקבל עונשם מיד בשעה ראשונה, אלא שזכות מתן תורה עמדה להם להאריך אף עד אשר שנו	50962
בחטא ואז קבלו עונשם, אכן זהו כוחן של מדות!	50963
רבי אבימי תני מנחות בי רב חסדא, ואבימי בי רב חסדא תני? והאמר רב חסדא קולפי טבא בלעי מאבימי	50964
עלה דהא שמעתא? אבימי מסכתא אתעקורי איתעקרא ליה, ואתא קמיה דרב חסדא לאדכוריה לגמריה,	50965
ולישלח ליה וליתני לגביה? סבר הכא מסתייעא מילתא טפי, משום יגעתי ומצאתי רש"י (מנחות ז').	50966
והנה יגיעה זו אין לה כל שייכות להבנה בלימוד ההלכה, שהרי יגיעה זו אפשר לה גם אם היה רב חסדא	50967
בא לבית רבי אבימי רבו, גם אי אפשר לומר שהיגיעה החיצונית של ההליכה, היא אשר תסייעה לזכרון	50968
המסכתא, שהרי יגיעה כזאת אדרבא מפריעה את העיון, ומחשבה עמוקה אי אפשר לה לבוא מבלי מנוחת	50969
הגוף והנפש, ואלא באיזו יגיעה מדברים כאן, ביגיעה פנימית של כפיפת המדות, השפלה זו שהשפיל רבי	50970
אבימי עצמו ללכת אל בית תלמידו לקבל ממנו תורה, את היגיעה הרוחנית הזאת מצא למסייעת לקנית	50971
ההלכה, יוצא לנו מזה חידוש גדול, שכפיית הרצון וכפיפת המדות הוא תנאי מוכרח בהבנת התורה גם	50972
בחלק ההלכה.	50973
דעה זו תפליא את לבנו ביותר, אחרי ההתבוננות הראויה בפרטי הסיפור הזה, הגע בעצמך! אחד מגדולי	50974
האמוראים אשר הקטן שבהם היה מחיה מתים, רצה לשנן הלכה אשר ידע אותה אך נשתכחה ממנו, לא	50975
סמך עצמו על השינון לבד ואחז באמצעי של כפיית המדות, ומה היו מדותיו של איש כזה? הלא אין אנו	50976
רשאים להתבטא בשם זה על מלאכי עליון כאלו, רק לשבר את האזן!	50977
הלא אנשים אלו היו למעלה מן המדות כולן! ובכל זאת אחרי שסוף סוף היה נמצא בו איזה כח טמיר שיש	50978
לו איזה יחס, אם כי רק לשבר את האזן, לזו שאנו קוראים מדה, הלך וכפף עצמו כדי לזכות עי"ז לקבוע	50979

בלבו את ההלכה אשר כבר ידע אותה רק שכחה לשעה, אמור מעתה, כמה כפיות היה עושה לפני לימוד	50980
ההלכה החדשה, ואם הגדול שבגדולים והחכם שבחכמים כך אנו עאכו"כ!	50981
דעה זו מסתייעת הרבה, ומקבלת צורה יותר בולטת ויותר מקפת מדברי חז"ל במקום אחר, פרשה שלמה	50982
מקדישה לנו התורה, המדברת ברוב ענין על רגש ההתפעלות שמצא פרעה בפתרון חלומו על ידי יוסף, עד	50983
שמסר בידו את ביתו ואת עמו והכתירו בכתר המלוכה, מפני שהכיר שבלב יוסף צפונה חכמה נסתרת מכל	50984
באי עולם, התורה מעתקת את דברי פרעה עליו, והתוארים אשר תיאר אותו בהם, הנמצא כזה איש אשר	50985
רוח אלהים בו? אין נבון וחכם כמוך, וחזמתם אותם בגושפנקת התורה האלהית, ואם אמנם אין אנו	50986
מכירים את החכמה העמוקה אשר היתה צפונה בפתרון יוסף, כמו שאין אנו יודעים בכלל מה זאת נבואה,	50987
וכיצד מקבלים השפעה אלהית ממרום, אבל דיה לפנינו עדות התורה על רוממות ערכה של חכמת יוסף.	50988
ומגלים לנו חז"ל סוד גדול, כי רזי עולם אלה נתגלו ליוסף מפני זה, שבשעה שקפץ עליו רוגזה של אשת	50989
פוטיפר, כפה את מחשבתו ולא הרהר בעבירה, ואמר הקב"ה מחשבה שלא הרהרה בעבירה תבוא ותקרא	50990
חכמה, חכמה עמוקה אשר כל באי עולם יכירו וידעו שאין כמוה בכל הארץ, ויקראו לפניו אברך אב	50991
בחכמה ורך בשנים, הנה לפנינו הכרה ברורה עד כמה מועילה כפית הרצון להבנת התורה, ופירוש חדש	50992
במשנת ומגלין לו רזי תורה. (תלמידי סלבודקא).	50993
	50994
מאמר קכג	50995
והאספסוף אשר בקרבו התאוו תאוה וישבו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכילנו בשר (במדבר י"א	50996
ד').	50997
וברש"י האספסוף אלו ערב רב שנאספו אליהם בצאתם ממצרים, וראה ברמב"ן שלא היה להם חסרון	50998
בדבר כי היה להם המן לשובע והיו עושים בו מטעמים שונים, אבל המשילו בנפשותם תאוה רעה	50999
כמתאווים לאכול הפחמים והעפר והמאכלים הבאשים, ולכאורה כלל ישראל היו במדבר במדרגה עליונה	51000
של התקרבות להש"ת, נס המן לבד היה ראייה חושית שיש בורא עולם, והיאך השפיע עליהם הקלקול של	51001
האספסוף.	51002
בכניסתם לארץ הזהירה תורה לא תכרות עמהם ברית ולא תחיה כל נשמה, מחשש שמא ישפיע הרע	51003
שיעשו על ישראל, אמנם התם מובן יותר שהגויים היו רבים, ולכן יתכן שהרבים ישפיעו על השוכנים	51004
עמהם, אמנם בהיותם במדבר גבי הקב"ה, היאך הושפעו כלל ישראל מתאוותם של הערב רב.	51005
כבר הזכרנו דברי הגר"א (משלי י"ח) שיש ב' יצר הרע, יצה"ר הפנימי ויצר הרע החיצוני, על יצר הרע	51006
הפנימי אפשר להשתלט ולכבוש אותו, אמנם היצר הרע החיצוני קשה מאד לנצחו, יצר הרע הפנימי הוא	51007
יצר פרטי שבכל יחיד ולכן יוכל לנצחו, אמנם החיצוני הוא יצר כללי המקיף את העולם כולו, ולכן	51008
כמעט שאי אפשר להמלט ממנו, ומשום כך לאחר שהאספסוף התאוו תאוה השפיע זאת על בני ישראל אף	51009
שלא היתה להם כל סיבה לתאוה, מפני כוחו הגדול של היצר הרע החיצוני, שבעת שאדם רואה ושרוי אצל	51010
הרע מוכרח הדבר שיצור רושם בנפשו, וכל החורבן והגלות נגרם בגלל השפעת העכו"ם וכנאמר ותראו	51011
את שקוציהם ואת גלוליהם.	51012
ויש לראות זאת בעליל שמצב האדם תלוי לפי הסביבה בה שרוי, ומה נואלו האנשים שאינם חוששים	51013
להפגש עם הרע וסבורים שעליהם לא ישפיע, שהרי התורה מגלה לנו שאפילו הגדולים ביותר כדור	51014
המדבר הושפעו מהרע הקרוב אליהם, וביותר בזמנינו שהרחוב מלא וספוג בכפירה ותאוה, ודאי שהרחוב	51015
ישפיע בתוקף על כל מי שסמוך אליו, וזו הסיבה מדוע אין האדם מחפש עצות להכיר את עצמו ומצבו, הרי	51016
יצר לב האדם רע מנעוריו, והיאך לא יתבונן לבקש דרכים להטיב את מצבו, והביאור בזה שכיון שמושפע	51017
מסביבתו ורואה שכל הציבור אינו משתדל לתקן דרכיו, אף הוא מושפע מכך ומחקה את מעשי האחרים.	51018
והנה כאשר נלמד בפרשת השבוע יש לראות עונשי שמים עד היכן מגיעים, איתא בחז"ל עיין ברש"י	51019
(במדבר י"א ל"ה) שהפסיקה תורה בויהי בנסוע הארון כדי להפסיק בין פורענות לפורענות, וראה ברמב"ן	51020
שהפורענות היתה שנסעו מהר סיני בשמחה כתינוק הבורח מבית הספר, אמרו שמא ירבה ויתן לנו מצוות,	51021
ואע"ג שהיו חייבים ללכת שהרי הענן התחיל לנסוע, מ"מ תובעת התורה מישראל שהיו צריכים להתעכב	51022
ולא לנסוע כי א"א לעזוב את הר סיני, ומגלה התורה שבנסיעתם מהר סיני התגנב איזה מחשבה שחששו	51023
שמא ירבה להם מצוות.	51024
חזינו עד היכן מגיע דקדוק תביעת הקב"ה על כל פרט ופרט, ואפילו דברים שאין נראים בעינינו כחטא	51025
כלל, מ"מ הקב"ה בוהן ובודק ומוצא איזה פגימה קלה של חטא, מעתה לאחר שנתבאר דקדוק הדין עד	51026
היכן מגיע, חייב כל אחד מאתנו לנסות ולבחון את מעשיו האם יש בהם איזה פגימה קלה, ומדוע איננו	51027
בודקים כלל את מעשינו, אלא כיון שנמשכים אחר הרבים ואיננו רואים גבי אחרים שימת לב על	51028

המעשים, גם אנו מתנהגים באופן כזה, נמצא שההסתכלות על אחרים וההמשכה אחריהם היא אם כל חטאת והסיבה העיקרית לכשולון האדם.	51029
ומשום כך רחוקה מאתנו כ"כ עבודת תיקון המדות, למרות שענין המדות כולל ומקיף כל האדם, וכל מעשיו קשורים במדות, וכפי מדותיו כך הם תורתו ותפילתו, וכל שלא יעבוד בלימוד המוסר לתקן מדותיו הרעות, לא יוכל להגיע לשום מעשה טוב, וכה דברי הגאון החסיד הגרי"ס ז"ל (אור ישראל), ומה נענה אנן יתמי דיתמי ללא לימוד המוסר, הרי ודאי שאין לנו תקוה כלל שנוכל להגיע לאיזה מעלה, ואף בזאת הסיבה כנ"ל, שכיון שאיננו רואים רבים עוסקים בלימוד המוסר מושפעים אנו מהם. (אור יחזקאל).	51030
מאמר קכד	51031
זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם את הקשואים ואת האבטחים ואת הבצלים ואת השומים (במדבר י"א ה').	51032
צריך להבין, הלא מדובר בדור דעה, וראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי, כולם הגיעו לנבואה, ופתאום הם בוכים שחסר להם בצל או חתיכת אבטיח או שומים? רואים מזה דבר מפליא שאנשים שהגיעו כבר למדרגה הגבוהה ביותר יכולים לשכוח את הכל ולהתגעגע לחתיכת בצל, לומדים מזה יסוד גדול אשרי אדם מפחד תמיד, שאפילו הגיע למדרגה הכי גדולה, צריך האדם לפחד שלא יפול למדרגה הכי שפלה.	51033
חז"ל אומרים, הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין, וביאר הסבא זצ"ל מקלם מרן הרש"ז, כי חז"ל מלמדים אותנו בזה, כל הרואה בלי שום הבדל, אפילו חז"ל על עצמם אמרו את זה, שאם רואים שאנשים עושים מעשי השחתה גדולים, אל יחשוב כל אחד מה ממני יהלוך, אני אף פעם לא אגיע למעשי השחתה כזו, אלא כל הרואה מעשה השחתה, אפילו אם הוא צדיק ורחוק כרחוק מזרח ממערב מהשחתה כזו, צריך לגדור את עצמו בגדרים שלא יגיע להשחתה כזאת.	51034
אף האנשים המושחתים שעשו את מעשי ההשחתה, לא בפעם אחת הגיעו אליהם, אלא כבר היה גרעין ראשון, ממנו צמח וגדל הרע לאט לאט, ואם כן יכול להיות אמנם רחוק אני מקצה האחרון של ההשחתה, אבל אולי קרוב אני להתחלתה? אולי עדיין ההשחתה אצלי בגרעין הראשון שלה, שממנו אפשר לה לצמוח ולהתפתח, לכן יזיר עצמו מן היין שזהו התחלת סוטה.	51035
הגה"צ מו"ר משה רוזנשטיין זצ"ל משגיח דשיבת לומזה אמר על דור המדבר, איך ירדו כל כך פלאים אחרי שכבר הגיעו למדרגת נבואה, הלא לא מצינו על נביאים אחרים שיעבדו עבודה זרה ח"ו, או יתגעגעו אחרי דברים קטני ערך? אלא כל הנביאים הגיעו לנבואה ע"י עמל ויגיעה, לכן נשארו במדרגתם כל ימי חייהם, אבל דור המדבר לא הגיעו למדרגת נבואה על ידי עמל ויגיעה, אלא הקב"ה נתן להם מתנה כי רצה להכשירם לקבלת התורה, אבל לא נשתנתה הפנימיות שלהם, לכן תיכף שסרה הנבואה מהם היו אנשים פשוטים וחטאו.	51036
כעין זה ראיתי בשם האדמו"ר ר' אהרן מקרלין זצ"ל על הפסוק וקדשתם היום ומחר, במעמד הנבחר נתעלו ישראל לדרגת מלאכי עליון, מובן שקדושה זו שנתקדשו ישראל בזמן ראיית פני הקב"ה לא יכלה לשמש ערובה שתמשך להבא, וזהו וקדשתם היום התקדשו היום בקדושה שכזו שתשאר לכם גם למחר אחרי קבלת התורה. (דרכי מוסר).	51037
מאמר קכה	51038
זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם את הקשואים ואת האבטחים ואת הבצלים ואת השומים (במדבר י"א ה').	51039
וברש"י והלא כבר נאמר ותבן לא ינתן להם, אם תבן לא היו נותנים להם חנינם דגים היו נותנים להם חנינם? ומהו אומר חנינם, חנינם מן המצוות, הנה זה בקורת על הכלל ישראל על אשר הרגישו עול וסבל מן המצוות, על אשר הרגישו כי ישנם תענוגים בעולם זולתי מצוות, נתבונן נא, לישראל יש יום שבת קודש! ולהבדיל אלף הבדלות גם לגויים יש יום שבתה, ונדמה כי יום השבתה שלהם הנהו ביתרון תענוגים מאשר אצלנו, הגויים חופשים לעשות מה שרוצים, אופים ומבשלים לכל רצונם, הולכים ופוחזים מטיילים ומשחקים ככל אוות נפשם באין כל הגבלה.	51040
סיפרו לי פעם שישראל אחד התאונן ואמר הכל טוב בשבת, אבל להיות אסור לסרק השערות ולילך כל היום פרוע, זה כבר רחוק מלהיות עונג שבת! עכו"ם לא מאמינים כלל במציאות שבתתנו, אם תאמרו לעכו"ם כי יום אחד בשבוע אסורים לבשל אף כל שהוא הלא יחשבו זה לשחוק, ואנחנו לא לבד שזה לא נמנה אצלנו לשום קושי ונסיון שיפריע שבתתנו, אלא אדרבה מתענגים אנו מזה, אוכלים אנו ב"ה ביום	51041
	51042
	51043
	51044
	51045
	51046
	51047
	51048
	51049
	51050
	51051
	51052
	51053
	51054
	51055
	51056
	51057
	51058
	51059
	51060
	51061
	51062
	51063
	51064
	51065
	51066
	51067
	51068
	51069
	51070
	51071
	51072
	51073
	51074
	51075
	51076
	51077
	51078

הש"ק מן המוכן מכל טוב שבעולם, אנחנו שמחים באכילת משמנים ושתית ממתקים בשר ודגים וכל מטעמים, ולא תחסר כל בו אם אפילו לא מבשלים בו! היוכלו עכו"ם להשיג תענוג שלנו?	51079
	51080
	51081
אמנם כי אבותינו היה להם ביום הש"ק יותר תענוגים מאשר אנו כיום, איתא בגמ' (שבת קי"ט.ט.), דאמר ליה קיסר לרבי יהושע בן חנניא, מפני מה תבשיל של שבת ריחו נודף, אמר לו תבלין אחד יש לנו ושבת שמו שאנו מטילין לתוכו וריחו נודף, אמר לו תן לנו הימנו, אמר לו כל המשמר את השבת מועיל לו, ושאינו משמר את השבת אינו מועיל לו, מצווים אנו שבעת ימים תאכל מצות, והנה נסיכי הגוים נתכבדו בשלוח להם שתי מצות, והיה זה אצלם למתנה גדולה מי יודע כמה! ולמה לא אפו הם בעצמם.	51082
	51083
	51084
	51085
	51086
הוא הענין הנזכר, במצות שלנו ישנו הטעם של חג הפסח הקדוש, ואין עונג כעונג השבת, ואין עונג כעונג הפסח, בשר ודגים וכל מטעמים טועמים כל אשר בו דבקים, ולמחללי שבת ח"ו, להם כבר השבת למשא ודאי, גם השער שעל ראשם כבר לעינוי להם כשרואים להבדיל את יום השביתה של הגוים, אשר אמנם עושים הכל ככל אות נפשם ללא כל הגבלה, דומים לכאורה כי זה עונג הוא, אבל אוי ואבוי לתענוגים כאלה, הבלים וריקות אינם מן המשיביעים את האדם!	51087
	51088
	51089
	51090
	51091
צריך האדם להסתכל בעצמו, להביט על עצמו בעין בוחנת, וכשרואה אדם שהוא מרגיש איזה עול וסבל מהיותו יהודי, הנה זקוק הוא לבדיקה רבה! כשנשאל לעצמנו למי יש יותר תענוג בעולם, לא מצד העוה"ב אלא מצד העוה"ז ממש כפשוטו, לאיש יהודי פשוט וכשר או לאיש הולל מושך ביין את בשרו, גם מתנסך בשמחת כל תענוגים החומרניים אשר בעולם? אין שמחה ותענוג מעוה"ז כשמחת יהודי! הכתוב אומר (דברים כ"ח) תחת אשר לא עבדת את ה'א בשמחה, היינו בשמחה מצד זה העולם ודאי!	51092
	51093
	51094
	51095
	51096
	51097
	51098
	51099
	51100
	51101
מובא מעשה בפילוסוף אחד שהיה עני מדולדל, ופעם נתן לו המלך כסף וזהב למאוד להצילו ממצוקות העוני, וישכם בבוקר ויקח בידו הכסף ויבוא לפני המלך, ויאמר לו הנה כספך אשר נתת לי קח לך כי אני חפץ בו, ויתמה המלך ויאמר לו מה זאת עשית לי למה בעטת במנחתי אשר נתתי לך, וישב הפילוסוף את המלך לאמור, אדוני מיום היותי עד היום הזה ישבתי במנוחות שאננות ובמשכנות מבטחים, כי מעולם לא הייתי להוט אחר הממון תמיד נסתפקתי בהכרחיות.	51102
	51103
	51104
	51105
	51106
	51107
	51108
	51109
	51110
	51111
והיה די לי והותר במה שהיה לי, וכל חכמתי היתה בחכמת הטבע לדרוש ולחקור עניניו כי רבו מעשיו, אמנם אתמול אשר לקחתי הכסף סעיפי עצמוני וילכו אחר ההבל ויהבלו לחשוב מה אעשה בכסף, אם אקנה ממנו סחורה להשתכר, או אם טוב לי להפקידו ביד אדם נאמן, או אקנה קרקע ויהיה טרף לביתי, ותדד שנתי מעיני ולבבי כים נגרש, כי סבבוהו גלי המחשבות והמון הטרדות, ותתפעם רוחי פוסח על שתי הסעיפים, ולכן לא אוכל ללכת באלה, ובכן הכסף נתון לך והוא בעוניו החזיק ע"כ.	51112
	51113
	51114
	51115
	51116
	51117
	51118
	51119
	51120
	51121
	51122
	51123
	51124
	51125
	51126
	51127
	51128

ובהמה שוים בעיני! כמה מן המתיקות ומלואת טעם באכילת יהודי, עת עושה ברכה! הלא בה כל עונג והנאה ממש! עם מדושני עונג! (דעת תורה).	51129
	51130
	51131
מאמר קכו	51132
זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם את הקשואים ואת האבטחים ואת הבצלים ואת השומים (במדבר י"א ה').	51133
	51134
הנה אם לא היינו קוראים בתורה ובא אחד וסיפר לנו מעשה כזה, שהעם היוצא ממצרים מבית עבדים מעבודת פרך, ואשר היו שם בזויים ושפלים והפקר לכל מצרי לעשות בהם כטוב בעיניו, ונצעק אל ה' אלהי אבותינו, ויוציאנו ה' ממצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה, ולאחר שאמרו שירה על הים שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת, הנוראות והנפלאות והכבוד הגדול אשר הרעישו כל יושבי תבל, ולאחר מתן תורתנו הק', אשר כל הגדולה הזאת לא נעשה לשום עם מימי בראשית עד עתה, והיו נכונים לבוא לארץ כנען לאכול מפריה ולשבוע מטובה ולהיות רבתי בגוים שרתי במדינות.	51135
הנה אם יבוא מי ויספר לנו שגם שהיו בדרך ולא היה חסר להם לחם ומים, כי דגן שמים ניתן להם ולחם אבירים אכל איש בלי טורח ועמל, ופתח צור ויזובו מים, ולא חסר להם כי אם הדגה אשר נאכל במצרים חנם, את הבצלים ואת השומים, ומפני שחסר להם דגים ובצלים שהורגלו בהם במצרים, היו בוכים ואומרים למה זה יצאנו ממצרים, והיה טוב בעיניהם למען הדגים והבצלים להשאיר במצרים כמו שהיו עבדים שפלים, ולהיות משוללים מכל הטובות הגדולות אשר לשמי שמים יגיע שיאן, כל טובם וכבודם ועתידם הגדול, הכל היו מוחלין אך למען ניתן להם לאכול את הדגים ואת הבצלים, ומפניהם היו בטלים כל הנסים והנפלאות של יציאת מצרים!	51141
מה היינו אומרים לזה המספר לנו כזאת? כמדומה שלא היינו אומרים לו מאומה, לא שקר אתה דובר ולא משוגע הנך, כי מיד ידענו שהוא משוגע גמור ונסגירהו בבית המשוגעים פן ישתגע ביותר ויזיק את הבריות! אבל מה נעשה שהמספר הוא לא איש נכרי אשר לא נדעהו, כי אם משרע"ה בעצמו אשר על ידו נעשו כל הנסים והנפלאות האלו, ואשר על ידו ניתן לנו תורתנו הק' והוא בעצמו סיפר לנו דבר זה אשר ישבר את מוחנו לרסיסים, לשמוע דבר מבהיל כזה אשר קרה לעם היוצא ממצרים בשירות ותשבחות, ושמחת עולם על ראשם.	51142
	51143
	51144
	51145
	51146
	51147
	51148
	51149
	51150
	51151
	51152
	51153
	51154
	51155
	51156
	51157
	51158
	51159
	51160
	51161
	51162
	51163
	51164
	51165
	51166
	51167
	51168
	51169
	51170
	51171
	51172
	51173
	51174
	51175
	51176
	51177

כן הוא לכל מי שעוסק בתורה ועבודת ה' ית' ומתאונן על מיעוט הנאותיו הגשמיות, אות הוא שאין תורתו	51178
משביעה את נפשו, ואומר בסתר לבו למה לי עסקי בתורה אם אצטרך לסבול ולענות את נפשי מכל תאוה,	51179
לכן נדע כי כענין המתאווים כן הוא ענינו של העוסק בתורה, ומתאוה ומתאונן על מיעוט טובותיו הגשמיות,	51180
אות הוא על רוע לבו ומעוט הבנתו וחשיבות עסקו בתורה ועבודה, והנה נאמר דבר אמת ונכון לבל יתמה	51181
בעינינו על מיעוט טובתם הגשמית של העוסקים בתורה, ולבל יקנאו באלו המבלים את ימיהם בתענוגי	51182
עוה"ז וכל טוב לא יבצר מהם.	51183
והוא שנראה בבית מסחר גדול אשר רבים המשרתים בו, מצוי לראות שכל המשרתים אשר אין העסק	51184
שלהם כי אם עובדים בשכר, המה שומרים בדיוק את העיתות הפנויות למנוחה ולאכילה ולשתיה ולטיול,	51185
אינם מותרים מאומה מהעת הפנויה הקבועה להם, לא כן הבעל הבית איננו יודע מעת הפנוי ומעיתות	51186
המנוחה, כי נראהו תמיד עסוק בעסקו בעת אשר משרתיו אוכלין ומטיילין ונותנין עונג לנפשם, הוא הבעל	51187
הבית אינו נותן מנוחה לנפשו ותמיד הוא עוסק במלאכתו, ואכילתו ושתייתו במהירות, ויקרה לפעמים אשר	51188
ישכח גם מלאכול ולשתות, והטעם מובן לכל אין צורך לבארו.	51189
כן הוא בענינינו, שתכלית מציאות העולם הוא כבוד שמים, כמ"ש חז"ל כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא	51190
ברא אלא לכבודו, ואמר ר"מ כל העוסק בתורה לשמה כל העולם כולו כדאי הוא לו, נמצא שעסקו של	51191
עולם הוא אך למי שעוסק בתורה, ומורה לבני אדם כבודו וגודלו ית', ולזה נחשב העולם לקנינו ורכושו	51192
והוא בעליו של העולם, ושאר הבריות אינם כי אם למשרתים ופקידים לנהל עסקו של עולם, ולסדר עניניו	51193
לתכלית התיקון להשתמש בו באופן הטוב והמועיל.	51194
הנה ראוי לאלו הפקידים והמשרתים מנהלי עסקו של עולם, שיהיה להם השכר הטוב לאכול ולשתות	51195
ולרוות בטוב נפשם, פרי שירותם ועמלם בתיקונו של עולם, וזהו חלקם מכל עמלם וזולת זאת אין להם	51196
מאומה בקנינו של עולם, ומפני זה ראוי להם כל טובה ועונג נפשם וכל הטובות הגשמיות, כראוי	51197
להעוסקים בעסק גדול ורב הערך, בעסקו של עולם גדול ונפלא כזה.	51198
אבל אלו העוסקים בתורה ויראת ה', אשר כל עסקו של עולם והריוח הנפלא אשר ירויחו מהעסק הגדול	51199
הזה הוא אך להם, והמה הבעלי בתים של העולם הנכבד הזה, הנה די להם הריוח והעושר הגדול אשר	51200
ירויחו ואשר ישאר להם לעולמי עד מעסקו של עולם, ואין להם עתה לבקש מנוחה ותענוג לנפשם, כי אם	51201
להיות תמיד טרודים בסבל העבודה הגדולה בלי הפוגה יום ולילה, להרבות ולהגדיל עסקו של עולם, ואין	51202
להם להביט על מנהגם של הפקידים והמשרתים, אשר אין להם בעסק מאומה בהריוח הגדול, כי אם שכר	51203
בטנם ועונג נפשם, פרי עמלם וטרחם בעסקם של אחרים, זהו הסוד והטעם היותר פשוט והיותר מובן לכל,	51204
שאינו ראוי לעובדי ה' ית' להתאוות לשולחן של שרים, ששלחנך גדול משולחנם וכתרך גדול מכתרם.	51205
(יסודי הדעת).	51206
	51207
מאמר קכז	51208
זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם את הקשואים ואת האבטחים ואת הבצלים ואת השומים (במדבר	51209
י"א ה').	51210
תני בשם ר"א הסיף והספר נתנו מכורכין מן השמים, אמר להם הקב"ה אם שמרתם מה שכתוב בספר הזה	51211
הרי אתם נצולים מן הסיף, ואם לאו סוף שהוא הורג אתכם, תני בשם רשב"י הככר והמקל נתנו מכורכין	51212
מן השמים, אמר להם הקב"ה אם שמרתם את התורה הרי ככר לאכול, ואם לאו הרי מקל ללקות בו, אם	51213
תאבו ושמעתם טוב הארץ תאכלו, ואם תמאנו ומריתם חרב תאכלו (ויק"ר ל"ה).	51214
בעניני הגשמיות כל דבר יש בו דבר והיפוכו, כל מאכל אם הוא כתיקונו הוא בריא לאיש ויתן לו קיום	51215
וחיות, ואם נתקלקל ונתעפש, לא די שלא תבריאנו כי אם תחליאהו בחולאים קשים, ולכאורה פלא, אכן	51216
הוא שכל דבר יש בו דבר והיפוכו, וכן בכל עניני העולם, וביחוד לקיום האדם בעניני הגוף ובעניני הנפש,	51217
בעניני הגוף אם ינהג עצמו כשורה ובמזג הראוי, אבריו מתענגים ומתדשנים, ואם יצא ממדתו יחליאוהו	51218
בחלאים רעים, כי הרבה חלאים באים על רוב אכילה.	51219
וכן בעניני הנפש, בריאותו וקיומו היא התורה והמצוות והנהגתו ע"פ השכל, הם הנותנים בו כח וגבורה	51220
מתענג ומתדשן, וכל מחשבה טובה ומעשה טוב תתן בו קדושה וטהרה לו ולגופו, ואם יצא מגדרי התורה	51221
והשכל ויכנס בגדר הרצון, היא בעצמה תחליאהו ותיסרהו בחלאים רבים, כי הרצון הוא מחלה בנפש,	51222
וכמ"ש הרמב"ן על ענין התאוות תאוה כמתאוויים לאכול הפחמים והעפר, וזה בלי ספק חולי רע, כי הבריא	51223
לא יבקש דברים נבאשים כי אם דברים בריאים ומתוקנים, אין זאת כי אם מחלה בנפש.	51224
ולכן דור המדבר אשר נכשלו פעם אחת במחלת התאוה לפי ערכם, זכו שנענשו במדה אשר חטאו כדי	51225
להורותם כי הרצון היא מחלה בנפש ובגוף, ונענשו במילוי התאוה, כנאמר לא יום אחד תאכלון עד אשר	51226

יצא מאפכם והיה לכם לזרא, נמצא כי במה שבקשו בזה נענשו למלאות להם תאותם, עד כי התאוה המיתה	51227
אותם, ולפי זכות נפשותם וגופם לא יכלו לסבול את מחלת התאוה ומתו.	51228
וכן מבואר בדברי רש"י ז"ל, עד אשר יצא מאפכם כתרגומו די תקוצון ביה ויהיה דומה לכם כאילו אכלתם	51229
ממנו יותר מדאי, והיה לכם לזרא שתהיו מרחקין אותו יותר ממה שקרבתם, ובדברי ר' משה הדרשן	51230
ראיתי שיש לשון שקורין לחרב זרא עכ"ל, נמצא כי התאוה אשר השליטו בנפשם, היא עצמה היתה להם	51231
לסיף כדברי ר' משה הדרשן, הרי כדברי המד"ר, אם תאבו טוב הארץ תאכלו הרי ספר, ואם לאו הרי	51232
סיף, כי הספר והסיף נתנו מכורכין מן השמים, בדבר אחד ספר וסיף.	51233
וזה אשר דברנו כי התאוה בעצמה תדין את האדם ותיסרהו עד שתמיתהו ותדינהו בדינים קשים, ודור	51234
המדבר מרוב זכותם וקדושתם קיבלו העונש תיכף בעוה"ז, וזהו הקנאה והתאוה והכבוד מוציאין את האדם	51235
מן העולם (אבות ד'), מן העולם ממש, ובמשנה תורה ביאר מרע"ה ענין זה, כי בדבר הזה תאריכו ימים,	51236
בשמירת התורה והמצוות כי הם חייכם ממש, ולהיפוך לא תאריכו ימים.	51237
והוא ענין ברכה וקללה, ר"ל תשכיל ותתבונן ותכיר כי בעשיית המצוות, במצוה עצמה יש ברכה,	51238
ובהיפוכה נמצא קללה, וזהו מחסדי השי"ת כמבואר במדרש ראה, רבנן אמרי אמר הקב"ה לא לרעתם	51239
נתתי להם ברכות וקללות, אלא להודיען איזה דרך טובה שיבחרו אותה, ר"ל אחרי כי בהטוב יש ברכה	51240
ובהרע יש קללה, מי לא ירוץ להחזיק בברכה ולברוח בתכלית הריחוק מן הקללה.	51241
אכן כל הטוב והחסד שטרח הקב"ה לא יועיל לנו ח"ו, ומכתינו אנושה מאד, כי החולה יחזיק תמיד רק	51242
דברי קללה כפחמים ומאכלים הנבאשים, ואך בריאים ירגישו תיכף שהמה חולים, ואנחנו שותים כמים	51243
עולה ואין בנו מתום רחמנא ליצלן, כל ראש לחולי וכל לבב דוי, ובשביל זה מתענגים אנחנו בדברים	51244
הנבאשים כמו הקנאה והתאוה והכבוד.	51245
לכן נצטוינו בלשון הכתוב ראה אנכי נותן לפניכם, כמו באלה המשפטים אשר תשים לפניכם עיי"ש	51246
ברש"י, לא תעלה על דעתך לומר אשנה להם הפרק ב' או ג' פעמים עד שתהא סדורה בפיהם, לכך נאמר	51247
אשר תשים לפניכם כשולחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם עכ"ל, כן הוא בענינינו מוטל על האדם	51248
להתבונן ולהכיר את ענין הברכות והקללות כשולחן ערוך מוכן לפניו, וזהו עבודת האדם להתבונן עד	51249
שיראה בחוש ברכה וקללה, ומי לא יחזיק בברכות.	51250
ולכן על האדם לתקן זאת בעוה"ז שלא יטלט בו התאוה כאשר ביאר הרמב"ן התאוה תאוה, שנתנו שליטה	51251
בקרבת מצד התאוה, ואף אחרי השליטה לבטלה כמובא בתומר דבורה, שישב החוטא בתשובה ויכלהו	51252
ויבטלהו בסגופיו, או יבטלהו שופט צדק ביסורים ומיתה, או ילך בגיהנום ושם יפרע חובו עכ"ל, לאדם אין	51253
תיקון כ"א לבטל הרע שיכלהו ויבטלהו בתשובה, שיכיר רעתו וכל אשר יכיר יותר את המרירות זהו	51254
ביטולו.	51255
כך הוא טבעו של גוף, שהנפש בהרהוריו הטובים ובצער ויגונו, יכול לכבס אותו עד שיהיה הגוף צח	51256
מצוחצח, וירחק מן העבירה כמטחוי קשת, ואין לך ביטול יותר גדול מזה, וזהו מצד טבע קישור הגוף	51257
והנפש יחד בעוה"ז, ומזה נוכל להבין, אחרי כי גם תאוה כזאת נקראת מות, וכמה עבודות קשות על האדם	51258
לבטלה בעוה"ז ומי יכילנו בעוה"ב, מי כבר יוכל למלל גבורת הדין של תאוה ממש אף של היתר, ומי יכול	51259
לשער ולערוך תאוה של איסור ר"ל מי יכילנו, הרחמן יצילנו. (דעת חכמה ומוסר ח"ד ז' ח').	51260
	51261
מאמר קכז	51262
זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם את הקשואים ואת האבטחים ואת הבצלים ואת השומים (במדבר	51263
י"א ה').	51264
ותמוה הדבר למאד, הרי מדובר כאן בדור המדבר שהיו כולם מלאים דעה (ילק"ש מלכים א'), דור שראה	51265
את כל הנסים והנפלאות במצרים, ראה קריעת ים סוף והגיע למדרגות עליונות, שראתה שפחה על הים מה	51266
שלא ראה יחזקאל וכל שאר הנביאים (מכילתא בשלח ג'), דור מקבלי התורה מסיני ששמע קול אלהים	51267
מדבר מתוך האש, היתכן שיתאוו תאוה לאכול דוקא בשר ויתגעגעו לאבטיחים ושומים ובצלים? הרי לא	51268
היינו מאמינים כזאת על איזה רב שהוא בישראל וכ"ש על גאון וצדיק, ואיך מתקבל על הדעת שאותו דור	51269
הגיע למצב ירוד כזה?	51270
ולא עוד אלא שהמן היה מאכל מובחר למאד, והיו טועמים בו טעמים שונים כדברי רש"י, משתנה היה	51271
טעמו לנשתנין ולנדוכין ולמבושלין, וכדברי הכתוב טחנו בריחים או דכו במדוכה ובשלו בפרור ועשו	51272
אותו עוגות והיה נבלע באיברים (רש"י שם כ"א), ומה הרע שמצאו בו שנפשם קצה בו, ולמה התאוו	51273
דוקא למאכלים גשמיים פשוטים?	51274
אולם כבר עמדנו על כך, שלאמיתו של דבר אין דברים גשמיים בעולם, אלא שהאדם מגשם אותם	51275
במעשיו, ה' בחכמה יסד ארץ (משלי ג'), כלומר כל המציאות היא חכמת ה' ומהוה מושגים רוחניים, אם	51276

האדם מגיע למדריגה רוחנית עליונה, הוא הופך את כל פעולותיו הגשמיות לעבודת ה', הלחם שהוא אוכל	51277
הוא כעין קרבן לה', השולחן שהוא סועד עליו הוא כמזבח, היין שהוא שותה כאילו מנסך נסכים, הרצה	51278
לנסך יין על גבי מזבח ימלא גרונו של תלמידי חכמים יין (יומא ע"א), וזה מה שאמר הכתוב ויבא אהרן	51279
וכל זקני ישראל לאכול לחם עם חותן משה לפני האלהים (שמות י"ח), וכן ויחזו את האלהים ויאכלו	51280
וישתו (שם כ"ד).	51281
והנה דור המדבר השתוקק להגיע למדריגה זו, הם לא הסתפקו במן שהוא לחם מן השמים (שמות ט"ז),	51282
שבעצמו היה מזון רוחני, הם רצו מאכלים גשמיים פשוטים, בשר ודגים אבטיחים וקישואים שיהפכו אותם	51283
ללחם מן שמים, כאכילה לפני האלהים כאילו אכילת קרבנות וניסוך נסכים, הם שאפו לקדש את המזון	51284
הגשמי ולהתעלות להתפשטות מוחלטת ולהתקדשות עילאה.	51285
אולם אם כך הדבר מה היה חטאם, למה חרה אף ה' בהם והביא עליהם עונש כה חמור? אלא שאין אדם	51286
צריך להתאוות יותר ממה שה' דורש ממנו, אם הקב"ה המטיר להם מן מן השמים ולא המציא להם במדבר	51287
מזון גשמי הרי זה רצונו, ועליהם להשיג מאכילת המן מה שניתן להשיג, ואם הם לא מצאו סיפוק בכך,	51288
הבחין בוהן הלבבות שבשרשים הפנימיים של ליבותיהם חבויות נטיות בלתי רצויות, שהתבטאו עליהם	51289
בלשון התורה התאוו תאוה, וכאילו התגעגעו לקישואים לאבטיחים לשומים ולבצלים.	51290
בדומה לזה נבין גם את חטאו של ירבעם בן נבט, חז"ל אומרים תפסו הקב"ה לירבעם בבגדו ואמר לו,	51291
חזור כך ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן, אמר לו מי בראש? בן ישי בראש, אי הכי לא בעינא (סנהדרין	51292
ק"ב), חז"ל מספרים על ירבעם שלא מצאו בתורתו שום דופי, שחידש דברים שלא שמעה אוזן מעולם,	51293
כל תלמידי חכמים היו דומים לפניו כעשבי השדה, ושכל טעמי תורה היו מגולים לפניו כשדה, ואיך יעלה	51294
על הדעת שבשביל כבוד מדומה שהוא יהיה בראש, יותר על האושר הרוחני הנצחי הגדול ביותר שבעולם	51295
שהוא קרבת אלהים לטייל עמו בגן עדן, ולמרוד בו ולומר לא בעינא?	51296
	51297
אולם לא הכבוד המדומה של מי בראש הסיר את לבבו מאחרי ה', אלא דוקא מתוך גדולתו ועליונותו	51298
השתוקק להגיע לשיא המדריגה ללא שיעור וללא הגבלה, לא היה יכול להסכים להיות מוגבל בעלייתו	51299
שישאר במדריגה פחותה מבן ישי, ואם לא יכול להגיע לשיא ההתדבקות בה', ראה בזה קיפוח תכלית חייו	51300
בעולם בתור צלם אלהים, בתור אדם עליון, ומצינו הרגשה זו גם אצל משה רבינו, בשעה שאמר הקב"ה	51301
לישראל לאחר חטא העגל ושלחתי לפניך מלאך, אמר משה אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה, כלומר	51302
שאם לא יגיעו למדריגה להיות קרובים לה' שהוא בעצמו ילך לפניהם, הם מוותרים על כל הבטחות ה'	51303
להיכנס לארץ ולמות במדבר.	51304
לאור זה היתה דרישתו של ירבעם להיות בראש, אולם ירבעם עבר בזה על המדה, אם הקב"ה קבע שבן	51305
ישי בראש ששולת מלכות בית דוד בראש, אין דורשים ממנו יותר והיה צריך להסתפק בכך, ואם לא	51306
התרצה גילו בשמים שבתוך תוך מעמקי נפשו מעורבת נטיה כל שהיא לכבוד, ואם כי נטיה זו היתה דקה	51307
מן הדקה, הטעתה אותו ושיבשה את השתוקקותו הרוחנית העליונה, וסובבה את דעתו מה' ללכת בדרכים	51308
לא רצויות לה' שהיו להם תוצאות חמורות מאד, והרי זה דומה למה שאמר משה רבינו לקרה ועדתו,	51309
המעט מכם כי הבדיל אלהי ישראל אתכם מעדת ישראל ובקשתם גם כהונה (במדבר ט"ז), וזה היה גם	51310
חטאו של עוזיהו המלך, שמרוב גדולתו השתוקק יותר מהראוי לו להקטיר קטורת לפני ה' למרות שלא	51311
היה כהן גדול, בגלל זה גבה לבו עד להשחית וימעל בה' אלהיו ונענש שהיה מצורע כל ימיו.	51312
(אור הצפון).	51313
	51314
מאמר קכט	51315
ועתה נפשנו יבשה אין כל בלתי אל המן עינינו, והמן כזרע גד הוא ועינו כעין הבדולח (במדבר י"א ו').	51316
ברש"י, מי שאמר זו לא אמר זו, ישראל אומרים בלתי אל המן עינינו, והקב"ה הכתיב בתורה והמן כזרע	51317
גד הוא, כלומר ראו באי עולם על מה מתלוננים בני והמן כך וכך הוא חשוב ע"כ, ויש להתבונן מאי תמיהה	51318
היא זו על שאמרו בלתי אל המן עינינו, הרי הקב"ה בעצמו ובכבודו כתב בתורה (עקב ח'), ויענך וירעיבך	51319
ויאכילך את המן אשר לא ידעת ולא ידעון אבותיך, ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, ובודאי עינוי היה כאן!	51320
ורעב היה כאן! וא"כ מה תימה אם הרגישו בעצמם את העינוי והרעבון, עד כדי תביעה גדולה כזו עליהם,	51321
וגם נענשו על כך באופן חמור מאד.	51322
וכדי לקרב ענין זה קצת אל שכלנו, נבאר בהקדם משאחז"ל (אבות פ"ו), כך היא דרכה של תורה פת	51323
במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל, ואם אתה עושה	51324
כן אשריך וטוב לך, אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב ע"כ, הנה ודאי מה שאמרו כך היא דרכה של תורה,	51325
פירושו שכך היא הדרך להגיע לתורה, אבל ודאי לא שזוהי התורה עצמה.	51326

מעשה צא וחשוב הרי התורה היא תכלית כל התכליתים בחיי האדם עלי אדמות, והאושר הנצחי והגדול ביותר בזה ובבא, וא"כ גם הדרך להגיע לתורה, למה לא תהיה דרך רחבה טובה וסלולה לכל הרוצה ללכת בה, משל למה הדבר דומה לדרך המוביל לארמון המלוכה ששם העושר והאושר, הרי בודאי זוהי דרך סלולה וישרה בלא שום מכשול, וכל רואה יראה שאם ילך בדרך זו יגיע ויבוא לארמון ההצלחה, גם נטועים בצדדיה כל מיני פרחים יפים ואילנות טובות להתענג וליהנות בהן בני האדם, כדי לידע כבר בראשית הליכתם על גודל האושר וההצלחה אשר יגיעו בדרך זו.	51327
אבל לא יתכן כי דרך המלך אשר ממנה יבואו לארמון המלוכה, תהיה דרך צרה מלאה קוצים וברקנים, אשר לא יוכלו לעבור בה כי אם בקושי רב, כל הרואה אותה דרך ידע ברורות כי משם לא יבוא לארמון מלוכה והצלחה, כי אם לבית אסירים או לקברות יובל, וא"כ התמיהה גדולה שבעתים, שדוקא דרכה של תורה שאין חיים אלא תורה, תהיה הדרך אליה פת במלח ומים במשורה ושינה על הארץ, ולא די בזה אלא גם נוסף וחיי צער תחיה, ובהשקפה ראשונה אנו עומדים ותמהים איך אפשר שע"י דרך זו של חיי צער רעב וצמאון, יוכל אדם להגיע אל פסגת האושר וההצלחה בחייו? והרי כן מסיים התנא אם אתה עושה כן אשריך וטוב לך, אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב, ואיך?	51332
אכן מכאן אנו למדים בהכרח, שאמנם נכון הוא כי התורה היא האושר וההצלחה האמיתית בחיים, ובלא ספק שגם הדרך שעל ידה באים לתורה, אינה ח"ו דרך של קוצים ופחתים ובורות, דרך המלך ודאי היא סוגה בשושנים ורוחב לב בתענוגים, אלא שלא כל אדם זוכה להכיר דרך זו, ומעטים המה הדורכים בה והבאים אליה! ויש גם אנשים שכבר הגיעו לה כמעט, אבל נזרו אחור ויצאו כלעומת שבאו! והולכים בדרכים עקלקלות אשר אינם מובילים כלל להחיים והאושר.	51333
אך יש תנאי בדבר, אימתי נעשים הפת במלח והמים במשורה לאשריך וטוב לך, בצירוף של ובתורה אתה עמל! נמצא דבלי עמלות בתורה לא יתכן שיהיה אשריך בעוה"ז ע"י פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה, וכ"ש שאין כאן וטוב לך לעוה"ב, אבל אם בתורה אתה עמל, אז התורה היא תבלין שממתקת את הפת במלח ומים במשורה, וכמ"ש חז"ל בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין (ב"ב ט"ז.), ונותנת לו אושר שלום ושלוה בכל אשר יפנה ובכל מצב שימצא, וכל זמן שאתה ממשמש בה אתה מוצא בה טעם! ובפרט עם לימוד המוסר, אז ירגיש ויראה בעיניו את האשריך וטוב לך!	51334
אכן רוב אנשי העולם אינם חפצים בעמל תורה, והרי הם רצים אצים לרעות בגנים וללקוט שושנים של הנאות עוה"ז, משתכרים שם ומאבדים את הדעת והתבונה, ומגבירים על עצמם כח הדמיון עד אשר נופלים ישנים שוכבים וחולמים כל מיני חלומות, פעם ירקדו כשעירים ייעפו וייגעו, ופעם פחד דאגה יאחזון וישימו בכוס עיניהם, וישכחו ולא ישימו לב כי דרך המלך לפנייהם, דרך סלולה ובטוחה ישרה ונכוחה לבוא אל ארמון המלוכה החיים והאושר, וכאשר מגבירים על עצמם תאוותיהם ואינם יכולים לזוז ממקומם, טענת כזב בפיהם כי דרך המלך קשה ומסובכת לא יוכלו לעבור בה.	51340
אבל מה נואלו האנשים ההם ושקר הנחילו להם, לא ידעו ולא יבינו כי כל הנאות עוה"ז הנאות רגעיות המה, לרגעים ממש תבחנם, ומאיך גיסא בעל הנאות מתקשר על ידם בחובות עצומים לא יוכל להנתק מהם כל ימיו, וכבר המשיל הגר"א ז"ל כל הנאות עוה"ז לאדם צמא שמצא מים מלוחים בחבית ושתה מהם בצמאון רב, הרי בשעת שתייתו נדמה לו שמרווה צמאונו, אבל רגעים ממש לאחר שתייתו מתגבר בו הצמאון שבעתים מאשר היה לו קודם ששתה!	51341
ואם יתעקש ויאמר, עדיין איני מבין איך יתחלף פת במלח וחיי צער, בחיים של אושר ונחת ע"י עמלות בתורה? אף אתה אמור לו כי אין להשיבו אלא במשל, למה הדבר דומה לאחד שלא שתה יין מעולם ושואל מחבירו שיברר ויגיד לו מה טעם יש ביין, אף אם יסביר לו זה בכל מיני הסברים, כגון שיערב כמה אחוזים מתיקות וכמה אחוזים חמיצות ויערבם, לא יועיל לו כלום והוא נשאר בלא הבנה מה טעם היין.	51342
אבל העצה הטובה ביותר, קח לך כוס יין ושתה! אז תדע בבירור טעם היין, וזהו מה שאמר התנא אם אתה עושה כן אשריך, ולכאורה מה צריך להוסיף אם אתה עושה כן, הלא אמר פת במלח תאכל הרי שהוא עושה כן? אלא שאם יבוא אחד וישאל האיש אשריך וטוב לך בפת במלח, לכן אמר אם אתה עושה כן אז תדע כי אשריך וטוב לך! וזהו מה שאמר דוד המע"ה טעמו וראו כי טוב ה', היינו לדעת כי טוב ה' ההכרח לטעום מתחילה, אז תראו ותווכחו כי טוב ה'.	51343
כפירים רשו ורעבו ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב, לא כתוב ודורשי ה' יש להם כל טוב, אלא לא יחסרו כל טוב, לא חסר להם כי אין צריכים ואין מבקשים הנאות ותענוגים אלו שכל העולם רודף אחריהם, משל למה הדבר דומה לאחד שנכנס לבית שכנו ויצא ודאגה על פניו, וישאלו אותו מה זאת, ויען באנחה כי לא מצאתי בבית הזה שום תרופות, כנראה מזה שהם עניים מרודים, אמרו לו זו אינה ראייה, כי ידועים בני הבית לבריאים וחזקים ואינם זקוקים לתרופות.	51344
	51345
	51346
	51347
	51348
	51349
	51350
	51351
	51352
	51353
	51354
	51355
	51356
	51357
	51358
	51359
	51360
	51361
	51362
	51363
	51364
	51365
	51366
	51367
	51368
	51369
	51370
	51371
	51372
	51373
	51374
	51375

וכן הדבר הזה, ישנם הרבה אנשים מחוסרי תבונה כשנכנסים לבית של ת"ח אמיתי אשר תורתו ואומנותו, ואינם מוצאים שם את הרהיטים המודרניים, והכלים והקישוטים היפים המסנוורים את העינים של הזולת,	51376
נאנחים ואומרים אהה זה הת"ח אין לו במה לחיות, אבל לא הבינו ולא ידעו כי אדרבה הת"ח העמל בתורה	51377
הרי הוא בריא וחזק בנפשו ורוחו, ואינו חולה במחלת הקנאה והתאוה והכבוד של כל העולם, ולכן אינו	51378
זקוק לשכך ולהשקיט כאבי מחלתו.	51379
מעתה נבוא למה שהתחלנו, והמן כזרע גד הוא, ואמרו חז"ל שאמר השי"ת ראו באי עולם על מה	51380
מתלוננים בני, ושאלנו הלא כתוב בתורה על המן ויענך וירעיבך ויאכילך את המן, אמנם נתבונן עוד	51381
בדבר, אמרו (במכילתא בשלח ט"ז ד'), על הפסוק ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם דבר יום	51382
ביומו, מי שברא יום ברא פרנסתו, מכאן היה רבי אלעזר המודעי אומר, כל מי שיש לו מה יאכל היום	51383
ואומר מה אוכל למחר הרי זה מחוסר אמנה, מכאן היה רבי שמעון בר יוחאי אומר לא ניתנה תורה לדרוש	51384
אלא לאוכלי המן, הא כיצד היה יושב ודורש ולא היה יודע מהיכן אוכל ושותה ומהיכן היה לובש ומכסה,	51385
לא ניתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי המן ע"כ.	51386
הנה לדעתנו היינו מפרשים הא דלא ניתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי המן, מפני שהם לא היו טרודים	51387
לעסוק במלאכה לצורך פרנסתם והיה להם פנאי לעסוק בתורה, אבל במכילתא טעם אחר לגמרי היפך	51388
מסברתנו, שדוקא מפני שלא היו יודעים מהיכן יאכלו וישתו, שלא היו בטוחים כלל אם יהיה להם מה	51389
לאכול למחר, שמא יפסק המן ויסתם בארה של מרים, ודוקא משום כך הוכשר ביותר ליתן להם תורה	51390
לידרוש.	51391
וכן מפורש בגמ' (יומא ע"ו.), שאלו תלמידיו את ר"ש בן יוחאי מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם	51392
אחת בשנה, אמר להם משל למה הדבר דומה למלך ב"ו שיש לו בן אחד, פסק לו מזונות פ"א בשנה ולא	51393
היה מקבל פני אביו אלא פעם אחת בשנה, עמד ופסק מזונותיו בכל יום והיה מקבל פני אביו כל יום, אף	51394
ישראל מי שיש לו ד' וה' בנים היה דואג ואומר שמא לא ירד מן למחר ונמצאו כולן מתים ברעב, נמצאו	51395
כולן מכוונים את לבם לאביהם שבשמים ע"כ.	51396
הרי מפורש שזהו הטעם שניתנה תורה לאוכלי מן, שע"י דאגה זו הפנו עצמם מעול החשבונות הרבים	51397
ושיעבדו את לבם לאביהם שבשמים ולכן זכו, ואף כאן כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים	51398
במשורה תשתה ובתורה אתה עמל, אם אתה עושה כן, אם תכיר מה שאתה מרויח בכל הנזכר ואתה עושה	51399
זאת בלב נכון ובנפש חפצה אשריך וטוב לך, אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב. (לב אליהו).	51400
	51401
	51402
מאמר קל	51403
האנכי הריתי את כל העם הזה כי תאמר אלי שאהו בחיקך כאשר ישא הא' מן את היונק (במדבר י"א י"ב).	51404
דרך בשר ודם, מי שהוא אהוב אצלו עושה לו נחת רוח הרבה לשמחו, ולהכיין לו כל מיני עונג ושמחה כפי	51405
יכולתו, לא כן הקב"ה, מי שהוא אהוב לו ביותר, מרבה עליו משא כמעט לא יכול לשאת, משה רבינו ע"ה	51406
שהתעורר מעצמו לשאת בעול עם ישראל במצרים כנאמר וירא בסבלותם, ומצא חן בעיניו של הקב"ה	51407
עבור זה, וזכה עבור זה לשכר גדול להוציאם ממצרים ולמתן תורה, מה היה שכרו? כי תאמר אלי שאהו	51408
בחיקך כאשר ישא האומן את היונק, ופירש רש"י היכן אמר לו כן, לך נחה את העם על מנת שיהיו	51409
סוקלים אתכם ומחרפין אתכם.	51410
ראה כמה מקיף תיבה אחת מן התורה להשתומם מאד! ואם תרצה לדעת כמה עמל הוטל עליו בזה? אומר	51411
לך, השמעת אדם שימית עצמו בשבי לטובת זולתו ומכל שכן שלא לראות ברעתו? ומשה רבינו ע"ה	51412
כשהראה לו הקב"ה פורעניות שיבוא עליהם אמר הרגני תחילה, עיין ברש"י בהעלותך, ועם כל זאת לא	51413
הרגו וראה ברעתם.	51414
הרי מפורש כי היה קשה לו רעתם מר ממות, ומזה נוכל להבין מכל הפורעניות שבא עליהם, כמה היה	51415
קשה לו באין מספר, ומה שאמר לא אוכל אנכי לבדי לשאת את כל העם הזה (במדבר י"א) היה לטובת	51416
ישראל, והרי זה תפילה ככל התפילות שהתפלל עליהם, דאם לא כן לא יתכן שיאמר שהקב"ה שם עליו	51417
עבודה יותר מכוחו ח"ו, אבל היה זאת תפילה לטובת ישראל.	51418
שוטרי בני ישראל בשכר שהיו מרחמים עליהם במצרים, שנאמר ויוכו שוטרי בני ישראל (שמות ה' י"ד),	51419
עתה יתמנו בגדולתם כדרך שנצטערו בצרתך, עיין בפסוק אספה לי שבעים איש כי הם זקני העם ושוטרי,	51420
(במדבר י"א), ומה היה גדולתך? לסבול טרחתם, כמ"ש בפסוק שאחריו ונשאו אתך במשא העם, ופירש"י	51421
על מנת שיקבלו עליהם טורה בני שהם טרחנים וסרבנים, ראה מה גדולתן להשתומם ולהתפעל.	51422
ואח"כ חטא מרגלים, תוכל להבין כמה היה קשה למשה הרבה מר ממות, ומכל שכן הגזרה שנגזרה עליהם	51423
והבכיה לדורות, אח"כ חטא קרח ועדתו, והנה כל הסבל הרב הזה היה משה רבינו עובר באהבה ובריאה	51424
ובשמחה, וגילו ברעדה כתיב, והכל מתנה לו ולכל רועי ישראל להדמות אליו ית', כי כביכול בכל צרתם	51425

לו צר, ואף יחיד השרוי בצער שכונה מה אומרת, קלני מראשי קלני מזרועי, ואף הקב"ה שמח במעשיו לא	51426
נאמר אלא ישמח, והצדיקים הסובלים ישמחו בשמחתו של הקב"ה, ובשביל זה עובדים וסובלים באהבה	51427
ובשמחה רבה מאד, יהיה חלקנו עמהם.	51428
	51429
מאמר קלא	51430
האנכי הריתי את כל העם הזה כי תאמר אלי שאהו בחיקך כאשר ישא הא' מן את היונק (במדבר י"א י"ב).	51431
אמר ר' חמא ב"ר חנינא, גדול יום הגשמים כיום שנבראו שמים וארץ (תענית ז'), אמר ר' יוחנן גדול	51432
יום הגשמים כיום קבוץ גלויות, אמר ר' אבהו גדול יום גשמים מתחיית המתים, דאילו תחיית המתים	51433
לצדיקים, ואילו גשמים בין לצדיקים ובין לרשעים, ופליגא דרב יוסף דאמר רב יוסף, הגשמים כיום	51434
שניתנה בו תורה, רבא אמר יותר מיום שניתנה בו תורה (שם ז'), ומאחר שכה רבה מעלת הגשמים, עד	51435
שדימוה חז"ל לדברים החשובים ביותר בתולדות הבריאה, כבריאת שמים וארץ כתחיית המתים כמתן	51436
תורה ויותר, בודאי יתעורר כל אחד לדעת מהו הכוח המסבב את ירידת הגשמים, ובאיזו זכות בא מאורע	51437
כה נשגב.	51438
אמר ר' אמי אין הגשמים יורדים אלא בשביל בעלי אמנה (שם ח'). ביאור בעלי אמנה הוא ע"פ מה	51439
דאמרי' (בשבת ל"א.) והיה אמונת עתך, אמונת זה סדר זרעים, ופירשו התוס' בשם הירושלמי, שמאמין	51440
בחי העולמים וזרוע יעו"ש, היינו שמאמין בהקב"ה ובוטח בו שיריד גשמים ולכן הוא זורע את שדהו,	51441
ובשביל בעלי אמונה אלו יורדים גשמים.	51442
וכך מבואר בגמ' שם, אמר ר' אמי בא וראה כמה גדולים בעלי אמונה, מנין מחולדה ובור, ומה המאמין	51443
בחולדה ובור כך, המאמין בהקב"ה עאכו"כ, ופי' רש"י ותוס' שם דהכוונה למעשה שהיה בבחור אחד	51444
שנתן אמונתו והבטחתו לריבה אחת שישאנה, אמרה מי מעיד? והיו שם בור וחולדה, אמר הבחור בור	51445
וחולדה מעידים, לימים עבר הבחור על אמונתו ונשא אחרת והוליד שני בנים, אחד נפל לבור ומת ואחד	51446
נשכתו חולדה ומת.	51447
בביאור ענין זה נראה לומר, שע"י אמונתו בחולדה ובור, הריהו נותן בהם כוח לקיים את הדיבור היוצא	51448
מפיו, ואם יפר את הבטחתו הרי הם נפרעים ממנו, המאמין בהקב"ה על אחת כמה וכמה שאם בוטח	51449
בהקב"ה, כל שכן שכביכול נותן כוח בהנהגתו לנהוג עמו כמדת בטחונו ואמונתו, וזהו מה שאמרו שאין	51450
הגשמים יורדים אלא בשביל בעלי אמונה, כי ע"י בטחונם ואמונתם בהקב"ה שיריד להם גשמים, הם	51451
נותנים כוח בבריאה והגשמים יורדים.	51452
וכך מתבאר מדברי הגמ' דברי ר' עזריה, לעולם יאכל אדם וישתה פחות ממה שיש לו, וילבש ויתכסה	51453
במה שיש לו, ויכבד אשתו ובניו יותר ממה שיש לו (רש"י), שהן תלוין בו והוא תלוי במי שאמר והיה	51454
העולם (חולין פ"ד:), ומה שנאמר כאן שאשתו ובניו תלוין בו, הוא גם כן על פי היסוד הנ"ל, שכיוון שהם	51455
סמוכים על שולחנו ועיניהם תלויות בו, הרי על ידי אמונתם בו נתנו לו הכוח לפרנסם, ועל כן אמרו חז"ל	51456
שיכבדם יותר ממה שיש לו ולמעלה מיכולתו, כי אין גבול ליכולתו, אלא כפי מידת בטחונם בו בה במדה	51457
יוכל למלא משאלותם.	51458
וסוד ענין הזה נרמז בתורה, שאמר משה להקב"ה האנכי הריתי את כל העם הזה, מאין לי בשר לתת לכל	51459
העם הזה, ומדאמר משה האנכי הריתי מכללא אתה למד, שאילו הוא הרה וילד אותם היה לו בשר לכולם,	51460
כי הבנים סומכים על אביהם ובוטחים בו, על כן יש לו כל הנצרך להם, אבל אלו אינם בוטחים בי ומנין לי	51461
בשר לתת להם, וכך פי' בספורנו ז"ל את הכתוב האנכי הריתי, הנה האב יוכל להנהיג את בניו, וזה כי	51462
כולם חושבים אותו לאוהב שישתדל בכל כוחו להטיב להם.	51463
אבל אלה אינם בוטחים בי כלל ומנסים לראות מה אעשה בעדם, מאין לי בשר, הנה אין ספק אצלם שאין	51464
לי בשר לתת להם, וא"כ כשהם בוכים עלי ואומרים תנה לנו בשר כאילו יש לאל ידי, ושע"י בכייתם	51465
אעשה רצונם, אין זה אלא לנסות אם הנהגתי במצותך, ומה אשיג מאתך בעדם והן הן הדברים.	51466
וכן במנהיג העם, לא יהא בו כוח להנהיג את העם אם לא יאמינו בו ולא יבטחו בכוחו, כמ"ש אצל יפתח	51467
הגלעדי שאמר לזקני גלעד בפנותם אליו שילך להלחם עם בני עמון, וכך ענה להם אם משיבים אתם אותי	51468
להלחם בבני עמון ונתן ה' אותם לפני, אנכי אהיה לכם לראש, וידבר יפתח את כל דבריו לפני ה' במצפה,	51469
ודרישה זו של יפתח שהתנה עמהם שימנעוהו לראש עליהם מעוררת תמיהה, וכי יפתח סתם רודף אחר	51470
הכבוד? ואם יתעקש אחד לומר כן, מה זה שכתוב וידבר יפתח את כל דבריו לפני ה' במצפה, ומה דיבר	51471
יפתח לפני ה'? האם זאת שדורש כבוד לעצמו?	51472
אלא כך אמר יפתח, אם מאמינים אתם בי וראש שבטי ישראל אני בעיניכם, יהיה לי הכוח לנצח את בני	51473
עמון, אבל אם איני אלא הדיוט ואינכם צריכים לי אלא בשעת מלחמה, למען אלך עם הריקים והפוחזים	51474
אשר עמדי, כי אז לא אוכל לבני עמון, כי רב ועצום הוא ממני, (ועי' במלבי"ם שם).	51475

וכשם שהמאמין בזולתו נותן לו כוח בבטחונו בו, כמו כן המאמין בעצמו הוא מחדיר בקרבו כוחות בלתי	51476
מוגבלים לפעול פעולות למעלה מכוח אנושי, וכמו שמתבאר מדברי הרמב"ן (שמות ל"ה) על הכתוב ויבואו	51477
כל איש אשר נשאו לבו וכל אשר נדבה רוחו הביאו את תרומת ה', והכוונה לחכמי לב אשר הקימו את	51478
המשכן ועשו את כל אשר ציוה השם, וכתב הרמב"ן וטעם אשר נשאו לבו לקרבה אל המלאכה, כי לא היה	51479
בהם שלמד את המלאכות האלה ממלמד או מי שיאמן בהם ידיו כלל, אבל מצא בטבעו שידע לעשות כן,	51480
ויגבה לבו בדרכי ה' לבוא לפני משה לאמור לו אני אעשה כל אשר אדוני דובר.	51481
	51482
מפורש בדבריו שהאומנים העושים מלאכת המשכן לא היו אומנים מומחים, ולא למדו את המלאכה הזאת	51483
מימיהם, אלא חשו בעצמם כי מטבעם הם מסוגלים לכך, ובטחו בכוחם ככתוב ויגבה לבו בדרכי ה', ובכוח	51484
זה עשו כל מה שעשו, ויסוד זה הוא הקדמה להצלחת כל בן ישיבה, המתאש מכוחו ומכשרונותיו הריהו	51485
מתרפה מתלמודו, והבוטח בכוחותיו ומאמין בעצמו שמסוגל הוא להתגדל בתורה עד מאד, ומקיים בעצמו	51486
את הכתוב ויגבה לבו בדרכי ה', הוא יתגבר ויתאזר בכוח ויעלה ויצליח. (שיחות מוסר ח"ב מא' כ"ו).	51487
	51488
מאמר קלב	51489
האנכי הרייתי את כל העם הזה כי תאמר אלי שאהו בחיקך כאשר ישא הא' מן את היונק (במדבר י"א י"ב).	51490
וברש"י והיכן אמר לו כך? לך נחה את העם (שמות ל"ב), ידוע כיסוד וכלל ודאי, כי כל הנמצא בכל	51491
מציאות שהיא לצורך נמצא, וכש"כ שכל האורגניסם של האדם מצפרניו עד שערות ראשו, הכל לצורך	51492
ותכלית נבראו, צפרנים הנראים לכאורה כמיותרות, אם יסירם האדם ממנו יוכח תיכף כי א"א לו	51493
להתקיים בלעדיהם, ידים ממשמשות הן ולמחסה הן צריכות ודאי, הבשר והעצמות והמיתרים והעור	51494
והשער והצפרנים כולם מגינים להגן על האדם מהפגעים (חזה"ל ב' ה'), איש אחד אשר נפלו ממנו כל	51495
שערותיו סיפר לי כל יסוריו אשר סובל מזה, ועיי"ש בחזה"ל שמבאר תועליות כל אברי האדם לכל	51496
חלקיהם לקיום גופו ולצורך תכליתו, כי אין כל דהו בכל האורגניסם שלו ללא תכלית!	51497
הרמח"ל ז"ל במסילת ישרים פ"א בביאור חובת האדם בעולמו, מביא כי האדם לא נברא אלא להתענג על	51498
ה' וליהנות מזיו שכינתו, כי זה העידון הגדול מכל העידונים שיכולים להמצא, וכי האמצעים המגיעים את	51499
האדם לתכלית הזו הם המצוות אשר צונו עליהן הקל ית"ש, שאם תכלית בריאת האדם היה לצורך	51500
העוה"ז, לא היה צריך מפני זה שתנופח בו נשמה כ"כ חשובה ועליונה שתהיה גדולה יותר מן המלאכים	51501
עצמם.	51502
מעצם מציאותו רואה הוא האדם את תכליתו! עצם מציאותו מחייב את האדם לתפקידו, לעובדה לשומרה	51503
ולקיימה! אם נופח בו נשמה כ"כ חשובה ועליונה גדולה מן המלאכים, זה כשלעצמו הצו הכי גדול על	51504
האדם על מילוי תכליתו! בהמה שאין לה תכלית למחשבות לא נברא בה מחשבה, ואם תכלית האדם היה	51505
רק לאכילה ושתייה, למה לו לנפש עם מעלות בלתי סופיות? אין מותרות באורגניסם הוא כלל ודאי! אם	51506
יש באדם מעלה הרי נברא בעבורה, ומה תקות הנברא אם לא ישים עמל נפשו ועיקר עסקו בדברים	51507
שנברא בעבורם! (הר"י שע"ת ג' י"ז).	51508
איתא בגמ' (קידושין ל"ב:), מעשה בר' אליעזר ור' יהושע ור' צדוק שהיו מסובין בבית המשתה של בנו	51509
של רבן גמליאל, והיה ר"ג עומד ומשקה עליהם, נתן הכוס לר' אליעזר ולא נטלו, נתנו לר' יהושע וקבלו,	51510
א"ל ר"א מה זה יהושע אנו יושבים ור"ג עומד ומשקה עלינו? א"ל מצינו גדול ממנו ששימש, אברהם גדול	51511
הדור היה וכתוב בו והוא עומד עליהם, ושמא תאמר כמלאכי השרת נדמו לו, לא נדמו לו אלא לערביים,	51512
ואנו לא יהא רבן גמליאל עומד ומשקה עלינו? א"ל ר' צדוק עד מתי אתם מניחים כבודו של מקום ואתם	51513
עוסקים בכבוד הבריות, הקב"ה משיב רוחות ומעלה נשיאים ומוריד מטר ומצמיח אדמה ועורך שולחן	51514
לפני כל אחד ואחד, ואנו אל יהא רבן גמליאל ברבי עומד ומשקה עלינו? ע"כ.	51515
ולכאורה תמוה, וכי מפני שמצינו כן באברהם ששימש לערביים, זה יתרץ מעשה ר"ג? וכי מפני שמצינו	51516
עובדה כדומה, זה יכשיר לקטנים לבוא לגדול ולבקש שימושו אליהם? ויותר תמוה ראייתו של ר' צדוק	51517
מכבודו של מקום, ממה שהקב"ה משיב רוחות ועורך שולחן, וכי אפשר זה ע"י אחר?	51518
כאן גילו לנו חז"ל ידיעה גדולה, שאם ניתנה לאדם נפש גדולה, שאם חונן האדם בכוחות גדולים וביכולות	51519
כבירים, לא לעצמו ולהנאתו ניתנו, הכוחות והיכולות לתכלית וצורך ניתנו, ולמילוי תפקידן הוא מצווה	51520
ודאי כי לכך נבראו! לגדול הרי היכולת ביותר לעזור לקטנים, כי מה היכולת לקטן לעזור לגדולים?	51521
כוחותיו קטנים ומוגבלים! ואתה כי גדול אתה ולך כוחות גדולות, הצו של זו הגדלות הוא להעניק לקטנים,	51522
להעניק לנעדרי כוחות וכשרון, ומבוראך תלמדנו, כאילו תאמר מה עושה הקב"ה בעולמו? הרי הוא ית'	51523
גדול היכולת ובעל יכולת, רצונו הוא לחונן יכולתו לנעדרי יכולת, רוצה הוא לשמש ולהעניק לכל נצרך,	51524
והיא גדולתו והיא תהלתו!	51525

ולגדול אם לא תניח אותו כי ישמש, אם לא תתן לו להוציא כוחותיו, הרי אתה נוטל ממנו את כל מציאותו,	51526
כי אם ככה את עושה לו, א"כ למה לו כל אנוכיותו למה זה הוא? כי מה תקות הנברא אם לא ישים עמל	51527
נפשו בדברים אשר נברא בעבורם! כי על כן ודאי ר' יהושע ור' צדוק קבלו והניחו עצמם להשתמש ע"י	51528
רבן גמליאל!	51529
הבורא עולם ית' עשהו למשה רבינו, על מה ולמה עשהו ככה? אין שעשועים בבריאה! הכל לצורך נברא!	51530
ואחרי כי לשאת את הכלל ישראל צריכים לאומן גדול וענק רב, ומי כמשה ביכולתו לשאת את משא הכבד	51531
הזה? ע"כ ודאי לשמש את הכלל ישראל כל בריאתו, כל המש"ר ניתן כדי שישא האומן את היונק! אם	51532
ישראל בקשו ממשה רבינו כי יתן להם בשר לאכול, ידעו היטב כי ביכולתו לתת להם כבקשתם, כל	51533
המש"ר ניתן לפרנס את הכלל ישראל, מים, מן, בשר, כל דבר, מוכרח הוא לתת להם, כי אם לא יתן להם	51534
על מה זה כל יכולתו, אין מותרות בעולם! ואם לא לעת כזאת הגעותיך למה?	51535
הוא אשר אמר מש"ר כי תאמר אלי שאהו בחיקך, והיכן אמר לו כן? כי אין צו יותר גדול מאשר עצמיות	51536
המציאות, אם יכולת לך הנך מוכרח על ידה, הינך מוכרח לשאת! היכולת שחוננת בה היא המאמר הכי	51537
ברור שהנך מחוייב בו ודאי, אלא שמשה חשב וטען כי לא אוכל אנכי לבדי לשאת, ר"ל ישראל צריכים	51538
יותר מיכולתי אני לבדי, והיתה זאת שקלא וטריא בהנהגת הכלל ישראל, משה חשב כי לא יספיק להם	51539
כוחותיו לבדם, לרוחניות העם צריכים לכוחות זולתו.	51540
והנה תחת להתחזק ולהתאמץ לנצל כוחותיו הגדולים שניתנו לו להיות יכול גם לבדו לשאת את העם הזה,	51541
הנה על אמרו לא אוכל לבדי לשאת, אמר לו הקב"ה אני נתתי בך רוח ודעת לפרנס את בני, ולא הייתי	51542
מבקש אחר, כדי שתתייחד אתה באותה גדולה, ואתה מבקש אחר תדע שמשלי אינן נוטלין כלום אלא	51543
ואצלתי מן הרוח אשר עליך.	51544
למה הדבר דומה למלך שהיה לו פרדס, ושכר לתוכו שומר ונתן לו שכר השמירה, אחר זמן אמר לו	51545
השומר איני יכול לשומרו כולו לבדי, אלא הבא עוד אחרים שישמרו עמי, אמר לו המלך נתתי לך את	51546
הפרדס כולו לשמרו וכל פירות שמירתן לך נתתי, ועכשיו אתה אומר הבא לי עוד אחרים שישמרו עמי,	51547
הריני מביא אחרים שישמרו עמך, והוי יודע שאין אני נותן להם שכר שמירה משלי, אלא מתוך שכר	51548
שנתתי לך משם הן נוטלין שכרן (במד"ר ט"ו כ"ה עיי"ש), ראו והתבוננו החטא הגדול שעל האדם אשר	51549
לא מנצל כוחותיו אשר בהם חונן! (דעת תורה).	51550
	51551
מאמר קלג	51552
מאין לי בשר לתת לכל העם הזה כי יבכו עלי לאמר תנה לנו בשר ונאכלה (במדבר י"א י"ג).	51553
לכאורה קשה להבין מה היתה טענתו של מש"ר מאין לי בשר, האם הוא הנותן להם בשר, האם הוא	51554
נושאם, והלא הכל מיד ה' הוא? מנהיג אצל הכלל ישראל הוא ענין אחר לגמרי מאשר לפי הבנת המון	51555
העם, מנהיג אינו כמו שר צבא באומות העולם שהמוליך אותם הוא המנהיג, שהמנהיג הוא מי שמקל בידו	51556
והוא מנהיג אותם בשרביטו, מנהיג אצל הכלל ישראל הוא מושג אחר לגמרי, דהיינו על דרך האב שהוא	51557
נושא את בניו.	51558
האב נושא את הבנים הן בגשמיות והן ברוחניות, ע"י חשבונותיו בשמים הוא מקבל בעדם זכות וחיים,	51559
ואלמלא האב לא היו מקבלים כלל, בעוון ביטול תורה בנים קטנים מתים (שבת ל"ב:), הרי שבעבור	51560
עוונותיו של האב נענשים הבנים, משום שהאב הוא הנושא אותם, ומוכן מחז"ל להפך, בזכות לימודו של	51561
האב נוהלים הבנים חיים וזכותים, דמדה טובה מרובה וכן הוא מהלך הדברים, שהאב נושא את הבנים, ויש	51562
להם זכות וחיים ברוחניות ובגשמיות מצד זכותיו של האב.	51563
כמו כן המנהיג גם הוא נושא את עדתו, מזכותיו הוא משפיע עליהם הן בגשמיות והן ברוחניות, מש"ר	51564
טען מאין לי בשר משום שידע סודו של מנהיג, הוא ידע שהמנהיג צריך לתת בשר לעדתו, המנהיג צריך	51565
לשאת אותם, ועל דרך זה כל הפרשה, יפקוד ה' אל' הרוחות לכל בשר איש על העדה, אשר יצא לפניהם	51566
ואשר יבוא לפניהם ואשר יוציאם ואשר יביאם (במדבר כ"ז), וכתב רש"י ואשר יוציאם בזכותיו, ואשר	51567
יביאם בזכותיו, זהו ענין מנהיג שצריך לשאת את עדתו בזכותיו ממש כאשר ישא האומן את היונק.	51568
ואת הכל עליו לשאת לבדו, גם חטאיהם צריך הוא לשאת על כתפיו, ואם אין בכוחו לא יוכל להיות מנהיג	51569
בישראל, וזה שאמר משה רבינו (דברים א') לא אוכל לבדי שאת אתכם ה' אל' הרבה אתכם, ואמרו חז"ל	51570
(מובא ברש"י שם), הרבה אתכם הגדיל והרים אתכם על דיניכם, נטל את העונש מכם ונתנו על הדיינים	51571
עיי"ש, זהו מהותו של מנהיג שהוא צריך לשאת הכל על כתפיו.	51572
ובחטא העגל כתיב (שמות ל"ב), ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת, וכתב	51573
רש"י מספרך מכל התורה כולה שלא יאמרו עלי שלא הייתי כדאי לבקש עליהם רחמים, מנהיג צריך	51574

שיוכל לשאת כל סבל עדתו וכל הטאתם, ואם איני כדאי לבקש עליהם רחמים, שאין ביכולת המנהיג לשאת את עדתו, מחני נא מספרך אשר כתבת, שלא אוכל להיות מנהיג שאיני כדאי.	51575
וזה שאמר מש"ר הרגני נא הרוג ואל אראה ברעתי, כמו האב שהוא נכון בכל עת ובכל רגע להקריב את עצמו בעד בנו, כמו כן צריך באמת להיות המנהיג, הרגני נא הרג ואל אראה ברעתם, וז"ש לא אוכל אנכי לבדי לשאת, דכיון דזהו גדרו של מנהיג שהוא הנהו הנושא את עדתו, א"כ כשאין לי בשר אז לא אוכל לבדי שאי אפשר לי להיות מנהיג.	51577
ואמרו במד"ר כך אמר לו הקב"ה למשה, אני נתתי בך רוח ודעת לפרנס את בני, ולא הייתי מבקש אחר כדי שתתייחד אתה באותה גדולה, ואתה מבקש אחר, תדע שמשלי אינן נוטלים כלום אלא ואצלתי ונענש משה רבינו, שזו היתה טענה עליו שהלא אנכי נתתי לך כוח, וביכולתך להיות מנהיג אותם ונושאם, ואתה אומר לי מאין לי בשר.	51578
ממאמרנו זה יוצא לימוד גדול להבין מהו מנהיג ופרנס על הציבור, שאינו מצוה ומפקד בלבד, אלא שהוא צריך ומחוייב לשאת את עדתו בכוחותיו הן ברוחניות והן בגשמיות, וכמו שמי שיחסרו לו רחמי אב מובן לכל שהוא בגדר סריס שלא יוכל להיות אב, כמו כן מי שיחסרו לו גדרי המנהיג אי אפשר לו להעשות מנהיג בישראל, וההולך להמנות פרנס על הציבור ראשית עבודתו לראות אם מוכשר הוא להיות מנהיג, וכשהנהו מנהיג עליו להשגיח היטב על עצמו שיהיה מנהיג הנושא את עדתו, דזהו גדר מנהיג בכלל ישראל, לשאת את הכלל כאשר ישא האומן את היונק הן בגשמיות והן ברוחניות.	51580
(דעת חכמה ומוסר ח"א מא' ס"ח).	51581
מאמר קלד	51582
לא אוכל אנכי לבדי לשאת את כל העם הזה כי כבד ממני (במדבר י"א י"ד).	51583
באותה שעה אמר לו הקב"ה למשה מנה תחת אותן הזקנים אחרים תחתיהם, שנא' אספה לי שבעים איש מזקני ישראל וירדתי ודברתי עמך שם, להודיעך שיום מינוי הזקנים היה חביב לפני הקב"ה כיום מתן תורה שכתוב כי ביום השלישי ירד ה', ואף במינוי הזקנים כתיב בו ירידה, ואצלתי מן הרוח, ואעפ"כ משה לא חסר כלום, תדע לך שהרי לאחר ארבעים שנה, אמר לו הקב"ה למשה קח לך את יהושע בן נון ונתת מהודך עליו, שלא תחסר ממנו כלום, משל לנר שהיה דלוק והדליקו ממנו כמה נרות, ואור דליקתו לא חסר כלום (תנחומא בהעלותך ט"ז).	51584
עלינו להבין מה מהותה של השמחה, שהקב"ה שמח ביום מינוי הזקנים כביום מתן תורה? ומה הדמיון של פעולת המינוי ומתן התורה, והלא ידוע ששמחת מתן תורה היתה גדולה מזו של בריאת העולם, וע"י מתן תורה העולם נשאר בקיומו (זוה"ק סו"פ יתרו), ובכן מהי המשמחה הקדושה הגנוזה במעשה מינוי הזקנים, ולמי נייחס גדלותו של היום שבו נעשתה שמחה בכל העולמות העליונים? אם השבח מתייחס למשה במה גדול כאן כוחו, הלא כל המינוי לא בא אלא בעקב קובלנותו באומרו איכה אשא לבדי, ועל זה אמר לו הקב"ה מנה אחרים תחתיהם, ואיזו פעולה מיוחדת יש כאן?	51585
אלא משמע לנו, שאם משרע"ה האדם הנבחר מכל אדם והוא אדון הנביאים, התאמץ ויגע בשקידה רבה לצרף ולשתף עמו בהנהגה זקנים חדשים שיקחו חבל בהנהגתו ובמלכותו, ושהם יהיו כשותפים שווים בכל הנעשה בהצלחתו ובכל ימי עלייתו בקודש, בנצחונותיו ובהדרת כבודו, הרי אין עליה ודרגה יותר גדולה במעלת הענוה שבה מקולס משרע"ה, הלא מכבר השתדל איש האלהים להתחמק ולהשתמט לגמרי מעמידתו בראש העם, ועשה כל התחבולות והאמצעים כדי שירגישו שאין הוא מסוגל להיות מנהיג.	51586
וכן מובא בספורנו ז"ל עה"פ, ואם ככה את עושה לי הרגני נא הרוג וז"ל, ואם אתה השלם נמנע משלמות ההנהגה הראויה מאתך ותנהיגם ככה באופן חסר כהנהגת נקבה בשבילי ולכבודי, ולא תשתף אחרים עמי כדי שלא לפגום כבודי, הרגני נא הרוג כדי שתוכל למנות אחרים שעל ידם תהיה הנהגת העם שלמה, כמ"ש ז"ל על שמואל שמת קודם ימיו כדי שתעמוד מלכות בית דוד (שבת פ' במה בהמה), ואל אראה ברעתי, ברעת חסרון ההנהגה המסובבת בגללי, כי זה יהיה עלי קשה מן המות עכ"ל.	51587
רואים אנו שמשה משתדל להבליט את חלישות הנהגתו עד כדי כך שהם מוכנים לסקלו, עוד מעט וסקלוני, כי לכאורה קשה מאד, האמנם יואיל משה להתאונן על בניו חביביו שהם מוכנים לסוקלו? עיי' בפ"י אור החיים שם שהתעכב על שאלה זאת, הוא שמסר נפשו עליהם בכל עת מצוא יאשים אותם בנכונות למעשה נורא כזה?	51588
אלא המובן בזה שהוא השתדל להבליט את מיעוט ערכו, ואמר שאין פלא אם אפילו יהיו מוכנים לסקלו, הלא הוא איננו המנהיג הראוי וכל החסרונות המתרחשים לישראל הם רק לרגלי חולשתו והעדר הכשרון והוא האשם בכל, אם כן הצעד הנכון והמתאים ביותר הוא שיסתלק ויפטר מן שררתו, ומאחר שהפצרתו זו	51589
	51590
	51591
	51592
	51593
	51594
	51595
	51596
	51597
	51598
	51599
	51600
	51601
	51602
	51603
	51604
	51605
	51606
	51607
	51608
	51609
	51610
	51611
	51612
	51613
	51614
	51615
	51616
	51617
	51618
	51619
	51620
	51621
	51622
	51623

לא נתקבלה אז ביקש מלפני הקב"ה שלכה"פ ימעט פרסומו ע"י שישתף עוד מנהיגים, כי לא אוכל לשאת את העם הזה לבדי, ובזה נתקבלה בקשתו כי בזה הגיעה ענוותנותו לזיכוכ הנעלה ביותר.	51624
וקיווה שבסידור החדש יתייחס כל הכבוד של ההנהגה אליהם ולא אליו, ואכן שמשה הביא את ערך הענוה לידי הביטוי האמיתי והנעלה ביותר, וזה גרם לשמחה הגדולה כביכול להקב"ה כביום שמחתו זה יום מתן תורה, שביום זה הגיעו כל ישראל למדרגת יחדיו, התבטלות והתמזגות הדדית מתוך הכרת רוממותו האין סופית של הקב"ה, כי אז נתגלו ונשתלבו יחדיו, אחדותו של הקב"ה ואחדותה של נשמת ישראל.	51625
וכמאמרו של הלל אם אני כאן הכל כאן (סוכה נ"ג), וביארו המפרשים שהאני מוסב על השכינה, כשהשכינה מתגלה ונמצאת כאן הרי הכל כאן, ובמקום שישנה הכרת האלוקות האמיתית מן ההכרח שתיווצר האחדות הישראלית עד לנקודה הפנימית, השכינה מושכת כל חלקי האור שנפוצו בנשמות של כל אחד ואחד מישראל ומזווגם לאחד. (פרי חיים).	51626
	51627
	51628
	51629
	51630
	51631
	51632
	51633
	51634
מאמר קלה	51635
ויאמר ה' אל משה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אשר ידעת כי הם זקני העם ושוטריו (במדבר י"א ט"ז).	51636
איתא במדרש כשאמר הקב"ה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל, אמר משה לפני הקב"ה, רבש"ע איני יודע מי ראוי ומי אינו ראוי, אמר לו אשר ידעת כי הם זקני העם ושוטריו, אותן הזקנים והשוטרים שהיו מיסרין עצמן ללקות במצרים במתכונת הלבנים, יבואו ויטלו בגדולה הזו, מכאן אתה למד שכל מי שמוסר עצמו על ישראל, זוכה לכבוד ולגדולה ולרוח הקודש (במדבר רבה ט"ו).	51637
הגם שבעת שפרעה בחר אותם להיות שוטרים, לא חשק בהם מצד מעלתם הרוחנית וגדלותם בתורה ויראת שמים, רק משום שמצא אותם גיבורים ואנשי חיל, מכל מקום כאשר מסרו נפשם עבור ישראל, זכו מאת ה' לכל הגדולה הראויה ואף לרוח הקודש, בכל זאת אחר כל המעלות שהשיגו לא מצאנו שזכו בהם לדורות כי אם לעצמם בלבד, וכל זה משום שכל מסירות נפשם למען כלל ישראל היתה רק בעד גופם. ובטעם הדבר נראה, שגם במעלת המסירות נפש ניתן לחלק בין מסירות נפש למען הגשמיות של עם ישראל, שהיא מעלה חשובה ביותר, ובין מסירות נפש עבור הרוחניות של כלל ישראל, שמעלתה גדולה ממנה כפליים וגם מביאה למדרגה גבוהה ועליונה, לכן הזקנים שהצטיינו במסירות נפשם, רק עבור הגשמיות של ישראל, זכו בנבואה לעצמם בלבד, לא כן הלויים שבזכות מסירות נפשם עבור הרוחניות של עם ישראל, זכו במעלתם לדורי דורות, רואים מכאן שכדי לזכות למעלות התורה לדורות, זקוקים למסירות והקרבה על התורה עצמה.	51638
ולא זה בלבד אלא אף מי שזכה להגיע לגדולה, אך בלא שמסר נפשו להשיגה, אין גדולתו מובטחת לו ואפשר שירד ממדרגתו ומעלתו, כמ"ש בילקוט על הפסוק ויסעו מהר ה', שנסעו מהר סיני בשמחה כתינוק הבורח מבית הספר, ואיתא שם שנסעו ביום אחד דרך שלושת ימים, הגם שנסעו אחרי ארון ה' לפניהם, בכ"ז התורה גילתה להם שהיתה שם זריזות יתר על המידה בנסיעתם מהר ה', ובאו לכדי ירידה זאת, מפני שלא זכו לקבלת התורה במסירות נפש, רק שמחסד ה' עליהם היתה זאת להביאם אל המעמד הגדול והנורא הזה של קבלת התורה.	51639
עוד איתא במדרש שם, אספה לי שבעים איש ולפי שמסרו עצמן ללקות על הציבור, ונשאו אתך במשא העם, ללמדך שהשוון הקב"ה למשה, ולא זכו להיות זקנים אלא רק ע"י מסירת נפש, אולם אלדד ומידד מפני שהיו ענוים ואמרו שאינם ראויים להיות זקנים, היו גדולים מהם בחמשה דברים ואחד מחמשת הדברים היה, שהזקנים השיגו רק מצד משה, שנאמר ואצלתי מן הרוח אשר עליך אבל אלו היתה רוח נבואתם מן הקב"ה ותנח עליהם הרוח. (נחלת אליעזר).	51640
	51641
	51642
	51643
	51644
	51645
	51646
	51647
	51648
	51649
	51650
	51651
	51652
	51653
	51654
	51655
	51656
	51657
	51658
	51659
	51660
	51661
	51662
	51663
מאמר קלו	51664
ויאמר ה' אל משה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אשר ידעת כי הם זקני העם ושוטריו (במדבר י"א ט"ז).	51665
והזקנים הראשונים היכן היו? באש תבערה מתו, וראויים הם מסיני לכך, שנאמר ויחזו את האלהים (שמות כ"ד), שנהגו קלות ראש כנושך פתו ומדבר בפני המלך, וזה ויאכלו וישתו (רש"י), ואונקלוס תרגם ששמחו שנתקבל קרבנם כמי שאוכל ושותה, וקשה לומר שיש מחלוקת כ"כ רחוקה, והנראה לומר שאכן היתה קלות אצל הזקנים אולם באופן דק מאד, אלא שהם נתבעו לפי הכרתם, כי צריכים היו להקטין את עצמם לפני גילוי השכינה, וכמו שעשה משה במראה הסנה שהסתיר פניו, משה רבינו הרגיש במיעוט ערכו מצד היותו בשר ודם, ובגלל זה זכה ותמונת ה' ביט, והזקנים שלא עשו כן נענשו.	51666
	51667
	51668
	51669
	51670
	51671
	51672

כל מה שהאדם משיג יותר ורואה מראות אלהים, עליו להיות יותר שפל רוח ולהצטער על חסרונו מצד החומר, כי יתכן להגיע להשגה אמיתית ולהיות נפגע בגללה, כן מצאנו אצל יעקב אבינו בשעה שנתגלה לו המראה של הסולם שבקשו מלאכי השרת לפגוע בו, וכן במשה רבינו כשהיה על הר סיני בקשו המלאכים לפגוע בו, באמרם מה לילוד אשה בינינו? האדם הכי גדול רחוק הוא מהשגות מצד טבעו, ולכן הזקנים שלא הרגישו הסכנה בדבר הציצו ונפגעו.	51673 51674 51675 51676 51677
ולא רק ממה שהוא בעצמו משיג צריך האדם להזהר אלא גם מהשגת חברו, כמו שמצאנו באהרן ומרים שנענשו קשות, על זה שדנו את משה לכף חובה במה שפירש מאשתו, וטעותם היתה בזה שגם הם היו נביאים ולא נצטוו לפרוש מדרך ארץ, וגם האבות היו נביאים ולא פרוש מדרך ארץ (כדאיאתא בספרי), ולכאורה מה חרי האף הגדול הזה במה שלא עלה על דעתם שנבואת משה עולה על נבואתם ונבואת האבות?	51678 51679 51680 51681 51682
ואולם מתשובתו של הקב"ה ששיבח את מעלתו של משה בנבואה אנו למדים, שזאת באמת היתה התביעה נגדם, הן לפי מה שפירש רש"י שמשה נצטווה פה אל פה מפי הגבורה לפרוש מן האשה, והן לפי הדעה שמשה כיוון זאת מדעתו, מכל מקום יוצא שהם לא העריכו מספיק את מדרגתו של משה, ולא היה להם למהר ולהחליט שעשה שלא כהוגן, ופירש רש"י על הפסוק בעבדי במשה, בעבדי אע"פ שאינו משה במשה אפילו אינו עבדי כדאי הייתם לירא מפניו, וכל שכן שהוא עבד ועבד מלך מלך, היה לכם לומר אין המלך אוהבו חנים, ואם תאמרו איני מכיר במעשיו זו קשה מן הראשונה עכ"ל.	51683 51684 51685 51686 51687 51688
במציאות אי אפשר היה לאהרן ומרים להשיג מעלתו של משה בנבואה, שהרי הם לא הגיעו למעלה זו, ואיך היה אפשר להאשים אותם במה שטעו בזה? ועל כן מפרש המקרא ומדוע לא יראתם לדבר, שהיה להם לירא ממה מצד עצמו, ולחשוב אולי הוא משיג מה שהם לא משיגים, והן מצד מה שהוא עבד ה', ומצד זה נתגלה לו דברים עליונים למעלה מהשגותיהם, ולכן אשמים הם על מה שמדדו את משה לפי מדת עצמם.	51689 51690 51691 51692 51693
מכל הנ"ל אנו למדים על מדת ההכנעה לפיה צריך האדם להתנהג, ראשית לא להתפעל כ"כ מעצמו, ואפילו אם למד תורה הרבה יידע שלכך נוצר, וכל שכן שאין לשים לב לפיתויי היצר הרועה למנוע ממנו להטיב עם חברו שאינו עומד במדרגה שווה אליו, ושנית צריך לכבד השגתו של חברו, ואם שחבירו תופס את הענין אחרת ממה שהוא תופס אותו, מוכרחים להתחשב גם בדעתו של הזולת, וכך היא דרכה של תורה, עשה אנך כאפרכסת לשמוע דברי המטהרים ודברי המטמאים, דברי המתירים ודברי האוסרים (חגיגה ג'). כלומר אין שום פסול בזה שיש חילוקי דעות, ואין לאף אחד הזכות לומר קבלו דעתי, אלא מוכרח כל אחד להבין שיתכן גם גישות אחרות משלו. (המוסר והדעת).	51694 51695 51696 51697 51698 51699 51700
מאמר קלז	51701
לא יום אחד תאכלון עד חודש ימים עד אשר יצא מאפכם והיה לכם לזרא (במדבר י"א י"ח).	51702
רש"י ז"ל עד אשר יצא מאפכם כתרגומו די תקוצון ביה, ויהיה דומה לכם כאילו אכלתם יותר מדאי, והיה לכם לזרא שתהיו מרחקין אותו יותר ממה שקרבתם עכ"ל הק', הנראה מפשטות הענין שהיה העונש מדה כנגד מדה, הם התאוו תאוה, וכפי אשר ביאר הרמב"ן ז"ל ענין חטאם, כי המשילו בנפשותם תאוה רעה כמתאוים לאכול העפר והפחמים הנבאשים, ולולא המשילו בנפשותם תאוה רעה לא היו מבקשים דברים כאלה.	51703 51704 51705 51706 51707 51708
אחרי כי הכתוב מעיד ומספר בשבחי המן כי היה טעמו כלשד השמן, וכידוע מאמרם ז"ל (שמו"ר כ"ה ג'), כי טעמו בו כל המטעמים שבעולם, ואיך בקשו מי יאכילנו בשר, וזכרנו את הקישואים והבצלים והשומים? אין זאת כי אם ששלטה עליהם מחלה והיא התאוה, אשר התאוו לאכול פחמים ודברים נבאשים ככל החולים, ובמה שחטאו נענשו, כי הקב"ה מלא משאלותם ונתן להם תאותם עד אשר יצא מאפם והיה להם לזרא, ומאסו בתאותם עד כי מתו מהתמלאות תאותם, ומהתאוה עצמה מתו.	51709 51710 51711 51712 51713
והענין כך הוא אמרינן (גיטין נ"ו:), אונקלוס בעי לאיגיורי אסקיה לטיטוס בנגידא, א"ל מאן חשוב בההוא עלמא, א"ל ישראל א"ל דינא דההוא גברא במאי, א"ל במאי דפסיק אנפשיה, אזל אסקיה לבלעם בנגידא, א"ל דינא דההוא גברא במאי, א"ל בשכבת זרע רותחת, אזל אסקיה לההוא גברא בנגידא, א"ל דינא דההוא גברא במאי א"ל בצואה רותחת, תא חזי מה בין פושעי ישראל לנביאי אוה"ע, מבואר מזה כי לכל אחד מאלו הג' נדונו במעשי רעתם, במה שחטאו בזה נדונו, וזהו תיסרך רעתך ומבואר בחז"ל (ב"ב ט"ז).	51714 51715 51716 51717 51718
כי הוא היצר הוא השטן הוא המסית הוא המקטרג הוא הגובה ופורע דינו.	51719
כלל הוא כי החטא בעצמו הוא הגיהנום והוא הממית, אכן בעוה"ז כל זמן שהוא חי אין מניחין לה לגבות דינם, ואחר המות כשנסתלק ממנו ההנהגה במדת הרחמים, תיכף שולטין עליו וגובין את דינם, והרע בעצמו הוא דן אותו וממית אותו, ולכן אלו הג' רעות כאו"א דנה אותו כדינה, טיטוס לפי רעתו במאי	51720 51721 51722

דפסיק אנפשיה, ובלעם לפי רעתו, וחסרונו היה בענין זנות כמבואר בחז"ל (סנהדרין ק"ה), ולכן אחרי	51723
מותו דנוהו בשכבת זרע רותחת רוחנית, הוא נמסר ביד התאוה שלו.	51724
בעוה"ז זרע ושם מצא הכל בשלמות כל כוח הטומאה של זנות, ושם הטעימו לו טעמה בכל הזוהמא	51725
בתכונתה וצורתה הרוחנית, ומי יוכל לצייר ולשער תוקף הדין של הש"ז רותחת, הלא הפחות שבפחותים	51726
ימות תיכף, אך בגיהנום אין מניחין לו למות, ובאמת הלא היא תאותו אשר קרבה ואהבה מאד בעוה"ז, כל	51727
חשקו ומגמתו היה בה, ואיך נתהפכה לו לאויב כ"כ, אשר תמיתהו במטעמים שלה מריבוי הש"ז, ואם	51728
מהריבוי ימות הלא גם חלק ממנה הוא סם המות.	51729
יסוד המינות והכפירה הוא מגשמיות העולם, לו ידעו כי העולם ומלואו רוחני הוא, כמבואר בחו"ה וז"ל,	51730
רוחניות העולם ודקותו וכלי אומנותו של הבורא ית' היה בחכמה ובתבונה כמ"ש (משלי ג') ה' בחכמה	51731
יסד ארץ ובדעתו תהומות נבקעו, ואחרי כי כלי אומנותו היא רק החכמה, וממנה נברא העולם וכל אשר	51732
בו, מי פתי לא יבין כי העולם אינו גשמי, הוא וגדלו וטובו מלא עולם, עד כי מלוא כל הארץ כבודו.	51733
חכמים היו תמיד בבית החכמה היא בית ה', וראו מעשיו ונפלאותיו, וכל דבריהם וחידותם ידועים	51734
ופשוטים למביני דרכי החכמה, וממקום קדוש יהלכו, אכן הכסיל אשר כל עולמו הוא מה שרואה בעיני	51735
בשר, ומה שאינו רואה הוא אצלו רק בגדר אמונה, הוא דר תמיד בעולם גשמי, וכל מבטו לא יכול להיות	51736
אחרת, וכל ציורו ומושגו הוא רק בגשמיות, ומזה סובב הולך עד שנאמר עליו וסורי בארץ יכתבו (ירמיה	51737
י"ז).	51738
וזהו ענין אמרם ז"ל (גיטין נ"ז), כל המלעיג על דברי חכמים נדון בצואה רותחת, מאכילין אותו	51739
המטעמים שלו במדה מרובה, אחרי שהוא נשרש בהחלק השפל שבעולם, ולא רצה לדעת מחלק העליון	51740
שבאדם, ועשה לו מטעמים רק מיגיעת בשר, וזה היה כל חפצו וחשקו ועינוגו רק מעניני פחיתות האדם,	51741
צואה מגוף האדם אשר היא עריבה מלאה דם וצואה (שבת קנ"ב), ולכן אחרי מותו ג"כ דנוהו בעניני	51742
הפחיתות, והאכילוהו תאותו ורצונו היא צואה רותחת רוחנית, ושם בגיהנום כאשר יש לו חושים אחרים	51743
ובטלה מחלתו היא תאוותו, יחוש ויריח הצואה ככל הנצרך, מי יצייר יסורי הגיהנום, הלא טוב מות מחיים,	51744
אכן אין מניחים אותו למות, ומאכילין אותו את הצואה לשובעה.	51745
החכמים גם בעוה"ז הרגישו בעצמם חרפה ובושה מחוש המישוש אשר ההכרח לא יגונה, והיה חכם אחד	51746
מאו"ה אשר מעולם לא אכל בפני בני אדם מרוב הבושה, כי בזה יש לו השתוות עם בע"ח, ורק התורה	51747
היא הורתה לנו גם בזה דרך חכמה, ואמרו כל מעשיך יהיו לש"ש, והיוצא לנו מזה כי באמת התאוה היא	51748
סם המות ממש מצד מציאותה, כי התאוה הולכת ממקום הטומאה, והתדבקות התאוה היא התדבקות להרע,	51749
אשר עליו נאמר הוא השטן הוא המסית הוא המעניש ולוקח את דינו, ומי לא ירעש ויפחד מזאת.	51750
דור המדבר היתה נשמתם כ"כ זכה וטהורה, וכ"כ היו נבדלים מהגוף, עד כי אחרי אשר חטאו לפי ערכם	51751
בענין התאוה, והשליטו בנפשותם לפי ערכם מחלת וזוהמת התאוה, ולפי גדולתם ופרישותם תיכף לקחו	51752
את דינם בעוה"ז, כי ה' נתן להם תאותם, ומרוב קדושתם נדונו ומתו, ותאותם היא המיתה אותם, וקראו	51753
שם המקום קברות התאוה, כי התאוה קברה והמיתה אותם.	51754
נורא הדבר מי יכילנו, כל אחד ימצא שולחן ערוך לפניו בהמטעמים אשר יערוך שמה, ולהיפוך מדה טובה	51755
מרובה, וזהו שמצינו בחז"ל (ב"ב ע"ה), שעתידי הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים, ואמרו ז"ל (ברכות	51756
י"ז), העוה"ב אין בו לא אכילה ושתייה אלא צדיקים יושבים ונהנים מזיו השכינה, ממה שנהנו בעוה"ז	51757
ימצאו שמה שולחן ערוך מיין המשומר להם. (דעת חכמה ומוסר ח"ג מא' ו').	51758
	51759
מאמר קלה	51760
לא יום אחד תאכלון ולא יומים ולא חמשה ימים ולא עשרה ימים ולא עשרים יום (במדבר י"א י"ט).	51761
אז"ל בספרי, אמר להם המקום מי גרם לכם לומר דברים הללו שנתתי שכינתי ביניכם, שאילו סלקתי	51762
שכינתי מביניכם לא נכנסתם לתוך דברים הללו, לכך נאמר יען כי מאסתם את ה', ובספרי זוטא משל למה	51763
הדבר דומה למלך שהיו בניו ועבדיו גונבין ומביאין לפניו והוא מקבל, והיו הכל אומרים תדעו שהוא שפוי	51764
במעשיהם שהוא מקבל מידן ע"כ (ילקו"ש ורש"י ז"ל שם).	51765
ראשית אנו למדים מדבריהם ז"ל, איך להבין את לשונות התורה ודרכי תביעותיה על הזורות הראשונים,	51766
כי בפרשה זו שנאמר בה והאספסוף אשר בקרבו, ויש מי שאומר אלו הזקנים שנא' אספה לי שבעים איש	51767
מזקני ישראל, התאוה תאוה וישבו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכילנו בשר, זכרנו את הדגה, ועתה	51768
נפשנו יבשה אין כל, ואל העם תאמר התקדשו למהר ואכלתם בשר, עד אשר יצא מאפכם והיה לכם לזרא,	51769
ולפי פשוטו היתה זו תאוה של בשר ומילוי התאוה.	51770
אכן הדבר פשוט לכל מי שיש לו לב להבין, כי אין הדברים כפשוטם ומשמעם, שהרי אז"ל (שבת קט"ז),	51771
שפרשת ויהי בנסוע הארון נכתבה קודם פרשה זו כדי להפסיק בין פורענות לפורענות, ומה היתה פורענות	51772

הראשונה, אז"ל הוא מה שנא' ויסעו מהר ה' ודרשו ז"ל שנסעו מהר סיני בשמחה כתינוק הבורח מבית הספר, אמרו שמא ירבה ויתן לנו מצוות, וזהו ויסעו מהר ה' שהיתה מחשבתם להסיע עצמן משם מפני שהוא הר ה', וזוהי פורענות ראשונה (רמב"ן ז"ל שם).	51773
ותביעה זו שקראו לה חז"ל פורענות, אע"פ שלא אירע להם ממנו פורענות, אלא שהחטא עצמו הוא פורענות (רמב"ן ז"ל שם), נתבעו בה אלה שזה עתה עמדו על הר סיני, וחז"ל העידו עליהם (שבת קמ"ו.).	51774
שפסקה זוהמתן ונגלה להם רז שמלאכי השרת משתמשין בו, וכאיש אחד בלב אחד אמרו נעשה ונשמע (שבת פ"ח.), מוכנים ומזומנים לשמוע בלי גבול בתמימות ובטחון מלא על השי"ת, והם הנתבעים שהסיעו עצמן מהר שמא ירבה ויתן לנו מצוות.	51775
היש ספק כל שהוא שזה אינו כפשוטו, אלא שזהו לשון שמדברים בה עם מלאכים, שהם לפי מדרגתם כמלאכים לפני ה' בהר סיני, ראה בהם ה' החוקר לב כי נסיעתם מן ההר לא היתה כפי המדרגה של עמידתם בהר סיני, ובמקום שלאחר השמיעה היה עליהם לעלות במעלתם העליונה של נעשה ונשמע, נמצא בהם איזה צל של ירידה בזה, ובלשון התורה כבר מעלה עליהם הכתוב כאילו היו נוסעים מהר סיני בשמחה כתינוק הבורח מבית הספר שמא ירבה ויתן לנו מצוות.	51776
סמוך לתביעה ולפורענות זו נתבע הדור דעה, והאספסוף אלו הזקנים התאוו תאוה, האם אפשר להעלות על הדעת שתאוה זו תאות בשרים היתה, אחר שהעידה תורה עליהם שפסקה זוהמתן מכל שמץ של חומריות, והגיעו למעלתו של אדה"ר קודם החטא בצלמנו כדמותנו, ירדו חלילה פתאום לשאול תחתית של שפלות, והרי הארון עמהם והשכינה עמהם, וענני כבוד חופפים עליהם ומשה רבינו עמהם, היתכן כן גם כפי דעתנו.	51777
ומה גם שהתורה העידה בפירוש שלא כן הדבר, שאין הנדון כאן בתאות בשרים חלילה, אלא הגורם הוא יען כי מאסתם את ה' אשר בקרבכם, ופירשו ז"ל אמר להם המקום מי גרם לכם לומר דברים הללו, שנתתי שכינתי ביניכם, שאילו סלקתי שכינתי מביניכם לא נכנסתם לתוך דברים הללו, הרי שאין כאן תאוה שהגורם שלה היא הירידה והשפלות, אלא אדרבא הגורם היה המעלה העליונה שנתעלו בה ועל ידה באו לידי כך.	51778
אמנם לא אך בדור המדבר היתה המעלה היתרה הגורם, אלא גם בבית ראשון, וכמ"ש רש"י ז"ל על המקרא הסבי עיניך מנגדי שהם הרהיבוני (שה"ש ו'), אמר הקב"ה במקדש זה אי אפשר להשיב לכם ארון וכפרת וכרובים, שהם הרהיבוני בבית ראשון להראותכם חיבה יתירה עד שמעלתם בי ע"כ, הרי שגם הדור הזה שהיה חורבן הבית בימיו, ומצינו שנתבע בו על ע"ז ג"ע וש"ד, גם שם לא השפלות גרמה אלא המעלה והחיבה יתרה, הארון הכפורת והכרובים הם הרהיבוני.	51779
ולא אך בדורות אלא גם ביחידים מצינו כעין זה (תענית כ'). מעשה שבא רבי אלעזר בר' שמעון ממגדל גדור מבית רבו, והיה רכוב על החמור ומטייל על שפת הנהר, והיתה דעתו גסה עליו מפני שלמד תורה הרבה, נזדמן לו אדם אחד שהוא מכוער ביותר, ועיין בתוס' דאותו אדם היינו אליהו, ולטוב נתכוין כדי שלא ירגיל בדבר, א"ל שלום עליך רבי ולא החזיר לו, א"ל ריקה כמה מכוער אותו האיש שמא כל בני עירך מכוערין כמותך, א"ל איני יודע אלא לך ואמור לאומן שעשאני, כמה מכוער כלי זה שעשית.	51800
הרי שמעלת תלמודו העליונה של רב"ש שהיה שמח שמחה גדולה עלי', היא שגרמה למה שקראו עליו חז"ל היתה דעתו גסה עליו, עד שבא לידי מכשול גדול כזה שידע בעצמו שחטא ונצטרך להשתטח ולבקש מחילה, ומכאן שכמו באנשים קטני דעת הגורם לירידתם היא שפלותם, כן באנשים גדולים יתכן שהגורם לירידתם היא מעלתם, ותוכחת משה רבינו בשירת האזינו וישמן ישרון ויבעט ויטוש אלוה עשהו, אינה אמורה רק בשומן בשרים ועובי הגוף, אלא אף על שומן של מעלות עליונות וחיבה יתרה, שגם על ידי כך יכול לבוא לידי ויטוש אלוה עשהו.	51801
ולפי זה השטן המשטין ומסית את האדם לחטא קודם שיגיע למעלות ושלמות, ועומד במלחמה כנגדו שלא יכשילו, יותר מזה הוא מסוכן אחרי שהגיע כבר למעלות העליונות ביותר, כמו השראת השכינה וחיבה יתרה מאת הקב"ה אליו, שגם אז השטן מתריס כנגדו להחטאו, ודוקא מעלתו תהיה גורמת לירידתו, ירידה כזו שתגרור אחריה שואה וחורבן יותר מהירידה הבאה על ידי שפלות.	51802
ולכן כמו שעל האדם להתירא קודם המעשה, שיזכה לעשות ולא יעכבוהו המעכבים והמכשולים הטבעיים, וכמו שעליו להתירא אם הוא מתכוין אל האמת הגמורה במעשיו אם לא נמצא בהם שמץ חטא, כמו שנתירא אאע"ה אחרי מלחמתו מלחמת מצוה שמא היה ביניהם צדיק אחד או ירא שמים אחד, והיה מצטער והולך עד שהקב"ה אמר לו אל תירא אברם אנכי מגן לך (ב"ר פמ"ד ה'), כן צריך האדם לירא ולפחד אחרי שכבר זכה לקיים המצוה, וזכה לשלמות מעלתה ולחיבתו של הקב"ה, שלא יהיה נפגע חלילה ע"י מעלתו, ומאיגרא רמא שנתעלה לא יפול חלילה ע"י עליתו לבירא עמיקתא.	51803
	51804
	51805
	51806
	51807
	51808
	51809
	51810
	51811
	51812
	51813
	51814
	51815
	51816
	51817
	51818
	51819
	51820
	51821

וכמו שלזכות לעצם קיום המצוה צריך האדם לכל ההשתדלות מצדו, ואח"כ לעזר ה' ע"י שישים בטחון	51822
עליו, כי אלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, כן גם בשמירה שלא יהיה נפגע אחרי המעשה ע"י מעלתו,	51823
זקוק הוא ג"כ לאותה היגיעה כפי שידו מגעת, ואחר כל זה אלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, וכמו שנוקק	51824
אאע"ה לההבטחה מפי הקב"ה אנכי מגן לך, על מה שנתירא אם הגיע לקיום המעשים בשלמותם, כמו כן	51825
היה נזקק לזה אחרי שזכה להמעלה העליונה של אלהי אברהם, להמגן העליון של מגן אברהם.	51826
וזהו הבטחון שנוקק לו האדם אחרי הגיעו להמעלות העליונות ביותר ולהשלמות הראויה, וכמו שתקנו לנו	51827
אנכנה"ג בברכת ק"ש, שאחרי שאנו מבקשים מה' שיגלה לנו סודו ויכווננו אל האמת, ויתן בלבנו בינה	51828
להבין לשמור ולעשות, ויאיר עינינו בתורתו וידבק לבנו במצותיו, שבזה כלולות כל המעלות והמדרגות	51829
העליונות בת"ת בכמות ובאיכות עד השלמות העליונה.	51830
אנו חוזרים ואומרים כי בשם קדשך הגדול והנורא בטחנו, כי כל מה שהמעלות הן גדולות יותר, גדולה	51831
היראה ורב הפחד שלא יהיה לו למכשול, ושלא ירד לשאול תחתית חלילה ע"י מעלותיו, ולפיכך אחרי	51832
שזכינו כבר לכל המעלות המנויות, שלא נבוש ולא נכלם לעולם ועד ע"י גורם המעלות האלו, וכל תקוננו	51833
בזה היא רק על הבטחון כי בשם קדשך הגדול והנורא בטחנו. (דליות יחזקאל).	51834
	51835
מאמר קלט	51836
עד חודש ימים עד אשר יצא מאפכם והיה לכם לזרא יען כי מאסתם את ה' אשר בקרבכם (במדבר י"א	51837
כ').	51838
מובא בספר צדקת הצדיק (סי' קי"ז) כל מי שנקי מחטאי התאוה צריך שמירה יתירה בעניני כעס ורציחה,	51839
וכידוע דלא תרצח ולא תנאף הם ב' הפכים, והם ימין ושמאל ברע, וכל זרעא דיוסף הם שומרי הברית	51840
כנודע ורציחי שכיחי שם כמ"ש (מכות י'), בשכם שכיחי רוצחים.	51841
ובמס' (סוטה מ"ז), משרבו הרצחנין בטלה עגלה ערופה, שהיו מכירים בהם, והחלל שנמצא אינו עוד	51842
בכלל ספק ואין מתקיים בו לא נודע מי הכהו, משבא אלעזר בן דינאי שהיה רוצח מפורסם בימיהם,	51843
וכשהרבה ברציחות חזרו לקרותו בן הרצחן, יש סוברים שהיה זה בתחילה מראשי הקנאים שנלחמו נגד	51844
הרומאים בתקופה שלפני חורבן בית שני, ואח"כ נהפך להיות שודד ורוצח.	51845
מכאן שיש לזהר ולעמוד על המשמר שלא יתחלף מאוהב לאויב, לשמור על התחומין שלא לעבור את	51846
הגבול, לא לעבור מקנאות לכעס ורציחה, כי לפעמים דוקא ע"י המעלות וההצלחות, מתפתחים חסרונות	51847
ומכשולים, דוקא ההשראה העליונה ששרתה עליו היא עילה לזחיחות הדעת, וזה מה שמביא את האדם	51848
שיעבור את הגבול הדק.	51849
ודבר זה נלמד ממה שאומר רש"י ז"ל עה"פ יען כי מאסתם את ה' אשר בקרבכם, אם לא שנטעתי שכינתי	51850
ביניכם, לא גבה לבכם ליכנס לכל הדברים הללו, ולכאורה הרי ההיפך צריך להיות, שכאשר השכינה	51851
בתוכם היא צריכה להבריח את הגאווה, אבל כפי רעיוננו, שלפעמים דוקא ע"י המעלות באה זחיחות הדעת	51852
ואז אוהב נהפך לאויב.	51853
ומעשה בר' אלעזר ב"ר שמעון שבא ממגדל גדור מבית רבו, והיה רוכב על החמור ושמח שמחה גדולה,	51854
והיתה דעתו גסה עליו מפני שלמד תורה הרבה, נזדמן לו אדם שהיה מכוער ביותר, א"ל שלום עליך רבי,	51855
ולא החזיר לו, א"ל ריקה כמה מכוער אותו האיש, שמא כל בני עירך מכוערים כמותך? א"ל איני יודע,	51856
אלא לך ואמור לאומן שעשאני כמה מכוער כלי זה שעשית, כיון שידע בעצמו שחטא ירד מן החמור	51857
ונשתטח לפניו, וא"ל נענית לך מחול לי, א"ל איני מוחל לך עד שתלך לאומן ואמור לו כך וכך (תענית	51858
כ').	51859
ונראה לבאר כי כל הענין מדובר במושג אחר, ר' אלעזר הכיר באותו האדם שהוא ריק מחכמה ותורה	51860
שזהו הכיעור האמיתי, ובא ר' אלעזר להוכיחו על שאינו עוסק בתורה, וגם אם קשה עליו הלימוד הלא	51861
בעמל ויגיעה רבה יכול כל אדם להגיע למדריגה זו, וכפי שר"א הרגיש בעצמו שלמד תורה הרבה ביגיעה	51862
ועמל רב והצלחית, ומתוך זחיחות דעת של תורה עמד והוכיח אותו, שיכול כל אדם להגיע לדרגה עליונה	51863
ע"י יגיעה, וכוונתו היתה לעורר בו רגש של תורה, מ"מ שגיאה קלה יצאה מפיו של ר"א.	51864
אם רוח המושל תעלה עליך מקומך אל תנח (קהלת י'), אם באתה לך ממשלה אל תנח מדת ענוותנותך,	51865
ללמדך שכל המניח ענוותנותו גורם מיתה לעולם וחוטא לדורו, וממי אתה למד מזכריה הנביא, שנא' ורוח	51866
אלהים לבשה את זכריה בן יהוידע הכהן ויעמוד מעל לעם, ויאמר להם כה אמר ה' האלהים, למה אתם	51867
עוברים את מצות ה' ולא תצליחו כי עזבתם את ה' ויעזוב אתכם, וכי מעל ראשי העם היה הולך?	51868
אלא שראה עצמו גדול מכל העם, חתן המלך כהן נביא ודיין, התחיל מדבר גדולות ואומר להם, למה אתם	51869
עוברים את מצות ה' ולא תצליחו, מיד ויקשרו עליו וירגמוהו אבן במצות המלך (קה"ר י' ה'), ולכאורה	51870
הלא זה תפקידו להורות ללמד ולהוכיח, ומה גם שלא מלבו בדה תוכחה זו, אלא רוח אלוהים לבשה אותו,	51871

השכינה דיברה מתוך גרונו, הוא רוצה בהצלחת ישראל ומוכיחם שלא יעזבו את מצוות ה', ומה הטענה נגדו?	51872
אלא שצריך היה לרכך את אמירתו, ואם כי הוא כהן נביא דיין וחתן המלך, הרי מעלות אלה לא שינו את מהותו ומציאותו העצמית, והיה לו להנמיך את קולו, שלא לעבור את הגבול שבין כאב לבו לכבוד ה' ומצוותיו, לבין נימה שממנה עלולה להתפרש איזו שהיא זחיחות דעת, וכד הוינא טליא, שמעתי משמו של הגה"צ ר' ירוחם זצ"ל, משגיח דשיבת מיר, עמש"א ז"ל שיעקב נענש על שהחביא את דינה בתיבה שלא תנשא לעשו, ואמר הקב"ה לא רצית להשיאה בהיתר הרי נישאת באיסור (מד"ר וישלח פ' ג'), דלכאורה הלא כוונתו רצויה, אלא התביעה היא שסגירת התיבה חזקה למעלה מן המידה.	51873
א"ר יוחנן אפילו בשעת כעסו של הקב"ה הוא זוכר את הצדיקים, דכתיב ויהי בשחת אלהים את ערי הככר ויזכור אלהים את אברהם (ברכות נ"ד), טבע הנברא הוא כי כאשר הוא כועס על מישהו, משפיע הדבר עליו שרוח הכעס מתפשט בו, ואי אפשר באותה שעה לדבר עמו, הוא כועס על כל העולם, אף על מי שאינם קשורים בכלל באותו הענין, הסיבה לכל הכעס, אבל הקב"ה אינו כן, ואם הוא בכעס על החוטאים, כי אז הכעס הוא מוגבל ומכוון רק למי שהתביעה מכוונת אליו, מדוייק במידה ובמשקל ולא יחליפנו לאחר.	51874
וכן הוא הלימוד לבני אדם ההולכים בדרכי ה', שהכעס יהיה חוץ ממנו, חוץ מעצמיותו ומהותו, שתהיה לו שליטה על הכוח, שיהיה רק שלוחו ולא הוא עצמו, כמ"ש בעל חובת הלבבות (שער הפרישות פרק ד'), הפרוש אפילו יכעוס לא יתקצף, היינו שלא יהיה הכעס מהותו, שיהיה כעס בלי קצף, אמנם כועס אבל הכעס איננו עצמיותו.	51875
שמעון ולוי אחים כלי חמס מכרותיהם, אומנות זו של רציחה חמס הוא בידכם מברכת עשו היא, זו אומנות שלו ואתם חמסתם אותה הימנו (רש"י ויחי), והנה אגב התוכחה, מצויה בדברים הללו גם מחמאה גדולה, כי אותה מידה רעה ומגונה של חרב איננה אלא גזילה בידם, שהיא אינה שלהם אינה מתכונתם, היא רק מקרית, איננה אלא אבר זר שנשתל בגופם, רק במקרה נקלט בהם החמס, ואין זה מורה על מהות נפשם והוא שבח גדול, הג"ר ישראל סלנטר זצ"ל, כשהיה משתמש לפי הצורך בכעס, היה מדבר לעצמו, כעס הפנים ולא כעס הלב. (מעייני החיים).	51876
מאמר קמ	51877
עד חודש ימים עד אשר יצא מאפכם והיה לכם לזרא יען כי מאסתם את ה' אשר בקרבכם (במדבר י"א כ').	51878
וברש"י כתרומו, די תקוצון ביה, יהא דומה לכם כאילו אכלתם ממנו יותר מדאי, עד שיוצא ונגעל לחוץ דרך האף, והיה לכם לזרא שתהיו מרחקין אותו יותר ממה שקרבתם, אין לנו כל ידיעה כלל במהותה של תאוה, לא אוכל להגיד לכם כל הענין בכל היקפו, אבל אגיד לכם רק במעט ממנו, מצינו בחז"ל (שבת קנ"ב). שתמהו על תאות הזנות, אשה חמת מלאה צואה ופיה מלא דם והכל רצין אחריה, דבר מאוס כזה והכל רצין אחריה.	51879
רואים אנו מכאן מה זאת כל ענין של תאוה, אין לתאוה כל יסוד ומציאות, כאשר האדם בתוך התאוה סובר הוא כי לתאוה נעימות ועריבות באמת, טעות גמור הוא, באמיתות של דבר אין אף רצון ממשי אליה, והראיה שהרי אחרי שהתאוה עוברת ממנו הלא אז גם מאוס ימאסנה, עד ממש די תקוצון בה, אותו הדבר ממש ללא התאוה שבו, הלא יבחול וגם יקיא מתוך רוב המיאוס שבו.	51880
הרמב"ן קורא לתאוה בשם מחלה וז"ל, אבל המשילו בנפשותם תאוה רעה כמתאווים לאכול הפחמים והעפר והמאכלים הנבאשים, ישנם חולים המתענגים לאכול דוקא פחמים, ילדים קטנים אוהבים לאכול דוקא עפר, ואם אף תתן לו כל מעדנים באמת, לא יחליפם בשום אופן על העפר שלו, אשר דוקא בהם הוא מתענג, הנה כי חולה הוא ומום בו, ואחרי כי תניחנו מחלתו אז יקוץ באותם הדברים עצמם אשר מקודם התענג בהם.	51881
הלא תווכח מזה, כי לתאוה אין כל מציאות ממשי אלא מחלה היא זאת, נפלא באמת, בעל תאוה אינו אוהב אלא דברים מאוסים ומוסרחים בלבד, וקוץ הוא מפני כל טוב ואהוב, איך קצים מפני חכמה אשר אין אהבה רבה יותר ממנה, ומתאווים דוקא לטינוף? התירוץ הוא יען כי מאסתם את ה', אם אתם ממאסים בתורה וחכמה, אם אתם קצים וממאסים בדברים אהובים באמת, הרי כי חולים אתם, אבדתם כל מעמד למציאות, אלא כמתאווים לאכול הפחמים והעפר, כי על כן עונשכם יהיה כי מה שהתאויתם יהיה לכם לזרא, די תקוצון ביה, יען כי מאסתם את ה', כי מאסתם את אשר אהוב באמת. (דעת תורה).	51882
מאמר קמא	51883
	51884
	51885
	51886
	51887
	51888
	51889
	51890
	51891
	51892
	51893
	51894
	51895
	51896
	51897
	51898
	51899
	51900
	51901
	51902
	51903
	51904
	51905
	51906
	51907
	51908
	51909
	51910
	51911
	51912
	51913
	51914
	51915
	51916
	51917
	51918
	51919
	51920
	51921

עד חודש ימים עד אשר יצא מאפכם והיה לכם לזרא יען כי מאסתם את ה' אשר בקרבכם (במדבר י"א כ).	51922
	51923
ופירש"י אם לא שנטעתי שכינתי ביניכם, לא גבה לבכם ליכנס לכל הדברים הללו, אזהרה יתירה צריך האדם המצליח בדרכי החיים, לא רק בדרכי החיים החומריים העלולים להביא את האדם לידי התנשאות וגסות של וישמן ויבעט, אלא גם נחוצה והכרחית היא האזהרה לאלה המצליחים בדרכי החיים הרוחניים, שם ההתנשאות והבעיטה מסוכנת וגרועה ביותר, היצר האורב על האדם להפילו, מתנקש ומתנכל ללכוד בפח את המצליחים דוקא בחיים הרוחניים.	51924
	51925
	51926
	51927
	51928
וזהו האזהרה הנ"ל, אם לא שנטעתי שכינתי ביניכם לא גבה לבכם, שלפעמים השראת השכינה הבאה לנו בחסדו הגדול, גורמת התנשאות בלתי רצויה, והתוצאה היא הסתלקות השכינה, כי אין היא משתכנת אלא במקום נמוך, כמ"ש ז"ל אמר רבא מאי דכתיב ומדבר מתנה, וממתנה נחליאל, ומנחליאל במות, כיון שעושה אדם עצמו כמדבר הפקר לכל תורה ניתנה לו במתנה שנא' ומדבר מתנה, וכיון שניתנה לו במתנה נחלו אל, ואם הגביה עצמו הקב"ה משפילו, שנא' ומבמות הגיא, ולא עוד אלא ששוקעין אותו בקרקע, שנא' ונשקפה על פני הישימון (נדרים נ"ה:).	51929
	51930
	51931
	51932
	51933
	51934
אם האדם אינו יודע להעריך ולשמור את מתנת יה, כנטיעה שמימית עדינה, אלא שמתרומם ומתנשא, הרי בסופו הקב"ה משפילו, וכמ"ש השפלת הגבהתי הגבהתי השפלת (שמו"ר מ"ה ה'), אם האדם אינו יודע להזהר ולשמור הצלחתו ודעתו זוחוקה, אזי הוא מפסיד את שעתו והצלחתו, ולדוגמא על זהירות ושמירת ההצלחה מצינו אצל חנניה מישאל ועזריה, א"ר תנחום בר' חנילאי בשעה שיצאו חנניא מו"ע מכבשן האש, באו כל האומות וטפחו על פניהם, אמרו להם יש לכם אלוה כזה ואתם משתחווים לצלם, מיד פתחו ואמרו לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים.	51935
	51936
	51937
	51938
	51939
	51940
ורבנן להיכן אזלו? פי' חנניה משו"ע להיכן אזלו כשיצאו מכבשן האש, דתו לא מידכר להו בכולהו כתובי, אמר רב בעין הרע מתו, ור' יוחנן אמר עלו לארץ ישראל ונשאו נשים (סנהדרין צ"ג), והמהרש"א ז"ל מבאר, שלא רצו עוד במינוי של מלך ולכך לא הזכרו עוד, אלא עלו לארץ ישראל, ובמדרש רבה (וירא נ"ו כ'), ריב"ל אמר שינו את מקומם והלכו להם אצל יהושע בן יהוצדק ללמוד תורה, הה"ד שמע נא יהושע הכהן הגדול אתה וריעך היושבים לפניך עכ"ל.	51941
	51942
	51943
	51944
	51945
	51946
	51947
	51948
	51949
	51950
	51951
	51952
	51953
	51954
	51955
	51956
	51957
	51958
	51959
	51960
	51961
	51962
	51963
	51964
	51965
	51966
	51967
	51968
	51969
	51970
	51971

חתן המלך וכהן, נביא ודיין, התחיל מדבר גדולות ואומר להם למה אתם עוברים את מצוות ה' ולא תצליחו, מיד ויקשרו עליו וירגמו אותו אבן (מד"ר קהלת י' ה'), הרי שדוקא אחר הנצחון וההצלחה, אחר שרוח אלהים לבשה את האדם, דוקא אז הזהירות היתירה צריכה להיות שלא להפסיד ההצלחה. (פרי חיים).	51972 51973 51974 51975 51976
מאמר קמב	51977
הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם אם את כל דגי הים יאסף להם ומצא להם (במדבר י"א כ"ב).	51978
עיין רש"י בביאור שאלת משה הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם, כי מי שכתוב בו בכל ביתי נאמן הוא יאמר אין המקום מספיק? אגיד לכם בזה כלל גדול, הנה אמרו ישראל למשה תנה לנו בשר ונאכלה דיברו למשה כנותן בשר, וכאילו הדבר תלוי ברצונו של משה אם לתת אם לאו, אלא ודאי ידעו ישראל היטב כי יכולת לו למשה לתת להם מה שמבקשים, ידעו היטב כי אחרי שצוה הקב"ה למשה לך נחה את העם, הנה מסר לו ולידו כל הנהגת העם, מסר לו לנחותם בכל צרכיהם, כגדול המנחה את הקטן, אשר עליו יהיה הדבר לשאת את העם ולעשות עמהם כבעלים גמורים, וכל יוכל.	51978 51979 51980 51981 51982 51983 51984
בעת שעמדו ישראל לפני ים סוף, והקב"ה רצה בנס קריעת הים ואמר למשה, הרם את מטך ונטה את ירך על הים ובקעהו, אל נדמה כי משה רבינו ופעולתו בהרמת המטה היה זה רק כגרזן ביד החוצב, אשר הגרזן לא מעלה ולא מוריד בעיקר הדבר, ושייך היה ליעשות הדבר ע"י מי שהוא, טעות גמור הוא מחשבה כזאת, אם הכתוב אומר על פי ה' ביד משה, הנה כעל פי ה' כן ביד משה, הוא המסיעם ומניחם בדוקא. כאשר משה אמר לשכינה קומה ה' היו נוסעים ודאי, וכאשר משה אמר לשכינה שובה ה', היתה השכינה שבה ונחה, הנה כי משה איננו כגרזן ביד החוצב, שותפים היו הקב"ה עם משה רבינו בכל הנהגת הכלל ישראל, ובדיוק משה ולא אחר, גם יציאת מצרים אשר הקב"ה בכבודו ובעצמו הוא הוציאם, גם שם אמרו בתו"כ כי למשה חלק גדול ביציאה.	51985 51986 51987 51988 51989 51990 51991 51992
התורה שהשיגו הכלל ישראל, הנה משה זה אשר נתן להם, במדרש אמרו (שמו"ר כ"ח א'), אמר רבי ברכיה הלוחות היו ארכן ו' טפחים, כביכול היו ביד מי שאמר והיה העולם ב' טפחים, ובידו של משה ב' טפחים, ועיי"ש במ"כ המשך מאמר זה (בירושלמי סוף פ"ב דתענית) וז"ל, וכיון שעשו ישראל אותו מעשה בקש הקב"ה לחטפן מידו של משה וחטפן הוא ממנו, הוא שהכתוב משבחו בסוף ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול, יהא שלמא על ידא דגברת על ימינא עכ"ל.	51993 51994 51995 51996 51997
הנה בגבורה נטלה לתורה ונתנה לישראל, כל הניסים כולם שאנו מוצאים בתורה, הנה משה רבינו הוא בעל הניסים ובעל הדעה, כולם נעשו בה' ובמשה, יציאת מצרים בה' ובמשה, קריעת ים סוף בה' ובמשה, מתן תורה בה' ובמשה, כל נסיעותם וחנייתם בה' ובמשה, נקוטו כלל זה בידכם בכל מקום, כי משה רבינו הוא היה הנושא כל ישראל ממש כאשר ישא האומן את היונק, היונק אין לו מאומה מבלעדי האומן, והאומן הוא המספיק להיונק בכל מכל כל, וביד האומן לעשות בו ככל רצונו כי בידו הם ודאי.	51998 51999 52000 52001 52002
וישמע משה את העם בוכה ויחר אף ה' מאד ובעיני משה רע, הכתוב מעמיד בשורה אחת את ובעיני משה רע בשויון גמור עם ויחר אף ה' מאד, כאילו שקולים הם, על כל פנים הרי זה נוגע ודאי בכל העסק הגדול, עסק המפעל והמשימה המשותפת של הבו"ת עם משה רבינו ע"ה, בהקמת הכלל ישראל והבטחת כל עתידו, ומשה רבינו שאמר כי כבד ממני, אמר זה על נשיאת הכלל ישראל מאז יציאת מצרים ועד הלום, הטלת עלי משא כבד מנשוא, אני אחראי על כולם, אם יחסר כל שהוא מידי תבקשנו, עלי מוטל כל מחסורם, ואני אהיה נתבע עליהם, ומי יוכל לעמוד בכל?	52003 52004 52005 52006 52007 52008
עבודה גדולה היה לו למשה עד שנצח והבטיח את קריעת ים סוף לישראל, על הפסוק ויסע מלאך האלהים אמרו חז"ל, בכל מקום הוא אומר מלאך ה' וכאן מלאך האלהים, אין אלהים בכל מקום אלא דין, מלמד שהיו ישראל נתונים בדין באותה שעה אם להנצל אם להאבד עם מצרים, ובמדרש (שמו"ר כ"א ו'), מובא כל הרפתקאות שהיה לו למשה עד שעלה לו שייבקה הים וז"ל.	52009 52010 52011 52012
וכיון שהלך לקרוע את הים לא קיבל עליו להקרע, א"ל הים מפניך איני נקרע, אני גדול ממך שאני נבראתי בשלישי ואתה נבראת בשישי, כיון ששמע משה כך הלך ואמר להקב"ה אין הים רוצה להקרע, מה עשה הקב"ה נתן ימינו על ימינו של משה שנאמר (ישעיה ס"ג), מוליך לימין משה זרוע תפארתו, מיד כיון שהרים משה ידו על הים נבקע, וכל הניסים הללו נעשו ע"י משה עכ"ל.	52013 52014 52015 52016
הנה ביציאת מצרים, בקריעת ים סוף, בקבלת התורה ועוד, בכלם עמד בפרץ, לחם ונתגשש, עלה ונצח, וכאן הכתוב בעצמו מעיד שאמר ואם ככה את עושה לי, וברש"י תשש כוחו של משה כנקבה עיי"ש, ידע משה עסקו וראה שכאן לא יכול לעמוד בפרץ, ידע משה היטב כל הפלפול שבסוגיא יסודותיה ודרכיה, והפעם לא ראה דרך כי יגדל כאן כוח ה', וגם כוחו של משה כבר תשש כאן, ואמר הרגני נא הרג ואל	52017 52018 52019 52020

אראה ברעתי, עד שבא הקב"ה ואמר אל משה היד ה' תקצר עתה תראה היקרך דברי אם לא, זה כבר נוגע	52021
בעצם כבודי כי יאמרו יד ה' תקצר, עתה תראה יותר ממה שראית עד הלום, תראה כי יד ה' לא תקצר!	52022
ומה זה אשר אמר הכתוב על משה בכל ביתי נאמן הוא, נאמן נקרא מי שמכניסים אותו בכל האוצרות	52023
והסגולות, כלום לא מעלימים ממנו, ואדרבא מסרו לו הכל, כי נאמן הוא ולא יטול כלום, מסרו לו ענין	52024
יציאת מצרים, מתן תורה ליעשות הכל ע"י משה, מאשר בכל ביתי נאמן היה, ולנאמן מוסרים הכל, אמרו	52025
חז"ל (שמו"ר נ"א א), איש אמונות רב ברכות (משלי כ"ח), אתה מוצא כל מי שהוא נאמן הקב"ה מביא	52026
ברכות על ידיו, איש אמונות זה משה שהוא נאמן של הקב"ה, שנאמר לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן	52027
הוא, ואיש אמונות נאמן הוא ויודע מתי להביא ברכות ומתי למנוע. (דעת תורה).	52028
	52029
מאמר קמג	52030
ויאמר אדני משה כלאם (י"א כ"ח).	52031
כבוד חכמים ינחלו, ואיתא במדרש (תנחומא תצוה ט'), זה יהושע שירש כבוד ממשה רבינו, שא"ל הקב"ה	52032
כאשר הייתי עם משה אהיה עמך, למשה א"ל הקב"ה של נעליך מעל רגליך, ליהושע ויאמר שר צבא ה'	52033
אל יהושע של נעליך מעל רגליך, משה כתוב בו אז ישיר משה ובני ישראל, ויהושע אז ידבר יהושע לה',	52034
אבל שנות יהושע לא היו כשנות משה רבינו, שמשה כתוב בו ומשה בן מאה ועשרים שנה במותו, ויהושע	52035
בן מאה ועשר, ולמה פחתו לו עשר שנים.	52036
בשביל שאמר לפני משה רבו עשרה דברים, שנא' ויען יהושע בן נון משרת משה ויאמר אדוני משה	52037
כלאם, לפיכך פחתו לו עשר שנים, מכאן אתה למד שאין תלמיד רשאי לומר דבר לפני רבו, שכל המורה	52038
דבר לפני רבו, או אפילו אינו מורה אלא אומר לאחריים הלכה במקום שרבו מצוי שנותיו מתקצרות ע"כ,	52039
וכן מצינו בשמואל שהורה הלכה לפני עלי רבו ועלי רצה להמיתו, שכל המורה הלכה לפני רבו חייב מיתה	52040
(ברכות ל"א:), וצ"ב מהו חומר העון בזה אשר בעבורה חייב עונש החמור כ"כ.	52041
כתיב (שמות כ"ד) ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו, ואיתא (בשמו"ר	52042
מ"ה ה') בשכר שהסתיר משה פניו בסנה זכה וידבר ה' אל משה, ר' הושעיא רבה אמר כבוד גדול עשה	52043
משה שהסתיר פניו, אבל נדב ואביהוא פרעו ראשיהם וזנו עיניהם מן השכינה, שנא' ואל אצילי בני	52044
ישראל ע"כ, וצריך ביאור מהו הטענה על נדב ואביהוא, והלא תכלית בריאת העולם היא ליהנות מזיו	52045
השכינה והם נהנו, וא"כ מה התביעה עליהם? ומהו הכבוד שעשה משה רבינו במה שהסתיר פניו.	52046
אלא התביעה על נדב ואביהוא היא, דאין הכי נמי דתכלית הבריאה היא ליהנות מזיו השכינה, אבל צריך	52047
מתחילה ליישב עצמו ולהרגיל עצמו עם השכינה, ואח"כ אפשר להסתכל וליהנות, וזהו כבוד הגדול שעשה	52048
משה רבינו שהסתיר פניו ולא הסתכל תיכף ומיד, ולכן זכה לוידבר ה' אל משה, פירוש לגילוי שכינה,	52049
וזהו מה שפרש"י על נדב ואביהוא שהיו מסתכלין בלב גס מתוך אכילה ושתייה עכ"ל, דהתביעה היה שהיו	52050
מסתכלין בלב גס ועדיין לא היה הקירבה כ"כ, וצריכים היו להמתין עוד מעט ואז היה מותר להם, אבל הם	52051
חטפו לפני הזמן.	52052
וזהו הביאור בהא דבמעמד הר סיני נזהרו באזהרות רבות שלא יעלו להר, ושכל אחד יעמוד במקומו	52053
וגבולו, דבשעת מתן תורה שפתח הקב"ה שבעה רקיעים וראו הכל, היה מקום לחוש שירצו לחטוף ואין זה	52054
המדה כמו שלמדנו מנדב ואביהוא, דמקודם צריכים להתיישב ולהתקרב מעט מעט והחוטף קודם זמנו	52055
נענש, ולכן הוצרכו לכמה אזהרות.	52056
ועל דרך זה יש להבין מה דדרשו רז"ל על הא דכתיב, השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות	52057
השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ (שיה"ש ב'), ודרשו במס' (כתובות קי"א).	52058
שהשביע הקב"ה את ישראל שלא ידחקו את הקץ, דהביאור הוא דהגאולה היא חזרה להיכל המלך,	52059
וממילא צריכים לראות שלא יחטפו קודם הזמן כמו שעשו נדב ואביהוא שזנו עיניהם מן השכינה קודם	52060
שנתקרב קירוב הראוי.	52061
כן הוא הגדר עם הגאולה שלא יחטפו קודם הזמן, וזה הביאור בהא דאמרו דהגאולה באה מתוך היסוד	52062
הדעת, דאילו מתוך חשק ובלב חפיצה יש מקום לחוש שיחטפו קודם הזמן, וזהו מעלת הזקנה אשר	52063
בעבורה זכה אברהם אבינו לברכה, כמו דכתיב ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל, ואיתא	52064
במס' (ב"מ פ"ז.), עד שבא אברהם לא היה זקנה, אתא אברהם בעא רחמי והוה זקנה, דמעלות הזקנה הוא	52065
שנעשה ביישוב ובמתן בלי לחטוף קודם הזמן הראוי.	52066
הסבא מקלם ביאר למה בן תורה נקרא בשם תלמיד חכם, ולא בשם חכם סתם, ואמר דלעולם צריך האדם	52067
לראות עצמו כאילו הוא תלמיד וצריך להוסיף על חכמתו, ולא יראה עצמו כחכם שלם, דבשעה שחושב	52068
עצמו לחכם וכבר הגיע למדת השלמות, לא ישתדל להוסיף חכמה על חכמתו ובוזה איבד מעלות החכמה,	52069
דמדריך החכמה הוא להוסיף חכמה על חכמתו, ולכן נקרא תלמיד חכם, להורות דעדיין צריך ללמוד	52070

ולהוסיף חכמה על חכמתו, וזהו חומר עון המורה הלכה לפני רבו, דמראה עצמו כאילו כבר הגיע למדת הרב, ויכול להורות מעצמו ואינו צריך עוד לרבו, וחוטף מדריגתו לפני הזמן, וזה עון חמור, דכל אלו שחטפו קודם זמנם נענשו, ולכן המורה הלכה לפני רבו ראוי ליענש.	52071
הנה מצינו אצל יהושע דבשעה שנפטר משה רבינו לגן עדן, א"ל ליהושע שאל ממני כל ספיקות שיש לך, א"ל רבי כלום הנחתיך שעה אחת והלכתי למקום אחר, לא כתבת בי לא ימוש מתוך האוהל, מיד תשש כוחו של יהושע ונשתכחו ממנו שלוש מאות הלכות, ונולדו לו שבע מאות ספיקות (תמורה ט"ז), וצ"ב מה עון מצאו בו הלא אמר נכון.	52072
הביאור כנ"ל, דלעולם צריך תלמיד להיות תלמיד ולא להורות לפני רבו, שלא יהיה חוטף המדריגה קודם הזמן, ותלמיד שהורה לפני רבו חייב מיתה מדה כנגד מדה, מפני שחטף המדריגה קודם זמנו נפטר קודם זמנו, ולכן יהושע שהורה לפני רבו נתקצרו שנותיו, וגם כאן תשש כוחו ונשתכחו ממנו שלוש מאות הלכות, מפני שאמר למשה רבינו שאין לו מה לשאול ממנו, שכבר הגיע למדריגה דתו אינו צריך למשה, ולקה מדה כנגד מדה שנשתכחו ממנו שלוש מאות הלכות, דכל זמן שרבו חי צריך להיות מתנהג בדרך תלמיד, ולא יחטוף המדריגה כאילו הוא כבר הגיע למדרגת הרב.	52073
אמר רב ואיתימא רב שמואל בר מרתא גדול ת"ת יותר מבנין בית המקדש, שכל זמן שברוך בן נריה קיים לא הניחו עזרא ועלה (מגילה ט"ז):, הרי דעזרא עם כל גדולתו בתורה ובנבואה, לא עזב מקום רבו ונשאר בבבל כדי להיות מקורב לרבו, דידע מסוד הגדול דכל זמן שהרב קיים צריך לידע דהוא תלמיד ולא יחטוף לעלות במעלה קודם זמן הראוי, ולכן נשאר עזרא בבבל ודחה בנין בית המקדש כדי שלא ליכשל בזה, ממוצא הדברים יוצא לנו דסכנה פרושה על כל צעד וצעד, דגם גדולי הדור כרבו דמי, והפוצה פה לדבר בפניהם הרי הוא בכלל מורה הלכה לפני רבו, והירא לנפשו צריך לשום לב לזוהר בזה. (קובץ שיחות).	52074
	52075
	52076
	52077
	52078
	52079
	52080
	52081
	52082
	52083
	52084
	52085
	52086
	52087
	52088
	52089
	52090
	52091
	52092
מאמר קמד	52092
ויען יהושע בן נון משרת משה מבחריו ויאמר אדני משה כלאם (י"א כ"ח).	52093
אמרו חז"ל (גיטין מ"ג), והמכשלה הזאת תחת ידך, אין אדם עומד על דברי תורה אא"כ נכשל בה, מבהיל מאד כי התורה נקראת בשם מכשלה, כי בלי מכשול אין אדם עומד על דברי התורה בשום אופן! ופירש"י בלעדי מכשלה כל התורה בכתב ובע"פ, היא כספר חתום וסתום מאין יכולת לעמוד על אף מלה אחת ממנה! והנה יסוד גדול הוא, כי על מכשולים אי אפשר לעמוד בלי מוסר, בלעדי מוסר לא מכירים ואין רואים כל מכשול, מוסר הוא המראה לפניו מכשוליו, ואחרי שבלי מכשולים אין אדם עומד על ד"ת, הנה איפוא כי בלי מוסר לא יעמוד על דברי התורה, וא"כ החזק במוסר אל תרף! המוסר הוא המפתח לכל התורה כולה, ומה גדול א"כ לימוד המוסר!	52094
נביא בזה ציור אחד לכך, שבלי מוסר אי אפשר לעמוד על זה בשום אופן, איתא (בע"ז ב'): ראה ויתר גויים, ראה שבע מצוות שקבלו עליהם בני נח ולא קיימום עמד והתירם להם, א"כ מצינו חוטא נשכר, אמר מר בריה דרבינא לומר שאע"פ שמקיימים אותן, אין מקבלין עליהם שכר כמצווה ועושה, אלא כמי שאינו מצווה ועושה, דא"ר חנינא גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, יבוא נמרוד ויעיד באברהם שלא עבד ע"ז, יבוא לבן ויעיד ביעקב שלא נחשד על גזל ע"כ.	52095
אמר הכתוב (בראשית כ"ט) עוד שבע שנים אחרות, וברש"י הקישן לראשונות, מה ראשונות באמונה אף האחרונות באמונה ואע"פ שברמאות בא עליו, אחרי כ"כ יגיעה הנאמר שם, עשרים שנה אנכי עמך רחליך ועזיך לא שכלו, הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה ותדד שנתי מעיני, והיה יעקב אע"ה יכול להורות לעצמו היתר בכמה דברים, והוא לא עשה כן אלא אף אחרונות באמונה, ע"ז ודאי יבוא לבן ויעיד ביעקב שלא נחשד על הגזל גם במצבים הקשים ביותר!	52096
אעפ"כ מצוה קלה יש לי וסוכה שמה לכו ועשו אותה, מיד כל אחד הולך ועושה סוכה בראש גגו, והקב"ה מקדיר עליהם חמה כבתקופת תמוז, וכל אחד מבעט בסוכתו ויוצא, והאמר רבא מצטער פטור מן הסוכה, נהי דפטור בעוטי מי מבעטי, הנה רואים כאן שכשרוצים להבחין בין ישראל לבין אוה"ע, בין מצווה ועושה לשאינו מצווה ועושה, לא מבחינים בדברים גדולים, אלא רק בדבר של מצטער פטור ובעוטי מי מבעטי!	52097
מצווה ועושה אפילו אם הוא פטור אבל אינו מבעט! ואם כל אחד מבעט הוא הסימן הברור של אינו מצווה ועושה, במצב רגיל שלא מקדיר עליהם חמה כבתקופת תמוז, גם אינו מצווה ועושה מקיים היטב, אבל במצב של קושיים, במצב של מקדיר עליהם חמה כבתקופת תמוז, שם יכולים כבר להבחין בין מצווה ועושה למי שאינו מצווה ועושה, המצווה ועושה, המצווה ועושה אינו מבעט לעולם.	52098
	52099
	52100
	52101
	52102
	52103
	52104
	52105
	52106
	52107
	52108
	52109
	52110
	52111
	52112
	52113
	52114
	52115
	52116
	52117
	52118
	52119

דברי חז"ל כאלה קשים מאד להבינם, כי בדבר קטן כזה, באי סבלנות שהוא, בביעוטו בהיסורים של המצוה, יתפש ויבחן כאין לו כל חלק בתורה, הוא הדבר אשר הגדנו כי בלי מוסר לא מבינים פשוטן של חז"ל, בעלי מוסר הלומדים ממכשוליהם, החוזרים ומכירים ויודעים את נפשם, הם יבינו ויעמדו היטב על עומקן של דברים.	52120
איתא במדרש (במ"ר כ"א י"ד), אמר משה הרי השעה שאתבע בה צרכי, אם הבנות יורשות בדין הוא שירשו בני את כבודי, א"ל הקב"ה נוצר תאנה יאכל פריה (משלי כ"ז), בניך ישבו להם ולא עסקו בתורה, יהושע שרתך והרבה חלק לך כבוד, והוא היה מסדר את הספסלים והוא פורס את המחצלאות, הואיל והוא שרתך בכל כוחו כדאי הוא שישמש את ישראל שאינו מאבד שכרו, לקיים מה שנאמר נוצר תאנה יאכל פריה.	52121 52122 52123 52124 52125 52126 52127 52128
לא מפני שהיה גדול מכולם זכה יהושע לגדלותו, בפרשת המרגלים נמנה יהושע במקום החמישי, והרמב"ן כתב שם כי מנה אותם לפי סדר מעלתם, אבל זכה יהושע בגלל נוצר תאנה יאכל פריה, מפני שהרבה שרתך בכל התקופות ובכל המצבים, יכולים לתאר לעצמנו איך כל הדור ההוא מסר נפשו על השירות, אך נראה שליהושע לא הגיעו, הרי ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל, פסוק זה נאמר רק על יהושע.	52129 52130 52131 52132 52133
וברש"י ויקם משה ויהושע משרתו, לא ידעתי מה טיבו של יהושע כאן, ואומר אני שהיה התלמיד מלוה לרב עד מקום הגבלת תחומי ההר שאינו רשאי לילך משם והלאה, ומשם ויעל משה לבדו אל הר האלהים, ויהושע נטה שם אהלו ונתעכב שם כל מ' יום, שכן מצינו וישמע יהושע את קול העם ברעה, למדנו שלא היה יהושע עמהם ע"כ.	52134 52135 52136 52137
בחילוקים שכאלה מי הרבה יותר להיות נוצר תאנה ומי המעיט, בשביל זה לבד זכה יהושע בכל עד ומסרה ליהושע, כי בנצירת התאנה במסירת הנפש בכל המצבים, אם במצב של מקדיר חמה כבתקופת תמוז, אם במצב של חורב ביום וקרח בלילה וכדומה, שם הבחינה באמת שהוא מצווה ועושה, ולו החלק והקנין ודאי, ועל כן יהושע זכה להיות יורש מקום משה להיות אוכל פריה.	52138 52139 52140 52141
עוד אמרו חז"ל (במ"ר י"ב ט'), בכל מקום שאדם יגע ונותן נפשו על הדבר, אין הקב"ה מקפח שכרו, רצונך לידע, שלמה בנה בית המקדש שנאמר ויבן שלמה את הבית ויכלהו, ובשביל שנתן דוד נפשו על בית המקדש שנבנה שנאמר (תהלים קל"ב), זכור ה' לדוד את כל ענותו אם אבא באהל ביתי אם אתן שנת לעיני עד אמצא מקום לה', לא קיפח הקב"ה שכרו והכתיבו על שמו, מזמור שיר חנוכת הבית לדוד, לשלמה אין כתיב כאן אלא לדוד, הוי נוצר תאנה יאכל פריה.	52142 52143 52144 52145 52146
וכן אתה מוצא במשה שנתן נפשו על שלושה דברים נקראו על שמו ואלו הן, משכן, שכן היה משה מחזר על האומנין בכל יום ובכל שעה, ללמדם כיצד יעשו את המלאכה שלא יטעו בה, לפי שאמר לו הקב"ה וראה ועשה בתבניתם, ולכך כתיב על כל דבר כאשר צוה ה' את משה, שלא היה זו מעל גביהם לכך נקרא על שמו, ביום כלות משה להקים את המשכן ע"כ, גם בצלאל גם שלמה בנו את המשכן ואת המקדש, וגם מסרו נפשם עליהם, אלא החילוקים למרבה, כי משה ודוד יותר מסרו נפשם עליהם, ובהיתרון הזה הבחינה עד כמה שהוא מצווה ועושה בדבר, ומי שדרגתו בדבר דרגת מצווה ועושה, הוא השייך בדבר ולו הקנין באמת.	52147 52148 52149 52150 52151 52152 52153
זוהי הערה נוראה על מצבנו אנו, כשאדם יתן עיניו על עצמו ועל דרכיו, הלא ימצא את המבעט ויוצא על כל צעד וצעד, כבר הראנו לדעת, כי הבחינה למצווה ועושה הוא, אם אין דבר קשה לפניו ואינו נרתע משום עמל, כי איך יחדול והלא מצווה הוא! והאינו מצווה ועושה כשהדבר קל לעשות, נו מהיכא תיתי, אבל כאשר מקדיר חמה כבתקופת תמוז, תיכף הוא מבעט ויוצא, וזה בקורת גדולה על אלה המתרפים בלימודם בימי הקיץ כשהחמה בתוקפה, יפחד האדם מאד אם עי"ז לא יוטל ח"ו בבחינת אינו מצווה ועושה, כמה עלינו להתחזק לעמוד דוקא בתקופת תמוז, שזה שקול כנגד כל השנה! (דעת תורה).	52154 52155 52156 52157 52158 52159
מאמר קמה	52160 52161
ויקרא את שם המקום ההוא קברות התאווה כי שם קברו את העם המתאווים (במדבר י"א ל"ד).	52162
כפי שהאדם יוצא מן העוה"ז כך הוא נכנס לעוה"ב, כפי שטהרו נפשם בחייהם כן הם באים לאחר מותם לעוה"ב, באותה הדרגה הם מוצאים שם את מקומם, ובאותו הענין שעסקו בו קודם פרידתם מן העולם הזה, באותו מקום יעסקו שם בעולם הנצח, בכל ההרגלים הטובים שהרגילו עצמם בחייהם, באותה השפה בה דיברו בעולם הזה, בכל אותן הדברים שחקוקים בנפשם הם ימצאו את מקומם לעוה"ב.	52163 52164 52165 52166
אחד מן התלמידים שזיכו ומת, רואין אותו כאילו חי ועומד במקומו (לענין המנין), נימא אילו הוה קיים הדר ביה? ומתוצת הגמרא השתא מיהא לא הדר ביה, ויש להבין מי אומר שהשתא לא הדר ביה, ואולי כשבא לעוה"ב שכולו אור והכל בהיר, וההלכה מתגלה יותר מכפי שהיה סובר בחייו שהיה נמנה בין	52167 52168 52169

המזכים? אלא משמע מכאן כי באותה הדרגה שהיה בעוה"ז עד הרגע האחרון לחייו שבו עבר לעוה"ב,	52170
ובאותן השגות שהשיג ועליהן יגע ועמל, באותה דרגה ובאותה השגה הוא בא לעולם העליון.	52171
וכך הוא עומד גם שם, הוא ניצב שם באותה מדרגה שהכין והכשיר את עצמו בעוה"ז, וא"כ דנין את	52172
התלמיד שדן וזיכה את הנידון בעוה"ז, וכשם שיצא מהעוה"ז בדעה של זכות, הריהו גם עכשיו נמנה עם	52173
חבריו המזכים ולא הדר ביה, ואף שיש שם בעולם האמת כמה חילוקי דרגות והשגות שונות, אבל זה תלוי	52174
כפי עמלו בעוה"ז, לפי מדרגתו כאן כמו כן תהיה מדתו גם שם.	52175
כי הא דרב יוסף בריה דר' יהושע חלש, אינגד א"ל אבוה מאי חזית, א"ל עולם הפוך ראיתי עליונים למטה	52176
ותחתונים למעלה, א"ל עולם ברור ראית, ואנן היכי חזיתין, א"ל כי היכי דחשבינן הכא חשבינן התם כי	52177
היכי דאיתנין הכא חשובים ונכבדים הכי איתנין התם, באותה ההתחשבות ובאותן ההשגות שהינכם כאן	52178
בעוה"ז, את אותה המדרגה תקחו אתכם לעוה"ב ותלמודכם בידכם.	52179
וכן הוא הדבר גם בצד הרע, כפי שהוא יוצא מן העוה"ז כך הוא נכנס לעוה"ב, באותם החושים והנטיות	52180
הרעות, והגם שהוא נמצא בעוה"ב עולם שהכל ברור ואין מקום לטעות, מעומק החטא ומגודל השקיעה	52181
בטעות ובשיבוש הנפש, אי אפשר להשתחרר במהרה מכל הדעות הכוזבות בפעם אחת, האיש המשובש	52182
והמלוכלך הנמצא בתהליך מתמיד של טהרה, לא בבת אחת הוא מתרפה מחושי המתועבים.	52183
לא בנקל הוא נפרד ומשתחרר מהנטיות הרעות בהם הרגיל ופינק את יצרו בעוה"ז זמן רב, ולכן הכין	52184
הקב"ה את הכור שהנשמה מיטהרת ומזדככת, שם מסירים כל הכתמים והזוהמה שדבקו בה, וזמן הטהרה	52185
נמשך לפי גודל החטאים והזמן שהעביר כדי להתרגל בהן, וכל זמן שלא נזדכך מחטאיו ומכתמיו, עדיין	52186
קשור הוא ונמשך אחר טעויותיו שהיו לו בעולם הזה.	52187
ויקרא את שם המקום ההוא קברות התאוה כי שם קברו את העם המתאווים (פרשת חוקת), היה צ"ל העם	52188
שהתאוו לשון עבר? מהו המתאווים לשון הוה? כך מקשה בעל העקידה, אלא שעדיין גם עתה מתאווים, דכל	52189
המתאוה בחייו נקשר בו התאוה גם אחר פרידת הנפש, ובמדרש שם, יכול על שם המאורע, ת"ל שם קברו	52190
את העם המתאווים, לא קראו המקום על שם המאורע של העבר, אלא על שהם מתאווים גם עכשיו, גם	52191
בקבר אחר מותם נשארו בטבעם ובחמתם.	52192
ר' אבהו הוה רגיל דהוה קא דריש בשלושה מלכים (שאין להם חלק לעוה"ב) חלש, קביל עליה דלא	52193
דריש, כיון דאיתפח (נתרפא) הדר קא דריש, א"ל לא קבלית עליך דלא דריש בהו? אמר אינהו מי הדרי	52194
בהו דאנא אהדר בי? וכן היה רב אשי קובע לדרוש בשלושה מלכים, למחר אתי מנשה ואיתחזי ליה	52195
בחלמא, ומתוכה ומטיח דברים, משמע שטרם הדרי בהו, ואיך יתכן הדבר? הלא בעולם האמת הכל ברור	52196
ובהיר?	52197
אלא משמע שכפי שיצאו מהעוה"ז כן הם נכנסים לעוה"ב, ולא בנקל אפשר להשתחרר מהדיעות הכוזבות,	52198
ורק לאחר זמן בהתאם לקביעת ה', המטהר את נשמות ישראל, הצריכים טיהור וזיכוך לפי גודל החטאים	52199
ולפי ערך הזוהמא שנדבק בהם, וסבר ר' אבהו שהגיע כבר הזמן שנזדככו וניטהרו והדרי בהו, אבל באמת	52200
עוד לא הדרו ומחוסרי זמן כפרה הם. (ואני תפלה).	52201
	52202
מאמר קמו	52203
ותדבר מרים ואהרן במשה על אודות האשה הכושית אשר לקח כי אשה כושית לקח (במדבר י"ב א').	52204
וברש"י, ומה מרים שלא נתכוונה לגנותו כך נענשה, קל וחומר למספר בגנותו של חברו, והפליאה גדולה,	52205
איפה יש מקום טענה על מרים בדיבור לשון הרע, הלא שקלא וטריא בענין הלכה היתה כאן, והיטב שאלו	52206
הלא גם בנו דיבר ה' ולא נצטוינו על הפרישות? ומה ענין ללה"ר? איתא בגמרא (ב"ק ק"ח:), בשני	52207
אמוראים שבתוך מחלוקתם בהלכה קרא אחד לחברו תרדא, ר"ל משועמם ואין לו לב, ולא מצינו שום	52208
בקורת על זה, כי במריבה של הלכה כל הדיבורים תורה היא, ואין חטא בזה, וכאן קראה התורה לזה	52209
לה"ר? ובפרט כי מרים היתה אחותו של משה, ובודאי מתוך אהבתה הגדולה אליו בא הדיבור, ואעפ"כ	52210
תפשם הקרא כמדברים לה"ר.	52211
לראות מזה כי במעשיו של משה רבינו אסור להיות אף איזה שהוא הרהור, לא שקלא וטריא, ולא פלפולי	52212
הלכות, ולא על חנם מצינו בגמ' (חולין פ"ט.) על הכתוב האומנם אלם צדק תדברון, מה אומנותו של אדם	52213
בעולם הזה ישים עצמו כאלם, יכול אף לדברי תורה, ת"ל צדק תדברון, הנה שגם בדברי תורה אין בטוח	52214
להיותם נקיים מכל דיבור רע, ולהיתר מיוחד היו צריכים להוציא כי צדק תדברון, וזה על דרך שאמרו	52215
(ירושלמי מובא בתוספות שבת קי"ג:), מדוחק התיירו לשאול שלום בשבת, כן בקושי התיירו דיבור בדברי	52216
תורה.	52217
ואתן לכם ציור, ראיתם היאך בודקים פירות מתולעים, מבחוץ נראה בתחילה נגע קטן שחור, והולכים	52218
לנתק החלק הנקוב ולאכול השאר, אך אחרי שמתחילים לנתק, והנה רואים שעדיין לא סלקו הנרקב, וכן	52219

הולכים ומנתקים הלאה למצוא לכה"פ איזו חתיכה קטנה נקייה ובריאה, עד שלבסוף רואים שאין בו מתום וכי כולו נרקב הוא, כן הוא בדיבור, בתחילה נדמה לאדם שצריך להוציא מן הדיבור רק מעט והרוב ישאר, אך כשמתחילים לבדוק ולחזור תוך תוכיותיו רואים שהכל נרקב, ואין כמעט עצה כי אם לשתוק לגמרי.	52220 52221 52222 52223
מה אומנותו של אדם בעוה"ז? יעשה כאלם, והוא הענין במרים, בודאי לא אמרה מה שאמרה אלא אחר פשפוש ומשמוש גדול, כדרך הצדיקים בכל מעשיהם, וגם הדיבור היה פלפול בדברי תורה, ובכל זאת לא נצלה מהחטא, עדיין נמצא בתוך תוכיות איזה כיעור של לה"ר, הנה מזה ודאי קל וחומר למספר בגנותו של חברו! (דעת תורה).	52224 52225 52226 52227 52228
מאמר קמז	52229
ותדבר מרים ואהרן במשה על אודות האשה הכושית אשר לקח כי אשה כושית לקח (במדבר י"ב א'). והנה האדם מתמיה, על שום מה יש להחמיר ולדקדק מאד על כל תכונה דקה ממדות האדם וכוחות נפשו, נדמים הם עליו כדברים של מה בכך, שלא כדאי להקדיש להם תשומת לבו ולדקדק בהם יתר על המדה, אבל בהסתכלנו בפרשת ותדבר מרים ואהרן במשה, אחר שנתבונן בדקות הענין, ניווכח כי טועים אנו בהשגתנו, לפני מי דיברה? לפני אחיה, ומה דיברה? דבר שנתפרש בעיניהם כפרישות יתירה, תביעת עלבונה של צפורה אשתו, וצא וראה מה עלתה להם, בשביל כך נצטרעה ונסגרה שבעת ימים ועכבה מסען של ישראל, מהפכה נוראה כזאת בשביל דבר קל כזה.	52230 52231 52232 52233 52234 52235 52236
הרי שאין עניני המדות ופנימיות לב האדם הקלים בעיניו קלים באמת, וכבר אמר החכם מכל אדם, מכל משמר נצור לבך כי ממנו תוצאות חיים (משלי ד'), כל החיים ומלואם וכל אשר תחת השמש המה תוצאות לב האדם, ואם בעיני החומר שהם כולם דברים מוגבלים ותכליתיים, בכ"ז אפשר שדבר קטן וקל יתפשט לממדים גדולים, עאכ"כ בעיני רוחניים, צא וראה כמה רבבות אנשים בכל קצוי תבל, מאזינים לקול נימי כינור העשויים מזנבות סוסים, ולמה לא יטו לקול נימי לבבו של אדם? (דברי בינה ומוסר).	52237 52238 52239 52240 52241 52242
מאמר קמח	52243
ותדבר מרים ואהרן במשה על אודות האשה הכושית אשר לקח כי אשה כושית לקח (במדבר י"ב א'). כבר עמדנו על כך שיתכן שאף גדול הדור, אם יש איזה פגם שהוא בחכמתו, נקרא בלשון חז"ל בשם עם הארץ, חז"ל מציינים סוגים שונים של בני אדם כעמי הארצות, אנו מוצאים בדברי חז"ל סוג עם הארץ, לא רק שאינו במקרא ובמשנה, אלא גם אינו יודע בטיב משא ומתן, והוא נקרא בור (אבות פ"ב), יש עם הארץ שחשוד על שפיקות דמים שאסור להתלוות עמו בדרך (פסחים מ"ט:), ויש שקוראים עם הארץ למי שאינו מקיים מצוות, כמ"ש חז"ל איזהו עם הארץ כל שאינו מעשר פירותיו כראוי, כל שאינו קורא ק"ש שחרית וערבית, כל שאינו מניח תפילין, כל שאין לו מזוזה בפתחו (ברכות מ"ז:).	52244 52245 52246 52247 52248 52249 52250
ומצד שני אנו מוצאים שחז"ל מכנים עם הארץ למי שאינו במדרגה גדולה של חכמה ובהידור המצוות, כל שאינו אוכל חולין בטהרה, כל שיש לו בנים ואינו מגדלם לתורה, מי שאפילו קרא ושנה ולא שימש תלמידי חכמים, ויש אומרים שזה אף נקרא בור (סוטה כ"ב), וכבר ציינו שם בתוס' דהרבה עניני עם הארץ הן, וכל אלה נכללים לדברי חז"ל בסוג עם הארץ.	52251 52252 52253 52254
מאיך גיסא מצינו שגם בתלמידי חכמים ישנם סוגים שונים, אמרו חז"ל איזהו תלמיד חכם? כל ששואלים אותו דבר הלכה בכל מקום ואומרה (תענית י'), ופירש רש"י בכל מקום בכל הש"ס ואפילו במס' כלה דלא רגילי בה אינשי, ומצד שני אמרו שמי שמקדש אשה ואומר על מנת שאני תלמיד חכם, אין אומרים כשמעון בן עזאי וכשמעון בן זומא, אלא כל ששואלים אותו דבר אחד בלימודו ואומרו ואפילו במסכתא דכלה, ומפרש רש"י שאף אם יודע רק באחד מן המקומות ואפילו במס' כלה שהיא קלה (קדושין מ"ט:).	52255 52256 52257 52258 52259
איזהו ת"ח זה המקפיד על חלוקו להופכו (שבת קי"ד), כלומר שהוא מדקדק כראוי בהלכות דרך ארץ, ובאמת אין ניגודים בדברי חז"ל אלה, החכמה אין לה גבול והיא בלתי סופית, ובדבר שאין לו סוף אין לתאר בו גם התחלה, ולא יתכן בו כלל לא שיעור ולא מדה, ולכן יש להעריך את החכמה בקנה מדה אחר לגמרי, מי שצעד צעד אחד בחכמה, אף שאין בו יותר מזה כלום נקרא חכם, ולהיפך יש שאף החכם הגדול ביותר, כשהוא עושה מעשה שיש בו פגם בחכמה, הריהו כאילו שאין בו חכמה כלל ונקרא עם הארץ.	52260 52261 52262 52263 52264
לאור הדברים נבין את ההבדלים ביחס לשכר ועונש שמצינו בתורה ובדברי חז"ל, אברהם אבינו נחשב האדם הגדול בענקים עמד בכל הנסיונות שניסהו הקב"ה, עד שהעיד עליו עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה, ומצאת את לבבו נאמן לפניך, והנה אברהם זה כשאמר לפני ה' במה אדע כי אירשנה, אם כי ברור שלא פקפק בהבטחתו של הקב"ה, אלא חשש שמא יגרום החטא, אבל מכיון שמצאו איזה פגם בביטוי, העניש	52265 52266 52267 52268

אותו הקב"ה בעונש קשה למאד, ואמר לו ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה.	52269
ולעומת זה מסופר בחז"ל (סנהדרין צ"ו), שמרוודך מלך בבל שלח אגרת לחזקיהו מלך יהודה, וכתב שלמא למלכא חזקיהו, שלמא לקרתא ירושלם, שלמא לאלקא רבא, והעיר לו נבוכדנצר שהיה סופרו, קריתו ליה אלקא רבא וכתביתו ליה לבסוף? אמרו לו קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא, ורץ אחר השליח להחזירו ארבע פסיעות ואתא גבריאל ואוקמיה, ואמר ר' יוחנן אילמלא בא גבריאל והעמידו לא היתה תקנה לשונאיהם של ישראל, ובשכר ארבע פסיעות אלה זכה למלכות בכיפה במשך שלושה דורות, ועם ישראל היה שרוי אצלו בגולה, וערכה של מלכות זו לא היה רק מבחינת הגדולה והכבוד בעוה"ז בלבד, כי אם ניתנה לו ההזדמנות והאפשרות לעשות חסד עם הבריות ולקנות עולמו מכל הבחינות, גם לחיי הנצח והעוה"ב.	52270
אכן מצינו בדברי חז"ל, ר' ברכיה כשהיה מגיע לפסוק זה, אשר הוגלה מירושלם אשר הגלה נבוכדנצר מלך בבל, הוה אמר שחיק עצמות, ולמה לא הוה אמר כן בירמיה? אלא שכל נבוכדנצר שכתוב בירמיה חי הוי, ברם הכא מת הוי (בר"ר מ"ט), כל עוד היה חי לא גינו אותו משום שהיתה לו האפשרות לשוב בתשובה, אמנם נבוכדנצר החמיץ הזדמנות זו ונשאר רשע עד יום מותו, אבל מצד השכר שהגיע לו ניתנה לו היכולת הזאת, הרי זכה איפוא נבוכדנצר בשכר ד' הפסיעות, הוא ודורותיו להצלחה כזו, לגדולה וכבוד של מלכות בכיפה בעולם הזה, ולאפשרות להגיע לחיי העולם הבא.	52271
ולכאורה נראים הדברים של אברהם אבינו מצד זה, ושל נבוכדנצר מצד זה כסתרי אהדדי, אולם אין בזה סתירה כלל, שהחכמה אין לה תחילה ואין לה סוף, ואינה נמדדת בקנה המדה שלנו, אברהם אבינו כשמצאו בו פגם דק מן הדק בשיא מעלותיו, גרם לדורותיו עונש חמור מאד, ואילו נבוכדנצר מאחר שביצע פעולה כל שהיא שיש בה מן הטוב, זכה הוא ודורותיו לשכר מרובה.	52272
את הסוד הזה אנו מוצאים גם בפרשת אהרן ומרים, מסופר בתורה ותדבר מרים ואהרן במשה על אודות האשה הכושית, ואמרו חז"ל (ילקוט שם בשם ספרי), זהו שאמר הכתוב ברוב דברים לא יחדל פשע וחושך שפתיו משכיל, אמר שלמה לא אמר הקב"ה שתאלם פיך ותהא יושב ושותק כחרש, אלא וחושך שפתיו מלהסיה בחבירו, תן דעתך שלא תענש, אין לך גדול מאהרן ומרים, הבאר עולה ומשקה את ישראל בזכות מרים, וענני כבוד מקיפין את ישראל בזכות אהרן, וכיון שנתנו רשות בפיהם והסיוח במשה לא שתקתי להם, והרי הדברים ק"ו, ומה מרים שלא נתכוונה לדבר באחיה לגנאי אלא לשבח, ולא למעט מפריה ורביה אלא לרבות, ובאחיה הקטן ממנה ובינה לבין עצמה, כך נענשה, המכוון לדבר בחבירו לגנאי על אחת כמה וכמה.	52273
עוד כתוב זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים (דברים כ"ד), ואמרו חז"ל וכי מה ענין לפרשת נגעים? ללמדך שאין נגעים באים אלא בגלל לשון הרע, והרי הדברים ק"ו, ומה מרים שלא דיברה אלא שלא בפניו של משה ולהנאתו של משה, ולשבחו של מקום ולבנינו של עולם, כך נענשה, המדבר בגנותו של חבירו ברבים עאכו"כ (ספרי שם).	52274
הרי שלא נתכוונה מרים לדבר בגנותו של משה אלא לשבח, ולטובתה של צפורה אשתו ולשבחו של מקום, ודקדקו היא ואהרן בדיבוריהם כפי שאמרו חז"ל שהיו יושבים ונושאים ונותנים בדבר (ילקוט שם), ומצאו שמצד ההלכה הם חייבים להגיב על כך, וכפי שמשמע מהכתוב שאמרו הרק אך במשה דיבר ה' ואמרו חז"ל (ספרי שם), והלא אף עם האבות דיבר הקב"ה ולא פירשו מפריה ורביה, והלא גם בנו דיבר ה' ולא פרשנו מפריה ורביה, אלא שהקב"ה השיב להם לא כן עבדי משה פה אל פה אדבר בו, פה אל פה אמרתי לו לפרוש מן האשה, אבל הם חשבו שפרש מעצמו ומדעתו.	52275
מרים נמנית בין שבע הנביאות שקמו לישראל, מרים היא מאותן המילדות העבריות שכתוב עליהן ותיראנה המילדות את האלהים ותחיינה את הילדים, ומתוך יראתה מרתה את פקודת פרעה וסיכנה בזה את עצמה, מרים התנבאה לפני שנולד משה שאמם תלד בן שיוציא את בני"מ מצרים, והיא שכתוב עליה בשירת הים ותען להם מרים שירו לה' כי גאה גאה, ובזכותה ירדה לישראל הבאר שסיפקה להם מים, והנה נורא הדבר שלמרות גדולתה, כשדיברה במשה דברים שראתה בהם חובתה ומתוך כוונה לשבח ולטובתו, נפגם בזה ערכה, ודנו אותה כאחד ממספרי לשון הרע ומוציאי דיבה, נהיתה מצורעת כשלג ונסגרה שבעה ימים מחוץ למחנה.	52276
חז"ל אומרים על המצורע, מה נשתנה מצורע שאמרה תורה בדד ישב מחוץ למחנה מושבו (ויקרא י"ג)? אמר הקב"ה הוא הבדיל בין איש לאשתו ובין איש לרעהו, ולכן נאמר בדד ישב מחוץ למחנה מושבו (ערכין ט"ז), וכן אמרו למה מביא המצורע בטהרתו עץ ארז? לפי שהנגעים באים על גסות הרוח, ושני תולעת ואזוב, מה תקנתו? ישפיל עצמו מגאותו כתולעת ואזוב (רש"י ויקרא שם).	52277
	52278
	52279
	52280
	52281
	52282
	52283
	52284
	52285
	52286
	52287
	52288
	52289
	52290
	52291
	52292
	52293
	52294
	52295
	52296
	52297
	52298
	52299
	52300
	52301
	52302
	52303
	52304
	52305
	52306
	52307
	52308
	52309
	52310
	52311
	52312
	52313
	52314
	52315
	52316
	52317

והנה מרים שהעריכה את משה כשאר הנביאים בלבד ואמרה גם בנו דיבר, ראו אותה בשמים כאילו היתה	52318
בה גסות הרוח, כאילו החשיבה עצמה יותר ממשה רבינו, ומתוך כך באה לדבר עליו לשה"ר, ודנו אותה	52319
כאחד המצורעים לשבת בדד מחוץ למחנה, עד שאהרן אמר עליה אל נא תהי כמת אשר בצאתו מרחם אמו	52320
ויאכל חצי בשרו (במדבר י"ב).	52321
וכן מצינו באהרן, הקב"ה בעצמו מעיד על נאמנותו למשה אחיו, ושלא היתה בלבו שום קנאה עליו כשעלה	52322
לגדולה, והקב"ה שלח אותו לגאול את ישראל, למרות שאהרן היה מנבא לישראל במשך כל השנים,	52323
וכשמשה הגיע למצרים אומר הכתוב על אהרן, הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמה בלבו (שמות ד'),	52324
שמחה בכל הלב, ללא כל שמץ של עין רעה או קנאה ח"ו, ומשם זכה לשאת את חשן המשפט על לבו	52325
(רש"י שם).	52326
ובודאי כשדיבר עם מרים על דבר משה, נבעה שיחה זו מתוך אהבה שלמה ונאמנות גמורה למשה אחיהם,	52327
ומתוך בירור ההלכה ודרך התורה, ובכל זאת לקה גם בצרעת כפי שדרשו חז"ל על הכתוב ויפן אהרן אל	52328
מרים, שנפנה מצרעתו (ספרי במדבר י"ב), וכן נאמר בגמרא על הכתוב ויחר אף ה' בם וילך, מלמד שאף	52329
אהרן נצטרע (שבת צ"ז).	52330
כלומר שגם את אהרן ראו כאילו מתגאה על משה אחיו ומדבר עליו לשה"ר, הוא אשר אמרנו שהחכמה	52331
אין לה תחילה וסוף, ויש אשר פגיעה קלה בחכמה פוגעת בכל החכמה, כי הלא באהרן ומרים נתגלה	52332
בדיבורים, וזה פגם דק מן הדק כרום מעלותיהם, ובכל זאת דנו אותם כאילו ירדו מגדולתם, ונפגעה	52333
חכמתם בצורה קיצונית וחמורה. (אור הצפון).	52334
	52335
מאמר קמט	52336
והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה (במדבר י"ב ג').	52337
עניו מאד שפל וסבלן (רש"י שם), במצב שנוצר בין אהרן ומרים ומשה רבינו, התורה מצאה לנכון לציין	52338
את המידה הטובה של משה רבינו הענוה, ובאמת משה רבינו היה מלא מעלות ומידות טובות, ומילא את	52339
שליחות ה' בתנאים כ"כ קשים, ועשה הרבה נסים ונפלאות לישראל, ומכל הדברים האלו לא מצאה	52340
התורה שום מידה טובה כדי לשבח אותו? מה גם שכאן הנסיון הוא לכאורה לא כ"כ גדול, בסך הכל אהרן	52341
ומרים הם גדולים ממנו בשנים והם גם כן נביאים, ולא אמרו עליו דברים קשים ורעים, ומדוע התורה	52342
מצאה דוקא כאן לשבח אותו, ודוקא במידת הענוה!	52343
אך מזה דוקא לומדים כמה זה נסיון לאדם קבלת עלבונות, האדם יכול בקלות יותר לסבול נסיונות מכל	52344
סוג, כגון עניות בזיונות וכדומה, אבל כאשר מישוהו מתנגד לו ואינו מקבל את דעתו ואינו מסכים אתו, זהו	52345
נסיון שקשה מאד לסבול אותו, כל אדם רוצה שכולם יסכימו אתו ויקבלו את דבריו, וכתוצאה מכך יכבדו	52346
אותו, וכשהוא רואה שלא השיג את המטרה הזו, אז הוא מוטרד ומרגיש הרבה עוגמת נפש וצער גדול,	52347
וקשה לו לעבור נסיון כזה, ואז מתברר לו כמה רחוק הוא ממידת הענוה האמיתית, לא כן משה רבינו ע"ה	52348
היה עניו אמיתי, שפל וסבלן יותר מכל אדם, ועל זה התורה משבחת אותו דוקא במדה זו, שעל ידה הוא	52349
שובר את מידותיו, ולא היה בלבו שום טינה או הקפדה אל אהרן ומרים אשר לא הסכימו על דעתו	52350
בהתנהגותו.	52351
וכן ראינו אצל כמה מגדולי בעלי המוסר, ובראשם ר' ישראל סלנטר זצ"ל והסבא זצ"ל, אשר בלטו	52352
במיוחד ביכולתם להבליג על בזיונות ולעמוד בנסיונות של חוסר הסכמה, מה גם שברוב המקרים	52353
שהמתנגדים לשיטתם היו לא סתם בעלי בתים, אלא גדולי הדור בתורה וביראה, אך הם היו תקיפים	52354
בדעתם בעקשנות גדולה, והמשיכו בדרכם ולא התפעלו מכל מה שאחרים חושבים, להסכים לחיות בלי	52355
הסכמה, זה אות על ענוה אמיתית הנובעת מעבודה של תיקון המדות, לבסס את עלייתו הרוחנית של האדם	52356
בלימוד המוסר בהתפעלות ובהשתפכות הנפש.	52357
כמה חיזוקו אנו צריכים לקבל מזה ולהשתדל שתפילותינו יהיו יותר באריכות ובהרגש, ועל הכל סבילת	52358
עלבונות כי זה העיקר, ידענו כמה חז"ל משבחים את המדה הזו של הנעלבים ואינם עולבים שומעים	52359
חרפתם ואינם משיבים, עליהם הפסוק אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו, כמה מצומצמים אנו מלצייך	52360
לעצמנו מהו ענין כצאת השמש בגבורתו, וזוהי הוכחה כמה אנו רחוקים מלהעריך נכונה את המידה הזו,	52361
אך חובה עלינו להתאמץ להכניע את עצמנו לסבול עלבונות, לא לצפות רק להסכמות ולכבוד, ובזה אנו	52362
מפתחים בנו את המידה שהתורה כ"כ משבחת, מידת עניו מאד שפל וסבלן. (דגל המוסר).	52363
	52364
מאמר קנ	52365
והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה (במדבר י"ב ג').	52366

עניו מלשון עונה, שאם היה שומע דברים יודע היה לענות ולהשיב טענות כנגדן (תנחומא צ"ו), לכאורה	52367
נראה בביאור זה תרתי דסתרי, עניו, ועונה למחרפיו דבר, הלא לפי השקפתנו העונה היא מדת ההכנעה	52368
והשתיקה הגמורה, עיניו למטה וסופג גידופין וחירופין, ובולם פיו וסוגר עיניו ומטה שכמו לקבל חצים	52369
ובליסתראות, והיאך יאמר כאן על העניו מכל האדם שעונה דברים למחרפיו?	52370
אבל מה מאד עמקו דברי חז"ל שהורו לנו, שמשה העניו מכל האדם ידע לענות בקיצור למתקיפיו, בענייה	52371
זו התבטאה מדת העונה במדרגה העילאית ביותר, כי העניו השתקן העושה את עצמו כאלם גמור, אע"פ	52372
שמפליא לעשות, ששומע חרפתו ואינו משיב, מכל מקום הרי בזה ניכר שהוא עניו, וכולם מקלסים אותו	52373
על גבורתו וענוותנותו, ואף המחרף לעניו כזה מרגיש את עצמו אח"כ שפל ונבזה, ביחס לשתקן הזה	52374
הסופג את עלבונותיו ושותק, כי בעידנא דריתחא המחרף נדמה לו שהצדק אתו, ברם עם עבור זעם יודע	52375
הוא שהעניו השתקן עולה עליו.	52376
אמנם עונה כזו גדולה היא ומשובחת, כי היא מונעת מהתפשטות המחלוקת, אבל יש והעניו זוכה לשמוע	52377
מהמסובים דברי קילוס על מדתו זו, והוא שוב שותק ונהנה בקרבו, זו איננה העונה השלמה, העונה	52378
השלמה היא כשהנעלב עונה מלים ספורות, ולכאורה נראה כאילו גם הוא נוטה מעט לריב, ובזה מסיר	52379
הנעלב את רושם מדרגתו העליונה שהוא בעל ענוותנות, כל מעלתו בתור בעל עונה פגה, והוא נשאר בלי	52380
כל אהדה מצד המשקיפים בריב שבינו ובין זולתו.	52381
וזה התשובה הקצרה מהווה את מדת הענוותנות שבה ניחן משה רבינו ע"ה שהיה עניו מכל האדם, תשובה	52382
קצרה של העניו האמיתי מסירה ממנו את חן הנרדף, ובזה יובן לנו שפיר מש"א ז"ל (חולין פ"ט), אין	52383
העולם מתקיים אלא בשביל מי שבולם פיו בשעת מריבה, שנא' תולה ארץ על בלימה, ולכאורה מהי	52384
גדלותה של מדרגה זו שמתחיל לריב ופוסק ובולם באמצע, הלא יותר מן הראוי לפי השקפתנו לתלות את	52385
זכות קיום העולם בזה ששותק לגמרי, שלא התחיל אפילו לענות.	52386
ברם לפי הסברנו יאירו הדברים, השתקן הוא אמנם בעל מדרגה, ברם הבולם פיו בשעת מריבה שעונה	52387
מלים ספורות ומפסיק, ומרחיק מעל עצמו את האהדה ומתנער מאיצטלת העונה, זוהי המדה הנעלה ביותר	52388
שבשבילה העולם מתקיים, זהו הבאמצע שממנה תשתיתו וקיומו של העולם, וזהו הבאמצע שבעל המדות	52389
האמיתיות צריך להיאחז בו, ואז"ל על דוד המע"ה, אין אנו יכולין לעמוד על אופיו של דוד, פעמים קורא	52390
עצמו עני, תפילה לעני, ופעמים הוא קורא א"ע חסיד ומלך, שמרה נפשי כי חסיד אני (בילקוט ק"ב), כי	52391
בהכרת המדות ותיקונן אין כלל בהדרכה, אלא להתהפך ולהחליף את גווניו, כדי לכוון ולקלוע אל האמצע.	52392
(פרי חיים קל"ט).	52393
	52394
מאמר קנא	52395
והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה (במדבר י"ב ג').	52396
גדולה עונה שבה נתגדל שמואל הנביא ע"ה, שהרי קראו המלאך ג' פעמים והיה סבור שעלי קורא אותו,	52397
והיה מזדעזע וניעור משנתו לבוא אצלו ג' פעמים, שנא' ויוסף ה' קראו שמואל בשלישית, ולא היה	52398
מתגאה ואומר עד מתי יהיה זה קורא אותי, ואילו היה ישן ולא היה עומד, אבדה ממנו הנבואה הגדולה	52399
הזאת, ולא עוד אלא שהיה משוטט ממקום למקום לצורך ישראל אבל לא לצרכו, שנא' והלך מדי שנה	52400
בשנה, ולא עוד אלא כשאמרו לו ישראל תנה לנו מלך לשופטינו, לא אמר להם הריני כמלך עליכם, ואתם	52401
מבקשים מלך? (ראשית חכמה, העונה פ"ז).	52402
ויאמר המלך לחכמים יודעי העתים, מאן חכמים? רבנן, יודעי העתים שיודעים לעבר שנים ולקבוע	52403
חדשים, כדת מה לעשות, אמר להו אחשורוש, דיינוה לי איך לעשות עם ושתי המלכה, שלא רצתה לבוא	52404
כדבר המלך ערומה לפני השרים והמלך, אמרו רבנן, היכי נעביד נימא ליה דלקטלה, למחר מפכה ליה	52405
חמרא ודכיר לה ובעי לה מינן, נימא ליה לשבקה, לימא לא איכפת להו בזילותא דיליה ומלכותיה, אלא	52406
מוטב ניסלק נפשין, אמרו לו מיום שחרב בית המקדש וגלינו מארצנו ניטלה ממנו עצה, ואין אנו יודעין	52407
לדון דיני נפשות, אלא זיל לגבי עמון ומואב דיתבי אדוכתייהו כחמרא דיתבי על דורדייה (מגילה י"ב).	52408
אין זה קל לאישים מפורסמים בחכמתם, ראשי ומנהיגי עם חכם ונבון ומורי דרך לעם ישראל, שישומו	52409
עצמם כחסרי עצה ותבונה, שאינם מסוגלים להשיב תשובה על שאלה שהובאה בפניהם, הלא הם פוגעים	52410
בזה בכבוד עצמם, גם מפחיתים מכבודו של עם ישראל, אלא שבזה טמונה גדולתם של רבנן חכמי	52411
התלמוד, שהיה בהם הכוח להסתיר את חכמתם ולבטל את עצמם, כי בכך הסירו מעצמם את האחריות	52412
והצילו את חייהם, זו חכמה גדולה לדעת מתי יש להסתיר חכמה, ורק רבנן גדולי ישראל מסוגלים	52413
להשתמש בה, מי שקשור למדות רעות ולתאוות הכבוד, אין בכוחו להסתיר עצמו אפילו לשעה אחת,	52414
ואפילו קשור הדבר להצלת עצמו.	52415

עת לבקש ועת לאבד עת לשמור ועת להשליך (קהלת ג'), ואיתא במד"ר עת לבקש שלום ועת לאבד בשעת מלחמה, עת לשמור בשעה טובה ועת להשליך בשעה רעה, עובדא הוה בחד פרגמטוטים (סוחר)	52416
דהוה אזיל פריש בימא הוא ובריה, והוה אייתי גביה קובין, (היה מביא עמו דינרים, סכום כסף גדול), יהיב מותיבהון באפילה, הסוכן נתן להם מקום מושבותם בספינה במקום חושך ואפילה, והיה שומע קולם של הספנים שהיו אומרים, כשאנו נכנסים באמצע הים, אנו הורגים אותם ומשליכים אותם לתוך הים ולוקחין ממנו המשא הזאת של דינרים.	52417
מה עשה אותו האיש? עשה את עצמו כאילו הוא כועס ומריב עם בנו, עד שהגיע הריב לשיא של קולות, ובתוך כעס מעושה לקח בהפתעה לעיני כל זורק והשליך את האוצר של כסף ודינרים אל הים, כיון שראו הספנים שאבדה תקותם, עזבו והניחו אותם ובטלה מזימתם, כיון שנכנסו למדינה הלך אותו האיש וקבל עליהם אצל המושל של קסרין, והביאו הספנים בבית האסורים לשלם לו המשא של דינרין, אמרו ליה מנן את הכא דיינא ליה דחייבון, אמר להון משלמה המלך שאמר בחכמתו עת להשליך (קה"ר ג' ה').	52418
אילו היה אותו הסוחר חושב רק על כבודו, היה ממיט על עצמו אבידת חייו שלו ושל בנו גם יחד, אילו היה שבוי בדמיון שהעושר הוא כל עולמו, ובלי זה לא ישווה לו מאומה, כי ירד מהאניה עני וחסר כל ויהיה מושפל ומבוזה מבני אדם, ולבד מזאת צפוי לו מעתה גורל של עני ופושט יד, שיצטרך לחזור על הפתחים כדי להשיג את מחייתו, אבל הוא השתלט על כל החשבונות הללו והחליט כי קודם צריך להציל את חייו, ורק על יד שהצליח להשתלט על הדמיון הזה, ו על המשקולת את עצם החיים שלו ושל בנו, למול העשירות שהיתה עמו, הציל את עצמו ונתקיים בו החכמה תחיה את בעליה. (מעייני החיים).	52419
מאמר קנב	52420
והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה (במדבר י"ב ג').	52421
המושג בעלות כמו שרגילים להבינו בטעות יסודו, כי האדם נברא לשם תכלית קידוש שמו ית', והוא וכל חפציו קנויים הם לתכלית זה, החפצים והנכסים שאנו משתמשים בהם, הם שלנו רק בלשון מושאל, כמו שהפועל קורא כליו לאותם כלים של מעבידו, שהוא משתמש בהם לצורך עבודתו, נמצא שגדר בעלות אינו אלא הזדמנות להשתמש בחפץ לצורך עבודת ה'.	52422
הרגשת האנוכיות והפרטיות שהיא שורש מושג הבעלות נצרכת בעולם לעבודת ה', כדי שכל אחד ירגיש איך הוא מתקדם בעבודתו ומשיג עוד ועוד מעלות ומדרגות, מזה נשתלשלה הטעות לחשוב כאילו קנינים גשמיים יש להם חשיבות מצד עצמם, אבל באמת אין קנין לאדם אלא מה שקנה בתוך נפשו ועצמותו, דהיינו התורה שלמד ומצוות ומעשים טובים שעשה, כי הם שלו לעולם ועד, זהו מה שאמרו ז"ל (יומא ל"ה), בשמך יקראוך ובמקומך יושיבוך ומשלך יתנו לך, בשמך יקראוך, לעתיד לבוא יבררו לך מה היתה תכליתך בעולמך שהיא זהותך האמיתית, במקומך יושיבוך הראוי לך לפי מילוי תכליתך, ומשלך יתנו לך, מה שקנה בעוה"ז קנייה עצמית, ורק מזה נותנים לו בעוה"ב.	52423
ועל הרצה לחטוף מהעוה"ז לעצמו אמרו ז"ל (סוטה ט'), כל הנותן עיניו במה שאינו שלו, מה שמבקש אין נותנין לו, ומה שבידו נוטלין ממנו, וכן אמרו ז"ל במדרש רבה (פרשת מטות), שלש מתנות טובות נבראו בעולם, זכה באחת מהן זכה בחמדת כל העולם, חכמה, גבורה, עושר, אימתי בזמן שמתנתן מן השמים ובאין בכוח התורה, היינו שהאדם מכיר שניתנו לו מן השמים כדי להשתמש בהן לצרכי התורה הקדושה.	52424
אבל בזמן שאינן באין מן הקב"ה, שאין האדם רואה בהן מתנת שמים אלא חושב שהן שלו ממש, סופן להיפסק ממנו, ומביא דוגמאות מחכמים גבורים ועשירים מישראל ומאומות העולם שמתו מתוך גדלותם, והיינו סופן להיפסק ממנו, כי בקנינים אין הפרש אם ניטל החפץ ממנו או שהוא ניטל מן החפץ, ולמה? מפני שלא היתה מתנתן מן הקב"ה, אלא חוטפין אותה להם כנ"ל.	52425
כך דרכה של העוה"ז, ככל שמרבים בקנינים ובמכשירים טכנולוגיים, ומקווים שסוף סוף יוכלו ליהנות מן העוה"ז ולחיות בו חיים שקטים, בלי טורח ובלי מפריע ובלי להתחשב בכל תכלית רוחנית, לעומת זה מתרבים בעולם פחדים ודאגות מכל הסוגים, עד שאין אף רגע אחד של בטחון ושלווה אמיתיים, בעיינינו ראינו מה שאמרו ז"ל, מרבה נכסים מרבה דאגה, השקט וביטחה יבואו לעולם רק כשיחדלו בני אדם לחטוף קנינים מדומים, וישאפו לקנינים אמיתיים נפשיים.	52426
אבל גם בקנינים רוחניים ישנם שני סוגים, יש שהוא קונה מעלות רוחניות ומתגאה בהן, זה לאות שעדיין הן מבחוץ לעצמותו ואינן הויה בו, כי אין האדם מתגאה במה שכבר נעשה מציאותו הפנימית, כמו שאין אדם מתגאה במה שיש לו שתי ידיים ושתי עינים, זהו גדר עשיית תורה ומצוות לשמן, היינו שכל כך פשוט אצלו שכך צריך להיות וכך צריך לעשות, עד שאינו מוצא בעצמו מקום להתגאות בהן כלל, אדם כזה הוא הענו האמיתי, כי הוא מרגיש שאין לו שום דבר בעולם חוץ מהשתעבדותו להקב"ה, אין לו בעלות כלל	52427
	52428
	52429
	52430
	52431
	52432
	52433
	52434
	52435
	52436
	52437
	52438
	52439
	52440
	52441
	52442
	52443
	52444
	52445
	52446
	52447
	52448
	52449
	52450
	52451
	52452
	52453
	52454
	52455
	52456
	52457
	52458
	52459
	52460
	52461
	52462
	52463
	52464
	52465

אלא עבדות, וזהו שמצאנו במשה רבינו ע"ה שנקרא עבד ה', והתורה העידה עליו והאיש משה ענו מאד, כי השגת דרגת העבדות המוחלטת להשי"ת היא הענוה.	52466
למדנו בגמרא (בבא בתרא כ"ה:), הרוצה שיחכים ידרים, בתפילתו יחזיר פניו מעט לצד דרום, ושיעשיר יצפין, וסימנך מנורה בדרום ושולחן בצפון וראיתי לרב נחמן מברסלב ז"ל שהקשה שלכאורה משמע מכאן שאי אפשר לאדם להיות חכם בתורה וגם עשיר, כי הפונה לדרום אינו יכול לפנות גם לצפון, ונראה שלחכמה ולעושר מקומות מחולקים, אבל קשה הרי מצאנו כמה גדולים שהיו להם תורה וגדולה במקום אחד (גיטין נ"ט.), ותירץ שזה על ידי ענוה שאז אין לו מקום.	52467
ביאור דבריו ז"ל, שאי אפשר שתהא לו חכמה וגם עושר, כי כל זמן שמשיג שהחכמה או העושר שלו, הרי זה בחינת מקום, שהרי בזה עושה רשות לעצמו, ואז אי אפשר לתת לו שתיהן, ולמה? כי כל מה שנותנים לאדם בעוה"ז, בין חכמה בין עושר הרי זה נסיון עבורו, לראות אם יתגאה בו ויטלנו לעצמו או ישתמש בו לעבודת ה', ולא הרי נסיון העושר כהרי נסיון החכמה, ואין נותנים לאדם עבודה כה קשה של שני נסיונות כאחד, אבל מי שכבר התרומם למעלה מנסיונות אלו ועלה לדרגה של ענוה, שהכל אצלו רק עבדות ולא בעלות, עניו כזה אינו עושה רשות לעצמו כלל, אצלו יתכן שיהיו לו תורה וגדולה ביחד.	52473
ובזה מבואר עומק אמרם ז"ל, יפה שעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי העוה"ב, כי הדבק בהשי"ת בעוה"ז ע"י הידבקו בתורה ומצוות דרך עבדות, הריהו דבוק ברצונו ית' דרך נתינה ולא נטילה וקנין, אבל בעוה"ב בכחינת נהנין מזיו השכינה, הרי אין לו אלא קצת הארה מכבודו ית' היינו זיו השכינה, וגם זו דרך הנאה ונטילה, ועל כן הדביקות בעוה"ז מעולה מזו הרבה, סוף סוף אין קנין ורכוש לאדם, אלא אם השי"ת נפל לגורלו אז יש לו הכל, ואם לא אין לו כלום.	52474
כתב הרמב"ם בפרקי הנהגת המתבודד, השכל אשר שפע עלינו מהשם יתעלה הוא הדיבוק אשר בינינו ובינו ית', ודע שאתה לו היית החכם בבני אדם באמת החכמה האלהית, כשתפנה מחשבתך לדברי הבל כבר פסקת הדיבוק אשר בינך ובין השי"ת, ואינך עמו אז וכן הוא אינו עמך, ודע שמעשה העבודות האלו כולם כקריאת התורה ותפילה ועשות שאר המצוות, אין תכלית כוונתם אלא להתלמד ולהתעסק במצות השי"ת ולהיפנות מעסקי העולם, וכאילו התעסקת בו יתעלה ובטלת מכל דבר זולתו, והיינו כנ"ל, כי הדבקות ברצונו ית' בעשיית תורה ומצוות לשם שמים היא הדבקות בו ית', ולזה ישאף כל עובד ה', שתהיה כל התעסקותו רק בהשי"ת ולא זולתו כלל, והיא המעולה שבעסקים, ואין רכוש וקנין תחת השמים אשר ישוה לו אפילו במשהו.	52477
(מכתב מאליהו ח"ד עמ' 21).	52478
מאמר קנג	52479
ויאמר ה' פתאום אל משה ואל אהרן ואל מרים צאו שלשתכם אל אהל מועד ויצאו שלשתם (במדבר י"ב ד').	52480
וטעם פתאום שלא היו בעת ההיא נותנים לבם ומתכוונים לנבואה, ולכבוד משה באה להם מבלי הזמנה לדבר, כי פתאום על דעת המפרשים דבר שלא עלה על לב מגזרת פתי, פתאום הוא ענין מהירות, ופתאים הם הנמהרים ביותר שאין להם עיון בדבר ולא עצה כלל! והוא כמו פתי מלשון פתאום (הרמב"ן).	52481
הנה גילה לנו הרמב"ן סוד גדול, כי אנו מפרשים פתי מי שאין לו שכל! אבל הרמב"ן מפרש לגמרי אחרת, כי פתי הוא האדם הנמהר ביותר, שאינו מתבונן על כל דיבור או מעשה קודם שידבר או שיעשה! ומכיון שכן הרי למדנו מכאן ב' הצדדים, שאם אדם מתבונן בדיבוריו או במעשיו הרי הוא פיקח לכל דבריו, ואם אינו מתבונן לו יהא אפי' החכם ביותר, הרי הוא באותה שעה פתי!	52482
טבע האדם, שאם תוכיחו על פניו בהשכל ודעת ישמע אליך ויודה כי לא נכון עשה, ואף לדברים הגרועים ביותר הוא מוכן להודות, אבל בדבר אחד לא יודה כי הוא פתי! והטעם פשוט כי לדעת חסרון החכמה צריכים חכמה, ומי שאינו מכיר חכמה מהי, מראה על הכל שתופס בידו כי זוהי חכמה! אבל דברי הרמב"ן מאירים לנו שלא נרמה עצמנו, וישאל נא כל אחד לעצמו אם הוא מתבונן בדרכיו קודם כל מעשה או דיבור, או שאינו מתבונן, ואז לא יצטרך למוכיח!	52483
מעתה נתבונן, הרי אחז"ל (תנחומא עקב), כל הלומד תורה ואינו משמר אותה, נוח לו שנהפכה שלייתו על פניו, הלומד פירושו שידוע ומבין מה שהוא לומד, דאל"כ אינו נקרא לומד אלא סתם מדבר, ועל אדם כזה שהוא יודע ומבין ולומד תורה, אמרו שאם אינו מקיים נוח לו וכו', והרי זה גנאי גדול גם קלה נמרצת ר"ל, וענין נוח לו שנהפכה שלייתו על פניו ידוע בשם הגר"א ז"ל יץ	52484
אחז"ל (נדה ל'): שמלמדין לעובר במעי אמו כל התורה כולה, וא"כ אם אדם לומד ואינו מקיים, נוח לו שלא היה יוצא לאויר העולם, כי אם ללימוד התורה בלבד הרי במעי אמו למד כל התורה כולה, ונורא הוא למאד, שאין כדאי כל לימודו אפי' באופן תמידי אם אינו מקיים ח"ו, ואכן כבר אמרו ז"ל (דברים רבה פ"ז), כל מי שלמד דברי תורה ואינו מקיים עונשו חמור ממי שלא למד.	52485
	52486
	52487
	52488
	52489
	52490
	52491
	52492
	52493
	52494
	52495
	52496
	52497
	52498
	52499
	52500
	52501
	52502
	52503
	52504
	52505
	52506
	52507
	52508
	52509
	52510
	52511
	52512
	52513
	52514
	52515

והנה עיקר לימוד המוסר הוא ההתבוננות! שיתבונן בכל מה שיעשה או שמוציא בפיו, כי הן יראת ה' היא	52516
חכמה (איוב כ"ח), נמצא שכל מי שלומד מוסר ואינו מתבונן, הרי זה בכלל הלומד ואינו מקיים ח"ו שזהו	52517
עיקר לימוד המוסר! ומעשה באחד מגדולי המוסר שרצה לקרב אברך אחד למוסר, ואמר לו ידידי הזוכר	52518
אתה בפרוטרוט מה שעשית היום?	52519
בזה רצה להעירו על הליכותיו בלי התבוננות, כי אם היה מתבונן במעשיו היה זוכר! עכ"פ למדנו שהאדם	52520
אף הגדול ביותר, בלא התבוננות הרי הוא פתי, ומהו הכוח המונע מלהתבונן? זה חומר גופו של אדם	52521
המתאוה וממהר לעשות הכל בטרם יתבונן, ומי הוא אשר יכול לומר זכיתי לבי מעפר חומר הגוף? לכן אל	52522
תאמין בעצמך עד יום מותך! (אור יהל).	52523
	52524
מאמר קנד	52525
ויאמר ה' פתאום אל משה ואל אהרן ואל מרים צאו שלשתכם אל אהל מועד ויצאו שלשתם (במדבר י"ב	52526
ד').	52527
נתעוררתי להבין, למה קרא לשלשתם לצאת לאוהל מועד, והרי כל הקריאה והדיבור לא היו אלא לאהרן	52528
ולמרים, כדי להוכיח אותם על אשר דיברו במשה אחיהם, א"כ למה נמנה גם משה איתם? מה לו למשה	52529
לשמוע את תוכחת ה' לאחיו אהרן ולמרים אחותו? וראיתי בספורנו שהוא מתעכב על זה ואומר, רצה	52530
הקב"ה שידע משה את טוב האל ית' המקפיד על כבודו, וכן פי' הרמב"ן ז"ל, וטעם צאו שלשתכם? כי	52531
רצה השי"ת שיהיה משה שם ויראה בקנאת השם לכבודו, ויהיה מצוי להם שלא ימחול ה' להם רק על ידו,	52532
כאשר יתחננו אליו ויתרצה להם, ואח"כ ויקרא אהרן ומרים, שיאמר שבחו שלא בפניו.	52533
	52534
וזהו לימוד בדרך החיים שלנו, שלא לנטוש את הנעלב ולא לעמוד מרחוק כאשר פוגעים בכבודו, שמן	52535
היורר והחויב להגן עליו, לתבוע את עלבוננו לעודד אותו ולהקפיד על כבודו, כי מטבע האנשים שאינם	52536
מתעוררים לעמוד על צרת חבירם, וכל עוד הכבוד שלהם לא נפגע, הם עומדים מרחוק ומתיחסים	52537
באדישות, וכאן אנו לומדים שמחוייבים לעודד את הנפגע ואף למחות באלה שפוגעים בכבודו, שירגישו כי	52538
עשו דבר שאינו כהלכה וכראוי, ואף שכוונת האל היתה שייצאו שלשתם כדי שידע משה שהקב"ה תובע	52539
עלבוננו ומקפיד על כבודו, מ"מ קרא אח"כ הקב"ה את אהרן ומרים לבד, שיאמר שבחו של משה שלא	52540
בפניו. (מעייני החיים).	52541
	52542
מאמר קנה	52543
ויאמר ה' פתאום אל משה ואל אהרן ואל מרים צאו שלשתכם אל אהל מועד ויצאו שלשתם (במדבר י"ב	52544
ד').	52545
אינו אומר בעבדי משה אלא בעבדי במשה, בעבדי אע"פ שאינו משה, במשה אפילו אינו עבדי כדאי היתם	52546
לירא מפניו, כ"ש שהוא עבדי ועבד מלך מלך, היה לכם לומר אין המלך אוהבו חיים, ואם תאמרו איני	52547
מכיר במעשיו זו קשה מן הראשונה.	52548
להשתומם נורא איך שהקב"ה מוכיח למרים כי כופרת היא בידיעתו הפרטית, אפיקורסות ממש, ענין אשר	52549
לא עלה כלל על מחשבתה, לא עשתה כלום, רק דיברה עם אהרן אחיה בדבר הלכה, ודיברה זאת מגודל	52550
אהבתה לאחיה ולתועלתו, כי סברה שחטא משה בפרשו מאשתו, וברור הדבר שלולא ענשם הקב"ה על	52551
זה, לא היו מתחרטים כלל על זה הדיבור, בלי יודעם כלל כי יש בו משהו משום חטא, ועתה כשכבר תבעם	52552
הקב"ה בכבוד משה, והנה תופשים אותם אף במכשול של אפיקורסות, אתמהה!	52553
הוא סוד הענין של תוכחה, לנתח המעשה ולעשות אנליזה מדויקת על כל פרט וחלק שבו, כשמביאים מן	52554
החנות שק של קטניות, ובהבטה ראשונה אין יודעין כלל על טיבן של הקטניות, כי אין רואים אלא השורה	52555
העליונה, אבל כשמריקים כל השק לתוך מפה, ופורסים ורואים כל הקטניות שבשק כל אחת בפני עצמה,	52556
אז רואים ברור כל אפון ואפון בפני עצמו, ויודעים היטב מה שלקחו מן השוק, ככה היא בפעולות האדם,	52557
בהבטה ראשונה לא תתברר לך על אמיתתה, רק אחרי פשוש ומשמוש רב, אחרי שתמשמש ותנתח את	52558
הפעולה לכל פרטיה וחלקיה בעיון והתבוננות רבה, אחרי ראיות ומופתים חותכים, כי אז תראה מהותה	52559
האמיתית.	52560
אמרו חז"ל (בר"ר צ"ג י') אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה, לכשיבוא הקב"ה ויוכיח כל אחד	52561
ואחד לפי מה שהוא עאכו"כ, ולכאורה מה הפחד הגדול על יום התוכחה, הלא העונשים על החטאים ביום	52562
הדין באים ולא ביום התוכחה? אולם הוא אשר אמרו שם, לכשיבוא הקב"ה ויוכיח כל אחד ואחד לפי מה	52563
שהוא, כלומר כפי מה שהוא באמת, לעתיד לבוא יבוא הקב"ה ויחלק וינתח לפנינו כל מעשה ומעשה של	52564

האדם הדק היטב, עד שיהיו צלולים וגלויים כמו שהם, כי אז החשבון יגדל, ופחד יאחזנו ודאי בראותו אז	52565
במו עיניו כל ריבוי החטאים שלו, חטאים אשר לא פלל ולא עלו על רעיוניו.	52566
מפרשת מרים תצא לנו התעוררות גדולה בחיוב האדם תמיד להתבונן ולנתח כל מעשיו כמו שהם, וכן שני	52567
חברים איש את רעהו יחזקו תמיד לעשות אנליזה מדויקת מכל מעשה ומעשה שלהם, לידע כולם לעומקם	52568
שלהם, כי אז דוקא יצליחו ויזכו (דעת תורה).	52569
	52570
מאמר קנו	52571
ויחר אף ה' בם וילך והענן סר מעל האהל והנה מרים מצורעת כש'לג (י"ב ט').	52572
עמדנו כבר עד כמה דיבורה של מרים במשה, על אף כוונתה לטובה ולמרות דקות שגגתה, נענשה בעונש	52573
קשה כזה, כאחד ממוציאי דיבה ומספרי לשון הרע במלוא חומרתם, מעשה מרים מהוה אזהרה לכל בני	52574
האדם, לא על מרים לבד בא מעשה זה ללמד, כי אם על הכלל כולו, על כל אדם ואדם התורה מזהירה	52575
זכור את אשר עשה ה' למרים בדרך בצאתכם ממצרים (דברים כ"ד).	52576
לפי מושגינו נחשב דיבור בחבירו כלשון הרע, רק כשיש בו משום גנות, כשמוצא בחבירו איזו עוולה,	52577
אבל מי שיושב ומספר בשבחו של חבירו ומונה את מעלותיו, אלא שהוא שוגה ואיננו מעריך אותו כערך	52578
גדולתו, ובפרט כשחבירו אינו מקפיד כלל על כך, לא עולה כלל על דעתנו לראות בדיבור זה איזה פגם,	52579
והנה מגלה לנו התורה ממעשה מרים, שאף שאין בדיבור שום גנאי עליו, אלא שלא העריכוהו כראוי, ואף	52580
שחבירו אינו מקפיד על כך, כי הרי כתוב מיד והאיש משה ענו מאד מכל האדם, כלומר שמשה לא הרגיש	52581
כלל שדיבור זה פוגע בו, ובכל זאת יש בזה משום לשון הרע בכל חומר הדין.	52582
ומופלא ביותר, שבאותו לשון שהתורה הזהירה זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים,	52583
הזהירה גם על זכירת מרים, עמלק נמנה על רשעי אומות העולם הגרועים ביותר, שהתורה אמרה עליו	52584
מלחמה לה' בעמלק מדור דור, שכל עוד יש עמלק בעולם אין שם ה' שלם ואין כסאו שלם, והתורה	52585
מזהירה שלא ננוח ולא נשקוט בכל הדורות עד שנמחה זכר עמלק, אף על דיבורה של מרים, הגם שלא	52586
היה בו שום גנאי כי אם טעות בהערכה, וכל הכוונה היתה לטובה, צייתה התורה באותו סגנון שנזכר	52587
לעולם להיזהר מכמו זו, שלא יהיה בנו שום מעשה הגובל עם איזה שמץ של דיבה או לשה"ר.	52588
ולמה באמת החמירו כ"כ בעוון לשה"ר? מפני שפוגעים בכבוד האדם, חז"ל אמרו חביב אדם שנברא	52589
בצלם אלהים שהוא חלק אלוה ממעל, וזה מה שאמרו חז"ל כל מי שהוא שופך דמים מעלים עליו כאילו	52590
הוא ממעט את הדמות, מ"ט? שופך דם האדם באדם דמו ישפך, מפני מה? כי בצלם אלהים עשה את האדם	52591
(בר"ר ל"ד), ולא דוקא בשופך דמים אלא בכל פגיעה שפוגעים באדם כאילו פוגעים בקב"ה כביכול, כפי	52592
שאמרו חז"ל הסוטר לועז של ישראל כאילו סוטר לועז של שכניה (סנהדרין נ"ח:).	52593
ולכן גם מי שמדבר סרה בחבירו ופוגע בכבודו, אף שחבירו אינו מרגיש בזה כלל, כאילו מדבר בשכינה	52594
ופוגע בכבודו כביכול, וכן אמרו חז"ל על הכתוב ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה, מה תלמוד לומר	52595
בעבדי? אלא לא עליו העלייתם את הסרחון כי אם עלי (ספרי זוטא במדבר), ואין הכוונה כאן למשה דוקא,	52596
כי הרי הזהירה התורה לכל אדם שלא יעשו כמעשה מרים, וא"כ כל מי שמדבר ובכל מי שמדבר, הוא	52597
פוגע בצלם האלהים וממילא גם במקור הצלם כביכול.	52598
ועוד בזה שאדם מוציא מפיו דברי רכילות ולשון הרע, הוא פוגע בעצמו בצלם אלהים שלו עצמו, ואף אם	52599
אינו מקפיד על כך ואינו מרגיש בזה, חביב האדם שנברא בצלם בעיני ה' והוא מקפיד על כבודו, ורואה	52600
פגיעה באדם כאילו פגיעה בו כביכול, וראיה לדבר מעצת המרגלים, המרגלים נענשו על אשר הוציאו	52601
דיבה על הארץ, כדברי הכתוב וימותו האנשים מוציאי דיבת הארץ רעה במגפה לפני ה' (במדבר י"ד).	52602
למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, לפי שלקתה מרים על עסקי דיבה שדיברה באחיה, ורשעים	52603
הללו ראו ולא לקחו מוסר (במ"ר שם), ומה היתה הדיבה שהוציאו? שאמרו ארץ אוכלת יושביה, הרי	52604
שאף שלא דיברו רעה בשום אדם כי אם בארץ לבד, הוכיחו אותם ממרים ונענשו בעונשים קשים ומרים,	52605
וחטאם היה שפגעו בעצמם, שלא שמרו את לשונם והוציאו מפייהם דבר שאינו הגון, ובזה שפגעו בכבוד	52606
האדם בכבוד עצמם, פגעו בשכינה כביכול.	52607
מכאן כמה צריך האדם לשמור על כבודו ועל מעשיו שיהיו נאים, ושלא תצא מהם פגיעה בכבוד שמים,	52608
התורה מזהירה אותנו ונשמרתם מאד לנפשתיכם (דברים ד'), שחייבים לשמור על בריאות הגוף, ועל	52609
אחת כמה שיש לשמור על הנפש שלא תיפגם ח"ו, כבר אמרנו שמי שאין משאו ומתנו נאה ואין דיבורו	52610
בנחת הוא מחלל את ה', כי בזה שהוא גורם שדמות האדם לא תהיה נאה, הוא מטיל צל על מי שהוא נברא	52611
בצלם דמות תבניתו, ואין לך חילול השם גדול מזה, נמצא שאע"פ שעבירות אלה הן בין אדם לחבירו, הן	52612
נוגעות בעבירות החמורות שבין אדם למקום.	52613

כל יחיד שאין הליכותיו נאות ואין התנהגותו עם הבריות מתוקנת, מכיון שהוא נברא בצלם אלהים, יש בזה פגיעה בכבוד הקב"ה כביכול וחילול שמו (יומא פ"ו), ומכאן גם להיפך שמי שנוזהר בדיבורו ושיחתו נאה, הרי שומר על כבוד האדם ומקדש שם שמים, והוא מקיים בזה את הכתוב ואהבת את ה' אלהיך, שיהא שם שמים מתאהב על ידך, ועליו הכתוב אומר ויאמר לו עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר. (אור הצפון).	52614 52615 52616 52617 52618 52619
מאמר קנז	52620
והענן סר מעל האהל והנה מרים מצורעת כשג ויפן אהרן אל מרים והנה מצורעת (במדבר י"ב י').	52621
איתא בחז"ל והלא דברים ק"ו ומה מרים שלא דברה אלא בפניו של משה, ולהנאתו של משה, ולשבחו של משה, ולבנינו של עולם, כך נענשה, המדבר בגנות חבריו ברבים עאכו"כ (ספרי תצא), ובדברי הרמב"ם (סוף הל' צרעת), זכור, הרי הוא אומר התבוננו מה אירע למרים הנביאה שדברה באחיה שהיתה גדולה ממנו בשנים, וגידלתו על ברכיה וסיכנה בעצמה להצילו מן הים, והיא לא דיברה בגנותו אלא שטעתה והשוותו לשאר נביאים, והוא לא הקפיד ואעפ"כ מיד נענשה בצרעת, ק"ו לבני אדם הרשעים והטפשים.	52622 52623 52624 52625 52626
חושבים אנחנו שכבר עמדנו על כוונת התורה במצוה זו, לזכור ולהשמר מעון לשון הרע שעונשו חמור מאד, אבל המתבונן רואה שאין הענין פשוט כ"כ כמו שעולה על הדעת בהשקפה ראשונה, וגם יש לחוש שהוא חוטא בלה"ר על מרים הנביאה באותה שעה שהוא בא לקיים מצוה זו, ואומר בפיו זכור את אשר עשה למרים, שהרי הוא חושב על מרים הנביאה שדיברה לשון הרע על משה רבינו, ואפילו אחר ידיעתו את דברי הספרי, הרי הוא מדמה בנפשו, שעכ"פ היה שם אבק לשון הרע וראויה היתה לעונשה החמור.	52627 52628 52629 52630 52631
והאמת לא כן הוא, וחלילה להעלות על הדעת להוציא שם רע כזה על מרים, ולומר שמרים חטאה בחטא זה פשוטו כמשמעו, והרמ"א בתשובותיו סימן י"א פסק, שהמתרגם מעשה ראובן כפשוטו הוא עובר על לאו של הוצאת שם רע על ראובן הצדיק, ועל כן מצוה להעמיק בבירור ענין עמוק זה, כדי לעמוד על האמת בהבנת פרשה זו, מה דיברה מרים ובמה חטאה, ומה יש ללמוד לעצמנו מזכירה זו שנצטוינו עליה בתורה.	52632 52633 52634 52635 52636
עיקר גדול הוא בהבנת התורה, לדעת בבירור מהותו של הנביא וענינה של נבואה, וכל זמן שתחסר לנו הכרה ברורה זאת, הרי אנו משקיפים ומחשבים על הנביאים כמו על בני אדם שכמותנו, ואנו רואים בהם מהרהורי לבנו ומדמות חיינו אנו, ואם בפנינו נאמר שהנביאים הם ממש כמו מלאכי מרום, אין ביכולתנו לצייר אותם בלבבנו לראותם כמו מלאכים, מפני שאין לנו מושג מהו דמותו של מלאך, שמעולם לא ראינו אותו.	52637 52638 52639 52640 52641
ואפילו אחרי שאנו לומדים ברמב"ם המבאר מהותו של הנביא וכותב בזה"ל, ובעת שתנוח עליו הרוח תתערב נפשו במעלת המלאכים הנקראים אישים ויהפך לאיש אחר, ויבין בדעתו שאינו כמות שהיה, אלא שנתעלה על מעלת שאר בני אדם החכמים, כמ"ש בשאלו והתנבאת ונהפכת לאיש אחר (יסודי התורה פ"ז), אעפ"כ אין לנו הכח והיכולת לצייר לעצמנו מה הן רגשותיו ומחשבותיו של האדם העליון הזה שנפשו נתערבה עם המלאכים, ובהכרח אנו מורידים גם את דמות המלאכים אלינו ומצמצמים ומקטינים אותם שיהיו כמו אישים המהלכים בארץ כמונו.	52642 52643 52644 52645 52646 52647
אודות הדור ההוא שזכו כולם כאחד לשמוע קול ה' מדבר מתוך האש, ובאותו היום הגדול שפנים בפנים דיבר ה' עמם, ונתערבו בגופם ובנפשם עם גדודי מעלה מלאכי עליון שירדו על הר סיני, איזה ציור יש לנו מהם רק שחז"ל אומרים שפסקה זוהמתם, והעורים והפסחים והחרשים נתרפאו מכל מום, אבל איך נוצרה העין לעור ורגלים לפיסח ונתמלא כל חסרון טבעי כאלו לא היה, מאמינים אנו בזה בכל לב, אבל ציור נכון איך נעשה כזאת, ואיך הרגישו את עצמם גבורי חיל אלו, אי אפשר לנו להעלות על לב, מפני שהכל הוא למעלה מהשגתנו הגשמיים.	52648 52649 52650 52651 52652 52653
על כן המצוה עלינו להתאמץ ולהתגבר בכל מה דאפשר להתרומם אל על בהבנה יתירה, להשיג איזה מושג נעלה בנביאים ובנבואה, וביותר בקבלת התורה ומעמד הר סיני, ובדור דעה שנפתחו לפניהם השמים ויראו מראות אלהים, ושמעו קול ה' מדבר אליהם, ויתנבאו כולם כאחד שעה אחת, ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו, אז נשכיל ואז נצליח בעהשי"ת לגשת אל הקודש להשכיל ולהבין ספורי התורה על אמיתתן.	52654 52655 52656 52657 52658
ומה ישרים דברי החבר בכוזרי מאמר ראשון סימן ק"ג, שהשתדל בכל כוחו לצייר ולהסביר את מעלת הנביאים והדור ההוא שקיבלו את התורה וז"ל, עד שבאו בני יעקב כולם סגולה ולב, נבדלים מבני אדם בענינים מיוחדים אלהיים, כאלו הם מין אחר ועצם אחר מלאכותי, מבקשים כולם מעלת הנבואה ורובם מגיעים אליה, בעבור שהיו קרובים אליה במעשים הנרצים, והקדושה והטהרה ופגיעת הנביאים, ודע כי כל אשר יפגע נביא בעת פוגעו אותו ושומעו דבריו האלהיים, מתחדש לו רוחניות ונפרד מסוגו בזכות	52659 52660 52661 52662 52663

הנפש והשתוקקה אל המדרגות ההם והדבקו בענוה ובטהרה, זאת תהיה אצלם הגדולה הנראית והאור	52664
הבהיר בגמול העוה"ב עכ"ל.	52665
אחרי שנכנס מעט בהתבוננות זו, עד היכן מגיעה מעלתם של הנביאים ושל מקבלי התורה, אפשר לנו	52666
להסתכל ולהתבונן בענין עמוק זה מעשה מרים, שמעתה לא נוכל לצייר לפנינו ענין זה כמו אצל אנשים	52667
שכמותנו, שהיתה שיחה משפחתית שהאחים מבקרים איש את אחיו מתוך אהבה לטובתו ולהנאתו של	52668
המבוקר, אלא נתחזק בכל תוקף להתעלות אל עולם המלאכים, לשמוע סוד שיח שרפי קודש המקדישים	52669
את שמו ית' במרום.	52670
והנה בפניו של משה רבינו ע"ה יושבים אהרן קדוש ה' ומרים הנביאה, ומדברים מפרישותו של משה	52671
מחובת האיש בביתו, ומתוך דבריהם אלו פתאום זכו לנבואה במדרגה היותר גדולה שבעולם, שבכל ימי	52672
חייהם שנתנבאו לא הגיעו לידי מדרגה כזו, וירד ה' בענן ויעמוד פתח האהל ויקרא אהרן ומרים ויצאו	52673
שניהם, ויאמר שמעו נא דברי.	52674
הרי הענין מעיד על עצמו, שהנביאים הקדושים האלו עסקו בתורה בדיקות נפלאה כראוי להם, העמיקו	52675
לחקור בתורה לעמוד על סוד שלמות האדם ע"פ רצון ה' שנתגלה בתוה"ק, עד שהגיעו לפשפש במעשיהם	52676
הם, שאולי גם הם מחוייבים להתפשט מגשמיות כמו משה שפירש מן האשה, וכמ"ש ותדבר מרים ואהרן	52677
במשה על אודות האשה הכושית אשר לקח, וכתרגום אונקלוס שפירש ממנה, ואמרו הרק אך במשה דיבר	52678
ה' הלא גם בנו דיבר, לומר שיש להם ללמוד ממשה, כמו שהוא פירש מן האשה כן עליהם לעשות כמוהו,	52679
כיון שהם נביאים כמותו, ולו נאמר ואתה פה עמוד עמדי כדי שיהיה מזומן לנבואה, ממילא חל החיוב גם	52680
עליהם.	52681
ודחו סברא זאת מטעם שעשה משה מדעתו, ואח"כ הסכים הקב"ה למעשיו כמפורש (שבת פ"ז), ובתוס'	52682
שם פירש ר"ת שיש לומר אילו לא עשה משה מדעתו לא היה הקב"ה מצוה לו על זאת, שבדרך שהאדם	52683
הולך מוליכין אותו, וחידוש מצוה זו היא רק למשה ואין למדין ממנה על נביאים אחרים, וע"כ אין הם	52684
מחוייבים להתקדש כמותו, ועליהם חל המצוה שנאמרה לכל ישראל שובו לכם לאהליכם.	52685
הם ישבו לפני משה אב הנביאים רבן של ישראל ודנו כהלכה בענינה של תורה, מתוך אהבה ודיקות	52686
שהוא למעלה מהשגותינו, ומשה ענו מאד לא אמר להם כלום, לא רק משום שלא הקפיד עליהם שהשוו	52687
את עצמם למדרגת נבואתו, ולא רצה להתפאר במעלתו עליהם לבאר להם את הענין כראוי, אלא גם משום	52688
שפרשה זו צריכה להכתב בתורה, ואין לו לומר בענין זה שום הוראה קודם ששמע מפי ה', שעל זה אמר	52689
עליו הקב"ה בכל ביתי נאמן הוא, אינו אומר מדעתו שום דבר, וכיון שלא שאלו ממנו הלכה למעשה לא	52690
אמר להם עמדו ואשמעה מה יאמר לכם ה'.	52691
אבל הם בקדושתם ודיקותם בה', ורצונם הטוב לעשות רצון אביהם שבשמים מצאו חן בעיני ה', כנאמר	52692
וישמע ה', שאי אפשר לפרש ששמע ה' אותם מדברים במשה, שבשביל דברי לה"ר לא יתגלה כבוד ה'	52693
בנבואה גדולה כזו, לבאר לפניהם עיקר אחד מי"ג עיקרים באמונה, אלא צריך להבין ששמיעה זו לשבחם	52694
אמרה תורה, כמ"ש על שנים שעוסקים בתורה, אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע.	52695
שמע ה' שראויים השלמים הללו לשמוע מפי הגבורה תורת אמת בביאור ענין זה על בוריו כפי רצונם	52696
הטוב, והיה אפשר לומר פרשה זו למשה שהוא יאמר להם, וכמ"ש ראויה היתה פרשת נחלות ליכתב ע"י	52697
משה אלא שזכו בנות צלפחד ונכתב על ידן, ללמדך שמגלגלין זכות על ידי זכאי (ב"ב קי"ט), וכאן לא רק	52698
על ידן למשה נאמרה אלא להן ניתנה, וירד ה' בענן ויאמר שמעו נא דברי, בחביבות יתירה כזאת בכבוד	52699
גדול כזה.	52700
אחרי שלימד הקב"ה את השלמים האלו פרשה זו שבתורה, מה בין נבואת משה לנבואת כל הנביאים, תבע	52701
אותם ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה, אין זו תביעה על לשון הרע שזה אסור אפילו שלא בעבדי	52702
במשה, אלא תביעה זו יוצאת ברורה מתוך הפרשה ששמעו עתה מפי ה', כיון שמעלת משה גדולה כ"כ	52703
שהוא נאמן ביתו של הקב"ה ואינו אומר כלום מדעתיה דנפשיה, אי אפשר לדבר בו ולדרוש הנהגותיו	52704
ולומר עליו שפירש מדעתו וה' הסכים לו, שבדרך שאדם הולך מוליכין אותו, שדבר זה נכנס בכלל	52705
במופלא ממך בל תדרוש, והיה להם לחוש לזה ולשאול את פיו, כמו שעשו בנות צלפחד והאנשים שרצו	52706
לעשות את הפסח במועדו.	52707
בקדושתם ושלמותם מצאו חן בעיני ה' שזכו לקבל פרשה שלמה בענין מאד גבוה בביאור מדרגות	52708
ושלמות הנבואה, וכבוד ה' נגלה עליהם בכבוד גדול וחביבות יתירה, ורק בתורתם נמצא איזה פגם לפי	52709
רום מעלת ערכם, שדרשו במופלא מהם ולא שאלו את פי ה', ונחשב להנביאה מרים שמיעטה בכבודו של	52710
משה ונקרא בשם עון לה"ר, עד שנענשה בכל תוקף מדת הדין כמדת הצדיקים שמדקדקים עמהם כחוט	52711
השערה.	52712

בכל התורה הרשות נתונה לכל אדם לדון ולדרוש על פי מדות שהתורה נדרשת, ועל פי סברא שהיא ג"כ אחת מהמדות, ואין לנביא יתרון על החכם בענין זה כמפורש ברמב"ם בהקדמתו לפירוש המשנה, וכך מציינו בפ' שמיני בשעיר ראש חודש שנשרף, ומשה קצף עליהם ואמר מדוע לא אכלתם את החטאת כאשר צויתי, ואהרן השיב לו לחלק בין קדשי שעה לקדשי דורות, וייטב בעיני משה והודה ואמר שמעתי ושכחתי, והוציא כרוז במחנה ללמד את ישראל תורה, שאפשר לחלוק אפילו עם משה רבינו בהבנת התורה.	52713 52714 52715 52716 52717 52718
אבל יש ענינים כמו הלכה למשה מסיני שאין דנים במדות שהתורה נדרשת, כמו בנדב ואביהוא שעשו שלא בעצה ונשרפו, ונאמר עליהם בקרובי אקדש ועל פני כל העם אכבד, ללמד את ישראל דעת תורה, שאין לעבוד את ה' בלא תורה, והבא אל הקודש מתוך שמחה ודביקות, רק בלא עצה בדעת תורה, נוטל את חייו מן העולם.	52719 52720 52721 52722
כן נשנה הדבר במעשה מרים הנביאה שנענשה בעונש היותר חמור על העון היותר חמור, עון שלא עשתה ולא נתכוונה לעשותו, רק משום שדרשה במופלא ממנה, מתוך הרצון הטוב להיות כמלאכי השרת בהתפשטות הגשמיות, ודנה על האפשרות לנביאי ה' לעסוק בעניני הגשמיות ולהיות דבוקים בה, כמו אבות העולם שהיו מרכבה לשכינה ולא פרשו מחובות האיש לביתו, נסגרה שבעת ימים והעם לא נסע עד האסף מרים, וכל ישראל למדו שבעה ימים פרשה זו שלא לסמוך על שיקול הדעת בעניני התורה שהם למעלה משכל ודעת האדם. (לקט שיחות מוסר).	52723 52724 52725 52726 52727 52728 52729
מאמר קנח	52730
ויאמר אהרן אל משה בי אדני אל נא תשת עלינו חטאת אשר נואלנו ואשר חטאנו (במדבר י"ב י"א).	52731
אמר לו אהרן למשה, כסבור שצרת זו על מרים היא נתונה? אינה אלא על בשרו של אבא עמרם היא נתונה, שנא' אל נא תהי כמת, למה הדבר דומה? לאדם שנתנו לו גחלת בתוך ידו, אע"פ שנתנה ממקום למקום מכל מקום בשרו נכוה (מדרש הגדול י"ב רפ"ט), אהרן אמר למשה, צרת מרים איננו מתייחס רק אליה, הדבר עלול לפגום בכל העבר שלנו עד שגיע אף לאבינו, זה יפגע בכבודו כי חולשת בניו תתפרש כחולשת האב שלא חניך אותנו היטב וכראוי, ולכן עלינו להתפלל להסיר את החשד הזה בכבוד אבינו.	52732 52733 52734 52735 52736
מסופר בילקוט (בראשית רמז מ"א), הראה הקב"ה לאדה"ר דור דור ודורשיו ופרנסיו, והראה לו דוד חקוקים לו חיים ג' שעות, נצטער עליו אדם, אמר רבש"ע לא תקנה לזה? יש מתנה ברקיע? א"ל הן, א"ל שבעים שנים משנותי יהיה למזל זה, מה עשה אדם הביא השטר וכתב עליו שטר מתנה וחתם עליו הקב"ה ומטטרון ואדם.	52737 52738 52739 52740
ובשל"ה הק' בסידור בפסוקי דזמרה, אל תבטחו בנדיבים, מוסיף ואומר בשם המדרש, וכן היה חי תתק"ל שנה שהוא אלף פחות שבעים, וכשהגיע לתתק"ל שנה והגיעה המיתה נתחרט ורצה לחזור, א"ל הקב"ה אל תעשה כן מוצא שפתיך תשמור, הבט ביוצאי חלציך ותראה שיקום אחד שיקיים כל נדרו, ומנו יעקב, כמ"ש וידר יעקב נדר ומה שנדר קיים, מיד חזר אדם ונשאר בנדרו.	52741 52742 52743 52744
אדם היה הראשון בבריאת העולם שנדר נדר, וזה היה לטובת דוד המלך שורש למלך המשיח, ומה שיוצא חלציו אחריו נדר לה' יש לזקוף לזכותו של אדה"ר, ומה שהראה הקב"ה לאדה"ר שיקום אחד מיוצאי חלציו שידור ויקיים נדרו, היה זה בבחינת חרב פיפיות לאדם, אליה וקוץ בה, הראה לו כי כוח השפעתו הולך למרחקים, לטווח ארוך עד ליעקב אבינו, אשר הודות לאדם הראשון למד הוא לנדור, והרי זו ממילא גם תוכחה על קיום הנדר מאותו יעקב יוצא חלציו.	52745 52746 52747 52748 52749
אבל מצינו שאמרו חז"ל, כי יעקב אבינו איחר מלשלם את נדרו עד שאמר אלהים אל יעקב, קום עלה בית אל ושב שם ועשה מזבח לאל הנראה אליך בכרחך מפני עשו אחיך, ועל שאיחר יעקב הנדר, באו עליו צרת עשו וצרת המלאך, צרת רחל וצרת דינה, ויתכן שאותו איחור של יעקב הושפע במקצת מאדה"ר, לאחר שרצה לחזור מנדרו בעבור דוד המלך, גם הרגע הקט של החרטה או ההיסוס שהיה לאדה"ר בקיום נדרו לדוד, כבר הותיר אחריו השפעה והיה גורם ליעקב באיחור קיום נדרו, והגם שלאדה"ר היו חשבונות טהורים ורגשות נאצלים, הם הגעגועים לחיים, הרצון להרוויח עוד ממה שניתן להשיג ולזכות בחיים כאן בעוה"ז, מכל מקום די הפסק דק זה כדי להוות גורם באיחור של יעקב בקיום נדרו.	52750 52751 52752 52753 52754 52755
אקמצא ובר קמצא חרבה ירושלים (גיטין נ"ז), ושואל הסבא מקלם זצ"ל, למה מייחסים את החורבן לקמצא הלא בר קמצא היה המלשין? ומתרץ המהרש"א, שהם היו אב ובנו בר קמצא בנו של קמצא, ואילו היה האב קמצא מתמסר לחינוך בנו ומרחיקו מלש"ר ורכילות, והוא בעצמו היה נזהר בזה, לא היה הבן בא למלשינות, ומשום כך גם לאב קמצא יש חלק בחורבן המקדש. (מעייני החיים).	52756 52757 52758 52759 52760
מאמר קנט	52761 52762

אל נא תהי כמת אשר בצאתו מרחם אמו ויאכל חצי בשרו (במדבר י"ב י"ב).	52763
תניא ארבעה חשובים כמת, עני ומצורע וסומא ומי שאין לו בנים, מצורע דכתיב אל נא תהי כמת, והטעם	52764
שמצורע חשוב כמת, אינו בגלל יסוריו וכובד חוליו, שאפי' כל יסורים שבעולם אינם כמיתה, כמ"ש יסור	52765
יסרני יה ולמות לא נתנני (תהלים ק"כ), ונאמר מה יתאוונן אדם חי (איכה ג'), ופירשוהו חז"ל (קידושין	52766
פ' :), דיו שהוא חי, ופירש"י למה יתרעם אדם על הקורות הבאות עליו, אחר כל החסד שאני עושה עמו,	52767
שנתתי לו חיים ולא הבאתי עליו מיתה.	52768
הרי שאין לאדם להתאוונן על מר גורלו אפי' באים עליו יסורים כיסורי איוב, כי כל הצרות והיסורים הם	52769
כאין, לעומת החסד הגדול שנתן לו הקב"ה והוא החיים שניחן בהם, ובכך אין לומר כלל שהמצורע חשוב	52770
כמת בגלל יסורים הקשים, אלא דטעמא דמצורע חשוב כמת, בגלל הנאמר בו בדד ישב מחוץ למחנה	52771
מושבו (ויקרא י"ג), לפיכך הוא חשוב כמת וכאשר יתבאר לפנינו.	52772
והנה בגמ' שם עני חשוב כמת, דכתיב כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך, וכתב הר"ן שם דליכא	52773
למימר שמא היו מצורעים ולכן נחשבו כמתים, דהא כתיב בקרב כל ישראל, והכתוב הזה נאמר על דתן	52774
ואבירם, וא"א למצורע להיות בקרב כל ישראל, והק' הר"ן ודילמא היו מצורעים במצרים ונתרפאו במתן	52775
תורה, ותי' דבמעשה העגל חזרו למומן, והק' האחרונים דתנן (בנגעים פ"ז מ"א), אלו בהרות טהורות	52776
שהיו בו קודם למתן תורה, וילפינן מדכתיב כי יהיה בעור בשרו יהיה לשון עתיד, וא"כ אפי' היו מצורעים	52777
מותרין להיות בקרב כל ישראל, כיון שהיו מצורעים קודם מתן תורה, ומנ"ל שהיו עניים ומשו"ה חשובים	52778
כמת, דילמא היו מצורעים?	52779
ולפי האמור לא קשיא, שאין לומר שהיו מצורעים ומשו"ה נחשבו כמת, שכיון שהמצורע קודם מתן תורה	52780
לא היה נוהג בו דין מצורע, ולא נאמר עליו בדד ישב, א"כ לא היה חשוב כמת בגלל היותו מצורע, וע"כ	52781
שהיו עניים, ומשו"ה כתיב בהם כי מתו, וביאור הדברים הוא, כי נראה דמה שאמרו ארבעה חשובים כמת,	52782
אין כאן סתם צירוף של כל מיני מקרים אומללים הנחשבים כמיתה, אלא כולם ענין אחד ומלמדים זה על	52783
זה.	52784
אחד מן הארבעה הוא סומא, ומקשין העולם ממה שאמרו בגמ' (ב"ק פ"ה:): חרשו נותן לו דמי כולו, ולא	52785
אמרו על החרש שחשוב כמת, ואילו סימא את עיניו נותן לו דמי עיניו ולא דמי כולו, אע"פ שהסומא חשוב	52786
כמת, ונראה לבאר דדין מזיק קשור בהפסדו של הניזק, ועיקר החשיבות אצל האדם הוא האוזן, וכמו	52787
שכתב בס' שע"ת לרבינו יונה ז"ל (שער ב' י"ב) העין אבר נכבד, ונכבד ממנו האוזן, כי ישמע בו שמועה	52788
טובה המדשנת את העצם שאין בה הרגשה, ולא ידושן בראיית עינים יעו"ש, וכיון שהשפעת האוזן היא על	52789
כל גופו של אדם, לכן חרשו נותן לו דמי כולו.	52790
אכן הראייה אע"פ שאינה חשובה לאדם כשמיעה, מ"מ היא הגורמת לאדם להרגיש את הזולת, וכמ"ש	52791
שמצינו במשה ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם, ופירש"י נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם, כי	52792
רק ע"י ראיית העין חש האדם בצרות הזולת ומיצר עמו ולא די בראיה בעלמא אלא כמו שכתב רש"י נתן	52793
עיניו ולבו, היינו שצריך ליתן עיניו וכשנותן עיניו מגיעין הדברים אל לבו, וכן מבואר על הפסוק ועיני	52794
ישראל כבדו מזוקן לא יוכל לראות, ויגש אותם אליו וישק להם ויחבק להם (בראשית מ"ח), וכתב	52795
הספורנו ז"ל, שהוצרך לחבקם ולנשקם כדי שתדבק נפשו בהם ותחול עליהם ברכתו, וכל זה משום שלא	52796
היה יכול לראות שאילו היה יכול לראות, היתה ברכתו חלה עליהם בראותו אותם.	52797
הוא הטעם שסומא חשוב כמת, שבלא חוש הראיה אינו מסוגל להרגיש את זולתו, וכמו ששרוי לבדו	52798
בעולם והבודד כמת יחשב, וזה ענין המצורע ג"כ, שמאחר שחייב לישוב בדד מחוץ למחנה, ואין לו כל	52799
קשר עם זולתו הרי הוא כמת, ומטעם זה חשוב כמת גם מי שאין לו בנים, ולכאורה מה חסר לזה, והרי כל	52800
תענוגות העולם לרשותו, אלא שטבעו של אדם להטיב בעיקר עם בניו, ואין אדם בעולם שיכול לקבל	52801
הטבות כשם שיכולים בניו של אדם לקבל מאביהם, ובאין אפשרות להטיב עם הזולת הרי זה ג"כ חשוב	52802
כמת.	52803
בא וראה במעשה שתי נשים שעמדו למשפט שלמה, וזו שמת בנה גנבה את בן השניה ואמרה בני הוא,	52804
ולכאורה יפלא, מה גניבה היא זו, וכי יהיה לבנה ע"י הגניבה, והרי יודעת בעצמה כי ילד זר הוא, וע"כ	52805
צריך לומר שכיון שהוא עצמו היא סבור כי זו אמו, ויקבל טובותיה וחסדיה כתינוק הגמול עלי אמו, הרי	52806
זה מספק את רצונה העז לבן, ואפי' אינו פרי בטנה, עד כדי כך זקוק האדם להטיב עם זולתו, ומה עקוב	52807
הלב באדם, שע"י גודל חשקה להטיב עם זולתה, גנבה את בן חבירתה וקרעה תינוק מחיק אמו, וכדאי לה	52808
לגרום עול מהריד לזולתה ובלבד שתוכל להטיב כאשר מטיבה אם עם בנה, וכן העני חשוב כמת, לא	52809
משום שחסר לו עצמו, אלא משום שאין ביכולתו לתת לזולתו כלום, נמצא שכל הארבעה החשובים כמת	52810
ענין אחד הם.	52811

אחז"ל על עון לה"ר נגעים באים, וכמעשה מרים שדיברה במשה ולקתה בצרעת, והוא מדה כנגד מדה,	52812
הוא דיבר סרה על בני אדם, ואינו מכיר במעלתם, לכן נמנע ממנו משבת בין בני אדם, וכן בפי' המשניות	52813
להרמב"ם ז"ל (נגעים פי"ב מ"ה) וז"ל, הצרעת הנזכרת בתורה הוא עונש בדברו לה"ר, כי יפרד מן	52814
האנשים וירחקו אותו מהיזק לשונו עכ"ל, ומיכן שהמצורע חשוב כמת, כי בהנהגתו הנפסדת ניתק עצמו	52815
מבין החיים, עוד אמרו (תוספתא נגעים פ"ו ורמב"ם סוף הל' צרעת), כי הנגעים יתחילו בביתו, אם חזר	52816
בו מוטב, ואם לא יבוא במצעות, חזר בו מוטב, ואם לא יבוא בבגדיו, אם לא חזר בו עדיין, יבוא על גופו	52817
ועור בשרו.	52818
וכבר ביארנו שענין העונש הוא מדה כנגד מדה, והוא מפני שתכלית העונש הוא להעמיד את האדם על	52819
טעותו ולהורות לו את הדרך הנכונה ילך בה, ועל כן מתו המרגלים במגיפה והיו תולעים יוצאים מלשונם	52820
ועד טבורם, כדי להראות לכל כי בעון לה"ר מתו, ואף הנגעים באים על האדם קימעא קימעא, כדי שיוכח	52821
לראות את טעותו אולי ישוב ורפא לו, ועונש זה של צרעת הבית והבגדים הוא למעלה מדרך הטבע, כמו	52822
שכתבו הראשונים כי הנגעים בדרך נס הם, והכל כדי להזכירו שאין מעשיו רצויים לפני הקב"ה, ואחרי	52823
הכל באים הנגעים על גופו.	52824
וכ"כ בפיהמ"ש שם, וזה על דרך המוסר והתוכחה, הלא תראה שהם דברים בלתי טבעיים ואינם חוליים	52825
טבעיים בשום פנים, כי הבגדים והבתים הם חומר דומם שלא יקרה להם צרעת אלא דרך נס כמו מי סוטה	52826
יעו"ש, ואחרי שלא חזר בו מן המקרים הבלתי טבעיים, ורואה בכל זה מקרה בעלמא, וכמ"ש בתורה והיה	52827
אם תלכו עמי בקרי שאינו רואה את יד ה' בדבר, אף אני אלך עמכם בחמת קרי ולבסוף באים עליו נגעי	52828
הגוף שהוא חולי שישנו בטבע העולם, ומשאירים אותו בהשקפתו הטבעית כך שלא יראה מאומה, והנהגה	52829
זו היא הסתר פנים וגלות השכינה.	52830
ומתוך חומר עונש לה"ר שהוא כעונש מיתה, אנו למדין חומר החטא של לה"ר, ונצטוינו ללמוד את חומר	52831
החטא ע"י זכירת מעשה מרים, שלדעת הרמב"ן והחרדים הוא מצות עשה מדאורייתא להזכיר מעשה מרים	52832
בכל יום, בכדי לשנן היטב חומר איסור זה של לה"ר, ואחז"ל זכור אשר עשה ה' למרים בדרך בצאתכם	52833
ממצרים, בדרך בשעת טרופכם, בצאתכם ממצרים בשעת גאולתכם, כלומר בשעת הטירוף מחמת טלטול	52834
הדרך, ובשעת הגאולה שאז מרוב חדות עלול אדם ליכשל בלשונו, ואע"פ כן לא הועיל הדבר להקל	52835
בעונשה אפי' כמלוא נימא.	52836
הרמב"ם כתב בסוף הל' טומאת צרעת וז"ל, זכור אשר עשה ה' למרים, הרי הוא אומר התבוננות מה	52837
אירע למרים הנביאה שדיברה באחיה, שהיתה גדולה ממנו בשנים, וגדלתו על ברכיה, וסיכנה בעצמה	52838
להצילו, והיא לא דיברה בגנותו, אלא טעתה שהשוותה אותו לשאר הנביאים, והוא לא הקפיד שנא' והאיש	52839
משה עניו מאד, ואעפ"כ מיד נענשה בצרעת, ק"ו לרשעים הטפשים עכ"ל.	52840
היינו שאין מועיל לחטא זה שום טצדקי שבעולם, ואפי' לה"ר שלא מתוך כונה רעה אלא מחמת טעות,	52841
ואמר הכתוב וישמע ה', היינו שלא היה בעולם שהיה שומע מדברי מרים ענין של לה"ר, אלא הקב"ה הוא	52842
שמע כאן לשון הרע, ואע"פ שהחטא כה דק וכה עמוק אעפ"כ נתבע האדם עליו על דרך שנא' כי פשעי	52843
אני אדע, שאף שאין כל בריה משגת את חטאו בלתי השי"ת לבדו, מכל מקום האדם בעצמו מרגיש אפי'	52844
הפגימה הדקה ביותר, וכח זה ניתן לאדם שיוכל לבחון את מעשיו. (שיחות מוסר ח"ב).	52845
	52846
מאמר קס	52847
ויצעק משה אל ה' לאמר אל נא רפא נא לה (במדבר י"ב י"ג).	52848
מפני מה לא האריך משה בתפילה? שלא יהיו אומרים אחרת עומדת בצרה והוא עומד ומרבה בתפילה	52849
(ברכות ל"ד), לכאורה בלתי מובנת היא אמירה זו שיהיו אומרים, הלא אדרבא השכל מחייב שדוקא	52850
בשביל שאחרת נמצאת בצרה, הוא האח המסור והנאמן צריך להיות מרבה ומעתיר בתפילה, כי הלא	52851
מרגיש הוא בנפשו את צרה ועלבונה, ולכן הוא מתאמץ בתפילה אצל הבורא ית"ש, לעורר עליה רחמים	52852
לרפאותה ולהחלימה.	52853
אלא שיש לומר שמשה רבינו כשהיה מתפלל היה עולה ומתעלה אל העולמות העליונים, וכל מה שהיה	52854
עולה ומתעלה בסוד שיח התפילה, היה הולך ומתגבר בדבקות יח ובהתקשרות השכינה, עד כדי השתכחות	52855
מכל הענינים הגופניים, ומי האיש שזכה להתקרבות כזו, שיוכל להיפרד בנקל משעשוע ונועם יח אין סופי	52856
כזה, ומתוך דבקות עילאית כזו נאלץ היה כאילו להאריך, וקשתה עליו הירידה ממרומי הספירות	52857
השמימיות לענינים הגשמיים אפילו ההכרחיים והקרובים לגופו ביותר.	52858
מכל מקום התגבר והבליג ומיצה את תפילתו במשפט קצר ובוזה ויתר על הנאתו, לעת מצוא ידע לשלוט	52859
ולהפסיק נעימת יח עילאית ולשוב מן ההר אל העם, מהרי הזוהר השמימיים אל אחיו, ומסוד שיח שרפי	52860

קודש אל אחותו הנתונה בצרה, ולמה? בכדי שלא יאמרו שחביב לו תענוג התפילה, שיקרה לו התקרבות	52861
יה הפרטית שלו על כל ענינים הגשמיים של הכלל והפרט.	52862
העם ידעו והכירו בטובה של רוממות נפש והתעלות נפשית, כי טעמו מהדבקות האלוהית בשירת הים,	52863
זכרו את השתפכות נפשם בראותם את מלכם צועד לפניהם, זכרו את טעם רזי יה עת השתפך מפיהם	52864
הקריאה זה קלי ואנוהו, וכשראו שמשו עומד ומאריך בתפילה כשאחותו מוטלת בצרה, עלולים היו לומר	52865
מאריך הוא בתפילה, מתהלך הוא במעדנות הדבקות ונועם יה, מתענג ומענג את נשמתו עד כדי שכחת	52866
אחותו, ומשום כך הפסיק וקיצר, וזהו שלטון הצדיקים בנשמותיהם בכל עת מצוא.	52867
וכענין הנ"ל היתה גם עמידתו של מרע"ה בתפילה על הים, שאמר לו הקב"ה מה תצעק אלי דבר אל בני	52868
ויסעו, אמר לו הקב"ה לא עת להאריך בתפילה שישראל נתונים בצרה (רש"י בשלח), ולכאורה תמוה	52869
הלא דוקא כשישראל נתונים בצרה גדולה כזו, צריך להרבות בתפילה עד כדי הרגשת נצחון והגעה לכסא	52870
הכבוד?	52871
אלא הענין כנ"ל, החדירה לעולמות העליונים ע"י התפילה, עלולה לפעמים להשכיח את הצרכים הארציים	52872
שבגללם נפתחו שערי התפילה, וכל גבורות הצדיק הוא לדעת לשלוט בנשמתו, אף בשעה שהמראות	52873
האלוהיות מושכות את לבו אין סופית, גם אז צריך לרדת אל הפרט אל האחות החולה, או אל הכלל דבר	52874
אל בני"י ויסעו, כי הצורך החומרי של הכלל ואפילו הפרט, חשובים לפני המקום לפעמים יותר מדבקות יה	52875
והתעלות הצדיק היחיד.	52876
תניא אמר רבי יוסי פעם אחת הייתי מהלך בדרך, ונכנסתי לחורבה אחת מחורבות ירושלים להתפלל, ובא	52877
אליהו ז"ל ושמר לי על הפתח והמתין לי עד שסיימתי תפילתי, לאחר שסיימתי תפילתי אמר לי בני למה	52878
נכנסת לחורבה זו, אמרתי לו להתפלל, אמר לי והיה לך להתפלל בדרך, באותה שעה למדתי ממנו שלושה	52879
דברים, למדתי שאין נכנסין לחורבה, ולמדתי שמתפללין בדרך, ולמדתי שהמתפלל בדרך מתפלל תפילה	52880
קצרה.	52881
ונשאלת השאלה, אליהו שידע שאסור להתפלל מפני הסכנה, מדוע המתין עד שסיים ר' יוסי תפילתו, הלא	52882
מוטב היה להפסיקו מתפילתו שהיא כנגד הדין, ועוד שבכל רגע ורגע הסכנה היתה צפויה לר"י, והיה צריך	52883
להפסיקו וללמדו תיכף ומיד ענין תפילה קצרה, אלא מכאן יש להבין מה עצום הוא כח התפילה, עד איזו	52884
מרומים עלולה היא התפילה לרומם את האדם הפשוט, ועאכו"כ את האדם העליון, יכולה היא להעלות את	52885
האדם אל חדרי החדרים של השמים, ולהטעימו מנעימות הנצח שאין לשער, ור' יוסי שצלל ונשתקע בזיו	52886
התפילה, היה הולך ומגביר חיילים בהתלהבות, עד שאפילו אליהו שידע את איסור התפילה בחורבה, לא	52887
היה יכול להפסיקו מהרגעים הנפלאים והנעימים שנמצא בהם בשעת התפילה.	52888
ברור היה לאליהו שבדאי השיג ר' יוסי בתפילתו זו הרבה השגות גבוהות ורמות, והראיה ששאלו מה	52889
שמע שם, וגילה לו ר' יוסי את החידוש והגילוי שנתגלה לו בענין יחסי האהבה והגעגועים האין סופי של	52890
השכינה על בניה, שמעתי בת קול שמנהמת כיונה, אוי לי שהחרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתי	52891
את בני בין העכו"ם, ואליהו הנביא השיבו, חיך וחיך ראשך לא שעה זו בלבד, אלא בשעה שישראל	52892
נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין יהא שמיה הגדול מבורך, הקב"ה מנענע ראשו ואומר אשרי	52893
המלך שמקלסין אותו בביתו כך.	52894
רואים אנו שכל השאלות ששאל אליהו את ר' יוסי, לא באו אלא לגלות מה רבות ועצומות הן ההשגות,	52895
ומה נעלים ונפלאים הם פניני ההשראה והתגלות הקדושה, העלולים להימשך ולהיאצל על המתפללים, וכי	52896
אפשר להגיע אפילו להקשבת בת קול שהיא הקב"ה בכבודו ובעצמו.	52897
ועד כמה צריכים אנו להשתלם בדרכי התפילה, שהיא ככלי שרת היעיל ביותר לקרבנו אל חצרות קדשו,	52898
הלא משה רבינו ע"ה התפלל תפילה מיוחדת שלא תקובל תפילתו של קרח, באומרו אל תפן אל מנחתם	52899
זוהי תפילתו של קרח, הגע בעצמך תפילת מערער וחולק על משיח ה', תפילת כופר בנביאותו של אב	52900
הנביאים, גם תפילתו של טועה עושה רושם בשמים, עד כדי התאמצות מיוחדת מטעם משה רבינו להדוף	52901
את התפילה הזאת אחורנית! מבהיל הענין! (הערה זו בשם הסבא מסלבודקה).	52902
אכן זהו עבודת ה', ואמרו חז"ל איזו עבודה שבלב זו תפילה, התפילה היא האומנות הגדולה ביותר איך	52903
להתקרב אל אבינו שבשמים, איך להגיע למדרגת התפשטות הגשמיות וההתנערות מכל המחשבות	52904
החומריות, ומעלה אותנו להתדבקות האמיתית של שערי שמים וכל העולמות העליונים, ואשרי הזוכה.	52905
(תורת הנפש).	52906
	52907
מאמר קסא	52908
ויצעק משה אל ה' לאמר אל נא רפא נא לה (במדבר י"ב י"ג).	52909

מהו לאמר? השיבני אם אתה מרפא אותה אם לאו (רש"י), לשם מה היה צריך משה לתשובה, הקב"ה	52910
שקרא לו עבד נאמן בכל ביתו, האם שינה כאן לשונו ותובע תשובה מהקב"ה? צעקה היא מעשרה לשונות	52911
של תפילה, והיא יותר חזקה מכל התפילות, כאשר אדם צועק סימן שכאבו חזק שאי אפשר לבטאו במלים,	52912
גדולה צעקה שצעקה היא בלב, הה"ד צעק לבם אל ה', וזו קרובה להקב"ה יותר מן התפילה ואנחה	52913
(זוה"ק שמות כ'), האי מאן דצלי ובכי וצעיק עד דלא יכול למרחיש בשפוותיה האי צלותא שלימתא	52914
ולעולם לא הדרה ריקניא, לפי שצעקו בני ישראל על הים שמע הקב"ה תפילתם (שמו"ר כ"א א').	52915
ויזעק יהושפט ויסיתם אלהים ממנו, מלמד שהיה יהושפט ראוי ליהרג באותה שעה, ובשכר שזעק תלה לו	52916
הקב"ה שבע שנים ועלתה מנין מלכותו לבניו (ילקוט מ"א כ"ב), אסתר המלכה יום ראשון אמרה אלי, יום	52917
שני אמרה אלי, שלישי צעקה בקול גדול אלי אלי למה עזבתני (ילקוט תהלים תרפ"ה), צעקה היא דרגא	52918
עילאה שיוצאת מן הלב ומתקבלת בשמים, וזה שהיה אצל משה רבינו, כואב היה לבו על צער ועלבו	52919
אחותו מרים, ויותר מזה היה כואב לו שבגללו נכשלה ונענשה, תפילתו של משה היתה עולה עד לצעקה	52920
מתוך צער וכאב הלב.	52921
וכן כתב האבן עזרא ז"ל, ויצעק משה זה יורה שהיה בצער על אחותו, ומתוך כאב וצער הלב שינה משה	52922
לשונו וטעמו, לבקש תשובה מהקב"ה אם תפילתו נתקבלה אם לאו, כי אם לא מספיקה תפילתו אז יוסיף	52923
להשתטח לפני השכינה ביותר הכנעה ובקשה, כל דיבור ודיבור כל מלה ומלה שלו הם נגד הטבע שהרי	52924
הוא שנעלב, הוא רוצה לפרסם שאין הוא צד בעלבונו הזה, ומפני זה דיבר בסגנון ובלשון שנשמע כתובע,	52925
כי הוא לא נפגע כלום, והוא מוכן להוסיף עוד תפילה להראות את טוהר לבו שלא קרה כלום.	52926
והאזה"ח הק' כתב, ואביה ירוק ירק בפניה לומר, שאם היה צועק לו קודם, לא היה רוקק בפניה, אם היה	52927
משה מתפלל קודם לא היתה נענשת, הצעקה היא שיא דרגת התפילה, ואף ששערי תפילה ננעלו שערי	52928
דמעות לא ננעלו, ומה פירוש שערי דמעות? אלו הן תפילה וצעקה חזקה היוצאת מן הלב, שהיא מלווה	52929
דמעות וזו שבוקעת רקיעים.	52930
ואלה תולדות אהרן ומשה (במדבר ג' י"א), ופירש"י ואינו מזכיר אלא בני אהרן, ונקראו תולדות משה,	52931
לפי שלמדן תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדן, וכתב באזה"ח הק', ולא מנה אלא תולדות אהרן, לומר כי	52932
בני אהרן יחשבו על משה לצד שהוא התפלל בעדם וחיו, דכתיב ובאהרן התאנף ה' להשמידו, ואמרו ז"ל	52933
שהועילה תפילתו להציל אלעזר ואיתמר, תפילת משה היתה כ"כ לבבית וחזורה צער על האסון שקרה עם	52934
אחיו כמות שני בניו נדב ואביהוא, עד שנתבטלה הגזירה על שאר בניו, תפילתו הצילה את אלעזר ואיתמר	52935
שגם הם היו בגזירה, ולכן ייחשבו הם כבניו של משה, המצטער ומתפלל יכול לברוא יצירה חדשה.	52936
גם על אהרן נאמר בפ' בשלח ותקח מרים אחות אהרן את התוף בידה, ופי' רש"י אחות אהרן ולא אחות	52937
משה? אלא לפי שמסר נפשו עליה כשנצטרעה נקראת על שמו, ומה המסירות נפש שהראה אהרן כלפי	52938
מרים? על שפנה אל אחיו משה שיתפלל עבורה, ומה כאן המס"י? אלא שמסירותו היתה בזה שהעליב את	52939
עצמו, שכלל גם עצמו בחטא הדיבור, שאמר אל נא תשת עלינו חטאת אשר נואלנו ואשר חטאנו, הודה	52940
שהיה שותף במעשה ודיבור מרים, אע"פ שהתורה כסתהו ולא האשימה אותו, בכל זאת האשים גם את	52941
עצמו, וזוהי מסירת נפש וענוה מיוחדת, ועל מסירות כזו נעשתה מרים אחות אהרן, הצער שנצטער	52942
בעבורה גרם שתיקרא על שמו.	52943
ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא, ויקרבו לפני משה ולפני אהרן	52944
ביום ההוא, ויאמרו האנשים ההמה אליו, אנחנו טמאים לנפש אדם, למה נגרע לבלתי להקריב את קרבן ה'	52945
במועדו בתוך בני ישראל (בהעלותך), ולכאורה על מה צעקו ועל מה התרעמו? במה צודקים הם בטענתם	52946
הרי טמאים היו, וכי לא ידעו שטמאים אסורים להשתתף בקרבן הפסח? כלום נתעלמה מהם הלכה	52947
שטמאים אסורים באכילת קדשים? והלא בין לר' עקיבא שאמר טמאי מת מצוה היו, ובין לר"י הגלילי	52948
שאמר נושאי ארונו של יוסף, בכל מקרה טמאים היו? וכן כתב האזה"ח הק', הלא טעמם בפייהם אנחנו	52949
טמאים, ומה הם מבקשים ליתן להם תורה חדשה?	52950
וי"ל כי הם כן ידעו זה, אבל הם צעקו מתוך כאב לב ומתוך שהיה צר להם, שהיתה חסרה להם מצוה כה	52951
גדולה וקדושה, הם לא יכלו להשלים עם כך שיפסידו אותה, ומתוך צער גדול והשתוקקות למצוה זו פרצה	52952
הזעקה מלבם הכואב, ולכן התריעו בדברים המכאיבים, עומדים ומתחננים אולי יש משהו לעשות, בכל	52953
אופן באו להוכיח את ההשתוקקות הגדולה המקננת בלבם למצוה זו.	52954
הודות לצערם והשתוקקותם זכו שתאמר פרשה זו על ידן, הם נענו מן השמים שחידשו למענם פרשה	52955
מיוחדת בתורה פסח שני, אע"פ שהיתה ראויה פרשה זו להאמר ע"י משה כשאר כל התורה כולה (רש"י),	52956
וזהו לימוד מאלף, שאף אם יקרה מצב כזה שאי אפשר לו לאדם לקיים איזו מצוה, או שיש לו מניעות	52957
והפרעות בהתמדת התורה, שלכל הפחות יצטער ויזעק להשי"ת, וכן מה שנוגע להרגשת צער זולתו	52958
וחכירו, שיגע זה ללבו ויצטער ויזעק אל ה'. (מעייני החיים).	52959

	52960
מאמר קסב	52961
ותסגר מרים שבעת ימים והעם לא נסע עד האסף מרים (במדבר י"ב ט"ו).	52962
מרים המתינה למשה שעה אחת שנא' ותצב אחותו מרחוק, לפיכך נתעכבו לה כל ישראל שבעת ימים	52963
והעם לא נסע עד האסף מרים (סוטה ט'), וברש"י עה"ת, זה הכבוד חלק לה המקום בשביל שעה אחת	52964
שנתעכבה למשה כשהושלך ליאור שנא' ותצב אחותו מרחוק, ובתוספות, שעה אחת לאו דוקא נקט שעה	52965
אלא שליש שעה או רביע.	52966
צא נא וחשוב, הקב"ה משלם להאדם את שכרו כפי פעלו, ומערך השכר נוכל לעמוד על טיבו של המעשה	52967
שהאדם עשה, כי לפני עיני בשר ודם אינם גלויים כל הגורמים הממריצים את האדם לעשות מעשה זה או	52968
אחר, נסתרים לפניו כל הנימוקים הדוחפים את חברו לבצע מפעל זה או אחר, אלא אחרי הכירו את	52969
השכר שהקב"ה מעניק לחברו, מוכשר הוא האדם לעמוד קצת על טיב השתדלותו של חברו בעשיית	52970
מצוה זו או אחרת.	52971
ומהבנה זו נוכל להכיר את ערך פנימיות מסירות נפשה של מרים, בעומדה על משמרתה מרחוק לדעת מה	52972
יעשה באחיה המוטל בתיבה, מה עמוקה ורצופת השגות וחוויות היתה שעה זו של ההמתנה שהמתנה	52973
למשה כשהושלך ליאור, כ"כ גדול היה אוצר ההרגשות שהכילה שעה זו, שעה ספוגת אור יה ותשוקות	52974
שמימיות לשם הצלת אחיה.	52975
והוערכה שעה זו בתגמול של התעכבות למשך שבעת ימים, קהל של ששים רבוא מישראל מלבד	52976
הנשים והטף, וכל אחד ואחד לפי מעלת לבו ומדרגת נפשו מתרכז בהכרת שעה זו של רוממות נפשה של	52977
מרים, בעת מסירות נפשה לאחיה משה, ומוערכת שעה זו במשקל של שש מאות אלף נפש מישראל לגמול	52978
חסד עם הנביאה הצדקת הזו.	52979
ומהשכר הזה נוכל להבין מה פטומה וכלילת יופי אלוהי היתה שעה זו של מרים, עד שלעומתה הוצגו	52980
שבעה ימים של אורות דולקות של כל בית ישראל, מה עשירה הגיונות היתה שעה זו, שכדי להקבילה	52981
ולהשתוות אליה, הוערכה מערכת של השתפכות לב של ששים רבוא מישראל במשך שבעת ימים, מזה	52982
נוכל לעמוד על ערכה ויכולתה של שעה אחת קטנה, שאפשר למלאותה בכל מיני עדנים של הרגשות	52983
שמימיות בלתי רגילות, משילומי מרים נוכל ללמוד על ערך איכותה של כל שעה ושעה.	52984
והלימוד המעשי בשבילנו שנתאמץ ונשתדל, שכל השעות המתרגשות עלינו בעשיית מצוות ומעשים	52985
טובים, בעסקנו בתורה בעבודה ובגמ"ח, שהשעות תהיינה מלאות ברב טוב הצפון, שאפשר לנו להורידו	52986
ולהכניסו לתוך פנימיות מעשינו, וכמשקל מעשינו נזכה לגמול הטוב של עילוי ושיפור השגותינו	52987
והרגשותינו, הלוך והתעלות למעלה בקודש מעלה אחרי מעלה. (תורת הנפש).	52988
H	52989
שלה	52990
מאמר קסג	52991
שלה לך אנשים ויתרו את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל (במדבר י"ג ב').	52992
כתב ר"א אבן עזרא ז"ל, הקב"ה אמר עלה רש והם אמרו נשלחה אנשים, אמר הקב"ה שלה, הנה על ענין	52993
מרגלים כבר תמה הרמב"ן ז"ל מה פשעם, הלא גם מרע"ה גם יהושע שלחו לרגל וא"כ מה חטאו? ועוד	52994
יש לתמוה הלא משה התפלל על יהושע שלא יתפתה בעצתם, וגם כלב השתטח על קברי אבות להתפלל,	52995
ואם ידע למה שלחם? וגם מוקשה איך עלה על דעת מרע"ה שיהושע תלמידו שלא מש מתוך האהל יתפתה	52996
בעון חמור כזה, להניא לב הכלל ישראל מבוא לאדמתם בשביל כבוד המדומה, אתמהה?	52997
אמנם עיקר הדברים, הם היו אצים בדבר ועשו במהירות כנאמר (דברים א'), ותקרבון אלי כולכם	52998
ופירש"י בערבוביא, ואם כל כוונתם רק לעשות מה שיוכלו, היה להם להמתין על משרע"ה אם נצרך הוא	52999
ישלח, ונראה מזה כי היו מפחדים וע"כ היה במהירות ובערבוביא, והנה מפאת מהירותם לבקש ממה	53000
נשלחה נתנו פתח לשטן, ובדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, והבין מרע"ה כי נתנו פתח לשטן	53001
להתגבר עליהם שלא כפי מצבם, והנראה לכאורה מן ותקרבון אלי כולכם שגם יהושע וכלב היו במ, אבל	53002
קשה לומר כן, אבל כיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין, ולכן התפלל משה על יהושע תלמידו, וכלב	53003
נשתטח על קברי אבות.	53004
והנראה כי בשביל בלבול הדעת שנכנס בממעט הפחד לכן נכנסו בערבוביא, והיו מעט בחימום, ונמשך	53005
מזה שגבר עליהם השטן, וגרם למרגלים בשביל כבוד מדומה להוציא דבה על הארץ שעיני ה' בה תמיד,	53006
ולהמית את עם ה' במדבר, ולא זכו להכנס לארץ המוכנה להם, ראה כמה קשה חטא כל דהוא, אשר	53007
הקדימו לעשות מה שצריך היה באמת לשלוח מרגלים רק בלא חימום, וכיון שהקדימו מצא שטן מקום	53008
להשטינם, שהמדה כן הוא בדרך שאדם רוצה וכו'.	53009

וראה מה עלתה בידם מהקדימה, אותם המרגלים אשר הכתוב עליהם אומר ואקח מכם (דברים א').	53010
ופירש"י מן הברורים שבכם מן המסולתים שבכם, התבונן מה הוא מבוררין ומסולתים בדורו של משה,	53011
ונכשלו בעון חמור כזה בשביל כבוד מדומה, עד שנמשך מהבכיה שבכו בלילה ההוא בכיה לדורות, כי	53012
עיקר קביעת בכיה לדורות על חורבן בית מקדשנו היה בשביל הבכיה, כי הבכיה מורה על חימום הדבר,	53013
ואינו דומה העושה עבירה בחימום למי שעושה בלי חימום, וכמו שמצינו הנוגע בנבלה אינו טעון כיבוס	53014
בגדים, והנושא צריך כיבוס בגדים, כי הנושא מחמם מעט הגוף ותתדבק הטומאה יותר.	53015
הרי כמה האדם צריך ליזהר שלא יבוא במחשבתו דרך הטבע, רק הכל מאת השם, ויטה תמיד לעשות רצון	53016
השם, ואז נותנין לו מלאך ללכת ברצון השם, אברהם אבינו ע"ה נתן דעתו ללכת ארצה כנען, מיד נאמר	53017
לו לך לך כמובא בר"ח בשם רשב"י ע"ה, וזו קבלה גדולה באלול על ימי הדין הבאים עלינו לטובה בתוך	53018
כ"י. (חכמה ומוסר ח"א מא' קל"ח).	53019
	53020
מאמר קסד	53021
שלח לך אנשים ויתרו את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל (במדבר י"ג ב').	53022
וברש"י ז"ל, שלח לך אנשים לדעתך, לפי שבאו ישראל ואמרו נשלחה אנשים עי"ש, הקב"ה נתן רשות	53023
לשלוח מרגלים ולא מנע את דרישתם של ישראל, כי אליבא דאמת אין זה מופרך לגמרי, והראיה שגם	53024
יהושע שלח בשעתו מרגלים, ואף בפעם הזאת הצליחו יהושע וכלב בשליחותם, אולם היו לישראל שתי	53025
דרכים לבוא אל הארץ, א) בדרך הטבע, ב) למעלה מדרך הטבע, והנה תכלית הבריאה היתה שתתנהג ע"י	53026
ההשגחה בהסתר, והיה ראוי שיבחרו בדרך הטבע, שגם היא מתנהלת ע"פ השגחת ה' בפרטי פרטיותו,	53027
וכדברי הרמב"ן ז"ל שכל הטבע הוא נס נסתר.	53028
ההכרעה בין שתי הדרכים היתה תלויה בהם עצמם, כמו שפירש רש"י לפי שבאו ישראל ואמרו נשלחה	53029
אנשים, משום זה נתאשרה שליחות המרגלים, אך הבחירה בפרשת דרכים כגון זו דומה לנוסע באירון,	53030
אשר כל מרחבי אזור העולם פתוחים לפניו והוא חופשי לנטות ימין ושמאל, לא כנוסע על הקרקע	53031
שעומדים בפניו מכשולים על כל צעד ושעל, אעפ"כ גדולה הסכנה בדרך האויר, ומוכרח לשמור	53032
על נתיב האויר לפי כללי ההוראות לבל יאבד את דרכו, כן הדבר כאן, עמדה לפנייהם הבחירה החופשית	53033
ללכת באחת מן הדרכים, וכיון שבחרו להם ללכת בדרך הטבע, לכן היו כרוכות בזה שתי סכנות.	53034
א) כיון שבחרו בדרך הטבע נקל מאד להפסיד את הבטחון בה' ב) מפני שהיתה להם נטייה לא להכנס	53035
לארץ ישראל שמא יפסידו נשיאותם, מתוך כך עשויים לומר אח"כ שאינם ראויים לניסים כמ"ש הרמב"ן,	53036
כשאדם עומד לצעוד צעד חדש שיש בו סכנה, הוא צריך להכנה מוקדמת שתכשיר אותו לפחות לעמוד על	53037
הזהירות לבלתי הכשל.	53038
ויש בזה שתי דרכים, ראשית שיסלול לו דרך תחילה ע"י שאלות לרבו היודע ומכיר את הנסיון העומד	53039
לפניו, כענין עשה לך רב כי אין האדם יכול לקבוע בעצמו בשעה שהוא עומד בפני דבר חדש שלא נתנסה	53040
בו, והוא מוכרח לסמוך על דעת מי שהוא גדול ממנו שיגלה לו מה שנעלם מאתו, וכך מצינו אצל יהושע	53041
שקראו משה רבינו יהושע, י"ה יושיעך מעצת מרגלים, הוא הקדים בזה סייעתא דשמיא מרובה לבל יכשל	53042
בעצתם, ומצינו באמת כי כלב לבדו השמיע את דבריו ככתוב ויהס כלב, כי המרגלים נתנו בו אמון שידבר	53043
כמותם, אבל יהושע שינה כפי הנראה מתחילה את הנהגתו ולא התערב כלל עמהם, מפחדו מפני הנסיון	53044
שגילה לפניו משה רבינו ע"ה בעצת המרגלים.	53045
הדרך השניה אם לא השיג מתחילה ולא הרגיש בסכנת הנסיון, ובלי הכנה מוקדמת נכנס בענין והסתבך	53046
בנסיון, והמכשלה התחילה לשלוח חציה לרשותו של בעל הנסיון, כי אז צריך הוא לתת דעתו על כל	53047
פסיעה ופסיעה, להרגיש איך הוא נוטה לשנות ולהתעלם מההשגחה העליונה, ולסור מן האמת ולהתקרב	53048
לחפץ הנטייה, וכך מצינו כי כלב הלך להשתטח על קברי אבות, לא במובן הפשוט בלבד, אלא הלך לבקש	53049
את דרכי האבות איך להתחזק בנסיון לבל יכשל בו.	53050
והנה הכל תלוי באדם עצמו איך הוא רואה את הדברים, כי המרגלים אמרו שני דברים שהם תרתי דסתרין,	53051
מצד אחד אמרו ארץ אוכלת יושביה, ומצד שני ושם ראינו את הנפילים בני ענק, דבריהם סתרו זה את זה,	53052
שהרי אם הארץ אוכלת את יושביה הלא תאכל גם את הענקים, ומה מקום יש לפחד? אך יהושע וכלב דנו	53053
את הדבר לכף זכות, שהקב"ה עשה זאת לטובה להטרידם באבלות ולא יתנו לב לאלו, לעומתם המרגלים	53054
כיון שלא ערכו הכנה מוקדמת ולא חשדו בעצמם בעקבות הנסיון, לכן נפלו ברשת הנסיון.	53055
ויתכן כי דוקא מפני שהיו חשובים וכשרים, לכן סמכו על דעתם ובטחו בעצמם שלא יכשלו, והיה קשה	53056
להם להטיל על עצמם חשד דק, כי כל ראייתם וטענתם נבעו מן הנגיעה העצמית, הם היו צריכים איפוא	53057
להשתטח על קברי אבות לעורר זכות אבות ולבקש רחמים על עצמם, כי אז היו נצולים, אך בטחו	53058

בכשרותם ודבר זה היה בעוכם, כי בכל נסיון צריך לנהוג בזהירות ובהכנה מוקדמת כדי לעמוד בו.	53059
(דברי בינה ומוסר).	53060
	53061
מאמר קסה	53062
שלח לך אנשים ויתרו את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל (במדבר י"ג ב').	53063
מאחר שהשוחד יעור עיני חכמים ואין אדם רואה חובה לעצמו, איך אפשר שנבחין את האמת? הלא בכל	53064
דבר שיש לנו התעניינות כבר יש לנו נגיעה באחד מן הצדדים? התשובה היא שאין הנגיעה מכסה לגמרי	53065
את האמת, כי גם אחרי אשר יפתה היצר את האדם כי גם דרך השקר אמת הוא, מכל מקום יודע הוא	53066
בעצמו שדרך האמת אמיתית יותר, ורק יחשוב את השקר כמו תחליף לאמת.	53067
וזה מחסדי הבורא ב"ה שלא נתן רשות ליצר לכסות את האמת לגמרי, אלא כל אדם יוכל להבחין בלבו	53068
באיזה דרך הוא האמת לאמתו, וכמו שהוא בגלות הגוף, שנא' בה לא מאסתים ולא געלתים לכלותם כן	53069
הוא גם בגלות הנפש, שאין הכרת האמת כלה לגמרי בתוך גלותו של הס"א, אלא כל אדם יוכל להבחין	53070
בלבו דרך האמת לאמתו, וצריך האדם להתרכז על זה, ולהתבונן תמיד כי רק האמת היא המציאות, ואשר	53071
ידמה אליה שקר הוא ואינו כלום, ובהתבוננות היראה ישתמש להנצל מן השקר, בשעה שמבחין האדם	53072
עניניו ע"פ הסתכלות זו, זהו מבט האמת.	53073
ודבר נפלא יש בזה, לראות עד כמה כוחו של מבט האמת מגיע, וכמה האדם אחראי אפי' בעד טעות דקה	53074
מן הדקה, מכיון שיכול לבררה ע"פ מבט האמת, ז"ל הילקוט ריש שלח, אמרו ישראל למשה נשלחה	53075
אנשים לפנינו, אמר להם למה? שקודם חטא המרגלים היה דבר פשוט שאין לעשות השתדלות כזו, אמרו	53076
לו שכבר הבטיחנו הקב"ה שאנו נכנסים לארץ כנען ויורשים כל טוב, והרי שמעו שאנו נכנסים, אם	53077
מטמינים הם את ממונם, ולא נמצא כלום נמצא דברו של הקב"ה בטל, אלא ילכו מרגלים.	53078
נתבונן נא, הלא דור דעה היו ולא בקל היו טועים, ואעפ"כ חשבו בדעתם שכל חפצם לשלוח המרגלים	53079
אינו אלא למען קידוש השם, דור מקבלי התורה עם כל עוצם הבנתם לא עמדו על טעות זו, גם משה רבינו	53080
לא היה יכול לעמוד בזה שאין כוונתם לשם שמים ממש, דמסיק בילקוט שם, כיון ששמע משה כן נלכד	53081
בידם שנאמר וייטב בעיני.	53082
והנה משה רבינו בעוצם חכמתו, היה מכיר כל אדם בתוך תוכו ע"פ כל צדדי כוחות נפשו אפי' הטמונים	53083
ביותר, כמש"כ ואתה תחזה מכל העם ואז"ל שהבחין ע"פ חכמת הפרצוף, וכבר כתבו הרבה מזה בזוהר,	53084
וגם זולת זה מובן עד כמה הגיעה חכמת משה בכוחות הנפש, וכמה למד בהבנתם במהלך כל עוצם עלייתו	53085
בעבודת ה', ואחר כל אלה לא עמד על טעותם של ישראל, והרי אדם עומד על טעויות אחרים יותר משל	53086
עצמו.	53087
איך אפשר דבר זה, על כרחנו שהטעות היתה דקה כ"כ, שאפי' משה רבינו לא הרגיש בה, כי הקב"ה תבע	53088
חטא המרגלים מישראל ולא ממשה, והנה כתב הגר"א ז"ל (באדרת אליהו פ' דברים), שהיו באים ישראל	53089
אל משה לשאול כל אחד על עבודת ה' הפרטית שלו, ומשה היה מלמדם עצות ודרכים לכל אחד כעניינו	53090
הפרטי על פי ה'.	53091
הרי כי גם בחכמה היותר גדולה א"א להבחין בתוך דקותם של כוחות הנפש ורק ע"פ ה' בנבואה בירר	53092
להם, וכבר כתבנו במק"א שלא רצה ה' לגלות למשה את האמת בענין שילוח המרגלים כמש"כ שלח לך	53093
לדעתך, ועל כן עם כל עוצם חכמת משה רבינו טעה בדקות ההיא כי לא יכול להרגישו, ומעתה נתבונן, אם	53094
משה רבינו ע"ה לא נתפס על טעות זו היאך נתבעו עליה ישראל?	53095
הרי לנו מכאן לימוד גדול כי אפי' טעות כזו, שלא יוכל להרגיש משה רבינו על אחרים, הם בעצמם	53096
יכולים לראותה במבט האמת שלהם אם אך ירצו, ונענשים על זה אפי' עד כדי בכיה לדורות ר"ל,	53097
ותנחומין גדולים בדבר זה לאדם, כי עליו רק להתחזק הרבה ולהתרכז על האמת ולידבק בו, כי אז לא יוכל	53098
עוד היצר הרע להטעותו בשום פנים. (מכתב מאליהו א' דף 60).	53099
	53100
מאמר קסו	53101
שלח לך אנשים ויתרו את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל (במדבר י"ג ב').	53102
אמר הכתוב כי יצר לב האדם רע מנעוריו, ופירשו חז"ל משנער ממעי אמו רע הוא, והעיד הכתוב וכל	53103
יצר מחשבות לבו רק רע כל היום, וצורת המחשבה רק רע הוא בטבע האדם, וכך הוא כל היום בכל אשר	53104
יפנה יצר לבו רע, ויצר מחשבות לבו רק רע כל היום, ולפי זה מהראוי היה שירגיש האדם בקרבו	53105
ובמעשיו את הרע, והמציאות היא שאין מרגישים כן כלל ונדמה שאך טוב הוא, והפלא הוא מאחר	53106
שהכתוב מעיד רק רע כל היום, מפני מה אין חשים בזאת?	53107

התשובה לכך היא על פי מה שכתב מס"י בפ"ג, תשת חושך ויהי לילה זה העוה"ז שדומה ללילה, בעוה"ז	53108
יש בריאה של חושך ולילה במצב זה שרוי האדם, ומבאר מס"י כן חומריות וגשמיות העוה"ז הנה הוא	53109
חושך הלילה לעין השכל, וגורם לו שתי טעויות, א) אינו מניח לו שיראה המכשולות שבדרכי העולם,	53110
והפתאים הולכים לבטח ונופלים ואובדים מבלי שהגיעם פחד תחילה, והטעות השניה והיא קשה מן	53111
הראשונה, שמטעה ראייתם עד שרואים הרע כאילו הוא ממש טוב, והטוב כאילו הוא רע, ומתוך כך	53112
מתחזקים במעשיהם הרעים, וזאת היא הרעה הגדולה המלפתם ומביאתם אל באר שחת.	53113
אם כן לא יפלא בעינינו שאין מרגישים הרע, שכך הוא מצב האדם כל זמן שנתון תחת שליטת חומריות	53114
העוה"ז, לראות הרע כאילו הוא ממש טוב, לכן רואים רק טוב ואין מבחינים כלל ברע, וע"ז כתב מס"י	53115
שהיא רעה גדולה והיא קשה מהראשונה, שלא כמורגל להבין שהרעה היא מה שנכשלים ברע בלא	53116
להרגיש בו תחילה להזהר ממנו, אלא גדולה וקשה היא, מה שרואים הרע כאילו הוא ממש טוב, והטוב	53117
כאילו הוא רע, וזוהי הרעה הגדולה המביאתם אל באר שחת.	53118
מהנכון הוא שלא לרמות עצמו בעבודת ה', על האדם להכיר דברים כהווייתם, להכיר עצמו וכוחותיו	53119
אמונתו יראתו ומידותיו, ולדעת היכן הוא בעולם ומה פשר מעשיו, ואולם בטבעו נמצא האדם תחת	53120
ממשלת החושך המסתיר האמת ממנו, ומי הוא אשר יוכל ליעץ לנו על האמת לדעת על הרע שרע הוא, רק	53121
המושלים ביצרם אשר כבר יצאו מתחת ממשלת החומריות, כפי שממשיך לבאר שם מס"י.	53122
וכך היא המציאות הנגלית לעינינו, לומדים תקופה ארוכה בשיבה וחושבים אנו שהשתננו, אין אנו במצב	53123
שהיינו לפני כן, אמנם כן ודאי משתנים ומשתנים, אבל האם גם בנקודה הפנימית של יצר לב האדם רע	53124
מנעוריו השתננו? עובדה היא שיתכן ולאחר תקופה ארוכה של לימוד בשיבה, כשעוזבים כתלי הישיבה	53125
חוזרים למה שהיו קודם לכן, והטעם כי הנקודה הפנימית שבלב הנקודה של אהבת עוה"ז לא נשתנתה, וכל	53126
העבודה והעליה היו על גבי הנקודה של רע מנעוריו, ולכן אפשר לחזור לקדמותו, להשתנות בנקודה	53127
הפנימית הלזו, לשנות המדות והאמונה, לזה זוכים רק יחידי סגולה.	53128
אמרו חז"ל אל תאמין בעצמך עד יום מותך שהרי יוחנן כה"ג שימש בכהונה גדולה שמונים שנה ולבסוף	53129
נעשה צדוקי, אל תאמין בעצמך אל לו לאדם לסמוך על עצמו וטבעו שטוב הוא, תמיד עליו לעמוד	53130
בהסתכלות ובדיקת עצמו לאור זה, ואפילו אם עברו עליך כל ימי חייך בטוב, עדיין אין לאדם לסמוך על	53131
טבעו כי טוב הוא, כי יצר לב האדם רע מנעוריו, ואף אם למראית עין האדם טוב הוא, עדיין אין ראייה מזה	53132
שכבר תיקן בנקודה הלזו של יצר לב האדם רע, ויתכן וכל מעלותיו מלמעלה הם, ומתחת לכל נשארה	53133
נקודה זו, ואיך יבטח בעצמו שלא יושפע מכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום.	53134
אין לו לאדם אלא לעמוד על המשמר ולנהל עצמו על פי התורה, וכך ינצל מהנקודה הלזו של רע מנעוריו	53135
החבויה בלב האדם, והראייה לזה שהרי יוחנן כה"ג שימש בכהונה גדולה שמונים שנה, ובודאי עלה	53136
ונתעלה במעלות רבות, ולבסוף נעשה צדוקי, ואיך זה וכי הכהונה הגדולה סיבה לכך? ודאי עוד מנעוריו	53137
נשארה בו נקודת המינות שבלב, ובמצב זה עשה כל עליותיו, והיה נראה כל הזמן על הרע כאילו הוא טוב,	53138
עד שיצאה הנקודה הפנימית החוצה ונעשה צדוקי.	53139
א"כ איך יסמוך האדם על טבעו אם נקודה פנימית כזו טמונה בקרבו, אין לו לאדם אלא לעמוד תמיד על	53140
המשמר ואל תאמין בעצמך וכך ינצל בעזרת השם, והוא שכתב הרמח"ל בדרך עץ חיים, ולמה לא יעמוד	53141
בכל יום לפחות שעה אחת פנוי מכל המחשבות לחשוב מחשבת ממש מה הוא ולמה בא לעולם, כך צריך	53142
האדם תמיד לחיות חייו, תמיד לחדש בעצמו מחשבות האמת, מהי האמת הנדרשת ממנו, ומהי האמת	53143
במהותו ומציאותו ולאור זה לכוון חייו.	53144
ועל דרך זה ניתן להבין ענין המרגלים, אמרו חז"ל וכי כסילים היו המרגלים, הלא כבר נאמר שלח לך	53145
אנשים, וכל מקום שכתוב אנשים הן צדיקים, אלא על שהוציאו דיבה שנאמר ומוציא דיבה הוא כסיל,	53146
ואעפ"כ בני אדם גדולים היו ועשו עצמם כסילים, ועליהם אמר משה כי דור תהפוכות המה, שנבחרו מכל	53147
ישראל שהרי צדיקים היו בעיני ישראל ובעיני משה, ואף משה לא רצה לשלחם מדעת עצמו עד שנמלך	53148
בהקב"ה על כל אחד ואחד, ואמר לו הקב"ה ראוין הם, ואח"כ לסוף מ' יום נהפכו ועשו כל אותה צרה, כי	53149
יכול האדם לגדול ולהתעלות ואף להיות צדיק ועדיין לא נעקר ממנו לב רע שבו.	53150
הנקודה הפנימית הלזו נשארה בקרבו, אלא שכל זמן שאוחז בטוב ועסוק בו, אין הרע שבקרבו לבו משפיע	53151
עליו, כמ"ש ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב, ואת המות ואת הרע ובחרת בחיים, המות והרע ניתנו	53152
לפני האדם, מה יעשה וימלט מדרך הרע? ובחרת בחיים, יעסוק בחיים ובטוב וימלט מדרך הרע, אולם	53153
בסכנה גדולה נמצא האדם כל זמן שלא תיקן הרע, כי אם לרגע יעזוב הטוב, עלול להתעורר בקרבו כל	53154
הרע, ואז אף אם זכה להיות גדול וצדיק, אם הנקודה הפנימית שבעמקי הלב נשארה רע מנעוריו, אם	53155
יתעורר יצרו הרע תהפך הקערה על פיה.	53156

אמנם אם לא היו באים לידי נסיון זה, גדולים וצדיקים, אולם משבאו לידי נסיון נהפכו לגמרי, כי יצר לב האדם רע מנעוריו, וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום, ועל זה הזהיר הכתוב השמרו לכם פן יפתה לבבכם ועבדתם אלוהים אחרים, אין האזהרה דוקא מפיתוי ע"ז, אלא כל פיתוי הלב סכנה הוא, כי אם ימשך האדם בזה עלול להתעורר הרע שבו, ויבוא לידי ועבדתם אלוהים אחרים.	53157 53158 53159 53160
אין לו לאדם אלא להכיר עצמו וכוחותיו, ולהכיר הרע שרע הוא, ולא לסמוך על עצמו, ולחשוש תמיד מהרע שבקרבו, ולהחזיק תמיד במחשבות האמת ולכוין חייו על פיהם, ואם יעזוב האדם עצמו למהלך טבעו, אף אם יעלה ויתעלה הרי הרע שבקרבו נשאר רע, וכל הטוב שבו יהיה טוב רק מפני שטבע האדם לראות הרע כאילו הוא טוב ממש, ובמצב כזה יעבור כל ימי חייו, ודבר זה מלמד מוסר לאדם לדעת להכיר הרע, ולדעת שהרע הוא ולהמלט ממנו, ולזכות שהטוב יהיה טוב אמיתי. (קובץ ענינים).	53161 53162 53163 53164 53165 53166
מאמר קסז	53166
שלח לך אנשים ויתרו את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל (במדבר י"ג ב').	53167
פירש"י למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, לפי שלקתה על עסקי דיבה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר, תכלית העונשין היא ללמד את האדם מוסר, וזהו ענין מדה כנגד מדה בעונשים, שע"ז נקל לאדם להבין מה היה חטאו ומה נדרש ממנו לתקן, וזה ביאור מאמרם ז"ל ביוסף, על הכתוב ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם, כתב רש"י כל רעה שהיה רואה באחיו היה מגיד לאביו, שהיו אוכלים אבר מן החי, ומזולזלין בבני השפחות, וחשודים על העריות, ובשלתן לקה, על אבר מן החי, וישחטו שעיר עזים במכירתו ולא אכלוהו חי, ועל דיבה שקורין לאחיהן עבדים, לעבד נמכר יוסף, ועל העריות ותשא אשת אדוניו.	53169 53170 53171 53172 53173 53174 53175
ולכאורה אין הדבר מובן כלל, דבשלמא לעבד נמכר יוסף, הרי זה עונש על מה שסיפר כי קורין לאחיהן עבדים, והעונש הוא חמור מאד שהרי העבד הוא שפל, וכן ותשא אשת אדוניו אף הוא עונש גדול, שהוטל לסכנה גדולה עד כדי לאבד את עולמו בחייו, אבל מה עונש היה במה שנא' וישחטו שעיר עזים ולא אכלוהו חי ובמה לקה כאן.	53176 53177 53178 53179
הן הדברים שאמרנו, שתכלית היסורים כדי להעמידו על טעותו, והעמדת האדם על טעותו בכל דרך שהיא הרי זו בבחינת לקה והיא תוכחתו על פניו, וע"ז ששחטו את גדי העזים ולא אכלוהו חי, הראו ליוסף שאפי' בשעת קלקלתם היו זהירים באיסור אבר מן החי, ועל כל שלשת הדיבות שהוציא עליהן לקה הוכיחוהו והעמידוהו על טעותו.	53180 53181 53182 53183
אמנם אם כי תכלית העונש והיסורים היא ללמד את האדם לקח, להעמידו על האמת לבל ישוב על קיאו, בכל זאת קשה מאד לימוד זה על האדם, ומטבעו הוא נוטה לפרש את העונש בדרכים שונות, ובשום פנים אינו רואה את טעותו, אף כי רואה בעליל כי העונש בא על חטא שנכשל בו.	53184 53185 53186
מסופר על אשה אחת שהתנגדה לשידוך שהוצע לבתה עם בחר שנעשה אח"כ לאחד מגדולי הדור, בטענה כי הוא צולע על רגלו, בו בזמן אירע לה שהגישה השכם בבוקר כוס חלב חם לבעלה החלוש, מעדה ונשברה רגלה, אמרה מן השמים נענשתי על כי נתתי לאישי לשתות לפני התפילה, וטחו עיניה מראות כי נענשה בגלל שעיכבה את השידוך ההגון לבתה, כי אין אדם רואה נגעי עצמו ומהפך את תוכחתו לכוונה אחרת.	53187 53188 53189 53190 53191
בא וראה עד כמה קשה לאדם להודות על טעותו, שהרי חנניה בן עזור ניבא לשקר, והיה דבר ה' אל ירמיהו לאמר לחנניה השנה אתה מת כי דברת סרה אל ה', ואחז"ל (רש"י ירמיה כ"ח י"ז), באותה שנה בערב ראש השנה מת חנניה בן עזור, וציוה לבניו אל תקברוני אלא לאחר ר"ה, כדי לעשות את דבריו של ירמיהו בדאים יעו"ש, הן בעיניו ראה זה כי נתקיימה בו נבואתו של ירמיהו שיענש על חטאו הגדול שחטא, ועדיין עומד במרדו ומטכס עצה להכחיש את דברי ירמיהו, ובלבד שלא להודות על טעותו.	53192 53193 53194 53195 53196
ולא רק מעונשין שבאין על האדם יש ללמוד, אלא אף מעונשי זולתו, וכמ"ש למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים שהיה להם לקחת מוסר, ועוד שקל יותר ללמוד מעונשי הזולת שאינו נוגע בדבר, מללמוד מעונשין על גופו, שהוא נוגע וקשה לו להודות כי אכן טעה וראוי הוא לעונש.	53197 53198 53199
וגדולה מזו אנו רואים, שפעמים וכל העונש ניתן אך ורק ללמד את הזולת, וכן מציינו בגמ' (יומא י"ט:), מעשה בצדוקי אחד שהתקין מבחוק והכניס, כדעת הצדוקים בקטורת, ביציאתו היה שמח שמחה גדולה, אמרו, לא היו ימים מועטים עד שמת והוטל באשפה, והיו תולעין יוצאין מחוטמו, ופירש"י מחוטמו דהוא ראשון לאברים ליכנס לבית, והרי עונש זה בא לאחר מיתתו ואין זה ללמדו, אלא להראות לכל את טעותו, ע"י שיראו את עונשו מדה כנגד מדה.	53200 53201 53202 53203 53204
וכך מציינו במרגלים, וימותו האנשים מוציאי דבת הארץ רעה במגפה לפני ה', ופירש"י באותה מדה ההגונה להם מדה כנגד מדה, הם חטאו בלשון ונשתרכב לשונם עד טבורם, ותולעים יוצאים מלשונם	53205 53206

ובאים לתוך טבורם, וזהו לפני ה' באותה הראויה להם ע"פ מדותיו של הקב"ה מדה כנגד מדה, אף כאן	53207
היה תכלית עונשם להראות טעותם לעיני כל ישראל ויקחו מוסר מהם.	53208
וזה ענין מצות עשה של זכירת מעשה מרים, שלדעת כמה ראשונים היא מצות עשה דאורייתא (עי' רמב"ן סו"פ תצא), וחייב כל אדם מישראל לזכור בכל יום מעשה מרים, כדי ללמוד מזה חומר האיסור של	53209
לה"ר, וי"ל כי חיוב זה של זכירת מעשה מרים אינו לענין לה"ר בלבד, אלא לכל תורת בין אדם לחבירו	53210
שאנו למדין מפרשת מרים, כתיב ותסגר מרים מחוץ למחנה שבעת ימים והעם לא נסע עד האסף מרים,	53211
מצד אחד היה בהסגרה של מרים עונש ובזיון גדול, שכן נתקיים בה המקרא בדד ישב, ומהאי טעמא	53212
מצורע חשוב כמת, ומאיך גיסא נתכבדה כבוד גדול, ועל ענין זה נאמר באשר משפטו שם פעלו.	53213
וכן איתא (ביבמות ע"ח:), אל שאול ואל בית הדמים, אל שאול שלא נספד כהלכה, ואל בית הדמים על	53214
אשר המית הגבעונים, ומקשה קא תבע אל שאול שלא נספד כהלכה, וקא תבע על אשר המית הגבעונים,	53215
ומשני אין דאמר ר"ל מאי דכתיב אשר משפטו פעלו, באשר משפטו שם פעלו, ופירש"י במקום שדנים	53216
האדם שם מזכירים פועל צדקותיו, כלומר בשעה שמענישים אדם ותובעים אותו על חטאו יש אז להזכיר	53217
גם צדקותיו, וכשם שראינו במעשה מרים שבתוך העונש והבזיון לא נשכח לה גם צדקתה וכבודה.	53218
נתחייבנו בתורה והלכת בדרכיו, ואף בשעה שבאין להעניש אדם, עלינו לראות שיתכבד גם כן באותה	53219
שעה, וכידוע בשם הגרי"ס ז"ל שהלך להוכיח לאדם אחד, ולקח אתו סכום כסף שהיה צריך לתת לו, אמר	53220
לו אחד מתלמידי והרי אפשר לשלוח את הכסף ע"י שליח, א"ל הגרי"ס זצ"ל שדינא דגמרא הוא שאני	53221
אביא לו את הכסף, כמ"ש ביבמות באשר משפטו שם פעלו. (שיחות מוסר ח"א).	53222
	53223
	53224
מאמר קסח	53225
שלח לך אנשים ויתרו את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל (במדבר י"ג ב').	53226
וברש"י, למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, לפי שלקתה על עסקי דיבה שדיברה באחיה, ורשעים	53227
הללו ראו ולא לקחו מוסר, הנה מלבד חטאם הפלילי, נתפשו ביחוד על לא לקחו מוסר ממעשה מרים, זה	53228
אמנם מן החידושים של חכמת המוסר, בכל אשר אתה רואה בכל אשר אתה שומע, העיקר הוא קבלת	53229
הלימודים, למשוך כל הדברים אל עצמך אתה, ולהביא כל לימוד לידי מעשה, ישמע חכם ויוסיף לקח.	53230
שלח לך לדעתך, אני איני מצוה לך אם תרצה שלח, לפי שבאו ישראל ואמרו נשלחה אנשים ומשה נמלך	53231
בשכינה, אמר אני אמרתי להם שהיא טובה, חיייהם שאני נותן להם מקום לטעות למען לא יירשוה, שאני	53232
נותן להם מקום לטעות, היינו כי לא יהיה עזר ה' עמם לעכבם מחטוא, הנהגת ה' להמציא לאדם עיכובים	53233
למונעו מחטוא היא עיקר הצלחת האדם בעבודת ה', שאם הקב"ה לא יעזרנו ולא יעכבו מחטוא, הנה הוא	53234
אובד עצות ודאי.	53235
אמרו חז"ל (קידושין ל'), יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו ואלמלא הקב"ה עוזרו אין	53236
יכול לו, אין יכול לו ממש, הנה לנו פרשה שלמה של המרגלים, אשר התורה מעידה עליהם כי היו כולם	53237
אנשים חשובים וכשרים (רש"י), והרמב"ן כתב כי סדר מנין כולם לפי מעלתם וחכמתם, והרי יהושע בן	53238
נון נמנה החמישי בסדר, זאת אומרת שהארבעה שלפניו היו עוד יותר גדולים מיהושע בן נון, וגם לצדיקים	53239
כאלה לא הועיל כלום ללא עזר ה'! וליהושע בן נון היה מן הצורך לתפילתו המיוחדת של משה רבינו,	53240
וכלב בן יפונה השתטח על קברי האבות שלא יהא ניסת לחבריו להיות בעצתם.	53241
עד כדי כך היו בסכנה להכשל בחטא, על אשר נוטל מהם עזר ה'! וחלילה לנו לחשוב כי תנינת מקום	53242
לטעות ר"ל כשלון ממש לחטוא, הלא רק בהבא לטהר נאמר (שבת ק"ד.) מסייעין אותו, אבל הבא לטמא	53243
פותחין לו אבל לא מסייעין, על פי ה', כתב רש"י ברשותו שלא עיכב על ידו היינו ענין פותחין לו, ואם רק	53244
פותחין לו כבר אין עצה אין מנוס לו, אדם ההולך בשוק לבוש באיזה בגד נכבד ויפה וחוזר לביתו ללא	53245
חטא, יידע ברור כי מן השמים עיכבוהו מחטוא, בחמלתו ית' באה הצלתו ללא כל יחוס של שבח לו	53246
לעצמו, כל עבודת האדם היא רק לעמול להיות ראשית פנייתו לה', ואחרי כי כבר בא לטהר אז ישכיל	53247
ויצליח, ומסייעין אותו לעכבו מחטוא.	53248
אצל בלעם הרשע נאמר (במדבר כ"ב), ויתיצב מלאך ה' בדרך לשטן לו, ופירש"י מלאך של רחמים היה	53249
והיה רוצה למונעו שלא יחטא ויאבד, גם לנכרים הקב"ה מרחם ומעמיד להם עיכובים רבים למונעם מן	53250
החטא, (ועיין רש"י בראשית כ' ד' ושם במזרחי), לולא מתנת הבושה לא היה לאדם כל מעצור מרע,	53251
בגמ' אמרו כעין זה, הוי מתפלל בשלומה של מלכות כי לולא מוראה איש את רעהו חיים בלעו (אבות ג'),	53252
גם בושה לא פחותה היא ממוראת המשטרה, מתנת ה' היא הבושה הניתנת לאדם למונעו מחטאים.	53253
הגרי"ס ז"ל מסלנט אמר על עצמו, כי לא היה מאמין את עצמו והיה מפחד להתייחד לבדו על יד קופה של	53254
מעות לא מנויים מהבעלים, באין עוברים ושבים באין רואה, ואני בידועי ומכירי קא אמינא, כי אני לא	53255
הייתי מאמין עצמי גם על קופה של מעות מנויים, אדם המכיר את עצמו היודע את יצרו אשר בקרבו, יודע	53256

היטב כי לא לו הגבורה, אין בטחון לו מחטוא! טועה הוא האדם כשעובר עליו יום שלם ללא חטא, וחושב	53257
כי זה מחמת תפארתו וטובו הוא, אל לו להתהלל, כל זה אינו אלא מחסדי ה' שמעכבים לו ואין מניחים	53258
אותו לחטוא.	53259
ישראל אמרו נשלחה אנשים לפנינו, בחרו בשילוח אנשים בעצמם לתור את הארץ ולראות טובה, והסומך	53260
על עצמו מניחין לו לעצמו, לא מיחה בידם ולא עכבם מכל אשר רוצים לעשות, הוא המקום לטעות אשר	53261
הזהירים הקב"ה בו, ובלי עזר ה' כבר אבדו כל תקוה, לא יכלו וכלום לא הועיל להם ונכשלו, יתבונן האדם	53262
וישים כל עמלו להיות לכל הפחות מהבאים ליטהר, כי אז מסייעין אותו ועזר השם אתו. (דעת תורה).	53263
	53264
מאמר קסט	53265
שלח לך אנשים ויתרו את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל (במדבר י"ג ב').	53266
ברש"י לפי שבאו ישראל ואמרו נשלחה אנשים לפנינו, אני אמרתי להם שהיא טובה, חייהם שאני נותן	53267
להם מקום לטעות בדברי המרגלים למען לא ירשוה, ועיין בשפתי חכמים שם, דטעו מה שאמרו ארץ	53268
אוכלת יושביה, שראו שקוברים הרבה מתים ביום אחד, ולכאורה צריך להבין, אם טעו מדוע מגיע להם	53269
עונש כ"כ חמור שלא ירשוה?	53270
ונראה לבאר, דיש מדרגות באמונת ה', כדי להבין שהקב"ה ברא את העולם לא צריכים חכמה יתרה, היות	53271
וכל מי שרק אינו כסיל ושוטה מבין שהקב"ה ברא את העולם, אפילו מחט קטן שראשו אחד חד וראשו	53272
השני יש בו נקב, אם אדם יאמר שמחט זה מאליו נעשה, הרי יהיה ללעג וקלס, עאכ"כ אם יאמר על שעון	53273
שכל הגלגלים שבו נעשו מאליהם, הרי יגידו עליו שהוא חסר דעה, ואם יאמר מישוה שכל הבריאה כולה	53274
נעשתה מעצמה הרי אין גבול לסכלות.	53275
אך יש מדרגה יותר גדולה באמונה, שאפילו מה שהאדם עושה בעצמו שלא יאמר על זה כוחי ועוצם ידי	53276
עשה לי את החיל הזה, אלא להאמין באמונה שלמה שהכל נעשה ע"י השי"ת כי אין עוד מלבדו, לפי	53277
דברים אלו מתבאר מדוע לא כתוב בתורה אנכי ה' אלוהיך אשר בראתי שמים וארץ, אלא התורה רואה	53278
צורך לכתוב אנכי ה' אלוהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים?	53279
והטעם היות ועל בריאת שמים וארץ, כל מי שיש בו דעה מבין ששמים וארץ נבראו על ידי הקב"ה, אבל	53280
יציאת מצרים יש מקום לטעות שמשו רבינו לבדו הוציא את עם ישראל ממצרים, לכן רואה התורה צורך	53281
להדגיש אנכי ה' אלוהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, משה לא עשה כלום אלא רק הקב"ה, כפי שנאמר	53282
ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה אני ולא מלאך אני ולא שליח, שום דבר טבעי לא היה לו חלק בזה אלא	53283
רק השי"ת לבדו.	53284
אך יש מדרגה גבוהה יותר באמונת ה', והיא מה שהאדם רואה נגד שכלו, שלא יחקור כי אם יאמין אמונה	53285
פשוטה בלא שום שאלות, בשעה שמשו רבינו בא לבני ישראל ואמר להם שהקב"ה יוציאם ממצרים כתוב	53286
ויאמן העם, זו הרי מדרגה לא גבוהה באמונה היות ומה הפסידו שהאמינו בדבריו, הרי כעת עבדו בפרך	53287
ומבטיחים להם כי יקבלו ארץ זבת חלב ודבש, מדוע שלא יאמינו? וכן בשעת קריעת ים סוף מדוע לא	53288
יאמינו בשעה שרואים את שונאיהם פגרים מתים וראו נקמה בשונאיהם, מי לא יאמין ויאמר שירה? לא זו	53289
המדרגה הגבוהה באמונה בהשי"ת.	53290
ולפי זה מובן דברי חז"ל כל השירים קודש ושיר השירים קודש קדשים, לכאורה מה חסר קדושה ב"אז	53291
ישיר משה", מה חסר בשירת דוד ובשירת דבורה? אך היות ובני ישראל בשעה שאמרו שירה על הים ראו	53292
את אויביהם פגרים מתים, איך לא יאמרו שירה, דוד המלך אמר שירה ביום הציל ה' אותו מכל אויביו	53293
ומשאול, ומי לא יאמר בזמן כזה שירה? לכן לא זו המעלה הגבוהה, אך בשיר השירים מתאר שלמה המלך	53294
את כל הגלות הקשה וכל הסבל של עם ישראל, מצאוני השומרים הכוני פצעוני, אע"פ שמיצר לי אומרת	53295
בין שדי ילין, ובמצב כזה אם ישראל אומרים שירה זוהי המדרגה הגבוהה באמונת ה'.	53296
כשבני ישראל הלכו בכבשני האש ובפיהם שרו, אני מאמין או אשרינו מה טוב חלקנו, זוהי המדרגה	53297
העליונה, זוהי אמונה פשוטה ללא חקירות ואפילו שזה נגד השכל, וכן אצל אברהם אבינו כשאמר לו	53298
הקב"ה העלהו לעולה, לא שאל הלא אתמול אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע, אלא באמונה תמימה הלך	53299
למלא רצון השי"ת, רק לאחר מכן כשאמר לו השי"ת שלא ישחט שאל את השי"ת אתמול אמרת לי כי	53300
ביצחק יקרא לך זרע, אח"כ אמרת לי העלהו לעולה.	53301
ולדברים האמורים נראה לבאר את חטא המרגלים, אם הקב"ה אמר על ארץ ישראל טובה הארץ, לא יתכן	53302
שיהיה טבע שיסתור את הדברים, ואפילו שהנכם רואים שקוברים מתים הארץ נשאה טובה, בני ישראל	53303
יצאו ממצרים בזכות האמונה כמ"ש ויאמן העם אבל כפי שביארנו לעיל לא היתה זו המעלה העליונה	53304
באמונה, ומעלה זו הספיקה להוציאם ממצרים מעול הגלות, אבל להיכנס לארץ ישראל ארץ חמדה היה	53305

צורך בזכות גדולה, וזוהי המדרגה העליונה באמונת ה', למרות שלנו נראה כסתירה לדבר ה' עלינו להאמין באמונה תמימה, כי ללא מדרגה זו לא היו זוכים להכנס לארץ ישראל. (דרכי מוסר).	53306
	53307
	53308
מאמר קע	53309
שלח לך אנשים ויתרו את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל (במדבר י"ג ב').	53310
במסכת (סוטה ל"ד): אמר ריש לקיש שלח לך מדעתך, וברש"י אני איני מצוה לך אם תרצה שלח, לפי שבאו ישראל ואמרו נשלחה אנשים לפנינו, ומשה נמלך בשכינה, אמר אני אמרתי להם שהיא טובה שנאמר אעלה אתכם מעוני מצרים אל ארץ טובה ורחבה, חייהם שאני נותן להם מקום לטעות בדברי המרגלים עכ"ל, וישלח אותם משה ממדבר פארן על פי ה', פירש"י ברשותו שלא עיכב על ידו עכ"ל, עוד כתוב במשנה תורה (דברים א'), וייטב בעיני הדבר ואקח מכם שנים עשר אנשים איש אחד לשבט, ובחז"ל במס' סוטה שם וייטב בעיני הדבר, אמר ריש לקיש בעיני ולא בעיניו של מקום.	53311
וצריכין להבין איך זה מתאים אם תרצה שלח אני איני מצוה, וכי ברצון של משה תליא מילתא? ולמה ירצה אם הקב"ה אינו מצוה? ואדרבה יש תביעה מהקב"ה, אני אמרתי להם שהיא טובה חייהם שאני נותן להם מקום לטעות, ואם שלח ע"י שרצה איך זה נקרא על פי ה'? איך זה ברשותו? ואיך אפשר להבין וייטב בעיני ולא בעיני המקום, היתכן מה שלא טוב בעיני המקום טוב בעיני משה, אתמהא הלא משה אמת ותורתו אמת ועליו נאמר בכל ביתי נאמן הוא?	53312
53313	53313
53314	53314
53315	53315
53316	53316
53317	53317
53318	53318
53319	53319
53320	53320
53321	53321
53322	53322
53323	53323
53324	53324
53325	53325
53326	53326
53327	53327
53328	53328
53329	53329
53330	53330
53331	53331
53332	53332
53333	53333
53334	53334
53335	53335
53336	53336
53337	53337
מאמר קעא	53338
שלח לך אנשים ויתרו את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל (במדבר י"ג ב').	53339
וברש"י לדעתך, אני איני מצוה לך אם תרצה שלח, לפי שבאו ישראל ואמרו נשלחה אנשים לפנינו כמ"ש (דברים א'), ותקרבו אלי כולכם ומשה נמלך בשכינה, אמר אני אמרתי להם שהיא טובה, חייהם שאני נותן להם מקום לטעות בדברי המרגלים למען לא יירשוה, מפשטות לשון רש"י נראה שחטאם היה על אמרם נשלחה אנשים, אולם הרמב"ן מתקשה בזה הרבה, כי מה חטא בזה לשלוח אנשים לתור את הארץ, אשר כן עשה משה עצמו שנאמר וישלח משה לרגל את יעזר, וכן ביהושע שנים אנשים מרגלים, כי הכתוב לא יסמוך בכל מעשיו על הנס ועיי"ש.	53340
53341	53341
53342	53342
53343	53343
53344	53344
53345	53345
53346	53346
53347	53347
53348	53348
53349	53349
53350	53350
53351	53351
53352	53352
53353	53353
53354	53354
53355	53355

כאן לנו כלל גדול בתורה ובעבודת ה', אמרו בגמ' (קידושין ל':), יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, זה יסוד גדול מעיקרי התורה אשר העולם לא יודע מזה, ומי אמנם אשר יודע באמת מזה, סוד גדול הוא בסוד המעשה, מעיקרי האמונה הוא כי הבורא עולם שומר את האדם בכל עניני חייו, ביותר הוא ית' שומר אותו לבל יחטא, ובמה יזכה גבר דרכו? לא במעשיו יגבר איש, פודה ה' נפש עבדיו, אם האדם אך עומד במצב של אי רדיפות לחטא, כי אז ה' לא יעזבנו ישמרנו ויחשכנו מחטוא, ואם הוא אדם אשר נפשו לחטא ולחטא מגמתו, כי אז נעזב הוא לעצמו, ואוי לו ואוי לנפשו באין עזר ה' אתו!	53356 53357 53358 53359 53360 53361 53362
וברבינו יונה (אבות ד') על המשנה הוי רץ למצוה קלה כבחמורה ששכר מצוה מצוה, ר"ל כי הקב"ה לא נתן ביד האדם הרע והטוב אך הבחירה לבד כמ"ש ובחרת בחיים, ואחר שבחר לו הדרך האחת, אם בטובה הולך וה' עמו כי בפני עצמו אין לו יכולת גם להטיב, ואם בחר את המות ואת הרע ועשה עבירה אחת, הקב"ה מתרחק ממנו ומניחו ומוסר אותו ביד טבעו הרע ואין בידו לסור מן הדרך ההיא, כי לא לאדם דרכו בשכבר בחר לו הדרך, ועל זה אמרו חז"ל (יומא ל"ח.), בא לטהר מסייעין אותו בא לטמא פותחין לו, כלומר שאם בא לטמא אין מסייעין אותו, אבל פותחין לו ליכנס בהן ולהרע, כי מניחין אותו לעשות הישר בעיניו, אבל הצדיקים שבוחרין בדרך טוב מסייעין אותם עיי"ש.	53363 53364 53365 53366 53367 53368 53369
תנו רבנן ולא תטמאו בהם ונטמאתם בהם, אדם מטמא עצמו מעט מטמאין אותו הרבה, מלמטה מטמאין אותו מלמעלה, בעוה"ז מטמאין אותו לעוה"ב, הנה המאמר הראשון לא איירי במטמא עצמו ממש כי אם רק בא ליטמא, מחטא גופא עדיין רחוק הוא האדם הרבה, אבל הרי בחר את הרע בא ליטמא, בתחום החטא הוא נמצא, נתקרב כבר לגבול החטא יותר מאשר מקודם, ואז המדה כי מניחין ומוסרין אותו ביד הרע, וכבר אבד תקוה הוא כי לא יכול לו!	53370 53371 53372 53373 53374
זהו ענין המרגלים באומרים נשלחה אנשים לפנינו, לא היה בזה עצם חטא, כי לו היה בזה ענין של חטא לא היה הקב"ה מסכים לשאלתם, אבל סוכ"ס גם מצוה לא היתה כאן, שלח לך לדעתך נאמר להם, והם כי לא יראו לנפשם ולא פחדו כלל מאחוז באמצעים טבעיים, הנה העמידו עצמם בזה בסוג של הבא ליטמא, והבא ליטמא פותחין לו, הוא ענין חייהם שאני נותן להם מקום לטעות! פתחין הרבה כבר יהיה להם ליכנס בהן ולהרע, מניחין אותם לעצמם לעשות הישר בעיניהם, וחטאם כבר ודאי יבוא, כי בלי הקב"ה עוזרו לא יכול לו.	53375 53376 53377 53378 53379 53380
הנה לפנינו מעשה אחד ודרך אחד, ושני אנשים הולכים בו, ושניהם הכל ראו, אחד אומר עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה, והשני אומר לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו, החילוק שביניהם אינו מצד ישר שכלם, האחד חושב ישר והשני חושב מעוקם, החילוק הוא בעיקר מצבם, באחד שולט בו הרע ולשני שולט בו הטוב, האחד נמסר ביד הרע, והשני נמסר ביד הטוב הוא עזר ה'.	53381 53382 53383 53384
לפעמים תראה שני אנשים מתווכחין בענייני אמונה, ואותן הראיות עצמן אשר האחד מוכיח מהם לכל מיני אפיקורסות, השני משיב מהם גופא ומוכיח חיזוק לאמונה, הוא סוד של מקום לטעות, לאחד ניתן לו מקום לטעות, ולשני נשמר ולא ניתן לו מקום לטעות, המרגלים אמנם השיבו הכל אמת, והמסקנא היתה כי לא נוכל לעלות, וכלב גם כן אמר כדבריהם את האמת כמו שהוא, והמסקנא אצלו כבר היתה להיפך לגמרי, אלא כי יכול נוכל לעלות, הוא סוד הגדול החילוק בין בא ליטמא ובין הבא ליטמא, סוד של אלמלא הקב"ה עוזרו לא יכול לו. (דעת תורה).	53385 53386 53387 53388 53389 53390
מאמר קעב	53391 53392
שלח לך אנשים ויתרו את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל (במדבר י"ג ב').	53393
עיינן ברש"י אני איני מצוה לך אם תרצה שלח, לפי שבאו ישראל ואמרו נשלחה אנשים לפנינו ומשה נמלך בשכינה, אמר אני אמרתי להם שהיא טובה, חייהם שאני נותן להם מקום לטעות בדברי המרגלים למען לא ירשוה, זו היתה תחילת התביעה מכלל ישראל שנמצא פה חסרון אמונה בהבטחות הקב"ה, שהרי הבטיח להם ה' שהיא ארץ טובה, ולא היו צריכים כלל להרהר אחר דבריו ולבקש לשלוח מרגלים לראות את הארץ, והרהור קל זה שהתורה מצאה בו חסרון אמונה, היה תחילת החטא של כלל ישראל.	53394 53395 53396 53397 53398
עלינו ללמוד דעה להבין, הרי מובטח לנו שאם נעסוק בתורה ויראת שמים נזכה לעוה"ב, ואף בעוה"ז לא יחסר לנו דבר, וא"כ עלינו להיות סמוכים ולבטוח על דברי הקב"ה ולא לדאוג כלל, וכאשר נתבונן במצבנו נראה שרחוקים אנו מאמונה בכל זה, וטרוודים אנו בדאגות החיים ומבקשים כל הזמן עצות ותחבולות היאך להטיב את מצבנו ומעמדנו בעוה"ז, והנה להמתבונן בזה יראה שחטאינו דומה ממש לחטא המרגלים שלא האמינו בדבר ה', ובאמת כשם שמצינו במרגלים שנתן להם הקב"ה מקום לטעות, כן אף בדין נותן לנו הקב"ה את ענין כוחי ועוצם ידי שהוא המקום לטעות.	53399 53400 53401 53402 53403 53404

וראה ברמב"ן שתמה מה היה חטא ברצון לשלוח מרגלים, והלא אף יהושע שלח מרגלים קודם הכניסה לארץ, והרי כן מהלך הטבע לשלוח שלוחים לראות היאך הדרך לכבוש את הארץ, הסבא מקעלם ז"ל היה מביא דברי רש"י בפרשת דברים בענין זה, ותקרבו אלי כולכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו, ולהלן הוא אומר ותקרבו אלי כל ראשי שבטיכם וזקניכם, אותה קריבה היתה הוגנת ילדים מכבדים את הזקנים וזקנים מכבדים את הראשים, אבל כאן ותקרבו אלי כולכם בערבוביא, ילדים דוחפים את הזקנים וזקנים דוחפים את הראשים (דברים א' כ"ב).	53405 53406 53407 53408 53409 53410
מבואר ברש"י שתחילת חטא המרגלים היה הערבוביא שבאו בה בני ישראל, וערבוביא זו נובעת ממידת הבהילות, והבהילות גרמה לחטא, ביאור הדבר שהרי כל חיינו בהשגחת הבורא ית"ש והבטחותיו ודאי שיתקיימו, ורק מחובתנו לעשות השתדלות וזה רצונו ית', אך השתדלות זו חייבת להיות מתוך מנוחת הדעת שהרי בכל אנו מובטחים, הבוטח בה' מעשיו נעשים בשובה ונחת, שכיון שהקב"ה מדריכו אין בהילות ופחד. אמנם בשעה שהדברים נעשים בבהילות ובחפזון הרי זה נובע מכוח היצר.	53411 53412 53413 53414 53415
וראה במדרש (ילקוט שמעוני), אמרו ישראל למשה רבינו נשלחה אנשים לפנינו, א"ל למה? א"ל שכבר הבטיחנו הקב"ה שאנו נכנסים לארץ כנען ויורשין כל טוב, והרי שמעו שאנו נכנסים והם עושים בהם בת מטמוניות, ואנו נכנסין ולא נמצא כלום, נמצא דברו של הקב"ה בטל, כיון ששמע משה כן נלכד בידו, שנאמר ויטב בעיני הדבר, מפורש שטענת ישראל לשלוח מרגלים היתה טענה ראויה, שברצונם לקיים דבר ה' שהבטיח להם את ממון הנכרים, ובדרך זו יתקיים רצון ה', ואף משה נלכד בידו, הרי שדבריהם היו נכונים, מ"מ סופם שהגיעו לחטא.	53416 53417 53418 53419 53420 53421
הן הן הדברים שהיתה בהילות בדבר והתבטא רצון עז לשלוח המרגלים, ובבהילות זו נתנו מקום ליצר, שהיה פה רצון עצמי נוסף לקיום רצון ה', ומכיון שקיבל היצר מקום קשה מאד להימלט ממנו, ומשו"ה הוצרך משה להתפלל על יהושע ה' יצילך מעצת מרגלים, וכן כלב בן יפונה הלך לקברי אבות להתפלל, שמכיון שהדבר נעשה ברצון עצמי וניתן בו מקום ליצר, ללא תפילות ובקשות כמעט ודאי שיפלו בעצת היצר, ובאמת אף המרגלים עצמם היו כשרים וראויים לשליחות, והקב"ה העיד עליהם שצדיקים היו באותה שעה, מ"מ נתהפכו מטוב לרע משום שנתנו מקום ליצר בתחילת מעשיהם.	53422 53423 53424 53425 53426 53427
וכבר כתב החובת הלבבות (שער יחוד המעשה פרק ה'), שצריך ליזהר ולא ליתן מקום ליצר אפילו בדבר מועט, והעיקר תלוי בהתחלה, דבשעה שהראשית נעשית לקיום רצונו ית', אזי יתן לו הקב"ה סייעתא דשמיא ומעשיו יצליחו בידו, אמנם בשעה שהראשית נעשית לקיום רצונו העצמי סכנתו מרובה, והסימן לכך בעת שהדרך קלה הרי זה ראייה שנובע מכוח היצר, כי הקב"ה יצר את הבריאה שתחילת הדרך תהא קשה ורק לאחר שיצטעד בה תיעשה נוחה יותר, וכמ"ש חז"ל תחילתה קוצים וסופה מישור.	53428 53429 53430 53431 53432
והיינו דאמרינן יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו (סוכה נ"ב), כי צריך סייעתא דשמיא להתגבר על עצת היצר, וזה יוכל לקבל רק לאחר שיצטעד צעדים בדרך הקוצים ודוגמה לגודל הקושי הנמצאת בתחילת הדרך יש ללמוד מפרשה זו, שאף משה רע"ה נלכד בידו ולא הבחין כי זו איננה הדרך הנכונה.	53433 53434 53435 53436
כן יש לבחון בכל דרכי העליה, שאנו מחפשים רק את הדרכים הנראים כמישור בעינינו, ואילו הדרכים הקשים נמנעים אנו מהם, הנה לימוד החזרה על מסכתות שנלמדו בעבר קשה מאד ולכן איננו עוסקים בכך, וכאז"ל מבקש לעצמו לימוד חדש משום שהחזרה קשה יותר, ואף שזו הדרך האמיתית לשוב ולשנן מסכתות כדי לקבל ידיעה מקיפה בהם, וכמו כן אפשר לראות הקושי בעבודת התפילה ותקון המדות, כי דרך זו תחילתה קוצים ואנו בוחרים רק בדרך המישור, אשרי למתבונן בכ"ז ובוחר אותם בעצמו ואזי ידע לילך בדרך הנכונה. (אור יחזקאל).	53437 53438 53439 53440 53441 53442 53443
מאמר קעג	53444
שלח לך אנשים ויטו את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל (במדבר י"ג ב').	53445
למה נסמכה פרשת המרגלים לפרשת מרים לפי שלקתה על עסקי דיבה שדיברה באחיה ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר (רש"י), לכאורה קשה איך אפשר להתעכב על מה שלא לקחו המרגלים מוסר ממעשה מרים, הרי חטאתם היתה הרבה יותר גרועה משל מרים, שהרי הגיעו לידי כפירה באומרם אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם, וגרמו גלות לדור והוא ובכיה לזרות כדאיתא בגמרא (סוטה ל"ה)? מצאנו בגמרא שרבי שמעון בן חלפתא עסקן בדברים היה, שבא לבדוק את מה שכתב שלמה שאין לנמלים מלך, אם באמת זה ככה שאין מושל לנמלים (חולין נ"ז:), והקשו בתוספות למה אין נחשב זה מלגלג על דברי חכמים, ותירץ המהרש"א שאע"פ שבדאי הבין ששלמה ידע ע"פ רוח הקודש, בכל זאת רצה לאמת את הדברים מצד השכל ואין זה מלגלג על דברי חכמים, שהרי כתב החובות הלבבות שיש לחקור מצד המופת את הדברים שיודעים מצד הקבלה והאמונה.	53446 53447 53448 53449 53450 53451 53452 53453 53454

משה רבינו שלח את המרגלים, לא בתור מצביאים שיעריכו את הסיכויים לכבוש את הארץ, שהרי בטוחים היו בהקב"ה שיפיל לפנייהם את יושבי הארץ, כל שליחותם לא היתה אלא לתור את הארץ ולראות הטובה היא, ולהודיע להם על פירותיה ויושביה ולהביא מפרי הארץ, וכי משה שם אותם לשר ושופט שיחליטו אם יוכלו לכבוש את הארץ אם לא? ובאמת בהתחלת דבריהם השיבו כהוגן שהארץ היא זבת חלב ודבש.	53455
אבל ברגע שהוסיפו אפס כי עז העם, בזה יצאו מגדרם בבחינת כל המוסיף גורע ונשתרבו מזה בכייה לדורות, נמצא שחטאם נבע ממה שפרשו כחוט השערה מדרך התמימות, ובמקום לעשות שליחותם ללא תוספת וללא מגרעת העיזו לנסיון זה כבר לא עמדו בו ויצאה תקלה מתחת ידם.	53456
זאת הסמיכות לפרשת מרים, כמו שאצל מרים החטא נבע מהנחה מוטעית, שחשבה מרים שמצד נבואתה יכולה לחוות דעתה במה שנוגע למדרגת משה, ולא הלכה בתמימות לומר מי אנכי שאתערב בדברים למעלה מהשגתי, כמו כן בחטא המרגלים, אילו עשו המרגלים כרבי שמעון בן חלפתא לחזק את האמונה מן המציאות, להודיע לשולחיהם שאחרי שתרו אותה ראו שאמנם טובה היא, כמו שהבטיחם הקב"ה, בזה היו מקרבים את האמונה לשכל ומחזקים את רוח העם, אולם במה שקיבלו על עצמם להביע דעתם, על ידי סטייה זו באו לידי טעות והוציאו תקלה מתחת ידם.	53457
הסבא זצ"ל היה מפרש הגמרא שיצה"ר נראה לצדיקים כהר גדול ולרשעים כחוט השערה (סוכה נ"ב), שהכוונה היא שגם לצדיקים נראה כחוט השערה בהתחלה, אבל הצדיקים רואים את הנולד ומבינים שאם יוותרו על חוט השערה עלול לצאת מזה הר גדול, וזהו מה שאמרו חז"ל תורה מביאה לידי זהירות (ע"ז כ':), מטעם שהעמל בתורה מתרגל שלא לבנות על מושכל ראשון, ויודע שתמיד צריכים לבדוק את ההנחות אם אכן כנים הם שלא יהיה בהם טעות קל אפילו כחוט השערה. (המוסר והדעת).	53458
	53459
	53460
	53461
	53462
	53463
	53464
	53465
	53466
	53467
	53468
	53469
	53470
	53471
	53472
	53473
	53474
	53475
מאמר קעד	53475
שלח לך אנשים ויתרו את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל (במדבר י"ג ב').	53476
אחרי שחטא דוד המלך ע"ה במניית ישראל ביקש דוד מאת ה' להעביר את עונו, בא אליו גד הנביא ואמר לו בשם ה' שלוש אני נוטל עליך בחר לך אחת מהם ואעשה לך, התבוא לך שבע שנים רעב בארצך, ואם שלושה חודשים נוסך לפני צריך, ואם היות שלושת ימים דבר בארצך, עתה דע וראה מה אשיב שולחי דבר (שמואל ב' כ"ד), וברד"ק ויש אומרים גם רמז לו, מה אשיב שולחי? ד"ב00 הוא דָּבָר באותיות, אבל ברש"י אמר דוד אם אני בורר לי חרב עכשיו ישראל אומרים הוא בטח בגבוריו שלא ימות, ואם אני בורר ברעב יאמרו בוטח הוא בעושרו, אברר לי דָּבָר שהכל שוין בו, הרי פירש שהכריע דוד ע"פ סברה ולא הזכיר את הרמז.	53477
	53478
	53479
	53480
	53481
	53482
	53483
	53484
	53485
	53486
	53487
	53488
	53489
	53490
	53491
	53492
	53493
	53494
	53495
	53496
	53497
	53498
	53499
	53500
	53501
	53502
	53503

דרכם של רשעים שלא להשגיח ברמזים הניתנים להם, כן יוצא ממדרש תנחומא (שלה ה' מובא בילקוט ריש לה), זה שאמר הכתוב לא ידעו ולא יבינו כי טח מראות עיניהם מהשכל לבותם (ישעיה מ"ד), מה ראה לומר אחר מעשה מרים שלה לך אנשים, אלא שהיה צפוי לפני הקב"ה שיהיו באין ואומרים לשוה"ר על הארץ, אמר הקב"ה לא יהיה להם פתחון פה לומר לא היינו יודעים עונש של לשון הרע מה הוא, לפיכך סמך הקב"ה הענין הזה לזה, כדי שידעו עונשו של לשון הרע, שאם בקשו לומר לשון הרע יהו מסתכלין מה נעשה במרים, אעפ"כ לא רצו ללמוד, לכך נאמר לא ידעו ולא יבינו.	53504 53505 53506 53507 53508 53509
לנו ניתנו כ"כ הרבה רמזים שעוד מעט ויבוא משיח צדקנו, וכי לחינם מביא השי"ת את שארית הפליטה לארצנו הקדושה? ודאי שאין הכוונה לעבוד ע"ז בארץ ח"ו, בגרמניה ארץ הדמים בגבור עליהם רוח הפשיזם הלאומנות הקיצונית, התחילו להעלות את האלילות מקברה, והתחדשה הסתה לשוב אל עבודת האלילים הגרמניים ממש כלפני אלפי שנה, ולכן הולכת הלאומנות הקיצונית שלנו כשמגרשים את נשמת ישראל? מה נשאר לנו? כבר שמעתי תובעים לשוב אל האלילות, בכל זה מרמזים לנו להידבק בקדושת ישראל המאוחדת עם קודשא בריך הוא ואורייתא, עד שלא יהיה מאוחר מדאי. (מכתב מאליהו).	53510 53511 53512 53513 53514 53515 53516
מאמר קעה	53517
שלח לך אנשים ויתרו את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל (במדבר י"ג ב').	53518
שלח לך אנשים, ואמרו חז"ל לך לדעתך אני איני מצוה לך אם תרצה שלח, אני אמרתי להם שהיא טובה חייהם שאני נותן להם מקום לטעות, וצריך להבין איך הלא יכולים לטעות, גם אחר שהיה מקום לטעות, אבל בשעה שיש דבר ה' שהארץ היא טובה, בלי ספק שהיו צריכים להביט גם על צד הרע כי הוא טוב ודאי? ובפ' דברים ותקרבו אלי ותאמרו נשלחה אנשים, וייטב בעיני הדבר, מפני מה הוטב בעיני לשלוח מרגלים, למה לא יסמוכו על הבטחת המקום, ולמה להם לחפור את הארץ ולראות בעיניהם אם טובה היא. מבואר באור ישראל, שעובד ה' צריך לשני דברים להגדיל היראה ולהקטין הנסיון, ושמעתי בשם מרן ר' שמחה זיסל זצלה"ה שאמר מקור על זה, שכתוב בתורה ותען רחל ולא תאמרנה לו העוד לנו חלק ונחלה בבית אבינו, כל אשר אמר אליך אלהים עשה, ולכאורה תמוה מאד על החשבון הזה, שדוקא מפני שאין להם חלק ונחלה בבית אביהן הן מסכימות לקיים דבר אלהים, יפלא על אמהות העולם לחשוב במקום שיש ציווי מפורש, אם יארע להן הפסד ע"י קיומו אם לאו? ואמר שמזה לימוד שהאדם צריך גם להקטין הנסיון, ולכן אמרו אין לנו חלק ונחלה כדי להקטין הנסיון, ואמרו כל אשר אמר אליך אלהים עשה להגדיל היראה.	53519 53520 53521 53522 53523 53524 53525 53526 53527 53528 53529 53530
והנה ענין להקטין הנסיון יש בחמשה אופנים, הראשון בשעה שעומד לפני האדם ריוח גדול אם יעבור על מצוה אחת ממצוות התורה, אז צריך להקטין את הנסיון במה שיראה את הנולד כי אין זה ריוח אלא הפסד, כענין שמצינו בחז"ל על איום העדות, א"ר יהודה הכי אמרי להו, נשיאים ורוח וגשם אין איש מתהלל במתת שקר, אמר רבא יכלי למימר שב שני הוה מותנא ואיש בלא שני' לא שכיב, אלא אמר רב אשי אמרי להו סהדי שקרי אאגרייהו זילי (סנהדרין כ"ט).	53531 53532 53533 53534 53535
מבהיל על הרעיון כמה ירדו חז"ל לסוף דעתו של אדם, חקרו ומצאו כי בשעת הנסיון בשעה שתשוקתו בוערת ורודף אחר הממון, לא ישוב אחר מפני תוכחת מוסר ביראת העונש בידי שמים, כי על כל האימים של עונשי שמים יתגבר בנחמה שאליו לא יגיעו, ורק אם הדיינים יוכיחוהו ויבררו לו המציאות, שגם ישיג עונש בידי אדם כי סהדי שקרי אאגרייהו זילי, אז לא ימצא נחמה לנפשו.	53536 53537 53538 53539
והיה ברור הדבר לחז"ל כמו חזקה, שאם אלו העדים מגידים עדותם בשביל ריוח הממון שהשוכר נותן להם, אם רק ישמעו כי בזה הם מאבדים הכבוד שלהם וישארו נבזים גם אצל השוכר מיד יפרשו מהגדתם, כי אז הנסיון הוא להיפך, כי לא שוה להם להיות זולים כל ימיהם בשביל הנאת הריוח שיש להם עתה, ואם אחר הברור הזה יעמדו בהגדתם אות הוא כי אומרים אמת.	53540 53541 53542 53543
הרי שהעצה להקטין הנסיון ע"י מילי דעלמא, לפעמים יותר מועיל מהעצה של להגדיל היראה! כי במה הקטינו הנסיון שלהם, במה שביררו להם כי סוף ריוח הממון הפסד הכבוד, ועל ההיקש הזה בכל מקום שעומד לפני האדם ריוח של רצון, וקשה לו להתגבר על יצרו ביראת עונש בידי שמים, שירבה לחקור על גנות הדבר ויתבונן את הנולד, כי המדות מוציאות את האדם מן העולם והרודף אחר הכבוד הכבוד בורח ממנו, וכתב הגר"א שכן הוא בכל המדות, בזה ישבר כח הדמיון, ואמר אדמו"ר זצלה"ה שלפעמים הרוצה לגרש הרהורי שטות במחשבה גדולה של עונשי שמים, הוא דומה ליורה חצים ובליסטראות להרוג זבוב, ויש אופן שני שלישי ורביעי עיי"ש.	53544 53545 53546 53547 53548 53549 53550
ויש אופן חמישי להקטין הנסיון בענייני האמונה והבטחון, כי אינו דומה דבר שקרוב לשכל האדם וחושיו, לדבר שאין לו בו שום ציור חושי ושכלי, כי אז הוא מהדברים שיצו"ר משיב עליהם, וזה נקרא להקטין הנסיון ע"י שיקרב הדבר אל השכל והחוש, כענין שמצינו על ר"ש בן חלפתא שהיה עסקן בדברים (חולין	53551 53552 53553

נ"ז), מאי עסקן בדברים, א"ר משרשיא דכתיב לך אל נמלה עצל אשר אין לה קצין שוטר, אמר איזיל ואיחזי.	53554
53555	
וכתב המהרש"א דאין זה כההיא שאמר ליה ר' יוחנן אלמלי לא ראית לא האמנת, מלגלג על דברי חכמים אתה, והענין כמ"ש חובת הלבבות בדברים התלויים באמונה, אף שידע אותם בקבלה צריך כל אדם לחקור אותם במופת ע"כ, ויתכן שהיה זה ג"כ להקטין הנסיון בדברים התלויים באמונה, אחר שכבר הגדיל יראתו ואמונתו גם על מה שלא הכיר בשכלו, וכמ"ש שם ודילמא הוה בהדייהו, אלא סמוך אהימנותא דשלמה.	53556
53557	
53558	
53559	
53560	
53561	
53562	
53563	
53564	
53565	
53566	
53567	
53568	
53569	
53570	
53571	
53572	
53573	
53574	
53575	
53576	
53577	
53578	
53579	
53580	
53581	
53582	
53583	
53584	
53585	
53586	
53587	
53588	
53589	
53590	
53591	
53592	
53593	
53594	
53595	
53596	
53597	
53598	
53599	
53600	
53601	
53602	
53603	

מהאיסור ועונשו, ולא הוי מזיד גמור להתחייב מיתה, כי שכלו ומחשבתו מעורפלים ע"י תוקף תאוותו והוי דינו כשוגג, ולכן בעינן שיתרו בו בפה מלא את העונש שיקבל בב"ד, אז בשומעו התראתם יקבל המורא מהעבירה ויפרוש.	53604 53605 53606
וזה שאמר ריב"ז לתלמידיו (ברכות כ"ח:), יהי רצון שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם, אמרו לו עד כאן? אמר להם הלואי, תדעו שהרי אדם עובר עבירה, היינו שיודע שזוהי עבירה על רצון השי"ת, ויודע גם שיענש על עבירתו בכל חומר הדין, בכל זאת אפשר שיתעלם מזה ויעבור כל זמן שאין אדם רואהו, משא"כ אם תפתח הדלת ויש חשש שמא יראהו אדם הרי הוא פורש מיד, ואע"פ שהוא באמצע העבירה ובתוקף תאוותו, אפ"ה החשש הזה שעינו של אדם תשורנו מסלקת ממנו כל התאוה כאילו לא היתה, הרי כמה גדולה ונפלאה היא שיהיה באדם מורא שמים כמורא בשר ודם!	53607 53608 53609 53610 53611 53612
ועל פי זה מובן מאד מעשה דרב עמרם חסידא (קידושין פ"א.) שצעק נורא בי עמרם, אע"פ שידע שיש כאן חשש גדול של חילול השם, אבל ידע גם זאת שמכיון שתקפו יצה"ר עד שכבר עלה על הסולם, שוב לא יועיל לו רק מורא בשר ודם, ומצינו עוד (כתובות נ"א:), אמר רבא כל שתחילתה באונס וסופה ברצון, אפי' היא אומרת הניחו לו שאלמלא נזקק לה היא שוכרתו, חשיב אונס, מאי טעמא יצר אלבשה, ופירש"י יצר אלבשה וגם זה אונס שבתחילת בעילה שהיא באונס הלבישה הבעל יצר עכ"ל.	53613 53614 53615 53616 53617
הרי מה עצום הוא כוח היצר, שכל מה שהאשה נאסרת על בעלה כשנטמאה ברצון, היינו משום שהביאה את עצמה ברצון לידי היצר, אבל כשכבר לבשה יצרה מתחילה באונס, אע"פ שאח"כ תקף עליה תאוותה ונתרצתה, מ"מ חשיבה אנוסה מתחילה ועד סוף.	53618 53619 53620
ידוע מ"ש בזוהר הקדוש בחטא המרגלים, שאמרו לנפשם אמנם במדבר זכינו להיות נשיאים, אבל כשניכנס לארץ לא נזכה ויורידו אותנו ממעלתנו, לכן הוציאו דיבה על הארץ שלא יכנסו לארץ עיי"ש, אמנם פשוט הוא שלא היה כאן תאות הכבוד גסה כמו שאנו מציירים לנו בדורנו, אלא היתה מעוטפת ומכוסה בכמה כיוויים של כבוד שמים ועשיית רצון ה', אבל איך שיהיה הביאור הוא, שכל זמן שהיו עוד במדבר רחוקים מליכנס לארץ, לא היתה נגיעת הכבוד יכולה למשול על שכלם הבהיר של גדולים אלו.	53621 53622 53623 53624 53625
אבל כשהגיעו לראות בעיניהם את הארץ אשר עוד מעט ינחלו אותה, התחילו להרגיש כניסתם לארץ, ואז נתעורר בעומק לבם נקודת גאווה של נשיאותם, ויצאו מגאווה לתאות הכבוד, ואמרו לנפשם שבארץ לא יזכו להיות נשיאים, ועשו מה שעשו נכשלו והכשילו את כולם בחורבן ובבכיה לדורות, אבל כ"ז שלא נבחרו לרגל את הארץ, היו באמת אנשים גדולים שלא היה ליצה"ר שום סיבה להכשילם בגאווה ותאות הכבוד, כי לא היה שום חשש שיורידו אותם מנשיאותם.	53626 53627 53628 53629 53630
ויש להבין עפ"י"ז למה התפלל משה על יהושע והוסיף לו על שמו, השם יושיעך מעצת מרגלים, כי אם אנשים צדיקים כאלו נפלו בפה יצה"ר בשביל נגיעת נשיאותם, כ"ש יהושע היה לו נגיעה רוחנית ללכת בעצתם, כי יהושע ידע שמשה רבינו לא יכנס לארץ, והוא כ"כ היה דבק ברבו לא ימיש מתוך האהל, וחשש משה רבינו שמא יטה עצמו בעצת מרגלים כדי שישאר אצל משה רבו במדבר, לכן התפלל עליו.	53631 53632 53633 53634
ואכן מצאנו בזוה"ק וז"ל, אמר ר' יצחק משה אסתכל וידע דלא יצלחון בארחייהו כדין צלי עליה דיהושע, כדין כלב הוי בדוחקא אמר מה אעביד הא יהושע אזיל בסייעתא עילאה דמשה, מה עבד כלב אישתמיט מינייהו ואתי לגבי קברי דאבהן וצלי תמן צלותיה, אר"י אורח אחרא נטל ועקים שבילין ומטא על קברי דאבהן ואסתכן בגרמיה, דהא כתיב ושם אחימן ששי ותלמי עיי"ש, הרי כמה גדולים היו המרגלים וכמה מכוסה היתה עצתם הרעה בתוך כיוויים של מצוה וקדושה, שמשה רבינו הוצרך להוסיף אות על שמו של יהושע שהשי"ת יושיעו מעצת מרגלים, וכלב העמיד עצמו בסכנה בכדי להשתטח על קברי אבות להנצל מעצתם הרעה.	53635 53636 53637 53638 53639 53640
סוד ההצלה בלימוד המוסר הוא, דאע"ג דחבר יודע חומר איסור העבירה וגם עונשה, אבל זה רק בשכל משא"כ הלב אינו מרגיש, ובזמן שתתקפהו התאוה העין רואה והלב חומד לא יועיל לו ידיעת שכלו למנעו מהעבירה, וזהו שאמרו (ירושלמי ברכות פ"א ה') עינא וליבא תרי סרסורי דעבירה, סרסורים גדולים שאינם מרפים מהאדם, אבל לימוד המוסר הוא מעין התראה לעורר הרגשת הלב בגנות העבירה וההפסד והאבדון אשר נמצא בה, ולהוכיח עצמו בזכרו עונשה, ונמצא בא לידי מורא ופחד מלעבור העבירה, וכמ"ש ריב"ז לתלמידיו יהי רצון שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם.	53641 53642 53643 53644 53645 53646 53647
הגרי"ס זצוק"ל אמר שצריך לקבוע שעה אחת כל יום ללימוד המוסר בהתפעלות, כדי לעורר לבו של האדם לעזוב ארחות פריץ, וליכנס לדרך חיים הנצחיים בזה ובבא, מעשה שהיה לנו וועד אצל הגרי"ב בלאזער זצוק"ל, והראה לנו בפועל איך לומדים מוסר, הרים את קולו והתחיל בניגון המוסרי וצעק, יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה, שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו, נזדעזענו כולנו וירדו דמעות מעינינו! כי חדרו הניגון והמלים אל עומק הרגשת הלב.	53648 53649 53650 53651 53652

כמו כן אני נזכר בימי נעוריי בא חזן גדול לעירנו והתפלל לפני העמוד בערב, וכשאמר והסר שטן מלפנינו	53653
ומאחרינו געה כל העם בבכיה, ויש לשאול וכי לא ידעו גם מקודם פירוש המלים מה שאמרו ובכל זאת לא	53654
בכו, אבל החזן בקולו הנעים וניגונו נגע בנימי הלבבות, ופירוש המלים שידעו מכבר בשכלם הרגישו	53655
עכשיו גם בלבותיהם ויבכו!	53656
ולכן כלב שנתן כל לבו בהשתחו על קברי אבותיו שינצל מעצת מרגלים, זכה להציל את עצמו מצפוני	53657
יצה"ר הרוחני, ובחז"ל (סוטה י"ב.) אמרו שכלב נקרא בכמה שמות, אשחור שהושרו פניו בתעניות,	53658
תקוע שתקע את לבו לאביו שבשמים, ישר שיישר את עצמו, שובב ששייב את יצרו, ופירש"י, שישר את	53659
עצמו מלטעות את טעות המרגלים, והכי נמי קרי ליה מרד על שם שמרד בעצת מרגלים, ארזון שרדה	53660
ביצרו שהיה מסיתו לטעות עמהם, וקיבל עליו תעניות הרבה שינצל מעצת מרגלים, ותקע את לבו לאביו	53661
שבשמים שלא להיות בעצת מרגלים ע"כ.	53662
הרי כמה היה צריך כלב לעבוד בכדי להנצל מעצת מרגלים, וכ"כ למה? כי כל הגדול מחבירו יצרו גדול	53663
ממנו (סוכה נ"ב.), ואותם האנשים כ"כ גדולים היו שיצה"ר הרוחני תפס אותם במלקחים מכוסים באש	53664
של קדושה, ולכן הוצרך משה רבינו להתפלל על יהושע, וכלב חל עליו שם מרד ושובב שהיה צריך	53665
למרוד בעצתם, ישמע חכם ויוסיף לקח בהצטרף כל השמות יחד, הרי נוראות ישמיעונו באיזו סכנה היה	53666
כלב בעת ההיא לטעות אחרי עצתם כי גדולים מאד היו, ועצתם היתה יכולה להפיל גם את כלב, אלא זכה	53667
כלב ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו, כלומר ברוח שלו לבד היה עלול ליפול בעצתם, אלא נסתיע	53668
מן השמים והיתה רוח אחרת עמו והגיע לכל ההצלחה שהגיע. (לב אליהו).	53669
	53670
מאמר קעז	53671
וישלח אותם משה ממדבר פארן על פי ה' כולם אנשים (במדבר י"ג ג').	53672
כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות, ואותה שעה כשרים היו שהרי חברים היו ליהושע וכלב (רש"י שם),	53673
ויתר על כן כתב הרמב"ן וז"ל, ונראה שראה למנותם לפי מעלתם שוה, אבל יש בהם גדול מחברו בחכמה	53674
ובמנין, והקדים הנכבד קודם במעלה, כי ממעלת עצמם מנאם ולא למעלת השבט עי"ש, רואים אנו במי	53675
עסקינן, מי הם האנשים ומה פירוש כשרים, חבורת שלוחים שכלב השלישי בהם ויהושע החמישי, ראשי	53676
בני ישראל פשוטו כמשמעו הגדולים והחשובים שבדור דעה, גדולי הדור ההוא שהיה הנעלה מכל הדורות,	53677
דור מקבלי התורה מפי הקב"ה.	53678
ומן החובה להתבונן כיצד אירע הדבר, שבזמן מועט כ"כ במשך ארבעים יום בלבד, ירדו אנשים אלו	53679
שהכתירם הקב"ה בתורתו בתואר אנשים חשובים, ומהם גדולים מיהושע נשיאם ומנהיגם של ישראל,	53680
ואילו ירדו ממעלתם העליונה עד לדיוטא התחתונה, להוציא דיבת הארץ רעה ולהמריד את כלל ישראל	53681
כנגד משה עבד ה', ולא עוד אלא שכפרו בעיקר ח"ו, שאמרו לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו,	53682
וביאר חז"ל והובא ברש"י שם, חזק הוא ממנו כביכול כלפי מעלה אמרו, ירידה איומה כ"כ, היתכן כדבר	53683
הזה.	53684
אך מצאנו פשר דבר במס"י פ' י"א וז"ל, הוא שגרם לפי דעת חז"ל אל המרגלים שיוציאו דיבה על הארץ,	53685
וגרמו מיתה להם ולכל דורם, מיראתם פן ימעט כבודם בכניסת הארץ, שלא יהיו נשיאים לישראל ויעמדו	53686
אחרים במקומם, כאן גילו לנו חז"ל סוד הדברים, מיראתם פן ימעט כבודם התחילו לטכס עצות למנוע את	53687
ישראל מלהיכנס לארץ, מתחילה ע"י הוצאת דיבת הארץ עד לאמירת כי חזק הוא ממנו, הכבוד הוא סם	53688
המות, והרודף אחריו אפילו יהיה ברום המעלה ומראשי בני ישראל, יתדרדר עד לבירא עמיקתא של	53689
כפירה ומינות, הוא מה שאמרו ז"ל כי הכבוד מוציא את האדם מן העולם.	53690
וביותר שכל הפחד הגדול פן ימעט כבודם ותתבטל נשיאותם, אין מדובר כאן בנשיאות שבט, שלא היו	53691
כלל נשיאים לשבטיהם, וכמו שכתב בעל הטורים ראשי בני ישראל המה, המה עולה חמישים מלמד שהיו	53692
שרי חמישים עכ"ל, נמצא שהיו בישראל שמונה עשר אלף אנשים חשובים כמותם, ואף כמה אלפים של	53693
שרי מאות וכן שרי אלף הגדולים מהם במעלה.	53694
כדאי היה להם בגלל מעמד זה של שרי חמישים, שישארו ישראל במדבר ולא יכנסו לארץ הקודש, אך	53695
ורק מחשש שמא יפגע כבודם, למדנו מיכן שבשעה שאדם מתיירא פן יפגע כבודו אפילו כלשהו, הריהו	53696
מאבד עשתונותיו ודורס ורומס כל אשר סביבו ויורד לתהום האבדון, והכל בגלל הפחד שמא יסלקוהו	53697
מלהיות שר חמישים, מה גדולה הסכנה הטמונה בבקשת הכבוד.	53698
במה דברים אמורים בכבוד האנוכי הנובע מאהבת עצמו, הוא הכבוד המגונה והמדה הרעה שירחק ממנה	53699
האדם, אולם יש בקשת כבוד הנובעת משיקולים שע"פ התורה, וכשאדם מבקש כבוד כזה ואפי' מקבלו	53700
אינו חש בו טעם איסור, והרי זה כאילו ביקש כבוד למען זולתו, וביקוש כבוד כזה הוא ביקוש של מצוה	53701
ושל קדושה.	53702

הבה נתבונן בפרשת יפתח הגלעדי, בשעה שנלחמו בני עמון בבני ישראל הלכו זקני גלעד ויאמרו ליפתח,	53703
לכה והיית לנו לקצין ונלחמה בבני עמון, ויאמר אנכי אהיה לכם לראש, אחר כך כתוב וידבר יפתח את כל	53704
דבריו לפני ה' במצפה (שופטים י"א), ופירש"י את כל דבריו התנאי שביניהם, כלומר מה שהתנה עמהם	53705
שישימוהו לראש עליהם, ואז ילחם להם עם בני עמון.	53706
ולכאורה לפנינו ענין של בקשת הכבוד, אנכי אהיה לכם לראש, אבל נראה שהמפרש כן אינו אלא טועה,	53707
שהרי אפי' פחות שבפחותים יכלם ויבוש מתבוע כבוד בפה ולעיני הכל, כל שכן שופט ישראל, ולא עוד	53708
אלא שדיבר את דבריו לפני ה', שהעמיד את הקב"ה כביכול לעד על הדבר הזה, ודאי לא בקשת כבוד	53709
היתה כאן ולא רדיפה אחר השררה, אלא יודע היה יפתח שלא יעלה בידו לנצח את בני עמון אלא אם כן	53710
יאמינו בו ישראל וישימוהו עליהם לראש.	53711
האימון שמאמינים העם במנהיגם הוא הנותן בידו כוח לנהלם וללחום את מלחמותיהם, ומאחר שבקשת	53712
הכבוד היתה מתוך כונה טהורה להצלת ישראל, יכול לדבר את דבריו לפני ה' כאילו אינו נוגע בדבר כלל	53713
וכמדבר למען זולתו, ואילו הוא עצמו שוה בעיניו הגנות והשבח, ונתעלה יפתח ועמד ממעל למדות האדם	53714
הנטועות בטבעו.	53715
וכענין זה אנו מוצאים בשמשון הגבור, ויקרא שמשון אל ה' ויאמר ה' אלהים זכרני נא וחזקני נא אך	53716
הפעם, ואנקמה נקם אחת משתי עיני מפלשתים (שופטים ט"ז), ופירש"י זכרני נא, זכור כ' שנה ששפטי	53717
את ישראל ולא אמרתי לאחד מהם העבר לי מקל זה ממקום למקום, נקם אחת משתי עיני, ושכר עין	53718
השנית הנח לי לעוה"ב, וכאן פָרַע לי שכר אחת מהן עכ"ל, בנקמה זו המית פלשתים רבים יותר מאשר	53719
המית בחייו, וכל זה השיג בזכות שלא ביקש מעולם לאחד מישראל העבר לי מקל ממקום למקום, ואילו	53720
היה עושה כן אפי' פעם אחת לא היתה לו זכות לבקש נקמת עינו שכבר אכלה, כידוע בשם הגרי"ס ז"ל כי	53721
העוה"ז הינו בית מלון יקר, וכל הנאה בעוה"ז מחירה רב מאד בעוה"ב.	53722
וכך אמר משה רבינו ע"ה, לא חמור אחד מהם נשאתי, פירש"י אפי' כשהלכתי למצרים והרכבתי את	53723
אשתי ואת בני על החמור, והיה לי ליטול החמור משלהם, לא נטלתי אלא משלי עכ"ל, וכן בשמואל הנבי	53724
ענו כי נגד ה' ונגד משיחו, את שור מי לקחתי וחמור מי לקחתי (ש"א י"ב), ואף באלו נשאל וכי לא נטלו	53725
כבוד מישראל, אלא שלא היה הכבוד שוה בעיניהם כלום.	53726
ואפי' שמשון שמנו אותו חז"ל משלושה קלי עולם (ר"ה כ"ו), אף הוא הגיע למידה נשגבה זו, וחובה על	53727
כל אחד ואחד מאתנו להשתדל להגיע למדרגה זו, לכל התפעל מכבוד המדומה, ויהיה בעיניו כאילו נעשה	53728
לזולתו, אך זאת לדעת שאע"פ שאהבת הכבוד מגונה היא לאין שיעור, אין זה אלא לעצמו, אבל חייב אדם	53729
לכבד את זולתו בכל האופנים ובכל יכולתו. (שיחות מוסר ח"ג מא').	53730
	53731
מאמר קעח	53732
וישלח אותם משה ממדבר פארן על פי ה' כולם אנשים המה (במדבר י"ג ג').	53733
הבריאה כולה מורכבת מב' דברים, נסתר ונגלה, הנהגת הקב"ה בעולמו אף היא מורכבת מב' הנהגות,	53734
הנהגה נסתרת והנהגה גלויה, אף מעשי האדם מורכבים המה מב' האופנים, מעשיו החיצוניים גלויים, אך	53735
לבו ונשמתו נסתרים, ואין לנו להסתפק במעשים החיצוניים, אלא מחובתנו לשעבד את הלב הנסתר	53736
לעבודת ה', האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב, טבע האדם להסתפק במעשים החיצוניים, אבל עיקר	53737
תביעת ה' מאתנו שהנסתר היינו הלב יהיה מושלם בעבודת ה', כי למעשים הגלויים אין שום מציאות, וכל	53738
מהותם נקבעים לפי הלב שעומד מאחוריהם, ולכן עיקר עבודת האדם נקבעת לפי הלב.	53739
ובזה נראה לבאר הא דאיתא בחז"ל (בר"ר ס"ז ח'), ויאמר עשיו בלבו רשעים ברשות לבם, אמר נבל	53740
בלבו, אמר ירבעם בלבו, צדיקים לבם ברשותם ויאמר דוד אל לבו, ביאורו שהרשעים אין להם רשות	53741
עצמית אלא מסורים בידי שלטון לבם, ולבם פועל רק רע כנאמר כי יצר מחשבות לבו רק רע כל היום,	53742
ואין לנפש כל השפעה על מעשיהם, ואילו הצדיקים להיפך לבם מסור ברשותם, הם הבעלים על לבבם,	53743
הלב פועל ורוצה כפי שאיפות הנפש חלק אלוה ממעל, הצדיקים דומים אל בוראם שנאמר ויאמר ה' אל	53744
לבו.	53745
איתא בספר מעלות התורה בשם הגר"א לבאר הא דמובא בחז"ל (ברכות ס"א) צדיקים יצר טוב שופטן,	53746
רשעים יצר רע שופטן, בינונים זה וזה שופטן, וביאר שענין שופטן הכוונה מנהיגן, צדיקים יצר טוב	53747
שופטן, היינו שכל הנהגתם על פי יצר טוב, ולכן עלינו לדונם לכף זכות, וביאורו שהצדיקים יצרו בעצמם	53748
לב טוב ולכן הלב טוב מנהיגם, וכל מעשיהם מודרכים ע"י הלב טוב, ולכן חייב לדונם לכף זכות דכל	53749
מעשיהם טובים.	53750
ואילו הרשעים יצר הרע מנהיגן, שכל מעשיהם מודרכים ע"י הרע, ואף בראותנו שהרשעים עושים מעשי	53751
צדקות, לא להחשיבם אלא לדעת שהרע שולט בהם, בינונים זה וזה שופטן, יש בהם יצר טוב ויצר הרע,	53752

ומשו"ה מעשיהם יתכן שיודרכו מב' החלקים הטוב והרע, ולכן אם מכוון מעשיו בשעת מעשה שיפעלו	53753
מכוח הטוב, ולוהם כנגד כוח הרע, אז מעשיו מעשים טובים יקראו, אמנם בעת שאינו פועל בכוונה	53754
מיוחדת לכך, יפעלו מעשיו מכוחות הרע.	53755
ונראה עוד להוסיף בענין הנ"ל, שיש באדם כוח נוסף וענין זה גרידא חייב להטיל עלינו פחד ואימה, זה	53756
לעומת זה עשה האלוהים, כפי כוחות הטוב כן הם כוחות הרע, והנה בכוחות הטוב מצינו כוח מסויים	53757
וכדכתב הרבינו יונה (שערי תשובה ב' י'), כי ברגע קטון יצא מאפילה לאור גדול, היינו שע"י מעשה אחד	53758
והרהור טוב יצא מהרע ונעשה לבעל תשובה גדול, וכדמצינו בחז"ל כמה פעמים ברגע קטן הקדימני לגן	53759
עדן, כן אף בכוחות הרע ניתן כוח שיכול ברגע אחד להפוך את האדם ולעשותו רשע גמור.	53760
וענין זה מפורש במדרש דהאי פרשה גבי המרגלים (במדבר רבה ט"ז ה'), וכי כסילים היו המרגלים, והלא	53761
כבר נאמר שלח לך אנשים ובכ"מ אנשים הכוונה צדיקים, אעפ"כ בני אדם גדולים היו ועשו עצמן כסילים,	53762
עליהם אמר משה כי דור תהפוכות המה בנים לא אמון במ (דברים ל"ב), וביאור הענין שנמצא באדם מדה	53763
ושמה תהפוכות, ומסוגלת ברגע אחד להפוך אותו מצד הטוב לצד הרע ממש, והיינו לא אמון במ שאין	53764
להאמין בו ובמצבו, שיכול להתהפך ברגע אחד ממדריגה עליונה לדיוטא התחתונה ממש, ועל ידי	53765
התהפכות משתנה כל מצבו ומהותו, ועובר לגמרי מצד הטוב אל צד הרע ממש.	53766
והיינו דאיתא בגמ' (ברכות כ"ט), אל תאמין בעצמך עד יום מותך, שהרי יוחנן כהן גדול שימש בכהונה	53767
גדולה שמונים שנה ולבסוף נעשה צדוקי, ודבר זה נפלא מאד היאך הגיע להיות צדוקי רחמ"ל, אין זאת	53768
אלא שמדת התהפכות מסוגלת להפוך כהן גדול עד לעשותו לצדוקי, והיינו דנתבאר גבי המרגלים שהיו	53769
צדיקים וכשרים ועברו את בחינת ישראל ומשה, ואף הקב"ה הסכים עליהם שכשרים הם, ומכל מקום	53770
נהפכו הצדיקים ונעשו לרשעים עיי"ש.	53771
אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף ואם דלת היא נצור עליה לוח ארז (שיה"ש), העיקר הנדרש מאתנו	53772
להיות במדריגת חומה, שלא נוזז כלל מהבנתנו וידיעתנו האמיתית, ואל נהיה במדריגת דלת שאינה קבועה	53773
תמידית אלא מתנדנדת לפי המצבים והזמנים, והוא בגדר בינונים שהובא לעיל דזה וזה שופטן, אולם	53774
הגרוע מכל להיות במדריגת בנים לא אמון במ, שזו מדריגה שמסוגלת להפוך את כל מצבו הרוחני	53775
מעיקרו, ולחולל מהפיכה גמורה באדם ולהביאו ממדרגת אנשים כשרים הראויים עד להיות כסילים.	53776
כי דור תהפוכות המה, אין הדברים אמורים רק ביחידים, אלא דור שלם יכול להתהפך ולעבור ממדריגות	53777
עליונות עד לשאול תחתית, נמצא שאסור לאדם להיות בטוח במעשיו והנהגותיו, שכיון שנמצאת בו מדת	53778
התהפכות מסוגל ברגע קט לרדת מכל השגותיו הרוחניים, ונוסיף בזה שכיון שהלב נסתר ואין האדם רואה	53779
אלא לעינים, יתכן שיתהפך לבבו של האדם ואינו מרגיש בזאת כלל, וכמו במרגלים שנתהפך לבבם ולא	53780
חשו בזאת, שהרי באו אל משה רבינו ע"ה ודיברו דברים שהיו נראים בעיניהם כנכונים, כי לא הרגישו	53781
כלל שהיו במצב של תהפכות הלב.	53782
איתא בחז"ל (במדב"ר ט"ז ו'), למה נסמכה פרשת המרגלים לפרשת מרים, לפי שלקתה מרים על דיבה	53783
שדיברה באחיה ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר, תובעת התורה מהמרגלים מדוע לא התבוננו במעשה	53784
מרים, משמע שלו היו מתבוננים, לא היו מגיעים לחטא לשון הרע על הארץ, ואף שהיו המרגלים במצב	53785
של תהפכות, מכל מקום ההתבוננות במעשה מרים היתה מונעת כל תהפכות, וכל מה שנגרר מזאת	53786
כחורבן הבית ועוד היו נמנעים ע"י התבוננות, הרי להדיא כמה יקרה התבוננות בדברי חז"ל, והתבוננות	53787
בהפסד מצוה כנגד שכרה וכדומה, שבכוח כל התבוננות לשנות את מצב האדם. (אור יחזקאל).	53788
	53789
מאמר קטט	53790
אלה שמות האנשים אשר שלח משה לתור את הארץ ויקרא משה להושע בן נון יהושע (במדבר י"ג ט"ז).	53791
התפלל עליו יה יושיעך מעצת מרגלים (רש"י שם), הנה חטא מרגלים גדול מאד, היוכל אדם לחשוב כי	53792
אנשי שם כאלה בדור דעה, מקבלי התורה פנים בפנים יכשלו בחטא גדול כזה, להחטיא כל ישראל ולגרורם	53793
בכיה לדורות, וכל זה מפני מעט כבוד שלא יהיו נשיאים, ואם הם נכשלו שלא כדרך הטבע, היאומן כי	53794
יהושע וכלב יחשדו פן יכשלו בזה ללמוד מהם, ראה שני תמיהות, ואיך חששו על עצמם בחוזק אמונתם	53795
על חטא כזה.	53796
ולא עוד אלא שגם מרע"ה חשש על בחיר תלמידיו שיכשל בחטא זר כזה, והנה אנחנו אפילו בין הרבה	53797
לצים אין אנו חוששים, ומשה רבינו ע"ה חשש על האדם שמסר לו כל התורה פן יכשל בחטא גדול כזה,	53798
והוצרך להתפלל עליו, ואל ידחני הבלתי מבין בקש כי ראו זאת בנבואה, הנה הבחירה מסורה ביד האדם	53799
ומכ"ש לגדולים כמותם, אלא ודאי כי הם היו חכמי הניתוח, והבינו כי נקל לאדם היותר גדול ליפול בחטא	53800
היותר גדול ח"ו, על כן התפלל לכל הפחות שלא יכשלו עמהם, ראה מי שאין לו חכמת הניתוח אם יהיה	53801

גם כן דחיל חטא כמותם, הרי מבואר מפרשה קטנה בתורה, הכרח חכמת הניתוח ובקשת עזר ה'.	53802
(חכמה ומוסר ח"א מא' רמ"ז).	53803
	53804
מאמר קפ	53805
אלה שמות האנשים אשר שלח משה לתור את הארץ ויקרא משה להושע בן נון יהושע (במדבר י"ג ט"ז).	53806
אמר רב יצחק דבר זה מסורת בידינו מאבותינו, מרגלים על שם מעשיהם נקראו, ואנו לא עלתה בידינו	53807
אלא אחד, סתור בן מיכאל, סתור שסתר מעשיו של הקב"ה, מיכאל שעשה עצמו מך (סוטה ל"ד:), איתא	53808
במדרש זה שאמר הכתוב על המרגלים, שולח דברים ביד כסיל (משלי כ"ו), והקשה שם והרי הם היו	53809
צדיקים ואיך יתכן לקוראם כסילים? ותירץ מפני שהוציאו דיבה על הארץ, ומוציא דיבה הוא כסיל	53810
ואעפ"כ בני אדם גדולים היו ועשו עצמן כסילים (במ"ר ט"ז ד').	53811
ויש לתמוה למה באמת אנשים גדולים ונשיאי ישראל יעשו את עצמם לכסילים, ולא רק שהוציאו דיבה	53812
מחוסר זהירות, אלא ניהלו מאבק מתוכנן נגדו כביכול ונגד משה רבינו כדי להשפיע על העם, עד שדרשו	53813
חז"ל שבעצם שמותיהם נשרש המעשה הרע שהיו עתידים לעשות, ראשית כל מעלו בשליחותם, שבמקום	53814
להודיע על טוב הארץ כמו שנתבקשו, קבעו את עצמם לאחראים להחליט אם יוכלו לכבוש את הארץ,	53815
וביאר הרמב"ן שכאשר השיבו על שאלותיו של משה, ברגע שאמרו אפס כי עז העם הקדיחו תבשילם,	53816
שבזה הכניסו רמז שאי אפשר לכבוש את הארץ, ועל השאלה המעט הוא אם רב לא ענו כלל, כי היה	53817
בדעתם לומר אח"כ בדרך דיבה ארץ אוכלת יושביה היא, ולכן עמד כלב לחזק את רוח העם שלא יתיאשו	53818
ממה שהבינו מדברי המרגלים, אולם משהלכו מלפני משה בראותם שחלק מן העם נתחזקו ע"י דבריו של	53819
כלב, אז הוציאו דיבת הארץ בגלוי לכל העם עד שנמס לבבם (עיין רמב"ן).	53820
ואיתא בירושלמי שמצאו המרגלים את משה ואהרן וכל ישראל עוסקים בהלכות חלה וערלה הנוהגות רק	53821
בארץ, אמרו להם לארץ אין אתם נכנסים ואתם עוסקים בהלכות חלה וערלה? מיד ותשא כל העדה את	53822
קולם ויבכו (ירושלמי תענית פ"ד הלכ' ה'), מזה אנו רואים באיזה גסות רוח התנהגו, ואיך זלזלו במשה	53823
ואהרן ובכל העם והחלישו את דעתם באמצע לימודם, ואיתא בגמרא שכפרו בטובתו של הקב"ה, שהרי	53824
הקב"ה העסיק את הגויים בכל מקום שבאו במיתת הגדול שבהם שיהיו עסוקים בהלויה, והם הוציאו דיבה	53825
ואמרו ארץ אוכלת יושביה היא (סוטה ל"ה).	53826
ואיתא בזוהר שהמרגלים חטאו משום שידעו שבארץ ישראל יבחרו נשיאים אחרים ויעבירו אותם	53827
מגדולתם, ולכן התאמצו בכל מחיר שלא יעלו העם לארץ ישראל, ובספר מסילת ישרים מראה מזה גודל	53828
הסכנה במדת הכבוד, שבשביל חשבון של כבוד נכשלו צדיקים אלה במעשה כסילות כזה, ובגללם יצא	53829
הקצף על כל הקהל, ולפי זה מתעוררת שאלה גדולה, אחרי שמשה הקפיד לברור רק צדיקים והקב"ה	53830
הסכים עליהם, למה באמת נכשלו ישראל בצורה כזאת? למה עלתה בידם כזאת שדוקא האנשים ששמו	53831
בם אימון היו לקויים בנגיעה גדולה והפכו הקערה על פיה, סילפו את העובדות וניצלו את האימון הניתן	53832
בהם להניא את לב העם?	53833
אולם הענין יתבאר על פי משל המדרש, למלך שזימן לבנו אשה נאה ובת טובים ועשירה והודיע לבנו על	53834
כך, אמר הבן אלך ואראה אותה, ודבר זה היה רע בעיני המלך על זה שלא האמין אותו, חשב המלך בלבו	53835
אם לא אראנה לו יחשוב הבן שמכוערת היא ולכן מסרב המלך להראותה לו, בסוף אמר המלך טוב תראה	53836
אותה ותראה אם אמרתי את האמת או לא, אבל מכיון שלא האמנת בי אני מייעד אותה לבן שלך ולא	53837
עבורך, כמו כן אמר הקב"ה אני אמרתי שארץ ישראל טובה היא, והם לא האמינו ורצו לשלוח מרגלים,	53838
אם אני מעכב יאמרו שאינה טובה, אלא יראו אותה כרצונם אבל אני נשבע שהם לא יכנסו בה אלא בניהם	53839
(במ"ר ט"ז ו').	53840
בזה חטאו העם על חוסר תמימותם שלא סמכו על הקב"ה, אלא רצו להיווכח בעצמם שארץ טובה היא,	53841
ומכיון שהגיעו לכך סיבב הקב"ה שהמרגלים יהיו אלה שיהיו מעוניינים להניא את לבם מלעלות מחמת	53842
הנגיעה שלהם, המרגלים לא עמדו בנסיון שלהם והכניסו גם את העם בנסיון עצום, ולעמוד בנסיון כזה היו	53843
צריכים להתחזק מאד מאד באמונה, ובזה היה עולה בידם לתקן מה שפגמו קודם בשילוח המרגלים, אולם	53844
לא היו יכולים לעמוד בנסיון כ"כ קשה ונענשו ונטרדו משיבת הארץ.	53845
תורת עמידה בנסיון, הוא מקרא מלא בענין נביא שקר הנותן אות ומופת לאמת דבריו, וכתוב לא תשמע	53846
אל דברי הנביא ההוא או אל חולם החלום ההוא כי מנסה ה' אלהיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים את ה'	53847
בכל לבבכם ובכל נפשכם (דברים י"ג), רק ע"י מדת האהבה יש להתגבר על הסתירה שבין האמונה לבין	53848
המופת של נביא השקר, כמו שעל כל פשעים תכסה אהבה (משלי י').	53849
אהבה היא למעלה מהשכל, ובמקום שקצרה יד השכל צריכים להתבצר באמונה ובאהבת ה', רק באופן	53850
כזה היו יכולים לדחות כל המחזה העגום שתיארו לפניהם המרגלים, על גבורת יושבי הארץ ועל מיתת	53851

יושביה, מילה אחת של אמונה בכוחה לדחות כל ההוכחות שבעולם, השכל המודרך ע"י האמונה יש בכוחו להפריך כל ההוכחות שמגבבים נגד האמונה. (המוסר והדעת).	53852
	53853
	53854
מאמר קפא	53855
ויעלו בנגב ויבא עד חברון ושם אחימן ששי ותלמי (במדבר י"ג כ"ב).	53856
אמר רבא מלמד שפירש כלב מעצת מרגלים והלך ונשתטח על קברי אבות, אמר להן אבותי בקשו עלי רחמים שאנצל מעצת מרגלים, יהושע כבר ביקש עליו משה רחמים (סוטה ל"ד:), איתא בזוהר שכלב סיכן את עצמו כשהלך לחברון מחמת ילידי הענק שהיו שם והיו יכולים להורגו, אבל מכיון שהיה בצרה לא הסתכל על זה, ובא להתפלל על קברי אבות כדי להנצל מעצת מרגלים, בעצם המרגלים הלכו בעצה רעה כבר מההתחלה כדאיתא בגמרא, א"ר יוחנן בשם רשב"י מקיש הליכה לביאה מה ביאה בעצה רעה אף הליכה בעצה רעה (סוטה ל"ה), וכלב שעמד על כוונתם מההתחלה מסר נפשו להשתטח על קברי אבות. ויש להבין דמאחר שהבין כלב שדרכם נלוזה, היה לו הברירה לא ללכת בעצתם, וכי הכריחוהו על כך, ועוד שאם הרגיש שנחויץ לו להתפלל לעזר ה', הלא מלוא כל הארץ כבודו ולמה שם נפשו בכפו ללכת במקום סכנה ולא התפלל במקומו? אבל הענין הוא שכלב ראה איך שהמרגלים התחילו לטכס עצות ולסמוך על חכמתם מה להשיב למשה, במקום ללכת בפשיטות ובנאמנות ולהשיב לשולחיהם דבר מבלי לערב דעות שלהם.	53857
ויתכן שהמרגלים לא החליטו עד הסוף מה ישיבו למשה, כדאיתא במדרש שבסוף הארבעים יום נהפכו מצדיקים לרשעים (במ"ר ט"ז ד'), ומה שנאמר בגמרא עליהם שהלכו בעצה רעה מראש, אולי הכוונה שהחליטו להשיב על דעת עצמם ולא על דעת משה, וזאת סכנה גדולה מאד, משום שברגע שהאדם פורש מדרך התמימות פותח לפניו פתח חטאת, כמ"ש וסרתם ועבדתם אלהים אחרים, ברגע שסרים כבר אוהזים אצל עבודה זרה שהיא אבי אבות הטומאה.	53868
	53869
	53870
	53871
	53872
זאת היה הפחד של כלב, שמא במשך הזמן ישפיעו עליו גם כן להזניח תומו ולחפש מזימות שונות, ועל כן הבין שאין לו עצה אחרת אלא לזרוק חייו מנגד ולברוח לקברי האבות, משום שבכוחות עצמו לא יוכל לעמוד בנסיון כזה, ומוכרח היה להתאזר בכוחם ובזכותם של האבות, הם הגבורים אשר מעולם אנשי השם, אשר סללו דרך התמימות לדורות בעומדם בנסיונות כבירים מבלי לסטות ימין או שמאל, רק תפילתם של האבות לפני כסא הכבוד היתה מסוגלת להוציאו מפח יוקשים, ובאמת לא רק שהועילה תפילתם עבורו, אלא עוד אזר כח כגבור להראות את כוונתו האמיתית ולהטעות את המרגלים, עד שברגע הנכון ניצל את האימון שנתנו בו להשפיע על העם לטובת משה רבינו כדאיתא ברש"י (י"ג ל').	53873
	53874
	53875
	53876
	53877
	53878
	53879
	53880
	53881
	53882
	53883
	53884
	53885
	53886
	53887
	53888
	53889
	53890
	53891
	53892
	53893
	53894
	53895
	53896
	53897
	53898
	53899
	53900
מאמר קפב	53901

וילכו ויבואו אל משה ואל אהרן ואל כל עדת בני ישראל (במדבר י"ג כ"ו).	53902
בחינות רבות יש במעלת העבדות, והגדולה שבהן היא הנקראת עבד נאמן, וכמו שאנו אומרים בתפילה על	53903
משה רבינו, ישמח משה במתנת חלקו כי עבד נאמן קראת לו, בכל ביתי נאמן הוא, היינו שהוא עבד נאמן,	53904
מה ההבדל בין עבד לעבד נאמן, ונראה שעבד נאמן אינו מהרהר לעולם, ואינו מחשב חשבונות רבים, אלא	53905
עומד ומשרת לפני המקום כמלאך השרת, עושה דברו לשמוע בקול דברו, הוא סמוך ובטוח על המקום	53906
ב"ה, והעשייה שלו היא רק לעשות רצונו של מקום, כאילו לא היה צורך גם בשמיעה, הוא מוכן ומזומן	53907
לשרת את המקום ולעשות רצונו בלי שום הרהור עצמי כל שהוא, זהו הנקרא עבד נאמן.	53908
מתוך כך נוכל לקבל מושג כל שהוא, על האסון הנורא שקרה למרגלים שהיו נשיאי ישראל, כל אחד מהם	53909
היה הגדול והמובהר שבשבטו כמפורש כל נשיא בהם, ומשה רבינו בחרם והקב"ה הסכים לבחירתו,	53910
ולסוף נכשלו במכשול נורא כזה, שהביאו ע"י כשלונם כל החורבנות, ונקבעה על ידם בכיה לדורות לשני	53911
החורבנות יחד, ופזורם של ישראל לגליות וחורבן נורא ואיום לכל הדורות עד דורו של משיח שנזכה	53912
לגאולה העתידה.	53913
ואלמלא היו טועים והיו מסכימים לדעתם של יהושע וכלב, הלא היה משה מכניס את ישראל לארץ, והיה	53914
העולם שב לתיקונו מיד, ודור יוצאי מצרים היה זוכה להיות גם הדור של לעתיד לבוא, והיו מתקיימות כל	53915
הברכות שבפרשת בחוקותי ובפרשת כי תבוא, ולא היה פרץ ולא צוחה ורק אור ה' היה זורח עליהם	53916
תמיד, והפרשה חתומה וסתומה מאד, וגם הרמב"ן ז"ל עמל ויגע בפירושו למצוא במה כמוס סוד הכשלו.	53917
אולם לכשנתבונן בדבריו הקדושים נמצא איזה שמץ דבר וז"ל, ויתכן כי משה בעבור שידע כי היא שמנה	53918
וטובה כמ"ש אל ארץ טובה ורחבה, בעבור כן אמר להם שיתנו לב לדעת כן, כדי שיגידו לעם וישמחו	53919
ויחליפו כוח לעלות שם בשמחה עכ"ל, ונראה שבזה נקודת המוקד ומקור השריפה אשר שרפו את עצמם,	53920
כי המרגלים היה להם לקבוע את דעתם על ארץ ישראל לא לאחר שרתו אותה, אלא שהיו צריכים לעשות	53921
כן קודם לכן.	53922
היה צריך להיות די להם מאמרו של הקב"ה שאמר למשה, אעלה אתכם מעוני מצרים אל ארץ הכנעני אל	53923
ארץ זבת חלב ודבש, וכן והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאברהם ליצחק וליעקב	53924
ונתתי אותה לכם מורשה אני ה', ואם כן הלא דבר ה' ברור מלל להם שהארץ היא טובה, וגם הבטיח להם	53925
נאמנה שיקיים את הבטחתו להאבות ויתן אותה לזרעם מורשה.	53926
כל זה דיבר משה לישראל באסיפת זקני ישראל, ושוודאי גם המרגלים היו בתוכם, וודאי זקני ישראל מסרו	53927
את דברי ה' לכל ישראל וכולם שמעו, ולכן כמו שלמשה רבינו לא היה שום ספק בלבו על טובה של אר"י	53928
ועל כבושה שוודאי יתקיים דבר ה', ודבר אחד מדבריו לא ישוב ריקם, וכל כוונתו בשלוח המרגלים היה	53929
רק לעידוד לישראל, שבבוא המרגלים וימסרו להם מה שראו בעיניהם אז יחליפו כוח לעלות בשמחה.	53930
כן היה צריך שיהיה אצל המרגלים עצמם, כך עשו יהושע וכלב שדעתם היתה שוה כדעת משה רבינו ודבר	53931
ה' היה חי בלבבם, והגידו לישראל אחרי שרתו את הארץ כדבר ה' ביד משה בראשית שליחותו, אבל	53932
המרגלים לא כן עשו ולא סמכו ובטחו על דבר ה', אלא הלכו לרגל ולקבוע דעתם על הארץ לפי ראות	53933
עיניהם, ובאו והגידו לישראל כפי שעלה במחשבתם אפס כי עז העם, ולפיכך אין בכוח ישראל לכבוש את	53934
הארץ.	53935
ונראה שזוהי כוונת חז"ל שדרשו וילכו ויבואו, מהו וילכו ויבואו להקיש הליכתן לביאתן, מה ביאתן בעצה	53936
רעה אף הליכתן בעצה רעה (סוטה ל"ה), ולכאורה איזה מקום היה לעצה רעה כבר בהליכתן, ולמה יהיו	53937
יועצים רעה עוד קודם שראו, היתכן שנשיאי ישראל שמשה רבינו בחרם מפני שהיו המובהרים והקב"ה	53938
הסכים לבחירתם, יהיו כבר בתחילת הליכתן רשעים כאלה, שתהיה עצתם רעה כעצה הרעה שנכשלו בה	53939
אח"כ.	53940
אולם לפי מה שנתבאר נראה שזה פי' דבריהם ז"ל, והיינו ששיקר המבחן בין המרגלים הרשעים ליהושע	53941
וכלב היה רק בהליכתן, כי יהושע וכלב כמו משה רבינו קבעו את דעתם והחלטתם מיד בתחילת השליחות,	53942
כי היה דבר ה' למשה רבינו בתחילת שליחותו לישראל כנר לרגלם ואור לנתיבתם, וגם הם הלכו בעצה	53943
טובה ובאו באותה עצה שהלכו עמה, ואילו המרגלים לא שמו להם דבר ה' נר לרגלם, אלא הלכו על מנת	53944
לשפוט הדבר לפי ראות עיניהם, ובזה היה טמון הפח לרגלם, ורק ע"י זה הרשיעו וגמלו לנפשם ולכל	53945
ישראל רעה איומה, והכל מפני שהיתה עצתם רעה משעת הליכתן לא ליתן לבם לדבר ה', ולכן נאמר	53946
עליהם וילכו ויבואו שהוקשה הליכתן לביאתן.	53947
וניחא בזה מה שקשה לכאורה, הלא בקרא וילכו ויבואו גם יהושע וכלב בכלל, ואיך אפשר לדרוש כך על	53948
יהושע וכלב, אכן לפי מה שנתבאר יפה נדרש זה גם על יהושע וכלב, שגם אצלם הוקשה הליכתן לביאתן,	53949
אלא שאצל המרגלים היה ההיקש לרעה ואצל יהושע וכלב לטובה, וההבדל בזה הוא במעלת העבדות, בין	53950
עבד לעבד נאמן, כי גם המרגלים עבדו את ה', אלא שהיתה חסרה הנאמנות שלא להרהר אחרי דבר ה',	53951

ושלא יהיה שום מקום ספק בקיום דבר ה', וכיון שהיה דבר ה' למשה רבינו לאמר לישראל כי הארץ טובה היא וגם שיורישה להם, היה להם להתחזק בזה ולחזק ולעודד גם את ישראל כמו שעשו יהושע וכלב, אבל המרגלים אף כי עבדו את ה' לא היו נאמנים, ולכן נכשלו וירדו לבאר שחת והכשילו את ישראל.	53952 53953 53954 53955
ולכשתבונן נמצא כי הדבר מפורש בתורה כי כך נאמר, ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי והביאותיו, הרי שגילתה לנו התורה הסוד מה גרם שכלב ניצל מעצת המרגלים, ואמרה ועבדי כלומר עבדות של כלב שהיה עבד נאמן, הוא מה שגרם שהיתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי, ופירש הראב"ע ז"ל, וימלא אחרי רדף אחרי דברי ומילא אותו שהארץ טובה מאד ואין דיבה עכ"ל, ולכאורה איזה דבר ה' היה להם שכלב רדף אחריו ומילא אותו, אלא שהוא כמ"ש הרמב"ן ז"ל, שהוא הדבר שדיבר הקב"ה למשה בתחילת שליחותו, והיה די לכלב דיבור זה שירדוף אחריו וימלא אחריו.	53956 53957 53958 53959 53960 53961
ומתוך שבחו של כלב אנו באים לגנותם של המרגלים, כי אסונם היה שהיתה חסרה להם נאמנות זו בדבר ה', ולא רדפו למלא אחריו ולפיכך נכשלו והכשילו, ולפי זה נמצא, שהמעלה העליונה של עבד נאמן אינה מעלת שלמות שהיא הפסגה של מעלת העבדות בלבד, אלא שבחסרונה בגדולי עולם לפי גדולתם, אפשר שתהא סכנה גדולה בדבר להסתכן ברעה המביאתם לבאר שחת, ושרק עבד נאמן ניצול ממנה.	53962 53963 53964 53965 53966
(דליות יחזקאל).	53966
מאמר קפג	53967 53968
אפס כי עז העם היושב בארץ והערים בצורות גדולות מאד וגם יְלָדֵי הענק ראינו שם (במדבר י"ג כ"ח). כל מה שספרו ואמרו עד ויהס כלב היה בסדר, כי היו צריכים למסור מה שראו בכדי לקיים שליחותם, והם נשלחו לדעת את כל הפרטים שאמרו, וראיתם את הארץ מה היא, ואת העם היושב עליה החזק הוא הרפה, המעט הוא אם רב, ומה הארץ אשר הוא יושב בה הטובה היא אם רעה, ומה הערים אשר הוא יושב בהנה הבמחנים אם במבצרים, ומה הארץ השמנה היא אם רזה, היש בה עץ אם אין, אם כן היו צריכים לענות על כל השאלות, והלא נהגו כראוי ולמה כתוב ויהס כלב את העם אל משה, מה חטאו ומה פשעו עד הנה, שכלב היה צריך להשתיק אותם?	53969 53970 53971 53972 53973 53974 53975
גם קשה מה דאיתא במס' (סוטה ל"ד:) ויעלו בנגב ויבוא עד חברון ויבואו מיבעי ליה? אמר רבא מלמד שפירש כלב מעצת מרגלים והלך ונשתטח על קברי אבות, אמר להם בקשו עלי רחמים שאנצל מעצת מרגלים, יהושע כבר ביקש משה עליו רחמים, ויקרא משה להושע בן נון יהושע, יה יושיעך מעצת מרגלים, והיינו דכתיב ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו ע"כ, ולא מובן מה הפחד, מאיפה ידע כלב שיחטאו עד שהיה משתטח על קברי אבות? וכן משה למה ביקש רחמים על יהושע עוד לפני שהלכו? מה ראה לשנות שמו? הלא כל מה שסיפרו היה בסדר?	53976 53977 53978 53979 53980 53981
מים עמוקים עצה בלב איש ואיש תבונה ידלנה (משלי כ'), משה רבינו הרגיש שענין שליחות המרגלים לא בסדר, שהרי אחרי ויהס כלב נאמר והאנשים אשר עלו עמו אמרו לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו, ובמס' (סוטה ל"ה.) אמר רבי חנינא בר פפא דבר גדול דיברו מרגלים באותה שעה, כי חזק הוא ממנו אל תקרי ממנו אלא ממנו כביכול, אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם ע"כ.	53982 53983 53984 53985
וכן הוציאו דיבת הארץ באומרם, הארץ אשר עברנו בה ארץ אוכלת יושביה היא, ובמס' סוטה דרש רבא אמר הקב"ה אני חשבתיה לטובה והם חשבו לרעה, אני חשבתיה לטובה, דכל היכא דמטו, מת חשיבה דידהו, כי היכי דניטרדו ולא לשאלו אבתרייהו ע"כ, רש"י אוכלת יושביה בכל מקום שעברנו מצאנום קוברי מתים, והקב"ה עשה לטובה כדי לטורדם באבלם ולא ישימו לב להמרגלים, ובאמת היה זה חוסר אמונה בה'.	53986 53987 53988 53989 53990
איתא במדרש (תנחומא שלח ה'), אע"פ שאמר הקב"ה למשה שלח לך אנשים, לא היתה מן הקב"ה שילכו, מפני שכבר אמר להם הקב"ה שבחה של א"י שנאמר (דברים ח'), כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה, ומה הוא אומר שלח לך אנשים, אלא ישראל הם שביקשו שבשעה שהגיעו אל התחומים אמר להם הקב"ה ראה נתן ה' אלהיך לפניך את הארץ עלה רש (דברים א'), באותה שעה נתקרבו כל ישראל לפני משה שנאמר ותקרבו אלי כולכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ שלא האמינו.	53991 53992 53993 53994 53995
ר' יהושע אומר משל למה היו ישראל דומין, למלך שזימן לבנו אשה נאה בת טובים ועשירה שאין כמותה בעולם, א"ל הבן אלך ואראה אותה שלא היה מאמין באביו, מיד הוקשה הדבר לאביו, אמר אביו מה אעשה, אם אומר לו איני מראה אותה לך, הוא אומר כעורה היא לפיכך לא רצה לראותה, לבסוף א"ל ראה אותה ותדע שלא כזבתי לך, ובשביל שלא האמנת בי קונם שאין אתה רואה אותה בביתך, אלא לבניך אני נותנה.	53996 53997 53998 53999 54000

כך הקב"ה אמר לישראל טובה הארץ ולא האמינו אלא אמרו נשלחה אנשים לפנינו, אמר הקב"ה אם מעכב אני עליהם הם אומרים לא טובה הארץ ולכך לא הראה אותה לנו, אלא יראו אותה ובשבעה שאין אחד מהם נכנס לתוכה אלא לבניהם, שנאמר אם יראו את הארץ אשר נשבעתי לאבותם, ואומר וטפכם אשר אמרתם לבז יהיו המה יבואו.	54001 54002 54003 54004
ובאמת היה להם לכבוש את הארץ באמונה בה' ובמשה עבדו וחטאו בזה, וכן לשון הגמ' (בסוטה ל"ד:), אמר ר' חייא בר אבא מרגלים לא נתכוונו אלא לבושתה של ארץ ישראל, כתיב הכא ויחפרו לנו את הארץ וכתוב התם ויחפרה הלבנה ובושה החמה, ופי' רש"י לבושתה של א"י אותה שאלה ששאלו תחילה שלוח המרגלים עכ"ל, וכן וילכו ויבואו אמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בר יוחאי מקיש הליכה לביאה, מה ביאה בעצה רעה אף הליכה בעצה רעה ע"כ.	54005 54006 54007 54008 54009
וזה הרגישו כלב ויהושע, ומשה התפלל על יהושע, וכלב השתטח על קברי אבות כדי שלא ישל, ומטעם זה שלח משה שנים עשר איש, לא שנים או שלושה אנשים, כמו ביהושע ששלח ליריחו רק שני אנשים, כי אולי דעת רבים יחזיקו מעמד ולא ישלחו, ובחר דוקא כל נשיא בהם ליתר בטחון, ובמדרש ואקח מכם מן הברורים שבכם, מן המושלמים שבכם, הכל עשה כדי להמעיט הסכנה שלא יוציאו דיבה, הואיל ומלכתחילה השליחות לא היתה בסדר כנ"ל.	54010 54011 54012 54013 54014
ובאמת החכם לב הרמב"ן ז"ל, מצא שבדבריהם עד ויהס כלב דיברו כבר לא טוב שאמרו אפס כי עז העם, כי המלה אפס מראה על הפחד הגדול שהיה להם מגבורת האויב, כאילו אמרו מה יועיל שזוהי ארץ זבת חלב ודבש, אבל לא נוכל לכבוש אותה כי עז העם, וזה אמרו רק ברמז, אבל כשכלב השתיק אותם כדכתיב ויהס כלב את העם ויאמר עלה נעלה אז נתגלה מה שבלבם, ואמרו לא נעלה כי עצום הוא ממנו כביכול. והנה זכיתי לשמוע בקעלם מפי מורי הגה"צ רנ"ז זצ"ל, שאמר הסבר לדברי חז"ל בשעה שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת, קלני מראשי קלני מזרועי (סנהדרין מ"ו), ואמר הסבר ע"ז, היות שהקב"ה הטוב והמטיב, חושב מחשבות בטובו איך להציל בן אדם שלא ידח ממנו נדח, ובטובו ואהבתו מוכיח לבן אדם ביסורים שאלו יחזירוהו בתשובה, ובשעה שמצטער סימן שעוד לא שב בתשובה ולא חזר מדרכו, אז השכינה מצטערת ואומרת קלני מראשי קלני מזרועי, קלני מראשי פירוש כואב לו כאחד שתוכניותיו ומחשבותיו לא השיגו את מטרתם, קלני מזרועי פירוש גם הזרוע נטויה היסורים ג"כ ללא הועיל ודפח"ח. וגם כאן לא עזר התחבולות לשלוח שנים עשר איש ראשי בני ישראל כדי שלא ישלחו, והם כן נכשלו והוציאו דיבה על הארץ, והסיבה היתה, כי דאגו שבארץ ישראל הם ירדו ממדרגתם ולא יהיו נשיאי וראשי בני ישראל (כדאיתא בזוהר), מה נפלא הדבר! ועד כמה קדושים דברי חז"ל הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם, וכן המרגלים נפלו במדבר ולא זכו לעלות לארץ ישראל ע"י קנאה תאוה וכבוד. (זכרון מאיר).	54015 54016 54017 54018 54019 54020 54021 54022 54023 54024 54025 54026 54027 54028 54029
מאמר קפד	54030
אפס כי עז העם היושב בארץ והערים בצורות גדולות מאד וגם ילידי הענק ראינו שם (במדבר י"ג כ"ח).	54031
אצל המרגלים מציינו שדיברו לשון הרע על הארץ, ויניאו את לב העם מלכת במלחמה, מאין בא להם החטא הזה? הלא יצאו ממצרים וראו הנסים, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, והכירו כי הכל לפניו ית"ש כלא, ואיך אמרו עתה אפס כי עז העם, ועוד איך אמרו על הארץ אוכלת יושביה היא מפני שעוסקים כולם בקבורת מתים, הלא אמרו חז"ל אני חשבתיה לטובה, דכל היכא דמטו, מית חשיבא דידהו כי היכי דניטרדו ולא לישאלו אבתרייהו, ואיך לא הבינו זאת?	54032 54033 54034 54035 54036 54037
אמנם היה יכול ה' לסבב שלא ירגישו יושבי הארץ את המרגלים, באופן שההצלחה ישיגו ולא יהיה להם מקום לטעות, אלא שלכך גזר הבורא ההצלה באופן זה כדי שיהיה ג"כ מקום לטעות, וצדיקים ילכו בהם ובלתי צדיקים יכשלו בהם, ולכן המרגלים שהיתה להם נגיעה לטעות ולתלות החסרון בארץ כי אוכלת יושביה היא, שפחדו שאם יכנסו לארץ יסלקו אותם מנשיאותם לכן טעו (זוהר במד' ד' נ"ה), ומיד שראו עוסקים כולם בקבורת מתים, הכריעו כי החסרון הוא מהארץ, וגם כשראו את הענקים טעו בגבורתם כי לכבוש האנשים האלה ע"פ דרך הטבע לא יכול להיות במציאות.	54038 54039 54040 54041 54042 54043
מבואר ברמב"ן שאמרו אין אנחנו ראויים לנסים, לכן אמרו אפס כי עז העם ואין אנו ראויים לנס, במצרים היינו במדרגה גבוהה ועכשיו אין אנו ראויים לזה, ויהושע וכלב שהיו נקיים מהנגיעה הזאת, לא טעו ואדרבה התחזקו מזה, כי ראו בזה ישועת ה' להטריד את כולם בקבורת מתים כדי להצילם, ודנו מזה כי הבורא משגיח עליהם ומצילם, ולכן גם כי ראו הענקים לא התפעלו מזה כלל, כי ידעו כי לפניו כאין המה, ומהכרת ההשגחה דנו כי המה ראויים לנס ג"כ.	54044 54045 54046 54047 54048
אמנם בענין זה אם ראוי אם לא ראוי, אין זה ספק הלכה, אלא תלוי לפי מדרגת האדם, כמ"ש חז"ל על הכתוב ה' צלך על יד ימינך, מה הצל אם אתה מראה לו יד אף הוא מראה לך יד, ואם אתה מראה לו אצבע	54049 54050

אף הוא מראה לך אצבע, כמו כן בעת שהאדם מסכים בדעתו כי ראוי הוא לנס ולא מתהפך בדעתו כלל	54051
לצד אחר, זה גופא הגורם שיהיה ראוי, ואם נתרפה בדעתו ומפחד שמא אינו ראוי, זה גופא הגורם שלא	54052
יהיה ראוי.	54053
ולכן יהושע וכלב שלא היה להם נגיעה בכניסת הארץ, וראו המציאות כי טובה הארץ וראויים המה לנסים,	54054
לכן לא טעו כלום בהענין, והמרגלים שהיתה להם נגיעה בזה, ופעלה עליהם הנגיעה להפחידם אולי אינם	54055
ראויים, זה גופא הגורם באמת שלא יהיו ראויים לנסים, ובאמת לגבם היה עז העם ולא יוכלו לכובשם,	54056
אלא שהתביעה עליהם היא, שהיה להם להרגיש הנגיעה ושכל טענתם הוא שוא ושקר, ורק רוח הנגיעה	54057
דובר בם, כי אז היו מתעלים מן המקום טעות הזה, ועכשיו שלא הרגישו טעו בהמקום טעות ועוד נפלו	54058
ממדרגתם. (מדרגת האדם מא' תיקון המדות פ"ב).	54059
	54060
מאמר קפה	54061
ויהס כלב את העם אל משה ויאמר עלה נעלה וירשנו אותה (במדבר י"ג ל').	54062
השתיק את כולם צווח ואמר וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם? השומע היה סבור שבא לספר בגנותו, ומתוך	54063
שהיה בלבם על משה בשביל דברי המרגלים שתקו כולם לשמוע גנותו, אמר והלא קרע לנו את הים,	54064
והוריד לנו את המן, והגיד לנו את השלש, ויאמר עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה, והאנשים אשר	54065
עלו עמו אמרו לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו (רש"י י"ג ל').	54066
קשה להבין איזו תועלת השיג כלב בהשתיקו את העם לרגע, מתוך שטעו שגם הוא בא לספר בגנותו של	54067
משה ובגנות הארץ, והלא מיד לאחר ששמעו את דבריו לשבח את הארץ ולהעריץ את משה ולהגביר	54068
האימון בו שוב חזרו והתלוננו, שוב הוציאו דיבה על הארץ, ועוד הסעירו את רוחם של ישראל עד שפרצו	54069
בבכי ונתנו לבם לשוב מצרימה, הלא בזה עוד הרתיח את רוגזם במדה מוגברת, וכש"כ שלא הועיל ולא	54070
הטיב את המצב, אל מה איפוא כיון בהסותו את העם?	54071
אכן הרבה הועיל כלב באותו הרגע בו השתיקם, הוא הפסיק את כעסם ורוגזם שלא יהיו בנשימה אחת,	54072
הוא צינן את רתיחתם שלא תהיה עבירתם בוערת כאש, עקר את הכוח הראשון של היצה"ר, שהוא עז	54073
ועצום, העביר את כל אלו מכלי ראשון לכלי שני וכלי שלישי, שאז חלים עליהם דינים אחרים, וחשבון	54074
העוון משתנה, עבירה הנעשית מתוך אש בוערת של כלי ראשון וכוח ראשון בלי הפסק, עבירה כזו מביאה	54075
חרון אף גדול ונידון בעונשים קשים והוא ג"כ נידון ברותחים, אבל העבירה הנעשית בלי התלהבות,	54076
ובכוח שני חלוש וקלוש אז אין הדין חמור כל כך.	54077
ההפסקה שהפסיק כלב את המתלוננים על משה ואהרן ומדברים בגנותם ובגנות הארץ, היתה מעשה גדול	54078
ושקול בחכמה רבה, כי מי יודע כמה חרון אף היה נשפך עליהם וחומר הדין לא היה נפסק לעולם ח"ו,	54079
אלמלא הפסיק כלב את החטא לאותו רגע, כלב עצר אותם מכוח הראשון, וכעסם ורתיחת דמם אשר פסק	54080
לאותו רגע עבר לכלי שני שאינו בוער כל כך, וכן משמע באבן עזרא ז"ל על הפסוק ועבדי כלב עקב היתה	54081
רוח אחרת עמו, הזכירו לבדו ולא גם את יהושע בעבור ויהס, וזה מתאים לרעיונו.	54082
ויאמר אליהם לינו פה הלילה וישבו שרי מואב עם בלעם, ובדעת זקנים מבעלי התוספות מקשים, וזקני	54083
מדין להיכן הלכו? כיון דאמר להו לינו פה הלילה הלכו להם, אמרו כלום יש אב ששונא בנו? אם כן למה	54084
הלכו לכתחילה, למה לא עלה בדעתם אז הרעיון של כלום יש אב ששונא בנו, אלא אחרי שבלעם הפסיק	54085
ודחה אותם למחר, הפסק קל זה דיו לעורר את מחשבתם ולהגיע לידי מסקנה שאין אב שונא לבנו, הפסק	54086
זה הפיג את שכרון שנאתם לישראל, ופתח את עיניהם שנסתמאו משנאה, רתיחת דמם נצטננה במקצת,	54087
וכאשר באו לשכל הישר הבינו שאין אב שונא לבנו, כל זה השיגו בהפסקה קלה.	54088
כאשר אדם נופל ממקום גבוה אין ספק שגורלו נחתם למוות, העצה הטובה ביותר אז, שאדם ינסה לעצור	54089
אותו מתנופת נפילתו הראשונה, ואז אף אם אח"כ יפול, הרי נפילתו לא תהיה בחבטה עצומה שבאה	54090
מהנפילה החזקה מן הגובה, אלא עוצמת הנפילה לארץ תהיה כמדת הגובה שבו האדם עצרהו.	54091
בספר חסידים (סימן תרנ"ה) מעשה בבן שכיבד את אביו ביותר, א"ל האב אתה מכבדני בחיי תכבדני	54092
במותי, אני מצוך שתלין כעסך לילה אחד ועצור רוחך שלא תדבר, לאחר פטירת אביו הלך לו למדינת הים	54093
והניח אשתו מעוברת והוא לא ידע ועיכב בדרך ימים ושנים, וכשחזר בעיר בא בלילה ועלה לחדר שאשתו	54094
היתה שם שוכבת ושמע קולו של בחור שהיה מנשק אותה.	54095
שלף חרבו ורצה להרוג את שניהם, ונזכר מצות אביו והשיב את החרב לתערה, שמע שאמרה אשתו לאותו	54096
בחור שאצלה, כבר שנים רבות שהלך אביך מאצלי, אלו היה יודע שנולד לו בן כבר הגיע להשיא לך	54097
אשה, כששמע זה הדבר אמר פתחי לי אחותי רעיתי, ברוך ה' שעצר כעסי וברוך אבי שציווני לעצור	54098
כעסי לילה אחת שלא הרגתי אותך ואת בני, ושמחו שמחה גדולה ועשו משתה לכל העם שנמצאים ושמחו	54099
הרבה מאד עכ"ל.	54100

העובדה שיש לנו ללמוד מכאן, להתרגל להפסיק באמצע בהילות הרצון, כל מדה שאינה נכונה לכל הפחות	54101
שלא תיעשה בשלמות, שהעבירה לא תהיה מתוך אש בוערת, ולא בנשימה אחת, אלא להטיל בה מום ע"י	54102
הפסק, כך צריך לנהוג בכעס, בנקמה, בתאוה, ורדיפת הממון, ואז אפשר להגיע לידי החלשת היצר במדה	54103
מרובה.	54104
בוקר ויודע ה' את אשר לו, עתה הוא עת שכרות ולא נכון להראות לפניו, והוא היה מתכוון לדחותם שמא	54105
יחזרו בהם, בעצה מחוכמה זו השתמש משה רבינו ע"ה להפסיק את קורח ועדתו מהאש הזרה שאחזתם,	54106
הוא השתדל לדחותם למחרת להפיגם משכרותם, משכרות הכבוד המדומה והמגונה, הקנאה האוכלת את	54107
הגוף והנפש גם יחד, לטובת החוטאים נתכוונו משה וכלב להפסיקם אף לרגע שיהיו חוטאים בסירוגין.	54108
ושם איש ישראל אשר הוכה זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני, ושם האשה המוכה כזבי בת צור ראש	54109
אומות בית אב במדין הוא (פנחס כ"ה), אור החיים הק' מקשה, אם חפץ ה' לגלות המוכים היה לו	54110
להזכירם בשעת מעשה כשאמר והנה איש מבני ישראל, שם להזכירו ולומר איש זמרי, וכשהזכיר ג"כ את	54111
המדינית היה לו להזכיר שמה, ואם התורה כיסתה עליהם כדרך שכסתה על המקושש בשבת, למה נמלך	54112
להזכיר שמם, והוצרך להוסיף תיבות יתירות בתורה?	54113
ואולי יש עוד להוסיף ולבאר כדרכנו, שהתורה למדה דרך ארץ לאדם איך יתנהג במדותיו, שיהא לו כוח	54114
המעצור לשלוט בנפשו, אף בכעסו ובקנאתו לש"ש לכבוד ה' ית' ותורתו, שידחה כעס זה לשעה אחרת,	54115
מה שעלינו ללמוד מכל העניינים, כי לכל הפחות ישתדל האדם להתאפק ולרסן כל דבר, ולהמתין מעט	54116
טרם ירצה להוציאו, לדחות את הכעס לשעות, דחיה בכל מדה, דחיה מועלת לכל צרכי החיים הרוחניים	54117
והחומריים. (אור חדש).	54118
	54119
מאמר קפו	54120
והאנשים אשר עלו עמו אמרו לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו (במדבר י"ג ל"א).	54121
הנה בענין שילוח המרגלים לא היה עליהם שום חטא, כי גם משה שלח לרגל את יעזר, ויהושע שלח לרגל	54122
את יריחו, ואדרבה התורה תצוה לעשות כל מה שאפשר ע"פ הטבע ולא תסמוך על נסים כמ"ש הרמב"ן	54123
ז"ל, וחטאם היה מה שהקדימו הם לשאול נשלחה אנשים לפנינו, זה מורה שהאמונה בעזר ה' רפה בידם	54124
לפי ערכם הרם, יען ידעו דרך ה' לעשות כל מה דאפשר ע"פ הטבע ולא לסמוך על הנס, וכיון שמתחיל	54125
האדם בחומר שהוא היפוך נס, נמשך אצלו צורת החומר הוא הטבע, ונמשך מעט בכוח הרע של כוחי	54126
ועוצם ידי, ולכן נמשך מעט דעתם ללכת בטבע.	54127
כאשר ראו העם שמרע"ה בחר אותם לתור הארץ, אמרו בודאי ידע שהם צדיקים גמורים, ויש לסמוך	54128
עליהם והאמינו להם, אבל ה' יודע כי לולי נמשכה דעתם לטבע, לא היו מקבלים דבריהם כלל, נמצא כי	54129
האדם צריך להיות מלומד בכוחות הפכיים, עוסק כדרך הטבע, ותוך לבבו צריך להיות הכל נס נסתר, כי	54130
אע"ג שאין לנו נסים גלויים, אמנם נסים נסתרים מלוא כל הארץ וכ"ש לעדת ישראל, ואנו אומרים בכל	54131
יום ועל נסיד שבכל יום עמנו, פי' בכל יום בלי הפסק הכל נסים נסתרים, ורק נגזר על האדם בזיעת אפך	54132
תאכל לחם, שיעסוק בטבע באבריו היפוך מחשבות לבבו, וזה דבר קשה מאד שבור החבית ושמור יינה.	54133
ונגזר זה עליו מחטא עץ הדעת והלאה, כי כן דרך השי"ת כמו שמצינו בעת שכבשו ישראל ל"א מלכים	54134
(שופטים ג'), ואלה הגוים לנסות במ את ישראל, כי אינו יכול האדם לבוא למדרגות נעלות רק ע"י נסיון	54135
אם ינצח ויהי לבן חיל, והיא הכוונה בפסוק הא' עשה את האדם ישר, ולא היה צריך כ"כ עמל להגיע	54136
למדרגתו הנעלה, אמנם והמה בקשו חשבונות רבים, כמו האוכל דבר המזיק לו יחלה וצריך רפואות מרים	54137
עדי ישוב לאיתנו, כן בשביל החטא הוצרך לרפואות מרות וקשות, להתנהג בדרך שבור חבית ושמור יינה.	54138
וכן בחטא מרגלים היה זאת כי היה להם לדעת, כי אחרי שהשיגו מושג אמיתי כי ה' הוא האלהים, בעל	54139
הכוחות כולם, ואם כן הכל מאתו ית', ואם יצוה לעשות הכל בדרך הטבע, היא רק גזרה מאתו ית', בזיעת	54140
אפך תאכל לחם, אבל באמת הטבע גם כן נס והוא נס נסתר, וכן בקרה ומחלוקתו היה להם במה לטעות,	54141
דאם לא כן לא היו מקריבים קטורת לפני ה', אבל נתפסו בשביל היסוד הזה, שהיה צריך להיות להם מושג	54142
אמיתי בנבואת משה רבינו ע"ה, ולבנות על המושג הזה, ואם יש להם קושיא עליו, אם ריק הוא מכם	54143
ולבסוף יתברר לכם וכאשר כן היה.	54144
לפי זה יתחייב כי האדם כשהוא עוסק בעסק העולם כמשא ומתן וכדומה, יהיה עליו למשא גדול ולמיאוס,	54145
כי זה רק קללה בזיעת אפך, ואם לא ירגיש זאת בנפשו ובפרט אם יקבל נחת מזה, כאשר אנו רואים האדם	54146
העוסק במשא ומתן, ובפרט אם ירויח זה לו לנחת גדול ולעונג, דע כי חולי גדול הוא בנפשו, כי זה לאות	54147
שאינו מאמין בנס נסתר, ורק כוחי ועוצם ידי ר"ל, אשר על כן מבורר כי העסק סכנה גדולה לאדם, ויסוד	54148
הכל להשיג מושג נכון ולבנות עליו בנינים היפוך השרשתו הקודמת. (חכמה ומוסר ח"א מא' נ"א	54149
נ"ב).	54150

	54151
מאמר קפז	54152
ויוציאו דבת הארץ אל בני ישראל הארץ אשר עברנו בה לתור אותה ארץ אוכלת יושביה היא (במדבר י"ג ל"ב).	54153
	54154
חטא המרגלים נראה בעינינו כחסרון באמונה ובטחון, כי אם היתה אמונתם שלמה היה להם לבטוח בשם וללכת לארץ כנען בלי שאלה כלל, ולמה להם לשלוח אנשים לרגל את הארץ? אבל האמת לא כן היא,	54155
שלוח אנשים לרגל את הארץ אין בזה חטא כלל, כי צריך האדם ללכת בדרך הטבע ולא לסמוך על מעשה נסים, כמו שהבורא סידר את העולם בחכמה הנקראת טבע, ואינו עושה דבר נגד הסדר הזה רק לפרקים רחוקים.	54156
	54157
וגם על נסים אלה, על דברים שהיו פעם אחת בעולם, עומד דוד המלך ושואל מה לך הים כי תנוס הירדן תסוב לאחור? כי על שינוי סדר הטבע צריך טעם חשוב למה שינה השי"ת את הסדר שהטביע בהבריאה שלו, כן ראוי לאדם להתנהג בסדר הזה ולא לצאת ממנו אף במקום שאפשר לו.	54158
	54159
כי סדר הטבע של הבריאה הוא בשביל האדם, קודם שנברא האדם היה אפשר לאור וחושך להשתמש כאחד, למים עליונים ותחתונים להיות ביחד, כל הסדר של הבריאה להפריד העליונים מהתחתונים, ולהיות השמש לאור היום והירח וכוכבים למשול בלילה, ולקבוע לכל חלק הבריאה מדור לעצמו, הכל הוא בשביל האדם העומד להברא, אדם זה בעל בחירה יהיה וראוי שתהיה הבריאה מתאימה לו, אם היה העולם מתנהג בדרך נס לא היה מקום לבחירה.	54160
	54161
לא היתה שום אפשרות לאדם לטעות אם היה מן יורד מן השמים, אי אפשר לו לומר כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, עכשיו שאדם חורש וזורע, קוצר ודש, טוחן ואופה, אם רצונו להכיר האמת, אז הוא רואה כי כל אנשי העולם עמלים לצרכו, ונותן הודאה להבורא על מה שזן את העולם המשמש אותו, ואם רצונו להטעות את עצמו, אז הוא כסומא וחרש שאינו רואה ואינו שומע מכל הנעשה סביב לו, כסבור הוא שהחנוני עושה את הפת והוא משלם לו מיגיע כפיו, זוהי החכמה של סדר הטבע שתהא מתאימה לבחירת האדם, לכן שאל דוד על שינוי הסדר עד שמצא תשובה מספקת, כי לעתים נחוץ לבחירת האדם גם השינוי, להראות לו את האמת כי מלפני אדון חולי ארץ ההופכי הצור אגם מים.	54162
	54163
ואם הבריאה כולה סודרה בחוקי טבע לטובת האדם ובחירתו החופשית, כש"כ שצריך האדם להתנהג כפי חוקים אלה בכל דבר הנחוץ לו, ואם בחיי יום יום כך, כש"כ בענין כניסה לארץ וכיבוש של שלושים ואחד מלכים, מלחמה זו של כיבוש הארץ לא היתה בדרך נס, רק בדרך הטבע, כמו שציוה הנביא להחבא במארב במלחמת עי וכדומה, ולכן נחוץ לדעת קודם את טוב הארץ ואנשיה, החזק הוא העם או רפה, המעט הוא אם רב, וכן כל השאלות שסידר להם משה רבינו, וכן שלח יהושע מרגלים לפני כניסתו לארץ, וגם משה רבינו שלח לרגל את יעזר.	54164
	54165
כלל גדול אמרו חז"ל, אין סומכין על הנס, לכן אסור לאדם לעמוד במקום סכנה שמא אין עושין לו נס, כי נגד סדר הבריאה הוא, ואם עושין לו נס מנכין לו מזכיותיו, ואברהם אבינו היה ירא בשעה שנצח את ארבעת המלכים שמא קיבל שכרו ע"י נס זה, דבר פלא הוא לקבל שכר כל המצוות של אברהם אבינו בשביל נס אחד, אלא שנס הוא היפך מטרת האדם בעולמו, היפך הבחירה שבשבילה נברא הוא וכל העולם, וכל שנעשה לו נס יצא מכלל אדם ונהיה כמלאכי מעלה, והתורה ניתנה לאדם לא למלאכים, לכן צריך האדם להיות נזהר מן הנס, וכל הנהגת חייו צריך לסדר הכל בדרך הטבע.	54166
	54167
כלל זה לסדר עניני החיים בדרך הטבע, אינו רק בענינים גשמיים אלא גם בענינים רוחניים, גם רוחניות האדם ושלמותו אינה ראויה להיות כמלאכי מעלה אלא כאדם השלם, לכאורה מנין לו להרמב"ם לומר כי דרך השלמות היא הדרך הממוצעת בין שתי הקצוות, וכל הנוטה לאחד מן הקצוות בין לצד הרע בין לצד הטוב הוא בעל חסרון, הלא דרכי השלמות למדין אנו מן הבורא ית', והלכת בדרכיו מה הוא רחום אף אתה רחום, ורחמיו של השי"ת בלי גבול המה, ואם האדם מוגבל באפשרותו אבל במה שאפשר לו להגיע איך יתכן למונעו מזה?	54168
	54169
אולי בשביל קושיא גדולה זו, הרשו לעצמם חכמים אחדים לומר כי מחכמי האומות לקח הרמב"ם את הכלל הזה, אבל אסור לומר כן, כי לא כתב זה בספר חכמה שכלית אלא בספר הלכה ביד החזקה, ויש לו מקור בש"ס בבלי וירושלמי כמו בשאר ההלכות של ספר זה, התשובה היא, כי אף אם נאמר שמדותיו של הקב"ה הן הנהגה של רחמים בלי גבול, גם אז היתה צריכה הנהגת האדם להיות באופן מוגבל מפני שאדם הוא.	54170
	54171
אסור לאדם לחיות כמלאך אף אם זה היה אפשר לו, אסור לאדם לעמוד במדרגה של קדושה, מה שיש לו רשות בזה היא הכניסה למדרגת קדושה, כדי שיוכשר בזה לרוח הקודש ונבואה, אבל לא לחיות כקדוש, אין האדם מזבח ומשכן, רק אדם, ולכן אסור לו להיות רחום בלי גבול, כי בלי גבול סוג מלאכי הוא לא	54172
	54173
	54174
	54175
	54176
	54177
	54178
	54179
	54180
	54181
	54182
	54183
	54184
	54185
	54186
	54187
	54188
	54189
	54190
	54191
	54192
	54193
	54194
	54195
	54196
	54197
	54198
	54199
	54200

סוג אנושי, האדם באשר הוא אדם מדותיו מוגבלות הן, לא רק בגלל אי יכולתו להוציא לפועל מדות שאינן מוגבלות, אלא מפני שזה תנאי היצירה שלו.	54201
אמנם כן הוא, אי אפשר לאדם לסלק עצמו מכל וכל השייך לעצמיותו, אי אפשר לאדם להיות נשמה בלי גוף, קדוש כמזבח משכן ומרכבה, אפשר לו להיות קדוש אבל רק לשעה, בתור הכשרה לרוממות כשהוא רואה נחיצות לזה, אבל לא להחזיק בקדושה במצב קבוע, כי סוף סוף אדם הוא ולא מלאך, לא אדם שקוע במדות גרועות, אבל אדם במדה שתחייב היצירה שלו, ולאדם אין דרך אחרת כי אם דרך הממוצע, לכן אף אם היו מדותיו של הקב"ה רחמים בלי גבול, צריכות מדותיו של אדם להיות רחמים של גבול, מדות טובות שמתאימות ליצירת האדם, יצירה מורכבת מנשמת חיים עם עפר מן האדמה, זהו המקור של הרמב"ם, מקור המתאים למציאות האדם כפי הבנת התורה.	54202
ובכן בין בעניני רוחניות בין בעניני גשמיות, אין לאדם להתנהג באופן יוצא מדרך הטבע, כי כל הבריאה וסדר הטבע הכל מתאים לאדם ולבחירתו, חכמת הטבע של כל הנבראים וחכמת היצירה המורכבת שלו, הכל נעשה כדי לאפשר לאדם את הבחירה החופשית שלו, שתהיה לו בכל דבר קטן וגדול אפשרות של שני אופנים, תכלית הטוב ותכלית הרע, כי כלול הוא וכל הבריאה אשר מסביב לו משניהם כאחד.	54203
ולכן נחוץ לאדם בשביל מטרת הבחירה להתנהג בדרך הטבע ולא לסמוך על נס כלל, וזה היה הרצון של דור דעה, להשתמש מן הנס כפי האפשר ולהתקרב אל הטבע, ולכן לא היה שום חטא במה שרצו לשלוח מרגלים, וגם משה רבינו הסכים ונחזר באנשים צדיקים הראויים למלא שליחות חשובה זו, והחטא בא רק ע"י שגיאה הבאה להם ע"י רוח"ק, כמ"ש חז"ל שראו ברוה"ק שלא יהיו הם נשיאים כשיכנסו ישראל לארץ.	54204
שגיאה כזו אפשרית היא גם באדם היותר גדול, שגיאה כזו נקראת בתורה חסרון באמונה ובטחון, כי אילו הייתה אמונתם שלמה כפי מדרגתם הרמה, אז הייתה יראת החטא שלהם מונעת אותם מלבוא אל שגיאה וטעות כמו שנמנעו יהושע וכלב, כי גודל היראה משגיאה הביאה את כלב להשתטח על קברי האבות, וכן את יהושע לקבל את ברכת משה רבינו, יראים היו מרוה"ק שלהם מתכלית השלמות שעמדו בה, כי ידעו את האדם שאינו יוצא מגדר הבחירה שלו לעולם, כמ"ש הן בקדושיו לא יאמין, בשגיאה כזו אפשר לאדם לטעות כי קרובה היא לבחירה שלו, אבל לא בחטא שלא סמכו על הנס, כי אין סומכין על הנס היא דעת תורה, ובדעת תורה חיו דור מקבלי התורה. (תורת אברהם).	54205
	54206
	54207
	54208
	54209
	54210
	54211
	54212
	54213
	54214
	54215
	54216
	54217
	54218
	54219
	54220
	54221
	54222
	54223
	54224
	54225
	54226
	54227
מאמר קפח	54227
ויוציאו דבת הארץ אל בני ישראל הארץ אשר עברנו בה לתור אותה ארץ אוכלת יושביה היא (במדבר י"ג ל"ב).	54228
	54229
הרמב"ן ז"ל (י"ג ב') מתקשה הרבה בפרשת המרגלים על חטאתם, ועם בקשתם לשלוח אנשים לחפור את הארץ את הדרך אשר נעלה בה ואת הערים אשר נבוא אליהן, תיכף כבר נאמר להם חיייהם שאני נותן להם מקום לטעות (רש"י י"ג ב'), ומגודל הסכנה התפלל משה על יהושע בן נון, יה יושיעך מעצת המרגלים, ובמדרש (במ"ר ט"ז ט') הלשון יושיעך מן הדור הזה, זאת אומרת שראה רשעתם תיכף עם בקשת השליחות, ומתמיה הרמב"ן שהרי נאמר, וישלח אותם משה ממדבר פארן על פי ה' ונאמר וייטב בעיני הדבר.	54230
	54231
	54232
	54233
	54234
	54235
	54236
	54237
	54238
	54239
	54240
	54241
	54242
	54243
	54244
	54245
	54246
	54247
	54248
	54249
	54250

למלאות תאוותם, ויהיה טעם וייטב בעיני הדבר שסבלתי רעתכם והוריתי לעשותו, והשם צוהו שישלח,	54251
כענין שנאמר בשמואל שמע בקול העם כי לא אותך מאסו כי אותי מאסו.	54252
נוראות קחזינן כאן! חטאם בזה הוא שכאשר נאמר להם עלה רש, לא היה להם לחשוב ולהרהר, כי היו	54253
רואים את ישועת ה' אשר יעשה להם תמיד, והיה להם ללכת אחרי הענן, נתבעים הם כי היה להם לעמוד	54254
במצב של למעלה מדרך הטבע, היא דרגתם תמיד ללכת אחרי הענן, ובדרגא ההיא לא יתכן להיות כל	54255
ספקות והרהורים, בדרגא של למעלה מן הטבע אין מתקבל שם כלום קלקולים, לא נושכו נחש ולא עקרב	54256
עוקצו! והם שאמרו נשלחה אנשים וכבר נגעו במשהו בטבע, ואף שהיה זה היתר גמור, כי האם הנהגת	54257
הטבע אינה היתר גמור? טבע הלא הוא ע"פ ה'! וגם וייטב בעיני הדבר, כי האמת כן הוא שאין סומכין על	54258
הנס.	54259
כ"כ הוא סוד הסכנה הכרוכה בטבע, כי כבר הוצרכו לתפלות ובקשות, וגם וישלח אותם כולם אנשים,	54260
צדיקים וכשרים, נשיאים וגדולים, כי ה' חפץ למען צדקו למען ינצלו (הרמב"ן ז"ל), וסו"ס לא הועילה	54261
כלום, חייכם שאני נותן לכם מקום לטעות, וטעו! טבע הוא המקום לטעות, מצב של נושכו נחש.	54262
נוראים הדברים ודאי, עד כמה מגיעים החילוקים מן מצב של עלה רש, עד נגיעה כזאת בטבע! וגם באיזו	54263
מדה של טבע, בטבע של ע"פ ה', בטבע של וייטב בעיני הדבר, בטבע של אין סומכין על הנס, ואצל מי?	54264
אצל כולם אנשים ראשי בני ישראל המה, וגם אנשים כאלה לא יכלו לעמוד בפני הסכנה, סכנה כזאת היא	54265
אף רק נגיעה כל דהי!	54266
אז"ל (בר"ר ל"ו ג') כשהלך נח ליטע כרם פגע בו שידא שמדין ואמר, הדין דידי הוא, אצל נח הרי לא היה	54267
שום חטא, שם באמת היה בהיפוך, קודש קדשים, ישוב העולם, שותף להקב"ה במעשה בראשית, אלא	54268
שסו"ס נגע עצמו בטבע, וכבר נתחלל ויחל נח ונפל ממדרגתו איש האדמה, אבל אצל פרשת המרגלים	54269
אמנם טעו וחטאו! עד כדי כך היא סכנת הטבע, ויהיה איזה טבע שיהיה, גם הכי טהורים כמו ע"פ ה' וייטב	54270
בעיני הדבר, וגם כולם אנשים ראשי בני ישראל המה, ועכ"ז חייכם שאני נותן לכם מקום לטעות!	54271
הרמב"ן ז"ל בפ' בחקתי כותב, והכלל כי בהיות ישראל שלמים לא יתנהג ענינם בטבע כלל, לא בגופם	54272
ולא בארצם, לא בכללם ולא ביחיד מהם, ויסיר מחלה מקרבם עד שלא יצטרכו לרופא ולא בדרך מדרכי	54273
הרפואות כלל, כמ"ש כי אני ה' רופאך, אבל הדורש ה' לא ידרוש ברופאים, ומה חלק לרופאים בבית	54274
עושי רצון ה', והוא מאמרם שאין דרכם של בני אדם ברפואות אלא שנהגו.	54275
שאלו לא היה דרכם ברפואות, יחלה האדם כפי אשר יהיה עליו עונש חטא, ויתרפא ממנו ברצון ה', אבל	54276
הם נהגו ברפואות והשם הניחם למקרה הטבעים, וזו היא כוונתם ורפא ירפא מכאן שניתנה רשות לרופא	54277
לרפאות, וע"כ אנשים שהכו זה את זה באבן או באגרוף, יש על המכה תשלומי הרפואה, כי התורה לא	54278
תסמוך דיניה על הנסים, אבל ברצות ה' דרכי איש אין לו עסק ברפואות!	54279
הנה דורשים מכל אדם מישראל כי יהיה במצב של אין דרכם של בני אדם ברפואות, מצב של למעלה	54280
מדרך הטבע, והוא אמרו כי אני ה' רופאך, אבל הם נהגו ברפואות, וכשנהגו ברפואות הנה הניחו המצב	54281
של למעלה מן דרך הטבע, ונמצאים במצב של טבע, ואם אמנם עדיין הינם בטבעים נכונים, בטבעים של	54282
אין סומכין על הנס, כבר נשתנה המצב והשם הניחם למקרה הטבעים, כאן מתחיל הסוד של חייכם שאני	54283
נותן לכם מקום לטעות, עד כדי כך היא התביעה על חיים במצב של למעלה מן הטבע, ועד כדי כך כרוכה	54284
הסכנה בחיים במצב של טבע! מעתה מה זה כבר אדם החי לגמרי בטבע, הסומך לגמרי על טבע!	54285
(דעת תורה).	54286
	54287
מאמר קפט	54288
ויוציאו דבת הארץ אשר תרו אותה אל בני ישראל הארץ אשר עברנו ארץ אוכלת יושביה היא (במדבר	54289
י"ג ל"ב).	54290
מורגלים לחשוב ולהביט על ענינים מסובכים, בריבוי שאלות ותשובות קושיות ותירוצים, כאילו יש בהם	54291
ממש, אבל כשמתבוננים רואים כי כל הענין תמוה מעיקרו, כי הרי פשוט הוא כי כשמתרצים הקושיאין	54292
כל מציאות של קושיא, וכשאין קושיא ממילא אין תירוץ, ואיך מבינים זה באמת? מה זה ענין של קושיות	54293
ותירוצים? כשנתעמק יותר הלא פלאים לראות כל האופן של הקושיות, בזמן קטן והנה פתאום גדלו	54294
והצמיחו קושיות לאלפים! הכי בן לילה נתהוה חכם גדול כזה? ואלה הקושיות לפניו כ"כ יציבים וחזקים	54295
ללא כל הזזה! ואילו לזולתו הכל חלק בתכלית! לא קיים שום קושיא! ואיך מבינים זה באמת?	54296
איך אפשר כי קושיא זאת חזקה מאשר נאמר לאאע"ה כי ביצחק יקרא לך זרע, ואח"כ נאמר לו והעלהו	54297
לעולה, והוא עבר על זה כאילו אין כאן קושיא? הכל חלק לפניו ללא הרהור? הלא קושיא זו היא קושיא	54298
גדולה מאד ללא כל תירוץ ודאי, ולפני אאע"ה היתה חלק בתכלית ללא כל מכשול? וחז"ל כבר אמרו ע"ז	54299
(חולין ה': ילקו"ש בראשית ק"א), ערומים בדעת ומשימים עצמם ככהמה, איך מבינים זה האם חלילה לא	54300

הבין להקשות? הלא אין זה אלא שלפניו היתה חלק בתכלית! אבל איך אפשר מציאות זו של חלקות?	54301
ולאיך גיסא אם הדבר באמת חלק, אם כן איך זה כי שאול ישאלו בדבר כל קושיא?	54302
בפירוש האבן עזרא ז"ל מצינו כמה פעמים כשמתקשה באיזה דבר, וכשלא מוציא תירוץ הוא מסיק כי	54303
דעתם רחבה מדעתנו, צריכים להבין כי דעתם רחבה מדעתנו, היה זה לפני הראב"ע ז"ל תירוץ הכי נכון,	54304
כי אחרי שדעתם רחבה מדעתנו מה יש להקשות? הרי הכל חלק בתכלית, משולל מכל קושיות בעצם, ואיך	54305
זה לאדם כי ישאל קשיות על תורה מן השמים? איך יתקשה על חז"ל הקדושים? אחרי שרואים הקושיות	54306
ורואים התירוצים, הלא רואים בהיר כי הכל בטלין ומבוטלין, לא קושיות ולא תירוצים, מציאות הקושיות	54307
זה סוד גדול, וכמו כן החלקות זה סוד גדול, זה תשובת כל הענין, יותר אין יכולין להגיד, ויותר אין מה	54308
להגיד!	54309
חז"ל (בר"ר ס"ה כ"ב) מספרים על יקום איש צרורות בן אחותו של ר' יוסי בן יועזר איש צרידא שהיה	54310
רוכב על סוס בשבת, ראה את דודו מוליכין אותו להתלות, שאל אותו יקום ליוסי, חמי סוסי דארכבי	54311
מארי, וחמי סוסא דארכבך מארך? אמר ליה יוסי אם כך למכעיסיו ק"ו לעושי רצונו! א"ל יקום עשה אדם	54312
רצונו יותר ממך? א"ל יוסי ואם כך לעושי רצונו קל וחומר למכעיסיו! נכנס בו הדבר כארס של עכנא	54313
והלך יקום וקיים בעצמו ארבע מיתות ב"ד, נתנמנם יוסי בן יועזר איש צרידא וראה מטתו פרוחה באויר,	54314
אמר בשעה קלה קדמני זה לגן עדן עיי"ש.	54315
הלא שאל יקום ליוסי קושיא גדולה מאד, הקושיא של צדיק ורע לו רשע וטוב לו, ומה היו תשובותיו?	54316
אמנם כן לא הציג לו שום חידושים במיוחד! כל תשובתו היתה כי אין מקום לקושיא, העמיד לפניו הדבר	54317
כמו שהוא כי חלק הוא, כי אמנם מה כל הקושיא באמת? הלא באמת התשובה פשוטה בתכלית! אם	54318
לעוברי רצונו כך לעושי רצונו עאכו"כ, ואם לעושי רצונו כך לעוברי רצונו עאכו"כ.	54319
איך באמת ניתן להבין כל הענין של המרגלים? הלא המרגלים ששלח יהושע סבלו בדרכם הרבה הרבה	54320
יותר מהמרגלים של משה רבינו, המרגלים של מש"ר הלכו בגלוי ולא הוצרכו להתחבא משום איש, א"כ	54321
איך לא עלה על דעתם ולא חפשו בעצמם רעיון זה, לתרץ אשר ראו כל הארבעים יום שהלכו שם, שבכל	54322
מקום שעברו מצאו קוברי מתים, שהיתה זאת מפני שהקב"ה עשה זאת למענם ולטובתם, כדי להטריד את	54323
יושבי הארץ באבלם ולא יתנו לב לאלו, ואיך לבוא ולהגיד כי ראו שהארץ אוכלת יושביה? האם אין זה	54324
רעיון פשוט מאד, והרי יהושע וכלב אמרו כי לחמנו הם, וברש"י נאכלם כלחם, הנה היה הכל זה לפניהם	54325
חלק בתכלית, וה' אתנו אל תיראום פשוט בתכלית! ואיך זה מתהוים לאחרים כל ריבוי של קושיות?	54326
אלא הוא אשר אמרו חז"ל הקדושים בביאור הענין, חייהם שאני נותן להם מקום לטעות (רש"י שם פסוק	54327
ב'), קושיות הנה זה אמנם סוד גדול! וענין זה הסוד הוא סוד של נתינת מקום לטעות ולא יותר!	54328
וכשמבינים ככה כל ענין של קושיות שהוא מסוד הגדול של מקום לטעות, כי אז באמת הפלאים הכי	54329
גדולים הינם בצד השני, איך זה באמת לאחרים הכל חלק?	54330
הרמב"ן ז"ל בתחילת פרשת שלח כתב בביאור הענין של המרגלים שה' ציוה על השליחות, והיה כל זה כי	54331
ה' חפץ למען צדקו שתהיה השליחות במצותו, ושתהיה בכל שבטיהם ובגדוליהם למען יצלו, הנה הדבר	54332
באמת נורא נוראות! הלא היה ראוי שינצלו גם בזה לבד, אשר כל הדבר עבר תחת פקוחו של מרע"ה, גם	54333
זה יש בו רבת השמירה עליהם, הלא אין הקב"ה מביא תקלה על ידו, והנה ה' חפץ למען צדקו ועשה	54334
שיהיה הכל בצויו ית', הנה ודאי לא יתכן כבר להסבב מזה איזו תקלה, ונוסף על כולנה הלא היו כולם	54335
אנשים ראשי בני ישראל, ולמרות הכל לא הועיל ונכשלו!	54336
נוראות לראות מזה, כמה צריכים למלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם, כמה מלאכי רחמים צריכים לחלץ את	54337
האדם שלא יסתבך בטעותים! הסוד של קושיות ותירוצים חלק ולא חלק זהו סוד גדול מאד! ענין הסוד של	54338
קושיות הוא כי נותנים מקום לטעות, וענין הסוד של חלק הוא כי נוטל כל מקום לטעות, ואז יתכן	54339
להתהוות חלקות כ"כ, עד שלא יהיה סתירה גם מן כי ביצחק יקרא לך זרע נגד והעלהו לעולה!	54340
ההתבוננות בכל זה הענין, יכול האדם להכיר סוד האמונה, כי אני ה' בקרב הארץ, גם יותר מן יציאת	54341
מצרים! כי אין לנו מושג מריבוי מלאכי מעלה הסובבים את האדם על כל פסיעה ופסיעה, לשומרהו כי	54342
יבוא הכל במישור וחלקות! הגרי"ב זצ"ל היה אומר, כי טועים אנחנו בחשבנו כי סייעתא דשמיא היה להם	54343
להראשונים ז"ל, לא יודעים אנחנו כמה סייעתא דשמיא יש לנו על כל צעד וצעד, ולפי דברינו מובן זה	54344
מאד בזמנינו אלה, אשר יתכן לאדם להיות במחשבתו והשקפתו מצב של חלקות, הנה לא יודעים אנו	54345
באמת כל סוד ההשגחה הפרטית אשר מסבבנו! כמה מלאכי רחמים נצבים לשמרנו על כל פסיעה ופסיעה!	54346
(דעת תורה).	54347
	54348
	54349

ויוציאו דבת הארץ אשר תרו אותה אל בני ישראל הארץ אשר עברנו בה ארץ אוכלת יושביה היא (במדבר י"ג ל"ב).	54350
מפורש בתורה שהמרגלים הוציאו דיבה על הארץ באופן מגונה מאד, שאמרו ארץ אוכלת יושביה היא ולא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו, ואמרו חז"ל ממנו כלפי מעלה אמרו, אין בעל הבית יכול להוציא כליו משם, ועל כלל ישראל נאמר שדיברו דברים קשים, ותרגנו באהליכם ותאמרו בשנאת ה' אותנו הוציאנו מארץ מצרים לתת אותנו ביד האמורי להשמידנו, ומשה רבינו מוכיחם להאמין בה' שהוא ילחם לכם כאשר עשה במצרים, ובמדבר אשר נשאך ה' אלהיך כאשר ישא איש את בנו, אמנם המסתכל בעין טובה ושכל ישר רואה, שאם נפרש הדברים פשוטם כמשמעם, הרי הם סותרים את עצמם.	54351
אין בעל הבית יכול להוציא את כליו, הרי הדבר בלתי מובן, היודע שיש בעה"ב הרי יודע שיכול הוא להוציא כליו מביתו, וביותר הרי שמעו דבר ה' לשלוח את הצרעה וגרשה אותם מהארץ, הצרעה מין שרץ העוף שהיתה מכה אותם בעיניהם ומטילה בהם ארס והם מתים, ומה הפחד מהענקים שהצרעה החלשה חזקה מהם, ארץ אוכלת יושביה היא שבכל מקום שעברו מצאו אותם קוברים מתים, ומהי הראיה הרי ככה צריך להיות, כמפורש בתורה ולא תקיא הארץ כאשר קאה, אין הארץ הקדושה מקיימת רשעים אלו, אבל הם הצדיקים המה ירשו ארץ.	54352
והמעייין מוצא עוד הרבה מאמרים נפלאים בפרשה זו, שהמפרשים טרחו הרבה לישבם, הנה ברש"י על פי חז"ל שהמרגלים היו אנשים כשרים כשנבחרו לשליחות זו, ופירש עוד במקרא וילכו ויבואו מה ביאתן בעצה רעה אף הליכתן בעצה רעה, וזה בלתי מובן איך באו והלכו אנשים כשרים בעצה רעה, ויבא עד חברון פירש"י על פי חז"ל, שכלב לבדו הלך שם ונשתטח על קברי אבות שלא יהא ניסת לחבריו להיות בעצתם.	54353
וכן משה התפלל על יהושע שה' יושיע אותו מעצת מרגלים, ואם ידע משה שיש בלבם עצה רעה למה שלח אותם ולמה לא הזהירם על זאת, וגם עצם שליחות המרגלים אין אנו יודעים לאיזה תועלת עשו זאת, כיון שכל מלחמתם היה ע"פ ה' למעלה מדרכי הטבע, וישראל הולכים אחרי ענן ה' ולמה להם מרגלים, וגם יהושע ששלח מרגלים ליריחו למה צריך מרגלים, והלא היה מוכן לכבוש את יריחו בנסים נפלאים, ואיזה תועלת היה לו מהמרגלים לכבוש את יריחו.	54354
פליאות אלו ראיות גדולות הן להצדיק את הצדיקים שלא חטאו מעולם, אלא רק שלא נמצאו שלמים לעמוד בנסיון כמו אברהם אבינו שהתנסה מהקב"ה ונמצא שלם, למען הבין את ענין שליחת המרגלים, עלינו לשים לב לדברי הראשונים שכתבו על הנסים שהקב"ה עושה עם הצדיקים, שהם נערכים לפי מדת הדבקות שיש לצדיקים באהבה ויראה לפני השי"ת, שכפי שיעור דבקותם בה' במדה זו יש להם הכוח לשנות את טבע העולם בתפילתם כרצונם.	54355
ונזכיר בזה מה שכתב הרשב"א בחדושו על חולין וז"ל, יש בכוח החסידים בהדבק נפשם בשורשם להתעלות על כל מעשה התחתונים ולשנות הטבעים, ואם הם נפעלים ומתנהגים בכוח הגלגלים, ולהוציאם לגמרי מגדר הטבע כענין שעשה משה בקריעת ים סוף, וכל שכן מה שאינו יוצא מגדר הטבע לגמרי, כמניעת משיכת הנהרות שהם מתיבשים ופוסקים לעיתים, וזה מפני שהם מתעלים למעלה והעליון פועל בתחתון.	54356
והראב"ע פ' וארא כתב, והנה האבות לא הגיעו מעלתם לדבקה בשם כמשה אשר ידעו השם פנים אל פנים, ע"כ היה יכול משה לשנות תולדות העולם השפל, ולהחדש אותות ומופתים שלא יכלו האבות לחדשם, וכתב הרמב"ן וצדקו כל דברי ר"א בענין זה, והנה גם בנסים שעשה משה אנו רואים חילוקים גדולים, יש מהם שהיו למעלה מהטבע לגמרי, ויש שהיו לא רחוקים מהטבע, כמו המן והשלו.	54357
המן היה יצירה נפלאה בשמים מתולדות האור העליון שנתגשם, והשלו הגיז אותו ה' מן הים ברוח כדרך העולם, וזה מפני שהבשר שאלו ישראל שלא כהוגן, וה' מלא משאלותם אך לא בפנים מאירות, ואת המן ששאלו כהוגן נתן להם ה' דרך חיבה, לחם שמלאכים אוכלים, ומפני זה היו מוצאים טעם במן מכל מה שירצו, כי הנפש במחשבתה תדבק בעליונים ותמצא מנוח חיים ותפק רצון מלפניו (הרמב"ן פ' בשלח).	54358
ע"פ השקפה זו נשכיל להבין מטרת שליחות המרגלים ששלחו משה ויהושע במלחמותיהם, שלא שלחו את המרגלים לראות ערות הארץ מאיזה צד נוח יותר לכובשה כמנהג העולם, כי הרי מלחמתם היתה ע"פ ה' וזרועם לא הושיעה להם, ואת מבצר יריחו כבשו בהקפות ותקיעת שופר, אלא ענין המרגלים היה שיראו בעיניהם את הנסים שיעשה ה' להם בדרכם, ומתוך כך ישכילו לחזות את הנסים שיהיו בנצחון המלחמה.	54359
ידעו כל ישראל לאיזה מדרגה בדביקות ה' עליהם להגיע למען יזכו לנסים אלו, ובמלחמת סיחון ועוג שלח משה מרגלים לרגל את יעזר, וילכדו המרגלים את בנותיה ואח"כ וירש ישראל את האמורי, כי היו בטוחים	54360
54359	54359
54360	54360
54361	54361
54362	54362
54363	54363
54364	54364
54365	54365
54366	54366
54367	54367
54368	54368
54369	54369
54370	54370
54371	54371
54372	54372
54373	54373
54374	54374
54375	54375
54376	54376
54377	54377
54378	54378
54379	54379
54380	54380
54381	54381
54382	54382
54383	54383
54384	54384
54385	54385
54386	54386
54387	54387
54388	54388
54389	54389
54390	54390
54391	54391
54392	54392
54393	54393
54394	54394
54395	54395
54396	54396
54397	54397
54398	54398

בכוח תפילתו של משה ונעזרו מן השמים ללחום ולנצח, ואח"כ באו כל ישראל וגמרו את מצותם, כי הכל היה בנסים ע"פ ה'.	54399
וכן היתה מטרת השליחות ששלחו ישראל את המרגלים, ואמרו נשלחה אנשים ויחפרו לנו את הארץ, את הדרך אשר נעלה בה ואת הערים אשר נבא אליהן, שאין לפרש כל הענין כפשטות המאמרים, כי הרי מפורש בתורה שארון ברית ה' נוסע לפניהם דרך ג' ימים לתור להם מנוחה, וענן ה' עליהם יומם להגביה את הנמוך ולהנמיך את הגבוה ולהרוג נחשים ועקרבים, ומכיון שכן מה יש להם לדעת את הדרך ואת הערים, הלא אפשר להם ללכת בעינים עצומות אחרי ה' ההולך לפניהם, והיאך אפשר לעלות על הדעת שדברו לפני משה שיש לעשות ע"פ הטבע.	54400
אלא הכל ברוחניות, לדעת עד היכן עליהם להגיע בקדושה ודביקות להשי"ת, לפי נסים שעליהם לצפות שיעשה להם ה', גם פחדו ביראת חטאם שמא יגרום החטא, ושמא לא יצליחו לעמוד בנסיון המלחמה, ולכן התחכמו והשתדלו בשליחות המרגלים, לראות באיזה דרך ובאיזה עיר ללכת וללחום שלא יצטרכו לנסים גדולים כ"כ, למען יהיו בטוחים בעצמם שאפילו אם ח"ו לא יעמדו במדרגה גבוהה, לשנות טבע העולם לגמרי כמו במלחמת יריחו, יצליחו במדרגה לא כ"כ גבוהה לנצח בנסים קרובים לטבע.	54401
והשליחים נשיאי ישראל, הכניסו את עצמם לסכנה ללכת אל ארץ האויב, שבודאי נזהרו מאד ממרגלים מישראל, כמו שהיה ביריחו כשבאו שם המרגלים ששלח יהושע, שתיכף בבואם חפשו אותם ורדפו אחריהם, והיו בטוחים ודבוקים בה' שהסכים להם שילכו לרגל את הארץ, שבודאי יראה להם בדרכם זו נסים פלאים, וישכילו לדעת איך על ישראל ללכת לכבוש את הארץ בנסים יותר גדולים, והיו אז כשרים וצדיקים שלמים כשנבחרו ע"פ ה' לדרכם זו, ורק כשיצאו מלפני משה נכשלו במחשבה בלתי הוגנת שעלתה בלבם, לפקפק בדבר שליחותם מתוך מורא ופחד מפני מדת הדין בשעת סכנה.	54402
קשה היה להם להאמין שכל העם כולו יעמדו על מדרגתם הגבוהה בשעת מלחמה כמו בשעת שלום ושלוה, וחששו כי אולי העם כולו לא ידעו להכין עצמם למדרגה הדרושה לנסים הגדולים, והם חששו לעצמם פן גם הם לא יעמדו בנסיון ויפלו ממדרגתם בהליכתם הקשה הלזו, שהגם שהיו בטוחים שלא יפלו ביד האויב ויבואו בשלום, אבל פחדו על שלמות נפשם שמא יגרום החטא ואז מה ישיבו למשה וישראל שולחיהם, פחד זה אף שמיראת חטא בא, הוא העצה הרעה שהיה בלבם, כלומר הנקודה הפנימית שגרמה להם שלא לראות את האמת לאמיתו.	54403
יהושע בן נון בענותנותו אמר שהוא איננו ראוי לשליחות חשובה כזו, ולמען חזק את רוחו הוסיף לו משה אות אחת בשמו, והתפלל עליו שיהיה נושע בה' שלא להכשל בדרך, וכלב בצדקת נפשו ראה בדרך שחבריו נבוכים ומפקפקים בשליחותם, פחד לנפשו והלך להשתטח על קברי אבות לבקש עזר ממרום, וזכו יהושע וכלב לעמוד בנסיון ולהשאר במדרגתם הגבוהה, רק יתר הנשיאים הציצו ונפגעו, ולמה נפגעו מפני שהיה איזה פגם דק בעומק לבם, וגילו לנו חז"ל את סוד לבם, כי בחביון לבם היה טמון אי רצון לבוא אל הארץ, כי בבואם אל הארץ עליהם להסתלק מנשיאותם ואחרים יתמנו תחתיהם.	54404
ועל מחשבותיהם אלו אמרו חז"ל שהליכתם וביאתם בעצה רעה, שגם בשעה שיצאו לדרכם חסרה להם שלמות הבטחון בה' בעד העם כולו, שיהיו נעזרים בכבוש הארץ שלא להכשל בשום חטא, ובבואם אל הארץ נתחזקה אצלם דעה זו שראו בנסיון בעצמם שנפלו ממדרגתם בהליכתם זו, ואם נפלו הם ממדרגתם בהכנה למלחמה, מכל שכן שגדול הפחד ליפול מהמדרגה במלחמה עצמה, ואם הם נפלו מהמדרגה מה גדול הפחד לנפילה לעם כולו.	54405
וזהו כוונת חז"ל שאמרו לפרש דברי המרגלים כי חזק הוא ממנו, כביכול בעה"ב אינו יכול להוציא כליו משם, כי חששו פן יחטא העם ואשמו בטרדת המלחמה ותעכב מדת הדין, כמו שבאמת היה במלחמת יריחו שמעל עכן בחרם ויצא קצף על כל ישראל, ועל כן הוסיפו לחזק את דבריהם באומרם ארץ אוכלת יושביה היא, וכוונתם היתה למה שלמדו בתורה ולא תקיא הארץ, שהארץ קדושה היא שאינה מקיימת עוברי עבירה, ועל כל חטא קל בא תיכף העונש ויפלו במלחמה.	54406
ראיה ברורה לדברינו אלה, מתשובת הר"מ מובא בספר (כלבו ס' קכ"ז) וז"ל, וששאלת להודיעך עיקר המצוה ההולך לא"י, ויזהר מכל מיני עון ויקיים כל המצוות הנהוגות בארץ, שאם יחטא יענש יותר מאם חטא בחו"ל, כי ה' דורש אותה תמיד ועיני ה' בה והשגחתו תמיד, ואינו דומה מורד במלכות בפלטיין למורד חוץ לפלטיין, והיא ארץ אוכלת יושביה, לפי שהיא תקיא כל עוברי עבירה, אבל מי שהלך להתנהג בקדושה ובטהרה אין קץ לשכרו עכ"ל, ובספר (פאת שולחן א' ט') הקשה על הר"מ הא אלו הם דברי המרגלים, ותירץ דהר"מ סבר דודאי המרגלים לא דיברו כזב, רק דהמרגלים חשבו זה לרעה וגינות כי קשה לישב שם וליזהר בכל התורה.	54407
והנה המשכיל על דבר אמת רואה שהנסיון לכבוש את הארץ במלחמה במשך שנים רבות, הוא נסיון קשה מכל הנסיונות שנתנסו בהם כל הצדיקים שבעולם, שהרי כל הנסיונות היו רק לאדם אחד שלם, ובמשך	54408
	54409
	54410
	54411
	54412
	54413
	54414
	54415
	54416
	54417
	54418
	54419
	54420
	54421
	54422
	54423
	54424
	54425
	54426
	54427
	54428
	54429
	54430
	54431
	54432
	54433
	54434
	54435
	54436
	54437
	54438
	54439
	54440
	54441
	54442
	54443
	54444
	54445
	54446
	54447
	54448

זמן קצר מאד, ולא קשה כ"כ לעמוד במדרגה היותר גבוהה, אבל עם שלם לרובותיו במשך תקופה כה ארוכה שבע שנים, שילחמו בטרדות רבות ומשונות של מלחמה, ולא יפסיקו מדביקותם בקיום התורה והמצוה.	54449
דבר נפלא כזה אין בכוח שכלנו לצייר איך יהיה במציאות, והתורה מעידה שמציאות נפלאה כזו היתה, שעמדו אבותינו הק' על מדרגה זו, משה וישראל לחמו ונצחו את סיחון ועוג הענקים, ולא נפקד מהם איש לעבירה, י"ב אלף מישראל נצחו במלחמת מדין שהיו עם רב מאד, שהרי הטף הילדות הפחותות מבנות ג' שנה שהביאו אל מחנה ישראל היו ל"ב אלף, ולא נפקד מהם איש לעבירה.	54450
וכן היה בכל מלחמותיו של יהושע וישראל ל"א מלכים ולא נפקד מהם איש לעבירה, רק שני מקרים במשך המלחמה של ז' שנים, מעשה עכן, והתביעה על יהושע שביטל לילה אחת את שיעורו בתורה, ותיכף וילן יהושע בעמק בעומקה של הלכה, ביום עסקו במלחמה ובליילה עסקו בתורה, אשרינו שזכינו לשמוע את זה ומה מאושר הוא מי שיכול לצייר זאת בלבבו. (לקט שיחות מוסר).	54451
מאמר קצא	54452
ויוציאו דבת הארץ אשר תרו אותה אל בני ישראל הארץ אשר עברנו בה ארץ אוכלת יושביה היא (במדבר י"ג ל"ב).	54453
איתא במדרש (במד"ר ט"ז ד'), זש"ה שולח דברים ביד כסיל (משלי כ"ו), וכי כסילים היו המרגלים והלא כבר נאמר שלח לך אנשים, ובכל מקום שנאמר אנשים בני אדם צדיקים הם ואלו אתה קורא כסילים, אעפ"כ בני אדם גדולים היו ועשו עצמן כסילים, עליהם אמר משה (דברים ל"ב), כי דור תהפוכות המה בנים לא אמון במ, שנבחרו מכל ישראל מפי הקב"ה ומפי משה, מכאן שהיו צדיקים בפני ישראל ובפני משה, ואף משה לא רצה לשלחם עד שנמלך בהקב"ה על כל אחד ואחד ואמר לו ראויין הן, לסוף ארבעים יום נהפכו וגרמו לאותו דור שילקה באותה מכה שנאמר כי דור תהפוכות המה.	54454
והנה מובא (מסילת ישרים פרק י"א) שהסיבה שהביאה את המרגלים להוציא דיבה על ארץ ישראל, מפני שבמדבר היו נשיאים וחששו שמא בכניסתן לארץ ימעט כבודם, ולכן ביקשו עצות כדי שישארו במדבר, ולכאורה תמוה כיון שהיתה בהם אהבת הכבוד במדה רבה כ"כ, הלא הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם, וא"כ היאך אפשר לקרוא להם צדיקים וראויים.	54455
כל מי שיש בו ג' מדות הללו הרי הוא מתלמידי בלעם הרשע, וא"כ היאך עברו את בחינת משה ואף את בחינת הקב"ה, וביותר שמבואר (סוטה ל"ה), וילכו ויבואו כשם שבאו במחשבה רעה אף הליכתם היתה במחשבה להוציא דיבה רעה על הארץ, עד כדי כפירה ואפיקורסות שאמרו אפס כי עז העם, והיאך יתכן שאנשים צדיקים וכשרים יגיעו ברגע אחד לדרגה נמוכה של אפיקורסות.	54456
אך באמת קושיא זו בטעות יסודה, שאנו סוברים כי הצדיק הוא אדם השלם שהגיע לאיזה מדרגה, וכיון שהגיע למדרגתו הראויה יכול להיות בטוח במעשיו, ומסוגל להיות מכאן ולהבא ללא השתדלות ועבודה, אך אינו כן, ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת המות את הטוב ואת הרע ובחרת בחיים (דברים ל'), זה מצב האדם בעולמו, ועד יום מותו עומד במצב שהחיים והמות עומדים שניהם כנגדו וחייב לבחור בחיים.	54457
ואם לא ישקיע עבודה כדי לבחור בחיים אז המות והרע ימשול בו, ואף בהגיעו למדרגות היותר נעלות עדיין חייב לירא ולפחד שמא יפול ביד המות והרע, וממילא חייב כל ימי חייו לעמוד במלחמה תמידית שמא ינצחו הרע, והיינו דאמר הכתוב כי דור תהפוכות המה בנים לא אמון במ (דברים ל"ב), שנמצא האדם במצב של תהפוכות שיכול ברגע קט להתהפך מהטוב אל הרע.	54458
בספר הישר לרבינו תם (שער הששי) מבאר ענין זה בארוכה וז"ל שם, בכל עת נלחם היצר עם השכל, ובכל עת האדם עומד במלחמה בין שניהם, וזו כל העבודה לחזק את כוח השכל והנפש ולהלחם ולנצח את היצר, וזה אשר נקרא צדיק שמצליח לנצח במלחמה התמידית עם היצר, והיינו דאיתא בחז"ל (בר"ר ס"ז ח') ויאמר המן בלבו, רשעים ברשות לבם וצדיקים לבם ברשותם.	54459
ביאור הדבר שאף הצדיק עומד במלחמה מתמדת עם היצר, שהרי יצר לב האדם רע מנעוריו, ורק כוח הצדיק מנצח ושולט על כוחות הרע הטמונים בו, וכל חייו נלחם ומכניע את תאוות הלב ומגביר את כוח השכל שבו, והיינו שנאמר בחז"ל שהצדיקים לבם ברשותם, והכוונה שהלב נשלט ע"י השכל, ואילו הרשע אינו מצליח להגביר השכל וממילא פועלים כוחות הרע שבלב, וזה גדר שהרשעים ברשות לבם שהלב פועל ומדריך אותו ושולט על השכל.	54460
נמצא שאף הצדיק עומד במלחמה תמידית, ורק מתגבר ומשליט את השכל על כוחות הרע שנמצאים בו, ונמצא שמציאותו בעוה"ז להיות במלחמה תמידית, ומי אשר אינו חש עצמו במלחמה אין לו תקוה כלל, כי עדיין נמצא בסכנה שלעולם אינו יכול לעקור את הרע, וכל צדקותו רק בגדר שמצליח להשתלט על הרע שבקרבו, והוא ענין הנסיון שהקב"ה מנסה בו את האדם, והיינו מה שמצינו במרגלים, שלפי המצב שעמדו	54461
	54462
	54463
	54464
	54465
	54466
	54467
	54468
	54469
	54470
	54471
	54472
	54473
	54474
	54475
	54476
	54477
	54478
	54479
	54480
	54481
	54482
	54483
	54484
	54485
	54486
	54487
	54488
	54489
	54490
	54491
	54492
	54493
	54494
	54495
	54496
	54497
	54498

בו עתה היו כשרים וראויים, אך עדיין בדרגה שכאשר יבוא נסיון חזק לא יכולים לעמוד בו, ולכן נקראו	54499
בחז"ל בנים לא אמון במ, שעדיין יתכן שיגיע נסיון שלא יעמדו בו ועל ידו יפלו ממדרגתם לדיוטא	54500
התחתונה.	54501
אף גבי אאע"ה שנאמר עליו ומצאת את לבבו נאמן לפניך, מ"מ בעת שנלחם בארבעת המלכים וביקש מלך	54502
סדום להעשירו, נשבע ואמר הרימותי ידי לאל עליון אם מחוט עד שרוך נעל, כי חשש שמא לא יעמוד	54503
בנסיון, לכן נשבע שבועה למנוע מעצמו את הנסיון, מעתה מה נואלו האנשים שלדעתם אפשר להיות ללא	54504
לימוד המוסר וחיוזוק התפילה, שבעת שאינו מתחזק הרי כל עבודתו בגדר מלומדה, שאין בכוחה למנוע את	54505
השנאה, ורק בשעה שהעבודה קשורה בתשוקה יש תקוה להתעלות, נמצא שהטוענים שאין בכוחם ללמוד	54506
מוסר הרי זה ראייה לטמטום הלב, ולחוסר הבנה בעיקרי עבודת האדם.	54507
והרוצה לקבל תועלת ולזכות, חייב להקדיש עצמו ללימוד המוסר ולהתבונן מעט, ובעת שישמע שיחה	54508
מוסרית יתבונן בדברים וישריש אותם בקרבו כדי לקבל טעם בדברים, עד שיחשבו אצלו כענין אישי	54509
הנוגע לו בעצמו, ולא יסתפק בשמיעה בעלמא, וכן אף בתורה חייב לקבל את הדברים ושלא יהיו אצלו מן	54510
השפה ולחוץ, ולכן אין כל פלא שמצינו אחרים שלמדו בישיבה שנים רבות ואח"כ עזבו הלימוד בבת אחת,	54511
משום שאף בעת הלימוד בישיבה לא היה זה מכוח תשוקה פנימית אלא רק מהשפה ולחוץ, ולכן לא	54512
הועילה להגביר ימי האהבה. (אור יחזקאל).	54513
	54514
מאמר קצב	54515
ויוציאו דבת הארץ אשר תרו אותה הארץ אשר עברנו בה לתור אותה ארץ אוכלת יושביה היא (במדבר	54516
י"ג ל"ב).	54517
התורה מספרת ממעשה המרגלים, אשר המסו את לב העם מפחדם של הענקים והערים הגדולות	54518
והבצורות, העם בכו בלילה ההוא ויאמרו לשוב מצרימה, הנה ספרה תורתנו הק' דבר זר ונפלא אשר לא	54519
היה אפשר לעלות על דעתנו שיקרה כמו זה לעם היוצא ממצרים במסות באותות ובמופתים וביד חזקה	54520
ובמוראים גדולים, שמעו עמים ירגזון ויושבי כנען נמוגו לשמוע אשר הוביש ה' מי ים סוף מפניהם, ומשה	54521
ואהרן ומרים עמהם, ועניו כבוד מקיפים אותם, ולחם מן השמים, ומצור החלמיש מעינות מים.	54522
ואחרי כל הגדולות והנפלאות, אחרי אשר ירד ה' באש על הר סיני ופנים בפנים דיבר עמהם, יראו ופחדו	54523
מן הגופות הגדולים וכוחם של הענקים, אשר כל כוחם וגבורתם הוא כוח בשר ועצמות, אשר אפשר	54524
להחלישם ולהסיר כוחם מהם ויהיו לאפס ואין, האם אפשר למי בעולם לחשוב שיקרה כזה לאנשים אשר	54525
זה לא כבר עברו הים ביבשה, וראו בעיניהם כל המכות אשר הוכו המצרים ומכת בכורות בראש, ועוד	54526
נפלאות לאין מספר, ולאחר כל השבח והכבוד הזה נמס לבם מפני בעלי הגופות הגדולים, מפני הבלים	54527
כאלו יראו ופחדו, איך באו אנשים כאלו לשטות גדול כזה לאמר כי חזק הוא ממנו ואמרו חז"ל, גם מהבעל	54528
הבית שאין יכול להוציא כליו משם.	54529
הנה הודיעה לנו תורתנו הק' דבר גדול ונפלא מאד, לדעת ממנו כוחו הגדול של יצרנו הרע, להוליך שולל	54530
אנשים גדולים בדעת, באופן מבהיל כזה אשר אין ראוי להכשל בכזה אף נער בן עשר שנים, והוא אך מפני	54531
שהיתה המצוה להכנס לארץ כנען, אשר בזה היה תלוי קיומה של התורה כולה ועבודת ה', והעתיד הגדול	54532
של עם ישראל ותיקון העולם כולו, אילו נכנסו מיד עם משה ואהרן, ונבנה המקדש על ידם ומחו זכרו של	54533
עמלק, אז היו משיגים לתכלית הבריאה, ומפני המצוה הגדולה הזאת, אשר בה היה תלוי תיקונו של עולם,	54534
היה יצרם גדול שהביאם לשטות גדול ומבהיל כזה למאוס בארץ חמדה, אשר היתה בטוחה להם עוד	54535
מאבותיהם הקדושים, ארץ זבת חלב ודבש.	54536
הנה כ"ז למדתנו תורתנו הק' במעשה המרגלים, לדעת כמה גדול כוחו של יצר הרע להתעות לבות בני	54537
אדם באופן מבהיל ונורא כזה, אשר לא היה אפשר לעלות כזאת על דמיונו של אדם, והראיה שהיה אך	54538
דברי היתול ומשחק של יצה"ר אשר שחק עליהם, שמיד שסר יצרם מהם אחרי שהודיע משרע"ה את דבר	54539
ה', אם אתם תבואו אל הארץ אשר נשאתי את ידי לשכן אתכם בה, כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון.	54540
הנה בעת שבטלה המצוה מהם סר יצרם, מיד ויתאבלו העם מאד וישכימו בבוקר ויעלו על ראש ההר	54541
לאמר, הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה' כי חטאנו, שאז סר יצרם ונפתחו עיניהם וראו איך התעה	54542
אותם יצרם הארור, להכשילם בשטות גדול ומבהיל כזה אשר אבדו ביום אחד כל חייהם וכל הטובות	54543
היותר גדולות, הכל אבדו מפני הסכלות הגדולה אשר היתה להם.	54544
ואשר נלמד מעניינם של מרגלים, המה הלכות רבות וגדולות ונכבדות הנוגעות לנו למעשה בכמה ענינים,	54545
ואשר התועלת מהם גדולה וחשובה מאד, האחד שאין ראוי לאדם כאשר יבוא לעשות מצוה, או דבר הנוגע	54546
לעניניו הרוחניים, אין ראוי לו לעיין היטב בכל הדברים הקשים והמכשולים הרבים אשר יתכן שיפגש	54547
בדרך שהולך בה, ולהתבונן היכול לעמוד בהם, כי אם יעשה כן יהיה ענינו כמו שקרה להמרגלים שיפגש	54548

בדרכו מקום מכשול להכשל בו, כמו שאמר הקב"ה למשה, חייך שאני נותן להם מקום לטעות (חז"ל).	54549
מפני שלא היה להם לתור את ארץ כנען אשר שבחה הקב"ה, והיה להם לחטא, כן הוא בכל דבר תורה	54550
ומצוה, ובכל ענין רוחני הצריך לנפשו של אדם, אין ראוי לשלוח תיירים לתור דבר הטוב והמשובח בעיני	54551
ה' ית', לא יירא ולא ייחת מכל, ויהיה בטוח שבודאי ימצא עזר משמים.	54552
השני אשר נלמד מעניינם של המרגלים שלא לאדם דרכו ואין חכם בעולם אשר ידע כל ענייניו ומקריו	54553
הטובים המה או רעים, כי ישנם דברים הנראים לטובים ויתכן להיות רעים, או הנראים לרעים והמה	54554
באמת טובים מאד אשר בהמשך הימים יראה בטובתם, אין מי בעולם אשר יוכל לידע מראש תכליתם	54555
ופעולתם של כל מקריו הרבים, ע"כ אין ראוי לאדם להיות חכם בעיניו וללחום תמיד כנגד מקריו הנראים	54556
לו לרעים.	54557
ולא ילחם כנגד בני אדם אשר יעשו לו דברים הנראים לו לרעים, ויצא לריב עמהם וירבה השנאה והכעס	54558
עמהם, כי מצוי הדבר מאד אשר יעשו לו בני אדם דברים המכעיסים אותו מאד, והמה באמת לו טובה	54559
גדולה, ומצוי מאד אשר יבטל האדם בסכלותו דברים טובים ומועילים לו מאד, ויפריע בזה עצת עליון	54560
הטובה, ויהרוס ויחבל מעשי ידיו של הקב"ה הטובים וימנע הטוב מנפשו.	54561
אין דרך אחרת לאדם כי אם לבטוח על בוראו ית', ולא ימהר לבטל ענייניו ומקריו הנראים לו לרעים,	54562
ויתבונן היטב אולי טועה בזה ואולי טובה גדולה צפונה בהם, וימשוך ידיו מהם ולהניחם בידי ההשגחה	54563
העליונה, וזה אשר נראה במקרה המרגלים, שהדברים הטובים אשר נעשו להם הפכו לרעה להוציא דיבה	54564
רעה על הארץ, מפני שראו בכל מקום בואם יושבי הארץ עסוקים לקבור מתיהם, היה ראוי להם להתבונן	54565
בדרכי ה' ולפתור זאת לטובה, שנעשה זה בהשגחה להטרידם לקבור מתיהם, לבל ישימו לבם עליהם	54566
ואשר כן היה באמת, שנעשה זאת בהשגחה לטובתם, הנה העדה הרעה הזאת מפאת הרע שהיה בלבם	54567
פתרו לרעה לאמר שהיא ארץ המשכלת יושביה.	54568
וכן ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם, ומנין להם לידע שכן היו בעיניהם, בודאי מפני שראו שאינם	54569
משימים לבם עליהם ואין מסתכלין בהם מאומה, ע"כ אמרו וכן היינו בעיניהם, היה להם ג"כ לחשוב שזה	54570
היה בהשגחה שאינם נותנים את לבם עליהם, ולא יתפשו כמרגלים את הארץ, אבל הם פתרו זאת לרעה	54571
והפכו את הברכה לקללה ואת הטובה לרעה, והשחיתו את כל העם למאוס בארץ חמדה ולגרום בכיה	54572
לדורות מפני בכיה של חינום אשר בכו בלילה ההוא, כן יתכן לכל אדם שיבכה בכיה של חינום מפני דברים	54573
טובים הנעשים לו ואשר נראים בעיניו כרעים, ואשר מפני זה יגרום רעה לעצמו ויהפכו באמת הדברים	54574
הטובים לרעים ויבכה מהם בכיה לעולם, ותסור ממנו טובתו אשר היתה ראויה לבוא לו מהם.	54575
הנה כמה יש לאדם המשכיל להתבונן בדרכי ה' כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בהם, ואינם מבקשים	54576
עצות ותחבולות לבטלם ולהנצל מהם, ופושעים יכשלו בהם, במה שאינם מבינים דרכי ה' ומדותיו הטובות	54577
של הקב"ה, ומפריעים עצתו של הקב"ה, ואשר בזה יכשלו בהם בדרכי ה' הטובים והישרים, ויהפכו להם	54578
לרעים ולעקשים ונלוזים, ע"כ ראוי להאיש המשכיל לידע, כי לא דבר קל הוא לדעת דרכי ה' ומנהגו	54579
הטוב עם בני אדם, כי דרוש חכמה גדולה רבה ועצומה לעמוד על דעתו של מלך בוד' ועצת יועציו	54580
ותחבולותיהם המחוכמות, מכש"כ שדבר קשה לעמוד על דרכי החכמה העליונה.	54581
האיש המשכיל צריך ללמוד ולהשכיל בדרכי ה' ית' כמה שאפשר לשכל האדם, והשאר לקיים מה שכתוב	54582
בהמות הייתי עמך, ע"כ ימנע עצמו מלהרבות בענייניו הגשמיים, ולהניח זאת בידי שמים לעשות הטוב	54583
לגופו ונפשו כבהמה המצפה לאכוס בעליה, וירבה בתורה ובמעשים טובים אשר בזה אין ספק באמיתתם	54584
ותועלתם, ואומר עם תועי לבב הם והם לא ידעו דרכי, הנה ספר לנו הכתוב כי סיבת אובדן של דור	54585
המדבר היה, בעבור שלא השכילו לדעת דרכי ית'.	54586
וכן ראוי לנו לדעת, שעיקר אבדון של אדם בענייניו הגשמיים והרוחניים הוא ג"כ מסיבה זו של אי ידיעתו	54587
דרכי ית', לכן נדע שעיקר עבודת האדם הוא להשכיל בדרכי ה', וכמו שביקש משרע"ה הודיעני נא את	54588
דרכיך, וכתוב יודיע דרכי למשה, הרי לא דבר קל הוא לדעת דרכי ה' ית', וראוי לכל אדם לעמוד בדבר	54589
זה כל ימיו. (יסודי הדעת).	54590
	54591
מאמר קצג	54592
ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא (במדבר י"ד א').	54593
ישנם דברים שאי אפשר להשתמש בהם בדרך חיצונית, אלא יש צורך להתרומם ולהגיע לפנימיות	54594
הדברים ולהתרכז בנקודת האמת, כי רק בדרך זו אפשר להגיע למטרה המיוחלת, אחד מהם הוא גאולת	54595
השכינה מגלותה, שהיא תכלית ותוכן אבל תשעה באב, אתם בכיתם בכייה של חינום לפיכך אקבע לכם	54596
בכייה לדורות, בכייה הינה ביטוי לצער פנימי, מהי בכייה של חינום?	54597

בכיה של חינוך איננה נובעת אלא מחוסר בטחון, כשעמדו בני ישראל על גבול ארץ הקדושה סרבו להכנס,	54598
ולמה ה' מביא אותנו אל הארץ הזאת לנפול בחרב (במדבר י"ד), בשנאת ה' אותנו הוציאנו מארץ מצרים	54599
לתת אותנו ביד האמורי להשמידנו, וכתב על זה הספורנו בשנאת ה' אותנו, על מה שעבדנו עכו"ם	54600
במצרים, לתת אותנו ביד האמורי, אף על פי שיש לאל ידו לכבוש את האמוריים ולהמיתם יתן אותנו בידם	54601
להנקם.	54602
הרי שלכאורה בכייתם היתה בכייה של תשובה ויראת שמים, אך מערמומיות היצר היה להפך את	54603
מחשבתם ולערב בה שמץ של חסרון בטחון, ולהצמיחו עד כדי חזק הוא ממנו, וידוע פירושו על פי	54604
חז"ל (רש"י י"ג ל"א), ופגם זה בבטחון שהוא חסרון בפנימיות, בדביקות בהש"ת, אי אפשר היה לתקנו	54605
אלא בקביעת בכייה לדורות.	54606
וכך הוא ביאור הענין על עמקותו, הכרת ה' בפנים הלב היא השראת השכינה בישראל, כאז"ל ושכנתי	54607
בתוכם, בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, אפילו בהיות האדם בהסתר גדול במצב של טומאה ממש, אין פוסק	54608
ממנו הניצוץ הקדוש הפנימי החבוי בתוך לבם של ישראל, כי דבר זה נכלל בהבטחת ה', לא מאסתים ולא	54609
געלתים לכלותם, אך ע"י עבירות וחטאים והתקרבות לטומאה, יוצר האדם חומת ברזל בין הנקודה	54610
הקדושה שבלבו ובין האני שלו, וע"י זה נופל הניצוץ הקדוש לתוך הטומאה ואינו מסוגל עוד להאיר	54611
לנשמתו, וזה ענין שכינתא בגלותא שהנקודה הפנימית של האדם אינה גלויה ומאירה אלא חבויה וחשוכה.	54612
יש גלות השכינה של הפרט, בחינת הנקודה הפנימית של היחיד, ויש גלות השכינה של הכלל, כשהאומה	54613
בכללותה דוחה את הניצוץ הקדוש ע"י חומריות ועם הארצות, זהו המצב הגרוע ביותר שאפשר לאדם	54614
להמצא בו, שכמעט וניתק פתיל חייו הרוחניים וזיקתו לקדושה, והריהו קרוב לאבדון רוחני ח"ו, כשהמצב	54615
הזה מתפשט באומה הרי זה מצב של חורבן ח"ו, מי שלא מרגיש בזה ולא מצטער בזה, הרי זה סימן	54616
שאצלו כבר הגיע החורבן ח"ו.	54617
אך מי שמרגיש את גלות השכינה שבתוך עצמו, ומצטער על אי יכולתו להדבק בהש"ת כדבעי, ועל חורבן	54618
בית המקדש שבלב ויגדל צערו עד כדי בכי, הרי זה כבר תיקון לגלות השכינה שבלבו כאז"ל (תענית ל':),	54619
כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, פירוש גם עתה רואה התיקון בפנים לבבו ושמח בו, וזהו	54620
ענין של קביעת בכייה לדורות, אף שמשמעותה עונש אין היא אלא דרך התיקון היחידה, ולא עוד אלא	54621
שכל הצרות שה' מביא על עמו, תכליתן לסבב לאדם סיבות נפשיות שיצטער על חורבן בית המקדש	54622
הרוחני שבלב, והיא דרך הגאולה.	54623
כאן לא מועילה הערמה כנגד היצר תיקון בדרך חיזונית, אלא חסרון של פנימיות צריך לתקן ע"י מציאת	54624
דרך לפנים האדם, נגד בכייה של חינוך עלינו להציג בכייה של אמת, כל השערים שערי בקיעת הטמטום,	54625
ננעלו מאז נחרב בית המקדש, חוץ משער הדמעות (ברכות ל"ב:), שער השמים, שער השכינה, הוא גם	54626
השער ללב האדם, בה במדה שזוכה האדם לפתוח את לבו ולהחדיר לתוכו מהאמת הצרופה, באותה המדה	54627
פתוחים לפניו גם שערי השמים, באמצעות חמשה העינויים שבתשעה באב וציורי החורבן שבקינות,	54628
אפשר להתעורר לידי בכייה אמיתית הנובעת מן הלב, והיא שורש התיקון לגלות השכינה ופתיחת שער	54629
הגאולה, וזה סודו של תשעה באב.	54630
ומפליא הדבר עד כמה רואים את יד ה' המנהיגה והמסבבת במשך הדורות, מאורעות היסטוריים כבירים	54631
קרו באותו היום, חורבן בית ראשון, חורבן בית שני, גירוש היהודים מאנגליה, גירוש ספרד, מלחמת	54632
העולם הראשונה, כולם חלו בתשעה באב, ואמר אחד מחכמי ההיסטוריה, שלו ידע הרודן הספרדי כמה	54633
אמונה ובטחון הוא נוטע בלב היהודים בגרשו אותם בתשעה באב, שראו ע"י זה שרק יד ה' היא המכוונתם	54634
והמוליכתם גם בעת צרתם, ושתכלית נעלה ונשגבה להם בגלותם, היה מתחרט על מעשיו.	54635
עבודת תשעה באב היא להבין ולדעת על מה צריכים להצטער, ולידי מה צריך צער זה להביא, חכמינו ז"ל	54636
סמכו לשלושה דפורענותא שבעה דנחמתא, מיד אחר תשעה באב באה שבת נחמו, וקשה לשמחה מה זו	54637
עושה מיד אחרי האבל? והענין הוא כמ"ש בעל התניא (פרק כ"ו), שלמרות סכנת העצבות לעלייה	54638
הרוחנית, צריך האדם לעשות קביעות עתים ושעת הכושר בישוב הדעת להתבונן בגדולת ה' אשר חטא	54639
לו, שע"י זה יהיה לבו נשבר במרירות אמיתית, אך ביאר שמיד אחר שנשבר לבו בעתים הקבועים ההם,	54640
יסיר העצב לגמרי ויאמין אמונה שלמה כי ה' העביר חטאתו ורב לסלוח, וזו היא השמחה האמיתית בה'	54641
הבאה אחר העצב.	54642
וכן הוא בתשעה באב, אם ע"י הצער והבכייה באים לידי הכרה בגלות השכינה, מכינים את דרך הגאולה,	54643
וכאן הוא מקור השמחה והנחמה, וזה ענין תקנת שבעה דנחמתא אחר תשעה באב, וכבר אמרו ז"ל	54644
שהמשיח נולד בתשעה באב, ה' יזכנו לראות את אורו בקרוב בהקמת השכינה מעפרה והרמת קרן התורה	54645
בב"א. (מכתב מאליהו ח"ב עמ' 46).	54646
	54647

מאמר קצד	54648
ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא (במדבר י"ד א').	54649
קשה מאד להבין את אשר היה בחטא המרגלים, גם על המרגלים התמיהה גדולה שהוציאו דבת הארץ רעה	54650
מחמת הנגיעה שהיתה להם בענין, כמבואר בחז"ל שחששו שיפסידו נשיאותם כשיעלו לארץ ישראל, כי	54651
לא יהיו ראויים לשמש כנשיאים בארץ ישראל, ולכן לא רצו שיעלו ישראל לארץ, ואינו מובן כלל ומה	54652
חשבו כעצה לכך, האם ישנה אפשרות להשאר במדבר הזה? ואם יחזרו למצרים וכי אז תשאר נשיאותם?	54653
וביותר הפלא על קהל ישראל, איך יכולה להפחיד טענת עם גדול ורם כענקים, מה שייך קושי בזה לגבי	54654
השי"ת שהבטיחם להביאם לארץ ישראל, הרי בעיניהם ראו שהמית השי"ת כל בכור בארץ מצרים ברגע	54655
אחד, ומה שייך קושי של וגם ילידי הענק ראינו שם, מה שייך שיפחיד דבר זה מאחר שהשי"ת עמם,	54656
ובעיניהם רואים את השי"ת המנחם בעמוד הענן יומם ובעמוד אש לילה, עין בעין ראו את השי"ת, וניזונים	54657
ממן ושליו ובאר, ומה שייך שגבורת יושבי הארץ תפיל עליהם פחד?	54658
ומפליא לראות תגובת ישראל לדברי המרגלים, ותשא כל העדה ויבכו העם בלילה ההוא, בבכי נתנו את	54659
קולם כאילו עומד לפניהם אסון מוחלט, ולמה ה' מביא אותנו אל הארץ הזאת לנפול בחרב נשינו וטפנו	54660
יהיו לבז, הלא טוב לנו שוב מצרימה, דבורים כאלו אשר ניתנים להאמר רק מתוך שכחה גמורה מהיותם	54661
מונהגים ע"י הבורא עולם, דברים הנוצרים ממבט כאילו לא היה ה' עמם כלל, איך באו לידי כך קהל	54662
ישראל?	54663
הביאור בזה מובן ברש"י ריש שלח, שלח לך לדעתך, לפי שבאו ישראל ואמרו נשלחה אנשים לפנינו	54664
ומשה נמלך בשכינה, אמר אני אמרתי להם שהיא טובה, חיייהם שאני נותן להם מקום לטעות בדברי	54665
המרגלים, וכבר כתב (מס"י פ"ב) ופשוט הוא שאפילו אם יפקח האדם על עצמו, אין בכוחו לינצל אילולי	54666
הקב"ה עוזרו, כי היצה"ר תקיף מאד, וכמאמר הכתוב צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ה' לא יעזבנו	54667
בידו, אך אם האדם מפקח על עצמו אז הקב"ה עוזרו, ובדור המדבר כיון שלא סמכו עצמם על השי"ת	54668
שאמר להם שטובה הארץ, נגזר דינם להסיר מהם עזר השי"ת, ובלי עזר השי"ת יש לאדם מקום לטעות	54669
אף בדברי המרגלים.	54670
בלי עזר השי"ת הרי האדם כחסר דעה ואינו זוכר מכלום, ויתכן שדור המדבר אחר כל מה שראו אותו	54671
מצב ניסי שחיו בו במדבר, ימוג לבם מפחד ערים בצורות בשמים, זהו מצב האדם ברגע שמסיר השי"ת	54672
עזרתו ממנו, כי גדול כוח היצר באדם להשכיח ממנו כל חכמתו, ולהעמידו כערום בלא דעה בפני אשר	54673
רואות עיניו, וכל תקות האדם היא בסייעתא דשמיא, כמאמר הכתוב צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ה'	54674
לא יעזבנו בידו.	54675
נמצא שאין זו פרשת מרגלים שאינה נוגעת לנו, אלא זו פרשה הנוגעת מאד לכל אדם ואדם, וכמ"ש מס"י	54676
שם בהמשך הדברים, אבל אם אינו מפקח הוא על עצמו, ודאי שהקב"ה לא יפקח עליו, כי אם הוא אינו חס	54677
מי יחוס עליו? והוא כענין מה שאמרו חז"ל כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו, והוא מה שאמרו אם	54678
אין אני לי מי לי.	54679
אם אין האדם מפקח על עצמו כפי דרכי הפיקוח בפרקי הזהירות, אין עזר השי"ת עמו, השי"ת נקרא מלך	54680
עוזר המושג עוזר הוא, שיש עובד שמסייעים בידו, אולם בלא עבודת האדם לא תהיה לו סייעתא דשמיא	54681
ולא יהא לו עוזר, ובלא סייעתא דשמיא הלא ראינו בפרשת מרגלים באיזה חושך נמצא האדם.	54682
ובזה נבין פשר מצבנו, הלא פליאה היא, כל ישראל מאמינים שיש עוה"ב, ויש מדרגה למעלה מזה עין לא	54683
ראתה, אלוהים זולתך יעשה למחכה לו, ודבר פשוט הוא בשכל האדם כמו שמבאר מס"י, כי מה הם חיי	54684
האדם בעוה"ז, וכי אפשר לתת איזה פירוש של תכלית לחיי העוה"ז, הרי כל עמל האדם לעבוד כדי שיהיה	54685
לו מה לאכול, ולאכול כדי שיוכל לעבוד, ומה התכלית מכל זה, ויותר מזה הרי דבר ידוע לכל החכמים,	54686
שנפש האדם היא בריאה מיוחדת, גם חכמי האומות שלא השיגו האמונה בהשי"ת כפי שהיא, פשוט אצלם	54687
שנפש האדם היא בריאה מיוחדת, והרי לחיי העוה"ז אין לאדם צורך בבריאה זו כלל, אדרבא ככל שהנפש	54688
מגושמת יותר אפשר ליהנות יותר מחיי העוה"ז, ומה תכלית בריאה זו.	54689
על כן פשוט הוא למתבונן שתכלית חיי העוה"ז הם חיי העוה"ב לנצח, ועינינו רואות כי אין לידיעה זו	54690
השפעה על חיי האדם, אפילו רצון קלוש אינו נדחה אצל האדם מפני אמונתו בחיי העוה"ב, כל תאוות	54691
העוה"ז בתוקפן ומפני מה אין לחיי העוה"ב כוח לעורר איזו דחיפה בלב האדם, מאמין הוא האדם בעונגי	54692
העוה"ב ובעונשי הגיהנום, ויודע הוא מעונשי הרשעים גם בעוה"ז, וחי את חייו כאילו לא ידע מזאת כלל,	54693
פליאה היא.	54694
אלא שאין הפלא גדול בזה יותר מהפלא על דור המדבר, וכך הוא מצב האדם אם אין עזר השי"ת עמו,	54695
והרי לעזר השי"ת זוכים רק אם מפקח האדם בעצמו על עצמו, ובלא עזר ה' ית' כה גדול כוח היצר באדם	54696
עד שמשכח הימנו כל ידיעותיו, וזה גם הסוד במה שבטבעו אומר האדם ואמרת בלבבך כוחי ועוצם ידי	54697

עשה לי את החיל הזה, והרי האמת היא שאין עוד מלבדו והכל מעשה שמים הוא, והטבע רק הסתר הוא	54698
לנסות בו האדם, ואיך אומר האדם כוחי ועוצם ידי?	54699
אלא שזהו כוח היצר באדם, ומבלי שיתחזק בעצמו קשה מאד להנצל ממנו, ולכן חיים כאילו לא רואים	54700
ולא יודעים מכלום, לא עתיד לא הווה ולא עבר, רואים הכל בפשטות כפי שעיני הבשר רואות, ומזה	54701
נפעלים כל הרגשי האדם, ופשוט הוא שאפילו יפקח האדם באמת על עצמו אין בכוחו להנצל אילולי	54702
הקב"ה עוזרו כי היצר הרע תקיף מאד, וכמאמר הכתוב צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ה' לא יעזבנו	54703
בידו, אך אם האדם מפקח על עצמו הקב"ה עוזרו וניצול מן היצר הרע, הוא מאמר הכתוב ובחרת בחיים,	54704
תפקיד האדם להיות בוחר בחיים ואז יהיה השי"ת עמו וינצל ויצליח. (קובץ ענינים).	54705
	54706
מאמר קצה	54707
ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא (במדבר י"ד א').	54708
בילקוט שמעוני, ר"א בנו של ר' יוסי הגלילי אומר, דברי נרגן כמתלהמים (משלי י"ח), כאדם שיש לו מת	54709
והוא צווח ובוכה, כך הם באו מתור הארץ עמדו ופיזרו עצמם בכל שבטי ישראל, כל אחד ואחד בתוך	54710
שבטו ומתנפל לתוך כל זוית של ביתו, ובניו ובנותיו באים עליו והיו אומרים לו מה לך מרי, ובעוד שהוא	54711
עושה עצמו נופל לפניהם, אמר להם אוי לי עליכם בני ובנותי וכלותי, היאך האמוריים עתידים לתעתע	54712
בכם.	54713
היאך הם עתידים לשלוט בכם, מי יוכל לראות פני אחד מהם, מיד כולם גועין בבכיה בניהם ובנותיהם	54714
וכלותיהם, עד שהיו השכנות שומעות את הדבר אף הן היו בוכות, עד שהיתה משפחה למשפחה משמעת	54715
עד שהיה כל השבט בוכה, וכן חברו מבכה שבטו וכן כל אחד ואחד עד שנעשו ששים רבוא חבורה אחת	54716
וגעו ונתנו קול בכיתם למרום, מנין ממה שקרינו ותשא כל העדה ויתנו את קולם ע"כ, אחרי זה כתוב	54717
הכתוב ויפול משה ואהרן על פניהם לפני כל קהל עדת בני ישראל.	54718
ויש להתבונן בתופעה זו, מטבע האדם להתפעל מבכי ומדמעות ואף של תינוק, כל אדם כשרואה דמעות זה	54719
מעורר ומרגש אותו, הרי דמעות זה לא דבר שמזייפים, אלא זה עולה מעמקי הלב ומעיד על אמיתות הכאב	54720
והצער, בישיבה למשל כשתלמיד אחד מתרעם כל שכן אם בוכה, כמה חלישות הדעת זה גורם למגיד	54721
שיעור שלו למחנך שלו, כל שכן אם לא רק תלמיד אחד בוכה ומתמרמר, אלא שנים או חבורה שלמה או	54722
כל הישיבה כולה, כמה עוגמת נפש זה גורם, כמה חלישות הדעת, הלא זו תופעה נוראה.	54723
והנה כאן במדבר יושבים להם כל ישראל ובוכים כל משפחה בפתח ביתה, ומה הם אומרים? ולמה ה'	54724
מביא אותנו אל הארץ הזאת לנפול בחרב נשינו וטפינו יהיו לבז, מלים היוצאים מתוך מרירות וצער, כמה	54725
זה מכאיב! איזה ייאוש נורא זה גורם בקשר לכל השקפת החיים ולכל העתיד, עד כדי כך שבאמת משה	54726
ואהרן נפלו על פניהם.	54727
והנה דוקא לעת כזאת בא הקב"ה ומכריז אתם בכיתם בכיה של חינום, ואני אקבע לכם בכיה לדורות,	54728
וכתוצאה מזה נחרבו שני מקדשות בליל ט' באב, קשה לקרוא לזה בכיה של חינום, הלא זה בכיה של דור	54729
דעה, של ששים ריבוא ישראל, וזה מעורר התפעלות אדירה! אלא מכאן אנו למדים כמה תורתנו הקדושה	54730
תובעת מהאדם אמיצות הדעת ועצמיות, לא להיות נתון לכל השפעה מבחוץ בלי לשקול את הדברים בפלס	54731
האמת, אף כשרואים ששים רבוא בני אדם בוכים כאיש אחד, ומשמיעים דברים לכאורה הגיוניים אעפ"כ	54732
לא להתפעל, לא להתרגש אלא למצוא את הכינוי הנכון לתופעה בכיה של חינום.	54733
בדור שלפנינו אפילו בזמן שרבנים גדולים וראשי ישיבות מפורסמים התנגדו לדרך המוסר, זה לא השפיע	54734
ולא הרתיע את הסבא זצ"ל ואת מייסדי דרך המוסר, ולבסוף האמת יורה דרכו והאמת מנצחת, וכן במדבר	54735
תכף אחרי שמשה רבנו אמר לבני ישראל את הגזירה שהקב"ה גזר עליהם, מיד התפכחו וישמע העם	54736
ויתאבלו מאד ויעפילו לעלות ההרה, והיכן נעלמו כל הבכיות? והיכן כל הרעש הנורא במשך כל הלילה?	54737
כל המצב השתנה פתאום מן הקצה אל הקצה, וזהו הבירור שהיתה כאן אך בכיה של חינום.	54738
עלינו תמיד לבדוק ולברר את המציאות ולא להתפעל מן העולם ומן הביטולים והמושגים החיצוניים,	54739
ולעבור את הנסיונות מתוך שקט נפשי, מנוחה ואמיצות הדעת, לעמוד תמיד איתן על המשמר ואז מתברר	54740
כי כל החששות אין בהם ממש, וברגע אחד הכל משתנה, הסוד הוא בטחון בה' ומסירת נפש שלא לוותר	54741
אף על קוצו של יוד.	54742
לא להיות סמוך על שולחנם ועל דעתם של אחרים, לא להחניף ולא להתפעל ממוסכמות, ומול עינינו תמיד	54743
יהיו דברי החובות הלבבות, ומה יועילני שבח בני אדם והשם הטוב שיהיה לי בתוכם, ואין להם יכולת	54744
להועילני, והרי הם כמו הצמח ובעלי חיים שאינם מדברים, ומזה נשאב חיזוק ועידוד לאמיצות הדעת,	54745
ללכת תמיד בדרך האמת הצרופה והגבוהה, אורח חיים למעלה למשכיל. (דגל המוסר).	54746
	54747

מאמר קצו	54748
ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא (במדבר י"ד א').	54749
א"ל הקב"ה אתם בכיתם בכיה של חינום לפני, אני אקבע לכם בכיה לדורות, ומן אותה שעה נגזרה על בית המקדש שתחרב כדי שיגלו ישראל לבין האומות, ופירושה של חטא הבכיה מפורש (דברים א'), ותרגנו באהליכם ופירש רש"י לשון הרע, נמצינו למדים כי שורש החורבן הוא חטא לה"ר, ואי אפשר לבעלי חטא זה להיות בארץ ישראל, והרפואה לחטא זה הוא גלות בין האומות, ונעמוד בזה על הבנה חדשה באיסור לה"ר.	54750 54751 54752 54753 54754
רגילים אנו לראות בענין לה"ר חטא שבין אדם לחבירו גרידא, וענינו הוא הנזק הנגרם לחבירו ע"י שמדברים עליו לה"ר, אולם הנחה זו נסתרת היא מפרשה זו, שהרי לה"ר של המרגלים הוא ענף של לה"ר דעלמא, כמבואר ברש"י תחילת פרשת שלח, למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים לפי שלקתה על עסקי דיבה שדיברה באחיה ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר.	54755 54756 54757 54758
והרי מרים דיברה על משה רבינו, ואילו המרגלים דיברו על ארץ שאינו ניזוק כלל ע"י דיבור, וגם מה שאמרו כי חזק הוא ממנו שהכונה היא כלפי מעלה, גם אינו שייך לנזק של לה"ר, ואם חטא לה"ר אינו אלא חטא שבין אדם לחבירו, הלא אין שום קשר בין הדיבה של מרים לדיבה של המרגלים, ואיזה מוסר היו יכולים ליקח מפרשת מרים? וגם על מרים תמהו איך נכשלה בזה.	54759 54760 54761 54762
ההסבר של גנות לה"ר נמצא במדרש תנחומא (חוקת ד') וזה לשונו, רבי יהושע בן לוי אומר מצינו שעקם הכתוב שתיים ושלוש תיבות בתורה שלא להוציא דבר טומאה מפיו, שנאמר מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה (בראשית ז'), ולא כתיב מן הבהמה הטמאה, אמר רבי יודן כשבא לפתוח בסימני בהמה לא פתח אלא בסימני טהרה, את הגמל כי לא מפריס פרסה אין כתיב, אלא כי מעלה גרה הוא, את הארנבת כי לא מפרסת פרסה אין כתיב, אלא כי מעלת גרה, את החזיר כי לא מעלה גרה הוא אין כתיב כאן, אלא כי מפריס פרסה.	54763 54764 54765 54766 54767 54768
אמר רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי, תינוקות שהיו בימי דוד עד שלא טעמו טעם חטא, היו יודעין לדרוש את התורה בארבעים ותשעה פנים טמא, ומ"ט פנים טהור, והיה דוד מתפלל עליהם ואומר אתה ה' תשמרם תצרנו מן הדור זה, אתה ה' תשמרם, נטר אורייתיהון בלבהון, תצרנו מן דרא דהוא חייב כליה.	54769 54770 54771
ואחר כל השבח הזה יוצאים למלחמה ונפלין ע"י שהיה בהם דלטורין, הוא שדוד אומר נפשי בתוך לבאים אשכבה להטים בני אדם, שניהם חנית וחצים ולשונם חרב חדה (תהלים נ"ז), נפשי בתוך לבאים זה אבנר ועמשא שהיו לבאים בתורה, אשכבה להטים זה דואג ואחיתופל שהיו לוהטים אחר לשון הרע, שניהם חנית וחצים, אלו אנשי קעילה, שנאמר היסגירני בעלי קעילה בידו (ש"א כ"ג), ולשונם חרב חדה אלו הזיפים, שנאמר בבוא הזיפים ויאמרו לשאול הלא דוד מסתתר עמנו (תהלים נ"ד), באותה שעה אמר דוד, רומה על שמים א' סלק שכינתך מביניהם.	54772 54773 54774 54775 54776 54777
המדרש פתח בלשון נקיה ומסיים בענין של לה"ר, מבואר בזה ששורש אחד לשני הענינים, השורש המגונה של לשון שאינה נקיה הוא אותו שורש של לה"ר, כי שורש הטוב שבאדם מצמיח פעולות טובות, ואדם שהוא טוב גם מבטו טוב, ובכל מה שרואה הוא רואה את הטוב, ואדם שהוא רע כל פעולותיו לרוע, ובכל מה שמביט הוא מוצא רע, ולפיכך גם שפתותיו דוברות רע, אלא שהרע שמוציא בשפתו מתחלק לשני אופנים, אופן של לשון שאינה נקיה, ואופן של הוצאת דיבה.	54778 54779 54780 54781 54782
הלשון הרע של מרים ודאי שהיה לתועלת, היא חפצה לברר עם אהרן כיצד לחזק את משה בדבר שלפי דעתם היה זקוק להתחזקות, אלא שלפי עוצם קדושתה היתה עליה תביעה, כיצד זה ראתה את הפגם באדם כמשה רבינו, באדם אשר מעיד עליו אהבי, עבדי, נאמן, באדם אשר כל כולו אינו אלא טוב, גם אנו במדרגתנו נצטוינו בצדק תשפוט עמיתך (ויקרא י"ט), ופירושוהו חז"ל (שבועות ל'), הוי דן את חבירך לכף זכות, ותוכן מצוה זו יתפרש על הדרך הנ"ל, לקבוע בנפשנו את מידת הטוב, באופן שנדון כל מעשה שאנו רואים בחברינו לצד הטוב.	54783 54784 54785 54786 54787 54788
ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר, במעשה מרים ראו את העונש המגיע למי שרואה ראה רעה את הטוב, ולא לקחו מוסר שלא לראות ראה רעה בארץ ישראל, בארץ שהקב"ה בכבודו ובעצמו מביטחם אשר היא זבת חלב ודבש, ארץ שהמציאות הרוחנית בה היא מציאות של טוב, כפי שהעיד הכתוב ארץ אשר עיני ה' א' בה מראשית השנה ועד אחרית שנה, ומציאות הטוב שברוחניות משפיע על הכלים הגשמיים שבארץ שגם המה אינם אלא טוב, ואם למרות זאת ראו בארץ ישראל ארץ קשה וארץ אוכלת יושביה, אין זאת אלא מפני שהם בעלי לה"ר הרואים רע בטוב הגמור, וזו העוולה הגדולה ביותר.	54789 54790 54791 54792 54793 54794
וכלל ישראל שהשתתפו עם המרגלים בראיה זו כמ"ש ותרגנו באהליכם, גם הם נקראו בעלי לה"ר, ועל דבר זה נגזר עליהם, אתם בכיתם בכיה של חינום ללא שום סיבה, שהרי אין בה שום רע וכמ"ש כלב טובה הארץ מאד מאד, אני אקבע לכם בכיה לדורות בכיה שאינה של חינום, דומה למה שאמרו חז"ל (פאה ח')	54795 54796 54797

ט), וכל מי שאינו צריך ליטול ונוטל אינו נפטר מן העולם עד שיצטרך לבריות, וכל מי שאינו לא חיגר ולא סומא ולא פיסח ועושה עצמו כאחד מהם, אינו מת מן הזקנה עד שיהיה כאחד מהם, אף כאן מפני שבכו בכיה על הטוב בא הרע של החורבן.	54798 54799 54800
ולמדנו את הגדלות אשר הקב"ה דורש מכלל ישראל, שיעמדו במצב הטוב במידה כזו, שכל דבר שיראו לא יראו בו אלא טוב, על כל דבר ודבר לראות כי גם זו לטובה (תענית כ"א:), כי העולם שנברא בשביל חסד ככתוב עולם חסד יבנה חייב להיות טוב, וכל מאורע ומאורע לא יתפרש נכונה אם לא על צד הטוב, ובדבר זה נבחן מידת הזכיכות של הנשמה, ועל ארץ ישראל שעליה נאמר טוב להדיא, נדרש האדם להפקיע כל ראייה שאינה של טוב, ועיין בגמרא (כתובות ק"ב.), ר' אמי ורבי אסי קיימי משמשא לטולא ומטולא לשמשא, ופירש רש"י כדי שלא יוכלו להתרעם על ישיבת ארץ ישראל.	54801 54802 54803 54804 54805 54806
ובמסכת (תענית כ.) מצאנו עומק נוסף בגנות המוציא דיבה, תנו רבנן לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארוז, מעשה שבא רבי אלעזר ברבי שמעון ממגדל גדור מבית רבו, והיה רכוב על החמור ומטייל על שפת נהר ושמה שמחה גדולה, והיתה דעתו גסה עליו מפני שלמד תורה הרבה, נודמן לו אדם אחד שהיה מכוער ביותר, אמר לו שלום עליך רבי ולא החזיר לו, אמר לו ריקה! כמה מכוער אותו האיש שמא כל בני עירך מכוערין כמותך, אמר לו לך ואמור לאומן שעשאני כמה מכוער כלי זה שעשית.	54807 54808 54809 54810 54811
כיון שידע בעצמו שחטא ירד מן החמור ונשתטח לפניו, ואמר לו נעניתי לך מחול לי, אמר לו איני מוחל לך עד שתלך לאומן שעשאני, ואמור לו כמה מכוער כלי זה שעשית, היה מטייל אחריו עד שהגיע לעירו, יצאו בני עירו לקראתו והיו אומרים לו שלום עליך רבי מורי מורי, אמר להם למי אתם קורין רבי, אמרו לו לזה שמטייל אחרריך, אמר להם אם זה רבי אל ירבו כמותו בישראל, אמרו לו מפני מה, אמר להם כך וכך עשה לי, אמרו לו אעפ"כ מחול לו שאדם גדול בתורה הוא, אמר להם בשבילכם הריני מוחל לו ובלבד שלא יהא רגיל לעשות כן.	54812 54813 54814 54815 54816 54817
מתוך עובדא זו למדנו כי גנות הוצאת דיבה על אדם, הוא כהוצאת דיבה על האומן שעשה את האדם, כי כל בריאה שברא הקב"ה לטובה בראה, וכבר ביארנו העוולה שבהבטה לרעה על דבר טוב, אלא שכאן נוסף שהמבט הרע על הדבר הטוב, אינה רק הפיכת היחס אל הטוב מטוב לרע, אלא גם הפיכת היחס אל עושה הטוב הקב"ה ח"ו.	54818 54819 54820 54821
עלינו ללמוד מתוך זה כיצד עלינו לקבל על עצמנו את הנהגתו ית', גם כאשר באים עלינו יסורים ח"ו, אין אנו עומדים במדרגה של התנאים שביקשו יסורים על עצמם בשביל כפרה, וכדי להפקיע את עצמם מהגשמיות, אבל כאשר הם כבר באים עלינו אסור לנו לבעוט בהם, אסור לנו לקבוע שם רע על מצב זה, אין בידנו לומר הטוב והמטיב על בשורה רעה, אבל דיין האמת חייבים לומר, להבין כי הדין דין אמת וטוב, וכאשר אדם משריש בעצמו הנהגה זו, הרי הוא עצמו הופך להיות טוב באופן שחוזר ורואה את הכל במבט של גם זו לטובה. (מערכי לב).	54822 54823 54824 54825 54826 54827 54828
מאמר קצו	54829
ולמה ה' מביא אותנו אל הארץ הזאת לנפול בחרב נשינו וטפנו יהיו לכו הלוא טוב לנו שוב מצרימה (במדבר י"ד ג').	54830 54831
הנה אחר תפילת משה אל ה' נאמר וישכימו בבוקר ויעלו אל ראש ההר ויאמרו הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה' כי חטאנו, וקשה מה נשתנה אצלם שעד עכשו בכו ורצו לשוב מצרים ולא להיכנס לארץ ישראל, ועכשיו להיפך התאבלו מאד והלכו להלחם במסירות נפש להיכנס לארץ ישראל, מדוע מתחילה לא רצו כ"כ להיכנס.	54832 54833 54834 54835
אומר הסבא מקלם זצ"ל, כי כשיש צווי על האדם קשה עליו מאד לעשות את הדבר, וכשאין לו מצוה לעשות אז נקל לו המעשה מאד, ולכן כל זמן שהיתה להם מצוה להיכנס לארץ ישראל, פיתה אותם היצה"ר שלא ילכו ובכו והתרעמו ע"ז שהוציאו אותם ממצרים, וברגע שביטל הקב"ה את המצוה שלהם ליכנס לארץ בטל היצה"ר ונגמר תפקידו, ואז חזרו לשכל הישר והבינו שארץ ישראל היא הארץ הטובה עבורם ומסרו נפשם עליה, כיון שלא היתה מצוה לא היה להם כבר יצה"ר.	54836 54837 54838 54839
שמעתי בשם האדמו"ר מקוץ' ניץ כשביקר בארץ ואמר, מה טעם אסרו הרבנים בחו"ל לעלות לארץ ישראל, לא משום שעבירה היא, אלא כיון שיש צורך בבנין הארץ וצריכים לזה צעירים שיש להם כוח, ואם היו אומרים שיש מצוה לעלות לארץ ישראל, היו הצעירים נשארים בחו"ל ולא עושים את המצוה ולא היתה נבנית, לכן אמרו שזו עבירה, אז היצה"ר מסית את הצעירים החופשיים לעלות דוקא לארץ ישראל ולבנות אותה, וכעת יש מקום לעלות לארץ הבנויה, כי כך היא דרכו של היצה"ר על המצווה אומר לו לא לעשות, וכשהיא עבירה מסית הוא לעשותה.	54840 54841 54842 54843 54844 54845 54846

וכדבר הזה מצינו בפרשת בא, דבר נא באזני העם וישאלו (י"א ב'), וכתב רש"י אין נא אלא לשון בקשה,	54847
שלא יאמר אותו צדיק אברהם, ועבדום ועינו אותם קיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים, וקשה	54848
האם היה צריך לבקש מבני ישראל לקחת כסף וזהב ולהסביר טעמים למה לקחת, הרי בחפץ לב יקחו אם	54849
יאמר להם לקחת, ומסביר הסבא מקלם זצ"ל, מכיון שהיה זה מצוה שנצטוו עליה היה כאן יצה"ר שלא	54850
לקחת, כמו בכל המצוות שיצה"ר משדל את האדם שלא לעשות, גם כאן היה היצה"ר משדל שאסור ליקח	54851
שיש בזה גזל וגניבת דעת הבעלים, וכן בכל המצוות תמיד יסית היצה"ר שיעשו ההיפך אפילו שהשכל	54852
מחייב.	54853
שמעתי להסביר על פי זה דברי הגמ' בשבת, שאסור לאכול סמוך למנחה, ואם התחיל אין צריך להפסיק,	54854
ומאימתי נקרא תחילת סעודה מזמן שפתח את אבנטו, ושואלת הגמ' שיתפלל כך בלא אבנט, ועוד וכי כ"כ	54855
קשה לחזור ולחגור אבנט שא"א להטריחו להפסיק למנחה, ומתרצת הגמ' שיש מצוה הכון לקראת אלוהיך	54856
ישראל, ומשום כך צריך אבנט לתפילה ואי אפשר להתפלל כשהתיר אבנטו, והקשו תוס' ועדיין קשה	54857
השאלה השניה, שיחזור ויקשור את האבנט הרי אין בזה טרחה בכלל, והתירוץ, כיון שחויב לחגור אבנט	54858
לתפילה ויש כאן מצוה, א"כ יצה"ר כבר לא יניח לאדם לחגור מחדש, אפילו שדבר קל הוא מאד כיון	54859
שזוהי מצוה, רואים אנו מכאן כוחו של היצה"ר למנוע ממצוה אע"פ שאין בזה טעם ושכל בכלל.	54860
(דרכי מוסר).	54861
	54862
מאמר קצה	54863
ויפול משה ואהרן על פניהם לפני כל קהל עדת בני ישראל (במדבר י"ד ה').	54864
פירש האבן עזרא ברצונו, גם על הפסוק וישמע משה ויפול על פניו, פירש האבן עזרא ברצונו, ואילו על	54865
הפסוק ויפלו על פניהם ויאמרו האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף (ט"ז כ"ב), פירש האבן עזרא	54866
להתפלל, וכן על הפסוק הרומז מתוך העדה ויפלו על פניהם (י"ז י'), פירש האבן עזרא להתפלל, ואמרתי	54867
בלבי למה שינה האע"ז בביאורו, פעם שהנפילה היתה ברצונו, ופעם שהנפילה היתה להתפלל? ומה כוונתו	54868
בפירושו לרצונו, הרי כל פעולה שהאדם עושה לרצונו היא?	54869
מה יעשה האדם להפיג את צערו בשעה שמבזים אותו? פשוטי בני אדם יגידו נקמה, מדה כנגד מדה	54870
ולהוסיף משלו, והנקמה מתוקה מדבש, לא כן דעת התורה, הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם	54871
משיבין, עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו (גיטין ל"ו:), צריך האדם להתגבר על יצרו	54872
ולא להשתמש במדת הכעס, גם בשעה שפוגעים בכבודו ומצערים אותו, וכמו הלל שגם על בזיון גדול לא	54873
הקפיד.	54874
ואמרו בגמ', מנא הא מילתא דאמרי רבנן חברך קרי חמרא אוכפא לגבך מוש, שנא' ויאמר הגר שפחת	54875
שרי אי מזה באת ואנה תלכי ותאמר מפני שרי גברתי אנכי בורחת (בבא קמא צ"ב:), הרי ברחת הגר מפני	54876
שלא יכלה להיכנע לשרה אמנו, וגם לא היתה שפחה אחר שנשאה אברהם אבינו וכבוד גבירתה הוקל	54877
בעיניה, ואם כינה אותה המלאך בשם שפחה שורת ההגיון מחייבת להגיב על כינוי גנאי זה בטרנוני, והנה	54878
לא זו בלבד שלא הגיבה כלל אלא ענתה בפה מלא מפני שרי גברתי, הסכימה לקבל על עצמה את השפחות	54879
ואת שרה אמנו לגבירתה.	54880
ומזה למדו חז"ל כיצד על בני אדם להתנהג, שאם חבירך קורא אותך בשם חמור כינוי של גנאי, לא זו	54881
בלבד שלא תתן להרגיש כאילו איכפת לך קריאת הגנאי, אלא אדרכא תשים את האוכף עליך, כלומר קבל	54882
עליך את דבריו, ויפה כתב מהרש"א שם, כי כאן צריך לגרום דאמרי רבנן ולא דאמרי אינשי, כי רובא	54883
אינשי דעלמא לא יודו על גנותם אם אינה נכונה, אלא רבנן ואנשי מעלה.	54884
אחרי שבאו המרגלים מתור הארץ ודברו מה שדברו, וילונו על משה ועל אהרן כל בני ישראל, כאשר	54885
הקהיל קרח עליהם את נשיאי העדה, וכולם אמרו מדוע תתנשאו על קהל ה', הרי בזיון גדול הוא, מה	54886
עושה משה העניו מכל אדם ואהרן קדוש ה'? ויפלו על פניהם השפילו את עצמם עד לעפר ממש, עשו	54887
פעולה קיצונית במדת ההשתוות, וזה שפירש הראב"ע לרצונו, אין הנפילה מחמת חלישות הדעת הבאה	54888
מרכות הלב, והתרשמות טבעית מדברי בזיון, אלא נפילה שהיא פעולת ההכנעה בבחירת השכל והמחשבה	54889
לרצונו.	54890
אבל בשעה שלא התלוננו ולא דברו עליהם סרה, אלא שמעו מפי הגבורה הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה	54891
אותם כרגע, וכן כאשר שמעו דברי ה' הרומז מתוך העדה הזאת ואכלה אותם כרגע, אז ויפלו על פניהם	54892
להתפלל להרבות בבקשת רחמים ותחנונים על עם ה', הלימודים מכאן רבים. (הגיוני מוסר).	54893
	54894
מאמר קצט	54895
ויהושע בן נון וכלב בן יפונה מן התרים את הארץ קרעו בגדיהם (י"ד ו').	54896

למה דוקא יהושע וכלב קרעו את בגדיהם, ולא עשו כן משה ואהרן, הנוכל לומר שיהושע וכלב הרגישו	54897
בשעה זו סרחונם וכשלונם של ישראל יותר ממשה ואהרן, סמל המסירות נפש לכבודם של ישראל, שהם	54898
רק נפלו על פניהם, וצערם של יהושע וכלב הגיע עד כדי קריעת הבגדים?	54899
ויש להסביר היות יהושע וכלב מסובכים היו בתוך הנסיון, ובתשועת ה' אמנם נחלצו ממזימת מוציאי	54900
הדיבה, אבל חוששים היו בנפשותיהם שמא נדבק חלילה משהו מרעל המרגלים, אולי התגנב ללבותיהם	54901
איזה שמץ של מחשבה זרה, לכן התאמצו והשתדלו להתנער בעצמם מחשש זה, והתחילו להפגין בכל	54902
כוחם, בכל מיני אופנים של מחאות, צעקות ותפילות ותנועות שונות עד כדי קריעת בגדים, וכל זה בכדי	54903
להוציא מלב עצמם, ומלב כל עדת בני ישראל את ההרהור שידם היתה אפילו במשהו בעצת המרגלים.	54904
מה שאין כן משה ואהרן שלא היו בתוך הנסיון, לא היו צריכים בכל ההסתייגות מן הרעה הזאת, ודיה	54905
התגובה של נפילת אפים להשתתף עם יהושע וכלב, וכגון זה מצינו בדין מסית ומדיח שמצוה להרגו, כי	54906
הרג תהרגנו ידך תהיה בו בראשונה להמיתו, ופירש"י ז"ל מצוה ביד הניסת להמיתו, והוא מטעם הנזכר,	54907
שע"י הקנאות ומעשה הסקילה שירגום את המסית, יפלוט מנפשו את הרושם, שאולי עשה המסית בלבו	54908
של הניסת איזו שריטה בתת הכרתו, ולכן הניסת צריך במעשהו זה כאילו להטהר, וברגימת האבן הוא	54909
מגלה שנקי הוא מזוהמת ההסתה אף כלשהיא.	54910
ויש לנו ללמוד מזה עד כמה שהאדם צריך לעמוד על משמרתו, ועל הכשר לבו לעבודת הקודש והאמת,	54911
וידע שכל אלה המעונינים לרחקהו ולהורידו ממדרגתו מסוכנים מאד, ואם נזדמן לו להימצא בקרבם	54912
ובשיחותיהם, יתאמץ אח"כ לבדוק את עצמו בשבע בדיקות ועיונים רבים לתוך תוכה של נפשו, אם	54913
נתדבק בו איזה שמץ של ארס העלול להדור אליו, וע"י לימוד המוסר יצליח להתנער ולהקיא את רושם	54914
השמועה או השיחה בטילה, וכשיש חשש התדבקות ברע, ההכרח הוא להפגין בבכיות ותחנונים, ולצאת	54915
במלחמת תנופה נגד עצמו. (תורת הנפש).	54916
	54917
מאמר ר	54918
ויאמר ה' אל משה עד אנה ינאצוני העם הזה ועד אנה לא יאמינו בי בכל האותות אשר עשיתי בקרבם (י"ד	54919
י"א).	54920
החזה"ל בהקדמתו הביא, ואני שאלתי אחד מהנחשבים מחכמי התורה במקצת מה שהזכרתי לך בחכמת	54921
המצפון, והשיב אותי כי הקבלה תעמוד במקום העיון בזה ובמה שדומה לו, החובת הלבבות חולק על זה	54922
ומביא כמה ראיות מפסוקים כי מחוייבים להבין, וכמו שכתוב וידעת היום והשבות אל לבבך, אבל עכ"פ	54923
רואים אנו כי אחד מהנחשבים מחכמי התורה, ענה אותו כי הקבלה תעמוד במקום העיון, וכן בעלי התוס'	54924
חלקו על הרמב"ם ואמרו שמבלעדי הקבלה אין צריכים לשום דבר, והקבלה עצמה מספיקה על הכל, ולולי	54925
דמסתפינא הייתי אומר שרואים את זה בעליל, שעטרת תפארת של הכלל ישראל וכל קיום האומה, לא	54926
מראיות ומופתים אלא מהקבלה ומהאמונה.	54927
בחז"ל הקדושים רואים שלא העמידו יסודם כלל על ראיות ומופתים, וכל דבריהם הם רק הר סיני,	54928
כששאלו לר"י שאמר יעקב אבינו לא מת, וכי בחינם ספדו ספדייא וחנטו חנטייא, השיב מקרא אני דורש	54929
(תענית ה':), ואם מקרא אני דורש אין אחר זה כלום, לא יועילו כבר כל הראיות, כל הראיות והמופתים	54930
אינם אלא בכדי להוביל לדרגת אמונה, לחיים של בלי ראיות וכלי מופתים, לחיים של בלי הבנה וזהו	54931
המכוון והתכלית.	54932
ולציור חיים משותפים של איש ואשה, אינם בנויים על יסוד של ראיות ומופתים, ואיזה טעם היה בחיים	54933
כמו אלו, לו היתה צריכה בכל פעם ראיות שבעלה נאמן לה, החיים המה על יסוד של אמונה, שמכל	54934
הראיות והמופתים באו לידי הכרה ונאמנות, הכירו והאמינו ומסרו עצמם זה לזה ויותר אינם צריכים	54935
לשום דבר, הרי יכולים המה להיות מפורדים זה מזה מעבר לים ושום דבר אין מזיזם ממקומם, יכולים	54936
לבוא ולספר לה על בעלה מי יודע מה, והיא לא תתפעל מזה כלל, בשום אופן לא תאמין.	54937
תמלא בוז פי הדובר לה, ולא שיש לה ראיות שאינו כן, כי אינה צריכה לראיות אלא מפני אמונה, ובלי	54938
שום ראיות היא מאמנת בו וחסל, ואף כשיבואו ויגידו לה שחור ע"ג לבן איזה דבר על בעלה, גם אז אם	54939
לא תמצא עצה אחרת איך ליישב, תאמר שאין כוונתו רק לנסות אותי, כל העקמומית שבעולם תגיד	54940
ומאמונתה לא תזוע, משום שמסרה נאמנותה אליו והאמינו זה לזה, בן באביו אינו צריך ראיות, מאמין הוא	54941
בו ותו לא, זהו חיים של אמונה, לא חיים של ראיות ומופתים.	54942
זהו סוד הדבר, התכלית מכל התורה כולה הוא לבוא ולהגיע לאמונה, מכל הראיות האותות והמופתים	54943
צריכים להגיע ולבוא לידי מצב של חיים של בלי ראיות וכלי מופתים, חיים של אמונה, וכשמגיעים לידי	54944
חיים של אמונה, אז מתבטלים כל הראיות והמופתים אצלו הם כדבר צדדי ומיותר לגמרי.	54945
	54946

מצינו שתבע הכתוב מדור המדבר, עד אנה לא יאמינו בי בכל האותות, שהתכלית שהיה צריך לצאת מכל	54947
האותות והמופתים הוא, להגיע לחיים של בלי אותות ומופתים, וזהו אמונה, כשלא היה להם מים ג' ימים,	54948
לא היה צריך להזיז אותם אף זיז כל דהו ממקומם, והיה להם לחשוב כי מנסה ה' אותם, והנה במצבים	54949
היותר גדולים וגבוהים מצינו שהיתה התביעה רק על אמונה.	54950
מצינו במדרש (שמו"ר ו' ד'), וארא אל אברהם באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם, חבל על דאבדין ולא	54951
משתכחין, מתחילה אמרתי לו כי ביצחק יקרא לך זרע, ואח"כ אמרתי לו והעלהו לעולה, ולא הזיז אותו זה	54952
כלל, זהו חיים בלי אותות ומופתים, מתחילה כי ביצחק יקרא לך זרע ואח"כ והעלהו לעולה והרי זה מצב	54953
נורא של חיים חשך ואפילה, וכשמצב זה אינו מזיז אף זיז כל דהו, עדות היא שאינם חיים על ראיות אלא	54954
על אמונה, ומצאת את לבבו נאמן לפניך.	54955
וזהו שנאמר על האבות הק' ערומים בדעת ומשימים עצמם כבהמה (חולין ה'), שתכלית כל החכמה הוא,	54956
יקר מחכמה מכבוד סכלות מעט (קהלת י'), מכל הערומים בדעת צריך להגיע להסכלות מעט, לחיים של	54957
בלי ראיות ובלי מופתים, לאמונה, הראיה והסימן על מצב זה הוא, שראיות אינם לוקחין את לבבו ואינם	54958
מזיזים אותו, זוהי התוכחה הגדולה שאינו חי ועומד על יסוד של ראיות, כשרואים שאותות ומופתים כגון	54959
אלו של חרוב יוכיח, אמת המים יוכיחו, מן השמים יוכיחו, לא הזיזו אותם ממקומם, הרי זו סימן שהחיים	54960
שלהם לא היה תלוי באותות ומופתים, שהיו חיים של אמונה, אלא מאי האותות והמופתים? והרי זה	54961
מוקשה באמת.	54962
אבל לא כלום, כי מנסה ה"א אתכם לדעת אם יניחו הקבלה והגמרא שבפיהם, אנשים חולים צריכים	54963
ראיות ומופתים על אמונה, אבל לחיות על ראיות ומופתים חלילה, אפילו בראיותיו של החזה"ל גם כן אי	54964
אפשר לחיות בהם, החיים הוא רק מאמונה, מה שהחובות הלבבות נעשה כ"כ עב ושמן לא משער היחוד	54965
הוא זה, מה שזכה האבן עזרא להיות קדוש עליון, ושהשבת קודש תשלח לו אגרת, אין זאת ממאמרו	54966
הארוכים באבן עזרא, איפה שמדבר מחכמת התולדות, אלא דוקא מהשורות האחדות שמביא תמיד, ואנו	54967
אין לנו אלא דברי הקבלה, על זה הוא שעמדו גם הם בעצמם והחזיקו מעמדם, ומזה שאבו כל החיות	54968
והיניקה שלהם.	54969
בחז"ל רואים אנו התביעה על דור המדבר מה היתה (שמו"ר ל"ב ה'), ר' יצחק פתח אכן בגדה אשה	54970
מרעה, מה נסים עשיתי לבריה בעולם יותר מכם, מה עשיתי לכם, שהייתם מהלכים אחרי ואני מהלך	54971
לפניכם ומאיר לכם, שנאמר וה' הולך לפניכם יומם, ואתם מה עשיתם, אכן בגדה אשה מרעה, מאישה אין	54972
כתיב כאן אלא מרעה, למה? אלא אדם שהוא נוטל אשה ועושה עמה ימים הרבה, אפילו העני אשתו אינה	54973
כופרת בו, אלא אומרת בשעה שהיה עשיר האכילני והלבישני, ועכשיו שהעני איני כופרת בו, ובשעה	54974
שהיא זונה אם נתן לה הרי היא מודה לו, ואם לא נתן לה אינה מכירה אותו, לכך נאמר אכן בגדה אשה	54975
מרעה.	54976
זהו היסוד של דברינו, התביעה היתה שדור המדבר היה צריך להיות כמו אשה נאמנת, לחיות חיי אמונה	54977
בלי שום ראיות ובלי שום מופתים אלא אמונה, וארשתוך לי באמונה (הושע ב'), הארוסין הם באמונה,	54978
תכלית הכל הוא אמונה, היינו מצב של אמונה, שמכל הראיות האותות והמופתים, צריך לצאת חיים של	54979
בלי אותות ובלי מופתים אלא אמונה, אבי תקראו לי אישי תקראו לי, תכלית הכל הוא, ולא הרהר אחרי	54980
מדותי וזוהי אמונה. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' נ').	54981
	54982
מאמר רא	54983
ויאמר ה' אל משה עד אנה ינאצוני העם הזה ועד אנה לא יאמינו בי בכל האותות אשר עשיתי בקרבן (י"ד	54984
י"א).	54985
הרי לנו שעונש כלל ישראל עבור חטא המרגלים, היה צריך שימותו כולם מיד ורק משרע"ה ישאר בחיים,	54986
ולכאורה זה מדת הדין גרידא שימותו ויכלו מן העולם, ורק לאחר תפילת משרע"ה שהדבר יגרום לחילול	54987
השם, שיאמרו הגויים מבלתי יכולת ה' להביא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע להם, המתיק הקב"ה	54988
את גזר דינם, ועיי"ש ברמב"ן שמשרע"ה לא ביקש שיתבטל לגמרי העונש, אלא שעונשם יתארך למשך	54989
ארבעים שנה.	54990
נמצא שאף לאחר תפילת משה היה עונשם חמור מאד, שהרי עינוי הדין הוא צער גדול מאד, והכא יש	54991
עינוי הדין שכולם יודעים באיזה יום ימותו, וכדאיאת בחז"ל (איכה רבה פתיחתא), שהיו הולכים למדבר	54992
חופרים קבריהם ושוכבים שם עד שימותו, ואין לך צער גדול יותר ממי שיודע באיזה יום ימות, וביותר	54993
שהרי כל שאיפת כלל ישראל היתה להיכנס לארץ, והמשילו זאת למי שטרה ויגע להכניס את בתו לחופה	54994
וקודם כניסתה לחופה מתה, מכ"ז נראה שהוא עונש חמור ללא מדת הרחמים, והיאך תואם זאת עם דברי	54995
חז"ל ששיתף מדת הרחמים בדין.	54996

אף במחלוקת קרח יש לראות כן, הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אותם כרגע, ועיי"ש ברמב"ן שביאר,	54997
ואם קרח חטא מדוע רצה הקב"ה להעניש את כל העדה, וכתב דמתחילה היה לב העם אחר משה ואהרן,	54998
וכאשר לקחו קרח ועדתו איש מחתתו קרא קרח לכל העדה, וא"ל כי בכבוד כולם הוא מקנא, וייטב הדבר	54999
בעיניהם ונקהלו כולם לראות, אולי ישר בעיני האלוהים ותשוב העבודה לבכוריהם, והנה נתחייבו כליה	55000
שהיו מהרהרים אחר רבם... וחייבין מיתה בידי שמים, ומשה ואהרן למדו עליהם זכות שלא חטא אלא	55001
קרח, והוא הגורם וראוי שימות לבדו לפרסם עונשו ברבים, וזו דרך מבקשי רחמים שיקלו החטא מעל	55002
העם ונותנין אותו על היחיד הגורם.	55003
הרי שעבור מעשה אחד של מחשבה לא טובה שנכנסה בלבם, הגיע להם עונש חמור שימותו כולם כשם	55004
שמתו קורח ועדתו, וגם כאן לכאורה ליכא מדת הרחמים, עוד מצינו והאספסוף אשר בקרבו התאוות תאוה,	55005
הבשר עודנו בין שיניהם טרם יכרת, ואף ה' חרה בעם ויך ה' בעם מכה רבה מאד (במדבר י"א), הרי ניתן	55006
עונש השי"ת מיד ללא רחמים כלל, ושוב צ"ע הרי אמרו חז"ל שהקב"ה משתף מדת הרחמים במדת הדין.	55007
מבואר שהנהגת השי"ת עם ישראל במדבר היתה הנהגה אחרת, ושלתתי לפניך מלאך כי לא אעלה בקרבך	55008
כי עם קשה עורף אתה פן אכלך בדרך (שמות ל"ג), מבואר ששונה הנהגת השי"ת בעת ששולח מלאך אז	55009
יש תקוה לאדם, מה שאין כן בעת שהקב"ה עצמו מנהיג את העם, אז כיון שעם קשה עורף הוא הסכנה	55010
גדולה פן אכלך בדרך, ולקמן מבואר שמשמע"ה אמר אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה (שמות ל"ג),	55011
ולא רצה שהנהגתו תהיה ע"י מלאך אלא הקב"ה בעצמו ילך עם העם, ומכיון שהנהגתו במדבר היתה	55012
באופן של פני ילכו, לכן הנהגה היא רק במדת הדין ללא שיתוף מדת הרחמים, כי לא יתכן שחוטא יהיה	55013
במחיצתו של הקב"ה.	55014
אבל אם נתעמק בזה נראה שהנהגת הדין בעת שהקב"ה עמו היא גופא הנהגת הרחמים, והיינו מה שביקש	55015
משמע"ה שעדיף שהקב"ה ינהיג בעצמו את ישראל אף שהנהגה תהא במדת הדין, שהרי מה שביקש	55016
הקב"ה להנהיג את עולמו במדת הדין לא היה רק בחינת עונש גרידא, אלא שזו גופא מדת הרחמים, כי	55017
עיקר ההצלחה האמיתית של האדם תלויה רק במדת הדין, כי בשעה שלא יתנהגו עמו במדת הדין ויבוא עם	55018
חטאיו לעולם הנצח, אין לך עונש גדול יותר מזה, כי בעוה"ב קשה מאד לתקן את חטאיו ולכן זה גופא	55019
מדת הדין, אמנם בעת שמתנהגים עמו במדת הדין ויענש על חטאיו בעוה"ז ויבוא בטהרתו לעוה"ב הרי זה	55020
מדת הרחמים, ומה ששיתף השי"ת מדת הרחמים היא בדיעבד, משום שאין קיום לבריאה באופן אחר, אבל	55021
באמת אין בזה רחמים אלא להיפך הדין הוא רחמים.	55022
ומעתה יש להתעורר, דהנה בחטא העגל שבני לוי לא חטאו, ובשעה שאמר משה מי לה' אלי נאספו אליו	55023
כל בני לוי, ויאמר משה מלאו ידכם היום לה' איש בכנו ובאחיו ולתת עליכם היום ברכה (שמות ל"ג),	55024
חזינו ששבט לוי נמצאו שלמים ללא שום פגימה וזכו שיתן עליהם ברכה, מכל מקום בעת שנבחרו הלויים	55025
לעבודה איתא בקרא, קח את הלויים מתוך בני ישראל וטהרת אותם, וכה תעשה להם לטהרם הזה עליהם	55026
מי חטאת, והעבירו תער על כל בשרם וכבסו בגדיהם וטהרו, והניף אהרן את הלויים תנופה לפני ה' מאת	55027
בני ישראל והיו לעבוד את עבודת ה'.	55028
מבואר שהוצרכו טהרה נוספת ומיוחדת כטהרת מצורע, כדי שיוכלו להיות כשרים לעבודת ה', ואף שהיו	55029
שלמים זכים וטהורים, מפני שלהתקרב אל הקב"ה אינה מספקת טהרתם, אלא בעינין טהרה על טהרה,	55030
שכיון שהנהגת השי"ת במדבר היתה לא ע"י מלאך, לכן היתה ההנהגה רק במדת הדין, מפני שלזכות	55031
להתקרבות לעבודתו ית' חייבת להיות טהרה מוחלטת ללא שום פגם.	55032
א"כ יש לנו להבין והרי תכלית כל חיינו לזכות להתקרבות אליו ית', א"כ חייבים אנו לבוא אליו עם	55033
נשמותינו זכות וטהורות, ולא יעזור לנו מדת הרחמים שהיא רק בעוה"ז, אבל לזכות להקב"ה חייב להיות	55034
מושלם לגמרי, וחייבים אנו ליקח דוגמא מהנהגת השי"ת במדבר שהיה עומק הדין ללא גבול, כי רק בדרך	55035
זו אפשר לזכות להקב"ה, ואל נשלה עצמנו שיש ויתור כי כל האומר הקב"ה וותרן וותרו מעיו (ב"ק נ':).	55036
ומעתה כאשר נתבאר שמדת הקב"ה כדי להתקרב אליו היא מדת הדין, יפלו כל התירוצים והאמתלאות	55037
שיש לאדם, והיינו דאיתא בחז"ל (יומא ל"ה:), הלל מחייב עניים ר' אלעזר בן חרסום מחייב עשירים,	55038
אמתלאות ותירוצי העוני והעושר לא יתקבלו אצל הקב"ה, והעצה היעוצה לאדם להתחזק בעבודת התורה	55039
והמוסר, והחזוק חייב להיות תמידי ללא הפוגה, הסבא מקעלם ז"ל היה מעיר שגבי יהושע נאמר רק חזק	55040
ואמץ (יהושע א'), אף יהושע היה צריך להתחזקות מתמדת ורק בדרך זו יוכל לנצח את המלחמה החזקה.	55041
(אור יחזקאל).	55042
	55043
	55044
מאמר רב	55044
אכנו בדבר ואורישנו ואעשה אותך לגוי גדול ועצום ממנו (במדבר י"ד י"ב).	55045

ענין שכינתא בגלותא אנו מוצאים ביחזקאל (ל"ו ט"ז), בן אדם בית ישראל יושבים על אדמתם ויטמאו אותה בדרכם ובעלילותם, ואשפוך חמתי עליהם ואפיץ אותם בגוים ויזרו בארצות, כדרכם ובעלילותם שפטתים, ויבואו אל הגוים אשר באו שם ויחללו את שם קדשי באמור להם עם ה' אלה ומארצו יצאו, ואחמול על שם קדשי אשר חיללוהו בית ישראל בגוים אשר באו שמה, והושעתי אתכם מכל טמאותיכם וזכרתם את דרכיכם הרעים ונקוטתם בפניכם על עונותיכם, בושו והכלמו מדרכיכם בית ישראל.	55046
כשהקב"ה מענישם על עוונותיהם ומגלה אותם מארצם, הרי בזה מתחלל שם קודשו עוד יותר, הרי שגם שכינתא בגלותא והרי בזה חילול נורא, חילול על גבי חילול, ולשם מה בא החילול הזה? כדי לקרבנו אל התשובה, הרי זה גדר דחייה, כמו שקדושת נזיר וכהן גדול נדחה מפני מת מצוה, כך אומר השי"ת, מוטב יתחלל שמי הגדול למען ישוב הרשע, כמה גדול החסד!	55054
עיין מש"כ רש"י ז"ל ביומא (פ"ו ע"ב ד"ה באמור להם), כשאדם חשוב עובר עבירה ופורענות באה עליו, אומרים מה הועילו לו, ראה החסידים והחכמים רעה באה עליהם, שנאמר ויחללו את שם קדשי, ובמה חללוהו באמור עליהם האומות שגלו ביניהם, ראו עם ה' אלה ולא יכול להצילם.	55055
כשהצדיק נענש קשה בדבר עבירה כחוט השערה, כי הקב"ה מדקדק עם חסידיו, יש כאן גדר של צדיקים ילכו במ פושעים יכשלו במ בדרכי ה' ממש, כי בעיני הבריות הרי צדיק גמור הוא, ואעפ"כ אירע לו כזה, אם כן לפי דעתם הרי כאילו לית דין ולית דיין ח"ו והכל רק במקרה, והרי זה הסתר גדול לכבודו ית', מכל מקום נדחים האנשים ההם וקלקולם למען יזכה הצדיק וילמד מעונשו, ואפילו הם מרובים מאד, עולם מלא של רשעים שילמדו מזה את ההיפך והצדיק רק אחד, מכל מקום הם נדחים בשבילו, הרי רואים מזה ממש שבזכות צדיק אחד העולם עומד.	55057
עשרה דורות מנח ועד אברהם, וכולם היו מכעיסים ובאים לפניו, וכל החילול הזה נדחה למען אפשרות התיקון שיבוא ע"י אברהם, שיראה את כל החילול הזה ויתקומם נגדו ויבוא לאמונה טהורה ויזכה לו ולדורות, בזה נוכל לראות את הטעות שבמחשבה המתגנבת לפעמים אל ראשנו, וכי מה תועלת בנו, מיעוטה דמיעוטה של עובדי ה', כשכל העולם ממש הולך בכיוון הפוך? התשובה היא הרי אינך יודע את הערכים האמיתיים, איך נראים הדברים לפניו ית', אדרבה במקום להתחזק במצב כזה, הרי אוהבי עצמנו אנו, ואם כן למה לא נשתדל שנזכה בכל קידוש השם העצום היוצא ע"י מעשינו, כשהם נעשים כנגד כל החילול המצורף והמאורגן של כל העולם יחד?	55059
נמצא שכל החילול הנורא שאנו רואים בעולמנו, כל תכליתו הוא להביא לידי תשובתנו, ואם כן מה גדולה האחריות ומה נורא העונש אם גם אנו לא נקדש שמו ח"ו, אם כן בשלנו הוא כל החילול הנורא והאיום ההוא, כי אנחנו גרמנו שכל החילול הרב היה ללא תכלית, ולא היה ראוי שידחה קידוש ה' עבורנו מכיון שלא השתמשנו בהזדמנות זו כדי להגיע לעבודת ה' פנימית.	55062
אמרו ז"ל (סנהדרין צ"ח.) אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או בדור שכולו חייב, היינו שיש שני מצבים שבהם אין תועלת עוד בהסתרים, א) כשכל ישראל זכאים, ממילא אין צורך עוד לחילול ה' שבגלות, ואין טעם עוד לדיחויים של קידוש ה' הכללי, והיינו מה שאנו אומרים בקדושה של ימים נוראים, תן פחד ה' א' על כל מעשיך כמו שידענו שהשלטון לפניך, ב) המצב השני הוא בכולו חייב ח"ו, הרי אז אין תועלת בתוספת חילול כי אין מי שילמד ממנו, ולא נשארת ברירה אלא להביא את התיקון באתערותא דלעילא.	55064
וזה ביאור תפילת משה לאחר מעשה העגל כשאמר השי"ת ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול, והשיב משה רבינו ע"ה למה יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאם, וכן אחר חטא המרגלים חזר כענין הזה, שה' אמר אכנו בדבר ואורישנו ואעשה אותך לגוי גדול, ומשה השיב ושמעו מצרים ואמרו מבלתי יכולת ה' להביא את העם הזה, היינו שטען שיהיה חילול גדול ונורא כ"כ עד שכל העולם יהיה בבחינת כולו חייב ולא יהיה מי שילמד מזה, ואם כן מה תועלת בחילול? ועל מה שאמר ה' ואעשה אותך לגוי גדול במקומם, טען משה בענוותנותו שחילול נורא כזה לא יוכל לסבול, וגם הוא לא יהיה מסוגל ללמוד ממנו, וזהו שאמר ואם אין מחני נא מספרך, ומכיון שלא תהיה תועלת בחילול, אין דרך אלא למצוא תיקון במדת הרחמים. וזהו שהזכיר משה בתפילתו ועתה יגדל נא כוח אד' כאשר דברת לאמר ה' ארך אפים (במדבר י"ד), שהזכיר עליהם מדות הרחמים, וכתב שם רש"י ז"ל דבר נפלא (סנהדרין קי"א.), כשעלה משה למרום מצאו להקב"ה יושב וכותב ה' ארך אפים, אמר לו לצדיקים? אמר לו הקב"ה אף לרשעים, אמר לו לרשעים יאבדו! אמר לו חייך שתצטרך לדבר, כשחטאו ישראל בעגל ובמרגלים נתפלל משה לפניו בארך אפים, אמר לו הקב"ה והלא אמרת לי לצדיקים! אמר לו הלא אמרת לי אף לרשעים! יגדל נא כוח ה' לעשות דבורך.	55067
זה ביאורו, מצאו להקב"ה יושב בחינת קבע, שכך הנהגתו ית' בקביעות, וכותב שיהיה הדבר גלוי לכל, ארך אפים, אמר לו לצדיקים? היינו לצדיקים שנכשלו בעבירה, אבל לרשעים גמורים הרי יתרבה חילול	55071

ה' בעולם, כי יאמרו בחנו ה' וימלטו, אמר לו אף לרשעים כי היא מדתי לאַקָר פורענותם עד לעוה"ב, וגם זה לטובתם שיש להם שהות לחזור בתשובה (עירובין כ"ב, תוס' ד"ה ארך) אמר לו רשעים יאבדו כי איך לסבול חילול כזה כי סוף סוף אינם עושים תשובה.	55096 55097 55098
כשחטאו ישראל נתפלל משה לפניו בארך אפים, אמר לו הקב"ה והלא אמרת לי לצדיקים וא"כ יש סתירה בכוונת תפילתך? אמר לו והלא אמרת לי אף לרשעים היינו שאין סתירה, כי קיבלתי דבריך על פי אמונת הלב אע"פ שלא היו מובנים לי, עכשיו אני רואה שהחילול שבכליון ח"ו, הוא הרבה יותר גרוע מהחילול שברחמים לרשעים.	55099 55100 55101 55102
מכל זה אנו למדים שכל חובתנו היא אך לגלות כבודו ית' בהווה כפי יכולתנו נגד כל העיכובים וההסתרות, ואין לנו ענין מתי תהיה הגאולה, אם בעתה או אחישנה וכדומה, אוי לו למי שאמר מכיון שאין בן דוד בא אלא בדור שכולו חייב, אעשה עבירות ח"ו ואסייע שיהיה דור שכולו חייב, ובזה אחיש את ביאת המשיח, אין לך שטות גדולה מזו, כי מה תועלת לו בגילוי כשימצא אח"כ שעשה נגד רצון ה' הגדול והנורא.	55103 55104 55105 55106 55107
רצונו ית' שנעבוד קשה כדי שקידוש ה' שבמעשינו יצדיק את מציאות כל ההסתר והחושך, ואשר זהו גם תיקונו של החילול שנמצא עכשיו, ועלינו להכיר שהגילוי הסופי בוא יבוא בודאי, כי כך קבע השי"ת בתחילת הבריאה, כל תפילותינו אינן אלא שאנו נזכה לראותו, כמו שאנו אומרים יתגדל ויתקדש שמיא רבה בחייכון וביומיכון.	55108 55109 55110 55111
(מכתב מאליהו, ח"ד עמ' 136).	55112
מאמר רג	55113 55114
מבלתי יכלת ה' להביא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע להם וישחטם במדבר (במדבר י"ד ט"ז).	55115
הנה בעסק כללי של חברה משותפת רואים אנו, כי העסק עצמו עושה את האנשים המתעסקים בו לאישים כלליים, החילוק בין איש כללי לאיש פרטי ניכר בכל צעד ופסיעה, איש פרטי אינו עושה אלא דבר פרטי, ואיש כללי עושה תמיד דבר כללי, ע"י עסק כללי מתהווה איש כללי, ולדוגמא כשאחד מתמנה להיות שר צבא, הנה נעשה הוא לאיש כללי, כל מחשבותיו ומעשיו הוא בעד הכלל.	55116 55117 55118 55119
אמרו חז"ל על נעשה אדם בצלמנו, מלמד שנמלך בפמליה של מעלה, ללמדך דרך ארץ שיהא הגדול נמלך ונוטל רשות מן הקטן, וצריכים להבין שאין זה ענין רק לפנינו אלא נמלך ממש, ולולא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, אמנם כן הוא, וכמו שאמרו חז"ל (שבת י'). הדין דין אמת לאמיתו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, יסוד גדול אנו למדים מכאן, שכל הבריאה היא עסק כללי של חברה משותפת, שלכולם יש חלק ממש, שכן היתה הנהגתו מתחילת הבריאה על דרך שותפים, וכל אחד עוסק בשלו ויש לו חלק בריוח, וזהו עבודת האדם.	55120 55121 55122 55123 55124 55125
בזה היתה הצטיינותם של האבות הקדושים שכך חשק ה' בהם, שעבודתם היתה כללית והיו בעלים בהעסק, ולא כמו שכירים בשל אחרים, מה עשה אברהם אבינו ע"ה, ויקרא בשם ה' מלמד שהקריא שמו ית' בפי כל בריה (בר"ר ל"ט כ"ד), זוהי עבודתו של בעלים, ואף שגם לפני האבות היו צדיקים וחסידיים, ומסתמא גם הם קראו בשם ה', אבל הם היו לפי מדרגתם רק פקידים ולא כמו בעלים, אמנם לא כן היו האבות הקדושים, הם עסקו כאדם העושה בתוך שלו.	55126 55127 55128 55129
הרמב"ן בפ' חיי שרה (כ"ד א'), ביאר על זה ברכך את אברהם בכל, שמדת בכל היתה לאברהם אבינו לבת, שנתנה לו הקב"ה במתנה שיוכה במקומו, והיינו שמסר לו בנאמנות גמורה שהוא יהיה לבעלים בבריאה, ושיהיה כאדם העוסק בתוך שלו ממש, והנה מצינו שאברהם אבינו לא היה חפץ לברך את יצחק שחשש מפני עשו, ואמר יבוא בעל הברכות ויברך למי שירצה (רש"י כ"ה), זה מראה לנו שהיה בעלים וחשש בעד העסק ולא ברכך ליצחק בנו בשום אופן.	55130 55131 55132 55133 55134 55135
ובספורנו פרשת תולדות (כ"ו ה') כתב על הפסוק עקב אשר שמע אברהם בקולי, והנה ליצחק תלה בזכות אחרים עתה וכן למטה, ולא כן אמר ליעקב כל שכן לאברהם, וזה היה קודם שהתעורר יצחק לקרוא בשם ה' עכ"ל, ולולא כתב הוא זה אי אפשר לאומרו, שליצחק אבינו היה חסר עוד בעלות בעסק, ובשביל פקיד אינם עושים כלום, ורק בזכות בעלים שהרי לו נוגע הדבר, ורק אחר שקרא בשם ה' אז נאמר עליו אתה עתה ברוך ה', ומבהיל מאד הדבר!	55136 55137 55138 55139
יסוד זה הוא פתח להבין כמה ענינים סתומים, מצינו בחז"ל (רש"י ו') על הפ' הנני מביא מבול, שאמר הקב"ה הנני מוכן להסכים עם מי שאמר מה אנוש ותזכרנו, בבריאת האדם מצינו שכל אחד אמר דעתו, והיינו על דרך שותפים, וכל אחד חיוה דעתו על דרך משא ומתן, ואם שואלים פירכא הרי זו פירכא, וכן מצינו בחז"ל על תורה, שכל דבר טרם שיצא מלפניו הוא נמלך בפמליה של מעלה, וזהו אמרות ה' אמרות טהורות מזוקק שבעתים (תהלים י"ב), כן היא הנהגתו ית'.	55140 55141 55142 55143 55144 55145

בזה נבין מה שמצינו בכמה מקומות הטיח דברים כלפי מעלה (ברכות ל"א:), אליהו הטיח דברים, אמר	55146
ואתה הסיבות את לבם אחורנית, ומצינו שהודה לו הקב"ה, וכן משה הטיח דברים באומרו ודי זהב, כסף	55147
וזהב שנתת להם גרם לעשות העגל, כל הטענות הם מצד שהם שותפים בעסק ובעלים ממש, וזהו מה	55148
שמצינו במעשה העגל שאמר לו הקב"ה ועתה הניחה לי, כאדם שתופס לחבירו בבגדו ואינו מניח לו (שם	55149
ל"ב).	55150
כן הוא שאין הקב"ה יכול לעשות כלום כביכול אחר שמשה אינו מניח לו וזהו ענין התפילה, מפני שכיון	55151
ששותף הוא יכול לחוות דעה, וזהו ענין המכסה אני מאברהם אשר אני עושה (בראשית י"ח), כי לא יעשה	55152
ה' דבר בלתי אם גילה סודו אל עבדיו הנביאים (עמוס ג'), דכיון שהם שותפים והעסק נוגע להם איך	55153
יעשה בלתי ידיעתם.	55154
בזה נבין מה דאיתא בחז"ל (ילקו"ש בראשית קמ"ב), במעשה דמכירת יוסף שהחרימו מי שיגלה, ושיתפו	55155
להקב"ה עמהם ולא גילה משום שהשותפים אינם מניחים, וכן מצינו (חגיגה ט"ו): אשכחיה רבה בר שילא	55156
לאליהו א"ל מאי עביד הקב"ה, א"ל קאמר שמעתא מפומייהו דכלהו רבנן ומפומא דרבי מאיר לא קאמר,	55157
א"ל אמאי? משום דקא גמר שמעתא מפומא דאחר, א"ל רבי מאיר רימון מצא תוכו אכל קליפתו זרק, א"ל	55158
השתא קאמר מאיר בני אומר, ובספר חסידים מבאר שמפני שרבה בר שילא אמר רבי מאיר רימון מצא,	55159
מיד הודה לו הקב"ה ונפסק הלכה כמותו, שכן הנהגתו יתברך על דרך נמלך, ואם מוצאים פרכא נקבע	55160
הלכה כן. (דעת חכמה ומוסר).	55161
	55162
מאמר רד	55163
ה' ארך אפים ורב חסד נשא עון ופשע ונקמה לא ינקה (במדבר י"ד י"ח).	55164
את ה' האמרת היום להיות לך לאלוהים, וה' האמירך היום להיות לו לעם סגולה (דברים כ"ו), וברש"י	55165
האמרת, הפרשת והבדלת מכל אלוהי הנכר, מגלה לנו התורה יסוד גדול בכל הנהגת השי"ת, כל כמה	55166
שאדם מייקר את הקב"ה ומבדילו מכל אלוהי נכר, באותה מידה אף הקב"ה מייקר אותו ומבדילו להיות לו	55167
לעם סגולה, וכן הנהגה בכל דבר, הכל תלוי במעשי האדם, ורק בשעה שמבדיל את הקב"ה יבדילו	55168
הקב"ה מכל העמים.	55169
וכן כאן הלא הקב"ה בעל י"ג מדות של רחמים, אמנם אין הקב"ה משתמש במדות אלו עם כולם, ורק בזמן	55170
שיש לאדם שייכות למדות אלו יתנהג עמו הקב"ה במדת רחמים, ואף שאין לנו אפשרות להגיע למדותיו	55171
של הקב"ה, מ"מ צריך שיהיה לנו זיקה מסוימת במדות אלו, ובשעה שרחוק האדם מ"ג מדות אין לו	55172
לצפות שהקב"ה יתנהג עמו ע"פ המדות הללו, כי הכל נמדד לפי מדרגת האדם, והוא בעצמו דיין ופוסק	55173
היאך תהיה עמו הנהגת השי"ת והכל כפי מעשיו.	55174
על פי זה יבוארו דברי המדרש (במד"ר ט"ז כ"א), משל למלך שעלה אחד לבימה לידון, הוציא דבר מפיו	55175
במה שחייב את עצמו, הניח המלך את האילגון שלו וחייבו במה שהוציא מפיו, א"ל בדין שהוצאת מפיו בו	55176
אני דנך, כך אמר להם הקב"ה, חי אני נאום ה' אם לא כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם, שכיון שאמרו	55177
לו מתנו במדבר, כך התנהג הקב"ה עימם כפי שאמרו והמיתם במדבר, ביאור הדברים נראה שאין זה בגדר	55178
עונש, אלא כן הנהגתו ית' שהאדם דיין ופוסק על עצמו, וכיון שאמרו לו מתנו ובחרו בכך, אף הקב"ה	55179
פוסק עליהם דין זה.	55180
ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו (דברים ז'), וביאורו המפרשים שהרשעים מקבלים שכר מצוות שעשו	55181
בהנאות העוה"ז, ולכאורה קשה, והלא יפה קורת רוח בעוה"ב יותר מכל חיי העוה"ז (אבות ד'), נמצא	55182
שכל הנאות העוה"ז אינם שוות להנאת רגע אחד משכר מצוה אחת בעוה"ב, וכתב הרמב"ם (תשובה פ"ט	55183
ה"א), שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, משום שכל הנאות העוה"ז אינם מספיקות לתשלום שכר מצוה אחת,	55184
ומעתה היאך יתכן שהרשע מקבל שכר עבור כל מצותיו בהנאות עוה"ז, נמצא דמשתלם בפרוטות על	55185
מצוות שבאמת מגיע לו שכר רב לאין שיעור, ובכוסית יין שרף מקבל שכר כל המצוות.	55186
ונראה ביאור הענין, שכיון שהרשע מייקר ומחשיב מאד את הנאות העוה"ז, שהרי עבור הנאה חולפת	55187
מהנאות העוה"ז מוכן לעזוב את הקב"ה ולאבד את מצוותיו, וא"כ פסק בעצמו שאצלו תשלום בהנאות	55188
העוה"ז הוא תשלום הגון ומכובד, לכך אף הנהגת השי"ת עמו כפי הנהגתו ומקבל שכרו בחיי עוה"ז, וכן	55189
להיפך גבי שכר הצדיקים המחשיבים למאד את עוה"ב, ואין הנאות העוה"ז חשובים בעיניהם, ולכן אי	55190
אפשר ליתן להם שכר עבור מצוותיהם בחיי העוה"ז, כי אין בזה תשלום ראוי לפי הבנתם, וכדי שלא	55191
יפסידו מעוה"ב היקר בעיניהם ניתן להם עונש עבור מקצת עבירותיהם שעשו בחיי העוה"ז.	55192
וכתב הרמב"ן (במדבר י"ד), ולא הזכיר אמת בי"ג מדות בחטא המרגלים כי בדין הם חייבים, ולא הזכיר	55193
נוצר חסד לאלפים, כי לא בזכות אבות נתפלל משה עכשיו ולא הזכיר בתפילה זאת אברהם יצחק ויעקב,	55194
והטעם שהארץ ניתנה לאבות ומהם ירשוה, והם מורדים באבותם ולא חפצים במתנה שלהם אשר האבות	55195

בוחרים בה, והיאך יאמר אשר נשבעת להם בך וכל הארץ הזאת אתן לזרעכם, והם אומרים אי אפשינו במתנה זו.	55196
מבואר בדברי הרמב"ן יסוד הנ"ל, שכל האפשרות להשתמש בי"ג מדות הוא דוקא בשעה שיש לו שייכות לאותם המדות, ולכן כיון שחטאו ישראל ומרדו באבות הקדושים, אין למשה רבינו ע"ה כוח להתפלל עבורם בזכות האבות, ומעתה עלינו לירא ולחשוש מאד שהרי כל הבטחתינו לזכות הוא רק בזכות אבות, ואיתא בחז"ל (בר"ר מ"ח א'), שאאע"ה יושב בפתחה של גיהנם ומונע את כניסת בניו לגיהנם, ומכיון שאנו מורדים ומואסים באבות לא נוכל לקבל עזר מהאבות.	55197
ולפי"ז יבואר ביתר עמקות חובת מצות הדביקות וכדאיתא בחז"ל (שבת קל"ג:), מה הוא רחום אף אתה רחום מה הוא חנון אף אתה חנון, והביאור המקובל שזה קיום מצות דביקות, ולדברינו יש לומר עוד שהרי חובתינו לזכות בהנהגתו ית' ע"י הי"ג מדות, ומכיון שהזכות להנהגת הקב"ה רק בעת שיש לו שייכות למדותיו, ולכן כדי לזכות למדת רחום דהקב"ה, מוכרח אף הוא להיות רחום, וכן לזכות בחנון ובשאר המדות, נמצא שהדביקות בהשי"ת היא גם עצה והצלה עבורנו, שהרי מבלעדי י"ג מדות רחמים אין לזכות בדין.	55198
כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים, וכל שאינו מרחם על הבריות אין מרחמין עליו מן השמים (שבת קנ"א:), בפשטות מתבאר שזה עונש מהקב"ה על שאינו מתנהג ברחמים עם הבריות, אך להנ"ל מבואר היטב כי הענין מוכרח מעצם מהותו, שכל הנהגות הקב"ה הם רק כפי הנהגת האדם בעצמו, ולכן כאשר אינו מרחם על הבריות לא יתכן בשום פנים שהשי"ת ירחם עליו, כי פסק לעצמו שלא יתנהגו עמו ברחמים.	55199
וכן הבנת הדברים בכל חיי העוה"ב, ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם אני ה' (ויקרא י"ח), וכתב הרמב"ן ודע כי חיי האדם במצוות כפי הכנתו להם, כי העושה מצוות על מנת לקבל פרס יחיה בהם בעוה"ז ימים רבים בעושר וכבוד, וע"ז נאמר בשמאלה עושר וכבוד, היינו בשעה שמחשיב ומייקר חיי עוה"ז והנאותיו יהיה אף שכרו בהנאות העוה"ז, אע"ג שמוכר את כל העונג הרב שיש בעוה"ב עבור הנאה חולפת ורגעית בעוה"ז, מ"מ כן פסק ודן לעצמו, מבואר שהרוצה לבחון ולידע הנהגת ה' עמו, יתבונן בהנהגתו הפרטית ולפיה תהא הנהגת הקב"ה.	55200
נתבאר שכדי לזכות בזכות אבות חייב שיהיה לו שייכות להאבות, ורק בכה"ג יזכה לקבל זכות אבות שהוא המפתח העיקרי להצלחה לזכות לעוה"ב, כי הכל תלוי בהנהגת האדם, ומעתה מה נואלו האנשים הסבורים שהרי הקב"ה טוב ומטיב ודאי ייטיב עמהם, חייבים למידע שאמת הקב"ה טוב לכל, אמנם הנהגתו במשפט ובדין, וכל קיום הבריאה רק במשפט, וכבר הזכרנו דברי המסלת ישרים (פרק ד'), שהקב"ה רק שיתף מדת הרחמים אבל אין מדת הדין נפגעת ע"י זה, ורק מכיון שלא יתכן קיום העולם במדת הדין גרידא, לכן שיתף הקב"ה מדת הרחמים, ומכיון שהקב"ה אוהב משפט, לכן כפי הנהגת האדם כן תהא אף הנהגת ה' עמו.	55201
עלינו לדעת שכפי העמל והיגיעה יזכה לעוה"ב, והעמל חייב להיות בתורה ותפילה, עלינו להתיגע ולא להיות מוחזקין בחולשה, ואיתא בחז"ל (רש"י י' ל"ה), שכתבה תורה ויהי בנסוע הארון באמצע הפרשה, כדי להפריד בין פורענות לפורענות שלא יהיה מוחזק בחטא ג' פעמים, כי עונש המוחזק חמור מאד שכמעט אין אפשרות לעקור את החזקה, ולכן מחובתינו להתאמץ לא להיות מוחזקין ברפיון. (אור יחזקאל).	55202
מאמר רה	55203
ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי והביאתיו אל הארץ אשר בא שמה וזרעו ירשנה (י"ד כ"ד).	55204
אין לך חביב לפני הקב"ה כשליח מצוה שהוא משתלח לעשות מצוה ונותן נפשו כדי שיצליח בשליחותו, ואין לך בני אדם שנשתלחו לעשות מצוה ונותנין נפשם להצליח בשליחותן, כאותן שני שליחים ששלח יהושע בן נון (יהושע ב'), ומי היו? שנו רבותינו אלו פנחס וכלב, הלכו ונתנו נפשם והצליחו בשליחותם (תנחומא שלח א').	55205
איזו מסירת נפש מיוחדת היתה להם לפנחס ולכלב שכ"כ נתחבבו לפני הקב"ה? והלא כל שליחות ובמיוחד כאשר מדובר בשליחות מרגלים היא מסוכנת? ויש לבאר שמסירות הנפש המיוחדת שהיתה אצל פנחס וכלב התבטאה בכך, שמלבד הסכנה שנטלו על עצמם, הראו גם גבורה נפשית גדולה בענין שבו גם הגיבורים הגדולים נכשלים, וזוהי כבישת היצר, גבורה עילאית שכמותה תמצא אך ורק באנשי רוח.	55206
ידוע שיהושע וכלב היו תלמידים של משה רבינו, כולם שמעו את לקחו והיו נכנעים לקבל את הוראותיו, והיו שווים בכל הדברים, אבל כאשר מת משה רבם ויהושע קיבל את ההנהגה נשתנה המצב, במקום	55207
	55208
	55209
	55210
	55211
	55212
	55213
	55214
	55215
	55216
	55217
	55218
	55219
	55220
	55221
	55222
	55223
	55224
	55225
	55226
	55227
	55228
	55229
	55230
	55231
	55232
	55233
	55234
	55235
	55236
	55237
	55238
	55239
	55240
	55241
	55242
	55243
	55244
	55245

שכולם יהיו שווים נתפרדה החבילה ויצאו מכלל השתוות, פנחס וכלב הצטרכו לקבל עכשיו את מרות	55246
יהושע חברים, הם ירדו בדרגה להיות תלמידים שלו, של מי שרק לפני זמן מועט היו חברים שווים בכל.	55247
ולכן הוחשבו כ"כ פנחס וכלב כמצטיינים בשליחותם, מפני שנשתלחו כעת מיהושע, בשליחות של רב גוזר	55248
ומצווה, וקבלת עול ומרות בשליחות זו בכל ההכנעה, יש בה משום מסירות נפשית מיוחדת וכפולה, כי	55249
הלא פנחס היה זה שהצליח במסירות נפש גדולה לקנא לכבוד ה', והעניק לו ה' ברית שלום וברכת כהונת	55250
עולם, וכן כלב בגבורתו שעלה בידו להתקומם נגד נשיאי ישראל ופירש עצמו מדעותיהם, וגם הוא נשתבח	55251
בקילוסים רבים מאת הקב"ה, ה' מתפאר בו ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחריו, ולאחר כל	55252
ההצלחות הללו של שניהם, לא זחה עליהם דעתם ולא שינו מן השליחות שהטיל עליהם יהושע ועשו	55253
כמצוותו, וזוהי בודאי מסירות נפש גדולה ומיוחדת.	55254
ואיתא בזה"ק (פ' לך), א"ל רבי אלעזר מה מעשיך? א"ל מלמד תינוקות אני במקומי, ועתה בא לעיר ר'	55255
יוסי דכפר חנין ולקחו ממני את התינוקות והושיבו אותם אצלו, מכל מקום נתנו לי כל בני עירי את שכרי	55256
כמו בעת שהיו התינוקות אצלי, אלא שהסתכלתי בנפשי שלא ראוי לי ליהנות מהם בחינם, השכרתי את	55257
עצמי אל חכם הזה, דהיינו לר' יוסי ללמד תחת פיקוחו עם אלו התינוקות, אמר רבי אלעזר (בר"ש בן	55258
יוחאי) צריכים כאן לברכותיו של אבי הוא רשב"י.	55259
כאשר שמע ר' אלעזר את הסיפור מאותו אדם, הוא נתקף בהתפעלות עילאית וכמעט יצא מכלי נפשו	55260
מרוב התרגשות, הוא חש עצמו כאילו חסר אונים, הרגיש שפיו קטן משיוכל להביע לו הילולים ושבחים,	55261
לא רק על הפעולה הנוכחית של האיש ההוא, אלא חש שפעולתו מגלה את סוג כוחו של האיש ההוא, כי	55262
הפעולה הכבירה הזו מעידה שהנה הוא בעל מדרגה עילאית, כי אין הוא בר הכי שיהיה מסוגל לבטא את	55263
ההערכה האמיתית המגיעה לו, כי לזה כבר צריכים אישיות יותר עילאית ומרוממת בכדי להעריכו ולברכו.	55264
קשה לו לאדם לעזוב את מקומו שהוא מכהן בו בתור רב ומלמד, ואם בכל זאת יאלצוהו לעשות כן, למסור	55265
את מקומו למישהו אחר, כי אז יעתיק עצמו למקום אחר, או אפילו לעיר אחרת, אבל שונה הדבר ומופלא	55266
מאד, עת שאדם מפנה את מקומו למישהו אחר, אבל הוא עצמו נשאר באותו מקום, מוריד את עצמו	55267
למדרגה יותר נמוכה לעיני עם ועדה, לפני כל אלה שהכירוהו בתוך מחנך טוב והגון, בפני כל התינוקות	55268
שהכירו בו החשיבוהו והעריצוהו, והוא מוריד עצמו בפניהם ובפני הוריהם, זוהי מדרגה גבוהה ביותר, כי	55269
הנמכתו והשפלת כבודו ניכרת על כל צעד ושעל ובכל יום ויום.	55270
ולכן כאשר שמע ר' אלעזר על מעשה זה, לא יכול היה לשלוט על התפעלותו, הוא ראה כי מדובר כאן	55271
באיש שבפנימיותו פועל איזה כוח טמיר וקדוש, ומפני זה אין הוא ראוי לברכו, כקטן ראה עצמו כלפי	55272
האיש ההוא, רק אביו הוא שיכול לברכו, סיפור זה טופח על פנינו, עד כמה ירודים אנחנו מאותו בעל	55273
מדרגה, שאילו זה קרה לנו היינו בורחים כמה אלפי מילין מהמקום ההוא, כדי שלא להיות באותה מחיצה	55274
עם האיש שבא במקומנו ונטל כל הכבוד. (מעייני החיים).	55275
	55276
מאמר רו	55277
ובניכם יהיו רועים במדבר ארבעים שנה ונשאו את זנותיכם עד תום פגריכם במדבר (במדבר י"ד ל"ג).	55278
וברש"י כתרגומו ויקבלון ית חוביכון, ועיין ראב"ע הנה האבות חטאו ובניהם יסבלו, אם כי נאמר לא	55279
יומתו בנים על אבותם, וכאן תיכף עם חטא האבות, נשבע ה' להפיל אותם במדבר ולהפיל זרעם בגוים	55280
ולזרותם בארצות, והרמב"ן (פסוק א') מפרש, וידעו את הארץ ידיעה בלבד אבל לא שירשו אותה	55281
לדורות, והכל זה בחטאם את הארץ אשר מאסתם בה, וכן אמר הכתוב וימאסו בארץ חמדה כמ"ש נתנה	55282
ראש ונשובה מצרימה.	55283
הנה מקובל לנו וכן אנו מאמינים, כי לולא חטא אדה"ר לא היה מות בעולם, ומצינו בגמ' (ב"ב י"ז.) על	55284
ארבעה אשר מתו בעטיו של נחש, גדר הדבר שאמנם אלו הארבעה לא היה להם חטא, ולא מתו מחמת	55285
חטא עצמם כי אם בעטיו של נחש, והבנת הענין הוא שרואים כאן נוראות כוח החטא, החטא שהביא	55286
המיתה לאדה"ר אין מתטהרים ואין מתנקים ממנו כליל, בחטא מקנן היצה"ר ומיצה"ר לא מתפטרים,	55287
אמנם כי אדה"ר לא היה לו יצה"ר בפשוטו, יציר כפיו של הקב"ה היה, אבל המעט שהיה אתו היה די.	55288
חז"ל מספרים על אדה"ר מגודל התשובה שעשה (עירובין י"ח:), אדה"ר חסיד גדול היה, כיון שראה	55289
שנקנסה מיתה על ידו ישב בתענית מאה ושלושים שנה, ופירש מן האשה ק"ל שנה, והעלה זרזי תאנים על	55290
בשרו ק"ל שנה, הרי תשובה הכי גדולה אשר ודאי היה בכוחה לכפר ולקנח כל חטא וזוהמא שאפשר	55291
להיות, ולבסוף אמר הכתוב וידע אדם עוד את אשתו, וברש"י ומהו עוד? ללמדך שנתוסף לו תאוה על	55292
תאוותו, עד כדי כך גדול כוח החטא! מיצה"ר לא מתנתקים כליל.	55293

מזה באה מיתת כל אדם, כל אחד לפי דרגתו אם קטן אם גדול, היצר טרם נתבטל כליל, גם באדה"ר לא	55294
היתה המיתה ככל עונש על עבירה, אלא שבגלל החטא חל בו היצה"ר כי חד הם, וממדה הכי קלה של	55295
יצה"ר, מדרגה הכי קטנה של יצה"ר כרוכה מיתה בה, כי הוא השטן הוא המלאך המות באהלו אין חיים.	55296
ביתר ביאור הנה הרמב"ן ז"ל (בראשית ב' י"ז), אנהירן לעינן בכל סוד המיתה של אדם וז"ל, ועל דעת	55297
אנשי הטבע היה האדם מעותד למיתה מתחילת היצירה מפני היותו מורכב, אבל גזר עתה שאם יחטא ימות	55298
כדרך חייבי מיתה בידי שמים בעבירה, כאוכל תרומה ושתי יין ומחוסר בגדים וזולתם, שהכוונה בהם	55299
שימותו בחטאם טרם בא יומם, ועל דעת רבותינו אלמלא שחטא לא מת לעולם, כי הנשמה העליונית נותנת	55300
חיים לעד.	55301
החפץ האלהי אשר בו בעת היצירה יהיה דבק בו תמיד והוא יקיים אותו לעד, ודע כי אין ההרכבה מורה	55302
על ההפסד אלא לדעת קטני אמונה, אבל לדעת אנשי האמונה האומרים כי העולם מחודש בחפץ אלוה, גם	55303
הקיום יהיה בו לעד כל ימי החפץ, וזה אמת ברור, אם כן ביום אכלך ממנו מות תמות, שאז תהיה בן מות	55304
לא לתקיים לעד בחפצו, כי עפר הוא ואל עפר ישוב ע"כ.	55305
הנה כי גזירת המיתה על אדה"ר לא היתה כעונש המיתה על עבירה, ועל כזה ודאי היינו אומרים לא יומתו	55306
בנים על אבותם, אלא כאמור שעם החטא בא היצר, הוא ודאי המפריד אלוף מבעד החיים והחפץ האלהי	55307
הדבק בו, ונאמר ואתם הדבקים בה"א חיים כולכם, והפירוד כל דהו מן החפץ האלהי הדבק בו, הנה בן	55308
מות הוא כשאר הוויות המורכבים, הוא אשר נאמר החיים והמות נתתי לפניך אין בינתים כלום.	55309
בסור כל שהוא מן החיים והנה תיכף המות, כי עפר אתה ואל עפר תשוב, נשתנה מצבו מן בן חיים כשאר	55310
הוויות המורכבים המיועדים להתכה והפסד, והנה הגיעה לו מיתתו לא כשאר עונשי המיתה על עבירה	55311
שעוברים, אלא מצב כזה להיות בן מות הוא מחלות היצר שחל בו, ומצב זה כבר נשאר בו לדורות גם	55312
לבניו אחריו עד תיקון הכללי, עד כי יסור המפריד את הדבקים.	55313
כן היא הבנת העונש בחטא המרגלים אשר עדיין אנו סובלים בו, והנה שורש חטאם של המרגלים מצינו	55314
בקרא הארץ אשר מאסתם בה, ומפורש יותר כי זה גרם לעונשם מצינו בספר (תהלים ק"ו), וימאסו בארץ	55315
חמדה וישא ידו להם להפיל אותם במדבר, חטאם היה בסוד הארץ, וביאור הענין הנה אמרו בגמ' (שבת	55316
ק"ל.), ר"ש בן אלעזר אומר כל מצוה שמסרו ישראל עצמן עליה למיתה עדיין היא מוחזקת בידם.	55317
אמרו בגמ' (ברכות ה'), ג' מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכולן לא נתנן אלא ע"י יסורין, תורה ארץ	55318
ישראל ועוה"ב, וזהו מאמרם ז"ל (שבת קט"ז.), על הכתוב ויסעו מהר ה' שנסעו מהר סיני כתינוק היוצא	55319
מבית הספר שבורח והולך, ואמר ר' חמא ברבי חנינא שסרו מאחרי ה', הנה זה שמואסין בתורה, אין	55320
מוסרין נפשם עליה, ונוסעים בנקל ממנה, זהו חטא וחסרון כלפי עצם התורה, ואדם החוטא כלפי התורה	55321
אובד אותה ודאי.	55322
וכן הוא הענין בסוד ארץ ישראל, ארץ ישראל היא אחת מן המתנות הטובות כתורה וכעולם הבא, כבישת	55323
הארץ ושיבתה היא מצות עשה, ארץ ישראל היא מעיקרי התורה, היא יסוד כל התורה כולה, אמרו חז"ל	55324
(כתובות ק"י:), כל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה, ומי שאין לו אלוה הרי שכלום אין לו,	55325
יסוד הארץ הוא שישתלם ישראל על ידה בתכלית השלמות, וכסוד התורה כן סוד ארץ ישראל, אינה	55326
מתחזקת אלא ביסורין, אינה מתחזקת אלא במסירת נפש, אינה מתקיימת אלא כשמיתין עליה, וכשארין	55327
מיתין עליה הנה זה חטא וחסרון כלפי עצם הארץ, הנה זה טענה בעיקר סוד הארץ ומתנתה.	55328
כשאמרו ישראל למה ה' מביא אותנו אל הארץ לנפול בחרב נשינו וטפנו יהיו לבז, גילתה לנו התורה כי	55329
פחדתם זו באה מן וימאסו בארץ חמדה, החומד הארץ אין פחד נגד עיניו, כי מסוד הארץ הוא מסירת נפש	55330
ממש גם ליהרג עליה, יהושע וכלב לא פחדו כלל, כלום לא עמד לפניהם, האמינו כי ארץ חמדה היא, חמדו	55331
את הארץ ואיך יפחדו? באין מסירת נפש אובדים את הארץ, וזה אינו ענין של עונש כשאר עונשים על	55332
עבירה שעושים, אלא זה חטא וחסרון בעיקר מתנת הארץ, ובאין נתינה איך יקיימו אותה?	55333
המאיסה בארץ הנה זה חטא ממש, חטא מסוד יצה"ר ככל החטאים, וכן אהבתה מצוה ככל מצות התורה,	55334
וחטא המאיסה איתה בא היצה"ר כי חד הם, ומן יצה"ר לא מתפטרים, גדול כוחו של חטא, לא תטהר ממנו	55335
ולא תתנקה ממנו כליל, עד תיקון הכללי, עד ביטול היצר בתכלית, הנה חטאם לארץ נשאר גם לבנים, כי	55336
על כן אמר להפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות, כי גם המעט מן זה החטא יהיה פחות שיהיה, די ומספיק	55337
להיות אובדים את הארץ, מתנתה אינה ניתנת כי אם ביסורין, כי אם בכל נפשך, ומזה כל הגלויות עד עת	55338
הקץ, עד וכפר אדמתו עמו.	55339
צריך אדם תמיד להביט על ענינים המתרחשים בבריאה, יהיו אפילו ענינים גשמיים ממהלכי הטבע כעל	55340
אותות ומופתים, כל הענין המסתובב כיום בנוגע לארץ ישראל, אשר לא היתה כזאת בכל שנות גלותנו,	55341
הנה שום שוטה שבעולם לא יגיד על זה כי הינם דברים פשוטים מקריים ח"ו, ביחוד כיום אשר פוליטיקה	55342

מקפת כל העולם כאחת, כל המתרחש אף בזווית של קצה העולם, הינם כיום שאלה עולמית, ובתוך כל אלה מה שייכות לענין היהודי.	55343
לא יאומן כי יסופר שאין מקום בעולם, אשר על פיהם לא יעלה שם ישראל, נוסף על כולנה ענין ארץ ישראל, כל העולם יושבים ודנים על שאלת ארץ ישראל כבעיה היחידה של כל העולם, זה ודאי אות ומופת שמימי הוא! אבל מה כל ההתעוררות על ארץ ישראל, מה זה מורה, הנה מחשבות השם מי ידעם, אבל דבר אחד פשוט הוא, כי לא פשוט הוא, ומי יעמוד בסוד ה'?	55344
ברם עיקר גדול ויסוד עלינו לדעת, כי אפילו אם שמים כעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה, דבר ה' יקום לעולם, אף קוצו של יוד בתורה לא תתחלף חלילה בשביל ענין ארץ ישראל! עם כל הגילויים והמופתים שמראים לנו בענין ארץ ישראל, אבל אל לנו חלילה להטות ימין ושמאל מן הדרך שנחלנו מאבותינו, פעם הראיתי דברי רבינו נסים (ברכות י"ט), על הא דמצינו בגמ' (ב"מ נ"ט): במעשה דר"א וחכמים, שר"א אמר טהור וחכמים אמרו טמא, אמר להם אם הלכה כמותי חרוב זה יוכיח נעקר חרוב ממקומו, חזר ואמר אמת המים יוכיח.	55345
חזר ואמר להם כותלי ביהמ"ד יוכיחו, חזר ואמר להם מן השמים יוכיחו, יצתה בת קול ואמרה מה לכם אצל ר"א שהלכה כמותו בכל מקום, עמד ר' יהושע על רגליו ואמר לא בשמים היא, מאי לא בשמים היא אר"י שכבר ניתנה תורה בהר סיני אין אנו משגיחים בבת קול, שכבר כתבת בתורה אחרי רבים להטות, וכתב ע"ז הר"ן וז"ל, וזה שאמרו יצאה בת קול ראיתי בו, שלא היתה הכוונה אלא לנסות את החכמים אם יניחו הקבלה שבידם והגמ' שבפיהם בשביל בת קול, ודומה למה שכתב (דברים י"ג) כי מנסה ה"א אתכם, והנה נודע עם כל זאת בירור קבלתם ע"כ.	55346
שום דבר שבעולם לא פעל על חז"ל הקדושים להזיזם ממקומם, הרי דעתו של ר"א לאו מילתא זוטרתא היא, ואחרי כל זה כל האותות ומופתים שראו, ועל כולם מן השמים בעצמם פסקו הלכה כר"א, וכל זה לא פעל עליהם כלום ולא לקח את לבם, עם כל האותות ומופתים שאנו רואים בענין ארץ ישראל עלינו להשאיר חזקים, ולא לנטות אף כקוצו של יוד מן התורה, כי מנסה ה"א אתכם! והלא כבר למדנו מה זה ארץ ישראל! מה נקרא מסירת נפש בעד ארץ ישראל, בשביל חטא כזה וימאסו בארץ חמדה יכול לגרום לישראל גלות לעולם, ואמר והבאתי אותם וידעו את הארץ ידיעה בלבד, אבל לא שירשו אותה לדורות, וכל זה מפני מה? מפני חטא של ארץ ישראל, למדנו נוראות ענין כוח החטא! ואשרי הזוכה באמת. (דעת תורה).	55347
	55348
	55349
	55350
	55351
	55352
	55353
	55354
	55355
	55356
	55357
	55358
	55359
	55360
	55361
	55362
	55363
	55364
	55365
	55366
	55367
	55368
	55369
	55370
מאמר רז	55370
במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום, יום לשנה תשא את עונותיכם (במדבר י"ד ל"ד).	55371
וכי ארבעים שנה חטאו והלא ארבעים יום חטאו, אלא לומר לך כל העובר עבירה אפילו יום אחד, מעלה עליו הכתוב כאילו עבר כל השנה (חגיגה ה'), למה נענשו ארבעים שנה תחת ארבעים יום שחטאו? הלא ממדותיו של הקב"ה הוא לשלם מדה כנגד מדה, ולהעריך בדיוק את מדת עונשו של האדם שיהא שקול ומוגבל לפי מדת חטאו, א"כ למה זה השתרעה מדת עונשם עד כדי יום לשנה שלמה? ועוד הלא בעיקר המרגלים הם שחטאו, והם כבר קיבלו את עונשם שמתו במגפה, ולמה זה נידונו כשש מאות אלף אנשים על חטאם של עדה קטנה?	55372
אמנם לימוד גדול נובע לנו מפרשה זו, שחטאו של האדם אינו נמדד למעלה לפי הממדים שנראים לעינינו, יש שלענינו כמות החטא נראית כמצומצמת ומוגבלת, אבל איום הוא בשרשיו הארסיים, שהוא מכה בתחתיות נשמת הפרט או הכלל, הכמות קטנה לכאורה, אבל איכותו של החטא וחלחולו למרחקי הזמנים והדורות הוא נורא ואיום, ורק היודע תעלומות וסתרי ההשפעה של כל מעשה ומעשה, הוא יודע להעריך ולשקול וגם להעניש באופן מקביל לתוצאות החטא, לנו נראה כאילו מספר של יחידים חטאו, אבל לפי מאזני שמים נשקלים ונערכים גם כל אלו שבאופן מסתורי משתתפים עם היחידים בחטאם, ומכאן ילמד האדם את חומר הענין במושג יראת חטא, כי אין אנו יודעים את ממדי החטא, יש ולנו נדמה כקיסם דק, ובעיני שמים נערך כקורת בית הבד.	55373
מכאן נבין איך יום אחד של חטא יוכל להשתרע עד כדי שנה שלמה, יום אחד עלול להיות עמוס במשקל חטאים של שנה שלמה, משקל מלא של חטאי שנה כרוך ביום אחד, ובכדי לנקות את חלאת יום אחד של המרגלים שנחרתה עמוק בלב ישראל, זקוקים לשנה שלמה, עד כדי כך צפה ועלתה הזוהמא שהטילו המרגלים בישראל, לארבעים שנה צריכים בכדי לנקות ולכבס נפשם של המורדים, ואשר גם הצליחו למשוך את לב העם למרי ולזדון!	55374
וכמו שאמר הקב"ה אתם בכיתם בכיה של יום אחד, ואני קובע לכם בכיה לדורות (תענית כ"ח), אלה הדמעות שנשפכו בתור כפיית טובה כלפי מעלה ביום אחד, הוצרכו לנאדות דמעות של שנה שלמה בכדי	55375
	55376
	55377
	55378
	55379
	55380
	55381
	55382
	55383
	55384
	55385
	55386
	55387
	55388
	55389
	55390
	55391
	55392

לרחוץ את כתמי דמעות של אותו דור עיקש ופתלתול, ויש שכמה דורות צריכים לעמול בכדי להטיב	55393
קלקולו של דור אחד! וכיון שהבכיה שביום זה היתה בכל ההתמרדות, נאלץ הקב"ה לקבוע בכיה לדורות	55394
לבטל את רושמי אותה הבכיה האחת! לא לפי כמות הדמעות נדונו בני"י אלא לפי איכותן של הדמעות.	55395
וכמ"ש ז"ל (שבת קי"ג:) עה"פ וטבלת פתך בחומץ, ר"ש בר נחמני אמר רמז רמזה לה, עתיד בן לצאת	55396
ממך שמעשיו קשין כחומץ ומנו מנשה, ואע"פ שהרבה ממלכי יהודה הרשיעו מאד, אך מנשה התארך	55397
בחטא, וכל היצרים הקשים נחרשו עמוק בנפשו במשך חמשים וחמש שנים, וכמו שחומץ שכל שמתיישן	55398
קשה יותר, וכיבוסו קשה, וצריך הרבה זמן להוציא את טעמו של החימוץ, וכמ"ש האר"י ז"ל לענין מצוה,	55399
שהחמימות והזיעה בעת המצוה בכלל, ובעת אפיית המצות לחג הפסח מכבסות וממרקות את עוונות האדם,	55400
ויש שאף אחרי תשובה ממושכת כתמי החטא טרם נמחקים לגמרי, וצריך חיטוט נוסף עד עומק היסוד.	55401
כזאת היתה במעשה המרגלים, השי"ת אמר סלחתי כדברך, ואולם חי אני וימלא כבוד ה' את כל הארץ,	55402
כי כל האנשים הרואים את כבודי ואת אותותי אשר שמתי במצרים ובמדבר אם יראו את הארץ, אמנם	55403
מתוך לחץ תפילתו של משה נסלח להם החטא, אבל התביעה הנוראה על הדור הזה הרואים את כבודי ואת	55404
אותותי, שניתנה להם ההזדמנות להכיר את רוממותו וגדלותו של השי"ת ע"י נסי מצרים והמדבר, התביעה	55405
עליהם עודנה חזקה, נסלח להם אבל טרם נתרצה להם, כי כל אחד נתבע לפי הכרתו וחסדי ה' שהוענקו	55406
עליו, ולכן אף שבאמירת סלחתי הוסרה הגזירה, אבל הסרחון שנבלע באיברי האומה צריך לעוד ארבעים	55407
שנה של זיכור וזיקוק.	55408
רובא דרובא של עם ישראל נמשכו ונשתתפו במזימת המרגלים, כמשה"כ נשלחה אנשים לפנינו ותקרבונו	55409
אלי כולכם, שכולם השתוו בעצת המרגלים, וכשם שביאתן היתה בעצה רעה, אף הליכה בעצה רעה	55410
(סוטה ל"ה), ואף שבאותה שעה כשרים היו, אבל בתחתית נפשם שאינו נראה אלא לשמים, גלויה היתה	55411
מזימתם מזימת מרד ברצון ה', ורוב העם במצפונות נפשם היו מתאהדים עם המרגלים וממילא נעשו להם	55412
שותפים, וזה היה בחסדי ה' לצמצם את העונש עד ארבעים שנה, בכדי לשטוף את זוהמת הבכיה של	55413
המרגלים.	55414
מה מאד צריכים אנחנו אחים יקרים להיות נזהרים ביראת חטא, לפחד מפני עשיית חטא גלוי, ובעיקר	55415
מפני ההשתתפות במעשי חטא של אחרים, שתיקה כהודאה דמיא, ויש והשתיקה משמע ניחא ליה, וחטא	55416
כזה אפילו של יום אחד, של שעה אחת ואפילו רגע אחד, עלול להמיט עלינו חלילה עונשין של שבועות	55417
חודשים ושנים, הבה ונזהר ביראת חטא עד מאד. (אור הנפש).	55418
	55419
מאמר רח	55420
אני ה' דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת במדבר הזה יתמו ושם ימותו (במדבר י"ד ל"ה).	55421
ויש להבין למה לא הענישם ה' בעונשים אחרים, אלא דוקא בעונש כה חמור הנוטל מהם את האושר	55422
הגדול הזה כמו ארץ ישראל, עונש הנוטל מהם את הקדושה ואת ראיית פני השכינה שהוא משרה בה, למה	55423
גבה מהם מחיר כה כבד בשלילת המקום שהבחירה והסגולה תלויות בה, והלא הקב"ה רוצה בעלייתו	55424
והתרוממותו של עם ישראל, ולמה ישלול מהם דבר שהנשמה תלויה בו?	55425
י"ל שהחטא שינה את מהות נפשם, אי אפשר להם יותר לסבול את אוויר ארץ ישראל, אילו היו באים	55426
לארץ, מיד היו מתים, אילו הותרה להם העליה לא היו מתקיימים שם, מפני שהם קלקלו את תכונתם, אין	55427
הארץ מתאימה עוד לחומר גופם, אין חומרם סובל קדושה יתירה, כמו שיש מקומות שהאדם איננו מסוגל	55428
לאקלים שלהם, והם נעשים חולים בבואם לשם, כן נעשו בני ישראל לאחר חטא המרגלים, רגישים	55429
לאווירה דארץ ישראל שלא יוכלו לעמוד בו.	55430
ומצאתי (במ"ר חקת י"ט י"ב), ויסעו מהר ההר ותקצר נפש העם בדרך, ונפשנו קצה בלחם הקלוקל, שלא	55431
היו יכולים לטעום אותו הדור מפירות הארץ כלום, א"ר עקיבא כשהיו מגלים להם התגרים פירות הארץ	55432
היו מתים, שנא' אם יראה איש באנשים האלה הדור הרע הזה את הארץ הטובה, כל טוב הבא מן הארץ,	55433
לכך ותקצר נפש העם בדרך.	55434
כל כך ירדה איכות חומר גופם וכלי נפשם, עד שלא היו מסוגלים לא רק לנשום את האוויר הצח של	55435
הארץ הק', אלא גם לא היו מסוגלים להריח את פירות הארץ, ולא רק להריח לא יכלו, אלא אפילו לראות	55436
ולהסתכל בדבר הבא מן הארץ לא היו יכולים כי מיד היו מתים, כי היתה זו התנגשות של עצמים	55437
המנוגדים בתכלית זה לזה.	55438
וכן אמרו ז"ל בא וראה מאלישע בן שפט, שלא היתה אשה יכולה להסתכל בפניו שלא תמות, והיה מהלך	55439
מהר אל הר וממערה למערה, והלך לשונם אשה גדולה אחותה של אבישג השונמית אמו של עדו הנביא,	55440
וקבלתו בכבוד גדול, אמרה האשה לבעלה, הנה איש האלהים הזה אין אשה יכולה להסתכל בדמותו שלא	55441
תמות, נעשה נא עלית קיר קטנה, וכל פעם שהוא עובר יסור שמה אל העליה, לאחר ימים היה עובר אל	55442

שונם ויסר אל העליה, קרא לשונמית, ולמה עמדה בפתח? אלא שלא היתה יכולה להסתכל בפניו (ילקוט	55443
מלכים ד' רכ"ה), זה מוכיח כי מי שקדושתו פחותה אין הוא מסוגל להסתכל בפניו.	55444
מספרים שבימי הגר"א ז"ל, קרה גלגול שהיה זורק הספרים מעל השולחן על הארץ בבית שהיה נמצא,	55445
וכאשר שאלו אותו למה הוא עושה כן, הוא השיב כי כאשר הוא רואה ספרי קדושה אז חלחלה אחזה בו	55446
שאינו סובל הקדושה, שמפחידה אותו ומצערתו ואינו יכול להסתכל בדבר שיש בו קדושה.	55447
ולכן אמר הקב"ה למשה רבינו ע"ה אחרי מעשה העגל, שיורידו את עדיים שקבלו מהר חורב, את הכתרים	55448
שמלאכי עליון שמו על ראשם, שיטלו מהם את האור שזרח עליהם בעת מתן תורה, כי במראה האור	55449
החטא בולט יותר, ואז הקטרוג יותר גדול, וחומר העוון הוא אם יהיה מצוי תחת האור, כי אז הוא מורד	55450
באור, ואין ברירה אלא שיכבו את האור או שהחוטא יגורש ויסולק מהאור, וכן כתב הרמב"ן הורד עדיך	55451
דרך ריצוי, כי לא אעלה בקרבך לטובתך, פן אכלך בדרך בקשה ערפך, לטובתו של האדם הוא שהאור	55452
יסתלק, השכינה מסתלקת לטובת האדם וטובת הכלל, כדי שהחטא לא יהיה בולט שאז הקטרוג גדול הרבה	55453
יותר.	55454
ולכן ציוה ה' לאמר להם, כי לטובתם לא אעלה בקרבך שלא יהיו חוטאים לפני האור, ומאותו טעם גירש	55455
הקב"ה את אדה"ר מגן עדן, גם זה לטובתו שלא יתכן להשאיר אותו בגן עדן לאחר שחטא בעץ הדעת,	55456
שאז יהיה עונשו חמור ולא תהיה לו תקומה, ואיתא (בבר"ר כ"א י"א) ויגרש את האדם, הראה לו חורבן	55457
בית המקדש, ולכאורה איזו נחמה היא לו שהראה לו שגם בניו יגורשו מגן עדן של ארץ הקדושה, ובית	55458
המקדש אורו של הקב"ה יכבה? וגם למה להוסיף לו עוד צער? אלא כנ"ל, שגם עם בניו יתנהג הקב"ה	55459
ברחמים, שהם יגורשו מן ארץ ישראל, שלא יהיה חטאם ניכר ובולט לפני האור. (מעייני החיים).	55460
	55461
מאמר רט	55462
וימותו האנשים מוציאי דבת הארץ רעה במגפה לפני ה' (במדבר י"ד ל"ז).	55463
כתב המסילת ישרים בפרק ד' קניית הזהירות, עצות כדי לזכות בזהירות לשלמי הדעת ולפחותים מאלה,	55464
ולבסוף כותב הערה לכל ההמון עצה השווה לכל נפש, והיא בענין השכר ועונש עצמם, בראות עומק הדין	55465
עד היכן מגיע, אשר באמת ראוי להזדעזע ולהתחרד תמיד עיי"ש, והתבוננות זו בשכר ועונש תביא	55466
לזהירות ממעשה החטא.	55467
והנה מלבד הזהירות מריבוי העבירות, משנה זהירות צריך להזהר מגודל העבירה, אינה דומה עבירה	55468
שעושים אותה ברצון וחשק, לעבירה הנעשית בקרירות, גודל החסרון והנוק מהעבירות לא נמדד בכמות	55469
החטאים אלא באיכותם, וכפי שפוסק הרמב"ם בפרק ג' מהלכות תשובה, מי שזכויותיו יתירות על עונותיו	55470
צדיק, ומי שעונותיו יתירות על זכויותיו רשע, ושיקול זה אינו לפי מנין הזכויות והעונות אלא לפי גודלם,	55471
יש זכות שהיא כנגד כמה עונות שנאמר יען נמצא בו דבר טוב, ויש עון שהוא כנגד כמה וכמה זכויות,	55472
שנאמר וחוטא אחד יאבד טובה הרבה ע"כ, "כסף משנה" שם, אפשר שיראה לנו שהוא רשע גמור, ועשה	55473
מצוה שבעבורה ראוי שיזכה כענין שנאמר באביה, יען נמצא בו דבר טוב עכ"ל.	55474
יש קונה עולמו בשעה אחת, ע"י זכות אחת הוא זוכה בשעה קלה להכנס לגן עדן, וכן להיפך לפעמים ע"י	55475
עבירה אחת מאבד האדם הכל, וחוטא אחד יאבד טובה הרבה, ומהי הזכות שזוכים על ידה כ"כ ולהיפך	55476
העבירה שמפסידים על ידה, דבר זה תלוי בדעתו של אל דעות, הוא היודע היאך עורכין הזכויות כנגד	55477
העונות כפי שמסיים הרמב"ם שם, חשיבותם של מעשים אינה נמדדת לפי החשיבות שבני אדם נותנים	55478
להם אלא כפי החשיבות הניתנת להם משמים.	55479
לאור דברים אלה נבין עד כמה צריך להתבונן בתוכן המעשים, וכמה שאפשר להרויח אם לא עושים את	55480
העבירה במלוא החשק, אלא מכניסים במעשה קצת שברון רוח, וכן להיפך עד כמה שאפשר לזכות	55481
במעשה מצוה, אם מגדילים בו את התוכן והכוונה לשם שמים, ופרשת חטא המרגלים יכולה לשמש דוגמא	55482
מאלפת לדברים הנ"ל, אם נעמוד ונתבונן בפרשה נתפלא כיצד איבדו המרגלים את עולמם ממש, בשעה	55483
קלה ירדו מאיגרא רמא לבירא עמיקתא.	55484
הרי מגדולי הדור היו וכפי שמביא רש"י כולם אנשים כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות ואותה שעה	55485
כשרים היו, ובמדרש איתא, בכל מקום שנאמר אנשים צדיקים הם, גדולים היו, ואף משה לא רצה לשלחם	55486
מדעת עצמו עד שנמלך בהקב"ה על כל אחד ואחד פלוני משבט פלוני ואמר לו ראויים הם, לסוף מ' יום	55487
נהפכו ועשו כל הצרה, וגרמו לאותו דור שילקה באותה מכה עיי"ש, ובפרשת דברים ואקח מכם מפרש	55488
רש"י, מן הברורים שבכם מן המסולתים שבכם ע"כ.	55489
וכי אפשר לתאר את גדלותם הרוחנית של נבחריו דור המדבר דור מעמד הר סיני, אעפ"כ בשעה קלה	55490
נהפכו ואיבדו את עולמם, כדאיתא בחז"ל מרגלים אין להם חלק לעוה"ב, שנאמר וימותו האנשים מוציאי	55491

דיבת הארץ רעה במגפה לפני ה', וימותו בעוה"ז במגפה לעוה"ב (סנהדרין ק"ח), והמתבונן יתפלא כיצד	55492
מבטל מעשה אחד מעלה כה גדולה מציאות נפשית של התעלות וזיכוכ.	55493
פרשה זו מלמדת אותנו כיצד חוטא אחד יאבד טובה הרבה, הכל נאבד ע"י חטא אחד בלבד, לא כמות	55494
החטאים קובעת אלא איכותם, חטא המרגלים היה בתוכנו וכפי שנקבע בדעתו של אל דעות, חטא כזה	55495
שמאבד הכל, שהרי בחטאם גרמו לאותו הדור שילקה באותה מכה, במדבר הזה יפלו פגריכם, החטא אינו	55496
נמדד כפי שהוא אלא גם כפי הפירות שיצר, וכדאיתא בגמרא (קידושין מ'), עבירה שעושה פירות יש לה	55497
פירות, וברש"י כגון חילול ה' שאדם חשוב עובר עבירה ואחרים למדין ממנו לעשות כן ע"כ.	55498
ועל דרך זו ביאר הגרש"ז מקלם את התפילה, והסר שטן מלפנינו ומאחרינו, מאחרינו בקשה על מעשים	55499
שכבר נעשו, שלא יצאו מהם פירות שיזיקו לנו, כי אדם מקבל עונשים על חטאים הנעשים בעולם לאחר	55500
מותו שהוא בחייו יצר את השורש להם, וא"כ ברור עד כמה גדול חטא מרגלים שאיבדו דור שלם, ואין	55501
פלא בדבר שעונשם כה גדול והם נכרתו מהקב"ה, ואם נכרת הקשר מתבטלת המעלה, שהרי מעלות האדם	55502
ומדרגותיו הרוחניות נתונים כסדר משמים, וכשנפסק הקשר עם הנותן מתבטלת הנותנה, והכרת יכול לבוא	55503
בגלל מעשה אחד, כיוון שהאיכות היא הקובעת בדין בשמים.	55504
ולכן על ויבכו העם בלילה ההוא איתא בחז"ל, שעי"ז קבעו בכיה לדורות וחורבן המקדש ביום זה, כיון	55505
שהחטא היה כה עמוק שיצר בכיה, עמקות זו הביאה פירות בכיה לדורות, וכן להיפך אם האדם מגדיל את	55506
התוכן במצוה מתרבה שכרו, ואם יכניס האדם בתוכו את עצמו ואת העולם כולו ששקולים הם במעשיהם,	55507
והוא במעשיו מכריע את עצמו והעולם כולו לזכות או לחובה, אם מחשבה זו תהיה בו ועומק כוונה זו	55508
יכניס במעשיו, בזה יוצר הוא את הזכות שיש לה קרן ויש לה פירות, שנאמר אמרו צדיק כי טוב כי פרי	55509
מעליותם יאכלו. (קובץ שיחות).	55510
	55511
מאמר רי	55512
ויהושע בן נון וכלב בן יפונה חיו מן האנשים ההם (במדבר י"ד ל"ח).	55513
אשר קומטו בלא עת נהר יוצק יסודם (איוב כ"ב), תניא ר' שמעון החסיד אומר, אלו תשע מאות ושבעים	55514
וארבעה דורות שקומטו להבראות קודם שנברא העולם ולא נבראו, עמד הקב"ה ושתלם בכל דור ודור והן	55515
עזי פנים שבדור, על אשר קומטו בלא עת, על תתקע"ד דורות שהעביר הקב"ה מן העולם קודם מתן תורה	55516
ולא בראם ונתנן בגיהנם (רש"י חגיגה י"ד), שקומטו להבראות, נגזר עליהן להבראות קודם מתן תורה,	55517
לקיים מה שנאמר דבר צוה לאלף דור, ראויה היתה תורה להינתן לסוף אלף דור, וכשראה שאין העולם	55518
מתקיים בלא תורה, עמד וטרדן ונתנן לסוף כ"ו דורות מאדה"ר עד משה רבינו.	55519
כל מעשי הקב"ה בעולם מחושבים בעצה עמוקה והכמה רבה, ואין תנועה קטנה בעולם שאין לה תכלית	55520
ותועלת לבריאה ולברואים, לכל אדם יש שעה וכל שעה יש לה מקום וכל מקום יש לו זמן, וכל היצירות	55521
מסודרות בסדר שסידר השי"ת בחכמתו לדורי דורות, לאיזו תכלית נבראו אלו הרשעים עזי פנים	55522
שהקב"ה שתלן בכל דור ודור, לשם מה צריכים בריאה כה גדולה, אנשים שאינם מהוגנים רשעים ועזי	55523
פנים, מה התועלת שיביאו אלו לבריאה בכלל ולעם ישראל בפרט?	55524
אכן תכלית מיוחדת נועדה לאלו אשר הקב"ה בראם והכינם ושתלם בכל דור ודור, רשעתם ועזותם נועדו	55525
על מנת להעמיד צדיקים גמורים שומעי קול ה' ומקדשי שמו, קיומם בכל דור ודור מיוחדת היא כדי	55526
לדרבן את הצדיקים, ולעורר את כוח ההתנגדות הטמון בתוכם, וכאשר יראו ויווכחו ברשעתם של	55527
הרשעים, תתגבר בתוכם אש המלחמה למען כבוד ה' ותורתו, והם יצאו להאדיר כבוד התורה ויחוללו בזה	55528
קידוש ה'.	55529
הרשעים הם הגורמים האמיתיים לעלייתם של הצדיקים וגיבורי הרוח השתולים בכל דור ודור, מעשיהם	55530
הרעים מכאיב לצדיקים ומפריע לעבודתם הקדושה, ואז מתגבר האור הגנוז בנפשות הצדיקים והם יוצרים	55531
כוח התנגדות למזימת הרשעים לשלול מהם את עבודת ה', למנוע מהם להתעלות בקדושה ובטהרה	55532
ודביקותם בהשי"ת, קיום הרשעים הוא המדרבן את הצדיקים לחזק את עבודתם בקודש, עוד מששת ימי	55533
בראשית נבראו הרשעים הללו לתפקיד גדול ונכבד זה.	55534
תשע מאות וע"ד דורות של רשעים נבראו, כדי ליצר ולרומם תשע מאות וע"ד דורות של צדיקים גדולים	55535
קדושי עליון, התלהבות נפשם היא כפי מידת עזות פניהם של הרשעים, מידת העליה של הצדיקים	55536
וחתירתם להתעלות במעלות אלוהיות, היא כמידת הציפותם של הרשעים, מידת יצירתם ובריאתם של אלו	55537
הרשעים מדודה ושקולה מהקב"ה, לפי המדה שקבע לעלייתם של הצדיקים שבכל דור ודור.	55538
וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד זה יצר הרע, וכי יצר הרע הוא טוב מאד? (ב"ר ט"ז ט'),	55539
אלא שזו בריאה מיוחדת מאתו ית"ש, כדי שהיצר הרע יציק לצדיקים ולאילו המסוגלים להיות מבני עליה,	55540
שהלחץ הכבד יפיק את האור הגנוז הנטוע וצפון בנפשות הצדיקים, הרשעים ועזי הפנים מחוננים בסגולות	55541

מיוחדות מגזירת כוח עליון להציק לטובים, ובכך הם מעוררים את האור ופותרים את האוצרות הטובים הגנוזים בצדיקים.	55542
וזה ההגדרה של טוב מאד, כי הרשעים הם טובים מאד להרים את קרן הצדיקים, לתפקיד זה הם מאד מסוגלים ונחוצים, גם שלעצמם הם תכלית הרע, אבל הרע הזה הוא יצירה כדי לגלות את הטוב הצפון בעולם, וכמ"ש הזוה"ק תולדות, כי היצה"ר נחוץ ומועיל לעולם כמו הגשם לארץ, ולולא היצה"ר לא הרגשנו טעם בלימוד תוה"ק.	55543
ועוד תועלת בבריאת הרע והרשעים, ע"י שיתגלה גודל ועומק רשעתם והשחתתם, וכן גם עונשם בעוה"ז והעוה"ב, הרי תהיה זו אזהרה לכל אלו שעמדתם הרוחנית מתרופפת, על ידם יכיר העולם את הכוח הרע והמשחית שלו, ברואי העולם יוכלו לראות דוגמה מתאימה כיצד לגונן על נפשם שלא להיקלע לרשת החטא, מהרשעים יראו ויקחו מוסר, כמ"ש תיסרך רעתך ומשובותיך תוכיחוך (ירמיה ב'), למטרה זו שתל הקב"ה אותם דורות של רשעים בכל דור ודור.	55547
עברו כ"ו דורות וכבר היתה השעה כשרה למתן תורה, כה השחית הרע וכ"כ התפתח, עד שההשחית הגיעה לשיא גזילה וחמס, והעולם לא יכול להתקיים בלי תורה, וכך באה השעה למתן תורה, שהיא מחושבת מראש מהבורא ית', נמצא שהיצר וכל ברואי עולם בין הטוב ובין הרע, הכל נבראו לתועלת העולם, עזי הפנים נבראו ליצור עזים דקדושה, וגם הגלות היא בריאה מכוונת מאתו ית"ש כדי לרומם את האנושות, לרומם את עם ישראל, בתוך הגלות נוצרת הגאולה בתוך האבילות נולדת השמחה הנצחית. המזיקין שנבראו בע"ש בין השמשות (פק"א ה'), למה ולא יזו תכלית בראם? מה צריך העולם למזיקין? כדי שעל ידם יתרומם האדם להשיג את השלמות וטהרת המדות, ר' יוסף יעבץ ז"ל פי', כדי להכיר את ההבדל בין הטוב והרע, כי אין האור ניכר אלא מתוך החושך, וכמ"ש קהלת ויתרון להכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החושך.	55548
ויהושע בן נון וכלב בן יפונה חיו מן האנשים ההם ההולכים לתור את הארץ, המרגלים הם שיצרו וגידלו את יהושע וכלב, הם העלו והעמידו אותם על מדרגתם הגבוהה, ע"י חטאתם של המרגלים חיו יהושע וכלב, הם עוררו אותם ודחפו אותם להתאמץ ולהתרומם מעל לטבע, בלי התאמצותם של כלב ויהושע, לא היו זוכים להוסיף עוד קומה ומעלה על קומתם הראשונה.	55549
שם הנוצח בתולדות האומה כגיבורי חיל היודעים להתגבר על הנסיונות הגדולים ביותר, לא כן המרגלים אף שהיו נשיאים וגדולים בעצמם, הפסידו וגרמו לאיבוד רבים מעם ישראל, יהושע וכלב שראו את הגיהנום מתחת רגלי הנשיאים למדו לקח, התאמצו התפללו ובכו, קרעו בגדיהם פצעו לבותיהם, הרוו בדמעותיהם את קברי האבות עד שגברו בס"ד על הטעות של חבריהם, וכך הם זכו שחיו נתעלו וגדלו דוקא מהמרגלים.	55550
ויהושע בן נון וכלב בן יפונה חיו מן האנשים ההם, מלמד שנטלו חלקם של מרגלים בארץ וקמו תחתיהם לחיים (ב"ב קי"ז), המרגלים היו המדריכים המובהקים של יהושע וכלב, הם היו המנוף שהעלה אותם לחיים ארוכים ונצחיים, משום כך אין פנינו נופלים ממה שהרשעים מתכחשים לאור הנצח, והם מעיזים מרשיעים ומבזים אותנו, כי הלא לתכלית זו הם נבראו, למען עליית הטובים המאמינים והולכים בתומם לפני ה'.	55551
יותר מזה יש לדעת, כי זה שהגויים קוצפים על ישראל, הרי זה מתוך קנאה על מוסריותו ותקיפותו באמונה בה', מתפעלים הם מן הנסתר שמפעם בתוך עם ישראל, המתמיד באמונתו על אף כל הרדיפות והעינויים שהסבו לנו במרוצת שנות הגלות, וכן גם החופשיים ופורקי עול התורה המתגרים ביראי ה' ובחרדים לדברו, כל זה נובע אך ורק מתוך קנאה בגבורת יראי ה' הסובלים חרפתם ועלבונם, ואינם זזים אפילו כחוט השערה מהתורה ואהבת ה'.	55552
מאמר ריא	55553
וישכימו בבוקר ויעלו אל ראש ההר לאמר, הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה' כי חטאנו (במדבר י"ד מ').	55554
המתבונן בפרשה זו בהתנהגותם של בני" בנידון כניסתם אל ארץ ישראל, על המעבר הפתאומי מהעקשנות וההתנגדות, אל ההכנעה הננו ועלינו אל המקום, יבוא לידי תמהון, אתמול צעקו שיהושע וכלב ראויים להירגם, חרון וזעם נגד רעיון כיבוש הארץ שאוכלת יושביה, והיום היכנעות חטאנו הננו ועלינו, אמש בועטים ולבוקר מתאבלים ומתחרטים, בערב ילין בכי, ולבוקר צהלה ורינה ואומץ לב להשליך נפשם בשביל כיבוש הארץ.	55555
פלא נוסף הוא הענין, שאחרי הכירם רום קדושתו של משה רועה ישראל, וביאר להם שהם הפסידו השעה הרצויה, וגורלם נחתך למות במדבר, ושוב הם מתעקשים ומעפילים לעלות, מה מאד מסובך הוא לב	55556
	55557
	55558
	55559
	55560
	55561
	55562
	55563
	55564
	55565
	55566
	55567
	55568
	55569
	55570
	55571
	55572
	55573
	55574
	55575
	55576
	55577
	55578
	55579
	55580
	55581
	55582
	55583
	55584
	55585
	55586
	55587
	55588
	55589
	55590
	55591

האדם, משתולל ומתהפך מן הקצה אל הקצה, איך אפשר ששוב יהינו להקניט ולקנתר נגד ה' ועבדו הנאמן, חידה היא שבתוך רחשי התשובה יסתבכו שנית במרי ובזדון?	55592
ברם יש לבאר שישנן שתי מיני תשובה, תשובה אמיתית הנובעת מהכרת החטא ומהכרת גדלותו וחסדו של השי"ת, ויש הכרח גדול לתקן את החטא, לכבס את החטא ולשוב אל ה' באמת, החרטה היא מעמיקה עד דכדוכה של נפש הרוצה באמת להיטהר ולזכות לראות באור פני עליון, תשובה כזו נאמנה וזכה היא.	55593
אבל ישנה עוד מין תשובה שכולה אינה אלא המשך של החטא, וכולה מיוצרת מעצת היצר הכובש את האיש ומפתהו, מקודם לחטוא ואחרי שנלכד החוטא במלכודת היצר, הרי אותו היצר שוב מתחיל ומפתהו לעשות תשובה, זוהי התשובה שמצד דרישת היצה"ר, מקודם הוא מנעים תענוגות החטא, ואחרי שחטא שוב הוא זורק בלבו טיפות מרות של רעל ולענה במסווה של רגשי תשובה.	55594
היצה"ר מפיל על האדם עצבות נוראה, מגזים ומפריז את גודל החטא עד כדי רפיון ידים ואפס תקוה, ממאיס את האדם בעיני עצמו ומקטינו, ועושה אותו כאסקופה נדרסת, איש כזה מתחיל להתייסר ביסורים קשים שהם למעלה מדרישותיה של תורה, תשובה וחרטה שאינה נובעת מעצם הכרת החטא ולא מהכרת גודל ה', זוהי תשובה פחותה.	55595
וכן מצאתי בחובת הלבבות (שער התשובה פ"ב), השב מחמת שלא מצא דרך לעבירה, וכשהוא מוצא גובר יצרו על שכלו ולא ימנע ממנה, וכאשר ישלים עשותה יראה גנות מעשהו ויתחרט על מה שעבר בה וזה שב בפיו לא בלבו עכ"ל, היינו שהחרטה הזו באה מכוח העבירה והטבע, שנעשה עצב ושפל בעיני עצמו ומתאוה להצטער, והנה אך פגה ממנו המרירות הטבעית, וכשהריק חמתו שקט מזעפו, והרי הוא חוזר על קיאו.	55596
בביאור זה יתורץ לנו הפליאה דלעיל, תשובת בני"י במעשה המרגלים לא נבעה מההכרה הזכה, שסירובם פגע ברצון הבורא להכניסם לארץ, אלא שהכנתם היתה המשך של המכשול שבלבל את הדור ההוא, ומנע אותו מבצע את תפקידו הנעלה של כיבוש הארץ, ומשה אמר להם על חרטתם והיא לא תצלח, כי אין זו חרטה אמיתית.	55597
וכן קיימת מין תשובה וחרטה, שלכאורה נעשית כדת וכדין לכל הדיוקים וההדורים, אבל לקויות בפנימיותן מכמה בחינות, יש והתשובה נעשית לא מפני עומק העוון והחרטה על הפגם במוסר האלהי, בצווי התורה של ואהבת לרעך כמוך, או מפני כבוד חברך יהיה חביב עליך כשלך, אלא שמתחרט הוא מצד המורא שאותה פגיעה שפגע בחבירו עלולה לשוב לרבוץ עליו.	55598
לדוגמה מי שטרוד בעסקיו ושמע שחבירו דחיקא ליה שעתא והוא נצרך גדול, אבל לרגלי עסקיו מתעלם מלבוא לעזרת חבירו, בינתיים חבירו מתלבט וסובל, וכעבור זמן הוא בא לחבירו להשתתף בצער, ומשמיע אנחות על כאב רוע מצב חבירו, אבל לא מפאת החרטה על התעלמותו ממנו הוא בא, ואין אנחותיו ודמעותיו רצויים וכנים, אלא להשקיט מעט את מצפונו הוא בא, כי ההאשמה העצמית הטבעית מטרידה אותו ללכת להיפטר מחובת השתתפות בצער חבירו, והשאלה צווחת, אם חברא את עד השתא למה לא אתית? אם בעל נפש אתה למה לא באת בזמן שהצלה פורתא עלולה היתה להציל את חבירך מירידה מוחלטת.	55599
ומצאתי בדברי הזוהר הק' (נח דף ס"ז): דברים שהשיב הקב"ה לנח, כשיצא מן התיבה וראה את העולם חרב, התחיל לבכות לפני הקב"ה ואמר, רבון העולמים הרי נקראת רחום וחנון, היה לך לרחם על מעשה ידיך, השיב לו הקב"ה רועה שוטה עכשיו אתה אומר כך, למה לא אמרת כך בשעה שאמרתי לך כי אותך ראיתי צדיק לפני, הנני מביא את המבול מים, עשה לך תיבת עצי גופר, כ"כ עכבתי בעבור שתבקש רחמים על העולם, ומאז ששמעת שאתה ניצל בתיבה, לא נכנס בלבך לבקש רחמים על העולם, עשית תיבה וניצלת, ועתה שנאבד העולם פתחת לדבר לפני בקשות ותחנונים עכ"ל.	55600
אכן נורא נוראות הוא עומק הדין לפי אורו הבהיר של הקב"ה, שאף הנבחרים הנאמנים מנותחים לכל פרטי פרטי תאיהם הנפשיים, ומגלים להם בשעת הדין את הטעות כחוט השערה שמדקדק הקב"ה עמהם, עוד נא' (שם בזוה"ק), אלמלי הקריב נח קרבן לפני המבול לא היה המבול בא לעולם, נח זה שהקב"ה מעיד עליו שהוא צדיק תמים, והקב"ה נוזף בו, מה נאמר אנו אזובי הקיר, לכמה עיון וזריזות אנו צריכים לעשות תשובתנו מתוקנת בזמנה וכהלכתה. (אור הנפש).	55601
מאמר ריב	55602
וישכימו בבוקר ויעלו אל ראש ההר לאמר, הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה' כי חטאנו (במדבר י"ד מ').	55603
לכאורה עם ישראל עשו דבר טוב ומסרו את נפשם על כיבוש הארץ, כדכתיב ויעפילו לעלות ואמרו חטאנו על שלא עלו קודם, ולמה קבלו העונש הנורא ויכום ויכתום עד החרמה? אלא צריך לומר שאין מעשה טוב	55604

ומעשה רע מצד עצם המעשה, אלא כל מה שהוא רצון ה' זהו מעשה טוב, ומה שהוא לא רצון ה' זה מעשה רע, עיקר הטוב הוא רצונו ית', וזהו מה שכתוב בתורה (ויקרא א'), אשה ריח ניחח לה', ופרש"י ניחוח נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני עכ"ל.	55642
לכאורה קשה, הלא אחד מעשרת הנסים שנעשו בבית המקדש, שלא נראה זבוב בבית המטבחים מפני ריח הרע שיש שמה, ולמה כתוב כאן ריח ניחוח? אלא שאמרתי ונעשה רצוני זהו הריח ניחוח, ומעשה טוב לא במקומו הראוי על פי רצון ה', נהפך למעשה רע כי לא לרצון הוא לפניו, ולכן ענין ויעפילו לעלות נהפך לחטא גדול, וקבלו עונש ויכום ויכתום עד החרמה.	55643
ועל דרך זאת אמרו חז"ל (חגיגה ה'): שלוש הקב"ה בוכה עליהן בכל יום, על שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, ועל שאי אפשר לו לעסוק בתורה ועוסק, ולכאורה לא מובן הלא הוא עוסק בתורה במסירות נפש ולמה הקב"ה בוכה עליו? אלא בזמן שאי אפשר לו ועוסק, וע"פ דין הרי הוא פטור ואסור והוא כן עוסק בתורה, זה נהפך לחטא כי לימוד התורה הזה לא לרצון ה' הוא, והדבר נפלא לעיני. (זכרון מאיר).	55644
	55645
	55646
	55647
	55648
	55649
	55650
	55651
	55652
	55653
	55654
	55655
מאמר ריג	55655
ויאמר משה למה זה אתם עוברים את פי ה' והיא לא תצלח (במדבר מ"א מ"ב).	55656
אמרו חז"ל, ויתר הקב"ה על עון ע"ז ג"ע וש"ד, ולא ויתר על עון ביטול תורה, ולכאורה יפלא בעינינו, אכן נבארהו בע"ה בטוב טעם ודעת, האחד שהנזק המגיע מהשלוש עבירות החמורות האלו, יש לו שיעור ומידה לכמה רעתו מגיעה, אבל ההפסד מביטול תורה ומהמנע מלעסוק בחכמה ויראת ה' אין לו שיעור ותכלה, כל המעלות הגדולות והדעות הישירות אשר היה אפשר לקנותן ע"י עסק התורה, כי כל מעלה ומדה נכונה ודעה ישרה והכרה אמיתית, היא עולם אחד מעולמות עליונים אשר ירכוש האדם אותם בעוה"ז, ובהמנע מעסק התורה והחכמה, אין שיעור לכל העולמות העליונים אשר יפסיד אותם, ואיך יתכן לוותר עליהם!	55657
	55658
	55659
	55660
	55661
	55662
	55663
השני כל עבירה אף היותר חמורה, אפשר לכפר ע"י תנאי התשובה המבוארים בספרים הק', אשר יש בכוחם להעביר חטא ועון ופשע, ככתוב אנכי אנכי הוא מוחה פשעך למעני וחטאתיך לא אזכור, אבל עון ביטול תורה והפסד המעלות העליונות אשר היה רוכש מעסקו בתורה, אי אפשר להשיבו ולמלאות חסרונו ע"י תנאי התשובה, שכל מה שיוסיף וירבה לעסוק בתורה, הרי בזה ימלא חובתו להתנהג כן לימים הבאים, אבל איך יתקן בזה הימים שעברו עליו בביטול תורה, הנה עון ביטול תורה הוא מעוות שלא יוכל לתקן.	55664
	55665
	55666
	55667
	55668
	55669
השלישי מי שעוסק בתורה אף שיחטא ויפשע, הרי הוא בצורת האדם הנברא בצלם אלהים אך עם לכלוך עבירה, כמו הבגד הטוב והיפה עם כתם בלתי טהור, אבל מי שאינו עוסק בתורה ומושלל הוא מכל מעלה, הרי חסר לו צורת האדם וסר צלמו ממנו ואינו בגדר אדם, ואיך יוותרו לו על זה.	55670
	55671
	55672
	55673
	55674
	55675
	55676
	55677
כל מה שיוסיף לעסוק בתורה ולעלות במעלות התורה והיראה, כן ירבה יגונו על כל השנים הטובות אשר בילה אותן בדברי הבל ותענוגי בני אדם, ולא ישקוט ולא ימצא לעולם נוחם לנפשו, על כל הימים הטובים אשר עברו בלי טובה ובלי שארית לנפשו, ולא יוותר לעצמו ע"ז לעולם, וכמו שהוא אינו מוותר לעצמו על ביטול תורה, כן למעלה לא ויתר הקב"ה על עון ביטול תורה. ש	55678
	55679
	55680
	55681
ובזה נבינה חטאם של דור המדבר במעשה המרגלים, שלא נמחל להם ולא הועילה תשובתם ובכייתם לפני ה', לאמר הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה' כי חטאנו, מה שלא היה זה במעשה העגל, אשר לכאורה היה חטא העגל יותר חמור מזה, ככתוב אנא חטא העם הזה חטאה גדולה, שמזה למדו חז"ל שעבודה זרה יכונה בשם גדול, לא כן בחטא המרגלים היה רק חטא של רפיון אמונה בלבד, ומה יעשו אם לכם נפחד ונמס מדברי המרגלים, כמו שאמרו אנה אנחנו עולים אחינו המסו את לבבנו.	55682
	55683
	55684
	55685
	55686
	55687
	55688
	55689
הנה אם נעריך גוף המעשה, בודאי מעשה העגל יגדל ממנו, אבל הדבר שהביא אותם לחטא זה דהיינו מיעוט האמונה בה' ונאמן ביתו, הוא עון ביטול תורה, זאת אומרת חסרון המעלה, זה לא ניתן למחילה, ואם על עצם מרדם בה' ומאסם בארץ חמדה שבו בתשובה ואמרו הננו ועלינו כי חטאנו, אבל עון ביטול תורה הוא חסרון האימון בה' ובמשה עבדו ומעוט הבנתם להכיר כל הגדולות והנפלאות שראו בעיניהם זה	55690

לא נתקן בתשובתם, וחלישות אמונתם נשארה כמו שהיתה, וע"כ לא נסלח עונם בכולו כי אם על מעשה זה לבד נאמר סלחתי כדברך.	55691
אבל מעוט אמונתם וחסרון מעלתם זה לא נסלח להם, כי חטא זה הוא עון ביטול תורה נשאר עוד ולא נתקן בתשובתם ובכיייתם, ע"כ נגזר עליהם מה שנגזר, אבל מעשה העגל הוא מעשה עבירה, וזה ניתן לתשובה ולמחילה, מזה יצא לנו מוסר גדול ונעלה, שהרי אנחנו מכירים לחטא רק אם ישל מי בדבר הניכר והנגלה לעינים, כמו באכילת בשר נבלה וטרפה וכדומה, אבל אין אנו מכירים לחטא ועון מעוט האמונה והבטחון אשר בנו, לעשות מעשים ודברים שונים במשא ומתן וכדומה.	55692
ורק החכם יבינם שתולדותם מחלישות ורפיון האמונה והבטחון בה', ואם יוכיח אותנו ע"ז למה אתה עושה כן, ולמה תבהל כ"כ על מעשיך, ומדוע אתה ממעט מעסק בתורה ומרבה כ"כ בעסקיך, ואיה אמונתך? לא נתבייש מאומה מזה, ונחשבהו לאיש הרחוק מיישובו של עולם או למדמה דמיונות, ונביט עליו כמעט בשחוק והיתול, ונתברך בלבנו שאנחנו הולכים בדרכי היושר, ולא יעלה על דעתנו שאנו חוטאים בזה בדרכי האמונה, ואשר ראוי לעשות תשובה על זה.	55693
וגם ביום הכפורים עת שנשים על לבנו כל חטאתינו ופשעינו, לא יעלה חטא זה במניינם ולא יבוא בקהלם, כי מי ישים את לבו על דברים דקים כאלו אשר המה כחוט השערה, והלואי שנשים לבנו על דברים הנראים והנגלים, אשר נשים וקטנים יבינו לחטא ועון, כן הוא מנהגנו, הנה אנחנו תמהים ושואלים לנפשנו לכמה דברים רעים וקשים הבאים עלינו, מה חטאנו ועינו פשענו, הלא צדיקים אנחנו ונזהרים מעבירות ועושים צדקות וגמ"ח, ולמה באה עלינו הצרה הזאת?	55694
ולא נשים לבנו פן חטאנו ועוינו בדרכי אמונה והבטחון בה', להיות ממעטים בעסק ועסוק בתורה, ולבלתי התנהג בדרכי השקר ולשון תרמית וכדומה להם, שהרי מלבד עצם המעשים הבלתי ראויים, חוטאים אנו במדת האמונה והבטחון, אשר העון הזה הוא יותר חמור מעצם העבירות האלו, שאילו היינו שלמים במדת האמונה והבטחון בה', לא באנו לכל המדות הרעות ולכל המעשים הבלתי ראויים אשר עושים תמיד.	55695
אמרו חז"ל בא חבוקוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה, למדונו חז"ל בזה דבר גדול מאד אשר ראוי להודיע ולפרסם זאת למבקשי ה', שכל מה שיחטא האדם הן בענייניו שבינו לנפשו, והן בענייניו לבני אדם, כולם תולדותם ממקור אחד ואב אחד לכולם, הוא רפיון האמונה שזה המביא לכל החטאים והפשעים, ולכל המעשים הבלתי ראויים והמדות הבלתי ראויות, ולכל הדברים אשר ישקע האדם בהם לרע לו, כולם מקטנם ועד גדולם אב אחד לכולם, הוא החסרון באמונתם, דבר זה הוא המניע לכל המעשים אם טובים ואם רעים, זהו המניע והמעולל לכל המעשים ומדות בני אדם.	55696
דבר זה נעלם מרוב אנשי העולם, לדעת להעריך יקר המאמר הנפלא הזה, בא חבוקוק והעמידן על אחת, שדבר זה יקר לנו מכל הסודות העליונים ותחתונים, והוא אור גדול שבעתים כאור הבוקר אשר האירו לנו חז"ל בדבר זה, לכבוש העולם כולו, הוא העולם הגדול והנורא של כל מעשינו ודרכינו, תחת מלך אחד אשר ימלוך עליהם ויכבשם תחת רגליו, והוא יהיה המצוה והמפקד לכל, היא מדת האמונה השלמה בלי חסרון מאומה, היא תוכל למלוך על העולם כולו, ובלעדה לא ירים איש את ידו ואת רגלו, הוא דבר הנביא וצדיק באמונתו יחיה.	55697
הנה אור גדול מאד האירו לנו חז"ל, שתחת לכבוש כל בריות העולם לאלפי רבבות, כל בריה ובריה בפני עצמה, כמה קשה העבודה הזאת וכמעט נמנעת היא מלהשלימה, הנה הורו לנו חז"ל דרך נוחה וקלה לכבוש כל הבריות שבעולם, הם מעשינו ודרכינו לאלפי רבבות, לרכוש לנו רק מדה אחת בשלמותה, היא מדת האמונה הטהורה, ונמליכה על העולם כולו, הוא העולם הגדול של כל מעשי האדם אשר המה בלתי תכלית.	55698
הנה הקל מעלינו עול העבודה הזאת, תקון העולם כולו, ונשאר לפנינו רק דבר אחד אשר יניע כל מעשינו ודרכינו, המ' אט' אר' הגדול והחזק מאד, אשר יש בכוחו להניע העולם כולו היא האמונה, אשר עליה עומד כל העולם, והוא הדבר המניע והמביא לתנועת החיים כל המון אלפי רבבות בריות העולם, הינם המון כל מעשינו ודרכינו, היש קץ ושיעור ליקר הדבר הזה אשר גילו לנו חז"ל בזה.	55699
בזה יבואר לנו דברי חז"ל, כשרצה יעקב אבינו לגלות לבניו את הקץ סרה השכינה ממנו, אמר להם שמא יש איזה פסול בכם, השיבו לו שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, לאמר שאנחנו כולנו שלמים באמונתנו בה' אחד, לכאורה יפלא בעינינו, מה תשובה היא זו, וכי משום זה לא יבצר מהם להיות נכשלים באיזה חטא ועון, הלא אנחנו כולנו בעינינו לשלמים בשמע ישראל שאומרים זאת פעמיים ביום, ואין מי מאתנו חושד את עצמו חלילה להיות לחוטא בדבר זה, ובכ"ז לא יבצר ממנו להיות נכשלים בכמה וכמה מיני חטאים ופשעים, ומה תשובה היא שהשיבו לאביהם שמע ישראל.	55700
אכן הוא הדבר אשר בארנו, הוא שגילו לנו חז"ל בא חבוקוק והעמידן על אחת, שהסיבה העיקרית לכל הפשעים, הוא החסרון אף היותר מועט בהמאטאר המניע לכל המעשים היא האמונה, שאיזה נזק והפסד	55701
	55702
	55703
	55704
	55705
	55706
	55707
	55708
	55709
	55710
	55711
	55712
	55713
	55714
	55715
	55716
	55717
	55718
	55719
	55720
	55721
	55722
	55723
	55724
	55725
	55726
	55727
	55728
	55729
	55730
	55731
	55732
	55733
	55734
	55735
	55736
	55737
	55738
	55739
	55740

אשר יקרה בה, הוא המביא את האדם לכל הרעות אשר הוא עושה, ואם תהיה אמונתו בשלמותה אז ימנע	55741
מן האדם מלהכשל בשום דבר רע ובשום מדה רעה, ע"כ השכילו בני ישראל להשיב לאביהם הזקן, שמע	55742
ישראל ה' אלהינו ה' אחד, לאמר ששלמים אנחנו בדבר זה אשר העמיד עליו הנביא כל התורה כולה,	55743
ומפני זה מהנמנע להיות בידינו איזה שמץ של פסול ולכלוך עבירה.	55744
נשוב לדברינו שדבר זה אשר לא נחשב בעינינו לעון ופשע, ולא נשים לבנו על זה הדבר הזה היה העיקר	55745
להגזירה הרעה, שנגזר על דור המדבר שלא יראו את הארץ הטובה, במדבר הזה יתמו ושם ימותו, מה	55746
שלא נעשה להם זה במעשה העגל, ואף שאמר ה' סלחתי כדברך, אבל נסלח להם מעשה המרדם בה'	55747
לבלתי היכנס לאה"ק, אבל לא נמחל להם רפיון אמונתם בה' ובמשה עבדו, כי לא נתקן בתשובתם הננו	55748
ועלינו כי אם מעשה המרד בלבד, אבל רפיון אמונתם נשאר להם ע"כ נגזר עליהם מה שנגזר.	55749
(יסודי הדעת).	55750
	55751
מאמר ריד	55752
הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה' כי חטאנו, ויאמר משה למה זה אתם עוברים את פי ה' והיא לא	55753
תצלה (י"ד ל"ט).	55754
התורה בעצמה מעידה שבני ישראל עשו תשובה והתחרטו ויתאבלו העם מאד, רגשי נוחם וחרטה עמוקים	55755
וכנים הכו את לב בני ישראל, עד כדי הצטערות והתאבלות על סירובם לעלות ולכבוש את הארץ, ומאחר	55756
שזה עכשיו מראים את נכונותם לתקן מה שקלקלו בהתנגדותם הראשון, למה תשובתם לא נתקבלה, הלא	55757
גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד, למה זה מחליש משה את ידיהם ונוטל מהם את התלהבות התשובה,	55758
ועוד שופך עליהם קיתון של צוננים והיא לא תצלה, ולכאורה צריך היה משה להחזיק את ידיהם והבא	55759
ליטהר מסייעין אותו?	55760
משמע מן המילים והיא לא תצלה, שעיקר חטאם של בני"י היה שהחטיאו ואיבדו את שעת הכושר	55761
וההזדמנות הרצויה והנועדה, קלקלו ובזבוזו את הרגע הנכון והמתאים שנועד מלכתחילה מקדמת דנא	55762
מטעמו של הקב"ה, והקובע את הזמנים והעתים לכל חפץ ומשימה, קבע זמן לכיבוש הארץ בשעה זו	55763
וברגע זה דוקא, והם מרדו ועיקפו את השעה הזאת, ועל כגון זה אף התשובה והחרטה העמוקה והכנה	55764
ביותר אין בכוחה לפעול.	55765
ויאמר משה לחובב בן רעואל המדיני חותן משה, נוסעים אנחנו אל המקום אשר אמר ה' אותו אתן לכם,	55766
עד שלושה ימים אנו נכנסים לארץ, במסע הראשון נסעו בתכלית ובמטרה להיכנס בהקדם לארץ ישראל,	55767
אלא שחטאו במתאוננים ובמרגלים, ואיחרו אותו הרגע של ההצלחה המובטחת, וכד חלפה שעתא הפסידו	55768
הפסד מרובה שאין לו חליפין ותשלומין, זה שמשה רבינו מרמוז והיא לא תצלה, היינו השעה החדשה הזאת	55769
שאתם בחרתם עכשיו לשם כיבוש לא תצלה, לא הוקבעה מראש ומקדם להצלחת הכיבוש, אחרתם את	55770
המועד!	55771
ביקש הקב"ה לעשות חזקיה משיח וסנחריב גוג ומגוג, אמרה מדת הדין לפני הקב"ה, רבש"ע ומה דוד	55772
מלך ישראל שאמר כמה שירות ותשבחות לפניך לא עשיתו משיח, חזקיה שעשית לו כל הנסים הללו ולא	55773
אמר שירה לפניך תעשה משיח, גם כאן הדבר תמוה מאד, אמנם שלא אמר חזקיה שירה סמוך לנסים, אבל	55774
הלא יכול היה לומר את השירה אחרי כן, ובודאי שהרגיש וידע על מדת הדין, הצעת הארץ והערת שר	55775
העולם, ולמה כבש את מעיין השירה אחרי שהחטיא את תפקידו בשעה המוקדמת?	55776
סוד גדול ועמוק נלמד מכאן, שיש סדר וייעודים לזמנים מיוחדים, תפקידים ומשימות מסוימים ומותאמים	55777
לכל רגע ורגע, הן מהבחינה והסדר שבהוויה הכללית, וכן סדר לייעודים המיועדים לכל אלפי רבבות	55778
הרגעים של חיי האדם היחיד, וכן סדר מדויק לכל הנבראים, כל משימה ומשימה ושעתה, כל תפקיד וזמנו	55779
הנועד לו, קיים סדר ותוכנית מתוכננת מראש מאתו ית"ש מששת ימי בראשית, כל רגע ורגע מסודר	55780
להיות כלי שרת למצוה זו דוקא, כל שעה וכל תקופה צריכה להכליל מעשה רב ידוע המתאים לאותה	55781
תקופה דוקא, לאותו רגע דוקא.	55782
קיים ייעוד ותיאום למבצעים ידועים בהם יתמזגו לאחדים לחטיבה מושלמת מכל הבחינות, האיש המיוחד	55783
ובשעה המיוחדת דוקא ומהאי טעמא ניטלה מחזקיה ההזדמנות והיכולת לתקן את אשר איחר בשתיקתו	55784
לומר שירה בזמנה, אמנם שהתוכנית של החכמה העליונה היתה שחזקיה יהיה המשיח, והיא ציפתה	55785
שחזקיה יתפוש את הרגע הנכון, וימלא את תפקידו שאליו נועד, אלא שהוא שתק ולכן נסתתם.	55786
ומה מאד צריכה להיות השאיפה של כל יחיד בתור יחיד ושל כלל בתור כלל, לתפוש את רמזי ההשגחה	55787
העליונה, הקוראת להגשים ולבצע את המשימה הכלולה בכל שעה ובכל רגע המיוחד, וזוהי תחינתנו שאנו	55788
מזכירים מדי פעם בפעם שזקוקים לסייעתא דשמיא, לדעת בכל עת מצוא את המוטל עלינו, ואין שום אדם	55789
יכול להיכנס לתחומו, לרגעו, וליעודו, של השני, ואם האיש שעליו מוטל הענין מחטיא ומפסיד או	55790

שמשמט מלנצל את הס"ד וההצלחה עבורו ברגע זה, הרי הוא נדחה משורת סדר הרגעים שנסדרו לשמש	55791
לברואי עולם, לטובתה ולתיקונה של כל ההווה, ובזה הוא כפוגם במערכה הסדורה שהוקבעה מראש	55792
מטעם החכמה העליונה, כי כל רגע ורגע מצפה ומתגעגע להיות מותאם ומסודר לאיש המיוחד ולתפקיד	55793
המיוחד.	55794
וכעת נבין למה לא הועילה התשובה והחרטה למרגלים, כי הם איחרו ובזבוזו לבטלה את שעת הכושר	55795
להיכנס לארץ, וזה נעשה מעוות לא יוכל לתקון, וכשהתאמצו אח"כ להעפיל ולעלות ההרה, אז היה תרתי	55796
לריעותא, את הרגע הראשון איחרו והפסידו, ועוד שהם מקלקלים את הרגע השני החדש שנועד לענינים	55797
אחרים, וזו היתה אמרתו של מרע"ה והיא לא תצלה, היינו לא רק שהפסדתם והחמצתם את השעה	55798
הראשונה, אלא שגם השעה השניה לא תצלה לתפקידה, היות ואתם רוצים להכניס בה תוכנית אחרת של	55799
העפלה.	55800
ואכן שלא הצליחו בשתייהן, ושתיים רעות עשו עמי! קלקלו את השעה הראשונה הנועדה לקיום כל	55801
ההבטחות לאבות, ועוד בבלו את השעה שלאחריה לתוכנית ולמשימות מסוכנות נגד רצון ה', לכן יזרר	55802
האדם להיות ער לקראת הרמזים הרגעים המתנוצצים, ידע שאלה הרגעים מזומנים ומוכנים לו ודוקא לו	55803
מששת ימי בראשית, יקבלם נא בסבר פנים יפות ולא ירדמים. (אור הנפש).	55804
	55805
מאמר רטו	55806
והקריב המקריב קרבנו לה' מנחה סולת עשרון בלול ברביעית ההין שמן, ויין לנסך רביעית ההין (במדבר	55807
ט"ו ד').	55808
אילו היו מרשים לו לאדם להסתכל במרומים, אילו פתחו לו שערי שמים לראות את הפגמים שהחטא גורם	55809
בעולמות העליונים, אז היה אולי מונע את עצמו מלחטוא, ועל כל פנים היה מעכב עצמו קמעא לחשוב	55810
פעמיים, ולא היה עושה את חטאו בחריצות ובמהירות, ואפילו אם היה מתבונן בפגמים שהחטא משאיר	55811
בנפשו היה נמנע מלחטוא, או לפחות היה מאיט מעשהו, שכן אחר החטא נמצא האדם פגום וצריך להוסיף	55812
תיקון לתיקון, להרבות בתוכחות ובאמצעים רבים כדי להשיב את נפשו למקומה הראשון ולמחוק את	55813
רושם החטא.	55814
ועשיתם אשה לה' עולה או זבח לפלא נדר, אומר הספורנו ז"ל, עד העגל היה הקרבן ריח ניחוח בזולת	55815
מנחה ונסכים כענין הבל נח ואברהם, וכענין וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות ויזבחו שלמים לה'	55816
פרים לא זולת זה, ובחטאם בעגל הצריך מנחה ונסכים לעולת התמיד שהוא קרבן ציבור, ומאז שחטאו	55817
במרגלים הצריך מנחה ונסכים להכשיר גם קרבן יחיד, חלה תרימו תרומה, אחר חטא המרגלים הצריך גם	55818
החלה למען יהיו ראויים שתחול הברכה בבתייהם (ט"ו י').	55819
ככל שהוסיפו לחטוא כן צריכים לעומת זה תיקון נוסף, הוסיפו אמצעים ותרופות כדי לרפא את פגם	55820
החטא, ולפי גודל איכות הוספת החטא כן הגדילו את הרפואה, חטא המרגלים נוסף על חטא העגל הפגם	55821
יותר גדול, ולכן הוסיפו להם תיקון ורפואות של מנחה ונסכים אף בקרבן יחיד, וכן גם תרומת חלה כדי	55822
לתקן את פגם החטא, להכין את לבבם ולטהר את נפשם שיוכלו לקבל את הברכה, כי במקום החטא והפגם	55823
אין הברכה יכולה להיות שורה, כמ"ש ז"ל (סנהדרין ל"ט), ביתו של אחאב אינו מזומן לברכה, שכן נפשו	55824
נשתרשה בחטא ואין מקום לברכה, ותרומת חלה עשתה בסיס לברכה לתיקון הפגם, והפגם כה גדול	55825
שצריכים תיקון אלפי שנים עד ביאת גואל צדק בב"א.	55826
ולמה חטא המרגלים חמור כ"כ יותר מחטא עבודה זרה שצריכים לתיקון נוסף, והלא התחרטו בכו ואמרו	55827
חטאנו לה' כמ"ש ותשובו ותבכו לפני ה', למה לא נתקבלה תשובתם ונגזרה עליהם מיתה במדבר? ומתרץ	55828
הספורנו מפני חילול ה' שעשו שאינו מתכפר אלא במיתה, אך שוב השאלה, במה היה חטא המרגלים יותר	55829
גדול מחטא העגל? אומר הרמב"ן ז"ל, בעבור שהם מרו דבר השם ואמרו נתנה ראש ונשובה מצרימה,	55830
להיות שם במצרים כאשר היו בראשונה בלא תורה ובלא מצוות (ט"ו כ"ב).	55831
עזיבת התורה ומקום השכינה הוא בזיון התורה, והוא מראה לכל כאילו אין בכוח התורה להעניק את	55832
סיפוק הנפש, שאין היא יכולה להשביע ולהשקיט את צמאון האדם, סם חיים הממתיק את החיים, הרי על	55833
התורה נאמר מתוקה מדבש ונופת צופים, התורה משמחת את הנפש, ומי שעוזב את התורה לבקש מתיקות	55834
בחיים במקומות זרים, ממקורות שאינם קדושים, הרי זה כאילו מוציא שם רע על נעימות חיי התורה	55835
ומחלל את שם ה'.	55836
חטא העגל היה אמנם גדול, אבל בזה לא חיללו כ"כ את שם ה', לא עזבו את השכינה ואת ענני הכבוד, לא	55837
הוציאו שם רע על חיי התורה ולא ביזו את השכינה, אבל המרגלים שטענו ואמרו נתנה ראש ונשובה	55838
מצרימה כאשר היו בראשונה בלא תורה ומצוות, עשו חטא חמור ביותר, בזה הם אמרו שאין חיי התורה	55839

והמצוות עונים על דרישות הנפש, אין בהם להמתיק את החיים, ואין לך חילול השם גדול ונורא מזה, חטא זה אינו ניתן לסליחה, פגם כזה צריך לתקנו זמן רב והתיקון נמשך עד לביאת הגואל.	55840
כי דבר ה' בזה, ר' נתן אומר כל מי שאינו משגיח על משנתו (סנהדרין צ"ט), מי שאינו חוזר על משנתו ולהשגיח על לימודו, אין ההימנעות הזו באה לו מטעם התרשלות ועצלות גופנית, אלא מפני שאינו מוצא טעם בתורה, אין התורה מעניקה לו עונג בחיים וסיפוק נפשי, באופן כזה הוא מבזה את התורה, שכן הוא מראה לכל כי אין בכוח התורה למלאות את כמיהת נפשו, דבר ה' בזה, מי שלומד תורה ואינו מלמדה לאחרים, אם אינו מוצא טעם ומתיקות בתורה, אינו יכול למסור את לימודו לאחרים, אילו היה מרגיש שהתורה נותנת חיים ללומדיה, היה מוצא לנכון למסור את תורתו גם לאחרים.	55841
משה רבינו עומד ומתחנן בפני יתרו, נוסעים אנחנו אל המקום אשר אמר ה' אותן אתן לכם, לכה אתנו והטבנו לך כי ה' דיבר טוב על ישראל, ומה השיב יתרו? לא אלך! שוב עמד משה והתחנן אל נא תעזוב אותנו, אין נא אלא בקשה, והיית לנו לעיניים, שלא תנעול דלת בפני הגרים הבאים לומר, אם יתרו חותנו של מלך לא קיבל עליו, קל וחומר שאר בני אדם (ילקוט בעלותך י'), אם בן תורה מתרשל בחיי התורה, הרי הוא כאילו אומר שאין בסיס לחיי התורה, לנעימות שבה ולאוושר שהיא מביאה לאדם, בזה הוא דוחה אחרים מלהיכנס תחת כנפי השכינה.	55842
תנא דבי ר' אליעזר בן יעקב, אפילו בשעת הסכנה לא ישנה אדם את עצמו מן הרבנות שלו (סנהדרין צ"ב), ופירש רש"י שלא יראה מבוהל ומפוחד ומתביישין שונאיו מפניו, והמהרש"א אומר שלא יראה האדם מצטער ומתאבל על דין שמים, אבל מקבלו באהבה ובשמחה ודרך כבוד, כזו היא צורת תלמיד חכם ובן תורה אמיתי, חוזר ומשגיח על משנתו כי אהובה עליו, הוא מוצא בה סיפוק ואוושר הן בעוה"ז והן בעוה"ב.	55843
המבזה את התורה ומחלל את שמה ודוחה רבים מלהתדבק בה, הרי זה חטא ופגם גדול ביותר, חילול השם שלא ניתן לכפרה אלא במיתה, הריהו כאומר ניתנה ראש ונשובה מצרימה, מעוות לא יוכל לתקן זה הפורש מד"ת (חגיגה י'), והתיקון הוא להתדבק בתורה, ולהיות מיושבי אהליה, חוזר ומשגיח על משנתו ומלמדה לאחרים. (אור חדש).	55844
	55845
	55846
	55847
	55848
	55849
	55850
	55851
	55852
	55853
	55854
	55855
	55856
	55857
	55858
	55859
	55860
	55861
	55862
	55863
מאמר רטז	55864
ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה כתרומת גרן (במדבר ט"ו כ').	55865
וראשית כל ביכורי כל וכל תרומת כל, מכל תרומותיכם לכהנים יהיה, וראשית עריסותיכם תתנו לכהן להניח ברכה אל ביתך (יחזקאל מ"ד), חלק ראשון מעיסה עד שלא תאכלו ממנה להניח ברכה, וזה יהיה הסיבה להשרות ברכה בביתך (מצודות).	55866
אין אדם שלא יאחל לעצמו ברכה ממעל, ברכה על הצלחה בהתגלות חכמת התורה, ומן השמים משיבים לו, כי מוכנים למלא את בקשתו, בתנאי שיעשה קודם איזו פעולה, ואז יפתחו לפניו שערי ברכה, מר בריה דרבינא בתר צלותיה אמר הכי, אלהי נצור לשוני מרע ושפתי מדבר מרמה, ולמקללי נפשי תדום, ונפשי כעפר לכל תהיה, פתח לבי בתורתך ובמצוותיך תרדוף נפשי (ברכות י"ז).	55867
האדם מתחנן לפני הקב"ה שיפתח לבו בתורה, שיפתחו לפניו שערי חכמה, ואומרים לו ניחא, אבל התנאי לזכות בזה הוא שלא ידבר מרמה ולשה"ר, שנפשו כעפר לכל תהיה, שלא ישיב דבר לכל חורפיו ומעליביו, ואז יפתחו לו שערי אורה, שערי חכמה, ישלשלו לו מן השמים מלוא חפנים אורות, ובסוטה (כ"א) אין ד"ת מתקיימין אלא במי שמשים עצמו כמי שאינו, שנא' והחכמה מאין תמצא, שמתחילה ישפיל א"ע אז פתוח תפתח לבי בתורתך.	55868
ובמס' (קידושין דף ל"א), חמשה בני סמכי הוה ליה לאבימי בחיי אביו רבי אבהו, וכי הוה אתא רבי אבהו קרי אבבא רהיט ואזיל ופתח ליה, היה אבימי רץ ופותח לו, ואינו מניח לאחד מבניו לילך, יומא חד אמר ליה אשקין מיא, עד דאייתי ליה נמנם, גחין קאי עלה עד שיתער, אסתייע מילתא ודרש אבימי מזמור לאסף, אסתייע מילתא בעודו גחין לפניו, שהבין מזמור אחד בספר תהלים, שלא היה מבין קודם לכן לדורשו.	55869
בהתנהגותו הבלתי רגילה בקיום מצות כיבוד אב, אותה עשה במידה של חיבה וענוה ללא גבול, שלא השתמש בבניו אלא לקח לעצמו המצוה הזו, והפליא לעשות כשעמד גחן וחיכה עד שאביו רבי אבהו התעורר מתרדמתו, ולא ידוע כמה זמן עמד כך בכריעה וגחינה עד שהתעורר, שיש בזה כדי להבליט מידה גדושה של כבוד ומסירות, על ידי זה זכה שנתגלה לו סוד החכמה שהיתה סתומה בפניו זמן מסויים, בקיימו בפועל ונפשי כעפר לכל תהיה, נפתחה לפני אבימי חכמה משער החכמה העליונה. (מעייני החיים).	55870
	55871
	55872
	55873
	55874
	55875
	55876
	55877
	55878
	55879
	55880
	55881
	55882
	55883
	55884
	55885
	55886
	55887
	55888
	55889

	מאמר ריז	55890
	והנפש אשר תעשה ביד רמה את ה' הוא מגדף ונכרתה הנפש ההיא מקרב עמה (במדבר ט"ו ל').	55891
	פירש הראב"ע ז"ל, להראות לכל כי איננו ירא מלפני ה', וכן פירש בתרגום בריש גלי, למדנו מזה כי	55892
	העושה דבר הנראה מזה כי איננו ירא אלהים הרי זה כעושה ביד רמה, ונאמר שם כי דבר ה' בזה עונה	55893
	בה, הביא הרמב"ן ז"ל מפרקי דר"א כי אחר הכרת העון דבוק בה להיות נדונת בייסורין לעולם ע"ש, ראה	55894
	כמה גדול עון עושה ביד רמה.	55895
	והסברנו כי העבירה אינו ענין בפני עצמו, אבל היא כמו האוכל אכילה המזקת לו, אין אנו מבינים איך	55896
	יסבול מזה יסורין אבל אנו רואים הנסיון כן, ככה עבירה בנפש היא מחלה בנפש אשר תסבול הנפש הרבה	55897
	ממחלתה, וכל שכן אם יעשה ביד רמה.	55898
	נמצא מזה כמה גדול המזכה את הרבים, כי גורם שיתקדש שם שמים בריש גלי, ומרובה מדה טובה מאד,	55899
	וכן הראנו לדעת כמה מרובה עון מי ששונא תוכחה, על פסוק הנועדים עלי פירש הראב"ע ז"ל בפ' ל"ה,	55900
	הנועדים שאמרו לרגום באבנים עבדי ה' בעבור שאמרו כבוד השם, והנה התוכחה הוא לדרוש כבוד ה',	55901
	והשונא תוכחה כשונא ה', ומובן האוהב תוכחה כמה שכרו מרובה כי אוהב ה' הוא. (חכמה)	55902
	ומוסר ח"א מא' ס"ח).	55903
		55904
	מאמר ריח	55905
	כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר הכרת תכרת הנפש ההיא (במדבר ט"ו ל"א).	55906
	אמרו ז"ל (סנהדרין צ"ט), ר' נהוראי אומר כל מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, עליו אומר כי	55907
	דבר ה' בזה ואת מצותו הפר, הנה מבואר כי דבר ה' בזה זו תורה, אבל ואת מצותו הפר מהו? לדוגמא,	55908
	עבד הנמצא במקום שיש הרבה מלאכה לעשות לאדוניו, כגון מלון אורחים שיש שם הרבה אנשים שכולם	55909
	צריכים לשימוש, זה מבקש לאכול, ואחר מבקש לשתות, ועוד אחר מקום לשינה, או מקום לפנות משאו	55910
	וכדומה.	55911
	והנה כל המשמשים רצים למלאות רצון כל אחד ואחד, כדרך בעל המלון הרוצה למלאות בכי טוב לב כל	55912
	אורח למען גם להבא יסורו תמיד אליו, והנה עבד אחד עם כל רוב המלאכות שיש לעשות, כשנתבקש איה	55913
	הוא והנה יושב לו בחדר ומשחק בקוביא, הגע עצמך מה יהיה משפט עבד הצוף כזה? הלא מתוך מעשיו	55914
	ניכר ברור כי פרק ממנו עול אדוניו לגמרי, וכל מה שיעשה לו האדון עבד זה, ראוי לו וזה חלקו לחצוף	55915
	שכזה.	55916
	והנה האדם יש עליו הרבה מלאכה לעשות כאז"ל (אבות ב') המלאכה מרובה, ופירש ר"י ז"ל שהכוונה על	55917
	מלאכת התורה, ותקון הנפש, וקניית המעלות, והימים קצרים, והפועלים עצלים, והפועל העבד הרע יושב	55918
	ומשחק, הרי זה לאות כי שבר מעליו עול אדוניו לגמרי, ומן הסתם אין עליו כל עול המצוות הרבות שישנן	55919
	על האדם, לא שבין אדם למקום ולא שבין אדם לחברו, והנה האדם לא נברא אלא לקבל עליו עול מלכות	55920
	שמים, כדאיתא באגרת התשובה לרבינו יונה, ולכן הפורק עול אינו כדאי שנברא.	55921
	וזהו כוונתם ז"ל מי שאפשר לו לעסוק בתורה, כלומר יש לו פנאי וצריך לעסוק בתורה לדעת המעשה	55922
	אשר יעשה, ואינו עוסק הלא זה לאות כי פרק עול האדון והמצוה, הרי כי דבר ה' בזה, וזה מצד עסק	55923
	התורה עצמה אף שלא על מנת לעשות, כגון הילכתא למשיחא שחייב לימוד איכא, ומכל שכן כי הרי	55924
	מחוייב ללמוד על מנת לעשות, הרי ואת מצותו הפר פרק עול המצוות, כי הרי יש כ"כ הרבה לדעת והוא	55925
	יושב לו ושוחק, יעזרנו השי"ת להיות עבד נאמן לפניו, לקבל עליו עול מלכות שמים לגמרי. (חכמה)	55926
	ומוסר ח"ב מא' רע"ח).	55927
		55928
	מאמר ריט	55929
	כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר הכרת תכרת הנפש ההיא (במדבר ט"ו ל"א).	55930
	תנו רבנן כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר הכרת תכרת, זה האומר אין תורה מן השמים, ד"א כי דבר ה'	55931
	בזה זה אפיקורוס, ד"א כי דבר ה' בזה זה המגלה פנים בתורה, ואת מצותו הפר זה המפר ברית בשר,	55932
	הכרת תכרת, הכרת בעוה"ז תכרת לעוה"ב, מכאן אמר ר' אליעזר המודעי, המחלל את הקדשים, והמבזה	55933
	את המועדות, והמפר בריתו של אברהם אבינו, והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה, והמלביץ פני חבריו	55934
	ברבים, אע"פ שיש בידו תורה ומע"ט אין לו חלק לעוה"ב (סנהדרין צ"ט).	55935
	תניא אידיך כי דבר ה' בזה, זה האומר אין תורה מן השמים, אפילו אמר כל התורה מן השמים חוץ מפסוק	55936
	זה שלא אמרו הקב"ה אלא משה מפי עצמו, זה כי דבר ה' בזה, ואפילו אמר כל התורה כולה מן השמים	55937
	חוץ מדקדוק זה, מקל וחומר זה, מגזרה שוה זו, הוא דבר ה' בזה, מתברר בזה, כי איבוד החלק בעוה"ב	55938
	נעוץ בבזיון של דבר ה', האומר אין תורה מן השמים לא מחוסר אמונה נגעו ביה, שזה לכאורה הטעם	55939

העיקרי להפסד עוה"ב, וכן כתב הרמב"ן בהקדמתו לספר איוב, כי מי שאינו מאמין אין לו שום שכר בעוה"ב, אף אם עשה מע"ט למכביר), אלא הפגיעה בכבוד התורה, שהוא אומר פסוק זה לא אמרו הקב"ה, היא המונעת ממנו חלק בעוה"ב!	55940
מלבין פני חברו ברבים הוא ענף משפיכת דמים, הרוצח נהרג בב"ד ויש לו חלק לעוה"ב, והמלבין פני חברו ברבים, אין לו חלק בעוה"ב, הרציחה היא נטילת חיי האדם בעוה"ז, ומגיע לו עונש בעוה"ז,	55941
והמלבין פנים אינו נוטל חיי חברו אלא כבודו, ובעד זה הוא נענש בעוה"ב שלו, ענין זה צריך ביאור, למה דוקא הפוגע בכבוד התורה, הת"ח, והאדם, אין לו חלק בעוה"ב?	55942
נעמוד כאן בע"ה על דבר גדול, הנשמה נקראת כבוד ככתוב למען יזמרך כבוד, הרי מהותה של הנשמה היא כבוד, תכלית יצירת האדם להרבות כבוד שמים בעולם, כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, ועד היכן חיובי כבוד ה' מגיעים, מבאר רבינו יונה וז"ל, ידוע כי מדרכי קידוש השי"ת להודיע בכל מבטא שפתיים, ובכל אשר ירמוזו עינים, ובכל הנהגה ופועל ידים, כי יסוד לנפש האדם וצבי עדיו, והטוב והעיקר והיקר והתועלת אשר בו, עבודת השי"ת ויראתו ותורתו, כי זה כל האדם.	55943
ודבר זה הוא כבוד השי"ת, והמבזים לת"ח ויראתו מבטלים הידיעה הזאת ומראים ההיפך בהנהגתם, וכאילו אומרים כי אין העבודה עיקר, וכי שורש דבר נמצא מבלתי עבודת השי"ת, והם מחללים את התורה, על כן יאבדו מהקהל (שע"ת שער ג' קמ"ח), הרי כבוד ה' צריך להראות על כל תנועה ומבט, בכל הנהגה ופעולה וזה כל האדם!	55944
כבוד אינו ענין של נימוס ודרך ארץ, אלא הכרה וגילוי מעלת הדבר, כשאני מכבד אדם הנני מגלה את מעלתו וחשיבותו לעין כל, כשאני מכבד ת"ח הנני מכיר ומגלה קדושת התורה, כשאני מכבד את השי"ת, הנני מכיר ומגלה אלהותו ית' כי אין עוד מלבדו, ותורתנו הקדושה אינה מחייבת אותנו הכרה מופשטת פילוסופית אלא כבוד, שזהו הגילוי וזו היא ההכרה בלב ובמעשה, ובכוח מה אנחנו יכולים לכבד? בכוח הנשמה שהיא מציאות של כבוד שזוהי פעולתה העיקרית, לכבד ולגלות רוממות הבורא, רוממות האדם, רוממות התורה והתלמיד חכם!	55945
הרי זוהי עבודתה ופעולתה של הנשמה בעולם לגדל לרומם ולכבד, איזהו מכובד המכבד את הבריות (אבות ד'), כשרואים שאדם מכבד את הבריות, מכיר ומגלה מעלתו של כל אחד ואחד, רואים שנשמתו פועלת וחיה בקרבו, והוא עצמו מכובד! והמזלזל והמקטין ומחפש מומים, אינו נותן לנשמתו לפעול בקרבו אורה אינו מאיר לו, והוא עצמו אינו מכובד, מכובד כלומר נשמתו של אדם זה מכבדת אותו, והוא זוכה לרוממות והתעלות עצמית, ומתגלה בקרבו אור אלוהי! מתעוררות בו מדות טובות המביאות למעשים טובים, ומאירות לו השגות אמיתיות.	55946
מכובד זה, הוא בן העוה"ב! מהו חלקו של אדם בעולם הבא? אמר רבה בר בר חנא אר"י עתיד הקב"ה לעשות לכל צדיק וצדיק שבע חופות בג"ע, שנאמר וברא ה' על כל מכוון הר ציון ענן יומם כי על כל כבוד חופה, אר"י מלמד שכל צדיק וצדיק הקב"ה עושה לו חופה לפי כבודו (ב"ב ע"ה).	55947
הקב"ה מכבד את הצדיק בעוה"ב, ובזה האדם זוכה לרוממות ולהארה עצמית מאד, נעלה מזו שהנשמה היתה מכבדת את האדם בעוה"ז, מעתה מתבררים הדברים כמין חומר בע"ה, כל עבודת האדם בעולם היא כבוד שמים, וכל חלקו בעוה"ב הוא כבוד השכינה החופף עליו, ולא זוכה רק מדה כנגד מדה, מי שבחיוו כולו מכבד, שנאמר כי מכבדי אכבד ובוזי יקלו (שמואל א' ב'), מבזה אין לו חלק בעוה"ב, אחת היא אם הוא מבזה את השם, התורה, ת"ח, או צלם אלהים.	55948
מה נוראים החיובים של כבוד המוטלים עלינו, כבוד הבריות, כבוד חברים, אינו ענין של נימוס אלא גילוי כבוד של צלם אלהים! וכששאלו התלמידים את ר"א רבינו למדנו אורחות חיים ונזכה בהן לחיי העוה"ב, אמר להם הנהירו בכבוד חברים (ברכות כ"ח:), דא עקא, זוהי מחלת תקופתנו, שהכבוד האמיתי הולך ונעלם בה, ורבים הם השונאים אותו, יראי חטא יימאסו! וכל המרבה לזלזל הרי זה משוכח, ודברים העומדים ברומו של עולם בני אדם מזלזלים בהם, בני התורה בדור כזה נדרשים לעמוד בנסיון ולא לתת גם ביניהם דריסת רגל למדת הזלזול.	55949
דרך החינוך לזהירות בכבוד ברורה היא, החל מקיום הלכות דרך ארץ של כבוד הבריות, ועד לזהירות עצומה מזלזול בצלם האלוהים, בת"ח, ובתורה עצמה, ובודאי זהו מעיקרי יסודות החינוך להקפיד מאד בכל הלכות קימה והידור, סבר פנים יפות וכבוד, מהחמור שבכל מצוות דאורייתא כיבוד אב ואם, עד הלכות בזיון אוכלים מדרבנן, והכלל הגדול הוא הזהירו בכבוד חברים!	55950
מכל האמור למעלה ניכר כי עבודה גדולה היא, לתת כבוד לאלוהי ישראל, וכמה עלינו להעמיק חקר ברוממות התורה ובגדלות האדם, וכמה עלינו להתבונן בכל אדם המזדמן למחיצתנו לראות בו מעלות, ולגלות את העיקר הטוב אשר בו, ולשמוח בכל גילוי מעלה באדם כמו בתגלית גדולה ונכבדה, הלא זוהי עבודת הכבוד, לגלות טבעם ומעלתם של כל הדברים, והעוסק בעבודה זו מוצא את עצמו בעולם חדש,	55951
	55952
	55953
	55954
	55955
	55956
	55957
	55958
	55959
	55960
	55961
	55962
	55963
	55964
	55965
	55966
	55967
	55968
	55969
	55970
	55971
	55972
	55973
	55974
	55975
	55976
	55977
	55978
	55979
	55980
	55981
	55982
	55983
	55984
	55985
	55986
	55987
	55988
	55989

ובביאורנו שלפנינו הכל עולה בקנה אחד, כי חז"ל הורונו בפסוק כי דבר ה' בזה, כי העבירה היותר	56039
חמורה היא בזה כבוד ה', והעבירה בעצמה אינה העיקרית בזה, ואל תבט על העבירה כ"א על עבירת	56040
הבזיון, וכמו בבין אדם למקום כן הוא בבין אדם לחברו, גילה לנו ר"א המודעי כי המבזה כבוד חברו היא	56041
עבירה מהיותר חמורות שבין אדם לחבירו, יותר חמור מלא תרצה.	56042
אף כי העבירה בעצמה הל"ת של לא תרצה, ודאי היא חמורה מאד יותר מהלבנת פנים, כי היא רק אבק	56043
רציחה, אכן מצד מבזה כבוד חברו שהוא בצלם א' ובדמות יוצרו, היא יותר חמורה מלא תרצה ואין לו	56044
חלק לעוה"ב, וממדת הפורענות נבין כמה גדול שכר של המכבד הבריות חמש מאות פעמים, והוא כלל של	56045
כל התורה, ועוד יותר כלל מואהבת לרעך כמוך, גורא ומבהיל הדבר.	56046
אמר רב יהודה אמר רב, המוצא כלאים בבגדו פושטן אפילו בשוק, אין חכמה ואין תבונה נגד ה', כל מקום	56047
שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב (ברכות י"ט:), לכאורה למה הוצרכו לתת טעם מהפסוק אין	56048
חכמה, הלא פשוט הוא כי מחויבים אנו לעבוד את ה' בכל נפשינו ובכל מאודנו.	56049
כשנתבונן שם בכל הסוגיא שמקשים מכמה ברייתות על מימרא דרב, ולפי שטחיות הסוגיא נראה כאילו	56050
חידש לנו רב חידוש גדול שלכאורה הוא היפוך כל הברייתות, ודעת המקשה שמביא הברייתות מורים	56051
להיפוך, כי אין דבר שעומד נגד כבוד הבריות, אף של דאורייתא, ואף בקום ועשה, ואף בשביל כבוד לבד,	56052
ולא רק להשמר מן הבזיון, ולכאורה פלא גדול, איך יוכל להיות שכבוד הבריות ידחה כל דברי ה', ואין	56053
דבר ואף כל התורה שיעמוד בפני כבוד הבריות.	56054
אכן לפי דברינו מבואר זה בביאור רחב, וכמה הלכתא ברבבי יוצאים מזה היסוד, כי עיקר כל התורה כולה	56055
היא כבוד ה', ואמרנו ע"ז משל, אם נשאל לאחד מה זאת עבודת מלכות בו"ד, אם יאמר כי עיקר מלכות	56056
הוא שישמעו עבדיו לעשות רצונו ומצוותיו, אין תשובה זאת מדרכי החכמה, והמשכיל שיוכל ליתן	56057
השקפה כללית, יבין וידע כי עיקר המלכות, וכל מכוון של מלך וכל הנימוסין, העיקר שבעיקרים הוא	56058
כבוד מלכות, וזה כל ענין המלוכה שיהיה כבוד מלכות, ומזה תסתעף כל העבודה וכל הפעולות וכל	56059
המשפטים, אבל העיקר המכוון לא העבודה והפעולות כי אם כבוד מלכותו ותפארתו.	56060
כן כשנתבונן בשטחיות התורה כולה, אף כי יש בה כמה חוקים ומשפטים, בכל זה ניכר שלא זה המכוון	56061
והעיקר, כל התורה היא רק כבוד ה' ותפארתו, הלכות כבוד שמים, איך ליתן לו כבוד וגדולה, ומהו כבוד?	56062
ומנקודה מרכזית זאת יתחלקו הדינים לכמה אופנים קלות וחמורות, וחמורות נקראות מה שיותר נגד כבוד	56063
ה' ח"ו, וקלות נקראות מה שאין בהן בזיון כבוד ה', ובזה החילוק בחילוק שבת שהיא בסקילה ויש לו	56064
חלק לעוה"ב, והמבזה את המועדות שהיא איסור דרבנן אין לו חלק לעוה"ב, נמצא כי כל לימוד תורתנו	56065
הק' הם הלכות כבוד שמים.	56066
ואחרי שכל התורה כולה היא בשביל כבוד צלם א', וכל הדינים הם רק מסתעפים לפי חוקי הצלם א',	56067
ולכן אם לא היה הפסוק אין חכמה ואין תבונה, לא היינו יודעים בשום אופן כי כבוד הבריות נדחית אף	56068
מכבוד שמים, וכאילו שאין תורה למעלה מכבוד הבריות, והכל בשביל כבוד הבריות, כי איך יתכן שיהיה	56069
איזה דין שידחה כבוד הבריות, ואף בשביל כבוד שמים כי שקולים המה, והמקשה אמנם מביא ראיות	56070
מכמה ברייתות על יסוד זה, מטומאה, ומאבידה, ומפסח, שהכל נדחית מפני כבוד הבריות.	56071
אכן רב חידש יסוד חדש מהפסוק שאין חכמה ואין תבונה נגד ה', שכבוד הבריות נדחית מפני כבוד שמים,	56072
מפני שאין חכמה, היינו שאינה חשובה לכולם נגד כבוד שמים, וגזירת הכתוב הוא, ומזה לימוד גדול מה	56073
הוא עסק כבוד הבריות, וכל המכבד את הבריות עוסק הוא בעיקר העיקרים של התורה כולה.	56074
(דעת חכמה ומוסר ח"ג מא' ל"ב ל"ג).	56075
	56076
מאמר רכא	56077
כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר הכרת תכרת הנפש ההיא (במדבר ט"ו ל"א).	56078
למלחמת היצר נחוץ תחבולות והתחכמות רבה וכמאה"כ (משלי כ"ד) בתחבולות תעשה מלחמה, ולאחוז	56079
בכל דרכי החריצות האפשריים, וכמש"כ רבינו יונה בשע"ת ובכל דרכי הריצות יחיש מפלט לו, והנה ישנן	56080
כמה אופנים בתחבולות, אך יסוד עיקרי הוא להקטין קושי הנסיונות, לא ללחום נגד השונא במקום שהוא	56081
חזק ביותר, כי אם למצוא את המקום שהוא חלש ושם לנצחו, וכמו במלחמה כשרוצה לכבוש מבצרו של	56082
האויב, אינו בא עליו מהצד שהוא מבוצר, אלא מחפש מקום שאינו מבוצר ומשם כובש כל המבצר.	56083
היסוד הראשון שישאר האדם רחוק מהחטא, ממילא לא יבוא לידי נסיון, האמצעי לכך הוא להידבק	56084
בתורה, תורה מביאה לידי זהירות, ותורה אגוני אגנא ואצולי מצלא, דבעידנא דעסיק בה מצלת מן החטא,	56085
וכתיב (משלי כ"ה), אם רעב שונאך האכילהו לחם, ופירש הגר"א שונאך זה היצה"ר, האכילהו לחמה של	56086
תורה, ללמוד שלא לשמה, וזהו מה שאמרו חז"ל (קידושין ל'). אם פגע בכך מנוול זה משכהו לביהמ"ד,	56087
שם ימלא רצונו בלימוד שלא לשמה, כי גחלים אתה חותה על ראשו, ומתוך זה יבוא לשמה.	56088

והנה כל זה הוא להישאר רחוק מהחטא ולא לבוא לידי מלחמה עם היצר, אך בענין שצריך להלחם אז	56089
צריך תחבולות מאיזה צד ללחום, למצוא צדדי התורפה של האויב ולכבשו משם, וכמו שכתב הגרי"ס	56090
(אור ישראל ל"א), היועיל לאיש העלול לרגזנות יתירה ע"י התעוררות קטנה, גם אם יחזור הרבה פעמים	56091
מאמר חז"ל (נדרים כ"ב), כל הכועס כל מיני גיהנום שולטים בו, עד אשר המאמר יאיר תמיד מול פניו.	56092
עם כל זאת כאשר תעלה אליו רוח הרגזנות, לבו בל עמו ונהפך אז לאיש אחר, והנה מצד זה אינו יכול	56093
לכבוש את יצר הכעס, וצריך תחבולות למצוא את המקום שמשם יוכל לכבשו, וכמש"כ שם הגרי"ס, בלתי	56094
אם ישים עין בינתו לחתור במעמקי שרשי לבבו, מה הם הכוחות הכלליים אצלו העלולים להיתפש	56095
בהתעוררות קטנה מחוצה להם, ולשפוך עליהם מי תבונתו לכבותם מעט שלא ילכו כ"כ בחפזון עצום, עד	56096
אשר יהיה בכוחו להיות איש עוצר ברוחו עיי"ש.	56097
וכן צריך להעמיק עינונו בנוגע לקבלת עול תורה שקידתה ועיונה, לגלות הסיבות המונעות אותו בין	56098
מהשקידה בתורה, בין מהעליה בתורה, ולפעול לסילוקן של הסיבות ע"י התבוננות בדעת ובחשבון,	56099
ולמשל אם הסיבה היא עצלות טבעית, יתבונן בזה מצד ההפסד הגדול הרוחני הנגרם לו ע"י עצלותו, ומצד	56100
השני יחשוב על שביעות רצונו והרגשת העונג שירגיש כשישיג הרבה בתורה והעריבות הגדולה שתשיגהו	56101
אז.	56102
הלא כל אדם עצל אם יש לו ענין מכריח לא ישעה אל עצלותו, ויהיה זריז כפי הדרוש לגודל הענין, ואם	56103
יחזק עצמו בהכרת ערך התורה בעוה"ז ולנצחיותו בעוה"ב, ויחשוב בדברי המלך דוד ע"ה שאמר שש	56104
אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב, ויתבונן שיוכל לזכות באוצר רב, יהא מקום לעצלותו, וההתבוננות זו	56105
תרחיק ממנו העצלות ודאי.	56106
עוד יוסיף להתבונן אם ימצא בבית שנפלה בו דליקה, ויעירוהו משנתו באמור לו לך הנצל מהר, האם	56107
תעצרהו העצלות מלקפוץ החוצה בזריזות רבה? הלא שנינו (אבות א'), ומאן דלא יליף קטלא חייב, ודבר	56108
ה' בזה הכרת תכרת הנפש היא, ואמרו חז"ל (סנהדרין צ"ט). זה שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק,	56109
ונכלל בזה גם לטכס עצות בזה, כמו לקבוע מתחילה כמה הוא צריך ללמוד ולהשיג במשך השנה הבאה.	56110
ועל הכל יברר לעצמו בבירור גמור שההרגל יקל עליו הרבה, עד שאפשר שיגיע למצב שהבטלה תקשה	56111
עליו באותה מדה שעתה קשה עליו השקידה, ויתבונן הרבה ביקר התורה, וגם ילחץ עצמו במטרה גבוהה	56112
שבגבוהות לידע ולהבין בכל התורה כולה, וזה יוציאנו מעצלות ורשלנות, ובדרך כלל צריך לקבל על	56113
עצמו ולהסכים בדעתו הסכמה חזקה שצריך לידע ולהבין כל התורה כולה.	56114
ולכשנתבונן נמצא, דהעייכוב הגדול ביותר המעכב בני תורה מלתת דעתם על דרכיהם ולתקנם, הוא טמטום	56115
הלב הבא מכוח מצבו הירוד של הדור והסביבה, אשר בראותנו מצבם השפל אנו חושבים עצמנו למעולים	56116
מהם בדרגות הרבה לאין שיעור, וממילא אין אנו רואים הכרח ללחום ולעבוד להטיב עצמנו בדרך כלל,	56117
אף שישנם צדדים שאיננו שבעי רצון מעצמנו במצבנו הרוחני.	56118
אבל אין אנו מגיעים לידי הרגשה שהכרח גמור הוא לנו ההשתדלות בתיקון מצבנו הרוחני, ובאמת אנו	56119
טועים בזה, אף כי מצד אחד אמיתית היא המחשבה שאנו מעולים מסביבותינו בכמה דרגין, אבל מצד שני	56120
זה מחייב אותנו יותר, שהרי מצד פחיתות הסביבה יש בכל אחד חלק בפחיתות זו, וכמש"כ התומר דבורה,	56121
שיש בכל אחד חלק אחד מחביריו, וכשחוטא האחד פוגם את עצמו ופוגם חלק אשר לחבירו בו.	56122
ומצד אחר אין לו לבן תורה להביט על מה שעושים אנשי העולם, כי אחרי שהוא לומד תורה ויש לו	56123
דרכים איך להתחזק, הרי הוא נתבע באופן אחר, ומפורש בקרא (עמוס ג'), רק אתכם ידעתי מכל	56124
משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם, דדוקא בשביל האהבה פוקד עליהם, ובשביל חשיבותם החטא פוגם	56125
יותר, וכדי לרפאותם ולנקותם יסורים באים לרפאות ולנקות מחולי ופגם החטא, ומה"ט הקב"ה מדקדק	56126
עם צדיקים כחוט השערה, ולפי"ז אדרבא כל שלומד יותר ומתאמץ בעבודה החיוב מתגדל, ובפרט שיודע	56127
בעצמו עוצם החסרונות בכל הפרטים, ולהשיג הרגש זה מוכרח לימוד המוסר, וכשיתרגל בלימוד המוסר	56128
יתוספו לו הרגשים ודעת מכל לימודו וגם מלימוד ההלכה. (משנת רבי אהרן).	56129
	56130
מאמר רכב	56131
כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר הכרת תכרת הנפש היא (במדבר ט"ו ל"א).	56132
חז"ל אומרים על שלושה דברים הקב"ה בוכה עליהם בכל יום, על מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו	56133
עוסק, ועל מי שאי אפשר לו לעסוק בתורה ועוסק (חגיגה ה'), והרי בודאי שאין כוונת חז"ל שמי שאי	56134
אפשר לו לעסוק בתורה, אינו רשאי לעסוק בה, כי הלא כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה, בין עני בין	56135
עשיר בין שלם בגופו בין בעל יסורין (רמב"ם ת"ת פ"א ה"ח), אלא שהקב"ה בוכה על הצער שיש לו	56136
בשעה שהוא לומד.	56137

ואין הכוונה לצער גדול דוקא, כי אם גם על צער כל שהוא, על כל איזו אי נעימות שהיא, חז"ל אומרים	56138
לא ניתנה התורה אלא לאוכלי מן (מכילתא בשלח), כמה עונג ועידון עדנים היו לאוכלי המן במדבר, הן	56139
מעצם אכילת המן והן מענני הכבוד ובארה של מרים, ואם לא ניתנה התורה אלא לאוכלי מן, פירוש הדבר	56140
שאם יחסר לאדם משהו מהעונג הזה שה' העניק להם במדבר, הוא נחשב כמו שאי אפשר לו לעסוק	56141
בתורה והקב"ה בוכה עליו.	56142
נתבונן נא איזה עונג יש לאדם העוסק בתורה, אמרו חז"ל יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי	56143
העוה"ז, ויפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי העוה"ב (אבות פ"ד), ואם כן אי אפשר	56144
כלל לשער איזה עונג יש ברגע אחד של לימוד תורה, שהוא יפה מכל תענוגות העוה"ז ואף מכל תענוגות	56145
הנצח של העוה"ב, ואם כל רגע של לימוד תורה כך, עאכו"כ לימוד תורה מתוך צער, וכמ"ש לפום צערא	56146
אגרא.	56147
וכבר החשיבו חז"ל מאד לימוד תורה מתוך צער, שעולה בערכו לאין שיעור על לימוד תורה מתוך מנוחה,	56148
חז"ל אומרים שקר החן והבל היופי, שקר החן זה דורו של משה ויהושע, והבל היופי זה דורו של חזקיהו,	56149
יראת ה' היא תהלהל זה דורו של רבי יהודה בר אילעאי שהיו ששה תלמידים מתכסין בטלית אחת	56150
ועוסקין בתורה (סנהדרין כ'), הרי שלימוד התורה מתוך עניות ודוחק, ערכו גדול יותר מלימוד התורה	56151
של משה ויהושע, עד כדי כך שהם מקבלים תיאור של שקר והבל.	56152
וא"כ אין לנו מלים ומושגים לתאר את עונגו של אדם זה שאי אפשר לו לעסוק בתורה והוא עוסק, ובודאי	56153
שלא רק שאינו שם לב לצער שיש לו אלא שעוד שמח עליו שמחה רבה, כי בגללו עולה ערך לימודו כ"כ	56154
עד שכל הדורות הן בבחינת שקר והבל לעומתו, אולם הקב"ה שהוא מקור החסד אינו מתעלם משום דבר	56155
הפוגם במשהו מכליל התענוגות, כי הוא שם את האדם מיד עם תחילת יצירתו לתוך גן העדן שהכיל את	56156
כל התענוגות שבעולם ללא פגם כל שהוא.	56157
לפיכך אף אם יש לאותו אדם העוסק בתורה מתוך צער עונג נצחי כזה, ואף אם יש לו כל תענוגות העוה"ז	56158
כאוכלי המן, אלא שבתוך אלפי התענוגות חסר לו משהו מאותו שיעור הראוי לאדם, ואף אם אינו מרגיש	56159
בו כלל, הקב"ה אינו מתעלם מזה ורואה בו שאי אפשר לו לעסוק בתורה ועוסק, ובוכה על אותו פגם כל	56160
שהוא בכליל תענוגותיו.	56161
יחד עם זה הקדוש ברוך הוא גם נהנה ושמח כביכול בתורתו של זה, ועוד יותר מתורתם של משה ויהושע	56162
וחזקיהו, ואומרים עליו יראת ה' היא תהלהל, ובכל זאת לא נעלם ממנו גם אותו חסרון כל שהוא בשלמות	56163
עונגו של אותו אדם, ובתוך המצב של עוז וחזקה במקומו נשאר מקום לבכייה כביכול, ולא עוד אלא	56164
שבכיותו של הקב"ה על אותו פגם בשלמות תענוגותיו של אותו איש, דומה לבכיותו של הקב"ה על מי	56165
שיכול לעסוק בתורה ואינו עוסק.	56166
אנו מבינים איזה אסון ממיט עליו אותו אדם שאינו עוסק בתורה, שהוא מאבד את כל עולמו ומפסיד חיי	56167
הנצח ותענוגות עד, והנה כשם שהקב"ה בוכה על אדם זה, הוא בוכה על זה שעוסק בתורה אלא שחסר לו	56168
משהו מתענוגות העולם שהוא ראוי להם והקב"ה רוצה להעניק לו, עד כדי כך מגיעה מדת החסד של	56169
הקב"ה כלפי בריותיו.	56170
והנה מצד שני, אם אין לאדם זה העוסק בתורה כל התענוגות שהקב"ה ברוב חסדו יעד לבריותיו, יש	56171
בהכרח גם פגם בתורתו, כי אם אמרו חז"ל לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, הרי שאם אין לאדם כל	56172
תענוגות המן, וכל העידונים שהיו לאוכלי המן במדבר, אין התורה שלו שלמה, מצינו בחז"ל שקבעו את	56173
הכלל הזה לגבי עצמם, מסופר בגמ' (מנחות ק"ג:), שרב ביבי אמר הלכה ומתיב עליו רבי יצחק בר ביסנא	56174
ושתק רב ביבי.	56175
אמר ליה רבי זריקא מאי טעמא לא קא מהדר מר? אמר ליה היכי אהדר ליה, דאמר רבי חנין והיו חייך	56176
תלואים לך מנגד זה הלוקח תבואה משנה לשנה, ופחדת יומם ולילה זה הלוקח תבואה מערב שבת לערב	56177
שבת, ולא תאמין בחיך זה הסומך על הפלטר, וההוא גברא על פלטר סמיך, ופירש"י אדידיה קאמר דהא	56178
אפלטר סמכינא ואין דעתי מיושב להשיב לו, הרי שחז"ל הכירו בעצמם שאם אין להם כל השלוח הדרושה	56179
באותה המדה, אין דעתם מיושבת להתעמק בתורה.	56180
וא"כ הקב"ה בוכה על מי שאי אפשר לו לעסוק בתורה ועוסק, לא רק בגלל זה שחסרים לו התענוגות	56181
הגשמיים של אוכלי המן, אלא גם על זה שהתורה שלו חסרה ויש פגם בתענוגותיו הרוחניים שלשמה ברא	56182
הקב"ה את האדם, ולפי זה אין לפרש את תחילת המאמר שהקב"ה בוכה על מי שאפשר לו לעסוק בתורה	56183
ואינו עוסק, שהכוונה היא רק על מי שאינו עוסק בתורה כלל, אלא אף מי שעוסק בתורה ואינו מתעמק	56184
בה בכל כוחו, ואינו משיג בה כמה שאפשר לו להשיג, הרי הקב"ה רואה אותו חסר התענוגות הרוחניים	56185
השלמים לאדם ובוכה עליו.	56186

וכבר גילו לנו חז"ל משמעותו של בכי, איתא בגמ' (ב"מ נ"ט), א"ר אלעזר מיום שנחרב בית המקדש	56187
ננעלו שערי תפילה שנאמר גם כי אזעק ואשוע שתם תפילתי, ואע"פ ששערי תפילה ננעלו שערי דמעות	56188
לא ננעלו, שנאמר שמע תפילתי ה' ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש, ופירש"י שמשום שכתוב אל	56189
דמעתי אל תחרש ולא ראה דמעתי, משמע שהוא בטוח שעל דמעותיו של אדם אין הקב"ה עובר בשתיקה	56190
ומקבלן תמיד, ואם חז"ל אומרים שהקב"ה בוכה ומוריד דמעות על מי שאין תורתו שלמה, הרי כמה גדולה	56191
חמלתו עליו וכמה חסר אדם זה מתענוגותיו המיועדים לו.	56192
אנו אומרים בברכה השניה שבברכות קריאת שמע המכוונת ללימוד התורה, אהבה רבה אהבתנו חמלה	56193
גדולה ויתרה חמלת עלינו, הקב"ה חומל עלינו חמלה גדולה ויתרה בזה שנתן לנו את התורה ולימד אותנו	56194
חוקי חיים, ואין המדובר כאן בלימוד תורה סתם, כי הרי כתוב אח"כ בעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדם	56195
חוקי חיים כן תחננו ותלמדנו, הרי משמע שהחמלה הזאת אמורה גם לגבי המדרגה של אבותינו, שאם לא	56196
נגיע אליה הרי הקב"ה חס ומצטער עלינו, ומכאן כמה גדול צערן של הקב"ה כביכול, על מי שאינו זוכה	56197
ללימוד התורה בשלמותו על כל המעלות הגדולות הקשורות בו, והתענוגות העליונים הכרוכים בהן.	56198
מצינו עוד מאמרי חז"ל המגלים לנו כמה הקב"ה ברוב חסדו מצטער, על אשר אין ישראל נהנים מהגדולה	56199
והטובה הרבה שהוא הטביע בבריאה בשבילם, חז"ל אומרים הקב"ה טופח שתי ידיו זו על גב זו ואומר,	56200
למה לא נתמלא כל העולם כאברהם יצחק ויעקב וכמשה ודוד (אליהו רבה פרק ו'), הקב"ה הטביע בכל	56201
אדם כוחות גדולים מאד שיוכל להגיע למדרגות רמות ונישאות כמו האבות הקדמונים ולהשיג תענוגות	56202
עליונים, ואם אין בני האדם מתאמצים בכל כוחותיהם לבוא לידי כך, חמלתו עליהם רבה מאד עד שהוא	56203
מוחא כף על כך ומביע צערן הגדול כביכול, על שחסרה להם הטובה הזאת.	56204
ולא מסתפק הקב"ה אף אם יגיעו למדרגות גדולות מאד, אלא שהוא מתאוה שיגיעו למדרגת אברהם שהוא	56205
ראשון לאבות, לאיזו גדולה הגיע שלמה המלך שישב על כסא ה', שכל העמים נכנעו לממשלתו ושמו יצא	56206
לכל העולם בחכמתו ובעושרו, ובכ"ז לא היה מסתפק הקב"ה אם היה העולם נתמלא כשלמה, אלא דוקא	56207
כאברהם.	56208
כן מצינו שגם בתענוגות הגשמיים עלה אברהם על שלמה, שאמר ר' יוחנן בן מתיא לבנו, אפילו אם אתה	56209
עושה להם כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך עמהם שהם בני אברהם יצחק ויעקב (ב"מ פ"ג),	56210
והגמ' לומדת מכאן דסעודתא דאברהם אבינו עדיפא מדשלמה (שם פ"ו:), ומכיון שכן אין הקב"ה מסתפק	56211
בגדולתו של שלמה, ואף אם היה העולם מתמלא כשלמה, היה עדיין טופח ידיו זו על גב זו למה חסר להם	56212
המדרגה של אברהם, הן ברוחניות והן בגשמיות שלו.	56213
הרגשת צער כזו אנו מוצאים גם אצל הנביאים, אנו קוראים (חבקוק א'), רשע מכתיר את הצדיק, חבקוק	56214
קורא תגר על עלבון הצדיק שהוא מוכתר ע"י רשע, ופירשו חז"ל (ילקוט שם), שהכוונה על מרדכי הצדיק	56215
שאחזקורוש הוא שמלבישו בגדי מלכות, כמ"ש ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור	56216
ועטרת זהב גדולה ותכריך בוץ וארגמן, ולכאורה הרי יש בזה כבוד גדול, כי המלך בעצמו הלבישו בגדי	56217
מלכות יקרים, אבל לפי ערכו האמיתי של האדם, ולפי גודל החסד שהקב"ה הטביע בבריאה לטובת האדם,	56218
אין גבול לגדולה שהוא חפץ להעניק לו, שאף כבוד מלכות אם בא ע"י רשע, הרי יש בו משום עלבון	56219
ופחיתות ויש להצטער ולקרוא תגר על כך.	56220
ודברים אלה אינם אמורים דוקא באדם צדיק, כי כל אדם מישראל אף הפחות שבפחותים, הוא ראוי להיות	56221
כגדולי עולם, חז"ל אומרים ראשך עליך ככרמל (שיר השירים ז'), אמר הקב"ה לישראל, הרשים שבכם	56222
חביבין עלי כאליהו שעלה לכרמל, ודלת ראשך כארגמן, אמר הקב"ה הדלים שבכם חביבין עלי כדוד, ויש	56223
אומרים כדניאל (ויקרא רבה פ' ל"א), הרי שכל אדם אף מן הרשים והדלים ביותר ראוי לכבוד ולגדולה	56224
מרובה, לתענוגות ועידונים שהם למעלה מכל מושגינו, ואם איננו מגיע לכך וחסר לו מתענוגות אלה,	56225
עלבון הוא לאדם והקב"ה מצטער על כך וטופח ידיו זו על גבי זו, למה אינם משיגים גדולה זו ותענוגות	56226
אלה.	56227
אין שיעור לחסד ה' ואין גבול לתענוגות הגדולים, תענוגות גן עדן בעוה"ב, תענוגות רוחניים ותענוגות	56228
גשמיים, שברא וממציא בשביל כל אדם ואדם, ואם חסר לו משהו מאותם התענוגות רואה הקב"ה בזה	56229
סבל לאדם ומצב של קללה ותוכחה, וגם האדם הטביע בו הקב"ה כלי קיבול כזה להרגיש כל פגם שהוא	56230
בכליל התענוגות האלה ולשאוף לכל הישגי השלמות, וכמה נורא הוא אם האדם איננו מגיע למדרגה	56231
שהקב"ה רוצה, וגורם עם זה צער להקב"ה על אשר האדם מונע בכך את חסדו של הקב"ה ממנו.	56232
(אור הצפון ח"ב קי"א).	56233
	56234
מאמר רכג	56235
ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת (ט"ו ל"ב).	56236

מה בא הכתוב להשמיענו, ולמה הוצרך לומר שהיו ישראל במדבר? הלא כל המאורעות הנזכרים בתורה	56237
היו רק במדבר, והכל יודעים שזה אירע במדבר, לשם מה יש להזכיר כי מעשה המקושש היה במדבר?	56238
בעל אוה"ח הקדוש שואל ומתריך עי"ש.	56239
ונראה לבאר כי הכתוב רוצה להדגיש את גודל החטא של מקושש עצים, כי מי שחוטא מתוך שובע ושלוחה,	56240
כשהוא מכובד ובני ביתו מסודרים, הרי חטאו גדול וחמור מאד ממי שעשה חטאו מתוך רעב ועוני צרה	56241
ומצוקה, אין הדעת סובלת כאשר הדל מתגאה, כאשר העשיר מכחיש, וכאשר הזקן מנאף, אומרים חז"ל	56242
(פסחים קי"ג).	56243
וכן אם האדם חוטא בהיותו עני בחכמה ובדעת, אין חטאו כ"כ כמי שעשיר בדעת וכרסו מלאה תורה	56244
וחכמה, אם אדם חוטא במקום שיש לו עזר וסיוע רוחני, וכאשר נמצא בחברת חכמים, הרי עונשו חמור	56245
יותר ממי שרחוק מחברת חכמים והוא בודד, משולל עזר להילחם ביצרו ובמסיתיו, חמור מאד חטאו של	56246
האדם החוטא נגד אור היום, ממי שעושה זאת בחשכת לילה.	56247
והרמב"ם ז"ל (בהלכות תשובה פרק ג') אומר, ושיקול זה אינו לפי מנין הזכויות והעונות אלא לפי	56248
גודלם, יש זכות שהוא כנגד כמה עוונות שנא' יען נמצא בו דבר טוב, ויש עוון שהוא כנגד כמה זכויות	56249
שנא' וחוטא אחד יאבד טובה הרבה, ואין שוקלין אלא בדעתו של אל דעות, והוא היודע היאך עורכין	56250
הזכויות כנגד העוונות.	56251
מקושש עצים חטא וחילל שבת בתקופה של אור גדול ומזהיר, בתקופה של שיא המדרגה מבחינת גילוי	56252
השכינה, גילויים על הים ובהר סיני ביום הנשגב והגדול של מתן תורה, בדור שנשא את הכינוי דור דעה,	56253
דור שחסה בצלו של אבי הנביאים רבן של כל ישראל, שעלה והוריד אוצר כלי חמדה הנעלמה אף מברואי	56254
מעלה, נמצא בסביבת אהרן הכהן ובניו וכל הזקנים, בדור של אוכלי לחם אבירים, בתוך ענני כבוד	56255
המקיפים ישראל, בדור ששפע הקדושה יורד עליו במדה גדושה, וכנגד אור גדול כזה של גילוי והתגלות	56256
האהבה לישראל, חטא אז מקושש עצים וחילל את השבת, ואין לך חטא גדול מזה לעומת תנאי הזמן	56257
והמקום דאז, מידת מרדו באור ה' אין לתארה ואין לשערה.	56258
ולכן הדגיש הכתוב כי החטא נעשה במדבר, באותו מקום ובאותו זמן שאור ה' דולק ומזהיר מאד, בזמן	56259
שהקדושה מרחפת הוא העיז לחטוא, חילל את השבת ומרד באור יחודו ית"ש, וכענין שאמר אלישע לגחזי	56260
הכעת לקחת כסף, וסביביו נשערה מאד הקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה (יבמות קכ"א), הללו	56261
שנמצאים סביביו ובמחיצתו, לגבי אילו אין הקב"ה סובל שיהא בהם חטא, כי בסביבתו לא יגורו חטא	56262
ועוולה.	56263
לכן גדול עונשם מפני שהם נמצאים מסביב להקב"ה, קרובים לשכינה, גדולה התביעה כלפיהם, איתם	56264
מדקדק הקב"ה כחוט השערה יותר ממי שאינו נמצא בסביבתו של הקב"ה (מהר"ל גיטין נ"ו), המחונן	56265
בהשגות יותר נכבדות, לא יוכל לנחם את עצמו בזה שיש לו מדרגה יפה ומעולה יותר מחבירו, כי הוא	56266
נתבע יותר ונענש לפי הכרתו.	56267
סיפרו על ר' ישראל סלנטר זצ"ל, כי פעם תירץ קושיא על הרמב"ם מאד סבוכה, מה שרבים התקשו	56268
להבינה, ולאחר שתירץ פרץ בבכי מר מאד, וכאשר תמהו ושאלוהו תלמידיו נענה ואמר, כי אם מחונן הוא	56269
בכשרון נפלא כ"כ, הרי מהשמים יתבעו אותו תביעה גדולה שצריך היה להצליח לפי הכרתו ולפי כשרונו	56270
הנפלא, מי שנמצא בחברת חכמים ויושב בישיבה, הרי הדין כלפיו חמור מאד, הוא ייתבע ביותר על שלא	56271
הכפיל את עלייתו ומדרגותיו, שכן נמצא בסביבה שבה שורה השכינה במידה גדולה יותר, הוא נמצא	56272
במחיצתם של חכמים, כל שכן שעליו להיזהר שלא יחטא לפני האור מקום גילוי שכינה. (אור חדש).	56273
	56274
מאמר רכד	56275
ויקריבו אותו המוצאים אותו מקושש עצים אל משה (במדבר ט"ו ל"ג).	56276
אמר ליה רב פפא לאבבי מאי שנא ראשונים דאיתרחיש להו ניסא, רב יהודה כי הוה שליף חד מסאנא אתי	56277
מטרא, ואנן מצערינן נפשין ומצוח קא צוחינן ולית דמשגח בן (ברכות כ.), ובמסכת (תענית כ"ד): מביא	56278
שם באריכות, כי מטא למישלף אחרינא אתא אליהו ואמר ליה, אמר קוב"ה אי שלפת אחרינא מחריבנא	56279
לעלמא, [והביאור של מחריבנא לעלמא הוא כי העולם לא יוכל לסבול צער שליפת המנעל השני].	56280
מי הוא שיכול לחשוב החשבון של החילוק בין הראשונים לאחרונים, כי הצער של רב יהודא של חד	56281
מסאנא היה שקול הרבה מאד מר' פפא ואבבי, שנקל לשער כי גם צערם היותר קל היה בוקע רקיעים,	56282
ולבסוף מצערינן נפשין ומצוח קא צוחינן ולית דמשגח בן! רואים מזה את החילוק בין יותר איכות לפחות,	56283
הצער של רב יהודא שהיה יותר באיכות נצח, והחילוק מבהיל כ"כ!	56284
יודעים אנו שיש חיצוניות ויש פנימיות, הביאור של פנימיות מה שהוא יותר איכות יותר נצח, ויש פנימי	56285
פנימיות שזה פנימי מזה, וזה חיצון לגבי זה, והחילוקים שבין פנימיות לחיצוניות הוא עד אין לשער, וזה	56286

בצד הטוב, ולהיפך בצד הטומאה ג' כ כך, מה שהוא יותר פנימי יותר איכות, הנהו חטא עד אין סוף ממש, והחילוקים אין לשער.	56287
דבר מבהיל בגמ' (ברכות י"ב:), דדרשינן ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם זה הרהור עבירה, ויליף משמשון שאמר כי היא ישרה בעיני, ואנו מבינים שלא היה שם ח"ו מה שאנו חושבים, והביאור של ישרה הוא על דרך אשר עשה האלהים את האדם ישר (קהלת כ'), אלא שחז"ל תפסו שלפי מדרגתו היה קצת הרהור עבירה, ענין שאין להשיג בשכל אנושי, ומזה יליף הגמ' אחרי עיניכם זו זנות, ועל הרהור כזה של שמשון נזיר אלהים שופט ישראל אמרו (יומא כ"ט.), הרהורי עבירה קשין מעבירה, וזה לפי הנ"ל כי הרהור עבירה הוא יותר בפנימיות, החטא הוא יותר באיכות מהעבירה עצמה.	56288
וזוהו מה שאמר הסבא ז"ל (חו"מ א' רכ"ד, וכבר עמד ע"ז הרמב"ן שמות כ"א ט"ו), כי במכה אביו כתיב מות יומת בחנק, ובמקלל סקילה החמורה שבמיתות, ולכאורה היה צריך להיות עונש מכה חמור ממקלל, ולפי דברינו הביאור הוא, כי המקלל הוא יותר באיכות ונצח ממכה, ואם הוא יותר באיכות ונצח, כבר החילוקים רבו ועצמו.	56289
וזוהו מה שאמרו חז"ל (יומא ט'), מקדש ראשון מפני מה חרב מפני ג' דברים שהיו בו ע"ז וג"ע וש"ד, אבל מקדש שני שהיו עוסקים בתורה במצוות ובגמ"ח מפני מה חרב, מפני שנאת חנם שהיתה בו, מבהיל! שנאת חנם תהיה חמורה יותר מג' דברים שהם ביהרג ואל יעבור! ללמדך מהו איכות, כי שנאת חנם היא יותר פנימיות ויותר איכות, והחטא הוא יותר בנצח, מהג' דברים שהם יותר חיצוניות משנאת חנם, ולכן שנאת חנם חמורה מהם, רואים אנו מהו חטא באיכות.	56290
ושם אמר ר' יוחנן טובה צפורנן של ראשונים מכרסן של אחרונים, כ"כ הוא החילוק של חטא מיותר איכות לפחות איכות, ראשונים שנתגלה עונם נתגלה קצם, אחרונים שלא נתגלה עונם לא נתגלה קצם, ולמה לא נתגלה עונם וגם קצם? הביאור לפי הנ"ל, ראשונים שחטאם היה בחיצוניות נתגלה עונם, זהו הבחינה שנתגלה, מפני שיכול להתגלות, אחרונים שלא נתגלה עונם, מפני שאין בחטא פנימי, בחטא של איכות, להתגלות, כי הבחינה היא עד אין סוף ממש, בגדר משפטיך תהום רבה, שנאמר על חטא של איכות. (דעת תורה).	56291
מאמר רכה	56292
ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת (במדבר ט"ו ל"ח).	56293
היאך ישתדל האדם לזכור בפנים לבבו, והיאך יבחין בערכים השכוחים? זה נלמד מפ' ציצית, הן מצות ציצית לזכירה ניתנה כמש"כ למען תזכרו, א) התורה לימדה אותנו פ' ציצית בהכנה מיוחדת, דבר אל בני קשות, שדיבור קשה מבעית ופותח את האוזן, ואח"כ ואמרת אליהם באמירה רכה, כי הרך נכנס בלב באהבה, בהכנה של יראה ואהבה יחד.	56294
ב) ציצית, הסתכלות מרוכזת, בחי' מציץ מן החרכים, ועשו להם ציצית, שמקום הסתכלות זו יהיה בהכנה, שיבחינו היטב שעושים אותם להסתכלות, על כנפי בגדיהם, שיעשו במקום שיהיה מוכן להם תדיר להסתכלות, לדורותם, דבר נורא הוא! שההכנה תקבע בהם חשיבות המצוה כל כך הרבה, עד כי מגודל ערך המצוה בלבבות האבות, תוקבע חביבות ועיקריות המצוה גם בלבבות בניהם ובני בניהם בכל הדורות. ונתנו פתיל תכלת, לא די בהנ"ל לזכירה, אלא צריך להוסיף בהם רמז עיקרי, תכלת דומה לימ, וים לרקיע, ורקיע לכסא הכבוד, לעורר כי המצוות הם ממנו ית' ממש, ולמען קדש שמו והמליכו (בחי' כסא הכבוד), ובהכיר האדם את ערך מצוות ה', אז מוכן הוא לענין הציצית, להסתכלות המרוכזת שתוציא את השכחה מן הלב, אבל אין די גם בכל אלה, דרושה עוד הכנה, ומה היא?	56295
והיה לכם לציצית, הכנת עצמם, שהם ירגישו שהולכים להסתכל ע"י כלי זה, להתרכז ולהתעמק ביחוד, ועי"ז ג) וראיתם אותו את הקב"ה (מנחות מ"ג:), כמוכן לא בראיית עצמותו הכתוב מדבר, שאין לנברא הבחנה בעצמותו אלא בהנהגתו מדברים, והיינו שכל מה שיש בעולם וכל המתרחש בו הוא חסדו, וכיון שרואה בעין לבו בבהירות וברירות רבה, כי כל מציאות הבריאה היא לעשות רצונו ית', דהיינו דברי תורתו, הרי זה ראיית אותו ית'.	56296
ורק אחר ראייה בהירה זו, הנקראת בתורת ה' וראיתם אותו, רק אז מגיעים בבחי' אמיתית ולא מוטעת אל וזכרתם, רק בכה"ג שייכת זכירה אמיתית, בלי הקדמות כאלה לא תקרא זכירה, כי בדמיון ובשקר יסודה, לא דבר קל הוא לזכור בלבנו ממש כפי שנתחייבנו, את כל מצות ה', אם לב האדם מרוכז תמיד אך ורק להשי"ת, רק אז אפשרית זכירת כל מצותיו, ואז ועשיתם אותם, ואם אין זכירה כראוי אין מעשה.	56297
ד) ולא תתורו, יש בלב האדם כוח הסקרנות, נברא הכוח למען לשאוף לדעת דברי תורה, והוא כוח המעורר את העיון, אבל כשמשתמש יצה"ר בכוח הסקרנות, שממות וחורבנות הוא עושה באדם, כמה פעמים נשמע בני אדם אומרים, נטעום לכל הפחות פעם אחת בחיינו את טעמו של איזה ענין מתאוות	56298
	56299
	56300
	56301
	56302
	56303
	56304
	56305
	56306
	56307
	56308
	56309
	56310
	56311
	56312
	56313
	56314
	56315
	56316
	56317
	56318
	56319
	56320
	56321
	56322
	56323
	56324
	56325
	56326
	56327
	56328
	56329
	56330
	56331
	56332
	56333
	56334
	56335
	56336

העולם הזה, וכי מפחד הוא שלא יפטר מן העולם בלי טעימת ההבל ההוא? כן הסקרנות שבו דוחקת אותו,	56337
ומשוה את ענין הטעימה האחת בחייו לדעת הטעם ההוא כדבר גדול ומוכרח אצלו.	56338
ועל כן יש לחוש מאד פן יתור אחר ע"ז ועריות שהסקרנות בהם רבה מאד, (מי שנופל ברשת יצה"ר	56339
דספרי מינות כמה תגדל הסקרנות בהם, וכש"כ הנופל ברשת התאוות), ואם ח"ו סקרנות זו רבה, א"א	56340
לנצחה, אלא אחר וראיתם אותו ית' וזכרתם וגם ועשיתם, ודוקא את כל מצוותי, כי הלא ברור בטבע,	56341
אשר אתם זונים אחריהם, ע"כ זו העצה היחידה, ואחר כל אלה עולים.	56342
למען תזכרו, הן הזכירה דמקודם, זכירת כל מצוות ה' וגם העשייה על פיה, לא היתה עדיין הזכירה בכל	56343
עמקותה, כל אלה היו רק הכנות אל הזכירה האמיתית, והיא את כל מצוותי, הזכירה האמיתית היא, אם	56344
זוכרים את כל המצוות, לא רק כהערכת האדם את ענין מצות ה', אלא כהערכתו ית' את מצוותיו עבורנו	56345
היינו כל מצוותי! ואז והייתם קדושים, אשרי המגיע לבחון בהערכתו ית', כי הוא הקדוש והמובדל מכל	56346
בחי' יצה"ר המטעה ומבלבל את הערכין, והיינו הקדושה האמיתית, שהיא לאלהיכם שהוא מעיד על	56347
קדושתה. (מכתב מאליהו א' דף 131).	56348
	56349
מאמר רכו	56350
וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם (במדבר ט"ו ל"ט).	56351
יסוד עיקרי בעבודתנו הרוחנית היא שהאדם יכיר את עצמו ומצבו, מה הם תכונותיו הטובות והרעות, ומה	56352
הדברים המפריעים ומונעים אותו מלזכות בטוב ובהשלמת עבודתו, נסמכה פרשת ציצית לעבודה זרה	56353
ולחילול שבת, כי אף היא שקולה כנגד כל המצוות שנאמר ועשיתם את כל מצותי, ביאור הדבר שבפרשת	56354
ציצית מבואר כיצד להגיע לקיום כל המצוות, ומה הם המפסידים המונעים אותו מקיום התורה והמצוות	56355
ומביאים לאבדון רח"ל, אנו מזכירין פרשת ציצית פעמיים בכל יום ואיננו יודעים כי בפרשה זו נמצאים כל	56356
עיקרי התורה והדת.	56357
והיה לכם לציצית וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם, מבלעדי הזכירה אין אפשרות	56358
לעשיית המצוות, והדרך המביאה אל הזכירה היא וראיתם אותו, ומבלעדי הראיה אין אפשרות לזכירה	56359
ולעשייה, ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, וברש"י הלב והעינים הם מרגלים לגוף ומסרסרים לו	56360
את העבירות, העין רואה והלב חומד והגוף עושה את העבירה, נמצא שראית העין היא המפסיד העיקרי	56361
שיש לנו, וחייבים אנו למצוא דרכים היאך להתגבר על כך.	56362
ויתן ביד עבדיו עדר עדר לבדו ויאמר אל עבדיו עברו לפני ריוח תשימו בין עדר לעדר, וברש"י עדר לפני	56363
חבירו מלא עין כדי להשביע עינו של אותו רשע ולתווהו על ריבוי הדורון (בראשית ל"ב וברש"י שם),	56364
עינו של האדם רעבה ותובעת עוה"ז, וע"י ראייה העין שבעה ובאה על סיפוקה, והיינו מה שכתב רש"י	56365
שהעין מרגל לגוף ומיד הלב חומד וכלי המעשה גומרים.	56366
כוח זה של ראיית העינים תוקף את כולם, ואף הגדולים ביותר אינם יכולים להמלט מהשפעת ראיית העין,	56367
איתא בגמ' (שבועות ל"א), שנים באים לדין ואחד לבוש בבגד יותר חשוב מחבירו, אסור לו לדון אותם	56368
עד שיוריד את בגדו הנאה, או שילביש אף את שכנגדו באותו בגד, שבעת שהדיין יראה שאחד לבוש	56369
באופן יותר נאה ימשך אחריו ויבוא לפסוק את הדין לטובתו, לשון הגמ' שלופו פוזמקיכו וחותרו לדינא.	56370
והנה איתא בגמ' (יבמות ק"ט), שהדיין חייב לראות עצמו כאילו חרב שלופה כנגדו וגיהנם פתוח מתחתיו,	56371
ובודאי שפוסק לפי המבואר בשולחן ערוך, ומכל מקום באותה שעה כיון שרואה בגד נאה יותר משפיע	56372
זאת עליו עד כדי לעוות את הדין ולפסוק לטובתו, הרי לן להדיא כמה כוח ניתן בראיית העינים שכמעט	56373
ואין אפשרות להתחמק מהשפעתו, ועל זה נאמר מדבר שקר תרחק כי השקר מקרב אליו כל אשר רואה	56374
בעיניו.	56375
העצה להמלט מהשפעת העין הוא, ליצור ראייה חושית המתנגדת לראיית העין הרעה, וע"י ראייה זו יעקור	56376
את כל ההשפעות השליליות שרכש לו בראיית העין, ולכן ניתנה מצות ציצית כדי שיהיה כנגד עיניו ראייה	56377
חושית כדכתיב וראיתם אותו, וראיה זו תביא לידי הזכירה וקיום המצוות, וראיית הציצית תזכיר אותו	56378
שיש מצוה בעולם וזה ימנע אותו מהעבירות, וראה באבן עזרא שכתב, והנה יהיה הציצית לאות ולסימן	56379
שלא ירדוף אדם אחר הרהור לבו וכל אשר שאלו עיניו, והרמב"ן ביאר שהראיה היא בפתיל תכלת,	56380
שהתכלת דומה לים והים לרקיע והרקיע לכסא הכבוד, היינו שרואה בעיניו את הכסא הכבוד וזה יפריע	56381
להשפעת העין הרעה.	56382
וטעם כוח העין י"ל בפשטות, שהרי קרבת האדם לרע טבועה בו מראשית ברייתו, וכנאמר כי יצר לב	56383
האדם רע מנעוריו, והקב"ה קראו רע (סוכה נ"ב), ומכיון שקרוב כ"כ לרע, בשעה שהעין רואה דבר רע	56384
מעוררת את הרע שבקרבו ומשפיעה עליו, ומשו"ה שקולה פרשת ציצית כנגד התורה כולה, שמבלעדי	56385
ראיית העין שבציצית אין באפשרותו להמלט מהשפעות השליליות שרואה בעיניו, ויסוד זה שזקוקים אנו	56386

תמיד להשפעות מנוגדות רחוק מאד מהבנתנו ואיננו מכירים בו כלל, וזה ענין שויתי ה' לנגדי תמיד,	56387
שמבלי השויתי תמיד א"א להתנגד להשפעת העין.	56388
וראיתי אני את כל העמל ואת כשרון המעשה כי היא קנאת איש מרעהו (קהלת ד'), ופירש"י העבירות	56389
שהן עמל בעיני הקב"ה היא קנאת איש מרעהו, כל עבירותיו וחטאיו מקורם בקנאתו את חבריו, והראב"ע	56390
מבאר רוב עמל האדם גם כשרון מעשיהם בעבור בני האדם שיקנאו זה בזה, וירצה להתפאר על חברו	56391
ושלא יהיה הוא חסר ממנו בדירתו ומלבושו ובניו והכמתו וטוב השם.	56392
נורא להתבונן אף הרצון לבנים שהוא הרצון הגדול ביותר, ומי שאין לו בנים נחשב כמת, ולידת הבנים	56393
שמחה גדולה היא למאד, בכל זאת כל הסיבה לתשוקה רק משום קנאתו ברעהו, שאינו מסוגל להיות פחות	56394
מחבריו, הרי שהורתו ולידתו רק מקנאה, וכאשר התינוק נולד כבר הקנאה בוערת בו, וכל חייו עובר עליו	56395
עם הקנאה, לכן נהפכת הקנאה למהותו ומציאותו, ומעתה פשוט שראיית העין משפיע עליו, וכל שרואה	56396
בעיניו מיד הלב חומד וכלי המעשה גומרין, ומשו"ה מחוייב להרגיל בעצמו השפעות מנוגדות.	56397
אדם אזיל בהאי עלמא וחשיב דיליה הוא לדור דור (זוהר), לכאורה יפלא היאך תוכל להעלות מחשבה זו	56398
בלב האדם, אלא כיון שעניני רואות עולם ומלואו, נגרר אחר מה שעניני רואות ומדמה בעצמו כאילו וישיג	56399
את העוה"ז כולו לעד ולנצח נצחים, ובאמת ההתבוננות בפרשת יעקב ועשו יכולה לתת לנו מושג להבין	56400
מהותו של העוה"ז, וריוח תשימו בין עדר לעדר להשביע עינו של רשע, יעקב לא הוסיף לו מאומה, אלא	56401
כיון שהפרידם עדרים עדרים, דומה בעיניו כאילו ויש לו הרבה, כן כל העוה"ז שהאדם רואה תענוגות	56402
רבים מופרדים זה מזה, מדמה בעיניו כאילו והכל מלא תענוגות, ואינו יודע שאין בהם ולא כלום, שכל	56403
הנאה בעצמה איננה חשובה כ"כ, ורק ע"י הפיזור נדמים בעיניו לחשובים, ולכן בעת ששיג ציורים	56404
אחרים יאבד ממנו כל יקרות ערך העוה"ז.	56405
כתב הרמב"ם (פרק הצלחה), כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי, רוח מלפני יעטוף זה הנפש	56406
המדבר, צלם אלוהים ודמותו המוקפת בהנהגה הגשמית, ונשמות אני עשיתי לעבודת הנפש המדבר, והזהר	56407
שלא תהפוך את הדברים, עד שתשים הנפש עובדת לחושים ותהפך רצונו בכך, ותהיה אתה אחי עובד ע"ז	56408
בטהרה, במה שתדמה אותו ממאכל ומלבוש ומשגל ותאמר אלה הם ענינים מותרים, ואתה אמנם התעסקת	56409
בחושים והעבדת נפשך היקרה בת מלך לעבד נבל וכמ"ש תחת עבד כי ימלוך ונבל כי ישבע לחם.	56410
והדברים נוראים, שיתכן שאנו נקראים עובדי ע"ז, כל שהנפש עובדת לחושי הגוף כמאכל ומשתה וכדומה	56411
הרי זה עובד ע"ז ממש, והיינו דכתיב לא יהיה בך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר, ופירשו חז"ל אל זר שבך	56412
(שבת ק"ה), והיינו כוחותיו הגשמיים של האדם, מעתה פשוט שכל שלא ישריש בקרבו תאוה לרוחניות	56413
הרי הוא עבד לתאוות הגוף.	56414
חזינן שנגיעה קלה משנה כל השקפותיו, וא"כ הלא כולו מלא נגיעות ובודאי שעובד לנגיעותיו, ורק	56415
ציורים חושיים כעין וראיתם אותו ימנעו אותו מעבודה זרה לגוף, ומבלעדי זאת ח"ו כל עבודתו ויגיעתו	56416
לאבדון, מפני שעובד את כוחות הגוף, וע"י שמירת העין והכנסת השפעת אמונה חושית, שיחזור וישנן	56417
בעצמו כל עניני יציאת מצרים ומעמד הר סיני, יצליח לעקור מקרבו את ההשפעות הרעות שרכש בראיית	56418
עיניו. (אור יחזקאל).	56419
	56420
מאמר רכז	56421
ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם (ט"ו ל"ט).	56422
את מגמת רצוני אשר הצעתי לפניכם תמיד, ליתן לבבכם עליהם ולהתבונן בהם, אם אמת יהגה חיכתי? כמעט	56423
רגע נכנס דברי באזנכם, ועוד מעט קט ואיננה, באוזן אחת באו ובאוזן אחרת הלכו, אין זאת כי אם החסרון	56424
שלא לתת לב בענינים הנוגעים ביראה ומוסר כי אם להתנהג בהם אחר התאוה החופשית לפי נטיות הרצון	56425
כמעשה הבהמה.	56426
הלא תראו במנהג הידוע המשוטט על פני תבל, לתת עיון והתבוננות בכל הענינים הגשמיים, הסוחר	56427
במרכולתו כמה התבוננות יתבונן טרם יבצע העסק, אם לעשות או לחדול, יחשוב בנפשו ויתיעץ עם רעיו	56428
הנאמנים לו, יתור על הפרטים, יבקש מקום הטעות, עד יוצא הדבר לאור לפי כוחו, כן בלימוד התורה	56429
הקדושה כל אחד לפי ערכו, יעיין ויתבונן בה לגלות מטמוניה, ולחדש חידושים ולפרק הויות, לא ידלג	56430
בסקירה אחת להחליט הדבר החלטה פסוקה.	56431
לא כן בדרכי המוסר אשר ההתבוננות בה החיפוש בכל דרכי ומעשה האדם, להשמר מנטיית הרצון,	56432
ומהיצר המפריע ומונע כל דבר טוב ומעולה, הכרחי ומחוייב להשגת היראה, ולא יקום המוסר וההנהגה	56433
טובה בלא תחבולות גדולות, לאסור כלי המוח לזה, עד שיעשה רושם חזק בלב לתת עוז ותעצומות	56434
לאברים החיצונים, להוציא לפועל הענין המעולה, בל יעצרוהו תאות הגופניות הפחותה, הקנאה והכבוד	56435
הבזויים.	56436

בכ"ז עצלות האדם רבה בזה, למעמסה תהיה לו אם יפנה עצמו זמן קצר לזה, עד גם לביטול הזמן יחשב לו, עתה מה לעשות, המלחמה נכונה, היצר אורב, התאוה משוטטת, המידות מרגשות, כלי המלחמה אין, היעשה כלי למעשהו בלתי פועל נרצה לזה, אין תקוה להנצל ממוקשי מות, בלתי אם נחזיק בכלי המלחמה עניני היראה והמוסר.	56437 56438 56439 56440
ולזאת אחת דיברתי כה תעשו וטוב לכם, האיש המוטרד בכל אשר יפנה ירשיע, עסקיו הולכים קדורנית, כוחו ושכלו נבוכים ונתונים במאסרי הדאגה והבלבול המכלה את כוח האנושי, והיה כי יקרב אליו איש לאמר הלא חזיתי לך אור, אם תעשה את הדבר הזה לפי ההשערה הנכונה, תוכל להרויח אלף אלפים דינרי זהב, לא יטרידך הענין הרבה מתהלכותיך ועסקיך, ולא תצטרך לבלות זמן הרבה על זה, בודאי יתן לב נכון לזה ברוב עוז ותעצומות וכל כוחות התבונה, יצייר עד אשר ירשיע הדבר בלבבו דבר נכון ומקויים, להפריש מעט זמן לזה בהתבוננות רחבה, לבקש לו ריעים כלבבו אשר יעזרו אותו לזה, לא יחוש על מעט ביטול הכבוד והסבלנות.	56441 56442 56443 56444 56445 56446 56447
כן אנחנו אלה היום, מעונים בעיניו נפש, עונותינו עברו ראשינו איש איש לפי ערכו, הרחק מאד מהמרכז אשר לזה נברא, ומהתכלית אשר בא לעולם הגשמי הלזה להכין לו לאחריתו, ועתה ראינו אור בהיר מתנוצץ לזכות את הרבים, ולחזק ידיים רפות בלימוד המוסרי, לתת עצה ותחבולה לעשות מנהג נכון בזה עד אשר ישלוט הגאווה המרחפת בענין הלזו, לאמר הראיתם האיש הלזה ידו תקיפה בחכמת היראה והמוסר, אשר מתוך שלא לשמה יבוא לשמה, אם יצליח ה' את דרכינו אין ערוך להנולד כמה יגדל ערכו, ובזאת נבנה גם אנחנו מה אם מעט ואם הרבה. (אור ישראל מכתב א').	56448 56449 56450 56451 56452 56453 56454
מאמר רכח	56455
ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם (ט"ו ל"ט).	56456
יש כוח באדם וסקרנות שמו, שרוצה לטעום ולעמוד על טיבם של דברים שמחוץ ממנו, כוח זה ניתן לנו כדי לעורר את העיון בדברי תורה, שנשאף אליהם בטרם שטעמנו טעמם, אבל היצה"ר מפתה את האדם ומשתמש בכוח הסקרנות לשאוף לטעום עניני עוה"ז, אפילו לפני שטעם מהרע, מסית היצר הרע באדם ואומר לו לנסות ולו פעם אחת, אחרי לבבכם זו מינות, ואחרי עיניכם זה הרהור עבירה (ברכות י"ב).	56457 56458 56459 56460
לשני דברים אלה, לפני שטעם טעם החטא ועדיין אין לו קשר אליהם, יש לאדם חשק ותאוה לטועמם מתוך סקרנות, ולאחר הטעימה כבר יש ליצה"ר מקום כניסה לאדם, ובא לידי אשר אתם זונים אחריהם, כבר נסחב אחרי התאוה, הרחק מעליה דרכך ואל תקרב אל פתח ביתה (משלי ה'), כי רק צעד אחד מבדיל בינך לבין העבירה, התאוה והעבודה זרה מסובבות זו מזו, תחילה באה התאוה, ואח"כ ע"ז, כי התאוה היא הסיבה לע"ז, כאמרם ז"ל יודעין היו ישראל בע"ז שאין בה ממש, ולא עבדו ע"ז אלא להתיר להם עריות בפרהסיא (סנהדרין ס"ג), האדם הולך אחרי המינות כדי להתיר לעצמו את כל רצונותיו באין מפריע, הרי שהנגיעות הן סיבת המינות.	56461 56462 56463 56464 56465 56466 56467
מכאן למדנו שאי אפשר שינצל האדם ממינות כל זמן שהוא מלא פניות של תאוות העוה"ז, הוא בא לידי כפירה כיון שהנגיעות משחזרות ומעוררות את שכלו להתיר לעצמו את רצונותיו, לכן גם גדולי השכל נכשלו ונכשלים גם היום בכפירה, משום כך אין עצה למי שעסק בספרי מינות אלא בביטול הנגיעות, לשאוף להקטין את השלא לשמה במעשיו, ולהתרחק מפניות לעניני עוה"ז.	56468 56469 56470 56471
ומה יעשה זה שיש בו ממדות התאוה, והוא מלא נגיעות של שאיפות לערכי עוה"ז? הוא לא יבוא לידי אמונה ע"י חקירות שכליות, כי רצונותיו יהיו בעוכריו, אלא יעסוק באמונה פשוטה בלי התחכמות, בחינוך והרגל למעשי מצוות, אם גם חיצוניים בראשיתם, ובלימוד התורה בהתמדה, ולאט לאט יוחלשו תאוותיו ויזדכך לבו, ואז יזכה לאמונה פנימית זכה. (מכתב מאליהו ג' דף 178).	56472 56473 56474 56475 56476
מאמר רכט	56477
והיה לכם לציצית וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם ולא תתורו אחרי לבבכם (במדבר ט"ו ל"ט).	56478 56479
האבן עזרא בפרשת ציצית (במדבר ט"ו) כותב, והנה מצוה על כל מי שיש לו בגד בארבע כנפים שיתכסה בו ביום תמיד ולא יסירנו מעליו למען יזכרו, והמתפללים בטלית בשעת התפלה יעשו זה, בעבור שיקראו בקריאת שמע והיה לכם לציצית ועשו להם ציצית, רק לפי דעתי יותר הוא חייב להתעטף בציצית בשאר השעות משעת התפלה, למען יזכור ולא ישגה ולא יעשה עבירה בכל שעה, כי בשעת התפלה לא יעשה עבירה עכ"ל.	56480 56481 56482 56483 56484
מבקר האבן עזרא להמתעטפים בטלית מצויצת רק בשעת התפלה, ולדעתו נהפוך הוא הענין, כי בשעת התפלה כמעט מיותר הוא, אנו הלא לא כן נדמה לנו, הלא שעת התפלה היא השעה היותר מוכשרת למצות	56485 56486

ציצית, ואדרבה הידור מצוה היא זאת בעינינו! והחילוק שבינינו לבין האבן עזרא ז"ל הוא, כי עלינו לידע	56487
כי יסוד הדברים הוא, כי כל התורה כולה היא אך ורק עצות לאדם הצריך ומחפש עצות, למען שיהיה לו	56488
נקל להתקדש וליטהר מכל רע וליישר דרכיו.	56489
האבן עזרא ז"ל הלך כל היום בפחדים שלא יכשל בדברים, והוא חיפש בכל מאמצי כוחו לעצות למען לא	56490
יפול ולא יזקק מכל אבני נגף, וכשמצא עצה גדולה כזאת מצות ציצית, שמח ואמר כי לפי דעתו יותר חייב	56491
להתעטף בציצית בשאר השעות, למען יזכור ולא ישגה ולא יעשה עבירה, האבן עזרא ז"ל לבש ציצית לא	56492
רק בתור מצוה כי אם בתור עצה, למען תזכרו! האבן עזרא ז"ל היה איש של למען תזכרו, ולו ודאי צורך	56493
לעצות! וכסיל מתעבר ובוטח (משלי י"ד), אנחנו לא רואים צורך בעצות, בוטחים אנו ולעצות לא	56494
מחפשים, אצלנו כל מעשינו הינם רק בתור מצוה ולא יותר, כי על כן אנו רואים בשעת התפלה השעה	56495
היותר מוכשרת למצות ציצית.	56496
יסוד זה לאו דוקא במצות ציצית, כן הוא הדבר בכל מצוות התורה, כי כולם הינם רק עצות לאדם הצריך	56497
בעצות, חלק התורה של משפטים כמעט שאינו נצרך כי אם ליושבי על מדין, ובזמננו כמעט שגם לרבנים	56498
כבר אין בהם צורך! לו היה חש האדם בפותחו איזה חנות ועסק לפרנסתו, כי עלול הוא כל היום לכל נזק	56499
ועון כאונאה וגזל וכדומה, והיה מחפש עצות איך לעשות ואיך להסתדר, אז היה מוצא תורת חושן משפט,	56500
כי אז ודאי לא היה מניח את החושן משפט אף לרגע להסתכל בו ולמצוא הצלתו.	56501
אבל במצב שאין מחפשין כלל עצות, מיסדים כל מיני חנויות ולא עולה על לב סכנות המכשולים וכדומה,	56502
פשוט כי למי שיש צורך בדבר הדבר נעדר ממנו, הוא שאמר הכתוב ותפרעו כל עצתי ותוכחתי לא	56503
אביכם, אינכם מחפשים עצות, אינכם אנשים של למען תזכרו, כל מעשיכם אינם רק בתור מצוות ולא	56504
יותר, אם כן מה תקוה לכם? מפרי דרככם תאכלו וממועצותיכם תשבעו.	56505
פרשיות שלמות כתבה התורה לאדם, והעמידה לו כל הדינים בכל הנהגתו והמשא ומתן שלו בכל חייו,	56506
בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו, וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו איש את	56507
אחיו, לפי רוב השנים תרבה מקנתו ולפי מעוט השנים תמעט מקנתו, והארץ לא תמכר לצמיתות כי לי	56508
הארץ כי גרים ותושבים אתם עמדי, כל אופני המשא ומתן שסדרה התורה כולם רק עצות לאדם שיבא	56509
מכל זה אל ענין גרים ותושבים אתם עמדי, ואנחנו מה נאמר, כי לענין גרים ותושבים אתם די בידיעה	56510
מספיק בהתבוננות.	56511
הלא דברים בטלים הם! לא בהתבוננות כי אם במעשים! לא בחכמות יעוצב האדם כי אם בפועל ידיו, גרים	56512
ותושבים אתם דייקא, גר אינו אזרח, תושב אין לו דירת קבע, ארעי הוא בכל חייו, והיה כי ישב אדם כל	56513
יומו ויתבונן בענין גר ותושב, ואחרי זה יאמר איך גיי א היים, כבר הפך על פיה כל חכמתו אשר יעשה	56514
אותם וחי בהם, חייו של האדם מתעצב אך ורק במעשה, וכן באידך גיסא מעשה מבטל ומהפך כל עצמותו	56515
של האדם, מה תועלת בכל הגיונותיו וכרגע יוצא בשוק ושם הוא עוקר כל התורה כולה, שם הוא כולו	56516
היפוך של גרים ותושבים.	56517
כמה מן הטרפות יש במלה א' היים! ההולך בספינה ואף אם ישהה עליה כמה שנים, הלא לא יקרא את	56518
הקבינה שלו א היים, בחיים של גר ותושב אין כזאת אהיים! ולתכלית זו נתנה התורה לאדם עצות, איך כל	56519
חייו כל הנהגתו ופעולותיו יהיו של גרים ותושבים, וכשינקוט העצות אז יהיה בדרגת אתם עמדי ודאי,	56520
כבר לא יהיה לו בעוה"ז כלום אלא כגר בארץ, וכל מטרתו ותכליתו כבר לא יהיה כי אם להשיב אמרים	56521
אמת לשולחך, לא להשתקע הוא יסוד כל התורה כולה, עצות לאדם ליישר דרכיו אל נכון, והדורש ומחפש	56522
לעצות, המשתמש במצוותיה של התורה לשם עצות, להתחזק בסנסיני עץ החיים, הוא אשר לו חלק בתורה	56523
ודאי ולא להיפוך ח"ו. (דעת תורה).	56524
	56525
מאמר רל	56526
ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם (ט"ו ל"ט).	56527
פרשת שלח היא פרשת המרגלים וסופה פרשת ציצית, ולכאורה אין ענין זה לזה, אבל בסיפרי זוטא שנו,	56528
ולא תתורו אל יהיה לבך אליך פי' מרגלך, כי מרגלים בלשון תרגום אליליא, והדבר צריך ביאור, ואנו	56529
למדים מדבריהם ז"ל, כי ענין המרגלים אינו ענין דלשעבר שאין מה ללמוד ממנו, אלא תורה שלמה היא	56530
לנו בעבודתנו עם לבבנו.	56531
אם נבוא להשוות בין פרשת המרגלים בתורה ששלח משה לענין המרגלים ששלח יהושע, יראה לעינינו	56532
דבר מפליא מאד, כי המרגלים ששלח משה הלכו את כל הארץ ורגלו אותה כרצונם מסוף הארץ ועד סופה	56533
ולא הפריע להם איש, וגם כרתו אשכול גדול משונה במשקלו שנשאוהו במוט בשנים על אף גבורתם, והיו	56534
בארץ ארבעים יום בלי שהיה פוצה פה ומצפצף כנגדם, והכל היה בדרך נסים ונפלאות כמבואר בחז"ל.	56535

וגם מה שאמרו ארץ אוכלת יושביה היא, היה ג"כ מן הנפלאות כמובא ברש"י מחז"ל, שכדי להסיח דעת	56536
יושבי המקום מהם שיוכלו ללכת כרצונם בלי הפרעה, הפליא הקב"ה שבכל מקום בואם מת שר העיר והיו	56537
טרודים כולם בלוייתו, ועי"כ היו מסיחים דעתם מהם, ולו היו המרגלים מסתכלים בכל זה הסתכלות נכונה	56538
בעין טובה ולא בעין רעה, הלא היו רואים יד ה' בכל דבר ודבר, והיו רואים בכל זה הוכחה גלויה כי ה'	56539
עמהם לשמרם בדרך, והיו למדים מזה כי יהיה ה' גם עם ישראל ויראה נפלאות לעמו ויוריש להם ארצות	56540
גוים, אך למעשה היה להיפך, כי ראו בעין רעה, וכאנשי תהפוכות הפכו הכל לצד הרע, וגם החסד שעשה	56541
ה' עמהם והמית כל שריהם, הוציאו דיבה ואמרו ארץ אוכלת יושביה היא.	56542
ואילו מהלך המאורעות של מרגלי יהושע היה שונה לגמרי, כי הם באו חרש כמרגלים ממש היראים	56543
לנפשם, ובאו לבית רחב שבחומה היא יושבת, לא זזו מן החומה ולהלן אף פרסת רגל, וגם בביתה היו	56544
במצב של אימת מות, עד שהעלתה אותם הגגה ותחביאם ותכסם בפשתי העץ, ואח"כ כשראתה כי כבר	56545
אפשר שימלטו על נפשם, אמרה להם ההרה לכו פן יפגעו בכם הרודפים, ונחבתם שמה שלושת ימים עד	56546
שוב הרודפים ואחר תלכו לדרככם, וא"כ היה להם למסור לשולחיהם כי היו מלאים פחד ואימת מות,	56547
ויושבי המקום עומדים על נפשם ושומרים שמירה מעולה שלא תדרוך רגל זרה בארצם, ואיך יוכלו	56548
לכבוש את ארצם.	56549
אולם כיון ששמעו מרחב שאמרה להם ידעתי כי נתן ה' לכם את הארץ, כי שמענו את אשר הוביש ונשמע	56550
ונמס לבבנו, לא חשבו לכלום כל מה שעבר עליהם, ודנו מדבריה כי אמנם כן הוא הדבר, ומסרו כן	56551
לישראל ויחזקו את לבם לבוא בבטחה לרשת את ארצם, והביאו ישועה לישראל, והמרגלים של משה עם	56552
כל הישועות והנפלאות שראו בעיניהם ושעברו עליהם הפכו הקערה על פיה, והביאו אסון על ישראל שלא	56553
היה דוגמתו, שורש כל החורבנות והגליות וכמ"ש ז"ל הובא ברש"י, אתם בכיתם בכיה של חינום, וכבר	56554
מאז נקבע היום הזה יום תשעה באב ליום מר וחושך לישראל עד היום.	56555
אנו למדים מזה כי לא המסיבות הן הגורמות לו לאדם להעבירו על דעתו, או שלא לשמור ולקיים את	56556
התורה, שהרי במרגלי משה היו המסיבות נפלאותיו וחסדיו של הקב"ה, אלא לבם הטעם, ועי"כ לבם הרע	56557
קפחו והרעו את המעשים להתלונן בהם על המקום ולהכעיסו, ובמרגלי יהושע היה להיפך, שכל המסיבות	56558
היו נגדם שראוי היה לבוא לידי מסקנה אחרת מזו שהגיעו אליה.	56559
ומה גרם לדעתם הנכונה הלזו, רק לבם הנכון והישר, שעל ידו הסתכלו הסתכלות נכונה ואמיתית, וראו	56560
בכל מה שעבר עליהם רק חסדים, ובדברי רחב דברי בת קול הקוראת להם מן השמים ללכת לרשת את	56561
הארץ, הרי שלא המסיבות עשו את מרגלי משה למוציאי דיבה, ואת מרגלי יהושע למבשרי טוב, אלא הלב	56562
היה למוציא דיבה במרגלי משה, והוא היה למגייד האמת במרגלי יהושע.	56563
ולפי זה, הרי תורת המרגלים תורת הלב היא, וזהו ששנו בספרי זוטא ולא תתורו אל יהיה לבך אליך,	56564
כלומר אחרי פרשת המרגלים שהיא פרשת תורת הלב הטועה והלב הטהור, המלמדת לנו כמה עקוב הוא	56565
הלב מכל, וכמה אנוש הוא ומי ידענו, באה פרשת ציצית ומזהירה אותנו לא תתורו אחרי לבבכם, אל יהיה	56566
לבך אליך, ואל תחריב את עולמך ועולמו של הקב"ה, כי הכל תלוי בלב ואך ממנו תוצאות מות וחיים,	56567
הוא המלמדך והוא המדריךך בדרך תלך.	56568
ואל ישיאך יצרך כי המסיבות שאתה נמצא בהן הן הגורמות לך, והן המונעות אותך מעשה טוב, והן	56569
המדיחות אותך לנטות מהדרך הטובה, כי שתי פרשיות המרגלים מרגלי משה ומרגלי יהושע מלמדות שלא	56570
כן הדבר, שאין הסיבה לטוב ורע תלויה במסיבות אלא בלב, ולכן לבך יהיה מסור ונתון שלא תתור אחרי	56571
לבבך, אלא הסתכל בציצית הדומה לתכלת ותכלת הדומה לרקיע ורקיע הדומה לכסא הכבוד, עד שתראה	56572
אותו והלכת בדרכיו, ובקו האמת שהוא חותמו של הקב"ה, בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך.	56573
ולא עוד אלא שכל מצבו של האדם בעולם נערך באמת אך ורק לפי כיוון לבו, כי יש שהאדם הוא מסובב	56574
בנסים ונפלאות שהקב"ה עושה עמו, והוא אינו מכיר כלל בנסיו, והוא מלא תרעומות על מצבו, וכל מה	56575
שיש לו מאשר חננו האלהים חסר לנו כנגדו כפלים, וחיינו אינם חיים, אולם מי שיכוון לבו להביט אל	56576
מעשה ה' שעושה עמו, ומתבונן אל רחמיו וחסדיו המרובים, אף כשיהיה עני חסר כל יהיה עשיר השמח	56577
בחלקו.	56578
נמצא שהעולם ניתן בלבו של אדם, כי אך לפי כיוון לבו יקנה את עולמו, ואם יהיה לבו מרגל יחשך עליו	56579
עולמו, כי יראה בכל שהוא כנגדו, כהמרגלים האלה שראו את כל הדרכים לפניהם כחתומות, והמסקנה	56580
היתה שיתנו ראש וישובו מצרימה, אחרי כל מה שהראה להם הקב"ה בהוציאו אותם ממצרים, ואחרי	56581
שקרע להם את הים והעמידם לפני הר סיני, והכל היה להם הבל הבלים.	56582
ורצו לחזור לאחוריהם, אל המקום שהיו בו בשפל המדרגה בעבודת פרך בחומר ובלבנים, ונדמה להם כי	56583
הכל לרעתם ולא לטובתם, ולא היה כל זה אלא דמיון כוזב ומעשה שטן, ולא לחינם קראו חז"ל את	56584

בכיתם בלילה ההוא בכיה של חנינם, כי כל דאגתם וצרתם של שוא ושקר היתה, ורק לבם הרע גרם להם	56585
שיראו את עצמם ברעה הזאת.	56586
ולפיכך נענשו על בכיתם זו בעונש מר, כמאמרם ז"ל אתם בכיתם בכיה של חנינם ואני אעשה לכם בכיה	56587
של דורות, וזהו יום תשעה באב המר שבו נחרבו שני המקדשים, כי בכיה של חנינם הוא עון החמור ביותר	56588
וכפית טובה שאין דוגמתה, כי תחת לשמוח בחסדי ה' ונפלאותיו, בדו מלבם רעות שלא היו בעולם כלל,	56589
ומהמחשבות שה' חשבה לטובה חשבו הם לרעה ובכו עליהם, וכן יארע לכל אדם שלבו לב מרגל, ורק זה	56590
שלבו טוב וישר ורואה נכוחה, הוא הזוכה בכל המצבים ובכל המסיבות לראות עולמו בחייו, ולכן הלימוד	56591
שלמדתנו תורה מפרשת המרגלים לטוב לנו כל הימים להחיותנו הוא, לא תתורו אחרי לבבכם, אל יהיה	56592
לבך אילך. (דליות יחזקאל).	56593
	56594
מאמר רלא	56595
ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם (ט"ו ל"ט).	56596
מורגלים לחשוב על ענין זכירה ושכחה באופן פשוט, כדמיון שכחה בדבר גשמי, למשל שהנחתי חפץ על	56597
איזה מקום ונשכח ממני כל הדבר, אולם מצינו בגמ' (סנהדרין ל"ה), דאין דנין בע"ש וניגמריה בחד	56598
בשבתא משום דמינשו טעמייהו, ואע"ג דשני סופרי דדיינין עומדים לפניהן וכותבין, נהי דפומא כותבין	56599
ליבא דאינשי אינשי, וברש"י שם ליבא דאינשי לא כתבי, ואע"ג שזכור לו ליסוד הטעם, נשכח מלבו	56600
ישומו לטעמו, ואין יכול ליישבו ולתת טעם הגון כבראשונה, הנה אמנם כי הענין כמו שהוא לא נשכח ממנו	56601
כלל, זוכר הוא כל מה שנשא ונתן בענין לכל פרטיו, והרי גם רואה הוא הכל מתוך הכתב, ברם לב הענין	56602
הוא נשכח ממנו!	56603
הוא הענין אשר אנו מדברים תמיד, כי הידיעה שהלב יודע עמוקה ודקה עד מאד, רגילים להתבטא כמה	56604
פעמים בעת יגיעים באיזו בסוגיא גדולה וטרם מוגדר לו כל עניניה, כבר אני מרגיש נקודת הענין וטעמו,	56605
רוצה לומר כי בלבו כבר הוא עומד על הסוגיא, הלב אמנם יודע הרבה, ידיעת הלב רחבה עד מאד, אלא	56606
שצריך עוד להוציא הדברים בגדריהם, ומצד שני יש ומתרחש להיפוך, כי אחרי שכבר עמד על הסוגיא	56607
בכל פרטיה ודקדוקיה, והנה אחרי איזה זמן ועדיין זכור אצלו כל אשר עמד בה, אבל שכוח הוא מנקודת	56608
הסוגיא, נשמת הסוגיא הלכה ממנו.	56609
אך הגמ' מחדשת יותר, כי גם אם תעלה כל חידושיך על הכתב, אבל ידיעת הלב שהיתה לך בסוגיא	56610
שכוחה היא לך, אם תעזבנה יום עזובה תשאר, כי ליבא דאינשי לא כתבי, אם לא תחזור על חידושיך עוד	56611
פעם עם כל היגיעה שבדברים, שכחת ידיעת הלב שכחה נקראת, כי בלתי ידיעת הלב עיקר חסר מן הענין,	56612
זכירה נקראת רק אם עדיין הסוגיא וחידושיך בה עומדים לפניך בכל דקות ידיעת הלב, עומדים לפניך כמו	56613
חי כבתחילת החידוש, הוא אשר מזהיר הכתוב רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים	56614
אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך, הנה על שתי שכחות הכתוב מזהיר, על שכחת הדברים ועל	56615
שכחת הלב.	56616
הכתוב אומר (דברים ח'), ורם לבבך ושכחת את ה"א, בעל גאווה שוכח את ה'! האם אמנם אפשר לשכוח	56617
את ה'? הלא בעינינו ראה ובשכלו הכל הבין ואיך פתאום ישכחהו? וכשאמנם תשאלנו על זה, הלא ישיב	56618
לך בודאי יש ה'! אלא לא בשכחת דבר גשמי מדבר הכתוב, אלא בשכחת ידיעת הלב, בשכחת ההשגה של	56619
הלב מדבר הכתוב, כי שכחת ידיעת הלב שכחת כל הדבר הוא כי היא עיקר הענין, וזאת אשר מגלה לנו	56620
התורה, כי בעל גאווה לבו לאו עם ה' הוא.	56621
ענין זוכר את ה' היינו זוכר אותו חדש ורענן לא כענין ישן כלל, הוא אשר דהע"ה אמר שויתי ה' לנגדי	56622
תמיד, אני רגע לא אשכח את ה' כי מימיני בל אמוט, אין אדם שוכח את יד ימינו כי אחד הוא עימה, זכורה	56623
היא לו באין כל הפסק, כן השם ית' זכור אצלו תמיד באין הפסק אף לרגע, יודע כל כולו בכל לבו בכל	56624
הרגשיו כעומד נגדו, ובעל גאווה כי רם לבבו גם הוא יודע את ה', בידיעותיו לא חסר לו כלום, אלא מלבו	56625
כבר שכוח הוא, ושכחת הלב שכחת כולה היא.	56626
ולא תתורו אחרי לבבכם למען תזכרו, אתה שומע מזה שאם יתורו אחרי לבבם אף שלמעשה יודע כל	56627
המצות, שכוח הוא ולא זכור, וראיתם אותו וזכרתם אין זכירה כי אם בוראיתם אותו, בשויתי ה' לנגדי	56628
תמיד, ובזכירת ה' דוקא הנך בטוח בועשיתם אותו, והשוכח את ה' אף שכחה כל דהיא, שכחת הלב ולא	56629
שכחת הידיעות, כבר הוא מיועד לחטאים, הוא אשר כתוב באורחות חיים להרא"ש ז"ל (אות צ"ה), פן	56630
תשכח את בוראך ותחטא, כל הסדרה שלה מלאה בריבוי חטאים, כי על כן נתן הקב"ה פרשת ציצית	56631
שמירה נגד חטאים, כי תזכור את בוראך והיה לך זכרו למשיב נפש, תכלת דומה לים וראיתם אותו	56632
וזכרתם ועשיתם ודאי. (דעת תורה).	56633
	56634

	מאמר רלב	56635
וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם (במדבר ט"ו ל"ט).		56636
כתב הרמח"ל (מס"י פ"ד), בראות עומק הדין עד היכן מגיע, ראוי להזדעזע ולהתחרד תמיד, כי מי יעמוד ביום הדין ומי יצדק לפני בוראו, באשר השקפתו מדקדקת על כל דבר קטן או גדול, ודייק בלשונו להתחרד ולהזדעזע תמיד, ביאורו שהיראה חייבת להיות תמידית ללא הפסק כלל, ובתוספת ביאור י"ל, שהנה מצב האדם נמצא תמיד בגדרי עבודה, כי לבו ורעיוניו אינם שוקטים אף לרגע, אלא כל הזמן פועלים, ולכן לרגעים תבחננו מפני שאין רגע ללא פעולת לבו ומחשבתו, ויתכן שבכל רגע תהא לאדם ירידה ונפילה ממצבו ע"י לבו ורעיונותיו.		56637
בשם הסבא מקעלם ז"ל, דאף בשעת השינה פועלת המחשבה, ובוזה מבאר הא דאנו מבקשים בתפילה, השכיבנו ה' לשלום והעמידנו מלכנו לחיים, כי אף בשנתו פועל לב האדם, ואז אין השכל שולט בו, ויתכן שיפלו בו מחשבות שיכולים להביאו לאבדון, ולא יהיה מעצור בכוח השכל למנוע המחשבות הרעות, וע"כ בקשתנו בתפילה כשם שהשכיבנו ה' לשלום, אף התעמידנו למחרת תהא לשלום, שלא נרד ממדרגתנו בשנת הלילה, ומעתה פשיטא שחייב תמיד להיות תחת יראת שמים, שהרי כל עת יכול להדרדר ממדרגתו, ואם לא יירא ויחרוד תמיד מי יערוב לו שלא יפול ויחטא.		56644
ומעתה לאחר שנתבאר ענין זה בהבנתה של יראת שמים, אף העצות והתחבולות שאנו עושים להשגת יראת שמים, חייבים להיות באופן שונה מכפי שאנו מורגלים, מורגלים אנו שלימוד המוסר במשך חצי שעה בכל יום מספיקים לו שיהיה ירא שמים, אך לפי"ז כיון שהיראה תמידית אף לימוד מוסר חייב להיות תמיד במשך כל היום כולו.		56645
ובאמת כאשר נעמיק יותר נראה שהתורה מחייבתנו ללימוד המוסר כל היום, ורק שאיננו רואים זאת, כי אין לנו בתורה אלא החומר גרידא, ואין אנו יורדים לעומק הבנת צורת הדברים, וכשם שבלימוד תורה יש כמה אופנים בדרכי הלימוד, ואינו דומה נער הלומד דף גמרא המבין רק פשוטם של דברים, לבין ת"ח מופלג הלומד בהעמקה ועיון, ומגלה באותו דף גמ' ענינים שאותו הנער לא ראה אותם כלל, וביותר בלימוד החומש שאף תינוק בביה"ס לומד אותו פרק בחומש שאף גדולים וחכמים לומדים אותו ורואים בו עולם אחר, וכמו כן בלימוד המוסר רק המעמיק יראה היאך מפורש זאת בתורה.		56647
גבי פרשת ציצית מפורש, וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה', והנה מן הדין היה ללבוש את הציצית על כל הבגדים, וללכת כל היום בציצית על הבגדים, ואנו מסתפקים בעטיפת הטלית בשעת התפילה, הטעם לכך כי נמצאים אנו תמיד בגדר שכחת כל המצוות, ולכן חויבנו בעטיפת הציצית כדי שנראה אותו, ונזכור חובתנו בקיום המצוות, ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם, לא רק שהשכחה שולטת בו, אלא נוסף לכך נמצאים בו כוחות המושכים אותו לחטא ולהשכחת המצוות, ולכן ודאי שחייב לעשות ציצית על מנת להזכר במצוות ה'.		56648
וראה באבן עזרא שם שכתב, והנה מצוה על כל מי שיש לו בגד ד' כנפות שיתכסה בו תמיד, ולפי דעתי יותר הוא חייב להתעטף בציצית בשאר השעות משעת התפילה, למען יזכור ולא ישגה ולא יעשה עבירה בכל שעה, כי בשעת התפילה לא יעשה עבירה, ועוד שם באבן עזרא אחרי לבבכם המתאוה, והנה יהיה הציצית לאות ולסימן שלא ירדוף אדם אחר הרהור לבו וכל אשר שאלו עיניו, המעמיק בדברים אלו יראה היאך חויבנו בלימוד מוסר כל היום, שהרי אף הציצית מעין לימוד מוסר המחייב את האדם לזכור מצוותיו ולהרחיקו מתאוות לבו, ורק שאיננו יורדים לעומקם, וזה עדיף מלימוד המוסר, כי חויבנו לעשות מעשים בפועל כדי להזכירו חובתו בעולמו.		56651
שמעתי בשם הסבא מקעלם ז"ל, שהיה מדמה את המניח תפילין ומלבד זה אינו מקיים שאר מצוות, לאדם שנסע למרחקים וביקש מזולתו שיעשה עבורו דבר מה, וכדי להזכירו ביקשו שיעשה קשר בבגדו לסימן, בחזרתו שאלו אם עשה אשר ביקש ממנו, וענהו כי עשה את הקשר לסימן, הלא לישוטה יחשב, כי מטרת הסימן כדי להזכירו לעשות המעשה ולא להסתפק בעשיית הסימן, כן התפילין הם לאות ולסימן להזכירו קיום המצוות, ומה יעזור לו הסימן אם ישכח את העיקר, ומבואר כן בטור שקשר תפילין הוא לאות שלא ישכח עשיית המצוות, הרי להדיא גודל חובתנו להתמיד תמיד במלאכת הזכירה שלא ישכח מאתנו חובתנו. וביותר יתבאר בזה דברי המדרש (במד"ר י"ז ו'), הלב והעינים סרסורין לגוף שהן מזנין את הגוף, וראה ברש"י שם העין רואה והלב חומד, למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי, משל לאחד מושלך לתוך המים, הושיט הקברניט את החבל וא"ל תפוש חבל זה בידך ואל תניח, שאם תניח, הושיט את חבלו, אף כך אמר להם הקב"ה לישראל, כל זמן שאתם מדובקים במצוות ואתם הדבקים בה' אלוהיכם חיים כולכם היום, וכן הוא אומר החזק במוסר אל תרף כי היא חייד.		56652
		56653
		56654
		56655
		56656
		56657
		56658
		56659
		56660
		56661
		56662
		56663
		56664
		56665
		56666
		56667
		56668
		56669
		56670
		56671
		56672
		56673
		56674
		56675
		56676
		56677
		56678
		56679
		56680
		56681
		56682
		56683

חז"ל המשילו מצבו של האדם כמי ששרוי בתוך המים שהוא החטא, ומונח תמיד בתוך הדין, ונתן לו הקב"ה עצה להחזיק במצוות כדי להצילו מטיביעה בחטא, נמצא שכל מטרת המצוות הם כלימוד מוסר המצילו ומרחיקו מהחטא, וכן הוסיף המדרש החזק במוסר אל תרף נצרה כי היא חייך, הדביקות במצוות כמוה כלימוד המוסר, ולכן נצרה ואל תעזבנה כי רק על ידה תזכה לאור החיים.	56684 56685 56686 56687
ויש להוסיף כי עבודתנו הרוחנית, קשה יותר מאשר המלחמה המתמדת נגד הלב והעינים סרסורי החטא, כי מלבד זאת טמון בלבו רע מתחילת ברייתו, כי יצר לב האדם רע מנעוריו, וחייב לעבוד עבודה עצומה לעקור הרע הנמצא בקרבו, וכל שלא יחזיק בחבל למה לו חיים, וביותר שנמצא באדם מדת התפוכות, מדה זו מסוגלת היא להפוך את האדם ברגע ממדרגת עליה, ולהורידו מטה עד אבדון, הלכך מחובתנו להחזיק בחבל ולא להרפות, ולכן חובת היראה היא תמידית, כי ע"י היראה הרי הוא מחזיק בחבל.	56688 56689 56690 56691 56692
וכמו כן מצווים אנו לעקור את מדותינו הרעות הנמצאות בנו מטבע ברייתנו, ובפרט בדורנו, וחייב לעקור מדותיו עוד בהיותו תינוק בעריסתו, כי מדות רעות מנוגדות ליראת שמים, עקב ענוה יראת ה' (משלי כ"ב), הענוה קשורה ליראה, ואילו הבעל גאוה לא יתכן שיהיה ירא שמים, שהרי המתגאה אומר אני ואפסי עוד, וממילא אין מקום ליראת שמים בלב בעל הגאוה. (אור יחזקאל).	56693 56694 56695 56696 56697
מאמר רלג	56698
וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם (ט"ו ל"ט).	56699 56700
כל כוח האדם הוא רק לבחור בטוב כמ"ש ובחרת בחיים, אבל המעשים והפעולות אינם בכוח האדם, הכל נעשה על פי רצונו והשגחתו ית', ולעתים נותן השי"ת כוח ואפשרות להגשים את בחירתו, ולפעמים אין מעשיו נעשים על פי בחירתו ויקבל שכר רק עבור בחירתו לבד, כי הבפועל והמעשה רק ביד הקב"ה, וכל זה בעניני הנפש שהראה הקב"ה את הדרך היאך לבחור בטוב, אבל בעניני העוה"ז לא ניתן לאדם הבחירה ואינו יודע כלל היאך יקבל עוה"ז, כי הכל נתון ביד הקב"ה והשגחתו הפרטית, וכבר האריך החוה"ל (הבטחון פ"ד), לבאר סיבת החילוק בין העוה"ב שנמסרה הבחירה ביד האדם לבחור בטוב, לבין עניני העוה"ז שאין אדם יודע כלל מה הדרך בה ישיג העוה"ז.	56701 56702 56703 56704 56705 56706 56707
כל חיובי התורה מדריכים את האדם בכל דרכיו, ועל כל צעד ושעל ממעשי האדם יש חיובי התורה מה לעשות ומה לא לעשות, ולא השאירה תורה מאומה לבחירת האדם לעשות כפי יכולתו ודעתו, ואיתא בכוזרי (מאמר א' צט), שאמר לחבר שאני רואה שאין לאדם אפשרות לעשות כפי דעתו, אמר לו החבר כן הוא שכל תורותנו כתובים בתורה מדברי האלוהים למשה.	56708 56709 56710 56711
כל מצוה וכל פרטיה נמסרו למשה, וכמו דההויה הטבעית אין אפשרות לשנותה, ולו ישתנה פרט קטן מצורה בה נבראת לא תוכל לעמוד, כן בכל פעולה כדי לזכות לעוה"ב חייב להיות מכוון דבר ה', ובלעדי זאת אין מציאות של זכיה בעוה"ב, ולכן ציוה ה' על כל מעשה ורק כך יוכל לזכות, אבל כאשר יבקש אדם דרכים משל עצמו לא יזכה בהם.	56712 56713 56714 56715
וזכרתם את כל מצוות ה' ועשיתם אותם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם, זו עבודת האדם ואלו הם כל חיובי התורה, לזכור ולעשות את כל מצוות ה' כדי שלא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, ועיי"ש ברש"י הלב והעינים הם מרגלים לגוף ומסרסים לו את העבירות, העין רואה והלב חומד וכלי המעשה גומרין, ומה היא חמדת הלב, איתא בחז"ל אחרי לבבכם זה מינות (ברכות י"ב ע"ב).	56716 56717 56718 56719 56720
הלב רוצה מינות ואפיקורסות, לעשות כפי רצונו ודעתו ואין כל שליטה עליו ואין הכרח במעשיו, ועיני האדם מביאים אותו למחשבה זו, כי בעיניו נראה כן שאין שליטה על מעשי האדם, ולכך האפיקורסות שולטת באדם, וזו עיקר העבודה לזכור את כל מצוות ה', כי כל המצוות עשויות למטרה זו להרחיק אותו ממחשבת המינות, כי המצוות מראים שאין האדם חופשי במעשיו, וכל מעשי האדם כפופים להשגחתו ולהדרכתו, ואין כוח כלל לעשות נגד והיפוך רצונו ית'.	56721 56722 56723 56724 56725
ואלו הם דברי הרמב"ן פ' בא שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שיאמין שכל דברינו ומקרינו כולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, וכונת כל המצוות שנאמין באלוהינו, ובפשטות הביאור בדברי הרמב"ן שכל שאינו מאמין בהשגחה אינו מאמין בתורה דהרי יסוד התורה הוא, גדול העצה ורב העליליה לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו (ירמיה ל"ב), וכל שאינו מאמין בהשגחה לא יתכן לתת לו כדרכו, שהרי סבור שאין משגיח על דרכיו, ולכן כל שאינו מאמין בהשגחה אין לו חלק בתורת משה רע"ה.	56726 56727 56728 56729 56730
ואפשר לומר בתוספת ביאור, שכל התורה וכל מצוותיה מטרתם רק למען להכיר השגחתו ית', וכבר כתב החוה"ל דזו בחינת האדם, אם הכיר יסוד זה שהכל מאתו ית', וכולו מונח תחת רשות ושליטת הקב"ה והוא המנהיג ומדריך כאו"א, ולכן ציותה תורה מצוות על כל צעד, כדי שידע ויכיר שכל צעד מצעדיו כפוף	56731 56732 56733

ומשועבד להנהגת השי"ת, ומעתה פשוט הוא שכאשר לא יתבונן ויכיר בזאת האפיקורסות תדריכהו, כי לשון אפיקורסות נובע מלשון פוקר היינו הפקר, כאילו ואין שליטה עליו אלא הפקר לכל.	56734
זו היא עיקר יסוד אמונתנו הקדושה, להאמין כי הכל מסור ביד הקב"ה ואין ביד אדם מאומה, אמרו חז"ל שבקרבנות הנשיאים מונח כבר כל העתיד של כלל ישראל (רמב"ן ד' ב'), כל העתיד כבר נמצא והאדם רק משלים בפעולתו את הנברא, ומובא בחז"ל דבתורה כתוב כל העתיד של כל יחיד ויחיד, וחובתנו רק להשלים את ובחרת בחיים דהיינו לבחור ברצון ה' ולהסכים לדבריו.	56735
מה מרעידים הם דברי חז"ל (יומא ל"ח.), אמר בן עזאי בשם יקראוך ובמקומך יושיבוך, ופירש"י אל ידאג אדם שמא יתקפח פרנסתו, כי בשם יקראוך להושיבך במקומך ומשלך יתנו לך, אין אדם נוגע במוכן לחבירו אפילו כחוט השערה, ואין מלכות נוגעת בחבירתה ואפילו כמלוא נימה, הכל נקצב כבר לאדם ורק חובתו לבחור ברצון ה' ולילך בדרך בה בחר ה', חייב אדם להרגיש כאילו הוא גרזן ביד החוצב, וכשם שאין בכוח הגרזן לפעול ללא רצון החוצב בו, כן אין כוח לאדם ללא השגחת ה'.	56736
ואלו הם דברי הנביא (ישעיה י'), הוי אשור שבט אפי ומקל ביד זעמי לשלול שלל ולבוז בו, מלכות אשור הגדולה שכבשה והחריבה את כל העולם אין בכוחה כלום, כל יכולתה הוא רק מכוח שהוא שבט אפי ומקל זעמי, שהקב"ה כועס וזועם על ישראל, ולכן נתן כוח ביד אשור לכבוש ולהחריב בהם, וזו עבודתנו לחוש כי כל מעשי האדם אינם אלא כלי להשלים רצון השם יתברך.	56737
יסוד אמונה זו הוא ענין התפילה, להאמין שהכל ביד הקב"ה, ולכן כיון שאנו מבקשים כל צרכינו מאת הקב"ה, אנו מגלים בבקשתנו שאין בכוחנו ליצור לעצמנו מאומה ורק מהשי"ת מקבלים כל צרכינו, ובשכר הכרה זו נזכה שהקב"ה ימלא את בקשתנו, ואיתא בגמ' (ברכות ד'): כל האומר פותח את ידך ג' פעמים ביום הרי זה בן עוה"ב, היינו שאומר ומכין יסוד זה של אמונה בהשגחתו ית', הוא המשביע לכל חי מקרני ראמים עד ביצי כנים, ממילא זוכה להיות בן עוה"ב, כי עוה"ב ניתן לאדם המאמין בהשגחתו הפרטית, וכאשר יגביר בלבו מחשבת האמונה יש תקוה לזכות לעוה"ב. (אור יחזקאל).	56738
מאמר רלד	56739
ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם (ט"ו ל"ט).	56740
א"ר בנימין בן לוי בקשו לגנוז ספר קהלת, שמצאו בו דברים שהן נוטין לצד מינות, אמרו כך היה ראוי שלמה לומר שמח בחור בילדותך ויטיבך לבך בימי בחורותיך? (קהלת י"א), משה אמר ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, ושלמה אמר והלך בדרכי לבך ובמראה עיניך? אלא הותרה הרצועה לית דין ולית דיין? כיון שאמר ודע כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט, אמרו יפה אמר שלמה (מד"ר ויקרא כ"ח).	56741
לכאורה איך יכולים לפרש בדבריו נגד ולא תתורו? ולמה צריך להביא מסוף דבריו ולא הביא מתחילת דבריו? שכבר אמר בראש ספרו הבל הבלים אמר קהלת הכל הבל? למדנו מכאן שהאדם המתאוה והולך אחר מראה עיניו, לא יועילו לו שום שכל ודברי חכמה! והרי הוא כעיר זה המהלך אחר סיחה נאה (ב"ב ע"ח:), ומה לו ולעיר בדברי חכמה? ולמה ינעם ממעשה שטות? ומי הוא זה אשר מפניו יתבייש? כן דבר זה ממשי! כי הגוף שהוא החומר הגס, עיקר שפתו אשר הוא מבין זה השוט והמקל אשר לנגד עיניו! א"כ כל דברי קהלת בחכמתו הגדולה, אין בדברים אלו בכדי להכניע את החומר העכור, רק ודע כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט רק זה יוכל להציל!	56742
ידיעה זו גדולה היא מאד, גדולה היא במעלתה ונפלאה היא בערכה! גדולה היא במעלתה שכן היא מכריעה כל חכמתו של שלמה! שעל אף כל הבל הבלים הכל הבל שאמר שלמה, זה ההולך בדרכי לבו לא היה נרתע ולא היה עוזב ללכת אחר מראה עיניו, ונפלאה היא בערכה שהרי לולא ודע בקשו לגנוז ספר קהלת, מפני שדברים אלו של והלך בדרכי לבך ובמראה עיניך נוטים לצד מינות, אבל לאחר שאמר ודע כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט, שוב לא הותרה הרצועה כלל, ואדרבה יפה אמר שלמה!	56743
כבר ביארנו כי עיקר תכלית האדם הוא, שהידיעה השכלית תשוב אל הרגשת הלב, ואם דא חסרת מה קניית? כי האדם מורכב משני כוחות אשר בשני הקצוות, הגוף שהוא עפר מן האדמה, והנשמה שהיא שכל עליון ממעל! ואין הגוף מבין את שפת השכל וכן להיפך, רק הנפש שהוא הרגש הלב מחברן יחד! וזהו וידעת היום והשבות אל לבבך, היינו החזרה מהשכל אל הלב, אבל באין לב מבין מה לו להגוף עם השכל? צא וחשוב הרי האדם נצטוו לבחור בטוב ולמאוס ברע, כוח הבחור בטוב הוא יצר הטוב הוא השכל והנשמה העליונה, וכוח המתאוה לרע הוא יצר הרע, היינו הרצון שהוא בגוף וכל תולדותיו, ופליאה עצומה היא היאך עומד הרצון בקשרי מלחמה נגד השכל? במה הוא לוחם כנגדו? ואיזה כלי נשק הוא מפעיל עליו? והרי לפנינו שרוב אנשי העולם עם שכלם צלם אלהים אשר בם, נופלים תחת יד יצרם כעמיר מאחרי הקוצר, ונעשים עבדי התאוות הנמבזות ביותר ונרמסים שם לבלי קום! ומה זאת?	56744
	56745
	56746
	56747
	56748
	56749
	56750
	56751
	56752
	56753
	56754
	56755
	56756
	56757
	56758
	56759
	56760
	56761
	56762
	56763
	56764
	56765
	56766
	56767
	56768
	56769
	56770
	56771
	56772
	56773
	56774
	56775
	56776
	56777
	56778
	56779
	56780
	56781
	56782

ולא עוד אלא שגם האדם הגדול אשר עיני שכלו פתוחות לדעת דרכיו, ולא ינום ולא יישן כי אם אחרי	56783
תיקון עיני השמירה ממחלות יצה"ר, בכ"ז גם הוא מסוכן מאד שלא יתגבר עליו יצרו היינו הבשר והדם!	56784
כמאמר הכתוב (תהלים ל"ז), צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו, זה שהכתוב קורא אותו צדיק שכל זך	56785
ונקי עם הרגש לב נכון וטוב, ובכ"ז צופה רשע זה יצה"ר הוא הגוף לצדיק זה השכל ומבקש המיתו,	56786
להמית אותו מיתת השכל לגמרי! כלומר בלא חשבון ודעת, בלא הרגש נימוס ודרך ארץ, מעשי בהמה	56787
ממש! רק ה' לא יעזבנו בידו, ואם אין הקב"ה עוזרו אין יכול לו (קידושין ל').	56788
	56789
הרי מה עצום הוא כוח הגוף העכור הלזה! לעוור עיני שכל אדם אף היותר שלם, ואף מי שהגיע למדרגה	56790
היותר גבוהה ובמצב המעלה את האדם לרום פסגת נפשו, בין ע"י ההכרה השכלית ובין ע"י ההכרה	56791
החושית, בכ"ז עדיין לפתח חטאת רובץ מתגבר עליו ומתחדש עליו בכל יום ולהכשיל את האדם לצודו	56792
ולהטיל בו זוהמת הטעות ע"י שלוהיו, כוחות הגוף והמדות הטמונות אשר במארב ישמרו צעדיו! ומה	56793
יעשה אם כבר נפל פעם בידיו בחטא אשר נכשל בו?	56794
אין עצה ואין תבונה כי אם לפנות אל הגוף עצמו! או אז יכנע לבבו הערל ושב ורפא לו! לכן ריחם השי"ת	56795
על שאר עמו שומרי מצוותיו, בחירי העם בארץ הנבחרת ויתן להם את הנגעים (רמב"ן תזריע), ופקדתי	56796
בשבט פשעם ובנגעים עונם, והנה עון מר כלשון הרע אשר עבור זה נגעים באים וכבר אמרו חז"ל (ב"ב	56797
קס"ה) כי כולם באבק לשון הרע, ואחרי שרבים דשין בו כמה קשה לפרוש? וגם עבר אדם עבירה ושנה	56798
בה נעשה לו כהיתר (קידושין ט'), שהרי מעבירה זו של אבק לשה"ר אין אדם ניצול בכל יום (ב"ב	56799
קס"ד), בכ"ז נגע כגריס יסורים כאלו שהם רק שריטה קלה כשני עדשים בגוף, או בבגד או בבית, יש	56800
בכוחם להזהיר את האדם להזכירו ולהחזירו למוטב אף בעון חמור כלשה"ר!	56801
ואיך הוא זה? פשוט הוא, שכשם שגרגיר אבק כל שהוא של לשה"ר בכוחו להחשיך עיני השכל שלא	56802
יראה עולם ומלואו, כמי שמעצים עיניו ואינו רואה מאומה אדם ביקר ולא יבין נמשל כבהמות נדמו! כן	56803
להיפך בצד הטוב אם רק יגביה ראשו וינקה עפעף עיניו מזוהמא אשר קלט לתוכו, נפתחו עיניו והנה עולם	56804
ומלואו פתוח לפניו!	56805
והנה אדם שהוא ישן ונרדם בשינה עמוקה, הלא שעה זו שישן הרי הוא כסומא וכמת אשר אין לו מאומה,	56806
עולם חשך בעדו, ואם יבוא אחד ויאמר אלך ואגע במחט באחד מאבריו ואפתח לפניו עולם מלא, הכל	56807
יתמהו היתכן? בנגיעת מחט יפתח עולם ומלואו? אבל כן הוא הדבר! בדקירה קלה בגופו יתעורר האדם	56808
משינתו ויפתח לרגע עיניו, והנה כל העולם כולו לפניו!	56809
כן האדם השוכח חובתו בעולמו שוכח הכל גם את עצמו, גם את חייו, גם את בוראו! גם אחריתו! ותורתנו	56810
הקדושה מזהירה השמר לך פן תשכח, וזכור את בוראך השכחה היא התרדמה הנופלת על האדם על	56811
הרגשי לבבו ונימי נפשו, ואף אם אחריהם בפיהם ירצו סלה לבם בריא להם כאלום! (קידושין ל'),	56812
ולתכלית זו בא העונש שיתעורר משינתו העמוקה, והדקירה היותר קלה בכוחה לעורר את האדם שיפתח	56813
את עיניו לראות מי ברא אלה! (אור יהל).	56814
	56815
מאמר רלה	56816
והיה לכם לציצית וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' (במדבר ט"ו ל"ט).	56817
צריך האדם לשום לפניו ציור של שני שבילין המוליכין לשתי עיירות שונות, לעיירה אחת כל דריה	56818
יהודים, ולעיירה אחרת כל דריה נכרים, בעיירות שלנו הנה הכל בערבוביה נכרים ויהודים כאחת, וכשהנך	56819
מהלך ברחוב ופוגע באיש, הנך זקוק לשאול עליו יהודי הוא או נכרי, כי ההבדלים ביניהם כהים מאד,	56820
ועתה נקח לדוגמא שתי עיירות בארץ ישראל, עיר אשר אין בה אף גוי אחד.	56821
נציר לעצמנו לו היתה עיר אשר דריה כולם בעלי חפץ חיים, או יותר מזה עיר שכולה נביאים, כי תבוא	56822
בתוכה כי תסתובב ברחובותיה, לא יעלה על דעתך לשאול על שום איש מי הוא, כולם נביאים ובני	56823
נביאים, הנך בטוח בזה ללא כל הסתכלות! ולעומתה תקח עיר אחרת שכולה גוים ללא יהודי אחד, לכל צד	56824
שתפנה תדע מראש כי גויים הם, יהודי לא תפגוש שמה, שמה לא תשאל על אנשיה אם יהודים הם, הלא	56825
כולם ערביים! כל העיר יהודי אחד לא תמצא שמה!	56826
כדוגמא זאת עלינו להביט ולידע בענין קדושה וטומאה, קדושה וטומאה הפכיות הן, שתי מרכבות שונות	56827
הן, עיירות שונות הן, בצד הקדושה לא תמצא אף שמץ כל דהוא מן הטומאה, וכן להיפך בצד הטומאה,	56828
לשוא תהיה עמלך למצוא שמה שמץ כל דהוא מן הקדושה, מובדלות הן בתכלית, אחת כולה מדות טובות,	56829
כולה קדושה וטהרה, ואחת היא להיפך, הכל משוקץ ומתועב, כולה חמס והשחתה, בה אין כל ריח של	56830
קדושה, לא תורה לא יראה ולא כל מדה טובה ונכונה, עיר נכרית בתכלית ההיפוך!	56831

בכוונותינו כיום הנה כל העולם ערבוביה אחת היא, ערבוביה גדולה ללא כל היכר והבדל בין קדושה	56832
לשומאה, כשתסתכל הלא לא תמצא אף זווית אחת ללא ערבוביה, כשתבקש על מהות יהודית טהורה, הלא	56833
תענה בכתפים נשואות גם אנכי לא יודע איפה כזאת! תפילה? גם בגויים להבדיל אלף הבדלות ישנם	56834
דברים שנקראים תפילה, רחמנות? גם בגויים לכאורה תמצאנה, כיום כל העולם קוראים בשם של חסד	56835
ורחמים, אבל אוי ואבוי לחסד לאומים.	56836
מי כחכם שידע פשר דבר להבחין ולידע טהרת הטוב על מתכונתו? טהרת טוב ישראלית? זווית של תורה	56837
עם התחלת למודך בה תיכף הנך חש כי בתורת ישראל אתה, בתורה הנך רואה תיכף כי אין בה אף חוט דק	56838
מן הדק של נכרים, תורה הינה ודאי עיירה ישראלית! ועבודת האדם היא כי תעשה כן בכל מדה נכונה,	56839
בולטת ניכרת בכל טהרתה וזכותה, שלא תהיה בה אף שמץ כל דהו, אף חוט דק מן הדק של נכריים.	56840
צריכים לידע כי בחסד של ישראל לאמיתו, אין בו אף מן הדומה דדומה מן חסד של נכרים, חסד של	56841
ישראל, רחמים של ישראל, מדה טובה של ישראל, כל מעשה של ישראל אין כל שייכות כל דהי עם	56842
נכריות, בהמרכבה הקדושה שמה לא דר אף גוי אחד, שמה אין אף אבק מן גוי, הסימנים של הדברים	56843
והמעשים, מן המרכבה הקדושה הם, כי בולטים וניכרים נראים וגלויים בכל ישראליותם, ללא כל היכי	56844
תמצא של טעות.	56845
קדושה מובדלת בתכלית מן שומאה, קדושה ללא כל זכר של שומאה! שתי עירות הן! שני שבילין להן!	56846
ואיש המסתפק והשואל איה החפץ חיים איה הנביא, סימן הוא כי איננו בעיר ישראלית, איננו אף על	56847
השביל של זו העיר, כי בעיר ישראלית כולם אהובים כולם גיבורים וכולם עושים, עם תחילת הפתיחה,	56848
ותיכף תכלית הקדושה וטהרה.	56849
הקב"ה צוה למשה לזרוז את ישראל, כי יכנסו בשביל של המרכבה הקדושה, שמה בטוחים יהיו כי לא	56850
יסורו ולא יטו ולא יטעו, והיא מצות ציצית, שהיא תכלית הכל, ולכן אמר וזכרתם את כל מצות ה'	56851
(הרמב"ן), שקולה מצות ציצית ככל התורה כולה (בעה"ט), כי מקפת היא את האדם ושומרת אותו בכל,	56852
שמה של המצוה הוראה על עיקר תכליתה, ציצית מלשון מציץ מן החרכים (רש"י), היינו ריכוז הראיה	56853
להסתכל רק באחת ולא בשתיים, וראיתם אותו דייקא, כל כולו במרכבה הקדושה, תכלת דומה לים וים	56854
דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד (סוטה י"ז).	56855
ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, וברש"י כמו מתור הארץ, הלב והעיניים הם מרגלים לגוף	56856
ומסרסרים לו את העבירות, העין רואה והלב חומד והגוף עושה את העבירות, ראה והזהר להיותך נמצא	56857
כל כולך בהעירה הישראלית, אף הבטה קטנה מחוץ לעיר וכבר הינך בחוץ, כבר נכנסת בהעירה הגויית,	56858
עינים לך, הבט בהעירה הישראלית, הבט בתכלת רקיע כסא הכבוד, מחשבה לך חשוב וזכור בתורה	56859
ובמצות, כל הגיוניך והרהוריך עטופים יהיו בהסתכלות התורה והמצות, פן יפתה לבבכם אף רק בתור	56860
הארץ.	56861
במבט קטן להעירה הגויית אף אם אין מחשבתך לדור שם, כי אם ראייה בעלמא רק לתור ולראות מה שם?	56862
וכבר אתה זונה אחריה, וסרתם ועבדתם אלהים אחרים, מיד הוא מתדבק בע"ז מתדבק ועושה, והמדה	56863
שגם בהעירה הגויית ימצא לפעמים מן הטוב טועה הוא, שם הכל רע, שם גם הטוב מקושר לשורש רע,	56864
האוהז גם בענף דק מן האילן, מחובר הוא לכל האילן, ולא יסוף עד אחזו כולו, מחשבה אחת מבט אחד,	56865
סותר או בונה עולמות, מיד הוא מתדבק בכל המרכבה, לא תתורו! כי עין רואה ולב חומד ואיברים עושים,	56866
לא תסור מהיות כל כולך בהעירה הישראלית! למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים!	56867
(דעת תורה).	56868
	56869
מאמר רלו	56870
ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם (ט"ו ל"ט).	56871
ולא תתורו אחרי לבבכם, מגיד שהעינים הולכים אחר הלב, וכי אין סומא שעושה כל תועבות שבעולם,	56872
מה ת"ל ולא תתורו אחרי לבבכם? מגיד שהעינים הולכים אחר הלב (ספרי ע'), פירוש האם הלב חומד	56873
מפני שהעינים רואות, או שהלב הוא הקובע ומשפיע גם על העינים איך לראות את הדברים.	56874
ועיין במלבי"ם שמסביר הספרי וז"ל, והנה דעת רבים שהתעוררות חמדת הלב על העבירה בא מסיבת	56875
החושים, העין רואה והלב חומד, אין אדם מתאוה אלא ממה שראו עיניו, אמנם חז"ל דייקו ההיפך, כי	56876
לולא קדמו ציורי התאוה למשול בלב, או דרכי המינות שמשלו בלב להסיר מפניו יראת ה', לא היה	56877
נפעל ממראה עיניו, ומה שנפעל ממראה עיניו אל התאוה, זה אות כי כבר סללו ציורי התאוה מסילה	56878
בלבבו מקודם עיי"ש.	56879
המסקנה היא כי אם נפגם הלב רק אז רואה האדם בעיניו כפי תאוות לבו, ובזה היה נעוץ ההבדל בין	56880
יהושע וכלב לבין יתר המרגלים, וכן בין המרגלים ששלח יהושע לבין המרגלים ששלח משה, שעל אף	56881

שכולם ראו ביחד, וכולם ראו את אותם האנשים ואותם הדברים, בכל זאת מכיון שלמרגלים היתה נגיעה,	56882
שבבואם לארץ יעבירום מהנשיאות כמובא בזוהר הק', הושפעה גם ראייתם שלא יראו נכוחה, כי אחר	56883
שנפגם הלב ממילא ראו את הכל בעינים אחרות, ואמרו ארץ אוכלת יושביה, לעומתם יהושע וכלב שלא	56884
נפגם לבם ראו כי טובה הארץ מאד מאד, וכל זה משום שהעינים הולכות אחר הלב.	56885
וכן אמרו במשנה, הוא היה אומר כל שמעשיו מרובין מחכמתו חכמתו מתקיימת, וכל שחכמתו מרובה	56886
ממעשיו אין חכמתו מתקיימת (אבות פ"ג), והקשה רבינו יונה, איך יתכן שיהיו מעשיו מרובין מחכמתו,	56887
שהרי אם אינו יודע איך יכול לעשות? ותירץ וז"ל, שזו המשנה דיברה עצה טובה למי שאינו יודע, שלא	56888
יאבד נפשו ושיקבל על עצמו לעשות את כל הדברים אשר יגידו לו החכמים, ולא יסור מהן ימין ושמאל	56889
כאשר ידעם.	56890
על פי התורה אשר יורו אותו ועל המשפט אשר יאמרו לו יעשה, ומביא מאבות דר' נתן, כל שמעשיו	56891
מרובין מחכמתו חכמתו מתקיימת שנאמר נעשה ונשמע, שהקדימו ישראל העשיה לשמיעה, והיה להם	56892
לומר נשמע ונעשה, כי קודם שיוכלו לעשות המעשה צריכים לשמוע מה יעשו, אלא שקיבלו עליהם	56893
תחילה לעשות כל אשר יצוה עליהם, ומיד קיבלו שכר כאילו עשאו.	56894
מכאן אנו רואים כי עיקר החכמה היא, שתהיה לו לאדם אמונת חכמים ורצון טוב לעשות, דהיינו שלמות	56895
הלב, ובזה תהיה חכמתו מתקיימת, והעיקר תלוי בתפיסה של הלב, כי אם יש אמונה בלב האדם והוא צריך	56896
לחפש אצל החכמים שיורוהו מה לעשות, אז אע"פ שעדיין לא למד מה עליו לעשות, אבל אם רק קבל על	56897
עצמו לעשות כמו שיורוהו החכמים, מעלה עליו הכתוב כאילו כבר עשה, כי העיקר תלוי בקבלת הלב.	56898
והחסיד ר' יוסף יעב"ץ ביאר, שפירוש מרובה אינו מלשון כמות אלא לשון עיקר, ומעשיו מרובין מחכמתו	56899
היינו שהם העיקר אצלו, כי אם הוא לומד על מנת לעשות זה נקרא מעשיו מרובין מחכמתו, ומצאנו	56900
במדרש בסוף הפרשה, ולא תתורו אחרי לבבכם, הלב והעינים הם סרטורין לגוף שהם מזנין את הגוף,	56901
למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי, משל לאחד המושלך לתוך המים, הושיט הקברניט את החבל ואמר לו	56902
תפוס חבל זה בידך ואל תניחנהו, שאם תניחנהו אין לך חיים, כך אמר הקב"ה לישראל, כל זמן שאתם	56903
מדובקין במצוות ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום (במד"ר י"ז).	56904
המדרש מלמדנו כי כדי לזכות ללא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, העצה היא לקיים את למען תזכרו	56905
ועשיתם את כל מצוותי, וכמו שאמר הרמב"ם שאין היצה"ר שורה אלא בלב פנוי מן החכמה (כ"ב מהל'	56906
איסורי ביאה הל' כ"א), היינו שהעיקר הוא המעשה ושילמד על מנת לעשות, למען תזכרו ועשיתם, ואז	56907
חכמתו מתקיימת ורואה את הכל בראייה נכונה. (נחלת אליעזר).	56908
	56909
מאמר רלז	56910
ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם (ט"ו ל"ט).	56911
אחרי לבבכם זו אפיקורסות, ואחרי עיניכם זו זנות, אשר אתם זונים אחריהם זו עבודה זרה (ילקוט	56912
שמעוני תש"ן), יש להתבונן במטרה שהתורה הציבה בפנינו למצוות ציצית, ולא תתורו אחרי לבבכם	56913
ואחרי עיניכם, הרי שהתורה מצווה על מה שאין להכשל בו, ולא על פעולה חיובית שמצווה לעשותה, וכן	56914
בענין לשה"ר שתכלית המצוה היא בשב ואל תעשה, להימנע מפעולה של דיבור האסור, ואין עליו מצוה	56915
לעשות דבר בפועל, והרי לכאורה מן הראוי היה שליד השלילה צריך לבוא החיוב, אינו מספיק להזהיר	56916
את האדם מה לא לעשות, אלא צריך גם להגיד לו מה עליו לעשות!	56917
לדוגמא מי שחוזר בתשובה ונוטש את דרכו הרעה, עוזב את העוה"ז ובא לישיבה לעולמה של תורה, כאן	56918
רואים את החיוב ליד השלילה, מצד אחד הוא עוזב את חיי השלילה של העולם ומתנזר ממעשיו הרעים עד	56919
כה, ומצד שני הרי הוא עוסק בדברים חיוביים, לימוד תורה קיום המצוות ותיקון המעשים, ולא שייך לומר	56920
לאדם שרק יפרוש עצמו מדבר עבירה והכל יסודר מעצמו, לעזוב את העולם זה טוב, להימנע מהרע זה	56921
טוב מאד, אך הכרח גם לעסוק בדברים של חובה, להתעלות בתורה וביראת שמים!	56922
אך אפשר ללמוד ממצות ציצית שכאשר התורה דורשת מן האדם קדושים תהיו, וכפי פירושו של הרמב"ן	56923
ז"ל, קדש עצמך במותר לך, הרי לנו מכאן שהתורה קובעת, שכאשר האדם מצליח בדרך של השלילה של	56924
סור מרע ע"י פרישות מן המותר לו, אז כתוצאה מוכרחת גם מצב החיובי של קדושים תהיו, אין לחשוב	56925
שהתורה דורשת מן האדם דבר ללא שום מטרה או ללא תמורה, כל דבר הוא מוכרח ומועיל, כל פרישות	56926
מענין העוה"ז מביאה בעקבותיה בהכרח עליה בקדושה ובטהרה, בבחינת והיה כאשר ירים משה ידו וגבר	56927
ישראל, וכאשר יניח ידו וגבר עמלק, הא בהא תליא, אם אין שלילה אין חיוב.	56928
כידוע המשיל על כך המגיד מדובנא לאותה ציפור שהוציאה מקינה וכלאוה בתוך כלוב, שעל זה בודאי	56929
צריך פעולה לקחת את הציפור ולהכניס אותה לכלוב, אך אם רוצים לשחררה אין צורך בשום פעולה,	56930
אלא מספיק שפותחים את דלת הכלוב והציפור יוצאת מעצמה ומשתחררת מאליה, וזה סוד הדברים כופין	56931

אותו עד שיאמר רוצה אני, הרצון הטוב לקיום המצוה נטוע הוא בלב כל איש מישראל, ואם יש עיכוב	56932
בהוצאה לפועל, אין זה אלא מצד המפריעים המסבכים את האדם בהמון טענות ואמתלאות למיניהם, ואז	56933
רואה את עצמו כאילו מוקף הוא בחומת ברזל שאין מוצא ממנה, והעצה להשתחרר ממאסרו זה הוא פריצת	56934
החומה על ידו או על ידי אחרים, ואפילו סדק קטן יועיל להחדיר אליו מעט אור, ומעט האור דוחה הרבה	56935
מן החושך, ואז הרצון הטוב יורה לאדם דרכו.	56936
וכמה מגוחך הוא המצב ההפוך, כאותו משל לשני ילדים שהיו משחקים במשחק הסוס, כאשר ילד אחד	56937
מתכופף והוא הסוס והשני רוכבו, והנה הרוכב קשר את הסוס לעץ והסתלק, הלך לביתו ושכח אותו,	56938
עוברים אנשים ורואים ילד בוכה, ושואלים מדוע בוכה ולמה לא מנתק עצמו והולך הביתה? והילד עונה	56939
איננו יכול שהרי הוא סוס, והרוכב צריך לבוא ולשחררו, איזה גיחוך! יוריד את החבל ואת המרדעת	56940
מעליו, ואז יראה כמה הוא בן חורין! כן האדם משועבד ומוכנע ליצריו ואיננו יודע שהוא יכול לשחרר את	56941
עצמו לבד, האדם הוא חלק אלוה ממעל, ובדומה לאלוה הוא בלתי מוגבל בשאיפותיו ובאפשרויותיו.	56942
זוהי הדרך להבין את רצון האדם ושאיפתו התמידית לבלוט מעל כל היצורים, שמאחר והינו חלק אלוה	56943
ממעל, ומאחר והשי"ת הוא אחד ושמו אחד, כך שאיפתו של האדם להיות אחד ומיוחד ומכובד מעל כולם,	56944
ואם לא אז כל דבר המתנגש עם שאיפתו, אם זו רדיפה אחר הנאה שאין בהישג ידו, או נגיעה כל שהיא,	56945
ממרמרים את חייו והוא נעשה קטן בעיניו, כל זמן שאין האדם יודע על האור הבלתי מוגבל שבו אין הוא	56946
סובל מן החושך, אך בהיוודע אליו האור אז לא יוכל יותר לחיות במצב החושך.	56947
האדם מברך בכל בוקר ברוך שלא עשני גוי, הוא מסביר את זה לעצמו בכך שהרי הוא נולד להורים	56948
יהודיים, מקיים מצוות וכדומה, אך כל זה לא מספיק, האדם צריך להרגיש את האור הגדול שבהיותו	56949
יהודי, כדי שלא תהיה ברכתו ברכה לבטלה, האור הגנוז בחיי ההסתפקות ושלילת החומריות, אשר ממנה	56950
המעבר ישר לעולם החיובי, להרגשת האושר האמיתי, משל למלך שהיה חולה מאד ורפואה למחלתו רק	56951
אם ילבש חולצה של אדם מאושר אז נודע לו על רועה אחד שהוא הכי מאושר בעולם, חי ללא עצבות	56952
וללא דאגות כל ימיו, המלך ציוה להביא לפניו את הרועה, ואז נודע כי לרועה אין חולצה, הא בהא תליא,	56953
מה שהרועה איננו מרגיש אפילו את חוסר החולצה, זהו הנוסך בו את האושר האמיתי כי לא חסר לו	56954
מאומה.	56955
זוהי כוונת הפסוק איש שותה כמים עוולה (איוב ט"ו), מי שהעוולה היא אצלו כמו מים ששותים בגלל	56956
הצמאון או שמוכרחים לכך ולא בגלל טעמם, כך האדם הולך אחר לבו ואחרי עיניו ומושך את עצמו לדבר	56957
עבירה, מגרה יצר הרע בעצמו עד שנהיה צמא לעבירה, אך אם ישכיל לשמור על מחשבות לבו ועל עיניו,	56958
אז כתוצאה הכרחית יתבטלו תאוותיו הרעות, ומאליהם יצוצו ויתעוררו שאיפותיו הזכות והטהורות, כפי	56959
שהאדם צריך להגיע להתעוררות ע"י הסתכלות בצבע התכלת הדומה לים, ומשם לרקיע, ומן הרקיע לכסא	56960
הכבוד, ע"י השלילה וההתרחקות מן העבירה יגיע האדם עד החיוב הבלתי מוגבל עד כסא הכבוד, ואשרי	56961
למשכיל ללכת בדרך זו. (דגל המוסר).	56962
	56963
מאמר רלח	56964
וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם (במדבר	56965
ט"ו ל"ט).	56966
אמרו חז"ל תכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד (מנחות מ"ג:), האדם עטוף	56967
בציצית וקורא ק"ש, ומתדבק במחשבתו לכסא הכבוד, ובאותה שעה מזהירים אותו להזהר ממינות	56968
ומעריות, כן הוא דרך התורה, אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה, בשעה שהתורה מעלה	56969
את האדם באורח החיים למעלה למשכיל, סדרה לו תחבולות להבין ולהשכיל עד כסא הכבוד, לרחף בשמי	56970
שמים בהשגות גבוהות, אבל באותה שעה תעורר להאדם שעליו לפקח לסור משאול מטה.	56971
להזהר מתרי סרסורי דעבירה העין רואה והלב חומד, התורה הק' מגלה לו סוד נפשו, כי אם לא יתבונן על	56972
עיניו ולבו הנוטים לעניני הטבע, לא יועיל לו אף שהגביה עוף לשוט במחשבתו והשגתו עד כסא הכבוד,	56973
יתכן שיהיה כאותו חכם שנשא עיניו למעלה להתבונן במהלך השמש והירח, ואמר לנפשו שאין מוטל עליו	56974
להיזהר בדרכים הדורכים בגליהם האנשים הפשוטים, שהלא עסוק הוא למצוא דרך ושכילי דרקייע, אבל	56975
באותו רגע שהרהר מזה נתקל באבן, ונעשה גם הוא בעצמו לאבן נגף שיתקלו בו אחרים, זהו סוד	56976
הסמיכות ולא תתורו אחרי לבבכם, להנאמר מקודם וראיתם אותו וזכרתם.	56977
אמר רבא בשכר שאמר אברהם אבינו אם מחוט ועד שרוך נעל, זכו בניו לב' מצות לחוט של תכלת	56978
ורצועה של תפילין, בשלמא רצועה של תפילין כתיב וראו כל עמי הארץ, אלא חוט של תכלת מאי היא,	56979
דתניא ר"מ אומר מה נשתנה תכלת מכל הצבעונין, מפני שתכלת דומה לים וים דומה לרקיע, ורקיע דומה	56980
לאבן ספיר ואבן ספיר דומה לכסא הכבוד (חולין פ"ח), עי' פירש"י ז"ל.	56981

ויתכן לבאר עוד, אברהם אבינו שהרגיז נפשו ונשבע שלא ליקח מחוט ועד שרוך נעל, עמד על סוד כוחות הנפש עד כמה מסוכן להאדם חמדת הממון, עד שראוי לדקדק על לקיחת חוט של חבירו חנינם, ואף שחבירו מרוצה ליתן לו, כי אפילו פעולה אחת קטנה תוכל להטיל ארס של חמדת הממון בנפש האדם, עד שיערב לו לטעום טעם גזל גמור, וע"כ הקפיד לדקדק על חוט הראשונה וכמ"ש ז"ל (סוכה נ"ב), אמר ר' יוסי יצה"ר בתחילה דומה לחוט של בוכיא ולבסוף דומה כעבותות העגלה, שנא' הוי מושכי העון בחבלי השוא.	56982 56983 56984 56985 56986 56987
וזהו שזכו בניו למצות ציצית, בשביל שדקדק ועמל על סוד נפשו, צרפה וזיככה מחוט השערה של נטיה לחמדה וכדומה, ראוי הוא למצות ציצית, לזכות על ידה לבני אברהם שיהיה ביכולתם להתרומם בהשגתם עד כסא הכבוד, כי ידקדקו מענין לענין מתכלת לים עד לכסא הכבוד, ובדין הוא שיזכו לאותה איצטלא, מפני שהם בני אברהם שהקדים להשריש מדה זו של דקדוק בנפשו לטהרה מכל חלאה וזוהמא, ויועיל להם מצות ציצית לקיים על ידה וראיתם אותו וזכרתם, וגם ולא תתורו אחרי לבבכם שלשניהם מוכרח התבוננות ודקדוק גדול. (המוסר והדעת).	56988 56989 56990 56991 56992 56993 56994
מאמר רלט	56995
אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני ה' אלהיכם (במדבר ט"ו מ"א). למה נאמר יציאת מצרים בציצית, אמר הקב"ה אני שהבחנתי בין טיפה של בכור לטיפה שאינה של בכור, אני הוא שעתידי להפרע ממי שתולה קלא אילן בבגדו ואומר תכלת הוא (ב"מ ס"א), וכתבו התוס' ואע"ג דעובר על מצות ציצית, מכל מקום איצטריך קרא לעבור עליו משעת עשיה, ועיין במהרש"א ז"ל שביאר כוונתם, דבכל אינך שם כמו משקלות או בשרצים, שמערכ בכשרים ומכשיל אחרים או ברכית שגונב דעתו, שפיר צריכים להזהירו דאף שחבירו אינו יודע אבל הקב"ה מבחין ויודע.	56996 56997 56998 56999 57000 57001
אולם בתולה קלא אילן בבגד שלו שיוודע שעובר על המצוה של תכלת, א"כ בכל מצוה שעובר בינו לבין עצמו לכתוב התורה יציאת מצרים, ומשו"ה מפרשים תוס' לעבור עליו משעת תליה, ויהיה לו עונש על המחשבה שחשב בזה לעבור מצות ציצית עיי"ש, והדבר מפליא, מדוע החמירה התורה בכאן לענוש על מחשבה גרידא, יותר מכל התורה דמחשבה אינה מצטרפת למעשה, והרי לא עשה שום מעשה לבטל מצות ציצית, דקיי"ל דציצית חובת גברא וחיובה משעת לבישה.	57002 57003 57004 57005 57006
ונראה דהנה איתא בגמ' (חולין פ"ט), תניא ר' מאיר אומר מה נשתנה תכלת מכל הצבעונין, מפני שתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לאבן ספיר ואבן ספיר דומה לכסא הכבוד, נמצא דיסוד מצות תכלת הוא, שמועיל ההסתכלות בצבעה להתעורר ולדמות בדומה לה ובדומה לדומה, עד שמתדבק מחשבתו בדמות כסא הכבוד, והוא מתחבולות הבורא ית' שנתן לנו מצות התורה לתבלין, שצבע התכלת יפעול על מחשבתו להתדבק בבוראו, לעמוד על הכוח הקדוש הטמור במצות ציצית כשהיא בשלמותה בתכלת, עד שמחשבתו תתדבק לכסא הכבוד, וזה ניתן רק למקיים מצות ציצית כהלכתה.	57007 57008 57009 57010 57011 57012
אבל צבע קלא אילן דהסתכלותו חולני, אז אדרבה נותן מקום בלבו להמשך אחר הבל היופי, ומרגיל מחשבתו להרחיב בצירורים של צבעים יפים עד שלמראה עיניו ישפוט, וא"כ בדין הוא שיענש על מחשבה כזו שהשחית בהרגלו להסתכל בצבע של קלא אילן, מבלי יכולת להתעורר עוד ממצות תכלת שתכליתה דמות כסא הכבוד, ולהתדבק במחשבתו לבורא ית' לקיים כל מצות ה', וכמשה"כ וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה', וא"כ מחשבה כזו הוא כעין הרהורי עבירה שקשים מעבירה, מפני שבהרהורים השריש בתוכו שורש פורה ראש ולענה שבהכרח תצמיח מהם עבירות גדולות.	57013 57014 57015 57016 57017 57018
והנה גם מזה אנו רואים עד כמה יגיע מעשה האדם, להתעלות אף ממעשה קטנה כמו ראייה והסתכלות בתכלת, שאפשר להתדבק במחשבתו עד דמותו של כסא הכבוד, וכמו כן יש להתעורר עד כמה יפגום ויקלקל אף במחשבה בלתי נכונה שבחר לו קלא אילן להסתכל בו, עד שענוש יענש עבור מחשבה לבד, וזהו שני הדרגות שניתן להאדם, הדרגא של טוב מאד זה האדם שמתעלה מפעולה אחת עד כסא הכבוד, ודרגא שניה הטוב מאד זהו היצה"ר, שאם לא ידקדק שפעולותיו יתקיימו בתכלית הדקדוק, אז יתחלף אצלו בין תכלת לקלא איל.	57019 57020 57021 57022 57023 57024
הסכנה היא כה גדולה שהקב"ה מזכירו ביחוד שלא יאבד ההבחנה וההבדלה מדקות הענינים דאני ה' שהבחנתי בין טיפה של בכור לטיפה שאינה של בכור, שהבחנה זו היתה הבחנת דקות מושגים בין בכור שמשפטו חרוץ למיתה, ובין טיפה שאינה של בכור שהוא מושג אחר ומשפטו לחיים, כן נתן הבחנה והבדלת המושגים הדקים להאדם להעלותם עד טוב מאד, שחונן בזה האדם יותר מכל הנמצאים ואפילו מהמלאכים, אם רק יזהר שלא ישלוט בהם יד הטוב מאד של היצה"ר.	57025 57026 57027 57028 57029
אמנם צריכים לדעת שהראשונים ז"ל שהיה שכלם חזק ויצרם חלש, הספיק להם הערת השכל ומכל שכן הערת התורה למלא התפקיד אשר מוטל על האדם, אבל אנן שאנו חיים בתקופה של התגברות והתפתחות	57030 57031

היצר ושכלנו חלש, אין לנו להתאנה שמפני שאנו מדמים וחושבים בהערות עצומות, יספיק שנעשה מעשה בפועל לכוף יצרנו, שמעשינו יהיה בסוג כל חלב לה' ונשפר ונעלה פעולתינו עד טוב מאד, אין לנו להתרמה ששאיפתנו צדקתנו וחסדנו הוא מהיפה והמשובח לדקדק להעלותם לטוב מאד, ולואי שיהיו לכל הפחות בבחינת טוב, כי גם על זה אי אפשר לנו בלי התחבולה שהמציאו לנו רבותינו בעלי המוסר ז"ל, להתעורר תמיד ע"י לימוד המוסר בהתרגשות הנפש להלהיב הלב, ובהתבוננות עמוקה לזכך הרעיון, וכולי האי ואולי נזכה לראות בטוב ראייה כזה שמביא לידי זכירה ועשיה. (המוסר והדעת).	57032 57033 57034 57035 57036 57037
H	57038
קרח	57039
מאמר רמ	57040
ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם בני אליאב (במדבר ט"ז א').	57041
איתא במדרש ויקח קרח מה לקח אבל לקחו לבו, כי נולד בו קנאה מאליצפן בן עוזיאל שהיה אחרון לאחים, והוא היה יודע בעצמו שהוא גדול בתורה מאד, כענין שאמרו קרח שפיקח היה מה ראה לשטות זה (במד"ר שם), והנה כל הנלוין עמו כולם היו חשובים מאד, כמו שהעיד הכתוב נשיאי עדה קריאי מועד, פי' לכל ועד שהיה בישראל המה נקראים, אנשי שם טוב שם משמן טוב.	57042 57043 57044 57045
היאומן כי יסופר, גדולים בתורה בדורו של מרע"ה, ונאמר עליהם במדרש כי לעתיד לבוא יזכו לעוה"ב, וראיתי בשם האר"י ז"ל, צדיק כתמר יפרח סופי תיבות קרח, שלבסוף גם הוא ינקה ויזכה, היאומן צדיקים כמותם יקחם לבם לרגל חטאים לעקור הדת ח"ו, כי היו מוטעים וסברו כי לש"ש הם עושים, כי רוצים עבודת השם לשמש בכהונה, והראיה שהיו מוטעים, כי כשאמר להם משה רבינו ע"ה וקחו איש מחתו נתרצו.	57046 57047 57048 57049 57050
הרי כי סברו שהשם יבחר בהם, כי היו סבורים שכוונתם לש"ש, ולכן נתקדשו המחנות שהקריבו בהם הקטורת, ורק התורה גילתה לנו במילת לקחו לבו מחמת קנאה, והם לא הרגישו בזה כלל, איום ונורא הוא הפחד, מי יברר לנו את מעשינו הטובים הם אם לא, והנה אף שהכל נידון לפי הפועל והפעולה, ושם היתה הפעולה לעקור הדת, אבל נלמד משם תוקף הפועל של הקנאה שהביאה גדולים כמותם, נביאים מקבלי דת התורה פנים בפנים לחטא כזה, מה נאמר ומה נדבר, ה' יעזור לנו להזדכך בטהרה.	57051 57052 57053 57054 57055
והנה איתא (ב"ב ע"ד.), רבב"ח אזל ההוא טעי' עמו, אמר תא אחוי לך בלועי דקרח, עד כל תלתין יומין מהדר להו גיהנם כבשרא בקלחת, ושמע דאמרי משה אמת ותורתו אמת, הרי כי מימות משה עד ימות רבב"ח נדונין כ"כ, אף שהיו כמו שוגגין, והראיה שנתרצו במבחן הקטורת, איום ונורא הוא להזהיר אותנו בפועל טוב.	57056 57057 57058 57059
לפי המבואר כל הרעה שהביאו על עצמם קרח ועדתו, לא היה אלא בשביל הנקודה הראשונה של קנאת אליצפן בן עוזיאל והם לא הרגישו, רק זו הנקודה הרעה הביאה להטעות רצונם לשמש בכהונה, בסוברם שלש"ש מכוונים, עתה אנו מבינים כוונת הפסוק תנה בני לבך לי (משלי כ"ג), ולכן כתיב בכל לבבכם דוקא ואז ינצל מכל פגע רע, ולא כקרח שלקחו לבו הסרסור, הרחמן יעזרנו לבוא למדרגת ולעבדו בכל לבבכם אכ"ר. (חכמה ומוסר ח"א מא' קי"ז).	57060 57061 57062 57063 57064 57065
מאמר רמא	57066
ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם בני אליאב (במדבר ט"ז א').	57067
השמרו לכם פן יפתה לבבכם, מהו פיתוי הלב ומהי נטיה בלב? זהו קצת פירוד שאין שם החיבור השלם, ואם יש פירוד ונטיה כל דהו בלב, הוזהירה כבר התורה השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים, ואמרו חז"ל כיון שאדם סר מן התורה מיד מתדבק בע"ז, ודקדקו חז"ל בלשון מיד מתדבק, שגם מצד הרע הוא חיבור והתדבקות אל הרע, ואם אך יש נטיה מצד הטוב הריהו כבר מתדבק תיכף לרע.	57068 57069 57070 57071 57072
והוזהירה התורה שהסרה כל דהו תיכף ועבדתם, שבהכרח הוא שהאדם יהיה מחובר בדיבוק חזק להרע בלי שום פגם כל דהו, עד שהוזהרנו ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, ולא תתורו אף בשמץ נטיה והבטה כל דהו, ואפי' להריח בצד הרע אסור, אלא כולו מדובק ומקופל בקדושה ודבקות.	57073 57074 57075
זהו יסוד בתכלית החיבור השלם, היסוד הוא שמוכרח להיות חיבור גמור בתכלית בלי שום שמץ ופגם, ובנטיה הכי קטנה תיכף הריהו כבר וסרתם ומיד מתדבק בע"ז, יסוד זה צריך שילמדהו האדם מפ' קרח, בלומדו פרשה זו יתעורר מאליו ע"ז, חז"ל (במ"ר פי"ח) העירו בקרח שנכשל בליצנות, כפר בעיקר, ואיך נוכל להבין זה ביודענו רוב מעלתו של קרח, כמו שחז"ל העידו עליו?	57076 57077 57078 57079
ויקח קרח תרגם אונקלוס ואיתפליג קרח, וברש"י לקח עצמו לצד אחר, נחלק משאר העדה מה יקחך לבך, לוקח אותך להפליגך משאר בני אדם, והרמב"ן כתב, אבל כוונת המדרש שלקח עצה בלבו, כי הלקיחה	57080 57081

תאמר על העצה והמחשבה, וכן מה יקח לבך שתחשוב בסתר, לית דין ולית דיין ולא תגלה אותה, או מה	57082
ירמזון עיניך שמתוך רמיזותך ניכר שאתה כופר, ואמרו עוד במדרש, ויחלוק וידבר ויצו קרח אינו אומר	57083
אלא ויקח, מה לקח? לא לקח כלום אלא לבו נטלו.	57084
והנכון במדרש שכעס קרח על נשיאות אליצפן, הגם שמעשה זה היה הרבה קודם, אעפ"כ חיכה עד לאחר	57085
זמן, וזהו ענין לקח עצה בלבו, ורש"י פי' ואיתפליג, מהו ענין ואיתפליג? חז"ל גילו לנו שכל מעשה קרח,	57086
כל הכפירה יצאה מנטיה כל זהו שבלבו, מואיתפליג, שיתכן שקרח עצמו לא הרגיש כלל מאין יצאו	57087
טענותיו אלו, שזה היה כבר אחר ימים רבים, ובכל זאת יצאה פרשת קרח מהנטיה הכל זהו שהיתה בלבו	57088
של קרח ימים רבים לפני כן, שנתקנא בנשיאותו של אליצפן בן עוזיאל, ומזה יוצא לימוד גדול לאדם מהו	57089
סוד החיבור, ומהי נטיה קלה שבלב, ועד היכן הדברים מגיעים. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' ס"ד).	57090
	57091
מאמר רמב	57092
ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם בני אליאב (במדבר ט"ז א').	57093
ובחז"ל וקרח שפיקח היה מה ראה לשטות זו? עינו הטעתו ראה שלשלת גדולה יוצאת ממנו, שמואל	57094
ששקול כנגד משה ואהרן (במד"ר י"ח.), וחשב שבשביל זה הוא ראוי לגדולה, ולכאורה כיון שהיה כל כך	57095
גדול עד שהיה לו גם כן רוח הקודש שראה מה שעתיד לצאת ממנו, א"כ אדרבה הקושיא עוד יותר גדולה	57096
מה ראה לשטות כזו?	57097
אלא יש שהטעם נולד מהאמת, ויש והאמת נולד מהטעם, אצל קרח כך היה, קודם הרגיש הטעם של	57098
השררה כמ"ש בתורה, אשר עיקר תביעתו היתה מדוע תתנשאו על קהל ה', אם כן היה לו טעם	57099
בהתנשאות, והטעם הזה יצר לו האמת שעשה לו החשבון אשר רק הוא ראוי, כיון שהוא מיוחד כל כך עד	57100
שיצא ממנו שמואל הנביא.	57101
ולוא שהיה הטעם קודם לא היה נולד האמת מזה, כי אדרבה יען שיצא ממנו שמואל הנביא לא צריך עתה	57102
לשררה, כי יהיה לו שררה לעתיד, ועוד כיון שהתוה"ק מבטלת כל ענין השררה שהוא הבל ושוא, היה	57103
צריך לברוח מן הכבוד ולא להיות רודף, אלא כיון שהרגיש הטעם של הכבוד, הטעם הזה נתן לו האמת	57104
להיות לו לעזר, ולכן בא לו השטות הזו, והיפך מזה מצאנו אצל אהרן, שארז"ל אילו ידע אהרן שהקב"ה	57105
כותב עליו, הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו, היה יוצא לקראתו בתופים ובמחולות, ומאמרם אינו	57106
מוכן, וכי התורה באה להקטין מעלת אהרן, שאילו ידע שהתורה תפרסם פעולתו, היה עושה הפעולה ביתר	57107
שלמות?	57108
אמנם כשנתבונן בדבר נראה להיפך, שכוונתם לגלות עד כמה אהרן השתלם במדותיו, שהגם ששמח על	57109
גדולת משרע"ה, היה כל זה אצלו בגדר טבע שני מצד שלמותו בתיקון מדותיו, עד שלא הרגיש בזה שום	57110
יתרון כלל, ולא ידע כי יש כאן שום מקום הקפדה, אהרן היה במדרגה רמה אשר טבעו נתהפך כ"כ, עד	57111
שהרגיש שמחה בלבו מה שאחיו עלה לגדולה, שאילו היה יודע שהתורה תשבח אותו ע"ז, אז היה מרגיש	57112
שיש כאן מקום הקפדה, ולא היה מאמין בעצמו ולא היה סומך על מדותיו המתוקנות, אלא היה חושש שמא	57113
לא ישמח אז בעת שיפגשו, ועוד שמא יכיר משה רבינו הקפדתו מה שיקשה עליו לסבול גדולתו, ולכן	57114
היה הולך אז בדרך של הקצה, והיה יוצא לקראתו בתופים ובמחולות כדי להיות בטוח בשמחתו.	57115
ומפני שהדרך שלו היה שבא אל הטעם מן האמת, עד שלא היה מרגיש כאן שום מקום הקפדה, ולו ידע זה	57116
לא היתה הידיעה הזאת פועלת עליו כמו אצל האדם שלנו, אשר מיד שמרגיש כי יש מקום הקפדה, לא	57117
ינוח ולא ישקוט עד כי ינקום נקמתו ממנו, ואצל אהרן העידה עליו התורה אשר לו ידע שהתורה תשבח	57118
אותו על כך, היה דן מזה להבין כי יש כאן מקום הקפדה, והיתה זאת סיבה אצלו שלא יסמוך על תיקון	57119
מדותיו לפגוש אותו בלב שמח בלבד, והיה יוצא עם תופים ומחולות, פעולות המשמחות כדי שיהיה בטוח	57120
אשר יפגשו בלב שמח.	57121
אבל התורה העידה עליו שלא היה צריך לעצת הקצה, אלא טבעו היה כ"כ מתוקן עד שלא היה צריך לזה,	57122
אלא מיד כאשר פגש אותו שמח, ונמצא שדרכו היתה היפך ממש מן הקצה אל הקצה מדרכו של קרח, ואם	57123
שלשניהם היה טעם ואמת, הנה אצל משה שבא הטעם אחר האמת, שמח בלבו בגדולת אחיו, ואצל קרח	57124
שבא האמת אחר הטעם, חלק על משה בטענת מדוע תתנשאו על קהל ה' ואני ראוי יותר ממך, וההתלמדות	57125
אצלנו היא, להקדים האמת לפני הטעם, שבשעה שלפני האמת יש כבר טעם, הטעם הזה אינו מניחו להכיר	57126
את האמת כמות שהוא, והוא מוכרח לצאת במלחמת תנופה קשה להגביר האמת על הטעם שלו, עד	57127
שיתהפך אליו הטעם לפי האמת. (מדרגת האדם מא' בירור המדות פ"ח).	57128
	57129
מאמר רמג	57130
ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם בני אליאב (במדבר ט"ז א').	57131

אמרו במדרש קרח שפיקח היה מה ראה לשטות זה (במד"ר), ובאמת איך התחבר בעצה אחת עם דתן	57132
ואבירם? הנה על קרח לא שמענו שום חסרון, כמו שאמרו (מד"ר שמות א') חז"ל על דתן ואבירם, הם	57133
ברשעם מתחילתם ועד סופם, הם שיצאו ללקט את המן בשבת, הם שהלשינו בפני פרעה על משה, והם	57134
מהנצבים בכל מקום, ואילו קרח לא נבדל בהשקפתו ממשה רבינו, וחז"ל תירצו עינו הטעתו ראה שמואל	57135
הנביא יוצא ממנו ששקול כנגד משה ואהרן.	57136
ולכאורה גם זה צריך ביאור, אדרבה כיון שזכה למדרגה גבוהה של רוח הקודש איך זה בא לידי טעות,	57137
וביאר אדמו"ר (הסבא מנובהרדוק) זצ"ל, כי בכל דבר מענייני העולם יש שני דברים שעל פיהם הם	57138
נעשים, והם טעם ואמת, טעם כדי לתרץ לעצמו, ואמת כדי לתרץ לאחרים, כי הוא עשה זאת למען האמת,	57139
אם כי הוא עושה זאת מטעם אישי שנעים עליו הדבר הזה.	57140
כיוצא בזה יש בתורה טעם ואמת בכל דבר, אך ההבדל הוא כי בענייני התורה האמת קודמת להטעם,	57141
כמ"ש טעמו וראו כי טוב ה', תחילה צריך לעשות ולקיים אף שאין מרגישים עדיין את הטעם, עושים זאת	57142
מפני שהאמת מחייבת לעשות כן, אח"כ ירגישו גם טעם ונעימות בהמצוה, כמ"ש הגר"א ז"ל, אף שבשעה	57143
שתאותו מתגברת עליו והוא שובר אותה הוא מצטער, מ"מ אח"כ היא תערב לנפש ונהנה מזה מאד.	57144
אבל בענייני העולם הוא להיפך הטעם קודם להאמת, עושים כל דבר רק מפני שיש להם בזה טעם ערב	57145
לשעתו, ואחרי כן מצרפים לזה את האמת כדי לתרץ לאחרים כי הוא אמת, מי יערוב כי זו אמת, הרי	57146
השוחד יעור עיני חכמים, ואפי' כדי לזכות את הזכאי ולחייב את החייב ג"כ מעוור השוחד, נמצא כי הטעם	57147
הוא שיוצר את האמת, וכן היה אצל קרח הטעם קדם להאמת.	57148
אמנם צריכים עדיין הדברים ביאור, אמנם עינו הטעתו עד כדי מחלוקת על משה, ואמרו ז"ל שאמר	57149
(תנחומא קרח) מלבך אתה בודה, אך קשה לומר שכפר לגמרי, כי אילו הביאה אותו טעותו לידי כפירה	57150
בתורת משה, למה לו לשאול שאלות בדיני ציצית ומזוזה, היה לו לכפור לגמרי כיון שאינו מאמין? ועוד	57151
מה ענין ציצית לכאן? ועוד הרי (תנחומא ו') מציינו באשתו של און בן פלת שישבה בפתח ביתה ושערותיה	57152
מגולות, וכל מי שראה אותה ברח משם כדי שלא להסתכל בה, הרי מכאן אתה למד שהיו פרושים	57153
וקדושים, כמו שהעיד עליהם הכתוב כי כל העדה כולם קדושים, ועוד הם לא אמרו שמשה ע"ה אינו	57154
קדוש, אלא הוסיפו שכל העדה ג"כ קדושים, וכולם שמעו בהר סיני אנכי ה' אלהיך והיו מטועני הארון,	57155
א"כ עלינו להבין במה חלקו?	57156
ונראה לומר שטעה בשתים, ראשית בבירור המציאות, ושנית בויתור כחוט השערה הראשונה, ונבארם	57157
אחת לאחת, בבירור המציאות, היינו שחלק על משה רבינו בזה, כי הוא מכיר את המציאות יותר ממשה	57158
רבינו, אמנם הוא האמין בקבלתו, ובכלל זה בכל דיני ציצית ומזוזה שעל זה ציוה ה', אבל הוא טען כי על	57159
מציאות של כולו תכלת לא ציוה ה' ומשה בדה את הדברים מלבו, וכן על בית מלא ספרים שאיננו זקוק	57160
למזוזה, כי התורה ציוה רק על מציאות של בגד שאינו של תכלת ועל בית שאינו מלא ספרים, כן חלק על	57161
כל ההנהגה כי איננה הולמת עדה קדושה כזו, לדעתו משה אינו מכיר את העם, והנהגתו בדויה מלבו כיון	57162
שהיא היפוכה של המציאות.	57163
הוא אמנם ראה כי משה ואהרן עומדים במעלה גבוהה ממנו וכמ"ש מדוע תתנשא, אך הוא היה סבור כי	57164
עצם הדבר מקנה את המעלה, ואילו היה אחר המנהיג היה ג"כ מגיע אל המעלה כמו שהגיעו הם בהנהגתם	57165
את עם ה', וכמ"ש רז"ל (מד"ר כי תשא) על הפסוק לך רד, כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל,	57166
ומה גרם לו שראה ראייה שונה משל משה? על זה אמרו חז"ל ראה שעתיד לצאת ממנו שמואל הנביא,	57167
והיה דן מפירותיו העתידיים לצאת ממנו על עצמו, וכיון שראה וכן שמע מאחרים כי מעלתו רמה, התלהטה	57168
בקרבו תשוקת הנשיאות עד מאד, עד שהעלה בדעתו כי כדאי למרוד במשה כדי להשיג מבוקשו, כי כך	57169
טבעה של הגאווה.	57170
אבל מדרך הישר הוא להביט מעצמו על אחרים, ולדון מעצמו על הסובב אותו, כמו שהורה הגרי"ס ז"ל	57171
לתלמידיו, שלא כדעת האומרים שצריך לדעת ולהכיר העולם, ועי"ז להגיע אל עצמו, אדרבה דע את	57172
עצמך ותדע את הכל, כי אם תכיר ותבחין במצפוני לבך, תבין את הכל בראייה נכונה, כי ראיית האדם	57173
נתונה לנטייתו ורצונו, ומה שהוא רוצה לראות כך הוא רואה, עבודת האדם היא לפקח על ראיית עינו	57174
שתהיה נכונה בדיוק נמרץ, בלי שום עוררן מנגיעה טבעית עצמית.	57175
חסרון כזה גרם האבדון לקרח עם כל רום המעלה שהיתה בו, כיון שהסתכל בעין רעה שנבעה מנגיעה	57176
עצמית שאליצפן בן עוזיאל נתמנה לנשיא, דבר זה השפיע עליו לראות את המציאות בצורה שונה מכמות	57177
שהיא, ולכן עיקרו של דבר הוא לעמוד על הכרת הערך הרוחני בכלל ובפרט, ולהרגיש כל נגיעה שמראה	57178
לו אמיתיות להטעם שלו, ולא שבעצם הוא אמת, ושיעשה האמת מפני שהוא אמת, תכלית המטרה היא	57179
הכרת ערך הדבר ובירור והכרת עצמו, ואז יצליח. (דברי בינה ומוסר).	57180
	57181

	מאמר רמד	57182
	ויקה קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם בני אליאב ואון בן פלת בני ראובן (במדבר ט"ז א').	57183
	ומה ראה קרח לחלוק עם משה, נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עוזיאל (רש"י), פירוש קרח שפיקח	57184
	היה ומנושאי הארון היה, מה דחפו לחלוק ולאבד עצמו לדעת בעולם הזה ובעוה"ב עם ר"ן ראשי	57185
	סנהדראות כמבואר בפרשה, על זה משיבים חז"ל, שנתערב כאן אחת מן המדות המגונות באדם, וחז"ל	57186
	ראו כל זה בטענתם של קרח ועדתו שאמרו רב לכם ומדוע תתנשאו.	57187
	שבאמת טענה גדולה טענו, כי כל העדה כולם קדושים, ועי' בספורנו שפי' כולם קדושים מכף רגל ועד	57188
	ראש, ולולא שהתערב בזה מדת הקנאה, היתה מחלוקתן כמחלוקת שמאי והלל, ושם אין לשאול מה ראו	57189
	לחלוק, כי אלו ואלו דברי אלהים חיים, אבל במחלוקת זו שהזדקר בטענתם ומדוע תתנשאו, הרי שיסוד	57190
	מחלוקתן היה מפני מדת הקנאה על נשיאותו של אליצפן, ומכיון שכן כבר ראו חז"ל תשובה ברורה על	57191
	קושיא זו של מה ראה קרח לחלוק.	57192
	כלומר כי המדות הם כמותחים כבדים העומדים על ראש ההר, מפוצצים להבה לכל עבר, ואם אבן הוא	57193
	נימוח, גם ברזל מתפוצץ, ואם עבר בה איש הנהו מתרסק, ואין שום חילוק מי הוא הנפגע, אם דומם או	57194
	צומח חי או מדבר כולם לרסיסים ישברו, גוף קטן או גדול חלש או חזק, אם יעבור דרך שם הרי הוא אבוד	57195
	מן העולם, וכן הדבר במדותיו של אדם! אם רק יתעוררו ויתחילו לפעול, הרי הם מפוצצים ומשליכים	57196
	לבאר שחת יהיה מי שיהיה, מההדיוט שבהדייטים עד לגדול שבגדולים!	57197
	ולכן אף קרח שפיקח היה ומנושאי הארון היה, מכיון שנתקנא אין מפלט לו, והלך מדחי אל דחי עד	57198
	שהסית והדיח ר"ן ראשי סנהדראות אתו ונאבדו מן העולם, מדת הקנאה היא שהביאה כל קהל עדת	57199
	ישראל לצרה האיומה של בלועי קרח ושרופי קרח והנגף בעם, אכן זה מה שאמרו חז"ל (קידושין ל'),	57200
	קשה יצה"ר שאפי' יוצרו קראו רע, ראו כמה קשה הוא שעל ידו נפלו ראשי העם ובחיריו, עם עשרים	57201
	וארבעה אלף מישראל בדור דעה על דבר קרח, כך הם כוחן של מדות! וכזה הוא טבעו של אדם!	57202
	עוד אחז"ל שאלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, כלומר אין מי שיכול לו בדרך הטבע, והוצרך האדם	57203
	לעזרתו של מקום מחוץ לדרך הטבע היינו ע"פ נס, כי בלא נסים אי אפשר להחליץ מתחת ידו אף המוכחר	57204
	שבאדם, ומינה ק"ו לאנשים פחותי ערך כמונו שצריך לשפוך תחנה לפני נורא עלילה כי לא ימנע ממנו	57205
	חסדו, ויושיט לנו עזרתו להצילנו מיצר הרע ולטהר לבנו לעבדו באמת.	57206
	וראה והתבונן עד כמה משתטה האדם שממשיל עליו מדותיו, שמכיון שהתחילו במחלוקת ושלט עליהם	57207
	יצה"ר, נעשו אותם ר"ן ראשי סנהדראות לטפשים והדייטים גמורים, הנה לפניך גדולים בדעה אלו אשר	57208
	נבחרו לסנהדרין, על עדה אשר כולם קדושים מכף רגל ועד ראש ובתוכם ה', הדור אשר נאמר עליו	57209
	השמע עם קול אלהים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי, ובדור זה המה היו ראשי סנהדראות,	57210
	היש לך השגה בקדושתם וגודל דעתם? ובכ"ז לא הבינו לדעת דברים פשוטים אשר אשתו של און בן פלת	57211
	ידעה, באומרה אליו מאי נפקא לך מינה אי מר רבה אנת תלמיד, ואי מר רבה אנת תלמיד (סנהדרין ק"ט).	57212
	והמה כאשר אמר להם משה, זאת עשו קחו לכם מחתות, והיה האיש אשר יבחר ה' הוא הקדוש, ואחז"ל	57213
	שהתרה בהם ואמר, אנו אין לנו אלא ה' אחד ותורה אחת ומשפט אחד וכה"ג אחד, ואתם מאתים וחמשים	57214
	איש מבקשים כהונה גדולה, מי שיבחר בו ה' יצא חי וכולכם אובדים, ואעפ"כ נתרצו, ויקחו איש מחתתו	57215
	ויתנו עליהם אש וישימו עליהם קטורת, וכי לא טפשים היו שכך התרה להם וקיבלו עליהם (מד"ר שם),	57216
	שכל אחד חשב לעצמו שהוא יבחר לקדוש וכהן גדול, ואנו שואלים וכי טפשים היו והלא ראשי העם היו!	57217
	אלא שהמידה מטפשתו לאדם ומאבידה ממנו כל שכלו, היש שוטה גדול מזה!	57218
	מעתה צא וחשוב אם בארזים נפלה שלהבת, אם קרח ור"ן ראשי סנהדראות הפילתם מדת הקנאה, מה	57219
	יעשו אזובי קיר, ולכן מה נואלו האנשים השמחים לנפשם ומחשבים בדעתם כי מטוהרים המה מכל מדות	57220
	רעות ומגונות, ושכל מעשיהם לשם שמים, אוי להם באשר בחושך ילכו ולא פחדו לנפשם לחשוד את	57221
	עצמם אולי טועים הם, וכי גדולים המה ממאתים וחמשים ראשי סנהדראות? ואנו אין לנו אלא מה שאמר	57222
	שלמה ע"ה (משלי ד'), החזק במוסר אל תרף נצרה כי היא חייך. (אור יהל ח"ב).	57223
		57224
	מאמר רמה	57225
	ויקה קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם בני אליאב (במדבר ט"ז א').	57226
	חז"ל אמרו (מד"ר קהלת פ"ט י"ב), יש לך אדם שחוטא בשמים ואינו חוטא בארץ, ויש חוטא בארץ ואינו	57227
	חוטא בשמים, אבל מי שאומר לשה"ר חוטא בשמים ובארץ, שנאמר (תהלים ע"ג) שתו בשמים פיהם	57228
	ולשונם תהלך בארץ, ביאור מאמר זה כך, האדם צריך לידע שהוא כמו סולם מוצב ארצה וראשו מגיע	57229
	השמימה, כי הוא מורכב מגוף ונשמה יחד, וכמו בסולם רגליו העומדות על הארץ מתלכלכות בעפר, כן	57230
	האדם מצד גופו, אבל בראשו מגיע השמימה, ומלאכי אלהים עולים ויורדים בו באדם הזה!	57231

והנה הקב"ה ברא ד' עולמות, עולם האצילות, ומעולם האצילות לעולם הבריאה, מעולם הבריאה לעולם היצירה וזה עולם המלאכים, ואחר כך עולם העשיה, וכן יורדת ובאה ההשפעה מעולם האצילות עד לעולם שלנו עולם העשיה, אבל שתהא עולה מלמטה למעלה, מעולם העשיה לעולם היצירה, זה היה בלתי אפשרי קודם בריאת האדם.	57232
ואחז"ל (אבות פ"ד), כל העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד היינו מלאך אחד, מכל מצוה ומצוה שעושה האדם נברא מלאך, והגר"א ז"ל כותב כי על ידי לימוד התורה נברא מלאך מכל תיבה ותיבה שהאדם מוציא מפיו, והם המלאכים שעולים ויורדים בו, שע"י מעשיו הטובים הם עולים מלמטה למעלה, ויורדים חזרה אליו מלמעלה בהשפעת טובה וברכה למטה בארץ.	57233
וזהו משא"כ (ויצא) והנה מלאכי אלהים היינו המלאכים שנבראים ממעשיו הטובים של האדם עולים! ועד היכן הם עולים? עד שורש נשמתו של האדם, כי יש אדם שנשמתו מעולם העשיה, ויש מעולם היצירה, וכן הלאה, כל אחד ואחד עולה נשמתו עד לשורשה, וכן להיפוך ויורדים בו וכמ"ש חז"ל שם, שכל העובר עבירה אחת קונה לו קטיגור אחד, שע"י העבירה שעשה נברא מלאך חבלה ועושה חורבן למעלה בשורשו, והוא הקטיגור שאמרו קונה לו קטיגור אחד.	57234
והנה כשם שיש בית המקדש למטה כך יש בית המקדש למעלה, וביהמ"ק שלמעלה מכוון כנגד ביהמ"ק שלמטה, וכותב הגר"ח ז"ל, שאף אחד לא יכול להגיע לביהמ"ק שלמעלה רק נשמת ישראל, אבל באומות העולם אפי' הפילוסוף הכי גדול אינו יכול בשום אופן להגיע עד שם, כי שורש נשמתו הרבה למטה ממנו, אבל נשמת ישראל ששורשה למעלה למעלה, יכולה נשמה זו שתעשה בחטאה ח"ו גם חורבן למעלה הרבה.	57235
וזהו משא"כ ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי, ולא כתוב בן יעקב ואחז"ל (סנהדרין ק"ט), שביקש יעקב רחמים על עצמו שלא יזכר שמו כאן, כמ"ש בקהלת אל תחד כבודי, והיתה כוונתו לזה שלא יזכר שמו במחלוקת קרח ועדתו, ויש להתבונן מה ענין זה שלא יזכר שמו בזה? וכי אם לא נזכר שמו אין יודעים שלוי היה בן יעקב?	57236
אלא יעקב אבינו ידע שקרח גדול מאד, ושורש נשמתו גבוה הרבה וכמ"ש חז"ל (תנחומא שם), קרח שפיקח היה מה ראה לשטות כזה, שלשלת גדולה ראה שיוצא ממנו ומנו שמואל הרמתי, ואיך ראה כל זה? דבר שיהיה אחריו כמה מאות שנים, אלא ודאי ברוח הקודש ראה! וא"כ מבינים אנו איזה גדול היה אדם זה, ולכן עבירתו עשתה חורבן למעלה הרבה מאד, והגיעה עד שורש נשמתם של אבות אבותיו עד קהת! ועד לוי!	57237
יעקב אבינו ראה כל זה וביקש רחמים שלא יגיע לשורש נשמה שלו! וזהו ביאור שביקש יעקב רחמים על עצמו שלא יזכר שמו בעדת קרח, ואגב יש להתבונן כי קרח היה בעל רוח"ק ובכ"ז חטא והחטיא, וברוח"ק שלו עצמו נכשל וירד לשאול מטה, מכאן שגם בעל רוח"ק, צריך ללמוד מוסר בכל יום ואל יסמוך על גדולתו כאשר ראינו בקרח ועדתו!	57238
זהו שאמרו יש חוטא בשמים ואינו חוטא בארץ, והוא מחלוקת קרח ועדתו שעשה חורבן גדול שם, עד לשורש נשמתם של אבותיו ואבות אבותיו, אבל אינו חוטא בארץ, שכיון שקיבלו עונשם כאן, וכל ישראל פחדו ונסו לקולם, לא פגע חטאם בעוה"ז כי ראו הכל בעונשם ולמדו מוסר, ויש חוטא בארץ ואינו חוטא בשמים, הוא טיטוס הרשע, שנכנס לבית קדשי קדשים ופשט ספר תורה על הארץ ועשה שם תיעוב נורא, הנה בארץ חטא שהיה חילול השם גדול רח"ל, שיצא חי מבית קדשי הקדשים כאילו לא פעל שום עוולה, אבל לא חטא בשמים, בביהמ"ק של מעלה לא פגע כלל וכלל, כי שורש נשמתו של טיטוס היה ממקום שפל, ולא יכול לעשות חורבן למעלה משורשו.	57239
אבל המספר לשה"ר חוטא בשמים ובארץ, וכמ"ש חז"ל על הפסוק שתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ, א"ר יוחנן אין אדם אומר לשה"ר עד שהוא כופר בעיקר, שנאמר אשר אמרו ללשוננו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו, הנה ההכרח לכל אדם לבקש עזר ה' להצילו מרדת שחת, אולם בל נשכח מה שכתב רבינו יונה ז"ל בשע"ת (שער א' ז'), אשר כדי להשיג עזר ה' צריך האדם שלא יהיה ח"ו מתועב בעיני ה', כי איך יקוה אדם שהוא תועבת ה' שיעזרהו ה'? והנה כתוב תועבת ה' שפתי שקר, עוד כתוב תועבת ה' כל גבה לב, וכתב רבינו יונה כי בעל הגאווה נמסר ביד יצרו! כי אין עזר השם עמו אחרי אשר הוא תועבת השם!	57240
והעצה היא ללמוד מוסר בכל יום, כי בלא מוסר חוטאים! וכמ"ש שלמה המע"ה (משלי ד'), החזק במוסר אל תרף נצרה כי היא חייך, מוסר הנכנס אל הלב הוא העיקר! כי במחשבה יש אנשים מאמינים גדולים, אבל כשמגיעים לכוחות הנפש הנתונים בלב שם נכשלים ונופלים! כי הראש והלב הם כשני אנשים נפרדים, הראש יודע הכל, ואעפ"כ הלב עושה מה שהוא רוצה לעשותו.	57241
	57242
	57243
	57244
	57245
	57246
	57247
	57248
	57249
	57250
	57251
	57252
	57253
	57254
	57255
	57256
	57257
	57258
	57259
	57260
	57261
	57262
	57263
	57264
	57265
	57266
	57267
	57268
	57269
	57270
	57271
	57272
	57273
	57274
	57275
	57276
	57277
	57278
	57279
	57280

וכמ"ש וידעת היום והשבות אל לבבך, כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד,	57281
ולכאורה אם האדם הגיע לידיעה החלטית במחשבתו ובמוחו, באמונה שלמה ובהבנה שכלית נכונה כי ה'	57282
הוא האלהים, מה צריך יותר? הנה בא הכתוב ומכחיש זה ואומר לא כי! אלא אם השיבות ידיעתך אל לבך	57283
מוטב, ואם לאו העלית חרס בידיך! כי אם הלב אינו מרגיש שה' הוא האלהים, לא יועיל לו לאדם במאומה	57284
לעמוד כנגד יצרו אף הידיעה היותר גדולה!	57285
ושמעתי מהג"ר איצל בלאזער ז"ל שאמר, כי כשם שיש ודאי מרחק רב בין מי שאינו יודע כלל כי ה' הוא	57286
האלהים לבין מי שיוודע זאת, כן יש מרחק רב ועוד יותר הרבה מאד, בין הידיעה בלא הרגשת הלב, לבין	57287
הידיעה עם הרגשת הלב! ואכן זוהי עבודתו של האדם שנשמתו תעזן ותטהר את חומר גופו ורגשי לבבו	57288
לדעת את השי"ת! וכמ"ש הגר"א ז"ל, עיקר חיות האדם הוא שבירת המדות, ואם לאו למה לו חיים, וע"ז	57289
צריך לבקש עזר מאת השי"ת! (לב אליהו ד' קל"ז).	57290
מאמר רמו	57291
ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ואון בן פלת בני ראובן (במדבר ט"ז א').	57292
אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, ואחז"ל בה' בראם, ומפני מה נברא העוה"ז בה"א? מפני שדומה	57294
לאכסדרה שכל הרוצה לצאת יוצא, מ"ט תליא כרעיה? דאי הדר בתשובה מעייל ליה, וליעייליה בהך? לא	57295
מיסתייעא מילתא, דאמר ר"ל מאי דכתיב אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן, בא לטהר מסייעין לו, בא	57296
לטמא פותחין לו (מנחות כ"ט:), הילכך עבדי ליה סיוע פתח יתירה (רש"י).	57297
גילו לנו חז"ל בזה, כי בריאת העולם היתה באופן שכל הרוצה לצאת מן העולם יצא, ביאור הענין נראה כי	57298
האדם גדרו הוא, שאין היצה"ר יכול להחטיאו אלא בדרך היום אומר לו עשה כך ומחר אומר לו עשה כך,	57299
שמפתהו לפרוץ את הגדר קימעה קימעה, אך קיימת בחינה של יציאת פתע מן העולם, והיא היציאה	57300
מגדרות העולם בהחלט, ושם מחוץ לגדרות העולם הכל פרוץ ופתוח, שם אין היצה"ר צריך לנהוג בדרך	57301
היום אומר לו עשה כך, אלא מדרדרו לשאול תחתית ללא מעצור, וכדי להכנס שוב אל תוך העולם, אין די	57302
באותו פתח שיצא בו, אלא צריך הוא לפתח מיוחד, היינו לסיוע מיוחד מאת הקב"ה להשיבו אל עולמו.	57303
הדרכים שעל ידם יוצא אדם מעולמו רבים הם, אחת מהם הקנאה, קרח שפיקח היה מה ראה לשטות זו,	57304
אמרו חז"ל נתקנא באליצפן בן עוזיאל שנמתנה להיות נשיא, וכיון שיצא קורח מן העולם הרי נמצא פרוץ	57305
ללא גדרים כלל, ומתוך כך הוא מסוגל לכל שטות, ואין הפקחות מועלת ללא גדר, ועדיין לא נתיישב אלא	57306
היאך הגיע קרח לכך, אך מאתים וחמשים איש נשיאי עדה מה ראו הם לשטות זו? במה הצליח קרח	57307
למשכם ברשתו? הלא אצלם לא היה קנאה וכבוד!	57308
אמרו חז"ל (במד"ר י"ח ג') ויקח קרח, מה כתוב למעלה מן הענין, ועשו להם ציצית, קפץ קרח ואמר	57309
למשה, טלית שכולה תכלת מהו שתהיה פטורה מן הציצית, א"ל חייבת בציצית, א"ל קרח טלית שכולה	57310
תכלת אינה פוטרת את עצמה, ארבע חוטים פוטרים אותה? בית מלא ספרים מהו שיהא פטור מן המזוזה?	57311
א"ל חייב במזוזה, א"ל כל התורה כולה אינה פוטרת את הבית, שתי פרשיות שבמזוזה פוטרות את הבית,	57312
א"ל קרח לא נצטוות עליהן ומלבך אתה בודאן, מיד ציוה קרח ועשו טליתות תכלת, ונתעטפו בהן אותן	57313
ר"נ ראשי סנהדראות.	57314
הנה כל קושיותיו של קרח שטות והבל, ועליהם יש לתמוה קרח שפיקח היה מה ראה לשאול שאלות של	57315
שטות אלו, ואעפ"כ הצליח לפתות על ידן ר"נ ראשי סנהדראות, עד שמרדו במשה וכפרו בתורה מן	57316
השמים, והטעם מתוך ששאלות הללו ריח של ליצנות נודף מהן, ועל ידי כן נמשכו אחריו ואבדו עולמן, זה	57317
כוחה של ליצנות.	57318
עוד אמרו חז"ל כשאמר הקב"ה למשה, קח את הלויים מתוך בני ישראל וטהרת אותם, מיד עשה כן לקרח	57319
וגילח את כל שערו, התחיל לחזור על ישראל ולא היו מכירים אותו, אמרו לו מי עשה לך כך? אמר להם	57320
משה עשה בי, ולא עוד אלא נטלני בידי ורגלי והיו מניפין אותי ואמר לי הרי אתה טהור, והביא את אהרן	57321
אחיו וקישטו ככלה והושיבו באהל מועד, הניף אהרן כ"ב אלף איש ביום אחד, דבר שהיה בו משום נס	57322
גדול וכמ"ש החזקוני, ואף בנס כזה מצא קרח מקום להתלוצץ, וזה הדבר אשר הוציא את קרח מן העולם,	57323
והוציא ר"נ ראשי סנהדראות עמו.	57324
וכן אנו מוצאים אדם שיצא מעולמו ע"י הליצנות, ויצא בן אשה ישראלית ויקוב את השם ויקלל (ויקרא	57325
כ"ד), יפלא איך הגיע אדם מישראל מיוצאי מצרים לעבירה חמורה זו, ויצא בן אשה ישראלית, פירש"י	57326
מהיכן יצא, רבי לוי אומר מעולמו יצא, מעתה אין קושיא, שכיון שיצא מעולמו ולא היה גדור כלל, אין כל	57327
פלא אם הגיע למה שהגיע, כי מה יעצור בעדו, ומה גרם לו לצאת מעולמו? רש"י שם אמר ר' ברכיה	57328
מפרשה של מעלה יצא, אמר כתיב ולקחת סולת ואפית אותה, דרכו של מלך להיות אוכל פת חמה, שמא	57329
פת צוננת של תשעה ימים?	57330

כאן גילו לנו חז"ל איך אדם יוצא מעולמו ע"י הליצנות, מאחר שנתלוצץ מלחם הפנים הרי נעשה הפקר	57331
וכבר יצא מעולמו, ליצנות אחת דוחה ומוציאה את האדם מעולמו, ובאמת לחם הפנים נס גדול היה בו,	57332
וכמ"ש בגמ' (סוף חגיגה), מלמד שמגביהים אותו ומראים בו לעולי רגלים לחם הפנים, ואומרים להם ראו	57333
חיבתכם לפני המקום, סילוקו בשבת הבאה חם כיום סידורו, דאמר ר"י בן לוי נס גדול נעשה בלחם	57334
הפנים, כסידורו כך סילוקו, ומעתה בא וראה כוחה וגנותה של הליצנות, בדבר שמראה חיבתן של ישראל	57335
לפני המקום, ומשום כך נעשה בו נס גדול, ממנו גופו יתלוצץ הלץ וילעיג, ועי"ז מוציא עצמו מן העולם,	57336
ובא לידי גידוף ח"ו ועד לשאול תחתית.	57337
כתב (המסילת ישרים פ"ה), מפסידי הזהירות הם השחוק והלצון, ומי שטובע בהם כמי שטובע בים	57338
הגדול, שקשה לו מאד להמלט, כי הנה השחוק מאבד את לב האדם, שכבר אין הטעם והדעה מושלים בו,	57339
והרי הוא כשיכור או שוטה, אשר אי אפשר להנהיגם כי אין מקבלים הנהגה, העולם נברא למען בני דעת,	57340
וע"י הליצנות מאבד האדם את דעתו השקולה והריהו יוצא מן העולם, וכיון שנפרצו גדריו אין גבול	57341
להתדרדרותו.	57342
עוד כתב (המס"י שם), ותראה קושי הלצון והשחתתו הרבה, כי כמו המגן המשוח בשמן אשר ישמיט	57343
ויפיל מעליו החצים, ומשליכם לארץ ולא יניח אותם שיגיעו אל גוף האדם, כך הלצון בפני התוכחה	57344
והמרדות, כי בליצנות אחת ובשחוק קטן יפיל האדם מעליו ריבוי גדול מן ההתעוררות וההתפעלות, מה	57345
שהלה מתעורר ומתפעל בעצמו מדי ראותו או שמעו ענינים שיעירוהו אל החשבון והפשפוש במעשיו,	57346
ובכוח הליצנות יפול הכל לארץ ולא יעשה בו רושם כלל, ולא מפני חסרון הבנת הלב, אלא מפני כוח	57347
הלצון ההורס כל עניני המוסר והיראה.	57348
זה כוחה של הליצנות, לסלק מן האדם כל התעוררות של מוסר ויראה, ואף גורמת לו לצאת מעולמו, כי	57349
העולם רציני עד מאד והמתלוצץ יוצא מן העולם, וכיון שתוכחה ומוסר אינם מועילים ללצים, הרי אין	57350
דרך להשיבם אלא ע"י יסורים, ואמרו חז"ל (ע"ז י"ח), קשה הליצנות שתחילתה יסורין וסופה כליה,	57351
וכתיב נכוננו ללצים שפטים, עלינו להתבונן בכל זה והבא לטהר מסייעין לו.	57352
(שיחות מוסר ח"א מא' כ"א).	57353
	57354
מאמר רמז	57355
ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ואון בן פלת בני ראובן (במדבר ט"ז א').	57356
ומה ראה קרח לחלוק עם משה, נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עוזיאל, שמינהו משה נשיא על בני	57357
קהת על פי הדיבור, אמר קרח אחי אבא ארבעה היו, עמרם הבכור נטלו שני בניו גדולה אחד מלך ואחד	57358
כהן גדול, מי ראוי ליטול את השניה לא אני בן יצהר שני לעמרם, והוא מינה נשיא את בן אחיו הקטן	57359
מכולם, הריני חולק עליו ומבטל את דבריו.	57360
בספר שער הקדושה לרבי חיים ויטל ז"ל, כתב טעם על מה שלא נצטוינו בתורה על המדות, ואומר מפני	57361
שהתורה אינה מדברת אלא בתרי"ג אברי הנפש והגוף שכולם בנפש העליונה, אבל מדות מקומם בנפש	57362
השפלה המורכבת מד' היסודות דומם צומח חי ומדבר, וכתב עוד כי המדות הרעות חמורות הרבה יותר מן	57363
העבירות הגדולות, כאשר אמרו חז"ל שלחו מתם מאן הוא בן עוה"ב והשיבו ענותן ושפל ברכ, והנה ענוה	57364
להרבה פוסקים אינה כלל במספר של תרי"ג מצוות, וכמעט שלא נזכרה בתורה, ועכ"ז בה תלויה העוה"ב!	57365
ואמר אליהו שאין דברי תורה מתפרשין אלא למי שאינו קפדן, וגם אני איני מדבר אלא במי שאינו קפדן,	57366
עד כאן תורף דבריו עיי"ש.	57367
והנה כשנתבונן בעץ מאכל ונשאל את מי מבקשים יותר, את העץ או את הפירות? בודאי הכל מבקשים את	57368
הפרי כי הוא המשביע, וכל חשיבות העץ רק מפני פירותיו, אבל אם נשאל שני בני אדם שקרה להם	57369
הפסד, אחד הפסיד פירות ואחד אבד את האילן, בודאי מי שאבד את האילן הוא הפסיד ביותר, שבאבדת	57370
האילן אבד גם את הפירות, התכלית אמנם היא עשיית המצוות והשמירה מן העבירות, אבל מדות הם	57371
השורשים המצמיחים חטאים, ועל כן חמורות הן ודאי יותר מן העבירות, כן אחז"ל שכל הכועס כאילו	57372
עובד ע"ז, וככה אמרו בכמה מדות דברים שלא אמרום בעבירות רבות.	57373
באורחות חיים להרא"ש (אות קי"ג) כתוב, אל תתן בלבבך קנאה שזו חולה רעה שאין לה רפואה, כל	57374
הנמצא בארץ צומח ושואף כוח ממנה, אמנם הכל אפשר לאבד חוץ מן האדמה, גם אם תשרש אותה	57375
במקום אחד עדיין ישאר עפר במקום אחר, וכן במדה רעה שאי אפשר לשרש אותה לגמרי, אמרו חז"ל על	57376
אדה"ר שעשה תשובה ק"ל שנה שפירש מן האשה, ואח"כ כתיב וידע אדם את אשתו, ואמרו חז"ל	57377
שנתוספה לו תאוה על תאוה, מדה רעה אי אפשר להכרית כליל כי חזקה היא מאד, מעבירה אפשר	57378
לפרוש אבל לא ממדה רעה.	57379

כתיב (דברים כ"ט) פן יש בכם שורש פורה ראש ולענה, דאגת משה היתה בעיקר שמא יש בישראל בעל שורש רע, משה לא היה מתירא כ"כ מעבירות שבישראל, אלא מן שורש של עבירות, כי שרשים אי אפשר לכלותם כי גם אם חופרים אחריהם במקום אחד, וגם שורפים שם השרשים הנמצאים שמה, אבל עדיין יש להם ספיחים במקום אחר, כל עיקר דאגת משה רבינו היתה שמא ישנם בישראל מדות רעות, הן ענין שורש פורה ראש ולענה, וזהו גם כן ענין הרהורי עבירה קשים מעבירה (יומא כ"ט).	57380
בגמ' (חגיגה ט"ו): איתא, דאשכחיה שמואל לרב יהודה דהוה בכי כשקרא (ישעיה ל"ג) איה סופר איה שוקל, על דואג ואחיתופל שהיו שונים ג' מאות הלכות במגדל הפורה באויר, ותנן אין להם חלק לעוה"ב, אנן מה תהוי עלן? א"ל טינא היתה בלבם עיי"ש, טינא זהו מדות, רואים אנו מכאן יסוד נורא, כי תורה מגינה ומצלא בפני עבירה (סוטה כ"א), ואינה מגינה בפני מדות!	57381
תמהים אנו מאד על חטאו של קרח שהיה נביא, וגדולתו ותורתו הם למעלה מהשגתנו, ואיך זה חטא ונאבד ולא עמדה לו כל תורתו? הוא הענין, כי בעד מדה רעה של קנאה בנשיאותו של אליצפן בן עוזיאל אין תורה מגינה, מאין ידע הרא"ש ז"ל שקנאה אין לה רפואה? הנה רואים אנו זה ברור מהמעשה של קרח, וכמדת הקנאה כן הוא גם בכל המדות, מדות חזקות הן יותר מתורה!	57382
וכן כתב ר' חיים ויטל ז"ל (בשער הקדושה חלק א', שער שני) וז"ל, והנה בנפש הזאת תלויות המדות הטובות והרעות, והן יסוד ושורש אל הנפש העיונית השכלית, אשר בה תלוין תרי"ג מצוות התורה, לפיכך אין המדות מכלל התרי"ג מצוות, ואמנם הן הכנות עקריות אל תרי"ג המצוות בקיומם או בביטולם, כי אין כוח בנפש השכלית לקיום המצוות ע"י תרי"ג אברי הגוף, אלא באמצעות נפש היסודית המחובר אל הגוף עצמו, בסוד כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא, ולפיכך ענין המדות הרעות קשים מן העבירות עצמן מאד, ונמצא כי יותר צריך לזוהר ממדות הרעות יותר מן קיום המ"ע ול"ת עיי"ש.	57383
ביאור הדברים כי המדות להיותם עיקרים ויסודות לכל הבנין של התרי"ג המצוות, על כן המדות חמורים ממצוות, כי אם אין יסוד אין בנין, וממילא ודאי סתירת היסוד חמורה מסתירת הבנין, ועוד דבר כי מדות השכל מחייב אותן, והם קרובים להבנת האדם, וכלל בידניו כי דבר שאדם מבין בעצמו גנותו עונשו חמור יותר, וכן מבואר ברמב"ן (בראשית ו'), בטעם שהמבול נחתם הגזר דין מפני החמס, על שהיא מצוה שכלית.	57384
ובזה יבואר מה שמצינו שאו"ה נענשו על מדות רעות, כמ"ש בספר ישעיה על אשור שהוא שבט אפו של הקב"ה להעניש בו את כל העמים, ואמר שם היתפאר הגרון על החוצב בו, אתה אשור אינך אלא גרון ביד החוצב, ואתה מתפאר מנצחונך ומייחסו אליך, והיה כי יבצע א' את כל מעשהו, אפקוד על פרי גודל לבב מלך אשור ועל תפארת רום עיניו, הנה בא עונשו של אשור על מדת גאותו! ואיך שייך להעניש גוים על מדות? בשלמא ישראל יש למצוא בדוחק בתורה שזוהרו על מדות, כאשר הרמב"ן (דברים י"ז) למד על מדת הגאווה מק"ו ממלך, שכתוב בו לבלתי רום לבבו מאחיו וכ"ש הדיוט, אבל עכו"ם שאפילו התרי"ג מצוות אינם נוהגים בהם, כ"ש שאינם מצווים על המדות?	57385
אולם לפי דברי רבי חיים ויטל ז"ל, הרי שמדות הם קודמים לפני המצוות, וכי הם יסוד הבנין, ממילא פשוט הוא שאין חילוק במדות בין ישראל לאומות, ישראל נשתנו מאומות רק במה שלישראל ניתנה תורה ולא לאומות, אבל במה שלפני התורה אין חילוק בין ישראל לאומות, רוצה אני בזה שלא תשמעו דברי רח"ו אלה בתור דברי מוסר אלא בתור דין בשו"ע, שיותר צריכים לזוהר ממדות מאשר מן העבירות, וביסוד הנורא הזה יבוארו לנו הרבה מאמרי חז"ל התמוהים ביותר בלי כללו של רבי חיים ויטל ז"ל.	57386
אמרו חז"ל (יומא ט'): בשלמא מקדש ראשון חרב מפני עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים שהיו בהם, אבל מקדש שני שהיו עוסקים בתורה ובמצוות ובגמילות חסדים מפני מה חרב? ותיצו מפני שנאת חנם שהיתה בהם, ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד ע"ז גילוי עריות ושפיכת דמים, גמ' זו נפלאה מאד, שהרי בבית שני קיימו כל המצוות, ועוד שהיו גומלי חסדים, ובכל זאת חרב הבית! אבל לפי יסוד הנ"ל פשוט הוא, ואין דבר זה נאמר דוקא על שנאת חנם, אלא ה"ה לכל המדות הרעות, שחמור עונשם כעבודה זרה גילוי עריות ושפיכת דמים, ולא זו בלבד אלא ששאלו שם, ראשונים עדיפי או אחרונים עדיפי, והשיבו תנו עיניכם בבירה שחזרה לראשונים ולא חזרה לאחרונים, סוף דבר, מדה רעה אחת איזו מדה שתהא, חמורה יותר מכל התורה והמצוות.	57387
רבי יוסי בר' חנינא היה אומר כל ימיו, בא וראה כמה צריך אדם להתרחק מן הכעס, שהרי משה רבינו ג' פעמים בחייו בא לכלל כעס, וכיון שבא לכלל כעס בא לכלל טעות, לא הגיע לכעס ממש אלא רק לכלל כעס, וגם אין בנו כוח להבין מהותו של זה הכעס, רק התורה היא אשר מבקרת אותו על דבריו שמעו נא המורים שהגיע בזה לכלל כעס, עד כדי כך הוא סוד המדות! (דעת תורה).	57388
	57389
	57390
	57391
	57392
	57393
	57394
	57395
	57396
	57397
	57398
	57399
	57400
	57401
	57402
	57403
	57404
	57405
	57406
	57407
	57408
	57409
	57410
	57411
	57412
	57413
	57414
	57415
	57416
	57417
	57418
	57419
	57420
	57421
	57422
	57423
	57424
	57425
	57426
	57427
	57428
	57429

ויקה קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ואון בן פלת בני ראובן (במדבר ט"ז א').	57430
אז"ל (במ"ר פ"ח י"ג) ויחלוק ויקבוץ וידבר ויצו קרח אינו אומר אלא ויקח, מה לקח לא לקח כלום אלא	57431
לבו נטלו ע"כ, ובמה לקחו לכו, והרי קודם שפשע היה לכו לב קדושה, וכמ"ש כי כל העדה כולם קדושים	57432
ובתוכם ה', ות"א וביניהון שריא שכניתא דה', היינו שהשכינה היתה שורה בתוך כל אחד ואחד מישראל,	57433
וכמ"ש ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוכו של כל אחד ואחד.	57434
והרי ודאי שמעלת השראת השכינה היא לפי מעלת הלבבות, וגם בדור דעה לא היו הכל שוים במעלתם,	57435
וקרח שהיה גדול מכל שבט לוי הנבחר, ודאי היה לכו קודש קודשים לה', ולא עוד אלא שהיה מנושאי	57436
הארון, ובעת נשיאת הארון הלא על הנושא להיות דבק בה' בלי היסח הדעת כלל, כי היסח הדעת מועט	57437
שהיה בימי דוד בשעת נשיאת הארון גרם לפרץ עוזא, וא"כ לב זה קדוש הדבק בה', איך יתכן שיקח את	57438
בעליו מעם ה'.	57439
אולם אז"ל שם, למה חלק קרח על משה, אמר אני בנו של שמן כלומר בן יצהר שזו שמן, אמר קרח ומה	57440
אלו שנמשחו בשמן המשחה בלבד נטלו כהונה ומלכות, אני שאני בנו של שמן איני נמשח ונעשה כהן	57441
ומלך, מיד נחלק על משה, ויקח שלקחו לכו ע"כ, כלומר שלמד בק"ו שלפי מעלתו ומעלת אבותיו ראוי	57442
הוא למעלת הכהונה ומלכות ומיד נשתוקק למעלה זו, ותשוקה יתרה זו גרמה לו לצאת חוץ למחיצתו	57443
ולמרוד במשה רבינו ולחלוק עליו, וזוהי לקיחת הלב שלקחו לכו לתשוקת קדושה ומעלות יתרות.	57444
וכבר כתב (המס"י בפט"ו), כי גם הפרוש אינו יכול לפטור עצמו מחובת הזהירות, והזהירות שלו היא מה	57445
שכתב, וממה שצריך לזהר בקניית פרישות הוא שלא ירצה האדם לדלג ולקפץ אל הקצה האחרון שבו	57446
ברגע אחד, כי זה ודאי לא יעלה בידו, אלא יהיה פורש והולך מעט מעט, והכונה שם כי אף בדרכי הקנייה	57447
הטבעיים לא יעלה בידו אם יקפוץ בפעם אחת יתר על מדה, ויש בזה גם צד של סכנה חמורה, שלא יבוא	57448
ע"י ההשתוקקות היתרה לידי פשע חמור ומרד בתורה, וזה לאו דוקא בפרישות, אלא עוד יותר בחסידות	57449
ובקדושה, כי כל מה שהמעלה יותר גדולה הסכנה גדולה יותר.	57450
ולפי זה מה שאז"ל (ב"ר ס"ז ז'), הצדיקים לבם ברשותן והרשעים הם ברשות לבן, לאו היינו שזהו	57451
ההבדל בין צדיק לרשע, ובין לב קדוש וטהור ומלא קדושה, לבין לב טמא ומלא תאוות גסות, אלא שזהו	57452
המבחן של צדיק בצדקתו, שלא יתן פתח ללבן, שלכו יקחהו ועי"ז יתהפך מצדיק לרשע, כי החטאת רובץ	57453
לפתח הזה, אם לבו ברשותו או הוא ברשות לבו, ויתכן שגם הצדיק בצדקתו והקדוש בקדושתו לא יעמוד	57454
במבחן, אם אך רגע אחד יהיה הוא ברשות לבו הקדוש, שאז יקחהו לבו ויוליכהו לבאר שחת.	57455
ואם תאמר איך יתכן שלא תמנעהו צדקתו ויראתו שלא תלכד רגלו בפח, גם זה שאלו חז"ל (במד"ר שם)	57456
והשיבו, זאת עשו קחו לכם מחתות קרח וכל עדתו, הרי לכם תשמיש החביב מן הכל הוא הקטורת שהיא	57457
חביבה מכל הקרבנות, וסם המות נתון לתוכו שבו נשרפו נדב ואביהוא, לפיכך היתרה בהם, והיה האיש	57458
אשר יבחר ה' הוא הקדוש, א"ל משה הרי אני אומר לכם שלא תתחייבו, מי שיבחר מכם יצא חי וכולכם	57459
אובדין, ולא טפשים היו שכך היתרה בהם וקיבלו עליהם לקרב, אלא הם חטאו בנפשותם שנא' את מחתות	57460
החטאים האלה בנפשותם.	57461
וקרח שפיקח היה מה ראה לשטות זו, עינו הטעתו ראה שלשלת גדולה עומדת הימנו, שמואל ששקול	57462
כמשה ואהרן שנא' משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו, כ"ד משמרות עומדות מבני בניו שכולם	57463
מתנבאים ברוה"ק, אמר אפשר הגדולה הזו עתידה לעמוד ממני ואני אדום, ולא ראה יפה לפי שבניו עשו	57464
תשובה ועומדין מהן ומשה היה רואה ע"כ, הרי גילו לנו חז"ל, שלמשיכת הלב קדמה טעות העין, ולא עין	57465
חוטאת רואה ברע, אלא העין הרואה ברוה"ק את השלשלת הגדולה העומדת הימנו, היא שהטעתו שלא	57466
תעמוד לו יראתו ולא יירא מהתראת משה, אלא שהיה בטוח בנפשו שינצל, כי הוא הקדוש והוא יהיה	57467
האחד אשר יבחר.	57468
ולפי זה הלאו של לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, ואז"ל בספרי זוטא לא יהא לכוך אליך, כלומר	57469
מרגלך, אין הדברים אמורים רק בעין רואה ברע ולב חורש מחשבות און, אלא גם בעין הרואה ברוה"ק	57470
ולב קדוש שהשכינה שורה בתוכו, שגם העין הלזו עלולה היא שתטעה את בעליה ותבטיחו בבטחון כזה,	57471
עד שיהיה נמשך אחר תשוקת לבבו הקדוש עד שיהיה הוא ברשות לבו.	57472
ובזה עלול הוא הצדיק והקדוש הזה ליהפך להרשע היותר גדול בעולם, עד שיהיה אובד ברשעו, ע"י	57473
אבדון שלא היה כמותו, שבריאה יברא ה' ופצתה האדמה את פיה ותבלע אותו ואת כל אשר לו, עד כדי	57474
כך היא הסכנה שהוא מסתכן בה שלקחו לכו לקדושה ומעלות יתרות שאינן ראויות לו, אבל הלא מדה	57475
טובה מרובה היא, וא"כ כמה גדולה היא התקוה והבטחון להאדם שלבו ברשותו. (דליות יחזקאל).	57476
	57477
מאמר רמט	57478
ויקה קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ואון בן פלת בני ראובן (במדבר ט"ז א').	57479

כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים, ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים, איזו היא מחלוקת	57480
שהיא לשם שמים זו מחלוקת הלל ושמאי, ושאינה לשם שמים זו מחלוקת קרח וכל עדתו (אבות פ"ה),	57481
הכלל הוא לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה (פסחים	57482
נ' :), אבל במחלוקת אפילו במקום מצוה, כגון לחלוק על הרשעים והכופרים, או לחלוק בהלכות התורה,	57483
מצותה היא רק לשמה, ושלא לשמה אסורה היא איסור גמור, מפני שבמחלוקת אין הכלל שמתוך שלא	57484
לשמה יבוא לשמה, אלא שמתוך שלא לשמה תתגבר אש המחלוקת ותחריב את העולם.	57485
וזהו שמסיימת המשנה כי רק מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים, שמביאה לדברים רצויים ושני	57486
הצדדים חיים על ידה, מה שאין כן במחלוקת שאינה לשם שמים אין סופה להתקיים, בסופה אין תקוה	57487
שיבואו ללשמה ויהיה ממנה קיום, שממנה אין באין לידי לשמה לעולם, וממילא לא יצא מזה קיום אלא	57488
חורבן והרס, ולפיכך אסורה היא המחלוקת שלא לשם שמים באיסור גמור.	57489
אלא שיש לשאול, מה ראתה המשנה להעמיד זה לעומת זה, את מחלוקת הלל ושמאי ומחלוקת קרח,	57490
תנאים גדולים לעומת רשעים גדולים, והכי רק מעלת לשמה היתה חסרה להם לקרח ועדתו, והלא מרדו	57491
במשה רבינו וניאצו את ה' ונהיו לרשעים גמורים, ואיך אפשר ללמוד ממחלוקתם את הגריעותא של שלא	57492
לשמה במחלוקת.	57493
אכן נראה שהתורה ירדה לסוף דעתם של קרח וכל עדתו מה היתה תחילת מחלוקתם, וכשאלת חז"ל קרח	57494
שפיקח היה מה ראה לשטות זו, גם התורה העידה שהיו אנשים גדולים, נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם,	57495
ואיך ירדו למדרגה שפלה כזו, וגילתה לנו המשנה סודו של דבר, כי השלא לשמה הוא שהיה בעוכריהם,	57496
כי מחלוקתם לא היתה בתחילה מחלוקת בעלמא של בקשת שררה וכבוד, כי אם מחלוקת של בקשת	57497
המעלה, על שנשללה מהם מעלת כהונה גדולה, ולא זכו אליה כמו שזכה לה אהרן ובניו אחריו.	57498
וכן איתא בגמ' (סוטה י"ג:) רב לכם בני לוי, תניא א"ר לוי ברב בישר ברב בישרוהו, ברב בישר רב לכם	57499
בני לוי, ברב בישרוהו דכתיב ויאמר ה' אלי רב לך ע"כ, הרי שנתבע משה רבינו על מה שאמר לקרח	57500
ועדתו רב לכם, ואם היתה כוונתם מתחילה ועד סוף רק שררה וכבוד איך יתכן שיתבע משה רבינו על מה	57501
שאמר להם רב לכם, והלא בקשת משה רבינו היתה רק רדיפה אחרי המצוות ובקשת המעלה, ואיך יתכן	57502
לומר לו רב לך, כגמול על מה שאמר רב לכם שלא יבקשו שררה.	57503
על כרחך לומר שגם הם בתחילה ביקשו מעלה רוחנית, ועל זה אמר להם משה רבינו שאין להם לבקש	57504
גדולה יתרה רוחנית שלא ניתנה להם, ויש להם להסתפק במעלתם שזכו אליה, ולכן נתבע משה רבינו על	57505
שהוכיחם בלשון רב לכם, מפני שלא יתכן לומר לשום אדם מישראל שרב לו במעלתו שזכה אליה עד	57506
היום, ואין לו להגביה לבו בדרכי ה' לבקש מעלה יותר גדולה.	57507
כש"כ לאנשים גדולים ויחידי סגולה בישראל, כי אין גבולים בזה, וכל אדם מישראל חייב שיהיו עינוהו	57508
מטייפין למעלה למעלה וכאמרם (בתדב"א פ' כ"ה), חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי	57509
אברהם יצחק ויעקב, אולי בכ"ז תעלה בידו, וכזו היתה התביעה על מרע"ה שאמר לבני לוי רב לכם, ועל	57510
זה נענה במדה כנגד מדה, שאמר הקב"ה גם לו רב לך, כלומר אל תבקש מעלה כזו שכבר נגזר שלא תגיע	57511
אליה.	57512
הרי שגם במחלוקת קרח ועדתו, היה ענין של בקשת המעלה ורדיפה אחריה, ולא עוד אלא שאנו למדים	57513
בפרשה שם שהיה משה רבינו מתירא שלא תעמוד להם גדולתם, ולא אך מפני קרח לבד היה מתירא, אלא	57514
גם מפני דתן ואבירם בעלי מחלוקתו עוד במצרים, גם עליהם נאמר ויחר למשה מאד ויאמר אל ה' אל תפן	57515
אל מנחתם, וכתב הראב"ע ז"ל דתן ואבירם היו אנשים גדולים והקריבו מנחה קודם זה המעשה, וזה טעם	57516
אל תפן אל מנחתם ופנה אלי עכ"ל.	57517
הרי שנתירא משה רבינו שתתקבל מנחתם ותדחה בקשתו, ולכאורה איך עלה על דעתו כן והרי זבח	57518
רשעים תועבה, ואיך תתקבל מנחתם, ועל כרחך שעד גמר המעשה לא חרץ משה רבינו את דינם לרשעים	57519
אלא לטועים, וחזר אחריהם להחזירם בתשובה, ולכן היה חושש אולי תתקבל מנחתם כי היו אנשים	57520
גדולים, ועם היותם בעלי מחלוקת היו להם גם זכויות גדולות, עד כדי כך שמשה רבינו היה מתירא,	57521
והתפלל שלא תעמוד להם זכותם ולא תצא תקלה לישראל.	57522
נמצא שאין כאן ענין של מחלוקת רגילה של אנשים פשוטים, שהרי התורה העידה בפירוש, שאנשים אשר	57523
קמו לפני משה היו נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם ופירשו ז"ל (סנהדרין ק"י.), נשיאי עדה מיוחדים	57524
שבעדה, קריאי מועד שהיו יודעים לעבר שנים ולקבוע חודשים, אנשי שם שהיו מהיושבים בסנהדרין	57525
ושמם היה הולך לפנייהם בכל העולם, ולא לחינם עלה בידם להקהיל כל העדה לפני משה להתריס כנגדו,	57526
כי גדול היה קרח ודבריו היו נשמעים כדברי הלכה מפי השמועה, וכבר הביא החסיד בעל השל"ה בסידורו	57527
רמז האר"י הקדוש ז"ל, צדיק כתמר יפרח, סופי תיבות קרח, ומה נשגבים הדברים!	57528

על פי הדברים האלה תתיישב השאלה, איך העמידה המשנה מחלוקתו של קרח בהשוואה למחלוקתם של הלל ושמאי, כי כל האסון במחלוקתם בתחילתם היה רק בהשאלה לשם שמים, שירדה תורה לסוף דעתם הטועה, כי עם כל רדיפתם אחרי המעלה, לא היה הכל לשם שמים, כי לא היתה כאן מחלוקת מופשטת בהלכה, איך ובאיזה צורה תהיה מעלת הכהונה גדולה, אלא שהדיון היה מי ראוי להיות כהן גדול, אם רק אהרן הכהן שבחרו ה', או גם אחרים בכלל, שכל העדה כולם קדושים ובתוכם ה', והשכינה שורה בתוך כולם, ולפיכך כולם ראויים לשרת בכהונה גדולה, ולמה נבחר אהרן דוקא.	57529 57530 57531 57532 57533 57534
כאן היה המקום שיתגנב ללבם השאלה לשמה וכמשז"ל (במ"ר), שראה שושלת גדולה, היינו עינו הטעתו שלא ראה שהוא דן בכבוד עצמו וגדולתו, ודימה בנפשו שהוא דן שאלה מופשטת במשפטי הכהונה בישראל, ומחלוקתו עם משה רבינו דומה היא למחלוקתם של הלל ושמאי, וסופה להתקיים ולהביא קיום וברכה לעולם כמו המחלוקת של הלל ושמאי, אך טעה בזה ולא ראה את לבו באספקלריא המאירה שראוי לגדולי עולם שיסתכלו בה, ולא ירד לעמקי לבבו על דרך אני ה' חוקר לב ובוחן כליות, ולא ראה את לבו כמו שראו אותו בשמים.	57535 57536 57537 57538 57539 57540
וכבר אז"ל ויקח קרח לקחו לבו, כלומר שלא היה בזה לבו ברשותו כדרכם של הצדיקים אלא הוא היה ברשות לבו, והטעהו לבו לחשוב כי דינו דין אמת, ואין לו במחלוקתו שום ענין אחר, אלא להעמיד האמת על תילה, אבל לא כן היה, אלא היה ברשות לבו, ובלבו היתה כונה טמירה ונעלמה של תשוקה להיות כהן גדול, ולרשת שררה וגדולה בישראל, ואם הוא עצמו מעורב בדבר כבר אין זה לשם שמים אלא לשם עצמו.	57541 57542 57543 57544 57545
ואומרים בשם הגרי"ס זצוק"ל כי על האדם להזהר מאד שלא יתחלף לו קידוש שם שמים בקידוש עצמו, וכל מחלוקת שאינה לשם שמים אין לה קיום ותקוה ועלולה להביא חורבן נורא, וכאשר היה באמת שמחלוקת קרח ועדתו הביאה חורבן לכולם עד שנהיו לבלועים ושרופים, וירדו חיים שאולה, ונדונים בכל מיני דינים, ולחד מאן דאמר נאבדו גם מעולם הבא.	57546 57547 57548 57549
וזהו הלימוד שלמדה לנו המשנה מה היא מחלוקת שלא לשם שמים, כי גם מחלוקת כזו של קרח ועדתו שלא כמו בדורות שאחריהם גדולים כמותם בגדולתם, שהיו נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם בדורו של משה, ושהיתה ראייתם ראיית רוח הקודש כאמרם ז"ל, גם הם כיון שנתגנבה בהם מתחילה מחשבה פסולה של שלא לשם שמים, מה עלתה להם ומה מר היה סופם, וזהו לימוד נשגב לכל באי עולם, שאל יתהלל חכם בחכמתו ולא צדיק בצדקתו ולא בעל רוח הקודש ברוח קודשו, לדמות בנפשו כי ראוי הוא להחזיק במחלוקת כפי שתעלה על דעתו, כי כל המעלות היו אצל קרח ועדתו, וראה מה היה בסופם.	57550 57551 57552 57553 57554 57555
ואין ראוי להחזיק במחלוקת אלא זה שבדק וחקר את לבבו חקירה אחרי חקירה, ובדיקה אחרי בדיקה, מאה פעמים ואחד, ואז אם יעמוד על כנות לבבו ויושרו, וימצא את מחשבתו טהורה ונקיה מכל שמץ פסול ונגיעה כל שהיא, ויהיה בטוח בתכלית הבטחון בלי שום ספק כל שהוא, וכמו שהיה אצל קרח שראה שושלת, אין לו שום נגיעה וחשש נגיעה, אלא כולו טהור ונקי ומכוין אל האמת ולכבוד שמים ולא לכבוד עצמו כלל, אז יוכל להכניס עצמו במחלוקת, ומחלוקת כזו סופה להתקיים, כי סופה קיום וחיים לעולם.	57556 57557 57558 57559 57560
עלינו לקחת מזה מוסר השכל גם לנו, כי כשם שחייב האדם לירא שלא יסיתהו לבו לעשות הרע, יתר על כן צריך לירא שלא יטעהו לבו, ולא יקחהו לבקש את הטוב יתר על המדה, ולא יעבור את התחומים שקבעה לו התורה, ולא יסיג גבולי עולם שהציבה התורה, וישמור נפשו שלא יפול בפח לבו הטועה ומטעה אותו בכל מיני טעות, כמו שאירע לקרח שראה ברוה"ק שושלת גדולה ועינו הטעתו, עד שפיקח זה נכנס לשטות זו, ליפול מאיגרא רמא אל בירא עמיקתא.	57561 57562 57563 57564 57565
הלא יחרד לב האדם בזוכרו מה עלול הוא לעשות לנפשו, שעלול הוא להיות כאויב הגדול ביותר בעולם, וידיעה זו עלינו לשנן בלבנו שנזכרה תמיד, ולא נסיח דעתנו ממנה אף לרגע, כי רק היא דרך ההצלה להשמר מן הסכנה, ולזה הרחיבה התורה וחז"ל בפי' הפרשה לכל צדדיה רוחבה ועומקה, למען העמיד את האדם על האמת במצב לבבו והרשת הטמונה לרגליו, גם לגדול שבגדולים והקדוש שבקדושים, כדי שהתורה תהיה נר לרגליו, ולאורה יסע וילך בכל ימי חייו, עד שיבוא בשלום למחוז חפצו לאור באור החיים עד העולם. (דליות יחזקאל).	57566 57567 57568 57569 57570 57571
מאמר רנ	57572 57573
ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם בני אליאב (במדבר ט"ז א').	57574
עוסקים אנו בפרשיות אלו בעניני המרגלים ובענין קרח ועדתו, וסבורים אנו כי פרשיות אלו ענינם חטאת הראשונים ולנו אין נוגעים כלל, אך באמת כאשר נתבונן במהותם של דברים נראה, כי ענינים אלו עוסקים לא רק בראשונים אלא אף בנו ממש הדברים אמורים, רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא	57575 57576 57577

תקום (משלי י"ט), האדם עומד ומחפש עצות היאך להטיב מצבו ולהגשים רצונותיו, ואינו יודע כי עצותיו לא יועילוהו מאומה, ותכלית הכל היא רק עצת ה'.	57578
יסוד האמונה היא, להאמין כי לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש וכדאיתא בחז"ל (ברכות נ"ח), אפילו ריש גרגיתא משמיא מנו ליה, כל התנשאות שיש בעולם מן המלכות שהוא עיקר השלטון ועד הממשלה הקטנה ביותר, אינם נעשים ע"י האדם אלא רק משמיא, ואין לאדם שום אפשרות להטיב מעמדו ע"י תחבולות שיעשה, ודבר זה למדנו מפרשת קרח, קרח רצה ליקח ולשנות את העולם וליטול את הכהונה לעצמו, ולא הועילוהו מאומה כי עצת ה' היא תקום, למרות שרבות מחשבות בלב איש.	57579
מחשבות ושאיפות אלו נמצאים אף בנו, הנה ידוע שהעולם מורכב מחומר וצורה, החומר הוא הנראה לעין כל, אולם החומר אינו עיקר אלא הצורה שעומדת מאחריה זו התכלית, וכשם שבלימוד התורה למדן יקרא מי שמבין את הלומדות והדקות שבצורת הדברים, וכל אשר יורד לתוך הבנת הדברים ביתר דקות, ואינו מסתפק בדברים הנראים בהסתכלות ובעיון קל, הוא אשר נקרא גדול בהבנת התורה, כן חייב להיות אף בהבנת כל עניני התורה, לא להסתפק בשטחיות החומר אלא להעמיק לתוך צורת הדברים.	57580
ולכן בעוסקנו בפרשיות אלו אסור לנו להסתפק בידיעת ענין מעשה דקרח ומרגלים, אלא מחובתנו לידע ולהבין את כל הכוחות והמדות הטמונים בזה, ומה היו הסיבות אשר הביאו את מעשה קרח, וכאשר נבין זאת נדע שמדות אלו לא רק בקרח ועדתו היו, אלא אף בקרב כל אחד ואחד נמצאת שאיפה זו, לילך ולכבוש את העולם להטיב את מצבו ותכליתו, ואח"כ נסיף להתבונן בסוף הנעשה בקרח ועדתו ונדע כי עצת ה' היא תקום.	57581
אף שהחומר שונה הוא, מכל מקום צורת הדברים אחת היא, ואף שאנו איננו שואפים לכהונה גדולה מכל מקום הכהונה היא רק החומר, והצורה היא שאיפה להשיג מעמד ומצב, וכאשר נדע להשכיל זאת, היו חיינו מתנהלים בהשקט ושלוה, כאשר נדע שאין בכוהנו להשיג מאומה יתר על מה שנגזר ונקצב ע"י הקב"ה, ואף בעת שדומה בעיני האדם שיכול להשיג מעמד על ידי שאיפותיו ותאוותיו, מכל מקום בהתבוננות מתמדת יראה כי לא שינה מאומה ע"י מעשיו ורק הפסיד את זמנו וחיינו, כי צורת הדברים אינה רק לשעה אלא לדורי דורות.	57582
וחייב להעמיק ולהתבונן עד שיראה שהכל נעשה כפי שנקצב ע"י הקב"ה, וכל מעשיו ופעולותיו לא הוסיפו מאומה, ובודאי שלא בנקל יוכל לראות זאת, שהרי הנהגת ה' מתחלקת להנהגה גלויה ולהנהגה נסתרת, ובזמנינו הכל בהנהגה נסתרת, ולכן קשה לעיני בשר להבחין בהנהגת השי"ת והשגחתו, אך זו חומר העבודה המוטלת עלינו להתבונן ולהבין שאף כי הכל נסתר, מ"מ הנהגת השי"ת אינה משתנה ושוה בכל הנהגתו הנסתרת להנהגתו הגלויה.	57583
וכבר דיברנו בענין קרח ועדתו, שעלה במחשבתם שיוכלו להדיח את משרע"ה ואהרן הכהן, והלא קרח ועדתו מהאנשים הגדולים שבדור היו וכנאמר קרואי מועד נשיאי עדה אנשי שם, וכי לא ידעו קרח ועדתו ממעמד הר סיני שהקב"ה בחר במשה ואהרן, וכן הלא לא מכבר היה כל ענין המרגלים, שראו הכל בחוש שאין לשנות מאומה מרצון ה', והיאך סברו שיוכלו בכוחם לשנות מרצון ה', איתא (באבות ה') עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות, וחד מינייהו פי הארץ.	57584
והנה בפשטות מבינים, שמה שברא ה' בריאה חדשה ופתחה הארץ את פיה ובלעה את קרח ועדתו, והיה מזה התגלות חדשה של הקב"ה, כמעמד הר סיני נוסף שאמר משה בזאת תדעו כי ה' שלחני, וראו הכל בחוש שמתקיים דבר משה ע"פ ה', ואנו מבינים כי הוצרכה התגלות זו לאחר מעשה קרח ומחלוקתו, וכדי לחזק את ישראל באמונה ברא הקב"ה בריאה חדשה פי הארץ, אך חזינו במתני' שפי הארץ נברא בערב שבת בין השמשות, והיינו דמתחילת הבריאה הוצרכה ליסודות האמונה התגלות זו של פתיחת פי הארץ, אלא רק שמעשה הרשעים היה האמצעי שנוכל להגיע להתגלות זו שנבראת כבר בתחילת הבריאה.	57585
כי באמת אף מעשי הרשעים הם רצון ה', ורק הרשע עצמו סבור שחוטא הוא ועושה נגד רצונו, אבל אין זו האמת כי רק את עצמו מאבד בב' העולמות, אבל במעשיו נעשה רצון ה', כי התכלית הנוצרת ממעשיהם היא גופא רצון ה', והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, לעתיד לבוא יראה בחוש כי כל המעשים אשר נעשו בבריאה, היו עצות ודרכים להגיע לתכלית הנרצה, כי לא שייך לפעול מאומה נגד רצון ה', כי כל הבריאה מבלעדי רצונו יתב' אין לה קיום כלל, ואף ע"י מעשה הרשעים נעשה רצון ה', ורק הרשעים סבורים שעושים נגד רצונו ית', ולכן יענשו עבור מחשבתם להמרות את פי ה'.	57586
והיינו שחזינו גבי פי הארץ שנבראת בתחילת הבריאה, ואף לולי קרח ועדתו היתה מוכרחת להיות התגלות זו שהרי נבראת בבריאת העולם, נמצא שע"י הרשעים התמלא רצון ה' דפתיחת פי הארץ, וכן בענין המחנות, שהרי משרע"ה הזהירם שרק אשר בו יבחר ה' הוא יהיה כה"ג והשאר ימותו כולם, שיותר מכה"ג אחד לא יתכן שיהיה לכלל ישראל, מכל מקום לקחו כל המאתיים וחמישים איש מחתותיהם וישימו	57587
	57588
	57589
	57590
	57591
	57592
	57593
	57594
	57595
	57596
	57597
	57598
	57599
	57600
	57601
	57602
	57603
	57604
	57605
	57606
	57607
	57608
	57609
	57610
	57611
	57612
	57613
	57614
	57615
	57616
	57617
	57618
	57619
	57620
	57621
	57622
	57623
	57624
	57625
	57626
	57627

עליהם קטורת חזינן מזה נוראות כמה גדול כוחו של יצה"ר לעוור עיני אנשים, ולא טפשים היו שכך	57628
היתרה בהם וקיבלו עליהם לקרב, אלא הם חטאו על נפשותם, היינו שיתכן והיצה"ר יביא את האדם עד	57629
למסירות נפש ממש עבור חטאתו.	57630
עוד בהמשך הפרשה אמר הקב"ה, ועשו אותם רקועי פחים ציפוי למזבח כי הקריבום לפני ה' ויקדשו	57631
ויהיו לאות לבני ישראל, נמצא דהוצרכו המחנות כדי להיות לאות לבני ישראל, שאין הביאור שכיון	57632
שחטאו הוצרכו המחנות להיות לאות, אלא שמעיקר תכליתם הוצרכו המחנות להיות לאות לישראל,	57633
נמצא שע"י חטאתם הגיע רצון ה' לתכלית, ואף שהרשעים יענשו עבור מחשבתם שסברו שבכוחם לעבור	57634
דבר ה', מ"מ אין אפשרות לעבור רצונו, ואף ממעשה הרשעים נוצרת עשיית רצונו ית'. (אור	57635
יחזקאל).	57636
	57637
מאמר רנא	57638
ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם בני אליאב (במדבר ט"ז א').	57639
ולא הזכיר בן יעקב שביקש רחמים על עצמו שלא יזכר שמו במחלוקתם (רש"י), יעקב אבינו נקלע	57640
למחלוקת עם עשו עוד טרם הוולדו, ולא נסתיים מחלוקת זו עד יום מותו, שהה עשרים שנה במחיצתו של	57641
לבן הארמי וגם אתו התנהל מאבק קשה, כמו שמעיד המקרא ארמי אובד אבי שבא לבן לעקור את הכל	57642
(דברים כ"ו), בכל זאת כחל יעקב אבינו ששמו יזכר על מחלוקתו של קרח ושל מרגלים, הוי אומר לא	57643
שדחה יעקב אבינו את המחלוקת כאמצעי, אלא שפסל את מטרותיהם של אלו שקמו על משה רבינו.	57644
מחלוקת של יעקב אבינו דומה להא דפקדו עלינו חז"ל, לעולם ירגיז אדם יצר הטוב על יצר הרע שנאמר	57645
רגזו ואל תחטאו (ברכות ה'), הרבה מסירות נפש דרושה להעמיד את הדת על תילה ולקדש שם שמים	57646
בעולם, ועל מלחמה זו נגד יצר הרע נצטוינו ע"י התורה הקדושה וזה חלקנו מכל עמלנו.	57647
מחלוקת קרח ועדתו דומה להא דאמר דוד, למה רגשו גוים ולאומים יהגו ריק על ה' ועל משיחו (תהלים	57648
ב'), ועליו נאמר ולא יהיה כקרח וכעדתו, הרי שהבחנה דקה נדרשת לקבוע מה היא מטרתה האמיתית של	57649
המחלוקת אם לעקל אם לעקלקלות, אם הכוונה להרים קרן התורה ולקדש שם שמים, מה טוב, ואם המניע	57650
הם חישובים אישיים ולא כבוד שמים, הם עלולים להובילו למצב של בהצותו על ה', קרח היה חכם ובעל	57651
רוח הקודש, ובכל זאת לא עמד במבחן זה, ואל נחשוב שמרוב דקותה לא הצליח להגיע לנקודת האמת, זה	57652
אינו שהרי אשתו של און בן פלת ובניו של קרח, על אף שבודאי היו קטנים ממנו בחכמה בכל זאת הטיבו	57653
לראות.	57654
אשתו של און בן פלת מנעה מבעלה להסתבך, באומרה אם ינצח משה הרי הוא בראש, ואם קרח הרי קרח	57655
בראש, ולמה לך להתעבר על ריב לא לך, בני קרח הכריעו שלמרות חיוב כיבוד אב, הרי כולם חייבים	57656
בכבודו של משה רבינו (ילקוט), גם קרח היה יכול לערוך לעצמו חשבונות כאלה ולמה לו לסכן את עצמו,	57657
שמה מה שעשה משה היה על פי הדיבור ונמצא שמורד נגד הקב"ה, ואחת דתו למות, ומה שראה ברוח	57658
הקודש שעתידי לצאת ממנו שמואל, הרי גם בשב ואל תעשה יצא ממנו, ולמה לו לחלוק על משה? וכי לא	57659
הבין קרח שנקט צעד גורלי, ובמדה שיכשל יפסיד את הכל גם חייו?	57660
איך יתכן שאדם גדול כקרח שעמד בכל הנסיונות של דור המדבר, לא נתפס לחטא העגל ולעצת מרגלים,	57661
ועמד בצדקו למרות הכל, ינהג בכזה קלות ראש בעצמו? ומזה אנו רואים גודל הסכנה אם האדם לא	57662
יתאמץ לפשפש ולמשמש תמיד בנגעי נפשו, אפילו גדולי עולם אם לא יעמדו על סוד נפשם, עלולים	57663
להלכד בחרמו של היצה"ר, ולצאת בפחי נפש מן העולם כשידם על ראשם.	57664
יעקב אבינו בחיר האבות מסר נפשו להעמיד שנים עשר שבטי ישראל, והצליח במדה כזו שבמותו עמדו	57665
בניו מסביב מטתו, ונשאוהו בסוד הדגלים שהוא כעין מחנות מלאכי מעלה, הוא שהצליח לברר את	57666
הקדושה מבין שיני אריות, את הבכורה נטל מעשיו הרשע, ואת שנים עשר שבטי יה הקים דוקא בביתו	57667
של לבן, ראה יעקב ברוח הקודש שעתידיים לעמוד מבניו אנשים כאלה, שבמעשיהם המקולקלים	57668
ובמחלוקתם יערערו היסודות שעליהם הקים את בית ישראל, וביקש רחמים שלא יזכר שמו עליהם.	57669
(המוסר והדעת).	57670
	57671
מאמר רנב	57672
ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם בני אליאב (במדבר ט"ז א').	57673
בילקוט שמעוני איתא זהו שאמר הכתוב, אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד	57674
ובמושב לצים לא ישב (תהלים א'), אשרי האיש אלו בניו של קרח, אשר לא הלך בעצת רשעים, שלא	57675
הלכו בעצת אביהם שנאמר סורו נא מעל אהלי האנשים, ובדרך חטאים לא עמד, שנאמר את מחנות	57676
החטאים האלה בנפשותם, ובמושב לצים לא ישב, זה קרח שהיה מתלוצץ על משה ואהרן, כי אם בתורת	57677

ה' חפצו, אלו בניו שאמרו שירה ואמרו, אנו חייבין בכבוד אבינו, או לא נחלוק על משה רבינו? והכריעו עצמם בשביל כבודו של משה ע"כ.	57678
לכאורה איזו התפעלות היא זו מבניו של קרח שלא נמשכו אחר אביהם? וכי זו מצוה או דרגה לחלוק על משה ואהרן? איך יעלה על הדעת ללכת אחרי מי שמתלוץ ממשה רבינו? ואם אכן לא הלכו אחריו, הרי כך צריך להיות ומה יש להתפעל מזה כל כך? אך כאן רואים כמה חז"ל העריכו נכונה את כוח ההשפעה השלילית שמקבל האדם, וכמה קשה לו לעמוד על דעתו העצמאית, בראותו סוטה בקלקולה הרי עיניו תרות אחר הסוטה ולא אחרי הקלוקל.	57679
מטבע האדם הוא שעין רואה והלב חומד, ומכל שכן אם הוא במצב של כתלמיד חכם נדמה לו, כי אז הכל נעשה להיתר ואולי אף למצוה, הרי קרח הצליח להשפיע על מאתיים וחמישים ראשי סנהדראות שאינם בניו, וכן על דתן ואבירם ואון בן פלת, הליצנות שלו לא היתה מורגשת בצורה גסה, שהרי קרח פיקח היה ורק עינו הטעתו, וידע להגיש את דבריו בטוב טעם ודעת עם חשבונות צודקים שקשה לעמוד בפניהם, ולפי זה איך אפשר לכל אדם לעמוד מול שכנוע כזה?	57680
אלא שהתרופה היחידה במצבים כאלו לדעת באיזו דרך ישכון אור, היא ע"י בירור המדות, מסופר שהסבא זצ"ל קיבל פעם לביקור תלמיד חכם גדול ומופלג עם הדרת פנים מרשימה, שהתחיל להשפיע עליו שאין בכך שום אסון אם תלמידי הישיבה ילמדו גם קצת השכלה וקצת לימודי חול, הסבא שיסע אותו בקול זעקה אדירה, גלח צא מכאן והוציאו מן האולם בבושת פנים, בהסבירו שהזקן המהודר שלו מכסה את הגלח שבו.	57681
הכוונה שחסר כאן בירור המדות, אנו מבקשים תמיד וטהר לבנו לעבדך באמת, כאשר ההדגשה היא על באמת, כדי להגיע לאמת צריך טהרת הלב, על דרך זו מסביר הגרי"ל בלוך זצ"ל את הפסוק, כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, היינו שגם בעבודת ה', גם בעשיית הטוב שלו הוא חוטא, חסר לו כוונה טובה, ויש בו חטא כי חסר בירור המדות בכדי לדעת לכוון אל הטוב בשלמותו.	57682
ומי הוא זה אשר יעזי לעשות בירור המדות לקרחה? מי יוכל להסביר לו את מקור טעותו? חז"ל טורחים ומתאמצים למצוא את פירוש המילה ויקח מה לקח? כאשר האדם אינו עושה בירור לעצמו הוא חושב שכל מעשיו צדיקים ומצודקים, ואין עליו שום טענות אלא להיפך, וכד גנבא לא מצי למיגנב נפשיה לשלמא נקט, כאשר אין לגנב מה לגנוב אז חושב את עצמו צדיק, שהרי אין הוא גונב, זוהי תופעה כללית, כאשר אין האדם נמצא תחת לחץ של נסיון, אז הוא כמו אותו חתול מאולף, אך בראותו העכברים שוכח את האילוף, את הדרך ארץ את הכבוד ואת האנשים מסביבו, ועט אחר העכברים כמוצא שלל רב, תוך דריסת ורמיסת כל מי שנקרה על דרכו.	57683
מספרים בשם החזון איש זצ"ל, שאמור היה להיות מוזמן בעיר מסויימת אצל אחד מנכבדי העדה, ירא שמים ונשוא פנים להתארח אצלו בשבת קודש, ואותו האיש הרגיש אחרי כניסת השבת שהאש עומד ליכבות, וגרם לכך למנוע כיבוי תוך חילול שבת, וכל זאת כדי למנוע מעצמו את הבזיון שייגרם לו בקבלת אורח כה חשוב, בלי שיתאפשר לו לכבד אותו בארוחה מתאימה, ומכאן הסיק החזון איש שאין לסמוך על שום אדם בשעת הנסיון, ועל כן תפילתנו יום יום ונא אל תביאנו לידי נסיון.	57684
ולפי זה אנו מבינים כמה גדולה ההתפעלות מבני קרח שלא שמעו לאביהם, ולא נתפסו לכל החשבונות והטיעונים שהעלה אביהם שגידלם וחינכם, וגם לפי התורה הם חייבים בכבודו ובקבלת דבריו ולהכיר את טובתו, וכך ממשיך המדרש, כי יודע ה' דרך צדיקים אלו בניו של קרח, שאכן גילו שיש להם דרך, דרך עצמאית הדורשת מן האדם לא רק חינוך לטוב, אלא גם מדת אכזריות כפי הצורך, כדי לא לקבל השפעה מכל סטיה שהיא, ומכאן כמה עלינו להיות גאים בחינוך שלנו לדרך העצמיות ואמיצות הדעת הנוסכת בנו את הכוחות הנדרשים לעת הצורך, לעמוד בפני השפעות רעות וחשבונות הנראים כצודקים, אנו זקוקים לבירור המידות. (דגל המוסר).	57685
מאמר רנג	57686
ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם בני אליאב (במדבר ט"ז א').	57687
אם יש את נפשנו להכיר את הלב והעין וסכנתם, יכולים אנו לעמוד על זה היטב מפרשתו של קרח ועדתו, שדרשו חז"ל ויקח קרח לבו לקחו, כלומר לא שקרחה לקח את לבו כדרך הצדיקים שלבם ברשותם, אלא שלבו לקחו, במקום שצריך להיות שבעל הלב ישלוט עליו שלטון גמור, היה ההיפך שהלב לקח את בעליו להדריכו ולהסיעו לצד אחר, וכמו כן שאלו ז"ל (במ"ר), קרח שפיקח היה מה ראה לשטות זו, עינו הטעתו ראה שלשלת גדולה, והטעות באה ע"י שראה ברוח נבואה.	57688
	57689
	57690
	57691
	57692
	57693
	57694
	57695
	57696
	57697
	57698
	57699
	57700
	57701
	57702
	57703
	57704
	57705
	57706
	57707
	57708
	57709
	57710
	57711
	57712
	57713
	57714
	57715
	57716
	57717
	57718
	57719
	57720
	57721
	57722
	57723
	57724
	57725

פוק חזי עד היכן הוא מקום הטעות, שהגיעה לקרח דוקא כשהיה במצב של רוה"ק, וגם ראה באמת, וראה קדושה זו היא שהטעתו, האם יש לך מפורש יותר מזה גדולה היא הסכנה לאדם הטמונה לרגליו, ולא עוד אלא שהיא צפונה בקרבו ארוגה ושזורה ברמ"ח אבריו ושס"ה גידיו.	57726
ולפיכך באה התורה בקושט אמרי אמת ודעת, והזהירה ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם, ובאזהרה זו הוזהרו גם קדושי דור דעה, ולא אך שהוזהרו אלא שגם נכשלו, וכעדות חז"ל על קרח שלבו לקחו ועינו הטעתו, ולא אך היחידים שבהם נכשלו אלא גם הדור כולו, וכעדות משה רבינו כי ידעתי אחרי מותי כי השחת תשחיתון (דברים ל"א), הרי שהעיד משה רבינו כי הוא יודע, והידיעה היא מפי הקב"ה שאמר לו וקם העם הזה וזנה.	57727
אכן שאלה גדולה נוקבת ויורדת, היאך יתכן קדושים וזונים, אולם אין אנו בקיאים בלשון התורה, והננו מפרשים את לשונה לפי מושגנו, ולפי דעתנו נראים הדברים כסותרים, משום שאנו מפרשים את האזהרה ולא תתורו אשר אתם זונים, שזו היא מלחמת הקודש נגד היצה"ר שבכל עת ובכל שעה, בלכתנו בשוק המכוער הפרוץ בכל מיני פריצות, ולזה נתכוונה התורה באזהרתה, אך זוהי טעות כי זנות זו זהו זנות כל הגויים, וזנות זו בא לישראל על ידי ויתערבו בגויים וילמדו מעשיהם, ולא דיברה תורה במתים.	57728
אבל האזהרה שהזהירה תורה מן הזנות היא אזהרה דוקא לקדושים, כמו האזהרה לקרח שהיה פיקח ומראשי הסנהדרין, שלא יקחהו לבו ולא תטענו עינו העין של רוה"ק, ולא יזנה אחריהם, והיא אזהרה לדורו של משה דור מקבלי התורה, שלא יתורו אחרי לבבם ואחרי עיניהם ולא יזנו אחריהם, וזנות זו כבר פירשה הראב"ע וז"ל, כי מי שילך אחרי תאוותו הוא זונה מתחת עבודת אלהיו ע"כ, כלומר שכל היסח הדעת קל מקדושה העליונה היא יציאה מרשות, וזהו הנקרא זנות, וזוהי תביעת התורה, אלא שאנחנו ירדנו בירידה כזו ונתגלגלנו לאשפתות של גויים עד כדי כך, שגם הזנות המתועב והמשוקץ המהלך ברחובותינו גם הוא בכלל זה.	57729
ואחרי שזכינו בעה"י לעמוד על זה, נבין היטב דעת הרמ"א שהעמיד חתימתו של המורה נבוכים בפירוש שויתי בתחילת השו"ע בסעיף הראשון, דהיסח הדעת והפסק כל דהו במעלת שויתי היא זנות, ועל זה נאמרה האזהרה ולא תתורו אחרי לבבכם אשר אתם זונים, וא"כ הרי ודאי שאין אדם מישראל שיהיה מופקע ממעלה זו, והכל חייבים בה אף שהיא מעלה עליונה. (דליות יחזקאל).	57730
מאמר רנד	57731
ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם בני אליאב ואון בן פלת בני ראובן (במדבר ט"ז א').	57732
ויקח קרח, לקח עצמו לצד אחד, מה עשה עמד וכינס ר"נ ראשי סנהדראות והלבישן טליתות שכולן תכלת, באו ועמדו לפני משה, אמרו לו טלית שכולה תכלת חייבת בציצית או פטורה, א"ל חייבת, התחילו לשחק עליו אפשר טלית של מין אחר, חוט אחד של תכלת פטורה, זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה, רש"י, והנה אם טענות אלו של קרח מטלית שכולה תכלת ובית מלא ספרים היה קשה לתרצם, לא היו חז"ל משאירים אותנו ודאי בלי תירוץ.	57733
וא"כ ודאי שכל קושיות אלו, דברים בטלים ומבוטלים הם שאין צורך להשיב עליהם, וכמ"ש (מדרש שוה"ט פ"א), ובמושב לצים לא ישב זה קרח, שהיה מתלוצץ על משה ועל אהרן, מה עשה כינס עליהם כל הקהל שנאמר ויקהל עליהם קרח את כל העדה, התחיל לומר לפנייהם דברי ליצנות, וכ"ה ברש"י, שעסק בדברי ליצנות כל הלילה עי"ש, וא"כ יש להתבונן משום מה הביאו חז"ל דברי שטות וליצנות אלו?	57734
אבל יסוד גדול לימדנו חז"ל כאן, שהרי קרח פיקח גדול היה וכמ"ש חז"ל (מדרש תנחומא), קרח שפיקח היה מה ראה? והנה הפיקח הזה מקבץ מאתים וחמישים ראשי סנהדראות, נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם, ראשי סנהדראות בדור דעה, דור מקבלי תוה"ק! מתקבצים כולם וקרח הפיקח בראשם, מתעטפים בטליתות שכולה תכלת, ומתלוצצים ומשחקים על משה ועל אהרן כל הלילה, כמו נערים ריקים ופוחזים משחקים בבתי הוללות ושכרות, היתכן?	57735
וזהו שגילו לנו חז"ל ואמרו, ראו באיזה טענות ודברים באו אלו על משה ואהרן קדושי ה', בדברי ליצנות שטות והבל! זהו כוחו של ליצנות! וכמ"ש ז"ל ליצנות אחת דוחה מאה תוכחות, תוכחה פירושה שכל והבנה, ומאה תוכחות היינו מאה מיני שכל שמוכיחים ומראים לאדם בבירור את הדרך הישרה והנכונה, ובכ"ז יש בכוח ליצנות אחת לדחות את כל המאה תוכחות, צא וחשוב מאה אנשים גדולי בעלי דעה וחכמה הנאמנים בעם, עומדים ומוכיחים לבני אדם, לכל אחד בשכל ובסברא שלו, הרי אנו מבינים עד כמה דברי החכמה שולטים שם! והנה בא לץ אחד ומדבר דברי שטות, ובזה דוחה כל המאה שכליים כאילו לא נאמרו כלל!	57736
הרי שללחום עם השכל אין צורך בשכל אחר כנגדו, אלא די בליצנות ושטות, שכשם שהעין הגשמית אם תשים אף גרגר חול זעיר מאד בתוך העין יחשך לפניו עולם ומלואו, כן הדבר ממש בעינים השכליים,	57737
	57738
	57739
	57740
	57741
	57742
	57743
	57744
	57745
	57746
	57747
	57748
	57749
	57750
	57751
	57752
	57753
	57754
	57755
	57756
	57757
	57758
	57759
	57760
	57761
	57762
	57763
	57764
	57765
	57766
	57767
	57768
	57769
	57770
	57771
	57772
	57773
	57774
	57775

שבכח לכלוך גרגיר אחד של ליצנות אחת שתחשיך מאוד השכל! וכמ"ש (מסילת ישרים פ"ה), כי	57776
הליצנות הוא כמו מגן המשוה בשמן, כן בכוח הליצנות יסור הלב מן המחשבות הישרות, ולא יבואו	57777
הרהורי היראה בלבו כלל, ולא מפני חולשת הענינים, ולא מפני חסרון הבנת הלב, אלא מפני כוח הלצון	57778
ההורס כל עניני המוסר והיראה!	57779
והנה כל זה מובן איך השתמש קרח למשוך את כל עדתו אחריו, אבל קרח שפיקח היה איך הגיע לשטות	57780
כזה? וכבר שאלו חז"ל כן (תנחומא), התשובה היא נתקנא בנשיאותו של אליצפן בן עוזיאל! עכ"פ אנו	57781
רואים בכלל הני גברי רברבי שמסופר עליהם בתוה"ק שירדו לבאר שחת, הסיבה העיקרית היתה שבטחו	57782
בעצמם והתגאו במעלתם! ולא פחדו על נפשם שמא הטעה אותם היצר! וכשם שהצדיקים חושדין את	57783
עצמם ומשביעין את יצרם, ולזה אחז"ל (אבות פ"ד) אל תאמין בעצמך עד יום מותך, כן ההיפך ברשעים,	57784
ולפיכך הם נופלים ברשעתם שאין חושדין את עצמם, ולכן אינם נשמרים ממארב יצרם ונופלים בידו	57785
רח"ל.	57786
תדע שהרי תוה"ק לכל אחד ואחד כולה במילואה ניתנה! והרי כל ישראל שעמדו במעמד הר סיני לקבל	57787
תוה"ק, ופתח להם הקב"ה כל הרקיעים, והדיבור יוצא מפי הקב"ה כביכול, אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך	57788
מארץ מצרים, האם יש לנו השגה במדרגה יותר גדולה ונפלאה מזו! וגם לאותם האנשים רמי מעלה	57789
כמלאכים ושרפים העומדים ממעל באותו מעמד קדוש ונורא, להם ג"כ נאמרו שאר הדברות לא תרצח לא	57790
תגנוב, ולא תאמר שכל זה נאמר על לאחר זמן, לא מיניה ולא מקצתיה, כי התורה במילואה ניתנה, לכל	57791
אדם ובכל זמן ובכל מקום, וגם לישראל באותו מעמד נאמר כן הכל במילואו!	57792
וזהו שאחז"ל אל תאמין בעצמך עד יום מותך, כי יצה"ר אורב לו לאדם בכל עת להפילו ח"ו, וכמ"ש חז"ל	57793
(קידושין ל':), א"ר יצחק יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום, ואמר רשב"ל יצרו של אדם מתגבר עליו	57794
בכל יום ומבקש המיתו שנאמר (תהלים ל"ז), אלהים לא יעזבנו בידו, הנה מפורש שיצה"ר אינו מסיח	57795
דעתו אף לרגע מלהפיל את האדם בפח אשר טומן לו, עומד ומצפה מתי יפול זה לידו, ואל תאמר שכל זה	57796
הוא באדם שכבר פתח פתח ליצה"ר ונכנס לרשותו, ת"ל צופה רשע לצדיק! גם לאדם כזה שנקרא בתורה	57797
צדיק צופה יצה"ר להשחיתו, ושמא תאמר שצופה לו להחטיאו באיזו עבירה קלה, ת"ל ומבקש המיתו! לא	57798
פחות ולא יותר!	57799
ומכיון שכן יש לו לאדם אף הגדול שבגדולים, לפחד תמיד שמא יקפוץ עליו יצרו המבקש המיתו, ומי יודע	57800
אם ח"ו לא יעלה זאת בידו, כי יצה"ר תקיף הוא וחזק הרבה מאד, וכמ"ש חז"ל קשה יצה"ר שאפי' יוצרו	57801
קראו רע, ולא די בזה אלא שמתחדש עליו בכל יום, יצר זה אינו מסתפק ברעתו של אתמול ושלשום, אלא	57802
שבא עליו בכל יום בחידושי מלחמה ורעות שהמציא מחדש, אינו עייף ולא מתייאש, ולוחם תמיד בכל	57803
כוחותיו, ומוסיף גבורה והולך בכל יום.	57804
וזהו מתגבר עליו בכל יום, ואם כן מה תקות אנוש להנצל מצפרניו? רק ה' לא יעזבנו בידו רחמי שמים!	57805
אבל הרי עומק הדין מכוסה מבני אדם (פסחים נ"ד:), שמא חס ושלום נגזר עליו שלא יסייעוהו ויעזבו	57806
אותו לנפשו להתגושש עם הרשע, ואז הרי עתידו ברור ח"ו, ומצינו כיוצא בו בשערי תשובה לרבינו יונה	57807
ז"ל (שער א' ז') שכתב, ובעל הגאווה נמסר ביד יצרו, כי אין עזר השם עמו, אחרי אשר הוא תועבת השם.	57808
והנה מתקיפות היצר וגבורתו מצינו עוד בחז"ל (מדרש תהלים פט"ז), עה"פ לקדושים אשר בארץ המה,	57809
אמר ר' פנחס אילו ביקשו אבות העולם שתהא דירתן למעלה היו יכולין, ואעפ"כ לא נקראו קדושים עד	57810
שמתו ונסתם הגולל בפניהם, לכך נאמר לקדושים אשר בארץ המה, אמר ר' אחא בר פפא מאי קרא ומשך	57811
אבירים בכוחו (איוב כ"ד), זה יצה"ר שמשך אבירים בכוחו, ומי הם דור אנוש, דור המבול, דור הפלגה,	57812
וסדומיים, לפיכך יקום צדיק ולא יאמין בעצמו כל זמן שהוא בחיים.	57813
ומי בעל לב לא יחרד ולא יזדעזע בראותו דברים נוראים אלו, אלמלא מקרא כתוב וחז"ל שפירשו כן א"א	57814
לאומרו, צא ולמד מה שאמר ר' פנחס אילו ביקשו אבות העולם שתהא דירתן למעלה היו יכולין, היינו	57815
מלאכים ושרפים ממש! שהיו יכולין לעוף ולעלות באמצע היום בכוחות עצמם מהארץ עד לרקיע שמים	57816
תחת כסא כבודו יתברך, ולהיות מרכבה לשכינה בקביעות דירתן שם, האם יש בכוח שכל אנושי להשיג	57817
דבר יותר גדול מזה? ואף על פי כן לקדושים אשר בארץ המה! ואנן מה נענה אבתרייהו? הי תורה והי	57818
מצוה דמיגנו עלן (ברכות ל"א ע"ש). (אור יהל).	57819
	57820
מאמר רנה	57821
ויקומו לפני משה ואנשים מבני ישראל חמשים ומאתים נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם (במדבר ט"ז	57822
ב').	57823
כל אהבה שהיא תלויה בדבר בטל דבר בטלה אהבה, ושאינה תלויה בדבר אינה בטלה לעולם, איזו היא	57824
אהבה התלויה בדבר זו אהבת אמנון ותמר, ושאינה תלויה בדבר זו אהבת דוד ויהונתן, כל מחלוקת שהיא	57825

57826 לשם שמים סופה להתקיים ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים, איזו מחלוקת שהיא לשם שמים זו
 57827 מחלוקת הלל ושמאי, ושאינה לשם שמים זו מחלוקת קרח ועדתו (אבות פרק ה').
 57828 בכל אהבה יש מקום עיון אם היא בגדר אהבה התלויה בדבר או שאינה תלויה בדבר, ונתן לנו התנא דוגמא
 57829 חיה ומאלפת, ולפיה יכול כל אחד לשפוט בעצמו וימצא בקלות, אם באהבה לזולתו מעורבת סיבה גשמית
 57830 כגון תאוה כבוד או ממון, הרי היא אהבה התלויה בדבר, ואם היא כמו אהבת יונתן לדוד, שיהונתן היה
 57831 ראוי לעמוד במקום אביו למלוך על ישראל ודוד עומד למנוע ממנו כתר המלוכה, ואעפ"כ נפשו קשורה
 57832 בנפש דוד בקשר אמיץ, ולא זו בלבד שלא נתקנא בו, אלא אף הצילו מיד אביו, אהבה מסוג זה היא אהבה
 57833 שאינה תלויה בדבר.
 57834 אולם התנא מוסיף ללמד אותנו ההבדל בין מחלוקת אם היא לשם שמים או אינה לשם שמים, ומביא
 57835 לדוגמא של מחלוקת לשם שמים מחלוקת הלל ושמאי, ושלא לשם שמים מחלוקת קרח וכל עדתו, ובודאי
 57836 גם זה מביא התנא שעלינו ללמוד מכאן הליכי חיים, ויש להבין הרי כל אדם כאשר הוא במחלוקת עם
 57837 חבירו, טוען ואומר שכוונתו לשם שמים, ובמה יבחן האדם אם כוונתו באמת לשם שמים.
 57838 נתבונן! שנים רבות נחלקו בית הלל ובית שמאי, הללו אוסרין והללו מתירין, הללו מחייבין והללו
 57839 מזכין, הללו פוסלין והללו מכשירין, אלו אומרים הלכה כמותינו, ואלו אומרים הלכה כמותינו (ערובין
 57840 י"ג), והרי גם אב ובנו הרב ותלמידו שעוסקין בתורה נעשים אויבים זה לזה, מתוך שמקשים זה לזה ואין
 57841 זה מקבל דברי זה (קדושין ל'), ובירושלמי איתא תלמידי ב"ש עמדו להם מלמטה והיו הורגין בתלמידי
 57842 ב"ה, תני ששה מהן עלו, והשאר עמדו עליהם בחרבות וברמחים (ירושלמי שבת א' ד'), כ"כ מסרו נפשם
 57843 כדי להעמיד את האמת, כ"כ היתה המחלוקת.
 57844 לעומת זה אמרו, אף על פי שנחלקו בית שמאי ובית הלל בצרות, באחיות, בגט ישן, לא נמנעו מלעשות
 57845 טהרות אלו על גבי אלו, ולא נמנעו מלישא נשים אלו באלו, ללמדך שחיבה וריעות נוהגים זה בזה, לקיים
 57846 מה שנאמר האמת והשלום אהבו (יבמות י"ד), מאחר שהכל היה בטהרת הלב, ורק את האמת ביקשו, באו
 57847 מתוך זה לידי שלום ואהבה, ואינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה.
 57848 וזה לשון המאירי, אפי' אב ובנו הרב ותלמידו שאין דרכם להתקנא זה בזה, כל שהם עוסקים בתורה
 57849 נעשים אויבים זה לזה, שגדר האהבה הוא שווי הרצון, וכל שאין הסכמה אחת אין כאן אהבה, מ"מ אחר
 57850 שאין מחלוקתם לכוונת ניצוח, אלא ששניהם מכוונים להוציא הדבר לאמיתו, אין זזין משם עד שנעשו
 57851 אוהבים זה לזה, שמסכימים לדעה אחת עכ"ל, ומתוך שביקשו רק לברר את האמת היו שני הצדדין
 57852 נדברים תמיד איש את רעהו, שואלים ומשיבים מקשים ומתוצים מה שיש לכל אחד על דעתו של חבירו.
 57853 והנה במחלוקתו של קרח, דורשים חז"ל שגם הוא השתמש בהלכה לביסוס טענותיו, וכמ"ש (בתנחומא
 57854 ב'), קפץ קרח ואמר טלית שכולה תכלת מה היא שתהא פטורה מן הציצית, בית מלא ספרים מהו שתהא
 57855 פטורה מן המזוזה, ומי יגלה לנו את כל הפלפולים שנאמרו בדברים הללו, שמש"ר אמר להם חייבים
 57856 בציצית ומזוזה, והוא טען שפטורים, אבל נראה נא מה שאמרו חז"ל, כל הדברים האלה פייס משה לקרח
 57857 ואין אתה מוצא שהשיבו דבר, לפי שהיה פיקח ברשעתו, אמר אם אני משיבו יודע אני שהוא חכם גדול,
 57858 עכשיו יקפחני בדבריו ואני מתרצה לו בעל כורחי, מוטב שלא אזקק לו.
 57859 זהו סוד הדברים, לא ביקש קרח את האמת, ומשום כך לא השיב כלום למשה רבינו, משום שחשש
 57860 שבודאי משה יברר לו את האמת ויהא מוכרח להודות, ולכן נמנע מלהתווכח עם מש"ר, ומה עשה? ויקהל
 57861 עליהם קרח את כל העדה הלך בעקיפין, כל הליצנות שהיה מתלוצץ על משה ואהרן (ילקוט), וכל הטענות
 57862 נגדם היו שלא בפניהם דוקא, ומכאן הוכחה שלא חיפש ולא רצה את הבירור אלא את המחלוקת.
 57863 ובזה יאירו לנו דברי התנא, איזו מחלוקת לשם שמים זו מחלוקת הלל ושמאי, ששני בעלי הפלוגתא דברו
 57864 ביניהם והתווכחו בכל החריפות, זה הביא ראיה לשיטתו, וזה הביא ראיה לשיטתו, ומתוך שביקשו להגיע
 57865 אל האמת זוהי ההוכחה שלשם שמים נתכוונו, אבל אם אחד בורח לו ואינו עומד להתווכח עם הבר
 57866 פלוגתא שלו, וכמו קרח ועדתו שלא נאמר קרח ומשה, כי עם מש"ר לא רצה קרח להתווכח, משום שידע
 57867 שיהא מוכרח להודות, מכאן ראיה שמחלוקת כזו היא שלא לשם שמים, הרי התנא הביא לנו דוגמא למופת
 57868 שממנה יכול האדם לברר את מעשיו אם הם לשם שמים, והוא נכון ונפלא בע"ה.
 57869 וכי מאחר שאלו ואלו דברי אלהים חיים מפני מה זכו ב"ה לקבוע הלכה כמותן, מפני שנוחין ועלובין היו
 57870 [פירש"י סבלנין], ושונין דבריהם ודברי ב"ש ולא עוד אלא שמקדימין דברי ב"ש לדבריהם (ערובין י"ג),
 57871 פירש"י כשהיו ב"ש מביאין ראיה לדבריהם מן התורה, וב"ה מביאין ראיה ממקרא אחר, היו ב"ה דורשין
 57872 את המקרא של ב"ש למה בא, ולא היה קל בעיניהם יעו"ש.
 57873 כלפי דידן ומצבנו אנו, יש לפעמים שאחד מנצח את חבירו בוויכוח לא בבירורי דברים אלא ע"י קול רם
 57874 וצעקה או ע"י זלזול, או שאומר לו הרי הקושיא שלך הוא דברי הבל ושטות, והשני משתתק ונסתתמין

טענותיו, או שאינו משתדל לשמוע ולרדת לדעת חבירו, רק אומר דברי עצמו ועומד על דעתו לחזק סברותיו, ומלמדין אותנו חז"ל כי בית הלל לא התנהגו ח"ו כאחד מכל אלו.	57875 57876
אדרבה היו נוהגין זה לזה ודברי חכמים בנחת נשמעים, ועלובין הם ולא גרמו ח"ו עלבון לב"ש אלא שונין דברי ב"ש, ולא עוד אלא שמקדימין דברי ב"ש לדבריהם, והרי ב"ש מחדדי טפי (יבמות י"ד), ואם כן היו חוזרים על כל דברי ב"ש עם כל החידוד שלהם, ואחרי כל זה הכריעו בית הלל את ההלכה כפי דעתם, וזכו שמן השמים הכריעו את ההלכה כמותם, האלהים ישים חלקנו מאלו שמבקשים את האמת ומודים על האמת. (הגיוני מוסר).	57877 57878 57879 57880 57881
מאמר רנו	57882 57883
ויקהלו על משה ועל אהרן ויאמרו אליהם רב לכם כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' (במדבר ט"ז ג').	57884
וברש"י כולם קדושים כולם שמעו דברים בסיני מפי הגבורה, היינו שכיון שהיו במעמד הר סיני ודאי הגיעו למדרגת הקדושה, ובתוכם ה' שעומדים בקרב ה' בענני כבוד, וכיון שכולם קדושים ביקשו הכל להיות כהנים גדולים, ואמרו שאהרן הכהן נבחר לכהן גדול על ידי משה רבינו ע"ה בעצמו ולא מפי הגבורה, נמצא שכל טענתם היתה מכוח אמונתם במעמד הר סיני, ולכאורה והרי יסוד מעמד הר סיני היה למען להוציא מלבם כל ספק, וכמו כן מעמד הר סיני חיזק את האמונה במשרע"ה, כדכתיב הנה אנוכי בא אליך בעב הענן וגם כך יאמינו לעולם (שמות י"ט), והיאך יתכן שלמרות אמונתם במעמד הר סיני באו לידי כפירה במשרע"ה, שמשה עשה זאת מדעתו ולא מפי הקב"ה.	57885 57886 57887 57888 57889 57890 57891
ובאמת תמיהה זו מובאה בדברי חז"ל (רש"י), א"ל בדרכי העכו"ם יש נמוסים הרבה, וכומרים הרבה מתקבצים בבית אחד, אנו אין לנו אלא ה' אחד ארון אחד תורה אחת מזבח אחד וכהן גדול אחד, ואתם ר"נ איש מבקשים כהונה גדולה, הא לכם את הקטורת שסם המות נתון בתוכו שבו נשרפו נדב ואביהוא, ומי שיבחר בו יצא חי וכולם אובדים, מ"מ לא עזר להם, ולא טפשים היו שכך היתרה בהם וקיבלו עליהם לקרב, אלא הם חטאו על נפשותם שנאמר את מחתות החטאים האלה בנפשותם.	57892 57893 57894 57895 57896
וקרח שפיקח היה מה ראה לשטות זה עינו הטעתו, ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו שמואל ששקול כנגד משה ואהרן, אמר אפשר שכל הגדולה הזאת יוצא ממני ואני אדום, ולא ראה יפה לפי שבניו עשו תשובה, והיינו תמיהת חז"ל, כיון שהיו מאמינים וידעו שהקטורת ממית, היאך הוסיפו לקבל על עצמם ולא חששו להוסיף במחלוקת, ובפרט כל המאמים וחמישים איש שלא היה הדבר נוגע להם כלל, וכדחזינן גבי און בן פלת שאשתו הצילתו, ועל זה מפרשים חז"ל שחטאו בנפשותם, שהיו מוכנים אף למסור את נפשם עבור חטאתם, אך עדיין אינו מחוור והרי האמינו במעמד הר סיני והכירו בכוח הקטורת להמית, והיאך הלכו למסור נפשם למיתה.	57897 57898 57899 57900 57901 57902 57903
ובפשטות יש לבאר דהנה (המס"י פ"ב) מביא דברי הגמ' (מועד קטן ה'), כל השם ארחותיו בעולם הזה זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה, כדי לזכות בעזר ה' ולראות בישועת הקב"ה חייב לשום ארחותיו, היינו לדקדק ולהשגיח על מעשיו ודרכיו, ומבלעדי זאת לא יזכה לסייעתא דשמיא, הבא לטהר מסייעין אותו הבא ליטמא פותחין לו (שבת ק"ד), כדי לזכות למסייעין אותו חייב לחיות במצב של הבא לטהר, וכל שאינו בגדר הבא לטהר הרי הוא בכלל הבא ליטמא שפותחין לו שערי טומאה, בטבע האדם ששואף ומבקש, וכל שאינו מבקש הטוב הוא במצב נגדי רח"ל.	57904 57905 57906 57907 57908 57909
והוסיף הרמח"ל, ופשוט הוא שאפילו אם יפקח האדם על עצמו אין בכוחו להנצל אלולי הקב"ה עוזרו כי היצה"ר תקיף מאד, וכמאמר הכתוב (תהלים ל"ז) צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ה' לא יעזבנו בידו, וכבר אמרו בשם הגר"א שהשי"ת מחזיק את היצה"ר כשם שמחזיקים כלב נושך בשלשלת ברזל שלא יזיק את האדם, וכל שמרפה מעט מהשלשלת מיד הכלב נושך, אבל אם אינו מפקח על עצמו ודאי שהקב"ה לא יפקח עליו, כי אם הוא אינו חס על עצמו מי יחוס עליו, והוא כענין מה שאמרו חז"ל, כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו (ברכות ל"ג).	57910 57911 57912 57913 57914 57915
בזה נבין היטב חטאת קרח ועדתו למרות אמונתם בהקב"ה, שבשעה שקרח נפגע בכבודו בעת שמינו את אליצפן בין עוזיאל, וכדאיתא (במד"ר י"ח ב'), שקרח סבר שמגיעה לו הנשיאות שהוא חשוב יותר, ובעת שפגעה בו המדה ולא נתעשת מיד לבטל כוח השפעתה, נמסר ביד יצרו התקיף ממנו, וא"א בשום אופן להנצל מן היצה"ר, ולכן אף שהאמין בה' הגיע לידי כפירה ומינות, כי אין לו עזר ה' בעת שמסור ביד יצרו, והיינו מה שכתב רבינו יונה (שע"ת א' י') יבין לבבו כי רע ומר עזבו את ה', שבעת שאין לו עזר ה' אין לו יכולת לעזוב דרכי היצר.	57916 57917 57918 57919 57920 57921
איתא בגמ' (שבת ל"א), דרש רבא מאי דכתיב זה דרכם כסל למו, יודעים רשעים שדרכם למיתה ויש להם חלב על כסלם, שמא תאמר שכוחה היא מהן, ת"ל ואחריהם בפיהם ירצו סלה, ולכאורה תימא היאך	57922 57923

יתכן שלמרות שיודע הרשע שדרכו לאבדון, מ"מ חיינו מתנהלים כאילו ואינו זכור מיום המיתה, ואמר בזה הסבא ז"ל, שמגדרי הטבע לא יתכן מציאות כזו של תערוכות שכחה וזכרון יחד.	57924
מ"מ מצינו כהאי גוונא כוח רוחני מיוחד שיצר הקב"ה, שלמרות הזכירה יתנהג כאילו שכח הכל, ועשה השי"ת בריאה מחודשת זו שאינה מתאימה עם המהלך הטבעי, להורותינו שתמיד חייבים אנו לחזק את היסודות, כי רצון השי"ת הוא שכל זכיינו תהא בגדר עמל ויגיעה, ולכן לו היה הזכרון הקבוע מוסיף להשפיע עלינו, לא היינו חייבים להתיגע בחידוש היסודות האלו, ומשו"ה יצר הקב"ה בריאה זו שהזכרון לא ישפיע על השכחה.	57925
ומעתה יבואר שפיר חטאם של עדת קרח, שאף על גב שהאמינו במעמד הר סיני, ואמרו כל העדה כולם קדושים, מכל מקום כפרו בהקב"ה ובמשה עבדו, שהרי כך יצר הקב"ה את עולמו שלא יפריע הזכרון לשכחה, ולא עדיף זכרון מעמד הר סיני מזכרון יום המיתה שאין חולק ע"ז, מ"מ לא משפיע הזכרון על הנהגתו, זכור ושכוח יחד, וגם כאן מעורב זכרון מעמד הר סיני יחד עם השכחה, ואינו סותר הכפירה במשה את האמונה והידיעה במעמד הר סיני, כי ללא חידוש וחיזוק תמידי של מעמד הר סיני, תהא הנהגתו כאילו ואינו מכיר בהר סיני.	57926
בפרשת השבוע יש הערה מהסבא ז"ל אודות התפילה, כתיב אל תפן אל מנחתם, משרע"ה ביקש מהקב"ה שלא ישעה לקרח ועדתו, והסבא ביאר מנחתם הכונה תפילה, משרע"ה חשש שמא יעמדו עדת קרח בתפילה לפני הקב"ה, וכאשר האדם מתפלל באמת ובתמים יתכן שיתמלא בקשתו, ומשו"ה הוצרך משרע"ה לעמוד בתפילה ולבקש מהקב"ה אל תפן אל מנחתם, חזינן כוחה של תפילה ולכן כאשר נחדש בקרבנו את התפילה נזכה להתגבר על יצה"ר. (אור יחזקאל).	57927
	57928
	57929
	57930
	57931
	57932
	57933
	57934
	57935
	57936
	57937
	57938
	57939
	57940
	57941
	57942
	57943
מאמר רנו	57943
ויקהלו על משה ועל אהרן ויאמרו אליהם רב לכם כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' (במדבר ט"ז ג').	57944
כתב רבינו יונה (אבות פ"ב), שמצוה גוררת מצוה זה בטבע, כי בעשות האדם מצוה קלה פעם אחת, הוא מתקרב אל השם ומרגיל את רוחו לעבודתו, ונקל בעיניו לעשות מצוה אחרת שיש בה טורח כנגד הראשונה.	57945
	57946
	57947
	57948
	57949
	57950
	57951
	57952
	57953
	57954
	57955
	57956
	57957
	57958
	57959
	57960
	57961
	57962
	57963
	57964
	57965
	57966
	57967
	57968
	57969
	57970
	57971
	57972
	57973

אל תפנו אל מדעתכם (שבת קמ"ט.), ואמר דוד ע"ה שויתי ה' לנגדי תמיד כי מימיני בל אמוט (תהלים ט"ז).	57974
אבל בהגיע איש מבני אדם מהשגות האמיתיות, ושמחתו במה שהשיג לענין שיהיה מספר עם בני אדם ומתעסק בצרכי גופו, ושכלו כולו בעת ההיא יהיה עם ה' ית', והוא לפניו תמיד בלבו ואע"פ שגופו עם בני אדם, על הדרך שנא' אני ישנה ולבי ער קול דודי דופק (שה"ש ה'), זאת הדרגה איני אומר שהיא מדרגות כל הנביאים, רק מדרגת משרע"ה הנאמר עליו ונגש משה לבדו אל ה', וזאת ג"כ מדרגת האבות אשר הגיע קרבנם אל השם ית', עד שנודע שמו בהם לעולם אל' אברהם.	57975
מתבאר מזה שזה שהיה אצל האבות התאחדות בשם הוא, משום שהאבות בכל מעשיהם ובכל תנועותיהם לא נפסק מהם החיבור והדיבוק שבינם ובין הבורא ית', שלא היה אצלם זיו כל דהו שאין שם ה' מחובר ומדובק בו, הטבע עצמו הריהו סוד החיבור והדיבוק השלם, בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך.	57976
בכדי שיהיה לאדם ציור מזה, שכל זיו ותנועה תהיה מחוברת רק לשם ה', יתבונן נא בצד הרע, דהכלל הוא את זה לעומת זה עשה האלקים (קהלת ז'), מרכבה טמאה כנגד מרכבה קדושה, בעבירה גוררת עבירה מבין כאו"א, דאין שום מעשה מצד הרע שלא יהיה בו דיבוק וחיבור, ובאמת כן הוא בכל מעשה האדם, שאין שום מעשה בעולם שלא יהיה בו דבקות, אדם הולך לאיזה מקום, ישן מטייל עושה שאר צרכיו, אין ביניהן מעשה כל דהו שלא יהיה בו דבקות, והרוצה להוכיח מזה ינסה למונעו ויראה עד כמה גדול החיבור, שבשום אופן אי אפשר להפרידו.	57977
אה"כ (משלי ט') מים גנובים ימתקו, מה המתיקות שבמים אלו, הלא אינם אלא מים פשוטים? הנועם שבהם הוא רק מהרע, החיבור שבמעשה העבירה זהו כל הנועם שלהם, והראיה שאותם שאינם באותו הדיבוק אין להם הנועם הזה, חמת מלאה צואה ופיה מלא דם והכל רצים אחריה, דבר מאוס כ"כ ואיך יש בזה נועם גדול, והוא משום החיבור שעם הרע, בלעדי החיבור אין שם נועם כלל, והרי לנו ציור מע"ז, שכיון שבטל יצרא דע"ז מביטים אנו על זה כעל עצים ואבנים, כל הנועם הוא רק מהחיבור עם הרע, וכשהוסר היצר אין מרגישים בזה שום נועם.	57979
וכן היה אצל האבות הק' מצד הטוב, שכל מעשיהם ותנועותיהם היו כולם מחוברים ומדובקים לשם ה', וזהו הסוד שהיו תמיד עם הבורא ית', משום שהיו מכוונים תמיד בכל מעשיהם אך ורק לשם ה', והיו מחוברים בכל מעשה ותנועה שלהם עמו ית', ואע"פ שעסקו במו"מ ובשאר עניני העוה"ז, בכל זאת כל עניניהם היו אך ורק לשם ה', ובאופן זה בכל הטבע, בכל תנועה שבטבע יש חיבור ודיבוק עמו ית', כן הועמדה כל הבריאה דאין בה שום דבר לעצמו, כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו (ישעיה מ"ג), הכל לשמו ית'.	57981
נמצא סוד היחוד הוא שכל מעשה ואפי' הכי פשוט, יהיה מחובר ומדובק לשם ה', וזהו שאמר ר' ישראל מסלנט ז"ל אהא שאמרו חז"ל שחנוך תופר מנעלים היה, ועל כל תפירה ותפירה היה מיוחד יחודים, ורגילים להעמיס בזה סודות גדולים, והוא היה אומר שהפ"י של יחודים הוא שהיה מדקדק בכל תפירה לעשותה כהוגן, שתהיה מלאכתו כראוי, והיה חושב בשעת מעשה לשם מדת החסד, לשם זהירות מגזל ואונאה, באופן כזה הרי כל מעשה מכוון לשמו ית' וזהו יחוד הגמור.	57982
איך באה הבריאה לידי מדרגה כזו שנפרדה כולה מהבורא ית', שאין לנו בטבע יחוד ודיבוק? כל זה הוא משום שנתהווה ענין של לשם עצמו, אכן במצוות נשאר עדיין סוד היחוד, אם שהוסיף הבורא ית' במצוות תוספת קדושה יותר מבכל הדברים הטבעיים, או משום שהבורא ית' זיכך וצירף וטיהר את המצוות בתכלית הקדושה והטהרה, עכ"פ במצוות נשאר עדיין יחוד השי"ת, אבל החיבור אינו נקל עי"ז, והוא דבטבע אין לנו וה' עמו משום השלא לשמה ובאמת גם במצוות אפשר שיתהוה כן, כשלא יעשה האדם המצוות לשמן אלא לשם עצמו, השלא לשמה הוא המפריד בין הדבקים, המפריד את החיבור והדיבוק שהיה בכל הבריאה.	57983
בכדי להשיג מושג מהו ענין שלא לשמה צריך להתבונן בפ' קרח, חטאו של קרח ועדתו אמרו חז"ל שהיה שלא לשמה, איזוהי מחלוקת שאינה לשם שמים מחלוקת קרח ועדתו (אבות פ"ה), ולא מצאו חז"ל חטא אחר על קרח אלא שלא לשמה, המתבונן בכל הפרשה לא ימצא שם שום חטא, הלאו של ולא יהיה כקרח ועדתו (במדבר י"ז) הוא שלא לחלוק על הכהונה, שלא ירצה האדם להתקרב אל ה', הרי שחטאו של קרח הוא שרצה להתקרב אל ה'.	57984
ולכאורה איזה איסור יש בזה, והלא חז"ל אמרו (רש"י ריש בהעלותך), על אהרן שכשראה שכל הנשיאים הקריבו חלשה דעתו, וכן בקין נאמר (בראשית ד') ואל קין ואל מנחתו לא שעה ויחר לקין מאד שנתקנא בהבל, ולא היה זה אלא קנאת סופרים שבאמת צריכה להיות קנאת סופרים תרבה חכמה (ב"ב כ"א), וברש"י בפ' קרח, נתקנא בנשיאותו של אליצפן בן עוזיאל.	57985
	57986
	57987
	57988
	57989
	57990
	57991
	57992
	57993
	57994
	57995
	57996
	57997
	57998
	57999
	58000
	58001
	58002
	58003
	58004
	58005
	58006
	58007
	58008
	58009
	58010
	58011
	58012
	58013
	58014
	58015
	58016
	58017
	58018
	58019
	58020
	58021
	58022
	58023

ורגילים אנו להבין הענין לפי מושגי הקטנוניים שהיתה שם קנאה באיזה גבאות, ודאי שנתקנא אבל לא	58024
בגבאות, כי אם בהתקרבות לה' שבזה, וכן איזה חטא הוא במה שאמר (במדבר ט"ז) ומדוע נתנשאו על	58025
קהל ה', הלא גם יתרו הוכיח את משה מדוע אתה יושב לבדך וכל העם נצב עליך ואחז"ל (רש"י שם),	58026
שהיה מוכיחו על שזולזל בכבודם של ישראל, ובמה נשתנית תוכחתו של קרח.	58027
בודאי שצריך האדם להתקנא אפי' במש"ר, והרי חז"ל אמרו (בתדב"א), שחייב אדם לומר מתי יגיעו	58028
מעשי למעשי אבותי, והרמ"ח לוצאטו (דרך עץ חיים) כתב שצריך האדם לחשוב תמיד מה עשו אבותינו	58029
שכך חשק הקב"ה בהם, מאתים וחמישים איש שרצו כהונה כוונתם היתה בתכלית הקדושה, ואדמו"ר	58030
(ח"מ א' קי"ז) הוכיח זה ממה שהמחנות נשארו קדושות, כוונתם בבקשם כהונה היה כמו אצל אהרן,	58031
אלא שחז"ל גילו לנו חטאם שהיה שלא לשמה, שום חטא בעולם לא היה שם כ"א שלא לשמה, והרוצה	58032
לידע מהו שלא לשמה ילמד פרשת קרח, שכל חטאם היה רק שלא לשמה ואעפ"כ יצא מה שיצא, ומזה	58033
למדנו תוצאות שלא לשמה. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' ס"ה).	58034
	58035
מאמר רנח	58036
ויקהלו על משה ועל אהרן ויאמרו אליהם רב לכם כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' (במדבר ט"ז ג').	58037
גם הדברים הפשוטים ביותר, אם לא יעמול האדם להחדירם ללבו, ישארו בתחום הידיעה ורחוקים	58038
מהשפעה על מהלך החיים שלו, כדי שההכרה תשמש יסוד במהלך החיים, ותתן כיוון ודחיפה בחיי האדם,	58039
נחוץ שישים האדם עצמו להתבונן במה שיודע ולהשיבו אל לבו, כבר עמדנו על הפלא שבחיי האדם,	58040
מאמין הוא בחיי העוה"ב ורוב טוב הצפון בהם, ואילו במהלך חיייו אין לידיעה זו שליטה כלל, רץ הוא	58041
במהלך הרגלו ורצונותיו כאילו אינו מפסיד בהם דבר, כי כל זמן שלא ישיב ללבו את אמונתו זאת ויקבע	58042
זאת בנפשו, נשארה היא ידיעה בלבד ולא יותר מזה.	58043
והנה המתבונן יכיר אמת זו בחוש, הנה כל בעלי החיים מתלווה עמם כל צרכם, ואינם צריכים לעמול	58044
ולהתייגע כ"כ לצורך קיומם, ודוקא האדם אם לא ישקיע כל כוחותיו בעמל ויגיעה אין גופו יכול להתקיים,	58045
כמה טורח וטיפול צריך האדם להקדיש כדי שגופו יהיה בריא ושלם, ולא יהיה מזוהם ומנוול, אם רק יזניח	58046
עצמו לזמן מה כבר אי אפשר לעמוד במחיצתו, ואילו הבע"ח אינם צריכים לכל זאת ומתקיימים כל אחד	58047
ואחד על תכונתו.	58048
גם מצד טבעו מושלם הוא הבע"ח יותר מהאדם, כל בע"ח יש לו הטבע שלו, לא כן האדם שכל הכוחות	58049
הפראיים מוטבעים בו, ומצד מעמד גופו בעולם הזה פחות הוא מכל מיני בעלי חיים, הוא שאמר חז"ל	58050
שאדם נברא לאחר כל מעשה בראשית ויכולים לומר לו יתוש קדמך, העוה"ז אינו עולמו של האדם, אין	58051
זה מקומו, העוה"ז עולמם של בעלי חיים הוא, והאדם עולם אחר עולמו, ולצורך עולמו נשלח הוא בזה	58052
העולם.	58053
גם כאשר נבחין ביצר הטמון באדם, לא נוכל לחשוב שהעוה"ז הוא עולמו של האדם, כל אחד מרגיש שאם	58054
רוצה הוא לחיות עם איזו מדה טובה או הנהגה טובה מופיע יצרו ומעכב בעדו, לשם מה נוצר האדם במצב	58055
של קלקול שכזה, מה צורך יש בדבר זה, והיה הסבא ז"ל אומר שזה מה שאמרו חז"ל בכל לבבך בשני	58056
יצריך, מהיצר הרע יכול האדם לראות שתכליתו עולם אחר, ואדם לעמל יולד כדי שיהא ראוי לזכות בחיי	58057
הנצח.	58058
מפה ומשם יוכל המתבונן להרגיש, שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' וליהנות מזיו שכנתו, כ"ש	58059
כשיבחין בבריאה המיוחדת שבקרבו, בנשמה שבו שדבר אין לה עם תענוגי זה העולם, ושרשה מעולמות	58060
הרוחניים, כמה פשוט הוא להבחין מה חובתו בעולמו, ולמה צריך שישים מבטו ומגמתו בכל אשר הוא	58061
עמל כל ימי חייו.	58062
יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה הוא שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו ולמה צריך	58063
שישים מבטו ומגמתו, יהודי פשוט אפשר להיות גם בלי לקבוע ביסוד החיים עיקר זה, אבל לחסידות,	58064
לעבודה התמימה, להגיע למעלות, לא יתכן אם לא ישים כיסוד חייו יסוד זה, שחיי האדם בעולם הזה הם	58065
רק הכנה לעולמו האמיתי שהוא העולם הבא.	58066
הנה כששומעים פרשיות אלה בהעלותך, שלח, קרח, מה שומעים אנו בזה מה לומדים לנפשנו מזה,	58067
מבחינים בזה מעשה בקורח, במרגלים, ותו לא, כל זה משום שאין חיים עם יסוד החסידות, אולם החי עם	58068
יסוד ושורש זה, ועוסק כל חייו לזכות לשלמות האמיתי וחי הנצח, הוא ישמע מה מפרשיות אלה, הוא	58069
יראה דברים הנוגעים לחייו הוא, מה גודל סכנתו, מה עלול להפילו, מה תובעים ממנו ולמה עליו להגיע,	58070
פרשיות אלה פרשיות חיים הם ויהיו לו לתועלת.	58071
הנה פרשה שלמה בתורה בכוחם של מדות האדם, את קרח הפילו לשאול תחתית הכבוד והקנאה, וכבר	58072
אמרו חז"ל הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם, גם מי שכבר יכול לזכות לעוה"ב	58073

מוציאות אותו ממנו המדות הללו, והאדם חי לו עם מדותיו ואינו חש להם כלל, אפילו לחשוב עליהם אינו חושב, חיי האדם מתנהלים על פי מדותיו, הם המנהלים אותו בכל צעדי חייו וכמ"ש במס"י וז"ל.	58074
הכבוד הוא הדוחק את לב האדם יותר מכל התשוקות שבעולם, לולי זה היה האדם מתרצה לאכול מה שיוכל, ללבוש מה שיכסה ערותו, ולשכון בבית שתסתירהו מן הפגעים, והיה פרנסתו קלה עליו ולא צריך להתיגע להעשיר כלל, אלא שלבתי ראות עצמו פחות מרעיו מכניס עצמו בעובי הקורה הזאת ואין קץ לכל עמלו.	58075
כך היא השפעת מידת הכבוד על חיי האדם, לתפוס מקום חשוב בעולם, תשוקה זו מנהלת כל דרכיו, ואולם מהו הכבוד? פירוש נכון צריך להתייגע למצוא, ואף על פי כן שולט הוא כ"כ על האדם, ויש לו שליטה אף באנשים גדולים, ואף להוציאם מן העולם, כל זה מלמדת אותנו פרשת קרח, והחש לנפשו ועסק חייו לזכות לשלמות ולעולם הבא, ישמע בפרשה זו התחייבות חזקה, לא להתעלם מהמדות הרעות הטבועות באדם.	58076
וכבר זכרנו שמהרע שבאדם ניתן לראות שאדם לעמל יולד, מה גדולה פחיתות האדם שגם באדם גדול כקרח יכולה לשלוט מדה פחותה, ולהביאו לכל מה שהגיע ולהוציאו מהעולם, וכן מה שרואים אצל החמישים ומאתים איש ראשי העדה קריאי מועד אנשי שם, איך השתלטה עליהם מידה פחותה באופן פחות ביותר, ונבחין בכל זה שאין תכלית בריאת האדם לחייו בעוה"ז אלא לחייו בעוה"ב, ומציאותו בעוה"ז רק לשם תיקון והכשרת עצמו לחיי הנצח, ולכן נברא באופן שיהיה לו תמיד מקום לעמל ויגיעה בהשגת השלמות. (קובץ ענינים).	58077
	58078
	58079
	58080
	58081
	58082
	58083
	58084
	58085
	58086
	58087
	58088
	58089
	58090
	58091
	58092
מאמר רנט	58092
ויקהלו על משה ועל אהרן ויאמרו אליהם רב לכם כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' (במדבר ט"ז ג').	58093
כולם קדושים, כולם שמעו דברים בסיני מפי הגבורה (רש"י), איתא במדרש בוטח בעושרו הוא יפול (משלי י"א) זה קרח, וכעלה צדיקים יפרחו זה משה ואהרן (ילקוט שם), קרח היה בעל כל המעלות, חכם ועשיר מיוחס ובעל רוח הקודש והן היו בעוכריו, הוא ראה את עצמו כליל השלמות ועל כן לא היה יכול לבטל עצמו למשה רבינו.	58094
חז"ל אומרים שקרח התלוצץ על הוראותיו של משה רבינו, שאל איך יתכן שטלית שכולו תכלת יצטרך חוט תכלת נוסף לפטור אותו בציצית, בית מלא ספרים למה לו מזוזה, בזה היה דורש לטובת עצמו, שהרי הוא החשיב את עצמו לבגד כולו תכלת, ולמה לו לבטל את עצמו למשה רבינו? אם הוא בעצמו בית מלא ספרים עד השגת רוח הקודש, בשביל מה נחוץ לו משה כמזוזה?	58095
כיון שלא היה יכול לראות חוב לעצמו, והשתכנע בגדלותו ולא הבין לבטל דעתו למשה רבינו, ממילא השתבש והגיע להחלטה שהנהגתו של משה רבינו היא לאו דוקא, וכל מה שעשה היה אפשר לעשות גם בצורה אחרת, לכן טען שכל העדה גם כן שמעו את קול ה' בסיני, ולמה לו למשה ליטול גדולה לעצמו ולאחיו, ופירש רש"י שבאמת נתקנא על נשיאות שבט לוי והבין שהיתה מגיעה לו, ומכיון שראה את עצמו מקופח עמד לבטל את כל דברי משה.	58096
כתב הרמב"ן שקרח חיכה לשעת הכושר לחלוק על משה, שכל זמן שהיה חינו של משה בעיני העם והם אוהבים אותו כנפשם, הבין שלא יהיו דבריו נשמעים, אולם אחרי מעשה המרגלים שאז לא הצליח משה לבטל את הגזירה, ומתו כל הנשיאים במגפה ונגזר על כל העם שימותו במדבר, אז היתה נפש כל העם מרה והיו אומרים בלבם שע"י משה יצא להם תקלה, ואז מצא קרח מקום לחלוק על משה וחשב שישמעו אליו העם.	58097
והנה הדברים ממש מרפסן איגרי! וכי לא היה לו עם מי לשחק משחק הפוליטיקא אלא עם משה רבינו? וכי לא עלה על דעתו שכל מעשיו של משה היו על פי הדיבור, וכל החולק עליו כאילו חולק על השכינה? ומה עם האמונה פשוטה של ויאמינו בה' ובמשה עבדו, הרי לזה לא צריכים רוח הקודש? וכי תימא שמינות נזרקה בו וכפר בעיקר, זה אינו שהרי כל המאבק התרכז מסביב הקטרת הקטורת, ומשה רבינו ביקש מהקב"ה אל תפן אל מנחתם, ופירש הרמב"ן שלא יקבל תפילתם וקרבתם, וכי אנשים העוסקים בהקרבת קרבנות ובתפילות כופרים בעיקר הם?	58100
מכל זה נראה בעליל, שלמרות כל מעלותיו הגדולים היה קרח הבעל מום הכי גדול במדותיו, הקנאה ורדיפת הכבוד הוליכוהו שולל, ולמרות חיצוניותו המבריקה ומעלותיו השונות, כל כולו היה אכול קנאה באופן שהוא היווה סכנה גדולה לציבור, שהיו מסונוורים מגדולתו ומעלותיו ושמו בו את האיומן שלהם, מי היה מאמין שאדם כזה אין בו ממש, ואך הבולמוס של הקנאה והכבוד לנגד עיניו? וכבר מנו חז"ל במ"ח דברים שהתורה נקנית המכיר את מקומו (אבות פ"ו), נמצא שמי שאינו מכיר את מקומו רחוק הוא מן התורה אפילו אם כגובה ארזים גבהו.	58101
	58102
	58103
	58104
	58105
	58106
	58107
	58108
	58109
	58110
	58111
	58112
	58113
	58114
	58115
	58116
	58117
	58118
	58119
	58120
	58121
	58122
	58123

אמרו חז"ל על הפסוק תפלה לעני כי יעטוף (תהלים ק"ב), א"ר פנחס אין אני יכול לעמוד על דעתו של	58124
דוד, פעמים קורא את עצמו דוד ופעמים קורא את עצמו עני (ילקוט שם), זאת היתה גדלותו של דוד	58125
המלך, שהיה יכול לראות את עצמו כעני וכתולעת, לבטל את עצמו לגמרי, ובשעת הצורך היה מגביה את	58126
עצמו למלוא שיעור קומתו בתור מלך, השכיל דוד לדעת מתי להקטין את עצמו לפני מי שגדול ממנו, ואיך	58127
להתחטא לפני הקב"ה כבן המתחטא בפני אביו, ומתי לתבוע צרכיו כמנהיג העם ולצאת בגבורה כמלך	58128
בגדוד בראש צבאות ישראל, אולם כל זה אפשר רק במי ששולט על עצמו בשלמות, וכל מדותיו השפועה,	58129
לא לזה המתגאה בעשרו והשיכור ממעלותיו שלעולם אינו רואה חובה לעצמו.	58130
מרח הגאון ר' ישראל סלנטר ז"ל היה אומר שאמנם הנסיון של עוני יותר קשה מזה של עושר, וכמ"ש	58131
חז"ל ודקדוקי עניות מעבירה את האדם על דעתו ועל דעת קונו (עירובין מ"א:), בכל זאת יש הבדל גדול	58132
ביניהם, משל לשני חולים, האחד גר בעיר גדולה אשר בו בית חולים, וברגע שמבחין בסימני מחלתו מיד	58133
מזדרז לשאול בעצת הרופאים המומחים, לעומת החולה השני בן כפר ומתעצל לנסוע לעיר לטפל	58134
במחושיו, עד שלאט לאט הולך מצבו ומחמיר, ורק אז מטריח את עצמו לנסוע לעיר לחפש מזור ותרופה,	58135
ובינתיים נעשית מחלתו אנושה.	58136
כמו כן העני למרות שמחלתו כבדה מאד, מבחין מיד במצבו ומיצר ודואג ושופך לבו לפני הקב"ה, שיוכל	58137
לעמוד בנסיון הקשה עד שסוף סוף נושע, אולם העשיר אינו מבין כלל שהעשירות היא מחלה חמורה	58138
המביאתו לידי גבהות, בחשבו שהוא עשיר ולו יאה גדולה, ובין כה וכה הולכת ומשתרשת אצלו היהירות,	58139
עד שמגיע למצב של פן אשבע וכחשתי ואמרת מי ה' (משלי ט'), הגרי"ס ז"ל בעצמו ידע מתי להיות	58140
קשה כאבן ומתי רך כחמאה, ואילו אדמו"ר הסבא ז"ל היה מתנהג תמיד בבחינה של תפלה לעני כי יעטוף,	58141
אבל כשנזקק לעמוד בפרץ לא היה חת בפני כל. (המוסר והדעת).	58142
	58143
מאמר רס	58144
ויקהלו על משה ועל אהרן ויאמרו אליהם רב לכם כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' (במדבר ט"ז ג').	58145
מחלוקת קרח ועדתו הוא דבר מתמיה מאד, וכבר עמדו ע"ז חז"ל (תנחומא רש"י ט"ז ז'), קרח שפיקח היה	58146
מה ראה לשטות זו, ומה שאמרו ז"ל עינו הטעתו ראה שלשלת גדולה, קשה עוד יותר, דאחרי שהיתה לו	58147
השגת רוח הקודש איך טעה לחלוק על משה, וביותר תמוה דאחרי כל ההשגות הגדולות והעצומות	58148
שהשיגו ביצי"מ ובקריעת ים סוף ובמעמד הר סיני, ויאמינו בה' זה אלי ואנוהו, וכל ההנהגה השמימית	58149
במדבר בעמוד אש וענן במן ובבאר, איך עלה על הדעת לחלוק על משה רבינו	58150
ונתעצמה המחלוקת כ"כ עד כי היה צורך במופתים חדשים ובעונשים נוראים השרופים והבלועים, וגם	58151
מיתת י"ד אלף במגפה, והכל כדי להעמיד ענין הכהונה, ואחרי כל זה עוד היתה תרעומת של הקהל,	58152
והוצרכו לנס המטות והנחתם לזכרון באהל מועד, וביאור הדבר, כי עקב מדרגתם הגדולה והשגותיהם	58153
הרוחניות הנוראות, היתה תשוקתם להתקרבות לעבודת ה' גדולה מאד.	58154
והוכחה גדולה לעוצם התשוקה, כי בבני קהת היה הארון מכלה (במד"ר ג' י"א), ובכ"ז לא שמו לב לסכנה	58155
והיו מתאמצים לשאת את הארון, ומגודל תשוקתם היו דוחפים זה את זה והיה כבזיון ונענשו על זה, וכן	58156
בעת החורבן היו הכהנים עומדים על משמרתם בעבודה, ואף שהיו קרובים ליהרג שהקיפום שונאים, לא	58157
זו כמלוא נימה עד הנשימה האחרונה, וזה היה בבית שני שכבר חסרו חמשה דברים מעיקרי הקדושה,	58158
כש"כ בבית ראשון, ועוד יותר במשכן שעשה משה, שאז היתה כל הנהגתם למעלה מן הטבע.	58159
ולפני שנבחרו הכהנים היו כל ישראל ראויים לעבודה, ואף כי העבודה היתה בבכורות, אך לא היה איסור	58160
מיתה בזרות דהיו ראויים כולם, ועל ידי בחירת הכהנים נתרחקו מהעבודה, וכיון שהיתה השתוקקותם	58161
גדולה, וגם הרגישו בעצמם שראויים לדרגות גבוהות בעבודה, היה הריחוק מעבודת המשכן והמזבח קשה	58162
להם ונצטערו על זה מאד, וזו היתה סיבת המחלוקת של קרח, ודימו בנפשם כי אלמלא רצה משה לבקש	58163
עבורם שיזכו גם הם לעבודת הקודש, היה פועל עבורם כמו שפעל בעגל ומרגלים, ועל כן התרעמו וטענו	58164
על משה שנתרצה למצב זה, וזה שורש המחלוקת, וגם כל ישראל נתקנאו בשבט לוי על עבודתם.	58165
וזהו כוונת אמרם ז"ל, כי קרח ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו, היינו שהרגיש בעצמו שראוי לגדולות,	58166
ומוכח ענין זה מקרא דאמר להם משה (ט"ז ט'), המעט מכם שהקריב אתכם אליו לעבוד את עבודת משכן	58167
ה', מוכיחם לפי שיטתם, הרי מפורש דהיה זה אצלם מדרגה רמה ואושר גדול לעסוק בעבודת המשכן	58168
ושירות הכלל, וראיה ברורה דידעו דרגת קדושתם, דהרי חשבו שמשמים יסכימו על ידם, דאם לא כן	58169
היאך קבלו להקטיר הקטורת, והרי אמר להם שבזה תהיה בחירה לכהונה גדולה, אלא ודאי דכסבורים היו	58170
שמשמים יסכימו על ידם.	58171
והנה מהשתוקקות לקדושה ועבודת ה' כשהיא בטהרת הלב אין תקלה יוצאת, ואילו היתה השתוקקותם	58172
נקיה לגמרי מכל תערובת של מדות, לא היתה יוצאת ממנה תקלה נוראה כזו לריב עם משה, ולא היו	58173

יוצאים כל הקלוקלים שיצאו מזה לחלוק על מצות ה', ולמרות חשקם הגדול והקושיות לא היו באים לחלוק, והיו מכירים כי כך הוא רצון הבורא והיו מקבלים באהבה והכנעה מה שיעד להם, אך ע"י ידיעת מדרגת קדושתם נפלו בגאות, כי יתכן שע"י ידיעת המדרגה תתעורר הרגשת גאות ולו אפילו באופן דק מן הדק.	58174 58175 58176 58177
וכן היה בקרח ועדתו שידעו מדרגתם, ונתעוררה בהם הרגשת גיאות עד שגרמה לקנאה, וכסבור היה קרח שנטלו ממנו המגיע לו, ואמרו חז"ל (תנחומא קרח) שנתקנא בנשיאותו של אליצפן בן עוזיאל, והיינו דהלא בדרך שאדם רוצה לילך מוליכים אותו, וע"כ חשב קרח ששינו נגדו את הדרך, אך בכוחות הפנימיים היה הרגש של קנאה, וירדו חז"ל לעומק המדות, וגילו לנו כיצד יצא ממשול כזה מידי אנשים גדולים כאלה.	58178 58179 58180 58181 58182
למדנו מכאן גודל ערכם של הקדמונים אפילו בשעת תקלתן, שהרי אף בשעת קלקלתן עמדו במדרגה של הכרת העילוי והטוב שבעבודת השם, עד שנצטערו כ"כ על הריחוק, אלא שדבר זה עצמו גרם להם לטעויות גדולות עד אבדון ח"ו, ועוד למדנו עד היכן כוחה של נגיעה ואפילו קלה לעוור עיני חכמים, ועד היכן מגיע כוחה אפילו באנשים בעלי השגות גדולות והשתוקקות לקדושה עד כדי מסירת נפש, שהנגיעה מהפכת כוח הטוב לרע, כי אילולא הנגיעה היו משתמשים בתשוקתם להתקרבות לה' לפי מדרגתם, והיו עולים בתכלית העליה האפשרית להם לפי מצבם.	58183 58184 58185 58186 58187 58188
ועקב הנגיעה בפנימיותם נהפכה התשוקה הגדולה לגורם לירידה נוראה, כי אילו היו מכירים שזהו ענין של רצון וכבוד לא היו מעיזים כלל לצאת למחלוקת, וביחוד נוכח האמונה בהקב"ה ובמשה עבדו, שהרי הכירו כוחו וכל היד החזקה שעשה לעיני כל ישראל, ובזדאי היו מתיראים, אלא שמצד רוממותם ועמלם להתקרב יותר הרגישו בעצמם כוח גדול וגם מסירות נפש, ונהפכה להם תשוקתם ע"י הנגיעה לרועץ.	58189 58190 58191 58192
ואם הם לפי גודל מדרגתם פעלה בהם הנגיעה, ויצא מזה תקלות נוראות ועונשים נוראים כ"כ ואיבוד נפשות, א"כ היאך הוא עוורון השוחד בנמשכים אחרי החומר אף כי הינם שומרי תורה ומצוה, אבל היסוד והעיקר אצלם הוא הסיודר החומרי, וגם נמשכים אחרי הסביבה בבקשת מותרות, וכל רצון הן רצון עצמי והן הנוצר ע"י הסביבה או קרוביו, הוא שוחד מעוור, וגורם עזיבת התורה, ביטול תורה, ושיחות בטלות, ואם מוצא הוא צד היתר וכ"ש צד מצוה הרי זה יותר מסוכן, כי הנגיעה מהפכת צד הטוב לרע.	58193 58194 58195 58196 58197 58198 58199
(משנת רבי אהרן).	
מאמר רסא	58200
ויקהלו על משה ועל אהרן ויאמרו אליהם רב לכם כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' (במדבר ט"ז ג').	58201
וברש"י כולם שמעו דברים מסיני מפי הגבורה, אם לקחת אתה מלכות לא היה לך לברר לאחיד כהונה, לא אתם לבדכם שמעתם בסיני אנכי ה' אלוהיך כל העדה שמעו, שכל העדה כולם קדושים ובתוכם ה', שהיו דבקים בה' ית' והקב"ה הולך עמם, מכל מקום באו קרח ועדתו לחלוק על משה רבינו ע"ה, חזינן שאף שהיתה אמונתם בה' ית' חזקה, מכל מקום יתכן שיבואו לידי חטא, ענין זה מהוה סתירה מוחלטת לכל מה שאנו סבורים, דהנה לנו ידמה שלו היינו זוכים ורואים בעינינו יציאת מצרים ומעמד הר סיני, ודאי היינו זוכים לעולם הבא והיינו נקיים מכל חטא ועון, והכא רואים שאף לאחר האמונה שכולם שמעו אנכי ה' מפי הגבורה, מכל מקום נכשלו קרח ועדתו וחלקו על הגבורה.	58202 58203 58204 58205 58206 58207 58208
וביותר דהא מפורש בכתוב, הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם, הובטח לנו מפי הקב"ה שלאחר מעמד הר סיני יאמינו כלל ישראל בקב"ה ובמשה, ועיין שם ברמב"ן שללא מעמד הר סיני, לו היתה יציאת מצרים גרידא עם כל האותות והמופתים, יתכן שיבוא נביא שקר ויעשה אותות אחרים ויביאם לידי כפירה באמונה, אבל לאחר מעמד הר סיני ששמעו דבר ה' באזניהם, תשאר אמונתם תמידית כי לא יוכלו להכחישם, ואם כן איך יתכן שבאו קרח ועדתו למרות האמונה לידי כפירה ומחלוקת בקב"ה ובמשה.	58209 58210 58211 58212 58213 58214
חזינן מהכא יסוד גדול, הנה כל דבר בבריאה מזומן ומוכן לתפקיד מסויים, הסוס מיועד לרכוב עליו והחמור למשא, פרה לחלבה וצאן לגזיזה, אמת שאפשר לשנות את התפקיד ולהשתמש בסוס למשא ובחמור לרכיבה, אך לא יפיק מזה את התועלת הראויה, והסוס לא ישא משאות כראוי כפי שהחמור נושא, וכמו כן הצומח יש לו תפקיד מסויים, ומעתה מה התפקיד הראוי המוטל על האדם, ובעת שלא ימלא את תפקידו אינו נקרא בשם אדם, ונראה שמפורש הוא בכתוב, ויפח באפיו נשמת חיים ויהי לנפש חיה לרוח ממלא, תכלית האדם ומטרתו היא להבין ולהשכיל, וכנאמר בצלמנו כדמותנו להבין ולהשכיל, ובעת שאינו משתמש במדת ההבנה וההשכלה אינו בגדר אדם.	58215 58216 58217 58218 58219 58220 58221
ובזה נראה לבאר הא דאיתא בפרשה, זאת עשו קחו לכם מחתות קרח וכל עדתו, ותנו בהן אש ושימו עליהן קטורת לפני ה' מחר, והיה האיש אשר יבחר ה' הוא הקדוש רב לכם בני לוי (במדבר ט"ז), וברש"י	58222 58223

אמר להם בדרכי הגויים יש נימוסים הרבה וכומרים הרבה, אנו אין לנו אלא ה' אחד וארון אחד ואתם ר"נ	58224
איש מבקשים כהונה גדולה, ביאר להם משה שלא יתכן שתתקיים טענתם, שאין כל אפשרות שיהיו כהנים	58225
גדולים רבים, וא"כ ע"כ שיבחר הקב"ה רק בכה"ג אחד, והיינו שמבחינת ההגיון טענתם אינה נכונה.	58226
עוד הוסיף המעט מכם כי הבדיל אלוהי ישראל אתכם מעדת ישראל להקריב אתכם אליו, ויקרב אותך ואת	58227
כל אחיך בני לוי אתך ובקשתם גם כהונה, ביאור כוונתו, הרי זכותם להתקרב אל ה' ולעבודת הלויה,	58228
ומדוע אין די לכם בזאת ואתם מבקשים גם כהונה, לכן אתה וכל עדתך הנועדים על ה', הרי אתם חולקים	58229
על השכינה וכופרים בציווי השי"ת, ולכאורה הרי סיום דברי משה רבינו ע"ה הם החמורים יותר, שתובע	58230
מאתם חסרון אמונה וכאילו כופרים בהשי"ת, ומדוע הקדים להם טענות אחרות.	58231
מבואר בזה שתחילת הטענה על האדם היא לבררו ולהודיעו שמעשיו אינם תואמים עם הבנת השכל	58232
וההגיון, כי עיקר מטרת האדם להבין ולהשכיל, ומשו"ה עיקר הטענה בעת שאין מעשיו שווים להבנת	58233
השכל, ורק לאחר שנתבררו הדברים במאזני השכל, יש לראות ולהוכיח גם מענינים אחרים, שהנקודה	58234
העיקרית בזכות האדם היא כאשר מפעיל את הבנת שכלו, ורק אח"כ יש לו תקוה שיתעורר אף מעונשו, כי	58235
בעת שאין בקרבו להבין ולהשכיל לא יעזרהו מאומה, ואף אם יראה גיהנם ממש בחוש יכול לבוא לידי	58236
חטא, כי רק ע"י להבין ולהשכיל יוכל לשבור את טבעו, ומשו"ה רק בעת שיש בו הבנה והשכלה יוכל	58237
ראיית הגיהנם להשפיע עליו.	58238
וזו חייבת להיות דרך עבודת האדם, ולדוגמא בעת שרוצה לעקור מקרבו מדות רעות כמדת הגאווה	58239
וכדומה, חייב להשתמש במדת להבין ולהשכיל, שיחשוב וישקול במאזני השכל, וכי מה תוסיף לו הגאווה,	58240
והרי מצבו לא ישתנה ע"י התגאותו, אמנם אם לא יתבונן בשכלו ע"ז, ורק יאמר לנפשו כי אסור להתגאות	58241
כי כל המתגאה נוחל גיהנם, לא יעזור לו אלא לשעה, ומדת הגאווה שבו לא תיעקר, ואף שיתנהג בהכנעה	58242
אין זה אלא שקר כי הגאווה תשאר בו.	58243
זה הכלל בעבודה, שכל אפשרות להתעלות רוחנית יתכן רק בעת שיתעסק בהבנה והשכלה, ואף הפחד	58244
מפני הגיהנם חייב להיות בדרך זה, שיחשוב בלבו וכי כדאי לו לאדם שעבור הנאת רגע אחד יסבול אח"כ	58245
עונשים רבים לאין סוף, וזו יסוד המוסר להתבונן ולדבר עם עצמו בדברים מושכלים ומובנים, שיוכיח	58246
לעצמו מה הדרך האמיתי שחייב ללכת בה.	58247
וכן מפורש בדברי הרמח"ל (דרך עץ החיים), חוב הוא על האדם לשים עצמו להתבונן, כי אם אינו מתבונן	58248
ומחשב לא תבוא חכמה לבקש אותו, ונשאר בחושך בלא ידיעה, ואין לך דבר מחליש הנשמה לפני היצר	58249
כחסרון הידיעה, ואם היתה הידיעה רחבה ועומדת על לב בני אדם לא היו חוטאים לעולם, אף לא היה	58250
היצר קרוב אליהם ושולט עליהם כמו שאינו שולט במלאכים, הידיעה דהיינו החכמה והבנתה היא הגודרת	58251
העיקרית בפני היצ"ר שלא ישלט על האדם, כי יסוד מציאות האדם היא החכמה וההשכלה.	58252
נמצא שהחכמה היא הדרך היחידה לתקון האדם, וכן חזינן בחז"ל גבי און בו פלת שאשתו הצילתו,	58253
שאמרה לו ומה איכפת לך מי יהיה הכה"ג משרע"ה או קרח (במד"ר י"ח כ'), דברי חכמה אלו שנובעים	58254
מהבנה ושכל הצילו וזיכו את און בן פלת שזו דרך ההצלחה. (אור יחזקאל).	58255
	58256
מאמר רסב	58257
ויקהלו על משה ועל אהרן ויאמרו אליהם רב לכם כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' (במדבר ט"ז ג').	58258
טענתו של קרח לא היתה שמשה ואהרן פחותים הימנו במעלה, אלא שכולם שווים ללא הבדל, ומדוע הם	58259
מתנשאים, זה היה עיקר החסרון שמצא בהם, הוא טוען שמשה נטל גדולה לעצמו ולא מפי הגבורה אלא	58260
בדה מלבו (תנחומא), ומשה עושה כך מצד גיאאותו, וקרח עשה עצמו כאילו כל דאגתו לכבוד הכלל בלבד	58261
ולא עצמו הוא חולק.	58262
והנה בדיוק על המדות שבהם הצטיינו משה ואהרן עליהן נתפס קרח באמרו ומדוע תתנשאו, על הפסוק	58263
וישמע משה ויפול על פניו אומר הרמב"ן, ולא ויפלו כי אהרן במוסרו ובקדושתו לא ענה דבר בכל	58264
המחלוקת הזו, ויהי כמחריש וכמודה שמעלת קרח גדולה ממעלתו, אבל הוא עושה כדבר משה ומקיים	58265
גזירת מלך, הרי הצטיינותו של אהרן במדת הענוה, ועל משה רבינו ע"ה נאמר בפירוש והאיש משה עניו	58266
מאד ובכל זאת טען קרח נגדם ומדוע תתנשאו, וכל זה למה, כתב רש"י נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן	58267
עוזיאל, וקרח לא הרגיש כלל בנגיעתו וטען כי כל העדה כולם קדושים, וזה בגדר כל הפוסל במומו פוסל.	58268
עוד אמרו וקרח שפיקח היה מה ראה לשטות זה? עינו הטעתו, ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו, שמואל	58269
ששקול כנגד משה ואהרן, אמר אפשר כל הגדולה הזאת עתידה לעמוד ממני ואני אדום, לכך נשתתף לבוא	58270
לאותה חזקה ששמע מפי משה, שכולם אובדים ואחד נמלט, אשר יבחר ה' הוא הקדוש, טעה ותלה בעצמו,	58271
ולא ראה יפה לפי שבניו עשו תשובה ומשה היה רואה (רש"י).	58272

לומדים אנו מזה עד כמה עלול האדם לטעות, ואם האדם נוגע ומשוחד אינו מסוגל לראות את האמת כי	58273
השוחד יעור עיני חכמים (דברים ט"ז), שהרי קרח עם שהיתה לו רוח הקודש עינו הטעתו, והיה ממש	58274
סותר את עצמו מניה וביה, שהרי מצד אחד כפר בדברי משה, ומצד שני הסתמך על דבריו, מצד אחד היה	58275
טוען שאין ממש בדברי משה, ואין הוא אב לנביאים, ולפי זה לא היה לו להאמין בדברי משה כלל וכלל.	58276
אולם בשעת המחלוקת כששמע ממשה שכולם אובדים ואחד נמלט, שינה עורו לבטוח בדברי משה שרק	58277
אחד יינצל, כך שנמצא שבאותו זמן שהוא טוען על משה כאילו הוא מתנשא על קהל ה' כדי לגנותו,	58278
ומעמיד עצמו כאילו הוא דורש את טובת הכלל, אותה עת ממש הוא מסכים שכולם אפילו אלה התומכים	58279
בו יאבדו, ורק הוא יינצל ואז ינצה, כי חושב הוא שהוא ראוי יותר ממשה.	58280
קרח בפנים פנימיותו ידע בבירור כי משה אמת ותורתו אמת, רק מדותיו הטעו אותו לטעון דברים שלא	58281
האמין באמיתותן, ומעשיו סתרו את דבריו, ולא דאג כלל לטובת הציבור אלא רק לכבוד עצמו, והיה כדאי	58282
לו שיאבדו בעד כבודו מאתיים וחמשים איש, להיפך ממשה שביקש מחני נא מספרך למען כלל ישראל,	58283
קרח מצד אחד כפר בתורה ובדברי משה, ומצד שני סמך על דברי משה, מבהיל הדבר עד כמה מטמטמת	58284
העבירה לכו של אדם, עד שהוא ממשש כסומא שאינו רואה כלום, ויכול ללכת בטעותו אף בחזון של רוח	58285
הקודש שנתנת לו, וממשיך בטעותו בכל שלבי גדלותו עד שנאבד מן העולם.	58286
אותו דבר ממש אנו מוצאים ג"כ בעובדא דנביאי השקר, צדקיהו בן מעשיה ואחאב בן קוליא, יען אשר	58287
עשו נבלה בישראל וינאפו את נשי רעיהם (ירמיה כ"ט), מאי עבוד? אזול לגבי ברתיה דנבוכדנצר, כי אתו	58288
לגבה שדרתנהו לגבי אבוה, אמר להו מאן אמר לכוון? אמרו הקב"ה, והא חנניה מישאל ועזריה שאלתינהו	58289
ואמרו לי אסור, אמרו ליה אנן נמי נביאי כוותייהו, לדידהו לא אמר להו לדידן אמר לן, אמר להו אנא	58290
בעינא דאבדיקינכו כי היכי דבדקתינהו לחנניה מישאל ועזריה, אמרו ליה אינון תלתא הוון ואנן תרין, אמר	58291
להו בחרו לכוון מאן דבעיתו בהדייכו, אמרו יהושע כהן גדול, סברי ליתי יהושע דנפיש זכותיה ומגנא עלן	58292
(סנהדרין צ"ג:).	58293
הרי שגם שהיו נביאי שקר וכפרו ולא האמינו, בכל זאת ידעו שיהושע גדול מהם וזכותו יגן גם עליהם,	58294
ובכל זאת חטאו, מבהיל עד כמה מטמטמת העבירה את לבו של האדם, וזהו לימוד גדול, כי האדם יהיה מי	58295
שיהיה אפילו בעל רוח הקודש, כל זמן שלא תיקן מדותיו עלול הוא להכשל וליפול בפח היצר עד שנאבד	58296
מן העולם.	58297
וביחוד לומדים מפרשת קרח, איך שצריכים להזהר מתאוות הכבוד שבמצודתה נלכד קרח וחללים רבים	58298
הפילה, וכבר כתב המסילת ישרים, יתירה עליה חמדת הכבוד, כי כבר היה אפשר שיכבוש האדם את יצרו	58299
על הממון ועל שאר ההנאות, אך הכבוד הוא הדוחק כי א"ל לו לסבול ולראות את עצמו פחות מחבריו,	58300
ועל דבר זה נכשלו רבים ונאבדו, הנה ירבעם בן נבט לא נטרד מהעוה"ב אלא בעבור הכבוד, הוא מ"ש ז"ל	58301
תפסו הקב"ה בבגדו א"ל חזור בך ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן, א"ל מי בראש א"ל בן ישי בראש,	58302
א"ל אי הכי לא בעינא (סנהדרין ק"ב).	58303
מי גרם לקרח שיאבד הוא וכל עדתו עמו אלא הכבוד, ומקרא מלא הוא ובקשתם גם כהונה, וחז"ל הגידו	58304
לנו כי כ"ז נמשך מפני שראה אליצפן בן עוזיאל נשיא והיה רוצה להיות הוא נשיא במקומו, כלל הדברים	58305
הכבוד הוא מן המכשולות היותר גדולים אשר לאדם, ואי אפשר לו להיות עבד נאמן לקונו כל זמן שהוא	58306
חס על כבוד עצמו, כי עכ"פ יצטרך למעט בכבוד שמים מפני סכלותו (י"א).	58307
אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים, ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב (תהלים א'), זהו	58308
שאמר הכתוב, אשרי האיש אלו בניו של קרח, אשר לא הלך בעצת רשעים, שלא הלכו בעצת אביהם,	58309
ובמושב לצים לא ישב, זה קרח שהיה מתלוצץ על משה ואהרן, כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה	58310
יומם ולילה, אלו בניו של קרח (ילקו"ש קרח ט"ז), הרי קרח שהיתה לו נגיעה וטען שמשה בדה הכל	58311
מלבו, כפר בתורה ולא הועיל לו כל פקחותו ורוח הקודש שבו ונאבד מן העולם, ומה הציל את בניו רק כי	58312
אם בתורת ה' חפצו, ולכן מרים אותם הכתוב על נס וקיבלו את התואר אשרי. (נחלת אליעזר).	58313
	58314
מאמר רסג	58315
ויקהלו על משה ועל אהרן ויאמרו אליהם רב לכם כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' (במדבר ט"ז ג').	58316
ויקהלו על משה ועל אהרן אומר המדרש, לפי שהלך משה לפתחו של דתן ואבירם, זכה להציל ארבעה	58317
צדיקים מדינה של גהינום, שלושה בני קרח ואון בן פלת, ומה זכות היה בידן של בני קרח שינצלו,	58318
שבשעה שהיו יושבין אצל קרח אביהן, רואין את משה וכובשין את פניהן בקרקע, אמרו אם נעמוד מפני	58319
משה רבינו נוהגין בזיון באבינו, וכבר נצטוינו על כיבוד אב ואם, ואם לא נעמוד הלא כתיב (ויקרא י"ט)	58320
מפני שיבה תקום, מוטב שנעמוד מפני משה רבינו אע"פ שאנו נוהגין בזיון באבינו, באותה שעה הרחישו	58321
את לבם בתשובה, ועליהם אמר דוד רחש לבי דבר טוב (ילקוט קרח תשנ"ב).	58322

ולכאורה קשה להבין, כיון שהיו בני קרח צדיקים למה היו זקוקים לזכותו של משה כדי להנצל? ועוד	58323
הלוא נראה מהמדרש שבתחילה נסתפקו והתלבטו כיצד לנהוג, אם לחלוק כבוד למשה אם לאו, א"כ מה	58324
לבסוף הכריע אצלם להעדיף כבודו של משה על פני כבוד אביהם? גם מה שמנה המדרש את און בן פלת	58325
בין הניצולים בזכות משה קשה מגמ' (סנהדרין ק"ט), אמר רב און בן פלת אשתו הצילתו, נמצא	58326
שסותרים המאמרים זה לזה.	58327
אמנם אמרו במדרש למה נקרא שמו און שכל ימיו באנינות, שכל חייו לא נתקררה אצלו החרטה על	58328
תקלתו בתחילה, והיה ממש כאונן שמתו מוטל לפניו, ואף מתוך השוואת התנהגותו של און אל מול	58329
התנהגות עדת קרח, נלמד על התהום שהפריד והבדיל ביניהם, כמ"ש חז"ל טענה אשתו של און בפניו אי	58330
אהרן כהנא את תלמידא, אי קרח כהנא רבא את תלמידא, פירוש אם אהרן יהיה כהן או אם קרח יהיה	58331
הכהן הגדול, בין כך ובין כך אתה תהיה התלמיד, ובכח טענה פשוטה זו נטש כל המערכה ויותר על	58332
המחלוקת.	58333
מאידיך גיסא משה אמר לקרח ולכל עדתו, זאת עשו קחו לכם מחתות והיה האיש אשר יבחר ה' הוא	58334
הקדוש, ועי' ברש"י מי שיבחר בו יצא חי וכולם אוכדים, משה העמיד בפניהם את הברירה אם לחיים ואם	58335
לאבדון, חשבון שהוא בוודאי בעל משקל חזק יותר ממה שטענה אשתו של און, ובכל זאת לא השפיעו	58336
דבריו עליהם, והטעם משום שחטאו בנפשותם, הרי לנו מושג על מדרגתו של און בן פלת, שלא היה זקוק	58337
אלא להתעררות קלה וכבר שב בתשובה שלמה, ומוכרחים לומר שאף על פי כן מכיון שהתחילו	58338
במחלוקת, הגם שצדיקים היו כבר לא היה אפשר בידם להינצל בזכות עצמם בלבד, והיו נצרכים לעזרת	58339
כוחו של משה שיצילים מדינה של גהינום.	58340
והנה הא דבני קרח שהיתה להם ברירה לבחור בין כיבוד אב ובין והדרת פני זקן, אם להעדיף ולכבד את	58341
משה, או להתחייב בכיבוד אב ולעמוד לצד אביהם, מה הביאם לבחור כבחירתם כהוגן, נראה להסביר ע"פ	58342
מאמר המדרש, כי אתם באים והורשתם את כל יושבי הארץ מפניכם, זש"ה (איוב ל"ה) מלפנו מבהמות	58343
הארץ ומעוף השמים יחכמנו, אמר להם הקב"ה למדו מפרו של אליהו, אמר לו אליהו פר, פר, אל תירא	58344
לך עמהם ואל ימצאו עליה, שכשם ששמו של הקב"ה מתקדש על אותו שעמי כך מתקדש עליך, אמר לו	58345
וכך אתה מיעצני? שבועה איני זו מכאן עד שתמסרני בידיהם (מסעי כ"ג ט').	58346
ואמר על זה הגה"צ ר"י בלאזר צ"ל, שיש להתעורר וללמוד במדה זו מפרו של אליהו, כי אף שהיתה לו	58347
הבטחה מהנביא אליהו שע"י הליכתו לצד נביאי הבעל והאשרה יתקדש שם שמים, בכל זאת כיון	58348
שהפעולה החיצונית היא רעה ונשחתה, לא רצה לזוז עד שימסרוהו בעל כורחו (המאורות הגדולים), כך	58349
צריך האדם להיות שקול ומדוד במעשיו, ואף שנראה לו בדבר כל שהוא שאינו אלא מצוה, יהיה זהיר	58350
לבדוק אם לא הנטיה העצמית או רדיפת הכבוד וכדומה, הם שמושכים אותו ומפתים אותו אל המעשה.	58351
מכאן באנו להבנת הסיבה שהכריעו בניו של קרח כפי שהכריעו, שהרי הספק שעמד בפניהם נתעורר	58352
מחמת שעמדו בפניהם שני ברירות, אם להעדיף המצוה של כיבוד אב, או לבחור במצוה של קימה והידור	58353
פני זקן, שני אפשרויות סותרו ונגדו זו את זו, אמנם כידוע שמצוות כיבוד אב ואם, גם אחר שהתורה	58354
מצווה על זה והיא חובה גדולה ומצוה דאורייתא, הרי בכל זאת גם הנטיה הטבעית מחייבת אותה, מה	58355
שאינן כן מצוות כיבוד הרב שכל כולה מיוסד על ציווי התורה, ואין לה שרשים בנטייה טבעית מלב האדם,	58356
כמו אצל עשוי שהיה זהיר מאד במצוות כיבוד אב, אבל בשאר המצוות לא היה מן המדקדקים ביותר, וכל	58357
זה מחמת הנטיה הטבעית שהיתה לו במצווה זו.	58358
כיוצא בזה אצל אומות העולם, שיש הרבה שנזהרין בכיבוד אב ואם, משא"כ גבי כיבוד הרב בזה אין נטיה	58359
כלל, וכל עיקר מצוה זאת בנוי ומיוסד על דין התורה גרידא, לכך משנסתפקו בני קרח אם להעדיף מצוות	58360
כיבוד אב המחוייבת גם מצד הטבע והנטיה העצמית, או להעדיף מצות כיבוד הרב הנקיה מכל נטיה	58361
עצמית, הבינו כי עליהם לבחור בברירה השניה דוקא, ואכן הם הכריעו לבחור במצוות מפני שיבה תקום,	58362
וכאן נעוץ ההבדל בינם לבין קרח, שהרי אצלם היה לפחות ענין ההתלבטות, וקיבלו החלטתם לפי ששמו	58363
שני הדברים במאזני צדק, ואילו האחרים כלל לא רצו לשמוע ולחשוב.	58364
והנה הטעם שקרח לא הגיע לאותה מסקנא אליה הגיעו בניו, נעוץ בהבדל התהומי שבגישתם אל הבעיה,	58365
כי בני קרח מתוך שבאו לידי התלבטות קשה ובירור הדרך, יכלו להגיע להכרעה הנכונה, אולם קרח	58366
ועדתו שמיאנו לבוא בחשבון עם עצמם ולשמוע על אפשרות של צד אחר, הגיעו בשל כך אל אחריתם	58367
המרה, וכפי שמובא במדרש שקרח סירב לשמוע דברי משה ולענות לו, כי חשש שמא יקפחני בדבריו ואני	58368
מתרצה לו בעל כרחי, מוטב שלא אזדקק לו (במ"ר י"ח), וכן דתן ואבירם לא נענו ואמרו לא נעלה, וכתוב	58369
בילקוט לא נעלה מדינה של גהינם, שהיו כ"כ עקשים בדעתם, עד שהעדיפו אפילו לרדת לגהינם בשביל	58370
זה ובלבד לא להישמע. (נחלת אליעזר).	58371
	58372

	מאמר רסד	58373
ויקהלו על משה ועל אהרן ויאמרו אליהם רב לכם כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' (במדבר ט"ז ג').		58374
אומר רש"י ז"ל כולם קדושים כולם שמעו דברים בסיני מפי הגבורה, והספורנו, כי כל העדה כל אחד		58375
מהם, כולם קדושים מכף רגל ועד ראש כמו שאמר והייתם קדושים לאלהיכם, לכאורה ההקפדה של קרח		58376
נבעה מקנאה, אבל זוהי קנאת סופרים תרבה חכמה הקנאה הטובה המותרת, שהרי קינאו במעלות שהושגו		58377
ע"י משה ואהרן, אמנם אהרן הכהן נטה להצדיק את קרח, כך אומר הרמב"ן, וישמע משה ויפול על פניו		58378
ולא ויפלו, כי אהרן במוסרו ובקדושתו לא ענה דבר בכל המחלוקת הזו, ויהי כמחריש וכמודה שמעלת		58379
קרח גדולה ממעלתו.		58380
ובכל זאת איך להבין את הקפידה הגדולה של התורה על קרח שהיה כ"כ גבוה, הרב אליהו לופיאן זצ"ל		58381
מעיר, שאילו קרח היה לומד מוסר כמה היה גדול קידוש ה' ממנו, כמה שלומדים יותר מוסר מרגישים		58382
פחות הקפדות פחות מידות, מבררים את הקנאה ומתקנים אותה, ואנו יודעים על כמה ישיבות ומקומות		58383
תורה שנחרבו, לא בגלל חוסר כסף ואמצעים אלא בגלל מידות והקפדות, מי בראש, ומאותו שורש נובעים		58384
גם המצבים בין איש לאשתו עד לכדי גירושין.		58385
ואילו און בן פלת אשתו הצילתו כדרשת חז"ל, אמרה לו אם קרח מלך אתה עבד, אם משה מלך אתה עבד,		58386
וזהו חכמות נשים בנתה ביתה זו אשתו של און בן פלת, ואיוולת בידיה תהרסנו זו אשתו של קרח, הניגוד		58387
בין שתי הנשים הוא שאשת קרח רצתה כבוד, והסיתה את בעלה נגד משה שלקח את כל הכבוד לעצמו,		58388
אבל אשת און בן פלת ראתה שבין כה וכה אין פה כבוד כאן מגלים לנו חז"ל שלא קנאת סופרים היא		58389
שדחפה את קרח, אלא קנאה פשוטה לכבוד, והראיה שהגיע למחלוקת כזו שאפילו יונקים ועוללים באו על		58390
עונשם, זה מגלה השלא לשמה, וזה נובע מחוסר לימוד המוסר וברור המידות.		58391
		58392
עונש וחילול ה' לא נובע מקנאת סופרים ומכוונות טהורות, להיפך כוונות טהורות מביאות לקידוש שם		58393
שמים, משה רבינו לחם למען האמת, ואפילו במותו התקדש שם שמים על ידו, וכך חז"ל אומרים שאילו		58394
משה רבינו נשאר בחיים לא היה נחרב המקדש, והיו ישראל זוכים לגאולה שלמה, אך חכמינו מגלים		58395
שפטירתם היא קידוש ה', בגלל שהם הגיעו לתיקון האדם ולהתמסרות ללא סייג לרצון הבורא, וסביבו		58396
נשערה מאד, הקב"ה מדקדק עם חסידיו כחוט השערה, ונמצא שמו מתעלה ומתקדש, והתמסרות זו מקורה		58397
בביטול הכבוד, הכבוד הוא שהפריע לקרח, והבריחה מן הכבוד היא שאיפיינה את משה רבינו, שכל חייו		58398
וגם פטירתו היו רק גורם לקידוש שם שמים.		58399
מסופר על הסבא זצ"ל, שכאשר היה בוחר מתלמידיו לייסד ישיבות ולזכות את הרבים, לא היה בודק		58400
בהשתלמות השכלית שלהם, אלא כמה הם מסורים כמה הם מוותרים על כבודם, כמה הם מסוגלים להיות		58401
דבקים רק במטרה שלהם בלי להסתכל על המפריעים של הכבוד, ואכן כל מי ששלח הצליח במשימתו, רק		58402
במידת ההתמסרות, במידת הויתור על הכבוד, על ההקפדות ועל הקנאה, כי לא כל קנאה היא קנאת		58403
סופרים, קנאת סופרים האמיתית מביאה לקידוש שם שמים, כי כולה מבוססת על ביטול כבוד עצמו ודאגה		58404
לכבוד הבורא, אבל קנאה המולידה חורבן וחילול שם שמים, איננה קנאת סופרים כי אם קנאה בזויה		58405
ופשוטה, אשר יש לבטל אותה ע"י לימוד המוסר ותיקון המידות. (דגל המוסר).		58406
		58407
	מאמר רסה	58408
ויקהלו על משה ועל אהרן ויאמרו אליהם רב לכם כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' (במדבר ט"ז ג').		58409
בתנחומא הובא ברש"י, מה ראה קרח לחלוק עם משה? נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עוזיאל שמינהו		58410
משה נשיא על בני קהת על פי הדיבור, אמר קרח, אחי אבא ארבעה היו, עמרם הבכור נטלו שני בניו		58411
גדולה, אחד מלך ואחד כהן גדול, מי ראוי ליטול את השניה לא אני, שאני בן יצהר שהוא שני לעמרם,		58412
והוא מינה נשיא את בן אחיו הקטן מכולם, עמד וכינס ראשי סנהדראות.		58413
והנה קרח שפיקח היה והרהיב עוז בנפשו לחלוק על משה ואהרן, ובכוח שכלו השפיע על ר"ג ראשי		58414
סנהדראות גדולי ישראל, חריפי מוח שיכלו לטהר את השרץ בק"ן טעמים, ושידעו בשבעים לשון, מה		58415
הביא על עצמו ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם ואת בתיהם ואת כל האדם אשר לקרח ואת כל הרכוש,		58416
וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה ויאבדו מתוך הקהל, ואש יצאה מאת ה' ותאכל את החמשים		58417
ומאתים, מה נורא הדבר, מאתים וחמשים איש גדולי ישראל נקברו חיים בפעם אחת, ואחר כך היתה		58418
מגפה ויהיו המתים במגפה ארבעה עשר אלף ושבע מאות.		58419
מי גרם כל החורבן הזה? מגלים לנו חז"ל ברוח קדשם נתקנא בנשיאותו של אליצפן בן עוזיאל, אוי לקנאה		58420
האויב הרע הלזה! וכמו שאמרו ז"ל אין ערוד ממת אלא החטא ממית (ברכות ל"ג), וכמה קדושים דברי		58421

חז"ל שאמרו הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם, מה ששונא גדול לא יכול לעשות לאדם להחריבו, יכול אדם לעשות לעצמו ע"י מידותיו הרעות.	58422
מזה צריך כל אדם ללמוד ולהתרחק מקנאה וכבוד וממחלוקת שהורס ומחריב עולמו של אדם, וכן אומרים חז"ל (סנהדרין ק"י.), כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר ולא יהיה כקרח ועדתו, וכן להיזהר בגחלתן של חז"ל שאמרו, כל המהרהר אחר רבו כאילו מהרהר אחר השכינה. (זכרון מאיר).	58423
	58424
	58425
	58426
	58427
מאמר רסו	58428
וישמע משה ויפול על פניו (ט"ז ד').	58429
כתב הרמב"ן ז"ל ויפול על פניו ולא ויפלו, כי אהרן במוסרו ובקדושתו לא ענה דבר בכל המחלוקת, ויהי כמחריש וכמודה שמעלת קרח גדולה ממעלתו, אבל הוא עושה כדבר משה וגזרתו עכ"ל.	58430
אף שאין לך מדה גדולה ומצוה הגונה מלהלחם הכופרים בשליחות נבואתו של משה רבינו, מ"מ הואיל אהרן לעיני יפה יפה ובמתינות בעומק נפשו, וחושש היה שמא יהיה בקנאתו איזה שמץ של כבוד אישי ופניה עצמית, הואיל ועירער על כהונתו, לכן מנע את עצמו מלצאת חוצץ נגד קרח ועדתו, והניח את מעשה הקנאות לאחיו משה, כי בטוח היה אהרן שרק משה הוא הראוי והמתאים לכך והבן. (המדע והחיים רי"ז).	58431
	58432
	58433
	58434
	58435
	58436
	58437
מאמר רסז	58438
זאת עשו קחו לכם מחתות קרח וכל עדתו (במדבר ט"ז ו').	58439
ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו שמואל ששקול כנגד משה ואהרן אמר בשבילו אני נמלט, וכ"ד משמרות עומדות לבני בניו כולם מתנבאים ברוח הקודש, אמר אפשר כל הגדולה הזאת עתידה לצאת ממני ואני אדום, ולא ראה יפה לפי שבניו עשו תשובה ומשה היה רואה (רש"י שם תנחומא).	58440
אמרו חז"ל הרהרו תשובה במחלוקתם ונתבצר להם מקום בגיהנם ואמרו שירה (ילקוט תהלים), שירה זו על שום מה? מה עורר את בני קרח שהוטלו כבר לגיהנם להרהר בתשובה, ובאיזה זכות התבצר להם מקום בגיהנם, ועל מה אמרו שירה? כידוע אין אושר גדול בחיים כהשגת כוח הבחירה השיקול השכלי בכל הנסיבות, ואפילו כשאנו נקלעים ללחץ נפשי מסוכן שנדמה לנו שאין ברירה, ואין לנו החלטה מוצלחת שתוליכנו אל המעשה הטוב, אם בתנאים שכאלה מאיר וזורח עלינו כוח הבחירה, ואנו מכוונים בסד"ש אל האמת הרצוי והנאות, אז מרגישים תענוג עילאי שמימי, מין הרגשת כבוד האדם שנברא בצלם אלהים.	58441
	58442
	58443
	58444
	58445
	58446
	58447
	58448
	58449
עאכ"כ כשאנו נמצאים בתסבוכת נפשית המובילה ח"ו לירידת הגיהנם, ונדמה שאין מוצא כי אם להתייבש להיות נקלע לשאול תחתית, ואם ברגע כזה מאיר לנו אור חסד ברחמי ההשגחה, ומחזירים לנו את כוח השיקול וההרהור הטוב בכוח הבחירה לדרך התשובה הנכונה, אז גם בתוך פי השאול נפתח לנו שביל ומתבצר לנו מפלט מאש הגיהנם.	58450
מי שרואה את עצמו מוצל ועולה ע"י הרהורי תשובה, בוודאי שפיו יתרוגן וישתפך בשירת, שירת כמיהה והודייה להשי"ת על חסדיו האין סופיים, וזה הענין של בני קרח שהרהרו בעוצם המחלוקת וניצלו ואמרו שירה, כי אף בהיות האדם כבר שקוע בתהום הרע ונידח עד קצה השמים, גם משם יתרומם בכוח הבחירה והתשובה הגנוזה בתוכו.	58451
	58452
	58453
	58454
	58455
	58456
	58457
	58458
	58459
	58460
	58461
ואמרו חז"ל על בני קרח, ומשעשו תשובה ואמרו שירה נקראים ידידים ושושנים, מהו ידידות, אמר הקב"ה כל אחד ואחד מהן ידידות הן לפני, מנין אתה יודע? שמשה ואהרן וכל ישראל באו לשמוע שירה של בני קרח, שנא' למנצח על שושנים לבני קרח משכיל שיר ידידות, משמע ידידים של הקב"ה, לכן מתחיל שיר ידידות ומלמדים לומר שירה שנא' וכל בניך לימודי ה'.	58462
	58463
	58464
	58465
	58466
	58467
	58468
	58469
	58470
	58471

ויצא קין מלפני ה', ר' חמא בשם ר' חנינא בר' יצחק אמר יצא שמח, פגע בו אדם הראשון, אמר לו מה נעשה בדיןך אמר לו עשיתי תשובה ונתפשרתי, התחיל אדם הראשון מטפה על פניו, אמר כך כוחה של תשובה ואני לא יודע, עמד ואמר מזמור שיר ליום השבת (ב"ר כ"ב כ"ח), ובזוה"ק מסיים טוב לשבח ולהתוודות לפני הקב"ה, והיינו כבני קרח שלימדו לעולם את האושר הצפון בתשובה אפילו על פי גיהנם, כן גם קין לימד לעולם את האושר הגדול של כוח הבחירה, עד שאדם הראשון התפעל ואמר מזמור שיר ליום השבת.	58472 58473 58474 58475 58476 58477
אין לך שמחה כהרגשת ההיטהרות הנפשית הנוצרת בעקב התשובה ונקיון החטא, כאמרם ז"ל יפה נוף משוש כל הארץ, אדם עובר עבירה ודואג ולבו שח, עליו אמר שלמה, דאגה בלב איש ישיחנה, א"ר נחמן עלה לירושלים והקריב קרבן ונסלח לו ויצא משם שמח (ילקוט תהלים מ"ח).	58478 58479 58480
וראיתי דבר נורא ומפליא בכתבי הסבא מקלם רש"ז ז"ל, בפ' שמיני בעת השראת השכינה ביום הגדול שנטל עשר עטרות וירא העם וירוננו, למה דוקא ביום כזה בחר הקב"ה להטיל את הצער האיום והנורא של המת בני אהרן? וביאורו הוא, אמנם מבחינתנו אנו זה נראה כצער וכערבוב השמחה, אבל דוקא מתוך אותו המבצע האדיר והנורא רצה הקב"ה להורותנו, שאין לפנינו שמחה גדולה מזו מנקיון ישראל וקדשיו, ומבצע הטיהור והנקיון שחל ביום גדול כזה, לא בא אלא ללמדנו ולהשכין בלבותנו את ההכרה של בקרובי אקדש, שהנקיון הכרחי הוא לשלמותה של השמחה.	58481 58482 58483 58484 58485 58486
וכתב הרמח"ל בס' דרך ה', כי הבחירה היא תכלית ההטבה מהבורא ית' שמו, כדי שיוליד האדם מעשים כאילו בראם מעצמו עכ"ל, היינו שבעת המשפט מראים לפני האדם את כוח גדלותו ורוממותו, ומבליטים את כוח אדנותו על כל מסתרי לבו ומבוכי נפשו, ואז האדם בעצמו מתחיל להשתומם ולהתפעל מעוצם המתנה שהקב"ה העניק את האדם, ומתוך כך שם שמים מתעלה ומתקלס שכוח הבחירה האלהי מתגלה בעולם. (אור הנפש).	58487 58488 58489 58490 58491
מאמר רסח	58492 58493
קחו לכם מחתות ותנו בהן אש ושימו עליהם קטורת והיה האיש אשר יבחר השם הוא הקדוש (במדבר ט"ז ר').	58494 58495
כך אמר להם, בדרכי עכו"ם יש גימוסים הרבה וכומרים הרבה, אנו אין לנו אלא ה' אחד, וארון אחד, ותורה אחת, ומזבח אחד, וכהן גדול אחד, ואתם מאתיים וחמישים איש מבקשים כהונה גדולה, והיה האיש אשר יבחר ה' הוא הקדוש, אמר להם משה הריני אומר לכם שלא תתחייבו, מי שיבחר בו יצא חי וכולם אובדים, ולא טפשים היו שכך היתרה בהם וקיבלו עליהם לקרב, אלא הם חטאו על נפשותם, שנאמר את מחתות החטאים האלה בנפשותם (רש"י).	58496 58497 58498 58499 58500
ועדיין תמוה, אף אם היו מוכנים להסתכן בנפשותם כדי לזכות במבוקשם, איך שייך להיכנס בדבר כזה, הרי רק אחד מכולם יכול להיות כהן גדול וכל השאר אובדים, וע"י אבדון ודאי לא יגיעו לכהונה גדולה, וכמה רחוק הדבר שדווקא הוא ישאר בחיים, אם אמנם חפץ הוא בכהונה גדולה, ואף מוכן לשם כך להיכנס לסכנת חיים, אבל הרי זו אינה הדרך ואיך הסכימו לדבר כזה?	58501 58502 58503 58504
אלא שמתגלה כאן ענין גדול, וכבר הרחיב הדיבור בזה הגרי"ב זצ"ל ("שערי אור" אות ג'), הנה אמר הכתוב החיים והמות נתתי לפניך, וצריך להבין וכי המות נתינה היא לאדם, אם מות הוא ממילא אינו נחשב לאדם, ומה שייך לומר נתתי לפניך, ומה שייך להזהיר ובחרת בחיים, וכי ספק יש בדבר שנחווץ להשתמש במידת הבחירה להכריע בו.	58505 58506 58507 58508
אולם כמוס כאן סוד מפלאי הבריאה, כי גם המות נתינה הוא לפני האדם, כי גם את החמדה והתאוה יאהב האדם אף כי אחריתה דרכי מות, ובזה מבאר הגרי"ב ז"ל דברי הספרי שם, לפי שנאמר החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה, שמא יאמרו ישראל הואיל ונתן המקום לפנינו שני דרכים נלך באיזה מהם שנרצה, תלמוד לומר ובחרת בחיים, כי תתכן אצל האדם הסכמה לילך בדרך המות, ולמדתנו התורה ובחרת בחיים. חושבים אנו כי האדם הפשוט גם הוא חרד לחייו ופחד מהמות, אולם האמת אינה כן, אמנם כל אחד מפחד מהמות וזה יתכן מסיבות שונות, אבל אהבת החיים באמת ופחד אמיתי מהמות, לא ימצא רק אצל הירא שמים, ואילו אצל האדם הפשוט ענין המות זול הוא ובקל יוכל להסכים לכך, ומפלאי הבריאה הוא, ואפשר להבחין בזאת, מיהו הפחד מהמוות, מיהו הזוכר יום המות תמיד ומכין צידה לנפשו, הלא רק הירא שמים חש לזאת, וכפי שהזהיר הרא"ש באורחות חיים, זכור יום המות תמיד וצידה לדרך הכן.	58509 58510 58511 58512 58513 58514
כך חיים הצדיקים האוהבים החיים, חיים הם תמיד בפחד ומדאגה מיום המות, ומרגישים הצורך להכין צידה לדרך, אבל האדם הפשוט הרי חי לו את חייו ואין המות העתיד עושה עליו רושם כלל לחפש עצות ולתקן עצמו, יתכן וגם כשהוא זקן מופלג והמות אינו מטיל רושמו עליו כלל, כי להרגיש את ערך החיים ולהחשיב כראוי ענין המות ולפחד ממנו, צריך להיות ירא שמים, בטבע הוטבע באדם לקרר ענין המות, כי	58515 58516 58517 58518 58519 58520 58521

גם את החמדה והתאוה אוהב האדם אף כי אחריתה דרכי מות וצעדיה שאול יתמכו, והיראה היא המצלת	58522
מזאת, ומכלל העבודה בקנין היראה לקבל הרגש ביקרות החיים, ועל זה זרזה התורה ובחרת בחיים.	58523
הנה אמרו חז"ל כל מי שיש בו תורה ואין בו יראת שמים, דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות	58524
ומפתחות החיצוניות לא נתנו לו, בהי עייל, מדייק הגרי"ב ז"ל מה שהמשילו חז"ל לגזבר ולא לבעה"ב,	58525
ומבאר כי בעל הבית גם אם אין לו מפתחות לא ישאר בחוץ, מתוך ההכרח אשר לו להיכנס ימצא כבר איזו	58526
עצה ותחבולה לזאת, אבל הגזבר שאין הבית שלו, אם המפתחות לא יהיו בידו ודאי ישאר בחוץ, באשר	58527
אין לו הכרח להיכנס דוקא פנימה.	58528
כן מי שיש בידו תורה ויש בידו מפתחות הפנימיות, אבל אין בו יראת שמים שהיא המפתחות החיצוניות,	58529
לא תחשוב שכיון שיש בידו מפתחות הפנימיות כבר יבוא להיכנס פנימה, אינו כן, אלא בחוץ ישאר כאותו	58530
גזבר שאין לו כל מחייב להיכנס פנימה, כי גם הדחף והלחץ להיכנס פנימה מכוח היראה הוא, ומי שיראה	58531
לא קנה, אף ההכרח להיכנס אין לו, והרי הוא כגזבר הנשאר בחוץ, וגם אם האדם גדול בתורה אם לא	58532
עמל בהשגת היראה לא יבוא לכך ממילא, ונשאר הוא מבחוץ בחיים פשוטים, ללא לחץ ודחף להיכנס	58533
פנימה אל הקודש, כי גם לחץ זה אינו בא אלא מתוך יראת שמים.	58534
אולם תופעה זו צריכה ביאור, מאחר שתורה בידו ויודע הוא את כל האמת שהחיים והמות תלויים בטוב	58535
והרע, למה באמת לא יבוא מאליו להשיג המפתחות החיצוניות, אלא שגם הרגשה זו שדרך המות אינה	58536
דרך עבורו, לא תבוא באדם אלא ע"י העבודה והשגת היראה, וכמו שאמרו בספרי שמא יאמרו ישראל נלך	58537
באיזה דרך מהם שנרצה, ורק ע"י העבודה ובחרת בחיים יבוא האדם לידי כך שרצון החיים ופחד המות	58538
ידיכוהו במהלך חייו, וכל שאין בו יראה אף אם התורה בו, אינו אלא כגזבר הנשאר בחוץ.	58539
וזהו המובן בדברי חז"ל הם חטאו על נפשותם, זהו כוח הרע באדם, ובמקום לחץ הרצון בטל ערך החיים,	58540
וכיון שרצו בכהונה גדולה, לא עמד בפניהם ערך החיים אשר מאבדים ע"י כך, ולא הוקשה בעיניהם	58541
להסכים למות אם נדרש זה למהלך הרצון, זהו טבע האדם ומפלאי הבריאה הוא, וכן שומעים אנו לא פעם	58542
אשר אנשים מפקירים חייהם למילוי רצונם.	58543
אין לו להקב"ה בעולמו אלא אוצר של יראת שמים בלבד, והנה למעלת היראה ישנה התחלה, העסק	58544
בתורה והזהירות במצוות, ובהתחלה זו נשארים העולם, אבל לזכות ליראה פנימית, ליראה שבלב שהוא	58545
הפחד מהש"ת לזה אין נגשים, ועל יראה פנימית זו נאמר, אין לו להקב"ה בעולמו אלא אוצר של יראת	58546
שמים בלבד, והוא הדבר החשוב בעיניו לאצור לעשות סגולה לזכרון, אולם זו היראה לא תקום ולא תהיה	58547
בלי עמל ויגיעה, לעסוק עם עצמו להתקרב בלבו ליראה, וכל שאין בו יראת שמים גם אהבת החיים	58548
ושנאת המות אין בו, גם דאגה לאחריתו לא תמצא בקרבו, ויתכן שאיזה רצון חזק יביאנו להקריב עבורו	58549
גם נפשו וחייו. (קובץ ענינים).	58550
	58551
מאמר רסט	58552
והיה האיש אשר יבחר השם הוא הקדוש רב לכם בני לוי (במדבר ט"ז ו').	58553
איתא בחז"ל (סוטה י"ג:), ויאמר ה' אלי רב לך א"ר לוי ברב בישר ברב בישרוהו, ברב בישר רב לכם	58554
בני לוי, ברב בישרוהו רב לך, וברש"י, ברב בישר את בני מחלוקתו רב לכם בני לוי, והקב"ה מדקדק עם	58555
הצדיקים כחוט השערה ונענש באותה מדה, וכ"כ למה, תנא דבי ר' ישמעאל לפום גמלא שיחנא, לפי	58556
צדקתו מדקדקין אחריו (רש"י).	58557
מי בעל לב לא יחרד על עומק הדין המכוסה מבני אדם, צא וחשוב משה רעיא מהימנא שמוסר נפשו עבור	58558
כאו"א מישראל בכל עת ובכל שעה, משה רבן של ישראל שאומר על עצמו יאבדו משה ואלף כיוצא בו	58559
וצפורן אחת מישראל אל תינזק, וגם כאן וישמע משה ויפל על פניו מפני המחלוקת שזה כבר סרחון רביעי	58560
בידם, ומשה הולך אצלם ומפייסם המעט מכם, ואחז"ל (ילקוט) כמה דברים אמר להם לפייסם, כל	58561
הדברים האלה פייס משה לקרר ואין אתה מוצא שהשיבו דבר, לפי שהיה פיקח ברשעו.	58562
כמה ענוה ופיוס יש בדברים אלו שפייסם משה, ואעפ"כ בלשון הזה שאמר להם רב לכם בני לוי, די לכם	58563
גדולה שיש לכם ואל תבקשו יותר, על מלים אלו נתבע ונענש נוראות מדה כנגד מדה! שבשעה שהתחנן	58564
להיכנס לארץ ומתפלל לפניו ית' כמנין ואתחנן, עונה לו הקב"ה רב לך! אל תוסף דבר אלי עוד בדבר	58565
הזה, כשם שאתה אמרת לקרר ועדתו די מה שיש להם עד עתה ולא יבקשו גדולה יתירה, כך גם אתה אל	58566
תבקש יותר ליכנס לארץ ודי לך להישאר במדבר.	58567
אנו עומדים ומשתוממים, ואין לנו אלא מה שאחז"ל (ב"ר ל"ג א'), צדקתך כהררי אל משפטיך תהום	58568
רבה, ר"י אומר בזכות הצדיקים שקיבלו את התורה שניתנה מהררי אל, אתה עושה עמהם צדקה כהררי	58569
אל, אבל רשעים שלא קיבלו את התורה, אתה מדקדק עמהם כההום רבה, רבי עקיבא אומר אלו ואלו	58570
מדקדק עמהם עד תהום רבה, מדקדק עם הצדיקים וגובה מהם מיעוט מעשים רעים שעשו בעוה"ז, כדי	58571

להשפיע להם שלווה וליתן להם שכר לעוה"ב, משפיע שלווה לרשעים ונותן להם שכר מצות קלות שעשו בעוה"ז, כדי להפרע מהן לעתיד לבוא ע"כ.	58572
הרי למדנו מה שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים עד תהום רבה, היינו כשם שאין אתה יכול להגיע עד לסוף התהום, כן לא יוכל אדם להשיג עד כמה הוא הדקדוק, ולפום גמלא שיחנא, נמצא שכל מי שהוא צדיק יותר הקב"ה מדקדק עמו ביותר, וזהו גם מה שנאמר וסביביו נשערה מאד, ואחז"ל (ב"ק נ'.) מלמד שהקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט השערה, ממילא כל מי שהוא מסביביו יותר מדקדק הקב"ה עמו אפי' חטא דק מן הדק.	58573
אולם יש לעמוד ולהתבונן בדבר אשר לפי מצבנו בחיים חידוש גדול הוא, אנו בראותנו את השלוה והאושר של הרשעים בעוה"ז, אף כי ידענו שכל שלוותם והנאתם הוא כדי לאבדם מעוה"ב, אבל אין אנו מרגישים שכל זה משפטיך תהום רבה, ובאמת פשוט הוא, וזהו מ"ש רע"ק כאן, אלו ואלו מדקדק עמהן עד תהום רבה, מדקדק עם הצדיקים וכו', ומשפיע שלווה לרשעים כדי להפרע מהם לעתיד לבוא, וזו השלוה עצמה הרי היא ג"כ משפטיך תהום רבה, עד היכן הגיע הדקדוק הנורא, לזה בפרעון ולזה בשלוה, שעי"ז הם נאבדים מעוה"ב ומה הועילו בשלותם?	58574
הנה עד שאנו מתמיהים והולכים על משפטיך תהום רבה של יסורי הצדיקים בעוה"ז, הרי סוף סוף כאן הימים קצרים ויגיעו לתכלית הטוב והחסד, אך מה שיש לנו לתמוה שבעתים הוא על משפטיך תהום רבה שבשלוות הרשעים, שנותנים להם פה בעולם חולף תחת חיים אמיתיים בעולם עומד לעד לעולם, הרי לכאורה לקתה מדת הדין ח"ו, והרשעים בעולם האמת יטענו טענה זו?	58575
אבל כבר אמר הגרי"צ בלזר זצוק"ל, בהא דמשלם לרשעים שכר מצותן בעוה"ז כדי להאבידן מעוה"ב, כי חסד גדול הוא שעושה הקב"ה עם הרשעים בזה, כי אין שכרן יכול להשתלם לעוה"ב, שהרי העוה"ב אין בו לא אכילה ולא שתיה, אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה (ברכות י"ז.), והרשע שכל ימי חייו הטביע עצמו בתאוות והנאות עוה"ז, איך יוכל ליהנות מזיו השכינה, וא"כ עוה"ב לרשע אין זה שכר אלא פורענות, אבל אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה (ב"ק ל"ח:), לפיכך משלם להם שכר מצות קלות שעשו בעוה"ז כדי להאבידן מעוה"ב, הרחמן הוא יזכנו לעשות רצונו בלבב שלם אכ"ר.	58576
(לב אליהו).	58577
	58578
	58579
	58580
	58581
	58582
	58583
	58584
	58585
	58586
	58587
	58588
	58589
	58590
	58591
	58592
	58593
	58594
	58595
	58596
	58597
מאמר ער	58597
ותנו בהן אש ושימו עליהם קטורת לפני ה' מחר והיה האיש אשר יבחר ה' הוא הקדוש רב לכם בני לוי (במדבר ט"ז ז').	58598
	58599
וברש"י והוא מדברי המדרש תנחומא, ולא טפשים היו שכך היתרה בהם וקיבלו עליהם לקרב, אלא הם חטאו על נפשותם, שנא' את מחתות החטאים האלה בנפשותם, וקרח שפיקח היה מה ראה לשטות זה, עינו הטעתו, ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו, שמואל, לכאורה אם לא היו טפשים מדוע קיבלו עליהם לקרב זו פליאה גדולה, התשובה היא הם חטאו בנפשותם, וכיון שחטאו אז בטלות כל הקושיות, כי הרי אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות.	58600
ולקח הוא לנו עד כמה אין אנו יכולים לסמוך על חשבוננו, שהרי מדובר כאן על אנשי שם, קריאי מועד, כולם קדושים, ובכל זאת בעת שחטאו בנפשותם נעשו טפשים, כל שכן אדם פשוט בעת שהוא חוטא, מה כבר נחשבים אצלו שכלו וחשבונותיו ברגע זה? ואפילו אצל קרח שפיקח היה והיתה לו רוח הקודש, וראה שלשלת גדולה מה שיהיה אחרי מאות שנים, בכל זאת בעת שהיתה לו נגיעה לבקש את הכהונה הטעתו עינו, אנשים פשוטים שכל נגיעה קלה מסוגלת להטעותם, ודאי שאי אפשר להם לסמוך על חשבון של מה בכך, ולהקל ח"ו באיזה דין ובאיזו הנהגה טובה, כי במקום שישנה נגיעה ונטיה אין לסמוך על חשבון כלל וכלל.	58601
	58602
	58603
	58604
	58605
	58606
	58607
	58608
	58609
	58610
	58611
	58612
עיקר מדרגת האדם תלויה איך הוא עומד בנסיון במקום שיש לו נגיעה, אצל אהרן עיקר מה שזכה למדרגתו מפני שעמד בנסיון, על הפסוק בקר ויודע ה' את אשר לו ואת הקדוש והקריב אליו כתב רש"י, ומדרשו בוקר, אמר להם משה גבולות חלק הקב"ה בעולמו, יכולים אתם להפוך בוקר לערב כן תוכלו לבטל את זו, שנאמר ויהי ערב ויהי בוקר ויבדל, כך ויבדל אהרן להקדישו ואת הקדוש והקריב אליו, כבר הוא מתוקן (במד"ר י"ח), וכשם שאי אפשר להפוך את הבריאה, כך אי אפשר להפוך את מדרגת אהרן, כי הוא זכה לכבודו מפני מדרגתו.	58613
	58614
	58615
	58616
	58617
	58618
	58619
	58620

בלבו, זו גם משמעות המדרש שהבאנו לעיל ואת הקדוש והקריב אליו, כבר הוא מתוקן, שמאז ששמח בלבו על גדולתו של משה הוא מתוקן, ומשום זה זכה לעדי החושן שיהיה על לבו.	58621
מדרגתו של אהרן היתה בבחינת בריאה מוצקה ואיתנה כמו בריאה של בראשית שברא ה', בריאה שאין להופכה ואין לשנותה, עמידתו במעלתו איתנה כ"כ שהנסיון איננו מהפך דעתו אלא להיפך, הוא מתחשל מזה ומתעלה עוד יותר, בזאת נבדל הוא עם מדרגתו הגבוהה מקרח, שגם הוא היה במעלה גבוהה וזכה לרוח הקודש, עד שנפרדו דרכיהם למזרח ולמערב, כי אף שלשניהם מדרגות גבוהות, רחוקות הן האחת מהשניה כרחוק מזרח ממערב. (נחלת אליעזר).	58622
	58623
	58624
	58625
	58626
	58627
	58628
	58629
מאמר רעא	58629
המעט מכך כי הבדיל אלהי ישראל אתכם להקריב אתכם אליו לעבוד את עבודת משכן ה' (במדבר ט"ז ט).	58630
	58631
כל המכשולים שהיו במדבר היו במדת הכבוד, כמו פרשת המרגלים קרח דתן ואבירם ועוד, מפני שהיו מסודרים בפרנסה ושאר כל צרכי החיים, ולכן התרכזו כל הנטיות בתאוות הכבוד, כאשר לוקה אדם בעינו האחת, מתרכז כל כוח הראיה בעין השניה הבריאה, וכן בכל החושים, כאשר לוקה אדם בחוש אחד עובר הכוח לחושים האחרים הבריאים, קרח עשיר גדול היה, אמר רבי חמא בר חנינא שלוש מטמוניות הטמין יוסף במצרים, אחת נתגלתה לקרח, ואחת לאנטונינוס, ואחת גנוזה לצדיקים לעתיד לבוא.	58632
עושר שמור לבעליו לרעתו (קהלת ה'), אמר ר"ל זה עשרו של קרח, אמר רבי לוי משא שלוש מאות פרוטות לבנות היו מפתחות בית גזיו של קרח (פסחים ק"ט), וברש"י שע"י רוב ממונו נתגאה ונטרד מן העולם, עם עשירות כה מופלגת, מובן שכל כלי נפשו של קרח היו פנויים למדה הרעה של כבוד, כי כאשר אדם רעב או שהוא נתון במצוקה אחרת אין לו פנאי לבקש מותרות, הוא מרוכז כולו בשאיפה האחת להשיג לו ככר לחם, בין אם יבוא לו בכבוד ובין אם יצטרך להתבזות על זה, ובעיקר שיוכל להרגיע את רעבונו, נמנו ישראל במדבר למנות את דתן במקום משה, ואבירם במקומו של אהרן, שנא' נתנה ראש ונשובה מצרימה (ילקוט שלח י"ד), דתן ואבירם התהלכו שבעים ומדושנים, ולכן הפנו את כל מעייניהם לתאוה של קנאה וכבוד.	58633
	58634
	58635
	58636
	58637
	58638
	58639
	58640
	58641
	58642
	58643
	58644
וידבר אל קרח בקר ויודע ה' את אשר לו, אמר משה שמא מתוך מאכל אמרו דבר זה, שמא בין כך וכך יעשו תשובה, לכך נאמר בקר (מד"ר י"ח י'), היושבים בשלוה עם כל הנוחיות, לבם פתוח לתאוה הגרועה והוא הכבוד המוציא את האדם מן העולם, הלהיטות לכבוד מביאה אותו למצב שהוא מסוגל לרדוף ולהרוג כל מי שעומד לו בדרך, קטן וגדול חשוב ופשוט, והוא לא נעצר אף אם מדובר באיש מרום וקדוש ה'. קרח עשיר בממון אך עני בכבוד, עמרם הבכור זכו אהרן ובניו לכהונה, משה למלכות, מי ראוי ליטול השניה לא אני? ואני בנו של יצהר הייתי ראוי על משפחתי נשיא, והוא עשה בנו של עוזיאל הקטן של אחי אבא שיהא גדול עלי, הריני מבטל כל מה שנעשה על ידו, כל אותו הלילה הלך קרח ומטעה את ישראל ואמר להם, ומה אתם סבורים שאני עוסק ליטול את הגדולה לעצמי? אני מבקש שתהא הגדולה חוזרת על כולנו, והיה הולך ומפתה כל שבט ושבט עד שנשתתפו עמו.	58645
	58646
	58647
	58648
	58649
	58650
	58651
	58652
	58653
	58654
	58655
	58656
	58657
	58658
	58659
	58660
	58661
	58662
	58663
	58664
	58665
	58666
	58667
	58668
	58669
	58670

מי גרם ליואב שימית את עמשא? הכבוד הוא שגרם, שאמר לו דוד אם לא שר צבא תהיה לפני כל הימים,	58671
כללו של דבר הכבוד הוא הדוחק את לב האדם יותר מכל התשוקות והחמדות שבעולם, ולולי זה כבר היה	58672
האדם מתרצה לאכול מה שיאכל ללבוש מה שיכסה ערותו, ולשכון בבית שתסתירהו מן הפגעים, והיתה	58673
פרנסתו קלה עליו ולא היה צריך להעשיר כלל, אלא שלבלתי ראות עצמו שפל ופחות מרעיו, מכניס עצמו	58674
בעובי הקורה הזאת, ואין קץ לכל עמלו (מס"י י"א).	58675
ויקהלו על משה ועל אהרן ויאמרו אליהם רב לכם, כי כל העדה כולם קדושים ומדוע תתנשאו על קהל ה',	58676
קרח אמר כולם שמעו בסיני אנכי ה' אלהיך, ואילו רק אתם שמעתם לבדכם הייתם אומרים, אבל עכשיו	58677
כולם שמעו ומדוע תתנשאו, ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה,	58678
ופירש"י ז"ל, שמעתי שאותו היום שנתן משה ספר התורה לבני לוי, כמ"ש ויתנה אל הכהנים בני לוי, באו	58679
כל ישראל לפני משה רבינו ואמרו לו, משה רבינו אתה משליט את בני שבטך עליה ויאמרו לנו מחר לא	58680
לכם נתנה, ושמה משה על הדבר, ועל זאת אמר היום הזה נהיית לעם, היום הזה הבנתי שאתם דבקים	58681
וחפצים במקום עכ"ל.	58682
כאלה היו טענות ישראל, וממבט שטחי עלול להיראות כאילו יש דמיון בין הטענות, קרח בא וקובל כולנו	58683
שמענו בסיני אנכי ה' אלהיך ומדוע תתנשאו, וישראל טוענים אף אנו עמדנו בסיני כולנו קיבלנו התורה,	58684
אבל ההבדל בין השנים הוא בולט וברור, מטענת קרח נודף ריח רדיפת הכבוד, ויש בדבריו גם כפירה,	58685
אבל מטענת ישראל בולט הרצון לשמירת התורה, הדאגה שלא תמוש התורה מפיהם לדורי דורות, והלא	58686
כך העיד בהם משה רבינו, אשר הבין כי רצונם הטהור שהם חפצים להיות דבקים במקום, ועל גילוי לב זה	58687
הביע משה את שמחתו. (מעייני החיים).	58688
	58689
מאמר ערב	58690
המעט מכם כי הבדיל אלהי ישראל אתכם להקריב אתכם אליו לעבוד את עבודת משכן ה' (במדבר ט"ז	58691
ט).	58692
עיקר התועלת שצריכים לקחת מלימוד החומש הוא, להפוך כל מהלך מחשבותינו ורעיונותינו, כי טבע	58693
האדם כשמציעים לפניו דרך היפוך הרגליו ומחשבותיו, דומה לו כמו ששואלים ממנו הרים וגבעות!	58694
כשתציעו לאיכר אשר חי כל ימיו בכפר קטן כי יעתיק דירתו לעיר, יביט על זה כמהפכה בכל מהלך חייו,	58695
הכפרי לא יודע ואין לו כל השגה של חיים אחרים, זולת החיים אשר בו הורגל כל ימיו, הנולד באפלה לא	58696
יודע מאור.	58697
בר דעת צריך להבין כי דרכי החכמה אינם גרועים מדרכי השטויות, אם מדות רעות יש להם דרכים,	58698
כש"כ מדות טובות ודאי יש להן דרכים ומהלכים, מחשבה תורתית היא צחה מצוחצחת צרופה וטהורה	58699
בתכלית, וכשמורגלים במחשבות והשקפות טמאות ושפלות, מביטים כן גם על הקדמונים, לא עולה כלל	58700
על דעתם לראות על הקדמונים מחשבות טהורות יותר גבוהות מאשר הם, וכשכבר מעוררים אותם	58701
לגישה אחרת לא בנקל משתנים, דומה להם תמיד כי מהפכים אותם עם הרגלים למעלה!	58702
הביטו וראו מה רב המרחק בלימוד פרשת קרח, ממה שהעולם מורגלים ללמוד ומה שאנחנו למדנו! העולם	58703
לומדים ומביטים על קרח כאיש פשוט יצא מדעתו, שטות וגסות שנפלה על אדם, אתמול עמד קרח אצל	58704
הר סיני פנים בפנים דיבר ה' עמכם, פיקח היה ונביא היה, פתאום נהפך לגס רוח, רודף אחר כבוד של	58705
נשיאות, מבקש גדולה וחסל! טעות גמור הוא לחשוב כן על קרח, כי איך יצויר להיות ככה? פיקח ונביא	58706
יתהפך פתאום להיות רודף אחר כיבודים?	58707
אבל הדברים הם כפי שאנחנו למדנו כי כל החילוק בין מחלוקת הלל ושמאי למחלוקת קרח ועדתו היה רק	58708
בטהרת הכוונה, אבל עצם המעשה, עצם בקשתם ורדיפתם לכהונה, מעשה קדוש וטהור היה, ואילו היתה	58709
כוונתם לשם שמים, היתה מחלוקתם אהוב ונחמד לפני המקום ממש כמו מחלוקת ב"ש וב"ה, וגם מה	58710
שאמרו חז"ל כי נתקנא בנשיאותו של אליצפן בן עוזיאל, לא נתרגם זה ח"ו כפשוטו, כי נצטער קרח על	58711
משרת הנשיא שהגיע לאליצפן בן עוזיאל, ומזה יצאה מחלוקת על משרה שניה של כבוד.	58712
חלילה לחשוב כן, אלא בראות קרח את אהרן קרוב להשם מאד, ביקש כהונה כי רצה גם הוא להיות קרוב	58713
להקב"ה, וזה בודאי דבר טוב מאד והוא ענין קנאת סופרים תרבה חכמה, וכן מציינו בצדיקים לעתיד לבוא	58714
(ב"ב ע"ה.), שכל אחד נכוה מחופתו של חברו, לא מפני שמצטער במה שחברו קרוב להקב"ה, אלא	58715
שמצטער במה שהוא רחוק מן הקב"ה, וזו קנאה קדושה בודאי.	58716
הוא סוד הענין של אין בין גהינום לגן עדן אלא כחוט השערה (ילקו"ש קהלת תתקע"ו), שגם בפסגת	58717
הקדושה של קנאת סופרים תרבה חכמה, בתכלית הרדיפה לקרבת ה', גם שם יש פתח ליצה"ר, מהקנאה	58718
הקדושה שהוא הצער מחסרונותיו, אפשר שתצא חוט השערה קנאה של על יתרון חברו, להצטער במה	58719

שחברו קרוב להקב"ה, ובחוט השערה זו נכשלו קרח ועדתו, הוא אשר קראו חז"ל שלא לשם שמים, אגב	58720
למדין אנו מכאן רוממות הדרגה של לשמה, ומה נקרא שלא לשמה, הכל על כחוט השערה ולא יותר.	58721
כעין זה צריכים להבין גם הנאמר בקין והבל (בראשית ד'), ויבא קין מפרי האדמה מנחה לה', והבל הביא	58722
גם הוא וישע ה' אל הבל ואל מנחתו, ואל קין ואל מנחתו לא שעה ויחר לקין מאד ויפלו פניו, כאן ודאי	58723
היתה הקנאה על רוחניות בראות קין כי הבל קרוב לה', קנאתו היתה ודאי קנאת סופרים, וכשקין חרה לו	58724
על זה, ודאי סבר כי חרה לו על מה שהוא איננו קרוב לה' כמו הבל אחיו, קנאה לשם שמים, כעס על	58725
עצמו ולא הרהר חלילה כלל על צדקת מעשה ה', נביא היה וקנאתו כשרה היתה בעיניו ודאי, אולם הבוחן	58726
לב אמר לו למה חרה לך, אם קנאתך היא באמת על חסרונוך אתה, אם כן למה נפלו פניו, הלא אם תיטב	58727
שאת, אין ראוי להצטער על מה שעבר, אבל ראוי להשתדל להשיג תיקון לעתיד.	58728
ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ, ר"ל פתיחה לחטא היינו חלות היצר, טרם חטא הקב"ה גילה לו בזה, כי	58729
גם בפסגת המדרגות הכי גדולות כמו קנאת סופרים, גם מקנאה טהורה יכולה לצאת ממנה פניה בלתי	58730
טהורה, כי אין בין גיהנום לגן עדן אלא כחוט השערה, וה' אשר סביביו נשערה מאד, גילה לו על הקנאה	58731
אשר כשערה המתפתחת כבר בקרבו, כי תוסיף על חטאתך פשע, שכך דרכו של יצה"ר (ספורנו), והראיה	58732
שבאמת יצאה מקנאה זו הקדושה מעשה רציחה ממש, מפני חלות היצר שיש ברוחניות גם במדרגות הכי	58733
גבוהות, המוסיף עוד פשעים על חטאים.	58734
בגמ' (יומא כ"ג.), אמרו בטעם שתקנו פייס לתרומת הדשן, מפני מעשה שהיה בשני כהנים שהיו שניהם	58735
שונים ורצים ועולים בכבש, קדם אחד מהן לתוך ארבע אמות של חברו, נטל סכין ותקע לו בלבו, איך זה	58736
מתאמת חביבות עבודה עם שפיכת דמים? אלא מפני חלות היצר שיש ברוחניות גם במדרגות הכי גבוהות,	58737
ואשר יכול להכשילו עד רציחה ממש, אך מזה נוכל לתאר לנו גודל תשוקתם למצוות, לצאת מן השורה	58738
כ"כ עד כדי הריגת איש את אחיו, והכל כדי להשיג רוחניות, כ"כ גדלה תאותם להתקרב לה'.	58739
אמרו חז"ל, שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה דעתו, שלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו,	58740
אמר לו הקב"ה חייך שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות, היא ודאי קנאה קדושה, לא	58741
מאשר הנשיאים מקריבים ח"ו, אלא מאשר הוא אינו זוכה לזו ההתקרבות לה', ותוקף זו הקנאה והתשוקה	58742
נורא מאד עד כדי חלישות הדעת, הוא סוד הענין אשר בצדיקים, שכל אחד ואחד נכוה מחופתו של חברו	58743
נכוה ממש, כי קנאה רשפיה רשפי אש שלהבתי (שיה"ש), הכוסף והתאוה ברוחניות אין שיעור, עד	58744
צמאה לך נפשי כמה לך בשרי צמאון ממש, ולא צמאון פשוט אלא כמו מי שנמצא בארץ ציה ועייף בלי	58745
מים.	58746
ומגלה לנו התורה כי כגודל החשק הקדוש לעליות רוחניות, כן גדולה מאד הסכנה מחמת חלות היצר אשר	58747
בו, בפסגת הקדושה שמה פתח לחטאת להיות עובר על הגבול שבין קדושה לטומאה, להיות טועה ומחליף	58748
בין קנאה לעליות רוחניות, לקנאה של אנוכיות, הוא אשר אמר המעט מכם כי הבדיל אלהי ישראל אתכם	58749
מעדת ישראל להקריב אתכם אליו ובקשתם גם כהונה? אין בין גיהנום לגן עדן אלא כחוט השערה! הוא	58750
ענין האזהרה ולא יהיה כקרח וכעדתו, הרדיפה להתקרבות ה' יותר מן המדה, גדולה הסכנה להיות סוף	58751
סוף כקרח וכעדתו.	58752
ואחרי נוכחם לראות אמנם באבדון קרח ועדתו, אמרו בני ישראל אל משה הן גוענו אבדנו כולנו אבדנו,	58753
כל הקרב הקרב אל משכן ה' ימות האם תמנו לגוע? אין אנו יכולין להיות זהירין בכך (רש"י), כי גדולה	58754
התשוקה ומי יעצור? עד שהעמידו להם שומרים למען אשר לא יקרב איש זר! עליכם אני מטיל עונש	58755
הזרים שיחטאו בעסקי הדברים המקודשים המסורים לכם, הוא האהל הארון והשלחן וכלי הקודש, אתם	58756
תשבו ותזהירו על כל זר הבא ליגע (רש"י י"ח), לא היתה די האזהרה לעצמה כי כל זר לא יקרב, אלא	58757
צריכים להעמיד שבט שלם לשמרם על הקירוב, עד כדי כך היתה תאותם ותשוקתם להיותם עובדים	58758
בקודש ולהקרב אל ה', אין מעצור לרוחם והיו צריכים לשומרים מיוחדים. (דעת תורה).	58759
	58760
מאמר רעג	58761
לכן אתה וכל עדתך הנועדים על ה' ואהרן מה הוא כי תלינו עליו (ט"ז י"א).	58762
ובמדרש שם, המחלוקת הזו אינה כנגדנו אלא כנגד הקב"ה, כך א"ל משה, אלו אהרן אחי נטל לעצמו את	58763
הכהונה יפה עשיתם שנתרעמתם עליו, עכשיו הקב"ה נתן לו שהגדולה והגבורה והמלכות שלו, כל מי	58764
שעומד על אהרן על הקב"ה הוא עומד, חזינו מהכא כוחן של מדות רעות שמסוגלים להביא עד שאול	58765
תחתית ממש, ונראה שמדת הגאווה היתה הסיבה לכך, הגאווה הביאתו לידי שאר המדות כקנאה וכבוד	58766
וכולם נבעו מהגאווה.	58767

וישלח משה לקרוא לדתן ואלבירם ויאמרו לא נעלה (ט"ז י"ב), עיין בחז"ל (ילקו"ש ט"ז) שאמרו דתן	58768
ואבירם, יודעים אנו שמקומנו בגיהנם ולא נעלה, ומכל מקום איננו יכולים לפרוש מן המחלוקת, חזינו	58769
מהכא עד היכן מגיע כוח המדות, שמסוגל לאבד את עצמו לדעת ולא לפרוש ממנה.	58770
ואל נאמר שאנו טהורים ממדות אלו, כי זאת לנו למודעי שהמדות הרעות טמונים עמוק במצפוני בני אדם,	58771
וכל זמן שלא עקר את המדה משורשה, המדה נמצאת בקרבו ופועלת את פעולתה באופן מתמיד, ורק כל	58772
זמן שלא בא לידי נסיון נמצאת המדה רק בכוח ולא יצאה אל הפועל, אבל המדה לא נעלמת ועומדת	58773
וממתינה לשעת הנסיון, לפרוץ ולצאת החוצה ולהראות את כוחה.	58774
וראה מה שכתב הרמח"ל (מסילת ישרים י"א) בביאור מדת הגאווה וז"ל, ענין הגאווה הוא שהאדם מחשיב	58775
עצמו בעצמו, ובלבבו ידמה כי לו נאווה תהילה, ואמנם זה יכול לימשך מסברות רבות מתחלפות, כי יש מי	58776
שיחשיב עצמו בעל שכל, ויש מי שיחשיב עצמו נאה, ויש שיחשיב עצמו גדול, ויש שיחשיב עצמו חכם,	58777
כללו של דבר כל אחד מן הדברים הטובים שבעולם, אם יחשוב האדם שישנה בו הרי הוא מסוכן ליפול	58778
בשחת זה של גאווה, שכיון שמחשיב עצמו לבעל מעלה, לכן חושב שמגיע לו תמורת מעלתו.	58779
וכל התוצאות הנובעות מהגאווה הם מפני זה, ולא תהיה התולדה היוצאת מן המחשבה הזאת אחת בלבד,	58780
אלא תולדות רבות ומשונות תצאנה ממנה, ולכל אחד משפיעה מדת הגאווה באופן אחר, אבל שורש כולם	58781
נובע מחמת הגאווה, והיינו דחזינו גבי קרח שהחשיב עצמו לאדם גדול, החשיב עצמו ליחסן שהרי הוא בן	58782
יצהר, ומשום כך הביאה אותו הגאווה לחשוב שמגיע לו הנשיאות, ונתקנא בנשיאותו של אליצפן.	58783
ויש עוד לראות איזה תולדות משונות יכולות לצאת מכוח הגאווה, שאיתא במדרש (במדב"ר י"ח י') שקרח	58784
היה הולך כל הלילה ומדבר דברי ליצנות עם ישראל, ולכאורה היאך מתאימה הנהגה זו הראויה לליצנים	58785
ופשוטי עם לאדם גדול כקרח, אלא הן הדברים, שאין קץ לכל התולדות שיכולות להיות נובעות מכוח	58786
הגאווה הנמצאת בו.	58787
והנה כל דברי המסילת ישרים נאמרים באדם שמחשיב עצמו לבעל מעלה, ומכוח מעלתו בא להתגאות,	58788
ובאמת יש לו במה להתגאות כי בעל מעלה הוא, אמנם מצבנו אנו גרוע מזאת שאיננו כלל בעלי מעלה,	58789
ואין לנו במה להתגאות ומ"מ מתגאים, אנו במצבנו כמ"ש חז"ל ג' הקב"ה שונאן ואחד מהן דל גאה	58790
(פסחים ק"ג), כי גאווה כוח הוא באדם ואף ללא סיבה וטעם, וגאווה זו גרועה כ"כ שהקב"ה שונא, כי	58791
לגאווה רגילה שיש לו במה להתגאות, ע"ז צריך עבודה ועמל לעוקרה, אמנם גאווה זו איננה בכלל הגאווה,	58792
ופשוט שיכול לעוקרה ומשו"ה מאוסה כ"כ גאווה זו עד שהקב"ה שונאו.	58793
ר' לויטס איש כפר יבנה אומר מאד מאד הוי שפל רוח שתקות אנוש רימה (אבות ד'), וכתב הרמב"ם	58794
בפיהמ"ש שהענוה היא ממעלות המדות והיא ממוצעת בין הגאווה ושפלות הרוח, היינו שענוה עדיין אין זה	58795
המעלה הראויה, אלא העיקר הנדרש הוא שפלות הרוח, וכבר ביארנו שאדם צריך שיטה מעט לאחד מן	58796
הקצוות עד שיעמוד באמצע המעשים, אבל במדה הזאת ר"ל בגאווה, לגודל חסרון זאת המדה אצל	58797
החסידים ודעתם בנוקה רחוק ממנה עד הקצה האחרון.	58798
וראיתי באחד מספרי המדות שנשאל לאחד מן החסידים ונאמר לו, איזה יום ששמחת בו יותר מכל ימך,	58799
אמר יום שהייתי הולך בספינה, והיה מקומי בפחות שבמקומות הספינה והיו בספינה סוחרים ובעלי ממון,	58800
ואחד מאנשי הספינה קם להשתין, ואהי נקל בעיניו עד שגלה ערותו והשתין עלי, ותמהתי מהתחזק תכונת	58801
העזות שבנפשו, וחי השם לא כאבה נפשי למעשהו כלל, ושמחתי שמחה גדולה כשהגעתי לגבול שלא	58802
יכאיבני ביזוי ההוא ולא הרגישה נפשי אליו.	58803
זו היא המדה הראויה לחסידים החשובים שבאו לדרגת שפלות הרוח, שאף בשעה שקיבל בזיון גדול כ"כ	58804
אינו מרגיש כלל בבזיונו ואינו שם לב לזה כלל, ובאותה שעה חושב רק על מאיסות גודל מדת העזות	58805
שיכול אדם להגיע אליה, שישתין על אדם הנחשב נקל בעיניו, והיינו דנאמר מאד מאד הוי שפל רוח, לא	58806
להסתפק במדת הענוה הממוצעת אלא להגיע עד שפלות הרוח.	58807
ובאמת קשה להבין איך יגיע אדם למדה כזו של שפלות הרוח, שלא ירגיש הגוף כלל בבזיונו ובהשפלתו,	58808
ונראה שלמעלה זו יכול להגיע רק מי שכל מציאותו היא הנפש שהיא חלק אלוה ממעל, ואין לו בעולמו	58809
אלא את הרבונו של עולם, ומלבד זאת אין נוגע לו מאומה, ולכן לא משנה לו יחס בני אדם אליו ואינו	58810
מרגיש כלל בהשפלת בני אדם, שכל מאוויו ושאיתו היא רק להדבק בכוראו, ובאמת זה יכול להיות סימן,	58811
שאם מרגיש בבזיונו ובהשפלתו הרי מוכח שגופו שליט עליו, שכל הרגשות אלו נובעות רק מכוח הגוף,	58812
אמנם כשהנפש מושל באדם אזי אין יכולים לפגוע בו כלל, ולכן החסיד החשוב לא שם לבו כלל להשפלת	58813
הסוחר, ורק התבונן עד היכן מגעת כוח העזות בבני אדם.	58814
הנה מי שזוכה להגיע לאמונה השלמה ומכיר שהוא נברא ואין לו מעצמו מאומה, יקל מאד להתרחק	58815
מהגאווה, ולכן נתקנו ברכת אלוהי נשמה ושאר ברכות השחר, והכל להשריש בקרבו שהוא נברא, וכל	58816
מציאותו רק מתנת השי"ת וע"י כך יתרחק מהגאווה, מרן הגרי"ס ז"ל היה אומר שהלימוד בסוגיות	58817

העוסקות בענינים אלו הם דרך להשתלמות, ולכן טוב ללמוד הגמ' סוטה המבארת ענין הגאווה, ועי"ז נזכה להתרחק מהגאווה ולבוא לידי ענוה ושפלות הרוח. (אור יחזקאל).	58818
	58819
	58820
מאמר רעד	58821
לכן אתה וכל עדתך הנועדים על ה' ואהרן מה הוא כי תלינו עליו (ט"ז י"א).	58822
ת"ר שתי שנים ומחצה נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים נוה לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, והללו אומרים נוה לו לאדם שנברא יותר משלא נברא, נמנו וגמרו נוה לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו, ואמרי לה ימשמש במעשיו (עירובין י"ג:).	58823
58824	58824
58825	58825
58826	58826
58827	58827
58828	58828
58829	58829
58830	58830
58831	58831
58832	58832
58833	58833
58834	58834
58835	58835
58836	58836
58837	58837
58838	58838
58839	58839
58840	58840
58841	58841
58842	58842
58843	58843
58844	58844
58845	58845
מאמר ערה	58846
58847	58847
58848	58848
58849	58849
58850	58850
58851	58851
58852	58852
58853	58853
58854	58854
58855	58855
58856	58856
58857	58857
58858	58858
58859	58859
58860	58860
מאמר רעו	58861
58862	58862
58863	58863
58864	58864
58865	58865
58866	58866

וכי מעשה קטן זה גדול הוא ממסירות נפש ללמד תורה ברבים? מה ראה איפוא רבי יוסי בן קסמא להשיבו	58867
אם כן מחלקך יהא חלקי ומגורלך יהא גורלי! מה התפעל כל כך ממעשה קטן זה?	58868
עוד שנינו (באבות ו'), אמר רבי יוסי בן קיסמא, פעם אחת הייתי מהלך בדרך ופגע בי אדם אחד, אמר לי	58869
רבי רצונך שתדור עמנו במקומנו, ואני אתן לך אלף אלפים דינרי זהב ואבנים טובות ומרגליות? אמרתי לו	58870
אם אתה נותן לי כל כסף ואבנים טובות ומרגליות שבעולם, איני דר אלא במקום תורה, וכי זה שכל עושרו	58871
של עולם איננו נחשב לו למאומה לעומת תועלת רוחנית, יש לו להתפעל ממעשה קטן של מעות פורים?	58872
אולם פשר הדבר הוא, שבדברים גדולים אינה ניכרת המדרגה האמיתית של פנימיות האדם, שכן הרבה	58873
התלהבות חיצונית עושה, אבל בדברים קטנים שלכאורה אין להם ערך וחשיבות, דוקא בהם מתגלה	58874
פנימיותו של האדם והיא מדרגתו האמיתית, הלא אנו רואים שאין אדם מקפיד על פחות משהו פרוטה,	58875
ואינה נזכרת בחשבונות אלא אם חזי לאצטרופי, ובכל זאת דרך הסוחרים לעגל בסוף חשבונם פחות משהו	58876
פרוטה לפרוטה ולא לנכותה מהחשבון, מכאן שחמדת הממון שולטת אפילו במשהו, וכשמגיע הדבר לכלל	58877
מעשה, אם לחשב מחצית הפרוטה לחברו או לעצמו, הוא מוסיפה לעצמו.	58878
זה הסבר דברי רז"ל שגדולתו של איוב היתה בזה, שהיה מוותר על חצי פרוטה משלו (ב"ב ט"ו:), כן הוא	58879
דרך המדות ששולטות אפילו בדברים הקטנטנים, ודוקא שם מהותו של האדם ניכרת, אלה הם דברי	58880
אאמו"ר זצ"ל הנפלאים בחכמת כוחות הנפש, ושנינו (בשמות רבה ב' ג') אין הקב"ה נותן גדולה לאדם	58881
עד שבדקהו בדבר קטן, ומוכא שם במדרש שבחן הקב"ה את משה ודוד בדברים קטנים עיי"ש, כי בירור	58882
המדרגה האמיתית של האדם הוא דוקא בדברים קטנים.	58883
ועדין אפשר לשאול, הרי גם אנו עושים לפעמים כמעשה דרבי חנינא בן תרדיון, שאם יפלו מספר	58884
מטבעות לתוך קופה של צדקה, פעמים שנוותר עליהם לטובת הצדקה, האם גם לנו זה לאות שהננו בני	58885
עוה"ב? לא כן הדבר, כי אנו עושים זאת לא מפני שקטן הדבר בעינינו ומובן מאליו הוא, אלא שנחשוב	58886
זאת למעשה צדקה הראוי לציון, וכיון שכן אין מזה הבחנה על מדרגת עוה"ב שלנו, אולם בעיני רבי חנינא	58887
בן תרדיון לא נחשב הדבר למאומה, ולא עלה על דעתו כלל בשעת מעשה כי עושה הוא בזה דבר טוב.	58888
בזה מיושבים היטב דברי הרמב"ם (סוף מכות), בפירוש המשניות שמבאר שעל ידי קיום מצוה אחת	58889
לשמה זוכה לחיי העוה"ב, ומביא ראיה ממעשה הנ"ל, ומהר"ל בספר תפארת ישראל (פרק ה') דחה	58890
ראייתו, והסביר שאין זה אלא סימן על שקיים את כל המצוות כתיקונן, ולפי הנ"ל אתו שפיר דברי	58891
הרמב"ם, כי בהיות הדבר הזה נחשב בעיניו למאומה בשעת מעשה, הנה בטלה בחינת נחת רוח ותענוג	58892
שמרגיש בעבודתו, שהיא גם כן בחינת שלא לשמה, ונמצא שדוקא במעשה זה הגיע ללשמה הגמור אשר	58893
רק בו זוכים לעוה"ב.	58894
לפי האמור יובנו גם דברי משה רבינו ע"ה שאמר לא חמור אחד מהם נשאתי ועיין רש"י שם, בשעה	58895
שהלך משה ממדין לגאול את ישראל היה לו לקחת חמור אחד משלהם והוא לקח משלו, ולכאורה תמוה,	58896
הרי גם בימינו הרבה מהעוסקים בצרכי ציבור תורמים הוצאות הדרך משלהם, וכי זוהי גדולתו של משה?	58897
אלא משום שאצל משה מילתא זוטרתא היא לא החשיב זאת כנדבה כלל.	58898
עוד חשיבות אנו מוצאים לדברים קטנים, שאפילו הצדיק צריך לשים לבו עליהם, שפעמים עלול להכשל	58899
דוקא בהם, כי כיון שלא ראה צורך להתחזק גם בהם, יכול להגב לתוכם צל של חטא, כך מצינו בדברי	58900
רז"ל על הפסוק צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העולה, ועיין ברש"י שם אין צו אלא לשון זירוז	58901
מיד ולדורות, אמר רבי שמעון ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כיס, ולכאורה תמוה, הרי	58902
הכהנים זריזים הם, יתר על כן אכילתם מהקדשים היתה אכילה קדושה ורמה מאד, כמ"ש רז"ל כהנים	58903
אוכלים ובעלים מתכפרים, ואם כן מה צורך לזרזם בזה? ולא עוד אלא גם את אהרן עצמו זירז הכתוב,	58904
כדברי רש"י מיד ולדורות.	58905
אלא הביאור הוא, דוקא בגלל גודל מעלת הכהנים שאין צריכים לחזק את עצמם כלל שלא לאכול ח"ו	58906
מבשר העולה, וכיון שלא יחשבו בזה כלל, ולא יעלה על דעתם שבמניעת האכילה הם כובשים את יצרם,	58907
כי דבר זה נמנע אצלם מכל וכל, דוקא משום כך אפשר שייגנב אל תוך מחשבתם הרהור קל של צער, על	58908
אשר לא יוכלו לאכול מן בשר הקרבן הקדוש הזה, ומשום זה יתרפו בכחוט השערה בעבודתם, לכן גם כאן	58909
צריך זירוז וחזוק אפילו לצדיקים גדולים, כללו של דבר, בדברים שהם קטנים מאד בעיני האדם, דוקא	58910
בהם מדרגתו ניכרת, וגם בהם אסור להזניח את החזוק התמידי. (מכתב מאליהו ג' דף 107).	58911
	58912
מאמר רעז	58913
ויחר למשה מאד ויאמר אל ה' אל תפן אל מנחתם לא חמור אחד מהם נשאתי (במדבר ט"ז ט"ו).	58914
ומפרש רש"י ז"ל, לפי פשוטו הקטורת שהם מקריבים לפניך מחר אל תפן אליהם, אמר ע"ז הסבא זצ"ל	58915
מקלם הערה נפלאה, רואים מכאן עד כמה גדול כוח התפילה, משה רבינו היה צריך להתפלל תפילה	58916

מיוחדת שהקב"ה לא יקבל את הקטורת התפילות שלהם, אף שאם היו מתקבלות התפילות שלהם היו כופרים במשה ובתורתו, והיתה מתבטלת כל התורה כולה, בכל זאת פחד משה מתפילתם והתפלל להקב"ה שלא יקבל את תפילתם, א"כ כמה חשוב לפני הקב"ה וכמה גדול כוח התפילה שאנחנו מתפללים על ישועת ה' ועמו, עלינו לדעת כמה פועלת תפילתנו למנוע מאתנו צרות רבות.	58917
יפה כתב הגאון ר' יחזקאל סרנא זצ"ל בחוברת תבונה וז"ל, מנין יודע האדם שאין תפילתו חוזרת ריקם, כש"כ תפילת הציבור שעליה אז"ל אל כביר לא ימאס, ואף שאין אנו זוכין ורואין ישועתו של הקב"ה, אבל מי יודע כמה נתרככו הגזירות ע"י תפילתן וזעקתן של ישראל, ומי יודע כמה נפשות הצילה התפילה גם בתוך גזירת השמד והכליון חלילה, ומבאר את דברי הרמב"ם שאמר, אבל אם לא יזעקו הרי זו דרך אכזריות, והתבונן שלא כתב רשעות אלא אכזריות.	58918
רואים אנו בחוש, כי כשהאדם עומד בצרה קרובה, ובמקום שאינו רואה דרכי הצלה בדרך הטבע, ומרגיש שאין לו להשען אלא על אביו שבשמים, גם אם אינו ירא וחרד כ"כ, בכל זאת בשעה זו שהצרה נוגעת לעצמו או לקרובו ואהוב נפשו הוא צועק לה', כי אז יתעורר אצלו רגשי אמונתו הכהים בלבבו, והוא צועק ומתחנן לה' בכל לבבו ונפשו.	58919
לפי זה כשבאה צרה על הציבור, אם היה כל יחיד ויחיד מרגיש בצרת הציבור והיה כואב בכאבם, כמו שהוא מרגיש בצרתו הוא כשהיא קרובה אליו ואין לו מנוס ממנה, אז בודאי היה צועק לה' ולא היה הולך בקרי, אבל אם באה צרה ולא זועקים, ע"כ שאינם מרגישים בה כראוי, אכזריות יש כאן שאין לבם מרגיש את צרת הציבור, ובקשיחות לב עומדים על דם רעיהם, וזהו שכתב הרמב"ם הרי זו דרך אכזריות עכ"ל.	58920
אמנם טבע האדם הוא שיכול להתרגל עם הצרות הגדולות ביותר, מצינו כשהשליכו את יונה הנביא הימה בלע אותו דג זכר, ולא התפלל אל ה' מפני שהיה לו שם מקום מרווח, רמז ה' לדג ופלט אותו ובלעה אותו דג נקבה, והיה לו צר ואז התחיל להתפלל אל ה', רואים פלאות מה שהאדם יכול להתרגל, בדג זכר אע"פ שהוא נמצא בסכנה לא התפלל אל ה', עד שהקב"ה היה מוכרח להביא לו צרה יותר גדולה.	58921
ואפשר לומר טעם על יונה הנביא למה באמת לא התפלל קודם, כי לפי הכרתו במלך מלכי המלכים לא הרהיב בנפשו עוז לערוך תפילה לפניו, ועוד שהתבייש מלפניו אחרי שברח מהקב"ה, לכן התחזק במדת האמונה והבטחון שהיה בוטח בה' שיוציאו מן הדג, אבל הקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים ולא מסתפק במדת הבטחון של הצדיק, כמו שמבאר מרן הגאון ר' יצחק בלאזר זצ"ל את הגמרא טוב ה' לקויו, יכול לכל ת"ל לנפש תדרשנו, וקשה איך הייתי אומר יכול לכל הלא כתוב מפורש לקויו, ואמר על זה כי כוונת הגמרא הייתי אומר כי מספיק מה שמקוים להקב"ה, ת"ל לנפש תדרשנו שצריכים דוקא תפילה ולא מספיק בטחון לבד.	58922
(דרכי מוסר).	58923
מאמר רעז	58924
ויקהל עליהם קרח את כל העדה אל פתח אהל מועד וירא כבוד ה' אל כל העדה (במדבר ט"ז י"ט).	58925
חייב כל אחד לבדוק לעתים את מעשיו, מהיכן מקורם ומה סיבת עשייתם, בדיקה כוללת זו חייבת להיות בכל מעשיו, בין במעשיו הטובים ובין במעשיו הרעים, ובחינה זו תלמדהו אם מעשיו נובעים מכוח הכרה פנימית ואמיתית, או שפעולותיו נעשות בדרך הרגל ומתוך חיקוי אחרים, שכיון שרואה את סביבתו פועלת כך נמשך אחריהן, וכן במעשיו הרעים יתכן שאין זה נובע מרוע פנימי אלא מפני חיקוי הזולת.	58926
וזה עיקר גדול, כי ההכרה הפנימית היא מעיקרי תכונות האדם, וכל שעושה רק מתוך רצון לחקות אחרים, אינו בדרגת מדבר אלא כבעל חי נחשב, הרועה בהמות ורוצה שכולם ילכו בדרך אחת, מנחה את הבהמה הראשונה בדרך הנכונה, ולאחריה צועדות ממילא שאר הבהמות, אמנם המדבר פועל מחמת רצון פנימי, לו תיעשה הבדיקה הנזכרת היינו מתמלאים בושע עמוקה, שהיינו מוצאים שכל מעשיו הטובים אינם אלא חיקוי.	58927
ובאמת יש לראות כן בבדיקה פשוטה, הנה לומדי תורה רבים יותר מלומדי מוסר ויראי שמים, ובעת שמוכיחים אחד מדוע אינך לומד תורה הוא בוש במעשיו, ואילו בשעה שתובעים מאדם מדוע תפילתו אינה כראוי אינו בוש בכך, ותשובתו בפיו כי יש רבים שתפילתם אינה הוגנת, זה ראייה שמקור כל מעשיו רק בחיקוי אחרים, ולכך כיון שרבים הם לומדי תורה, שאיפתו לחקותם רבה יותר על הרצון לחקות יראי שמים, בענין זה נתעוררתי בפרשת השבוע, שאף דור המדבר דור דעה שהיו מקבלי התורה, והתקרבו אל הקב"ה וראו נסים ונפלאות עד אין סוף, מכל מקום נתפתו והלכו אחר עיניהם, ולא הועילה כל חכמתם להנצל מן הפיתוי.	58928
ויקהל קרח את כל העדה, ובמדרש (תנחומא) כל הלילה הלך אצל השבטים ופיתה אותם, ואמר להם כסבורים אתם שעלי לבד אני מקפיד, איני מקפיד אלא בשביל כולכם, הם נטלו לעצמם כל הגדולות, משה נטל נבואה ואהרן כהונה גדולה עד שנתפתו כולם, מבואר שכל העדה התפתתה והסכימה לדברי קרח,	58929
	58930
	58931
	58932
	58933
	58934
	58935
	58936
	58937
	58938
	58939
	58940
	58941
	58942
	58943
	58944
	58945
	58946
	58947
	58948
	58949
	58950
	58951
	58952
	58953
	58954
	58955
	58956
	58957
	58958
	58959
	58960
	58961
	58962
	58963
	58964
	58965
	58966

וכדכתיב הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אותם כרגע (ט"ז כ"א) ולולא תפילת משרע"ה ואהרן הכהן היו	58967
כל כלל ישראל נאבדים, חזינן עד כמה חמורה מדת ההתפתות שיש באדם, שמסוגל בלילה אחד להתפתות	58968
ולילך אחר שיחה נאה.	58969
עוד שם במדרש, מכאן אמרו אוי לרשע ואוי לשכנו, דתן ואבירם מתוך שהיו סמוכים אצל קרח נתפתו	58970
אחר קרח, ואילו שבט יהודה שהיו סמוכים למשה רבינו ע"ה לא נתפתו, חזינן כמה יש כוח לשכנים	58971
להשפיע על האדם, וכ"ז מחמת הרצון להתדבק ולהתדמות לשכנים, יודעים רשעים שדרכם למיתה (שבת	58972
ל"א), כל הרשעים מאמינים בעולם הבא, ואף אומות העולם מאמינים בהשארית הנפש, ורק מתנהגים	58973
ברשעות מפני שמתבוננים באחרים ועושים כפי שכולם עושים, ויתערבו בגויים וילמדו מעשיהם, הסיבה	58974
לכל חטאת היתה ההתערבות בקרב הגויים, וזו מביאה אותם ללמוד מעשיהם הרעים.	58975
מובא בגמ' (סנהדרין מ"ו), מעשה באדם אחד שרכב על סוס בשבת והביאוהו לבי"ד וסקלוהו, לא מפני	58976
הוא לכך אלא שהשעה צריכה לכך, ואע"ג דהאיסור לרכוב על סוס בשבת רק מדרבנן, מ"מ חייבוהו	58977
חכמים סקילה, מפני שראו שהדור פרוץ בכך וחששו שמה שישנו רבים אחריו ולכן דנו אותו בעונש	58978
מיתה, חזינן עד היכן גדול כוח החיקוי הנמצא באדם, שכאשר יראו רשע רוכב על סוס ולא נענש ילמדו	58979
אחרים ממעשיו.	58980
אם ראית דור שמתרפין בו עמוד והתחזק ואתה נוטל שכר כנגד כולם (ירושלמי ברכות ט'), כיון שהרפיון	58981
גבר וכל חיזוק של יחיד גורם חיזוק לאחרים, לכך שכרו רב לאין שיעור, וכל זה מחמת כח הפיתוי שנמצא	58982
באדם, ולכן ענין לימוד המוסר נחלש מאד בישיבה, ולא עוזר כל מאמצינו בענין, מפני שאף כאשר יחיד	58983
מתחזק ורוצה ללמוד מוסר, מ"מ בשעה שרואה שהרבים אינם עוסקים בכך קשה לו להמלט מהשפעת	58984
הרבים.	58985
וכדי לעמוד בפרץ חייב להחזיר בעצמו שלא יתפעל מפיתוי אחרים אלא יעשה לפי הכרתו, וכל שלא	58986
החזיר בקרבו יסוד ההכרה ידע שאל לו לבטוח במעשיו, כי יתכן שאינם אלא חיקוי למעשי אחרים, ויכול	58987
לראות דוגמא נוספת לכך, שבימי בין הזמנים בעוזבו כותלי הישיבה מיד תורתו ותפלתו נחלשת, שמכיון	58988
שאינו נתון לחיקוי אחרים וזקוק לעבודתו הכרה פנימית וזו חסרה לו, לכך אורחות חייו משתנים בימי	58989
דפגרא.	58990
וכל שיוסיף מחשבה והתבוננות כדי להשיג הכרה פנימית שכרו רב לאין שיעור, ואף במחשבה קלה יתכן	58991
שיגיע על ידה למדרגות עליונות ונעלות, וחזינן במדרש (במד"ר י"ח כ'), און בן פלת אשתו הצילתו	58992
שאמרה לו, אם משה רבינו ע"ה צודק לך אתו, ואם הצדק עם קרח לך אתו, ועי"ש שישבה פתח הבית	58993
ופרעה את ראשה, וכאשר באו אנשי קרח לקרוא לו לא יכלו להיכנס, ואף שזו היתה מחשבה פשוטה, מ"מ	58994
כיון שהתעורר ממנה זכה וניצל מאבדון, וכמו כן חייב להתעורר בדברים פשוטים בכל הענינים ועי"ז יזכה	58995
להגיע לתכלית. (אור יחזקאל).	58996
	58997
מאמר רעט	58998
ויקהל עליהם קרח את כל העדה אל פתח אהל מועד וירא כבוד ה' אל כל העדה (במדבר ט"ז י"ט).	58999
ויקהל עליהם קרח את כל העדה בדברי ליצנות, כל הלילה הוא הלך אצל השבטים ופיתה אותם, כסבורין	59000
אתם שעלי לבדי אני מקפיד, איני מקפיד אלא בשביל כולכם, אלו באין ונוטלין כל הגדולות, לו המלכות	59001
ולאחיו הכהונה עד שנתפתו כולם (רש"י), הרמב"ם ז"ל הניח יסוד חזק ואיתן המאיר עיני האדם בדרך	59002
החיים הסוערים, שלא יסתבך אחר פיתויי היצר ודברי חלקלקותיו, המתעים את האדם מדרך האמת	59003
והיושר, והמוליכו שובב עד שמתגלגל לתהום החטא.	59004
יסוד דבריו הוא, שדעות רעות נובעות ממדות רעות! כל דעה והשקפה נפסדת שורשה במדה שהאדם נאחז	59005
בה ומתנהג על פיה, כי כיון שהנהגתו מתדמה לו כנכונה, הרי נאלץ הוא ליצר לעצמו איזה רקע מחשבתי	59006
שיצדיק ויגן על הנהגתו, ואין ההשקפה המסולפת והדעה הנפסדת אלא ענף בשורש המדה הרעה,	59007
ובהיווסר המדה הרעה בנקל אפשר ליישר את הסילוף שבהשקפה.	59008
אדמו"ר הגה"ח רי"י הורביץ זצ"ל, כשהיה מתווכח עם בעלי שיטות שונות, ראשית דרכו היתה לעמוד על	59009
טיב מדותיהם כי בוויכוח דברים על שיטות והשקפות רוחניות נטולות כל מגע עם החיים הממשיים,	59010
בוודאי שכל אחד ואחד יכול למלל רברבן, ברם כשהענין נוגע להנהגה מעשית, תתברר כוונתו לפי טהרת	59011
מדותיו, ויש שהנגיעה של המדות מדברת מתוך גרונו, ואדמו"ר זצ"ל היה משתדל להבהיר לכל אחד עד	59012
כמה שהשקפותיו אינן משקפות אלא את הנהגתו ואת מדותיו המעשיות שהוא כרוך בהן.	59013
ומעשה באדמו"ר שהתווכח עם אחד בנווה קיץ, ובאמצע הוויכוח ציוה הלז למשרתו שירתום את מרכבתו	59014
לנסוע, בן רגע הפסיק אדמו"ר ז"ל את הוויכוח, ונימוקו היה היות והלה מוכן להפסיק ולנסוע, סימן שכל	59015
הוויכוח אינו אלא וויכוח סרק, ללא כל שאיפה אמיתית להכרת האמת, כי אחרת איך היה ממחר כ"כ, הלא	59016

יתכן שעוד מעט תתברר לו האמת ויצטרך לשנות את כל אורח חייו, אלא שכבר קשור הוא לאורח חייו,	59017
ומה שהוא מתוכה הוא סתם לשם פטפוטי מלים בעלמא, וקשה לו לפרוש מדרכו.	59018
אמנם לפי הכרת מדות הזולת שהאדם צריך להכיר לפני הכנס בשיחות עיון ופילוסופיא, כן צריך האדם	59019
להכיר את נפש עצמו ואת השקפותיו לפי הנהגתו שהוא מתנהג בה, ירד נא אל העיון הדק ויכיר את עצמו,	59020
מהו המניע העיקרי להשקפותיו ולשיטותיו, הן במילי דעלמא והן במילי דשמיא, אולי רדיפת הכבוד,	59021
תאוות המחלוקת, ירא נא וישפוט את עצמו ויכלכל דבריו, שאף הדברים שלשם שמים יהיו במקומם	59022
ובזמנם, ובעיקר שממקור טהור וזך יהלכון, ואכן שהחכמה הגדולה ביותר שהאדם יברר לעצמו את האמת	59023
שלו, את אמיתות מדותיו, ומה הן המדות שהשקפותיו בנויות עליהן.	59024
מספרים על אדמו"ר זצ"ל, שנקלע לעיר אחת שברוסייא בימי חירום לתכלית הרבצת התורה, ובאו בני	59025
העיר להקבילו, ונמצא שם אחד שקבל והתאונן בפני אדמו"ר על השוחט דמתא שאינו בקי בהלכות וגם	59026
אינו נאמן במלאכתו וכו', ענה אדמו"ר ואמר לו אתה אסור לך לאכול משחיטתו כי שוויית אנפשיך חתיכא	59027
דאיסורא, אבל לאוסרו על כל העיר אי אפשר לך כי עד אחד אתה, ותיכף התחיל האיש ההוא לגמגם	59028
בדיבורו שלא התכוון לפסלו, הנה דוגמה של חזירה למדות נפשו של האדם ע"י הכרת השקפותיו, וכן	59029
התווכח עם חופשי במדות, ואמר לו אדמו"ר לפי דבריך הרי מין אתה, ומן הדין אסור לדבר עמך, אלא	59030
בוא ונתדיין ואוכיח לך שאינך מין כלל וכלל אלא בעל רצון ובעל תאוה.	59031
וזאת היתה חכמתו של מש"ר ע"ה, שחתר לגלות מצפונו לבו ומדותיו הנפסדות של קרח, קרח זה התייצב	59032
לפני השבטים כדואג להם וכתובע את עלבונם, דאגת הכלל היא שנוגעת עד לבו, והמון העם התפתה	59033
ונמשך אחריו, משה לא נכנס עמו בוויכוחים רבים, אלא שכיוון ישר אל תוך לבו, וגילה את כוונתו	59034
ומזימתו שרק לטובת עצמו הוא דורש, וכן כתב הרמב"ן ז"ל, אבל טעם רב לכם בני לוי, בעבור כי קרח	59035
היה מפתה לכל השבטים לכבודם, רוצה להחזיר העבודה לבכורים כאשר אמר כי כל העדה כולם קדושים,	59036
ומשה בחכמתו גילה מצפון לבו לכל העם כי הוא על כהונתו צועק, ואמר שדי לו בכבוד שבטו, רב לכם	59037
בני לוי, וחזר ואמר שמעו נא בני לוי לקרח גדולם עכ"ל.	59038
ולכן יסתגל ויתלמד להכיר עמוק עמוק את כוחות נפשו, את שורשי מדותיו והשקפותיו הצצות מהרגליו	59039
ומדותיו, וכמ"ש הולך ביושרו ירא ה', שיטהר וישפשף את נפשו לבל יציצו בה השחתות המקבלות אח"כ	59040
צורת השקפות רוחניות כוזבים, אלא שיראת ה' תהיה תמיד על פנינו לבלתי נחטא. (תורת הנפש).	59041
	59042
מאמר רפ	59043
ויקם משה וילך אל דתן ואבירם וילכו אחריו זקני ישראל (במדבר ט"ז כ"ה).	59044
ואמרו חז"ל מכאן שאין מחזיקין במחלוקת, דאמר רב כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו, שנאמר ולא יהיה	59045
כקרח וכעתו (סנהדרין ק"י), משמע מכאן שאם משה לא היה הולך אל דתן ואבירם להשפיע עליהם	59046
להסתייג מהמחלוקת, היה עובר על הלאו ולא יהיה כקורח וכעתו, כלומר שעשה מעשה קרח ועדתו,	59047
הדברים האלה לכאורה תמוהים מאד, משה נהג כאן בלכתו לדתן ולאבירם מנהג חסידות שאין דוגמתה.	59048
הרי משה לא בא לריב עם דתן ואבירם, אלא הם רבו אתו בכל הזדמנות, דתן ואבירם הם אותם שני	59049
אנשים עברים נצים שאמרו למשה במצרים מי שמך לאיש שר ושופט עלינו, ובגללם היה משה נאלץ	59050
לברוח ממצרים, הם שפגעו במשה ואהרן בצאתם מבית פרעה ואמרו להם, ירא ה' עליכם וישפוט אשר	59051
הבאשתם את ריחנו בעיני פרעה ובעיני עבדיו לתת חרב בידם להרגנו.	59052
הם שכתוב עליהם בפרשת המן, ולא שמעו אל משה וייתירו אנשים ממנו עד בוקר ויקצוף עליהם משה,	59053
הם שאמרו עליהם חז"ל הם ברשעים מתחילתם ועד סופם (מגילה י"א), וגם לגבי מחלוקת קרח כתוב	59054
עליהם הוא דתן ואבירם קרואי העדה, אשר הצו על משה ואהרן בעדת קרח, הם הצו את ישראל על משה	59055
(רש"י שם), ולמרות כל זה ניסה משה לפייס אותם בדברים ושלה לקרוא להם, והם השיבו לו בעזות פנים	59056
כי תשתרר עלינו גם השתרר, העיני האנשים ההם תנקר לא נעלה.	59057
והנה הגיעו למצב של שחיתות כזו, עד שהקב"ה אמר למשה הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אותם כרגע,	59058
ולמרות כל זה לא השלים משה עם גזירת ה', ואף על פי שבתחילה כתוב עליו וישמע משה ויפול על פניו,	59059
ופירשו חז"ל שמאחר שזה כבר היה בידם סרחון רביעי נתרשלו ידיו (רש"י תנחומא), בכל זאת התאמץ	59060
והתחזק והתפלל עליהם, ככתוב ויפלו על פניהם ויאמרו אל אלהי הרוחות לכל בשר, האיש אחד יחטא ועל	59061
כל העדה תקצוף.	59062
ה' התרצה להם ואמר למשה דבר אל העדה לאמר העלו מסביב למשכן קרח דתן ואבירם, וזו היתה כבר	59063
גזירתו האחרונה של ה', ברם משה נהג במדת חסידות עליונה ולפנים משורת הדין, ולמרות גזירת ה' הלך	59064
לביתם של דתן ואבירם כדי לעשות עוד נסיון אחרון, אולי ישאו לו פנים (במד"ר שם), ואולי יצליח	59065

לשכך את המחלוקת ולהביא לידי שלום, עד שיצאו נצבים פתח אהליהם בקומה זקופה לחרף ולגדף (רש"י).	59066
ואמנם היתה למעשה זה של משה השפעה רבה, כפי שאמרו חז"ל לפי שהלך משה לפתחו של דתן ואבירם, זכה להציל ארבעה צדיקים מדינה של גהינום, שלושה בני קרח ואון בן פלת (ילקוט שם רמז תשנ"ב), וכנגד זה אנו מתארים לנו את קרח בדמות הפוכה, כדוגמה הגרועה ביותר של בעל מחלוקת שלא לשם שמים (אבות פ"ה), איזוהי מחלוקת שלא לשם שמים? מחלוקת קרח ועדתו, שבגלל רדיפת הכבוד שלו שרצה להיות נשיא במקום אליצפן בן עוזיאל, הסית את כל העדה נגד משה ואהרן.	59067
ולא רק עליהם חלק כי אם על ה' כדברי חז"ל, אמר רב חסדא החולק על רבו כחולק על השכינה, שנאמר בהצותם על ה' (סנהדרין ק"י), ומעשהו היה כה חמור עד שהיו צריכים לברוא בריאה חדשה שתפצה האדמה פיה לבלוע אותו חיים שאולה, ונשאלת השאלה, איך אפשר לומר שאם משה לא היה נוהג במעשה החסידות ולא היה הולך לדתן ואבירם, היה עושה מעשה קרח ועובר על לאו ולא יהיה כקרח וכעתו?	59073
אלא בעל כורחנו שגם החטא של קרח לא היה כלל וכלל כפי שאנו מתארים אותו, ולא היה אלא משגה דק אשר רק לפי מושגי התורה ולפי מדרגתו של קרח ראו בו חומרה כזו, הבה נתבונן בגדלותם של הדורות הקדמונים, כבר עמדנו על גדולתו של האדם שנברא בצלם דמות תבניתו של הקב"ה, ונאמר עליו ותחסרהו מעט מאלהים (תהלים ח'). והוא גדול מכל מלאכי השרת, וכששאלו המלאכים להקב"ה אדם זה מה טיבו? אמר להם חכמתו מרובה משלכם (ילק"ש בראשית כ"ג), וזה נאמר בכל מי אשר בשם אדם יכונה, וכל שכן אדם מישראל העוסק בתורה במדרגת תלמיד חכם, ועל אחת כמה וכמה במי שגדול בתורה.	59074
ונמשיך להתבונן לפי זה מהי מדרגת חכמי התורה בדורות שלפנינו, כשאנו מעיינים בספרי האחרונים אנו מתפעלים מחריפות מוחותיהם ומעומק חידושיהם, והם אינם אלא מפרשים את דברי קודמיהם, וקודמיהם מפרשים את דברי האחרונים קודמיהם, והאחרונים מפרשים את דברי הראשונים דרגה אחרי דרגה, ואין שיעור לעומק הדברים ולהרחבת ההבנה וההשגה, ומעתה נחשוב כמה גדולתם של הגאונים, של רבנן סבוראי, של חכמי התלמוד, שנאמר עליהם שהקטן שבהם היה יכול להחיות מתים.	59075
וכל דור היה גדול מהדור שלפניו, עד שר' זירא אמר אם ראשונים כמלאכים אנו כבני אנשים, ואם ראשונים בני אנשים אנו כחמורים, ולא כחמורו של ר' חנינא בן דוסא ולא כחמורו של ר' פנחס בן יאיר אלא כשאר חמורים (שבת קי"ב), כלומר שדור אחד לעומת השני היה מסוג אחר לגמרי כהבדל בין אדם לחמור, ואם לגבי דורות האמוראים כך, עאכו"כ לגבי דורות התנאים.	59076
וכך אמר ר' ישמעאל בנו של ר' יוסי בן חלפתא, כשם שבין זהב לעפר, כך בין דורנו לדורו של אבא, יש שבעה סוגי מתכת זה מעולה מזה עד לזהב, והנה העריך ר' ישמעאל בר' יוסי שדורו של אביו היה בשבע מדרגות יותר גדול מדרגת דורו, וגם רבי כשהיה מבקש להשיב על דברי ר' יוסי היה אומר, אנו העלובים משיבים על דברי ר' יוסי, שכשם שבין קדשי הקדשים לבין חולי חולין, כך בין דורנו לדורו של ר' יוסי (ירושלמי גיטין פרק ו' הלכה ז').	59077
דברים אלה אמורים בדור אחד, וא"כ כמה התרחקו דורות התנאים הראשונים מהתנאים האחרונים, ולמעלה מהם אנשי כנסת הגדולה, הנביאים, מעתה נעשה חשבון באיזו מדרגה עמד דור המדבר, דור יוצאי מצרים שראה את כל האותות והמופתים שנעשו להם, ושחז"ל אמרו עליו שמה שלא ראה יחזקאל בן בוזי במעשה מרכבה ראתה שפחה על הים, שעמדו על הר סיני וראו ושמעו את קול ה' מדבר אליהם, שרויים תמיד תחת כנפי השכינה, ענני הכבוד סככו עליהם יומם ולילה, וארון ברית ה' הולך לפנייהם.	59078
וקרח היה מגדולי אותו הדור, כפי שכתוב בתורה על כל אותה העדה שהוא עמד בראשם, נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם, וגם חז"ל מעידים עליו במיוחד שפיקח היה (תנחומא במדבר ט"ז), וכן אמרו קרח חכם גדול היה ומטועני הארון היה, האם לאחר כל זה אפשר לנו לקבל איזה מושג שהוא בגדולתו של קרח, ואם הוא בא לחלוק על משה, היה זה מתוך טענות וכוונות כנות.	59079
כפי שבאמת אמרו חז"ל שלפי חשבוננו מתוך יחוס משפחתו, היה צריך הוא להימנות לנשיא בני קהת במקום אליצפן בן עוזיאל, ועוד שהיה לו רוח הקודש וראה ששלשלת גדולה יוצאת ממנו, שמואל הנביא שהוא שקול כנגד משה ואהרן, וכ"ד משמרות יעמדו מבני בניו כולם מתנבאים ברוח הקודש (תנחומא שם), אלא שעיניו הטעות כלומר היתה פה איזו טעות בחזונו של קרח, וכל חטאו לא היה אלא דק מן הדק.	59080
ובעל כורחנו לפרש כך, כי הרי קרח ועדתו העמידו עצמם במבחן והתמודדו עם משה ואהרן, הם לקחו מחתות ונתנו עליהן קטורת להקריב לפני ה' ולהוכיח עם מי הצדק, וקרח היה בטוח שהוא האיש הקדוש אשר יבחר ה' (תנחומא שם), וראה מוכחת מבני קרח, חז"ל מספרים ששלושה בני קרח לאחר שירדו לגיהנם, נתבצר להם שם כעין עמוד וחזרו בתשובה (ילקוט רמז תשנ"ב), והם היו לנביאים שאמרו שירות	59081
	59082
	59083
	59084
	59085
	59086
	59087
	59088
	59089
	59090
	59091
	59092
	59093
	59094
	59095
	59096
	59097
	59098
	59099
	59100
	59101
	59102
	59103
	59104
	59105
	59106
	59107
	59108
	59109
	59110
	59111
	59112
	59113
	59114

ותשבחות לפני ה' בתוך זמירות דוד המלך, כפי שמצויין במזמורים רבים שהם מיוחסים לבני קרח, ולכאורה היאך נהפכו פתאום מבעלי מחלוקת שנמנו על עדת קרח לנביאי ה'?	59115
אלא בעל כורחנו שגם קודם היו במדרגה של נביאים ובעלי רוח הקודש, ורק טעות דקה הכשילתם, ולאחר שעמדו על טעותם חזרו למדרגתם, ומבני קרח נבין גם מדרגתו של קרח, אלא שהוא נשאר בטעותו הדקה הזאת ולא נמנע מן המחלוקת, ולכן נחתם עליו שם בעל מחלוקת לדורי דורות, ונגזר עליו דין איום כזה שלא נשמע כמוהו בעולם, ולפי זה נוכל להבין את ההשוואה בין משה לקרח, שאם משה היה מסתפק בכל פיוסו כלפי דתן ואבירם כפי שאמר לו ה', ולא היה נוקט במדת החסידות ללכת לביתם של דתן ואבירם, היו רואים אותו כאילו עשה איזה משגה דק בזה, שלא ניסה הכל כדי למנוע את המחלוקת, והיה בזה כדוגמת קרח ועדתו.	59116 59117 59118 59119 59120 59121 59122 59123
ומה שיש לנו ללמוד מכאן הוא, שלמרות שחטאו של קרח לא היה אלא לפי מדרגתו הוא, בכל זאת מזהירה התורה גם אותנו שגם אנחנו לא ניכשל בזה, ומצווה את כל אחד מאתנו בלאו מפורש ולא יהיה כקרח וכעדתו, לאחר כל הירידות של הדורות, לא מותרת התורה על הדמות האלהית שאדם נוצר בה, ודורשת ממנו שיעמוד במדרגה שהוא ראוי לה, בהתאם ליצירתו המקורית, כמו שדורשים מאת משה רבינו שנתרחק מכל זיק של מחלוקת ועשה כל המאמצים להביא לידי שלום, ומי שאינו עומד במדרגה זו ואינו מתנהג באותה מדת חסידות להיות אוהב שלום ורודף שלום, הריהו כאילו מחזיק במחלוקת ועושה מעשה קרח, ועלול לעבור על הלאו מדאורייתא ולא יהיה כקרח ועדתו. (אור הצפון).	59124 59125 59126 59127 59128 59129 59130 59131
מאמר רפא	59132
ויעלו מעל משכן קרח דתן ואבירם מסביב ודתן ואבירם יצאו נצבים פתח אהליהם ונשיהם ובניהם וטפם (ט"ז כ"ז).	59133 59134
ופירש"י בא וראה כמה קשה המחלוקת, שהרי בית דין של מטה אין עונשין אלא עד שיביא שתי שערות, ובי"ד של מעלה עד עשרים שנה, וכאן אבדו אף יונקי שדים, אמנם הך גופא טעמא בעי, למה במחלוקת אובדים אף יונקי שדים, אם גדולים חטאו הללו מה חטאו ולמה נענשים.	59135 59136 59137
ונראה ע"פ מאמר חז"ל, למה נסמכה פרשת בן סורר לפרשת יפת תואר, לומר לך שכל הנושא יפת תואר סופו להוליד ממנה בן סורר ומורה (רש"י דברים כ"א), וכתב הרמב"ן נצבים) על הכתוב פן יש בכם שורש פורה ראש ולענה, ששורש רע אצל האב יפרה וישגה, ובימים הבאים יוציא פרחים רעים ויצמיח מרורות, כי האב שורש והבן נצר משרשיו יפרה, והזכיר השורש, לומר כי הוא יכול להביא כאלו בדורות הבאים.	59138 59139 59140 59141 59142
אחז"ל שבן סורר נהרג על שם סופו, הגיעה תורה לסוף דעתו, סופו שמכלה ממון אביו ומבקש לימודו ואינו מוצא, ועומד בפרשת דרכים ומלסטם את הבריות, אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב (סנהדרין ע' ע''), ובזה יתבאר דברי רש"י, מכיון שהאבות בעלי מחלוקת והיא שורש פורה ראש ולענה, הרי אף בניהם אחריהם יהיו בעלי מחלוקת יותר מהם, שהרי השורש יפרה וישגה אצל הבנים, על כן אובדים כולם, ואפי' יונקי שדים, מוטב ימותו זכאים ואל ימותו חייבים, והוא מש"כ רש"י בא וראה כמה קשה המחלוקת, היינו עד היכן מדת הרעל הראש והלענה המצויים במחלוקת, עד ששורש מורעל זה בהכרח יצמיח מרורות אצל הבנים, ועל כן כאן אובדים אף יונקי שדים.	59143 59144 59145 59146 59147 59148 59149
ואמרו חז"ל (ילקוט נשא רמז תשי"א), ר' אליעזר בנו של ר"א הקפ"ר אומר, גדול השלום שאפי' ישראל עובדים ע"ז ושלום ביניהם, אמר הקב"ה אין השטן נוגע בהם, שנא' חבור עצבים אפרים הנח לו (הושע ד'), אבל משנחלקו מה נאמר בהן, חלק לבם עתה יאשמו (שם י'), הוי גדול השלום ושנואה המחלוקת, וכמה מרעילה המחלוקת שמכלה אפי' צדיקים וטובים, שכן איתא בירושלמי (פ"א פאה ה"א), דורו של דוד כולן צדיקים היו, וע"י שהיה להם דילטורין היו יוצאין למלחמה והיו נופלים, אבל דורו של אחאב כולם עובדי ע"ז היו, וע"י שלא היה דילטורין ביניהם היו יורדים למלחמה ונוצחין.	59150 59151 59152 59153 59154 59155
ביאור הדברים, כי משכנו של השטן הוא בתוככי פירוד ומחלוקת, ומקום שהשלום שורר בו אינו מדור לשטן כמ"ש (גיטין נ"ב). הנהו בי תרי דאיגרו בהו שטן, כל בי שימשי (כל ערב שבת) הו קא מינצו בהדי הדדי, איקלע ר' מאיר להתם, עכבינהו תלתא בי שימשי עד דעביד להו שלמא, שמעיה (לשטן) דקאמר ווי דאפקיה ר' מאיר לההוא גברא מביתיה, מקום שיש בו מחלוקת הוא ביתו של השטן, אבל במקום השלום אינו.	59156 59157 59158 59159 59160
ומה שהיה השטן מתגרה בהם בע"ש בין השמשות דוקא, נראה כי יום השבת הוא יום מנוחה וקדושה לעמך נתת, מנוחת שלום ושלום והשקט ובטח, וזה טבעו של יום השבת שהוא זמן מנוחה ושלום ושלום, ובזוהר הק' איתא על הכתוב לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת שהכוונה על אש המחלוקת,	59161 59162 59163

וכיון שיום השבת אינו מסוגל למחלוקת, אזור השטן כל כוחו בערב שבת להבעיר אש כל שהיא של מחלוקת.	59164
ובמשנה באבות שנינו (פ"ה י"ז), כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים, וכל מחלוקת שאינה לש"ש אין סופה להתקיים, איזוהי מחלוקת לש"ש זו מחלוקת שמאי והלל, ושאינה לש"ש מחלוקת קרח וכל עדתו, ובפי' המשניות להרמב"ם פי' וז"ל, כי מי שיחלוק לא לכוונת סתירת דברי חברו אלא לרצותו לדעת את האמת, יתקיימו דבריו ולא יפסקו עכ"ל, הורה לנו הרמב"ם ז"ל בזה את ההגדרה מהי מחלוקת לש"ש ומהי מחלוקת שאינה לש"ש, בשעה שהצדדים מוכנים לשמוע כל אחד את דברי חברו, ואם דעת חברו תתקבל עליו יסכים עמו, ואינו חולק עליו אלא בגלל שסבור כי דעתו היא האמת, זוהי מחלוקת לש"ש, ואם לאו הרי זה מחלוקת שאינה לשם שמים.	59166
ובמחלוקת קרח ועדתו אמרו חז"ל, כל הדברים האלה פייס משה לקרח, ואין אתה מוצא שהשיבו דבר, לפי שהיה פיקח ברשעו, אמר אם אני משיבו יודע אני שהוא חכם גדול, עכשיו יקפחני בדבריו ואני מתרצה לו בעל כרחי, מוטב שלא אזקק לו, כשראה משה שאין בו תועלת פירש הימנו, וישלח משה לקרוא לדתן ואבירם, אף הן עמדו ברשעו ולא נזקקו להשיבו (ילקו"ש קרח רמז תש"ז).	59167
קרח ועדתו הן אבות בעלי המחלוקת שלא לש"ש, לא זו בלבד שלא היו רוצים לשמוע את דברי משה, אלא שהיו יודעים שהאמת עמו ואעפ"כ חלקו עליו, וזהו מה שאמרו (עירובין י"ד.), מפני מה זכו ב"ה לקבוע הלכה כדבריהם, מפני שהיו שונים דבריהם ודברי ב"ש, ולא עוד אלא שהיו מקדימין דברי ב"ש לדבריהם, ביאור הענין ע"פ מה שדרשו חז"ל ממה שנא' לא תשא שמע שוא, מכאן שאסור לדיין לשמוע דברי בע"ד אחד קודם שיבוא בע"ד חברו (סנהדרין ז' :).	59168
ובספר המצות ל"ת רפ"א כתב, שהטעם בזה כדי שלא תיכנס לנפשו צורת הדברים ששומע מפי בע"ד זה, וכמ"ש משלי י"ח צדיק הראשון בריבו ובא רעהו וחקרו, ופי' הרלב"ג שלראשון יאמין ויהיה בעיניו כצדיק, אבל לשני לא יאמין ויחקרו בדבריו הרבה יעו"ש, ואע"פ שהדיין יודע שאדם זה הוא נוגע ובע"ד, ומיד יבוא הבע"ד השני ויכחיש את כל דבריו מראש עד סוף, אע"פ כן נכנסים הדברים בלבו ונקבעת בנפשו צורת הדברים ששמע לראשונה, ועל כן אסור לו לדיין לשמוע דברי האחד בטרם יבוא השני.	59169
וק"ו בדברים שלא שמע אותן מאחרים, אלא שהוא עצמו חושבם לנכונים ואמיתיים, שנקבעים בנפשו לדברי אמת וצדק, ואם יאמר אדם כי אין דבריו אמיתיים, לא ישמעו לו כלל ויהיו דברי חברו בעיניו כסילוף ועיוות האמת, ומאהבת האמת שהיתה לב"ה התחכמו להקדים דברי ב"ש לדבריהם, שלא תהיה בהם אפי' נטיה קלה להכריע כדברי עצמם, ועל כן זכו שתקבע הלכה כמותם, וזהו שאמרו כי מחלוקת ב"ש וב"ה היא מחלוקת לש"ש, שכן כל מטרתם היתה לכיין לתכלית האמת, וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל.	59170
איתא (בקיודושין ל' :) אפי' האב ובנו הרב ותלמידו שעוסקים בתורה נעשים אויבים זה את זה, ואינם זזים משם עד שנעשו אוהבים זה את זה, שנאמר את והב בסופה, ופירש"י נעשים אויבים מתוך שמקשים זה לזה ואין זה מקבל דברי זה, כלומר מתחילה סבור כל אחד שחבירו חפץ להטותו מדרך האמת, על כן הוא נעשה אויבו, אכן לאחר המשא ומתן בהלכה באים שניהם לנקודת האמת כיון שאין מחלוקתם לכוונת ניצוח, אלא ששניהם מכוונים להוציא הדבר לאמיתו (לשון המאירי שם), וכיון שהם רואים שע"י המחלוקת שהיתה ביניהם זכו לאור האמת, מובן מאליו שנעשו אוהבים זה את זה.	59171
ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה ושים קטורת והולך מהרה אל העדה וכפר עליהם, וכתב רש"י רז זה גילה לו מלאך המות כשעלה לרקיע, שהקטורת עוצרת המגיפה, ויש להבין על שום מה גילה לו מלאך המות רז זה, דבר שמתנגד לכל עצם שליחותו ומהותו של מלה"מ, ונראה דהנה איתא (בשבת פ"ח :), בשעה שעלה משה למרום אמרו מלה"ש לפני הקב"ה, חמדה גנוזה אתה מבקש ליתנה לבו"ד, א"ל הקב"ה למשה החזר להן תשובה, אמר לפניו רבש"ע תורה שאתה נותן לי מה כתוב בה, אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, למצרים ירדתם? לפרעה השתעבדתם?	59172
מיד הודו להקב"ה, וכל אחד ואחד נעשה לו אוהב ומסר לו דבר, ואף מלה"מ מסר לו דבר, שנא' ויתן את הקטורת וכפר על העם, נמצא שע"י הויכוח שהיה בין משה רבינו למלה"ש הכירו בצדקתו של משה שראויה התורה לינתן לישראל, והכרת האמת שהגיעו אליה המלאכים ע"י משה הפכה אותם מאויבים לאוהבים, שהרי מתחילה היה משה בסכנה גדולה שישרפוהו בהבל פיהם, ולבסוף נעשו לו אוהבים וכל אחד נתן לו מתנה ואף מלה"מ מסר לו סוד הקטורת.	59173
ועד כמה קשה המחלוקת שראינו כמה ישיבות קדושות שהחזיקו מעמד במצבים קשים ביותר, ולא נחרבו אלא ע"י המחלוקת, ואף על פי שביהמ"ד הריהו מקדש מעט שהשכינה שורה שם, ואין להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה, אבל על ידי המחלוקת השכינה מסתלקת ונעשה ח"ו ביתו של השטן, והיפוכה של המחלוקת הרי הוא השלום והאחדות שעל ידן זכו ישראל לקבלת התורה, וכמ"ש חז"ל הואיל ושנאו ישראל את המחלוקת ואהבו את השלום, הגיעה השעה שאתן להם את תורת.	59174
	59175
	59176
	59177
	59178
	59179
	59180
	59181
	59182
	59183
	59184
	59185
	59186
	59187
	59188
	59189
	59190
	59191
	59192
	59193
	59194
	59195
	59196
	59197
	59198
	59199
	59200
	59201
	59202
	59203
	59204
	59205
	59206
	59207
	59208
	59209
	59210
	59211
	59212
	59213

ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל, ופי' רבותינו בעלי התוס' כשישראל יחד באחזה ורעות, אז הקב"ה מלך עליהם, אבל בשעת מחלוקת הם עושים כאילו אין הקב"ה מלך עליהם, כלל ישראל הם מקום השכינה דכתיב השוכן אתם, אבל רק בשעה ששלום ביניהם ואז הקב"ה מלך עליהם, אבל בשעת המחלוקת אז ח"ו נעשים מדור הסט"א ואין הקב"ה מלך עליהם ה' יברך את עמו בשלום. (שיחות מוסר ח"ב מא' ל"ג).	59214 59215 59216 59217 59218 59219
מאמר רפב	59220
ויעלו מעל משכן קרח דתן ואבירם מסביב ודתן ואבירם יצאו נצבים פתח אהליהם ונשיהם ובניהם וטפם (ט"ו כ"ז).	59221 59222
בא וראה כמה קשה המחלוקת שהרי בית דין של מטה אין עונשין אלא עד שיביא שתי שערות, ובי"ד של מעלה עד כ' שנה, וכאן אבדו אף יונקי שדים (רש"י ט"ז כ"ז), ולמה באמת אשמים יונקי שדים שלכאורה לא טעמו טעם חטא? וכן מקשה רבינו בחיי על התורה מה חטאו הקטנים המוטלים בעריסה שהיו בכלל העונש, והטף מתי חטאו? והשם צדיק לא יעשה עולה.	59223 59224 59225 59226
אבל י"ל כי הרעל שקרח ועדתו זרעו בארץ ופיזרו והפיצו באוויר, הרעל של מחלוקת וכפירה נגע ופגע אף ביונקי שדים המוטלים בעריסה, אבק הכפירה וההשחתה נספג אפילו בקטנים, הם נשמו אותו מבלי ידיעתם, וכאשר יגדלו יתעורר בהם אותו הרעל, ויתגלו כל הפגמים שנחקקו בנפשם ובנשמותיהם, ואמר בעל מסילת ישרים, היצר הרע הוא כוח חזק באדם, שמבלי ידיעתו של האדם הולך ומתגבר בו ושולט עליו, לא ידע ולא ירגיש בתגבורת חוליו, אלא כשימות בחטאו ותאבד נשמתו (פרק ה').	59227 59228 59229 59230
ובשעת דומה למי שנשכו עקרב והוא בו לנשיכה ודוחק רגלו על הארץ להעביר הארס, ורואיו יאמרו לו הלא ידעת כי תעלה הארס מכף רגלך עד קדקדיך, ואף שלמה המלך ע"ה שאמרו עליו חז"ל כל האומר שלמה חטא אינו אלא טועה (שבת נ"ו), מכל מקום אמרו ז"ל שלעת זקנותו הטו נשיו את לבבו, מה שלא היה ניכר בימי נעורו.	59231 59232 59233 59234 59235
ורבינו בחיי שואל ומקשה, מה הוצרך לומר הבדלו מתוך העדה הזאת והקב"ה יש בידו להמית ולהחיות, ולא היה צריך הבדל אצלו, שהרי הוא יכול להמית את הרבים ולהציל את היחיד בתוכם, וכמ"ש ז"ל שנים ושלושה היו מתכסים בטלית אחד, השנים מתים והאמצעי נצול, וא"כ מה צורך לומר הבדלו? אלא כדי שלא ידבק בהם האויר הרע שבמכת הדבר כענין האמור באשתו של לוט, ותבט אשתו מאחריו ותהי נציב מלח.	59236 59237 59238 59239 59240
ועיין באלשיך הק' פ' קרח שמקשה הלא כמו זר נחשב, איה הרחמנות הרב אשר למשה העומד בפרץ תמיד להשיב חימה, ועתה לא די שלא ביקש רחמים כי אם נהפך לאויב? וכן מקשה רבינו בחיי עה"ת שם, אמנם הכפירה בנבואת משה רע"ה ותורה מן השמים נזרק בקרח ועדתו, והיה מתפשט בישראל כאשר דבק בר"ן אנשים ששאלו על ציצית שכולה תכלת ובית מלא ספרים, והיה הולך ומפתה ומקהיל את כל העדה, ואם היה ח"ו מתפשט אל כל ישראל היתה כליה בכלום ח"ו והיה העולם חוזר לתוהו ובוהו, והנה אם קרח נשאר חי לא יבצר מהתפשט נגע צרעת כפירתו בהם.	59241 59242 59243 59244 59245 59246
כ"כ הספיק קרח להשחית את האוויר עד שחדרה ההשחתה אף לגופם ולנשמתם של יונקי שדים, והעתיד שלהם ברור, הרעל כבר הספיק לעשות את שלו, וגרעין הרעל יצמח ויתפשט ויתפתח ויסתעף עם כל שרשיו, ובעתיד יולדו כמה אנשי קרח ואש המחלוקת תבער ותכלה את הדורות הבאים.	59247 59248 59249
במס' תמיד מסופר על אלכסנדר מוקדון שהיה מטייל במדינות אפריקא, אזל למדינתא אחריתי דשמא אפריקא, אתין תרי גוברין לדינא קדם מלכא, חד אמר אנא חורבתא זבנית מהאי גברא וגרפתיה ואשכחית בה סימא (אוצר), ואמרי ליה סב סימתך דחורבנא זבנית וסימתא לא זבנית, וחרינא (והאחר) אמר, אנא כי זבנית להדין גוברא חורבתא וכל מה דאית ביה זבנית ליה, קרא מלכא לחד מנהון, אמר ליה אית לך ביר דכר (בן זכר) אמר לו אין (כן), ולאחרינא אמר אית לך ברת נקבה? א"ל אין, אמר להן יזלון ויסבון ויתנו דין לדין ויאכלון סימא תרוויהון.	59250 59251 59252 59253
על משפט הזה תמה אלכסנדרוס ואמר, כי בארצו היו דנין שניהן למיתה והמלך היה יורש האוצר, א"ל מלכא לאלכסנדר, האם השמש זורח בארצכם? כן, האם יורד שם מטר השמים? הן, א"ל היש בארצכם בהמות? א"ל הן, א"ל תיפח רוחא דהוא גברא, בזכות הבהמות אתם נעזרים, כמ"ש אדם ובהמה תושיע ה' אדם בשביל בהמה (פסיקתא דר"נ), ולכאורה היה צריך לשאול אותו אם יש במדינתו יונקי שדים וטף, שבשבילם זורחת השמש ויורד גשם? אלא משמע שמדינה זו שדיניהם דיני רשע ואכזריות, גם הטף מורעלים וספוגים ארס של רצח. (מעייני החיים).	59254 59255 59256 59257 59258 59259
מאמר רפג	59260 59261 59262 59263

אם כמות כל האדם ימותון אלה ופקודת כל האדם יפקד עליהם לא ה' שלחני (במדבר ט"ז כ"ט).	59264
כשאנו קוראים בתורה מחלוקת קרח ועדתו על משה רבינו, אנו מתפללים איך אפשר שיהיה כדבר הזה,	59265
שהשלמים בתכלית השלמות יחלוקו על האמת שראו בעיניהם, עוד בצאתם ממצרים נאמר ויאמינו בה'	59266
ובמשה עבדו, ובמעמד הר סיני נאמר עליהם וגם כך יאמינו לעולם, ואיך יכפרו בו אלו שעמדו עמו תחת	59267
הר סיני, ובעצמם אמרו היום הזה ראינו כי ידבר אלהים את האדם וחי, קרב אתה ושמע את כל אשר יאמר	59268
ה' אלהינו ואת תדבר אלינו ושמענו ועשינו.	59269
ועוד יותר יפלאו דברי הרמב"ן בפרשה זו על הפסוק אם כמות כל אדם ימותון אלה שכתב וז"ל, כי עשו	59270
שתיים רעות, ביזו כבוד הרב וכפרו בכל מעשי ה' אשר עשה במצרים ובמדבר, גם במעמד הר סיני שנאמר	59271
בו וגם כך יאמינו לעולם, והם אמרו שאינו כדאי להשתרר עליהם ולא בא להם על ידו רק רע עכ"ל,	59272
ודבריו סותרים גם למה שכתב בעצמו על וגם כך יאמינו לעולם וז"ל, ויהיו הם עצמם נביאים בדברי לא	59273
שיאמינו מפי אחרים, וגם כך יאמינו לנצח בכל הדורות ע"כ.	59274
וכן כתב רמב"ם באגרת תימן וז"ל, וכבר הבטיחנו הבורא ית' כאדם הנכנס ערב לחבירו ודי לנו בערבותו,	59275
והודיענו שכל מי שעמד על הר סיני שהם מאמינים בנבואת משה רבינו בכל מה שבא על ידו הם ובניהם	59276
ובני בניהם עד עולם, שכך אמר הקב"ה ית' הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך	59277
וגם כך יאמינו לעולם, לפיכך יש לדעת שכל מי שנטה מדרך הדת הנתונה במעמד ההוא שאינו מזרע	59278
האנשים ההם, וכן אמרו רז"ל על כל המסתפק בנבואה לא עמדו אבותיו על הר סיני, המקום יצילנו	59279
ויצילכם מן הספק וירחיק ממנו ומכם המחשבות המביאות לידי ספק ולידי מכשול עכ"ל, וכיצד יתכן הדבר	59280
שהם בעצמם שעמדו תחת הר סיני יכפרו בנבואת משה רבינו, ויכפרו בכל מעשה ה' אשר עשה במצרים	59281
ובמדבר.	59282
פתרון לשאלה זו נמצא, אם נסתכל ונתבונן בדור דעה ע"פ הכרה ברורה שיש בידינו, שכל אלו הדברים	59283
והמעשים אמורים על שלמים בשלמות של רוח הקודש ונבואה, שכל חייהם היו חיי מחשבה בעולמות	59284
העליונים כמלאכים בשמי מרום, וכיון שהגיעו לנקודה שהיא למעלה מהשגתם, ושגו בטעות קל ברום	59285
המחשבה מפני שנמצא פגם בטוהר נפשם בעומק הלב, נחשב להם הדבר לחטא ופשע ולא נעזרו עוד	59286
מהשי"ת לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו.	59287
הציצו ונפגעו בפרדס השמימי שטיילו בו, וגם קצצו בנטיעות שלא להכיר את האמת הטהור ולהחליפו	59288
בשקר וטעות, ובהיותם בטוחים בעצמם וברוח קדשם, כשהגיעו בבטחונם זה להוציא לפועל מחשבת	59289
טעותם, ננעלו בפניהם דרכי התשובה וההכרה האמיתית, וכעונש על שיבושי המחשבות שנכשלו בהם,	59290
הוכרחו לעשות מעשים אשר לא יעשו, החטא היה המחשבה והטעות הדק בעומק הלב, והעונש מעשה	59291
החטא כעונש על ברק המחשבה הבלתי נכונה לפי רום מעלתם.	59292
ואלו דברי הרמב"ם בפירוש המשנה סוף ברכות וז"ל, עת לעשות לה' הפרו תורתך, יאמר כי כשיבוא	59293
העת להפרע מהם יזדמנו סיבות לבני אדם להפר תורה כדי שיבוא עליהם העונש במשפט, וזה הענין	59294
ארוך ורחוק עמוק עמוק מי ימצאנו עכ"ל, בהשקפה רוממה זו יש לנו לראות את השלמים האלו ולהבין את	59295
המסופר עליהם בתורה, ונשכיל להבין בפרשה זו שמה שנאמר בתורה ויקח קרח היה חטא שלו	59296
במחשבתו, שהציץ להרהר אחר משה בעומק לבו, ונפגע בשכלו הוא וחבריו הגדולים, עד שנענשו ברוח	59297
קדשם בטעות להוציא לפועל מה שהיה בלבבם.	59298
ונענשו בזה שננעלו לפניהם דלתי התשובה, ושכלם ודעתם ברוח קדשם הולכים שולל והכריחם לעשות	59299
מעשה, ויקהלו ויאמרו מדוע תתנשאו על קהל ה', כיון שהוציאו דברים אלו מפיהם ולא פרהה נשמתם,	59300
והיה בכוחם לעמוד על עמדם לפני משה ואהרן, טעו לחשוב שהם נעזרים מן השמים להעמיד הענין הק'	59301
הזה על מכוננו, והם לא ידעו שכבר ננעלו בפניהם דלתות התשובה, והם עומדים להיות נשפטים בעונש	59302
נורא, למען ישמעו כל ישראל ויראו מגשת אל הקודש, ולא יהיו כקרח ועדתו, להיות מציצים למעלה	59303
מהשגתם לחטוא על נפשותם.	59304
גם דתן ואבירים שאמרו עליהם חז"ל (מגילה י"א), שהם רשעים מתחילתן עד סופן, אין להבין את	59305
רשעותם כרשעת הרשעים הגרועים, פורקי עול וחסרי אמונה, שהרי מפורש (בסנהדרין חלק) למ"ד יש	59306
להם חלק לעוה"ב, שעליהם נאמר המקרא תעיתי כשה אובד בקש עבדך כי מצותיך לא שכחתי, פירש"י	59307
שקיימו כל מצותיך כדכתיב כי כל העדה כולם קדושים, אלא צריכים להבין את רשעותם שהיתה רק במדה	59308
זו של מחלוקת, אבל בכל התורה כולה היו יראים ושלמים.	59309
ואיך השתתפו במעמד נורא זה גם נשיהם ובניהם וטפם, והיה להם הכוח לשמוע דברים נוראים אלו	59310
יוצאים מפורש מפה קדוש, שכל דיבור שלו אש לווהט הוא, ולעמוד נצבים לראות מה יעשה בהם בעוד	59311
רגע שירדו חיים שאולה, שכפי הנהוג בדרך הטבע היה להם לצעוק ולבקש רחמים מבעליהן ואביהן, או	59312
לברוח אל עדת ישראל המתרחקים מאהליהם, או אל משה שהוא אב רחמן כי יחמול עליהם, ואיך לא זזו	59313

מקומם כאלו אין כל דבר עומד להתרחש עמהם, אלא ברור הדבר שהנצבים לא היו חטא אלא הוא העונש, לעמוד נצבים כנציב מלח בלא כל אפשרות לזוז ממקומם, לשמוע את דברי משה דבר מלך שלטון עד שירדו חיים שאולה, לצעוק עד היום משאול תחתית משה אמת ותורתו אמת ואנחנו בדאים (ב"ב ע"ד).	59314
והנה על בני קרח שנשארו בחיים, כמ"ש ובני קרח לא מתו אמרו חז"ל, ומה זכות היה בידן של בני קרח שינצלו, שבשעה שהיו יושבין אצל קרח אביהן, רואין את משה וכובשין את פניהם בקרקע, מוטב שנעמוד בפני משה רבינו אע"פ שאנו נוהגין בזיון באבינו, באותה שעה הרחישו את לבם בתשובה (ילקו"ש קרח תשנ"ב), מכאן ראייה לדברינו שקרח ועדתו שעמדו בקלקולם ולא עשו תשובה, זהו מפני שנעלו בפניהם דלתי התשובה, שהרי חז"ל שואלים על בני קרח מה זכות היה בידם שינצלו, ומהי השאלה, הרי זכות התשובה יש לכל אחד, וכיון שהרחישו בלבם תשובה ניצלו, אלא השאלה במה זכו לעשות תשובה, למה לא נעלו גם בפניהם דלתות התשובה, שחטאם היה כ"כ גדול שאי אפשר היה להם לעשות תשובה.	59315
ופירשו חז"ל שמכשול נפשם היה קל מכולם, שלא הרהרו אחר רבם מרוע לב, אלא שנגררו אחר אביהם וכבשו פניהם בקרקע, וכשהלך משה לדתן ואבירים עמדו לפניו, שאין הכוונה עמדו כפשוטו, כי ודאי לא נמצא איש בישראל שלא יעמוד לפני משה, אלא הכוונה על תוכיות הלב, כי יתכן שהאדם עומד בפני ת"ח מלא קומתו, ובתוכיות לבבו הרי הוא יושב, בתוך לבבו אינו מכבדו, ובני קרח עמדו לפני משה בלב שלם, וזכו לעשות תשובה ולהנצל בנסים נפלאים, מקום נתבצר להם בגיהנם, ואמרו שירה לעיני כל ישראל.	59316
ומאירים דברינו אלו במשנתנו (אבות פ"ה י"ז) כל מחלוקת שהיא לש"ש סופה להתקיים, ושאינה לש"ש אין סופה להתקיים, איזו היא מחלוקת לש"ש זו מחלוקת הלל ושמאי, ושאינה לש"ש זו מחלוקת קרח וכל עדתו, הרי אמרו שמחלוקת קרח דומה למחלוקת הלל ושמאי רק שלא היתה לש"ש, ומחלוקת הלל ושמאי הרי היתה בהבנת התורה, מתוך אמונה שלמה ומסירות נפש לקיים את התורה לאמיתתה, וכן גם היתה מחלוקת קרח ועדתו, שפלפלו בחכמה לפני משה רבינו לשמוע מה יצוה ה' להם.	59317
וכמו ששאלו האנשים שהיו טמאים לנפש אדם ורצו להקריב את הפסח, וכמו שדרשו בנות צלפחד וביקשו לנחול נחלת אביהם, ומשה ענה להם, עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם, כן אמר משה גם להם בוקר ויודע ה' את אשר לו, והודיעם שהם מבקשים כהונה שהוא רב להם, ואין בזה כבוד שמים, כך יש לנו להבין ולצייר בשכלנו הבנת עניני פרשיות אלו, ועוד הרבה יותר מדברים אלו שנאמרו בזה, המצוה עלינו להבין ולהשכיל באור קדושת אבותינו, שקבלו התורה מהר סיני, נכון וראוי לעיין במקור ביותר אריכות עם עוד הוכחות והסברים בהיקף עצום ונפלא על דקות המכשולים של דור דעה (המו"ל). (לקט שיחות מוסר).	59318
	59319
	59320
	59321
	59322
	59323
	59324
	59325
	59326
	59327
	59328
	59329
	59330
	59331
	59332
	59333
	59334
	59335
	59336
	59337
	59338
	59339
	59340
	59341
מאמר רפד	59341
ואם בריאה יברא ה' ופצתה האדמה את פיה ובלעה אותם ואת כל אשר להם וירדו חיים שאולה (במדבר ט"ז ל').	59342
	59343
נשאלת השאלה, למה במקום להתפלל ולבקש על כלל ישראל, דרש משה עונש זה שהוא ההיפך מהנהגתו לבקש רחמים על כלל ישראל בכל החטאים, ונראה כי במקרה זה היתה צפויה סכנה לכל היסוד של כלל ישראל ולעצם קיומה של התורה, כי בעת שהשמיעו הטענה ומדוע תתנשאו ואמרו כי משה עשה הכל מדעתו, ותלו טענתם בסיבה כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה', הרי שבאו לחטא זה בכוח הקדושה כביכול, חטא כזה גלומה בו סכנה גדולה הרבה יותר.	59344
ואפשר להבין זאת, על פי ביאורו של רבינו יונה ז"ל, מדוע מלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעוה"ב, ורוצה ממש יש לו חלק לעוה"ב, ומה שלא אמרו כן על הרוצה שאין לו חלק לעוה"ב, אחר שמלבין פני חבירו היא תולדות הרציחה, לא גרעה הרציחה מן ההלבנה, ולא אמרו בה שאין לו חלק לעוה"ב, כי המלבין פני חבירו איננו מכיר גודל חטאו, ואין נפשו מרה לו על עונו כמו הרוצה, על כן הוא רחוק מן התשובה (שערי תשובה ג' קמ"א), וכל שכן בעת שהאדם עובר עבירה וחושב שעושה מצוה, ועאכו"כ בעת שהוא חוטא ובא בטענת קדושה.	59345
וכן הוא הדבר בישיבה, ישנם תלמידים שיש לפעמים טענות נגדם אבל אין זה נוגע לקיום הישיבה, על כן אפשר עדיין להפוך בזכותם, אבל ישנם כאלה שעושים עוולה ועוד טוענים שיש להם שיטה על זה, ומתכסים בטלית של תכלת, להם אי אפשר למחול ולסלוח, דוגמה לזה מצינו במה שאמר ישעיה הנביא לחזקיה מלך יהודה, בימים ההם חלה חזקיהו המלך ויבוא אליו ישעיה הנביא ויאמר לו צו לבייתך כי מת אתה ולא תחיה (ישעיה ל"ח), מת אתה בעוה"ז ולא תחיה לעוה"ב, אמר ליה מאי כולי האי, א"ל משום דלא עסקת בפריה ורביה, אמר ליה משום דחזאי לי ברוח הקודש דנפקי מינאי בנין דלא מעלו, א"ל בהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמפקדת איבעי לך למעבד (ברכות י').	59346
	59347
	59348
	59349
	59350
	59351
	59352
	59353
	59354
	59355
	59356
	59357
	59358
	59359
	59360
	59361
	59362
	59363

הקודש שהסתמך על רוח הקודש, וחטא כזה שעושה אדם עם רוח הקודש טמונה בזה סכנה גדולה וחמורה,	59364
וכן הוא המצב אצל קרח, לפי שראה ברוח הקודש שמואל הנביא עתיד לצאת ממנו, והוא בא בטענת רוח	59365
הקודש, צפונה בזה סכנה גדולה לכלל ישראל ולעיתיד התורה.	59366
ויש על זה משל נאה מעובדה המובאת בחז"ל במדרש לסוף פרשתנו, ומעשה באחד שהיה הולך מארץ	59367
ישראל לבבל, כשהיה אוכל לחם ראה שני צפרים מתנצין זה עם זה, הרג אחד מהם את חברו, הלך והביא	59368
עשב והניחו על פיו והחיהו, הלך אותו האיש ונטל אותו העשב שנפל מן הצפור, והלך להחיות בו את	59369
המתים, כשהגיע לסולמה של צור מצא ארי מושלך ומת, הניח העשב על פיו והחיהו, עמד הארי ואכלו	59370
(במד"ר י"ח).	59371
והדמיון לזה לענין קרח, כי בעצם היה לו העשב הזה שאפשר להחיות בו מתים, והיא סגולת רוח הקודש	59372
שהיתה לו, ואילו היה מנצלה במקום הנכון והראוי יכול היה להחיות את עצמו ואת האחרים, אבל הוא	59373
השתמש ברוח הקודש לתבוע לעצמו כבוד, שהוא מן הדברים המוציאים את האדם מן העולם, ובזה איבד	59374
את עצמו וגם אחרים עמו.	59375
וזהו לימוד לכל אדם, כי כאשר הוא מגיע למעלות ומדרגות, חייב הוא להיות זהיר בהם ולשמרם, כי אם	59376
ישתמש במקום הראוי ובמדה הראויה, יהיה מאושר וזה יביא אותו לתכלית הרצויה, וכן אפשר לדמות את	59377
המשל הזה מן המדרש למצב של העולם כיום, ולא רק לאדם אחד אלא מעשים בכל יום וברובא דעלמא,	59378
שכל החכמות וההמצאות שהעולם המציא, משתמשים בהם להחיות את הארי ואח"כ קם הארי על האדם	59379
ואוכל אותו.	59380
היינו שמשתמשים בכל החכמות וההמצאות רק כאמצעי לאבד את העולם ולהחריבו ולא בכדי לבנותו	59381
ולשכללו, כך כל אדם אם היה משתמש במדותיו במקום הראוי, כי אז היה לו הענין לברכה והיה מאושר,	59382
אבל אם הוא משתמש בזה דוקא שלא במקום ובזמן הראוי, ומתקיים בו תייסרך רעתך רע יהיה גורלו,	59383
והעצה להינצל מזה היא לימוד המוסר, כי בזה קונים ידיעה רחבה איך וכיצד להשתמש באוצרות והכוחות	59384
שחננו ה' להיות לו לברכה לשני העולמות. (נחלת אליעזר).	59385
	59386
מאמר רפה	59387
ואם בריאה יברא ה' ופצתה האדמה את פיה ובלעה אותם ואת כל אשר להם וירדו חיים שאולה (במדבר	59388
ט"ז ל').	59389
יש בעל מוח גדול ואעפ"כ הוא אדם קטן, ומאידך גיסא יתכן שבעל מוח לא גדול יהיה לאדם גדול, אשרי	59390
מי שהוא גדול בשכלו וגם בכוחות נפשו, האדם הגדול יודע להבחין בגדלות האפשרויות שלפניו ולא	59391
יבזבזם בקטנוניות, הוא מבחין כל ענין באופן פנימי ואינו משחק בחיצוניות, הגדול מעשיו גדולים	59392
בתוכנם, וכערך גדלותו כן ערך שלמות מעשיו, כל אחד יוכל להיות גדול אם אך ישים לבו ויעריך נכונה	59393
את אפשרויותיו אשר לפניו, וינצלם עד תומם ברצינות ובכבוד ראש, ולא יטביעם בים ההבלים ולא	59394
יבזבזם בענינים פשוטים וקטנים.	59395
ויגבה לבו בדרכי ה', גבהות זו גדלות היא בעצם, והיא הפותחת את כל שערי ההצלחה, כשהאדם יודע	59396
להגביה את עצמו לקראת המטרות הנעלות, ואינו מסתכל עליהן מתוך קטנותו, בכל בחינה ובכל מדרגה יש	59397
המקום הגבוה שלה, שהוא הקצה העליון של המדרגה, אשרי מי שיעלה אליו ויסתכל משם על כל אשר	59398
סביבו, הן במבט אחר יראה ובהבחנה אחרת יבחין, כי ממעל יראה ובתוכנם הפנימי של הדברים יבחין,	59399
הוא יעלה ויצליח באמת, המגביה את עצמו אל הנקודה הכי גבוהה שבמדרגתו, נקודת טהרת לבו לפי	59400
ערכו, האם לא ימצא עולם אחר לפניו, אחר לגמרי מאשר הורגל בו עד עתה.	59401
גם בגיהנם יש מקום גבוה, מקום שמתעלה מעל ליסורי הגיהנם, מקום שבו בחינת הגיהנם מתהפכת	59402
למקום שירה, את זה גילו לנו רז"ל בגמרא ובני קרח לא מתו, תנא משום רבנו אמרו, מקום נתבצר להם	59403
בגיהנם (התקין להם הקב"ה מקום גבוה שלא העמיקו כ"כ בגיהנם ולא מתו, רש"י) וישבו עליו ואמרו	59404
שירה (סנהדרין ק"ב), ענין מפליא זה נתבאר בילקוט (רמז תשנ"ב), ומה זכות היתה בידם של בני קרח	59405
שניצלו? שבשעה שהיו יושבין אצל קרח אביהם, רואין את משה וכובשין את פניהם בקרקע, אמרו אם	59406
נעמוד מפני משה רבינו, אנו נוהגין בזיון באבינו, ואם לא נעמוד כתיב מפני שיבה תקום, מוטב שנעמוד	59407
מפני משה אע"פ שאנו נוהגין בזיון באבינו, באותה שעה הרחישו את לבם בתשובה, עליהם אמר דוד רחש	59408
לבי דבר טוב.	59409
מבואר שלא היו לגמרי על צד משה, אלא שעלו לתחילתה של תשובה כאמרם מוטב, וזוהי בחינת	59410
הרחישה, בבחינה זו ניצלו שעלו לראות ממקום גבוה שבגיהנום, דהיינו נקודה היותר עליונה שבמדרגת	59411
חטאם, אמר ר' יוחנן דוגמא שעתיד הקב"ה לעשות לצדיקים לעתיד לבוא, לאחוז בכנפות הארץ והצדיקים	59412
תלויין ברומו של עולם, כשתבטל החומריות אחרי שית אלפי שנין (סנהדרין צ"ז), אז מי שדבוק בה	59413

יפול עמה, ומי שהוא צדיק, דהיינו זה שעלה למקום שהוא רומו של עולם, לא יסבול כלל בביטול חומריות	59414
עוה"ז, כך עשה הקב"ה לבני קרח מאותה דוגמא בעוה"ז.	59415
רבי יהודה הנשיא אומר כמין עמוד נתבצר להם בגיהנם ועמדו עליו והיו כל ישראל רואין אותם, קידוש	59416
השם זה שבני ישראל הכירו את אמיתות הדקדוק שבמשפטו ית', ע"י שראו שהקב"ה קיבל את הסנגוריא	59417
הדקה הזאת זה היה תיקונם, כי נעשו כלים לזה וניצלו, באותה שעה פתחו פיהם ואמרו שירה, כאשר	59418
שמענו כן ראינו בעיר ה', שעתידי הקב"ה לבנות ירושלים בנין שאין לו הפסק.	59419
המסתכלים מגבוה רואים את הכל, הם ראו את דקות רחמיו ית' במשפטם, דאפילו קצת מחשבה לטובה	59420
הצטרפה לזכות במשפט בעולם העשיה, אף שלא פרשו מבית אביהם אפילו אחר התראת משה רבינו ע"ה,	59421
בזה ראו את האמת הגמורה ואת השלמות הנצחית, ושפטו מזה ללמוד את האמונה בתיקון כל הפגמים	59422
לנצח נצחים, שעתידי הקב"ה לבנות ירושלים בנין קבוע שאין לו הפסק.	59423
אף שאין מעשה וחשבון ודעת בשאול, ואין תשובה שייכת בגיהנם, מכל מקום בחינה זו, זכות העלייה	59424
למקום הגבוה בגיהנם, זכו בחייהם כשהגיעו לתחילת התשובה ע"י הרהורי תשובה, בכוח של התעלות זו	59425
כבר יכלו לעלות למקום הגבוה, אשר שם בחינת הגיהנם מתהפכת למצב של שירה שאומרה האדם	59426
כשמגיע לשלמות ההכרה, משם הסתכלו בענין הגיהנם במבט הגדלות, לראות גם שם את רחמיו ואת	59427
אמיתת דקדוק משפטו, שאפילו הרהור קלוז שהוא טוב אינו בטל, והיינו לא מתו שגם בגיהנם לא נאבדו	59428
ונתבטלו בקטנותם.	59429
כתב הרמב"ן זצ"ל בשער הגמול, שכל יסורי איוב במשך כל ימי חי האדם, אינם דומים ליסורי גיהנם	59430
עבור חטא קל אחד, שמענו מרבותינו בשם הגרי"ס זצ"ל, איך שאדם צריך לצייר לעצמו ציור חי מעונשי	59431
הגיהנם, ידמה לעצמו אם ישים אצבע קטנה לרגע לתוך האש כמה יכאב לו, ואם יעכב אצבעו שני רגעים,	59432
שלושה רגעים, ומה גם חצי שעה, ואף יוסיף אצבעו השנית, וגם השלישית וכל ידו וגם רגלו וראשו וכל	59433
גופו, וזה רק הציור של אש פשוטה, אח"כ יצייר לעצמו אש כפולה פי שנים, פי שלושה, וכל שכן פי	59434
ששים, ולא רק חצי שעה אלא י"ב חודש בלי הפסק! כך ציירו לעצמם גדולי בעלי המוסר, בגודל לבבם	59435
למדו דעת את ענשי הגיהנם והתגדלו ביראת שמים.	59436
כיון שנתקטנו הלבבות אנו זקוקים לחשבונות מופשטים יותר, הבאנו את דברי המהר"ל שענין גיהנם הוא	59437
העדר, וציירנו איך ירגיש האדם בהיותו בבית הסוהר נפרד מכל אשר יעניין אותו, הרי הבדידות היא	59438
העונש והצער הכי גדול, ומכל מקום עדיין יאכל וישן ויחשוב בדברים המעניינים אותו, אבל במותו הלא	59439
יעזוב פה את כל אשר התעניין בו, וכמו שכאן לא הכיל בקרבו שום ערך רוחני אמיתי, כמו כן שם בעולם	59440
האמת אין לו שום רכוש רוחני שיוכל להתעניין בו, זהו ההעדר הגמור הויה ללא כלום, אין צער יותר	59441
עמוק מצער שהווייתו היא ריקה, בלי שום התעניינות ושייכות לאיזה דבר שהוא, הרגשה איומה של העדר	59442
בכל המובנים.	59443
יש הבחנות אחרות בעונש גיהנם שנשיגם יותר בהבחנות שכליות, אמרו רז"ל בגנות הכעס, המשבר כליו	59444
בחמתו יהא בעיניך כעובד ע"ז (שבת ק"ה), הכועס משבר כלים של עצמו כתחליף לרצונו לשבר כלי	59445
אויבו, ומה גם כתחליף לרצחו נפש, ואם ראינו שהמשבר כלי עצמו במרץ רב וכעס פנימי משיבע ע"ז את	59446
יצרו, מה היה סיפוקו אילו הצליח לשבר כלי אויבו, וכל שכן אילו הצליח להכותו ממש, עד כמה היתה	59447
בזה כל מהותו באה לידי סיפוק ונחת רוח.	59448
הרי קל וחומר הוא, אם בתחליף נהנה כ"כ, ק"ו אילו היה מוציא לפועל את כעסו בעצם הענין שכעסו	59449
מכוון אליו, הן אמרו אנשי החכמה, כי כל השנאה שבעולם אינה אלא תחליף לשנאת המצפון, אשר ישנא	59450
האדם את עצמו מפני רוע מעשיו, אם כן הרי הדברים קל וחומר, אם כל השנאה והקנאה וההיזקים	59451
והחבלות והחורבנות שבעולם אינם אלא מצד התחליף, אם כן כמה גדולה השנאה המחריבה שישנה בלבו	59452
ובמצפונו על עצם העון והחטא, שהוא מקור לכל התחליפים!	59453
ואם כן הרי יש לנו דרך להבין את עונש הגיהנם, שהוא ענין החרטה והשנאה שיהיה במצפונו על מעשי	59454
עצמו, אלא שכעת נדחו פנימה מתחת לסף ההכרה, ובאה במקומן שנאת הבריות בעניני הבלי העוה"ז,	59455
וכשיסתלקו במותו כל עניני העוה"ז, יתגלו כל החורבן והשנאה העצמית שבפנימיותו, כל החרטה על	59456
מעשי עצמו, אלה הם יסורים וצער איומים ונוראים מאד שאין דומה להם.	59457
עוד נוכל לצייר לעצמנו יסורי גיהנם מצד הבחנת הפחד, אמרו רז"ל שרק החוטא מפחד שנאמר פחדו	59458
בציון חטאים (ברכות ס'), ובזוהר מבואר יותר שהפחד בעניני העוה"ז אינו אלא דמיון, שנדמה לאדם	59459
שמפחד מפני סכנת העוה"ז, אך בקרב לבו, האדם מפחד מפני חטאיו, כלומר הפחד בעניני העוה"ז אינו	59460
אלא תחליף לפחד מפני החטא, נצא נא ונחשוב ונתאר לנו את הפחד אשר יפחד האדם, כשחרב חדה של	59461
שונאו בנפש מונחת על צוארו, כשברור לו ששונאו רוצה ויכול לרצחו נפש, מכל מקום פחד זה אינו אלא	59462

תחליף, ושורש פחדו הוא פחדו מפני עונשי הגיהנם על חטאיו, כי אילו היה שלם בנפשו בלי שום פגם לא היה מפחד כלל.	59463
הדבק בדבקות גמורה אל ה' ית' מה יש לו לפחד? ה' לי לא אירא מה יעשה אדם לי! הרי הדברים ק"ו,	59464
אם הפחד מחרב חדה הוא כ"כ גדול, כל שכן אילו נתגלה לפנינו שורש הפחד דהיינו החטא עצמו, כמה	59465
היה מתרבה פחד בכפלי כפלים, זהו ציור חזק להבין ענין הפחד הנורא שבגיהנם, הרי לנו ציורי הגיהנם	59466
בבחינתו התחתונה, אולם אם יגיע למקום הגבוה שבגיהנם ימצא את עצמו מלא שירה להקב"ה, ועד כמה	59467
שגדולה בחינה זו, באותה מדה ימצא תנחומים מיסורי גיהנם.	59468
אם החוטא עומד בגדלות מדרגתו אפי' בשעה שעדיין לא נשתחרר לגמרי מחטאו, אז חטאו אינו שלם, כי	59469
יש בו נקודה דקה עכ"פ של תשובה וחרטה, ואם גם חוטא הוא במעשה, אבל כיון שבמחשבתו יש אחיזה	59470
וניצוץ קל של תשובה זוכה עי"ז למקום גבוה שבגיהנם, ועי"י נקודה זו הדקה של קידוש השם, כבר יש לו	59471
תנחומים ולא נשלמה לגמרי בחינת הגיהנם, כי הרי הגיהנם הוא צער ההעדר והסבל מטומאת החטא, ועד	59472
כמה שיש בו ניצוץ של קידוש השם, יש בו מציאות רוחנית, וניצל מההעדר הגמור, ויכול להתעלות	59473
להכרה בדקדוק משפטי וחסדי ה' בתוך עונשי הגיהנם עד לדרגת שירה.	59474
מעתה למדנו, אם ההפרש גדול הוא כ"כ בין הבחינה התחתונה של המדרגה לבחינה העליונה שבה, אפילו	59475
בגיהנם, כל שכן לצד הטוב והחסד והרחמים, כמה מוסיפה כל נקודה של חיזוק, של חשבון הנפש ומחשבה	59476
טהורה, וכמה יזכה האדם אם מגביה את עצמו למקום גבוה של מדרגתו בתורה ובמצוות, עד כמה צריך	59477
להתאמץ בכל הכוחות לצאת מקטנות דמוחין, ולהתרומם להעריך את הכל במבט הגדלות, ולנצל כל	59478
האפשרויות של עבודת ה' שבמדרגתנו, כשנבצר את המקום הגבוה שבמדרגתנו, נוכל לעלות משם	59479
למדרגה השנייה, וכך נתרומם מעלה מעלה בעזרת ה' ית'.	59480
(מכתב מאליהו ח"ד עמ' 230).	59481
	59482
מאמר רפו	59483
ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם ואת בתיהם ואת כל האדם אשר לקרח ואת כל הרכוש (במדבר ט"ז	59484
ל"ב).	59485
מיום שפתחה הארץ את פיה לבלוע דם הבל, אינה אומרת שירה בפיה אלא בכנפיה, שנא' מכנף הארץ	59486
זמירות, וקשה הלא כתוב ותפתח הארץ פיה ותבלע את קרח ועדתו? לרעה פותחת ולא לטובה (סנהדרין	59487
ל"ו), קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה! האדמה נענשה מהקב"ה בשביל שקיבלה את דמו של הבל,	59488
ושוב אינה יכולה לפתוח את פיה, כי צריכה היתה שלא לקבל את דמו, לא להשתיק את צעקת דם הנרצח	59489
המצווה, שהיה עונש מאת הקב"ה בשביל שקבלה דמו של הבל שוב לא יפתח (עיון יעקב שם).	59490
שומה היה על האדמה לא לקבל את הדם, אלא שדמו יהיה דוקא מגולה תוסס ורותח, כדי להעלות את הרון	59491
אף של הדין, כדי לעורר את הלבבות בגנות הרוצח ומעשה הרציחה, והפה אשר העלים וכיסה על הדם,	59492
אותו הפה אינו מסוגל לומר שירה, כי שירה היא מעין עולם הרחמים, שירה היא שפת מלאכי עליון, שירה	59493
היא גאולת הנפש, שירה היא הורדת שכינה ממעלה למטה, ורציחה היא סילוק שכינה, רוצח מטמא את	59494
הארץ, ולא תטמאו את הארץ אשר אתם יושבים בה, אשר אני שוכן בה (מסעי ל"ה), ואומר הספרי עי"י	59495
שפיכות דמים השכינה מסתלקת.	59496
מצוה לכסות הדם אחר זביחת חיה או עוף, שנא' ושפך את דמו וכסהו בעפר, לפי שהנפש תלויה בדם,	59497
ולכן ראוי לכסות הנפש ולהסתירו מעין רואין טרם נאכל הבשר כי גם בזה נקנה קצת אכזריות בנפשנו	59498
לאכול הבשר והנפש נשפך לפנינו (החינוך קפ"ז), אם יהיה הדם מגולה והוא צועק ואנו אדישים לזה, ועוד	59499
אנו מרשים לעצמנו לאכול הבשר, והדם הוא מאותו בשר, איך ינעם לנו? שהכיסוי ואי כיסוי נובע מאותו	59500
הטעם האחד.	59501
ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי (תהלים נ'), הפה שנועד להיות כלי שרת לשבח להלל ולקלס לאל	59502
עליון, אם הוא מדבר בו רע על חבירו, ונעשה כחרב מזיק וממית, אין הוא ראוי ליעודו ואין הוא מתאים	59503
יותר לספר את חוקי ה', אמר הקב"ה אל דואג, רשע מה לך לספר חוקי, כשאתה מגיע לפרשת רוצחים	59504
ולפרשת מספרי לשה"ר מה תהא דורש? ותשא בריתי עלי פיך (ילקוט תהלים נ').	59505
כשהחיה יחזקאל המתים בבקעת דורא, פתח הרשע נבוכדנצר ואמר, אתוהי כמה רברבין ותמהוהי כמה	59506
תקיפין מלכותיה מלכות עולם, א"ר יצחק יוצק זהב רותח לתוך פיו של אותו רשע שחיק טמא, שאלמלי	59507
לא בא מלאך וסוטר על פיו, ביקש לגנות כל שירות ותשבחות שאמר דוד בספר תהלים (סנהדרין צ"ב),	59508
פה טמא ומלוכלך שמצוה וגוזר על עבדיו שיחריבו המקדש ולהגלות את עם ישראל, אין שירה וקילוסין	59509
שלו מקובלים, אין הם מסוגלים לעלות למרום. (מעייני החיים).	59510
	59511
מאמר רפז	59512

ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם ואת בתיהם ואת כל האדם אשר לקרחה ואת כל הרכוש (במדבר ט"ז ל"ב).	59513
ואת כל האדם אשר לקרחה, עבדים ושפחות היו לו, מצריים וכושיים וכנענים קנין כספו, כי איננו רומז לזרעו דכתיב ובני קרחה לא מתו, כי היו גדולים צדיקים וטובים וזכותם עמדה להם (הרמב"ן שם), רחש לבי דבר טוב, להודיע שלא יוכלו בני קרחה להתוודות בפניהם אלא כיון שרחש לבם בתשובה הקב"ה מקלס להם ומקבלם, כי כל לבבות דורש ה' וכל יצר מחשבות מבין אין אדם צר מחשבה בלבו הקב"ה מבין.	59514
כך בני קרחה לא היו יכולים לומר שירה לפני הקב"ה בפניהם עד שרחש לבם בתשובה וקיבלם מיד, ולמה לא היו יכולים לומר שירה לפני הקב"ה בפניהם? לפי שהיתה שאול פתוחה מתחתיהם, והיו רואין שאול פתוחה מכאן ואש מלהטת מכאן, ולא היו יכולים להתוודות בפניהם עד שרחשו תשובה בלבם, והלא היו שלושה? ולמה אמר הכתוב רחש לבי לשון יחיד? אלא ללמדך כל מה שזה כיון בלבו כיון זה בלבו, ושלשתן שווין בלב אחד (מדרש תהלים מ"ה).	59515
ועוד שם משכיל שיר ידידות אמר להם הקב"ה, כל אחד ואחד שלו ידידות הם לפני, מנין אתה יודע? שהיו משה ואהרן וכל הגדולים באין לשמוע שירתן של בני קרחה ומלמדים לומר שירה לפני הקב"ה, ואיזה זכות היה בידן של בני קרחה שינצל? שבשעה שהיו יושבין אצל קרחה אביהן רואין את משה וכובשין את פניהם בקרקע, אמרו אם נעמוד לפני משה רבינו, נוהגים אנו בזיון באבינו וכבר נצטינונו על כבוד אב ואם, ואם לא נעמוד כבר כתוב לפני שיבה תקום, מוטב שנעמוד מפני משה רבינו ואע"פ שאנו נוהגין בזיון באבינו, באותה שעה הרחישו את לבם בתשובה, עליהם אומר דוד רחש לבי דבר טוב (ילקוט קרחה ט"ז תשנ"ב).	59516
לכן נתקבלו הרהורי התשובה שלהם, גם כאשר היו כבר שקועים בבקעת האדמה והשאול פתוחה לפנייהם והאש מתלהטת, ואין זו תשובה נבחרת שהרי הבחירה כבר נלקחה מידיהם, אבל בכל זאת היודע תעלומות קיבל את הרהורם ברצון, שהרי רשעים אפילו על פתחו של גיהנם אינם חוזרים, אינם חוזרים תרתי משמע, שכבר נשתרשו כ"כ בחטאים וקשורים בו עד שאינם מסוגלים לחזור, אין בהם כוח השליטה והרצון לחזור, הלא קרחה אביהם נמצא בצדם יחד עם עדתו, ואין בכוחם וברצונם להתחרט ולבוא בהרהורי תשובה.	59517
אבל בני קרחה זכו להשתחרר משבי הטבע ונשאר בהם כוח השליטה להיפרד ממנו, וזה בתנאים קשים ביותר, שכן יושבים הם יחד עם אביהם קרחה ועדתו, צמודים למרידתם ואינם זזים מעזותם וממרידתם, ואילו בני קרחה שברו את הקרחה, זזו ועלו בגבורה על עצמם ועל כל סביבתם, פעלו נגד עצמם ונגד כל הקרוב להם, פתחו פתח קטן של אור כחודו של מחט, ואז נתגלה להם פתח כרוחבו של אולם, הרהרו והתוודו, והגם שהיה זה רק ברחשי לבם מכל מקום ניצלו.	59518
אולם לא לחינם התרחש להם הנס הזה, לא בכדי באו להם הרהורים טובים, זו לא היתה ראשית התשובה שלהם, תחילתם היה כבר בהרהורי תשובה בראשית המחלוקת של קרחה אביהם, כבר אז לא היו אתו ולא לרוחם היה כל הענין, הם לא הלכו אתו בכל שלמות הלב, היתה בהם מבוכה, התעוררו בהם היסוסים והיו מתלבטים אם להימשך אחריו, הרהורים אלה אם להימשך אחרי אביהם, הביאו אותם להרהר שנית בשעה שישבו עם אביהם, ומשה רבינו עבר לפנייהם ואז התעוררה בקרבם סערת רגשות מנוגדים, האם לקום מפני משה רבן של ישראל אף שיתבזה אביהם, ואותו הרהור טוב הראשון הביאם לידי הרהור שני יותר בולט ואמיתי.	59519
הסוד העיקרי שהיה הגורם הראשון שהביא אותם לכל הרהורים הטובים מגלים לנו חז"ל (מד"ר י"ח י'), לפי שהלך משה ברגליו לפתחן של דתן ואבירם, השפיל עצמו לפנייהם, לפני מי? לפני מסיתים ומדיחים עזי פנים מאז ומתמיד, בפני אלו הנבזים הלך משה לנסות להשלים עמהם, ולהשפיע עליהם בדברי שלום, ובאוה"ח הק' עה"פ וישלח משה אומר, נתחכם בזה לדבר עמם ביחוד שלא בשעת הוועד אולי ירויח דעתם אחד לאחד, גם באמצעות החשיבות אשר הוא מחשיבם לדבר אליהם מכללות הנועדים יתרכך לבם להטות אוזן, ע"י הענוה שהפגין משה רבינו ע"ה בפומבי, ולא התחשב בבזיון כבודו, הכל מחמת האפשרות שמא זה יועיל להביא שלום.	59520
דוגמה זו שראו בני קרחה ממש רבם, הציתה גם בתוכם את אור האמת, להימשך בהכרעת לבם אחר משה ותורתו וכמאמרם ז"ל, זכה משה להציל ארבעה צדיקים מדינה של גהינם, שלושה בני קרחה ואון בן פלת (ילקוט ט"ז), ועל און בן פלת אמרו ז"ל אשתו הצילתו שאמרה לו, אי קרחה כהנא רבה את תלמידו, אי אהרן כהנא רבה אתה תלמידו, מה עשיתה השקתה אותו יין והשכיבתו וישן לו, והיתה יושבת על פתח ביתה היא ובתה וסותרת קליעות שערה, וכל מי שבא לקרות בעלה חוזר, אבל הסיבה הראשונה שעזרה להם, היא התמונה של משה רבינו וענוותנותו המופלגת, זו היתה סיבה כה חזקה שהיא משפעת אפילו על המהססים. (מעייני החיים).	59521
	59522
	59523
	59524
	59525
	59526
	59527
	59528
	59529
	59530
	59531
	59532
	59533
	59534
	59535
	59536
	59537
	59538
	59539
	59540
	59541
	59542
	59543
	59544
	59545
	59546
	59547
	59548
	59549
	59550
	59551
	59552
	59553
	59554
	59555
	59556
	59557
	59558
	59559
	59560
	59561
	59562

	מאמר רפח	59563
	ואש יצאה מאת ה' ותאכל את החמשים ומאתים איש (במדבר ט"ז ל"ה).	59564
	אעפ"כ נצטוו משה את מחתות החטאים האלה בנפשותם ועשו אותם רקועי פחים ציפוי למזבח כי	59565
	הקריבום לפני ה' ויקדשו, ויקח אלעזר הכהן את מחתות הנחושת אשר הקריבו השרופים וירקעום ציפוי	59566
	למזבח זכרון לבני ישראל, ופירש"י ז"ל כי קדשו המחנות ואסורין בהנאה שהרי עשאו כלי שרת	59567
	החטאים האלה בנפשותם (יומא ל"ו), שנעשו פושעים בנפשותם שנחלקו על הקב"ה, ובגמ' אמרו החטאים	59568
	האלה בנפשותם, מהו בנפשותם, שנשמתן נשרפת וגופן קיים (סנהדרין נ"ב).	59569
	עוד אמרו שנתחייבו שריפה על עסקי נפשותם, ציפוי למזבח, תניא מנין שמעלין בקודש, אמר ראב"י	59570
	דכתיב ועשו אותם רקועי פחים ציפוי למזבח כי הקריבום לפני ה' ויקדשו, בתחילה תשישי מזבח ועכשיו	59571
	גופו של מזבח (מנחות צ"ט), ועוד אמרו התם שמעלין בקודש ולא מורידין, ומנ"ל דאין מורידין אמר רבי	59572
	דאמר קרא ויקם משה את המשכן, ומגלן דמעלין דאמר קרא את מחתות החטאים כדלעיל.	59573
	אנו למדים מכאן דבר נשגב ונורא, שהמחנות שהקטירו בהם החטאים האלה בנפשותם שנחלקו על ה',	59574
	ושנתחייבו שריפה על עסקי נפשותם, ועם כל זה נצטוו משה להרים את המחנות כי קדשו ואסורין	59575
	בהנאה שהרי עשאו כלי שרת, ומי הם שעשאו כלי שרת, החטאים האלה בנפשותם גם בשעת הקטרה,	59576
	כי הלא הקטירו כדי לקיים את מחלוקתן על הקב"ה, ולא עוד אלא שנצטוו משה לעשותם ציפוי למזבח,	59577
	כלומר להעלות בקודש, שבתחילה תשישי מזבח ועכשיו גופו של מזבח, ולא עוד אלא שכל עיקר ההלכה	59578
	של מעלין בקודש מהכא הוא דילפינן, שמן המשכן לא ילפינן אלא רק שאין מורידין, וזה שמעלין רק	59579
	מהכא ילפינן לה, מקדושתן של אלו המחנות של החטאים בנפשותם.	59580
	הרי לפנינו גילוי בסוד קדושת המחשבה, שיתכן ובמחיצה אחת עם חטא חמור שאין כמותו שעל ידו ירדו	59581
	חיים שאולה, תשכון גם קדושה בתוך תוכה של הטומאה, ומחשבה זו קדושה כ"כ עד שעל ידה יקדשו	59582
	הכלים, אף שבהם שרתו את יצרם הרע וחטאו בנפשותם, כיון שגם חשבו מחשבת קדושה לשמים, קדשו	59583
	הכלים האלה ונעשו כלי שרת, כאותם הכלים שהם כלי שרת למזבח, ולא עוד אלא שנצטוו להעלות אותם	59584
	בקודש, ותחת שהיו רק תשישי מזבח יהיו עכשיו לגופו של מזבח ציפוי למזבח, כי הקריבום לפני ה'	59585
	ויקדשו.	59586
	ויש להתבונן כי כפלה התורה מה שכבר נאמר בפסוק הקודם, וירם את המחנות כי קדשו, שהוא טעם על	59587
	ההרמה מבין השריפה וזריית האש מהם, שלא יניחם שישרפו כי קדשו מפני שעשאו כלי שרת, בפסוק	59588
	שלאחריו על הצווי, ועשו אותם רקועי פחים ציפוי למזבח, שחזרה ונתנה טעם כי הקריבום לפני ה'	59589
	ויקדשו ויהיו לאות לבני ישראל, היינו שממקרא דכי קדשו לא שמענו אלא שיש בהם קדושה, אבל לא	59590
	שיש בהם מעלה של קדושה כזו שדינם להעלות בקודש, שמתשישי מזבח שהיו אצל המקטירים יעשו	59591
	לגופו של מזבח, ולפיכך אמרה תורה כי הקריבום לפני ה' ויקדשו, כלומר במעלת קדושה כזו שדינם גם	59592
	להעלות בקודש.	59593
	וסיום הכתוב ויהיו לאות לבני ישראל, לכאורה הרי אינו ענין להא דמעלין בקודש, וא"כ מה ענינו בנתינת	59594
	הטעם למה שהעלום בקודש, ונראה שגם זה בכלל האות לבני ישראל, שהרי רש"י ז"ל פי' ויהיו לאות,	59595
	לזכרון שיאמרו אלו היו מאותן שנחלקו על הכהונה ונשרפו ע"כ, ואלמלא פירשה התורה את מעלת	59596
	קדושת מחשבתם של החולקים האלה, היה עוד מקום לומר, כי מה שנכשלו הוא מפני שלא היו קדושים	59597
	כ"כ, ולפיכך לא עלתה הקטורת שלהם לרצון, אבל אחרים שהם קדושים יותר יוכלו לחלוק על הכהונה	59598
	וימצאו רצון מאת ה' ע"י הקטרתם.	59599
	ולזה באה התורה וגילתה מעלת קדושת מחשבתם בהקטרתם, עד כדי כך שחל בהם הדין של מעלין	59600
	בקודש, ויתר על כן שהם עשאו רק לכלי שרת והקב"ה העלה קדושתם שיהיו ציפוי למזבח, כלומר גופו	59601
	של מזבח, וכיון שהם עם כל קדושתם הנשגבה והעליונה נכשלו ונשרפו, הלא יהיה לאות לזכרון לבני	59602
	ישראל שיאמרו, אלו היו מאותן שנחלקו על הכהונה, כלומר גם אלו שהיו קדושים כ"כ, שאין מעלת	59603
	קדושה שהיא עולה על מעלתם גם הם נשרפו, הלא כבר נסתם הגולל על המחשבה שיש אפשרות לחלוק	59604
	על הכהונה, יהיה החולק מי שיהיה אחת דתו להשרף.	59605
	ולפי זה מדויק מאד לשון הגמ' מנחות שם, דלהילפותא מקרא זה דמעלין בקודש הובא כל הפסוק, דכתיב	59606
	ועשו אותם ויהיו לאות לבני ישראל, שלכאורה הרי הלימוד של מעלין בקודש הוא רק מרישא דקרא ועשו	59607
	אותם ציפוי למזבח, ולמה הביאו גם סיפא דקרא, ולפי מה שנתבאר מבואר יפה, שעיקר האות לבני ישראל	59608
	הוא מהמעלין בקודש, כי רק הוא הזכרון לבני ישראל למען אשר לא יקרב איש זר להקטיר קטורת לפני	59609
	ה'.	59610
	ולא יהיה כקרח ועדתו כאשר דבר ה' ביד משה לו, כלומר כי זה הוא הזכרון לבני ישראל, שלא יעלה על	59611
	דעת שום אדם בישראל בכל הדורות לחלוק על הכהונה, ולא יעלה על דעת איש זר אשר לא מזרע אהרן	59612

להקטיר קטורת, כי כבר ניסו לעשות כן קדושי עליון, שע"י קדושתם זכו שכלי שרת שלהם יעשו גופו של מזבח, וגם הם עם כל קדושתם נשרפו. (דליות יחזקאל).	59613
	59614
	59615
מאמר רפט	59616
אמור אל אלעזר בן אהרן הכהן, וירם את המחנות מבין השרפה ואת האש זרה הלאה כי קדשו (במדבר י"ז ב').	59617
	59618
כי קדשו המחנות, והם אסורים בהנאה שכבר עשאו כל שרת (רש"י), הקשה הרמב"ן ז"ל, ולא ידעתי טעם זה שהרי קטורת זרה הקריבו, וזה שעשה כלי שרת להקטיר בחוץ באיסור אינו מקודש, אבל יש לומר כי בעבור שעשה כן ע"פ משה היו קודש, כי הם הקדישו אותם לשמים, לפי שחשבו שיענה אותם האלוהים באש, ותהיינה המחנות האלה כלי שרת באהל מועד לעולם עכ"ל.	59619
	59620
מה שיש לנו להתבונן בפרשה זו ולהעמיק בה, הוא שהנהגת המשפט האלוהי השיקול וההערכה השמימית של מעשי האדם, הם כדרך שאנו מצלמים את תופעות הטבע, וכשם שהצילומים שאנו מקבלים מבליטים ומגלים את האורות והצללים, את הבליטות והשקיעות שבעצמים בהופעתם החיצונית, כן הוא הצילום השמימי של נפשו ורוחו של האדם, כל מחשבותיו הצלולות, וכל רחשי ויצרי תת נפשו המסותרים, הכל מצטלם והכל משתקף.	59621
	59622
הכל מתרשם בגנזי הדין וחשבון השמימיים, נקודות הרע שבטוב ונקודות הטוב שברע, את חוטי הפיסול שביריעות הנארגות על טהרת הקודש, וגם החוטים הדקים, של מגמות יושר המשתרבות לפעמים אל בדי השעטנו והטומאה, אין מצוה מחפה על עבירה, ואין עבירה מכבה מצוה, הכל ברור ונפרד, מסוייג ומנותח לפני אורו ית"ש עד דקה מן הדקה, ואין שכר ועונש מעוכבים אף על מעשים מוסתרים שבמוסותרים, רע בטוב או טוב ברע הכל נדון וצפוי.	59623
	59624
הרי נראה במעשה קרח, כל אלו שנסתבכו ונמשכו אחריו, הכתוב קוראם רשעים וחוטאים בנפשותם, והם ירדו לטמיון ונאבדו לעולם, מ"מ כיון שהיה במעשיהם איזה שמץ של מחשבה וכוונה טהורה, כגון במעשה ההקטרה שהם אמנם נואלו להאמין שהם נבחרו ה', וה' יענה כי הם הצדיקים, שמץ של מחשבה דקה טהורה נזרקה בכל זאת בהקטרתם, ובזכות זו נתקדשו הכלי השרת בקדושה ידועה, אף כי האש של הכלים היתה זרה ומתועבת וצריך להרחיקה ולזרותה מחוץ, אף שכל מעשה ההתקוממות והמריבה על משה, בטומאת הגאווה וההתנשאות יסודה, בכל זאת נשתרבו כאן איזה חוט דקיק של כוונה לשם שמים שהועיל שכלי השרת יתקדשו.	59625
	59626
אמנם עין בשר ודם אינה מוכשרת להבחנה כזו, אבל לאורו של הקב"ה הכל מצטלם, אף כל חלק וחלק דק מן הדק, הכל מובלט ומובחן, ואין שכחה ואין התעלמות מלפני כסא כבודו, והלא משה רבינו ביקש מהקב"ה אל תפן אל מנחתם, הלא חוטאים ורשעים היו, ומשום מה צריך לבקש שלא תתקבל מנחתם ותפילתם? אלא שכיוון שהיה בהם איזה נדנדוד של מחשבה קלילה לשם שמים, משום כך נתאמץ בתפילה לפני הקב"ה שלא יקבל את תפילתם ומנחתם, ותפילתו של משה בדרך כלל היתה כ"כ איתנה, ומטרת התפילה היתה לדחות חוט דקיק אחד של כוונה מקודשת שנטוטה אל מסכת גדולה של מחשבה בלתי טהורה.	59627
	59628
מכל הנ"ל עלינו ללמוד שמחובתנו להרכיש לנו את ההכרה על מציאותו ופעולתו הבלתי פוסקות של הצילום האלהי המחזר אחרינו, וההולך אחרי עקבותינו בכל ימי חיינו עלי חלד, ומה תועיל לו לאדם הסתרתו והתחפשותו בשעה שהצילום פועל וחודר לכל הוויתנו, קולט ורושם נבכי תנועות נפשותינו, מציג ומבליט את פרצופינו לעיני כל הבריות, הבה נא ונתאמץ שלא נכשל חלילה, ואל נצטרך ליבוש בשעה שיציגו לפנינו את אלפי הצילומים המשקפים את כל הצללים והאורות שבנפשנו, ויתן ה' ונרו יאיר על ראשנו תמיד, וראו כולם כי שם ה' נקרא עלינו. (תורת הנפש).	59629
	59630
	59631
	59632
	59633
	59634
	59635
	59636
	59637
	59638
	59639
	59640
	59641
	59642
	59643
	59644
	59645
	59646
	59647
	59648
	59649
	59650
	59651
	59652
	59653
מאמר רצ	59654
ויאמר ה' אל משה השב את מטה אהרן לפני העדות למשמרת לאות לבני מרי ותכל תלונותם מעלי (במדבר י"ז כ"ה).	59655
	59656
משה רבינו כיוון לעשות בדיוק כדבר ה' לא פחות ולא יותר, לא שינה מן הדיבור אף על דק מן הדק, ומה שעשה עשה מדעתו ובהסכמתו של הקב"ה, ולא רק מעשיו אלא אפילו הדיבור והביטוי שלו היא השפה של הקב"ה, הביטויים בהם דיבר לבני ישראל מדוייקים כפי ששמע מרבו, כך היא שפתו הרכה וכך היא שפתו הקשה, שתיהן מהנהגת הקב"ה וציוויו, משה לא זז רק לפי הוראת הקב"ה על כל צעד ושעל, ואף מה שקרא לבני ישראל ממרים הייתם שמעו נא המורים, היה ביטוי שלמד מהקב"ה כמו שפי' בעל	59657
	59658
	59659
	59660
	59661

הטורים, ויאמר ה' אל משה השב את מטה אהרן לפני העדות למשמרת לאות לבני מרי, מכאן למד משה שקראם ממרים.	59662
מעולם לא ההין לעשות אפילו תנועה קלה ודיבור כלשהו בלי שבא מתוך לימוד והוראה מהקב"ה, מדעת עצמו לא דיבר, ואף בביטוי הזה של שמעו נא המורים לא היתה פליטת פה שלא בכוונה, אלא היה זה ביטוי שבא מתוך לימוד בתורת ה', היה מכין את דבריו שיהיו מכוונים כדיבור וכלשון קוב"ה, גם בילקוט (ואתחנן תתי"ד) מפרש שהיה כאן ביטוי מתוך לימוד ומתוך כוונה להתדמות ללשון הקב"ה, אמר משה לפני הקב"ה, רבש"ע למה איני נכנס לארץ מפני שאמרתי שמעו נא המורים? הלא אתה החילות, תחילה אמרת למשמרת לאות לבני מרי.	59663
משה הרגיש בעצמו, כי ביטוי זה שהתבטא על בני ישראל היה מתוך טהרת הלב, מתוך לימוד שלמד מהקב"ה מראש, שהקב"ה חיינו ולימד את לשונו איך לדבר ואיך להנהיג את העם, ומשה תלמיד נאמן היה לדבר כלשון רבו, ואכן משה הכניס טענה זו בכל התנצלותו, בכל תחינותיו ובקשותיו ונימוקיו כדי שיזכה להיכנס לארץ, אבל אם משה רבינו ע"ה היה מדבר כלשון הקב"ה רבו, הרי צריך היה להשתבח מאתו ית', למה איפוא נענש על הביטוי שמעו נא המורים, אלא לא כל הנהגה ולא כל דיבור יכול משה ללמוד מהקב"ה, משה רבינו צריך היה להבין ולהבדיל בין ביטוי לביטוי, לא בכל דבר אפשר להתדמות לאלהים ולדבר בלשונו, כמ"ש קדושים תהיו, יכול כמוני, ת"ל כי קדוש אני, קדושתו למעלה מקדושתכם.	59664
וכן מצינו שהקב"ה מנע את משה מלהתדמות לאברהם אבינו בביטוי הנני, וירא ה' כי סר לראות, ויקרא אליו מתוך הסנה ויאמר משה ויאמר הנני, ויאמר אל תקרב הלום, אמר ית' אתה ענית הנני כמו אברהם זקנך, וכתוב במקום גדולים אל תעמוד, אמר לו ית' אל תקרב הלום, לא לכהונה דכתיב ביה קרב אל המזבח, ולא למלכות דכתיב ביה הלום (בעלי תוס').	59665
ולכאורה למה נאסר על משה להשתמש בביטוי הנני ולהתדמות לאברהם אבינו, הלא ביטוי זה מורה על מדרגה גדולה, כמו שפי' רש"י שלשון הנני ענוותן של חסידים, לשון ענוה ולשון זימון, וכן ביוסף הצדיק כאשר שלח אביו יעקב אותו אל אחיו אמר מיד הנני, בלשון ענוה וזריזות למצוות אביו, גם חז"ל אמרו שבזכות שאמרו אברהם ומשה הנני, זכו בני ישראל לאכול מן במדבר ארבעים שנה, כמ"ש הנני ממטיר לכם לחם מן השמים (שמו"ר כ"ה ה'), ולמה באה תשובתו של הקב"ה למשה אל תקרב הלום? למה דחה את משה שרצה להתדמות לאברהם אבינו במידה טובה של ענוה וזריזות.	59666
אלא שלא כל המדות והמשקלות שווים, לא כל האנשים שווים בקומתם, לא כל הדורות דומים, לא כל ההתדמויות טובות, הנני של משה שונה מהנני של אברהם, הנני של אברהם הוא רק ביטוי וצורה של מלחמה נגד השטן שבא להפריעו ולמנעו מלבצע את מעשה העקידה כמצוות ה', מה שאין כן משה רבינו, שעליו להילחם מלפניו ומלאחריו, לעצם המעשה ולכוונת לשמה של המעשה, הנני של משה היתה הזמנה והכנה לכתר מלכות וכתר כהונה (מד"ר ואתחנן ב' ז'), ועל משה לכוון היטב שלא יתערב אצלו משהו מן המשוה של הנאת מלוכה וכהונה, כאן איפוא מדובר בנקודה רגישה ומסוכנת.	59667
ולכן התנהג עמו הקב"ה באדישות, ואע"פ שאמירת הנני של משה היתה כולה קדושה ענוה וזריזות, הרי בא הקב"ה ולימדו שיתעכב לשעה ולרגע, שיעצור ויתבונן מעט בעצמו, יטהר הגוף והנפש, יכוון בגדולתו ובמלכותו רק לשם שמים, כי רק ע"י התבוננות יוכל לתקן ולכוון שהמשרה החיצונית לא תבלבל ולא תפחית מלשמה, משום כך לא נתקבלה אמירת הנני של משה מיד, וע"י שהייה קצת יוכל להשיג את המטרה, והקב"ה הבטיחו מלכות וכהונה רק בתנאים אלו של שהייה התבוננות והכשרה.	59668
אברהם אבינו ביקש גם הוא מהקב"ה כהונה ומלכות, וכאשר אמר הנני אמר הנני לכהונה ומלכות (דב"ר ב' ז'), אבל בקשתו של אברהם באה אחר שאמר הנני לעקידת יצחק, לכן אמר הקב"ה למשה, כי אינו יכול להתדמות לאברהם ולומר הנני כמוהו, כי אינה דומה צורה לצורה, אין האחד יכול לחקות את חברו, גם התלמיד אינו יכול לחקות את רבו, גם את האבות אי אפשר לחקות, ואם כי התלמיד צריך ללמוד מרבו, וחייב אדם לדבר בלשון רבו וכל שכן לעשות כפי שרבו לימדו, אבל צריך לדעת כי ישנם גם דברים שאינם מותרים לתלמיד, ויש לדעת להבדיל בין קודש לקודש.	59669
אמר הקב"ה למשה הרי אתה עשית ו' עוונות ולא גיליתי לך אחד מהם לכן לא תכנס לארץ וכו', ששית, והנה קמתם תחת אבותיכם תרבות אנשים חטאים, וכי אברהם יצחק ויעקב חטאים היו שאמרת לבניהם כך? אמר לפניו רבון העולמים, ממך למדתי שאמרת את מחתות החטאים האלה, א"ל הקב"ה אני אמרתי בנפשותם ולא באבותם (תנחומא ואתחנן ה'), לא כל דבר מותר להתלמד מהרב, ויש שטועין ואינן מבדילים בין קודש לחול ובין טמא לטהור.	59670
מעשה בר' חנינא בן דוסא שראה את הארי ואמר לו, מלך חלש לא השבעתיך שלא תראה בארץ ישראל, מיד ברח, רץ אחריו רבי חנינא אמר ליה נענית לך שקראתיך חלש, ומי שבראך קראך גבור (תנחומא ויגש ג'), ר' חנינא מלומד בנסים היה, הוא הבריה את המזיקין והמית את הערוד, בצורתו האלהית שלט	59671
	59672
	59673
	59674
	59675
	59676
	59677
	59678
	59679
	59680
	59681
	59682
	59683
	59684
	59685
	59686
	59687
	59688
	59689
	59690
	59691
	59692
	59693
	59694
	59695
	59696
	59697
	59698
	59699
	59700
	59701
	59702
	59703
	59704
	59705
	59706
	59707
	59708
	59709
	59710
	59711

על החיות וכפף את קומתם, בבטחוננו בה' התגבר ושלט על הטבע, ובהמיתו את הערוד אמר, אין הערוד	59712
ממית אלא החטא ממית, הוא הפגין בנשאו את הערוד על גבו שרק לה' הכוח והממשלה ובידו נפש כל חי,	59713
הוא הכה את המכשפים על קודקודם והללו לא יכלו לפגוע בו.	59714
גם בענין זה עם הארי קידש השם בהראותו בפני קהל ועדה, שע"י שהאדם שומר על צלם האלהים	59715
בשלמותו יכול הוא לשלוט בבריאה, והביטוי הזה מלך חלש היה ביטוי של אמונה ובטחון, מתוך כוונה	59716
לנטוע בלבבו את האמונה שרק ה' הוא האלהים ואין עוד מלבדו, כי רק אתה גיבור לעולם ה', הוא רצה	59717
להוכיח כי ע"י כניעה לתורת ה' ובטחון בו אפשר להכניע את כל חיות הארץ התלויות בכוח ה' ורצונו	59718
ואינם יכולים להזיק.	59719
ביטוי זה של ר' חנינא, מלך חלש לא היה פליטת פה, אלא הוא ביטוי של בטחון, להסיר כל רושם של פחד	59720
מן הנבראים, לרומם את רוח הבטחון וההכרה באלהי השמים והארץ, ולחזק בלבבו את ההכרה כי אין עוד	59721
מלבדו, כי הכל בידי שמים, וכי כוח החיות להזיק ולהשחית רק משמים הוא, ועל ידי שהאדם מתעלה	59722
לדרגה נעלה של שמירת התורה ובטחון בה', יכול הוא לבטל את כוח החיות ולהתגבר ולהשתלט עליהן.	59723
למרות זאת כיוון שהרגיש שאין זה הביטוי שהבורא ית' משתמש בו כלפי האריה שמכנהו ליש גבור, מיד	59724
חזר בו מביטוי, רץ ורדף אחרי הארי פייסו והאשים את עצמו על הביטוי הזה, נכנע לפניו ואמר נעניתי	59725
לך חוזר אני מביטוי זה, אקרא לך כלשון בוראך, ר' חנינא לא היסס לרגע לא עצר ולא המתין, לא נמנע	59726
ולא התבייש אלא רץ אחריו ופייסו, ואין לך הכנעה מזו שאדם ייכנע לבריאה אילמת לרדוף אחרי חיה	59727
ולהתנצל בפניה נעניתי לך.	59728
כל שכן שאנחנו צריכים ללמוד לדבר בלשון הקב"ה המחבב את בראיו, כש"כ לעבדיו עושי רצונו ולומדי	59729
תורתו, על האדם להבין ולהבדיל מה שצריך ללמוד מרבו, ומה שאין לו ללמוד ממנו, הכל מתוך הבנה	59730
ומתוך הגיון יושר ואמת. (אור חדש).	59731
	59732
מאמר רצא	59733
בקדש הקדשים תאכלנו כל זכר יאכל אותו קדש יהיה לך (במדבר י"ח י').	59734
והקשה הרמב"ן ז"ל שם, ולא הבינותי זה, כי קודש הקדשים אינו מקום אכילת הקרבנות, כי הכתוב אומר	59735
במקום קדוש תאכל בחצר אהל מועד, וקודש הקדשים הוא במקום הארון לפניו מן הפרוכת, כמ"ש	59736
והבדילה הפרוכת לכם בין הקודש ובין קדש הקדשים, וכתוב ונתת את הכפורת על ארון העדות בקדש	59737
הקדשים, ואין שם אכילה ושתיה שאין נכנס שם אלא כה"ג ביום הכפורים?	59738
ואומר הרמב"ן, וראיתי בספרי רבי יהודה בן בתירא אומר, הרי כותים שהקיפו את העזרה, מנין לקדשי	59739
קדשים שנאכלין אפילו בהיכל, ת"ל בקודש הקדשים תאכלנו, והנה ר' יהודה בן בתירא נתעורר בזה	59740
והעמיד הכתוב במקום האונס, ועל דרך הפשט נפרש בקדש הקדשים תאכלנו, שתאכלנו בקדושת קודש	59741
הקדשים, שתהיה אכילתם בהם בקדושה חמורה, לא כקדשים קלים ע"כ, מכאן משמע שמי שמתנהג	59742
בקדושה באכילתו הרי הוא כמו שנמצא אוכל בקדשי קדשים.	59743
והנה האיש המתקדש בקדושת בוראו אפילו מעשיו הגשמיים חוזרים להיות עניני קדושה ממש, וסימניך	59744
אכילת קדשים שהיא עצמה מצות עשה, ואמרו ז"ל כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים, אך הקדוש הדבק	59745
תמיד לאלהיו ונפשו מהלכת בין המושכלות האמיתות באהבת בוראו ויראתו, הנה נחשב לו כאילו הוא	59746
מתהלך לפני ה' בארצות החיים עודנו פה בעוה"ז, והנה איש כזה הוא עצמו נחשב כמשכן כמקדש וכמזבח,	59747
ומעתה המאכל שהם אוכלים הוא כקרבתן שעולה על גבי האישים, ע"כ (מסילת ישרים פ' כ"ו).	59748
איש איש מבית ישראל ומן הגר בישראל אשר יקריבו לה' עולה, אמר רב הונא שלמי העכו"ם עולות,	59749
(עכו"ם שנדר להביא שלמים עולות הן ואינן נאכלים, רש"י), איבעית אימא קרא, אשר יקריבו לה' עולה,	59750
כל דמקריב עולה ליהוי, ואיבע"א סברא עובד כוכבים לכו לשמים, כוונתו הוא שיהא קרבנותיו כליל	59751
לשמים ולא שיאכלו (רש"י מנחות ע"ג).	59752
המושגים הרוחניים של עכו"ם הם מחוצה לו, אינם חזורים בגופו ומהותו, אינו משיג שכל החיים צריכים	59753
להיות מיוסדים על הכוח הרוחני, שכל מהלך היום וכל העסקים צריכים להתנהל על פי תורה ומצוות,	59754
שכל צעד וכל פסיעה מלווים ברוח עליון, רחוקים הם ממושג זה, מובדלים הם וסבורים כי האדם ואמונתו	59755
הם שני עולמות נפרדים, מיחדים הם לעצמם מקום מסויים שבו מבלים זמן מה באוירה רוחנית שם	59756
עובדים לאמונתם, אבל בבית ובשדה בשוק ובמסחר, עושים הם את חייהם חיים טבעיים, מלאים מרמה	59757
תאוות ורצונות, ללא כל קשר עם האמונה.	59758
ולכן מושגם להביא קרבן עולה כולו רוחניות, ואין מושגם להביא שלמים, כי האכילה אצלם היא פשוטה	59759
וגסה, מתועבת ומעורבת בכל מיני תענוגות ותאוות, בשוק הוא גוזל ונוהג להונות את הבריות, בשדה הוא	59760
עושה את כל התועבות, אין עליו שום עול של מוסר אנושי ומוסר אלוהי, אבל הוא מוכן להקריב עולה	59761

בבית פולחנו, לעבוד את אמונתו רק לרגע קט, אך אינו מוכן להקריב שלמים, דהיינו להעלות גם את הגשמיים שלו, לתבל גם את אכילתו בקורטוב של רוחניות.	59762
שונה הוא איש מישראל, שהוא וקרבתו שלמים הם, הוא אוכל בקדושה ובנקיון הדעת, כפיו נקיות, חייו כולם תורה חיה הם, מוקף ומצוייד בכל רגע במצוות שכליות ומצוות שמעיות, אין לו רגע ואין לו מקום שהוא מחוץ לתורה, וכמו שכל הארץ מלאה כבוד ה', כן גם נפש ישראל מלאה וחדורה קדושה, כל חייו הם חטיבה אחת של כבוד שמים, דבוק הוא בה' משעת קומו ועד שכבו, לית אתר שרוח ה' פנויה ממנו, האלוהות ניכרת בו בכל עסקיו בבית ובשדה, בשוק וברחוב, ואף בשכבו על מיטתו שם ה' ניכר עליו, באכילתו ובשתייתו בהליכתו ובלבושו במקוה וממכר, יראת ה' מרחפת על ראשו ומנהיגתו בדרך החכמה הישר והצדק, ולכן קרבנו קרבן שלמים הוא, בכל דרכיך דעהו שכל מעשיו יהיו לשם שמים.	59763
ואם הגשמיים וכל צרכיה נעשים בדרך של קדושה וטהרה, הרי הם גופם נחשבים קרבנות לה' ית', אם מביא הוא את כספו לירושלים ושם מותר לו לאכול מבקר ומצאן, ביין ובשכר ובכל אשר תשאל נפשו, אבל גם אז אוכל הוא לפני ה' בקדושה ובטהרה וברוממות הרוח, ואכילה זו נחשבת לו, כקרבן וכעולה וכאישי ניהוחים.	59764
דוד המלך ע"ה התפלל אתהלך לפני ה' בארצות החיים (יומא ע"א), ואמר רב יהודה זה מקום שווקים, היינו שיהיו כל דרכיו ועסקיו וכל מהלך חייו חדורים רוח אלהים לפי רצון ה', עד שיהיה כקרבן כמזבח וכמקדש, שהגשמיים תיהפך לרוחניות, שיהא גופו קודש קדשים, השכינה שורה עליו וכל חייו ופעולותיו כעין תפילה ארוכה, לא שיידבק בהשי"ת רק בעת תפילתו, אלא בכל דרכיו ובכל מעשיו, ראב"ע ז"ל אומר בפרשת ציצית (ש"ל ט"ו), יותר חייב להתעטף בציצית בשאר השעות משעת התפילה, למען יזכור ולא ישגה ולא יעשה עבירה בכל שעה, כי בשעת התפילה לא יעשה עבירה.	59765
ויעש שלמה בעת ההיא את החג וכל ישראל עמו קהל גדול מלבוא חמת עד נחל מצרים לפני ה' אלהינו ארבעה עשר יום, א"ר פרנך א"ר יוחנן, אותה שנה לא עשו ישראל את יום הכפורים, לפי ששבעת ימים שלפני סוכות כל יום עשו שמחה ומשתה, דכתיב ויעש שלמה בעת ההיא את החג שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום, רש"י, והיו דואגים שמא נתחייבו שונאיהן של ישראל כליה, יצתה בת קול ואמרה להם כולכם מזומנים לחיי עוה"ב (מו"ק ט'), ולכאורה הלא אכילתם היתה לפי הוראתו של שלמה מלך ונביא ובודאי שכדין עשו?	59766
אולם הם דאגו וחששו, שמא כוונתם לא היתה טהורה ומספיק מכוונת כלפי שמים, ואע"פ שלפי הוראת השעה עשו הכל כדין וכהלכה לפי ציווי המלך, בכל זאת היססו שמא אכילתם ושתייתם לא התנהלה לפי רום הקדושה והטהרה ושמא במסווה הדין וההוראה נהנו בגופם הנאה מרובה שהאפילה על טהרת המצוה, לכן דאגו שמא לא היתה אצלם שמחת השכינה אלא שמחה עצמית, ולזה יצאה הבת קול והרגיעה אותם, כי יש בכוחו של אדם מישראל לכוון לגבוה גם אם יש הנאה עצמית וגשמית, בכוחו של אדם מישראל להתדבק בבוראו בדביקות מושלמת ואמיתית אף בעשיות גופניים, גם כשהוא שקוע בחיי יום יום, גם אז יכולים לצרף הכל בתוך מסכת הדבקות בהשי"ת. (אור חדש).	59767
	59768
	59769
	59770
	59771
	59772
	59773
	59774
	59775
	59776
	59777
	59778
	59779
	59780
	59781
	59782
	59783
	59784
	59785
	59786
	59787
	59788
	59789
	59790
	59791
	59792
	59793
	59794
	59795
מאמר רצב	59796
כל תרומות הקדשים אשר ירימו בני ישראל לה' נתתי לך ולבניך ולבנותיך אתך (במדבר י"ח י"ט).	59797
מחבתה של פרשה זו כללה בתחילה וכללה בסוף ופרט באמצע (רש"י שם), למה חביבה פרשה זו יותר מפרשיות אחרות ומה סיבת החיבה? מהי החביבות המיוחדת? אכן כאשר תעבור על הפרשה כולה תמצא שנאמרו בה כמה ענינים וחלקי מצוות, כמה קדושות ואזהרות, מתנות לכהנים ולויים, תרומה ומעשר, בכורי כל פרי האדמה, בכור אדם ובהמה, ואחד העקרונות הבולטים של מצוות אלו אשר בשבילן נתחבבו כל כך, הוא ענין הראשית, להפריש ולוותר עליו, אע"פ שהראשית חביבה על האדם, הברק הראשון מהנאות העולם הזה שווה לאדם הון רב, יקר מאד הוא בעיניו ומאד יקשה לו לוותר עליו.	59800
חז"ל אף הם החשיבו מאד את הראשית באמרם, כי המלך נוטל את החלק הראשון המובחר והיפה כמבואר (סנהדרין כ'), כל העם בוזזין ונותנין למלך והוא נוטל חלק בראש, ורש"י מפרש חלק היפה בורר ראשון ונוטל מחצה, וכן נצטוו בני ישראל לכבד הכהן שיהיה הראשון לכל דבר שבקדושה מטעם וקדשתו, למדים אנו מכל אלו כי הראשית דבר חשוב ונכבד עד מאד בעיני הבריות, ואם כן הגע בעצמך אדם מתייגע ועמל כמה שנים עד שגדל אצלו אילן נושא פירות, וכאשר הפרי בשל כבר, הפרי הראשון לו ציפה כמה שנים והוא יקר לו כ"כ, באה התורה ומצווה עליו כי פרי זה יקדיש לשמים.	59801
דוקא ראשית פרי אדמתו, הדבר החביב עליו ביותר, לא הפרי שקנה בשוק אלא זה שעליו יגע ועמל והשקיע בו מכוחו ועמלו, ומכל שכן בכור אדם, שאין לתאר ולהעריך את הרגש שיש לאב ולאם לפרי בטנם הראשון, כמה גדולה התרגשותם לראות במו עיניהם בפעם הראשונה כי יש המשכיות לחייהם	59802
	59803
	59804
	59805
	59806
	59807
	59808
	59809
	59810
	59811

ולקיומם, שהם זוכים בפעם הראשונה להיקרא אב ואם, ודוקא באותה שעה שאוצרות כה מרובים של	59812
שמחה ספונים בלבם, דוקא אותו הרגע הראשון ציוותה התורה לקדש להשי"ת, קדש לי כל בכור פטר	59813
רחם באדם ובבהמה לי הוא.	59814
הרגע הראשון שהוא המובחר היצירה נתפס לרשות הבורא, תיכף שהוציא התינוק ראשו כבר חלה עליו	59815
קדושת הבכור, וכוונת התורה להורות לאב ולאם לוותר על מיטב הרגש שלהם להשם ית', ללמדם כי כל	59816
הבריאה קנויה לבורא, והבן הנולד אינו אלא מושאל להם מאת השי"ת וצריך לפדיון, ואף שלאחר הפדיון	59817
חוזר ונעשה שלהם, אולם הרגע הראשון והראשית שהוקדשו לה' יוצרים אצל האב מחשבה קדושה.	59818
וכן כתב החינוך בפ' בא מצוה י"ח, משרשי מצוה זו שרצה השי"ת לזכותנו במצוה בראשית פריינו למען	59819
דעת כי הכל שלו, ואין לנו דבר בעולם רק מה שיחלק לנו השי"ת בחסדיו, ויבין האדם זה בראותו כי אחר	59820
שיגע כמה יגיעות וטרח כמה טרחות בעולמו, והגיע זמן שעשה פרי וחביב עליו ראשית פריו כבבת עינו,	59821
מיד נותנו להקב"ה ומתרוקן רשותו ממנו ומכניסו לרשות בוראו.	59822
לא לחינם נעשה אהוב להקב"ה בהפרישו לו את הראשית המובחר והחביב על האדם, גם שמואל הנביא	59823
שכל כך הצטער על שאול המלך והתפלל עליו כל הלילה, היה כדי שלא יתבטל מעשה ידי בחייו (תענית	59824
ה'), המלך הראשון שנמשח על ידו, כי צער גדול לאדם שנתבטל הראשית של ימי חייו, ראשית פעולתו	59825
החביבה עליו שחרותה ברגשי נפשו, כענין שמצאנו כי אף המזבח מוריד דמעות על המגרש את אשתו	59826
הראשונה (גיטין צ').	59827
הקב"ה מנסה את האדם להיות שולט על אבריו וכלי גופו וחשקי נפשו, והבחינה העיקרית בשליטת יצרו	59828
היא בנכונות לקדש את חשקו הראשון והמובחר, שלא ליקח לעצמו את החלק היפה אלא להפרישו	59829
ולקהדושו להשי"ת, וימשוך ידו בצניעות מהנאות ראשונות ומדברים שבראשית, וכן הוא בכל עניני	59830
הצדקה והמעשר, שקודם שמפריש מעשר ותרומה אסור לו לאכול ולהשתמש וליהנות מהנאות העוה"ז,	59831
ודוקא ע"י ההפרשה הראשונה יכשיר עצמו ליהנות מכל חפציו.	59832
האדמו"ר הסבא מנובהרדוק זצ"ל, נשאל פעם ע"י אחד מתלמידיו איך יבטל את הנאת הגאווה והכבוד	59833
מלבישת בגד חדש, והשיב לו כי ישאיל את הבגד החדש לחברו ביום הראשון לפני שהוא ילבש אותו, ואז	59834
יסור ממנו כל הטעם והנאת היופי של בגדו החדש, כי כל הטעם והנאת היופי של בגד חדש מרוכזים ברגע	59835
הראשון דוקא, ולאחר שעה או לאחר יום הוא מאבד את היחוד החדש שלו ונעשה לבגד ישן, ובודאי	59836
שההנאה הראשונה שיש בה הרבה מרגשי היצר כבר אינה קיימת באותה מידה ברגע השני.	59837
הכלי יקר מביא בשם ס' צרור המור, שמאשים את הבל שלא נתעורר מעצמו על הקרבן, כי לא הביאו עד	59838
אחר שראה את קין הולך ומקריב, ועל כן נאמר והבל הביא גם הוא, במלת גם רמז שאיחר קרבנו, ובפ' אור	59839
אור החיים, הגם שהיה נחת רוח מקין לפני ה' מטעם היותו ראשון בתשורה, מ"מ ירד מטה מטה, הרי מי	59840
שמפריש את הראשית שלו הוא משובח ומשתבח בפני הקב"ה, גם אם הבל הביא מבכורות צאנו	59841
ומחלביהו, מ"מ מפני שהיה מאחר בקרבנו ולא היה הראשון המזדרז למצוה, עלה לו הדבר בעונש חמור	59842
כל כך.	59843
ולכן חביבה היא פרשה זו של תרומות ומעשרות, ופדיון הבן וביכורי פרי האדמה, שמרוב חביבותה כללה	59844
ופרטה ושוב כללה, כדי להדגיש חשיבותם וגדולתם של בני ישראל המפרישים את חלקם הראשון, את כל	59845
חלבם הם מקדישים לשמים, ואמרו חז"ל (בר"א ו') ר' הונא בשם ר' מתנא אמר, בזכות ג' דברים	59846
נברא העולם, בזכות חלה, ובזכות מעשרות, ובזכות ביכורים, שנא' בראשית ברא אלהים, ואין ראשית	59847
אלא חלה, כמ"ש ראשית עריסותיכם חלה, ואין ראשית אלא מעשר כמ"ש ראשית דגנך, ואין ראשית אלא	59848
ביכורים כמ"ש ראשית ביכורי אדמתך.	59849
ויאמר אליהו אל האשה מצרפת, עשי לי עוגה קטנה בראשונה והוצאת לי, ולך ולבנך תעשי באחרונה	59850
(מלכים א' י"ז) בזכות שתקדים לו בראשונה, יביא הקב"ה הברכה בקמח שהוא ובשמן (רלב"ג שם),	59851
והרמב"ם ז"ל בס' מו"נ פ"ג אומר עה"פ, ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקיבה, כי הלחיים ראשית הגוף,	59852
והזרוע בעבור היותו ראשית האיברים והקיבה ראשית המעיים, כי הראשית בכולם ינתנו למשרתי השם	59853
לכבודו ית'.	59854
מתגלה לפנינו כאן באופן נפלא עד כמה זכות יש במדת הראשית, עד שבעבורה ובזכותה נברא העולם, וכי	59855
הפרשה שעושה אדם מהראשית שלו, משקלה רב עד שעולה בערך גדול שהבריאה כדאית בעבורה, וכן	59856
אומר המהר"ל כל דבר ראשית שקול כנגד הכל, מכאן אנו לומדים, עד כמה חביב לפני הקב"ה מי שהוא	59857
מתחיל בדבר מצוה, ואמנם מי לא יחפוץ להתנאות ולהתחבב לפני הקב"ה בחיבה יתירה ולהתברך בחיים	59858
ארוכים? מי לא יהיה הראשון לרוץ לדבר מצוה לתורה ולעבודה, לשמח את לבות בני אדם להטיבם	59859
ולאושרם? אכן כדאי לו לאדם מישראל להיות ראשון בכל דבר, זהו שורש המעלה של עם ישראל שנקרא	59860
ראשית, שנא' קודש ישראל לה' ראשית תבואתה. (אור חדש).	59861

	59862
מאמר רצג	59863
ולבני לוי הנני נתתי כל מעשר בישראל לנחלה חלף עבודתם אשר הם עובדים את עבודת אהל מועד (י"ח כ"א).	59864
	59865
אחז"ל שפרעה כתב לשרה ארץ גושן בכתובתה, ולפיכך נתיישבו ישראל אח"כ בארץ גושן, כי הקב"ה הכין מקודם מקום לישראל שישבו במקום שנתקדש עי"ז שהיה שייך לשרה אמנו שכבר ניתן לה ע"י פרעה, ולכן בחר יוסף הצדיק את ארץ גושן, מפני שארץ גושן נתקדשה בזה ששרה קיבלה הבעלות על ארץ זו, ולכן נבחר המקום הזה מפני שאין שולט בו טומאת מצרים, למדים אנו מכאן, שאפילו הדומם מקבל השפעה של קדושה עי"ז שנכנס לבעלות של נשמה גבוהה, ומוכח מכל הפרשה שפרעה לא לקח בחזרה את ארץ גושן משרה, כשם שלא לקח את המתנות שנתן לאברהם.	59866
זה הסוד שכל שבט לוי לא נשתעבדו כלל במצרים, ולא נשקעו בטומאת מצרים כשאר השבטים, דהנה כבר אמרו חז"ל (סוטה י"א), עה"פ ויעבידו מצרים את בני"י בפרך בפה רך, דהיינו שמתחילה לא הכריחו אותם לעבוד, אלא פיתו אותם בכל מיני פיתויים, גם נתנו שכר לכל בונה פיתום ורעמסס וכדומה, ואף המלך בעצמו תלה לבנה של זהב על לבו והראה חיבת העבודה, לכן לא התחשבו ההמון ונעו כולם ובאו למצרים לעבוד עבודתם של המצרים.	59867
ואיך עזבו את ארץ גושן? מקום ישיבתם של ישראל שנבחרה ע"פ יעקב אבינו ויוסף הצדיק, אבל נתפסו מפני שכר עבודתם שנתנו להם בתחילה, משא"כ שבט לוי לא עזבו את הישיבה ולא את גושן, ונשארו שם יושבים ועוסקים בתורה, כי מתחילה הרי לא הכריחו אף אחד שיעבוד בעל כרחו, אלא ביקשו שכל אחד ילך ברצונו וגם נתנו שכר ע"ז, לפיכך שבט לוי שלא נתפתו ולא יצאו מארץ גושן למצרים נשארו בלא שעבוד כלל, וגם אח"כ לא יכלו המצרים לשנות דיבורם ולהכריח אותם, וכך נשארו בכל גלות מצרים משוחררים מכל עול ועוסקים בתורה.	59871
וכשפרעה ראה ששבט לוי לא הלך, והמלוכה הרי נתנה לכל עובד לאכול ודאי, וגם המשפחה של העובד קיבלו פרס מבית המלך למזונותם, אז הוציא פרעה כרוז כי מי שאינו עובד לא יקבל מזון! ממילא יבוא גם שבט לוי לעבוד, אבל הם בקדושתם לא נפלו ברוחם גם מגזירה זו ונשארו לעסוק בתורה, ומהיכן נזונו שבט לוי כל הזמן? שאלה זו שואלים חז"ל ומספרים לנו דבר פלא, שכל משפחה ומשפחה ממה שהיו מקבלים מזון מבית המלוכה, היו מפרישים חלק מזה ומביאים לארץ גושן ונותנים לשבט לוי! וזה נמשך בכל ימי גלותנו במצרים.	59872
התבוננו אחי כמה גבורי רוח היו אז בני ישראל, שלא רק שלא התאוננו על שבט לוי שאין זים ממקומם, והם משועבדים לפרעה במצרים בכל מיני שעבודים, אלא שפרסו מלחמם הדל ולהם בני ביתם וטפם שנתן להם פרעה בצמצום גדול, ונתנו לשבט לוי בכבוד גדול, ולא שמעו מאף אחד שיתאונן ויאמר למה אני צריך ליתן להם, ילכו ויעבדו גם הם, ואם לא הזקנים לכל הפחות ישלחו בניהם לעבוד, לא כן היה שם, לא דיברו ולא הרהרו ח"ו על קדושי אנשי שבט לוי העוסקים בתורה, כי כל משפחה ומשפחה הכירו והבינו כי צריך שישאר וימצא חלק הגון בכלל ישראל שיהיה תורתם ואמונתם וכל מעיינם בעסק התורה לבד, ולכן פרסו כל אחד ואחד מלחמו, וזנו ופרנסו את כל שבט לוי.	59877
מעתה נתבונן, אם יש לו לאדם מסחר גדול ומרויח הרבה, ובאים שני נכבדים לאסוף כסף עבור מצוה חשובה ונותן להם נדבה הגונה, דבר טוב עשה, אבל אין בזה התפעלות, שהרי עשיר גדול הוא וגם אנשים נכבדים באו אליו לבקש עבור ענין חשוב, ואיך יעיז לסרב ולא ליתן כפי הראוי לו, אבל אם נכנסים אל עני גדול והוא פורס מלחמו אשר ניזון בו ונותן לאחרים, בזה רואים גבורה נפשית עילאית.	59878
בנים אתם לה' אלהיכם, והרי כבוד גדול יש לאב שבניו עדיני נפש ובעלי הרגשים נעלים, וא"כ אדם מישראל שחוסך מפתו ועושה חסד עם אחרים בפרט עם בני תורה העוסקים בתורת השם, ודאי מכבד הוא בזה את השי"ת, וכך כיבדו בני ישראל את ה' במצרים שחסכו מפיתם ונתנו לשבט לוי, ולא אמרו כאותם הדיוטות הנה אנשים אוכלי חינם, שילכו לחפש אחר מזונותם בעצמם, מכל זה אנו למדים מה גדול היה דור יוצאי מצרים, שבזמן כזה שלא היה להם תורה שבכתב, וכ"ש תורה שבע"פ.	59879
לא ראו עדיין נסים ונפלאות, ולא היה להם לא מקדש ראשון ולא מקדש שני, לא נס חנוכה ולא נס פורים, לא נקרע להם עדיין הים, ולא ירד להם המן ארבעים שנה, ואעפ"כ היה להם כ"כ גדולת הנפש וגבורת הרוח לחסוך מעמל כפיהם ולא לחוס על רעבון בניהם, ונתנו כל משפחה ומשפחה חלקם לשבט לוי העוסקים בתורה בארץ גושן, אכן לא לחינם זכו הם להיות דור הדעה דור מקבלי התורה! ובזוה"ק מציינו לר' שמעון בן יוחאי שאמר כי דור נפלא כזה של דור המדבר לא היה ולא יהיה עד ביאת הגואל.	59880
צא וראה בדורנו שעברנו כ"כ הרבה נסים, בירידת המן ארבעים שנה, המרבה לא העדיף והממעט לא החסיר, ולמדנו מדת הבטחון שלא להניח למחר, ובערב שבת מצאו כל אחד ואחד ב' עומרים, וכבר כתב	59881
	59882
	59883
	59884
	59885
	59886
	59887
	59888
	59889
	59890
	59891
	59892
	59893
	59894
	59895
	59896
	59897
	59898
	59899
	59900
	59901
	59902
	59903
	59904
	59905
	59906
	59907
	59908
	59909
	59910
	59911

ר' סעדיה גאון שהנס הגדול ביותר היה ירידת המן, כי כל הנסים היו לשעה כגון קריעת ים סוף וכדומה,	59912
אבל נס ירידת המן נשתהה ארבעים שנה יום אחר יום, וכן העמוד אש והעמוד ענן, אח"כ כל הנסים	59913
במלחמת ל"א מלכים, וכן חומת יריחו שנפלה ע"י שבע הקפות עם שופרות שהקיפו סביב.	59914
ראו כמה נסים ונפלאות שעברנו שאין יכולים להכחישם, הרי זה מציאות היסטורית! ואח"כ בית מקדש	59915
הראשון ועשרה נסים שנעשו במקדש, וכן מקדש שני, ונס פורים ונס חנוכה, ועל הכל הרי יש לנו תורה	59916
שבכתב ותורה שבעל פה, ואעפ"כ אין אנו מגיעים כלל לעדינות הנפש וטוב לבם של יוצאי מצרים, שלא	59917
היה להם במצרים שום דבר מכל אשר מנינו כאן, וחילקו לחם המצומצם ופרס כל אחד מפיתו בשמחה	59918
גדולה להחזיק כל שבט לוי שאינם עובדים לזונם ולפרנסם, הא ודאי לא לחינם זכו לקבל התורה! (לב	59919
אליהו).	59920
	59921
מאמר רצד	59922
המעט מכם כי הבדיל אלהי ישראל אתכם להקריב אתכם אליו לעבוד את עבודת משכן ה' (במדבר ט"ז	59923
ט).	59924
תפקיד האדם בעולם לעלות תמיד מעלה מעלה, בחינת אורח חיים למעלה למשכיל, לשם כך עליו	59925
להתאמץ ולבקש בכל הלב ותשוקת הנפש, להגיע למעלות העליונות, וכפי המאמצים שישקיע בזה כן	59926
ישיגם, איתא בחז"ל שהאות א' החזיקה בכסא הכבוד כ"ו דורות, ובקשה מהקב"ה שהתורה תתחיל בה,	59927
משום שהיא הראשונה באותיות, והקב"ה הסביר לה, שלטובת הבריאה ועם ישראל, יש להתחיל את	59928
התורה באות ב', אבל כשהתאמצה בדרישתה, הבטיח לה הקב"ה שעשרת הדברות יתחיל באות א' אנוכי	59929
ה' אלקיך! חוצפא אפילו כלפי שמיא מהניא, וכל שכן בדברי שמיא (בראשית רבה א').	59930
המאמץ להתעלות הצמיח את מלכות בית דוד וביסס את מעלתם של ישראל, כמ"ש על רות אמה של	59931
מלכות, ותרא כי מתאמצת (רות א'), כמו כן האנשים שהיו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח,	59932
קרבו לפני משה ואהרן ואמרו יודעים אנו שטמאים אנחנו לנפש אדם, ואסור לנו להקריב קרבן ה', אבל	59933
בכל זאת למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו בתוך בני ישראל?	59934
הם ידעו שהם פטורים, אך הרגישו כי פטור זה גורע מהם מעלה, הם הרגישו פגם בנפשם מחוסר מעלה זו	59935
שמעניקה מצות ההקרבה למקריב את קרבן הפסח, הם רצו להשיג את אותה רוממות הנפש וקרבת	59936
האלוקים שיש בעשיית קרבן הפסח, אנשים אלו ראו ברכה במאמצם זה, והשיגו את עשיית המצוה	59937
הנוספת לעשות את קרבן הפסח בחודש אייר, שלא בזמן יציאת מצרים, ובכך אף הוסיפו פרשה שלימה	59938
בתורה.	59939
למדנו מכאן, כי רצונו ית' להאיר פניו לדורשים חיים ברצונו, ואם כן נשאלת השאלה, מה היתה התביעה	59940
של משה ואהרן מקרח ועדתו, המעט מכם כי הבדיל אלוקי ישראל אתכם מעדת ישראל, להקריב אתכם	59941
אליו, ובקשתם גם כהונה? ומדוע לא? למה לא יבקשו לעלות מעלה נוספת בעבודת ה', אדרבה היא	59942
הנותנת, משום הרגשת הנועם של המעלה בדביקות בה', הם מחפשים דרך כיצד להוסיף מעלה יתירה	59943
מתוך ההכרה, כי אם האדם אינו חותר תמיד לקראת מעלות נוספות יותר גדולות, לא רק ישאר חסר	59944
וערום ממעלה זו בלבד, אלא עונשו הולך וגדל.	59945
וכן כתב רבינו יונה, דע כי המעלות העליונות נמסרו במצות עשה, ומונה שם עשר מעלות, ומסיים ובעבור	59946
המעלות האלה נברא האדם, ומה תקות הנברא אם לא ישים עמל נפשו ועיקר עיסוקו בדברים שנברא	59947
בעבורם (שע"ת ג' י"ז), ובסי' ט"ז כותב ודע כי לפי גודל המצוה יגדל העונש מי שיחדל לעשותה.	59948
איתא (תענית ד'): שלושה שאלו שלא כהוגן, אליעזר עבד אברהם שאול ויפתח, אמר ר' ברכיה אף כנסת	59949
ישראל שאלה שלא כהוגן שנאמר (הושע ו'), נרדפה לדעת את ה' כשחר נכון מוצאו ויבוא כגשם לנו,	59950
וכנסת ישראל צריכה היתה לבקש שדעת ה' תבוא אליה כטל שהוא הדבר המתבקש לעולם, ולא כגשם	59951
שאינו מתבקש כל כך, רואים אנו שבקשת דבר ברמתו הפחותה זוהי בקשה שלא כהוגן, ואם לא ישתדל	59952
האדם לתקן בקשה כזו אפשר שיענש על כך, כמו אצל יפתח שנענש בצורה חמורה על שביקש שלא כהוגן	59953
שנפלו איבריו לפני מיתתו.	59954
והרי גם יפתח בודאי היה בטוח בצדקת הליכותיו, והיה מוכן להקריב את בתו היחידה ובלבד שלא יחזור	59955
בו מדיבורו, שאמר והיה לה' והעלתיו עולה, הוא גם בטוח שהצדק אתו במה שאינו רוצה ללכת אל פנחס	59956
הכהן, הנביא, להתיר לו את נדרו, כשם שחזקיהו מלך יהודה לא הלך אל ישעיהו הנביא, אבל הוא ביקש	59957
שלא כהוגן ונענש באופן חמור מאד, על שלא תיקן את הפגימה בבקשתו.	59958
אמנם זכות הרבים עמדה לה לנסת ישראל, שאף על פי שבקשה שלא כהוגן ענה לה ה' כהוגן, אהיה כטל	59959
לישראל, זכות זו אינה עומדת לכל יחיד כשהוא מבקש שלא כהוגן, ומה המובן שלא כהוגן? אם יש	59960
אפשרות לבקש דרך של עליה נוספת, אל לו לאדם להסתפק בדרך פחותה מזו, והוא נענש על שלא ביקש	59961

לדעת את ה' יותר, ואם כן מה היה חטאם של קרח ועדתו, שביקשו להוסיף מעלה ולעבוד את ה' ככהנים העומדים תמיד לשרת את ה'?	59962
ואכן איתא (סוטה י"ב): שמשנה נענש על שאמר רב לכם בני לוי.	59963
שנינו במס' (יומא מ"ה): קטורת מכפרת על לשה"ר, ומציין שם רש"י כההיא דקרח לשה"ר הוה, דכתיב אתם המתם את עם ה', וזה היה המשך המחלוקת של קרח שנאמר בה ויהיו המתים במגפה ארבע עשר אלף ושבע מאות, מלבד המתים על דבר קרח, נראה שכוונת רש"י בפירושו היא, שהתביעה נגד קרח ועדתו וזה לתביעה נגד אהרן ומרים, מדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה, השם הסכים לו אחרי שהוא בחר דרך זו.	59964 59965 59966 59967 59968
כאשר הרמח"ל מדבר על מידת נקיות, להיות נקי וטהור מכל ענפי העבירות, מביא לדוגמא את ירבעם ואת קרח, שנאבדו מחמת הרדיפה אחרי הכבוד, הם לא יכלו לסכול לראות עצמם בעבודת ה' בשרות המקדש במדרגה פחותה מחבריהם, רוח הקודש שהיתה בקרח הטעתו, הוא ראה רק את השלשלת הגדולה העומדת לצאת ממנו, שמואל ששקול כנגד משה ואהרן, וכ"ד משמרות עומדות מבניו שכולם מתנבאים ברוח הקודש (ילקו"ש במדבר ט"ז), אך לא הצליח להתעלות על מידת הכבוד והקנאה שלו, כדי לתקן עצמו בחכמה וביראת ה', ולבטל הימנו כל רצון של כבוד ושררה.	59969 59970 59971 59972 59973 59974
כאשר אדם פיקח כקרח זוכה להגיע לאותו רצון נעלה של הצדיקים, לזכות בתוך הצלחותיו להפיק רצון מהשם שיחפוץ בהם, הרי זוהי הארת פני אלוהים, ואדם כזה יחמוד תמיד בלבבו את המצוה ויופיה הרוחני, וכאשר נמצא אדם במעלה כזו יתכן שיטושטשו אצלו הגבולות בין תאוה וחמדה להשגת מעלה נוספת בקדושה, בין בקשת מעלת הכהונה כמעלה נוספת להתקרבות לעבודת ה', לבין תביעה לתוספת מעלה וקדושה שמקורה בקנאה בנשיאותו של אליצפן בן עוזיאל, ומכאן רק עוד צעד אחד להיגרר למחשבה רעה על משה רבינו ולדבר עליו לשה"ר.	59975 59976 59977 59978 59979 59980
בתת הכרתו של קרח, מתחת לדבריו היפים, שכולם קדושים ובתוכם ה', טמון שורש פורה ראש ולענה של כפירה וחמדת הכבוד, ולא רק לפני מחלוקתם נאמר על קרח ועדתו שהיו כשרים וקדושים, נשיאי עדה קראי מועד אנשי שם, אלא גם בתוך אש המחלוקת נשארו יראים וצנועים, ונזהרו שלא לעבור על פי ה' אפילו בעבירות קלות (סנהדרין ק"ט).	59981 59982 59983 59984
יתר על כן מצינו על הפסוק תעיתי כשה אובד בקש עבדך, טען דוד המלך לפני הקב"ה, אמנם עדת קרח תעו כשה אובד, אבל אתה ברחמיך הרבים, בקש עבדך ותביאם לעוה"ב כי מצוותיך לא שכחתי, שקיימו כל מצוותיך דכתיב כי כל העדה כולם קדושים, בקשת דוד מה' שהם אמנם תעו וסטו מן הדרך, אך כוחות הנפש שלהם הטעו אותם לחשוב, כי הם כבר הגיעו לשיא יכולתם הרוחנית, ואין בהם לא מידת הקנאה ולא מידת התאוה והכבוד, ושכחו את ההלכה כי כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו.	59985 59986 59987 59988 59989
הם ראו עצמם קדושים עד כדי כך, שמנעו עצמם מלהיכנס לביתו של און בן פלת משום שאשה פרועת שיער עמדה בדלת, והרי לא נאה לאנשים קדושים לעשות זאת, אף כשזה נוגע לעצם מלחמתם, היו צנועים ונזהרו על כל פסיעה ופסיעה שלא לעבור את פי ה' בקטנה וכל שכן בגדולה, כאן היתה טעותם המרה, הם לא ידעו כי מידת הכבוד שהיא אחת המידות הרעות ביותר, מפעפעת בהם ומתעה אותם ולכן אינם מכירים עוד את האמת, חמדת הכבוד, כמו כל מידה רעה יש בה ללא ספק כח להעביר כל אדם, אף הגדול ביותר על דעתו ועל דעת קונו.	59990 59991 59992 59993 59994 59995
מפרשה זו למדים אנו על גדלותם של ארזי העולם, ומה התורה דורשת מהם לפי גדלותם, דקות החטא הנובע משורש של מידה רעה, ועומק הדין בו נתבעו, ונענשו בעונש חמור כ"כ, עד שהם וכל אשר להם ירדו חיים שאולה, ומה אנן איזובי הקיר נענה ליום הדין? אין לנו אלא להחזיק בלימוד המוסר ולבצר לנו מקום לשוב אל ה', כבני קרח שזכו ברגע האחרון להכיר את האמת ואמרו, משה אמת ותורתו אמת, ובזה העלו עצמם לרומם של עולם ונתבצר להם מקום לעולמי עד שזכו ויצא מהם שמואל הנביא, מן הרמתים צופים מבני האדם העומדים ברומם של עולם, מבני קרח שנתבצר להם מקום בגיהנם ועמדו עליו ואמרו שירה. (מבית אברהם).	60000 60001 60002
	H 60003
	60004
	חקת 60005
	מאמר רצה 60006
זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה (במדבר י"ט ב').	60007 60008
אמר שלמה על כל אלה עמדתי, ופרשת פרה אדומה חקרתי ושאלתי, אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, א"ל הקב"ה למשה לך אני מגלה טעם פרה אבל לאחר חוקה (מד"ר חקת), למשה נתגלו טעמי פרה ולשלמה שנתגלו לו מעיינות החכמה לא נתגלתה לו פרשת פרה והיתה אצלו חוק, בענין חוקים ומשפטים,	60009 60010 60011

רגילים אנו להבין, שמשפטים הם דברים שנוכל להשיגם בשכלנו, וחוקים הם דברים שאין אנו משיגים אותם, מקוצר המשיג או מעומק המושג, והמתבונן יראה שהבנה כזו הוא מהדברים שאסור לאומרם.	60012
החוקים כתבו דתכלית הידיעה היא אי הידיעה ודבריהם נכונים, כשאדם מתבונן באופן מופשט קצת מהי ידיעה, מגיע הוא לידי מסקנא שכל ענין הידיעה כל המהלך שיש לו, אינו כי אם מעין פרה אדומה חוק בלתי ידוע לו, תכלית הידיעה היא שהאדם יבוא לידי מצב שאינו יודע בכל הבריאה כלום, אין לו שום מהלך, הכל סתום אצלו מה לפניו ומה לאחור, מה למעלה ומה למטה.	60013
באחד מספרי המקובלים הוא משיב לאלה המתמררים ליודעים ומבינים הכל, שינסו נא לבאר לו מפני מה בטני כל האוונים ואפילו השחורים לבנים הם, שאלה קטנה ואעפ"כ אין האדם יודע בזה שום מהלך, ומה גם אם נשאל שאלה חמורה מזו, כגון דמותם ותבניתם של הבע"ח ואופן יצירתם, כש"כ שלא ימצא בזה ידיו ורגליו, אמנם בתחילת החקירה נדמה לו לאדם שיש לו מהלך, אבל כשהוא הולך הלאה ומוסיף לחשוב לאט לאט נאבד ממנו כל מהלך, ומתברר לו שאין בכל הבריאה כ"א רצונו ית', ויוצא מזה דכל מהותו של מהלך אינו אלא אנו אין לנו אלא רצונו ית'.	60014
על דרך זה הוא ענין החוקים והמשפטים, כשאדם לומד משפטים ומבינים ויש לו מהלך בהם, וניגש הוא ללמוד ענין פרה אדומה המטרת טמאים ומטמאת טהורים, שאין לו בזה שום השגה כלל, התכלית היוצאת הוא שגם המשפטים שנדמה לו שמבינם ויש לו בהם מהלך, באמת כל מהלכו אינו אלא רצונו ית', וכשאדם יודע זה יכול הוא לעמוד על התורה כולה ויבינה היטב, כשלומד האדם מעשה המשכן בפרשיות שלמות אודות מיתריו ובריהיו, מיתרים ויתדות פשוטים, ושנתה בהן עד שגם ווי העמודים נכפלו כמה פעמים, הנה אם ילמד על פי מהלך יתחיל להקשות ולהתפלפל איך להבין זאת, אבל הלומד בלי מהלך שיוודע שאין לו שום ידיעה בזה, מובן לו הכל על הצד היותר טוב.	60017
האם אפשר להביט על עצי שיטים כעל עצים פשוטים? עצי שיטים הלא הוא השראת השכינה על ישראל, וביראת הכבוד הכי גדולה צריך להביט עליהם, שהם קדוש קדוש שאין לנו מושג כלל בהם, עד שמצינו במדרש, מעשה בעיר אחת שלא השתמשו שם בעצי שיטים לבנין, דבלימוד בלי מהלך עצי שיטים הם השראת השכינה, עד שאמרו במדרש (שמ"ר פ' ל"ג), כל מה שברא הקב"ה למעלה ברא למטה, מה למעלה שרפים עומדים אף למטן עצי שיטים עומדים, מה למעלה כוכבים אף למטן כן, א"ר חייא בר אבא מלמד שהיו קרסי זהב נראים במשכן ככוכבים הנראים ברקיע (שם פ' ל"ה).	60018
ולכאורה איזו השואה היא מעמידת עצי שיטים לעמידת שרפים, שבאותה עמידה אין לנו מושג כלל? אבל בלימוד בלי מהלך אין כאן שום תמיהה, דכשואין לנו בכל הבריאה שום מהלך ואין אנו יודעים כלום, כמו שסתום אצלנו ענין עמידת שרפים, כמו כן סתום אצלנו עמידת עצי שיטים, ומתקבל על דעתנו בלי שום שאלות מה למעלה שרפים עומדים אף למטה עצי שיטים עומדים.	60019
איתא במדרש, כשבנו המשכן הביאו הנשים מראותיהן נדבה והיה משה מואס בהן, אמר לו הקב"ה כי המראות האלו חביבין עלי מן הכל, הנה על מראות אמר הקב"ה חביבין, מבטא שרק הכלל ישראל זכה לו, וגם מן הכל חביבות מראות אלו, זה מבהיל מאד, אולם בלימוד בלי מהלך מתקבל זה על הלב מבלי הרהור, אין הכי נמי דהמראות חביבין עלי מן הכל, מסקנת הדברים היא שתכלית האדם בבריאה הוא שיבוא לידי מסקנא של אי ידיעה, שיהיה מחונך להתנהג כפי שמוליכים אותו בלי הרהורים ופקפוקים כמ"ש (חולין ה':), ערומים בדעת ומשימים עצמם כבהמה דאין לנו אלא רצונו ית'. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' ל')	60021
	60022
	60023
	60024
	60025
	60026
	60027
	60028
	60029
	60030
	60031
	60032
	60033
	60034
	60035
	60036
	60037
	60038
	60039
	60040
	60041
	60042
	60043
	60044
	60045
	60046
	60047
	60048
מאמר רצו	60049
זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה (במדבר י"ט ב').	60050
ותמה האוה"ח הק', למה נקראה מצוה זו בשם חקת התורה, היה לו לומר זאת חקת הטומאה או זאת חקת הטהרה, ותירץ כי בדרך רמז ירצה באומרו חקת התורה, שאם יקיימו מצוה זו על אף היותה חוקה בלא טעם, מעלה עליהם הכתוב כאילו קיימו כל התורה אשר צוה ה', כי קיום מצוה בלא טעם יעיד על הצדקת האמונה, והסכמת הנפש לקיים כל מצוות הבורא ית'.	60051
ביאור דבריו הק', שבזמן שאדם מקיים מצוה שיוודע בה טעם, עדיין אין אנו יודעים שאדם זה מוכן לקיים מצות בוראו, כי יתכן ואינו מקיים אלא מה שדעתו מכרעת, ואף בז' מצות בני נח שרובן מחויבות מצד השכל, כתב הרמב"ם פ"ה מלכים, כי המקיימן מחמת הכרע הדעת אינו גר תושב, ולא מחסידי אומות העולם ולא מחכמיהן, אלא צריך לקיימן מפני שנצטוו עליהן ע"י משה מפי הגבורה, והיינו שאף במצות השכליות שצריך האדם לומר אי אפשר לעשות רע, כי גם לולא הציווי היה נמנע מלגנוב ולרצוח וכדומה,	60052
	60053
	60054
	60055
	60056
	60057
	60058
	60059
	60060

אכן לאחר שנצטוו בהן מאת הקב"ה, הרי עיקר המנעו מעשותן צריך שיהיה מחמת ציווי הבורא ית',	60061
וסלידתו מהרע אינה אלא כטפל לסיבה העיקרית שהיא קיום מצות הבורא ית'.	60062
ובמקום אחר ביארנו, שכל עיקר עבודת האדם היא שיהיה עבד לקונו, עבד שאין לו אלא מצות רבו, ובל	60063
ילך אדם אחר חשבונות רבים ואפי' הם חשבונות של כבוד שמים, שאם הוא עושה כך כבר אינו עבד אלא	60064
בן חורין העושה על דעת עצמו, וכן א"ל ישעיה לחזקיהו המלך בהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי	60065
דמיפקדת איבעי לך למיעבד, כלומר אל לך לשקול את הדבר על דעתך אלא עשה מה שנצטוית, ואם משום	60066
כבוד שמים, מאי דניחא קמי דקוב"ה לעביד, ואין לך לדאוג עבורו כביכול, אמנם עיקר הקושי בעבודת ה'	60067
הוא ענין זה, שקשה מאד לאדם להרגיש את עצמו עבד ומוכרח, דהיינו לקיים אך ורק מחמת ציווי הבורא	60068
ית', ונוח לו לעשות לפי שיקול דעתו ובלבד שלא יהיה כבול.	60069
אמרו חז"ל (ילקו"ש שמות רמז קע"ד), ויואל משה לשבת את האיש, בשעה שאמר משה ליתרו תנה לי	60070
את צפורה בתך לאשה, א"ל קבל עליך דבר אחד שאני אומר לך ואני נותנה לך לאשה, אמר לו משה מה	60071
הוא, אמר לו הבן שיהיה לך תחילה יהיה לע"ז, מכאן ואילך לשם שמים, וקבל עליו, וביאר הבעה"ט	60072
הטעם שהסכים משה לתנאי זה, שכוונתו היתה להחזיר את יתרו למוטב יעו"ש.	60073
אך מן התימה על יתרו איך התנה תנאי זה, והרי אמרו חז"ל (שמו"ר א' ל"ב), כי מתחילה היה יתרו כומר	60074
לעכו"ם, ראה שאין בה ממש עמד וכפר בה, ועשה תשובה ועמדו בני עירו ונידוהו, וכתוב ויושיען שהצילן	60075
מג"ע, ורבנן אמרו מלמד שהשליכו אותם למים והוציאן משה, נמצא שהפקיר עצמו ובנותיו לסכנת	60076
נפשות, וכל זאת בגלל הכרתו המוחלטת כי אין בע"ז ממש, וא"כ יפלא איך התנה עם משה כי בן ראשון	60077
אשר יולד יהיה כומר לע"ז, וכבר עמד על כך שפתי חכמים.	60078
אולם הדבר מתבאר ע"פ האמור, כי אע"פ שחזר יתרו בתשובה שלמה ופירש מע"ז, כל זאת עשה מדעתו	60079
ומהכרתו שראה בשכלו שאין בה ממש, אך לא חפץ יתרו שצאצאיו יהיו מאמינים בה' בהכרח, והרי	60080
בביתו של משה יהיו מוכרחים להיות מאמינים, על כן התנה שאת הבן הראשון יחנכו להיות כומר לע"ז,	60081
ואם יבוא מעצמו לידי הכרה שאין בה ממש מה טוב, אבל לא ידע ולא הבין שעיקר התורה הוא שיעשה	60082
האדם עבד ולא ע"פ הכרעת דעתו.	60083
ועד כמה קשה על האדם להיות כבול ומוכרח אנו רואים במעשה שמעי בן גרא, שציוה דוד המלך טרם	60084
מותו לשלמה בנו ועתה אל תנקהו כי איש חכם אתה וידעת את אשר תעשה לו, והורדת את שיבתו בדם	60085
שאול (מלכים א' ב'), הבה ונראה כיצד קיים שלמה את צוואת דוד אביו, אמר הכתוב וישלח המלך ויקרא	60086
לשמעי, ויאמר לו בנה לך בית בירושלים, והיה ביום צאתך ועברת את נחל קדרון ידוע תדע כי מות תמות	60087
דמך יהיה בראשך, היכן כאן קיום הצוואה, ואיה חכמת שלמה שסמך עליו דוד אביו כאומר כי איש חכם	60088
אתה והורדת את שיבתו בדם שאול, האם זו היא העצה להוריד את שיבתו בדם שאול, והרי כמה וכמה	60089
זקנים בירושלים שלא יצאו מימיהם את שערי העיר הקדושה.	60090
אמנם כך היה ולא שמר שמעי את דבר המלך, ככתוב ויהי מקץ שלוש שנים ויברחו שני עבדים לשמעעי,	60091
ויחבוש את חמורו וילך גתה אל אכיש לבקש את עבדיו, וישלח המלך ויקרא לשמעעי ויאמר אליו, הלא	60092
השבעתיך בה' ואעד בכך לאמור ביום צאתך והלכת אנה ואנה ידוע תדע כי מות תמות, אך עדיין הדבר	60093
תמוה ביותר כי מנין היה שלמה המלך יודע כי כך יקרה לו, גם על שמעי קשה, שהרי נשבע לשלמה שלא	60094
יצא מירושלים והדבר בנפשו, ומה ערך לשני עבדים שברחו בכדי לסכן את חייו ולעבור על השבועה ועל	60095
פקודת המלך.	60096
עוד יש להבין שמאחר שהרגו לבסוף מטעם שלא שמר את פקודת המלך, א"כ למה היה צריך להשביעו	60097
בה' שלא יצא מירושלים, וכן למה הזהירו ידוע תדע כי מות תמות, הרי אם לא היה מזהירו היה המכשול	60098
קרוב יותר לשמעעי, וע"י השבועה הרי הוא מרחיק את הסיכוי לקיים את מצות דוד אביו.	60099
מיכן אנו למדים את היסוד שאמרנו, שאע"פ שירושלים משוש לכל הארץ ויכול אדם לדור בה כל ימיו	60100
מבלי צאת את חומותיה, אך כל זאת בזמן שאדם עושה כן מדעתו ומרצונו הטוב, אולם בשעה שנעשה	60101
מוכרח לשבת בה מבלי אפשרות לצאת ולבוא, הופכת ירושלים בעיניו לבית האסורים, והרי הוא עושה כל	60102
טצדקי שבעולם כדי לשבור את כבליו, ולפרוץ את חומת בית האסורים ויהי מה, כל זאת ראה שלמה	60103
בחכמתו, וע"י שציוה עליו לדור בירושלים ועוד הוסיף שבועה בה' שלא יצא, כל אלו כבלים הם על ידיו	60104
של שמעי, שלשלאות של ברזל שבמוקדם או במאוחר ישברם בעל כרחו, ואפי' קרית מלך רב כירושלים	60105
לא תוכל שאתו, כי ההכרח להמצא בתוכה קשה מנשוא וכנ"ל.	60106
אף הלאו לא תוסיפו עניינו כך, שכל המוסיף על מצות ה' אומר, כי יפה כוח שכלו לקבוע מצוות	60107
ואיסורים, ואף מצות ה' הוא מקיים מפני הכרעת דעתו, והוא מה שכתוב בוידוי דרבינו נסים גאון ז"ל, את	60108
אשר אסרת התרתי ואת אשר התרת אסרתי, האחד תלוי בשני, וכשם שלהתיר האיסור הוא עון גדול, כן	60109

עון גדול לאסור המותר, כי שניהם משורש אחד באים, ועל כן נאמר זאת חקת התורה, כי קיום החוקים הוא קיום כל התורה, כי לי בני ישראל עבדים הוא יסוד כל התורה כולה.	60110
(שיחות מוסר ח"א מא' כ"ה).	60111
	60112
	60113
מאמר רצו	60114
זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה (במדבר י"ט ב').	60115
	60116
א"ר איבו משל לבן שפחה שטינף פלטין של מלך אמר המלך תבוא אמו ותקנה את הצואה, כך אמר הקב"ה תבוא פרה ותכפר על מעשה העגל (במ"ר י"ט ד'), מה הקשר בין פרה אדומה לבין חטא העגל?	60117
הנה לקרב ענין פרה אדומה אל השכל הוא דבר נואש, שכבר אמר שלמה המלך אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני (קהלת ז'), שאחרי שאזן וחקר כל גופי תורה לא מצא לבאר הסתירה שבפרה אדומה שמטהרת את הטמאים ומטמאה את הטהורים (במ"ר י"ט ג'), ומכיון שאי אפשר לעמוד על סוד פרה אדומה, גם לא נוכל להבין איך היא מכפרת על חטא העגל?	60119
אולם נהפוך הוא, שדוקא מה שהנושא של פרה אדומה כ"כ מעורפל בזה נעוץ ביאור כל הענין, דוקא בזה שניתן לנו פרה בתור חוק שלא נוכל לעמוד על סודה עד לעתיד לבוא (מדרש שם ג'), נלמד הוראה גדולה שאין לאדם לצפות להבין כל דבר! בודאי חיוב תלמוד תורה מחייבת אותנו גם על סביר כמו על גמיר, וגולת הכותרת של הלימוד היא הבנת הסברא, כמ"ש חז"ל אגרא דשמעתתא סברא (ברכות ו'), אולם כל זה רק עד היכן שידינו מגעת, אבל מוכרחים להשלים עם העובדא שאי אפשר תמיד לעמוד על טעמו של דבר, לא מספיק לעבוד את הקב"ה על פי שכל הישר בלבד, אלא צריכים להתאזר גם בתמימות, ועל ידה אפשר לעבוד את הקב"ה אפילו במקום שלא מגיע שם החכמה.	60120
קבלת התורה קבלו ישראל ע"י תמימות באמרם נעשה ונשמע, אולם במעשה העגל אבדו את תמימותם, מבחינה שכלית נסיון העגל היה עצום שהרי משה רבינו בושש לבוא, וגם עצם הטעות של חטא העגל היתה נעוצה בצורת השור שבמרכבה שראו במתן תורה כמו שכתב הרמב"ן, וכוונתם היתה לשמים, ועל הכל רק הערב רב עסקו בזה והכלל נתפס על מה שלא מיהו.	60122
מבחינה שכלית אי אפשר להאשים במצב כזה, אולם מבחינת התמימות היתה כאן חריגה גדולה, שעם כל הסברות היפות איך הולכים ועושים צורה אחרי שנצטוו על זה בסני, ואף אם היו יכולים לטהר את השרץ בק"ן טעמים, בכל זאת עובדא היא שלא צויה להם הקב"ה לעשות עגל, ואם רצונו בעגל שיצווה להם על כך, למה להם לחפש דרכים מדעתם ולא לסמוך על הקב"ה?	60123
ומכיון שנתקו את עצמם מהאמונה התמימה, נגזר עליהם שוב מיתה אחרי שנתבטלה בסני, כמ"ש אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כולכם אכן כאדם תמותון (תהלים פ"ב), והכוונה שנפסקה דביקותם לקדושה, ומצב זה היא בחינת מיתה כמ"ש חז"ל רשעים בחייהם נקראים מתיים (ברכות י"ח:), הוא מה שפירש רש"י על הפסוק פרה אדומה תמימה וז"ל, על שם ישראל שהיו תמימים ונעשו בו (בעגל) בעלי מומין, תבוא זו (פרה) ותכפר עליהם ויחזרו לתמותם ע"כ, חטא העגל שהיה פגם באמונה התמימה הביא מיתה לעולם, ומעשה פרה שהיא מחזירה את האמונה התמימה, לעשות רצונו ית' מבלי להבין מטהרת מטומאת מת.	60124
תמימות שייך ביותר לאמונת חכמים שנצטוונו על יראתם כעל יראת המקום, ועלינו לבטל דעתנו לפני דעתם, החיוב על אמונת חכמים מוצא ביטוי בדברי תשובת ר' עקיבא איגר (יו"ד סי' נ"ה), לרב אחד שרצה לדחות דברי הרמ"א המיוסד על שיטת הר"ן וז"ל, מי יתן והיה מקדיש עיתות אלה אשר בהן יגע למצוא תואנה, אל היגיעה ועמל להבין אף קצה דבריהם העמוקים והרחבים, אלה דברי מוכיח לחכם מאהבה מסותרת, כי יחס לבבי וכאש בווערת על תתו לדברי רבותינו הקדמונים כתף סוררת, ולמען היות לו למזכרת להבין שדעתם רחבה ודעתנו נבערת, או אז יכנע לבבו לשים פסקי ראשונים לראש עטרת תפארת, לתכלית הנרצה הלזה באו דברי זאת האגרת, והיה אם יקח אמרי ויצפנם לעד ולמשמרת, אז אחתום עצמי אוהבו ומכבדו עכ"ל.	60125
עד כדי כך צריכים להגיע לאמונת חכמים כלפי הראשונים, שאף אם מוצא סתירה, עליו לתלות שלא יגע כראוי להבין דבריהם, ואם נמהר להשיב על דבריהם סימן הוא כי תואנה הוא מבקש, ואם בדברי הראשונים כך עאכו"כ לדברי תנאים ואמוראים ולדברי נביאים, ומכל שכן לתורת משה רבינו שכל הקושיות והסתירות הם רק בבחינת תואנה הוא מבקש, ומי שלא מקבל את כל דברי התורה הן בכתב והן בעל פה כצורתו למרות קוצר שכלו להבין, אין לו חלק כלל בתורת ישראל, כמו שמוכיחה לנו פרשת פרה אדומה אשר טעמיה נעלמו אף מהחכם מכל אדם.	60126
	60127
	60128
	60129
	60130
	60131
	60132
	60133
	60134
	60135
	60136
	60137
	60138
	60139
	60140
	60141
	60142
	60143
	60144
	60145
	60146
	60147
	60148
	60149
	60150
	60151
	60152
	60153
	60154
	60155
	60156
	60157
	60158

ואם רואה האדם שנבער לעמוד על טעמי תורה עם כל עמלו, יראה לקדש ולטהר את עצמו ולהרבות בתפילה, כמו שמצאנו במשה רבינו שמרוב קדושתו ודביקותו נמסר לו טעמה של פרה אדומה (במ"ר י"ט ד'), על אף שלכולנו הוא בבחינת חוק, כל שכן לשאר דברי תורה שנגלו טעמם שהם בהישג ידינו אם אך נכשיר את עצמנו כראוי. (המוסר והדעת).	60159 60160 60161 60162 60163
מאמר רחצ	60164
זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה (במדבר י"ט ב').	60165 60166
לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה לפיכך כתב בה חוקה, גזירה היא מלפניו אין לך רשות להרהר אחריה (רש"י), הנה בפשטות קאי על מצות הפרה, אבל יש כאן גם רמז וסוד על עצם הנהגת השי"ת עם כלל ישראל בעולם, וגם זו חוקה היא, גזירה מלפניו ית' ואין לך רשות להרהר אחריה.	60167 60168 60169 60170
אמרו חז"ל (ילקו"ש פרשה יז), פרה אלו ישראל שנאמר כי כפרה סוררה סרר ישראל, אדומה אלו ישראל שנאמר אדמו עצם מפנינים, תמימה אלו ישראל שנאמר יונתי תמתי, אשר אין בה מום אלו ישראל שנאמר כולך יפה רעייתי ומום אין בך, אשר לא עלה עליה עול זה דורו של ירמיה, והוציא אותה אל מחוץ למחנה ועמה הגלה לבבל, ושחט אותה לפניו, ואת בני צדקיהו שחטו לעיניו ואת עיני צדקיהו עיור, ושרף את הפרה לעיניו, וישרוף את בית ה' ואת בית המלך, ואסף איש זה הקב"ה שנאמר ה' איש מלחמה, טהור זה הקב"ה שנאמר טהור עינים מראות ברע, את אפר הפרה אלו גליותיהם של ישראל, והניח במקום טהור זה ירושלים שהיא טהורה ע"כ.	60171 60172 60173 60174 60175 60176 60177
אחז"ל (איכה רבה פ"א ג'), היתה כאלמנה אראב"כ הם לא פלשו אחר מדת הדין והיא לא פלשה אחריהם, הם לא פלשו אחר מדת הדין, כי כפרה סוררה סרר ישראל, כי פרה סוררה לא נאמר אלא כפרה סוררה, אף מדת הדין לא פלשה אחריהם, היתה אלמנה אין כתיב אלא כאלמנה, כאשה שהלך בעלה למדה"י ודעתו לחזור אליה, דרך קשתו כאויב אויב אין כתיב כאן אלא כאויב ע"כ.	60178 60179 60180 60181
הרי מתוך הגנות למדנו שבח גדול, כי לענין המעלה אנו נמשלים לפרה עצמה כמ"ש חז"ל ויקחו אליך פרה אלו ישראל, רק מה שנאמר בגנות סוררנו, שם קוראים עלינו שאנו רק כפרה סוררה ולא פרה עצמה, נמצא כי המשל להפרה עצמה אשר לא סוררה הרי זה שבח נפלא, שחורשת בשדה וחולבת בבית ויולדת ומניקה ומגדלת, ומה לנו עוד.	60182 60183 60184 60185
אדומה אלו ישראל שנאמר (איכה ד') אדמו עצם מפנינים, בזה אין צריך לומר שהוא שבח, כמ"ש כל הפסוק זכו נזיריה משלג צחו מחלב, תמימה אלו ישראל שנאמר (שה"ש ו') יונתי תמתי, גם בזה מבואר השבח אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה ברה היא ליולדתה, ורבים הם המאמרים שנאמרו בחז"ל בשבח זה שנמשלה כנסת ישראל ליונה, ומאמר אחד נביא להערכת שבח כנסת ישראל על אף הגלות והיסורים.	60186 60187 60188 60189 60190
אחז"ל (ב"ב כ"ד). בטבע היונה דכל דמידדי והדר חזי ליה לקיניה מידדי, ואי לא לא מידדי, וכן מושרש בטבע הרוחני של כנסת ישראל אשר קראם הקב"ה יונתי תמתי! שאין מרחיקין את עצמן ממקור מחצבתם עד שלא ידעו לחזור לקן שלהם, ואי לא חזו לקינייהו לא מידדו! אשר אין בה מום אלו ישראל שנאמר (שה"ש ד'), כולך יפה רעייתי ומום אין בך, כאן המכה בפטיש בשבח ישראל, כולך יפה רעייתי ומום אין בך.	60191 60192 60193 60194 60195
אשר לא עלה עליה עול, ודרשו חז"ל זה דורו של ירמיה שלא קיבלו עליהם עולו של הקב"ה, בדרש זה כבר הלכו הלאה, ונתתם אותה אל אלעזר הכהן זה ירמיה, והוציא אותה אל מחוץ למחנה ועמה הגלה לבבל (עזרא ה'), ושחט אותה לפניו, משום כך נהפך עלינו הגלגל, גלינו מארצנו וחרב בית מקדשנו, וקויים בנו כל הצ"ח קללות שבתורה, ועדיין לא נושענו עד ואסף איש טהור זה הקב"ה, את אפר הפרה אלו גליותיהם של ישראל, א"כ מה המה השבחים והמעלות הטובות שפיזרו עלינו הכתובים בראש המקרא? מכיון שבשעה שהגענו לאשר לא עלה עליה עול כאילו נעלם הכל ח"ו.	60196 60197 60198 60199 60200 60201
אך הט אזנך ושמע איך מכוון הדרש שדרשו חז"ל כאן עם הפשט בדרך אחד, הרי יש בכל הדורות ספרי חוקים ואזהרות שאנשי העולם מצטוים ומזהרים, אלא שיש בזה שני מינים, ציוויים ואזהרות הממשלה אל העם! הציוויים והאזהרות נחלקים בספר, וכתוב בו גם כל מיני עונשים לכל מי שיעבור עליהם, יש עונשים קלים ויש עונשים חמורים יותר, ציווי הרופאים ואזהרותיהם בהנהגת האדם באכילתו ושתייתו בשכבו ובהליכתו.	60202 60203 60204 60205 60206
גם בציוויים אלו של הרופאים יש עונשים קלים וחמורים למי שיעבור עליהם, אבל חלוקים הם מעונשים שהמלכות מענשת את העובר על הציוויים שלה, כי העובר על חוקי המלכות לא יענש כל זמן שלא יתפס	60207 60208

ביד המושל ויעמידוהו להמשפט ויצא חייב, ואף לאחר שימצא אשם יש ביד השופט להקל בעונשו, ואף למחול לו על עונו ולפטור אותו מעונש, כי הכל תלוי ביד המלכות לשבט או להסד אף לעובר על מצות המלך, בפרט אם יתחרט ויבקש על נפשו, ויבטיח לשמור מכאן ואילך על כל חוקי המלך וגזרותיו.	60209 60210 60211
לא כן בעונש העובר על פקודת הרופא, בזה תייסרנו רעתו ומשובתו שופטתו ומביאתו לעונשו המיוחד לו, אם להתייטר ביסורים ומכאובים גדולים וקטנים, ואם להפילו בחולי ומחלה, וגם יש שנידון למות מיד או לאחר זמן, כל העונשים לא יוכל איש להסירם ממנו, גם הרופא בעצמו מה יועיל לו, אף אם יבקש ממנו מחילה ויתחרט על עבירתו, ורק באחת יכול הרופא אולי להצילו מרעתו, אם ימציא לו תרופה חדשה לכלכל מחלתו אשר חלה בה, להבריא ולהביא למצב הקודם!	60212 60213 60214 60215 60216
מעתה יש לחקור בציוויים ואזהרות התורה והעונשים הכתובים בה למי שעובר עליהם, אם הם רק כציווי המלך, או גם כפקודת הרופא, והנה מצינו בכתוב (בשלח ט"ו) ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך כל המחלה אשר שמתני במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך, וראה רש"י שם וז"ל, לא אשים עליך ואם אשים הרי היא כלא הושמה כי אני ה' רופאך זהו מדרשו.	60217 60218 60219 60220
ולפי פשוטו כי אני ה' רופאך ומלמדך תורה למען תנצל מהם, כרופא הזה האומר לאדם אל תאכל דברים שמחזירים אותך לידי חולי וזהו איזון מצות, וכן הוא אומר (משלי ג') רפאות תהי לשרך עכ"ל, למדנו שעונשי שמים הם בחינת מחלה והקב"ה המצוה הוא בחינת רופא, אלא שיש כאן הרבה למעלה מזה, ורמז סוד אהבתו של הקב"ה לישראל באמור להם, כל המחלה אשר שמתני במצרים לא אשים עליך, ואם אשים הרי היא כלא הושמה כי אני ה' רופאך.	60221 60222 60223 60224 60225
וזהו מה שהקדים הכתוב ואמר ויקחו אליך פרה אדומה, והכל בשבחן של ישראל נאמר, אשר אין בה מום, שרמוז בזה מה שנאמר כולך יפה רעייתי ומום אין בך, לא אמר אשר אין לה מום, וכן לא אמר ומום אין לך, אלא ומום אין בך, מלה"ד לחולה הבא אל הרופא, הרי הוא בודקו ושואל אותו אם מחלה זו שנחלה בה היא תורשתית, שההורים שלו או גם למעלה מהם היה להם מחלה זו, ואז קשה מאד לרפאותו כי המחלה מושרשת בדמו ונולד ומומו עמו, מה שאין כן אם קיבל מחלתו מחדש ע"י שהודבק בה מאחרים וכדומה, אופן זה הוא קל בהרבה.	60226 60227 60228 60229 60230 60231
ובהכי מתפרש יפה מה שנאמר ומום אין בך, כלומר גם לישראל לפעמים יש להם מום, אבל המום אינו בדמם ובנפשם, כי הם בני אברהם יצחק ויעקב, ולא נולדו במומם רק בא להם אח"כ מבחון, וזהו כולך יפה רעייתי ומום אין בך, לך אפשר שיש מום, אבל בך אין מום! וכן ויקחו אליך פרה אשר אין בה מום אלו ישראל, אשר לא עלה עליה עול זה דורו של ירמיה, שלא קיבלו עליהם עולו של הקב"ה והיינו כפרה סוררה, וכמו אי כניסת הפרה תחת העול אינו בטבע הפרה, כי היא תמיד נכנעת וכופפת ראשה תחת העול, אלא שעבר עליה רוח סוררות, כן ישראל בדורו של ירמיה לא קיבלו עליהם עולו של הקב"ה.	60232 60233 60234 60235 60236 60237
והנה הדרש כאן מכוון כפי הפשט במצות הפרה, שכבר אחז"ל לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר, מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה חקה גזירה היא מלפני אין לך רשות להרהר אחריה ע"כ, נמצא כי מצות הפרה היא הבחינה הראשונה של גזירת מלך ולא כפקודת רופא, וזהו אשר לא עלה עליה עול שלא קיבלו עליהם עולו של הקב"ה, והמום הזה ג"כ אינו בהם בדמם ובעצמיותם, אלא ויתערבו בגויים וילמדו מעשיהם, וזהו שוב כמצות הפרה הבאה לטהר את מי שנטמא במת בנפש אדם, ולכן ונתתם אותה אל אלעזר הכהן זה ירמיה, ושחט אותה לפניו זה נבוכדנצר, ושרף את הפרה לעיניו את עורה ואת בשרה ואת דמה על פרשה ישרוף.	60238 60239 60240 60241 60242 60243 60244
את כולם ישרפו בכבשני האש, הצדיקים והבעלי בתים המחזיקים התורה, והם עורה ובשרה ודמה של הפרה, ואף הפרש שהיא הצואה שנדחקה לחוץ, אבל כ"ז שהפרש נמצא עוד בתוך הגוף ולא יצא לחוץ, הרי הוא נידון עם בשרה ועורה כהפרה עצמה, וגם פרשה ישרוף לטהרו מטומאתו, כי מי שיצא מכלל ישראל והמיר דתו שוב אין אנו ערבים לו ולא אחראים למעשיו, אבל ששם יהודי נקרא עליו הרי הוא בכלל, וכמו שראינו בשואה במלחמת העולם שעברנו, שניספו שש מליון יהודים בכל מיני מיתות משונות, עד ואסף איש טהור זה הקב"ה, את אפר הפרה אלו הגליות, אל מקום טהור זה ירושלים שהיא טהורה תובב"א. (לב אליהו).	60245 60246 60247 60248 60249 60250 60251
מאמר רצט	60252
זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה (במדבר י"ט ב').	60253 60254 60255
איתא (במדרש רבה י"ט), זאת חקת, זה שאמר הכתוב (איוב י"ד) מי יתן טהור מטמא לא אחד, כגון אברהם מתרח, חזקיה מאחז, יאשיה מאמון, מרדכי משמע, ישראל מאומות, עולם הבא מעולם הזה, מי	60256 60257

עשה כן, מי צוה כן, מי גזר כן, לא יחידו של עולם, תמן תנינן (נגעים ב' ב'), בהרת כגריס באדם טמא,	60258
פרחה בכולו טהור, מי עשה כן, מי צוה כן, מי גזר כן, לא יחידו של עולם.	60259
תמן תנינן (חולין ע"א.), האשה שמת ולדה במעיה והושיטה החיה ונגעה בו, החיה טמאה טומאת ז' והאשה	60260
טהורה עד שיצא הולד, המת בבית (בבטן האשה מ"כ) הבית טהור, יצא מתוכו הרי הוא טמא, מי עשה כן,	60261
מי צוה כן, מי גזר כן, לא יחידו של עולם, תמן תנינן (פרה ד'), העוסקין בפרה מתחילה ועד סוף מטמאין	60262
בגדים, היא גופה מטהרת בגדים, אמר הקב"ה חוקה חקקתי גזרה גזרתי אי אתה רשאי לעבור על גזרתי	60263
עכ"ל.	60264
הסדר במדרש מורה אשר יש כאן ארבעה מחלקות, אח"כ בא הסיום מי עשה כן, ונבאר מה שנראה ללמוד	60265
מכאן לעבודתנו, זאת חקת התורה, כיצד לומדים תורה, כיצד מתעלים בתורה, וכיצד מתחזקים בתורה,	60266
שאלה זו נשאלת ע"י ארבעה סוגי אנשים שצריכים חיזוק, יש אדם שרואה את עצמו כטמא, אינו מוצא את	60267
עצמו קשור לבחינה של כלל ישראל, בהיותו נעדר דביקות בקב"ה, איש עולם הזה, וכאשר עולה בלבו	60268
מחשבה על הצלחה בתורה, מיד הוא מחליט שאין בידו לעשות כן, ודבר זה מאד מצוי, ליפול ביאוש עקב	60269
מצבו הרוחני הירוד.	60270
אל מול טענה זו פונים חז"ל ומחדשים לאמר, בעיקרא דדינא הצדק אתך, כיצד זה יוכל הטמא והמגושם	60271
לזכות ולהצליח, אלא שיחידו של עולם שהוא ברא את כל העולם, הוא גזר אשר כל אדם ואדם יוכל	60272
להשתמש בנקודה הפנימית שנשמתו, להציתה ולשלהבה לגדלות מופלגת, מקומו של יאוש אינו אלא בשכל	60273
המוגבל של האדם, השכל רואה בכל דבר סיבה ומסובב, אם עשיתי כך בהכרח שהתוצאה היא זו, אבל	60274
הקב"ה יחידו של עולם, הוא החונן לאדם דעת, הוא יוכל בבת אחת להעניק הצלחה למי שחפץ.	60275
יש אדם היגע בתלמודו ואינו עולה בידו מאומה, ולפתע הוא חש בשפע של סיעתא דשמיא, יש המקבל על	60276
עצמו קבלות בעבודת ה', ונכשל וחוזר ונכשל עד שמתחיל ליפול ביאוש, עד מתי? תשובתם של אלה היא	60277
מי יתן טהור מטמא, עתה הנך עומד במדרגה ירודה ופחותה, כעבור רגע ביכולתך להתעלות למעלה	60278
למעלה, אדם מגושם בכל מהותו מסוגל ליהפך לבן עוה"ב, לבן תורה המפקיר עצמו לתורה במסירת נפש,	60279
אם רק תחפוץ תזכה שתהיה אדם חדש לא אותו אדם מגושם, בפסוק לב טהור ברא לי אלהים מחדש דוד	60280
המלך, אשר יש והקב"ה מחליף את הלב בלב חדש למי שבא להתחזק.	60281
הבחינה השניה, תמן תנינן בהרת כגריס באדם טמא, פרחה בכולו טהור, יש ומשליכין אדם אל תוך	60282
התהום, ודוקא שם הוא מקבל האפשרות להתעלות, יש טמא אשר זקוק להלכות טומאה כדי לעלות	60283
מטומאה לטהרה, אבל יש טמא גם מבלעדי הלכות יעלה על עצמו, כאשר הטומאה משאירה לו אחיזה של	60284
מקום טהרה ברור שיטהר עצמו, כנגד הטמא החושב שאינו ראוי להתעלות, באה התשובה מי יתן טהור	60285
מטמא.	60286
אבל אדם שהיה במצב רוחני, ובבת אחת מרגיש איך שהסיעתא דשמיא סרה הימנו, והוא מושלך מטה	60287
מטה, ידע אשר פרחה בכולו טהור, כי סימן יפה הוא לאדם אשר מדברים עמו, מן השמים דורשים ממנו	60288
עוד התעוררות וגבוהות, ובספרים קראו לימים אלה ימי הבחינה ובספרי מוסר ימי הירידה, כאשר אדם	60289
נטמא אות הוא שתובעים ממנו התעלות, ולשם כך עליו לקיים את ההלכות, ואם עבר זמן ולא הרגיש,	60290
ואדרבא מוצא קורת רוח ממצבו, אז מפילים אותו עד שבעל כורחו מפנה עצמו להתעלות.	60291
הבחינה השלישית, הוא מה שהרבה שואלים, על אלה שכל עוד הם בין כתלי הישיבה שומרים על תוארם,	60292
אבל מיד כאשר יוצאים לחוץ נטמאים כי קולטים את השפעת הרחוב, ואינם מבינים למה זה ישפיע עליהם	60293
הרחוב לנהוג בהנהגות שאינם של בן תורה, ויש ונפלים עי"ז ליאוש, כלפי אלה התשובה היא לא	60294
להתפעל מזה, גם זו בריאה, בריאה של עולם הנסיון, וכאשר ההכרח מביא לפגוע בו בעולם, עליו לידע כי	60295
הוא נמצא עתה במצב שהוא עלול יותר לקבלת טומאה.	60296
אבל מאידך יש בעולם הנסיונות מה שאין בבית, כי דוקא מחמת שהוא נמצא בנסיון יש בידו להתעלות	60297
מעלה מעלה, מחד לא לשכוח אשר הרחוב הוא רשות הנסיון, ולא לרמות עצמו כאילו כבר הגיע למדרגה	60298
שהנסיון כבר אינו נסיון עבורו, ומאידך הנסיונות המזדמנים בהכרח, הם הנסיונות שמעמידים לפניו מן	60299
השמים להתעלות.	60300
הרביעית נוגעת לעולם המשפיעים, הן המשפיעים על אחרים והן המשפיעים על עצמם, יש המקדישים	60301
הרבה זמן בעבודת מטהר ומתוך כך נדבקות בו טומאה, יש אמנם טהרה ע"י שלילה, היינו ע"י לימוד תורה	60302
המטהרת והמכפרת, אבל הטהרה ע"י עקירת הטומאה בחיוב, אע"ג שיש וחייבים להתעסק בה, ואמנם	60303
מצליחים ומטהרים את הטמא, אבל מאידך קיים ענין המוכר בעולם המוסר, אשר אם מתעסקים בענייני	60304
ירידות ועבירות, עלולים להגיע מלימוד הענין והעסק בה, לרצון להתדבק מעט בעבירה כדי ללמוד	60305
אודותיה, ואלה מטמאים, ואין להקשות כיצד זה אשר בתוך עסק במצוה ובאמצע עסק הטהרה, דוקא אז	60306
ועל ידה מקבלים טומאה, כי חקה חקקתי גזירה גזרתי.	60307

והעצה כיצד לעמוד בזה, היא עצם הידיעה על הסכנה האורבת לו בדרכו, וכמ"ש בכלי יקר וז"ל, ומזה מי	60308
הנדה יכבס בגדיו, רוב המפרשים יצאו ללקוט ולא מצאו טעם מספיק, למה הפרה המטהרת הטמאים תטמא	60309
הטהורים, ועתה הט אונן ושמע, כי מצינו שכל אוכל אינו מוכשר לטומאה עד שיפול עליו מים, ואיך	60310
אפשר המים שמקורם טהרה יסבבו הטומאה, אלא ביאור הענין כך הוא, שכך הוא בטבעיות, שכל דבר	60311
אינו מתפעל כי אם מהפכו ולא ממה שהוא ממינו.	60312
כדרך שהיצר הרע מתגרה יותר בישראל מבאומות, ובתלמיד חכם יותר מכולם, לפי שכולם הפכיים לו,	60313
על כן הוא רוצה להתגבר עליהם, וזה טעם שסמוך לעליית השחר החושך מתגבר, כי כל דבר מתפעל	60314
מהפכו דוקא, לפיכך כל אוכל זורע אינו מתפעל מן הטומאה לעשות בו רושם, עד שיבוא עליו מים שכולם	60315
טהרה, ואז הטומאה רצונה לנצח הטהרה ותתגבר עליה.	60316
כך מי נדה שיש בהם מים שכולם טהרה, ויש שם אפר פרה שכולו טומאה, והם מעורבין יחד, לפיכך אם	60317
מי נדה זורק על אדם טמא, אז אין האדם מתפעל מן האפר שהרי הוא ממינו, אבל הוא מתפעל מן המים	60318
שהם הפכיים לו, כי הוא טמא והמים טהורים, על כן המים פועלים בו ומנצחים הטומאה, אבל אדם טהור	60319
הנושא מי הנדה, אינו מתפעל מן המים כי הם ממינו ששניהם טהורים, אבל הוא מתפעל מן האפר שהם	60320
הפכיים לו, כי הוא טהור והאפר טמא, על כן האפר פועל בו ועושה בו רושם לטמא.	60321
ואם תשאל לומר אם כן האפר למה לי, יטהרו במים בלא אפר, תשובה לדבר שיש צורך בזריקת האפר	60322
עליו, כי לא יוכל להטהר עד שידע מקור הטומאה וישתדל להסיר הסיבה, לומר הרי לך שטר ושוברו עמו,	60323
ובעירוב זה כוח המים אתי לאשמעינו, שהם מנצחים מקור הטומאה, ועל כל פנים למדנו אשר באיזה דרך	60324
שהאדם מתעלה נוהגים אתו בנסים עצומים שאי אפשר להסבירם, חוקה הם יחידו של עולם עשה ציוה	60325
וגזר כן, ואשר על האדם לידע אותם. (מערכי לב).	60326
	60327
מאמר ש	60328
זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה (במדבר י"ט	60329
ב').	60330
ארבעה דברים שטן ואומות העולם משיבין עליהם ואומרים מה טעם יש בהם, אשת אח, כלאים, שעיר	60331
המשתלח, ופרה אדומה (מ"ר י"ט ה'), לכאורה למה דוקא האומות הם השואלים? האם דוקא האומות הם	60332
החכמים להבין ולידע היטב טעמי כל התורה חוץ מאלה הארבעה? ולמה לא שמענו מישראל שהם יתקשו	60333
בטעמיהם של אלה ארבעת הדברים? אלא הדבר הוא, דוקא המסולפים מתקשים ונכשלים בכל איזה חושך	60334
שהוא, וכבר אין בכוחם לבקוע ולעבור.	60335
אבל אנן דסגינן בשלימותא לא מקשים בכלל, האנשים החלקים עוברים דרכי החושך עם כל דרכי יצירתם	60336
הוא דרך האמונה, כל כמה שנתמעטו הדורות, כל כמה שנתגבר החושך, העמידו קיום כל התורה על פחות	60337
ופחות יסודות, עד שבא חבקוק בדורו שהחושך כיסה כל הארץ, באפלה כזאת שכבר לא נראה כל זוהר	60338
של אור כי אם היצירה של אמונה, וזה אשר בא חבקוק והעמידן על אחת, וצדיק באמונתו יחיה, כל	60339
היצירה של חושך היא היצירה של אמונה.	60340
אמנם כן הוא, פרה אדומה היא באמת פרשה תמוהה בשכל ללא כל ביאור, כי מה טעם יש בזה שאותו דבר	60341
עצמו שטמא טהורים הוא עצמו יטהר טמאים! אמנם אנחנו הלא לומדים פרשת פרה עם כל המסכת שלה,	60342
וגם מתעלים אנו עם לימודה עד מאד, הלא גם רוח הקודש יכולים לשאוב מזו הפרשה, אף שגם לנו רחוק	60343
ממנו הטעם שבה, כי יתכן יהיה אדם אשר ילמוד כל מס' פרה וגם יתחכם בה מאד, וממנה ומעצמה יצא כי	60344
על ידה יתפקר לגמרי, ומשום מאי? משום שאינו מוצא טעם בה, מתקשה הוא בזו השאלה באין יכולת לו	60345
להתפטר ממנה, ואנחנו זו השאלה הלא אף לא מזיזה אותנו כל דהו.	60346
לנו אין בעצם כל קושיא ושאלה כלל, אמנם כי נמצאים אנו בחושך, אבל באמונה אנו עוברים היטב כל	60347
הדרכים ללא מכשול כל דהו, עוד זאת כי מהחושך עצמו יוצא תורה, היא התורה של אמונה, אנו ודאי	60348
מתעלים מפ' פרה לא פחות ממס' נזיקין וכדומה, וכי מפני שאין אנו יודעים טעם אשת אח, לא מתעלים	60349
אנו מלימוד מס' יבמות, אומרים בשם הגר"ח זצ"ל מברייסק שמסדר קדשים יכולים ביותר להתעלות, ואם	60350
כי מצינו בהיפוך בחז"ל שאומרים (ברכות ס"ג):, הרוצה שיתחכם יעסוק בדיני ממונות, אולם בקדשים	60351
משיגים ביותר הדרך האמיתי בלימוד.	60352
כשלוּמדים נזיקין סוברים כי כל הענינים הולכים ע"פ מהלך שכלנו, כי בהם באמת שייך להגיד בקצתן	60353
איוו סברות, למה נקטה התורה כן או אחרת, סוכ"ס הרי הן מהמצות שהשכל מחייבתן, אבל בלימוד	60354
הקדשים תיכף בהתחלתו רואים כבר שהענינים אינם הולכים כלל ע"פ סברותינו אנו, אלא כולם הינם	60355
גזירת הכתוב, דינים שלולא גזירת הכתוב לא היה לנו כל יד בהם, והנה דוקא באלה גזירות הכתוב, דוקא	60356
באלו שאין יד שכלנו תופסת בהם כל דרך ומהלך, בהם עוד יותר אנו מתעלים עד רוח הקודש, הוא סוד	60357

הענין של חושך, כי בחושך אמנם מתעלים עוד הרבה יותר מאשר באור, וכל מה שהחושך יותר גדול יותר מתעלים.	60358
בספרים מובא מעשה שהיה בימי האר"י ז"ל, איך שאיש פשוט התעורר מאד מדרשת הרב על גודל הענין של לחם הפנים שהיו מקריבין מידי שבת בשבתו, ואיך שמעת חורבן המקדש שורה מארה גדולה בעולם מהעדר אלה הלחם, ולהקב"ה יש מהעדר זה הלחם הרבה צער, ומהתעוררותו זו הגדולה החליט זה האיש כי הוא אמנם ככה יעשה, והיה מניח בארון הקודש בכל ערבי שבתות לפני השקיעה שתי חלות, באמונתו הודאית כי יעלה זה להקב"ה כאילו היו לפניו לחם הפנים שבמקדש, ובכל פעם שהיה מניח בארון את שני אלה הלחם היה מתפלל בדמעות שופכות, ומבקש מלפני ה' כי יקובל זה לרצון, ואחרי השבת כשהיה פותח את הארון לא היה מוצא שם את החלות, והיה ברור לו כי מנחתו נתקבלה, וכי ה' לקח אותם, וככה היה מתנהג בזה תמיד זמן רב.	60359
פעם אחת בא הרב דמתא מעט זמן קודם לפני השבת בביהמ"ד, וראה איך שהאיש מניח את החלות בארון ושאלו על זה, ענה לו האיש להרב בכל תמימותו כי אלו החלות בארון הינם לשם לחם הפנים, והראה לו בברירות כי הקב"ה לוקחן מפני שאחרי השבת כבר אינו מוצא אותן, תמה הרב ואמר לו שלא יאמין בכאלה, אלא השמש של הביהמ"ד בהכינו את הביהמ"ד לפני השבת הוא ודאי לוקח אותן, ואמר לו הרב שישב אתו ויעשה עצמו כאילו אינו רואה כלום, ואז יווכח כי השמש הוא אשר לוקח את החלות.	60360
כן היה ומאז האיש הפסיק מלהניח הלחם, אח"כ היה לו להאר"י ז"ל חלום, ואמרו לו כי בשמים יש טענות גדולות על הרב שגילה לאותו האיש כי השמש לקח החלות, ומפני זה חדל מלהניח בארון את החלות, ואמרו להאר"י ז"ל כי מעת הפסיק האיש מלהניח את החלות, נוטלה מהקב"ה נחת רוח הכי גדול שהיה לו ממעשה זה האיש, שלא היה לו כזאת מעת חורבן המקדש.	60361
היתכן לצייר לעצמנו אי ידיעה יותר קטנטנה מזה, כי יניח אדם חלות בארון הקודש ויסבור כי הקב"ה אוכלם? ומאי ידיעה זאת קיבל הקב"ה נחת רוח נפלאה! כל מה שרבה ביותר האי ידיעה כל מה שגדול ביותר החושך, יותר גדולה הנחת רוח של הקב"ה! אדם ובהמה תושיע ה', אלו בני אדם שהן ערומים בדעת ומשימין עצמן כבהמה (חולין ה').	60362
אדמו"ר הסבא ז"ל מקעלם (ח"מ ב' מא' רמ"ז) עמד על מאז"ל (שבת פ"ח.), בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, באו ששים רבוא של מלאכי השרת לכאן"א מישראל וקשרו לו ב' כתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע, והקשה הלא היה להם לקשור לכל אחד ג' כתרים, אחד כנגד נעשה ב' כנגד נשמע ג' על מה שהקדימו נעשה לנשמע עיי"ש, ולפי דברינו יש לומר כי כל אשר זכו בכתרים היתה אך ורק על קבלתם לעשות הכל ללא כל ידיעה כי אם באמונה, וזהו אמנם ענין קדימתם נעשה לנשמע כי אין לנו אלא רצונו ית', ולא שכלנו וידענתנו! כי מעשים באי ידיעה גדולים מבידיעה.	60363
זהו אשר אנו מדברים כל העת, כי מדרגת החושך גדולה הרבה יותר ממדרגת האור! ואמרו (בר"ר ג' ז') איני יודע באיזה מהם חפץ הקב"ה, אם במעשה הצדיקים, ואם במעשה הרשעים? הנה יתכן כי במעשה רשעים נמצא אור יותר רב מאשר במעשה צדיקים! וזה אומרנו בתפילת נעילה, אין קץ לאישי חובותינו ואין מספר לניחוחי אשמתנו, אין מספר לריחי ניחוחים הבאים מאשמתנו! אלא מה? הרי הניחוחים האלו לא באים כי אם ע"י תשובה, אמנם לא יודעים מאין התשובה מתחלת? מה פועלת אנחה אחת! וידוי אחד! בדורנו זה החשוך, בדברים פעוטים ותיכף הננו כבר בפרשת התשובה! בתוך חטאנו נמצאים אורים יותר גדולים אישים וניחוחים! (דעת תורה).	60364
מאמר שא	60365
זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה (במדבר י"ט ב').	60366
מחלקי העבודה במוסר הוא לתקן את ענין מלומדה, שני סוגים יש בענין זה, מלומדה בדברי הרשות, ומלומדה במצוות, מלומדה בדברי הרשות היינו אדם ההולך בעולמו בלי התבוננות, עושה מעשים בלי חשבון, לא קודם המעשה ולא בשעת מעשה, ולפעמים גם לאחר המעשה לא יתבונן עליהם, מלומדה זה מבואר כל צרכו בספר מסלת ישרים במדרגת הזהירות יעו"ש, מלומדה במצוות הוא אשר הנביא קורא תגר, ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה (ישעיה כ"ט), מלומדה זה פירושו שאדם עושה מצוות בלי מחשבה והרגשה כל אחד לפי מדרגתו, מלומדה זה שייכת לכאורה רק במצוות מעשיות כתפילין וציצית, שאדם עושה מעשה המצוה בלי השתתפות המחשבה.	60367
וכן בתפילה וברכות יש שאדם מתפלל ומברך בלי מחשבה והרגשה, לא הרגשה של הודאה במה שיש לו, ולא הרגשה של בקשה במה שאין לו, ובמה שאפשר להשיג ע"י תפילה ורחמי שמים, אבל שיהיה מלומדה כזה גם בלימוד התורה, שאינו נקנה בלי מחשבה ועיון, בלי שכל וכשרון, בלי יגיעה ועמלות רבה, דבר זה	60368
	60369
	60370
	60371
	60372
	60373
	60374
	60375
	60376
	60377
	60378
	60379
	60380
	60381
	60382
	60383
	60384
	60385
	60386
	60387
	60388
	60389
	60390
	60391
	60392
	60393
	60394
	60395
	60396
	60397
	60398
	60399
	60400
	60401
	60402
	60403
	60404
	60405
	60406
	60407

לא יצוייר בדעתנו, והאמת היא כי מלומדה זה כמו שהוא נמצא בכל המצוות, כן הוא נמצא בתלמוד תורה,	60408
ולא עוד אלא שהוא נמצא בלימוד התורה במדה שאין כמוהו בשאר המצוות.	60409
איתא (ביומא ס"ז), ת"ר את משפטי תעשו, דברים שאלמלא נכתבו דין הוא שיכתבו ואלו הן, ע"ז ג"ע	60410
ש"ד גזל וברכת השם, את חוקותי תשמרו, דברים שהשטן משיב עליהן, התורה מתחלקת לשני חלקים	60411
משפטים וחוקים, חלקים אלה נראים בעינינו כי אינם שוים, חלק המשפטים היינו דברים שדעת האדם	60412
מחייבת אותם המה רובה של תורה, וחלק החוקים דברים שיצה"ר ואומות העולם משיבים עליהם, וכן	60413
איתא בפסיקתא ארבעה דברים יצה"ר משיב עליהן ובכולן כתיב בהן חוקה, ואלו הן, אשת אחיו, וכלאים,	60414
ושעיר המשתלח, ופרה אדומה (ילקוט ויקרא ט"ז) החוק שבדברים אלה הוא הסתירה שבדבר, בחייו	60415
אסורה לו, מת בלא בנים מותרת לו, וכן כלאים שמותר סדין בציצית.	60416
אבל כאשר נעניין נראה, כי רובה של תורה עניני חוקים המה, ואין לחלק המשפטים רק מעט מזעיר, מצות	60417
פרה ידוע לנו שהיא חוק מפני הסתירה שיש בה, מטהרת את הטמאים ומטמאה את הטהורים, על זה אמר	60418
שלמה אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני (פסיקתא פי"ד), אבל הפלא ניתן להאמר רק אם היה ענין טומאה	60419
וטהרה מובן לנו, אם היינו יודעים מה זה טומאה וטהרה, ומדוע נטמא האדם או הכלים באופן זה ונטהר	60420
באופן זה, כי אז היה הפלא איך אפשר להיות בדבר אחד טומאה וטהרה כאחד.	60421
אבל אצלנו אין הפלא רק בדבר זה, כל הענין של טומאה פלא הוא, סתרי תורה הוא, דבר שאין לנו שום	60422
מושג בו, ולא רק לשכל שלנו אלא שנדמה לנו כי אין מבוא לשכל אנושי בכלל בענינים אלה, והיותר פלא	60423
בענין טומאה וטהרה הוא חלק הנגעים, חלק זה הלא ענין של מחלה הוא, מחלת העור הצריכה לרופא	60424
ורפואות, והתורה אומרת כי זה שייך אל הכהן, אין בתורה חיוב לכהן שיהיה גם רופא, או שישאל לאיזה	60425
רופא, אלא הלכות יש, מראות נגעים שנים שהם ארבעה (נגעים פ"א), בהלכות אלה צריך הכהן להיות	60426
בקי ולא יותר, והכל תלוי באמירתו, אם הנגע ישנו והכהן עדיין לא אמר עליו טמא, אין זה נגע, וכיון	60427
שאמר נעשה לנגע בכל פרטיו, היש דבר פלא יותר מזה?	60428
ענינים של מחלה ורפואה נכנסו בהלכות טומאה וטהרה, והלכות אלה הן היותר חמורות שבתורה, על ר'	60429
עקיבא אמרו חז"ל מה לך אצל הגדה, כלך אצל נגעים ואהליות (חגיגה י"ד), התלי תילים של הלכות שהיה	60430
דורש על כל קוץ שבתורה ראויים ביותר לדורשם בהלכות אלה, סדר טהרות אחד מששת הסדרים והיותר	60431
עמוק שבכולם, סדר זה אין לו שום שייכות לחלק המשפטים, כולו חוק הוא, דבר שאין לשכל מבוא בו.	60432
וכן סדר קדשים הרבה חידושי תורה נאמרו בו, חידושים מלאים שכל וסברא חכמה וכשרון רב, גדרים	60433
חדשים, השוואות וחילוקים נפלאים, ויחד עם זה נעלם מעין כל מהותה של קדושה, דבר נפלא הוא לראות	60434
את אי ההתאמה של הכלל להפרטים שבו, כל פרט מובן ומוסבר בהבנה נפלאה, הפרט היותר צדדי נאמרו	60435
בו סברות רבות, והכלל כולו אין לו שום מבוא בשכל האדם, מהו הענין של קדושה, ואיך נעשה דבר חול	60436
לקודש, ואיך נפקעת הקדושה ע"י פדיון או השתמשות, כל הענין של קדושה חוק הוא.	60437
וכן סדר מועד, שבת ויו"ט המה ענינים של זכירה למעשה בראשית, זכירה ליציאת מצרים, אבל קביעת	60438
המועדים איך היא, קביעות זו נמסרה לבית דין לעשות בהם כחפצם ורצונם, אם הם יאמרו מקודש החודש	60439
נעשה יום זה ראש חודש והמועדים נמשכים אחריו, העושה מלאכה ביום זה בתשרי הרי הוא לוקה, האוכל	60440
ביום שחל בו עשירי חייב כרת, וביום הקודם לזה מצוה גדולה מדברי סופרים, וכן כל הלכותיו של סדר	60441
מועד, הכל ע"י אמירת מקודש החודש נעשה ונגמר, האם אפשר להכניס סדר זה בחלק המשפטים?	60442
וכן סדר נשים וזרעים, כולם אין שכל האדם משיגם, איך נעשית פנויה לאשת איש ואשת איש לפנויה,	60443
ואיסורי תרומה ומעשרות כלאים וערלה, הלא כולם חוקים המה, ואפילו סדר נזיקין שכולו משפט הוא, גם	60444
בו נמצא חלק של חוקים, כמו חלק העונשים ואופניהם כאין עונשין מן הדין ותשלומי קנסות, ואולי גם	60445
גדרי הקנינים, וא"כ התורה כולה חוק היא ואין לחלק המשפט בה רק מעט מזעיר.	60446
השקפה זו חדשה היא אצלנו, לא שערנו מעולם כי תורת השם המלאה חכמה בלי גבול, תהיה כולה רק	60447
חוקים מלבד מצוות אחדות, אך בהיות שלא חשבנו בזה אפשר שהשקפה מוטעת היתה אצלנו עד עתה,	60448
אבל האמת הוא שאין טעות בהשקפה הקודמת, התורה כולה חכמה היא, וממקור החכמה היא נובעת, בה	60449
הסתכל וברא עלמא (ב"ר פ"א), עוה"ז כולו מלא חכמה ותבונה אין שיעור, תורה זו המלאה חכמה ודעת	60450
לבני אדם ניתנה, ונתינת התורה מעידה על מקבליה כי חכמים המה, כל הנבראים בצלם אלהים מכירים	60451
את חכמת ישראל שהיא למעלה מחכמתם, ולהם ניתנה התורה כי הם יבינו אותה, יהיב חכמתא לחכימין.	60452
ולכן כל המצוות כולם משפטים הן, דברים שדעת האדם מבינה אותם ורק חלק קטן מאד הוא חוקים, בכל	60453
סדר טהרות אין חוק כי אם פרה אדומה, ובכל סדר מועד אין חוק רק שעיר המשתלח כפי המבואר	60454
ברמב"ן (ויקרא ט"ז), כי קרבנות אין אומות העולם משיבין עליהם כי הם אשי השם, ורק בשעיר	60455
המשתלח ישיבו עלינו כי יחשבו שאנו עושים כמעשיהם, וכן בפרה אדומה מפני שהיא נעשית מחוץ	60456
למחנה, וענינה דומה לענין שעיר המשתלח עיי"ש.	60457

ובסדר נשים רק אשת אח, ובסדר זרעים רק כלאים, ובסדר נזיקין וקדשים אין בהם חוקים כלל, ומה שאין	60458
אנו מבינים את המשפטים שבתורה, הוא בשביל שאין לנו שכל ובינה, אין לנו אהבה לחכמה ולא דרישה	60459
אליה, חסר לנו לגמרי ענין העמלות ויגיעה בדברי חכמה, וכלל גדול אמרו חז"ל, לא יגעתי ומצאתי אל	60460
תאמין (מגילה ו').	60461
חסרון היגיעה ניכר לא רק בדברים שעוד לא מצאנו אותם, אלא גם בדברים שכבר מצאנו אותם ונראה	60462
לנו כי ישנם כבר אצלנו, גם דברים אלה אין בהם ממש בלי יגיעה, כ"כ ירדנו פלאים עד שלא נדע לחלק	60463
בין חוקים למשפטים, חסר לנו דעת המבדיל בין דבר לדבר, לא חסרון של הבדלה בפרטים אלא גם	60464
הבדלה של כללים וכללי כללים.	60465
חסרון ההבנה שלנו בתורה מראה, כי אין אנו יודעים מה זה הבנה, ההבנה שלנו הבנה של חיקוי היא, כשם	60466
שיש מעשים של חיקוי כן יש הבנה של חיקוי, שאדם מחקה את שכל חברו, רואה הוא חכמה של גדולי	60467
הדורות ראשונים ואחרונים, והוא חוזר עליהם כאילו הוא מבין אותם, מלומדה הוא השכל שלנו, בצדק	60468
נוכל לומר עליו בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו דעתו ושכלו רחק ממני.	60469
אם היינו מבינים את דברי החכמה בשכל שלנו, אז אי אפשר היה להיות שני הפכים בנושא אחד, מצד אחד	60470
אנו מתחכמים להבין דבר מדבר ולדמות דבר לדבר בכל פרטי הלכות של קדשים וטהרות, ומצד שני אין	60471
אנו יודעים כלל מה זה קדשים, מה זה טהרות! האפשר להיות כדבר הזה בענינים מוחשים, שידבר האדם	60472
יומם ולילה בתועלת של אור היום ואופני זוהר שלו, ויחד עם זה לא ידע להבדיל בין אור לחושך? כעין	60473
צונמא יש בשכל שלנו, פתוח הוא מצדדיו וסתום הוא באמצעיתו, דבר פלא הוא שאלמלא ראינו אותו אי	60474
אפשר להאמין בו.	60475
מלומדה כזה, סתימה שכלית בדברי חכמה והמשא ומתן שלה, אינו אפשרי במצות אחרות, המלומדה של	60476
מצוות העלם שמו, העלם של מחשבה, העלם של הרגשה, חסרון התבוננות בתוכן המצוות ופירוש דבריהן,	60477
אבל מלומדה של תורה הלא הוא אחר המחשבה ועיון, אחר היגיעה והעמלות בה, גם אחר החידוש הגדול	60478
בסברת הענינים והבנת גדריהם, ענין וענין לעצמו, גדר וגדר לעצמו, ואחר מערכות גדולות של הרכבת	60479
ענינים וירידה לסוף דעתם של ראשונים.	60480
אחר כל אלה נמצא מלומדה בשכל עצמו, במחשבה של הבנה, מלומדה כזה אי אפשר לעקור אותו בלי	60481
מוסר, ומי שתחסר לו מדרגה במוסר תחסר לו גם בתורה, כמ"ש כל האומר אין לו אלא תורה, אף תורה	60482
אין לו (יבמות ק"ט):, אם נחוץ לימוד המוסר לעקור את המלומדה בדברי הרשות, אם נחוצה תורת המוסר	60483
לעקור גם את המלומדה של מצוות, כמה נחוצים לימוד המוסר ותורתו בכדי לעקור את המלומדה של	60484
תורה. (תורת אברהם).	60485
	60486
מאמר שב	60487
זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה (במדבר י"ט	60488
ב').	60489
זאת חקת, זש"ה מי יתן טהור מטמא לא אחד כגון אברהם מתרת, העוה"ב מעוה"ז, מי עשה כן מי גזר כן	60490
לא יחידו של עולם, (מד"ר שם), אמרו חז"ל וא"ת וכשעבר יעקב על בית המקדש מדוע לא עכבו שם,	60491
איהו לא יהיב ליביה להתפלל במקום שהתפללו אבותיו ומן השמים יעכבוהו, איהו עד חרן אזל, כי מטא	60492
לחרן אמר אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו, יהב דעתיה למיהדר וחזר עד בית	60493
אל וקפצה לו הארץ.	60494
והנה מאותו לילה שלן יעקב אבינו בהר המוריה, זכה לוהנה ה' נצב עליו, הבטחה לדורי דורות, להכלל	60495
ישראל, לכל האחרית והנצח, את הכל זכה מכאן, והכל היה תלוי ועומד על מחשבה קלה זו של יהיב	60496
דעתיה להתפלל, ואם לא היה יהיב דעתיה לא היה זוכה ולא כלום, ואיך זה מובן שענין כזה שתלוי בו כל	60497
זכותה וקיומה של האומה הישראלית, יהא תלוי בהתעוררות קלה של יהיב דעתיה להתפלל, שממחשבה	60498
כל דהו יחיה הכלל ישראל לנצח נצחים?	60499
רבקה אמנו הגיעה לכל מה שזכתה ע"י מעשה כל דהו השקאת מים, גם לגמליך אשאב (שם כ"ד י"ט), כל	60500
מה שנגדיל בערכה ואיכותה של מעשה זו, אבל סו"ס לא היה זה יותר ממעשה פשוט של השקאת מים,	60501
ואיך אפשר לזכות ממעשה כל דהו לכל האחרית? עוה"ב מעוה"ז, כפי רוח חז"ל הק' אין זה כמו	60502
שמורגלים לחשוב שעוה"ב הוא שכר שמקבלים בעד מעשה עוה"ז, אלא שכל הנועם והזיו של עוה"ב	60503
מתהווה ונוצר אך ורק מעוה"ז, ויותר מעוה"ז אין לו בעוה"ב כלום, שמזה יקבל חיותו לנצח נצחים, ואיך	60504
זה מובן שעוה"ב הנצח נצחים יהא תלוי בקטנות כזו, בעוה"ז שאינו אלא עשירות שנים?	60505
כשנתבונן היטב בענין הצמיחה נראה נפלאות גדולות, אילן גדול הנושא פירות טובות ויפות, פרחים נאים	60506
וריחות נעימים, נתגדל מזריעה של גרעין קטן שנתן אדם באדמה, ויש אילנות הנושאים פירות מאות	60507

שנים, וכל הגידולים השורשים הענפים והפירות כל העת, הכל גדל מכוח הזריעה מהגרעין שניתן בארץ	60508
לפני מאות שנים, שנתחבר אז עם כוחות הארץ עם כוח הצומח, וכוח זה הוא האומר לו כל העת גדל, וכל	60509
משך גידולו הוא מחובר עם כוח הצמיחה שקיבל בשעה ראשונה מזריעת הגרעין, ולו יצוייר שיופסק	60510
האילן רגע מכוח הצומח מיד הוא מת, שכל קיומו וחיותו הוא מכוח הזריעה שלפני מאות שנים המתקיימת	60511
בו כל העת.	60512
כן ממש הוא ג"כ ברוחניות, עלינו לידע שכל עניני רוחניות של האדם, הכל הותקן והוטבע על דרך זריעה	60513
וצמיחה, וסוד זה הוא שגילו לנו חז"ל עוה"ב מעוה"ז, עוה"ב ועוה"ז הוא סוד של צמיחה וגידולין, עוה"ז	60514
הוא מקום הצמיחה, עוה"ב הוא מקום הגידולין והפירות, כל חיותו של עוה"ב העונגים והשכר, הכל גדל	60515
מכח הצמיחה של עוה"ז, עוה"ב הוא מחובר ומקושר היטב אל עוה"ז, כל החיים שבו לנצח נצחים הוא עד	60516
כמה שהוא מחובר לסוד הצמיחה של עוה"ז, שהוא המהוה והמקיים את כל עוה"ב, ולו יצוייר שיופסק	60517
החיבור מעוה"ז אפי' רגע אחד, יתבטל מיד העוה"ב ואין לו חיים.	60518
יהיב דעתיה להתפלל, לכאורה אין זה אלא מעשה קל, התעוררות כל דהו של יעקב אבינו, אבל מעשה כל	60519
דהו של האבות הקדושים שהיה מחובר כראוי עם כוח הצמיחה, מגדל ומצמיח פירות וגידולים לאין שיעור	60520
ותכלית לדורי דורות, עד שכל האחרית גדל באמת מהיהיב דעתיה להתפלל, רבקה אמנו זכתה לכל הטוב	60521
והנצח לה ולדורותיה מהשקאת מים, ממעשה כל דהו כזה שזהו סוד הצמיחה של עוה"ז, שכל כך יש	60522
במעשה כל דהו לגדל ולהצמיח עד אין סוף.	60523
סוד זה גילו לנו חז"ל עוה"ב מעוה"ז, סוד הצמיחה הוא דוקא בעוה"ז, כל מהותו של עוה"ז רק צמיחה,	60524
היום לעשותם ומחר לקבל שכרם (עירובין כ"ב.), יותר מצמיחה אין בעוה"ז אפי' בעוה"ז של משה רבינו,	60525
עוה"ב אין בו צמיחה למתים חופשי, אין בו אלא ממה שהכינו בעוה"ז, שם חיים מן המוכן מסוד הצמיחה	60526
של עוה"ז, כשמבינים שהכל תלוי על כוח הצמיחה, הרי פשוט שלא כל המקומות שוים, ולא כל הזמנים	60527
שוים, אף שכוח הצמיחה בכוחו לגדל ולהצמיח בכל מקום, אבל אינו דומה צמיחה של קרקע סלע לצמיחה	60528
של קרקע מעולה, צמיחה של חורף לצמיחה של קיץ, שכך גזרה חכמתו ית', שיש זמנים ויש מקומות	60529
שבהם כוח הצמיחה מצוי ביותר.	60530
והנה באר בשדה זו ציון, והנה ג' עדרי צאן אלו ג' רגלים, כי מן הבאר ההוא ישקו שמשם היו שואבים	60531
רוה"ק, והאבן גדולה זו שמחת בית השואבה, א"ר הושעיא למה היו קוראים אותו בית השואבה שמשם	60532
היו שואבין רוה"ק, ונאספו שמה כל העדרים, באים מלבוא חמת עד נחל מצרים, וגללו את האבן שמשם	60533
היו שואבין רוה"ק, והשיבו את האבן לרגל הבא (בר"ר ע' ח'), ולמה צריכים להשיב את האבן, לסתום	60534
את המעיין, משמע שזה מן הנמנע שיהיה תמיד פתוח, יש זמנים שבהם המעיין פתוח, וקמת ועלית אל	60535
המקום ואז צריך לשאוב ולהמלאות רוח הקודש עד רגל הבא, יש מקומות ויש זמנים שבהם כוח הצמיחה	60536
גדול עד מאד, ובהם צריך האדם למלאות בסלו כל מה שבכוחו, וכל העת הבא הוא צריך לחיות וליזון ממה	60537
שהכין לעצמו.	60538
על כל בן ישיבה לדעת שהישיבה היא מקום של צמיחה, ובמקום זה צריך להתמלאות כוח וחיות משך כל	60539
העת, כוח של צמיחה כזה לא ימצא בעולם בשום אופן, כל חיותו אח"כ הוא מהצמיחה שנשרש בו בהיותו	60540
במקום התורה, וא"כ הרי עליו לנצל את המקום בכל מאמצי כוחותיו, מה שלא הצמיח בהיותו בישיבה לא	60541
יגדל אחר כך בשום אופן, והשיבו את האבן על פי הבאר, הבאר נסתם ושוב אי אפשר לשאוב יותר מונח	60542
לרגל הבא, מזמן לזמן שוב צריכים לבוא להתמלא מחדש. (דעת חכמה ומוסר).	60543
	60544
מאמר שג	60545
זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה (במדבר י"ט	60546
ב').	60547
וברש"י לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב	60548
בה חוקה, גזירה היא מלפני אין לך רשות להרהר אחריה, לכאורה יש לתמוה, האם חלילה קמצנות כאן	60549
בטובו של הקב"ה לחשוך ממנו טעמיהון של החוקים? ואל לנו להביין כי ענין פרה אדומה אין לה הבנה	60550
ולכן אין לנו טעמיה, הלא שלמה המלך ע"ה אמר (קהלת ז') אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, ועל ענין	60551
פרה אדומה הוא שאמרו (תנחומא ו').	60552
הנה כי רב החכמה ומהלך בה אלא שנתרחקה ממנו, וצריך לומר שהקב"ה עשה בזה המצוה ערובי	60553
כזאת, שלא נשיג טעמיה ולא יהיה בה כל מוצא, מטהרת תמאים ומטמאת טהורים, ולמה? כי כן רצונו ית'	60554
בזו המצוה לא לגלות טעמיה, גם בכל מצות התורה לו סבכ הקב"ה כל שהוא לא היינו יודעים מהלכך,	60555
אלא בכל המצות רצה הקב"ה וגילה לנו טעמיהן, ובזו המצוה כן רצה שלא ינתן לנו סוד טעמיה ומהלכה.	60556

60557 אומרים אנו תמיד וכל איש ישראל צריך לדעת זאת, וניקה לציור כשאנו רואים לפנינו שולחן ומעשהו,
60558 אנו מדמים כי מובן לנו ודאי מהותו ומעשהו, כי עשוי הוא למען לאכול עליו, עשוי בארבע רגלים עם קרש
60559 רחב מלמעלה, ואם ישאלו אותנו על מעשהו, האם כן צריך להיות מעשה השולחן? תיכף יהיה תשובתנו
60560 ודאי! כן צריך להיות! איך אפשר להיות אחרת? אבל כשנתבונן נעמוד משתוממים בכמה שאלות.
60561 הלא באמת חסרים כמה ענינים וצרכים שונים, על ההנחה כן צריך להיות עוד צרכים לביאורים! מכל
60562 מקום עם כל הספקות שיהיו לאדם על הנחותיו, מרגיש האדם בקרבו קורת רוח שסוכ"ס יש לו טעם
60563 ומהלך במה שלפניו, יהיו טעמים קלושים שיהיו, אבל טעם לו בדבר! כן טבע האדם, חילוק גדול בין דבר
60564 שאין בו כל מהלך, לבין דבר שיש לו בו טעם ומהלך!
60565 ובמצות אין כל חילוק בין מצוה למצוה, לכולן ישנם טעמים ומהלכים, אלא שכן רצה הקב"ה כי למספר
60566 מהן יתגלו מהלכן בטעמיהן, ולמספר מהן לא יתגלו טעמיהן הם החוקים שבתורה, וע"פ דברינו זהו ביאור
60567 הענין, מדרך הפדגוג שמחנך תלמידים, אם כל מה שילמד איתם לא יגיד להם כל טעם וסברא, לא יצליח
60568 להכניס הדברים בלבם, כי אין להם כל טעם בדבריו, ולהיפך אם על כל הדברים אשר יגיד להם יבארם
60569 לכל אחד בטעמים מוסברים בשכל, זה עוד גרוע יגרע יותר מן אופן הראשון, כי בריבוי הטעמים והשכלים
60570 אשר על פיהם ילמד את התלמיד, יקלקל אותו בזה יותר מאשר ייטיב לו.
60571 תלמיד הלומד מרבו רק מאשר משיג ומבין בשכלו, התלמיד הזה לא יצליח לעולם, יחסר לו כל הקשר בין
60572 תלמיד לרב, ואיך יתלמד? פדגוג מומחה קצת מסביר לתלמידו וקצת הוא מלמד לו דוקא בלי כל טעמים,
60573 מקודם כשהתלמיד שומע מילתא בטעמא מתרגש הוא בהם מי יודע כמה, וכן הוא הולך ומתמסר לרבנו,
60574 ובוזו כבר קונה אותו להתלמיד להיות כשלו, ואח"כ יעניקהו וימלאו בכל מילי דמיטב גם ללא כל טעמים,
60575 כי באמונה הוא כבר אתו וזה התכלית ודאי.
60576 הבורא עולם הוא הפדגוג האמיתי מלמדך להועיל, בתורה ישנם ודאי חוקים ומצות, אין כל חילוק בין חוק
60577 ובין משפט בעצמם ובעיקרם, אין כל חילוק בין פרשת פרה אדומה לבין פרשת ארבעה וחמשה, לכולם
60578 טעם להם, אלא שדיני ארבעה וחמשה נתנם הקב"ה בטעמים גלויים, ומרגישים אנו בהם כל מתיקותם
60579 ודאי, מחכימות פתי ומאירות עינים, מתוקים מדבש ונופת צופים, וגם נתן הקב"ה חוקים בלי להגלות
60580 טעמיהם, גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריהם, כי תכלית התורה כולה כחוקים כמשפטים היא
60581 לעשות רצונו ית', אנו אין לנו אלא רצונו ית' זה כל התכלית!
60582 אדמו"ר הסבא ז"ל מקעלם היה אומר (חו"מ מא' ר"ח) על הפסוק חכו ממתקים וכלו מחמדים, ראינו
60583 בתורתנו הקדושה, שמרחקת אותנו מהדברים המשקצים הנפש ומכלים הגוף, ועל זה עוד יעדה לנו התורה
60584 שכר הרבה, היש חיך מתוק מזה? נבין מזה כי כל אזהרותיה אף שנדמה לנו כאילו דוחקת את האדם, לא
60585 כן הוא כי כולו מחמדים אף שלא נבין עדיין טובו בזה, המשפטים שגילה לנו הקב"ה טעמיהם, מהם ניתן
60586 לנו להרגיש עריבות דבריו ית', מזה להבין כי חיכו ממתקים וכולו מחמדים להתלמד ולהתרגל בקבלת
60587 גזירתו ית' בלי כל הרהור, אין לך רשות להרהר אחריה היא תכלית כל התורה. (דעת תורה).
60588

60589 מאמר דש

60590 זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה (במדבר י"ט
60591 ב').

60592 זאת חוקת התורה זשה"כ (איוב י"ד), מי יתן טהור מטמא לא אחד? כגון אברהם מתרח, חזקיה מאחז,
60593 מרדכי משמעי, ישראל מאומות, העוה"ב מעוה"ז, מי עשה כן מי גזר כן? לא יחידו של עולם? (מד"ר
60594 י"ט), למדים אנו מכאן שיש סדר בבריאה, וכל הנבראים מסודרים ומכוונים בתפקידיהם מאתו ית"ש, את
60595 הכל עשה יפה בעיתו, וכל הנמצאים נוצרו ביצירה מיוחדת לתכלית הנועד להם, אף הרשעים בכל דור
60596 ודור שתלם הקב"ה כסדרם, לתכלית הנדרשת והכמוסה רק לו, הקב"ה יצר את אומות העולם כל אומה
60597 ואומה בתקופתה מיועדת לפי גזירת הבורא ית' לתכלית, שעל ידה יתגדל ויתרומם עם ישראל.
60598 לולא עם ישראל לא היו האומות נבראות, זכות יצירתם וקיומם הוא מטעם יצירת עם ישראל, בגלל טבעם
60599 תכונותיהם ומעשיהם המנוגדים לטבע עם ישראל, גורמים הם להעלותו להיות עם סגולה, אומות הללו הן
60600 שמעצבות את צורת עם קודש, הרשעים בגודל רשעותם מלהיבים את הניצוץ של עם ישראל, יצירתם
60601 במידה גדולה של רשעות מכוונת היא, שבמידה זו יתרומם החלק הטוב הגנוז בעם ישראל, במידה
60602 שהרשעים מופלגים ומופלאים ברעתם למעלה מן הטבע האנושי, כן גם הצדיקים נעשים מופלאים
60603 ומובדלים בנשמתם הטובה.

60604 כתב בספר החינוך מצוה תכ"ה, להרוג ז' עממים כמש"כ לא תחיה כל נשמה, ואין לשאול למה נבראו
60605 האומות הרעות אלו, אחר שסופן לאבד מן העולם? כי אפשר שהיה בזמן מן הזמנים שעת הכושר, ומפני
60606 אותה השעה זכו להבראות, או שיצא מבין כולם אדם הגון ובשבילו זכו כולם להבראות, וכענין שמצינו

חכם אחד שהיה מבני בניו של עמלק והוא אנטיגנוס, ואין מן הנמנע אצל הבורא ליבראות כמה בני אדם בשביל אחד, הוא המבין את כל מעשינו, יודע מה צורך אל האחד המיוחד כי יבראו כולם בשבילו.	60607
הרעיון כנ"ל, כל האומות נבראו לתכלית העלאת רמתה של כנסת ישראל, ואף הרשעות היותר גדולה יצירה היא מאתו ית', בשביל התורה ושומריה ברא הקב"ה יצה"ר, השטן היצר שהוא החושך, הוא בריאה ויצירה מיוחדת ומיוחדת לתכליתה בעולם, ואל יהא לפלא שהלא מצינו בחז"ל (ע"ז ד'), לא היו ישראל ראויים לאותו מעשה העגל ולא דוד ראוי לאותו מעשה, ולא עשו אלא כדי ליתן פתחון פה לבעלי תשובה, מאנשי דור דעה ומדוד משיח ה' ניטלה הבחירה באותה שעה לתכלית הגדולה כדי להורות תשובה, כדי שיתגלה לכולם מושג הבחירה לדורות.	60608
כדאי היה לשלול את הבחירה מדור דעה, כדי להמחיש את מציאות הבחירה, נמצא כי המכשולים והרעות הם יצירה לשם תכלית ידועה, ואמרו חז"ל ויפה דבר בעתו אפילו לדבר עבירה (קה"ר ג' ט"ו), כל שכן הרשעים המפורסמים שהם שלוחי ה' רצועות מרדות לעם ישראל, רשעותם מופלגת מתמדת ובלתי פוסקת, הם לא מצטננים מיצרם להרע, ערים ורעננים הם כאתמול כן היום וכן מחר ומחרתיים, ואם כי לפי הטבע צריכים הרשעים לשכך מעט את כעסם וחמתם, כמ"ש (ע"ז ל') שטבע הנחש כשמזקין נחלש ארסו, ואילו הרשעים עומדים ברשעותם תמיד, ולמה? מפני שהם שלוחי דרחמנא לתכלית עליית עם ישראל, זה לעומת זה.	60609
בכל דור ודור ישנם, הוא אחשוורוש ברשעותו מתחילתו ועד סופו, הוא עשו ברשעותו מתחילתו ועד סופו, הוא דתן ואבירם ברשעותם מתחילתם ועד סופם, הוא המלך אחז ברשעותו מתחילתו ועד סופו, לא נשתנתה צורת רשעותם כתחילתם כך סופם, רשעותם בוערת כאש מתלקחת, זדון לבם וארסם אינו פג, נגד הטבע וחוקי הבחירה, אבל הם מצווים כך מכוח עליון, והמטרה להעלות ולרומם את עם ישראל לדרגה עליונה. הוא אברהם הוא בצדקו מתחילתו ועד סופו, הוא משה ואהרן, בצדקתם מתחילתם ועד סופן, ודוד הקטן, הוא בקטנותו מתחילתו ועד סופו, כשם שבקטנותו הקטין את עצמו אצל מי שגדול ממנו בתורה, כך במלכותו הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו בחכמה (מגילה יא), הרשעים נבראו כדי לרומם את מדרגת הטוב שבהם שבישראל ולהפליא את מעשיהם, הכרח היה ליצור את רשעותם של הרשעים במידה גדולה ועצומה, רשעים מתחילתם ועד סופם ללא גבול, כדי להוציא אל הפועל את הטוב והענוה של גדולי ישראל, שיתמידו בצדקתם המופלגת מתחילתם ועד סופם ללא התיישנות וללא החלשה.	60610
איתא בתנחומא ביקשו ישראל במדבר למנות את דתן במקומו של משה ואת אבירם במקומו של אהרן, שנא' נתנה ראש ונשובה מצרימה, דתן ואבירם שהיו רצועת מרדות למשה ולכל ישראל לא נשתנו ברשעותם, הם היו נצים זה עם זה ורצו להרוג זה את זה, הם הותירו מן המן, הם שאמרו ניתנה ראש ונשובה מצרימה, והם היו יצירה מיוחדת ומכוונת לעומת משה ואהרן.	60611
הם בחרו ברע ונבחרו מן השמים לעמוד כנגד משה ואהרן לצערם ולהקניטם לצרף את נפשותיהם ולהעלותם לדרגות נעלות יותר, הם הגורמים לכל המדרגות הגבוהות של משה רבינו, חלק גדול יש להם בענוותנותו של משה בגדולתו וברוממותו, הם נבראו לתכלית זו זה לעומת זה, כן הכלל וכן הפרט, אומות העולם לעומת ישראל, רשעי הדור לעומת צדיקי הדור, כך אברהם מתרח, תרח נולד בשביל אברהם לרוממו עד דרגה של אב המון גויים, וכן אחז בא לתכלית חזקיה, ואמון בא בשביל בנו יאשיהו.	60612
ולכן ציווה הקב"ה ליעקב אל תירא מרדה מצרימה, אני הוא שאמרתי לאביך אל תרד מצרימה, אני הוא שאומר אליך אל תירא מרדה מצרימה עתה, וזה כי לגוי גדול אשימך שם, כי אם היו בניך יושבים בה היו מתחננים בכנענים ומתערבים עמהם, אבל במצרים לא יקרה זה כי לא יוכלו המצרים לאכול את העברים לחם, ובכן יהיה לגוי נבדל כאמרם ז"ל ויהי שם לגוי מלמד שהיו מצויינים שם (ספורנו ויגש מ"ג ג').	60613
גלות מצרים השטופה בטומאה ובהשחתה, סגולה מועילה היא לרומם את ישראל לדרגת פרישות וגילוי תכונותיו הנפלאות והנשגבות, מצרים בגודל רשעתה, בעוצמת תאוותה וזוהמתה תגרום לעליית עם ישראל בדרגת הקדושה ולעשותו עם נבדל ונבחר, כך הם גם פושעי ישראל הנפלאים במידת רשעותם, נועדו ונוצרו כדי לרומם את רוח הכשרים בישראל, בגלל התנגדותם של דתן ואבירם, נתגדל ונתעלה משה מושיען של ישראל, וזהו מי יתן טהור מטמא לא אחד הוא, זוהי יצירה וקריאה מכוונת מאתו ית' כדי לעצב את צורת הטהור.	60614
משום כך אל יפול לב האדם בהיתקלו פנים אל פנים מול נסיונות החיים, הן הפרטיים והן אלו של עם ישראל כולו, כי כל זה בא לגדל את העם ולקרב את המושיע, כי רק ע"י הנסיונות הוא מסוגל להתפתח ולהיות נבדל מכל העמים, להיות גבוה מעל שכניו ומעל שבטו, ולהיות נמנה עם לגיונו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, ועל האדם לחטוף ולהשיג כל זמן שקיים כוח הבחירה.	60615
בימות המשיח, נזכה כי כל אלו הנוגשים לעם ישראל בעוה"ז, יהיו אוהדים אותו, יפרעו את חובותיהם שעינו את ישראל, הידים שהרסו והחריבו בית ישראל הם יבנו את ביתנו, וכמ"ש חז"ל את החזיר זו	60616

אדום, ולמה נקרא שמה חזיר שמחזרת עטרה ליושנה לבעליה (ויק"ר י"ג ד'), ופי' רבינו בחיי עה"ת, כי שני המקדשים נבנו ע"י ישראל, בית ראשון בנה שלמה שהוא מזרע יהודה, בית שני בנה זרובבל שהיה ג"כ מזרע יהודה, אבל הבית השלישי עתידה אומה זו לבנותו, כל הכוחות הרעים אשר הרעו לישראל, יכנעו לפני ישראל לרוממם ולפארם, הרע יתהפך להיות חלק מהטוב ולשמש להועיל מה שטוב לישראל. (אור חדש).	60657 60658 60659 60660 60661 60662
מאמר שה	60663
זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה (במדבר י"ט ב').	60664 60665
איתא במדרש (במד"ר י"ט ח'), שאל עכו"ם אחד את ריב"ז אילין עובדיא נראין כמו כשפים, אתם מביאים פרה ושורפין אותה, ונוטלין אפרה ומזין עליו ג' טיפין ואומרים טיהרת, א"ל ראית אדם שנכנס בו רוח תזוית, א"ל כן, ומה עושים, א"ל מביאין עיקרין ומעשנין תחתיו ומרביצים עליה מים והיא בורחת, א"ל ישמעו אזניך מה שאתה מוציא מפיהך, הרוח הזה רוח טומאה מזין עליו מי נדה והוא בורה, לאחר שיצא א"ל לתלמידיו רבינו לזה דחית בקנה, לנו מה אתה אומר.	60666 60667 60668 60669 60670
א"ל חייכם לא המת מטמא ולא המים מטהרין, אלא אמר הקב"ה חוקה חקקתי גזירה גזרתי אי אתה רשאי לעבור על גזרתי, דכתיב זאת חקת התורה, נמצינו למדין שיש לפרה אדומה מהלך להבינו בטבע, וכפי שביאר ר' יוחנן בן זכאי לאותו הנכרי, אמנם ריב"ז אמר לתלמידיו שאין זו הנקודה הפנימית של פרה אדומה, אלא יסודה חוקה חקקתי ואי אתה רשאי לעבור עליה, כך עלתה ברצונו יתברך, וקיום המצוה הוא קיום רצונו, כי התורה היא לבושים ולבושים שונים, והעומק האמיתי זה קיום רצונו ית'.	60671 60672 60673 60674 60675
יסוד זה חייבים אנו לדעת בגישתנו להבנת התורה, דומה בעינינו כאילו ואנו מבינים ויודעים את התורה, אך באמת מחובתנו להבין שעדיין אין זה עומק התורה, כי התורה היא בלא תכלית, ורק ניתן לנו איזה גישה מסויימת להבנת התורה, וכשם שניתן לאותו עכו"ם הבנה בענין פרה אדומה, אבל בהבנה האמיתית של פרה אדומה לא נגע, כן כל הבנתנו בתורה היא רק הבנה בלבד בתורה, אבל אין זו התורה האמיתית, וכל אחד לפי מדרגתו יש לו הבנה בתורה, ותורה עצמה היא ללא תכלית.	60676 60677 60678 60679
איתא בחז"ל (אבות דרבי נתן כ"ה ב'), ר' אליעזר אמר אילו כל הימים דיו וכל העצים קולמוסים וכל האנשים לבלרים, לא יכולים לכתוב את התורה שלמד מרביתו, אף שר"א למד מרבו במשך זמן מוגבל, ואיך יתכן שלא יוכל לכתוב אותה תורה שלמד באותו זמן, ויש לבאר שכוונת ר' אליעזר היתה, כיון שתורה עמוקה ללא תכלית, וכל אחד יש לו הבנה כפי מדרגתו, ולכן לו היו באים לכתוב את עומק התורה כפי שהיה לרבו, לא היו יכולים לכתובה בשום אופן, לפי שמדרגת רבו היתה מעל מדרגתו, ועומק הבנתו היתה מעל הבנת התלמיד, היינו שהתורה מורכבת מלבושים שונים, וכל אחד לפי עומק הבנתו נוגע רק בלבוש, והנקודה הפנימית העמוקה ביותר היא רצונו ית'.	60680 60681 60682 60683 60684 60685 60686 60687
כתב הרמח"ל וצריך שתדע כי כל מעשה ה' נורא הוא ורחב ועמוק לאין תכלית כמ"ש מה רבו מעשיך ה', והקטן שבכל מעשיו יש בו מן החכמה שא"ל לרדת לעומקה לעולם, והוא ענין הכתוב מאד עמקו מחשבותיך, והנה אין מעשי ה' מובנים לנו כלל, אלא שטחיותם הוא הנראה והתוכן מסתתר, ואין התוכן הזה נראה שכולו רק טוב ולא רע, אך לעתיד לבוא נראה ונשיג הכל להטיב לנו באחריתנו, ודוגמא זו עלינו להבין בענין התורה, שכל מה שנראה לנו בתורה הוא רק שטחיותו, אבל העומק האמיתי הוא רק רצונו ית', וזה ביאור יחוד שאין כלום מלבד רצונו ית'.	60688 60689 60690 60691 60692 60693
וכן נראה בענין התפילה, אנו מבינים תפילה כפשוטה בצורתה אשר ניתנה לנו, ובאמת התפילה עמוקה לאין שיעור, וכתב הגר"ח בנפש החיים (שער ב' י"ג) כי בעומק פנימיות כוונת התפילה אין אתנו יודע עד מה, כי גם מה שנתגלה לנו קצת כוונת התפילה מרביתנו הראשונים ועד האחרון הרב הקדוש איש אלוהים נורא האריז"ל, אינם אף כטיפה מן הים נגד עומק פנימיות עומק כוונת אנשי כנה"ג שהיו ק"כ זקנים ומהם כמה נביאים, דלא איתי אינש על יבשתא שיוכל לתקן תיקון נפלא כזה, לכלול ולגנוז במטבע תפילה קבועה וסדורה בנוסח אחד, התקונים של כל העולמות עליונים ותחתונים.	60694 60695 60696 60697 60698 60699
ובכל פעם שמתפללין יוגרם תקונים חדשים, שמעת שתקנוה עד ביאת הגואל לא היה ולא יהיה שום תפילה דומה לחברתה, ולכן ארז"ל (חגיגה ט'): מעוות לא יוכל לתקון זה שביטל קריאת שמע או תפילה, נמצינו למדין שאין אנו יודעים מהותה של תפילה, כי אנו רואים רק את הלבוש הנגלה לעינינו, ולכן אצלנו מטבע תפילה רגיל ושוה לכולם, אבל את הנקודה העמוקה הנמצאת בתפילה, ואת התקונים בכל העולמות שתפילה עושה איננו יודעים כלל, התורה והמצוות עמוקים ורחבים לאין שיעור הרבה יותר מכפי הבנתנו הדלה.	60700 60701 60702 60703 60704 60705

הנקודה הפנימית של התורה היא רק יחידו של עולם, ולנו ניתנה הבנה בתורה רק כפי יכולתנו, אבל עדיין אין זה עומק ההבנה האמיתית של תורה, יסוד זה חייב להורינו בינה בכל הנהגות הבריאה, אף שהעולם מתנהג בדרך סיבה ומסובב ונראה כי יש מהלך בטבע, הרעב בעת שאוכל נעשה שבע, ואילו כאשר לא יאכל ימות ברעב, וכן בעת שטורח לפרנסתו ימצא ממון וכדומה, מכל מקום עלינו לדעת שאין זה אמת, כל הסיבות הנראות לפנינו הם רק לבושים, וכשם שכל הבנתנו בתורה רק שטחית ואינה נקודת האמת, כן בעיני העולם כל מושגנו והבנתנו הם רק חיצוניים ואינה האמת האמיתית.	60706 60707 60708 60709 60710 60711
לו היה יסוד זה ברור לנו היה כל מהלך חיינו משתנה, כי איננו יודעים מאומה מהנהגת השי"ת, ועלינו לעשות חובתנו במה שנצטוונו להאמין בהשי"ת, ויותר מזה אין עלינו לדעת, שבין כך איננו מבינים הנהגתו ית', ומחובתנו לעשות רק מה שנצטוונו, וזה ביאור תמים תהיה עם ה' אלוהיך (דברים י"ח), וכתב הרמב"ן שנייחד לבבנו אליו לבדו ונאמין שהוא לבדו עושה כל והוא היודע אמיתת כל עתיד, וממנו לבדו נדרוש העתידות מנביאיו או מאנשי חסידיו, אבל אם נשמע דבר מהם נאמר הכל בידי שמים, כי הוא אלוהי האלוהים עליון על הכל היכול בכל.	60712 60713 60714 60715 60716 60717
היינו שהכל עושה הקב"ה ואין הסיבות גורמות מאומה, וכשם שאמר דוד המע"ה (תהלים קל"א) אם לא שויתי ודממתי נפשי כגמול עלי אמו, כשם שאין התינוק יודע מאומה רק שדי אמו, כן אין עלינו לדעת רק את רצונו ית', ובודאי שקשה מאד להגיע להכרות אלו, אך בראותנו שאף את התורה איננו יודעים ומבינים, ועלינו לעשות רק כפי רצונו ית', ומלבד זאת איננו צריכים לעשות, נוכל ללמוד מזה אף לכל הנהגתנו שאנו צריכים רק רצונו ית', ומעשינו ופעולותינו חייבות להתאים לרצונו ית'.	60718 60719 60720 60721 60722
וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים וינשכו את העם וימת עם רב מישראל, ויאמר ה' אל משה עשה לך שרף ושים אותו על נס והיה כל הנשוך וראה אותו וחי (במדבר כ"א), וכתב שם הרמב"ן והנראה בעיני בסוד הדבר הזה, כי הוא מדרכי התורה שכל מעשיה נס תוך נס מסיר הנזק במזיק, וידוע מדרכי הרפואות שכל נשוכי בעלי הארס יסתכנו בראותם אותם, עד כי נשוכי הכלב השוטה וכן שאר הבהמות השוטות אם יביטו במים יראה להם שם בבואת הכלב וימותו.	60723 60724 60725 60726 60727
וצוה הקב"ה למשה לעשות להם דמות שרף כי צוה השם שיתרפאו במזיק, והיינו ללמדנו שאין לנו רק רצונו ית' וכל הסיבות המורות בטבע אינם אלא טעות, ולא הנחש ממית ואין הרפואה מרפא, ורק רצונו ית' עושה הכל, והדרך להשריש יסודות אלו הם בעבודת התפילה, כי תפילה כפשוטה היינו לבקש תחנונים ולעמוד כעני בפתח לפני בוראנו, ולבקש ממנו כי מלבדו אין מאומה (אור יחזקאל).	60728 60729 60730 60731 60732
	60733
מאמר שו	
זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה (במדבר י"ט ב').	60734 60735
מקשה האור החיים וז"ל, למה כינה למצוה זו שם כללות התורה, היה לו לומר זאת חוקת הטומאה או חוקת הטהרה, כדרך אומרו זאת חוקת הפסח? ואפשר לומר שלכן כתוב זאת חוקת התורה, כי כל התורה היא חוקה, כמו שבפרה אדומה אין בשכל האדם להבינה, כך אין בשכל האדם להשיג את עומק החכמה שבמשפטי התורה, וא"א ללמוד אפילו משפטי התורה רק בשכל האדם, אלא צריכים לזה נשמת וקדושת ישראל, כי כל התורה היא למעלה משכל האדם.	60736 60737 60738 60739 60740
בדינא דמלכותא כשקונסים נאשם בממון או במאסר, אף השופט בעצמו יודה שאין בהכרח לומר שסכום הקנס הוא מדויק לריצוי העון, ושאם נתן פרוטה פחות מזה לא ריצה עונו, אלא שאין לשופט ברירה אחרת, והוא מוכרח להעניש את הנאשם לפי אומדן הדעת שנקבע בחוקים, לא כן עונשה של תורה, כשהתורה קנסה לגנב לשלם תשלומי כפל, ירדה תורה לנפש הגנב שסכום זה יפעול על נפשו שלא יגנוב יותר, ועונשו בפחות מזה לא יספיק להניאו מן הגנבה, וכן עונש יותר מזה מיותר, כי העונש שקבעה התורה כבר מספיק לפעול על נפש הגנב שלא יגנוב, וכן הדבר בכל דיני ממונות, וזה נקרא דין אמת לאמיתו וזהו דבר שאין שכל האדם משיגו.	60741 60742 60743 60744 60745 60746 60747
שמעתי בשם הסבא זצ"ל מקעלם, כי אפילו הגוי המחוכם ביותר לא יבין בשום אופן את הסוגיא יאוש שלא מדעת, וכשלומדים את הסוגיא לילדי ישראל זרע קודש, הם מבינים את הדבר על בוריו, ולמה? מפני שלהבין בתורה הקדושה אינו מספיק שכל גרידא, אלא צריכים לזה נשמת וקדושת ישראל, וזהו חוקה, ודבריו מתאימים מאד למה שמצינו במדרש בפ' משפטים.	60748 60749 60750 60751
א"ל עקילס לאנדרינוס המלך, ברצוני להתגייר ולהיעשות ישראל, א"ל לאומה זו אתה מבקש? כמה בזית אותה כמה הרגתי אותה, מה ראית בהם שאתה רוצה להתגייר? א"ל הקטן שבהם יודע איך ברא הקב"ה את העולם, מה נברא ביום ראשון ומה נברא ביום שני, וכמה יש משנברא העולם, ועל מה העולם עומד,	60752 60753 60754

א"ל לך ולמד תורתן ואל תמול, א"ל עקילס אפילו חכם שבמלכותך אינו יכול ללמוד תורתן אם אינו מל,	60755
שכן כתוב חוקיו ומשפטיו לישראל לא עשה כן לכל גוי.	60756
הרי כי גוי א"א לו להבין אפילו המשפטים שבישראל כי הכל מהקב"ה, א"כ מה נואלו האנשים הרוצים	60757
להחליף משפטי התורה במשפטי העכו"ם, עורך דין חילוני אפילו אם ילמד כל היום משפטי הגוים, לא	60758
תצא לו מזה יראת שמים ולא אהבת הבריות, אבל אדם מישראל כשלומד שנים אוחזין בטלית או שור	60759
שנגח את הפרה, מתוספת בו יראת שמים ואהבת הבריות, ואינו דומה התפילה שמתפלל אחרי כמה שעות	60760
של לימוד התורה, לתפילה שמתפלל בלי לימוד התורה, כי משפטי התורה הם מהקב"ה, לכן ההבנה	60761
בחכמה שבתורה א"א לגוי להבין, כי להבנת התורה דרוש לב זך לבו של בן ישראל.	60762
ובזה אנו מבינים את דברי הלל לגר שרצה להתגייר, אמר לו דעלך סני לחברך לא תעביד ואידך פירושא	60763
זיל גמור, אם יהיה לך לב ישראל אז אתה יכול ללמוד תורה, כי אי אפשר ללמוד התורה רק על פי השכל	60764
הפשוט, אלא צריכים ללמוד אותה בלב ונשמה, וזהו מה שאמרו חז"ל באבות במ"ח דברים שהתורה נקנית	60765
באימה וביראה, כי לקנות את התורה הקדושה אי אפשר רק בשכל גרידא, אלא צריכים טהרת הלב ונפש	60766
זכה.	60767
לכן לשם לימוד שאר חכמות שבעולם לא דרוש תיקון המדות, כפי שאנו רואים למעשה, שגדולי המדע	60768
שבחכמי האומות הם גם מושחתים מאד בחייהם הפרטיים, ואין חכמתם הגדולה בשטח המדע מפריעה להם	60769
בקלקול מדותיהם, לא כן תורתנו הקדושה, לשם קנינה דרושים מ"ח דברים, ורק אחרי שכני ישראל תקנו	60770
המדות זכו לקבל את התורה, כנאמר ויחן שם ישראל נגד ההר כאיש אחד בלב אחד, עם האחדות ותיקון	60771
המדות נעשו בני ישראל ראויים לקבלת התורה. (דרכי מוסר).	60772
	60773
מאמר שז	60774
זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה (במדבר י"ט	60775
ב').	60776
זאת חקת התורה מפרשי התורה אור החיים ומאור ושמש, עמדו בביאור הענין למה נאמר כאן חקת התורה	60777
ולא נאמר חקת הפרה, זאת חקת הטומאה או הטהרה, שזהו העיקר שנאמר בפרשה זו? בעל מאור ושמש	60778
מאריך באופן הרביעי ואומר, הנה ג"כ מצות פרה אדומה יצאה מכלל שאר מצוות ללמד שהיא חוקה בלי	60779
טעם, ולא ללמד על עצמו בלבד יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא, שגם כל המצוות המה חוקים בלי	60780
טעם, אע"פ שאפשר לומר בהם טעם, אע"כ אי אפשר להבין פלאי סודותיה וטעמיה, על כן המצוות אף	60781
הגלויים, ידעו בני ישראל שהמה גזרות וחוקות, בלי טעם וחקר כלל וכלל.	60782
ויש להביא לזה סמך מן המשנה, האומר על קן צפור יגיעו רחמיך משתקין אותו (ברכות ל"ג:), ושם בגמ'	60783
על קן צפור יגיעו רחמיך מאי טעמא? פליגי בה תרי אמוראי, חד אמר מפני שעושה מדותיו של הקב"ה	60784
רחמים, ואינן אלא גזירות, וברש"י מדותיו מצותיו, והוא לא לרחמים עשה אלא להטיל על ישראל חוקי	60785
גזירותיו, להודיע שהם עבדיו ושומרי מצוותיו וגזירות חקותיו, אף בדברים שיש לשטן ולעכו"ם להשיב	60786
עליהם מה צורך במצוה זו, ולפי פירוש רש"י הגמרא מלמדת אותנו, שאפילו דברים שיש בהם טעם כמו	60787
קן צפור, גם כן צריך לקיים רק מצד גזירה וחוק מהקב"ה ולא מצד הטעם שבדבר.	60788
ובענין זה ראויים דברי הגר"א על הגמ', ת"ר לא יקרא לאור הנר שמא יטה, א"ר ישמעאל בן אלישע אני	60789
אקרא ולא אטה, פעם אחת קרא וביקש להטות, אמר כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים לא יקרא	60790
לאור הנר (שבת י"ב), ומסביר הגר"א כי העיקר הקובע הוא המשנה, שם לא הוזכר טעם של שמא יטה,	60791
ועל זה אמר ר' ישמעאל בן אלישע כמה גדולים דברי חכמים, שבמשנה אמרו רק לא יקרא לאור הנר ולא	60792
נתנו טעם, ורק מחמת שבברייתא כן נתנו הטעם בא ר' ישמעאל למכשול וסבר שהוא לא יבוא להטות,	60793
אמנם אם היה הדבר כחוק בלא טעם כלל, לא היה עולה על דעתו לעבור ולקרוא. (נחלת אליעזר).	60794
	60795
מאמר שח	60796
זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה (במדבר י"ט	60797
ב').	60798
תנן כל העוסקין בפרה מתחילה ועד סוף מטמאין בגדים, והיא גופה מטהרת בגדים וכתוב בה חוקה זאת	60799
חקת התורה (במ"ר י"ט ג'), מעיקרי ההעלם בזה הוא, שהיא מטמאה את הטהורים ומטהרת את הטמאים	60800
(לשון הספורנו). קטני המוח לפי קוצר השגתם מיאנו להסכים לסוד היחוד המחייב את האמונה, שמאותו	60801
מקור השופע טוב וחסד בלי גבול ותכלית, יורד גם רע ודין, וכבר מצאנו בתלמוד איך שבזה פקרו המינים.	60802
באומרם מי שברא אור לא ברא חושך שנאמר יוצר אור ובורא חושך, עד שהשיבם מסוף הפסוק ה'	60803
צבאות שמו שהקב"ה בלבדו ברא שניהם (תר"י ברכות י"א), וכן מצאנו תלונתם על בריאת הרוח וההרים,	60804

שמי שברא זה לא ברא זה (סנהדרין ל"ט), ופירש המהרש"א שלא יתכן שמי שברא את הרוחניות ברא את החומר, ולא עוד אלא שטענו שהחלק העליון שבגוף כל אדם ברא הקב"ה, והחלק התחתון ברא שד (שם בתוס').	60805 60806 60807
וכל זה הגיע להם, משום שעל פי השכל לא היו יכולים להבין איך יתכן שני הפכים בנושא אחד, איך במסגרת הבריאה יפעלו בצוותא אור וחושך, רוחניות וגשמיות, מבלי שנייחס אותם לכוחות מנוגדים בעולם, ובענין טוב ורע ידוע שהתלבטו בזה הפילוסופים הקדמונים, ומוזכר בספר איוב שאמר ארץ נתנה ביד רשע (איוב ט'), כלומר שהקב"ה סילק את עצמו מהשגחה על העולם שבראו ומסרו לכוח הרע, אבל אנחנו מאמינים בני מאמינים יודעים בבירור שהכל ברא אל אחד ומיוחד, ואפילו הכוחות ההפוכים פועלים על פי השגחתו באחדות גמורה, ומה שהשכל אינו משיג הנהגתו, הוא מעומק המושג וקוצר המשיג, וכבר אמרו על הפסוק עושה שלום במרומיו, שהקב"ה משלים בין שר האש לבין שר המים (תרגום שם ורש"י).	60808 60809 60810 60811 60812 60813 60814
כמו כן הפליאה בפרה אדומה שיש בה שני כוחות הפוכים, האחד לטהר והשני לטמא מה שאין שכל האנושי יכול להשיג, ובמקום שאין השכל משיג כלל מתחלת האמונה, שאנו מאמינים באמונה שלמה שבכוחה של פרה גם לטמא וגם לטהר, ואף שאינו מצד השכל המושג, מכל מקום אמת הוא מבלי להבין טעמו של דבר, והוא הדין לשאר מיני סתירות וקושיים שהערימו המינים והפילוסופים, מה שיש להשיג בשכל מה טוב ומה נעים, ואם לאו מספיק לנו האמונה שהכל מהבורא ית'.	60815 60816 60817 60818 60819
והנה כמו שבעולם הגדול יש סתירות, כמו כן באדם שהוא עולם הקטן הנברא בשני יצרים יצר טוב ויצר רע, וכבר נצטוונו לא רק להתגבר על יצר הרע אלא להכניס גם אותו לעבודת ה', כמ"ש בכל לבבך בשני יצריך (ברכות נ"ד), והוא דבר שאין השכל סובלתו ואין בכוח האדם לעשותו כלל, וכבר אמרו בגמרא בכל יום יצרו של אדם מתחדש עליו ולולא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו (קידושין ל':), היינו שאין בכוח האדם אפילו לעמוד נגד יצרו הרע בלי סייעתא דשמיא, כל שכן ופלא הוא שבן אדם המורכב משני הפכים יוכל להשליט אחד על השני, באחדות ושלמות גמורה לעבוד את בוראו ע"י שניהם.	60820 60821 60822 60823 60824 60825
ובאמת איתא כך בגמרא שבשעה שישחטו את יצר הרע, יהיה פלא בעיני הצדיקים איך הצליחו להתגבר על יצר כ"כ חזק, שע"פ השכל אין שום הסבר איך זה יתכן כלל, וכל תקוותו של האדם לנצח את יצרו אינו אלא מדרך הסגולה ע"י לימוד התורה, כמ"ש בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין (קידושין שם), ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישרים אתו (משלי ט"ז), היינו שהקב"ה ישרים יצרו עמו (ילקוט שם).	60826 60827 60828 60829
נמצינו למדים שכמו שלפרה אדומה יש הכוח להמתיק את הטומאה ולטהרה, כמו כן לימוד התורה יפה כוחה להמתיק את יצה"ר ולטהר אותו, ולפי דברינו כמה נפלאים דברי הרמב"ן וביתר ביאור רבינו בחיי, שכתבו על דרך הקבלה שפרה אדומה רמז לתורה שבעל פה, והיא ממתקת את מדת הדין הקשה שתחזור רפה, שכוחה של עמלות בתורה שבעל פה להפוך יצה"ר שכל עצמו לא בא אלא לטמאות, שיצטרף לעבוד את הקב"ה בבחינת בשני יצריך, וכמו אצל פרה לולא שהיתה מטמאה את הטהורים, לא היתה יכולה לטהר את הטמאים, על אף שנסתם טעם הדבר, כמו כן בטהרת האדם לתועלת גדולה עברו מה שיש בו יצה"ר הבא לטמאו, שאלמלא כן לא היה מגיע לדרגא שמגיע אחרי שהמתיקו ע"י לימוד התורה.	60830 60831 60832 60833 60834 60835 60836
בגמר מלאכת המשכן כתוב זה הדבר אשר תעשו וירא אליכם כבוד ה' (ויקרא ט'), ואיתא בילקוט וז"ל, אמר משה אותו יצה"ר העבירו מלבבכם ותהיו כולכם ביראה אחת ובעצה אחת לשרת לפני המקום, כשם שהוא יחיד בעולם כך תהא עבודתכם מיוחדת לפניו, עשיתם כן וירא אליכם כבוד ה' עכ"ל, אחרי כל העמל במלאכת המשכן שנעשה ע"י בצלאל בצירופי שמות וכוונות נשגבות, בכל זאת לא היה ראוי שתשרה שם שכינה רק ע"י שבירת היצה"ר, רק אחרי תיקון היצה"ר שמטמא את הטהורים, יכולים להגיע לזה שתטהר את הטמאים, ואמרו חז"ל אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהם (גיטין מ"ג), רק ע"י התגברות על המכשולים יכולים להגיע בזה העולם לתכלית המבוקש.	60837 60838 60839 60840 60841 60842 60843
בודאי מלחמת היצר אינו מהדברים הקלים וצריכים לזה עצות ותחבולות, וקודם לכל צריכים יישוב והתבוננות במצבו, כי בלי מחשבה נכונה לא תוכל לעזור לו שום עצה, וכמאמר החסיד הפילוסוף האלהי, ישימך האלהים מהאנשים אשר יחשבו, ורק אחר כך יועיל לו דבורים של יראת שמים ובקשת עצות, וכבר ידוע מאמר מרן הגר"ח מוואלוז'ין זצ"ל, כי הפה הוא בודק את המחשבה כמו שבדיקת הצפורן בודקת את הסכין של שחיטה, ואם ככה יעשה בסדר הנכון יתקיים בו מאמר החכם ותשועה ברוב יועץ. (המוסר והדעת).	60844 60845 60846 60847 60848 60849
מאמר שט	60850
זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה (במדבר י"ט ב')	60851 60852 60853

רש"י, לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר, מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב	60854
בה חוקה, גזרה היא מלפני אין לך רשות להרהר אחריה, ולכאורה קשה אם מצוה זאת היא למעלה	60855
מהשגתנו והיא חוק וגזירת ה', מפני שכזאת היא תכונתה המיוחדת, מה איפוא קובעת בזה שאלת השטן	60856
ואומות העולם? ואם יש לזה כן שייכות לשאלתם, מה תשובה יש כאן באומרו שאין רשות להרהר	60857
אחריה?	60858
אבל האמת היא, כי האדם מטבעו יש לו נטיה למצוא חן ולצאת ידי כל הדעות אף של השטן ואומות	60859
העולם, ולא להיות מוקשה ומופרך בעיני העולם, ומובן שיש בזה חסרון עיקרי לקיום התורה, לכן כתב	60860
זאת חוקת התורה, שצריך שתהיה לאדם האמיצות וחוזק הדעת לשמור מצוותיה, בלא להרהר אחריה	60861
ובלא להתחשב כלל עם דעת האומות.	60862
ולקמן אומר רש"י ומ"א העתקתי מיסודו של ר' משה הדרשן, משל לבן שפחה שטינף פלטיץ של מלך,	60863
אמרו תבוא אמו ותקנה הצואה, כך תבוא פרה ותכפר על העגל, ולכאורה קשה להבין את הדמיון בין	60864
המשל והנמשל, כי שם הבן שמטנף את פלטיץ של המלך הוא בן של אמו, ולכן עליה לנקות ולקנח את	60865
צואת בנה, מה שאין כן כאן, איזו שייכות יש לפרה אדומה לחטא העגל, שעם מצוותה מתבצע קינוח חטא	60866
העגל?	60867
ברם סיבת כל דבר המכונה בשם אם על כי היא המולידה את המסובב, והמסובב נקרא בן לגבי הסיבה	60868
המולידה את המסובב, וכאן קבעו כי לחטא העגל ישנה סיבה שהולידתו, כי חטא העגל לפי דברי	60869
הראשונים נבע מזה שלא הסכימו לחיות תחת השגחת הבורא המופשטת, בלי שום ממוצע בין המשפיע	60870
למקבלים את ההשפעה, אלא רצו שיהיה מתווך שיעביר להם את השפע, וכך טענו כי זה משה האיש לא	60871
ידענו מה היה לו (שמות ל"ב), הם הדגישו משה האיש, משה הגשמי הקרוב להשגתם, כי היה זה לגמרי	60872
נגד שכלם לחיות תחת ההשגחה הבלתי אמצעית.	60873
והתשובה לחטא זה היא, לבער ולשרש את הסיבה והגורם שהביאו אותם לחטוא בכך, וזאת על ידי	60874
שיקיימו מצות פרה אדומה שהיא חוק בל יעבור, שכיון שאין להרהר אחריה ובכל זאת מקיימים אותה אך	60875
ורק משום שזהו רצונו של הבורא, הרי נמצאת מחלתם מתרפאת וטעותם מתיישבת, זהו הפירוש של תבוא	60876
האם ותקנח את בנה, שתבוא הסיבה ותכפר על המסובב, ואמנם מצאתי אח"כ גם בפירוש כלי יקר	60877
שמפרש גם הוא ענין אם ובנה בגדר של סיבה ומסובב. (נחלת אליעזר).	60878
	60879
מאמר שי	60880
זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה (במדבר י"ט	60881
ב').	60882
איתא במדרש זאת חוקת התורה, מי יתן טהור מטמא לא אחד, כגון אברהם מתרח חזקיה מאחז, יאשיה	60883
מאמון, מרדכי משמע, ישראל מאומות, העוה"ב מעוה"ז, מי עשה כן מי ציוה כן מי גזר כן לא יחידו של	60884
עולם, תמן תנינן בהרת כגריס באדם טמא, פרוצה בכלולו טהור, מי עשה כן מי ציוה כן מי גזר כן, לא יחידו	60885
של עולם, תמן תנינן האשה שמת ולדה במעיה והושיטה החיה את ידה ונגעה בו, החיה טמאה טומאת ז'	60886
והאשה טהורה עד שיצא הולד, המת בבית הבית טהור, יצא מתוכו הרי הוא טמא, מי עשה כן לא יחידו של	60887
עולם, העוסקין בפרה מתחילה ועד סוף מטמאין בגדים היא גופה מטהרת בגדים, אמר הקב"ה חוקה חקקתי	60888
גזרה גזרתי אי אתה רשאי לעבור על גזרתי עיי"ש.	60889
החוקים בבריאה ובתורה הם המורים על יחידו של עולם, איזה קשר טבעי יכול לקשר את אברהם אבינו	60890
עם תרח אביו? הרי הפרי צריך לגדול בהתאם לזרע שנזרע, וכן עוה"ב מעוה"ז מה קשר לעולם הרוחניות	60891
עם עולם החומר הגס? ובכל זאת קיים קשר זה שבין חומר ורוח, ודוקא ע"י קשר זה נוצר העוה"ב של	60892
האדם, מי עשה כן מי ציוה כן מי גזר כן לא יחידו של עולם, וכן לגבי התורה חוקי טומאה וטהרה הם	60893
המורים על מחוקק כל יכול בעל חכמה בלי תכלית.	60894
מקבלים אנו מזה הכרה מחודשת במעלת התורה ערכה וגדולתה האין סופית, הכרה זו צריכה לשנות את	60895
גישתנו לתורה ולחיים, כיון שמתברר לנו כי חכמה אלהית בלי גבול טמונה בתורה, א"כ כל קושיא ואי	60896
הבנה אינם יכולים להפחית מערך הדברים ואמיתותם, וחסרון ההבנה אינו נובע מהדבר עצמו, אלא	60897
מהגבלת שכלו והבנתו של האדם.	60898
ומאירים דברי הרמב"ם שכתב באגרת המוסר לבנו, הנה מוסרי בידכם מסור, יש בו תועלת רבה לחזק	60899
האמת ולישב הדעת ולהסיר המבוכה, כאשר תמצאו כתוב עמוק ומאמר נבון בתורה או בספרי החכמים	60900
אשר לא תבינהו ולא תדעו מסתרו, ונראה כסותר פינות התורה או דברי הבאי, אל תזוזו מאמונתכם ואל	60901
יתבלבל שכלכם, עמדו בחזקתכם והפחיתות היא חשובה בכם, כי לא דבר ריק הוא מכם, הניחוה בקרן	60902
זוית ואל תשקצו אמונתכם אל חסרון הבנת דבר חכמה, אלוהים הבין דרכה והוא ידע מקומה עכ"ל.	60903

עד כמה שהאדם יכול להבין, חייב הוא להשתדל וליגע שכלו בהבנת התורה, אולם ידיעה ברורה כי מוגבל הוא בהבנתו, והגישה בכללה לתורה צריכה להיות מתוך התבטלות לחכמה עליונה ורצון ה' המונח בה, אדם ובהמה תושע ה', אלו בני אדם שערומים בדעת ומשימים עצמם כבהמה (חז"ל), מצד אחד חייב האדם לעמול בכל כוחו להבין ולהשכיל להיות ערום בדעת, ומצד שני צריך להתבטל ולקבל את התורה מתוך תמימות וביטול עצמו, משים עצמו כבהמה.	60904 60905 60906 60907 60908
דוקא מתוך גישה זו של ביטול עצמו להקדים נעשה לנשמע, ולקבל בתמימות את רצון ה' זוכים לקבלת התורה, וכך צריכה להיות הגישה לכל תופעות החיים, רצון ה' בלבד הוא המהווה ומנהיג את הכל, ומי הוא האדם שיבוא אחר המלך לחקור מדוע נעשה הדבר כך ולא אחרת, הרי חכמה אלהית שלמעלה מהשגתנו מסובבת את פני הדברים, וכיצד אפשר לשאול בלי שקיימת בידינו אפשרות להבין את הדברים עד תומם.	60909 60910 60911 60912 60913
האמונה בה' היא הגישה היחידה והאמיתית בקבלת תופעות החיים הנעימות והבלתי נעימות, דובר ה' בפי הנביא (ישעיה נ'), מי בכם ירא ה' שומע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין נוגה לו יטבח בשם ה' וישען באלהיו, אפילו אם חשכה אופפת את האדם, בכל אשר יפנה לא יצליח ונפשו מרה לו, אין נגה לו אין כל קו אור של אושר ושמחה לפניו, גם במצב כזה חייב האדם לבטוח בה' ולהשען באלהיו.	60914 60915 60916 60917
לא להקשות אלא להתבטל לרצון ה' מתוך בטחון והתמסרות לבורא, בזה עומד בנסיגונו הגדול ומביא את יסוריו לתכליתם שניתנו לו, לגיבוש אמונתו וחיזוק הכרתו ובטחונו בבורא, כי קשיי החיים ונסיגות היצר לתועלת האדם נתנו, טוב מאד זה יצה"ר, וע"י עמידתו בנסיגון נבנה עולמו הרוחני של האדם, בצורה זו נבנתה הבריאה עוה"ב מעוה"ז, מתוך החשכה לזכות לאורה.	60918 60919 60920 60921
דור המדבר בחזר הדורות זכה למעלתו דוקא על ידי הנסיגות שנתנסה, ועיין ברמב"ן בהעלותך ט' י"ט, וטעם ובהאריך הענן על המשכן, לומר כי אם יאריך הענן על המשכן ימים רבים, והמקום שהוא איננו טוב בעיניהם והיו חפצים ומתאווים לנסוע מן המקום, אעפ"כ לא יעברו על רצון השם, וזה טעם ושמרו בני ישראל את משמרת ה' ולא יסעו עי"ש, כל מסע וחניה נתנו בכוונה ותכלית לחיזוק האמונה, נסיון הצמא וכו' כל זה שימש לצורך עלייתו של דור המדבר, כיון שדוקא על ידי הנסיגות נבנה האדם.	60922 60923 60924 60925 60926
בהתגברות על המצבים בנצחון במלחמת היצר, בזה נוצר עולמנו הרוחני, נתנו לנו חוקים וגם יצר השואל מה טעם יש בהם, ועל ידי זה נוצרת האפשרות לזכות במעלת התמימות, לקבל את הדברים מתוך התבטלות וקבלת רצון ה' בלי הרהור, ועי"ז משמשת התורה סם חיים לזוכים לקבלה מתוך אמונה ותום, ואילו בעלי הגאווה הסומכים על עצמם ושכלם, להם משמשת התורה והבריאה כולה סם מות, חוקי התורה ומקרי הבריאה יוצרים אצלם קושיות ונותנים להם פתח לפרוק עול ולנתק מוסרות יותר ויותר.	60927 60928 60929 60930 60931
(אור יחזקאל).	60932
מאמר שיא	60933 60934
ואסף איש טהור את אפר הפרה והניח מחוץ למחנה במקום טהור והיתה לעדת בני ישראל (במדבר י"ט ט).	60935 60936
מצינו בפרה אדומה שלפי שהקילו לעשותה בטבול יום, להוציא מדעת צדוקים שאמרו שאינה נעשית אלא במעורבי שמש, החמירו בה כמה חומרות כמבואר במשנה (פרה פ"ג מ"ב), דהיו יולדות במערות ועל השוורים דלתות והתינוקות מלמעלה עי"ש, ואמר הסבא דקעלעם, למדנו מזה עד כמה צריכים להזהר מרפיון כל שהוא, ועד כמה צריכים לעשות משמרת למשמרת, כדי למנוע ההפסד שיוכל לצאת מהרפיון. והרי כל מעשיה הם ע"פ התורה, ואדרבא היה חיזוק לקבלה האמיתית, וגם מעשיה של הפרה הם לעתים רחוקות, וע"פ סנהדרי גדולה והכהנים בזמן שביהמ"ק קיים, אך מ"מ כיון שנראית כקולא בעניני טהרת פרה, הוצרכו להחמיר כ"כ שלא יצא קלקול, כי מכל מקום קולא היא זו ויכולה לגרום חסרון זהירות באופן הפוסל בטהרתה.	60937 60938 60939 60940 60941 60942 60943 60944
ואמרו באבות (פ"ד מ"ו), אם בטלת מן התורה יש לך בטלים הרבה כנגדך, ולפי הנ"ל ביאור המשנה כך, אף אם יהא הביטול לצורך ועל פי דין, ולא לבד בהיתר גמור אלא גם במצוה גדולה, מ"מ נברא רפיון ע"י זה, שהרי התם בפרה הקולא היתה מצוה להוציא מלבן של צדוקים, ומכ"ש היכא שביטול הוא יותר מהמוכרח למצוה, וק"ו בכמה דרגין ביטול שלא כדן, כמה רפיון נולד מזה.	60945 60946 60947 60948
וענין זה של אם בטלת מן התורה יש לך בטלים הרבה כנגדך הוא מכמה פנים, חדא דעל ידי זה נחלשת הרגשת החיוב של העסק בתורה, וזוהי התרחקות גדולה מהתורה, וגם דמתרוקן האדם מתוכו, ואמרו חז"ל (ברכות מ'), כלי מלא מחזיק כלי ריקן אינו מחזיק, וכל מה שמתרוקן יותר הרי מסתלקת התורה ממנו ומחשבתו מסולקת יותר, ובכל אופן שהיה הביטול ואפילו עסק בהצלת נפשות, שע"ז אמרו חז"ל (מגילה ט"ז:), גדולה תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות, ומקורו ממרדכי דכתיב ביה ורצוי לרוב אחיו.	60949 60950 60951 60952 60953

ע"י הביטול פועל בטבעו שיהא קל מאד הדבר, וכל דבר פעוט ובלתי חשוב לא יעורר תשומת לבו, נמצא	60954
דמלבד העצלות נברא בו מציאות של קטנות ובטלה, וזהו יש לך בטלים הרבה, דנתרבו הסיבות המבטלות	60955
לאין שיעור, בין מצד פנים בין מצד חוץ, מצד פנים לפי שנתרחק מהתורה נעשה הכלי קיבול שלו ריקן	60956
יותר, ממילא סיבה כל שהיא שקודם לכן לא היתה סיבה לבטלו, מבטלתו, ומצד חוץ שמתחדשות סיבות	60957
חדשות לביטול הן קטנות והן גדולות, ולכן נחוצה התחזקות יתירה באופן גבוה, אחרי שביטל מן התורה	60958
מעט כדי שיעמוד על עומדו.	60959
עוד יש בזה ענין נשגב, כי ענין הרוחניות אף שהוא בבחירה, אבל הוא תלוי בהשגחה ג"כ, וכאמור רגלי	60960
חסידיו ישמור שאינו בא לידי נסיון, ואדרבא ממציאם לו לעשות טוב, שמלבד שאם עושה אדם כל מה	60961
שבכוחו זוכה לדברים הרבה, בין בתורה שמגלין לו רזי תורה יותר מכוח השגתו, ובין במעלות היראה	60962
שזוכה לאהבה ויראה פנימית, זולת זאת זה שכרו שמסייעין לו בטוב, ובהיפך ח"ו ממציאם לו מכשולים	60963
ומכבידים עליו דרכי הטוב יותר מטבעו, וכמ"ש כי אני הכבדתי את לבו, ומפורש ברמב"ם (הל' תשובה	60964
פ"ו ה"ג), כי זה בתורת עונש על שהכביד את לבו, ונענש בהכבדת הלב יותר מטבעו כדי שיקבל עונשו.	60965
ובמדרש אם ללצים הוא יליץ, שהקב"ה מתרה בו באדם בפעם א' ב' ג' ואינו חוזר בו והוא נועל לבו מן	60966
התשובה, כיון ששיגר הקב"ה ה' פעמים ולא השגיח, הריני מוסיף לך טומאה על טומאתך, וזהו שאמרו	60967
חז"ל (יומא ל"ט), אדם מטמא עצמו מעט מטמאין אותו הרבה, מלמטה מטמאין אותו מלמעלה, ומאידך	60968
בצד הטוב, הבא ליטרה אף מתחילה מסייעין לו, והנה ענין זה הוא בכל אדם ובכל זמן, במדה שמתנהג בה	60969
בערך זה הוא הסיוע והמפריעים, ומה"ט אנו מתפללים גם על רוחניות ומכש"כ על הצלחה בתורה.	60970
והנה ע"י ביטול תורה נעשית ח"ו הכבדה וקשה לו להעלות מזה, התרפית ביום צרה צר כוחך (משלי	60971
כ"ד), שבשביל הרפיון מתישין כוחו שלא יוכל לפעול באמת, ואמרו חז"ל (ברכות ס"ג) דקאי על	60972
המתרפה מד"ת, כמה חשוב בשביל אנשים כמונו הדלים בכוחות רוחניים וקטנים בהשגות, ואם יתרבו	60973
עלינו המפריעים ח"ו, כמה קשה יהיה עלינו להתקרב, ומה מאד יגדל החיוב לא להשתרש ח"ו בביטול	60974
תורה, וכשישתדל בזה יסייעוהו, מקדש עצמו מעט מקדשים אותו הרבה.	60975
כתיב (משלי י"ג), בז לדבר יחבל לו, והיינו דאין אדם יכול לקבל תועלת מדבר שבז לו ואינו מחשיבו,	60976
ובחז"ל (ברכות ס"ב:) אמרו בדוד שנאמר בו ויקם דוד ויכרות את כנף המעיל, כל המבזה את הבגדים סוף	60977
אינו נהנה מהם, שנא' והמלך דוד זקן בא בימים ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו, והרי דבר שטבעו לחמם לא	60978
הועיל משום הביזוי, ואם בדברים טבעיים כן בענינים רוחניים עאכ"כ, שאם אינו מחשיב הענינים לא	60979
יקבל התועלת הראויה, בין מצד עונש ובין מצד טבע הדברים, ואמרו חז"ל (שבת קי"ט): כל המבזה ת"ח	60980
אין רפואה למכתו, שכיון דמבזה החכמים והנביאים, ממילא אין דברי מוסרם ותוכחתם משפיעים עליו.	60981
והנה כשלומדים הדברים והענינים הרוחניים ואין הדברים עושים איזה רושם הנהגה למעשה, זה גופא	60982
נקרא בז לדבר, וכדכתיב (קהלת ט') חכמת המסכן בזויה, ופירשו חז"ל הלומד ואינו מקיים, וכן אמרו	60983
(סנהדרין צ"ט). כי דבר ה' בזה מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק בה, הוא בכלל ביזה ח"ו, ובז	60984
לדבר יחבל לו, והיש לך חבלה גדולה יותר מזו, וע"כ נמצא כשמורגלים שאין הידיעות משפיעות למעשה	60985
כלל, הרי זה בכחינת בז לדבר ח"ו, ומצד טבע הדברים כבר אין עושה רושם מה שיודע יותר ויותר, וע"כ	60986
מההכרח הוא להתחזק לפחות במדה כל שהיא להנהגה למעשה. (משנת רבי אהרן).	60987
	60988
מאמר שיב	60989
זאת התורה אדם כי ימות באהל כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים (במדבר י"ט י"ד).	60990
מנין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה? שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל,	60991
איתא (ברכות ס"א:), לא איברי עלמא אלא לאחאב בן עמרי ולר' חנינא בן דוסא, לאחאב העוה"ז, ולרבי	60992
חנינא בן דוסא העוה"ב, מכאן שהאושר שמור רק לזה שמוסר את עצמו למען שאיפתו, אך הבינוני בעל	60993
הפשרות לא זה ולא זה עולה בידו.	60994
למדנו שצריך לשאוף בקיצוניות אל המטרה, וכן כתב הגר"א זצ"ל בביאור אגדות (ברכות שם), כי מעשי	60995
בראשית הכל טוב שגם יצה"ר מסייע לצדיקים, ועיקר עבודתם בו, רשעים יצה"ר שופטן ויש להם עוה"ז,	60996
אבל הבינוני יש לו מלחמה, אוי לי מיצרי ואוי לי מיוצרי, הנה מה שכתב שגם היצה"ר מסייע לצדיקים	60997
צ"ע, שהרי כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו (סוכה נ"ב).	60998
הצדיק המגיע לדרגה עליונה בעבודת ה', רואה ביצה"ר רק כלי לעבודתו ולדבקו בהשי"ת, שכן אין	60999
דבקות אלא כתוצאה מהתגברות על הקשיים, וכדאיתא בירושלמי (ברכות פ"ט), שאברהם אינו ע"ה זכה	61000
להפוך את היצה"ר לטוב והשלים עמו, נמצא שחיינו של צדיק כזה הינם חיי אושר ונחת שאין לשער,	61001
והרשעים יתכן שיקבלו עוה"ז לפי שעה, אך זאת מכוחות הטומאה בהיותם חיילותיו של שטן לנסות בהם	61002
בני אדם, אבל הבינונים נמצאים תמיד בחזית המלחמה.	61003

גרסינן בירושלמי (פאה פ"א הל"א), ר' ברכיה ור' חייא דכפר רחומין, חד אמר אפילו כל העולם כולו	61004
אינו שוה לדבר אחד של תורה, וחד אמר אפילו כל מצוותיה של תורה אינן שוות לדבר אחד מן התורה,	61005
כתוב אחד אומר וכל חפצים לא ישוו בה, וכתוב אחד אומר וכל חפצין לא ישוו בה, חפצים אלו אבנים	61006
טובות ומרגליות, חפצין אלו דברי תורה, דכתיב כי באלה חפצתי נאום ה', וצריך עיון הרי לימוד התורה	61007
הוא למען קיום המצוות, ואם כן מה פירוש כל מצוותיה אינן שוות לדבר אחד מן התורה?	61008
הנה שני ערכים יש למצוות, מצד עצמן ומצד קושי עשייתן, מצד עצמן שהטביע הקב"ה כוח השפעת	61009
קדושה בכל מצוה, כל אחת ואחת כענינה, מצד קושיין כאמרם רז"ל יפה פעם אחת בצער ממאה פעמים	61010
שלא בצער, ופירוש אאמו"ר ז"ל, שאפילו הדרגה הקטנה שבצער מגדילה את ערך המצוה מאה פעמים,	61011
ובכל מדרגה נוספת של צער כל שהוא, מוכפל השכר במאה פעמים נוספות, וכן לעולם, יוצא לפי זה	61012
שעיקר השפעת הקדושה שהיא שכר המצוה, באה ע"י מדת ריבוי הצער שכרוך בקיום המצוה.	61013
הירושלמי גילה לנו סוד גדול, שאין הכבדת היצר על קיום כל המצוות כולן יחד, כהכבדתו על תלמוד	61014
תורה, כי הוא יודע שתלמוד תורה הנהו שורש התיקון, הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו שהמאור שבה	61015
מחזירם למוטב (ירושלמי חגיגה פ"א), לכן אין אושר ואין הנאה בכל העולם שישוו לאושרו ושכרו	61016
והנאתו של המתגבר על כל הקשיים, ומוסר את כל עצמו לתורה ממית עצמו עליה, זוהי כוונת הירושלמי	61017
שכל המצוות אין שוות ללמוד דבר אחד מן התורה.	61018
מי שאינו לומד במסירות נפש אינו מצליח לעלות, ולבסוף ירגיש את חולשתו ויתעצב ויפול ח"ו, ואז	61019
במקום לחפש את טעותו בתוך עצמו ולחזור בתשובה, ימלא לבו תרעומת ועל הכלים יזעף לבו, ועיין	61020
בירושלמי (פאה פ"א הל"א) אמר רב מנא כי לא דבר ריק הוא מכם, ואם הוא ריק מכם הוא, למה? שאין	61021
אתם יגעים בתורה, כי הוא חייכם, אימתי הוא חייכם כשאתם יגעים בו, א"כ תהיו עמלים ויגעים בעיון	61022
ובהתמדה כאחת, אזי התורה תהיה לכם למקור החיים והאושר.	61023
אמר הכתוב (תהלים א'), אשרי האיש הוא יזכה לרוב אושר והצלחות, אך לא יבוא לידי כך אלא ע"י	61024
קיצוניות ומסירות נפש, אשר לא הלך בעצת רשעים אפילו במילי דעלמא, ואף שהרשע הוא בעל המקצוע,	61025
בכל זאת לא ישמע לו, ובדרך חטאים לא עמד אפילו בלי עסק עמהם, ובמושב לצים לא ישב אפילו כשאין	61026
הליץ שם, כי כל אלה עלולים לעורר את ההתעניינות בהם, כי אם בתורת ה' חפצו לבדה ממש, ואז	61027
בתורתו יהגה יומם ולילה יהיה דבק בתורה בלי הפסק.	61028
קיים עוד עיקר גדול שטועים בו רבים, האומר שעלייה בתורה ועלייה ביראת שמים שני דברים נפרדים	61029
הם, טועה, והאומר שסותרות הן זו לזו, כי אי אפשר להתמסר לשניהן כאחת, מחריב את הכל! חז"ל	61030
הורונו את ההיפך (שבת ל"א.), שאפשר ללמוד את כל התורה, ואפילו הכי אם אין יראת ה' היא אוצרו,	61031
מוטב אם לא העלית מוטב שלא למדת כלל! כ"כ למה? כי חכמה ויראה באמת אחת הן, וזו בלא זו אינה	61032
כלום!	61033
שנינו (באבות ג') אם אין חכמה אין יראה, ואם אין יראה אין חכמה, וצריך עיון איך אפשר לעלות אם	61034
רכישת האחת היא תנאי לרכישת חברתה, במה נתחיל? אולם השואף באמת לשניהם, ימצא כי אחת הן	61035
ולא שתיים, הלומד בכל המרץ ממית עצמו עליה עבודתו המסורה תהיה בתורה ומוסר ותפילה גם יחד, כי	61036
בלי התעוררות המוסר ובלי תפילה אמיתית לסייעתא דשמיא, כיצד יזכה ללמוד בכל המרץ, האם מת	61037
היצה"ר? אלא מי שבאמת שואף ללמוד תורה יאהב גם ללמוד המוסר, ביודעו כי רק זה מקור מרצו, וככל	61038
שיתעורר יותר ביראה ידבק יותר בתורה וחוזר חלילה, ובתפילתו השי"ת יסייעו וכך יגיע לכי הם חיינו.	61039
(מכתב מאליהו ג' דף 56).	61040
	61041
מאמר שיג	61042
זאת התורה אדם כי ימות באהל כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים (במדבר י"ט י"ד).	61043
אין דברי תורה מתקיימין במי שמרפה עצמו עליהן, ולא באלו שלומדין מתוך עידון ומתוך אכילה ושתייה,	61044
אלא במי שממית עצמו עליהן ומצטער גופו תמיד, ולא יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה, אמרו חכמים	61045
דרך רמז, זאת התורה אדם כי ימות באהל, אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה באהלי	61046
חכמים (הרמב"ם הלכות ת"ת פ"ג א').	61047
מספרים כי הרש"ש התקשה פעם להבין ענין בתוס' במס' יבמות, ובמשך כמה שנים לא הצליח לפתור	61048
לעצמו מה שהיה קשה לו, עד שפעם עבר הנצי"ב מוואליזין דרך וילנא מקום מגוריו של הרש"ש, ואז הציע	61049
הרש"ש לפני הנצי"ב את שאלתו ואת מצוקתו שהוא מצטער להבין את התוס', עיין הנצי"ב במשך שעה	61050
בתוס' ואז פתר לו את השאלה ותירץ את קושייתו, חלשה עליו דעתו של הרש"ש על שלא מצא במשך	61051
כמה שנים להבין את הענין, ואילו הנצי"ב כתום שעה לאחר העיון כבר זכה בס"ד להבין הדבר, וכדי	61052

להניח את דעתו גילה הנצי"ב להרש"ש, כי סוד הדבר הוא מפני שהרש"ש לומד תורה בעשירות כי היה עשיר, ואילו הוא הנצי"ב לומד תורה בעניות, ולזה זכה להבין שזיכו לו מן השמים.	61053
ומובא בתפארת יהונתן בפ' וארא, נראה הטעם שלא שעבדו מצרים בשבט לוי היה, כי פרעה ראה בקסם כי משבט לוי יקום המושיע, ופרעה חשב מי שאינו בצרה אינו יכול להושיע, כי נוצר תאנה יאכל פריה, מי שסבל גלות יהיה אח"כ לראש, ולכך לא שעבד בשבט לוי כלל ולא יוצדק להקים משבט לוי מושיע, וזו היתה טענת ישראל ג"כ ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה, שהם בעבודה רבה ושבט לוי חופשי מכל, ואיך יתכן שהוא יתנשא ויבחר ה' בו למושיע.	61054
א"ל אליהו לבר הי' מאי דכתיב (ישעיה מ"ח) הנה צרפתיך ולא בכסף בחרתיך בכור עוני, מלמד שחזר הקב"ה על כל מדות טובות ליתן לישראל ולא מצא אלא עניות, אמר שמואל ואיתימא רב יוסף, היינו דאמרי יאה עניותא ליהודאי כברזא סומקא לסוסיא חיורא (הגיגה ט'), וברבינו חננאל פירש, חיזר הקב"ה על כל המדות ולא מצא נאה לישראל כעניות, כדי שיהיה לבם שבור וכוונתם לשמים, ועיניהם תלויות לרחמיו וחסדיו, שגלוי וידוע לפני הקב"ה כשמרבין עושר בועטין בו, שנא' וישמן ישורון ויבעט.	61055
יפה אחד בצער ממאה שלא בצער, טוב לו לאדם דבר אחד בצער ממאה בריוח (אבדר"נ ג' ו'), ובמס' (תענית ז') מובא, כמו ששלושה משקין אין מתקיימין אלא בפחות שבכלים, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה עליו, כדאמרה ליה ברתיה דקיסר לר' יהושע בן חנניה, אי חכמה מפוארה בכלי מכוער, והשיב לה דיין משתמר בכלי מכוער (כלי חרס) יותר מכלי כסף וזהב, אף התורה מתקיימת בי יותר מאילו הייתי נאה.	61056
א"ל הקיסר והא איכא שפירי דגמירי, שהם נאים וגם חכמים, א"ל אם היו שונאים היופי הוו תלמידי חכמים ביותר (תוס' שם), אותם נאים שהם חכמים טפי הוו גמירי, שאי אפשר לנאה להשפיל דעתו ובא לידי שכחה (רש"י שם), כל ההנאות הגופניות והנאות הכבוד, היופי והשלוה מפריעות להצלחת הנפש וממעטות בחכמת התורה. (מעייני החיים).	61057
	61058
	61059
	61060
	61061
	61062
	61063
	61064
	61065
	61066
	61067
	61068
	61069
	61070
	61071
	61072
	61073
	61074
	61075
מאמר שיד	61075
זאת התורה אדם כי ימות באהל כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים (במדבר י"ט י"ד).	61076
אמר ריש לקיש מנין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל (ברכות מ"ג), תניא רבי שמעון בן יוחאי אומר שלוש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכולן לא נתנן אלא ע"י יסורין, תורה וארץ ישראל והעוה"ב (ברכות ה').	61077
האדם אינו משיג כלום בחינם, כי במידת הדין נברא העולם, וצריך לשלם בעד הכל, ולא מקבלים יותר ממה שמשלמים, וכללא הוא כי האדם אינו משלם יותר מכפי מה שמעריך את הדבר, מה שאדם מחשיב עבור זה הוא משלם הון תועפות, ומה שאינו מחשיב אינו משלם עבורו, ולזכות ברוחניות זוכים רק עד כמה שמחשיבים ומשלמים, יהיב חכמתא לחכימין ומנדעא לידעי בינה (דניאל ב'), כי חכימין יודעים להעריך חכמה, ולכן גם משלמים עבורה ביותר, חז"ל (קה"ר א' ז') אומרים, אילו נתן הקב"ה חכמה לטפשים היו יושבים והוגים בה בבתי כסאות ובבתי תיאטראות ובבתי מרחצאות, כתר מלכות אין מביאים לבית כסא, ומה שאדם מביא לשם, סימן הוא שהוא נחשב אצלו כסמרטוטים.	61078
אלו הכיר אדם ערכה של תוה"ק, לא היה קשה לפניו לתת בעדה כל אשר לו! כל אחד מבין היטב איזו מידה גרועה היא הכעס, כשהוא כועס פעם אחת, כבר אינו בטוח שיוכל ללמוד באותו יום, כש"כ בדקות המחשבה ובעיון, אי לזאת ברצותו לזכות לתורה צריך לשלם עבורה בתיקון מדת כעסו, ואם אינו מוכן לשלם, סימן מובהק כי התורה אינה חשובה אצלו, כי אילו היתה חשובה בעיניו, והוא יודע כי תורה ומדה רעה זו אינן יכולות לדור בכפיפה אחת, איך זה אינו משלם במחיר מדה זו? החסיד יעב"ץ כותב, שאיך אפשר לכעוס, הרי אין זמן מתי לכעוס.	61080
	61081
	61082
	61083
	61084
	61085
	61086
	61087
	61088
	61089
	61090
	61091
	61092
	61093
	61094
	61095
	61096
	61097
	61098
	61099
	61100
	61101
	61102

הדברים עד כדי כך שבגלל אי הערכת התורה אבדה הארץ! כי יסוד היסודות הוא שצריך להכיר ולהעריך מעלתו, וזה מקיף את כל האדם, שכן חובת כל היצורים להודות ולהלל.	61103
מבהיל הענין! כל אדם חייב לחבר ספר תהלים שלם! וגם זה עדיין מעט מזעיר, כי הרי כל סוד הבריאה הוא בגין להשתמודע ליה, ומה שהורשו לנבראים להכיר, אין זה כפי שאנו מורגלים להבין שיש להכיר מהות הדברים, אלא הכוונה היא להכיר מעלת הדברים, שחייב אדם להכיר ולראות גדולתו ויכולתו ית', ועד כמה שאדם מכיר המעלה, במדה זו משלם עליה, וזהו הענין של עוה"ב ע"י יסורין וזוהי מתכונת הבריאה.	61104
בעל חוה"ל העמיד בראש ספרו את שער הבחינה, יסודו של שער זה הוא לראות מעלתו ית' יכולתו וגדולתו, זוהי ההתחלה ובלי זה אין שום כניסה לעבודה, וכך הוא בכל ענין, סוד העבודה הוא להודות ולהלל לראות מעלה וחשיבות, כאשר לומדים תורה צריך להכיר תיכף גדולתו ית"ש, צריך לראות תיכף כי בהכרח תורה מן השמים, כי לולא זה לא תתכן תורה כזאת שארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, ומהכרח זו מוכרח שתצא ברכת התורה, ואם אין עושים ברכה אינם מכירים מעלת התורה, וכשאינם מכירים מעלתה אין משלמים, וכשלא משלמים אין לאדם בה כל חלק! יהיב חכמתא לחכימין, אסיא דמגן במגן מגן שוי (ב"ק פ"ה).	61105
לא אבדה הארץ אלא על שלא ברכו בתורה תחילה, כי אם אין מברכים, היינו שאין מכירים את המעלה, זהו היפך כל התכלית, האי מאן דבעי למיהוי חסידא לקיים מילי דברכות (שם ל'), עכשיו הרי עומדים אנו כבר לעומק הענין של מהות הברכות! וכי זוהי תכלית הכל, ואם כן פשוט הוא כי למיהוי חסידא לקיים מילי דברכות.	61106
זהו גם ענין ארץ ישראל ע"י יסורין, הרמב"ן מבאר על הפסוק (דברים ח') כי כאשר ייסר איש את בנו ה"א מיסרך, כי ה"א מביאך אל ארץ טובה, ואכלת ושבעת וברכת את ה"א על הארץ הטובה, ה"א מיסרך מתחילה בעינוי מדבר ונסיון המן, כדי שתערב לנפשך טובת הארץ ופירותיה, על כן אמר אחריו כי ה"א מביאך אל ארץ טובה, כי תזכור עבודת מצרים ועינוי המדבר, וכאשר תאכל ותשבע בארץ הטובה, תברך עליה את השם, נמצא כי כל מה שה' אלהיך מיסרך, הוא כדי להכיר מעלת ארץ ישראל, הרי כי מצוה היא להתבונן בחשיבותה של ארץ ישראל, ומזה באים להכרת גדולתו ית' יכולתו וגבורתו.	61107
מצינו בחז"ל (דב"ר ג' ג'), מעשה בר"ש בן שטח שלקח חמור מישמעאלי ומצאו בו תלמידיו אבן טובה, אמרו לו רבינו ברכת ה' היא תעשיר, אמר להם לכו והחזירוהו, חמור לקחתי אבן טובה לא לקחתי, כיון שראה הישמעאלי כן אמר ברוך ה' אלהי שמעון בן שטח, אנו אומרים תמיד אם על פרי אפשר לברך, היינו שבפרי מכירים בו מעלתו ית' חכמתו ויכולתו, עאכו"כ שיכולים לברך על מעשה אדם, מעשה של צלם אלהים, כי מזה בודאי ובודאי מכירים חכמתו ויכולתו ית"ש! כי על כן באמת עשה הישמעאלי ברכה על שמעון בן שטח, ברוך אלהי שמעון בן שטח, בדיוק כמו שמברכים בורא פרי העץ.	61108
התברר מזה איזה יסוד גדול הוא להכיר מעלה, וכי זוהי כל תכלית האדם, כי על כן פשוט הוא כי אדם ביקר ולא יבין נמשל כבהמות נדמו, אם אדם אינו מכיר חסרונותיו הרי מופרך הוא, ועוד יותר גרוע הוא אם אינו מכיר מעלות, אינו מכיר אינו מחשיב את האדם ביקר שבו, ומי שאינו מכיר ואינו מעריך אינו נותן כלום על זה, בפתקא קטנה של הסבא זצ"ל מקלם מצאו כתוב, מלך היודע היטב כי דבר מלך שלטון, היודע כי בדיבור אחד שלו מתהפכות מדינות, הוא אין צריך ללמוד מוסר על שמירת פיו ולשונו, לו היה אדם מכיר ויודע באיזו מדה שהיא, את האדם ביקר שלו, בהכרח היה יוצא ממנו הנהגה אחרת לגמרי. (דעת תורה).	61109
מאמר שטו	61110
ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת ונתן עליו מים חיים אל כלי (י"ט י"ז).	61111
אחז"ל (ב"ר מ"ט) עה"פ ואנכי עפר ואפר, אמר אברהם אילו הרגני אמרפל לא הייתי עפר, ואי שרפני נמרוד לא הייתי אפר, אמר לו הקב"ה אתה אמרת ואנכי עפר ואפר, חייך שאני נותן לבניך כפרה בהם, שנאמר ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת, ואסף איש טהור את אפר הפרה, תנינן סדר תעניות כיצד, מוציאים את התיבה ברחוב העיר ונותנין אפר מקלה ע"ג התיבה, חד אמר זכותו של אברהם שאמר אנכי עפר ואפר ע"כ, ויש להתבונן מה החידוש כאן במה שאמר אברהם איבנו ע"ה, ואנכי עפר ואפר, הלא כל אדם יודע זה ואומר כן, אפילו ההדיוט ביותר מרגלא בפומיה סוף כל אדם למות, ומה זה האדם? עפר ואפר!	61112
אבל לשנעמיק נראה שאין הדבר כן, וכל מה שאנו קוראים ידיעה אינה ידיעה אמיתית, אלא ידיעה בדרך דמיון! כי ידיעה אמיתית נקראת רק אם הלב מרגיש מה שיודע השכל! אבל כל זמן שאין הלב מרגיש ידיעתו אין זו ידיעה ולא כלום, והמרחק בין ידיעת המוח להרגשת הלב, הרבה יותר רחוק לאין שיעור, וכן	61113
	61114
	61115
	61116
	61117
	61118
	61119
	61120
	61121
	61122
	61123
	61124
	61125
	61126
	61127
	61128
	61129
	61130
	61131
	61132
	61133
	61134
	61135
	61136
	61137
	61138
	61139
	61140
	61141
	61142
	61143
	61144
	61145
	61146
	61147
	61148
	61149
	61150
	61151
	61152

אמר רשב"י בזה"ק אזיל בר נש בהאי עלמא וחשיב דדיליה הוא תדיר, והוא ישתאר בה לדרי דרין, ואיך אפשר כן? אלא האי וחשיב דדליה הוא תדיר על הלב קאי! והלב אצל רוב בני אדם באמת אינו מרגיש כלל מה יהיה בסופו, כי אם עוסק כל היום לרעות את עצמו כבהמה בבקעה, שגם היא אינה יודעת כלום חוץ מאבוסה.	61153
מעתה נבין היטב, שאברהם אבינו כשאמר ואנכי עפר ואפר, הרגיש כן בכל לבו ונפשו הגדולה כאילו רואה זאת בעיניו, ואם מודגש בתורה אמירתו זאת, היינו שהיה כאן הרגשת כולו מכף רגל ועד ראש כי הוא עפר ואפר ממש! שאם ח"ו לא היה כן לא היה כתוב בתורה, כי אמירה בפה בלא הרגשת הלב אין זה אמת כלל, וכתוב (תהלים ק"א) דובר שקרים לא יכון לנגד עיני.	61156
ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך וכל נפשך ובכל מאדך, לא כתוב ואהבת בכל שכלך אלא בכל לבבך, היינו אהבה אמיתית התלויה בהרגשת הלב, וכמו שמצינו ברבי עקיבא (ברכות ס"א), שבשעה שהוציאו אותו להריגה וסרקו את בשרו במסרקות של ברזל, היה מקבל עליו עול מלכות שמים, שהיה קורא את שמע באהבה גדולה כ"כ עד שלא הרגיש ביסוריו כלל, ואדרבה הרגיש עונג גדול בקבלת עול מלכות שמים באהבה כאוהב המתדבק באהובו, וזהו בכל לבבך אהבת השי"ת בהרגשת כל הלב! וממילא לא היה מקום פנוי בלבו להרגיש היסורין.	61166
ולכשתשאל איך יכול אדם להגיע לאהבת השם בהרגשת כל לבו שנתחייבנו בתוה"ק? הרי כבר אמרו בספרי שם, לפי שנאמר ואהבת את ה' אלהיך איני יודע האיך אוהב את המקום? ת"ל והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך, שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם, והיינו כשיעסוק בתורה ויתבונן בה יכיר את גדולתו של הקב"ה שאין לו ערך ולא קץ, תתיישב האהבה בלבו בהכרח, וזהו משא"כ אח"כ והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך, עי"ז שתגיע לאהבת השם!	61171
אחז"ל (שבת ל') בקשו חכמים לגנוז ספר קהלת מפני שמצאו בו דברים שסותרים דברי תורה, כלומר שיש מקום לטעות בדבריו ולפרשם כנגד מה שאמרה תורה, ומפני מה לא גנזוהו, מפני שתחילתו דברי תורה וסופו דברי תורה, סופו דברי תורה מאי היא, סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם, תחילתו דברי תורה מאי היא, הבל הבלים הבל הבלים הכל הבל.	61175
והנה מכיון שהבל הבלים שאמר שלמה המלך ע"ה הם דברי תורה, הרי שהאדם מוזהר שלא ישקע בהבל הבלים, אבל אם יאמר לך אדם למדתי דברי תורה אלו, ויודע אני שתענוגי עוה"ז הכל הבל, ובכ"ז כל עסקו בהבל הבלים, ואינו מרגיש בלבו כלל ידיעה זאת, איך אפשר לומר שקיים מצות והיו הדברים האלה על לבבך? הרי ודאי שלקח כל הדברים רק בפיו ולא בלבו, וילכו אחרי ההבל ויהבלו (ירמיה ב'), אותם שהולכים אחרי ההבל, נשקעים בהבל ומטמטמים את לבם עד שהם עצמם נעשים חתיכה של הבל! אלא ודאי כשאמרו תחילתו דברי תורה וסופו דברי תורה, פירושו שצריך להכיר בלב.	61181
נמצינו למדים שכדי להכיר את ההבל הבלים בהרגשת הלב, אין עצה ואין תבונה אחרת זולת לימוד המוסר, והרי חז"ל קוראים זה תחילתו דברי תורה, א"כ למדנו בפשיטות שלימוד המוסר הוא דברי תורה, וזהו והיו הדברים האלה על לבבך, ולא כמו אותם המתמידים הגדולים שבשעת לימוד המוסר יוצאים לחוץ, וכלל זה נקוט בידך כי בלא מוסר עוברים עבירות! זולת אם אדם מתפלל בהתלהבות וברגשת הלב, הרי התפילה עצמה מוסר! וכמ"ש חז"ל (תענית ב'), ולעבדו בכל לבבכם איזוהי עבודה שבלב זו תפילה! נמצא שאם אדם מתפלל בפה בלבד לא נכנס בסוג עבודת התפילה כלל, כי כל עבודתה רק בלב, ואם האדם מתפלל בהרגשי הלב כראוי, ויודע לפני מי הוא עומד, הרי זה לימוד המוסר, החזון איש ז"ל היתה תפילתו מוסר, והאיך הגיע החזון"א לזה שתפילתו תהיה מוסר? כי למד מנעוריו תורה לשמה! לכן הגיע לידי כך שתפילתו תהיה עבודת הלב שזהו מוסר, וא"כ למד החזון"א ג' פעמים ביום מוסר, אבל אנחנו שאין אנו לומדים תורה לשמה, וממילא גם התפילה אצלנו רק כדי לצאת ידי חובה ולהפטר, מהיכן נקח לנו לב ולקיים מצות והיו הדברים האלה על לבבך אם לא בלימוד המוסר?	61192
ואדרבה יבוא מי שהוא ויראה לנו עוד אדם גדול כהחזון איש בלא מוסר, ואם היו עוד יחידים שראינו אותם לומדים כמה דפים גמרא, והיו מרטיבים את הגמרא בדמעות מרוב התלהבות ומתיקות בתורה, יחידים היו, אבל הרי צריכים לתת דרך להמון הלומדים בעולם, והדרך בשביל כל אנשי העולם הוא רק לימוד המוסר! (לב אליהו).	61196
מאמר שטז	61198
וירב העם עם משה ויאמרו ולו גועני בגוע אחינו לפני ה' (במדבר כ' ג').	61199
אנו מורגלים לומר תמיד שישנם הרבה מאמרי חז"ל שאין בדעתנו השפלה לבוא בביאור דבריהם הקדושים ז"ל, אבל אנו עומדים על דבריהם רק להתבונן ולראות הנפלאות שבהם! וכמ"ש דוד המע"ה (תהלים קי"ט) גל עיני ואביטתה נפלאות מתורתך, כלומר יודע אני שיש נפלאות בתורה, אבל אינני רואה	61202

אותם, ויודע אני ג"כ שלא אוכל לבוא עד קצה הבנתם, אבל אני מבקש גל עיני שאוכל עכ"פ לראות את הנפלאות כמו עיני! הבה נתבונן בפרשה ונראה נפלאות.	61203
הנה על הפסוקים וירב העם עם משה למות שם אנחנו ובעירנו אחז"ל (ילקו"ש), אשריהם הצדיקים שחביבה עליהן בהמתן כגופן, וכן מצינו ביעקב שאמר לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן, לקיים מה שנאמר (משלי י"ב) יודע צדיק נפש בהמתו, נפלא מאד בהירות אור עיני חז"ל הקדושים, ולמה נקראו שמם סופרים שהיו סופרים כל אותיות שבתורה! (קידושין ל').	61204
הא קמן בפרשה זו של וירב העם עם משה, פרשה עם כאבי נצח, הריב בין העם לרועה הנאמן משה עבד ה', המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את ה', אנו רואים ותמהים ודאי על עזותם של העם הזה, אשר הוציאם ה' ממצרים ושלח להם משה בחירו, ויעשה להם נסים ונפלאות אותות ומופתים, ובכ"ז עשרה נסיונות ניסו אבותינו את המקום במדבר (אבות פ"ה), שנאמר וינסו אותי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי, כן אנו רואים ונזכרים בפרשה זאת, ואילו חז"ל עמדו ג"כ על מדוכה זו, והנה אבוקה של אור בידיהם! העלוה לעינינו והכריזו אשריהם הצדיקים! האם אין זה מן הנפלאות שבתורה?	61205
אשריהם הצדיקים שחביב עליהם בהמתם כגופם, לא ענין של צער בעלי חיים, דזה לאו דוקא בבהמה שלו, אלא כענין שאמרו ז"ל (חולין צ"א), צדיקים חביב עליהם ממונם יותר מגופם, וכ"כ למה מפני שאין פושטים ידיהם בגזל, ולכאורה לא נבין זאת, אדרבה איך מדקדק אדם כ"כ בממונו? וכל זה נראה כתאוה וחמדה יתירה ח"ו, אבל חז"ל ידעו הסוד וראו איפכא במדת הצדיקים, כי אמנם דוקא משום כך שהצדיקים חוששים שלא יפלו בתאות הממון, לכן חביב עליהם ממונם ומדקדקים שלא לאבד פרוטה בחינם, כדי שלא יצטרכו לחפש ממון, ותתפשט עי"ז אצלם תאות הממון ויבואו לידי גזל ח"ו!	61206
ואל תתמה על זאת מה שאמרו צדיקים חביב עליהם ממונם, והלא גם אנו חביב עלינו ממונו הרבה מאד! אינו כן, אצלנו חביב ממון אחרים עלינו, ולכן אנו עמלים כל היום להוסיף על כספנו אשר אתנו ונכשלים ח"ו בעון גזל החמור העולה ומקטרג בראש כולם, משא"כ הצדיקים חביב עליהם ממונם יותר מגופם, ממונם ולא ממון אחרים! לפיכך מסתפקים הם במועט שלהם, ומדקדקים בו ביותר שלא לפזרו בחינם, וכ"כ למה? מפני שאין פושטים ידיהם בגזל! כלומר שאין פושטים ידיהם לחפש אחר ממון שאינו ברשותם שלא יכשלו בגזל!	61207
מעתה נבוא לנידון דידן, אשריהם הצדיקים שחביבה עליהם בהמתם כגופם, כתב המסילת ישרים בראש ספרו, יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו! המס"י מדבר אחרי ההנחה הפשוטה אצל מי שעמד על דעתו, כי האדם בעל חוב הוא כאן בעולם, אלא שעל האדם לדעת מה חובתו בעולמו? אבל אנו בענינותנו צריכים להתחיל עוד מלפני זה, לעמול בנפשנו לדעת כי האדם בעל חוב הוא בעולמו! והא חזינן רבבות בני אדם מסתובבים בשווקים וברחובות כל ימי חייהם, וחושבים אדרבה שכל העולם חייב להם!	61208
לכן אשריהם הצדיקים שיודעים שהם בעלי חובות בעוה"ז, ועליהם לשלם ולהחזיר החוב לבעליו, וכל מה שיש בידם הן גופם הן בהמתם והן ממונם וכל אשר להם, לא חטפו אותם בשוק מעצמם, אלא הקב"ה מסר להם זאת למשך זמן שהייתם בעוה"ז ולא יותר, לכן יודעים הם כי אם נזדמן להם בהמה ברשותם, הרי המה חייבים לזונה להחיותה ולשמור עליה, וכמו שיודעים כי גופם אינו שלהם רק עולם חסד יבנה, וניתן לו לגמול חסד על עלובתא דא (ויק"ר ל"ד), כן הוא גם בבהמתם, יודעים הם מה חובתם לעשות איתם, ולכן חביבה עליהם בהמתם כגופם! אשריהם הצדיקים שיודעים זאת!	61209
כשישריש האדם בקרבו יסוד זה בכל פעולה הנעשית על ידו לבהמתו, ימצא חן ושכל טוב זה גם בכלכלת גופו, ולא רק במדה הגשמית, כי אם גם ברוחניות ידע מה חובתו בעולמו, היינו שהוא בעל חוב גדול על גופו שנמסר לו מן השמים, ושלא שמים הוא! והוא רק גובר של הקדש! והנהגה שוה פרוטה והמוציא שוה פרוטה בשל הקדש שלא ברשות הקדש מעל! (אור יהל).	61210
מאמר שיז	61211
קח את המטה והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו (במדבר כ' ח').	61212
יסוד הבריאה הוא מלכות, כמו שתקנו לנו אנשי כנה"ג, מה רבו מעשיך ה' מלאה הארץ קניניך, מזה שמלאה הארץ קניניך יוצא לנו שהוא המלך המרום, טוב יצר כבוד לשמו, שום בריה בעולם לא נבראת בעד עצמה רק לכבודו ית', פנות צבאיו קדושים רוממי שדי תמיד מספרים כבוד אל, שזהו מציאותם ועצמותם של כל הנבראים רק לכבודו ית', יוצר משרתים ואשר משרתיו כולם עומדים ברום עולם, שזהו מציאות כל הנבראים משרתים למלך הכבוד ולא לעצמם כלום עד קבלת מלכות שמים.	61213
כל עיקרה של הבריאה מציאותה ומהותה, אינו אלא כבוד הדר מלכותו ולא זולת זה כלל, הכל אינם אלא משרתיו ועבדיו שמראים ומספרים כבודו, מעשי ידי להתפאר (ישעיה ס'), שמכל המעשים יתראה	61214
	61215
	61216
	61217
	61218
	61219
	61220
	61221
	61222
	61223
	61224
	61225
	61226
	61227
	61228
	61229
	61230
	61231
	61232
	61233
	61234
	61235
	61236
	61237
	61238
	61239
	61240
	61241
	61242
	61243
	61244
	61245
	61246
	61247
	61248
	61249
	61250
	61251
	61252

תפארתו ית', וכמ"ש חז"ל (דב"ר ג' ה') במעשה דשמעון בן שטח שקנה חמור ומצא עליו מרגלית	61253
והחזירה לבעליה, ואמר אותה הכותי ברוך אל' שמעון בן שטח, לא שבח את שמעון בן שטח, כי ידע שאין	61254
בכוחות האנושות תפארת כזאת, וראה בזה רק תפארת ה'.	61255
ויוצא לנו מזה יסוד נורא, דכיון שכל הבריאה אינה בעד עצמה כלום, רק לתכלית כבוד שמים, וכל	61256
הנבראים כל מציאותם אינו אלא להודיע לבני אדם גבורותיו וכבוד הדר מלכותו, מראים ומספרים כבודו,	61257
נמצא שאין בבריאה כולה שום כלשהו של הנאה עצמית לאדם, ואין לו לאדם לקבל שום הנאה כל שהוא	61258
מהבריאה, כי לא בשביל תענוג והנאה נבראת הבריאה, ואם היה האדם מתבונן קצת, מי הוא המכין לו את	61259
הנאותיו ומי הוא המטפל בזה, היה נרתע לאחוריו מליקח שום הנאה כל דהו מהבריאה.	61260
נמצא שאין דרך ליטול הנאה מן העולם אף הנאה משהו, אלא כיון שהאדם הוא וכל אשר לו אינו אלא	61261
צורך גבוה, שכולו הוא כבוד לשמו, וכמו מלאכי מעלה משרתיו עושי רצונו שזהו מציאותם, יכול הוא	61262
ליטול פרס מבית המלך שמשולחן גבוה הוא חי, וזולת זאת אין מקום כלל ליטול שום הנאה מן העולם,	61263
ואם אינו על דרך זה אסור לו ליהנות כלום מן העולם, והנה בתחילת מחשבתי לא היה בדעתי לגלות זה,	61264
אבל לאחר העיון מצאתי שהוא גמ' מפורשת (ברכות ל"ה.), ת"ר אסור לו לאדם שיהנה מן העוה"ז בלא	61265
ברכה, וכל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה מעל, אר"י אמר שמואל כל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה כאילו	61266
נהנה מקדשי שמים.	61267
ורגילים אנו להבין דין זה, שזהו חובתו של אדם שכשנהנה מן העולם הוא צריך לברך וע"כ אסור לו	61268
ליהנות בלא ברכה, ולפי דברינו נראה שהכונה האמיתית בהגמ', כי הנאת העוה"ז אין בשביל האדם כלום,	61269
הבריאה כולה היא קדשי שמים רק לכבודו ית', ורק אחרי שמברך ויוצא מזה כבוד ה' ונמצא שהוא	61270
ממשרתי כבודו ית', אז משלחן גבוה קזכי וכנוטל פרס מבית המלך דמי, זולת זה הנאה לשם הנאה אסור	61271
ליהנות מן העוה"ז.	61272
נמצא שכל דברינו הם הלכה מפורשת בגמ', ואף שזאת מדרגה גדולה מאד, אמנם הוא עיקר גדול משרשי	61273
האמונה שכל אדם מחוייב בה, ועליו לחשוב ולומר מתי אניע לידי מדרגה זו, וכמו שנאמר על אברהם	61274
אבינו, עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, בכ"ז החיוב הוא על כל אדם ואדם להיות ירא שמים, ולהיות מיצר	61275
דואג ודורש להגיע לה.	61276
המתברר מכל זה שיוסוד הבריאה הוא ההיפוך מאהבת עצמו, הכלל הוא דוקא בעד אחרים, בריאתו	61277
ומציאותו הוא בעד הבורא ית' בעד חברו, רק לא לאהבת עצמו, וכל מה שהוא רחוק מאהבת עצמו הוא	61278
יותר קרוב לכוונת הבריאה, אהבת עצמו מקור הרע ותכליתו, כי כל מה שהאדם עושה בכוונת הנאת	61279
עצמו, זהו ההיפוך מכוונת הבריאה, והיפוך טבעה ומציאותה באמת, נמצא לפי"ז הערה מבהילה עד מאד,	61280
שהרי עיקר כל התפילות מר"ה הוא דוקא בשביל הכלל, והמתפלל בעד חברו הוא נענה תחילה (ב"ק	61281
צ"ב:), והאדם מהפך קערה על פיה, מתפללים ומדגישים רק לעצמנו וזהו ההיפוך מהכל.	61282
מזה יוצא חומר עון חילול השם, דכיון שתכלית הכל, ותכלית כל התורה כולה הוא קידוש השם, א"כ מה	61283
חמור הוא חילול השם שעושה היפך כל התכלית, וע"כ אז"ל (יומא פ"ו.), שעון חילול השם חמור יותר מן	61284
כל העבירות, ואמרו שאין לו כפרה בלא מיתה, משום שהוא היפך הכל, והנה איתא בגמ' ה"ד חילול השם,	61285
אמר רב כגון אנה אי שקילנא בישראל מטבחא ולא יהיבנא דמי לאלתר, נראה מזה שכל פעולה שיוצא	61286
ממנה קצת אי נעימות וחסר בה תפארת, חילול השם הוי.	61287
ואחרי כל דברינו, נוכל להבין מה שמצינו כתוב בענין מי מריבה (דברים ל"ב), עלה אל הר העברים ומות	61288
בהר כאשר מת אהרן אחיך על אשר לא קדשתם אותי בתוך בני ישראל, ופרש"י שם, גרמתם לי שלא	61289
אתקדש, אמרתי לכם ודברתם והם הכוהו, ואילו דברו עמו ונתן מימיו בלא הכאה היה מתקדש שם שמים,	61290
שהיו ישראל אומרים ומה הסלע וכו', ונורא הדבר מאד, שהראשונים נלאו למצוא במה היה שם החטא,	61291
ובמה יגרע הקידוש השם שיצא מההכאה שמכין אותו ויוצאים ממנו מים, מקידוש השם ש"י דיבור.	61292
אכן ע"פ יסוד דברינו שחיי האדם הוא רק כבוד שמים עד אין סוף ותכלית, הנה אם נתעכב על ידו הכבוד	61293
שמים, אף גם רק בעמקות שכזה בלתי סופית, שהיה יכול לצאת ממעשה זו במדה יותר מרובה, כבר נתפס	61294
על זה בעון חילול השם, מבהיל מאד הדבר, שמשה רבינו ע"ה שאין לנו ציור ומושג בגודלו, וכל מציאותו	61295
היתה רק קידוש השם, בכ"ז בעיצור מה מכבוד שמים שהיה יכול לצאת ולא יצא, הנה לא הועילו כל	61296
תפילותיו, ונענש ע"ז בדקדוק גדול, נורא מאד ומי יכילנו!	61297
והנה מה שדברנו עד כאן לא חדשנו בזה דבר אלא הכל מבואר בכתוב על אשר לא קדשתם, ועתה נבאר	61298
עוד ענין על אשר מעלתם, ואף דמסתפינא שאפשר שאין זה הביאור האמיתי, אכן התורה ניתנה להדרש,	61299
ומכיון שיש לנו סמך מהספורנו נוכל לומר את זה, ואם אמת הוא אמת ואם לאו הרי הם בטלים ומבוטלים,	61300
הספורנו מבאר בענין חטא מי מריבה החילוק בין דיבור להכאה, מפני שבדיבור מתברר מעלת וכבוד	61301

המשלח יותר מבהכאה, ובהכאה מתברר מעלת השליח יותר מבדיבור, וזה היה החטא, שכאן היו צריכים לברר יותר מעלת המשלח.	61302
עפ"ז נראה שזהו ביאור של מעלתם בי, שמכיון שאם האדם נהנה בעוה"ז להנאת עצמו מעל כאילו נהנה מקדשי גבוה, ע"כ כיון שע"י הכאה יצא כבוד השליח יותר ממה שהיה צריך, הרי זה נהנה מקדשי שמים, וזהו הטענה אשר מעלתם בי, וזהו שאז"ל (יבמות כ'). קדש עצמך במותר לך, אף שהם דברים של היתר ואין כאן איסור, אמנם יש כאן משום נהנה מעוה"ז, נמצא מה שאסור מן הדין הרי אסור, וגם מה שמותר הלא יש משום קדש עצמך, ובסך הכל לא נשאר לאדם באמת כלום ליקח לעצמו, כי הבריאה לא היתה לעצמו כלל.	61303
הר"י בשע"ת ה' כתב, אף שלענין חילול השם אין לו כפרה על דרך שאר עבירות, אבל יש לו כפרה אם יזכהו ה' לקדש שמו ברבים, תשובתו על דרך משובתו, ונראה דהבני תורה בזמנינו הם בגדר קדשי שמים עליהם עוד נראה תפארת מלכות שמים, אם ישנה עוד קצת תפארת במין האנושי, הלא רק בהבני תורה, ולדעתי כי במצב הזה יש שכר לבני תורה שלנו יותר מלגדולים בדורות הקודמים, שרק בהם נראה כבוד שמים, והם מקדשים שמו ית'.	61304
(דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' פ"ו).	61305
	61306
	61307
	61308
	61309
	61310
	61311
	61312
	61313
	61314
	61315
מאמר שיח	61316
ויקהילו משה ואהרן את הקהל ויאמר להם שמעו נא המורים המן הסלע הזה נוציא לכם מים (במדבר כ' י').	61317
	61318
משה ואהרן מהלכין וכל ישראל אחריהן, והיו ישראל רואין אבן עומדין ומקיפין אותה, ואין דור שאין בה ליצנין, והקב"ה כך ציוהו מכל סלע שרוצים הוצא להם מים, ומשה הפך פניו סבור שישראל אחריו והיו עשויין כיתות על אבנים, אמר להם בואו עמי שאוציא לכם מים, אמרו ליה מזה אנו מבקשין, אם מן הסלע הזה אי אתה מוציא אף מן אחרת אין אנו מבקשים, ונתכרכמו פניו של משה ונשבע שאינו מוציא להם מים אלא מאותה שהוא מבקש (עכ"ל הילקוט).	61319
	61320
	61321
	61322
	61323
	61324
	61325
	61326
	61327
	61328
	61329
	61330
	61331
	61332
	61333
	61334
	61335
	61336
	61337
	61338
	61339
	61340
	61341
	61342
	61343
	61344
	61345
	61346
	61347
	61348
	61349
	61350
	61351

חשבון, חזר לארצו עטור נצחון ונערץ בפיות עמו, אולם הימים הבאים טפחוהו על פניו, לא רק שלא	61352
האריך ימים על ממלכתו, אלא כל מעשה תוקפו בכיבוש מואב לא נועד ע"י ההשגחה העליונה אלא	61353
להכשיר קרקע זה שיסתפח לארץ ישראל, כמאמרם ז"ל עמון ומואב טוהרו בסיחון (חולין ס').	61354
אלמלא סיחון אסור היה לעם ישראל לכבוש שטח זה ממואב, את עיר חשבון אמנם כבש סיחון, אבל	61355
נשאר רחוק לא רק מחשבוננו של עולם אלא אפילו מחשבוננו של מעשיו, האדם החי על פי חשבון הנפש	61356
וחשבונות של יראת שמים יזכה שעמלו יהיה לתועלת, אולם מי שמרשה את עצמו להסחב אחרי חיי שעה	61357
ולהתדרדר להתנצחויות פעוטות, לא רק שמבזבז את חייו וכוחו על הבלים, אלא אפילו הנצחונות	61358
המזהירים שלו אינם אלא כשלון חרוץ. (המוסר והדעת).	61359
	61360
מאמר שיט	61361
וירם משה את ידו ויך את הסלע במטהו פעמים ויצאו מים רבים ותשת העדה ובעירם (במדבר כ' י"א).	61362
וברש"י בראשונה לא הוציא אלא טיפין, לפי שלא ציוה המקום להכותו אלא ודברתם אל הסלע, והמה	61363
דברו אל סלע אחר ולא הוציא, אמרו שמא צריך להכותו כבראשונה שנאמר והכית בצור, ונזדמן להם	61364
אותו סלע והכהו, ועיין במזרחי ביאור דברי רש"י.	61365
אגיד לכם כלל גדול ותזכרו זה תמיד, אומרים אנו קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו, הנה	61366
אמרנו ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו כהמשך ותוצאה מקדוש קדוש קדוש, ומה הקשר? אומרים אנו ג'	61367
פעמים קדוש, האם יש חילוק מפעם אחד לג' פעמים? אומרים אנו את שם האל המלך הגדול הגבור	61368
והנורא, כבר הגדנו הרבה ומה עוד אשר אנו מוסיפים קדוש הוא?	61369
עלינו לדעת כי קדושה אין זה שבח כזה שמשבחין בו את מי שהוא על הנהגתו ועל פעולותיו, קדושה היא	61370
מציאות כזאת הנאצלת מאתו ית' למי שמתקדש בקדושתו ית', כן אמרו חז"ל (ויק"ר כ"ד ה'), ב' קדושות	61371
נתתי לכם, קדושים תהיו, והייתם קדושים, כמו שישנה מציאות של גבורה, מציאות של תפארת, כן ישנה	61372
מציאות של קדושה, הוא אומרו ית' כי קדוש אני ה', הנה זה המציאות של קדושה וקדושתכם קדושת.	61373
כמו שנקרא השי"ת מלך, והכוונה שהוא ית' מלכות, אשר מלך בטרם כל יציר נברא מלכותו לא בכלום	61374
תלויה, ומדת המלכות הוא כאן בתחתונים, כי כן האציל והשרה הוא ית' כאן בסוד כל ההשתלשלות, והוא	61375
סוד ומלכותו בכל משלה כי מלך הוא, וכן נקרא גבור שכביכול ית' הנהו גבורה, וכן כל התוארים שעניינם	61376
ריבוי המציאויות הנאצלים מאתו ית', והוא ית' הנהו אלו המציאויות.	61377
כלל זה יהיה לפניכם תמיד, והוא כלל כל התורה כולה על רגל אחת, בכל שאדם מסתכל בכל אשר יחשוב,	61378
צריך הוא לזה היסוד כי הבורא ית' נמצא כאן, כי אני ה' בקרב הארץ, כשאומר הגדול הכוונה על מדת	61379
הגדלות אשר בנו, על מדת הטבה וחסד אשר בקרבנו, כי גדולתנו היא מגדולתו ית', וכן הוא בכל	61380
התוארים אשר אנו משבחים אותו ית', הנה מבשרנו נחזה אלוה, כי אין אתנו כלום כי אם מקדושתו	61381
קדושתנו, והוא סוד ברוך אלהי שמעון בן שטח (דב"ר ג' ה').	61382
הרבה מציאויות בעולם, אנו רואים רק מה שנראה בעיני בשר, אנו רואים כל העולם הזה הגשמי אבל	61383
רוחניות העולם איננו רואים כלל, לא יודעים כי כל המדות ושמות הק' מציאויות הם, מציאויות אמיתיות	61384
ודאי, מציאויות אשר שם ה' בקרבם, והם ניתנות לנו בסוד ושכנתי בתוכם כי אני ה' בקרב הארץ, אדם	61385
הרוכש כל מדה נכונה את ה' הוא רוכש, וכל פעולותינו ומעשינו אינם כי אם כלים ולבושים לקניית	61386
הרוחניות אשר בהם.	61387
מה החילוק בין נברא חי לבין נברא לא חי? רק הרוחניות שבו, הוא מציאות החיים מציאות ה' אלהים	61388
חיים, וזהו ואתם הדבקים בה"א חיים כולכם היום והוא כשהמציאות כמתכונתה, ככה צריך כל אחד	61389
מישראל להאמין, כה חושי, כה יבש, כה פשוט, כי ישנה בבריאה המציאות הרוחנית שנקרא בשם הקדוש	61390
ברוך הוא, נפגשים ורואים בכל הבריאה מציאות של קדושה, ואיך הוא זה? ומהו זה? זהו סוד שם הקדוש	61391
ברוך הוא!	61392
גם הארץ אשר אנו רואים בעיני בשר, בחוקים וטבעים מוגבלים, הנה הוא יתב' כל אשר חפץ עשה ללא	61393
כל גבול וטבע, מובדל ומופרש מכל חוק והגבלה, וההגבלות שאנו רואים בטבע הנה הם גם כן מאשר כן	61394
חפץ הוא ית', כי חוק נתן ולא יעבור, כי תהיה הנהגה של גבולים לזמן שקבע רצונו ית', אבל לאמיתן של	61395
דברים הנה גם הטבע קדוש הוא למעלה מכל גבול גם בארץ, גם בטבע אומרים קדוש קדוש קדוש ה'	61396
צבאות מלא כל הארץ כבודו, קדוש ג' פעמים להגדיל הענין שאין למעלה ממנו (הגר"א ז"ל שם).	61397
כבודו ית"ש מלא כל הבריאה, איה הוא ומה מציאותו? קדושה, קדושה היא נשמת כל ההויה, אין חיים	61398
לבריאה בלעדי קדושה, כל הנבראים הם בסוד הקדושה, הוא שמו ית' הקדוש ב"ה, איפה ומתי אנחנו	61399
רואים כי יש קדושה בבריאה, בעת שרואים כי מן הסלע נוזל מים, כי הטבע של סלע יתן מים באין כל	61400
חילוק מן המעיין הנותן מים, אל לנו ליתן גבולים לטבע, כל הגבולים שבטבע אינם אלא מאשר כן נתן	61401

רצונו ית', וכאשר הבורא ית' הופך חלמיש למעינו מים, אין הענין כי יש כאן שני דברים, חלמיש ומעין	61402
מים, והקב"ה עשה כאן מעשה של הפיכה מדבר לדבר, חלילה וחס, אסור לנו לחשוב ככה, אלא מי שאמר	61403
והיה חלמיש, הוא אמר ויהי מים, אין כל מציאות בכלל, לא של חלמיש ולא של מים, אלא קדוש קדוש	61404
קדוש ואין עוד.	61405
והתקדשתם מובדל ומופרש מכל גשמיות, והייתם קדושים אדם מקדש עצמו מלמטה מקדשים אותו	61406
מלמעלה (יומא ל"ט), הקב"ה ישרה עליו קדושתו ויקדשהו, המתקדש בקדושת בוראו ישאר בדביקות	61407
הזאת עמו ית' בתמידות, ויהיה האיש הזה מציאות הקדושה ממש (מס"י כ"ו), ומסוד הקדושה סוד כל	61408
הנסים, קדושה היא למעלה מכל טבע גבוה מעל גבוה, מצינו בחז"ל מעשיות למרבה אשר אנשי קודש עשו	61409
נסים בנקל, כי סוד הנסים הוא מסוד הקדושה, משה רבינו עשה נסים, עשה עם הבריאה ככל אשר חפץ	61410
מפני שהיה קדוש לה', כולו קדוש מציאות של קדושה, וקדושה היא המקור של נסים.	61411
יען לא האמנתם בי להקדישני, ומובא במפרשים כי החטא היה כאן באמרו שמעו נא המורים בא לכלל	61412
כעס, ואיך מבינים זו הטענה בקשר ענין הנס שיצאו מים? אלא כי זאת כבר היוותה פגם בקדושת מ"ר	61413
ע"ה, כל חטא ויהיה אפילו בסתר ובחדרי חדרים, הנה מלבד העבירה מתלווה אתו עוד ענין של חילול	61414
השם, חילול בקדושה, וקדושה כי תפגם גם הנס יפגם, אם הסלע הוציא בראשונה רק טיפים טיפים אין זה	61415
מעשה ה', מעשה ה' אין כל גבול לו, מה רבו מעשיך ה'!	61416
וכן בצד ההיפוך גירעון בנס הוא גירעון בקדושה, אם הטבע לא נסוג אחור כי אם בהכאה ולא בדיבור, זה	61417
כבר גירעון בנס, ויהיה הגירעון כל שהוא שיהיה, כי גם בהופכי הצור אגם מים ע"י הכאה נס די גדול הוא,	61418
אבל סוכ"ס עדיין אין כאן התבטלות כליל להטבע, עדיין היתה כאן איזו שהיא סרבנות מצד הטבע, כי ע"כ	61419
אין זה כבר קדוש קדוש, קדוש אינו רק אלא כשמלא כל הארץ כבודו, אבל כשיהיה גירעון כל דהו זהו	61420
כבר אי כבוד, זהו כבר אי קדוש, והוא אמרו יען לא האמנתם בי להקדישני. (דעת תורה).	61421
	61422
מאמר שכ	61423
יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ (במדבר כ' י"ב).	61424
אכתוב מה שרחש לבי בענין מי מריבה, למה יצאה הגזרה שלא הועילו כל תחנוניו של משה רבינו ע"ה?	61425
אם כי יראתי לדבר בדברים שאין לי ידיעה, אמנם תורה היא וללמוד אני צריך, ואם אמת הוא אמת, ואם	61426
לא הלא הם בטלים ומבוטלים, ויען כי מוסר נורא יוצא מזה, על כן רצוני לכתוב עד היכן ישתדל לזכות	61427
הרבים, אשר הוא קידוש השם האמיתי שיתקדש שמו הגדול ע"י ידיעת השם.	61428
הענין יכול להיות, כי מי יודע כוחות הנפש כהבורא אשר בראה? והוא ית' ידע כי ע"י הדיבור היו	61429
מתפעלים יותר מאשר נתפעלו מההכאה, וידע הוא ית' כי היה אז עושה במ רושם יותר חזק באמונת	61430
השגחה פרטית, עד שלא היו באים לידי חטא, והיה בית המקדש קיים ולא היו גולים מארצם מעולם, ורק	61431
ע"י חסרון הרושם הנ"ל, ברבות הזמן באו לידי חטא ונתחייבו גלות לכפר עון, וכילה חמתו על עצים	61432
ואבנים וישראל יתכפרו בגלות, ואם משה רבינו ע"ה היה מכניסם לא היו גולים, ואז לא היה להם כפרה	61433
שלמה ח"ו, ומאד עמקו מחשבותיו ית' לטובת כלל ישראל!	61434
וכבר דברנו על זבובי מות יבאיש, כי חטא כל דהוא יכול להתפשט ח"ו, ועל כן אין פלא שבשביל הקידוש	61435
ה' יותר אף כל דהוא, לא היו באים לידי חטא ולא היה נחרב הבית, ואין העולם יכולים לתאר נקודה קטנה	61436
ברוחניות עד כמה היא מתפשטת, בין לטוב וכל שכך למוטב, על כן חובה על האדם לזכות רבים ובפרט	61437
בשולחן ערוך, כי אינו יודע עד היכן מתפשט, ושכרו מרובה מאד מאד, והנה משה רבינו ע"ה היה בזה	61438
קרוב לאנוס, כידוע לראשונים הרמב"ן ז"ל, והרשב"ם ז"ל, והראב"ע ז"ל, מה שכתבו בזה, אך הקב"ה	61439
מדקדק עם סביביו, אבל הלימוד נורא הוא כנ"ל. (חכמה ומוסר מא' צ"ג).	61440
	61441
מאמר שכא	61442
יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ (במדבר כ' י"ב).	61443
כל הראשונים טורחים לבאר מה היה החטא של מרע"ה, ועיין ברמב"ן ובאבן עזרא, עכ"פ חטאו היה דק	61444
מאד כחוט השערה, שהרי לא ברור כלל לראשונים מה היה חטאו, נתבונן ונראה מה רב העונש שקיבל	61445
עבור חטא דק זה, שעבורו לא זכה משרע"ה להכנס לארץ, והתורה נוקטת בלשון חמור כ"כ אשר מעלתם	61446
בי, וכל זה בעוה"ז שאין בו דקדוק וחשבון כ"כ, שהרי הנהגת השי"ת בשיתוף מדת הרחמים, עאכו"כ	61447
בעוה"ב שהקב"ה מתנהג במדת הדין גרידא, בודאי שהדקדוק חמור יותר, והנה כ"ז במדת פורענות	61448
עאכו"כ במדה טובה היינו השכר הניתן לצדיקים, ודאי שהדקדוק יהיה חמור ודק יותר, וכאו"א יקבל שכר	61449
לפי מדרגתו.	61450

והיינו דאיתא בחז"ל שם (ב"ב ע"ה). ונתת מהודך עליו ולא כל הודך, מכאן אמרו פני משה כפני חמה ופני	61451
יהושע כפני לבנה, אוי לאותה בושה אוי לאותה כלימה, ראו את ההבדל הגדול בין פני חמה לפני לבנה,	61452
שזה הבדל תהומי לגמרי וכאילו ב' מצבים שונים, וכ"ז עבור הבדל במלה אחת ונתת מהודך לבין כל	61453
הודך, ומשו"ה הבושה והכלימה יהיו לאין שיעור, בראותו שחילוקי המדרגות אינם של מה בכך אלא	61454
עולמות ובחינות שונות.	61455
הסיבה שאין אנו מתעוררים לכך משום שאין אנו מכירים במהות הנצח, ודומה בעינינו שהכל שוה ושכר	61456
העוה"ב יהיה בדרגה אחת, ועלינו לחפש דרכים ועצות היאך להגיע להבנה זו שמדרגות חלוקות הם בשכר	61457
עוה"ב, ודוגמא לזה אפשר לראות אף בעוה"ז, הנה יש בעוה"ז פירות רבים ושונים, וכל פרי טעמו	61458
שונה ואין ב' פירות טעמם שוה, חזינן שאף בהנאות העוה"ז יש חילוקי מדרגות ואין כל הענינים שוים.	61459
כמו כן יש להתבונן, הנה אמרו חז"ל בג' דברים שונה כל אחד מחבירו במראה ובדיבור ובדעת, והנה	61460
מימות אדם הראשון עד עתה נבראו מאות מליוני בני אדם, וכאו"א שונה מחבירו בג' דברים אלו ואין	61461
שויון כלל ביניהם, חזינן שאף העולם הגשמי הוא בלי תכלית בשינויים גדולים, א"כ פשיטא שעוה"ב	61462
עולם הנצח ניתן בשינויים שונים, וכאשר יבין זאת ידע כמה עליו לדאוג ולהצטער שמא מדרגתו תהא	61463
נמוכה יותר, ולא יוכל לסבול את הצער הגדול במניעת השלמות.	61464
ויש לראות עד היכן מגיע חילוקי המדרגות מהא דאיתא בחז"ל (חולין פ"ז), אברהם אבינו ע"ה אמר ואנכי	61465
עפר ואפר, דוד המע"ה אמר ואני תולעת ולא איש, משרע"ה אמר ונחנו מה, חזינן שאף במדרגות הגבוהות	61466
ביותר של אברהם אבינו דוד המע"ה ומשרע"ה, מצאו חז"ל להגדיר שיש בהם חלוקי מדרגות במעלת	61467
הענוה, וכל אחד הגיע למדרגה אחרת, ובודאי ששכר כל אחד בעולם הבא יהיה לפי מדרגתו.	61468
ובזה נראה לבאר הא דמצינו במדרש (במד"ר י"ט י"ז), את גודל הפחד שהיה לאהרן הכהן לפני מיתתו,	61469
ונראה שהפחד והחרדה לא היו מחמת חשש שיריש גיהנם ח"ו, אלא כיון שידע והכיר ששכר עוה"ב חלוק	61470
כפי שלמות המדרגות, לכן חשש שמא לא יזכה להגיע למעלות העליונות ביותר, ולכן דוקא אהרן הכהן	61471
בגלל מעלתו העליונה הכיר בחלוקי המדרגות ולכן חשש מכל זה, והרי אהרן הכהן ראה זאת, שנענש	61472
בעונש חמור כ"כ עבור חטא מי מריבה, וראה בחז"ל (במד"ר י"ט ט') שהרגישו בזה, שהרי אהרן הכהן	61473
לא אמר שמעו נא המורים, ולמרות זאת כיון שבא יחד עם משרע"ה נענש אף ע"ז, כי תביעת ודקדוק הדין	61474
לאין שיעור, וא"כ בודאי ששכר עוה"ב יהיה כפי חלוקי המדרגות.	61475
גם מצינו בתורה ובחז"ל להדיא חלוקים במדרגות אף גבי הגדולים ביותר, נח איש צדיק תמים את	61476
האלוהים התהלך נח, וברש"י, נח היה צריך סעד לתומכו אבל אברהם היה מתחזק מאליו, מבואר דאע"ג	61477
דקראה התורה לנח איש צדיק תמים, מ"מ מציינת התורה שעדיין לא הגיע לשלמות, ועדיין רחוק היה	61478
ממדרגתו של אאע"ה והוצרך סעד לתומכו, וחילוק זה בין המתחזק מאליו לבין הצריך סעד לתומכו הוא	61479
חילוק תהומי, ומדרגות שלמות מפרידות ביניהם, וכ"ז אף לאחר שנקרא נח בשם צדיק תמים.	61480
הסיבה העיקרית מדוע איננו מבינים כל זאת, כי אין לנו מושג במהות העוה"ב, ולכן איננו יכולים להבין	61481
שיש כמה מדרגות בשכר עוה"ב, איתא בילקוט ארשב"ל שני שערי מרגליות יש בגן עדן ועליהם ששים	61482
רבוא מלאכי שרת, וכל אחד מהם זיו פניו כזוהר הרקיע מבהיק, ובשעה שהצדיק בא אצלם מפשיטין	61483
מעליו הבגדין ומלבישין אותו ענני כבוד, וב' כתרים נותנים על ראשו אחד של אבנים טובות ומרגליות	61484
ואחד של זהב פרוים, ונותנין שתי הדסים בידו ומקלסין אותו ואומרים לו לך אכול בשמחה לחמך.	61485
כאשר מתבוננים ורואים עד היכן מגיע השכר בעוה"ב, משו"ה אל לנו להסתפק בעשיית מצוות כפשוטם,	61486
אלא עלינו לירד לתוך פנימיות הדברים, כי כל תוספת בעומק המצוה שכרה שונה לחלוטין, וראה בספר	61487
מעלות התורה שביאר הכתוב, כגבוה שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממחשבותיכם,	61488
שהכוונה שכל תוספת מחשבה וכוונה טובה בעשיית מצוה, שכרה גבוה יותר כדוגמת ההבדל בין שמים	61489
לארץ, בודאי שדרוש לזה עבודה ויגיעה רבה, כי טבע האדם מסתפק בחיצוניות ואינו יורד לעומק	61490
פנימיותם, ורק לאחר שיזכה ויטעם טעם פנימיות המצוות יזכה לשלמות.	61491
עיניך פקוחות על כל דרכי איש לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו (ירמיה ל"ב), הנהגת הקב"ה עם כל	61492
יחיד ויחיד מישאל היא לפי דרכו וכפרי מעללו, והכל מדוקדק כחוט השערה לא יותר מכפי הראוי לו ולא	61493
פחות, ענין זה רחוק מאד מהבנתנו והרגשתנו, כי אנו חיים מתוך הרגשה כי מה שיקרה עם כולם יקרה	61494
אתנו, ואיננו יודעים האמת הזו שכאו"א נידון כיחיד לפי מעשיו ודרגתו.	61495
ההתבוננות במדות העוה"ז חייבת ללמדו בינה ולידע מצבו בעוה"ב, שכפי שלא יוכל לשאת בעוה"ז	61496
שחבירו מרומם ממנו, כן לא יוכל בשום פנים לסבול כן בעוה"ב, והסיבה שאיננו מרגישים בזאת כי אין	61497
אנו מבינים שאף בעוה"ב יהיו חילוקי מדרגות, ומשו"ה כאשר יראה היאך הקב"ה מחלק לכל אחד חלק	61498
שונה מזולתו, ואין לו אפשרות כלל לשנות מצבו וחלקו הנועד לו, כן ודאי יהיה מצבו בעוה"ב, הרי לך	61499

להדיא שכל אחד תהא לו מדרגה אחרת ובשום אופן לא יקבל חלקו שלא נועד לו. (אור יחזקאל ח"ה עמ' קצ"ד).	61500
	61501
	61502
מאמר שכב	61503
יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ (במדבר כ' י"ב).	61504
ופירש רש"י, להקדישני שאילו דברתם אל הסלע והוציא הייתי מקודש לעיני העדה, ואומרים מה סלע זה שאינו מדבר ואינו שומע ואינו צריך לפרנסה מקיים דבורו של מקום, קל וחומר אנו, לומדים אנו מזה, כי אע"פ שהאדם נמצא בעיצומה של פעולה שהיא בעצם קידוש השם, בכל זאת מדקדקים ובאים אליו בתביעה, מדוע לא השתדל שאיכות פעולת קידוש השם שלו תהיה יותר מעולה, וכי היה יכול לדקדק יותר ולהגדיל את קידוש השם, ואפילו אם יהיה האיש הזה כל חייו עוסק ועובד להרבות את כבוד השי"ת,	61509
נפרעין ממנו על זה, שכן מי לנו גדול ממשה שכל התורה נקראת על שמו, ובכל זאת נתבע גם הוא בנקודה זו, ומכאן אזהרה חמורה לאדם שלא יהא מסתפק במועט בעבודת ה'.	61511
ועי' ברש"י יען לא האמנתם בי, גילה הכתוב שאילולי חטא זה בלבד היו נכנסין לארץ, כדי שלא יאמרו עליהם כעון שאר דור המדבר שנגזר עליהם שלא יכנסו לארץ, כך היה עון משה ואהרן, והלא הצאן ובקר ישחט קשה מזו, אלא לפי שבסתר חסך עליו הכתוב, וכאן שבמעמד כל ישראל לא חסך עליו הכתוב מפני קידוש השם, יש ללמוד מזה כמה צריך אדם להזהר בעת שהוא נמצא ברבים, שלא יהיה ח"ו רפיון מצידו בקידוש השם, כי עצם ההימצאות בתוך הרבים מטילה על האדם חובות גדולים יותר, לא רק מצד עצמו אלא גם מצד הרבים. (נחלת אליעזר).	61517
	61518
מאמר שכב	61519
יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ (במדבר כ' י"ב).	61520
(ובילקוט כ' תשס"ד), אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע אני הקפדתי אהרן מה חטא? לפיכך הכתוב מקלסו, וללוי אמר תומיך ואוריך, אנשים שהטבע והחומריות שולטים עליהם, דוקא משתדלים לשתף אחרים במכשוליהם, כדי למעט את עלבונם ואת עונשם, כענין פרעה הרשע שאף בשעת ויודיו שלו, אמר ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים, שיתף את עמו והטיל גם עליהם את האשמה, אך משה רבינו איש האלהים, הסיר את האשמה מאהרן אחיו ולא שיתף אותו בדבר הכאת הסלע, אף שהקב"ה משתף את אהרן בתביעה יען לא האמנתם בי להקדישני, שכלל את אהרן והענישו יחד עם משה, ומשה מקבל על עצמו בלבד את העונש, בטענו אהרן מה חטא?	61527
ובהמשך מאמר חז"ל שם, ואהרן מצידו היה יכול לומר אני לא חטאתי, אלא שתק וכבש כוחו ולא למד על עצמו סנגוריא ומשה מקלסו, משמע שהיה יכול לגונן על עצמו והיה לו במה להצטדק, אבל לא עשה זאת אלא שתק וכבש את כוח ההצטדקות, ומשה מקלסו שנא' האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו, לא עמד לומר עשה בשביל אבא, עשה בשביל אמא, שלא תכנס שכולה בשלושה בניה, ואת אחיו לא הכיר, שלא היה לו עסק עם אחיו בשמעו נא המורים ואת בניו לא ידע, כשנשרפו בניו ושתק (שם).	61532
הרי לפנינו דוגמה מגדולי ומאורי עמנו משה ואהרן, איך משה משתדל ומתייגע להסיר השותפות ומקבל על עצמו את האחריות לטעות הזו, כדי למעט ולסלק את אשמת אהרן וכדי להצדיקו ולזכותו, באומרו שלא היה שותף כל עיקר בענין, לא בהכאת הסלע כמו שלא היה שותף באמירת שמעו נא המורים, שרק משה התבטא ואמר כך, ואילו אהרן מצדו לא השתדל להצטדק, לא עשה דבר כדי להשתמט מן הטענה ולא השתמש בהצדקות, הגם שהיו לו נימוקים מאד עדינים, להתחשב עם צער ההורים, שהאם לא תהיה שכולה מג' בניה, נימוק מעורר רחמים.	61537
ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התוף בידה, אחות אהרן לפי שמסר נפשו עליה כשנצטרעה, לפיכך נקראת על שמו (רש"י בשלח), ולכאורה איזו מסירות נפש מיוחדת אנו רואים כאן באהרן? והלא באמת משה רבינו הוא שהתפלל עליה, כמ"ש ויצעק משה אל ה' לאמר אל נא רפא נא לה, וכן מה שייך מסירת נפש בתפילה? ונ"ל כי מסירות הנפש של אהרן היתה, כאשר ביקש ממשה אחיו שיתפלל על אחותם מרים כשאמר למשה בי אדוני אל נא תשת עלינו חטאת אשר נואלנו ואשר חטאנו לשון רבים, אהרן כלל את עצמו בחטא הדיבור יחד עם מרים, הוא שיתף עצמו בענין וייחס גם לעצמו חלק מן הדבר, התורה עצמה אינה מגלה לנו דבר על חלקו של אהרן בחטא הזה, ור' עקיבא שדרש עה"פ ויחר אף ה' במ, מלמד שאף אהרן נצטרע, הגיב מיד על זה ר' יהודה בן בתירה ואמר, עקיבא בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין, אם כדברייך התורה כסהו ואתה מגלה אותו, ואם לאו אתה מוציא לעז על אותו צדיק (שבת צ"ו).	61547
אם התורה מכסה, הרי זו הוכחה שאין לחייבו ואין להאשים אותו בשיתוף בחטא הדיבור, והטענה עליו כה חלושה עד שאין להאשימו בגלוי, אך מכל מקום אהרן כן מאשים את עצמו, הוא משתתף בענין באומרו	61549

אשר נואלנו ואשר חטאנו, דוד המלך ע"ה האשים את עצמו במה שמנה את ישראל בלא שקלים, שבגלל זה באה המגיפה בתוך בני ישראל, האשים את עצמו ואמר הנה אנכי חטאתי ואלה הצאן מה חטאו, תהי נא ירך בי ובבית אבי, כך היא דרכם של מורי וגדולי עמנו.	61550 61551 61552
לא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, בשר ודם כשהוא יוצא למלחמה יוצא בבני אדם מרובין, וכשהוא יוצא לשלום יוצא יחידי, אבל מי שאמר והיה העולם אינו כן, כשהוא יוצא למלחמה אינו יוצא אלא יחידי, שנא' ה' איש מלחמה ה' שמו, וכשהוא יוצא לשלום יוצא באלפים ורבבות, שנא' רכב אלהים רבותים אלפי שנאן (ילקוט תהלים ס"ח תשצ"ו).	61553 61554 61555 61556
טבעם של אנשים שהם אוהבים את עצמן ואינם חסים על חייהם של אחרים, אף על אלו של בני אומותיהם ומולדתם, הם מעוניינים למעט את סכנת עצמם, ולכן הם יוצאים למלחמה בבני אדם מרובים, בכדי להבטיח את עצמם ואת חייהם, אבל כאשר המלך יוצא להשיג שלום, הוא רוצה לצאת יחידי, שכל ההישג בהשגת השלום ייקרא על שמו, ואם יצליח במשא ומתן בינו לבין האויב יוכל לייחס רק לעצמו את ההישג, כי הכל בא הודות לכשרונותיו וחכמתו.	61557 61558 61559 61560 61561
ברם הקב"ה מקור האמת והצדק לימד את בניו ההיפך מזה, כי במלחמה צריך המנהיג לדאוג לשלום נתיניו ומטעם זה יש לו למעט את סכנת העם, לצמצם את מספר חייליו היוצאים לחזית, שיהיה מספרם רק כפי הכרח כדי למנוע שרבים יפלו בחרב השונא, וכנגד זה בשביל להביא את השלום אל לו לצאת יחידי, כדי שלא ייחס אח"כ את הצלחת השלום רק לעצמו, אלא ישתף בכך מחכמיו יועציו ומשרתיו, שיקחו חלק במהלך ניהול השיחות עם האויב, כך שהכבוד על השגת השלום יתחלק בין כולם, ולא יזקף רק על שמו ולזכותו בלבד. (מעייני החיים).	61562 61563 61564 61565 61566 61567 61568
מאמר שכד	61569
יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ (במדבר כ' י"ב).	61570
כתב הרמב"ן ז"ל דהחטא היה שהכו שתי פעמים ולא פעם אחת, וכתב שזה סוד גדול מסודות התורה, אך הערנו על דרך המוסר, כי הפילוסופים מתקשים מאד בחלק המעשה ואינם מבינים זאת, אבל יש להראות בעליל כי שגו בזה הרבה, הלא ידוע כי כל הדברים המגושמים אין אנחנו יודעים מה הם, ואם כי אנו רואים כי הם מורכבים מעפר ורוח וכדומה מהיסודות, אבל מקור היסודות אין אנו יודעים מהו, הרוח והאש וכדומה מה הם, על כרחך צריכים להודות כי גם הדברים המגושמים הם רוחניים, כי גדר הרוחני מה שאין אנו רואים ויודעים, רק אנו מבינים שעל כרחך כן הוא, כדמיון נפש האדם שאין אנו יודעים מה היא, רק אנו מבינים שעל כרחך יש נפש באדם.	61571 61572 61573 61574 61575 61576 61577
מעתה המשכיל יבין היטב, כי אחרי שאין אנו יודעים מהות עצמי של המורכב וסיבתה, למה כוח זה ביסוד זה וכוח זה ביסוד זה, נמצא שעל כרחך עצמות המהות כולה רוחנית היא, והמעמיק בזה יבין כי עמקות הרוחנית גדול יותר, כי האדם מורגל שבמה שאינו יודע אינו חושב כלל, ובמה שנדמה לו שידוע אינו חושב בעומק בחושבו כי יודע הוא, וכן בזה, וכשבא לחשוב מהי נפש, מהו מלאך, מבין הוא כי אינו יודע ומתיישב בנפשו כי הוא רוחני, אבל בגשמיות נדמה לו שידוע כי זה ברזל, זה זהב וכדומה, ולא יתפעל מהם כי הוא יודע, מה שאין כן להמעמיק ומבין כי אינו יודע יודה שזה רוחני, ויתפעל יותר שזה הגשמי שהיה דומה לו כי גשמי הוא, ובאמת שאינו גשמי אלא רוחני.	61578 61579 61580 61581 61582 61583 61584
כל הדברים שברא הקב"ה בעולם, הכל לתכלית אחד, כולם פונים להתאחד לתכלית שיש לו ית' מעולמו בעת שתושלם הבריאה, נמצא כי מה שאנו מדמים כי הרשעים מפריעים ה"ו תכלית כוונת השי"ת, אין זה כלום, כמ"ש בעל העקידה גבי מכירת יוסף, שהם חשבו להפריע יוסף ממלכותו והוא ית' אמר, בהפרעתכם תסובב מלכותו, ואם לא היו עושים מעשיהם היה מתגלגל ענין מלכותו של יוסף באופן אחר, וכן בכל מעשי הרשעים, הם חושבים להפריע דרכי התורה, אבל לבסוף יגולגל שע"י הפרעתם, דרכי התורה וכוונתו ית' בעולמו להתאחד הכל יחד.	61585 61586 61587 61588 61589 61590
וזהו כוונת הפסוק (זכריה י"ד), ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, כי עצם השי"ת אין אנו יודעים אותו, ורק מצד התחברותו לעולמו היינו פעולותיו, הוא שמו ית', כי כל שמותיו ית' הם רק מצד שאנו מכירים אותו ממעשיו ית', ולכאורה עתה אין השם אחד, כי כל הסרים מדרכי התורה מפריעים התכלית האחד, אבל באמת יסבב השם ית' מהמפריעים את התכלית האחד כמו גבי יוסף, וזהו ביום ההוא כשתושלם השלמת הבריאה, יהיה ה' אחד ושמו המחובר לעולמו אחד.	61591 61592 61593 61594 61595
לפי"ז נבין להכות על קדקוד הפילוסופים שמקשים על מעשה המצוות, כי באמת העולם הגשמי עולם המעשה הוא גם עולם רוחני, ולפי הבנתנו יותר רוחני כמ"ש למעלה, ואם כן כמו שהאדם והעולם שנברא בו גשמי ורוחני, כי עצם הגשמי רוחני הוא, כן צריך להנתן לו תורה כדמותו וכצלמו, מעשה המצוות ואשר עצם המעשה באמת רוחני.	61596 61597 61598 61599

נמצא על פי זה כי מה שנצטוו האדם בזעת אפיו תאכל לחם וכן אמרו רבותינו ז"ל (ספרי כי תבא) יכול	61600
ישב בטל? תלמוד לומר בכל מעשה ידיך אשר תעשה (דברים י"ד), ואין אנו מבינים למה כן הוא, אבל	61601
באמת אין לה מעצור להושיע ברב או במעט (שמואל י"ד), וכמו שכתוב אצל יונתן בן שאול המלך ע"ה	61602
שהלך עם נערו להלחם עם פלשתים והצליח, כי אמר הלא עצם המעשה אין אנו מבינים, האם מעשה	61603
האדם יש בו ממש, ורק ציווי השי"ת הוא רוחני ואין אנו מבינים, ואם כן אין מעצור לה' להושיע ולכן	61604
אמר רחב"ד (תענית כ"ה), מי שאמר לשמן וידליק הלא זה גם כן רוחני הוא יאמר לחומץ וידליק.	61605
והנה האדם בחושבו כי כוחו ועוצם ידו עושה חיל, אינו מכוין המדה כמה יעסוק בדרך הטבע בפרנסה,	61606
והיה צריך משרע"ה להכות פעם אחת, ויעשה המעשה שהוא גם כן רוחני מאד, וילמד מזה בכל מעשיו כי	61607
שמו ית' המחובר בעולם המעשה הכל רוחני, ומעשה האדם שנצטוו גם כן רוחני, וחטא במה שהכה שני	61608
פעמים כמ"ש הרמב"ן.	61609
(חכמה ומוסר ח"ב מא' ר"פ).	61610
	61611
מאמר שכה	61612
יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ (במדבר כ' י"ב).	61613
החטא של מי מריבה היא פרשה סתומה בתורה, ורבו בזה דעות הראשונים ז"ל, אמנם מפורש בתורה יען	61614
לא האמנתם בי להקדישני, הרי עיקר הסיבה למעט בצד מה בקידוש השם, הוא אי שלמות האמונה ח"ו!	61615
עוד יש להבין מה החטא בזה שהיכה את הסלע, הרי מתחילה דיבר אל הסלע ולא נתן מים ואח"כ היכה	61616
אותו, ולמה דקדק עמו! הלא היה מוכרח להכותו כיון שלא הוציא מים! ומה שכתבו המפרשים שנתחלפו	61617
האבנים ולא כיון אל הסלע שצויה ה', ולכן לא נתן מים ע"י דבורו אינו מספיק דא"כ מה היה לו לעשות	61618
מאחר דנתחלפו האבנים?	61619
הענין יתבאר לפי מה דמבואר במד"ר שם, שייחד הקב"ה למשה סלע שידבר אליו דוקא ולא אחר, וידוע	61620
כי תכלית כל הנסים והנפלאות הוא רק לקדש ש"ש, למען יכירו כולם וישיבו אל לבם גדולתו ויכולתו ית'	61621
והשגחתו הפרטית בכל מצב, אף להולכים במדבר שמם, ואיתא שם, שהתחילו ישראל לומר יודע משה	61622
חוק הסלע, אם הוא מבקש יוציא לנו מים מזו, ונמצא משה עומד בספק אם שומע להם הוא מבטל דברי	61623
המקום עכ"ל.	61624
נמצא שגרמו למשה בהרהורי לבם ובטענותיהם ספק עצום ומבוכה גדולה, אם לעשות כדבריהם ולדבר	61625
לסלע אחר כדי שלא יהיה חילול ה' מהחשד שלהם, ובנפול חשדם יגדל קידוש שם שמים, או לדבר אל	61626
הסלע שייחד לו המקום כדי שלא לבטל ציווי השם, ואף שיצא מזה חילול ה', ואילו ידע כי אם גם יקיים	61627
ציווי השם יהיה קה"ש בלי גרעון לא היה חת מפני כל, ודעתם של ששים רבוא אנשים היה אצלו כאין	61628
ואפס לעומת דעת המקום, כי מה נחשב אף אם יתקבלו כל דעות בני אדם מיום ברוא אלהים אדם על	61629
הארץ עד סוף כל הדורות מכל אומה ולשון חכמיה מביניה לעומת דבר ה'?	61630
אלא דבריהם גרמו לו שיפחד פן לא יתקיים קה"ש ולא יצא לפועל כוונת הקב"ה, כי כל כוונת ה' הכללית	61631
בכל הנסים הוא להגדיל שמו בקרב הארץ, וכמ"ש ולמען ספר שמי בכל הארץ, ואם יאמרו כי זה מעשה	61632
טבע לפי שידוע חוק הסלע, א"כ כל עיקרו של נס הוא לבטלה, ועל כן היה עומד ושוקל באיזה אופן יגדל	61633
הקה"ש, אם משינוי קצת דבורו של מקום לצורך שעה, או מקיום דברי המקום בתמימות? ואיך הכריע	61634
הספק?	61635
מבואר ברש"י שהם דברו אל סלע אחר, כי הכריע בדעתו כי הקה"ש יהיה דוקא אם ידבר אל הסלע	61636
שבקשו כל ישראל, שלא יהיה להם שום הרהור ופתחון פה לטעון עליו, ועי"ז יכירו כי אין עוד מלבדו וגם	61637
יהיה להם התלמדות, מה סלע זה שאינו מדבר ואינו שומע ואינו צריך לפרנסה מכל מקום מקיים דבורו	61638
של מקום ק"ו אנו (רש"י שם), ובחר באופן זה מלבחור בקיום דברי המקום בשביל הפחד מפני חילול	61639
השם, שאם יעשה כמו שהוא מצווה ישארו עם חשדים, ואין לך חילול השם יותר גדול מזה.	61640
על כן דיבר מתחילה אל הסלע ולא נתן מים, כיון שלא על הסלע הזה ציווהו המקום, אלא מכוח החשבון	61641
הטהור לברוח מהחילול ה' נתן לו עוז ותעצומות, והיכה אותו שני פעמים עד שיצאו המים, אמנם לפי	61642
חשבון זה צריכים להבין מדוע נענש משה? הלא כל אומץ רוחו לעמוד בחשבוננו היה רק לש"ש, ומצד	61643
עצמו לא היה לו שום פניה לעבור על ציווי ה', כי לא פחד מטענותיהם כלל אלא פן יולד ח"ו חילול ה',	61644
ואף לפי דרך התורה לפעמים ביטולה זה קיומה ואם ראה שהשעה צריכה לך לבטל דברי המקום להגדיל	61645
קה"ש לדורות, מדוע נענש על זה?	61646
אמנם איתא במד"ר, אר"י ב"ר סימון בשם ריב"ל, משה היכה את הסלע וכל הצורים שבמדבר הובקעו	61647
והיו מוציאים מים, שנא' יבקע צורים במדבר אפי' צרור קטן נתן מים, ומעתה כל החשבון לעשות	61648
כדבריהם אע"פ שיש בו משקל גדול, בכ"ז המשקל הוא רק ענין של מקום לטעות, מדרכי ההשגחה	61649

העליונה לבחון את כל אחד לפי מדרגתו, ובאמת אם היה מדבר אל הסלע שציוהו המקום כמו כן לא היה חילול ה', כי גם אז לא היה להם שום פתחון פה למעט גדול הנס בחשדם, והיו כולם מכירים הנס בבירור אחר שכל הסלעים נתנו מים, וגם אותו הסלע שהראו עליו באצבע ואפי' צרור קטן.	61650 61651 61652
א"כ הרי יש בכלל מאתים מנה, ובציווי ה' נכלל גם חשבוננו, ונתגלה כי חשבוננו מוטעה, וע"י חשבוננו גרם גרעון בקה"ש בזה שהיה צריך להכאה, ועוד להכות פעמיים, ואילו עשה כדבר ה' היו יוצאים המים ע"י דיבורו לבד, וגם מכל הסלעים היו יוצאים המים, אמנם הבוחן לבבות ידע כי יהיה פה מקום לטעות, אבל גם היה בידיעתו כי לבסוף יתברר הקה"ש למפרע, ואף ששכל האדם אינו יכול לכלכל הדברים, כי בההוה דבריהם חזקים, ומאין לו לדעת כי אח"כ יתברר, וכי הנכון הוא שלא להביט אל חשדם! והלא אין לו לדיין אלא מה שעניו ראות?	61653 61654 61655 61656 61657 61658
אמנם ע"ז היתה התוכחה מה' על משה רבינו, כי במקום שכלתה עין השכל לראות, שם מתחלת האמונה בדבר ה', וכיון שהיה לו ציווי ה' מפורש, היה לו להאמין כי ודאי יסתבב מזה קה"ש, והיה צריך להרחיק מלבו את ההרהור הזה, שיתכן ח"ו לצמות חילול ה' מציווי ה', כי זה דבר נמנע בהחלט, כשם שלא יצא חושך מאור, כן לא יתכן שיצא מציווי חילול ה', ואף כי ששים רבוא בני אדם הסכימו בדעה אחת לחשוד הדברים, ואין לך חילול ה' גדול מזה, היה צריך לבטל כל דעות בני אדם לעומת ציווי מפורש של המקום, והיה צריך להאמין באמונה שלמה כי בודאי יהיה קה"ש, ודעתם יהיה לפניו כדעת יחיד קטן אשר כל דעתו היא דמיון כוזב.	61659 61660 61661 61662 61663 61664 61665
ובשביל שלא הכריע בשכל התורה, הוכיחו הקב"ה בלשון יען לא האמנתם בי להקדישני, ולא אמר יען לא קיימתם את דברי, כי לא עשה כן ח"ו מפני שפחד לעבור על דעת העם, וכוננתו היתה רצויה למאד, ומצד עצמו היה כמלאך מוכן לקיים את דבר ה', אלא שעשה כן מפני שפחד פן יהיה מהמצוה חילול ה', ועל זה בא מאמר ה' שאין נכון לחשוד כן, ומתבאר בדיוק לשונו יען לא האמנתם בי להקדישני, לא היה לך אמונה חזקה אשר מציווי ה' יצא ודאי קידוש ה', ואף בשעה שכל החשבונות מראים מקום לטעות, שכל התורה צריך להכריע על הכל, ואם היתה ההכרעה בלתי נכונה, בעל כרחך שחסרה בבחינה דקה האמונה בכלל הזה, אשר לא יתכן להוולד חילול ה' מתוך ציווי ה', אמנם עיקר קה"ש יבוא מקיום המצוה ולא זולת זה כלל. (מדרגת האדם, מא' בירור המדות).	61666 61667 61668 61669 61670 61671 61672 61673 61674
מאמר שכו	61675
יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ (במדבר כ' י"ב).	61676
מספור המעשה בתורה לא נתברר לנו מהו החטא כי לא נתפרש שם חטאם, והנה בהרבה מדרשים ובפרושי הראשונים ז"ל נתבאר, שהחטא היה בזה ששינו מאשר צוה ה', הקב"ה אמר להם ודברתם אל הסלע ונתן מימיו, ומשה הרים את ידו ויך את הסלע, כי טעו וסברו שגם יוציא הסלע מים ע"י הכאת המטה, כפי אשר היה ברפידים שאמר ה' למשה והכית בצור ולא ודברתם.	61677 61678 61679 61680
והרשב"ם מבאר כי משה טעה במה שאמר לו הקב"ה קח את המטה, ולא האמין שבדיבורו עם הסלע יוציא ממנו מים, אלא בהכאת מטה כמו שעשה ברפידים, ואעפ"כ נענש שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים, וזהו שאמר הקב"ה יען לא האמנתם בי להקדישני ע"י דבורכם אל הסלע, הרי שמפרש הרשב"ם כהרבה ראשונים וכפי שמובא במדרש שחטאם היה במה שטעו, וחטא של שוגג הוא ולכן נענשו שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים.	61681 61682 61683 61684 61685
אבל יש להבין ולחקור היאך נענשו כל כך קשה בשביל חטא של טעות ושגגה, כי חשבו שגם הפעם נצטוו להכות על הסלע כפי מה שהיה ברפידים? ועוד במה נמצא בהם עון אשר יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל, האם לא היה נס ופלא שיצאו מים מן הסלע ע"י הכאת משה על הסלע, והאם לא היה בזה קידוש שם שמים?	61686 61687 61688 61689
והנה על יסוד הביאור של הרשב"ם ומדרשי חז"ל נראה לאמר, כי גם לחטא בשוגג יש מקום ושורש בנפש האדם וחלק ממזיד הוא, כי אלמלא כן לא היה האדם נכשל בחטא גם בשוגג, ולכן כשטעו משה ואהרן בחושבם שהוצאת המים צריכה להיות ע"י הכאה, היה לטעות זאת מקום ושורש בנפשם ונשמתם, ומתוכה נבעה ויצאה הטעות, כי האדם היותר גדול וקדוש כל זמן שהוא מלובש בחומר, א"א לו להזדכך להיות כולו זך ומזוקק, מנוקה ומתוקן מכל המגרעות הטבעיות הנמשכות עם חומר האדם, וזאת הטבעיות באיזה מדה שתהיה, נמצאת היא בכל אדם שולטת בו ופועלת עליו.	61690 61691 61692 61693 61694 61695
עד כמה שיעדן ויזכך את עצמו, מכל מקום חיים בו כוחותיו הטבעיים ופועלים עליו, ואף האדם הכי גדול כל זמן שהוא בחומר אי אפשר לו להזדכך כולו, להנקות מהטבעיות שלא תשלוט עליו כלל, והיות שהאדם בטבעיותו וחושיו רגיל הוא לראות ולהרגיש את הדבר המוחשי והמעשי לכוח יותר מועיל, ממילא יש שגם הדבר הנעשה בדרך נס, ירגיש בנפשו כי זה יעלה ביותר נקל כשישמש לזה כוח של פעולה	61696 61697 61698 61699

גשמית, ואף שבאמת לא יקטן הנס כשיצאו מים ע"י הכאה מכפי שיצאו ע"י דיבור, בכל זאת נוטה האדם להרגיש שבהכאת המטה על הסלע נקל יותר שיצאו מים, מה שאין כן בדיבור אל הסלע שאין זה אלא ענין רוחני.	61700
זהו החטא שחטאו, כי לפי ערכם ורום מעלתם ראוי שאצלם תהא האמונה בה' בהירה וברורה כל כך, שלא ימשכו אחרי כוח הטבעי, הכרתם בכוחו של הקב"ה צריכה להיות חזקה ותקיפה אצלם, שמדת מה מטבע האדם לא יהיה בכוחו להטעותם, לחשוב שבהכאת המטה על הסלע יצאו מים ולא ע"י דיבור, וכיון שנמשכו אחר כוח הטבעי הזה וטעו, הרי נמצא בהם חסרון בבהירות האמונה האמיתית, לידע ולהרגיש שאין דבר העומד בפני רצונו ויכולתו של הקב"ה, ולכן אמר להם השם יען לא האמנתם בי.	61701
ומכיון שטבע האדם כך הוא, להרגיש את הדבר המוחשי ליותר מועיל ויותר פעיל, ממילא נגרע ונעדר עי"ז מדת קדושת השם, כי כשיראה הנס של הוצאת מים מן הסלע כי הוא בא בהכאה, אינו מורגש אצלו כ"כ הנס, ואינו מעורר בו כ"כ מדת ההתפעלות, כפי שהיה פועל עליו בראותו את המים יוצאים מן הסלע ע"י דיבור לבד, ואף שבאמת לא יקל ולא יקטן עי"ז הנס אפילו כמלוא נימה, מכל מקום כך מוטבע בחושיו והרגשיו, שמרגיש יותר את הנס שהוא בא בלי כוח גשמי כלל, ולכן נאמר יען לא האמנתם בי להקדישני, לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ.	61702
והנה יש לראות מזה, אם על דעת חז"ל והראשונים כמו הרשב"ם, או הרמב"ן לפי היסוד שהוא מגלה לנו, מה נכבד הוא ענין קדושת השם, שהקב"ה התחשב ודקדק כ"כ עם משה ואהרן, אחר שהיה בידם להשפיע ולפעול שיתקדש שם שמים יותר ולא הועילו בזה, היה עונשם מר וקשה, שנענשו לבלי לבוא לארץ ישראל משאת נפשם ותקות חייהם במשך עת נדודיהם במדבר.	61703
אולם אחר הטעמים והביאורים השונים בענין החטא של משה ואהרן, נתעוררה אצלי פליאה עצומה, מדוע סתמה התורה את ענין החטא, ולא פירשה כלל מה היה החטא ובמה חטאו? כל המאורע וסיפור המעשה מובא אך ברמז, ולא נתפרש בתורה על דבר מהות החטא שעליו נענשו כה קשה, ושמא נאמר שאך מפני קוצר מושגנו ועניות דעתנו לא נוכל לעמוד על סוף ענין החטא ונסתם ממנו, הלא רואים אנו כי גם חז"ל והראשונים נתלבטו ויגעו למצוא פשר הדבר וביאורו.	61704
כעין זה מוצאים אנו בכמה מקומות שהתורה נמנעת מלפרש הדברים וישארו סתומים לפנינו, וזה פלא מדוע סתתום התורה מלפרש לנו אלו הענינים באר היטב ואך ברמזים יאמרו? ואין לומר שהתורה נכתבה ונתנה באופן כזה, שהרי רואים אנו בכמה סיפורי התורה וענינים שונים שנכתבו בה, מפורשים ומבוררים די צרכם.	61705
אבל באמת הקושיא אינה חמורה כ"כ שהרי כל התורה כולה עם הסיפורים והענינים המובאים בה, אך לבוש הוא מענינים יותר נעלים יותר נשאים, נמצא בספה"ק שהתורה המסורה לנו בעולמנו, כהבל נחשבה לגבי התורה שעתידיה להיות בימות המשיח, ויש אומרים שהיא כקליפה שיש בה טעם ושהיא אך כלבוש, ועוד נמצא בספה"ק כי התורה הק' בעצמה כתובה באש שחורה על גבי לבנה, הענין בזה הוא כי התורה נתחברה מהאורות העליונים האלהיים, גם נמצא שכל אותיות התורה הן שמותיו של הקב"ה.	61706
כל שורשי הבריאה והכוחות הנמצאים בה, נמצאים הם בתורה בשורשה, ואלה הכוחות ואלה האורות משתלשלים מדרגה אחר מדרגה, עד שמגיעים לעולמנו אנו בדמות אלה הענינים והכוחות שאנו רואים לפנינו, ומצטיירים בכתב באלה הסיפורים שבתורה בצורת אותיות אלה, ואם כן לא יפלא כ"כ כשרואים אנו בתורה סיפורים מקוצרים ונכתבים רק ברמז, כי אף שפה בלבוש התורה היה ראוי שהדבר יפורש ביותר, אבל בשורשי העולמות והאורות העליונים שמהם משתלשלות אותיות התורה, לא נמצא עוד אורות כדי שיוכל הדבר לבוא אלינו בכתב ביתר אריכות, בכל זה עדיין לא ניחא לן, ועדיין לא התיישב על הלב, מדוע יחסרו האותיות דוקא באלו הענינים?	61707
אבל באמת א"א שענינים כאלה יבוארו בתורה מפורש, התורה בפשטותה היא אך כלבוש לגבי הענינים הגבוהים שגופי התורה תלויים בהם, אך גופי התורה בעצמם לא נתגלו בלבוש, וענינים כאלה כמו החטא של משה ואהרן במי מריבה אין להם מקום בלבוש התורה, כי בין לפי דעת הראשונים ז"ל ובין ע"פ הסוד של הרמב"ן, לא היה חטאם ממש מעשה ההכאה, אלא עיקר ענין החטא הוא ע"פ סתרי עמקי נפש האדם, וענינים אלה הם מגופי תורה שאינם נכנסים בלבוש.	61708
חטא מי מריבה אין לו כל לבוש, שאף אם היה כתוב בתורה למה לא דברתם אל הסלע לא היה מתברר לנו על ידי זה יותר החטא בעצמו, שהחטא לא היה בזה שהיה להם לדבר אל הסלע כמו שציוה ה' והם היכוהו, או שהיה להם להכות פעם אחת והם היכו פעמיים, כי אם עצם החטא היה זה אשר היסב והגיע להם על ככה.	61709
ויש ללמוד מזה הרבה במה שנוגע לענין קדושת שם ה' עד היכן מגיע חומר הדין בזה, שימו נא לב והתבוננו מה שעלה למשה ואהרן כשמנעו באיזו מידה שהיא, מלקדש שם ה' במקום שהיה בידם להרבות	61710
	61711
	61712
	61713
	61714
	61715
	61716
	61717
	61718
	61719
	61720
	61721
	61722
	61723
	61724
	61725
	61726
	61727
	61728
	61729
	61730
	61731
	61732
	61733
	61734
	61735
	61736
	61737
	61738
	61739
	61740
	61741
	61742
	61743
	61744
	61745
	61746
	61747
	61748
	61749

כבוד ה', העונש המר והקשה שקיבלו על ככה! ואם על אי קדוה"ש כך, על חילול ה' עאכו"כ, עד כמה יקשה ויתמצה עומק הדין בזה ובבא ביום הגדול והנורא ועד היכן החשבון מגיע!	61750
אולם אין רצוני לדבר עכשיו בנוגע לענין חילול ה', אלא מה שנוגע לענין של קדושת כבודו ית', רצוני להעיר ולעורר עד כמה שיש להזהר ולהשמר שלא לעבור ח"ו על שום אפשרות ויכולת של קידוש ש"ש, במקום שיש להשפיע ולפעול למען קידוש שמו ית' יש להשתדל ע"ז ולא למנוע ח"ו, שימו לב לזה לעבדו ולקדש שמו ית' (שיעורי דעת ח"א עמ' 62).	61751
	61752
	61753
	61754
	61755
	61756
מאמר שכז	61757
יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ (במדבר כ' י"ב).	61758
אחז"ל (תנחומא כאן), יען לא האמנת היה לו לומר, ואמר לא האמנתם, אהרן מה חטא? מכאן שהנטפל לעובר עבירה כעובר עבירה, והיה אהרן יכול לומר אני לא חטאתי, אלא שתק וכבש כוחו ולא לימד על עצמו סגוריא, משל לבע"ח שבא ליטול גרנו של לוח ונטל שלו ושל שכנו, א"ל הלוה אם אני חייב שכני מה חטא, אף כך אמר משה לפני הקב"ה, רבש"ע אני הקפדתי אהרן מה חטא, לפיכך הכתוב מקלסו וללוי אמר תומיך ואוריך לאיש חסידך אשר נסיתו במסה.	61759
מכאן נוראות נראה, שאף חטאו של משה רבינו הרי לא יוכל אדם להשיגו אף אם יחיה אלף שנה ויותר, כי הוא דק מן הדק עד אין נבדק, ולפי מדרגתו העצומה והנפלאה של משה רבינו, נאמר עליו יען אשר לא האמנתם בי, וכבר אחז"ל על פסוק הנ"ל, זש"ה לא ירעיב ה' נפש צדיק זה אדה"ר, שכל הצדיקים מוכיחין לו אתה גרמת לנו, הצדיקים נענשים מיתה על עבירות קלות שלא יהא אדם הראשון נתפש על ידיהם, לכך נאמר על אשר מריתם את פי ע"ש, ועבירה קלה זו שהיה יכול אהרן לטעון עכ"פ שהוא לא חטא, והכתוב אמנם משבחזו על זה, ובכ"ז על שניהם נחקק בתוה"ק לעולמי עד, יען לא האמנתם בי על אשר מריתם את פי.	61760
	61761
	61762
	61763
	61764
	61765
	61766
	61767
	61768
	61769
	61770
ולא עוד אלא שנענשו בעונש גדול ועצום לכן לא תביאו, וכל כך למה? ללמדך שהנטפל לעובר עבירה כעובר עבירה, כי חטא מחלה היא והנטפל לחוטא גם הוא נדבק בה! מי חטא כאן? משה רבן של ישראל הרועה הנאמן, אשר על חטא זה מוכיח הוא את אדה"ר ואמר לו אתה גרמת, ומי נטפל לו? אהרן קדוש ה'! ללמדך שהנטפל לעובר עבירה כעובר עבירה, הוי עד כמה עומק דין שמים המכוסה מבני אדם. ומעתה אם אהרן הנטפל למשה בחטא כזה שלא ידענו אותו ולא נדענו, כך! ק"ו מדה טובה שמרובה ממדת פורענות חמש מאות פעמים, אם נטפל אדם לעושה מצוה, עאכו"כ שכרו כפול ומכופל, אם נטפל אהרן לחטא דק מן הדק שהתערב בתוך מסירות של מצוה ביד משה רבינו כך! ק"ו הנטפל לעושה מצוה גמורה, וק"ו בן בנו של ק"ו עד כמה שכרו של עושה עיקר המצוה עצמה.	61771
	61772
	61773
	61774
	61775
	61776
	61777
	61778
	61779
	61780
	61781
	61782
	61783
	61784
	61785
מאמר שכח	61786
יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ (במדבר כ' י"ב).	61787
ובפ' וזאת הברכה על אשר מעלתם בי, ידוע כי חטא מי מריבה היה קטן מאד כמבואר בכל המפרשים, וכן בפרשת וזאת הברכה הריבה על מי מריבה, פירש"י ז"ל נסתקפת לו לבוא בעלילה, הרי כי החטא קל מאד, ועכ"ז נאמר עליהם דברים מבהילים, ונודע מאחז"ל על שלמה המלך ע"ה שהיה בוחר להיות כל ימיו גורף ביבין רק שלא יכתוב עליו בתורה, הרי כי לכתוב גנאי בתורה שהיא לנצח נצחים בלי תכלית וגבול אין עונש גדול מזה, ומה גם לשונות מבהילים על רועה ישראל שעל ידו נתנה התורה, על אשר מריתם, מבהיל ומחריד, ויפלא איפוא מה זה ועל מה זה.	61788
	61789
	61790
	61791
	61792
	61793
	61794
	61795
	61796
	61797
	61798
	61799

התפשטות החכמה היא המקנטרת במ, כי אורייתא היא דקא מרתחא במ, פי' התרגשות והכרת חכמת התורה היא המדברת מתוך גרונום.	61800
סוף דבר, הדברים האלה ארוכים מאד מאד, וה' יעזרנו להנצל מחמורות וקלות כי הכל חמורות, ולהנצל מיום הדין ויום התוכחה ובוזה לעובדו בהשכל דעת ובקדוק, אל יחשוב אדם שחטא מי מריבה איננו בידו, נהפוך הוא הנהו חוטא במי מריבה כל ימי חייו, הנה חטאם דיבור, והלא אין אנו מבינים מה הקידוש שם שמים שהיה יכול להיות ע"י הדיבור יותר מהכאה (עיין רשב"ם), א"כ מי שמרפה עצמו מדברי תורה ומתפילה, מקיום התורה בין אדם למקום ובין אדם לחברו, בדיני ממונות ובמדות, כמה גרם מניעת קידוש השם שהיה יכול להיות על ידו, והלא נראה עונשם של אדירי עולם בשביל חטא קל כזה, ועוד מה נכתב עליהם בתורה, ואנחנו מה נאמר ומה נדבר, ועל עאכו"כ המחלל ש"ש בפועל חלילה, הרחמן יעזרנו לקדש שם שמים. (חיי המוסר ח"ב ע' ג')	61801
מאמר שכט	61810
יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ (במדבר כ' י"ב).	61811
אנו רגילים לעורר תמיד להעלות את מושגנו ולרומם את השקפתנו אודות דורות הראשונים, ולהבין שבני דור דעה שעליהם אמרו חז"ל ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי בחזון המרכבה, ולא היתה זו התגלות חד פעמית בלבד, שהרי הרמב"ם (ספ"ד משמונה פרקיו), כתב במעלת דור המדבר בסוף ארבעים שנה, שהקטנה שבנשיהם היתה כיחזקאל בן בוזי כמו שזכרוהו חכמים, ואם כן הרי עבדו את ה' בדבקות נפלאה, וחטאיהם היו בבחינת פגמים וצללים שהעיבו על עבודתם, והתביעה עליהם היתה שלא התעלו לשלמות הראויה להם.	61812
אמנם יתכן שיהיו מי שיאמרו, שזוהי נטיה מפשוטו של מקרא, תשובתם של אלו מפורשת בפרשת מי מריבה, הרמב"ם מסביר שחטאו של משה רבינו ע"ה היה בנטיה ממדת הסבלנות, כאשר כעס על בקשת המים ואמר שמעו נא המורים, והואיל ועם ישראל הביט אחר כל תנועה של משה רבינו כתורה שלמה, וכשכעס עליהם חשבו שהקב"ה כועס עליהם, והרי הקב"ה לא כעס, ומים שאלו כהוגן, היה כאן לימוד טעות ותכונה שאינה טובה, וסיים שם הרמב"ם ז"ל התרנו ספק מספיקי התורה שנאמרו בו דברים רבים, והאמת יעשה דרכו, ולאור אמת זו נראה מה שנאמר בפרשה לא האמנתם בי להקדישני, על אשר מריתם את פי במי מריבה, הרי לנו ראייה מוכחת שכל החטאים הנקובים בדור המדבר, הם רק לפי ערכם הנעלה והמרומם.	61813
במבט כזה יש לבחון לא רק את עבירותיהם, אלא כל מעשה ממעשי דור דעה, ויעל אהרן הכהן אל הר ההר על פי ה', לגביו היתה זו עבודת קודש כמו בעת שמשה אמר לו על פי ה' קרב אל המזבח, וכל ציווי וציווי שאמר לו משה, הכנס אל המערה ושכב על המיטה, הכל עשה על פי ה' הכל עבודת קודש, ואמרו חז"ל ש"משה רבינו חמד לעצמו מיתה כזו, שתהיה עבודה שלמה ותמימה ככל עבודותיו של אהרן הכהן לפני ה', והראיה שהותר לו לעלות להר עם שמונת בגדיו, למרות שיש בהם שעטנז ואסור לצאת בהם מן המקדש כמ"ש (יומא ס"ט).	61814
ובדרך צחות אפשר לומר, שהרי אמרו ז"ל שמיתת צדיקים מכפרת על ישראל (מועד קטן כ"ח), ולמדוהו מסמיכות מיתת אהרן לבגדי כהונה, ואהרן עסק במיתתו בהקרבת קרבן חטאת עבור כלל ישראל, ולא רק העליה להר וההכנות למיתה היו על פי ה' עבודת קודש, אלא אף המיתה עצמה מיתת נשיקה עבודת קודש היתה, שכן נאמר וימת שם משה עבד ה' על פי ה', שהמיתה עצמה היתה עבודת ה', כמו שפירש הגר"א באדרת אליהו שהיתה זו מיתה רצונית ולא טבעית, והוא התכוון לקיים בה מצות עשה עי"ש.	61815
אמנם אין אנו מבינים מהי מיתה רצונית, וכי יכול אדם למות ברצונו, אבל מצינו בענין ד' שנכנסו לפרדס (חגיגה י"ד): שבן עזאי מת, והסביר מהרש"א ז"ל שנשמתו התדבקה בעליונים ולא רצתה לשוב לגופו, ושם נחשב לו הדבר לעונש, ואילו כאן שנצטוה אהרן למות דיבק את נשמתו בעליונים ועלתה לצרור החיים בדבקות, ובהשקפה זו מתורצת קושית האברבנאל, מדוע לא עלה משה השמימה ברכב אש וסוסי אש כמו אליהו הנביא שהיה זה לפי כבודו, ומדוע מת ככל האדם.	61816
אך האמת היא שלא מת ככל אדם, אלא וימת שם משה עבד ה', הוא עבד את ה' במיתתו כבחייו, ומיתתו היתה קיום מצות עשה מיתה רצונית, בכל נפשך בשיא השלמות, ואילו היה אליהו הנביא יכול להגיע למדרגת משה היה אף זוכה למות כך, וזוהי דרגה נעלה יותר מרכב אש ועליה בסערה השמימה.	61817
כאשר זו תהיה השקפתנו על דור המדבר, שהקטנה שבנשיהם היתה כיחזקאל בן בוזי, וממילא היה זה דור של מלאכי השרת, וחלילה מלהעלות על הדעת שהעכו"ם והכופרים קרויים אדם, ושההשכלה שלהם יכולה להחשב כשלמות עבור היהודי, אין הם קרויים אדם תשת חושך ויהי לילה, זה העוה"ז שדומה	61818
	61847
	61848
	61849

ללילה, בו תרמוש כל חיתו יער, אלו רשעים שבו שדומין לחיה שביער (ב"מ פ"ג:), והמשכילים שבהם	61850
אינם אלא בבחינת ארי בן תרבות (ב"ק ט"ו:), זוהי שלמותם, לא כן אנחנו אשר בחר בנו ה' וקרא לנו בני	61851
בכורי ישראל, צריכים להשתלם ולהיות כמלאכי ה' על פי התורה והמצוות.	61852
ובזה יובן שמה שישראל נצטוו להחרים את כל מלכי האמורי, היה זה רק כאשר היו כולם כמלאכי השרת,	61853
וכן יהושע ודורו כולם היו כמלאכים וממילא נצטוו לבער את החיתו יער, אבל לאחר מות יהושע ירדו	61854
ממדרגתם, ואז לא יכלו עוד להחרים את הגויים, ונאמר (שופטים ב') ויעל מלאך ה' זה פנחס אל הבוכים,	61855
ויאמר לא תכרתו ברית ליושבי הארץ הזאת מזבחותיהם תתוצון ולא שמעתם בקולי, וישאו העם את קולם	61856
ויבכו וקראו שם המקום בוכים, ולמה לא עלו עם פנחס ללחום ולהחרים את הגויים, אלא שהרגישו	61857
בעצמם שירדו ממעלתם ואינם עוד מלאכים אלא בני אדם, ואין עוד בכוחם להחרים, לכן בכו על שפל	61858
מצבם, אוי לאותה בושה!	61859
חובה עלינו להעפיל מעלה מעלה ואין גבול להשגות, אם אנשי דור המדבר היו כמלאכים, קל וחומר	61860
לשופטיהם ולנשיאים, ולאהרן קודש קדשים ומשה רבינו איש האלהים, ואף הוא לא הסתפק בהשגתו, אף	61861
לאחר שעלה למרום ויהי שם עם ה' וביקש עוד הראיני נא את כבודך, בקשה כזו שהשי"ת אמר לו כי לא	61862
יראני האדם וחי, עאכו"כ חייבים אנו להעפיל ולהשיג את כבוד ה' כמה שבכוחנו להשיגו. (לקט שיחות	61863
מוסר).	61864
מאמר של	61865
יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ (במדבר כ' י"ב).	61866
כאשר נתבונן נראה, כי כל פעולות האדם ומעשיו מתפרדות זה מזה, עד שיש להכיר ולראות בחוש אם	61867
טוב ואם רע הוא, כל אדם יכול להרגיש כשהוא עושה איזה דבר מצד הטוב, מיד משיג כובד ראש וקנה	61868
בנפשו מציאות, לאחר מעשה טוב מרגיש הוא בנפשו שמתרש ומתחבר להמציאות, מרגיש בסיס לרגליו	61869
ואינו תלוי באויר, לעומת זה בעשותו איזה מעשה שהיא מצד ההיפך, מיד נעשה בו מהפכה, מרגיש הוא	61870
שאיבד המצב, ונשאר תלוי ועומד באויר, בכל פעולה ומעשה כל דהו של רע, יכול להרגיש שעוקרתו מכל	61871
ענין חיבור וביסוס, ונכרת מכל מצב של מציאות.	61872
זה מהותו וסודו של הרע, בלתי מצב ובלתי שום מהלך, תאוה וחמדה הרי היא בלתי שום מהלך, לא	61873
התחלה ולא סוף, רק התגלגלות מרצון אחד לרצון אחר, וסוד הדברים הוא וילכו אחרי ההבל ויהבלו	61874
(מלכים ב' י"ז), שבעשות האדם מעשים שמציאותם הוא בלי מהלך וכלי מצב, אז ויהבלו גם הוא עצמו	61875
מתהווה הבל, בלתי מהלך אובד הוא את הביסוס לרגליו, עד שכל רוח קל מנדנדהו ומגלגלהו, והרי הוא בלי	61876
שום חיבור.	61877
סוד זה גילה הכתוב (תהלים א'), אשרי האיש אשר לא הלך וגו' והיה כעץ שתול, שסוד הטוב הוא	61878
שנעשה נטוע, שבעשות האדם מעשים טובים שבהם מונח סוד הנטיעה, נעשה כעץ שתול מתחבר הוא	61879
להמקור, משיג מצב אשר כל הרוחות שבעולם לא יזיזוהו ממקומו, בלתי מתנדנד וממקומו לא ימישוהו,	61880
לא כן הרשעים ההיפך מכל זה, כל מעשה כל דהו מצד הרע עוקרהו ומטלטלהו ממקום חיבורו ודוחפהו	61881
באויר, כי אם כמוץ אשר תדפנו רוח ומקלעהו מסוף העולם ועד סופו, והרשעים כים נגרש (ישעיה נ"ו),	61882
כים נגרש זהו הסמל של רשע, בלי שום מצב בלי שום מנוחה, נתוק מכל מין חיבור תלוי באויר, זהו	61883
מציאותו של רשע.	61884
ענין זה הוא סוד האבות הק', סוד האבות הוא שהמה שורשים, ענין שורשים הוא שהם בלתי מתנדנדים	61885
בשום אופן, האילן וענפיו כמה שהוא נטוע ומושרש באופן היותר טוב וחזק, אבל סו"ס הרי אפשר עוד	61886
לנדנדו באיזה נדנד, סודו של שורש הוא שאינו מתנדנד בשום אופן אף תנועה כל דהו, אי אפשר להזיזו	61887
ממקומו אף זיז קל, וזהו סוד האבות שנקראו שורשים, הוא מה שאמר בלעם בראותו את האבות הק', כי	61888
מראש צורים אראנו וכתב רש"י אני מסתכל בראשיתם ובתחילת שורשיהם, ואני רואה אותם מיוסדים	61889
וחזקים כצורים וכגבעות הללו ע"י אבות ואמהות, אי אפשר להזיזם ממקומם אף זיז קל זהו סוד האבות.	61890
על דרך זה צריכים להבין התביעה על משרע"ה, וארא אל אברהם ושמי ה' לא נודעתי להם (שמות ו'),	61891
ולא הרהרו אחרי מדותי (רש"י שם), ואיך מבינים זה, מתחילה כי ביצחק יקרא לך זרע, ואח"כ והעלהו	61892
לעולה ולא הרהר, אלא שזהו הסוד של שורש שאינו זז ממקומו, ולא יחול בו שום נדנד בכל אופן, שאי	61893
אפשר להזיזו ממקומו, זהו הסוד של אמונה, אמונה הוא מלשון יתד נאמן שאינו זז ממקומו, באמונה אי	61894
אפשר להיות שום הרהור שבעולם, משום שסוד האמונה הוא מציאות בלתי מתנדנדת, שאי אפשר להזיז	61895
אף זיז כל דהו, וזהו ומצאת את לבבו נאמן לפניך (נחמיה ט').	61896
בזה נבין חטא מי מריבה שהוא טענה באמונה, יען לא האמנתם בי ובחז"ל (במ"ר י"ט ה') משמע שתובעים	61897
אותו בענין הכעס שאמר שמעו נא המורים, וכיון שבא לכלל כעס בא לכלל טעות, ומה ענין כעס לאמונה?	61898
	61899

זה סוד הדבר, סוד האמונה הוא ומצאת את לבבו נאמן לפניך, מציאות שאי אפשר להיות שום נדנדוד כל דהו, וכמה מבהיל מאד הדבר, הלא כעסו של משרע"ה הוא תורה לנצח נצחים, ורק לפי רוממותו היה זה כעס.	61900
בזה תובעת התורה שהיה שם איזה זיו ונדנדוד משהו, ונדנדוד זה איך שיהיה ועל איזה אופן שהיה, הרי זה כבר לא האמתם בי, בדרגא של האמתם בדרגא של ומצאת את לבבו נאמן לפניך, אי אפשר שיהיה אף נדנדוד כזה, נאמן אמונה הוא מציאות קיים שאי אפשר שתפול בו שום תנועה בעולם, ושום דבר לא יזיזוהו אף זיו כל דהו ממקומו.	61901 61902 61903 61904 61905 61906
וכמה מבהיל ענין זה למתבונן, אם כעסו של משרע"ה שהוא גוף תורה, זה נקרא כבר נדנדוד והזזה ממקומו לפי מצבו ורוממותו, ק"ו בן בנו של ק"ו איזה תנועה הוא רצון ממש, ומה זה רצון שלנו איזה מהפכה הוא עושה, וכמה הוא מזיז ומנדנדו, הרי עוקרהו ממש עם השורש, דוחפהו במצב של כף הקלע, מסוף העולם ועד סופו כמוץ אשר תדפנו רוח, איום ונורא מאד למתבונן!	61907 61908 61909 61910
ולפי"ז נבין מהו מעלת המנוחה, הרי מעלת המנוחה הוא הסוד של עוה"ב, שהרי שבת הוא מעין עוה"ב (ברכות נ"ז:), ומהו שבת? בא שבת באה מנוחה (רש"י בראשית ב'), משום שבאמת סוד זה של מנוחה ההיפך מיום נגרש, השקט ובלתי מתנדנד, אינו מונח תחת שום שינוי, הוא כל סוד עוה"ב, וע"כ אחז"ל (שבת קי"ט:), כל העונה אמן בכל כוחו פותחין לו שערי ג"ע, משום שסוד זה של אמונה, הוא ההכנה היותר גדולה לעוה"ב.	61911 61912 61913 61914 61915
נמצא שכל עבודת האדם הוא שהמעשים שלו יהיו בגדר נטיעה וחיבור בלתי מתנדנדים, ואם רואה אדם בעצמו שכל דבר קטן מנדנדו ומזיזו, עליו לפחד הרבה פן ושמא הוא נתוק לגמרי ממקום חיבורו, ושמא הוא בבחינת והרשעים כים נגרש השקט לא יוכל, ומצינו איך שחז"ל הק' פחדו מפני איזה טרדה קלה מפני זיו כל דהו, משום שהם ידעו שאם ניזזים זיו כל דהו, מי יודע למתי יחזור שוב למקומו לידי נטיעה וחיבור, ועיין בגמ' (עירובין ס"ה.) מה מיקרי טרדה אצל חז"ל הק', מה נקרא אצלם נדנדוד, הם ידעו מהי עבודת האדם, ויראו ופחדו מאד אף מזיז כל דהו, ולכן ראו למנוע מעצמם אף נדנדוד וטרדה קלה שבקלות. (דעת חכמה ומוסר).	61916 61917 61918 61919 61920 61921 61922
	61923
מאמר שלא	61924
יען לא האמתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ (במדבר כ' י"ב). רבים מן הראשונים חייבו את האדם לדעת אלהים ע"י חקירות עליונות ועיונים עמוקים ביחוד ה', באמת יש בעצם קיום המעשים הטובים גילוי רב של דעת ה' וחכמה עליונה, אמרו חז"ל חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב (תנא דבי אליהו), לא אמרו שישאף שתגיע דעתו לדעת אבותיו אברהם יצחק ויעקב, כי אם שיגיעו מעשיו למעשי אבותיו.	61925 61926 61927 61928 61929
הרי שזוהי המדרגה הגדולה ביותר, וכי היא הדעת והחכמה בא עם הקיום המעשי, המעשים הטובים אינו קיום מצות בלבד, אלא הם המהוים תורה וחכמה וזוהי דעת אלהים, הבה נתבונן במעשי האבות וניווכח שדוקא בביצועם בפועל הגיעו לידי תכלית התעלותם והביאו להתגלות ה' לכל הדורות, ולכן פירטה התורה כל פרט ופרט שבכל מעשיהם, כי כל נקודה חיובית זעירה שבהם יש לה ערך רב ופועלת לדורי דורות, לעומתם כל נקודה שלילית שבביצוע המעשה רישומה ניכר לשלילה לדורות.	61930 61931 61932 61933 61934
אמרו חז"ל (ב"מ פ"ו), אמר רב יהודה אמר רב, כל מה שעשה אברהם אבינו למלאכי השרת בעצמו, עשה הקב"ה לבניו בעצמו, וכל מה שעשה אברהם ע"י שליח, עשה הקב"ה לבניו ע"י שליח, ואל הבקר רץ אברהם, ורוח נסע מאת ה' ויגז שלווים מן הים, ויקח חמאה וחלב, הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, והוא עומד עליהם תחת העץ, הנני עומד לפניך שם על הצור, ואברהם הולך עמם לשלחם, וה' הולך לפניהם יומם, יוקח נא מעט מים, והכית בצור ויצא ממנו מים ושתה העם, הרי שבשכר כל פרט שבמעשה חסד של אברהם, זכו בניו לאחר כמה דורות להתגלות ה', ולא עוד אלא שהופיע לפניהם בכבודו ובעצמו.	61935 61936 61937 61938 61939 61940
לכאורה לא עשה אברהם עם המלאכים כי אם מעשים רגילים, עומד עליהם תחת העץ, שהלך עמהם לשלחם ולווה אותם בדרכם, והנה בשכר פעולה פשוטה זו התגלה הקב"ה לפני בניו על הצור, והלך לפניהם במדבר להראות להם את הדרך, מכאן כמה יש בכל פעולה מעשים של חסד חכמה ודעת אלהית, עד שהיא מביאה לידי התגלות לדורות.	61941 61942 61943 61944
ומכאן גם לצד השלילי, אם חסרה נקודה כל שהיא במעשה אברהם שלא עשהו בעצמו כי אם ע"י שליח, נתמעטה התגלות ה' ולא זכו בניו לאותה מדרגת ההכרה והדעת, כי לעומת החשיבות בכל פרט שבמעשהו של אברהם וההשפעה החיובית הכבירה שבו, כן היתה ניכרת שלילת ההשפעה בהעדרו של כל פרט ונקודה שבאותו מעשה, בשכר זה שאברהם לא הושיט להם בעצם ידיו את המים לרחוץ את רגליהם, ואמר בלשון אדיבה יוקח נא מעט מים, וכנראה הגישם להם ע"י אחד מעוזריו, לא המציא הקב"ה בעצמו מים	61945 61946 61947 61948 61949

לבניו במדבר, כי אם אמר למשה והכית בצור ויצאו ממנו מים, כלומר ששלח את משה להוציא להם את המים מן הצור.	61950
ויש להתבונן באיזו אהבה ומסירות נפש קיבל אברהם את האורחים, וגמל איתם את מעשה ההטבה והחסד, אברהם כבר היה זקן ושבע ימים בגיל תשעים ותשע, ועמד ביום השלישי למילתו שיש בו כאב רב,	61951
כדאמר ר' חנינא בן דוסא כל הנימולין, ביום השלישי כואב הוא להם, שנאמר ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים (פרקי דר"א פכ"ט), וכן אמר רבן גמליאל בנו של ר' יהודה הנשיא, כשנימול אברהם ביום השלישי היה לו כאב הרבה מאד (ילקוט שם רמז פ"ב), והיה טרוד בתחבשותיו וקאסר ושרי (ב"מ פ"ו), ובאותו יום הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה והרתיח את כל העולם, עד ששום בריה לא יכלה לצאת ולבוא בעולם (פרקי דר"א שם).	61952 61953 61954 61955 61956 61957 61958
ועם כל זה לא התחשב אברהם לא בכאביו וטרדותיו ולא בחום הרוחה, ורץ לקראת האורחים למרות שחשב אותם כערבים המשתחווים לאבק רגליהם, ועשה כל המאמצים לשרת אותם במהירות האפשרית, ודוקא בעצמו כדכתיב ואל הבקר רץ אברהם וימהר לעשות אותו, והכין להם את המאכלים הטעימים ביותר, שחט להם שלושה פרים כדי להאכילם שלוש לשונות בחדל שהוא מעדן מלכים ושרים (ב"מ פ"ו ורש"י שם).	61959 61960 61961 61962 61963
רק בדבר אחד לא טיפל אברהם בעצמו, בהגשת המים לרחיצת רגליהם, ובודאי לא היה סיפק בידו משום האורחים, כדי שהוא יוכל להשתחרר ולהחיש את הכנת המאכלים בשבילם, אבל משום שסוף כל סוף לא עסק בנקודה זו למעשה בעצמו, בידי וברגליו ממש, נגרם ממילא העדר בהתגלות ה' לבניו.	61964 61965 61966
הוא אשר אמרנו כי המעשה הוא הדעת, ובכל פרט ופרט שבו כלולה תורה וחכמה לאין שיעור, ואם חסרה נקודה שהיא אף באופן ביצוע המעשה, נרשם ממילא חסרון בדעת ה' ובהתגלות ה', והעדר זה בהתגלות ה', שלא הקב"ה בעצמו הוציא להם את המים כי אם ע"י שליח, לאו מילתא זוטרתא היא, מסופר בתורה לאחר מעשה העגל, כשאמר הקב"ה למשה ושליחתי לפניך מלאך, השיב משה אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה.	61967 61968 61969 61970 61971
משה התרצה יותר שכל העם ישאר במדבר ציה וצלמות, במדבר הגדול והנורא, נחש שרף ועקרב וצמאון (דברים ח'), ולוותר על כניסת הארץ ועל כל היעודים התלויים בה, ובלבד שה' בעצמו ילך לפנייהם ולא מלאך, הרי כמה גדול המרחק בקרבת ה' אם הקב"ה בעצמו הולך לפנייהם או על ידי שליח, ויש להוסיף שמסיבת הוצאת המים על ידי שליח, נתגלגל הדבר שנתבעו בעניני אמונה, כדברי הכתוב יען לא האמנתם בי.	61972 61973 61974 61975 61976
ומכאן כמה חכמה ודעת כלולה במעשה אברהם, עד שכל נקודה שלילית באיזה פרט בביצועו, הסיבה הבדל עצום כזה בהתגלות ה' שבין הופעתו בכבודו ובעצמו לבין פעולתו ע"י שליח, וכל זה הוא אף במעשה אברהם שקיים את כל המצוות מעצמו לפני נתינת התורה ומבלי להיות מצווה ועושה, ועאכו"כ כמה דעת ה' כלולה בכל מעשה מצוה לאחר שניתנה התורה לישראל ומקיימים אותה בתור מצווה וכמ"ש (ב"ק פ"ז) גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה. (אור הצפון).	61977 61978 61979 61980 61981 61982
מאמר שלב	61983
יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ (במדבר כ' י"ב).	61984
התורה מגלה לנו כי יתכן שאף גדול הדור כמשה רע"ה יכול להכשל בחטא, ויסוד החטא הוא חסרון תשומת לב, וכדאיתא שנתבע משה רע"ה מדוע לא למד מהגר שפחת אברהם, אדם לעמל יולד (איוב ה'), תכלית הבריאה היא שיעמול האדם בכל כוחותיו, וכל ימי חייו ללא הפוגה, וכמ"ש הגר"א ועד יום מותו חייב האדם להתיישר, ועיקר העמל בשימת לב מתמדת על כל מעשה, ושלא לעשות שום פעולה ללא מחשבה, ואף אם הגיע לשלמות כמשרע"ה, עדיין אין לו לבטוח שמעשיו יהיו מושלמים ללא פגם, אלא חייב בחשבון מתמיד ושימת לב על כל מעשיו.	61985 61986 61987 61988 61989 61990
ואיתא בגמ' (סנהדרין צ"ט:), אדם לעמל יולד איני יודע אם לעמל תורה או לעמל מלאכה, כשהוא אומר כל עמל האדם לפיהו (קהלת ו'), הוי אומר לעמל פה נברא, ועדיין אינו יודע אם לעמל תורה או לעמל שיחה, כשהוא אומר לא ימוש ספר התורה הזה מפין (יהושע א') הוי אומר לעמל תורה.	61991 61992 61993
איתא (במד"ר י"ח י"ח), רב לכם בני לוי אמר הקב"ה למשה אתה מחית בחוטרא שאמרת רב לכם, בהך חוטרא את לקי, למחר אתה שומע רב לכם, בעת שביקש משה להכנס לארץ ישראל והתחנן לפני ה', א"ל הקב"ה רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה, ואף שכל דברי משרע"ה היו בדין ובמשפט, מכל מקום מצא הקב"ה פגימה קלה בלשון רב לכם, ואף ע"ז נתבע ובאו עמו בדין ונענש, הרי שחייב אדם לדקדק בכל דיבור ודיבור, ואף כשהדיבור כראוי חייב לשים לב על הלשון והסגנון שבו נאמרים דבריו, ואף עליהם יבוא במשפט.	61994 61995 61996 61997 61998 61999

והיינו מה שכתב הרמח"ל (מס"י פ"ד), ראוי להזדעזע ולהחרד תמיד, כי מי יעמוד ביום הדין ומי יצדק לפני בוראו, באשר השקפתו מדקדקת על כל דבר קטן או גדול, וכן אמרו חז"ל (חגיגה ה':), אפילו שיחה קלה שבין איש לאשתו מגידין לו בשעת הדין, ולא רק על דיבור מיותר יבוא בדין, אלא אף על לשון וסגנון שאינו מדויק כל הצורך יתן את הדין, ובעת שלא ישים לבו על דרכיו ומעשיו, יפול האדם ולא תהא לו תקוה, ובפרט בזמננו שאיש כל הישר בעיניו יעשה, חייבים אנו בפיקוח מתמיד מתוך התבוננות בשכר ועונש וכדומה כדי שלא נכשל ח"ו.	62000
והנה יש לשאול היאך יוכל בן אנוש להגיע למדרגה כזו של שימת לב מתמדת על כל מעשה ודיבור, תכונה זו ראויה למלאכים ולא לבני אדם, אמנם זה טעות כי אין הקב"ה בא בטרונאי עם בריותיו (ע"ז ג'), ואם נתבעים אנו ע"ז, ה"ז ראייה שמסוגלים בני אדם להתגבר על זה, זו ולחיות בחשבון על כל מעשה ודיבור, ויש לראות זאת בעניני העולם, שלעולם אין אדם נכשל בהפסד ממון וכדומה כתוצאה מאי תשומת לב על מעשיו.	62001 62002 62003 62004 62005
כל מעשיו נעשים בשיקול דעת כהוגן, וסוף מעשה במחשבה תחילה, ולו היו עניני עוה"ב ברורים לנו כעניני העוה"ז, לא היינו נכשלים בחסרון תשומת לב, והסיבה היחידה לכך היא מחוסר הבנה בחשיבות העוה"ב, והיינו דנאמר בקרא אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה' (משלי ב'), בעת שיראת שמים חשובה בעיניו ככסף וזהב, ודאי שישגיח על כל מעשה שלא ינזק.	62006 62007 62008 62009
הרמח"ל בתחילת ספרו פתח, יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו, כדי להגיע לשלמות במעשיו חייב להקדים, שכל תכלית בריאתו היא עוה"ב, ובעת שיכיר זאת ממילא יעשה לסוחר בעניני העוה"ב, וכשם שהסוחר שם לב על עסקיו שלא יפסיד, כמו כן הסוחר בעוה"ב יפקח על כל מעשיו, והיינו מה שכתב (מס"י פ"ג), כלל הדבר יהיה האדם מעיין על כל מעשיו כולם ומפקח על כל דרכיו, שלא להניח לעצמו הרגל רע ומדה רעה כ"ש עבירה ופשע, שבעת שנמצא בו הרגל ומדה רעה, כל מעשיו מודרכים לא ע"י מחשבתו אלא הרגליו הם המנחים אותו.	62010 62011 62012 62013 62014
והנני רואה צורך לאדם שיהיה מדקדק ושוקל דרכיו דבר יום ביומו, כסוחרים הגדולים אשר יפלוסו תמיד כל עסקיהם למען לא יתקלקלו, וחז"ל הורונו בפירוש צורך החשבון הזה, והוא מה שאמרו (ב"ב ע"ח:), על כן יאמרו המושלים בואו חשבון, בואו ונחשוב חשבוננו של עולם הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה, כדי שיעשה לסוחר בעניני העוה"ב חייב לחשוב חשבונות אלו, גודל הפסד בעשיית העבירה, וכן רב השכר הצפוי לאדם בעשיית המצוה, ולזה צריך להכיר בחשיבות ויקר עוה"ב.	62015 62016 62017 62018 62019 62020
האדם נברא יחידי ללמדך שבשביל יחיד נברא העולם (סנהדרין ל"ז), כל העולם נברא עבור כל יחיד מישראל, לו היינו מתבוננים בזה שכל העולם המרכבה והגלגלים נבראו עבור כל אחד, ובעת שיחטא יפסיד את כל העושר הצפוי לו, ודאי שהיה לסוחר בעניני העוה"ב, וכן כאשר יתבונן במה שאמרו חז"ל, אין לך מצוה קלה שבתורה שאין תחיית המתים תלויה בה (קידושין ל"ט), ושכר גדול זה ודאי עדיף על ההפסד שיש לאדם בשבירת התאוה והרצון, ולאחר שיחזק בקרבנו כל זה ודאי שישים לב על כל מעשיו. מעתה מבואר שפיר שיכול אדם להגיע לכך שישים לב על כל מעשה ומעשה, ולא צריך להיות במדרגות גבוהות כדי להשיג זאת, אלא זו מדרגה פשוטה באשר האדם מחשיב ויודע ערך עוה"ב, וממילא מתנהג כסוחר בעסקי עוה"ז שמשים לב על כל היוצא מפיו, נמצא שמחובתינו להרחיב התבוננות במהות השכר הצפוי בעולם הבא, כדי שנחשיב ונייקר את העוה"ב, וממילא נבין גודל הפסד שבעשיית העבירות, שעל ידם ימנע מאתו השכר הגדול שבעוה"ב. (אור יחזקאל).	62021 62022 62023 62024 62025 62026 62027 62028 62029 62030 62031 62032 62033 62034 62035
מאמר שלג	62036
וישלח משה מלאכים אל מלך אדום כה אמר אחיך ישראל (במדבר כ' י"ד).	62037
לפום צערא אגרא, הדרך היחידה בה נזכה לקיים חובתינו בעולמנו, ושעל ידה נגיע לשלמות היא רק בדרך עמל ויגיעה, וחסרון העמל הסיבה העיקרית לכשלון האדם, ולכן אף בעת שאנו מכירים את החובה הנדרשת מאתנו, ויש בקרבנו שאיפה עזה להגיע לשלמות, מ"מ נשארים במצבנו הקודם, כי חסר לנו הרצון לעמול ולטרוח להשיג את כל ההכרות שהגענו אליהם, ונשארת שאיפתנו בגדר רצון ערטילאי ללא ביצוע.	62038 62039 62040 62041 62042 62043
בתחילת הזמן ניכר אצל כל בני הישיבה רצון עז לזכות, ניכרת ההתמדה והכל לומדים בחשק ורצון, מ"מ אין החיזוק מחזיק זמן מרובה, ומיד כעבור תקופת מה פושט הרפיון בקרבנו, הסיבה לכך הקושי לעמול ולהמשיך בדרך הקשה, נמצא שעיקר מאמצנו חייב להיות בהרבות היגיעה והעמל, הנה באים לישיבה תלמידים מכל קצוי ארץ, וסבורים שפה יעלו במעלות התורה והאמונה, ויצליחו להגיע לשלמות בהשגת המעלות והמדות, בתחילה ניכרת אצלם התעלות, אבל אינה תופסת לזמן מרובה, מכיון שאין ביכולתם להתמיד בעבודה המייגעת, וללא עמל לא יגיעו למאומה.	62044 62045 62046 62047 62048 62049

אמרו בשם הגרי"ס ז"ל שלעקור מדה אחת משורשה קשה יותר מלרכוש בקיאות בכל הש"ס, הרי כמה עבודה וטורח חייב להשקיע כדי לרכוש מעלה אחת, עאכו"כ להשריש בקרבו אמונה ויראת שמים חייב למסור נפשו וכוחותיו בכל מאודו, ומבלעדי זאת לא ישיגם, ואפילו להשיג מעלה ככבוד הבריות שהיא מידה מושכלת, וכל העולם מכיר בחשיבות מידה זו, מ"מ חייב לטרוח עד שיוריקו פניו כדי להשיג מעלה זו.	62050
אף עשיו הרשע האמין בעוה"ב ורצה להשיג עוה"ב, כשמוע עשיו את דברי אביו ויצעק צעקה גדולה ומרה, ויאמר לאביו ברכני גם אני אבי (בראשית כ"ז), כ"כ אמונתו היתה חזקה בברכות יצחק אביו עד שמסר נפשו עבור השגת הברכות, ובקשתו היתה לברכות יצחק לזכיה בעוה"ב, מ"מ נותר עשיו הרשע לדראון עולם, כי לא היה בכוחו לעמול להשיג עוה"ב, וללא עמל לא מועיל כלום האמונה בעוה"ב, זו היתה תכונתו של עשיו, ויהי עשיו איש יודע ציד איש שדה, ופירש"י איש שדה אדם בטל, הכוונה שאינו מוכן להתייגע ולעבוד אלא אוהב את הבטלה.	62051 62052 62053 62054 62055 62056 62057 62058 62059 62060
וישלח משה מלאכים מקדש אל מלך אדום כה אמר אחיך ישראל אתה ידעת את כל התלאה אשר מצאתנו, ופירש"י מחז"ל, מה ראה להזכיר כאן אחוה, אלא אמר לו אחים אנחנו בני אברהם שנאמר לו כי גר יהיה זרעך, ועל שנינו היה אותו החוב לפרעו, אתה ידעת את כל התלאה לפיכך פירש אביכם מעל אבינו וילך אל ארץ מפני יעקב אבינו, מפני השטר חוב המוטל עליהם והטילו על יעקב, זו הסיבה להבדל הגדול בין יעקב לעשיו, עשיו לא היה מוכן לקבל על עצמו את השטר חוב של גר יהיה זרעך בארץ לא להם, והיינו כנ"ל שמי שאינו מוכן להתייגע ולעמול אף שאמונתו ראויה לא יזכה.	62061 62062 62063 62064 62065 62066
עוד שם נעברה נא בארצך, וברש"י אין לך לעורר על הירושה של ארץ ישראל כשם שלא פרעת את החוב, ויאמר אליו אדום לא תעבור בי פן בחרב אצא לקראתך, וברש"י אתם מתגאים בקול שהורישכם אביכם, ואמרתם ונצעק אל ה' וישמע קולנו, ואני אצא עליכם במה שהורישני אבי ועל חרבתך תחיה, חזינן הכא הערה נפלאה, שכל המשא ומתן בין ישראל לאדום היה על פי האמונה בתורה הקדושה, והברכות שהבטיח יצחק אבינו את בניו, ולא הכחישו וכפרו אנשי אדום בכך, כי אף הם האמינו וידעו שהכל מאת ה', וא"כ מה החילוק בין אדום לישראל, אלא כל ההבדל בין הזוכים לשאינם זוכים תלוי רק במדת היגיעה, להתייגע על מנת לקיים את האמונה.	62067 62068 62069 62070 62071 62072 62073
ויש לראות זאת, הנה האדם נזר הבריאה כולה, ומצינו שכל יצורי הבריאה חיים בהשקט ושלוה ואינם חייבים לטרוח למצוא פרנסתם, מעולם לא ראיתי שועל חנוני, ואילו האדם כליל המעלות חייב לטרוח בכל כוחותיו להכניס מזון לפיו, וכמו כן כל חיינו רצופים בצער ומכאובים כצער לידה ועיבור וצער גידול בנים, עאכו"כ שהשגת רוחניות קשורה בעמל וטורח, ואף המעלה הקטנה ביותר לא נשיגנה אלא ביגיעה. מובא בחז"ל (סוכה מ"ה): ראיתי בני עליה והם מועטין, יגיעה עצומה דרושה להשגת המעלות ולהקרא בעל מעלה, וראה גבי קרח ועדתו שהיו נשיאי העדה קרואי מועד אנשי שם (במדבר ט"ז), ובודאי היתה אמונתם שלמה, ומ"מ כאשר פגעה בהם המדה לא הצליחו להתגבר עליה, ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף, לא דיין לצדיקים שמזומן להם שכר בעוה"ב, אלא שעוד רוצים לישב בשלוה (רש"י בראשית ל"ז), כי עיקר ההצלחה קשורה רק בעמל ויגיעה ומשו"ה אין לצדיקים לישב בשלוה.	62074 62075 62076 62077 62078 62079 62080 62081 62082
וכן דוד המע"ה שהיו חיייו רצופין ביסורין ועמל, וכמ"ש מה רבו צרי רבים קמים עלי, אין תקופה בחיי האדם שמותר לו להפסיק מהעמל, ואף הגדולים ביותר עדיין חייבים להתייגע כל חייהם, משה רבינו ע"ה נכשל בחטא מי מריבה באחרית ימיו, אכן כל הראשונים מתקשים בהבנת חטא מי מריבה, מ"מ הרי התורה כותבת זאת לחטא, נמצא כי העמל תכלית כל הנבראים, ואנו בורחים ומשתמטים מהיגיעה, ואיננו מבינים כי זו תכלית כל הבריאה ורק על ידה נגיע לשלמות.	62083 62084 62085 62086 62087
כתב הרמח"ל (דעת תבונות עמ' ד') היסוד הראשון שעליו עומד כל הבנין, שרצה העליון שיהיה האדם משלים את עצמו ואת כל הנברא בשבילו, וזה עצמו יהיה זכותו ושכרו, דנמצא שהוא מתעסק ויגע בהשגת השלמות הזו, וכאשר ישיגו יהנה מיגיע כפיו וזה חלקו מכל עמלו, כי האל ית' שמו הוא תכלית הטוב ודאי, ואמנם מחוק הטוב הוא להטיב, והוא מה שרצה ית"ש לברוא נבראים כדי להטיב להם, וכדי שתהיה ההטבה הטבה שלמה, ידע בחכמתו הנשגבה שראוי שיהיו מקבלים אותה ביגיע כפם, ואז יהיו בעלי הטוב ההוא ולא ישאר להם בושת פנים בקבלת הטוב כמו שמקבל צדקה מאחר, כל תכלית הבריאה ליצור הכל ע"י יגיע כפיים, וכל מעלה חייבת להיווצר רק בדרך יגיעה ואז נהפכת המעלה למעלתו הקנויה לו.	62088 62089 62090 62091 62092 62093
המלאכה מרובה מלאכת העמל והיגיעה בדרכי השגת השלמות, כדי שכל המעלות יהיו מעשי כפינו, ובלא היגיעה דומים אנו לעשיו הרשע שברח מהיגיעה וביקש רק ברכות יצחק אבינו, ואף אצלנו מחזירים אחר הברכות ומתחמקים מהיגיעה, יגעת ומצאת תאמין לא יגעת ומצאת אל תאמין (מגילה ו'). כיון שהיגיעה היא עיקר מטרת העבודה, ודאי שכאשר ימצא ללא יגיעה אין זה מאומה, וכן הקב"ה נקרא מלך עוזר, הכוונה שמסייע למי שטורח מעצמו, אבל מי שבדעתו לקבל הכל מתנה מאת הקב"ה לא יקבל.	62094 62095 62096 62097 62098 62099

62100	
62101	
62102	מאמר שלד
62103	ויאמרו לו בני ישראל במסילה נעלה ואם מימיך נשתה ונתתי מכרם רק ברגלי אעבורה (במדבר כ' י"ט).
62104	ויש להבין למה היה פחדו של אדום כה גדול אם יתן לעם ישראל לעבור דרך ארצו, והלא אדום מנה עם
62105	רב, מזויין בנשק חם כדרכו וכאומנותו, גם ישראל הציעו לו תנאים נוחים ביותר שיעברו במסילה מיוחדת
62106	לא דרך הערים, ומה חשש כ"כ, במה יכול הוא להזיקו אם יעבור בדרך שמלך אדום בעצמו יתווה עבור
62107	ישראל, ולמה נפל עליו פחד ואימה?
62108	י"ל כי פחדו של אדום לא היה מסיבות פיסיות, הוא לא חשש מישראל בתכסיסי מלחמה, כי אם מן
62109	ההשפעה הרוחנית והמוסרית של עם ישראל על בני האומה, עם ישראל היה עם מוסרי ואצילי, מפונק
62110	בקירבתו הגדולה להקב"ה, עם אוכלי מן, עם החוסה תחת ענני הכבוד, עם מקבל תורה מסיני, מופרש
62111	ומובדל מכל תאוות העוה"ז, טהור ומקודש בכל תחומי החיים, מעם קדוש ונפלא זה פחד מלך אדום
62112	בעוברו דרך ארצו, להיות משפיע על עמו אפילו בדרך מעבר.
62113	כאשר בני אדום יראו את בני ישראל בצורותיהם המרוממות, זה עצמו יכול להחדיר בלבבותם השפעה
62114	רוחנית חזקה שתביא מהומה על העם הזה, על קיומם ועל גאוותם הלאומית, יהיו נחותים בעיני עצמם,
62115	ירגישו שפלות ואפסות מול אותו העם הצועד ברמה מוסרית מתוך גדלות ורוממות הנפש, ואם יגיעו לידי
62116	הרגשה כזו כמוה כתבוסה, כמוה כנצחון של עם ישראל על אדום גם מבחינה פיסית.
62117	לכן פחד מלכו של אדום, הוא ירד לסוד ולעומק ההשפעה העמוקה שעשויה להתפתח בקרב בני עמו מעצם
62118	המעבר של בני ישראל, עד שהוא עלול להיכנע לגמרי, ואם שהיה צודק בפחדו זה, הרי הפריז שמנע את
62119	מעברם אפילו על הגבול, שכן פחד כי השפעתם עלולה לחזור אפילו ממרחק, אפילו רק מהבטתה ומהצצה,
62120	עד כדי כך מגיעות השפעתו וקדושתו של עם ישראל כולו.
62121	אולם יש להתבונן גם להיפוכו של דבר, עד כמה עלולה להגיע השפעתו של הרע אף על היותר תמים
62122	וישר, גם לרע יש כוח גדול של השפעה המסוגל לחזור ולהזיק אפילו לקדשי בני ישראל, רק על גבול
62123	ארץ אדום עברו, וכבר נתרשמו לרעה, כבר נדבק בהם איזה דבק רע מהאוויר בלבד, ונפרצה בהם פירצה,
62124	מגידי שמפני שנתחברו לעשו הרשע נפרצו מעשיהם וחסרו הצדיק הזה, (רש"י כ' כ"ג).
62125	עם ישראל ארבעים שנה במדבר שרוי תחת ענני כבוד, טובל בים של אורה וזיו עליון, יושב בשלוה ונהנה
62126	מזיו השכינה, כל צרכי החיים באים לו בדרך נס, שמלתו לא בלתה מעליו ורגלו לא בצקה, הענן היה
62127	מכבס שמלותם, באכילת המן מצאו אלפי טעמים, הכל בא להם בלא כל יגיעה ועמל, וכיון שהתרגלו כך
62128	נמאסה עליהם הנהגה זו, שאפו והתגעגעו לסדר חיים טבעי, כן טבעו של אדם שבדבר שהוא מתרגל לו אין
62129	הוא מרגיש את הטוב הצפון בו, הוא רוצה בשינויים, ואפילו אם השינוי הוא לרעה.
62130	כאשר בני ישראל עברו רק על גבול ארץ אדום, ראו מרחוק שאנשי אדום חיים את חייהם בדרך של
62131	זריעה וקצירה, מיד התעוררה בקרבם תאוה לחיים אלו, מה שראו היה חידוש אצלם לעומת מה שהורגלו
62132	בו במשך כל ארבעים שנה, הם נלאו כבר מחיי שלוה ומנוחה, חיים נסיים ועל טבעיים, הם קינאו בצורת
62133	החיים של עבודה ומלאכה, התגעגעו לצאת מחיי המדבר וההתבודדות, וקנאה זו כבר היה בה משום
62134	התחברות, זו היתה הסתכלות שכמוה כחיבור והתקרבות לעשו הרשע, זו היתה הפירצה שפרצו בחומה
62135	שלהם, כך נעשו כבר חברים לעשו הרשע.
62136	פירצה זו הביאה לידי התקרבות מיתת אהרן הכהן החביב עליהם, כמ"ש האור החיים הק', הגם שנגזרה
62137	גזרה זו כבר עליו, אפשר שהיה חי עוד ימים, אהרן הרודף שלום ואוהב הבריות, ראה והרגיש ברושם
62138	שנדבק בעם ישראל, הרגיש בחלישות הדעת שתקפה עליהם מפני קנאתם בעשו הרשע, נתקרבה מיתתו
62139	וזאת בשביל גזירת המקום עליו על החטא בלב בני ישראל.
62140	כל שבים טהור חוץ מכלב המים, מפני שהוא בורה ליבשה דברי רבי עקיבא, כל בריות שבים אם עשה
62141	מעורן כלים אין מקבלין טומאה דכתיב (ויקרא י"א) או בגד או עור או שק, מה בגד גידולו מן הארץ, אף
62142	עור מן הגדל על הארץ חוץ מכלב המים, לפי שכל שאר בריות שבים אין אחד מהן בורה ליבשה כשבאים
62143	לצוד אותם אלא כלב הים בלבד, הלכך הוי בכלל עורות היבשה, ואם עשה כלי מעורו מקבל טומאה,
62144	והלכה כרבי עקיבא (רע"ב כלים י"ז ג.).
62145	לומדים אנו ממשנה זו, כי הרצון לברוח למקום שאין גידולו שם מן הים ליבשה, כבר דן את הבריה בדין
62146	אחר, כלב הים הרי חיותו וקיומו בים ולא ביבשה, אבל אם הוא בורה ליבשה, אף שזוהי טעות מצדו שכן
62147	צריך לשוב לים למקום חיותו, מכל מקום נידון הוא כמו בריה של יבשה, ומי שעושה כלי מעורו הכלי
62148	מטמא כעין בריה שגידולה מהארץ, מי שמוציא את ראשו מחוץ לחיי התורה, מקנא בסידור החיים אצל

אלו שאינם בני תורה, הרי הוא נידון כמוהם, מקום מחשבתו של האדם שם דינו ושם גורלו, ואם הוא מוציא עצמו לתחום אחר, נידון כמו אלו שרגילים שם.	62149
אמר רב חביבא, אישתעי לי רב חביבא בר סורמקי, חזי לי ההוא מרבנן דהוה שכיח אליהו גביה, דלצפרא הוה שפירין עיניה ולאורתא דמיין כדמיקלין בנורא, (בבוקר ראיתי את עיניו יפות ולערב ראיתי אותן דומות כאילו נשרפו באור רש"י), ואמרי ליה מאי האי, ואמר לי דאמרי ליה לאליהו אחוי לי רבנן כי סלקו למתיבתא דרקיע, אמר לי בכולהו מצית לאיסתכולי בהו לבר מגוהרקא דר' חייא דלא תסתכל ביה, ולא מצאי לאוקמיה אנפשי, איסתכלי ביה אתו תרי בוטיטי (ניצוצות) דנורא וסמינהו לעיניה, למחר אזלי אשתטחי אמערתא (ב"מ פ"ה).	62150
וביאר המהר"ל שם כי ההסתכלות הוא חיבור אל מי שמסתכל, וכיון שמדרגת רבי חייא שהיה מרביץ תורה ברבים והיה בחייו נבדל, אי אפשר להתחבר אל מדרגתו, כי אל דבר שיש לאדם צירוף וחיבור עמו שולט בו הראיה, ואין ראיה שולטת אל דבר שאין לו צירוף וחיבור אליו כלל.	62151
ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו ויראהו ה' את כל הארץ, אמר הקב"ה למשה רב לך אל תוסף דבר, הרבה ממה שבקשת נתון לך, אילו היית נכנס לשם לא היית מספיק לראות כולה כל ימך, ועכשיו הריני מראה אותך כולה כאילו באצבע (ילקוט ואתחנן ג' תת"כ), וברש"י ואתחנן, אמר הקב"ה בקשת ממני ואראה את הארץ הטובה, אני מראה לך את כולה שנא' ויראהו ה' את כל הארץ, כאמור שההסתכלות הוא חיבור אל דבר שמסתכל, ונתקיימה קצת מחשבתו של משה שנתדבק בראייתו לא"י וכאילו נכנס בה, ויותר מזו שהספיק לראות את כולה. (אור חדש).	62152
מאמר שלה	62153
והפשט את אהרן את בגדיו והלבשתם את אלעזר בנו ואהרן יאסף ומת שם (במדבר כ' כ"ו).	62154
המלאכים תהו על יצחק שנעקד ולא סירב, והקב"ה לא השיב להם, וכיון שהגיע זמן של אהרן למות, אמר הקב"ה למלאכי השרת, אתם תמהתם על יצחק שנעקד ולא סירב, ראו אהרן הולך למיתה (ילקוט ראובני), מה כאן ההשוואה בין עקידת יצחק לבין מיתת אהרן? והלא עקידת יצחק היתה בבחירתו של יצחק, כי היה בידו וברשותו שלא לציית ולא לשמוע בקול אביו.	62155
היה יכול לסרב לקיים מצוה זו שעל ידה יתקפתו חייו, ואף שאביו אברהם היה נביא מוחזק, שמי שאינו שומע לקול נביא מוחזק חייב מיתה כמבואר בסנהדרין (פ"ט:), אולם בכל זאת שייכת לכאן בחירה שהיה יכול לעבור על דברי הנביא, ואילו מיתת אהרן הלא אינה תלויה ברצונו, כי אף שיסרב לא יועיל הסירוב ואין שלטון ביום המוות, ומתשובתו של הקב"ה יוצא שעקידת יצחק ומיתת אהרן שווים זה לזה, כיצד?	62156
ויש לבאר כי אמנם יש בחירה גם במקום של הכרח, כי אף שהוא מוכרח לקיים את הגזירה ואין לו בחירה להשתמש הימנה, אולם אם הוא מקבל באהבה וברצון ובשמחה אף שהוא מוכרח לכך, נחשב לו הדבר כאילו קיבל את הגזירה בבחירתו וברצונו, וההסכמה והקבלה נקראות על שם הבוחר באהבה, כאילו היה בידו לבחור ולא לקבל.	62157
וכן אמרו ז"ל שצדיקים בשעת מיתתן פושטים את צוואריהם ומוסרין עצמן למיתה, משא"כ הרשעים מתקשים ומסרבין להימסר למיתה, ואם כי מסורים הם ביד ה' ואין מקום לסרב, כי בעל כורחם הם מתים, מ"מ אינם יכולים לקבל את גזירת ה' באהבה, ונפטרים מן העולם שלא ברצונם, אבל הצדיקים פושטין את צוואריהם ומקבלים באהבה את הגזירה, הם גוברים על יצר המיאון והסירוב הפועל אז כשצריכין לעזוב את העוה"ז, מכאן שקיימת בחירה במקום הכרח.	62158
וזהו מדתם של עם ישראל בכלל שהם נמשלים כיונה, מה יונה זו כל העופות כשהן נשחטין הן מפרכסין אבל היונה הזו פושטת צווארה, כך אין אומה בעולם נהרגת על קדושת שמו ומוסרת עצמה להריגה אלא ישראל, כי עליך הורגנו כל היום, זשה"כ הנך יפה רעיתי הנך יפה עינים יונים (תנחומא תצוה ה'), וימת שם עבד ה', אפילו במותו עשה מה שצוהו כעבד (ראב"ע ז"ל), שלא סירב להמסר עצמו למיתה ולקבל באהבה גזירת ה', ונחשב לו כאילו הבחירה בידו.	62159
אף לגבי הגזירות הקשות שאי אפשר להימלט מהן הרי הם בגדר בוחרים, שפושטים צוואריהם כאילו הבחירה בידם להתמסר ולקדש את שמו ית', ולכן אהרן הכהן התעלה כ"כ במדרגה של אהבת ה', שאף בשעת מיתה שאי אפשר להתחמק מזה, ואף לגדול אין שלטון ביום זה, מכל מקום הוא התעלה עד שגם במקרה זה נחשב לבוחר, והקב"ה הראה למלאכים את אהבת אהרן ומדרגתו הגבוהה בבחינת בוחר, כה גדול כוחו של האדם הבוחר, עד כי הקב"ה השווה את בחירתו של אהרן ליצחק.	62160
והקב"ה השיב למלאכי השרת, מה אתם תמהים על יצחק שהגיע למדרגה כ"כ גבוהה בבחירה, שלא סירב במצות ה' להיעקד על המזבח, הנה גם אהרן הגיע לבחירה, ומתשובת הקב"ה למלאכי השרת למדים אנו, עד היכן מגיע כוח הבחירה בדרי מטה לעומת זאת גם בחירתו של יצחק נחשב להכרח, כי אצל הצדיקים	62161
	62162
	62163
	62164
	62165
	62166
	62167
	62168
	62169
	62170
	62171
	62172
	62173
	62174
	62175
	62176
	62177
	62178
	62179
	62180
	62181
	62182
	62183
	62184
	62185
	62186
	62187
	62188
	62189
	62190
	62191
	62192
	62193
	62194
	62195
	62196
	62197
	62198

דבר ה' הוא הכרח, כיון שה' מצווה הרי זה הכרח, כמ"ש משה רבינו ע"ה, בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל לצאת ולבוא, יכול שתשש כוחו? ת"ל לא כהתה עינו ולא נס ליחה, אלא מהו לא אוכל?	62199
איני רשאי (רש"י וילך), וכן לא תוכל לאכול בשערך, לית לך רשו למיכל.	62200
מבואר ברש"י פ' חוקת, א"ל לאהרן הכנס למערה ונכנס, ראה מיטה מוצעת ונר דלוק, א"ל עלה למטה ועלה, פשוט ידך ופשט, קמוץ פיך וקמוץ, עצום עיניך ועצם, מיד חמד משה לאותה מיתה, ובפ' האזינו וידבר ה' אל משה עלה אל הר העברים ומות בהר כאשר מת אהרן אחיך, באותה מיתה שראית וחמדת, אותה שעה שהפשיט משה את אהרן, אמר משה אשרי מי שמת במיתה זו עכ"ל, ומעולם לא הבנתי מה התשוקה? מה ראה במיתה זו שכ"כ חמד לה?	62201
ולפי דרכנו י"ל, שחמד לאותה בחירה שבהכרח שראה באהרן אחיו, שקיבל באהבה ובמסירות כאילו היה הוא בעצמו הבוחר במיתה, וזוהי דרגא עליונה, וזוהי מיתת נשיקה, וזה שאמר הכתוב יקר בעיני ה' המותה לחסידיו, מיתה כזו שמקבלים הצדיקים והחסידים באהבה, ופושטים צוואריהם ומוסרים את עצמם למיתה בבחירה אף בהכרח. (אור חדש).	62202
	62203
	62204
	62205
	62206
	62207
	62208
	62209
	62210
	62211
	62212
מאמר שלו	62213
ויראו כל העדה כי גוע אהרן, ויבכו את אהרן שלשים יום (במדבר כ' כ"ט).	62214
כל בית ישראל האנשים והנשים, לפי שהיה אהרן רודף שלום ומטיל אהבה בין בעלי מריבה ובין איש ואשתו, אבל במשה רבינו לא נאמר כל בית ישראל רק בית ישראל שהיה מוכיח אותם (רש"י), יש לתמוה, בני ישראל במדבר, דור דעה עם השגות גבוהות ברוחניות, קבלת התורה וכל הנסים שהיו במדבר, שמלתך לא בלתה מעליך ורגלך לא בצקה המן הבאר וכו', ומה כ"כ צורך אצלם לאהרן כדי להשכין שלום ביניהם, שבכו אותו כולם רק בגלל דבר זה, עד כי השכיח מהם את חובותיהם כלפי משה רבנו שלא כולם בכו אותו.	62215
	62216
	62217
	62218
	62219
הנה כמה אברכים חיים בישיבה ללא מחלוקת וללא קטטות, וזה הודות לחינוך שלנו לויתור להכנעה, כמה זה מנוגד למה שאנו שומעים בעולם, כמה קטטות! כמה מריבות! אז אנו מבינים שכדאי להיות בסביבה גבוהה של תיקון המידות עמידה בנסיונות וכו', אבל להסיק מכך שזהו העיקר זו גוזמא, לא כן בני ישראל במדבר עשו מזה ענין גדול, שלום בין איש לאשתו ובין אדם לחברו, עד שכל נטייתם היתה רק לאהרן, בגלל שהיה משכין ביניהם אהבה ושלום, ועכשיו שאהרן הסתלק הם בוכים, מצטערים ודואגים שמא יחסר להם שלום בית, ואע"פ שנמצא על ידם משה רבינו ע"ה ולכאורה לא יהיו צריכים להגיע בכלל למצבים של קטטות ומריבות, בכל זאת רואים את ההיפך.	62220
	62221
	62222
	62223
	62224
	62225
	62226
	62227
	62228
	62229
	62230
	62231
	62232
	62233
	62234
	62235
	62236
	62237
	62238
	62239
	62240
	62241
	62242
	62243
	62244
	62245
	62246
	62247
	62248

כשיש אחד שמשכין שלום ומשכך את התרעומות, ועל כן בני ישראל הרגישו את הטוב שבאהרן הכהן רק	62249
אחר פטירתו, רק כשנעדר מהם הטוב ההוא, ויראו כל העם כי גווע אהרן רק אז בכו, כי חששו שמהיום	62250
אין מי שיעזור להם לעבור את הנסיונות ואת המצבים.	62251
כך גם עלינו להרגיש כמה טובה הסביבה שלנו שבה אנו מתחנכים להתגבר על הנסיונות ולשלום בית, ולא	62252
לחכות עד שמגיעים למצב של אין הטוב ניכר אלא בהעדרו, לא לחכות עד לויראו כל העם כי גווע אהרן	62253
ואח"כ להתחיל לבכות אלא יש להתמיד בלימוד המוסר, להכניע את הגאווה הארורה ואת השאיפה לכבוד,	62254
ואז מתבטלות מאליהן כל המריבות ומשיגים את השלום האמיתי. (דגל המוסר).	62255
	62256
מאמר שלו	62257
וידר ישראל נדר לה' ויאמר אם נתון תתן את העם הזה בידי והחרמתי את עריהם (במדבר כ"א ב').	62258
ופירש"י, יושב הנגב זה עמלק, שנאמר עמלק יושב בארץ הנגב, ושינה את לשונו לדבר בלשון כנען, כדי	62259
שיהיו ישראל מתפללים להקב"ה לתת כנענים בידם, והם אינם כנענים, ראו ישראל לבושיהם כלבושי	62260
עמלקים ולשונם לשון כנען, אמרו נתפלל סתם שנאמר אם נתן תתן את העם הזה בידי.	62261
פלא הוא שמחד גיסא האמינו העמלקים שתפילת ישראל יכולה להזיק להם, למרות זאת לא מנע אותם	62262
הדבר להלחם עמהם, עוד פלא למה לא חשבו מלכתחילה שבני ישראל יתפללו סתם על העם הזה כפי	62263
שהיה באמת? מסתבר שהגם שהקדימו מחשבה למעשה והגיעו לידי חשבון אמיתי וצודק לדעתם, ונזהרו	62264
מצעד פזיז והליכה בלתי מחושבת, בכל זאת טעו ונכשלו כשלון חרוץ, ויש להבין כיצד באו לידי כך.	62265
עוד בפרשתנו, וידבר העם באלהים ובמשה ונפשנו קצה בלחם הקלוקל, וברש"י לפי שהמן נבלע באיברים	62266
קראוהו קלוקל, אמרו עתיד המן הזה שיתפח במעינו, כלום יש ילוד אשה שמכניס ואינו מוציא? ויש כאן	62267
פליאה עצומה, כי זה היה כבר אחרי מיתתו של אהרן וסמוך לכניסתם לארץ, ואת המן אכלו ארבעים שנה,	62268
ונוכחו לדעת כי לא מת אחד מאכילת המן, ולא תפחו מעיו של אחד מהם, א"כ כיצד לבוא בטענה שעתידי	62269
המן לתפוח במעייהם, בפרט שהרבה מהם היו בגיל קרוב לארבעים שנה ולא טעמו מעולם לחם.	62270
אלא שיש להצביע כאן על שתי הבחנות, ראשית מתגלה לעינינו כוחו העצום של הטבע, שאף שהם עצמם	62271
לא חשו בעצמם פעולת המעיים, ולא ידעו שכך דרכו של אדם להכניס ולהוציא אלא רק מפי אבותיהם,	62272
אפילו ידיעה זו בלבד שהעבירו להם אבותיהם, היה בה כוח לעשות רושם רע בלבותיהם ולהפחידם מפני	62273
העתיד, ואף שכבר נתנסו במן זה ארבעים שנה ולא ניזוקו.	62274
שנית כי לעיל כתוב ותקצר נפש העם בדרך ומטבע הדברים כי בעת שנפש האדם קצרה, אי אפשר בשום	62275
אופן לעשות חשבון אמת, ויכולים לטעות אפילו בדברים פשוטים, כי יש לנו כלל ממה שאמרו חז"ל, על	62276
כן יאמרו המושלים באו חשבון, אלו המושלים ביצרים (ב"ב ע"ח:), דוקא המושלים ביצרים יכולים לעשות	62277
חשבון צדק, אבל מי שאינו מושל ביצרו אין חשבוננו נחשב לכלום, לכן באו לידי טעות אף בדברים	62278
פשוטים ביותר.	62279
מסיבה זו טעו העמלקים בחשבונם, ולא חששו שבני ישראל יתפללו סתם על העם הזה, כי היתה להם נטיה	62280
ללחום עם ישראל, ונגיעה זו לא נתנה להם לעשות את החשבון הפשוט ביותר, וכמו כן בעת שהיתה	62281
לישראל טרונאי על המן, לא הרגישו שכל טענותיהם הן נגד הנסיון שכבר צברו משך כמה שנים.	62282
עוד בפרשתנו, ויאמר ה' אל משה עשה לך שרף והיה כל הנשוך וראה אותו וחי (כ"א ח'), ואמרו בגמ'	62283
וכי נחש ממית או נחש מחיה, אלא בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם	62284
שבשמים היו מתרפאין, ואם לאו היו נימוקים (ר"ה כ"ט), ועיין ברמב"ן על התורה, והנראה בעיני בסוד	62285
הדבר הזה, כי הוא מדרכי התורה שכל מעשיה נס בתוך נס, תסיר הנזק במזיק, ותרפא החולי במחליא, כמו	62286
שהזכירו בפסוק ויורה ה' עץ, כשיהיה האדם מביט בכוונה אל נחש הנחושת שהוא כעין המזיק לגמרי	62287
היה חי, להודיעם כי השם ממית ומחיה.	62288
ולפי דברינו לעיל שטענתם על הלחם הקלוקל היתה מצד התרשמותם הטבעית שהיתה להם, ואפילו רק	62289
מצד ידיעתם שיש טבע כזה, כבר נבהלו ושקעו לתוך דאגה, ולכן היתה תשובתם תשובת המשקל, לבוא	62290
לכלל הבנה שאין הטבע שולט בעולם כלל, ורק ה' הוא באמת הממית ומחיה.	62291
ולומדים אנו מחז"ל, עד כמה צריך איש המעלה להתרחק מרושם הטבעיות שלא ישפיע על חשבונותיו,	62292
למדנו כי מיץ חלב יוציא חמאה (משלי ל'), במי אתה מוצא חמאה של תורה, במי שמקיא חלב שינק משדי	62293
אמו עליה (ברכות ס"ג:), וחז"ל נקטו את הביטוי מי שמקיא שהוא הגדרה לגבי מי שאיננו יכול לסבול	62294
הילדות והטבעיות עד שהוא מקיא את זה, וזה אפשרי רק לגבי מי שקלט לתוכו את המוסר של מושל	62295
ביצרו, כי רק אדם כזה איננו סובל את ההנחות הטבעיות, והוא חי רק על חשבונות של צדק. (נחלת	62296
אליעזר).	62297
	62298

מאמר שלח	62299
וידבר העם באלהים ובמשה למה העליטנו ממצרים למות במדבר כי אין לחם ואין מים (במדבר כ"א ה').	62300
באלהים ובמשה השוו עבד לקונו, למה העליטונו שניהם שווים (רש"י שם), הענין של השוואת עבד לקונו	62301
מכיל רעיון עמוק מאד האומר דרשני! כי אין האמירה הזאת איזו פליטת לשון, אלא שבתלונתם זו דימו	62302
להשוות להביע איזה זלזול כלפי מעלה.	62303
ראיתי בפירוש הרלב"ג (פ' קדושים), באזהרת זריעת כלאים והרכבת כלאי בהמה וז"ל, עוד יזיק לאמונה	62304
כי הוא ית' הבדיל בחלוקת המינים בחילוק הצורות, כי זו הצורה היא יותר נכבדת מצורת בעל חי אחר,	62305
וההאמנה במעלת הצורות הוא המגיע בסדר המדרגות להחשיב הצורה היותר נכבדת, עד כי יגיע עוז וכבוד	62306
אליו ית', אשר הוא נבדל בצורה היותר נכבדת בכל הנמצאים, וזה יישירנו להשגתו ית', וכן למעלת	62307
החכמה במעלת הצורה.	62308
אולם בהרכבה אם כלאי בהמה, אם כלאי זרעים, הרי מערב צורה בצורה כי אין מחשיב כלל מעלות	62309
הצורה, והיא כפירה גדולה, וכן בכלאי בגדים, כי צורת הפשתן הבא מהצמח הוא יותר שלם מהצמר, כי זה	62310
בא מפועל המין המכוון לעצמו, וזה אף כי הוא מבעלי חיים, אבל הוא בא ממותרות החומר, והוא ית'	62311
החכימנו באלה המצוות להשיג מדרגות הצורות בהנמצאים, קצתם במעלה יותר על קצתם, ומזה נעמוד על	62312
מציאות השי"ת עכ"ל.	62313
כעת נבין את חטאם של אלו שהשוו עבד לקונו, כי בהשוואת העבד לקונו ישנה כפירה בעצם מעלות	62314
ומדרגות הקדושה, ביטול התחומין והריסת הסייגים והגבולות, השלבים והעליות שבקודש יסודותם,	62315
השקפה כזו המשווה עבד לקונו מגלה את הכפירה שבלב, על העדר ההכרה שיש גדול וקטן, שישנם	62316
עצמים אחד מקודש למעלה מחבירו, על העדר האמונה בכוח הבחירה להתעלות ולהתקדש דרגא אחרי	62317
דרגא, וזהו חטא גדול ונורא, הרבה יותר גדול מעצם התלונה על העדר בשר לאכילה, וחז"ל שהבינו וחדרו	62318
לנפש המתלוננים הראו לנו מקום התורפה שבדבריהם שהשוו עבד לקונו.	62319
ויובן בזה שפיר מה שאמרו ז"ל (שם ק"ט), כל המבזה תלמיד חכם אין לו רפואה למכתו, והוא נמנה	62320
בכלל האפיקורסין (סנהדרין ק"י), מפני שביזוי ת"ח הוא לא רק זלזול בכבודו בעלמא, אלא שמונח הרעיון	62321
של פורה רשע ולענה של השוואה, שלפי דעתו המשובשה אין דבר נבחר ומעולה בבריאה והכל שווים,	62322
לכן אין לו רפואה, היינו שאין לו גם רגשי חרטה ותשובה, כי אינו חושב שחטא כי הכל שווה.	62323
ולכן אז"ל המספר לשון הרע כאילו כופר בעיקר (ערכין ט"ו), כל הענין של לשה"ר גינוי וזלזול בכבוד	62324
חבירו נובע מאותו מקור העכור של מחשבת השוואה, הוא כופר במציאות מעלות ומדות גבוהות	62325
שבבחירת האדם, ואינו רואה שום סיבה ועילה לעיין במעלותיו ומדותיו של חבירו, ובקלות ראש הוא	62326
משחיר ומכה את פני חבירו ואין לבו נוקפו, כי כופר הוא במציאות המעלות והבחירה החופשית, וכופר	62327
הוא בעיקר.	62328
ולכן נענשו דור המדבר בזה ששלח עליהם הקב"ה את הנחשים, ולמה דוקא נחשים? כי ידוע שהנחש	62329
הקדמוני הוא סמל החטא של לשה"ר, וסיבת לשונו הרע היתה הקנאה באדם בחר היצורים שנצטווה לא	62330
לאכול מעץ הדעת, והוא הטיל את זוהמתו ע"י רמזי כפירה, שהכחיש בכוח העילאי וקדושתו של השי"ת	62331
שהיא למעלה מכל הקדושות, השווה עבד לקונו ואמר והייתם כאלהים יודעי טוב ורע, השווה וטשטש כל	62332
הגבולין והתחומין וזהו מקור הכפירה.	62333
מה היה עונשו של הנחש? אמרו לנו חז"ל (תנחומא חקת), למה נפרע בהם בנחשים, הנחש אפילו אוכל כל	62334
מעדנים שבעולם נהפכין בפיו לעפר, דכתיב ונחש עפר לחמו, ואילו אוכלין את המן שנהפך להם למטעמים	62335
הרבה, שנא' ויתן להם שאלתם ותאוותם יביא להם, ואומר ארבעים שנה ה' אלהיך עמך לא חסרת דבר,	62336
יבוא נחש שאוכל מינין הרבה ובפיו טעם אחד, ויפרע מאוכלי מין אחד וטועמים מינין הרבה עכ"ל.	62337
הנחש הוא ששאף להכשיל ולהחטיא את אדם וחוה, ולשבש את שכלם בארס ההשקפה של העדר בחירה,	62338
ובזיוף של דרך ההשוואה שבחטאם יהיו כאלהים יודעי טוב ורע, ולכן נקנס ונענש בהשוואה בכל מה	62339
שהוא אוכל, אפילו במעדנים המוטעמים והמבושמים ביותר הוא מרגיש רק טעם שווה טעם עפר.	62340
עם כשולן בנ"י בדברם סרה באלהים ובמשה שהשוו עבד לקונו, שילח ה' במ את הנחשים ליפרע מהם,	62341
מאלה בעלי הטעם האחד בעלי ההשוואה השוללים את קיומן של צורות נכבדות המושגות בכוח הבחירה	62342
החופשית, והתקנה שיביטו אל נחש הנחוש וח', יתעמקו ויעיינו יפה, יביטו על עונשו של הנחש שנידון	62343
לניוון תמיד והשוואה, בשביל שהכחיש בחירת הקדושה וכפר במעלות וצורות נכבדות, יבוא נחש זה	62344
ויפרע מבנ"י אוכלי המן שטועמין טעם מינין הרבה.	62345
המן היה מברר ומבליט את צורות הנכבדות ומדרגותיהן של בנ"י, כמ"ש וברדת הטל על המחנה לילה	62346
בתוך המחנה משמע, וכתוב ויצא העם ולקטו, יציאה מחוץ למחנה משמע, וכתוב שטו העם ולקטו, משמע	62347
למקום רחוק רש"י, הא כיצד? צדיקים ירד על פתח בתיהם, בינונים יצאו ולקטו, רשעים שטו ולקטו,	62348

כתיב לחם, וכתיב עוגות, וכתיב וטחנו, הא כיצד? צדיקים לחם, בינונים עוגות, רשעים טחנו בריחים או	62349
דכו במדוכה (יומא ע"ה), ועל האור המאיר הלזה היו מתרעמין ומרננין, וכאילו מכחישינן את הבחירה	62350
וצורת הנבדלות, והם שנזרקה מפיהם ביטויים כאילו להשוות עבד לקונו, לכן תקנתם שיביטו אל הנחש	62351
ועושו. (פרי חיים ע' רכ"ה).	62352
	62353
מאמר שלט	62354
וידבר העם באלהים ובמשה למה העליטנו ממצרים למות במדבר כי אין לחם ואין מים (במדבר כ"א ה').	62355
דור המדבר הגיע למדרגות המופלאות ביותר, הדור אשר ראה כל האותות והמופתים שעשה ה' במצרים	62356
ובקריעת ים סוף, הדור אשר זכה לחזות בהופעתו של ה' בהר סיני, לשמוע את דברות קדשו וקיבל את	62357
התורה, הוא עמד על סודם של מלאכי עליון נעשה ונשמע, שהקב"ה תמה מי גילה לבני רז זה שמלאכי	62358
השרת משתמשים בו.	62359
ולא עוד, אלא שהנבואה הכתירה אותם בשם דור דעה, שהיו כולם מלאים דעה, ומשמעותו של התואר דור	62360
דעה היא שכל מהותם היתה דעה, בדומה לזה מצינו לגבי דוד המלך ע"ה שאמר על עצמו ואני תפילה	62361
(תהלים ק"ט), הכוונה שכל עצמיותו היתה תפילה, וכך גם משמעותו של דור דעה, שכל מציאותם	62362
ועצמאותם היתה דעה.	62363
עם כל זה כעס הקב"ה עליהם ואמר ארבעים שנה אקוט בדור ואומר עם תועי לבב הם (תהלים צ"ה), עם	62364
כל מדרגותיהם המופלאות, עם היותם דור דעה שכולם מלאים דעה, אשר אי אפשר להיות גדול מזה,	62365
עדיין לא הפיקו רצון מאת ה' והוא קורא אותם תועי לבב, ובמשך ארבעים שנה שנמצאו במדבר היו לו	62366
לזרא והוא קץ בהם.	62367
ומופלא הדבר, שבאותו הזמן הקב"ה מזהיר את הדורות הבאים אחריהם ואומר, אל תקשו לבבכם כמריבה	62368
כיום מסה במדבר, כלומר שלא ילכו בדרכיהם, שלא יקשו לבבם כמותם ולא יהיו תועי לבב, והדברים	62369
אמורים כלפי כל הדורות לרבות גם דורותינו, וגם עלינו חלה האזהרה הזאת, והנה תמוה הדבר למאוד,	62370
האם יתכן שאנו דור היתום הרחוקים מדור המדבר אלפי מדרגות, ואין בכוחנו להתמודד להגיע אף לחלק	62371
קט מרוממותם, היאך מזהירים אותנו שלא נלך בדרכיהם ונתרומם מעל למדרגותיהם?	62372
אכן נכון הדבר בידינו ובכוחנו להגיע לכך, כי יש לדורותינו יתרון על אותה הדור ויש בנו מה שלא היה	62373
בהם, דור המדבר שהיה כולו דור דעה, היה מופשט לגמרי מהעולם הגשמי, הם חיו כאילו בשמים בין	62374
עמוד הענן ועמוד האש, ומרוחקים מכל תנאים גשמיים, ואף לא היו להם מצרכי אכילה, וניזונו מהמן	62375
הנקרא לחם אבירים (תהלים ע"ח) לחם מן השמים, ודוקא משום כך ראו פגם במצבם, כי בהיותם	62376
במדרגות העליונות של דור דעה, היו זקוקים דוקא לפעולות הנראות בעינינו כגשמיות, כדי להתרומם על	62377
ידן למדרגות יותר גדולות.	62378
את הכלל הזה אנו למדים מיום השבת, חז"ל אמרו לא ניתנו שבתות וימים טובים אלא לאכילה ושתיה,	62379
וע"י זה שהפה מסריח התיירו לו לעסוק בהם בדברי תורה (ירושלמי שבת פט"ו ג'), כלומר שמתוך אכילה	62380
ושתיה יכולים להגיע לעונג הרוחני ולקדושה העילאה של שבת יותר מאשר תוך לימוד תורה, ולא עוד	62381
אלא שראו בלימוד תורה בשבת המביא לידי מניעת העונג של אכילה ושתיה חילול קדושתה (שבת	62382
קי"ט ט).	62383
וכן הסביר רש"י שהנשמה היתרה שהקב"ה נותן באדם בערב שבת (ביצה ט"ז), מהותה היא רוחב לב	62384
למנוחה ולשמחה ולהיות פתוח לרווחה, ויאכל וישתה ואין נפשו קצה עליו, כלומר שהנשמה היתרה	62385
שואפת עונג וקדושה מתוך ריבוי אכילה ושתיה אינה קצה בהן, ודוקא מתוך זה מגיע האדם למדרגות	62386
הרוחניות שעליו להשיג ביום השבת.	62387
וזאת היתה תלונת דור המדבר, אין לחם ואין מים ונפשנו קצה בלחם הקלוקל, הלחם הקלוקל פירושו המן,	62388
שלפי שהיה נבלע באברים קראוהו קלוקל (רש"י שם), ודוקא משום כך שהיה רוחני ולא היה להם מאכל	62389
גשמי כגון לחם ומים, שיש בהם אכילה ושתיה במובן הרגיל, התלוננו שלפי מדרגתם הם, לפי המדרגות	62390
העליונות שהם השיגו, חסר להם האמצעי שיוכלו להגיע על ידו לשיא המטרה הרוחנית שהם מיועדים לה.	62391
אולם לעומת זה, הדורות שלאחריהם שנכנסו לארץ וזכו לאכול מפריה ומתנובתה הגשמית, להם ניתנה	62392
האפשרות להגיע לשיא המדרגות, וכן כל הדורות אחריהם, ולכן הזהיר להם הקב"ה אל תקשו לבבכם	62393
כמריבה כיום מסה במדבר, כי דוקא הדורות הללו, עם כל המרחק הרב שביניהם לבין דור המדבר, הודות	62394
ליתרון זה שהם נתונים בעולם הגשמי ובתנאים גשמיים, בכוחם לכוון ולהעלות את ההנאות הגופניות	62395
למשימות רוחניות, ולעלות על ידן למדרגות יותר גדולות מדור המדבר, שנמנעה מהם האפשרות הזאת,	62396
ועל אחת כמה וכמה בשבתות שבהן ניתנה הנשמה היתרה, בודאי שהדורות שלנו שיש בהם התנאים של	62397

אכילה ושתייה, בכוחם להתעלות על ידם לקדושה עילאה ולהגיע לרוחב לב פתוח לרווחה ולמנוחה נפשית עליונה.	62398
	62399
לאחר הנחה זו שיש בכוחו של אדם להגיע ע"י עונג שבת למדרגות של קדושה עילאה, יותר מאשר ע"י פעולות רוחניות ולימוד התורה, נבין למה ויתרו חז"ל על מצוה של תקיעת שופר בראש השנה שחל בשבת, משום גזירה של זהירות בשמירת שבת, חז"ל אומרים מדאורייתא מישרא שרי לתקוע בשופר בר"ה שחל להיות בשבת, ורבנן הוא דגזור ביה שמא יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירונו ד' אמות ברה"ר (ר"ה כ"ט:), ולכאורה תמוה הדבר, תקיעת שופר היא עיקר צורתו של ראש השנה, אמר הקב"ה אמרו לפני בראש השנה מלכויות זכרונות ושופרות, מלכויות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיעלה זכרוכם לפני לטובה, ובמה? בשופר (שם ט"ז).	62400
	62401
עוד אמרו חז"ל, שאין תוקעין בשופר של פרה משום שקטיגור דעגל הוא ואין קטיגור נעשה סניגור, אע"פ שדין זה לא נאמר אלא בבגדי זהב של כהן גדול שנכנס לפני ולפנים, ואילו שופר מבחוץ הוא, כיון דלזכרון הוא כמבפנים דמי, ופרש"י כיון דלזכרון קאתי כבגדי כהן גדול שלפנים דמי (שם כ"ו, ורש"י שם), הרי שתקיעת שופר בר"ה כמוה ככניסתו של כהן גדול לפני ולפנים בעצם יום הכפורים, וא"כ היאך ביטלו חז"ל ביום הדין האיום והנורא הזה, שכל באי העולם עוברים לפניו כבני מרון, מצוה גדולה זו שכל זכותם של ישראל תלויה בה בגלל חשש רחוק, שמא ימצא פעם יהודי אחד בעולם שישכח וייכשל במלאכה אחת בשבת בשגגה? וכמה נזכה ביום זה בדין?	62402
	62403
	62404
	62405
	62406
אולם כפי האמור שערכה של השבת עולה על כל הפעולות הרוחניות, ובכוחו של אדם לעלות בה ע"י עצם מהותה לקדושה עילאה ולמדרגות העליונות ביותר, מובן הדבר שיש לדחות אף מצוה גדולה כתקיעת שופר בראש השנה, מפני חשש רחוק ביותר של פגיעה בשבת, כי ראויה היא שמירת השבת בלבד לרומם את ישראל ולזכותם בדין יותר מאשר המצוות הגדולות ביותר, ואף ענין שכלפני ולפנים דמי.	62407
	62408
	62409
	62410
	62411
	62412
	62413
	62414
	62415
	62416
	62417
	62418
	62419
מאמר שמ	62420
וישלה ה' בעם את הנחשים השרפים וינשכו את העם וימת עם רב מישראל (במדבר כ"א ה').	62421
ארבעים שנה הלכו במדבר מקום נחשים ועקרבים ולא קרה להם שום דבר, לא הוזקו מן השרצים המזיקים לפגוע בהם, אבל כיון שהתחילו להתרעם ולדבר נגד ה' ונגד משה מנהיגם, סר הפחד של החיות הרעות מפני ישראל והותר להם לנשכם, אמר רב הונא בר תורתא, פעם אחת הלכתי לוועד (רש"י מקום רשעים ומרביעי כלאים), וראיתי נחש שהוא כרוך על הצב, לימים יצא ערוד מביניהם והיה נושך בני אדם וממית, וכשבאתי לפני ר' שמעון החסיד אמר לי, אמר הקב"ה הם הביאו בריה שלא בראתי בעולמי (מזווגי כלאים היו), אף אני מביא עליהם בריה שלא בראתי בעולמי היינו ערוד (חולין קכ"ז).	62422
	62423
	62424
	62425
	62426
	62427
כתב הרמב"ן, הנה הבורא ית' ברא את עולמו בחכמה בתבונה ובדעת, וצייר את כל הצורות לפי מה שהוא לצורך עניינם ותועלתם, הוא ידע את מקומם הנכון להיות, וציוה לכל מין ומין להיות עושה פירותיו למינהו דוקא, והמרכיב שני מינין משנה ומכחיש מעשה בראשית, כאילו יחשוב שלא השלים הקב"ה את עולמו כל הצורך, ויחפוץ הוא לעזור בבריאתו של עולם להוסיף בריות, וכיון שחכמתו ית' גזרה שכל היצורים יהיו נפרדים כל מין ומין יונק ממינו ושורשו, הן הבריות והן הצמחים, ושלא יתערבו המינים זה בזה.	62428
	62429
	62430
	62431
	62432
	62433
לכן המינים בבעלי חיים מין בשאינו מינו לא יולידו, ולכן תשמישן ועיבורן אינו שוה ואינם מתעברין זה מזה, והנה המרכיב כלאים או זורען בשביל שיינקו זה מזה, מבטל חוקות השמים ומביא בריות שלא ברא הקב"ה, לכן משלם הקב"ה לפי מדתו, ויוצר יצירה שלא היה בתכניתו ובסידור מעשה בראשית, אבל היצירה ההיא מאד רעה לבני אדם, היא יצירה שמאיימת על הבריות ומסכנת את חיי האדם, נושך וממית (הרמב"ן קדושים).	62434
	62435
	62436
	62437
	62438
לכן אין זה פלא כי בדור האחרון לפני בואו של משיח צדקנו בב"א, נתרבו ונתחדשו יצירות ובריות משונות המאיימות על חיי בני אדם, מפריעים ומהפכים את סוד החיים וממאסים אותם, ואין כיום פינה בעולם שהחיים בהם בטוחים, לא בשדה ולא בעיר, אנו מסובבים חיות מבהילות מין במינו ומין בשאינו מינו, ולמה נשפך עלינו כל החרון אף, שאש של גיהנם שולטת בעולם כמו לבת אש, האדמה רועדת תחתינו והכל מסביב רוחש פחד, למה כך ומנין כל היצירות המטרופות הללו? חיות ובריות רעות שלא בראם הקב"ה מקדם? מי הביא לנו את כל אלה.	62439
	62440
	62441
	62442
	62443
	62444
	62445
	62446
התשובה לכך כבר הביא לנו החסיד ר' שמעון בתשובתו לר' הונא בר תורתא, כי הם הביאו בריה שלא בראתי, מהרסיך ומחריביך ממך יצאו, הרשעים הם שיצרו בריות רעות ונשחתות, הם שיצרו והולידו את	

המחבלים, הם החטאים יצרו מלאכי חבלה, והחטאים הללו מתנקמים ביוצריהם ובעושיהם, הגולם קם על יוצרו, החטאים בראו את הערוד שנושך וממית מהרס ומחריב.	62447
למדים מכאן כי במקום לצעוק ולקלל את הנחשים, מוטב להוכיח את עצמנו על אשר יצרנו במו ידינו את הנחשים השרפים, ולמה"ד לאחד שדרך על קצה המגרפה ונפל על ראשו וקיבל מכות, ומתרעם על המגרפה, הלא אתה בעצמך ע"י אי זהירות שלך שדרכת על קצה המגרפה קיבלת המכות.	62448
ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים, ואיתא במדרש, כמה מלאכים היו לפני יעקב אבינו בכניסתו לארץ? רבנן אמרי ק"כ רבוא (ב"ר ויצא ע"ד), ויש להבין הלא מלאך אחד יצא והרג בלילה אחת את כל מחנה סנחריב, מחנה של כמה אלפי חיילים, ולמה יצאו רבבות רבות של מלאכים להגן על יעקב אבינו מפני עשו, וכי לא די אפילו במלאך אחד? אלא אלו המלאכים נוצרו ע"י רבבות מעשים טובים ומצוות של יעקב, הם היו המלאכים שבאו להגן על יעקב, כי מכל מצוה ומצוה נולד מלאך אחד (חיד"א).	62449
יפול מצדך אלף ורבבה מימינך אליך לא יגש, עושה אדם מצוה אחת הקב"ה נותן לו מלאך אחד לשמרו, שנא' חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם, עושה אדם שתי מצוות הקב"ה נותן לו שני מלאכים לשומרו, שנא' כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך, עושה מצוות הרבה נותן לו הקב"ה חצי מחנהו (מד"ר משפטים ל"ב ו'), ר' יצחק אומר היד שהיא שולטת על מצוה אחת זו מצוות תפילין, שנמסר לה אלף מלאכים לשמרו, אבל הימין שהיא שולטת במצוות הרבה ורבבה מימינך, רבבה של מלאכים נמסרים לה (מד"ר נשא י"ב ג'), כאשר תלמיד חכם מתייגע ומצטער להבין את תורת ה', הרי הוא יוצר רקיעים מלאים זכיות ומליצים טובים.	62450
וראה מה שכתב בזה"ק (בהקדמה), כמה יש לו לאדם לעמול בתורה יומם ולילה, לפי שהקב"ה מאזין לקולם של אותם העוסקים בתורה, וכל דבר שנתחדש בתורה ע"י האיש העמל בתורה עושה רקיע אחד, למדנו שבשעה ההיא שדבר תורה נתחדש מפיו של אדם, זה הדבר חידוש עולה ומתייצב לפני הקב"ה, והקב"ה לוקח דבר חידוש ההוא ומנשקו ומעטרו בשבעים עטרות מצויירות וחקוקות, והדבר חכמה שנתחדש עולה ויושב על ראש הצדיק חי העולמים ופורח משם ומשוטט בשבעים אלף עולמות.	62451
ובזה"ק במדבר תא חזי, מצוות התורה עליונות הן למעלה, בא אדם ועשה מצוה אחת, המצוה ההיא עומדת לפני הקב"ה ומתעטרת לפניו ואומרת, פלוני עשה אותי ומן פלוני אני, כי כמו שהוא עורר את המצוה למטה, כך היא מתעוררת למעלה ועושה שלום למעלה ולמטה, ובתנבא"ר (פרק י"ח), כל ת"ח שיושב ושונה ועוסק בתורה, הקב"ה יושב כנגדו וקורא ושונה עמו, וכתב הגר"ח מואלוז'ין זצ"ל בס' נפש החיים, בשעה שהאדם עוסק בתורה למטה, כל תיבה שמוציא מפיו הן הן הדברים היוצאים מפיו של הקב"ה באותו העת ממש. (מעייני החיים).	62452
	62453
	62454
	62455
	62456
	62457
	62458
	62459
	62460
	62461
	62462
	62463
	62464
	62465
	62466
	62467
	62468
	62469
	62470
	62471
	62472
	62473
	62474
	62475
	62476
מאמר שמא	62477
וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים וינשכו את העם וימת עם רב מישראל (במדבר כ"א ו').	62478
יעיין ברמב"ן מה שכתב גבי נחש הנחשת, והיוצא מדבריו כי הנשוך ע"י כלב שוטה, מחמת חזק הציור מפחד הכלב שנשכו נצטייר בנפשו דמות כלב, ולכן בדקו הרופאים ומצאו בהשתן שלו דמות כלבים קטנים, ואם יסונן במסנת לא ישאר כלום, אך במים המסוננים שוב יתראה דמות הכלבים.	62479
ונראה מזה ענין נפלא מאד בכוחות הנפש, כי מחשבה עמוקה בנפש חזקה מאד בפועל, ונבראת בריה חדשה בגוף כדמות הכלב הנראה גם לעין הגשמית, וכל זמן שהציורים והדמויות הנ"ל חקוקים באדם, הוא בסכנה גדולה להזכיר לפניו שם כלב, כל שכן מראה כלב, וכמו שמחשבה איומה מולידה בנפש ובגוף ציורים רעים כדמותם לסכן נפשו, כן ציור טוב עמוק מוליד בנפש ציורים טובים ודמויות משמחות האדם. וכמה קרוב על פי זה לצייר אמונת חז"ל שאומרים (אבות ד'), העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד, פירוש נברא כוח רוחני באדם מכל מצוה ומצוה, גם מכל מחשבה ומחשבה הבאה מעומק הנפש, ויצטייר בנפש כוח רוחני משמחה של מצוה, ולהיפוך ח"ו ממחשבה רעה שהאדם חושב בעבירה, כל שכן בעומק הנפש בתאוה עמוקה, יצטייר בנפש כוח הרע כדמות הכלב הנזכר לעיל, או דמויות רוחניות מזיקות אחרות מבהמות או עופות או שרצים ורמשים ר"ל, אשר מקורם למעלה ברוחניות מקור רע, ואותו המקור הרע השייך לעבירה שעשה או חשב, ונצטייר אותו מקור הרע בנפשו כדמות הכלב, הם מלאכי חבלה הרודפים את האדם עד חורמה רח"ל.	62480
	62481
	62482
	62483
	62484
	62485
	62486
	62487
	62488
	62489
	62490
	62491
	62492
	62493
	62494
	62495

ולכן אמרו ז"ל (יומא כ"ט), שקשים הרהורי עבירה מעבירה עצמה, כי ההרהורים באים בעומק הנפש, ומצטיירים ונבראים מלאכי חבלה לרוב בנפש, ולהיפך ע"י הטוב שעושה בכוונה גדולה מצטיירים ונבראים בנפש מלאכי קודש, המשמחים ומטיבים עם האדם, ובוהו הסברנו מה שבחרו האמוראים כל אחד ענין פרטי להזהר בו הרבה תיתי לי (שבת קי"ח:), היינו כי טוב לאדם לקבל כל התורה בשמחה עצומה בעומק הנפש, אך מי יוכל לשער בנפשו כי מוכשר הוא לזה ע"כ בחרו פרטים. (חכמה ומוסר ח"ב מא' פעולת מחשבה).	62496 62497 62498 62499 62500 62501 62502
מאמר שמב	62503
וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים וינשכו את העם וימת עם רב מישראל (במדבר כ"א ו').	62504
וברש"י וינשכו את העם, יבוא נחש שלקה על הוצאת דיבה ויפרע ממוציאי דיבה, יבוא נחש שכל המינין נטעמין לו טעם עפר, ויפרע מכפויי טובה שדבר אחד משתנה להם לכמה טעמים, לומדים אנו מזה, כי הטעם שישנו במאכל אינו קבוע, אלא הכל תלוי בציווי המקום וברצונו וראיה מהנחש, כי אף בשעה שהוא אוכל מעדני מלך, אין הוא מרגיש בפיו אלא טעם עפר, משום שרצון ה' שיטעם רק טעם עפר, ולזאת נענשו בנחשים, כי אף טענתם נבעה מחסרון ידיעה זו.	62505 62506 62507 62508 62509
וכתב הרמב"ן על הפסוק עשה לך שרף וז"ל, והנראה בעיני בסוד הדבר הזה, כי מדרכי התורה שכל מעשיה נס בתוך נס, תסיר הנזק במזיק ותרפא החולי במחליא, כמו שהזכירו ב'ויורהו ה' עין', ידוע מדרכי הרפואות שכל נשוכי בעלי הארס יסתכנו בראותם אותם או בראות דמותם, עד כי נשוכי הכלב השוטה וכן שאר הבהמות השוטות, אם יביטו במים יראה להם שם בבואת הכלב או המזיק וימותו, וכן ישמרו אותם הרופאים מהזכיר בפניהם שם הנושך שלא יזכרו אותם כלל, כי נפשם תדבק במחשבה ההיא ולא תפרד ממנה עד שתמית אותם.	62510 62511 62512 62513 62514 62515
וכבר הזכירו דבר מנוסה מפלאות התולדות, כי נשוך הכלב השוטה אחר שנשתטה בחוליו, אם יקובל השתן שלו בכלי זכוכית, יראה בשתן דמות גורי כלבים קטנים, ואם תעביר המים בטלית ותסננם לא תמצא מהם שום רושם כלל, וכשתחזירם לכלי הזכוכית וישתהו שם כשעה, תחזור ותראה שם גורי הכלבים מתוארים וזה אמת, וא"כ ראוי היה לישראל נשוכי הנחשים שלא יראו נחש, ולא יזכרו ולא יעלו על לב כלל, וציוה הקב"ה למשה לעשות להם דמות שרף הממית אותם, והכלל כי ציוה ה' שיתרפאו במזיק הממית בטבע, ועשו דמותו ושמו, וכשיהיה האדם מביט בכוונה אל נחש הנחושת שהוא כעין המזיק לגמרי היה חי, להודיעם כי השם ממית ומחיה.	62516 62517 62518 62519 62520 62521 62522
והרש"י מקעלם העיר על דברי הרמב"ן, מכאן יכולים לראות כמה גדול כוח המחשבה עיי"ש, וכן בדברי רש"י, כל הנשוך אפילו כלב או חמור נושכו היה ניזוק ומתנונה והולך, אלא שנשיכת הנחש ממהרת להמית, לכך נאמר כאן וראה אותו ראה בעלמא, ובנשיכת הנחש נאמר והביט, שלא היה ממהר נשוך הנחש להתרפאות אלא אם כן מביט בו בכוונה, ואמרו רבותינו וכי נחש ממית או מחיה, אלא בזמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתרפאים, ואם לאו היו נימוקים. ולפי דברי הרמב"ן מתבארים יותר דברי רש"י, כי נשוך הכלב אין בו סכנה בעת שמסתכל על הנחש, לכן היה די בראיה בעלמא, לעומת זאת נשוך הנחש מפני שיש סכנה בעת שמביט על הנחש, על כן הכריח את התורה להסתכל דוקא זמן ממושך על הנחש, שזו משמעות הביטוי והביט, כלומר הבטה לזמן ממושך, מה שלפי דרך הטבע מהווה סכנה, ודוקא אז באה לו הרפואה, להודיע בזה כי ה' הוא ממית ומחיה. (נחלת אליעזר).	62523 62524 62525 62526 62527 62528 62529 62530 62531 62532
מאמר שמג	62533
וישלח ה' את הנחשים השרפים וינשכו את העם (במדבר כ"א ו').	62534
בכל דבר אשר בגידולין יש חיצון ופנים, ומוסכם בפי כל שכל רשימות החיצון מתהווה מהפנים, יש אילנות שאינם דומים זה לזה אף במראיתם, אף הקליפה שלהם משתנית מחבירתה, יש אילנות ולהם קליפות לבנות, ויש ולהם קליפות אחרות, וכן כל מיני אילנות משונים הם בקליפותיהם זה מזה, וכאשר נראה כי בחיצוניותם מתחלקים, נבין כי הסיבה לזאת כי פנימיותם אינם שוות, ומהחיצוניות יביט המבין על הפנימיות, ולפעמים יש גם במין אחד אשר ישתנו זה מזה אף באיזה נקודות, ומזה יבין מה נמצא בהפנימיות, וכפי ריבוי הכוחות הנמצאים בפנימיות כן יתראה שינויים בהחיצוניות, והעיקר הן הפנימיות, והחיצוניות הן רק סימנים מובהקים.	62535 62536 62537 62538 62539 62540 62541 62542
ועתה כאשר אנו רואים בבע"ח כי ישנם כוחות מיוחדים שונים זה מזה, אות הוא כי שונים גם בפנימיותם, כי לכל בע"ח יש פנים מיוחד, ולכן אם נראה פעולות המתייחסות לכוח הבע"ח ההוא, נבין כי הוא הוא, למשל כל בע"ח אינו עושה דבר כי אם להנאתו, וכאשר נמצא במין הנחש כי הוא ממית אף בלא הנאה,	62543 62544 62545

נבין כי זאת פנימיותו ר"ל הכוח הזה נקרא נחש, ולא נוכל ליחס הכוח הזה לבע"ח אחר, כי לא מצאנו באיזה מין אחר הכוח הנ"ל, ואם יראה מעשה של איזה כוח, מזה בעצמו יבין מי הוא זה המין, כי ידוע לו כי הכוח הנ"ל מיוחד רק למין הנ"ל.	62546
וכאשר נראה במין האנושי פעולות הרבה שונות זה מזה, כמו גאווה וענוה, אמת ושקר, זריזות ועצלה, זו היא פליאה עצומה וזה מאמת מה שמוסכם אצל הפילוסופים, כי כל הכוחות שבעולם מקובץ במין האנושי, ולזה קראוהו בשם עולם קטן, ר"ל העולם אין קליין פארמאט, ולכן נמצא במין האנושי פעולות אשר נמצאים גם בבע"ח, כמו אכילה ושתייה, ובזה הוא משותף עמהם, וכאשר נראה בו עוד כוחות אחרים ונמצאים גם בבע"ח, נבין כי הם לקוחים מהם ומשותפים בו.	62547 62548 62549 62550 62551 62552 62553
אך היתרון להאדם הוא אשר נופח בו רוח חיים נפש משכלת להבין ולהשכיל, זה יתרונו שלו, וכוחותיו אלה הם התייחסות מין האנושי, וזה פשוט כי לא לחינם נתנו בו אף כוחות הבע"ח כי זהו כבודו, תמשילהו במעשי ידיך כל שתה תחת רגליו (תהלים ח'), ר"ל אם ישמול בכוחותיו אלה ויתנהג בהם כפי התבונה והדעת זה הוא כבודו.	62554 62555 62556 62557
ולכן המבין לא יביט על האדם לקרוא אותו בשם אדם, בעבור כי הוא הולך על שתי רגלים, כי עיקר הנברא הם הפעולות, ואם יתראה בו תמיד פעולות המתייחסות ליתר הבע"ח, עלינו לדעת כי כוח הבע"ח הוא שלט בו, ובעד פעולה כזאת מוכרחים אנו לקרוא אותו בשם הכוח של הבע"ח ההוא, ואם נראה ממנו פעולות המתייחסות לאדם, זהו האדם האמיתי ובזה נקראהו אדם.	62558 62559 62560 62561
ובזה ביארנו ענין נכבד מאד, חלילה לנו לחשוב כי הנחשים אשר שלח ה' בעם היו בגדר לאו דוקא, היה יכול להיות מין בע"ח אחר, חלילה לנו לחשוב זאת, ומצאתי בבעל הטורים (כ"א ו'), כתוב הנחשים לפי שעשו מעשה נחש שהוציאו לה"ר על המן, וכפי אשר ביארנו נבין כמה נוראים דבריו.	62562 62563 62564 62565
אמרו ז"ל (תענית ח'), כי החיות שאלו לנחש מה הנאה יש לך, אמר להם לכו אצל בעלי לה"ר מה הנאה יש להם, מבואר כי הנחש מעיד בעצמו כי תוכל לראות כוחותיו אצל בעלי לה"ר, ובאמת זה הוא כוחו של נחש, וכאשר הוציאו לה"ר על המן, זכו לפי גדלותם והראה להם הקב"ה כי אחזו בכוחות המתייחסים להנחש, ושלה עליהם את הנחשים להורות כי המה החברים שלהם, חברים עם הנחשים, נורא הדבר.	62566 62567 62568 62569
הרבה לימודים יש עלינו ללמוד מזה, אך את אשר אני חפץ להשכילך, שתבין ותדע בהחלטיות מהו האדם, ולצאת מטעות העולם, שקוראים למי שהולך על שתי רגלים שהוא האדם, מה נואלו האנשים אשר אין להם שום מחשבה, ומביטים על כל דבר רק מן החוץ, ולא יוכלו לדון מהו האדם האמיתי, ועתה קח ספר תומר דבורה ותראה כי כל דברי רמזים במלותיו הקצרות, כתב שם, שאילו ידומה בגופו ולא בפעולות הרי הוא מכויב הצורה, שהרי עיקר הצלם והדמות העליון הן פעולותיו לפיכך ראוי שיתדמה.	62570 62571 62572 62573 62574
ועתה עלינו לפעול פעולות הנותנים כבוד ותפארת למין האנושי, כבוד והדר תעטרהו, ואיזהו דרך ישרה שיבור לו האדם כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם (אבות ב'), ואין לנו בזיון יותר גדול אם נרצה לדור בין הנחשים, לעשות פעולות השייכות להנחש, ובאמת כאשר האדם יסיר מעצמו הנהגת השכל, ויהיה בלי עול מנהיגו הוא השכל, הלא הוא עוד יותר גרוע מכל הבעלי חיים, כי באמת נמצא בו כל הכוחות רעות ושפלות, ונוסף לזה הוא חכם להרע נורא מאד, אין די באר קצה הרשעות של האדם אם לא ישליט עליו את עול השכל (דעת חכמה ומוסר ח"ג רע"ג).	62575 62576 62577 62578 62579 62580
מאמר שדמ	62581 62582
ויבוא העם אל משה ויאמרו חטאנו כי דברנו בה' ובך התפלל אל ה' ויסר מעלינו את הנחש ויתפלל משה בעד העם (במדבר כ"א ז').	62583 62584
ויתפלל להודיעך ענוותנותו של משה שלא נשתהה לבקש רחמים, ולהודיעך כוח התשובה, כיון שאמרו חטאנו מיד נתרצה להם, שאין המוחל נעשה אכזרי (במד"ר י"ט י"ב), יש לציין כאן ענוותנותו של משה שצריכה לשמש לנו לדוגמא, והיינו שענוותנותו של משה לא היתה רק בזה שנתרצה להם, אלא כיוון שנתרצה לא נשתהה אף לרגע קל, ההתרצות היתה ברחמים גדולים ובאהבה רבה, ואף רגע אחד לא נשארנו בני"י לפני משה בבושה ובכניעה, בן רגע הרגישו שלפניהם עמד רועה נאמן המוכן להשליך נפשו עבור כל אחד ואחד מישראל.	62585 62586 62587 62588 62589 62590
מכאן לנו לימוד גדול מאד, שלעת מצוא בעת הסתבכותנו באיזה דין ודברים עם חברינו, ראשית נטה אוזן קשבת לדברי מחילה והתפייסות ולמחול תיכף ומיד, לא נשתהה אף רגע שחברך לא ישאר בבושה ובהכנעה בעומדו לפניך לבקש סליחה, שלא יתן ריווח זמן להסס במחילה, שבזה מבליט חטאיו וכלימתו, סליחה צריכה להיות שלמה ומושלמת בלי כל כתם של טינא, עד כדי כך שנוכל תיכף ומיד להתפלל עליהם.	62591 62592 62593 62594 62595

וזה צריכה להיות תכונתו של לב האדם מישראל, שהמחילה והסליחה לא תהיה מזוייפת ומעורבבת ברחשי קפידא, כי מהי התפילה עבודה שבלב, ואם הלב אינו טהור בכל הטהרה הנכונה, איך יוכל להתפלל על חבירו, וזה"ל מבליטים לנו את גדלותו וצדקתו של משה שלא נשתהה אף רגע דק מן הדק, להילכד חלילה בהנאה קלה בכניעתם ובבושת פניהם של ישראל, אחרי שבאו אליו בווידי חטאנו, העניו מכל אדם תנועתו מזורזת ונתרצה מיד, מיהר למחול ומיהר להתפלל עליהם, ובנקודת הזריזות אצורה כל חן הענוה והמדרגה העליונה שלא נשתהה.	62596 62597 62598 62599 62600 62601
כעין זה מצינו אצל אליעזר שהציג את עצמו בפגישה ראשונה עם משפחת לבן, ולא נשתהה אף רגע מלומר עבד אברהם אנכי, וידוע מה שאמרו חז"ל שקלסתר פניו של אליעזר דומה לקלסתר פניו של אברהם (ב"ר נ"ט), והיה מקום לטעות שהאנשים יחשבוהו לזמן מה שהוא אברהם, זוהי מין הנאה של התקשטות אף לזמן קטן, שבני אדם להוטים לנשיאות חן וכבוד בלתי ראוי להם, אף שיתגלה סוד אמיתת הדבר אח"כ, כי די להם להתעטף אף בהנאה רגעית, ברם אליעזר היה בעל מדרגה כזו, שאף לרגע קלוש לא היה רוצה ליהנות מכבודו של רבו אברהם.	62602 62603 62604 62605 62606 62607
אליעזר מנע את עצמו מלמעול בקדושת הכבוד הנשגב הלוזה, ולכן הצהיר גלויות תיכף ומיד עבד אברהם אנכי, ולא השתמש אפילו במרחקי מרחקים במקום שבני אדם לא הכירוהו בתגא הגדולה של אברהם על ראשו, ולא הניח מקום לטעות לבני אדם אף על דקה קלה שהוא אברהם, אלא מיד טרם שיפול הטעות נענה לומר עבד אנכי, ורק עבד של אברהם (עי' תורה תמימה).	62608 62609 62610 62611
עלינו להתלמד ולהזהר עד מאד לא להיות שוהים כשחברינו מזדקק אלינו בבקשת סליחה, תכף ומיד לאהבו עד כדי נכונות להתפלל עבורו בלב טהור ושלם, וחלילה לנו מלשמוח בלבנו על הכנעתו בהימצאו במיצר ווידויו האמיתי, להזהר מאד לא להתהדר במעלות שאינן הולמות אותנו לשם התגדלות בעיני הבריות, אף במקום שאינן מכירין אותנו, והרחמן יהיה בעזרנו בכל מצעדנו והליכותינו שנדע לכוון לאמיתו של הקב"ה וללכת בדרכיו של ויתור ומחילה שלמה לחברינו. (אור הנפש).	62612 62613 62614 62615 62616 62617
מאמר שמה	62618
ויאמר ה' אל משה עשה לך שרף ושים אותו על נס והיה כל הנשוח וראה אותו וחי (במדבר כ"א ח'). ובמס' עבודה זרה עשה לך משלך, משה צריך לבזבז מרכושו על עשיית השרף לתרופת בני ישראל ותיקון נפשם, ולכאורה מוזר הדבר הלא בני"ה הם שחטאו, הם שעיוו וקלקלו דיברו במשה וגיגוהו, ואם משה מטפל בעשיית הנחש, הכי מן הראוי שהוא עוד ישלם בעד הרפואה? הן בני"ה גרמו להם מחלה וסכנה, והם שישלמו בעד הרפואה והמזור, ולכאורה היה צריך להיות משלהם.	62619 62620 62621 62622 62623
ברם לקח מוסרי הדגישה לנו התורה בעשה לך משלך, היות ובני"ה חטאו בלשון הרע כמ"ש וידבר העם באלהים ובמשה, אבל תוך כדי קבלת העונש כשהנחשים נשכו אותם, תכף הכירו בחטאם ובאו והתנצלו לפני משה, באומרם גלויות חטאנו כי דברנו בה' ובך, התפלל אל ה' ויסר מעלינו, בני"ה הכירו ברוע המעשה של לשה"ר שנאחזו בו, התחרטו עד מאד וביקשו סליחה ומחילה, ומשה רועה ישראל לא נמנע מלהתפלל ולבקש סליחה עבורם מלפני ה' כמבואר בחז"ל (מד"ר י"ט י"ב), להודיע ענותנותו של משה שלא נשתהה לבקש רחמים.	62624 62625 62626 62627 62628 62629
ועוד אמרו ז"ל (ב"ק), ויתפלל משה מכאן שלא יהא אדם אכזרי למחול, ובוודאי שמשה רבינו מחל להם בכל לבו, ויותר על עלבוננו וחנון אותם באהבתו הגדולה כמובן, אלא בכדי ללמד את כל העולם כולו עד היכן צריכה להגיע מדת המחילה כשהחוטא מתרפס לפניך, א"ל הקב"ה למשה עשה לך משלך, להראות ולהוכיח שהויתור והמחילה הוא עד הקצה האחרון ללא כל שמץ של קפידא, וצריך לעשות מעשה של בזבז כסף ורכוש שיוכיח לא רק צד הסרת העלבון הראשון, אלא נכונות לאהבה יתירה ומעשית (עי' הרע"ב בפרקי אבות פ"ד מ"ד).	62630 62631 62632 62633 62634 62635
וכן הוא בבקשת המחילה והכניעה, צריך הוא האשם והחייב להכנע ולהראות אותות חרטה בתכלית הקצה, עד שהמוחל יתעורר ויתרגש מעצמו ומרצונו למחול לו באהבה, וכן ראיתי בשיטה מקובצת (ב"ק צ"ב) שמביא בשם המאירי, שנאמר באבימלך השב אשת האיש ויתפלל בעדך, כלומר שתבקש ממנו עד שימחול לך בלב טוב כ"כ עד שיהא מתפלל בעדך עכ"ל, נבקש מהשי"ת שנזכה להכירו הכרה ברורה, ולהכיר גנות החטא, לחרטה ותשובה מעולה, ולגאולה שלמה וקרובה אכ"ר. (פרי חיים עמ' רנ"ט).	62636 62637 62638 62639 62640 62641
מאמר שמו	62642
ויאמר ה' אל משה עשה לך שרף ושים אותו על נס והיה כל הנשוח וראה אותו וחי (במדבר כ"א ח'). במשנה (ר"ה כ"ט). כרכו רבותינו ז"ל שני מאורעות יחד, והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל, וכאשר יניח ידו וגבר עמלק, וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה, לומר לך כל זמן שהיו ישראל	62643 62644 62645

מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים, ואם לאו היו נופלים, כיוצא בדבר עשה לך שרף ושים אותו על נס, והיה כל הנשוך וראה אותו וחי, וכי נחש ממית או נחש מחיה, אלא בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתרפאין, מה הקשר בין שני מאורעות אלו.	62646 62647 62648 62649
אלא שהקב"ה חניך את אבותינו במדבר להיות שלמים כראוי, בענין מלחמת עמלק מפורש בפרקי דר' אליעזר, שהם היו עסוקים בתענית ובתפילה, ומשה רבינו ע"ה היה שליח ציבור, ואהרן וחור עמדו משני צידיו כדין התפילה בתענית ציבור, וישראל עשו כשם שמשה רבינו עשה, הוא כרע וכל ישראל כרעו, הוא השתחוה וכל ישראל השתחוה, משה פרש כפיו לשמים וכל ישראל פרשו כפיהם, ומדוע הוצרכו להתפלל כ"כ, אלא שחז"ל אמרו (ילקוט ראובני בשלח), שעמלק בחר באנשים שראה באיצטגנינות שאינם יכולים למות באותה שנה, ולא זו בלבד שלא ימותו אלא שלא יהיו ניזוקין בשום היזק כבד או קל.	62650 62651 62652 62653 62654 62655
ועל כן מצד הטבע אי אפשר לנצחם, והיו צריכים להתעלות בדבקותם עד אביהם שבשמים למעלה מן הטבע, כמ"ש השי"ת לאברהם צא מאיצטגנינות שלך (שבת קנ"ו), והדבק בהשי"ת בטוח מכל רע כמ"ש הרמב"ם (מו"נ ג' נ"א), וזו היתה העצה היחידה כנגד עמלק וכוחו, וכך נצחו את מערכות השמים ע"י תפילה ונשיאת עינים לשמים, בהתדבקות באמונה וטוהר לב ובבטחון בהשי"ת, ואין הטבע חשוב לפניו לכלום, ואין עוד מלבדו אפילו כשפים (חולין ז').	62656 62657 62658 62659 62660
ובתום ארבעים שנה, לאחר קבלת התורה, ולאחר שהגיעו לדרגת אתה הראית לדעת כי ה' הוא האלהים, תקיף ובעל היכולת ובעל הכוחות כולם, אין עוד מלבדו, היו צריכים שוב חיזוק באמונה והכרה זו, ולאחר ששולחו בהם הנחשים השרפים כעונש על דברם לשון הרע במן, ולאחר ששבו בתשובה וביקשו ממשה רבינו ע"ה להתפלל בעדם אל ה', ציוה ה' למשה לעשות נחש נחושת, והרמב"ן ביאר, שעל פי הטבע אסור לנשוכי הנחש להביט בצורתו, כי ידוע בדברי הרפואה שמחשבתו ודמיונו של הנשוך תקועים בנחש, ואסור לו לראות דמות נחש.	62661 62662 62663 62664 62665 62666
אבל הקב"ה מרפא מר במר, ונצטוו דוקא לראות ולהביט כדי להשריש בהכרתם שהטבע אינו כלום, ואין הנחש ממית אלא החטא ממית (ברכות ל"ג), זוהי רפואתו עצם הידיעה שאין הנחש ממית, ודומה הדבר להמסופר שם על ר' חנינא בן דוסא, שהניח את עקבו על חורו של הערוד ומת הערוד, והביאו לבית המדרש ואמר להם ראו בני, אין הערוד ממית אלא החטא ממית, באותה שעה אמרו אוי לו לאדם שפגע בו ערוד, ואוי לו לערוד שפגע בו ר' חנינא בן דוסא, ללמדנו שר"ח בן דוסא השתדל להפיץ ולפרסם דבר הנס כדי לדעת שאין הערוד ממית.	62667 62668 62669 62670 62671 62672
וראים אנו שני דברים, איך שהקב"ה מחנך את בני ישראל שידעו איך מתפללים, ושיראו איך הם חיים למעלה מן הטבע, ורואים אנו איך שיש לחזור ולחזק אמונה חושית זו, ואף מי שהשיגה אינו בטוח בה והיא עלולה להתעמעם אם לא ישובו וישרישו אותה, ולכן אף אחר מלחמת עמלק ולאחר אתה הראית לדעת, היה צורך לשוב ולהזכיר זאת בענין נחש הנחושת, וענין זה נראה גם בפרשה אחרת בתורה, הנה יהושע וכלב היו מן התרים את הארץ, וראו את הערים הגדולות ובצורות בשמים, וגם בני ענקים ראו שם, והמרגלים המסו את לבב העם וכולם נשאו את קולם בככי, התאזרו יהושע וכלב באמונה איתנה ואמרו ה' אתנו אל תיראום, אל תיראו את עם הארץ!	62673 62674 62675 62676 62677 62678 62679
והנה כעבור ארבעים שנה מתו כל הבוכים בחטא המרגלים, והמרגלים עצמם מתו במיתה משונה, ויהושע לא מש מאהלו של משה כל אותם ארבעים שנה, אמר משה רבינו ע"ה ואת יהושע צויתי בעת ההיא לאמר, עיניך הרואות את כל אשר עשה ה' אלהיכם לשני המלכים האלה, כן יעשה ה' לכל הממלכות אשר אתה עובר שמה, הרי שבנוסף לאמונה יש כאן אף הוכחה מוחשית מכיבוש סיחון ועוג, אבל משה רבינו ע"ה המשיך וציוה לא תראום כי ה' אלהיכם הוא הנלחם לכם, והרי אלו המלים עצמן אותן אמר יהושע עצמו, אל תיראום, אל תיראו את עם הארץ! הרי מפורש שאין שיעור לחיזוק אמונה.	62680 62681 62682 62683 62684 62685
כל זאת לגבי דור דעה שעמדו בפיסגת האמונה, עאכו"כ חובה עלינו לעסוק תדיר בקניית אמונה, כי אנו עדיין עולים בשלביה ובקנייניה, על השלבים באמונה נוכל להיווכח מהמסופר (תנחומא וישב ג'), מעשה באנטונינוס שבא לקיסרין ושלח אחר רבינו הקדוש, והלך עמו ר' שמעון בנו ורבי חייא הגדול, ראה ר' שמעון שם לגיון (חייל) אחד נאה ומשובח, ראשו מגיע לכותרות של עמודים.	62686 62687 62688 62689
אמר לו לר' חייא, ראה כמה פטומין עגלין של עשו, נטלו ר' חייא והוליכו לשוק והראהו סל של ענבים ושל תאנים והזבובין עליהם, אמר לו ר' חייא זבובין אלו ואותו לגיון שוין, כשעלה ר' שמעון אצל אביו, אמר לו כך אמרתי לר' חייא וכך השיב לי, אמר לו כ"כ נתן ר' חייא הבבלי ממש שהשוה אותן לזבובים? לפי שלגיונות הללו אינן ספונים (חשובים) לכלום, אבל זבובין הקב"ה עושה שליחותו בהן, שנאמר והיה ביום ההוא ישרוק ה' לזבוב אשר בקצה יאורי (ישעיה ז').	62690 62691 62692 62693 62694

הרי שהיה כאן משא ומתן בהלכות דעות, שר' שמעון אף הוא התבטא ואמר כמה פטומין עגלין של עשו, ובכל זאת היה כאן במשמע שהפיטום תופס מקום, ור' חייא הראהו לזבובים שהם בריה של כלום, ור' שמעון הקריב את הדין לפני אביו, כך אמרתי וכך השיב לי, ורבינו הקדוש פסק דלא כחד מינייהו, אלא שהם גרועים מן הזבובים שעושים שליחותו של מקום, והרי אלו מדרגות בהכרת אמונה ואין עוד מלבדו, ונמצאנו למדים שיש להעפיל מעלה מעלה בהכרת האמונה מדרגה לדרגה לאין שיעור, ואף בפיסגת המעלות יש לשוב ולשנן ואסור לפסוק מלהתחנך. (לקט שיחות מוסר).	62695 62696 62697 62698 62699 62700 62701
מאמר שמז	62702
ויעש משה נחש נחשת וישימהו על הנס והיה אם נשך הנחש את איש והביט אל נחש הנחשת וחי (במדבר כ"א ט').	62703 62704
דרש להם מקרא זה, וכתת נחש הנחשת אשר עשה משה, כי עד הימים ההמה היו בני ישראל מקטרים לו ויקרא לו נחשת (מלכים ב' י"ח), אפשר בא אסא ולא ביערו, בא יהושפט ולא ביערו, והלא כל עבודה זרה שבעולם אסא ויהושפט ביערום? אלא מקום הניחו לו אבותיו להתגדר בו (חולין ו'), ופירש"י מקום הניחו כשיבואו בנינו אחרינו אם לא ימצאו מה לתקן במה יגדל שמם להתגדר להתגדל, ופירושו של להתגדל הוא כמובן להתעלות למדרגה גבוהה מאד.	62705 62706 62707 62708 62709
א"ל זונין לר"ע לבי ולבך ידע בעבודת כוכבים דלית בה מששא, והא קחזינן גברי דאזלי כי מתברי ואתו כי מצמדי (פיסחים ההולכין לעבודת כוכבים, שנתפרקו איבריהן מחמת חוליין וחוזרין באיברים מצומדים רש"י), מאי טעמא? אמר לו בשעה שמשגרין אותן על האדם משביעין אותן שלא תלכו אלא ביום פלוני, ולא תצאו אלא ביום פלוני ובשעה פלונית וע"י פלוני וע"י סם פלוני, כיון שהגיע זמנן לצאת הלך זה לבית עבודת כוכבים, אמרו יסורין דין הוא שלא נצא, וחוזרין ואומרים וכי מפני ששוטה זה עושה שלא כהוגן אנו נאבד שבועתנו?	62710 62711 62712 62713 62714 62715
היינו דאמר ר' יוחנן מאי דכתיב וחליים רעים ונאמנים, רעים בשליחותן ונאמנים בשבועתם, דאמר רב מאי דכתיב אשר חלק ה' אלהיך אותם לכל העמים? מלמד שהחליקן בדברים כדי לטורדן מן העולם (ע"ז נ"ה), ופירש"י שהחליקן בדברים ומניחן לטעות הניח להם מקום לטעות, בידו הבחירה להמתין עד תום זמן הגזירה, ואז מתברר לו כי נאמנים היסורים בשבועתם, והוא בחר בדרך אחרת והניחו לו מקום לטעות. שני המושגים הללו, מקום להתגדר ומקום לטעות צריכים ביאור, כי בדרך כלל טועה האדם וסבור הוא ששני הדברים הללו עומדים בסתירה זה לזה, לדעתו מקום להתגדר הוא מוצא להצלחה ולהתעלות במדרגות ובמעלות נעלות, ואילו מקום לטעות גורם לאדם התדרדרות רוחנית, ונשקפת ממנו סכנה כי הוא יאבד את כל קניניו הרוחניים, ואליבא דאמת אין הדבר כן, כי בחירת האדם היא חופשית לחלוטין, ואינה מצטמצמת במקום מסויים ובזמן מסויים, היא עומדת למעלה מן המקום ומן הזמן.	62716 62717 62718 62719 62720 62721 62722 62723 62724
כשנעמיק בענין ניווכח שאכן הבחירה אינה תלויה בשום דבר ובשום אדם זולתו, הבחירה תלויה בו עצמו, ודוקא מכוחה הוא עלול להחליף את המושגים ולהפוך מקום להתגדר למקום לטעות ולהיפך, הנה דוקא במעשה של חזקיהו שהרגיש בעצמו שהניחו לו מקום להתגדר, היה אדם אחר אומר כי אין לך מקום לטעות גדול מזה, וכמ"ש שם אפשר בא אסא ולא ביערו בא יהושפט ולא ביערו, והלא כל עבודה זרה שבעולם אסא ויהושפט ביערום, מסתבר איפוא כי דוקא משום שהם לא ביערוהו לא צריך לבערו, שאילו היה צריך לבערו הרי היו הם מבערים אותו, נמצא כי זה נראה מקום לטעות, ומנין מצא אומץ בנפשו לכתת את אשר לא כתתו אבותיו הצדיקים?	62725 62726 62727 62728 62729 62730 62731
אלא היא הנותנת, דוקא משום שהניחו לו אבותיו מקום לטעות הוא מצא בזה מקום להתגדר, כיון שבתורת ה' חפצו מצא עוז בנפשו לעמוד בפני כל הנסיונות הרוחניים, הוא זיכך את נפשו ואת שכלו מתוך עמל רב, כדי להפוך את הטעות שהניחו לו אבותיו למקום להתגדר בו, הוא קיים בעצמו את הכתוב אדם לעמל יולד וכמו שביאר הגר"א את הפסוק נפש עמלה עמלה לו (משלי ט"ז), העמל הוא שלו, כי אם ימצא את הכל מתוקן לפניו במה יתקן האדם את נפשו.	62732 62733 62734 62735 62736
והיפוכם של הדברים מצינו אצל קרח, היה לו מקום להתגדר והוא הפכו למקום לטעות, והדבר היה לו לרועץ, שהרי אמרו חז"ל וקרח שפיקח היה מה ראה לשטות זו? עינו הטעות, ראה שלשלת גדולה עומדת הימנו שמואל ששקול כמשה ואהרן, אמר אפשר הגדולה הזו עתידה לעמוד ממני ואני אדום (במד"ר פי"ח ז'), ובגלל זה הקפיד על מינויו של אליצפן בן עוזיאל קטן שבאחים, ואליבא דאמת היה לו בזה מקום להתגדר ומחמת כן צריך היה להעביר על מדותיו, והראיה שהוא רואה כי שמואל ששקול כנגד משה ואהרן יצא מחלציו, נמצא כי דוקא במידה זו יש מקום להתגדר ולהתעלות.	62737 62738 62739 62740 62741 62742
וכמו שמצינו לגבי אהרן שאמרו ז"ל, אילו היה יודע אהרן שהקב"ה מכתוב עליו וראך ושמח בלבו, בתופים ובמחולות היה יוצא לקראתו, שכן מצא בזה מקום להתגדר בהעבירו על מדותיו למען משה אחיו	62743 62744

הצעיר, אבל קרח הפך את הדברים, ולא עוד אלא שניצל את הסייעתא דשמיא שניתנה לו לראות ברוח הקודש, ואמר אפשר שכל הגדולה הזו עתידה לעמוד ממני ואני אדום? דוקא המקום שהניחו לו להתגדר היה לו לרועץ, שהרי הפכו למקום לטעות, וסופו שהוא איבד את הכל, אלא שבני קרח מצאו בזה גופא מקום להתגדר ומהם עמד שמואל הנביא, מכאן נראה איפוא בעליל, שלא המקום עושה את האדם אלא האדם עושה את המקום, כי בבחירתו תלוי הכל.	62745
כיוצא בזה מצינו אצל המרגלים, שהיו נשיאי עדה אשר הכירו בה' ובהשגחתו הפרטית וביכולתו הבלתי מוגבלת, ואעפ"כ נכשלו, וכמ"ש בזה"ק כולהו זכאי הוי רישי דישראל, אמאי נטלו עיטא דא? אלא אמרו אי יעלון ישראל לארעא נתעבר אנן מלמהוי רישין וימני משה אחרנין, חשבונם האנוכי הטעם בחושבם שלא יוכלו לעלות לארץ, ההשגחה העליונה סייעה בידם בעלייתם שבו בזמן מתו רבים מיושבי הארץ, אך הם הפכו את הדברים ואמרו ארץ אוכלת יושביה.	62746 62747 62748 62749
במקום שיראו בזה מקום להתגדר ולהיווכח בישועת ה' הבאה להטריד את לב יושבי הארץ, נוצר להם מקום לטעות והניאו את לב העם מלעלות בטענת כי חזק הוא ממנו, אך יהושע וכלב אשר ראו את המצב החדש כי נוצר מקום לטעות, לא נהו אחריהם והמריצו את העם לעלות אל הארץ, שכן רצו להפוך את הענין למקום להתגדר דוקא, אם ראית דור שרפו ידיהם מן התורה, עמוד אתה והחזק בה ואתה מקבל שכר כולם (ירוש' ברכות ט' ה'), והתעלותו של המקום להתגדר בו הוא בהתאם למקום לטעות.	62750 62751 62752 62753
ובזה נעוץ גם ביאור מאמר ז"ל, זכה נעשית לו סם חיים, לא זכה נעשית לו סם מות (יומא ע"ב:), כי התורה היא סם חיים, אלא שהאדם בבחירתו הגרועה עלול להטיל בה סם מות שתפגום בכל ותהפוך כולו לסם מות, והוא הדין להיפך, אחר שנכשל ולקח לעצמו סם מות, יכול הוא להטיל בה תבלין של תורה ולהפוך את סם המות לסם חיים, עד שהזדונות יהפכו לזכויות והמקום לטעות למקום להתגדר, וכמ"ש כה אמר ה' דרשוני וחיו ולמה תמותו בית ישראל (עמוס ה'), כי אין שום גורם אשר ימנע את החיים אלא שמצווים אנו לדרישה יתירה, ולכשנקיים זאת יתקיים בנו דרשוני וחיו. (דברי בינה ומוסר).	62754 62755 62756 62757 62758 62759
מאמר שמח	62760
ויעש משה נחש נחשת וישימהו על הנס והיה אם נשך הנחש את איש והביט אל נחש הנחשת וחי (במדבר כ"א ט').	62761 62762
טבעו של הנחש הוא שכולו ארס ולענה, שמועתו מצומצמת ולשונו ארוכה מאד, כאמרם ז"ל איש לשון בל יכון בארץ זה הנחש (ב"ר כ"ט), פיו פתוח וחוש שמיעתו לקוי, וכמעט בלתי קיים אצלו כוח המחשבה והשיקול.	62763 62764 62765 62766
ולכן לא נשא ונתן עמו הקב"ה כלל כמו שעשה עם אדם וחווה, אמר הקב"ה נחש רשע זה בעל תשובות, ואם אומר אני לו, עכשיו הוא אומר לי אתה צוית אותם ואני צויתי אותם, מפני מה הניחו צויוך והלכו אחרי צויוי, אלא קפץ עליו ופסק את דינו (שם כ'), ולכן הענישו הקב"ה במקום התורפה והלקהו במקור הזוהמא הוא פיו של הנחש ולשונו, וכמ"ש באדר"נ (פרק מ"ב), י' קללות נתקלל הנחש, והראשונה היתה שנסתם פיו.	62767 62768 62769 62770 62771 62772
הרשע הזה הוא אדוק בזוהמת רשעתו אף לעת זקנתו, כמ"ש רש"י ז"ל עה"פ חמת למו כדמות חמת נחש, כמו פתן חרש אשר יאטם אזנו אשר לא ישמע לקול מלחשים חובר חברים מחוכם, הנחש כשהוא מזקין נעשה חרש באזנו אחת ואוטם אוזן השנית בעפר, שלא ישמע את הלחש כשהחבר משביעו שלא זיק, כ"כ משתרש הוא הנחש בחטאו וטומאתו! מקיף את עצמו באמצעי הגנה שלא תגיעהו השפעת הטוב ע"י כוח השמיעה, ולכן אחז"ל שכל בעלי המומין מתרפאין בעוה"ב והנחש אינו מתרפא, שנא' ארור אתה מכל הבהמה, מאי מכל, שהכל מתרפאין והוא אינו מתרפא (ת"כ מצורע).	62773 62774 62775 62776 62777
עשיית הרע זה כל חיותו ואשרו של הנחש, אוהז בכל מיני אמצעיים אלא להינתק ממדה זו אף בעומדו על פתחו של גיהנם, כמ"ש ז"ל רשעים אפילו על פתחו של גיהנם אינם חוזרים (עירובין י"ט), היינו שבשום אופן אי אפשר להם להשתחרר מהרע, שנעשה לדם מדמו ובשר מבשרו, הוא והרשעות נעשו כאחד! ואין תקנתו אלא כליון ללא שריד ושארית, וכן כתב רבינו יונה ז"ל (שע"ת ב' י"ח), ודע כי נפש הרשע אשר כל תאוותה לחפצי הגוף בחייו, ונפרדת מעבודת הבורא ונבדלת משורשיה, תרד במותו למטה לארץ אל מקום תאוותה, והיה תולדתה כטבע העפר לרדת ולא לעלות, ולכן נפסק דינו של הנחש להיות נכרת ונשמד מן העולם הנצחי.	62778 62779 62780 62781 62782 62783
ומה יקרו דברי בעל החובת הלבבות, ואתה בני ישימך אלהים, מאשר ישמעו ויאזינו, יאזינו ויחשבו, ויחשבו וידעו, וידעו ויעשו (שער הפרישות פרק ז'), שכוח השמיעה מבוא אל ההאזנה והמחשבה, וכן מעורר עוד ושים תמורת רוב דבריך אורך מחשבתך (שם פרק ה'), אבל אורך הדיבור והפטפוטים הבטלים וכש"כ האסורים והרעים ממעטים המחשבה ומטמטמים את השמיעה.	62784 62785 62786 62787 62788 62789 62790 62791 62792 62793 62794

ולכן ציוה הקב"ה לעשות נחש הנחושת והביט אל נחש הנחושת וחי, שזה יהיה רפואה לכל בעלי הלשון	62795
במדבר, ששירבבו את הלשון ודיברו ארוכות בה' ובמשה עבדו, התאוננו והתלוננו במקום לשמוח על כל	62796
הטוב שהכין להם הקב"ה, את המן ואת הענן אשר גם האומות נשתוממו מרוב טוב וכבוד שהשפיע השי"ת	62797
לעמו הנבחר, הארכת הדיבור ושירבוב הלשון מיעט ועמעם את כוח מחשבתם, פרחה מהם ההתבוננות	62798
האמיתית ונסתלק מהם כוח השמיעה, קול האמת הנצחית.	62799
ומה היתה רפואתם? ההבטה והשמיעה, ההתבוננות ולימוד המוסר מן נחש הקדמוני, סמל שירבוב הלשון	62800
והארס עד כדי טמטום השמיעה, ובהבטה המרוכזת הזאת ישובו ויירפא להם, והביט אל נחש הנחושת וחי,	62801
נמצא שע"י שמיעה וראיה מרוכזת, באים לידי התעוררות והתבוננות המחשבה, ומתוך מחשבה לידי הכרת	62802
הנס והאמונה, ובמקום האמונה שם הענוה והשלוח.	62803
ואכן מה נכבד הוא האבר הזה, האוזן הזאת הפתוחה לשמוע דברי תוכחת חיים, וכמ"ש דוד המלך ע"ה,	62804
זבח ומנחה לא חפצת אזנים כרית לי, עולה וחטאה לא שאלת (תהלים מ'), כריית האזנים היא אמנות	62805
נפלאה, פיתוח כוח השמיעה והקבלה הוא יסוד להכרת האלוהות, וכמ"ש הטו אזניכם אלי שמעו ותחי	62806
נפשכם, איש בעל נפש וחכם המטה אזנו והמרכז את מחשבתו, הוא מסוגל לשאת דברותיו בעניני	62807
הנצחיות.	62808
זוכרני פעם בימי עלומי בנסעי בשליחות מרן הגאון ר' אברהם יאפין זצ"ל לעיר באראנאוויטש, ונסעתי אז	62809
ברכבת המהירה, דבר שנחשב בימים ההם למותרות ובזכוז, אלא שבגלל נחיצות הדבר נאלצתי לרכבת זו,	62810
ואז נזדמן לי לראות דבר פלא תגלית חדשה של הזמן ההוא, האזניות שהיו כורכים על האזנים בכדי לקלוט	62811
את החדשות והמנגינות מגלי הרדיו, והנה אחד משרי המלוכה ישב לו בפניה כולו ריכוז והשקט על אזניו	62812
כרוכות אזניות, וכשהיו פונים אליו בשאלה לא נענו כלל, עד שהיה נדמה לכל שהוא חרש לא יפתח פיו	62813
וכשוטה מטומטם.	62814
ברם לאמיתו של דבר היתה לו הרשות לחשוב ולהביט מגבוה על כל בני לווייתו, שהמה כחמורים	62815
יסתובבו לד' אמותיהם, ולא ישמעו ולא יבינו מכל הפלאות המתרחשות בעולם, ורק הוא המצוייד בכלי	62816
השמיעה מטייל בשמיעתו ומחשבתו ברחבת העולם, והוא מלא תענוגים מקולות הערבים המגיעים לאזניו	62817
ממרחקים מקצה הארץ, ושתיקתו הן הן גבורותיו וזהו דיבורו.	62818
כדוגמת אותו השר המצוייד באזניות הרדיו, הוא האדם המוסרי הגבוה ביחס לבני לווייתו וסביבתו, בעל	62819
המחשבה השותק והשקוע בעולמות הנצח הוא המדבר, וראוי לתואר העילאי בתור היצירה האלוהית	62820
העילאית ביותר אשר בשם מדבר יכונה, שמיעתו ושתיקתו הן דבריו, טס הוא האדם הזה בעולמות טמירים	62821
ונשגבים מבינתנו, מטייל הוא בין מלאכים וקדושי עליון, סופג אל נפשו את זמרת יה ורואה נפלאות	62822
וחדשות עד כלות הנפש, ומי ידמה לאיש השותק הזה הרואה ונוחל את שני העולמות.	62823
וכמ"ש בזה"ק מחשבתו דבר נש הוא הנשמה המחשבה והדיבור, זהו התפארת והמגמה של כל הבריאה,	62824
והמטה אוזן לדפיקת לבו הוא ממילא ירגיש ויבין, וכל מעשה שטן הוא היצה"ר הוא הנחש המאטם אזנו	62825
מלשמוע ומלקבל דברי חכמה, וכל אדם מוסרי צריך לפחד תמיד שלא ייכשל ולא יפול בזהמת הנחש	62826
ר"ל, וזה יכולים להשיג רק ע"י פיתוח השמיעה ופיתוח הדעת לדעת מה שלמעלה ממך, ויקויים בו אוזן	62827
שומעת תוכחת חיים בקרב חכמים תליון, וכמאמר חובת הלבבות ושים תמורת רוב דבריך אורך מחשבתך.	62828
(תורת הנפש).	62829
	62830
מאמר שמת	62831
ויעש משה נחש נחשת וישימהו על הנס והיה אם נשך הנחש את איש והביט אל נחש הנחשת וחי (במדבר	62832
כ"א ט').	62833
דרש להן מקרא זה וכתת נחש הנחשת אשר עשה משה, כי עד הימים ההמה היו בני ישראל מקטרים לו	62834
ויקרא לו נחושתן (מ"ב י"ח), אפשר בא אסא ולא ביערו בא יהושפט ולא ביערו, והלא כל העבודה זרה	62835
שבעולם אסא ויהושפט ביערום, אלא מקום הניחו לו אבותיו להתגדר בו (חולין ז').	62836
יש להתפעל מאומץ רוחו של חזקיהו לשבור את נחש הנחושת שעשה משה על פי הדיבור והיה זכר לנס,	62837
ולא נס גרידא אלא נס בתוך נס, שמי שנושך ע"י הנחש הסתכל בו ונתרפא, על אף שמדרך הטבע הדבר	62838
שהזיקו עלול לסכנו כשיביט בו כמ"ש הרמב"ן, והנה כאן נשדדו המערכות ועצם צורת הנחש שנשך בו	62839
נהפך לסיבת רפואתו, ועל אף שבמשך הזמן עשאוהו לעבודה זרה, בכל זאת היה לו לחזקיהו ללמוד	62840
ממעשה אבותיו אסא ויהושפט שכפי הנראה נרתעו מלפגוע בו, ובכל זאת לא שם חזקיהו לב לכל זאת	62841
וכתת אותו אחרי שכינהו שם גנאי של נחושתן.	62842
האמת היא שחזקיהו אמנם צדק בפעולתו והנביא משבחו על כך, ומה שלא כתתו קודמיו את נחש הנחושת	62843
מסביר הגמרא שהניחו לחזקיהו מקום להתגדר, ומפרש המהרש"א שלא שהיתה בכוונה חלילה שהניחוהו	62844

קודמיו, אלא שלא הרגישו בדבר ורק חזקיה הרגיש בזה, הנה יש כאן התבוננות נפלאה, שהרי עצם הדבר	62845
שקודמיו לא נקטו פעולה בענין זה, הכביד את הנסיון על חזקיהו, שהרי היה מקום לטעון, אם הצדיקים	62846
הראשונים לא מצאו לנכון לעשות כך, יש פה חשש של יהירות מצדך אם תעשה אתה.	62847
והאמת שהצדיקים הראשונים היו פטורים מזה, היות ולא הרגישו בדבר ואין לדיין אלא מה שענינו רואות,	62848
אולם על חזקיהו שכן הרגיש בזה, היתה רובצת מלוא האחריות אם היה טומן ידו בצלחת ונלאה לבער את	62849
הרע, ואדרבה הסיבה שנעלם כל הענין מעיני הראשונים היתה מן השמים, כדי שיבוא חזקיהו ויטול שכרו	62850
ויתגדל לעיני בני דורו.	62851
כמו כן רבינו הקדוש הנהיג כמה חידושים, התיר בית שאן ובטל את המנהג הקודם (חולין ז'), תיקן שלא	62852
לקבל תשלום מגזלנים שעשו תשובה (ב"ק צ"ד:), שינה את דרך הלימוד, שעד זמנו עסקו במשנה ורבי	62853
הדגיש את לימוד הגמרא (ב"מ ל"ג), כך בכל תקופה ראו חכמי ישראל לחדש דרכים בעבודת ה', בדבר	62854
שהיתה השעה צריכה לכך כדי לגדור חומת הדת ולתקן הפרצות, ובהקדמת החובת הלבבות מתפלא על מה	62855
שלא חברו ספר על חובת הלבבות, על אף שחיובם ברור מדרך השכל ומפורש כמה פעמים בתורה, ועל כן	62856
אזר מתניו לקראת משימה זו.	62857
ואיתא (בברכות ל"ה.) במסקנת הגמרא שרבים עשו כדברי ר' שמעון בן יוחאי ולא עלתה בידם, אבל	62858
כדברי ר' ישמעאל להנהיג בתורה מדת דרך ארץ עלתה בידם, וזהו מעיקר הדין, ברם בדורות אלה הרבה	62859
יותר קשה לקיים דברי ר' ישמעאל ממה שדברי רשב"י, וכבר אמר הגרי"ס זצ"ל שאין לנו ברירה	62860
ומוכרחים להיות פרושים, אע"פ שבזמנים כתיקונם עדיף לעשות כדברי ר' ישמעאל ולעסוק גם במלאכה,	62861
וכן הנהיגו הגדולים בתקופה האחרונה לעסוק בתורה בלחוד ולפרוש מעסקי עולם הזה.	62862
ר' ישראל בעצמו ושאר חכמי המוסר אחריו הדגישו והנהיגו לימוד המוסר בהתפעלות יחד עם ההתבוננות	62863
במילי דעלמא, למרות טענת המתנגדים שיגרם מזה ביטול תורה, משום שראו שזהו קיומה של תורה	62864
והשעה צריכה לכך, הוא הבחין שנתקררו הלבבות ונתרחקו מיראת שמים, ולא נתעוררו כל הצורך	62865
מפשוטי המקרא ומאגדות חז"ל כמו הדורות הקודמים, והבין שנחוץ לעבוד במיוחד על קנין היראה.	62866
לא לחינם נקראו חכמי ישראל עיני העדה, משום שעליהם מוטל התפקיד להיות ערים לכל סכנה חדשה,	62867
ומן השמים מעוררים אותם על תקונו של הכלל, על כן שומא עלינו ללכת בעקבותיהם ולקיים דבריהם	62868
ואף שנראים לפעמים כדרכים חדשים, משום שמן השמים הניחו להם מקום להתגדר בו, ומה שרואים	62869
לפעמים שהרבה נמשכים לדרך אחרת ואינם מקבלים עליהם מרותם של מנהיגי הדור, אין להביא ראיה	62870
מזה לצדקת דרכם, והוא דומה למשל החכם על העוור, שמרגיש את עצמו בטוח בחברת קבוצה גדולה של	62871
עוורים ואומר ימצאני מה שימצאם, למרות העובדא שכולם עוורים כמוהו!	62872
הסבא זצ"ל כשעמד על הפרק ענין ציבורי נחוץ, תרם סכום גדול בשעה שהיה שקוע בחובות של הישיבה,	62873
והיה לפלא, וידעתי אני שהדחקות היתה אז כ"כ גדולה עד שהיו יושבים בחושך מפני חוסר פרוטות לקנות	62874
נפט, מאחר שכבר סרב החנווני להקיף, ככה היו נראים הצדיקים שעבדו את ה' בתמימות ולא באו בטענות	62875
על קיפוחים מדומים, שמחים היו לעשות רצון קונם בכל צורה שנדרשה מהם, ועליהם ועל כיוצא בהם	62876
בצדק נאמר וכעלה צדיקים יפרחו. (המוסר והדעת).	62877
	62878
	62879
מאמר שנ	62879
אז ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר ענו לה (במדבר כ"א י"ז).	62880
א"ר אבין הלוי, בשעה שעמדו ישראל לומר שירת הים לא הניחן משה שיאמרו לעצמן, אלא כשם שרבו	62881
של אדם אומר פרשתו כשהוא נער, כך אמר משה עמהם שנא' אז ישיר משה ובני ישראל, כנער העונה	62882
אחר רבו, לאחר ארבעים שנה עמדו על פירקן, התחילו אומרים שירת הבאר לעצמן, שנא' אז ישיר	62883
ישראל (ילקוט חוקת כ"א).	62884
מקובל הוא אצל התלמידים, כי רק אלו, אשר אינם יכולים לחדש ולערוך מחשבות בתורה ויראה, ועדיין	62885
רכים הם בשנים ומחוסרי השגות והארות בחיים הרוחניים, אלו צריכים לחינוך ולרב אשר ילמדם ויחדד	62886
את שכלם ויגלה להם את חכמת התורה, אבל אלו אשר הגיעו כבר לכלל השגות וחידושים, ובלבם עולים	62887
מחשבות ורעיונות בתורה וביראה, דעתם זחה עליהם ונדמה להם שאינם זקוקים יותר לרב ולמחנך אשר	62888
ידריכם במחשבתם ויבקר את חידושי תורתם, לראות מה טוב ומה אינו כן.	62889
ובאמת הרי זו טעות גסה וגדולה, כי דוקא מי שכבר מסוגל להשיג השגות, דוקא מי שכבר מגיע לדרגה	62890
של מחדש ויוצר רעיונות, דוקא הוא זקוק לרב שיעמוד על גבו, שיישר את דעתו שלא תהיה סוטה מן	62891
האמת, שלא יתקלקל ולא יסלף דעות אמיתות, וישתדל לכוון לאמת ולדעת תורה, כי דוקא מי שמלא	62892
רגשות וחזיונות, הוא זקוק לכוח מדרבן אשר יוליכהו ויצעידהו קדימה ביושר ושלא יסתבך בסיבוכים	62893
הרגשיים כוזבים.	62894

אין בין גיהנם וגן עדן אלא כחוט השערה, בין איוב לאויב, דוקא אלו ששרים שירות וזמירות ושלכם	62895
מכוון אותם לשיר שירה, צריכים מי שיסלול לפניהם את הדרך, הם צריכים למדריך שיכוון אותם לא	62896
לנטות הצידה בשירתם, שלא תתערב בשירתם נטיה של תערובת פסולה, שלא יעורבב הגיון מסולף או	62897
שמץ של שירה זרה.	62898
עם ישראל שראה על הים חזיונות נפלאים של התגלות אלהית, עלה בלבם לומר שירה, מתוך התפרצות	62899
של שמחת הנפש והכרת הבורא עלה בלבם לומר שירה, נכון וטוב אמנם שזכו לזה, אבל משה רבינו אומר	62900
להם, אמת שזכותם להגיע לידי השגות והתעוררות עליונות ונשגבות, אולם צריכים אתם שמירה וזהירות	62901
והדרכה, ולא הניחם משה לומר שירה לעצמן.	62902
אמת כי תחילת שירתם נובעת ממעיין נאמן, אבל כאשר נאמרת השירה המתחילה בלי הדרכה, עלולה היא	62903
לנטות מנקודתה, ומי יודע מה עוד עלול להתערב בתוכה, איזה רגשות זרים יתערבו בתוכה, שהרי לא	62904
מכבר יצאתם ממצרים ועדיין גופכם לא נזדכך, נפשכם לא טוהרה, עדיין לא הספקתם להפשיט מעליכם	62905
את אווירתה של מצרים, משירותיהם וזמירותיהם, בלי הדרכה אסור לכם איפוא לשיר.	62906
אתם מוכרחים לעשות זאת עם רב ומדריך, כמו הנער שרבו מפרש ואומר לו את פרשתו, כך אמר משה	62907
את שירתם, אתו ביחד והם ענו אחריו, הוא התחיל והם השיבו אחריו, הוא פתח והם הלכו אחריו בטעמו	62908
ובניגונו, ורק לאחר ארבעים שנה כאשר נתיישרה כבר התורה בתוך גופותיהם, כאשר ספגו בנפשם את	62909
אור התורה והרבה תוכחות והוראות, נפשם נסתפגה באווירת השכינה, רק אז ניתנה להם הרשות לשיר	62910
שירה בעצמם.	62911
והרי זה לימוד ותוכחה לאלו אשר רק פקחו את עיניהם וכבר הם חכמים בעיני עצמם, כבר שרים הם	62912
ומזמרים זמירות ושירות בזיחות הדעת עד שלפעמים נוטים לשיר שירה זרה, מתערבת בשירתם שירה	62913
עצמית טבעית בלתי טהורה ובלתי זכה, וכך לפעמים גם מעוותים את הדין ואינם מחכים להיות מורה	62914
הוראה לארבעים שנה, ואף לאחר שהגיע להיות מורה הוראה ולכהן פאר צריך שירגיש שהכהונה שאולה	62915
לו, רק בתנאי שלא יאבד את רגש ההתלמדות, וזקוק הוא לרב.	62916
בפ' תבוא, ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו הגדתי היום לה' אלהיך, וראיתי ברבינו	62917
בחיי עה"ת וז"ל, היה ראוי שיאמר לה' אלהינו? ושלא יוציא עצמו מכלל אמונת האלהות? אבל אילו אמר	62918
כן לא היתה אמונתו מבוררת אצלנו, ולא היינו יודעים כוונתו למי הוא קורא ה', ומי הוא שמקבל עליו	62919
אלהותו, אבל עתה בבואו לפני הכהן הגדול שהוא מיוחד לעבודת אלהי ישראל וידע אותו, כשהוא אומר	62920
לה' אלהיך נסתלק הספק מאצלנו ונתברר אמונתו הטוב, כי הוא מעיד ע"ע כי אלהי הכהן הוא אלהיו	62921
שבשבילו בא אל הארץ עכ"ל.	62922
ועתה כבואי אל עבדך אבי והנער איננו אתנו ונפשו קשורה בנפשו, ב' במסורה, הכא ואידך אולת קשורה	62923
בלב נער ומפני שאולתו קשורה בו צריך שתהא נפשו קשורה בנפשו של אביו לחנכו (בעה"ט שם), זה	62924
נאמר על בנימין הצדיק שהיה כבר אב לעשרה בנים, הוא עצמו צריך עוד לחינוך של אביו, ומה נאמר אנו	62925
בדורנו, כאשר בגיל צעיר כבר יוצאים מגדר היות תלמיד וכבר לא צריכין לרב, מי יתקן אוולתו ובמה, מי	62926
יחדד שכלו ומי ידריך את לבבו? (אור חדש).	62927
	62928
מאמר שנא	62929
באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם וממדבר מתנה (במדבר כ' י"ח).	62930
מי שרוצה לזכות בתורה, ולקבל עליו עול תורה לכל ימיו, עליו להתבונן באותם הענינים שחז"ל העמידום	62931
כתנאי לקבלת התורה, ומאחר שחז"ל אמרו לא ניתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי המן (תנחומא בשלח כ'),	62932
הרי עליו מי שמתכוון לקבל תורה לבחון עצמו אם הוא עומד בתנאי זה, כי אע"ג שהתנאי של אוכלי מן	62933
נאמר בדור מקבלי התורה, ודאי שגם בנוגע לקבלת התורה המתחדשת מדי שנה נאמר תנאי זה.	62934
מי שרוצה שאור התורה יספג בכל עצמותיו, עליו ללמוד מדור מקבלי התורה שלא היה להם מזונותיהם כי	62935
אם ליום אחד, ובוטחים על הקב"ה שגם למחר יספיק להם מזונם, ואם כי אי אפשר להגיע למעלה זו ממש,	62936
אבל עד כמה שכן ניתן להגיע לכך, לקבוע בעצמו כי באיזה מצב שיהיה, הרי הוא מקבל עליו עול תורה	62937
בדוגמא לאוכלי מן, ומי שמתנה את לימוד התורה בזה שידאגו לכל צרכיו, ואם לא יסייעוהו יעזוב את	62938
לימודו, הרי גם אם ימצא מי שייסייע בידו, לא יזכה שהתורה תיקלט בפנימיותו, יתכן שילמד בכולל	62939
ונדמה שלומד היטב, אעפ"כ אינו זוכה לכתר תורה לעולם.	62940
תנאי נוסף העמידו חז"ל בפני הבא לקבל תורה, וממדבר מתנה, כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא	62941
מופקר לכל, ניתנה לו תורה במתנה (נדרים נ"ה), וכן אמרו אם משים אדם עצמו כמדבר זה שהכל דשין	62942
בו, תלמודו מתקיים בידו, ואם לאו אין תלמודו מתקיים בידו (עירובין נ"ד), ומכאן שמי שאינו עושה עצמו	62943
כמדבר אינו זוכה לתורה.	62944

גם פעמים ביום אנו מתפללים נצור לשוני מרע ושפתי מדבר מרמה, ולמקללי נפשי תדום ונפשי כעפר	62945
לכל תהיה, ורק לאחר מכן פתח לבי בתורתך, רק לאחר שהוא עושה עצמו כעפר לכל, שהוא כלום והוא	62946
שותק למקלליו, ואינו מרגיש שפוגעים בו כי הלא עפר הינהו, משה רבינו שאמר ונחנו מה הוא אשר זכה	62947
לכתר תורה, וכשהיה איזה פגם דק לגודל ערכו של משה רבינו, מיד בא לכלל כעס בא לכלל טעות (ספרי	62948
מטות מ"ח).	62949
במהלך החיים שלנו אין אנו רואים סתירה בין קבלת תורה לגאווה, אין אנו מבינים שיתכן ואחד יעלה	62950
במעלות החכמה אבל לא במעלות התורה, אך האמת שרק לאחר ונפשי כעפר לכל תהיה בא פתח לבי	62951
בתורתך, וכפי שפירש הגר"א שלב הוא מקום התאווה, ופתיחת הלב לתורה היינו ניצול כוח התאווה שבלב	62952
לתורה, ובדרך זה פירש גם ובמצוותיך תרדוף נפשי, דהיינו יצר חמדת הממון יהפך לחמדה למצוות.	62953
מי שזוכה למדרגות הללו, לנצל כוחותיו לצד הקדושה הוא זוכה לדביקות בתורה, כדי לזכות לתורה	62954
חייבים להיות בית קיבול לתורה, וכפי שמרגיש את האני שבו באותה מידה מצטמצם הכלי קיבול שלו,	62955
וכפי שממעט עצמו ועושה עצמו לעפר, כך מתרחב הכלי לקבלת התורה, משה רבינו הוא גם עניו מכל	62956
האדם, וכתוצאה מכך הוא גם מקבל התורה.	62957
מצוי לייחס את מידת הענוה לעני מרוד שגם בר דעת גדול איננו, או שהוא מכוּעַר בחיצוניותו וכיו"ב, אבל	62958
לייחס ענוה לאדם נאה שהוא גם בר דעת ומופלג בעושר אין מצוי, אבל בגמרא מצאנו את כל המעלות	62959
הללו בחדא מחתא עם מעלת הענוה, אמר ר' יוחנן אין הקב"ה משרה שכירתו אלא על גבור ועשיר חכם	62960
ועניו וכולן ממש (נדרים ל"ח), ומתוך מה שלמדנו מגמרא זו כי גם גיבור מופלג כמשה, עשיר מופלג	62961
כמשה, וחכם כמשה יכול להיות גם עניו מופלג כמשה.	62962
למדנו כי פירושה של ענוה אינה מה שמצוי לפרש כענוה, פשיטא שמה שרבינו ידע שבחכמה הוא גדול	62963
מכולם, ובכל זאת היה גם עניו ושפל רוח, אברהם אבינו אמר ואנכי עפר ואפר ואע"פ שידע על מדרגותיו	62964
הגדולות ועל עשירותו האדירה, פירושה האמיתי של ענוה היא כי אע"פ שהוא גבור עשיר וחכם אין מגיע	62965
לו הלל עבור כך, אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו אל יתהלל עשיר בעושרו, כי אם	62966
בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי (ירמיה ט'), כל ההשכלה והידיעה אינה נחלתו כי אם נחלת ה',	62967
והוא עצמו אינו אלא בית קיבול לחכמה לגבורה ולעושר, החכמה הגבורה והעושר ראויים אמנם להילול,	62968
אמנם ההילול הוא לבעל החכמה הגבורה והעושר ולא לאדם.	62969
רבות! כיצד ניתן להגיע להיות דכא ושפל רוח, אם לא שיקבע לעצמו זמן שיתבונן ברצינות אם הוא מוכן	62970
וכמה הוא מוכן לקבלת התורה, מהו מקום מעמדו בנוגע לתפילה, לקבוע זמן להתבונן במאמרי חז"ל על	62971
ההכנות לקבלת התורה, כדי שיוכל גם הוא לזכות לקבלת התורה, הלא יש שעה קבועה ללימוד מוסר	62972
שבאותה שעה אפשר לפעול את הרצינות בתפילה, לייסר את המידות והשקפת עולם, למה זה יצטרכו	62973
בעלי דעת לחפש חיזוקים כדי לשמור על סדר מוסר, היכן הרצינות הפנימיות המחייבת לא לבטל רגע אחד	62974
מסדר מוסר.	62975
הלא כל החיים בהוה ובעתיד תלויים בחצי שעה זו של לימוד המוסר, כמה שנים ימשיך ללמוד בישיבה,	62976
ובשעת לימודו איך ילמד וכמה יתעמק בלימודו הכל תלוי בחצי שעה זו, אחד שאל את הגר"ס זצ"ל מאחר	62977
שאין לו אלא חצי שעה פנויה ביום במה יעסוק אז, בעיון התורה או בלימוד מוסר, ענה לו למד מוסר	62978
ותמצא שיש לך יותר מחצי שעה פנויה, מי שחפץ לזכות לקבלת התורה, והרי אנו עומדים עתה ערב קבלת	62979
התורה, יתחזק בחצי שעה של לימוד המוסר אשר זה יחזק את היום כולו ואת כל החיים, ובזה יטהר ויזכה	62980
לקבלת התורה. (מערכי לב).	62981
	62982
מאמר שנב	62983
באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם וממדבר מתנה (במדבר כ' י"ח).	62984
תני רשב"י אומר אם ראית את הבריות שנתיאשו ידיהן מן התורה מאד, עמוד והתחזק בה ואתה מקבל	62985
שכר כולם (ירושלמי סוף ברכות), והנה בכל המצוות אמרו חז"ל (חגיגה ט"ו.), ברא צדיקים ברא רשעים	62986
ברא גן עדן ברא גיהנום, כל אחד ואחד יש לו שני חלקים אחד בג"ע ואחד בגיהנום, זכה צדיק נטל חלקו	62987
וחלק חבירו בג"ע, נתחייב רשע נטל חלקו וחלק חבירו בגיהנום, וכתוב ויהושע בן נון וכלב בן יפונה היו	62988
מן האנשים ההם ההולכים לתור את הארץ, וכתב רש"י, מה ת"ל חיו מן האנשים ההם, אלא מלמד שנטלו	62989
חלקם של מרגלים בארץ וקמו תחתיהם לחיים (ב"ב קי"ח:).	62990
ביאור הדבר דנוטל הזוכה בג"ע חלקו של הבלתי זוכה הוא מב' טעמים, הא' דהבלתי זוכה מכביד את	62991
עבודת השם על חבירו, וכמו במרגלים דאחרי שהוציאו דיבה והלינו את כל העדה, היה צורך התאמצות	62992
יתירה לילך נגדם, ולכן הוצרך משה להתפלל על יהושע, וכלב הלך ונשתטח על קברי אבות, וגם נטל שכר	62993

המוכן לחבירו, דהא לפום צערא אגרא ומגיע לו שכר יותר גדול, והב' דהרי תכלית הבריאה תורה ועבודת השם מתקיימת ע"י הזוכים, וממילא מגיע להם הכל, דקיום התכלית הוא על ידם.	62994
נוטל חלקו וחלק חבירו בגיהנום ג"כ מב' פנים, דהא דהרי היה לו ממי ללמוד וזה מגדיל עונו, בגדר דברי האשה הצרפתית לאליהו (מ"א י"ז), מה לי ולך איש האלוהים באת אלי להזכיר עווני, ופרש"י עד שלא באת אלי היו שוקלין מעשי ומעשה עירי והייתי ראויה לנס, משבאת אלי לא נחשבתי לכלום ואין צדקתי ניכרת, דכלפי אליהו היתה בלתי זוכה, כיון שיש לה ממי ללמוד ביותר.	62995
ב' דע"י הבלתי זוכה נתמעטה מדרגת הזוכה, וכמ"ש (סנהדרין י"א.), שראוי היה הלל שתשרה עליו שכינה כמשה רבינו אלא שאין דורו זכאי לכך, נמצא דהבלתי זוכים ממעטים ממדרגת הצדיק, ואף דשכרו מרובה בשל כך שהרי צריך להתגבר יותר, מ"מ עצם המדרגה מתמעטת, ומב' פנים אלו נוטל חלקו וחלק חבירו בגיהנום, אכן זה בכל המצוות, אך מה שאמרו ז"ל דאם ראית דור שנתייאשו ידיהן מן התורה עמוד והתחזק בה ואתה נוטל שכר כולם (ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה), הוא ענין מיוחד בתורה, שמציאות התורה בכלל ישראל הוא חיות לכלל כולו.	62996
ובאמת יש עוד ענין מיוחד בתורה, דהיא שייכת בעצם להכלל כולו במציאות ממש, וכמו דאמר ההוא גברא לר' ינאי ירושתי גבך, מורשה קהלת ינאי לא נאמר אלא מורשה קהלת יעקב (ויק"ר ט' ג'), וכל מה שיחיד מיישראל עמל ומייגע עצמו בתורה, הרי זה כמי שעובד ומשביח ומוציא פירות בשדה של נחלה משותפת, שדינא הוא שהשביחו אחים השביחו לאמצע (ב"ב קמ"ג): ושייכא לכולהו, ואמרו (סנהדרין צ"ט): אפיקורס כגון מאן, הני דאמרי מאי אהנו לן רבנן לדידהו קרו לדידהו תנו, ואמרו שם דזה מגלה פנים בתורה הוא דכתיב (ירמיה ל"ג), אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי, וכן כתיב ונשאתי לכל המקום בעבורם.	62997
וכן אמרו כגון הני דאמרי מאי אהני לן רבנן, מעולם לא שרו לן עורבא ולא אסרו לן יונה (לא אמרו לנו שום חידוש שלא מצינו בתורה רש"י), לא יאמינו כי התורה דת"ח היא מציאות בכל כלליות ישראל, וסנהדרין נקראים עיני העדה, והזקנים נקראים לבם של ישראל, שנותנים חיות לכל הגוף, ולא לבד ע"י ההוראה בפועל, להורות המעשה אשר יעשו ע"פ התורה, אלא גם מציאותם בלבד היא החיות של כלל ישראל.	62998
ובזה חלוקה התורה מכל עניני המצוות, שהן במקומן ובזמנן הינן פרטיות, ואילו התורה היא כללית, ומה"ט כשמנו חז"ל המצוות שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז, המצוות שהם לבריות, אמרו (פאה פ"א מ"א), ות"ת כנגד כולם, דנחשבת בכלל המצוות שבין אדם לחבירו, ושיש בהן תועלת לעולם, דתלמוד תורה של יחיד מציאותו היא כללית לכל הכלל כולו.	62999
ואז"ל (נדרים נ"ה). וממתנה נחליאל כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל, תורה ניתנה לו במתנה, שנאמר וממדבר מתנה, וברש"י כמדבר מלמד תורה בחינם לכל, וצ"ב מה דהמשילה התורה את ענין ללמדה לכל להפקר כמדבר שמורה על ענוה, ונראה דכבר נתבאר דלימוד התורה שייך לכלל האומה, אכן עבודה שהיא לצורך ולתועלת הכלל, צריכה להיעשות אך ורק לכבוד השם ולטובת הכלל ואז היא פועלת בכלל.	63000
וכן בתורה דאם מלמדה מתוך מחשבה טהורה עבור הכלל והוא הפקר בעיני עצמו, אזי ניתנת לו התורה במתנה, שהרי אין לו מציאות בפני עצמו והוא שייך לכלל, נמצא שנתינה זו עצמה היא צורך כלל ישראל, וזהו כונת אמרם ז"ל, כיון שעושה אדם עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל, היינו שמפקיר מציאותו ומוסר עצמו להכלל, תורה ניתנה לו במתנה, שהרי מציאותו היא כלל ישראל, ומה"ט שבט לוי מתפרנס ע"י כלל ישראל, כדי שתהא מחשבתם קשורה יותר בכלל, דמלבד הטעם שיהא לישראל חלק בתורתם מצד החזקת תורה, הלומדים בעצמם יהיה להם הרגש ואחריות בעד העם כולו.	63001
ואמרו חז"ל (נדרים פ"א.), מפני מה אין מצויין ת"ח לצאת ת"ח מבניהן, דקרו לאינשי חמרי, וברש"י שאין נוהגין להן כבוד ומבזין אותן מפני תורה שבהם, והענין הוא כיון דהכלל הם שותפים בתורתם של הת"ח, נמצא דהתורה בלולה בכלל, וכשם שאין שייך דהראש או הלשון של הת"ח יבזו להיד של הת"ח ויקראוהו חמרי, כן לא שייך לבזות שאר ישראל, אף שאינם תלמידי חכמים ואינם יודעים את התורה, כי התורה שייכת במציאות לכלליותם.	63002
ומי שאינו נוהג בהם כבוד נמצא דאינו מכיר בעיקר זה, כי כל ישראל שותפים בתורתו ודילם היא, ובכל כי האי גוונא אין התורה ניתנה לו במתנה, שאינה ניתנת רק למכיר במציאות זו, ולפיכך אין התורה מתקיימת בביתו, דהתקיימות התורה אצל האדם הוא ע"י שניתנת לו התורה במתנה, וכדבריהם ז"ל (נדרים ל"ח.), וא"ר יוחנן בתחילה היה משה לומד תורה ומשכחה עד שניתנה לו במתנה, שנא' ויתן אל משה ככלותו לדבר אתו, וכיון שאין התורה ניתנת להם במתנה, אינם זוכים שתקיים התורה אצלם תמיד, ושיהיו גם בניהם ת"ח.	63003
	63004
	63005
	63006
	63007
	63008
	63009
	63010
	63011
	63012
	63013
	63014
	63015
	63016
	63017
	63018
	63019
	63020
	63021
	63022
	63023
	63024
	63025
	63026
	63027
	63028
	63029
	63030
	63031
	63032
	63033
	63034
	63035
	63036
	63037
	63038
	63039
	63040
	63041
	63042
	63043

וזהו שנאמר ביהושע (משלי כ"ז), נוצר תאנה יאכל פריה, ואמרו ז"ל (במד"ר כ"א י"ד), הרבה שרתך	63044
הרבה חלק לך כבוד סידר את הספסלים, פרס את המחצלאות הוא יטול שררות, אף שיגע יהושע בתורה	63045
בכל כוחו ובכל מ"ח מדות שהתורה נקנית בהם, אך היו עוד חכמים גדולים ועמלים בתורה, ולא זכו	63046
למלאות מקומו של משה ולהיות ראש למקבלי התורה, אלא עבור סידור הספסלין.	63047
אף שלכאורה הרי חבל על זמנו של יהושע לעסוק בכגון דא, ויכול הדבר להיעשות ע"י אחרים, אך הפקיר	63048
עצמו לטובת הרבים להכשירם לתורה, ובשביל זה זכה גם לחכמה יתירה כי ממדבר מתנה, וכדכתיב	63049
ויהושע בן נון מלא רוח חכמה, ושפע חכמה יתירה השפיעו עליו מן השמים, כי הפקיר עצמו למען לימוד	63050
תורה לכלל. (משנת רבי אהרן).	63051
	63052
מאמר שנג	63053
באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם וממדבר מתנה (במדבר כ' י"ח).	63054
עיקר מעלת האדם בחביבותו לחכמה, וכמה שהוא מוסר גופו ונפשו עליה בעמל והשתדלות להשיגה,	63055
ולהכניע את עצמו להיות משרת ועבד לבעלי החכמה למען ילמד מהם, זה אות שהוא מחבב חכמה, ואחרי	63056
כי הוא מחבב חכמה, אות הוא כי יש לו יד ושם בחכמה להבין נעימות החכמה, והוא ית' יהיב חכמתא	63057
לחכימין, ומצינו עוד אז"ל (נדרים נ"ה.), ממדבר מתנה אם אדם משים עצמו הפקר כמדבר התורה ניתנת	63058
לו במתנה, הרי דעיקר החביבות של חכמה להפקיר עצמו עליה, ואז נותנין לו החכמה במתנה שכר עמלו	63059
ומסירות נפשו עליה.	63060
וע"כ אז"ל (עירובין נ"ה.), לא בשמים היא, לא תמצא במי שמגיס עליה דעתו, ולא מעבר לים היא, לא	63061
תמצא לא בסחרנים ולא בתגרים, שהם מחבבים ממון יותר מדי, ואי אפשר להמחבב ממון יותר מדי לחבב	63062
חכמה, כי זה כמו אש ומים בכלי אחד, החכמה היא רק מתנה מאתו ית' בעבור חביבות החכמה, ומי שאינו	63063
מחבב אין נותנין לו חכמה מן השמים, ומעתה יצא לנו, כי מי שאינו מחבב חכמה בעמל והשתדלות בגופו	63064
ונפשו ומאודו, דבר ברור הוא כי נעור וריק הוא מחכמה ר"ל, ודא לא קנית מה קנית (נדרים מ"א), החונן	63065
יחוננו להיות מחבבים החכמה בגופו ונפשו ומאודו, ואז נדע כי חיים אנו כי היא חייד כתיב. (חכמה	63066
ומוסר ח"ב מא' ש"י).	63067
	63068
מאמר שנד	63069
על כן יאמרו המושלים באו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון (במדבר כ"א כ"ו).	63070
א"ר שמואל בר נחמן אמר רבי יוחנן מאי דכתיב על כן יאמרו המושלים אלו המושלים ביצרם, בואו	63071
חשבון בואו ונחשוב חשבוננו של עולם, הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה, תבנה ותכונן	63072
אם אתה עושה כן תבנה בעוה"ז ותכונן, לעוה"ב (ב"ב ע"ח:), צריכים להבין איך להתאים לפי ביאור	63073
חז"ל בואו חשבון חשבוננו של עולם, תבנה ותכונן בעוה"ז, לענין הפרשה שמדברת בענין סיחון וחשבון	63074
שנוצחו במלחמה, והפרשה לא מדברת כלל בענין חשבון הנפש?	63075
ואפשר לומר דהנה בלי ספק אז היתה זו הפתעה בין העמים, כי ידוע להם שסיחון מלך האמורי ועוג מלך	63076
הבשן היו גבורים מפורסמים, עד שבתפילה מזכירים אותם באופן מיוחד, לסיחון מלך האמורי כי לעולם	63077
חסדו, ולעוג מלך הבשן כי לעולם חסדו, יחד עם לעושה נפלאות גדולות לבדו, ואדום ועמון לא היו	63078
מפורסמים לגבורים, והסוף היה שאת סיחון ועוג נצחו עם ישראל, אבל על אדום נאמר ולא נתן אדום את	63079
ישראל עבור בגבולו, ואת סיחון נצחו אבל בני עמון לא, כי עז גבול בני עמון! ובודאי אמרו אז כל מיני	63080
השערות, ובעיני העולם ירד כל הגדולה והחשיבות של סיחון ועוג, והורם קרנם של אדום ועמון מפני	63081
הגבורה שהראו.	63082
והאמת היא שכל ההשערות של הגויים פיהם דיבר שוא, כדכתיב במשנה תורה (ב' י"ז), וקרבת מול בני	63083
עמון אל תצורם ואל תתגר בם כי לא אתן מארץ בני עמון לך ירושה כי לבני לוט נתתה ירושה ע"כ, וזוהי	63084
הסיבה של עז בני עמון כפי' רש"י ז"ל, וכן אדום ויט ישראל מעליו, לא מפני שפחדו מגבורתו אלא ע"פ	63085
צווי ה' כדכתיב (שם ב' א') ויאמר ה' אל תתגרו בם כי לא אתן לכם מארצם עד מדרך כף רגל כי ירושה	63086
לעשו נתתי את הר שעיר, וכן מה שכתוב אצל עוג ויאמר ה' אלי אל תירא אותו לא שמשא פחד מגבורתו	63087
של עוג אלא כמ"ש ז"ל (נדה ס"א.), שהיה משה מתירא שמה תעמוד לו זכות ששימש לאברהם אבינו	63088
שנאמר ויבוא הפליט, הוא עוג שפלט מן הרפאים.	63089
כי חשבון עיר סיחון מלך האמורי הוא, והוא נלחם במלך מואב הראשון ויקח את כל ארצו מידו, וברש"י	63090
למה הוצרך לכתוב? לפי שנאמר אל תצר את מואב וחשבון משל מואב היתה, כתב לנו שסיחון לקחה מהם	63091
ועל ידו טהרה לישראל עכ"ל, נמצא שסיחון לחם והשתמש בגבורתו לכבוש את חשבון, והוא חשב שלוחם	63092

לטובת עצמו, ובאמת הקב"ה סבב כך כדי שיטהרה בשביל ישראל, נמצא שכל ענין המלחמות הנצחונות והנסיגות, היו מלחמת פסוקים בתורה בלי שום כוח אחר, ע"פ ה' נצחו וע"פ ה' נסוגו.	63093
לפי זה מובן מאד שדוקא מענין הפרשה, אומרים חז"ל ע"כ יאמרו המושלים אלו המושלים ביצרם, בואו חשבון בואו ונחשוב חשבוננו של עולם הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה, רואים שציווי ה' מנצח אפילו את הגבורים, ונגד ציווי ה' אין נצחון בעולם, א"כ כמה גדול שכר של מצוה וכמה גדול הפסד עבירה למי שעובר על ציווי ה', סיחון לחם והקריב קרבנות כדרך המלחמה, ועמל על עולם לא לו, בכדי שיבואו ישראל ויקחו מידו, א"כ רואים שבואו חשבון חשבוננו של עולם.	63094
מזה לימוד על כל החיים, הגלויות המלחמות והצרות שיש בעולם ובפרט בארצנו, טעות גדולה טועים אם חושבים שהגוי שונא ישראל הוא עושה הצרות, ותולים בכל מיני פוליטיקאים שבעולם, זו טעות נוראה כי ה' איש מלחמה, ואין אדם נוקף אצבעו מלמטה אא"כ מכריזין עליו מלמעלה, והאמת כדברי חז"ל אין הערוד ממית אלא החטא ממית, אם בחוקותי תלכו מביא ברכות, ואם לא תשמעו לי מביא קללות ח"ו, והעצה היא להשתמש בפסוקים, לסדר על פיהם את עצמו שיהיה ע"פ רצון ה' והוא ירחמנו, ובפרט בארץ הקדושה אשר ה' דורש אותה תמיד, הוא ישים עלינו ברכה ושלוה. (זכרון מאיר).	63095
	63096
	63097
	63098
	63099
	63100
	63101
	63102
	63103
	63104
	63105
	63106
	63107
מאמר שנה	63107
על כן יאמרו המושלים באו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון (במדבר כ"א כ"ז).	63108
ובחז"ל המושלים אלו המושלים ביצרם, בואו חשבון בואו ונחשוב חשבוננו של עולם, הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עבירה כנגד הפסדה, אם נתבונן בכל מיני חשבון הנוהג בעולם, נמצא כי יכול אדם לעשות חשבון בלי שום טעות כלל, בעניני ממון רואים אנו כי כל התחלת העסק ואמצעיתו וסופו יושלם רק ע"י החשבון, ולו יצויר אם יוסיף המחשב אפילו אפס אחד, והגם שהאפס בעצמו אינו שוה כלום, אבל אם יחבר אותו למספר מה, יגדל המספר כמה וכמה פעמים, עד שאם יחבר אותו למס' אלפים יצא מזה היזק גדול.	63109
	63110
	63111
	63112
	63113
	63114
	63115
	63116
	63117
	63118
	63119
	63120
	63121
	63122
	63123
	63124
	63125
	63126
	63127
	63128
	63129
	63130
	63131
	63132
	63133
	63134
	63135
	63136
	63137
	63138
	63139
	63140
	63141

כה עושה הנגיעה את האדם להפכפך ולאיש של סתירות והתהפכות, אל איזה צד שרוח הנגיעה הולכת,	63142
שמה הולכים אחריו כל השכל וחייליו, ולא יוכל למצוא מהתורה יותר מרצון הנגיעה, כי לא יוכל להוציא	63143
ראשו חוץ מחוג הנגיעה, ואף שבעצם שכלו רחב ועמוק מאד, בכל זאת במקום שיש לו נגיעת שם לא יוכל	63144
להשתמש בשכלו לעיין ולהשקיף את הדבר בכל הצדדים, אל הצד שנגיעתו נוטה, שמה קשור, ולא יוכל	63145
להזיז שכלו משם כלל, כי אל הצד ההוא דבוק השכל וחושב מה שרוצה, ואין לו אז אלא לעשות נגד	63146
הנגיעה.	63147
זה כוח הנגיעה שלא להניח מקום בעד השכל, והכל הוא רוצה לעצמו ואינו מוותר אף כקוצו של יו"ד, וכל	63148
היגיעות שהוא יגע בתוך התורה הוא רק למצוא מה שסדרה לו נגיעתו, והראיה כשתתעורר בו נגיעה	63149
אחרת גדולה אשר מטרתה הפוכה מקצה אל הקצה מנגיעה הראשונה, יעזוב הראשונה ויבחר באחרונה, או	63150
יפטר בין שתי הנגיעות ויפסח על שני הסעיפים לצאת ידי חובת שניהם.	63151
תמיד ימצא האדם את עצמו כי נגיעות רבות והפכיות ימצאו בו, אשר יולדו מהסביבה הרעה וממדותיו	63152
הנשחתות וממקרי הזמן, אשר לא יוכל האדם להמלט מהם בשום ענין ואופן, ואם לא יבחר את התורה	63153
הנקיה מכל סיג אז אין קץ לסתירותיו, וכל ימיו יתחלף פעם כך ופעם כך, ויהיה משולל הדעת לגמרי	63154
ונפרד מן האמת פירוד קצווי ולא יראה סתירותיו, כי לעשות חשבון בלי שום טעות כלל, הן טעות של	63155
תוספת אפס, והן טעות של מר ומתוק, צריך להיות מושל ביצרו דוקא.	63156
רק המושל ביצרו, המושל בנגיעתו, והיכול להעמיד הרגלו ולחשוב קודם המעשה, רק הוא יכול להשיג את	63157
ההבל, ולא יניח חלק מן השלמות, וזה כל האדם, ולולא זה הגם שידועים כל החשבונות, וידועים לו כל	63158
ההבלים אשר הם הבל, בכל זאת יחיה כל החיים שלו חיי הבל, ובנגיעה קלה יפול ממדרגתו לגמרי, ויהיה	63159
כסומא שלא ראה אורות מימיו, בעת שתבוא אצלו הנגיעה תהפוך את שכלו ויהיה בטוח שהוא דורש אמת,	63160
אבל אח"כ יראה שהיה רק שקר בצורת אמת, וכאילו עושה הלהטים הטעה אותו ונעשה ערום מכל.	63161
(מדרגת האדם מא' דרכי התשובה).	63162
	63163
מאמר שנו	63164
על כן יאמרו המושלים באו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון (במדבר כ"א כ"ז).	63165
ע"כ יאמרו המושלים, אלו המושלים ביצרם, באו חשבון, באו ונחשוב חשבוננו של עולם הפסד מצוה	63166
כנגד שכרה, ושכר עבירה כנגד הפסדה (ב"ב ע"ח.), המס"י כתב וז"ל, העצה האמיתית הזאת לא יוכלו	63167
לתת אותה ולא לראות אמיתתה, אלא אותם שכבר יצאו מתחת יד יצרם ומשלו בו, כי מי שהוא עדיין	63168
חבוש במאסר יצרו אין עיניו רואות האמת הזאת ואינו יכול להכירו, כי היצר מסמא את עיניו ממש עי"ש	63169
(פרק ג').	63170
אחר ההתבוננות הענין עמוק מאד, ידוע שכל מעשה נעשה באמצעות ג' דברים, ואם יחסר אחד מהם אי	63171
אפשר להוציא שום מעשה לפועל, א) הסיבה המעוררת על תכלית המעשה, ב) האדם הפועל, ג) הכלים	63172
לפעולת המעשה, ובלשון מחקר, חומר, צורה, פועל, תכלית, התכלית היא הסיבה המעוררת את האדם	63173
לפעולת המעשה באמצעות הכלים והחומר הדרוש, ועל ידם יולד המעשה, אמנם הדברים אמורים בכל	63174
מעשה שיש חפץ ורצון טבעי אליו, כמו הפועל להרויח כסף, שכוח החמדה מעורר אותו לפועל, ולא יחסרו	63175
הכלים הדרושים לזה, וגם הוא פועל נרצה בזה.	63176
אבל השלמות מאין תמצא צורתה? ע"י איזה חומר? מי יהיה הפועל? ומה היא הסיבה שתעורר על	63177
השלמות? כי אין חפץ טבעי מעורר לתכלית השלמות כל עוד מחוסר שלמות הוא, ואיך ישתוקק האדם	63178
החסר למעלות? ומי יהיה הפועל הנרצה אם עדיין חסר הוא, ומה יתקן שכלו אם שכלו עדיין אינו מתוקן?	63179
ודומה הדבר לרופא עצבים שחלה באותה מחלה ונפגע במוחו, לא יוכל להמציא לעצמו מזור ותרופה,	63180
עאכו"כ כשנתבונן בתולדתו ובסדר התפתחותו של אדם שהוא חסר הבנה, תגבר השאלה מאין תמצא	63181
האמת? האם מתוך שקר תבוקש?	63182
ידוע כי האדם עיר פרא יולד, אף אם היה עומד על שלמות דעתו בבת אחת, גם אז צריך להלחם מלחמה	63183
כבירה לשנות את טבעו ולעזוב הרגליו, כי בדרך כלל צדיק הראשון בריבו, ובפרט שהשכל הוא כגר	63184
בארץ נכריה בעולם הגופות הגסות, כמו שהאריך בחוה"ל פ"ב שהשכל מתפתח באדם טיפין טיפין, דקמא	63185
קמא בטיל, ודומה הדבר למלחמה בה הצד האחד ערוך מחנה אחד כאיש אחד, ואילו הצד השני שולח את	63186
חייליו אחד אחד לקרב, אין ספק שבאופן זה אף המדינה הגדולה ביותר תנוצח ע"י המדינה הקטנה ביותר.	63187
יתר על כן ידוע ששכל האדם הוא חומר היולי שאפשר להשתמש בו לדברים העומדים בסתירה להשכל,	63188
למשל גניבה שאינה מדרכי השכל לגנוב ממון חבירו, האם נאמר על הגנב שאין לו שכל ולא השתמש בו?	63189
אדרבה כל מעשיו נעשו באמצעות השכל, ובלעדיו לא היה עולה בידו, כי חכמה רבה צריך להשקיע איך	63190

לשבור את המנעול, ופקחות גדולה איך להזהר לבל יתפסוהו, אלא שרצונו וחמדתו לגנוב מונעים בעד שכלו לברר אם לגנוב אם לחדול, רצונו הוא לגנוב, והוא השתמש בשכלו להשכיל תחבולות הגניבה.	63191
לפי"ז עשוי אדם להיות חכם ופילוסוף, ואילו בעיני השלמות הוא כסומא שלא ראה אור מימיו, אם לא עמד נגד טבעו וחמדתו, והשתמש בשכלו רק לעזור לטבעו ולפתח את רצונותיו, לא עמד בחייו אף רגע אחד בשכל מופשט מן הטבע, לחשוב ולחקור על הדרך שהאדם צריך לילך בה, מה אמת ומה שקר, אלא משועבד לצו הטבע להמציא לו מבוקשו, ומעתה תגבר השאלה, איך יוכל האדם בשכל בלתי מתוקן לבקש דרך התיקון? ותביעת האדם את עצמו ג"כ נמנעת היא, כי עיקר התביעה היא על המרחק שבינו ובין האמת, אך אם אינו יודע את האמת, במה ימדוד את מרחק חייו מחיי האמת?	63192
כך הוא, בטרם יחשוב האדם בכלל על דרך הנהגת האדם, ובטרם ידע מה לרחק ומה לקרב, יבחן בדעתו אם מצדו לא יבצר לעשות כפי אשר תורהו האמת, אם יבוא איש נעלה ויציע לפניו הנהגה ודרך בחיים, אם נפשו מוכנה לכל דבר אמת באיזה אופן שתהיה, אם כדרכו והרגלו הקודם, אם שלא כדרכו והרגלו, ויצייר בנפשו ושכלו דרכים הרחוקים מנפשו אם יוכל לעמוד בהם בהכירו כי האמת דורשת זאת ממנו, וכמשאחז"ל מוטב לאדם שיקרא שוטה כל ימיו בעיני הבריות, ואל יהיה רשע שעה אחת בעיני המקום (עדות פ"ד), כי אז באמת לחכם יחשב וכבוד חכמים ינחל.	63193
זוהי הבחינה האמיתית, כי אם לא יוכל בתחילה על כל האופנים ברור כי שקר בימינו, ומזה גופא ילמד עד כמה הוא רחוק מן האמת, כי הנה גם בטרם ידע את דרך האמת מפחד הוא להביע ספק, שמא מחייב אותו האמת להסכים לבחור בה, ומי הוא המפחד אם לא השקר? אך אם יהא נכון בלבו הטהור להשתוות עם האמת כפי אשר תורהו לאיזה צד שיהיה, כי אז יוכל באמצעות שכלו הטהור הנוטה רק אל האמת, להתאים עצמו לדרישת התורה בדיוק, ואז יהיה שיקול דעתו כדעת התורה, ואורייתא וישראל חד הוא. וזהו שמצינו אצל אבות העולם ע"ה שאמרו הנני, בזה באה אצלם הבחינה על תיקונה, שהיו מוכנים מבלי שום מפריע גם בטרם ידעו צורת הציווי, וזהו ענין אל הארץ אשר אראך ולא פירש לו הקב"ה לאן, ואילו אאע"ה היה מוכן לילך מארצו ומולדתו לכל אשר יראהו מבלי בחירה עצמית, רק כרצון ה' והחכמה העליונה בלבד, וכן נהג כלל ישראל במעמד הר סיני בקבלת התורה באומרים נעשה קודם לנשמע, ואז"ל יצאה ב"ק ואמרה מי גילה רז זה לבני (שבת פ"ח).	63194
היינו להיות מוכן שלא יהיו שום עיכובים מצידם לכל אשר יצוו, רק ע"י הסכמה ברורה והתפשטות אמיתית בציור הנסיון, אפשר להגיע להכרת האמת הברורה, ולכן אז"ל וילכו ויעשו כיון שקיבלו עליהם לעשות כאילו עשו (מכילתא בא), כי אם קיימת הסכמה, אזי כל חושיו אינם אלא ככלים להוציא מחשבתו לפועל כאשר תורהו האמת הישר, כי אין לאחזר ההסכם כלום, ולכן מעלה עליו כאילו עשאו.	63195
ההכנה לקראת הסכמת ההשתוות הלזו היא הסיבה המעוררת, היא המכשירה את האדם להיות פועל נאמן, והוא החומר הנכון שמכוחו תוכל לצאת לאור צורת השלמות האמיתית, ודאי שלא דבר נקל הוא ולא כל אדם זוכה לבחינה זו, הוא משאחז"ל ע"כ יאמרו המושלים (ב"ב ע"ח), כי רק המושלים ביצרם שיצאו מתחת ידו, הם אשר יוכלו לראות את האמת לאמיתה ולחשוב חשבונו של עולם כמות שהוא על דרך האמת, מבלי טעות ומבוכה, שיכירו את העבירה לעבירה ואת המצוה למצוה. (דברי בינה ומוסר).	63196
	63197
	63198
	63199
	63200
	63201
	63202
	63203
	63204
	63205
	63206
	63207
	63208
	63209
	63210
	63211
	63212
	63213
	63214
	63215
	63216
	63217
	63218
	63219
	63220
	63221
	63222
	63223
	63224
	63225
מאמר שנו	63225
על כן יאמרו המושלים בואו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון (במדבר כ"א כ"ז).	63226
כתב בדרך עץ חיים, חכמינו ז"ל אמרו המושלים אלו המושלים ביצרם, בואו חשבון בואו ונחשוב חשבונו של עולם, כי מי שאינו מושל ביצרו לא ישים עצמו לזה לעולם, אך המושלים ביצרם הם יעשו את הדבר הזה וילמדוהו לאחרים לעשות אותו, רק חז"ל הק' שהיו מושלים ביצרם הם עשו את הדבר הזה, והם באים ללמד גם אחרים לעשות כן, הלא האדם רוב שנות ימיו עומד לחשוב חשבונות עסקי עסקי חיי שעה, ולמה לא ישים אל לבו אפילו שעה אחת גם לזאת לחשוב מחשבת ממש, לחשוב חשבונו של עולם היה צריך להיות דבר טבעי אצל האדם, הלא כך דרכו בעסקי גופו לעשות חשבון ענייניו.	63227
וכך היה ראוי שיתנהג גם בעסקי נפשו, להעצר לחשוב מחשבת ממש מה הוא ולמה בא לעולם לשם מה נמצא כאן, ומה מבקש ממנו מלך מלכי המלכים הקב"ה, ומה יהיה סוף כל עניניו, זאת היא התרופה היותר גדולה וחזקה שתוכל להמציא נגד היצר, והיא קלה ופעולתה גדולה ופריה רב, שיעמוד האדם בכל יום לפחות שעה אחת פנוי משאר כל המחשבות לחשוב רק על הענין הזה שאמרת.	63228
ממשיך הרמח"ל להדריכנו בדרכי החשבון, ומלמדנו אופן מחשבה שאין מורגלים בה לגמרי, ויבקש בלבבו מה עשו הראשונים אבות העולם שכך חשק ה' בהם, מה עשה משה רבינו ע"ה, מה עשה דוד משיח ה', וכל הגדולים אשר היו לפנינו, ויעלה בשכלו מה טוב לאדם כל ימי חייו לעשות כן גם הוא וטוב לו, אז יתורו מחשבותיו לדעת באיזה מצב הוא עומד.	63229
	63230
	63231
	63232
	63233
	63234
	63235
	63236
	63237
	63238
	63239
	63240

מה עשו האבות הק' שכה חשק ה' בהם, נפלאות לראות חשק השי"ת באברהם אבינו ע"ה, כאילו לא קיים בעולם אלא אברהם והכל מתנהל סביבו, ומה עשה אברהם אבינו שזכה לכך, לשמירת התורה זכה אברהם רק באחרית ימיו, הדיבור הראשון שדיבר השי"ת עמו ויאמר ה' אל אברם לך לך, היה כשאברהם אבינו היה כבר בן ע"ג שנה, ומה עשה אברהם אבינו במשך שנותיו, שבזה נתרצה לפני השי"ת עד שהגיע לכל מה שהגיע, מה עשה משה רבינו ע"ה שבחר בו ה' להיות נביאו, באיזה דברים זכה לכך, ומה עשה דוד שזכה להיות משיח ה', במה נתרצה כל כך לפני בוראו שנבחר מכל ישראל להיות מלך על ישראל, בזה צריך האדם להתבונן ולהתעורר להכיר במה חפץ ה'.	63241 63242 63243 63244 63245 63246 63247
כבר האריך הגרי"ב לבאר, שבנוגע ליראה מהשי"ת סגר ה' בעד היראה בלב האדם, וכמ"ש חז"ל הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, ולא תתכן היראה בלב האדם אלא ע"י עמלו להשיגה, מידת היראה שבו היא כפי עבודתו, ואם לא עמל כלל בדרכי השגתה לא יתכן שישנה בו, ואם בכל זאת נדמה לו שיראת שמים בקרבו עליו לידע שהוא מעשה היצר לרמותו, אולם היראה האמיתית אינה נקנית אלא ביגיעה ובדרכי קנייתה.	63248 63249 63250 63251 63252
כמה מסר אאע"ה נפשו עבור האמונה, בכל זאת כל זמן שחסר לו המעשה בפועל של העקידה לא היה יכול להאמר עליו כי ירא אלהים אתה, וכפי שמבאר הרמב"ן שם, כי המעלה לא תיקנה לאדם אלא ע"י עשותו המעשים המביאים לכך, וע"י עשיית המעשים בניגוד לרצון האדם מכוח האמונה, בזה מגיע האדם ליראה, ע"י התמדה רבה לעשות טוב ושוב היפך הרצון ומהלך הטבע, לדחות ולבטל רצונותיו מפני רצון השי"ת, בזה יבוא האדם ליראה את השי"ת.	63253 63254 63255 63256 63257
עיקר גדול בדרכי קניית היראה היא התפילה, כמבואר בכוזרי שכנגד ג' פעמים ביום שרגיל האדם לאכול, תקנו לו ג"פ ביום תפילה להיותו ניזון לנפשו, כי התפילה היא מזון הנפש, אם יגש האדם לתפילה מתוך הכנה, הרי כל פסוקי דזמרה מלאים בכבוד השי"ת, שומע האדם האמונה מפי דהמע"ה, מיציאת מצרים ומקריעת ים סוף ומכל הבריאה כולה, אח"כ בא לקבלת עול מלכות שמים, ואחר זאת ניגש לפני השי"ת ומדבר לפניו, כך מתקרב הלב לאט לאט לאמונה ויראה, אבל אם מתפללים ואין שומעים מה שמדברים, ואין שייכות בלב לענינים הנאמרים, מהיכן תיווצר היראה.	63258 63259 63260 63261 63262 63263
אולם אם יעזוב האדם עצמו לטבעו ולא יעמול בקניית האמונה איך תמצא בלבו, וכך רואים אנו באמת במהלך חיינו, פגע קטן רח"ל כי יפגע באדם כבר נשבר הוא, כבר מופרעים תורתו תפילתו ועבודתו, וכל זה משום שצער הגוף לוחץ עליו, אולם היכן האמונה היכן היראה שיחזיקוהו, והאדם חושב שהאמונה והיראה בקרבו, והרי עוסק בתורה הוא, ודאי התורה יכולה לתת הרבה לאדם, אולם כל זה אם היא נלמדת כפי שצריכים ללמוד התורה לקיים רצון השי"ת, אולם אם התורה לומדים לתכליות שונות, ובתפילה ומוסר אין אוחזים מאין תבוא היראה.	63264 63265 63266 63267 63268 63269
בא וראה מש"כ בנפש החיים באופן הראוי ללימוד התורה, בגשתו ללמוד שיטהר נפשו וישוב בתשובה ויכין עצמו לידבק בדבר ה', וגם באמצע הלימוד הרשות לאדם שנחלשה בקרבו היראה להפסיק ולהתבונן בתשובה, וכך כשהתורה נלמדת כתורת השי"ת יזכה האדם מכוח התורה, אולם כאשר נגש האדם עם כל רצונותיו ותאוותיו לתורה, איך תגיע היראה מכוח התורה.	63270 63271 63272 63273
אחרי כל מה שהאריך בנפש החיים לבאר מעלת התורה, קבע שזהו האופן הראוי לתלמודה, ואם בכל זאת נדמה לאדם שיש יראה בקרבו גם בלא עבודה, אין זאת אלא אונאה עצמית, וזו דרכו של היצר להטעות האדם, גם חוה כששמעה לקול הנחש, חשבה שמקיימת רצון ה' בזה, כך הוא דרך היצר, אולם האמת היא שהמדרגה באמונה ויראה היא כפי העמל והיגיעה בקנינים.	63274 63275 63276 63277
וזאת חובת האדם לעבוד בקנין מדרגות האמונה, וכמ"ש רבינו יונה על המעלות של קדושה אהבה יראה דבקות, ובעבור המעלות האלו נברא האדם, כמ"ש כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו, ומה תקות הנברא אם לא ישים עמל נפשו ועיקר עסקו בדברים שנברא בעבורם, וחובת האדם לשים עיקר עסקו ועמל נפשו להגיע לאיזו דרגה מדרגות המעלה, ואם לא יגיע לרום המעלה, לפחות לאחזו באיזו מדרגה, אולם להחזיק בה ולחיות עמה ולעמול בהשגתה וקניינה.	63278 63279 63280 63281 63282
והנה אמרו ז"ל וייצר בשני יודי"ן, אוי לי מיוצרי אוי לי מיצרי, וביאר הסבא ז"ל שחז"ל גילו לנו בזאת כי זהו מצב האדם, אם לא לוחץ עליו האוי לי מיוצרי, נתון הוא תחת האוי לי מיצרי, התאוות ורצונות העולם הם הרודפים אותו, לב האדם תמיד תפוס ועוסק, לעולם לא ינוח לבו, אם לא למען עלות מעלה הריהו יורד מטה, המלאכים הם הנקראים עומדים, נמצאים הם במצבם הקבוע, אולם האדם אינו עומד במצבו, או שהולך ומתעלה או שתאוות ורצונות הגוף סוחפות אותו למטה ח"ו, ואם אין האדם נתון תחת עול ההתקרבות להשי"ת, ואינו בגדר אוי לי מיוצרי, אזי מצבו הוא אוי לי מיצרי, ונתון הוא תחת שלטון יצרו, בעבודה בתפלה ובמוסר תקוות האדם, אולם אם יתרפה בזה מי יודע מה יהיה גורלו. (קובץ ענינים).	63283 63284 63285 63286 63287 63288 63289 63290

	מאמר שנה	63291
	על כן יאמרו המושלים באו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון (במדבר כ"א כ"ז).	63292
	כתב הרמב"ן ז"ל, ונכתב ענין היין בנח כי יש בו אזהרה יותר מפרשת נזירות, כי הצדיק אשר הציל כל העולם, גם אותו החטיא היין והביא אותו לידי בזיון וקללת זרעו ע"כ, מפרשת הנזירות למדים אנו רק את תורת הנזירות והלכותיה, אף שגם היא מיוסדת על הזהירות מכשולו וכמ"ש (סוטה ב'), הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין.	63293
	אולם מפ' נח אנו למדים עד היכן הדברים מגיעים בסוד עומקה של נפש ונבכי הלבבות, וכמה עקוב הלב מכל אנוש הוא מי ידענו, שהרי נח הוא שהעידה עליו תורה איש צדיק תמים היה בדורותיו, ועליו אז"ל (ב"ר ל"ב ג') ה' צדיק יבחן בכניסתו לתיבה, ועמד במבחן להיות זן ומפרנס את כל העולם שנה תמימה, וכשפעם אחת איחר מזונות לארי והכישו, אמרו על זה הן צדיק בארץ ישולם (תנחומא ה' ט').	63294
	ואעפ"כ ביציאתו מן התיבה נכשל מושל הבריאה הזה כשולן גדול כ"כ בממשלתו על נפשו, עד שגרם לו שיתבזה הוא ויתקלל ע"י זה שלישי העולם, כי על כן אף המושלים, אלו המושלים שעמדו במבחן הממשלה של בחינת תמשילהו במעשי ידיך, גם הם יבחנו בגבורת ממשלתם על נפשם, שהיא הגבורה העולה על כל גבורה וממשלה וכדתנן (אבות פ"ד), איזהו גבור הכובש את יצרו, ורק מעלת ממשלה זו היא הנותנת לו לאדם את תפארת הממשלה של בחינת תמשילהו.	63295
	וכדי להבחין מה גדול הוא ערכה של הממשלה על הלב, וכמה עולה היא ממשלה זו על כל מעלות הממשלה של האדם, שעליו נאמר תמשילהו במעשי ידיך, עלינו להתבונן במה שגילו לנו חז"ל שאמרו, מושל באדם צדיק מושל יראת אלהים (ש"ב כ"ג), זה יוסף הצדיק שהיתה אשת פוטיפר מפתה אותו ושלט ביצרו, אמר לו הקב"ה לא שמעת לה חיך שאני ממליכך על מצרים והכל נשמעים לך (ילקו"ש), הרי שהממשלה שהיה יוסף מושל על כל מצרים, זכה לה רק ע"י הממשלה שמשל על לבו ושלט ביצרו, ואך ע"י ממשלתו על לבו היו הכל נשמעים לו.	63296
	אמנם לא רק למשול בעמים ומדינות זוכה המושל על לבו ושולט ביצרו, אלא גם לממשלה בטבע עצמו וכמ"ש ז"ל הצדיקים כביכול מושלים במה שהקב"ה מושל, הקב"ה פוקד עקרות, אלישע פקד עקרות, הקב"ה מחיה מתים, אלישע החיה את בנה של שונמית, הקב"ה מרפא את החולה בלא רטיה, אלישע ריפא את נעמן, הקב"ה ממתיק את המר, משה המתיק את המר, הקב"ה עוצר גשמים אליהו עוצר גשמים, הקב"ה מוריד גשמים שמואל הוריד גשמים, הקב"ה מוריד אש אליהו הוריד אש ע"כ, וכל זה נמסר למושל יראת אלהים היינו מושל על לבו.	63297
	ולא אך הממשלה בשידוד מערכות הטבע מסורה לו, אלא שהוא מושל גם במדותיו של הקב"ה כביכול, וכמ"ש שם אמר אלהי ישראל צור ישראל מושל באדם צדיק, מי מושל בי הצדיקים, ואיזהו צדיק מי שהוא מושל ביראת אלהים, הוי אומר זה הכובש את יצרו, וכן אמרו שם מושל באדם אני, ומי מושל בי צדיק שאני גוזר גזרה והוא מבטלה ע"כ.	63298
	היינו שהצדיק בצדקתו וממשלתו על לבו, הוא מהפך מדת הדין למדת הרחמים, וכ"כ למה? מפני שהממשלה על הלב גדולה היא וקשה והיא עולה על כל הממשלות, ובה יבחן האדם, וכמ"ש ז"ל איזהו גבור הכובש את יצרו, כלומר גבורת הנפש העולה על כל הגבורות, והממשלה העולה על כל הממשלות היא ההתגברות על יצרו והממשלה על לבו, ומי שזכה לגבורה וממשלה זו, הרי הוא ראוי לכל הממשלות למשול בעליונים ותחתונים.	63299
	ודרכי הקנייה שיהיה לבו ברשותו והוא ימשול בו שנים הם, האחד הדיבור על לבו, והשני החשבון, דיבור על לבו כיצד? אז"ל ויאמר עשו בלבו, הרשעים ברשות לבן, אמר נבל בלבו, ויאמר ירבעם בלבו, ויאמר המן בלבו, אבל הצדיקים לבן ברשותו, וחנה היא מדברת על לבה, ויאמר דוד אל לבו, וישם דניאל על לבו, דומין לבוראן ויאמר ה' אל לבו (ב"ר ס"ז), הרי שמה שהצדיקים לבם ברשותם הוא בזה שהם מדברים על לבם.	63300
	אמנם דיבור על הלב מהו, מבואר בחז"ל שהוא מצוי בכמה ענינים, בתפילה וחנה היא מדברת על לבה, בתורה והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך, וגם במחשבות הצדיקים בינם לבין עצמם, ויאמר דוד אל לבו, וישם דניאל על לבו אהיינו שדיבורי הצדיקים ומחשבותיהם, בין כשעומדים בתפילה בין כשולומדים בתורה, בין כשמדברים וחושבים בינם לבין עצמם, אינם נעשים אצלם מן השפה ולחוץ או כמצות אנשים מלומדה, אלא אל לבם ועל לבם, שכל כוונתם בעבודתם עם קונם ובינם לבין עצמם היא, לשעבד את הלב לטהרו ולקדשו שיהיה ברשותם, עד שאמנם זוכים הם שיהיה לבם ברשותם בכל דרכיהם ובכל מצפונם.	63301
		63302
		63303
		63304
		63305
		63306
		63307
		63308
		63309
		63310
		63311
		63312
		63313
		63314
		63315
		63316
		63317
		63318
		63319
		63320
		63321
		63322
		63323
		63324
		63325
		63326
		63327
		63328
		63329
		63330
		63331
		63332
		63333
		63334
		63335
		63336
		63337
		63338
		63339

החשבון כיצד, אז"ל (ב"ב ע"ח:), על כן יאמרו המושלים, אלו המושלים ביצרם, בואו חשבון בואו ונחשוב	63340
חשבוננו של עולם, הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה, תבנה ותכונן, אם אתה עושה כן	63341
תבנה בעוה"ז ותכונן לעוה"ב, עיר סיחון אם משים אדם עצמו כעיר הזו שמהלך אחר סיחה נאה מה כתיב	63342
אחריו, כי אש יצאה מחשבון, תצא אש ממחשבין ותאכל את שאינן מחשבין, ולהבה מקרית סיחון צדיקים	63343
שנקראו שיחין, אכלה ער מואב זה המהלך אחר יצרו כעיר זה שמהלך אחר סיחה נאה ע"כ.	63344
ופירשב"ם ז"ל, על כן יאמרו המושלים, פשטיה דקרא מיירי כשנלחם סיחון, מיהו פרשה יתרה היא דמה	63345
צריך לכתוב, אם להשמיענו דעמון ומואב טיהרו בסיחון, הרי כבר כתיב והוא נלחם במלך מואב הראשון,	63346
הלכך לדרשה כתבה משה רבינו המושלים ביצרן, צדיקים דכתיב ומושל ברוחו מלוכד עיר (משלי ט"ז),	63347
צדיק מושל יראת אלהים, כעיר זה שמתפתה ביצרו ובדברי האפיקורסים ואינו מושל ביצרו, תצא אש מן	63348
המחשבים הצדיקים ותאכל את שאינם מחשבים, כל אחד ואחד נכוה מחופתו של חבירו, חופתו של קטן	63349
מחופתו של חבירו הגדול ממנו, ער מואב כעיר שמהלך אחר תאוותו ע"כ.	63350
נתייחדה פרשה בתורה לחשבון האדם עם נפשו, כי כל פרשה זו יתירה היא ואינה צריכה ליכתב, ולא	63351
כתבה משה רבינו אלא לדרשה, וללמדנו חובת החשבון לחשוב חשבוננו של עולם שכרו והפסדו, וכמו	63352
שיש בתורה פרשת משפטים, פרשת נחלות, כן יחדה תורה פרשה לחשבון הנפש, ודבר זה בלבד דיו	63353
להעמידנו על האמת, כי חשבון הנפש אינו חסידות יתירה וענין לחסידים ואנשי מעלה, אלא שהוא מגופי	63354
תורה.	63355
אכן מי הם המחוייבים בדבר זה, ולמי יאמרו המושלים בואו ונחשוב חשבוננו של עולם, נראה לכאורה	63356
שהם אומרים לאלה שאינם מושלים על יצרם, להם מעירים שיחשבו חשבוננו של עולם, וע"י כך ימשלו	63357
ביצרם, אמנם לא כן הדבר, שהרי פ' הרשב"ם ז"ל תצא אש מן המחשבים הצדיקים ותאכל את שאינם	63358
מחשבים, כדאמרין כל אחד ואחד נכוה מחופתו של חבירו, חופתו של קטן מחופתו של הגדול ממנו, הרי	63359
שגם המחשבים וגם האינם מחשבים צדיקים הם, שאמרו עליהם עתיד הקב"ה לעשות שבע חופות לכל	63360
צדיק וצדיק, אלא שגם בחופות אלו יש עשן וכל אחד נכוה מחופתו של חבירו, ועל האש הזה כתב	63361
הרשב"ם שהוא יוצא מן המחשבים ואוכל את שאינם מחשבים.	63362
וא"כ מה שאומרים המושלים בואו ונחשוב חשבוננו של עולם, המושלים עצמם הם שאומרים כן אחד	63363
לחבירו, כי גם הם לחשבון הם צריכים, ומעלת ממשלתם וצדקתם היא לפי חשבון עולמם, ולא אך	63364
במעלתם בלבד אלא גם במדת שכרם בעוה"ב, שזה שכל אחד ואחד נכוה מחופתו של חבירו, הוא לפי	63365
מעלת החשבון שלהם, שיוצאת אש מן המחשבים ואוכלת את שאינם מחשבים, כלומר מאלה שהשלימו	63366
עצמם בחשבון עולמם, ואוכלת את אלה שלא השלימו עצמם כ"כ, שאף ששניהם צדיקים הם, נכוה כל	63367
אחד מחופתו של חבירו, רק בשביל ההבדל ביניהם במעלת החשבון, וכשיביא האדם הדברים אל לבו	63368
ויחשוב חשבוננו של עולם, יזכה להיות מאלה שעליהם אמרו, הצדיקים לבם ברשותם. (דליות	63369
יחזקאל).	63370
	63371
מאמר שנט	63372
על כן יאמרו המושלים באו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון (במדבר כ"א כ"ז).	63373
דרשו חז"ל (ב"ב ע"ח:): המושלים אלו המושלים ביצרם, בואו ונחשוב חשבוננו של עולם, הפסד מצוה	63374
כנגד שכרה ושכר עבירה נגד הפסדה, היינו שחשבון זה מסור רק בידיהם של המושלים ביצרם כמ"ש	63375
במסילת ישרים (פרק ג'), כי העצה האמיתית הזאת לא יוכלו לתת אותה ולא לראות אמיתה אלא אותם	63376
שכבר יצאו מתחת יד יצרם ומשלו בו, כי מי שהוא חבוש עדיין במאסר יצרו, אין עיניו רואות האמת	63377
הזאת, ואינו יכול להכירה גם אם תהיה לנגד עיניו ממש!	63378
אמנם כן העצה היא עצתם של המושלים ביצרם, אבל לאחר שהם גילוה הרי היא מחובתו של כל אחד	63379
ואחד, וכמו שסיים המס"י שם, המושלים ביצרם הם יכולים ליעץ למי שירצה לשמוע, ואליהם צריכים	63380
אנו להאמין, ומה העצה שנותנים לנו? בואו חשבון בואו ונחשוב חשבוננו של עולם, כי הם כבר ניסו וראו	63381
וידעו שזה הדרך האמיתי להגיע אל הטוב, והראיה שעצה זו מסורה לכל, זוהי משנה מפורשת המטילה	63382
חובה על הכל, הוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עבירה כנגד הפסדה (אבות פ"ב), נתבונן איפוא	63383
במשנה זו, פרי מסקנתם של המושלים ביצרם שכבר יצאו מכל שבילי גן המבוכה.	63384
בתחילה אמר רבי הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות, הואיל והתורה	63385
נמנעה מלפרט שכרן של מצוות, הרי זו הוראה עבורנו להזהר אף במצוה קלה שבאה לידינו לבל נחמיצנה,	63386
ואח"כ הורה לחשב שכר מצוה כנגד הפסדה, היינו כשאין מצוה לפנינו ועלינו לבחור איזו מצוה לעשות,	63387
יעמיק בתורה לראות איזו מצוה גדולה וחשובה יותר כמו שפירש הרמב"ם שם, כדוגמת תלמוד תורה	63388
שהיא כנגד כולם.	63389

אמנם כדי לתת בידינו את האפשרות לחשב ערכן וגודלן של המצוות, הקדים רבי ואמר איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם, כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם, זו צריכה להיות הדרך הישרה שלאורה יפלס האדם את דרכיו, טכסיס המדות וקישוט המחשבות בהנהגה הראויה ובנעימות, הן לעצמו והן לחברו, זוהי דרך ארץ שקדמה לתורה (ויק"ר ט' ג) כפי שהסביר המהר"ל, שזוהי ההנהגה על פי השכל האנושי בהנהגות טובות בין אדם לחברו.	63390
כאן נוספת לנו ידיעה חדשה, לא רק שדרך ארץ קדמה לתורה, אלא היא חלק ממנה והחלק החשוב, ולאורה נבחון את חשיבות המצוות, והרבה פעמים מצינו בגמרא לימדה תורה דרך ארץ (ברכות ס"א.), ולא זו בלבד אלא שדרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום, היא מדה מהמדות שהתורה נדרשת בהן, ובמסכת יבמות למדו ממנה לענין זיקה (יבמות ט"ו), ובסוכה ל"ב דרשוהו לענין לולב והדס, ואמרו (גיטין נ"ט:) כל התורה כולה מפני דרכי שלום היא, שזהו כלל גדול בכל ההנהגות שצריכות להיות בנועם ובשלום, הליכות שהן תפארת לעצמו ולאחרים.	63391 63392 63393 63394 63395 63396 63397 63398 63399
ומצאנו ברבינו יונה (שע"ת ג' כ"ז) שענין זה נכלל באזהרה גדולה שנאמרה בתורה השמר לך פן תשכח את ה' אלהיך, וחייב אדם להשתדל לקנות לנפשו תמיד ההנהגות המחוייבות מן הזכירה, כמו היראה והצניעות וקישוט המחשבות וטכסיס המדות, כי זרע הקודש ישיגו כל הנהגה נאווה והמעטירה בעליה מזכירת השי"ת, כמ"ש בה' יצדקו ויתהללו כל זרע ישראל עכ"ל.	63400 63401 63402 63403 63404
והנה הציון שם הוא לפרשת עקב, על פי הגירסא השמר לך פן תשכח את ה' אלהיך, אבל לדעתי זוהי טעות, כי שם נאמר בפירוש לבלתי שמור מצוותיו ומשפטיו וחוקותיו, ולא ענייני דרך ארץ, אלא הכוונה למקרא שנאמר בסוף ואתחנן השמר לך פן תשכח את ה' אלהיך אשר הוציאך מארץ מצרים מבית עבדים, ושם נאמר בסתם בלא איסור גאוה או הזכרת קיום המצוות, אלא זוהי אזהרה כללית שלא לשכוח את ה' אלהיך.	63405 63406 63407 63408 63409
ופירש רבינו יונה שאזהרה זו מחייבת את האדם להשתדל לקנות בנפשו את ההנהגות היוצאות ממנה, וכוונתו להנהגות חיצוניות במעשה, אורחות נועם ושלום והנהגות ישרות וטובות, ע"י ידיעתו שהשי"ת רואה מעשיו ויודע מחשבותיו, לכן ינהג בהנהגות טובות ביראת שמים, בצניעות וקישוט מחשבות וטכסיס המדות שזהו דרך ארץ, כפי שהשי"ת רוצה לראותו כבן יקר הנוהג בתפארת לעצמו ולאחרים.	63410 63411 63412 63413
ובחסדי השי"ת מצאתי מפורש ברמב"ם (הלכות דעות פ"א ה"ה), שבזה מקיימים מצות עשה של והלכת בדרכיו וז"ל, מצווים אנו ללכת בדרכים אלו הבינונים, והם הדרכים הטובים והישרים שנאמר והלכת בדרכיו, כך למדו בפירוש מצוה זו, מה הוא נקרא חנון אף אתה היה חנון, ולפי שהשמות האלו נקרא בהן היוצר, והם הדרך הבינונית שאנו חייבים ללכת בה, נקראת דרך זו דרך ה'.	63414 63415 63416 63417
והיא שלימד אברהם אבינו לבניו שנאמר כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט עכ"ל, ממילא כששאל רבי איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם, הרי זוהי דרך ה', אלא שהרמב"ם מפרש שלא נאמרה על הנהגת דרך ארץ גרידא, אלא על המידות עצמן ליישרן בדרכי הבורא, ור"י מוסיף שבזה קונים לב טהור ורוח נכון, קישוט המחשבות וטכסיס המידות.	63418 63419 63420 63421
על כל פנים כל התורה כולה היא דרך נועם ושלום דרך ה' וזכירתו, וחייב האדם להשתדל לקנות לנפשו תמיד ההנהגות המתחייבות מן הזכירה, וחוב זה יהיה לנגד עיניו בבואו לפלס מעגל רגליו, ולחשב את חשבון עולמו כדי לדעת ענין זה על בוריו, על בני הישיבה ללמוד ברמב"ם הלכות דעות, ובפרט פרק ה' בו מבוארות הנהגות התלמיד חכם, והרי אנו רוצים להיות תלמידי חכמים, ונזכור שהנהגותיו צריכות להיות על פי האזהרה הגדולה של השמר לך פן תשכח את ה', ואז יקויים בנו מה שאמרו (ברכות ס"ג), איזוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויין בה, בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך. (לקט שיחות מוסר).	63422 63423 63424 63425 63426 63427 63428
מאמר שס	63429
על כן יאמרו המושלים בואו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון (במדבר כ"א כ"ז).	63430 63431
אמר רב שמואל בר נחמן א"ר יוחנן, מאי דכתיב על כן יאמרו המושלים, אלו המושלים ביצרם, בואו חשבון, בואו ונחשוב חשבוננו של עולם הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה, תבנה ותכונן, אם אתה עושה כן תבנה בעוה"ז ותכונן לעוה"ב (ילקו"ש).	63432 63433 63434
יש להתבונן בהבטחות האמורות כאן לגבי מי שעושה חשבוננו של עולם, הבטחות המקיפות את העוה"ז וגם את העוה"ב, והנה בשלמא ההבטחות לגבי העוה"ב אפשר להבין, שע"י חשבון צדק, לימוד מוסר, תיקון המדות, האדם מגיע לשלמות אשר היא המפתח לעוה"ב, וכן היה בדורות האחרונים לפני השואה, היו תקופות שהרבה בחורים מיישיבות רבות היו באים לנובהרדוק לתקופת הבטחון, כדי להתעלות ולהתחזק במידה זו ולהגיע ליראת שמים, היו מפקירים הפקרות מוחלטת כל עניני הגשמיות, וכל שאיפתם	63435 63436 63437 63438 63439

היתה רוחנית בלבד, ואם כן מובנת היא דאגתם לחיי העוה"ב, אך התורה מבטיחה כאן למושלים ביצרים	63440
גם את העוה"ז, איך זה ייתכן? ולא עוד אלא שמקדימים את העוה"ז לפני העוה"ב?	63441
אך אחר העיון רואים שעניני העוה"ז, היינו הפתרונות של שאלות החיים, בין של הכלל ובין של הפרט,	63442
תלויים במעשיו של האדם, ולא במעשיו והשתדלותו בעניני הגשמיות, אלא דוקא מעשי ההשתדלות	63443
שבעניני הרוחניות, לדוגמא, אנו רגילים לחשוב שקיומה של הישיבה תלוי בבעלי בתים התורמים כסף	63444
לישיבה, או בוועדים שונים המתארגנים לתמוך בישיבות, וממילא הדבר תלוי בתקופות ובמצב רוחם,	63445
ובמצב קופתם של התורמים, ולפי זה ייתכן ח"ו מצב שיביא לסגירת הישיבה מאין תומכים ומאין תורמים.	63446
כמו כן הדבר אצל הפרט, כל תלמיד חושב מאין יבוא עזרי, הרי הוא תלוי בעזרתו של פלוני ובתמיכתו של	63447
אלמוני, ואם לא יעמדו לימינו הרי הוא על סף הייאוש, אך לא נכון הדבר, בפרשתנו זו אנו לומדים	63448
שעושר או השגת אמצעים כספיים בעוה"ז, אינם תלויים במסחר או בכל מקור אחר התלוי בהשתדלות,	63449
אלא גם הישגי העוה"ז תלויים במעשיו הרוחניים של האדם.	63450
אפילו בתקופת החירום כאשר הגרמנים ימ"ש השתלטו על הגיטו וסכנה ריחפה על כל היישוב היהודי,	63451
פתחנו ישיבה ב"ה למרות שלא היה שום סיכוי הגיוני שהישיבה תקיים ותחזיק מעמד, בכל זאת תוך	63452
בטחון בה', נפתרו כל שאלות החיים והישיבה התקיימה והתבססה, וב"ה מאז ומאז גרעין התפתחה כל	63453
הזמן ובלי הפסק עד היום הזה.	63454
כמה שהאדם מתפשט מעניני העוה"ז ומפקיר את כל הבליו ומושל ביצרו, עיי"ז הוא מגיע לא רק לתכונן	63455
לעוה"ב, אלא גם לתבנה בעוה"ז, האדם צריך להתבונן בזאת ולא לנהוג כמו הצבי במדבר אשר בורה מפני	63456
רודפיו, וחושב שהעצים מפריעים לו לברוח, לא העצים מפריעים אלא הקרניים מפריעות לו, וברגע שהוא	63457
מנפץ אותם הוא בורח לנפשו וניצול, הקרנים מפריעות ולא העצים, ועל כן מקדימה התורה תבנה בעולם	63458
הזה לפני תכונן לעולם הבא.	63459
זוהי כוונת חז"ל בפרקי אבות, מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע, תלמידיו של	63460
א"א אוכלים בעוה"ז, גם כאן מקדימים את העולם הזה, אח"כ ונוחלין לעוה"ב, אבל תלמידי בלעם הרשע	63461
יורדין לגיהנם ואין בידם לא זה ולא זה, כמה נואלו אלו החושבים שמחוץ לכותלי הישיבה יש להם לפחות	63462
עוה"ז, אין זה נכון, אין בידם לא עוה"ז ולא עוה"ב, וכן אומר הרמב"ם ז"ל על ההבטחה ונתתי גשמיכם	63463
בעתם (ויקרא כ"ו), וכי זהו השכר? והרי מגיע יותר! ובכלל הרי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא! ומתוך	63464
שזה לא שכר, זו רק הבטחה המאפשרת לאדם להמשיך בלי דאגות.	63465
הגבולות המוצבים לפני האדם וצרים את צעדיו אינם במציאות, אלא הם נעוצים בו עצמו ומקורם	63466
בהתנהגותו, בבחינת כל הבורח מן הכבוד הכבוד רודף אחריו, וכל הרודף אחר הכבוד בורח ממנו,	63467
והכל נעשה באותה המידה, כמידת הבריחה כן מדה הרדיפה וכן להיפך, ועל זה שואל אור יהל מדוע	63468
להתאכזר על האדם וללכת נגד רצונו, כשרוצה כבוד לא נותנים לו וכשבורח ממנו אז דוקא רודף אחריו?	63469
אלא זוהי המציאות.	63470
מי שבורח מן הכבוד הרי שבעיניו אין שום ערך לכבוד, ועל כן יש לתת לו כי זה לא יזיק לו, אך מי	63471
שרודף אחר הכבוד, הרי שיש לכבוד ערך גדול בעיניו, ואם יתנו לו הרי זה יזיק לו הרבה, ואז זו	63472
האכזריות האמיתית אם נותנים לו דבר המזיק לו, עלינו ללכת בדרך של המושלים ביצרים ואז נצליח גם	63473
בעניני העוה"ז וגם בעניני העוה"ב, ומצד התורה והבטחות ה' לא רק שאין הפרעה בכיוון זה, אלא אדרבא	63474
הלואי והאדם לא יפריע לעצמו ולהצלחתו בזה ובבא. (דגל המוסר).	63475
	63476
מאמר שסא	63477
על כן יאמרו המושלים באו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון (במדבר כ"א כ"ז).	63478
איתא בגמ' (יומא כ"ב:), וירב בנחל, אמר רבי מני על עסקי נחל, בשעה שאמר לו הקב"ה לשאול לך	63479
והכית את עמלק אמר, ומה נפש אחת אמרה תורה הבא עגלה ערופה, כל הנפשות הללו עאכו"כ, ואם אדם	63480
חטא בהמה מה חטאה, ואם גדולים חטאו קטנים מה חטאו, יצאה בת קול ואמרה לו אל תהי צדיק הרבה,	63481
ובשעה שאמר לו שאול לדואג סוב אתה ופגע בכהנים, יצתה בת קול ואמרה לו אל תרשע הרבה (קהלת	63482
שם), הנה כשאמר אל תצדק הרבה, משמע כי היתה זאת מעשה צדקות, אלא שהיתה יותר מן המדה ואל	63483
תצדק הרבה, מה ביאור הענין? ולמה לא הרבה? וכן מה זה שנאמר לו אל תרשע הרבה, ואם לא הרבה,	63484
האם אז כשר היה הדבר לעשות?	63485
עוד אמרו חז"ל (במ"ר י"ט ג') כתיב ויתן א' חכמה לשלמה כחול אשר על שפת הים, מה הדמיון של	63486
חכמה שהיא רוחנית לחול שהוא דבר גשמי? א"ר לוי מה חול גדר לים כך היתה חכמה גדורה לשלמה,	63487
מתלא אמרין דעה חסרת מה קנית דעה חסרת, ביאור המאמר, הנה במדרש (בר"ר מ"ו ב') אמרו	63488
בביאור השם שדי, אני הוא שאמרתי לשמים די ולארץ די, שאילולא שאמרתי להם די, עד עכשיו היו	63489

- 63490 נמתחים והולכים, הנה כי לולא השם שדי היתה הבריאה לאין סוף, והיו נבראים עולמות עד אין קץ, והרי
ה' בחכמה יסד ארץ, נמצא שמטעם החכמה אין כל מעצור. 63491
- 63492 חכמה זה כוח שאין עיכוב לו, ובמדה של כוח זה היתה הבריאה לאין קץ, למרות שמטעם החשבון לא טוב
היות כן, כי לו היה נכון להיות כן, לא היה אומר הקב"ה לעולמו די, אלא שיש מדה אחרת, השם הקדוש
63493 שדי שאמר לעולמו די, ופירושה של מדה זו היא, שהיא מפקחת ומנהלת חשבון מה למתוח ומה לעצור, מה
63494 לעשות ומה לחדול, וכי הכל על מקומם יבואו בשלום בתכלית ההתאמה, ומדה זו היא מדה על כל כוח
63496 וכוח, כי לולא המדה של די היה כל כוח ענין של אוטומט ללא כל הבחנה, וכן מדת החכמה, לולא השם
63497 הקדוש שדי, לולא המדה הקדושה די, גם היא ככל כוח היתה נמתחת והולכת ללא כל מעצור וחשבון.
63498 הוא אשר מצינו בחז"ל (רש"י בראשית כ"ב), ביקורת על אברהם אבינו ע"ה, שכשהלך לעקידת בנו
63499 ויחבוש את חמורו הוא בעצמו ולא צוה לאחד מעבדיו, שהאבה מקלקלת השורה, כי היה ראוי במעשה
63500 החבישה להשתמש בעבדיו שלו, אלא שהאבה הגדולה שלו קלקלה השורה, וזהו יציאה מן הסדר, והיא
63501 הבקורת שגם אהבת ה' צריכה להיות בפיקוח והבחנה ולא ככוח אוטומטי, שעושה את שלו בלי כל
63502 קאנטראל, והיא המדה הקדושה של אמר לעולמו די.
- 63503 מדה מעל כל המדות, מדה מעל כל כוח וכוח, וכמו שאצל הקב"ה מצינו שמוכרח היה כביכול למדה זו של
63504 אמר לעולמו די, כמו כן צריך להיות אצל האדם מדה זו המעמדת כל הענינים על מכונן, ובאופן זה ודאי
63505 לא יתרחש שום קלקול שורה, כל הענינים יתנהלו אצלו בגדר וגבול, אם במדת החכמה ואם באהבת ה',
63506 וכן בכל מדה נכונה.
- 63507 זהו ההסבר בדברי המס"י (פרק ג') וז"ל, והנני רואה צורך לאדם שיהיה מדקדק ושוקל דרכיו דבר יום
63508 ביומו, כסוחרים הגדולים אשר יפלוסו תמיד כל עסקיהם למען לא יתקלקלו, וחכמינו ז"ל הורונו בפי' צורך
63509 החשבון הזה, והוא מה שאז"ל (ב"ב ע"ח:), על כן יאמרו המושלים אילו המושלים ביצרם בואו חשבון
63510 בואו ונחשוב חשבוננו של עולם, הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה, וזה כי העצה
63511 האמיתית הזאת לא יוכלו לתת אותה ולא לראות אמיתתה, אלא אותם שכבר יצאו מתחת יד יצרם ומשלו
63512 בו עכ"ל.
- 63513 ולכאורה ענין החשבון הלא זה דבר מובן ומוסכם לכל סוחר ואיש ריאלי, ומה זה שאנו מוכרחים ונצרכים
63514 להוראתם של המושלים ביצרם? הוא הדבר אשר ביארנו, כי חשבון המעשים אין זה רק ענין של יתרון
63515 רווחים אשר יגיעו לו ע"י חשבון עסקיו, ענין נוח לו לאדם שלא נברא ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו
63516 (עירובין י"ג:), אינו רק עצה נגד הרע, שבזה יהיה ער להתנגד ליצה"ר המשתדל להטעותו, אלא שהענין
63517 האמיתי הוא שעכשיו שנברא יפשפש וימשמש, זה נחיצות והכרח והוא גופא גופי תורה.
63518 אף בצד הטוב נחוץ ענין זה של חשבון מצד מעמיד הענינים, היא המדה הקדושה של די, אשר בלעדה כל
63519 המעשים ילכו מטעם הכוח שלהם, ככוח אוטומטי באין מעצור, ואוי לאדם הנמשך ע"י כוח אוטומטי אם
63520 טוב ואם למוטב, הוא אשר מתלין אינשי דעה חסרת מה קנית, דעה קנית מה חסרת? הוא סוד החשבון
63521 אשר אמרו לנו המושלים ודאי!
- 63522 לפי דברינו נבין אז"ל מה חול גדר לים, שבלתי החול הים יתפשט וישטוף כל העולם, אלא שהחול מגדיר
63523 אותו ועוצרו על מקומו, כך היתה חכמה גדורה לשלמה, שעניניו התנהגו והלכו יחד עם המעמיד שלהן
63524 והוא החשבון, ובזה היתה חכמתו גדורה, אף שגדורה הזאת לא היתה מטעם עצמה של החכמה, כי גם
63525 לחכמה חסרה מדה זאת של די וגדר, אלא שמעשיו התלוו תמיד בחשבון ואחרי החשבון והיו לאחד, והיתה
63526 החכמה עם החשבון הגדר הודאי כחול הים.
- 63527 וזה גם הענין שנתבע שאל אל תצדק הרבה, שהרי נשא ק"ו, ובמעשיו אלה שהחיה את אגג ומיטב הצאן
63528 והכרים לזבוח לה', היה מונח שם עניני צדקות ורוממות, והתביעה היתה רק שחסר היה לו לצדקותיו
63529 הגדר והחשבון, הוא ענין אל תצדק הרבה, אל תסמוך על כוח ללא חשבון עצמך, כי לא תדע ודאי לאן
63530 ימתח ויולך אותך? וזאת גם התביעה של אל תרשע הרבה, כי אמנם ישנם אופנים שרשעות משתבחת,
63531 והעושה דין ברשעים גם מתקלס, ומעשיו של שאל בנוב עיר הכהנים אולי גם עשה מצד הדין, אלא
63532 שחסר היה שם הגדר וההשליטה שלא תתקלקל השורה, והוא ענין מאמרם אל תרשע הרבה, אל תניח את
63533 הכוח כלעצמו, אלא משול תמשול בו! ואם דא חסר ודאי אין מלכות!
- 63534 יוצא לנו למעשה גודל הענין של חשבון, והלא דברים ק"ו! אם כ"כ מוכרח החשבון במעשה הטוב חכמה
63535 ואהבת ה', שגם אלו בבלתי חשבון אינם על מכונם, עאכ"כ במעשים וכוחות הנוטים מצד הטוב, כמה
63536 מוכרח הוא החשבון, שעכ"פ יהיה הרע גדור ולא יהיה חלילה במדרגת אין קץ. (דעת תורה).
63537
- 63538 מאמר שסב
- 63539 על כן יאמרו המושלים בואו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון (במדבר כ"א כ"ז).

איתא (בקהלת ט') כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול אשר אתה הולך שם, בפשטות מבינים שכל עיקרו של חשבון הוא אמצעי לשיפור המעשה, האדם צריך לחשב דרכיו ועי"ז יזכה לתיקונו, היכולת לחישוב הדרכים היא אחת ממתנות שמים שניתנו לאדם, ככלי למצב הבחירה של טוב ורע שהאדם נמצא בו, ואם יעשה האדם את המעשה הטוב בלי חשבון אזי חשך לו עמל נפשי בלבד, אולם התוצאה דומה למי שעשה המעשה הטוב מתוך חשבון, כך מבינים.	63540
ולפי זה צריך להבין מה האזהרה לאדם כי אין חשבון בשאול אשר הולך שמה, הרי אין צורך שם בחשבון, שהרי אין שם מעשה כפי שמדגיש המאמר קודם לכן, אמנם כל השאלה נובעת מכך שאין אנו מבינים כראוי מהו החשבון, אלא החשבון בעצמו הוא מעשה תכליתי מצד עצמו, חשבון הנפש הוא עולם בפני עצמו שצריך כל אחד לזכות בו, תובעים מהאדם בדין שמים לא רק על המעשה הרע, אלא גם על חוסר החשבון.	63541
אוי לנו מיום הדין ואוי לנו מיום התוכחה, דין על המעשים, ותוכחה על חסרון התוכחה של האדם כלפי עצמו, ועיין בעיקר הראשון של התשובה לר"י שחייב אדם להתחרט, מה עשיתי איך לא היה פחד אלהים לנגד עיני, ז"א לא חשבתי עם עצמי שלא להכנס למצב של חטא, וכיצד לא נזהרתי לאחר שנכנסתי למצב זה, איך הייתי על הנפש היקרה אכזרי, ומונה ר"י חשבון על חשבון, לא מועילה חרטה רק על המעשה מה עשיתי, אלא מחוייבים להתחרט על חוסר החשבון.	63542
החובת הלבבות כריש שער חשבון הנפש, שחשבון הנפש הוא אחד מתנאי התשובה, ומבאר שהשתדלות האדם בעניני תורתו ועולמו בינו ובין שכלו, זהו הגדרת חשבון הנפש, שוב צריך להדגיש שאין הכונה שהשתדלות בינו לבין שכלו היא רק מכשיר ואמצעי, אלא שזה גופא חוב המוטל על כל אחד, וכפי שמפורש בנביא ירמיה (ה' כ"ב), האותי לא תראו נאם ה' אם מפני לא תחילו אשר שמתי חול גבול לים, ולא אמרו בלבם נירא נא את ה' הנותן גשם יורה ומלקוש בעתו, מוכרחים להתבונן בבריאה ולהסיק מסקנות, לגבי יראת ה' חייבים בחשבון הנפש, והמתרפה בזה נקרא סכל סורר ומורה כפי שמובא בדברי הנביא עי"ש.	63543
החשבון הוא חלק בתורה שכל אחד מחוייב לקיימו, ובמדרש מובא על הפסוק ותצחק שרה בקרבה, והקפדת ה' למה זה צחקה שרה, היפלא מה דבר, משל לנפח שיצר כלי ונשבר הכלי, האם אין הנפח יכול לתקנו? וכך היתה התביעה לשרה הרי הקב"ה יצר אותך, היפלא ממנו לתקנך, תביעה על חוסר חשבון זו פרשה בתורה, וכיון שהחשבון ממש תורה חיוב תורה על כל אחד ואחד.	63544
ואיתא בגמרא ב"ב על הפסוק על כן יאמרו המושלים בואו חשבון, כי אש יצאה מחשבון, תצא אש ממחשבין ותאכל את שאינם מחשבים, חייבים לעשות חשבון, וחסרון החשבון הוא אש האוכלת את בעליה, חסרון בתורתו ובשלמותו, עולם בפני עצמו איבד האדם הזה, אין כל עצה לזכות בשלמות בלי קיום החיוב של בואו חשבון. (אור יחזקאל).	63545
מאמר שסג	63546
על כן יאמרו המושלים בואו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון (במדבר כ"א כ"ז).	63547
אמר רב שמואל בר נחמני א"ר יונתן, מאי דכתיב על כן יאמרו המושלים בואו חשבון, המושלים אלו המושלים ביצרים, בואו חשבון בואו ונחשוב חשבוננו של עולם, הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה, תבנה ותכונן, אם אתה עושה כן, תבנה בעוה"ז ותכונן לעוה"ב (בבא בתרא ע"ח:).	63548
אלמלא נתנה תורה היינו למדים גזל מנמלה עריות מיונה צניעות מחתול (עירובין ק'), דברים כה גדולים ויכולים ללמוד אותם מהבריאה! הפכים אינם נמצאים בשום נברא, ואיך זה נמצאים אצל בחיר הנבראים הפכים כה גדולים? רחמנות ואכזריות הלא הם הפכים? מצד אחד בצלם אלהים ברא אותם, ומאידיך יתוש קדמך, הרי הפכים בתכלית? איך זה שני הפכים בנושא אחד?	63549
בהכרח לומר כי אין כאן הפכים, וכשרואים מצד אחד מציאות של היעדר וחסרון, זה עצמו מורה שצריכה להיות השלמה ושישנה השלמה, וזה באמת מהפלאים של הכל יכול שבהיעדר וחסרון אפשר להסתדר ולהיות, אבל מצד עצם היצירה צריך להבין שחסרון ושלמות הכל מציאות אחת, גוף ונפש מאוחדים בתכלית, אחד בלא שני הוא פלג גופא חצי דבר ממש, מה שזה רוצה זה רוצה, ממה שזה נהנה גם זה נהנה, כמעט אין לגוף שם בפני עצמו, הוא מאוחד עם הנפש וכרוך אחרי הנפש.	63550
רמח"ל ז"ל מבאר, שמצב השלמות אשר להאדם הוא, שתהיה הנשמה לבדה שולטת ומושלת לגמרי בלא שיהיה שום שליטה לגוף כלל, וכאילו אינו כי כולו יהיה משועבד וכפוף לגמרי תחת ממשלת הנשמה בטהרתה, וזה פשוט כי שליטת הגוף אינו אלא חשכה ואופל לנשמה, כי הרי אין ענין הגופניות אלא הסתר הארה, ומשהו ממנו מעכב, כי אי אפשר לשליטה אפילו קטנה לגוף שלא יחסר כנגדה איזה אור וכוח מן	63551
	63552
	63553
	63554
	63555
	63556
	63557
	63558
	63559
	63560
	63561
	63562
	63563
	63564
	63565
	63566
	63567
	63568
	63569
	63570
	63571
	63572
	63573
	63574
	63575
	63576
	63577
	63578
	63579
	63580
	63581
	63582
	63583
	63584
	63585
	63586
	63587
	63588
	63589

הנשמה, ע"כ הזמן שתהיה הנשמה בכל גבורתה שלא יחסר כל בה ממה שראוי לה לשלמותה, הוא הזמן ודאי שאין לגוף שום שליטה (דע"ת).	63590
הרי כי אין הפכים, גוף ונפש מאוחדים לגמרי, אין לגוף קיום בלי נפש, העונגים שלו הם אותם עונגים שהנפש מתענגת עליהם, הלא אדה"ר קודם החטא היה עם גופו בג"ע, ואז בודאי היה יצירה אחת, הגוף בטל לגבי הנפש וכאילו אינו, כי כולו היה משועבד וכפוף תחת ממשלת הנשמה, גוף ונפש הינם על דרך מה שאנו מחלקים חכמה בינה דעת שהן דרגות בעצם אחד, ובאופן זה גוף ונפש שהתחלקו רק בבחינותיהם כדרגות שונות, הנשמה דרגא אחת והגוף דרגא אחרת, אבל מאוחדים בעצם כאחד ממש.	63591
נמצא כי במצבו של אדה"ר קודם החטא שהגוף והנפש היו אחד ממש, והגוף היה כפוף ומשועבד לנפש ללא כל שליטה, ואם נשמתו של אדה"ר היתה בשלמותה הגמורה, לא היה יכול להיות סוד החסרון בגוף בהיותם אחד ממש, אולם כשהבורא ית' רצה לברוא את האדם באופן שיהיה חסר, היינו שתוכל להיות מציאות נפרדת של הגוף, ותוכל להיות שליטה של הגוף לבד, כי על כן אמנם נברא האדם במתכונת זו, ואנו מקווים כי בתכלית הכל שוב יהיו מאוחדים הגוף והנפש.	63592
בזה נבין מה שחז"ל מדגישים כ"כ סוד התמימות שבה נשתבחו האבות, ערומים בדעת ומשימים עצמם כבהמה (חולין ה'), כי ביצחק יקרא לך זרע, ואח"כ והעלהו לעולה ולא הרהר אחר מדותי, מה החיוב בזה שלא להרהר? כאשר נאמר לו כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל, וכשהיה צריך לקבור את שרה לא מצא ד' אמות ולא הרהר אחר מדותי, מה חיוב בזה שלא להרהר?	63593
חז"ל (שו"ט תהלים קי"ט) אומרים, הקב"ה לא ביקש מאברהם אלא שיהיה תמים שנאמר והיה תמים, וכן אמר משה לישראל תמים תהיה עם ה' אלוהיך, אם היית תמים הרי אתה עם ה"א, שאף הוא תמים שנאמר הצור תמים פעלו, וישראל תמימים והתורה תמימה שנא' תורת ה' תמימה, בתמימות קיבלו ישראל את התורה, אמר להם כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו, ולא אמרו לו למה אלא קיבלו עליהם, וערלתם ערלתו את פריו ולא אמרו לו למה, אלא קיבלו עליהם, ואף משקבלו עליהם לא אמרו לו מה שכרנו שנעשה אותם, לכך נאמר אשרי תמימי דרך.	63594
יונתי בחגוי הסלע, יונה אין כתיב כאן אלא יונתי, מהו יונתי, אמר הקב"ה אצלי הם תמימים כיונה, אבל אצל אומות העולם ערומים כנחשים לכן נאמר יונתי, אמר הקב"ה נתתי להם מצוות עשה וקיבלו עליהם, ל"ת וקיבלו עליהם, ולא פרשתי להם מתן שכרן ולא אמרו לי דבר, תדע לך שהם תמימים, באו לים ואמרתי להם לירד וירדו, וכן למדבר ויצאו, אמרתי להם לקבל התורה וקיבלו, ואמרו כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע, הרי אשרי תמימי דרך, הרי איזה עסק עשו חז"ל מתמימות ומהו ענינו?	63595
ולפי דברינו מבואר היטב, הסוד של גוף ונפש הוא בבחינת פלג גופא, ואין לגוף שום שליטה, משועבד וכפוף לגמרי לנפש, שניהם אחד ממש, א"כ מה שייך לשאול למה? ידו של אדם לעולם אינה שואלת על מה ולמה, מצווים על היד להרים והיא מרימה, כשגוף ונפש מאוחדים אין מקום לשאלות, כי כל מה שזה רוצה גם זה רוצה, ואם היד היתה שואלת שאלות, זה סימן מובהק שאינה מאוחדת עם הגוף, וכשאינן איחוד שייך לשאול, לא הרהר אחר מדותי משימים עצמם כבהמות זוהי תכלית השלמות, זוהי מהסוד של חד הוא שמאוחדים לגמרי, אחד ממש ואז ודאי אין שאלות.	63596
לשון תמימות הוא מלשון תאומים מתאים, כשגוף ונפש מתאימים, כשהנשמה בשליטתה לגמרי, אין מקום לשאלות ולהרהורים, באו לים אמר להם לירד וירדו, וכן למדבר ויצאו ולא שאלו כלום, כמו שהגוף אינו שואל את הרצון, כשהרצון מבקש משהו, תיכף הגוף מוכן לעשותו בלי שאלות, כן הוא להיפך, אצלם המנהיג היה השכל הנשמה הקדושה, והגוף היה מאוחד לגמרי עם הנשמה אחד ממש, לכן לא שאלו.	63597
דוד המלך ע"ה אמר חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, חשבתי ללכת לאן שביקשתי, פתאום אני מוצא עצמי בבית המדרש, נוכל להבין זאת מהצד שכנגד, אצלנו כל האברים והגידים כפופים להנהגת הרצון, מחוברים הם עם הרצון, ולכן הם פועלים והולכים בהצד של הרע, אצל דוד המלך ע"ה היו כל האברים והגידים מאוחדים עם הנשמה הקדושה אחד ממש, האברים היו חדורים מהנשמה כמה לך בשרי, והיה החיבור כ"כ חזק עד שמעצמם הלכו אחרי השכל.	63598
אצל אדה"ר קודם החטא הלא בודאי היו מחוברים יחד, גוף ונפש היו מאוחדים, וגופו היה בג"ע, רק איזה חסרון היה בו, מקום חלות של גוף, שהיתה שם אפשרות שליטת הגוף, וזה היה עליו להשלים, שלא תוכל להיות שליטה מצד הגוף, שהגוף בשום אופן לא יוכל להיות בלא נפש, וכשלא תיקן זאת, ולפי מצבו הרם נהייתה שליטת הגוף, היינו שבמצבים מסויימים נשאר הגוף כחוט השערה לבד בלי נפש ויצא מה שיצא.	63599
ר' אבונה פתח ואמר והמה כאדם עברו ברית זה אדה"ר, אמר הקב"ה אדה"ר הכנסתי אותו לג"ע וציוויתיו ועבר על ציוויי, ודנתי אותו בשלוחין וגרושין וקוננתי עליו איכה הרי כל איכה ישבה בדד מקוננים על הגוף שנשאר בדד, הגוף שכל חיותו וקיומו הוא הנפש, והוא עצמו כולו חסרון הזקוק להשלמה, גוף זה נשאר לבד! הוא אשר הבו"ע שאלו אֶכֶּסֶה איה אתה נמצא, יש לקונן על הגוף הלא נהיה עבד עבדים לכל	63600
	63601
	63602
	63603
	63604
	63605
	63606
	63607
	63608
	63609
	63610
	63611
	63612
	63613
	63614
	63615
	63616
	63617
	63618
	63619
	63620
	63621
	63622
	63623
	63624
	63625
	63626
	63627
	63628
	63629
	63630
	63631
	63632
	63633
	63634
	63635
	63636
	63637
	63638
	63639

התאוות! כאשר נתברר יסוד זה היטב, ניצבת השאלה מה נעשה? הרי מוכרחים להחליט כי עיקר העיקרים	63640
הוא שלא להשאיר את הגוף לבדו! כבר נוכחנו לראות מה יצא מהבדד של אדה"ר, ומי יוכל להתבונן מה	63641
יהיה כאשר משאירים את הגוף לבד כסוס שוטף, ולאן הוא יוביל אותנו!	63642
לפי זה נבין היטב את כל היסודות של רמח"ל ז"ל, העושה עסק כ"כ רם מענין על כן יאמרו המושלים	63643
בואו חשבון, ורק חשבון! כי כל המכוון הוא לא להשאיר את הגוף לבדו, זו הסכנה הכי גדולה, ולהחזיק	63644
את הגוף ברסן על כל צעד, ודאי צריך אתה לחשבון ושוב חשבון וכולי האי ואולי, הרי אחרי הכל אמרו	63645
על אדה"ר נוח לאדם שלא נברא, והיודע את הכלל של הדיוט קופץ בראש יודע, כי סו"ס אחרי כל	63646
הזהירות הוא יקפוץ קודם, ובהכרח עכשיו שנברא יפשפש או ימשמש במעשיו, חשבון על חשבון ולא	63647
להשאיר הגוף לבד, כל השם אורחותיו בעוה"ז זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה. (דעת תורה).	63648
	63649
מאמר שסד	63650
על כן יאמרו המושלים בואו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון (במדבר כ"א כ"ז).	63651
כדי שהאדם יוכל להגיע לתכלית השלמות שזו חובתו בעולמו, עליו לחדור לתוך עמקי נפשו, לחטט	63652
בכוחות נפשו ולבחון בהם כל מגרעת, כדי שיוכל לישרם ולתקנם, עד שה' חוקר לב ובוחן כליות יעיד	63653
שאין בהם שום פגם, וזוהי כוונת הכתוב על כן יאמרו המושלים בואו חשבון, אלו המושלים ביצרם בואו	63654
ונחשוב חשבוננו של עולם (ב"ב ע"ח:), כלומר על האדם הרוצה למשול ביצרו לעשות חשבונות בנפשו	63655
ללא סוף וללא הפסק והסיח דעת, ולהכיר את חסרונותיו הדקים ביותר כדי שיוכל לעוקרם ולשרשם,	63656
ולהשתלט על כוחותיו ורצונותיו להביא אותם לידי שלמות מוחלטת.	63657
ואם אינו מגיע למדרגה כזאת, ומשייר בעמקי נפשו פגמים שאינו מבחין בהם ואינו מתקן אותם, הוא נתבע	63658
עליהם כעל עוונות ופשעים חמורים, אמר ר' יהושע בן לוי לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה	63659
לבעלי תשובה, שנאמר מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי כל הימים (ע"ז ד'), ופירש"י גבורים	63660
ושליטים ביצרם היו, ולא היה ראוי להתגבר יצרם עליהם, אלא גזירת המלך היתה לשלוט בהם כדי ליתן	63661
פתחון פה לבעלי תשובה, שאם יאמר החוטא לא אשוב שלא יקבלני, אומרים לו צא ולמד ממעשה העגל	63662
שכפרו ונתקבלו בתשובה.	63663
הרי שעמדו בני"י באותו זמן במדרגה רמה שהכתוב מעיד עליהם שהיה לבבם ליראה אותי, וגם לאחר	63664
שנכשלו במעשה העגל, שלא אירע אלא למטרה נשגבה להורות לדורות, בכל זאת מכיון שגרשם בהם	63665
משהו משום קשיות עורף, כפי שהכתוב אומר כי עם קשה עורף אתה, וקשיות עורף זו גרמה להם שלא	63666
ירדו לתוך עומק כוחותיהם עד הסוף, ועדיין נשארו פגמים דקים שלא הכירו בהם ולא שירשו אותם, לא	63667
נמחל להם לגמרי וכל הדורות סובלים את עוונם.	63668
א"ר יצחק אין לך פורענויות שבאה לעולם שאין בה אחד בכ"ד בהכרע ליטרא של עוון העגל, שנאמר	63669
וביום פקדי ופקדתי (סנהדרין ק"ב), השיור הזה של קשיות עורף המהוה עוון העגל שלא בחנו בו אותו	63670
הדור ולא עקרו אותו מלבם, ומנע אותם מלהכיר לגמרי בחטאם ולשוב עליו, נשאר מושרש לדורי דורות,	63671
ובגללו באות בחלקן הפורענויות בעולם, ומשום כך נצטוינו במצות עשה לזכור כל יום את מעשה העגל,	63672
כפי שדורש הרמב"ן מהכתוב זכור אל תשכח את אשר הקצפת את ה' אלהיך במדבר, כדי להזכירנו תמיד	63673
לחטט ולעקור הרושם הזה.	63674
ולשם תיקון זה בא גם הענין של פרה אדומה, אמרו חז"ל על פרה אדומה, מפני מה כל הקרבנות באים	63675
זכרים והיא נקבה? א"ר אייבו משל לכן שפחה שטינף פלטרין של מלך, אמר המלך תבוא האם ותנקה	63676
צואת בנה, כך אמר הקב"ה תבוא פרה ותכפר על מעשה העגל (ילקוט חוקת תשנ"ט), הרי שכל ענין פרה	63677
אדומה בא לתקן את מעשה העגל, גם בדורותינו אנו חייבים לקרוא פרשת פרה אדומה לפני חג הפסח, ויש	63678
אומרים שזו מצות עשה מדאורייתא, ובודאי משום אותו הטעם, נמצאנו למדים כמה חמור הדבר אם אין	63679
האדם יורד בכל יכולתו לתוך עמקי חביון נפשו ומצפוניו, ומשאיר בהם אי אלו שיורים ורשמים פגומים	63680
שלא בחן בהם ולא הכירים.	63681
וזו כוונת הכתוב הנני נשפט אותך על אמרך לא חטאתי (ירמיה ב'), שכל המשפט בא על האדם בעיקר על	63682
אשר אינו מודה בחטאו, וכל אימת שעוד נשאר בקרבו איזה פגם שהוא, והוא אינו יורד עד תכליתו ואינו	63683
מבחין בו, הרי אינו מכיר בחטאו זה וכמוהו כאומר לא חטאתי, ודוק בדברי הכתוב שלא אמר הנני שופט	63684
אותך, כלומר שגם הקב"ה כביכול נשפט יחד עם האדם על תקלה זו, בבחינת עמו אנכי בצרה (תהלים	63685
צ"א), כל אימת שישנו באדם איזה חסרון אף דק מן הדק, ואינו מבחין בו לשורשו, הקב"ה מצטער על כך	63686
ואומר קלני מראשי קלני מזרועי (סנהדרין מ"ו).	63687
מאידיך גיסא, אם כה חמור חוסר ההבחנה והחדירה של האדם בעמקי מצפוניו, הרי מרובה מדה טובה	63688
ממדת פורעניות, וכמה חשוב כל הרהור קל שבאדם שיש בו משום ביקורת על מעשיו ותזוזה לתשובה,	63689

ובני קרח יוכיחו! למנצה לבני קרח מזמור רחש לבי דבר טוב (תהלים מ"ט), הודיעך שלא יכלו להתוודות בפייהם, אלא כיון שרחש לבם בתשובה קיבלם הקב"ה, וכן הוא אומר וכל יצר מחשבות מבין, וכל מחשבות אינו אומר אלא וכל יצר מחשבות, עד שאין האדם יוצר את המחשבה בלבו הקב"ה מבין, למה לא יכלו לומר בפייהם שירה? שאול פתוחה והאש מתלהטת סביבותיהם, לכך אמר רחש לבי (ילקוט תהלים תשמ"ט).	63690
הרי שבני קרח שכבר נמצאו בשאול תחתית ובאישה של גיהנום, לא היה עוד בכוחם לומר משהו בפייהם ולחשוב מחשבה שלמה, ורק לבם רחש איזה רחש כל שהוא שהיה בו דבר טוב, בכל זאת מצא בהם הקב"ה איזו תזוזה שהיא והכיר בתשובתם, וזהו מה שאומר הכתוב כל לבבות דורש ה' וכל יצר מחשבות הוא מבין, כל משהו ברחש לב וכל נטיה כל שהיא במחשבה, הקב"ה בוחן הלב וחוקר הכליות, מעריך אותם ורואה בהם התחלה להכרה ולתשובה.	63691 63692 63693 63694 63695 63696 63697 63698 63699
מיד שבני קרח הגיעו לידי כך נתבצר להם מקום בגיהנום, ונתאפשר להם לומר שירה, הרי כמה גדול הוא ערך ההבחנה ומה רב כוחה של הכרה, וכשם שכל המשפט בא על כל שיור קל בהכרת החטא שהוא בבחינת לא חטאתי, כן אין שיעור להערכה מצד שני לכל רחש קל בהכרת החטא. (אור הצפון).	63700 63701 63702 63703
מאמר שסה	63704
על כן יאמרו המושלים בואו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון (במדבר כ"א כ"ז).	63705
על כן יאמרו המושלים אלו המושלים ביצורם, בואו חשבון בואו ונחשוב חשבוננו של עולם, הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה, תבנה ותכונן, אם אתה עושה כן תבנה בעוה"ז ותכונן לעוה"ב, עיר סיחון אם משים אדם עצמו כעיר זה שמהלך אחר שיחה נאה, מה כתיב אחריו כי אש יצאה מחשבון, תצא אש ממחשבין ותאכל את שאינן מחשבין (ב"ב ע"ח:), וכתב הרשב"ם, פשטיה דקרא מיירי, שכשנלחם סיחון במלך מואב הראשון ויקח את כל ארצו מידו, ומיהו פרשה יתירה היא דמה צריך לכתוב זה, אם להשמיענו דעמון ומואב טיהרו בסיחון, הרי כבר כתיב והוא נלחם במלך מואב הראשון, הלכך לדרשה כתבה משה רבינו עכ"ל.	63706 63707 63708 63709 63710 63711 63712
מלבד דברי המוסר שנכתבו בתורה בתוכחות ואזהרות, ופרשיות שלמות שאין בהן הלכות ודינים אלא לימודים מוסריים ומעשה אבות וכדו', גם מאלו הפסוקים למדונו חז"ל להבין, שלא כתבם משה רבינו אלא לזרז את האדם שיהא מחשב ושוקל דרכיו, ולא להמשך אחר היצה"ר ותאוות הלב, הרי כמה גדול וחשוב הוא ענין המוסר וחשבוננו של אדם עם נפשו, שגם בפרשיות שונות המדברות בענינים שאין להם לכאורה כל קשר עם מוסריות של האדם, כתבה לנו תורה פסוקים שלמים שחז"ל מצאו בהם חובה להתבוננות וחשבון.	63713 63714 63715 63716 63717 63718
וזה כי העצה האמיתית הזאת לא יוכלו לתת אותה, ולא לראות אמיתה, אלא אותם שכבר יצאו מתחת יד יצורם ומשלו בו, כי מי שהוא עדיין חבוש במאסר יצרו, אין עיניו רואות האמת הזאת ואינו יכול להכירה, הא למה זה דומה לגן המבוכה, הוא הגן הנטוע לצחוק הידוע אצל השרים, שהנטיעות עשויות כתלים כתלים וביניהם שבילים רבים נבוכים ומעורבין כולם דומים זה לזה, והתכלית בהם הוא להגיע אל אכסדרה אחת שבאמצעם.	63719 63720 63721 63722 63723
אמנם ההולך בין השבילים לא יוכל לדעת כלל אם הוא בשביל האמיתי או בכוזב, כי כולם שווים ואין הפרש ביניהם לעין הרואה אותם, והנה העומד כבר על האכסדרה הוא רואה כל הדרכים לפניו ומבחין בין האמיתיים והכוזבים, הוא יכול להזהיר את ההולכים בהם לומר זה הדרך לכו בו, כן מי שעדיין לא משל ביצרו הוא בתוך השבילים לא יוכל להבחין ביניהם, אך המושלים ביצורם שכבר הגיעו אל האכסדרה, שכבר יצאו מן השבילים וראו כל הדרכים לעיניהם בבירור, הם יכולים ליעץ למי שירצה לשמוע, ומה היא העצה שהם נותנים לנו? בואו חשבון, בואו ונחשוב חשבוננו של עולם (מס"י פ"ג).	63724 63725 63726 63727 63728 63729
ויש כאן מקום עיון, כי אין המשל דומה לנמשל, שהרי בגן המבוכה, מי שעומד על האכסדרה מראה באצבע לכל אלו המסתובבים בין השבילים, ואומר להם זו הדרך האמיתית לכו בה, אבל מה אומרים המושלים ביצורם לאותם האנשים התועים בדרכי החיים בחשכת העוה"ז, בואו חשבון! בואו ונחשוב! אין הם מצביעים על דברים ברורים, אין הם מבהירים ספיקותיהם ואין הם מוציאים אותם ממבוכתם, אלא אומרים להם עמדו וחשבו.	63730 63731 63732 63733 63734
אין זה דומה אלא לאדם הנמצא במבוכה גדולה, ואובד עצות בעניניו ועסקיו, ובא אל חברו ומשיח לפניו כל לבו וצערו ומבקש ממנו עצה, וידידו שומע ואומר לו צריך להתיישב ולטכס עצה, האם נושע השואל ע"י תשובה כזו, הרי הספק אוכל בו והוא מבקש פתרון מה עליו לעשות?	63735 63736 63737
אמנם יסוד וחידוש גדול משמיענו רבינו לוצאטו בדבריו הקדושים, ההכרעה האמיתית בכל המבוכות תלויה רק באדם עצמו, וכבר אמרו שיתין מלכין (יועצים) יהיו לך ומלכות נפשך לא תשבוק, כי רובן	63738 63739

ככולן של המבוכות נעוצות בטבע האדם עצמו השקוע בענינים של כבוד וקנאה, ואם הוא האדם בעצמו לא	63740
ימצא דרך כיצד להתגבר על טבעו, אין ביכולתם של אחרים להועילו, כי אף אם יראו לו את הדרך הנכונה	63741
והשביל הישר המוליך אל דרך האמת, גם אז לא יוכל ללכת בה מפני מידותיו הרעות שיעכבו בעדו.	63742
לכן מה אומרים המושלים ביצרם, אלו שכבר יצאו מחרצובות הטבע לאיש הנבוך, בן אדם עמוד וחשוב,	63743
ובלשוננו אנו למוד מוסר והתבונן! ואז תראה אור תצא מאפילה ותמצא את הדרך, וזה לשונו הזהב של	63744
הרמח"ל שם, אמנם מה העצה שהם נותנים לנו, בואו חשבון, בואו ונחשוב חשבוננו של עולם, כי כבר הם	63745
ניסו וראו שזה לבדו (החשבון) הוא הדרך האמיתי להגיע האדם אל הטובה אשר הוא מבקש ולא זולת זה.	63746
ושמעתי ממרן הגאון רבי אברהם יפהן זצ"ל, כי יש דרך ביבשה כמו כביש או פסי הרכבת, ויש דרך אניה	63747
בלב ים, ההבדל ביניהן הוא, כי ביבשה אפילו מי שאינו יודע את הדרך, יכול ללכת אחרי עגלה הנוסעת	63748
לפניו, אבל אניה בלב ים מן ההכרח שכל אניה תהיה מצוידת במצפן המכוין לה את הרוחות, ועל רב	63749
החובל להסתכל ללא הפסק היכן מכוון המצפן, ואז יצליח למצוא את הדרך ולהגיע למחוז חפצו, אבל מן	63750
הנמנע הוא שאניה אחת תיסרך אחרי חברתה.	63751
וז"ל הגר"א (משלי ט"ז ד'), לכל אדם ואדם יש לו דרך בפני עצמו לילך בה, כי אין דעתם דומה זה לזה,	63752
ואין פרצופיהן דומין זה לזה, ואין טבע שני בני אדם שווים, וכשהיו הולכין אצל הנביאים לדרוש את ה',	63753
היה הנביא אומר ע"פ משפט הנבואה דרכו אשר ילך בה לפי שורש נשמתו ולפי טבע גופו, וכשבטלה	63754
הנבואה היה רוח הקודש בישראל, ואיש רוחו הוא יודיענו איך להתנהג, ורוח הקודש יש לכל אדם ואדם,	63755
אך אשרי אדם לא יחשוב ה' לו עון ואין ברוחו רמיה, שאין ברוחו שום דופי יעו"ש, וכאשר ישפוך האדם	63756
מים רבים על נפשו בלימוד המוסר ברגש נפשי עמוק וסערת הרוח, יזכה להתעלות ולבקש את האמת	63757
באמת וימצאנה.	63758
ושמעתי שביקשו מר' איצל פטרבורגר זצ"ל לומר דברי התעוררות בימי התשובה, אמר להם משל למה"ד	63759
לשיירא שתעו ביער גדול, וכבר כמה שבועות שהולכים ותועים ואין יודעים לצאת, פתאום ראו מרחוק	63760
איש אחד, רצו אליו ובקשו ממנו שיראה להם הדרך, אמר להם האיש אחי, אתם תועים רק כמה שבועות,	63761
אבל לדאבוני אני תועה ביער זה כבר כמה חודשים, ואינני יודע איך לצאת מן הסבך, נתחבר נא ביחד	63762
לחפש את הדרך וה' יהא בעזרנו, אולם בדבר אחד אוכל להועיל לכם, להציל אתכם מאותם השבילים	63763
שאני תעיתי בהם שלא תסבכו בהם.	63764
כך אמר להם ר' איצל ברוב ענותנותו, גם אני תועה כמותכם ועוד יותר מכם לפי זקנתי, אולם ממה	63765
שראיתי בימי חלדי מתוך הנסיון על כמה וכמה דברים שהם הבל הבלים ואין בהם ממש, תוכלו כבר	63766
לסמוך עלי שלא כדאי להתעסק בהם, ונתחבר נא יחד בתפילת רבים להתפלל הורנו ה' דרכך.	63767
(הגיוני מוסר).	63768
H	63769
בלק	63770
מאמר שסו	63771
ויאמר מואב אל זקני מדין עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו כלחוד השור את ירק השדה (במדבר כ"ב	63772
ד').	63773
שנינו (ברכות י"ז.) כל העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא, והקשו בתוס' שם, האמר רב יהודה אמר	63774
רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה (פסחים נ':), ויש	63775
לומר דהכא מיירי שאינו לומד אלא לקנטר חבריו, והתם מיירי שלומד על מנת שיכבדהו, חילוק זה בין	63776
שני סוגי שלא לשמה מצינו בשני אישים בפרשתנו, בלק הקריב מ"ב קרבנות שלא לשמה, וזכה ויצתה	63777
ממנו רות בתו של עגלון בנו, שיצא ממנה שלמה המלך שהקריב אלף עולות בשלמות הלשמה, ואילו	63778
בלעם שהיה שותפו בהקרבת הקרבנות יורש גיהנם ויורד לבאר שחת, ומאי שנא.	63779
אלא שבלק מלך מואב פחד מפני בני ישראל, ואמר עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו כלחוד השור את	63780
ירק השדה, ולקח את בלעם לקרית חוצות, פירש"י עיר מלאה שווקים אנשים נשים וטף בחוצותיה, לומר	63781
ראה ורחם שלא יעקרו אלו, וכדרכו של גוי שאם הוא רוצה לחיות נקל בעיניו להמית אחרים והביא נביא	63782
לקללם, אולי אוכל נכה בו ואגרשנו מן הארץ, והבין שאפשר לעשות זאת רק בכוחו של בורא עולם, ואמר	63783
אולי ישר בעיני האלהים וקבותו לי משם.	63784
הנה היה חבוי גרעין טוב בשלא לשמה שלו שבגיניו זכה לכל קרבנות שלמה, ואילו בלעם שהיה גדול ממנו,	63785
נביא כמשה, שהיה בכוחו להתאמץ כנגד משה רבינו וששים רבוא ואבות העולם, ואיבד את כל חלקו	63786
לעוה"ב, מדוע מפני שכל בואו ומטרתו היו אך ורק עלמנת לקנטר, שהרי בארם נהרים ישב, וכל סכנה לא	63787
אימה עליו, והתעבר על ריב לא לו רק בשנאתו שקלקלה את השורה, לכן איבד חלקו בעוה"ב כליל	63788
(סנהדרין צ').	63789

ובענין זה חשבתי שהלומד על מנת לקנטר שנוח לו שלא נברא, אין הכוונה שכל תכלית לימודו הוא רק על	63790
מנת לקנטר, אלא אם רק על ידו מצטער אדם אחד מישראל, גם זה קרוי לומד על מנת לקנטר! דבר זה	63791
למדנו ממה שאמרו (גיטין ו'), שלח רבי אביתר לרב יהודה, בני אדם העולים משם לכאן, היינו לומדי	63792
התורה שעלו מבבל לארץ ישראל ללמוד תורה ונשתהו שם, והיו בניהם ובנותיהם משתעבדים בשביל	63793
מזונות.	63794
עליהם נאמר ויתנו את הילד בזונה (מזון), ואת הילדה מכרו בין, אין זו תורה אלא שתיית יין! למדנו	63795
מכאן דבר נורא, שיוכל בן ישיבה ללמוד כל הלילה ללא הפסק, ואם הוא גורם בזה לחבירו שלא יוכל	63796
לישון, עליו לחשוש שאין זה לימוד תורה אלא שתיית יין ח"ו, והדברים מבהילים. (לקט שיחות מוסר).	63797
	63798
מאמר שסז	63799
ויאמר מואב אל זקני מדין עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו ובלק בן צפור מלך למואב בעת ההיא	63800
(כ"ב ד').	63801
הוקשה לי למה לא הקדים לכתוב תיכף כי בלק הוא מלך מואב? ובארנו כי אם נרצה להגדיר גדר אדם	63802
וגדר בהמה, נמצא גדר אדם הוא מבין מהמסובב על הסיבה, ובהמה המסובב יודעת אבל לא את הסיבה,	63803
והנה אנחנו רואים כי רוב האנשים אשר רואים אילן היוצא מן הארץ, האם ילכו ויתבוננו מהמסובב אל	63804
הסיבה, מה היא הסיבה להגידול, כי הלא בארץ לא נמצאים עצים? אולם החכמים הלכו והתבוננו אל	63805
הסיבה, ומזה ראו והשכילו בטבעי האילנות, ונתחכמו בזה הרבה חכמה אשר אצלנו זאת כמו נבואה,	63806
ובאמת הרבה חכמה נתן ה' באדם גם בלא נבואה, כי גם חז"ל עסקו בזו החכמה.	63807
אמנם ודאי כולם ראו את נצחונם של ישראל ונבהלו ונרעדו מהם, אבל לא התבוננו ולא בקשו סיבת	63808
הדברים, אולם בזה הצטיין בלק כי הוא התחיל לילך אל הסיבה, מי הוא המנהיג שלהם? והנה זה	63809
משרע"ה, אח"כ השכיל לדרוש מה כוחו? וגם לחשוב מאין יודע לו כוח שלו? ומזה הלך הלאה לדרוש	63810
אנה הוא מקומו אשר שם נתגדל? ונודע לו כי במדין היה, והלך שם במדין לדרוש כוחו במה. ונודע לו כי	63811
כוחו בפיו, והתיישב לבקש אדם שיש לו ג"כ אותו הכוח עד שמצא את בלעם, ואמנם זה לפלא ודאי, אבל	63812
כן באמת אחז"ל (ספרי) על פסוק (דברים ל"ד), ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, אבל באומות העולם	63813
קם, ואיזה זה בלעם בן בעור.	63814
זאת אשר ראו בו מואב, ראו כי חכם גדול הוא לבקש בכל דבר על הסיבה שלו, ומה גם כי דואג הוא טובת	63815
הכלל, ועל כן מינו אותו למלך, וזהו אשר כתוב אח"כ ובלק מלך למואב, ובאמת מצאתי במדרש רבה (כ'	63816
ט"ו), כי היה חכם גדול עד שבלעם הלך אחריו כסומא, וגם היה מבני בניו של לוט, אחרי כל דברינו כבר	63817
תראו ותבינו, כי ראייתו אמנם ראיית חכם היתה ולא ראיית תינוק ופשוט, אלא שהיה חכם לרשע וע"כ	63818
יצא מזה מה שיצא. (חכמה ומוסר א' מא' קס"ו).	63819
	63820
מאמר שסח	63821
וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור פתורה אשר על הנהר ארץ בני עמו לקרוא לו לאמר (במדבר כ"ב ה').	63822
מפני מה השרה הקב"ה שכינתו על גוי רשע, כדי שלא יהא פתחון פה לאומות העולם לומר, אילו היו לנו	63823
נביאים חזרנו למוטב, העמיד להם נביאים והם פרצו גדר העולם, שבתחילה היו גדורים בעריות וזה נתן	63824
להם עצה להפקיר עצמן לזנות (רש"י שם).	63825
ובמדרש מובא הסיפור באחד שהלך מארץ ישראל לבבל, כשהיה אוכל לחם ראה שני צפורין מתנצין זה	63826
עם זה, הרג אחד מהם את חברו, הלך והביא עשב והניחו על פיו והחייהו, הלך אותו האיש נטל את העשב	63827
שנפל מן הצפור והלך להחיות בו את המתים, כשהגיע לסולמה של צור, מצא ארי מושלך מת, הניח העשב	63828
על פיו והחייהו, עמד הארי ואכלו (סוף פ' קרח).	63829
הנמשל הוא, כי קרח זכה לרוח הקודש ובלעם זכה לנבואה, ואילו השתמשו במעלותיהם במקום הראוי,	63830
היה טוב להם וטוב לעולם, אבל לאחר שהשתמשו במעלותיהם שלא במקום הראוי, החיו בזה את המדות	63831
הרעות שבקרבם, כמו אותו אדם שהחיה את הארי המת, ובזה הם קלקלו לעצמם וקלקלו העולם עמהם.	63832
וכן הוא אצל כל אדם, ביכולתו לרתום את הנבואה והחכמה לרצונות שלו, ואז יהפכו להיות מכשירים	63833
להשחתת עולמות, נמצא כי לא השגת המעלות היא העיקר, אלא הידיעה הנכונה והנבונה איך להשתמש	63834
בהם, ועל זה אמר בעל חובת הלבבות, כי החכמה כשמנהיגים אותה על דרכה תהיה רפואה לכל מדוה,	63835
וכשנוטים בה מנתיבתה תהיה מדוה כולל שאין לו רפואה ולא ארוכה (שער יחוד המעשה), והדבר תלוי	63836
בעצמנו. (נחלת אליעזר).	63837
	63838
מאמר שסט	63839

ועתה לך ארה לי את העם הזה כי עצום הוא ממני אולי אוכל נכה בו ואגרשנו מן הארץ (במדבר כ"ב ו').	63840
מכל ענין הפרשה משמע, כי פשוט היה להם כי כוחו של בלעם רב הוא להביא ברכה או קללה, ולא עוד	63841
אלא שמפשוטות המקראות מבואר, שבאמת סכנה גדולה היתה צפויה לישראל פן יקללם בלעם, עד	63842
שהוזקקו מלמעלה לאחוז בכמה אמצעים להפך את עצתו, ולהניא את קללתו של אותו רשע.	63843
בראשונה אמר לו הקב"ה לא תלך עמהם ואח"כ כשקיבל רשות ללכת, מטעם שאמרו חז"ל בדרך שאדם	63844
רוצה לילך בה מוליכין אותו (מכות י'), או כפי הנימוק האחר חוצפא אפי' כלפי שמיא מהני (סנהדרין	63845
ק"ה), הוזהר אך את הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה, בדרך התיצב מלאך ה' לשטן לו ושוב הזהירו	63846
לדבר רק מה שידבר אליו ה', ואחר כל זה כתיב וישם ה' דבר בפי בלעם, ודרשו חז"ל חכה נתן בפי בלעם	63847
שלא היה מניחו לקללו (סנהדרין שם וברש"י).	63848
מכל זה אנו רואים, כי עם ישראל עמד בסכנה גדולה פן יקללם בלעם, והקב"ה בגודל רחמיו הצילם ע"י	63849
כמה תחבולות שהניא את בלעם מלהוציא את מזימתו, ומקרא מלא דבר הכתוב (דברים כ"ג) ולא אבה ה'	63850
אלהיך לשמוע אל בלעם ויהפוך ה' אלהיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלהיך, וכן הנביא בהזכירו	63851
חסדי ה' ונפלאותיו אומר, עמי זכר נא מה יעץ עליך בלך מלך מואב, ומה ענה אותו בלעם בן בעור מן	63852
השטים עד הגלגל, למען דעת צדקות ה' (מיכה י').	63853
בלומדי פרשה זו נתקשיתי בה מאד, מה כל החרדה הזאת? אם בלעם רוצה לקלל יקלל והקב"ה יברך,	63854
ובכלל קשה להבין קללת רשע איך היא מועלת? ואף ברכת וקללת צדיק קשה להבין מה היא, אבל	63855
שתועיל קללת רשע במדה כזו, שתהיה ממש סכנה גלויה וצפויה לכלל ישראל אם יקלל, עד כדי שיהיה	63856
דרוש שהקב"ה כביכול יאחז באמצעים שונים להניאו מזה אין מובן כלל.	63857
כשלומידים דברים כאלה עוברים עליהם בלי שים לב, כמו על עוד הרבה דברים סתומים שבתורה, ומי	63858
בער יאמר להבין את כל דברי תורה הנשגבים והנישאים! אולם ענין זה היה קשה לי ביותר, כי פשוטות	63859
המקראות מראה כי אין כאן שום חידוש, שנמצא איש כזה עושה נפלאות, אלא זהו דבר פשוט וטבעי, כי	63860
בלק ביראו את ישראל שלח אחרי בלעם לקללם, ואדרבא הפלא הגדול שהכתוב מרבה לספר בו הוא,	63861
שהקב"ה בגודל חסדיו ובאהבתו את ישראל לא הניח לעשות להם רעה, והצילם מקללת בלעם.	63862
ועוד אמרו חז"ל (סנהדרין שם), מברכתו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבו, ביקש שלא יהיה להם	63863
בתי כנסיות ובתי מדרשות, מה טובו אוהליך יעקב, לא תשרה שכינה עליהם, משכנותיך ישראל, אמר ר'	63864
אבא בר כהנא כולם חזרו לקללה חוץ מבתי כנסיות ובתי מדרשות, שנאמר ויהפוך ה' אלהיך את הקללה	63865
לברכה כי אהבך ה' אלהיך, קללה ולא קללות, רואים אנו מזה כי אע"פ שעכבוהו מן השמים להוציא את	63866
קללתו בפיו, מ"מ עשתה מחשבתו הרעה רושם חזק כ"כ, עד אשר בזמן מן הזמנים חזרו ברכותיו לקללה.	63867
וביותר מבואר כן בדברי הזה"ק וז"ל, עיניו דבלעם חייבא עינא בישא בכולא, בכל אתר דהוה מסתכל	63868
כשלהביא שדי ליה, כיון דחמא בלעם דלא יכיל בחרשוי וקסמוי לאבאשא לישראל, בעא לאסתכל בהו	63869
בעינא בישא, בגין דכל אתר דהוה מסתכל בעיניו בישין הוה מתלטייא, אלמלא דאקדים לון הקב"ה	63870
אסוותא, הוה מאבד לון באסתכלותא דעיניו, יוצא לנו מכל המקראות ודברי חז"ל, כי אילו קיללם בלעם	63871
לא היתה ח"ו תקומה לשונאיהן של ישראל, ורק בזה שלא הניחו לו מן השמים לקלל היתה הצלתם.	63872
אמנם לא באנו לתרץ קושיות אלו ולישב את המקרא אלא להעיר באתי, כי רואים אנו כאן דברים אשר	63873
אצלנו הם נשגבים בלתי מובנים כלל, ולהם לדורות הראשונים היו פשוטים וידועים, עד שלא היה להם	63874
בזה שום חידוש, ולמה הוא כך? אין זאת אלא מפני שכל חיינו אנו רק בעולם התחתון והשפל, ולדברים	63875
הגבוהים מעולמנו זה לא נגיע, השיעור קומה שלנו קטן, הוא מכיל בקרבו רק את הטבע הגס והפשוט,	63876
ולכן אין שום מושג בדברים טבעיים שהם למעלה ממנו, אבל הם חיו בעולמות יותר גבוהים, השיעור	63877
קומה שלהם היה יותר גדול, הכילו בקרבם ענינים נעלים והשיגו דברים נשגבים, ולכן אף ענינים נשגבים	63878
שהם למעלה ממושגינו הפשוטים בעולמנו זה, היו בעיניהם פשוטים וטבעיים.	63879
מה שמצינו בספרי קבלה ענין שיעור קומה אין זה בכלל הבריאה לבד, אלא כל נמצא יש לו שיעור קומה	63880
שלו, האדם הגדול שיעור קומתו גדול, התחלתו פה למטה והולך ועולה עד שמגיע לעולמות היותר נשגבים	63881
ורמים, והקטן שיעור קומתו פשוט, פה היא התחלתו ופה גם סופו, ואף ראש קומתו לדברים הגבוהים	63882
מעולמו הקטן לא יגיע.	63883
זהו מה שאמרו חז"ל (חגיגה י"ב), אדם הראשון מן הארץ לרקיע, וכיון שסרח הניח הקב"ה ידיו עליו	63884
ומיעטו, אמר רב יהודה אמר רב, אדה"ר מסוף העולם ועד סופו, וכיון שסרח הניח הקב"ה ידו עליו	63885
ומיעטו, ובילקוט איתא, גרע קומתו ונעשה מאה אמה, מתחילה היה האדם מכיל את כל רוחב הבריאה וכל	63886
עניניה, ובשיעור קומה שלו הגיע אל העולמות הכי גבוהים עד לרקיע, כיון שסרח מיעטו והקטינו עד מאה	63887
אמה, וכן הלאה נקטן האדם ונעשה פשוט יותר ויותר.	63888

מזה עלינו ללמוד ולהיווכח כמה נפלנו ממדרגתם של הדורות הראשונים, ולא רק נגד אבותינו יודעי ה' ולומדי תורתו, אלא גם נגד קדמוני אומות העולם שהיו רחוקים מן האמת, כי גם הם חיו בעולם יותר גדול, ואף לדרכי טעותם והתפתלותם שימשו דברים נעלים ונשגבים אשר אנחנו לא נשיגם.	63889
מה גדולה סכלותם של אלו האומרים, כי הננו צועדים קדימה במעלות הנפש והשכל, ועומדים אנו במדרגה תרבותית גבוהה נגד הדורות הקדמונים קטני השכל עובדי האלילים, מקורה של טעות זו הוא, מפני שאין לנו לב להבין את דרכי העבודה זרה שלהם, הם שחיו בעולמות גבוהים ונעלים, ידעו כמה כוחות נפלאים, הכירו את הכוחות המניעים את הבריאה, ואת דרך פעולת כל כוח וכוח, וגם הבינו איך להשתמש בהם, לכן בראותם את כוח ממשלתם אשר ניתן להם בבריאה, מצאו מקום לטעות ולחושבם לכוחות נפרדים ולעבדם.	63890
אבל אנחנו לא נוכל לטעות בזה, כי אין לנו שום מושג בענינים האלה, איננו רואים את הסיודור הנפלא שסידר בו הבורא ב"ה את עולמו, ואת ההנהגה הנשגבה שהנהיג בו, איננו יודעים את כוח כל דבר ואת שורשו הרוחני שהוא מקבל השפעתו ממנו, איננו מכירים את אלפי הכוחות השונים המניעים בהנהגה הכללית כפי שנסדר בתחילת הבריאה, ולא נבין את כוח פעולתם, ולכן אין בעדנו מקום לטעות, המאמין הפשוט עם כל אמונתו אין לו בציורו אלא עולם זה שאנו רואים ויש רבון העולם, אבל הם ידעו כמה גדול עולמו של הקב"ה, כמה כוחות לאלפים בהנהגתו, ואיך כל נברא שורשו הוא למעלה הימנו, ולמעלה מזה שורש שורשו עד אין סוף.	63891
אמר ר' זירא אמר רבא בר זימונא, אם ראשונים בני מלאכים אנו בני אנשים, ואם ראשונים בני אנשים אנו כחמורים, ולא כחמורו של ר' חנינא בן דוסא ור' פנחס בן יאיר, אלא כשאר חמורים (שבת קי"ב), הם בדעתם הגדולה הכירו את ההבדל הגדול שבין אלו שהיו לפנייהם וביניהם, כמה גדול היה שיעור קומה שלהם, כמה עולמות נפלאים הכילו, ועד היכן נתמעטו הלבבות ונקטן השיעור קומה מדור לדור, עד כי ראו שהפרש בין הדורות הראשונים לדורות האחרונים, הוא במדה כזו כמו ממלאכים לבני אדם, או מבני אדם לחמורים ממש.	63892
קטנות המוחין של הדור הזה גורמת שאין רואין את גדלותם של הראשונים, וזה גורם עוד רעה שחושבים כי העולם מתקדם, והדורות מתרוממים ועולים, והמחזיקים בשיטה זו מהפכים קערה על פיה, משפילים הגבוה ואת השפלה מגביהים, חסרון ההכרה בגדלותם של ראשונים היא ראשית המינות, אי אפשר ליהודי להיות יהודי בלעדה! כי איזו אמונה ואיזו ידיעה במציאותו ית' יכולה להיות לו לאדם, אם לא ידע רק ממה שרואה בעיניו הכהות, ויותר מזה לא ידע ולא ישאף לדעת? ואת דברי חכמינו הק' שמהם אפשר לראות נפלאות הבריאה ועולמות אין קץ, לא יבין ולא יאמין בהם?	63893
והחובה היותר גדולה מוטלת על תופשי התורה, שהם מסוגלים באיזו מדה להתקרב כפי האפשר לאלו הידיעות הנשגבות, למען התעלות משפל המדרגה, להכיר יותר את דרך ההנהגה הנפלאה שהנהיג הבורא בבריאה, שרק עי"ז נתקרב קצת לאותם הענקים הרוחניים שהיו לפנינו, ורק בזה נוכל להכניס בעולם הכרה בכוחות הרוחניים ורוח אמונה בה' ולהחזיר העטרה ליושנה.	63894
התעודה הזאת המוטלת עלינו עתה היא אולי יותר קשה מתעודת אברהם אבינו ע"ה, כי אז היו אנשי העולם גדולי שכל ורחבי לב, והיו מסוגלים להכיר את ה', ועתה אנשי העולם רחוקים מכל דבר רוחני, נטמטמו הלבבות במדה כזו עד שעומדים במצב כה נמוך לאמר לעץ אבי אתה, פשוטו כמשמעו, ומה קשה הוא עתה להשיג את כוחות הענינים הרוחניים, שרק עי"ז אפשר לבוא לידי אמונה נכונה וטהורה.	63895
וזה יתכן רק ע"י ההרגל ללמוד בעיון הגיוני את חלק ההלכה, להבין את דברי חז"ל ולירד לעומק כוונתם, כי עי"ז יתפתח הלב להבין גם את חלק האגדה ע"פ אמיתתה ולירד לעומק חכמתה, והלומד את אגדות חז"ל בדעת ובלב מבין, יוכל להכיר את עניני העולם הגדול והנפלא, ומתוך כך יכיר את מי שאמר והיה העולם, זהו מה שאמרו חז"ל (ספרי עקב), רצונך שתכיר את מי שאמר והיה העולם, למד אגדה שמתוך כך אתה מכיר את הקב"ה ומדבק בדרכיו. (שעורי דעת ח"א דף 94).	63896
מאמר שע	63897
ויאמר אליהם לינו פה הלילה והשיבותי אתכם דבר כאשר ידבר ה' אלי וישבו שרי מואב (במדבר כ"ב ח').	63898
הנהגת הקב"ה עם בריותיו היא במדת הסבלנות וארך אפים, וכדתנן (אבות ה') עשרה דורות מנח ועד אברהם להודיע כמה ארך אפים לפניו, ומדת סבלנותו והטבתו היא ללא תכלית, אך כל זה בעת שאדם מתנהג כהוגן וביושר, אבל בזמן שמתחיל לטעות ולשגות בדרכו, אזי הנהגתו ית' עמו היא באופן אחר לגמרי, ומשום כך חייב כל אחד ואחד להזהר ולא לעשות את הצעד המוטעה שאחריתו מי ישרונו, אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב, ופירשו במדרש שאם	63899
	63900
	63901
	63902
	63903
	63904
	63905
	63906
	63907
	63908
	63909
	63910
	63911
	63912
	63913
	63914
	63915
	63916
	63917
	63918
	63919
	63920
	63921
	63922
	63923
	63924
	63925
	63926
	63927
	63928
	63929
	63930
	63931
	63932
	63933
	63934
	63935
	63936
	63937
	63938

הלך סופו לעמוד ואם עמד סופו לישב (ילקו"ש תהלים א'), כי בעת שאינו נזהר בראשית דרכו ונכשל בחטא ובטעות, שוב יקשה עליו אח"כ לצאת מתוך החטא.	63939
בהתבונן בפרשת בלעם יש לראות את גודל הירידה שנפל עד הגיעו לשאול תחית, ולכאורה וכי מדותיו ורשעותו של בלעם התחילו רק עתה, ומה היה מצבו ומדרגתו טרם ביאת זקני מדין אליו, ומכל מקום חזינו שהקב"ה דיבר עמו והתנהג עמו כשורה, ורק כאשר נכשל ונתן מקום לטעות, אזי התחילה התדרדרותו של בלעם עד לסופו האחרון, ובשעה שהחל כבר לנפול שוב לא היה בקרבו כוח לעצור והמשיך את הנפילה עד לתהום.	63940
ומה היתה תחילת נפילתו של בלעם, ויאמר אליהם לינו פה הלילה והשיבותי אתכם דבר כאשר ידבר ה' אלי, וישבו שרי מואב עם בלעם, והנה בפשטות נראה שתשובתו של בלעם נכונה, שהרי אמר לשרי מואב שיחכו פה עד שיקבל תשובה מאת הקב"ה, אך כאשר נתבונן נראה שחטא בדברים אלו, וזו היתה תחילת כשלונו, כי מה שייך כלל לבקש רשות מאת הקב"ה לקלל את ישראל, והרי בנים הם למקום, וכל יציאת מצרים והליכתם במדבר היתה למען כלל ישראל, וכי יתן האב רשות לקלל את בניו, ובאמת חזינו שאף זקני מדין ידעו והכירו זאת.	63941
וראה ברש"י קסם זה נטלו בידם זקני מדין, אמרו אם יבוא עמנו בפעם הזאת יש בו ממש, ואם ידחנו אין בו תועלת, לפיכך כשאמר להם לינו פה הלילה, אמרו אין בו תקוה הניחוהו והלכו להם, שנאמר וישבו שרי מואב עם בלעם אבל זקני מדין הלכו להם, משום שהבינו שאם זקוק בלעם לרשות מאת הקב"ה אין תקוה שיתן לו רשות, ולכאורה היאך הבנה פשוטה כ"כ לא הכיר בלעם, אין זאת אלא כי השנאה שהיתה בו לישראל העבירתו על דעתו, והטעתו לחשוב שמא יתן הקב"ה רשות לקלל את ישראל, וכל גדולתו ונבואתו לא הספיקה להפיר את השנאה שהיתה בו, וזו היתה תחילת טעותו של בלעם.	63942
וכיון שטעה וסטה מן הדרך הנכונה, היתה הנהגת ה' עמו באופן אחר ונתן לו מקום לטעות, ויבא אלוהים אל בלעם ויאמר מי האנשים האלה עמך וברש"י להטעותו בא, אמר פעמים שאין הכל גלוי לפניו ואין דעתו שוה עליו, אף אני אראה עת שאוכל לקלל ולא יבין, ולכן אמר לו הקב"ה בנוסח זה שיהיה לו מקום לטעות, ומדוע נתן לו הקב"ה אפשרות שיוכל לטעות, אלא שעוד לפני זה כבר טעה בלעם בעצם מה שלא שלח מיד את שלוחי בלק, וכיון שטעה שוב הנהגת הקב"ה עמו באופן אחר, ונותן לו אפשרות כדי לטעות ולהכשל.	63943
והיינו דאיתא במדרש (במדב"ר כ' ו') שלוש בדיקן הקב"ה ומצאן קיתון של מי רגלים, קין חזקיהו ובלעם, בשעה ששלח בלק אצלו א"ל הקב"ה מי האנשים האלה עמך, היה צריך לומר רבש"ע הכל גלוי לפניך ואין דבר נעלם ממך ולי אתה שואל, ולכאורה מדוע הוצרך בלעם לבדיקה, שעד עתה לא בדקו הקב"ה, מבואר שלאחר טעותו הראשונה שוב הנהגתו ית' בדרך אחר באופני בדיקה ונסיון לראות היעמוד בהם. וזו עלינו ללמוד מפרשת בלעם שבזמן שנכשל אדם בראשית דרכו, מנסהו השי"ת בנסיון שיותר קשה לעמוד בו, ולו לא היה טועה בתחילה לא היה בא לידי נסיון, ואחר כך הנסיון יותר חזק עד שכמעט ואין לו אפשרות כלל להתגבר עליו, וכך מוסיף הקב"ה בקושי הנסיונות עד הגיעו לגיהנם רחמ"ל, וכמו כן כאן, בתחילה שלח בלק שלוחים פשוטים ולא הבטיחוהו מאומה, ויכול היה בלעם להתגבר על הנסיון בנקל, וכיון שלא עמד בנסיון הראשון, הוסיף השי"ת לנסותו שנית בתוספת קושי, שהשלוחים השניים היו נכבדים מהראשונים, והבטיח לו בלק, כי כבד אכבדך מאד וכל אשר תאמר אלי אעשה, ועל נסיון זה יותר קשה להתגבר מהנסיון הראשון.	63944
וכך חזינו שכאשר באו אליו השלוחים האחרונים, שוב אמר בלעם לינו פה הלילה ואראה היאך יצווה הקב"ה, ולכאורה מה מקום לשאלה נוספת, והלא הקב"ה הורהו במפורש לא תלך עמהם לא תאור את העם כי ברוך הוא, וכי מפני שבאו שלוחים נוספים נכבדים ישנתה דעתו של מקום, והוכיח מעשה זה את כוונתו ורצונו של בלעם, ואף ששואל את פי ה' אבל ממעשיו מוכח כוונתו, ולכן הורהו ה' דרך הנהגה אחרת וא"ל קום לך עמם, והרי פשוט לכל מבין שאין פה רשות לילך ולקללם, אך בלעם אינו חש כלל בזאת וסבור שיש לו רשות מאת השי"ת.	63945
ויקם בלעם בבוקר ויחבוש את אתונו, מכאן שהשנאה מקלקלת את השורה, וילך עם שרי מואב לבו ולבם שוה, ועיין ברש"י שקודם שבאו אליו השלוחים, לא היה בדעתו ממש לקלל את ישראל, כי ידע בלעם את כל האחרית הצפוי לכלל ישראל, כמ"ש תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו, וא"כ היאך יתכן לקללם, ורק לאחר שנכשל בנסיון הראשון, התפתחה אצלו מדת אהבת הממון והשנאה לכלל ישראל, והיה שבוי לגמרי עד שנהפך ממש להיות כמו שרי מואב לבו כלבם, ולא היה מסוגל לחזור בו.	63946
ויחר אף אלוהים כי הולך הוא ויתיבב מלאך ה' בדרך לשטן לו והוא רוכב על אתונו ושני נעריו עמו, נפלא לראות גודל רחמי ה' וחסדיו על בלעם, שהקב"ה נושא בעול עמו בעצות ותחבולות שלא יכשל, ושלח מלאך של רחמים להצילו, וג' פעמים עומד המלאך ומונע מבלעם לעבור הלאה, עד שהאתון עצמו מרגיש	63947
	63948
	63949
	63950
	63951
	63952
	63953
	63954
	63955
	63956
	63957
	63958
	63959
	63960
	63961
	63962
	63963
	63964
	63965
	63966
	63967
	63968
	63969
	63970
	63971
	63972
	63973
	63974
	63975
	63976
	63977
	63978
	63979
	63980
	63981
	63982
	63983
	63984
	63985
	63986
	63987
	63988

שאינ הדברים פשוטים, ויפתח ה' את פי האתון ויאמר ההסכן הסכנתי, ואילו בלעם שבוי מכוח המדה	63989
ואינו מרגיש כלל, ראו והתבוננו כמה הקושי להתגבר על המדה, אתון רואה ואילו נביא כבלעם אינו רואה,	63990
כי כאשר נוגעת המדה באדם, נעצמו עיניו ואינו רואה דברים גלויים לעין כל.	63991
ויגל ה' את עיני בלעם, ועדיין הקב"ה דורש בטובתו שהרי המלאך נראה לבלעם ומוכיחו על פניו, וכל	63992
ההתגלות הנוראה הזו אינה עוזרת לבלעם להשתחרר מהמידה המלפפת אותו ומכריחתו לעשות כרצונה,	63993
בלעם עומד במריו ועוד מתוכח עם המלאך, א"ל אני לא הלכתי עד שאמר לי הקב"ה קום לך ואתה אומר	63994
שאחזור, כך אומנותו לא כך אמר לאברהם להקריב את בנו, ואח"כ ויאמר אל תשלח ידך, למוד הוא לומר	63995
דבר ומלאך מחזירו (מדר"ר שם).	63996
נוראות להתבונן כוחה של מדה המסנורת עיני האדם, עד שאינו רואה ואינו מבין דברים ברורים שאף	63997
הדיוט מבינם, ועוד שם בחז"ל, שא"ל המלאך לך עם האנשים שחלקך עמם וסופך ליטרד מן העולם, וילך	63998
בלעם עם שרי בלק, מלמד שכשם שהם שמחים לקלל כך הוא שמח, אף שהמלאך מורהו מפורש את סופו	63999
המר, מ"מ עדיין עומד בטעותו וסבור שהקב"ה שולחו לקלל את ישראל.	64000
בעת שהגיע בלעם לבלק וראה שלא יוכל לקלל את ישראל, שוב לא יכול היה לעמוד בנסיון והשיאם עצה	64001
להכשיל את ישראל בזנות, ולכאורה וכי לא ידע זאת בלעם מקודם ומדוע לא יעץ עצה זו לפני כן, אלא	64002
ודאי שידע אבל לא רצה ליעץ כן, ורק לאחר שלא עמד בנסיון ומדת חמדת הממון בערה בקרבו נכשל	64003
והשיאם עצה זו, כי כך כוחה של מדה לאחר שאדם נכשל בטעות, כבר אין בכוחו להתגבר עליה.	64004
יסודות אלו נאמרו לנו ללמוד כמה כוחן של מדות, ואל נא נאמר שענין מחודש הוא בבלעם ולנו אין	64005
שייכות לזה כלל, שהרי משנה באבות מפורשת כל מי שיש בו ג' מדות הללו הרי הוא מתלמידיו של בלעם	64006
הרשע, ולכן בעל המדות לא שייך כלל לתורה, ורק ע"י תורה ותפילה יזכה להגיע לתיקון מדותיו.	64007
(אור יחזקאל ח"ד).	64008
	64009
מאמר שעא	64010
ויבוא אלהים אל בלעם ויאמר מי האנשים האלה עמך. ויאמר בלעם בלק מלך מואב שלח אלי (במדבר	64011
כ"ב ט').	64012
ידוע כי הרצון אינו מבחין בין טוב לרע, ומי ישים מחסום לפיו אם לא השכל, ומי שאינו מרגיל עצמו	64013
להשכיל על דבר ביגיעה, יוחלש כוח שכלו לאט לאט, ק"ו מחוש שאין משתמשים בו הלא יחלש כ"ש	64014
שכל, ונשאר כגולם בלי מנהל לו וכדי בזיון וקצף, על כן חובה רבה על האדם ליגע את שכלו בכל יום	64015
בקביעות עתים בהסכמה חזקה וטוב לו, ואין זה פשוט כלל, והחכם הגדול שבאומות נכשל בזה היינו בלעם	64016
הרשע, כשאמר לו הקב"ה מי האנשים אמר יש עתים שאינו יודע, היאומן על חכם כזה, הלא ראה כי ידע	64017
שבאו אצלו ומן הסתם יודע ג"כ למה באו?	64018
אבל הענין כי החכמה לא תנוח בלב רע, וע"כ לא פעלה חכמתו על לבו הרע, עד כאחד מקטני הערך	64019
לטעות כ"כ, צדיקים ילכו במ פושעים יכשלו במ כפרש"י שם, על כן חובה נפלאה על האדם להתלמד	64020
להחליש רצונו, וחכם גדול מאד יקרא בזה, חכם גדול יותר מהחכם הגדול שבאומות, ודי בזה להרהיב	64021
האדם לשבור רצונו, המורם מזה כי לבוא להצלחה עליונה צריך לג' דברים, א) להתלמד להשכיל על דבר	64022
ביגיעה, ב) הרגל המדות לטוב, ואין לומר שחכם גדול שבאומות העולם לא ידע כי קנין המדות טובות	64023
נצרך לקניית החכמה, כי זה דבר מפורסם בין הפילוסופים, אמנם חלק השלישי היה חסר להם, היינו	64024
ההשבה אל הלב, לעשות שותפות בין השכל לבין הלב, וזה ידוע לנו מהכתוב והשבות אל לבבך, זו	64025
השלישית לשתף השכל עם הלב, וכבר נראה לי גם כן מספר המדות לאריסטו שלא ידע זאת.	64026
ולכן מצינו דבר נפלא בבלעם, הוא אמר תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו הרי שדאג לאחריתו,	64027
ואח"כ הלך ויעץ לבלק להכשילם בזנות בשביל ממון, האם לא ידע ששופט הכל יכול לשלם לו גמולו	64028
מושלם, וכמו שהיה אחריתו ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב, ונשאר ממנו על קרן הצבי ונפל כפגר מובס,	64029
אלא שההשבה לא ידע על כן נשאר לו לב רע, והחכמה לא תנוח בלב רע, אינה יכולה לעשות שותפות	64030
בלב רע, ונשאר הגולם בלא מנהל ועושה כגולם.	64031
וזהו כוונת דהמע"ה פליאה דעת ממני נשגבה לא אוכל לה, אנה אלך מרוחק ואנה מפניך אברח, פליאה	64032
נשגבה איך לא תשלוט הידיעה על האדם, וזה למעלה מן הטבע, והתורה הודיעה לנו עם קדוש זרע אברהם	64033
יצחק ויעקב, שצריך דוקא ההשבה אל הלב והשבות אל לבבך, ובזה נבוא להצלחה עליונה בעזרת השי"ת.	64034
(חכמה ומוסר ח"א מא' קכ"ח).	64035
	64036
מאמר שעב	64037
ויאמר אלהים אל בלעם לא תלך עמהם לא תאר את העם (במדבר כ"ב י"ב).	64038

פרשה עמוקה היא פרשתו של בלעם, ובה למדנו עד היכן מגיע חשבוננו של עולם, שלאורו חייב האדם	64039
לחשב את דרכיו, ואם אינו מחשבו כראוי הרי אפשר שיתעלה עד לשמי מרומים לשמוע את דבר ה', ובה	64040
בעת להתגבר כנגד ה' עד שיהיה אבוד לנצח, יסוד הענין הוא מה שאמרו חז"ל (מכות י'): בדרך שאדם	64041
רוצה לילך מוליכין אותו, ולמדוהו מבלעם שבתחילה אמר לו הקב"ה לא תלך עמהם, ואח"כ הורה לו לך	64042
עמהם, כי לאדם יש בחירה לבחור בדרכו, הבא לטהר מסייעין אותו והבא לטמא פותחין לו (שבת ק"ד).	64043
הגר"א ז"ל באדרת אליהו (בלק כ"ב ל') כתב וז"ל, בעשרה נסיונות נתנסה בלעם הרשע, כנגד עשרה	64044
נסיונות שעמד אברהם אבינו ע"ה בכלן, ובלעם הרשע עבר על כולן ולא השגיח בהם כלל עכ"ל,	64045
והסברתי שהנסיונות שהיו אצל בלעם היו ההיפך ממש מהנסיונות של אברהם אבינו ע"ה, כי שם היו כל	64046
הנסיונות לגרום לו מפריעים ובלבולים בעבודת ה', והוא לא הרהר אחד מדותיו של מקום והתאמץ	64047
לעשות רצון ה' בתמימות, ואילו בבלעם הנסיונות היו להפריעו שלא ילך נגד רצון ה', ורמזו לו וגילו לו	64048
דעת עליון, והוא התגבר על נסיונות אלו וחיצק את עצמו באמתלאות שונות, כדי להוציא לפועל את רצונו	64049
נגד רצון הקב"ה.	64050
פעמיים דיבר ה' עמו ואמר לו לא תאור את העם כי ברוך הוא, ולבסוף הרשהו לילך על מנת לברך, ויחר	64051
אף ה' כי הולך הוא, היינו שהוא הולך מתוך כוונה למצוא פתח לקלל, ובשנאתו את ישראל השכים בבוקר	64052
וחבש בעצמו את אתונו בזריזות הנובעת משנאת ישראל, כמאמרם ז"ל עליו (סנהדרין ק"ב:): שנאה	64053
מקלקלת את השורה, אח"כ הוצבו מפריעים בדרכו והיכה ג' פעמים את אתונו שלא הלכה כרצונו, ולא	64054
שת לבו להתבונן על מה צצו מפריעים אלו בדרכו, ואז דברה אליו האתון, והוכיחה אותו על פניו, וגילתה	64055
לו שיש דברים בגו מדוע אינה הולכת כראוי, משום שהוא עצמו אינו הולך כראוי, ועדיין לא שב בלעם	64056
מדרכו.	64057
לאחר מכן המלאך עצמו ירט הדרך לנגדו ויצא להיות לו לשטן על דרכו, אבל הואיל ובדרך שאדם רוצה	64058
לילך מוליכין אותו, לא ציווהו המלאך לשוב על עקבותיו, אלא רמז לו למה הכית את אתונך, ובלעם עונה	64059
חטאתי לא ידעתי, ומיד שואל בתמימות יתירה אם רע בעיניך אשובה לי, אבל האדם הוא בעל הבחירה,	64060
ומן השמים רק רומזים ומאותתים, והוא נענה לך עם האנשים, בתנאי שתאמר רק את אשר ישימו בפיו,	64061
והוא הולך ויודע שאת אשר ישים ה' בפי אותו אשמור לדבר, ומשתדל כל העת לעורר קטרוג ומדנים.	64062
מצפה לכוון הרגע בו הקב"ה כועס, לא כדי להוריד את ישראל ממעלתם, אלא כדי לומר כלם! (ברכות ז').	64063
תוד"ה (שאלמלי), ג' פעמים נשלחת לו נבואה לתוך פיו ובכל פעם היא רצופה בברכות נפלאות, ואזניו	64064
שומעות את אשר פיו מדבר, הנה ברך לקחתי וברך ולא אשיבנה, לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל	64065
בישראל, ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו, וממשיך לחפש פרצה להביט און ביעקב.	64066
ולאחר שהוא מסיים את הנבואה השלישית בסיכום של "מברכיך ברוך ואורריך ארור, ובלק מגרשו	64067
בבושת פנים ברח לך אל ארצך, עדיין משתהה הוא לרגע קט לך איעצך כיצד להפקיר את בנות מואב כדי	64068
להחטיא את ישראל, משום שאלהיהם של אלו שונא זימה הוא (סנהדרין צ"ג). ויכעס עליהם ויענישם,	64069
הרי לפנינו נביא יודע דעת עליון, שמוכן לגרום לאלהיו מורת רוח כביכול בעשיית דבר אשר שנא, רק כדי	64070
להפיק את רצונו שלו!	64071
מה היו חשבונותיו של רשע זה? הלא היה חכם גדול, ונביא השקול כמשה רבינו להבדיל, לא קם בישראל	64072
נביא כמשה, אבל באומות העולם קם ומנו בלעם (ספרי ברכה), יודע את בוראו ומתכוון למרוד בו, כיצד	64073
ניתן להבין זאת? כיצד יתכן שאדם עומד כנגד כל הגילויים של מורת רוח ממרום, ומעיז פנים להמשיך	64074
בדרכו?	64075
אלא היא הנותנת! חז"ל אמרו (אבות פ"ב), הוי מחשב שכר מצוה כנגד הפסדה והפסד עבירה כנגד שכרה,	64076
הפסד עבירה זה מובן לנו, זהו קלקול באדם קלקול בעולם, וקלקול בעולמות העליונים, אבל מהו שכרה	64077
של עבירה שיש לשוקלו לעומת הפסדה? לכאורה זוהי הנאת רגע, להחליף בעולם חולף עולם עומד לעד	64078
לעולם, זהו שכר עבירה לאנשים כערכנו, אבל לאנשים בעלי ההשגות הגבוהות יותר, שלגביהם גם	64079
משמעות הפסד עבירה נעלה הרבה יותר, הרי בה במדה גם שכר העבירה גבוה ורוחני הוא.	64080
בלעם זכה לשרשרת גילויי השגחה מוחשית, נסים ומופתים והתגלות מלאכים ונבואות נצחיות דוקא	64081
בלכתו לדבר עבירה, בנסיון להניאו ממנה, ובגסות הרוח שלו רוח גבוהה ונפש רחבה שלו, נהנה לראות	64082
איך מתחשבים עמו בשמים, האתון פותחת את פיה, ומלאך ניצב לקראתו, והקב"ה בעצמו מדבר עמו, מי	64083
יכול לזכות לכל אלו!	64084
וליהיפך מצינו באברהם אבינו, הוא שקל שכר מצוה כנגד הפסדה, מושגיניו בהפסדה קטנים כמדתנו, אבל	64085
אברהם אבינו ע"ה כשם שמושגיניו בשכר מצוה היו גבוהים לאין ערוך ממושגנו, כך שיקול הפסדה היה	64086
נעלה לאין שיעור, הפסד מצוה בפרשת העקידה למשל היה בחשבונות שמים, אולי יגרום חלילה חילול	64087
השם שיפריע לכל הנפש אשר עשו, ולכל עבודתו של ויקרא בשם ה' כמ"ש הרמב"ם, ועם ישראל לא	64088

העקידה שהיה ציווי מפורש, אלא בכל מעשיו של אברהם אבינו ע"ה.	64089
הרי הז"ל למדו מאברהם אבינו שגדולה הכנסת אורחים מקבלת פני השכינה (שבת קכ"ז.), הייתכן הפסד גדול מזה, הנה הקב"ה נראה אליו לבקר את החולה, והוא בגדר עוסק במצוה, ואין הנאה רוחנית והתעלות רוחנית גבוהה יותר, ומנגד באים שלושה ערביים המשתחווים לאבק רגליהם, ועם אברהם אבינו מצויים שלוש מאות ושמונה עשרה ילידי ביתו, וכולם רגילים בהכנסת אורחים, ומפני מצוה בו יותר מבשלוחו, עשה אברהם חשבון שכר מצוה כנגד הפסדה, ובחר לוותר על קבלת פני שכינה כדי לעשות רצון ה', עשות משפט ואהבת חסד כי באלה חפצתי נאום ה'.	64090
הרי לפנינו דוגמא של האדם הגדול בענקים א"א ע"ה, ששקל שכר מצוה כנגד הפסדה, ויותר על עונג רוחני כדי לעשות רצון ה', ומולו בלעם הרשע שבחר בשכר עבירה כנגד הפסדה, ובחר בעונג רוחני מאשר לעשות רצון ה', ובגלל שלא עשה חשבוננו של עולם נאבד מן העולם, זאת ועוד, אם בלעם בחר לעבור על רצון ה' רק כדי לזכות בגילויים נפלאים ובעושר רוחני, כמו שביקש תמות נפשי מות ישרים, אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים (סנהדרין ק"ה).	64091
זוהי לכאורה מדרגתו ומהותו, א"כ כאשר סיים את משימתו ובלק אמר לו ברח לך אל מקומך, וכבר נסתיימו כל הגילויים העליונים ונסתם חזון, היה לו לברוח מרשעותו, ולבוא למחנה ישראל ולבקש להתגייר כיתרו, ושם ימשיך לחזות בגילויים עליונים, לאכול מלחם שמים וללכת לאור עמוד האש, ומדוע נתן עצה רעה להחטיא את בני ישראל, ובזה ארר את עצמו ומת מות נבל.	64092
אלא שהמשנה מגלה לנו את הסוד, עין רעה רוח גבוהה ונפש רחבה מתלמידי של בלעם הרשע, שכאשר בלעם מבקש גילויים עליונים ודעת עליון, אינו מבקש אלא לגרמיה, להגדיל ולהחשיב עצמו, והרוחניות היא אמצעי וכלי שרת למדותיו הרעות, ונורא הדבר שהמדות השתרשו במהותו, וכאשר אונקלוס העלה את בלעם בנגידא לאחר אלף ושלוש מאות שנה, ושאלו מי חשוב בהוא עלמא, אמר לו ישראל, מהו לידיבוקי בהו, אמר לו לא תדרוש שלומם וטובתם! זאת אמר לאחר מאות שנות עונש נורא מאד, ואמר זאת בעולם האמת בלא גוף ובלי יצר הרע, משום שהמדות חקוקות בנפש לנצח! הרי מימד חדש למלים חשבוננו של עולם.	64093
אלו הן שתי דרכים העומדות לפנינו, להיות מתלמידי של אברהם אבינו ע"ה, עין טובה רוח נמוכה ונפש שפלה כמ"ש רבינו יונה (אבות פ"ה), שג' מדות הללו הן שורש כל המדות לטוב או לרע, והיינו להקטין את עצמו ולחשוב רק על תפקידו וחובתו בעולמו, ויותר אף על רוחניות לעצמו כדי להרבות אורה וחסד בעולם, או להיות מתלמידי של בלעם הרשע שמבקשים הכל לעצמם אף רוחניות, וסופם יורשים גיהנם, ואף בגיהנם אין מהותם משתנה, ולכאורה הרי אלו שתי דרכים, אבל כלום יש גרוע יותר מבלעם?	64094
נורא הדבר יש ויש! אמרו בגמרא (ב"ב ס'), שכאשר בלעם הביט וראה שאין פתחי אהליהם של ישראל מכוונים זה כנגד זה, נתפעל כל כך עד שאמר ראויים הללו שתשרה עליהם שכינה, וכמ"ש רש"י שבלעם ביקש להכניס בישראל עין רעה, אבל כיון שראה שכל שבט שוכן לעצמו ואינם מעורבים, ותהי עליו רוח אלהים, עלה בלבו שלא יקללם, וברכם מה טובו אהליך יעקב.	64095
אם כן כאשר אדם רואה דבר מעלה אצל חברו והוא מצטמק ורע לו ומבזה אותו מתוך עין רעה, הרי אדם זה הוא גרוע מבלעם! והרי הלכה פסוקה היא, שאסור לעמוד בשדה חברו בשעה שהיא עומדת בקמותיה כדי שלא יזיקנו בעין רעה (ב"ב ב'), ובגמרא (ברכות נ"ה): הוצרכו להשמיענו דבר סגולה לאדם הירא מעין הרע ידידה שלא תזיק, ולכאורה אם ירא יעצור עין הרע שלו.	64096
ע"כ שאינו יכול לעצור כי המדות הפכו למהותו והוא ברשות עינו! ונורא הדבר שאפילו בלעם הפך את עינו הרעה לטובה בראותו מעלת שנואי נפשו, ויש כאלו הגרועים מבלעם, ובראותם מעלה ולא אצל שנואי נפשם, מיד מתחדשת בהם עין רעה, נדע כי המדות הן קנין נצח בנפש, והמקום לשרשן הוא רק בעוה"ז, ונעמיק ונתעורר לקנות בנפשנו את מדותיו של אברהם אבינו ע"ה לטוב לנו כל הימים! (לקט שיחות מוסר).	64097
	64098
	64099
	64100
	64101
	64102
	64103
	64104
	64105
	64106
	64107
	64108
	64109
	64110
	64111
	64112
	64113
	64114
	64115
	64116
	64117
	64118
	64119
	64120
	64121
	64122
	64123
	64124
	64125
	64126
	64127
	64128
	64129
	64130
	64131
מאמר שעג	64132
ויקם בלעם בבקר ויאמר אל שרי בלק לכו אל ארצכם כי מאן ה' לתתי להלוך עמכם (במדבר כ"ב י"ג).	64133
ופירש"י להלוך עמכם, אלא עם שרים גדולים מכם, ולמדנו שרוחו גבוהה ולא רצה לגלות שהוא ברשותו של מקום אלא בלשון גסות ע"כ, הנה נראים הדברים שלא נתכוין בלעם לרמותם, אלא הוא עצמו הבין מה שאמר הקב"ה לא תלך עמהם לא תאור את העם, שיש כאן ב' ציוויים נפרדים, שלא ילך עמהם כיון שאינם די נכבדים עבורו, וגם שלא יאור את העם, והוא משום גסות רוחו לא אמר להם אלא את הטעם הראשון שאין הדבר לכבודו, ויתכן שגם משום גסות רוחו טעה והבין כך את ציווי הקב"ה.	64134
	64135
	64136
	64137
	64138

ונראה הטעם שהבין בלעם כך, עפ"מ"כ באוה"ח לפרש שאלת הקב"ה, מי האנשים האלה עמך, שהכנסת אותם לחדרך המיוחד לך, כי יקפיד ה' על כבוד בלעם, וכמו שמצינו שהרג את האתון משום כבודו של בלעם יעו"ש, וכיון שראה בלעם שהקב"ה מקפיד על כבודו, הבין גם הציווי לא תלך עמהם שמשום כבודו הוא, ואמנם החלק השני של הציווי לא תאור את העם לא אמר להם, שלא רצה לגלות שהוא ברשות המקום.	64139 64140 64141 64142 64143
ובאוה"ח שם משמע שלא טעה בלעם בהבנת ציווי הקב"ה, אלא באמת נאמרו לו שני ציוויים, ראשית שלא ילך עמהם שאין זה כבודו, והב' שלא יאור את ישראל יעו"ש, והנה הקדים הקב"ה את הציווי שלא ילך עמהם לפני הציווי שלא יאור את העם, ולמדנו מכך גודל ההקפדה על כבודו של בלעם, וכן מבואר ממה שהרג הקב"ה את האתון, כדי שלא תהא האתון עוברת בשוק, ויאמרו זו היא שסלקה את בלעם. נתבונן נא אילו היתה האתון נשארת חיה הרי היה קידוש השם חי, וכשהיתה עוברת בשוק היו אומרים מה גדלו מעשיך ה', ואעפ"כ ויתר הקב"ה כביכול על כבוד שמו והרג את האתון, כדי שלא יצא ממנה בזיון לבלעם, בזיון אשר בו היה מתגדל כבוד שמים, עוד יותר תגדל התימה, כשאנו רואים שעל כבודו של אדם הקפיד הקב"ה כ"כ, ומיעט הקב"ה כבוד שמים כדי שלא יהא לו בזיון.	64144 64145 64146 64147 64148 64149 64150 64151
והוא בלעם הרשע שהיה אבי אבות הפחיתויות שבעולם, בעל עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה, ואמרו חז"ל בלעם בן בעור שבא על בעיר (סנהדרין ק"ה), וברש"י שם שבא על אתונו, וכך אמרו (ע"ז ד':) שאמרה לו האתון, ולא עוד אלא שאני עושה לך רכיבות ביום ואישות בלילה, הנה חס הקב"ה על כבודו של אדם זה שהיה המושחת שבמושחתים במדותיו ובתאוותיו, והוא מארבע הדיוטות אשר אין להם חלק לעוה"ב (סנהדרין שם), וכדי שלא יאמרו זו שסילקה את בלעם מתה האתון.	64152 64153 64154 64155 64156
וענין זה למדנו ג"כ ממה שאמר הכתוב ואת הבהמה תהרוגו, ותנן אם אדם חטא בהמה מה חטאה, שלא תהא בהמה עוברת בשוק ויאמרו זו היא שנסקל פלוני על ידה (סנהדרין נ"ד), הנה חייבה התורה מיתה את הבהמה שלא חטאה ונהרגת בבי"ד, וכ"כ למה כדי שלא יהא בזיון לאותו רשע שעבר במזיד על עבירה חמורה זו, למדנו מזה כמה גדול ערך כבודו של אדם לפני הקב"ה, ואפילו הוא רשע גמור כבלעם הרשע, מ"מ עדיין שמו אדם, וכדי למנוע ממנו מעט בזיון יותר ממה שמגיע לו לפי מעשיו, כדאי הדבר להרוג את האתון אע"פ שיתמעט כבוד שמים בכך.	64157 64158 64159 64160 64161 64162
עוד יש להתבונן במה ששינינו (אבות פ"ה), עשרה דברים נבראו בין השמשות, ואלו הם פי הארץ ופי הבאר ופי האתון, היינו שברגע האחרון ימי בריאת העולם נבראה בריאה מיוחדת של פי האתון, שינוי טבעו של עולם, וכיון שאין דבר מהודש בעולם לאחר ששת ימי בראשית, היה פי האתון צריך להבראות עוד בששת ימי בראשית, וכיון שהיה צורך בפתיחת פי האתון, הוקדמה בריאתו יותר מאלפים שנה.	64163 64164 64165 64166
ויש להתבונן לאיזה צורך נפתח פי האתון, הלא לא היתה לשם הצלת ישראל, שכן אנו רואים שאע"פ שלא מנעה פתיחת פי האתון את בלעם מלילך, מנע הקב"ה את קללתו באופן אחר, וא"כ לא היתה פתיחת פי האתון אלא למנוע את בלעם מלחטוא, ואכן היתה לו הברירה ולא מנע עצמו מלילך, ועדיין נתכוין לקלל את ישראל, ונמצינו למדים ששינה הקב"ה טבע העולם, ונבראה בריאה מיוחדת בער"ש בין השמשות, וכל זאת כדי שיהא נסיון למנוע את בלעם מלחטוא, ואע"פ שעוד לפני כן רשע גמור היה ומושחת שבמושחתים, אעפ"כ כדי למנוע ממנו התדרדרות נוספת כדאי לשנות סדרי עולם.	64167 64168 64169 64170 64171 64172
ואף זאת לימוד עבורנו, כמ"ש הכתוב והלכת בדרכיו שלא לדחות אבן אחר הנופל, אלא להשתדל בכל השתדלות שבעולם למנוע את הרשע מלהוסיף עוד חטא על פשע, אפילו הוא רשע גמור כבלעם הרשע, וכן מצינו (ברכות כ"ח), שכשהעבירו את ר"ג מהנשיאות לא מינו את ר' יהושע במקומו, מפני שהיה בעל המעשה, וכתב במאירי שלמדו את זה מציווי ה' שאלעזר יקח את המחנות ויעשה רקועי פחים ציפוי למזבח, ולא צויה לאהרן מפני שהיה בעל המעשה, הרי שהקב"ה לא רצה שקרח ואנשיו יצטערו צער נוסף עי"ז שאהרן בעל המעשה זכה לזה, ואף שקרח כבר היה בלוע באדמה והר"נ איש היו שרופים, אעפ"כ חשש הקב"ה לכבודם, ואע"פ שנדונו להשרף ולהבלע מ"מ כיון שבזיון זה לא נגזר עליהם, נזהר הקב"ה בכבודם כמו בכבודו של ר"ג נשיא ישראל. (שיחות מוסר תשל"ג מא' כ').	64173 64174 64175 64176 64177 64178 64179 64180
מאמר שעד	64181
ויען בלעם ויאמר אל עבדי בלק אם יתן לי בלק מלוא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבור את פי ה' (במדבר כ"ב י"ח).	64182 64183 64184
אין אלו דברים בעלמא מן השפה ולחוץ שהרי תורה הם, הרי לנו ראייה לגודל אמונתו של בלעם, וכבר הוזכר הא דאיתא (ספרי ברכה ל"ד י'), לא קם נביא בישראל כמשה, בישראל לא קם אבל באומות העולם קם ומנו בלעם, ועליו נאמר מחזה שדי יחזה, ובלעם עצמו ידע את כל האחרית הצפוי לכלל	64185 64186 64187

ישראל, שביקש תמות נפשי מות ישרים, מכל מקום למרות כל גדלותו ואמונתו היו מעשיו להיפך, והיה לבבו מלא שנאה לישראל למרות שידע והכיר שזה נגד רצונו יתב'.	64188
ראו גודל השחתתו ורשעתו, שבשעה שנודע לו שעל פי עצתו נהרגו עשרים וארבעה אלף מבני ישראל,	64189
בא לבלק לבקש שכר עבור עצתו, מעשה זה לבד ראה על עוצם השחתתו, ולכאורה היאך מתאים הנהגתו זו עם גודל האמונה שהיתה לבלעם, והרי בעינינו דומה שבשעה שנתחזק באמונה ובידיעת הטוב האמיתי,	64190
ודאי שנתרחק מהרע וכל מעשינו יהיו מודרכים ע"י האמונה והשלמות.	64191
לכאורה אפשר לומר שענין בלעם הוא יצירה מחודשת בבריאה היפוך הטבע, והקב"ה כל יכול מסוגל לשנות את הטבע בבריאה כפי רצונו, וכיון שהיה נצרך שבלעם הרשע יברך את כלל ישראל עם כל הרע וההשחתה הנמצאת בו, שכך עלתה בדעתו של מקום, לכן יצר השי"ת בריאה מחודשת של עירוב הטוב והרע, צירוף האמונה והנבואה יחד עם ההשחתה ומידות רעות.	64192
וכן באמת ראינו שענין נבואתו של בלעם היתה למען מטרה מסויימת, וכדאיתא בחז"ל הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט, שלא הניח הקב"ה פתחון פה לעכו"ם שלא יאמרו אתה ריחקתנו, ולכן נתן הקב"ה נביא לאומות כשם שנתן נביאים לישראל (ילקוט שמעוני בלק), ומעתה כיון שיצירה מחודשת היא ענינו של בלעם, לכן אין לנו ללמוד מכאן לדרכי הנהגת עבודתנו.	64193
ונראה שאין הדברים כן, שהרי שנינו כל מי שיש בו ג' מדות הללו מתלמידיו של אברהם אבינו, וכל מי שיש בו ג' מידות אחרות מתלמידיו של בלעם הרשע, מלמדתנו התורה הסתכל במעשה בלעם ותבין היאך היא האמת הצרופה, כי האמת שבדרכי העבודה היא, שאין לנו להביט על העשה טוב, אלא בעיקר להתבונן על הסור מרע, כי יתכן שהאדם עוסק בטוב, אבל כל שלא הרגיל עצמו לסור מרע, עדיין טמון בקרבו השחתה ללא תכלית, יתכן ועוסק בתורה ויושב בשיבתו של אברהם אע"ה, אך כיון שנמצא בו ג' מדות אלו אינו מתלמידי אברהם, אלא בכלל תלמידיו של בלעם ימנה.	64194
והיינו דאיתא בחז"ל לגבי דואג ואחיתופל שאין להם חלק לעוה"ב (סנהדרין ז'), הם היו מגדולי ישראל, דואג ואחיתופל ראשי סנהדראות היו (מדרש תהלים מ"ט), ודואג היה אביר הרועים אשר לשאול, ועל אחיתופל נאמר שעצתו היתה עצת ה', ורבו של דוד המע"ה, ובמדרש (במד"ר י"ח י"ז) א"ר אלעזר עצת מינות היתה בהן, למה היו דומין לבית שהוא מלא תבן והיה בבית חורין והיה תבן נכנס בהם, לאחר ימים התחיל אותו תבן שהיה בתוך אותם החורין יוצא, ידעו הכל כי היה אותו הבית של תבן, כך דואג ואחיתופל לא היו בהן מצות מתחילה, אע"פ שנעשו בני תורה הוי כתחילתן, הוי כי רעות במגורם בקרבם והדברים נוראים.	64195
יתכן ואדם עוסק בתורה ובמצוות עד שנעשה לראש הסנהדרין, ואין בו מאומה והרי הוא כבית מלא תבן, וזה שאמרו חז"ל על דואג ואחיתופל שהיו כתחילתן, וכל התורה שלמדו לא הועילה כלל לשפר את מעשיהן ולתקן את מדותיהן הרעות, ונשארו כתחילתן עם כל הרוע שהיה בהם, והיינו דכתיב (תהלים נ"ה) כי רעות במגורם בקרבם, שאף שלכאורה נראה שמלא בתורה ובמעשים טובים, כל שלא התייגע להסיר את הרע הרי הרע בקרבו וכולו אומר רע.	64196
מעתה בעת שאדם רוצה לבדוק את מעשיו אם טובים הם לפני הקב"ה, אל לו להסתפק אם קיים את העשה טוב, אלא בעיקר חייב לבדוק את פנימיותו, האם מדות רעות נמצאות בו או לא, האם הקנאה והתאוה והכבוד מזריכין את מעשיו ופעולותיו, וכל שלא יפשפש במעשיו בענינים אלו אין תקוה לאחריתו, ולכך נתנה תורה פרשת מעשה בלעם ללמדנו היכן תלוי עיקר עבודתנו, והיינו דאיתא בחז"ל (תנא דבי אליהו רבא כ"ח), שניטלה רוח הקודש מאומות העולם, דגבי בלעם ראינו היאך סופו של אדם אשר רוה"ק בו, אם מדותיו אינם נכונות כמדותיו של אאע"ה, ומכיון שאוה"ע אינם מבעלי מידותיו של אאע"ה, אין להם מקום לרוה"ק.	64197
יש והאדם עמל ומתיגע בעבודת ה' ית', וב"ה זכה והשיג להתעלות לאיזה מעלה ומדרגה, אמנם את שורשי הרע שבקרבו עדיין לא עקר, כי השרשה ראשונה שבאדם אינה מסתלקת בנקל, והשרשה זו מוסיפה ליתן פריה אף כאשר הגיע למדרגות מסויימות, ואף מי שקיבל חינוך מילדותו, לא לא נעקר ממנו השרשה ראשונה, שכל כוחות הרע הנמצאים בבריאה נמצאים באדם מתחילת בריאתו, א"כ אפילו יקבל אדם חינוך למדות טובות מנערותו, ג"כ יקשה מאד להגמל מהשרשה ראשונה הנמצאת בו מעת לידתו, מעתה כמה שמירות ובדיקות חייבים אנו לעשות תמיד ללא הפוגה, ואף בעת עשיית הטוב עליו לחשוש שמא יתעוררו מחדש כל שורשי הרע שבקרבו.	64198
וביסוד ענין זה יפתח לנו ביאור בדברי חז"ל, פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי, והנה מעשה פנחס לא היה מעשה הריגה בעלמא אלא מלווה היה בנסים, קינא לשמו של הקב"ה ועשה לו י"ב נסים, והנה איתא במדרש הובא ברש"י, מה ראה הקב"ה ליחס פנחס אחר מעשה זה, את מוצא בשעה שנדקר זמרי עמדו השבטים עליו ואמרו, ראיתם בן פוטיאל זה שפיטם אבי	64199
	64200
	64201
	64202
	64203
	64204
	64205
	64206
	64207
	64208
	64209
	64210
	64211
	64212
	64213
	64214
	64215
	64216
	64217
	64218
	64219
	64220
	64221
	64222
	64223
	64224
	64225
	64226
	64227
	64228
	64229
	64230
	64231
	64232
	64233
	64234
	64235
	64236
	64237

אמו עגלים לעבודה זרה הרג נשיא מישראל, לפיכך בא הכתוב ליחסו פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן,	64238
לכאורה תמוה מדוע היו השבטין מגנין אותו, והרי היה מעשהו קנאת ה' צבאות, י"ב נסים שנעשו לו	64239
יוכיחו שהיה מעשה ראוי ונכון, וכי משום שמתייחס על יתרו אסור לו לקנא קנאת ה'.	64240
הן הדברים שנתבארו, שהרי הריגת זמרי נובעת מדינא שהבועל ארמית קנאין פוגעין בו (סנהדרין פ"א),	64241
ודין זה תלוי דוקא בעת שקנאת ה' בוערת בקרבו, ואזי יש לו רשות להרוג את הבועל ארמית, אמנם	64242
בשעה שאינו נובע מקנאת ה' אסור לו לעשות כן, וזו היתה טענת השבטים, שפנחס ששורשו נובע מיתרו	64243
שפיטם עגלים לעבודה זרה, א"כ נמצא בו השרשה של ע"ז, וא"כ היאך יכול להרוג נשיא שבט מישראל,	64244
שלמעשה קנאות דרוש שורשים נקיים מכל השרשת רע, ולכן היה לשבטים טענה על מעשהו, עד שבא	64245
הקב"ה ויחסו לאהרן הכהן, כהן בן כהן קנאי בן קנאי, שהעידה תורה שמעשה זה נובע משורשיו של אהרן	64246
הכהן.	64247
מעתה מובן כמה קשה לאדם לבוא ולהעיד על מעשיו כי טובים המה, שהרי יתכן שאף שמעשיו טובים	64248
מ"מ כיון שהשרשה ראשונה שבקרבו לא בטלה, אפשר ששורשי הרע מעורבים בתוך מעשיו הטובים, הרי	64249
נגיעה קלה פוסלת את האדם לדין, עאכ"כ בשעה ששורשי הרע בקרבו, היצר מוצא מקום להשתמש	64250
בהשרשת הרע שבו ולכן סכנתו גדולה עד מאד, והוא אשר נתבאר בתחילת דברינו, שעיקר עבודת האדם	64251
חייבת להיות בענין הסור מרע ולא להסתפק בעשה טוב, שבשעה שלא הסיר מלבו את הסור מרע אף	64252
העשה טוב אינו טוב כלל.	64253
ממילא מובן שפיר כמה הבדיקה חייבת להיות אף במעשיו הטובים, וזו כוונת הרמח"ל (מס"י פ"ג) בביאור	64254
יפשפש במעשיו וימשמש במעשיו, שחייב לבדוק מעשיו בב' אופנים, שלא יעשה מעשים רעים, ועוד שאף	64255
במעשיו הטובים לא יתערב מחשבה רעה עי"ש, ולהנ"ל מבואר שפיר ענין הבדיקה במעשיו הטובים, כי	64256
ללא בדיקה מקיפה, האדם יראה לעינים ודומה שמעשיו מושלמים ונקיים מכל מחשבה רעה, ולא ירגיש	64257
כלל במה שעומד אחר מעשהו. (אור יחזקאל ח"ד ע' רצ"ד).	64258
	64259
מאמר שעה	64260
ויען בלעם ויאמר אל עבדי בלק אם יתן לי בלק מלוא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבור את פי ה' (במדבר	64261
כ"ב י"ח).	64262
שנינו (אבות פ"ה), כל מי שיש בו ג' דברים הללו מתלמידיו של אברהם אבינו, וג' דברים אחרים	64263
מתלמידיו של בלעם הרשע, עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה מתלמידיו של אברהם אבינו, עין רעה ורוח	64264
גבוהה ונפש רחבה מתלמידיו של בלעם הרשע.	64265
הנה אם תראה שני אנשים גדולים רמי מעלה לפי ראות עיניך, וכשתדקדק תמצא בא' שיש בו ג' מדות	64266
טובות אלו, עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה, ובשני תראה ההיפך, הרי במחשבתך ודאי שהראשון קדוש	64267
יותר מהשני, אבל לא תבחין יותר מזה, לכן בא התנא והשמייעך כי לא כוונת כלל אל האמת, אין בין זה	64268
לזה רק מענין קדושה וחסידות מופלגה, אלא הראשון הוא מתלמידיו של אברהם אבינו, והשני מתלמידיו	64269
של בלעם הרשע! שהשני אין בו מצדקות ולא מקדושה ויושר לב, אלא גרוע הוא הרבה יותר לאין ערוך,	64270
כי על תלמידיו של בלעם הרשע נמנה.	64271
מה המה ג' מדות הללו, עין טובה פירש"י שאין לו קנאה על חבירו, וחביב עליו כבוד חבירו ככבודו,	64272
והרמב"ם כתב מידת ההסתפקות, כי מי שיש בו מדת ההסתפקות במה שיש לו, אינו מקנא לזולתו, ורוח	64273
נמוכה פירש"י ז"ל עניו ושפל ברך, וכ"כ הרמב"ם שרוח נמוכה היא הענוה היתרה, ונפש שפלה פירש"י	64274
שמשפיל עצמו בין אנשים ומעורב ביניהם ואינו גס רוח, וברמב"ם נפש שפלה היא הזהירות וז"ל, ואני	64275
אזכיר המקומות שהתבארו בהן אלו המעלות לאברהם, והפחיתות ההן כולן לבלעם, והן נמצאות כולן	64276
בתורה, ההסתפקות באברהם הוא אומרו למלך סדום אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך, וזה	64277
תכלית ההסתפקות, והוא שיניח אדם ממון גדול ולא יהנה ממנו אפי' בדבר מועט ע"כ.	64278
מהו עין רעה? כתב הרמב"ם ז"ל החריצות לקנות ממון, אינו אומר שגזול ממון אחרים, אף אינו לוקח	64279
משל חבירו אפי' פרוטה שלא כדין, וכל הונו בא לו בנקיות כפים, אפילו הכי מתלמידיו של בלעם הרשע	64280
הוא, וכמ"ש הר"מ שהתפרסם לבלעם הרשע החריצות על הממון, והוא בואו מארם נהרים בעבור הממון	64281
אשר נשכר בו לקלל את ישראל, לא דיברו כאן על רשעותו שהלך לקלל, אלא על חריצותו שבא מארם	64282
נהרים בעבור הממון.	64283
מי בעל לב לא יזדעזע ויחרד לנפשו, בשמוע שהחרוץ לקנות ממון ולצבור הון, ממון כשר בתכלית	64284
הכשרות, רשע נקרא מתלמידיו של בלעם הרשע ר"ל, מזה עד כמה רחוקים אנו מדעת תורה! ובעינינו	64285
אדם שתוקפו בולמוס תאות הממון ורודף אחריו בכל כוחו, אנו מראים עליו באצבע ומשתבחים בו	64286
ואומרים, ראו וקחו מוסר שאין צריכים להתעצל, שלפנינו אדם חרוץ זריז ונשכר.	64287

64288 אבוי על היפך הדעת והסכלות הגמורה! שבמקום לבכות מרה על אבדן נפש יקרה שמת בחצי ימיו ויורש
64289 גיהנם, עוד שמחים עמו, ואני הולך רכיל מגלה סוד, מי מאתנו לא יתאוה לאסוף ממון כשר! האם יחשוד
64290 מי הוא בעצמו שיש בזה מענין עין רעה של בלעם? אבל ינסה לפרש אחרת בדברי הרמב"ם אלו אם יוכל,
64291 וא"כ אין לנו אלא להכנע בפני האמת, להתבייש להודות ולשוב!
64292 וענין רוח נמוכה כתב הרמב"ם ז"ל, אמנם ענותנותו של אברהם הוא אמרו ואנכי עפר ואפר ע"כ, וכבר
64293 ביארנו כמה פעמים שאין האמירה עיקר, אלא אברהם אבינו שאמר כן היינו שהרגיש בנפשו שלמות ענין
64294 זה, כאדם המרגיש בחושיו כאב אבריו, והוא תכלית עבודתו להשי"ת, הכרת האמת בכל נימי נפשו שלא
64295 יהיה אחד בפה ואחד בלב, כנאמר וידעת היום והשבות אל לבבך.
64296 מעתה נחזה בהופכו, רוח גבוהה כתב הר"מ, אמנם גאותו של בלעם הוא אמרו נאם שומע אמרי אל, הנה
64297 על דבר זה אחז"ל בלעם היה יודע מי מדבר עמו, שנא' נאם שומע אמרי אל, ומשה רבינו לא ידע, וטעמו
64298 משל לטבח שהיה יודע הוצאות המלך, ועל חסרון הרגשתו בעצמו כי רק משל לטבח ופחות הוא ממשה,
64299 נתפס על זה שהתגאה ואמר נאם שומע, ופסקו דינו כי בעל רוח גבוהה הוא, בהיפך מאברהם שדיבר אתו
64300 השי"ת ואמר ואנכי עפר ואפר, והרי לך עוד כי בלעם הרשע לא הדיוט היה כלל, ואמת אמר נאם שומע,
64301 אבל מכיון שלא הרגיש כנ"ל נתגלגל במדרון, ועל רוח גבוהה הלזו נאבד מעוה"ב, לא חצה ימיו וירד
64302 לבאר שחת.
64303 נפש שפלה הוא הזהירות, כאומר לשרה בבואו מצרימה הנה נא ידעתי כי אשה יפה מראה את, ובא
64304 בפירושו (בבא בתרא ט"ז) שלא הסתכל בצורתה הסתכלות שלמה רק ביום ההוא, וזה תכלית הזהירות,
64305 והפכו בבלעם כי נפשו רחבה! שאמנם רוב תאותו בענין המשגל היא סיבת עצתו לבלק שיפקיר הנשים
64306 לזנות עם ישראל, כי לולא רוב התאוה אשר היתה לו והיות הזנות טוב בעיניו, לא היה מצוה בו, כי
64307 הטובים לא יצוו ברע אבל יזהירו ממנו עכ"ל רבינו הרמב"ם ז"ל.
64308 הרי כי כל ההוכחה על הנפש רחבה של בלעם הרשע, היא העצה אשר נתן להכשיל את ישראל בזנות, כי
64309 הטובים לא יצוו ברע, ומינה שאותו אדם אשר יודע דעת עליון ושומר אמרי אל, בכ"ז כוחו להרשיע
64310 ולהשחית עד לשפלות שהגיע לה בלעם הרשע, אכן מה גדול המדרון ומה נורא פי התהום אשר נבלעים
64311 ונשחקים שם עד לאפס הגמור גם גדולי דעה כבלעם ותלמידיו!
64312 מעתה בין תבין כי המדות באדם מושכין אותו בחבלי השוא לבאר שחת, ואין הדברים אמורים בהדיוט
64313 וכסיל דוקא, אלא אף אדם גדול שיודע דעת עליון, כבלעם בן בעור אשר קם כמשה, וכמה פרשיות נכתבו
64314 בתורה על ידו, ושהתפלל על עצמו ואמר תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו, מי עיכב בידו
64315 מלהתגייר ולבוא תחת כנפי השכינה?
64316 אלא שאמנם הבין וידע אחריתו כי איש דמים ומרמה הוא לא יחצו ימיו, ואחרי כל זאת לא זו מקברו אשר
64317 כרה לנפשו, כי רותק בעבותות עגלה של עינו הרעה, רוחו הגבוהה ונפשו הרחבה, וכמאמרם ז"ל יודעים
64318 רשעים שדרכם למיתה, אף ידיעתו והבנתו כי מביא על עצמו המות, בכ"ז אינו נרתע כמלוא נימא, והולך
64319 לנגד לוע הארי הפתוח, ומשליך עצמו בדעתו וברצונו לכבשן האש לעולמים.
64320 ואין זו סתירה כלל בנפשם, ואף אם בפיו יאמר מה טובו אהליך יעקב, הנה בלבו תועבה להכניס עין הרע
64321 בישראל ודרכו לא יעזוב, כאן מתמרמר על עצמו ואומר ותהי אחריתי כמוהו, ולבסוף מה הוא אומר הנני
64322 הולך לעמי לכה איעצך, הוא הדבר אשר אמרנו כי ג' מדות הללו שהיו בו כבלוהו לאדם גדול זה והוציאו
64323 אותו מן העולם.
64324 ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב את המות ואת הרע ובחרת בחיים! הרי שנותנים לפני האדם את
64325 החיים ואת המות לפניו ממש על שולחנו, ורואה כל זה בעיניו כדכתיב ראה, כלומר שניתן לו הכוח להבין
64326 מהו חיים ומות בהבנה עמוקה וברורה כאילו רואה בעיניו, ואעפ"כ עוד הוצרך לציווי של ובחרת בחיים,
64327 הוי אומר שיוכל היות שאדם יראה בעיניו החיים האמיתיים הנפלאים.
64328 ומצד שני מסתכל בבור קברו הפתוח לפניו, כבשן האש הבוער אשר ישרף שם מיד, ובכ"ז יבחר במות
64329 ויקפוץ לתוך האש! ולא מתוך איבוד שכלו וחושיו, גם לא מתוך שכחה שהחליף מות בחיים, אלא שיודע
64330 ומבין ורואה, ואעפ"כ מניח החיים ובוחר במות, והיאך? אלא שכך הם כוח המדות באדם! אשר על אף
64331 הבנתו וראייתו החיים וכנגדו המות, אי אפשר לו לשלוט בעצמו ויורד אתם לבאר שחת, נורא ואיום!
64332 וזהו מה שאמרו ז"ל (אבות פ"ד) הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם, והם ג' מדות אלו
64333 ששנינו עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה, ומוציאים את האדם כל אדם במשמע, ומן העולם גם מעוה"ב
64334 (הגר"א ז"ל), היוצא לנו מכל האמור לא להסיח דעתנו מעיקר זה של שבירת המדות, ולהתרגל בעבודה
64335 תמידית בקנין מדות טובות בנפש, כי דרכם דרך חיים, וכמ"ש הגאון ז"ל שכל עבודת ה' תלוי בתיקון
64336 המדות, ועיקר חיות האדם הוא להתחזק תמיד בשבירת המדות ע"ש, ובכזה ובחרת בחיים! (אור יהל
64337 ח"ב).

	מאמר שעו	64338
	ויען בלעם ויאמר אל עבדי בלק אם יתן לי בלק מלוא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבור את פי ה' (במדבר כ"ב י"ח).	64339
	כשמתבוננים בפרשת בלעם, עומדים אנו על ענין נפלא מאד, מתחילה אמר כמה פעמים לא אוכל לעבור את פי ה', היכול אוכל דבר מאומה הדבר אשר ישים אלהים בפי אותו אדבר, וסוף סוף הרי הלך עם האנשים ועבר את פי ה' והיה יכול, ואיך זה מתאים הלא אוכל עם היה יכול שאחר כך, הלא לא היה זה שקר שהרי זה תורה הקדושה, וא"כ לא אוכל אמת הוא, ולפי זה הרי זה פליאה עצומה, אם הלא אוכל אמת הוא, איך זה אח"כ היה יכול באמת?	64340
	אחז"ל אמר להם הקב"ה לישראל הסתכלו בשמים שבראתי לשמש אתכם שמה שינו את מדתם, שמה לא עלה גלגל חמה מן המזרח והאיר לכל העולם, הסתכלו בארץ שבראתי לשמש אתכם שמה שינתה מדתה, שמה זרעתם אותה ולא צמחה, ומה אלו שנעשו לא לשכר ולא להפסד, אם זוכים אין מקבלים שכר ואם חוטאים אין מקבלים פורעניות לא שינו את מדתם, אתם שאם זכיתם תקבלו שכר ואם חטאתם תקבלו פורענות עאכו"כ (רש"י דברים ל' י"ט).	64341
	לכאורה מה ראה משמים וארץ, הרי המה מוכרחים הם במעשיהם, וביארנו שסוד ההכרח מה שכל הנבראים מוכרחים המה, אינו כמו שמדמים אנו ענין הכרח, מוכרחים ואינם יכולים אחרת, אלא שסוד ההכרח של הבריאה הוא מצד רצונו ית', שהם עושים באימה רצון קונם, וצד זה זהו שלא ישנו את תפקידם, סוד כזה מונח ברצונו ית'.	64342
	הכרח כ"כ גדול הוא רצון ה', עד שבההכרות הכי קטנות ברצונו ית', הכרות של דוממים ובע"ח, מן הנמנע הוא לעבור עד בגדר מוכרח, הסתכל בארץ שמה שינתה את מדתה, לא מפני שאינה יכולה, שהרי באמת מצינו (רש"י בראשית א'), שגם הארץ חטאה ושינתה, הרי שיכולה לשנות, ואמנם אינה יכולה זהו מחמת הסוד של הכרח, מחמת רצונו ית' שהוא המכריח, ומחמת שאין לעבור על רצונו ית' בשום אופן.	64343
	ולפי"ז אם סוד של הכרח כזה הוא מונח בכל הבריאה, שאין לעבור על רצונו ית' בשום אופן, איזה מוכרח צריך להיות האדם הגדול בהכרותיו ית' שלא לעבור בשום אופן! וא"כ סוד הבחירה שבאדם מהו, וצריכים לידע שבאמת כן הוא, האדם בכל חלקיו גם לאחר החטא מוכרח הוא, גם לאחר חטאו של אדה"ר עוד ישנו המצב של קודם החטא, וכל אדם במצבו יש לו מהמצב של אדה"ר קודם החטא, והרי ישנם באדם כמה עולמות.	64344
	המקובלים מחלקים את האדם לכמה מדרגות, נפש, רוח, נשמה חיה, יחידה, ועלינו לידע שבכל העולמות של האדם הנהו מוכרח בתכלית, בחכמה הוא מוכרח בתכלית ההכרח, ואינו יכול לעשות אחרת בשום אופן גם עכשיו, ורק חוט השערה ישנו בהאדם, הקליפה האחרונה שבבריאה שבמצב זה הוא בוחר.	64345
	מהי עבודת האדם בבואו לידי נקודה זו ואיך יחזיק מעמד, איתא בחז"ל ובחרת בחיים, אני מורה לכם בחרו בחלק החיים, כאדם האומר לבנו בחר לך חלק יפה בנחלתי ומעמידו על חלק היפה, ואומר לו את זה ברור לך, ע"ז נאמר ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי, הנחת ידי על גורל הטוב לומר את זה קח לך, זה גילו לנו חז"ל, המצב הנורא של נקודת הבחירה, ששם אובדים כל החכמות שבעולם, חושך בתכלית, אף זהרורית של חכמה אין שם, צריכים להחזיקו בידו ולהראותו, את זה ברור לך, זו היא העצה במצב של בחירה.	64346
	מעתה הרי זה מבואר, בלעם באומר לא אוכל דבר מאומה היה זה אמת, בחכמה גם עכשיו האדם הריהו מוכרח בתכלית, ואינו יכול בשום אופן לעבור את פי ה', אולם כל זה הוא רק עד שלא יגע בהגוף, ומיד כשמגיע לגוף ועוד אלף מיל קודם מתהוה חושך ואפלה, ונאבדו כל החכמות שבעולם, ויכול לעשות כל מה שחפץ! במצב החכמה של בלעם קודם נגיעתו בגוף היה מוכרח, אבל מיד כשנגע בגוף באיזה חמדה נאבד הכל.	64347
	יוצא לנו מזה הערה נוראה, סוף סוף כשהאדם מתבונן על מצבו מהיכן הוא חי, יראה שהחיים שלו הוא דוקא בחכמה, המצב שהוא מוכרח ללא התנגדות לטבעו הריהו טוב, אבל רק בנוגעו במצב של בחירה שם אינו יכול לעמוד, נמצא שמופקעים מכל וכל ויוצאים מכלל הבריאה, שהרי תכלית הבריאה הוא לחיות חיי בחירה, ומכיון ששם אין הוא נמצא, כשמגיע לשם הרי הוא כאינו, כל חיותו הוא בעולם החכמה, חי הוא כקודם שנברא, וא"כ מה תקות אנוש הריהו מופרך חלילה מכל וכל. (אור יהל ח"ב).	64348
		64385
	מאמר שעו	64386

ויען בלעם ויאמר אל עבדי בלק אם יתן לי בלק מלוא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבור את פי ה' (במדבר כ"ב י"ח).	64387
	64388
הוא היה אומר אם אין אני לי מי לי (אבות א')	64389
ישתמש האדם עם האני שלו, והאני הוא צלם אלוהים, וכבר נתבאר שצלם אלוהים הכוונה להבין ולהשכיל, כתב רבינו יונה (שע"ת ג' ט"ו) ונאמר על האנשים שאינם עורכים מחשבות להתבונן תמיד ביראת ה' ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה, מבואר דחובתינו לערוך מחשבות, היינו להתייעץ ולטרוח בדרך חכמה והתבוננות, ויגיעה זו היא ה"אני" שחייב לעשות, מבלעדי זאת מי לי.	64390
אין תקוה להצלחה מבלי להבין ולהשכיל ביגיעה ועמל, ואף הקב"ה בעצמו לא יוכל לעזורו מבלי שישקיע בעצמו יגיעה והתבוננות, שהרי תכלית הבריאה דלא ליהווי נהמא דכסופא, ולכן אין זה חסדי השי"ת ליתן ללא יגיעה, ורק לאחר שיעמול בכל כוחותיו להתבונן תמיד, יקבל עזר ה' ויצליח להגיע לשלמות, מצאתי ולא יגעתי אל תאמין יגעתי ומצאתי תאמין (מגילה ו'), כי ללא יגיעה זה נהמא דכסופא ואין זה מציאה, אמנם לאחר היגיעה שוב צריך סייעתא דשמיא ולכן מיקרי מציאה אף אחר היגיעה.	64391
	64392
הלא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ, הצלחה גדולה לאדם שזוכה לדבר ה', ומי הוא הזוכה שהקב"ה בעצמו יפנה אליו ויעוררו לשוב בתשובה, מ"מ על אף ההתגלות הגדולה של רחמי השי"ת, אין הקב"ה אומר לו אלא, אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ, הכל תלוי בכוחך ובמעשיך, אם תיטיב מעשיך יסולח לך, ואם לאו תרד לאבדון רח"ל, ללא מעשי האדם אין אפשרות לשוב בתשובה, ואף בשעה שזוכה לסייעתא דשמיא והקב"ה מזהירו ומורהו את הדרך, וכביכול מקרב את הדברים סמוך לפיו, מ"מ השלב העיקרי של הכנסת הדברים לתוך פיו, חייב לעשות האדם בעצמו.	64393
פרשת בלעם היא הוכחה ברורה לענין הנ"ל, אם יתן לי בלק מלוא ביתו כסף או זהב לא אוכל לעבור את פי ה' לעשות קטנה או גדולה, בדברים אלו מבואר גודל האמונה שהיתה בבלעם שהכריז שמבלעדי רצון ה' אין בכוחו לעשות מאומה, וזה פשוט שהרי דיבר עם הקב"ה ובודאי שהיה מוכרח להיות מאמין, מ"מ נשאר ברשתו ורצה לאבד את ישראל, ויחר אף אלוהים כי הולך הוא ויתיצב מלאך ה' בדרך לשטן לו, וברש"י מלאך של רחמים היה, ותרא האתון את מלאך ה' נצב בדרך וחרבו שלופה בידו.	64394
רבה היתה עזרת הקב"ה להציל את בלעם, ששלח במיוחד מלאך של רחמים למונעו מללכת, ועוד עשה הקב"ה נסים גלויים ושינוי הטבע, שהאתון פתחה פיה ואמרה לבלעם, ההסכן הסכנתי לעשות לך כה, הלא אתה רואה בחוש שהקב"ה מונע ממני ללכת אתך, שהרי מעולם לא עשיתי לך כן, ולאחר כל זה עוד הוסיף ויגל ה' את עיני בלעם, עד שבלעם עצמו מודה ואומר חטאתי, כי לא ידעתי כי אתה נצב לקראתי בדרך, ועתה אם רע בעיניך אשובה לי.	64395
	64396
הדברים נפלאים, הרי כ"כ רוצה הקב"ה לעזורו ומשנה את הטבע, והאתון פותחת את פיה, ומלאך ה' נגלה לבלעם, ומדוע לא הוסיף המלאך ומנע אותו במפורש מלילך, והרי בלעם שאלו אם רע בעיניך אשובה לי, והיה לו למלאך לומר רע בעיני ואל תלך לקלל את ישראל, ומבואר כמ"ש לעיל שאם אין אני לי מי לי, אף שהקב"ה מסייע ועוזר לו לשוב בתשובה, אך את הפעולה העיקרית לא יעשה הקב"ה בשום אופן וחיוב לעשות זאת בעצמו, ובעת שלא מוכן לעשות ולהתעורר מעצמו לא יעשה זאת הקב"ה.	64397
ובנוסף לכך חזינו, שבעת שאינו רוצה מעצמו להתעורר ולהתחזק, אף כשרואה מלאך נצב לפניו ומזהירו ג"כ לא יזכה מעצמו, כי בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו (מכות י'), ואף אם יאמר חטאתי ויכיר שדרכו חטאה, מ"מ לשבור את רצונו הקודם לא יועיל על אף ההכרה בחטא, ובאמת סופו של בלעם מוכיח שלא הצליח לעקור את מדותיו הרעות, והוסיף לילך בדרכו הרעה עד שגזר אבדון על עצמו, וזהו באמת מצבנו הרוחני, שאף שאנו מכירים האמת, מ"מ אין זה גורם לנו לשנות את הרצון המוקדם שהיה לנו, ומוסיפים אנו לילך בדרכינו הנלוזה.	64398
אין מעשה וחשבון בשאול אשר אתה הולך שמה (קהלת ט'), ידוע דברי הרמב"ם שבעוה"ב אין שום אפשרות לשוב ולתקן את דרכיו, אלא באותו מצב שבא לעוה"ב כן ישאר, כי בעוה"ב לא ניתן לאדם כוח הבחירה, והרי אף בעוה"ז למרות שרואה נסים גלויים ושינוי הטבע, אך מכיון שאינו מנצל את כוח הבחירה העומד לרשותו לבחור בטוב, נשאר בהשקפתו ובמעשיו הקודמים.	64399
כ"ש בעוה"ב שאין לו כלל כוח הבחירה לא יוכל לשנות את מעמדו, וראה זאת להדיא, שאף לאחר יציאת מצרים ומעמד הר סיני שראו הכל בחוש התגלות כבודו ית', מ"מ תובע הקב"ה מאתנו עבודה ויגיעה להיטיב דרכינו ומעשינו, כי מבלי היגיעה והבחירה בטוב אף ההתגלות המופלאה ביותר לא תשנה את האדם להיטיב דרכיו ומעלליו.	64400
ויש עוד להתעורר, שהרי הבריאה כולה מעידה על הנהגת והשגחת הקב"ה, ולדוגמא הנה כל הנבראים ראים מן האדם, וזה גזירת מלך וכנאמר ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ (בראשית ט'), ולכאורה מזה גרידא היינו צריכים להתחזק באמונה ולראות השגחתו ית', וכן מצינו גבי בלעם שאף שראה נסים	64401
	64402
	64403
	64404
	64405
	64406
	64407
	64408
	64409
	64410
	64411
	64412
	64413
	64414
	64415
	64416
	64417
	64418
	64419
	64420
	64421
	64422
	64423
	64424
	64425
	64426
	64427
	64428
	64429
	64430
	64431
	64432
	64433
	64434
	64435
	64436

גלויים, מ"מ לא יכלה ההתגלות הגדולה שראה בעיניו, לעקור את מדותיו הרעות לקלל את ישראל, כן	64437
אצלנו אף הראיות המוחשיות לאמונה בהשי"ת, לא יוכלו לעקור את הלב הרע הנמצא בנו, ואם לא נעמול	64438
להשריש את האני להבין ולהשכיל לא נוכל להתעורר בדרך אחר.	64439
ובאמת ההתבוננות בהאי ענין גופא, יש בה עצה נכונה וראויה להגביר את להבין ולהשכיל, בראותנו כמה	64440
רבו רחמי השי"ת לברואיו, שחידש את הבריאה ושינה את הטבע כדי שאולי יחזור בלעם הרשע למוטב,	64441
וכל שכן שרבו רחמי השי"ת על כל איש מישראל, ובודאי שהקב"ה משתדל שישוב בתשובה ולא יחטא,	64442
וכל אשר נותר לנו רק לחדש את האני שיוכל להתעורר מעצמו להשתמש בסייעתא דשמיא. (אור יחזקאל	64443
ח"ד עמ' רצ"ד).	64444
	64445
מאמר שעח	64446
ויען בלעם ויאמר אל עבדי בלק אם יתן לי בלק מלוא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבור את פי ה' (במדבר	64447
כ"ב י"ח).	64448
הקשה הסבא זצ"ל מרן הרש"ו, מה הבדל יש בין בלעם להבדיל לבין האבות הקדושים, הרי גם בלעם אמר	64449
לא אוכל לעבור את פי ה', וזוהי מדרגה גדולה? ואמר הסבא זצ"ל כי בלעם אמר לא אוכל לעבור את פי	64450
ה', נגד ה' הוא לא יכול לעשות, אבל גם לא ויתר על רצונו, ועשה עצות ותחבולות שהקב"ה יסכים	64451
לרצונו, והסוף היה שהקב"ה הסכים לרצונו והתיר לו ללכת עם שרי בלק, כי בדרך שאדם רוצה לילך	64452
מוליכים אותו, וכמ"ש הרמב"ן שאדם יכול להיות נבל ברשות התורה, אבל מדרגות האבות הקדושים	64453
שהם ביטלו רצונם מפני רצונו, לא היה להם רצון עצמי אלא לעשות רצון קונם, כמ"ש הרא"ש ז"ל רצה	64454
באשר ירצה יוצרך.	64455
ביקש יעקב לישב בשלוח קפץ עליו רוגזו של יוסף, לפי מדרגתו היה זה חטא ליעקב אבינו שהיה לו רצון	64456
עצמי, הצדיקים תמיד רוצים לדעת מה רצונו של הקב"ה, וגם המעשים שעשו היו מפשפשים שלא תתערב	64457
בהם שום פניה עצמית, שיהיו כולם טהורים לשמים, כבוד מורי ורבי הרה"צ ר' משה רוזנשטיין זצ"ל,	64458
משגיח דישיבת לומזה אמר בענין זה, כתוב (במלכים א' ב') ויקרבו ימי דוד למות, וגם אתה ידעת את	64459
אשר עשה לי יואב בן צרויה, אשר עשה לשני שרי צבאות ישראל, לאבנר בן נר ולעמשא בן יתר ויהרגם,	64460
ועשית כחכמתך ולא תורד שיבתו בשלום שאול, והנה עמך שמעי בן גרא והוא קללני קללה נמרצת ועתה	64461
אל תנקחו.	64462
רגילים אנו לראות כי בזמן שהאדם הוא בריא ושלם אז הוא נוקם משונאיו, אבל לפני מיתתו הוא וותרן	64463
וטוב לכל, ואצל דוד המלך רואים להיפך, כשהיה בריא ושלם לא עשה להם כלום, רק לפני מותו צוה	64464
לשלמה בנו שינקום בשבילו, ואמר ע"ז מו"ר זצ"ל, כי דוד המלך רצה לעשות הכל לשם שמים, שלא	64465
תתערב שום פניה ונגיעה עצמית.	64466
לכן כשהיה בריא ושלם פחד להרוג לשמעני אע"פ שהוא מורד במלכות, כי חשש אולי לא יעשה את זה	64467
בשביל כבוד מלכות, אלא מפני שפגע בכבודו, ולא יהיה לשם שמים, לכן כבש את רצונו ולא הרג אותו,	64468
אבל לפני מותו אשר נתבטלו הקנאה והשנאה, וידע כי יעשה את זה לשם שמים מפני שפגע בכבוד מלכות,	64469
אז צוה לבנו שיהרוג אותו.	64470
רואים מזה עד כמה דקדקו הצדיקים שכל מעשיהם יהיו רק לשם שמים, ובטלו את רצונם מפני רצון	64471
הקב"ה, כמ"ש החובת הלבבות (שער עבודת האלהים סוף פרק ה') וז"ל, ולא ישמש אלא ברצותו אותו,	64472
ולא ישמח כי אם בעבודתו, ולא יבקש כי אם רצונו, ולא ירוץ כי אם בשליחותו, וכן בכל תנועותיו לא	64473
יעתיק רגל ולא יניע עפעף, אלא אחר הפקת רצון אדוניו בהם. (דרכי מוסר).	64474
	64475
מאמר שעט	64476
ויען בלעם ויאמר אל עבדי בלק אם יתן לי בלק מלוא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבור את פי ה' (במדבר	64477
כ"ב י"ח).	64478
מלא ביתו כסף וזהב, למדנו שנפשו רחבה ומחמד ממון אחרים, אמר ראוי ליתן לי כל כסף וזהב שלו,	64479
שהרי צריך לשכור חיילות רבות ספק נוצח ספק אינו נוצח, ואני ודאי נוצח (רש"י שם), הנה ההבדל בין	64480
הבהמה והאדם הוא! הבהמה עומדת על מצב בריאתה כתולדתה, אינה מבקשת מפלט לצאת ממסגרת	64481
טבעה, היא תתענג על האכוס ותטה שכמה לסבול עול המרדעת, ולא תגביה ראשה כלל, לא כן האדם!	64482
רוחו לא ינוח וימשכהו תמיד להתרומם ממצבו שנמצא בו, העני בעניותו והעשיר בעושרו, כולם אל על	64483
ישימו מבטם!	64484
והנה כל כוחות הרוח שמושכים את האדם בעוה"ז הם רק רוח חופש ודרור, כיון שהרוח איננה יכולה	64485
להיות כלואה, ולכן האומה הישראלית נבחרה לקבל תורת ה', רק מפני שישראל עזין שבאומות (ביצה	64486

כ"ה), תכונת רוח אומה הלזו שמושכת אותה למעלה, ובגבור על האדם רוח קדוש של מקור הקדושה	64487
קשור ביסודי הנצח, מקום האושר האמיתי, אשר כל חפצי ודמיוני התענוגים כאין נחשבו למולו, כי אז כל	64488
עמל האדם כאפס הוא לעומת תגבורת רוח!	64489
ואם נבין יסודות אלו גבורת הרוח האלהית, הרי מי שמכיר את בורא העולם ומתדבק בו, כיצד יתכן שיעיז	64490
שיאזור כוח ללחום נגד רוח ה' אשר בקרבו? ולכן מה רבה הפליאה וההשתוממות לראות אדם גדול בדעת	64491
ובתבונה כבלעם הרשע, עד שאמרו עליו (ספרי וזאת הברכה), בישראל לא קם נביא כמשה, אבל באומות	64492
העולם קם! וכן נאמר עליו בפרשה זו ויודע דעת עליון, ואף על פי כן מי נלחם עם רוח סוערת כזאת? רק	64493
דבר שפל! דבר פחות ונבזה, כסף כבוד מדומה ותאוה נמבזה, ההסכן הסכנתי מלשון ותהי לו סוכנת	64494
(סנהדרין ק"ח), הלא הדבר איום מאד!	64495
והן אף נער קטן יתמה וישתומם, היש מקום להחליף קרבת אלהים, שהוא כל יכול הוא ואין בלתו, ממציא	64496
הכל, קונה הכל ומחדש הכל, לעזוב אותו ולהדבק בחברת החמור והאתון? ואיה דעתו של איש רם ובר	64497
דעת גדול כזה? הלא פליאה היא נשגבה, מי לא יעמוד להשתומם מה זאת? מה גרם לכך? קומו נא נשתומם	64498
איפוא ונתפלא!	64499
אך חז"ל בעומק חכמתם ודעתם הגדולה לאלהים, באו וגילו לנו עיקר הנסיבה ומקור התנועה, אשר	64500
מסובבת מכונה רבת הפליאה הלזו ששמה אדם! ובכללם תכונת בלעם הרשע, כי הם עין רעה רוח גבוהה	64501
נפש רחבה, שהם הקנאה התאוה והכבוד שמוציאין את האדם, אפי' האדם הגדול ביותר מן העולם, בין מן	64502
העוה"ז ובין מן העוה"ב! (הגר"א ז"ל), ובאמת כולם דברים אשר הם מותרים ע"פ התורה, הממון, הכבוד,	64503
והתאוה, לא מצינו בהם שום סרך איסור, לא נכתב בתורה לא יהיה לך ממון, לא יהיה לך כבוד, ולא יהיה	64504
לך תאוה, אלא מהו האיסור בזה? החפץ והתשוקה להם זהו ראש לכל חטאת! להשתוקק לממון ולכבוד	64505
ולהתאוות, הוא האיסור החמור המאבד את האדם משתי העולמות!	64506
והטעם מפני שהתשוקה קשורה ברוח, והרוח אין לה אלא תשוקה אחת! אחת ולא שנים, אחת ולא יותר	64507
מאחת, וכן אמר דוד המע"ה (תהלים כ"ז) אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, ומי שמרגיש חפץ ליותר	64508
מאחת הרי אין רוחו בריאה, ורוח נכאה מי ישאנו, ולכן עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה מתלמידיו של	64509
בלעם הרשע, אבל תלמידיו של אברהם אבינו ההיפך, עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה, כי אין מקום	64510
ברוחם ליותר מאחת, ואני קרבת אלהים לי טוב!	64511
מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע? כלומר אחרי שתלמידיו של אברהם אבינו	64512
רחוקים מתשוקת עניני העוה"ז, אם כן הרי הם בודאי סובלים תלאות עניני העוה"ז, ותלמידיו של בלעם	64513
הרשע מתענגים להם על כל טוב, לכן אמר התנא לא כן הוא, אלא תלמידיו של אברהם אוכלים בעוה"ז,	64514
היינו שאף בלא תשוקה קודמת הם אוכלים בעוה"ז וגם נוחלין העוה"ב, ואדרבה חוסר התשוקה מביא את	64515
האושר במלואו שלא חסר להם כלום! כי עיקר החסרון בא מהתשוקה וגם הנפש לא תמלא (קהלת ו'),	64516
אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גיהנם ויורדין לבאר שחת, שאינם מרגישים נוחם בנפשם, וגם	64517
הנאתם אינה שלמה, שמרגישים תמיד שלא השיגו מאומה!	64518
וענין יורדים לבאר שחת הוא מי שרוחו חובלה! אם כי בעל רוח הוא, ובעת שתשלוט עליו רוח טהרה	64519
הנהו מכיר דבר לאמיתו, בכ"ז נקל לו לרדת מהר ממרום הכרתו מפני התגברות מדותיו עליו, כרוח גבוהה	64520
ונפש רחבה של בלעם הרשע! ולכן יורדים הם ממצבם אף הנכון לבאר שחת! לא כן הכרת עם הנבחר!	64521
שהם אינם מחליפים מצבם, וזהו מאה"כ מי יעלה בהר ה', והעיקר ומי יקום במקום קדשו נקי כפים ובר	64522
לבב. (אור יהל).	64523
	64524
מאמר שפ	64525
ויען בלעם ויאמר אל עבדי בלק אם יתן לי בלק מלוא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבור את פי ה' (במדבר	64526
כ"ב י"ח).	64527
כל סוד היצר והעוה"ז הוא רק חסרון, מציאות של היעדר וחסרון ורעב, יש לו מנה רוצה מאתיים, חז"ל	64528
אומרים כל מי שיש בו שלוש מידות הללו הוא מתלמידיו של אאע"ה, עין טובה רוח נמוכה ונפש שפלה,	64529
וכל מי שיש בו שלוש מידות אחרות מתלמידיו של בלעם הרשע, עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה, נפש	64530
רחבה לומדים חז"ל (תנחומא בלק ח') ממה שאמר אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב איזה בית הבליעה	64531
צריכים כדי לספוג מלא ביתו כסף וזהב! ובשביל מה הוא צריך כ"כ הרבה?	64532
כאן מלמדתנו התורה סוד החסרון, אין כאן אלא חסר, ואם אך ימלא החסרון שוב לא יהיה לו טעם בזה,	64533
שיסוד הדבר הוא כי על ידי המילוי עוד תגדל התאוה משביעו רעב, מקודם חסר לו מלא ביתו, ואח"כ	64534
יחסר לו מלא העיר ואח"כ מלא העולם, אבל מלא לא יהיה לעולם, כי סוד הענינים הוא חסרון, וכל אשר	64535
יתמלא יותר יתרחב החלל ויתחזק הרעב, וזה פשוט כי גם החולניות תתגבר עם הרעב, הלא מְמֹנָה עד	64536

מלא ביתו יש הבדל רב, וכן בכל המדות, עצמותיו תרקבנה וכריסו תיתפח מתגבורת הרעב, זאת נפש רחבה.	64537
הסוד של אותו צד הוא מציאות של חסרון, ובצד השני להיפך, שם ישנו ענין של נפש שפלה, אם מחוט ועד שרוך נעל, כי שם מציאות השלמות, שלם בתכלית לא חסר מאומה, שבע הוא לגמרי, יעקב אע"ה אמר יש לי כל, ועשו הרשע אמר יש לי רב, יעקב אע"ה לא אמר יש לי כל מפני שבאמת היה לו כל, אלא זוהי מידת האבות השלמים, להם לא חסר כלום, הם מציאות בלי חסרון.	64538
הוא מה שכתוב (משלי י"ג), צדיק אוכל לשובע נפשו ובטן רשעים תחסר, אין המכוון כי הרשע אוכל יותר! יש לו תיאבון יותר חזק, אלא צדיק אוכל לשובע נפשו, גם הצדיק אוכל אבל תוך כדי אכילתו לא נוצרה בו מציאות של חסרון, הוא ממלא מה שהוא צריך לשובע נפשו, ובטן רשעים תחסר הסוד הוא שכשהוא אוכל, מכל מילוי מתהווה חסרון משביעו רעב, חז"ל (שבת י"א) מונים חללה של מלכות מהדברים שאי אפשר למלאות אותם, זה סוד החסרון, כל מה שממלאים יותר, יותר מלעיטים אותו ברעב, ומובן כי לא באלה תתכן שביעה, חללה של מלכות יכולה לבלוע גם את העולם כולו והיא לא תמלא, עד כדי כך מגיע סוד החסרון.	64539
אמר ר' יהושע בן לוי ז' שמות יש לו לגיהנם ואלו הן, שאול ואבדון ובאר שחת ובור שאון וטיט היון וצלמות וארץ התחתית (עירובין י"ט), זהו היסוד הגדול שאנו בביאורו, מה סוד הגיהנם? חסרון! אין אף שם אחד מכל ז' שמותיו שיהיה נקרא יש! בצד השני מצינו להנחיל לאוהבי יש, אך סוד הגיהנם הוא כולו רק חסרון, אין אף קור אחד להתעכב קצת! וישנו עוד סוד של מעמיקים לו גיהנם ביתר עומק ביתר חסרון, כל הפורש עצמו מדברי תורה נופל בגיהנם (ב"ב ע"ט), כל המתפתה ביצרו נופל שם.	64540
אם ברצונו של אדם למדוד עומקו של גיהנם, יוכל למוודו כאן בזה העולם בגיהנם שלו, סוד הדבר הוא, כי הגיהנם וגם הגן עדן אין להבינם כענין הנמצא רק בעולמות אחרים, הכל כאן בארץ, האדם הוא בגן עדן בעולם העליון, עד כמה שהוא בגן עדן פה בעוה"ז, איזה ציור יוכל להיות לנו מאבדון? אם בכלל שייך ציור על זה, האבדון של גיהנם הוא גדול ככדור הארץ! זה מספיק לכאורה, והאם חללה של מלכות קטן מזה? האם האדם אינו יכול לבלוע כל העולם כולו? אינו יכול להחריב את העולם? וגם זה לא ישיביע אותו! אם האדם מסתכל רק בעצמו היה די לו להרגיש את הגיהנם לכל גודלו ורוחבו.	64541
דוד המלך כאן בעולם צעק, העלית מן שאול נפשי חייטני מיורדי בור (תהלים ל'), ומצרי שאול מצאוני, מהחטאים שלו צעק אוי ואבוי בגיהנם אני! ומה שאין אנו מרגישים את הגיהנם אינו אלא מהשכרות שלנו, אולם גיהנם הוא גיהנם ממש, ראיתי פעם איך שניקו בית כסא וכמובן שאי אפשר היה לגשת לשם, ונדמה שאם היו חובשים שם אדם היה לו להחנק ממש, האין זה ציור של גיהנם ממש? והגויים ההם לקחו שם לגימה מיי"ש וגם רקדו, אם אדם היה זוכה להסתכל בגיהנם שלו, בהאין סוף של ההיעדר וחסרון, כולו ריק בלי תכלית, התהום רבה מכל מדה ומדה הן גיהנם ממש! כי אז גם הוא היה צועק הצילה מן שאול נפשי!	64542
מבהיל הוא! אדה"ר במצב אשר ביקשו מלאכי השרת לומר לפניו קדוש, במצב אשר לא ניתן היה להכיר אצלו כל חסרון והיעדר, בגופו ממש היה שרוי בג"ע, וכל צד החסרון אצלו היה רק אשר היה באפשרות להיות חלות של חסרון, הנה מזה לבד כבר נתהווה תאוה, וכבר נתמלא כ"כ חסרון, עד קלקל עצמו וקלקל כל הבריאה, א"כ מיהו כבר הבעל חשבון להכיל את התהום שאנחנו שקענו בו, מאז אדה"ר במצבו עד המצב שלנו! הרי מבהיל הסוד של הגיהנם שלנו!	64543
הוא אשר אנו אומרים אין לך אדם שאין לו שעה ואין לך דבר שאין לו מקום, הכל נמצא כאן כמו שם כן כאן, אותו הגיהנם ממש, וההבדלים הם רק בהמדידות בבחינות הנצחיות והאין סוף, חז"ל אומרים ג' פתחים יש לגיהנם אחד במדבר אחד בים ואחד בירושלים, ויש לדעת כי בעולם הקטן ישנם גם כן פתחים לגיהנם, זהו סוד ג' המדות, עין רעה, רוח גבוהה, נפש רחבה, הם הם פתחי גיהנם בעולם הקטן הוא האדם. (דעת תורה).	64544
מאמר שפא	64545
ויקם בלעם בבקר ויחבוש את אתונו וילך עם שרי מואב (במדבר כ"ב כ"א).	64546
פירש"י מכאן שהשנאה מקלקלת את השורה שחבש הוא בעצמו, אמר הקב"ה רשע כבר קדמך אברהם אביהם, שנאמר וישכם אברהם בבקר ויחבוש את חמורו, ויש להבין בשלמא ההשכמה בבקר שממנה למדין זורזים משכימין למצוות (פסחים ד'), שרירה וקיימת גם אצל בלעם וטעמה עמה, שרצה להקדים לקלל את ישראל, אבל מהו ענין זה שחבש את אתונו בעצמו, הן מהסתם היו נערי זורזים וחזקים ממנו, ולדבריהם ז"ל (סנהדרין ק"ו). שבלעם היה מיועצי פרעה להשתעבד בישראל, וכבר היה זקן מופלג,	64547
	64548
	64549
	64550
	64551
	64552
	64553
	64554
	64555
	64556
	64557
	64558
	64559
	64560
	64561
	64562
	64563
	64564
	64565
	64566
	64567
	64568
	64569
	64570
	64571
	64572
	64573
	64574
	64575
	64576
	64577
	64578
	64579
	64580
	64581
	64582
	64583
	64584
	64585

ובשלמא אצל אברהם אבינו היה ענין מצוה בו יותר מבשלוחו (קדושין מ"א.), אבל כיצד ניתן להבין זאת לגבי חבישת בלעם.	64586
והייתי רגיל לומר שאף בבלעם היתה זו חבישה של מצוה, שהרי התעלה לדרגה של גדול נביאי אומות העולם עד שהשווה למשה רבינו בנבואה (ספרי ברכה פט"ז), יודע דעת עליון, ואמרו (בילקוט פנחס), שכאשר פנחס רדף אחריו להורגו עלה בלעם עד לכסא הכבוד, דבוק היה בבוראו שהרי דבקות זו היא תנאי לנבואה כמ"ש הרמב"ם, וכאשר אמר לו הקב"ה אם לקרוא לך באו האנשים לך עמם, היתה כאן מצות עשה שבלעם מיהר לעשותה בכל גדרי האהבה של מצוה בו יותר מבשלוחו, וחבש בעצמו את אתונו. ומעתה יקשה להבין מדוע הגדירו זאת חז"ל בשם שנאה מקלקלת את השורה, מאחר ועשה זאת בתוקף דביקותו, והייתי אומר שאהבתו היתה תלויה בשנאתו, שהרי אמרו חז"ל עשה רצונו כרצונך כדי שיעשה רצונך כרצונו (אבות פ"ב), כוונתם ז"ל שעל האדם לבטל רצונו ומאווייו כליל מפני רצון השי"ת ולהתנהג עמו בתמימות, ושכרו יהיה שהקב"ה יעשה את רצונו, וכמ"ש למוד מאהבה וסוף הכבוד לבוא (נדרים ס"ב).	64587
אבל בלעם מלכתחילה לא ביטל את רצונו אלא כדי שהקב"ה יעשה רצונו, ובזה חשב להתדמות לאברהם אבינו, ולהעלות קרבנות של קרבה להקב"ה כנגד כל האבות כמ"ש (רש"י כ"ג), וכל כוונתו באהבתו לה' היתה כדי להפיק זממו בשנאתו, לכן הגדירו חז"ל את אהבתו ודביקותו על שם תכליתה, וקראו לה שנאה מקלקלת את השורה.	64588 64589 64590 64591 64592 64593 64594 64595 64596 64597
אבל נתברר לי שאין זה נכון, הדבר ברור שלא הגיע בלעם לשלמות כזו! אבל לנו לדעת שיש שני ענייני דבקות, ישנה דבקות מתוך שלמות האהבה, כמפורש ברמב"ן עה"פ ובו תדבק (דברים י'), ויש דבקות במעשה כמ"ש חז"ל (כתובות קי"א:), וכי אפשר לדבוקי בשכינה והכתיב כי ה' אלהיך אש אוכלה, היינו לאותם שאינם יכולים להגיע לשיא הדביקות והאהבה, שהרי התורה לכל ישראל ניתנה, אלא הדבק בתלמידי חכמים, ובמס' (סוטה י"ד). אמרו להתדבק במדותיו של הקב"ה, כמו שפסק הרמב"ם בהלכות דעות, שהאדם נמשך מדרך ברייתו אחר חבריו הן בדעותיו והן במעשיו, על כן ע"י התדבקות בתלמידי חכמים, יתקרב לכך אף הוא ויתדבק במדותיו של הקב"ה.	64600 64601 64602 64603 64604 64605 64606 64607 64608
הרי ששני ענייני דבקות הן, הדבקות האמיתית שעליה כתב הרמב"ם בסוף הלכות תשובה, שאברהם אבינו ע"ה הגיע עדיה לשלמות האהבה, ועליה אמרו ז"ל שאהבה מקלקלת את השורה מלן מאברהם, והמצוה לכל המון בית ישראל שעל ידה יתעלו במעלות הדבקות, היא ההתדבקות בת"ח, כמה צריכים אנו לשמוח שאנו מקיימים מצוה זו בהיותנו בישיבה בעסק התורה והעבודה בתמידות, כמו שביקש דוד המלך ע"ה מתוך אהבתו ודבקותו, אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי, דוד המלך ע"ה מתוך דבקותו ביקש להסתופף בחצרות בית ה', ואנו מתוך הסתופפותנו בבית ה' מקיימים אנו מצות דבקות בה', שתביאנו לדבקות אמיתית בלב ובנפש, עד ואני קרבת אלהים לי טוב. (לקט שיחות מוסר).	64609 64610 64611 64612 64613 64614 64615 64616
מאמר שפב	64617
ויקם בלעם בבקר ויחבוש את אתונו וילך עם שרי מואב (במדבר כ"ב כ"א).	64618
וברש"י וישכם קדם ועמד בזריזות הוא בעצמו, ואמר לו הקב"ה רשע! כבר קדמך אברהם אביהם לעקוד את יצחק בנו, וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו, ועלינו להבין, כי מה שאמר לו כבר קדמך אברהם לא היתה הכוונה שקדמו בזמן, אלא שקדמו במעלה, כי הזריזות של בלעם לא נבעה מאותו גורם שמזרז את אנשי המעלה, שזריזותם בוקעת ועולה מן האש הפנימית הבורעת בתוכם, כתוצאה מן הדבקות ברצון העליון, אבל זריזותו של בלעם נובעת ממידות השפלות שבו שהן רוח גבוהה, עין רעה ונפש רחבה, וזריזות כזאת בעצם אינה אלא העדר רצון וכוח נפשי חזק להתגבר על המידות הרעות המושרשות בו וכובשות אותו, עד שנמשך אחריהן בלי שליטה ומעצור.	64619 64620 64621 64622 64623 64624 64625
אבל אצל אברהם אבינו היתה ההשכמה כדי לעקוד את בנו יחידו, פעולה שהיא רחוקה לגמרי מן הטבעיות של האדם, אדרבא היא סותרת ונוגדת את הטבע של כוחות החומר שבאדם, על כן ודאי היתה זאת זריזות אמיתית, וכמו שמבאר הט"ז בסעיף הראשון של שו"ע אורח חיים, יתגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו, עיקר הגבורה היא כנגד היצה"ר, שאמרו איזהו גבור הכובש את יצרו, כי כל מה שאיננו נגד היצה"ר איננו גבורה כלל, אלא חולשה של היצרים שבאדם הדוחפים אותו, וכפי שאנחנו רואים בכל העולם שכל אחד רץ וזריז למלא את רצונו, אבל אין זו זריזות הנובעת מגבורה, אלא מתוך חולשה המונעת מלעמוד כנגד היצר.	64626 64627 64628 64629 64630 64631 64632
וכבר אמרו חז"ל כל מעשיהם של צדיקים בזריזות, וימהר אברהם ותמהר רבקה, אבל לא כן במעשי הרשעים, אע"פ שאנו רואים את העולם החומרי תמיד לא ינוח, הרי זה רק מפני קנאת איש מרעהו ואין זו זריזות כלל, וכן נאמר במדרש הן עם כלביא יקום, אין אומה בעולם כיוצא בהן, הרי הן ישנים מן התורה	64633 64634 64635

ומן המצוות ועומדים משנתן כאריות, וחוטפים קריאת שמע וממליכין להקב"ה ונעשים כאריות, ופירוש הדברים הוא, כי דוקא בעת שממליכין להקב"ה, רק אז נעשים כאריות, וכפי דברי הט"ז.	64636
עוד יש להתעורר מזה, במה שאמרו שעומדין משנתן כאריות וחוטפין ק"ש וממליכין להקב"ה, זה מוכיח כי גם השינה שלהם היתה תחת עול מלכות שמים, והיה דעתן עליהם כי יש להם לקום לעבודת הבורא, ולכן תיכף בהקיצם היתה להם כבר התודעה השלמה להתגבר כארי, בכדי להתנער מן ההשפעה הגורמת להם עצלות הגוף, וגם אצלנו בישיבה צריך לשים לב ברוח זו לחזק ההשכמה לזמן התפילה. (נחלת אליעזר).	64637
	64638
	64639
	64640
	64641
	64642
	64643
מאמר שפג	64644
ויחר אף אלהים כי הולך הוא ויתיבב מלאך ה' בדרך לשטן לו והוא רוכב על אתונו ושני נעריו עמו (במדבר כ"ב כ"ב).	64645
ראה שהדבר רע בעיני המקום ונתאוה לילך (רש"י), בלעם הכיר את רבונו וידע מה טוב ומה רע בעיניו, הוא ידע שהוא אינו ברשותו וכי הכל תלוי ברצונו ית"ש, הוא ידע שאיננו יכול לבטל את הברכות שנתברכו בהן האבות מפי השכינה, הוא השיג השגות גבוהות והיה יודע דעת עליון, ודוקא מפני זה דוקא ברגע של התרוממות ודרגת הכרה באמיתו של עולם, נתעוררו אצלו הכוחות השפלים להתנגד להכרתו העליונה.	64646
	64647
	64648
	64649
	64650
	64651
כאשר האדם מגלה את הטוב ואת האור העליון והוא רוצה להימשך יותר לאורו של הקב"ה, אז מתעוררים בו כוחות טבעיים המפריעים לעלייתו זו ורוצים למנוע ממנו את משיכתו הרוחנית, הם מתנכלים לו להעמיד גדר וחציצה בינם לבין השכינה, ומסתערים על הכוחות והרגשות העליונים המתאווים להתאחד עם המקור העליון.	64652
	64653
	64654
	64655
וזהו לימוד לכל דורשי היראה והחכמה, כי כאשר יתעוררו בהם רגשות להתעלות מעל למנהגם ולשנות מדרך החולין לטוב, הרי במקביל נולדים גם כוחות מפריעים להתנקש ולחסל את הרגשות והרהורים הטובים, ומחלישים את רצון השאיפה לטוב ואת ההסכמה לעליה, הגם שקודם לכן בעת שהתעוררו הרגשות לא היו לו שום מפריעים, וכוחות השפל שקטו ורגעו.	64656
	64657
	64658
	64659
דבר ידוע ורגיל הוא, כי המתחיל בעבודת ה' אם בענין כללי או בדבר מצוה פרטית, מתעורר אז היצר ואורב לו להפילו ולהכשילו, ולהורידו מרום פסגת רגשותיו, זומם הוא להניא מביצוע חשקו לדבר טוב, צרה עינו של היצר במי שנכסף לשוב בתשובה ולשפר את דרגתו הרוחנית, כמ"ש היצר מתגרה בישראל יותר מבעכו"ם, ובתלמידי חכמים יותר מבכולם (סוכה נ"ד), וכל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו.	64660
	64661
	64662
	64663
היצר אורב לכל בעלי הרגש אשר יראת אלהים מתעוררת בקרבם, הוא מתאמץ להפילם ולהכשילם, ואילו מי שעומד על מקומו קשור למדותיו, חי על טבעו ואינו זו ממקומו אין היצר נטפל אליו, כי ממילא הוא שבוי בידי ולא יזוז מן הבוץ שבו הוא שוכן, אבל אלו המנסים להיחלץ מידי יצרם ולברוח ממקום העבירה, לנתק את מוסרות הטבע ולהתרומם מעט מעליו, הרי מיד עם התעוררותם נטפל אליהם יצרם לצנן את התלהבותם ולהטיל פגם במחשבות הטהורות, הוא זומם להפסיק את געגועיהם להתדבק בשכינה, ומעמיד חיץ בפניהם שלא יצאו מחוץ לגדרם הטבעי ולא ישובו בתשובה.	64664
	64665
	64666
	64667
	64668
	64669
וכבר אמר הבעש"ט זצ"ל, כשהשמש מתחילה לזרוח נעשה צל, וכאשר אין השמש זורחת אין צל, כאשר האדם הולך בדרך אז הרוח מפריעה לו בהליכתו, אבל כשהוא עומד על מקום אחד אין הרוח מפריעה לו, הרוח מתעוררת דוקא כשהוא מהלך, וכן אצל יעקב ועשו שנאמר בהם ויגדלו הנערים, כיון שנעשו בני י"ג שנה זה פירש לבתי מדרשות וזה פירש לע"ז (רש"י), כשהאדם מגיע לי"ג שנה ובא אליו היצר הטוב, מתעוררים אז הכוחות השפלים לעשות את ההיפך מהטוב, כאשר השמש והאור זורחים מתעורר הרע להתנגד ולהפריע, יעקב גבר וניצח את הכוחות השפלים ואילו עשו כרע ונפל תחת ממשלת התאוה.	64670
	64671
	64672
	64673
	64674
	64675
	64676
	64677
	64678
	64679
	64680
	64681
	64682
	64683
	64684
	64685

ופחים רבים ללכוד את בעלי העליה, להפריע ולהכשיל בכל מיני דרכים ובכל מיני צורות, וע"פ קבלה	64686
נאמר כי גם המלך המשיח נולד בעקיפין בצנעה ובאופן סודי, כדי להצניעו ולשמרו מקטרוגים וממפריעים	64687
שהיצר שם אותם להפריע תמיד.	64688
כאשר האדם נפרד מביתו לצאת למרחקים, נולדים אצלו געגועים חזקים המעציבים את רוחו, מענים אותו	64689
ומושכים אותו להישאר בביתו, וכן גם הגעגועים והמבוכה הנולדים בלבו של אדם, כאשר הוא מחליט	64690
להיפרד מדרך חיים שהתרגל לה, לשוב בתשובה ולשפר את מעשיו, כי מאד נקשר להרגליו הטבעיים,	64691
והללו מושכים אותו ומציקים לו, וכאשר מרגישים כי האדם נפרד מהם מכבידים על לבו, מעציבים את	64692
רוחו, ומנסים להניאו מהיפרד מהם.	64693
הופעת כוחות המתנגדים והמפריעים היא טבעית ורגילה, ולכן אל לו לאדם שנתעורר לעשות את הטוב	64694
ולעזוב את דרכו הקודמת להתייאר ולפחד מתופעה זו, כי היא קיימת ועומדת רק בתקופה הראשונה, אבל	64695
כאשר האדם עומד איתן על דעתו, מסיח דעתו מהמפריעים אזי יתיישר ממנו ויניחוהו.	64696
וראיתי בספר הישר לרבינו תם השער הששי שמאריך בענין זה, ואעתיק רק קיצור מדבריו למען פיתוח	64697
הרעיון וז"ל, כי צריך לבעל העבודה להכיר בתחילת עבודתו, כי האהבה והשנאה נלחמות שתיהן, פעם	64698
תגבר האחת ופעם תגבר השניה, ועל כן אין צריך בתחילת עבודתו להיות חושש אם יקוץ בה, כי זה משפט	64699
האהבה בתחילתה כי תגיע לתכלית ידועה ותחדל, ואח"כ תשוב ותתחזק ותתחדש כנשר, ואחר כן אם	64700
תחלש האהבה ותכבד השנאה אל יהי נואש מן העבודה, רק ידע כי לקץ ימים תחלוף, ועל כן צריך	64701
למשכיל בתחילת עבודתו להרגיל עצמו בלאט לכל יקוץ בעבודה. (אור חדש).	64702
	64703
מאמר שפד	64704
ויפתח ה' את פי האתון ותאמר לבלעם מה עשיתי לך כי הכיתני זה שלש רגלים (במדבר כ"ב כ"ח).	64705
להודיעו שהפה והלשון ברשותו של הקב"ה, שאם ביקש לקלל פיו ברשותו (במ"ר כ' י"ב), אמרו חז"ל פי	64706
האתון הוא אחד מהדברים שנבראו בין השמשות של ששת ימי בראשית, ופירש רבינו יונה דהיה מוכרח	64707
להבראות בששת ימי בראשית משום דאין דבר חדש בעולם, ולכן נעשה תנאי במעשה בראשית שישתנו	64708
מטבעם לעת הצורך, ומזה רואים גדולתם של ישראל, שלא רק שנשתנה הטבע עבור הצלתם, אלא ששינוי	64709
הטבע הזה הוא נחשב צורך הבריאה כולה, עד שהיה מוכרח להתנות על זה במעשי בראשית.	64710
מכאן לימוד גדול לבלעם להבין היטב שאין בכוונת הקב"ה לתתו לקלל, וכמ"ש לא תאור את העם כי	64711
ברוך הוא, מופת חותך ניתן לו על כך במה שנשתנה הטבע ונפתחה פי האתון, להראות לו שאין פיו	64712
ברשותו לעשות כאוות נפשו, ולא עוד אלא שהודגש לו בזה החשיבות של כלל ישראל, וכמ"ש חובת	64713
הלבבות (פ"ד הבחינה), שכוחות הטבע נוהגים בהנהגת העולם כפי מה שיאות לתורה, ומכיון שקיום	64714
ישראל מוכרחת לשם קיום התורה, הרי שום כוח בעולם אינו מסוגל לעקרו חלילה.	64715
עם כל זאת נשאר בלעם מבלי להתפעל כלל, סירב לעשות חשבון הנפש, מיאן להכיר בחשיבות המיוחדת	64716
של כלל ישראל שהנוגע בהם כנוגע בבת עינו כביכול, לא רצה להבין שבזה שמרד נגד ה' בלכתו לקלל	64717
את ישראל, המריד את הטבע נגד עצמו וכמו שכתב החובת הלבבות (חשבון הנפש ו'), שאם השר מורד	64718
במלכות זה גורם שהעבדים שלו ימרדו בו, אם אתונו מרדה בו אין זה אלא משום שהמרה הוא פי אדונו,	64719
ומרוב כעסו ורגזו ניטל ממנו שכלו להכיר במצבו האומלל.	64720
לולא מקרא שכתוב אי אפשר היה להאמין שגדול הנביאים שבאומות, כל כך התדרדר והתרחק מהשכל	64721
הפשוט, שלא רק שלא נכווה בפושרין אלא אפילו בחמי חמין לא הרגיש, רצונותיו של בלעם לא נתנו לו	64722
לשקוט לרגע, כדי שיקלוט את המשמעות של הנעשה, אלא דחפוהו כבתוך כף הקלע מדחי אל דחי עד	64723
שהשימוהו לגמרי.	64724
כ"כ הוליכוהו שולל מזימותיו השפלות ומדותיו הפחותות, עד שאבד את היכולת להכיר את האמת אפילו	64725
כשבאה האמת וטפחתו על פניו, אדם כזה שלא חס על חייו והתעקש להמשיך בדרך לאבדון, התדרדר	64726
למצב כזה שהפסיד לגמרי את הבחירה החופשית שיש לכל אדם בטבע, ובודאי שאי אפשר היה להשוותו	64727
לגדולי הצדיקים, שלא היו צריכים יותר מרמז קל כדי להפקיר את עצמם לגמרי למען כבוד שמים.	64728
משה רבינו נתגדל בילדותו בבית פרעה, על פי מושכל ראשון היה לו לחשוב שרצון ה' בזה כדי שיוכל	64729
להשפיע על פרעה לטובת עם ישראל, וממילא כדאי להבליג בינתיים כדי שסוף סוף יוכל להטיב לאחיו	64730
במועד הנכון, ובודאי היתה נגיעה גדולה לטובת טיעון זה, שהרי נהנה מכבוד מלכים ולמה להפקיר הכל?	64731
ובכל זאת לא נתפעל כלל ויצא לראות בסבל אחיו, וברגע שראה יהודי נתון בסכנה הפקיר את מעמדו הרם	64732
וחש לעזרתו.	64733

64734 וכיון שלא דאג לעצמו אלא לכלל, זכה להבחר למושיען של ישראל כשנתגלה הקב"ה אליו בסנה, כמ"ש
64735 וירא ה' כי סר לראות (שמו"ר א' ל"ב), ופירשו במדרש שבהיותו במצרים עזב את כל כבודו בבית פרעה
64736 ויצא לראות בסבלם של אחיו, ולכן זכה להתגלות כבודו ית' ולעלות עוד למעלה בקודש.
64737 איתא בספרא על הפסוק את משפטי תעשו ואת חקותי תשמרו ללכת בהם (ויקרא י"א), עשאו עיקר ללכת
64738 בהם, שלא יהיה משאך ומתנך אלא בהם, שלא תערב בהם דבר אחר בעולם, ומסיים שם בהתהלכך תנחה
64739 אותך (משלי ו'), וביאור הדברים שעל האדם לדעת שאין התורה לימוד בעלמא ואוסף של מצוות לקיים,
64740 אלא דרך חיים ונר לרגלו, ועל כל צעד ושעל יש לדון מה רצון התורה בזה, אנו חושבים שיצאנו ידי
64741 חובתינו בזה שאנו מתפללים ולומדים, אבל זה לא מספיק כל עוד שהתורה לא ממלאה את מחשבתינו, כל
64742 עוד שאין משאנו ומתננו בה לכוון צרכינו בחיים על פיה, וזהו שמסיים הספרא בהתהלכך תנחה אותך,
64743 כלומר עלינו לכוון את דרכינו בחיים על פי התורה.
64744 רק בזאת נוכל להיות צדיקים כמשה רבינו כמ"ש הרמב"ם (פ"ה הלכ' תשובה), משום שבאור התורה
64745 נוכל להזהר מכל מכשול בדרכינו ולבדוק כל מעשה לעשות או לחדול, אם נביא כבלעם הגיע למצב של
64746 טירוף כזה שלא היה יכול לשלוט על עצמו, ולחזור על עקביו אפילו כאשר נוצח ע"י אתונו, אם כן יכולים
64747 אנו לתאר לעצמנו שהסכנה הנשקפת לאדם מיצרי הפחותים, אינה דבר של מה בכך אלא סכנה מוחשית
64748 ביותר, ועל כן מוכרח האדם לבדוק את דרכיו ולייסר את עצמו תמיד, לברוח כצבי מיד וכצפור מיד יקוש,
64749 וכמ"ש שלמה החזק במוסר אל תרף נצרה כי היא חייך (משלי ד'). (המוסר והדעת).
64750

מאמר שפה 64751

64752 ויפתח ה' את פי האתון ותאמר לבלעם מה עשיתי לך כי הכיני זה שלש רגלים (במדבר כ"ב כ"ח).
64753 אונקלוס בר אחתיה דטיטוס בעי לאיגור, אזל אסקיה לטיטוס בנגידא, אמר ליה מאן חשיב בההוא עלמא?
64754 א"ל ישראל, מהו לאדבוקי בהו? א"ל מלייהו נפישין ולא מצית לקיומינהו, זיל איגרי בהו בההוא עלמא
64755 והוית רישא, דכתיב הו צריה לראש, כל המיצר לישראל נעשה ראש, א"ל דיניה דההוא גברא במאי? א"ל
64756 במאי דפסיק אנפשיה, כל יומא מכנשי ליה לקיטמיה ודייני ליה וקלו ליה ומבדרו אשב ימי.
64757 אזל אסקיה לבלעם בנגידא, א"ל מאן חשיב בההוא עלמא? א"ל ישראל, מהו לאידבוקי בהו? א"ל לא
64758 תדרוש שלומם וטובתם, א"ל דינא דההוא גברא במאי? א"ל בשכבת זרע רותחת, אזל אסקיה לפושעי
64759 ישראל, א"ל מאן חשיב בההוא עלמא? א"ל ישראל, מהו לאדבוקי בהו? א"ל טובתם דרוש רעתם לא
64760 תדרוש, תא חזי מה בין פושעי ישראל לנביאי אומות העולם (גיטין נ"ז).
64761 וקשה להבין טיטוס וכן בלעם שכבר היו בעולם האמת, והרי הם מודים שעם ישראל חשוב שם בעוה"ב,
64762 איך הם מיעצים את אונקלוס להיות מיצר לישראל? והלא שם בעולם האמת אחרי מיתת האדם, הרי מת
64763 אצלם יצה"ר ובטל מהם חשק המדות הרעות, ולמה יעצו טיטוס ובלעם לעולל רע לישראל? ברם אין ספק
64764 ששם רואים את האמת, והא ראייה שהם מודים כי עם ישראל חשוב שם, והם הרשעים נענשים על
64765 חטאייהם ועל הרשעות שעשו לגבי עם ישראל.
64766 אלא שהרע טבוע בהם ואינם מסוגלים להשתנות, נפשם כל כך מלוכלכה שאי אפשר להפריד אותה מהרע,
64767 הרגל רע של שנים עשה את שלו בהיבלעותו לתוך נימי נפשם, שאפילו מבלי כוונה הם נוטים לרע,
64768 וכמ"ש רשעים אפילו על פתחו של גיהנם אינם חוזרים, כי אינם יכולים לחזור, החטא דבוק בהם והעבירה
64769 חודרת ומרעילה אותם לגמרי.
64770 לכן אף שטיטוס ובלעם מודים בחשיבותם של בני ישראל, והם יושבים שם ברומו של עולם, מכירים
64771 ויודעים את האמת, רוצים לדבר ולשבח את האמת, אולם נשתרשו כ"כ בחטא עד שקשה להם לעשות דבר
64772 שהוא בניגוד לטבעם והרגלם, ורק הגיהנם מטהר אותם ואת נפשותיהם, אבל גם זה רק לאחר שנים רבות,
64773 ומי יודע מהו הזמן הדרוש להם לנקותם ולזככם, החטא כה נשתרש בהם, הרע כה חדור בתוכם עד
64774 שאפילו לאחר זמן של שהייה בעולם העליון, אינם מסוגלים עוד להשתחרר מן הרע הדבוק בהם, ואין כל
64775 סתירה בין מה שהם מודים בחשיבות ישראל, לבין זה שהם מיעצים לעשות להם רעה, כי אינם שולטים
64776 על טבעם אלא טבעם שולט עליהם.
64777 ומה מאד הולמים דברי רבינו בחיי על התורה בפ' בלעם עה"פ כי התעללת בי, היה ראוי בלעם שיתמה
64778 בפלא הגדול הזה של דיבור האתון, ושירעיש מן הנס המחודש והמבהיל את כל ההולכים עמו בדרך, והיה
64779 לו לחשוב ולהתבונן כי מאת ה' היתה זאת לסכל עצתו ולהשיב חכמתו אחור, אבל מתוך אכזריותו ורוע
64780 טבעו ומרוב חפצו ללכת לקח הענין בדרך תמות, ולכך השיב כאדם שמדבר עם חברו כי התעללת בי
64781 עכ"ל.
64782 וגר"א ז"ל באדרת אליהו כתב, בעשרה נסיונות נתנסה בלעם הרשע ובכולן לא השגיח בהם, כנגד עשרה
64783 נסיונות שעמד אברהם אבינו ע"ה בכולן, ובלעם הרשע עבר על כולן ולא השגיח בהם כלל, וכנגד כן כתיב

כאן עשר פעמים מלאך ה', הרע כ"כ השתרש בנפשו והתרגל בו עד שלא היה יכול להשתמש בשכלו והכרתו העליונה שזיכו לו מן השמים, והרגליו הרעים שלטו עליו עד שנתדרדר לטמיון ולאבדון.	64784
מכריז אליהו פנו מקום לבר ליואי, אזל אשכחיה לרשב"י דהוה יתיב על תלת עשר תכטי פיזא כסאות של זהב), א"ל את בר ליואי, א"ל הן, נראתה הקשת בימך? א"ל הן, א"כ אי אתה בר ליואי אין אתה ראוי לכרוז זה שאני שומע, שהקשת אינו אלא אות ברית שלא יחרב העולם, ואם יש צדיק גמור בדור אין צריך אות, ולא היא! דלא הוה נראת הקשת בימיו אלא סבר לא אחזיק טיבותא לנפשי (כתובות ע"ז).	64785
קשה למה נמנע ריב"ל מלומר את האמת שהקשת לא נראתה בימיו? האם יש צורך להצניע את המעשים בעוה"ב? כלום יש בעולם האמת רגש של הנאת הכבוד, או שמא תזוח דעתו שהוא צדיק גמור שהציל את הדור מעונש המבול? אכן גילוי נפלא במדרגת הענוה רואים אנו מסיפור זה, ריב"ל הרגיל את עצמו כ"כ במידת הענוה וההתרחקות מן הכבוד, עד שגם בעוה"ב לא סרה ממנו מדה זו.	64786
בחיינו עלי אדמות מיעט מכבודו והיה משנה בדיבורו שלא להחזיק טיבותיה לנפשיה, התאמץ שלא ליהנות משבח מעלותיו עד שהדבר נעשה אצלו טבע שני, וכאשר בא לעוה"ב הגם שאין שם רגש של הנאת הכבוד, מכל מקום מכיון שלבו ופיו היו מורגלים להצניע מעשיו בעוה"ז, לא יכול היה לשנות ממנהגו זה גם בעוה"ב.	64787
רואים אנו כמה גדול כוח ההרגל השולט על הנפש הן לטוב והן לרע, וכמש"א ז"ל עה"פ והחוט המשולש לא במהרה ינתק, אר"ש בר רב יצחק, שומר אדם את עצמו מן העבירה פעם ראשונה ושניה ושלישית, מכאן ואילך הקב"ה משמרו, שנאמר הן כל אלה יפעל אל פעמים שלוש עם גבר (ירושלמי פאה פ"א א').	64788
(אור חדש).	64789
מאמר שפו	64790
ויאמר בלעם לאתון כי התעללת בי לו יש חרב בידי הרגתיך (במדבר כ"ב כ"ט).	64791
שואל רבינו בחיי עה"ת היה ראוי בלעם שיתמה בפלא הגדול הזה של דיבור האתון, ושירעיש מן הנס המחודש והמבהיל את כל ההולכים עמו בדרך, והיה לו לחשוב כי מאת ה' היתה זאת לסכל עצתו ולהשיב חכמתו אחור? אבל מתוך אכזריותו ורוע טבעו ומרוב חפצו ללכת לקח הענין בדרך תמות, ולכך השיב כאדם שמדבר עם חבירו כי התעללת בי, ובספורנו שם ויפתח ה' את פי האתון, נתן בו כוח לדבר כענין ה' שפתי תפתח, וכל זה היה כדי שיתעורר בלעם לשוב בתשובה בזכרו כי מה' מענה לשון גם לבלתי מוכן, כש"כ שיוכל להסירו מן המוכן כרצונו, וכל זה כדי שלא יאבד איש כמוהו.	64792
וילך שפי ובתרגום יונתן, בלעם הלך וגחין כחויא (כנחש), ובחזקוני הלך מכותת ונשבר מלחיצת הקיר, ומרוב שנאתו את ישראל לא המתין עד שנתרפא, בלעם מתפתל מיסורים שבור ורצוץ במובן הגופני ונרמס לגמרי בכבודו, ואחרי כל זאת הוא לא נכנע, לא נסוג מרשעתו ומאכזריותו, אלא הוא ממשיך לעמוד בעקשות על ביצוע מזימתו, אפילו כשהוא רואה שאין ההצלחה מאירה לו פנים, ואומר בעל חובת הלבבות, כמה טבענו עבה ועורפנו קשה ואמונתנו מועטה, וכמה אנו קשים להמשך אחר האמת.	64793
דוגמה לקשיות עורפו של אדם ומידת סירובו להיכנע אל האמת, אנו רואים באחאב מלך ישראל (מלכים א' י"ז), ויאמר אליהו התשבי מתושבי גלעד אל אחאב, חי ה' אלהי ישראל אשר עמדת לפניו אם יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי, ויהי בהכרית איזבל את נביאי ה' ויקח עובדיהו מאה נביאים ויחביאם חמישים איש במערה וכלכלם לחם ומים, ויאמר אחאב אל עובדיהו לך בארץ אל כל מעיני המים ואל כל הנחלים אולי נמצא חציר ונחיה סוס ופרד ולא נכרית מן הבהמה, ויחלקו להם את הארץ לעבור בה, אחאב הלך בדרך אחד לבדו, ועובדיהו הלך בדרך אחד לבדו (שם י"ח ד').	64794
אחרי פורענות ויסורים של מניעת הגשם על הארץ במשך שלוש שנים, אחרי תקופה כה ארוכה של רעב כשכל המדינה כמעט התמוטטה, ולאחר שכבר ראה ונוכח בכוח הנביא אליהו והמופת שבא על ידו שהקב"ה מאזין לבקשתו ותפילתו, הרי כבר צריכה היתה גאוותו של אחאב להתנפץ לרסיסים, שעורפו ייכנע ועקשנותו תתרכך, אבל לא! בא הכתוב ומספר לנו אחאב בדרך אחד לבדו, הוא לא עזב את דרכו הנלוזה, כל אחד משניהם פנה לדרכו שלו, עובדיהו פנה לדרך ה' ואילו אחאב פונה לדרך האלילים שלו! רב מנשה הוא אזל לבי תורתא, פגעו ביה גנבי אמרו ליה לאן קאזלת? אמר להן לפומבדיתא, כי מטה לבי תורתא פריש, אמרו ליה תלמידא דיהודא רמאה (תלמידו של רב יהודה הוה וקרו ליה רמאה), כלומר ממנו למדת לרמותינו, אמר להו ידעיתו ליה שהוא רמאי, יהא רעוא דליהווי הנהו אינשי בשמתיה, אזלו עבדו גניבתא עשרין ותרתין שנין ולא אצלחו, כיון דחזו אתו כולהו תבעו דלישרו שמתיהו, והוה בהו חד גירדנא (אורג) דלא אתא לשרויה שמתיה, אכליה אריה, היינו דאמרי אינשי גירדנא דלא טיזן שתא בציר משני (עבודה זרה כ"ו).	64795
	64796
	64797
	64798
	64799
	64800
	64801
	64802
	64803
	64804
	64805
	64806
	64807
	64808
	64809
	64810
	64811
	64812
	64813
	64814
	64815
	64816
	64817
	64818
	64819
	64820
	64821
	64822
	64823
	64824
	64825
	64826
	64827
	64828
	64829
	64830
	64831
	64832
	64833

ציור הוא על עקשי לב שאינם מסוגלים לסגת מעקשנותם, עשרים ושתים שנה לא הצליחו באומנותן הפחותה של גניבה, ולא האמינו בדברי תלמידו של ר' יהודה ששמתא להם, עד שנכנעו ובאו לבקש התרה על שהחרים אותם, קשה היה להם להכנע, מדי שנה בשנה עלה על דעתם לבקש התרה שהיא הכנעה גלויה, אבל נרתעו מזה ולא אזרו אומץ למרוד בעקשנותם, העדיפו לסבול אי הצלחה באומנותם ובלבד שלא ליכנע, עד שלבסוף כרעו ונכנעו.	64834
ואילו אותו עז פנים הגרדן, אף לאחר שראה שחבריו נכנעו והצליחו, והיתה הזדמנות שגם הוא ישתתף, בפרט כשעושים זאת ביחד הדבר יותר קל מבחינה נפשית, אבל כה קשה הוא הטבע שלא להכנע, שאפילו על סף המות הוא לא נכנע, למרות שזה לטובתו, והוא עומד במריו וסופו מר היה, אבל היה לקח טוב לאחרים, על המדה הזו של הכנעה צריכים להשקיע עמל רב, וזה אמור גם ליראים, שעל אף שהם נכנעים להקב"ה, אין הם נכנעים לבני דורם, גם לא לחכמי התורה, ובודאי לא לבני אדם הבינוניים.	64835
ומספרים על הגאון רבי יהונתן אייבשיץ מפרג ז"ל, שפעם נאלץ להתעכב ליוה"כ בעיר אחת שבה לא הכירו אותו, וכאשר נכנס לבית הכנסת חיפש שכן טוב להתפלל לידו, ומצא יהודי אחד שהתכונן ליום הקדוש בדבקות ובשברון לב הרבה, בבכיות ואנחות בכל התפילות, וכמובן שנהנה הגאון מהשכן הטוב והוא התעודד מתפילותיו ובכיותיו, כן היה בליל יוה"כ וכן היה בשחרית, עד שהגיע עת הקריאה בתורה, שאז כיבדוהו לשכן לעלות לתורה בעליה הרביעית.	64836
והנה הוא רץ בזעם לעבר הבימה, התפרץ בשצף קצף ואמר לגבאי, לפלוני כיבדו שלישי ולי רביעי? וכשחזר האיש למקומו, לא שלט הרב ברוחו ושאלו, במחילת כבודו, כה היית שבור ורצוץ בתפילה, שפכת בכיות ואנחות בהכנעה, וכעת אתה מחולל שערוריה בגלל כבוד מדומה? אתמהה? השיב האיש ההוא, לפני הקב"ה אני יכול להכנע, אבל לפני האדם הנבזה ההוא אכנע?	64837
הסיפור הזה חושף טפחיים מתכונתו הפנימית של האדם, שקל לו לעשות עצמו עפר ואפר כלפי מעלה, כלפי הנעלם מעין כל והשולט בכל, אבל בפני אנשים כמוהו, אינו מסוגל לעשות כן, הולך בחרב ובחנית ולוחם על קיום כבודו, ובשום אופן לא יהיה מוכן לוותר אף במשהו מן המשהו, ואומר הגר"א ז"ל באבן שלמה, הרשעים אפילו בשעת מיתתן מקשים עורפם ולוחמים עם מלאך המות, אבל הצדיקים פושטין צוארם כיונה. (מעייני החיים).	64838
מאמר שפז	64839
ותאמר האתון אל בלעם הלא אנכי אתנך אשר רכבת עלי מעודך עד היום הזה ההסכן הסכנתי (במדבר כ"ב ל').	64840
נתעוררנו בהערה נוראה, אשר מעולם לא ירדנו לעומקם של דברים, שאול המלך כשנצטוה ע"י שמואל הנביא, ועתה שמע לקול דברי ה' לך והכית את עמלק ולא תחמול עליו, והמת מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שה מגמל ועד חמור, ויבוא שאול וירב בנחל, אמר רבי מני על עסקי נחל, בשעה שאמר לו הקב"ה לשאול לך והכית את עמלק, אמר ומה על נפש אחת אמרה תורה הבא עגלה ערופה, כל הנפשות הללו עאכ"ו, ואם אדם חטא בהמה מה חטאה, ואם גדולים חטאו קטנים מה חטאו (יומא כ"ב:).	64841
הנה היתה זאת דרשה של ק"ו אחת ממדות שבתורה, פלפול נפלא שדן שאול בזו הסוגיא, ועל פי זו הדרשה פסק ועשה מה שעשה, וכן אמר שאול בפירושו, ויבוא שמואל אל שאול ויאמר לו שאול ברוך אתה לה' הקמותי את דבר ה', וגם אחרי שהוכיח אותו שמואל באמרו, ומה קול הצאן הזה באזני, ולמה לא שמעת בקול ה' ותעש הרע בעיני ה', השיב לו שאול אשר שמעתי בקול ה' ואלך בדרך אשר שלחני ה'.	64842
הנה לפי דעתו של שאול לא היה לו שום ספק כי ודאי עשה הכל על פי הדין, והנה אמר לו שמואל החפץ לה' בעולות וזבחים כשמוע בקול ה', הנה שמוע מזבח טוב להקשיב מחלב אילים כי חטאת קסם מרי ואון ותרפים הפצר, וברד"ק מפרש פירוש נורא וז"ל, כמו שחטא קסם הוא חטאה גדולה, כי הוא מסיר בטחוננו מהקב"ה ונותן בטחוננו בקסם, ואומר כי אין בידו להטיב ולהרע, לפיכך לא יירא ממנו לעבור על מצותו, והרי הוא כעובד ע"א, וכתרפים ג"כ שהוא חטאת גדולה, כן הוא חטאת גדולה הפצר, והוא מי שעובר על רצון המצוה אותו.	64843
הדברים מבהילים מאד, כי איך יתכן לדמות כשלון של שאול המלך לחטאת קסם ואון ותרפים? שאול המלך שאמר עליו חז"ל בן שנה שאול במלכו (שמואל א' י"ג), אמר רב הונא כבן שנה שלא טעם טעם חטא, הנה אין לנו אף מושג בחטא של שאול המלך בחיר ה'! כל חטאו לא היה כי אם איזו טעות, אם בדבר משנה או בשיקול הדעת.	64844
ולוא היה לנו בזה דבר ה' ואת דברי לא הקים, לא היינו יודעים באמת איך לפסוק ההלכה אם כשמואל או כשאוול, כי הלא היה זה פשוט מחלוקת בדעת דבר ה', ועל חטא כזה של טעות של שאול בחיר ה', קראו הכתוב חטאת קסם און ותרפים, מורה פי האל ואינו עושה מה שצוהו, הרי הוא כופר בו ומסיר	64845
	64846
	64847
	64848
	64849
	64850
	64851
	64852
	64853
	64854
	64855
	64856
	64857
	64858
	64859
	64860
	64861
	64862
	64863
	64864
	64865
	64866
	64867
	64868
	64869
	64870
	64871
	64872
	64873
	64874
	64875
	64876
	64877
	64878
	64879
	64880
	64881
	64882
	64883

בטחוננו ממנו, ואומר כי אין בידו להטיב ולהרע, ולפיכך לא יירא ממנו לעבור על מצותו והרי הוא כעובד ע"ז.	64884
	64885
בקורת חריפה כזאת על מעשה אדם הנה זה ממש לא יאומן כי יוגד, לא יאמרו כזאת כי אם בעלי מוסר המשכילים לחדור לתכונת הדברים ומקורם, סוד גדול כזה הוא ענין חטא, וחטא של מי? של שאול בחיר ה'! נורא מאד עומק הדין, ומה לנו יותר ממה שהכתוב בפירושו אומר ע"ז, יען מאסת את דבר ה', ובתורתנו הקדושה אין חלילה ענינים של מליצות, ואם התורה קוראת זה מאסת הלא זה דברים כפשטן ממש מאסת!	64886
	64887
	64888
	64889
	64890
והנה שאול לא הכיר בחטאו ולא הודה בדבר עד שאמר לו שמואל בשם ה' הנה שמוע מזבח טוב, להקשיב מחלב אילים, הנה לכאורה לא ביאר לו כלום, ולא הוסיף לו כלום בבירור טעותו ובשקול דעתו של שאול אשר סבר כי באמת כן הקים את דבר ה', כי הלא על כן דן ק"ו, ומה זה עתה הכיר בחטאו לאמר חטאתי כי עברתי את פי ה'?	64891
	64892
	64893
	64894
זהו ביאור הדברים, שמואל גילה לו חדש, הנה שמוע מזבח טוב, נתבע הוא על חסרון שמיעה, הן אמת כי לא הזדת בכלום, אמנם מעשיך בטעות באו, אבל אגלה לך שורש מקור הטעויות מאין הן באות, הטעויות באות מאי שמיעה, מאשר לא שמעת את דבר ה', לו שמעת את דבר ה' היטב על מתכונתו, לא היית בא לעולם לידי טעות, כמו שבשמיעה גשמית, האדם אשר אזנו בריאה ושומע הכל ברור, לא מסתפק ולא טועה, והמסתפק במה ששמע אם ככה שמע או אחרת, סימן הוא כי נמצא איזה קלקול בשמיעתו.	64895
	64896
	64897
	64898
	64899
אמנם כי טעית, אמנם כי כל חטא בכלל אינו אלא טעות, כי בידיעה ברורה אין מקום לחטא, אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות (סוטה ג'). אבל התבונן ודע כי כל הטעויות הולכות ובאות מאי השמיעה, לו היה חוש השמיעה כתקונו, לו היה ער וזהיר ושומע את דבר ה' היטב על כל חוטיו נימיו ומיתריו בתכלית הדיק, כי אז לא היה בא בשום אופן לשום טעות בעולם, ואם אמנם סו"ס באת לידי טעות, הרי סימן מובהק הוא כי לא שמעת היטב.	64900
	64901
	64902
	64903
	64904
וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה, הגוף אמנם הוא עפר ממש, גוש חושך בתכלית ללא כל נצנוץ של אור, אבל יש ענין של חיבור גוף ונפש, הוא הסוד הגדול של ויפח באפיו נשמת חיים, כל דנפח מזלילה נפח, כשקרני אור הנפש מושמים על הגוף באין כל הפסק ופירוד, כי אז הגוף בעצמו נהיה לאור גדול ונורא, נמצינו כי כל עבודת האדם היא אך ורק לאסור את מרכבת הגוף והנפש יחד, שיהיו אחד בתכלית, ואם לא ירתום את הגוף להנפש, כי אז לא תועילנה לו שום חכמות, ותהיינה אף חכמות הכי גדולות, בכ"ז ישאר הגוף בכל עכרותו.	64905
	64906
	64907
	64908
	64909
	64910
ובלעם יוכיח אשר במדרגת חכמתו לא נפל מהדרגה היותר גבוהה, כן אמרו ז"ל (ספרי ברכה ל"ד), לא קם נביא עוד בישראל כמשה, אבל באומות העולם קם ואיזהו? בלעם, והוא עצמו אמר תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו, הנה הכיר ישרים וגם רצה להיות כמותם, ואיך יתכן כל התועבות שעשה כמ"ש ז"ל (סנהדרין ק"ה:), הלא אנכי אתנך אשר רכבת עלי בועל אתונו היה, הוא הדבר אמנם חכמתו של בלעם היתה גדולה ורבה, אבל לא עסק ברתימת הגוף והנפש יחד, וכשהגוף אינו רתום להנפש הנה זה בכה וזה בכה, והגוף עושה מה שהוא רוצה ומועמד הוא לכל התועבות.	64911
	64912
	64913
	64914
	64915
	64916
לא כן האבות הקדושים, סודם הוא כי היו רתומים, כל ימיהם עסקו בעיקר העיקרים, לרתום את הגוף עם הנפש, מה היה עושה אברהם? היה ממרמר ומסגף עצמו (שיה"ר א' נ"ח), הוא סוד הריתום וזהו ענין המוסר, וגם המלה מוסר כן הוראתה בפשוטה, לאסור את האדם גופו ונפשו במרכבה אחת בתכלית הרתימה, יהיו מובלעין אחד ברעהו והיו לאברים וגידים מציאות אחת ממש.	64917
	64918
	64919
	64920
באברים וגידים אין כל היכי תמצא של טעותים, כי המציאות עושה את שלה, האוזן השומעת הלא שומעת היא, עין הרואה רואה היא, ומה שייך טעותים? ואדם התועה בדרכו סימן הוא כי נפשו פורחת היא, מרחפת מעל פני הגוף ולא בגוף היא, אינה כלל מציאות של אברים וגידים, כי אם רוח מתהלך באויר, ובאין אברים הוא פתוח לכל משחית, והוא מועמד ודאי לכל טעותים ושגיאות.	64921
	64922
	64923
	64924
	64925
	64926
	64927
	64928
המליכו הקב"ה על מאתים וארבעים ושמונה אברים (גדרים ל"ב:), שאול כי טעה וחטא, כל התביעה היתה הנה שמוע מזבח טוב, בשמיעה בריאה ומתוקנת אין מקום לטעותים, הוא אשר מתפללים בכל יום ותן בלבנו להבין ולהשכיל לשמוע, גם בינה גם שכל זה כלום אם לא יקנה אוזן לשמוע, כי רק זה הוא ההכשרה והתנאי אל ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים, את כל דברי תורתך באהבה נורא למתבונן!	64929
	64930
	64931
	64932
	64933

	מאמר שפח	64934
	ויגל ה' את עיני בלעם וירא את מלאך ה' נצב בדרך וחרבו שלופה בידו ויקוד וישתחו לאפיו (במדבר כ"ב ל"א).	64935
	הרמב"ן העיר על לשון ויגל הלא היה זה מראה נבואה? ומזה שנבואה בכל העתיד אינו בריאה חדשה, דביצירת האדם יש כבר הכל, ורק שאינו רואה זאת מחמת אוטם הלב וכיסויו, וכשמסירים אוטם הלב אז רואים הכל, ונביא כאן דבר אחד שהנהו מעיקרי עבודת האדם, והאדם באמת עוסק בזה כל היום, ובכל זאת אינו יודע מזה כלום מחמת אוטם הלב, חסד הלא הוא יסוד כל הבריאה ועבודת האדם, ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד (מיכה ו'), ובאמת הוטבעה כן כל הבריאה, שאין בה שום מעשה ופעולה שלא תהיה בה פעולה של חסד, והאדם אינו יודע מזה כלל, והוא רק משום הסיבה שכתב הרמב"ן, אוטם הלב וכיסויו.	64936 64937 64938 64939 64940 64941 64942 64943 64944
	על הערה זו נתעוררנו במגילת רות, ותאמר נעמי יעשה ה' עמכם חסד כאשר עשיתם עם המתים ועמדי (רות א'), ולכאורה הלא בכל המגילה לא נזכר שום מעשה חסד שעשו לבעליהן רק מה שנשאו להם, וכי נשואי אשה עם בעלה וחייהם ההדדיים מעשי חסד הם, ומה שייך על זה חסד? וכן ויען בועז ויאמר לה הגד הוגד לי את אשר עשית את חמותך אחרי מות אישך (שם ב'), ולכאורה איזה חסד עשתה עם נעמי, הלא נעמי הפצירה בה לשוב, ורות עשתה זאת לטובת עצמה, ואיך נוכל למנות פעולה שאדם עושה לטובת עצמו בין פעולות החסד?	64945 64946 64947 64948 64949 64950
	וכן ויאמר ברוכה את לה' בתי, היטבת חסדך האחרון מן הראשון (שם ג'), איזה מעשה חסד עשתה בזה רות, והלא עשתה זאת רק לטובת עצמה, וכמ"ש ותאמר לה נעמי חמותה בתי הלא אבקש לך מנוח אשר ייטב לך (שם ג'), וכי נוכל לחשוב פעולה שאדם עושה לטובת עצמו, בשביל איזה שידוך הגון וכדומה למעשה חסד?	64951 64952 64953 64954
	כשנתבונן נראה דכל הנחתנו שמעשה שהאדם עושה לטובת עצמו אינו מעשה חסד הוא טעות, מצות צדקה ודאי שהוא מעשה חסד ואמרו חז"ל (פסחים ח'), שהאומר אתן צדקה בשביל שיחיה בני הרי זה צדיק גמור, ומעשהו הוא מעשה חסד אע"פ שהוא עושה זאת לתועלת עצמו, דאין הכוונה מגרעת את המעשה, אמנם ידונו עמו על ענין לשמה אבל בענין חסד אין כאן שום גרעון, וכי מנין לנו שאסור לעשות חסד לתועלת עצמו, והרי הדין שכל מעשיו הם מעשי חסד שאמרו (שבת י'), כל הדן דין אמת לאמיתו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, אעפ"כ מותר ליקח שכר, נמצא שאע"פ שהוא לוקח שכר פעולה אין זה מגרע את מעשה החסד.	64955 64956 64957 64958 64959 64960 64961
	ואם כן הוא טעות שאנו חושבים דחנוני העסוק כל היום במקו וממכר ומרויח מזה פרנסתו אין זה חסד, דכיון שהפעולה בפני עצמה פשוט שהיא מעשה חסד, אדם הולך ערום יחף ורעב, וזה בא מאכילתו משקהו ומלבישו, הלא אין לך חסד גדול מזה, ומה איכפת לנו אם הוא מרויח מזה גם כן? והיכן מצינו שאסור לקחת ממעשה חסד לטובת עצמו, והלא יכול הוא לכיין כאן גם לשם חסד, כשאדם יביט במבט כזה על העולם, יראה שכל הבריאה כולה כל מעשיה ופעולותיה, כל עסקיה אך עסקי חסד הם.	64962 64963 64964 64965 64966
	ולפי זה כל מצוות בין אדם לחבירו יסוד כולן הוא חסד, וגם יסוד המצוות שבין אדם למקום הוא חסד, אלא שכאן נצטרך להוסיף הוספה קלה, שהחסד בזה הוא עם הבו"ת לעשות נחת רוח ליוצרו, והלא זה יסוד כל הבריאה כולה, ביסוד הקרבנות אמרו חז"ל (רש"י ויקרא א'), ריח ניחוח נחת רוח למי שאמר ונעשה רצונו וזהו יסוד כל האדם, זאת אומרת שכל יסוד הבריאה הוא לעשות חסד עם הבורא כביכול.	64967 64968 64969 64970
	אמרו חז"ל (סוטה י"ד.) תורה תחילתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים, סוגיא שנגמרה באותו ענין שפתחה בו, זוהי הוראה שכל משאה ומתנה של הסוגיא הוא מענין זה, שכל פלפול התורה והמקח וממכר בה השורש הוא חסד, המתבונן היטב בתורה הקדושה יראה שיסודה הוא חסד, אחד מעיקרי המשפטים הוא קנינים שלכאורה אין לזה שייכות לחסד, והמתבונן יראה שיסוד הקנינים באמת הוא חסד, ענין בעלות שחנן הבורא ית' את האדם נובע ממדת החסד, מהיסוד של רצה הקב"ה להטיב עם בריותיו, והוא על דרך שהרמ"ח לוצאטו מבאר, שכל ענין עבודת האדם הוא בכדי שלא יאכל נהמא דכיסופא, דמאן דאכיל מדחבריה בהית לאיסתכולי ביה, וכמו כן ניתן לאדם ענין קנינים, שהאדם ירגיש שהוא אוכל מיגיע כפיו.	64971 64972 64973 64974 64975 64976 64977
	היסוד והשורש המקיף את הכל הוא חסד, יסוד התורה חסד, יסוד הבריאה חסד, האדם שרוי כל היום בחסד, כל מעשיו ופעולותיו חסד הם, כל משא ומתן כל עסקי האדם ההדדיים כולם בנויים על חסד, שכן הוטבעה הבריאה, והאדם במחשבה שטותית אחת הוא מוחק את הכל, בהרהור קל שהוא עושה זאת לטובת עצמו הוא מוחק יסוד הבריאה, הכל נבלע ונעלם ע"י מחשבה כזו.	64978 64979 64980 64981
	ועל זה יאות להמליץ מה שאמרו חז"ל (ב"ב ט"ז.), הופך קערה על פיה, דע"י הפיכת קערה הוא הופך בנינים הרבה, ומבהיל מאד דבאמת האדם הדור כולו מחסד, היטבת חסדך האחרון מן הראשון, החסד	64982 64983

הגדול הלזה הוא פשוט, השידוך עם בועז מעשה חסד הוא, ועד כמה מבהיל זה, שאחרי כל אלה כשישאלו לאדם איה הוזהרנו בתורה על חסד, יניע בכתפיו כאילו לא ידע כלום, מגילת רות בשבועות הוא כדי להורות שיסוד התורה הוא חסד, תורה תחילתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' נ"ו).	64984
	64985
	64986
	64987
	64988
מאמר שפט	64989
ויאמר בלעם אל מלאך ה' חטאתי כי לא ידעתי כי אתה נצב לקראתי אם רע בעיניך אשובה לי (במדבר כ"ב ל"ד).	64990
	64991
לוקין על משקלות משעת עשייתן (ב"ב פ"ט), כי אם החותם אינו אמיתי נמצא שזה המשקל הוא שקר בצורת אמת, והנזק בלתי משוער, כי המחזיק ברשותו דפוס של מטבע שקר יכול לייצר הרבה מטבעות, וכל שהשקר מוסווה בצורה של אמת, כך גדול יותר השקר, המייצר סוכריות בצורת מטבעות לא יוטל לבית הסוהר על זה, שונה הדבר כשהמטבע המזוייפת עשויה מתכת, ולוקין עליהן משעת עשייתן, ההלקאה היא על צורת האמת שבה חתום בחותמת, וכל הזיוף מסתמך על צורת האמת שבדבר, כי אם נאחזים רק בהשקר אז נותר השקר בלבד.	64992
	64993
	64994
	64995
	64996
	64997
מכאן עשויים אנו ללמוד שכדי לבדוק ולעמוד על מדת חוזק היסוד של האמת צריכים להגיע אל המקור, אם יש לו מקור לינוק ממנו יש לו יסוד, אם אין לו מקור אין לו יסוד, ואיך חותרים להגיע לזה? אמת המדה היא כמ"ש חז"ל, חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב, אם הוא עומד במידות המציינות את האבות, ומידותיו של אברהם אבינו, נפש שפלה ורוח נמוכה, אבל גם במצב זה יש להזהר לבל ילך בכיוון הפוך, ויהא סבור שהוא הולך בדרך הישרה, משל למפליג בספינה שנודע לו שפניו מועדות מזרחה, והנה נתברר לו שהספינה נוסעת מערבה, מה עשה? הסב פניו לכיוון מזרחה, הלא לשוטה יחשב אם לא ישנה את מהלך הספינה.	64998
	64999
	65000
	65001
	65002
	65003
	65004
ידוע מה היה סוף דרכו של אברהם, ומה היה סוף דרכו של בלעם, אבל קיים מצב ביניים כשעומדים בחצי הדרך, אחרי שהפליג מדרכו של בלעם, אך לקצה דרכו של אברהם לא הגיע, ושם קשה להבחין, כסבור שעומד הוא על דרכו של א"א וטעות בידו, לאברהם נאמר תחילה העלהו לעולה ואח"כ אל תשלח ידך, וחשבונות כיוצא באלה היו לבלעם, לכתחילה מתירים לו ללכת, ואח"כ לא תאור את העם, ומסתמא היה מקום לטעות שהקללות דומות לעקידה, העלהו ואל תשלח ידך.	65005
	65006
	65007
	65008
	65009
פרעה ראה כי הים נקרע, וידוע היה כי הוא לא נבקע לפניו אלא לפני ישראל, וצריך היה להבין שלא לדחוק את עצמו, אלא שבשעה שהאדם רודף הוא שוכח כל החשבונות, הוא מסתכל בכוכבים של אחרים באמרו, ראו כי רעה נגד פניכם, ואינו מביט בכוכב של עצמו, וכן בלעם עין רעה היא ומדריכתו, זהירות בעין טובה צריכה להדריך את האדם מלכתחילה, ואם היא חסרה בהכרח שיגרם נזק והפסד וחסרון, ואפילו כשבונים מזבחות שקרבנותיהם מתקבלים בשמים, בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, מקבלים את קרבנו ונותנים לו מקום לטעות.	65010
	65011
	65012
	65013
	65014
	65015
צריך האדם לחקור מהו הרצון הראשון אצלו שכל מדותיו נמשכות אחריו, כי יש מדה ראשית אשר כל הנטיות נוטות אליה למלא רצונה, וממנה נובעות כל הנטיות, כמ"ש הגר"א ז"ל עה"כ כל דרך איש ישר בעיניו (משלי כ"א), אם בנקודה הראשונה קיימת הזנחה שאינה ע"פ נקודת האמת, כל חשבון לתקנה יהיה מקולקל, אם הספרה הראשונה בשורת מספרים אינה נכונה, ממילא כל החשבונות כוזבים, במושכל ראשון רואים אנחנו אצל בלעם כמעט מדת ההשתוות, חטאתי אם רע בעיניך אשובה לי, בזמן שקשור היה כבר בהבטחה לבלק לקלל.	65016
	65017
	65018
	65019
	65020
	65021
נבואתו של בלעם לאחריית הימים נשארה בתורה כתורת אמת, ולא קם נביא בישראל כמשה אבל באו"ה קם בלעם (ספרי דברים), הוא ידע על קריעת ים סוף, מלחמת עמלק, קבלת תורה, שהרי נתקבצו כל האומות אצל בלעם בשאלה, ואמר להם ה' עוז לעמו יתן (תהלים כ"ט), ובכל זאת אמר תמות נפשי מות ישרים, אבל לא רצה לחיות כיהודי, מה עשה? נעשה סרסור לדבר עבירה וסיפק את הזוהמה השפלה ביותר שבחיים, זנות, הוא היה בשמים, הגיע לנבואה, יודע דעת עליון, הכל ידע והכל הבין, אלא שלא רצה לשנות את הרצון, כל השפעה לא תועיל כלום, כי יש לו עין רעה המדריכה את הכל.	65022
	65023
	65024
	65025
	65026
	65027
ענינו הראשון של בן תורה בזמן הזה היא מסירת נפש, וצריך תמיד לבקר את עצמו אם הוא עדיין עומד על השקפתו והכרתו הראשונה, ישנם עשירים שהעשירו בבורסא, אך יש תמיד לבדוק אחריהם, ואין להסתפק בידיעה שביום אתמול היה עשיר, עשירותו עומדת היום בסימן שאלה, שכן מעלות ומורדות הבורסא נבחנות פעמיים בכל יום, יכולים לפעמים גם לוותר לך רק בתנאי שאתה עומד בסימן עליה, הנמנה על תלמידיו של אברהם אבינו, עומד על הדרך של מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי (דברי בינה ומוסר).	65028
	65029
	65030
	65031
	65032
	65033

	מאמר שצ	65034
	ויאמר בלעם אל מלאך ה' חטאתי כי לא ידעתי כי אתה... ועתה אם רע בעיניך אשובה לי (במדבר כ"ב ל"ד).	65035
	איתא בזוה"ק (פ' נצבים), א"ר יצחק כמה גדולה רחמנות הקב"ה עם בריותיו, שאפילו רשע גדול אם הרהר בתשובה ולא יכול לעשות תשובה ומת, הוא מקבל עונש על שהלך בלי תשובה, ולאחר שקיבל עונשו מחשבה טובה ההיא לעשות תשובה עולה לפני מלך עליון, ואינה סרה משם עד שהקב"ה מתקן לאותו רשע מקום במדורת שאול, ואז מחשבה ההיא יורדת מלפני הקב"ה ומשברת כל חומות מדורי גיהנם, ומגעת למקום שזה הרשע שם, מנקשת בו ונתעורר לו רצון שהוא כמקדם, ואז מצפצפת נשמה זו לעלות מתוך השאול, ואין מחשבה טובה נאבדת מלפני המלך הקדוש, ולפיכך זכאי הוא מי שמהרהר מחשבות טובות אל רבונו, שאע"פ שאינו יכול לעשותם מעלה עליו הקב"ה כאילו עשה עכ"ל.	65036
	גם לבלעם היו רגעים טובים, אבל איננו מתקיים על הרגע הטוב, הוא אמנם מתעורר אבל עולה ויורד, רם הייתי והורידני בלק, מן הרמים הייתי והורידני לבאר שחת, עם רם שלמעלן הייתי והורידני בלק מכבודי, בלעם נזקק לרוח הקודש וחזר להיות קוסם, ואת בלעם בן בעור הקוסם, לפיכך צווח רם הייתי והורידני בלק, בלעם אומר לבלק השווינו שנינו להיות כפויי טובה, אלולי אברהם אביהם לא היה בלק, שנא' ויהי בשחת אלהים ויזכור אלהים את לוט, ואילולי יעקב לא הייתי אני בעולם, שלא ראה לכן בנים אלא בזכות יעקב, שבתחילה כתיב ורחל באה עם הצאן, ואילו היה לו בנים היאך בתו רועה צאן, ומשהלך יעקב לשם נתנו לו בנים, וישמע את דברי בני לבן (מד"ר ב' ט"ז).	65037
	היה זה רגע של הודאה על האמת, בלעם אומר למלאך חטאתי כי לא ידעתי כי אתה נצב לקראתי, בלעם מודה ואומר הדבר אשר ישים אלהים בפי אותו אשמור לדבר, בלעם משבח את ישראל, מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל, כל הפרשה מלאה שבחים לישראל, וכרגע התהפך וזומם רעה על ישראל, עד שלבסוף ויקם בלעם וילך וישב למקומו וגם בלק הלך לדרכו, ואומר בעל הטורים ולא אמר אצל בלעם הלך לדרכו אלא וישב למקומו? שנטרד מדרכו וירד לגיהנם, כי אין לרשעים שליטה על עצמם.	65040
	תמות נפשי מות ישרים כותב האוה"ח הק', ראיתי רשעים שאמרו לי בפיו' כי אם היו יודעים שיחזרו בתשובה ותיכף ימותו היו עושים תשובה, אלא שיודעים שאינם יכולים לעמוד בתשובה זמן ארוך, וזה שאמר בלעם תמות נפשי מות ישרים שיהרגוהו, ומוסיף האוה"ח הק', ומצינו בדברי קבלה כי נפשו של בלעם באה בחמורו של רבי פנחס בן יאיר, אחרי גלגולים הרבה, בא לחמורו של רבי פנחס ומשם עלה למקומו הראשון.	65041
	בלעם אמר אל מלאך ה' חטאתי, שהיה רשע ערום שיודע שאין עומד בפני הפורענות אלא תשובה, שכל מי שחוטא ואומר חטאתי, אין רשות למלאך ליגע בו (מד"ר כ' י"ג), ואומר בעל שפתי צדיק, כי האמירה חטאתי של בלעם לא היתה שלמה, כי רצה שהמלאך לא יגע בו, מ"מ זכה שתיכתב בתורתנו הק' אמרו חטאתי, שגם אמירה והרהור טוב אפילו רק על רגע קל אינו הולך לאיבוד, הניצוץ הזה ונשאר זולק, אבל הרגע הטוב הזה נעלם וחזר רק לאחר כמה גלגולים.	65042
	אמרו ז"ל (ירושלמי ביכורים ג' ג'), שלושה מוחלים להם עוונותיהם, גר והעולה לגדולה והנושא אשה, המקור למחילת העוונות לנושא אשה הוא בעשיו, דכתיב וילך עשיו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל, ופריך וכי מחלת שמה והלא בשמת שמה? אלא שנמחלו לו כל עוונותיו, וקשה וכי בשביל שלקח עשו אשה ימחלו לו כל העוונות? אמנם חז"ל אומרים על עשו שנתן דעתו להתגייר (ב"ר תולדות ס"ג), ובעבור ההרהור ההוא של תשובה שהתנוצץ בלבו, נשא חן בעיני המקום ונמחלו לו כל עוונותיו, א"כ לא לחינם נמחלו לו לעשו העוונות בשעה שלקח אשה, שכר זה של מחילה השיג כי בשמים מעריכים הרהור טוב, אפילו אם זה הרהור דק ורגעי.	65043
	אחרי שמשח שמואל את שאול בפח השמן, נתן לו סימנים שאחרי שיתאמתו יידע כי המלוכה שלו בידו והאלהים עמו, ואחרי שתבוא אל גבעת האלהים ופגעת חבל נביאים יורדים מהבמה, ולפניהם נבל ותוף וחליל וכנור והמה מתנבאים (שמואל א'), ואלו בני הנביאים מי היו? תלמידיו של שמואל הנביא שהיה מחנכם והיו עולים שם להתבודד ולהתנבא, ושואל האברבנאל, כיצד היו חבל נביאים, והרי הכתוב אומר ודבר ה' היה יקר בימים ההם? התשובה זה היה לפני שמואל, אבל אחרי ששרתה הנבואה על שמואל נתמלא הארץ אורה.	65044
	ויש מדרש שחבל הנביאים היו אותם שנולדו לפני שמואל כאשר יצאה הבת קול שעתיד להולד, ומובא בילקוט (שמואל א' ע"ח), אמר ר' ירמיה בשם ר' שמואל בר רב יצחק, בכל יום בת קול יוצאת ומפוצצת בכל העולם כולו ואומרת, עתיד צדיק אחד לעמוד ושמו שמואל, וכל אשה שהיתה יולדת בן היתה מוציאה	65045
		65046
		65047
		65048
		65049
		65050
		65051
		65052
		65053
		65054
		65055
		65056
		65057
		65058
		65059
		65060
		65061
		65062
		65063
		65064
		65065
		65066
		65067
		65068
		65069
		65070
		65071
		65072
		65073
		65074
		65075
		65076
		65077
		65078
		65079
		65080
		65081
		65082

שמו שמואל, וכיון שהיו רואים את מעשיו היו אומרים אין זה שמואל, וכיון שנולד זה שמואל בן חנה	65083
ורואים את מעשיו, אמרו כמדומין אנו שזה הוא.	65084
אך גם הרהור של אשה, שהיתה נכספת לבן צדיק בשם שמואל, אפילו שלא עלה לה וייחולה לא נתקיים,	65085
מ"מ לא נאבד לגמרי ונשאר גם עבורה משהו, ערגתה עשתה פרי שגם בבניהם נתדבק משהו, אף אצלם	65086
ניכרה מידה מסוימת של השראה נבואית, שכן כולם שנולדו בשם שמואל זכו ששרתה עליהם הנבואה,	65087
ואם לא כל הרהור הועיל, הועיל פלגא, אמנם לא כשמואל הנביא אבל נבואה קיבלו, ומכאן שיש	65088
להחשיב גם מחשבה טובה, כי בשמים מתחשבים עם החושב טוב, והגמול הטוב לא יאחר לבוא.	65089
ובסד"ש מצאתי בחיד"א ז"ל שכותב בזה"ל, כד הוינא טליא שמעתי מהרב המובהק כמהר"מ מזרחי ז"ל	65090
בעל פרי הארץ, שפי' הפסוק משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו, ופי' ז"ל לפי מה שאמרו חז"ל,	65091
שכל אותם שנקראו שמואל בעבור הבת קול, הגם דלא כיוונה עליהם הבת קול אלא על שמואל בן חנה,	65092
מ"מ כולם נתנבאו והם חבל נביאים שנתנבאו בזמן שמואל, וזה שאמר ושמואל בקוראי שמו, פי' במה	65093
שנקראו בשמו שמואל בעבור הבת קול, הגם דהבת קול לא כיוונה עליהם, עכ"ז אהניא להו קריאת שם	65094
שמואל להיות נביאים, וזש"א בקוראי שמו, בזה שנקראו בשמו לבד קוראים אל ה' והוא יענם (תהלים עם	65095
פי' מקדש מעט).	65096
כל מי שישן על מיטתו בלילה וחושב בלבו, למחר אני משכים ואעשה עם פלוני טובה, עתיד לשמוח עם	65097
צדיקים בגן עדן (ילקוט משלי י"ב.), עד כדי כך היא חשיבותו ומשקלו של הרהור טוב, שהוא מתקבל	65098
בשמים בהערכה ובנשיאת חן, ומצרפים אותו לשמוח עם צדיקים בגן עדן. (מעייני החיים).	65099
	65100
מאמר שצא	65101
ויאמר בלעם אל בלק בנה לי בזה שבעה מזבחות והכן לי בזה שבעה פרים ושבעה אילים (במדבר כ"ג	65102
א').	65103
כתוב ותבקענה מהם ארבעים ושנים ילדים, א"ר חנינא בשביל ארבעים ושנים קרבנות שהקריב בלק מלך	65104
מואב, הובקעו מישראל מ"ב ילדים, לכאורה איזו קשר ויחס בין קרבנותיו של בלק, לטירופם של מ"ב	65105
ילדים בימי אלישע הנביא? ומדוע זה נחרץ גורלם של אלו מ"ב ילדים דוקא להיות נושאי העונש הלוזה?	65106
ומה אשמתם?	65107
ויש לבאר בדרך זו, ההשתלשלות שבין קרבנות הרשעים והרושם שהם עושים על הבריות לחשוב אותם	65108
להגונים וטובים, ובין השורש פורה רוש ולענה שקרבנות אלו מצמיחים בעתיד, הרשעים בהמצאם במיצר	65109
מעמידים פנים של מבקשים פני ה', מעמידים מזבחות ומחפים על חסרונם הפנימי, הם מערבים את	65110
לבותיהם המלאים מזימות יחד עם התקרבותם החיצונית לאלוהות, וכמ"ש את ה' היו עובדים ואת אלהיהם	65111
היו עובדים, מין תערובת מלאכותית של יראת ה' והקרבת קורבנות עם מזימות רעות, ואשר תוכנם רצוף	65112
מגמת שוא ומדוחים.	65113
פולחן כזה של תערובת רע בטוב, ושיתוף האמת עם השקר עלול לעשות רושם עמוק, ולוכד את לב	65114
האנשים שאינם מחוננים בכשרון ההבחנה הדקה של הטוב והרע, ודעתם מתבלבלת לטעות ולומר שזהו	65115
מין עבודה רצויה, והשפעה שלילית כזו עלולה לגרום הרס לדורות, להחליף השיטה לאמר על רע טוב ועל	65116
טוב רע.	65117
וזהו שרמזו לנו חז"ל, שאלו הכורכים את פולחן הבעל עם קרבנות להשי"ת בכריכה אחת, בילבלו כמה	65118
מצעירי ישראל, וההשפעה הארסית נתגלתה בזמנו של הנביא אלישע, ארבעים ושנים ילדים שנשמדו	65119
ונעקרו מחיק ישראל, היתה מאותה ההשפעה של מ"ב מזבחות של בלק, שיטה של שיתוף הטוב והרע	65120
סימא עיני הצעירים להבחין ולהבדיל הרע מן הטוב, קרבנות של בלק השפיעו וגרמו האדיקות בשיטה של	65121
בלק, שיתוף ומיזוג הרע והטוב, יצירה זו גרמה שצעירי ישראל יתייחסו בלעג וקלס לדרישתו של נביא	65122
ישראל וקדושו, ולהטיל מום בקדשים.	65123
מי נתן להם העוז ובהשפעת מי נמצאו אלו הילדים? בוודאי אותה עבודת השם הצבועה המזויפת, מיזוג	65124
ושיתוף הרע עם הטוב, מיזוג זה היה בעוכרם של צעירי ישראל, שיטה זו של מיזוג היא שהרעילה	65125
והדריכה את מ"ב הצעירים להיות מלעיבים בנביא, והם הצעירים שהושפעו מאז במיזוג ושיתוף הרע	65126
והטוב, אינם סובלים את רוח היראה הטהורה הצרופה.	65127
וכבר העידו לנו חז"ל שכל ברכתיו של בלעם חזרו לרעה, שלא יטעו שאכן ברכתיו של בלעם יש בהם	65128
ממש וערך, בלעם שהיה סמל למיזוג ושיתוף הרע והטוב, יודע דעת עליון ומעשיו מעשי בלעם, נפש	65129
גבוהה ורחבה ועין רעה, מלב רע ומעין הרע מנפש מלוכלכה כזו לא תצא הטוב, ורק משרע"ה בנפשו	65130
הטהורה הוא יברך ישראל, והכתוב מעיד עליו טוב עין הוא יבורך, ולכן לא נתקיימו ברכתיו של בלעם	65131

למען דעת כל עמי הארץ מי הוא בלעם, ושאינ לערבב טוב ורע יחדיו, ואין אסון כאסון השיתוף האמת והשקר, ואין קללה כקללת המיזוג הטוב והרע.	65132
והנה רבקה אמנו היתה עקרה עד שהתפלל עליה יצחק, מפני שבבית לבן ברכו אותה את היי לאלפי רבבה, שלא יהיו אומות העולם אומרים תפילתנו עשתה פירות, מבהיל למתבונן, הכי כדאי שתיעקר רבקה אמנו, שלא תלד בנים ותעכב את בנינו של עם ישראל, יעקב בחיר האבות וי"ב שבטי יה, בכדי שלא יאמרו שיד רשעים באמצע, הכי בגלל גאוותם של הרשעים שיאמרו שתפילתם עשתה רושם, כדאי לעכב את הופעת האורות שכל העולם מצפה להם?	65133
אמנם כדאי הוא! כי התרברבותם של הרשעים שידם היתה באמצע עלולה לגרום נזק רוחני איום ונורא, כי התמימים הפשוטים עלולים להימשך אחריהם, וממילא תתנשא ותתעלה אישיותם של הרשעים, ועוד ילמדו מהם ללכת בשיטת ערבוב הרע בטוב וזיוף האמת, עירבוב הברכה והקללה, ועירבוביא זו אין לשער עוצם היזקה לאומה הישראלית, ואין לשער עוצם האסון הצפון לעם ישראל בעירבוביא זו, כי אין לך סכנה גדולה לעם ישראל מפסיחה על שתי הסעיפים.	65134
אל נפן אל מנחותיהם ועולותיהם שאינם לרצון השם, אל נא נתענג בדבשם ולא נסבול מעוקצם העלול להרעיל דורות, ומעשה זה צריך לשמש לנו אזהרה לדורות, שלא ננהר חלילה אחרי המזייפים שם ה', והמחקים את דרך השיתוף והמיזוג של בלעם ובלק, כי איום ונורא הוא האסון של שיבוש הדעות, של ערבובית הרע והטוב. (אור הנפש).	65135
	65136
	65137
	65138
	65139
	65140
	65141
	65142
	65143
	65144
	65145
	65146
	65147
	65148
	65149
מאמר שצב	65149
ויקר אליהם אל בלעם ויאמר אליו את שבעת המזבחות ערכתי ואעל פר ואיל במזבח (במדבר כ"ג ד').	65150
אנו סומכים על ההיתר ללמוד שלא לשמה, על פי הבטחת חז"ל שמתוך שלא לשמה בא לשמה (סוטה מ"ז), והגר"ח קבע בספרו נפש החיים, שאדרבה הוראת לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות ואפילו שלא לשמה מורה, שהשלא לשמה הוא שלב הכרחי בסולם העליה המביא לשמה, ורגילים להבין זאת על פי החינוך (מצוה ט"ז), שהאדם נפעל ע"י פעולותיו, והפעולות הטובות סופן שיביאו למחשבה הרצויה, ובסוגיא זו אנו נבוכים, שהרי היו מגדולי ישראל שעסקו כל ימיהם בתורה שלא לשמה, ולא זו שלא באו לשמה, אלא שנטרדו מן העולם כדואג ואחיתופל, ותורתם נהפכה להם לסם המוות.	65151
ועוד לפי הבנתנו בענין העסק שלא לשמה שסופו יביא לשמה, כיצד יובנו דברי הגמרא שם שהוכיחה זאת מהא שבשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלק מלך מואב זכה ויצתה ממנו רות, שיצא ממנה שלמה שכתוב בו אלף עולות יעלה שלמה (מ"א ג'), וא"ר יוסי בן חוני רות בתו של עגלון בנו של בלק היתה, והדברים מתמיהים שאם השלא לשמה ריק מפנימיות הוא, וכל תקוותו שבהמשך הזמן יתעלה עושהו עד שיגיע ללשמה, אם כן כיצד יתכן להעביר התעלות זו בירושה לנכד נכדו לאחר דורות של הפסקה.	65152
ועל כרחנו צפון וטמון דיוק בעומק דברי חז"ל, ועומקם של דברים הוא, שבתוך שלא לשמה צפון גרעין של לשמה, ובלק עצמו היתה לו בקרבנותיו נקודה אחת דקה מן הדקה בה זכה לכיין לשמה, ובהחשב לתומו להקריב לשמה, ניצוץ זה הפך לשלהבת קדושה ע"י שלמה נכד נכדו שהקריב אלף עולות לשמה בחנוכת בית המקדש.	65153
וכן מפורש (תענית כ"ה), בעשרים בו בני פחת מואב בן יהודה, תנא הן הן בני דוד בן יהודה, דברי ר' מאיר, ר' יוסי אומר הן הן בני יואב בן צרויה, ולמה מזכירים את יחוס דוד או יואב למואב, כדי להודיע ששייכותם לקרבן העצים, עדיין נמשכת והולכת מבלק מלך מואב ומ"ב קרבנותיו שהקריב קרוב לאלף שנים לפני כן, והבנה זו תתכן רק אם נאמר שבלק עצמו היתה בו נקודה של לשמה וניצוץ של אמת, והקב"ה השומר אמת לעולם אינו נותן לנקודה של אמת להעלם, והתוך של השלא לשמה סופו שיהיה לטובה כפולה ומכופלת לדורי דורות.	65154
כל זאת בשלא לשמה של עכו"ם, שהשלא לשמה שלו הוא לאמיתו, כמ"ש חסד לאומים חטאת והסביר רש"י (ר"ה ד'), שישראל הנותן צדקה על מנת שיחיה בנו, גומר בדעתו לתיתה גם אם לא ימלאו משאלתו, אבל עכו"ם אם בנו לא יחיה יתחרט על הצדקה שנתן, גם בלק העלה את הקרבנות שלא לשמה, וכדי שיחיה בנו ביקש שתהרג אומה שלמה, ולבסוף לא הפיק זממו וא"כ תהה על הקרבנות, ובכל זאת פעמה בו איזו נקודה טובה, ובתוך כל התהום והערפל היה צד של לשמה, ועל ידו זכה לזכות גדולה כזו, עאכ"כ בן ישראל שאבותיו עמדו על הר סיני ופסקה זוהמתן, ויש לו זכויות אין קץ, ואף בשלא לשמה כמה נקודות לשמה יש.	65155
והנה בקרבנות אלו היו בלק ובלעם שותפים, זה שוחט וזה זורק, וכשהשי"ת נקרה לפני בלעם אמר לפני הקב"ה, את שבעת המזבחות ערכתי ואעל פר ואיל במזבח, ופירש הרמב"ן דרך תפילה, כאומר ערכתי לפניך מזבח שלם בקרבן שלם יעלו על רצון מזבחך, ועי"ש שאת הקרבנות האחרונים העלה בלעם לכדו,	65156
	65157
	65158
	65159
	65160
	65161
	65162
	65163
	65164
	65165
	65166
	65167
	65168
	65169
	65170
	65171
	65172
	65173
	65174
	65175
	65176
	65177
	65178
	65179
	65180
	65181

- 65182 ולא רצה שבלק יתעסק בהם שלא יפגלם, והנה בלק זכה לכל קרבנות שלמה המלך, ובלעם אחריתו עדי
65183 אובד ואין לו חלק לעוה"ב (סנהדרין צ'.), ונידון בגיהנם לדורי דורות (גיטין נ"ז.), ומה נשתנו אלו מאלו,
65184 ועל כרחק שאין הכוונה שהשלא לשמה סופו שיביא לשמה, אלא כאשר יש בו נקודה זכה ואמיתית וכנה,
65185 נקודה כזו שנמצאה בלבו של בלק ונעדרה לחלוטין מלבו של בלעם.
65186 שמא יאמר האומר, שמימד כזה של שלא לשמה המשולל ונטול לגמרי מלשמה, לא יתכן אלא באומות
65187 העולם, ואילו אנו בני אברהם יצחק ויעקב אין לנו לחשוש, כי במעמקי לבנו טובים אנו, וכל שלא לשמה
65188 מוצא הד של לשמה בקרבנו, כמ"ש (ברכות י"ז.) גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך, ומי מעכב
65189 שאור שבעיסה הוא היצה"ר, ולכן פסק הרמב"ם (פ"ב גירושין), שבכופין אותו עד שיאמר רוצה אני אין
65190 זה גט מעושה.
65191 אבל הרי מצינו בגמרא (חגיגה ט"ו):, אשכחיה שמואל לרב יהודה דתלי בעיברא דדשא וקא בכי, אמר
65192 ליה אמאי קא בכית, אמר ליה מי זותרתא מאי דכתיב בהו ברבנן, איה סופר איה שוקל איה סופר את
65193 המגדלים, איה סופר שהיו סופרים כל אותיות שבתורה, איה שוקל שהיו שוקלין קלין וחמורין שבתורה,
65194 איה סופר את המגדלים שהיו שונין שלוש מאות הלכות במגדל הפורח באויר, ואמר רבי אמי תלת מאה
65195 בעיי בעו דואג ואחיתופל במגדל הפורח באויר, ותנן שלושה מלכים וארבעה הדיוטות אין להם חלק
65196 לעוה"ב ובכללם דואג ואחיתופל, אנן מה תהוי עלן? אמר ליה שינא טינא היתה בלבם.
65197 עוד שם, שאל נימוס הגרדי את ר' מאיר, כל עמר דנחית ליורה סליק? פירש"י כל צמר שניתן ליורה של
65198 סממנין לצבוע עולה לו צבעו, כלומר כל הלומדים לפני חכמים עולה להם תורתם להגן עליהם מן החטא?
65199 אמר ליה מאן דהוה נקי אגב אימיה סליק, שלא נתלכלך בגיזה עולה לו צבעו, כלומר כל שיראת חטאו
65200 קודמת לחכמתו עולה לו.
65201 וכתבו התוס' ודואג ואחיתופל דלא מגני להו תורתן, לפי שלא היה להם יראה כלל, והרי דואג האדומי היה
65202 אביר הרועים ראש הסנהדרין (סנהדרין צ"ג:), והקב"ה קרא לו גבור בתורה (ק"ו ב'), יתכן א"כ שיהיה
65203 גדול הדור ולא תהיה לו יראה כלל! ומי בכה וחרד וירא מכך? רב יהודה שהיה מלאך ה', ושמואל רבו
65204 הסתמך על יראתו זו של רב יהודה להלכה (נדה י"ג.), ואמר שאימתא דמריה עליה ואין זה ילוד אשה,
65205 ובברכות כ', אמרו עליו שכשחליץ מנעלו האחד ירדו גשמים, משום שמסר נפשו על קידוש השם.
65206 תלה עצמו על הדלת ובכה מיראתו שמא יטרד משני העולמות כדואג ואחיתופל, ואותו הרגיע שמואל כי
65207 היתה יראתו קודמת לחכמתו, אבל אנחנו חובה עלינו לברוח כמטחוי קשת מלהיות כבלעם, שאין בשלא
65208 לשמה שלו שמץ טוב, ומהי מדתו של בלעם, רוח גבוהה ממנה מסתעפת הקנאה בשלמות חברו היא עין
65209 רעה, וגורמת לנפש רחבה שמחשיב רק את עצמו ורצונותיו, ומשעבד את הגשמיות עם הרוחניות לעצמו,
65210 עד שכל מעשיו רק לשם עצמו, בלי שבריר של לשמה, ואם לא נקטין את הרגשת האני תאטום הטינא את
65211 לבנו כליל, והשלא לשמה יעשה סם המות כמ"ש (תענית ז'.), כל העוסק בתורה שלא לשמה נעשית לו סם
65212 המות חלילה, ונוח לו שלא נברא משנברא.
65213 אף זה מהחילוק שבין בלק לבלעם, בלק פחד מפני בני ישראל כמ"ש ויבואו קרית חוצות (כ"ג ל"ט),
65214 ופירש"י עיר מלאה שווקים אנשים וטף בחוצותיה, לומר ראה ורחם שלא יעקרו אלו, ומשום כך היה
65215 ניצוץ של אמת בשלא לשמה שלו, אף שביקש לדחות נפש מפני נפש, מה שאין כן בלעם שהתעבר על ריב
65216 לא לו, וכל פעולתו היתה לקנטר ולהראות כוחו, ולהפיק רצונו להאדיר את רוחו הגבוהה ונפשו הרחבה,
65217 וסופו שירש גיהנם וירד לבאר שחת, והעצה היחידה היא להתרחק מדרכו ולהתקרב לאורחותיו של
65218 אברהם אבינו המנחילה שני עולמות, ע"י עמל המוסר ויראת שמים. (לקט שיחות מוסר).
65219
65220 מאמר שצג
65221 ויקר אלהים אל בלעם ויאמר אליו את שבעת המזבחות ערכתי ואעל פר ואיל במזבח (במדבר כ"ג ד').
65222 וברש"י ויקר לשון ארעי לשון גנאי לשון טומאת קרי, והנה אחז"ל ולא קם נביא עוד בישראל כמשה,
65223 בישראל לא קם אבל באומות העולם קם, זה בלעם בן בעור, אלא שהפרש יש בין נבואתו של משה
65224 לנבואתו של בלעם, משה לא היה יודע מי מדבר עמו, ובלעם היה יודע מי מדבר עמו, נאם שומע אמרי אל,
65225 משה לא היה יודע מתי מדבר עמו עד שנדבר עמו, ובלעם היה יודע אימתי מדבר עמו, שנאמר ויודע דעת
65226 עליון, משה לא היה מדבר עמו אלא כשהוא עומד, ובלעם היה מדבר עמו כשהוא נופל, שנאמר וגלוי
65227 עינים, למה הדבר דומה לטבחיו של מלך שיוודע כמה הוצאות יוצאות למלך על שולחנו ע"כ.
65228 הרי שבלעם היה אדם גדול מאד, עד כדי כך שאומרים עליו שבאומות העולם קם נביא כמשה, אע"פ
65229 שבישראל לא קם נביא כמותו בשום פנים, ויש לתמוה, שאדם גדול זה כשם שרבו מעלותיו כך גדלו
65230 חסרונותיו ומדותיו הרעות, כמו ששנינו במשנה (אבות פ"ה), עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה מתלמידיו

של בלעם הרשע, וזה כנגד הקנאה והתאוה והכבוד שמוציאין את האדם מן העולם, ומה לנו לחטט בו ובמדותיו עוד!	65231
והנה הרמב"ם (בפ"ז מהל' יסודי התורה ה"א) כתב, מיסודי הדת לידע שהאל מנבא את בני האדם, ואין הנבואה חלה אלא על חכם גדול בחכמה, גבור במדותיו ולא יהא יצרו מתגבר עליו בדבר בעולם, אלא הוא מתגבר בדעתו על יצרו תמיד, והוא בעל דעה רחבה נכונה עד מאד, ולכשנעיין בפרשיות של בלעם הרשע נמצא בו ממש ההיפך מכל מה שמנה הרמב"ם, והדרא קושיא לדוכתא האיך חלה רוח נבואה על רשע זה? אבל הענין הוא שיש ב' ענינים בנבואה, והבדל רב וריחוק גדול ביניהם כמקצה השמים עד לארץ והרבה יותר, יש נבואה העיקרית שמקבל אותה הנביא אחרי שעבד ויגע על עצמו, והשקיע כוחות רבים ועצומים עד שהצליח להתגבר על יצרו תמיד, ולהפוך מדותיו וכחות נפשו לטובה ולברכה, ומגיע לדרגה של נבואה כמ"ש הרמב"ם, ואז הוא מקבל הנבואה מאת הקב"ה, וכן היו באמת כל נביאי ישראל לדורותם.	65232
אבל יש נבואה שאדם זוכה לה בתורת מתנה לשעה או לזמן מסויים, נבואה כזו אינה צריכה שום הכנה בכוחות נפשו של האדם, אלא רק בשעה שבאה עליו הנבואה נטהרת נפשו, וזוכה לראות מראה נבואית הבאה אליו מן השמים, וכלעומת שבאה כן היא הולכת, והוא נשאר באותו מצב שהיה קודם שנתנבא, אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו כי אם בד' אמותיו ותו לא מידי.	65233
תדע שהרי אחז"ל (מכילתא בשלח ב'), ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי הכהן, האם תאמר שהשפחות נתעלו על הים ונהיו לנביאות גדולות מיחזקאל הנביא, ודאי לא מיניה ולא מקצתיה! אלא שהיתה על הים כ"כ התגלות אלהית באותות ובמופתים נפלאים, כי בקעו רקיעים ויאירו את כולם במראה נבואה, אשר מחזה שדי יחזו יותר משראה יחזקאל בן בוזי הכהן, אבל אותם שפחות היו מקודם שפחות ונשארו אח"כ שפחות בחסל סדר קריעת ים סוף.	65234
וכן היתה נבואת בלעם הרשע, כי לא היה לו נפש מטהרת כלל להיות ראוי לנבואה כנביאי ישראל, לא תהא כזאת בישראל, טמא ומטומא היה רשע זה, וכידוע מאחז"ל (סנהדרין ק"ה:), עה"פ הלא אנכי אתנך שעשה עמה מעשה אישות, והיאך שרתה עליו רוח נבואה? אך כבר עמדו חז"ל על מדוכה זו ושאלו, וא"ת מפני מה השרה הקב"ה שכינתו על גוי רשע? והשיבו כדי שלא יהא פתחון פה לאומות לומר, אילו היו לנו נביאים חזרנו למוטב, העמיד להם נביאים והם פרצו גדר העולם, שבתחילה היו גדורים בעריות וזה נתן להם עצה להפקיר עצמן לזנות עכ"ל.	65235
ומעתה מובן שפיר הכל, כי נבואה הבאה מתוך יגיעה ושכירת הטבע במלחמה כנגד יצה"ר, נבואה כזו מביאה לבנין עולם, אבל נבואה כמו לבלעם, רשע בעל קנאה תאוה וכבוד, יכולה להביא רק לחורבן ופרצה בגדרו של עולם, ובע"כ כן הוא, כי נביאי ישראל מזהירים על תורה ומצוה ויושר המדות, ונביאי או"ה מלמדים להשחית ולחבל, אם בזנות אם בשפ"ד או בע"ז וכל פירצה בגדרו של עולם! כאו"א לפי מה שהוא.	65236
ושמא תשאל סוף סוף אם בלעם היה ככל הגויים, למה דוקא הוא נבחר להיות נביא באו"ה ולא אחר? התשובה היא שבשכל היה בלעם גדול מאד, אבל רק בשכלו ולא בלבו! ורחמנא לבא בעי (סנהדרין ק"ו:), וזהו מה שאחז"ל אם יאמר לך אדם יש חכמה באומות תאמין, וחכמי או"ה אין מעריכין את האדם רק לפי שכלו, אבל איך שמתנהג בחייו הפרטיים לא קובע אצלם כלל.	65237
וזה לפי שאין להם תורה, אין חכמתם מורה להם להנהגתם בחיים, אלא כדבר צדדי ופרטי במעשה האדם, אבל הוא עצמו לא משתנה ואינו מחוייב להשתנות אלא בהשגה והשכלה ולא יותר! ואין רואים בזה שום סתירה במהלך החיים של האדם, וכידוע מאריסטו שהיה פילוסוף גדול ומטיף מוסר לעמו, ואעפ"כ היה הוא בעצמו בעל תאוה, ומצאוהו פעם עושה מעשה מכוער ושאלו אותו על זאת, ענה ואמר כשאני מגיע לאיזו תאוה, בשעה זו אני לא אריסטו!	65238
וישא משלו ויאמר נאם בלעם בנו בעור ונאם הגבר שתם העין, ופירש"י שתם העין עינו נקורה, ורבותינו אמרו לפי שאמר ומספר את רובע ישראל, אמר בלבו מי שהוא קדוש ומשרתו קדושים יסתכל בדברים הללו, ועל דבר זה נסמית עינו של בלעם (נדה ל"א), פירוש מכיון שאין לחכמים כבלעם וכיוצא בו תורה שתלמדו להטיב נפשו, לכן לא ישיג ענין קדושה שיוכל אדם לעלות ולטהר נפשו, עד כדי כך שיתעסק בדברים החומריים ביותר, ואעפ"כ יושפע בשפע קדושה וטהרה באותו מעשה עצמו, זהו פירוש הכתוב ומספר את רובע ישראל, אבל בלעם נשאר בעיניו בשר שלו ותמה ואמר מה שאמר! כי איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת, ולכן נסמית עינו של אותו רשע!	65239
דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלהיכם, וברש"י שם, דבר אל כל עדת בני ישראל (ויק"ר ת"כ), מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל, מפני שרוב גופי תורה תלוין בה, קדושים תהיו, הוו פרושים מן העריות ומן העבירות, שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה	65240
	65241
	65242
	65243
	65244
	65245
	65246
	65247
	65248
	65249
	65250
	65251
	65252
	65253
	65254
	65255
	65256
	65257
	65258
	65259
	65260
	65261
	65262
	65263
	65264
	65265
	65266
	65267
	65268
	65269
	65270
	65271
	65272
	65273
	65274
	65275
	65276
	65277
	65278
	65279

ע"כ, הרי לפנינו כי מיד בהתחלה מזהיר על הקדושה, לפרוש מן העריות ומן העבירה, היפך מחכמי או"ה אשר לא יבינו כל עיקר תכלית בריאת אנוש על הארץ, כי ילכו אחרי יצרם כצאן לטבח.	65280
מי שיש לו תורה מבין זאת בפשיטות כי גדולתו של אדם אינה בשכלו שזו מתנת אלהים היא, ומי שחננו השי"ת בשכל גדול ודעה רחבה אחריותו גדולה יותר, כל מה שנתבע האדם הוא להשמר ולהלחם בבהמיות שבו, להעלות עצמו ולצחצח נפשו ולהטהר ולהתקדש, כמ"ש חז"ל (ב"ר מ"ד) לא ניתנו המצוות לישראל אלא לצרף בהן את הבריות, והצירוף והקדושה אינה באה מאליה, אלא בעבודה ויגיעה עצמית, בעמל תורה ויראה! (לב אליהו).	65281
מאמר שצד	65282
ויקר אלהים אל בלעם ויאמר אליו את שבעת המזבחות ערכתי ואעל פר ואיל במזבח (במדבר כ"ג ד').	65283
וברש"י, אמר לפניו אבותיהם של אלו בנו לפניך שבעה מזבחות ואני ערכתי כנגד כולם, ועוד ואעל פר ואיל במזבח, ואברהם לא העלה אלא איל אחד, ומבהיל הדבר עד היכן מתדרדר האדם כאשר יש בו נגיעה, עד שנעשה עיוור ממש ומסוגל לצייר בשכלו דמיון בין מעשי בלעם למעשיו של אברהם! אף שהאיל שהביא אברהם היה זה אותו איל שהקריב תחת יצחק בנו, וכמה דביקות כמה מסירות נפש וכמה התלהבות היו שם.	65284
ולעומת זאת פר ואיל שהביא בלעם במזבח, היה זה בעת שהלך במזימה אפלה ושפלה, לעקור אומה שלמה בעבור תאוות ממון וכבוד, ואחר כל זה לא הרגיש ולא חש כלל בשפלותו, ומסוגל היה להעלות בדעתו שהוא במדרגה של אברהם ועוד למעלה הימנו! זוהי הערה גדולה לאדם, עד כמה צריך וחיוב הוא להתרחק מנגיעותיו ומפניותיו, ואם הוא נשאר בנגיעותיו ופניותיו הרי הוא כסומא שלא ראה אורות מימיו.	65285
ויאמר לו בלק מה דיבר ה', וברש"י לשם צחוק הוא זה, כלומר אינך ברשותך, ובפסוק שלאחריו וישא משלו ויאמר קום בלק ושמע, וברש"י כיון שראהו מצחק בו נתכוין לצער, עמוד על רגליך אינך רשאי לישב, ואני שלוח אליך בשליחותו של מקום, מלמד כי אצלם בזיון בכך אם מישהו עומד תחת חסות הבורא, בו בזמן שזהו שבח גדול לאדם שהוא נמצא תחת חסות הבורא.	65286
אפשר להבין מכך שחז"ל ראו בהתנהגותם שיטה מגובשת, עד שאמרו מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע, כי אצל בלעם הרשע ותלמידיו היתה השיטה מבוססת על שלושה היסודות, עין רעה, ורוח גבוהה, ונפש רחבה, ולכן לא היתה אצלם כל סתירה, הם היו סבורים שדוקא בדרך זו אפשר להגיע למדרגה גבוהה, ע"י שתהיה להם גבהות הלב בדרכי ה', יוכלו להגיע להשגות גדולות, אולם זאת היתה טעותם הגדולה, הם חשבו שהכל מתחיל מהגבהות הלב, ועל ידיה מגיעים לדרכי ה'.	65287
לכן קבעו חז"ל ההגדרה שבין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע, תלמידי בלעם טעו כי עוד בהיותם תלמידים כבר יכולים הם להתחיל בויגבה לבו בדרכי ה', בעוד שתלמידי אברהם אבינו ידעו כי הדרך היא נפש שפלה ורוח נמוכה, שרק ע"י מדות אלו יוכלו לקנות ולהשיג את המעלות הגבוהות, ורק לאחר שמגיעים כבר לשלב של מדרגות צריכים לדעת להעריך ולהוקיר את הקנינים, וזו הבחינה האמיתית של ויגבה לבו בדרכי ה'.	65288
עוד מצינו שם במדרש כיון שדיברה מתה, שלא יהיו אומרים זו שדיברה ועושין אותה יראה, כאן לימדו אותנו חז"ל סוד גדול בחכמת החיים והכרת האדם, כי בשכל האדם אין מקום שיקח את האתון ליראה משום שדיברה, שהרי רק פעם אחת דיברה ואח"כ נשארה אתון כשהיתה, ומי שיבוא על דעתו לעשות את האתון ליראה, הרי מעלתו גדולה פי כמה מן האתון, כי בעוד שהיא דיברה רק פעם אחת, הנה הוא יכול לדבר תמיד, כאן רואים אנו את חולשת האדם העלול להתפתות מכל הבל, ולעומת זאת כוח היצר שיודע להטעות האדם ולבלבל דעתו בכל מיני הבלים, ועם כל זה אמרו אלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, שתמיד זקוקים אנו לסייעתא דשמיא. (נחלת אליעזר).	65289
מאמר שצה	65290
כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב (במדבר כ"ג ט').	65291
איתא בחז"ל (מד"ר פ"כ י"ט), כי מראש צורים אראנו אלו האבות, ומגבעות אשורנו אלו האמהות, ורש"י ז"ל מפרש יותר, כי מראש צורים אראנו, אני מסתכל בראשית ובתחילת שורשיהם ואני רואה אותם מיסודים וחזקים כצורים וגבעות הללו ע"י אבות ואמהות עכ"ל, ובילקו"ש (תשס"ח), הן עם לבדד ישכון מובדלין הן מן העו"א בכל דבר, בלבושיהן במאכלן בגופיהן ובפתחיהם ע"כ, הובא ברמב"ם (הלכות דעות פ"ו), האדם מדיני בטבע והוא מושפע מחברה ומסביבה, פי' האדם הוא בבחינת קוף שמחקה אחרים, ולכן שמחתו לא שמחה, עצבותו לא עצבות, הוא מתנהל ע"י אחרים, והוא בעצמו מה הוא, קשה לדעת, הוא בעצמו כלום.	65292
	65293
	65294
	65295
	65296
	65297
	65298
	65299
	65300
	65301
	65302
	65303
	65304
	65305
	65306
	65307
	65308
	65309
	65310
	65311
	65312
	65313
	65314
	65315
	65316
	65317
	65318
	65319
	65320
	65321
	65322
	65323
	65324
	65325
	65326
	65327
	65328
	65329

- 65330 לפי"ז מובן למה בלעם הרשע התפעל מישראל הן עם לבדד ישכון, מובדלין הן מאוה"ע בכל דבר,
65331 בלבושיהן במאכלן בגופיהן ובפתחיהן, וכדברי הפסוק שה פזורה ישראל, (תנחומא תולדות ה'), גדולה
65332 הכבשה העומדת בין ע' זאבים גדול הרועה שמצילה, והם מחזיקים מעמד באיכות חייהם המשוה מכל
65333 אוה"ע בכל דבר! ולא מתערבים ולא מתבוללים בהם! וכן אמרו חז"ל (שיה"ש פל"ו ז') למה נמשלו
65334 ישראל לזית? לומר לך מה שמן אינו מתערב עם שאר משקין, כך ישראל אין מתערבים עם העכו"ם.
65335 עם לבדד ישכון עומד איתן בהכרתו ותורתו, ומתגבר על השבעים זאבים שרוצים לטרפו, איפה לקח כוח
65336 זה להתגבר על שבעים הזאבים? על זה ענה בלעם כי מראש צורים אראנו אלו האבות, ומגבעות אשורנו
65337 אלו האמהות, אמר בלעם אני מסתכל בתחילת שורשיהם, ואני רואה אותם מיוסדים וחזקים כהרים וגבעות
65338 הללו ע"י אבות ואמהות.
65339 פירוש כי עם ישראל ירש הכוח של לבדד ישכון מהאבות הקדושים, על אברהם אבינו כתיב אברהם
65340 העברי ובחז"ל כל העולם מעבר אחד והוא מעבר אחר, אחד היה אברהם בדרכו דרך ה', נגד העולם כולו
65341 שעבדו ע"ז ובתוכם תרח אביו, והוא עומד כחומה איתן וחזק על אמונתו בה', ולא התערב ולא התבולל
65342 בהם, אדרבה עילאה גבר, ולימד את כל העולם שיש בורא עולם אחד קונה שמים וארץ, ובזה כבש כל
65343 העולם.
65344 חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב, להחזיק מעמד ולהיות נבדל מן הגוים,
65345 ומן המהרסיך ומחריביך ממך יצאו, ולא להתפעל כלל וכלל אלא אדרבא להשפיע מאור התורה עליהם
65346 ולהאיר מחשך מעשיהם. (זכרון מאיר).
65347
65348 מאמר שצו
65349 כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב (במדבר כ"ג ט').
65350 איתא בגמ' ישראל שנזדמן לו עכו"ם בדרך אם שאלו העכו"ם להיכין הולך, ירחיב לו את הדרך כדרך
65351 שעשה יעקב אבינו לעשו הרשע, דכתיב עד אשר אבוא אל אדוני שעירה (ע"ז כ"ה:), ובמדרש איתא,
65352 ביקש עשו ללוותו ולא קיבל עליו, רבינו כד הוה סליק למלכותא הוה מסתכל בהדא פרשתא ולא הוה נסיב
65353 ארמאה עמיה, חד זמן לא אסתכל בה ונסב עמיה רומאין, ולא הגיע לעכו עד שמכר הסוס שלו (ב"ר ע"ה
65354 י"ח).
65355 נראה בעליל איך שחכמינו הבינו, שכל ענין פגישת יעקב ועשו הוא בנין אב ללמדנו איך להתנהג לדורות,
65356 וכל המשנה ידו על התחוננה, היסוד שלמדו מפסוק זה הוא להתרחק ככל האפשר מחברת הגוים, ולא
65357 לקבל אף הטובות שלהם, כמ"ש טובתם של רשעים רעה היא אצל הצדיקים (נזיר כ"ג:), ולכן בפגועו
65358 עכו"ם בדרך, יתן לו לחשוב שמחזו חפצו הוא יותר רחוק ממה שהוא באמת, כדי שאם ירצה העכו"ם
65359 להתנפל עליו יחשוב שיש לו עוד זמן, ובינתיים ישתמט היהודי כמ"ש בגמרא (ע"ז כ"ה:).
65360 מהמדרש הנ"ל רואים שקבלה היתה בידם שזו פרשת גלות, לכן כשהיה בא ברומא בחצר מלכי אדום על
65361 עסקי הציבור, היה מסתכל בפרשה זו ללכת אחרי עצת הזקן החכם יעקב, כי ממנו יראו הדורות וכן יעשו,
65362 ולא היה מקבל חברת אנשי רומי ללוותו, שאין מקרבין אלא להנאת עצמן ומפקירין ממונו של אדם
65363 (רמב"ן ל"ג י"ד).
65364 אם רצוננו לשמור על מקוריות היהדות בלי שום השפעות זרות, עלינו ללמוד היטב פרשה זו של נקיון
65365 כפים, כמה נזהר יעקב אבינו לבל קחת שום הנאה מהרשעים כדי שלא לתת להם אחיזה בו, אמרו במדרש
65366 על הפסוק כי מששת את כל כלי מה מצאת מכל כלי ביתך (ל"א ל"ז), א"ר סימון בנוהג שבעולם חתן
65367 שהוא דר אצל חמיו אפשר לו שלא ליהנות אפילו כלי אחד אפילו סכין אחד?
65368 ברם הכא מששת את כל כלי, אפילו מחט אפילו צינורא לא מצאת (ב"ר ע"ד ז'), יעקב גר במחיצת לבן
65369 עשרים שנה, ועמד על המשמר לא לקבל ממנו שום טובת הנאה, בחששו שהמחט שיקבל מלבן עלול
65370 לנקוב בני מעיהם של ישראל חלילה, אכן זאת חריגות ממנהגו של עולם שהחתן לא יהנה מבית חמיו, אבל
65371 היחס בין ישראל לבין העמים הוא יחס מיוחד ודורש הנהגה מיוחדת.
65372 אחרי שהצליח יעקב לפייס את עשו כל הצורך, היה נזהר מאד למנוע התקרבות ממנו, וכמ"ש לא מעוקצך
65373 ולא מדובשך, משום שסכנה גדולה נשקפת לעם ישראל מטובתן של האומות, אמרו במדרש למה נסמכה
65374 מיתת אהרן לפרשה של מלך אדום, משום שעל שנתחברו לרשע הזה לעבור בארצו חסרו לאותו צדיק
65375 (במ"ר י"ט ט'), ההתחברות הכי פעוטה עם הגוים סכנה לעם היהודי, וכן יחיד המתחבר לרשע גורם רעה
65376 לעצמו, וכמ"ש רבינו יונה (שע"ת שע"ג נ"א) וז"ל, ואסור להתחבר אל הרשע בעסקי העולם, שנאמר
65377 בהתחברך עם אחיזהו פרץ ה' את מעשיך, ואפילו לדבר מצוה אסור להתחבר לרשע, ורבו דרכי מות
65378 הנמצאים בחברת הרשעים ע"כ.

זה היה דרכו של יעקב שלא לקבל שום לווּי מעשו ואנשיו, ולא שום תועלת גשמית מלבן, משום שהבין את גודל הסכנה בדבר, למה הדבר דומה למה שדרשו מהפסוק, מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומות יהרסנה (משלי כ"ט), שאם דומה הדיין למלך שאינו צריך לכלום יעמיד ארץ, ואם דומה לכהן שמחזר על הגרנות יהרסנה (כתובות ק"ה:), כמו שהדיין מוכרח להשמר משום שמץ נגיעה ולהיות מסולק משום חישובים אישיים.	65379 65380 65381 65382 65383
כן ישראל צריך להיות בלתי תלוי בשום תועלת מן הגוים, הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב, על העם היהודי להיות חטיבה אחת בעולם, כמו שממליכים להקב"ה חטיבה אחת בעולם, ועקרון זה הוא מיסודות היהדות, כמה הרחקות הרחיקה התורה את העם סגולה מיתר האומות, ואחרי כל זה הוסיפו חכמים לגזור על יינם משום בנותיהם, ועל תינוק עכו"ם שיטמא בזיבה, כדי שלא יהיה תינוק ישראל רגיל אצלו ויתרגל בדברים מגונים (ע"ז ל"ו:).	65384 65385 65386 65387 65388
אמרו במדרש (איכה א' כ"ט) על הפסוק גלתה יהודה, עכו"ם אינן גולין? אלא אע"פ שגולין אין גלותן גלות, עכו"ם שאוכלים מפתם ושותים מיינם אין גלותם גלות, אבל ישראל שאין אוכלין מפתם ואין שותין מיינם גלותם גלות, עכו"ם שהן מהלכין באסקפטיות (לבוש) שלהם אין גלותם גלות, אבל ישראל שהן מהלכין יחפין גלותם גלות ע"כ, הרי שעיקרון זה של פירוד העם היהודי מהגוים הוא קיים אף בגלות, ולא עוד אלא שהוא המחריף את גזירת הגלות בהיות היהודים גרים בין הגוים ובדילים מהם, וכמ"ש שם במדרש שמשום זה אין ישראל מתקבלים על האומות בגלות (איכה רבה א' ס"ד).	65389 65390 65391 65392 65393 65394
בודאי שעל פי המושכל ראשון אילו היו היהודים משתווים עם הגוים היה מקל עליהם סבלם, וכמה עמי הארץ באמת ביקשו פתרונות כאלה בחושבם שעל ידי זה יוטב לעם היהודי, אבל ראמות לאויל חכמות (משלי כ"ד), ולא השכילו לדעת שזה גופא החורבן הכי גדול בזה שיתקרבו לגוים, וכמה נצטער אותו צדיק יעקב אבינו להתרחק בתכלית מחברתם וטובתם של לבן ועשו.	65395 65396 65397 65398
עלינו להסתכל היטב בפרשת יעקב אבינו ללמוד ולהבין שאין לחטוף את הערב לשעתו אם כסף אם כבוד, משום שהשוחזר יעזור עיני השכל ויטמון רשת לרגליו, האדם צריך לדעת שבשביל כל הנאה שנהנה מהעולם עליו ליתן את הדין אם מוצדק או לא, ולא יהיה ככפרי שנודמן לפונדק והזמין מכל טוב כמו כל העשירים וכאשר הגישו לו את החשבון ולא היה לו במה לשלם הפשיטו בגדיו מעליו.	65399 65400 65401 65402
הסבא ז"ל היה נוהר מאד מלקבל מתנות וביחוד התרחק מכבוד, משום שהרגיש שהיא המצודה הכי מסוכנת לצוד את האדם, ולאסרו בזיקי ברזל לזרם החיים השוטפים, ולהפסיד היכולת להתנהג ע"פ גזירת שכלו, שגור היה על פיו שהבטחון מציל את האדם משטף החיים, והכבוד דוחף אותו לתוך הזרם, בארצות הברית ראינו בחוש איך שכבר הוחלש השכל שם במדה כזאת, עד שהנאה כל שהוא דוחפו ומהדפו כמוץ לפני רוח, מבלי שיוכל לעצור לרגע קט ולשקול את דרכו. (המוסר והדעת).	65403 65404 65405 65406 65407
מאמר שצז	65408 65409
כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב (במדבר כ"ג ט').	65410
וברש"י אני מסתכל בראשיתם, הן עם לבדד ישכון, הוא אשר זכו לו אבותיו לשכון בדד, ובתרגום הא עמא בלחודיהון עתידין דיחסנון עלמא ובעממיא לא יתדנון גמירא, הנראה מפירש"י שכתב הוא אשר זכו לו אבותיו לשכון בדד, היינו כל ענין עוה"ב כתרגומו שהם בלחודיהון יחסנון עלמא, שזה ביאור בדד שיותרו בדד בעלמא דאתי, וזה בזכות אבותיהם שראה בלעם ראשיתם ותחילת שורשיהם מיוסדים וחזקים כצורים וכגבעות, והתבוננתי בזה ענין נכבד מאד, כשנעיין בשטחיות התורה בכללה וגם בשטחיות דברי חז"ל, אנו רואים כי יסוד כל התורה הוא שנהיה עם לבדד לבל נתערב בגוים, לבל נלך בנימוסיהם, וזהו היקף גדול וגם סוד גדול.	65411 65412 65413 65414 65415 65416 65417
מתחילת יצירתנו הקפידו אבותינו הקדושים מאד לבל נתערב ח"ו בתערובות זרות, וכפי הנראה אף כי אין לי ידיעה בנסתרות, גם בשטחיות הענין נראה כי זהו סוד נסתר, מהו בדד ומה הן האומות, ומה שייכותם לאומה הישראלית, זה סוד גדול ובשורש הדבר הוא רומז לענין נכבד, ובוזה תלוי כל הראשית והאחרית, נטיעה נאמנה נטענו במקומות היותר גבוהים, וזהו וכנה אשר נטעה ימינך (תהלים פ'), וזהו ענין נצר מטעי (ישעיה ס'), ומדרכי הנטיעה לשמור אותה לבל יתערב בה מאיזה מין אחר.	65418 65419 65420 65421 65422
כפי הנראה מחטא של אדה"ר נתערב בהנטיעה נטיעות אחרות, וזה היה תכלית הקלקול שנתקלקלה הנטיעה האמיתית, ובאו אבותינו הקדושים ובררו הרע מהטוב ונשארה הנטיעה נטיעה נאמנה, והם התחילו לשמור אותה בתכלית השמירה לבל יתערב בה נטיעות אחרות, וזהו ענין אשר אע"ה כאשר רצה להשיא אשה לבנו ליצחק, השביע לעבדו אליעזר לבל יקח אשה מבנות כנען, אף לא עם בתו של אליעזר אשר בטח היתה ראויה להיות אשה ליצחק, אחרי כי אליעזר עבד אברהם חשב כי הדבר ישר הוא, ובכ"ז ענה	65423 65424 65425 65426 65427

- 65428 אותו אאע"ה אין ארור מתדבק בברוך (רש"י שם), וזהו רק מצד תכלית השמירה כדי שתהיה הנטיעה
65429 יחידה, וגם בכמה מקומות מבוואר אודות ספר יחוסיהם, ועדי חזקת לידתם כי כשרים המה.
- 65430 כל התורה מלאה אזהרות חמורות לבל נלך בחוקות הגוים, לבל לעשות כמעשיהם, והמעייין ימצא כי גם
65431 יתר האזהרות הוא ג"כ ממין זה, היינו להבדיל אותנו בתכלית ההבדלה והריחוק מיתר הגוים, ובפירוש
65432 נאמר (ויקרא כ'), ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי, נמצא כי אזהרות של מאכלות אסורות הן ג"כ רק
65433 להבדיל אותנו מן העמים, היינו לשמור הנטיעה, ובספרי הנביאים מלאים תוכחה תמיד על אשר התערבו
65434 בגוים.
- 65435 גם בעת אשר בקשו מלך, קצף עליהם הנביא על אשר אמרו והיינו ככל הגוים (שמ"א ח'), וגם חז"ל
65436 הקדושים מלאים אזהרות סייגים וגדרים שנתרחק בתכלית הריחוק ממעשי העכו"ם, ונהיה תמיד עם לבדד
65437 ובוזה תלוי הצלחותינו, מזה מבוואר ג"כ סוד אוה"ע ושייכותם לאומה הישראלית, כי חפצים תמיד להדבק
65438 בנו ולהתערב עמנו.
- 65439 ואחרי התבונני בזה מצאתי תניא דמסייע לדברינו, וזה נורא ומבהיל, מובא בתרגום יונתן בן עוזיאל על
65440 פסוק הנ"ל, הא עמא בלחודיהון עתידין למיחסן עלמא מטול דבנימוסי אומיא לא מדברין, וכן מובא
65441 בתרגום ירושלמי, הרי כדברינו שבמה נזכה לחיי עוה"ב ולהיות עם לבדד, רק בזכות שבנימוסי אומיא לא
65442 מתערבין אנחנא, נורא מאד מי יכלנו, ובביאורנו מבוואר הדבר, כי זכות עוה"ב נזכה רק בהיותנו עם
65443 לבדד.
- 65444 ובוזה מבוואר מדרש פליאה (בר"ר ע"ז א'), על הפ' ויִוָּטֵר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ וְז"ל, אין כאל ומי כאל ישורון
65445 ישראל סבא, מה הקב"ה כתוב בו ונשגב ה' לבדו, אף יַעֲקֹב ויִוָּטֵר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ, ובוזה הוא דומה לבוראו,
65446 ובביאורנו מבוואר מהו ענין לבדו, כי הקב"ה יהיה לעתיד לבוא לבדו, וגם יַעֲקֹב אבינו ע"ה יהיה לבדו,
65447 ומוכרחים אנו לומר כי בהפסוק של ויִוָּטֵר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ מבוואר גם כן כי זהו זכותו.
- 65448 בזכות של לבדו, היינו להתרחק מן העו"ג וממנהגם בתכלית הריחוק, כן בזה וכזה נזכה לחיי עוה"ב שזהו
65449 בַדְדִּי, עמא בלחודיהון, וכאשר יתבונן האדם בהאומה בכלל, וכל אחד ואחד לעצמו בפרט, יראה ויבין סוד
65450 מפלתינו וירידתינו, ואופן ובריה כל ירדתינו אך להיות ככל הגוים, וזהו קלקול כל הנטיעה, ה' יזכנו
65451 לעקור ולשרש כל נטיות זרות, ונהיה טהורים ונקיים, ובוזה נהיה לבדד גם בעוה"ב. (דעת תורה).
- 65452
65453 מאמר שצח
- 65454 מי מנה עפר יַעֲקֹב ומספר את רבע ישראל תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו (במדבר כ"ג י').
- 65455 איתא בילקוט כשנתן הקב"ה תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו, וכל מלכי העולם
65456 אחזתו רעדה בהיכליהן, נתקבצו אצל בלעם אמרו לו מה קול ההמון ששמענו, שמא מביא מבול לעולם
65457 שנאמר ה' למבול ישב (תהלים כ"ט), אמר להם כבר נשבע הקב"ה שאינו מביא מבול לעולם, אלא חמדה
65458 טובה יש לו בבית גנזיו תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם ונותנה לעמו, שנאמר ה' עוז לעמו יתן, ענו
65459 כולם ה' יברך את עמו בשלום (שם בילקוט).
- 65460 זהו שאמרו חז"ל אם יאמר לך אדם יש חכמה בגוים תאמין, ואם יאמר לך יש תורה בגוים אל תאמין,
65461 דכתיב מלכה ושריה בגוים אין תורה (איכה ב' ובמדרש שם), בשעת מתן תורה פחדו הגויים לנפשותם,
65462 והיתה בהם די חכמה לעשות חשבון הנפש ולהבין שנתחייבו בנפשם, הבינו שראויים הם להביא עליהם
65463 מבול, הן מצד פחיתות מעשיהם ודרכם הנלוזות, והן מצד שלא הכשירו את עצמם שיהיו ראויים גם כן
65464 לקבלת התורה, ולולא שקיבלו ישראל את התורה וזכו להתגלות הגדולה, בודאי היו ראויים ליאבד.
65465 ואחרי כל החכמה הזאת, איך הצליח בלעם לנחמם תנחומים של הבל שהקב"ה נותן תורה לישראל?
65466 אדרבה היו צריכים להתמוגג מבושה על שלא קיבלו את התורה, ואיך הסתפקו במה שקראו ה' יברך את
65467 עמו בשלום, וכי לא הבינו שהם נשארו בחוץ? אמנם חכמה היתה בהם אבל מתורה היו רחוקים מאד, ולא
65468 כאב להם כל עיקר על החסרון כל זמן שנותנים להם להמשיך בהרגלם, מבלי שתשתקף סכנה לנפשם.
65469 בלעם בעצמו שהכל היה גלוי לפניו, ואף ביקש לעצמו מות ישרים, אבל סירב בכל תוקף לחיות חיי
65470 ישרים, בלעם הכיר את האמת באומרו אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבור את פי ה',
65471 אולם לא השלים עם האמת והתעקש ללכת עם שרי מואב, ופירש רש"י שחשב אולי יצליח לפתותו
65472 כביכול לקללם, באומרו את שבעת המזבחות ערכתי מבאר הרמב"ן שהוא לשון תפילה, ורש"י פירש
65473 ששבעה המזבחות היו נגד הקרבנות שהקריבו האבות, הרי קמן שרצה להטות את דעת עליון לרצונו,
65474 ולשנות את מה שהשיג מקודם בנבואתו.
- 65475 הרמב"ן (פרשת בלק כ"ד א'), מאריך לבאר דרגת בלעם בנבואה, שהיתה דומה לזו של משה רבינו
65476 בבחינת פנים אל פנים, שהנבואה היתה מבווארת וברורה כמדבר איש אל רעהו, ולזה לא זכו שאר נביאים
65477 חוץ מבלעם, וההבדל שבין נבואת משה לזו של בלעם, שמשה לא היה יודע באיזה ענין ובאיזה זמן ידבר

עמו הקב"ה, ובלעם היה מכין עצמו בדבר מסויים והולך ומתבודד עד שתנוח עליו הרוח באותו שעה ובאותו ענין.	65478 65479
וכד נענין נמצא, שמתוך שבחו של אותו רשע באנו לידי גנותו, שהיה מוכרח שנבואתו תהיה מפורשת וברורה בלי הרמזים של שאר הנביאים, משום שאחרת היה אותו רשע מטה את נבואתו כפי דעתו המשובשת ומסלף דברי אלהים חיים, וגם בזה שהיתה שורה עליו הרוח כרצונו, לא היתה אלא מפני כבודן של ישראל כמ"ש הרמב"ן, שרצה הקב"ה לברכם ע"י נביא האומות, אולם רחוק מאד היה אותו ערל מהכנה אמיתית לנבואה.	65480 65481 65482 65483 65484
כזאת היא חכמתה של אדום שההכרה לחוד והמעשה לחוד, וכן מספרים על הפילוסוף אריסטו בשעה שנתפס בקלקלתו במעשה מגונה, ותמהו עליו הזה אריסטו? השיב להם עכשיו אני לא אריסטו, זה דרכם כסל למו להיות נאה דורש ולא נאה מקיים, כמה מבוזים חכמים כאלה יחד עם חכמתם! אולם חכמת התורה אינה כן, התורה ספוגה ביראת שמים ולא המדרש עיקר אלה המעשה, חכמינו קדשו את עצמם וטיהרו את עצמם בכל מיני טהרות מבלי ללכת בגדולות.	65485 65486 65487 65488 65489
רבי עמרם חסידא בשעה שיצרו התגבר עליו, צווה בקול נורא בי עמרם (קידושין פ"א) עד ששכך יצרו, ולא הסתכל על שום דבר חוץ מלעשות רצון בוראו, היו מגדולי ישראל בזמן המשנה שזככו את עצמם במדה כזו שהגיעו למדרגה של נבואה, אלא שדורם לא היה ראוי לכך כדאיתא (סנהדרין י"א), כ"כ התייגעו ללא שום מטרות צדדיות, לא ביקשו בית מלא כסף וזהב כבלעם ולא כבוד וגדולה, וכל כוונתם היתה להיות נאמנים לתורתם, קבלת התורה אצלם היתה גם קבלת עול מלכות שמים, וכדאיתא במדרש שאמר הקב"ה עשו לי קישון אחד, משום שלפרוש ממנה איני יכול (שמו"ר ל"ג א'), ואיתא בזוהר קודשא בריך הוא ואורייתא חד הוא (זהר ויקרא ע"ג), ואי אפשר להפריד בין חכמת התורה ובין יראת שמים. (המוסר והדעת).	65490 65491 65492 65493 65494 65495 65496 65497
	65498 65499
מאמר שצט	65499
מי מנה עפר יעקב ומספר את רבע ישראל תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו (במדבר כ"ג י').	65500
הזמן לעבודה ותיקון המדות הוא בימי הנעורים, ומי שלא יתקן מדותיו בצעירותו, לא יוכל בזקנותו כי מקום המדות הוא בלב, והרגש הלב וההתפעלות בו הולך בד בבד עם כוחות גופו של אדם, לכן בימי הזקנה שכוחותיו הולכים ודלים, גם הרגשת הלב כמעט בטלה, וזהו שאמר שלמה המע"ה, וזכור את בוראך בימי בחורותיך עד אשר לא יבוא ימי הרעה ואחז"ל ימי הרעה אלו ימי הזקנה, אבל דא עקא אמר הגרי"צ בלזר צצוק"ל, כי בימי הנעורים שיש לאדם פחות עבירות והלב נקי השכל חלש, וכשמזדקן ושכלו מתחזק ויודע אחריתו, הצרות והעוונות מחלישים את לבו ובטלה הרגשתו.	65501 65502 65503 65504 65505 65506
ודע עוד כי כל מה שהאדם משתרש יותר במדותיו, והולך אחריהם כעיר זה המהלך אחר סיחה נאה, אף שיודע ורואה רעתו לפניו, אם תקפהו תאוותו לא יוכל לשלוט בעצמו ויכרע תחתיה, כי נעשה עבד עבדים לרצונותיו, ולא יועיל לו שום שכל להניעו מרדת שאול מטה, ומצינו בחז"ל עוד יותר מזה, שאפי' לאחר המות שהנשמה נפרדת מהגוף ועולה למעלה, ושם הרי האמת ברורה לפניו בלא שום דבר המחשיך כלל.	65507 65508 65509 65510 65511
גם כשהנשמה כבר פרקה מעליה לבוש החומרי, אעפ"כ אם האדם נשתקע בחטאים ועוונות בעוה"ז, מטמא גם את נשמתו, ולא תיטהר עד שיעבירו אותה באש של גיהנם וכדומה מעונשי שמים, וכל זמן שלא נטהרה עוד טומאתה בה כמו בחיים חיותה בעוה"ז, כוח התאוה והרצונות שנדבק בה לא משתנה ונשאר כמו שהיה, נורא ואיום הוא.	65512 65513 65514 65515
ומצינו יסוד זה בגמ' (גיטין נ"ז), גבי אונקלוס הגר דאסקיה לבלעם בנגידא, א"ל מאן חשיב בההוא עלמא א"ל ישראל, א"ל מהו לאדבוקי בהו, א"ל לא תדרוש שלומם וטובתם כל הימים, א"ל דינה דההוא גברא במאי א"ל בשכבת זרע רותחת ע"כ, הרי לפנינו בלעם רשע זה שגופו כבר נכרת ובלה ואין גם זכר ממנו, ונשמתו נידונת שם בעולם האמת זה מאות שנים בשכבת זרע רותחת, ורואה הכל גלוי וברור לפניו מה עולל לעצמו בפשעיו, ובכל זאת מייעץ לאונקלוס ואומר לו לא תדרוש שלומם וטובתם היתכן?	65516 65517 65518 65519 65520
אבל הדבר פשוט, וכי בעוה"ז לא ידע בלעם הזה כי רע ומר דרכו, ושילך לאבדון במדותיו המושחתות, ודאי ראה ידע והבין, והלא כן צווה בעצמו תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו, אלא יודעים הרשעים שדרכם למיתה, אבל חלב להם על כסלם (שבת ל"א:), שמי שטובע בים התאוה, יודע ומרגיש היטב בנפשו כי עוד מעט וירד לשאול מטה, אבל אינו יכול לשוב לעלות, כי גלי תאוותו יגרפוהו וימשכו אותו מטה מטה ר"ל, וא"כ הרי גם נשמתו שנטמאה בגלולי יצרו בעוה"ז, מה יועיל לה שהיא רואה לפניו הכל ברור וגלוי, אבל כוח הטומאה של התאוה והמדות המושחתות, מושך רק להוסיף טומאה על טומאתו,	65521 65522 65523 65524 65525 65526

לכן על אף הכל מייעץ עוד לאחריים לא תדרוש שלומם וטובתם, וכן בכל נשמת רשע ח"ו, כל זמן שלא הגיעה לנקיון.	65527 65528
וידוע אני מעשה נורא ששמעתי מפי ר' נאטיל ז"ל בקעלם שהשיא את בתו לת"ח, ונתן להם מזונות על שולחנו ג' שנים וגם נידוניה כמה מאות רובלים, וישב חתנו בשלוה ועסק בתורה, ולאחר ג' שנים דחפה בתו את בעלה שיפתח חנות, והבטיחה לו שהיא תעמוד שם כל היום בחנות, והוא יכנס בחנות רק ב' שעות ביום, וכך עשו, אבל כל זה היה רק ג' חדשים, ואח"כ התחיל לשהות בחנות יותר משעתיים, עד שכעבור כמה שנים השקיע את עצמו במסחר ולא פתח גמרא.	65529 65530 65531 65532 65533
באיזה מוצש"ק אחר חצות יצאה לחצר ונכנסה, וכמעט נחנקת ולא יכלה להוציא מפיה הגה, ודרשו ברופאים הרבה ולא הועיל לה כלום, עד שנסעו לצדיק ר' מנדל שטוצינער, ושם שאל אותה ר' מנדל כמה שאלות והתחילה לדבר כמי שנכנס בו דיבוק כידוע בספרים, והיה הדיבוק צועק בפחד פחדים כי מחכים עליו חמשה מלאכי חבלה ותיכף שיצא יקרעו אותו לגזרים, אבל מיד אחרי צעקותיו גיוואלד היה מתחיל לדבר דברי ליצנות ודברי נבלה שהיו השומעים צריכים לסתום האזניים, ואח"כ היה שוב חוזר וצועק מהפחד שהוא שרוי, וחוזר חלילה.	65534
ושאל אותה ר' מנדל הלא ברגע מקודם היית צועק בפחדים גדולים אשר אתה ירא ממלאכי חבלה, ואח"כ אתה מדבר דברים כאלו? ענה לו שהנשמה כל זמן שלא היה לה נקיון מהעוונות שעשתה בחייה, הרי היא שם כמו בעוה"ז, שאל אותה ר' מנדל למה נכנס לאשה הזאת, ענה לו כי אמו של בעלה ואמה שהן כבר בעולם העליון השתדלו שאני אכנס אליה, וע"י היסורין תשוב בתשובה ויכופר לה העוון שלקחה את בעלה מן התורה, ולולא זאת לא היתה לה תקומה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב ע"כ, וזה מוסר השכל לנו ליישר דרכנו ולהבינו להתעורר ולהתחזק לדעת את השי"ת ולעבדו באמת אכ"ר. (לב אליהו).	4 5 6 7 8 9
מאמר ת	10 11
מי מנה עפר יעקב ומספר את רבע ישראל תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו (במדבר כ"ג י').	12
הרי שדאג לאחריתו והיה כוסף להיות חלקו כישראל נוחלי גן עדן, וביקש על התשובה בזכרון יום המיתה, אמנם חכם גדול היה בלעם כמ"ש (ספרי דברים ל"ד:), ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, אבל באמות העולם קם, ואיזה זה בלעם הוא הנביא אשר אמר על עצמו יודע דעת עליון מחזה שדי יחזה, הנה ראה בעצמו בעל דרגות רבות, ועם כל זה תיכף ומיד הלך ויעץ לבלק מעשה שטים, השנאוני בעיני ה' אהוב אצלו, היאומן כי איש לא יחזיק מעמד אף רגע, פליאה דעת ממני!	13 14 15 16 17
מצינו בתלמידי ר"א (שבת קנ"ג.) ששאלו אותו כשאמר שוב יום אחד לפני מיתתך, וכי אדם יודע איזה יום ימות? ואמר להם כ"ש ישוב היום שמא ימות למחר ונמצא כל ימיו בתשובה, והנה תלמידי ר"א היו גדולי התנאים, וכי הם לא ידעו הנאמר (בר"ר ט' ה') והנה טוב מאד זה המות, טוב הוא להכניע הנפשות כמ"ש רבינו יונה ז"ל (שע"ת ב' כ"ה), אבל כל חידושו של ר"א היה ללמד לקרב לפניהם כל מאי דאפשר זכרון יום המות, כי לא די בדיעה בעלמא, והידיעה לא תפעול למעשה רק ע"י התקרבות לחוש, וזה אי אפשר רק ע"י ריבוי המחשבה בזה.	18 19 20 21 22 23
והנה ענין זה מהדברים אשר האדם לא יבין למה זה כן, אטו בפחד של היזק ממון וכ"ש היזק בגוף, צריכים ג"כ ריבוי מחשבות להתרחק מההיזק? אבל האמת הוא שבעניני הנפש אף המאמין היותר גדול צריך ריבוי המחשבות לקנותם קנין נפשי, וכולי האי ואולי! עד שר"א חידש להם לתלמידיו גדולי התנאים, לקרב זכרון יום המות במחשבה ממשית שמא ימות למחר, וגם זה לא אמר להם בפשוטו שמא ימות למחר, אבל אמר להם באופן של שאלה ותשובה, באופן שיקבע זה בלבם ע"י התפעלות, כמובן מכל המשך דברי ר"א, וסוד ידיעה זו היה חסר לבלעם, וע"כ לא פעלו כל ידיעותיו הגדולות בחכמה על מעשיו ועל מדותיו ונשאר חומרי כבתחילה!	24 25 26 27 28 29 30
ולדעתי אין ראיה גדולה על אמונה מזה הענין, הלא אנו רואים כי בעניני ממונות ישנם לאדם מחשבות אף הכי רחוקות, זקן בן מאה שנה ויתכן כי ידאג לאסוף הון כאילו היה חי חיי נצח, כמאמר הזוהר (ח"ג קכ"ו, פ' נשא), בר נש אזיל בהאי עלמא והוא חשיב דדיליה הוא תדיר וישתאר בגויה לדרי דרין, וכל זה נראה בחוש בכל העולם, ובעניני הנפש אף היותר מאמין צריך לקרב זכרון יום המיתה ע"י ריבוי מחשבות, ברוב שרעפי עד שר"א חידש להם לתלמידיו לקרב לחוש את יום המיתה שכמעט אינו מובן לנו.	31 32 33 34 35
האם גדולי התנאים כמותם יהיה נפק"מ להם אם ימות לכמה שנים, או אם ימות למחר, הלא סוף סוף יבוא לדין של מעלה ואין מידו מציל? אלא ודאי שידע ר"א שהם צריכים לזו הידיעה, וזהו מופת על אמונת שכר ועונש, שמפני זה הוצרך לקבוע באדם חלק שפלות למעלה משכל אנושי, למען לא יהיה מוכרח בידיעותיו ויהיה מקום על שכר, וזהו שאנו אומרים בכל לבבך בשני יצריך, כי האדם המתבונן צריך לישר עצמו גם מיצרו הרע, כי מאין מצא היצר קן אצלו כ"כ, אין זה אלא מעשי ה' לקבל שכר.	36 37 38 39 40

והנני מוסיף להפליא על בלעם הפלא ופלא, מאז ראה המלאך ניצב בדרך, ואמר אם רע בעיניך אשובה לי,	41
וראה גם נס גלוי כזה בשביל ישראל כי נפתח פי האתון, אשר מיום הוסדה הארץ לא נשמע כזאת, ומזה	42
הרי ראה כמה חביבים עם סגולה בעיניו ית', ועם כל זה כשאמר אליו בלק לך נא אתי אל מקום אחר	43
וקבנו לי משם, והוא הלך אתו.	44
הרי שחשב כי אולי יישר בעיני ה' לקבותם, והוא עצמו אמר לא איש אל ויכזב ובן אדם ויתנחם, ואיך לא	45
יבוש ולא יכלם שחכם כמוהו יהיו מעשיו סותרים דיבורו כ"כ? ולא עוד אלא גם אחרי אמרו זאת הלך שוב	46
עם בלק בדעת פן ינחם הקב"ה, היאומן כי יסופר שחכם כמוהו יבזה עצמו כ"כ פנים ואחור! אין זה כי אם	47
מעשי אלהים, כי נתנה שפלות בהיות חכם לסכל מעשיו נגד דעתו, אם לא ברוב שרעפים ובזכרון יום	48
המות.	49
ונראה נא עוד נפלאות ה', על פסוק כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל, תרגם אונקלוס ארי לא נחשיא	50
צבן דייטב לדבית יעקב, ואף לא קסמיא רען ברבות בית ישראל, ופי' המפרש כוונתו, שכשהוציאם ה'	51
בתוקפו ועוזו, דרשו זאת החרטומים לרעה, כאמרו (שמות י'), ראו כי רעה נגד פניכם, מפני שלכם הרע	52
לא רצה לקבל האמת כי חפץ ה' להטיב לעם סגולתו, הרי כי שחק מהם בלעם על שלא הבינו את האמת,	53
ואיך שרצונם בלבד דעתם הרחבה, והוא עצמו לא ראה איך שרצונו בלבד את דעתו היותר גדולה, לאמר	54
בלק לכה איעצך זה מעשה שיטים.	55
ועשה זה בשביל קבלת פרס מבלק, ונפלו מישראל כ"ד אלפים איש, ומיד הלך לקבל שכר, ועם סגולה	56
שלמו לו שכרו ולא קפחוהו, ואיה איפוא שכרו? היאומן כי יסופר סכלות כ"כ מחכם גדול כמוהו? אין זה	57
כי אם שפלות המוטבעת באדם היפוך דעתו, ולה השליטה על החכם היותר גדול, וזה המופת היותר ברור	58
על אמונה, וכל זה נסתר ליושבי תבל, ואינם יודעים כי החכם היותר גדול צריך דוקא למוסר, ברוב	59
שרעפי ובזכרון יום המות.	60
אם האדם היה נקי מכוח גדול השפלות הזאת אשר בו, אין לך אדם שלא יספיק לו דעתו להבין כי יש בורא	61
עולם, כי באמת זה מושכל ראשון כי אין דבר עושה את עצמו, ומאין נעשה עולם גדול כזה, שמים וכל	62
צבאם, הארץ וכל צבאיה, ומפני מה אנו רואים כי כל צבא השמים וצבא הארץ לא ישנו את תפקידם, מה	63
שהיה הוא שיהיה ואין כל חדש (קהלת א')? ומי פתי לא יבין כי יש בורא הכל יכול, וכ"ז הוא דבר פשוט	64
עד שגם בעלי חיים יבינו זאת, כענין שנאמר הכפירים שואגים לטרף ולבקש מאל אכלם.	65
ואמרו ז"ל על היונה ששלח נח, והנה עלה זית טרף בפיה, אמרה יהו מזונתי מרורין כזית מידו של	66
הקב"ה, הרי שהבינה כי יש בורא, ואם בעלי חיים מבינים זה איך לא יבין זאת האדם, וא"כ מה מקום	67
לשכר ועונש, טעמא דמילתא אשר נברא האדם בכוח שפלות כזאת, גם החכם היותר גדול לסכל מעשיו	68
נגד דעתו, ובזה ודאי מקום שכר לאדם בתוקף דעתו ע"י ריבוי המחשבות, יגעת ומצאת תאמין כי ינצחנו	69
ואתה תמשול בו!	70
וגדולה מזו מצינו לגדולי בעלי מוסר, שלא די להם רוב שרעפים, אבל השתדלו לקרב ציורי העונש בחוש	71
בפועל, כגון המעשה בחסיד אחד שהקניטתו אשתו והלך ולן בבית הקברות (ברכות י"ח:), ואמר אדמו"ר	72
ז"ל ע"ז פי' שנכשל החסיד בכעס, וכללא הוא מבעלי המוסר, שהיותר גדול הנכשל בחטא, צריך הוא	73
להשתמש ברפואות היותר קטנות, לפיכך הלך החסיד ולן בבית הקברות לקרב זכרון יום המות בחוש, זה	74
שמעתי מאדמו"ר ז"ל כמה פעמים ובכל פעם אמר זה כחדשות, ולא הבנתי אז מה ההתפעלות כ"כ שיש לו	75
מזה, ותהלה עתה אבין החדשות אשר בזה, ולא יאמר זאת רק בעל מוסר כמוהו אשר עסק בעצמו	76
בציורים.	77
והנה מקרא מלא דיבר הכתוב (קהלת ז'), טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה ולמה זה טוב? כי	78
שם תהיה התקרבות הציור, ולא עוד אלא שכל התורה מלאה מכוח הציור, ציצית ציור וראיתם אותו	79
וזכרתם, תפילין ציור לאות על היד ולשעבד תאות הלב, בין עיניך לשעבד השכל לעבודתו ית', תראו נא	80
אחי כמה זרים היו ממני אלו הידיעות בעוד שכבר באתי כמה במוסר, ואעפ"כ היו אלו הידיעות זרים ממני,	81
ומה חדש שידיעה זו זרה מן אנשי העולם שאינם יודעים כלל ממוסר! (דעת תורה).	82
	83
מאמר תא	84
מי מנה עפר יעקב ומספר את רבע ישראל תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו (במדבר כ"ג י').	85
ארי"א"ר בשעה שירד אותו רשע (נבוכדנצר) לגיהנם, רעשו כל יורדי גיהנם, אמרו שמא למשול עליהם	86
הוא בא, יצאת בת קול ואמרה, ממי נעמת רדה והשכבה את ערלים, ממי נעמת, סבור אתה להיות בנועם	87
מן האחרים (רש"י שבת קמ"ט), ולכאורה קשה, איך זה העלו יורדי גיהנם בדעתם לחשוב שגם בגיהנם,	88
ששם הרשעים באים על עונשם ונידונים ביסורים קשים, יבוא נבוכדנצר למשול? הרי שם הכל ברור	89
ובהיר, וכיצד תעלה על דעתם דעה כוזבת כזאת?	90

אפשר ללמוד מכאן לימוד גדול וסוד נפלא, עד כמה ההרגל שולט על האדם, כמה עמוק חודרת השפעתו של החטא שהוא משתרש בנפש האדם, עד שאפילו אחר כמה וכמה משפטים ודינים שעוברים הרשעים בגיהנם, אחרי יסורים כה רבים והימצאות תחת האש הלוהטת, אין הם יכולים עדיין להיפרד מטעותם, אמנם הגיהנם מטהר ומזכך את הכתמים ומסלק את הזוהמה אשר דבקה בנפש, אולם זהו תהליך שנמשך זמן רב, לא במהרה אפשר להסיר את כל הכתמים, דרוש לכך זמן לפי מידת החטא, לפי גודל ורוב העוונות אשר הרשע דבק בהם.	91 92 93 94 95 96
כפי שהאדם יוצא מן העוה"ז כך הוא נכנס לעוה"ב, באותם החושים השיבושים והנטיות הרעות, והגם שהוא נמצא בעוה"ב, עולם האמת שהכל ברור שם ואין מקום לטעות, הרי מעומק החטא ומגודל השקיעה בטעות ובשיבוש הנפש, אי אפשר להשתחרר במהרה מכל הדעות הכוזבות בפעם אחת, האיש המשובש והמלוכלך נמצא בתהליך מתמיד של טהרה, לא בבת אחת הוא מתרפא מנטיותיו המתועבים, לא בנקל הוא נפרד ומשתחרר מהנטיות הרעות ומההרגלים המשובשים בהם הרגיל עצמו בעוה"ז.	97 98 99 100 101
וכאשר ירד נבוכדנצר לגיהנם, נרעשו ונפחדו הרשעים שם, שמא גם בגיהנם יבוא למשול עליהם, שכן כ"כ התרגלו בעוה"ז להיות נתונים בשפלות ובעבדות של אותו הרשע, עד שגם בהיותם שם עוד לא נשתחררו מאותו הפחד וההשפעה משלטון הרשע, הם נשארו עומדים באותו מקום כמו ביציאתם מהעוה"ז, רק ראו אותו וכבר נתקפו בהלה מתוך הטעות שהם כרוכים אחריה, שמא גם בגיהנם ימשול עליהם, ואפילו שכבר ניטהרו קצת, נזדככו קמעא, מכל מקום עדיין לא הגיעו לדרגה כזאת שיוכלו כבר להשתחרר מאותם החושים אליהם התרגלו בעוה"ז.	102 103 104 105 106 107
גם נבוכדנצר בא לגיהנם מצוייד באותן טעויות שהיו מנת חלקו בעוה"ז, כאשר יצא משם כן בא לכאן, שהיה מתדמה וטועה בעוה"ז שהוא אלוה, טעות שהשריש בתוכו לאחר שראה כי הוא מלך על כל העולם, וכן הצטיין בהשגותיו הנעלות, בשירותיו ותשבחותיו להקב"ה, עד שהיה המלאך צריך לסטרו על פיו שלא יגנה את שירותיו ותהילותיו של דוד המלך ע"ה (סנהדרין צ'), ולכן אין כל פלא שבטעותו השלה את עצמו שמקומו מוכן לו בין הנכבדים, באותה דעה שבה יצא מעולם הזה בא לעוה"ב, ולכן הופנתה אליו בת קול בשאלה ממי נעמתי? משום מה סבור אתה להיות מן הנעימים ומן הטובים יותר, לך לגיהנם ושכב שם.	108 109 110 111 112 113
האבן עזרא בפ' בשלח אומר, ויש לתמוה איך יירא מחנה גדול של שש מאות אלף איש מהרודפים אחריהם, ולמה לא ילחמו על נפשם ועל בניהם? התשובה, כי המצריים היו אדונים לישראל, וזה הדור היוצא ממצרים למד מנעוריו לסבול עול מצרים ונפשו שפלה, ואיך יוכל עתה להלחם עם אדוניו, והיו ישראל נרפים ואינם מלומדים למלחמה, והשם סבב שמתו כל העם היוצאים ממצרים הזכרים, עד שקם דור אחר שלא ראו גלות, והיה להם נפש גבוה, ההרגל משפיע על הנפש ועל הדעת, לא במשך זמן קצר אפשר לשחרר את הנפש מן הרע שהתדבק בו, ואפילו הגיהנם מקום הטיהור אינו מטהרו מיד.	114 115 116 117 118 119
אם כן כמה טוב הוא לאדם להפרד מתאוותיו והרגליו הרעים לאט לאט, כדי שלא ירבה על עצמו אש הגיהנם, שלא יצטרך להוסיף על עצמו האש שמבערת את הרע, כי חום הגיהנם לפי חומר העוון, הזמן ומדת החום לפי גודל החטא והשתרשותו בנפש, כל אחד טועם טעם גיהנם לפי מעשיו, לפי מדת הרע שספג ובלע בתוך נפשו, כמ"ש ז"ל לעתיד לבוא הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה, צדיקים מתרפאין בה ורשעים נדונין בה (נדרים ח'), החושך במצרים ולכל בני ישראל היה אור במושבותם, אמר הקב"ה דו פרצופין אני עושה את הדבר, אור לישראל וחושך לאומות העולם (מדרש תהלים כ"ב).	120 121 122 123 124 125
מוטב לו לאדם שלא יפנק את עצמו ביצרו בעוה"ז, שלא ירגיל עצמו בתענוגות ובדברי מותרות, שאז יהיה לו קשה להפרד מהם באחרית ימיו, וכל שכן שלא יתרגל בדברים האסורים והמכוערים המלכלכים את הנפש, שכן אז קשה מאד ההיטהרות והזיכוכ בעוה"ב, כרוך הדבר ביסורים גדולים ונוראים, באש שורפת המטהרת את טומאת הנפש, מוטב לו לאדם להגמל מכל דבר רע בעולם החולף ולמעט את עצמו מתענוגות. ת"ר שלוש רגלים תחוג לי בשנה, רגלים פרט לחיגר ולחולה ולסומא ולזקן ולשאינו יכול לעלות ברגליו, ושאינו יכול לעלות ברגליו, לאתווי מאי? אמר רבא לאתווי מפנקי, שאין הולכין בלא מנעל, דאין נכנס אדם להר הבית במנעלו רש"י, דכתיב כי תבואו לראות פני מי ביקש זאת מידכם רמוס חצרי (בר"ר כ"ב י"ד), האיש הזה שלם הוא בגופו, ידיו רגליו עיניו וכל רמ"ח אבריו שלמים ובריאים, הוא מחונן אפילו בגבורה, מכל מקום פטור הוא מלעלות לרגל, משולל הוא מעונג רוחני ומשאיבת רוח הקודש, משום שהוא מפונק, פינק את טבעו ואת תכונותיו בתענוגות, עד שהוא דומה ממש למי שהוא מחוסר אבר, כמו חולה זקן ופסח.	126 127 128 129 130 131 132 133
אין הוא מסוגל בצורה אחרת מכפי שהתרגל אליה, הפינוק נעשה לו כטבע, אינו יכול לחלוץ מנעליו, ואם מסוגל להיגמל מהרגליו הרי הוא כעבד, נמנה בין השפלים ובעלי המום, ומפסיד מעצמו שפע של רוחניות בגלל מומו, הוא חסר אונים להתגבר על הרגלו, ודינו כדין הפסח והסומא, מפסיד עונג רב וגם סובל יסורים ועלבון.	134 135 136 137 138 139 140

הקללה היותר קשה לאדם היא, שאינו יכול להתאים את עצמו עם דרכי השי"ת, אדם כזה הוא בעל מום,	141
שאינו יכול לעשות אותם דברים שאדם בריא מסוגל לעשותם, האדם הבריא מסוגל להתנהג בכל האופנים,	142
גיבור אינו זה שמסוגל להכות את זולתו, אלא להיפך מי שמסוגל לספוג מכות ואינו נפגם ואינו נפגע, מי	143
שמסוגל לקבל את כל גזירות הבוי"ת, הוא בריא ושלם, וזוהי הברכה שאף בהסתר פנים אור לו, שהאמונה	144
והבטחון מאירים את עיניו. (אור חדש).	145
	146
מאמר תב	147
מי מנה עפר יעקב ומספר את רבע ישראל תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו (במדבר כ"ג י').	148
יש ואדם זוכה להתעוררות ע"י שהופיעה עליו רוח ממרום, והוא רוצה אז להשתחרר מהרגליו הטבעיים,	149
אבל דא עקא, שהוא מותקף בעצבות ופחדים, ואין הוא יודע פשר הדבר, מה קרה לו? מהי הסיבה במקום	150
שיש לו לשמוח ולהיות מאושר על שזכה ששרתה עליו רוח טהורה, הוא דוקא לוקה בעצבות, מודאג	151
וכאילו מזלזל בהופעה זו, כאילו ממאן ומסרב לקבל את המתנה שחננו בה השי"ת, מה הדבר שמפר את	152
מנוחתו, מה מטריד אותו ומבלבלו משלוותו?	153
אמנם כן, מי שמתחיל לחשוב על פרידה ממשפחתו ומבית הוריו שבו התגדל שנים רבות, מקום שבו נולד	154
והתחנך, מיד מתחילים להתעורר בו געגועים עזים וחזקים שמביאים אותו לפעמים לידי דיכוי הנפש,	155
אפילו אם מתעתד הוא להחליף במקום טוב יותר, מ"מ העזיבה מעציבתו כי קשתה עליו הפרידה.	156
ודבר ידוע הוא, כאשר אשה הנישאת לאיש, גם אם הוא נכבד ורב נכסים, מכל מקום אם היא צריכה ללכת	157
אחריו לעיר אחרת לגור עמו, כל שכן כשהיא צריכה לשנות מקומה למדינה אחרת, הרי אז מתעורר בה גל	158
של געגועים להוריה לשכניה ולחברותיה, לאוויר הסביבה ולרוח המקום שבו נולדה ונתגדלה, והצער הזה	159
של הפרידה מדיר שינה מעיניה, היא בוכה עד לשברון לב ואין דבר שיכול להרגיעה, וגם לאחר שכבר	160
עברה למקום החדש והיא נמצאת במדינת בעלה, געגועיה אינם נפסקים, הפרידה היא תקופה איומה והיא	161
מחלת האהבה אל ההרגלים שהתרגל בהם האדם.	162
כאן טמון סוד הדבר גם בענין שלפנינו, כי כאשר תקף את האדם רוח קדושה ממעל והאדם נדחף	163
להתרומם ולרחף בהיכל ה', ואז צריך הוא להיפרד מהרגליו, ממנהגיו ומטבעו שהוא קשור להם מיום	164
היוולדו, הרי כיון שהטבעיים שבתוכו מרגישים שהוא רוצה להפרד מהם ולהתרומם להמעלה, כי	165
אז מתכנסים כל אלה ההרגלים ומתחילים לזעוק וליילל על פרידתו מהם, הם מוחים וצועקים על שהוא	166
עוזב אותם, אלה מעציבים אותו ומנסים לסכל את פרידתו מהם.	167
זוהי הסיבה לעצבות, כאן נעוצה סיבת הדכאון הנפשי העובר עליו, צריך לדעת ולהבין, כי מדובר כאן	168
בהתנשקות הטבע ויצריו, למול ההתעוררות וההופעה העליונה שזכה לה ממרום, וידעתי מאנשים	169
שהתלבטו בנפשם והרגישו דכאון ומבוכה כאשר שמעו דברי התעוררות פעמיים ושלוש, ועזבו לשמוע	170
דברי חכמה והתעוררות מפני שהרגישו כי הם נשברים, אבל לא תפסו ולא הבינו את סוד הדבר, וברוב	171
טעותם תלו זאת בסגנון המעורר, אבל האמת היא כי הרגישו שצריכים להיפרד מן הטבע שלהם, והפירוד	172
הזה מעציב אותם, כי קשה להפרד מן הטבע, לכן הפורש ממינות מיית.	173
האדם בא לעולם הזה בקול ובבכיה ונפטר בקול ובבכיה (קה"ר ה'), כשהוא צריך להיפרד מעולם הנצח	174
ומבטן אמו, שבה נר דלוק על ראשו ומלאך מלמדו תורה, וברגע שנולד הוא רואה אז מה שהיה לו וניטל	175
ממנו, ולאן הוא בא לעולם החושך, אז הפרידה קשה עליו והוא בוכה, וכשמגיעה שעתו לעזוב ולהפרד	176
מעולם העשיה, שבמצוה קלה זוכה להארת פני השכינה, שוב הוא נפרד מתוך בכיה.	177
אמר רבי יוסי בר ריבי, סכות לראשי ביום נשק, ביום שהקיץ נושק את החורף, ביום ששני עולמות	178
נושקין זה את זה, העוה"ז יוצא והעוה"ב נכנס (ירושלמי יבמות ט"ו), והפני משה מפרש והוא יום המיתה,	179
נשיקה של פרידה היא ביטוי של געגועים לעולם הנצח, אם זכה לנצל את הזמן להנציח אותו במעשים	180
טובים שהם מעין עוה"ב, ולזה היתה נשיקה של ערפה חשובה, שאמרו ז"ל ששלוש נשיקות הן טובות,	181
נשיקה של גדולה, נשיקה של פרקים, ונשיקה של פרישות, שנאמר ותשק ערפה לחמותה (סוטה מ"ב).	182
כיון שהתחילה ערפה להיפרד מנעמי, התעוררו בה גלים של געגועים לנעמי ולחיים המוסריים הנעלים	183
שהכירה אצלה מכל ימי היותה קשורה לביתה, וברגע זה התלקחו כל הרגשות והתחיל להתחולל קרב בין	184
היצרים העליונים לבין היצרים השפלים, מצד אחד היא נתבעת מרגשותיה הטובים כלפי נעמי, חכמתה	185
מדותיה ואמונתה החזקה, ומצד שני היא נדחפת ע"י נטיותיה למקומות המזוהמים, למלכות אביה שהיה	186
עגלון מלך מואב, היא נדחפת לחזור לחיי ההפקרות ולגירויה היצרים שהיתה רוצה למצוא בעבודת	187
גילולים, ובכל מה שכרוך וקשור בדמיונות היצר.	188
כשהיא מתחילה להרהר להישאר עם נעמי, כשהיא מטה אזנה לקול האמת המדבר אליה תיכף מתרומם	189
ובא עליה נחשול של תשוקות טבעיות המטפחות על פני ההרהורים הטובים האלה, ומיד קופץ עליה חרון	190

אף של כל היצרים הרעים, ההתרוצצות הזו של שני הגושים הללו, בין ניצוץ הקדושה לבין הטומאה,	191
קורעים אותה כדג והיא מוכה משני הצדדים, היא מתענה ומתייסרת, אוי לה מיצרה ואוי לה מיוצרה, והיא	192
בוכה תמרורים עד שתשש כוחה, ותשאנה קולן חסר אלף, תשש כוחן שהן מהלכות ובוכות.	193
ומה גרם לכל העצבנות והעינויים הללו? זה נובע מן הפחד להיפרד מן הבוץ של ההרגלים והמנהגים	194
הרעים, כי כל זמן שהאדם שבו בידי הטבע אין סערה ואין מלחמה הכל שקט, אבל כאשר אותו האדם	195
רוצה להפרד מן הרע ולהתרומם מעל הטבע, אז מתעוררים כל היצרים ומתקוממים להפריע את הפרידה	196
הזו ואת עליית הנפש, והעיד האור החיים הק' בפירושו עה"פ תמות נפשי מות ישרים וז"ל, ראיתי רשעים	197
שאמרו לי בפירוש, כי אם היו יודעים שיחזרו בתשובה ותיכף ימותו היו עושים, אלא שיודעים שאינם	198
יכולים לעמוד בתשובה זמן ארוך. (מעייני החיים).	199
	200
מאמר תג	201
לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלהיו עמו (במדבר כ"ג כ"א).	202
איתא בחז"ל (במד"ר כ' כ"א), שקולו של בלעם בעת הברכות היה הולך מסוף העולם עד סופו, כדי	203
שהעולם כולו ישמע דבריו של בלעם, וענין זה לבד חייב ליתן תועלת מרובה, לגלות את גודל האהבה	204
שאוהב הקב"ה את ישראל, וכן העתיד הצפוי לעם ישראל, וכנאמר עין לא ראתה אלוהים זולתך יעשה	205
למחכה לו (ישעיה ס"ד), ולכך המשכיל כאשר יתבונן בענינים אלו יבוא עי"ז לחיזוק באמונה ובקיום	206
מצוותיו יתב'.	207
אך באמת אליה וקוץ בה, שמצד השני יכול לבוא עי"ז הפסד לאדם, שבשעה שיתבונן בהעתיד הצפוי	208
לישראל יכול להגיע עי"ז לגאווה ומתוך כך לבוא לידי חטא, ואיתא בחז"ל (ילקו"ש בלק כ"ה), דהסיבה	209
לחטא הזנות שנכשלו בו בני ישראל, לא היה רק מחמת העצה שיעץ בלעם הרשע למואב להחטיא את	210
ישראל, אלא כיון שנתגאו בשומעם דברי בלעם באו לידי חטא.	211
וביותר כאשר נתבונן בפרטות בדברי בלעם, מה אקוב לא קבה אל ומה אזעום לא זעם ה', וברש"י כשהיו	212
ראויים להתקלל לא נתקללו, לא זעם ה' אני אין כוחי אלא שאני יודע לכוין השעה שהקב"ה כועס בה,	213
והוא לא כעס כל הימים הללו שבאתי אליך, לו היה לנו מעט רגש והבנה בהנהגת השי"ת הכל יכול, הלא	214
היינו חייבים לצאת מלאי התפעלות, שהקב"ה כביכול שינה את הנהגתו התמידית עבור טובת כלל ישראל,	215
שלא כעס ולא זעם בימים אלו כדי שבלעם לא יוכל לכוין את השעה ולגרום נזק לישראל.	216
כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב, ופירש"י אני מסתכל	217
בראשיתם ובתחילת שורשיהם ואני רואה אותם מיוסדים וחזקים כצורים, וכשהן שמחים אין אומה שמחה	218
עמהם, וכשהאומות בטובה הם אוכלין עם כל אחד ואין עולה להם מן החשבון, ויש לראות מכאן גודל	219
ההטבה שמטיב השי"ת לישראל, שבטובתם אין האומות מקבלים, ואילו בטובה שנותן השי"ת לאוה"ע	220
נהנים ממנו אף ישראל, ואין עולה להם בחשבון כאילו ולא קיבלו מאומה, לא הביט און ביעקב ולא ראה	221
עמל בישראל וברש"י כשהן עוברין על דבריו אינו מדקדק אחריהם שהן עוברין על דתו.	222
ומעתה דברים אלו ודאי יכולים לגרום נזק לישראל, שאם אף בשעה שישראל חוטאין אין הקב"ה בא עמם	223
בחשבון, ואף בשעה שראויים לקללה אין הקב"ה מקללם, א"כ מעתה נעלם כל ענין שכר ועונש, וזה יכול	224
לפגום בגודל חובת הזהירות מעבירה, ובאמת מובא (ילקו"ש בלק כ"ה), שבעת ששמעו ישראל את	225
הברכות נזוקו מזה, שהרי האבות הקדושים היתה להם הנהגה אחרת, שכאשר יעקב אע"ה היה לו טענה	226
על ראובן אמר פחז כמים אל תותר, ולא נתן לו את הברכות כיון שלא היתה הנהגתו ראויה, וכן בשמעון	227
ולוי, ואף משה רע"ה הוכיח את ישראל בדברים קשים, ואילו כאן שמעו רק שבחים והבטחות ולא קיבלו	228
שום תוכחה.	229
הדברים טעונין ביאור, הלא הקב"ה מדקדק עם חסידיו כחוט השערה (יבמות קכ"א), ומגיד לאדם מה	230
שיחו אפילו שיחה קלה שבין איש לאשתו מגידין לו לאדם בשעת הדין (חגיגה ה'), ואין שום ויתור	231
בעולם, את ה' האמרת היום וה' האמירך היום (דברים כ"ו), באותה מידה שהאדם בוחר בהקב"ה כן	232
הקב"ה בוחר בו, ומבלעדי זאת אין דרך אחרת לזכיה בהשי"ת, אכן יש מצבים מיוחדים של וחנותי את	233
אשר אחון אע"פ שאינו הגון (ברכות ז'), אך זה בגדר נס, ומעתה צריך ביאור ענין ברכות בלעם, והלא	234
אין בזה שקר והכל דבר ה', והיאך מתאימים שני הדברים יחד, דקדוק הדין ודברי בלעם שהקב"ה אינו	235
מתבונן על עוונות בני ישראל.	236
ביאור הענין שהנה ידוע דברי הסבא מקעלם ז"ל בהא דמבואר (בטור או"ח תקפ"א), שבערב ראש השנה	237
ילבש בגדי לבנים ויסתפר וירחץ מפני שהקב"ה יעשה עמו נס והוא בטוח ביום הדין, והדברים צריך	238
ביאור והלא ג' ספרים נפתחים ביום הדין, ויש הנכתבים למיתה רחמ"ל, וא"כ היאך יוכל להיות בשקט	239
ובשלוה שיצא זכאי ביום הדין.	240

ואמר בזה שהתורה דברה בענין כלל ישראל שהוא מובטח בכל טוב, וכנאמר אותך לא אעשה כלה	241
(ירמיהו מ"ו), אבל היחיד אינו בטוח כלל במשפטו ודינו, ומעתה מבואר דברי הטור שעליו להיות בטוח	242
שיארע לו נס דהיינו בתוך הכלל, אבל היחיד חייב לירא ולהרוד מאימת יום הדין, ולכן מחובתינו להיות	243
מתוך הכלל ועי"ז יהיה משפטו בתוך הכלל, וכשם שהכלל בטוח אף היחיד שנעשה לחלק מהכלל ג"כ	244
בטוח בדינו.	245
גם כן יש לבאר שכל נבואת בלעם נאמרה על הכלל, לא הביט און ביעקב, שעל הכלל אינו מביט על	246
חטאיו, משא"כ על היחיד יבוא במשפט על כל שיחה קלה, ולכן אין לנו להתפס בגאווה ובטחון בשומענו	247
דברי בלעם, שאין הדברים נאמרים לגבי כל יחיד ויחיד, נמצא שהדרך לעבודת היחיד צריכה להיות	248
שישתוקק לזכות בהקב"ה, כלל ישראל זכו שהקב"ה נקרא אלוהינו, ואילו אומות העולם הם במצב של	249
אלוהי האלוהים, ומחובתו לרצות שהקב"ה יהיה אלוהינו, ולכן ראשית העבודה שתהא אמונתו ברורה	250
וחזקה כעמודא דפרזלא, אז יש תקוה לאחריתו.	251
הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא, וברש"י כשהן עומדין שחרית מתגברין כלביא וכארי לחטוף את המצות,	252
ללבוש טלית לקרוא את שמע ולהניח תפילין, כלל ישראל יש לו מסירות נפש להקב"ה, ולכן מיד בקומם	253
משנתם אין להם שום מטרה אישית, אלא קיום מצות השי"ת מטרידה אותם, ומעתה פשוט שחייב להרגיש	254
עצמו כשותף עם הכלל, ואין זה מדת חסידות אלא צריך לנבוע מעצם הכרת הענין, וכשם ששותף דואג	255
עבור תקנת השותפות שהיא גופא תקנתו, כמו כן בשעה שירגיש שותפות עם כלל ישראל, ממילא ישתדל	256
עבור טובת הכלל.	257
וכמו כן מחובתינו להשתדל לרכוש לעצמנו את הסימנים שבהם יוחזו כלל ישראל, ביישנים רחמנים	258
וגומלי חסדים, שכיון שעלינו להיות חלק מהכלל, בודאי שרק כאשר נמצא בנו מדות שיוחזו בהם כלל	259
ישראל יתכן שנהיה לחלק מתוך הכלל, ולכן חייבים אנו להשתדל להיות מכלל זרע אברהם יצחק ויעקב,	260
וכבר כתב (תומר דבורה פ"א, י"ב) שחייב להטיב לכל ישראל מפני שצריך להרגיש שכל מה שיש לנו	261
הוא מכוח זכות האבות, ומכיון שכולם בני האבות חייב להטיב לכל. (אור יחזקאל ח"ג קכ"ז).	262
	263
מאמר תד	264
לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלהיו עמו (במדבר כ"ג כ"א).	265
מה בין תלמידיו של א"א לתלמידיו של בלעם הרשע, תלמידיו של בלעם הרשע עין רעה וכו', הנה יש	266
להבין הגדר של עין רעה, כי אמרו חז"ל יודע היה בלעם לכוון את השעה אימתי רתח הקב"ה (ברכות ז').	267
והקשו בתוס' כיון שזעמו של הקב"ה רגע אחת מה יכול לקלל ברגע אחת? ותירץ שיכול לומר כלם,	268
וצריכין להבין וכי בשביל שאין לו זמן לומר קללה קטנה אלא כלם מתקיים קללה גדולה כזאת? ובכלל	269
צריכין להבין למה צריך המקלל לכוון קללתו בשעה שרתח הקב"ה? אם יש כוח בפיו להזיק בקללתו, גם	270
בכל זמן שרוצה יכולה הקללה להתקיים?	271
הענין אמנם הוא, כי המקלל צריך לדעת השעה שרתח הקב"ה, כי אי אפשר לקלל בלא טעם וחשבון, אלא	272
הקללה צריכה להיות בכוונה של דין, כי כל קללה שיוצאה מפיו של המקלל בכוונה של רצון וכעס אין זה	273
כלום, ורק בשעה שיוצאה בכוונה של דין שמחייב את חבירו בשביל איזה חטא קללה ועונש, אז דוקא יש	274
מקום שתחול קללתו, וכ"ש שיש מקום לומר שגם הקב"ה מסכים לקללה זו ואז בודאי הסכנה גדולה.	275
אמרו חז"ל בתחילה עלתה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין, ראה שאין העולם מתקיים שיתף עמה	276
מדת הרחמים, וצריכין להבין ענין השותפות של מדת הדין עם מדת הרחמים, כמו שני שותפים שעושיין	277
הסכמה ביניהם, שחצי יום ינהל אחד החנות וחצי יום ינהל השני, וכן משחז"ל שיתף עמה מדת הרחמים,	278
שכל היום ינהיג הקב"ה את העולם במדת הרחמים, חוץ מרגע אחת שמנהיג הקב"ה את העולם במדת	279
הדין.	280
ויתכן שזה שאמרו חז"ל שזעמו של הקב"ה רגע אחת, שברגע זו מנהיג הקב"ה את העולם במדת הדין,	281
והנה ע"פ מדת הדין כל העולם בסכנה, כמ"ש חז"ל שהראה הקב"ה למשה רבינו דור דור ודורשיו והראה	282
אותו את רבי עקיבא ושמח בתורתו, אח"כ הראה לו את מיתתו שסורקין את בשרו במסרקות של ברזל,	283
אמר זו תורה וזו שכרה, אמר לו הקב"ה שתוק כך עלתה במחשבה.	284
ופי' מהר"ל מפראג זצ"ל, שהמכוון על בדברי חז"ל מתחילה עלתה במחשבה לברוא את העולם במדת	285
הדין, ומפני שראה שאין העולם מתקיים שיתף עמה מדת הרחמים, זה שייך לרבים שאינם יכולים לדקדק	286
עמהם, אבל היחידים מתנהג הקב"ה עמהם במדת הדין, לכן רבי עקיבא שהוא מן היחידים, הקב"ה מתנהג	287
עמו כמו שעלתה במחשבה במדת הדין, וז"ש שתוק בני כך עלתה במחשבה לפני, היינו שעמו אני מתנהג	288
במדת הדין, חזינן מזה כמה גדול כוח מדת הדין, שלפי מדת הדין גם ר' עקיבא חייב מיתה קשה מכולם,	289
מפני איזה צד של חטא אשר אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא.	290

ולפי"ז נבין מ"ש התוס' שיכול לומר כלם, כיון שברגע זו שהקב"ה כועס זהו הרגע שהקב"ה מנהיג עולמו	291
במדת הדין, ולפי מדת הדין גם רבי עקיבא חייב מיתה ר"ל, ולכן מצא בלעם הרשע שבאותה שעה יכולין	292
לקלל גם הקללה היותר גדולה לומר כלם רח"ל, ומעתה יש להתפעל הלא בלעם ידע כוח מדת הדין, וידע	293
ג"כ מעלת ישראל אשר ע"פ מדת הרחמים זכאים המה לגמרי.	294
ורק ע"פ מדת הדין יש מקום לקללם אם יכווין השעה שהקב"ה זועם, וכיון שהיה כ"כ בעל הכרה איך	295
יתכן שיסכים לקללם, הרי המקלל את הרבים קדושי עליון כישראל, גם ע"פ מדת הרחמים חייב מיתה,	296
וא"כ איך ראה חסרון ישראל שהיה כ"כ דק מן הדק, שרק ע"פ מדת הדין יש מקום להרגיש חסרונם, ועל	297
עצמו לא ראה אשר גם ע"פ מדת הרחמים יכולין להרגיש חסרונו?	298
זהו מדת עין רעה, שעל עצמו אינו רואה חסרונו גם שהוא גדול כהר, ועל זולתו הוא רואה חסרון דק מן	299
הדק, שרק ע"פ מדת הדין יכולין להרגיש, ומצינו על הפ' את שבעת המזבחות ערכתי ואעל פר ואיל,	300
פירש"י ז"ל, שאמר זכותי גדול מאאע"ה, שהם לא עשו אלא ז' מזבחות ואני לבדי עשיתי ז', הם לא	301
הקריבו אלא איל ואני פר ואיל.	302
ויש להתפעל הלא כל עיקר שעשה שבעה מזבחות היה בכוונה, כדי שיהיה יכול לומר אח"כ אני גדול	303
מאברהם, וא"כ כל מעשיו הוא רק רצון להתכבד בקלון זולתו, וא"כ היה צריך להבין כי בזה גופא גדול	304
מעשה אברהם ממנו, שלא עשה כדי שיאמר אח"כ אני גדול מבלעם, אלא שזה גופא הוא מדת עין רעה	305
שעושה ממעלת חבירו חסרון, ומחסרון של עצמו מעלה. (חיי המוסר ח"ב).	306
	307
מאמר תה	308
לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלהיו עמו (במדבר כ"ג כ"א).	309
אור החיים הקדוש מסביר את הפסוק כך, שהצדיקים הגם שעושים מצוות וכל עסקם בתורה, אינם	310
מרגישים שיש להם עמל, אלא אדרבה כאדם המרויח וכאדם המשתעשע בשעשועים לרב חשקם בתורה,	311
וזה השבח שאמר בלעם על עם ישראל, שאע"פ שיגעים בתורה לא מרגישים בעייפות וטורח.	312
מובא בגמ' ב"מ ריש הפועלים, שרבי יוחנן ראה את ריש לקיש שעובר בקפיצה אחת את הירדן, אמר לו	313
רבי יוחנן חילך לאורייתא, והבטיח לתת לו את אחותו לאשה אם יעסוק בתורה, והסכים ריש לקיש לעסוק	314
בתורה, ומיד אח"כ רצה לעבור לצד השני של הירדן כמקודם, ולא היה בכוחו לעשות זאת, ובאמת קשה	315
בשלמא אם היה כבר ריש לקיש לומד תורה, היה מקום לומר שתשש כוחו מרוב לימוד, אבל הרי עכשיו	316
עדיין לא למד אלא רק קיבל על עצמו ללמוד, ולמה לא יכול לעבור את הירדן כמקודם.	317
ונראה שבאמת היה בו עדיין כוח לעבור את הירדן בקפיצה אחת כמקודם, אלא מכיון שקיבל על עצמו	318
ללמוד תורה שוב לא מצא ענין לקפוץ את הירדן, וממילא לא היה בכוחו לעשות, משום שדבר שאין לאדם	319
טעם בו אין בו כוח לזה, אפילו שבמציאות יש בו כוח, וכן להיפך כשהאדם מוצא טעם בדבר ורוצה	320
לעשותו, ימצא בעצמו כוח אפילו שבכוח הגשמי אין לו די, אבל הטעם והחשק לדבר יעשהו בעל כוח,	321
מספרים על רבי זלמל'ה אחיו של רבי חיים מוולוז'ין שהיה אדם חלש מאד, ופעם אחת הוצרך לאיזה ספר	322
שהיה מונח מאחורי ארון גדול וכבד שהיו צריכים חמשה אנשים כדי להזיזו ממקומו, ורבי זלמל'ה מרוב	323
אהבת התורה וחשקו ללמוד הזיז את הארון לבדו ולקח את הספר.	324
ובני תורה שתורה מתשת כוחם היאך יש בידם כוח לעשות משמר לילה שלם, אין זה אלא שמוצאים טעם	325
בלימודם, ממילא יש כוח ללמוד משמרות, ואם אדם מהרחוב ישב בישיבה וילמד משמר תכף ירדם, משום	326
שאין לו טעם וחשק לדבר, תורת ה' מתוקה מדבש ונופת צופים, ורם נרגיש את הטעם בלימוד אז אין	327
מרגישים בעמל, ואם ח"ו עייפים ואין כוח, נראה שלא מוצאים טעם בלימוד, וצריכים לבקש בברכות	328
התורה על זה והערב נא ה' אלוהינו את דברי תורתך בפינו, נזדמנתי פעם לבר מצוה וברכתי אותו שיזכה	329
להרגיש טעם בלימודו, ניגש אלי הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין צוק"ל, וביקש ממני שאברכנו גם כן	330
שיזכה למצוא טעם בלימודו.	331
וע"ז המשיל המגיד מדובנא משל, ואשר האדמו"ר מקוצק אמר שזהו אחד משלושת המשלים שנאמרו	332
ברוח הקודש, הפסוק אומר בישעיהו ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל, משל לסוחר שבא ממדינת	333
הים, וביקש מאחד הנערים הסבלים שיביא את חבילותיו אחריו לביתו והוא יתן לו שכרו, והוא נסע לפניו,	334
וכשהגיע הנער אל הסוחר לביתו הניח חבילתו ובא לבקש שכר טרחתו, אמר לו הסוחר כי טעה והביא	335
חבילה אחרת במקום שלו, שאל אותו הנער זו מנין לך, הרי לא ראית את החבילה המונחת בחוץ.	336
אמר לו הסוחר ניכר עליך שהזעת והתאמצת לשאת את חבילתי, ואילו החבילה שלי הרי היתה קלה, ולא	337
היית צריך להזיע ולהתאמץ, כך אומר הקב"ה לא אותי קראת יעקב, שאם כן לא היית מתאמץ כל כך כי	338
יגעת בי ישראל, ואם היית קורא בשם ה' ומוצא טעם בלימוד, לא היית יגע כל כך כמו שנא' ולא ראה	339

עמל בישראל, שהצדיקים לומדים ואין הם מרגישים בעמל וטרחה כלל וכלל, כי יש להם טעם במצוה.	340
(דרכי מוסר).	341
	342
מאמר תו	343
הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא לא ישכב עד יאכל טרף (במדבר כ"ג כ"ד).	344
ברש"י כשהן עומדין משנתן שחרית הם מתגברים כלביא וכארי לחטוף את המצוות, ללבוש ציצית, לקרוא	345
את שמע, ולהניח תפילין, לא ישכב על מטתו עד שהוא מחבל כל מזיק הבא לטורפו, כיצד? קורא את שמע	346
על מטתו ומפקיד רוחו ביד המקום, בא מחנה וגייס להזיקם הקב"ה שומרם, ונלחם מלחמותם ומפילים	347
חללים עכ"ל.	348
בלעם הרשע היה שונא ישראל יותר מבלק כמבואר ברש"י, אולי אוכל להלחם בו וגרשתיו מן העולם,	349
ובלק לא אמר אלא ואגרשנו מן הארץ, איני מבקש אלא להסיעם מעלי, ובלעם היה שונאם יותר מבלק	350
עכ"ל, והשכים בבוקר וחבש בעצמו את אתונו והלך לקללם! וחז"ל אומרים ע"ז ששנאה מבטלת השורה	351
(סנהדרין ק"ה:), מכאן אתה למד שהיה בו ג' דברים, עין רעה, דכתיב וישא בלעם את עיניו וירא את	352
ישראל שוכן לשבטיו, א"כ איך התפעל ושיבח את ישראל שקמים להניח תפילין וקוראין קריאת שמע	353
בלילה?	354
בלעם עם כל גדולתו שהיה נביא כמשה (ילקוט תתקס"ו), בכל זאת לא ידע את החכמה הזאת של שבירת	355
התאוה והרצון, וזה היה בעוכריו, וכמ"ש הר"י (שערי תשובה א' ל"א) וז"ל, ונאמר תאוה נהיה תערב	356
לנפש, נהיה כמו נשברה מלשון נהייתי ונחליתי (דניאל ה'), כי כאשר ישבור אדם תאוה גם בדברים	357
המותרים בזה תצליח הנפש, והמדה הזאת תערב לה כי ירים השכל ידו וגבר, ותועבת כסילים סור מרע,	358
הכסילים אשר אינם שוברים תאותם ורודפים תמיד תענוגות בני אדם, כי תפגע תאותם בדרך חטא וכל	359
דבר רע לא יסורו ממנו, ועוד ההולך אחר תאוה לא בדבר אחד יחטא בלבד, אך בכל שבתורה יתגלע כי	360
יעבור על כולנה עכ"ל.	361
קשה לרדת בסוד האיש הזה בלעם, מצד אחד היה נביא כמשה וחכם כאחיתופל, שומע אמרי אל ויודע	362
דעת עליון ומחזה שדי יחזה, ומצד שני היה מנוול, ובא על אתונו (ילקוט שמעוני רמז תשס"ה), מים	363
עמוקים עצה בלב איש ואיש תבונה ידלנה! (משלי כ'), מי הוא האיש בעל תבונה שיבין אותו?	364
	365
אבל ע"פ דברי הר"י לומדים, כי אפילו גדלות כמשה ואחיתופל לא מועילה לו לאדם, אם לא מתלמד	366
ומתחנך לשבור תאוה מנעוריו כדכתיב, חנוך לנער ע"פ דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה, ומכלל הן אתה	367
שומע לאו, ולזקנתו נשאר בעל תאוה, הסוד הזה לא ידע אותו בלעם, ולא ידע את הדרך הפשוטה הזאת	368
של שבירת התאוה, ובפרט שכל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו (סוכה נ"ב.), וזה הסוד שלא החזיק מעמד	369
עם כל גדלותו, כי כשבאה לו התאוה והרצון נפל שדוד.	370
בלעם התפעל מעם ישראל הן עם כלביא יקום, קמים משנתם לקרוא שמע ולהניח תפילין, שוברים רצונם	371
וחפצם לנוח עוד, נלחמים עם שינה של שחרית, ומנתקים את חבלי השינה בערב, ולפני השינה הם	372
קוראים קריאת שמע, לא ישכב עד יאכל טרף, זהו גבורה של לביא וארי, הגוי לדברים אלו לא יודע	373
לשבור רצונו ותאוה, מזה יש ללמוד עד כמה אדם צריך להתמסר לחנך את עצמו מנעוריו בשבירת הרצון	374
והתאוה, כי אלמלא כן לא יועיל לו אף אם יהיה גדול בתורה ובחכמה, ואם אפילו יגיע בגדלות למדרגת	375
בלעם לא יצליח דרכו, (זכרון מאיר).	376
	377
מאמר תז	378
הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא לא ישכב עד יאכל טרף (במדבר כ"ג כ"ד).	379
מהחובה המוטלת על האדם להידמות לקונו, מה הוא רחום אף אתה רחום, אנו למדים על גדולתו ורוממותו	380
אשר אין להן ערך ושיעור, הן מבחינה גשמית והן מבחינה רוחנית, בלעם בן בעור נביא אומות העולם,	381
מונה את שבחם של ישראל ואומר, עם כלביא יקום וכארי יתנשא, אין זה אלא שבח מועט לישראל, כי	382
בכל אדם טבועים מעצם יצירתו כוחות יותר גדולים מכל הברואים, הרי האדם הוא בחיר היצורים, ונברא	383
בצלם דמות תבניתו של הקב"ה, ואיך יתכן שלא הטביעו בו כוחות גדולים יותר מעלי החיים.	384
אמנם מוצאים אנו בבני אדם שהכילו כוחות כאלה, התורה מספרת על אנשי מעלה שעפו יותר גבוה	385
מהנשר והגיעו עד לרקיע, חנוך עלה בעודנו בחיים עד השמים, משה רבינו עלה למרום (ילקוט קהלת ט'	386
תתקע"ט), חז"ל דורשים את הפסוק לא לקלים המרוץ על משה, שהיה עולה לרקיע כנשר, אליהו הנביא	387
עלה בסערה השמימה (מלכים ב' ב'), שלושה עלו במרום ואלו הן, חנוך משה ואליהו, כמו כן יש שמיהר	388
לרוץ מהצבי, נפתלי אילה שלוחה ומספרים חז"ל שבשעה שרצו לקבור את יעקב במערת המכפלה, אמר	389

עשו לבני יעקב הבן לי איגרתא, אמרו ליה איגרתא בארעא דמצרים היא ומאן ניזיל? ניזיל נפתלי דקליל	390
כאיילתא (סוטה י"ד).	391
כתוב שעשהאל היה קל ברגליו כאחד הצביים אשר בשדה (שמואל ב' ב'), ואמרו חז"ל מה היתה קלותו?	392
שהיה רץ על סאסי שיבוליא ואינם משתברין (קהלת רבה ט'), ומצינו עוד שהשוו גבורתם לשל חיות,	393
יעקב בברכתו לבניו אמר על יהודה, גור אריה יהודה כרע רבץ כאריה וכלביא מי יקימנו, על דן אמר יהי	394
דן נחש עלי דרך שפיפון עלי אורח, ופירשו חז"ל שכיוון לשמשון, מסופר על עוג מלך הבשן שעקר טורא	395
בר תלתא פרסי, והביאו על ראשו כדי להשליכו על מחנה ישראל (ילקוט סוף חוקת).	396
וראה (ב"ר ל"ד י"א), שעד המבול היו בני אדם מהלכים מסוף העולם ועד סופו בשעה קלה, ותולשים	397
ארזי הלבנון בהליכתם, והיו אריות ונמרים חשוכים בעיניהם כנימא בבשר, כוחות עצומים גנוזים בטבעו	398
של האדם שהוא עולה בהם על כל היצורים, ואכן דורשים מכל אדם מישראל להתאזר בכוחות גבורה	399
מופלאים אלה ולנצלם לעבודת בוראו, כמ"ש חז"ל הוי עז כנמר וקל כנשר רץ כצבי וגבור כארי לעשות	400
רצון אביך שבשמים.	401
אולם בעיקר דורשים מהאדם שיעלה בכוחותיו הרוחניים, ויגיע למדרגה כזו שיהיו דומים לכוחותיו של	402
הקב"ה כביכול, הרי בשלוש עשרה המדות התורה מגלה לנו גבורותיו ונוראותיו של הקב"ה, ועולמות של	403
טוב וחסד לאין שיעור המקיפים את כל הבריאה, חז"ל דורשים ה' ה' אני הוא קודם שיחטא האדם ואני	404
הוא לאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה (ר"ה י"ז):, כלומר ששני השמות הראשונים הן שתי מדות, אחת	405
שהוא מרחם קודם שיחטא, ואחת שהוא מרחם לאחר שיחטא וישוב (רש"י ותוס').	406
הרי כמה עצום המרחק בין המדה הראשונה למדה השנייה, שיש צורך להוסיף על מדת החסד והרחמים	407
האלהית המכיל שמו של הקב"ה שברא בה את כל העולם, עוד מדת רחמים בקנה מדה אלהית כזו שמכיל	408
שם ה', כדי להחזיק את העולם לאחר שחטא האדם, וכמו המרחק בין מדת רחמים ראשונה לבין מדת	409
רחמים שנייה, כן המרחק בין כל מדה ומדה בשאר מדות הקב"ה העולות אחת על רעותה בטובן ובחסדן,	410
לאחר כל זה חייב אדם להטביע בקרבו את כל המדות האלהיות האלה, ולהגיע למדרגה כזו שיהיה בבחינת	411
דומה לו, כפי שחז"ל דורשים זה אלי ואנוהו, אני והוא, אעשה עצמי כמותו לידבק בדרכיו (רש"י שבת	412
קל"ג).	413
אמנם אין זה אלא בכוחו של האדם בלבד, ואין שום בריה בעולם לרבות מלאכי מעלה שיכולים להשיג	414
מעלות כאלה, אמר ה' למשה הנה אנכי שולח מלאכי לפניך לשמרך בדרך, השמר מפניו ושמע בקולו אל	415
תמר בו כי לא ישא לפשעכם (שמות כ"ג), ה' גילה למשה שהמלאכים אין בהם המדה נושא עוון ופשע	416
וחטאה שהיא האחרונה שבמדות וקשה מכולן, וברגע שימרו את פיהם לא יוותרו להם, אבל מהאדם	417
דורשים שיגיע גם לשיא המדה הזאת, כי אין גבול לכוחות המופלאים הטבועים בו, באשר הוא נברא	418
בצלם אלהים והוא חלק אלוה ממעל, וביכולתו להידבק בדרכיו ולהידמות אליו בכל.	419
ובאמת גם המדה נושא עוון היא לאחר שחטא האדם, ואינה אלא למי שעובר על פשע (ר"ה י"ז), ואם חייב	420
להתדמות לקונו, הרי עדיין לא מספיקה מדה זו עם כל שיאה, כי עליו להתדמות למדה של שם הראשון ה'	421
שהיא לפני שחטא האדם, שבה במדה זו ברא את כל מעשי בראשית כדכתיב עולם חסד יבנה, ובזה כלולים	422
כל טובו וחסדו של הקב"ה, והרי אין לזה שיעור ותכלית.	423
ולאחר שהאדם מגיע למעלות אלה הוא בדומה להקב"ה (תנחומא תזריע), איום ונורא הוא, זה אדם השולט	424
בכל מה שברא הקב"ה בעולם, והוא מטיל מורא על כל הברואים, חז"ל מניין שהתפילין עוז הם לישראל,	425
דכתיב וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך (דברים כ"ח), ותניא ר' אליעזר הגדול אומר	426
אלו תפילין שבראש (ברכות ו'), ואם בתפילין כן מפני שכתוב בהם שם ה', על אחת כמה וכמה בשעה	427
שאדם מתדמה למדה אחת של הקב"ה, כי אז לא רק שם ה' נקרא עליו, אלא טבוע בקרבו בתוך תוכו.	428
הרי אף במלאך שה' שלח לפני ישראל שאין בכוחו להידמות להקב"ה, אומר הכתוב השמר מפניו ושמע	429
בקולו אל תמר בו כי שמי בקרבו (שמות כ"ג), כ"ש באדם המדמה עצמו לה' במדה אחת ממדותיו,	430
ועאכו"כ בשעה שהאדם מגיע לשיא מדרגתו ומטביע בתוכו את כל י"ג המדות, הרי הוא דומה ממש	431
להקב"ה כביכול, והוא שליט בעולם ואימתו מוטלת על כל הברואים, וזוהי משמעותו של הכתוב כי ה'	432
אלהיך בקרבך אל גדול ונורא (דברים ז'), האל הגדול והנורא נמצא ממש בקרבו של כל אדם ואדם.	433
לאיזו מדרגה של אושר ועונג מגיע האדם בשעה שהוא מכיר את גדולתו ורוממותו, להתדמות לקונו	434
ולהטביע ה' בקרבו, אנו עומדים כעת בימי בה"ב שתיקנו חכמים להתענות בהם, ובעל אור זרוע כותב	435
שמי שלא יכול להתענות ימעט לפחות בתענוגים, אבל באמת אין לך תענוג גדול מזה שבימים אלה, כי	436
שומרים בהם סליחות שעיקרן שלוש עשרה מדות, והעיקר לא להסתפק באמירתן כפה בלבד, כי אם	437
להתבונן בהן ולהשתדל להטביען בתוכו ולהתדמות לה', נמצא שימי בה"ב צריכים להיות אצלנו ימי תענוג	438
ועידן עידונים, ואשרי מי שזוכה לכך. (אור הצפון).	439

	מאמר תח	440
	ויען בלעם ויאמר לבלק הלא דברתי אליך לאמר כל אשר ידבר ה' אותו אעשה (במדבר כ"ג כ"ו).	442
	חז"ל אמרו כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמריה סייעיה, וכשם שאשר ה' בעזרו לא חלי ולא מרגיש איך	443
	ניצול מכל מיני פגעים וצעד בדרך ההצלחה, כן הנתון תחת שלטון היצר כמה לא חלי ולא מרגיש איך	444
	הולך ונופל מדחי אל דחי, כזאת מבחינים אנו בפרשת בלעם, כפי דעתו הלך הוא ברשות השי"ת, וגם	445
	בהליכתו נשאר נאמן כפי דעתו לעקרון חייו, אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבור את פי	446
	ה' אלהי ושכשראה את מלאך ה' ניצב לקראתו בדרכו, התריס בפניו הוא בעצמו ציוו0ני ללכת, ואתה	447
	מלאך מבטל את דבריו, למוד הוא בכך שאומר דבר ומלאך מחזירו, אמר לאברהם קח נא את בנך וע"י	448
	מלאך בטל את דברו (רש"י).	449
	כה בטוח היה בצדקת דרכו, ועד הסוף היה חוזר ואומר הלא דברתי אליך כל אשר ידבר א' אותו אעשה,	450
	וגם דברי המלאך נוספו לו כסיוע לדעתו, שאמר לו לך עם האנשים, וכך הוטעה בעצמו עד שנפל לבאר	451
	שחת, שכך הם דרכי שמים בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו, ואחר ששמע שאין רצון ה' שילך	452
	עמהם ובכל זאת נשאר ברצונו לילך, נגזר עליו בה מוליכים אותו, וכיון שכן הכל מתגלגל בצורה חלקה	453
	עד שאינו מרגיש כלל שהולך ונופל לבאר שחת, כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמריה סייעיה.	454
	ומה גדלה הסכנה כך נהפך זה שאמרו עליו, לא קם כמותו בישראל אבל באומות העולם קם, יהיה הביאור	455
	אשר יהיה, מספיק שחז"ל אמרו עליו לשון זה, ואשר העיד על עצמו מחזה שדי יחזה, ואשר לא עשה דבר	456
	קטן או גדול מבלי לשאול פי ה', והשיבותי אתכם דבר כאשר ידבר ה' אלי, חזר ואמר אם יתן לי בלק	457
	מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבור את פי ה' אלהי, מי הוא זה אשר חי במדרגה שכזו, ואם הדברים	458
	נכתבו כן בתורה סימן שדברי אמת היו ולא שקר בעלמא משפה ולחוץ, ואדם זה נהיה בסופו של דבר	459
	בלעם הרשע, איך נהיה לבלעם הרשע ע"י הליכה בדרך שכולה היתה כרצון ה' כפי דעתו.	460
	גילו לנו חז"ל סוד הדבר, כל מי שיש בו שלושה דברים הללו מתלמידיו של אברהם אבינו, ושלושה	461
	דברים אחרים מתלמידיו של בלעם הרשע, עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה מתלמידיו של אברהם	462
	אבינו, עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה מתלמידיו של בלעם הרשע, ומבארים שלכך האריך התנא	463
	בדבריו, ללמדנו שהכל תלוי בג' דברים הללו, בג' דברים הללו נהיים תלמידיו של אברהם, ובג' דברים	464
	אחרים נהיים תלמידיו של בלעם הרשע.	465
	שלושה דברים הללו שהיו בבלעם, הם שהביאווהו לבאר שחת על אף מדרגתו, הנה הוא עצמו אמר תמות	466
	נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו, כה ראה בבהירות הטוב אשר לישראל, והתפלל לזכות בכך, ומה	467
	עייב בעדו ג' הדברים הללו, כדי להיות מתלמידיו של אברהם אבינו הכרח לקנות לנפשו ג' דברים הללו,	468
	עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה, ואם לא רכש דברים הללו הרי הוא מתלמידיו של בלעם, תהיה מדרגתו	469
	אשר תהיה, לא משום חסרון במדרגה נהיה לבלעם הרשע, הלא מחזה שדי יחזה, ג' דברים הללו שהיו	470
	בקרבו הם שהביאווהו למה שהגיע, ומהם צריך להנצל כדי להיות מתלמידיו של אברהם.	471
	עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה הן ג' מדות טובות עיקריות שעל האדם לקנותם, עין טובה יש מפרשים	472
	לסבול טובת חבירו, והוא היפך מדת הקנאה, ויש מפרשים שהיא מדת שמח בחלקו, כי השמח בחלקו אינו	473
	חסר מאומה ולבו פנוי לעבודת ה', רוח נמוכה תקון הגאווה, ונפש שפלה תקון התאוה, אולם האם קל	474
	לזכות במעלות אלה? הכל מודים הכל יודעים כי יצר לב האדם רע מנעוריו, וכל יצר מחשבות לבו רק רע	475
	כל היום, משננער ממעי אמו טבועות באדם הקנאה התאוה והכבוד, ובלא עבודה לתקנם פשוט הוא שהם	476
	החיים בקרב האדם, ומי יכול להישאר שקט ורגוע במצב שכזה.	477
	אין הגאווה מתבטאת דוקא במעשי גאות, עיקר מקום הגאווה בתוככי לבו של האדם היא, ואין דרך אחרת	478
	להבחין במדות אלא ע"י הגישה לעצמו במחשבות וחשבון, עד שיגלה המתרחש בקרבו, ולא שייך כלל	479
	לקבוע כוח מידותיו על פי מהלך מעשיו, כי מקום המדות בלב הוא ופעולתם בשורשי המעשים, והמעשים	480
	הנולדים מהם יכולים להיות שונים ומשונים, ואפילו מעשים שהם לכאורה היפך המדה נמצא בהם, אולם	481
	גם בהתחבאם בלב אין ניצולים מהיזקם.	482
	דבר זה רואים אנו אצל בלעם, כל זמן שלא בא לידי נסיון היה חי במדרגות גבוהות, מחזה שדי יחזה,	483
	תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו, וכל מעשיו לא עשה אלא על פי ה', אולם גם אז קבורים היו	484
	בקרבו ה"שלושה דברים אחרים", אלא שכל זמן שלא בא הנסיון נשארו בקרבו, ולא מנעו בעדו לעמוד	485
	במדרגות אלה, עד שחז"ל קראו עליו אבל באומות העולם קם כמשה, אבל לא החזיק מעמד עד הנסיון,	486
	ומשבא הנסיון לידו קפצו מידותיו החוצה ונהפך לבלעם הרשע, הוא שאמרו חז"ל כל מי שיש בו ג' דברים	487
	הללו מתלמידיו של בלעם הרשע, אפילו אם חי הוא במדרגות גבוהות, אם ג' דברים הללו בקרבו מי יודע	488
	אם לא יהא סופו כסופו של בלעם.	489

אם חפץ אדם להיות מתלמידיו של אברהם אבינו עליו להתחזק בטוב, לחזק כוח הנפש ולחיות שלא	490
במהלך טבעו וכך ינצל, ועצות נתנה לנו התורה וחז"ל, ואולם מי הוא המנצל עצות התורה, כבר כתב	491
הכוזרי שכשם שהאוכל מזון הגופות, כן התפילה היא מזון הנפשות, אולם מי הוא המתפלל על דרך זו	492
לחפש מהתפילה תועלת לנפש, מוסר הוא עצה לתועלת הנפש, התורה ניתנה לחזק הנפש, אולם מי חי על	493
דרך זה.	494
התורה כאשר היא נלמדת לשמה, או לפחות שלא לשמה המותר תועלת הנפש היא, אולם מי שיש בו	495
השלושה דברים אחרים, כל מה שעושה גם אם הוא מהדברים שהיו יכולים להועיל לנפשו, מזיקים גדולים	496
הם לו, כאשר אין עמלים בחיזוק כוח הנפש נשאר האדם במהלך טבעו, והסכנה הטמונה בזה מלמדת אותנו	497
פרשת בלעם, הקב"ה נתן לנו תורה לתועלת תורה תבלין, פרשת בלעם ניתנה לנו ללמדנו הסכנה שבחיים	498
במהלכם הטבעי. (קובץ שיחות).	499
	500
מאמר תט	501
וירא בלעם כי טוב בעיני ה' לברך את ישראל ולא הלך כפעם בפעם לקראת נחשים (במדבר כ"ד א').	502
הרמב"ן כתב וז"ל, ולא הלך כפעם בפעם לקראת נחשים, כי בפעמים הראשונים היה מנחש ורוצה לקלל	503
אותם כנחש, והיה השם בא אליו בדרך מקרה, לא בכוונתו לנבואה ולא ממעלתו שהגיע אליה, ועתה	504
כאשר נאמר לו כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל להרע או להטיב להם, הניח הנחשים ולא הלך	505
לקראתם, אבל שם אל המדבר פניו אשר ישראל שם שיראה אותם, וכיוון להם נפשו שיחול עליו הדיבור	506
מאת ה' כאשר עשה עמו פעמיים, וכן היה לו, על כן אמר ותהי עליו רוח אלהים, כי עתה היתה עליו יד ה'	507
כאשר היא לנביאים, כמ"ש ומי יתן כל עם ה' נביאים כי יתן ה' את רוחו עליהם, ועל כן קרא עצמו שומע	508
אמרי אל כי נביא הוא, ע"כ.	509
המחלוקת בין רש"י והרמב"ן ז"ל הוא בפ' וישת אל המדבר פניו, אבל וירא ישראל שוכן לשבטיו ותהי	510
עליו רוח אלהים, לא פליגי דהיה כאן שינוי לטובה אצל הרשע הזה, דהנה עד הפסוק ותהי עליו רוח	511
אלהים כתוב, ויקר אלהים אל בלעם, ופירש"י ויקר לשון עראי לשון טומאת קרי בקושי ובכיוון, וכן	512
בתרגום אונקלוס ויונתן בן עוזיאל, ויקר ערא מימרא מן קדם ה', אבל כאן אמר הכתוב ותהי עליו רוח	513
אלהים, ותרגומו ושרת עלוהי רוח נבואה מן קדם ה' כמו שפ' הרמב"ן, גם רש"י פי' ותהי עליו רוח	514
אלהים, עלה בלבו שלא יקלם.	515
כל מי שיש בו שלושה דברים הללו מתלמידיו של אברהם אבינו, ושלושה דברים אחרים מתלמידיו של	516
בלעם הרשע, עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה מתלמידיו של א"א, עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה	517
מתלמידיו של בלעם הרשע (אבות פ"ה), ועמדו המפרשים למה מנה התנא במשנה את השלושה דברים	518
והיפוכן בתלמידיו של אברהם אבינו ע"ה, וכן בתלמידיו של בלעם הרשע, ומה טעם לא אמר מה בין	519
אברהם אבינו ע"ה, ובין בלעם הרשע עצמו? התשובה היא שיש לדעת כי בלעם נביא היה ובעל שכל כביר	520
והשגה נפלאה, אלא שלא יגע על מדותיו לעקור את הרע מלבו, ושלטו בו הקנאה והתאוה והכבוד.	521
אבל כל תאוותיו ורצון הכבוד שבו היו בסתר ובמעמקי לבו, כי שכלו לא עזב לו להיות מופקר ומתבזה	522
לעין כל, וגם בפני עצמו היה מתבייש לעשות דברים מכוערים, אלא שלא היה יכול לעמוד כנגד יצרו הרע	523
ונפל במצודתו, כמשחז"ל (ב"ר ס"ז ח') הרשעים ברשות לבם! ולכן בעת נפילתו התעטף בטלית שכולה	524
תכלת ומצא היתרים לעבירותיו בק"ן טעמים, מ"מ לבו היה נוקפו וכמ"ש חז"ל (שבת ל"א): יודעים	525
רשעים שדרכם למיתה אלא שחלב להם על כסלם, והרי הוא בעצמו התחנן ואמר תמות נפשי מות ישרים	526
ותהי אחריתי כמוהו, ולכן מבחוץ לא ראו בבלעם שום השתלטות המדות הרעות עליו, אבל בתלמידיו כבר	527
התגלו מדות הקנאה והתאוה והכבוד שהיה אצל רבם בנסתר.	528
זהו מה שאמרו חז"ל בספרי, שהמשילו את משה רבינו כשר שעומד לפני המלך, ואת בלעם הרשע כטבח	529
של מלך, ומעתה הדבר מובן בפשטות, כי שר של מלך יש בו גנוני מלכות, והוא עלה במעלות הנהגת	530
המדינה, משא"כ טבח של מלך אין בו בעצמיותו עם המלכות ולא כלום, אלא שיכול לבשל תבשילים	531
טובים ולתת אותם על שולחן המלך, וזהו ההבדל הגדול שבין נבואת משה רבינו ע"ה לנבואתו של בלעם	532
הרשע, אמת הוא שהטבח יודע הוצאותיו של מלך יותר מהשר, מכל מקום הטבח אינו השר.	533
ולכן בלעם שלא יגע על שבירת המדות, היתה כל מגמתו למצוא חן להטות רצון הבו"ת אליו שיעשה	534
רצונו הוא, בדיוק ההיפך מכל נביאי ישראל שיגעו להטות רצונם לרצון הבו"ת, ועלו והתעלו בדרגה	535
נפלאה, כמ"ש ר' פנחס בן יאיר (ע"ז כ'): תורה מביאה לידי זהירות, וזהירות לידי זריזות עד לידי רוח"ק,	536
כל פסיעה ופסיעה בחייהם היה רק לעשות רצון השם, ולכן היתה נבואתם במעלה גדולה כי יתן ה' את	537
רוחו עליהם, אבל בלעם הרשע הלך לקראת נחשים, והיה ה' בא אליו בדרך מקרה, לא בכוונתו לנבואה	538

ולא ממעלתו שהגיע אליה, וכל מאויו היה להטות רצונו כביכול לתאוותו הוא לקלל את ישראל, כמ"ש	539
ויודע דעת עליון, שידע לכוון השעה שהקב"ה כועס כדי לקלל.	540
וכיון שלא עלה בידו לקלל ואדרבה היה מוכרח לברך אותם, נתייאש מרצונו והניח הנחשים, ולא הלך	541
כפעם בפעם לקראתם, וזהו מה שכותב וירא את ישראל שוכן לשבטיו שראה שאין פתחיהם מכוונים זה	542
לזה, והתפעל ממדה טובה זו של ישראל אז ניסה להתנער מטומאת תאוותיו, והתחיל לעלות במעלת	543
הנביאות ותהי עליו רוח אלהים.	544
אבל כל זה לא שהה אצלו, ומיד אחר שנסתלק מנבואתו יעץ לבלק עצתו הנבערת ונאבד מב' עולמות כן	545
יאבדו כל אויביך ה'! וכ"כ למה? אם כבר הגיע לטהר נפשו ולעלות בדרגת נבואה כיאות כמו שנתבאר	546
הרמב"ן, למה ירד שוב פלאים עד לשאול תחתית, ומיד יעץ לבלק להפקיר בנות מואב לזנות, למה לא	547
נאחו באילנא דחיי שכבר הגיע אליו, כנאמר ותהי עליו רוח אלהים שלא יפול מאיגרא רמה לבירא	548
עמיקתא?	549
אכן כבר רמזנו לעיל שיש נבואה ויש נבואה, ודאי אם אדם התחיל לעבוד על עצמו ועלה מדרגה אחר	550
מדרגה, כמ"ש ר' פנחס בן יאיר תורה מביאה לידי זהירות עד שהגיע לידי רוח"ק ולידי נבואה, אין הכי	551
נמי אדם נפלא כזה, אף לאחרי שכלה נבואתו הרי נשאר אותו אדם שהגיע למעלות העליונות, וא"כ ולמה	552
יחטא? אבל אדם שלא מפני מעלות האמורות זכה לנבואה, אלא רק מאיזו סיבה צדדית, וכגון בלעם שכל	553
מה שהתנבא היה בשביל שלא יהיה פתחון פה לאומות.	554
הרי זה פשוט שכל זמן שניתן לו במתנה ענין הנבואה, שקפיצו אותו מן השמים מרפש חומר גופו העכור,	555
בשעת נבואתו אמנם נתעלה מאד ועד לשמים עלה שיאו, אבל מיד שנסתלקה ממנו נבואתו נופל עד לתהום	556
רבה בבת אחת, והנהו שוב אותו בן אדם המלוכלך במדותיו ותאוותיו הבזויות, שהרי לא עמל ולא יגע	557
מעודו לשרש אחרי הרע שבו, ולשנות את טבעו ומדותיו לטוב, וכל מעיינו היה רק בשכל ובמחשבה לבד	558
לכן נשאר כבתחילה, והנבואה שבינתיים לא שינתה אותו בעצם רק לשעתה, כי שינוי טבע האדם תלוי רק	559
באדם לבדו, ואם לא יעמול על עצמו להטיב מדותיו מי יועיל לו.	560
מכאן למדנו עוד דבר הנוגע גם אלינו, יכול להיות שאדם זוכה לדבר דברי תורה ודברי חיזוק והתעוררות	561
בפני המונים מבית ישראל, והוא מזכה את הרבים ומעוררם לתשובה, אבל זה לא לפי מדרגתו, כי הוא	562
במציאות אינו בר מעלה כזו להיות ראוי להוכיח בני דורו, אשר על כן ראוי לו לדאוג לעצמו להיות נאה	563
דורש ונאה מקיים, שיעורר את עצמו לעלות מתוך טבעו ומדותיו, וזהו לימוד המוסר! ללמוד ולשנן	564
לעצמו פסוקי תנ"ך ואגדות חז"ל המעוררים אותו ומדברים אל לבו באופן ישר, להתנער מהבלי הזמן	565
ולשעבד לבו לעבודתו ית'.	566
וכידוע ששמעו פעם אחת את הגר"ס הולך בחדרו ומשנן לעצמו את הפסוק (קהלת י"ב) וזכור את בוראך	567
בימי בחורותיך עד אשר לא יבואו ימי הרעה, והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ וחזר על זה בלא	568
הפסק כל הלילה, אבל אם האדם יסתפק במה שקיבל מתנה מן השמים בזכות הרבים, ולא יעורר א"ע	569
לעמול לכבוש יצרו ולשבור מדותיו בתורת היראה, מה אומלל האיש הזה, ומה תקוה לו לעוה"ב? ומעתה	570
אדם מישראל שקידש נפשו ביתר שאת בקיום התורה והמצוה כראוי אשרי לו ואשרי חלקו, ואתם	571
הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום. (לב אליהו).	572
	573
מאמר תי	574
וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו ותהי עליו רוח אלהים (במדבר כ"ד ב').	575
מה ראה? ראה שאין פתחי אהליהם מכוונים זה לזה, אמר ראויין הללו שתשרה עליהם שכינה (ב"ב ס').	576
רשע זה חפיש בכל צדדים למצוא איזה פגם בישראל שממש יהיה לו אחיזה לקללם, כמו שתרגם אונקלוס	577
על הפסוק וישם אל המדבר פניו, שהסתכל על העגל שעשו ישראל במדבר, כמו שזבובים נמשכים למקום	578
סרוח כן חיטט הוא למצוא קלקלתם, והנה פתאום התרגש הוא כ"כ עד שנהפך מן הקצה אל הקצה,	579
ונתמלא פיו בשבחם של ישראל על שאין פתחיהם מכוונים!	580
מה שלא היו פתחיהם מכוונים זעזע אותו עד עומק הנפש ובצדק, רשע זה עינו רעה בשל אחרים, קינא	581
בהצלחת זולתו וחמד ממון לא לו, והיא היתה סיבת מפלתו, וכבר אמרו חז"ל כל מי שיש בו שלושה	582
דברים הללו מתלמידיו של אברהם אבינו, ושלושה דברים אחרים מתלמידיו של בלעם הרשע, עין טובה	583
ורוח נמוכה ונפש שפלה מתלמידיו של אברהם אבינו, עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה מתלמידיו של	584
בלעם הרשע ע"כ, ופירש רש"י עין טובה זה שאין לו קנאה על חבירו וחביב עליו כבוד חבירו ככבודו,	585
והרמב"ם והרע"ב פירשו אותו על ענין ההסתפקות.	586
בלעם הרשע לא היה יכול לסבול הצלחתם של ישראל, ורצה להכניס בהם עין הרע כמ"ש חז"ל, וכן	587
מצאנו ששנאתו לישראל קלקלה השורה אצלו עד שחבש את אתונו במו ידיו כדברי חז"ל (סנהדרין	588

ק"ה:), ובפסוק אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב, פרש"י שהיתה נפשו רחבה וחמד ממון אחרים, לולא	589
מדות המגונות האלה שהתגברו עליו, בודאי היה נמנע מלהיכנס לסבך כזה, מכיון שהשעה שחקה להם	590
לישראל.	591
יצאו ממצרים דרך נס ושינוי הטבע, ואימתם היתה מוטלת על כל מלכי ארץ, וגם ידע שרצון הקב"ה	592
לברכם ולהצליחם, ולמה לו לדחוק את השעה ולהתייצב כנגדם? וביותר אחרי שנעשה גם אצלו שינוי	593
הטבע והוכיחה אותו אתונו נמרצות, הרי ראה בעליל שאין שום סיכויים להצלחת דרכו הנלוזה ובכל זאת	594
לא פרש, ידע בלעם שדרכו לגיהנם ובכל זאת לא שלט על עצמו.	595
והנה כאשר הציץ על מחנה ישראל מראש הפעור בכוונה לקללם, נתקל עינו בדבר שהיה אצלו מוזר	596
לחלוטין, רשע זה שנשחב בעל כורחו ושלא בטובתו אחרי מראית עינו ללא שום שליטה על עצמו, ראה	597
לראשונה בחייו עם שלם המתרחקים בתכלית הריחוק מכל מה ששייך לחבריהם, עד כדי עשיית גדר לבל	598
יוכלו לראות כלל הנעשה באהל חבריהם, המחזה הזה זעזע אותו עד עומק הנפש, ברגע זה נחשף לעיני	599
שכלו עוצם שפלות נפשו, והרגיש כמה עם ישראל עולים עליו ע"י הנהגה זו לבד, ואחרי שהרגיש	600
בחולשתו וחדרה ללבו ההכרה שבשום אופן לא יצליח לקללם, עלה על דעתו שבודאי ראוי עם כזה	601
לברכה על גודל אצילות נפשם.	602
אמנם ראויים לברכה על זה, שהרי האדם שאינו שולט על עיניו מכניס מארה בממון חבירו, יותר מזה	603
מרוב שהעין רואה הלב חומד, ומכניס את עצמו בהשתדלות יתירה להשיג לעצמו מה שיש לחבירו, ומחמת	604
זה מכלה ימיו ושנותיו בהבלים שונים, עד שסוף סוף יצר הקנאה מוציאתו מן העולם לגמרי, כדאיתא	605
באבות, הקנאה התאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם, אולם כלל ישראל במדבר שגדרו עצמם	606
מלהביט לתוך אהל חבריהם, הרוויחו בזה לא רק שעינם היתה טובה בשל אחרים, אלא שגם מנעו מעצמם	607
יצה"ר של חיקוי, ומסתפקים כל אחד בחלקו הוא.	608
הסבא ז"ל היה אומר, שהעיקר הראשון הוא לא לחקות מעשים של אחרים, אפילו במה שנוגע לרוחניות,	609
האדם צריך לברר מה נאות לו למלאות חובתו, ואם יתברר שעליו לנקוט בצעדים שזרים הם בעיני	610
הבריות, אין לו להרתע מחמת זה, וכבר בארנו במקום אחר שזו הסיבה שהעקידה נחשבת הגדולה	611
בנסיונות שנתנסה אברהם אבינו, משום שהיה דבר מוזר נגד השכל האנושי, ואפילו לישמעאל ולאליעזר	612
היה אסור לגלות שמץ מנהו שלא ילמדו ממנו במקרה הזה.	613
ואילו היתה מתבצעת מעשה העקידה היתה נחשבת בעיני הבריות כאכזריות גדולה, ומכיון שאברהם נשאר	614
נאמן אפילו בדבר זה, העידה עליו התורה עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה, מזה אנו רואים שצריכים להיות	615
מוכנים לדרך עצמאית, אפילו אם אינה מקובלת על הבריות, ומכיון שהיו ישראל חזקים בדעתם, וכל אחד	616
הלך בדרכו מבלי להתעניין בענייני חבירו, לכן היו ראויים שתשרה עליהם שכינה.	617
איתא בגמ' אמר ר' יוחנן מברכותיו של אותו רשע אתה יודע מה היה בלבו, ביקש לומר שלא יהיה להם	618
בתי כנסיות ובתי מדרשות, אמר מה טובו אהליך יעקב, ביקש לומר לא תשרה שכינה עליהם, אמר	619
משכנותיך ישראל, ובספר גור אריה פירש שכונתו היתה להפריד שכינה מישראל, ולכן רצה להרחיק	620
מהם בתי כנסיות ומדרשות שגם על ידם השכינה מתדבקת בישראל, ואיתא עוד בגמ' שם, שכל ברכותיו	621
חזרו לקללות חוץ מבתי כנסיות ובתי מדרשות (סנהדרין ק"ה:), כאן מגלה לנו התורה שזכו לדיבוק	622
השכינה בזה שהיו מסולקין ממדת הקנאה, ולא הסתכלו על הנעשה בבית חבריהם.	623
הלימוד מזה שמוכרחים להכשיר כל אחד את פנימיות לבו מכל מדות מגונות כדי שיוכל לקבל את	624
השכינה, ומכיון שהיו גדורים מן הקנאה ורחוקים מן הסקרנות, זכו דור המדבר להם ולדורות הבאים	625
שתתקיים הברכה, מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל, למרות כוונתו הרעה של אותו רשע, בזאת	626
נתבשר להם שבכל דור ודור ימצאו בני עלייה בעלי רוח, שירחיקו מעצמם תכסיסים ומזימות של עולם	627
הזה ויתדבקו למושכלות, ועל ידם תתדבק השכינה בישראל בתוך בתי כנסיות ובתי מדרשות.	628
(המוסר והדעת).	629
	630
מאמר תיא	631
וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו ותהי עליו רוח אלהים (במדבר כ"ד ב').	632
חז"ל ביארו מדוע זכו אומות העולם לנביא כבלעם, כדי שלא יהיה להם פתחון פה לעתיד לבוא (ילקוט	633
שמעוני כ"ב), ויש לראות גדולתו שהרי גילה את כל העתיד הצפוי לעם ישראל, ואף ידע את האחרית של	634
ימות המשיח, ומכל מקום נטרד בלעם מן העולם בגלל המדות רעות שהיו בו, רוח גבוהה עין רעה ונפש	635
רחבה, וכן מדת השנאה הגדולה שהיתה בו לעם ישראל, ואיתא בחז"ל (שם), שבשעה ששמע בלעם	636
שבלק מלך מאב שלח אליו לקלל את ישראל והבטיחו מנה יפה, לא ישן כל הלילה משמחה, כיון שרצונו	637
עז לקלל את ישראל והנה באה ההזדמנות לכך.	638

ואף שנביא היה בלעם, וידע שאין לו אפשרות לקלל ללא קבלת רשות מהקב"ה, וא"כ איך עלתה	639
במחשבתו שיתן לו רשות לכך, והרי בנים הם למקום, וכי יתן האב רשות לקלל את בנו, הלא דבר פשוט	640
זה הבינו אף זקני מדין כדאיתא בחז"ל, שאמרו שאם יבוא עמנו בפעם הזאת יש בו ממש, ואם ידחנו אין בו	641
תועלת (רש"י במדבר כ"ב), כי אם צריך לבקש זאת מאת הקב"ה ודאי שאין בו ממש, מ"מ בלעם לא	642
הבחין בכך, מפני שמדת השנאה שהיתה בו קלקלה את השורה, והביאתו לידי מחשבת שטות שאולי	643
ירשהו הקב"ה לקלל את ישראל.	644
מכל מקום חזינן שעל אף מדותיו הרעות שהיו בו, לא עזבו השי"ת ועדיין דיבר עמו, וכדאיתא ויבוא	645
אלוהים אל בלעם ויאמר מי האנשים האלה עמך, ולכאורה מדוע דיבר עמו השי"ת, הלא גלוי הוא לפניו	646
יתב' רוע לבו ורשעותו ועומק שנאתו לעם ישראל, כאן רואים אנו גודל חסדי השי"ת ורחמנותו על בלעם,	647
שאף לאחר שא"ל הקב"ה שלא ילך עמהם, ושוב ביקש בלעם שיתן לו הקב"ה רשות לקלל, וא"ל הקב"ה	648
אם לקרוא לך באו האנשים קום לך אתם, ואך את הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה, ועיין ברש"י אם	649
הקריאה שלך וסבור אתה ליטול עליה שכר קום לך אתם, והרי כל זה היה לאחר שהקב"ה אמר לו בפעם	650
ראשונה שלא ילך, ומה לו לבקש פעם נוספת.	651
ויקם בלעם בבוקר וילך עם שרי מואב, ויחר אף אלוהים כי הולך הוא ויתיצב מלאך ה' בדרך, ובחז"ל	652
(במד"ר כ' י"ג) מלאך של רחמים היה, והיה רוצה למונעו מלחטוא שלא יחטא ויאבד, חזינן שעל אף כל	653
רשעותו של בלעם, מ"מ הקב"ה לא עוזבו ומשתדל להחזירו למוטב, ושולח לו מלאך מיוחד של רחמים	654
להצילו, גם היה לו נס שאתונו פותחת את פיה שינוי הבריאה ממש, כל הסימנים הללו שאולי יתעורר	655
בלעם ויבין שאין רצונו של ה' לקלל ויחזור בו, וזו הערה נפלאה לראות רחמי השי"ת וגודל חסדיו שלא	656
ידח ממנו נדח, ואף לרשע כבלעם עושה אותות ומופתים להצילו שלא יאבד.	657
ויאמר בלעם לבלק התייצב על עולתיך ואלכה אולי יקרא ה' לקראתי וילך שפי (במדבר כ"ג), ואיתא	658
במדרש שם, שעד אותה שעה היה שפוי ומן אותה שעה נטרד, מבואר שבשעה זו התחיל סופו של בלעם,	659
וראה עוד במדרש (במד"ר כ' י"ט), שאף בלעם עצמו אמר כן, מן ארם יחני בלק, פתח ואמר מן הרמים	660
הייתי והורידני בלק לבאר שחת, והרי מדותיו ושנאתו של בלעם היו בו מקודם, מ"מ עדיין לא נטרד שהרי	661
הקב"ה שלח לו מלאך של רחמים, וא"כ מדוע נטרד מן העולם.	662
ונראה שעל ידי שבנה שבעה מזבחות וביקש לקלל בפועל, זה כבר הסוף ואין תקוה לאחירתו, שכל זמן	663
שלא הוציא לפועל את מדותיו עדיין אינו נטרד, עוה"ז הוא עולם המעשה ולכן עיקר השכר והעונש תלוי	664
במעשה, ומשו"ה יתכן שמדותיו של אדם רעות ונמצאים בו מקדם, מ"מ אינו נענש עד שיעשה המעשה	665
בפועל, ואף שעיקר עבודתו היא עבודת הלב, מכל מקום אינו דומה מי שמדותיו רק בלבו ואינו מוציאם	666
למעשה, למי שמדותיו מתבטאות בפעולותיו.	667
נמצא שעבודה חדשה מוטלת עלינו, שאף בשעה שאנו פוגמים ביראת שמים, ועדיין לא הסרנו את המדות	668
הרעות מלבבנו, מ"מ עלינו להשתדל שלכל הפחות לא יבואו מדותינו לידי ביטוי בפעולותינו, וכן	669
בהשרשת המדות הטובות אל נסתפק במדות טובות הנמצאות במחשבה וברעיון, וחייב האדם לטרוח בעמל	670
נפשו על תקנת חבירו, מדת אהבת הבריות צריכה לצאת ע"י מעשה, ולכן חייב לטרוח בעמל נפשו	671
בעשיית מעשים עבור תקנת חבירו, ולכן שנינו באבות (אבות ג'), והכל לפי רוב המעשה, יסודות אלו	672
חדשים המה ואין רוב העולם מכירים בזה, ובודאי שאין זה מן הדברים הקלים שלעשיית מעשים צריך לב	673
טוב שיקדם להם. (אור יחזקאל ח"ג עמ' ס"ח).	674
	675
מאמר תיב	676
וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו ותהי עליו רוח אלהים (במדבר כ"ד ב').	677
ידוע שראיית הנבואה היא בלב, וכבר כתב הרמב"ם ז"ל (יסודי התורה ז' א') שאין הנבואה חלה אלא על	678
גבור במדותיו ולא יהא יצרו מתגבר עליו בדבר שבעולם, אלא הוא מתגבר בדעתו על יצרו תמיד, והנה	679
ידוע על בלעם שהיה בתכלית הרשעות במדות ובמעשים, ואם כן צריך עיון איך היה שקבל שפע נבואי	680
כמ"ש ותהי עליו רוח אלהים.	681
ועיין מש"כ הגר"א ז"ל (בלק), שכתוב ז' פעמים וישא משלו בפרשת בלעם, כנגד ז' מדות וארשתיך לי	682
בצדק, ובמשפט, ובחסד, וברחמים, באמונה, הרי חמש, ונוסף לאלו אמת ושלוש שיתגלו על ידי המשיח,	683
והם נגד ז' היכולות דנבואה, וידוע שגדר היכולות הוא דרגות נפשיות המכילות רוח הנבואה, ואם כן מדות	684
והיכולות היינו הך, וכל זה תמוה מאד, כי איזו שייכות יש לבלעם בכל זאת?	685
עיין רמב"ן (כ"ב ל"א), שכתב שלא היה אלא קוסם, אבל עלה במדרגות לכבוד ישראל, תחילה בא אליו	686
ה' בלילה, ואחרי כן זכה לגילוי עינים בראיית המלאך ודבר עמו, ובסוף עלה למעלת מחזה שדי, והכל	687
בעבור ישראל ולכבודם, ואחרי שובו אל ארצו שב להיות קוסם כבתחילה, ולהלן (כ"ד א') כותב לחלק	688

בין שתי פעמים הראשונות שרצה לקלל את ישראל בנחש, לפעם השלישית שהכין את לבו שיחול עליו	689
הדיבור מאת ה'.	690
ובדבר ההפרש שבין נבואת משה לנבואת בלעם כתב ז"ל, בלעם היה מכויין ומחשב בדבר ההוא אשר הוא	691
חפץ בו, הולך ומתבודד ומכין נפשו להיות עליו הרוח, ויודע שאם יחול עליו, בענין ההוא אשר חשב ידבר	692
עמו ולא בענין אחר, בלעם היה מכויין השעה שיהיה לו הדיבור, אולי היא השעה יזכירו רבותינו שהיה	693
מקלל בה, הרגע שהקב"ה כועס בו (ברכות ז'), שהיא נקודת מדת הדין הקשה, ובה חל עליו הרוח ולא	694
בעת אחרת לעולם, היה בלעם יודע מעצמו אחר כוונתו, שהשם יאמר לו מה אקב לא קבה אל, ואחר כן	695
ישמע הדיבור במלות השם אשר חשב בלבו, וזה מה שהזכרתי שהיה קוסם ותבאנה העתידות בלבו, וכן	696
אמרו אין הקב"ה נגלה על נביאי אוה"ע אלא בחצי דיבור.	697
ובפעם השלישית בעת שניבא לכבוד ישראל, היתה נבואתו קצת דומה לאותה של משה רבינו, ובאה לו	698
במלים מבוארות, שעמד על דברי ה' ועל רצונו וחפצו בכל הענין, ואעפ"כ היתה מדרגת נבואתו למטה	699
משאר הנביאים, ובבחינת חצי דיבור, והטעם שנבואתו באה לו במלים מבוארות כעין משה רבינו, אמרו	700
בספרי (מובא ברמב"ן שם), שלא יהא פתחון פה לאומות העולם לומר, אלו היה לנו נביא כמשה היינו	701
עובדים להקב"ה.	702
והנה הענין עמוק, אבל כדי להבינו קצת ולהסיק מסקנות הדרושות לנו במצבנו הדל, צריך לדעת שיש	703
פנימיות ויש פנים דפנים, כל המתבונן בחשבון נפשו אל עצמו ומתרכז אל מבט האמת, הרי זה בחינה של	704
פנימיות, וכל שכן כשאינו בא מהתפעלות חיצונית גרידא, אלא שהוא מגיע בבירור פנימי אל ראיית הלב	705
שכן הוא האמת, אמנם עדיין אין זה אלא מצבו שבאותה שעה באשר הוא שם.	706
אבל עדיין אין לנו בטחון שלא תחלש ראייתו אחר עבור זמן מה, ולמחר תפוג מדרגתו ואיננה, אפשר	707
שבשעתה גם זו היא בחינה בתשובה, אבל אין זו התשובה האמיתית שכתב עליה הרמב"ם, עד שיעיד עליו	708
יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם (ה' תשובה ב' ב'), הנה כמעט קט ובא היצר ובעידנא דיצר	709
הרע לית מאן דדכיר ליצר הטוב.	710
דרגת פנים דפנים היא ראייה חודרת בלב, בחינת חרות על הלוחות, היינו שהאמת עושה נקבים מפולשים	711
בלוחות הלב, הרמח"ל כתב בריש מסילת ישירים שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו, הרי	712
שיש בירור בלי אימות והיינו בחינת פנים, ובירור עם אימות היינו פנים דפנים, שהדברים מאומתים אצלנו	713
לגמרי, וזוהי התשובה שהשי"ת יעיד עליה שהיא תשובה גמורה שאינה עומדת להשתנות לעולם.	714
אין לך רשע שאינו מסוגל מפעם לפעם לראות איזו נקודה של אמת, הרי אמרו ז"ל יודעים רשעים שדרכם	715
למיתה אלא שחלב על כסלם (שבת ל"א:), והרי בלעם על אף כל פחיתותו למעשה, היה איש של השגות	716
גדולות, וכשהכין את עצמו לשמוע דבר ה' התרכז לרגע בנקודה של קדושה שהיתה בלבו, וע"י הפרט	717
ההוא שהתרכז עליו היתה האפשרות שתחול עליו הנבואה.	718
כמובן לא היה כדאי לזכות בנבואה כנביא ישראל, אלא לאפשר לו הנבואה כשהוצרכה בשביל כבודם של	719
ישראל, שבאותה שעה ובפרט זה, היה מסתכל מצד נקודת האמת שבלבו, וזה ביאור דברי הגר"א ז"ל	720
שהבאנו לעיל, כי בכל פעם שנאמר וישא משלו הפירוש הוא שהתרכז כרגע לצד האמת באחד מז' המדות	721
הנ"ל, ובאופן זה איפשר לעצמו שתגיע אליו הנבואה.	722
מאיזו בחינה הגיע אל האמת? אמרו ז"ל נופל וגלוי עינים, אלמלא שהיה נופל לא היה רואה ולא כלום	723
(ילקוט ראובני בלק בשם ילקוט משלי), היינו כשהכיר עומק נפילתו הרוחנית והמוסרית התרכז לרגע	724
לאמת, ובוזה התאפשרה השגת הנבואה, גישת בלעם אל נקודת האמת היתה מצד מדת הדין, היינו שהתדבק	725
לנקודת הכעס שמלפניו ית', ויש זמן מסוגל להשגת הנקודה ההיא, כמו שיש זמנים המסוגלים לענייני	726
השגות שונות.	727
כך שם השי"ת בבריאה עבורנו שהננו בתוך הזמן, שכל זמן וגילוי המיוחד, ועל כן ידע זמן הנבואה ותוכן	728
הנבואה כמ"ש הרמב"ן, ומכיון שחסרה אצלו נקודת ההתבטלות, היה יכול לשמוע את הנבואה רק בענין	729
שהוא דרש, ולא כמשה רבינו שהיה מוכן לקבל כל מה שהשי"ת רצה לומר לו.	730
גדר הנבואה שבאה לפנים של אדם מחוסר כזה, הוא מה שקראו חז"ל חצי דיבור, כי חסרה בחינת פנים	731
דפנים הנדרשת לדיבור שלם, מכאן למדנו גודל ההשבה אל הלב, כי הלומד מוסר באמת, אפילו לא הוטב	732
מצבו הרוחני ומחלת נפשו לא נרפאה, אבל אם רק התרכז פעם אחת לראות את האמת שבנשמתו, כבר	733
תיתכן לו השפעה מלעילא, ואם התנאים הם נאותים לכך אפילו עד כדי נבואה, הסייעתא דשמיא שע"י	734
לימוד המוסר גדולה ונפלאה, ואפילו התרכז במבט האמת לשעה אחת, כבר פתח את השערים לאורות	735
עליונים להאיר בלבו, וזהו מה שלמדנו מאפשרות נבואת בלעם. (מכתב מאליהו ח"ד עמ' 159).	736
	737
מאמר תיג	738

וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו ותהי עליו רוח אלהים (במדבר כ"ד ב').	739
שנינו (אבות פ"ה), כל מי שיש בו שלושה דברים הללו הוא מתלמידיו של אברהם אבינו, ושלושה דברים	740
אחרים הוא מתלמידיו של בלעם הרשע, עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה, מתלמידיו של אברהם אבינו,	741
עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה, מתלמידיו של בלעם הרשע, מה בין תלמידיו של אברהם אבינו	742
לתלמידיו של בלעם הרשע, תלמידיו של אברהם אבינו אוכלין בעוה"ז ונוחלין העוה"ב, שנאמר להנחיל	743
אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא, אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גיהנם ויורדין לבאר שחת, שנאמר	744
ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ע"כ.	745
הדברים חתומים וסתומים מאד, מה ענין בלעם הרשע שהיה בא על אתונו נוכל ובעל מזימות, לאברהם	746
אבינו שהיה מבחר הברואים, האדם הגדול בענקים כמאמרם ז"ל (ב"ר פי"ד ו'), ושהקב"ה מצא את לבבו	747
נאמן לפניו, וביותר יש לתמוה על הסיפא, מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לבין תלמידיו של בלעם	748
הרשע, מה ענין זה אצל זה, והלא רחוקים הם זה מזה כרחוק מזרח ממערב, וכגבוה השמים מארץ כן גבהו	749
דרכי א"א מדרכיו של בלעם הרשע, ולא רק שאין כאן מקום להשוואה כל שהיא, אלא שאין גם מקום	750
להבדלה, והרי הם מובדלים ועומדים בעיקרם.	751
אכן נראה שדבר גדול למדו לנו בזה רבותינו ז"ל, וגילו לנו בזה סוד העליה והירידה של האדם, העליה	752
מעל שמים, והירידה לבאר שחת, דהנה בלעם מגדולי עולם היה, ונותרה פרשה בתורה על ידו והיא פרשת	753
בלעם, והעיד על עצמו שמחזה שדי יחזה, ובשעת נבואתו התרומם אל על לבקש, תמות נפשי מות ישרים	754
ותהי אחריתי כמוהו, היינו ששאלה נפשו להתדמות אל אבות העולם שנקראו ישרים, וחז"ל הפליגו	755
בגדולתו מה שאין הפה יכול לדבר, עד שאמרו ולא קם בישראל כמשה אבל באוה"ע קם ומנו בלעם (ספרי	756
סוף ברכה), ואם אמנם הדברים סתומים וחתומים מאד מ"מ דיה מימרא זו ככתבה.	757
וכפי מאמרם ז"ל (במד"ר פ"כ א'), היה ענינו של בלעם מבחן להשראת הנבואה על אוה"ע, ואלמלי עמד	758
במבחן ודאי שהיה נביא גדול לאוה"ע, והיתה הבחירה בידו, שהרי עיקר כח הבחירה שבדרך שאדם רוצה	759
לילך מוליכין אותו, נלמד מן הדרך שהולך בה הקב"ה את בלעם (רש"י כ"ב ל"ה), וכמ"ש ז"ל שלא כעס	760
הקב"ה בשעה זו, אף שאל זועם בכל יום לא זעם ה' (ברכות ז'). הקב"ה כביכול שינה את דרכיו, ושינוי	761
כזה הוא יותר גדול משינוי במעשה בראשית, והכל בשביל שלא יהיה בלעם אנוס בבחירתו, ואם ירצה	762
יקלל כרצונו, ורק הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו ומאהבתו את ישראל שמרם שלא תשלוט קללתו עליהם,	763
ולא עוד אלא אדרבא יהפך לברכה.	764
ודבר זה מפורש במקרא לפי מה שאמר הקב"ה לישראל ע"י הנביא מיכה, עמי זכור נא מה יעץ בלק ומה	765
ענה אותו בלעם בן בעור, למען דעת צדקות ה', אמר להן הקב"ה לישראל דעו כמה צדקות עשיתי עמכם	766
שלא כעסתי כל אותם הימים בימי בלעם הרשע, שאלמלא כעסתי כל אותן הימים לא נשתייר משונאיהן	767
של ישראל שריד ופליט (סנהדרין ק"ה:), וכל זה היה רק כדי לשמור על בחירתו שלא תפגם ושיהיה חפצו	768
ורצונו בידו.	769
ואם כן בסגולת בחירה עליונה זו היה ודאי גם בידו שיהיה כיתרו שהיה עמו בעצה אחת, וכאז"ל (סוטה	770
י"א.) שלושה היו באותה עצה יתרו בלעם ואיוב, ראשיתו היה כומר לעבודה זרה והיה אדוק בה עד שעבד	771
כל עבודה זרה שבעולם, ואעפ"כ סוף סוף הכניס עצמו תחת כנפי השכינה, עד שהיה איתן מושבו וזכה	772
לכל הכבוד שזכה לו.	773
והוא בלעם לא היה רחוק ממעלה זו ואולי עוד היה עולה עליו לפי גדולתו בנבואה, ואם כן חידה סתומה	774
היא, שאחרי כל אלה התערטל מכל מעלותיו וסגולותיו, עד שירד לשחיתות נוראה שגם באוה"ע היא	775
תועבה ובא על אתונו, ויעץ עצה רעה להשמיד שונאיהם של ישראל, והועילה עצתו והיתה מגיפה גדולה	776
בישראל, ואלמלא פנחס שהשיב את חמת ה' מעל בני ישראל, עמד כל הדור בסכנת כליה, וסופו היה	777
שנהרג בחרב וירד לבאר שחת, והן נקרא ולא נבעת, היתכן שיארע לאדם אסון נורא כזה.	778
אולם לחז"ל שעמדו בסוד ה' נגלה להם סודו של דבר, והם אמרו כי תורה היא לנו וללמוד אנו צריכים,	779
מהו הדבר המקיים את בחיר הנבראים, גם את האדם הגדול בענקים, זה שקיים את כל התורה כולה עד	780
שלא נתנה, ומהו הדבר המחריב ומכלה את האדם שהיה גם כן ראוי למעלה נשגבה מאד, ומה גרם לו	781
שירד מכל מעלתו עד לבאר שחת, הם ז"ל לימדו אותנו כי רק שלושה דברים היו הגורמים לכל גדולתו	782
של אברהם אבינו, והיפוכם של שלושה דברים אלה הם שהיו הגורמים לחורבנו של בלעם, עין טובה ורוח	783
נמוכה ונפש שפלה מחד, עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה מאידך.	784
וכתב רבינו יונה ז"ל וז"ל, כל מי שיש בו שלושה דברים, היה אפשר לתנא לקצר ושלא להאריך כלל,	785
ולומר כל מי שיש בידו עין טובה הוא מתלמידיו של א"א, וכל מי שיש בידו עין רעה מתלמידיו של בלעם	786
הרשע, ולמה תנא דרך כלל והדר מפרש דרך פרט, אלא בא ללמדנו, שבג' דברים האלה אשר זכר	787
בראשונה כוללים כל השלמות ואם רבו חלקיו, וכן השלושה דברים ההפכיים להם כוללים כל הפחיתות	788

עכ"ל, נמצינו למדים מן המשנה לפי פירוש הר"י, כי שורש כל הטוב שהיה בא"א, ושורש כל הרע שהיה	789
בבלעם הרשע, הן המדות.	790
אף ששמירת המצות עשה ול"ת היא פסגת כל המעלות, ושגם המעלות העליונות נמסרו במצות עשה,	791
וכמ"ש הר"י בשער השלישי משערי התשובה, אבל הלא לכל בנין יש יסוד, ויסוד המצות והמעלות כולן	792
הן המדות, וכמאמר ר"ח וויטל זצלה"ה בשערי קדושה (ח"א ש"ב) וז"ל, ענין המדות הרעות קשים מן	793
העבירות עצמן מאד, כי להיותם עיקרים ויסודות לא נמנו בכלל תרי"ג המצות, כי בהיות מדות הרעות	794
קבועות באדם נמנע הוא מלקיים התורה והמצות, וכאשר יתגבר על יצרו ויסיר מעליו מדותיו הרעות ע"י	795
טוהר ויקיים התורה והמצות, יקרא צדיק גמור ירא שמים גבור הכובש את יצרו עכ"ל.	796
וככל שהבנין הוא יותר גדול צריך להיות היסוד יותר חזק, ולימדה אותנו המשנה, כי אלה השלושה דברים	797
והפכן הם היסוד לטוב ולרע, וזו היא ההשוואה שהשוה התנא וההבדלה שהבדיל ביניהם, כי אך בזאת	798
יבחנו הצדיק והרשע, מתחילתם וסופם יש לקחת מוסר השכל, מהו סוד קיום האדם וחורבנו, ובזה גילתה	799
לנו המשנה את פתרון החידה הסתומה, איך יתכן שאדם ביכולת כזו להיות מרקיע שחקים, ולהטיל פחדו	800
לכלות עם סגולה במאמר פיו, וכדי להשמר מזה שינה הקב"ה כביכול את מערכת דרכי הנהגתו בעולם,	801
וזכה לנבואה עליונה עד שניתתרה פרשה בתורה על ידו, וסופו היה שירד לבאר שחת ושלא נשתייר ממנו	802
שריד ופליט.	803
הרי שאין מקיימים את האדם לא מעשים לא מעלות עליונות ולא גדולת החכמה, אלא המדות הן ושורשיהן	804
הוא יסוד הקיום, המדות הטובות משרישות את האילן שיגדל ויתעבה, והמדות הרעות מרקיבות אותו כי	805
אין תוכו כבדו, וכל שהוא גדול יותר הוא חלש יותר, וסופו לנפול נפילה כזו, שכורה לעצמו באר שחת	806
והוא יורד אליה, והעידו ז"ל שכל גדולתו וסוד קיומו של אברהם אבינו לא היו אלא שלושת הדברים	807
הללו, וכל המעלות והשלמויות האחרות היו רק אביזרייהו, וכן להיפך אצל בלעם רק שלושת הדברים	808
הללו היו סוד רשעתו ואסונו שירד על ידם לבאר שחת.	809
וזה מלמדנו להועיל, כי אף שפסגת כל המעלות והשלמות הוא קיום המצות, וכמו שחתם קהלת סוף דבר	810
ואת מצותיו שמור, אין הדברים אמורים אלא כשיש להם שורש טוב, שאז המצות מצות הם ונרות להאיר,	811
והשומרן נשמר על ידו וקיים עליהן, ולא כששורשם רע, שאם שורשם רע יתכן שהשומרם לא ישמר,	812
אלא ירקב עד להשחית וכלה מן העולם, כ"כ גדול הוא כוחן של מדות.	813
אולם עדיין יש להתבונן ולעיין עיון עמוק, אולי לא נאמרה משנה זו אלא במעשים ובמצות לכד בלי תורה,	814
שהרי שניהם גם א"א וגם בלעם הרשע לא היה עניינם בתורה, כי גם א"א אף שקיים כל התורה עד שלא	815
ניתנה, מ"מ לא קיבלה עד שלא ניתנה, ובלעם שהיה מאוה"ע ודאי שאין עניינו בתורה, ומקום העיון הוא	816
אולי זה שאמרו שהכל תלוי במדות, נאמר רק באלה שלא זכו לאור התורה וסגולתה המיוחדת, אבל אחר	817
מתן תורה שכבר זכינו לתורה, אולי דיה התורה להגן על הכל אף על המדות, ולכן אחר מתן תורה אין	818
המדות שורשים ויסודות, אלא הכל תלוי בתורה, ואם רק יעסוק בתורה כראוי, אין לו לדאוג מן הפורענות	819
של המדות, והוא הולך בטח.	820
אכן לכשנעיין בדבר עיון אמיתי, נראה שאי אפשר לומר כן כלל, כי משנה זו עצמה מכחישה הנחה זו,	821
הלא הסיפא של משנה זו סותרת להדיא סברא זו ודוחה אותה בהחלט, והיינו זה ששנינו מה בין תלמידיו	822
של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע, תלמידיו של א"א אוכלין בעוה"ז ונוחלין העוה"ב, שנאמר	823
להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא, תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גיהנם ויורדין לבאר שחת,	824
שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך עכ"ל.	825
ונחזי אנן מקרא זה שהמשנה הביאתו לראיה על מי נאמר, על דואג ואחיתופל שדוד המלך התפלל עליהם,	826
ועליהם העידה המשנה שהם תלמידיו של בלעם הרשע, והלא דואג ואחיתופל היתה גדולתם בתורה	827
להפליא, שהרי על דואג שנאמר עליו אביר הרועים, פירושו ראש הסנהדרין (ילקו"ש ח"ב ר' שמ"ב),	828
ואחיתופל כתיב בו כאשר ישאל איש בדבר האלהים, איש קרי ולא כתיב שלא היה איש אלא מלאך.	829
רבים קמים עלי זה דואג ואחיתופל שהיו רבים בתורה (סנהדרין ק"ו:), א"כ הלא שניהם הגיעו לפסגה	830
היותר גדולה בתורה, וגם הם סיבת אסונם וחורבנם הנורא היה אותו הגורם שגרם לבלעם הרשע, שהיו	831
תלמידיו בשלושת הדברים, או שגם באחד מהם די להשחית הנפש עד לכלה, ורק בשביל זה הגיעו לאותה	832
אחרית אומללה שהגיע רבם אליה, כי אותו הגורם היה גם לדואג ואחיתופל שהיו תלמידיו.	833
והלא יחרד הלב ותאחזנו פלצות בזכרו, כי יתכן שגם מי שהוא מחובר אל חיי התורה בשיא הגדולה	834
והתפארת, עד שהושיבוהו לראש הסנהדרין יהיה תוכו רקוב כ"כ, שלא אך שחדל מלהיות ראש הסנהדרין,	835
אלא שגם נעשה תלמידו של בלעם הרשע, ולא אך שאין לו בטחון ותקוה לאחרית טוב, אלא אדרבא הוא	836
כבר מובטח לאחרית רע כאחריתו של בלעם הרשע, דהיינו לירד לבאר שחת, ומה נוראה ומבהילה	837
מחשבה איומה זו, ומי הוא שיוכל לאמר זכיתי לבי. (דליות יחזקאל).	838

	839
מאמר תיד	840
נאם שומע אמרי אל אשר מחזה שדי יחזה נופל וגלוי עינים, מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל (במדבר כ"ד ד')	841
	842
מה שכתוב מענינו של בלעם, הוא חזיון נפלא ונחמד למראה, אשר הציגה התורה את בלעם החכם הגדול שבאומות העולם, אשר יודע דעת עליון ומחזה שדי יחזה, עיניו גלויות לראות ולהסתכל בכל האמיתות, וביחד עם זה הוא נופל בתחתית הארץ מפאת טבעיו הרעים נפשו הרחבה ומדותיו הרעות, הנה ראינו בו חזון נפלא אשר לא ראינו עוד כמוהו מעולם, הנה כאשר באו מלאכי בלק אל בלעם לקרוא לו לאור את העם, בא אלהים אליו כלילה לאמר לא תלך עמהם לא תאור את העם.	843
844	845
846	847
848	849
850	851
852	853
854	855
856	857
858	859
860	861
862	863
864	865
866	867
868	869
870	871
872	873
874	875
876	877
878	879
880	881
882	883
884	885
886	887

המחזה הזה הוא היותר נפלא אשר לא נראה כמוהו בעולם, לראות איש רץ אחר רצונו בכוח כביר ונורא,	888
פורץ גדרים וכל אבני נגף למשחק לו, מזה נראה אמתתה של תורתנו הק', אשר גילתה לנו דבר נורא	889
ממסתרי כוחות נפשו של איש הקשור בתאותו, דבר אשר אי אפשר לעלות בדמיונו של מי בעולם, רק	890
תורתנו הק' שהיא תורת חיים, ידעה ולא יראה לספר לנו מעשה מבהיל ומפליא כזה אשר קרה לבלעם,	891
עת רוצו אחר תאותו וכבודו, כסוס שוטף במלחמה, דבר זה לא יצויר לשום אדם אילו לא סיפרה התורה.	892
לבלעם קרה עת לכתו בדרך עם שרי מואב דבר, אשר אם קרה לאחד מאתנו היה מת או משתגע מרוב פחד	893
ואימה, לראות דבר נורא ומבהיל ומחריד הלב כזה אשר לא קרה כזאת מימות העולם, שפתחה האתון את	894
פיה ודיברה עם בלעם כדבר איש עם רעהו, והוא השיב לה והיא השיבה על דבריו, הנה נדמה שאחד	895
מאתנו על מקומו של בלעם, היה מתעלף או משתגע לראות דבר מבהיל כזה.	896
אבל בלעם כאשר נראה לא נתפעל הרבה מזה, כי דיבר עמה במתינות, וגם הביע לפניו את כעסו הגדול	897
אשר היה לו עליה לאמר כי התעללת בי, לו יש חרב בידי כי עתה הרגתיך, נוסף לזה ויגל ה' את עיני	898
בלעם, וירא את מלאך ה' נצב לקראתו וחרבו שלופה בידו, וגם אמר לו המלאך מפורש, הנה אנכי יצאתי	899
לשטן כי ירט הדרך לנגדי, אולי נטתה מפני כי עתה גם אותכה הרגתי.	900
האפשר להיות בעולם חזיון יותר נפלא מחזיונו של בלעם, אשר הציגה לפנינו תורתנו הק', חזיון נפלא	901
ללמוד ממנו סודות גדולים ממסתרי נפשנו, לראות שכרותו של האיש הנלכד בפח יצרו הרע, והיד החזקה	902
של הקנאה והתאוה והכבוד עת שתחזק על האדם, הנה ראה בלעם שהעולם מתהפך כנגדו, וסדרי מעשה	903
בראשית משתנים בעדו, ומלאך ה' עומד כנגדו וחרבו שלופה בידו, ומתרה בו ואומר לו מפורש כי ירט	904
הדרך לנגדי, אלמלא נטתה מפני כי עתה גם אותכה הרגתי, ואחרי כל אלו לא נתפעל הרבה, ופניו מועדות	905
ללכת הלאה, ועומד ושואל מהמלאך ואומר לו, ועתה אם רע בעיניך אשובה לי.	906
אחרי ראותו כל הנוראות והנפלאות אשר נעשו לפניו אשר לא היה עוד בעולם כמוהם, ואחרי שומעו	907
ממלאך ה' כי הוא יצא לשטן לו להשיבו מדרכו הרעה, האם לא ידע עוד בלעם שרע דרכו בעיני ה',	908
ושואל בתום לבבו ועתה אם רע בעיניך אשובה לי, היה לו עוד ספק בדבר! ולא שאל לעצמו למה נעשה	909
כל זה אם דרכו טובה וישרה, ועל מה יצא מלאך ה' לשטן לו בדרך, ועל מה נשתנו לו סדרי בראשית, הנה	910
מרום שכרותו מתאותו וחמדתו להכבוד הגדול ולעושר, לא רצה לשית לבו לכל זאת, רק עומד בתוקף	911
רצונו וחוזק תאותו אצל מלאך של רחמים, שלא יכלה רחמיו ממנו ויחוס על חייו הטובים שלא יאבדו	912
ממנו, ויתן לו לילך לדרכו המאושרת.	913
בלעם קיבל רשיונו לשמחתו הגדולה לילך עמהם, וילך עם שרי בלק בלי שים לבו לכל אשר קרהו, וברוב	914
תשוקתו לכסף וזהב ולכבוד מלך, שכח כל הנוראות והנפלאות אשר זה עתה ראתה עיני, ולא שם לבו	915
וכאילו לא קרה ולא נהיה שום דבר, הנה נורא מאוד חזיונו של בלעם, היש מי בעולם אשר יהיה בכוחו	916
לתאר דבר נפלא כזה אשר קראנו מענינו של בלעם, זאת היא תורת אלהינו ית'.	917
כאשר נתבונן במדות בני אדם, נראה דברים כמו אלה, כאשר יתגבר כעסו של אדם להנקם מחברו על דבר	918
מה, או שישתבך במחלוקת עם היחיד או עם הרבים, וכאשר תתגבר תאות הנצחון עליו לבלתי היותו	919
מנוצח מחברו, נראה בו כענינו של בלעם, שאף שיראה שבנקמתו מחברו יפול בשחת וישתבך בענינים	920
רעים, אשר יגיע לו מהם נזק גדול בגופו ונפשו ונפשות בני ביתו, ויהרסו ויחרבו כל עסקיו ומקנה קניניו,	921
ויפול ברעה אשר לא יוכל לצאת ממנה, ויפסיד אלף פעמים יותר מאשר ירויח מנקמתו או מנצחונו.	922
בכל זאת נראה לדבר המצוי, שאין בכוחו להשקיט רוחו הסוער בקרבו לנקום ולנצח, מבלי הבט על כל	923
הרעה אשר עושה בזה לעצמו ולבני ביתו, יחזיק במדתו הרעה וימשיך מעשהו עד קצו, ואז כאשר יגמור	924
מלאכתו ותשקוט רוחו ותשוב נפשו אליו, יראה כל הרעה אשר עשה לנפשו ולבני ביתו, ועיניו תראינה כל	925
הדברים הרעים אשר נשאר לו ממדתו הרעה, ואת כל הרעה הגדולה אשר עשה לנפשו.	926
לבו יכאב עליו ונפשו מרה לו, ויתחרט בלבו ויקלל את מדתו הרעה, ויאמר ארור אפי כי עז ועברתי כי	927
קשתה, הנה נראה מה המה ספורי התורה, שאינם חלילה ספורי מעשיות בעלמא, כי תורות גדולות רבות	928
ונפלאות צפונות וספונות בהם, אשר קצרה דעתנו מלשער ערכם הגדול של ספורי התורה, הרי נראה	929
הסודות הגדולים ממסתרי כוחות נפשנו אשר נלמד מפרשת בלעם, אשר בארנו המעט ממנו וממנו נלמוד	930
על השאר.	931
עוד חזיון נחמד למראה וטוב להשכיל, אשר הציגו חז"ל לפנינו בענינו של בלעם, אשר מזה נראה חכמתם	932
של חז"ל גם במילי דעלמא, והוא כאשר נראה שני שרים גבוהים רמי המעלה יושבים ומשוחחים יחד	933
בשימת לב וכובד ראש, בודאי חשבנו שמסתמא המה נדונים אודות ענינים נכבדים מעניני המלוכה ותקוני	934
יושביה וכדומה לזה, ודבר זה לא יעלה על דעתנו, ששיחתם היא מדברים בטלים קלי הערך אשר ידברו	935
בהם אנשי השוק ויושבי קרנות, אודות המאכלים הטובים והמשקאות החריפים והדומה להם.	936

דבר זה השכילו חז"ל לספר לנו בבלעם ושריו הנכבדים רמי המעלה אשר היו בחברתו, ויזכה בלק בקר	937
וצאן וישלח לבלעם ולשרים אשר אתו, בקר אחד וצאן אחד, כעס בלעם וחרה אפו על בלק, רק בקר אחד	938
וצאן אחד, סעודה כזו שולח לאיש כמוני ולשרים אשר אתי, אנכי אלמדנו וידע לבל יהיה קמצן, למחר אני	939
שולח מארה בנכסיו.	940
ויאמר בלעם לבלק בנה לי בזה שבעה מזבחות והכן לי בזה שבעה פרים ושבעה אילים, הודיעונו חז"ל	941
הסוד הכמוס והכוונה הרמה והנישאה אשר היתה בהשבעה מזבחות והשבעה פרים ואילים אשר העלו על	942
המזבחות בלק ובלעם, לא היה בהקרבות כי אם מעשה נקמה מבלעם בבלק על קמצנותו בסעודתו של	943
בלעם, ועוד אמרו במו"מ שבין בלק עם בלעם, ויאמר לו בלק מה דיבר ה' ? כיוון לצערו, ראה כי אינך	944
ברשותך כי אם ברשותו של המקום ב"ה, כעס בלעם והשיב לו קום בלק ושמע עמוד על גגליך עד אשר	945
יכאבו, וזה שכרך אשר צערתני בלעגך עלי, למדונו חז"ל שלא נתפעל הרבה ממושב מלכים ושרים, ושלא	946
נתאוה לשולחנם לשמוע דברי חכמה.	947
ונראה עתה גדולת מדתו הנשחתה ונפשו הרעה וגודל רשעתו של בלעם אשר אין כמוה בעולם, ואשר לא	948
לחינם כנוהו חכמינו ז"ל בשם בלעם הרשע, ובזה נשלים ענינו של בלעם, והוא שנראה במי שיש לו שנאה	949
גדולה על חברו, ורוצה להנקם בו בנקמה היותר גדולה שיש ביכולתו לעשות לו, הנה יהיה טוב וישר	950
בעיניו להפסידו בהפסד ממון, לקפח פרנסתו להשפיל כבודו ולגנותו ולבזותו בעיני הבריות והדומה לזה.	951
אבל לא יפעל בנפשו לבוא לביתו ולשבר כליו היקרים, לאבד ולהשחית גנזי אוצרותיו המלאים מדברים	952
יקרים ונפלאים, לא יוכל לעשות כזאת אף השונא היותר גדול לחברו, לא מפני נזקו של חברו, כי אם	953
מפאת חמלתו מלהשחית דברים יקרי הערך, אשר ימצאו בהם חפץ אנשי העולם, כי אם יוכל לשלול אותם	954
ממנו אבל לא להשחיתם ולאבדם.	955
נראה עתה כמה גדלה מדת ההשחתה בנפשו הרעה והטמאה של בלעם הרשע, אשר מי שיש לו מעט הרגש	956
אנושי בלבו, יעמוד מרעיד ומשתומם ותרעדנה עצמותיו לראות המראה המבהיל הזה, האיש אשר לא כבר	957
נטפו שפתותיו מור ונופת לספר בשבחם של ישראל, מהצניעות שבהם וטהרת נפשותם וקדושתם, ואמר	958
מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל, לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלהיו עמו	959
ותרועת מלך בו, כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל.	960
הנה נראה איך השתפכה נפשו של בלעם משבחם ומעלות נפשם של ישראל, א"כ איך פעל בנפשו הרשע	961
והטמא הזה, להשיא עצה לבלק לשבר ולאבד את הכלים היקרים והנחמדים האלו, להשחית ולטמא	962
נפשותם של ישראל בטומאה המנובלת של ע"ז וג"ע, ולא חסה עינו על קדושתם וטהרתם של הנפשות	963
הקדושות והטהורות האלו.	964
היא אכזריות גדולה ונפלאה עד מאד המעידה בעדות נאמנה על צורת נפשו של בלעם, יותר מכל התועבות	965
הגדולות שבעולם אשר היה עושה בלעם הרשע לעצמו, אשר מדת ההשחתה כזאת לא נראה ולא נשמע	966
מעולם, לאיש החכם היודע והמכיר מעלת הקדושה והטהרה ויקר ערכם הגדול.	967
מצוי לראות שאף האיש השקוע בתאות המגונות והמעשים המכוערים, ולא ימנע את עצמו ולא ימשוך את	968
ידיו מכל התועבות שבעולם למלאות תאותו, אף לנפשו אשר הפקירה והתייאש ממנה מחזקת תאותו	969
התקיפה עליו, אבל להשחית אחרים ולטמאם ולשקץ את נפשותם בדברים מאוסים ומעשים מכוערים,	970
ולהורידם מטהרתם ומקדושתם ולהפילם לשחת על לא דבר, כי אם למען ריוח ממון, זאת לא יעשה, אם	971
אך עוד לא נכבה ממנו זיק רגש אנושי מנפשו.	972
והנה ראינו בהחכם הטמא הזה, אשר זכה לעת מה להיות לנביא ושידבר האל עמו ומחזה שדי יחזה,	973
ויסיספר בשבחן ומעלת נפשם של ישראל, אשר אין כמוהו בכל התורה שנשמע ממנו שבחם של ישראל	974
במדה גדולה כזו, הנה איש כזה פעל בנפשו הטמאה להכשיל את ישראל ולהשחית את נפשם הקדושה	975
בטומאה היותר מגונה ומתועבה, היא התאוה הארורה, אלהיהם שונא זימה הוא, דבר זה הוא היותר פלא	976
מכל הפלאות אשר ספרנו עד כה מעניניו וממדותיו הרעות של בלעם הרשע. (יסודי הדעת).	977
	978
מאמר טו	979
אם יתן לי בלק מלוא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבור את פי ה' לעשות טובה או רעה מלבי (במדבר כ"ד	980
י"ג).	981
כל מי שיש בו שלושה דברים הללו מתלמידיו של אברהם אבינו, ושלושה דברים אחרים מתלמידיו של	982
בלעם הרשע, עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה תלמידיו של אברהם אבינו, עין רעה ורוח גבוהה ונפש	983
רחבה תלמידיו של בלעם הרשע, מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע, תלמידיו	984
של א"א אוכלין בעוה"ז ונוחלין העוה"ב, אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גיהנם ויורדין לבאר	985
שחת.	986

זה מול זה עומדים אברהם אבינו ובלעם הרשע, תנא משום רבי שמעון בן אלעזר, אהבה מבטלת שורה של גדולה, מנלן מאברהם, דכתיב וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו, שנאה מקלקלת שורה של גדולה,	987
מנלן מבלעם שנאמר ויקם בלעם בבוקר ויחבוש את אתונו (סנהדרין ק"ה:), באדרת אליהו איתא, שכמו שאברהם אבינו נתנסה בעשרה נסיונות ועמד בכולם, כך התנסה בלעם בעשרה נסיונות ולא עמד בכולם.	988
הנה ידוע הכלל, ה' צדיק יבחן (תהלים י"א), ואמרו (בב"ר ל"ב ג') כשם שהיוצר הזה אינו בודק קנקנים מרועים שאינו מספיק להקיש עליהם אחת עד ששוברו, וכשם שהפשתני אינו כותש פשתן רע שאינו מספיק לכותשו עד שהוא פוקע, וכשם שהאיכר אינו נותן את העול על פרה שכוחה רע, כך אין הקב"ה מנסה את הרשעים אלא את הצדיקים, אם כן קשה מפני מה נתנסה בלעם בעשרה נסיונות.	989
ישנם שני סוגי נסיונות, ישנו נסיון שהוא להרבות שכר, ע"י כך שהוא מוציא מן הכוח אל הפועל את התכונות והנכונות שבנפש האדם, ובנסיון זה בוחנים רק את הצדיק להרבות שכרו, ואין מציבים נסיון כזה למכשול, אבל ישנו סוג נסיונות ממרום שהם לברר ולהכיר את האמת, ובנסיונות כאלו מנסים גם את הרשעים, ומשאינם עומדים בנסיון להתגבר על כל המכשולים בדרך לרשעותם, יש כאן עדות ברורה כנגדם שהם רשעים גמורים שאין להם תקנה, כגון אנו בינונים, שיצר טוב ויצר הרע שופטים ומנהיגים אותנו לסירוגין (ברכות ס"א:).	990
מתנסים אנו בשני סוגי נסיונות אלו, פעם עומד מולנו מכשול בדרכנו לעשות טוב, הרי זה בבחינת ה' צדיק יבחן כדי שנתגבר עליו וירבה שכרנו, ויש לנו לשמוח על כך שנכתבו בספרן של צדיקים, ומן השמים סומכים עלינו שנתגבר על הנסיון ונתעלה מעלה מעלה, והנסיון יהיה בבחינת נס להתנוסס, ופעם מוצב לרגלנו מכשול בדרך לעשות רע, נקרית אפשרות להסיט את השיחה לפני סיפור לשון הרע, באה התעוררות להפסיק את רגע הבטלה, אלו נסיונותיהם של רשעים, לבחון ולראות האם ישתמשו בנסיון הזה כדי ליישר את אורחותיהם, או שהיו מתגברים על המפריעים ומראים בכך את עומק נחישותם לרע, וזוהי עבודה קשה המוטלת על כל אחד, שאם אין הקב"ה עוזרו אינו יכול לעמוד בכל אלו (סוכה נ"ב).	991
בלעם נתנסה בעזר ממרום שלא היה לשום אדם כמותו, חמש פעמים דיבר עמו הקב"ה והורה לו דרך הטוב, ופעם אחת המלאך וחרבו שלופה בידו, והאתון מאנה ללכת שלוש פעמים ודיברה פעמיים, ולא עלה בדעתו אפילו פעם אחת שראוי להכנע לפני רצון השי"ת! בכאן נתגלה הסוד, שאת כל מהותו תופסות שלושת מדותיו הרעות שגדשו את לבו ונפשו תמיד, רוח גבוהה ועין רעה ונפש רחבה, רוחו הגבוהה דחפה אותו בכוח אדיר לרדוף אחר הכבוד הרם הזה, שהשי"ת ידבר עמו עד למדרגה שאמרו חז"ל ולא קם נביא בישראל כמשה, בישראל לא קם אבל באומות העולם קם ומנו בלעם.	992
להתפאר במעלותיו שהוא יודע דעת עליון ומחזה ה' יחזה, ורואה הוא עד לאחרית הימים, אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב, ובנפשו הרחבה התענג על ה' בקרבת אלהים שאין לך עונג גדול מזה, ועל הכל עין רעה, לא יכול היה לסבול שיש מי שמקורב לבורא ממנו, ויש מי שקרוי בנים לה' ושכינתו בתוכם, וחפץ לשמור על כל הרוחניות כבודה ואושרה לעצמו בלבד.	993
גם בגבהי השגותיו נתון לאנוכיותו ושפלות מדותיו, ואזנו היתה אטומה לכל רמז שיש בו כדי להראות על גדולת וחביבות ישראל, בשכלו הכיר את מעלתם, ועל יתרו שהתחבר עמם אמר איתן מושבך ושים בסלע קינך, והוא עצמו כל רצונו לקעקע סלע איתן זה, כי אינו יכול לסבול גדלות מישהו זולתו.	994
התורה באה ללמדנו לפחוד מג' מדות אלו שמקננות בלב כל אדם, כמ"ש רבינו יונה הוזהרנו להרחיק מנפשנו צרות העין, הרי שמדתו של בלעם מקננת בנו ויש להרחיקה! ואנחנו בני אברהם אבינו ע"ה, עלינו להיות מתלמידיו בג' מדותיו שנמצאו בו, עין טובה רוח נמוכה ונפש שפלה, גם כשהקב"ה דיבר עמו אמר ואנכי עפר ואפר, שאינו ראוי לכך וזוהי רוח נמוכה, וחלילה היה לו מלהתאוות להתענג על גילוי אור ה' לשם תענוג ולא לשם עבודה חלילה, שזהו ממש כמעילה בקדשים, וזוהי נפש שפלה.	995
הוא התפלל על סדום שלא תחרב, אולי ישובו ויחזרו למוטב, למרות שהיו רעים וחטאים, ההיפך הגמור משיטתו ועבודתו של אברהם אבינו להרבות חסד ולהכניס אורחים, מכל מקום מדת העין הטובה שלו בקשה להשאירם בחיים ולהרבות בחסד גם עם המתעלמים מחסד, אולי ישובו מדרכם הרעה.	996
והמשנה לא באה להשמיענו את גנות הגאווה וצרות העין ומעלת הענוה וההטבה, שהם מושכל ראשון לכל הראוי להקרא אדם, המשנה בקשה להשמיענו, שגם בגדלות ורוממות ההשגה עד למעלת הנבואה ושיא הרוחניות, יתכן שיקננו בו באדם מדות שפלות אלו שוירידוהו לבאר שחת ויורישוהו גיהנם, והיינו אם כל רצונו ברוחניות יהיה לגרמיה, לעצמו וטיפוח מדותיו הרעות, וכך שנינו באבות (פ"ב מ"ד), עשה רצונו כרצונך כדי שיעשה רצונך כרצונו, בטל רצונך מפני רצונו כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך, והיינו שיעשה האדם את רצונו של הבורא כאילו היה זה רצונו שלו, ולא ישתיר בו כל רצון עצמי, כי רצון עצמי פירושו בלעם!	997
	998
	989
	990
	991
	992
	993
	994
	995
	996
	997
	998
	999
	1000
	1001
	1002
	1003
	1004
	1005
	1006
	1007
	1008
	1009
	1010
	1011
	1012
	1013
	1014
	1015
	1016
	1017
	1018
	1019
	1020
	1021
	1022
	1023
	1024
	1025
	1026
	1027
	1028
	1029
	1030
	1031
	1032
	1033
	1034
	1035

1036	כדי שיעשה רצונך כרצונו, אין הפירוש שהעובד יחשוב כך כי זוהי עבודתו של בלעם, שעבד להקב"ה רק
1037	כדי להגדיל ולרומם את עצמו, תגבה רוחו ותתרחב נפשו בהשגות אלהיות, כדי שיעשה רצונך כרצונו
1038	פירושו, שעל ידי אהבתנו את הבורא ללא שיעור אנו מעוררים את אהבתו אלינו, כמים הפנים לפנים כפי
1039	המדרש ה' צלך, מה הצל הזה אתה מראה לו אצבע מראה לעומתך אצבע, כפי שאמר משה רבינו ע"ה
1040	(שמות ל"ג), הודיעני נא את דרכך למען אמצא חן בעיניך, והקב"ה בשרו כי מצאת חן בעיני, היינו שיאהב
1041	אותנו ונכיר אהבתו, ומתוך כך נוסיף לאהוב אותו, שזהו יסוד האהבה, מפני שהוא אוהב אותי על כן אני
1042	אוהבו.
1043	זוהי הוראת המשנה עבורנו, שגם בלימודנו והתעלותינו נרצה להתקרב לבוראנו ולהתבטל בפניו ולמצוא
1044	חן בעיניו כדי להתקרב עוד יותר ולהתבטל בפניו עוד יותר, זוהי עבודתו ודרכו של אברהם אבינו,
1045	והעושה כן אשריו בעוה"ו וטוב לו לעוה"ב, ואם חלילה מדותיו מקננות בו ומדריכות אותו, וכל כוונתו
1046	בהתעלותו כדי לגדל את שמו וכדי שהוא ישיג יותר, והוא יתענג יותר, והוא ישיג קרבת אלהים, הריהו
1047	משתמש בקדשים, ונגיד שמיה אבד שמיה כסופו של בלעם הרשע. (לקט שיחות מוסר).
1048	
1049	מאמר תטז
1050	ועתה הנני הולך לעמי לכה איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים (במדבר כ"ד י"ד).
1051	כשראה בלעם שאין לנצח במלחמתו עם ישראל מה עשה, הטיל מריבה בין אנשי ריבו לערכב את שלומם,
1052	הרוצה להזיק לשונאו מה עושה? מטיל שנאה בינו ובין אוהבו המשרתו בגופו ונפשו, ומלשין עליו כי
1053	שונאו הוא בסתר, וכוונתו להסיר ממנו את אוהבו כנפשו המושיע לו מכל צרה, ככה הטיל בלעם עצה
1054	לעשות מריבה בין שכל ישראל לתאוותם, וכיצד? ידע בלעם כי אם יכנס האדם מעט בתאוה אפילו נגד
1055	רצונו, אח"כ ילך עוד מעט עד שלבסוף תלחצנו התאוה, ואח"כ אף אם תגרשנו התאוה לא יזוז ממנה.
1056	וזוהו עצת בלעם למואב למכור להם סדיני פשתן ע"י זקנות, ואח"כ אמרה הנערה מחזרה בא אצלי אני אתן
1057	לך בזול, הוא סבר שבאמת דורשת היא טובתו למכור לו בזול, ולא ידע כי כוונתה שיבוא אצלה בקירוב,
1058	ואח"כ גם כשתגרשנו לא ילך ממנה.
1059	והערנו בזה שלכן מתחילה לא כתוב בתורה אף רמז על עצת בלעם, רק וישב ישראל בשיטים ויחל העם
1060	לזנות (במדבר כ"ח), כאילו מקרה היה להם, אבל באמת לא מקרה היה להם רק תכנית מכוונת של בלעם,
1061	ואילו ידעו ישראל כי תכנית מכוונת היא להטיל מריבה בין שכלם ותאוותם, ולהטותם אל אהל המואביות
1062	ע"י עורמה, עד שאחר כן לא תצטרך להערימו הוא לא יזוז ממנה גם כשתגרשנו, כי כבר גברה עליו
1063	תאוותו למרוד באדונו הוא השכל, אילו ידעו זאת לא היו מתקרבים אל אהל הרשעים כלל וכלל.
1064	ולכן רמזה לנו התורה וישב ישראל בשיטים כאילו מקרה היה להם, ואח"כ כתיב בפינחס (במדבר כ"ח)
1065	צרור את המדינים בנכליהם אשר נכלו, ללמד לאדם דרכי היצר להטות לכל אחד בתאוותו כחוט השערה,
1066	ואח"כ תפרוץ עליו תאוותו ללכדו במצודתה כל יזוז ממנה והוא מבקש לה בכל אשר תלך.
1067	ע"כ יש לאדם להזהר הרבה שלא יתקרב לתאוה, ואם ח"ו כבר נתקרב יתגבר להחליץ ממנה בגבורה רבה,
1068	והרבה דברנו בזה, כי אנחנו רואים האדם עושה דברים אשר בשנה שעברה הוא בעצמו ביזה ושיקץ את
1069	אחרים העושים כמוהו עתה, והכל הוא מעצת בלעם כי כבר נתקרב אל התאוה, ואח"כ מגרשת אותו והוא
1070	אינו זז ממנה ח"ו, ועל כן ילמוד אדם מבלעם את ההיפוך, להיות עינוהי מטייפי בעורמה, להתקרב אל
1071	הטוב, והשי"ת יעזור לנו אכ"ר. (חכמה ומוסר ח"ב מא' רפ"א).
1072	
1073	מאמר תיז
1074	וישא משלו ויאמר נאום בלעם בנו בעור ונאום הגבר שתום העין (כ"ד ט"ו).
1075	בלע ה' ולא חמל את כל נאות יעקב, חלל ממלכה ושריה (איכה ב'), ובמדרש אגדה אלו שרים של מעלה
1076	שהחליפם, הממונה על האור מינה על המים, והחליף כל הממונים לפי שהיו ברשעי ישראל בעלי שם
1077	המפורש, ובוטחים הם שישביעו את שרי מעלה להצילם מאש וממים ומחרב, ועכשיו כשהיו משביעים את
1078	שר האש בשמו הוא משיב אין ממשלה זו בידי וכן כולם (רש"י שם), מבהיל שאפשר להיות כה מכובד
1079	למעלה שדבריו מקובלים בשמים, שהוא משפיע גדול בעליונים, משביע את שרי מעלה ושולט עליהם, עד
1080	שהקב"ה נזקק להחליף את השרים והממונים כדי לבלבל את דעתם ולשלוט מהם את השפעתם, ובעת
1081	ובעונה אחת להיות מרשעי ישראל.
1082	גם כי אזעק ואושע שתם תפילתי, סתם חלונות הרקיע בפניה (שם ברש"י ג'), סתם את החלונות בפני אלו
1083	הרשעים שלא תעלינה תפילותיהם, כי אם החלון היה פתוח בפניהם היו משפיעים בתפילתם והיתה
1084	מתקבלת במרום בקשתם, והנה עד כמה היתה מדריגתם גדולה מ"מ נקראו רשעי ישראל, שלא שינו את
1085	טבעם ואת מדותיהם.

ואם המדות מקולקלות הדעת אינה יכולה להתקיים הרבה זמן, כי המדות הרעות ירעילו את השכל,	1086
ויפסידו את ההשגות הגבוהות ואת הכוחות העליונים, בלעם יודע דעת עליון היה, מרחף בעליונים אך	1087
נפשו היא רעה, ראשו טוב ולבו רע, השגותיו גבוהות ומדותיו מושחתות, טבוע בתאוות הממון תאוות הגוף	1088
והכבוד, ולבסוף אף איבד את הדעת, בלעם אמר על עצמו מן ארם ינחני בלק, מן הרמים הייתי והורידני	1089
בלק לבאר שחת, עם רם שלמעלן הייתי והורידני בלק מכבודי, בלעם נזקק לרוח הקודש וחזר להיות קוסם	1090
כבתחילה (ילקוט כ"ג תשס"ה).	1091
הרשע הזה תולה את קלקלתו בבלק, אך מי דחקו לשמוע לבלק לילך ולקלל את ישראל, הלא תלוי היה	1092
בבחירתו ויכול היה למאן מלילך, אלא שהוא עצמו אשם, יצר החמדה והתאוה ככל אותו ונתפס לרשות	1093
התאוה, ולאחר כל ההשגות הגבוהות, אם המדות הרעות שולטות על האדם, הן מבזות אותו ומורידות	1094
אותו לבאר שחת, כמו שבאמת קרה לבלעם בעל הנפש הרחבה והעין הרעה, שחיתות לבו עיוורה את	1095
שכלו והפילתו מכל ההשגות העליונות שחזה, אמנם רם היית באמת, אבל שפל במדות המכוערות שלך,	1096
נפלת משמים מאיגרא רמה לבירא עמיקתא.	1097
שתום העין נסתמה עינו, עינו הרעה עיוורה את שכלו, סתמה את השגותיו, מדותיו המכוערות אטמו את	1098
לבו וסנוורו את עיניו, בלעם הרואה ויודע דעת עליון שוב אינו רואה, אראנו ולא עתה שוחד הטבע	1099
הרעיל את כל שכלו, אינו יכול לראות את ישועת ה' על ישראל, רואה ואינו רואה, אראנו ולא עתה, מנבא	1100
נבואות ואינו רואה את אמיתות האחרית של עם ישראל אשר קרובה לבוא, כי הוא וטבעו הרעים ועינו	1101
הצרה מתעלמים מן המציאות, להבין את תכלית הבריאה שהיא בשביל ישראל שנקראים ראשית, והעתיד	1102
הצפון לעם ישראל הקרוב לבוא.	1103
שאלו ישראל לבלעם אימתי בן דוד בא, אמר להם אראנו ולא עתה, אמר להם הקב"ה זו היא דעתכם, אי	1104
אתם יודעין שסופו לירד לגיהנם ואינו רוצה שתבוא ישועתי, אלא היו דומים לאביכם שאמר לישועתך	1105
קויתי ה', צפה לישועה שהיא קרובה לך, לכך נאמר כי קרובה ישועתי לבוא (ישעיה נ"ו), בלעם רואה	1106
העתידות מנבא, אבל רשעת טבעו ועינו הרעה מעוורים עיניו, ואין לבו נותן לו לנבא עד סוף הנבואה, אלא	1107
נסתמה עינו באמצע הנבואה, נפסקה הבטתו ואומר אראנו ולא עתה, ונבואת ה' הלא נאמרה לישראל ע"י	1108
ישעיהו הנביא, כי קרובה ישועתי לבוא.	1109
והדבר מובן כי אם תתקרב הגאולה לעם ישראל, הרי סופו נחרץ ואבוד שכן סופו בגיהנם, שם מקומו	1110
ולשם הוא יורד, הוא משוחד ע"י נגיעתו שלא לראות את הנבואה האמיתית, אינו רואה את שלמות	1111
הנבואה עד סופה, הוא מתאמץ לדחות את הגאולה לעת רחוקה, עוצם את עיניו מלראות את הנבואה	1112
האמיתית ואינו גומרה, הוא דוחה את הנבואה ומנבא שקר שכן הוא מפחד מהעתיד, יודע הוא כי העתיד	1113
הוא של עם ישראל ואילו הוא סופו כרת ואבדון.	1114
למדים אנו מזה, כיצד המדות הרעות מטמטמות את הלב ושוללים מן האדם את ההשגות הגבוהות,	1115
משבשים את השכל ומקצרים את הראיה הרחוקה, מפסידים כל מדה נכונה וכל מה שקשור עם המעלות	1116
הטובות, וכמ"ש הגר"א ז"ל באבן שלמה, שכל מי שנמשך אחר החמדה מפסיד כל מדותיו הטובות שהורגל	1117
בהן, הוא מפסיד את המדות הטובות שבטבעו ובתכונתו, הנה איפוא זה הדבר שעלינו לעשות, לחוס על	1118
רכוש המדות שיש בידינו, לשמור מכל משמר על ההשגות העליונות שזכינו להשיג ולצבור, נשליט את	1119
השכל על המדות הרעות ואזי יד השכל תהיה על העליונה. (אור חדש).	1120
	1121
מאמר תיח	1122
נאום שומע אמרי אל ויודע דעת עליון מחזה שדי יחזה (במדבר כ"ד ט"ז).	1123
התורה ציירה את דמותו של בלעם להורות לנו, כי תיתכן באדם סתירה בולטת במהותו, יש ובאותו אדם	1124
עצמו ישמשו אור וחושך בערבוביא, ניגודים עצומים מן הקצה אל הקצה, בלעם ידע את קונו ככתוב יודע	1125
דעת עליון, והגיע לנבואתו של משה רבינו ע"ה כמאמר ז"ל ולא קם נביא כמשה, אבל באומות העולם	1126
קם ומנו בלעם, ומאידך הרס כל הגדרים ומופקר בחייו הפרטיים גרוע מן הפחות שבפחותים כמ"ש	1127
(עבודה זרה ד':), ולא עוד אלא שאני עושה לך רכבות ביום ואישות בלילה, הרי שאין סתירה כלל, והכל	1128
יתכן בלבו העקוב והנפתל של האדם, ופרשה זו הריהי שורש המוסר.	1129
וכך יש לפרש מאמרם ז"ל ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי הכהן בכל זאת השפחה	1130
נשארה שפחה עם כל נקלותה ופחיתותה, ועל אף הכרתה העילאית לא עיבדה את עצמותה בהתאם לכך,	1131
ומשום כך נשארה שפחה, לא כן יחזקאל בן בוזי שהגיע לנבואה ע"י עבודה ויגיעה על עצמו, וע"י ביעור	1132
הרע שבקרבו, אף שלא ראה מה שראתה שפחה על הים היה נביא אלוהים, והוא הדבר שהיה אצל בלעם,	1133
כל מה שהיה לו ניתן לו ללא עמל ויגיעה, ועל כן נשאר מה שהיה למרות השגותיו העליונות.	1134

עוד אנו רואים בענינו של בלעם, דלכאורה אף אדם מושחת כבלעם לא היה לו לנהוג בניווול וברשע אלא	1135
לעצמו, אבל בישיבתו עם תלמידיו, היה לו ללמוד כפי שכלו והשגתו הרוחנית, אולם התנא אמר (אבות	1136
פ"ה י"ט), עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה מתלמידיו של בלעם הרשע, וכתב עלה רבינו יונה ז"ל, לא	1137
אמר תלמידיו של בלעם היה להם עין רעה, להורות שכל עצמות הלימוד שלמדו מבלעם הרשע, היו הג'	1138
דברים הללו כי בהם היו כלולות כל הרעות.	1139
ונתבאר לנו מדברי המשנה כי לא רק שהיה נגוע בעצמו בכל המדות הרעות, אלא היו המדות הרעות	1140
השקפת עולמו ותורתו אשר רביץ בין תלמידיו, ובעוד אברהם אבינו ע"ה מורה ומחנך את תלמידיו, כל	1141
שלמות האדם הכלולה בג' דברים אלו, עין טובה, פירש"י שאין לו קנאה על חבירו וחביב עליו ככבודו,	1142
רוח נמוכה, עניו ושפל ברך, ונפש שפלה, שמשפיל עצמו בין אנשים ומעורב ביניהם ואינו גס רוח, במקום	1143
זה היה בלעם מחנך את תלמידיו להיפך ממש, עין רעה שלא לסבול טובת חבירו, וכבוד לקחת רק לעצמו,	1144
ורוח גבוהה, גאווה והיות קשה כארז.	1145
עוד נלמד מפרשה זו, כי על אף היות בלעם נביא, ושמע וידע את דבר ה', מכל מקום כשאמר לו הקב"ה	1146
לא תלך עמהם, אמר בלעם אל שרי בלק מאן ה' לתתי להלוך עמכם, פירש"י אלא עם שרים גדולים מכם,	1147
היינו שבלעם פירש את מאמר ה' כפי רצונו ונטיית לבו, כאילו כל כוונת הקב"ה למונעו מהלוך לקלל את	1148
ישראל אינו אלא מפני כבודו, שאין כבודו של בלעם להלך אלא עם שרים גדולים וחשובים.	1149
עוד אנו למדים מפרשת זו כי אף בלעם הרשע דאג לעתידו, אלא שמתוך שבחו אתה בא לידי גנותו, תמות	1150
נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו, אברהם יצחק ויעקב נקראו ישרים, ועליהם נתכוין בלעם שיזכה	1151
למות כמותם, נמצא כי ידע בלעם עיקר מעלתן של האבות הקדושים שהיו ישרים, ואכן מעלה זו היא	1152
עיקר יסודתו של האדם מראשית בריאתו, ככתוב האלהים עשה את האדם ישר, והאבות הגיעו לתכלית	1153
שלמות היצירה.	1154
ועל הקב"ה בכבודו ובעצמו נאמר כי צדיק וישר הוא, טוב וישר ה' זו מעלתו ית' כביכול, גם התורה	1155
הקדושה נקראת כן, דכתיב כי ישרים דרכי ה' וכתוב פקודי ה' ישרים, כי ישרות היא המעלה החשובה	1156
שבכל המעלות, וכל המעלות צריכין לה, וכל נטיה קלה מן הישרות, אף אם באה ע"י חשבונות רבים	1157
גורמת מיתה לעולם, וכמ"ש הכתוב והמה ביקשו חשבונות רבים (קהלת ז' כ"ט).	1158
כל זאת ידע בלעם ואל המעלה הזו של ישר התפלל, אך ראה ישרותו של בלעם, לחיות הוא חפץ כפחות	1159
שבפחותים, ולמות כאבות הקדושים, ואין כאן סתירה כלל, כי כך נראית ישרות אצל אדם בעל המדות של	1160
עין רעה רוח גבוהה ונפש רחבה, מדותיו הרעות הן תורת חייו, והכרתו ושכלו הן כיצד למות, וכן כל מי	1161
שאינו שם על לבו מה ששכלו הבין, אין להשגותיו כל קשר אתו עצמו, וכמ"ש בגמ' (שבועות ה'), בדין	1162
ידיעה בתחילה להתחייב בביאת מקדש, וסבר רבי ידיעת בית רבו שמה ידיעה, ופירש"י ידיעת בית רבו,	1163
שלמד בבית רבו שהנוגע בטומאה טמא, והוא ידע שהרגיש שנגע, אבל לא התבונן לשום על לבו שנטמא.	1164
הרי אדם שיודע שזה שרץ והנוגע בשרץ נטמא, וידע שנגע בשרץ, ובכ"ז נכנס למקדש בהעלם טומאתו,	1165
היתכן כדבר הזה? אלא הוסיף לנו רש"י כמה תיבות, לא התבונן לשום על לבו שנטמא, בלא שימת לב אין	1166
הידיעה שנגע בשרץ נוגעת לו כלל, ונכנס למקדש כאילו לא נטמא מעולם, אמנם יודע שנגע בשרץ והנוגע	1167
דינו שנטמא, אבל הוא עצמו טהור כי לא התבונן לשום על לבו.	1168
וכך מפורש במכת ברד המכה השביעית במצרים, וכבר נודע במצרים כי כאשר משה מתרה ומודיע על	1169
מכה בא תבוא במועדה, ושם כתוב ואשר לא שם לבו עזב את מקנהו ועבדיו בשדה, תמוה איך מפקיר אדם	1170
את מקנהו כאשר יודע ברור כי בשדה יבוא עליהם כליון, וביותר תמוה על העבדים עצמם איך נשארו	1171
בשדה, ולא נכנסו לתוך הבית להציל את נפשם ממות בטוח, והכתוב אומר כי האמינו וידעו הכל, אלא	1172
אשר לא שם על לבו יודע כי מות בשדה, אבל הידיעה אינה נוגעת לו באופן פרטי, והולך בשלוה למקום	1173
הסכנה ואינו מרגיש כי בנפשו הוא.	1174
ומי לנו גדול מדוד המלך ע"ה משיח ה', כאשר בא אליו נתן הנביא והמשיל לו משל ב' האנשים העשיר	1175
והרש, וכי לקח העשיר את כבשת הרש ולרש אין כל, ויחר אף דוד באיש מאד ויאמר אל נתן חי ה' כי בן	1176
מות האיש העושה זאת, ועדיין לא ידע דוד מאומה עד שאמר לו הנביא אתה האיש, הרי שאחרי כל מה	1177
שרמז לו לא הרגיש כי מה שעשה שייך לו עצמו, אלה הדברים הנלמדים מפרשה זו וכולם יסודות גדולים	1178
בתורת המוסר, אשרי המתבונן ושם על לב. (שיחות מוסר ח"א מא' כ"ז).	1179
	1180
מאמר תיט	1181
נאום שומע אמרי אל ויודע דעת עליון מחזה שדי יחזה (במדבר כ"ד ט"ז).	1182
בלעם שזכה לרגע קט לטייל עם המלך מלכו של עולם, התעלה ומחזות שדי ראה, אבל כל זה היה מלבו	1183
ולחוץ לא התאחד התאחדות אמיתית עם החכמה העליונה, והיא נשארה פרודה הימנו, ע"כ לא עמד	1184

בנסיון, וכשקרץ לו הלסטים והתעוררו בקרבו התאוות הבהמיות לא היה יכול להתגבר, עזב את המלך	1185
ונתדבק בלסטים, ושוב היה הולך ונקלע ומיטלטל בעינויים נוראים, ובסופו נופל שדוד ונדרס תחת רגלי	1186
התאוה.	1187
ידע בלעם והכיר בשפלותו, והשתוקק לאותם הרגעים העדינים עטופי זוהר יה, הרגשת הנבואה הטהורה	1188
בה זיכתהו ההשגחה, אבל לא יכול היה לשוב אליה ונשאר קורס תחת עומס טבעו העכור, ויש ומפיו	1189
התפרצה קריאת חטאתי, אבל גם קריאה זו רק התנוצצות היתה, ולא מתוך הכנעה גמורה ותשוקת תשובה	1190
אמיתית היא נקראה.	1191
ויאמר בלעם אל מלאך ה' חטאתי, שהיה רשע ערום, ויודע שאין בפני הפורעניות אלא תשובה, שכל מי	1192
שחוטא ואומר חטאתי אין רשות למלאך ליגע בו (מדרש כ'), ברגע זה התנוצץ בו רגש חרטה ותשובה,	1193
לולי זאת היה המלאך פוגע בו, יודע דעת עליון היה, מוכשר גם להשגות גבוהות כדאיתא (בתנא דבי	1194
אליהו פ' כ"ח), שבלעם היה מעולה בחכמתו יותר ממשא רבינו ע"ה, אבל כיון שלא המשיך בהתנוצצות	1195
זו ללבותה לאש קודש של תשובה נשאר רשע ערום, ערום בהשגותיו, ורשע בתכונתו ונטיותיו, התגלגל	1196
באשפת החטא וההסתה לרעות.	1197
הרי כל זכיותיו, כל ברק המחשבה והתנוצצות התשובה נהפכו לו לזדונות, אוי לו ואוי לכל העולם כולו,	1198
וע"ז נאמר מוטב שהיו סומין, שלא היה מבינים ויודעים ורואים את האור הגדול, כי אורם והבנתם עוד	1199
מעמיק את החטא, והוא מקשטו באור שקר זדוני ומתעה, ואין אור האמת יכול להתקיים ולהיות בכפיפה	1200
אחת עם מחזותיו של בלעם הרשע, הן מחזות נבואה ובתוך תוכן חזרות תשוקות בהמיות גסות, וזהו	1201
המובן נופל וגלוי עינים, אף כי הוא גלוי עינים הוא נופל, ונפילה כזו היא נפילה לכף הקלע ר"ל.	1202
(המדע והחיים דף ס"ב).	1203
	1204
מאמר תכ	1205
נאום שומע אמרי אל ויודע דעת עליון מחזה שדי יחזה (במדבר כ"ד ט"ז).	1206
תמיד היה מוקשה לי, מדוע לא יתאימו באדם ידיעותיו עם מעשיו, ובאמת היא פליאה גדולה, ובתחילה	1207
אבאר ענין הנסיונות הנמצאים בתוה"ק, וכמה ראשונים מתקשים להבין מהו ביאור מלת נסיון, הלא לפני	1208
ה' ית' אין שייך ענין נסיון, ולפניו אין שום התחדשות מלפני הנסיון מאשר עד אחר הנסיון, עיין ברמב"ן	1209
וגם בספורנו (בראשית כ"ב א').	1210
אמנם עלינו לדעת ידיעה גדולה, כי בענין הוצאת דבר מכוח אל הפועל מוטעים בזה דעת העולם, הם	1211
סוברים כי אין שום שינוי בכל דבר בין בהיותו בכוח ובין כשיתהוה בפועל, כי אין בהפועל אלא מה	1212
שנמצא בהכוח, אכן טעות גדול הוא, כרחוק מזרח ממערב עוד יותר רחוק כל דבר מעת שהיא רק בכוח עד	1213
עתה שתצא לפועל, ובאמת רואים אנו כי ישתנה הדבר בשינוי גמור אף בתמונתו ובמראיתו, ואף מטוב רע	1214
וממתוק מר, וזה סוד גדול וידיעה חדשה, וזה כל עבודת האדם.	1215
פעם אמרנו לפני יחידים מצויינים, כי הנסיון הורנו כי האדם בחיצוניותו פעולותיו, הוא גרוע הרבה יותר	1216
מבפנימיותו כוחותיו, יש כמה אנשים שבאמת כוונתו ודעתו תמיד להטיב, הוא חושב וגם רוצה להטיב,	1217
ובכ"ז סוף סוף יצא מעשה רע וגרוע מאד, ואף כי ראשיתו היה טוב, אכן אחריתו דבר רע ושפל בתכלית,	1218
והיא פליאה נשגבה, איך מתאים תחילת המחשבה עם אחרית המעשה.	1219
פשר דבר כן הוא, הנה אנו רואים בכל דבר היוצא מן הכוח אל הפועל, כמו המוציא אש מן האבנים או	1220
כאשר מדליקים גפרורית, בעת שהוא בפועל אנו רואים אש ממש בתמונתו ובמראיתו, ובעת שהיה רק	1221
בהכח באבן או בגפרית, היה זה דבר אחר ממש, ואף לא היה בו שום חמימות כ"א קרירות כידוע בתכונת	1222
אבנים, ואיך יצא מכוח כזה אש בפועל, הלא משונים המה זה מזה שינוי גמור, ומי היה הממוצע בין שני	1223
מצבים אלה אשר הביא למצב חדש בתכלית?	1224
בע"כ אנו מוכרחים לשפוט בדעתנו, כי הסרסור הממוצע אשר יש כאן, הוא ההכאה על האבן או התחממות	1225
הגפרית ע"י השריטה, הם המוציאים אותו מן הכוח, ובתוך דרך ההוצאה וההשתלשלות יתהוה למין אחר	1226
הוא האש בפועל, וכן בכל הבריאה ישנם דברים כוחיים, ולעומתם ישנם בפועל והם ממש מין אחר,	1227
ובתוכם יש דברים ממצויים אותם, אשר על ידם יולידו את הדבר מן הכוח אל הפועל, וזו היא סגולה	1228
נפלאה בעולמנו, שניתן לכל אחד ואחד כוח ודעת להיות בורא, היינו ממציא דברים מתכונה לתכונה,	1229
ממצב למצב מעולם לעולם, וזו היא מתנה טובה אשר זיכה השי"ת לנבראיו, כי גם הם יהיה להם חלק	1230
בהבריאה, כאילו הם שותפים במעשה בראשית.	1231
מזה נוכל לדון כ"ש וכ"ש בעיני האדם עצמו בחיר הנבראים, הוא נברא ג"כ על תכונה זאת, האדם נברא	1232
בצלם א', בכוחות א', הצלם א' נתנו בו רק בכוח, ותכלית האדם בעבודתו להוציא את הצלם א' אל	1233
הפועל, וזהו מה שכתוב (איוב י"א) עיר פרא אדם יולד, מתחילה כאשר כל מעלותיו הוא רק בכוח אז עיר	1234

פרא הוא, ואדם יולד ר"ל על האדם להוליד את עצמו, היינו להוציא כוחותיו הוא הצלם א' לפועל, שכל	1235
בפועל, ואז יקרא אדם בשמו האמיתי, ויבוא לקבל שכרו בשמחת עולם על ראשו כי הוא ברא את עצמו.	1236
וכשנחליט זאת בהחלטה גמורה, נוכל להתבונן מזה, כי אחרי כי כל העבודה הגדולה הזאת מוטלת על	1237
האדם, לברוא את עצמו ולהוציא כל הצלם א' אל הפועל, אכן יש לנו שאלה גדולה, איך ובמה נוכל לגמור	1238
דברים כאלה, באיזה כלי ובאיזה אמצעים נוכל להמציא זאת, בלי ספק כי לזאת נדרשים כלים נפלאים	1239
מכונות הכי חדשים, ואיפוא נמצאים ומי הוא האומן שיוכל לברוא מכונות כאלו להוליד האדם הגדול? אם	1240
לא תורה מן השמים, ר"ל הוא הבורא אשר חפץ בעבודתנו זאת, רק הוא ודוקא הוא, ועליו מוטל ליתן	1241
ולהנחיל לנו מכונות כאלו והיא תורה מן השמים, אשר רק על ידה יוכל להשלים מעשה כזה להיות בורא,	1242
וזהו ענין של והלכת בדרכיו (דברים כ"ח), מה הוא בורא אף אתה בורא, נורא מאד הדבר.	1243
וזהו (תהלים מ"ט), אדם ביקר היה בצלם א', בל יבין ר"ל אם לא יתבונן ברוב מחשבות והתבוננות בדרכי	1244
התורה אשר תוציא את כוחותיו, אם לא יתבונן במ ישרא כל יקרתו היינו הצלם א' רק בכוח, ואז נמשל	1245
כבהמות נדמו, כי כשהם רק בכוח, אז כמעט אין רשומן ניכר וכאילו אינם, כי כוחות הם כמאן דליתא דמי,	1246
וכמעט אין אף זכר מהאדם בפועל, ורק ע"י הסרסור השלישי, והם תורה ומצות בכל דקדוקם ותכונתם	1247
בדוקא, יולידו את האדם בפועל, נמצא כי בשלושה אלו יגמר המעשה, מתחילה יש עולם הכוח, וע"י	1248
האמצעי הוא הסרסור של תורה ומצות, יובילו את הכוחות לעולם אחר בפועל.	1249
ובזה מוכן אשר אמרו ז"ל (יומא ע"ב:), אף על לימוד תוה"ק, זכה נעשית לו סם חיים, לא זכה נעשית לו	1250
סם המות, ובאמת תמוה הדבר מאד, איך תצא ח"ו סם המות מתוה"ק אשר היא מקור החיים, כי היא חייכם	1251
(דברים ל"ב), ולפי דברינו זהו ביאורם, חז"ל הקדושים אשר נהירין להם כל טבעי הבריאה הודיעונו דבר	1252
גדול, כי אף בלימוד תוה"ק אף כי היא חיינו ואורך ימינו, והיא עץ החיים, וכל תיבה ותיבה תתן חיים	1253
ללומדיה בזה ובבא, בכ"ז דוקא אם זכה מלשון זך.	1254
אם הלומד זך במדותיו ובמעשיו הטובים, אז תהיה לו התורה סם חיים מרפא לגופו ולנפשו, ויהיו מעשיו	1255
כולם אהובים ונחמדים פרי הלולים, ישראל אשר בך אתפאר, ויאמרו עליו ראו פלוני שלמד תורה כמה	1256
נאים דרכיו ומתוקנים מעשיו, ואם ח"ו לא זכה, ר"ל הלומד אינו זך במדותיו, והתורה תצא בהשתלשלות	1257
דרך מדותיו הרעות והמגונות, אז כשתבוא בהפועל תהיה לו סם המות, ותהיה בקרבו לארס אשר ימית כל	1258
רואיו, וכל מעשיו בפועל יהיו רעים ומגונים, ובעזר התורה עוד ירע במעשיו יותר ממי שלא למד כלל,	1259
כמ"ש הנביא הוי חכמים המה להרע.	1260
מי לנו גדול מבלעם אשר אמר על עצמו יודע דעת עליון, ואמר תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי	1261
כמוהו, וקנא את ישראל קנאה רבה, ואיך היו מעשיו היפוך חכמתו? ואמרו חז"ל (סנהדרין ק"ו.), כי	1262
מעשה שטים היה עצת בלעם, וגם בא לבקש שכרו בעד המתים במגפה, היאומן כי יסופר כי מחכם גדול	1263
כמוהו יצאו מעשים מושחתים ומכוערים כאלה, אשר אף לאיש פשוט הוא גנאי גדול להרוג אומה שלמה	1264
בשביל כסף, ובפרט אשר הוא בעצמו ראה גדלותם ורוממותם, ואיך יצאו מחכמה כזאת מעשים כאלה.	1265
אין זאת אלא כי חכמתו היתה נובעת בדרך השתלשלות רק ע"י מדותיו הרעות, עין רעה, ורוח גבוהה,	1266
ונפש רחבה, ומי יוכל לשער ולערך הארס הגדול פורה ראש ולענה הטמון בעצמיות המדות הרעות, כי	1267
היודע ומבין דבר, יודע היטב כי הרע שבאדם הוא ארס ממש אשר תמית כל חי כידוע, ולכן כאשר החכמה	1268
השתלשלה לבלעם ע"י המדות הרעות, נעשית לו אף חכמתו הרבה לסם המות, חכם להרע, והמית כמה	1269
אלפים מישראל עם חכמתו, ואחרי כן כשבא ליטול שכרו לא קפחוהו והרגוהו בחרב, וזאת גרמה לו	1270
חכמתו, היאומן זאת, אם לא כי סוד גדול הוא באופני ההשתלשלות מעולם הבריאה לעולמו החדש הוא	1271
עולם העשיה, ולכן מצא בעולם העשיה מעשים רעים כאלה.	1272
ועתה מבואר את אשר שואלים איזה חילוק בין קודם הנסיון או לאחר לנסיון, ולפי דברינו הלא ממש שני	1273
עולמות הם, מתחילה הוא בעולם הבריאה ואח"כ בעולם העשיה, ואינם מכריחים זה את זה, ויכול היות כי	1274
הכוחות היו טובים מאד, ובכ"ז לא היה מוכרח שיצא הדבר לפועל, ובאמת כאשר נעיין בדברי חז"ל	1275
(תנחומא וירא כ"ב), על נסיון העקידה, רואים אנו איך כמה פעמים היה ח"ו קרוב שתבטל מעשה	1276
עקידה.	1277
כל המו"מ בין אב ובנו, וכמה קטגורין היו במעשה העקידה עד שהוציאו אאע"ה לידי מעשה גמור, ולכן	1278
אחר שנגמר המעשה ויצא בפועל, אמר לו ה' עתה ידעתי כי ירא א' אתה, ודוקא ממעשה העקידה בפועל	1279
ולא מלב טוב זכינו לכל הטוב, לאכול משכרה עד סוף כל הדורות, ראה עד כמה גדול ההבדל בין לב טוב	1280
ובין מעשה טוב, ובזה מתורץ את אשר הקשינו בתחילת המאמר, מדוע לא יתאימו באדם ידיעותיו עם	1281
מעשיו, ועתה הדבר פשוט כמין חומר. (דעת תורה).	1282
	1283
מאמר תכא	1284

נאום שומע אמרי אל ויודע דעת עליון מחזה שדי יחזה (במדבר כ"ד ט"ז).	1285
אנו מתייחסים אל בלעם כאל רשע גמור, ובאמת כן הוא כדאיתא בחז"ל (סנהדרין צ'), בלעם אין לו חלק	1286
לעוה"ב, אך אין הדברים פשוטים כ"כ, שלמרות רשעתו לא היה בלעם מהאנשים הפשוטים, דהא לא קם	1287
בישראל כמשה אבל באומות העולם קם ומנו בלעם, בלעם, ועליו נאמר ויודע דעת עליון, היאך יתכן	1288
שלמרות כל גדלותו ומעלתו היו רשעתו והשחתתו לאין שיעור, ומה הם האופנים והדברים שבהם	1289
מתבטאת רשעתו.	1290
במשנה (אבות ה') כל מי שיש בו ג' דברים הללו מתלמידיו של אברהם אבינו, וג' דברים אחרים	1291
מתלמידיו של בלעם הרשע, עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה תלמידיו של אברהם אבינו, עין רעה ורוח	1292
גבוהה ונפש רחבה תלמידיו של בלעם הרשע, וברבינו יונה היה אפשר לתנא לקצר ושלא להאריך כלל	1293
ופרט, אלא בא ללמדנו שבג' דברים האלה אשר זכר כוללים כל השלמות, וכן השלושה דברים ההפכיים	1294
בהם כוללים כל הפחיתות, ואם היה מקצר היה נשמע שהיה להם מדרגות רעות אחרות מלבד זה, וע"ז	1295
נאמר הכא שאין בהם רק מדות אלו, וכן להיפוך תלמידיו של אברהם אבינו עיי"ש.	1296
דברי חז"ל אלו חייבים לעורר אימה ופחד בלכותינו, בראותנו שג' מדות אלו כוללים כל האדם, וכאשר	1297
יש בו מדות אלו כל מעשיו ופעולותיו נובעות רק מכח המדות הרעות הללו, ויתכן ויעשה מעשי צדקות	1298
וחסידות ודומה בעיניו כי בין השלמים והכשרים ימנה, אך באמת כל צדקותיו מודרכות ע"י מדותיו	1299
הרעות, וכן יש להתבונן גבי בלעם, שלפני שנגעה המדה בלבבו אמר לא אוכל לעבור את פי ה' אלוהי	1300
לעשות קטנה או גדולה, ראו כמה אמונה מונחת בדברים אלו, ולא היו אלה דיבורים מן השפה ולחוץ, אלא	1301
כן היתה אמונתו חזקה, שהרי קם באומות העולם כמשה.	1302
והנה הסיבה שאנו חיים בהשקט ושלוה ואיננו יראים כלל לאחרינו, כי דומה בעינינו שרחוקים אנו מאלו	1303
המדות ואין לנו שייכות אליהם, ולכן אין לנו לחשוש שמא ניחשב בין תלמידיו של בלעם הרשע, אמנם	1304
נראה נא שכאשר התורה מציינת את מדותיו של בלעם הרשע, אינה מביאה ראיות רבות לגודל רוע	1305
מדותיו, אלא מפרט אחד בלבד אנו למדים מצבו של בלעם, מלא ביתו כסף וזהב, למדנו שנפשו רחבה	1306
ומחמד ממון אחרים, מזה שאמר מאן ה' לתתי להלוך עמכם למדנו שרוחו גבוהה, ולא רצה לגלות שהוא	1307
ברשותו של מקום, וכן עין רעה נלמדת מדבר אחד.	1308
כדי לדעת ולהכיר מדותיו של אדם לא צריך מעשים מרובים והוכחות שונות, אלא ממעשה אחד נלמד	1309
להכיר מדותיו היאך הם, מכאן למדנו שאין הדברים ברורים כ"כ, כי לא היו מדותיו הרעות גלויות, אלא	1310
שממעשה אחד אנו לומדים להכיר את מדותיו, כי מי שאינו בעל מדות רעות לא יתכן שיכשל בהם אפילו	1311
פעם אחת, וכן כתב להדיא (מס"י י"א), שמדותיו של אדם טמונות עמוק בקרבו ואין להכיר אותם, ורק	1312
כאשר מתגלה במעשה אחד אפשר ללמוד לידע עומק מדותיו.	1313
ביותר יש להתעורר, שכל הטענות על מדותיו של בלעם נתגלו רק לאחר שקיבל את הזמנת בלק לבוא	1314
לקלל את ישראל, וכפי הנראה לא נמצא בו עון לפני זה, כי המדות טמונים עמוק בקרבו ואין לדעת אם	1315
בעל מדות הוא או לאו, ורק בשעה שהקב"ה מנסה אותו, אזי נגלים כל המדות הרעות הנמצאות בו, ומשום	1316
כך לפני שקיבל את הזמנתו של בלק לא התעוררו כלל מדותיו, וראו נא, שלאחר שהקב"ה הזהירו לא תלך	1317
עמהם לא תאור את העם כי ברוך הוא, ענה בלעם ואמר לשלוחים, מאן ה' לתתי להלוך עמכם.	1318
ולכאורה תשובתו נכונה וראויה, אך חז"ל מוצאים בזה פגם שאמר עמכם, שניתן להבין מכך שרק עמכם	1319
לא אלך אבל עם שרים גדולים מכם אלך, וכ"ז היה מחמת מדת גאותו שלא רצה לגלות להם שהוא	1320
ברשותו של מקום, ואילו לא היה עונה כך אלא משלחם לביתם, לא היה מתעורר כלל כל מעשה בלעם, כי	1321
שוב לא היה בלק שולח שלוחים נוספים לאחר שדחה אותם.	1322
נמצא שמעשה זה של אי עמידה בנסיון היה הגורם לכשלונו של בלעם, מעתה פשוט שאין לנו לבטוח	1323
בעצמנו שאיננו נחשבים בכלל תלמידיו של בלעם, שהרי יתכן שעדיין לא בא לידנו שעת המבחן והנסיון,	1324
והמדות עמוקים ומושרשים בקרבנו ורק בשעת הנסיון יתגלו, וביותר שאף לאחר מכן אינו חייב להתגלות	1325
ולהתפרסם לעין כל, אלא שבמעשה אחד כבר יתבררו מדותינו וכוחותינו, ואם כן מי יוכל לומר שאינו	1326
מבעלי המדות האלו.	1327
הערה מעין זו נמצאת בדברי הסבא מקעלם ז"ל, גבי מה שאיתא ותדבר מרים ואהרן במשה, ומדוע לא	1328
יראתם לדבר בעבדי במשה, וראה שם בספורנו שמבאר, לא ימלט שאין זה כי אם רוע לב, שאם חשבתם	1329
שאני מכיר במעשיו, א"כ חשבתם עלי תועה שאני חפץ ברשעים הפך מה שהיה לכם לחשוב, ואם אולי	1330
חשבתם שאיני מכיר במעשיו ושאתם מכירים בו יותר ממני, שחשבתו שהוא ראוי לכך ואינו כן, הנכם	1331
חושבים אל ה' תועה כאמרם ז"ל, זו קשה מן הראשונה, דקדקה התורה במעשה אחד של אהרן ומרים	1332
והסיקה מזה שהדבר נובע מרוע לב, שאם אין כאן מדות רעות הרי חסרון אמונה יש כאן, וזה גרוע יותר	1333
מהראשונות, הרי לנו שבמעשה אחד מוכח מדותיו של אדם.	1334

אנו איננו חייבים לטרוח בבחינת מעשינו למצוא איזה מעשה שבו נדע להבחין מדותינו וכוחותינו, אלא	1335
כאשר נתבונן בכל מעשינו ונגדירים כראוי, הרי נראה בעליל כמה לקויים אנו במדות רעות, ונחרד ונירא	1336
שמא אנו מכלל תלמידיו של בלעם הרשע ח"ו, וכדי להיות מתלמידי אאע"ה חייבים להתנהג בהנהגתו של	1337
אאע"ה התמרמרות ויגיעה עצומה, ורק בדרך זו יתכן שיעקרו המדות הרעות, ויושרשו בהם מדות טובות	1338
של אברהם אע"ה, וכמ"ש הגרי"ס ז"ל, שיעקר עבודתנו בדברים שהם היפוך הטבע, והדרך לעקירת מדות	1339
רעות היא ע"י השרשת אהבת העוה"ב בקרבו ומאיסותו בחיי העוה"ו. (אור יחזקאל ח"ג עמ' ע"א).	1340
	1341
מאמר תכב	1342
אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל ומחץ פאתי מואב (במדבר כ"ד	1343
ט"ז).	1344
שאלו ישראל לבלעם אימתי תהיה ישועה? אמר להם אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב, אמר להם	1345
הקב"ה זוהי דעתכם, אין אתם יודעים שסוף בלעם יורד לגיהנם ואינו רוצה שתבוא ישועתי, אלא היו	1346
דומים לאביכם שאמר לישועתך קויתי ה', צפה לישועה שהיא קרובה לך, לכך נאמר כי קרובה ישועתי	1347
לבוא (שמו"ר ל' כ'), ולכאורה יש להבין, מה אמר הקב"ה ומה הוא פונה לישראל ואומר להם זוהי	1348
דעתכם, הלא אלה היו דברי בלעם וזוהי דעתו, והיה צ"ל זוהי דעתו של בלעם ולא דעתכם של ישראל.	1349
משמע מכאן, כי מכיוון ששאלו לבלעם ושמעו את תשובתו ודעתו, גם בני ישראל התחילו לחשוב כך,	1350
תשובתו של בלעם השפיעה עליהם שיחשבו שהישועה לא תבוא בקרוב, והקב"ה היודע רחשי לבב כל	1351
אדם ואדם, ידע שהם נוטים לחשוב כמו בלעם אשר צינן את האמונה, שבכל רגע יש לצפות לגאולה	1352
ולישועה, על זה עמד ושאלם זוהי דעתכם? האם הושפעתם מדבריו של בלעם? הוא אמנם חושב כך כי	1353
כדאי לו לחשוב כך, הקב"ה מגלה סוד לבבו הרע של בלעם ואומר לבני ישראל, כי קשה לו לחשוב אחרת	1354
שהישועה קרובה לבוא כי אז סופו יהיה גיהנם.	1355
והקב"ה כאילו מתרעם על בני ישראל, למה לכם לשאול אצל אדם כזה, שיש לו עין רעה על ישראל, הכי	1356
חסר את מי לשאול בדברים כה רציניים העומדים ברומו של עולם? אל לו לדור דעה ואף הבאים אחריהם	1357
להזדקק לאלו בורות הנשברים, היה להם לשאול במקור העליון, לבקש מנביאי ה', נביאי האמת וקדושי	1358
עליון, מהם יקבלו תשובה אמיתית של עידוד ונחמה, שאלו את זקניכם ויורו לכם איך לקוות ולצפות	1359
לישועה, שהרי קרובה לכם, השתדלו לשפר מעשיכם, כי אז הישועה קרובה לבוא.	1360
כי קרובה הישועה לבוא אינו אומר, קרובה ישועתכם אינו אומר, אלא ישועתי, א"ל הקב"ה לישראל, אם	1361
אין לכם זכות בשבילי אני עושה, כל ימים שאתם בצרה אני עמכם שנא' עמו אנכי בצרה, ואני גואל את	1362
עצמי, איתא (בתנא דבא"ר ל'), פעם אחת נכנס ר' צדוק לבית המקדש וראה אותו חרב, אמר לפניו	1363
רבש"ע אבי בשמים, החרבת את עירך ושרפת את היכלך, ושבת ושקטת? מיד נתנמנם ר' צדוק וראה את	1364
הקב"ה שהוא עומד בהספד, ומלאכי השרת מספידים אחריו ואמרו הוי אמנה ירושלים, נתנמנם פי' שעלה	1365
בדיבורו לעולם הנסתר, וראה את סערת הגעגועים של כביכול, השמים וכל צבאיו סוערים בוכים ונכספים	1366
לגאולה, הוא ראה שאין שם בשמים שלוה ואין שם שקט.	1367
א"ר יהודה לולי היו יודעים האנשים את האהבה שהקב"ה אוהב את ישראל, היו שואגים ככפיר לרוץ	1368
אחריו, שלמדנו בשעה שיעקב אבינו ע"ה ירד למצרים, קרא הקב"ה לפמליא שלו ואמר להם, כולכם רדו	1369
מצרים ואני ארד עמכם (זוה"ק נצבים), ומובא באוה"ח (פ' ראה) עה"פ כי יהיה בך אביון, ופעם ראה מלך	1370
המשיח את ריב"ל ושאל אותו על ישראל, א"ל ריב"ל כי בני ישראל כולם יושבים ומצפים לביאתו,	1371
וכששמע כן געה החסיד (מלך המשיח) בבכיה רבה, מרוב תשוקתו לבוא ולגאול את ישראל.	1372
וכתב רבינו בחיי עה"ת (פ' שמות), ודע כי עניני הגלות הזו האחרון שאנו עומדים בו בשעבוד ויסורין,	1373
ואנו מצפין לישועת השי"ת, כענין שאמר דוד הע"ה על הענין הזה, נפשי לה' משומרים לבוקר שומרים	1374
לבוקר, ממתנינים וחוזרים וממתנינים, ואם תתאחר הגאולה לבוא הכל להוסיף שכר לנו ולהטיב אותנו	1375
באחריתנו, וכדי להוסיף פורענות ועונש לאותם המשתעבדים בנו, וכשם שמצינו שנדחקה להם השעה	1376
לישראל במצרים מעת בא הגואל הראשון לפני פרעה.	1377
ואמר לו בדבר השי"ת שלח את עמי ויחוגו לי במדבר, ואחרי זאת כבדה עליהם העבודה, ונתעוררה	1378
עליהם השנאה מאד על מה שהיתה, כן בגאולתנו העתידה בהגלות הגואל האחרון, תתעורר השנאה בין	1379
העכו"ם לישראל ויוסיפו שעבוד על שעבודם, ויהיה הגואל נגלה וחוזר ונכסה, כדי להטעות את העכו"ם	1380
ולהקשות את לבם, שכן מצינו בגאולת מצרים, שנגלה להם משה וחזר ונכסה מהם.	1381
כן הגואל לעתיד יהיה נגלה וחוזר ונכסה, שהרי גאולה זו עתידה להיות כדמיון גאולת מצרים בהרבה	1382
ענינים, וכן אמר הנביא (מיכה ז') כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, וכאשר תתקרב תהינה צרות	1383
רבות ומתחזקות, והוא סימן הישועה לישראל, וכן אמרו במדרש (ישעיה נ"ט) כי יבוא כנהר צר רוח ה'	1384

נוססה בו, אם ראית דור שצרות רעות באות עליו כנהר חכה לו, שנא' כי יבוא כנהר צר רוח ה' נוססה בו,	1385
וסמיך ליה ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב נאום ה' עכ"ל. (מעייני החיים).	1386
	1387
מאמר תכג	1388
אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב דרך כוכב מיעקב (במדבר כ"ד י"ז).	1389
רואה אני שבחו של יעקב וגדולתו, אך לא עתה היא אלא לאחר זמן (רש"י), אמר רבי יצחק משה אמר כי	1390
קרוב אליך הדבר מאד, ובלעם אמר אראנו ולא עתה? משל למלך שנתן מדינה לבנו במקום רחוק, והיו	1391
אוהבו ואויבו הולכין עמו, כשמהלכין בדרך אמר לו אויבו, לפי ששונא אותך אביך נתן לך מדינה במקום	1392
רחוק, קצרה דעתו של בן המלך, אוהבו אמר לו אנו מגיעין למדינה ומתקנין לנו כל מעדנים, מיד נתקררה	1393
דעתו של בן המלך, וכן נאמר כי קרוב יום ה' (ילקו"ש).	1394
עינו של אותו רשע היתה צרה בגדולתם העתידה של ישראל שנתגלה לו בנבואה, על כן התנחם שעל כל	1395
פנים יאריך הזמן עד שתבוא שעתם, וכך רצה גם להחליש דעתם של ישראל, אולם משה רבינו וישעיה	1396
הנביא שהיו אוהבים לישראל רצו לעודדם ולהקטין הנסיון, ולכן אמרו ההיפך שעם קצת מאמץ נוסף כבר	1397
תגיע השעה המבוקשת.	1398
אולם בדבר זה היה אותו רשע עיוור לא רק בעין אחת אלא בשתי העינים, וטעותו נעוצה בזה שמדד אותם	1399
לפי מדתו הוא, בלעם חומד ממון וכבוד היה, ועל כן הבין שכל הצלחתם של ישראל תהיה רק בעתיד, מתי	1400
שיעלו לגדולה שהוא כ"כ התאוה אליה, כל ההשגות הרוחניות של ישראל שהשיגו במדבר, אצלו היו	1401
חשובות כקליפת השום, כל עוד שלא עלו ישראל לגדולה על ידם, ועל כן ראה את התכלית כרחוק מאד.	1402
מי זאת עולה מן המדבר כתמרות עשן, פרש"י הקב"ה ובית דינו אומרים על כנסת ישראל מי זאת, כמה	1403
היא חשובה זאת שנתעלתה מן המדבר בכל מתנות טובות, שם נתעלתה במתן תורה ובדיבוק שכינה,	1404
ונראית חיבתה לכל ועודנה בגלותה ע"כ (שיר השירים), אע"פ שכלל ישראל עדיין בגלות וטרם זכתה	1405
לגדולתה העתידה, אבל כמה היא חשובה במתן תורה ודיבוק שכינה, למרות שכלפי הצלחות עוה"ז אנו	1406
עדיין בבחינה של מדבר, שהרי הגדולה שקבלנו במדבר אבדנו במדבר כדאיתא במדרש (שה"ש פ"ג ד'),	1407
אבל כמה קישוטים רוחניים יש לנו בינתיים.	1408
אמרו חז"ל על הפסוק זאת אשיב אל לבי על כן אוחיל (איכה ג'), ר' אבא בר כהנא בשם ר' יוחנן אמר,	1409
מלה"ד למלך שנשא מטרונה וכתב לה כתובה מרובה, הניחה המלך והלך לו למדינת הים ואיחר שם, נכנסו	1410
שכנותיה אצלה והיו מקניטות אותה ואומרות לה, הניחך המלך והלך לו ושוב אינו חוזר והיתה בוכה	1411
ומתאנחת, וכיון שנכנסה לתוך ביתה פותחת ומוציאה כתובתה וקוראת ורואה בכתובתה, כך וכך חופות	1412
אני עושה והיתה מתנחמת, לימים בא המלך אמר לה בתי אני תמה איך המתנת לי כל אותן השנים, אמרה	1413
לו אדוני המלך אלמלא כתובה מרובה שכתבת ונתת לי כבר אבדוני שכנותי.	1414
כך האומות מונין את ישראל ואומרים להם, אלהיכם הסתיר פניו מכם וסילק שכינתו מכם, עוד אינו חוזר	1415
עליכם והן בוכין ומתאנחין, וכיון שנכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות וקורין בתורה ומוציאין שכתוב	1416
(ויקרא כ"ו), ופניתי אליכם והפריתי אתכם, ונתתי משכני בתוכם והתהלכתי בתוכם והן מתנחמין,	1417
למחר כשיבוא קץ הגאולה אומר להם הקב"ה לישראל, בני אני תמה מכם היאך המתנתם לי כל אותן	1418
השנים, והן אומרים רבש"ע אילולי תורתך שנתת לנו כבר אבדונו האומות (איכה רבה ג' י"ט).	1419
אנו שיודעים שעדיין חביבותא הוא גבן (גיטין ל"ו), ושלא פסקה שכינה מתוך בתי כנסיות ובתי מדרשות,	1420
יכולים להעריך אל נכון את חשיבותה של ההוה, מבינים אנו שהגאולה תלויה במדת הנאמנות שנראה ע"י	1421
לימוד התורה ושמירתה, ולכן אצלנו הגאולה היא קרובה כמו שניבא משה רבינו, כי קרוב אליך הדבר	1422
מאד בפיד ובלבבך לעשותו.	1423
מכל רגע של עמלות בתורה ועבודת ה' צומחת הגאולה, והאמת היא שהימים של יגיעה במלאכת שמים	1424
עולים על אלה של קיבול שכר, כמ"ש שלמה וזכור את בוראיך בימי בחורותיך עד אשר לא יבואו ימי	1425
הרעה, והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ (קהלת י"ב), ופירשו חז"ל אלו ימי המשיח שאין בהם	1426
לא זכות ולא חובה (שבת קנ"א:), אם כן ברור הוא שהגדולה האמיתית של כלל ישראל היא כעת	1427
שמתאמצת בעשיית רצון ה' מתוך הגלות המר, וזה דבר שלבם של אומות העולם אינם יכולים להשיג.	1428
אנו שאכן מטיבים להבין, כמה מן החובה עלינו להזדרז מאד לנצל את ההוה, שלמה המלך אומר לך אל	1429
נמלה עצל ראה דרכיה וחכם (משלי ו'), ולכאורה איפוא יש כאן חכמה, הלא אין כאן אלא זריזות? אבל	1430
הענין הוא שמכיון שרואה הנמלה בקיץ שיש בעולם שפע של תבואה, היתה יכולה להשלות את עצמה	1431
שלעולם חוסן, ולמה לה כעת להתאמץ לאסוף מזון ליום מחרת? אולם הקב"ה הטביע בה חכמה עמוקה	1432
להיות רואה את הנולד, שעוד מעט יגיעו ימות החורף ויאזל היבול מן השדות, ואם לא תכין מזונה עתה	1433
תשאר רעבה בימי הקור, וברוח זה אמרו חז"ל חטוף ואכול חטוף ושתי דעלמא דאזלינן מיניה כהילולא	1434

דמי (עירובין נ"ד), העולם דומה לסעודה עוברת של חתונה שכמה שתחטוף תאכל, ואין לסמוך על מחר כלל.	1435
שמעתי לבאר למה חיכה פרעה עד שיוסף אמר לו, ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתוהו על ארץ מצרים, ורק אז אמר אחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת אין נבון וחכם כמוך, הרי מיד עם פתרון החלום היה צריך להביע את שביעת רצונו מהפתרון של החלומות? אבל הענין הוא שכל זמן שלא ניגש לביצוע הענין עדיין הכל היה תאוריה בלבד, אבל ברגע שהציע יוסף תכנית לתרגם את פתרון החלומות לשפת המעשה, אז הבין פרעה שהוא באמת חכם ונבון היודע להעריך את חשיבות הביצוע, ולא להשאיר את כל הענין בגדר דרוש וקבל שכר. (המוסר והדעת).	1436
מאמר תכד	1437
וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנות אל בנות מואב (במדבר כ"ה א').	1438
יש לנו להאיר ענין המעורפל אצלנו בחיי אבותינו הקדושים הדור דעה, והוא ענין חטאם האחרון לפני כניסתם לארץ, שמסופר בתורה שנכשלו בבנות מואב ובעבודה זרה של פעור, אי אפשר כלל להעלות על הדעת, שאנשים השלמים בתכלית השלמות, יפלו במעשים כה מכוערים כפחותים שבגויים, יותר יפלא הדבר שבשביל בעלי עבירה מגונים אלו, עשה נשיא שבט בישראל מעשה מרידה נגד משה רבינו כדאיתא (סנהדרין פ"ב א'), הלך שבטו של שמעון אצל זמרי בן סלוא, אמרו לו דנין דיני נפשות ואתה יושב ושותק, מה עשה תפשה בבלוריתיה והביאה אצל משה, אמר ליה בן עמרם זו אסורה או מותרת, ואם תאמר אסורה בת יתרו מי התירה לך.	1439
איך אפשר לצייר שיעיז איש לדבר כך אל משה רבינו שמלך על העליונים והתחתונים, והלא ראה בעצמו מה שנעשה לדתן ואבירם שחלקו על משה, הלא פצתה הארץ את פיה ותבלעם חיים, ומהי טענתו אם תאמר זו אסורה בת יתרו מי התירה לך, וכי לא ידע שניתנה תורה ונאסרה בלא תתחתן, ולא עוד אלא שגם לאחר שעשה פנחס משפט צדק, ודקרו בקנאתו קנאת ה' בנסים גלויים, גם אז התרעמו שבטי ישראל ואמרו, ראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לעכו"ם והרג נשיא שבט מישראל.	1440
והחטא השני ע"ז של פעור נפלא עוד יותר מהראשון, ויצמד ישראל לבעל פעור ויחר אף ה' בישראל, אר"י אמר רב מעשה בנכרית אחת שעבדה לכל עכו"ם שבעולם, כיון שהגיעה לפעור אמרה מוטב שתחזור והיא אשה לחוליה ולא תעבוד עכו"ם בכך, אתם בית ישראל אינו כן הנצמדים לבעל פעור (שם ס"ד), נכרית שפלה זו שעבדה לכל עכו"ם שבעולם, לא יכלה לרדת לשפלות שכזו לעבוד לפעור, והשלמים הללו קדושי עליון נצמדו לע"ז שפלה זו, היתכן.	1441
פליאות אלו מאירות את עיני המעיין, ומוכיחות שיש בענין זה דבר נעלם ועמוק מאד, ומחוייבים אנו להעמיק חקר לעמוד על סודו ואמיתו, יש מאמרים בחז"ל המגלים סוד מכשול נפשם של השלמים, שבא ע"י איזה פגם בטוהר נפשם, ויש מאמרים המגלים את מדת עונשם, על השגגה הדקה לרום מעלתם, ונענשו בעונש הכי חמור.	1442
כל מקום שנאמר וישב אינו אלא לשון צער, שנאמר וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנות, וישב יעקב ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם (סנהדרין ק"ו), הרי שהתביעה על ישראל בשיטים היתה כעין אותה התביעה שעל יעקב אבינו, וישב יעקב ביקש לשבת בשלוה, וגילו לנו חז"ל את סיבת הדבר, לפי שהיו ישראל במדבר, וכשנצחו את סיחון ועוג ונטלו מהם כל אשר להם, משנתמלאו ישראל בכיזה התחילו מבזבזין, ובאו וישבו להם בשטים במקום השטות (ספרי בלק), וכן אמרו עוד חז"ל, כשברך בלעם את ישראל, היה קולו הולך ששים מיל במחנה ישראל, וגדולה ברכה שברך בלעם את ישראל מברכות שברך יעקב את השבטים ומברכות שברכם משה, לפיכך גבה דעתם של ישראל ובאו לידי תקלה בעצת בלעם (מדרש ילמדנו בלק).	1443
ישבו בשלוה ונהנים מחסדי ה' בגדולה ועושר, נהנים מזיו השכינה בראיית נסים ונפלאות, ובקבלת ברכות גדולות ונפלאות, ומרוב טוב באו לידי גאווה וגסות רוח, וזה נפלא לאיזה גסות רוח אפשר ששלמים אלו יגיעו ע"י גלויים כאלו, אין זאת אלא הרגשה עמוקה של רוממות הנפש, שלפי מדת הדין עם הצדיקים השלמים נחשב זאת כמו גאווה, שנאמר על זה תועבת ה' כל גבה לב, ובעל גאווה נמסר ביד יצרו, כי אין עזר ה' עמו אחרי אשר הוא תועבת ה' (ר"י שע"ת).	1444
במצרים עבדו אלילים אבל לא היו פרוצים בעריות שנאמר גן נעול, ובשעה שירדו למצרים היו צנועים כל אחד ואחד בתוך אהלו שנאמר איש וביתו באו, לא ראובן מביט באשתו של שמעון, ולא שמעון באשתו של ראובן אלא כל אחד באהלו צנוע, ואפילו כשהיו ששים רבוא במדבר, כך היו צנועים, ולא היה אחד פותח פתחו כנגד פתחו של חברו (מדרש שם), צניעות נפלאה כזו.	1445
	1446
	1447
	1448
	1449
	1450
	1451
	1452
	1453
	1454
	1455
	1456
	1457
	1458
	1459
	1460
	1461
	1462
	1463
	1464
	1465
	1466
	1467
	1468
	1469
	1470
	1471
	1472
	1473
	1474
	1475
	1476
	1477
	1478
	1479
	1480
	1481
	1482
	1483

אחרי זה ותקראן לעם לזבחי אלהיהן, שהלכו בעצת בלעם ועשו קלעים ובידיהן כל כלי חמדה, והיתה זקנה	1484
מבחוץ וילדה מבפנים, וצרצור יין מונח אצלה ועדיין לא נאסר יינם של גויים, מיד שקנו היין בוער בו	1485
השטן והיה נשטה אחריה, והיא אומרת לו השתחוה לפעור, והוא אומר לע"ז איני משתחוה, ואומרת לו	1486
אין אתה אלא כמגלה עצמך, ועושה כן, וזה פלא צנועים כאלו איך יכולים להתגלגל לפריצות כזו, וכי ע"י	1487
כוס יין יפלו מרום צניעותם לפריצות כזו.	1488
הביאור לזה אנו מוצאים בחז"ל, ויחל העם לזנות, יש מעינות שמגדלים גבורים ויש חלשים, ויש נאים ויש	1489
מכוערים, ויש צנועין ויש שטופין בזימה, ומעין שטים של זנות היה, והוא היה משקה סדום, מימות	1490
אברהם לא נפרץ אחד בזנות, כיון שבאו לשטים ושתו מימיו נפרצו בזנות, שנאמר ויחל העם לזנות, משמע	1491
מדברי חז"ל אלו שהם דורשים ויחל לשון חולי, שחלו במחלת הזנות על ידי מי המעיין ששתו ממנו, ולולא	1492
שתו ממי המעיין לא היו נכשלים, כי שלמות צניעותם היתה מרחקת אותם מהערלים הללו ובנותיהם, רק	1493
שנחלו במחלת הפריצות ונתקרבו כל אחד כפי מדת חוליו.	1494
ואם כי יש עדיין לטעון ולשאול, איך שתו הצדיקים האלו מהמים הרעים, בשעה שיש להם מים טובים	1495
בארה של מרים, אבל המסתכל רואה שיש בתורה מצוה מפורשת, אוכל תשברו מאתם בכסף ואכלתם וגם	1496
מים תכרו מאתם בכסף ושתיתם, ופירש"י לפיכך לא תכפו את טובתי להראות כאילו אתם עניים אלא ראו	1497
עצמיכם עשירים, ורצו לקיים רצון ה' לקדש שמו ית' ולהראות לכל באי עולם חסדי ה' עליהם, שהש"ת	1498
מוכילם במדבר בעשירות באין מחסור.	1499
אלא מכיון שמרוב טובה נכשלו שגבה דעתם של ישראל, ועונש הגאווה שהוא נמסר ביד יצרו כי אין עזר	1500
ה' עמו, באו לידי תקלה ונכשלו לשתות מים הגורמים חליים קשים ומרים, נתברר שהחוטאים האלו לא	1501
חוטאים היו אלא חולים היו, יש מהם ששתו הרבה מהמעין ובאו גם למכשול ע"ז, שעליהם היה חרון אף	1502
ה' שנצמדו לבעל פעור, ויש ששתו מעט מים ולא באו לידי מכשול ע"ז ולא היה עליהם חרון אף כי	1503
אנוסים היו.	1504
ונתבונן נא בצערם הנורא של חולים אלו, אנשים שלמים בתכלית השלמות העסוקים כל היום בעבודת ה'	1505
מלאים רוח הקודש, כיון ששתו מעט מים ממי המעיין, נחלו בכלבול המחשבה ובהרהורי שטות ונפלו משמי	1506
מרום, נפסקה דביקותם ועולמם חשך בעדם, היש כאב גדול מזה, בודאי היו הרבה מהחולים שעמדו	1507
בנסיונם ומסרו עצמם למיתה, אבל הרבה לא היה בכוחם לעמוד בנסיון קשה זה, והתירו לעצמם ללכת	1508
למקום שאין מכירין אותם, להטהר ולשוב אל קדושתם ודבקתם כראוי.	1509
והמתבונן עוד רואה, שגם בעוון חמור זה, לא היה חרון אף על הכלל רק בשביל השופטים שלא מיהו	1510
ולא דנו את החוטאים כראוי, שיבררו דין כל חוטא וחוטא, בין אונס ורצון בין שוגג ומזיד, ואולי בבירורו	1511
של דין היו יוצאים כולם זכאים ואף אחד לא היה נהרג.	1512
אלא שנסתבך הענין והגיע הדבר לידי מחלוקת בין שופטי ישראל, זמרי בן סלוא שהוא שלומיאל בן	1513
צורישדי נשיא שבט שמעון, נשיא זקן זה שהיה משבעים נפש שירדו מצרימה, וראה בעיניו יציאת מצרים	1514
ומתן תורה עם הנפלאות שעשה משה במדבר (מהרש"א שם), שופט נשוא פנים זה חלק על יתר	1515
השופטים, והורה היתר לחולים אלו ע"פ בי"ד, ואמר שגם בהתירו יסור החרון אף מישראל, ולכן ויקרב	1516
אל אחיו את המדינית, הקריבה אל אחיו בפרהסיא להתיר הדבר.	1517
במצב כזה שהזקן שבשופטים התיר את האיסור רפו ידיו של משה, בעגל עמד כנגד ס' רבוא וכאן רפו	1518
ידיו, וזה פשוט שלא ברפיון גופני מדובר כאן, שהרי כל עניני רפיון וזקנה לא היו במשה לא כהתה עינו	1519
ולא נס ליחו, אלא שבמעשה העגל כשראה משה שנכשלו ישראל, היו אז כולם בריאים כמלאכי השרת,	1520
ואם חטאו קנא משה קנאת ה' ואמר מי לה' אלי, אבל במעשה פעור, בראות משה את העם חולים ונדכאים	1521
שבורים ורצוצים, וגם הזקן הנפלא הזה מהחולים הוא, שודאי גם טעות במשפט בא אצלו משום שטעם	1522
מהמעין וחלה את חוליו ונתבלבלה דעתו, האם אפשר לבוא בקנאות לחולים כאלו, משה רבינו אוהב	1523
ישראל לא יכול היה להגיד במצב כזה מי לה' אלי, עד שבא פנחס ונטל את הראוי לו.	1524
(לקט שיחות מוסר).	1525
	1526
מאמר תכה	1527
וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנות אל בנות מואב (במדבר כ"ה א').	1528
החכם שבאומות אשר חז"ל אמרו עליו (ספרי) ולא קם עוד נביא בישראל כמשה, אבל באומות העולם קם	1529
ואיזהו זה בלעם, הנה אין לנו כבר חכם יותר גדול, והוא גם הגיע לנבואה, וגם אמר תמות נפשי מות	1530
ישירים ותהי אחריתי כמוהו, ואחרי הכל הלא רואים כל מעשיו התעתועים, מעשים בתכלית השפלות, אשר	1531
לא מצינו כזאת בשפל שבשפלים! איך זה מתאים בועל אתונו עם חכמה? איך זה תכונן שנאה בקרב איש	1532
חכם?	1533

בתפילתן של ישראל ביום הדין תקנו להזכיר בתפילת מוסף את הפסוק ויזכור אלהים את נח ואת כל החיה	1534
אשר אתו בתיבה, להתפלל על אומות העולם בני נח, ושבעים פרים מקריבים ישראל בחג הסוכות עבור	1535
אומות העולם, זה אמנם נאה ויאה לחכמה ולנושאייה, אבל שנאה אצל חכמה איך זה יתכן? ואיזו מדה של	1536
שנאה?	1537
אמרו ז"ל (תענית כ'). נאמנים פצעי אוהב ונעתרות נשיקות שונא, טובה קללה שקלל אחיה השילוני את	1538
ישראל, יותר מברכה שבירכן בלעם הרשע, ואמרו (במ"ר כ' ט'), לכה קבה לי אותו להודיע ששונא יותר	1539
מבלק, שבלק לא אמר קבה אלא ארה וזה קבה בפירוש, איך זה מתאים לחכם מעשה שיטים? וגם עצה	1540
לניאוף! איך זה מתאים לחכם חמדת הממון? ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב מה ביקש שם, אלא שהלך	1541
ליטול שכרו מן כ"ד אלף, עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה, האם אלה מתאימים לחכמה?	1542
גם העולם כבר רואים וטוענים כי ההשכלה אבדה כל מהותה, ההשכלה אינה מוציאה אדם שלם, ועל כולם	1543
מוכחת המלחמה העולמית עם כל מעשיה הנשחתות והנוראות, אשר כל אלה הם פועל יוצא מהדיפלומטים	1544
וראשי החכמים! הנה רואים אנו ברור חכמה מה! העובדות מוכיחות די ברור כי חכמה אינה כלל השלמה,	1545
עוד יותר יכולים לראות כי חכמה הינה העדר המציאות, איתה נמשכות כל העדר והיסרון, כי כל המעשים	1546
שזכרנו לא תמצאם אצל אנשים פשוטים.	1547
נודמן לי פעם לראות רוצח אשר הרג משפחות אחדות, וכשהוליכוהו השוטרים רצו רבים לראותו, ואמר	1548
להם הרוצח מה אתם רצים? האם מעולם לא ראיתם חיה פראית? מכל השחתותיו של זה הרוצח סבלו רק	1549
משפחות אחדות, אבל איך משיגים היקף של השחתה של להשמיד ולהרוג את כל היהודים מנער ועד זקן?	1550
ובשביל מה? בשביל שנאתו הפרטית אל מרדכי, ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו כי הגידו לו את עם	1551
מרדכי, הנה בשביל מעט הכבוד הזה היה מוכן להשחתה ורצח כזה! אשר לאנשים פשוטים אין להם אף	1552
הבית קיבול לשטף השחתה כזאת.	1553
רואים ברור כי חכמה לא רק שאינה ממין ההשלמה, אלא היא גם מגדלת ההשחתה, כל הגדול מחברו יצרו	1554
גדול ממנו (סוכה נ"ב.), יצרו גדול ממשי, כל התעצמות הרע גדול בו, מעשים הכי פחותים ומתועבים!	1555
הכוזרי מביא כי ההנאה אצל אדם, גדול יותר מההנאה אצל בעלי חיים, וזה מטעם כי האדם הוא בעל שכל,	1556
וע"כ הנאתו יותר גדולה, הנה רואים אנו מזה להיפוך לגמרי, כי בגלל שכלו של האדם הנאתו ותאותו	1557
גדולה ביותר, ובאמת אין אף כל דמיון התאווה של בעל חי להתאווה של אדם, כי כל הגדול מחברו יצרו	1558
גדול ממנו, דוקא בצד הגדלות, בצד החכמה, שמה התדבקות היצר ביותר.	1559
דברנו כמה פעמים על חטאו של אדה"ר כי היה רוצה להיות לו טעם בענינים, רוצה לטעום התבשיל	1560
(דב"ר ד' ה'), ואשר זה אמנם מדת אלהים מצד אחד והייתם כאלהים, אולם לא שם לב לגודל הסכנה	1561
הכרוכה עם הטעימה, אשר דוקא בסוד הטעימה במקום החכמה, דוקא שמה הינה חלות היצר, מקום	1562
ההתדבקות שלו ביותר, כי סוד הדבר הוא כי חכמה אינה כלל דבר המשלים, וגם להיפוך חכמה הריהי גם	1563
העדר.	1564
וכל מה שיתרבה חכמה יתרבה ההעדר יתרבה היצר, כל הגדול יצרו גדול, ואם ככה הוא בחכמת העולם,	1565
אשר חכמתם לגבי חכמת התורה הרי הן רק כבית ספר של א' ב', אם חכמה כזאת יוצאות ממנה כל	1566
ההשחתות שראינו, מעתה מי ימלל באחד שספג בקרבו חכמת התורה, רק שהיתה באופן שנתרוקנה מכל	1567
סוד ההשלמה, הוא סוד היראה, אי אפשר כבר לצייר תהום ההעדר וההשחתה הכרוכה בחכמה כזאת.	1568
והנה כל זה הוכחנו והראנו בצד החכמה, אבל בצד המעשה לא ראינו מעולם איש אשר יעשה מעשים	1569
טובים ויתקלקל מהם, אדם הגדול במעשים טובים לא אמרו כי יצרו גדול, סוד הדברים הוא כי מעשה הוא	1570
סוד של השלמה, וזהו סוד התורה כמתכונתה, כי תורה היא לכודה במעשה, תורה הולכת שלובי יד	1571
במעשה, וחכמה לבד בלי מעשה היא העדר המציאות, והמשלים הוא דוקא מעשה.	1572
זהו ענין אמרם ז"ל (יומא ע"ב:), זכה נעשית לו סם חיים, אם האיש מזוכך, אם תורתו הולכת עם סוד	1573
ההשלמה, אז התורה סם חיים היא, לא זכה אם תורתו אינה הולכת יחד עם סוד ההשלמה, אלא חכמה	1574
לבד, אז בהכרח נעשית לו סם המות, כי חכמה לבדה בלי מעשה היא הסם המות היותר גדול.	1575
מרגלא בפומיה דרבא, תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים (ברכות י"ז.), חכמה אינה התכלית, כי חכמה	1576
לבד היא אף העדר המציאות, וכל הגדול יצרו גדול, ותכלית חכמה כלומר המשלים בחכמה, הן תשובה	1577
ומעשים טובים, ודאי באין חכמה אין מעשה, אין בור ירא חטא, הדרך למעשה הוא בחכמה, אבל המשלים	1578
לא תמצא בחכמה, סוד ההשלמה הוא דוקא מעשה, תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים! (דעת תורה).	1579
	1580
מאמר תכו	1581
ויצמד ישראל לבעל פעור ויחר אף ה' בישראל (במדבר כ"ה א').	1582

1583	אחז"ל הנצמדים כצמיד פתיל (סנהדרין ס"ד.), והנה הדברים קשים להבין, איך נצמדו ישראל לבעל פעור,
1584	הרי אין לך עבודת אלילים מגונה ממנה, אוכלים תרדין ושותים שכר ומתריזים בפניה (סנהדרין שם), ומה
1585	כוח משיכה יש לע"ז זו, ובגמ' שם אמרו מעשה בנכרית אחת שהיתה חולה ביותר, אמרה אם תעמוד ההיא
1586	אשה מחוליה תלך ותעבוד לכל ע"ז שבעולם, עמדה והלכה לכל ע"ז שבעולם, כיון שהגיעה לבעל פעור
1587	שאלה לכומרים במה עובדין אותה, אמרו לה אוכלין תרדין ושותין שכר, אמרה מוטב שתחזור ההיא אשה
1588	לחוליה ולא תעבוד ע"ז בכך, ולעומת זאת בני ישראל נמשכו דוקא לע"ז זו ונצמדו אליה כצמיד, וקשה
1589	להבין מהלך הדברים.
1590	גם יש להבין מה השייכות של ויחל העם לזנות אל בנות מואב לעבודת בעל פעור, ואף שאמרו חז"ל שזה
1591	היה התנאי של בנות מואב לזנות עמהם (סנהדרין ק"ו.), אך עם כל זה צריך להבין איך באו ישראל
1592	להשמע להם לעבוד עבודה זרה, כתיב לא תוסיפו על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם ולא תגרעו ממנו,
1593	לשמור את מצות ה' אלוהיכם אשר אנכי מצוה אתכם, עיניכם הרואות את אשר עשה ה' בבעל פעור, כי
1594	כל האיש אשר הלך אחרי בעל פעור השמידו ה' אלוהיך מקרבך (דברים ד'), ויש להבין מה השייכות של
1595	בל תוסיף ובל תגרע לבעל פעור (עי' ספורנו שם).
1596	אמרו חז"ל מעשה בסבטא בן אלס, פער בפניה וקינח בחוטמה, היו משרתי ע"ז מקלסין אותו ואומרים,
1597	מעולם לא היה אדם שעבדה לזו בכך (סנהדרין ס"ד.), נראה מזה שלא היה ענין הע"ז בעצם התרזה לפניה
1598	אע"פ שהוא בזיון, אלא אדרכא עיקר עבודתה הוא במה שמבזין אותה, וסבטא בן אלס שביזה אותה ביותר
1599	הוא שעבדה באופן מיוחד, ואותו קלסו עובדיה שמעולם לא היה אדם שהגיע לסוף ענינה של ע"ז זו, שכל
1600	כמה שמבזין אותה יותר עובדים אותה.
1601	ביאור הדברים שמהות ע"ז של פעור היה בפריצת כל הגדרים, שהרי אף עובדי ע"ז גדורים הם, וחייבים
1602	הם לכבד את אלילים ולעבודו, לעומת זאת עובדי בעל פעור אין להם שום גדרים, אף את אלילים ביזו עד
1603	לעפר, אין לדעתם שום ערך שחייבים לכבדו ולהעריכו, ויותר מכך המציאו אליל שכל עבודתו בביזיון,
1604	וכל כמה שמבזין אותו יותר, יותר עובדים את הע"ז בכך, וזה שקינח בחוטמו הוא השיג השיא של ביזוי
1605	ע"ז זו.
1606	ומובן היטב כוח משיכתה של ע"ז זו, שהרי ענינה שהכל הפקר לאדם ואינו גדור בשום גדר, וודאי שיש
1607	בזה כוח משיכה גדול מאד, כמו שאנו רואים שאף בזמננו קיימת השקפת עולם כזו, ואף שביטלו יצרא
1608	דע"ז, השקפה זו קיימת גם בימינו, ועוד מוסיפה כוח וכובשת לב צעירי האומות לפרוץ כל גדרי עולם, אין
1609	שום איסור ואין מעצור למה שרוצים לעשות, והנה אומות העולם גדרו עצמן לאחר המבול מעריות,
1610	ותורתו של בלעם היה בפריצת גדרי העריות, וזו היתה עצתו להכשיל ישראל בבנות מואב, וכיון שפרצו
1611	גדר עריות, זה הביאתו לפריצת כל הגדרים שבעולם, ונצמדו לבעל פעור.
1612	
1613	כבר ביארנו כי עיקר שמירתו של האדם מלהתדרדר לעמקי התהום הוא במה שהוא גדור, וברגע שהוא
1614	פורץ הגדר הרי הוא מסוכן, וזה דרכו של יצה"ר, היום אומר לך כך, פורץ הוא את הגדר בדבר קטן, עד
1615	שבסוף אומר לך עבוד ע"ז, וזה ענין מצות בל תגרע שגדרה תרי"ג מצות, וכשהוא גורע מן המצות, מלבד
1616	שחסרה לו מצוה זו הנה הוא מתחיל לפרוץ הגדר, וגדר פרוץ לאו שמיה גדר, וכשם ששדה גדורה בגדר
1617	שנפרץ בו פרצה, כולה אינה שמורה ולא רק כנגד הפריצה, כך האדם שפרץ פרצה בגדרו כולו אינו
1618	שמור, והוא בסכנה להתדרדר לגמרי.
1619	וזה טעם היתר אשת יפת תואר, שלא דיברה תורה אלא כנגד יצה"ר, מוטב שיאכלו בשר תמותות שחוטות
1620	ואל יאכלו בשר תמותות נבילות (קידושין כ"א:), שאם ימנעו לגמרי לא יוכלו לעמוד בנסיון, ולכן התירה
1621	תורה בשר תמותות, מ"מ לא הותרה לו אשת יפ"ת בהחלט, אלא התנתה לו תורה כמה תנאים להתירה,
1622	וכ"כ למה כדי שישאר גדר בדרך כלל, שאע"פ שכדי שיוכל לעמוד בנסיון פרצה תורה פרצה בגדרו
1623	והתירה לו בשר תמותות, מ"מ גדרה תורה גדר סביב לפרצה זו כדי שישאר גדור בדרך כלל.
1624	וביתר התבוננות בענין בעל פעור נמצא, שאותה השקפה יכולה להביא את האדם לגבהי שמים, ויכולה
1625	להביאו להתדרדר למעמקי התהום, שהרי נקודת המוצא שבהשקפת עובדי בעל פעור הוא גדלות האדם,
1626	שהאדם גדול כ"כ שאינו זקוק לשום גדרים, והוא למעלה מכל הגדרים, ואין עליו לכבד שום דבר, שהוא
1627	גדול יותר מכל.
1628	אף השקפת התורה בנויה על גדלות האדם, שצריך אדם לומר בשבילי נברא העולם, ובצלם אלוהים עשה
1629	את האדם, והשקפה זו מובילה את האדם להתעלות יותר ויותר, לגדור עצמו בכל מה שאפשר, וזה דבר
1630	מבהיל לכל אדם, שאפי' כשתחילת השקפתו תהא טובה ונכונה, עד כמה צריך ליהזר שלא ישתמש בה
1631	באופן הפוך, ואז אותה השקפה עצמה תובילנו למעמקי תהום.

על זה נאמר כי ישירים דרכי ה' צדיקים ילכו בהם ופושעים יכשלו בהם, אותם דברי ה' אשר צדיקים ילכו	1632
בהם, הרי רשעים נכשלים בהם, ומצינו בדברי חז"ל שפירשו, שאותו מעשה שעשו שנים, זה שעשאו לשם	1633
מצוה קריינן ביה צדיקים ילכו בהם, וזה שעשאו שלא לשם מצוה קריינן ביה ופושעים יכשלו בהם (נזיר	1634
כ"ג.), אף בעניני השקפה הדבר כן, שהשקפה ששורשה נכון ואמת, יכולה להוריד את האדם לדיוטא	1635
התחתונה ממש, וכמו שאותו שורש יכול להביא גידולים שונים זה מזה, כך גם אותו מעשה שהאדם עושה,	1636
תלוי מאיזה שורש הוא יוצא, שאם משורש טוב יצא הרי זה מעשה טוב, וכשהוא יוצא משורש גרוע הרי	1637
הוא מעשה גרוע.	1638
וזה ביאור דברי חז"ל פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, לפי שהיו השבטים מבזים אותו הראיתם בן פוטי זה	1639
שפיטם אבי אמו עגלים לע"ז והרג נשיא שבט מישראל, לפיכך בא הכתוב ויחסו לאהרן הכהן, (רש"י	1640
שם), ונראה בכונתם, שבני השבטים היו מבזין אותו באומרים שקנאותו לא ממקור קדוש יוצא, אלא בן	1641
בתו של עובד ע"ז ורוצח הוא, והכתוב יחסו לאהרן הכהן שהיה אוהב שלום ורודף שלום, וכל קנאותו	1642
ממקור קדוש יוצא. (שיחות מוסר ח"ב מא' ל"ד).	1643
	1644
מאמר תכו	1645
את המדינית לעיני משה ולעיני כל עדת ישראל והמה בוכים פתח אהל מועד (במדבר כ"ה ו').	1646
אמרו חז"ל (סנהדרין פ"ב.), והמה בוכים שנתעלמה ממנו הלכה, וירא פנחס ראה מעשה ונזכר הלכה, אמר	1647
למשה מקובלני ממך הבוועל ארמית קנאים פוגעים בו, אמר לו קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרונקא,	1648
כלומר פרונקא שהוא השליח צריך להיות דוקא הקריינא דאיגרתא, שלמלאות השליחות בכל הזקדוקים	1649
יוכל רק מי שיכול בעצמו לקרוא, להיות בעצמו קריינא דאיגרתא.	1650
צריך לעמוד בדברי חז"ל במה שקראו לפנחס בשם קריינא דאיגרתא, והרי ההלכה היתה מקובלת לכולם	1651
ממש"ר, ורק שהוא נזכר קודם, רואים שגם נזכר הוא בחינת קריינא דאיגרתא, וכשנזכר פנחס היה הוא	1652
השליח ולא אחר, ומצינו שזכירה היא בחינה, ולא תתורו אחרי לבבכם למען תזכרו..	1653
מדברי חז"ל אלו יוצא לנו ביאור חדש בדין הבוועל ארמית קנאים פוגעים בו, לכאורה כיון חייב מיתה למה	1654
דוקא קנאים פוגעים בו ולא כל אדם, והוא כמו שבארנו שדיינות היא מעלה, וא"כ ישנם דברים שנמסרו	1655
רק לקנאים, שרק הם בעלי המעלה של הדברים האלו, ורק הם הקריינא דאיגרתא, עונשי התורה אינם	1656
עונש בעלמא, אלא שהם מיסוד המשפט, וענין המשפט נמסר רק לדיינים, לאותם שהם הקריינא דאיגרתא.	1657
יסוד זה של קריינא דאיגרתא אינו רק בדין זה, אלא בכל משפטי התורה, שבכדי לעשותם צריך דין, זאת	1658
אומרת להקריינא דאיגרתא, דין אינו כמושג דין באוה"ע, אלא דין הוא מעלה ודרגא באדם, והזוכה	1659
במעלה זו הוא הנקרא דין, יסוד הדין וגדרו הוא שצריך הוא להיות בבחינת אוהבי ה' שנאו רע (תהלים	1660
צ"ו), שאינו סובל עושק וחמס, שכל גדר הדין הוא ובערת הרע מקרבך, וכשהוא בעל כל המעלות האלו	1661
הריהו דין.	1662
ועל יסוד זה מורים לנו כל גדרי הדין המנויים בתורה"ק, לא תטה משפט האם אפשר להיות במעלה זו רק	1663
ע"י לימוד ד' חלקי שו"ע לחוד, מבלי שיהיה לו תכונה בנפש? וכן צדק צדק תרדוף שאמרו חז"ל (מובא	1664
ברמב"ן ט"ז כ') שזו מדת הדין, אלא ודאי שזה מדות ומעלות בדין, ואילו לא נמצא בעל המעלות האלו	1665
לא היה מציאות של דין כלל בעולם, דכיון דמהותו של דין הוא מעלת הדיינות, א"כ בלעדיה בטלו	1666
דיינים, וזהו שביקש משה דין בעל ז' מעלות, ביקש ולא מצא כ"א בעלי ג' (ספרי מובא ברש"י דברים א'	1667
ט"ו), ואילו לא היה מוצא בעלי מעלות אלו לא היה דין נמנה כלל.	1668
התורה כתבה לנו סיפורים אחדים אודות מש"ר להורות מעלתו, וירא איש מצרי ויך את המצרי, כשראה	1669
נכרי מכה איש ישראל מיד הרגו, וזה בא מצד המעלה של להציל גזול מיד עושקו, וכן שני אנשים עברים	1670
נצים ויאמר לרשע למה תכה רעך, לא היה יכול לעבור על עול בשתיקה, וכן בבנות מדין ויקם משה	1671
ויושיען, שהיו מריבים נוכרים עם נוכרים והוא זר להם לגמרי, ובמצב של סכנה בברחו מחרב פרעה,	1672
אעפ"כ ויקם משה ויושיען, הנה כשבארה לנו התורה אודות מש"ר שהיה השופט והדיין של כלל ישראל,	1673
ספרה לנו במעלתו עד כמה היה בדרגת שונא עול, ומשום זה זכה להיות מנהיג הכלל ישראל.	1674
צדק צדק תרדוף למען תחיה, וכתב הרמב"ן, במדרשו של ר' נחוניא בן הקנה דרשו בו סוד, צדק זו מדת	1675
דינו של עולם, שנא' צדק צדק תרדוף, וכתב בתריה למען תחיה, אם תדין עצמך תחיה, אם כן יאמר	1676
הכתוב, תשפוט אתה בבית דינך ותרדוף צדק ותשיג אותם, למען תחיה לעוה"ב בצדק השני שהוא צדק	1677
עליון, והוא האור הגדול הצפון לצדיקים לעתיד לבוא, והוא עוזו של הקב"ה, רואים אנו מכאן איזו מעלה	1678
הוא דין ומשפט, שע"י זוכים לסוד החיים, ומזה תצא לנו הערה ליום הדין, שכל עבודת האדם לזכות	1679
בחיים, צריכה להיות העסק בענין משפט, דכיון שכל ענינו של ר"ה הוא דין ומשפט, ממילא כל עבודתו	1680
היא להכנס לדרגת דין שהוא הסוד של למען תחיה. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' פ"א).	1681

	1682
מאמר תכח	1683
את המדינית לעיני משה ולעיני כל עדת ישראל והמה בוכים פתח אהל מועד (במדבר כ"ה ו').	1684
איתא במדרש והמה בוכים, משה עמד כנגד ס' רבוא כמ"ש ויקח את העגל אשר עשו, וכאן רפו ידיו? אלא	1685
בשביל פנחס שיבוא ויטול את הראוי לו, שזכה מכוח זה לברית כהונת עולם, ולפי שנתעצל וזכה ולא ידע	1686
איש את קבורתו, העונש בזה הוא, כי מצאנו שכלב הלך להשתטח על קברי אבות (רש"י י"ג כ"ב), שעי"ז	1687
אפשר להתדבק בענין האבות, וכן לעורר את האדם להרהר בתשובה ולקבל משם חיזוק עצום, ואם האדם	1688
עושה זאת עם כל הפנימיות, ומבין אשר הוא עומד על קבר הצדיק ומתפלל שם, יש בידו להגיע לענינים	1689
גדולים, ולפיכך הלך כלב להתפלל על קברי אבות, וכן בכל הדורות הולכים להתפלל על קברי צדיקים, כי	1690
זכות הצדיק יכולה לסייע גם לאחר פטירתו.	1691
ואם הדברים אמורים בקברן של צדיקים, כמה היה אפשר לפעול אם היה ידוע לנו קברו של משה רבינו,	1692
כמה תיקונים היה משה רבינו מתקן בכלל ישראל לאחר פטירתו, והרי מדרגתו של משה רבינו היא נצח,	1693
וכל מעשיו הם נצחיים וכמש"כ (זוהר פנחס ר"כ), שאם היה מש"ר מנחיל את ארץ ישראל, לא היה שייך	1694
חורבן וגלות לעולם, ומי שהיה נענה בתפילתו ליד קבר משה, היתה הצלתו הצלה עולמית, אלא שלא ידע	1695
איש את קבורתו.	1696
איתא בגמרא (סוטה י"ג:), וכבר שלחה מלכות הרשעה אצל גסטרא של בית פעור, הראינו היכן משה	1697
קבור, עמדו למעלה נדמה להם למטה, למטה נדמה להם למעלה, נחלקו לשתי כתות, אותן שעומדים	1698
למעלה נדמה להם למטה, למטה נדמה להן למעלה, לקיים מה שנאמר ולא ידע איש את קבורתו, והגיע לו	1699
למשה רבינו עונש זה אשר לא יוכל לפעול לאחר מיתתו, ולפי שנתעצל ולא ידע איש את קבורתו, ופלא	1700
הוא כי אם היה ראוי לו שירפו ידיו, כדי שיבוא פנחס ויטול את הראוי לו, מה מקום לעונש על התעצלות.	1701
וסיום דברי המדרש שם, ללמדך שצריך אדם להיות עז כנמר וקל כנשר רץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון	1702
קונו, מכאן אתה למד שמדקדק עם הצדיקים כחוט השערה, והנה את הדקדוק עם הצדיקים מבינים אנו	1703
שהוא שייך לענינינו, שהרי דקדק הקב"ה עם משה על העדר חוט השערה בקנאות, אבל את הלימוד שעל	1704
אדם להיות עז כנמר אינו מובן מנין הוא נלמד ולמה הוא שייך.	1705
אלא שכאן גילו לנו חז"ל, שלפעמים אשר מן השמים נגרם רפו ידיו לאיזה סיבה ותכלית, מכל מקום יש	1706
בכוחו של אדם להתרומם מעל הרפיון ולזכות, והגם שמן השמים סבבו שיבוא פנחס ויטול את הראוי לו,	1707
כי הגיע המקום והזמן של פנחס לזכות במדרגה זו אשר זכה אליה, אבל אם היה משה רבינו מתגבר מעל	1708
כוחותיו שלו, כי אז היה משה רבינו זוכה באותה מדרגה.	1709
והנה כל מה שזכה פנחס להרוג את זמרי, הוא מפני שהוא היה הקריינא דאיגרתא כמ"ש רש"י, וירא פנחס	1710
ראה מעשה ונזכר הלכה, אמר לו למשה מקובלני ממך הבעל ארמית קנאין פוגעין בו, א"ל קריינא	1711
דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא, מיד ויקח רומח בידו, ואם היה משה רבינו נזכר בהלכה רגע קודם, היה	1712
הוא זוכה במדרגה זו, שעם כל דרגותיו הגבוהות אשר אין לנו השגה בהן לא זכה לזה, ולדרכנו אם היה	1713
משה רבינו מתעלה בחוט השערה אחת במדרגת הקנאות, למעלה מהמדרגות הנשגבות והנעלות שכבר זכה	1714
בהן בחטא העגל, היה זוכה לסייעתא דשמיא מיוחדת והיה נזכר בהלכה לפני פנחס, והוא היה הורג את	1715
זמרי.	1716
התעלות זהו התרוממות מעל המצב הרוחני שבו שרוי האדם, למעלה מהדרגה שכבר יש לו היא הנקראת	1717
עז כנמר, וכפי שדייק הגרי"ל חסמן כי גדר העזות הוא כהנמר, שאין בו כח כ"כ כמו הארי אבל הוא עז,	1718
ונמצא דברי המדרש מכוונים יפה, ללמדך הוא התירוץ על הסתירה שבין הרישא לסיפא, כיצד תיתכן	1719
תביעה עליו לפי שנתעצל, אם כל מה שרפו ידיו היה כדי שיבוא פנחס ויטול את הראוי לו? אלא ללמדך	1720
שצריך אדם להיות עז כנמר, להתרומם למעלה ממדרגתו באופן שהס"ד תגיע אליו, ומאחר שנענש על זה	1721
שלא התרומם כחוט השערה ממדרגתו, מכאן אתה למד שמדקדק עם הצדיקים כחוט השערה!	1722
מוצאים אנו לפעמים שזה שזכה לסייעתא דשמיא בעמקות והבנה, מכל מקום חבירו מצליח יותר הימנו,	1723
ע"י שעמל ומתיגע יותר ממנו, וע"י כך זוכה לחדש את מה שנועד לחלקו של חבירו, כי הרי יתברך היה	1724
רצונו שהחידוש יתגלה בעולם, ומאחר שהראשון לא השכיל לנצל את הסייעתא דשמיא המושפעת עליו,	1725
הרי מי שזכאי לסייעתא דשמיא זוכה והחידוש מתגלה על ידו.	1726
כל זה נכלל בללמדך של המדרש, ללמדך שצריך להיות עז כנמר, הזכיה במדרגות זקוקה לעזות,	1727
התרוממות מעל המדרגה, ואדם אשר הוא עז בעזות דקדושה, אבל לא כעזותו של נמר, רץ אבל לא כריצת	1728
הצבי, גבור ולא כגבורת הארי, קל ולא כנשר, אדם זה עלול להפסיד מדרגות נשגבות לנצח, ואילו השני	1729
העומד בדרגה נמוכה הימנו אלא שמשמש במידות אלו הוא זוכה.	1730

מכאן אתה למד שהקב"ה מדקדק עם צדיקים כחוט השערה, חוט שערה אחת משפיע על כל המדרגה,	1731
חוסר הדקדוק שלנו בחוט השערה נובע מחוסר הידיעה וההערכה של ההבדלים בין חוטי השערה, וכמ"ש	1732
(ילקו"ש בראשית קמ"א), אלו היה יודע ראובן שהקב"ה כותב אחריו וישמע ראובן ויצילהו מידם, בכתפיו	1733
היה טוענו ומוליכו אצל אביו, אלו היה אהרן יודע שהקב"ה כותב עליו וגם הנה הוא יוצא לקראתך,	1734
בתופים ובמחולות היה יוצא לקראתו.	1735
חיים אנו בזמן רציני עד למאוד, המעמד של כלל ישראל תלוי בבני תורה, כל העתיד של כלל ישראל תלוי	1736
בשנים הללו שחיים בישיבה, לפי מה שמעמיד בחור את עצמו בישיבה, כך יבנה את ביתו לעתיד, עלינו	1737
לקבוע את עבודתנו למעלה ממצבנו באופן של עז כנמר, שהרי באותו מקום ששם מעמיד אדם את עבודתו	1738
שם נקבע מדרגתו, ועיין בחובות הלכות שכתב (שער הבטחון), ומי שבטח בזולת השם, מסיר הא'	1739
השגחתו מעליו ומניח אותו ביד מי שבטח עליו, כי כשם שמעלה את מדרגתו לפי עבודתו, כך הוא מוריד	1740
את מדרגתו לפי חוסר עבודתו, כי מדרגת האדם נקבעת לפי עבודתו.	1741
זה שזכה לכלים, אם היה מתייגע בתפילה לסיעתא דשמיא, לכמה מדרגות היה זוכה, וגם זה שלא זכה	1742
לכלים יש בידו לזכות בחלקו של חבירו, אין לנו מושג עד היכן כוח התפילה מגעת לפרוץ שערים נעולים,	1743
והעיקר שאחר כך יתייגע בתורה, ואם אך יוסיפו מעט התעוררות ע"י לימוד המוסר בקביעות, מתוך הכרה	1744
אשר זמן זה ינסוך בו כוחות חדשים לעבודה, במצוות שבין אדם לחבירו ובמצוות שבין אדם למקום, ע"י	1745
תביעה תדירית מעצמו מבלי למצוא קורת רוח בזוטות, מכאלה יוצאים האנשים הגדולים.	1746
ואם אמנם קשה היא העבודה של ההתרוממות, אבל הלא על זה אמרו לפום צערא אגרא, שעצם הקושי	1747
הזה הוא הגורם לעליה בדרגות, ואף הקב"ה כביכול מתפאר בנו על כך, כמ"ש חזו בני חביבי שמשכתחין	1748
מצערא דילהון ועסקין בחדותא דילי, ומכאן כמה אהבה בין הקב"ה לישראל גורם כל מי שעומד בנסיון,	1749
וכמה תיקון גורם זה לכלל ישראל לדורי דורות.	1750
היחידים שמחזקים עצמם בשעת רפיון, הם הזוכים בשפע של הס"ד המושפע עלינו ממרומים וכמ"ש	1751
(חגיגה ט"ו.), כל אחד ואחד יש לו ב' חלקים אחד בגן עדן ואחד בגיהנם, זכה צדיק נטל חלקו וחלק חבירו	1752
בגן עדן, נתחייב רשע נטל חלקו וחלק חבירו בגיהנם, עומדים אנו לפני בין הזמנים, אי אפשר לנו לתאר	1753
לכמה סיעתא דשמיא ניתן לזכות בזמן זה. (מערכי לב).	1754
	1755
מאמר תכט	1756
את המדינית לעיני משה ולעיני כל עדת ישראל והמה בוכים פתח אהל מועד (במדבר כ"ה ו').	1757
למה בוכים? שנתרפו ידיהם אותה שעה, משל למה"ד לבת מלך שנתקשטה ליכנס לחופה לישוב באפריון,	1758
ונמצאת מקלקלת עם אחר שנתרפו ידי אביה וקרוביה, כך ישראל בסוף ארבעים שנה חנו על הירדן לעבור	1759
לארץ ישראל, ושם נפרצו בזנות ורפו ידי משה וידי צדיקים עמו (במד"ר כ' כ"ה).	1760
מדברי המדרש נראה שיש תביעה על משה והזקנים על מה שרפו ידיהם בשעת המשבר, ובהמשך המדרש	1761
איתא שנענש משה על זה שנתעצל, ומסיים שצריכים להיות עז כנמר וקל כנשר לעשות רצון קונו, מכאן	1762
שמדקדקים עם הצדיקים כחוט השערה עי"ש, אח"כ כתוב וירא פנחס ומפרש במדרש מה ראה? שראה	1763
מעשה ונזכר הלכה שהבועל ארמית קנאים פוגעים בו.	1764
מכל זה נראה שמה שנשכחה ההלכה ממשה רבינו והזקנים, היתה מסיבת רפיון ידים, שלא התגברו די	1765
להזכר בהלכה, ולנקוט בפעולות נמרצות נגד החוטאים, ועל זה באהמדרש לבאר סיבת הרפיון מחמת גודל	1766
האכזבה שלהם, כמו במשל של בת מלך שקלקלה סמוך לחופתה והכניסה למבוכה את אביה המלך	1767
וקרוביה, הכוונה דמכיון שהיה הדבר בלתי צפוי ובלתי הגיוני, וגם דרוש תגובה חריפה ביותר, אבדו את	1768
העשתונות ולא הצליחו להשתלט על המצב, עד שעמד פנחס שלא נתפס ליאוש כלל, התחזק לזכור את	1769
ההלכה ולהוציאה לפועל, ובזה הציל את המנהיגות מהתפוררות גמורה ואת הכלל מכליה.	1770
הדברים נוראים נוקבים ויורדים עד התהום! כבר אמרו חז"ל חוצפא היא מלכותא בלא תגא (סנהדרין	1771
ק"ה), כאן באמת ראינו איך שהצליח זמרי בעזותו לערער את המנהיגות של משה רבינו, אילו חטאו רק	1772
הערב רב גם כן בזיון וקצף, אבל שנשיא שבט מישאל יטול את היוזמה במעמד כל שבטו, למרוד על	1773
משה רבינו ולהכשיל את ישראל בעבירה חמורה בפרהסיא, שמרוב החוצפא וגודל החטא עמד משה רבינו	1774
המום ולא מצא ידיו ורגליו, דבר כזה לא יאומן.	1775
ואם בדור דעה שהיו מלומדים בנסים, ואמונתם היתה אמונה חושית, בכל זאת הצליח מעשה שטן שיפרקו	1776
עול מעליהם, עד שמשה רבינו איש האלהים לא הצליח לשלוט על המצב, ומה שנענש על כך הוא רק	1777
בגדר שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה, מה יעשו דורות הבאים לעמוד נגד הפרצות בחומת	1778
הדת החוזרות ונשנות מדי יום ביומו?	1779

על כן מלמדת אותנו התורה בפרשה זאת סדר מיוחד לשעת סכנה רוחנית ר"ל, במצב כזה אין לחכות על המנהיגים יהיו גדולים כמה שיהיו, אלא החוב מוטל על כל אחד ואחד לצאת לעזרת ה' בגבורים, כך למדו	1780
חז"ל מהפסוק אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' (משלי כ"א), כל מקום שיש חילול ה' אין חולקים כבוד לרב (ברכות י"ט); האיש מן השורה אינו חשוף לכל הזעזועים הפוקדים את המנהיגים בשעת משבר, על כן מסוגל הוא לתפוס את הענין ביתר בהירות וצלילות הדעת, ולאזור כגבר חלציו ללא שהיות נגד הפרצה המתעוררת.	1781
בודאי יש והמנהיגים ערוכים היטב נגד הפרצה, כמו אצל מרדכי שכתוב ומרדכי ידע את כל אשר נעשה, ופירשו שידע שנגזר עליהם כליה מיום שכרעו לצלמו של נבוכדנצר (ילקוט שם), אבל אם הצעדים שנוקט אינם מקובלים על הציבור או דורשים גבורה רבה, אז מוטלת האחריות על האיש מן השורה להתנער ממעמדו הנחות, ולהתגייס למערכה לפי צו השעה כמו שבט לוי שעמדו לימין משה במעשה העגל, או כלל ישראל ששמעו בקול מרדכי על אף שהדרך שנקט לא היתה לפי רוחם (מגילה י"ג).	1782
הסבא ז"ל היה אומר שנסיון העקידה בא ללמד לדורות, שהדרך לבטל נסיונות וגזירות הוא ע"י מסירות נפש, לפעמים הגזירה אינה אלא לפנים ומתבטלת מבלי שמישהו יפגע, ולפעמים אינה מתבטלת עד שתצא המסירות נפש לפועל וישפך דם על קידוש השם, אבל בכל אופן מוכרחים להיות מוכנים למסירות נפש, אולם דא עקא שהאדם מחליף את הגזירה לגזירה עוד יותר גרועה, כמו שטענה מרים לעמרם אביה גזירתך קשה משל פרעה, שפרעה לא גזר אלא על הזכרים ואתה גוזר גם על הנקבות (שמו"ר א' י"ז).	1783
כמו כן במקום לצאת חוצץ ולמסור נפש על קיום התורה עד שתבטל הגזירה, מסתתרים מאחורי טענות של פיקוח נפש, ומתירים לעצמם לדחות את התורה כולה ר"ל, ובמצב כזה צריכים שיקול דעת גדול, אחרי שמתירים מטעם דפיקוח נפש דוחה כל התורה, התשאר אחרי הדחייה עוד משהו מן הנפש, והאמת היא שבמה שנוגע להמשך של כלל ישראל, אי אפשר להתעכב על חישובים של פיקוח נפש, והוכחנו זאת מהגמ' (גיטין נ"ו). סבורס רבנן לקרוביה, א"ל רבי ישמעאל יאמרו וכו'.	1784
הרי שהכניסו את כל הציבור בסכנה כדי שלא ישתבשו דורות הבאים בהלכה לחשוב שבעלי מומים קרבים למזבח, או שהמטיל מום בקדשים חייב מיתה, וכן מצאנו שרבי יהודה בן בבא מסר נפשו על הסמיכה שלא תבטל מחמת גזירת המלכות (סנהדרין י"ד), עאכו"כ שמוכרחים למסור נפש על המשך קיום התורה בכללותה ולא להתעמק משום דבר, ואברהם אבינו יוכיח שהלך לעקידה עד צווארו במים ורק אז צעק בתפילה (ילקוט צ"ט), וכן נחשון בן עמינדב שקפץ לים עד שנתבקע (סוטה ל"ז), איזה פנים היה לנו היום אם היו פוטרים את עצמם בטענה של פיקוח נפש דוחה את כל התורה?	1785
במלחמת יפאן בשנת תרס"ה, מחמת אימת המלכות לא היה אפשר לשלוח שדרי"ם לחוץ לארץ, ומצב הישיבות היה בכי רע, נתכנסה אז אסיפה בוויילנא בהשתתפות כל הגדולים והרמי"ם ז"ל, והגיעו למסקנא שאין עצה אחרת ממה שזוגות של רמי"ם ומנהלים יסעו בתוך המדינה לחלות פניהם של נדיבי עם לטובת הישיבות, הסבא ז"ל היה גם כן מהמוזמנים, אבל הוא העריך את המצב אחרת, ושם את הדגש על הסכנה הרוחנית יותר משל הגשמית, עמד על רגליו ואמר שלדעתו יש לדון על שאלה יותר יסודית, כי אם ישארו הישיבות ללא רמי"ם ומנהלים לתקופות ארוכות, לפי המצב הירוד ששרר יש חשש שלא יהיה למי להביא את הכסף, משום שהרבה בחורים יסעו לישיבת לידא או אודסה (ישיבות מודרניות שהיו לקויות בהשקפותיהן), ובזה עזב מיד את האסיפה.	1786
בחזרתו לישיבה קיבל מכתב תודה ממרן הגאון ר' איסר זלמן מלצר ז"ל, ואף שלא השתתף בתכנית של האסיפה עזר לו הקב"ה להחזיק מעמד, והרוח בתוך הישיבה התרומם הרבה הודות לנוכחותו, בזמנים הנוראים האלה, מוכרחים לערוך תמיד חשבונות של מסירת נפש כדי לשמור על ערכי הרוח לבל ישטפו מהמים הזידונים, כמו שעשו פנחס ושאר הצדיקים, אסור להתעכב מחמת חשבונות של כבוד, אפילו כבוד שמחוייבים בו על פי דין כמו כבוד הרב, וכל שכן מחמת חשבונות של סידור וכדומה, וע"י מסירת נפש נזכה במהרה לביטול כל הגזירות. (המוסר והדעת).	1787
מאמר תל	1788
וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן ויקם מתוך העדה ויקח רומח בידו (במדבר כ"ה ז').	1789
(במד"ר כ' כ"ו), וירא פנחס ראה מעשה ונזכר הלכה, הבועל ארמית קנאין פוגעין בו, וי"ב ניסין נעשו לו עי"ש, מזה עידוד גדול שלא ליפול ביאוש בזמן שרואים שהדור כ"כ פרוץ כמו בזמננו, ובאות מחשבות יאוש מה יכולים לעשות? לא נכון, הלא פנחס איש יחיד היה לא מהמפורסמים, אדרבה השבטים היו מבזים אותו ואומרים לו בן פוטי זה (רש"י), והוא הציל את כלל ישראל.	1790
ואפשר לומר שזוהי ההדגשה בתורה ויקם מתוך העדה, זאת אומרת איש מבין שורות הקהל הרחב עמד והציל בקנאו את קנאתי את כלל ישראל, ומה שנכנס במוחו של אדם, מי אני ומה אני וכי בכוחי לעשות	1791
1792	1793
1794	1795
1796	1797
1798	1799
1800	1801
1802	1803
1804	1805
1806	1807
1808	1809
1810	1811
1812	1813
1814	1815
1816	1817
1818	1819
1820	1821
1822	1823
1824	1825
1826	1827
1828	1829

מה, ענוה פסולה זו עושה שמות במחנה היראים לדבר ה', היא מחשבה פסולה ולא נכונה, כי האמת היא	1830
כמו אצל פנחס, שהוא עשה את שלו ואח"כ י"ב נסים נעשו לו, נסים גדולים ונפלאות שנזכרים במדרש	1831
הנ"ל.	1832
ולכאורה יש לשאול הלא גופי תורה למדים מרמז שבתורה, וכאן התורה לא חסה על מלה שלמה לכאורה	1833
מיותרת, ויקח רומח בידו המלה בידו לכאורה שלא לצורך, אלא במה יקח ברגלו? ואפשר לומר שהוא רק	1834
לקח את הרומח בידו, ואח"כ הכל בנסים נעשה לו, כמ"ש חז"ל בעבודת המשכן (פקודי ל"ט רש"י) בשם	1835
מדרש תנחומא, אמר ליה משה להקב"ה, איך אפשר הקמתו ע"י אדם, אמר ליה עסוק אתה בידך נראה	1836
כמקימו והוא נזקף מאליו עיי"ש.	1837
פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן האוהב שלום ורודף שלום בודאי לא הרג זבוב מימיו, וכי בכוחו ובטבעו	1838
לדקור? אלא ודאי כמבואר, הוא רק לקח הרומח בידו והשאר נעשה בנסים, וכמ"ש הר"י (בשער תשובה	1839
שער א'), על מה שאמרו ז"ל הבא לטהר מסייעין אותו (שבת ק"ד.), כי יעזור ה' לשבים כאשר אין יד	1840
טבעם משגת עיי"ש. (זכרון מאיר).	1841
	1842
מאמר תלא	1843
וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן ויקם מתוך העדה ויקח רומח בידו (במדבר כ"ה ז').	1844
נענה פנחס באותה שעה ואמר, אין כאן אדם שיהרוג זמרי? היכן הן אריות? כיון שראה שהכל שותקין	1845
עמד מתוך סנהדרין שלו (ספרי), מדרך התורה שאין לאדם לחפש דרכים להתבלט, וכבר אמרו המורה	1846
הלכה בפני רבו חייב מיתה (ברכות ל"א:), וכן אמרו בשעת המפזרים כנס (ברכות ס"ג), מתי שהגדולים	1847
שבדור מרביצים תורה אין ליטול שררה, אלא לאחוז במדת הענוה (רש"י שם), אכן התורה דורשת	1848
מהיחיד שיוכל להתרומם מן השגרה אם השעה צריכה לכך, ולא להסתכל על אחרים כלל, וזהו אמרם	1849
במקום שיש חילול ה' אין חולקים כבוד לרב (ברכות י"ט:).	1850
פנחס הרגיש אל נכון את צו השעה, הוא הבין שלמרות שהדין נותן שהבועל ארמית אינו חייב מיתת בית	1851
דין ורק יש רשות לקנאים לפגוע בו (סנהדרין פ"ב), ואם בא לימלך אין מורין לו לקנאות, בכל זאת הבין	1852
שמוכרחים לסלק את החילול השם הגדול מחד, וגם להשקיט את הקטרוג מעל הקהל, ועם זאת לא קפץ	1853
בראש אלא חיכה שהגבורים הנמשלים לאריות יטפלו בדבר, אבל כשראה שאין איש מתלבש בקנאה על	1854
כבוד שמים הבין שהדבר תלוי בו, ומיד הניח מדרשו ואחז בשפת המעשה.	1855
זאת היא תורת ויקם מתוך העדה שמלמדת לנו התורה כאן, מצד הדין לא היו מחוייבים לפגוע בזמרי, והיו	1856
יכולים להישאר אדישים לכל הענין ורק להרוג את אלה שעבדו עבודה זרה, ואם כן מי הוא זה יערב לבו	1857
לפגוע בנשיא שבט ולהפקיר את חייו, הן בשעת מעשה והן מצד נקמתם של משפחתו ושבטו, ובכל זאת	1858
לולא תלמיד חכם צנוע זה שהפך לאש להבה לקדש שם שמים ולהציל את ישראל, לא היה נשאר שריד	1859
ופליט לשונאיהם של ישראל באותה שעה, כמו שהוא אומר בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני	1860
ישראל בקנאתי.	1861
אבל אחרי כל גבורת הנפש הזה, מה אומרים הבריות? אמרו חז"ל אחר שנקם בזמרי התחילו שבטים	1862
מבזין אותו, ראייתם בן פוטי זה שפטם אבי אמו עגלים לעבודת כוכבים והרג נשיא שבט מישראל (סנהדרין	1863
פ"ב:), לא רק שהם לא התעלו למדרגה כזו, אלא עוד ביזו אותו על מה שפגע באדם נכבד, והוא אינו אלא	1864
נכד של יתרו שהיה כומר לעבודה זרה, והאמת שגם בזה שגו, שהרי גם יתרו בעצמו גבור נפש היה למרוד	1865
נגד כל סביביו אחר שהשתכנע באפסיות העכו"ם, ולא עוד אלא שהניח כל אשר לו והלך למדבר לקבל את	1866
התורה.	1867
זהו דרכם של הבריות להמשיך אחרי דרך כבושה, ולא לבדוק אם אינה דרך עקומה של לסטים כמותך	1868
כבושה, כמו אותו דרך שעבר בתוך שדה היחיד והרבים נכנסו בו באיסור (עירובין נ"ג:), אוהבים הם את	1869
המקובלות בבחינת מלומדה, שמתרגלים אליהם אחת ולתמיד מבלי להצטרף לקלוט תמיד דברים חדשים	1870
ואינם רוצים בשינויים כל שהם, כך איש המורם מעם המקנא לכבוד שמים, לא די לו במסירות נפש בלבד	1871
אלא צריך גם לסבול את זעמם של הבריות.	1872
גישה נפסדת זאת של דרך כבושה שורש האבדון היא המביאה לחיים שטחיים, בלי חשבון הנפש	1873
והתבוננות מה חובתו בעולמו, האדם נסחב על ידה בזרם החיים, כאילו היה גלגל קטן במכונה גדולה	1874
הסובב באופן אוטומטי, מבלי להשתמש בכוח הבחירה שלו, כמה אזלת יד וקנאת איש מרעהו בחיים כאלה	1875
שאנו מכנים דרך כבושה.	1876
וכבר כתב הרמב"ם בהקדמה לסדר זרעים, שהאדם החי בלי חכמה הולך הוא מדעת אמו לדעת אשתו,	1877
ומכנה שם את אלה החיים בלי מחשבה בשם משתגעים שאין צורך בהם אלא לישוב העולם, כדי לספק	1878
צרכיהם של החכמים שלא יהיה העולם חרב, ואפילו כשעוסקים במצוות נעשים בצורה של מצוות אנשים	1879

מלומדה בלי חיות או מחשבה, ועל זה הרעישו עולמות בעלי היראה, שהעיקר הן מצוות הלבבות שמהן תוצאות חיים.	1880
אולם כיום בעולם המודרני שבו נתרבו לאין שיעור הסכלות והשטות, התדרדרה עוד יותר הגישה של דרך כבושה, בעוד שפעם היא גרמה לחיים שטחיים ללא מחשבה, הרי היום מביאה לידי קלות וזלזול אפילו במצוות המעשיות, והכינו להם בורות נשברים הנקראים רעפארם להרעיל את הציבור, ומה נורא החיוב לקנא לעלבונה של תורה שאלפי שנים מסרנו נפשנו עליה, ובזכותה התקיימנו והחזקנו מעמד בידיעה שנצח ישראל לא ישקר (שמואל א' ט"ו), אבל אוי לעלבונה של תורה שלסטים אחדים העיזו לסלול דרך שעליו נאמר ופושעים יכשלו במ (הושע י"ד), ולהכריזו לדרך כבושה לרבים, וכבר ראינו התוצאות המחרידות משטות הזה כשיצא הקצף מגרמניה מקום מושבם ונשמדו מליונים מישראל.	1881
והנה בעבר גם דברים חיוביים נשמרו ע"י ההליכה בדרך כבושה, כיום דוגלים בדמוקרטיה שלכל אחד הזכות לעשות כרצונו ואף בעניני דת, אולם שוכחים מה שאמרו חז"ל אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה (אבות ב'), לפנים כל רב היה מוכרח להיות בקי בש"ס ופוסקים, וממילא כל עניני דתא היה מסדר על צד היותר טוב כדת וכדין, וכן כל בית יהודי היה כשר וכל הילדים חונכו ברוח ישראל סבא.	1882
אולם היום לקינו בכפלים שגם זה התקלקל ושורה הפקרות גמורה, האם היה אפשר להעלות על הדעת שרבנים היושבים על מדין לא יפתחו גמרא רק פעמיים בשבוע, מתי שמוכרחים ללמוד עם בעלי בתים? ר' אברהם פינסקר ז"ל פעם שגה לפי דעתו בהוראה אחת, ומיד עזב את הרבנות ונסע לוואלוזין לכמה שנים, ואילו היום איש הישר בעיניו יעשה.	1883
על כן מוכרחים היום לגבורתו ומסירותו של פנחס באופן תמידי, ולא רק למקרים יוצאים מגדר הרגיל, מוכרחים לעמוד בפרץ על כל פרט ופרט מהחיים היהודיים, דברים שפעם היו נחשבים למובנים מאליהם, כמו כשרות שמירת שבת, חינוך הילדים וקביעת עתים לתורה, מוכרחים להתנער מהאזלת יד והקלות הנוראה וליסד את הכל מחדש ע"פ דרכי אבותינו, ולא להתפעל מהלסטים הם העזי פנים שבדור, ההדיוטים שקפצו לראש וסללו דרכים נלוזים המגיעים עד שערי מות, ואם באמת נעשה כן אז תהיה הדרך הכבושה לרבים, דרך שעליה נאמר כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו במ (הושע י"ד).	1884
(המוסר והדעת).	1885
H	1886
פנחס	1887
מאמר תלב	1888
פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם (במדבר כ"ה י"א).	1889
ר' מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, ולא עוד אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו (אבות ו'), ויש להסביר זאת, משום שמי שלומד רק לשם התורה, נמצא כי איננו מחשיב כל עניני שלא לשמה, כבוד וממון וכו', ואם הוא אדם כזה שהוא מפקיר כל העולם, אז ראוי הוא שכל העולם נברא עבורו, כפי שחז"ל אמרו כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני, וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת (ברכות י"ז:), והוא הדין כאן.	1890
אותו רעיון התממש גם אצל פנחס שקינא לאלהיו וסיכן את נפשו, והפקיר הכל אפילו את הכבוד שלו, כמו שמסביר בעל כלי יקר שהגם שידע שיאמרו עליו אבי אמו פיטם עגלים, בכל זאת לא התחשב כלל בענין הכבוד, ולכן זכה לבריתי שלום משום שכבר כל העולם כולו כדאי הוא לו.	1891
ועל כגון דא נאמר, מצרף לכסף וכור לזהב ואיש לפי מהללו (משלי כ"ז), ורבינו יונה בשע"ת מפרש, מעלות האדם לפי מה שיהלל, אם הוא משבח המעשים הטובים והחכמים והצדיקים, תדע ובחנת כי איש טוב הוא ושורש הצדק נמצא בו, כי לא ימצא את לבו רק לשבח את הטוב והטובים תמיד בכל דבריו, ולגנות העבירות ולהבזות בעליהן, ואם יתכן כי יש בידו עונות נסתרים, אבל מאוהבי הצדק הוא, והוא מעדת מכבדי ה', והמשבח מעשים מגונים או מהלל רשעים הוא הרשע הגמור והמחלל את עבודת השי"ת (שער ג' קמ"ח), ופנחס אכן מדרגתו היתה כזו, שלא מסוגל היה לראות מעשה רשע ואשר על כן קינא לאלהיו, וזה ראייה על מדרגתו.	1892
בקנאו את קנאתי בתוכם, אומר הספורנו שעשה נקמתי לעיני כולם כדי שבראותם זה ולא ימחו, יכופר על אשר לא ימחו בפושעים, ובזה השיב את חמתי מעליהם, וזה גם כן בבחינת איש לפי מהללו, כי כאשר שינו את דעתם ויאותו לגנות את הפושעים, בזה לבד יצדקו, אמרו במדרש ר"ש אומר מנין שהמחטיא את האדם יותר מן ההורגו, שההורגו בעוה"ז ויש לו חלק לעוה"ב, והמחטיאו הורגו בעוה"ז ובעוה"ב, שתי אומות קידמו את ישראל בחרב ושתים בעבירה, על אלה שקדמו בחרב כתיב לא תתעב אדומי לא תתעב מצרי (דברים כ"ג), אבל אלו שקדמו להחטיא את ישראל, לא יבוא עמוני ומואבי עד עולם (במד"ר כ"א).	1893
	1894
	1895
	1896
	1897
	1898
	1899
	1900
	1901
	1902
	1903
	1904
	1905
	1906
	1907
	1908
	1909
	1910
	1911
	1912
	1913
	1914
	1915
	1916
	1917
	1918
	1919
	1920
	1921
	1922
	1923
	1924
	1925
	1926
	1927
	1928
	1929

1930	כאשר נתבונן נראה כי חסרה לאדם הרגשה זו שאמרו חז"ל, המחטיאו יותר מן ההורגו, שהרי כל אחד
1931	רגיש ומקפיד ונוקם ונוטר, אם רק מישוהו יגע או יפגע בו איזו שהיא פגיעה בגופו, ואפילו אם רק ירים ידו
1932	כנגדו, אבל כלפי מי שבא אליו ומספר לו לשון הרע על מישוהו, או כלפי מי שמבטלו מלימודו, ירגיש אך
1933	מעט רוגז כלפיו.
1934	יסוד זה של ר' מאיר שכל העולם כדאי הוא לו מוצאים אנו גם כן בפרשתנו, הקב"ה אמר למשה צרור את
1935	המדינים, ומביא רש"י ואת מואב לא ציוה להשמיד, מפני רות שעתידה לצאת מהם כדאמרינן (ב"ק ל"ח),
1936	ואע"פ שחטאם היה חמור יותר מחטא המדינים, בכל זאת מכיון שעתידה רות לצאת מהם הניחם בחיים,
1937	והקב"ה זן ומפרנס אותם וסובלם הכל מפני האדם השלם שעומד לצאת מהם, ומכאן שכל העולם כולו
1938	כדאי הוא בשביל האדם השלם. (נחלת אליעזר).
1939	
1940	מאמר תלג
1941	פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם (במדבר כ"ה
1942	י"א).
1943	פירש"י לפי שהיו השבטים מבזים אותו הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה והוא
1944	הרג נשיא שבט מישראל, לפיכך בא הכתוב וייחסו אחר אהרן, ויש להבין הרי שנים עשר נסים נעשו
1945	לפנחס תוך כדי קנאותו כמבואר (בתרגום יונתן כ"ה ח'), והכל ראו שהסכימה עמו דעת המקום ופסקה
1946	המגפה, והקב"ה נותן לו את בריתו שלום לדורי דורות, ומה ראו לפקוד עליו את מעשה סבו שאף הוא
1947	התגייר בינתיים, ואסור לומר אף לו זכור מעשיך הראשונים.
1948	בביאור הענין נקדים מה שמצינו ביהוא בן נמשי שעשה מעשה קידוש השם נפלא, שכינס ארבע מאות
1949	עובדי הבעל וחקר האם אין ביניהם אחד מעובדי ה', ואז הרג אותם עד אחד, ויתצו את מצבת הבעל ויתצו
1950	את בית הבעל, וישמיד יהוא את הבעל מישראל, ויאמר ה' אל יהוא, יען אשר הטבת לעשות הישר בעיני,
1951	ככל אשר בלבבי עשית לבית אחאב, בני רבעים ישבו לך על כסא ישראל (מ"ב י'), והנה הנביא הושע בא
1952	ואומר ופקדתי את דמי יזרעאל על בית יהוא (הושע א'), ומבאר רבינו יונה (שע"ת ג' רי"ט), מדוע נקרא
1953	יהוא בשם רוצח, מכיון שנתברר שהשאיר את פסל מיכה, ואם יש מקום לדבר כזה, הרי שבהריגת נביאי
1954	הבעל לא היתה כוונתו טהורה לביעור ע"ז.
1955	ולפי זה יתבאר מה שאמרו השבטים, שהואיל ועצם מעשהו של פנחס היה מעשה הריגה של הלכה ואין
1956	מורין כן, כי יחס לבכם לקנא לכבוד ה', אבל אם אבי אמו פיטם עגלים לעבודה זרה, לא יתכן שיהיה לבו
1957	בלתי לה' לבדו בלא שום תערובת קרירות, ואם יש תערובת שלא לשמה הרי זה הופך את המעשה לרצח
1958	פשוט, ועל זה היה צריך לבוא גילוי מיוחד מה' חוקר לב, שבא וייחסו אחר אהרן הכהן, לומר שהיה זה
1959	מעשה שכל כולו עבודה תמה וקנאה טהורה.
1960	רואים אנו כאן יסוד מוסד, שנטיית לב האבות מושרשת בבני בניהם, ועל כך אמרו חז"ל (ב"ב ק"ט):
1961	לעולם ידבק אדם בטובים, אהרן שנשא בת עמינדב יצא ממנו פנחס, וע"ש ברשב"ם שכמה דורות הבדילו
1962	בין יתרו לפנחס, והוא היה גם מצאצאי יוסף הצדיק שפטפט ביצרו, וכל היחוס הזה לא הספיק כדי לשלול
1963	את ההתייחסות ליתרו, עד שבא הכתוב להעיד על נקיותו, ומשה רבינו שנשא בת יתרו יצא ממנו יהונתן
1964	בן גרשום שעבד בפסל מיכה, אמנם רבותינו במכילתא עה"פ ויואל משה לשבת את האיש, תלו את עניינו
1965	של יהונתן בתביעה על משה רבינו עצמו, ודרשו ויואל מלשון שבועה.
1966	פליאה נשגבה היאך הסכים לכך משה רבינו, מה עוד שאמרו חז"ל (שמו"ר א') הלא הקב"ה שונא עכו"ם,
1967	ונתן מנוס למשה אצל עובד עכו"ם? אלא אמרו רבותינו יתרו כומר לעכו"ם היה, וראה שאין בה ממש
1968	וביסר (ובעט) עליה לעשות תשובה עד שלא בא משה, והוציא מביתו עבודת כוכבים ועמדו ונידוהו,
1969	וביקש מן הרועים לרעות צאנו ולא קבלו לפיכך הוציא בנותיו, ותבאנה אל רעואל אביהן זה יתרו, ולמה
1970	נקרא שמו רעואל שנעשה ריע לאל, ואם כן כיצד יתכן שישביע את חתנו למסור בנו בכורו לע"ז שהוא
1971	עצמו ביסר בה וסובל רבות בגללה.
1972	ההסבר הוא, שאמנם יתרו ראה שאין בעבודה זרה ממש, אבל אל האמת לא הגיע, והואיל ולא רצה לעשות
1973	שקר בנפשו סבל את נידוי בני ארצו, אבל לא רצה להנחיל סבל לנכדיו, על כן רצה שיחיו באושר אף כי
1974	בשקר, אבל משה רבינו שידע את האמת, והיה בטוח בכוחו לפקוח את עיני יתרו להכירה, כפי שבאמת
1975	קרה שיתרו בא להתגייר ואמר עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים, לכן הסכים משה רבינו לכאורה
1976	לתנאי זה, כי ידע שיתרו עצמו יחזור בו מתנאו כאשר יראה את המאור והאמת שבהכרת ה', כה ברור
1977	הדבר, עד שאנו תמהים מהי טענתם של חז"ל הקדושים כנגד טכסיסו של משה.
1978	אנו נזכרים במעשה ברבי אמנון ממגנצא שהמלך פקד עליו להמיר דתו, והוא ביקש שהות של ג' ימים,
1979	כאשר בא לביתו ניחם על דבריו, וכי יש צורך בשהות כדי להשיב תשובה, חזר למלך ואמר לו חלילה, אין

לי כל כוונה להענות לדרישתך, כעס עליו המלך וציוה לקצוץ אצבעות ידיו ורגליו, ביקש רבי אמנון לשאתו לבית הכנסת, והיה זה ראש השנה, ואמר את הפיוט ונתנה תוקף קדושת היום ויצאה נשמתו בטהרה, זו היתה גם התביעה על משה רבינו, מדוע נתן מקום לחשוב שהוא מסכים שבנו ימסר לעבודה זרה, משום כך יצא מזרעו יהונתן.	1980
ברם עלינו להבין, שאם אמנם נטיה קלה בלב האבות מתגלית בכל חומרתה בצאצאיהם כעבור דורות, עם כל זאת לא יתכן שתתפתח בהם תוצאה מבהילה שלא היה לה כל מבוא בלב ההורים וייחסה להם, והואיל ובכל התביעה על הסכמת משה רבינו לא יתכן שהיה בו שמץ מה של מחשבת הוה אמינא לעבודה זרה, א"כ כיצד אמרו שיצא ממנו ובגללו יהונתן ששימש בפסל מיכה.	1981
אלא שהרד"ק (שופטים י"ז) שואל, כיצד זה יתכן שפסל מיכה נשאר עד גלות ישראל מארצם, ושמואל ושאל ודוד לא ביערוהו, התשובה על כך מצויה בירושלמי (ברכות פ"ט ה"ב), ששאלו שם כיצד יתכן שיהונתן בן גרשום האריך ימים עד גלות ישראל מעל אדמתם? ותירצו על ידי שהיתה עינו צרה בעבודה זרה שלו, כיצד היה בר נש מייתי ליה תור או אימר או גדי לעבודה זרה, והוה אמר ליה פייסיה עלוי, והוה אמר מה מועילה לך, לא אכלה ולא שותה, לא מטיבה ולא מריעה, אמר ליה אם אינה מועילה כלום מה את עביד הכא, אמר ליה בגין חי.	1982
ואמרו שם שטעה בהוראת סבו הגדול משה רבינו ע"ה, שאמר לעולם יתמכר אדם לע"ז ואל יצטרך לבריות, משה רבינו התכוון לעבודה שהיא זרה לו, שלא יסרב לשום עבודה והוא סבר לע"ז, רואים אנו שכשם שלבו של משה רבינו היה זך וטהור לשמים עד תום, אלא שגרם אפשרות לטעות בכוונתו, כך גופא היה מעשה נכדו יהונתן בן גרשום, ששימש בבית ע"ז וידע בכל לבו שאינה מריעה ואינה מטיבה ואף הודיע על כך לכולם, אלא שגרם אפשרות לטעות בכוונתו.	1983
נמצאנו למדים, שנטיית לב האבות מושרשת בבניהם לדורותם, לכן כתב הרמב"ם באיגרת תימן, שהכופר בנבואה לא עמדו רגלי אבותיו על הר סיני, שכיון שהעומדים על הר סיני הגיעו לדרגות נבואה ופנים בפנים דבר ה' עמהם, והם הראו לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו, והשי"ת אמר מי יתן והיה לבכם זה להם ליראה אותי כל הימים, הרי נטיית לב זך וברור זה הושרשה בבניהם לדורותם, אלו הן כוחן של מדות והשפעתם לדורות, כמה יש לו לאדם לשרש מלבו כל מדה ונטיה שאינה הגונה! (לקט שיחות מוסר).	1984
	1985
	1986
	1987
	1988
	1989
	1990
	1991
	1992
	1993
	1994
	1995
	1996
	1997
	1998
	1999
	2000
	2001
	2002
	2003
	2004
	2005
	2006
מאמר תלד	2006
פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם (במדבר כ"ה י"א).	2007
צדיקים מהפכים מדת הדין למדת הרחמים, רשעים מהפכים מדת הרחמים למדת הדין (בר"ר ל"ג ג'), הענין הוא כפשוטו, אך יש לבאר עוד, דאיתא (בילקוט שמעוני תשע"ג), ויהי אחרי המגפה זש"ה אם אמרתי מטה רגלי חסדך ה' יסעדני, כשבאו לשטים ויחל העם לזנות, שמחו האומות ואמרו אותה העטרה שהיתה בידן כבר בטלה, כשבאו לידי נפילה זקפן המקום, נגף המקום את כל מי שנתקלקל והעמידן על טהרתן ע"כ.	2008
חסדך ה' יסעדני, זה היה חסד ה' לסעוד את ישראל ולהצילן מנפילה, שנגף המקום כל המקולקלים והם המתים במגפה, וגם זה מצד מדת החסד, היינו דנענשו לא מצד מדת הדין אלא מצד מדת החסד, ומהכרח החסד להקים את ישראל ניגפו המקולקלים, ואף שנתחייבו בדין, אך מצד מדת החסד ומדת ארך אפים כלפיהם, היה הקב"ה ממתין להם והיתה להם האפשרות לחזור בתשובה, אך אחרי שהגיעו כלל ישראל לידי נפילה על ידיהם, הכריעה מדת החסד להעמידן על טהרתן, ובזה נתחזקה טהרתן של ישראל.	2009
בתחילת הפרשה פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן אז"ל (סנהדרין פ"ב:), קנאי בן קנאי משיב חמה בן משיב חמה, הרי דמייחסו לאהרן הכהן, ומדתו של אהרן היתה אוהב שלום ורודף שלום ואוהב את הבריות, ומפורש בחז"ל (ילקוט שמעוני חקת כ'), שמעולם לא אמר לאיש חטאת ואפילו בדיבור בעלמא, והיינו דמעשה פנחס הבוועל ארמית קנאים פוגעים בו הוא ממדתו של אהרן, כי הרי א"א היה להשיב חמה ולהציל את בני"מ מכליה ח"ו רק בדרך זו, הרי שהיה כאן מעשה חסד בתכלית, והוא מה שאמרו חז"ל שהרשעים מהפכים מדת הרחמים למדת הדין, שמדת הרחמים מחייבת עשיית דין.	2010
בפרשת עיר הנדחת כתוב (דברים י"ג), ונתן לך רחמים ורחמך והרבך, ר"ג ברבי אומר מלמד שכל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים, וכל שאינו מרחם על הבריות אין מרחמין עליו מן השמים (שבת קנ"א:), וכתבו המפרשים, שלא תחשוש שיש בכאן מדת אכזריות ח"ו, היינו שאף שהוא דין תורה, מ"מ הקיום למעשה נוטע ח"ו כוח אבירות לב, לזה אמר שאינו כן, כי הדין הזה הוא רחמים גדולים והצלה לכלל, וזה גורם מדת רחמים בישראל שירוחמו מן השמים, כי אחרי שבפנימיות הענין מונח בזה רחמים,	2011
	2012
	2013
	2014
	2015
	2016
	2017
	2018
	2019
	2020
	2021
	2022
	2023
	2024
	2025
	2026
	2027
	2028
	2029

לכשעושה זה מצד ציווי התורה, מתגברת בישראל מדת הרחמים, ובהנהגת מדה כנגד מדה ירוחמו, (עיי' אוה"ח הק' שם).	2030
מפורש (בסנהדרין קי"א:), אקרא ולא ידבק בידך מאומה מן החרם, שכל זמן שרשעים בעולם חרון אף בעולם, אבדו רשעים נסתלק חרון אף מן העולם, ובספרי שם, למען ישוב ה' מחרון אפו, כל זמן שאילילים בעולם חרון אף בעולם, ואמרו זה על הנהגה מאילילים או מעיר הנדחת, הרי דאף קיום הממון דעיר הנדחת גורם חרון אף, וקיום הדין החמור הוא רחמים ממש.	2031
ואז"ל על הפסוק אל תהי צדיק הרבה (קה"ר ז'), על שאול בחיר ה' במעשה אגג, כל המרחם על האכזרים סופו שנעשה אכזרי על הרחמנים, שכשם שהאכזריות על האכזרים הוא רחמנות, כן הרחמנות על האכזרים היא אכזריות, מדת הרחמנים ותוכנה הפנימי הוא אכזריות, וזהו שסופו להיות אכזרי על הרחמנים, עיר הכהנים.	2032
ידוע כי כל העונשים, בשורשם הם רחמים גמורים, ובגדר רפואה ממש, והם תמורה קלה מאד לעומת העונשים הנוראים בעוה"ב, ומהאי טעמא חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה (ברכות נ"ד.), דלכאורה מדוע יתחייב בכך, הרי בטובה יש עליו חיוב להכיר טובות הבורא וחסדיו, וברעה הרי לא שייך לכאורה הרגש זה, אך פשוט דגם הרעה היא חסד.	2033
וכשם שהחולה מכיר טובה לרופא אשר עשה לו ניתוח קשה והציל בזה חייו, אף שסבל הרבה מהניתוח, אך הרי זה לטובתו, כן הוא ממש בעונשי שמים הבאים על האדם, שהם הצלה גדולה מעונשים נוראים לעוה"ב, וכמ"ש הרמב"ן בשער הגמול, שהעונש היותר קל בכוחו לסלק עונשים נוראים מאד, ובחז"ל מבואר שהם ז"ל שמחו על יסורים גם בעבור חטא קל מאד, וע"ז כתיב (ישעיהו י"ב) אוזך ה' כי אנת בי ישוב אפך ותנחמני.	2034
והענין הוא כי מעשה החטא אינו דבר שבעבר בלבד, אלא שהחטא הוא מציאות הנמצאת באדם וכדכתיב (יחזקאל ל"ב), ותהי עוונותם על עצמותם, והוא מום וחולי באדם וכדכתיב רפאה נפשי כי חטאתי לך, וגם דע"י החטא נברא קטיגור, והוא כוח רוחני הנוצר מהחטא, וכל זה מתוקן ע"י העונש, א"כ הרי הכל חסד, ולפי"ז מה אנו באים לבקש מאת הקב"ה מצד מדת רוב חסד, אך הענין דהרי מבקשים חסד גמור, מה שמורגש בפועל לחסד, וכענין וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו (תהלים קי"ג), הרי ב' שמות הם, שם המורה על הרחמים ושם המורה על דין, ואנו מבקשים חסד בפועל. (משנת רבי אהרן).	2035
מאמר תלה	2036
פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם (במדבר כ"ה י"א).	2037
פי' רש"י בקנאו את קנאתי בקצפו את הקצף שהיה לי לקצוף, הנה רואים מכאן דבר נפלא, כי אדם יכול בקלות לתקן במעשיו הרבה מאד לאינן ערך ושיעור, ממה שיחכה עד שהקב"ה יתקן, ועוד כי אילולי פנחס היתה נגזרת כליה על עם ישראל, אבל פנחס קצף את הקצף שהיה לי לקצוף, והרג רק שנים והציל בזה את כלל ישראל.	2038
לפי זה יש כאן ק"ו, ומה פנחס שקצף על אחרים עושי רשעה היתה בזה הצלה גדולה, אם אדם מתקצף על עצמו, והוא בעצמו נוזף על חטאיו שעשה ע"י לימוד המוסר, ומקיים תחת גערה במבין מהכות כסיל מאה (משלי י"ז), עאכו"כ שגדולה ההצלה, ומזה לומדים הערך הגדול של לימוד המוסר אפילו פעם אחת בהתפעלות ובסערה, עד שמביא לקצפו את קצפי בבחינת, ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע.	2039
והנה בטבעו של אדם, שלימוד המוסר קשה לו יותר מלימוד התורה בכלל, הסיבות לזה, א) אדם אינו רוצה להפריע את מנוחתו, רוצה להיות שאנן ושליט כמו אתמול כן היום כהרגלו, ואם ילמד מוסר ויתרשם יהיה מופרע ממנוחתו, ועל דרך זה כתיב (ישעיהו ו'), השמן לב העם הזה ואזניו הכבד ועיניו השע, פן יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו יבין ושב ורפא לו, ולכאורה מי פתי יסור הנה ויפחד פן שב ורפא לו?	2040
אבל ההסבר הוא שמפחד שאם ישמע ויראה ולבבו יבין יפריע לו מנוחתו, ויחייב אותו לשנות דרכו ומעשיו.	2041
סיבה שניה אפשר להבינה ע"פ משל, למי שיודע בעצמו שהוא יפה תואר ויפה מראה, נעים לו להביט בראי, אבל מי שיודע שהוא מכוער ביותר, אין לו רצון להביט בראי ולראות את פרצופו, אותו הדבר היות שלב יודע מרת נפשו (משלי י"ד), וכן אמרו חז"ל יודעים רשעים שדרכן למיתה (שבת ל"א:), ועוד אמרו הרשעים מלאים חרטה (שבט מוסר כ"ה), וכן כל אדם לפי ערכו בנפשו פנימה הוא מרגיש את חסרונותיו ואינן לו רצון ללמוד ספרי מוסר, כי ע"י ספרי מוסר יראה פרצופו האמיתי וזה לא נוח לו.	2042
אבל באמת זוהי סכלות, כי מה יתן לאדם אם יכסה או יעלים את האמת, אדרבה אדם צריך להכיר את עצמו וזה יביא לו הצלה, כי אחרי שיתבונן ויפקח על מעשיו ודרכיו, וישוב ויתעניין ללכת בדרך הישר	2043
	2044
	2045
	2046
	2047
	2048
	2049
	2050
	2051
	2052
	2053
	2054
	2055
	2056
	2057
	2058
	2059
	2060
	2061
	2062
	2063
	2064
	2065
	2066
	2067
	2068
	2069
	2070
	2071
	2072
	2073
	2074
	2075
	2076
	2077
	2078
	2079

ושב ורפא לו, לכן צריך להשתוקק ולהשתדל בכל רצונו להגיע לזה כנאמר (משלי ד'), החזק במוסר אל	2080
תרף נצרה כי היא חייך. (זכרון מאיר).	2081
	2082
מאמר תלו	2083
פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם (במדבר כ"ה	2084
י"א).	2085
בקנאו את קנאתי, הריגת זמרי היתה מחובתו של הקב"ה, ופנחס עשה את שלא היה מוטל עליו לעשות,	2086
ומובא בחז"ל שעל פי דין לא היו מחוייבים בהריגת זמרי, ובגמ' (סנהדרין פ"ב.) וירא פנחס ראה מעשה	2087
ונזכר הלכה, אמר לו למשה מקובלני ממך הבעל ארמית קנאין פוגעין בו, ובמדרש ויקם מתוך העדה,	2088
מהיכן עמד אלא שהיו נושאים ונותנים אם הוא חייב מיתה אם לאו, עמד ולקח רומח בידו, מפורש דמעשה	2089
זו היה בגדר התנדבות, ולכן איתא שם שאם נתהפך זמרי והרגו לפנחס אינו נהרג עליו, שפנחס היה רודף	2090
כיון שמן הדין אינו מחוייב בהריגת זמרי.	2091
ומעשה זו שלא היה מחוייב כלל פעל רבות כ"כ, שהשיב את חמת הקב"ה מעל כלל ישראל, שהיו ישראל	2092
מחוייבין מיתה, ורק בשכר מעשה זו השיב הקב"ה את חמתו, וניצלו כל עם ישראל בזכות מעשה פנחס,	2093
שבמעשה פנחס היה מונח כוונה ולב טוב המקנא קנאת ה' צבאות, ואף שהמעשה מצד עצמו אינו מעשה	2094
מוכרח, מ"מ כוונה טובה היתה בו, ולכן שכרו רב לאין שיעור, ומשו"ה זכה פנחס לברית שלום וכהונת	2095
עולם, בגלל מעשה קנאת ה' זו, ואיתא בחז"ל שפנחס האריך ימים יותר מכל בני דורו, וחי שלוש מאות	2096
שנה עד ימי יפתח הגלעדי, ויש אומרים שפנחס זה אליהו הנביא (ב"מ קי"ד:).	2097
כאשר אנו רוצים להתחזק באמונה, הרינו מתבוננים ביציאת מצרים ובמעמד הר סיני, ובאמת התורה כולה	2098
מראה אמונה בחוש, ממעשה זה של פנחס לבד אפשר לראות אמונה, היאך עבור מעשה אחד מקבל שכר	2099
רב כ"כ, ועוד כמה נסים שהיו במעשה פנחס, י"ב נסים נעשו לפנחס בשעת הריגת זמרי, י"ב פעמים שינוי	2100
הטבע עשה הקב"ה עבור מעשה אחד של כוונה טובה, חזינן להדיא שהעיקר הנדרש מאתנו היא הכוונה	2101
והלב טוב, בעת שעושה מעשה חיזוני ללא כוונת הלב שכרו אתו, אבל עיקר השכר שאין לו גבול ותכלית	2102
ניתן לאדם עבור הלב טוב.	2103
הערה נוספת יש להתעורר בגודל מעלת הרהור וכוונה טובה, ובני קרח לא מתו (במדבר כ"ו), וברש"י הם	2104
היו בעצה תחילה ובשעת המחלוקת הרהרו תשובה בלבם, לפיכך נתבצר להם מקום גבוה בגיהנם וישבו	2105
שם, אף שבני קרח היו הראשונים למחלוקת קרח ועדתו, מ"מ ניצלו מעונשם של קרח, שבעת המחלוקת	2106
הרהרו תשובה, ועשה הקב"ה מקום מיוחד בגיהנם ושם ישבו בני קרח, וראה בחז"ל (תנחומא י"א) שקרח	2107
ועדתו עדיין נמצאים בגיהנם ומכריזים משה אמת ותורתו אמת, מעונש זה יצאו בני קרח עבור מחשבה	2108
טובה אחת, הרי להדיא היסוד שהעיקר הנתבע מאתנו הוא הרהור הלב ואין ערוך למחשבה טובה.	2109
נתבונן במעשינו ונראה כי נעלמה מאתנו ידיעת האמת הזו, ומסתפקים אנו במעשים חיזונים שאין מונח	2110
בהם כלל, ואף תורתנו ותפילתנו אינם אלא מן השפה ולחוץ, הן אמנם שהעיקר הנדרש היא מחשבת	2111
לשמה וזו הכוונה הראויה, ובאמת אין זה מן הנקל להגיע לידי לשמה, אך מחובתינו לכה"פ שיהיו	2112
במעשינו מחשבות טובות, ולא מעשים הנובעים מכוונות זרות ושאינם הגונות, וכוונה אינה נקנית ללא	2113
מחשבה והתבוננות, כי יצר לב האדם רע מנעוריו, ולשינוי הטבע דרוש התמדה והרגל, ומבלעדי זה הטבע	2114
פועל כבריאתו, ופשוט הוא שעיקר הנדרש מאתנו היא עבודת הלב.	2115
ובודאי עבודה קשה היא להתרגל בכוונת הלב, וללא עבודה וידיעה לא יזכה לכוונת הלב, וראה בחז"ל	2116
(נזיר ס"ג.) שנים שאכלו פסחיהם אחד אכל לשם פסח ואחד אכל לשם אכילה גסה, על זה נאמר ישירים	2117
דרכי ה' צדיקים ילכו בהם ופושעים יכשלו בהם (הושע י"ד), ואין הדברים אמורים רק בקרבן פסח, אלא	2118
בכל מצוה ומצוה, בשעה שאינו מכוין לבו הרי ח"ו נכלל בכלל הפושעים שיכשלו בהם. (אור יחזקאל	2119
ח"ד עמ' רפ"ב).	2120
	2121
מאמר תלו	2122
פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם (במדבר כ"ה	2123
י"א).	2124
כאשר האדם מילא את שליחותו והוציא לפועל כל תפקידיו שהוטלו עליו בעוה"ז, לא הותיר אפילו	2125
קורטוב מן השליחות שלא מילא ועשה הכל לכבוד שמים, שוב אין לו מה לעשות, וצריך הוא להיפטר מזה	2126
העולם לחיי העוה"ב, אלא שהקב"ה חס על אדם שכזה, מוקיר את חריצותו ונאמנותו לעבודת השם, וניצל	2127
כל כוחותיו ורגשי לבו להגדיל כבוד שמים, ולכן מוסיף לו הקב"ה עוד שנות חיים כדי שיוכל למלא עוד	2128

תפקיד ועוד משימה, וכשם שלא מעל בשליחות הראשונה וביצעה כהלכה, חזקה עליו שימלא בשלמות גם את התפקיד החדש שבגללו התארכו חייו.	2129
פנחס ניצל את כל כוחותיו ומרצו לכבוד שמים, למען התפקיד שהועד לו ממשות ימי בראשית, הוא קידש שם שמים והשיב את חמת ה' מעל בני ישראל, פעולה שבשבילה נברא ואשר הרעישה את כל העולמות, ואחרי פעולה זו היה חשש שיצטרך לעזוב העוה"ז, שכן כבר עשה את שלו ושוב אין לו תפקיד בעוה"ז,	2130
לכן חס עליו הקב"ה ואמר למשה שיאמר לפנחס, הנני נותן לו את בריתי שלום, מוסיף אני לו חיים ומטיל עליו, תפקיד של כהונה, תפקיד של שלום שאותו הוא צריך לבצע בעולם, לשם כך האריך לו הקב"ה את חייו והפך אותו להיות מלאך הברית.	2131
ועוד אמרו בסוף עדיות, וחכמים אומרים שאין אליהו בא אלא לעשות שלום, וכל מה שהתפקיד הוא יותר גדול ורב, כן נמשכים יותר חייו של האדם, כי הקב"ה רוצה בטובת האדם ונותן לו האפשרות להוציא לפועל כל כוחותיו לשם מילוי תפקידו, וכל זמן שאין האדם ממלא את תפקידו הרי הוא חסר, שכן לא השלים את נפשו ולא מילא את יעדו, וכאילו לא נברא, הוא חי אבל חסר, נעדר ממנו תוכן שליחות חייו, לא הגיע למילוי אותו דבר הקשור בשורשי נשמתו.	2132
אמרו חז"ל בחמשה מקומות אליהו חסר וי"ו, ובחמשה מקומות יעקב מלא וי"ו, וזה רומז על שנתן אליהו ליעקב עירבון, וכתוב (משלי ו') אם ערבת לרעך תקעת לזר כפיך, ואמר על זה המהר"ל ז"ל, וכוונת המדרש הזה כי אליהו לא נברא רק לגאול את ישראל, וכל זמן שאין אליהו גומר דבר זה הנה הוא נחשב כחסר, ובפי' המלבי"ם עה"פ וישאל נפשו למות, כי ראה אליהו שכבר תיקן לצורך עצמו את אשר היה לו לתקן בחיים הזמניים, וראוי כי תשוב נפשו אל צרור החיים.	2133
ויאמר לא יקרא שמך יעקב כי אם ישראל, כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל, ואמר השפת אמת, כיון שיעקב מילא תפקידו וניצה את המלאך שרו של עשו, אין לו מה לעשות עוד בעוה"ז, ובא זמנו להפרד ולהפטר מן העולם, ולכן הוסיף לו המלאך שם במקום יעקב ישראל, שיש עוד תפקיד גדול בחיים לעשות ולבנות בית ישראל שבטי יה, והוסיפו לו עוד חיים מן השמים כדי לבצע את המשימה האחרונה.	2134
ואפשר לפרש ברעיון זה גם מה שנאמר על יצחק (מד"ר וירא נ"ו כ'), וישב אברהם אל נערי (אחר העקידה), ויצחק היכן הוא, ר"ב בשם רבנן דתמן, שלחו אצל שם ללמוד ממנו תורה, כלומר כיון שהרעיש יצחק את הבריא ואת העולמות העליונים והתחתונים ממעשה העקידה, בו מסר את נפשו והגיע בתפקידו לכליל השלמות, שכן בזה נטע את האמונה לדורות עולם, ואחרי שעשה כל זה נעשתה שהותו בעולם מיותרת ושומה עליו לעבור לעולם הנצח, ולכן שלחו אברהם תיכף למשימה אחרת, ללמוד תורה ולקדש שם שמים בצורה אחרת, באמצעות תפקיד אחר, כדי שיוכל לזכות בחיים ארוכים בעוה"ז.	2135
וכן אמרו על חנניה מישאל ועזריה, שמשעה שעלו מכבשן האש עוד לא נזכרו שמותן, ולהיכן הלכו, ריב"ל אומר שינו את מקומם והלכו להם אצל יהושע בן יהוצדק ללמוד תורה ממנו (סנהדרין צ"ג), הלכו לקבל על עצמם תפקיד אחר בחיים, הם התחבאו מעיני הציבור כדי להימנע מלקצור כיבודים ושבחים ויסתפקו במה שעשו, וע"י כך יקלקלו את שאיפתם לעשות ולהשיג עוד, ולכן התחבאו והעלימו עצמם מעיני בשר ודם, והלכו ללמוד תורה אצל יהושע בן יהוצדק ועי"ז התארכו שנות חייהם.	2136
אמו של ר' טרפון ירדה לתוך חצירה בשבת, והלך ר' טרפון והניח שתי ידיו תחת פרסותיה והיתה מהלכת עליהן עד שהגיעה למטתה, פעם אחת חלה ונכנסו חכמים לבקרו, אמרה התפללו על ר' טרפון בני שהוא נוהג בי כבוד יותר מדאי, אמרו לה מה עביד לך, וסיפרה להן המעשה שעשה, אמרו לה אפילו עושה כן אלף פעמים לחצי דבר שאמרה תורה לא הגיע (ירושלמי פאה א' ה"א), היה מאמר זה תמוה בעיני החפץ חיים זצ"ל, האם בשעה כזו שבה מוטל ר' טרפון על מיטת חוליו, והוא זקוק לרחמים מרובים ולהגדיל פעולותיו הטובות ובעיקר מצוות כיבוד אם, במקום זה מיעטו את זכויותיו, ואמרו שעדיין לא הגיע לחצי דבר שאמרה תורה?	2137
אלא החכמים התכוונו להגדיל את מעלתו, להגביר את זכותו ולעורר רחמים בעבורו, וזאת עשו דוקא עי"ז שמיעטו ופיחתו את מעשיו, הם טענו כלפי הקב"ה כי ירחם על ר' טרפון שעדיין לא מילא את תפקידו בעוה"ז, ואיך יעבור כ"כ מהר מהעולם בעוד שעדיין לא ביצע את תפקידו שהוטל עליו, ואם אמנם הרבה פעל ועשה עדיין לא הגיע לחצי הדבר, התפקיד שהטילו עליו מהשמים.	2138
וכן מספרים על רבי ישראל מקוז' ניץ זצ"ל, שהגיע לשיבה מופלגת למרות שהיה חולה כל ימיו, וכאשר שאלוהו במה האריך ימים, השיב החיים נפסקים ברגע שהאדם מסיים תפקידו עלי אדמות, ואנכי כל אימת שסיימתי תפקידי והגיע קצי, הייתי מקבל עלי תפקידים חדשים בעבודת ה', ממילא לא יכלו לקחתני מן העולם כיוון שהיה לי עוד לעשות בעלמא דין, שומה על האדם שלא יחליף התפקידים השייכים אליו לתפקידים אחרים, וזה שאנו אומרים בתפילת ראש השנה, כי זכר כל היצורים לפניך בא מעשה איש	2139
	2140
	2141
	2142
	2143
	2144
	2145
	2146
	2147
	2148
	2149
	2150
	2151
	2152
	2153
	2154
	2155
	2156
	2157
	2158
	2159
	2160
	2161
	2162
	2163
	2164
	2165
	2166
	2167
	2168
	2169
	2170
	2171
	2172
	2173
	2174
	2175
	2176
	2177

ופקודתו, היינו התפקיד שלו אשר הוטל עליו, ולא יחטוף תפקיד שאינו שייך לו.	2178
	2179
וכתב הרמב"ן ז"ל בפ' ויחי על החשמונאים שנענשו עונש גדול אע"פ שהיו חסידי עליון, ואלמלא הם	2180
נשתכחו התורה והמצוות מישראל, אעפ"כ נענשו, כי ארבע בני חשמונאי הזקן החסיד המולכים זה אחר	2181
זה, עם גבורתם והצלחתם נפלו ביד אויביהם בחרב, והגיע העונש בסוף למה שאמרו חז"ל, כל מאן דאמר	2182
מבית חשמונאי קא אתינא עבדא הוא שנכרתו כולם בעוון זה שמלכו ולא היו מזרע יהודה ומבית דוד,	2183
ואפשר ג"כ שהיה עליהם חטא במלכותם מפני שהיו כהנים, ונצטוו תשמרו את כהונתכם לכל דבר המזבח	2184
ולמבית לפרוכת ועבדתם, ולא היה להם למלוך רק לעבוד את עבודת ה'.	2185
צריך האדם להיות תמיד עמוס תפקידים ולנצל כל הכוחות וההרגשות שניתנו לו מן השמים למען הפצת	2186
ופרסום כבוד ה' ותורתו, צריך אדם לעשות כל השתדלות כדי למלא את התפקידים שהוטלו עליו, ונגזרו	2187
לפי תכונות נפשו ושרש נשמתו, ועל ידי זה יזכה לחיים ארוכים שיגזרו עליו משמים, כדי שיוכל לבצע	2188
ולקיים את כל אשר מוטל עליו להגשים. (אור חדש).	2189
	2190
מאמר תלה	2191
פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם (במדבר כ"ה	2192
י"א).	2193
בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקב"ה, מצינו בפנחס אמר הכתוב בקנאו את קנאתי בתוכם, היש דבר	2194
גדול מקידוש השם כזה? כידוע (סנהדרין פ"ב) כמה נסים נעשו לו, וחרף נפשו למות על קנאת ה', והיה	2195
בסכנה גדולה מאד כמבואר שם, ומדרך האדם כשהוא בסכנה הוא נבהל ונחפז, והוא עשה במנוחת הנפש	2196
מאד, עד שרימה אותם שסברו כי לאותו דבר נכנס, המבין יבין מדה רמה נשגבה כזאת! ועכ"ז סיים	2197
הכתוב ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי, הרי שתפס הכתוב באחרונה כי הציל את ב"י, לכן אמור הנני	2198
נותן לו את בריתי שלום, הרי מבואר גודל מעלת האדם המטיב לישראל, עד שהשוה הכתוב זאת עם מצות	2199
קידוש השם.	2200
ועוד מצינו במטות, אמר הקב"ה למשה נקום נקמת בני ישראל ומשה אמר לישראל נקמת ה' במדין, וקשה	2201
הלא הקב"ה אמר לנקום נקמת ב"י ולמה שינה? אמנם כי טובתן של ישראל טובתו של הקב"ה היא	2202
כביכול, למה? כי הוא ית' מטיב בלי תכלית לכל ובפרט לעם סגולתו, ואנחנו צריכין לכוון במעשינו	2203
בשביל כבוד השם, ובאמת הוא ית' רוצה זאת בשביל כבוד ישראל, האם די לשבוע מהשתוממות כזאת,	2204
אשר כבוד עצמו ית' לא זכר כלל ורק כבודן של ישראל.	2205
אם כן מבואר בגלוי כי המטיב עם איש ישראל, כאילו כביכול מטיב עמו ית', והאווה איש ישראל כאילו	2206
אוהב אותו ית', ולכן ואהבת לרעך כמוך כלל גדול בתורה, כי זה כולל בין אדם לחבירו, וכל המדות שהוא	2207
ית' מנהיג עולמו כמבואר בתומר דבורה, והרי זה כלל גדול שכל התורה נכנס בזה.	2208
והנה מה שנצטוינו על קידוש השם וכיוצא, מחמת אהבתו וחמלתו עלינו, והוא ית' יודע כי אין הצלחה	2209
וטובה מרובה יותר מזאת לאדם החפץ בטובתו בלי תכלית, ואז"ל תורה תחילתה גמילות חסד וסופה גמ"ח	2210
(סוטה י"ד.), פי' עיקר מתן תורה היא גמ"ח לאדם, ללמדו אומנות אשר יחיה בה לעד לנצח נצחים, בעונג	2211
ועדן אשר עין לא ראתה א' זולתך, היש גמ"ח יותר גדול מזה? ולכן נכתב בתורה בראשונה ואחרונה	2212
טובות גשמיות מגמ"ח מאדם וחיה.	2213
ומזה נבין כי כל התורה היא גמ"ח עם האדם אשר אהב בלי תכלית, ליתן לו אומנות אשר מלאכים עוסקים	2214
בה, ולא עוד אלא שהקב"ה בכבודו ובעצמו עוסק בתורה הלזו שנתנה לנו כידוע בגמרא, היש גמ"ח יותר	2215
מזאת? וכן מצאתי להגאון מהר"ל מפראג, כי כל התורה היא סידור הטבה לאדם.	2216
כל עסק התורה הוא עסק הטבה לאדם, ושפיר מה שכתבנו תורה תחילתה גמ"ח וסופה גמ"ח לאדם, וא"כ	2217
אחרי שרצונו ית' כ"כ הטבה לאדם מחמת אהבתו אליו, איך לא נחפש בכל כוחנו להזדיין במדת הטבה	2218
ואהבת הבריות, אשר אנו מתפרנסים משתי מדות האלו בכל רגע ורגע, בגופנו בגשמיות, ובנפשנו במזון	2219
הרוחני, היא התורה המסודרת לטובתנו לעד ולנצח נצחים.	2220
היוצא מכל הנ"ל, כי יסוד התורה כולה היא חכמת התורה וההטבה השלמה, מה הוא רחום אף אתה רחום,	2221
וזה כלל כל המדות הנכלל בואהבת לרעך כמוך, ולכן הוא כלל גדול בתורה, והנה אין כזה דבר שיוכל	2222
האדם לקיים כמה אלפים מצות כל רגע ורגע, ולכן היצר מתגבר על האדם מאד בזה, להאביד ממנו המון	2223
מצוות בכל רגע, כי אויב גדול הוא לאדם ולא יחפוץ בהצדקו, ובפרט בדבר שהוא כלל גדול בתורה, אשרי	2224
לאדם שישים כל עצמו בזה, וידאג לטובת כלל ישראל בגוף ובנפש בכל מה שיוכל, ויחפוץ להכריע כל	2225
העולם כולו לכף זכות כמבואר בקדושין וברב אלפס, מחלקם יהא חלקנו. (חכמה ומוסר ח"א מא' י"ג).	2226
	2227

מאמר תלט	2228
פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם (במדבר כ"ה י"א).	2229
מפורש כאן שאלמלא פנחס היתה גזירת כליה ממש על ישראל ח"ו, ויש להבין במה זכות זו גדולה כ"כ שעל ידה ניצולו כל ישראל, והרי כל מה שעשה פנחס אינו אלא הלכה ואין מורין כן (סנהדרין פ"ב),	2230
וקשה אם כוחה גדול הוא עד כדי כך, למה אין מורין כן? אמנם התורה כבר השיבה על זה כדכתיב תחת	2231
אשר קנא לאלהיו ויכפר על בני ישראל, דהנה תכלית המצוות כולן הוא לזכך ולצרף לבו של אדם, להיותו	2232
מתקרב יותר אל האמת בשלמות מעשיו ומחשבתו, כמאמרם ז"ל (ב"ר פמ"ד) לא נתנו המצוות אלא לצרף	2233
בהן את ישראל.	2234
נמצאת למד כי עיקרו של אדם הוא הלב, ואליו כווננו כל ענין מעשי המצוות, ולכן הלכה זו שהבועל	2235
ארמית קנאין פוגעין בו, הלכה היא ואין מורין כן, כי לא נמסרה אלא לקנאין, למי שמדת האמת מתנוצצת	2236
בו להיות מאוהבי השי"ת ולשנא הרע, עד כדי למסור נפשו על כבודו ית', ולפגוע בהחוטא הזה אשר	2237
חילל ובעל בת נכר, וכדכתיב אוהבי ה' שנאו רע, ומשום כך הלכה זו אין מורין אותה כן, כי מי יודע מה	2238
בלבו של אדם, ורק הוא עצמו שמכיר בעצמו שנאת הרע הנובעת מאהבתו יתב' לו הותר המעשה.	2239
ועי' ברמב"ן פ' יתרו שפי' אנשי אמת שונאי בצע, שהם אוהבים האמת ושונאים העושק, וכי יראו עושק	2240
וחמס אין דעתם סובלת אותו, אבל כל חפצם להציל גזול מיד עושק ע"כ, הוא אשר אמרנו, כי איש האמת	2241
אוהב את האמת ושונא את העוול, ולכן הקב"ה שהוא אמת וחותמו אמת, חוקר לב ובוהן כליות, כי הלב	2242
והכליות עיקרו של אדם, ולכן פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, שהעיד עליו השי"ת כי לא היה בקנאותו	2243
דבר אחר, אלא תחת אשר קנא לאלהיו, הוא איש האמת אשר אהבת שמו ית' בלבו וכליותיו, ולכן ויכפר	2244
על בני ישראל!	2245
כמו כן יש לראות בהופכו, צרור את המדינים בגלל חטאם אשר החטיאו את ישראל במעשה זמרי, ואחז"ל	2246
(סנהדרין פ"ב), שכל המחטיא את האדם קשה מן ההורגו, שההורגו הורגו בעוה"ז ויש לו חלק לעוה"ב,	2247
והמחטיאו הורגו בעוה"ז ולעוה"ב, עד כמה רחוקים אנו מדעת תורה, ויצוייר אם נראה רוצח שכל אומנותו	2248
ללסטם את הבריות ולהרוג נפשות, הולך ומטייל לו חופשי לנפשו בשווקים וברחובות באין מעצור, ולא	2249
עוד אלא שמכובד הוא ביותר על אומנותו זו, וגם תלמידים רבים מתאספים אליו להקשיב קולו, האם לא	2250
תאחז בנו חלחלה ותיעוב גדול על עולם הפקר כזה?	2251
והנה כשאנו רואים מסית ומדיח הולך לנגדנו, שאומנותו היא לכתוב ספרי מינות וכפירה ודברי חשק, וכן	2252
כל דיבוריו הסתה להחטיא בני ישראל להדיחם מעל השי"ת רח"ל, האם נרגיש כי רוצח גדול ומשחית	2253
כרם בית ישראל הולך לנגדנו? ולא נכחד שגם אם ידרוש בשלומנו נשמח עליו כעל כל הון, ונשיב לו	2254
בסבר פנים יפות כראוי לנכבד כמוהו, והתורה צווחת צרור את המדינים, כי צוררים הם לכם בנכליהם,	2255
ללמדך שקשה המחטיאו יותר מן ההורגו.	2256
והרי בר נש זה אומנתו הרציחה בהיקף רחב מאד, כי ההורג נפשות בידיו כמה יספיק? אבל רוצח זה יושב	2257
לו בביתו ומיסב על שולחנו, וכותב לו איזה כתבה ומדפיסה, ואלפים ורבבות נהרגים על ידו, האם נרגיש	2258
כן? ואמנם יש להתריע על תקלה זו, שאף היודעים בעם אין ידיעתם מתאמת להבנת לבם, ורחוקה הרבה	2259
מאד מהרגשת הלב והכליות, כי החוש והשכל מנותקים בנו ואין להם חיבור זה לזה, וזהו מקור השקר של	2260
אחד בפה ואחד בלב, ותהי האמת נעדרת.	2261
ולכשנעמיק חקר בזה נמצא כי אחד הוא בתורה אשר הוזהרנו בו לא תחמול ולא תכסה עליו, זה המסית	2262
ומדיח, כי כלל הוא שאין אדם חוטא ולא לו (ב"מ ח'), כל חטאיו של אדם באים ע"י תאוותו להשיג	2263
הנאותו, ואף כי פעולותיו תוצאות חמדת לבבו המה, מ"מ אין זאת אומרת כי כל לבו ואנושיותו מקולקלים	2264
ומושחתים, כי בעת אשר תתקפהו תאוותו ורצונו לחטוא, מכריעה היא את כל ישותו תחת כובד עול	2265
התאוה, ולכן מייסרים אותו ונענש על חטאיו ואז יטהר.	2266
לא כן המסית שגילה רצונו השפל שאחר יחטא וימרוד באלהיו, אין בזה שום תאוה והנאה, אלא שאיבד כל	2267
חושיו הנפשיים ויצא מהכלל, ומשום כך אף שלא הועיל במעשיו להחטיא חבירו ולא שמע אליו, מטמינים	2268
לו עדים מאחורי הגדר וסוקלים אותו, כי עצם ההסתה היא הפשע והמרד הגדול, מגמתו להחטיא אחרים	2269
זולתו, ולכן אין לו תקנה אלא ההריגה והאבדון, וכן בעמון ומואב אשר הכשילו את ישראל בעבירה,	2270
מתועבים המה יותר ממצרים ואדום שקדמו ישראל בחרב, כי כל לבם מעין נרפש ומקור משחת, ואין להם	2271
שייכות לקרבת אלהים, לא הם ולא זרעם עד עולם!	2272
למדנו מכאן עיקר זה שכל לבבות דורש ה', בשני הקצוות בין במעשה הטוב ובין בהופכו, כי הכלל של	2273
האדם הוא הלב, והמעשים רק פרטים המה בכללו, ומכיון שכן פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את	2274
חמתי בקנאו את קנאתי, שלא היה יכול לסבול ולראות חטא אף בזולתו, כי שונא הוא את הרע, ומדה טובה	2275
	2276
	2277

מרובה בק"ו, ומה אם המכשיל את חבירו קשה הוא יותר מן ההורגו, שהורגו בעוה"ז ולעולם הבא, המציל את חבירו ומחיהו בעוה"ז ולעוה"ב עאכו"כ, לכן בקנאו את קנאתי ולא כליתי את בני ישראל, משום כך זכה וזיכה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם מדה כנגד מדה!	2278 2279 2280
וההיפך בעמון ומואב כמו שנתבאר, ולפיכך וישלח אותם משה ואת פנחס בן אלעזר הכהן לצבא, פנחס זה משוח מלחמה (סוטה מ"ג), ולמה שלח את פנחס? אמר מי שהתחיל במצוה הוא גומר, הוא השיב את חמתו והיכה את המדינית הוא יגמור מצותו (מד"ר מטות), יבוא זה שלבו טהור לקנא לאלהיו ולהחיות את ישראל, וילחם עם המדינים המשוקצים שהכשילו את ישראל להחטיאם, הוא אשר כתוב עליו לכן אמר הנני נותן לו בריתי שלום, והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם, ראוי והגון לצרור ולהכות בהם שכתוב עליהם, לא תדרוש שלומם וטובתם כל ימיך לעולם! (אור יהל ח"ב).	2281 2282 2283 2284 2285 2286
מאמר תמ	2287 2288
פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם (במדבר כ"ה י"א).	2289 2290
וברש"י וכן שנינו בזבחים לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי, וכדי להבין את הענין נתבונן בדברי חז"ל, ר' מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, נקרא רַע אהוב אוהב את המקום אוהב את הבריות (אבות פ"ו), וביאר החסיד יעב"ץ ז"ל, אוהב את המקום לא את עצמו, אוהב את הבריות כי אינו מקנא בטובות זה העולם כי הוא דבוק בבוראו, ומה יעשו לו אלו הענינים העולמיים.	2291 2292 2293 2294
אם כן כיצד נתמזגו אצל פנחס ענין הטהונה עם הריגת זמרי, שלכאורה הם ענינים סותרים זה לזה, אולם הנראה הוא שאצל מי שלומד תורה לשמה, וזוכה לאהבת המקום וגם לאהבת הבריות, אפשר שיודרו שני הדברים בכפיפה אחת, כי נובעים הם ממקור אחד של לשמה, אהבת המקום הביאה אותו לקנאות בשביל כבוד המקום, מה שחייב את הריגת זמרי, אבל גם לאהבת הבריות זכה, בשל כך לא היתה הריגת זמרי מתוך שנאה, אלא מתוך אהבה, גם אהבת המקום וגם אהבת הבריות, משום כך זכה לבריתי שלום.	2295 2296 2297 2298 2299
אף שהרבה פוסקים סוברים כי ההורג נפש פסול לכהונה, וא"כ איך יתכן שכאן דוקא בגלל הריגת זמרי זכה לכהונה? ברם האמת היא כי כל המדות נחוצות בשביל קיום התורה, אלא שהאדם צריך לדעת להשתמש בהן בצורה מחושבת, והכל בדיוק נמרץ במקום והזמן המתאים, ובאופן זה אפילו אם אדם עושה מעשה של רציחה במקום הנכון, הרי לא רק שאיננו פוגם בעצמו או מקלקל במשהו, אלא הוא מקיים בזה את המצוה של ובערת הרע מקרבך.	2300 2301 2302 2303 2304
להיפך אם הוא משתמש במדת הרחמנות שלא במקומה, אין זו נחשבת לרחמנות אלא לאכזריות, וכפי שאמרו חז"ל, כל שהוא רחמן על אכזרים לסוף נעשה אכזר על רחמנים (ילקוט שמואל קכ"א), ולכן פנחס אע"פ שהשתמש במדת הקנאות, בכל זאת נחרת שמו לעולם כמלאך השלום.	2305 2306 2307
וכן מוצאים בפרשתנו צרור את המדינים והכיתם אותם, ובמדרש צרור את המדינים, אע"פ שכתבתי כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום, לאלו לא תעשו כן, לא תדרוש שלומם וטובתם, את מוצא במי שבא עמהם במדת רחמים, לסוף בא לידי בזיון ומלחמות וצרות, ואיזה זה דוד, ויאמר דוד אעשה חסד עם חנון בן נחש (שמואל ב' י'), אמר לו הקב"ה אתה תעבור על דברי סוף בא לידי בזיון, ויקח חנון את עבדי דוד ויגלה את חצי זקנם ויכרת את מזויהם בחצי עד שתותיהם וישלחם, ובא לידי מלחמה, מי גרם לדוד כך שביקש לעשות טובה עם מי שאמר הקב"ה לא תדרוש שלומם, לכך כתיב צרור את המדינים (במדב"ר כ"א).	2308 2309 2310 2311 2312 2313 2314
למדנו מדברי המדרש, כי במקום שהתורה מחייבת, צריכה הקנאות להיות בלי שום ויתורים, אבל בדין של הבוועל ארמית קנאים פוגעים בו יש הרבה מגבלות, וזה תלוי על חוט השערה, כי צריך להיות דוקא בשעת מעשה, ולא קודם לכן ולא לאחר זה, ובעת שאדם מתרגש והולך להרוג את הבוועל, קשה מאד שלא יהרוג אותו מעט קודם או אחרי המעשה, אבל בעת שהוא בעל מדרגה והוא מקנא רק את קנאת ה', יכול הוא להרוג, וגם לפרוש בעת שאיננו רשאי לכך, וזהו כל נסיונו של האדם ומבחנו בקיום התורה, לדעת להשתמש תמיד עם מדותיו במקום הנכון ובזמן הנכון. (נחלת אליעזר).	2315 2316 2317 2318 2319 2320
מאמר תמא	2321 2322
והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם תחת אשר קנא לאלוהיו ויכפר על בני ישראל (במדבר כ"ה יג).	2323 2324
שנאת הרע ואהבת האדם בעל הרע קשה מאד, כי קשה להבדיל בין הרע ועושהו, קשה להציב גבולין ברגשות האדם פנימה ולומר עד כאן גבול השנאה, מכאן ואילך גבול האהבה, תורה שלמה היא תורת	2325 2326

הזהירות וטהרת הלב הנחוצה לאדם בכדי לדעת שלא לערבב התחומין, ולהיות בטוח בנפשו ששנאתו היא באמת שנאת הרע, ואהבתו אינה אהבת הרע אלא אהבת האדם.	2327
לא כל הרוצה לשנוא את חברו בשביל עבירה שעבר רשאי לשנאותו, לא כל הרוצה לשמוח על מפלתם של רשעים ראוי ומוכשר לזה, אם אינו בטוח בעצמו שהוא צדיק גמור מעבירה זו, כדאיתא בשע"ת	2328
לרבינו יונה (שער שלישי רי"ט), על הא דאמרינן בגמ' (יומא פ"ו), מצוה לפרסם את החנפים מפני חילול השם וז"ל, אין כל אדם מחוייב בזה, אבל החוטא, אם לאיש כמוהו רשעו אין לפרסמו, כי אין כוונתו בגלותו מסתריו לטובה כי אם לשמוח לאיד ונאמר (הושע א'), ופקדתי את דמי יזרעאל על בית יהוא,	2329
אע"פ שעשה יהוא מצוה בהכריתו בית אחאב, נשא עונו כי גם הוא היה רב פשע עכ"ל.	2330
מצוה זו של פרסום החנפים, להסיר מעליהם את מסוה הקדושה ולגלות קלונם, מצוה רבה ותועלת גדולה היא כפרש"י שם, שהם רשעים ומראים עצמם כצדיקים, אם יש מכיר במעשיו מצוה לפרסמו מפני חילול השם, שבני אדם למדין ממעשיו שסבורין עליו שהוא צדיק, ועוד כשבא פורענות בני אדם אומרים מה מועיל לו זכותו עכ"ל.	2331
כמה חילול השם אפשר למנוע בזה? והוא מדרכיו של מקום כדאמרינן שם, ובשוב צדיק מצדקו ועשה עול ונתתי מכשול לפניו, ופירש"י אני ממציא לידו חטא גלוי לכל שיכשל בו וידעו את מעשיו, מה איכפת לן ע"י מה וע"י מי הוסר המכשול ונמנע חילול השם? אך לא כן הדבר, אם גם הלה אין לבו טהור מעבירה זו,	2332
אז יש מקום לחשוש שאין כל כוונתו לשם שמים, למעט את הרע מן העולם ולמנוע חילול השם, אלא כמו לשמוח לאיד, לא עליו לקיים מצוה רבה זו, לא על ידו תתגלגל הזכות והתועלת שבדבר, אינו שונא את הרע אלא את האדם וזה אסור.	2333
בעיקרו של דבר פרסום החנפים עבירה היא, אונאת דברים והלבנת פנים, אך הותרה בשביל חילול השם והיא עבירה לשמה, היתר זה אינו אלא כשהוא מתכוון לשמה בתכלית הטהרה, אבל אם גם המפרסם הוא חוטא, אין פרסומו נובע מכל הרצון הטוב, ואפשר שהוא גם שמח לאיד, וכיון שאינו בתכלית הטהרה לא הותרה לו עבירה זו ולעוון יחשב לו כדמצינו בגמ' (נזיר כ"ג), אמר ר"נ בר יצחק גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה, דכתיב תבורך מנשים יעל אשת חבר הקיני מנשים באהל תבורך, מאן נשים שבאהל?	2334
שרה רבקה רחל ולאה, והא קא מיתהניא מעבירה ולמה משבחה הכתוב, אמר ר' יוחנן כל טובתם של רשעים אינה אלא רעה אצל צדיקים ע"כ.	2335
יעל זו שעשתה מעשה טוב בכדי להציל את ישראל, והכתוב מושה את מעשיה למעשי האמהות הצדקניות, לו היתה לה גם הנאה קלה בדבר, לו לא היתה עבירה זו לשמה לגמרי ובתכלית הטהרה, היתה בעלת עבירה, כל צדדי הטוב שבעבירה לא היו מבטלים את עצם העבירה, כל הצלת עם ישראל לא היה מתיר אותה לעבור עבירה זו, ואלולא דקרקע עולם היא תהרג ואל תעבור (עיין בתוס' שם), לא ע"י עבירה תבא הישועה, ולא ע"י בעל עבירה תתגלגל הזכות הזו, אין מגלגלין זכות אלא ע"י זכאי.	2336
הלשמה של עבירה אינה רק מעלה, אלא תנאי עיקר ועיכוב בקיום העבירה, פגימה היותר קלה מעכבת בזה, אם הלשמה אינה שלמה לגמרי, אם פגימה כל דהו בה, התנאי בטל והעבירה קיימת, דדוקא אם היא נעשית לשמה בלי כל כוונה צדדית ונטיה עצמית, אז הלשמה מכשיר אותה, אבל אם יש בדבר גם הנאה הכי קלה, נטיה היותר דקה, אז אין הכשר בדבר, ובלי הכשר עבירה היא, לא כן מצוה שלא לשמה שעצמותה מצוה היא, ואף אם הוא מקיים אותה מתוך נטיות צדדיות ורצון עצמי, למצוה תחשב לו, כי עצמותה מצוה היא, זהו ההבדל ביניהן.	2337
כלל זה הובא להלכה בכל העבירות לשמה שהאדם מחוייב בהן, ולא דוקא אם אינו נקי לגמרי מעבירה זו בשעה שהוא עושה אותה לשמה, אלא אף אם עשאה לשמה כדין וכדת, אלא שאח"כ נכשל בעבירה שכיוצא בזה, כבר הוברר למפרע שלבו אינו טהור לגמרי מעבירה זו, ונידון עליה בכל חומר הדין, דהא גם יהוא נכשל בעבירה אח"כ, וכן איתא מפורש (בסמ"ק מצוה פ"ג).	2338
הרודף אחר חברו להרגו או אחר נערה המאורסה שניתן להצילם בנפשו, הובא בשם הריב"א, כי ההורג את הרודף צריך להזהר תמיד מאבק רציחה ועריות, כי אם יכשל ח"ו בעבירה שכיוצא בזה, יחשב לו דמי הרודף שהרג לדם נקי, והביא ראיה מיהוא המלך שנענש על דמי בית אחאב, אע"פ שהנביא ציוה לו להרגם, רק בשביל שנכשל בעבירה שכיוצא בזה אח"כ עיי"ש.	2339
הצלת הנרדף מצוה היא, לא תעמוד על דם רעך, הרודף התחייב בנפשו מדין תורה, ופיקוח נפש יש בדבר, מה איכפת לן לטהרת הלב הזה? לא כן הדבר, מיתת הרודף לחוד ודין רוצח לחוד, מותר לו להרוג את הרודף אך ורק אם קיים את המצוה הזו בתכלית הטהרה, שהוא נקי לגמרי מאבק עבירה זו, וא"א לו להכשל בה בשום אופן, ואם לא כן רוצח הוא וכאילו שפך דם נקי, זהו העומק בטהרת הלב שא"א לרדת לתהום עומקה.	2340
	2341
	2342
	2343
	2344
	2345
	2346
	2347
	2348
	2349
	2350
	2351
	2352
	2353
	2354
	2355
	2356
	2357
	2358
	2359
	2360
	2361
	2362
	2363
	2364
	2365
	2366
	2367
	2368
	2369
	2370
	2371
	2372
	2373
	2374
	2375
	2376

באבוד רשעים רינה, לא כל אדם ראוי לזה, זהירות יתרה נחוצה לאדם שלא יחשב עליו שהוא שמח לאיד,	2377
טהרת הלב נחוצה למצוה זו יותר משנחוץ לכל המצוות שבתורה, אם יוצאי מצרים אמרו שירה על מפתם	2378
של מצרים, הוא בשביל המדרגה הגבוהה שהיו עומדים בה, מה שראתה שפחה על הים לא ראה יחזקאל בן	2379
בוזי בנבואתו, כיון שהגיעו למדרגת נבואה הגיעו למדרגת טהרה היותר גדולה, למדרגת אהבת הבריות	2380
היותר כבירה, שנאתם לעושי הרע שנאת הרע היתה, שנאה טהורה ומופשטה כראוי ליראי ה'.	2381
מה רבה היא העבודה בהשגת הטהרה! בחינה אחר בחינה, בדיקה אחר בדיקה בו בלבו נשמתו וכל	2382
עשתונותיו, דרכיו מעשיו וכל מעלליו בעבר בהוה ובעתיד, ועדיין אינו בטוח בה, לפעמים אינה תלויה כלל	2383
במאמצי לב האדם, למרות כל ההשתדלות, למרות כל הביקוש והעבודה בהשגתה, עדיין לא הגיע לקצה	2384
קצתה, לפעמים היא תלויה בטבעי לב האדם ובתכונה נפשית שבאת לו בירושה מדורי דורות, לפעמים	2385
זכות אחת של אבי אבות אבותי מזכהו באושר הנצחי הזה, וחובה אחת שאינה תלויה בצוארו כלל	2386
מפסידהו את הנצח ומונעתו להגיע לטהרה.	2387
פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי, לכן אמר הנני נותן לו	2388
את בריתי שלום, והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם, תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על בני ישראל	2389
ואיתא (בסנהדרין פ"ב.) ז"ל, בקשו מלאכים לדחפו, אמר להם הקב"ה הניחו לו, קנאי בן קנאי הוא,	2390
משיב חימה בן משיב חימה הוא, התחילו שבטים מבזין אותו, ראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו יתרו	2391
עגלים לע"א, יהרוג נשיא שבט מישראל, בא הכתוב וייחסו פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן עכ"ל.	2392
פנחס עשה את מעשהו בכל טהרת הלב, קנא את קנאת ה' צבאות, ובזכות זו ניתנה לו ברית כהונת עולם	2393
לו ולזרעו אחריו כדאמרינן (בזבחים ק"א), לא נתכהו פנחס עד שהרגו לזמרי, עשו לו כ"כ נסים להראות	2394
לכל שמן השמים הסכימו על ידו, למה בקשו מלאכי השרת לדחפו? למה התחילו שבטים מבזים בו	2395
והזכירו לו שאבי אמו פיטם עגלים לע"א? מיהו? יתרו שנתגייר, חזר בתשובה והוסיף פרשה בתורה, וכי	2396
אומרים לבעל תשובה זכור מעשיך הראשונים, כש"כ לזרע זרעו? ולמה הזכירו השבטים את היחס שלו	2397
עתה אחרי מעשה רב זה? ומהי התשובה שהשיב להם הקב"ה שהוא מיוחס לבית אבי אביו, סוף סוף אם	2398
ביחוס המשפחה נמצא גם צד פסול, אולי איזה שורש רע מבית אבי אמו מעכבתו מלהגיע לטהרת הלב	2399
ההכרחית למעשה רב זה.	2400
פנחס אמנם עשה מעשה רב בלי כל ספק, הכל ידעו שזמרי בעל ארמית, והלכה למשה מסיני שקנאים	2401
פוגעים בו, זמרי אמנם דינו להריגה, אבל אם יש איזה צד של חובה ביחוס משפחת הקנאי, זאת מעכבת	2402
אותו מלהגיע לרום מעלת מדרגת טהרת הלב, בלי טהרת הלב גמורה אפשר שדינו כרוצח, אפשר שאין	2403
חלקו בין הקנאים, ולא בשבילו נאמרה ההלכה למשה מסיני שמצוה עליו להיות רוצח, ובלי המצוה הרי	2404
הוא רוצח, לכן בא הכתוב וייחסו לבן בנו של אהרן הכהן, אוהב שלום ורודף שלום, הריגתו ממקור	2405
הטהרה היא, קנאתו משבט לוי נובעת, זה המקודש ביותר לשרת בבית הבחירה, לב טהור יש לו טהור	2406
בתכלית הטהרה, הוא השיב את חמתי בכל מלא עומק טהרת הלב, ואני מחזיק לו טובה (רש"י).	2407
קנאות תואר השלמות היא, כמו צדיק חסיד ועניו, על האדם להיות שלם בתכלית שיהא מותר לו להיות	2408
קנאי ויהא התואר הזה הולמתו, ע"י מעשה קנאות טהורה זכה פנחס לכהונת עולם לו ולזרעו אחריו, לשפע	2409
טהרה זקוק האדם שע"י הקנאות לא יפסיד את הנצח, פגימה כל דהו דקה מן הדקה בפנים לבו או במעשיו	2410
בו או באבותיו, אין חלקו בין הקנאים, וקרוב להיות חוטא ופושע.	2411
לא כל הרוצה לדגול בשם האמת הוא דוגל, לא כל הרוצה לקנא בשם השם הוא מקנא, לא כל הרוצה	2412
לשנוא את חברו בשביל עבירה שעבר רשאי לשנאתו, לא כל הרוצה לפרסם את הרשעים הוא מפרסם, לא	2413
כל הרוצה לשמוח על מפתם של רשעים ראוי ומוכשר לזה, טהרה אחר טהרה, בדיקה אחר בדיקה, זיכוך	2414
אחר זיכוך, וגם אז יהא לבו נוקפו, ויבקש רחמים ממרומים, לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש	2415
בקרבי.	2416
מה שאפשר לאדם לעשות בלי כל בדיקה הוא מצוה, דבר שבעיקרו מצוה ואין בו כל צד עבירה, לו אפילו	2417
שלא לשמה, לו אפילו בכוונה רעה, מי יכול לשער את גודל הזכות ועד היכן כוחה של מצוה מגיע, בזכות	2418
מ"ב קרבנות שהקריב בלק מלך מואב זכה ויצאה ממנו רות שיצא ממנה שלמה, דבר טוב הכי קטן, מעלה	2419
הכי קטנה, מצוה הכי קלה, מעלה אותו למרומים ומזכהו את הנצח לו ולזרעו אחריו כן יזכנו ה'.	2420
(תורת אברהם).	2421
	2422
מאמר תמב	2423
לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום (במדבר כ"ה י"ב).	2424
בריתי היתה אתו החיים והשלום ואתנם לו מורא ויראני ומפני שמי נחת (מלאכי ב'), פסוק זה מתייחס	2425
לפנחס כמבואר בתנחומא, ופירשו רבינו בחיי, שפנחס זכה למה שזכה בגלל שתי מדות טובות שהיו בו,	2426

היראה והבטחון, והיינו שמחמת יראת שמים שהיתה בו נתעורר לקנאות לכבודו ית', ולמרות הסכנה	2427
בדבר התאזר בבטחון והערה למות נפשו, וזהו שאמרו חז"ל על הפסוק ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב	2428
לכל עושיהם, ללומדיהם לא נאמר אלא לעושיהם, לעושים לשמה ולא לעושים שלא לשמה (ברכות י"ז).	2429
אם האדם יקדים יראתו לחכמתו אז יוכל להשיג את המטרה שתהיה התורה לו בבחינת עושיהם, שבודאי	2430
ירצה ויבין איך להוציא מן הכוח אל הפועל, על אף שפנחס ראה מעשה ונזכר הלכה, בכל זאת לא בשביל	2431
הזכרון הטוב שלו זכה לשבח, אלא בעד יראתו שקדמה לחכמתו, וכן הדין נותן, שהרי למדרגה של בקנאו	2432
את קנאתי הגיע רק ע"י היראה שקיננה בלבו שדחפתו להפקיר את עצמו כדי לקדש שם שמים.	2433
בין ידיעת ההלכה דקנאים פוגעים בו, לבין ההתעוררות הפנימית להיות מן הקנאים בפועל, יש מרחק גדול	2434
ודרוש הרבה עבודה שבלב עד שמגיעים, ולא עוד אלא כלל גדול בדינו, כל מילתא דלא רמיה עליה	2435
דאיניש אמר לה ולא אדעתיה (ב"ב ל"ט), במדה שהענין לוחץ על האדם ומרגיש שנוגע לו אישית,	2436
באותה מדה הוא שם לב לדייק בדבר, רק אצל מי שבוער בקרבו להעמיד הדת על תלה יתכן ראה מעשה	2437
ונזכר הלכה, ולא אצל הלומד בבחינת הלכתא למשיחא.	2438
הלומד מתוך יראה, אחרת לגמרי מזה הלומד לשם לימוד גרידא, אף שאי אפשר לעמוד על כך מתוך מבט	2439
חיצוני בלבד, הדבר דומה לבית מסחר בה יושבים פקידים ומנהלים את עניניה, ואילו בעל הבית מראה	2440
עצמו אך לפרקים, בכל זאת אדם פיקח מבין שבעל הבית יותר שקוע בעניני המסחר מהעובדים, שהרי כל	2441
מוחו שקוע בזה כל המעת לעת יוזם עסקות חדשות, ואילו הפקידים עושים את המוטל עליהם בלי מאמץ	2442
יתר, על אף שאותם רואים בחנות יותר מבעל הבית.	2443
כמו כן בנוגע לתורה, מי שיראתו קודמת לחכמתו משקיע את מחשבתו ומרצו בתורה למצוא בה את דרך	2444
עץ החיים, וכל עסקו אינו אלא בה ומקיים בנפשו באהבתה תשגה תמיד (משלי ה'), ומתוך שמחפש בה	2445
פתרון לספקותיו מרגיש בה תמיד טעם חדש (עירובין נ"ד), ומוצא בה דברים שאינם חשופים למבט	2446
שטחי, וזהו שכל טוב שמבטיח הפסוק.	2447
ואילו השני שלימודו הוא רק לימוד שכלי, יתכן שישב כל היום על יד הגמרא, אבל אינו בבחינת בעל	2448
הבית אלא בבחינת פועל, עוסק הוא גם בדברים גבוהים, אבל חסר לו הכלים לקנותם לעצמו, ואינו יכול	2449
לזכות למה שאמרו חז"ל התורה שלו (ע"ז י"ט), וידוע על הגר"ס זצ"ל שהוציא הנהגה מסויימת מתוך	2450
הגמ', וכאשר רב אחד טען שבש"ס שלו לא מופיע דבר כזה, ענהו ר' ישראל שאכן בש"ס של זולתו לא	2451
מופיע, אבל אצלו בש"ס הוא מפורש, והראה מקור לדבריו.	2452
זאת ועוד אחרת, התורה מחייבת את האדם לשלוט אף על שכלו, ולא להכניס את מחשבתו בחקירות	2453
אסורות כמו מה למעלה ממך (חגיגה י"א), וכמו כן לכל אדם יש גבול להשגה שכלית, ומוכרח לצמצם	2454
את עצמו לבל צאת מהגבול ההוא, כי בנפשו הדבר, במדה שיראתו קודמת לחכמתו, אז תהיה שכל טוב	2455
לכל עושיהם שקניני השכל שירכש יהיו לטוב לו, ולא חלילה שכל רע היכול לאבדו משני העולמות	2456
חלילה.	2457
וכבר מצאנו אצל אלישע בן אבויה שהיה מן הנכנסים לפרדס מגודל רוחב לבו בתורה, והסוף היה שקצץ	2458
בנטיעות ויצא לתרבות רעה, ואילו ר' עקיבא נכנס בשלום ויצא בשלום, (חגיגה ט"ו):, ופירש המהרש"א	2459
בשם ספר ישן, שנכנסו לפרדס החכמה והיא חכמת אלהות, ור' עקיבא שהיה שלם בכל מיני שלמות,	2460
כשהגיע לגבול ששכל האנושי אי אפשר להגיע אליו, עמד ולא הרס לעלות אל ה' ע"כ, רבי עקיבא	2461
שיראתו היתה איתנה, ברגע שהגיע לגבול השגתו התאזר כוח לצמצם את שכלו לבל יהרוס אל ה', אולם	2462
אחר שלא הכין את עצמו כמוהו ביראת שמים, לא שת מעצר לשכלו וסופו שקיצץ בנטיעות.	2463
מה מאד נוגעים אלינו הדברים בזמנים אלה שנחלשה האמונה, וממילא הולכת ומתמעטת היראה, וחותרים	2464
תחת מעמדם של חכמי ישראל בטענות של מאי אהני לן רבנן (סנהדרין צ"ט), כ"כ השתקעו בחומריות	2465
שלא תופסים בכלל את הנחיצות של עמלות בתורה, ויש כאלה שמודים בצורך של לימוד התורה, ומכל	2466
מקום באים בעקיפין לומר שגדולי ישראל היו צריכים להתאים את גישתם יותר לרוח הזמן, ולא דעת ולא	2467
תבונה להם, שהיראה צריכה להקדים לחכמה, ולא ככל העולה על רוחם יכולים לעשות.	2468
לא בהתחכמויות מנהיגים את הדור, טעות נעוצה בזה שרוצים לזכות מיד לשני שולחנות, ליהנות מתענוגי	2469
העולם מעושר וכבוד, וגם להחזיק בידם סגולות התורה, ולכן אומרים הם שהדרך הגבוה קיצוני הוא,	2470
וכוונתם שהוא מפריע להם בהגשמת שאיפותיהם של עוה"ז, לו חכמו ישכילו זאת שהתורה דורשת	2471
מהאדם הקרבה ומסירות, ולא יתכן כלל אהבת עוה"ז ועוה"ב בבת אחת כמו שכתב החובת הלכות, ומה	2472
שהדור שקוע בחומריות אין הפתרון בעשיית פשרות, אלא להיפך להתמסר יותר לרוחניות בחירוף נפש	2473
ובמסירות נפש.	2474

אולם מנהגו של עולם שרוב אנשים אינם מוכנים לזאת, ולכן במקום להיות בעצמם בעלי מסירות נפש,	2475
מחפשים להצטדק בטענות סרק וסילופים, על כן מצאנו שאנשי סדום שגרו בקרבת מקום לאברהם אבינו,	2476
במקום לקבל השפעה ממנו לטובה, הפליאו לגזור חוקים אכזריים נגד כל פעולה קטנה של חסד והטבה.	2477
אחרי שקבעו לעצמם שדרך החסד של אברהם אבינו אינו לפי רוחם המציאו להם שיטה דאדובה אסור	2478
לעזור לעניים, משום שבזה מרגילים אותם לפשוט יד ונוטעים בהם שפלות הנפש, וכבר ידוע הפתגם	2479
כאשר עינו רעה לתת לצדקה ואף לא להכנסת כלה, מצטדק בטענה שהשידוך אינו מוצא חן בעיניו,	2480
קיטונות של בוז נשפכו על ראשו של הסבא ז"ל באמרם קא מכסיף לן סבא, אבל בהמשך הזמן ראינו צדיק	2481
מה פעל, ראינו את הפירות שקצר ואת הדורות שהעמיד. (המוסר והדעת).	2482
	2483
מאמר תמג	2484
לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום (במדבר כ"ה י"ב).	2485
עד כמה משובשים ומוטעים הם המושגים המקובלים בעולם, הנה לדוגמה המדות אמת וחסד, אמת ואהבה,	2486
רגילים ע"פ רוב לחשוב שאין שתי המדות מתאימות, ויש עוד מרחיקים לכת לאמר שהן כרתית דסתרי,	2487
אמת היא בגדר יקוב הדין את ההר, האמת אינה מוותרת ואינה נושאת פנים, האמת אינה סובלת פשרות	2488
וכולה תקיפות ודין, ככה מתוארת האמת לפי המושג הרווח, ולעומתה מדת השלום והחסד היא בבחינת	2489
הטוב ומטיב לרעים ולטובים, כולה ענוה וסבלנות, ולא הרי החסד כהרי האמת, כזה הוא המושג המקובל	2490
בעולם, אבל טעות היא ומופרכת מעיקרה הגדרה זו, רק ידיעה קלושה על טיב מהותן של המדות הולידה	2491
ההגדרה הנ"ל.	2492
אחרת היא השקפת חכמי ה' היראים והמשכילים האמיתיים, היודעים את נפש האדם, והיודעים את סוד	2493
הכוחות הרוחניים המתלכדים לשלמות בחיר היצורים, ואין סתירה בעיני החכמים האמיתיים במדות הנ"ל,	2494
וסוד ה' ליראיו, כי לולי שכל כוחות הבריאה וכל מדות הנפש היו דומים זה לזה למרות גוונם החיצוני, כי	2495
אז לא היו משתוקקים כ"כ לאיחוד כשהם נמצאים במצב של פירוד, ולא היו כ"כ מאושרים כשהם	2496
מתאחדים, כי אין אהבה אלא בדומה!	2497
הנביא קורא האמת והשלום אהבו (זכריה ח'), ואם שני הכוחות האלה, האמת והשלום היו נוגדים אחד	2498
למשנהו, איך אפשר לנו לאהוב אותם, אלא שמוכרחים אנו להבין ולהכיר, שיש בשני אלה הכוחות	2499
התאמה ויחס יסודי בשורשם, ויש צד שווה שבהם, שאמת מעורבת ומעורה היא בתוך מדת השלום,	2500
ותשוקת השלום האהבה והחסד גנוזים אף בתוך האמת, כל הבריאה שברא הקב"ה היא מקשה אחת	2501
מושלמת ביסודה, והכל מרועה אחד נאצל ונוצר, וכל מה שלכאורה נפרד ומנותק, ונראה אפילו כסותר	2502
ונוגד, ביסודם הכל אחד, ובתוך תוכם מתהלכת תשוקה אדירה לשוב ולהתאחד עם מקור המקורות.	2503
גדולה ונפלאה היא השמחה של המדות המיוחדות שזוכים להתאחד, ואחדות זו זוהי האמת והשלום, והמדה	2504
המקרבת אותם היא האהבה השולטת בכל ההווייה, מחכים הם לתיקונם ולהשלמתן באהבה רבה,	2505
והיבלעותם אחד ברעהו הוא תיקונם, כמ"ש חז"ל כל מה שברא הקב"ה בעולמו זכר ונקבה בראם (ב"ב	2506
ע"ד), אמנם מוקבע הוא לפי ההוראה השמימית יום פגישתם של כל הנפרדים, ולכולם יש מועד וזמן	2507
לזכות להתאחד.	2508
כל המדות הרוחניות שבהווייה הנראות לכאורה כנפרדים ונוגדים, בתוך תוכם ממקור אחד קדוש יהלכון,	2509
ומה שיש בזה יש בזה, וכמ"ש ז"ל (סוכה נ"ג) על הלל הזקן שהיה אומר, אם אני כאן הכל כאן, ופירש"י	2510
ז"ל, אם אני מוסב על השכינה, אם השכינה שם אזי כל הבריאה וכל היצורים מאוחדים, כי השראת	2511
השכינה היא האהבה האלוהית, מניעה ומעוררת את כל הנפרדים, משתוקקים לעשות רצון קונם	2512
ומתאחדים ומשלימים ביניהם מתוך אהבת האמת המקורית.	2513
האמת והחסד שלכאורה נראות כמנוגדים אחת לחברתה, גם הן משורש ויסוד אחד, וכל אחת ממלאה את	2514
תפקידה במקומה ובזמנה המיועד לה, והחסד היא האמת, והאמת היא החסד, ודרך משל נאמר, כאותו	2515
המטה שקצהו אחד צבוע אדום, והשני ירוק, הכי נאמר שזה שני מטות, אלא שזה מטה אחד בעל שני	2516
גוונים שמשתמשים בו לצורך השעה והמקום המתאים, פעם מטים אותו כלפי חסד ושלום, ופעם מכוונים	2517
אותו כלפי מדת האמת, והמטה מאחד בקרבו את שתי התכונות לאחדים בידו.	2518
איתא במדרש (תנחומא יתרו), א"ר חייא בר אבא, לפי כל דבר ודבר נראה להם, בים כגבור עשה	2519
מלחמותיהם של ישראל, בסיני היה מלמד תורה לישראל ועומד כסופר, בימי דניאל כזקן מלמד תורה,	2520
בימי שלמה כבחור לפי מעשיהם, אמר ר' חנינא בר פפא, נראה להם הקב"ה פנים זעומות, פנים בינוניות,	2521
פנים מסבירות, ופנים שוחקות, פנים זעומות למקרא, כאדם מלמד לבנו תורה חייב ללמדו ביראה,	2522
בינוניות למשנה, מסבירות לתלמוד, שוחקות לאגדה, אמר להן הקב"ה אע"פ שאתם רואים כל הדמויות	2523
הללו, אנכי ה' אלהיך עכ"ל.	2524

דברי חז"ל הנפלאים משקפים לנו גם את מהות וטיב המדות השונות המופיעות לפנינו, בהתאם לנסיבות הזמן והמקום, ברם שורש ויסוד אחד להן, משונות הן במשימתן הזמנית, אבל חד הן, וכן בתוך תוכו של האדם המוסרי העילאי, כל המדות מתגלות בהתאם לתנאים, פעם כשהן זעומות בגוון האמת, פעם שוחקות לתפקיד החסד והשלום, והכל מתוך מגמת אהבת הבורא הבוערת עמוק על מזבח לבותיהם של אנשי המעלה, וכל המעלות שואפות להתאחד בהכרת האלוהות.	2525 2526 2527 2528 2529
וילך ויפגשהו בהר האלהים וישק לו, הה"ד חסד ואמת נפגשו צדק ושלום נשקו, חסד זה אהרן ואמת זה משה, הוי חסד ואמת נפגשו, כמה דתימא וילך ויפגשהו, צדק זה משה שנא' צדקות ה' עשה, שלום זה אהרן שנא' בשלום ובמישור הלך אתי (מד"ר פ' שמות), הנשיקה התקיימה בהר האלהים, כי אין הנשיקה האמיתית מתבצעת אלא במקום השתוות הרוחנית, מדת החסד העמוקה שבאהרן התכללה כאן במדת האמת שבמשה עד כדי שלמות החיים השמימיים.	2530 2531 2532 2533 2534
כל אחד ואחד במדתו והנהגתו היה מעוטף בשני הכוחות הללו, אלא שתפקידו של כל אחד גרם להתבלטותה של מדה זו או חברתה, ברם שניהם אצרו בתוכם שתי המדות גם יחד, הנהגתו של משה בהנהגת המלכות, הבליטה את מדת האמת שבו, והנהגתו של אהרן בכהונה ועבודה, אילצתו להשפיע בכיוון החסד, ואמנם שניהם כאחד תוכם היה רצוף אהבה חסד ואמת.	2535 2536 2537 2538
מדת חסדו של אהרן בנויה על האמת, ומדת האמת שבמשה כל מגמתה אהבה רחמים וחסד לישראל, רגיש היה משה בצערן של נשמות ישראל, שהחוטאים חלילה לא יבושו ולא יכלמו, ולכן היה מוכיח וחוזר ומוכיח, ואחרי כל התוכחות והתביעות והנזיפות של משה על ישראל, לא מצאו חז"ל תואר והגדרה הולמת את משה, כי אם משה רבינו אוהב ישראל (מנחות ס"ה), כי מצע כל התוכחות ודרישת האמת, האהבה הגדולה שבלבו של משה.	2539 2540 2541 2542 2543
וכן אהרן ענק החסד והשלום, כשהספידו מלאכי רום אמרו עליו תורת אמת היתה בפיהו, כי למרות כיווני החסד והשלום שבדרך אהרן, לא ויתר ולא שינה אף על קוצו של יוד מן האמת, וכפירש"י ז"ל ויעש אהרן כן, מלמד שלא שינה (בהעלותך ח'), כי ממזיגת היסודות שהן כאחת, נוצרת התורה השלמה והרצויה, והכל לכבודו ית"ש, ואיתא בחז"ל תורת אמת היתה בפיהו, שלא טימא את הטהור ולא טיהר את הטמא, ועוולה לא נמצא בשפתיו, שלא אסר את המותר ולא התיר את האסור, בשלום ובמישור הלך אתי, שלא הרהר אחר המקום כדרך שלא הרהר אברהם, ורבים השיב מעוון שהשיב פושעים לתורה (ספרא שמיני י').	2544 2545 2546 2547 2548 2549 2550
המזיגה המבורכת של אהרן, התנחלה ועברה לבניו ולבני בניו, שהתנהגו בדרכו ובשיטתו, ואותו פנחס הקנאי פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן שקינא את קנאת ה', היה כולו רצוף אהבת יה ותשוקתה של השכנת שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, והקב"ה מעיד עליו הנני נותן לו את בריתי שלום.	2551 2552 2553
ולולי מדת האמת והשלום שבו, לא היה מוכשר ועלול לבצע מעשה קנאה זה, שהשקיט חרון אף ה' וחיידש את השלום בין ישראל לאביהם, ובחותמת ברית שלום שהניח הקב"ה על פנחס הקנאי בן הקנאי משיב חמה בן משיב חמה, נחתם ההצהרה השמימית למען דעת כל הדורות שהכל מרועה אחד, כל הכוחות העליונים למרות צורותיהם ולבושיהם החיצוניים, חד הם! ועל האדם להתאמץ להמשיך להוריד ולהרכין השכינה עליו, המאחד את כל כוחות הנפרדים וחלקי המדות, האמת והשלום אהבו, חסד ואמת נפגשו, צדק ושלום נשקו. (תורת הנפש).	2554 2555 2556 2557 2558 2559
	2560
מאמר תמד	2561
והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם תחת אשר קינא לאלוהיו ויכפר על בני ישראל (במדבר כ"ה י"ב).	2562 2563
חזר הכתוב מה שכבר נתבאר למעלה, וכמה חייבי כריתות נתנו ברמיזה, וכאן כפל דבריו, אבל רצה הקב"ה לפרסם בישראל כמה יקר בעיניו מדת הגבורה, כי לולא מדת הגבורה של פנחס היה ח"ו כליה משונאיהם של ישראל, כמ"ש והמה בוכים פתח אהל מועד, ופירש רש"י געו כולם בבכיה, בעגל עמד משה כנגד ס' רבוא וכאן רפו ידיו, אלא כדי שיבוא פנחס ויטול את הראוי לו.	2564 2565 2566 2567
וזה לשון הרמב"ן ז"ל ריש פנחס, הודיע הקב"ה למשה שישלם שכר טוב לפנחס על הצדקה שעשה עם ישראל, לכפר עליהם ולא מתו כולם במגפה, וכתוב עוד אחריו ושם איש ישראל המוכה אשר הוכה את המדינית זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני, וכתב הרמב"ן ז"ל להודיע כי ראוי היה לשכר הגדול הזה שהרג נשיא בישראל ובת מלך גוים, ולא ירא מהם בקנאתו לאלהיו.	2568 2569 2570 2571
הנראה באר היטב מתוך הכתובים, כי נכתב שם האיש המוכה בפסוק שלם, ואחריו עוד פסוק שלם על שם האשה המוכה, רק כדי לפרסם בישראל כמה יקר בעיניו ית' מדת הגבורה, ולכן גם הכפל בפסוקים כמו	2572 2573

שהקשינו למעלה, הכל לחבב את פנחס שלא נתירא מנשיא בישראל וממלך גוים, ואילו היה מורך הלב היו ח"ו כולם מתים במגפה.	2574
ואין ספק שלכן נתעלמה מהם הלכה וגעו כולם בבכיה, כדי לחזק לב ישראל שיתאמצו במדת הגבורה החביבה לפניו ית', ובפרט במקום שיש חילול השם, כמ"ש רש"י ז"ל בפסוק י"ד, להודיע שבחו של פנחס שאע"פ שזה היה נשיא לא מנע את עצמו מלקנא לחילול השם. (חכמה ומוסר ח"ב מא' רפ"ב).	2577
מאמר תמה	2579
ושם האשה המוכה המדינית כזבי בת צור ראש אומות (במדבר כ"ה ט"ו).	2580
ראש אומות, אחד מחמשת מלכי מדין את אוי ואת רקם ואת צור, והוא היה חשוב מכולם שנאמר ראש אומות, ולפי שנהג בזיון בעצמו להפקיר בתו מנאו שלישי (רש"י), ולכאורה אין הדבר מובן, מה איכפת ליה אם נמנה ראשון או שלישי? הלא כשנכתבה פרשה זו כבר מת ואיננו, ואיזה עונש הוא בעדו שמנאו הכתוב שלישי?	2581
זה תמוה לנו מפני שאנו רגילים לחשוב, אם צור מת צור איננו, חור מת חור איננו, ואין אנו רגילים לצייר בדמיוננו כי אחרי מות האדם עדיין חי הוא, וחיו אז מכילים את כל הענינים שאנו מרגישים פה, ביתר שאת ויתר עז באופן נעלה ונשגב, והתורה חיה וקיימת לעולם, בעוה"ז וגם שם בעולם העליון.	2582
לו הרגשנו זאת כראוי כי אז היינו מכינים את פשטות הכתוב, כי צור כשנכתב שלישי בתורה הרי הוא נמנה שלישי והכל יודעים זאת, וגם הוא יודע ומרגיש מזה צער ועלבון, איך שיהיה אם שנכתב שלישי משום עונש על המעשה המכוער הזה, או שנקטן באמת ומקומו הוא מעתה להיות נמנה שלישי למלכי מדין, אבל עכ"פ כשהוא נמנה בתורה שלישי, שלישי הנהו, איננו רגילים להרגיש זאת ולהתחשב עם זה כראוי, ולכן לא נבין את פשטות הדברים שזהו עונש לצור.	2583
התינוק יודע שכשהוא חוטא מייסרים אותו בשוטים או מעמידים אותו בפינה, והיה בשומעו כי איש אחד חטא, וענשו אותו בזה שפסקו מלקראתו לתורה שלישי, או שקוראים אותו לפני אחרון, היבין את העונש הזה? ודאי שלא יאמין שגם זה עונש, הוא יודע כי עונש הוא מכת לחי, העמדה בפינה, אבל לא עליה לפני אחרון, וזהו מפני שאין לו מושג בענינים אלו, וכן אנחנו נפלו כ"כ ממדרגת הדורות הראשונים, עד אשר אין לנו ציור במה שהוא חוץ מן העוה"ז, וממש שוכחים אודות מציאות העוה"ב, הפתגם היהודי אומר גם העוה"ז עולם הוא, ידיעה זאת אינה מזקת, אבל ידעו נא לכה"פ כי העולם האחר ג"כ עולם, אם לא העיקר. (שיעורי דעת ח"א דף 104).	2584
	2585
	2586
	2587
	2588
	2589
	2590
	2591
	2592
	2593
	2594
	2595
	2596
	2597
	2598
	2599
	2600
	2601
מאמר תמו	2602
ושם האשה המוכה המדינית כזבי בת צור ראש אומות (במדבר כ"ה ט"ו).	2603
להודיעך שנאתן של מדינים שהפקירו בת מלך לזנות כדי להחטיא את ישראל, ראש אומות אחד מחמשת מלכי מדין, את אוי ואת רקם ואת צור ואת חור ואת רבע, והוא היה חשוב מכולם שנא' ראש אומות, ולפי שנהג בזיון בעצמו להפקיר את בתו מנאו שלישי (רש"י שם), ולכאורה הרי שונא ישראל כזה, שמסר את נפשו לחתור תחת קדושת ישראל ולגרום להם ירידה מוסרית כזו, מן הראוי היה לבזותו בדברים חמורים ולגנותו עד היסוד, ואם כבר חשבה התורה לעונשו בזה ששידדה את מערכת הכיבודים, ולא מנתה אותו בראשונה לפי חשיבותו, הרי צריכה היתה לדחפו אחורנית ולמנותו אחרון.	2604
נראה לנו מכאן לימוד גדול מאד, שהתורה עושה הכל במדה ובמשקל, ואף גינוי הפושע הנבזה ביותר, התורה יודעת את המדה עד כאן ותו לא, התורה שהיא אור השכל העליון, הכל אצלה במדה ובמשקל, אמנם לפי תכונת נפשו הטבעית של האדם, כשמתירים לו לבזות אינו מבחין ואינו מגביל, הוא יוצא מכליו ומשלטון השכל, וכבר מטושטש אצלו הגבול שבין הגינוי של מצוה, לבין הגינוי שהוא הטבע שמוצא לו כאן מקום להתרחב ולהתפשט, והוא עובר על הגבול, ומשנאת דקרא לשנאה פרטית.	2605
ומזה עלינו לקחת לימוד גדול, שאף בעידנא דריתחא ולעת מצוא של צורך גינוי והענשת הזולת לפי הדין וההלכה, עלינו להתאמץ לשקול ולמדוד, ולא לערוב חלילה את נטיותנו הפרטיות ולהפריז על מדות התורה הן לחסד והן לשבט. (פרי חיים עמ' ק"ז).	2606
	2607
	2608
	2609
	2610
	2611
	2612
	2613
	2614
	2615
	2616
	2617
	2618
מאמר תמו	2619
ושם האשה המוכה המדינית כזבי בת צור ראש אומות (במדבר כ"ה ט"ו).	2620
בהיות צור ראש אומות ולא נרתע מלהפקיר את בתו, עמדו כולם והפקירו את בנותיהם, אם אחד מחבורה עושה מעשה, בין טוב ובין שאינו טוב, משפיע הוא בזה על החבורה ועל העם כולו, פרעה גזר ואמר כל	2621
	2622

הבן הילוד היאורה תשליכהו, אמר עמרם לריק ישראל מולידים? מיד פירש עצמו מתשמיש המטה וגרש את אשתו, עמדו כל ישראל וגרשו את נשותיהן (מד"ר שמות א').	2623
מעשה זה של עמרם השפיע על כל ישראל במדה כזו, שכולם קמו ועזבו את נשותיהם, כולם הלכו וניתקו עצמם בבת אחת, נטשו את נשותיהם לאחר קירבה וחיים משותפים במשך תקופה ארוכה, עד כדי כך מגיע כוחו של יחיד, עד שהוא מסוגל להשפיע לא רק על מישהו מיוחד שנמצא בקירבתו, אלא על כל הרבים על כל ישראל.	2624
ולפנינו מהדורה חוזרת של אותה התופעה כפי שממשיך המדרש ומספר, מרים אמרה לו לעמרם גזירתך קשה משל פרעה, שפרעה לא גזר אלא על הזכרים, ואתה על הזכרים והנקבות, פרעה רשע הוא וגזירתו ספק מתקיימת, אבל אתה צדיק וגזירתך מתקיימת! עמד והחזיר את אשתו, עמדו כל ישראל והחזירו נשותיהם, שוב חוזר הדבר על עצמו כי היחיד משפיע על הכלל, שאפילו בהחזרת נשותיהם לא שאלו ולא הירבו בשאלות ובקושיות, אלא מעשה עמרם גדול הדור השפיע עליהם גם כאן.	2625
ואף בפרשתנו הננו צופים בפלא שכזה, שעל הנשים לא נגזרה גזירת המרגלים לפי שהן מחבבות את הארץ, האנשים אומרים נתנה ראש ונשובה מצרימה, והנשים אומרות תנה לנו אחוזה, הנשים שאמרו תנה לנו אחוזה היו בנות צלפחד, ורק חמש נשים היו כמפורט בכתוב, מחלה נעה חגלה מלכה ותרצה, וא"כ למה זכו כל הנשים להנצל מהגזירה? משמע מכאן שחמש נשים אלה השפיעו על כל הנשים שגם הם התחילו לחבב את הארץ, ואזי זכו ולא נגזרה עליהן הגזירה.	2626
ומי השפיע על בנות צלפחד לחבב את הארץ? דבר זה מפורש להלן ותקרבנה בנות צלפחד בן חפר בן גלעד בן מכיר בן מנשה, למשפחות מנשה בן יוסף, ופירש"י ולמה נאמר למשפחת מנשה בן יוסף אחרי שכבר נאמר בן מנשה? אלא לומר לך, שיוסף שחיבב את הארץ שנא' והעליתם את עצמותי מזה אתכם, ובנותיו חיבבו את הארץ שנא' תנה לנו אחוזה, השפעת יוסף על משפחתו היתה כה חזקה, עד שגם נכדיו וניניו ספגו לקרבם את חיבת הארץ והשאיר אחריו ברכה, הבנות הללו אף שהיו חמש במספר, השפיעו על כל נשי ישראל לחבב את הארץ.	2627
ר' פרידא הוה ליה ההוא תלמידא דהוה תני ליה ארבע מאה זימני וגמר, נפק בת קול ואמרה ליה, ניהא לך דליספי על חייד ארבע מאה שנין, או דתזכי את ודורך לעלמא דאתי? א"ל דאזכה אנא ודרי לעלמא דאתי, א"ל הקב"ה תנו לו זו וזו (עירובין נ"ד), ויש להבין למה זכו בני דורו לאותו השכר הגדול בלא עמל? אלא כיון שר' פרידא הראה דוגמא של מסירת נפש שהתבטאה בענוה וסבלנות, ללמד ד' מאות פעמים עם עמל ויגיעה של ימים ולילות, ובזה היה להם למורה דרך גם הם להתנהג ככה, ולכן זכו כעת בשביל עצמם.	2628
ואמר הגה"ח ר' ישראל סלנטר זצ"ל, תנו לי אדם אחד שהוא בעצם ירא שמים ושלם במדות טובות, אז יש בידי סיכויים שאחזיר את כל העולם לטובה, הלא אף לחטא יש ביכולתו של אחד להרשיע דור שלם, כמו בנות מדין שהתמסרו לבזות את עצמם והשפילו את כבודם, ההפקרות של בתו השפיעה על כל בנותיהם שהפקירו עצמן לזנות.	2629
ומצינו בגמ' (מגילה כ"ז) שאלו תלמידיו את רבי זכאי במה הארכת ימים? אמר מימי לא כניתי שם לחברי, ולא בטלתי קידוש היום, אמא זקנה היתה לי, פעם אחת לא היה לי קידוש, מכרה כפה שעל ראשה והביאה לי קידוש היום, כשמתה הניחה לי ש' גרבי יין, כשמת הניח הוא ג' אלפי גרבי יין ומפרש הרמב"ן ז"ל בס' האמונה והבטחון פ"ז, אפשר י"ל מה שהיה מדקדק במצוה זו, שלמד מאמו להיות נזהר בקידוש היום, שכן למד שעשתה אמו והוא עודנו קטן.	2630
הציור הזה של מסירות נפש וחביבות המצוה שהפגינה אמו במוכרה את הכיפה שלה, שהיא קישוט ותפארת לנשים, ומוכנה היתה לוותר על כתר יופיה כדי לחבב את המצוה, דבר זה השפיע על הבן שהיה נוהג אף הוא במסירות במצוה זו, ומן השמים העריכו את מסירותם והוקרתם למצוה זו ונשתלם להם אף בחייהם, שנתעשרו ונמלאו מחסניהם באלפים גרבי יין, כזה הוא כוח של השפעה וזהו גורל הצדיקים וזכותם.	2631
א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן, א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן, כל המלמד את בן חבירו תורה זוכה ויושב בישיבה של מעלה, וכל המלמד בן עם הארץ תורה, אפילו הקב"ה גוזר גזירה מבטלה בשבילו, ופי' המהרש"א ז"ל דכל המלמד תורה עם בן חבירו, שגם חבירו בן תורה ומביאו לישיב בישיבה, אז הוא זוכה לישיב בישיבה של מעלה, והמלמד בן עם הארץ תורה, שלפי גזירתו לא יהיה בעל תורה, דכל המוליד בדומה הוא מוליד, אבל הלומד עמו ומבטל טבעו וגזירתו, זוכה שהקב"ה מבטל גזירתו בשבילו, כפירש"י שאני גוזר גזירה ואתה מבטלה עכ"ל.	2632
ויקרא משה לכל זקני ישראל, ה"ד ביששים חכמה ואורך ימים תבונה (מד"ר פ' בא ט"ז א'), למה זכו הזקנים שיגאלו ישראל על ידיהן? אלא בשעה שנגלה הקב"ה על משה בסנה, א"ל לך ואספת את זקני ישראל, מיד וילך משה ואהרן ויאספו את כל זקני ישראל, ויאמן העם, אמר הקב"ה הריני פורע לזקנים על	2633
	2634
	2635
	2636
	2637
	2638
	2639
	2640
	2641
	2642
	2643
	2644
	2645
	2646
	2647
	2648
	2649
	2650
	2651
	2652
	2653
	2654
	2655
	2656
	2657
	2658
	2659
	2660
	2661
	2662
	2663
	2664
	2665
	2666
	2667
	2668
	2669
	2670
	2671
	2672

שעשו את ישראל להאמין בשמי, בשעה שאמר משה אלהי אבותיכם שלחני אליכם, אילו לא קיבלו	2673
הזקנים את דבריו של משה, אף כל ישראל לא היו מקבלין, אלא הזקנים קיבלו תחילה ומשכו כל ישראל	2674
אחריהם, ועשו אותם להאמין לשמו של הקב"ה, אמר הקב"ה אני עושה להם כבוד, ויהיה גאולת ישראל	2675
על ידיהן של זקנים, שנא' ויקרא משה לכל זקני ישראל, לפיכך הכתוב משבחן בישישים חכמה.	2676
(מעייני החיים).	2677
	2678
מאמר תמה	2679
צרור את המדינים והכיתם אותם, כי צוררים הם לכם בנכליהם אשר נכלו לכם על דבר פעור (במדבר	2680
כ"ה י"ז).	2681
איתא במדרש (במד"ר כ"א ה'), אע"פ שכתבתי כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום, לאלו	2682
לא תעשו כן לא תדרוש שלומם וטובתם, עוד שם אע"פ שכתבתי לא תשחית את עצה, לאלו לא תעשו כן	2683
אלא חבלו אילנותיהן, חזינן שהנהגת הקב"ה עם מדין היתה הנהגה שונה וחמורה יותר משאר כל	2684
המלחמות, ואיתא בחז"ל (ילקו"ש דברים ב') שעלה בדעת משה רע"ה, שאם למדינים שבאו רק לעזור את	2685
מואב היה עונש חמור כ"כ, מואבים עצמם עאכו"כ.	2686
א"ל הקב"ה אל תצר את מואב, הנהגה עם מואב צריכה להיות שונה מהנהגה עם מדין, והטעם בזה כי	2687
היתה תביעה על מדין שהיו מתעברים על ריב לא להם, מואב פחדו מישאל שהיו חונים סביבותיהם ולכן	2688
באו להכשיל את ישראל, ולכן עונשם קל יותר, אמנם מדין שלא היו נוגעים בדבר ומ"מ באו לעזור את	2689
מואב, לכן לא תדרוש שלומם וטובתם וצרור את המדינים עד כלותם, וצריך הבנה מדוע חמור כ"כ ענין	2690
מתעבר על ריב לא לו, שעבור זה לבד נענשו יותר ממואבים עצמם שהם היו המחטיאים את ישראל.	2691
ומבואר בזה ענין חדש בהנהגת הקב"ה ומשפטיו, מורגלים אנו להבין כי עבודת המדות ותקונן, הם דברים	2692
עמוקים הנתבעים מאת גדולי וחכמי ישראל, ואילו מאת פשוטי העם לא יתבעו כלל ענין תקון המדות,	2693
ומגלה לנו התורה שענין המדות וחובת העבודה עליהם הם ענינים הנתבעים מכאו"א, ואף הרשעים ואומות	2694
העולם יתבעו על מדותיהם הרעות, ולכן נענשו מדין בצרור את המדינים והכיתם אותם יותר ממואב, כי	2695
מעשה המואבים נבע מחמת חשש ופחד מישאל.	2696
ואילו המדינים שהתעברו על ריב לא להם ובאו לעזור את מואב, למרות שלא היתה להם סיבה לכך, הרי	2697
זה ראייה למדת הקנאה שהיתה בהם, שקנאו בהצלחת וגאולת ישראל, ומדת הקנאה דחפה אותם לעזור	2698
למואב להחטיא את ישראל, ועונש בעל המדות רעות חמור הוא לאין שיעור, ולכן נענשו המדינים בלא	2699
תדרוש שלומם, והנה כאשר נתבונן במעשינו ובאורחות חיינו נראה שאין אנו רחוקים ממדות אלו, ואותה	2700
המדה שנמצאת באנשי מדין נמצאת אף בנו, הקנאה התאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם (אבות	2701
ד').	2702
כתב הרמח"ל הקנאה אינה אלא חסרון ידיעה וסכלות, כי אין המקנא מרויח כלום לעצמו וגם לא מפסיד	2703
למי שהוא מתקנא בו, והוא דבר יארע על הרוב ברוב בני אדם, כי אע"פ שלא יהיו בעלי קנאה ממש אמנם	2704
לא ניקו ממנה לגמרי (מס"י י"א), מפורש בדבריו שמדת הקנאה מקפת רוב בני האדם, ומעתה פשוט כמה	2705
חייבים אנו להשתדל לעקור מקרבנו מדת הקנאה ולהשריש בקרבנו מדת טוב עין שהיא היפוכה של מדת	2706
הקנאה, ולחפוץ מאד בטובת זולתו ולשמוח בראותו טובת חברו, והיא מדתו של אאע"ה וכדתנן במתני'	2707
כל מי שיש בו ג' מדות הללו הרי זה מתלמידיו של אאע"ה, רוח נמוכה ועין טובה ונפש שפלה (אבות ה'),	2708
ועיין רש"י שביאר טוב עין שיהא כבוד חבריך חביב בעיניך.	2709
מי שזכה להיות מטובי העין רחוק מאד מקנאה, שהרי נהנה ושמה בטובת חברו, אך הרע עין שעינו צרה	2710
בטובת זולתו, מקנא בו ושואף ומשתדל למנוע טוב מהבריות, וזו היתה מדתם של המדינים, שמכוח רוע	2711
העין שהיתה בם נתקנאו בטובתן של ישראל, והתעברו על ריב לא להם, ובאו לעזור את מואב להחטיא את	2712
ישראל, ומדה זו מביאה אותו ליותר גרוע כמ"ש המס"י שם, אמנם יש מי שסכלותו רבה כ"כ, עד שאם	2713
יראה לחבירו איזה טובה יתעשש בעצמו, וידאג ויצטער עד שאפילו הטובות שבידו לא יהנוהו מצער מה	2714
שהוא רואה ביד חברו, הוא מ"ש החכם (משלי י"ד) ורקב עצמות קנאה.	2715
וזו מצינו בבלעם הרשע, שלמרות עושרו וחכמתו לא הסתפק בהם וכל שאיפתו היתה רק להרע לישראל,	2716
לו היינו מכירים מעט את מדותינו, היינו בושים בעצמנו בראותנו היאך מדת רוע העין שולטת בנו, וכל	2717
מעשינו מודרכים מכוח מדה זו, ורק ע"י עבודה מרובה נזכה להגיע להיות מבעלי טוב עין.	2718
הוי מתפלל בשלומה של מלכות שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו (אבות ג') מגלים לנו חז"ל	2719
הק' עד היכן מגיע עומק מדות האדם שמוגל לבלוע את חברו כמשמעו, אף שבליעת אדם חי רעה היא	2720
להבולע, כ"כ טמון בעומק נפשו של האדם הרצון להרע לזולתו, שמוכן אף לסבול בעצמו והעיקר שחבירו	2721
ינזק, כאשר נתבונן נראה כמה קרובים אנו למדה זו, הרי דוברים אנו לשון הרע על חברינו, וכי דברי	2722

לשון הרע אינו בגדר איש את רעהו חיים בלעו, הרי מזיקים אנו ממש לזולתנו בדברי לשון הרע, ולפעמים מדברים אנו מענינים הנוגע לנפש חבירנו ואיננו חשים כלל, אין זאת אלא כי יצר לב האדם רע מנעוריו, ונמצא באדם רוע ופחיתות המתאימים לבעלי חיים ממש.	2723 2724 2725
איתא במדרש (במדב"ר כ"א ט"ו) א"ל הקב"ה קח לך את יהושע בן נון, ועשה משה בטוב עין, משל למלך שאמר לבן ביתו תן לפלוני סאה של חטים הלך ונתן לו סאתים, כך אמר הקב"ה למשה וסמכת את ידך עליו יד אחת, מה עשה ויסמוך את ידיו ויצוהו, לקיים מה שנאמר טוב עין הוא יבורך (משלי כ"ב), זו היא המדרגה העליונה של טוב עין, אף בשעה שרצה משרע"ה להוריש גדולתו לבניו, כיון ששמע דבר ה' שיתן גדולתו ויסמוך את יהושע, נתן לו בכל מדת ההטבה שיכול להיות, ולא רק שקיים את דבר ה' אלא עוד הוסיף עליו, שהקב"ה א"ל שיסמוך יד אחת והוסיף משה רע"ה וסמך את שתי ידיו.	2726 2727 2728 2729 2730 2731
חזינן כמה יקרה וחשובה מדת טוב עין שעל ידה נמנה מכלל תלמידיו של אברהם אבינו ע"ה, וכל מי שנתברך במדה זו קרוב מאד שישג השלמות בכל הענינים, בין ממה שנוגע לבין אדם לחבירו ובין מאשר נוגע לבין אדם למקום, כי בעל טוב עין שמח ומרוצה בהנהגת השי"ת, והדרך להגיע למדה זו רק ע"י אמונה בהשגחת השי"ת, וראה במס"י שהדרך להתמודד עם מדת הקנאה היא, לו ידעו ולו יבינו כי אין אדם נוגע במוכן לחבירו ואפילו כמלוא נימה, והכל כאשר לכל מה' הוא כפי עצתו הנפלאה וחכמתו הבלתי נודעת, הנה לא היה להם טעם להצטער בטובת רעיהם כלל.	2732 2733 2734 2735 2736 2737
המאמין האמיתי אין לו אלא רצון ה' ית', ומכיון שרואה שרצונו ית' בהצלחת זולתו הרי זה נהפך אף לרצונו, וכל המדות נובעות רק מחסרון אמונה שסובר שחבירו מקבל ולוקח מעצמו ולכן מתקנא בו, והיינו דאמרינן בגמ' (מכות כ"ג) בא חבקוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה, שבשעה שזוכה לאמונה אמיתית אף שאר המדות רעות רחוקים מאתו, ולכן הכל תלוי באחת והיא האמונה. (אור יחזקאל ח"ד עמ' ר"ז).	2738 2739 2740 2741 2742
	2743
מאמר תמט	2744
שאו את ראש כל עדת בני ישראל מבן עשרים שנה ומעלה לבית אבותם כל יוצא צבא בישראל (במדבר כ"ו א')	2745 2746
בכתוב זה מצוה השי"ת לסדר מפקד ומנין של עם ישראל, שאין בו לכאורה שום הפתעה ושום דבר בלתי רגיל, בכדי שיצטרך לאיזה התכונות נפשית מיוחדת, כי כל עיקרה רק לעבור בסקירה שהמפקד יהיה שלם למען דעת מניינם הכללי של בני ישראל.	2747 2748 2749
אבל כאשר נתבונן במקראי קודש שלפנינו נמצא ענין עמוק מאד, וידבר משה ואלעזר הכהן אותם, פירש"י דברו עמם על זאת שציוה המקום למנותם, ושוב פירש"י אמרו להם צריכים אתם להמנות (ועיין באונקלוס ובאבן עזרא), והספורנו מוסיף משה ואלעזר אמרו לישראל שיאמרו ויגידו כל פרטיהם, מזה רואים שלא מסירת דברים גרידא היו דברי משה ואלעזר, ולא פעולה רגילה היתה מעשה המנין, אלא שקדם לה תנועה גדולה שהקיפה את העם כולו, ושהיתה מלווה בהרחבת דברים והכשרה נפשית ותכונה לקראת מילוי מצות המנין.	2750 2751 2752 2753 2754 2755
חז"ל הקדושים מגלים לנו דבר זה, שהוא כלול בטעם כל המנין עצמו וכך הם דבריהם, מתוך חיבתם לפניו מונה אותם (רש"י ריש במדבר), הרמב"ן ז"ל מוסיף לבאר ואומר, ולא הבינותי טעם המצוה הזאת למה צוה בה הקב"ה, כי היה צורך שיתיחסו לשבטיהם בעבור הדגלים, אבל ידיעת המספר לא ידעתי למה צוה שידעו אותו, אולי להודיעם חסדו עליהם כי בשבעים נפש ירדו אבותיהם מצרימה ועתה הם כחול הים, ואחרי כל דבר ומגפה ימנם להודיע כי הוא משגיא לגוים ימחץ וידיו תרפנה, וזה שאמרו רבותינו מרוב חיבתם מונה אותם כל שעה.	2756 2757 2758 2759 2760 2761
כאשר נעמיק בדבר נמצא בזה ענין נפלא, חביב אדם שנברא בצלם (אבות פ"ג), כל אדם אף בן נח שנברא בצלמו של הקב"ה, יש לו מעלה יתירה הראוי להאהב עבודה, אבל חביבים ישראל שנקראו בנים למקום, בני אברהם יצחק ויעקב, חביבותם יתירה נקראו בנים אתם לה' אלהיכם (דברים י"ד), גדולה מזו אומרים חז"ל, בג' לשונות של חיבה חיבב הקב"ה את ישראל, בדביקה בחשיקה ובחפיצה, בדביקה ואתם הדבקים, בחשיקה לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם, ובחפיצה כי אתם תקראו ארץ חפץ (ב"ר פ').	2762 2763 2764 2765 2766
חביבות זו הראה הקב"ה לאבותינו ולנו, מעת הכיר אברהם אבינו את בוראו, ואח"כ במצרים וביציאתנו משם באותות ובמופתים לעינינו, אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו (עיין חובת הלבבות הבחינה ה'), ובשבעים נפש ירדו אבותינו למצרים, ואף שעינו אותנו ושעבדו בנו יצאנו ככוכבי השמים אנשי חיל גבורים ושלמים.	2767 2768 2769 2770
מקור וטעם חיבה זו נתבאר בדברי הרמב"ן ז"ל, על הפ' לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם (דברים ז'), ואלו דבריו, וטעם חשק שנקשר עמכם בקשר אמיץ שלא יפרד מכם לעולם כלשון וחשוקיהם כסף,	2771 2772

ויבחר בכם מכל העמים שתהיו אתם סגולה ונחלה לו, ואמר הטעם כי מאהבת ה' אתכם בחר בכם, שראה	2773
אתכם ראויים להתאהב לפניו ונבחרים לאהבה יותר מכל העמים, ולא הזכיר בזה טעם מן הבחירה, כי	2774
הנבחר לאוהב היודע לסבול את אוהבו בכל הבא עליו ממנו, וישראל ראויים לכך מכל עם כמ"ש שלושה	2775
עזים הם, ישראל באומות, כי יעמדו לו בנסיונות או יהודאי או צלוב עכ"ל.	2776
זה סוד חיבתנו לפניו, מיום שהכירו אבותינו את בוראנו ית' עמדו לפניו בנסיונות עצומים, ואנחנו בניהם	2777
הלכנו אחריו במדבר בארץ לא זרועה, קבלנו עלינו את התורה והמצוות בכל לבבנו ובכל נפשנו, ונשרש	2778
בנו הכוח הזה בכל הדורות עד היום הזה דור עקבתא דמשיחא, כאלפים שנות גלות אלפי רבבות וקהילות	2779
קדושות מסרו את נפשן על קידוש שמו ית' ולא נטמעו בין הגוים, זו היא תפארתנו וזו היא סיבת חביבתנו.	2780
ולא לחינם שפעולה זו נעשית ע"י גדולי ישראל משה ואהרן ונשיאי המטות, והאריכה תורתנו הק' בפרשה	2781
שלמה בכל שבט ושבט שנפקדו במספר שמות, ולא כללה הדבר לכל השבטים ביחד, ומה נעימים ומאירים	2782
לנו לשון חכמינו ז"ל, אין שאו אלא לשון גדולה, אמר הקב"ה לישראל, כשם שיש לי תלוי ראש על כל	2783
באי עולם, שנא' לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש (דברי הימים), אף לכם עשיתי תלוי ראש, שנא'	2784
שאו את ראש כל עדת בני ישראל, לקיים מה שנא' וירם קרן לעמו (תהלים קמ"ח). (הגיוני מוסר	2785
ח"ב עמ' ל"ז).	2786
	2787
מאמר תנ	2788
ובני אליאב נמואל ודתן ואבירם קריאי העדה אשר הצו על משה ואהרן בעדת קרח (במדבר כ"ו ט').	2789
למה חזרה התורה וכתבה את יחוסם של דתן ואבירם? כלום אינם מוכרים כבר מן הנאמר בתורה לפני כן?	2790
והלא תולדותיהם ומעשיהם של רשעים אלו ידועים ומפורסמים לכל אחד ואחד? הם דתן ואבירם שהוכיחו	2791
את ירידתם המוסרית עוד בהיותם במצרים, כאשר פגעו במשה רבינו ע"ה, הם העיזו ופגעו במשה ואהרן	2792
כאשר יצאו נגדם בטענות ובדברי זלזול, באמרם ירא ה' אליכם וישפוט אשר הבאשתם ריחנו בעיני	2793
פרעה, הם שמסרו לפרעה כי בורחים ישראל ממצרים ואינם חוזרים (תרגום יב"ע בשלה י"ד ג'), הם	2794
שהותירו מן המן (שם ברש"י ט"ז כ').	2795
הם שמרדו במשה ובדבר ה' שלא יצאו ממצרים, ונשארו שם עד שבאו אח"כ (תרגום יב"ע בשלה י"ד	2796
ג'), הם שאמרו ניתנה ראש ונשובה מצרימה, למנות דתן במקומו של משה ואבירם במקומו של אהרן	2797
(ילקוט שלח י"ד), הם שהיצו על משה ואהרן בעדת קרח, אם כן למה הוצרכה התורה לחזור ולספר שוב	2798
את יחוס שני האנשים הרשעים הללו דתן ואבירם, ולספר על מפלתם? כלום יש מקום לטעות ולחשוב	2799
שיש דתן ואבירם אחרים? ללא ספק יש כוונה מיוחדת בזה שהתורה חזרה ופירסמה, מהי איפוא הכוונה?	2800
ואפשר לומר כי התורה ירדה לעומק כוחות הנפש של האדם, בידועה כי אנשים הרואים חטא בפעם	2801
הראשונה, ועוד חטא גדול מצד אנשים המורדים בשליחי ה', הרי הם מתקוממים ומוכנים לקרוע כדג	2802
אותם מורדים, לגנותם להתרחק מהם ולהרחיקם מקהל ה', לנדותם ולהחרימם ולא להיות במגע עם רוחם	2803
הרעה, אולם כעבור זמן מסויים, עלולה רוח קנאות זו להתקרר ולהצטנן, טבעו של אדם שהוא מתרגל	2804
ומסתגל לאווירה רעה כזו ולהשלים עם קיומה, ואם קודם לכן הוא מקנא וזועק נגד, הרי במשך הזמן הוא	2805
מתחיל להתרגל לקיום התופעה הרעה.	2806
הוא אמנם מתרחק ממנה אולם ההתלהבות הולכת ופגה, ומכאן כבר קרובה הדרך שהוא עצמו יתחבר	2807
לרע, יהיה מוכן להיות שכן לו, ביקורתו נחלשת, עיניו כבר אינן מבחינות בחטא כדבר מאוס ומגונה,	2808
השפלת כבוד התורה אינה מזעזעת אותו, דברי בלע על ה' על תורת ישראל ומצוותיה, אינם גורמים לו	2809
שום רעדה נפשית.	2810
לכן באה התורה וחזרה וסיפרה על מעשי הרשעים הללו, הם דתן ואבירם, גילתה שוב את מעשיהם	2811
הזדוניים, כדי לעורר בלבותינו שוב את ביקורת הרע, שלא יתקרר לבו של המאמין ולא ייעשה אדיש	2812
כאשר פוגעים בתורת ה', שהדעת לא תתרגל להשחתה נוראה זו, לא להתקרב למעשים כאלו, האריכה	2813
התורה וחזרה וסיפרה שוב את מעשה דתן ואבירם על מנת לרענן את המחשבה ולחדש את ביקורת הרע,	2814
ע"י גילוי מחדש חטאם ועונשם, ועיין באור החיים הק' שם שמקשה זה ומתרץ באו"א.	2815
מספרים על מרן בעל החפץ חיים זצ"ל, שבימי המלחמה הראשונה שגלה עם ישיבתו למדינת רוסיה,	2816
לאיזור שהיו בו מעט אנשים מבני ישראל, ומתוכם רק מעט שומרי תורה ומצוות, פעם עבר בשבת ברחוב	2817
וראה חילול שבת, חזר מיד לשיבה והשמיע שיחה מוסרית, ובתוך השיחה פרץ בבכי עז ואמר אוי לי	2818
שראיתי חילול שבת! כעבור כמה שבועות שוב נתקל בחילול שבת, חזר לשיבה ושוב השמיע שיחה	2819
מוסרית ובכה על חילול שבת שנתקל בו, אבל הוסיף אז ואמר, כי הוא מרגיש שבכיותו לאחר שראה את	2820
חילול השבת בפעם השניה, היתה פחות חמימה מן הבכיה שבכה לאחר שראה בפעם הראשונה את חילול	2821
השבת, שאז נבהל מאד מן העבירה החמורה שיהודים עוברים עליה.	2822

רק בעל החפץ חיים, שהיה שוקל ומוודד במדת נפשו כל דבר, וכל רגעי חייו היו ספורים לו ולא יצא אף אחד מהם לבטלה, רק הוא יכול היה להבחין את ההבדל בין בכיה לבכיה, בין חמימות לחמימות, ובין חמימות למעט קרירות, בין התפעלות לאדישות, הוא הכיר את הטבע והשתדל להתרומם מעליו, השתדל שלא לאבד את חריפות ביקורת הרע ואת תיקון עצמו. (אור חדש).	2823 2824 2825 2826 2827
מאמר תנא	2828
ובני קרח לא מתו (במדבר כ"ו י"א).	2829
ובני קרח לא מתו, שהיו מנושאי המקדש, שנא' כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו, ולא נמצאו עם קרח אביהם (פסיקתא זוטרתית), ברור כשמש כי השעה שבה נמצא האדם יושב בין כותלי בית המדרש, ועוסק בתורה ובעבודה ובחברת החכמים, הרי הוא מונע מעצמו כמה מקרים רעים שהם סכנות לגוף ואבידה לנפש, בני קרח שהיו טרודים ועוסקים בעבודת הקודש, נמצאו במקום קדוש ולא שהו אז עם קרח אביהם, ולכן ניצלו מהשפעתו ונמלטו מבאר שחת.	2830 2831 2832 2833 2834
איתא בגמ' (ביצה כ"ד), מצודות חיה ועוף ודגים שעשאן מערב יום טוב לא יטול מהן ביום טוב, אלא א"כ יודע שניצודו מערב יום טוב, דספק הכנה אסור, ומעשה בנכרי שהביא דגים לרבן גמליאל ואמר מותרים הן דספק הכנה מותר, אלא שאין רצוני לקבל הימנו שאני שונא אותו, מותרין למאי? רב אמר מותרין בטלטול, דכולי האי לא אחמור בספק מוכן דלא אסור בטלטול, אבל באכילה לא שרינהו רבן גמליאל, ולוי אמר מותרין באכילה, אמר רב לעולם אל ימנע אדם עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת, דאנא ולוי הוינן קמיה דרבי כי אמרה להא שמעתתא, באורתא אמר מותרין באכילה בצפרא אמר מותרין לקבל, אנא דהוה בי מדרשא הדרי בי, לוי דלא הוי בי מדרשא לא הדר ביה.	2835 2836 2837 2838 2839 2840 2841
לפעמים עובר אצל בני אדם, ובתוכם גם בני עליה השוקדים על דלתי התורה הרהור קל, כי לא יוסיף ולא יגרע אם יחסיר שעה בלימודו, לא יאבד דבר אם יעדר זמן כלשהו מלהיות באהלי החכמים ובדיבוק חברים, הוא בטוח כי לא יפסיד, אלא שמחשבה והרהור קל כזה טעות גדולה היא, כי יש הבדל בין מי שצמוד לבית מדרשו מצפרא עד אורתא ואורתא בכלל, לבין מי שיש אצלו הפסק בין צפרא לאורתא, כההיא עובדא דרב ולוי שבאורתא נשתנה הדין.	2842 2843 2844 2845 2846
אלישע בן אבויה היה יושב ושונה בבקעת גנוסר, וראה אדם אחד שעלה לראש הדקל בשבת ונטל האם על הבנים וירד בשלום, במוצאי שבת ראה אדם אחר שעלה לראש הדקל ונטל הבנים ושלח את האם וירד והכישו נחש ומת, אמר כתוב שלח תשלח את האם והבנים תקח לך למען ייטב לך והארכת ימים, היכן טובו של זה והיכן אחרית ימים של זה? ולא ידע שדרשה ר' עקיבא בציבורא, למען ייטב לך בעולם שכולו טוב, והארכת ימים לעולם שכולו ארוך (מד"ר רות ו'), משמע שאלישע בן אבויה לא היה אז באותה שעה בבית המדרש בשעה שדרש ר' עקיבא ברבים, וההפסד שהיה מהיעדרו באותו יום ידוע.	2847 2848 2849 2850 2851 2852
יפקוד ה' אלהי הרוחות לכל בשר איש על העדה (פנחס כ"א), ובמדרש מה ראה משה לבקש הדבר הזה אחר סדר נחלות? אלא כיון שירשו בנות צלפחד אביהן, אמר משה הרי השעה שאתבע צרכי, אם הבנות יורשות בדין שירשו בני את כבודי? א"ל הקב"ה נוצר תאנה יאכל פריה, בניך ישבו ולא עסקו בתורה, יהושע הרבה שרתך והרבה חלק לך כבוד, והיה מסדר את הספסלין והוא פורס המחצלאות, הואיל והוא שרתך בכל כוחו, כדאי הוא שישמש את ישראל שאינו מאבד שכרו, וברש"י שם אמר לו הקב"ה, לא כך עלתה במחשבה לפני, כדאי הוא יהושע ליטול שכר שימושו שלא מש מתוך האהל.	2853 2854 2855 2856 2857 2858
ויקם משה ויהושע משרתו, ויעל משה אל הר האלהים ומבאר רש"י לא ידעתי מה טיבו של יהושע כאן? ואומר אני שהיה התלמיד מלווה לרב עד מקום הגבלת תחומי ההר, שאינו רשאי לילך משם והלאה, ויעל משה לבדו אל הר האלהים, ויהושע נטה שם אהלו ונתעכב שם כל מ' יום, שכן מצינו כשירד משה וישמע יהושע את קול העם ברעה, למדנו שלא היה יהושע עמהם.	2859 2860 2861 2862
שימוש הרב שיהושע עשה למשה היא דוגמה שאינה מצויה ואין כמותה, משה עלה למרום, מה לו ליהושע לעשות ארבעים יום תחת ההר, להקים אהלו ולא ירד לביתו לתוך קהל ישראל, ולא פנה לעסקיו הרוחניים אלא ישב והמתין כדי שיוכל לקבל מיד את רבו, ברגע הראשון תיכף שירד מן ההר, שלא יהיה הפסק בינו לבין רבו אפילו לרגע ולשניה אחת, שלא מש ממה רבו ואהלו.	2863 2864 2865 2866
כל כך דבוק היה יהושע לרבו ולא מש ממנו, עד שהתמיה עצמו בעיני כל רואיו, והם קראוהו כסיל כמבואר (בילקוט משלי כ"א), אוצר נחמד ושמן בנוה חכם זה משה, וכסיל אדם יבלענו זה יהושע, שלא היה בן תורה והיו ישראל קורין אותו כסיל, ובשביל שהיה משרת משה זכה לירשותו, שהיה מכבדו ופורס סדין על הספסל ויושב תחת רגליו, לפיכך אמר הקב"ה איני מקפח שכרך, ועליו נאמר נוצר תאנה יאכל פריה. (מעייני החיים).	2867 2868 2869 2870 2871
	2872

מאמר תנב	2873
ובאלה לא היה איש מפקודי משה ואהרן הכהן אשר פקדו את בני ישראל במדבר סיני (במדבר כ"ו ס"ד).	2874
ובאלה לא היה איש מפקודי משה ואהרן, אבל על הנשים לא נגזרה גזירת המרגלים, לפי שהן היו מחבבות	2875
את הארץ, האנשים אומרים נתנה ראש ונשובה מצרימה והנשים אומרות תנה לנו אחוזה, לכך נסמכה	2876
פרשת בנות צלפחד לכאן (רש"י שם), והלא רק חמש נשים היו כאן בנותיו של צלפחד, מחלה, נעה,	2877
חגלה, מלכה ותרצה, וא"כ למה זכו כל הנשים להינצל מהגזירה? משמע מכאן שכל הנשים זכו בזכות	2878
עצמן, אבל הן הושפעו כולם מחיבת הארץ של חמש נשים אלו, נמצא כי זכו בזכות עצמן בזכות שחיבבו	2879
את הארץ ולכן לא נגזרה הגזירה עליהן.	2880
מכאן לימוד ותביעה על אנשי הרוח שאשמת ירידת התורה והאמונה בעולם תלויה בראש, כי לו היו	2881
גדולים במדרגתם, באמונתם ובתיקון נפשם, בוודאי שהדבר היה משפיע גם על הרחוקים, אוויר העולם	2882
היה מתבשם מרוח תורתם, ומה שיש חסרון בעולם בתורה ובריאה הוא מפני החסרון שיש במחנה	2883
היראים, והלא רואים עובדה זו מבנות צלפחד שהשפיעו על כל נשי ישראל.	2884
ומי השפיע על בנות צלפחד לחבב את הארץ? דבר זה מפורש להלן בפרשת פנחס, ותקרבה בנות צלפחד	2885
בן חפר בן גלעד בן מכיר בן מנשה, למשפחות מנשה בן יוסף, ולמה נאמר למשפחות מנשה בן יוסף, והלא	2886
כבר נאמר בן מנשה? אלא לומר לך שיוסף שחיבב את הארץ, שנאמר והעליתם את עצמותי מזה אתכם,	2887
בנותיו חיבבו הארץ שנא' תנו לנו אחוזה (שם ברש"י כ"ז א').	2888
יוסף השפיע על משפחתו עד שנכדיו וניניו התרשמו ממנו והשאיר ברכה אחריו, הבנות הללו שינקו ממנו	2889
השפעה של חיבת הארץ השפיעו אחרי כן על כל בנות ישראל, מדה טובה המושרשה באבות עוברת	2890
בירושה לבנים, אולם גם יחיד יכול להשפיע אם הוא ולבו בוערים כאש באהבת ה', ואם העולם לקוי	2891
בהכרת אהדות הבורא, הרי עלינו לחפש את האשמה אצלנו, החסרון הוא בנו.	2892
דבר אל בני ישראל, איש או אשה כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה' מיין ושכר יזיר חומץ יין וחומץ	2893
שכר לא ישתה וכל משרת ענבים לא ישתה, לחים ויבשים לא יאכל (נשא), הכתוב מתחיל ואומר איש או	2894
אשה וחוזר ואומר יפליא בלשון זכר לבד? ויש לפרש כי הגורם הראשון היה האיש, הוא גרם שגם האשה	2895
תתעורר בעקבותיו לנדור ולהזיר בניירות, כי האשה בכוחותיה ובתכונותיה היא חלושה יותר, ומושגיה	2896
הרוחניים הם למטה מדרגת האיש.	2897
אבל בגלל האיש גם היא התרוממה להשגת הפרישות והנזירות, וא"כ העיקר הוא האיש שהתחיל, ולכן	2898
מסיים הכתוב בלשון זכר שהכל הולך על שמו, השפעת היחיד עשויה להיות רחבה ומקיפה ביותר, לא רק	2899
על סביבתו לא רק בקרב מקורביו ואלו הדומים לו בהשפעתו, אלא אף על אלו הרחוקים מן המחנה שלו,	2900
הוא יכול להשפיע גם על יצורי עולם, אפילו על החי והצומח.	2901
ויזכור אלהים את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה אשר אתו בתיבה, מה זכר להם לבהמות זכות שלא	2902
השחיתו דרכם קודם לכן ושלא שימשו בתיבה (רש"י נח ח' א'), הצניעות שנח ומשפחתו נהגו בתיבה,	2903
השפיעה גם על החיות והבהמות שהתנהגו בצניעות, נח טיהר את האויר בתיבה אשר סילקה את החטא, עד	2904
שגם השפיע על הטבע של כל הנבראים, שבעל כרחם התנהגו בצניעות, כאילו עשו זאת מדעת והכרה	2905
ומבחירה, הוה אומר כל הבריאה מושפעת הן לטובה והן לרעה.	2906
עורב עוף אכזרי הוא (עירובין כ"ב.). א"כ איך הביאו העורבים לאליהו הנביא לחם ובשר בבוקר ובערב,	2907
בשעה שאחאב ביקש את נפשו כאשר הכריז אליהו שג' שנים לא יהיה טל ומטר? (והמהר"ל מתרץ	2908
כדרכו), וי"ל לפי דרכנו, כיון שנמצא העורב בתיבה של נח הצדיק שעשה חסד עם כל החיות, י"ב חודש	2909
לא טעם טעם שינה לא נח ולא בניו שהיו זקוקין לזון הבהמה והחיות והעופות, והארי הכישו ויצא צולע	2910
ויצא גונח וכוהה דם מן הצנה (תנחומא), באוירא זו של חסד ורחמים השפיע גם על החיות ולדורות.	2911
ויהיו בני ישראל במדבר, וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת, בגנותן של ישראל דבר הכתוב שלא	2912
שמרו אלא שבת ראשונה, ובשניה בא זה וחיללה (רש"י ט"ו), ולכאורה למה תלה הכתוב חטאו של	2913
מקושש בכל ישראל וגינה את כולם? אלא אם קרה שאחד חילל את השבת, הרי התביעה באה על כל	2914
הכלל, שאילו שמרו כולם את השבת בדחילו ורחימו, במדרגה גבוהה ועילאה, כי אז היה זה משפיע על	2915
הכלל כולו ולא היה קורה מה שקרה, אחד העיז לחלל שבת, חטא היחיד הוא גנותן של ישראל על מיעוט	2916
השפעתם.	2917
והביא האיש את אשתו אל הכהן והביא את קרבנה עליה (נשא), ופי' החזקוני שם, אי אפשר שיהא קרבן	2918
זה לכפר עליה, שהרי זבח רשעים תועבה, אלא האיש מביא קרבן לכפרה, על שראה בהפריצות בתחילה	2919
ולא הוכיחה, וגרם לשם הנכבד והנורא להמחות במים, סטיית האשה והירידה המוסרית שלה, תלוי	2920
בירידת הבעל שהוא הראשון בהאשמה, הוא גרם לכשלונה, ומכוח כוחו היתה שבירת נפשה של אשתו.	2921
(אור חדש).	2922

	2923
מאמר תנג	2924
למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו כי אין לו בן תנה לנו אחוזה בתוך אחי אבינו (במדבר כ"ז ד').	2925
ר' נתן אומר יפה כוח נשים מכוח האנשים, אנשים אומרים נתנה ראש ונשובה מצרימה, ונשים אומרות	2926
תנה לנו אחוזה בתוך אחי אבינו (ספרי), איתא במדרש על הפסוק תורה צוה לנו משה מורשה קהילת יעקב	2927
(דברים ל"ג), אל תקרי מורשה אלא ירושה, ירושה היא לישראל לעולם, משל לבן מלכים שנשבה כשהוא	2928
קטן למדינת הים, אפילו לאחר כמה שנים אינו בוש שהוא אומר לירושת אבותי אני חוזר (שמו"ר ל"ג	2929
ח').	2930
שומה על האדם להיות מודע לתפקיד הנעלה שהוטל עליו בחיים חיותו, ולהתרחק משפלות הנפש וענוה	2931
פסולה, וכתב רבינו יונה שמכיון שכל היצורים נבראו לכבוד השי"ת, שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי	2932
בראתיו יצרתיו אף עשיתיו (ישעיה מ"ג), לכן חייב האדם לשום לבו בכל עת לכבוד את ה' ולקדשו בכל	2933
דבריו ולרוממו להודות לו ולברכו תמיד (שע"ת שע"ג קמ"ח), כאשר יתברר אצל האדם שהוא נולד	2934
לגרום כבוד ונחת לבוראו, אז לא ירתע משום דבר שיעזרהו לזו המטרה, אסור לו להסתכל על מיעוט	2935
ערכו, שהרי גם הוא מבני אברהם יצחק ויעקב, וגם לו חלק בתורת משה.	2936
בנות צלפחד לא וויתרו על ירושת אבותן, הן הרגישו שאם רצון ה' להנחיל לעמו את ארץ ישראל, גם	2937
משפחתן צריכות לחונן אותה ולקיים המצוות התלויות בה, ומכיון שכוונתן היתה לשם שמים נאמר כן	2938
בנות צלפחד דוברות, ופירשו חז"ל יפה תבעו בנות צלפחד, אשרי אדם שהמקום הודה לדבריו (ספרי	2939
ורש"י), עוד אמרו ראויה היתה פרשת נחלות שתאמר ע"י משה, אלא שזכו בנות צלפחד שנאמרה על ידן,	2940
מגלגלים זכות ע"י זכאי וחובה ע"י חייב (רש"י).	2941
ובמה באמת זכו? הוי אומר במה שאמרו למה יגרע שם אבינו, שלא רצו לוותר על חלקן בירושת הארץ,	2942
נפלא מאד הדבר שבנות צלפחד שתבעו ממון נשתבחו על כך, ואילו קרח שתבע רוחניות וערער על	2943
הכהונה נדחה בשתי ידים, אבל העיקר שהכל הולך אחר כוונת הלב, בנות צלפחד בקשו כבוד שמים, ואילו	2944
קרח ביקש כבוד עצמו.	2945
גדולי עולם נצטערו על זה שנמנע מהם להרבות כבוד שמים כפי שרצו, אהרן סבל חלישות הדעת על זה	2946
שנמנע מלהקריב בחנוכת המזבח, אבל בזכות זה נאמר לו שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את	2947
הנרות (רש"י ח'), ופירש הרמב"ן דזה קאי אהדלקת הנר בימי חשמונאים, שזכה שע"י בניו הכהנים	2948
ידליקו לדורות נר חנוכה ואפילו אחרי החורבן, וכן דוד המלך התאמץ על בנין בית המקדש ואע"פ שנבצר	2949
ממנו לבנותו, מכל מקום נבנה ע"י בנו ונקרא על שמו (מכילתא).	2950
אולם עמוקים מאד החשבונות של קידוש השם, מצאנו למשל באלדד ומידד שמבואר בגמ', ר' שמעון	2951
אומר בשעה שאמר לו הקב"ה למשה אספה לי שבעים איש (במדבר י"א), אמרו אלדד ומידד אין אנו	2952
ראויין לאותה גדולה, ולא יצאו מן המחנה, אמר הקב"ה הואיל ומיעטתם עצמכם הריני מוסיף גדולה על	2953
גדולתכם, ומה גדולה הוסיף להם שהנביאים כולם נתנבאו ופסקו (שאר שבעים הזקנים), והם נתנבאו ולא	2954
פסקו (סנהדרין י"ז).	2955
אצלם התבטא הכבוד שמים במה שהרגישו את עצמם לאינם ראויים לנבואה, מספרים על ר' עקיבא איגר	2956
זצ"ל שסירב לדרוש בשבע ברכות שלו על אף כל הפצרות השושבינים והנוכחים, משום שחשש לחלישת	2957
הדעת של חתן אחר שהתחתן באותו שבוע ולא ידע לדרוש, מזה רואים שלפעמים הכבוד שמים הוא במה	2958
שאינו דורש בדברי תורה אם יש חשש שמי שהוא יפגע מזה. (המוסר והדעת).	2959
	2960
מאמר תנד	2961
למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו כי אין לו בן תנה לנו אחוזה בתוך אחי אבינו, ויקרב משה את משפטן	2962
לפני ה' (במדבר כ"ז ד').	2963
במסכת (רש"י), נתעלמה הלכה ממנו על שנטל עטרה לומר והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי (דברים	2964
א'), לכאורה איזו שייכות בין מדות ללומדות? נטל עטרה זה מין גאווה, ומה זה יפריע לדעת הלכה? אלא	2965
דברי תורה הן לא כאומנות אחרת, ששם אחרי שלמד המלאכה ויודע הלא הוא יודע, אבל דברי תורה אינם	2966
כן, אלא צריך סיעתא דשמיא על כל פעם ושלא ישכח, ואמרו חז"ל במס' (מגילה ר'): יגעתי ולא מצאתי	2967
אל תאמן הני מילי בדברי תורה, ולדברי תורה לא אמרן אלא לחדודי, אבל לאוקומי גירסא שלא תשכח	2968
ממנו רש"י, סיעתא מן שמיא היא.	2969
וכן איתא במס' (כתובות ס'), אריסיה דאביי אתא לקמיה דאביי, אמר ליה מהו ליארס בחמשה עשר	2970
חודש, אמר ליה חדא דר"מ ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה, ועוד בית שמאי ובית הלל הלכה כבית הלל,	2971
ואמר עולא הלכה כרבי יהודה, ואמר מר עוקבא לי התיר רבי חנינא לשאת לאחר חמשה עשר חודש כל	2972

שכן דאת ליארס, כי אתא לקמיה דרב יוסף א"ל רב ושמואל דאמרי תרוייהו צריכה להמתין עשרים	2973
וארבעה חודש, חוץ מיום שנוולד בו וחוץ מיום שנתארסה בו.	2974
רהט בתריה תלתא פרסי בחלא ולא אדרכיה, אמר אביי האי מילתא דאמור רבנן, אפילו ביעתא בכותחא	2975
לא לישרי איניש במקום רביה, לא משום דמיחזי כאפקירותא, אלא משום דלא מסתייעא מילתא למימרא,	2976
דהא אנא הוה גמירנא ליה להא דרב ושמואל, אפילו הכי לא מסתייעא לי מילתא למימר ע"כ.	2977
ולפי זה מובן שמדות רעות במיוחד מדת הגאווה מקלקלות את האדם, שע"ז הוא מאבד הזכות לסייעתא	2978
דשמיא, ומה שיודע הוא שוכח ולא יודע אפילו דבר שפשוט לו כביעתא בכותחא, ואפילו משה רבינו	2979
כשנטל עטרה לומר כל הדבר הקשה יביאו אלי, נענש ונעלמה ממנו הלכה, נפלא הדבר. (זכרון	2980
מאיר).	2981
	2982
מאמר תנה	2983
כן בנות צלפחד דוברות נתן נתן להם אחוזות נחלה בתוך אחי אביהם והעברת את נחלת אביהן להן (כ"ז	2984
ז').	2985
וברש"י כתרגומו יאות, כך כתובה פרשה זו לפני במרום, מגיד שראתה עינן מה שלא ראתה עינו של	2986
משה, ובודאי שלא היתה מעלת בנות צלפחד כמעלתו של משרע"ה, מכל מקום ראו מה שלא ראתה עינו	2987
של משה, כי כך כוחה של מעלת הנפש, שיכול להגיע ולראות מה שנכתב במרום למעלה ממדרגת	2988
הנבואה, כי הנפש הוא חלק אלוה ממעל ולמדרגתו ומעלתו אין שיעור.	2989
לעומת זאת יש באדם חלק בעל חי, וחלק זה מוביל ומנחה את האדם ואינו נותן לחלק הנפש לפעול	2990
ולהשיג, וכנאמר כי יצר מחשבות לבו רק רע כל היום, וצריך לעורר ולמשוך את חלק הגוף כדי שיגיע	2991
למעלת הנפש, ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב, את המות ואת הרע ובחרת בחיים (דברים ל'),	2992
ב' חלקים אלו נמצאים בכוחות האדם, וחייב לבחור ולמשוך את כוחות הנפש ולהשליטם על כוחות	2993
החומר.	2994
ומלאכה זו לחנך את האדם ולהמשילו על כוחות הבע"ח ניתנת רק ע"י התורה ע"י חכמה לבד עדיין לא	2995
יתחנך האדם, כל חכמי האומות אף שהיו בהם חכמים ופילוסופים גדולים לא הגיעו למדרגה זו, משום	2996
שהיתה בהם רק חכמה ולא תורה, תורת ה' תמימה משיבת נפש, תורת ה' תמימה ושלמה וכל המעלות	2997
והחכמות נמצאות בתורה, הפוך בה והפוך בה דכולא בה (אבות ה'), וע"י התורה יכול להגיע להשיב את	2998
הנפש אל הבורא ולהגיע לדביקות בהש"ת, ומבלעדי התורה לא תשוב הנפש אל מעלתה והחומר יוסיף	2999
לשלוט בו באין מעצור.	3000
הנה הבורא נפח באפי נשמת חיים חכמת לב וטובת השכל להכירו וליראה מלפניו ולמשול בגוף וכל	3001
תולדותיו (שע"ת א' י'), מוכרח לתכלית האדם שיהיה שולט על כוחות הגוף, וכאשר אינו שולט על הגוף	3002
הרי החומר מושל עליו, וע"י האמונה בהש"ת והשגת יראת שמים יוכל לשלוט על הגוף, ואזי נשמת חיים	3003
היינו הנפש שנמצאת בו תפעל פעולתה, ומפורש בכתוב אל תהיו כסוס כפרד אין הבין (תהלים ל"ב), יתכן	3004
ויהיה האדם כסוס וכפרד אם לא יעבוד ולא יתיגע להשליט כוחות נפשו על כוחות הבע"ח שבו.	3005
משו"ה גדולה שימושה יותר מלמודה, שכיון שתכלית התורה לחנך את האדם, בודאי שע"י שימושה של	3006
תורה יוכל ביתר שאת לחנך את עצמו, בעת שעומד אלישע ומשמש את אליהו הנביא ורואה היאך פועל	3007
רבו שכבר חנך את עצמו, יש לו אפשרות ללמוד דרכי החינוך, כי חכמה רבה דרושה לעבודה זו, ומשו"ה	3008
אינה מספקת תלמוד תורה לבד וצריך גם לשימוש של תורה, כי צריך התבוננות וחכמה מרובה להגיע לידי	3009
חינוך עצמי, וע"י השימוש וראיית דרכי המחונכים יוכל אף התלמיד ללמוד דרכי החינוך.	3010
משו"ה כל הלומד תורה ואינו מגיע לשלמות הרי זה חילול השם, שכיון שהתורה נוצרה לחנך ולברוא	3011
האדם השלם, ובעת שלא יחנך עצמו על אף שלמד תורה, לא יאמרו שאין התלמיד ראוי, אלא שאין בכוח	3012
התורה לחנך את האדם ומשו"ה הוא חילול השם, והיינו שכתב הרמח"ל (מס"י פי"א), ענפי חילול השם	3013
הם רבים וגדולים, כי הרבה צריך להיות חס על כבוד קונו, ובכל מה שיעשה צריך שיסתכל ויתבונן מאד	3014
שלא יצא משם חילול לכבוד שמים ח"ו, וכבר שנינו אחד שוגג ואחד מזיד בחילול השם.	3015
וכתב עוד והענין שכל אדם לפי מדרגתו ולפי מה שהוא נחשב בעיני הדור, צריך שיתבונן לבלתי עשות	3016
דבר בלתי הגון לאיש שכמותו, כי כפי רבות חשיבותו וחכמתו כן ראוי שירבה זהירות בדברי העבודה,	3017
ואם איננו עושה כן הרי שם שמים מתחלל ח"ו, כי כבוד התורה הוא שמרבה הלימוד בה, וכמו כן ירבה	3018
ביותר ובתקון המדות, וכל מה שיחסר מזה גורם בזיון ללימוד עצמו, וזה ח"ו חילול לשמו ית' שנתן לנו	3019
את תורתו הקדושה, וצונו לעסוק בה להשיג על ידה שלמותנו.	3020
הדברים מפורשים בחז"ל (יומא פ"ו.), ואהבת את ה' אלוהיך שיהיה שם שמים מתאהב על ידך, שיהיה	3021
קורא ושונה ומשמש ת"ח ויהיה משאו ומתנו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרין עליו אשרי אביו	3022

שלמדו תורה אשרי רבו שלמדו תורה, ראיתם פלוני שלמד תורה מה מתוקנין מעשיו, עליו הכתוב אומר (ישעיה מ"ט) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר, שכיון שהתורה מחנכת האדם, לכך בעת שמתוקנין דרכיו אומרים שתיקון דרכיו נובע מחמת התורה.	3023
ודייק בלשון חז"ל שם, בעת שקורא ושונה ושימש ת"ח, חזינן שרק בעת שמשמש תלמידי חכמים יתכן שיהיו מתוקנין דרכיו, שחינוך האדם אפשרי רק בעת שמשמש ת"ח ומתבונן באורחות חייהם, ואזי ילמד אופני החינוך העצמי, ודרוש לזה עמל ויגיעה מרובה בשימוש ת"ח, מסופר על מרן הגרי"ס ז"ל שהיה משמש את רבו ר' זונדל, ועקב על כל דרכיו והנהגותיו ובחן כל צעד ופעולה ממעשה רבו, עד שר' זונדל זצ"ל היה גוער בו, ומכך נבעה גדלות הגרי"ס זצ"ל.	3024
כאשר מתבוננים בגדולי ישראל ורואים היאך הגיעו לשלמות בכל מעלותיהם ומעשיהם, הרי זו ראייה היכן היא חובת האדם בעולמו, החפץ חיים זצ"ל כאשר היו מביטים בו ורואים הנהגתו, ראו כולם בחוש היאך יכול להגיע האדם השלם, ובודאי היה שם שמים מתאהב על ידו, וכולם נכנעו בפניו כי ראו הכל את האדם המושלם בכל מעשיו.	3025
על פי הדברים האלו יבוארו דברי המדרש בפ' השבוע (במדב"ר כ"א י"ד), כיון שירשו בנות צלפחד אביהן אמר משה הרי השעה שאתבע בה צרכי, אם הבנות יורשות בדין הוא שיירשו בני את כבודי, א"ל הקב"ה נוצר תאנה יאכל פריה, בניך ישבו להם ולא עסקו בתורה, יהושע הרבה שרתך והרבה חלק לך כבוד, והוא היה משכים ומעריב בבית הועד שלך, הוא היה מסדר את הספסלים ופורס את המחצלאות, הואיל והוא שרתך בכל כוחו כדאי הוא שישמש את ישראל.	3026
והנה דברי חז"ל בניך לא עסקו בתורה נראה שלא עסקו בתורה, אך ראה ההמשך, יהושע שרתך וסדר הספסלים, ואם בניו של משרע"ה לא עסקו בתורה, הוה ליה למימר שיהושע עסק בתורה ולכן צריך לקבל גדולתו של משה רע"ה, וע"כ בודאי שבניו של משרע"ה נמי למדו תורה, מ"מ כיון שלא שרתו את משה ולא סדרו את הספסלים בבית הועד, הגדירו אותם חז"ל שלא עסקו בתורה.	3027
הוא היה מסדר את הספסלים ופורס את המחצלאות, בעינינו נראה כאילו וזו עבודה פשוטה הראויה לשמשי בית המדרש, אך אין זו האמת, בקעלם לא היו שמשים, ובני התלמוד תורה עצמם היו מסדרים את הספסלים ומכבדין את ביהמ"ד, כי כך היה דרכי הלימוד לחנך את עצמם, לשבור מדת הגאווה ולרכוש אהבת הבריות, וזו היתה הטענה על בני משרע"ה שלא עסקו בעבודת השמושה של תורה, ומשו"ה נקראו שלא עסקו בתורה, ורק העוסק בשמושה של תורה ראוי להנהיג את ישראל, ולקבל את שלשלת מסירת התורה ממשה רע"ה, כי המשמש ומבזה את עצמו ואינו שם לב לזה כלל, הרי זה ראייה לחביבות כבוד התורה בעיניו שמבטל אהבת עצמו עבור התורה.	3028
חזינן שאינו נקל לזכות לתורה, וראה במשנה (אבות ו'), במ"ח מעלות התורה נקנית בלעדיהם אי אפשר לזכות בתורה, ואיתא בגמ' (ברכות כ"ח.) שבימי נשיאותו של רבן גמליאל כל מי שלא היה תוכו כברו לא הרשוהו להכנס לביהמ"ד, ואף שיפסיד ולא ילמד תורה, כיון שאין תוכו כברו ואין מדותיו נכונות אינו מסוגל להשגת התורה, שהתורה חייבת לתקן מדותיו ואם לא יתקן מדותיו אין תורתו תורה. (אור יחזקאל ח"ה עמ' מ"ה).	3029
מאמר תנו	3030
יפקוד ה' אלהי הרוחות לכל בשר איש על העדה (במדבר כ"ז ט"ז).	3031
הכתוב מצייר לנו תמונה של מנהיג בישראל, מה נדרש ממי שמקבל על עצמו את האחריות על הכלל, חייבים אנו ללמוד פרשה זו בעיון, אי אפשר לנו להיפטר ולומר מה לי ולאחריות זו, מי שבכוחו לישא באחריות יתבעוהו לעתיד לבוא על כך שלא קיבל עליו, מי שהעניקו לו כלים מן השמים, ישאלו אותו לעתיד מה פעלת עמם, והלא יסוד הבכיה על החורבן הוא על זה, על ההשפעה שלא נוצלה, וגם הבכיה בשמים הוא על ענין זה.	3032
אחז"ל (חגיגה ה'): שלושה הקב"ה בוכה עליהן בכל יום, על שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק, ועל פרנס המתגאה על הציבור, השפעתו עליך שפע של תורה ואינך עוסק בה, פרנס להיות נושא עול הציבור, ואתה משליך מעליך ומחליפה בגאווה, הציור של הקב"ה בוכה חייב לזעזע אותנו ולעורר לבדוק עצמנו אם בכוחנו לעסוק בתורה, אם בכוחנו כוח השפעה ואין מנצלים אותו הכוח, הרי אנו גורמים כביכול בכיה למעלה.	3033
והנה הקדמה לפרשה זו היא תפילת משה רבינו, יפקוד ה' אלהי הרוחות לכל בשר איש על העדה, ובאו על זה דברי חז"ל (במדבר רבה כ"א), מה ראה לבקש הדבר הזה אחר סדר נחלות, אלא כיון שירשו בנות צלפחד אביהן, אמר משה הרי השעה שאתבע בה צרכי, אם הבנות יורשות בדין הוא שיירשו בני את כבודי, והביאור בזה כי גם מה שאדם משתכר בעמלו, אליבא דאמת מתנה היא שניתנה לו משמים, ואין לה שום	3034
	3035
	3036
	3037
	3038
	3039
	3040
	3041
	3042
	3043
	3044
	3045
	3046
	3047
	3048
	3049
	3050
	3051
	3052
	3053
	3054
	3055
	3056
	3057
	3058
	3059
	3060
	3061
	3062
	3063
	3064
	3065
	3066
	3067
	3068
	3069
	3070
	3071
	3072

קשר ליגיעתו שיגע בה, ואם זכה לעושר או כבוד, אין אלה אלא כלים לעבוד בהם את עבודתו ברוחניות,	3073
ומן השמים ראו לזכותו דוקא בכלים הללו שקיבל מפני זכויותיו.	3074
מעתה מי שמת והניח תינוק המוטל בעריסה, ובין רגע הופך התינוק מעני ואביון לעשיר שבעשירים, האם	3075
ניתן לומר שהתינוק זכה לזה עבור עבודתו? הלא אין זה אלא מסירת כלי עבודה שניתנו לבן לעבודתו,	3076
מכאן שפרשת ירושה מגלה על מהלך בסדר העולם, מהלך המחייב את מסירת הכלים של האב לרשותו	3077
של הבן, מעתה מובן ההיקש שהקיש משה רבינו לירושת נכסים לירושת כבוד שירשו בני את כבודי,	3078
ופשיטא שאין הכונה לכבוד המדומה, אלא לכבוד המשמש ככלי לעבודה, כבוד הנצרך לתואר פרנס על	3079
הציבור, הרי שהגם שאין הבן זוכה מכוח עצמו לכלים, יש לזכות בהם ע"י ירושה, וזוהי תפילתו של משה,	3080
אם הבנות יורשות, בדין הוא שירשו בני את כבודי.	3081
ונענה משה רבינו מן השמים, קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו, ידועים דברי חז"ל שלכן זכה	3082
יהושע מפני ששימש את משה, אבל (בילקוט משלי כ"א) הלשון מבהיל, אוצר נחמד ושמן בנוה חכם זה	3083
משה, וכסיל אדם יבלענו זה יהושע, שלא היה בן תורה והיו ישראל קורין אותו כסיל, ובשביל שהיה	3084
משרת משה זכה לירשותו, שהיה מכבדו ופורס הסדין על הספסל ויושב תחת רגליו, לפיכך אמר הקב"ה	3085
איני מקפח שורך, ועליו נאמר (משלי כ"ז) נוצר תאנה יאכל פריה, בודאי שהתואר אינו בן תורה שניתן	3086
כאן ליהושע אינו כפשוטו, אלא לפי ערך תלמידים אחרים, על כל פנים למדנו כאן על הכוחות המיוחדים	3087
שפרנס זקוק להם, כוחות השקולים יותר מהתואר בן תורה!	3088
המשגיח זצ"ל ממיר מביא על חובתו של המנהיג למסור מעצמו למען הכלל, ממה שאמר משה (במדבר	3089
י"א) למה הרעות לעבדך לשום את משא כל העם הזה עלי, מאין לי בשר לתת לכל העם הזה, והקשה וכי	3090
ממשה בקשו ישראל, והלא לא בקשו אלא שיתפלל להקב"ה שהוא יתן להם, ומוכיח מזה שכל כוחו של	3091
המנהיג אינו אלא בזה שמוסר את עצמו למען הכלל, כל הגשמיות וגם הרוחניות שלו מוסר מעצמו אל	3092
הכלל, ועל זה אמר משה רבינו שחש שאין לו די כוחות אשר בהם יוכל להשפיע לכל הכלל.	3093
ועל זה נענה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל, ואמרו חז"ל (במדב"ר ט"ו), א"ל הקב"ה אני נתתי בך	3094
רוח ודעת לפרנס את בני ולא הייתי מבקש אחר, כדי שתתיחד אתה באותה גדולה, ואתה מבקש אחרים,	3095
תדע שמשלי אינן נוטלין כלום, אלא ואצלתי מן הרוח אשר עליך, וביאר על פי מה ששגור לומר, כי בכוחו	3096
של אב אחד לסבול עשרה בנים, ואין בכוח עשרה בנים לסבול אב אחד, והטעם כי האב מוסר כל כולו	3097
ללא שום חשבונות למען בניו, ואינו משאיר מאומה לעצמו, וכוח זה אינו מרחמנות שמרחמים על כל אדם,	3098
אלא כוח מיוחד שניתן בטבע האב.	3099
וזו היתה התביעה על משה רבינו שהקב"ה מעיד שיש בכוחו לפרנס את ישראל, הרי שאליבא דאמת יש	3100
כאן איזה רפיון במסירות נפש עבור ישראל, ואם לא היה מבקש סיוע, היה סובל את כל ישראל, אבל	3101
מאחר שביקש הוגרע כוחו, וכלל ישראל לא ניזון מהשפעתו של משה אלא באמצעות השבעים איש, אשר	3102
זוהי מדרגה קטנה מאם היו זוכים לקבל את ההשפעה ממשה עצמו.	3103
המדרש מסיים שם (בפסקא י"ד), וא"ת הזקנים שהיתה נבואתן משל משה, שמא חסר משה מן נבואתו	3104
כלום? לאו, למה"ד לנר שהדליקו ממנו כמה נרות ואור דליקתו לא חסר, כך משה משלו לא חסר כלום,	3105
וביאר שם בעץ יוסף ואף דמסיק לקמן שזה היה עונשו, הוא על דרך דאיתא בפרק במה מדליקין (שבת	3106
כ"ב:), אין מדליקין מנר לנר משום אכחושי מצוה, ופרש"י דמחזי כמאן דשקל נהורא, פי' הרואה סבור	3107
שניטל מן האור כלום, גם כאן היה עונשו רק כנגד הרואה.	3108
הרי שרצון ה' היה שתתיחד אתה באותה גדולה, שאם היה משה רבינו מנהל בעצמו את כלל ישראל, אז	3109
היתה התקשרותו של משה להקב"ה התקשרות חזקה יותר, וכשם שמצינו שמפני שביקשו לשמוע את	3110
התורה מפי משה ולא מפיו של הקב"ה ירדו ממדרגתם, כך כאן מאחר שרצון ה' היה שקידוש ה' יהיה	3111
דוקא ע"י משה רבינו, והוא אמר שאין בכוחו לשאתם והוזקק לאנשים נוספים, הרי זה ירידה בהשפעה על	3112
כלל ישראל, וממילא ירידה בקידוש ה' אם באה ההשפעה במישרין ממשה רבינו לכלל ישראל.	3113
ובילקוט להלן (פנחס כ"ז), מבואר הכוח המיוחד שהיה ליהושע שבעבורו זכה להיות פרנס, קח לך מה	3114
שבלבך, קח לך מה שבדוק לך, את יהושע בן נון, ועליו מפורש (משלי כ"ז) נוצר תאנה יאכל פריה ושומר	3115
אדוניו יכובד, איש אשר רוח בו שיכול להלוך כנגד רוחו של כל אחד ואחד, הרי שהמעלה איש אשר רוח	3116
בו, היינו כנגד רוחו של כל אחד ואחד, ר"ל שהכוח הראשון להיות זכאי להנהגה הוא למצוא עצה איך	3117
לדבר עם כולם, ולא להתיאש מיד כשרואה שאין לו שומע, חובת פרנס הוא לחוש אבהות כלפי הדור,	3118
וכשם שלעולם אין אב עוזב את בנו אלא טורח למצוא דרך איך להצילו, ואם לא הצליח בדרך זו, חוזר	3119
ומנסה דרכים אחרות עד שימצא דרך להצלה, כך חובתו של מנהיג.	3120
האהבה לתלמידים מובילה לדרכים שונות של השפעה, לפעמים בלשון רכה ולפעמים בגערה, אלא שאצל	3121
המשפיע הראוי להשפעה, גם הדרכים הקשים באים מתוך אהבה, משפיע אמיתי אינו מתיאש לעולם משום	3122

מושפע, ועל כן אינו מזניחו לעולם, ואם כי לפעמים חובת השעה להעדיף את טובת הכלל, ולא להמתין	3123
לתקנת הפרט עד שישפיע לרעה על זולתו, אבל מאד צריך להזהר ולשקול הדבר, האם אמנם אוהב אותו,	3124
או שמא שורש ההחלטה הוא העדר אהבה, והסיבה של השפעה רעה על הזולת אינה אלא הכשר על חוסר	3125
האהבה, איש כזה רחוק הוא מתואר מנהיג.	3126
הגם שנושא בעול הציבור וההשתדלות למען הזולת גוזלים זמן, מבואר כאן שדוקא זה הוא השורש לזכות	3127
להיות פרנס על הציבור, הלא לא זכה יהושע להיות פרנס על הציבור ולהיות איש אשר רוח בו, להלוך	3128
כנגד רוחו של כל אחד ואחד, אלא מפני שהרבה שרתך יהושע, והרבה חלק לך כבוד והוא היה משכים	3129
ומעריב בבית הועד שלך ופורס את המחצלאות, הוא יטול שררות (ילקוט שם), דוקא ע"י שמסר מזמנו	3130
למען הציבור, זכה להיות פרנס על הציבור.	3131
המשפיע הוא זה אשר בכוחו לסבול על עצמו את כלל ישראל, התבוננו וראו כמה גדולי ישראל סבלו על	3132
עצמם את צרות הכלל, איך ששתפו עצמם בכל צער של יהודי ובכל שמחה שלו, וכפי השיעור ששתפו	3133
עצמם עם הכלל, באותה מדה היו גם מנהיגים יותר, אדם שאין בכוחו לסבול יותר ומיד לאחר איזה צער	3134
מרפה עצמו, הריהו מפקיע את עצמו ומצמצם את כוח השפעתו.	3135
התבוננו ולמדו זאת, אי אפשר לדמות כי פטורים אנו מהשפעה, הלא הקב"ה בוכה על מי שיש בידו ואינו	3136
מנצל את כוחותיו, על כל אחד לבדוק עצמו, שהרי מי ינהיג את ישראל אם לא מחבורה כזאת, ודאי שכל	3137
אחד מבקש שישב במנוחה על מקומו, ויהיה נדיב הגון אשר יעניק מכספו לכל מבקש, אבל לא הרבה	3138
רוצים להיות זה העומד מאחורי הדלת, זה שמחזר על הפתחים וסובל בזיונות, ואמנם גם שכרו של זה	3139
נמדד עד כמה שבכוחו ליתן ולחזור וליתן, אבל כמה נשיאה בעול תלוי על כתפו של זה אשר קיבל על	3140
עצמו את העול לאסוף הנדבות כדי לבנות מהם.	3141
כלל ישראל זקוק למנהיגים בעלי הנהגה, בעלי שיטה והשקפה, אשר מוכנים למסור עצמם לכלל ישראל,	3142
כוח הנתינה הוא בטבעו של אדם, המשגיח זצ"ל ממיר אמר פעם שהדבר מוכח מבריאת האדם עצמו, שלא	3143
נברא עם כיסים בגופו לקבל בהם, אחריות עצומה מוטלת על מי שבידו להיות פרנס על הציבור, אחריות	3144
שגם שכרה מרובה כמ"ש שם בילקוט, ויקח את יהושע לקחו בדברים והודיעו מתן שכר פרנסי ישראל	3145
לעוה"ב.	3146
על כל אחד במדרגתו לקבל על עצמו את עול הרבים, הלא ידעתם מה שאמר החפץ חיים זצ"ל, שכאשר	3147
המפקדים נהרגו במלחמה, הופך החייל הפשוט למפקד, אחריות עצומה מוטלת על בני תורה בדור עני זה,	3148
אין בכוחי להאריך כפי שהיה ראוי בענין זה, על בני תורה להתכונן לאחריות המוטלת עליהם, הן ביגיעת	3149
התורה הן בידיעת התורה והלכה ולעבוד על מידותיו, שירגיל עצמו בישיבה לסבול את הזולת ולהתרגל	3150
באהבת רעים, והבא ליטהר מסייעין אותו. (מערכי לב).	3151
	3152
מאמר תנז	3153
יפקוד ה' אלהי הרוחות לכל בשר איש על העדה (במדבר כ"ז ט"ז).	3154
יפקוד ה', מה ראה לבקש דבר זה אחר סדר נחלות, אלא כיון שירשו בנות צלפחד אביהן, אמר משה הרי	3155
השעה שאתבע בה צרכי, אם הבנות יורשות בדין הוא שירשו בני את כבודי, אמר לו הקב"ה נוצר תאנה	3156
יאכל פריה (משלי כ"ז), בניך ישבו להם ולא עסקו בתורה, יהושע הרבה שרתך והרבה חלק לך כבוד,	3157
והוא היה משכים ומעריב בבית הועד שלך, הוא היה מסדר את הספסלים והוא פורס את המחצלאות,	3158
הואיל והוא שרתך בכל כוחו, כדאי הוא שישמש את ישראל שאינו מאבד שכרו (במדבר רבה כ"א).	3159
ולכאורה קשה, הרי לא יעלה על הדעת שמשה רבינו לא הכיר את בניו ולא ידע שאינם מתאימים, וא"כ	3160
כיצד יעלה על דעתו שיש למנותם מנהיגי העדה, וכי אפשר לחשוב שהוא היה רוצה להעביר לבניו את	3161
ההנהגה בו בזמן שלא ראויים היו לכך? אלא הענין הוא כי ידוע שבתורה עיקר השכר משתלם בעד העמל,	3162
לפום צערא אגרא (אבות פ"ה), וכמ"ש בסיום מסכת, אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינם	3163
מקבלים שכר.	3164
הפירוש הוא כי בעניני העולם אין משלמים שכר אלא בשביל הפירות, למשל אם אדם עושה כלי במשך	3165
שלושה ימים, ובאותו זמן פועל אחר יעשה זאת ביום אחד, הרי שלגבי הקונה לא יהיה כל הבדל כמה זמן	3166
עבד על הכלי, הוא ישלם לפי ערכו של הכלי והתועלת שתהיה לו מן השימוש בו, ולא ישלם פרוטה אחת	3167
יותר עבור הכלי שהשקיעו בעשייתו פי שלוש זמן.	3168
מה שאין כן בתורה שמשלמים שכר עבור העמל, ואם לאחד יש כשרונות טובים והוא מסוגל ללמוד מסכת	3169
בחודש אחד, ואילו אחר כשרונותיו אינם כה מעולים, והוא זקוק ללימוד מסכת שנה שלמה, כי אז יקבל	3170
שכר בעד שנה של לימוד התורה, ואילו הראשון יקבל שכר בעד חודש אחד של לימוד, שהכלל הוא לפום	3171
צערא אגרא.	3172

ונאמר בחובת הלבבות, כי הכלל הוא שכל אחד נתבע לפי הכרתו, נמצא לפי זה כי אדם המתקשה ללמוד	3173
מצד כשרונותיו, ובכל זאת הוא מתייגע עד שהוא תופס, בא לידי כך מצד הכרתו הגבוהה שעליו לשלם את	3174
המחיר המלא בשביל השגת התורה, ולעומתו מי שמצד כשרונותיו הטובים הוא כבר תפס בזמן קצר את	3175
ידיעת המסכת, וירצה לפטור עצמו בטענה כי כבר יודע, אז אדרבא התביעה עליו גדולה יותר, כי ודאי	3176
השיג מתוך ידיעת התורה הכרה ועמדה גדולה יותר, וממילא החיובים המוטלים עליו גדולים יותר.	3177
למה הדבר דומה, לאחד שקיבל מאביו ירושה של מאה אלף לירות, ואילו אחיו קיבל רק אלף לירות,	3178
והראשון פיזר מעותיו על תענוגות העולם, והשני לעצמו רק אלפיים לירות כדי לעבוד במסחר, אע"פ	3179
שגם עכשיו הוא עשיר יותר מאחיו, הרי הטענה כנגדו גדולה ביותר, מדוע פיזר את הונו על תאוותיו, כן	3180
הדבר גם לגבי בעל כשרונות, אם הוא מבזבז אותם על דברים בטלים, ומשתמש לצורך לימוד התורה רק	3181
בחלק מהם, הטענה עליו גדולה, בגלל כשרונותיו שנתברך בהם ובזבזם על דברי הבל.	3182
ולפי זה אפשר להסביר את כוונת המדרש הנ"ל, כי יתכן שבניו של משה אמנם כן היו במדרגתו של יהושע	3183
בידיעת התורה, אבל ישבו להם ולא עסקו בתורה, שלא השתמשו במלוא כוחם בתורה, אף כי את	3184
הכשרונות המתאימים לכך היה להם, בעוד שיהושע הרבה שרתך והיה משכים ומעריב, הואיל והוא שרתך	3185
בכל כוחו, שלא השאיר מכוחותיו ומכשרונותיו בעד עצמו כלום, נאמר עליו נוצר תאנה יאכל פריה.	3186
המאלף בענין הוא, כי אילו לא גילה הקב"ה בעצמו למשה את הביקורת הזו על בניו, כי אז לפי דעת משה	3187
ולפי דעת בניו, היו סבורים כי כן השתמשו בכוחותיהם להשגת התורה במדה מספקת, ורק הביקורת הזו	3188
בניך ישבו להם ולא עסקו בתורה היא שגילתה את חסרונם, מכאן אנו למדים עד כמה עלינו לחשוך	3189
בעצמנו, שהרי מי מאתנו יודע בבטחון שהשתמש בכל כוחותיו ומיצה אותן עד תומן, ולחשוש תמיד שאין	3190
אנו ממצים במידה מספקת השגת התורה, עליה נאמר ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים.	3191
עוד במעלותיו של יהושע, הוא היה משכים ומעריב בבית הועד שלך, הוא היה מסדר את הספסלים והוא	3192
פורס את המחצלאות, הואיל והוא שרתך בכל כוחו, כדאי הוא שישמש את ישראל שאינו מאבד שכרו,	3193
הלימוד מזה כמה יקרה היא מידת הענוה, שכל כך הורמה על נס בהתנהגותו של יהושע.	3194
כיוצא בזה הודגש בתורה ביחס לזקנים, שסבלו במצרים עבור כלל ישראל, וכמו שמביא רש"י על הפסוק	3195
ויוכו שוטרי בני ישראל, השוטרים ישראלים היו וחסים על חבריהם מלדחקם, לפיכך זכו אותם שוטרים	3196
להיות סנהדרין, ונאצל מן הרוח אשר על משה והושם עליהם, שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני	3197
ישראל, מאותם שידעת הטובה שעשו במצרים כי הם זקני העם ושוטריו.	3198
עוד יש להתבונן איך בולטת ענוותו אל מול דרגתו, אע"פ שהיה ראוי להתמנות ממלא מקומו של משה,	3199
מכל מקום השפיל עצמו לסדר הספסלים, ובשל כך שוב היה ראוי יותר מכל אחד להיות המנהיג, כי היסוד	3200
להנהגה מדות מתוקנות, ולעומת זאת אנו מוצאים על דואג ואחיתופל, כמה גדולים היו בתורה, ואמרו	3201
בגמ' ד' מאה בעיי בעו דואג ואחיתופל במגדל הפורח באויר ולא איפשט להו חד (סנהדרין ק"ו), ועוד	3202
אמרו א"ר אמי לא מת דואג עד ששכח תלמודו (שם).	3203
משמע שלא עמדה לו תורתו בהשגת המדות הטובות ויראת שמים, וכל זה מפני שכבר נאמר הכל בידי	3204
שמים חוץ מיראת שמים, ורק אם אדם עובד לתקן את מדותיו ולהשיג יראת שמים, רק אז יש לו זכות	3205
עצמית להשיג ולהגיע לידיעת התורה, באופן שהשגתו תהיה גדולה יותר מהשגתו מצד איזו זכות אחרת	3206
כלשהי, כי לזכות ביראת שמים סתם אי אפשר, היות שזה תלוי בבחירה של כל אדם ואשרי מי שיבחר.	3207
(נחלת אליעזר).	3208
	3209
מאמר תנח	3210
יפקוד ה' אלהי הרוחות איש על העדה, ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה (במדבר כ"ז	3211
ט"ז-י"ז).	3212
משה רבינו מדבר להשי"ת בלשון ציווי, יפקוד, הוא מביע דאגתו שכלל ישראל לא יישארו אף רגע בלי	3213
מנהיג רוחני, ויש להתבונן מה החרדה הזו שחרד משה רבינו, שמא יוותר איזה זמן עם ישראל בלי מנהיג?	3214
למשל בשיבה אנו רואים כ"כ מצבים והתנהגויות אצל התלמידים, שאנו מבינים שטוב שיהיה מנהיג, כי	3215
התלמידים אינם בשלים די צרכם לדעת להתנהג לבד בלי הדרכה ובלי ייעוץ.	3216
אבל כלל ישראל היו די אחראים כל אחד למעשיו, כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה', כולם קיבלו את	3217
התורה, כולם ראו את הנסים והנפלאות, ואם אפילו היו כמה מחלוקות וכמה בעיות, זה היה בראשית	3218
שהייתם במדבר, אבל לקראת סוף הארבעים שנה, גם משה רבינו מעיד ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים	3219
כולכם היום, מי יתן והיה לבכם זה להם כל הימים, אז בודאי שכולם יודעים את חובתם בעולמם ויוכלו	3220
להתנהג כראוי אף בלי מנהיג, ומה כל החרדה הזו?	3221

ואפשר ללמוד מכאן, שמשה רבינו בא ללמד לקח לנו אנחנו היום, כל אחד מאתנו שואף מתי כבר אהיה	3222
עצמאי, מתי אפרוק את עול ההנהלה מעלי, וכי אני עוד ילד קטן, מדוע מתייחסים אלי כאל תינוק שצריך	3223
כל הזמן להורות לו איך יתנהג, כל אחד מלא טענות כרימון, וכל שאיפתו היא ופרקת עולו מעל צואריך,	3224
מתי יהיה סוף סוף עצמאי להתנהג כרצון לבו, על כן משה רבינו פוסל את הגישה הזו, אף כי מדובר בכלל	3225
ישראל במדבר בסוף הארבעים שנה, צריכים איש על העדה אשר יוציאם ואשר יביאם, הם עוד בגדר של	3226
צאן וצאן בלי רועה לא יתכן.	3227
כמה שהאדם יחשוב את עצמו כבר גדול, אך צריך מי שיוציאם ומי שיביאם, צריך עוד לעמוד על כל	3228
תלמיד להגיע בזמן לסדר, לקום בזמן לתפילה בציבור, לשמור את סדרי הישיבה, בדיוק כמו צאן, אף כי	3229
הגדרה זו נראית כפוגעת בכלל ישראל ואפילו בנו, אך זוהי ההגדרה, הצאן אין להם עצמיות, אלא הם	3230
כולם צמודים זה בעקבות זה, והולכים היכן שהרועה מזריח אותם, ובלעדיו הם עלולים ליפול כולם לבאר	3231
שחת.	3232
הדברים אצלנו הם בבחינת קל וחומר, כשאנו רואים כמה כל אחד נתון להשפעה שלילית בקלות, אחד	3233
מתחיל לעשן, אז גם חברו שואף לתענוג זה, איזה שגעון! מדוע ההשפעה השלילית מקבלים כ"כ בקלות?	3234
ולא מרגישים שום עלבון ושום פגיעה להיות נתון להשפעתו של איזה רועה שאין לו שכל! כצאן לטבח	3235
יובל, זוהי ההגדרה בדיוק, ואין לנו ההגיון הפשוט לראות את הקלקול, לה"ד אדם שטבע בנהר וגופתו	3236
צפה ואבריו זזים הנה והנה, מי שמסתכל מרחוק חושב איזה שחיין מעולה הוא זה, איך הוא מצליח לצוף	3237
על פני המים הודות לתנועות של אבריו!	3238
אך אם מתבוננים יותר רואים שהוא הולך עם זרם המים לכיוון הירידה, ואז יש לשאול מדוע לא שוחה	3239
כלפי מעלה נגד הזרם? מכאן הוכחה שאין לו שום עצמיות, שום רוח חיים, הוא מת, הסימן של החיים היא	3240
בהליכה נגד הזרם, אך אם הולכים עם הזרם ולא מתגברים, זה לא סימן של עצמאות אלא ההיפך הגמור,	3241
זהו כצאן לטבח יובל, אם אין לאדם כוח להתנגד להשפעות השליליות והוא שוחה עם הזרם, זהו חוסר	3242
העצמיות, העצמיות והעצמאות סימנם דוקא בשחייה נגד הזרם, בקבלת ההדרכה הטובה והנכונה.	3243
אפילו כשמדובר בדור דעה, הרגיש משה רבינו אם ישארו בתור צאן ללא רועה, אז הירידה שלהם היא	3244
בלתי נמנעת, ולכן ביקש משה רבינו שיהיה מנהיג, וזה לא מחמת צרות עין ח"ו, אלא מתוך דאגה כנה	3245
ונאמנה למצבם הרוחני, הם חייבים להיות כפופים למנהיג אשר יוכיחם ויורם את הדרך, כמה הלימוד הזה	3246
מחייב אותנו למרוד נגד הרצון השטותי הזה מתי אהיה עצמאי, אלא לקבל תוכחות ובריורים, ולא להרגיש	3247
כאותו בן של אדמו"ר שכאשר לא ציית בקול אביו, ואביו הוכיחו באומריו לוי הרי האדמו"ר אומר לך כך!	3248
ענה לו גם אני אדמו"ר, אם כל אחד מרגיש את עצמו אדמו"ר, זהו מצב של הפקרות מסוכנת ולא של	3249
עצמאות.	3250
עתה אפשר להבין מדוע דאג משה רבינו, ומדוע ה' נענה לו והרגיע אותו שיהושע הוא איש אשר רוח בו	3251
ויודע דעת כל אחד ואחד, זוהי תכונה ראשית אצל המנהיג הרוחני, ועל כן יש צורך לקחת אותו בדברים	3252
קודם לכן, דע כמה הם סרבנים וטרחנים, זהו תפקיד לא קל, כי יהיה לו עסק עם כאלה שכל אחד חושב	3253
את עצמו עצמאי, ולהם דוקא צריך רועה שיידע איך להתנהג עם כל אחד, ולא ילכו כצאן לטבח יובל.	3254
כמה אנו צריכים להתחזק מזה ולהמשיך להחזיק את עצמנו כנער, כי נער ישראל ואוהבהו, זוהי ההגדרה	3255
של כלל ישראל נער, מרגיש כל הזמן שאיננו גדול דיי, ושהוא עוד כפוף וזקוק להדרכה, ומה שעם ישראל	3256
סובלים עד עכשיו, זוהי תוצאה של עוון המרגלים שזה היה המכשול שלהם, חז"ל אומרים שהם פחדו	3257
להפסיד את הנשיאות שלהם אם בני ישראל יכנסו לארץ ישראל, והעדיפו להישאר נשיאים במדבר, ובגלל	3258
זה הוציאו דיבת הארץ וגרמו בכיה לדורות.	3259
הלא אנו מרגישים את הבכיה לדורות הזו, ואיך לא נתעורר? איך לא נבין ששאיפה לעצמאות ולהיות	3260
מנהיג גם אם עוד לא ראויים לכך, זוהי ההתחלה של בכיה לדורות! על כן אנו צריכים להתעורר ולהרגיש	3261
שאנחנו עוד בגדר של צאן, נער, ולנהוג בהכנעה ובאיפוק, לדעת שאנו עדיין זקוקים לרועה, ושבהדרכת	3262
הרועה נזכה לדרך הנכונה אשר ממנה יצמח בבוא הזמן, גם אצלנו כוח המנהיגות והקניינים הנחוצים	3263
למשימה זו. (דגל המוסר).	3264
	3265
מאמר תנט	3266
יפקוד ה' אלהי הרוחות לכל בשר איש על העדה, אשר יצא לפניו ואשר יבוא לפניו (במדבר כ"ז ט"ז).	3267
וברש"י להודיע שבחן של צדיקים, כשנפטרים מן העולם מניחין צורכן ועוסקין בצרכי ציבור, א"ל	3268
השיבני אם אתה ממנה להם פרנס אם לאו, ודאי שצורכי עצמו של משרע"ה אינם צרכים גשמיים	3269
פשוטים, אלא אף הם צרכים רוחניים שענינם כבוד שמים, וכדחזינן שביקש משה להיכנס לארץ ישראל	3270
כדי לקיים מצות התלויות בארץ, וכן מה שחשב שבניו יירשו גדולתו, אף זה ענינים רוחניים, מ"מ בשעת	3271

פטירתו ביקש עבור צורכי הרבים, ובעת שאמר לו השי"ת עלה אל הר העברים ונאספת, היתה עיקר	3272
בקשתו יפקוד ה' מנהיג על העדה, ועוד הוסיף בקשות בזה להוסיף השפעת יהושע שיזכה להכניסם לארץ	3273
ולא יעשה עם יהושע כאשר עשה אתו.	3274
והנה אצלנו אף היראים והשלמים הדואגים לתועלתם הרוחנית, מכל מקום כל עיקר שאיפתם היא	3275
להתעלותם הפרטית, וחושבים עצות היאך יתעלו ויגדלו בתורה ויר"ש, ודרך הזכיה לעוה"ב אצלם עוברת	3276
במסלול האישי, ואינם חושבים עבור תקנת חבריהם, אינם סבורים שהתעלותם העצמית קשורה וכרוכה	3277
בהצלחת העולם, והסיבה לכך משום שבטבע מונח אצל האדם אהבת עצמו, ולכך קרובים יותר להרגשים	3278
בתקנת עצמם, ודומה בעיניהם שבפעולתם העצמית תבוא השלמות, ואינם מתבוננים בדאגת הכלל, וזו	3279
אשר משבחת תורה משרע"ה שעזב צרכי עצמו ודאג רק לצרכי ציבור.	3280
הטעם שרחוקים אנו מהרגשות אלו, כי אין לנו הבנה וידיעה אמיתית בעקרים הנדרשים מאתנו, טועים אנו	3281
בכל מושגי העבודה, נאמר לעולם יעסוק אדם בתורה שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה (פסחים	3282
נ'), וסבורים אנו שענין שלא לשמה הכוונה לצורכו ועניניו האישיים, ואיננו יודעים כי אין זה נקרא כלל	3283
שלא לשמה, שיסוד העבודה היא הגברת כבוד שמים, כל הנברא בשמי לכבודי בראתיו (ישעיה מ"ג), ואף	3284
שלא לשמה העיקר כבוד שמים, ורק כיון שקשה לאדם לשכוח את עצמו, לכן אף שחושב עבור זכותו	3285
האישית לעוה"ב וכדומה, מ"מ עיקר עבודתו להגביר כבוד שמים.	3286
מעתה כיון שנתבאר דעיקר העבודה הוא קידוש שם שמים, א"כ אין שום הבדל מהיכן יוצא כבוד שמים,	3287
אם מפעולה עצמית או מפעולת זולתו, שמאחר שהעיקר הוא כבוד שמים, כל שיוצא כבוד שמים זה	3288
התכליתי, ויש להוסיף שעיקר העבודה לבקש מקום שממנו יצא יותר כבוד שמים, וכל שבפעולה יש יותר	3289
כבוד שמים, היא העבודה שאותה יש להשתדל ביתר שאת לעשותה, שהרי כל התכלית למען כבוד שמים,	3290
והנה בעבודת הרבים יש יותר כבוד שמים מאשר בעבודת היחיד, שהרי רבים יקדשו שם שמים על ידו	3291
ויתגדל יותר כבוד שמים.	3292
מעתה מבואר שפיר הא דצדיקים עוזבין עסקי עצמם ועוסקין בצרכי ציבור, שכיון שבצרכי ציבור מתרבה	3293
ומתגדל כבוד שמים, הרי זה צרכי עצמם האמיתי שבו עיקר הזכיה, וכן כתב רבינו יונה (שע"ת ג' י"ג), כי	3294
חייב האדם לטרוח בדרישת טוב לעמו, ולשקוד בעמל נפשו על תקנת חבריו אם דל ואם עשיר, והיינו	3295
דנאמר גבי מרדכי (אסתר י'), כי מרדכי היהודי גדול ליהודים דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו, זו	3296
המדרגה האמיתית לדרוש טוב לתקנת עמו, ובו עיקר הזכיה והיא עיקר הגדלות שבו יזכה האדם.	3297
וזה אשר מצינו בתורה גבי שכרו של פנחס, והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם תחת אשר קנא	3298
לאלוהיו ויכפר על בני ישראל (במדבר כ"ה), ובחז"ל שעשה שלום ביני ובין ישראל, לכן הנני נותן לו את	3299
בריתי שלום, מבואר שעיקר שכרו של פנחס לא היה רק עבור שקינא לאלוהיו, אלא בגלל ששם שלום בין	3300
ישראל למקום, שקירב והשלים את בני ישראל, וזו כנתבאר שעיקר עבודת האדם לדאוג עבור תקנת כלל	3301
ישראל.	3302
ולכן דרוש עבודה ויגיעה רבה בחיזוק אהבת הבריות, והשתלמות במדת נושא בעול עם חבריו, ועקירת	3303
המדות הרעות כקנאה תאוה וכבוד מקרבו, כי בשעה שיש באדם מדות רעות אלו לא תיתכן אחדות עם	3304
הכלל, המדות זורעות פירוד ושנאה ואי אפשר לביטול עצמיותו בעת שמדות אלו באדם, כי המדות נובעות	3305
מכוח אהבת עצמו, ואהבת עצמו צריכה שתצא מכוח אהבת הבריות, וכל זמן שלא יתיגע ברכישת מעלות	3306
אלו, כל מחשבותיו ושאיפותיו אינם אלא לצורך עצמו ואינו חושב כלל על זולתו.	3307
משה זכה וזיכה את הרבים (אבות ה'), בב' הפעולות הללו תלויה השלמת עבודת האדם, וקשורים המה	3308
אחד בחבירו, ובאותה המדה שהגיע לזיכה כן ישיג את הזכה, שבלא זיכה ליתא לזכה, טוב עין הוא יבורך	3309
וטוב עין יתכן רק כאשר משריש בקרבו שאיפה להצלחת זולתו, ויש לראות זאת שבחטאת איש אחד	3310
נענשו כל ישראל, כמה שישתדל לזכות את זולתו ולמנוע חטא מישראל שכרו הרבה לאין שיעור, והיינו	3311
דמצינו בתחילת גדלותו של משרע"ה, וירא בסבלותם נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם, ועל ידי מדת	3312
נושא בעול זכה להיות רועה נאמן, שבעת שדואג טובת חבריו זו היא יסוד הצלחתו (אור יחזקאל ח"ג עמ' קט"ו).	3313
	3314
	3315
מאמר תס	3316
יפקוד ה' אלהי הרוחות לכל בשר איש על העדה, אשר יצא לפניו ואשר יבוא לפניו (במדבר כ"ז ט"ז).	3317
(במד"ר כ"א ט"ו), יפקוד ה' אלהי הרוחות כל מי שמבקש צרכי ציבור כאילו בא בזרוע ע"כ, הוקשה לו	3318
למדרש הלשון וידבר משה לשון קשה, אלא בצרכי ציבור מבקשים בזרוע! ובספרי (ברש"י), וידבר משה	3319
אל ה' להודיע שבחן של צדיקים, שכשנפטרין מן העולם מניחין צרכן ועוסקים בצרכי ציבור ע"כ.	3320

עוד במד"ר, יפקוד ה' מה ראה לבקש דבר זה אחר סדר נחלות? אלא כיון שירשו בנות צלפחד אביהן,	3321
אמר משה הרי השעה שאתבע בה צרכי, אם הבנות יורשות בדין הוא שירשו בני את כבודי, א"ל הקב"ה	3322
בניך ישבו ולא עסקו בתורה, יהושע הרבה שרתך והרבה חלק לך כבוד, והוא היה משכים ומעריב בבית	3323
הועד שלך, מסדר את הספסלים פורס את המחצלאות, כדאי הוא שישמש את ישראל שאינו מאבד שכרו,	3324
לקיים מה שנאמר נוצר תאנה יאכל פריה ע"כ.	3325
לכאורה דברי הספרי להודיע שבחן של צדיקים, שכשנפטרין מן העולם מניחין צורכן ועוסקין בצרכי	3326
ציבור, סותרים דברי המד"ר הגיע השעה שאתבע צרכי, בדין הוא שירשו בני את כבודי, ולפי"ז תבע משה	3327
צרכיו ולא צורכי ציבור? גם קשה מאד איך משה רבינו שכתוב עליו בכל ביתי נאמן הוא, מציע שבניו	3328
שישבו ולא עסקו בתורה שהם ימלאו את מקומו, רבן של ישראל ומנהיגם?	3329
ואפשר לבאר שברור הוא כי גדלותו ונקיות הדעת של משה רבינו ע"ה, בודאי שענין בניו לא העביר אותו	3330
כלל על דעתו בדאגתו לצורכי ציבור, ולא היה נוגע בדבר שבניו ירשו את כבודו, והציע את בניו מפני	3331
שהם היו גדולים באמת וראויים לשאת עליהם את האחריות, ומתאימים לכל התנאים שהוא בעצמו הורה	3332
למלא מקומו, ולו גדולים אחרים היו מתאימים יותר לזה מצד גדלותם, לא היה מציע את בניו, והראיה	3333
לזה שביחד עם הבקשה להקב"ה יפקוד אמר אלהי הרוחות וכדברי הספרי, אדם שיודע להלוך עם כל אחד	3334
ואחד מהם לפי דעתו, וכלשון הספרי זוטא שיהיה חולק עם הקפדנין כפי דעתן ועם המתונים כפי דעתם.	3335
איש על העדה שיהיה למעלה על העדה, שישפיע עליהם ולא שהם ישפיעו עליו, אשר יצא לפניהם, לא	3336
כדרך מלכי האומות שיושבים בבתיהם ומשלחין את היילותיהם למלחמה, אלא כמו שעשיתי אני שנלחמתי	3337
בסיחון ועוג, עוד ברש"י ואשר יוציאם בזכותי, ואשר יביאם בזכותי ע"כ, ואם ח"ו היה נוגע בדבר,	3338
ורצה שבניו ירשו כבודו בכל אופן, אם ראויים או לא ראויים לאותה איצטלא, לא היה מבקש בקשה	3339
ושובר בצידו, וזה ברור וזה דברי הספרי, להודיע שבחן של צדיקים מניחין צורכן ועוסקים בצורכי ציבור.	3340
א"ל הקב"ה משה לא כשאתה סבור, אין בניך ירשו את מקומך, אתה יודע שהרבה שרתך יהושע והרבה	3341
חלק לך כבוד והוא היה משכים ומעריב בבית הועד שלך, מסדר את הספסלים ופורס את המחצלאות,	3342
הואיל והוא שרתך בכל כוחו כדאי הוא שישמש את ישראל שאינו מאבד שכרו, קח את יהושע לקיים מה	3343
שנאמר נוצר תאנה יאכל פריה, פירוש אחרי כל גדלותם של בניך, לא השכימו והעריבו לסדר את	3344
הספסלים ולפרוס את המחצלאות, אולם יהושע עשה כן, כי עם כל גדלותו סידר הספסלים ותיקן	3345
המחצלאות, הוא זוכה לשררות ולא הם (ילקוט שמעוני).	3346
וזה שחלק לו כבוד ושרת אותו וסדר הספסלים והמחצלאות, גבר על זכות של בני משה, ולמרות שזכות	3347
אבותם מסייעתם, והטעם אפשר לומר, כי יהושע בענותותו וסבלנותו, הראה בהתנהגותו כי הוא מסוגל	3348
לתנאים האמורים, להלוך עם כל אחד לפי דעתו, עם הקפדנים כקפדנותו ועם המתונים כמתנותם, ויצא	3349
לפניהם ויבוא לפניהם, אבל בניו של משה, כנראה שהרגישו עצמם יחסנים בניו של מלך, ולא לכבודם	3350
היה לסדר הספסלים ולפרוס המחצלאות לעת הצורך, ולכן לא זכו לשררות, כמו שאמר ר"ג לר' אליעזר	3351
בן חסמא ור' יוחנן בן גודגא, כמדומין אתם ששררה אני נותן לכם, עבדות אני נותן לכם (הוריות י').	3352
אם לא היה להם הסבלנות לסדר הספסלים, אולי גם להלוך עם קפדנים לפי קפדנותם לא יוכלו לעשות זה.	3353
ונפלא הדבר, שזה שחסר להם לבני משה המדה של יהושע שחלק כבוד ושרת, וסידר הספסלים ופרס	3354
המחצלאות, בשפת התורה נקרא זה בניך ישבו ולא עסקו בתורה, והנה לא כתוב לא למדו תורה כי ודאי	3355
למדו ולמדו כראוי לבני משה, אבל לא עסקו בתורה זה נקרא, כי בעסק מוותרים על הכבוד, והם לא ויתרו	3356
על כבודם לסדר את הספסלים ולפרוס את המחצלאות לכבוד התורה, בשפת התורה זה נקרא ישבו ולא	3357
עסקו בתורה, ואין להם הזכות של נוצר תאנה יאכל פריה.	3358
בכל זאת משה בגדלותו מסר ליהושע הכל בשמחה וברצון טוב כדאיתא בספרי, ויעש משה כאשר צוה ה'	3359
אותו, הלך ועשה בשמחה ולא הורע עינו בין בניו לבין בני אחיו, ויקח את יהושע לקחו בדברים והודיעו	3360
מתן שכר פרנסי ישראל לעוה"ב, ויצוהו כאשר דיבר ה' ביד משה, מה הקב"ה צוה למשה בשמחה כך צוה	3361
משה ליהושע בשמחה, להגיד שבחן של צדיקים שמניחים צורכן ועוסקין בצורכי ציבור, משה אמת	3362
ותורתו אמת, ועלינו ללמוד ממש רבינו לבטל רצוננו וטובתנו לטובת הציבור, ולהיות מן העוסקין	3363
בצורכי ציבור באמונה, ומיהושע אפשר ללמוד כי מי שהוא רוצה לזכות לשררות, צריך מקודם לקבל עול	3364
עבדות לטובת הציבור, ויקויים בו נוצר תאנה יאכל פריה. (זכרון מאיר).	3365
	3366
מאמר תסא	3367
יפקוד ה' אלהי הרוחות לכל בשר איש על העדה, אשר יצא לפניהם ואשר יבוא לפניהם (במדבר כ"ז ט"ז).	3368
כיון ששמע משה שאמר לו המקום תן נחלת צלפחד לבנותיו, אמר הגיעה שעה שאתבע שיירשו בני את	3369
גדולתי, אמר לו הקב"ה לא כך עלתה במחשבה לפני, כדאי הוא יהושע ליטול שכר שימוש שלא מש מתוך	3370

האהל, וזהו שאמר שלמה נוצר תאנה יאכל פריה (משלי כ"ז), ויש להתבונן בשכר שקיבל יהושע תמורת השימוש ששימש את משה, איך הדברים מתאימים זה מול זה? הלא מעמד של מנהיג זה נוגע לכל עם ישראל, ומה שייך בזה תשלום פרטי ליהושע עבור מסירותו! כשנקראים למשל למנות רב בישראל או ראש ישיבה, על מה שמים לב ועל מה נותנים את הדגש? על הסתגלויות, השתלמויות, ידיעות נרחבות וכו', ומי שלמד יותר מי שהשתלם יותר הוא המסוגל והוא הראוי.	3371 3372 3373 3374 3375
אך מאידך ידוע שכאשר הסבא זצ"ל (מנוברהרדוק) היה שולח תלמידים לייסד ישיבות, היה בוחר רק אברכים מסורים ונאמנים לו ולדרכו המוסרית, אף אם לפעמים היו נראים לא מסוגלים, ואיך יתכן הדבר כשמדובר על אחריות על ציבור שלם? להיות ממלא מקומו וממשיך דרכו של משה רבינו ע"ה, צריך אדם בעל שיעור קומה משכמו ומעלה, אשר הקדיש את כל זמנו ללימוד התורה ולהתעלות בה ובחידושיה.	3376 3377 3378 3379
ולא מי שעבר את מיטב זמנו לסדר ספסלים בבית המדרש, ולעסוק בסידורים ובאירגון ענינים שונים, ויש לחשוב שבודאי לא היו חסרים בדור המדבר אנשים מסוגלים ומורמים מעם, אף אם נאמר שגם יהושע היה מתאים וראוי ומסוגל, אבל לתלות הסיבה בכך שלא מש מתוך האהל! טוב היה אלו התורה רמזה כי גם הוא גדול ומסוגל, ולא בגלל סיבה שולית וללא חשיבות לכאורה.	3380 3381 3382 3383
רואים מכאן כמה רחוקים אנו מדעת תורה אמיתית, אין מינוי מנהיג לעם ישראל כמינוי רב באמריקא, מנהיג בעם ישראל אינו ענין של תכלית גשמי או מקור פרנסה, אשר צריכים כמה שנות לימוד של השתלמות, לא כך עלתה במחשבה לפני, התכונה המרכזית הדרושה למנהיג בישראל היא המסירות בנאמנות, בתמימות ולא בערמימות, זהו הפירוש של לא מש מתוך האהל משרת משה, זהו המנהיג הראוי והמתאים לכלל ישראל.	3384 3385 3386 3387 3388
מספרים על ר' ישראל יעקב לובצ'אנסקי זצ"ל (מגדולי תלמידי הסבא מנוברהרדוק), שכאשר התחיל לעבוד על מידותיו ולבטל את מדת הכבוד, הוא עשה זאת בקיצוניות ובאכזריות כזו, שכל רואהו חשב שזה יהיה אומלל כל ימי חייו ולא יצליח למאומה, אך במציאות הצליח והתעלה לאין שיעור בבחינת ואני בתומי אלך, הערמימות מביאה למה שניתן לקרוא במליצה, פשיטת הרגל מן השכל! תוצאה הפוכה לגמרי ממה שנראה ההגיון הישר, לא כך עלתה במחשבה לפני, פירושו שכזו המצאה היתה רחוקה אפילו מדעתו של משה רבינו, כי משה רבינו ע"ה ראה לפי השכל הישר הפשוט והמקובל ולא הועיד את התפקיד ליהושע, והוא עצמו הופתע ממינוי כזה אשר המפתח היחיד אליו הוא השירות בתמימות ובנאמנות.	3389 3390 3391 3392 3393 3394 3395
זה ראינו גם אצל פנחס, לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום! מי היה יכול לנבא מראש כזאת תוצאה לפעולת ויקח רומח בידו? אמנם עשה פעולה אדירה של מסירות נפש עצומה, אך הגמול על כך הוא ללא ערך יחסי מתאים, למעלה מן הצפוי ומן המשוער, וזה היה בזמן שאפילו משה רבינו ואהרן רפו ידיהם, ואלו פנחס הקנאי עשה את מעשהו מתוך תמימות, ובודאי שלא ציפה לשום שכר, ובודאי לא לשכר כזה, והיה מסתפק בכך שיציל את עצמו מן הסכנה, אלא יבוא פנחס ויטול את שלו אומרים חז"ל, כשההדגשה היא על שלו זה שלו ממש.	3396 3397 3398 3399 3400 3401
אנו רחוקים ממושגים כאלו בגלל שהעולם הצליח להחדיר אלינו את דעותיו ואת השקפותיו ואת השפעתו, ואנו מעריכים רק ערמימות, השתדלות, פקחות, שלמה המלך ע"ה אומר תומת ישרים תנחם, וסלף בוגדים ישדם (משלי י"א), היינו דההשתדלות לא רק שאיננה מועילה אלא אף מזיקה, התמימות והתמסרות זהו סוד ההצלחה בזה ובבא. (דגל המוסר).	3402 3403 3404 3405 3406
מאמר תסב	3407
ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו וסמכת את ידך עליו (במדבר כ"ז י"ח).	3408
ויש להבין מה השיב ה' למשה רבינו בעת ששאל ממנו, יפקוד ה' אלהי הרוחות לכל בשר איש על העדה, והשיב לו הקב"ה קח את יהושע איש אשר רוח בו, מה זה איש אשר רוח בו? היעלה על הדעת לבחור מי שאין לו רוח? ומה יתרון הוא זה?	3409 3410 3411
אמנם ידע משה רבינו כי כדי להיות מנהיג על הציבור, לפתור להם כל שאלותיהם ודרישותיהם, נחוץ אדם כזה שיודע רוח כל אחד ואחד, תכונתו וטבעו ומדותיו וכל הטעותים שלו, ולפתור שאלותיו לפי רוחו ודעתו ודרך שכלו, וכיון שבני אדם כשם שאין פרצופיהן דומין זה לזה, כך אין דעתם דומין זה לזה (ירושלמי ברכות פ"ט), נחוץ לזה איש האשכולות אשר כלולים בו כל חלקי בני אדם, ויודע לסדר לכל אחד כפי חלקו המיוחד לו, ויתן לו עצות ותחבולות, ישתתף עמו לעיין בו ולהעלות ארוכה ומרפא לכל מדוהו.	3412 3413 3414 3415 3416 3417
והמנהיג זקוק לשני דברים, האחד הכרת בני אדם להכיר כל פרט ופרט, והשנית לפתור לכל אחד כפי ענינו, ועל אדם ממין הזה שיש בו יכולת משני הדברים שאל מאת ה' ואמר, יפקוד ה' אלוהי הרוחות לכל	3418 3419

בשר, דייק לו תואר זה בכאן, כלומר לפי שאתה אלוהי הרוחות, לפיכך תדע למצוא איש אשר יודע כל	3420
הרוחות, ויכול להלוך עמם להבין חסרונם ותיקונם, ואדם כזה ראוי להיות מנהיג העם.	3421
והשיב לו ה' קח לך את יהושע איש אשר רוח בו, שיש בו רוח להיות מנהיג עצמו, ואדם כזה ראוי להיות	3422
מנהיג גם על הציבור, כי בהיות רוחו חזק שיכול למשול על טבעו ומדותיו, ולפתור לעצמו כל שאלותיו על	3423
פי ההשקפה האמיתית, ואינו מפחד מכל הרוחות שבעולם, אדם כזה יכול להנהיג את הציבור כל אחד	3424
חינוכו המיוחד לו לפי דרגתו.	3425
וגילה לו הסוד הזה, כי הכל תלוי ביכולת למשול על עצמו, ואם האדם הפכפך ובלתי מושל ברוחו, וכאשר	3426
תפעול עליו נגיעה דקה מן הדקה לא ירגיש בה ויטה לכל הצדדין, איך יבוא להנהיג את הציבור, אם הוא	3427
יבוא להתערב עם הסוגים השונים שבבני אדם יתבלבל מיד, ויחניף לכל אחד מפני נגיעה דקה מן הדקה,	3428
כי אם אינו יכול לפעול על נגיעתו איך יפעל על נגיעת חברו.	3429
ולכן אמר קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו שיכול לעצור ברוחו, כמ"ש חז"ל שהיתה עבודתו	3430
לסדר הספסלים, שהיה אדם המוכן לעשות כל מה שדרוש להדבר, לבלתי פנות להשגיה על כבודו לגמרי,	3431
לכן בחר בו להיות מנהיג כי יוכל לפעול עליהם, ואשר יוציאם בעת שיצאו למלחמה הוא לפנייהם, ואשר	3432
יביאם ובעת יבואו מהמלחמה יבוא אחריהם עד שיביאם.	3433
וזה שהוכיח לנו הנביא, אותי עזבו מקור מים חיים לחצוב להם בארות נשברים אשר לא יכילו המים	3434
(ירמיה ב'), כי בהיות רוחו חזק והסמכתו בלתי הפכפכת ויכול למשול על עצמו, אז ירויח שני דברים,	3435
האחד מה שרוחו הוא כמעין הנובע, אשר כל מה ששואבין ממנו עוד יוסיף לנבוע ולא יחסר ממנו מאומה,	3436
ויכול להיות מנהיג על עצמו ומנהיג על הציבור, ואין הציבור מחסר ממנו שלמות עצמו כלום, וגם אין	3437
הציבור מחסר לעצמו כלום, אלא הוא כמעין הנובע שמכל חוט השערה הוא מתעלה, והעולם מתעלה עמו.	3438
ואיך השיג בהצלחה הזאת? רק אחרי שהפקיר מקודם כל כבודו וכל רצונותיו, והחליט בעצמו כי מוטב	3439
שיקרא שוטה כל ימיו ואל יהיה רשע שעה אחת לפני המקום, ומסר את עצמו לרצון ה' לגמרי בלי שום	3440
נגיעה עצמית, כיון שיכול למשול על עצמו יכול ג"כ למשול על הציבור, לכן כאשר יבוא להנהיג את	3441
הציבור גם שם יעשה הכל לפי צורך הענין, כיון שיש לו דרך למשול על עצמו, יש לו הדרך הזה ג"כ	3442
להנהיג את הציבור, באותו דרך ששמר שלא יקבל חסרון מנטייתו, באותו דרך ישמור שלא יקבל חסרון	3443
מן הציבור, ונמצא שהוא כמעין הנובע, כי מכל פעולה הוא מתעלה והעולם מתעלה עמו, ועוד שנית כי	3444
רחוק הוא מן הרע ואינו סובל מפגעי הזמן, ומחולי המדות הרעות ומנקמת הטבע. (מדרגת האדם מא'	3445
תקון המדות פ"ג).	3446
	3447
מאמר תסג	3448
ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו וסמכת את ידך עליו (במדבר כ"ז י"ח).	3449
כיון ששמע משה שאמר לו המקום תן נחלת צלפחד לבנותיו, אמר הגיע שעה שאתבע שיירשו בני את	3450
גדולתי, אמר לו הקב"ה לא כך עלתה במחשבה לפני, כדאי הוא יהושע ליטול שכר שימושו שלא מש מתוך	3451
האהל, נוצר תאנה יאכל פריה (רש"י), זה הכלל מי שמסור בתמימות בלב ונפש ללא חשבונות, ללא	3452
חכמות ובלי ערמומיות, הוא שזוכה לקבל, את זה אנו רואים לאורך כל הדרך, לא לחכמים לחם אלא	3453
תמימות והתמסרות, לא לעשות חשבונות של עצמו, כי החשבונות של עצמו הם לא תמיד באותו כיוון,	3454
פעם מושכים לכאן ופעם לכיוון הנגדי.	3455
משל לשני בני אדם שרבו ביניהם אודות התרנגול של השכן שהוא קורא בבוקר ומעורר אותם, אחד טען	3456
שצריך להרוג את התרנגול כי הוא מפריע לו ואינו נותן לו לישון בשקט, והשני טען הודות לתרנגול הוא	3457
מתעורר ומספיק להגיע בזמן לנסוע ברכבת, כך השנאה מקלקלת את השורה, והנגיעה היא המכתיבה את	3458
ההתנהגות לצד אחד או לצד הנגדי.	3459
כאשר דוד המלך ברח משאול והסתתר בבית אחימלך, שאול תבע את אחימלך קשות על זה, והוא עונה לו	3460
ומי בכל עבדיך כדוד נאמן וחתן המלך וסר אל משמעתך ונכבד בביתך, בן אחיטוב אומר דברים הנשמעים	3461
כ"כ נכונים ואמיתיים, אך לא באזניו של שאול, עד כדי כך ששאול אומר לו מות תמות אחימלך אתה וכל	3462
בית אביך נורא ואיום! וכל זה כתוצאה מקבלת לשון הרע שקיבל שאול מדואג האדומי שאמר לו, ראיתי	3463
את בן ישי בא אל אחימלך בן אחיטוב, וישאל לו בה' וצידה נתן לו, ואת חרב גלית הפלשתי נתן לו, איך	3464
יתכן ששאול לא התחשב בדברים נכוחים של אחימלך? ולא עוד אלא גזר להרוג אותו ואת משפחתו.	3465
אלא ששאול היה נתון במצב של קנאה, והשנאה מקלקלת את השורה, כל ההצלה של כלל ישראל נשכחה	3466
ממנו, היכה שאול באלפיו ודוד ברבבותיו, כאן מרימים על נס את ההצלה הגדולה שעשה דוד למען שאול	3467
המלך, אבל כאן טמון הגרעין של הקנאה, אשר איננה זוכרת שום זכויות ושום רגשי אהבה, יהונתן בן	3468
שאול התגבר על נסיונותיו וגם ויתר לדוד, וכן מיכל בת שאול, אבל שאול לא, קשה כשאול קנאה ממש	3469

עד הקבר, האדם מוכן להסתדר עם מצבים של קנאה בהישגים גשמיים, דירה נאה כסף וכדומה, אך לא על כבוד, המפריע של הכבוד עומד כל הזמן על הדרך, כי אין בו בכדי חלוקה וכל אחד מרגיש שמגיע לו ורק לו.	3470 3471 3472
גם אצלנו כשאנו כ"כ עסוקים בסוגיות אלו כל הזמן, בכל זאת התלמידים שהמצב דוחק להם אינם רוצים לבוא לוועדים, לשמוע בירורים או לחפש דרכים לעבור את הנסיון, הם טוענים מה יוצא מכל זה? ואינם מרגישים שהקנאה ורדיפת הכבוד מדברת מתוך גרונם, זה מה שמביא המדרש על יצחק אבינו, שאפילו כשהיה מוכן למסירת נפש ממש, אבל כשהזכיר לו השטן את התכשיטים שעשתה אמו ושישאר עבור ישמעאל, כבר רצה לחזור ולוותר על כל ההשקפה ועל כל הזכות, שומו שמים! אם שמים את הדברים זה מול זה, עקידת יצחק זכות לכלל ישראל לדורות, ומצד שני כמה תכשיטים! זהו כוחה של קנאה אין תפיסה לשכל.	3473 3474 3475 3476 3477 3478 3479
חייבים להבין כמה טוב החינוך שלנו לפחות לחשוך את עצמו, בשלב שני להתגבר ולעבור את הנסיון, אבל חשוב בראש ובראשונה להכיר את עצמו, לחשוך את עצמו ולברר מהו המקור של הנטיה, בפה חנף ישחית רעהו, ע"י החנופה משחיתים את החבר? מה זה קשור? אלא כאשר מחניפים לחבר ומרגילים אותו כ"כ לכבוד, אז הוא מתרגל לזה וחושב שזה מגיע לו, וכאשר פתאום נשאר בלי זה הוא לא יכול לחיות, זוהי השחתה.	3480 3481 3482 3483 3484
הרדיפה אחר הכבוד מפריעה לאדם להתמסר בתמימות ובלי חשבונות, אז הוא נתון רק בעולם של חכמות ושל ערמוניות, ומבין שהכל שלו הכל מגיע לו, לא כן התורה הקדושה, הקב"ה אומר לא כך עלתה במחשבה לפני, אלא נוצר תאנה יאכל פריה, רק יהושע ששימש בתמימות הוא יאכל את הפירות, התמימות היא סוד ההצלחות, והערמימות היא מקור המכשולים. (דגל המוסר).	3485 3486 3487 3488 3489
מאמר תסד	3490
ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו וסמכת את ידך עליו (במדבר כ"ז י"ח). יהושע בן נון נבחר להיות מנהיג במקומו של משה רבינו, אע"פ שהיו בישראל גדולים יותר מיהושע, שהרי נמנה יהושע חמישי במנין המרגלים, ולפניו נמנה כלב, ועי"ש ברמב"ן שסדר מנין המרגלים הוא לפי מעלתם, וא"כ כלב היה גדול מיהושע, ובבעל הטורים פירש ראשי בני ישראל המה, שכל המרגלים היו שרי חמישים כמנין המה, וא"כ היו עוד אלפים רבים של שרי מאות ושרי אלפים שהיו גדולים מיהושע, ואעפ"כ לא נבחר להיות מנהיג אלא יהושע.	3491 3492 3493 3494 3495 3496
הכתוב פירש את מעלת יהושע איש אשר רוח בו, במעלה מיוחדת זו היה יהושע הגדול שבכלל ישראל, וע"כ זכה להבחר הוא למנהיג ישראל, וחז"ל אמרו טעם נוסף משום ששימש את מרע"ה, אבל ודאי אין מקרא יוצא מידי פשוטו, ואף משום המעלה איש אשר רוח בו נבחר יהושע, ובפי' איש אשר רוח בו כתב רש"י, שיכול להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד, והוא מה שביקש משה יפקוד ה' אלוהי הרוחות איש על העדה, אמר לפניו רבש"ע גלוי לפניך דעתו של כל אחד ואחד, ואינם דומים זה לזה, מנה עליהם מנהיג שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו ע"כ.	3497 3498 3499 3500 3501 3502
אמרו חז"ל (פסחים פ"ז.), בפרק אחד נתנבאו ד' נביאים וגדול שבכולן הושע, אמר לו הקב"ה להושע בניך חטאו, היה לו לומר בניך הם בני אברהם יצחק ויעקב גלגל עליהם רחמין, אלא אמר לפניו רבש"ע כל העולם כולו שלך העבירים באומה אחרת, אמר הקב"ה מה אעשה לזקן הזה, אמר לו לך וקח לך אשה זונה והוליד לך בנים זנונים, ואח"כ אמר לו שלחה מעל פניך, אם הוא יכול לשלוח אף אני אשלח את ישראל.	3503 3504 3505 3506 3507
יעו"ש בגמ' שכך היה, לקח את גומר בת דבלים שהיתה זונה מפורסמת, ולאחר שנולדו לו שני בנים ובת אחת, א"ל הקב"ה להושע בדול עצמך ממנה, א"ל רבש"ע יש לי בנים ממנה ואיני יכול להוציאנה ולא לגרשה, א"ל הקב"ה, ומה אתה שאשתך זונה ובניך בני זנונים, ואי אתה יודע אם שלך הם או של אחרים הם כך, ישראל שהם בני בחוני, בני אברהם יצחק ויעקב, ואתה אמרת העבירים באומה אחרת, כיון שידע שחטא עמד לבקש רחמים על עצמו, א"ל הקב"ה עד שאתה מבקש רחמים על עצמך, בקש רחמים על ישראל שגזרתי עליהם ג' גזירות בעבורך.	3508 3509 3510 3511 3512 3513
ביאור הדברים, דהנה אמר לו הקב"ה בניך חטאו, ולא עוד אלא שכיון שאמר לו הקב"ה בניך, הרי במאמר זה נעשו כל ישראל בניו של ישראל (מלכים ב'), ולא עוד אלא שכיון שאמר לו הקב"ה בניך, הרי במאמר זה נעשו כל ישראל בניו של הושע, שכל העולם כולו נברא במאמרו של הקב"ה, אעפ"כ לא היו לו רחמי אב, שכח זה של כרחם אב על בנים בא לאב ע"י מסירות נפשו בגידול בנו, וכמ"ש במכילתא הובא ברמב"ן, על הפסוק לאוהבי ולשומרי מצוותי.	3514 3515 3516 3517 3518

ר' נתן אומר לאוהבי ולשומרי מצוותי, אלו שהם יושבים באר"י ונותנים נפשם על המצות, מה לך יוצא	3519
ליהרג על שמלתי את בני, מה לך יוצא להשרף על שקראתי בתורה, המכות הללו גרמו לי לאהוב את אבי	3520
שבשמים ע"כ, הרי שע"י מסי"נ על קדושת ה' הוא בא לידי אהבת ה', וכענין זה מצינו באהבת חבריו, אם	3521
אתה רוצה להדבק באהבת חברך, הוי נושא ונותן בטובתו (ד"א זוטא פ"ב), טעות מושרשת היא בעולם	3522
שהאדם מטיב למי שהוא אוהב, אלא מהלך הדברים הוא להיפך, שלמי שהוא מטיב נעשה אוהבו, ולכן	3523
אע"פ שהיו ישראל בניו של הושע, כיון שלא היה לו צער גידול בנים ולא מסר נפשו על גידולם, לא היו	3524
לו רחמי אב על בניו, והיה יכול לומר העבירם באומה אחרת.	3525
ומדברי חז"ל שם מבואר שהיתה כאן תביעה על הושע, שאע"פ שהוא לא הרגיש עליהם רחמי אב, היה לו	3526
להבין שרחמי הקב"ה על ישראל הם כרחם אב על בנים, ואין אדם בא להחליף בניו אפילו אינם נוהגים	3527
כשורה, וזהו מש"א הקב"ה מה אעשה לזקן זה, להסביר לו שאין האב מחליף את בניו אי אפשר, כיון	3528
שהוא עצמו לא הגיע לידי התבוננות זו, והעצה היא להביאו לידי כך שירגיש בעצמו רחמי אב על בניו,	3529
ואפילו יהיו אלה בני זונה מפורסמת, ועוד ספק אם אלו בניו כל עיקר, מ"מ ירגיש אליהם רחמי אב ע"י	3530
מסי"נ בגידולם, וע"י כן יבין טעותו במה שאמר העבירם באומה אחרת.	3531
וזהו מתנאי מנהיגות העם שירגיש אליהם כאב על בניו, וכדכתיב ויאמר משה אל ה', האנכי הריתי את	3532
העם הזה אם אנכי ילידתיהו כי תאמר אלי שאהו בחיקך כאשר ישא האומן את היונק (במדבר י"א),	3533
ופירש"י והיכן אמר לו כן, לך נחה את העם הזה, ואומר ויצום אל בני ישראל, על מנת שיהיו סוקלים	3534
אתכם ומחרפים אתכם, שאם ההרגשה היא כשל אדם זר, הרי שאם הם סוקלים אתכם ומחרפים אתכם יש	3535
לו לומר מה לי ולצרה הזאת, ובזה מונח הציווי שאהו בחיקך כאשר ישא האומן את היונק, וכשהוא	3536
בבחינת אב אינו מתפטר מתפקידו גם כשבנו מתמרד בו.	3537
וזה היתה טענת משה, האנכי הריתי את העם הזה, ופי' בספורנו הנה האב יכול להנהיג את בניו אע"פ שהם	3538
חלוקי הדעות, כי כולם חושבים אותו לאוהב שישתדל בכל כוחו להטיב להם, אבל אלו אינם בוטחים בי	3539
כלל, וחושדים אותי ומנסים אותי, מה אעשה בעדם ע"כ, הכוונה שלא שייך שיחס המנהיג לעם יהא כאב	3540
אל בנים, אא"כ יחס העם אליו כיחס הבנים אל אביהם, שגם כשדעותיהם חלוקות מ"מ בוטחים בו	3541
שישתדל בכל כוחו להטיב להם, אבל כיון שישראל לא היו בוטחים בו ולא נהגו כמנהג בנים, אף הוא אינו	3542
יכול לנהוג אתם כמנהג אב.	3543
וזהו ביאור ענין איש אשר רוח בו, שיכול להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד, והוא סובל כל אחד ואחד	3544
לפי דעתו, שזהו מעיקר כוחו של האב לבניו, שאין הנהגתו להם הנהגה אחידה אלא נוהג עם כל אחד ואחד	3545
כפי רוחו, ומטפל בכל אחד ואחד בנפרד כאילו היה זה בן יחיד, וזו הסגולה החשובה ביותר של המנהיג,	3546
שיהא נוהג בכל אחד ואחד לפי דעתו, וע"כ נבחר יהושע שהיה בו מדה זו למנהיג ישראל.	3547
הספורנו פי' איש אשר רוח בו, לקבל אור פני מלך חיים, כענין ובלב כל חכם לב נתתי חכמה עכ"ל, ויש	3548
להבין מהו חכם לב שבלבו נתן ה' חכמה, והרי חכם לב הוא קודם לנתינת החכמה שנתן לו ה', משמע	3549
שלהעשות חכם לב צריך האדם מעצמו ואז הקב"ה נותן חכמה בלבו, ומצאנו פשר דבר בדברי הספורנו	3550
הללו, כי חכם לב ענינו מי שמוכן לקבל אור פני מלך חיים, ר"ל מי שאינו מסתפק במה שיש לו, אלא כל	3551
כולו הוא מבקש ושואף להתעלות יותר ויותר, וזהו חכם לב אשר זוכה שיתן ה' חכמה בלבו, וזו היתה	3552
מעלתו הגדולה של יהושע, אשר בזה היה הוא המיוחד יותר משאר בני דורו, שלבקשת החכמה שלו לא	3553
היה שיעור.	3554
אכן מצינו ביהושע שבשעה שעלה משה למרום המתין לו יהושע למרגלות הר סיני למה? כדי שמיד עם	3555
רדת משה מן ההר יוכל לשמשו, עזב יהושע את ביתו ואת כל ישראל, והיה בודד מ' יום למרגלות ההר,	3556
כדי לזכות לשמש את משה כמה רגעים נוספים, מהלך אדם מן הר סיני עד למחנה ישראל, ועומק הענין	3557
הוא, שאת הבית קיבול לחכמה על האדם להכין ואז הקב"ה ממלאו, וכמו שנאמר הרחב פיך ואמלאהו	3558
(תהלים פ"א), ופירש"י והראב"ע הרחב פיך ושאל ככל שתוכל ואמלאהו, והרחבת הפה שהוא יצירת	3559
הבית קיבול על האדם עצמו לעשות.	3560
ומעין זה מצאנו בנס השמן אצל אלישע, שהיתה האשה צריכה להכין כלים כאשר תוכל, ואז נעשה לה נס	3561
ונתמלאו, וברגע שאמר הנער שאין עוד כלי ויעמוד השמן, כי אין הנס אלא כשיש לאדם כלי קיבול, וכן	3562
הוא בהשפעת החכמה על האדם, וזהו גודל מעלת מבקש החכמה, ועי"ז זוכה לשפע רב לאין שיעור, וכן	3563
במעשים טובים, חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב (תנא דבי אליהו	3564
פכ"ה), הנה נאמר חיוב זה על כל אדם ואפילו הוא רחוק מאד ממעשי האבות, מ"מ צריך ששאיפתו תהא	3565
להגיע למעשי האבות, ואז זוכה להתעלות כפי ערכו. (שיחות מוסר ח"ג מא' כ"א).	3566
	3567
מאמר תסה	3568

ויסמוך את ידיו עליו ויצוהו כאשר דבר ה' ביד משה (במדבר כ"ז כ"ג).	3569
רמב"ם (פ"ד סנהדרין ה"א), ומשה סמך ליהושע ביד שנאמר ויסמוך ידיו עליו ויצוהו, וכן השבעים זקנים	3570
משה רבינו סמכם ושרתה עליהם השכינה, ואותן הזקנים סמכו לאחרים, ואחרים לאחרים, ונמצאו	3571
הסומכין איש מפי איש עד בית דינו של יהושע, ועד בית דינו של משה רבינו, יש להבין למה הוסיף	3572
הרמב"ם ושרתה עליהם שכינה, דלכאורה אין זה מענין הסמיכה? ובהכרח כוונתו לומר כי זהו דרך	3573
השראת השכינה על זקני ישראל מדור דור, שבכוח גדולי ישראל הוא למסור את השכינה כביכול הלאה	3574
לדור הבא, וזהו ענין הסמיכה, נפלא מאד!	3575
ומשזכינו לזה יתברר לנו נוסח קדושת יוצר, וכולם מקבלים עליהם עול מלכות שמים זה מזה, ונותנים	3576
רשות זה לזה להקדיש ליוצרם בנחת רוח, חידוש גדול שמעולם לא שמענו כמותו! תמיד אנו שומעים על	3577
קבלת עול מלכות שמים, אבל האם עמדנו פעם על כך ממי מקבלים אותו? וזה הלא הוא משמעות הביטוי,	3578
שאם יש מקבל יש גם נותן! וממי מקבלים עול מלכות שמים? הגר"א מבאר כאן כי גבוה מעל גבוה שומר	3579
וגבוהים עליהם, כלומר כל מלאך מקבל מאת הגבוה ממנו, ונותן רשות להקטן ממנו.	3580
מעתה אנו מבינים כי דין מלאכי השרת ודין תלמידי חכמים אחד הוא, סוד השראת השכינה אצל שניהם	3581
טמון בקבלת עול מלכות שמים מהגדול ממנו, כך המלאכים כך הנסמכים שבדיינים, ואף אנו נוסיף כך	3582
התלמידים מרבותיהם, כי לא די שהתלמיד חכם יקבל עול מלכות שמים מעצמו על עצמו, אלא הוא מוכרח	3583
לקבל מרבו.	3584
בזה שאדם נהיה תלמיד לרבו, הוא מתחבר אל השרשרת הגדולה המקשרת אותנו אל משה רבינו מפי	3585
הגבורה, והוא מקבל את התורה כצורתה, הסמיכה אינה אלא גולת הכותרת שבקבלה זו, ואם הסמיכה	3586
בטלה אך השרשרת בין רב ותלמיד לא בטלה ולא תיבטל לעולם, ותמסר פנימיות התורה לאמיתה מדור	3587
לדור עד סוף כל הדורות.	3588
זהו ענין שימוש תלמידי חכמים, קרא ולא שנה הרי זה עם הארץ, קרא ושנה ולא שימש ת"ח דומה כמי	3589
שנעלמו ממנו סתרי תורה (ויק"ר פ"ג ז'), גדול שימושה יותר מלימודה שימוש ת"ח יסוד כל העליה, כמה	3590
דרישת האמת כמה התבטלות, כמה אהבת ביקורת צריכה לקנן בלב תלמיד זה הרוצה לא רק ללמוד מרבו,	3591
אלא גם לשמש אותו!	3592
המעלות הראשונות ממ"ח המעלות שהתורה נקנית בהן הן תלמוד ושמיעת האוזן, מעלה זו פירושה להיות	3593
אך ורק שומע, לנטוש את התשוקה להגיד בעצמו ולחדש חידושים, ולמצוא כל הענין והסיפוק בשמיעת	3594
דברי הרב ובדקדוק בהם, וכמובן אין הדברים אמורים בקבלה עוורת של דברי הרב, אלא בהבנה רחבה	3595
ועמוקה כמה שאפשר.	3596
רק תלמיד ותיק זה המשמש את רבו כל צרכו, נועד להיות בר סמכא בתורה, מה נואלו צעירי התלמידים	3597
המסתפקים בשמיעה שטחית של שעורים ושיחות מוסר לצאת ידי חובתם, בלי מאמץ לרדת לעומק	3598
הדברים, ומצפים להפטר בהקדם מעול שמיעת השיעורים, מרוב תשוקה להיות עצמאיים בלימוד! כל	3599
ישלה עצמו לחשוב, כי לפנימיות התורה או אפילו לדרך לימוד אמיתית, או לדרך עבודה אמיתית, יוכל	3600
להגיע בלי שימוש! אם בדורות הקדמונים העמידו כל ההצלחה בתורה על שימושה דוקא, בדורנו עאכ"כ	3601
אשר השכל האמיתי חלש, השגיאות מרובות וידיעת התורה כצורתה מועטת! תלמיד שלא שימש כל צרכו,	3602
אפילו יהיה ראש ישיבה ופוסק הלכות, בר סמכא בתורה לא יהיה!	3603
וכשהתלמיד המשמש את רבו מגיע לבגרות בתורה, והוא נושא ונותן בה כראוי, ואף יהיה תלמיד המחכים	3604
את רבו, כמה אהבת ביקורת דרושה לו, להציע חידושיו לרבו ולהתכונן לבטל דבריו ודרך מחשבתו בפני	3605
דעת רבו! מאידך גם החיקוי העוור הוא חסרון בשימוש ת"ח, השימוש הוא לא לוותר בשום אופן על הבנה	3606
ישרה, וכל אשר התלמיד מרבה לשמש את רבו הוא מרבה דעת, מתחזק שכלו ומתלבנת גישתו העצמאית	3607
להבנת התורה! (עלי שור ח"א מא' שימוש ת"ח).	3608
	3609
מאמר תסו	3610
צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניחוחי תשמרו להקריב לי במועדו (במדבר	3611
כ"ח ב').	3612
אמרו ז"ל (ברכות ו'), על תפילה דברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלין בהם, פירוש	3613
דבריהם כך הוא, דברים אשר מעמדם ומצבם נתקנו ונתיסדו לרומם את האדם ברום המעלה, כי אנשי	3614
כנסת הגדולה צרפו בדבריהם הקצרים כל רעיון נשגב מראש ועד סוף, כקטון כגדול ימצא בהם טעם, איש	3615
איש לפי ערכו, בין על דברי המוסר בין על דברי הקבלה, וידוע כי האדם נקרא עולם קטן, על כן יאמרו	3616
דברים העומדים ברומו של עולם, היינו העולם הקטן הוא האדם, ובחרו כוונת עולם לרמוז, כי לא לבד	3617
עצמו ירומם אבל גם העולם כולו יתרומם, כמו שכתב הרמח"ל ז"ל בספרו מסילת ישרים.	3618

ומעתה אם האדם רוצה שיתרומם מיום אל יום, יעמול למצוא טעם בתפילה, אילו ברא הוא ית' את	3619
המאכל בלי טעם, ורק למען קיים את גופו יאכל, היו רוב בני אדם מתים ברעב, כמו שאנו רואים כמה	3620
חולים אינם נזהרים בפקודת הרופא, מפני שאין להם ערבות ברפואה, ורק מפני שיש באכילה טעם	3621
אוכלים ושותים לכבוד שבת קודש, ואם כן עיקר המביא לידי מעשה הוא טעם, ועל כן העצה היעוצה	3622
לאדם למצוא טעם בתפילה, וממילא יתרומם תמיד מעלה מעלה.	3623
זהו הענין שתקנו נביאים הראשונים מעמדות (תענית כ"ו.), לפי שנאמר צו את בני ישראל את קרבני	3624
לחמי, וכי היאך קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו, התקינו נביאים ראשונים כ"ד משמרות	3625
ע"ש, ואמרנו מה זה פשוט כ"כ שצריך האדם לעמוד על קרבנו? ואמרנו מפני שכתב הרמב"ן ז"ל בענין	3626
כפרת קרבן, שיצייר את עצמו שכל מה שעושים לבהמה היה צריך לעשות לו, כי נפש החוטאת תמות	3627
ע"ש, ואם כן אם אינו עומד על גביו בטל מצב הקרבן, והתקינו מעמדות על זה, ומעתה אם אנו אומרים	3628
פרשת התמיד במקום קרבן תמיד, בודאי אנו צריכים לצייר לנו דברי הרמב"ן ז"ל, והמשנה אומרת וכי	3629
היאך קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו, ראה כמה ירומם האדם תפילה כדין. (חכמה	3630
ומוסר ח"ב מא' ק"ג).	3631
	3632
מאמר תסז	3633
צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניחוחי תשמרו להקריב לי במועדו (במדבר	3634
כ"ח ב').	3635
בא וראה בכל הקרבנות לא כתיב כמו שנאמר כאן, תשמרו להקריב לי (זוה"ק פר' פנחס), ויש לבאר היות	3636
וקרבן התמיד הנקרב פעמים ביום, עלול ליהפך לדבר שבשיגרה ושבהרגל, מצוות אנשים מלומדה, ללא	3637
התפעלות ודבקות שצריכה ללוות את עבודת השם בכל עת, וכפירושו של הרמב"ן ז"ל בענין הקרבנות,	3638
וכל קרבן לשון קריבה ואחדות, ועוד כי בעבור שמעשה בני אדם נגמרים במחשבה ובדיבור ובמעשה.	3639
ציוה השם כי כאשר יחטא ויביא קרבן, יסמוך ידיו עליו כנגד המעשה, יתוודה בפיו כנגד הדיבור, וישרוף	3640
באש הקרב והכליות שהם כלי המחשבה והתאוה, והכרעים כנגד ידיו ורגליו של אדם העושים כל	3641
מלאכתו, ויזרוק הדם על המזבח כנגד דמו בנפשו, כדי שיחשוב האדם בעשותו כל אלה כי חטא לאלהיו	3642
בגופו ובנפשו, וראוי שישפוך דמו וישרוף גופו, לולי חסד הבורא שלקח ממנו תמורה עכ"ל (ויקרא א'	3643
ט').	3644
מובן שתכלית כל קרבן יחיד או ציבור הוא לקרב הלבבות ולאחדם עם הבורי"ת, וכאן בקרבן התמיד עלול	3645
לפוג רגש החידוש, לכן הוזקקה כאן ההדגשה להקריב לי, להתחזקות שמימית, כי ע"י ריבוי ושפעת	3646
העבודה התמידית פעמים ביום, הקלישה ההתרגשות וההתלהבות עד כדי אדישות, משא"כ בשאר	3647
הקרבנות שאינם תדירים, מתחדש בהם רגש ההתלהבות וההתפעלות המרומם הנפש, כסיפור חז"ל על	3648
אחד שאמר לבנו שיקריב עולה לקרבן, מפני השמחה שזכה למצוות שכחה (תוספתא פ"א).	3649
ומה שקנסו חכמים לכולה משמרתה של מרים בלגה, ואמר אביי כדאמרי אינשי, שותא דינוקא בשוקא או	3650
דאבוה או דאימיה, אוי לרשע ואוי לשכנו, וברש"י אם לא שמעה מאביה שהיה מבזה העבודה לא אמרה כן	3651
(סוכה נ"ו:), והשאלה היא איזה מין בזיון אפשר לנהוג בעבודה המרוממת את האדם לתענוג העילאי	3652
ביותר, והוא קרבת ה' כל היום בעבודת הקרבנות במקום המקדש?	3653
בעל כרחנו נאמר שזו היא הסיבה גופא, ריבוי ושפעת העבודה שתפש רובו של יום של הכהן, הוא שגרם	3654
למצב כזה שאביה היה מבזה את העבודה, ולא שביזה ח"ו ממש בהטחת דברים, אלא שההרגל בעבודה, על	3655
כל הריבוי של הקרבנות התמידיים המעיטו והכחישו את ההתלהבות והשמחה של העבודה, ופג מהם	3656
הרעננות וההתפעלות.	3657
ואמה"כ נפש שבעה תבוס נופת, ר' שמעון בן מנסיא אומר נופת זה תלמיד שלמד מתחילתו, ונפש רעבה	3658
כל מר מתוק, זה תלמיד שלא למד מתחילתו (ילקוט משלי כ"ז), מי שלומד וטועם מעט מנופת התורה	3659
ומשביע את עצמו, היינו שנעשו לו כהרגל, וניטל ממנו תיאבון הדעת להעמיק ולחדש חדשים לבקרים,	3660
הרי הוא מתבוסס ומתבזה ונפשו תקוץ עליו, אבל תלמיד שנדמה שעוד טרם התחיל, שבכל יום ובכל שעה	3661
התורה לו כחזקה, הרי כל המרירות וכל היגיעה הקשה כמתוק וכנעים לחיך בכל שעה.	3662
וזוכרני פעם כשהייתי בהתבודדות עם בני חבורתי לפני חג הפסח, ונזדמן אז שבערב החג היה הזמן של	3663
ברכת החמה המזדמן פעם לכ"ח שנה, מה מאד היתה אז התרגשותנו והשתפכות נפשנו לה, כמו כן נזדמן	3664
לי פעם להתכבד בברכת שהחיינו על מצוות כיסוי הדם, אני ברכתי בחרדת קודש ובהתפעלות, והשוחט	3665
מרום ההרגל וריבוי העבודה בשחיטה עמד והביט עלי באדישות.	3666
ואכן שעלינו להתאמץ ולהשתדל שבכל משימותינו ובקיום המצוות והמעשים טובים, שתלווה אותנו	3667
קריאתו של הקב"ה, להקריב לי שלא יפסיד כוונתו לאלהים, שירגיש מי הוא הגוזר לכל המצוות, שלא	3668

ישכח את המשלח אף לאחר שעשה שליחותו, כמש"א ז"ל עה"פ וישב משה את דברי העם אל ה', למדך	3669
תורה דרך ארץ, שישב אדם תשובה לשולחו, שכן אמר משה אע"פ שהוא יודע אשיב תשובה (מכילתא	3670
יתרו).	3671
הלימוד המוסרי שיש בני אדם שמרכזים מחשבתם במעשה שליחותם של עבודה ומצוות, עד שלפעמים	3672
מרוב ההרגל הוא שוכח את המשלח ואת המצווה, עלינו להתאמץ בתחבולות המוסר לרענן המחשבה	3673
ולהחיות הלב, ולהתקרב אל השי"ת בכל פעולותינו ומעשינו הטובים. (אור הנפש).	3674
	3675
מאמר תסח	3676
צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניחוחי תשמרו להקריב לי במועדו (במדבר	3677
כ"ח ב').	3678
כתיב את קרבני לחמי וכתיב תקריבו את קרבנכם, מה בין האי להאי, אלא קרבני כגון שלמים דאתיין על	3679
שלום, קרבנכם כגון חטאות ואשמות דאתיין על חטא ואשם, להקריב לי במועדו מאי הוי? אי תימא בכל	3680
יומא בבקר ובערב, מאי איהו במועדו? אלא מועדו דשלטא בההוא זימנא רעוא, רעוא דאשתכח לעילא	3681
בדרגא ידיעה, ועל דא כתיב במועדו (זוה"ק פ' לך). יש וצריך לנצל את הרגע המבורך שהופיע מן השמים	3682
משופע אורות, אותו הרגע שבו מבריקים ניצוצות ההשראה וההשפעה, ולעשות הכל שיתקיימו ויחולו ולא	3683
להתאחר מלקבלם, כמו שאמר החכם מכל אדם אחזתיו ולא ארפנו (שה"ש ג' ד').	3684
ובספר חסידים (סימן תשע"ג), המתפלל ונפלה בלבו שמחה אהבת ה' פתאום, ידע כי ה' חפץ לעשות	3685
רצונו, שנא' מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים, אז תתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך, אם בשמע	3686
קולנו נפלה בלבו השמחה, או קודם יהיו לרצון יש לבקש כך, יהי רצון מלפניך שזאת האהבה תהא לעולם	3687
נטועה בלבי ובלב כל זרעי, ואל יבקש אלא על האהבה ורצון ה', ואם באיזה שעה ביום או בלילה בלא	3688
תפילה נפלה בלבו השמחה, בעוד שלבו שמח ונפשו גילה בהקב"ה, אל ידבר עם אדם עד שתצא מלבו,	3689
והנביאים בשעה שנפשמ קשורה באהבה בהקב"ה כאילו אינם בזה העולם.	3690
ובראשית חכמה (שער האהבה פרק ג') בענין גדרי אהבה, יש חשק דביקות וחפץ, חשק שהתחשק בדבר,	3691
אבל עוד לא נדבק דביקות שנדבק בדבר שחשק, חפץ שהוציא לפועל את האהבה, כמש"כ בפ' וישלח,	3692
שכם חשקה נפשו בדינה, ותדבק נפשו בדינה ולא אחר הנער לעשות כי חפץ בבת יעקב, על האדם	3693
להשתדל שלא יהיה הפסק משעת ההתעוררות עד השעה של הגשמה וביצוע למעשה, שלא יתן זמן שיצטנן	3694
הרגש, ושלא תפוג ממנו החמימות של ההופעה העליונה.	3695
וזהו פירוש הפסוק אל תאמר לרעך לך ושוב ומחר אתן ויש אתך (משלי ג'), מי יודע מה יקרה, אלא בעת	3696
שיש לך חשק עסוק בתורה, ואל תאמר בעת הזאת אשכבה ואשכים באשמורת הבוקר, אל תאמר כן אלא	3697
תלמד מיד, שמא מחר תאבד החשק, וכמש"א (סנהדרין ל"ג) אדמוקדך יקיד זיל קויך קרד וצלי, וברש"י	3698
בעוד שהאש דולקת קצוץ דלועין שלך וצלה אותן, כלומר בעוד שאתה עוסק בשמועתך תן לב להבין	3699
ולהוסיף לקח.	3700
מסופר על יהודי שהיה שואב מים ומספק לבני העיר והנה בוקר אחד ביוצאו למלאכתו הופתע למצוא	3701
ארנק עם כסף שהדהים אותו בהיותו איש דל, וכיוון שהרגיש שהיצר מתחיל לפתותו ולבטלו ממחשבתו	3702
לקיים מצוות השבת אבידה, פתח מיד בקולות של צעקה שהחרידו כל אנשי העיר, עד שכולם נקהלו ובאו	3703
למקום, וכאשר שאלוהו לסיבת צעקותיו, נענה וסיפר את כל הקורות אותו על הארנק והמציאה שמצא,	3704
ואז מצאו את בעל האבידה והחזיר לו את הארנק.	3705
ביקש זה לגמול לשואב המים כרוב טובתו באיזה פרס, אבל המוצא הישר סירב לקבל כל פרס, רק ביקש	3706
דבר אחד שיזמין תזמורת שתנעים זמר ברחוב העיר והוא יעמוד וירקד ויפזז, כ"כ למה? לפי שזכה בזכיה	3707
גדולה זו שהצליח לכבוש את יצרו, ולא החמיץ את הרגע החשוב הראשון שהעלה בדעתו ובלבו להחזיר	3708
האבידה, ולא נתפתה לרגע השני בו ניסה היצר להכניס ללבו מחשבות אחרות ולצנן אותו מרגשו הטהור.	3709
יוסף אמר לאחיו מהרו ועלו אל אבי ואמרתם אליו, כה אמר בנך יוסף שמני אלהים לאדון לכל מצרים רדה	3710
אלי אל תעמוד, ואיתא במדרש (בר"ר צ"ג י"א), שלא תעמיד את השעה, שלא תעכב ותעצור השעה, כיון	3711
שהשעה שעת רצון, יוסף ביקש לנצל את העת רצון והסד"ש אחר שהתפייס עם אחיו, ולזה אמר מהרו	3712
ולכן גם אל תעמוד.	3713
מספרים על הנדיב המפורסם רוטשילד שנודע בקהל בלבו הטוב ובידו הפתוחה בציבור החרדי, שפעם	3714
פגש בו ברחוב איש מכובד שהיה מדוכא ושפך בפניו לבו המלא צער ומרירות, על מצבו הדחוק ושהוא	3715
עומד ממש להתמוטט, הנדיב שמע והתרגש מדברי האיש, אבל היות ולא נמצא בכיסו כסף מזומן, הלך	3716
והסיר מעצמו את שעון הזהב יקר הערך שלו והגישו לעני, העני נבהל ונשתומם ולא האמין שהנדיב הגביר	3717
הזה מתכוון ליתן לו באמת את השעון ולכן אמר לנדיב.	3718

אם אין לו עתה בכיסו כסף, הרי יוכל להמתין ויבוא מחר לביתו וזה לא בוער עכשיו, אבל הגביר השיב לו	3719
כן בוער, כי ברגע זה נתרגש ונתעורר ואחז בו רגש של רחמנות ואין לדחות את הדבר למחר, כי מפקד	3720
הוא שאם ידחה למחר או אפילו לשעה קלה, אז יצטנן אצלו הרגש ומי יודע מה יהיה אז, אולי לגמרי לא	3721
יתן, או שיתן אבל לא כפי שהרגש של עכשיו קובע לו ומחייב אותו.	3722
במובן זה יש להסביר, למה לא גילה אברהם אבינו ליצחק שיש ציווי מהשי"ת שיוליך אותו להעקד על גבי	3723
המזבח, כי אילו גילה לו מקודם היה נחסר ומתמעט הרגש של מסירות נפש בעלותו על המזבח, כי בשל	3724
הזמן העובר מראשית קבלת הידיעה עד לעקידה בפועל, יתיישן ויתקרר הרגש ולא יהיה כבר באותה	3725
הצורה, כמו במצב של הודעה שעה או רגעים ספורים בטרם העקידה. (מעייני החיים).	3726
	3727
מאמר תסט	3728
צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניחוחי תשמרו להקריב לי במועדו (במדבר	3729
כ"ח ב').	3730
קרבני לחמי למה נאמר, לפי שהוא אומר אשר יצא לפניהם ואשר יבוא לפניהם, מלה"ד למלך שהיתה	3731
אשתו נפטרת מן העולם, והיתה מפקדתו על בניה, בבקשה ממך הזהר בבני, אמר לה עד שאת מפקדתני על	3732
בני, פקדי בני עלי שלא ימרדו בי ושלא ינהגו בי בזיון, כך אמר לו הקב"ה, עד שאתה מפקדני על בני,	3733
פקוד בני עלי שלא ינהגו בי מנהג בזיון ושלא ימירו את כבודי באלהי נכר (ספרי).	3734
לומדים אנו מכאן, כי ענין הקרבנות הוא, שלא ינהגו בי מנהג בזיון, ושלא ימירו את כבודי באלהי נכר	3735
כדאיתא בספרי, כי כל עיקר הבריאה הוא, שכל הנברא בשמי לכבודי בראתי יצרתיו אף עשיתיו, זה	3736
תכלית הבריאה למסור את היקר ביותר שיש לאדם, כל חלב לה' וזוהי כל כוונת הקרבנות, ולפי זה נוכל	3737
להבין כוונת המדרש בפסוק זה, תשמרו להקריב לי במועדו, זש"ה צדיק אוכל לשובע נפשו (משלי י"ג),	3738
זה אליעזר שאמר לרבקה הגמיאני נא מעט מים כדי גמיאה, ובטן רשעים תחסר זה עשו שאמר ליעקב	3739
הלעיטני נא, א"ר יצחק בר ר' זעירא, עשו פער פיו כגמל אמר אפתח פי ואתה מכניס.	3740
עוד שם במדרש רבה וכן במדרש תנחומא, צדיק אוכל לשובע נפשו, זו רות המואביה, שכתוב בה ותאכל	3741
ותשבע ותותר (רות ב'), שהברכה היתה בפיה של אותה צדקת, ובטן רשעים תחסר אלו אומות העולם,	3742
מעשה בעובד כוכבים שזימן כל בני עירו, א"ר דוסתאי אותי זימן לסעודה עם כל בני עירו, ולא היה	3743
שולחנו חסר מכל מטעמים שבעולם אלא אגוזי פרך בלבד, מה עשה נטל את הטבלה מלפנינו שהיתה יפה	3744
יותר כששה ככרי כסף ושברה, אמרתי לו מפני מה עשית כך? אמר לי אתם אומרים שהעוה"ז שלנו	3745
והעוה"ב שלכם, אם אין אנו אוכלים עכשיו אימתי אנו אוכלים, קראתי עליו ובטן רשעים תחסר.	3746
ולכאורה קשה להבין מה השייכות בין פסוק צדיק אוכל לשובע נפשו לפסוק תשמרו להקריב לי במועדו,	3747
אך לפי דברי הספרי שענין הקרבנות הוא לפקוד בני שלא ינהגו בי מנהג בזיון, ושלא ימירו את כבודי	3748
באלהי הנכר הדבר מובן, שהרי הכלל הוא כמ"ש (מס"י י"א), שכל זמן שאדם חס על כבודו אי אפשר לו	3749
להיות עבד נאמן לקונו, וכמ"ש החוה"ל כי העוה"ז והעוה"ב כשתי צרות זו לזו, אם תרצה האחת תכעיס	3750
השניה, ולכן אי אפשר לו לאדם לקיים את כוונת הקרבנות, אלא רק בעת שינתק עצמו מתאוות העוה"ז,	3751
ולכן מביא המדרש את הפסוק צדיק אוכל לשובע נפשו.	3752
ואפשר להבחין כאן במדרש בשתי בחינות, האחת העולה מן ההקבלה בין אליעזר ועשו, שאצל אליעזר	3753
מצאנו את הביטוי הגמיאני נא מעט מים, שאינו רוצה מן העולם אלא מעט, ולעומתו עשו התבטא בלשון	3754
הלעיטני נא, כלומר הוא מבקש הרבה, שהצדיק אינו דורש ומבקש בעוה"ז אלא מעט, וכמו שמצינו בגמ'	3755
כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני, וחנינא בני די לו בקב חרובין מע"ש לע"ש (ברכות י"ז).	3756
ועוד בחינה יש כאן המלמדת, שהצדיק כששיג הקב חרובין די לו במעט הזה והוא שבע רצון לחלוטין,	3757
ובחינה זו עולה מן ההקבלה במדרש בין רות המואביה לבין אומות העולם, אצל רות נאמר ותאכל ותשבע	3758
ותותר, משמע שהברכה היתה מצויה בפיה של הצדקת, ובמה שקבלה שמחה והסתפקה, והמעשה בעובד	3759
כוכבים אחד שזימן כל בני עירו, ור' דוסתאי קרא עליו ובטן רשעים תחסר, זו הדוגמה הבולטת של מי	3760
שאינו שבע רצון לעולם, כי העוה"ז דומה לשותה מים מלוחים, שנדמה לו כי הוא מרוה את צמאונו בזה,	3761
ובעצם הוא רק נצמא יותר.	3762
ומה שהסמך המדרש ענין זה לענין הקרבנות ללמדנו, מתי יוכל אדם לקיים את תורת הקרבנות, דוקא	3763
בעת שהוא מקיים זאת בנפשו, צדיק אוכל לשובע נפשו בשתי הבחינות, ובזה גם מובן מה שנאמר על	3764
פנחס ויכפר על בני ישראל, שהרי עשה לשם שמים ומסר נפשו על זה, שזה תכלית הקרבנות, ולכן זכותו	3765
היתה גדולה כ"כ שיכול היה לכפר במעשיו על כלל ישראל, ובו בזמן שמעשה זמרי היה כל כולו רק למלא	3766
את רצונו הבהמי, ההיפך הגמור מכוונת הקרבנות, מעשה שיכול להמיט ח"ו כליון על עם ישראל, בא	3767

פנחס ונקט בדוגמה ההפוכה של מסירות נפש למען כלל ישראל, ולכן הביא במעשהו כפרה על כל כלל ישראל.	3768 3769
וכן בפ' מסעי בענין הורג נפש בשוגג, שצריך להיות בעיר מקלטו עד מות הכהן הגדול, ולכאורה תמוה, שהרי עיקר הטעם שההורג צריך להיות בעיר מקלט הוא, בכדי שישוב בתשובה על זה שנכשל בהריגת אדם בשוגג, ויתקן את מעשיו ומחשבותיו, ואיך איפוא נתנה התורה לידו מכשול גדול עוד יותר, שישב ויצפה על מיתת הכהן הגדול?	3770 3771 3772 3773
אמרו לפיכך אימותיהן של כהנים מספקות להן מחיה וכסות, כדי שלא יתפללו על בניהם שימותו, ובגמ' מסיק שהיה להן לבקש רחמים על דורם ולא בקשו (מכות י"א), ומזה גופא יכול הרוצח בשוגג לעשות חשבון נפש, אם בעד חטא קטן כזה שלא התפלל על הדור, תלה הקב"ה את חייו של הכהן הגדול בתפילת הרוצחים בשוגג אשר בערי המקלט, אם כן כמה גדול חטא ההורג נפש ממש בשוגג, כי מרשעים יצא רשע, ומחשבה זו שוב תמנע ותעצור בעדו מלהתפלל למותו של כהן גדול, ואף שיש לחשוש שדוקא מתוך חשבון זה יתפלל יותר למיתתו, כבר נאמר כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בהם. (נחלת אליעזר).	3774 3775 3776 3777 3778 3779 3780
מאמר תע	3781
ובחודש השביעי באחד לחודש כל מלאכת עבודה לא תעשו יום תרועה יהיה לכם (במדבר כ"ט א').	3782
מי יתן ידעתי ואמצאהו אערכה לפניו משפט (איוב כ"ג), משל לבריון שהיה שיכור בעט בפלקי והוציא איסרין, רגם איקונין של מלך, קלל לשלטון, אמר הודיעני באיזה מקום המלך שרוי ואני מלמדו את הדין, נכנס הראו לו המלך יושב בבימה, סגר למטרונא, וטרד אפרכוס, סימא לדוכוס, נתן קטריקי לקרטום, קרב קיסין למיניסטר, כיון שראה המלך עושה כן נתיירא, אמר בבקשה מכם שיכור הייתי ולא ידעתי כוח המלך, כך איוב עומד וצווח, מי יתן ידעתי ואמצאהו אערכה לפניו משפט.	3783 3784 3785 3786 3787
רגם איקונין שאמר יאבד יום אולד בו, בעט בפלקי והוציא איסרין, יחשכו כוכבי נשפון, קלל לשלטון, הלילה ההוא יקחהו אופל, ראה המלך יושב בבימה סגר למטרונה, והנה מרים מצורעת כשגל, טרד למשה, לכן לא תביאו את הקהל הזה, סימא לדוכוס זה יצחק, שנא' ותכהינה עיניו, נתן קטאריקי לאברהם שנא' כי גר יהיה זרעך, קרב קיסין על יעקב והוא צולע על ירכו, כשראה איוב כך אמר בבקשה ממך שיכור הייתי שנא' ואף אמנם שגיתי אתי תלין משוגתי, וכל כך למה, שלא היו יודעין כוחו של דין.	3788 3789 3790 3791 3792
איוב שנאמר עליו איש תם וישר ירא אלהים וסר מרע (איוב א'), גדול הנאמר באיוב יותר ממה שנאמר באברהם (ב"ב ט"ו:), נתיסר ביסורים נוראים, עד שאמרו חז"ל קשה צערו של שטן יותר משל איוב, משל לעבד שאמר לו רבו שבור חבית ושמור את יינה, פירש"י צערו של שטן שהזקק לשמור את נפש איוב שלא תצא, הרי שהיה מצבו של איוב בחינת פסיק רישא ולא ימות.	3793 3794 3795 3796
ואם במצבו האיום לא הצדיק עליו את הדין כראוי, והתרעם על כל סדר הבריא, ועלה בדעתו שכאילו ביכולתו לסדר את טענותיו לפני הבו"ת כביכול ולערוך לפניו משפט, כבר הוא מכונה בפי חז"ל בשם בריון, ולא בריון סתם אלא בריון שיכור, ולא הועילו כל מה שדיברו אליו רעיו ודברי השכנוע אשר בפיהם, עד שהוא בעצמו התבונן בכוח הדין שגדולי עולם נענשו על דברים קלים ושגיאיות קטנות כחוט השערה, ואז הודה לאמר שגיתי שיכור הייתי לא ידעתי כוח הדין.	3797 3798 3799 3800 3801
להסביר קצת מה שאמר איוב אערכה לפניו משפט, אפשר ע"פ מ"ש בגמ' (ב"ב ט"ז.) ותסיתני בו לבלעו חנינם, א"ר יוחנן אלמלא מקרא א"א לאומרו כאדם שמסיתין אותו וניסת, והוא מה שהשטן טען ואמר החנינם ירא איוב את אלהים, ואולם שלח נא ירך וגע בכל אשר לו, ויאמר ה' אל השטן הנה כל אשר לו בידך, ובכל זאת לא חטא איוב ולא נתן תפלה לאלוהים, ויהי היום ויבואו בני האלוהים להתיצב, ויען השטן ויאמר עור בעד עור אולם שלח נא ירך.	3802 3803 3804 3805 3806
ובזוה"ק איתא, כי זה היה בראש השנה, וידוע מה שאמרו חז"ל (רה"ש ט"ו), אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה, ואם הקב"ה מעיד על איוב שהוא תם וישר ואין כמוהו בארץ, מה צריך יותר? אבל השטן מקטרג וטוען שיש להעמידו בפני מצבים קשים ביותר, שינוי מצב של מעין עוה"ב בעוה"ז, למצב של אך את נפשו שמור, ורק אז יאומת כי אמנם איש צדיק הוא, וכל זה נגרם לאיוב מפני קטרוגו של השטן, זוהי מידת הדין, ונראה כאילו כביכול נתפתה לדברי השטן, הרי יש מקום לאיוב לטעון כי אין זה מדת המשפט, שדנין את האדם רק לפי מצבו של אותה שעה ודו"ק.	3807 3808 3809 3810 3811 3812
בחיינו של כל אדם יש ועוברת עליו שנה מלאה צער ויסורין, וכאשר מתקרבים ימי הדין, חולפות מחשבות שכאלו הקב"ה כביכול נשאר חייב לו, והוא רשאי לתבוע מאת הבו"ת מה זה ועל מה זה, איש כזה בשם בריון שיכור יקרא, והחובה על האדם להתבונן במעשיו ולהכיר את חטאיו, ולדעת חומר המכשולים שהוא נכשל בהם, וכמ"ש הרא"ש (אורחות חיים ל"ד) טוב וישר לך להמעיט בעיניך פעולותיך הטובים, ולהגדיל בעיניך פשעיך ולהרבות חסדי בוראך, ואז יוכח מ"ש חז"ל (ילקו"ש יתרו ש"ג), לבך יודע מעשים	3813 3814 3815 3816 3817

שעשית ויסורים שהבאתי עליך כי לא לפי מעשיך יסרתוך, התבוננות זו תביא את האדם לתשובה גמורה ולזכות ביום הדין.	3818 3819
הדבר אשר דבר ירמיה הנביא אל ברוך בן נריה, כה אמר ה' א' ישראל עליך ברוך, אמרת אוי נא לי כי יספ ה' יגון על מכאובי, יגעתי באנחתי ומנוחה לא מצאתי (ירמיה מ"ה), ופירשו חז"ל שהיה ברוך בן נריה מתרעם לפני המקום, ואמר אוי נא לי למה נשתנתי מכל תלמידי הנביאים, יהושע שימש את משה ושרתה עליו רוח הקודש, אלישע שימש את אליהו ושרתה עליו רוח הקודש, אני מה נשתנתי מכל תלמידי הנביאים, יגעתי באנחתי ומנוחה לא מצאתי ואין מנוחה אלא נבואה (ילקוט), ראו נא מדרגתו הגדולה של ברוך בן נריה, שכל כך היה שבור ורצוץ על שלא זכה לנבואה, עד שאמר אוי נא לי יגון על מכאובי מנוחה לא מצאתי.	3820 3821 3822 3823 3824 3825 3826
ומה ענה לו הקב"ה? לא דחה את טענתו משום שאינו ראוי, או משום ששימושו את רבו ירמיה אינו דומה לשימושו של יהושע את משה, או של אלישע את רבו אליהו, אלא כה אמר ה' את אשר בניתי אני הורס ואת אשר נטעתי אני נוטש, ואתה מבקש לך גדולות אל תבקש (ירמיה שם), אמר לו הקב"ה אם אין כרם אין סייג, אם אין צאן אין רועה, איני נגלה על הנביאים אלא בזכותם של ישראל (מכילתא בא).	3827 3828 3829 3830
הרי הסיבה שלא זכה לנבואה, מפני שישראל לא היו זכאין לכך, אבל מצד עצמו היה ראוי, בכל זאת משום שביקש בזמן שלא היה מקום לבקש, אע"פ שנבואה ביקש, בכ"ז אומרים חז"ל שהיה ברוך בן נריה מתרעם לפני המקום, ואין דברינו מכוונים ח"ו כלפי ברוך בן נריה, אבל לדידן הוא לימוד גדול, שפעמים אין האדם שבע רצון ממצבו הרוחני, וכאילו דואג על רוחניות שלו, עליו לדעת שגם זה מתרעם לפני המקום נקרא.	3831 3832 3833 3834 3835
ואם בשביל ברוך בן נריה היתה נבואה מיוחדת מאת ה' ע"י ירמיה, והסבירו לו הסיבה שלא זכה לנבואה מפני הדור, אבל האדם כערכנו כאשר יתבונן ייווכח כי הוא עצמו אינו ראוי לדרגה יותר גבוהה ברוחניות, ומי יודע אם דאגתו על עניניו הרוחניים אשר בשם עוה"ב יקראו, שעליהם נאמר ירבה ה' דאגתך, או אינו אלא דאגה על עניני העוה"ז, כגון כבוד וממון וכדו', שעל זה נאמר ימעט ה' דאגתך, וצריך להיות תמיד שמח בחלקו ולבחור במה שבחר לו הבורא.	3836 3837 3838 3839 3840
רבי אלעזר חלש על לגביה ר' יוחנן חזא דהוה קא גני בבית אפל, גלייה לדרעיה ונפל נהורא, חזייה דהוה קא בכי ר' אלעזר, אמר ליה אמאי קא בכית אי משום תורה דלא אפשרת שלא למדת הרבה כרצונך, רש"י, שנינו אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים, כתב רש"י לענין קרבנות שנויה, נאמר בעולת בהמה ריח ניחוח, ובמנחה ריח ניחוח, ללמדך שאחד המרבה ואחד הממעיט, והנה משנה זו שנויה לענין קרבנות, והביאור בפשטות שאם כתבה התורה ריח ניחוח בעולת בהמה, ולא כתבה ריח ניחוח גם בעולת עוף ובמנחה, היינו אומרים שרק במי שמביא בהמה לקרבן הוא ריח ניחוח לה', ולא במי שמביא קרבן מעוף או מנחה, ואם כן קשה, יאמר ריח ניחוח במנחה ונדע קרבן עוף ומכ"ש בהמה בקל וחומר.	3841 3842 3843 3844 3845 3846 3847
וראיתי באור החיים הק' (ויקרא א' י"ד) שמפרש שזוהי באמת שאלת המשנה, למה אמרה תורה גם בעולת בהמה ריח ניחוח, ועל זה מתרצת שבה הכתוב להודיענו שאין הפרש בין המועט למרובה, שלא תאמר שאין זה אלא שהשי"ת מצד רחמיו מתרצה בקרבן העני הגם שאינו חשוב כקרבן העשיר, לא כן אלא אין הפרש ביניהם, ואין בזה שום קל וחומר, ולזה נתכוין התנא שהדגיש בלשונו אחד המרבה ואחד הממעיט שהם שווים זה לזה, ולא אמר הממעיט כמרבה שהיה במשמע שהמרבה הוא יותר חשוב יעו"ש.	3848 3849 3850 3851 3852
הרי לנו מכל זה לימוד גדול, שעיקר התביעה מן האדם היא שיכוין את לבו לשמים, וכל מה שעושה יהיה לכבוד ה' ית', וכמו החייל שצריך לעמוד במקום שהמלך מעמיד אותו, כן צריך האדם לשמור על תפקידו, ועל זה נאמר מעשה איש ופקודתו ולעמוד על משמרתו ולא לקנא באחרים, ובחלקו ישמח בין זכה למעט או להרבה, האלהים ישימנו בין בעלי המדרגה הזאת. (הגיוני מוסר).	3853 3854 3855 3856 3857
מאמר תעא	3858
ביום השמיני עצרת תהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו (במדבר כ"ט ל"ה).	3859
בדרכי ההשגה ישנן שתי בחינות, הראשונה בדרך פנימית, את אשר משיג האדם בפנימיות לבבו השגה עמוקה כוללת ומקיפה, והשניה בדרך חיצונית, את אשר משיג האדם ע"י שכלו, בהשגה הפנימית יכול האדם להשיג רק דברים שבתוך עולמו, שיש לו שייכות אליהם, לעומת זאת בהשגת השכל יכול הוא להשיג גם ענינים שהם מחוץ לעולמו, דרגה רוחנית יותר גבוהה, אבל אינו משיג את פנימיותם של הדברים, אלא תופסם רק בדרך חיצונית, מבין הוא את ציורי המשל מבלי לרדת לעומקו של הנמשל.	3860 3861 3862 3863 3864
המהר"ל בהקדמה ראשונה לספר גבורות ה' מבאר, למה לא מוזכר בתורה שכר עוה"ב אלא בדרך רמז, כי התורה ניתנה ע"י נבואת משה, ועוה"ב איננו מושג בנבואה, ואילו חז"ל מדברים על עוה"ב באמצעות השכל, הנביא משיג את נבואתו ע"י ראייה פנימית ולכן נקרא רואה או חוזה, בנבואה הוא משיג רק מה	3865 3866 3867

שמאומת בפנים פנימיותו באימות גמור, ולכן אינו יכול להשיג בדרך נבואה מה שלמעלה מעולמו, גבולות	3868
השגות החכם הינם יותר רחבים, הוא יכול להשיג בדרך חיצונית דרך השכל, גם מה שלמעלה מעולמו,	3869
בבחינה זאת אמרו רבותינו ז"ל, חכם עדיף מנביא.	3870
הרוחניות דלמטה, שהיא בבחינת ז' בחינת השבת, אפשר להשיג בעוה"ז בשלמות בדרך פנימית, לעומת	3871
זאת אין להשיג בעוה"ז את הרוחניות שלמעלה מעולמנו, בחינת ח' באופן פנימי בהשגה ברורה, אלא רק	3872
בעומקות ובאימות מוגבלים בדרך חיצון דפנים, והנה גדר חג השבועות הוא בחינת ח' בדרגה עליונה מאד	3873
שבא אחר שבעה שבועות, ודוקא על חג זה נאמר עצרת תהיה לכם וביארו בגמ' (פסחים ס"ח:), הכל	3874
מודים בעצרת דבעינן נמי לכם פירוש שנצטוונו שגם הגוף ישותף במצוה זו, הרי אפשר להקשות בחינת	3875
ח' היא הרוחניות דלעילא, ומה שייכות יש לה ולגוף?	3876
אכן הביאור הוא כנ"ל, שהשגתנו בבחינת ח' היא חיצונית, וכל עוד היותנו בגוף אי אפשר לנו להשיגה	3877
בשלמות, ולכן מורה לנו התורה שעדיין הגוף שייך למצוה זו, ואמר הגאון רבי שמחה זיסל זצ"ל, שגם	3878
משה רבינו ע"ה נצטוו במצות לכם, שגם הוא בהיותו נמצא בעוה"ז עדיין היה מקושר בצד מה עם הגוף,	3879
ואם גם זיכך את גופו לגמרי והיתה לו רק בחינה דקה של צלו של גוף, כל עוד היותו מקושר בגופניות	3880
דקה ננעל בפניו השער הנ' משערי בינה, ההשגה השלמה של העולם העליון, כאמור ההשגות הרוחניות	3881
העליונות מושגות לנו רק בדרך חיצוני בדרך השכל, אולם בכל זאת נוכל ע"י השתדלותנו במה	3882
שבאפשרותנו, לזכות לסייעתא דשמיא שיאירו לפנימיותנו, ותהיה לנו זיקה פנימית אליהן.	3883
כדי לקרב אלינו את דרך העבודה הזאת להגיע מהחיצונית המסורה בידינו אל הפנימיות שעדיין אינה	3884
מסורה בידינו, נתבונן נא בתוכנו ובעצמנו, הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל מבאר במכתביו, שיש באדם	3885
כוחות נפש פנימיים וחיצוניים, הכוחות הפנימיים שורשם עמוק בלב של האדם, ונמצאים מתחת לסף	3886
ההכרה, פעולתם חזקה ונעלמת מעיני האדם, ושליטתם מתבטאת ביחוד במעשים שהאדם עושה בלי שימת	3887
לב מיוחדת, אבל רישומם ניכר היטב גם במעשים שהאדם רוצה לעשות על פי שיקולי שכלו, ואינו מרגיש	3888
עד כמה שהחלטתו עומדת תחת השפעתם.	3889
הגרי"ס זצ"ל מסביר את הדבר, במשל לרב שיש לו תלמיד מצליח שאוהבו אהבה עזה, וגם בן שאינו הולך	3890
ישר, ולכן הוא מרחיקו, אך אם תפול דליקה בביתו באמצע הלילה ויתעורר פתאום משנתו, אל מי ירוץ	3891
ראשונה להציל? אל בנו! אהבת הבן מתעוררת יותר מהר ומשתלטת עליו ביתר שאת, אהבה זו שייכת אל	3892
הכוחות הפנימיים מתחת לסף ההכרה, בשעה שאהבתו אל תלמידו היא מהכוחות החיצוניים ובאה לו ע"י	3893
הכרת שכלו.	3894
קשה מאד לרדת אל הכוחות הפנימיים ולשנותם, למרות שאפשר לכובשם עלולים הם לשוב ולהתעורר	3895
בכל עת, בזה מבאר הגרי"ס את דברי חז"ל (סוכה נ"ב:), ארשב"ל יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום	3896
ומבקש להמיתו, צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו, ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, ה' לא יעזבנו	3897
בידו, האדם עומד אין אונים מול הכוחות הפנימיים החזקים לולא עזר ה'.	3898
וז"ל במאמר עץ פרי, אבל מה יעשה האדם עם כוחותיו הפנימיים, אשר איננו יודע מהם ובלתי מרגיש	3899
אותם, כי אולי יש בכוחם למשול עליו הרבה יותר מחיצוניות, אי לזאת באו חז"ל בדבריהם הקדושים	3900
להשיב נחומים להאיש המתאמץ ליתן מחסום לכוחותיו החיצוניות, לבל יפול לבו, אולי יפול ברשת היצר	3901
לרגלי כוחותיו הפנימיים, לכן הודיעו חז"ל כי הקב"ה יהי עוזר לו, וכאשר יעשה האדם את שלו להשלים	3902
החיצוניות שלו, ישלח ה' עזרו מקודש לתקן הכוחות הפנימיות בשלמות גמור, ורק ראשית השתדלותו	3903
צריך להיות לתקן החיצוניות בתכלית השלמות, עד אשר יפעלו פעולה חזקה גם על הפנימיות, ואז יעזור	3904
לו הקב"ה לנצח את יצרו, לתקן את פנימיותו בשלמות עכ"ל.	3905
הקב"ה נתן עבודה קשה לאדם, הכוחות הפנימיים אינם מסורים לו, ומשימתו להשתדל בכוחות החיצוניים	3906
המסורים בידו ע"י הגברת יראת ה', ועי"ז ישפיע גם על הפנים, ולמה מסרו לאדם עבודה קשה כזאת	3907
שבכוחות עצמו לא יוכל להשלימה? כדי שישתדל בכל כוחו וידע שאם יזניח אף לרגע את התחזקותו, שוב	3908
יתגברו עליו הכוחות הפנימיים.	3909
כדרך העבודה בכוחות הנפש כך דרך העליה בהשגות, במקום שאי אפשר להגיע להשגות הפנימיות בכל	3910
העומק, הדרך אליהן היא ע"י הרחבת ההשגות בדרך חיצונית, לעשות את האפשרי המסור בידי האדם,	3911
ועי"ז יזכה בסייעתא דשמיא למה שלמעלה מטבע האדם, אין שום עצה להתגבר על היצ"ר, והיא	3912
הנותנת! הכוח של אין ברירה הוא חזק מאד, ורק הוא ישבור את כל הקשיים העומדים בדרך סייעתא	3913
דשמיא, אם הקב"ה מטיל על האדם עבודה קשה כזו, נאמין משום זה שדוקא בשל קשיים אלה יצליח.	3914
דרך העבודה של אין ברירה יסוד גדול הוא בעבודת ה', ובדרך זו תלויה כל הצלחתו של האדם, וכן מציינו	3915
באברהם אבינו ע"ה, אחרי עשרה דורות שהחשיכו במעשיהם, האיר הוא את העולם באור האמונה, והנה	3916
השליכוהו לכבשן האש, ומי יורה דעת אמונה לעולם? אמנם הוא הלך בתמימות להשרף בלי חפושי	3917

אמתלאות, ולא חשב להנצל, צריך הוא לקדש את ה' על ידי מיתתו, ואין ברירה אחרת, אם גם שגזירה	3918
זאת אינה מובנת ע"י השכל, ובגלל מסירות נפש זאת ניצל, אבל הרן שחשב להנצל בראותו את הצלת	3919
אברהם אבינו ע"ה נשרף.	3920
מי שמתגבר על חשבונות שכלו, מראים לו נס למעלה מדרך הטבע, וכן קוראים אנו בהלל, כל גויים	3921
סבבוני בשם ה' כי אמילם, סבוני כדבורים דועכו כאש קוצים בשם ה' כי אמילם, דחה דחיתני לנפול וה'	3922
עזרני, בשעה שהאויב נראה כמכלה את הכל, והנפילה כמוכרחת, ובכל זאת בוטח האדם בשם ה', אז וה'	3923
עזרני. (מכתב מאליהו ח"ב עמ' 115).	3924
H	3925
מטות	3926
מאמר תעב	3927
וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר (במדבר ל' ב').	3928
לבני ישראל, מכאן שבני ישראל עוברים בכל יחל, ואין העובדי כוכבים עוברים בכל יחל (ספרי זוטא),	3929
הזהירה התורה מאד בבני ישראל להיות זהירים בכל יחל היות ודיבורם הוא יצירה, דיבורם עושים	3930
רשמים כבירים בכל העולמות, יוצר ומקדש את כל מערכות הטבע, ולכן התעלמות מן הדיבור נחשב	3931
להחזרת קדושה למצב חולין.	3932
אדם מישראל המדבר הוא יוצר הוויות חדשות, ואם בא דיבור אחר הסותר את הדיבור הראשון, הריהו	3933
כמחריב יצירות שכבר נוצרו להיות קיימים, ולכן הטילה עלינו תוה"ק את המשימה הקדושה של קיום	3934
מוצא שפתיך, ואם הקב"ה ברא את העולם בעשרה מאמרות, ונפרעין מכל המחלל את קיום העולם שנברא	3935
במאמר, הרי בזעיר אנפין כל ישראל במאמרו יוצר, ואם במוצא פיו יוצר עולם קטן ואח"כ הוא משנה	3936
ומחלל דיבורו, הרי ראוי לעונש כבד על הרס זה.	3937
ומצינו בגמ', חכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר, ופי' הר"ן בשם הראב"ד, הטעם לא משום כבודו של	3938
ראשון נגעו בה, אלא משום דכיון דאסרה ראשון שוויא חתיכא דאיסורא ושוב אין לה היתר, דאפילו	3939
התירה שני אינה מותרת, היינו בדבר התלוי בשיקול דעת, הרי שבדיבורו של האדם יש משקל וכוח	3940
ההשפעה לעשות רושם על הנידון ולאוסרו, הדיבור שיצא מפי החכם שינה את מהותו לעשותו איסור,	3941
וזהו כוח הדיבור המקדש או האוסר, שהקב"ה הטביע בנפש הישראלית.	3942
רבי אלעזר המודעי אומר, המחלל הקדשים והמבזה המועדות אין לו חלק לעוה"ב (אבות ג'), ופי' החסיד	3943
ר' יוסף יעבץ, שהמבזה אומר חולין היו קודם לכן, ולא ידע כי חל שם שמים עליהם, אינו יודע להעריך	3944
ולהבין את סוד נפש ישראל וקדושת פיו, ויאמר אברהם אנכי אשבע, צריך לומר וישבע אברהם? ללמדך	3945
כיון שקיבל על עצמו להשבע נעשה כאילו נשבע אע"פ שלא נשבע, מכאן שישראל דבריהם כשבועה	3946
(תו"ש וירא כ"א), וכן אמרו ז"ל אמירתן של צדיקים מעשה, דכתיב אך אם אתה לו שמעני נתתי כסף	3947
השדה, לא כתיב אתן אלא נתתי.	3948
במד"ר (בא ט"ו), החודש הזה לכם, הרואה את הלבנה היאך צריך לברך בזמן שהיו ישראל מקדשין את	3949
החודש, רבנן אמרי ברוך מחדש חודשים, ויש אומרים ברוך מקדש חודשים, ויש אומרים מקדש ישראל,	3950
שאם אין ישראל מקדשין אותו אין אותו קידוש כלום, ואל תתמה על זה, שהקב"ה קידש את ישראל שנא'	3951
והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה', ולפי שהם מקודשים לשמים, לכך מה שהם מקדשים הוא מקודש.	3952
רצונך לידע צא ולמד מכלי השרת, משה קידש את המשכן ואת כל כליו, מי היה מקדשם? יכול היה משה	3953
לבוא ולקדשן? אלא מה היו עושין? היה הכהן מקבל בו דבר של קודש והכלי מתקדש, או יין נסך או מנחה	3954
מערה בכלי חול וכלי חול מתקדש, ואם כלי חול כשהוא מתמלא מן הקודש מתקדש, עאכו"כ ישראל שהם	3955
קדושים ומקדשים את החודש, אמר הקב"ה אני קדוש ולעצמי אני מקדש? אלא הריני מקדש את ישראל	3956
והן מקדשין אותי, לכך כתוב והייתם לי קדושים, כי קדוש אני ה' מקדשכם עכ"ל.	3957
מכל הנ"ל נראה לנו באופן ברור ובולט שכל ענין הקדושה שהשי"ת קידש את ישראל הוא בזה שייפה את	3958
כוח דיבורם עד כדי קביעות הזמן בדיבור, שבדיבורם יכולים לקבוע קדושה במערכת הטבע, מערכת	3959
המזלות הקובעת את הזמנים, יש כוח בפה ישראל לקדש ולחדש, להלביש לחומר פשוט של דומם צומח או	3960
חי אופי וצביון של קדושה, ולשנותן לגמרי מצורתן הראשונה.	3961
וכוח נעלה שמימי זה ניתן רק לבן ישראל, שדיבורו מהווה יצירה חדשה הדורש את ביצועו, מה שא"כ	3962
העכו"ם אין בדיבורו שום קדושה, אינו מחונן בכוח נסתר ונעלה כזה, וממילא כשהוא מיחל את דיבורו	3963
אינו פוגע ואינו מחלל שום ענין מקדושתו, כי אין לו שורש למעלה ואין לו יסוד למטה, ורק ישראל	3964
עוברים עבירה חמורה בהעדר קיום הדיבור והוא כמועל בהקדש.	3965
וראיתי בחכמת שלמה על או"ח (ה' ר"ה סי' תקפ"ג), הטעם לאכול דברים טובים ומתוקים בר"ה, אין	3966
הכוונה דרך תפילה, דאין מקום לתפילה בשעת אכילה, רק זהו לבטחון שהוא מאמין ובטוח שכן יהיה, לכן	3967

בר"ה יהיה אדם שמח ואומר כל מה שעשה הוא ית' לטובה, ובזה נהפך לטובה, ולכן מה"ט תקנו לאכול	3968
מאכלים טובים ומתוקים ולומר עליהם כן, כדי שאם ח"ו נגזר להיפוך יהיה נהפך ע"י אמירה זו לטובה,	3969
עיי' במס' (סוכה ל"ב:), היכי דמי עבות, רב כהנא אמר אפילו תרי וחד, רב אחא בריה דרבא מהדר אתרי	3970
וחד הואיל ונפק מפומיה דרב כהנא.	3971
ובשם הגה"צ הק' ר' אברהם גרודזינסקי זצ"ל [וי"א בשם הר"י מיגאש], על מש"א חז"ל (שבת קכ"ז.),	3972
כל הדין את חבירו לכף זכות דנים אותו לכף זכות, היינו שאם אחד דן את חבירו לכף זכות, גם בשמים דנין	3973
את הנידון לכף זכות, כי בשמים מתחשבים עם דעתו ודיבורו של אדם, היינו שרושם והשפעת הדיבור	3974
מכריעה בשמים. (אור חדש).	3975
	3976
מאמר תעג	3977
וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר (במדבר ל' ב').	3978
א"ר שמעון מעשה בטבי עבדו של ר"ג שהיה ישן תחת המיטה, ואמר להן ר"ג לזקנים ראיתם טבי עבדי	3979
שהוא תלמיד חכם ויודע שעבדים פטורים מן הסוכה, לפיכך ישן הוא תחת המיטה (סוכה כ':), תניא א"ר	3980
שמעון משיחתו של ר"ג למדנו שני דברים, למדנו שעבדים פטורים מן הסוכה, ולמדנו שהישן תחת המיטה	3981
לא יצא ידי חובתו, ולימא מדבריו של ר"ג? מילתא אגב אורחיה קמ"ל, שאפילו שיחת חולין של תלמידי	3982
חכמים צריכה לימוד שנא' ועלהו לא יבול.	3983
רש"י שם, משיחתו לשון שיחת חולין וממחה, דאי אמרת מדבריו, לא שמעינן מינה שתהא שיחת חולין	3984
צריכה ליתן לב ללומדה, אבל השתא שמעינן דצריך להטות אוזן אף לשיחתן, שאף היא סופה דברי תורה,	3985
מדבריו משמע דברי תורה שהוא מתכוין ללמדן לתלמידים, ועלהו דבר קל שבו ע"כ.	3986
איך נבין שדבריו של ר"ג יהיו נקראים בשם שיחת חולין? הרי כל דבריו תורת אמת ממש הם! כי מהם	3987
למדנו שני דינים למעשה, ואם היה אומר אותם שני הדינים עצמם בכוונה לתלמידיו היה נקרא זה בשם	3988
תורה, מעתה מאי איכפת לן באיזה לשון אמרם, הרי סו"ס גם זה תורה הם, ואיך נקראים שיחת חולין של	3989
תלמידי חכמים בחינה של עלים, ואם כי אמנם גם עלים מגופו של האילן הם, אבל הרי אינם פרי האילן,	3990
וכמובן שרב מאד המרחק מפרי האילן לעלה של אילן.	3991
גם הלשון של שיחת חולין צריך להבין, כי חלילה להבין שזה פטפוטי דברים בעלמא ואשר בהם התערבו	3992
גם דברי תורה, חלילה מהאי דעתא, הרי גם על רב איתא (מובא ברמב"ם דעות ב' ד'), כי לא שח שיחה	3993
בטלה מימיו וכש"כ שר"ג בכל דבריו ושיחותיו לא היה בהם אף שמץ של בטלה.	3994
עלינו לומר כי ביאור שיחת חולין של תלמידי חכמים צריכין לימוד, היינו בכל מלה ומלה שלהם הינם	3995
תורה ממש, ועם כל זה נקראים בבחינת ועלהו דבר קל שבו, להשתומם מכל הענין, כי אופן של משתבח	3996
בעבדו לבדיחותא בעלמא אין זה תורה טהורה, דוקא מדבריו למדנו אופן של יושב ומכוון ללמוד	3997
להתלמידים, וגם התלמידים ישבו ויכוונו ללמוד, רק אז היתה נחשבת לתורה באמת, לעצם פרי האילן,	3998
אבל אם באופן של משיחתו למדנו, אם כי גם תורה הם, דינים הנלמדים למעשה, אולם זה כבר בחינה	3999
אחרת בתורה, כבר נקראים בשם שיחת חולין, בחינה של ועלהו לא יבול דבר קל שבו, הם מהולים באיזה	4000
מין תערובות, נורא מאד!	4001
ונקח לנו לציור אמרם ז"ל, א"ר עקיבא כל הכתובים קודש ושיר השירים קודש קדשים, א"ר אלעזר בן	4002
עזריה למה"ד למלך שנטל סאה חטים ונתנה לנחתום, אמר לו הוצא לי כך וכך סולת כך וכך סובין כך וכך	4003
מורסן, וסלית לי מתוכה גלוסקיא אחת מנופה ומעולה, כך כל הכתובים קודש ושיר השירים קודש קדשים	4004
(שיה"ר א' רש"י), עד כמה הדברים מגיעים, כי כתבי הקודש אשר ודאי קודש הם, ודאי תורה, ועם כל זה	4005
קראום חכמים בבחינת מורסן, אינם סולת נקיה כי אם בבחינה של איזו תערובות של סובין.	4006
בחינה כעין זה מה שאמרו חז"ל (ספרי מטות), כל הנביאים נתנבאו בלשון כה מוסיף עליהם משרע"ה	4007
שנתנבא בלשון זה הדבר, מה בין משה לכל הנביאים, ר"י אומר כל הנביאים ראו מתוך איספקלריא	4008
המלוכלכת, ומשה ראה מתוך איספקלריא מצוחצחת (ויק"ר א' י"ד), האם אנו סבורים כי אצל כל	4009
הנביאים היתה איספקלריא מלוכלכת ח"ו? בהירותה של חמה אינה גם משל לבהירותן של נבואות כל	4010
הנביאים, כל זוהר השמש בכל טהרתה מול אור נבואתן של כל הנביאים, הרי ממש כחושך ואפלה היא,	4011
ומה זה אשר אמרו כי ראו באיספקלריא מלוכלכת?	4012
אין זה אלא כמ"ש שכל הנביאים נתנבאו בלשון כה, הבחינה של כה היינו שהיו צריכים להשתמש בכוח	4013
הנבואה שלהם ללמוד מה שהקב"ה מנבא להם, כנאמר (הושע י"ב) ביד הנביאים אדמה, וכן אמרו חז"ל	4014
גדול כוח הנביאים שמדמין צורה ליוצרה (בר"ר כ"ז) ועי"ז להכיר ולהבין רצון ה', בחינת תשעת המראות	4015
של יחזקאל, היינו עד כמה היה צריך ללמוד את דבר ה' בכוח הנבואה לעמוד על רצון ה', והוא ענין	4016

איספקלריא מלוכלכת, לא כן דרגת נבואתו של משרע"ה שניבא בלשון זה, דרגה שלא היה נצרך לכלום,	4017
שמה רואים הכל ברור בלי שום תערובות, אמת בתכלית הוא סוד התורה, משה אמת ותורתו אמת.	4018
מעתה מהי תמיהתנו כי אצל ר"ג היתה בחינה של שיחת חולין, הלא כבר ראינו מה שחז"ל אמרו על כתבי	4019
הקודש! הנה כתבי הקודש קראו חז"ל בלשון סובין ומורסן, נבואות כל הנביאים קראו חז"ל בלשון	4020
איספקלריא מלוכלכת, והם ודאי תורה הם, הנה גם שיחת חולין של ר"ג ודאי תורה שלמה היא, כל מלה	4021
ומלה שלו היתה ודאי תורה, אלא שבשם מיוחד היא נקראת, בשם של שיחת חולין ועלהו דבר קל שבו,	4022
בחינות בחינות הן אבל כולם תורה הן.	4023
לומדים אנו כאן יסוד גדול, כי תיכף אצל שיחתן של תלמידי חכמים מתחלת תורה, שיחת חולין של ת"ח	4024
היא תורה ממש, ומובן כי לאו דוקא שיחתו של ר"ג, לא נגרע בזה גם שיחתו של אמוראים, של רבנן	4025
סבוראי, של הראשונים הקדושים, וכן כולם, וגם לומדים מזה שיתכן שתורה תקרא בשם שיחות בחינה	4026
של ועלהו, כי תערובות איזו שהיא פוסלת בתורה, עד כדי שמשנתנה בעצם מציאותה ובשם אחר תקרא,	4027
תורה באמת נקראת רק כשהיא בתכלית הטהרה צח מצוחצח.	4028
כתבי הקודש הם תורה ובכ"ז הם בבחינת סובין ומורסן, נבואת כל הנביאים תורה והיא בבחינת	4029
איספקלריא מלוכלכת, ועל מה זה? כי היה תערובות כלשהו עם דמיון הנביא! עד שיחת חולין של ת"ח	4030
שזה ג"כ תורה, שהרי למדנו ממנו ב' דברים, ובכל זאת אין זה עצמה של תורה, כי בשם אחר לגמרי	4031
תקרא שיחת חולין ועלהו! סוד תורתנו היא בלשון זה, באין כל תערובות, אף לא כח נביא, כי אם צח	4032
מצוחצח, זה הדבר אשר צוה ה'!	4033
גם שיחתו של ר"ג אשר הינה תורה ממש, כיון שנתערב בה כל דהו משתבח בעבדו כבר נפסל, ולא נקרא	4034
דברי תורה כי אם שיחת חולין, בחינה של ועלהו ולא עצם הפרי, יתבונן האדם ויתעורר מזה, שאם	4035
משתבח בעבדו של ר"ג נשלל דרגת התורה מדברי ר"ג! וכבר נשתנו למציאות אחרת אשר בשם אחר	4036
תקרא, וגם מדות טובות אינן נגדרות כאמת בגלל היותן תלויות בכוחות נפשיים, מעתה אדם הנגוע באיזה	4037
מדה מגונה, או נטייה לאיזה מדה, כמה רחוק הוא מן האמת!	4038
מדות הן מן העיקרים בבקשת האמת, ומבואר זה היטב בכל דברינו, וכמה מן הבקורת יש על הרפיון	4039
הגדול בעבודה על מהלכי המדות, לפנים היו קבועות בישיבה הרבה חברות עוסקים ביחד ליישר המדות	4040
ולזכך, וכעת כמעט שנאבדה כל ההתעסקות הזאת, הלא כאן למדנו ושמענו נוראות עד כמה רחוק האדם	4041
מתורה כשמדותיו מלוכלכות. (דעת תורה).	4042
	4043
מאמר תעד	4044
איש כי ידור נדר לה' לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה (במדבר ל' ג').	4045
ידוע כי לרפאות מחלה, דרוש רופא היודע חכמת הניתוח ומבין מקור המחלה, ואם היו תהיה מחלה אשר	4046
מוכרחין לחפש אחרי רופא מומחה לרפאותה, נבין כבר מזה גודלה של המחלה, ואם גם יהיה הכרח לבקש	4047
אחרי רופא מיוחד שבמדינה, הלא נשפוט ודאי כמה המחלה מסוכנת היא, כל שכן אם לא אפשר לרפאות	4048
המחלה כי אם ע"י רופא יחיד במינו בכל העולם, ואשר זולתו אין מי יודע מה המחלה ולא מהלך	4049
ברפואתה.	4050
מעתה אם נדרים שהאדם אוסר על עצמו, ולא התורה אוסרתו אלא רק אמרה לא יחל דברו, וגם כי יש	4051
רופאים הרבה היודעים לרפאות המחלה, כי הרבה תלמידי חכמים בעם ישורון, ובאין חכם הלא גם	4052
שלושה הדייטים מתירין הנדר, ועם קלות הרפואה להמחלה הלזו, עם כל זאת אמרו ז"ל (שבת ל"ב:) בעון	4053
נדרים בנים מתים, והרבה מקרים רחמנא ליצלן יבואו בגלל עון הנדרים, וראה כמה אנו עושים להנצל	4054
מהמחלה הלזו, ערב ר"ה מתירין הנדרים, ועושים מסירת מודעה על להבא, ובכל תפוצות ישראל אמרינן	4055
כל נדרי בפחד גדול, והכל להנצל מעון נדרים.	4056
אם כן איפוא מה יהיה עם איסור אשר התורה אוסרתו, אשר אם יתאספו גם כל חכמי ישראל אין בכוחם	4057
להתירו, והרי אין רופא לרפאות זאת המחלה, כמה המחלה מסוכנת, וכל המדובר באיסור לבד, כגון לאו	4058
שאינ בו מעשה, ומה יהיה בעבירה שיש בה מעשה, אשר חייבה עליה התורה מלקות, ומה גם בעבירה	4059
שיש בה מיתה בידי שמים, ומה גם בעבירה שיש בה כרת, ומה גם עוון אשר לא ינוקה האדם כי אם	4060
במיתת בית דין, כמה היא מחלה מסוכנת, וכמה יסבול האדם ממנה אוי ואבוי, הרי לנו להבין תוקף העון.	4061
עוד ענין בתוקף החטא, הנה מצינו (עדות פ"ג מ"ב) פלוגתת ראב"ע וחכמים, אם פרה יוצאת ברצועה	4062
שבין קרניה וראב"ע מתיר, ובמשנה (שבת נ"ד:) פרתו של רבי אלעזר בן עזריה היתה יוצאת ברצועה	4063
שבין קרניה שלא ברצון חכמים, ותניא עלה לא שלו היתה אלא של שכנתו היתה, ומתוך שלא מיחה בה	4064
נקראת על שמו, ואיתא בירושלמי (שבת פ"ה ה"ד) שהושחרו שיניו של אותו צדיק מתעניותיו על אותו	4065
עון.	4066

נוראות להשתומם הלא רבי אלעזר בן עזריה הוא מתיר בזה, ורבי אלעזר בן עזריה בעל דעה גדול לסבור	4067
כדעתו לאסור או להתיר, אם כן הלא היה מן הדין לפטור אותו למחות בזולתו במה שהוא היפוך סברתו על	4068
פי דין, ועם כל זאת הושחרו שינוי מתעניות מפני שעבר על דברי חכמים, היינו שלא אמר לשכנתו	4069
שהחכמים אוסרים, הרי לנו להבין כמה מחלה מסוכנת היא גם החטא הקל, שכדאי היה לאותו צדיק לסבול	4070
כ"כ להנקות מהחטא. (חכמה ומוסר ח"ב מא' רפ"ג).	4071
	4072
מאמר תעה	4073
איש כי ידור נדר לה' לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה (במדבר ל' ג').	4074
אע"פ שמותר להשאיל על השבועה כמו שביארנו ואין בזה דופי, ומי שלבו נוקפו בדבר זה אינו אלא שמץ	4075
של מינות, אעפ"כ ראוי להזהר בדבר זה (רמב"ם הלכות שבועות פ"ב הי"ב), הטעם של ומי שלבו נוקפו	4076
הוא מפני שמפקפק בדברי חז"ל, כי כל הענין של התרת נדרים אינו מפורש בתורה כמ"ש חז"ל (חגיגה	4077
ו'), היתר נדרים פורחין באוויר ואין להם על מה שיסמכו, ופירש"י התרת נדרים שאמרו חכמים שהחכם	4078
מתיר את הנדר, מעט רמז יש במקרא ואין על מה לסמוך, אלא שכן מסור לחכמים בתורה שבע"פ עכ"ל.	4079
מי שלבו נוקפו בענין היתר שאלה על השבועה והנדר, אינו אלא שמץ של מינות כלשונו הזהב של	4080
הרמב"ם ז"ל, שהוא מהסס להאמין שכן נמסר לחכמים בתורה שבע"פ, שיש בכוחם להתיר ולעקור את	4081
הנדר, ופקפוק זה בכוח של עקירת הנדר והפיכתו לאין, מגלה משהו מן השקפתו הכללית של אותו	4082
המפקפק בנוגע ליסוד היסודות של אמונתנו, והוא כוח הבחירה ויצירת יש מאין, כי כל ענין עקירת וביטול	4083
היש שנתהווה ע"י הנדר, וכוח החכמים למעשה זה, מרמז על ייחוד הבורא וגם על אמונתנו בכוחו ית"ש	4084
ליצר יש מאין, וכמו כן לייצר את האין מן היש.	4085
וכמו שאנו מתחזקים בכל עומק אמונתנו בענין חידוש הבריאה מאין ליש, כן גם יש להתחזק באמונתנו	4086
בחידוש הבריאה בהיפוכה מיש לאין, שההעדר הוא ג"כ בריאה וכדעת כל גדולי ראשונים, שההעדר של	4087
האור הוא בריאה של חושך, כמ"ש יוצר אור ובורא חושך, והרע הוא בריאה ולא רק מין קיום של העדר	4088
הטוב, ומה שאז"ל (בר"ר ג' ט'), שהקב"ה היה בונה עולמות ומחריבן, המובן שגם החורבן הוא מין	4089
בריאה ויצירה שאינה מתגלה לבני האדם בצורתה החיובית, התהוות זו מסתתר בה גם צד חיובי נעלם	4090
מעיני בני האדם, (מהר"ל).	4091
וכשם שמתקבלת בדעתנו האמונה ביצירת הבריאה מן האין ליש בצורה של בונה עולמות, כן צריכים אנו	4092
להתעמק בהבנת צמצום הבריאה וביטולה מיש לאין, בצורה של מחריב עולמות, וכשם שבמאמרו ברא	4093
העולם והיה מתפשט והולך עד שגער בו הקב"ה ואמר די, היינו הדי הוא ג"כ בריאה ע"י מאמר, והצו	4094
שבנה יצא מפי הגבורה שציוותה אח"כ להחריב, וחורבן זה הוא בנין, וגם ההתרה הוא כוח אלהי.	4095
האדם מטבעו נוטה להרגיש ולקיים את העשה, וצר לו לפעמים עד כדי עינויים קשים, לצמצם ולמנוע את	4096
עצמו מן הלא תעשה, רואה הוא חיובית בעשייה, אבל רוממותה של אי העשייה אינה מתקבלת על דעתו,	4097
קרוב הוא להכיר קדושה בעשייה ואמירה במצוות קום ועשה, וקלושה נראית לו החשיבות שבשב ואל	4098
תעשה, מובנת לו קבלת השכר על הדרישה, ברם נשגבה מבינתו היא קבלת השכר על הפרישה.	4099
ברם מנקודת ההשפעה המוסרית העמוקה, בהימנעות יש לפעמים הרבה מעשה יותר מאשר העשייה, כי	4100
כוח הביטול והמניעה, כוח ההתרה והפרת המעשה, מעיד הרבה יותר על יסוד הבחירה והתשובה שהוא	4101
יסוד היסודות של אמונתנו, המביאה את האדם לידי מצב של קטן שנולד שאין בו לא זכות ולא חובה	4102
(רבינו יונה ז"ל), וכל כוח התשובה מותנה מלכתחילה בהבנת כוח הביטול, ביטול החוב ואף הזכות, ביטול	4103
האין ליש וביטול היש לאין.	4104
התשובה משמעה הוא ביטול מה שנתהווה מקודם, ונעקר ע"י התשובה, ביטול המעשים המגונים ותיקונם,	4105
התשובה הופכת את היש הבלתי רצוי לאפס, ממילא יובן לנו שהפקפוק בענין האמונה בכוח התרת הנדרים	4106
שנמסר לחכמים בתורה שבע"פ, שכל מקורו בהבנת כוחה של התשובה והבחירה, פקפוק זה בוודאי שיש	4107
בו שמץ מינות מצד המפקפק, כי בהבנת אמונה זו של כוח התשובה עד כדי יצירת אין רצוי, צריכים	4108
להתאמץ מאד, ומוזר ומופלא הוא לכאורה, וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בענין התשובה, אתמול היה משוקץ	4109
ומרוחק ותועבה, ועכשיו הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד לפני ה' (הל' תשובה).	4110
ובס' (מסילת ישרים פרק ד') כתב, הנה באמת איך יתקן האדם את אשר עיוות והחטא כבר נעשה, הרי	4111
שרצח את חברו הרי שנאף, איך יוכל לתקן הדבר הזה, היוכל להסיר המעשה העשוי מן המציאות? אמנם	4112
מדת הרחמים היא שיותן זמן לחוטא ולא יכחד מן הארץ מיד כשחטא, ושהתשובה תנתן לחוטאים בחסד	4113
גמור שתחשב עקירת הרצון כעקירת המעשה, שבהיות השב מכיר את חטאו ומודה בו ומתבונן על רעתו,	4114
ושב ומתחרט עליו חרטה גמורה דמעיקרא, כחרטת הנדר ממש שהוא מתנחם לגמרי, והיה חפץ ומשתוקק	4115

שמעולם לא נעשה הדבר ההוא, ומצטער בלבו צער חזק על שכבר נעשה הדבר ההוא, ומצטער ועוזב אותו	4116
להבא ובורח ממנו, הנה עקירת הדבר מרצונו יחשב לו כעקירת הנדר ומתכפר לו עכ"ל.	4117
נמצא שכל עיקר הבנת עומק כוח הביטול שבענין עקירת הנדר ע"י חכם, תלוי בהבנת מהות התשובה	4118
בהפיכת היש ללאו אפסי והחלטי, והמכיר בעוצם כוחה של התשובה להפוך מעשה שנעשה, למין הווייה	4119
שלילית של כפרה והסרת החטא, מבין גם את הענין של התרת הנדרים, עקירת הדברים שבוטאו בשפתים,	4120
והא בהא תליא, האמונה בכוח החכמים לבטל את הדיבור החיובי לשלילה, להפוך את בנין העולם למין	4121
יצירה של חורבן, אמונה זו תלויה בהבנת עוצם כוח התשובה והבחירה.	4122
כוח התשובה והבחירה הוא הנזר הסגולתי הראשון, שהקב"ה העניק לנו בכדי שנוכל לתקן ולהטיב את	4123
קיומנו בזה העולם אף בתנאים של ירידה מוסרית, ביטול הנדר הוא מין קדושה ועשיה, כמו האמירה לנדר	4124
ולהקדש, ואם האדם מהסס קצת בכוח יעילותה של העקירה, נראה שחסר הוא בהבנת התשובה, וממילא	4125
יש בזה שמץ של מינות, וכשם שהתשובה קדמה לעולם בכדי לאפשר קיומו של מעשה בראשית, כן כוח	4126
עקירת הנדר וביטולו ע"י החכמים, מובלע בעצם רצונו ית"ש לקיומו של העולם!	4127
וע"פ דברינו יובן לנו מה שאז"ל (תנחומא עקב ז') והיה עקב תשמעון, מה כתיב למעלה, לא מרובכם מכל	4128
העמים חשק ה' בכם, לא ממה שאתם מרובים מכל האומות, ולא ממה שאתם עושין מצוות יותר מהם,	4129
שהאומות עושין מצוות שלא נצטוו יותר מכם, והם מגדילין שמי יותר מכם, אלא בזכות שאתם ממעטים	4130
את עצמיכם לפני לפיכך אני אוהב אתכם, שנא' אהבתי אתכם אמר ה' ואת עשו שנאתי עכ"ל.	4131
הסבר חז"ל הוא שתפישת העולם הבינוני במובן הערכת גודל ההמצאה של הכוח האנושי, מצטמצמת	4132
בכיוון החיובי בעיקר, בנינים ענקיים בשדה התעשייה והכלכלה, ארגונים גדולים ומעשיים בשטח החיים	4133
הציבוריים, מבצעים שמחייבים את האדם קום ועשה, אלה הם מעשה התפארת של האדם, מעשי ידיו	4134
להתפאר, יצירות המעידות על יוצריהן, שפעלו שהמציאו שבנו, בזה בעיקר מתבטא גדלותו של רוח האדם	4135
הכללי.	4136
ברם תפישתו והשגתו של בן ישראל הבנויה בעיקר על דעת התורה, אינה מצטמצמת במעשים כבירים של	4137
קום ועשה בלבד, אלא גם בריבונותה של הרוח והמונעת את האדם מעשות מעשים יודעים, ומרובות הן	4138
הל"ת על המ"ע, ללמדנו שכל שלטונו הרוחני של האדם צריכה להתבטא דוקא בצמצום בהבלגה ובכבישת	4139
היצר, בהכרת יראת החטא שצריכה להיות קודמת לחכמת היצירה והבנין, הנובעת לעתים קרובות	4140
מתחבולותיו של היצר, והקב"ה משבח את ישראל דוקא במדת הצטמצמותן ומיעוטן את עצמן לפניו,	4141
בניגוד לאומות העולם שכל תפארתם על מעשיהם הכבירים. (אור הנפש).	4142
	4143
מאמר תעו	4144
איש כי ידור נדר לה' לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה (במדבר ל' ג').	4145
וידר יעקב נדר לאמר, מהו לאמר לדורות, שיהיו נודרין בעת צרה (מד"ר ויצא ע'), ובשו"ת (רלב"ח סי'	4146
ג') הדגודר בעת צרה להתענות ימים מספר רצופים והיה ביניהם יום טוב, הרי זה לוקה על שלא פירש	4147
חוץ מיום טוב, כי חל נדרו גם על יו"ט (עיי' בתו"ת ויצא שמאריך בענין זה), הנה כאשר נודר אדם בעת	4148
צרתו, הוא נמצא אז בהתרגשות גדולה כי כל הנדר יצא מלבו, וכל חושיו ומחשבותיו מרוכזים רק בצרתו.	4149
וכדי להפיג את הצער הוא מרגיע את עצמו על ידי תפילה והרהורי תשובה, ומה שהוא מקבל על עצמו	4150
ונודר נדר, הרי זה רק כדי להפיס את דעתו ובטחונו בהש"ת שיחלץ אותו מצרתו, ומרוב התרגשותו הוא	4151
שוכח לסדר את דבריו באופן שנדרו לא יפגע בימים טובים, הוא לא מרוכז דיו כדי לזכור שיפרש בלשונו	4152
ויאמר חוץ מיום טוב, אך אע"פ שאי זהירותו באה מתוך התרגשות ומצוקה, וצריכים לכאורה להבינו ולא	4153
לעונשו, גם אז אם שכח ולא פירש חוץ מיום טוב לוקה.	4154
ומספרים על הגה"ח ר' ישראל סלנטר זצ"ל, שפעם פגש באיש יר"ש בערב יום הכפורים ושאל לשלמו	4155
ולא השיב לו, שהיה שקוע במחשבתו אימת יום הדין, ואמר לו רי"ס וכי בשביל שהינך חדור יראת הדין	4156
אני אשם? הקב"ה יצר בנפש האדם כל הכוחות והסגולות שיוכל להשתמש בהם בעת הצורך, יצרם כך	4157
שכוח אחד לא יכה את השני, שרעיון אחד לא יוכל להאפיל כל רעיון או מחשבה אחרת, וכמו שכוח	4158
התורה הוא שהיא תמימה ושלמה, כן גם יהיו מעשי האדם שלימים, שלא תפגע מצוה אחת בחברתה, שלא	4159
יהיה עשיר במצוה אחת ועני במצוה אחרת.	4160
שלח תשלח את האם והבנים תקח לך, שלח אפילו מאה פעמים, תשלח אין לי אלא לדבר הרשות, לדבר	4161
מצוה מנין? לטהר את המצורע מנין שאסור באם על הבנים? ת"ל תשלח (חולין קמ"ב), אל ידמה אדם	4162
בנפשו שבשביל מצוות מותר לצער לבזות ולקצר את חייו של מישוה, ואפילו חיים של עוף.	4163
ותמת שם מרים ותקבר שם, ולא היה מים לעדה ויקהלו על משה ואהרן (חוקת כ'), ומובא בילקוט שם,	4164
והיו משה ואהרן יושבין ומתאבלין על מרים, אמר הקב"ה בשביל שאתם מתאבלים ימותו בני בצמא?	4165

עמוד וקה מטך והשקית את העדה ואת בעירם, לא קל לתאר את הצער שאחז במשה ואהרן עם פטירת	4166
מרים הנביאה, היה זה צער גופני ורוחני שחדר עמוק לנפשם, וכפלים היה גדול הצער לאחיה משה, שהרי	4167
היה למרים חלק גדול בעצם ביאתו לעולם, היא ששידלה את אביה להחזיר את יוכבד אשתו, והיא עמדה	4168
במצב קשה כאשר אביה טפח על פניה אחרי שהושלך ליאור, ואז נתערבו דמעותיה בבכיו של משה הצף	4169
בתיבה על פני היאור.	4170
הרי שלא קל לתאר את הכאב והצער של האחים היושבים ומתאבלים על מיתת אחותם, אבל מ"מ פונה	4171
הקב"ה אליהם להפסיק את צערם ואבלם, וישימו לבם לצערם של ישראל שחסר להם מים, באותה השעה	4172
שהם שרויים בצער עמוק על מיתת אחותם, נצטוו לאטום אזניהם שלא לשמוע את אבל עצמם, אלא יאזינו	4173
לצרת אחרים. (מעייני החיים).	4174
	4175
מאמר תעז	4176
איש כי ידור נדר לה' או השבע שבועה לאסור איסר על נפשו לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה	4177
(במדבר ל' ג').	4178
פירשו חז"ל הוא אינו מיחל אבל אחרים מחלין דבריו (חגיגה י'), רואים עד כמה גדול כוח החכמים, כי לא	4179
רק בעניני ממונות הם יכולים לעשות הפקר ב"ד, אלא אפילו בעניני איסורים יש להם כוח לבטל מה	4180
שאדם אסר על עצמו, כמ"ש חז"ל לא יחל דברו, הוא אינו מיחל אבל אחרים מחלין דבריו.	4181
וז"ל הכלי יקר, טעם להיתר נדרים ביחיד מומחה, או בג' הדיוטות שנקראו בית דין, כי כשם שהאב והבעל	4182
יש בידם להפך מטעם שכל אשה ברשות בעלה או ברשות אביה, ואין בידה לעשות גדולה או קטנה בלתי	4183
הסכמתם, ודומה כאילו התנו בשעת הנדר על מנת שיסכימו הבעל או האב, וכשאינן מסכימין אז בטל הנדר	4184
מעיקרו, כי מסתמא על דעתם נדרה, כך כל אחד מישראל הוא ברשות בית דין, ומחויב לעשות כל אשר	4185
יורו לו ב"ד, וכל נודר דומה כאילו התנה בשעת הנדר על מנת שיסכימו הב"ד עמו, וכשאינם מסכימים	4186
נעקר הנדר מעיקרו.	4187
רצון התורה שהאיש הישראלי יהיה קשור עם החכמים ותהיה לו אמונת חכמים, שאם לא יסכימו	4188
להחלטתו אזי הוא מבטל החלטתו מעיקרה, אמונת חכמים היא אחת מהמ"ח מעלות שהתורה נקנית בהם,	4189
אל לאדם לסמוך על בינתו כמ"ש ואל בינתך אל תשען, אלא כפי התורה אשר יורוך, ובכל מעשיו צריך	4190
לבדוק אם רוח חכמים נוחה הימנו.	4191
חז"ל אמרו, כינור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד, כיון שהגיע חצות הלילה היתה רוח צפונית מנשבת	4192
בו, ותיכף היה דוד קם ולומד עד עמוד השחר, נכנסו אצלו חכמי ישראל ואמרו לו, אדונינו המלך עמך	4193
ישראל צריכים פרנסה, לכאורה בלתי מובן איזה קשר יש לבקשתם של חכמי ישראל על פרנסה, ללימודו	4194
של דוד עד עמוד השחר?	4195
ידוע שהתורה מקיפה את כל חיי האדם, הדתיים החברתיים ואף החיים המסחריים והכלכליים, שיהיו	4196
בצדק ובאמונה בהתאם לתורה, לית אתר פנוי מיניה, הרמב"ן אומר כי לא יכלה התורה להזהיר לאדם על	4197
כל פרט ופרט שבחיי האדם, לכן קבעה שיטה כללית וכלל קבוע בחיים, ועשית הישר והטוב, כל מה שהוא	4198
ישר וטוב עשה, ומה שהוא בלתי ישר ובלתי טוב אל תעשה.	4199
הדבר שהאדם עושה אם הוא ישר הרי הוא ע"פ התורה והוא גם מצוה, ומפני שהאדם חושב שכל מה	4200
שהוא עושה הוא ישר וטוב, וכי שכלו תמיד ישר ויוכל לנטות לפעמים מן הדרך הישרה, לכן אמרו חז"ל	4201
שאחד מן הדברים שהתורה נקנית בהם היא אמונת חכמים, האמונה בתופשי התורה ונושאי דגלה הם	4202
יכריעו בשבילם, ואם הם לא מסכימים להחלטתו אזי היא בטלה מעיקרה.	4203
ועכשיו מובנת בקשתם של חכמי ישראל על פרנסה, חכמי ישראל רצו לסמל בזה שכל כך הם קשורים	4204
לחכם, שאף שאלה כלכלית גרידא הם באים לשאול מדוד לא מפני שהוא מלך אלא דוקא מפני שלמד כל	4205
הלילה בקדושה ובטהרה, בשביל זה הם מאמינים שהוא יפתור להם כראוי גם את השאלה הזאת.	4206
(דרכי מוסר).	4207
	4208
מאמר תעה	4209
איש כי ידור נדר לה' לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה (במדבר ל' ג').	4210
כאשר עוברת על האדם רוח טהורה ממעל ולבו מתנדב לנדור נדר לה', הרי זה כטיפה אחת מתוך מעין	4211
הצפון בתוך נפשו, הדיבור היוצא מתוך פיו הוא אות והוכחה שבנפשו שוכן חלק אלהי ממעל, התנדבותו	4212
לנדור ולנדב היא אישור לגעגועי נשמתו להתדבק באלהים ולאהבתו לאל עליון, דבר הבא לביטוי באמירת	4213
פיו, הנדר הוא ביטוי להרגשת נפשו לשלם את חובות נשמתו.	4214

קיום הנדר הוא לא על מה שקיבל עתה על עצמו, אין זה חוב חדש שנוצר בגלל ביטוי הנדר, אלא יש כאן	4215
חוב ישן אותו נדר ונדב זה מכבר לפני תקופה ארוכה, מי מתקופת מעמד הר סיני שאז קיבלו על עצמם כל	4216
ישראל את התורה, מי בכל יום ויום כאשר בת קול מהר חורב מכרזת ואומרת שהיא תובעת החזרת	4217
החובות, ומפעם לפעם עוברת על האדם רוח טהורה ומציתה בו את הגעגועים לקיים את מה שקיבל אז	4218
בסיני, שכן שורש הגעגועים נטוע בו עוד מאז.	4219
זבח לאלהים תודה ושלם לעליון נדריך, שאמרת בסיני נעשה ונשמע (החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל תהלים	4220
נ'), הכתוב קורא נדריך מכיון שהם אלו אותם שקיבל בהר סיני, וכל בן ישראל נושא בנפשו חובות רבות	4221
ורגשות נעלים האצורים בנשמתו, והם מתרוצצים ומתפרצים לצאת מהכוח אל הפועל, ולכן מזמן לזמן	4222
מגיע האדם לידי התרוממות שהוא פורץ בביטוי דברים מפיו, וזה רק לגבי בני ישראל המיוסדים בשורש	4223
נשמתם על הר סיני, ולכן עוברים בני ישראל בבל יחל, ואין עובדי כוכבים עוברים על זה (ספרי זוטא).	4224
אומות העולם לא עמדו על הר סיני ולא נתחייבו במצוות ואור התורה לא חל עליהם, הם לא אמרו נעשה	4225
ונשמע ולכן אינם עוברים, מעולם לא נדרו ולא קיבלו שום עול, וכיון שהנדר שנודר איש מישראל הוא	4226
שורש ויסוד מן העבר, לכן אין לנדרם של אומות העולם שום קשר לנדר הראשון והישן, אין להם שום	4227
יסוד ושורש בנשמה, ואינם עוברים אם כן על הנדר בבל יחל, ומה שמקבלים מהם נדרים ונדבות הוא	4228
מטעם דרכי שלום.	4229
ולעומת זאת, אין איש מישראל יכול לפטור את עצמו מלהוציא מהכוח אל הפועל את כל רגשותיו	4230
המפעמים בנפשו, וקיום הנדר אינו משום התנדבות, אלא חוב אשר התחייב וקיבל על עצמו בהר סיני,	4231
ועליו לשלם ולפרוע את נדריו שקיבלם באמרו נעשה ונשמע, שהרי נשמתו עמדה אז עם כל שש מאות	4232
אלף נשמות, והקשר והיחס נמשכים מני אז ומאירים עד עצם היום הזה, ותובעים שלם לעליון נדריך.	4233
(אור חדש).	4234
	4235
מאמר תעט	4236
איש כי ידור נדר לה' לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה (במדבר ל' ג').	4237
עיינ ברמב"ן שם אודות ההפרש שבין שבועות לנדרים, והוא מדקדק בכוונת התורה שכתוב בלשון נדר	4238
לה' בלמ"ד, ובשבועה נאמר בב"ת, ובשמו תשבע, ואשביעך בה', כאשר נשבעתי בה', השבעה לי בא',	4239
וכבר רמזו החכמים טעם הדבר בספרי, אמרו מה ההפרש בין נדרים לשבועות, בנדרים כנודר בחיי המלך,	4240
בשבועות כנשבע במלך עצמו, אע"פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר, חי ה' וחי נפשך, וזהו הסוד שהנדרים	4241
חלין על דבר מצוה ושבועה אינה חלה.	4242
מדבריו מוכח בענין ההפרש, שנדרים נקרא בגדר חיי המלך, ושבועה בגדר מלך עצמו, וזהו חי ה' וחי	4243
נפשך (שמואל א' כ'), ומה שייכות זה לזה, ואיזה התקרבות יש מנפשך לחי ה', אין זה כ"א שמזה מוכח	4244
גדולת האדם, נורא ומבהיל מאד, וזהו שתי בחינות באדם עצמו, ועיקר גדול על האדם לדעת, שכמו	4245
שנפשו של אדם אחוזה בו והיא עצמיותו, ואף כי לכאורה היא רחוקה ממנו, ואולי גם פעמים רבות	4246
שתסתלק ממנו.	4247
וזהו אשר לא נשא לשוא נפשי (תהלים כ"ד), היינו אם נמצא אצלו עוד נפשו ונשמתו, ואולי כבר עזבה	4248
אותו ונסתלקה, ומי הוא הזוכה שיזכה בנשמת העצמיות ולא תסתלק ממנו ח"ו, כן הוא האמת לאמיתו,	4249
שהוא חלק א' ממעל, ומאן דנפח מדיליה נפח (זוהר), א"כ הלא גם מדרגות של שמו ית', ג"כ הוא חלק	4250
מהאדם עצמו, כאילו שחלק ה' הוא חלקו, על דרך ותחסרהו מעט מא', ואין סוף לגדולת האדם, וזהו	4251
ביאורו של הספרי, ההפרש בין נדרים לשבועות, שהם מדרגות חלוקות בהאדם עצמו.	4252
וכשנתבונן בענין נדרים נשתומם ונבהל, איך שאדם יכול לעשות על עצמו איסורים, שמהיתר נעשה	4253
איסור, כמו בכל איסורים שהתורה אסרתן, א"כ הרי יוכל האדם לברוא דיני תורה כתורה עצמה, אין זאת	4254
אלא מפני שהתורה עצמה היא חלק האדם, והתורה היא עצמיות האדם, ואם התורה לא היתה עצמיותו	4255
וחלקו לא היה יכול לקיים ולשמור אותה, כי איך יוכל האדם לקיים בכל כוחותיו דבר שאינו מכוחותיו	4256
ועצמיותו, וידוע מאמרם (מנחות ל"ז). הקיטע פטור מן התפילין, ואם אין בו כוחות התורה איך יוכל	4257
לקיימה, הרי שהיא עצמיותו של אדם, והתורה בעצמה היא חלק מהאדם.	4258
וזהו ביאור שהאדם יכול לאסור על עצמו המותרים, שיהיה אסור ככל דברים אסורים מהתורה, וזו גדולת	4259
האדם, ויש עוד מדרגה יותר גבוהה, והיא ע"ד מלך עצמו, וזאת ג"כ באדם עצמו, וזהו ההבדל בין נדרים	4260
לשבועות, והמה מדרגות חלוקות באדם עצמו, ומדרגת נדרים שהם חלין אף על דבר מצוה, מפני שכל	4261
אדם יכול לעשות ולברוא דברים כתורה עצמה, וגדר השבועה שאינה חלה על דבר מצוה כמבואר	4262
ברמב"ן. (דעת חכמה ומוסר ח"ג קכ"ה).	4263
	4264

	מאמר תפ	4265
ואם הניא אביה אותה ביום שמעו כל נדריה ואסריה אשר אסרה על נפשה לא יקום וה' יסלח לה (במדבר ל' ו')		4266
		4267
אמרו בגמ', וכשהיה מגיע רבי עקיבא לפסוק זה היה בוכה, ומה מי שנתכוון לעלות בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה, טעון כפרה וסליחה, המתכוון לעלות בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר עאכו"כ (נזיר כ"ג), ולכאורה מה משמיע לנו רבי עקיבא, והרי ידוע הוא שאם אדם מכוון לעשות עבירה ועושה, עונו גדול יותר ממי שרק מתכוון לעשות ואינו עושה, ועוד תמוה וכי ר"ע בא לדאוג דאגותיו של האוכל חזיר? אלא שענין גדול משמיע לנו ר"ע, כי אנו רגילים למדוד תמיד את העבירה לפי חיצוניות המעשה, כיצד נראה בעיני בשר, לכן בא ר"ע וקובע כי לפי כמה בחינות העבירה נמדדת, וכי לבד מן המעשה קיימת גם המחשבה של העבירה ואיכותה, וכבר נאמר בחוה"ל שהאדם נתבע לפי הכרתו, ואם יש לאדם הכרה וכשרון יותר גבוה מחבירו, יתבעו אותו לפי מעלתו והכרתו, וחבירו שיעשה אותה העבירה יענש פחות ממנו, לפי שזה אין לו הכרה גבוהה כמוהו.	4276	
משל למה הדבר דומה לאיש אשר מסחרו בקניית ומכירת גרוטאות של ברזל, שבאו והציעו לו לקנות אוירון עם המכשירים המשוכללים ביותר עם כל הטכנולוגיה המתקדמת ביותר, שאף אם יגיע שוויו לכמה מליונים לא יהא מוכן לשלם, אלא כפי משקל המתכת ובמחיר לגרוטאות, כי כל השאר לא מעניין אותו כלל, כן הדבר הזה, מה שהאדם יותר מעולה ומבין איכות המצוה וחומרת העבירה, חושש הוא הרבה יותר לכל פרט ממנה, ולכן בכה רבי עקיבא.		4281
בעניני נדרים, הקפידה התורה על הנודר לקיים דיבורו, ואם יעבור עליו חייב עצמו מלקות, הגם שלהלכה נפסק שהסכם בדברים בלבד יש בו משום מחוסרי אמנה, הרי אין זה לכו"ע בכל המקרים, ולכו"ע אין כאן מי שפרע, ולעומת זאת נדר אפילו אם ביטא אותו בחדרי חדרים, וגם איננו נוגע אלא רק לעצמו, בכל זאת חייב הוא לקיים את נדרו ולא להפרו.		4285
ברם התורה גילתה לנו בזה כמה גבוהה היא תכליתו של האדם בחיר הנבראים, כמו שהתרגום אומר על הפסוק ויהי האדם לנפש חיה, והות אדם לרוח ממללא, דהיינו שכל עיקר מהות האדם וחשיבותו על שאר בעלי החיים הוא בהיותו ממלל ומדבר, אם כן מן הדין הוא שיתחשב עוד הרבה יותר בכל דיבור ודיבור שיוציא מפיו, ואל ישתמש בכוח עצום זה לדברים פחותים, אלא ישתדל תמיד לנצלו אך ורק בשביל תכליתו הגבוהה.		4290
כיצד? כמ"ש חז"ל כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם (סנהדרין ל"ז), ולא יעלה על הדעת לחייב את האדם לומר בשבילו נברא העולם, רק בשביל להתיר לו לאכול ולשתות, לגזול ולחמוס כאוות נפשו, אלא אדרבא אם בשבילו ובעבורו נברא כל העולם, על כרחך שהוא עצמו עומד על מדרגה שהיא למעלה מן העולם, כי תכליתו גבוהה יותר מכל עניני העולם.		4294
ולכן אין תכלית ומטרת בריאת העולם, אלא כדי לשמש את האדם שיוכל להגיע אל מטרתו ותכליתו שלו, אולם אם האדם איננו מבין את תכליתו, ועושה מעניני העוה"ז עיקר, עליו אמרו חז"ל הני בבליא טיפשאי דאכלי נהמא בנהמא (ביצה ט"ז נדרים מ"ט), פירוש אוכלים נהמא בשביל נהמא, מכיון שאין להם כל תכלית בחייהם, נמצא שהם אוכלים בשביל לעבוד ועובדים בכדי לאכול.		4298
עוד כענין זה בפרשתנו, ויגשו אליו ויאמרו גדרות צאן נבנה למקננו וערים לטפנו, ועי' רש"י חסים היו על ממונם יותר מבניהם ובנותיהם שהקדימו מקניהם לטפם, אמר להם משה לא כן, עשו העיקר עיקר והטפל טפל, בנו לכם תחילה ערים לטפכם ואח"כ גדרות לצאנכם, ולזאת כוון מאמר החכם הלשון קולמוס הלב, מתוך שהקדימו בלשונם את צאנכם קודם לטפם, משתמע שלדעתם הצאן חשוב עבורם יותר מן הטף, וכל זה משום שאפילו הטף נצרך להם רק לצורך תכלית גשמית, וזהו שאמר להם משה לא כן, עשו העיקר עיקר והטפל טפל, דהיינו שגם לכם יש עיקר חשוב יותר מן הצאן, ועליכם לעשות זאת לעיקר, ועם הרעיון הזה לחיות.		4304
		4305
עוד דוגמא למעלת הדיבור כתכלית האדם, מצאנו במדרש בתחילת הפרשה, אמר להם הקב"ה לישראל לא תהיו סבורים שהותר לכם להשבע בשמי, אפילו באמת אי אתה רשאי להשבע אלא אם כן יהיו לך כל המדות האלה, שתהא כאותן יראי אלהים אברהם איוב ויוסף, כמ"ש את ה' אלהיך תירא ובשמו תשבע, מעשה בינאי המלך שהיו לו ב' אלפים עיירות וכולן נחרבו על שבועות אמת, כיצד אמר אדם לחברו בשבועה שאני הולך ואוכל כך וכך במקום פלוני, והיו הולכין ומקיימין שבועתן ונחרבו, מה הנשבע באמת כך, הנשבע על השקר עאכו"כ, נמצא אתה למד, כי רק אם יש יראה ישנו ההיתר להשבע בשמו, שישתמש עם זה בשביל תכליתו הרוחנית.		4312
זאת הארץ אשר תפול לכם בנחלה, ארץ כנען לגבולותיה (מסעי ל"ד), רש"י הוצרך לכתוב מצרני גבולי רוחותיה סביב, לומר לך מן הגבולים הללו ולפנים המצוות נוהגות, הגם שצריכים לדעת את גבולות ארץ		4314

ישראל, עד כמה מגעת לישראל ההבטחה לתת להם את ארץ שבעת העמים, אבל העיקר בכל דבר הוא	4315
לקיים ואותו תעבוד, לפנות את עצמו לתורה ולמצוות, וגם ארץ ישראל התכלית היא רק לקיים את	4316
המצוות התלויות בארץ, כמ"ש חז"ל אצל משה וכי לאכול את פריה הוא צריך אלא לקיים מצות.	4317
ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר לזרעך אתננה, הראיתך בעיניך,	4318
ובמדרש מלמד שהראהו גיהנם, אמר משה מי נידונין בו, אמר לו הרשעים והפושעים בי, התחיל משה	4319
להתיירא מן גיהנם, אמר לו הראיתך בעיניך ושמה לא תעבור (במדב"ר כ"ג), לכאורה איך היה משה	4320
מתיירא מן הגיהנם, ואפילו לפי המפרשים שאמרו, ידוע שיש לצדיקים דרך לגן עדן דרך הגיהנם, ועכ"פ	4321
צדיקים גמורים אינם זקוקים לעבור דרך הגיהנם, ואם כן איך היה מתיירא משה מן הגיהנם?	4322
אלא היא הנותנת, דוקא לפי השגתו הגבוהה והנאצלה של משה רבינו, איך שצריכים לקיים מצוות ואותו	4323
תעבוד, ולפי מדת הענוה שהיתה בו היה מתיירא אולי ח"ו החסיר משהו ממשימתו, ויוכל לעמוד רק	4324
במדרגת הצדיקים הפחותים שצריכים לעבור דרך הגיהנם, הרי לך מוסר השכל נוקב ביותר, עד כמה	4325
צריך האדם לטהר את מחשבותיו ואת לבו בכדי שיזכה להיות מעובדי ה' באמת. (נחלת אליעזר).	4326
	4327
מאמר תפא	4328
ואם הפר יפר אותם אישה ביום שמעו כל מוצא שפתיה לנדריה לא יקום אישה הפרם וה' יסלה לה	4329
(במדבר ל').	4330
באשה שהפר לה בעלה והיא לא ידעה הכתוב מדבר שהיא צריכה כפרה, וכשהיה רבי עקיבא מגיע לפסוק	4331
זה היה בוכה, ומה מי שנתכוין לעלות בידו בשר חזיר ועלה בשר טלה, טעון כפרה וסליחה, המתכוין	4332
לעלות בידו בשר חזיר עאכו"כ (נזיר כ"ז), הרי שגם האשה שלא היו הנדרים חלים עליה, שהלא הפרו	4333
ע"י אישה ורק שוגגת היתה, הוצרכה לכפרה, וכמו כן במקרה של המתכוון לעלות בידו בשר טלה ועלה	4334
בשר חזיר צריך כפרה, דכתיב ולא ידע ואשם ונשא עונו, ומדין שוגג אנו למדים על חומרת דין מזיד	4335
וחטאו, והלא מן הצורך לדעת שהשוגג כוונתו רצויה, ואעפ"כ עליו להביא קרבן חטאת.	4336
ותא חזי חשיבותו של קרבן שוגג זה, בעבור שמעשי בני אדם נגמרים במחשבה בדיבור ובמעשה, צוה	4337
הש"ת כי כאשר יחטא ויביא קרבן יסמוך ידיו עליו כנגד המעשה, ויתודה בפיו כנגד הדיבור, וישרוף באש	4338
הקרב והכליות שהם כלי המחשבה והתאוה, והכרעים כנגד ידיו ורגליו של אדם העושים כל מלאכתו,	4339
ויזרוק הדם על המזבח כנגד דמו בנפשו, כדי שיחשוב אדם בעשותו כל אלה כי חטא לאלהיו בגופו ונפשו,	4340
וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו, לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה, וכיפר הקרבן הזה שיהא דמו	4341
תחת דמו ונפשו תחת נפשו, וראשי אברי הקרבן כנגד ראשי אבריו (רמב"ן ויקרא).	4342
נמצאנו למדים מדברי הרמב"ן מה גדולה חשיבותו של קרבן השוגג, הנועד לתמורה בעד שפיכת דמו	4343
ושריפת גופו של האדם השוגג, ושהעיקר הוא החרטה הפנימית שלא לשוב לכסלה, וההבנה השלמה שכל	4344
מה שנעשה לקרבן, צריך היה להעשות לו לולא חסד ה' עם האדם, וכשהרגשה זו נקבעת בלבו סולחים לו	4345
ועונו מתכפר, נמצא שאילולא התשובה היה השוגג נענש בשפיכת דמו ושריפת גופו, וצא ולמד מזה על	4346
עונשו החמור של המזיד, ועל התביעות הגדולות הדרושות ממנו לפי קנה המדה של אבות העולם וחזקיה	4347
המלך.	4348
מאיך יכולים ללמוד לקח הגון מאופן התקנת הקרבן בשביל החוטא, וגם האנשים הפשוטים הם בבחינת	4349
מלאך בנידון הקרבן, הפעולה הפעוטה של סמיכת היד על הקרבן, משפיעה על כל המנגנון של גוף האדם	4350
ומייצגת את רצונו, באותה שעה הידוי משמש כנגד הדיבור, שריפת הקרב והכליות של בעל חי משפיעה	4351
על המחשבה והתאוה, הכרעים כנגד ידיו ורגליו של האדם העושות מלאכתו, וזריקת הדם של בעל חי כנגד	4352
דמו בנפש, וכשנתעמק בענין זה, מה תגדל השתוממותנו בראותנו כיצד הולכים ונוצרים בנפש האדם	4353
רגשים נפלאים כבירים בקשר עם הקרבת הקרבן, כאילו היו חלק בלתי נפרד ממציאואתו מאז ומתמיד.	4354
דבר זה מוכיח את גדלות האדם העלול להגיע לחויה מוסרית רמה ונשגבה ע"י מחשבה גרידא, אכן	4355
מוצאים אנו חזיון זה אצל כל אדם מישראל, כשהוא מקיים מצוות עשה של קריאת שמע וקבלת עול	4356
מלכות שמים, באומרו בכל לבבך ובכל נפשך, שכוונת הדברים היא כאילו מוסר נפשו בפועל בשביל	4357
קידוש שם ה'.	4358
דבר זה יתבאר לאישורו בשימנו אל לב את העובדה הידועה, שכוחות הנפש של האדם נעלים לאין ערוך	4359
וביחוד כשהם ממלאים תפקידים תורניים, והכוחות הללו מושתתים על יסודות השכל, ועל ידיהם עלול כל	4360
אדם להגיע לידי אהבה אמיתית של הש"ת, ולהחיות בדמיונו אפילו עקידת יצחק כאילו הוא עצמו אברהם	4361
אבינו, וכמ"ש חז"ל חייב כל אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב, ודאי כוונתם	4362
שכ"א שבשם ישראל יכונה מסוגל להגיע במעשיו גם למדרגת האבות. (אורח לחיים).	4363
	4364

	מאמר תפכ	4365
	נקום נקמת בני ישראל מאת המדיינים אחר תאסף אל עמך (במדבר ל"א ב').	4366
	נקום נקמת בני ישראל, הקב"ה אמר נקמת בני ישראל, אמר משה כלום שונאים אותנו אלא בשביל תורה ומצוות, הלכך הנקמה שלך, הוי לתת נקמת ה' (במד"ר כ"ב ב'), יש שני ענייני שלא לשמה, האחד שהענין אינו חשוב אצלו כלום, ואינו עושה אותו אלא מחמת שהדבר חשוב אצל בני אדם, וזה גרוע מאד כי לא יבוא לעולם ללשמה, השני כשהענין עצמו מכובד אצלו, כגון מי שהוא מבין שהתורה ענין מכובד, ועם כל זאת יכול להיות שאם לא היה לו כבוד מלימודו לא היה לומד, מחמת עצלות וכדומה, ותקות הכבוד רק כמסייע לו בלימודו.	4367-4372
	ועל זה אמרו ז"ל (פסחים נ'): (לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אפילו שלא לשמה כי מזה יבוא ללשמה, והבחינה לאלו שתי הכיתות הוא, כי מי שהענין אינו חשוב אצלו כלל, גם בלא תאוה אינו לומד או עושה המצוה זולת תקות של שלא לשמה, כי הענין לעצמו אינו חשוב אצלו כלל, אבל הכת השנייה אם אך לא יהיה לו תאוה מוצאת, גם בלי תקות כבוד היה לומד או עושה המצוה, או סר מרע מחמת כבוד השי"ת.	4373-4376
	ועל פי זה יבואר מדרש שיר השירים (תנחומא אמור י'), בשלושה מקומות הוכיח הקב"ה את ישראל, התחילו אומות העולם שמחין והתחיל לשבחן, ומדרש פלא הוא כמובן, אך הענין כי הפרש יש בין ישראל לאוה"ע בזה, אומה"ע גם בלא תאוה יחטאו, מה שאין כן ישראל גם אם חוטאים זה רק במקום תאוה, ולכן כשהוכיח הקב"ה את ישראל על שהם חוטאים, הרי אפשר לומר כי הם שוים לאומות העולם? על זה סיים לא כן הוא, כי אומות העולם גם בלא תאוה חוטאים, והבחינה לזה כי הם שונאים את ישראל על שהם שומרים המצוות, ועל אחרים הרי אין תאוה, אבל בישראל אין מדה זו, וזהו אשר התחיל לשבחן.	4377-4382
	וזהו כוונת המדרש שהשי"ת אמר נקום נקמת ישראל, כי איך לומר נקמת השי"ת והלא חטאתם בשביל תאוה, ומשה אמר הרי גם בלא תאוה חוטאים, והראיה ששונאים אותנו בשביל שאנו שומרים המצוות, ועלינו אין להם תאוה, והוי שפיר נקמת השי"ת, נמצא מי שחוטא בלי תאוה רוצה שזולתו גם כן יחטא, ונקרא חוטא ולא לו, וזו מדרגה גרועה מאד מדרגת מדין. (חכמה ומוסר ח"ב רפ"ד).	4383-4386
	מאמר תפג	4387-4388
	נקום נקמת בני ישראל מאת המדיינים אחר תאסף אל עמך (במדבר ל"א ב').	4389
	אחז"ל (ספרי) מגיד שמיתתו של משה מעכבת למלחמת מדין, ואעפ"כ הלך משה ועשה בשמחה עי"ש, ובילקוט איתא בזה"ל, אילולי ביקש משה שלא למות לא מת, שאמר לו הקב"ה אם אין אתה מתנקם בשונאיהם של ישראל אין אתה מת, והיה יושב לו עשרים שנה או שלושים שנה, אלא אמר משה אין רשות בידינו לעכב את המצוה, מיד וידבר משה אל העם החלצו מאתכם, אח"כ כתוב וימסרו בני ישראל, ואחז"ל (מד"ר) וימסרו בעל כרחן, לפי שתלה הכתוב מיתת משה בנקמת מדין נמנעו מליך עי"ש.	4390-4394
	מי בן דעת לא יתפעל ביותר מטהרת לבו של משה רבן של ישראל, שנאמר לו במפורש כל זמן שאין אתה מתנקם בשונאיהם של ישראל אין אתה מת, ובני ישראל אינם רוצים ללכת כאשר שמעו שמיתתו תלוי בנקמה זו ונמסרים בעל כרחם, א"כ למה באמת נזדרז כ"כ? וע"כ כדכתיב לתת נקמת ה' במדין, והיינו שכל זריזותו של משה בזה לא היה אלא משום נקמת ה' במדין, ולפיכך אמר אין רשות בידינו לעכב את המצוה, ונזדרז בשמחה לעשות רצון קונו במסירות נפש למות מיד אחרי נקמה זו, א"כ יש לתמוה למה שלח את אלעזר ואת פנחס ולא הלך בעצמו? והלא שמע מהשי"ת שאמר לו נקום נקמת בני ישראל, נקום אתה בעצמך משמע ברור!	4395-4401
	תמיהה זו היא באמת גדולה עד מאד ובתנחומא ומד"ר תמהו רבותינו כן וז"ל, וישלח אותם משה אפשר הקב"ה אמר למשה נקום בעצמך! והוא שולח לאחרים? אלא ע"י שנתגדל במדין, אמר אינו בדין שאני מיצר למי שעשו לי טובה, המשל אומר באר ששתית ממנו מים אל תזרוק בו אבן ע"כ.	4402-4404
	הנה למדנו עד כמה יקר שמירת המדות והכרת הטוב! שבאותה שעה שמוסר כל חייו ממש עבור זירוז במצוה, ולא מרגיש כלל כי מוסר איזה דבר בזה, וכלשון חז"ל שם שהיה מתאוה משה לראות בנקמת מדין, ולאחרי כל זאת הוא בעצמו עומד ואינו יוצא למלחמה, ואף ששמע מפורש מפי הקב"ה נקום בעצמך, וכ"כ למה? כי אינו בדין שיהא מיצר למי שעשו לו טובה שהרי נתגדל במדין.	4405-4408
	פלאי פלאים! הכזה הוא הדבר שיכול לעכב ציווי הקב"ה לו נקום בעצמך? ומה טובה עשו לו המדיינים? אותם שהחטיאו את ישראל והרגו מהם עשרים וארבעה אלף, אשר משה בעצמו מוסר נפשו כדי לראות בנקמתם, ובכל זאת עד כאן ותו לא! כי בירא דשתית מיניה מיא לא תישדי ביה קלא, הרגש זה אינו נותן לו למשה לצאת בעצמו.	4409-4412
	היינו שמשה רבינו חידש הלכה כאן, שע"כ צריך לפרש בדבר השי"ת שאין הכוונה שינקום בעצמו ממש, שהרי אינו בדין, כלומר שגם זו הלכה שנאמרה למשה בסיני והלכת בדרכיו, ללמדך כי מה ששמעת נקום	4413-4414

היינו לאו דוקא בעצמך, בירא דשתית מיניה מיא לא תשדי ביה קלא עד כאן הלכות מדות ועומק דין	4415
טהרתן. (אור יהל ח"ב רכ"א).	4416
	4417
מאמר תפד	4418
נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמך. וידבר משה אל העם החלצו לצבא (במדבר	4419
ל"א ב' ג').	4420
הקב"ה אומר למשה נקום בעצמך, והוא שולח אחרים, אלא ע"י שנתגדל במדין, אמר אינו בדין שאני	4421
מיצר למי שעשה לי טובה (ילקו"ש), ותמוה מאד הרי נצטוה שינקום הוא את נקמת בני ישראל במדין,	4422
ואיך דחה את מצות ה' מפני הכרת הטוב? וע"כ צריך לפרש שחיוב הכרת הטוב מבאר את דבר ה',	4423
ומאמר ה' נקום מתפרש ע"י אחרים, ואע"פ שלולא מדה זו היתה הכוונה כפשוטו שינקום בעצמו דוקא,	4424
מ"מ לאחר שנצטוונו במדת הכרת הטוב, הרי זו ככל מדות שהתורה נדרשת בהם, ואף כאן אנו דורשים	4425
נקום ע"י השליח ולא בעצמך, כי אינו בדין שאני מיצר למי שעשה לי טובה.	4426
וא"ת מנא ליה למשה רבינו שמי שחייב הכרת הטוב לחבירו, אל יהא מיצר לו אפי' אם רצון השי"ת	4427
לעשות בו נקמה, י"ל ממכות מצרים למד כן, שהביא הקב"ה על המצרים עשר מכות וכולן ע"י משה מלבד	4428
דם צפרדע וכנים, ג' מכות אלו הביא הקב"ה ע"י אהרן, והטעם פירש"י (שמות ז' י"ט), לפי שהגין היאור	4429
על משה כשנשלך לתוכו, לפיכך לא לקה על ידו לא בדם ולא בצפרדעים, לא היה העפר כדאי ללקות ע"י	4430
משה לפי שהגין עליו כשהרג את המצרי ויטמנהו בחול ולקה ע"י אהרן.	4431
הרי שאע"פ שהיה בדין להכותם, ומשה בעצמו היה צריך להכותם כדרך שבאו על ידו כל המכות, אלא	4432
כיון שקיבל טובה מן היאור ומן העפר לא לקו על ידו, ואע"פ שהעפר והמים דומים לא ידעו ולא יבינו,	4433
מאחר שנהנה מהם נתחייב להכיר להם טובה, ומי שחש ומרגיש בנפשו גודל החיוב לזה שהטיב עמו, כוחו	4434
גדול עד מאד ואין גבול ליכולתו לעשות הכל עם מטיבו ולשם טובתו.	4435
אמר הכתוב וילך משה וישוב אל יתר חותנו ויאמר לו אלכה נא ואשובה אל אחי, ואמרו חז"ל בשעה	4436
שא"ל הקב"ה ועתה לכה ואשלחך אל פרעה, א"ל רבון העולמים איני יכול, מפני שקבלני יתרו ופתח לי	4437
ביתו, ומי שהוא פותח פתח לחבירו נפשו חייב לו (שמו"ר ד' ב'), הקב"ה שולח את משה למצרים	4438
והשליחות היא להצלת ישראל, ועם כל זאת אין משה יכול למלא את השליחות, כל עוד לא נטל רשות ממי	4439
שפתח לו פתח ביתו, כי את נפשו הוא חייב לו, ואף בזה צריך לפרש כי ידע משה רבינו ע"ה דעת עליון	4440
ב"ה, ששולחו ע"מ שיטול רשות מחותנו.	4441
עוד איתא במדרש שם, וכן אתה מוצא באלהיו בשעה שהלך אצל צרפית האלמנה ומת בנה, התחיל מתחנן	4442
הגם אל האלמנה אשר אני מתגורר עמה הרעות להמית את בנה וכתוב אחרי זה וישמע ה' בקול אליהו	4443
ותשוב נפש הילד, ולא עוד אלא שכל הפותח פתחו לחבירו חייב בכבודו יותר מאביו ואמו, היה לו	4444
לאלישע לילך אצל אביו ואמו להחיותם כמו שהחיה בן אכסניא שלו, וכן אליהו היה לו להחיות אבותיו	4445
כמו בן הצרפית, אלא שמסר נפשו על אכסניא שלו.	4446
המבואר מדברי חז"ל אלו שהכוח הגדול שהיה לאליהו ולאלישע להחיות מתים, היה להם מחמת הרגש	4447
החזק של הכרת הטוב שחשו, כי נפשם הם חייבים לבעלי אכסניא שלהם, והרגשה זו נתנה בהם כוח	4448
ואומץ בלתי מוגבל עד להחיות מתים, ואע"פ שודאי היו רוצים להחיות את אבותיהם, אך מאחר שלא	4449
היתה להם הרגשת נפשו חייב לו, לא היה בכוחם לעשות כן, ומה שהשוו חז"ל את אליהו למשה, פי' ביפה	4450
תאר שכשם שמשה מסר נפשו על מדת הכרת הטוב, בכך שביקש לדחות שליחותו עד שיטול רשות	4451
מחותנו, כך אליהו מסר נפשו על בן הצרפית, היינו שהחיהו ע"י מסירת נפשו ממש.	4452
הבה ונראה כמה רעה חולה היא לאדם חוסר מדת הכרת הטוב, איתא (בסנהדרין כ"ד.) אין אשתו של	4453
אדם מתה, אלא א"כ מבקשין ממנו ממון ואין לו, והנה ודאי שהיא מתה בגלל חטאיה שלה, אבל הרי	4454
משפטי ה' אמת צדקו יחדיו ולמה נענש הוא במיתת אשתו, ועל כן אמרו חז"ל מפני שמבקשין ממנו ממון	4455
ואין לו דהיינו ממון שחייב ואין לו לפרוע, ואכתי קשה במה חטא והרי אין לו.	4456
אלא ע"כ אילו היה מרגיש את חיובו היה לו ממון לפרוע, כי אין דבר העומד בפני מי שמרגיש את חיובו,	4457
והעונש על זה שאשתו מתה, והביאור בזה כי יותר מכל חייב האדם לאשתו, ואין לך מטיב גדול לאדם מן	4458
האשה, ואם לאחרים אינו מרגיש הכרת הטוב, גם לאשתו אינו מכיר טובה, וכיון שאינו עומד בחובותיו	4459
נוטלין אותה הימנו.	4460
(שיחות מוסר ח"ב מא' ל"ב).	4461
	4462
מאמר תפה	4463
נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמך (במדבר ל"א ב').	4464

רש"י, אע"פ ששמע שמיתתו תלויה בדבר עשה בשמחה, וימסרו להודיעך שבחן של רועי ישראל כמה הן	4465
חביבין על ישראל, עד שלא שמעו במיתתו מה הוא אומר עוד מעט וסקלוני, ומשמעו שמיתת משה תלויה	4466
בנקמת מדין, לא רצו ללכת עד שנמסרו בעל כרחן, במדרש תנחומא וישלח אותם משה אלף למטה, א"ל	4467
הקב"ה למשה נקום נקמת בני ישראל אתה בעצמך, והוא משלח אחרים? על שנתגדל במדין אמר אינו דין	4468
שאני מיצר להם שעשו בי טובה, המשל אומר באר ששתית ממנו מים אל תזרוק בו אבן ע"כ.	4469
ובילקוט שמעוני למה דיבר עמו בלשון עז, שהיה הקב"ה מבקש עלבונן של ישראל מיד מדין, לפיכך אמר	4470
למשה נקום נקמת אחר תאסף אל עמך, התחיל מפיס להקב"ה על מיתתו ואינו מתפיס, אמר לפניו	4471
רבש"ע לי ראוי מיתה? שראיתי דרכיך ומעשיך ואורחותיך, שנאמר (תהלים קי"ח) לא אמות כי אחיה	4472
ואספר מעשי יי, משיבו הקב"ה ואומר לו, משה אלו חיים ארוכים יפים לבני אדם, כבר לאבותיך	4473
הראשונים לא הטעמתי אותן טעם מות, אלא גניזה יפה לך מן הכל, שנאמר יקר בעיני ה' המותה לחסידיו,	4474
ועדיין לא נתפיס עד שפיסו הקב"ה בשני דברים, אמר לו, משה אם אתה רוצה שתחיה שנים הרבה או	4475
אלף שנים, לא יראו ישראל בשונאיהם ולא תכבש מדין לפניהם.	4476
מיד נתפש משה, אמר בין היום בין מחר הכל בא לידי מיתה, מוטב שיראו ישראל בשונאיהם ותכבש מדין	4477
לפניהם, וכיון שנתפש משה היה קשה לפני הקב"ה שקנס לו מיתה, מלה"ד למלך שהיה לו בן ומכעיסו	4478
בכל שעה, ונוטל החרב, ואמו של הבן אוהבתו ביותר, וכשהמלך כועס על בנו עומדת ופורסת כנפיה על	4479
בנה, וממלאת רחמים את המלך שלא יהא הורג את בנה, לשנים מתה אשתו של המלך, והיה יושב ובוכה	4480
עליה לילה ויום, אמרו לו שריו ועבדיו וכי אשתך יפה מכל הנשים שאין אתה מקבל עליה תנחומין?	4481
אמר להם המלך, וכי על אשתי אני בוכה איני בוכה אלא על בני, שכל זמן שאמו קיימת, בשעה שאני	4482
מבקש להרגו, עומדת ופורשת כנפיה על בנה וממלאת אותי רחמים ואיני הורגו, עכשיו שמתה אמו, עשוי	4483
לפני כמו שהוא חפור וקבור, אף כך הקב"ה קשה לפניו שקנס מיתה על משה, אמר כל זמן שמשה קיים,	4484
אע"פ שמכעיסין אותי ישראל ואני מבקש לאבדן, עומד משה ומשתטח לפני ומבקש עליהם רחמים,	4485
שנאמר סלח נא לעון העם הזה, ואומר ויאמר ה' סלחתי כדבריך, ויאמר להשמידם לולי משה בחירו,	4486
עכשיו שמת מי יעמוד ויבקש עליהם רחמים.	4487
ובמדרש תנחומא, ר' יהודה אומר, אילו רצה משה לחיות כמה שנים היה חי, שאמר ליה הקב"ה נקום	4488
נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף, תלה הקב"ה מיתתו בנקמת מדין, אלא להודיעך שבחו של	4489
משה, שלא אמר בשביל שאחיה אעכב נקמת בני ישראל מן המדינים, מיד וידבר משה אל העם לאמור	4490
החלצו מאתכם אנשים לצבא עכ"ל, נפלאה מסירות הנפש של משה רבינו לעם ישראל, עד שויתר אפילו	4491
על אלף שנים לחיות, ובלבד שיראו ישראל נצחון בשונאיהם וכיבשו את מדין, ואפילו לעכב קצת את	4492
מלחמת מדין כדי שעוד יחיה לא רצה, אלא מיד אמר החלצו, וימסרו מאלפי ישראל בעל כרחן, שלא רצו	4493
ללכת כי חביב עליהם רועה נאמן של ישראל, כך היה דרכו של רועה נאמן משה רבינו, וכך צריכים להיות	4494
רועי ישראל בכל דור ודור.	4495
ואם מנהיגי ישראל לא עושים כך הם נענשים בעונש חמור, כמ"ש תנחומא (פ' מטות ד'), כתיב ביהושע	4496
כאשר הייתי עם משה אהיה עמך, והיה צריך יהושע לחיות ק"כ שנה כמשה רבינו, ולמה נתקצרו שנותיו	4497
עשר שנים, שבשעה שאמר ליה הקב"ה למשה נקום נקמת בני ישראל, אע"פ שנתבשר בשורת מות לא	4498
אמר מחר אני מת מה יועיל שאנקם במדין, אלא נזדרז לכל אותו ענין שנאמר וישלח אותם משה, אבל	4499
יהושע לא עשה כן כשבא להלחם עם ל"א מלכים, אמר אם אני הורגם, מיד אני מת כשם שאירע למשה	4500
רבינו, מה עשה? התחיל מאחר ומעכב במלחמתן שנאמר (יהושע י"א), ימים רבים עשה יהושע את כל	4501
המלכים האלה מלחמה, א"ל הקב"ה וכך עשית, הריני מקצר שנותיך עשר שנים.	4502
ויש להתפלא, אחרי כל השתוקקותו הגדולה של משה רבינו לנקום נקמת מדין, כמ"ש בתנחומא ישמח	4503
צדיק כי חזה נקם פעמיו ירחץ בדם הרשע (תהלים נ"ח), ישמח צדיק זה משה, כי חזה נקם זה נקמת מדין,	4504
פעמיו ירחץ בדם הרשע זה בלעם, אמר משה לפנחס ולאנשים הצובאים, יודע אני שבלעם הרשע הלך	4505
ליטול שכרו, עד שהזאב בא לצאן פרשו לו המצודה ע"כ, ואחרי שהקב"ה אמר לו נקום נקמת בני ישראל	4506
אתה בעצמך, ומצוה בו יותר מבשלוחו (קדושין מ"א.), וגם זה נגד מה שהתווה למנהיג, ככתוב בפ' פנחס	4507
יפקוד ה' איש על העדה אשר יצא לפניו, לא כדרך מלכי האומות שיושבים בבתיים ומשלחים את	4508
חיילותיהם למלחמה.	4509
בכל זאת משה רבינו לא עשה נקמה במדין מטעם הכרת הטוב, כמ"ש חז"ל בתנחומא, על שנתגדל במדין	4510
אמר אינו דין שאני מיצר להם שעשו בי טובה, ואע"פ שאדרכה משה רבינו הציל את בת יתרו מיד	4511
הרועים, והעשיר את יתרו כהן מדין שקרבו לכנפי השכינה, ויותר ממה שהוא נתגדל במדין גידל את מדין,	4512
ובכ"ז סוף סוף היתה לו אכסניא במדין כשברח ממצרים, הכיר טובה להם במדה מרובה כ"כ, מזה רואים	4513
גודל ענין הכרת הטוב. (זכרון מאיר).	4514

	4515
מאמר תפו	4516
נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמך (במדבר ל"א ב').	4517
כתיב כאשר הייתי עם משה אהיה עמך, והיה צריך יהושע לחיות ק"כ שנה כמשה רבינו, ולמה נתקצרו	4518
שנותיו י' שנים, בשעה שאמר הקב"ה למשה נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמך,	4519
אע"פ שנתבשר בשורת מות לא אחר הדבר אלא נזדרז וישלח אותם משה, אבל יהושע כיון שבא להלחם	4520
עם ל"א מלכים, אמר אם אני הורגם, מיד אני מת כשם שעשה משה רבינו, מה עשה התחיל מעכב	4521
במלחמתם שנאמר ימים רבים עשה יהושע את כל המלכים האלה מלחמה, אמר לו הקב"ה וכך עשית,	4522
הריני מקצר שנותיך י' שנים, (במד"ר כ"ב).	4523
אין ספק שתשוקתו של יהושע לחיים, לא היתה סתם נטיה לחיות חיים עלי אדמות כשאר בני אדם	4524
המתאווים לחיים סתם, בוודאי היו עמו חשבונות רבים שהחיים נחוצים לו לתועלת עם ישראל, וכפי	4525
שבאמת מעיד על זה הכתוב ויעבדו העם את ה' כל ימי יהושע (שופטים ב'), ברם הקב"ה היודע את	4526
תעלומות האדם ומחשבותיו, מצא אי שם בפנימיות המחשבה של יהושע, איזו שהיא נטיה קטנה של רצון	4527
לחיות, חיים לשם חיים סתם, ולכן קיצר והפחית י' שנים מחייו.	4528
ויתכן כי מה שזכה משה לחיות עד מלאות לו ק"כ שנה, הוא מפני שלא השפיעה עליו בשורת המוות כלל,	4529
ותמיד לא היה נחשב בעיניו ענין החיים כשלעצמם בעוה"ז לכלום, וכל מגמתם לעבודת ה' בלבד, לכן גם	4530
נזדרז לעשות את המלחמה במדין, משום שבכל עניניו והליכותיו בחיים ידע כי העתידות הם ביד הקב"ה,	4531
אולם יהושע שלא כמשה רבו, בא לחשוב בעת המלחמה שנמשכה שבע שנים, שהועילה לו עצתו שלא	4532
להזדרז ולגמור את המלחמה עם ל"א המלכים, מה שבאמת היה היפוכה של האמת, שדוקא זו היתה הסיבה	4533
שקירבה את מיתתו.	4534
וכך קורה הרבה פעמים בחיי האדם, שהוא בטוח בעצמו שתחבולותיו מביאות לו תועלת, והכל משום	4535
שנעלמו מאתו ידיעות האמת, ידיעת הגורמים והתועלת האמיתית, כי לו היה יודע מחשבות ה', היה יודע	4536
גם שנהפוך הוא, והעיקר הוא אם יש לו עצת ה' היא תקום, וכל המחשבות שבלב איש ואינן עצת ה' אינן	4537
נחשבות לכלום.	4538
שנו רבותינו שני חכמים עמדו בעולם, אחד מישראל ואחד מאוה"ע, אחיתופל מישראל ובלעם מאומות	4539
העולם, ושניהם נאבדו מן העולם, וכן שני גבורים עמדו בעולם, אחד מישראל ואחד מאוה"ע, שמשון	4540
מישראל וגלית מאומות העולם, ושניהם נאבדו מן העולם, וכן שני עשירים, קרח מישראל והמן מאוה"ע,	4541
ושניהם נאבדו מן העולם, למה שלא היה מתנתן מן הקב"ה אלא חוטפין אותה להם, וכן בני גד ובני ראובן,	4542
שהיו עשירים והיה להם מקנה גדול, וחיבבו את ממונן וישבו להם חוץ מארץ ישראל, לפיכך גלו תחילה	4543
מכל השבטים (במד"ר כ"ב).	4544
מהו הענין שחז"ל מגדירים שלא היה מהקב"ה אלא חוטפין אותה להם, וכי יתכן שאדם יחטוף מה שלא	4545
נועד לו מהקב"ה? והרי הכל נגזר מהקב"ה לפני שנולד האדם, עני או עשיר, גבור או חלש, פקח או טפש!	4546
הענין הוא, כי הכל תלוי בהבנת האדם, אם מבין הוא שהמעלות באות לו מהקב"ה, אז הוא מתייחס אל	4547
הענינים בתור שכאלה, וישתמש בהם על דרך התורה ועי"ז יגדל ויתפתח, והדבר יהיה לתועלת לו ולכלל,	4548
אבל אם האדם חושב שהוא חטף לעצמו את המעלות ע"י תחבולותיו, כי אז הוא משתמש בזה לצורכי	4549
התאוות והרצונות שלו, ונכנס בגדר של רבות מחשבות בלב איש, ואז אין הוא מביא כבר שום תועלת	4550
לעצמו אלא רק אבדון מן העולם, וכמאמר המדרש שני חכמים עמדו בעולם ושניהם נאבדו מן העולם.	4551
ויש להבהיר עוד, שאע"פ שההבדל בין אחיתופל ובלעם, וכך המרחק בין שמשון לגלית ובין קרח להמן,	4552
הוא גדול ועצום, וא"כ כיצד השווה המדרש ביניהם, אלא להודיעך שמכיון שטעו לחשוב שמעלתן על ידי	4553
עצמם ולא מתנה היא מהקב"ה, על כן גם מעלתן על פני חבריהם לא הועילה להם ואף הם אבדו מן	4554
העולם. (נחלת אליעזר).	4555
	4556
מאמר תפז	4557
נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמך (במדבר ל"א ב').	4558
איתא בחז"ל (ילקוט שם ובמד"ר), אילו ביקש משה שלא למות לא מת, שאמר לו הקב"ה נקום אחר	4559
תאסף, אם אין אתה מתנאם בשונאיהם של ישראל אין אתה מת, והיה יושב לו עשרים שנה או שלושים	4560
שנה, אלא אמר משה אין רשות בידינו לעכב את המצוה, מיד וידבר משה אל העם לאמר החלצו מאתכם	4561
לחת נקמת ה' במדין ע"כ.	4562
עוד אחז"ל בזה, הקב"ה אמר נקמת בני ישראל ומשה אמר נקמת ה' במדין? כך אמר משה רבון העולמים	4563
אם היינו ערלים או עובדי ע"ז או כופרים במצות לא היו שונאין אותנו, ואינן רודפין אחרינו אלא בשביל	4564

תורה ומצוות שנתת לנו, הלכך הנקמה שלך לתת נקמת ה' במדין ע"כ, מכאן אנו למדים דבר נורא השייך לנו, יש לפעמים ח"ו שאדם רואה בחבירו שהוא גדול בתורה או ביראה יותר ממנו, ומתעורר בו מדת הקנאה ומצמיח שנאה, לא לבד שעובר על לאו של לא תשנא את אחיך בלבבך, אלא שנמנה על כת שונאי השם ר"ל, דהא כל שנאתו להאישי ההוא רק מפני שלומד תורה או שהוא ירא שמים יותר ממנו, נמצא שהוא שונא השם ח"ו.	4565
עוד שאלו חז"ל (תנחומא), הקב"ה אמר למשה נקום נקמת בניי אתה בעצמך, והוא משלח אחרים? ומשיבים כך אמר משה, אני שנתגדלתי במדין אינו בדין שאני מיצר להם שעשו בי טובה, בור ששתית ממנו מים אל תזרוק בו אבן ע"כ, המדרש הזה תמוה מאד לכאורה, שא"ל הקב"ה נקום אתה את נקמת בניי, השיב שכיון שנתגדלתי במדין, בור ששתית ממנו מים, ומה תשובה היא זו, וכי משום כך יכול לבטל עשה של נקום אתה?	4570
אבל לכשנתבונן נמצא דגם המשל הזה הוא ציווי הקב"ה בתורתו שלא יהיה האדם כפוי טובה, ויסוד מדה זו נרמז בכמה מקומות, ולא זכרו בני ישראל את ה' ולא עשו חסד עם בית ירובעל גדעון ככל הטובה אשר עשה עם ישראל (שופטים ח), ואחז"ל (ילקוט שם), ולא זכרו בניי את ה' למה, שלא עשו חסד עם בית ירובעל, הא אילו עשו חסד עם בית ירובעל זכרו את ה' ע"ש.	4575
עוד מצינו ענין הכרת הטוב אפי' בדומם, כמ"ש חז"ל שלפיכך לקה היאור ע"י אהרן ולא ע"י משה לא בדם ולא בצפרדעים, מפני שהגין היאור על משה כשנשלך לתוכו, וכן בעוד מקומות, וא"כ ק"ו אם מקבל טובה מאדם בעל בחירה שצריך להכיר לו טובה, ואפי' שעשה לו הטובה שלא בכוונה, וזה הכריח משה רבינו לפרש דודאי אין הציווי עליו בעצמו, ולכן שלח את פנחס.	4576
ומצאנו בחז"ל, מעשה בתלמידי של ר' אליעזר שהלכו בשדה ופגעו באבן שהיה ר"א יושב עליו ומלמד תורה לתלמידי, נפלו על האבן והיו מחבקין ומנשקין אותו, ואומרים מהאבן הזאת למדנו תורה! למדנו מכל הנ"ל שאי הכרת הטוב אין זאת רק חסרון מעלה, אלא ולא זכרו בניי את ה' ולא עשו חסד עם בית ירובעל, שכל הכופר בטובתו של חבירו כאילו כופר בטובתו של מקום.	4577
עוד איתא בחז"ל (מד"ר כ"ב ו') וז"ל, אמרו רבותינו כתיב כאשר הייתי עם משה אהיה עמך, והיה צריך יהושע לחיות ק"כ שנה כמשה רבינו, ולמה נתקצרו שנותיו בעשר שנים, בשעה שאמר הקב"ה למשה נקום נקמת בניי מאת המדינים אחר תאסף אל עמך, אע"פ שנתבשר בשורת מות לא איחר הדבר, אלא נזדרז וישלח אותם משה, אבל יהושע כיון שבא להלחם עם ל"א מלכים אמר אם אני הורגם, מיד אני מת כשם שעשה משה רבינו, מה עשה התחזיל מעכב במלחמתם, שנאמר ימים רבים עשה יהושע את כל המלכים האלה מלחמה, א"ל הקב"ה וכך עשית הריני מקצר את ימיך עשר שנים.	4578
והנה חלילה לנו לפרש המדרש הזה כפשוטו, שיהושע מפני אהבת עצמו ח"ו התעצל במלחמת ל"א מלכים, דבר זה אסור להעלות על הדעת, ואין צורך להביא ראיות על זה, אלא ודאי ראה יהושע וידע על הדור ההוא דור המדבר דור דעה, דור מקבלי התורה, איך היו נראים האנשים ההם כל זמן שמשה רבינו היה חי אתם, וכמה ירידות ירדו לאחרי מותו וכמ"ש חז"ל (ב"ר ס"ב ז'), אמר רבי סימון כל מקום שנאמר ויהי אחרי מות חזר העולם לאחוריו, ויהי אחרי מות משה, מיד פסק הבאר והמן וענני כבוד.	4581
מיד שמת משה ירד העם כמה מעלות רוחניות אחרונות, שאם לא כן לא היו נפסקין הבאר והמן וענני כבוד, ולא היה העולם חוזר לאחוריו, וכמ"ש חז"ל (מגילה י'): כל מקום שנאמר ויהי אינו אלא צרה, וכן אמרו שם אינו אלא לשון צער עיי"ש, ואמרו עוד (תמורה ט"ו). אלף ושבע מאות קלות וחמורות וגזירות שוות ודקדוקי סופרים נשתכחו בימי אבלו של משה, עוד אמרו (תמורה ט"ז) בשעה שנפטר משה רבינו מיד תשש כוחו של יהושע, ונשתכחו ממנו ג' מאות הלכות, ונולדו לו שבע מאות ספיקות עיי"ש.	4582
וכבר אחז"ל (ב"ב ע"ה). זקנים שבאותו הדור אמרו פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה, אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה, בימי משה היו אנשי דורו הולכים באור יומם כי משה רבינו האיר להם כפני חמה, אבל כשמת חשך אורם, ורק פני יהושע שהיה כפני לבנה האיר להם, ועתה ידע יהושע גם זאת, שכשהוא יסתלק מהם הרי ינטל מהם גם אור הלבנה והחושך יכסה ארץ! ומה יעשה הבן שלא יחטא? ואכן כך כתוב (יהושע כ"ד), ויעבוד ישראל את ה' כל ימי יהושע וכל ימי הזקנים אשר האריכו ימים אחרי יהושע, ומכלל הן אתה שומע לאו.	4583
ידע יהושע שכמו שחזר העולם לאחוריו אחרי מות משה כך יהיה אחרי מותו, ולכן דחה מלחמת ל"א המלכים להיות מה שאפשר יותר עם ישראל שלא יחטאו, וכוונתו היתה ודאי טהורה וקדושה לאלהים, אעפ"כ נענש מפני שהיה לו ללמוד ממשה רבינו, שעל אף חשבון זה וכמ"ש כי ידעתי אחרי מותי כי השחת תשחיתון וסרתם מן הדרך, אפ"ה אמר לא אעשה חשבונות ולא אעכב את המצוה, וזהו מה שאמרו חז"ל שא"ל הקב"ה וכך עשית, כלומר עשית חשבון ועכבת את המלחמות, לא כמשה רבך, לפיכך קיצר ימיו עשר שנים, מדה כנגד מדה!	4579
	4580
	4581
	4582
	4583
	4584
	4585
	4586
	4587
	4588
	4589
	4590
	4591
	4592
	4593
	4594
	4595
	4596
	4597
	4598
	4599
	4600
	4601
	4602
	4603
	4604
	4605
	4606
	4607
	4608
	4609
	4610
	4611
	4612
	4613
	4614

למדנו מכאן יסוד נורא ונפלא, שעל אף חשבון כזה של יהושע חשבון קדוש ונקי מכל נגיעת עצמו ודאי,	4615
מ"מ על עשיית החשבון עצמו שע"ז עיכב המלחמות נענש נוראות, צא וחשוב כמה חסרו ישראל בעשר	4616
שנים אלו, עבור החשבון שאם ימהר במלחמות ימות מיד, ובאמת היה בהיפוך שאם לא היה מעכב היה חי	4617
עוד עשר שנים.	4618
אבל עדיין יקשה מדוע עשה יהושע חשבון זה ולא למד ממשה רבינו? אמנם יהושע ראה הצרה של שכחת	4619
התורה אחרי מות משה עבד ה', וגם ידע מה יהיה אחרי מותו, ותמה על עצמו היאך אני יכול להשאיר את	4620
העם בלעדי, ועל כן אני צריך להלחם עם ל"א המלכים ימים רבים, אלא מאי הרי משה רבי לא עשה	4621
חשבונות כאלו, ולא עיכב את המלחמה עם מדין, אבל אני שברור אצלי שכך צריך לעשות, אם אבוא	4622
לעשות רק מפני שמשה רבינו עשה כך בלא הרגשת הלב, זהו כזב! נמצא שהחשבון של יהושע היה צודק	4623
ובא מטהרת לבו הגדול של יהושע, אעפ"כ נענש על מה שלא הרגיש כמו משה לעשות מלחמה מיד, ונתבע	4624
על שלא עלה למדרגת רבו בזה. (לב אליהו).	4625
	4626
מאמר תפה	4627
נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמך (במדבר ל"א ב').	4628
איתא במדרש אין וידבר אלא לשון עז, שנאמר וידבר העם באלהים, ולמה דיבר עמו בלשון עז, לפי שלא	4629
מיחה בשבטו של שמעון, אמר לו הקב"ה ומה אם בזמן שעמדו כל ישראל בצד אחד בשעת העגל, ולא היה	4630
עמך אלא שבטו של לוי בלבד עמדת ומחית בכל ישראל, עכשיו שכל ישראל עמך, ולא עמד בצד אחד	4631
אלא שבטו של שמעון, לא היה לך למחות? (ילקוט ל"א).	4632
וצריך להבין, הלא גם הטענה על משה רבינו שלא מיחה בשבטו של שמעון, טענה היא בפני עצמה, ולשם	4633
מה היה צורך לחזק את הטענה בעובדה שבמעשה העגל כן מיחה בכל ישראל, הרי גם בלא זה נשארת	4634
אותה הטענה למה לא מיחה בשבטו של שמעון? ועוד הרי הלכה היא זו הבעל ארמית קנאין פוגעין בו,	4635
ולא זקוקים לשום הוכחות שצריכים למחות במקרה זה.	4636
הענין הוא כי טבע האדם לתרץ את מעשיו תמיד, ובעת שהוא מתרפה במלאכתו, יש לו על זה תירוצים	4637
ואמתלאות וחשבונות בהיותו סבור שהאמת אתו, אולם למעשה אין הדבר כן, וכמו שאנו רואים שהיו	4638
טענות כנגד משה על שלא מיחה בשבטו של שמעון, ולכן נצרכו להוכחה שבמעשה העגל כן מיחה, הוכחה	4639
וראיה שלמשה היו כוחות לזה, ממילא מה שלא מיחה בשבטו של שמעון הוא בבחינת התרפית ביום צרה,	4640
ולכך נצטרפו נגדו שתי טענות, על שלא מיחה בשבטו של שמעון, ושנית שיש לו כוחות לזה כמו שמוכה	4641
ממעשה העגל, וכבר אמרו שכל ישראל ערבין זה לזה, ועל סמך זה תובעים מכל מי שיש בידו למחות	4642
ואינו מוחה. (נחלת אליעזר).	4643
	4644
מאמר תפט	4645
נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמך (במדבר ל"א ב').	4646
והנה מצווה זו לצאת למלחמה במדין באה כהמשך לציווי לשנוא אותם, וכמובא בפרשת (פנחס כ"ה),	4647
צרור את המדינים והכיתם אותם, כי צוררים הם לכם בנכליהם אשר נכלו לכם על דבר פעור ועל דבר	4648
כזבי, הרי לפנינו שתי מצוות, לשנוא את המדינים ולצאת נגדם למלחמה, ודוקא פנחס נשלח למלחמה זו,	4649
ומפני מה הלך פנחס ולא הלך אלעזר, אמר הקב"ה מי שהתחיל במצוה שהרג את כזבי בת צור יגמור.	4650
יש להבין מה מקום לנקמה זו, הלא פנחס כבר זכה לברכת הנני נותן לו את בריתי שלום, וגם בני ישראל	4651
זכו בזכות מעשה הגבורה שלו לחסדי השי"ת ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי, א"כ הכל בא על מקומו	4652
בשלום, ואיזה צורך יש לנקמה נוספת? ובכלל מה שייך קנאה לפניו ית'? ומדוע דוקא פנחס שהתחיל הוא	4653
חייב לגמור? מה משנה לגבי המטרה אם תושג ע"י פנחס או אחר?	4654
אם נראה אדם שמרד בעוה"ז והבליו, ובא לחסות בין כתלי הישיבה להתמסר לתורה ולעבודת ה', כמה	4655
מסירות נפש יש בזה! האם שייך לומר לו שזה לא מספיק, וכי הוא עוד חייב לעשות פעולות מעין נקום	4656
נקמת מדין? הלא מעשה גדול עשה כאשר ויתר על כל הבלי העולם וקסמיו וסידוריו, וניתק את עצמו כליל	4657
מעולם השקר, לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו! ובכלל כל הקנאים למיניהם שאינם מסתפקים בכך שזכו	4658
לעצמם, אלא הם חייבים לעשות פעולות קנאות ומלחמות ה' מסביבם, מה הרקע להתנהגותם זו? מדוע	4659
אינם מסתפקים במה שזכו לעצמם?	4660
כאן טמון יסוד עצום בתורתנו הקדושה, מי שעזב את העוה"ז ובא לעולמה של תורה, אפילו אחרי שרואים	4661
עליו כמה הוא מתעלה בלימוד התורה והמוסר ובתיקון המדות, אין שום בטחון שהתבטל אצלו השוחד של	4662
העולם ממנו ברח, ולא יימנע שכאשר יזדמן לו להימצא שוב באותה סביבה של העבר שלו, הרי הוא חש	4663

בבחינת רואה את הקלקול ולא את הסוטה בניגוד למה שהזהירו חכמינו הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין.	4664
רבותינו ז"ל ירדו לסוף דעתו של האדם וידעו כמה הוא משוחד וקשור לעולמיות וליצרים, שזה פועל בתת ההכרה שלו, ועל כן דרשו שיתרחק אפילו מן היין שאין בו כשלעצמו שום איסור, וכ"ש מן האיסור עצמו, וכן נהג רבי ישמעאל עם הארסים שלו (כתובות ק"ה:), תיפח נפשם של מקבלי שוחד, ומה אני שלא קיבלתי, ואם קיבלתי מדידי קיבלתי, כך, מי שמקבל שוחד עאכו"כ? הרי החובה להתרחק מן ההיתר כדי שלא ליפול ח"ו באיסור.	4665
ובגלל זה הקב"ה בחר דוקא בפנחס, שרק הוא הקנאי הגדול מתאים לבטל לגמרי את השוחד הזה, ולנתק הקשר של בני ישראל למדינים, והראיה שמשה רע"ה שלח למלחמה זו רק אלף למטה, אלף למטה, אע"פ שבודאי מספר קטן כזה של חיילים אינו מספיק מול צבא מדין העצום ורב, ואמר הרמב"ן ז"ל שכל יוצאי צבא בישראל לא היו ראויים לצאת למלחמה זו היות ונתפסו בחטא, שאי אפשר לסמוך עליהם שהרי הם עוד משוחדים, ונבחרו רק אלף למטה הכי צדיקים.	4666
ולא עוד אלא אפילו אצל הצדיקים האלו ויקצוף משה על פקודי החיל, ויאמר אליהם משה החייתם כל נקבה, הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם למסור מעל בה' על דבר פעור, והיו אפילו מכירים זאת שנכשל בה פלוני, זאת שנכשל בה פלוני, ואפילו פנחס לא הרגיש, ואמר עשינו ככל אשר צויתנו עד שמשה רבינו פקד שוב להרוג את כולם, וכונתו שיש לבטל כל קשר עם השוחד הזה שהיו עוד קשורים ומשוחדים.	4667
והנה מעשים בכל יום שאפילו בחור המסור ללימוד המוסר בכל נימי נפשו, אך בהזדמן אליו איזו סיבה להקפדה או כעס, איזו התנגדות לרצונותיו, הרי הוא עלול להגיע עד לנטישת הישיבה ועזיבת כל השקפת עולמו הגבוהה, ובמקרה קיצוני יותר הוא יבוא אף לשכוח את חובותיו ואחריותו כלפי קרוביו ומשפחתו, והכל כתוצאה מהקפדה אחת, בכך יש להבין את הקנאים הלוחמים בחירוף נפש קנאת ה' צבאות, הם מתנהגים כך כדי לבטל כליל כל שוחד העשוי להפריע להם עצמם בעבודת הקודש במידה שאחריתה מי ישורנו, אין הם סומכים על עצמם ואין להם אימון במצבם ההווה.	4668
זוהי הדרך גם להבין מדוע התורה האריכה כ"כ במסירת חשבון השלל החמורים והבקר וכו', אשר לכאורה אין לזה כל צורך! אך לפי הרמב"ן ז"ל המשווה את זה לבנין המשכן, שגם שמה התורה האריכה בפרוטרוט בחשבון התרומות והחומרים ששימשו להקמת המשכן, כדי להראות עד כמה הקב"ה מעריך את הפעולה הטובה, כך גם כאן הקב"ה מעריך את פעולת הנקם שתכליתה לבטל את שוחד היצרים.	4669
בזה יש להסביר המדרש על הפסוק לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' (דברים כ"ג), מה שהתורה אינה מחמירה כ"כ לגבי מצרי ואדומי כמו עמון ומואב, שמצרי ואדומי יצאו לקראתכם רק בחרב, אבל עמון ומואב רצו להחטיא אתכם, וגדול המחטיאו יותר מן ההורגו (ילקו"ש), כוונת הדברים שממילא אין לאדם שום המשכה טבעית אל המצרי והאדומי, ואין לחשוש להיות משוחד מהם שהרי מתועבים הם בגלל שיצאו בחרב.	4670
אבל אלו שהחטיאו יש חשש של קשר של שוחד, עד כדי כך שלא עולה על הדעת לתעב אותם, עד שהתורה באה ומצווה על כך במיוחד, ומכאן הלימוד שאדם שחזר בתשובה ועזב את הבלי העולם, אין שום ערובה שהוא נותק לגמרי מן העבר ומן השוחד לעולמיות, הוא עשה צעד אחד קדימה בבחינת הנני נותן לו את בריתי שלום, אך חסרה לו פעולת נקום נקמת המדינים.	4671
וראיה נוספת רואים כאן, במדרש שואלים מדוע הביאו פקודי החיל קרבן, והלא היו צדיקים כפי שהוזכר? וזו היתה כוונת משה רבינו בשאלתו, למה זה הקרבן? והם השיבו לו אם מידי עבירה יצאנו, מידי הרהורי עבירה לא יצאנו ובגלל זה הביאו קרבן, אע"פ שהיו צדיקים גמורים לא עמדו בנסיון של ההרהור לפחות, ומכאן דוקא ראה לצדקותם, שמושג הצדקות הוא לא רק שאדם לא נכשל בעבירה, אלא שהוא מודה על האמת ומכניע את עצמו מפני שפלותו.	4672
כך היה מכריז ר' ישראל סלנטר ז"ל, אם אין אנחנו בעלי מוסר אז שנהיה לכל הפחות לומדי מוסר, ומי שאיננו מכיר בחטאו איננו יכול להגיע למטרה, וזו היתה הסיבה שהשי"ת קצף על מרים ואהרן ויחר אף ה' במ וילך, משום שלא אמרו מיד חטאנו, כמו שמצינו בדוד המלך ע"ה אשר מיד הודה על האמת ואמר חטאתי, יה"ר שנזכה לבטל מקרבנו את השוחד הקושר אותנו להבלי העוה"ז המאיים להכחיד את האדם ח"ו. (דגל המוסר).	4673
	4710
מאמר תצ	4711
וידבר משה אל העם לאמר החלצו מאתכם אנשים לצבא. אלף למטה אלף למטה תשלחו לצבא (במדבר	4712
ל"א ג' ד').	4713

איתא במדרש (במד"ר כ"ב ב'), שלושה אלפים מכל שבט ושבט, י"ב אלף למלחמה, י"ב אלף משמרין את	4714
כליהם, וי"ב אלף לתפילה, חזינן דהוצרכו לתפילה אותו מספר אנשים שיצאו למלחמה, ולכאורה יפלא	4715
והרי מלחמת מדין היתה מלחמת מצוה, כי יצאו על פי דבר ה' ליקח נקמתו במדין, וא"כ בטוח שיצאו	4716
מנצחים במלחמה ומדוע הוצרכו לצאת לתפילה ולבקש נצחון.	4717
ביותר יפלא דמלשון חז"ל משמע שיצאו מכל שבט ושבט לתפילה מחוץ למחנה, וכשם שיצאו אלו	4718
למלחמה כן יצאו דוגמתן לתפילה, ועמדו בסמוך לאנשי המלחמה, מדוע לא הספיק שיעמדו בתוך המחנה	4719
ויבקשו רחמים על הלוחמים, ולמה הוכרחו לצאת לתפילה, והלא כל כלל ישראל ומשה רע"ה נשארו	4720
בתוך המחנה וביקשו עליהם בתפילה, ומדוע הוצרך במיוחד ליחיד י"ב אלפים, מספר המקביל ממש	4721
ליוצאים למלחמה.	4722
נראה מזה גודל קרבת האדם לרע ולשקר שהוא מן הנוראות, ומחשבת כוחי ועוצם ידי שמכוחה תולה אדם	4723
הצלחתו במעשיו ואינו מיחסה להקב"ה, טמונה ומושרשת עמוק בלב בני אדם, ואם לא ייגע את עצמו	4724
לעקור מקרבו הרהורי כפירה אלו, לא יוכל למלט את נפשו ממחשבות הרע והשקר, ואין הדברים אמורים	4725
רק בפשוטי עם, אלא אף הגדולים שבדור חייבים לעבוד במיוחד כל חייהם בנקודה זו, והנה היוצאים	4726
למלחמת מדין היו מן הגדולים שבעם, וכדאיתא בחז"ל במדרש רבה שם, וידבר משה החלצו מאתכם	4727
אנשים צדיקים וכן הוא אומר בחר לנו אנשים, ואיתא בגמ' (סוטה מ"ד), כל המספר בין תפילה לתפילה	4728
חוזר מעורכי המלחמה, מ"מ על אף גדלותם קרוב לב האדם למחשבות כפירה.	4729
לכן אף כאשר יודעים שמלחמת מדין היא מלחמת מצוה ומטרתה נקמת ה' במדין, מכל מקום כאשר ינצחו	4730
במלחמה לא יתייחס הדבר להקב"ה אלא יתלו את נצחונם בכוחי ועוצם ידי, ומסוגל מצד כוחותיו הרעים	4731
לומר כל הטפשות שבעולם, והעיקר לא להכיר שמכוח השי"ת נעשה כל זה, ולכן באותה מדה שנשלחים	4732
אנשים למלחמה, צריכים לצאת אף לתפילה, להורותם וללמדם שאין בכוח המלחמה לנצח, אלא התפילה	4733
היא הגוברת, ולזה הוצרך שבעת המלחמה יראו בעיניהם את כוח התפילה שקרוב האדם למראה עיניו,	4734
ואם לא יראו במו עיניהם כוח התפילה, שוב יטו אחרי מראה העינים ויאמרו שבכוח המלחמה לגבור על	4735
מדין.	4736
וכן במלחמת עמלק, שאמר בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק, והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל	4737
וכאשר יניח ידו וגבר עמלק, וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה, לומר לך כל זמן שהיו	4738
ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברין, ואם לאו היו נופלין	4739
(ר"ה כ"ט), גם כאן הוצרך משה לצאת עמהם למלחמה ולהרים ידיו כלפי מעלה, כדי שישעבדו את לבם	4740
לאביהם שבשמים, ואם לא היה יוצא עמהם והיו מרפים לשעה אחת מן ההכרה שאין המלחמה מנצחת אלא	4741
רק על ידי הקב"ה, היו הולכים אחר נטיית לבם שהוא רע מטבע ברייתו, והיו תולים נצחונם בכוחי ועוצם	4742
ידי.	4743
וכתב רבינו יונה (שער ג' ט"ו) ונאמר על האנשים שאינם עורכים מחשבות להתבונן תמיד ביראת ה' ותהי	4744
יראתם אותי מצות אנשים מלומדה, דייק בלשונו להתבונן תמיד, היינו ללא הפוגה והפסק כלל, דכאשר	4745
יפסיק לשעה אחת מעריכת מחשבות להתבונן ביראת ה', שוב אין יראתם יראת ה' אלא יראה מלומדה	4746
שעונשה חמור, נראים הדברים לחידוש בעינינו כי התרחקו מידיעת הנקודה האמיתית ביסודות התורה,	4747
ורחוקים אנו מחובת עבודתנו בעולמנו, והנה מחוייבים אנו באמירת מאה ברכות בכל יום, להודות ולשבח	4748
את בוראו, כדי שיכיר בכל שעה ושעה שלא השיג את הנאתו בכוחו אלא רק ע"י השי"ת.	4749
וזה גם יסוד חובת התפילה ג' פעמים ביום, שחרית מנחה וערבית, שללא תפילת שחרית תהא אכילת פת	4750
שחרית במחשבת כפירה כאילו ובכוחו הגיע לזה, ולכן הוצרך להקדים תפילה לכל זה, לעמוד כעני בפתח	4751
ולבקש רחמים ותחנונים לפני המקום, כי הכל בידו ומבלעדיו לא ישיג מאומה, והיינו מש"כ הכוזרי	4752
(מאמר ג' ג') דתפילת שחרית חייבת ליתן מזון רוחני לנפשו עד שעת המנחה וכן בשאר התפילות, וכאשר	4753
לא יקח אדם רפואות אלו שאמרה תורה ישאר במחלתו, רחוקים אנו מכל זה כי אין אנו יודעים מהותה של	4754
תפילה ואינה אלא כחוב בעלמא, ולכן אין התפילה נותנת לאדם את יעודה ומטרתה.	4755
סמוכים אנו לבין הזמנים בהם יוצאים אנו מכתלי הישיבה, ונכנסים לרחובה של עיר גיהנם ממש, וחייב	4756
כל אחד לעשות עצות ותחבולות כדי להשאיר בנפשו את תורתו ומעשיו הטובים שרכש בתקופת שהותו	4757
בין כתלי ביהמ"ד, והעצה היא לתפוש בחוט שישמור כל שהשיג, וחוט זה הוא התפילה, חז"ל אומרים	4758
דברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלים בהם זה התפילה (ברכות י'), וביאר הסבא מקעלם	4759
ז"ל, העומדים ברומו של עולם היינו שמסוגלים לרומם את האדם הנקרא עולם קטן ולהגיעו לתכלית	4760
המקווה, ובאמת לו יעסוק אדם בלימוד המוסר אף זו דרך לרוממו ולהגיעו לתכלית, אבל לפחות ישתדל	4761
בענין התפילה, וינצל את תפילתו להשגת שלמות האדם.	4762

איתא בחז"ל (שמות רבה מ"ה), בשעה שעלה משה למרום הראהו הקב"ה אוצר גדול, וא"ל אוצר זה למי,	4763
אמר לו זה אוצר של מתנת חינוך, כן צריכה להיות גדר תפילתו של אדם, לעמוד ולבקש תחנונים מאת	4764
הקב"ה מאוצר של מתנת חינוך, וכאשר יבקש מאוצר זה יש תקוה שיוזכה לקבל מאוצר חינוך, ואזי כל	4765
הנאותיו שיקבל מעוה"ז יקבל בחינם וממילא לא יוכל לו משכר מצותיו אשר עשה, אך ראשית כל חייב	4766
להשריש בקרבנו את ההכרה שהכל מאת הקב"ה ואזי יוכל לבקש מאת הקב"ה מתנת חינוך. (אור יחזקאל	4767
ח"ג עמ' ק"פ).	4768
	4769
מאמר תצא	4770
ואת מלכי מדין הרגו על חלליהם ואת בלעם הרגו בחרב (במדבר ל"א ח').	4771
בלעם מאי בעי התם? א"ר יוחנן שהלך ליטול שכר עשרים וארבעה אלף שהפיל מישראל, אמר מר זוטרא	4772
בר טוביה אמר רב, היינו דאמרי אינשי גמלא אזלא למיבעי קרני, אודני דהוי ליה גזיין מיניה (סנהדרין	4773
ק"ו.), א"ר שמואל בר נחמן אמר רבי יונתן כשהלך פנחס למדין הוא וכל חיילותיו הלכו עמו, כיון שראה	4774
הרשע את פנחס עשה את שתי זרועותיו כשני לוחות אבנים והיה פורח ועולה למעלה, כיון שראה פנחס	4775
פורח ועולה, אף הוא עשה שתי זרועותיו כשני לוחות אבנים והיה פורח ועולה אחריו, עד שמצאו עומד	4776
ומשתטח לפני כסא הכבוד, מיד נתן עליו פנחס ציץ של הקב"ה ותפשו והורידו, והביאו לפני משה ודנוהו	4777
בסנהדרין והרגוהו, שנאמר ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב (ילקו"ש).	4778
והנה בלעם היתה לו נפש רחבה כדכתיב (בלק כ"ב) ויען בלעם ויאמר אל עבדי בלק אם יתן לי בלק מלא	4779
ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבור את פי ה' אלוהי, ופי' רש"י, למדנו שנפשו רחבה ומחמד ממון אחרים,	4780
אמר ראוי ליתן לי כל כסף וזהב שלו, שהרי צריך לשכור חיילות ספק נוצח ספק אינו נוצח ואני ודאי	4781
נוצח, רואים עד כמה הגיעה השחתת המדות שלו, שהעז לבוא לקבל שכרו בעד עצתו להכשיל בנות	4782
ישראל בזנות, ובאותו זמן פרח ועלה למעלה עד כסא הכבוד, איך זה מתאים שני דברים הפוכים לגמרי?	4783
והנה (בפרקי אבות פ"ה) איתא, כל מי שיש בו שלושה דברים הללו מתלמידיו של אברהם אבינו, ושלושה	4784
דברים אחרים מתלמידיו של בלעם הרשע, עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה, מתלמידיו של אברהם	4785
אבינו, עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה מתלמידיו של בלעם הרשע, מה בין תלמידיו של אברהם אבינו	4786
לתלמידיו של בלעם הרשע? תלמידיו של אברהם אבינו אוכלין בעוה"ז ונוחלין לעוה"ב, שנאמר להנחיל	4787
אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא, אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גיהנם, ויורדין לבאר שחת.	4788
דברי המשנה הזאת מרעידים את הלב! כי יתכן שבן אדם יחיה מאה שנה, ויעסוק בתורה וביראת שמים,	4789
ויהיה בעיניו צדיק ישר ונאמן, ולפי דברי המשנה, אם הוא לקוי בעין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה, הוא	4790
מתלמידיו של בלעם הרשע, ונחשב בשמים בין אנשי דמים ומרמה וסופו יורש גהינם, מה נורא הדבר!	4791
ישמרנו ה'! (זכרון מאיר).	4792
	4793
מאמר תצב	4794
ויביאו אל משה ואל אלעזר ואל עדת בני ישראל את השבי ואת המלקוח ואת השלל אל המחנה (במדבר	4795
ל"א י"ב).	4796
להודיע שבחן שלא נטלו כלום מן הביזה שלא ברשות, אלא הביאו לפניהם ואח"כ נטלו, ויצא משה	4797
ואלעזר הכהן וכל נשיאי העדה לקראתם אל מחוץ למחנה, להודיע ענוותנותו של משה שהיו כולם תלמידי	4798
תלמידיו עכ"ל (מדר"ר מטות כ"ב), הנה השבח שחז"ל עונדים לבנ"י רב ועצום מאד, למעלה בהרבה ממה	4799
שנראה לנו, כידוע שאלה האנשים שנזדמן להם להיות המארגנים איזה מוסר ציבורי רוחני או גשמי, נדמה	4800
להם בזכות דעתם שהם הבעלים הרשמיים, מורים לעצמם היתר לעשות כל מיני דברים על דעת עצמם,	4801
תקיפים בדעתם וידם תמיד על העליונה והכל שלהם, היות והם היו הראשונים בבנין, והם שיזמו את	4802
הפעולה הזאת.	4803
ואם הדברים אמורים במבצעים ציבוריים של מוסדות שונים רוחניים או גשמיים, עאכ"ו"כ אלה הגבורים	4804
או המנצחים במלחמה, המנחילים לעמם נצחון וכיבוש מדינות זרות, ואפילו כשהם מצליחים לעשות	4805
מהפכה במדינתם, ולהכניס משטר וסדר ציבורי ורוח חדש, שאלה האנשים אין גבול לתקיפות וזחיחות	4806
דעתם, והותרה להם הרצועה, ואינם מדקדקים כלל לכלכל במשפט וצדק את עניניהם, להם הכבוד, ולהם	4807
התפארת, וכל הרשות בידם להתנהג כאוות נפשם.	4808
לא כן התנהגו בני ישראל, גבורי הכוח והנצחון, שסיכנו את נפשם לטובת האומה והשליכו את נפשם	4809
מנגד, ולא נסוגו אחור אפילו כשהמוות ארב להם על כל צעד, ולכאורה במצב כזה אין לדקדק ולהיזהר	4810
בדברים פעוטים וחסרי ערך, ביחס לסכנות הנוראות שאלה הגבורים מתלבטים בהן, כגון משיכת חפץ	4811
ששויו שקלים אחדים וכדומה, וממי יכולים אז ליקח רשות, הלא הימים הם ימי מלחמה וסכנה, ועל לב מי	4812

יעלה אפילו תלונה קלה נגד אלה הגבורים, על הנאה כלשהי מרכוש האויב, והלא כל אחד ואחד מישראל	4813
היה מוכן להעניק לאלו הגבורים את מיטב ברכותיהם ומתנותיהם, ולהודות להם על ההצלה שהצילו	4814
משונאיהם.	4815
ראה והשתומם על גודל מעלתם המוסרית ועל עדינות נפשם הטהורה, שאחר כל הכבוד והתפארת שמגיע	4816
להם באופן טבעי, לא לקחו שלא ברשות, הרחיקו מעל עצמם לגמרי את רגש ההתפארות המגיע להם	4817
בתור מנצחים, ולא הואילו לייחס לעצמם זכויות מיוחדות לרגלי ביצוע התפקיד שהוטל עליהם, כל הנצחון	4818
לא זקפו על חשבונם וזכותם, הם ייחסוהו וזקפוהו לגדולי ומנהיגי הדור ועם ישראל בכלל, והביטו על	4819
עצמם כשלוחי עם ישראל בלבד, עם ישראל הוא הבעלים של הרכוש, והנצחון הוא נצחון עם ישראל	4820
כולו, והם יחלקו את השלל חלק כחלק כיוצאים למלחמה וכנמצאים בפנים כולם שווים!	4821
	4822
זוהי גדלות נפלאה וראויים הם לשבח, לא רק הצטיינותם וגבורתם בלבטי המלחמה, כי אם על גודל	4823
גבורתם המוסרית, שאף בעת התלהטות היצרים כרגיל בעת מלחמה, שלטו אלה גבורי הרוח ביצרם	4824
ונמנעו לא ליהנות, ובעיקר מה שיש להדגיש את רגשתם העדינה, שלא זקפו הנצחון על חשבונם וזכותם,	4825
אלא זכות הגדולים וזכות כלל ישראל עמדה להם להיות המנצחים, וחז"ל מנציחים את שמותיהם לדוגמה	4826
לכל הדורות שלא לקחו שלא ברשות.	4827
ועד כמה חשובה היתה פעולתם המוסרית שלא לקחו שלא ברשות, עד שמשה רע"ה ואלעזר וכל נשיאי	4828
ישראל מצאו לנכון לצאת ולקבל את פניהם, להצהיר ולפרסם ברבים את גודל מעלת אלה הגבורים,	4829
ולהציגם לדוגמא ולסמל לכל הדורות, שמהם יראו וכן יתנהגו! שאיש המזכה את הרבים והמקדיש את חייו	4830
לטובת הרבים שיהא ענוותן וצנוע, ולא יזקוף לזכותו או להנאתו הפרטית חלילה שום הישג מן ההישגים,	4831
ולא יתפאר ושלא ידבק בו שום הנאת כבוד ושררה וכדומה, ואל יטול לעצמו את הבעלות והרשות, אלא	4832
רק כשליח ציבור וזכות הרבים עמדה לו בכל ההצלחות.	4833
וכן מצינו אצל גדעון השופט, שסירב ומנע מעל עצמו כל הענקה וכבוד על הנחילו לישראל את הנצחונות	4834
המרובים, וכשהציעו לו המלכות והשררות בתור הערצה על נצחונותיו, למשול בהם הוא וזרעו בעבור	4835
התשועה אשר עשה, כמ"ש ויאמרו איש ישראל משול בנו גם אתה גם בנך גם בנך כי הושעתנו מיד	4836
מדין, ענה ואמר לא אמשול אני בכם, ולא ימשול בני בכם, ה' ימשול בכם.	4837
לא רצה לקבל הממשלה, כי מהשי"ת באה התשועה, ולזה ימשול הוא בכם ואליו תשמעו, ומה ששאל	4838
וביקש גדעון מהם הוא שיתנו וישליכו כל אחד את שללו משלל המלחמה, לעשות מהם תכשיט וזכר	4839
להנציח את הנס, הרגיש גדעון שבהצעת מלכות זו יש בה משום גמול גשמי על מסירות נפשו לטובת	4840
ישראל, לכן מנע מעל עצמו שכר זה, כי לא רצה להעכיר את משימת חייו הטהורה באיזה מתן חומרי	4841
צדדי.	4842
יציאתו של משה ואלעזר והנשיאים לקראת גבורי המלחמה, עשתה רושם כביר על כל הרואים והשומעים	4843
על מעשה המנצחים הללו, ששלטו בנפשם ולא לקחו מן השלל שלא ברשות, ההתפעלות וההתרשמות	4844
נבעה מן העובדה שאלה הגבורים לא איבדו את עשתונותיהם, ולא יצאו מגדר שיקול הדעת המוסרית אף	4845
בשעת שכרון הנצחון, ולא התיימרו לומר שהכל הושג בזכותם דווקא, ממילא יש להם הכוח להורות היתר	4846
לעצמם כאוות נפשם, הכרה כזו מן הראוי שתפורסם ותועמד לדוגמה לדורי דורות. (אור הנפש).	4847
	4848
מאמר תצג	4849
ויקחו את השלל ואת המלקוח באדם ובבהמה. ויביאו אל משה ואל אלעזר ואל עדת בני ישראל (במדבר	4850
ל"א י"א י"ב).	4851
יש שואלים למה כתוב ויקחו לאחר שכתוב ויביאו אל משה? וי"ל שבתחילה לקחו לעצמם כי נתעורר בהם	4852
חשקת חמדת הממון, אמרו לעצמם הלא הם הצליחו להביא לידי נצחון על אויביהם והשלל בא להם באופן	4853
כשר וישר, ולרגע קל ניצת בהם היצר לקחת לעצמם, אבל מיד השתלטו על עצמם ומשכו את ידיהם,	4854
והתביישו ממחשבה פסולה זו, מיד תיקנו הכל באופן נעלה והביאו את השלל כולו למשה ואהרן, והם	4855
נשתבחו על כך כמ"ש ז"ל (מד"ר כ"ב ד'), להודיע שבחן שלא נטלו כלום מן הביזה שלא ברשות, אלא	4856
הביאו לפני משה ואלעזר הכהן ואל כל עדת בני ישראל.	4857
כמה חשובה היתה גבורתם המוסרית שלא לקחו שלא ברשות, מעיד הכתוב כי משה רבינו ע"ה ואלעזר	4858
וכל נשיאי ישראל מצאו לנכון לצאת ולקבל פניהם, בכדי לפרסם ברבים את גודל מעלתם של אלה	4859
הגיבורים, כסמל לכל הדורות, מהם יראו וכן יעשו.	4860
מעשה בגר אחד שהיה אסטרולוג, פעם אחת רצה לצאת, אמר בלבו וכי עכשיו יוצאין הלא סכנה היא לפי	4861
איצטגננותו? חזר ואמר כלום נתדבקתי באומה הקדושה הזאת אלא להיות פרוש מן הדברים האלה,	4862

כדכתיב ואתה לא כן שלא תשמע אל מעוננים ואל קוסמים, נצא בשם בוראנו, בדרך נתקרב אל מקום	4863
סכנת חיה רעה ונתן לה את החמור ואכלה אותו, מי גרם לו שיפול במקום סכנה? מפני שהרהר תחילה	4864
שלא לצאת בעת ההיא, ומי גרם לו שניצל אח"כ, שלבסוף בטח על בוראו (ירושלמי שבת פרק ו' הלכה	4865
ט').	4866
הגר הזה הרגיש כי הוא חושב בניגוד להכרה האמיתית שזכה אליה, עמד וגער בעצמו, הלא מחשבה זרה	4867
שזה מכבר עזב אותה שוב התגנבה לתוכו, ואיך זה קורה לו הרי כבר נתדבק אל האמת, כלום נשאר בו	4868
משהו מן המחשבות הכוזבות? תוך כדי דיבור שלט על עצמו והבריה את המחשבה הכוזבת ממוחו, ועם	4869
שהתבייש על כך, היה גם מאושר שהצליח מבעוד מועד לחוש בטעות, ומיד תיקן וטיהר את מחשבתו ויצא	4870
לדרך בבטחון ואמונה באלהים ית', אך על ההרהור הלא נכון קיבל את עונשו שהארי אכל את חמורו, אבל	4871
חיינו ניצלו אחרי ששב למחשבה הנכונה, אשרי האדם שהרהורי נפשו תמיד ישרים ואמיתיים, להעמיד	4872
עצמו על מהות האמת.	4873
על יונתן בן עוזיאל אמרו חז"ל, כי בשעה שהיה לומד כל עוף שהיה פורח עליו היה מיד נשרף (סוכה	4874
כ"ח), ופירש בס' מורה נבוכים (ח"א פ"ה), בשעת עיונו והרצון בו כל מחשבה שהיתה בלתי אמיתית מיד	4875
נשרפה והולכת לאבדון, כי המושכל הראשון שלו היה אמיתי, בתוך כדי דיבור שעלתה על רעיונו איזו	4876
מחשבה של תורה וחכמה שלא היתה אמיתית, היתה נשרפת ונדחתה מיד, מאושר הוא מי שזוכה לעבד את	4877
כלי מחשבתו, עד שיהיה שולט שליטה מלאה שלא להניח דריסת רגל לכל מחשבה כוזבת שתחדור	4878
לרעיונו, ואם זה קורה, יאמן את עצמו שתוך כדי דיבור יתעורר ויחזור למחשבה אמיתית. (מעייני	4879
החיים).	4880
	4881
מאמר תצד	4882
ויקחו את השלל ואת המלקוח. ויביאו אל משה ואל אלעזר הכהן ואל עדת בני ישראל (במדבר ל"א	4883
י"א י"ב).	4884
אמרו חז"ל עה"פ זעקתי אליך ה' אמרתי אתה מחסי חלקי בארץ החיים, בשעה שיצא יעקב מבית אביו,	4885
מהו אומר אם יהיה אלהים עמדי, אמרתי אתה מחסי חלקי בארץ החיים, מתאוה אני לחזור לארץ ישראל,	4886
אמר יעקב ברשות יצאתי, איני חוזר אלא ברשות, א"ל הקב"ה רשות אתה מבקש, הרי הרשות בידך שנא'	4887
שוב אל ארץ אבותיך, הוציאה ממסגר נפשי, זה נח שהיה סגור בתיבה י"ב חודש, כי תגמול עלי, שגמלת	4888
ואמרת לי צא מן התיבה (ילקוט תהלים קמ"ב).	4889
מבהיל הרעיון, יעקב אבינו מתאוה ומשתוקק לארץ ישראל, ובודאי שהיתה כאן תשוקה רוממה ונשגבה	4890
לשוב ולהתדבק בארץ החיים, מ"מ שלט בנפשו לחכות לנטילת רשות, ולכאורה הרי זה ענין שצריך	4891
להזדרז ולקיים אותו מיד, כי הלא נכסף בכל רום נשמתו לשוב לארץ הקדושה, מ"מ כובש יעקב אבינו את	4892
כל עוצם כיסופיו ומצפה לקבלת הרשות, ובסבלנות נפלאה זו מתבטא הסוד של האדם המבקש תוך	4893
התבטלות עצמית, שעל אף תשוקה קדושה כזו הגביר כוחו הטהור ושלט ע"ע עד שנטל רשות.	4894
ואף נח שהיה סגור בתיבה י"ב חודשים מיוסר ומתענה בטיפולים, עם כל מיני ברואי עולם שהתרכזו	4895
בתיבה, עייף נאנח וגונח, אסור בתיבה י"ב חודש, מדוכא מצער העולם ששקע במבול, מצפה לרגע שינוח	4896
ממראה חורבנו של כל היקום שנגדע, הלא אין בכוח אנוש לתאר את מראה הזעזועים שעברו לנגד עיניו	4897
של נח, ובכל זאת אף אחרי הרגע של ותנח התיבה, עוד נשאר כלוא בתיבה וחיכה לנטילת הרשות של צא	4898
מן התיבה.	4899
אף בשעה מתוחה זו שלט על עצמו וכבש טבעו וחיכה עד שקיבל רשות, וכדאיתא בילקוט (נח ח' נ"ט)	4900
וידבר אלהים אל נח צא מן התיבה, אם רוח המושל תעלה עליך מקומך אל תנח, אמר נח כשם שנכנסתי	4901
ברשות כך איני יוצא אלא ברשות, א"ר יודן אילו הייתי שם הייתי שוברה ויוצא לי, אלא אמר נח כשם	4902
שלא נכנסתי שלא ברשות, איני יוצא אלא ברשות עכ"ל, נח הצדיק שלט בנפשו אף לעת מתיחות	4903
והעייפות הנוראה ולא יצא אלא ברשות, והאמורא ר' יודן אומר שהוא היה שובר את התיבה ויוצא, ר'	4904
יודן בא להדגים לנו את גודל מדרגתו וסבלנותו של נח הצדיק לחכות לנטילת רשות.	4905
ביותר יש להתפעל מהנהגתו של בחיר האבות יעקב אע"ה, איך שהגיעה שליטתו על נפשו בענין קבלת	4906
רשות, מזוכך ומעונה ספוג תשוקות לשוב לארץ המוריה, אחוז געגועים ואורות שמימיים של קדושת ארץ	4907
האבות, פונה הוא אל לבן ואומר תנה את נשי ואת ילדי אשר עבדתי אותך בהן ואלכה, ופירש"י ז"ל, אינני	4908
רוצה לצאת כי אם ברשות עכ"ל.	4909
אחרי י"ד שנים של תלאות סבל ונדודים ועבודה מפרכת הגוף והנפש, אחרי הקמת שבטי יה והכנתם	4910
בקדושה ובטהרה, באווירה של ע"ז וכל מיני כשפים של בני נחור ואווירה של בית לבן, והגשמה מצפה	4911
ומתגעגעת כ"כ לישוב הדעת ולהרגעת הנפש, כאמרם ז"ל וישב יעקב בארץ מגורי אביו, שנתיישרה דעתו,	4912

כך אמרו חכמים לא נהנה יעקב אבינו ממושב עד שגר במגורי אבותיו, ואיזו זו ארץ כנען ששם גר יצחק אביו עכ"ל (מד"ר וישב פ"ד).	4913
לבן הרמאי אורב במסתרים ללכוד את נפש בניו ובנותיו בדעותיו המשובשות, ויתכן שעם בקשת הרשות לשוב לארץ כנען, ישים לבן מאסר עליו ועל בני ביתו, ואיך תתגשם ההבטחה להקים שבטי יה בארץ האבות, והסכנה כ"כ איומה ונוראה, ובכל זאת לא שינה מדרך ה' והלך לבקש רשות.	4914
וילך משה וישב אל חותנו ופירש רש"י ז"ל ליטול רשות (נדרים י"ח), הרי שאלמלא היה יתרו נותן לו הרשות, היה משה נמנע משליחותו של מקום, שמטרתה היתה הצלת עם ישראל וכל תכלית עם ישראל ותפקידו בעולם, הרי לכאורה בכגון משימה כזו צריך היה להתיר כל הגדרים וכל מיני דרכי נימוס, מכל מקום רואים אנו שמשה רבינו ע"ה התכופף ליקח רשות (מהגנצ"פ זצ"ל).	4915
עוד סיפרו לנו חז"ל על חנניה מישאל ועזריה שהושלכו לתוך כבשן האש, ביקשו מלאכי השרת לירד להצילים מן הכבשן, אמר להם הקב"ה הואיל ולשמי ירדו, אני יורד ואצילים ומתירן, שנא' ה' מתיר אסורים, כיון שראה המלך להן צאו לכם מכאן, שהרי כבר התיר אתכם הקב"ה ועשה לכם נסים, א"ל אין אנו יוצאין אלא ברשות שלא יאמרו ברחו להן מן הכבשן, ברשותו הושלכנו ברשותו נצא, ממי למדו מנח שנכנס ברשותו של הקב"ה, שנאמר לו בא אתה וכל ביתך, ולבסוף נאמר לו צא מן התיבה (תנחומא נח י').	4916
לכוח סבלנות על טבעית, ובתנאים שכוח השכל הפשוט לא יוכל להולמם, לכוח עילאי כזה הגיעו חנניה משו"ע שמיאנו לצאת שלא ברשות, הישנו עוד מקום יותר מבהיל ומעביר את האדם על דעתו, ממראה אש לווהטת אוכלת ובווערת בתמרות עשן שחורים, ובתוך כבשן כזה נמצאו חנניה משו"ע, בוודאי שבשעה נוראה כזו הטבע והשכל אומר ברח הימלט ואל תעמוד, וכאן עומדים הצדיקים הללו בתוך כבשן האש ומחכים ואומרים אין אנו יוצאים אלא ברשות, צדיקים הללו עמדו ונשארו על מקומם מתוך סיכון נפש גמור ומחכים לרשות מצד מלך רשע ואכזר, והכל בכדי שלא יאמרו שברחו, והם הצדיקים משליכין את נפשם בכדי שקידוש השם של הנס יהיה ביתר הידור ושלמות.	4917
צדיקים לבן ברשותן ורשעים ברשות לבן (מד"ר תולדות ס"ז), כל אחד מהיצורים כפוף לרשות ידועה, הצדיק נתון לרשותו של השכל העליון, מתכופף לרשות התורה והחכמה, מצמצם את יצרו ודורש אל השכל והחכמה העליונה, זו היא החירות האמיתית הנותנת ומרוממת את האדם אל תפקידו להיות ולהתקיים בצלם אלהים, ולהתקשר אל אור הנצח, אבל הרשעים הם כפופים לכמה רשויות, כל מיני תשוקות חומריות המעבירות אותם על דעתם, והם כאסקופה הנדרסת לכל הלכי נפש שיסודם בתאוה, נדמה לו שהוא חופשי וכן חורין, אבל אויה לחירות כזו שהיא עבדות ליצר להשפילו ולשעבדו, ואשרי הבוחר בחירותה של תורה! (אור הנפש).	4918
מאמר תצה	4919
ויקצוף משה על פקודי החיל שרי האלפים ושרי המאות (במדבר ל"א י"ד).	4920
אחז"ל (פסחים ס"ו): כל אדם שכועס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו, אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו, אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו ממה, דכתיב ויקצוף משה על פקודי החיל, וכתיב ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא הבאים למלחמה, זאת חוקת התורה אשר צוה ה' את משה, מכלל דמשה איעלם מיניה, אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו מאלישע דכתיב (מלכים ב' ג'), לולי פני יהושפט מלך יהודה אני נושא אם אביט אליך ואם אראך, וכתיב ועתה קחו לי מנגן והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה'.	4921
והנה המתבונן ישתומם לראות מכאן נוראות כוחן של מדות! משה רבינו שהקב"ה קראו נאמן ביתי, והוא העניו מכל האדם אשר על פני האדמה, ומה לנו עוד יותר מזה שעלה השמימה בגופו הזך והטהור, הרי כי זיכך גופו כמלאך ה' צבאות שאין בו שום נקודת חומר גשמי! והוא אשר היה בשמים ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה, ועל הכל הוא אשר קיבל התורה הקדושה מידו של הקב"ה, מעתה צא וחשוב אם על משה רבינו כתיב ויקצוף משה, הרי מובן איזה קצף היה כאן, בוודאי דק מן הדק עד אין נבדק, שרק הקב"ה חוקר לב ובוהן כליות מעיד עליו בתוה"ק ויקצוף משה.	4922
ועל מה קצף? ויאמר אליהם החייתם כל נקבה, שהנקבות הכשילו את בני ישראל ע"פ עצת בלעם, והפילו כ"ד אלף איש מישראל במגפה, ובכל זאת ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא זאת חוקת התורה אשר צוה ה' את משה, ואמרו באדר"נ מלמד שנשתכחה הלכה זו ממה מפני שהקפיד! הרי למדנו איזו קפיידא, ומי הקפיד, ועל מה הקפיד, וגם זו בכוחה להשכיח תורה שלמה שלמדה משה רבינו מפי הגבורה!	4923
נורא ואיום מי יכילנו, ואנו שואלים האיך מצאנו ידינו ורגלינו בביהמ"ד, אכן חז"ל כבר אמרו באדר"נ שם בלשון הזה, והלא דברים ק"ו ומה משה רבינו חכם שבחכמים, גדול שבגדולים אב לנביאים, בשעה	4924

שהקפיד על דבריו שכה את דבריו אנו עאכו"כ, מלמד שיהא אדם ממתין בדבריו ולא יהא מקפיד על דבריו עכ"ל.	4962
	4963
אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו מנלן מאלישע, גם כאן המתבונן רואה על מה ולמה אמר אלישע ליהורם מלך ישראל כך, כי יהורם בן אחאב היה עובד ע"ז, וגם עליו כתוב ויעש הרע בעיני ה' רק לא כאביו וכאמו, ברור שקינא אלישע כאן קנאת ה' צבאות באמירה זו של מה לי ולך, שאתה מסתובב תמיד עם נביאי הבעל ועם נביאי האשירה, ומה לך כי תדרוש כעת את האלהים? לך אל נביאי אביך ואל נביאי אמך! ועל דיבורים אלו לבד נסתלקה נבואתו ממנו.	4964
	4965
	4966
	4967
	4968
אין בידנינו מושג להבין דברים נוראים אלו, שעבור כשלון פעם אחת בתוכחתו של משה רבינו ע"ה שבתורה קוראים זה ויקצוף, תסתלק התורה ששמע משה מפי הגבורה ותשתכח ממנו, וכן קנאותו של אלישע על יהורם תגרום לסלק נבואת אלישע עד שהוצרך לקחת לו מגן, וכבר אמר גאון אחד ז"ל שלפי הנ"ל הרי אנחנו שרויים כל ימינו בנסים גלויים שאנו זוכרים דבר וחצי דבר בתוה"ק, ואמת הוא זה, אלא שצריך לומר שאתנו הקב"ה נוהג הנהגה אחרת, וכמ"ש חז"ל ראה הקב"ה שאין העולם יכול להתקיים במדת הדין ושיתף עמו מדת הרחמים.	4969
	4970
	4971
	4972
	4973
	4974
עוד בסוגיא זו, פעם א' חל י"ד להיות בשבת, שכחו ולא ידעו אם פסח דוחה את השבת אם לאו, אמרו להם אדם אחד עלה מבבל והלל שמו, אמר להם וכי פסח אחד יש לנו בשנה שדוחה את השבת, מיד הושיבוהו בראש ומינוהו נשיא עליהם, התחיל מקנטרן בדברים, אמר להן מי גרם שאעלה מבבל ואהיה נשיא עליכם, עצלות שהיתה בכם שלא שמתם שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון, אמרו לו רבי שכה ולא הביא סכין מערב שבת מהו, אמר להן הלכה זו שמעתי ושכחתי, אמר רב יהודא אמר רב כל המתיהר אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו, מנלן מהלל, דאמר מר התחיל מקנטרן בדברים וקאמר להו הלכה זו שמעתי ושכחתי.	4975
	4976
	4977
	4978
	4979
	4980
	4981
המתבונן יבין כי בלבו ודאי לא נמצא שום יהירות ח"ו, והלל הענוותן הוא השפל בעיניו מתחילתו ועד סופו, אלא כשהוכיחם על שהוצרכו למנותו נשיא עליהם, מפני שלא שימשו את שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון, התבטא בדברים שהיה בהם משום קנטור, וכמ"ש מהרש"א שהיה די לו משום תוכחה לומר בלשון יחיד על אותו זקן מבני בתירא שהיה נשיא והוצרך לירד, אבל הלל אמר בלשון רבים מי גרם לכם, ובלשון הזה כלל כל הת"ח מבני בתירא, עכ"פ משום ביטוי דברים כאלו מפי ענוותן כהלל, נענש מיד באופן חמור כ"כ שנסתלקה ממנו חכמתו, ונשכח ממנו דבר שקיבל מפי שמעיה ואבטליון, ועוד נתייש בפני כולם שלא ידע לענות.	4982
	4983
	4984
	4985
	4986
	4987
	4988
וכבר אמר הגרי"צ בלזר זצוק"ל מליצה שבעולם האמת לא מכירים את הקב"ה, כי כאן הוא ארך אפים ורב חסד, אבל שם אין רחמים בדין, ולכשנתבונן היטב הרי מה הן חשובים היסורין בעוה"ז לגבי יסורי עוה"ב, ומי שלא זכה להטהר כאן, מי יודע כמה יסורים נכוננו לו שם כדי לנקותו מחלאת עוונותיו, וידוע מ"ש הרמב"ן בשער הגמול, אם אדם היה יודע מהות יסורי גיהנם, היה נוה לו לקבל עליו יסורי איוב כל ימיו בכדי להפטר מגיהנם שעה אחת פחות!	4989
	4990
	4991
	4992
	4993
מה נואלו האנשים אשר אינם שמים על לבם לעקור את המדות הרעות אשר בקרבם משורשם, ויש ללמוד ק"ו בן בנו של ק"ו מגדולי עולם הנ"ל, יש לדעת כי בלי נקיון המדות אי אפשר להגיע לעוה"ב, ולא עוד אלא שהמדות מלוים את האדם גם שם, וכל שלא נטהר ממדותיו הרי הוא שם כמו כאן.	4994
	4995
	4996
	4997
	4998
	4999
במשול עון, ואין עצה ואין תבונה לכל זה אלא לימוד המוסר! החזק במוסר אל תרף נצרה כי היא חייך! (לב אליהו).	5000
	5001
	5002
מאמר תצו	5003
ויקצוף משה על פקודי החיל שרי האלפים ושרי המאות. ויאמר אליהם משה החייתם כל נקבה (במדבר ל"א י"ד).	5004
	5005
הדבר המוכרח לא ישובח ולא יגונה, והנה הדבר אשר בא תמיד על אופן אחד נראה כמוכרח, וע"כ כתב בעל חובת הלבבות ראש חכמי המוסר ועוד ראשונים, כי לכך נברא העולם בכוחות הפוכים, שלא יאמר הבלתי מבין כי טבע הוא, אף כי כבר ידוע מאמר הכוזרי מי הוא הטבע, אבל לא רבים יחכמו, לכן נברא בטבעים שונים, אירי האקלימים אינם דומים זה לזה, ועל כרחך כי זה מכוון מהבורא החכם הכל יכול בלתי תכלית, ולכן מבחן חכמת האדם כשיצאו ממנו כוחות הפוכים, רחמן במקום שיש לרחם, ואכזר במקום שיש להתאכזר, כי האדם צריך להדמות בדרכיו ית'.	5006
	5007
	5008
	5009
	5010
	5011

והנה מדת הענוה משוכחת מאד, אבל אם תמיד בלי שינוי מתנהג בענוה, אות הוא כי אין זה אלא כניעה	5012
בהמית, ולכן מצינו במשרע"ה כוחות הפוכים, כשבאו ממלחמת מדין שרק שנים עשר אלף איש כבשו	5013
מדינה שלמה חמשה מלכים ועם רב, הראנו נפלאות כי כל מי שהוא צדיק יותר, הוא האיש הגבור יותר,	5014
כמוכן מגבורתם י"ב אלף על מדינה שלמה חמשה מלכים, ובמי בחר למלחמה את הצדיקים מכולם, וזאת	5015
ידוע כי רוב מלחמותם היתה בדרך הטבע, ורק לבם היה לשמים כמפורש בכמה מקומות.	5016
ונתבונן עוד על גבורתם רק בזה, כי הלא הנשארים חיים היו ל"ב אלף, וכמה היו אשר ידעו משכב זכר אין	5017
מספר, וגם כל הטף אשר אמר להם מרע"ה ועתה הרגו כל זכר בטף היה ודאי אין מספר, וגם כל מינים	5018
מבהמות הרבה מאד, וגם הרבה כסף וזהב אשר שללו ובזזו איש לו כנאמר שם, וגם הנחושות והברזל	5019
והבדיל והעופרת אשר שללו.	5020
היאומן כי רק י"ב אלף יוכלו לשמור שלא יפקד איש מכל אלה, היש גבורה יותר מזה! ואחרי כל עמלם	5021
בכיושב מדינה שלמה של גבורים וחכמים כמוכן מן עצת מואב עמהם, ונאמר (במדבר כ"ב) וילכו זקני	5022
מואב עם זקני מדין, כי חכמים גדולים ומלומדי מלחמה היו, והרבה עמל היה להם לכבוש ה' מלכים, ואחר	5023
כ"ז עמל הנהגתם אצל משה עם עסקם בתורה ועבודה בתוך מלחמתם כידוע מעי, הישוער גבורה כזאת.	5024
והנה כל העבודה הקשה כזאת, על אשר הביאו אותם חיים לפני משה רבינו ע"ה, אף כי חשבו לשאול	5025
שאלה על זה אם להחיותם או להמיתם, קצף משה עליהם ולא חיפה עליהם אצלו עבודתם הקשה וגבורתם	5026
המנצחת, והצדק אתו הראיה כי נעשה כדבריו אח"כ, ואם כי נענש ונעלם ממנו גיעולי כלי מדין, זה לא	5027
היה רק מה שבא לכלל כעס, אבל לפי מחשבתנו במדת ענוותו מכל אדם, היתכן שלא יקבלם בסבר פנים	5028
יפות מאד ולדבר על לבם בנחת, מהראוי להרוג כל הנשים יודעות משכב זכר וכל הזכר?	5029
אבל כוח הפכי נמצא, אורייתא קא מרתחא ביה, לגעור עליהם על שלא הבינו מדעתם כן, הן הנה היו, ולא	5030
נענש על שבא לכלל התפעלות, רק קרוב לכלל כעס לפי ערכו הרם, אבל עצם הגערה לא נענש כי צריך	5031
ללמדם אל להבא, ולכן בבני גד וראובן שגער עליהם בדברים קשים ומרים דוקרים כחרב ולא בא לכלל	5032
כעס, לא נענש ונפסקה ההלכה כדבריו, וכל זה לכאורה נגד ענוותו הגדולה, ולא כן יעשו ענוים בזמנינו.	5033
אבל זה אות על כניעה בהמית שיש ברוב אנשים, ואם כי לענין גדול יחשב בעיני העולם, מה שאין כן	5034
העניו האמיתי כוחותיו בידו הם להפכם לפי הצורך בעצת החכמה, והוא הוא ההולך בדרכי השי"ת, רחום	5035
וחנון ה', ואל נקמות ה' אל נקמות הופיע, והיינו בזמנו ובמקומו המחוייבת מדרך החכמה.	5036
והנה אין כל חדש כי מי שהוא צדיק יותר מחוכם יותר בכל מילי דעלמא, כי הבורא שברא מילי דשמיא	5037
הוא ברא מילי דעלמא, ואין לנו מבוא להכיר מילי דשמיא רק ע"י מילי דעלמא, כענין שנאמר (בראשית	5038
כ"ח) סולם מוצב ארצה היינו מילי דעלמא, וראשו מגיע השמימה היינו מילי דשמיא, מעשה בראשית	5039
ומעשה מרכבה, ולכן היו כל הצדיקים גבורים בכל מילי דעלמא ובמילי דשמיא כאברהם אבינו ע"ה.	5040
ותראה דבר נפלא, כי נכתב בתורה באותה פרשה של מדין, משא ומתן איך יתחלק שלל מדין, ולא נמסר	5041
לבית דין של משה רבינו ע"ה לעשות החלוקה, כי בודאי היו זוכין לכוון כהלכה, אבל להודיע כי עסק	5042
משא ומתן על פי דין תורה וכפי הצורך הוא גם כן תורה, ולכן תיכף אחר פרשת גיעולי מדין נתבאר תיכף	5043
עסק משא ומתן איך תהיה החלוקה.	5044
(חכמה ומוסר ח"א מא' פ"ב).	5045
	5046
מאמר תצו	5047
ויקצוף משה על פקודי החיל הבאים מצבא המלחמה (במדבר ל"א י"ד).	5048
אחז"ל שתי שנים ומחצה נחלקו ב"ש וב"ה, הללו אומרים נוח לו לאדם שלא נברא, והללו אומרים נוח לו	5049
שנברא (עירובין י"ג), בגמ' שבת, לעולם יהא אדם ענוותן כהלל ואל יהא קפדן כשמאי, ב"ש היו אוכלים	5050
כל יום לכבוד שבת, כיצד? קנה בהמה ואמר זו לכבוד שבת מצא אחרת נאה הימנה וכו', הלל מדה אחרת	5051
לו ברוך ה' יום יום.	5052
דרך הראשונים היה לבקש בכל מצוה שלמות המצוה, וביותר היו מקפידים על חלק הלשמה שזה העיקר	5053
בעבודת השי"ת, וידוע שכל ענין מצוה ופעולה שיש שם מקום לאחיזת הטבע והיצר, שם קשה יותר בחינת	5054
הלשמה, וע"כ מצינו שהראשונים חשדו את עצמם שמא לא טהרו נפשם לגמרי, ולכן רחקו ממקום עבירה	5055
וממקום של מכשול במדות, ושל חשש דק מן הדק של איזה נגיעה, כדי להיות בטוח עם בחינת הלשמה,	5056
וזה יסוד של הלל הזקן שהיה אומר ברוך ה' יום יום.	5057
בודאי הדרך של שמאי הזקן הוא דרך גבוה בכיבוד קדושת השבת, אבל הלל לעצמו פחד שמא עדיין לא	5058
הגיע להכוונה האמיתית של קדושת שבת, כי בהיות טבע האדם מרגיש עוד ההבדל של בהמה נאה, חשש	5059
שמא מה שמבקש לבחור בהמה נאה לכבוד שבת, מעורר גם נגיעה דקה מן הדקה של הנאת עצמו, ולכן	5060

אמר ברוך ה' יום יום, שהשליך נפשו על הליכות הגזר ולא יותר ממה שבחר לו הבורא, ומתוך שהפקיר דעתו ורצונו לגמרי היה בטוח לו יותר שכוונתו לש"ש.	5061
וכן בענין המדות, ידוע כי הקפדנות הוא מזיק מאד לטהרת הנפש בכלל ולחכמת התורה בפרט, כמ"ש חז"ל ויקצוף משה על פקודי החיל, שמפני זה שכח תורת הגעלת כלים, אע"פ שכל זריזותו למלחמה היה כנגד הנגיעה, כי מתוך זה הביא על עצמו מהירות המיתה, כמשה"כ ואחר תאסף אל עמך, וכשהניחו הנקבות ולא הרגום לא נגמרה המלחמה, ויצא מזה טובה שבטוח הוא בחייו, וכשכעס הרי הכעס הזה הוא היפך הנגיעה, אעפ"כ אחז"ל שקצף זה גרם חסרון.	5062
מעתה מובן כמה יכול לגרום הקפדה שמעורב בו נגיעה כל שהוא, ועל כן אף שדרך של שמאי היה ודאי לשם שמים, מ"מ היה הלל פורש מזה הדרך, והכל מחמת יראת חטא שמא לא טיהר לבו עדיין, וע"כ לעולם יהא אדם ענוותן כהלל, כי הדרך הזה בטוח ממכשול, וע"כ מובן שב"ש לשיטתו לבחור בהמה נאה לכבוד שבת, ולהקפיד לכבוד המקום, אמר נוח לו שלא נברא, כי לא רבים יחכמו להשיג בחינת לשמה בדרך זה.	5063
והלל לשיטתו שהיה דרכו לברוח ממקום נגיעה ולא סמך על לבו כלום, ע"כ אמר נוח לו שנברא, כמ"ש החכם מה שהגבור לא ינצח בגבורתו ינצח הערום בשמירתו, מ"מ סיימו חז"ל שנמנו וגמרו נוח לו שלא נברא, כי גם דרך השמירה לא נקל כ"כ, ולכן סיימו ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו, ורק אז כולי האי ואולי שיתקיים אצלו הדרך של שמירה ובורח ממקום הנגיעה! (חיי המוסר ח"א).	5064
	5065
	5066
	5067
	5068
	5069
	5070
	5071
	5072
	5073
	5074
	5075
	5076
	5077
מאמר תצה	5078
ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא הבאים למלחמה זאת חוקת התורה אשר צוה ה' את משה (במדבר ל"א כ"א).	5079
	5080
לפי שבא משה לכלל כעס בא לכלל טעות שנתעלמו ממנו הלכות גיעולי נכרים (רש"י), וכן בשמיני למילואים, שנא' ויקצוף על אלעזר ועל איתמר, בא לכלל כעס בא לכלל טעות, וכן שמעו נא המורים ויך את הסלע, ע"י הכעס טעה, וכן מובא בגמ' (פסחים ס"ו.) כל המתייחר, אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו, מהלל, דאמר מר התחיל מקנטרן בדברים וקאמר להו הלכה זו שמעתי ושכחתי, אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו מדבורה, דכתיב עד שקמתי דבורה שקמתי אם בישראל, וכתיב עורי עורי דבורה, עורי עורי דברי שיר.	5081
	5082
	5083
	5084
	5085
	5086
	5087
	5088
	5089
	5090
	5091
	5092
	5093
	5094
	5095
	5096
	5097
	5098
	5099
	5100
	5101
	5102
	5103
	5104
	5105
	5106
	5107
	5108
	5109
	5110

איתא במס' (עירובין נ"ה), היינו דאמר אבדימי בר חמא בר דוסא, מאי דכתיב לא בשמים היא ולא מעבר לים היא, רבא אמר לא בשמים היא לא תימצא במי שמגביה דעתו עליה כשמים, ולא תימצא במי שמרחיב דעתו עליה כים, רבי יוחנן אמר לא בשמים היא לא תימצא בגסי רוח, ולא מעבר לים היא לא תימצא לא בסחרנים ולא בתגרנים, להבין התורה כפי שניתנה למשה בסיני ולכוון אל האמת, זה תלוי בתיקון המדות וביטול הנגיעות האישיות, ביטול הכעס והיהירות, ולא רק בריבוי הידיעות וחיפוש החכמה, הן יראת ה' היא חכמה. (דגל המוסר).	5111 5112 5113 5114 5115 5116 5117
מאמר תצט	5118
ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד עצום מאד ויראו את ארץ גלעד והנה המקום מקום מקנה (במדבר ל"ב א').	5119 5120
כשביקש הקב"ה שיעשירו בני ראובן וגד, הפיל את המדינים לפני ישראל כדי שיעשירו בני גד ובני ראובן, מה כתיב למעלה וישבו בני ישראל את נשי מדין ואת טפם ואח"כ ומקנה רב (במדבר"ר כ"ב ז'), בני ראובן וגד נתברכו מן השמים בעשירות מופלגת, אולם עשירות זאת היתה להם לנסיון, הם נתבלבלו מן העשירות במה שאמרו גדרות צאן נבנה למקננו וערים לטפנו, הקדימו את הצאן לפני הבנים, מפני שחסו על ממונם יותר מעל הנפשות, ועל זה הוכיח אותם משה בנו לכם ערים לטפכם וגדרות לצ' צאכם הבנים לפני הרכוש.	5121 5122 5123 5124 5125 5126
עם כל זאת אנשים הגונים היו, קיבלו תוכחתו של משה וענו, הודו על טעותם והקדימו הנפשות לממון (מלבי"ם). ולא עוד אלא שקיבלו על עצמם יותר ממה שביקש מהם משה, משה דרש מהם להחליץ לפני בני ישראל רק לשם כיבוש הארץ, והם קיבלו על עצמם להתעכב עוד שבע שנים שחלקו את הארץ נוסף לשבע של כיבוש (רש"י כ"ד), ומזה אנו רואים גודל עדינות נפשם, אע"פ שלא היתה שום תועלת במה שיתעכבו אחרי הכיבוש, מכל מקום לא רצו שיהיה להם איזה ריווח ממה שקיבלו את נחלתם בעבר הירדן, אלא רצו להשתתף לגמרי בגורלם של הציבור.	5127 5128 5129 5130 5131 5132
ולא רק נאה דורשים היו, אלא אף נאה מקיימים כדאיתא בספר יהושע, אחרי ארבע עשרה שנים של כיבוש וחילוק, יהושע העיד שקיימו כל מה שהיה מוטל עליהם, חיזק אותם וברכם ופטרם לשלום, ובדרכם לביתם בנו מזבח גדול על יד הירדן, להיות עדות לדורות הבאים שיש להם חלק באלהי ישראל, כדי שלא יפריד הירדן בין בניהם לבין בני השבטים ולא יתרחקו מעל ה' (יהושע כ"ב).	5133 5134 5135 5136
ואחרי כל השבח הזה לא שלטה ברכה בנחלתם, והם גלו תחילה לכל השבטים, ועליהם קראו חז"ל את הפסוק, נחלה מבוהלת בראשונה ואחריתה לא תבורך (משלי כ' במדב"ר שם), מבהיל על הרעיון! כאלה צדיקים שארבע עשרה שנה נשאו בעול עם הציבור והיו אוהבי תוכחה, ודאגו כ"כ לעתידם הרוחני של צאצאיהם! והם היו מכבדים את יהושע והוא חיבבם כדאיתא בילקוט שם וז"ל, א"ר יונן שבט ראובן וגד היו בני פמליא של יהושע ולווה עמהם עד הירדן, וכיון שראו שנתמעטה בני פמליא שלו חזרו ולוו אותו עד ביתו ע"כ.	5137 5138 5139 5140 5141 5142
מזה אנו רואים עוצם הנסיון של ממון, שאע"פ שקיבלו את תוכחתו של משה על מה שהקדימו את הממון לנפשות, בכל זאת לא נוקו לגמרי מחמדת הממון, ואיתא בתנחומא וז"ל, בני גד ובני ראובן שהיו עשירים והיה להם מקנה גדול, וחיבבו את ממונם וישבו להם מעבר לירדן לפיכך גלו תחילה, ומי גרם להם על שהפרישו עצמם מן אחיהם בשביל מקניהם ע"כ, משמע שנענשו על מה שהפרישו את עצמם מן הכלל, ואין בזה סתירה למה דאיתא במדרש (במדב"ר כ"ב ח'), וז"ל, אמר להם הקב"ה אתם חיבתם את מקניכם יותר מן הנפשות, חייכם אין בו ברכה ע"כ.	5143 5144 5145 5146 5147 5148
הן אמת שהתחרטו על מה שהקדימו את הממון לנפשות, אך סיבת העונש היתה מחמת חיבת הממון אשר מצאה ביטוי במה שהקדימו את הממון לנפשות, ואפילו אחרי שחזרו בהם מכל מקום עדיין נשאר נקודה דקה, שהרי לא התחרטו מהתכנית המקורית שלהם לנחול מעבר לירדן, כ"כ בדקות היתה נטיה זו שמשה רבינו לא היה יכול להוכיח להם שנית, שהרי ביקשו כדין ועמדו בתנאיהם בנאמנות רב, בכל זאת היתה כאן נקודה של אהבה יתירה לממון, ואף דאיתא בחז"ל דרצו לנחול את עבר הירדן לשם גדר מגזילה, שלא ירעו צאנם בשדותם של אחרים, בכל זאת לא היו לגמרי נקיים מחמדת הממון.	5149 5150 5151 5152 5153 5154
מן השמים תבעו מהם מה שהפרידו את עצמם מעל הכלל, ואף שעשו מזבח לזכרון שגם הם חלק מעם ה', היא הנותנת, בשביל מה להכניס את עצמם במצב כזה שיצטרכו סימן שגם להם חלק באלהי ישראל? וכעין שדרשו אצל לוט, ויסע לוט מקדם הסיע את עצמו מקדמונו של עולם (רש"י שם), ברגע שלוט נפרד מאברהם נחשב כאילו נפרד מהקב"ה, מעין זה נתבע בני גד ובני ראובן שהרחיקו את עצמם מהכלל, ממקום המשכן והסנהדרין משום שחסו על ממונם, עליהם לדאוג יותר לרוחניות ולא לרכוש.	5155 5156 5157 5158 5159

עשיר שבא לדין אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה? אם אומר עשיר הייתי וטרוד בנכסי, אומרים לו	5160
כלום עשיר היית יותר מר' אלעזר בן חרסום, שהניח לו אביו אלף עיירות ביבשה וכנגדן אלף ספינות	5161
ביום, ובכל יום ויום נוטל נאד של קמח על כתיפו, ומהלך מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה,	5162
ומעולם לא הלך וראה אותן אלא יושב ועוסק בתורה יומם ולילה (יומא ל"ה:).	5163
בודאי עשירות היא דבר גדול ומתנה מן השמים, אולם אסור לאדם להשתעבד מעל למדה לכספו, וכמ"ש	5164
לא כל המרבה בסחורה מחכים (אבות ב'), מודגש שם שעיקר הטענה כלפי המרבה כמו שכתב התוי"ט,	5165
וכן אמרו על ענין העשירות שרובו קשה ומיעוטו יפה (גיטין ע'), ומחמת זה נענשו בני גד ובני ראובן	5166
משום שהכניסו יותר מדי מחשבה בענין ממונם, וזה גרם להם להרחיק עצמם ממרכז התורה והעבודה	5167
אשר בארץ ישראל ולהתיישב בעבר הירדן. (המוסר והדעת).	5168
	5169
מאמר תק	5170
ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד עצום מאד ויראו את ארץ גלעד והנה המקום מקום מקנה (במדבר ל"ב	5171
א').	5172
בגמ' (קדושין ס"א.) לומדים מזה דין תנאי כפול, ומובן כפל הלשון בפרשה, אבל כל האריכות למה? היה	5173
לו לומר בקיצור רק התנאי כפול ולא יותר? וכל התוכחה עד לקרוא להם תרבות אנשים חטאים בשביל	5174
מה? וכי יעלה על הדעת שבני גד ובני ראובן אחיהם יצאו למלחמה והם ישבו פה בטח ושאנן ולא ישתתפו	5175
במלחמה? אתמהה, ועצם הבקשה שלהם הלא היתה כהוגן ובטעם, ככתוב הארץ מקנה היא ולעבדיך מקנה.	5176
אבל מים עמוקים עצה בלב איש ואיש תבונה ידלגה (משלי כ'), משה איש התבונה דלה בעומק לבם,	5177
אע"פ שהם לא חשבו אחרת כי אם להשתתף במלחמה, אבל הרגיש למה לא אמרו בפירוש לכתחילה	5178
אנחנו נעבור חלוצים, ומה כן אמרו בפירוש ארץ מקנה ולעבדיך מקנה אל תעבירונו את הירדן, ורק אחרי	5179
התוכחה אמרו נחנו נעבור חלוצים, מזה חשש שהם יותר מדאי אנשי מקנה, עוד הרגיש שאצלם כ"כ פשוט	5180
שבשביל לעבדיך מקנה אל תעבירונו את הירדן, הלא אינו דומה עבר הירדן לקדושת ארץ ישראל (עי' אור	5181
החיים), אולי כדאי למכור את המקנה בשביל להכנס לארץ? ולכן קרא להם בשפת התורה תרבות אנשים	5182
חטאים.	5183
וחששו נתאמת שאפילו אחרי התוכחה הקדימו גדרות צאן לפני ערים לטפנו, והעיר להם משה בנו לכם	5184
ערים לטפכם וגדרות לצאנכם, וברש"י חסים על ממונם יותר מבניהם ובנותיהם, שהקדימו מקניהם לטפם,	5185
אמר להם משה עשו העיקר עיקר ואת הטפל טפל, בנו לכם תחילה ערים לטפכם ואח"כ גדרות לצאנכם	5186
עכ"ל, ואחרי ההערה של משה אז אמרו כהוגן טפנו נשינו מקננו וכל בהמתנו, והקפיד על זה מאד, כי זה	5187
שיתברר אצל האדם מה עיקר ומה טפל, זו חובת האדם בעולמו וזה יסוד היהדות, כי אצל אומות העולם	5188
ויחידי סגולה שלהם, לא מצאו דרך להשתלמות אלא בפרישות והתבודדות, או להיות בהמה או להנזר	5189
מהעולם לגמרי.	5190
לא כן דעת התורה הקדושה, מצד אחד נצטוינו קדושים תהיו (ויקרא י"ט) לא ימוש ספר התורה הזה מפיד	5191
והגית בו יומם ולילה (יהושע א'), ומצד שני מחוייבים ואכלת ושבעת, ובמס' (תענית כ"ב:) אין היחיד	5192
רשאי לסגף את עצמו, אמר שמואל כל היושב בתענית נקרא חוטא, ואפילו ליהנות מעוה"ז אומרים ז"ל	5193
(ירוש' סוף קדושין), עתיד אדם ליתן דין וחשבון לפני המקום על כל מה שראו עיניו ולא נהנה ממנו, ואין	5194
זה? ואיפה הגבולות? סוד הדבר הוא בעיקר וטפל, כל עניני העוה"ז אם כי יש חשיבות בהם, אבל צריכים	5195
להיות טפלים לעניני הנפש.	5196
ודברי מסילת ישרים פ"א וז"ל, ואם תעמיק עוד בענין תראה כי העולם נברא לשימוש האדם, אמנם הנה	5197
הוא עומד בשיקול גדול, כי אם האדם נמשך אחר העולם ומתרחק מבוראו, הנה הוא מתקלקל ומקלקל	5198
העולם עמו, ואם הוא שולט בעצמו ונדבק בבוראו, ומשתמש מן העולם רק להיות לו לסיוע לעבודת	5199
בוראו, הוא מתעלה והעולם עצמו מתעלה עמו, כי הנה עילוי גדול הוא לבריות כולם בהיותם משמשי	5200
האדם השלם המקודש בקדושתו ית', כללו של דבר, האדם לא נברא בעבור מצבו בעוה"ז, אלא בעבור	5201
מצבו בעוה"ב, אלא שמצבו בעוה"ז הוא אמצעי למצבו בעוה"ב שהוא תכליתו עכ"ל, ואם חי באופן הזה	5202
ומקיים בכל דרכיך דעהו אז שולחנו מזבח ויינו נסכים. (זכרון מאיר).	5203
	5204
מאמר תקא	5205
ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד עצום מאד ויראו את ארץ גלעד והנה המקום מקום מקנה (במדבר ל"ב	5206
א').	5207
הרמב"ן (ויקרא ט"ז ח') בביאור ענין השעיר לעזאזאל, הביא פרקי דר' אליעזר שסמך מם מקטרג על	5208
ישראל, ולכך נותנין לו שוחד ביום הכפורים כדי שלא יבטל את קרבנם, ראה סמך מם שלא נמצא בהם	5209

חטא ביום הכפורים, אמר לפני הקב"ה רבון כל העולמים יש לך עם אחד בארץ כמלאכי השרת, מה מלאכי השרת יחפי רגל כך ישראל יחפי רגל ביוה"כ, והקב"ה שומע עדותן של ישראל מן הקטיגור שלהם,	5210 5211
ומכפר על המזבח ועל המקדש ועל הכהנים ועל כל עם הקהל, חזינו שאף סמך מם שכל מציאותו ושאיפתו לעמוד ולקטרג ולמצוא חטאים ועונות בעם ישראל, מכל מקום בשעה שמקבל שוחד, הופך כל מציאותו ונעשה לסניגורן של ישראל, כ"כ גדול וחזק ענין השוחד.	5212 5213 5214
כי השוחד יעור פקחים ויסלף דברי צדיקים (שמות כ"ג), אף החכמים והצדיקים הגדולים ביותר, בשעה שמקבלים שוחד, עיניהם מסתמאות ואין יכולים לשפוט את האמת, ורואים הכל רק דרך משקפי השוחד, ואין הדברים נאמרים רק בשוחד, כי אף כל הנגיעות הם בגדר שוחד, וא"כ נגיעה כאהבת העוה"ז או חמדת הממון וכדומה, ודאי תסלף את עיני השכל שבאדם, ולכן מצינו רבים מבני התורה שלאחר שנים זנחו ועזבו את דרכי התורה, כי נגיעת העוה"ז השפיעה עליהם וביטלה כל ידיעותיהם הקודמות.	5215 5216 5217 5218 5219
ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד עצום מאד ויאמרו יתן את הארץ הזאת לעבדיך, והנה דרישתם היתה פשוטה ומובנת, כיון שארצות סיחון ועוג הם ארץ מקנה, ושבטים הללו נתברכו יותר מכל השבטים במקנה, פשוט הוא שנחלת השבטים הללו תהא בארצות האלו, מ"מ תשובת משה רע"ה היתה אחרת, והוכיחם בדברים קשים וחמורים, האחיכם יבואו למלחמה ואתם תשבו פה, ולמה תניאון את לב בני ישראל מעבור אל הארץ אשר נתן לכם ה', והנה קמתם תחת אבותיכם תרבות אנשים חטאים לספות עוד על חרון אף ה' בישראל.	5220 5221 5222 5223 5224 5225
וכתב הרמב"ן והנה משה חשד אותם כי יאמרו כן מפחד אנשי ארץ כנען, כמ"ש המרגלים לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו, והלא עמדו כעת כבר בכניסה לארץ ישראל, וראו כל הנסים שעשה הקב"ה לישראל במדבר ארבעים שנה, והיאך חשדם משה בזה, חזינו מהכא כוחה של נגיעה, שיתכן ומחשבה קלה של פחד מגבורי ארץ כנען מונעת מהם הרצון להכנס לא"י, וכל דבריהם אודות ארץ מקנה אינם הסיבה הדוחקת אותם לכך, אלא ורק כשאמרו בני גד ובני ראובן שישאירו טפם ומקניהם בעבר הירדן, והם בעצמם יצאו למלחמה עד תומה, אז קיבל משה רע"ה את דבריהם.	5226 5227 5228 5229 5230 5231
עוד איתא במדרש (במדב"ר כ"ב ט'), לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו, לב חכם זה משה, ולב כסיל זה בני גד ובני ראובן שעשו את העיקר טפל ואת הטפל עיקר, שחיבבו את ממונם יותר מהנפשות, שהם אומרים למשה גדרות צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו, א"ל משה עשו את העיקר לעיקר, תחילה בנו ערים לטפכם ואח"כ גדרות צאן למקנכם, א"ל הקב"ה אתם חיבתם את מקניכם יותר מגופכם חייכם אין בו ברכה, עליהם נאמר (משלי כ') נחלה מבוהלת בראשונה ואחריתה לא תבורך.	5232 5233 5234 5235 5236
חזינו שהגדירו חז"ל את בני גד ובני ראובן ככסילים, והלא גדולים מאד היו בני גד ובני ראובן, שהרי משה רע"ה אמר להם שישארו בארץ כנען עד אחרי הכיבוש, ואילו הם נשאר ז' שנים נוספות עד לאחר כיבוש וחילוק, וכל אותם י"ד שנים לא שבו כלל לבתיהם, חזינו מהכא גודל מעלתם וריחוקם מכל עניני העוה"ז, דוגמת מלאכים ממש, שהשאירו את משפחתם טפם ומקניהם במשך תקופה ארוכה, מ"מ התורה תובעת אותם תביעה קשה שמחשיבים את ממונם יותר מגופם, וקוראת אותם כסילים ומציבה אותם בניגוד גמור להנהגת משה רע"ה.	5237 5238 5239 5240 5241 5242
חזינו שאף גדולים שבדור, מכל מקום כיון שהיו בעלי מקנה רב ותקפה אותם הנגיעה, היתה הירידה גדולה כ"כ שהגיעו להיות כסילים, וא"כ יש להקשות, הלא חיים אנו בעוה"ז ויש לנו שייכות אליה, וא"כ היאך נוכל לעמוד במדרגתנו ולא ניפול, והלא לא אסרה תורה לאדם להיות בעל ממון, ומה תקוה יש לנו בעבודתנו הרוחנית.	5243 5244 5245 5246
ונראה בהקדם הא דאיתא במדרש (במדב"ר כ"ב ח'), שאלה מטרונה את ר' שמעון בן חלפתא לכמה ימים ברא הקב"ה את העולם א"ל לשישה ימים, א"ל מאותה שעה עד עכשיו מה עושה, א"ל יושב ועושה סולמות מעלה לזה ומוריד לזה, כי אלוקים שופט זה ישפיל וזה ירים, תדע לך כשביקש שיעשירו בני ראובן ובני גד, הפיל את המדינים לפני ישראל כדי שיעשירו, כמ"ש וישבו בני ישראל את נשי מדין ואת טפם ואחר כך ומקנה רב.	5247 5248 5249 5250 5251
בעת בריאת העולם הכין כבר הקב"ה לכל העולם את פרנסתו ומזונו, אח"כ הקב"ה עשה סולמות ונותן לבני אדם לפי מצבים שונים, בשעה שאדם אינו מוכן לקבל כפי רצון הקב"ה, ודורש יותר מאשר ניתן לו, מקבל מאת הקב"ה כפי בקשתו, אך העושר הזה אינו מכוח התורה אלא ממדרגת סולמות, ועושר זה שמור לבעליו לרעתו, אמנם העשירות שאדם מקבל כפי יצירת הבריאה אינה מזקת כלל לאדם, ויכול להיות בטוח שלא תוריד אותו ממדרגתו הראויה.	5252 5253 5254 5255 5256
וראה עוד במדרש שם (במדב"ר כ"ב ז'), ג' מתנות נבראו בעולם, זכה באחת מהן נטל חמדת כל העולם, זכה בעושר זכה בכל, אימתי בזמן שהם מתנות שמים ובאות מכוח התורה, ומתנות אלו בזמן שאינם באים מן הקב"ה סופן ליפסק ממנו, למה שלא היה מתנתו מן הקב"ה אלא חוטפין אותה ממנו, וכן אתה מוצא	5257 5258 5259

בבני גד ובני ראובן, והיינו כנתבאר יש מתנות שהם מכוח התורה והקב"ה, והם אינם מזיקות לאדם, אך יש ולא מכוח התורה ניתנו אלא ממדרגת סולמות ובהן טמונה הסכנה הגדולה.	5260
ר' שמעון בן חלפתא הביא לענין סולמות ראייה מבני גד ובני ראובן, שביקשו שיעשירו יותר מאשר ניתן להם, ונתן להם הקב"ה סולם והפיל את מדין לפנייהם ומכוח זה נתעשרו, וממון זה לא ראו בו סימן ברכה כי לא היתה מתנה מאת הקב"ה, ולכן הביא אותם ממונם לנגיעת חמדת הממון, והזיקה אותם הנגיעה עד שבאו למדרגת כסילים, ובוזה יש לכאר דברי חז"ל שנחלת בני גד ובני ראובן היתה נחלה מבוהלת, שהבהילו ודרשו יותר מאשר הגיע להם בנחלתם מכוח מתנת הקב"ה, ולכן אחריתה לא תבורך, וגלו תחילה מכל השבטים.	5261
מעתה מובן כמה מחובותינו להשתדל בענין האמונה ובטחון, ולסמוך ולבטוח על מתנת הקב"ה שמזומנת לנו משעת בריאת העולם, שרק בדרך זו יש לנו תקוה שרכושנו וממוננו לא תזיק אותנו ולא תורידנו ממדרגתנו הרוחנית, והיינו שהראה לנו הקב"ה במדבר בנתינת המן שלא הוסיף המרבה והממעט לא החסיר, איש כפי אכלו לקטו, כיון שהכל מזומן מששת ימי בראשית, והנהגה זו לא תשתנה לעולם, וכל אשר יבקש יותר לא יקבל כלום, ואף אם יקבל לא תהא זו בגדר מתנה מאת הקב"ה אלא בגדר סולמות, לא תעמוד לעולם ולא יראה בה סימן ברכה, ועוד תזיק לאדם כעושר השמור לבעליו לרעתו.	5262
(אור יחזקאל ח"ד עמ' רכ"א).	5263
	5264
	5265
	5266
	5267
	5268
	5269
	5270
	5271
	5272
	5273
	5274
	5275
מאמר תקב	5276
ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד עצום מאד ויראו את ארץ גלעד והנה המקום מקום מקנה (במדבר ל"ב א').	5277
	5278
בקשת בני גד ובני ראובן היא פרשה סתומה לגבינו, ארץ ישראל מובטחת לאברהם אבינו בברית בין הבתרים, וכה גדולה ונעלה היא ההבטחה עד שאברהם אבינו ירא וחרד במה אדע כי אירשנה, בבוא משה רבינו לבשר לבני ישראל על גאולתם, הוא מודיעם כי יעלו לרשת את ארץ הכנעני ארץ זבת חלב ודבש, ארבעים שנה הם הולכים אל הארץ המובטחת, ארץ אשר עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה, פלטרין של מלך, וכה רבות הן המצוות התלויות בארץ, ועל סף הכניסה לארץ, עומדים בני גד ובני ראובן ומבקשים אל תעבירונו את הירדן!	5279
משה רבינו משתטח תקט"ו תפלות כמנין ואתחנן ומבקש אעברה נא והם מבקשים אל תעבירונו! ומה הטענה שבפניהם, מקנה רב להם, ארץ מקנה ולעבדיך מקנה! הכי טענה היא זו, ישחטו כל בקרם ויאכלוהו על טהרת הקודש, ויכנסו לארץ הקודש בקול תודה ורינה, ושם מצפים להם בתים אשר לא בנו ובורות אשר לא חצבו וכרמים אשר לא נטעו, ולא יחסרו כל טוב! ולפלא שמשה רבינו לא ענה להם כך, והקב"ה הסכים על ידם בתנאי שילכו חלוצים ולא יניאון את לב בני ישראל, אבל כל זה אינו מובן לנו, מפני שאנו רחוקים מאד מחיי אמונה ורוח הקודש.	5280
ויותר יעקב לבדו, אמר רבי אלעזר שנשתייר על פכין קטנים, מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם, וכל כך למה לפי שאין פושטין ידיהם בגזל (חולין צ"א.), ותמוה שהרי יעקב אבינו בא בעושר מופלג ס' רבוא עדרים היו לו (ב"ר ע"ג), והוא ערם לפני עשו כרי של דינרים עבור חלקו במערת המכפלה (ב"ר ק'), ומדוע חזר על פכים קטנים, ואם אינו פושט ידו בגזל האם משום כך יש ערך לפכים קטנים מול שפעת העושר אשר לא יספר מרוב, וצריך לומר שאין הכוונה שאינם גוזלים מאחרים חלילה, אלא הכוונה היא שאינם גוזלים את העולם מהבורא ית', כי הם יודעים שכל ממון שבא לידיהם הוא מתנה עבורם מהשמים, ומתנה זו נשלחה אליו מהבורא.	5281
אף בני גד ובני ראובן, כאשר ראו שהמקנה שלהם מתרבה שלא כדרך הטבע, והתבוננו ברוח הקודש שלהם שכך הוא רצון ה', לשלוח להם מתנת צאן ויבחרו עבורה ארץ זו לנחלה, ועמדו על דעת המקום וזכו שכווננו לדעת המקום, ואף משה רבינו הסכים עמם בתנאי שילכו חלוצים לפני העם, והראיתי דוגמא מהמעשה דרבי שמעון בר חלפתא שהלך בדרך ופגעו בו שני כפירי אריות לטרפו, והתפלל לה' ואמר הכפירים שואגים לטרף ולבקש מאל אכלם, ירד בשר מן השמים ואכלו הכפירים והותרו.	5282
נטל רבי שמעון בר חלפתא את הבשר הנשאר ובה לבית המדרש לשאול על כשרותו, ואמרו לו שאין דבר טמא יורד מן השמים (סנהדרין נ"ט): ברור לכל אחד מאתנו שאם היה לו בשר כזה לא היה הולך לשאול אם מותר לו לאכלו, אלא היה מולחו למען יעמוד ימים רבים, ומשמרו לדורות להראות לבניו בשר מן השמים, אבל רבי שמעון בר חלפתא פשוט לו, שאין כל חילוק בין אותו בשר לבין הבשר הנקנה באיטליז, כי גם הוא משוגר עבורו מן השמים! ואף הגמרא הביא מעשה זה רק אגב לענין שדנו בו עי"ש.	5283
אותה הרגשה פיעמה בבני גד ובני ראובן, שיש ברשותם בקר וצאן מן השמים, וזהו רצון ה' עבורם, והרי אם לא יטלו עתה את ארצות המקנה שבעבר הירדן, ויכנסו עם כולם לארץ ויעסקו בכיבושה, יכללו	5284
	5285
	5286
	5287
	5288
	5289
	5290
	5291
	5292
	5293
	5294
	5295
	5296
	5297
	5298
	5299
	5300
	5301
	5302
	5303
	5304
	5305
	5306
	5307
	5308
	5309

ארצות אלו בגורל שלפיו תחלק הארץ (ב"ב קכ"ב.), ובין כה וכה תעלה נחלה זו בגורלם, ומדוע ימתינו עד לאחר הכיבוש אם רצון ה' ידוע להם כבר עתה, והרי מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה (מכילתא בא), וקדושת הארץ תחול אח"כ כשיקיימו את התנאים.	5310 5311 5312
והנה דעת הרשב"ם (ב"ב קל"ז:), שבענייני ממונות אין צורך שהתנאי יהיה כתנאי בני גד ובני ראובן, והקשו בתוס' (קדושין מ"ט:) שהרי בבני גד ובני ראובן עצמו היה ענין שבממון ירושת נחלה, אבל לפי דברינו יתורץ, שאת הממונות נתן להם משה רבינו תיכף בלא תנאי, כי צדקו בדבריהם שזוהי נחלתם להם ממרום, והתנאי היה רק על חלות קדושת הארץ, ועבורה נצרכו לתנאי דבני גד ובני ראובן, (ועיין בזה ברמב"ם פ"ו אישות ה"ד).	5313 5314 5315 5316 5317
ויש להבין מאחר וכל בקשתם של בני גד ובני ראובן היתה חדורה בהשקפת אמונה זכה ורוח הקודש, מדוע ראו בזה חז"ל פגם נוקב עד כדי כך שבגינו גלו בני גד וראובן ראשונים לעשרת השבטים, ודרשוהו (במדב"ר כ"ב ח') עה"פ נחלה מבוהלת בראשונה ואחריתה לא תבורך (משלי כ'), ומדוע בנות צלפחד שבקשו חלק בארץ נענו בברכת יישר כוח, כן בנות צלפחד דוברות, ואילו בבני גד ובני ראובן גער משה רבינו.	5318 5319 5320 5321 5322
התשובה לכך מצויה בפיסוקו של המדרש, נחלה מבוהלת בראשונה, שנראה היה לכאורה כאילו הם ממהרים להתנתק מעם ישראל ולהתנחל כאן, אך למעשה יש כאן עומק נוסף, כי כשם שהאדם מצווה לראות בכל דבר את וסיוע שנשלח לו מן השמים, מפכים קטנים ועד למקנה רב, כך הוא חייב לעמוד על המשמר לראות אם אין זה נסיון שנשלח לו מן השמים לנסותו, ובזה ראה משה רבינו ע"ה לגעור בבני גד ובני ראובן, מי אומר שהמקנה רב הוא אות עבורכם לרשת נחלה זו, שמא הוא נסיון עבורכם להניא את לב העם ממלחמה.	5323 5324 5325 5326 5327 5328
זו הוראה עבורנו בכל מצב שיעמוד בפנינו, לא להחליט שזוהי הכוונה ממרום עד שלא נעיין בתורה, ואם נמצא בה איזו משמעות ומכל שכן דין כנגד מעשה זה, לא נתחשב עם כל ההוכחות שמראות לכאורה שזהו רצון ה', כי מנסה ה' אותנו, והעיקר שלא תהא נחלתנו מבוהלת, ונשקול כל ענין בבחינה מעמיקה מכל צדדיו, ורק ושם דרך אראנו בישע אלהים (תהלים נ'), כדרשתם ז"ל (מו"ק ה'). אריב"ל כל השם אורחותיו זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה. (לקט שיחות מוסר).	5329 5330 5331 5332 5333 5334
מאמר תקג	5335
ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד עצום מאד ויראו את ארץ גלעד והנה המקום מקום מקנה (במדבר ל"ב א').	5336 5337
משה רבינו ע"ה הסכים שירשו את עבר הירדן ולא את ארץ ישראל, אלא שטען האחיכם יבואו למלחמה, ואם לא היו מבקשים את עבר הירדן היו לכאורה יושבים בארץ ישראל, וכמ"ש ואם לא יעברו ונאחזו בתוכם ונשנה בספר יהושע (כ"ב י"ט), ואך אם טמאה ארץ אחזתכם, עברו לכם אל ארץ אחזת ה', וא"כ איך הסכים משה רבינו לבקשתם בלי שאלת פי ה'?	5338 5339 5340 5341
והנה הם היו בני דור דעה כדאיתא בחז"ל, דעה היא מדרגה מסויימת בהשגה הרוחנית, הרי ההשגה מתחלקת לשלוש בחינות, חכמה בינה ודעת, חכמה היא בירור התוכן הכללי הנקבע לפי התכלית, בינה היא ההתבוננות בפרטים הנצרכים לשם ההוצאה לפועל, ודעת היא בחינת החיבור והדביקות כמ"ש כי ידעתיו ופירש"י ל' חיבה, כלומר שההשגה קבועה אצל האדם בבירור ואימות גמור, ומחשבתו דבוקה בה תמיד בלי הפסק.	5342 5343 5344 5345 5346
בבחינה זו נקרא דור המדבר דור דעה, שהיו במדרגה שהשגותיהם הרוחניות הגדולות נתיישבו ונתאמתו בלבם, והיו דבקים בה' בלי הפסק, ובאמת לא מצינו עליהם תביעה על ביטול תורה בכל התורה כולה, אלא רק אחר כיבוש יריחו, שאמר המלאך אל יהושע עתה באתי, ואז"ל שתבעו על ביטול תורה, אבל דור המדבר היו דבקים בה' ובתורתו בלי הפסק כלל, ולכאורה בני גד ובני ראובן בחרו בעבר הירדן בשביל נכסיהם, וכמ"ש והנה המקום מקום מקנה ולא נחשב זה להם לחטא, וצריך להבין איך שאיפה לנכסי העוה"ז לא גרמה פירוד בדבקותם.	5347 5348 5349 5350 5351 5352
כל עבודת האדם היא להרבות בקידוש ה', וכל הבריאה כולה אינה אלא לשמש לאדם להיות כלים לעבודתו לקידוש ה' וגילוי כבודו ית"ש, וכמ"ש כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, וכתבו המקובלים שמעבודת ישראל הוא להציל את ניצוצות הקדושה שבגלות בתוך הטומאה, כבר הזכרנו קצת מענין עמוק זה במקום אחר, ועתה נרחיב בו הדיבור קצת יותר.	5353 5354 5355 5356
כתבו הספרים הקדושים כי לכל אחד ואחד לחלקו ניצוצות מיוחדים שצריך לגאלם, והן הן ניצוצי נשמת עצמו שנשבו ע"י הסיטרא אחרא, והנה דברים אלה ודאי רומזים אל ענינים עליונים העומדים ברומו של עולם, מ"מ לפי ערכנו כדי לקרב הענין אל השכל נשתדל להסבירם עוד, הנה כל הסתר שבבריאה יכול	5357 5358 5359

ליהפך לגילוי כבודו ית' ע"י בחירת האדם, ובכל פרט שבבריאה טמונה בו אפשרות של קידוש ה',	5360
והאדם מוציא טהור מטמא ע"י שעושהו כלי לעבודת ה' כגון עניני העוה"ז, אם מנצלם רק במדה הנחוצה	5361
לו לעבודתו הרוחנית ולא יותר, הרי יש בזה גילוי כבוד ה' וקידוש שמו.	5362
ואף היצר הרע אינו אלא כלי שנתקדש שם שמים על ידו, שהאדם לא יתפתה לו אלא ישבור רצונותיו	5363
ותאוותיו, וכתוב בסה"ק שהטומאה נזונית מנצוצות הקדושה שבה, כי רק בהיות הטומאה כלי לאפשריות	5364
הללו של קידוש ה' היא מתקיימת, אי אפשר לטומאה להתקיים כשאין בה אפשרות לקדושה, כי אין	5365
מציאות כלל אלא לקידוש ה', וכשבטל אפשרות קידוש השם מנברא מסויים, הרי שבטלה אפשרות	5366
מציאותו ואז זהו עצמו הקידוש ה', הטומאה תכלה מהארץ, אך אם האדם איבד את ההזדמנות ולא קידש	5367
את ה' בכליו, לא ניצל את ההסתר והטומאה כדי לקדש שמו יתבר, אלא כדי למלאות רצונו, אזי הניצוצות	5368
הללו מתבטלים והם בבחינת מתים בגלותם, והאדם איבד את חלקו בעבודת ה' ח"ו.	5369
לכל אחד ואחד ניצוצות מיוחדים שצריך לגאלם, היינו שלכל אחד חלק מסויים בקדה"ש, שבעבורו קיבל	5370
את מזג כוחותיו המיוחדים, ולפיו הם כל הנסיונות שמזמינים לו, ותוכן האדם הוא קדה"ש שבחלקו, זו היא	5371
נשמתו הקדושה המושפעת עליו מלמעלה הווייתו הפנימית הרוחנית, מיחזים לאדם כל הכלים המתאימים	5372
לאופן קידוש ה' שבחלקו, וכל פרטי האפשרות של קדה"ש הטמונים בכל הסובב והקורה את האדם הם	5373
חלקי תוכנו, אלה הם ניצוצי נשמתו הפזורים שעליו ללקטם, היינו שצריך לנצלם לעבודת ה' ובזה לגבש	5374
מהם את תוכנו הרוחני את נשמתו.	5375
בני גד ובני ראובן, חלקם בקדה"ש הוא צורך מקנה רב, והם שהיו בדור הדעה ידעו שכל המקנה שלהם	5376
אינו אלא כלים לקדושת ה' שלהם, ועליהם להוציא לפועל את כל ניצוצות הקדושה שבהם, דהיינו כל	5377
האפשרויות של קידוש ה' שאפשר לעשות ע"י נכסיהם, והבינו שמקום המוכן לזה הוא עבר הירדן, כי	5378
המקום אף הוא בחינת כלי, ולא מאסו ח"ו בארץ ישראל משום צאנם, אלא אדרבא היתה בזה מסירת נפש	5379
שויתרו על ישוב עיקר ארץ ישראל, כדי שישלימו חלקם בעבודת ה' בלי שיוור, והיתה כוונתם שלמה בזה,	5380
כי הרי בשמים הסכימו עמהם.	5381
הנה לא מצינו שנא' למשרע"ה מה לעשות בעבר הירדן כשכבשוהו, אלא מתחילה מזומן היה למה שבאמת	5382
נעשה בו, ולא טען משה רבינו ע"ה בזה כנגדם כלום, רק על מה שאמרו אל תעבירונו את הירדן טען	5383
האחיכם יבואו למלחמה ואתם תשבו פה, כה עשו אבותיכם והנה קמתם תחת אבותיכם תרבות אנשים	5384
חטאים, אך על בקשתם לירש עבר הירדן כנחלתם, לא מצינו כתוב שום תביעה עליהם, וכיון שמשרע"ה	5385
הסכים עמהם בזה בודאי שזה היה באמת חלקם בקדה"ש.	5386
כתב הגר"א (באדרת אליהו), שלפני עצת יתרו כשהיה כל יחיד בא אל משה לשאול דבר ה', היה עיקר	5387
כוונתו לשאול את פי הנביא אודות דרכו בעבודת ה' ועל הפרטים בקדה"ש, ואיך ינצל כל מדותיו וכוחות	5388
נפשו למלא את חלקו, ומשה ידע להשיב על זה ברוח הקודש ובחכמת הפרצוף כדאיאת בזוהר הק', וגם	5389
שאל פי ה' על בירור חלקו של כל יחיד כשהיה בספק, כ"ש בנוגע לשבטים שלמים, אילו היה לו קצת	5390
ספק היה שואל מהקב"ה, אלא שבודאי הסכים משה רבינו ע"ה שזה חלקם, ואין כאן חטא כלל, אמנם אף	5391
על פי שהכלים לחלקם היו במקנה רב, והוצרכו ודאי לעבר הירדן לצאנם, בכל זאת מצינו בחז"ל בקורות	5392
קשות עליהם.	5393
רש"י (משלי כ"ח) עה"פ נחלה מבוהלת בראשונה, אחריתה לא תבורך, נחלה מבוהלת שנבהל למהר	5394
וליטול תחילה, כגון בני גד ובני ראובן שמיהרו ליטול חלקם בעבר הירדן ודיברו בבהלה, שנאמר גדרות	5395
צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו, עשו את הטפל לעיקר, ואחריתה לא תבורך שגלו כמה שנים קודם	5396
שאר השבטים, וכן איתא במ"ר סוף מטות ולב כסיל לשמאלו, אלו בני ראובן ובני גד שעשו את העיקר	5397
טפל ואת הטפל עיקר, א"ל הקב"ה אתם חיבתם את מקניכם יותר מן הנפשות, חייכם אין בו ברכה,	5398
עליהם נאמר נחלה מבוהלת עיי"ש, הענין הוא כי כל הנוגע בעוה"ז ואפילו בהכרח, הרי הוא כנוגע	5399
בטומאה שנטמא בנגיעה קלה, ואפילו מי שעסק עם עוה"ז הנחוץ לחלקו וגם כוונתו לשם שמים, עדיין	5400
צריך לזהירות רבה שלא תפתח אצלו אהבת העוה"ז ותפגם עבודתו.	5401
בני גד ובני ראובן לפי רום ערכם ומדרגתם בדביקות, נחשב להם זה כפגם שמיהרו ליטול חלקם, אף	5402
שהיה באמת חלקם, אך מהירות זו למה? למה להם לבקש קודם שנצטוו? הרי זה ביטוי בבהלה שבא ע"י	5403
הנגיעה אם גם דקה לפי ערכם, שהתבלטה אז עוד יותר במה שהקדימו צאנם לטפם, כיון שהיתה במ נגיעה	5404
קלה של אהבת העוה"ז, כבר נכוו לעשיית הטפל עיקר והעיקר טפל, ובזה כבר אין ברכה, כי הברכה היא	5405
התפשטות הכלים לעבודה הרוחנית בבחינת סייעתא דשמיא, ואם אין המקבל ראוי, התפתחה אצלו אהבת	5406
הדבר כשלעצמו, ולא רק בתורת כלי, ומונעים ממנו התפשטות הכלים כדי שלא להרבות טומאה בנפשו,	5407
לכן אבדו את ברכת הארץ וגלו לפני שאר השבטים.	5408

ובעקידה (פ' מטות) המשיל הדבר לבנאים שבונים בית, עושים כבישים בעצים ממינים שונים ולא	5409
מדקדקים ביופיים, משא"כ ברהיטי הבית, משום שבדבר שאינו אלא לשעה אין מדקדקים שאין זה עיקר	5410
אלא טפל, ורק בדבר שהוא קבוע הוא העיקר מדקדקין בו, כל עמידתנו בעולם הזה אינה רק לשעה, ואין	5411
נעשה ח"ו מלאכתנו קבע ותורתנו עראי, הרי יש בזה טומאה גדולה המטמאה את הכל, בזה שהופך הטפל	5412
לעיקר, וכל מי שסובר שצרכיו הגשמיים צריכים סידור ויופי, ומחשיבם כשלעצמם ולא רק בשייכות	5413
לרוחניות, ועושה אותם עיקר לידבק בטומאתם, מעכבת טומאה זו בפני כל ברכה ח"ו, וכמ"ש חייכם אין	5414
בו ברכה.	5415
איתא (במדרש רבה פ' ג'), טוב מלוא כף נחת ממלוא חפנים הבל ורעות רוח, ר' יצחק פתר קרא בשבט	5416
ראובן ובשבט גד, בשעה שנכנסו לארץ וראו כמה זרע יש בה כמה נטע יש בה, אמרו טוב מלוא כף נחת	5417
בארץ הזאת ממלוא חפנים בעבר הירדן, חזרו ואמרו לא אנן בחרינן לן? הה"ד יותן את הארץ הזאת	5418
לעבדיך, הוי ורעות רוח רעותהון הוות, הרי שתבעו את עצמם על בחירתם, ואע"פ שזה היה חלקם, ואילו	5419
נצטוו היו מוכרחים להשאר בעבר הירדן, אבל במה שבחרו בעצמם בלי ציווי בזה מצאו את שורש החטא,	5420
וזה השפיע לרעה על הדורות שבאו אחריהם וגרם לגלות קודם כל ישראל.	5421
כל זה נאמר במדרגת שבטי יה ודור דעה, שכל חטאיהם היו רוחניים והיו בבחינה דקה מאד, כל שכן	5422
בדורותינו אנו הסכנה היא גדולה לעסוק בדרך קבע בעניני עוה"ז, מה יענה ליום הדין, שאם תבעו על	5423
בחינה דקה אצל השבטים, הרי על דרך של קביעות ודאי יתבעו, וימנעו חס וחלילה סיעתא דשמיא וברכה,	5424
כל אחד ואחד יודע בנפשו מהו העיקר אצלו ומהו הטפל, ויחנך את עצמו שיקבע דרכו ומצבו על פי העיקר	5425
ולא ח"ו על פי הטפל. (מכתב מאליהו ח"ב עמ' 255).	5426
	5427
מאמר תקד	5428
ויאמרו אם מצאנו חן בעיניך יותן את הארץ הזאת לעבדיך לאחוזת אל תעבירונו את הירדן (במדבר ל"ב	5429
ה').	5430
איתא במדרש (במדב"ר כ"ד ז') ג' מתנות נבראו בעולם זכה באחת מהן נטל חמדת כל העולם, זכה	5431
בחכמה זכה בכל, זכה בגבורה זכה בכל, זכה בעושר זכה בכל, בשעה שזוכה למתנה מאת הקב"ה זכה	5432
במתנה אחת זכה בכולן, מפני שאצל הקב"ה אין פרטים והכל כללים, ולכן הזכיה במתנה אחת מזכה אותו	5433
בכל המתנות, ונבאר מעט, זכה בחכמה זכה בכל הזוכה לחכמה זכה אף בעשירות ובגבורה, כי בחכמה	5434
מונה הכל ואף עשירות וגבורה, רק שאין העשירות הזו דומה לעשירות הנראית בעיני בני אדם, שיתכן	5435
שאיננה עשירות כלל אלא ניתנה לנקמה ומכשול, ועשירות זו שמקבל ע"י זכיותו בחכמה היא העשירות	5436
האמיתית.	5437
פשוט שבעת שזוכה בחכמה ממתנת הקב"ה, זכה אף בעשירות האמיתית שהיא השמחה בחלקו, אימתי	5438
בזמן שהן מתנות שמים ובאות מכוח התורה, אבל גבורתו ועושרו של בשר ודם אינה כלום, שכן שלמה	5439
אומר ושבתי וראיתי כי לא לקלים המרוץ ולא לגבורים המלחמה וגם לא לחכמים לחם, ביאור הענין, ודאי	5440
שהכל מאת השי"ת ומבלעדו אין מאומה והכל ניתן לו מאת רבש"ע, אך יש ב' מיני מתנות במתנתו של	5441
הקב"ה, והעושר והכבוד מלפניך.	5442
יש מתנה הניתנת מאת אשר לפניו, ובמתנה זו נאמר זכה בחכמה זכה בכל, כל המעלות שיכול לקבל בשעה	5443
שיש לו עשירות וגבורה, נמצאות אף במתנה זו, ולכן נקרא זכה בכל כי קיבל את התוצאות שהעשירות	5444
והגבורה נותנות, אמנם כ"ז רק בשעה שבאה מכוח התורה, אבל בעת שבאה מתנתו מכוח בשר ודם, היינו	5445
אף שניתן מאת הקב"ה אך אין זה מאשר לפניו, מתנה זו לא רק שאינה מזכה אותו בעשירות ובגבורה,	5446
אלא אינה כלום אף חכמה אין בה, ומתנות אלו בזמן שאין באין מן הקב"ה סופן ליפסק ממנו.	5447
עוד שם שני חכמים עמדו בעולם אחד מישראל ואחד מאומות העולם, אחיתופל מישראל ובלעם מעכו"ם	5448
ושניהם אבדו מן העולם, למה שלא היתה מתנתן מאת הקב"ה אלא חוטפין אותה להם, אחיתופל ובלעם	5449
גדולי עולם היו וחכמתן היתה לאין שיעור, וראה בחז"ל שמבארים גודל חכמתם, וכל חכמתם לא עזרתם	5450
מאומה וסופם שנאבדו מן העולם, ולא רק שלא הועילה חכמתם להצילם מן הפורענות, אלא חכמתם גופא	5451
היא שגרמה להם שהגיעו לסופם המר, וכמבואר באחיתופל שהואיל ולא נשמעה עצתו נאבד מן העולם,	5452
וכ"ז מפני שלא היתה מתנתם מכוח התורה אלא שחטפו אותה לעצמם.	5453
איתא במדרש (שמו"ר מ"א ג') כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, גדולה החכמה וגדולה ממנה דעת	5454
ותבונה כי ה' יתן חכמה, אבל למי שהוא אוהב מפיו דעת ותבונה, למה"ד לעשיר שהיה לו בן, בא בנו	5455
מבית הספר מצא תמחוי לפני אביו, נטל אביו חתיכה אחת ונתנה לו, מה עשה בנו א"ל איני מבקש אלא	5456
מזה שבתוך פיך, על שהיה מחבבו נתן לו מתוך פיו, התמחוי היא נתינה המיועדת לכל העולם, ודרש הבן	5457
לקבל מתנה מיוחדת מפיו של האב ולא מהחלוקה הכללית, ובעת שהאב מחבב את בנו נותן לו מתנה	5458

נפרדת מתוך פיו של האב, וזו מתנתו של הקב"ה, אבל כשאין האב מחבבו נותן לו רק מן התמחוי, וזו	5459
אשר נקראת מתנת בשר ודם וסופה ליפסק ממנו.	5460
ויש נתינה מכוח בשר ודם וסופה ליבטל ממנו, והיא כדוגמת חכמת אחיתופל שהיו דבריו כדברי השכינה,	5461
ובחז"ל איתא (במדב"ר י"ח י"ז) אר"א עצת מינות היתה בהן, למה היו דומין לבית שהוא מלא תבן והיה	5462
בבית חורין והיה התבן נכנס בהם, לאחר ימים התחיל אותו התבן שהיה בתוך אותן החורין יוצא, ידעו הכל	5463
כי היה אותו הבית של תבן, כך דואג ואחיתופל, יתכן ואדם מלא תורה וחכמה כחכמתם של דואג	5464
ואחיתופל, אך האדם אינו חכם וכל חכמתו רק חיצונית, ובעצמו בית ריק מלא תבן, והחכמה לא נגעה	5465
בלבם כלל, שחכמתם לא היתה מכוח התורה וממתנת הקב"ה, אלא מתנת בשר ודם, וחכמה זו יתכן שתהא	5466
לנקמה ומכשול, וזו מצינו גבי דואג ואחיתופל, שהחכמה עצמה היא אשר גרמה לנקום בהם ולהאבידם מן	5467
העולם.	5468
בעת שהחכמה נובעת מנתינת הקב"ה חייב להיות נקי וטהור מכל פגימה, כי אם המקום אינו טהור לא יתכן	5469
שיהיה מונח בו חכמתו של הקב"ה, וכשם שמצינו במשכן שאמרו במדרש (שמו"ר ל"ג א'), אלא קיטון	5470
אחד עשה לי שאדור עמכם, היינו שחייב ליצור בקרבו מקום נקי וטהור מיוחד להקב"ה, ורק בדרך זו	5471
תוכל החכמה לקבוע לה מקום, ולכן גבי דואג ואחיתופל שמינות היתה בלבבם ולא יכלה לנוח מתנתו של	5472
הקב"ה, ממילא כל חכמתם היתה רק מתנת בשר ודם.	5473
וכן אתה מוצא בבני גד ובני ראובן שהיו עשירים והיה להם מקנה גדול, וחיבבו את ממונם וישבו להם חוץ	5474
מארץ ישראל, לפיכך גלו תחילה מכל השבטים, ומי גרם להם על שהפרישו עצמם מן אחיהם, אמר הכתוב	5475
כי לא ממוצא וממערב ולא ממדבר הרים (תהלים ע"ה), לא ממה שאדם יוצא ועמל בסחורה, והולך ממזרח	5476
למערב נעשה עשיר, תדע לך כשביקש שיעשירו בני ראובן ובני גד הפיל את המדינים לפני ישראל,	5477
ומבואר בדברי חז"ל שהיתה טענה על בני גד ובני ראובן שבקשו נחלה מעבר לירדן, ונחלה זו נקראת	5478
בחז"ל עשירות שקיבלו מכוח מתנת בשר ודם ולא מכוח מתנתו של הקב"ה.	5479
עוד מבואר בחז"ל שהסיבה לבקשת בני גד ובני ראובן נחלה מעבר לירדן, כי ידעו ששם מקום קבורת	5480
משרע"ה, ושאפו להיות סמוכים אליו, כי שם חלקת מחוקק ספון וזכו עבור זה, מ"מ היתה מעורבת	5481
בבקשתם נגיעה קלה של חמדת הממון, שהיה להם מקנה גדול וחיבבו את ממונם, וכיון שנתערבה	5482
במחשבתם מחשבה פסולה אין בקשתם לנחלה בעבר הירדן טהורה וזכה, ולכן סופם ליבטל.	5483
מחובתינו לדעת אף בענין החכמה, שצריכה להיות זכה וטהורה ורק אז תוכל להשאר לעולם, וכן חייבים	5484
לדעת שהכל ניתן לו מאת הקב"ה זהו התנאי הראשון, שבעת שאינו מבין שמקבל מאת השי"ת, בודאי	5485
שלא תהא מתנתו מתנה מהקב"ה, כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, ההכרה שהכל מאת הקב"ה הכרחית	5486
כדי שלא תהא מתנתו מן התמחוי. (אור יחזקאל).	5487
	5488
מאמר תקה	5489
ויאמרו אם מצאנו חן בעיניך יותן את הארץ הזאת לעבדיך לאחוזת אל תעבירנו את הירדן (במדבר ל"ב	5490
ה').	5491
נחלה מבוהלת בראשונה ואחריתה לא תבורך (משלי כ'), חז"ל קראו המקרא הזה על בני גד ובני ראובן,	5492
שהיתה נחלתם מבוהלת בראשונה, וע"כ אחריתה לא תבורך, שגלו תחילה לשאר שבטים, והנה התביעה	5493
על ב"ג וב"ר היתה שהיו בהולים על הממון, ועיין במדרש תנחומא סוף מטות, וכן אתה מוצא בב"ג וב"ר	5494
שהיו עשירים גדולים וחיבבו את ממונם וישבו להם בחו"ל, לכך גלו תחילה מכל השבטים, ומי גרם להם	5495
על שהפרישו עצמם מתוך אחיהם בשביל ממונם ע"כ, אף דודאי היתה כוונתם טובה, שעבר הירדן הוא	5496
מקום מקנה ולהם מקנה רב, וטוב להם שם שתהא פרנסתם מצויה להם בנקל, ויוכלו לעסוק יותר בעבודת	5497
השם, מ"מ לא היה להם לוותר בקל על קדושת ארץ כנען.	5498
אף שגם עבר הירדן נתקדש בקדושת א"י לכל המצוות התלויות בארץ, מאחר שהיה כיבושה ע"פ הדיבור,	5499
מ"מ יש הבדל לכמה פרטים, דלהלכה אין מביאין בכורים משם, וגם לענין עומר ושתי הלחם כתב הר"ן	5500
(נדרים כ"ב) דאין מביאין משם, והיותור על הקדושה היתירה שיש בארץ נחשב להם לבהילות, ונענשו	5501
לגלות תחילה, והנה מלבד ההפסד הנצחי, הרי הפסידו גם מבוקשם, דניטלה מהם נחלתם קודם הזמן.	5502
עוד טעו בעצם הדבר כמפורש בחז"ל (ויקרא"ר ג' א'), דבשעה שנכנסו לארץ וראו כמה זרע יש בה וכמה	5503
נטע יש בה, אמרו טוב מלא כף נחת בארץ הזאת ממלא חפנים בעבר הירדן, ולמדנו מכאן בדרך של ק"ו,	5504
מה הפסד מגיע לאדם אם מוותר על מקום תורה ועל התורה עצמה בשביל חשבונות חומריים, יורד ירידה	5505
גדולה בתורה ובמצוות ובדעת ה' בשביל שאיפות גשמיות, אשר בסופו של דבר מתברר שלא היו אלא	5506
דמיונות.	5507

עוד אמרו חז"ל (במד"ר כ"ב ט'), לב חכם לימינו אלו הצדיקים שהם נותנים לבם לתורה שהיא נתונה	5508
בימין, ולב כסיל לשמאלו אלו הרשעים שנותנים לבם להתעשר, דבר אחר לב חכם לימינו זה משה, ולב	5509
כסיל לשמאלו אלו ב"ג וב"ר, שעשו את העיקר טפל ואת הטפל עיקר, שחיבבו ממונם יותר מן הנפשות,	5510
שהם אומרים למשה גדרות צאן ואח"כ ערים לטפנו, אמר להם משה אינו כך, אלא בנו לכם ערים לטפכם	5511
ואח"כ וגדרות לצאנכם, עיקר הבחינה של האדם להיכן הלב נוטה (משלי כ"ג) תנה בני לבך לי.	5512
אם הלב הוא לתורה שניתנה בימין, או לשמאלו להתעשר, אם מחבב את הנפשות יותר מן הממון, או	5513
מחבב הממון יותר מן הנפשות, ובאמת גם זה וגם זה אין עולה בידו, וכמו בבני גד ובבני ראובן שגלו	5514
תחילה, וגם ראו כשהיו בא"י שחשבונום מוטעה היה, אף שהיה חשבון ישר ומוכרח, אך זה נמשך מצד	5515
שעשו את הטפל עיקר, ונתבטא זה בדיבורם שהקדימו המקנה, כש"כ אם מחשיב בכוונה מחשבות גשמיות	5516
ועושה אותן עיקר, כמה נחשב בזה לב כסיל לשמאלו.	5517
חזינו מכאן שאין דבורו של אדם כש"כ מעשה ותנועה ענין של מקרה, הכל בא מעומק כוחות הנפש	5518
ומהמדות השולטות בה, וזה שנזרק מפיהם גדרות צאן למקננו קודם הערים לטפינו, לא היה במקרה, אך	5519
נתגלה בזה שחיבבו את ממונם יותר, והנה מבואר בכתבי הגר"א, דישנן מדות שהן בטבע וישנן מדות שהן	5520
מצד ההרגל, וכל מה שיתרגל יותר מתחזקות בו, כש"כ אם מתרגל במדות שהן בטבע, שהטבע שלו	5521
מחמדתן, שהן מתחזקות בו לאין שיעור, וההרגל הוא לא רק אם עושה להדיא מעשה כפי רצון המדה,	5522
וכמו בחמדת הממון, שרודף אחר הממון הרבה להשיגו, ושמה בהצלחתו ומצטער בהעדרו, דבזה בודאי	5523
נתעצמה בו המדה מאד.	5524
אלא אפילו בלי מעשה, אך הואיל וכל דיבוריו ומעשיו של אדם נובעים מהמדות, נמצא דבכל פעולה דבור	5525
ומחשבה שנובע מכוח הרצון מתחזקת המדה, ומזה כמה צריך להתחזק בתשוקת התורה ועבודת השם, וכל	5526
מה שמתחזק הרי נתעצמה אצלו אהבת התורה והכרה רוחנית, ומסייעים לו מן השמים שיזכה לתשוקה	5527
רוחנית פנימית, כמש"כ הגר"א (אבן שלמה ה' ג'), דאהבת ה' ויראת הרוממות נותנים בתור שכר וסיוע	5528
אם האדם משתדל בכוחו, ואם לא ישים האדם לב למצבו הרוחני, הנה כל דיבוריו ותנועותיו הנובעות	5529
ממקור מדותיו, מחזקות המדות ומעקמות הלב יותר ויותר.	5530
והנה אחרי שהאדם מוכרח לעסוק גם בעניני הגוף, צריך הוא להבדיל בין העיקר והטפל, ובטפל יעסוק רק	5531
עד כמה שמסייע ומכוון להעיקר, בכל דרכיך דעהו זהו כלל גדול בתורה, ואם העסק בחומרי הוא רק	5532
לתועלת וסיוע הרוחני, אין הנטייה החומרית פועלת עליו כ"כ, וכשיש הפסקה בסדרי הישיבה לשבועות	5533
מספר, ומתכוון לעסוק בזמן זה בצרכי הגוף, צריך שיהיה בזמן הפסקה ג"כ בעול תורה ברעיון ובמעשה.	5534
וגם המכוון יהיה לחיזוק גדול אחר כך, בין מצד כוחות הגוף בין מצד כוחות הנפש, שיהיה לו חיזוק יותר	5535
בחידוש הכוחות וביתר דביקות, ושיהיה בגדר הכנה לחודש אלול ולעבודת התורה בשנה הבעל"ט,	5536
ובלא"ה הרי זה סתירה ח"ו לכל מצבו הרוחני, ועלול להפסיד הרבה מאד, ובדרך כלל כשבן תורה עוזב	5537
את הישיבה, הרי הוא צריך להרגיש כיוצא למקום גדודי חיות ולסטים ועזב בבית את נשקו, כי בראתי יצר	5538
הרע בראתי לו תורה תבלין (קידושין ל'), ועיין במס"י פ"ה, כי אם הקב"ה לא ברא למכה זו אלא רפואה	5539
זו, הרי אי אפשר לינצל בשום אופן בלעדיה עיי"ש דבריו הקדושים. (משנת רבי אהרן).	5540
	5541
מאמר תקן	5542
והנה קמתם תחת אבותיכם תרבות אנשים חטאים לספות עוד על חרון אף ה' אל ישראל (במדבר ל"ב	5543
י"ד).	5544
מי שהוא חולה ח"ו, צריך להזהר מהסיבות שלא יתגבר חוליו יותר, ואם כבר הבריא מחוליו, צריך שמירה	5545
שלא יחזור לחוליו, וכן מי שהוא חולה במדוי הנפש, צריך להזהר יותר שלא יתגבר עליו שברו שעלול	5546
לדכא אותו, והנה אנחנו רואים ההיפוך, כי מי שהוא גדול יותר יתרחק יותר מן העבירה, משרע"ה החכם	5547
מכל אדם וירא מכל אדם, בכל ביתי נאמן הוא, אשרי לילוד אשה שכך העיד עליו אדון הכל, ומה חסר לו	5548
מכל, עכ"ז כשרצו בני גד ובני ראובן שינתן להם נחלתם מעבר לירדן, חשד אותם שאמרו כן מפחד בני	5549
כנען כמ"ש רמב"ן ז"ל, והוכיחם על פניהם בדברים קשים ומרים דוקרים כחרב.	5550
והנה לא כבר אשר נענש מרע"ה בקצפו על פקודי החיל, שנעלם ממנו פרשת גיעולי נכרים, ועכ"ז לא מנע	5551
לדבר קשות עם ב' שבטים גדולים, דברים דוקרים כחרב וכחנית, ולא מצינו שנענש על זה כלל, זה לא	5552
כבר ראו בעיניהם אשר תמו כל הדור בחטא המרגלים, עכ"ז חשד להשני שבטים שמחמת פחד יאמרו כן,	5553
וגם חשד לכלל ישראל, שאם הם ישארו מעבר לירדן, ימשכו אחריהם הכלל כולו, לכן אמר ושחתם לכל	5554
העם הזה.	5555
היעלה על לב אדם דבר זר כזה, שבשביל שני שבטים שלוקחים נחלתם מעבר לירדן, יחשבו הכלל כולו	5556
שהם יראים, ועל ההוה אמינא הזאת יפחדו כולם, ולא יחרדו מהעונש הנורא אשר ראו בחטא מרגלים,	5557

אתמהה! עכ"ז מרע"ה שידע והכיר את היצה"ר הבין היטב כי כך יהיה, והחכם עיניו בראשו להיות בורח	5558
מן העבירה, אפי' לדור דעה דור המדבר, ולמה אנו רואים בדור חלש כזה מעונים מכף רגל ועד ראש מלא	5559
מכות ופצעים ר"ל, אוכלים ושותים יחד ומשחקים יחד עם אנשים חלאים יחד בקערה אחת, ואינם	5560
חוששים פן ח"ו תדבק בהם מחלתם האנושה ואין מזור להם.	5561
והנה מחלת הנפש מאד מדבקת רח"ל, ולכן חשש מרע"ה על כלל ישראל, ובודאי היה כן אילו לא היה	5562
מרע"ה אדון הרופאים רופאי נפשות, רואה מראש בעינו הבדולח את זאת, והקדים רפואה למכה, וכל כך	5563
לא נתן אמון להם, עד שלא הספיק לו התראה בעלמא, עד שהוצרך לתנאי כפול, ואם כ"כ חש לדור דעה	5564
דור המדבר, איך לא יחושו עניי וקלי הדעת לדבק נפשם עם חלאים שונים?	5565
אבל הענין מחמת שני טעמים, שאינם מכירים את היצה"ר, ועוד שאינם יודעים תוקף החטא, ולכן נקיי	5566
הדעת שבירושלים לא היו יושבים, אלא אם כן יודעים מי מיסב עמהם, והרבה דברים יש ללמוד מהאי	5567
פרשתא, הביטו וראו את ההפכים הרחוקים זה מזה הנמצאים ביודעים תוקף החטא, המאבד ומשחית	5568
באכזריות גדולה עדי אובד, ולעומת זה ביתר שאת באין ערך העונג הנפלא ברצונו של מקום, אין לנו אלא	5569
הארת פניך כידוע.	5570
וז"ל המדרש ומקנה רב, ג' מתנות נבראו בעולם, זכה באחת מהם נטל חמדת כל העולם, זכה בחכמה זכה	5571
בגבורה זכה בעושר זכה בכל, אימתי בזמן שהם מתנות שמים ובאות בכוח התורה, אבל גבורתו ועושרו	5572
של ב"ו אינם כלום, וסופן ליפסק ממנו, למה? שלא היה מתנתן מן הקב"ה אלא חוטפין אותה להם, וכן	5573
אתה מוצא בבני גד ובני ראובן שהיו עשירים וחיבבו את ממונם וישבו להם חוץ מארץ ישראל, לפיכך גלו	5574
תחילה מכל השבטים, מי גרם להם, על שהפרישו עצמם מן אחיהם בשביל קנינם יעו"ש.	5575
ועתה נבאר כוונת המדרש, זכה בעושר זכה בכל, אימתי בזמן שהם מתנות שמים ובאות בכוח התורה,	5576
שפתים ישק לשון הזהב טהור של המדרש, מתנת חיים היא לנו! פירוש הענין כי כל מתנות של הטוב	5577
ומטיב בלי תכלית, אם המתנה נתחייבה לו ע"פ דין תורה, אמנם יש בחינה שהוא חוטף בע"כ כביכול,	5578
פירוש בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו (מכות י'), ויש אנשים צדיקים שאין מזלם או זכותם גורם	5579
שיזכו לשתי שולחנות, וחס להם מלבחור בעוה"ז, ויגרע מהם עונג הנפלא ועדן הנצחי בעוה"ב, אף גם	5580
מעט מן המעט חלילה להם להמיר תמורה מוטעית כזאת, כענין שנמצא (תענית כ"ה) שנראה להם שיאכלו	5581
על שולחן של ג' רגלים, וחזר לבקש שיקחו ממנו העושר של עוה"ז.	5582
יש צדיקים שעל פי דעת תורה מחוייב לשני שולחנות, והוא הנקרא מתנות שמים, מה שאין כן מי שעל פי	5583
דעת תורה אין לו זכות כזה, ורק מחמת שהוא רוצה ומבקש רחמים על זה נותנין לו, אבל וי לו למאן	5584
דאכיל עלמיה אם כולו או מקצתו, ולכן אינו נקרא מתנות שמים, אבל נקרא מתנה חטופה, וזהו כוונת	5585
המדרש אלא חוטפין אותה להם, והעושר שלהם הוא רק לנקמה.	5586
והנה מרע"ה כאשר ראה שרצונם להפריש את עצמם מאחיהם בשביל קנינם, והזניחו דיבוק חברים, הבין	5587
כי הם מחבבים ממונם יותר מן תועלת נפשית, ולכן נוח להם לעזוב דיבוק חברים, ואינו נקרא מתנות	5588
שמים, והבין כי סוף סוף יטה להם אהבת הבצע מבלי לילך עם אחיהם למלחמה, ויתרפו כולם ח"ו, ולכן	5589
שפך עליהם דברים קשים ומרים, כי ידע כי מאהבת הבצע יפול האדם סוף סוף בעבירות היותר חמורות,	5590
ויקל להפקיר הכל, ומעתה אחים אהובים נתבונן בינה, אם שבטי יה בדורו של משה, עכ"ז חשש להם	5591
מרע"ה שסוף כל סוף יבואו ח"ו מדחי אל דחי בשביל אהבת הבצע, מה יאמרו איזובי הקיר, על כן נתרחק	5592
מזה וטוב לנו. (חכמה ומוסר מא' רל"ב).	5593
	5594
מאמר תקז	5595
לא נשוב אל בתינו עד התנחל בני ישראל איש נחלתו (במדבר ל"ב י"ח).	5596
ר' יצחק ור' יוחנן ור' יודן גיורא הלכו לשמוע תורה מרשב"י, נטלו הימנו רשות והמתינו עוד יום אחד,	5597
אמרו צריכים אנו ליטול רשות פעם שנייה, חד מנהון דרש ויברכם יהושע וישלחם וילכו לאהליהם, מה	5598
ת"ל וגם כי שלחם יהושע אל אהליהם ויברכם, אלא כשהיו ישראל מחלקים את הארץ, היה שבט ראובן	5599
ושבט גד עמהם י"ד שנה, נטלו רשות מן יהושע ללכת לאהליהם, ושהו שם ימים אחדים וחזרו ונטלו רשות	5600
פעם שנייה, לכן נאמר וגם כי שלחם, א"ר יודן שבט ראובן וגד בני פמליא של יהושע וליווה אותם עד	5601
הירדן, וכיוון שראו שנתמעטו בני פמליא חזרו וליוו אותם עד ביתו, הברכה האחרונה גדולה מן הראשונה	5602
עכ"ל.	5603
כשנעייין בתשומת לב מרוכזת באותו התיאור הנלהב שציירו לנו חז"ל, יכולים אנו ללמוד מזה כמה	5604
הוראות מוסריות נפלאות לשמש נר לרגלנו בהילוכנו במעגלות החיים, הנה השבטים הללו בני גד ובני	5605
ראובן, בהתחייבותם להיחלץ בראש צבא לכבוש את ארץ כנען, הראו דוגמה נפלאה של מוסריות, כל	5606
נכונותם לקיום ההבטחה שהבטיחו זה כמה, ומה גם שארץ הגלעד כבר היתה כאילו מוחזקת בידם	5607

וברשותם, וכמה קשה הדבר להיעקר ממקומם שכבר נתערו בו, אפילו לימים אחדים ולהשאיר את משפחותיהם ללא בעלים ואבות.	5608 5609
כל שכן שקשה היא הפרידה לתקופת שנים ארוכות אשר כל יום כשנה ייחשב, הבליגו על געגועיהם וכמיהות לבותיהם על בנייהם ונשיהם, את הכל טישטשו והוציאו מלכותיהם, בכדי להטות שכם אחד את אחיהם הלוחמים לכיבוש הארץ, ובתמימות גמורה ובשלמות המחשבה נעשו לדוגמה לאחיהם, וחלוצים עברו בראש המחנה לקיים את נדרם ותנאם את משה רבינו.	5610 5611 5612 5613
לו היה חודר ללבם אפילו נדנוד קל של געגועים, הרי זה היה משתק את כל אומץ גבורתם, ומה על הז' שנים השניות שהתנדבו לחכות עד שכל הארץ תחלק לכל שבטי יה? הלא בהגיע קץ שבע שנים הראשונות, בוודאי שכל געגועיהם על בני ביתם, עלו על גדות לבותיהם, ומדרך הטבע שהיו צריכים לבוא לפני יהושע, שכבר ישחררם וישלחם לביתם, כי את תפקידם מלאו בשלמות ומה להם לחכות, הלא התנאי עם משרע"ה היה, ונכבשה הארץ לפני ה' ואחר תשובו, שלא חיבתם להתעכב רק עד אחר הכיבוש.	5614 5615 5616 5617 5618
הנוכל לתאר את כיסופי האבות על בניהם הקטנים שהשאירו לפני שבע שנים בחיק אמותיהם, בלתי מוגנים מכל אויביהם, והקדישו את ז' השנים האחרות מבלי שום רמז של תרעומות שקיימו את ז' השנים הראשונות, סבלו והמתינו במנוחה עד שקרא יהושע אותם לשוב לביתם, כמש"כ ועתה פנו ולכו לכם לאהליכם, אל אחוזתכם אשר נתן לכם משה עבד ה' בעבר הירדן.	5619 5620 5621 5622
מפליאה היתה רוממות נפשם של אלו השבטים כעבור י"ד השנים! כשהאדם נקלע לאיזה מקום לזמן ממושך מרצונו או לאונסו, והוא ייאלץ להיות קשור לאותו מקום, כגון בשעת חירום או שבוי, הריהו בולם את כל סערת רוחו וגעגועי נשמתו, וכובש את געגועי החירות והחופש, כמובן שזה רק בתקופה הראשונה, ברם עם התקרב יום הגאולה כל רגע ליום ייחשב, כל יום לשנה וכל שבוע ליובל שנים, הדמיון מתלהט בשאון תמונות וציורים של אהבת הבנים ומשפחתו, ואין כוח שיוכל להשתלט על הדמיונות הנפשיים של האסיר היוצא לחירות, או של השבוי החוזר למשפחתו ולמולדתו.	5623 5624 5625 5626 5627 5628
ומה אנו רואים כאן באלה גבורי החייל מקימי דבר ה' וציוויו ע"י משה? אחרי הי"ד השנים, שלטו בנפשותיהם ובנחת רוח וביראת הרוממות והערצת מורם ורבים הגדול יהושע, נטלו הימנו ברכת הפרידה, ואחרי שהותם ימים אחדים לא נחפזו ולא נמלטו על נפשם בבהלה אל ביתם, אלא שמצאו לנחוץ לשוב שנית וליטול מרבם ברכה שנייה.	5629 5630 5631 5632
לשיא התפעלות נגיע בקוראינו את התפתחות הענינים, יהושע ברכם וגם ליוום עד הירדן שכבר עמדו על פתח וגבול ארצם, ובכל זאת בראותם שרבים הגדול יצטרך לשוב על עקביו בפמליא מועטת, שוב הם כובשים את דפיקות לבותיהם, ללוות את רבם בחזרה אל ביתו, בודאי שראויים הם גבורי כוח אלה לברכה שניה כפולה ומכופלת, ונעשו סמל לדורות הבאים איך מבצעים מאמץ רוחני בתכלית השלמות, כפתור ופרח!	5633 5634 5635 5636 5637
כמה רגשות מוסריות נעוצות כאן בפעולתם האחרונה, עד שחז"ל קבעו והנציחו את הנהגתם כדין לדורות, שהנפרד מרבו אם התעכב בעיר יום או יומים, צריך ליטול רשות פעם שניה, הרעיון היסודי הגנוז בין זה, שכל אחד יתלמד לחנך ולהדריך את כוחות נפשו בדרך הכיבוש, המתיונות, הסבלנות, והשלטת השכל הטוב, על ההרגלים והתשוקה הטבעית, בכדי להוציא לפועל כל התחייבות רוחנית בשלמות עילאית, זוהי ההערה הבוקעת ועולה מתוך המאמר של הנהגת בני ראובן וגד, ומהדין של ברכת פרידה כפולה של התלמיד מהרב. (תורת הנפש).	5638 5639 5640 5641 5642 5643 5644
מאמר תקה	5645
ויאמר אליהם משה אם תעשון את הדבר הזה אם תחלצו לפני ה' למלחמה. ונכבשה הארץ לפני ה' והיתה הארץ הזאת לכם לאחזקה (במדבר ל"ב כ', כ"ב).	5646 5647
מדרגת בני גד ובני ראובן היתה נוראה להפליא, ועיין (בילקוט ט' ל"א), א"ר יודן שבט ראובן וגד היו בני פמליא של יהושע, התנדבו מרצונם לישראל עם ישראל עד שיתחלקו הנחלות לכל השבטים עוד שבע שנים, הרי מפורש בתורה ונכבשה הארץ ואחר תשובו, שישתתפו בכיבוש הארץ ואח"כ ישובו לבתיהם, אולם הם אמרו לא נשוב אל בתינו עד התנחל בני ישראל איש נחלתו, ויש להבין לאיזו תועלת נשאר אחר שלא ביקשום על זה?	5648 5649 5650 5651 5652
כאן רואים דרגתם הגדולה בעשיית חסד ונשיאת עול, רק מתוך הרגש דק שאין יכולים ליטול נחלה לעצמם, כל זמן שאין בני ישראל מסודרים בנחלותיהם, אמרו שישארו עד שיתחלקו הנחלות, ומשום הרגש דק זה התנדבו לישראל עוד שבע שנים שלמות עם השבטים, ולהיות מנותקים מבני משפחותיהם, כל מעשיהם היו לשם שמים, הם ראו בכל ענין קבלת נחלתם בעבר הירדן רק את מילוי חלקם בעבודת ה'.	5653 5654 5655 5656

וכן בעוברם חלוצים לפני בני"י ראו ג"כ כי הוא קידוש ה' הנדרש מהם, מעשה חסד רב למכביר, ונתעלו כ"כ בזה עד שנעשו ממש חבורתו של יהושע, וזכו להשתתף עמו בדאגת כיבוש ארץ ישראל והנחלתה לישראל, ומלאו אחר עבודתם הנשגבה הזאת עד שהגיעו אל שיא החסד, שלא ישובו הביתה עד שיגמר החלוקה במשך ז' שנים שלמות, כדי שלא יסתדרו הם עד שיסתדר האחרון בישראל.	5657
אולם על אף גדלותם, למדתנו התורה שהושפעו בבחינה דקה ברוחניותם ע"י העסק בעניני העוה"ז, כבר העיר הר"י אברבנאל בפירושו, שבכל דבריהם לא נזכר שם ה', ויגשו אליו ויאמרו גדרות צאן נבנה, ואנחנו נחליץ חושים עד אשר הביאונם אל מקומם, וישב טפנו בערי המבצר, לא היתה דרכם כדרכינו להזכיר שם שמים על כל מעשיהם מצות אנשים מלומדה, דרכם היתה להזכיר שם שמים רק כשהרגישו בחינת שויתי ה' לנגדי ממש, ולכן כשפגם המגע בעוה"ז בבחינה דקה בדבקותם השלמה, כבר הרגישו בלבבם שהזכרת שם שמים תהיה כאילו לבטלה, כי אמיתיים היו, ומשרע"ה העירם על זה, שהרבה בהזכרת שם ה', ויאמר אליהם משה אם תחלצו לפני ה', ועבר לכם כל חלוצי לפני ה', ונכבשה הארץ לפני ה'.	5658
עוד הם הזכירו ערי מבצר ומשרע"ה אמר ערים, להעיר להם על בטחון שלהם בעניני העוה"ז, הכל ללמדם שהנגיעה בעוה"ז פעלה עליהם, ומוכרחים הם לתקן ולשוב אל בחינת שויתי ה' ממש, ולכן הם למדו מן הרמז והגביהו את עצמם שוב אל הדרגה ההיא, כי מוצאים אח"כ שהזכירו גם הם שם שמים, ועבדיך יעברו לפני ה' נחנו נעבור חלוצים לפני ה', וכן אמרו טפנו יהיו בערי הגלעד ולא הזכירו ערי מבצר כמ"ש מקודם, הרי ששבו מיד לבחינת שויתי ה' השלמה.	5661
עוד דבר נורא מצינו בסוף ענין בני גד ובני ראובן (יהושע כ"ב י'), אחר שחזרו בני גד ובני ראובן לעבר הירדן ובנו מזבח על הירדן, וישמעו בני ישראל ויקהלו לעלות אליהם לצבא, וישלחו בני ישראל את פנחס בן אלעזר הכהן ועשרה נשיאים עמו, וידברו אתם לאמור מה המעל אשר מעלתם באלוהי ישראל לשוב היום מאחורי ה', שחשדו אותם בבנין מזבח לעכו"ם ובאו ישראל ללחום בהם, ויש להבין איך חשדום בעבודה זרה אחר שהיו כ"כ גדולים ומפמליא של יהושע? ונפלא איך הסביר להם פנחס זאת, ואך אם טמאה ארץ אחוזתכם עברו לכם אל ארץ אחוזת ה' והאחזו בתוכנו.	5662
נבין כאן דבר עמוק, כל המתקרב לעניני עוה"ז ונפגע ע"י אהבת עוה"ז, אם בא אח"כ לידי הרהורי תשובה נמצא הוא בסכנה גדולה, ידוע ענין בת קול דאחר ששמע שובו בנים שובבים חוץ מאחר, והיתה מסקנתו איזיל ואיתהני בהאי עלמא, כך היא סכנת כל מי שנעשה אדוק בעוה"ז ורוצה לפרוש ממנו, עלול הוא להתיאש מקושי התשובה, ואדרבא פקר טפי! זהו שחששו בני ישראל, שכיון שהתחרטו בני גד ובני ראובן על שבחרו בעבר הירדן כמ"ש (ויק"ר ג'), שמא במקום לעשות תשובה פרקו ח"ו עול שמים, לכן אמר להם פנחס ואם טמאה ארץ אחוזתכם, שאתם מתחרטים על שקיבלתם אחוזה זו, עברו לכם ארץ אחוזת ה'.	5663
בניית המזבח היתה משום צערם, על שהתנחלו בארץ שהיא מחוץ להשראת השכינה (רש"י י"ט), ובהרגישם בזה התאוששו וביקשו לקבוע לעצמם ולדורותם סימן נצחי שיקשר אותם עם ארץ ישראל, כי חששו שמא בניהם ודורותיהם יתרחקו מעם ה', גם חששו שבני ישראל ירחיקום, כמ"ש שם מחר יאמרו בניכם לבנינו מה לכם ולה' אלהי ישראל, אין לכם חלק בה' והשביתו בניכם את בנינו לבלתי ירא את ה' עי"ש.	5664
וכדי שיתברר לכלל ישראל שרגש ההתרחקות הוא שעורר אותם לחיזוק, נשבעו על זאת בכל גילויי ה' שבבריאיה, ויענו בני ראובן ובני גד וחצי שבט המנשי, אל אלהים ה' אל אלהים ה' הוא יודע וישראל הוא ידע אם במרד ובמעל בה' ופי' שם (בילקוט), מה ראו בני גד ובני ראובן להזכיר ג' שמות הללו ב' פעמים? אל אלהים ה' שבהם ברא אלהים העולם, שנאמר אל אלהים ה' דבר ויקרא ארץ, אל אלהים ה' שבהם נתנה תורה לישראל כי אנוכי ה' אלהיך אל קנא, כנגד שלוש מדות שבהם נברא העולם בחכמה ובתבונה ובדעת, שנאמר ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה ובדעתו תהומות נבקעו.	5665
נמצא שנשבעו בני גד ובני ראובן בכל השמות הקדושים האלה, שהם כל אופני הגילויים שבהם מתגלה השם בעולם, כדי לברר שלא במרד ובמעל עשו את המזבח, עד כדי כך הוצרכו לחזק את דבריהם, לאות כמה קשה הוא להנצל מכשלון ואפילו אחר התעוררות של תשובה, אם אך מתקרבים לדיקות בעוה"ז, כל כך מסוכנת היא ההתקרבות לעוה"ז ואפילו לגדולי גדולים, ואם כך היא הסכנה גם אחרי מחשבת תשובה כל שכן בלתי, אין לנו אלא להתחזק ולהדבק בתורה וביראת שמים, ולפנות אל השי"ת בתפילה ולסייעתא דשמיא שאינה חוזרת ריקם. (מכתב מאליהו ח"ב עמ' 258).	5666
	5667
	5668
	5669
	5670
	5671
	5672
	5673
	5674
	5675
	5676
	5677
	5678
	5679
	5680
	5681
	5682
	5683
	5684
	5685
	5686
	5687
	5688
	5689
	5690
	5691
	5692
	5693
	5694
	5695
	5696
	5697
	5698
	5699
	5700
	5701
	5702
	5703
	5704
	5705
	5706

מאמר תקט

ואם לא תעשון כן הנה חטאתם לה' ודעו חטאתכם (במדבר ל"ב כ"ג).

כתב בספר ערבי נחל ריש פרשת ויקהל, שכמה מיני רוחניות ניתנו באדם בתחילת יצירתו, והם בו בכוח ולא בפועל ובידו להטותם לכל מקום שירצה, אם מהפך חלק אחד מהם לקדושה נברא מזה מלאך קדוש, שהוא החלק מנשמתו שיצא לפועל, ומיד הוא פורח למעלה, ואם לא נעשה מזה חלק מן הסיטרא אחרא ח"ו, וכל זמן שהנשמה מלובשת תוך הגוף אין האדם מרגיש זאת, אבל אחרי פטירתו, במקום שהניח כל ימיו את חלקי נשמתו שם ימצאם עכ"ד בקיצור.	5707 5708 5709 5710 5711
כל זמן שהנשמה בגוף אורה מכוסה ע"י הגוף והיא נסתרה מעצמה, רק חלקים קטנים מאורה מתגלים בזה אחר זה, כי בכל רגע מתגלה חלק אחר ומיד נכסה שוב, זהו הנקרא אצלנו רגע ההווה, הציור לזה אור גדול המכוסה במכסה כדורי, ובמכסה יש רק חלון אחד פתוח והמכסה מסתובב, ובכל מקום שמגיע החלון מגלה קצת מן האור, אבל מיד מכסה שוב ומגלהו במקום אחר, כך היא צורת חיינו בעוה"ז, דבר זה הוא מעיקרי ההסתר של העוה"ז, והוא המאפשר את הבחירה, כי אם היו העבר והעתיד מגולים לאדם בכל שעה בשלמות היה החטא בלתי אפשרי, רק בהיות העבר רק בזכרון, והעתיד לגמרי מכוסה, לב האדם מלאו לעשות רע.	5712 5713 5714 5715 5716 5717 5718
הסתר זה אינו קיים קודם שתכנס הנשמה לעולם הבחירה, גם בירחי העיבור ידיעת הנשמה מתפשטת בכל העולם כאמרם ז"ל (נדה ל'): צופה ומביט מסוף העולם ועד סופו, בעולם הבחירה כל זה בהסתר, וכל חלק מהנשמה מתנוצץ ויוצא מהכוח אל הפועל בזה אחר זה, כי כך סידר השי"ת בבריאה, שתהיה לאדם בכל רגע הזדמנות חדשה להידבק בנשמתו ולבחור בטוב או להיפך ח"ו, לאחר שכבר עברו כל רגעי הגילויים שהוקבעו לו והאדם נפטר מן העולם, אז חוזרת אליו ראייה שלמה והוא רואה כל חלקי נשמתו ומה נעשה מהם.	5719 5720 5721 5722 5723 5724
אם נמצא שרוב רגעיו היו קדושים, אז מהותו קדושה כפולה ומכופלת על מספר התנוצצויות נשמתו משך כל ימי חייו, ואם ההיפך, להיפך ח"ו, וימצא אורה כהה ונדעך ולבוש נשמתו קרעים קרעים, וטומאתו כפולה ומכופלת, יש להתבונן, מה יגדל התענוג בראות האדם עצמו קדוש בקדושה מכופלת מכל רגעי חייו, ומאיך כמה גדול צערו אם ימצא עצמו טמא בטומאה כפולה כזו, וזהו גדר גן עדן וגיהנם שכר ועונש לעוה"ב.	5725 5726 5727 5728 5729
הבה נתבונן בענין גדול זה עוד יותר בעומק, על פי ציורי החוש שלנו בעוה"ז, אנו מבחינים שכל רגע לאחר שעבר הרי הוא מת, ההווה חי ורגע העתיד עומד להיוולד, על פי מבט זה אנו מאמינים שאחר פרידתנו מגופנו, כשכל היותנו בעוה"ז יהיה רק בעבר, נגיע למקום אחר וזמן אחר, ושם בעולם ההוא יהיה שכר או עונש עבור מעשינו בעבר, ושוב נאמין על פי דעת התורה הקדושה, שלאחר זמן מסויים בעולם ההוא נשוב לעולם הגופני ונתחבר אל גופנו, והיינו תחיית המתים.	5730 5731 5732 5733 5734
הבה נסתכל על הענין במבט אחר על פי ההבחנה הרוחנית, אז נמצא תמונה לגמרי אחרת, העבר והעתיד אחד הם עם ההווה, אלא שע"י היותנו בגוף מסתתרים מראיינו העבר והעתיד, כי נראה את המציאות אך לחלקים דקים מאד, וסדר ראיותנו נקרא עבר הווה ועתיד, כל גדר השגתנו בזמן ומקום מושרש במסגרת זו של סדר ראיות, במבט העליון אין זמן ולא מקום, גם לא מיתת רגע ולא לידת רגע, אלא שכך מצוייר לנו בדמיונו ע"י כוח הגוף המסתיר את הכל, חוץ מן החלקים הקטנים הנגלים לנו בזה אחר זה.	5735 5736 5737 5738 5739
גם מה שאנו קוראים מיתה, פרידתנו מהגוף אינה אלא הסרת הסתר הגוף, ועל ידה אנו מגיעים להבחנה אחדותית, שכל חיינו כהויה אחת ממש, אז נמצא שלא באנו בהיפרדנו מהגוף, מהעוה"ז אל עולם אחר שהוא כעין העוה"ז, אלא שיש בו בחינת מקום וזמן שונות מאשר העוה"ז, לא באנו אל מקום אחר כלל, אלא השגתנו היא שנשתנתה, אנו מה שהיינו, אלא שאנו מוצאים את עצמנו בלי הסתר הגוף שצמצם את ראייתנו לראייה חלקית, לפי זה מה שהורגלנו לקרוא מיתה היא באמת התחדשות החיים, ונמצא ששבנו אל כל העבר שלנו בהיותו מקובץ יחד, והוא הווייתנו, והווייה זו היא כמו שאנחנו עיצבנו אותה בהיותנו בעולם העבודה.	5740 5741 5742 5743 5744 5745 5746
אחר המות אנו נמצאים בתוך העבר שלנו, אם התדבקנו בהיותנו בעולם בתורה ומצוות, נמצא את הווייתנו השלמה כשהיא דבוקה ומחוברת לתורה ומצוות ולגותן התורה ב"ה, לא כבעבר אלא בהווה ממש, וכן בעבירות ח"ו, נרגיש ממש כי בה בשעה אנו עושים את העבירה או המצוה, וכבר יש לנו ידיעת האמת לדעת מה הן מצוות ועבירות, וזהו גדר שכר ועונש, כי עונש זה וחרטה ויסורין אלו אין גרוע מהם, וזהו מה שכתוב ודעו חטאתכם אשר תמצא אתכם.	5747 5748 5749 5750 5751
מכאן התערורות נוראה, כי בכל רגע שומה עלינו להתבונן מה אנו עושים מרגע זה, כי שוב נשוב אליו ממש, וכמה עלינו להשתדל שנמצא בו עונש ולא יסורין וחרטה, בסור הסתר הגוף אל נמצא ח"ו כי כל ימינו בהבל עסקנו, רק בהכנות מלא דבר אל לא דבר, בהתבטל בחינות עבר ועתיד נמצא כי ההווייה האמיתית שלנו אינה אלא העמל של רוחניות, אוי ואבוי לנו אשר כ"כ הרבה מעצמותנו אנו מטביעים בים הדמיון. (מכתב מאליהו ח"ד עמ' 110).	5752 5753 5754 5755 5756

	5757
מאמר תקי	5758
ויאמר בני גד ובני ראובן עבדיך יעשו כאשר אדוני מצוה (במדבר ל"ב כ"ה).	5759
ואיתא בבעה"ט, היה לו לומר ויאמרו בני גד ובני ראובן, אלא הגדול שבהם דיבר בשביל כולם, וכן	5760
פירש"י כולם כאיש אחד, ובשפתי חכמים למה כתיב ויאמר לשון יחיד, ובני גד ובני ראובן לשון רבים,	5761
הוא אומר שאחד מדבר בשם כולם, כולם מتركזים ומאוחדים ברצון אחד, שכן האחד מדבר בשביל כולם,	5762
בדיבוריו ובכוונותיו של האחד נכללים כולם, האחד מבטא את מה שצפון בלב כל אנשי השבט, כי רצון	5763
אחד ותשוקה אחת מאחדים את כולם כאיש אחד, ואין צורך לשאול אצל כל יחיד רצונו ושאיפתו.	5764
במעמד הר סיני אמרו כולם נעשה, ואחרי שכתב משה את כל דברי ה', ואחרי שלקח משה את ספר הברית	5765
ויקרא באזני העם, ויאמרו כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע, שואל הגר"ד סולובייצ'יק זצ"ל, איך ענו	5766
כולם בלשון רבים נעשה ונשמע, צריכים לומר אעשה ואשמע בלשון יחיד, איזו אחריות הוא לוקח על	5767
עצמו עבור חבירו וזולתו, מנין הוא בטוח שאחרים ג"כ יסכימו לקבל על עצמם כל מה שניתן להם בסיני?	5768
על סמך מה צעקו נעשה ונשמע בלשון רבים, שגם רבים וגם כולם יעשו וישמעו?	5769
אלא שכ"כ העריכו את ערך התורה והמצוות, שהיא חיותו של אדם הפרטי וקיומו של עם ישראל, ובלתי	5770
התורה הוא מועמד להירוס החיים ומנוחתו ושלוותו, שהמדות הרעות מוציאות את האדם מן העולם, קיבלו	5771
בהר סיני הכרה זו כ"כ, שהיו בטוחים שגם אחרים רוצים לחיות חיי מנוחה, ומי אינו רוצה לחיות ולהיות	5772
שמה בחיים, אשר על כן היו בטוחים שגם כולם רוצים לקבל התורה, וכולם צועקים ואומרים נעשה	5773
ונשמע.	5774
והמשיל למה"ד, לאלו הנהגים המסיעים בני אדם מעיר לעיר וממקום למקום, כדי להביאם אל מקום חפצם	5775
לתכלית מסחרם, והנהגים מתפרנסים מזה, אבל כאשר התקלקלו הדרכים והם צריכים לעבור דרך יערות	5776
ומדבריות, שם ישנה סכנה להיתקל בשודדים ומחבלים שונים ששורצים על הדרכים, ובגלל סכנת החיים	5777
הנהגים מסרבים לצאת להסיע אותם, אף שהם מפסידים פרנסה.	5778
וכאשר שואלים הסוחרים על חבריהם אם הם יסעו, הוא עונה ומשיב בתוקף שבדאי גם הם לא יסעו ולא	5779
יקבלו על עצמם סכנה זו, כי גם הם רוצים לחיות, והוא בטוח מאה אחוזים על חבריהם שיאמרו לא, כן	5780
היה גם במעמד הר סיני שאמרו כל אחד נעשה ונשמע גם בעבור אחרים, חבירו ושכנו ומכירו, שבטוח היה	5781
שגם הוא רוצה לבחור בחיים המבטיחים את עוה"ז ועוה"ב, ואמרו בלשון רבים בשביל כולם נעשה	5782
ונשמע. (מעייני החיים).	5783
	5784
מאמר תקיא	5785
ויתן להם משה לבני גד ולבני ראובן ולחצי שבט מנשה בן יוסף את ממלכת סיחון מלך האמורי (במדבר	5786
ל"ב ל"ג).	5787
בני מנשה לא שאלו להם בארץ סיחון ועוג, רק בני ראובן וגד שאלו, אלא ע"י שאביהם גרם לשבטים	5788
שקרעו בגדיהם במעשה הגביע, נתנו לו נחלתו בשני עברי הירדן (חזקוני שם), פירוש זה מפתיע, שכן	5789
במה אשם מנשה, והלא קיים מצוות כיבוד אביו יוסף הצדיק שהיה גם רבו, לא מעצמו יזם את המעשה	5790
אלא רק שליח היה, בכל זאת כיון שגרם צער לשבטי יה והביא לקריעת שמלותם, נענש שגם נחלתו	5791
נקרעה.	5792
מכאן נראה כמה תקיפה יד ה' על האדם שאם הוא גרם רע לחברו, אפילו אם הגרמא היתה בתוקף מצוה	5793
רבה וגדולה כמו כיבוד אביו וכבוד רבו, ואפילו אם הכוונה לא היתה לצער, בשמים מודדים לו כמדתו	5794
וכמעשהו, וכל שכן שאם האדם מצער את חבירו וזולתו, אף ע"י עשיית מצוה, וכל שכן אם הוא מצער	5795
שלא במקום מצוה, ובוודאי אם אינו הגורם בלבד אלא שהוא הראש והראשון שמביא לצער, עד כמה יגיע	5796
עונשו ולמעלה מזה אם אדם גורם צער לעבדי ה' וחושבי שמו.	5797
על האדם תמיד לחשוש ולבדוק את עצמו אם אינו נהנה מצער חבירו, כי עלול הוא לקיים מצוה ולהביא	5798
על עצמו שכר ועונש כאחד, כי באותה המצוה יש גם עבירה, ואם מעשה המצוה קשור בצער שנגרם	5799
לחבירו, הרי יש לחשוש שמא נהנה מן הצער הזה, ואז ודאי וברור הוא שייענש מן השמים.	5800
מספרים כי בזמן הרמב"ן היה יהודי אחד מלשין, ודינו של אדם זה שמורידין אותו ולא מעלין, צוה	5801
הרמב"ן לשים עין עליו בעת שהוא יורד לנהר לרחוץ ואז לאבדו כדין שעושיין למלשין, שליחו של	5802
הרמב"ן עשה כמעשה הזה, אך מיד לאחר מכן הוא מת, וכאשר שאלו בפליאה להרמב"ן על מה ולמה מת	5803
האיש ההוא, שהרי עשה כשליחותו וזה מדין תורה, והשיב כי אולי נהנה בשעת מעשה כשהמית את	5804
המלשין, ומכיוון שנתערב בו איזה שמץ של הנאת נקמה אין זו מצוה ונידון בשמי מרום כרוצח.	5805

במקלל שהוציא והו מחוץ למחנה לסקלו נאמר, וירגמו אותו אבן כאשר צוה ה' את משה (אמור כ"ד), ומה	5806
זה כאשר צוה ה' ? אמר הספורנו, שלא רגמוהו מפני שנאה על שהיה גר ושהתגרה באזרח, אבל עשו	5807
לבלתי סור מן המצוה, וגם הרמב"ן ז"ל פי' שעשו בני כן לשמור ולעשות כאשר צוה השם, לא לשנאת	5808
בן המצרי שנצה עם הישראלי אלא לבער הפגום מתוכם, והראב"ע אמר עה"פ בענין עיר הנידחת, ושרפת	5809
באש את כל העיר ואת שללה כליל לה' אלהיך, לה' אלהיך, בעבור כבוד השם תשרפנו באש.	5810
הספורנו מפרש בענין נביא השקר שנצטוו להרגו ולבער את הרע מקרבנו, ובו תדבקון שתהיה תכלית כל	5811
פעולתכם לעשות רצונו, ולא תהיה שנאתך על זה מסיבת איבה קודמת (ראה י"ג ה'), הזהירות היא הכרח	5812
אף בשעת המצוה ואף בפעולות חשובות ונעלות, יש להיזהר היטב שלא יצא מן הפעולה החיובית שום נזק	5813
וצער לזולת, ומכל שכן שלא לכוון לצער ולהזיק, ובוודאי ובוודאי שלא לעשות עבירה בכוונה ובמיד.	5814
ויאמר להם כה אמר ה', שימו איש חרבו על יריכו, והרגו איש את אחיו ואיש את רעהו ואיש את קרובו,	5815
ויעשו בני לוי כדבר משה, ויפול מן העם כשלושת אלפי איש, ויאמר משה מלאו ידכם לה' כי איש בבנו	5816
ובאחיו, ולתת עליכם ברכה, ואמר משה קריבו קורבנכון על שפיכות דמא די בידיו, ויתכפר לכון קדם	5817
ה' ארום נגעתון גבר בבריה ובאחוי (תרגום יב"ע).	5818
למדין אנו מכאן, עד כמה יש לאדם להיזהר ולהקפיד על טהרת המחשבה, שלא להתדבק ולא ישאר בו	5819
איזה שהוא שמץ מאי נקיות המדות, שהרי כאן נצטוו ממש רבינו על מעשה זה של קנאות וביעור הרע	5820
ועקירת ע"ז, מ"מ צריכין כפרה על שפיכות דמים, שכן אולי הם נהנו מצד איזו מדה בלתי טהורה בשעה	5821
שעשו את המעשה. (אור חדש).	5822
H	5823
מסעי	5824
מאמר תקיב	5825
אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאותם (במדבר ל"ג א').	5826
התורה האריכה לפרט כל מסעות ישראל במדבר, וכתב הרמב"ן בשם הרמב"ם, הצורך להזכיר המסעים	5827
גדול מאד, כי הנסים והאותות הנעשות היו אמיתיות לכל רואיהם, אך בעתיד יהיו דברים בשמועה ויכובם	5828
השומע מאותות התורה ונפלאותיה העצומות, עמידת ישראל במדבר ארבעים שנה ומציאת המן בכל יום,	5829
והם מקומות רחוקים מן הישוב ואינן טבעיות לבני אדם, וכאשר ידע הבורא יתברך כי יעבור על אלה	5830
האותות מה שיעבור על דברי הימים, לא יאמינו בהם השומעים ויחשבו כי עמידתם במדבר הזה היה קרוב	5831
מן הישוב, ע"כ הרחיק מלבות בני האדם המחשבות האלה, והיזק האותות כולם בזכרון המסעות, כדי	5832
שיראו אותם הדורות הבאים וידעו האותות הגדולות, איך עמדו בני אדם במקומות ההם ארבעים שנה.	5833
הדברים מופלאים, תורה הקדושה שמייקרת כל אות וכל מילה, השרץ מגופי תורה וילפינו ליה מריבוי,	5834
ואילו כאן מאריכה תורה כ"כ בפרטי כל המסעות כמה וכמה עמודים, והכל שלא יבוא אדם טועה ויאמר	5835
שלא היו נסים כלל במדבר, אלא היו קרובים למקומות ישוב, וכי יתכן שיבוא אדם ויאמר שלא הוציאנו	5836
כלל ממצרים, והרי כל העולם כולו מעיד שהיינו במצרים בבית עבדים ויצאנו והלכנו במדבר, וזה יסוד	5837
האמונה בקבלת אבות המעידים ואומרים, שהיינו מ' שנה במדבר ונתפרנסנו במן ובשליו ובבאר.	5838
יסוד הדברים שלמדנו כאן, לידע ולהבין כמה מוכרחת האמונה לאדם, אמונה היא חיי האדם פשוטו	5839
כמשמעו, ותכלית האמונה להביא ליראה ופירושה של אמונה היינו אמונה תמימה ללא הרהור ופקפוק	5840
כלל, וכל זמן שאין האדם חוזר ומשגן לעצמו כפשוטו יסודות ועיקרי האמונה, לא תיקבע האמונה בלבנו,	5841
שאמונה פירושה והשבות אל לבבך, וכל שלא הגיע למדרגה זו אינו מכלל המאמינים, ולכן דור המדבר	5842
שראו בעיניהם ממש זכו להגיע לאמונה.	5843
אולם אנו שלא ראינו בעינינו, חייבים לצייר בנפשנו ציורים שונים מקבלת אבות עד שיושרש הדבר עמוק	5844
בנפשנו, וכל פרט ופרט שע"ז יוכל להשריש בקרבו אמונה מחובתו לעסוק בזה, ולכך חייבים אנו לעסוק	5845
ולחזור ולעסוק בעניני יציאת מצרים ובענין מסעי ישראל במדבר וכדומה, ומשום כך האריכה תורה כ"כ	5846
בפרטי המסעות להוציא מיד כל טועה, שלא יוכל לעלות אף מחשבת כפירה והרהור כלל, שכיון שהאמונה	5847
הכרחית לחיי האדם, האריכה התורה לאין שיעור.	5848
אל לנו להסתפק בפשוטם של דברים, בידיעתנו שהיינו ארבעים שנה במדבר, אלא חייבים אנו לצייר	5849
בנפשנו היאך היה נראה המדבר, ואיתא בחז"ל (שמו"ר כ"ד), מדבר שור הוא מדבר כוב, אמרו עליו על	5850
מדבר כוב שהוא שמונה מאות פרסה מלא נחשים ועקרבים, ארץ לא עבר שם איש ולא ישב בה אדם, ר'	5851
אבא השיח לפני רבינו, פעם אחת עבר אדם במדבר זה וראה נחש ישן והיה כקורת בית הבד, ומרוב פחד	5852
וחרדה נשר שערו והיו קוראים לו מרוטה, והוא שאמר משה המוליכך במדבר הגדול והנורא, ולא עוד	5853
אלא שהיו הנחשים והשרפים רובצים בפניהם כדי שלא יתבהלו ישראל מהם, וכל זאת הודיעונו חז"ל כדי	5854
שנצייר לעצמנו נס המדבר.	5855

איתא בחז"ל פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון, שנותן לכל אחד רצונו שהוא מבקש, ואם אתה תמה על הדבר הזה, ראה מה שעשה לישראל שהוריד להם את המן שהיו בו כל מיני מטעמים, וכל אחד מישראל טועם כל מה שהוא רוצה, והיינו דכתוב לא חסרת בה דבר, וברש"י שהיה מתאוה לאכול דבר והיה אומר בפיו, אילולא פיטמין היה לי לאכול, נעשה בפיו בטעם הפיטמין, אמר ר' אבא אף דיבור לא היה צריך לומר, אלא כיון שעלה במחשבתו מיד נעשה בטעם הפיטמין (שמו"ר כ"ה ג'), כל הדברים האלו חייב לצייר בנפשו כדי שלא תעלה בלבו מחשבה קלה של כפירה, כי חובת האמונה להיות הכל חוש ממש, ולכן חוייבנו לאכול לחם משנה בשבת, כדי להשריש את נס המן אצלנו.	5856 5857 5858 5859 5860 5861 5862
איתא בחז"ל (יומא ע"ו), נס המן ראתה כל הבריאה כולה, מן שירד להם לישראל היה מתגבר ועולה עד שרואים אותו כל מלכי מזרח ומערב, וכנאמר תערוך לפני שולחן נגד צוררי, ולא עוד אלא שהקב"ה צוה למשה קח צנצנת אחת ותן שמה מלוא העומר מן והנח אותה לפני ה' למשמרת לדורותיכם למען יראו את הלחם, ואיתא שירמיהו הוציא צנצנת המן והראה לישראל היאך הזין הקב"ה את ישראל במדבר, מעתה כמה פשוט לראות שהתורה דורשת מאתנו אמונה בגדר חוש, ולכן נתן את צנצנת המן למשמרת שיראו כולם בעיניהם את נסי המן, ובעת שהאמונה איננה חושית הוא קרוב לכוחי ועוצם ידי ח"ו.	5863 5864 5865 5866 5867 5868
איתא בגמ' (יומא ע"ו), שאלו תלמידיו לרשב"י מפני מה לא היה יורד להם לישראל מן פעם אחת בשנה, אמר להם אמשול לכם מלה"ד למלך בשר ודם שהיה לו בן, וקבע לו פרנסתו פעם אחת בשנה והיה מקבל פני אביו פעם אחת בשנה, אמר המלך אקבע לו פרנסתו בכל יום ויום, ראוי לו שיקבל פני אביו כל יום, אף כן ישראל מי שיש לו ד' וה' בנים היה דואג שמא למחר לא ירד המן, ונמצא כל ישראל מכוונין לבם לשמים.	5869 5870 5871 5872 5873
כלל ישראל שהיו במדבר וראו את הקב"ה בחוש בכל שעה ושעה, מ"מ הוצרכו שירד להם מן בכל יום כדי שלא יהיו בטוחים במזונותיהם ליום המחר, ויבקשו בכל יום מאת השי"ת שימציא להם מן למחר, שיתכן וישכח האדם את הקב"ה אף בשעה שנמצא במדבר, שכיון שהכל מזומן לו אינו צריך לבקשה, ולכן דרוש כל יום התעוררות מחודשת, ונתן הקב"ה מן בכל יום כדי שיתעוררו כל יום מחדש, עאכ"ל אנו במצבנו שהנהגה נסתר ואיננו רואים את כבודו ית' בחוש, ודאי שיתכן ותיגבר השכחה עלינו.	5874 5875 5876 5877
ולכן הוצרכנו להתעוררות ולהתחזקות מחודשת בכל שעה, ומפני זה ציוה הקב"ה את ישראל לעמוד בתפילה ג' פעמים ביום, כדי שנרגיש כל הזמן שאנו צריכים לבקש מחדש מאת הקב"ה, ובעת שלא נתחזק כל שעה יתגברו כוחות הגשמיים עלינו, ונשכח את השי"ת ונדאג ליום מחר, כן כל מצוות התורה הוא בענין זה, כדי שנעמוד תמיד עם השי"ת ואז לא נשכח את הקב"ה ונזכה לאמונה השלמה. (אור יחזקאל ח"ג מא' ר"א).	5878 5879 5880 5881 5882 5883
מאמר תקיג	5884 5885
אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאותם (במדבר ל"ג א').	5886
התורה חתומה ניתנה וכולה כללים, והררי הלכות תלויים בה בשערה, עד שאפילו הלכות שבת החמורות שבתורה, תלויים אך בגזרה שוה ממלאכת המשכן, וכאן האריכה כ"כ בפרשת מסעי ישראל במדבר, והדבר מתמיה וכבר עמדו על זה רבותינו ז"ל במד"ר (ריש פ' מסעי), יעקב דוד ומשה ברחו מפני שונאיהם, מה כתיב ביעקב ויברח יעקב, וכן במשה ויברח משה, וכן בדוד ודוד ברח וימלט, וכה"א (ישעיה כ"ו) לך עמי בא בחדריך, כלומר גם עם ישראל, ההצלה היא לברוח ולהחבא.	5887 5888 5889 5890 5891
אמר להם הקב"ה לישראל, כל גדולי עולם יראו וברחו מן שונאיהם, כל אותן מ' שנה שעשיתם במדבר לא הנחתי אתכם לברוח, אלא הייתי מפיל שונאיכם לפניכם במה שהייתי עמכם, לכך אמר הקב"ה למשה, כתוב את מסעות שנסעו ישראל במדבר, כדי שיהיו יודעים מהנסים שעשיתי להם, משל למלך שהיה בנו חולה והוליכו למקום אחר לרפאותו, כשחזרו התחיל אביו מונה כל המסעות ואומר, כאן ישבנו, כאן חששת את ראשך, כך א"ל הקב"ה למשה מנה להם כל המקומות לכך נאמר אלה מסעי ע"כ.	5892 5893 5894 5895 5896
חז"ל באו ללמדנו שפרשת המסעות על שני דברים היא באה, האחד לפרסם אהבת הקב"ה לישראל, ונפלאות השגחתו עליהם כל השנים שעשו במדבר, מה שלא זכו כל גדולי עולם שהם הוצרכו לברוח כדי להנצל משונאיהם, ודור המדבר שמר עליהם הקב"ה כבבת עינו, והשני גילוי אהבתם שנתפרסמה ע"י הליכתם במדבר, ואהבה זו זכורה היא להקב"ה וכמ"ש זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה, והיא מן הזכרונות שאנו מזכירים לפניו ביום הזכרון לזכות על ידו בדין.	5897 5898 5899 5900 5901
אך לא רק מה שאירע לאבותינו באה התורה ללמדנו, אלא שמהם התחילה האהבה הזו, והיא נמשכת והולכת, כי מעת מתן תורה אנו כבנים למקום והיינו לסגולתו, וגם אנחנו בעיני המקום כמשל המלך ובנו שהוא מונה כל מסעותיו, וכן כתיב מה' מצעדי גבר ואדם מה יבין דרכו, ולמדו חז"ל (חולין ז'): מן המקרא הזה, שאין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה.	5902 5903 5904 5905

בא וראה כמה חביב האדם בעיני המקום, כי על כל נקיפת אצבע מכריזין מלמעלה, שאותו אדם באותו מקום ובאותה שעה נקף אצבעו, וזה עולה אפילו על משל המלך, כי גם המלך בכיפה לא יעלה על דעתו להכריז במדינתו אם נקף אצבעו או אצבע של בנו, ואלמלא היה עושה כן היה נראה בעיני בני המדינה כמשתולל, אבל הקב"ה לישראל אינו כן, אלא הוא מכריז בעולמות העליונים כי יקרה לו מאורע של נקיפת אצבע.	5906 5907 5908 5909 5910
ואם האדם ישים זה אל לבו, יכיר כי טועה הוא במחשבתו, שנדמה לו כי אוהב הוא את עצמו, ואין הדבר כן, כי אין לך אדם שמתוך אהבתו לעצמו יתפנק כ"כ שיראה בנקיפת אצבעו כמאורע הראוי להכריז עליו, וא"כ צריך הוא לעטות בושה על מחשבותיו שהוא הדואג לעצמו, עד כמה שירבה באהבת עצמו, לא יגיע עדיין לראשיתה של אהבה שהקב"ה אוהבו, ולכן אם יבין זאת ישליך על ה' יהבו והוא יכלכלו, והיינו סיפא דקרא ואדם מה יבין דרכו, אם ילמד היטב את הלימוד מה' מצעדי גבר, יכיר כי הוא אינו מבין דרכו כלל ורק מה' יספור צעדיו.	5911 5912 5913 5914 5915 5916
אבל הכתוב בתהלים מה' מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ, ענין אחר הוא, שבא ללמדנו ערך המאורע עצמו, והכתוב במשלי מלמדנו את הערך של בעל המאורע וחביבותו בעיני המקום, היינו שהמלה כוננו היא המבארת את ענין וערך המאורע, כן מצינו שנאמר כוננו על המעשה הגדול ביותר, והוא מעשה המקדש וכמ"ש מקדש ה' כוננו ידיך, וכן התחנן מרע"ה ויהי נועם ה' אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו, שאמרו ז"ל שזו היתה תפילתו של משה רבינו בשעת חנוכת המשכן (רש"י פקודי). כינון הוא מעשה נעלה ביותר, וכינון כזה הוא זה שנאמר מה' מצעדי גבר כוננו, כי יש מצעד גבר כזה שאינו רק מאורע אישי, אלא הוא מאורע עולמי, וזה בשעה שהקב"ה יחפוץ את דרכו, ורואה בה מילוי חפצו ורצונו, וזהו סיפא דקרא ודרכו יחפץ, כלומר לפיכך מה' מצעד גבר כוננו לתכלית נעלה ונשגב, מפני שדרכו יחפץ, כי בדרכו של האדם מתקיים חפץ ה', וא"כ הרי נעלמים מהאדם שני הערכים גם יחד, בין ערך עצמו וחביבותו בעיני המקום, ובין ערך המעשים שלו, כי יש שבמצעדי גבר שלו יש ערך של מאורע עולמי ולא רק ערך אישי. (דליות יחזקאל).	5917 5918 5919 5920 5921 5922 5923 5924 5925 5926 5927 5928
מאמר תקיד	5929
אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאותם (במדבר ל"ג א').	5930
למה זכו ליכתב בתורה כל המסעות הללו, על אשר קיבלו את ישראל ועתיד הקב"ה ליתן שכרן, דכתיב ישושים מדבר וציה ותגל ערבה ותפרח כחבצלת, פרוח תפרח ותגל, ומה מדבר על שקיבל ישראל כך, המקבל תלמידי חכמים בתוך ביתו עאכ"כ (במד"ר כ"ג ג'), אף שהמקומות האלו הם דומם, וכל מה שקיבלו את ישראל לא תלוי היה ברצונם או שלא ברצונם אלא בגזירת המקום ברוך הוא, מכל מקום זקף הקב"ה זאת לזכותם ועתיד ליתן להם שכר, ולכן הונצחו להכתב בתורה לנצח, עאכ"כ אדם בעל בחירה המקבל בני אדם בתוך ביתו בפנים יפות, כל שכן אם יודע להעריך ולקבל כיאות פניהם של תלמידי חכמים, שהוא וביתו יונצחו בתורה הנצחית.	5931 5932 5933 5934 5935 5936 5937
הדגלים במדבר לפי הסדר (במד"ר ב' ט'), שבת דן בצפון משם החושך יוצא לעולם, וכנגדן שבת דן, למה? שהוא החשיך את העולם בעבודה זרה שעשה ירבעם שני עגלי זהב, ועבודה זרה חושך הוא, ולכאורה הלא ירבעם בן נבט יצא משבת אפרים ולא משבת דן, ולמה אם כן יוחס אחרי שבת דן? אלא שירבעם היה מחפש מקום איפה להעמיד את העגלים, הוא פנה לכל השבטים וכולם סירבו להעמיד את העגלים בתחומם, ולא קיבלו ממנו אלא שבת דן, שנא' (מ"א י"ב) ויועץ המלך ויעשה שני עגלי זהב, ואת האחד בדן, ולכן צוה הקב"ה שיחנה דן בצפון.	5938 5939 5940 5941 5942 5943
ויעקב נסע סכותה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכות, על כן קרא שם המקום סכות ופי' האוה"ח הק', וטעם קריאת שמה סכותה? בשביל שלמקנהו עשה סכות, וכי בשביל שעשה שם סוכה יקרא למקום כן? אולי כי עשה דבר חדש בחמלתו על המקנה, מה שלא עשה כן אדם קודם שיכין סוכה לבהמות, ולשינוי חדש קרא המקום עליו.	5944 5945 5946 5947
יעקב אבינו איש האלהים, לבו פועם בחסד וברחמים, ויש בו מדה כפולה ומשולשת של רחמים שבאה לו מאביו ומזקנו גם יחד, יש בו רחמים מאברהם זקנו, ויש בו דין מאביו יצחק, והוא עצמו אמת תתן אמת ליעקב, רחמי יעקב היו מקיפים מגדול ועד קטן לכל יצורי הבריאה, גם לבהמות וחיות יער, וכך התעוררה חמלתו על המקנה ועל הבהמות, עשה סכות ובנה בית לא רק לו וילידיו אלא גם לבהמות, כדי להגן עליהם מרעמים וסופות גשם וקור או מהחמה, עד כדי כך הגיעה חמלתו, והכתוב מספר כי כאשר שלח יעקב את יוסף לדעת את שלום אחיו, לא שכח גם להזכיר את שלום הצאן, וחז"ל אומרים, את שלום אחיך ניחא אלא מאי ואת שלום הצאן, הדא דאמר שאדם צריך לשאול בשלום דבר שיש ביה הנייה ממנו (מד"ר וישב פ"ד ג').	5948 5949 5950 5951 5952 5953 5954 5955

יעקב עשה חשבון עם לבן, זה עשרים שנה אנכי עמך, רחליך ועזיך לא שכלו, טרפה לא הבאתי לך, אנכי	5956
אחטנה מידי תבקשנה, אמרו חז"ל אני הייתי חוטא על הארי, שכך גזר הקב"ה לארי שיהיה טורף ואוכל	5957
מצאנו של לבן בכל יום, ומיום שיעקב רועה צאנו לא אכל הארי ממנו כלום (מד"ר ויצא ע"ד ז'), חמלת	5958
יעקב מגעת לכל הברואים, ומקומות שבהם נתגלתה חמלתו ונתגלה בתורה. (מעייני החיים).	5959
	5960
מאמר תקטו	5961
אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאותם (במדבר ל"ג א').	5962
כתב הרמב"ן מה טעם להביא בפרטות כל מסעות בני ישראל במדבר, והביא דברי הרמב"ם בספר המורה	5963
וז"ל, הצורך להזכיר המסעים גדול מאד, כי הנסים והאותות הנעשות היו אמיתיות לכל רואיהם, וכנאמר	5964
אשר עין בעין נראה ה' שראו הכל חוש בעיניהם, כי זה ענין הנס שבעת שאדם רואה אותות ומופתים	5965
שהוא היפך הטבע, הרי רואה שיש מחדש לבריאה ואין מציאות לטבע כלל, ולכן יכול לעשות נס ולשנות	5966
הכל כפי שיעלה ברצונו ית', אך בעתיד יהיו דברים בשמועה, ויזכוב השומע מאותות התורה ונפלאותיה	5967
העצומות, שבטבע האדם לזכב השמועות ולא להאמין להם, ומבקש עצות והתחכמויות כדי לסתור את	5968
השמועות, ואף אלו שאינם סותרים הדברים מ"מ אין הענין מיושב בלבבם.	5969
ומוסיף הרמב"ם להזכיר עמידת ישראל במדבר ארבעים שנה, והנה כאשר נתבונן בזה לבד נראה נפלאות	5970
גדולות לאין שיעור, עם שלם של מליוני אנשים ובעלי חיים לאין שיעור, היו במשך ארבעים שנה במדבר	5971
מקום שמם ללא צומח, וראו הכל בחוש כי ה' מתהלך בקרב מחניך, כי איך יכלו להתקיים במקום שלא	5972
עבר בו איש ולא ישב בו אדם, ובאותו המקום שאינו מסוגל כלל לקיום אנשים, התקיימו בני ישראל	5973
במשך ארבעים שנה שעליה נאמר לא חסרת דבר, חיים נוחים היו לישראל במדבר, מטות נוחות כמטות	5974
של זהב, וכן אמרו חז"ל דומה היתה נסיעת ישראל במדבר לנסיעת מלך במרכבתו מתוך מנוחה ושלוה,	5975
וכל זה נס גלוי ממש.	5976
ומציאת המן בכל יום מזון שמלאכי השרת אוכלים, שהוא מאכל רוחני, והם רחוקים מן הישוב, לא מקום	5977
זרע תאנה וגפן ורמון, וכל אלה מעשה נסים נראות לעין, וכאשר ידע הבורא ית' כי יעבור על אלה	5978
האותות מה שיעבור על דברי הימים, ויחשבו כי עמידתם במדבר היה קרוב מן הישוב מקום אשר בני אדם	5979
שם, כמו המדברות אשר ישכנו בהם בני ערב היום, ע"כ הרחיק מלבנות בני האדם המחשבות האלו, וחיזק	5980
האותות כולם בזכרון המסעות, כדי שיראו אותם הדורות הבאים וידעו האותות הגדולות, איך עמדו בני	5981
אדם במקומות האלו ארבעים שנה.	5982
ולכאורה עדיין צריך ביאור, היאך יעלה על דעת מכחיש כדברים האלו, והלא מפורש בתורה יציאת בני	5983
ישראל ממצרים ושהותם במדבר ארבעים שנה, ובקשת ישראל מזון לאכול ונתינת המן והשליו, וכל זה	5984
מבואר בתורה באריכות כמה וכמה פעמים, ומדוע חזרה תורה שנית לבאר כל פרטי המסעות שהיו	5985
במקומות רחוקים מן הישוב.	5986
ונראה מכאן יסוד גדול בהבנת ענין האמונה הנדרשת מאתנו, שהבורא ית"ש רוצה שתהא אמונתנו חוש	5987
ממש ולא ידיעה בעלמא, וכן נאמר לפני מתן תורה (שמות י"ט) אתם ראייתם את אשר עשיתי למצרים,	5988
ופירש"י לא במסורת היא בידכם ולא בדברים אני משגר לכם, ולא בעדים אני מעיד עליכם אלא אתם	5989
ראיתם, מבואר דהתורה תובעת מישראל שיהיה הכל כראיה ממש, והטעם לזה אינו משום דללא ראייה יש	5990
חסרון באמונה, אלא שתורה דורשת שלמות באמונה, לנו מחוסרי הבנה אין הבחנה בין מדרגות שונות	5991
באמונה, הכל נקראים בעינינו מאמינים, אך האמת היא שהמדרגות באמונה הם ללא תכלית.	5992
עוד לפני ביאת משה ואהרן לפרעה, נאמר בחז"ל (שמו"ר ג' י"ד), שבשעה שאמר משרע"ה להקב"ה והן	5993
לא יאמינו לי, אמר הקב"ה לשון הרע אתה דובר על בני, מאמינים בני מאמינים הם, חזינן שנקראו כבר אז	5994
למאמינים, מ"מ מצינו שלאחר קריעת ים סוף כתיב ויאמינו בה' ובמשה עבדו, שקריעת ים סוף הביאה את	5995
עם ישראל ליראה וזה הוביל לאמונה בה', משמע שכאלו ולפני זה עדיין לא נקראו שהאמינו בה'.	5996
בראשונה האמינו מכות המסורת שקיבלו שיבוא הגואל ויאמר פקוד פקדתי, אולם עדיין אין זה שלמות	5997
האמונה, ורק לאחר כל המעשים של יציאת מצרים, עשרת המכות וקריעת ים סוף נתחזקה האמונה, ועל	5998
זה נאמר וייראו ויאמינו, והדברים מתוקים כדבש, ומכוח הארה זו לבד אפשר להתחזק באמונה, שרק	5999
הקב"ה יכול לגלות לנו דברים כאלה, כיון שהקב"ה הוא בלא תכלית, והתורה ללא תכלית וכן האמונה	6000
יכולה להיות בלא תכלית, ולכן שייך מדרגות רבות באמונה.	6001
וכן נאמר (דברים ד') או הנסה אלוהים לקחת לו גוי מקרב גוי באותות ובמופתים ככל אשר עשה ה'	6002
אלוהיך לעיניך, ודוק בלשון לעיניך שהיא מעלת האמונה בעת שזה לעיניך ממש, אתה הראית לדעת כי ה'	6003
הוא האלוהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, ועיין ברש"י שפתח הקב"ה ז' רקיעים, וכשם שקרע את	6004
התחתונים כן קרע את העליונים והראם שהוא יחיד, ואע"ג שמעמד הר סיני היה שקט ודממה בעולם,	6005

6006	וכמבואר בחז"ל (שמות רבה כ"ט) צפור לא צייץ, מכל מקום אין זה מספיק, והוצרך השי"ת לקרוע ז' רקיעים ולהראותם שאין עוד מלבדו.
6007	ולהאמור מבואר שפיר דברי הרמב"ם, כיון שנדרשת אמונה חושית, לכך לו לא היינו יודעים מקומות המסעות, היינו יכולים לומר שהיו קרובים למקומות ישוב, אף שנאמין במה שכתוב בתורה מ"מ אין זה חוש ממש, לכן גילתה תורה מקומות המסעות ויכול כל אחד ואחד לראות בעיניו, היאך המקומות הללו מדבר ושממה הם, וכאשר יכולים לראות הרי זה כמו שראינו בעינינו, שהרי ידוע שדבר העשוי להתגלות הרי הוא כגלוי ועומד, וביתר ביאור י"ל שזה בעצמו באה התורה ללמדנו בינה, כדי שנדע חובת האמונה הנדרשת מאתנו שחייבת להיות חושית, ולכן פירטה התורה כל מהלך המסעות שנבין עד היכן חובתנו להשריש אמונה בקרבנו. (אור יחזקאל ח"ג עמ' כ"ו).
6014	
6015	
6016	מאמר תקטז
6017	אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאותם (במדבר ל"ג א').
6018	אלה מסעי בני ישראל, משל למלך שהיה בנו חולה והוליכו למקום רחוק לרפאותו, כיון שהיו חוזרין התחיל אביו מונה כל המסעות, אמר לו כאן ישננו, כאן הוקרנו, כאן חששת את ראשך, כך אמר לו הקב"ה למשה, מנה להם כל המקומות היכן הכעיסוני, לכך נאמר אלה מסעי בני ישראל (רש"י).
6019	
6020	תניא רשב"י אומר שלוש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכולן לא נתנן אלא ע"י יסורין, ואלו הן, תורה ארץ ישראל ועולם הבא, ארץ ישראל דכתיב כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מייסרך (ברכות ה'.), ויש להבין באילו יסורים ניתנה ארץ ישראל? הלא ארבעים שנה ה' אלהיך עמך לא חסרת דבר שלא היו חסרים אלא להזכיר דבר, והוא נברא לפניהם (שמו"ר כ"א).
6021	
6022	דומה שאנו היינו מאושרים אילו זכינו לאחד מאלף מיסוריהם, אחרי ה' אלהיכם תלכו זה הענן, מסובבים בענני כבוד וחונים סביב משכן ה', לחם אבירים אכלו מזון שמלאכי השרת אוכלים (יומא ע"ג.), זיו השכינה שנתגשם, שתו מים מבארה של מרים, שמלתם לא בלתה ורגלם לא בצקה, כבוד ה' עליהם נגלה, משה נביאם ואהרן כהנם, והם לומדים תורה במאות סנהדראות, ועליהם שרי חמשים ומאות ואלפים עד לשבעים זקנים, והקטנה שבנשותיהם גדולה מיחזקאל בנבואה (הרמב"ם בח' פרקים) מעין עולם הבא!
6023	
6024	בכל זאת ועל כל טובתם נאמר המאכילך מן במדבר למען ענותך לנסותך, דאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו (יומא ע"ד:), היינו שהעיניו היה לנסותך לדעת את אשר בלבבך, הנהגה נוראה היתה עמם בדקדוק תוקף הדין, צדיקים ירד להם המן על פתח ביתם, בינונים יצאו ולקטו, רשעים שטו ולקטו (שם ע"ה.), אחד מישראל שירד ממדרגתו ידעו זאת כל ישראל, לא מצא את המן לפתח אהלו, והלך לחפשו ועיני כולם רואות.
6025	
6026	ומי שהתאונן על יסורים אלו נשרף באש או נשכו נחש, בלא רחמים והארכת אף, היה עליהם להיות בשיא דבקותם כל היום כולו, ונענשו על כל הסחת דעת, עד שהתלוננו זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם (במדבר י"א), ופירשו חז"ל בספרי בלא מצוות, היינו אמנם היתה במצרים הנהגת הסתר פנים נוראה, עבודה בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה, ובמקום לחם שמים אכלנו דגה, אבל לא הוצרכו לשלם בדקדוק דבקות כה נעלה ולהענש על כל צעד.
6027	
6028	אבל טעות היא לחשוב שהנהגה של הסתר פנים היא חנם, ואף במצרים בתוקף הסתר הפנים היתה הנהגת ויניקהו דבש מסלע ושמן מחלמיש צור, כמו שהאריכו חז"ל בזה (סוטה י"א), בהשגחה פרטית מופלאה, וכן אף אנו מצויים במסע במדבר, במדבר העמים שהודיענו הנביא (יחזקאל כ'), שנשפט בו לפני הגאולה השלמה, ואילו יהיו יסורנו שבהם נקנה ארץ ישראל בקדושה עולמית, וכשם שעיקר נסיונותיהם של אבותינו היו לדעת את אשר בלבבך, כך עיקר עבודתנו הוא לישר את לבבנו ולהשריש בלבנו אמונה צרופה, שכל מאורעותנו הנדמים כסדורים בדרך הטבע בהסתר פנים, הם על פי ה' ממש, וכל פרוטה שלוחה מן השמים, בין להמתייטר עם אחינו בוורשה, ובין אם הוא דר בירושלים ת"ו, ומתפרנס ברווחה ע"י הקונסול הפולני.
6029	
6030	
6031	
6032	
6033	
6034	
6035	
6036	
6037	
6038	
6039	
6040	
6041	
6042	
6043	
6044	
6045	
6046	
6047	
6048	
6049	
6050	
6051	
6052	
6053	
6054	מאמר תקיז
6055	אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאותם (במדבר ל"ג א').

למה נכתבו המסעות הללו, להודיע חסדיו של מקום, שאע"פ שגזר עליהם לטלטלם ולהניעם במדבר, לא	6056
תאמר שהיו נעים ומטולטלים ממסע למסע כל ארבעים שנה ולא היתה להם מנוחה, שהרי אין כאן אלא	6057
ארבעים ושתיים מסעות (רש"י), רבי תנחומא דרש, משל למלך שהיה בנו חולה והוליכו למקום רחוק	6058
לרפאותו, כיון שהיו חוזרין התחיל אביו מונה כל המסעות, אמר לו כאן ישננו כאן חששת את ראשך,	6059
רואים מכאן האהבה של הקב"ה לעם ישראל.	6060
אמרו חז"ל על בלעם, וישם ה' דבר בפיו, נתן לו הקב"ה רסן וחכה בפיו, לכאורה קשה הלא לכל אדם יש	6061
בחירה ואיך לקח ה' ממנו את כוח הבחירה? ואמר ע"ז מרן הרש"ז זצ"ל הסבא מקלם, כי לא לקח ממנו	6062
הבחירה, אלא הקב"ה גילה את עיניו וראה את מעלתם וחשיבותם של ישראל, ולא העיז יותר לקללם והיה	6063
מוכרח לדבר בשבחם של ישראל.	6064
איתא בגמרא (ב"מ פ"ג), מעשה ברבי יוחנן בן מתיא שאמר לבנו צא ושכור לנו פועלים, הלך ופסק להם	6065
מזונות וכשבא אצל אביו אמר לו, בני אפילו אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך	6066
שהם בני אברהם יצחק ויעקב, רואים מזה מעלתם של עם ישראל, פועל פשוט שהוא בעצמו לא מחשיב	6067
את עצמו, ולא עולה על דעתו שמגיע לו יותר מפת וקטניות, בכל זאת רבי יוחנן בן מתיא אמר לבנו, אם	6068
פסקת להם מזונות סתם, לא מספיקה סעודה כסעודת שלמה, אלא מגיע להם כאברהם.	6069
ר' יוחנן בן מתיא הבין מהי נפש ישראל, כי כל יהודי הוא בן אברהם יצחק ויעקב, ויש לו קשר עם האבות	6070
הקדושים, כל יהודי פשוט הוא יותר חשוב ויותר מרומם מהשרים הגדולים של אומות העולם, מפני שהוא	6071
בן אברהם יצחק ויעקב, כמ"ש כל הגוים כאין נגדו מאפס ותוהו נחשבו לו, ועוד כל יהודי פשוט הוא קשור	6072
עם התורה הקדושה, והתורה מקשרת אותו אל הקב"ה, ולכן כל יהודי הוא מרומם ונישא עד אין שיעור.	6073
לכן אהבתו של הקב"ה לעם ישראל היא עד אין שיעור, ומונה את המסעות, כאן ישננו, כאן הוקרנו, כאן	6074
חששת את ראשך, אלא במשך גלותנו קרוב לאלפים שנה היתה אהבתו בסתר, לא ראינו בגלוי את אהבתו	6075
הגדולה לעם ישראל, עכשיו שמתקרבים ימות המשיח, שבקרוב יופיע לפנינו, כבר התחיל הקב"ה לגלות	6076
קצת אהבתו לעם ישראל והתחיל לרומם את כבוד ישראל, וכשנזכה למלך המשיח אז יראו כולם ויבינו את	6077
מעלתם וחשיבותם של עם ישראל, ויקויים בנו הכתוב והיו מלכים אומניך. (דרכי מוסר).	6078
	6079
מאמר תקיח	6080
ויכתוב משה את מוצאייהם למסעיהם על פי ה' ואלה מסעיהם למוצאייהם (במדבר ל"ג ב').	6081
איתא במדרש, הגאולה העתידה יעביר השי"ת שוב את בני ישראל דרך כל אותם ארבעים ושנים המסעות	6082
אשר עברו במדבר, כמ"ש והבאתי אתכם אל מדבר העמים (יחזקאל כ'), וזה מרומז בהכתוב ואלה	6083
מסעיהם, המסעות הללו יהיו גם למוצאייהם, כאשר בניהם אחריהם יצאו מגלותם האחרונה יעברו גם הם	6084
את המסעות הללו, וכמו ששם במדבר פעם אחת במרה, ופעם אחרת במתקה, כן בגלות הזה במדבר העמים	6085
(אברבנאל).	6086
וכן פי' רבינו בחיי עה"ת, סיפור המסעות ירמוז לעתיד, שהרי דברי הנביאים כולם מוכיחים שהגאולה	6087
האחרונה כדמיון הראשונה, וכשם שיצאו ישראל בגאולה ראשונה ממצרים אל המדבר, כן בגאולה	6088
האחרונה עתידים שיצאו הרבה מישראל אל המדבר, ויעברו במקומות האלה, והקב"ה יכלכלם שם כמו	6089
שעשה לישראל, והוא שאמר (יחזקאל ל"ד) והוצאתים אל מדבר העמים, הכתוב מדבר לעתיד בגאולה	6090
אחרונה, והכתוב ירמוז זה ממה שהזכיר ב' פעמים מוצאייהם, ויכתוב משה את מוצאייהם, וחזר ואמר ואלה	6091
מסעיהם למוצאייהם, האחד הוא יציאת ישראל ממצרים, והשני יציאתנו מן הגלות הזה, והקב"ה ברחמיו	6092
יחיש מעשה הגאולה בקרוב נגילה ונשמחה בו.	6093
קול דודי הנה זה בא, זה מלך המשיח, בשעה שהוא אומר לישראל בחודש הזה אתם נגאלין, אומרים לו	6094
היאך אנו נגאלין? ולא כבר נשבע הקב"ה שהוא משעבדנו בשבעים אומות? והוא משיבן שתי תשובות	6095
ואומר להם, אחד מכם גולה לברברי, ואחד מכם גולה לסמטריה, דומה כמו שגליתם כולכם, ולא עוד אלא	6096
שהמלכות הזאת מכתבת טירוניא (גזר דין של עליילה) מכל העולם מכל אומה ואומה, כותי אחד או ברברי	6097
אחד בא ומשעבד בכם, כגון ששעבדתם בכם כל אומותם, וכאילו נשתעבדתם בשבעים אומות, ובחודש	6098
הזה אתם נגאלין (שיה"ש ב' י"ט).	6099
אכן נתקיימה נבואת חכמינו ז"ל, כי בדורות האחרונים עברנו כל הגלויות שבכל שבעים האומות,	6100
המלחמות גרמו לפיזור עם ישראל בכל המדינות ובכל האומות הרחוקות והקרובות, עינו אותנו בכל	6101
העינויים עינויי הגוף ועינויי הנפש, שלטו בנו, התעללו בנו וסבלנו יסורים נוראים, ונתקיימה הנבואה	6102
שניבא יחזקאל הנביא והבאתי אתכם אל מדבר העמים, עברנו את המסעות ארבעים ושנים כפול ארבעים	6103
ושנים, אמנם הרשעים הארורים הללו, שכחו את מעשיהם הרעים והמושחתים, ועוד מתאמצים לטשטש	6104
ולהכחיש לגמרי את מעשיהם, אבל ה' לא שכח ולא יתן להשכיחם.	6105

לא שכח צעקת ענווים, רבי אבהו בשם ר' אלעזר אומר כל צדיק וצדיק שעכו"ם הורגין אותן, כביכול	6106
הקב"ה כותב בפרפוריא שלו, שנא' ידין בגויים מלא גוויות, והקב"ה אומר להם למה הרגת פלוני ופלוני,	6107
והם כופרים ואומרים להקב"ה לא הרגנום, מה הקב"ה עושה מוציא פרפוריא שלו ודנן ונותן איפופסין	6108
(גמול ועונש), הרי לא שכח צעקת ענווים (ילקוט תהלים ט' ובמדרש תהלים ט'), הרשעים כופרים	6109
במעשי הנבלה והרצח שלהם, שוכחים את חסדיהם ומעשיהם הטובים שישראל עשו להם, אבל ה' אלהינו	6110
יאמר להם אני לא אשכח, ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו, א"ל הקב"ה אתה שכחת את יוסף ואני	6111
לא אשכחהו (מד"ר וישב פ"ח ו'). (מעייני החיים).	6112
	6113
מאמר תקיט	6114
ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה' (במדבר ל"ג ב').	6115
אמרו רבותינו מעשה שבאו לגדולי ציפורי כתבים רעים מן המלכות, הלכו ואמרו לר' אלעזר בן פרטא,	6116
רבי כתבים רעים באו לנו מן המלכות מה אתה אומר נברח? והיה מתירא לומר להם ברחו, ואמר להם	6117
ברמז ולי אתם שואלים לכו ושאלו את יעקב, ואת משה, ואת דוד, מה כתוב ביעקב ויברח יעקב, ויברח	6118
משה, ודוד ברח וימלט.	6119
אמר להם הקב"ה כל גדולי עולם יראו וברחו מן שונאיהם, ואתם כל אותן ארבעים שנה שעשיתם במדבר	6120
לא הנחתי אתכם לברוח, אלא הייתי מפיל שונאיכם לפניכם במה שהייתי עמכם, ולא עוד אלא כמה נחשים	6121
וכמה שרפים וכמה עקרבים היו שם ולא הנחתי אותם להזיק אתכם, לכן אמר הקב"ה למשה, כתוב את	6122
המסעות שנסעו ישראל במדבר כדי שיהיו יודעים כמה נסים שעשיתי להם, (מד"ר מסעי כ"ג א').	6123
מה שיש ללמוד מן המאמר הנ"ל הוא, שדרכי השי"ת עם בני אדם בעולם שתיים הן, האחת היא שהוא	6124
מבטל את הגזירה הרעה, הצדיק דוחה את הגזירה ומבטלה, והדרך השנייה שהיא בינונית ולמטה מן	6125
הראשונה, שהוא בורח, או שמבריח את הגזירה מעצמו, או שהוא בורח ומסתלק מן הגזירה.	6126
וכתב הגר"א ז"ל, אותן שחוזרין ממערכי המלחמה, הלא לכאורה אם נגזר עליהם למות הרי לא יינצלו אף	6127
בביתם? וכן גם קשה על הצדיקים אשר ברחו בשעת הזעם? והוא מבאר כי יש מזל כללי ויש מזל פרטי,	6128
אם נגזר על עיר אחת, או על אומה שלמה באופן כללי ליהרג, לא ימלט אף האיש שלא נגזר עליו בפירוש,	6129
כמ"ש ויש נספה בלי משפט שמזל כללי נוצח, ומועיל לו לברוח שמה לא נגזר עליו בפרטות (אבן שלמה).	6130
וכן מצאתי באבן עזרא על הפסוק ונצבת לי על הצור (תשא ל"ג), והנה לא יוכלו המשרתים לשנות דרכים	6131
ושיעבור אחד מהם החוק שנתן לו השם, גם כל צבא השמים והשפלים יקבלו מהם כפי מתכונתם, ע"כ לא	6132
יטיבו ולא ירעו, והנה המשתחוה למלאכת השמים לא יועילו לו, כי אם מה שנגזר עליו כפי מערכת כוכבי	6133
מולדתו כן יקרנו, חוץ אם ישמרהו כוח העליון יותר מכוח הכוכבים שיהיה דבק בו אז ינצל מהגזירות.	6134
ואתן לך משל חשוב, שהיתה מערכת הכוכבים שישגדל נהר על עיר אחת וישטוף אנשים או שימותו, ובא	6135
נביא והזהירם שישובו אל ה' בטרם בא יום רעתם, וישבו אליו בכל לבבם, ובעבור שדבקו בו נתן בלבם	6136
שיצאו אנשי העיר לחוץ להתפלל לה', והנה עשו כן וביום ההוא גדל הנהר פתאום כמנהגו כאשר ראינו	6137
בעינינו פעמים רבות ושטף כל העיר, והנה לא סרה גזירת השם והוא הצילם.	6138
ובעבור זה אמר ה' אחר אשר חלק, ואתכם לקח ה' להיות לו לעם נחלה, וזהו ונפלינו אני ועמך, וזהו אין	6139
מזל לישראל כל זמן שהם שומרי תורה, ואם לא ישמרוהו ישלוט בהם המזל, והנה היתה במערכת השמים	6140
במחברת שיעמדו בגלות מצרים עוד שנים רבות, ובעבור שצעקו אל השם וישבו אליו הושיעם ה', וכאשר	6141
יקרה לכלל כן יקרה ליחיד, על כן שומר תורה אשריהו עכ"ל.	6142
ובדרך רעיון זה כתב המהר"ל ז"ל במס' שבת אין מזל לישראל, פירוש שאפשר להכריע את המזל ע"י	6143
מצוות, ורק צריכים ישראל זכות גדול להכריע את המזל, כמו שהיה במצרים שהיה מורה המזל רעה,	6144
כמ"ש ראו כי רעה נגד פניכם, והשי"ת הפך אותו לטוב בשביל זכות האבות, ואצל יעקב אבינו ע"ה מצינו,	6145
כי אף שהתנהג עמו הקב"ה בהנהגה של בריחה כנא' ויברח יעקב שדה ארם ע"פ הדבור, והציווי של אביו	6146
ואמו יצחק ורבקה, אבל בשובו מבית לבן הקפיד הקב"ה להתנהג עמו בהנהגה העליונה והמובחרת,	6147
להבריא את הגזירה ממנו לשלוט על המזל.	6148
וכן ביאר הרשב"ם ז"ל וי'0תר יעקב לבדו, כלומר שהעביר כל אשר לו שלא היה עוד לעבור אלא הוא	6149
לבדו, ורצה לעבור אחריהם כדי לברוח שלא יפגשוהו עשו, ויאבק מלאך עמו שלא יוכל לברוח, ויראה	6150
קיום של הקב"ה שלא יזיקהו עשו כי לא יוכל לו, ומה שלקה יעקב ונצלע, לפי שהקב"ה הבטיחו והוא היה	6151
בורח, רצה הקב"ה להעמיד את בחיר האבות בדרגה של הברחת הגזירה מפניו, שייפגש פנים אל פנים עם	6152
הגזירה להיאבק עמה ולנצחה, כמ"ש צדיק גוזר והקב"ה מקיים, לשנות את המזל והגזירות ובה לרומם	6153
גבורתו וצדקתו למעלה מן הטבע.	6154

ויובן שפיר שאין סתירה במה שאמר הקב"ה שכל גדולי עולם יראו וברחו מן שונאיהם, וכן חוק לדורות	6155
שכן יעשו וינהגו כמוהם, לא כן נהג הקב"ה בהנהגתו עם דור המדבר שלא הניח להם לברוח, אלא הברח	6156
מפניהם שונאיהם בגלל אמונתם ובטחונם החזק, ומי שזכותו רבה יזכה לדרגה השניה הטובה ביותר	6157
להבריח את הגזירה. (אור חדש).	6158
	6159
מאמר תקכ	6160
והורשתם את כל יושבי הארץ מפניכם ואבדתם את כל משכיותם ואת כל צלמי מסכותם (במדבר ל"ג	6161
נ"ב).	6162
אמר הקב"ה למדו מפרו של אליהו ומן העורבים ואל תפנו אל האלילים להסתכל בהם, מנין ממה שקרינו	6163
והורשתם את כל יושבי הארץ מפניכם, זש"ה (איוב ל"ה) מבהמות ארץ ומעוף השמים יחכמו, אמר להם	6164
הקב"ה למדו מפרו של אליהו, שבשעה שאמר אליהו לעובדי הבעל בחרו לכם הפר האחד ועשו ראשונה	6165
כי אתם הרבים, נתקבצו ת"נ נביאי הבעל ות"נ נביאי האשרה ולא יכלו לזוז את רגליו מן הארץ, עד שפתח	6166
אליהו ואמר לו לך עמהם.	6167
השיב הפר ואמר לו לעיני כל העם, אני וחברי יצאנו מבטן אחת, מפרה אחת, וגדלנו במרעה אחד, והוא	6168
עלה בחלקו של מקום, ושמו של הקב"ה מתקדש עליו, ואני עליתי בחלק הבעל להכעיס את בוראי, אמר	6169
לו אליהו פר פר אל תירא, לך עמהם ואל ימצאו עליה, שכשם ששמו של הקב"ה מתקדש על אותו שעמי	6170
כך מתקדש עליך, אמר לו וכך אתה מיעצני? שבועה איני זו מכאן עד שתמסרני בידם, שנאמר ויקחו את	6171
הפר אשר נתן להם, ומי נתן להם אליהו (במדב"ר כ"ג).	6172
ומובא בס' המאורות הגדולים, בשם הגאון ר' יצחק בלאזר זצ"ל, כי יש ללמוד מדה זו מפרו של אליהו,	6173
שאף שהיתה לו הבטחה מהנביא אליהו שיתקדש שם שמים ע"י הליכתו לצד נביאי הבעל, בכל זאת כיון	6174
שהפעולה החיצונית היא רעה, לא חפץ לזוז עד שמסרוהו בעל כורחו, כך צריך האדם להזהר שלא להיות	6175
להוט יותר מדאי, ולא להסחף אף לשם קיום מצוה שיכול להיות בה אבק של נטיה עצמית ורדיפת כבוד.	6176
הערה עמוקה יותר, כי אם כך הוא בעת שהנביא מבטיח שיהיה קידוש השם, כל שכן בעת שאינו שומע	6177
הבטחה מאף אחד, רק שהוא בעצמו חושב כך בלב, שאפשר ואין זה אלא שגגה ותרמית ובכדי לחפות	6178
ולהסתיר את נגיעתו ורצונו, מדמה לעצמו שיש במעשה משום קידוש שם שמים, כי אז בוודאי שזה מחייב	6179
להיזהר שבעתיים, שלא להיות להוט יותר מדי אחר דבר כל שהוא, ולא להסחף למקום מפוקפק וחשוד,	6180
עד שיברר היטב אם צריך וראוי לעשות את הדבר.	6181
עוד יש להתבונן במה שדרשו בדברי הפסוק מלפנו מבהמות הארץ, כי כמו שהשור טען אני וחברי יצאנו	6182
מבטן אחת, והוא עלה בחלקו של מקום ושמו של הקב"ה מתקדש עליו, ואני עליתי בחלק הבעל להכעיס	6183
את בוראי, כן יעשה האדם חשבון עם עצמו, כי תמיד ישנם ב"ה אנשים בעולם שמקדשים שם שמים, ואף	6184
לו יש כוחות כאלו להגיע לידי כך, ומדוע איפוא יעשה את ההיפך מזה, ובפרט שהוא בעצמו בוחר בגורלו,	6185
כי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים.	6186
עוד מצינו במדרש הנ"ל, העורבים לא היו רוצים ליכנס בביתו של אותו רשע אחאב, להוציא משולחנו	6187
כלום בשביל אותו צדיק, בשביל שהיה בביתו עבודה זרה, הוי מעוף השמים יחכמו, ומהיכן היו מביאים	6188
לו לחם ובשר מביתו של יהושפט, יש ללמוד מכך עד כמה חשוב להתרחק יותר ויותר ממקום התורפה	6189
מסכנת מכשלה וירידה. (נחלת אליעזר).	6190
	6191
מאמר תקכא	6192
והורשתם את כל יושבי הארץ מפניכם ואבדתם את כל משכיותם ואת כל צלמי מסכותם (במדבר ל"ג	6193
נ"ב).	6194
והורשתם אותה מיושביה, ואז וישבתם בה תוכלו להתקיים, ואם לאו לא תוכלו להתקיים בה (רש"י),	6195
התורה מזהירה מפני הסביבה, שכאשר יגיעו לארץ ישראל חייבים לדאוג לסלק את כל הגוים שלא	6196
ישפיעו עליהם, ובזה תלוי הקיום שלהם בארץ, ואם לאו לא תוכלו להתקיים בה, ובעוד מקומות התורה	6197
מזהירה לבל יתחברו לעם כזה או אחר, לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, צריכים להתרחק מסביבה רעה	6198
ומכל סיבה העלולה להשפיע עליהם לרעה.	6199
מאד תמוה מדוע התורה לא מצווה על העיקר, היינו המלחמה ביצה"ר, הרי אם ילחמו ביצה"ר וינצחו אותו	6200
אז הם מוגנים נגד כל השפעה רעה! ושום סביבה ושום שכנים לא יוכלו להפריע להם, וכן מביא רש"י ז"ל	6201
על המאמר (ברכות ה'), לעולם ירגיז אדם יצה"ט על יצה"ר, שנאמר רגזו ואל תחטאו, מפרש רש"י ירגיז	6202
יצה"ט שיעשה מלחמה עם היצה"ר שזהו התכלית, והגמרא ממשיכה שם כל הדרכים המבטיחים לאדם את	6203
ההצלחה במלחמה זו.	6204

אבל באמת למלחמה זו צריך כללים, וצריך לדעת אותם כמו בכל מלחמה, לפעמים שני בני אדם רבים	6205
בתגרת ידיים או רגלים או בפה, והם כבר מכירים כל אחד את התנאים של המלחמה ואת אופני התגובה,	6206
אבל ביצה"ר איך מנהלים כזו מלחמה? הרי לא כל בני האדם שווים, וכשם שפרצופיהם שונים כך	6207
דעותיהם שונות, אצלנו לומדים מוסר ויש לנו מושג כלשהוא ממלחמה כזו, וכמו שהיה אומר ר' שמחה	6208
זיסל זצ"ל, כמו שצריכים ללמוד במשך שש שנים, כך צריך שש שנים אחרות כדי ללמוד איך ללמוד.	6209
ישנם כאלה שמתפללים במהירות, כדי למנוע מהיצה"ר לטפס עליהם בזמן התפילה, כמו עגלה הממהרת	6210
ואינה מאפשרת לילדים קטנים לטפס עליה, אבל מה נעשה אם כשמתחילים התפילה היצר כבר נמצא	6211
בתוך העגלה, וגם אותו אנו מובילים במהירות והוא מתענג מזה, ר' ישראל סלנטר זצ"ל לימד אותנו איך	6212
צריך כל אחד להתמודד לפי כוחותיו, לפי נטיותיו ויצר הרע שלו, באיזה ספר ללמוד, באיזה פרק, באיזה	6213
מאמר עד שהוא מוצא את המלים המדברים אל לבו, המתאימים למצב הפרטי שלו, ובוה הוא מתרגש, בזה	6214
הוא מצליח לדבר עם קונו ולבקש ממנו את עזרתו, עד שיזכה לדרגה של אשרי ילוד אשה שזכה שהשכינה	6215
מדברת אתו בכל עת, זה משה רבינו ע"ה.	6216
המלחמה ביצה"ר דומה למלחמה בין שני עמים, צריך לדעת היכן להילחם, היכן להטיל את הפצצות, סתם	6217
לזרוק פצצות אין בזה תועלת, וייתכן שזה עוד יזיק, ללמוד מוסר בלי בירור המצב, בלי לדעת על מה	6218
ללמוד לא מועיל, כך בעולם הרפואה, מלחמה נגד המחלה נגד החיידקים, חשוב לעשות צילומים כדי	6219
לדעת בדיוק את מקום הימצאם, ומאיה סוג הם, כדי לכוון איך ללחום בהם ואיך לבטלם, וכך בלימוד	6220
המוסר, חשוב לדעת את המחלה ואיך ללחום בה, וכן דוד המלך אומר רפאה נפשי כי חטאתי לך, החטא	6221
הוא מחלה שצריך רפואה וסייעתא דשמיא.	6222
על כן התורה לא ביקשה רק ללחום נגד היצה"ר, אלא לארגן את הסביבה בצורה כזו שלא לתת ליצה"ר	6223
להיכנס, זוהי גם מלחמה ביצר, מלחמה יסודית, לא לתת לו לעלות על העגלה, כי אח"כ יהיה הרבה יותר	6224
קשה ללחום כדי לבטלו ולגרשו, ולזה כיוון הגר"א באומרו שיש שני סוגי יצה"ר, יצה"ר חיצוני ויצה"ר	6225
פנימי, היצה"ר החיצוני צריכים לברוח מפניו, הוא חזק מאד לא לתת לו להיכנס, וזהו סוד הסביבה	6226
המיוחדת, ואין עצה אחרת, ואם לאו הוא נכנס בכל פינה.	6227
גם בזמן לימוד המוסר, וכן באמצע תפילת שמונה עשרה, גופו כאן וראשו באספמיה, כמעט ואין בחירה,	6228
שבויים בידי היצר, היצה"ר החיצוני גורם להתעצמותו של היצר הפנימי, ההשפעה מבחוץ גורמת לאסון	6229
בפנים, ואז אנו בגדר בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני, אנו נכנסים למלחמה כמנוצחים מראש, הראש	6230
שלנו נתון בכל מיני מחשבות זרות, עד כי אין לנו יותר את הרצון ואת החשק ללמוד, אין רוח חיים, ועל	6231
מצב זה אומר הנביא ובשיקוציהם נפשם חפצה.	6232
מלה"ד לתולעת הנמצאת בתוך הצנן ומרגישה בו כל תענוגותיה, ואינה מעלה על דעתה שיש תפוח ויש	6233
פירות יותר מתוקים, זוהי שאיפת נהיה ככל הגויים, ואין חושבים כמה יותר נפלא להיות הן עם לבדד	6234
ישכון, ולכן אין אנו מרגישים שום התחלפות, שום התעלות, אנו תמיד בתוך הצנן, ואולי בקושי נעשה	6235
טובה ונרצה לעבור לתוך צנן אחר, אך העיקר להישאר בתוך הצנן, זהו הסוד של דרישת התורה לברוח	6236
מהשפעה מבחוץ, לדבוק בעולם מיוחד בסביבה גבוהה.	6237
ידוע הענין שאם יבואו כמה בני אדם בעיצומו של יום בהיות השמש בצהרים, אל אדם אחד ואומרים לו	6238
לילה טוב, מדוע אינך הולך לישון, בהתחלה הוא מתנגד אך אם יתרבו האנשים ושוב יאמרו לו לך לישון,	6239
הוא יקום בעיצומו של יום לישון ויקבל את הדברים שעכשיו לילה, ומה שענינו רואות כנראה שהוא	6240
טועה, לא נורמלי, זהו כוחה של השפעה, זוהי עובדה העין רואה הלב חומד וכלי מעשה גומרים, קשה	6241
לעמוד בפני ההשפעה, ומתעלמים מן האמת ולא שמים לב למציאות של חטאים תרדוף רעה ר"ל.	6242
ממילא כמה זה מחייב אותנו ללחום נגד היצה"ר החיצוני, לכוון את הפצצה למקום הנכון ולא לזרוק סתם	6243
באוויר, כך היה ר' ישראל סלנטר זצ"ל אומר, בתחילה כשלמדתי מוסר רגזתי על העולם כולו ודנתי את	6244
עצמי לזכות, למדתי יותר מוסר ורגזתי גם על עצמי וגם על העולם כולו, למדתי יותר מוסר, רגזתי רק על	6245
עצמי ודנתי את כל העולם כולו לזכות, ככל שלומדים יותר מוסר, נעשים יותר פקחים ומבינים יותר איך	6246
לנהל את המלחמה.	6247
זוהי מלחמת היצר האמיתית רגזתי רק על עצמי, אנו נמצאים בעולם מיוחד, בסביבה מיוחדת רחוק מכל	6248
ההשפעות, אך אנחנו מרגישים את זה כ"פת בסלו" ולא מעריכים את זה כראוי, על כן עלינו להתעורר	6249
ולנצל את האפשרות הזו שלפנינו ולהתפלל לסייעתא דשמיא, שנזכה לכוון אל האמת ולנצל את יצרנו, וה'	6250
יעזרנו על דבר כבוד שמו אמן. (דגל המוסר).	6251
	6252
מאמר תקכב	6253

ואם לא תורישו את יושבי הארץ מפניכם והיה אשר תותירו מהם לשכים בעיניכם ולצנינים בצדיכם (ל"ג נ"ה).	6254
כשנסתכל על איזה ענינים הזהירה התורה ביותר, ומה היה עיקר אזהרותיו של משרע"ה, כשנדפדף בתורה נראה, כי עיקר אזהרה היתה, שלא יתערבו בגוים וילמדו ממעשיהם, תיכף ברדת משה מהר סיני הזהיר אותם לא תכרות להם ולאליהם ברית, לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך לי, השמר לך פן תכרות ברית ליושב הארץ, לא תכרות להם ברית ולא תחנם, לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך פן תוקש בו, השמר לך פן תנקש אחריהם, לא תלמד לעשות כתועבות הגוים ההם, כי החרם תחרימם למען אשר לא ילמדו אתכם.	6255
ביותר מצינו שבסוף הארבעים שנה הכניסם עוד הפעם באלה ובשבועה ובברית, וכתוב שם בפ' נצבים, כי אתם ידעתם את אשר ישבנו בארץ מצרים ואת אשר עברנו בקרב הגוים אשר עברתם, ותראו את שקוציהם ואת גלוליהם עץ ואבן כסף וזהב אשר עמהם, וכתב רש"י לפיכך אני צריך להשביעכם. מבהיל מאד, שלדור המדבר אחרי מה שראתה שפחה על היים לא ראה יחזקאל בן בוזי, ואחרי קבלת התורה, ואחרי ארבעים שנה במדבר, היו צריכים להשביעם באלה ובשבועה ובברית שלא יטעו אחרי עבודה זרה של פעור שקוצים וגלולים, למה? משום שעברו דרך עמון ומואב וראו את שקוציהם, ואף שהיה מאוס עליהם כגלל, וכמו שפירש"י ז"ל על ותראו את שקוציהם ואת גלוליהם ובודאי חייכו עליהם, אעפ"כ היו צריכים לכריתת ברית חדשה, ולכלל האזהרות הגדולות, הכל בכדי לעקור את הרושם ממה שעברו דרך עמון ומואב, כ"כ מסוכן הוא הדבר.	6256
ואחרי כל ההזהרות מצינו בקרא שאמר לו הקב"ה למשה, הינך שוכב עם אבותיך וקם העם הזה וזנה אחרי אלהי נכר הארץ אשר הוא בא שמה בקרבך (ל"א ט"ז), וכן רואים אנו בשופטים, שזו היתה הסיבה לעבודה זרה מה שלא הורישו את יושבי הארץ, והנה עיקר הפחד שפחדה תורה הוא רק מהסביבה אשר חוצה לו, וע"ז באו ריבוי אזהרות כ"כ, ולכאורה למה לא הוסיף משרע"ה להזהירם כמו כן מפחד היצה"ר בעצמו הצפון בחובו של אדם, שישמרו את התורה ולא יפנו אל היצה"ר שבקרבם, וזה לא נזכר בתורה כי אם מעט.	6257
מכל זה מתברר לנו היסוד של הגר"א ז"ל שכתב, כי יש שני מיני יצר הרע, יצה"ר שבפנים ויצה"ר שבחוץ, ולא ידעתי מעולם מאין המקור לזה, וע"פ הצעת דברינו, הנה כל התורה והנביאים מלאים מזה היסוד, וזהו הענין של ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם, ולמה הוא כן, אלא שזהו הסוד של יצה"ר מבחוץ, והנה הבורא ית' בורא הנפשות, ביודעו יסודי כל המחלות, וביודעו יסוד זה של יצה"ר מבחוץ שאין לו שום תרופה כי אם לברוח ממנו, לכן הזהיר ע"ז ביותר, וגם משרע"ה פחד מזה מאד ועיקר אזהרותיו על זה, כי סוף סוף מי בעוכריו של הכלל ישראל, הלא רק יצה"ר זה שמבחוץ.	6258
למה הוא כן? למה אין עצה ואין תחבולה נגד יצה"ר זה שמבחוץ אם לא לברוח ממנו, למה הוא כ"כ חזק? זהו סוד, והוא כמו שאנו אומרים תמיד שכל עולמות החכמה כצל נחשבו כלפי עולם המעשה, החוץ והגבורה האמיתית, האיתנות היותר גדולה מונח דוקא בעולם המעשה, וזהו סוד הדבר של יצה"ר שבחוץ, שאותו היצה"ר בכל רוחניותו עם כל סודותיו הגדולים בעולמות העליונים שורה כאן בעולם המעשה. היצה"ר שבפנים כמה שיהא תקיף, אמנם מכיון שהוא מבפנים, במחשבה בהרהור, טרם יצא בעולם המעשה, סוף סוף יתפטר ממנו, אבל כשנפגשים עם יצה"ר שמבחוץ, אז הוא נורא ואיום, הבטח אחת מסוכנת כבר למדי, ובעבור ראייה אחת של ותראו את שיקוציהם, צריכים לכריתות ברית עם אלות ושבועות, משום שהראיה עשתה רושם, ויש כבר שורש שיפירה וירבה חטאים, אם לא ישרשו ויעקרו אחריו, זהו הסוד של יצה"ר שמבחוץ.	6259
גם בדורותינו אנו נראה שעיקר המשחית והמעכר את הכלל ישראל אינו אלא היצה"ר שמבחוץ, כשנביט על מצב הכלל הלא נורא ואיום, מאין באו להכלל ישראל התורות השונות למיניהם של מפלגות הצעירים, אם לא מהיצה"ר שמבחוץ, מבהיל מאד מאין בא להכלל ישראל דברים כגון משחק הפוטבאל הכוח איזה שייכות לזה עם ישראל, ואיך נהיתה כזאת בישראל? בשלמא אצל הגוים אין זה חידוש, דכשנסתכל בהיסטוריה שלהם, אצלם כמעט שלא נשתנה אלא הצורה, כי הלא היה זה אצלם מקודם, כמו משחק האיצטדיון ומשחק השוורים וכדומה, אבל מאין זה לכלל ישראל? אין זה כי אם ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם.	6260
יפה אמר הסבא ז"ל (חו"מ א' קכ"א) ובחוקותיהם לא תלכו, כי יש משפטים ויש חוקים, משפטים הם דברים שיש להם טעם, וחוקים הם דברים בלא טעם ורק גזירה וחוקה, ואמר כי במשפטים אם עושים כמעשיהם יש בזה עוד איזה הצטדקות, מילתא בטעמא, אבל לעשות כתועבותיהם בדברים שאין להם אף טעם, ורק גזירות וחוקים שלהם כגזירת מלך, זהו נורא מאד! והנה רואים אנו שעתה נעשה אצלם לחוק שבכיס העליון משימים מטפחת אדומה, וזה בלא טעם כלל וכל העולם מחקים את זה.	6261
	6262
	6263
	6264
	6265
	6266
	6267
	6268
	6269
	6270
	6271
	6272
	6273
	6274
	6275
	6276
	6277
	6278
	6279
	6280
	6281
	6282
	6283
	6284
	6285
	6286
	6287
	6288
	6289
	6290
	6291
	6292
	6293
	6294
	6295
	6296
	6297
	6298
	6299
	6300
	6301
	6302
	6303

והנה כשנשקיף על עצמנו בהבטה אמיתית ונכונה, נראה שלא רק בדרך כלל אלא גם בדרך פרט לקחנו	6304
בידינו כל תורת האומות, אין בנו אף אבר אחד עצמי ישראלי, כל החיים חיי עצמי חיי ביתי וחיי	6305
משפחתי, כל מטרתנו והשקפתנו הוא השקפת האומות, וכי השקפת אכול ושתה היא משלנו, הלא היא	6306
השקפה גויית, משלהם לקחנו את זה, הרי תורה חייבה על תרטימר בשר ולוג יין מיתה לבן סורר ומורה	6307
(סנהדרין ע"א:), עיקר העיקרים של השקפת האומות הוא כי עוה"ז עיקר ובוה נכלל כל וכל, וידוע דברי	6308
הא"ע (דברים כ"א) על בן סורר שחייב סקילה מפני שהוא עושה עוה"ז עיקר.	6309
והנה הרמב"ם ז"ל בה' דעות פ"ו ה"א כתב הלכה פסוקה למעשה, דרך ברייתו של אדם להיות נמשך אחר	6310
רעיו וחבריו, נוהג כמנהג אנשי מדינתו, לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד	6311
כדי שילמד ממעשיהם, ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחושך כדי שלא ילמד ממעשיהם, הוא ששלמה	6312
אומר הולך את חכמים יחכם ורועה כסילים ירוע, ואם היה במדינה שמנהגותיה רעות ואין אנשיה הולכים	6313
בדרך ישרה ילך למקום אחר, ואם היו כל המדינות שהוא יודעם ושומעם נוהגים בדרך לא טובה כמו	6314
זמנינו ישב לבדו יחידי, אם היו רעים חטאים שאין מניחים אותו לישב במדינה אלא א"כ נתערב עמהם	6315
ונוהג כמנהגם הרע, יצא למערות ולכוכים ולמדברות עכ"ל.	6316
והנה הזכיר בלשונו דרך ברייתו היינו כי זה מטבע האדם, והרמב"ם כרופא מומחה בידועו כוחות האדם	6317
שליצר הרע שמבחוץ אין שום תרופה, פסק שאין עצה ואין תחבולה רק לברוח ממנו, והנה כל מה שכתב	6318
הוא על דורו, בזמננו אנו היה פוסק למעשה שעל האדם לברוח למערה ולישב בדד.	6319
והנה בעשי"ת זמן החשבון על העתיד, כל מחשבותיו וחשבונותיו של אדם צריכים להיות בעיקר רק איך	6320
להזהר מן היצה"ר שמבחוץ, ולא יחשוב בעלותו לבית המוסר ובלמדו שם מוסר על ענינים פרטיים, כי	6321
מהעולם אין לי מה לפחוד, ובכלל מה יוכל העולם לפעול עלי, אבל זה טעות הוא, כי זה נגד הטבע	6322
וכמבואר ברמב"ם, וע"כ בעיקר צריך האדם להשתדל להמצא בסביבה טובה. (דעת חכמה ומוסר	6323
ח"ב מא' פ"ט).	6324
	6325
מאמר תקכג	6326
ואם לא תורישו את יושבי הארץ מפניכם והיה אשר תותירו מהם לשכים בעיניכם ולצנינים (במדבר ל"ג	6327
נ"ה).	6328
ר' שמואל בר' נחמני פתח, אני אמרתי לכם כי החרם תחרים, אם לא תורישו את יושבי הארץ, ואתם לא	6329
עשיתם כן, אלא ואת רחב הזונה ואת בית אביה ואת כל אשר לה החיה יהושע, הרי ירמיה בא מבני בניה	6330
ועושה להם דברים לשיכים בעיניכם ולצנינים בצדיכם (ילקוט ירמיה א' מסעי ל"ג).	6331
תמוה מאד הלא מצינו שרחב נשתבחה למאד עבור מדרגתה בהכרת האלוהות, כמ"ש חז"ל יתרו אמר כי	6332
גדול ה' מכל האלהים, שלא הניח ע"ז בעולם שלא עבדה, לכן אמר מכל האלהים נתן ממש בע"ז, ונעמן	6333
הודה יותר כי אמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל, ורחב הודתה יותר, כי ה'	6334
אלהיכם הוא אלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, אמר הקב"ה לרחב, את אמרת כי ה' אלהיכם הוא	6335
האלהים, ניחא בארץ, שמא בשמים ממעל, את אמרת מה שלא ראית בעיניך, חייך שבנך עומד ורואה מה	6336
שלא ראו הנביאים (ילקוט יהושע ב').	6337
נראה מכאן שרחב הגיעה למעלה רמה בהכרת האלוהות הרבה יותר מיתרו ונעמן, להינשא ליהושע	6338
(מגילה י"ד), וזכתה ויצאו ממנה שמונה נביאים וכהנים, ובכן מה התרעומת בחז"ל על הצלת רחב	6339
ומשפחתה, אדרבא ממעשה הצלה זו נתקדש שם שמים בין הגויים בעולם, שרחב זו שהיתה מקודם	6340
מכוערת במעשיה, ומ' שנה עסקה בזנות, ואח"כ זכתה להכרת השם ולגירות שלמה ולרוה"ק, שה' הוא	6341
האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, דברים אדירים שנעשו לחלק נפלא מתפילותנו, ולכאורה הרי	6342
מאורע זה החלק הנעלה ביותר בכיבוש יריחו, ומה ההקפדה של ר"ש בר נחמני עד כדי השוואת ענין רחב	6343
לשכים בעיניכם?	6344
ברם דוקא הבהרת גדלותה של רחב, הוא הנותן את היסוד לקטגוריא על ישראל! הצגת דיוקנה של רחב	6345
השקועה בזוהמת החטא ושפלות הגויים, שהצליחה למרוד בכל העבר שלה וחיי מדינתה, ולהתרומם	6346
למעלה רמה כזו עד כדי הכרת טיבו של אלהי ישראל, שה' אלוהיכם הוא האלהים בשמים ממעל ועל	6347
הארץ מתחת, ובגלל מדרגה רמה זו זכתה ומזרעה הוקדשו נביאים וכהנים בישראל, דוקא שיעור קומה	6348
שלה המפליא מהווה לשכים ולצנינים בעיני ישראל, היינו הקטגוריא הכבדה נגד ישראל.	6349
נראה נא ונשקול, אשה נכרית מושרשה בחטא הזנות במשך ארבעים משנות חייה, מחונכת בטומאת	6350
הגויים, הצליחה להתעלות ולהיטהר ולעשות מהפכה עמוקה בנפשה כ"כ, עד כדי להרעיש את העולם	6351
כולו, לא התביישה בפני כל לגלות ולגנות בפומבי את חייה הקודמים, ולהודות על האמת שה' הוא	6352

האלהים, זה מהווה קטרוג כבד ביותר נגד בני ישראל שלא קיימו את מצוות ה' של השמדת תושבי הארץ לא תחיה כל נשמה.	6353 6354
רחב זו מטפחת על פני כל ישראל, אם רחב הזונה בת גויים שנידונו לכליון ולהשמדה זכתה להתעלות כזו, אתם זרע קודש עם סגולה לקדושה מבין כל האומות, למה זה התנהגתם באדישות כזו בנוגע לצו של לא תחיה כל נשמה, וכמאמרם ז"ל (ילקוט יהושע ב'), והלא דברים ק"ו, ומה אם מי שהיתה מעם שנאמר בו לא תחיה כל נשמה, על שקרבה את עצמה קרבה המקום, ישראל שעושים את התורה עאכו"כ עכ"ל.	6355 6356 6357 6358
דוגמת רחב הוא מוסר השכל לעם ישראל, שיתאמצו וישתדלו בכל עת מצוא, אף בהימצאם בשפלות המצב והשתקעות בחטא, לא להתייאש כי אם להצהיר ברורות שחטאו ויזכו בתשובה שלמה, כי אין שום חטא שאין לתקנו ולהעלותו ואף להופכו לזכות, ואף מבטן השאול אפשר לקרוא לה', וקרוב הוא לכל אשר יקראוהו באמת.	6359 6360 6361 6362
רחב יכולה לשרת לדוגמא איך שיכולים להפוך את כוחות הנפש אף המזוהמים ביותר להשתעבדות שמו ית', וכמ"ש (סנהדרין צ"ג), בשעה שיצאו חנניה מישאל ועזריה מכבשן האש, באו כל אומות העולם וטפחו לשונאיהם של ישראל על פניהם ואמרו, יש לכם אלהים כזה ואתם משתחוים לצלם? התרוממותם של יחידים נעשית לפעמים לקטרוג על ישראל שיתרוממו לדרגא זו.	6363 6364 6365 6366
ובזה יתפרש משאז"ל (ילקוט יהושע ב'), א"ר שמעון אתה מוצא כל מה שכתוב בישראל לגנאי, כתוב ברחב לשבח, כתיב השבעו לי באלהים, ובישראל כתיב אכן לשקר נשבעו, ברחב כתיב והחיייתם את אבי ואת אמי, ובישראל כתיב אב ואם הקלו בך, ברחב כתיב ותטמנם בפשתי העץ, ובישראל כתיב אומרים לעץ אבי אתה, ברחב כתיב ההרה לכו, ובישראל כתיב על ראשי ההרים יזבחו, ברחב כתיב ונתתם לי אות אמת, ובישראל כתיב ואמת לא ידברו, הוי כל מה שכתוב בישראל לגנאי, כתיב ברחב לשבח עכ"ל.	6367 6368 6369 6370 6371
הרעיון המובא בחז"ל יכול לשמש המשך ויסוד להסברנו הנ"ל, שכל ההופעות החיוביות שנתגלו ברחב עלולות לשרות קטרוג כבד על ישראל, כי מדי הגיע רחב להתרוממותה בהכרת האלוהות באלהי ישראל, התחילה לנצל את כוחות נפשה במעשים ממשיים, ובכל מעשיה המופלאים היא מהווה תביעה קשה על ישראל, על ששיקרו והכזיבו בכל כוחותיהם הרוחניים בתור עם ה', בני"י לא קילסו את ה' כרחב, ולא הזדרזו לקיים את מצוות ה'.	6372 6373 6374 6375 6376
עוד אמרו חז"ל (קידושין ע'), א"ר חלבו קשים גרים לישראל כספחת, והתוס' בקידושין כתבו ז"ל, והר' אברהם גר פירש, לפי שהן בקיאים במצוות ומדקדקים בהן, קשים לישראל כספחת, מתוך שהקב"ה מזכיר עוונותיהם של ישראל כשאין עושים רצונו של מקום עכ"ל, היינו שהגרים המקריבים את חייהם ונדחקים להכנס תחת כנפי השכינה, ומקבלים עליהם עול התורה והמצוות לכל פרטיהן ודקדוקיהן, אלו הגרים משמשים דוגמא חיה של מסירות נפש וקידוש השם, ומחייבים את ישראל ומטפחים על פניהם.	6377 6378 6379 6380 6381
הביטו וראו אנו מצאצאי הגויים, כשזכינו ואורו ית"ש נגה עלינו, אנו מתקרבים ונאחזים כ"כ בקיום מצוות התורה, ואתם זרע אברהם יצחק ויעקב עאכו"כ שאתם חייבים להתקרב ביותר להשי"ת, ואם אינכם עושים ככה הרי דינכם הרבה יותר חמור, ובכן מי הוא הגורם לקטרוג הגדול בישראל, ומי הם הדוקרים בשיכים עיני בני"י? הם הגרים, ולכן אמר ר' חלבו שקשים הם הגרים לישראל כספחת.	6382 6383 6384 6385
היוצא מדברינו שעלינו להתאמץ להתעמק ולהבין, מה רבה היא המשימה שלנו ללכת בכל עת ובכל שעה באומץ ועוז ובהתלהבות בעבודתנו, ומחובתנו לגרש מעל עצמנו כל מיני האמתלאות של רפיון ושל התפנקות, הלא הסייעתא דשמיא פתוחה ומוכנה בכל עת מצוא, והשכינה מקבלת פנינו עוד קודם שאנו מתקרבים לעבודת השם, ובכן למה נתעלם מחסדי הבורא הקרוב אלינו תמיד, ובעיקר בימי אלול ימי התשובה והתיקון, הבה נתחדש ונחזיק את עצמנו בצביון המתאים לנו, בקומה הזקופה ובטוהר הגוף והנפש, שלא נהיה חלילה לכלימה בהשוואה לאלה הנספחים אלינו. (אור הנפש).	6386 6387 6388 6389 6390 6391
מאמר תקכד	6392 6393
כי אתם באים אל הארץ כנען זאת הארץ אשר תפול לכם בנחלה ארץ כנען לגבולותיה (במדבר ל"ד ב').	6394
הנני להודיעך דבר אשר נתפעלתי מאד במדרש מסעי, בהפלגת העונש והפלגת השכר, ונקדים להציע הצעה מקודם, מי הוא היכול לסבול, האדם אשר לא סבל מעודו שום צער ומכאוב, או האדם המדוכא ומעונה מילדותו ברוב צער ויסורים קשים ומרים? הוי אומר מי שמורגל בסבל, הלא הסבל הוא לחמו ואליו ישים לבו ונפשו, כענין שאמר דהמע"ה שבטך הם היסורין ומשענתך המה ינחמוני, ואמר אשרי הגבר אשר תיסרנו.	6395 6396 6397 6398 6399
עוד הצעה, מי הוא המפחד יותר מעונש, האיש אשר בא עליו אימת העונש פתאום, או האיש אשר כבר הכין עצמו על זה? הוי אומר האיש אשר לא חשב מעולם כי ענוש יענש, אימת העונש הפתאומי ימס לבבו כדונג ורוחו נשברה, והעולם חשך בעדו, מה שאין כן המכין את עצמו על זה לאט, כבר צייר לנפשו העונש	6400 6401 6402

ויט שכמו לסבול, והנה ידוע כי הצדיקים מורגלים בסבל עד קצה האחרון, די מה שאמרו ז"ל אוי לי	6403
מיוצרי אוי לי מיצרי (ברכות ס"א), וכל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו, ואמרו ז"ל על אאע"ה, מר דרוו	6404
מה המור הזה כל זמן שאדם ממשמש בו ידיו מתמררות, כך אאע"ה היה תמיד מסגף וממרמר עצמו והיה	6405
נרדף מכולם.	6406
וכן אמרו על האבות שרצו לפני כסוסים בין בצעי המים (סנהדרין צ"ו), אברהם אבינו ע"ה היה נרדף,	6407
יצחק ויעקב היו נרדפים וכן כל הצדיקים, לבד שהיו ממרמרים עצמם היו נרדפים רובם, כל הנביאים וכל	6408
הצדיקים היה הסבל לחמם, בי ישוב יהפוך ידו כל היום אמר ירמיה ע"ה, ונאמר יששכר חמור גרם ויט	6409
שכמו לסבול, ואמרו לעולם ישים אדם עצמו כשור לעול (ע"ז ה').	6410
ובארנו כי הצדיקים עמלם יותר משור לעול, כי השור רק בגופו והצדיקים בגופם ונפשם ובדעתם,	6411
במחשבה בעיון ובכל כוח העיון ובלי הפסק רגע כל ימי חייהם, וביותר בשבירת המדות תמיד, ובפגם הדק	6412
נענשו תיכף, בשבירת הרצון ובסגירת החושים כל ימיהם, היאומן כי יסופר סבל כזאת, ורק לשבר האוזן	6413
אמרו כשור לעול, אבל האמת אין שום דמיון עמל הצדיקים לעמל השור וחמור, כי עמל הצדיקים בלי	6414
הפסק רגע.	6415
הצדיקים הגיהנם פתוחה לפניהם, כמ"ש לעולם יראה דיין כאילו גיהנם פתוחה מתחתיו (יבמות ק"ט), וכל	6416
אדם דיין לעצמו, ובפרט משה רבינו ע"ה אשר התורה נתנה לו במתנה, זכרו תורת משה עבדי, והיו לו	6417
עיונים בכל רגע איך להתנהג על פי התורה, הלא היה צריך הגיהנם להיות תמיד פתוח לפניו, כ"ש שהיה	6418
שופט כל ישראל.	6419
אעתיק לכם לשון המדרש, צו את בני ישראל, מלמד שהראה הקב"ה למשה כל מה שהיה ועתיד להיות,	6420
הראה לו שמשון עומד מדון, וברק בן אבינועם מנפתי, וכן כל דור ודורשיו, הראיתך בעיניך מלמד	6421
שהראהו גיהנם, אמר משה מי נידונין בו? אמר לו הרשעים שנאמר הרשעים הפושעים בי, התחיל משה	6422
מתירא מן הגיהנם, אמר לו הראיתך בעיניך ושמה לא תעבור עכ"ל.	6423
ישתוממו כל אנשי לבב, חיל ורעדה יאחזו, בראותם דבר מבהיל ומרעיד כזה, איש אשר כל ימי חייו היה	6424
גיהנם פתוחה מתחתיו, איש אשר בין מלאכים עלה עד שנתירא פן ישרפו אותו בהבל פיהם, והוא בעצמו	6425
הודיעם לישראל קודם מתן תורה שכר ועונש כמבואר בשבת, והתחיל מתירא מן הגיהנם כאילו עתה הוא	6426
התחלת פחדו מן הגיהנם, והלא כל ימיו היה הגיהנם פתוחה לפניו, כענין שאמרו ז"ל על ששים גבורים	6427
סביב לה מפחד בלילות, וכל חובת הדיין לראות הגיהנם פתוחה לפניו, הכל כדי שיתירא ממנו, ולמה נאמר	6428
כאן התחיל מתירא, וכי עתה התחיל פחדו מגיהנם? אע"כ שגם לפני איש אלהים כמוהו אינו דומה שמיעה	6429
לראיה.	6430
והלא עליו נאמר בכל ביתי נאמן הוא, ישמח משה במתנת חלקו, היינו כי עבד נאמן קראת לו, ולמה התחיל	6431
להתירא? ע"כ כיון שראה גיהנם התחיל לפחד, כי לא יצדק לפניך כל חי, פן ח"ו מוכן לפניו הגיהנם,	6432
היאומן כי יסופר, איש אלוהים כמשה שנהירין ליה שבילי דרקיע, יהיה נפק"מ לפניו משמיעה לראיה!	6433
ועתה יבין האדם כמה חובה לפניו לקרב ציורי גיהנם לפניו, למען יוכל לפעול עליו לסור מרע, וכולי האי	6434
ואולי, שלא יהיה מכת הרשעים והפושעים ר"ל.	6435
וכאשר נתבונן על לשון המדרש התחיל מתירא, נראה כי כאשר הראהו הקב"ה גיהנם, אפשר הראהו	6436
הקב"ה פנימיות יסורי גיהנם, כענין שאמרו מעמיקין לו גיהנם, הרי שיש ביסורי גיהנם העמקה, ומהסתם	6437
ההעמקה לפי עומק החטא, ונודע לו הרבה יותר ממה שהיה יודע מקודם, ומטבע האדם בדבר המבהיל	6438
יותר מקרב הרחוקות, כמו שאנו רואים בדבר שהענין נוגע עד נפש, אז מפחד מדבר היותר רחוק, ולכן אף	6439
שאמר לו הקב"ה רשעים ופושעים נידונין בו, היה מפחד פן ח"ו ידקדק הקב"ה עמו, וכענין שאמרו אין	6440
הבטחה לצדיקים, היוצא לנו מזה, כל מה שהחטא עמוק מי יודע כמה יסורי גיהנם מעמיקין לו יותר, ולכן	6441
יש לאדם לפחד מאד על החטא שחטא, פן העמיק בחטא יותר, ומי יודע כמה יסורי גיהנם ר"ל מעמיקין לו	6442
יותר.	6443
והנה לא מצינו שאמר לו הקב"ה, משה מה אתה מדבר, האם גיהנם לך נברא, הלא אתה בכל ביתי נאמן,	6444
ואיך עלה בדעתך להתירא, אבל אמר לו בדרך הבטחה ושמה לא תעבור, אולי נכתב כן להודיענו, כמה	6445
גדול כוח הדין אם היה הקב"ה מדקדק עם בריותיו, ומזה נוכל להבין, כמה עמל צריך האדם לעמול אף על	6446
חטא אחד קל, ומכ"ש חמור ומכ"ש כמה חטאים הרחמן יצילנו ויעזרנו לתשובה ולהיות ירא חטא, וזהו	6447
ברכה שאין למעלה הימנה. (חכמה ומוסר ח"א מא' ל"ו).	6448
	6449
מאמר תקכה	6450
ואלה שמות האנשים למטה יהודה כלב בן יפונה, ולמטה בני שמעון שמואל בן עמיהוד (במדבר ל"ד כ"ב).	6451

- 6452 אור החיים מביע פליאה, למה נשתנו מטותיהם של יהודה שמעון ובנימין שלא הוזכר בהם נשיא? בשם
6453 רבינו נסים גאון נאמר, כי ביהודה לא הוצרך להזכיר נשיא כי ידוע כלב לנשיא, שמעון לא היה ראוי
6454 לנשיא משום מעשה זמרי, בנימין אלידד זה אלדד וכבר זכה לנבואה, והורדה היא לו לקרותו נשיא,
6455 ובחזקוני, בנימין משום שעתיד לעשות מעשה פילגש בגבעה לא נקרא נשיא, ובשמעון משום שנתקבצו
6456 במעשה זמרי עכ"ל.
- 6457 ויש להקשות על החזקוני, כפי המסופר בשופטים י"ח, נעשה פסל מיכה לעבודה זרה של שבט דן, וכמ"ש
6458 דגל מחנה צפונה משם החושך יוצא לעולם, לפי שמשבט דן יצא ירבעם שהחשיך את העולם בע"ז שעשה
6459 שני עגלי זהב, חזר ירבעם על כל ישראל ולא קיבלו אלא שבט דן (במד"ר ב' ט'), א"כ מדוע מזכירה
6460 התורה נשיא למטה דן? וכי מעשה פילגש בגבעה חמור יותר מע"ז?
6461 ואפשר לומר כי יש חומרה יתירה במעשה פילגש בגבעה, לפי שקרה הרבה זמן לפני מעשה ע"ז של
6462 ירבעם בן נבט, וכל עבירה שהיתה קרובה בזמן למתן תורה החטא גדול וחמור יותר, ככל שקרובים יותר
6463 לאוירה של התגלות והשראת השכינה של דור קבלת התורה, שבו רוח אלהים ריחפה על פני העולם
6464 וחזרה ללבותיהם של בני אדם, ההכרה העליונה חזקה יותר והחטא חמור יותר, האדם העומד מן החכמה
6465 העליונה קל לו יותר להתרומם מעל מדרגתו הארצית, ואם גם במעמד גדול זה הוא נתפס לעבירה, הרי
6466 הוא חוטא נגד אור השכינה, מורד באור הנגלה, והתביעה נגדו היא חזקה ונמרצת יותר.
6467 ולכן היה הקצף על מעשה פילגש בגבעה חמור יותר, כי היה קרוב בתקופות אחדות למתן תורה מאשר
6468 מעשה ע"ז של ירבעם בן נבט, וכן היה החטא של העגל חמור יותר מחטאם של המרגלים, עד שביום פקדי
6469 ופקדתי עליהם חטאתם, תמיד כשאפקוד עליהם עוונותיהם ופקדתי עליהם מעט מן העוון הזה עם שאר
6470 העוונות, ואין פורעניות באה על ישראל שאין בה קצת מפרעון עוון העגל (רש"י שמות ל"ב ל"ד).
6471 והטעם הוא כנ"ל, מפני שמעשה העגל קרוב יותר למתן תורה, כמ"ש עד שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו,
6472 ואם החטא היה בזמן של אור והתגלות גדולה כ"כ, הקצף וחרון האף נמשכים לדורות, עד כדי כך החטא
6473 חמור, כאשר ההכרה היא במידה גדולה, ויוסיף דעת יוסיף מכאוב, וכמ"ש בחובות הלבבות שער חשבון
6474 הנפש, כל אחד ואחד נתבע לפי הכרתו, משא"כ המרגלים אע"פ שחטאם היה גדול, אולם רחוק מעט
6475 בתקופה מזמן מתן תורה, ואז הטענה קטנה יותר מן הטענה כנגד עבירת מעשה העגל.
6476 וסביביו נשערה מאד הקב"ה מדקדק עם צדיקים כחוט השערה (יבמות קכ"א), אותם שהם סביביו לא
6477 יסבול הקב"ה שיהא בהם חטא כי לא יגור אצלו דבר חטא, לכך העונש גדול מפני שנמצאים סביב
6478 להקב"ה (מהר"ל גיטין נ"ו), שעל חטא בזמן של אור גדול התביעה חמורה. (אור חדש).
6479
- 6480 מאמר תקכו
- 6481 והקרייתם לכם ערים ערי מקלט תהינה לכם ונס שמה רוצח מכה נפש בשגגה (במדבר ל"ה י"א).
6482 במסכת (מכות פ"ב), תלמיד שגלה לעיר מקלט מגלים רבו עמו, וכן רב שגלה לעיר מקלט מגלים ישיבתו
6483 עמו, לכאורה דבר פלא אנו למדים כאן, דהנה תלמיד זה שגלה, לשם מה עלינו להגלות את רבו כדי
6484 שילמדנו תורה בעיר מקלטו, וכי רבו מה חטא, ואם נענש זה התלמיד וגלה, הן אמנם אינו נפטר מחובת
6485 תלמוד תורה, ועליו להמשיך בתלמודו גם בעיר מקלטו, אבל מ"מ הוא יכול למצוא לו שם רב אשר ילמדנו
6486 תורה, שכן ערי מקלט היו מושבות ללויים מלמדי תורה בישראל, ומה לו לתלמיד זה שיצטרך רבו לגלות
6487 עמו כדי להמשיך וללמדו שם תורה.
6488 ואף אם לא ימצא רב שילמדנו שם מ"מ יכול ללמוד בלא רב, ולמה נזקק רבו לגלות אף הוא, ועוד הלא
6489 הגמ' אומרת שם דגם רב שגלה מגלים ישיבתו עמו, נמצא שאם תלמיד אחד גלה והגלו רבו עמו, יזדקקו
6490 כל בני הישיבה אף מאות רבות, לגלות כולם לעיר המקלט, לקיים מה שנאמר מגלים ישיבתו עמו, כל
6491 השומע ישתומם, האמנם? וכי בעטיו של זה התלמיד שהרג בשוגג תגלה כל הישיבה כולה? וכי לצורך
6492 תלמודו של זה התלמיד הגולה, יטלו מבני הישיבה למאותיהם את ראש הישיבה עד כי יזדקקו לגלות
6493 אחריו, ועוד הלא בידם לבקש ראש ישיבה אחר אשר ימלא מקומו של ראשון, ולמה יגלו הכל.
6494 והנה דינים אלו דרשו חז"ל מקרא דכתיב, ונס אל אחת הערים האלה וחי, עשה לו כדי שיחיה, והרמב"ם
6495 (בפ"ז מהלכות רוצח) הוסיף עשה לו כדי שיחיה, וחי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד תורה כמיתה
6496 חשובין, והדברים מפליאים ביותר, וכי אם אותו תלמיד יבקש לו רב אחר בעיר מקלטו, ולא ילמד תורה
6497 מפי רבו שהוא רגיל עמו בישיבתו, האין זה בכלל תלמוד תורה? וכי לימוד מפי רב אחר אינו די שיחשב
6498 "חי"?
- 6499 אלא כאן גילו לנו חז"ל סוד הענין של תלמיד ורב, לימוד תורה מפי רבו שהוא רגיל אצלו תלמוד תורה
6500 יחשב, ואילו לימוד תורה שלא מפי רבו למיתה יחשב! תלמיד שהורגל לתורתו של רבו, אם אני נוטל ממנו
6501 את האפשרות להמשיך וללמוד מפיו, גזלתי ממנו את חייו ממש, ואף שהוא לומד מפי רב אחר, ביחס

לתלמוד תורה שהוא רגיל בו, נחשב הדבר כמיתה לגבי חיים, וכיון שאין עונשו אלא גלות, וחייבים ב"ד	6502
לדאוג לחיותו לפיכך מגלין רבו עמו, שאל"כ הרי דנוהו למיתה!	6503
וכיון שגלה הרב בעקבות התלמיד, אין להם לבני ישיבתו עצה אלא לסגור את הישיבה ולגלות אחר רבם	6504
לעיר מקלט, אף כי בידם להעמיד להם רב אחר, אולם אינו דומה הלומד מפי רבו ללומד מפי אחר, הבדל	6505
תהומי בין הדברים, זה יחשב חיים והוא יחשב מיתה, וכמ"ש ר' טרפון לר' עקיבא, עקיבא כל הפורש	6506
ממך כפורש מן החיים! כך ראו חז"ל את תדמיתו ומהותו של התלמיד הדבק וקשור ברבו ובתלמודו, זוהי	6507
דמותם של בעלי חכמה ומבקשיה, אשר הניתוק מן הרב כניתוק מן החיים יחשב להם. (דרכי	6508
מוסר).	6509
	6510
מאמר תקכו	6511
והקריתם לכם ערים ערי מקלט תהיינה לכם ונס שמה רוצח מכה נפש בשגגה (במדבר ל"ה י"א).	6512
התורה סבבה את האדם במצוות בכל צעד ושעל, לא רק תפילין וציצית ומזוזה שעליהם נאמר, שכל הזהיר	6513
בהם לא במהרה הוא חוטא (מנחות מ"ג:), אלא בכל ענין מעניני העולם שיפנה יש שם איזה מצוה, וכמו	6514
שפירשו על הפסוק מי מנה עפר יעקב, אין חשבון במצוות שהן מקיימין בעפר, לא תחרוש בשור ובחמור,	6515
לא תזרע כלאים, אפר פרה ועפר סוטה וכיוצא בהם (רש"י), וכל שכן במשאו ובמתנו כדי שיהיה באמונה	6516
צריך להזהר בכמה וכמה מצוות, נמצא שבכל הליכותיו האדם עובד את בוראו.	6517
קורה שהאדם נופל למצב של ירידה, וגל אדיר מסיבות הזמן שוטף אותו ממקומו, סדרי תורה ותפילה	6518
ושאר מצוות נהפכים כליל, והעולם חשך עבורו, אמנם גם במצב כזה אין דוחין אותו מעבודת הבורא,	6519
רוצח בשגגה שמוכרח לברוח מפני נקמתו של גואל הדם, הוכן לו מקום מפלט לנפשו, ולא עוד אלא דוקא	6520
בערי הלויים משרתי ה', כדי שיהיה לו סביבה טובה ויתחזק בעבודת ה' ולא יביאהו מצבו לידי יאוש.	6521
אמרו חז"ל תלמיד שגלה מגלים את רבו עמו, שנאמר ונס אל אחת מן הערים האל וחי, עביד ליה מידי	6522
דתהוי ליה חיותא (מכות י'), ומוסיף הרמב"ם וז"ל, וחי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד תורה כמיתה	6523
חשובין (פ"ז מרוצח), הרי כמה דאגה התורה שלא יפול לגמרי, אלא שיתחזק כמה שאפשר וימשיך	6524
בעבודת ה' באשר הוא שם, למה הדבר דומה למצות כי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו, ופירש	6525
רש"י אל תניחהו שירד ויפול ויהא קשה להקימו, אלא חזקהו משעת מוטת היד, למה זה דומה למשאו	6526
שעל החמור, עודהו על החמור אחד תופס בו ומעמידו, נפל לארץ חמשה אין מעמידין אותו ע"כ.	6527
הוא הדין בנוגע לרוחניות, אפילו אם נופל ממדרגתו חייב הוא לחזק את עצמו במה שיכול לעבוד את ה'	6528
לפי מצבו, ולהזהר פן יתחלק לגמרי לתהום היאוש, אולם למרבית הצער אנו רחוקים מאד מזה, כל זמן	6529
שהוא במסגרת הישיבה מחזיק טוב, אבל ברגע שעוזב את המסגרת כגון בבין הזמנים, חושב הוא שהותרה	6530
הרצועה ח"ו, אולם כל זה מעצת היצר הוא, משום שהאדם מחוייב לפתח את היכולת להחזיק מעמד אפילו	6531
בלי הסביבה שלו ואפילו במדרגה נחותה, וכן מצאנו בר' זירא מתי שנחלש מלימודו, התיישב על פתח בית	6532
המדורש כדי לקום לתלמידי חכמים העוברים ולקבל שכר (ברכות כ"ח).	6533
הנה בעבודת ה' ישנן שתי בחינות, הדרך הגבוהה הוא דרך של אנשי המעלה הדבוקים בבוראם כל אחד לפי	6534
מדרגתו, איתא בירושלמי בשעה שהיה ר' חנינא בן דוסא מתפלל נשכהו ערוד, והוא לא הרגיש בזה מרוב	6535
דביקותו (ירושלמי ברכות פ"ה א'), וכן מספרים על ר' ישעיה זיכוויצער ז"ל, שמי שהוא ירה באקדח על	6536
ידו בעת תפילתו והוא בכלל לא שמע, וכן בלימוד התורה, אלה שזוכים לשבת באהלה של תורה כל אחד	6537
לפי השגתו אין למעלה מזה.	6538
אבל אנשים פשוטים שאין להם דביקות לא בתורה ולא בתפילה, ובכל זאת קרבת ה' יחפצון בכל	6539
עותיהם, גם הם יכולים לבוא על סיפוקם, להגיע למין דביקות ע"י אמצעים יותר קלים, אדם שהולך יום	6540
יום לעסקיו בדעה להחזיק חכמים, ולתרום לכל דבר שבקדושה, בודאי גם הוא דבוק בהקב"ה יחשב,	6541
שהרי כל רצונו הוא כבוד שמים, וכבר אמרו חז"ל על הפסוק, ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם	6542
היום, וכי אפשר לדבוקי בשכינה? אלא כל המשיא בתו לתלמיד חכם והעושה פרקמטיא לתלמידי חכמים,	6543
והמהנה ת"ח מנכסיו, מעלה עליו הכתוב כאילו מדבק בשכינה (כתובות קי"א:).	6544
מה שנחוץ לדעת, שלתלמיד חכם לא מספיק מה שהוא עוסק במלאכת הקודש בתורה ועבודה, שעלול	6545
לקרות הפרעות שיגזלו ממנו צלילות דעתו, הרי כל מיני תמורות חולפות על בן אדם, וגורמים לשינויים	6546
מרחיקי לכת באופן שאין לו הסביבה שהתרגל אליה, חסר לו חברים מתאימים וכדומה, ואפילו בין הזמנים	6547
עלול לחולל מהפכה אם לא יתאים את עצמו.	6548
על כן שומה על כל צורבא מרבנן ללמוד איך לנחות דרגה ולהחזיק מעמד, ואם אך יעשה בחכמה ימצא	6549
מקום להתגדר בפעולות למען חיזוק התורה, עידוד לזולתו קירוב רחוקים וכדומה, באופן שיתקדש שם	6550
שמים על ידו אפילו במצבים שמוכרח להתבטל מלימודו, מי לנו גדול מר' זירא שניצל את זמן חולשתו	6551

לקום בפני תלמידי חכמים לכבד את התורה, אם לאדם רק קצת הבנה במילי דעלמא, יבין את הצורך	6552
להכין את עצמו לדרכי פעולה באופנים שונים לעת מצוא, כדי שיהיה מסוגל תמיד לעבודת הבורא ויהיה	6553
מה. (המוסר והדעת).	6554
	6555
מאמר תקכח	6556
והיו לכם הערים למקלט מגואל ולא ימות הרוצח עד עומדו לפני העדה למשפט (במדבר ל"ה י"ד).	6557
מצינו שהזהירה התורה בהטבת הבריות גם לרוצחים להכין להם ערי מקלט כמ"ש (מכות י'), יודע היה	6558
משרע"ה שאינן קולטות עד שיבדילו גם בארץ ישראל, אלא אמר אקדים עצמי לדבר מצוה, ואמרו שם	6559
מזרחה שמש הזרח להם שמש לרוצחים, ואמרו (בר"ר פ"ד), מפני מה זכה ראובן להתחיל בהצלה מפני	6560
שפתח בהצלה, וישמע ראובן ויצילהו, הרי שגם ברוצחים מצוה גדולה להטיב להם, וגם ברוצחים במזיד	6561
אמרו (סנהדרין צ"ט). והצילו העדה לחפש להם זכות.	6562
ומה נואלו בני אדם שכשיראו איזה אדם עבר עבירה מתגברים בשנאתם עד לירד לחייו, וכשחוק יחשב	6563
להם להחיותו, ולא כן דרך התורה, ואמר דוד המלך ע"ה אכן כאדם תמותון ולא יעלה נשמותיכם למעלה,	6564
בשביל שלא ישפטו דין עני ואביון, ולא עוד אלא שימוטו כל מוסדי ארץ בעבור זאת, הרי לנו חיוב האדם	6565
להכניס עצמו בהטבת הזולת, ובאמת האדם כשקובע עצמו באיזה ענין מתרפה בענין אחר, למשל מי	6566
שעוסק בחיזוק התורה מתרפה בענין האהבה והטבה לבריות, כי השכל שלנו דל להקיף כל הפרטים	6567
במשקל השוה, ועל כן עלינו להתחזק בזה הרבה להטיב מדותינו וטוב לנו. (חכמה	6568
ומוסר ח"ב מא' כ"א).	6569
	6570
מאמר תקכט	6571
ואם בפתע בלא איבה הדפו וימת והוא לא אויב לו (במדבר כ"ב כ"ג).	6572
שומעים כאן דבר גדול, אדם שהרג נפש בפתע, ופירש"י באונס, ותרגומו שהיה סמוך לו ולא היה לו	6573
שהות להזהיר עליו ע"כ, בלא איבה בלא צדיה לא אויב לו ולא מבקש רעתו, וכיון שזה כתוב בתורה	6574
בלשון ברורה, הכוונה שבאמת היה ככה, לגמרי בלי כוונה אלא באונס, ואיתא (בתנחומא י"ב), ונס שמה	6575
רוצח מכה נפש בשגגה, בשגגה ולא בזדון, אם ילך אדם ויהרוג בזדון ויאמר בשגגה הרגתי ויהא בורח	6576
לערי מקלט, אמר הקב"ה אפילו הוא נכנס ובורח למזבח שלי הרגו אותו, שנאמר מעם מזבחי תקחנו למות	6577
ע"כ.	6578
בכל זאת נקרא בפרשה ארבע פעמים רוצח! וגם מקבל עונש גדול שגולה לעיר מקלט, צריך לעזוב את	6579
ביתו ואת משפחתו ואת עיר מולדתו, להשאר שם עד מות הכהן הגדול, ולא יודע כמה שנים או עשרות	6580
שנים ימשך, ואם יצא את עיר המקלט וגואל הדם ירצח אותו אין לו דם, נפלא הדבר! וצריכים להבין למה	6581
מגיע לו העונש הזה, הלא הוא שוגג באמת? וכן בוידוי אומרים על חטא שחטאנו לפניך בזדון ובשגגה,	6582
א"כ רואים שבשגגה ג"כ עשה חטא ולמה?	6583
הענין הוא דכתיב (משלי י"ט) גם בלא דעת נפש לא טוב, אם אדם עושה רע אפילו בלי דעת סימן שהנפש	6584
לא טוב, הבלי דעת אצל האדם בא מחוסר זהירות וחוסר הרגשה בכאב ונזק של השני, והא ראייה, למה לא	6585
נופל האבן על ראשו הוא אלא על ראש השני? והלא זה בלא דעת! ואם כי יש מקרים שאדם מזיק את	6586
עצמו ג"כ בלי דעת, אבל הרבה יותר יש שאדם חובל בלי דעת את השני מאשר את עצמו, זה מוכיח שעל	6587
עצמו אדם הוא נזהר יותר, ועל מה דעלך סני זהיר יותר ממה לחברך לא תעביד (שבת ל"א).	6588
ואהבת לרעך כמוך, כמוך ממש, כמוך בלי חלוקים, זה המצוה אצל כל אדם, ועל ת"ח אמרו חז"ל שגגות	6589
נעשה להם כזדונות, עליו התביעה היא יותר גדולה, ואפילו לא עשה שום מעשה, רק שלא התפלל שלא	6590
תקרה איזה צרה לעם ישראל נענש קשה, ככתוב עד מות הכהן הגדול, זה עונש לכהן גדול ג"כ, כי רוצח	6591
או רוצחים שהרגו נפש בשגגה יושבים ומחכים למותו כדי שישתחררו ממקלטם, והדבר מגיע כ"כ דאיתא	6592
במס' (מכות י"א), לפיכך אמותיהם של כהנים מספקות להן (לרוצחים) מחיה וכסות כדי שלא יתפללו על	6593
בניהם (הכהנים) שימותו ע"כ.	6594
ומה חטא הכהן הגדול, אלא כדאיתא בגמ' שם, שמקשה על המשנה טעמא דלא מצלו הא מצלו מייתי,	6595
והכתיב (משלי כ"ו) כצפור לנוד כדרור לעוף כן קללת חנינם לא תבוא, אמר ההוא סבא, מפירקיה דרבא	6596
שמיע לי שהיה להן לבקש רחמים על דורן ולא בקשו, כי הא דההוא גברא דאכליה אריה ברחוק תלתא	6597
פרסי מיניה דר' יהושע בן לוי, ולא אישתעי אליהו בהדיה תלתא יומי.	6598
מזה לימוד גדול, הטבע של אדם תמיד להצדיק את עצמו, לא ידעתי לא שמעתי לא הרגשתי וכדומה, ולפי	6599
האמת אין אילו תירוצים כי אם קושיות, למה לא ידעת? למה לא שמעת? למה לא הרגשתי? בן אדם צריך	6600
כן לדעת לשמוע ולהרגיש, כי גם בלא דעת נפש לא טוב, ועוד לימוד הוא החיוב שיש על ת"ח, שצריך	6601

לדאוג לטובת כלל ישראל, כי הת"ח הם ככהנים כדאיאתא בחז"ל (נדרים ס"ב.), ועליהם להתפלל שלא	6602
תקרה כל צרה לכלל ישראל! (זכרון מאיר).	6603
	6604
מאמר תקל	6605
והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו אשר נס שמה, וישב בה עד מות הכהן הגדול (במדבר ל"ה כ"ה).	6606
ובגמ' (מכות י"א), שאינו יוצא משם לעולם, לא לעדות מצוה ולא לעדות ממון ולא לעדות נפשות, ואפי'	6607
ישראל צריכים לו, ואפילו שר צבא ישראל כיואב בן צרויה אינו יוצא משם לעולם, וכן פסק הרמב"ם ז"ל	6608
(ה' רוצח פרק ז'), הלכה זו לכאורה מפליאה, כי למה לא נרשה לרוצח לצאת מעיר מקלטו? הלא יתכן	6609
ביציאתו זו תימצא לו זכות ופתח איך להציל נפש אחת מישראל, ומה גם שביציאתו של האיש הגדול שעם	6610
ישראל צריכים לו, תוכל לבוא תשועה גדולה לכלל ישראל כדוגמת יואב בן צרויה, וההלכה אוסרת את	6611
יציאתו האין זה פלא?	6612
הלא פיקוח נפש אחת דוחה אף שבת החמורה, ואף על ספק נפש התירו, ואם ע"י יציאתו מעיר מקלט יוכל	6613
לסכן נפשו שגואל הדם יהרגנו, הלא אפשר שיימצא תריס ע"י שומרי ראשו שיגינו עליו כל זמן עשותו	6614
לטובת הפרט או הכלל, הלא כן עשו כשהיה גולה מתחילה, שהיו מוסרין לו שני ת"ח שמא יהרגנו, ובכל	6615
זאת מצינו שהתורה אסרה יציאתו של הרוצח אף לדבר גדול כזה?	6616
מצאתי שגם הגאון ר' מאיר שמחה הכהן מדווינסק זצ"ל מעורר קושיא זו בחבוריו הענקיים אור שמח	6617
ובמשך חכמה פ' מסעי, ומתריך שאמנם החשש הוא שכשיצא יעשה תחבולות להמית את הכהן המשיח,	6618
כדי שלא לשוב אל עיר מקלטו, והוא סכנה לנפש הכהן הגדול, ולכן כיון שהחשש גדול עבור חייו של	6619
כה"ג המשיח, אסרה תורה יציאתו מעיר מקלט עד מות הכה"ג ע"כ.	6620
ונראה עוד טעם בזה, שכל שהותו של הרוצח בעיר מקלט אינה אלא בשביל לזככו ולטהרו, וכל זמן שהותו	6621
בסביבה של קדושה אצל השבט לוי, מועילה לו לכפר עון הרציחה כמבואר בס' החינוך, כי שבט לוי	6622
מבחר השבטים ונכון לעבודת בית ה', ואין לו חלק בנחלת שדות וכרמים, ומפני גודל מעלתם וחין ערכם	6623
נבחרה ארצם לקלוט כל הורג נפש בשגגה יותר מארצות שאר השבטים, אולי תכפר עליו אדמתם	6624
המקודשת עכ"ל.	6625
אם כן הגולה הזה שהוא רוצח הוא צריך לכפרה ותיקון נפשו, ובכל רגע שהותו בארץ מקלטו הוא נושם	6626
מאורא דטהרה, והרי הוא סופג אל קרבו עוצם ההזדככות, ומעין הטהרה הולך ומתפשט ללא הפסק בכל	6627
אבריו, ואם נוציאנו ונפסיקנו אף לרגע אחד מאותו מעין הטהרה וההזדככות, הרי ברגע זה פוסק מטהרת	6628
לבו ונפשו, וכאילו פורש מן החיים והתורה הקפידה על ההפסק, עד שמכריע אפילו כמה ענינים גדולים	6629
ומוכרחים.	6630
ומה גם שברגע שהוא פוסק מעבודתו ומעמלו לתיקון נפשו, הרי ברגע זה חוזר הוא אל עמדתו הקודמת,	6631
וניעור אצלו טבעו שצורתו היא רציחה, ועל רוצח לא האמינה התורה בהצלתו, וגם מיאנה שתתגלגל זכות	6632
ע"י רוצח, והעיקר הוא שהתורה מדקדקת על טהרת הנפש, ושלא יפסיק אף זמן מועט מעבודתו לרכך לבו	6633
ולטהר נפשו (תורת הנפש).	6634
	6635
מאמר תקלא	6636
והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו אשר נס שמה, וישב בה עד מות הכהן הגדול (במדבר ל"ה כ"ה).	6637
אם משנגמר דינו מת כהן גדול אינו גולה, אם עד שלא נגמר דינו מת כהן גדול ומנו אחר תחתיו, ולאחר	6638
מיכן נגמר דינו חוזר במיתתו של שני, מנה"מ דאמר קרא וישב בה עד מות הכהן הגדול אשר משח אותו	6639
בשמן הקודש, וכי הוא מושחו, אלא זה שנמשח בימיו, מאי הוה ליה למעבד? היה לו לבקש רחמים	6640
שיגמור דינו לזכות ולא ביקש.	6641
הזמן בין המינוי של כה"ג השני, לבין גמר דינו של הרוצח מועט מאד, והרצח בוצע בזמנו של כה"ג	6642
קודמו, מאי הוי לו לכ"ג שני למיעבד ולא עביד? התשובה היא, שהיה לו לכ"ג השני לבקש רחמים אף	6643
בשעה קצרה זו, שייגמר הדין לזכותו של הרוצח בשוגג, מבהיל! הלא שעת מינויו של הכהן הגדול לפני	6644
גמר דין של הרוצח הזה, היא שעה של חדותא עילאית, להיות עומד בראש עם קודש, ולא רק במובן	6645
הרוחני התנשא בשעה זו, אלא אף במובן החומרי, כמ"ש והכהן הגדול מאחיו שהעשירוהו אחיו (הוריות	6646
ט').	6647
ובתוך ההתרוממות הזאת, מוגשת לו תביעה על ששכח מצערו של היחיד ולא התפלל עליו שיגמרו דינו	6648
לזכות, ואף בעידנא חדותא זו היה לו לכה"ג לזכור את היחיד המתלבט במחשבותיו אם יזכה אם יחוייב,	6649
נצייר לעצמנו אילו היו מבשרים לאחד שנתמנה למנהיג, הרי מיד היה מקיף את עצמו בהמון חוגג משמחה	6650

והתפעלות, הכי היה לו אז ההרהור אודות האנשים החולים המוטלים על ערש דוויים, לדאוג להם באיזה אופן, הכלל המקובל הוא, בשעת חדוותא חדוותא.	6651
ברם תורתנו הקדושה דורשת אחרת מן האדם, ובפרט מן נבחריו העם, שאף בשמחתם אל להם לשכוח את האומללים המוטלים בזויות האפלות, אשר עינם ולבם לאותו הנבחר, שיזכירם בתפילתו ובעתירתו, ודוקא ברגעי שמחה ואושר שכאלו, מוכשרים הם הנבחרים ליצר אוירה של זכות אף לנדכאים והנאשמים ביותר, ותביעה זו שעל כה"ג מחייבת את כל אנשי התורה, שבכל הנסיבות אף בעת ייצוגם את שמחת הכלל, אל נא יתעלמו מן היחידים הנחבאים אל צרותיהם וסבלם.	6652
ומצינו אצל אברהם אבינו ע"ה אחר שירד מן המזבח, והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו, ובה הבין שנזדמן לו האיל ברצון האל ושלא היה בו חשש גזל, כיון שראה שלא היה שם איל קודם לכן (ספורנו וירא כ"ב), הנוכל לצייר לעצמנו שמחה גדולה מזו שבנו ניצל מן המיתה, היש לשמחתו גבול, הלא בשעה כזו אפשר ממש להשתולל מרוב שמחה, ובדאי שבשעה כזו אין לבו של המתרונן לדקדק בדיבורו, או לשים לב לדבר שנחשב לכולי עלמא הפקר שזה לא יהיה מן הגזל.	6653
ומה אצל אברהם אבינו! ברגע הנשגב והנעלה הזה, ברגע שכאילו שנולד לו בן מחדש, יצחק המטוהר והמקודש באלפי מחזות שמימיים שנפתחו לפניו, ברגע שכל העולם נתמלא שמחת עולם, ברגע זה של שיא הצלחת הנסיונות, שהקב"ה וכל הפמליא של מעלה ציפו לו, ברגע זה אברהם אבינו מראה את כוחו הקדוש והטהור לדקדק, שלא יהיה האיל ח"ו מן הגזל.	6654
כאיל תערוג על אפיקי מים כן נפשי תערוג אליך אלהים, כאילת תערוג לא נאמר, וכאיל יערוג לא נאמר, אלא כאיל תערוג (רש"י תהלים מ"ב), ובילקוט שם, כאיל זכר, תערוג נקבה, למה? אילת זו כשיושבת על המשבר מצטערת ועורגת להקב"ה, והוא עונה אותה ומזמין לה נחש ומכישה, האילת היא חסידה שבחיות, ובזמן שהחיות צמאות מתכנסות אצל האילה, והיא חופרת ומכנסת קרניה בקרקע ועורגת להקב"ה, וקורע לה את התהום והמים עולה עכ"ל.	6655
נתאר לנו תיאור נפלא מהמתרחש בעולם וביצירת השי"ת במדרגת החי, כשמגיע זמנה של האילה ללדת היא כורעת וצערה גדול מאד, ובשעה זו הארץ חריבה ושחונה מעצירת גשמים, וכל העולם מתעלף מצמאון, אז היא החסידה שבחיות בכוחה הנטוע וטבוע בה, מתגברת ומשכיחה את עצמה מן חבלי הלידה הנוראים שלה, ובמקום להתפלל להשי"ת על צערה הפרטי שלה, היא מתרגשת על צער כל החיות, ומכנסת בקרקע קרניה ועורגת להקב"ה, וזהו הרעיון הכתוב כאיל תערוג, מדבר אמנם באילה נקבה הכורעת ללדת, אלא שאגב חסידותה היא אוזרת כוח כאיל שאינו מרגיש חבלי לידה, ומדחה צערה הפרטי בשביל צער זולתה, צער החיות הצמאות למים.	6656
אכן מאד נעלה היא מדרגת האדם היודע להשתתף בצער הזולת הפרטי והכללי בכל עת מצוא, המצטער וסובל מהעדר שלמות בחיי חבריו, בחיי כל איש מישראל, סופו שיראה בנחמה בשיפור ותיקון המצב, הבה ונפתח בנו את רגישת הלב להצטער ולהשתתף בדיבור ובמעשה לטובת הרבים הכלל והפרט, שפעולתנו תקרין ותאיר מקרן אורה שלנו לכל המרחקים, ונזכה לתיקון העולם במלכות שדי.	6657
(פרי חיים עמ' צ"ז).	6658
	6659
	6660
	6661
	6662
	6663
	6664
	6665
	6666
	6667
	6668
	6669
	6670
	6671
	6672
	6673
	6674
	6675
	6676
	6677
	6678
	6679
	6680
	6681
	6682
	6683
	6684
	6685
מאמר תקלב	6686
והצילו העדה את הרוצח והשיבו אותו אל עיר מקלטו, וישב בה עד מות הכהן הגדול (במדבר ל"ה כ"ה).	6687
לפיכך אמותיהן של כהנים מספקות להם מחיה וכסות, כדי שלא יתפללו על בניהם שימותו (מכות י"א), נתבונן נא! הכהן הגדול הנבדל ומובחר מכל שבט לוי, ושבט לוי נבדל ומובחר מכל השבטים, האיש המצטיין מכל ישראל וגם מאחיו הכהנים באזהרות ומצות מיוחדות, האיש שרק לו לבדו ניתן הרשות ליכנס לפני ולפנים לקודש הקדשים, האיש המתפלל ומכפר בעד כל ישראל, ורק ע"י מעשה עבודתו זוכים ישראל לאושר היותר גדול למחילת עונות, היש לנו איש אחר שרבים צריכים לו יותר ממנו?	6688
לעומת זה הרוצח בשוגג שגלה לעיר מקלטו, חז"ל קוראים אותו רשע כאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשע, במה הכתוב מדבר בשני בני אדם שהרגו את הנפש, אחד הרג בשוגג ואחד הרג במזיד, לזה אין עדים ולזה אין עדים, הקב"ה מזמין לפונדק אחד, זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם, וזה שהרג בשוגג יורד בסולם ונופל עליו והורגו, זה שהרג במזיד נהרג וזה שהרג בשוגג גולה (שם י'). הרי זו הפעם השניה שנהרג אדם על ידו, וידוע שאין מגלגלין חובה אלא ע"י חייב.	6689
והנה כהן שהרג את הנפש אפילו בשגגה לא ישא את כפיו (ברכות ל"ב), ומוכן שגם תפילתו אינה רצויה כ"כ לפני הקב"ה, כל שכן תפילת איש שהרג שתי נפשות מישראל שתפילתו אינה רצויה כלל, ובכל זה משמע מדברי חז"ל, שכאשר יעמידו על המשקל שתי התפילות, מצד אחד תפילת הכהן הגדול שמתפלל גם בעד עצמו על חיים ושלום, ומצד השני תפילת הרוצח שמבקש יום מותו של הכה"ג, תכריע תפילת	6690
	6691
	6692
	6693
	6694
	6695
	6696
	6697
	6698
	6699
	6700

הרוצח, וכל כך הדבר ברור אצלם, עד שפחדו פחד מות מתפילת הרוצח, עד כדי שהיו אמותיהם של	6701
כהנים מספקות להם מחיה וכסות כדי שלא יתפללו על בניהם שימותו.	6702
איתא בגמ' שם, טעמא דלא מצלו הא מצלו מייתי, והכתיב כצפור לנוד כדרור לעוף כן קללת חינם לא	6703
תבוא, אמר ההוא סבא, מפירקיה דרבא שמיע לי שהיה להם לבקש רחמים על דורן ולא ביקשו, ואיכא	6704
דמתני שיתפללו על בניהם שלא ימותו, טעמא דמצלו הא לא מצלו מייתי, מאי הוה ליה למעבד טוביה חטא	6705
וזיגוד מנגיד, שהיה להן לבקש רחמים על דורן ולא ביקשו (מכות י"א), נוראות להתבונן! וכי אין הכה"ג	6706
מבקש רחמים על דורו? בע"כ התביעה על דקדוק יותר עמוק, להיות מקיף בדעתו כל מה שיכול לקרות	6707
ח"ו, ולהקדים בתפילה גם על זה.	6708
רואים אנו מזה כוחה של תפילה, עד כמה היא מגעת ועד כמה היא מועלת, ולא ספק מועלת אלא ודאי	6709
מועלת, ודאי בלא שום ספק כל שהוא, שאם היה מבקש רחמים לא היה מעשה רצח בישראל, ואם לא	6710
עשה כן כבר אין זו קללת חינם, כי הוה ליה להתפלל, וגם אין זה טוביה חטא וזיגוד מנגיד, אלא נחשב	6711
כאלו הוא עושה העבירה.	6712
נורא נוראות עומק ההערה הלזו! ושמעתי ממרן הגה"צ מוהר"א יפהן זצ"ל שהעיר בענין זה, ממ"ש אשר	6713
לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי, וכי בחרבו ובקשתו לקח, והלא כתיב כי לא בקשתי אבטח וחרבי לא	6714
תושעני, אלא חרבי זו תפילה וקשתי זו בקשה, קרא יעקב אבינו ע"ה חרב וקשת את התפילה והבקשה, כי	6715
כך היא המדה המציאותית, ומה שאין אנו משתמשים בסגולה זו מפני חולשת האמונה, ובימינו אלה	6716
שהצרות והגזרות מתגברות ר"ל, החוב עלינו ביותר לתפוס אומנות אבותינו בידינו, ולהרבות בתפילה	6717
ובבקשת רחמים, כי עת לחננה כי בא מועד. (הגיוני מוסר ח"א).	6718
	6719
מאמר תקלג	6720
ואם יצ' א יצא הרוצח את גבול עיר מקלטו ורצח גואל הדם את הרוצח אין לו דם (במדבר ל"ה כ"ו).	6721
אמר רבי יהושע בן לוי, בשעה שעלה משה למרום, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע מה לילד	6722
אשה בינינו, אמר להם לקבל התורה בא, אמרו לפני חמדה שגנוזה לך תתקע"ד דורות קודם שנברא	6723
העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו, א"ל הקב"ה כלום קנאה	6724
כלום שנאה יש בכם, מיד הודו לו להקב"ה, שנא' ה' אדוננו מה אדיר שמך בכל הארץ, מיד כל אחד ואחד	6725
נעשה לו אוהב ומסר לו דבר, שנא' עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם, ואף מלאך המות מסר לו	6726
סוד, להקטיר קטורת בשעת מגפה ולעמוד בין החיים ובין המתים, רש"י, שנא' ויתן את הקטורת ויכפר על	6727
העם, ויעמוד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה.	6728
פלא הוא כיצד מלאך המות שהוא מלאך רע ומקטרג וממית, איך נתהפך פתאום להיות למלאך טוב ולאווהב	6729
אדם, כש"כ לאוהב איש האלהים, למי שמקבל תורה ומעניק חיים לבני אדם, ועוד יותר מזה למסור לו את	6730
סודו הכמוס, את סוד ההצלה והכפרה, דבר אשר עומד בניגוד לכל תכונתו וטבעו הרע, הוא מוסר לו את	6731
סוד החיים בניגוד לכל עצם פעולתו להביא מוות על בני אדם?	6732
משמע מכאן כי גם מלאך המוות עשוי להיות מושפע מאווירה של קדושה, וכאשר הוא נמצא באווירת	6733
השכינה, כאשר גדודי מלאכים ושרפים מעריצים וממליכים את שם האל, מכבדים את התורה ולומדיה, את	6734
שליח ה' משה איש האלוהים, אז גם מלאך המות נסחף לאווירת ההשראה הטובה הזו, גם הוא מושפע	6735
ונתהפך מאויב לאוהב, ומסר את סוד הקטורת העוצר אותו, הנה עד כמה גדולה השפעת כוח התורה אף על	6736
הרחוק אף על הרע המוחלט.	6737
מבהמות הארץ ומעוף השמים יחכמנו (איוב ל"ה), אמר הקב"ה למדו מן העורבים שהיו מכלכלים את	6738
אליהו, שנא' והעורבים מביאים לחם ובשר בבוקר ובערב, י"א משולחנו של אחאב (סנהדרין ק"ג),	6739
ובתנחומא משולחנו של יהושפט, לפי שלא היו רוצים העורבים ליכנס לביתו של אחאב שהיה מלא עבודה	6740
זרה (במד"ר ח'), מה יש להתלמד מן העורבים, הלא העורב אכזרי אפילו לבניו (תנחומא עקב ב'), אך	6741
יש לומר כי בסביבתו של נח הצדיק בתיבה, היתה השפעה טובה אף על החיות, נח מסר נפשו על כל	6742
החיות שבתיבה לגמול חסד עמהם, לזונם לשמשם ולהכין את כל צרכיהם, עד שלא טעם טעם שינה י"ב	6743
חודש.	6744
בריה שדרכה להאכיל בלילה האכיל בלילה, להאכיל ביום האכיל ביום, וזה השפיע גם על כל החיות	6745
והעופות, וטבעם נשתנה לטובה גם של החיות הטורפות, כי לא מצינו באגדה שקרה מקרה שחיה אחת	6746
טרפה לחברתה, מכאן משמע כי האווירה הטובה שיצר נח במדת החסד הנפלאה שבו עד מסירות נפש,	6747
השפיעה על ריכוך טבען של החיות, הלא מצינו העוף ששמו חול שמצא אותו נח דגני בספנא דתיבותיה	6748
(ישן בחדר ספון ומתוקן לו), ושאל אותו נח למה לא בעית מזונא? השיבו חזיתך דהות טרידא אמינא לא	6749
אצערך, א"ל יהא רעוא דלא תמות, והוא אינו מת לעולם (סנהדרין ק"ח).	6750

הרי ברור כי אווירת החסד של נח חדרה אף לחיות הטורפות וכוחם הרע נכבש בתוכם, ולכן הושפעו אף העורבים האכזריים ממדת החסד של נח עד שנתהפכו מאכזרים לרחמנים, והם הביאו לחם ובשר לאלהיו בדרכים כשרים, משולחנו של יהושפט ולא משולחנו של אחאב, הם לא סבלו אווירה של עבודה זרה שהיתה בביתו של אחאב, לאחר שטעמו מן האווירה הטובה שבסביבת נח הצדיק.	6751
אם גואל הדם הורג את הרוצח מחוץ לערי המקלט אין מענישין את הגואל, אבל אם הורג אותו בערי המקלט יש עונש מות על גואל הדם, שהטעם שלא הורגים את גואל הדם מחוץ לערי המקלט, משום שלא יכול להתגבר על חימום הלב, כנאמר פן ירדוף גואל הדם אחרי הרוצח כי יחם לבבו, א"כ למה אם הורגו בתוך ערי המקלט יש דם לגואל הדם? הרי יש כאן חימום לבבו?	6752
וי"ל כיון ששבט לוי הוא שבט מובחר מכל השבטים, והוא לגיונו של מלך ואין לו חלק ונחלה בארץ, לא בשדות ולא בכרמים, ורק ה' הוא נחלתו, והוא מובדל רק לעבודת הקודש לפני ה', ועליהם נאמר (יומא כ"ו) שזכו לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, שיש בזה משום חן וזכות מיוחדת מן השמים, ומפני גודל מעלתם וחין ערכם, נבחרה ארצם לקלוט כל הורג נפש בשגגה יותר מבשאר ארצות השבטים, ואולי תכפר על הרוצח אדמתם המקודשת בקדושתם (החינוך מצוה ת"ח).	6753
ולכן באוויר המזוכך בקדושה יתירה שנוצר ע"י שבט לוי מטהרים את הרוצח, ואף שהוא שוגג, אבל גם שוגג הוא קרוב ומעורבים בו אחוזים של מזיד, ומקום הוא לריפוי נפשו ולזיכוך מידותיו, ודבר זה ניתן להיעשות באווירה של עובדי ה', והם יהפכו כבר את הרוצח לטוב לב ולאיש זך וישר, ויראת ה' תהא נסוכה על פניו.	6754
באווירה שכזו המשפיעה על הרוצח, כל שכן כאשר יבוא גואל הדם שלבו חם על אבדן נפש קרובו וייקלע לתוכה, מיד יתבשמ מאוויר חכמתם וקדושתם, יאבד את הרתיחה ותפוג הימנו המתיחות, ומתוך ההתעוררות שבעומק הלב ימצא הלב מרגוע, ישתנה לאיש אחר ולב טהור נברא בו, וכיון שסרה הימנו הקנאה ונעלמה הנקמה, הוא מתלבש ברוח של חכמה עליונה, שהכל בא מיד ה' וכך נגזר מאתו ית"ש על היעדר קרובו.	6755
ואלמלא הגזירה לא היה בידי אדם לשלוט בנפשו של הקרוב, ומה בצע כי יהרוג עכשיו את הרוצח, הרי לא ישיב לעצמו בכך את אבידתו, גם אסרה התורה להצטער יותר מדי על קרוביו, כי דומה הוא לאדם ששלח את בנו לסחורה לעיר אחרת, ולימים שלח האב אחר בנו, ואין העדר הבן אלא מן המקום שהלך משם אבל עכ"פ ישנו, ואדרבא לטוב לו שחזר הבן אצל אביו שהוא מקור החיים, אז תסור ממנו החמימות ובמקום זה יכניס בלבו אהבת הבורא ובריותיו, וישיג השגה עליונה בסדר הנהגת הבורא בעולם, ולכן הדין משתנה כשהוא נמצא בערי הלויים.	6756
ולפי"ז יובן מה שמקשים המפ', שהרשעים הללו (בלק ובלעם), כל ארבעים שנה לא התעוררו לצאת לקראת ישראל במזימתם הרעה, לקלל את ישראל ולהסיתם מקדושתם וטהרתם, כפי שעשו אח"כ בסוף ארבעים שנה, וזאת אף שהיו שונאים מושבעים, ובלעם היה עוד שונא וותיק, בהיותו יועץ להרע אצל פרעה במצרים.	6757
ואולי כי מפני שהיו חיים בתקופה של מתן תורה ויציאת מצרים, וכל הנסים שנתרחשו אז במדבר, וכבוד ה' נתגלה אז אל בני ישראל ונתפשט בכל העולם, ואווירת הקודש היתה שרויה על כל הברואה, ובאוויר הזך שבו נמצאו גם הרשעים הללו, תחת הלחץ של הקדושה לא יכלו להגיע למזימתם, אווירת הקודש מנעה בעדם להגשים את עצתם הרעה, לא הרהיבו עוז לפצות פיהם הטמא להרע לעם הנבחר, וכל הקללות נשארו תקועות בגרונם, האוויר הקדוש התגבר במשך זמן רב גם על הרשעים, ולא יכלו לעמוד בפני הרוח הטובה שהיתה מרחפת עוד בעולם, והשפעתה היתה גם על הרשעים.	6758
אולם כאשר לאט לאט נפגם האוויר הזך והשראת הקדושה, לאחר שנפרצו כמה פרצות בעם ישראל, כמו מעשה קרח המרגלים המתאוננים ועוד, על כל אלה מיתת אהרן ומרים, ובמקום הדור הוותיק של יוצאי מצרים בא הדור הצעיר, רק אז מצאו הרשעים את הזדמנותם לגבות את חובם, רק אז הצליחו לתת ביטוי להשחתת נפשם, והעיזו להרים ראש נגד ישראל, אז פרצו את הגדרים ולא היה אצלם יותר כל מעצור נגד מזימתם הרעה, והם עשו מה שעשו, עד כמה חייבים אנו לדאוג כדי להימצא בחברתם של חכמים ובתוך אווירה טובה המשפיעה על הטובים ועל הרעים. (ואני תפלה).	6759
מאמר תקלד	6760
ואם יצ' א יצא הרוצח את גבול עיר מקלטו, ומצא אותו גואל הדם ורצח את הרוצח אין לו דם (במדבר ל"ה כ"ו).	6761
מכאן אמר ר' פנחס בן יאיר, תורה מביאה לידי זהירות, זהירות מביאה לידי זריזות (ע"ז כ':), ועל סולם העליה של רבי פנחס בן יאיר בנה הרמח"ל ז"ל את כל מסילת ישרים שלו, כשהוא מתחיל להרחיב את	6762

הדברים במהות הזהירות קנייניה ומפסידיה, ידועה הסתירה, שבכל מקום אמרינן לעולם יעסוק אדם	6801
בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה, ואילו (בברכות י"ז) אמרו שהעוסק	6802
בתורה שלא לשמה נוה לו שלא נברא, (ובתענית ז'). אמרו שתורתו נעשית לו סם המות.	6803
וכתבו התוס' (סוטה כ"ב:), שעיקר הלימוד הוא על מנת לקיים, ורק בגדריו הותר הלימוד שלא לשמה,	6804
והיינו מכיון שתכלית חכמה תשובה ומעשים טובים, שנאמר שכל טוב לכל עושיהם, ללומדיהם לא נאמר	6805
אלא לעושיהם (ברכות י"ז), ענו כולם ואמרו תלמוד גדול שמביא לידי מעשה (קדושין מ'), א"כ אין זו	6806
מעלה בתלמוד תורה אלא תנאי במצוותה.	6807
הואיל וכך, מדהשמיענו רבי פנחס בן יאיר שתורה מביאה לידי זהירות, א"כ הזהירות היא הלמעשה של	6808
הלימוד ותכלית התורה, וע"פ התוס' צריך ללמוד להיות זהיר, ומכל לימוד התורה תצא הזהירות, ומהי	6809
הזהירות שאליה מכוונת התורה, כאשר אנו רואים את ציווי התורה ואזהרותיה, מבינים מהי מדת הזהירות	6810
הנדרשת.	6811
פרשת ערי המקלט מלמדת אותנו רבות על מהות חובת הזהירות, רוצח נפש בשגגה גולה לערי מקלט, מהי	6812
חטאתו בכלל? בחובתו להביא קרבן חטאת מפרש הרמב"ן (ויקרא ד'), מפני שכל העוונות יולידו גנאי	6813
בנפש והם מום בה, ולא תזכה להקביל פני יצרה רק בהיותה טהורה מכל חטא עי"ש, אבל הרי בקרבן	6814
חטאת נצטוה גם על הודוי והתשובה, א"כ אין כאן רק הטהרות לעתיד אלא גם תשובה על העבר, ומהי	6815
אשמתו.	6816
ועל כרחנו שהאשמה היא חוסר הזהירות שמחמתה בא לידי שגגה, ובגללה גולה הרוצח בשוגג לעיר	6817
המקלט, וגלות מכפרת עוון (סנהדרין ל"ז), אבל כשנתבונן נראה, שגם אם היה אב שעלה בסולם	6818
ונשתברה השליכה תחתיו, ונפל על בנו והרגו בשוגג, ובודאי אהבת אב על בנו, ואסון נורא הוא עבורו,	6819
בכל זאת חייב הוא לגלות, כי לא יצא ידי חובתו בדקדוק חובת הזהירות המוטלת על האדם בענין שפיכות	6820
דמים.	6821
ואם התרשל האדם בחובת הזהירות מהו תיקונו? לשוב אל היסוד והבסיס, אל תורה מביאה לידי זהירות!	6822
על כן גולה הוא לעיר מקלט, וכל ערי הלויים היו ערי מקלט, שבט לוי הפנוי לתורה וה' הוא נחלתו	6823
(כמ"ש הרמב"ם בסוף הלכות שמיטה ויובל), והיו ערים אלו בתי מדרשות חיים, וכל יושביהם יושבי	6824
אהלים באהלה של תורה, ומלבד ההתעלות בצוותא נדרש כל אחד לשיא ההתעלות שבכוחו להגיע אליה,	6825
ונס אל אחת הערים האלה וחי אם התלמיד גלה מגלים רבו עמו, ואם הרב גלה מביאים אליו כל ישיבתו	6826
(מכות י'), להתעלות בהרבה למדתי מרבותי ומתלמידי יותר מכולם (תענית ז'). כדי להרבות חיים, מרבה	6827
ישיבה מרבה חכמה, מרבה חכמה מרבה חיים (אבות פ"ב).	6828
נמצא שלא היתה זו גלות בבחינת גלות באה לעולם על שפיכות דמים (אבות פ"ה), אלא בבחינת הוי גולה	6829
למקום תורה כי התורה מביאה לידי זהירות, ומי שבא לידי מכשול זהירות חייב להשתלם בלימוד התורה,	6830
וכאשר יצא הרוצח מעיר מקלטו, מבית מדרשו, אין לו דמים ומותר להורגו, כי המפסיק ממשנתו מתחייב	6831
בנפשו (אבות פ"ג), ודלא יליף קטלא חייב, הואיל ולא השתלם בגדרי הזהירות, הרי זה כאילו חיה טורפת	6832
פרצה את סוגרה ויצאה, שכל הקודם להרגה זכה (סנהדרין ב'), ואפילו אם כל ישראל צריכים לו כיואב	6833
בן צרויה (מכות י"א:), כיון שיצא מערי המקלט התיר עצמו למיתה, הואיל ובא מכשול על ידו, חובה עליו	6834
להשתלם בזהירות ולדחות כל דבר אחר, עד כדי כך מחייבת התורה את הזהירות.	6835
מה נאמר ומה נדבר אנו חסרי הזהירות, עד כמה עלינו ללמוד ולשקוד על חכמה ומוסר, כדי להבין מהי	6836
מדת הזהירות הנדרשת מאתנו, כמה תורה צריך האדם לקנות עד שירכוש לעצמו את מדת הזהירות, כמה	6837
רחוקים אנו משער הספר של מסילת ישרים! עאכ"כ בימי מלחמה אלו ששפיכות דמים הוא דול (יומא	6838
כ"ג:), כמה יש לנו להסתופף בערי מקלט בחצרות בית ה', להיות גולים למקום תורה ומוסר, כדי שנקנה	6839
מעלת אדם שאינו בגדר חיה טורפת (שבת קנ"א:), אלא בן תורה המביאה לידי זהירות, תורה שממנה	6840
תוצאות חיים!	6841
(לקט שיחות מוסר).	6842
מאמר תקלה	6843
כי בעיר מקלטו ישב עד מות הכהן הגדול ואחרי מות הכהן הגדול ישוב הרוצח אל ארץ אחרת (במדבר	6844
ל"ה כ"ח).	6845
איתא במשנה, כשמת כהן גדול חוזר ההורג בשוגג מגלותו בעיר מקלט, לפיכך אמותיהן של כהנים גדולים	6846
מספקות להן לגולים מחיה וכסות, כדי שלא יתפללו על בניהם שימותו, ומקשה הגמ' מה חטאו שימותו	6847
ע"י תפילת הגולים, ומתרחצת שהיה להם לבקש רחמים על דורם ולא ביקשו, כי הא דהוא גברא דאכליה	6848
אריא ברחוק תלתא פרסי מיניה דר' יהושע בן לוי, ולא אישתעי אליהו בהדיה תלתא יומי, הרי שהצדיקים	6849
נתבעים כאחראים על אסון המתרחש בדורם ובסביבתם, כיון שהיה להם להתפלל בעדם.	6850

כל אסון המתרחש בעולם הוא שהאלהים אנה לידו (שמות כ"א), וכמ"ש רש"י שם, במה הכתוב מדבר?	6851
בשני בני אדם אחד הרג שוגג ואחד הרג מזיד, ולא היו עדים שיעידו, זה לא נהרג וזה לא גלה, והקב"ה	6852
מזמין לפונדק אחד, זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם, וזה שהרג שוגג עולה בסולם ונופל על זה שהרג	6853
במזיד והורגו, והעדים מעידים עליו ומחייבים אותו לגלות, נמצא שזה שהרג בשוגג גולה, וזה שהרג במזיד	6854
נהרג, יוצא שהנהרג היה כבר חייב מיתה בדין שמים, וכן הרוצח בשגגה היה חייב גלות בדין שמים,	6855
ומגלגלין חובה ע"י חייב, אם כן כיצד משתנה מצב זה ע"י תפילת הכהן הגדול? כיצד מועילה תפילת כה"ג	6856
לבטל את העונשים שהיו חייבים עבור מעשיהם הקודמים?	6857
כל עונשי שמים באים לתקן חטאים, כל חטא גורם להסתרת כבודו ית', ותיקונו הוא שיגרום לגילוי כבודו	6858
ית' במקום ההסתר, ע"י קיום הדין ברשעים מתגלה אמיתות משפטו ית' בעולם, וזה מתקן את הסתר	6859
כבודו שנעשה ע"י החטא, והחטא מתוקן בזה כי גרם לגילוי משפטו ית', כך היא הנהגת מדת הדין, תפילת	6860
הצדיק עבור הרשע, שעל ידה שואף הצדיק לעשות חסד עם הרשע, מהווה גילוי כבוד ה' גדול ונשגב, כי	6861
כל בחירה טובה הינה גילוי כבודו ית', ובחירה במעשה של חסד במסירות כזו הינה גילוי יותר נעלה.	6862
ומאחר וסיבת הגילוי הזה היוו חטאי הרשעים, שכן הם גרמו לצדיקים להתעורר לתפילה, באים הם לידי	6863
תיקונם בזה, כי גרמו לגילוי ה' במקום ההסתר שנעשה על ידם, ושוב אין צריכים הרשעים לתיקון בדרך	6864
של עונש, כאשר הקב"ה ממלא את בקשת הצדיק ומציל את הרשעים מרעתם, נוצר גילוי גדול מהכרת	6865
טובה להקב"ה ששופע לבו של הצדיק, בראותו את חסדי ה' הבלתי מוגבלים, בדרך זו מועילה תפילת	6866
הצדיק בעד חברו, כיון שהוא נעשה כלי לעליית הצדיק בגילוי מדת החסד והכרת טובה להקב"ה, גם	6867
הועילה תפילת רבי מאיר על הבריונים שיעשו תשובה (ברכות י'), שהקב"ה יעלה את נקודת הבחירה	6868
שלהם.	6869
אם ביד הצדיק לגלות גילויים אלה ולתקן בזה חטאי דורו ולא עשה זאת, הרי בשמים מטילים עליו את	6870
האחריות לתוצאות הרעות שפוגעות בחוטאים ע"י מדת הדין, ואז פעמים שגם הצדיק יתחייב בנפשו על	6871
שמנע עצמו מחסד, ולפי מדרגתו גזלן הוא על שהעדיף שזכויותיו תשארנה לו לבדו, ולא הרגיש בחיוב של	6872
ישראל ערבים זה לזה, להעניק להם מצדקותיו ולהתפלל עליהם במסירות נפש.	6873
וכשגוזרים על הצדיק מיתה מסיבה זו, הרי שוב מתגלה כבוד ה' יתברך בעשותו משפט מדוקדק בצדיק,	6874
ומתגלים גם רחמיו ית' הגדולים, שחס אפילו על הרשעים ומעניש את עבדיו הצדיקים על מונעם	6875
תפילותיהם מהם, גילוי זה מתקן שוב את מה שפגם הרשע בחטאו, ע"י שחטאו גרם לגילויים האלה בטלה	6876
מדת הדין מהרשע, זה הוא יסוד חזרת הרוצח מגלותו במיתת הכהן הגדול.	6877
עוד למדנו במשנה (מכות י"א:), משנגמר דינו מת כהן גדול אינו גולה, ובגמ' ודלמא האי דגלה איכפר ליה	6878
(בצירוף מיתת כה"ג), האי דלא גלה לא? מידי גלות מכפרת, מיתת כהן הוא דמכפר! למדנו שמיתת כהן	6879
גדול לבד בכוחה לתקן את החטא, גם בלי צירוף עונש גלות, עוד איתא שם, אם עד שלא נגמר דינו מת	6880
כהן גדול ומנו אחר תחתיו חוזר במיתתו של שני, ומפרשת הגמ' זה שנמשח בימיו מאי הוה ליה למעבד,	6881
(שעדיין לא היה כהן גדול כשנהרג זה)? היה לו לבקש רחמים שיגמר דינו לזכות ולא ביקש.	6882
לכאורה תמוה, וכי ימות משום שלא התפלל שיטעו הדיינים בדין? אולם הביאור הוא, שאם מתפלל הצדיק	6883
עבור הרשע, והחטא מגיע עי"ז לתיקונו כמבואר לעיל, הרי בדין שמים כבר נפטר החוטא מעונשו, ואינו	6884
זקוק עוד לתיקון ע"י גלות, במצב כזה מסבכים מן השמים שיראו בית דין איזו זכות בעד הרוצח, כי זהו	6885
גדר אלהים נצב בעדת אל, שהקב"ה נותן בהם דעת ומנהל את הכרעתם אל האמת הפנימית המוחלטת	6886
הידועה אך למעלה, זהו גדר דין אמת לאמיתו, כלומר יש דין אמת ויש מדרגה יותר גדולה, דין אמת	6887
לאמיתו, למדנו עד היכן מגיעה חובת ההתחסדות בצדקה גשמית ורוחנית, מה הוא גדר הגזילה ברוחניות,	6888
והסבר עונש המיתה הכרוך בה, וכיצד מועילה תפילת צדיק בעד ריעו ואפילו בעד רשע. (מכתב	6889
מאליהו ח"ג).	6890
	6891
מאמר תקלו	6892
כי בעיר מקלטו ישב עד מות הכהן הגדול ואחרי מות הכהן הגדול ישוב הרוצח אל ארץ אחוזתו (במדבר	6893
ל"ה כ"ח).	6894
כי אתא רב דימי אמר שמונה עשרה קללות קילל ישעיה את ישראל, ולא נתקררה דעתו עד שאמר להם	6895
המקרא הזה, ירהבו נער בזקן והנקלה בנכבד (חגיגה י"ד), האמנם גרועה ומרה היא קללה זו של ירהב	6896
הנער בזקן, מכל הקללות הקודמות שהשמיע הנביא? האם הקללות הקודמות לא קיררו את רוחו הלוהט	6897
של הנביא, עד שנאלץ לכלות את חציו ולקלל קללה ופורענות זו, שחז"ל העריכוה לגרועה ומסוכנה יותר	6898
מכל אלו הנ"ל? האמנם חוצפתו של נער קטן נגד זקן היא שיא כל עונשי הפורעניות?	6899

כתב המאירי ז"ל (מכות י"א), רוצח שנגמר דינו ומת כהן גדול פטור מגלות, אע"פ שלא הגיעו עונש הגלות, שמה שנחקק בדמיונו גלות גרם לו להכנע, עד שבכניעתו נתכפר לו במיתת כהן גדול, ומתוך כך הפקיעה מיתתו גלותו של זה עכ"ל, וכזה הוא הרעיון מלקות, אמר שמואל כפתוהו ביד וריץ מבי"ד פטור (שם כ"ג), מה הטעם? מפני שכל ענין מלקות הוא כדי שיתבזה, כמ"ש ונקלה אחיך לעיניך, והרי כבר נתבזה במה שכפתוהו, וכבר נזדעזע כולו מדמיון הצער שעמד על גבו ועל לבו, והרי הוא קיבל עונשו. ובהבחנה זו, היינו בהתעמקותנו בנפשו של המעונה והניתן ליסורים, אף שלפעמים היסורים אינם מבוצעים, נבין גם כן את קללתו של ישעיה הנביא, שהנביא בתיאורו את העינויים והיסורים העלולים לבוא באחרית הימים על ישראל, מדגיש שבאותם הימים אף הנער בגיל צעיר מאד, יהיה כ"כ ספוג רוגז וצער מנסיונות ומאורעות איומים, שהוא ירהב בנפשו להתייחס לזקן, לאדם שעברו עליו רוב השנים כתיקונן, לומר לו אני בחיי הצעירים ראיתי והתנסיתי בהרבה יותר זעם וסבל, מאשר אתה בכל רוב ימך עד זקנה ושיבה, ואין הכוונה להדגיש כאן את חוצפת הנער, אלא בעיקר האימה שבדברי ישעיה הנביא, שהימים יהיו מלאי אכזבות ומרירות, וגם נסים ונפלאות, עד שהקטנים והצעירים בדור הזה יהיו נעלים בנסיונותיהם על הזקנים.	6900 6901 6902 6903 6904 6905 6906 6907 6908 6909 6910 6911 6912
אם שמחובתנו לכבד את הזקנים, ולא רק זקני ישראל כי אם גם זקן אשמאי וארמאי כדאמרינן (קידושין ל"ג). שיש לעמוד מפני זקן אשמאי וארמאי, שכמה הרפתקאות עברו עליו, ופירש"י ז"ל מקראות וצרות וראו נסים הרבה עכ"ל, כי ברוב השנים לא ימנע שלא תהיה לו הזדמנות להכיר את חסדי הבורא. ברם קרוב לימות המשיח לימות הגאולה, הנסיונות וההרפתקאות יהיו כ"כ מרובים, עד שהילד הקטן יוכל להתייחר בנידון התנסות והכרת הבורא אף על הזקן, שנה אחת מימות הנער, אפילו חודש או יום אחד, יהיו שקולים ועוד מכריעים על חיים שלמים כתיקונן של זקן, וא"כ בוודאי שמצב כזה הוא יותר קשה מכל השמונה עשר קללות שקללם ישעיה הנביא מקודם. (פרי חיים עמ' א').	6913 6914 6915 6916 6917 6918 6919 6920
מאמר תקלז	6921
כי בעיר מקלטו ישב עד מות הכהן הגדול ואחרי מות הכהן הגדול ישוב הרוצח אל ארץ אחרות (במדבר ל"ה כ"ח).	6922 6923
הרעיון המרכזי ברוב המפרשים בענין התעכבותו של הרוצח בעיר מקלט, שלא יכניס את עצמו לסכנה, כי בעוזבו את עיר המקלט, עלול הוא גואל הדם להתחמם ולהרוג אותו, א"כ במה בטוח הוא הרוצח שגם אחר מות הכה"ג בשוכו לביתו, שגם אז לא יחם לבבו של גואל הדם? על זה תירץ הרמב"ם ז"ל (מו"נ ח"ג פ' מ') יתלה חזרתו במות האיש הנכבד שבבני אדם ואהוב לכל ישראל, שבזה תנוח דעת הגואל אשר נהרג קרובו, שזה ענין טבעי לאדם כל מי שתקרהו צרה, כשתבוא ג"כ לזולתו כיוצא בה או גדולה ממנה ימצא נחמה על מקרהו, ואין במקרה המות בני אדם אצלנו יותר גדול ככה"ג עכ"ל.	6924 6925 6926 6927 6928 6929
ויש להוסיף היות ומיתת כה"ג משרה בקרב העם רוח של הכנעה ושל פיוס, ההרגשים הנובעים מרתיחת הדמים כגון נקמה וזעם וכדומה, כל אלה מתרככים ומתבטלים, ואפילו החשבונות שלכאורה נראים לו לאדם כשרים והגונים, מתחלפים ומזדככים עד כדי מצב של חשבון נפש יותר בהיר, חשבון ועיון המביאים לידי הבנה שישנם תיקונים יותר מועילים מאשר שפיכת דמו של הרוצח, המחשבות המתעוררות אצל האדם עם מותו של הכה"ג, מדריכים אותו לידי זכרון יום המיתה בכלל, והזכרת יום המיתה מועילה לריכוך ולעידון ההרגשים בכלל, את מקומן של ההרגשות המלוות את האדם בדרך כלל בחייו היום יומיים, תופשות הרגשות יותר רציניות ויותר גבוהות, אז מתקרר בדעתו ולא יחם לבבו.	6930 6931 6932 6933 6934 6935 6936
ואם תמונת מת של אדם פשוט מעוררת רגשות כ"כ עדינים, קל וחומר הכהן הגדול מנהיג הדור חביב האומה, נושא בעול צרות האומה, האישיות המרכזית והמפוארת של עם ישראל, השליח שנכנס לפני ולפנים להיות מליץ וסניגור על ישראל, ומטיל שלום בין ישראל לבין אביהם שבשמים, לב מי לא ירעד ולא יירך לשמע מותו של הכה"ג! וזוהי ההשראה הכללית המוטלת לתוך עם ישראל עם מותו של הכה"ג, ובה כרוכה גם השקטת נפשו של גואל הדם, המתירה יציאתו של הרוצח מעיר מקלט עם מותו של הכה"ג. מה שיש לנו ללמוד מזה במובן המוסרי הוא, שע"י התעוררות הרגשים העדינים, ע"י התעוררות השכל לרגלי נסיבות ידועות, עלול הוא האדם להשתחרר ולהינצל מרתיחת ההרגשות הטבעיות, ע"י רוח טהרה מיוחדת מתבררים ומתלבנים כל מיני חשבונות לכאורה כשרים, ע"י הסתכלות ביום המיתה ואימת יום הדין הגדול והנורא, נעשה האדם מוכשר להתנערות מסיגי הפסולת הנמצאים לפעמים אף בחוויות קדושות ביותר, והזדעזעות זו מועילה מאד להבראה רוחנית מושלמת.	6937 6938 6939 6940 6941 6942 6943 6944 6945 6946
מן הראוי שהאדם ישמור בנפשו את ההארות האלה, יציפין עמוק עמוק בנפשו, וידאג מאד שימשכו הרבה זמן, והצעה טובה שהזדעזעויות אלו לא תתקררנה ותמשכנה בהשפעתן על האדם, הוא לימוד המוסר בקול רם, בהתלהבות ובשפתים דולקות ובגערה על עצמו, וכמ"ש רבינו תם, איך ישובו הפתאים החטאים	6947 6948 6949

מדרכם אם לא יגערו בנפשם, וכן אמר החכם מכל אדם, לץ לא שמע גערה, שלא גער בנפשו ולא הכלים	6950
את עצמו בהתעוררות ובזכרון העתיד הוודאי, ועל הכל יביא אלהים במשפט, וכשהוא מלהיב הלב ברגשות	6951
מוסריות, אז יכול להתרומם להכרה רוממה, ואז יוותר על חמודות העולם ועל קפידת המדות, ויעמוד חזק	6952
על דרך התורה הנצחית.	6953
במשנה בתולה נשאת ליום הרביעי, שאם היה לו טענת בתולים ישכים לבי"ד בעוד כעסו עליו, ואם יש	6954
שהות יש לחוש שמא יתפייס ויתקרר דעתו ויקיימנה ושמא זינתה תחתיו, והרי היא אסורה עליו (כתובות	6955
ב. רש"י), מבהיל הוא, עד כמה תוצאות עלולה להביא קרירות הלב ואדישות היחס בענינים נשגבים	6956
ויסודיים, קרירות לבו והסכמתו למצב הבלתי כשר, עלולה להמיט עליו שואה של חיי נישואין אסורים	6957
לכל ימי חייו.	6958
השתלטות הרגש של מה איכפת לי על האדם, עלולה להשליט בנפשו את יחס הזלזול והלעג לכל הקדוש	6959
ביותר, ורק חמימות הלב הממושכה וההתלהבות של הרגשת האלוהות המתמדת, הן התריסים נגד קרירות	6960
היצר נגד הרגשת האדישות לאיסורים, והעצה המנוסה והיעילה ביותר, הסלולה והכבושה ע"י קדושי	6961
עליון מקדמת דנא הוא, ללמוד מוסר בקול חודר וחוצב להבות אש, בנהימת הלב המתגעגע להודככות, ואז	6962
זוכים לקבלת זיו אור החכמה העליונה. (תורת הנפש).	6963
	6964
מאמר תקלה	6965
כי הדם הוא יחניף את הארץ ולא רץ לא יכופר לדם אשר ש0פך בה כי אם בדם שופכו (במדבר ל"ה ל"ג).	6966
דבר ידוע שבמבט הרוחני אין המיתה אלא שינוי לבוש לבד, והיינו מה שאמרו ז"ל (ברכות ח'.), מיתת	6967
נשיקה כמשחל בינינו מחלב, שהצדיק מרגיש מיתתו בלי צער וקושי כמי שמושך שער מחלב, הקושי	6968
שבמיתה הוא רק לרשע שהוא דבוק ללבוש הגשמי, היינו שבחייו היה דבוק בגשמיות לשם גשמיות, אבל	6969
הצדיק מיד כשמכיר שרצונו ית' לשים קץ לחייו בעוה"ז, יקבל באהבה את הגזירה לפשוט את הלבוש	6970
הגשמי, מי שהיה דבוק בחייו בשאיפות הגשמיות, לא רק שמתקשה להיפרד מהם בשעת מיתתו, אלא גם	6971
לאחר יציאת הנפש מן הגוף עדיין היא סובלת מאד ומשתוקקת לחזור אל הגוף, והיינו יסורי חיבוט הקבר	6972
ודין כף הקלע המוזכרים בגמ' (סנהדרין מ"ז:), ועיין מה שביאר בזה הגר"א ז"ל (אבן שלמה י' י"א).	6973
מדיני האבילות להשתתף עם הנפטר בצער זה, שגם אנו מתאבלים עמו על שניטלו ממנו חיי העוה"ז, וגם	6974
ענין ההספד אמרו ז"ל (סנהדרין מ"ו:), שהוא מטעם יקרא דשכבי כבוד המתים, הודיעונו חז"ל שדבר זה	6975
הנאה לנפטר, כי עדיין הוא נהנה מהכבוד שנותנים לו בעוה"ז, ועיין רש"י (סנהדרין מ"ד:), מעשה דבעיא	6976
מוכסא, שהחליפו ארונותיהם של החכם והמוכס, ולקחו ארונו של המוכס הרשע והספידו עליו בחושבם	6977
שזה ארונו של החכם, וזה היה שילום שכר לרשע על דבר טוב שעשה בחייו, שעל כן זכה שיקברוהו	6978
בכבוד גדול כזה.	6979
לכאורה איזה כבוד היה למוכס, הרי אמרו שמכבדים לחכם ולא לו? אלא מכאן רואים שנשארים בנפש כל	6980
אותם ענינים שהיו בה בעוה"ז, והרי האדם נהנה מהכבוד המדומה שנותנים לו בני אדם, אף שיודע היטב	6981
שבלבם אין מכבדים אותו כלל, אלא שמקווים להשיג ממנו איזו תועלת, ואעפ"כ הוא נהנה מזה ומשתדל	6982
להשיגו.	6983
וכן בגמ' (סנהדרין ק"ב:): על נבות היזרעאלי, שנהרג ע"י אחאב מלך ישראל, ולאחר מיתתו היה רוחו	6984
מחזר לפתות את אחאב ולהפילו ברמות גלעד, ויצא הרוח ויעמוד לפני ה' ויאמר אני אפתנו, ויאמר תפתה	6985
וגם תוכל צא ועשה כן, מאי רוח? אמר רבי יוחנן רוחו של נבות היזרעאלי, מאי צא? אמר רבינא צא	6986
ממחיצתי, שכן כתיב דובר שקרים לא יכון לנגד עיני, אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי דפרע קיניה	6987
מחריב ביתיה, ופירש"י דפרע קיניה קנאה, הפורע נוקם חמתו וקנאתו מחריב ביתיה, כרוח של נבות שנקם	6988
כעסו מאחאב ויצא ממחיצתו של הקב"ה והיינו כנ"ל.	6989
בדרך זו אפשר להבין גם גדר גואל הדם, כי הרי כתוב ולא רץ לא יכופר לדם אשר ש0פך בה כי אם בדם	6990
שופכו (במדבר ל"ה), לארץ דייקא, כי כתוב בספרים הקדושים שהמדרגה התחתונה שבנפש האדם נקראת	6991
ארץ, ובמדרגה זו מרגישה נפש הנרצח את הצורך לתיקון מצב הדין בעולם, כי לפי הרגשתה מעשה הרשע	6992
של הרוצח, גזל ממנה את חייה והיא תובעת דין על זה, ואין התיקון שלם אלא כשמדת הדין פוגעת ברוצח,	6993
נפש תחת נפש ממש, גם רוצח בשגגה אינו נקי מדין שמים, כי גדר השוגג הוא שאילו היה נזהר יותר לא	6994
היה חברו נהרג, נמצא שזילזל בחיי חברו ונפש הנרצח תובעת דין על זה, לכן נתנה התורה הק' אפשרות	6995
לגואל הדם שאם יפגע בו ימית את הרוצח לתיקון נפש קרובו.	6996
וענין הגלות לרוצח בשגגה שישגלה לעיר מקלט, יש בו מעין נע ונד תהיה בארץ הנאמר בקללת קין, שירצה	6997
את עונשו ע"י גלות, ויש בזה גם בחינת מדה כנגד מדה, שהרי הוא גרם שנפש הנהרג תינתק ממקומו	6998
בעוה"ז, ולכן יגלה וינתק גם הוא ממקומו הקבוע, ועוד יש בזה לימוד ותיקון לחטאו, כי מה גרם לו לזלזל	6999

בחיי חברו, ודאי שהיה טרוד יותר מדאי בעסקי עצמו וצרכיו הגשמיים, לכן מגלים אותו ממקומו ומנתקים אותו מעירו ומעסקיו, ועליו ללמוד מזה למעט את דביקותו הנפשית לגשמיות שגרמה לקלוקלו.	7000
בטעם חזרת הרוצח לעירו במות הכהן הגדול, כבר כתבנו מזה, ונוסיף כאן מה שנמצא בספרים הקדושים, שנפש הנרצח אינה מוצאת מנוחה והיא בבחינת נע ונד, אשר על כן גם הרוצח צריך לנוע ולגלות ממקומו, אבל כשמת הכהן הגדול והוא עולה למקומו, גם נפש המת חוזרת למעלתה ושבה אל מקומה הראוי לה, כי מעלת הכהן הגדול היא שהוא מטיל שלום למעלה ולמטה ומכפר על הכל, עיין טעמי המצוות לרדב"ז סי' תפ"א, ועם מה שכתבנו לעיל יובן זה היטב בס"ד.	7001
אך יש בענין נע ונד וגלות עוד דבר נוסף והוא בחינת סוד, התוכן הפנימי של נע ונד החיצוני הוא בחינת בלבול הדעת, כי מי שחטא נגד חיי חברו דעתו מטורפת וחיייו אינם חיים, והתוצאה החיצונית מזה היא שאינו יכול למצוא מקום קבוע בעולם, וכתבו המקובלים שמי שנאלץ להיעקר ממקומו ולנסוע הרבה לצורך פרנסתו, ודאי שדבר זה בא לתקן חטא של רציחה, או בגלגול זה או בגלגול אחר, או שזה מחמת החטא הידוע שיש בו מעין רציחה כמ"ש (בדה י"ג).	7002
והנה עדים אנו בדורנו לתופעות איומות, שהרציחות מתרבות למעלה ראש, דם האדם נעשה הפקר ממש ואיש את רעהו חיים בלעו, ולדאבוננו הגדול גם מבפנים לחומת התורה לא נמלטנו מזה לגמרי, כי תחת מסווה של מצוות יורד אחד לחיי חברו, מביישים ברבים ומספרים לשון הרע, שכל אלו הם מאבזירייהו דרציחה כידוע, וגם התוצאות הנוראות לא אחרו מלבוא, הן החיים מתמוטטים, והמנוחה ושלות החיים נסתלקו לגמרי, ועוד שמקצה תבל עד קצהו רצים וטסים המוני בני אדם בממדים ובמהירות שלא היו כמותן מעולמים, הם חושבים בדעתם שעושים כל זאת לשם הנאה, או לשם מה שקוראים בידור שהוא באמת פיזור הנפש ובלבול הדעת.	7003
אנו צריכים לדעת, לפי עומק דעת תורתנו הקדושה וסודותיה, שמה שבני אדם בהמוניהם מיטלטלים ממקום למקום בלי הרף, אינו אלא מקללת קין נע ונד תהיה בארץ, כך הן תוצאות הציביליזציה המודרנית שהתייצבה על דרך הכחשת התורה, הבהילות גוברת, השחיתות והרציחות מתרבות, איש נשמר מאחיו ואין בטחון, ומנוחת הנפש מסתלקת, ומבחוץ סכנת מלחמות איומות שבכוהן להרוס ולהחריב את כל חיי העולם הזה ח"ו, סכנות הממלאות את כל האויר.	7004
אם נסתכל בחיינו הגשמיים מצד המבט הפנימי נראה שהכל עייפים, עייפות של עצלות, הן עבודה רוחנית במרץ וברצון לא תעייף כלל, בבחינת הנותן ליעף כוח, כי בדביקות של מעלה לא תיתכן עייפות, אך עייפות של עצלות היא בחינה במיתה, מיתת הנפש, כאז"ל הבטלה מביאה לידי שיעמום (כתובות נ"ט:), ופירש"י ז"ל שיעמום שיגעון, המתמיד בלימוד התורה הקדושה מוצא את מקור חיי בתוך עצמו, חדשות מבחוץ אינן שייכות לו כלל ולא יעניינו אותו, הוא מרוכז בתוך עצמו ושום דבר מבחוץ לא יצליח לבלבל אותו, מאידך גיסא, הבטלן ישן מת בתוכו, כל תנועה קלה מבחוץ תבלבלהו והוא מיד יתחיל לרדוף אחריו בדעתו, זו בחינת נע ונד הרוחני קללת קין, למדנו לבטלן בחינת מיתה, למתמיד בחינת חיים. (מכתב מאליהו).	7005
	7006
מאמר תקלט	7033
איש כי יזור נדר לה' או השבע שבועה לאסור אסר על נפשו לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה (במדבר ל' ג').	7034
פרשת נדרים מלמדת אותנו, להתבונן ולחשוב מהי האחריות על כל מלה ומלה שאדם מוציא מפיו, כי הלשון הוא קולמוס הלב, ובהכרח צריכים להיות פיו ולבו שווים, בלי שום ניגוד ואי התאמה, לא יחל דברו אל יעשה דברו חולין כי קודש הוא, כשהוא אומר על בהמת חולין קודש יהיה לה', כל מי שנוהג בה מנהג חולין מעל, גדלותו של אדם הוא רוח ממלא ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה (בראשית ב'), מפרש התרגום לרוח ממלא, ומאן דנפח מדיליה נפח (רמב"ן ב' ז'), רוח ה' מדברת מגרונו של אדם, צלם אלהים הוא, לכן אמרו חז"ל לעולם אל תהי ברכת הדיוט וקללת הדיוט קלה בעיניך (מגילה ט"ו), הקב"ה היה צריך לשנות מהלכו שכל אותם הימים לא זעם, כדי שלא יצליח בלעם הרשע לכלות את עם ישראל אם יוציא מפיו המלה כלם (ברכות ז').	7035
אבימלך מלוה את אברהם ושרה ומפייס אותם בצאן ובקר עבדים ושפחות, ואומר לשרה הנה הוא לך כסות עינים (בראשית כ'), מתנצל בפניה בלשון שמשתמע גם לקללה על שכסתה מלומר לו שהיא אשת אברהם, ודברו נתקיים בזרעה, יצחק אבינו כהו עיניו לעת זקנתו ונחשב כמת בעיני הקב"ה, כי סומא חשוב כמת, והכל בגלל קללת הדיוט, כי זו מלה שהוציא מפיו אדם שנברא בצלם אלהים, ומזה יש לדעת כמה נחשבת ברכת הדיוט, כי מידה טובה מרובה ממדת פורעניות.	7036
	7037
	7038
	7039
	7040
	7041
	7042
	7043
	7044
	7045
	7046
	7047
	7048

ויאמר ארונה היבואי אל המלך ה' אלהיך ירצך (מגילה ט"ו), ברכת הדיוט זו הועילה לעצור את הדבר	7049
שהפיל בישראל שבעים אלף איש ביום אחד, דוד המלך מתוודה ואומר הנה אנכי חטאתי ואנכי העויתי	7050
ואלה הצאן מה עשו, תהי נא ירך בי ובבית אבי (שמואל ב' כ"ד), ומתי נעצרה המגיפה? בברכת ארונה,	7051
ולא רק ברכה וקללה אלא כל תנועה ודיבור של אדם בין נאים ובין שאינם נאים משפיעה ועושים רושם	7052
לדורי דורות.	7053
נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים, ומה נשתנו מדין ממואב שנאמר אל תצר את מואב? אלא שהיה דוד	7054
עתיד לצאת מהן, אמר להם הקב"ה המתינו להם מציאה יש לי ביניהם, אקחנה מהם ואח"כ עשו נקמה בהם	7055
(ילק"ש ל"א), משה רבינו דן ק"ו, ומה מדינים שלא באו אלא לעזור את מואב, אמרה תורה צרור את	7056
המדינים והכיתם אותם, מואבים עצמן לא כל שכן, ויאמר ה' אלי אל תצר את מואב ואל תתגר במ	7057
מלחמה, אמר ליה הקב"ה לא כשעלתה על דעתך עלתה על דעתי, שתי פרידות טובות יש לי להוציא מהן,	7058
רות המואביה ונעמה העמונית.	7059
עגלון מלך מואב שקם מכסאו לכבוד ה', בשעה שהשופט אהוד אמר לו דבר אלהים לי אליך (שופטים ג'),	7060
זכה בעבור זה שבתו רות היתה אם דוד שישב על כסא מלכות ישראל, תנועה נאה לכבוד ה', אין הקב"ה	7061
מקפח שכר כל בריה, אמו של עמון נהגה יותר מאחותה בצניעות, בלשון נקיה קצת יותר, לקרוא את שמו	7062
בן עמי לא בן אבי, לא רק מלחמה אלא אפילו אנגריא לא תעביד בהו.	7063
מוצאים אנו אצל חז"ל דוגמאות נוספות על השפעת נקודה טובה אף בפעולה לא טובה, בשכר ארבעים	7064
ושנים פרים ואילים שהקריב בלק מלך מואב על שבעת מזבחות זכה ויצאה ממנו רות, בתו של עגלון בנו	7065
של בלק, ומזה אמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אפילו שלא לשמה (סוטה מ"ז),	7066
רשע זה שהשתדל בקרבנותיו רק להרע ולקלל את עם ישראל, להשפיע ולכוון את הרגע שהקב"ה כועס	7067
ולא ישאר משונאיהן של ישראל שריד ופליט (ברכות ז'), ולמטרה זו, עולה עם בלעם לבמות בעל, ניצוץ	7068
של מעשה טוב לא נאבד בשמים, ומצמיחים לו זכות לאין שיעור מלכות משיח, מצאצאיו יצא שלמה	7069
המלך, שכתוב ביה אלף עולות יעלה שלמה על מזבח ההוא ביום אחד.	7070
כמו כן אצל מיכה שהביא אתו פסל מים סוף, ועבר בים צרה והכה בים גלים (סנהדרין ק"ג) זה פסלו של	7071
מיכה, כשהעביר הקב"ה את ישראל החביא מיכה את השם לעשות העגל, הוא לא התפעל מקריעת ים סוף	7072
שנמוגו כל יושבי כנען, שמענו את אשר הוביש ה' את מי ים סוף מפניכם, הוא קירב את מזבח פסלו	7073
למזבח משכן שילה, והיו עשן המערכה ועשן פסל מיכה מתערבין זה בזה.	7074
בקשו מלאכי השרת לדוחפו למיכה, אמר להן הקב"ה הניחו לו שפתו מצויה לעוברי דרכים, ומסיבה זו	7075
נמנעו גם חכמי המשנה מלמנותו בין ארבעה הדיטות שאין להם חלק לעוה"ב, מפני שפתו מצויה לעוברי	7076
דרכים, יתכן שבעזרת פתו היה מפתה עוברי דרכים, לאמר שבה עמדי לעבוד לפסל, אבל בדרכי ה' יש	7077
הנהגה, אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף אפילו תתקצ"ט חלקים לחובה, באותו מלאך היחידי נגד	7078
האלף להגיד לאדם ישרו ויחננו, ויאמר מצאתי כפר.	7079
טוב וישר ה', וחסד ה' מעולם ועד עולם, ממציא המצאה טובה בתוך המעשים הרעים, גדולה לגימה	7080
שמעלמת עין מן הרשעים ממיכה (סנהדרין ק"ד), כך מסביר בתומר דבורה את המידה האחרונה של י"ג	7081
מידות מימי קדם כשתמה זכות אבות ומצד עצמם אינם הגונים, זוכר הקב"ה הטובות שעשו בקטנותם,	7082
ומכולן עושה סגולה לרחם, לא החזיק לעד אפו, אפילו האדם מחזיק בחטא אין הקב"ה מחזיק אפו, כי חפץ	7083
חסד הוא, אי לזאת אל לו להתיאש מחמת כובד המידות המגונות והחטאים הרובצים עלינו בעוונותינו	7084
הרבים, כי אלהינו אל גדול ונורא, חפץ חסד הוא, וכל פעולה של חסד ואיזו תזוזה לטובה אין ערוך	7085
לחשיבותם. (בית אברהם).	7086
	7087
מאמר תקמ	7088
והורשתם את הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את הארץ (במדבר ל"ג נ"ג).	7089
כשמגיעים לבין המצרים כאילו משא כבד הוטל עלינו, כדי לקשר אותנו באורח חיינו עם העבר הרחוק זה	7090
אלפים שנה, אמנם מזכירים אנו מספר פעמים ביום את חורבן ציון וירושלים, ומבקשים בתפלה ובברכת	7091
המזון שיבנה בית המקדש במהרה בימינו, אך יש להרהר האם כל זה נכנס במערכת דאגותינו היומיומיות?	7092
האם ציפיותינו לישועה כפי אמירתנו, כי לישועתך קיוינו כל היום?	7093
מספרים שהחפץ חיים צוק"ל התכוון כל היום לביאת המשיח בלימוד קדשים, לדעת סדר עבודתו בקודש	7094
בדיוק בתור כהן בבית המקדש, וכן בכל הנהגתו כמוכן ומזומן לקבלת פני המשיח בכל עת ובכל שעה,	7095
נראה לנו שהוא סוג אדם אחר, רחוק ממצייאות החיים כי התרגלנו למצב כזה שנאמר עליו, ויפתוהו בפיהם	7096
ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו (תהלים ע"ח), מבקשים אנו יום יום בפניו יתגדל ויתקדש שמייה	7097
רבא, בעגלא ובזמן קריב ובנוסח ספרד אף מוסיפים ויצמח פורקניה ויקרב משיחה.	7098

ברגע של אמת נחשוב כמה רחוקה הבקשה כולה מהגיון לבנו ותשוקת נפשינו, הרמב"ם פוסק וכל מי	7099
שאינו מאמין בביאת המשיח או מי שאינו מחכה לביאתו, לא בשאר נביאים הוא כופר, אלא בתורה ובמשה	7100
רבינו (הלכות מלכים י"א א'), עד כמה רחוקים אנו מהרגשת החורבן, וחוסר צפיה לבנין המקדש, ככה	7101
נשללת מאתנו התקווה והבטחון למלך המשיח בכל עת שיבוא, ונידונים אנו ככופרים חלילה בתורה ובמשה	7102
רבינו, שהרי התורה העידה עליו שנאמר ושב ה' אלהיך את שבותך, חיים לא לפי עדות התורה הם בגדר	7103
כפירה.	7104
מה הם הסיבות ושרשי הדברים של חוסר הרגש והתאמת תפילותינו לשאיפותינו בחיים, אין זה כי אם אי	7105
שימת לב ומחשבה לדברים הפנימיים והרגשיים, ופלא הדבר היתכן? ויאמר ה'... ותהי יראתם אותי מצות	7106
אנשים מלומדה, לכן הנני יוסף להפליא את העם הזה הפלא ופלא (ישעיה כ"ט), החטא הוא פלא אך	7107
העונש על החטא פלא פלאים הוא, הרגל ושגרה על הכל שולטים אם כל חטאת, כמו על יראה שהיא מצוה	7108
לבבית והרגשת הנפש, וכן כל מצוות הלב והרגשות הנעשות מתוך הרגל בלי חידוש, נענשים עליהם	7109
כפלים.	7110
הרגל עבירה מקטין את החטא במובן המרידה שהרי לא מתכוונים למרוד בו, אך מכפיל את העבירה,	7111
הטומאה המטמטמת את המוח והרגש, ומרחיקתו מלדאוג לחטאיו ולעשות תשובה כי נעשה החטא כהיתר	7112
(שע"ת ג' קס"ט), רבינו יונה מסביר מדוע חמור המלבין פני חבירו ברבים יותר מרוצח, כי המלבין פני	7113
חבירו אינו מכיר את גודל חטאו, ואין נפשו מרה לו על עונו כמו רוצח, על כן רחוק הוא מתשובה, ואין לו	7114
חלק לעוה"ב, אי לזאת חטא מלומדה מטיל ספק גדול על חלקנו בעוה"ב חלילה.	7115
הרגל מצוה מהפך את הזכויות ומעשי המצוות לעבירות, מרגיל עצמו ומשנן לעצמו יום יום מה שלמדו	7116
אותו, בלי תוספת טעם ורגש במצוה, זה נקרא מצות אנשים לא מצות ה' מלומדה, והייתי אומר שזה בגדר	7117
של דבר ה' בזה, כי היצורים כולם נבראו לכבוד השי"ת והוא שלח ידו לעשות התמורה וההיפך, לחלל את	7118
שם קדשו בעשותו ממצוות עבירות, לסור מדרך זו אין מציאות ואפשרות אלא ע"י לימוד המוסר, והמאור	7119
שבו יחזירנו למוטב בע"ה. (בית אברהם).	7120
H	7121
תם ונשלם חלק במדבר	7122
חמש מאות ארבעים מאמרים כמנין	7123
"קחו עמכם דברים"	7124
(ושובו אל ה')	7125
שבח לאל בורא עולם	7126
	7127
	7128
	7129
	7130
	7131
	7132
	7133
	7134
	7135
	7136
	7137
	7138
	7139
	7140
	7141
	7142
	7143
	7144
	7145
	7146
	7147
	7148

דברים כל ספר דברים נמצא בקובץ יריעות להדפיס ראשונה משם!!!	7149
מאמר א	7150
אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין ת'פל ולבן וחצרות ודי זהב (דברים א' א').	7151
א"ר אחא ב"ר חנינא, ראויות היו התוכחות לומר מפי בלעם והברכות מפי משה, אלא אילו הוכיחם בלעם היו ישראל אומרים שונא מוכיחנו, ואילו בירכם משה היו אומות העולם אומרים אוהב ברכן, אמר הקב"ה יוכיחן משה שאוהבן, ויברכן בלעם ששונאן, כדי שיתבררו הברכות והתוכחות ביד ישראל (מד"ר דברים פ"א).	7152
טבעו של אדם להיות נמשך אחר רצונותיו ותאוותיו, לשגות בחלומותיו אודות העונג והאושר שכביכול זוכה להם בעוה"ז, ולכן מי שבא ומוכיח אותו ומטיף לו דברי מוסר ותוכחה הריהו שונא, שאיננו רוצה שיחיה חיי אושר ונוחיות, ורק מתוך שנאתו כביכול הוא בא להוכיח על כל סטיה מדרך התורה, הואיל וכן א"א היה למסור את תפקיד התוכחה לבלעם, כי ממנו בוודאי לא יקבלו.	7153
וכן להיפך בענין הברכות, שאילו היה משה מברכם ולא בלעם, היו ישראל אומרים כי רק בעיני אומות העולם נראה הדבר שהוא מברכם, משום שמשה רבינו אוהבם ובוודאי שהברכות הן לטובתם, אבל ישראל לעצמם היו אומרים, מי יודע אם הברכות נמדדו בהתאם לטובתם, כי משה רבינו לפי מדריגתו העוה"ז לא נחשב כלום בעיניו, והוא מברך אותם לפי השגתו ומדרגתו כהשקפת העולם שלו, ולכן אמר הקב"ה יברכם בלעם שהוא שונאם, כדי שיתבררו הברכות והתוכחות ביד ישראל, דהיינו שיהיה מבואר אצלם שהאמת היא כך, שחיי האושר האמיתי תלויים דוקא בקיום התורה וההיפך בביטולם.	7154
כיוצא בזה מוצאים אנו בדברי הגמ', מאי דכתיב מי האיש החכם ויבן את זאת על מה אבדה הארץ, אמר רב יהודה אמר רב שלא ברכו בתורה תחילה (ב"מ פ"ה), פירש"י וכיון דלא מברכי גליא דעתייהו שאינה מתנה חשובה להם, וגם זה עולה בקנה אחד עם הרעיון שהעלינו, שהם לא הבינו כי התורה היא דרך החיים והאושר, וכי מתנה חשובה היא להם, רק טעו לחשוב שזה עול ומשא, עד שלא עלה על דעתם כי צריכים לברך ולהודות על זה, וזה עצמו הספיק להביא את החורבן, ולכן העיקר כדי לבנות מחדש את המקדש ואת כלל ישראל, שנכיר בהכרה ברורה באיכות וחשיבות התורה שהיא מתנה חשובה לנו.	7155
ועוד נראה ללמוד מוסר השכל בגדר מעלת מדת הכרת הטוב לפי התורה, כי הטוב נמדד לא לפי מדת האדם אלא לפי מדת התורה, וזו מחייבת להכיר הטובה אפי' על דברים שהעיקר בהם איננו טוב, ואם רק נמצא חלק קטן מן הטוב בפעולה ההיא, גם על זה יש שכר וחייבים בהכרת הטוב, וזה ההיפך מטבעו של האדם, כי בדרך כלל הוא נוטה לראות רק הצד השלילי בפעולה של חבירו, אפי' בפעולה שרובה טוב, ואילו דרך התורה לציין את הטוב, אפי' בפעולה שרובה אינו טוב.	7156
וכפי שמתבאר מן המדרש בפרשתנו, רב לכם סוב את ההר, אמר רבי שמואל בר רבי גדליה, אמר הקב"ה גמולות אני פורע, בשעה שנתן יעקב דורון לעשו, מה עשו אמר לו יש לי רב, אמר הקב"ה בלשון הזה כבוד, בלשון הזה אני אומר לו רב לכם טוב, רואים מזה את הלקח, כי אע"פ שהלך כנגדו עם ארבע מאות איש למלחמה, וגם לקח את המנחה לבסוף, בכל זאת לא ביטל הקב"ה את הרושם של מעט הכיבוד שכיבד ליעקב במה שאמר לו יש לי רב, לא תצטער, והקב"ה נתן לו שכר בעד הצד הטוב שמצא בנפשו לומר מלה טובה לאחיו יעקב. (נחלת אליעזר).	7157
מאמר ב	7158
אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין ת'פל ולבן וחצרות ודי זהב (דברים א' א').	7186
ובמדרש כאן אלה הדברים זש"ה (משלי כ"ח), מוכיח אדם אחרי חן ימצא ממחליק לשון, ר' פנחס בשם ר' חמא בר חנינא אמר, מוכיח זה משה, אדם אלו ישראל, מהו אחרי, אמר הקב"ה בשביל להביאן אחרי, חן ימצא זה משה דכתיב וגם מצאת חן בעיני, ממחליק לשון זה בלעם, שהחליק בנבואותיו וגבה לבם ונפלו בשטים, כל ספר דברים מלא מתוכחת משה רבינו לכלל ישראל, ואין מדובר כאן אודות תוכחה על להבא, דשם היתה התוכחה על העבר.	7187
לא נתן להם להסיח דעתם מהחטאים, שלא יחזיקו עצמם לזכאים, לא בצדקתך וביושר לבבך, אל תדמו בנפשכם שהנכם צדיקים, זכור ואל תשכח חטא העגל, זכור ואל תשכח חטא המרגלים, זכור החטא בשטים, וכל החטאים שמנה שם היו רק ארבעה, וכבר לא הניח להם להסיח דעתם מהם אף רגע, ממרים הייתם עם ה' מיום דעתי אתכם, אל נא תונו את עצמכם שהנכם צדיקים!	7188
גילה להם חטאתם שיהיו יודעים תמיד מהחטא, וזהו ענין מוכיח, ועל זה נאמר מוכיח אדם אחרי חן ימצא, ומחליק לשון זה בלעם, כשראה את הכלל ישראל ברכם תיכף, ועי"ז באו לידי בחינה שלא היו במצב של	7189
	7190
	7191
	7192
	7193
	7194
	7195
	7196
	7197
	7198

חטאתי נגדי תמיד, ומזה גבה לבם ונפלו בשטים, הרי רואים אנו בזה את הסכנה הגדולה שיש בהיסח הדעת כל דהו מהחטא, ומזה מתבאר מהו ענין תוכחה, ואיזה עיקר גדול הוא בעבודת האדם, שיהיה החטא עומד תמיד לנגד עיניו, ואיזה השבת אבדה ופיקוח נפש הוא, כשאדם חוטא ואינו יודע מהחטא ובא אחד ומגלה לו, הוא מחיה נפשו בזה, ועל זה נאמר מוכיח אדם אחרי חן ימצא.	7199
הנה בארנו ענין התוכחה וגודל ערכה, וכשהתבוננתי בדבר עלה בידני יסוד גדול ונפלא, להכיר ולהוקיר בזה ערך התוכחה שהיא ענין ביטול היצר, הרעה הכי גדולה לאדם הוא כשהוא במצב של אשם תלוי, שאינו יודע מחטאיו והנהו צדיק בעיניו, וזהו ריש כל מרעין, והפיקוח נפש הכי גדול הוא להעמיד את האדם על חטאו ולברר לו את החטא, שיהיה חטאתו נגדו תמיד ולא יסיה דעתו ממנו, שרק זהו עיקר ענין התוכחה, שאינו על להבא אלא על העבר, שיסוד התוכחה הוא לברר לאדם חטאיו, לגלות עונו ולהסיר המכשלה מנגד פניו, שלא יחזיק עצמו לצדיק וישר, אלא ידע כי חוטא ופושע הוא.	7200
ועמדנו על יסוד זה מדברי המדרש, שמש"ר היה מוכיח ומיסר תמיד את הכלל ישראל, מבלי שהראה להם פנים מאירות אף פעם בכל המ' שנה, כאילו שלא ראה בכלל ישראל אף מעלה אחת, אלא ממרים הייתם עם ה' מיום דעתי אתכם, ושנה ושילש להם לבל ישכחו החטא, זכור ואל תשכח ועל זה שבחו הכתוב שמזה יצא להביאן אחרי אחרי הקב"ה, הרי שכל ההצלחה תלויה אך בזה, שהאדם יהיה תמיד בלי הפסק במצב של ידיעת החטא, שיהיה חטאתי נגדי תמיד מבלי היסח הדעת כל דהו.	7201
בלמדנו בפ' עקב איך שמש"ר הזהיר את הכלל ישראל אל תאמר בלבבך בצדקתי הביאני ה', לא בצדקתך וביושר לבבך, רגילים אנו להבין שאין זו אלא הנהגה טובה בעלמא שהזהיר להם משה, אבל זוהי הבטת שטחית, שאין עסק לתורה"ק בהנהגות טובות בעלמא, ואין זה כהנהגות טובות מסה"ק הנדפסים בסידורים, דפשוט לכל בר דעת שהתורה מדברת רק מעיקרים וכללים, זהו היסוד בעבודת האדם, אל תאמר בלבבך, לא בצדקתך וביושר לבבך, אל תתפתה להביט על עצמך כעל צדיק, אלא דע כי ממרים הייתם עם ה' מיום דעתי אתכם, אין לכם לא מצוות ולא מע"ט כי אם חטאים ותו לא, והזהירו זכור ואל תשכח לבלי הסיח דעת מן החטא, אלא תהא חטאתך נגדך תמיד ומינה לא תזוע, ורק בזה כל הצלחת האדם.	7202
על פסוק ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד כתב (הסמ"ק סי' ט'), שזוהי מצות עשה של קבלת תוכחה, שענין קשה עורף הוא שאינו מקבל תוכחה, וכתב הספורנו שם בפסוק כי עם קשה עורף אתה, כי אמנם קשה העורף הוא ההולך אחרי שרירות לבו ומחשבתו, אע"פ שיודיעהו איזה מורה צדק בראיה ברורה שמחשבתו היא בלתי טובה ומביאה אל ההפסד, וזה כי לא יפנה אל המורה כאלו עורפו קשה כגיז ברזל, באופן שלא יוכל לפנות אנה ואנה, אבל ילך אחרי שרירות לבו כמאז.	7203
ובתורת כהנים בר"פ שמיני ויאמר משה זה הדבר אשר ציוה ה' תעשו, א"ל משה לישראל אותו יצה"ר העבירו מלבכם שנאמר ומלתם את ערלת לבבכם, עשיתם כן וירא אליכם כבוד ה', והיינו שתזכו לגילוי שכינה, הרי דענין ומלתם את ערלת לבבכם זהו ענין ביטול היצר, ובסמ"ק הלא כתב על זה שזהו ענין קבלת תוכחה, ומבואר מזה יסוד גדול ונשגב בענין תוכחה, שכל יסוד היצר הנהו מחליק לשון, והחטאים הם כלא נגד היצר עצמו שבזה היא כל הסכנה, כל עבודת האדם היא ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד שהוא ענין ביטול היצר, והוא ענין התוכחה, שלא להיות מחליק לשון לעצמו בשום אופן ולא לפתות עצמו. וזה ומלתם וערפכם לא תקשו עוד, שהוא קבלת תוכחה, שאך בזה הוא סוד כל ההצלחה, עד כדי ביטול היצר.	7204
ומזה תצא הערה נוראה לאדם מהו מחליק לשון, ואיך שכל עסקו של אדם וטבעו הוא להחליק לעצמו, ביכולתו להונות עצמו ולייחס לעצמו גדולות ונצורות חלום בעלמא, ותכונתו להחליק לשון לעצמו בגלוי ועוד יותר בסתר, ומזה יתבונן האדם בגודל ערך לימוד המוסר, ועד כמה הוא הכרחי לאדם, שיסוד המוסר הוא להעמיד את האדם על חטא, לבל יהיה מחליק לעצמו, ובזה תלויה הצלחתו ואושרו, עד שבת"כ אמרו שמזה זוכה לגילוי שכינה. (דעת תורה).	7205
מאמר ג	7240
אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין ת' פל ולבן וחצרות ודי זהב (דברים א' א').	7241
אלה הדברים אשר דבר משה אל בני ישראל, מה כתיב למעלה מן הענין, אלה המצוות והמשפטים, ואח"כ אלה הדברים, אמר הקב"ה חביבין עלי דברי משה שהוכיח את ישראל כנגד כל המצוות שנתתי לכם, לכך נאמר אלה המצוות אלה הדברים (ילקוט תשצ"ג), כל ספר משנה תורה נראה לכאורה כמיותר, כי כל דבריו אינם אלא חזרה על מה שכבר נאמר בספרים הקודמים, והלא ספר זה ספר דברים אינו נופל בערכו וקדושתו משאר ספרי התורה, והלכה פסוקה היא, ס"ת שחסר בה אות אחת פסולה (רמב"ם הל' ס"ת	7242
	7243
	7244
	7245
	7246
	7247
	7248

פ"ז), כי בכל קוץ וקוץ מרומזים תלי תלים של הלכות (מנחות כ"ט), לשם מה איפוא באה חזרה זו? מהו המיוחד שבספר משנה תורה?	7249
התשובה היא, עניינו של ספר משנה תורה אינו אלא תוכחה, כי הרי מה היא בעצם תוכחה? הבאת הדברים הידועים לאדם מכבר לידי השפעה על מעשיו, והוצאתם מן הכח אל הפועל, היינו הוצאת התורה שנלמדה ע"י האדם ממצב של רעיון מופשט, והפעלתה כגורם פעיל בהנהגתו של האדם, תוכחת משה רבינו לישראל היה בה איפוא משום הבאתן לידי הגשמה של כל התורה והמצוות שנלמד עמהם במשך כל הארבעים שנה.	7250
ויתכן שגם משום כך הוכיחם סמוך למיתתו, הואיל ובשעה כזו פועלת התוכחה יותר על השומעים והדברים נחקקים בלבם, והרי כל ענין התוכחה אינה באה אלא לשם כך, יוצא איפוא שאין בחזרה על הדברים שנאמרו מכבר משום כפילות, כי על כן חזרה זו היא גופה תורה היא, תחלת המעשה, זוהי כל תורת המוסר, לחזור על הדברים שכבר נלמדו ולהביאם אל הלב, וזהו שכתב החסיד בהקדמת ספר מס"י, כי לא חיבר חיבורו לחדש חדושים כי אם להזכיר המפורסמות והידועות, כי זהו יסוד תורת המוסר, כי על כן כל ספר משנה תורה אינו אלא מוסר.	7251
כמה מצוות מצינו בתורה שעניינם הוא ענין המוסר, כתוב בפרשת קריאת שמע, ושמתם את דברי אלה, אהבת ה' וחובת עבודתו, על לבבכם, כיצד? וקשרתם אותם לאות על ידכם והיו לטוטפות בין עיניכם, וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך, הקשירה הזאת שיקשור את הדברים על זרועו ועל ראשו, והכתיבה שיכתבם על מזוזות ביתו ועל שעריו, הם יעוררוהו ויזכירוהו תמיד את חובתו בעולמו, והרי תפקיד מצוות אלו זהה עם תפקיד התוכחה, וכך אמנם חז"ל, כל שיש לו תפילין בראשו ותפילין בורועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו הכל בחיזוק שלא יחטא (מנחות מ"ג), וכך ישנם עוד מצוות כיוצא באלו שעניינם ענין התוכחה, לעורר את לב האדם ולהזכירו את הנודע לו.	7252
וזה שאמרו כאן אינה דוקא תוכחה שמוכיחים את אחרים, ישנם מציאות גם של תוכחה עצמית, ע"י בירורן של דברים ובקורת עצמית, וע"י תביעה מעצמו אם מעשיו טובים ונכוחים, אם פעליו ישרים אם לאו, בירור תמידי ויסודי ובקורת אמיתית פעם אחר פעם, זוהי דרך התוכחה, זו שחביבה לפני הקב"ה.	7253
אמרו חז"ל מה תלמוד לומר חושך שבטו שונא בנו? ללמדך שכל המונע בנו מן המרדות סוף בא לתרבות רעה ושונאהו, שכן מצינו בישמעאל שהיו לו געגועים על אברהם אביו ולא רידהו, ויצא לתרבות רעה ושנאהו והוציאו מביתו ריקם, כיוצא בו ויאהב יצחק את עשיו, לפיכך יצא לתרבות רעה על אשר לא רידהו, וכל המייסר את בנו מוסיף הבן אהבה על אביו והוא מכבדו, אתה מוצא שאברהם ייסר את יצחק בנו, כיוצא בו היה יצחק משחר מוסר ליעקב, לפיכך זכה לברכה וירש את הארץ (שמו"ר א').	7254
אנו רואים מכאן כוחה של תוכחה, ישמעאל ויצחק שניהם בניו של אברהם אבינו, שניהם גדלו בבית אחד, וכך גם עשו ויעקב שניהם בניו של יצחק, שניהם נולדו ונתגדלו ביחד, ולבסוף זה נעשה יצחק וזה נעשה ישמעאל, זה היה ליעקב ואילו זה הפך לעשו, הא כיצד? זה קיבל תוכחה וזה לא, נפלא הדבר עד היכן היה ענין קבלת התוכחה קבועה אצל חז"ל, אמר רבי יוחנן בן נורי, מעיד אני עלי שמים וארץ שהרבה פעמים לקה עקיבא בן יוסף על ידי שהיית קובל עליו לפני רבן גמליאל, וכל שכן שהוסיף בי אהבה, לקיים מה שנאמר הוכח לחכם ויאהבך (ערכין ט"ז). (נתיבות המוסר דף 83).	7255
מאמר ד	7256
אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין ת'פל ולבן וחצרות ודי זהב (דברים א' א').	7257
פירש"י שמנה כאן כל המקומות שהכעיסו בהן לפני המקום, והזכירן ברמז מפני כבודן של ישראל, משה רבינו ימים ספורים לפני מותו, בבואו להוכיח את עם ישראל על החטאים הידועים והמפורסמים לכול, וביניהם חטא המרגלים שעליו נגזרה מיתה על דור המדבר ולא זכו להכנס לארץ, וחטא העגל אשר עדיין רובץ עליהם שלא נפרע כולו וביום פקדי ופקדתי, שבכל פקידה ופקידה נפרע ממנו קצת, אעפ"כ נזהר שלא לפרט את החטאים בפירוש אלא ברמז כדי שלא לביישן, אף שהיה בזה משום מצות תוכחה, הרי זה מלמדנו מה גדולה מעלת כבוד הבריות וחיוב הזהירות בזה.	7258
ואין הדברים אמורים דוקא בכבודו של הכלל כולו, אלא אף בכבודו של הפחות שבבריות שכן מצינו (גיטין נ"ז.), אמר ר' אלעזר בא וראה כמה גדולה כוחה של בושה, שהרי סייע הקב"ה את בר קמצא והחריב את ביתו ושרף את היכלו יעו"ש, הנה בושה זו אינה בושה של כלל ישראל, אלא בושה של יחיד של בר קמצא, שמשום בושתו לא נמנע מלהיות רודף כל ישראל ולמסור אותם למלך רומי, אף בושתו של אדם מושחת זה בוקעת רקיעים, והיא שהחריבה את בית המקדש.	7259
	7260
	7261
	7262
	7263
	7264
	7265
	7266
	7267
	7268
	7269
	7270
	7271
	7272
	7273
	7274
	7275
	7276
	7277
	7278
	7279
	7280
	7281
	7282
	7283
	7284
	7285
	7286
	7287
	7288
	7289
	7290
	7291
	7292
	7293
	7294
	7295
	7296
	7297

וכן מצינו בבלעם, שמיד לאחר שאתונו הוכיחה אותו מתה, שלא יאמרו זו שסילקה את בלעם בתוכחה,	7298
וחס המקום על כבוד הבריות (רש"י במדבר כ"ב), בלעם היה אבי אבות כל הפחיתויות שבעולם (אבות	7299
פ"ה הר"י שם), אעפ"כ מחשש לפגיעה בכבודו המית הקב"ה את האתון, ואע"פ שאילו היתה האתון חיה	7300
היה כאן קידוש השם, כל רואה אותה היה אומר זו שפתח ה' את פיה, מ"מ כיון שיש בהישארותה בחיים	7301
פגיעה קלה בפחות שבפחותים, חס המקום על כבודו והמית את האתון.	7302
ובברכות (כ"ז): איתא, שבשעה שהעבירו את רבן גמליאל מנשיאותו משום שפגע בכבודו של ר' יהושע,	7303
לא מינו את ר' יהושע במקומו, משום שעל ידיו היה המעשה, וכתב שם המאירי, שאע"פ שהיה ר"י ראוי	7304
להיות נשיא לא מינוהו, מפני שיש לר"ג בזה חלישות הדעת יתירה, וכן מצינו במחלוקת של קרח אמור אל	7305
אלעזר בן אהרן וירם את המחנות (במדבר י"ז), לא רצה הקב"ה לומר כן לאהרן עצמו, כדי ללמד דרך	7306
ארץ בכך.	7307
הדברים מפליאים, בשלמא במעשה דר"ג נשיא ישראל קדוש ה', היה על חז"ל לשקול מעשיהם בפלס	7308
ולחשוש לכך, אבל אלו מאתים וחמישים איש מקריבי הקטורת, החטאים בנפשותם שחלקו על כהונתו של	7309
אהרן, ועליהם אמר משה לכן אתה וכל עדתך הנועדים על ה' ואשר אש ה' אכלתם, מה מקום יש לחשוש	7310
לכבודם, ולצוות שלא בעל המחלוקת שלהם ירים את המחנות?	7311
ונלמד מזה, שלא רק שיש לחוש לכבודו של ר"ג נשיא ישראל, אלא אפי' אלו שהיו בני מות הנועדים על	7312
ה' אין כבודם הפקר, ועונשם נמדד בדקדוק נפלא, ולא ניתן להם אלא לפי חשבון מדוקדק, ואף שבמעשה	7313
זה נחרתו לדראון עולם על מזבח ה', מ"מ שאהרן עצמו ירים המחנות היה יותר ממה שמגיע להם, ומנע	7314
הקב"ה את אהרן מזה, שגם בזמן שעבר אדם אפי' בדבר חמור ונענש בעונש גדול, לא הופקר כבודו	7315
לגמרי ואין לתת לו כמלוא נימה יותר ממה שמגיע לו.	7316
והנה אמרו חז"ל (ב"מ נ"ט). נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים,	7317
מנ"ל מתמר דכתיב היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה (בראשית ל"ח), ובכתובות ס"ז: אמרו, שמר עוקבא	7318
היה נותן צדקה לעני כשלא היה רואהו, ויום אחד רדף אחריו העני לדעת מי הנותן לו צדקה, וברח מר	7319
עוקבא ונכנס לתנור, וכ"כ למה משום שנוח לו לאדם יעו"ש, והנה לא אמרו חייב אדם להפיל עצמו, אלא	7320
נוח לו לאדם, והיינו שכדאי הדבר לאדם לעשות כן.	7321
והדבר מוכח, שהרי מעשה תמר שהוא המקור לזה היה לפני מתן תורה, ועדיין לא נצטוו על המצוות,	7322
וידועים דברי הגר"ח מוולוז'ין זצ"ל בס' נפש החיים סוף שער א', בענין יעקב שנשא שתי אחיות, משום	7323
שידע בהשגות עליונות שע"י כן יותקנו חידושים גדולים בכל העולמות, ועל ידן יבנה את בית ישראל,	7324
וכ"ז היה אפשרי לפני מ"ת, אבל לאחר מ"ת שקיבלו ישראל את התורה, ח"ו לעבור על איזה מצוה, אף	7325
באופן שיגרום הדבר תיקון בעולמות העליונים יעו"ש.	7326
ונמצא שלפני מתן תורה לא עמד האדם בפני הכרעה אם מותר או אסור, אלא היה עליו לבחון את התועלת	7327
שתצא מכל מעשה ולהכריע מה כדאי, ומנכונותה של תמר למסור נפשה אנו למדים, שאף מבחינת	7328
התועלת שבדבר כדאי לאבד שלשה נפשות, ואף נפשות כאלו אשר בהם תלויה מלכות בית דוד ומלך	7329
המשיח, ובלבד שלא להלבין פני חבירו ברבים, ומכאן שנוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל	7330
ילבין פני חבירו ברבים, ואכן גם לאחר מתן תורה דין הוא שיפיל עצמו לתוך כבשן האש, שהרי מר	7331
עוקבא הפיל עצמו משום כך, ועיין תוס' (סוטה י' ע"ב) שהק' למה לא נמנתה הלבנת פנים בין העבירות	7332
שנאמר בהם יהרג ואל יעבור, ומבואר מזה שחייב גמור הוא.	7333
וכתבו בתוס' סוטה שם טעם לדבר, לפי שאמרו כל היורדים לגיהנום עולין חוץ משלושה, וחד מיניהו	7334
המלבין פני חבירו ברבים, וכיון שחומר עבירה זו גדול משאר עבירות לא הותרה משום פקו"נ, ובחולין	7335
ו': אמרו על מה שנאמר בחזקיה וכתת נחש הנחושת אשר עשה משה, כי עד הימים ההמה היו בני	7336
מקטרים לו, אפשר בא אסא ולא ביערו, בא יהושפט ולא ביערו, והלא כל ע"ז שבעולם אסא ויהושפט	7337
ביערום? אלא מקום הניחו לו אבותיו להתגדר בו, וברש"י מקום הניחו, כשיבואו בנינו אחרינו אם לא	7338
ימצאו מה לתקן במה יגדל שמם, וע"ש במהר"ם, שלרש"י הניחו האבות זאת מרצונם ודעתם לבניהם	7339
אחריהם, ולפי' התוס' שם נתן הקב"ה מקום לטעות לאבותיו של חזקיה שלא ביערום, כדי שע"י סיבה זו	7340
יהא מקום לחזקיה להתגדר בו.	7341
כדאי היה הדבר שכמה דורות יעבדו בני ישראל עבודה זרה ויתחלל כבודו של מקום ובלבד שיתגדל שמו	7342
של חזקיה, ואף לפי' התוס' שטעות היתה בידם שחשבו שאסור לבערו, הרי הקב"ה הוא שסבב טעות זו,	7343
וטוב היה הדבר לפני המקום שיטעו בכך, כדי שיתגדל שמו של חזקיה, ועל כרחק שכבודו של בשר ודם	7344
אף הוא כבוד שמים, וכמ"ש חז"ל מפני מה נקרא שמו מלך הכבוד, שמכבד את יראיו.	7345
(ברכות י"ט): אמר ר' יהודא א"ר המוצא כלאים בבגדיו פושטו ואפי' בשוק, מ"ט אין חכמה ואין תבונה	7346
ואין עצה לנגד ה' יעו"ש, הרי שמסברא לא היה צריך לפושטו, שהרי שאלו על דין זה מאי טעמא, ומשום	7347

שמצד החכמה והעצה והתבונה לא היה צריך לפשוטו, שגדול כבוד הבריות להתיר כמה איסורים, אלא	7348
שגזה"כ הוא דאין חכמה ואין עצה ואין תבונה נגד ה'.	7349
ואף לאחר גזה"כ הנה מצינו כמה עבירות שהותרו משום כבוד הבריות, וכמו לאו דלא תסור באיסור	7350
דרבנן, וכן בברכות שם גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה, והעמידוהו בלאו של לא תסור	7351
בדרבנן, וכן אמרו בגמ' שם דאף דאורייתא נדחה מפני כבוד הבריות בשב ואל תעשה, (וע"ש בתוס' ד"ה	7352
שב, שמשמע שכמו כן לאו שישנו בשאלה או לאו שאין שווה בכל, יש לו להדחות מפני כבוד הבריות	7353
אפי' בקום ועשה).	7354
נמצינו למדים עד כמה גדול כבוד הבריות, מגדול שבגדולים עד הפחות שבפחותים, וגופי תורה נדחים	7355
מפניו, וכ"כ למה? ונראה שיסוד חומר כבוד הבריות וגדלותו הוא, משום שהאדם עצמו גדול מאד ולכן	7356
כבודו חמור כ"כ, אלא שאנו אין לנו השגה בגדלות האדם ולכן אנו תמהים על כך, וכבר ביארנו במק"א	7357
מש"א חז"ל קדושים תהיו יכול כמוני, ת"ל כי קדוש אני קדושתו למעלה מקדושתכם, וכן מה שנאמר	7358
והיית רק למעלה אמחז"ל, יכול כמוני ת"ל רק גדולתי למעלה מגדולתכם (ויקרא רבה סו"פ כ"ד).	7359
והנה הו"א כזאת של יכול כמוני מפליאה אותנו, ואלמלא מדרש כתוב א"א לאומרו, וזה משום שאין אנו	7360
יודעים בגדלות האדם, אבל חז"ל שידעו והכירו, ראו מקום ליכול כמוני והוצרכו פסוק מיוחד למעט זאת,	7361
ואף מיעוט זה שקדושתו למעלה מקדושתכם, וכן גדולתי למעלה מגדולתכם, אינו בא למעט קדושת וגדלות	7362
האדם, אלא שקדושת הקב"ה וגדלותו היא למעלה מזה. (שיחות מוסר ח"ב מא' ל"ו).	7363
	7364
מאמר ה	7365
אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין ת'פל	7366
ולבן וחצרות ודי זהב (דברים א' א').	7367
ואמרו בספרי אל כל ישראל, שהיו כולם יכולים לעמוד בתוכחות, ובגמ' אמר רבי טרפון, העבודה אם יש	7368
בדור הזה מי שיכול לקבל תוכחה, אמר ר' יוחנן בן נורי מעידי עלי שמים וארץ, שיותר מחמשה פעמים	7369
נתקנתר ע"י ר' עקיבא לפני רבן גמליאל ביבנה, שהייתי קובלני עליו והיה מקנתרו, ויודע אני בו שהיה	7370
מוסיף בי אהבה, לקיים מה שנאמר הוכח לחכם ויאהבך (ערכין ט"ז).	7371
ועוד נמצא במדרש, אלה הדברים, רבנין אמרין אמר לו הקב"ה למשה, הואיל וקבלו עליהן תוכחותיך	7372
צריך אתה לברכן, מיד חזר וברכן, מנין שנאמר ה' אלהיכם הרבה אתכם, ומנין שכל המקבל תוכחה זוכה	7373
לברכה, שכן שלמה מפרש (משלי י'), ולמוכיחים ינעם ועליהם תבוא ברכת טוב (דברים רבה א').	7374
אמר רב עמרם לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה (שבת קי"ט:), הרי לך שכוח	7375
התוכחה כה גדול, עד כי מניעת תוכחה עלולה להביא חורבן ח"ו, א"כ יש לחקור ולהתבונן בדרכיה, כיצד	7376
קורה שפעמים יהא מוכן האדם לקבל תוכחה ואף יודה וישמח עליה, ופעמים שהתוכחה תעורר בו שנאה	7377
ורגשות נקם, כאילו את רעתו ואת מפתלו ביקשו.	7378
אלא שאין הדברים הללו בלתי ניתנים לחלוקה, אדרבה קו ברור מבדיל בין התוכחה הנרצית לתוכחה	7379
הנדחית, כי מחד גיסא יש והאדם מסכים בלב חפץ לשמוע ולקבל תוכחה אף מן הקטן ממנו בגיל או	7380
במעלה, והיינו בענינים חומריים בלבד ובמקום שהחוש והטבע מסייעו, לדוגמה אם יקנה אדם זכוכית	7381
פשוטה על דעת שהיא יהלום וישלם עבורה ממון הרבה, ויבוא אליו אחד ויוכיח לו על טעותו, ואף יגער בו	7382
ויקניטוהו כי אין הוא אלא בטלן גדול, ואינו יודע בין ימינו לשמאלו במסחר היהלומים, אזי אם יכול הוא	7383
עדיין להחזיר את הסחורה ולקבל את מעותיו בחזרה, כי אז יודה לו על התוכחה ויאהב אותו מאז והלאה,	7384
אפשר עוד יותר מבעבר.	7385
ולעומת זאת בענינים הרוחניים, כאשר אחד יעיר לשני בלשון רכה ובדרך כבוד כי הוא טועה במעשיו	7386
וכדומה, כי אז יקפוץ כנגדו ויאמר לו טול קורה מבין עיניך ולא ירצה לשמוע בכלל, מה עומד מאחורי	7387
חלוקה חדה ומבדילה זו, בין מה שנוגע לעסקי הגשמיות שאז הוא שומע ומקבל תוכחה, ובין ענינים	7388
הרוחניים שאז אזניו נאטמות משמוע, ולבו נמנע מקבל אפי' מעט תוכחה מועילה וטובה.	7389
התשובה היא, כי בענינים הגשמיים יש לאדם תחושה וגם רצון, כי הוא מרגיש שזה חיותו, על כן כל מי	7390
שמסייע בידו מוצא הוא לנכון להציע בפניו את שביעות רצונו ותודתו על כך, אבל בענינים הרוחניים כיון	7391
שאין הוא מרגיש שזה חיוני עבורו, וכל מה שעושה אין זה אלא בכדי לצאת ידי חובתו, לכן כל מה שהוא	7392
יכול לפטור ולתרץ את עצמו מסתפק הוא בזה, ואינו מסכים לשמוע שום ביקורת על מעשיו, וגם עצות	7393
איננו מקבל מאף אחד, והיינו שהגשמיות חשובה ונערכת בעיני מעניני הרוח והתורה, גישה זו עלולה	7394
להביא חלילה את החורבן.	7395
על דרך זו יתבאר מאמר הגמ' על השאלה על מה אבדה הארץ ותשובת הקב"ה על עזבם את תורת	7396
(ירמיה ט'), שפירשה הגמ' אמר רב יהודה אמר רב שלא ברכו בתורה תחילה (ב"מ פ"ה:), ופירש"י וכיון	7397

דלא מברכי גליא דעתייהו שאינה מתנה חשובה להם, כלומר מכיון דפשיטא הוא שאם אין התורה חשובה	7398
בעיניו דיו, לא יהיה מוכן לקבל גם תוכחה בזה, א"כ מובן לאשורו שבהשקפה והנהגה כזאת עלולים לבוא	7399
לידי חורבן.	7400
ברם אם נכון הוא לקבל תוכחה גם בעסקי שמים, מביא על עצמו בזה לכל הברכות, לכן אמרו שרבי	7401
עקיבא שהיתה התורה כ"כ חשובה בעיניו, עד שהיה דורש על כל תג ותג תלי תלים של הלכות, היה מוסיף	7402
אהבה על התוכחה, כי הא בהא תליא, כמידת הערכתו את התורה, בה במידה יאהב את התוכחה ויקבלה	7403
בלבו. (נחלת אליעזר).	7404
	7405
מאמר ו	7406
אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין ת'פל	7407
ולבן וחצרות ודי זהב (דברים א' א').	7408
אלה הדברים אשר דיבר משה, לפי שהן תוכחות ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך	7409
סתם את הדברים והזכירן ברמז מפני כבודן של ישראל (רש"י הק'), לכאורה איזו הזכרה ותוכחה ברמז	7410
יש כאן, הלא בהמשך הרצאת הענינים שבספר דברים מבוררים ומפורטים בגילוי כל חטא וחטא שעשו?	7411
ואמרתי לפרש, שמכאן לקח הוראה והדרכה מדוגמת התוכחה של משה, לכל אלה שמפאת עמדתם	7412
ומצבם בצבור, בחברה ובחינוך התלמידים, שנאלצים להשמיע דברי תוכחה ומוסר לשומעיהם, והוא	7413
שיתנהגו בדרך נבונה ושיטתית דרכו של משה רעיא מהימנא, לדעת לכלכל את הדברים שיכנסו בלבות	7414
השומעים לטובתם ולתיקונם.	7415
היינו להתחיל מן הקל אל הכבד, מקודם בדרך רמז דק וכבוד, בחביבות בקירוב הלבבות, ולא בהריפות	7416
ובבהלה, וכעין שנזכר (בזוה"ק פ' קדושים), הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא, שיוכיחו בדרך	7417
נסתר ולא בדרך נוכח, אח"כ אפשר להתחיל ביתרון דברים משפיעים ומשכנעים, ברם העיקר שהתחלה	7418
תהיה מתוך רחמים והרגשת כבוד הבריות, ועל כל דברים חדים וחריפים של המוכיח, תכסה האהבה	7419
שבלב השומעים מקודם בטוב טעמו ושכלו של המוכיח האוהב, וכן מצינו שהקב"ה הוכיח את מרים	7420
ואהרן, שמקודם הודיעם את חטאם, ואחרי שנתברר להם שאכן קלקלו בדברם במשה, אז ויחר אף ה' בם	7421
וילך, וזה פירושו של רש"י הק', מאחר שהודיעם סרחונם גזר עליהם נידוי, ק"ו לבשר ודם שלא יכעוס	7422
על חבירו עד שיודיענו סרחונו.	7423
ועוד יש לנו להתלמד מכאן, עד כמה קשה היא התוכחה לקבלה, ומה רב עוקצה לבני אדם אף לשמוע,	7424
ומצינו במס' (ערכין ס"ז), תמהני אם יש בדור הזה מי שמקבל תוכחה, הרי משה הוכיחן קודם מותו, והם	7425
הרגישו וידעו כי קרוב יום הלקח מעל ראשם המשפיע האלהי, ובודאי שהתלקחה אז בלבם אהבה כבירה	7426
לקראת רבם ומלכם העומד להפרד מהם, ואהבה זו בוודאי הכשירתם לקבלת דברי תוכחה אף הקשים	7427
ביותר.	7428
והעידו לנו חז"ל, שאכן מוכנים היו בני ישראל בכל השראת נפשם לקבלת דברי תוכחות משה, אשר דבר	7429
משה אל כל ישראל, מלמד שהיו כולן בעלי תוכחה ויכולין לעמוד בתוכחות (ספרי דברים), ובכן מוכשרים	7430
היו בשעה זו אף לקבלת דברים כבדים והולמים, ובכל זאת נזרה היה משה שמא חלילה יזולזל משהו	7431
מכבודם והרגשתם ותחלש דעתם, והתחיל להוכיח בדרך רמז, וכבר נענש על שהפליט והטיח מעט דברים	7432
חדים נגד ישראל שמעו נא המורים.	7433
ואכן כי רבה חכמת התוכחה והמוסר, כי גם בעלי דרגא רוחנית גבוהה אל להם לבטוח ולהאמין בעצמם,	7434
כי גדול ואדיר הוא כוח הטבע המתנגד לקבלת האמת, והנאלץ מפאת עמדתו לייסר ולהוכיח, צריך אומנות	7435
והתלמדות רבתי לבצע את מעשיו, למשול על כוחותיו אף הרוחניים, להתחיל מתחלה בדרך רמז וכבוד	7436
והאהבה, בכדי להביא לידי התיקון הרצוי. (תורת הנפש).	7437
	7438
מאמר ז	7439
אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין ת'פל	7440
ולבן וחצרות ודי זהב (דברים א' א').	7441
אלה הדברים, לפי שהן דברי תוכחות, ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, ולפיכך סתם	7442
הדברים והזכירם ברמז מפני כבודן של ישראל (רש"י בשם הספרי), הנה אף שדברי תוכחה המה ונגרע	7443
מכבודן של ישראל, בכל זאת כיון שהתוכחה תוכל להתקיים גם ברמז, אין לפרש את התוכחה, כי בזה	7444
יפגע כבוד ישראל יותר, למדונו חז"ל כי גם בעת קיום מצוות הוכיח תוכיח, על המוכיח לדאוג ולהיות	7445
חרד לכבודו של מקבל התוכחה, ולכשנתבונן נראה כי באמת חטאים אלו גלויים וידועים עד כדי שאפשר	7446
להבינם באמירת רמז בלבד, ואעפ"כ אין לפרשם, כי יש בזה פגיעה יתירה בכבוד ישראל.	7447

והנה נבין ונראה, כי תוכחה זו נאמרה בדברים קשים, כנאמר הדברים אשר דיבר בלשון קשה, כי תוכחה	7448
צריכה להיאמר בתקיפות, אמנם צריך המוכיח לדאוג, שבצד זה שיקיים מצוות תוכחה כהלכתה ידאג גם	7449
לכבוד חבריו, והנה צדדים רבים יש בחובת הזהירות בתוכחה, כי אם אמנם יש תקוה שבקבלת התוכחה	7450
יטיב החוטא את דרכיו, אכן אם ח"ו לא ישמע להתוכחה ויִשָּׁנָה באולתו, הרי שהתוכחה תהיה לו אך	7451
למשול ולפגע, וכמו שמצינו שנאמר והנמלט מחרב יהוא ימית אלישע (מלכים א' י"ט).	7452
ופי' הרד"ק כי בהוכיחו אותם ולא היו שומעים אליו, ולא היו שבים מדרכם הרעה, יבואו עליהם אויבים	7453
ויהרגום, וכאילו היה הוא ממית אותם, כי יותר היו ענושים כשהיה מזהיר להם משלא היה מזהיר עכ"ל,	7454
הרי כי העובר עבירה גם אחר ששמע תוכחה עונשו גדול, ונמצא כי התוכחה היתה לו אך לצרה, על כן	7455
ברור כי יש להזהר ולדון, אם להוכיח את העובר עבירה ולהצילו מרע, או להימנע מאמירת התוכחה, כי	7456
אם דברי המוכיח לא ימנעוהו מעשות רע, יהיו הם אך לפגע ולצרה.	7457
אמרו חז"ל בטעם שלא הוכיח יעקב את בניו אלא סמוך למותו, אמר, ראובן בני אני אומר לך מפני מה לא	7458
הוכחתיך כל השנים הללו, כדי שלא תניחני ותלך ותדבק בעשו אחי (רש"י דברים א'), והנה יש להבין, כי	7459
הנה אמרו חז"ל (שבת נ"ו): כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה, ועל כן מה טעם יש בחשש זה, ואכן	7460
גם תוכחת יעקב היתה ברמז שאמר פחו כמים, לא הוכיחו יעקב על עצם המעשה כלל, כי אם על מידת	7461
הבהילות שנתגלתה בו במעשה זה, שלא היתה ראויה לראובן לפי מדרגתו, וא"כ מה חשש יעקב שאם	7462
יוכיחנו יעזבנו ראובן וידבק בעשיו.	7463
ונראה בביאורם של דברים, דהנה אמרו חז"ל, אמר ר' שמעון ב"א, אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום	7464
התוכחה, יוסף קטנם של שבטים היה, ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו, לכשיבוא הקב"ה ויוכיח	7465
כל אחד ואחד לפי מעשיו עאכו"כ (ילקוט ויגש רמז קנ"ב), והנה יש לתמוה, וכי היכן הוכיח יוסף את	7466
אחיו, והרי כל דבריו היו אני יוסף, ומיד ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו ופירש"י מפני הבושה,	7467
ולחמבואר בחז"ל שהבושה היא מפני תוכחת יוסף, הכי אני יוסף לתוכחה יחשב.	7468
אמנם נלמד בזה במהות התוכחה, כי אין עניינה דברי כבושין ויסורין בלבד, כי אם עיקר תוכחה להעמיד	7469
את החוטא על טעותו, ולהראותו כי דרכו ומעשיו מוטעין הם, ולזאת דבריו שאמר להם אני יוסף נחשבים	7470
כדברי תוכחה, כי אמר להם בזאת, כי מחשבותיהם שחשבו אודות חלומותיו בטעות יסודם, כי התקיימו כל	7471
חלומותיו וראו שהיו נבואת אמת, ולא היו כמו שחשבו הם.	7472
וזה אוי לנו מיום התוכחה, כי אוי לנו בזאת שניוודע כי דרכנו ומעשינו היו בטעות, והנה שעת אמת זו	7473
שעה שמתייסר האדם בידיעה שמסכת חייו היתה שזורה משגים, שעה קשה היא מאד, עד שהשווה רשב"א	7474
לצער זה את צער הדין, ואמר אוי לנו מיום הדין, ובאותם מלים אוי לנו מיום התוכחה, וכן מצינו בדברי	7475
חז"ל, שפירשו ויחדד יצחק חרדה גדולה עד מאד (בראשית כ"ג), אמר ר' חמא ב"ח עד מאד מחרדה	7476
שהחריד מע"ג המזבח (ילקוט בראשית רמז קט"ו), ויש להבין מה עניינה של חרדה זו בשעה שנתגלתה לו	7477
שברך את יעקב ולא את עשיו, והרי הוא עצמו סיים ואמר גם ברוך יהיה.	7478
אמנם נראה במהות חרדתו, כי לא חרד על זאת שבירך את יעקב, כי אם שלפתע נוכח כי טעה כל ימיו	7479
בהערכת בניו, כי עד עתה היה סבור כי עשיו הוא הראוי לבנות את כלל ישראל, ותכלית העולם תתקיים	7480
בו, וע"כ רצה לברכו, והנה זה עתה נתגלה לו טעותו, ויעקב הוא שריח ג"ע אתו, והוא הוא אבי כלל	7481
ישראל ותכלית הבריאה, ובהגיע לו שעת אמת זו תקפתו חרדה גדולה עד מאד, יותר ממה שחרד ע"ג	7482
המזבח היינו חרדת מות, ועכשיו חרד עוד יותר, כי עכשיו ראה שכל הנהגתו בכל השנים הללו בטעות	7483
יסודה, ואין לך חרדה גדולה מזו.	7484
ועפ"ז נבין את החשש של יעקב, שאם יוכיח את ראובן בנו יעזבנו וידבק בעשיו, והוא עפמש"נ במהלך	7485
חטא העגל, איך סרו כלל ישראל מהר מן הדרך, ושעה לפני כן היו במדרגה עליונה של מקבלי התורה,	7486
ואיך פתאום נתהפכו לעובדי העגל, והרי אמרו חז"ל כך אומנתו של יצה"ר, היום אומר עשה כך, למחר	7487
אומר לו עשה כך עד שאומר לו לך עבוד ע"ז (שבת ק"ה:), והוא משום שאין כוח ליצה"ר להכשיל האדם	7488
בחטא חמור, אלא מכשילו אט אט בהדרגה עד שמדרדרו לדיוטא התחתונה, ואיך במעשה העגל סרו מהר.	7489
אך מצאנו פשר דבר, במש"א חז"ל שבא שטן ועירבב את העולם, והראה להם דמות חושך ואפלה, ענן	7490
וערפל ועירבוביא (רש"י), והראה להם דמות מיטתו של משה (שבת פ"ט), הצליח השטן להכניסם למצב	7491
של בהלה ואיבוד עשתונות פתאום, כי רואים הם חושך ואפלה בעולם, ענן וערפל וערבוביא, ומשה רבינו	7492
בושש לירד מן ההר, ואף ראו דמות מיטתו ברקיע, וכיון שהיו במצב של בהילות ובלבול, במצב זה אין	7493
הנהגת היצר באדם כהנהגתו תמיד, כי במצב זה נתון האדם בסכנה נוראה של התדרדרות פתאומית, וכל	7494
התנאים שבמצב הרגיל אינם שייכים כאן, ולעומת שבדרך כלל אין השטן מכשיל לאדם אלא לאט לאט	7495
בהדרגה, הרי כאן בכוחו להפילו מאיגרא רמא לבירא עמיקתא בב"א.	7496

אף אצל ראובן, חשש יעקב כי בהוכיחו אותו יועמד ראובן על טעותו, ויהיה במצב של חרדה גדולה עד	7497
מאד, ובמצב כזה כל אדם נתון בסכנה נוראה, עד כי היה מקום ליעקב לחשוש, שהיצר יכשילו לראובן ע"י	7498
שראובן יתייאש לגמרי ויעזבנו וילך וידבק בעשיו, ואף זאת יש למוכיח להזהר כשבא להוכיח את חבירו,	7499
שלא יבוא חבירו לידי מצב של חרדה ויאוש, כי אין סכנה כסכנתו, אלא ישקול היטב איך להוכיח ומה	7500
להוכיח, ואז יזכה לקיים מצוות הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא. (שיחות מוסר ח"ג	7501
מא' כ"ד).	7502
	7503
מאמר ה	7504
אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין ת'פל	7505
ולבן וחצרות ודי זהב (דברים א' א').	7506
וברש"י, הוכיח על העגל שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם, שנאמר (הושע ב') וכסף הרביתי לה וזהב	7507
עשו לבעל, ובגמ' (ברכות ל"ב.) אמרו על זה, משה רבינו הטיח דברים כלפי מעלה ואמר ודי זהב, בשביל	7508
כסף וזהב שהשפעת להם לישראל עד שאמרו די, הוא גרם שעשו את העגל, אין ארי נוהם מתוך קופה של	7509
תבן אלא מתוך קופה של בשר, ועוד אמרו משל למלך שהרחיץ את בנו והלבישו בגדים נאים, והאכילו	7510
והשקה ותלה לו כיס בצוארו, והעמידו לפני פתח בית הזונות מה יעשה הבן שלא יחטא.	7511
רואים אנו מדברי הגמ' יסוד וחידוש גדול, לא כמו שאנו מורגלים לראות התחלת וסיבת החטא, בבחירת	7512
לבו של האדם הבלתי טובה אשר לפני החטא, חז"ל ראו עיקר סיבת החטא עוד רחוק הרבה מהחטא, ותלו	7513
את החטא בדברים אשר נעשו עוד זמן רב לפני החטא, אשר לכאורה אין להם שום שייכות עוד להחטא	7514
כלל, והם דברים אחרים לגמרי וגם מותרים בתכלית ההיתר, ושם כבר ראו חז"ל את החטא כאילו כבר	7515
נגמר, ואמרו שאחר דברים כאלה, החטא כבר דבר הבא בתולדה ומידי דממילא, כי מה יעשה הבן שלא	7516
יחטא, ובטענה זו הלא רצה משה רבינו לפוטרו מכל אשמה, והיה בזה מודעה על כל מעשה העגל כאילו	7517
היו אנוסים בחטא.	7518
רואים אנו מזה הערה נוראה, ועיקר גדול בעבודת האדם, שאחרי שכל הדבר תלוי רק בהתחלות	7519
הגורמות ומביאות להמעשה, והמוקדמים עוד זמן רב לפני המעשה, אם כן הרי בהם תלוי כל עיקר עבודת	7520
האדם, להזהר בהתחלות וההקדמות אשר לחטאים, וגם בהאתחלתא דאתחלתא, ואף גם באלה שהם	7521
דברים המותרים לגמרי, כמו רחיצה וסיכה שהם בודאי מהדברים המותרים, וכן אכילה ושתייה וכדומה	7522
שהם נמי מותרים, ומ"מ גילו לנו חז"ל שעיקר סיבת החטא של העגל היתה במעשה הרחיצה והשתייה	7523
המוקדמת, וכן מה שהאכילו והשקהו ותלה לו כיס בצוארו, וגם מה שהעמידו לפני פתח בית הזונות אין	7524
בהם עצם של איסור, ומ"מ עיקר החטא בהם נחשב, מטעם כי אח"כ מה יעשה הבן שלא יחטא, כבר אנוס	7525
הוא ואינו בעל בחירה כלל, החטא כבר כאילו ווי אין קעשענע.	7526
אדם האוכל כל שבעו מי יודע כמה עבירות נולדות מזה, מי יוכל לספור כמה עבירות מסובכות גם רק ע"י	7527
הפארשפייעזע? כשאדם קם בבוקר משנתו וקם בעצלות וברפיון קצת, ואח"כ אירע לו איזה פעמים שכעס	7528
דרך אגב אף בלי כוונה רעה כלל, ואח"כ עוד איזה בלבולים, ואח"כ כשבא לשיבה ופוחת הגמ' ויושב	7529
ללמוד ואינו עולה לו ואינו מצליח! וכמובן שמזה מתהווה כבר ביטול תורה של כמה שעות, הנה האדם	7530
מדמה בעצמו שמה שעכשיו אינו מצליח, הנה זה מקרה בעלמא, והוא אינו מבין שעכשיו הנה הוא כבר	7531
אנוס מצד ההקדמות שמלפנים, כי מה יעשה הבן שלא יחטא, מה יועיל לו מה שיתבונן וירצה לעשות	7532
תשובה על עצמו של החטא של עכשיו, אם לא יתבונן להסיר ההקדמות הגורמות להחטא, כי בהיותן	7533
קיימות הלא בהכרח יביאוהו גם לעבירות שניות.	7534
חז"ל (עירובין ס"ה.) אומרים, רבי חנינא ביומא דרתח לא מצלי, וכעסו של רבי חנינא הלא היה כולו	7535
קודש קדשים ודאי, וכעס זה כבר מנעהו מלהתפלל, כ"ש שלאחר הכעס שלנו שלא יוכל להתפלל, וא"כ	7536
עיקר עבודת האדם היא רק בהקודם דקודם, זהו מה שכתב הרמב"ם ז"ל (מו"נ א' ל"ד), שאחת הסיבות	7537
שמונעות רוב העולם מהשגת החכמה, הוא מה שחסר להם ההקדמות הצריכות להשגת החכמה, כי החכמה	7538
קל לקנותה אך צריך מקודם לקנות הקדמותיה, והכסילים שונאים הקדמות ורוצים רק את העיקר.	7539
ותמיד מורגלים להבין מאמר זה על דרך הפילוסופיה, אך האמת הוא שצריכים להבין דבריו הקדושים על	7540
דרך חכמינו ז"ל, כי גם הכסיל הנה רצונו הוא שרוצה ללמוד תורה כמו החכם, אך החילוק ביניהם הוא	7541
שהכסיל ניגש ישר אל הגמ' מבלי עשות מקודם ההקדמות הצריכות לה, כי על כן ממילא אי אפשר כבר	7542
שיעלה בידו ההגשה ללימוד, והחכם עיניו בראשו להזהר בהתחלות של החכמה, ואפילו התחלות אלה	7543
אשר לכאורה אין להם שום שייכות להלימוד עצמו, ובזה כבר אח"כ ודאי יצליח את דרכיו וישכיל.	7544
היוצא לנו מזה יסוד גדול בענין התחלה, שעיקר הכל תלוי אך ורק בהתחלה, הן הצד הטוב והן בצד	7545
ההיפך, שאחרי ההתחלה הנה המעשה ממנה כבר מוכרח לצאת, ובאמת שכן כל דרך עבודת האדם צריך	7546

להיות על דרך התחלות וכי אז יצליח את דרכיו, וכלל גדול צריכים לידע, כי כמו שישנה התחלה כללית	7547
לכל האדם כולו, כמו כן ישנה התחלה לכל מצוה ומצוה בפרט, ובכל מעשה ומעשה שרוצה האדם	7548
להצליח, צריך הוא להתנהג על דרך התחלות, לעשות התחלות והקדמות להמצוה, כי בלי התחלה אי	7549
אפשר שיצא הדבר לפועל בשום אופן, כן הוא סוד הדברים ומהלך הענינים, דוקא על דרך התחלות.	7550
בהתחלת הזמן צריכים לידע ביחוד ידיעה זו, כי עיקר הצלחת כל הזמן תלוי בהשבעות הראשונות, ומי	7551
שילמוד טוב בהשבעות הראשונות בטוח הוא כבר בכל הזמן להצליח בלימודו, ומפני הנקודה האמיתית	7552
הזאת שהכל תלוי בהתחלה, כי על כן היצר מסבב עיכובים רבים דוקא ודוקא בימי ההתחלה, כי מכיון	7553
שבהתחלה כבר נגמר הכל, הנה שם עיקר הקושי, והוא מה שאמרו במכילתא על הפסוק (שמות י"ט)	7554
ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים, כל התחלות קשות מכאן	7555
ואילך יערב לכם, כי אמנם עיקר העבודה והקושי הוא רק ורק בהתחלות.	7556
ומכאן הערה נוראה לאדם במהות החינוך, העולם אין להם מושג בזה, מה שהעולם מבינים בענין החינוך	7557
הינם מחשבות מאד פשוטות, רק התורה הקדושה היא מגלה לנו ערכה האמיתית של חינוך, והמשקל	7558
שצריך האדם לשקול על גודל מהותה של חינוך, אמר הכתוב (משלי כ"ב) חנוך לנער על פי דרכו גם כי	7559
יזקין לא יסור ממנו, והסביר הסבא זצ"ל, שגם בזקנותו יהיה מורגל במלאכת החינוך לפי דרכו, ואז יעלה	7560
מעלה מעלה, וזוהי מעלת המוסר להתרגל בחינוך.	7561
ולפי דברינו מבוארים דבריו ביותר, שסוד החינוך הוא ענין ההתחלות, וגם כי יזקין לא יסור ממנה,	7562
שתמיד תהיה עבודתו של האדם לעשות התחלות נכונות אל כל מעשיו, כמה גדולים דבריו הוא ז"ל, שכל	7563
ימיו אמנם היתה עיקר עבודתו בזה, כל ימיו עסק איש קדוש זה בחינוך, ועל זה ממש הקדיש כל ימיו רק	7564
על יסוד זה, רק הוא יכול לגלות לנו סוד גדול כזה, שעיקר הכל תלוי בחינוך, היינו בהתחלות, מפני	7565
שבזה אמנם כבר נגמר הכל, וזה יסוד כל עבודת האדם, בעשיית תקון ההתחלות. (דעת תורה).	7566
	7567
מאמר ט	7568
אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין ת'פל	7569
ולבן וחצרות ודי זהב (דברים א' א').	7570
בילקוט (שם רמז תשצ"ג), מה כתיב למעלה מן הענין הזה אלה המצוות ואח"כ אלה הדברים, אמר הקב"ה	7571
חביבין עלי דברי משה שהוכיח את ישראל כנגד כל המצוות שנתתי לכם, לכך נאמר אלה המצוות אלה	7572
הדברים ע"כ, נמצינו למדים מכאן גודל החיוב של לימוד המוסר להוכיח עצמו, כי חביבין דברי תוכחה	7573
כנגד כל המצוות כי על ידיהן יבוא לידי כולם, וחביבין דברי תוכחה שהוכיחן כנגד כל המצוות שהן הן	7574
גופי תורה שנאמרו מפי הקב"ה.	7575
אמרו חז"ל (ברכות ז'), טובה מרדות אחת בלבו של אדם יותר מכמה מלקיות, וריש לקיש אמר יותר	7576
ממאה מלקיות, שנאמר (משלי י"ז) תחת גערה במבין מהכות כסיל מאה, הרי הורו לנו חז"ל את גודל	7577
התוכחה, ועיקר התוכחה הוא מה שמתבונן ומוכיח לעצמו, כמאמר מרדות אחת בלבו של אדם,	7578
ושהתוכחה תכנס ללב, וזה יכול לקיים רק הוא בעצמו, וזהו בכל השנה כולה, ומכל שכן לפני הימים	7579
הנוראים ימי הדין וימי התשובה.	7580
ומצינו בתוכחת משה שהאריך בענין חטא המרגלים, ובעונש הנורא של דור יוצאי מצרים שלא יראו את	7581
הארץ, וקבע זמן מ' שנה, וכשהוכיחם על כך הרי כבר נתקיים הכל, ונשארו מהמנין רק יהושע וכלב	7582
כמפורש בכמה מקומות בתורה, והנה בדור ההוא הרי היו הרבה שהיו פחות מעשרים או קרובים לעשרים	7583
שלא היו במנין, וכן כל שבט לוי ועל הנשים לא נגזרה הגזירה, הרי שהיו רבבות אנשים שהיו גדולים	7584
בשעת הגזירה.	7585
והדבר היה מפורסם מאד אצל כולם כמפורש (איכ"ר פתיחא ל"ג), כל ערב תשעה באב היה משה מוציא	7586
כרוז בכל המחנה ואומר צאו לחפור, והיו יוצאין וחופרין קברות וישנין בהם, ואח"כ יצאה בת קול הבדלו	7587
החיים מן המתים, והיה נחסר בכל ט' באב ט"ו אלף ופרוטרוט לפי החשבון, והובא בראשונים (ב"ב	7588
קכ"א. תוס' תענית ל'), גם איכא מ"ד בירושלמי (בכורים פ"ב ה"א) דכולם מתו בני ששים שנה.	7589
הרי שהיו בזה מופתים גדולים ומפורסמים ממש כיציאת מצרים, כי ראו את העונש של כל הדור ההוא,	7590
וכולם מתו רק בתשעה באב, וכמו"כ ראו שכולם מתו בני ששים לא פחות ולא יותר, והנשים ושבט לוי	7591
שלא היו בגזירה היתה ההנהגה עמם כדרך כל הארץ והאריכו ימים, וכן ראו המופת שלא נותר איש כי אם	7592
יהושע וכלב כמו שהובטח מפי הקב"ה מ' שנה במדבר, וכל אלו היו אבותיהם של הדור ההוא, הרי אין לך	7593
פרסום גדול מזה וידיעה ברורה כזו, וראו בחוש השגחת השי"ת ועונש החטא באופן מבהיל, גם ראו	7594
מופתים גדולים ונוראים בהשגחה, ובעונש מידה כנגד מידה ואמיתת הנבואה.	7595

ואחר כל הראיה החושית והידיעה הברורה, מ"מ הוצרך משה להוכיחם על הכל, ומפורש כאן מה שכתב	7596
המס"י, כי לא תמצא ברוב דברי אלא דברים שרוב בני האדם יודעים אותם ולא מסתפקים בהם כלל, אלא	7597
שכפי רוב פרסומם וכנגד מה שאמיתתם גלויה לכל, כך ההעלם מהם מצוי מאד והשכחה רבה, והרי במה	7598
שראו בני ישראל במשך מ' שנה במדבר, לא היו רק דברים ידועים ומקובלים, אלא גם תופעות נוראות	7599
מאד שרישומם היה כביר, ומ"מ היה משה צריך להוכיחם על כך, הרי רואים מזה כמה יש בכוח היצר	7600
וברצון האדם להתעלם מדברים ברורים מאד, וגם כשרואה כי הדברים הם בנפשו ממש מ"מ מתעלם מהם,	7601
והעצה לזה הוא כמו שכתב המס"י שם, אבל התועלת יוצא מן החזרה עליו וההתמדה, כי יזכרו לו הדברים	7602
האלה הנשכחים מבני אדם בטבע, וישים אל לבו חובתו אשר הוא מתעלם ממנה.	7603
וביותר כי חטאם הרי היה מחוסר אמונה ובטחון בהשי"ת, כמפורש בקרא שראו כל האותות והמופתים	7604
במצרים ובמדבר, ואמר להם ע"ז (דברים א') ובדבר הזה אינכם מאמינים, וגם פשוט כמבואר במפרשים	7605
דהסיבה היתה שלא החזיקו את עצמם לזכאים שיאבדו גוים רבים ועצומים מפניהם, אבל לא היה חטא	7606
במעשה, ואחרי שאמר להם משה את העונש נתחרטו מיד, כמ"ש (במדבר י"ד), הננו ועלינו אל המקום	7607
אשר אמר ה' כי חטאנו, אבל עכ"פ הרי האמינו תיכף, ומכ"ש אחרי כל העבר שנתקיים במלואו בכל	7608
הפרטים והפרטי פרטים במידה כנגד מידה, ואחר רושם חזק כ"כ הרי היתה האמונה ברורה, ומ"מ הוצרך	7609
משה להוכיחם על כך שילמדו לעתיד את ענין האמונה והבטחון, ולחזור ולשנן כמה גרם החטא.	7610
ויש בזה התעוררות רבה, כי מלבד עונש הדור הרי סכלו כל הדורות מזה, כמ"ש (תענית כ"ט.) ויבכו העם	7611
בלילה ההוא אמר רבה אמר רבי יוחנן, אותו הלילה ליל תשעה באב היה, אמר להם הקב"ה אתם בכיתם	7612
בכיה של חינום ואני קובע לכם בכייה לדורות.	7613
ובאמת גם אצלנו כן, כי לא מאסתים ולא געלתים לכלותם (ויקרא כ"ו) הוא ג"כ נס גדול עצם קיום	7614
ישראל בעמים כמ"ש (רמב"ן שם מ"ה), כי הרי זה כקריעת ים סוף, והנה מצד הבירור גם אצלנו הדברים	7615
מבוררים בתכלית, אבל מ"מ אין לנו ההתפעלות מראיית הדברים גם מהרושם העז כפי שהוא, כאשר	7616
הדבר נוגע אל עצמם ואל בשרם, ובכלל הלא ההשגות פעוטות, וכמה אנו צריכים לשנן את הדברים מענין	7617
זה ומשאר ענינים להאיר קצת ולהבהיר ההשקפות שלנו, ובכמה אלפים כפלים הדברים נחוצים ומוכרחים	7618
עבורנו יותר, וחביבין התוכחות כנגד כל המצוות.	7619
ובפרט בימי אלול ההכרח להתחיל להתחזק בעוד מועד, ובראש ובראשונה שלא לבטל אף משהו מהזמן	7620
היקר מאד, ולהתחזק בעיון התורה, כי בלי העליה בתורה א"א שיהא לו דעת נכונה בעניני היראה	7621
והמצוות, גם א"א להשיג כלום בדרך העצבות ובפרט בדורות חלושים הללו, ונחוצן מאד לכל עליה חדותא	7622
דאורייתא, וכן יש להתחזק בלימוד המוסר ובתפילה. (משנת רבי אהרן).	7623
	7624
מאמר י	7625
אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין ת'פל	7626
ולבן וחצרות ודי זהב (דברים א' א').	7627
א"ר יהודה מאי דכתיב (ירמיה ט') מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי ה' אליו ויגידה, על מה	7628
אבדה הארץ, דבר זה אמרו חכמים ולא פירשוהו, אמרו נביאים ולא פירשוהו, עד שפירשו הקב"ה בעצמו,	7629
שנאמר ויאמר ה' על עזבם את תורתך אשר נתתי לפניהם, א"ר יהודה א"ר שלא ברכו בתורה תחילה (ב"מ	7630
פ"ה.), ופי' רש"י וכיון דלא מברכי גלי אדעתיהו שאינה מתנה חשובה להם.	7631
בתוכחתו של משה בפרשתנו שרמז להם במדבר, בערבה, מול סוף, בין פארן ובין תפל, ולבן וחצרות ודי	7632
זהב, פי' רש"י בין פארן ובין תפל ולבן, הוכיח על הדברים שתפלו על המן שהוא לבן, שאמרו (במדבר	7633
כ"א) ונפשנו קצה בלחם הקלוקל, ועל מה שעשו במדבר פארן ע"י המרגלים, ודי זהב הוכיח על העגל	7634
שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם, שנאמר (הושע ב') וכסף הרביתי להם וזהב עשו לבעל (מדרש).	7635
וכן הוכיחם ישעיה הנביא, ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו, ישראל לא ידע עמי לא התבונן, הקו המאחד	7636
והמקשר בין שתי התוכחות של משה ושל ישעיה הוא, שבני ישראל אינם מכירים טובה, וזה אשר מביא	7637
וגורם לכל החטאים, וזה גם מה שהביא לחורבן הבית, אחר שלא הכירו כי הקב"ה נתן להם את התורה	7638
לטובתם.	7639
וזהו יסוד כל התורה כולה, ועל זה בנוי כל היסוד של עבודתנו למקום, מה שאנו חייבים תמיד להודות על	7640
הטובות שאנו מקבלים מן הבורא, כמו שאנחנו מזכירים זאת שלוש פעמים ביום בתפילתנו, הטוב כי לא	7641
כלו רחמיך והמרחם כי לא תמו חסדיך, וכן מה שאנו אומרים נודה לך ונספר תהליתיך על נסיד שבכל יום	7642
עמנו, ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת ערב ובוקר וצהרים, רואים אנו כי קבעו בנוסח התפילה שנזכור	7643
את טובותיו של הקב"ה עמנו בכל עת, והמדובר בכל יחיד ויחיד, אמנם כן הוא הדבר אף אצל כללות	7644

האומה שעל זה הוכיחם משה וישעיה, וכאשר חטאו בחטא זה שלא הרגישו בטובות הבורא, באו לכלל חורבן האומה.	7645
זה הוא חסרונו של כפוי הטובה, שאינו חש ומרגיש בצורך להכיר בטובה שמקבל, ומתעלם מכל אשר עושים לו ועבורו, אמנם כאשר מידת הכרת הטוב תיכנס בלבנו אזי כל המציאות תשתנה לטובה, וראה עוד מה שאמר הכתוב בפרשתנו, ואת העם צו לאמר אתם עוברים בגבול אחיכם בני עשיו אל תתגרו בם, כי ירושה לעשיו נתתי את הר שער, וז"ל רש"י ירושה לעשיו מאברהם, עשר עממים נתתי לו, שבעה לכם וקיני וקניזי וקדמוני הן עמון ומואב ושעיר, אחת מהם לעשיו והשתיים לבני לוט, בשכר שהלך אתו למצרים ושתק על מה שהיו אומרים על אשתו אחותי היא, עשאו כבנו.	7646
שוב רואים אנו עד היכן מגעת מעלת הכרת הטוב, שבחלוקת השכר נטל לוט כפליים מחלקו של עשיו, אף שעשיו היה בנו של אברהם ולא לוט, אלא משום ששתק ולא גילה במצרים ששרה אשת אברהם היא, הכיר הקב"ה בטובתו ושילם לו בשני חלקים, האחד לעמון והשני למואב, ואילו עשיו קיבל רק חלק אחד לשעיר, ק"ו אנו בשר ודם שמוטל עלינו להכיר בטובתו של חבירנו, ועוד יותר מכך לאין שיעור בטובתו של הקב"ה, על נסיד שבכל יום עמנו ועל נפלאותיך שבכל עת. (נחלת אליעזר).	7647
	7648
	7649
	7650
	7651
	7652
	7653
	7654
	7655
	7656
	7657
	7658
מאמר יא	7659
אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין ת'פל ולבן וחצרות ודי זהב (דברים א' א').	7660
אלה הדברים, מלמד שהיו דברי תוכחות, משה היה מתירא להוכיח ישראל, והמתין כל הארבעים שנה עד לפני מותו (דב"ר פ"א ו') יעו"ש, וכ"כ למה, דבר זה יש לנו ללמוד מדבריהם ז"ל בפסיקתא (הובא בילקוט), ואם לא תורישו את יושבי הארץ מפניכם והיה אשר תותירו מהם לשכים בעיניכם ולצנינים בצדיכם (במדבר ל"ג), אמר הקב"ה לישראל אני אמרתי כי החרם תחרימם, ואתם לא עשיתם כן אלא את רחב הזונה החייתם, הרי ירמיה בא מבניה ועושה לכם דברים של שכים ושל צנינים בצדיכם, לפיכך צריך הכתוב לומר דברי ירמיה בן חלקיה ע"כ.	7661
וביאור מאמרם ז"ל נראה, כי אף שודאי אין תביעה על יהושע שהחיה את רחב שעשתה חסד עם המרגלים והם נשבעו לה, אבל התביעה היתה על ישראל שהזקקו לכך, שהרי המרגלים ששלח משה לא הזקקו לחסד של מי שהוא מיושבי הארץ, אלא הלכו כרצונם כל הארץ לאורכה ולרוחבה ואיש לא נגע בהם לרעה, אבל כששלח יהושע את המרגלים לא עמדו ישראל במעלה זו, אלא מיד בביאתם לארץ באו אל בית רחב שבחומה היתה יושבת, כלומר ע"י הגבול, וגם שם נתיראו והיתה צריכה להצפינם על הגג ולמסור נפשה עליהם, עד שזכתה בשביל חסדה להחיותה עם כל משפחתה.	7662
זו היתה התביעה כי גרמו ישראל לעצמם שיהיו זקוקים לחסדה של רחב, ועי"ז הזקקו גם להחיות את משפחתה שהיא משבע אומות, והיה העונש על כך שירמיה בא מבניה ועושה להם דברים של שכים בעיניהם וצנינים בצדיהם, ומה הם דברים אלו הלא רק דברי תוכחה שהם דברי ירמיה, והרי שכל כך חביבים הם ישראל בעיני המקום, שלא רק העונשים עצמם אלא גם הדברים המנבאים את העונשים, הם עצמם כבר כשכים וצנינים, והאיום הזה שהתורה מאיימת שאם לא תורישו אשר תותירו מהם לשכים ולצנינים בצדיכם, די לו שיתקיים רק ע"י הדברים המדברים על העונשים.	7663
כי דברי תוכחות כשהם מכוונים אל הבשר החי ולא אל בשר המת, אמנם דוקרים הם כמדקרות ומכאיבין את הלב, ודי בהכאב הזה ובהדקירה הזו להנצל בהם מהעונשים עצמם, אם יתנו אל לבם לשוב ולהטיב את דרכיהם, כי כבר נתקיים בהם השכים והצנינים, וכיון שכך הם דברי תוכחות בעיני המקום, הרי לא לחינם תוכחה היא מהדברים הקשים ביותר, שגם משה רבן של ישראל שהיה נושא את ישראל כאשר ישא האומן את היונק, היה מתירא להוכיחם.	7664
ולכשנרצה להבחין וללמוד עד כמה מעונגים אנו בעיני המקום, ושזה בשיעור העולה על כל מה שאפשר לנו להעלות בדעתנו, נוכל לעמוד על כך מדבריהם ז"ל בסוגיא דערכין דגרסינן התם ט"ז, עד היכן תכלית יסורין אמר רבי אלעזר כל שארגו לו בגד ללבוש ואין מתקבל עליו, גדולה מזו אמרו אפילו נתכוונו למזוג לו בחמין ומזגו לו בצונן ומזגו לו בחמין, מר בריה דרבינא אמר אפילו נהפך לו חלוקן, רבא ואיתימא רב חסדא ואיתימא רבי יצחק ואמר לה במתניתא תנא, אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלוש ועלו בידו שתיים, וכ"כ למה (כלומר למאי הילכתא הוון יסורין, רש"י), דתניא דבי רבי ישמעאל כל שעברו עליו ארבעים יום בלא יסורין קיבל עולמו, במערבא אמרי פורענות מזדמנת לו, (ואי עבר עליו חד מהנך הרי הוא יסורין, רש"י).	7665
והרי לפנינו סוגיא שלמה ששקלו וטרו בה תנאים ואמוראים במדת היסורים, והם בשיעור כזה שהאדם עצמו היה מתבייש להעלות על דעתו להיות מעונג כ"כ, שזה יהיה נחשב בעיניו כיסורים, אבל מה שהוא	7666
	7667
	7668
	7669
	7670
	7671
	7672
	7673
	7674
	7675
	7676
	7677
	7678
	7679
	7680
	7681
	7682
	7683
	7684
	7685
	7686
	7687
	7688
	7689
	7690
	7691
	7692
	7693
	7694

רחוק בעיני אדם קרוב הוא בעיני המקום, עד שאם פעם אחת בארבעים יום באו על האדם יסורים ממין זה, כבר נחשב לו שעברו עליו יסורין שעל ידיהם מובטח לו שתהיה לו מנוחה לעולמים, וינצל מן הפורענות שהיתה עלולה לבוא עליו, והלא אין לך אב האוהב את בנו יחידו שישמרנו כ"כ, ואין לך אם רחמניה החומלת על פרי בטנה, שתטפל בו בטיפול שכזה, ורק הקב"ה באהבה רבה שהוא אוהב אדם מישראל, ובחמלה גדולה ויתרה שהוא חומל עליו, שומר בשמירת מעולה כזו ומגין עליו כ"כ.	7695
ולכשנכיר את מדת האהבה והחמלה של הקב"ה לישראל, אזי נעמוד כמה קשים הם לפני המקום, לא אך העונשים אלא גם הדברים המדברים על העונשים, והם דברי התוכחות, ואלה שידעו את דרכיו הבינו להתירא מלהוכיח, ואין לך יודע דרכיו יותר ממשו רבינו שביקש מהקב"ה הודיעני נא את דרכיך ונתמלאה בקשתו, ולכן אין לך מי שהתירא יותר ממנו להוכיח, וכשכבר הוכיחם אחרי שנתמלאו כל התנאים הנדרשים לזה כמ"ש חז"ל, הכריזה התורה על זה אלה הדברים אשר דבר משה.	7696
והלימודים שעל האדם ללמד את לבו מן האמור הם, האחד להתעלות בהכרת האהבה של הקב"ה לישראל, ולקיים את המצוה שנצטוינו וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסרך, וכמו שבארנו שא"א להמשיל הדבר באהבת איש את בנו, מפני שזו עולה על כל המשלים והדמיונות, והשני העליה בהכרת אהבת רעים, והחמלה היתרה עליהם והזהירות מנגוע בהם לרעה, אף נגיעה קלה ביותר, כי גם דברי הנביאים שהיו אוהבי ישראל כפי דרכי האהבה של הקב"ה, אם היו דבריהם דברי תוכחה, היו נחשבים בעיני המקום כשכים וכצנינים, וכמה יש על האדם להתרחק בתכלית הריחוק מלהכאיב לב ישראל, ובמקום שנאת חנם שהחריבה את מקדשנו, תבוא האהבה ותבנה את מקדשנו בנין עולמים.	7697
(דליות יחזקאל).	7698
	7699
	7700
	7701
	7702
	7703
	7704
	7705
	7706
	7707
	7708
	7709
	7710
	7711
	7712
	7713
	7714
מאמר יב	7714
אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין ת'פל ולבן וחצרות ודי זהב (דברים א' א').	7715
אומר רש"י ז"ל, לפי שהן דברי תוכחות ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים והזכירם ברמז מפני כבודם של ישראל, ועל פסוק ג' הוא אומר, מלמד שלא הוכיחם אלא סמוך למותו, ממי למד מיעקב שלא הוכיח את בניו אלא סמוך למותו, אמר, ראובן בני אני אומר לך מפני מה לא הוכחתיך כל השנים הללו, כדי שלא תניחני ותלך ותדבק בעשיו אחי.	7716
יש להתבונן במאמר זה, החשד הנורא של יעקב אבינו כלפי ראובן בנו, ראובן בכורי אתה כוחי וראשית אוני, שאם היה מוכיח אותו היה עוזב אותו והולך לידבק בעשיו! ולכאורה גוזמא כזו למעלה מתפיסתנו, ואדרבא מן הראוי היה להוכיחו כדי שלא ימשיך כל חייו בטעות, יש מצוות תוכחה! כל שכן שמדובר בראובן שהראה דרך התשובה, וכל הזמן טרוד בשקו ותעניתו, וידע יעקב שהוא נזהר מלהיכשל ומלצער את אביו, וכך ראובן בעצמו אמר ואני אנה אני בא, ופירשו חז"ל היכן אלך מצערו של אבא, ואיך לחשוך אותו חשד כזה?	7717
אלא רואים מכאן שקיימת סכנה גדולה, שכמה שהאדם הוא בר מעלה וגבוה, אבל כשמדובר בתוכחה יש צורך בזהירות כפולה ומכפולת, כל אדם הולך במחשבתו שהוא צדיק ומושלם, ואף כי לפעמים אנו רואים מישהו שמודה בפנינו על אי חשיבותו, אבל ידוע הפתגם שכל אחד מסוגל לומר לעניות דעתי אבל אם מי שהוא יעיז לומר לו לעניות דעתך הוא כבר לא יסבול את זה, וכמה שהוא בעל מדרגה הסכנה יותר גדולה. מי שאיננו בעל מדרגה והוא רגיל שמוכיחים אותו כל הזמן, אז הוא כבר לא מתפעל מהתוכחות, ואיננו כ"כ מקפיד או כועס מתוכחה נוספת, לא כן מי שהוא בעל מדרגה, ואינו חושד את עצמו שעשה דבר לא טוב, הוא רואה כל הזמן רק את מעלותיו, והשגותיו בכבוד יותר גדולות, ואם הוא מרגיש שאחרים חושבים עליו אחרת, וכל שכן אם מוכיחים אותו, אז הוא נעשה מאד מוטרד מזה, וקשה לו לשכוח או לעבור על זה, ולפעמים הוא אוכל את עצמו זמן רב, והדברים מלווים אותו כל מהלך היום, מפריעים לו ללמוד או להתמסר לשום ענין, ומזה הוא עלול להגיע עד ועד בכלל.	7718
אנו צריכים לחנך את עצמנו לדרך של ביטול הכבוד, לא לטפח בנו את הרגישות לכבוד, כי כמה שנרצה יותר כבוד, אז הבזיון יותר כואב, מבזיון אחד נופלים מהרוח חיים של תורה, ואז מרגישים שאין שום חשק ללמוד ולא רצון לשום דבר, וזה יכול חלילה להתפתח עד הרצון לוותר על כל ההשקפה של יעקב אבינו ולדבוק בהשקפתו של עשיו הרשע, ועובדה היא שאהבת הכבוד אצלנו היא שמולידה את השנאת חיים לזולת, ומשם ועד לחורבן הדרך ידועה.	7719
לא כן כשאנחנו מתקנים איזו נטיה לכבוד ומוותרים, איזו מנוחת הנפש מרגישים, איזה סיפוק נפשי וגופני, לא עינויים לא דיכאון, הרגשת שחרור שאח"כ מגדילה בנו את החשק להמשיך ולעבוד עוד ועוד, זו הדרך	7720
	7721
	7722
	7723
	7724
	7725
	7726
	7727
	7728
	7729
	7730
	7731
	7732
	7733
	7734
	7735
	7736
	7737
	7738
	7739
	7740
	7741
	7742
	7743

אנו צריכים לדבוק, לקבל תוכחה, להתגבר על הבזיון, לבטל את הכבוד המדומה וזוהי הערובה שנישאר	7744
דבקים בדרכו של יעקב אבינו אנחנו זורענו. (דגל המוסר).	7745
	7746
מאמר יג	7747
פנו וסעו לכם וב' או הר האמורי ואל כל שכניו בערבה בהר ובשפלה ובנגב ובחוף הים ארץ הכנעני	7748
והלכנו עד הנהר הגדול נהר פרת (דברים א' ז').	7749
ופירש"י מפני שנזכר עם ארץ ישראל נקרא גדול, משל הדיוט אומר עבד מלך מלך, ופי' הרא"ם שבאמת	7750
היה קטן מכל הנהרות, שהרי נמנה לבסוף בפרשת בראשית, ונקרא גדול משום שנזכר עם א"י, הנה נהר	7751
פרת אינו מארץ ישראל, אלא כיון שנזכר עם א"י, נתגדלה חשיבותו עד שקראוהו הכתוב הנהר הגדול,	7752
וק"ו שא"י מחשיבה את הנמצא בה, שזוכה לעליה רוחנית גדולה כשהוא בה, וכמ"ש וזהב הארץ היא	7753
טוב, אין תורה כתורת א"י (ויק"ר פי"ג ה').	7754
הרי שאותם לומדי תורה כשלומדים אותה בא"י תורתן מעולה יותר, וכן אמר הכתוב כי מציון תצא תורה	7755
ודבר ה' מירושלים (מיכה ד'), והכונה לא"י כמבואר (ברכות ס"ג):, וכן אמרו שאין הנבואה נגלית אלא	7756
בא"י, ויונה הנביא ברח תרשישה כדי שלא תשרה עליו הנבואה (ילקוט יונה), הרי שאפילו אדם שהיה	7757
בא"י זוכה למעלת נבואה, כשיוצא לחו"ל הוא מתקטן ואין הנבואה שורה עליו.	7758
והנה יש להתפלא עלינו, שאנו נמצאים בא"י ואין אנו מרגישים כראוי את גודל המעלה הנרכשת לנו ע"י	7759
שהותינו בארץ, ופשר דבר נמצא בדברי חז"ל (דברים רבה פ"ב ח'), אמר משרע"ה לפניו, רבש"ע	7760
עצמותיו של יוסף נכנסו לארץ ישראל ואני איני נכנס, אמר לו הקב"ה מי שהודה בארצו נקבר בארצו, ומי	7761
שלא הודה בארצו לא נקבר בארצו, יוסף הודה בארצו מנין, גבירתו אומרת ראו הביא לנו איש עברי, ולא	7762
כפר אלא אמר ג'0נב גונבתי מארץ העברים, אתה שלא הודית בארצך אין אתה נקבר בארצך, כיצד בנות	7763
יתרו אומרות איש מצרי הצילנו מיד הרועים והוא שומע ושותק.	7764
והדברים מפליאים, הרי באומרן איש מצרי כפרו גם ביהדותו של משה והוא שומע ושותק, ולא מציינו ע"ז	7765
שום תביעה על משה רבינו, ואולי משום שהיה בסכנה אם היה מגלה שהוא יהודי, ומ"מ כיון שלא הודה	7766
בארץ לא נקבר בארץ, שעל זה שלא הודה בארץ לא הועילו שום סיבה וטעם שהיו לו, ואף טעמים אלו	7767
שמועילים שלא לגלות אשר הוא יהודי, והוא משום שאינו בתורת עונש, אלא הוא ענין של מציאות, שכל	7768
שאינו מודה בארץ אינו שייך לארץ, ואין מועיל מה שיש לו טעמים וסיבות לכך, דמ"מ אין הארץ רוצה	7769
בו, ומבואר מזה לימוד לנו, כי לקבל את השפע המושפע ממרום על הארץ ויושביה, יש תנאי להיות מודה	7770
בארץ, והרגשה זו מכשירה את האדם להכנס תחת ההשפעה שבארץ.	7771
כתוב ויקן את חלקת השדה אשר נטה שם אהלו מיד בני חמור אבי שכם במאה קשיטה (בראשית ל"ג),	7772
ועיין באבן עזרא, הזכיר זה הכתוב להודיע כי מעלה גדולה יש לא"י, מי שיש לו חלק בה חשוב הוא כחלק	7773
לעוה"ב והובא ברמב"ן שם, הנה מלבד המצוה שבישוב א"י, הרי עצם קניית חלק בארץ היא כקניית חלק	7774
לעוה"ב, אך נראה שגם בזה צריך שיהיה מודה בארץ, ולהרגיש את גודל חשיבות קנין חלק בארץ, וע"י	7775
כן הוא חשוב כקונה חלק לעוה"ב.	7776
ומציינו בבנות צלפחד אמרו, תנה לנו אחוזה בתוך אחי אבינו (במדבר כ"ז), וברש"י שם, שעל הנשים לא	7777
נגזרה גזרת מרגלים לפי שהן היו מחבבות את הארץ, האנשים אומרים נתנה ראש ונשובה מצרימה,	7778
והנשים אומרות תנה לנו אחוזה, מצאו חז"ל שבקשת הנחלה שלהם לא היה בקשה לקבל רכוש סתם, אלא	7779
באה משום חביבות הארץ, שהכירו במעלת קניית חלק בארץ וחיבבו את הארץ, וע"י כן זכו להכנס לארץ	7780
וניצלו מגזירת המרגלים, ויתכן שזהו ג"כ הטעם שנמחל לישראל על חטא העגל, ואילו חטא המרגלים לא	7781
נמחל להם ומתו כולם במדבר, ומשום שכיון שהוציאו דיבת הארץ רעה ולא רצו בה, ממילא אינם שייכים	7782
לארץ, ואינם ראויים להיות בארץ. (שיחות מוסר ח"ג מא' כ"ה).	7783
	7784
מאמר יד	7785
ה' אלהי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דיבר לכם (דברים א' י"א).	7786
א"ר אחא יכולים היו ישראל לאמר לו רבינו משה, אנו יש בנו אחד מכל הדברים שאתה מוכיחנו וקיבלנו	7787
תוכחותיך? אלא שתקו לפיכך הוא אומר ככם, צדיקים כיוצא בכם, מקבלים תוכחות ושותקים (מד"ר	7788
דברים א' י"א), קשה לו לאדם לקבל תוכחה אף בשעה שהוא ראוי לה והוא נמצא אשם בדבר, בין אם זה	7789
חטא שבין אדם למקום ובין אם זה חטא שבין אדם לחבירו, קשה להודות על החטא, וקשה לו אף לשמוע	7790
על דבר חטאו, הוא איננו מנסה לכוף ראשו לפני המוכיח.	7791
אבל יותר קשה לאדם לקבל תוכחה בשעה שהוא צודק באמת, כאשר קורה לפעמים שהמוכיח טועה ומטיל	7792
את האשמה בו, בזמן שאחרים חטאו ולא הוא, ובידי המואשם להוכיח בראיות ברורות למוכיח שלא הוא	7793

האשם, ובכל זאת הוא שותק ואינו מגיב כלום, הוא איננו דוחה את תוכחת המוכיח, כי אם שולט על עצמו	7794
ובולע את הגלולה המרה, הרי אז בודאי שהוא ראוי לשבח והוא נמנה עם הצדיקים השותקים, שומעים	7795
חרפתם ואינם משיבים.	7796
וכאלה היו בני דורו של משה הדור האחרון במדבר, שכל התוכחה שהוכיח אותם משה, הרי היו אלה	7797
חטאים שיש לייחס לאבותיהם ולא להם, כי הם לא חטאו, ובידם היה להוכיח שלא הם חטאו, ותגובתם	7798
היתה מתקבלת, מ"מ שתקו וקיבלו את תוכחתו של משה רבם, ומשה רבינו ידע את סוד שתיקתם, כי	7799
מתוך צדקות הם שותקים, שמח על מעלתם וסגולתם הנעלה והתפלל שכמותם ירבו בישראל, הוא איחל כי	7800
הלואי יתרבו צדיקים כיוצא בהם, שיקבלו תוכחה וישתקו, בזמן שהם מנוקים מכל עוון.	7801
ובפסקי תוספות מס' תענית כותב, תלמידי חכמים כל אחד מודה לחבירו בין על אמת בין על השקר, אף	7802
שהמוכיח טעה הפעם בתוכחתו על איזה אדם, הטיח בפניו על עוולה שלא נעשתה על ידו, אבל הוא בכל	7803
זאת שותק ומאזין לתוכחתו ומרוצה לקבל את עלבון התוכחה, שזה מועיל לריכוך הלב ולהכנעתו, טוב	7804
לנפש ומועיל לנשמה ולמעט בהנאת הכבוד בעוה"ז.	7805
וכן מצינו אצל בני אהרן (מד"ר שמיני י"ג א'), שקצף עליהם משה רבינו, ואת שער החטאת דרוש דרש	7806
משה, דרש משה ב' דרישות, אמר להם אם שחטתם למה לא אכלתם? אם לא הייתם עתידין לאכול למה	7807
שחטתם? מיד ויקצוף על אלעזר ואיתמר, ואהרן אחיו תיקן הטעות של משה וא"ל, היום מתו בני והיום	7808
אקריב קרבן? היום מתו והיום אוכל בקדשים? ומה מעשר הקל אסור לאונן, חטאת דחמור אינו דין שיהא	7809
אסור לאונן? מיד וישמע משה וייטב בעיניו, הוציא כרוז לכל המחנה ואמר, אני טעיתי את ההלכה, ואהרן	7810
אחי בא ולימד לי.	7811
וחז"ל אומרים, אלעזר ידע את ההלכה ושתק, איתמר ידע את הלכה ושתק, וזכו ונתייחד הדיבור עליהם	7812
ועל אביהם ועל אחי אביהם בחייהם, הה"ד וידבר ה' אל משה ואהרן לאמר אליהם, תני רבי חייא לאמר	7813
אליהם לאלעזר ולאיתמר, והנה אם אלעזר ואיתמר ידעו את ההלכה למה שתקו? למה לא הגיבו מיד לומר	7814
כל מה שהם יודעים, ולמנוע ממנו שיקצוף ויוכיח אותם לחינם?	7815
אלא שבני אהרן לא רצו להפסיד את התוכחה של רבן של כל ישראל, חבל היה להם להחמיץ ההזדמנות	7816
והזכות לשמוע קולו של איש האלהים, ר' פנחס ור' ירמיה קראו עליהם הפסוק אוזן שומעת תוכחת חיים	7817
בקרב חכמים תלין, אלו בניו של אהרן (ילקוט משלי ט"ו). בגלל ששמעו תוכחת משה רבם והיה בידם	7818
להשיב אבל לא עשו כן, זכו שהדיבור נתייחד אליהם, ולא רק הם, אלא זיכו את אביהם בדיבור ה'	7819
והתגלות שכינתו ית"ש לכולם, וכן אמרו ז"ל לפי שקיבלו ראובן ושמעון ולוי תוכחת אביהם יעקב, זכו	7820
להתייחס אצל משה ואהרן, לקיים מה שנאמר אוזן שומעת תוכחת חיים בקרב חכמים תלין (שם).	7821
מספרים על בעל שפת אמת זצ"ל, כי בהיותו ילד למד פעם עם חבירו כל הלילה בהתמדה, ורק לפנות	7822
בוקר שכב לישון, והיה ישן עד עיצומו של יום, נכנס אצלו סבו בעל חידושי הרי"ם והטיף לו שעה ארוכה	7823
דברי תוכחה ומוסר, על אשר הוא מרבה בשינה ואינו משכים ללמוד תורה, והשפת אמת הקשיב לדברי	7824
המוסר הקשים בתשומת לב מרובה, ולא הפסיקו אפילו במלה אחת כדי להתנצל ולהצטדק, וחבירו שהיה	7825
באותו מעמד השתומם מאד, וכאשר שאלוהו לאחר מכן, היתכן מדוע החריש ולא אמר לסבו כי היה ער כל	7826
הלילה ולמד תורה. השיבו השפת אמת ז"ל לא רציתי להפסיק את הסבא באמצע דבריו, למען אשמע מפיו	7827
עוד דברי מוסר.	7828
ובדברו נטל חומש והראה לחבירו את הפסוק בפ' מטות, ויגשו אליו בני גד ובני ראובן ויאמרו גדרות צאן	7829
נבנה למקננו פה ואנחנו נחליץ חושים, ושאל השפת אמת, אם מלכתחילה היה בדעתם של בני גד ובני	7830
ראובן לעבור את הירדן ולהחליץ למלחמה, הרי היה להם לומר זאת מיד כשהתחיל משה רבינו להטיף להם	7831
מוסר, באומרו האחיכם יבואו למלחמה ואתם תשבו פה, ולמה תניאון את לב בני ישראל, כה עשו	7832
אבותיכם, ולא להמתין עד אשר יסיים את תוכחתו הגדולה, שהיתה מלאה ביטויים חריפים ביותר כמו	7833
תרבות אנשים חטאים, אלא אין זאת כי אם חבל היה להם להפסיק את דברי תוכחתו של משה רבם, כי	7834
רצו להוסיף ולשמוע דברי תוכחה ומוסר מפיו הקדוש. (מעייני החיים).	7835
	7836
מאמר טו	7837
ה' אלהי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דיבר לכם (דברים א' י"א).	7838
מהו שוב ויברך אתכם, אלא אמרו לו, משה אתה נותן קצבה לברכתנו, כבר הבטיח הקב"ה את אברהם	7839
אשר אם יוכל למנות את עפר הארץ, אמר להם זו משלי היא אבל הוא יברך אתכם כאשר דיבר לכם	7840
(רש"י שם), אדם המברך את רעהו ואפילו את קרובו, אינו יכול לחזור ולברך אותה ברכה עצמה, ואם גם	7841
ישנה את נוסח הברכה, גם אז לאחר שיברך כמה פעמים ילאה ויתעייף, ואם יוסיף עוד כמה ברכות הרי	7842
תהיינה מן השפה ולחוץ, וגם מקבל הברכה לא ימצא בהן שום טעם, אך שונה הוא לבו של משה רבינו,	7843

הוא מלא כ"כ אהבה וברכה לעם ישראל עד שאינו יכול להוריק אותן, אלא שאפשר לעשות מהן אלף ברכות, ובברכתו טמון משקל של ממש, זוהי הברכה משלו, יש בלבו זרם של אהבה המגיע עד לכדי אלפי ברכות.	7844 7845 7846
דעתו של משה לא נתקררה במספרים קטנים, הוא מצא את הסיפוק רק בברכת האלף, כה היתה נשמתו עשירה ונדיבה, ועד כדי כך מדד באהבתו את עם ישראל, עד שבכל ברכה וברכה התלהב התלהבות חדשה, וכל ברכה היתה שונה מחברתה ובאהבתה, בכל ברכה שירה ותהילה מיוחדת לטובת עם ישראל, כל ברכה היתה מיוחדת בפרטות, שכן פירט את ברכתו לכל שבט ושבט, וכשהיה מברכן היה מתעלה באהבתו ובברכתו מעלה מעלה, והברכה האחרונה לא היתה חלושה לעומת הברכה הראשונה, אותה עוצמה ואותו חוזק בברכה האחרונה כבראשונה.	7847 7848 7849 7850 7851 7852
א"ר אליעזר בן יעקב, להביט בברכתו של משה יש בה מסוף העולם ועד סופו, מה כתיב אלף פעמים, אלף פעם אין כתיב כאן אלא אלף פעמים (מד"ר א' י"א), ברכותיו של משה נובעות כמעין מלבו הטוב והרחב, בברכתו צפונה יותר אהבה ממה שיכול היה לתת לה ביטוי בפיו, בדבריו המצומצמים צפון לב טוב ואהבה מסוף העולם ועד סופו, וכשם שנשמתו אינה מוגבלת כן ברכתו אינה מוגבלת עד אין סוף, וכמש"א ז"ל ברכותיו של משה אין לה קצבה, משה רבינו מרגיש כי הברכה העליונה אין לה סוף ואין לה קצבה, והוא אומר כי ברכת האלף הוא מספר קטן, זו משלו היא, כיון שאין לו הסגולה להוסיף יותר, ורק הקב"ה ברכתו אין לה סוף.	7853 7854 7855 7856 7857 7858 7859
למה ברכן בלשון תוספת יוסף ה' עליכם? שתוספתו של הקב"ה יתירה מן העיקר, בנוהג שבעולם אדם לוקח מחבירו ליטרא בשר, אמר לו הוסיף לי, כמה הוסיף לו אונקיא, אבל הקב"ה תוספתו יתירה מן העיקר, כיצד? יצחק היה עיקר לאברהם, ומה שהוסיף לו יותר מן העיקר, שנא' ויוסף אברהם ויקח אשה, יוסף היה עיקר לאמו, בנימין היה תוספת, שנא' יוסף ה' לי בן אחר, מה כתיב ובני בנימין בלע ובכר יותר מיוסף, חזקיה עיקר מלכותו י"ד שנה, ומה שהוסיף לו הקב"ה יותר מן העיקר, שנא' הנני מוסיף על ימך חמש עשרה שנה.	7860 7861 7862 7863 7864 7865
קין עיקר, והבל ע"י שהוא תוספת נולד הוא ושתי תאומות עמו, ער עיקר ושלה ע"י שהוא תוספת העמיד עשרה בתי דינים, עיקר שנותיו של איוב לא היו אלא ק"י שנים ונתוספו לו מאה וארבעים שנה, וכיון שראו הנביאים שתוספת הקב"ה יתר על העיקר, התחילו מברכין את ישראל בתוספות, משה אמר יוסף ה' עליכם ככם אלף פעמים, דוד אמר יוסף ה' עליכם ועל בניכם (מד"ר א' י"א), ברכת ה' היא מציאותו ית', וכשם שהוא אין סוף כן דברו לנצח קיים, כן גם ברכתו חסדו וטובו הנאצל על הבריות אין סופיים, כי אין ההתחלה ואין סוף.	7866 7867 7868 7869 7870 7871
החכמה העליונה נובעת כמעין המתגבר, וכל מה ששואבים ממנה יותר היא מתמלאת מחדש, כאשר מסתיימת ההתחלה באה התחלה חדשה, התוספת התאחדה בדבקות והדבקות היא תמיד בהתחלה, ברכת ה' היא תעשיר, הברכה בעצמה מתעשרת ומתוספת, משתרשת ומתרחבת, וכל מה שמריקים את הברכה הריהי נובעת יותר, נכפלת ומתמלאת יותר ויותר, ברכת התוספת היא שמגלה לנו את סוד הנצח, הנצחיות עולה ומתעלה הולכת וגדלה.	7872 7873 7874 7875 7876
את ברכת התוספות למדו הנביאים מהקב"ה האינסוף, משה ודוד עומדים ומוסיפים בברכתם, הגיעו לידי אהבה והערכה לעם ישראל בלי קצבה, למאות ואלפים פעמים, שזוהי מהות וצורת הברכה לאין סוף, כן גם צריכה להיות ברכת האדם היוצאת מלבו ומנשמתו הטהורה, שהתוספת תהיה מרובה על העיקר, שרגש השמחה והאהבה לישראל תהיה עולה מתגדלת ומתרחבת משעה לשעה ומרגע לרגע, כי בלבו אהבה ושמחה יותר ממה שהוציא מפיו, הוא צר מכדי שיוכל לבטא את הפנימיות שבלב. (אור חדש).	7877 7878 7879 7880 7881 7882
מאמר טז	7883
ואצוה את שופטיכם בעת ההיא לאמר שמוע בין אחיכם ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו (דברים א' ט"ז).	7884 7885
אמר להם הוו מתונים בדין, שאם בא דין לפניך פעם אחת שטים ושלוש, אל תאמר כבר בא דין זה לפני ושניתיו ושלשתי אלא הוו מתונים בדין, וכך היו אנשי כנסת הגדולה אומרים, הוו מתונים בדין והעמידו תלמידים הרבה ועשו סייג לתורה (ספרי).	7886 7887 7888
ידוע מה שכתב הגאון ר' ישראל סלנטר זצ"ל באגרת המוסר, דזה שאמרו חז"ל לעולם יראה דיין עצמו כאילו חרב מונחת לו בין ירכותיו וגיהנם פתוחה לו מתחתיו (סנהדרין ז'), דברו בהוה בדין שהוא עלול להכשל, אבל אותו דבר נאמר לכל אדם, ובאמת הדברים ק"ו, אם בדין שאין עצם הדין נוגע אליו כלל, בכל זאת הזהירה אותו התורה כ"כ, עאכ"ו כ"כ לגבי היחיד הבא לפשפש ולמשמש במעשיו, וכל כולו מלא נגיעות, שצריך להיות פחד הדין לנגד עיניו.	7889 7890 7891 7892 7893

והנה אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם רואה חובה לעצמו, ואיך באמת יכול הוא להנקות מנגיעותיו ולהזהר	7894
מכל סטיה קלה? וכבר אמרו חז"ל (שבועות ל'): שאם רואה הדיין מרומה שיסתלק עצמו מלדון,	7895
ומספרים על הגרי"א אב"ד דקובנא זצ"ל, שהודה שפעם לא פסק כהוגן מפני שהיה הדין מרומה ולא היה	7896
לו סייעתא דשמיא באותו פסק, ואם כן כאשר האדם בא לערוך חשבון הנפש, אין עצה להנצל מדין מרומה	7897
רק בזה שיתרומם מהקטנות שלו ע"י התבוננות ולימוד המוסר ובקשת סייעתא דשמיא.	7898
וכמו שבדין תורה מה שהוא יותר מתעמק בטענות שתי הצדדים במתינות יותר מתברר הדין, ולפעמים	7899
מתהפך הדין מן הקצה אל הקצה ממה שחשב בהתחלה, ואפי' דין שכבר בא לפניו כדוגמתו כמה פעמים,	7900
עם קצת שינוי בטענות יכול להשתנות, כמו כן בחשבונות האדם עם נפשו, אסור לסמוך על תקדימים אלא	7901
לשקול כל פעם לגופו של דבר, והעיקר לדון דין אמת לאמיתו, כלומר לראות שהוא בעצמו יהיה אמיתי	7902
ולא ירמה את עצמו, ואז יוכל לשפוט דין אמת ויזכה ל"ס"ד.	7903
אולם אל יהרהר האדם בלבו לאמר, די לי אם לעמוד על שורת הדין בין בעלי דין, אם ליישר את עצמי כדי	7904
להגיע לשביל הזהב, אבל מה לי להתאמץ בטורח הציבור ללמד להם דעה? על זה הורו לנו אנשי כנסת	7905
הגדולה שאמנם עלינו להשתמש במידת המתינות, אבל מחמת זה חלילה לישיב בטל מזיכוי הרבים, אלא	7906
יאזור חיל להעמיד תלמידים ולסבול עולם, ואל יהסס מפחד שמא יכשל בתלמידים שאינם הגונים שנחשב	7907
כזורק אבן למרקוליס (חולין קל"ג), ואל ירבה בחקירות ודרישות בזה, אלא יעמיד תלמידים הרבה כדעת	7908
בית הלל שאומרים לכל אדם ישנה, מפני שהרבה פושעים היו בהם בישראל ונתקרבו לתלמוד תורה,	7909
ויצאו מהם צדיקים חסידים וכשרים (אדר"נ פ"ב).	7910
אפילו במידת המתינות ההפרזה אינה רצויה וכמ"ש החובת הלבבות בהקדמתו, מן הזהירות שלא להרבות	7911
להיזהר, אדרבה בזה שיתמסר להרבצת תורה וזיכוי הרבים, יצליח בעצמו יותר בהשגת המושכלות, וכן	7912
מצאנו בגמ' ביום שדחו את רבן גמליאל מן הנשיאות, סלקו את שומר הפתח ונתנה רשות לכל התלמידים	7913
להכנס לבית המדרש, באותו יום נישנית מסכת עדיות, ולא היתה הלכה שהיתה תלויה בבית המדרש שלא	7914
פירושה (ברכות כ"ח.), ופירש שם רש"י מכיון שנתרבו התלמידים נתרבה החידוד והפלפול, הרי קמן	7915
שבזה שקרבו את הרבים אף שהיה מקום לחשוש שמא אין תוכם כשרים, דוקא אז זכו להארת הדעת	7916
והצליחו לפענח כל תעלומותיהם.	7917
ומצאנו ברב הונא שהיה ירא הוראה, וכאשר בא דין לפניו היה משתף בזה עוד עשרה חכמים כי היכא	7918
דלימטא שיבא מכשורא (סנהדרין ז'), כלומר שאם תצא טעות מתחת ידם ישאו כולם בעונש ולא רק הוא	7919
לבדו, ואף שהיה פחד הדין לנגד עיניו כ"כ, בכל זאת לא עלה על דעתו מחמת זה להסתלק לגמרי	7920
מהדיינות, ועם כל זאת אחרי שהעמיד החכם תלמידים הרבה ונתרווחא שמעתתא על ידו עדיין צריך	7921
לבדוק אם אכן מתנהגים התלמידים כשורה, ועל זה סייעו אנשי כנה"ג ועשו סייג לתורה, ופירש החסיד	7922
יעבץ שהמלה סייג היא מלשון חוזק, כלומר על אף שיש רשות לתלמידים לפלפל בחכמה להוציא לאור	7923
משפט, אין להם הרשות לחלוק על האמת המקובלת בידינו.	7924
והוא כעין מה דאיתא בנגעים (פרק ט'), שהרשה ר' אליעזר לר' יהודה בן בתירא לדון לפניו בהלכה, רק	7925
בתנאי שכוונתו לקיים את השמועה שבידו ולא לדחותה, וכאשר באמת חזק את שמועתו אמר לו, חכם	7926
גדול אתה שקיימת דברי חכמים.	7927
זה שאמרו חז"ל, עכשיו שנברא יפשפש במעשיו ואמרי לה ימשמש במעשיו (עירובין י"ג:). העוה"ז הוא	7928
עולם העשייה והכל לפי רוב המעשה, ובכל זאת צריכים לשמור על המאזן העדין בין עשייה לביקורת	7929
עצמי ומתינות, מצד אחד צריכים לשקול כל דבר ולא לעשות בפזיזות, ומאידיך להמנע מהפרזה בזהירות	7930
יתירה, ובודאי אם יעשה האדם את שלו כפי מיטב היכולת יזכה לסייעתא דשמיא ולא יאונה לו כל רעה.	7931
(המוסר והדעת).	7932
	7933
מאמר יז	7934
לא תכירו פנים במשפט כקטון כגדול תשמעון לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלהים הוא והדבר אשר	7935
יקשה מכם תקריבון אלי ושמעתיו (דברים א' י"ז).	7936
כתוב מדבר שקר תרחק, ואנו חושבים שדבר שקר הוא מי שאומר היפך האמת, אבל לא כן הדבר, שנינו	7937
בגמ' (שבועות ל"א), מנין לשנים שבאו לדין, אחד לבוש סמרטוטין ואחד לבוש איצטילית בת מאה מנה,	7938
שאומרין לו לבוש כמותו או הלבשיהו כמותך, ת"ל מדבר שקר תרחק, כי הווי אתו לקמיה דרבא בר רב	7939
הונא אמר להו שלופו פוזמוקייכו וחותרו לדינא ע"כ, וראה רש"י שם, לבוש כמותו שלא תגרום לנו לישא	7940
לך פנים, או יסתמו דברי שכנגד מפני חשיבותך עיי"ש.	7941
ויש להתבונן בזה טובא, למה זה לובש איצטילית יקרה וזה סמרטוטין, הדבר פשוט מפני שזה עשיר גדול	7942
והשני עני מדוכא, וא"כ קשה וכי אין ב"ד רשאים לפסוק דין של עשיר ועני? הלא על זאת כבר הוזהרו לא	7943

תטה משפט אביונד בריבו, וכן לא תכירו פנים במשפט, לא תגורו מפני איש, ובכך רשאים הם ומצוה בידם לדון ולשפוט בין אחיהם, ומה כל הרעש כאן אם העשיר לובש את בדיו גם כשעומד לדין?	7944
ועוד מה נשתנה המצב כעת שהם יוצאים לרגעים ונכנסים במלבוש שוה, שניהם בסמרטוטים או שניהם באצטליות, האם ישכחו הדיינים שזה עשיר וזה עני? אלא על כרחק אתה צריך לומר ודאי שהידיעה לא נתחלפה כלל, ובידיעה לבד אין מה לחשוש שישאו פנים, שהרי ע"ז הם נמנו לדיינים ונאמר להם שלא ישאו פנים בדין, אלא הענין הוא כך, מפני שהעין רואה לפניו אחד כך ואחד כך, ואם מלבישו כמותו או לובש כמוהו שוב אין העין רואה את העשיר ולא את העני, רק שניהם שוים, רואים אנו מזה יסוד נורא!	7945
שאע"פ שהשכל יודע ברור לא כמו שהעין רואה, ובכ"ז עיקר הגורם והחשש של נשיאת פנים וכן להיפך, תלוי בראיית העין של האדם ולא בשכלו, וא"כ למדנו כמה גדול וחזק הוא הטבע נגד השכל! גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך!	7946
הרי שאע"פ שהדיין הוא דיין אמיתי וכשר, ובכ"ז העין יכולה להטעותו, כיון שהוא רואה לפניו עשיר ועני, ואע"פ שיודע ומתיירא מהאזהרה שלא ישא פנים, אבל הוא עלול לטעות ולחשוב שאיננו נושא פנים, והאמת הוא להיפך, והיינו מה שפירש רש"י שלא תגרום לנו לישא לך פנים, ואם לא יעשו הדיינים כן הרי נפלו בשקר ועוברים על אזהרת מדבר שקר תרחק, ולא כתוב איזה דיין הוא, ויכול להיות שיושבים בדין צדיקים חסידי עולם, ואמרינן ביבמות ארשב"נ א"ר יונתן לעולם יראה דיין כאילו חרב מונחת לו בין ירכותיו וגיהנם פתוחה לו מתחתיו, ולדיינים כאלו אומרים להם מדבר שקר תרחק אם עיניהם רואות ב' בעלי דינים כנ"ל, הרי מהו כוח הטבע השלטת בכל אדם.	7947
והנה אם יכנסו שני בנ"א לישובה, אחד יהא לבוש איצטלית בת מאה מנה והשני יהא לבוש סמרטוטין, אצל מי ירוצו ליתן שלום עליכם, לא להראשון הלבוש איצטלית? אף כי לא יודעים אם יכול ללמוד או לא, ובהדרת הכבוד יראו לו מקומו במזרח, ולהשני יעזבו אותו אצל הדלת עומד, והמדקדק במעשיו יגש גם אליו ליתן לו שלום כדי לצאת ידי חובה! והרי התורה צווחת מדבר שקר תרחק! למי נתת שלום לאדם או לבגד? ראה כי כל ריצתך והכנעתך היה רק לפני איצטלית! ואיזה בזיון הוא, אך זהו טבע האדם שטובע בים של שקר ואינו מרגיש!	7948
מעתה נבין על מה הוצרך אליהו הנביא להרעיב בני דורו קודם שהראה להם הנס הגדול עם ב' הפרים, כי הטבע קשה הוא מאד, ואם לא ירככו אותו ביסורים, לא ילמד דבר ולא ירגיש כלום, ואף כי בשכלו יראה ויבין, בכ"ז לבו רחוק כי שם משכן ההרגשים הטבעיים, והם נאחזים בשלהם כרצונם ומושכלות לא ידעו, והם המדות הרעות הקנאה התאוה הכבוד ודומיהן, לכן יזכור האדם מה העבודה המוטלת עליו!	7949
ובגמ' (ב"ב פ"ט), לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה, ודרשו מכאן שהמודד נקרא דיין עי"ש, הרי שכל אדם כשבא לפניו דבר ועליו לבחור בין נכון ולא נכון, וכמו"כ להבדיל בין טוב לרע, נקרא דיין! כי עליו לפסוק כעת את הדין כראוי, לא להטות משפט ולא ליקח שוחד, היינו שוחד הרצון התאוה וכדומה, כי לפיכך ודאי נקרא המודד דיין, מעתה נתבונן אם באים לפני אדם ב' מחשבות, מחשבה אחת לשבת וללמוד בלא שום חשבון גשמי, ומחשבה שניה לצאת לרחוב, וכמוכן שהרחוב נראה לעין אדם כאיצטלית נכבדה, ובן תורה נראה בדור זה כלבוש סמרטוטין, אע"פ שהשכל שלו יודע כי אינו כן, אך זה לחשבון עוה"ב, אבל עכשיו בעוה"ז הוא לבוש סמרטוטין, ומה יעשה אדם וינצל משקר גדול זה? איך יתרחק ולא יטה משפט?	7950
אחז"ל (ברכות ה') לעולם ירגיז אדם יצ"ט על יצה"ר, כלומר כל אדם עומדים לפניו תמיד ב' בעלי דינים יצ"ט ויצה"ר, יצר הטוב מייעץ לו עצות נכונות ומראה לו כמה חיים ואושר מוכן לעוסק בתורה, ולא דוקא שצריך לחכות לעוה"ב, אלא גם כאן בעוה"ז אם יהיה לו רק קצת סבלנות יראה טובה וברכה בעמלו בתורה, וכמ"ש (איוב ח') והיה ראשיתך מצער ואחריתך ישגה מאד, ואין כוונת הכתוב ואחריתך לעוה"ב, אלא גם כאן בעוה"ז ישגה מאד, אבל צריך להתאזר בסבלנות ולחכות קצת, משא"כ יצה"ר מראה לו המתוק מהרע תיכף.	7951
וזהו לעולם ירגיז אדם יצ"ט על יצה"ר, היינו שידע שיש לפניו שני בעלי דינים אלו, וצריך להאזין היטב להטענות ולפסוק הדין בריב זה, נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה, היינו שאם יעסוק בתורה יטעם טעם רוחניות ואז ירגיש עונג הרוחני וילבש גם איצטלית בת מאה מנה, כי ודאי בלא עסק התורה לא יוכל האדם להבין ולהרגיש עונג רוחני, ומכיון שלא היה לו שום פעם העונג לתרץ דברי הרמב"ם וכדומה, בודאי איצטלית הרחוב ינצח, ומה יעשה? יעסוק בתורה וירגיש אז עונג רוחני ובכך ילביש גם את היצ"ט באיצטלית, ויבין כי גם בהנאת הגשמיות צריך אדם לעמול כמה יגיעות עד שמשיג ההנאה, וא"כ ק"ו בעונג התורה, ואז אדרבה יאמר עליו וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעימה ויט שכמו לסבול!	7952
נצחו מוטב ואם לאו יקרא קריאת שמע, כלומר אם עם עסק התורה אינו מועיל לו, זה סימן מובהק שחסר לו אמונה ח"ו, ולכן יקרא ק"ש, יקבל עליו את העול של מלכות שמים, נצחו מוטב, ואם לאו יזכיר לו יום	7953

המיתה, ואם לאו שאינו מועיל לו לא תורה ולא ק"ש, כלומר שהוא משוקע כ"כ בתאוות העולם שעל אף	7994
הכל אצלו הרוחניות כלבוש סמרטוטין ח"ו, א"כ אין לו עצה אחרת רק להלביש גם את יצה"ר סמרטוטין,	7995
והיינו יזכיר לו יום המיתה, ויראה לפחות בעיניו שגם הרחוב הוא סמרטוטין, שמכל הנאותיו לא ישאר לו	7996
כלום רק ד' אמות עפר ותולעים בקבר! ובזה יהיו ב' בעלי דינים אצלו שוים, אבל להשאיר שאחד ישאר	7997
בלבוש של איצטלית בת מאה מנה, ויצה"ט יהיה בעיניו כלבוש סמרטוטין, בכזה ודאי אי אפשר בשום	7998
אופן לנצח.	7999
נמצינו למדים, כי כל אדם דיין על עצמו, והדיין הוזהר מאד שלא להטות משפט ולא ליקח שוחד, כי	8000
השוחד יעוון עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים, ומשפט הוא בכל מדה שאדם מודד אם הן ואם לאו, ובכל	8001
משקל ובכל משורה, הוזהרנו שלא לעשות עול במשפט זה, ולהתרחק מאד שלא יזדקר שקר לנגד עיניו	8002
בדין, כנאמר לא תכירו פנים במשפט. (לב אליהו).	8003
	8004
מאמר יח	8005
לא תכירו פנים במשפט כקטון כגדול תשמעון לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלהים הוא והדבר אשר	8006
יקשה מכם תקריבון אלי ושמעתיו (דברים א' י"ז).	8007
אומר רש"י ז"ל, על דבר זה נסתלק ממנו משפט בנות צלפחד, וכן שמואל אמר לשאול אנוכי הרואה, אמר	8008
לו הקב"ה חייך שאני מודיעך שאין אתה רואה, ואימתי הודיעו כשבא למשוח את דוד (שמואל א' ט"ז),	8009
וירא את אליאב ויאמר אך נגד ה' משיחו, אמר לו הקב"ה ולא אמרת אנוכי הרואה, אל תבט אל מראהו.	8010
רואים מכאן באיזו חומרא התורה הקדושה מתייחסת לדיבור, סך הכל פליטת קולמוס כזו, אך העונש כ"כ	8011
חמור, וכן אנו רואים אצל בני גד ובני ראובן וחצי שבט המנשי שאמרו גדרות צאן נבנה למקננו פה וערים	8012
לטפנו (במדבר ל"ב), רש"י מתייחס לדברים באומרו, חסים היו על ממונם יותר מבניהם ובנותיהם	8013
שהקדימו מקניהם לטפם, אמר להם משה, לא כן, עשו העיקר עיקר והטפל טפל, וחז"ל במדרש התייחסו	8014
ביתר חריפות, ואמרו עליהם את הפסוק לב חכם לימינו ולא כסיל לשמאלו, אם מקדימים את הממון	8015
למשפחה זה לב כסיל.	8016
ולכאורה מדוע כל החומרא? יתכן שסתם נכשלו בפליטת פה! וכי לא קורה שאדם טועה ואומר דברים בלי	8017
כוונה? ואין צורך כלל להתייחס לתפוס על כל מילה, אבל כאן רואים שלא כן הדבר, משה רבינו כן	8018
מתייחס, וכך התייחס השי"ת אל שמואל הנביא, התורה מודדת כל מילה שאדם מוציא מפיו, במאזניים	8019
מאד עדינות המרגישים כל פרט קטן שבקטנים, וכמו כן אצלנו אם מדובר על הכבוד שלנו, אז אנו	8020
משתמשים גם כן במאזניים מאד דקים ורגישים, אנו כ"כ חשדנים על כל מילה שאומרים עלינו, מנתחים	8021
מבררים מה כיון על כל מילה ועל כל תנועה, לא כן הדבר כשמדובר על כבוד הזולת, אין אנו מרגישים	8022
שום סיבה מדוע הוא כועס.	8023
ועל כן כאשר משה רבינו הוכיח את כלל ישראל על העגל, אמר להם ברמז ודי זהב, מדוע לא הזכיר להם	8024
בפירוש את העגל? וכי זה דבר שאפשר להסתיר? אלא משה רבינו חזר לשורש, מהו השורש שממנו	8025
הסתעף ויצא העגל? זה הזהב כפי שמביא רש"י על המקום, הוכיחן על העגל שעשו בשביל רוב זהב שהיה	8026
להם, שנאמר וכסף הרביתי להם וזהב עשו לבעל, התוכחה צריכה להיות מכוונת למקור, ולא רק למעשה	8027
הנראה לעין, ואם האדם נכשל בלשונו ואומר דברים שאינם כהוגן, יש לראות מהו השורש שממנו יצא,	8028
ועל השורש הזה יש להוכיח.	8029
אין האריה נוהם מתוך קופה של תבן אלא מתוך קופה של בשר (ברכות ל"ב), וכן מצינו לחז"ל שגילו	8030
המקור והשורש לחטא העגל, ועל זה מביאים חז"ל את המשל הידוע שמביא רש"י בפרשת כי תשא על	8031
המלים ויעשו להם אלהי זהב (ברכות ל"ב), אתה הוא שגרמת להם שהשפעת להם זהב וכל חפצם, מה	8032
יעשו שלא יחטאו, משל למלך שהיה מאכיל ומשקה את בנו ומקשטו ותולה לו כיס בצוארו, מה יעשה הבן	8033
שלא יחטא.	8034
וכך משה רבינו מוכיח אותם על כל מכשול, מדרך הר שער עד קדש ברנע, ומברר להם את מקור	8035
המכשולים ומה תוצאותיהם, לכל מכשול יש השורש, ולכל מכשול יש תוצאה, ואין הדברים מקריים, אמר	8036
להם ראו מה שגרמתם אין לך דרך קצרה מחורב לקדש ברנע כדרך הר שער, ואף הוא מהלך י"א יום	8037
ואתם הלכתם אותו בשלושה ימים, כל כך שכינה מתלבטת בשבילכם למהר ביאתם לארץ, ובשביל	8038
שקלקלתם הסב אתכם סביבות הר שער ארבעים שנה, נורא התוצאות של המכשול!	8039
ובגלל זה הקב"ה תפס את משה רבינו על שאמר תקריבון אלי ושמעתיו, וכן שמואל הנביא שאמר אנוכי	8040
הרואה, אין כאן תקלה בלשון, אלא יש כאן מכשולים שיש להם שורש, ולשורש צריכים להתייחס, לא	8041
כדי להעניש אלא כדי לתקן, כמה עלינו להתחנך לחשוד את עצמו, לנתח כל מכשול ולהפש את שורשו	8042
ואח"כ לחתור לתקן, ולא ראינו שבני ישראל הקפידו או כעסו אחרי כאלו תוכחות, זוהי הוכחה שקיבלו	8043

את הדברים בהבנה, לשמוע תוכחה ולשתוק זהו סימן של צדקות, ואכן על זה שיבח אותם משה רבינו	8044
בהמשך ואמר להם, ה' יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דיבר לכם, זוהי הברכה לקבל	8045
את התוכחה ולהבינה, ולחתור לתקן את המכשול מן השורש. (דגל המוסר).	8046
	8047
מאמר יט	8048
ואצוה אתכם בעת ההיא את כל הדברים אשר תעשון (דברים א' י"ח).	8049
אמר רבי חנינא אזהרה לבית דין שלא ישמע דברי בעל דין קודם שיבוא בעל דין חבירו, ואזהרה לבעל דין	8050
שלא יטעים דבריו לדיין קודם שיבוא בעל דין חבירו, קרי בהי נמי שמוע בין אחיכם (סנהדרין ז' א').	8051
טוב אחרית דבר מראשיתו (קהלת ז'), ואיתא בחז"ל (ירושלמי תוס' חגיגה ט"ו.), שר' עקיבא היה דורש	8052
טוב אחרית דבר, אימתי טובה האחרית, בעת שאף הראשית היתה טובה, וללא ראשית טובה אין שום	8053
אפשרות שהאחרית תהא טובה, והנה נמצאים אנו עתה בתחילת הזמן, ודומה בעינינו כאילו הראשית	8054
טובה, כי באנו לשייבה מתוך חיזוק גדול בתורה ובתפילה, ואמנם בתחילת הזמן ניכר מאד ההתחלה	8055
הטובה, סדרי הישיבה מלאים מתחילתם וניכרת אורה של תורה, כמו כן התפילה ולימוד המוסר מחוזקים	8056
כיאות.	8057
אמנם לא עובר זמן מרובה וכבר ניכר מאד הרפיון בין כתלי בית המדרש, התמדה בלימוד התורה אינה	8058
כראוי, וכן חסרים רבים מבני הישיבה בתפילה ובלימוד המוסר, ולכאורה יפלא מאד והלא הראשית היתה	8059
טובה ומדוע אין האחרית דוגמת הראשית, והלא אמרו חז"ל דהמפתח לאחרית טובה היא הפתיחה הטובה,	8060
ובעת שהראשית טובה תיתן אותותיה אף לגבי האחרית, ואילו אצלנו חזינן חילוקים מהותיים מאד בין	8061
הראשית הטובה לבין האחרית.	8062
וביותר יש להתפלא, והלא הנה בני ישיבה נמצאים בשחרית ימיהם ושקועים בעמלה של תורה ובחיזוק	8063
יראת שמים, ואילו כאשר נביט לאחריהם של אותם בני תורה לאחר נשואיהם, נראה כי רבים עזבו לגמרי	8064
היכלה של תורה, ואף אחרים שעדיין נמצאים בין כתלי ביהמ"ד, ניכר בהם החלישות והרפיון ואינם	8065
נמצאים במצב חיזוק רוחני כבהיותם בישיבה, וגם זה דבר תימא, והלא ראשיתם היתה טובה ומדוע רחקה	8066
אחריתם מראשיתם.	8067
אמנם זאת עלינו לדעת, אמנם נכון ראשיתו של הזמן היתה טובה בחיזוק תורה ותפילה, אך עדיין אין זה	8068
הראשית האמיתית, לראשית זו של התחלת הזמן קדמה ראשית אחרת, והיא הראשית דראשית, והראשית	8069
הזו היא היתה אינה ראויה, ועיקר מה שהורונו חז"ל שהאחרית הטובה נקבעת לפי הראשית, כוונתם להאי	8070
ראשית דראשית, שהיא הנקודה הראשונה ממש, וחייבים אנו לבדוק היטב טיבה של ראשית זו האם טובה	8071
היא או לאו.	8072
הסבא מקעלם ז"ל היה מתעורר מהא דקיי"ל, שכאשר באים שנים לדון לפני ביי"ד אסור לדיין לשמוע	8073
טענות בעל דין אחד, לפני שבא אף הבע"ד השני לפניו, דבעת ששומע טענות הבע"ד ואינו שומע כנגדו	8074
טענות בע"ד אחר המכחישות את דברי הראשון, מתקבל בדעת הדיין טענות הראשון, ואף שיבוא לאחר	8075
זמן חבירו ויטען כנגדו, מ"מ כיון שכבר קיבל קודם טענות הראשון קשה לו לעקור את ההנחות הראשונות	8076
שקיבל, ולזה קורא הסבא ז"ל השרשה ראשונה והשרשה זו קשה מאד לאדם לעקור.	8077
ומעתה אכן נכון שאנו באים בתחילת הזמן מתוך חיזוק ורצון נכון להתעלות בתורה ויראת שמים, אמנם	8078
אין זה עדיין הראשית האמיתית, וקדמה לזה השרשה ראשונה הטמונה בלבנו מנערותו שמחשיבה לעיקר	8079
את העוה"ז, אכול ושתו כי מחר נמות, והשרשה ראשונה זו פועלת בקרבנו ואין לו כמעט אפשרות	8080
לעוקרה, וכן בענין האמונה אף שמתחזק אדם באמונה בהקב"ה, מ"מ קדמה לזה השרשה ראשונה שכוחי	8081
ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, וכל זמן שלא ישקיע מאמצים ויגיעה מרובה לעקור את ההשרשה	8082
הראשונה מקרבנו, כל אשר יקבל וידע יהיה מונח על גבי ההשרשה הקודמת, והיא אשר תפעל את פעולתה.	8083
ובאמת ענין זה יש לראות בהאי חז"ל גופא של טוב אחרית דבר מראשיתו, (ירושלמי תוס' חגיגה ט"ו.),	8084
שאמר אחר ובי היה מעשה, אבויה אבי מגדולי הדור היה וכשבא למולני עשה סעודה וקרא לכל גדולי	8085
ירושלים וגדולי הדור, וקרא לר' אליעזר ור' יהושע עמהן, מן דאכלין ושתין שרין ומטפחין ומרקדין,	8086
אמרי עד דאלין עסקין בדידהו נעסוק בדידן, ישבו ונתעסקו בדברי תורה, ירדה אש מן השמים והיו	8087
הדברים שמחין כנתינתן מסיני, אמר הואיל וכך גדול כוחה של תורה, אם יתקיים הבן הזה לתורה אני	8088
מפרישו, ולפי שלא היתה כוונתו לשמים לפיכך לא נתקיימו בי.	8089
ובאמת לפי הבנתנו הפשוטה מוקשים מאד דברי חז"ל, שהרי כיון שראה אביו כבוד שמים, ובמו עיניו	8090
ראה שהעוסקים בתורה זוכים שתרד אש מן השמים ויגיעו עד לנבואה ממש, ולכן הקדיש את בנו לתורה,	8091
איזה פגם יש במחשבה כעין זה, חזינן מהכא שמחשבת לשם שמים היא מחשבה טהורה ממש ללא כל	8092

תקוה לקבלת שכר ולהשגת גדלות ומעלות, אלא עשיה פשוטה משום שכך הוא רצונו ית', ושעי"ז יתגדל	8093
כבוד ה' ית', ומחשבה אחרת זולתה אינה מחשבה רצויה, והיא הסיבה מדוע לא התקיימה התורה באחר.	8094
והנה הרי אחר לפני שיצא לתרבות רעה הגיע למדרגות גבוהות, שהרי ארבעה נכנסו לפרדס וחד מהם היה	8095
אחר, וזכה להיות רבו של ר' מאיר, נמצא שכל מעשיו מינקותו היו מעשים טובים, וא"כ לכאורה התקיים	8096
בו ראשית טובה, מ"מ מגלים לנו חז"ל שעדיין אין זו הראשית הנכונה, כי קדמו לכל מעשיו הטובים נקודה	8097
ראשונה שהיתה בשעת מילתו שלא היתה ראויה, ולכך לא הועילו כל מעשיו ותורתו, שנקודה ראשונה זו	8098
פעלה בעמקי נפשו, וכל תורתו היתה לאחר ההשרשה הראשונה, ונקודה הראשונה לעולם אינה מתבטלת.	8099
ומעתה אין לנו להתפלא כלל מדוע אינה מועלת אצלנו ההתחלה הטובה בראשית הזמן ליתן פירותיה אף	8100
לאחר זמן, כי קדמה אצלנו מחשבות כזב ושקר של תאוות ורדיפת הכבוד, וכל רצוננו בתורה אין לה	8101
שייכות כלל לשם שמים, אלא להיפוך עשיית התורה קרדום לחפור בה, ובודאי שהשקפה זו פועלת	8102
אותותיה, ולאחר זמן בעת שעוזב כותלי הישיבה מאבד את כל תורתו ויראתו שרכש במשך שנות לימודו	8103
בישיבה, כי לעולם לא עקר מקרבו את ההשרשה הראשונה, ועוד להיפך הוסיף לחזק את מחשבותיו	8104
הפסולות.	8105
אל תאמין בעצמך עד יום מותך, שהרי יוחנן כהן גדול שימש בכהונה גדולה שמונים שנה ולבסוף נעשה	8106
צדוקי (ברכות כ"ט.), ובגמ' שם איכא מ"ד שיוחנן כהן גדול היינו ינאי המלך שבנערותו היה צדוקי,	8107
ומשום כן לא הועיל לו שימושו בכהונה גדולה שמונים שנה, שכיון שהשרשתו הראשונה היתה פסולה	8108
פעלה שורש הרע את פעולתה אף לאחר שמונים שנה.	8109
חזינו שכדי לעקור את ההשרשה הראשונה, לא מספיק לאדם שיעסוק בתורה ובמצוות, אלא חייב לעשות	8110
פעולות מיוחדות לעקור את ההשרשות הקודמות, וליצור בקרבו השרשות חדשות המנוגדות להבנות	8111
הקודמות, והיינו דפתח הרמח"ל בריש ספרו מס"י, שיתברר לאדם מה חובתו בעולמו, חייב ליצור ידיעות	8112
ושרשים חדשים שכל תכלית חייו הם רק למען עוה"ב, וללא הכרה עמוקה זו אין מקום כלל שיזכה לחיי	8113
העוה"ב, שכיון שקדמה לכך השרשה בחשיבות עוה"ז, כל מעשיו יודרכו ע"י רצון העוה"ז, ובודאי	8114
שעבודה חמורה מוטלת עלינו, ומבלעדי העבודה בכך יוסיפו המדות הרעות לפעול בקרבו וכמפורש	8115
במתני' שכל מי שיש בו ג' מדות הללו הרי הוא מתלמידיו של בלעם הרשע אף שיושב בישיבתו של	8116
אאע"ה. (אור יחזקאל ח"ה קכ"ב).	8117
	8118
מאמר כ	8119
ותקרבון אלי כולכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ וישיבו אותנו דבר את הדרך	8120
אשר נעלה בה ואת הערים אשר נבוא אליהן (דברים א' כ"ב).	8121
וברש"י בערבוביא, והנה בענין המרגלים כבר תמה הרמב"ן ז"ל, מה פשעם הלא מרע"ה וגם יהושע שלחו	8122
לרגל, וא"כ מה חטאו בזה שאמרו נשלחה אנשים, ועוד יש לתמוה הלא משה התפלל על יהושע שלא	8123
יתפתה בעצתם, וכם כלב השתטח על קברי אבות להתפלל, ואם ידע למה שלחם? וגם מוקשה, היאך עלה	8124
על דעת מרע"ה שיהושע תלמידו שלא מש מתוך האהל יתפתה בעון חמור כזה, להניא לב כלל ישראל	8125
מבוא לאדמתם בשביל כבוד המדומה, אתמהה?	8126
אמנם עיקר הדברים הוא, שהם היו אצים בדבר ועשו בתחילה במהירות, כאמרו ותקרבון אלי כולכם	8127
בערבוביא, והיה להם להמתין על מרע"ה, שאם יהיה צורך לרגל את הארץ הלא הוא ישלח מרגלים, והם	8128
כי לא המתינו נראה מזה כי היו מפחדים, ומשום זה היה מעשיהם במהירות ובערבוביא כפירש"י, כי אם	8129
היו מעשיהם רק לעשות מה שאפשר עפ"י דרך הטבע, אשר כך אמנם רצון ה', כמו בכל מלחמותיהם	8130
שהכינו כל כוחם באורבים, ולבנות דיק כדרך כל הארץ, ואם ככה היתה הנהגתם, למה כל הפחד שלהם	8131
לעשות במהירות ובערבוביא?	8132
והנה מפאת מהירותם זו לבקש ממה נשלחה אנשים, כאן נתנו פתח לשטן, ובדרך שאדם רוצה לילך	8133
מוליכין אותו (מכות י'): והבין זה משרע"ה כי נתנו פתח לשטן להתגבר עליהם שלא כפי מצבם, והנה	8134
לכאורה מלשון ותקרבון אלי כולכם נראה שגם יהושע וכלב היו בזה, אבל קשה לומר כן, ועל כל פנים	8135
הרי אמרו (ב"ק ס'). כיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין, ולכן התפלל משה על יהושע תלמידו, וכלב	8136
נשתטח על קברי אבות, ואמנם נתגבר עליהם השטן שלא כערכם, בשביל המידה כי בדרך שאדם רוצה	8137
לילך.	8138
והנראה עוד כי בשביל הבלבול הדעת שנכנס בם מטעם הפחד לכן נכנסו בערבוביא, והיו מעט בחימום בלי	8139
סדרים, ומזה נבין חסרון בלי סדרים, ונמשך מזה עד שגבר עליהם השטן, וגרם למרגלים בשביל כבוד	8140
מדומה, להוציא דיבה על הארץ שעניי ה' בה תמיד, ולהמית את עם ה' במדבר, ולא זכו להיכנס לארץ	8141
המוכן להם.	8142

ראו כמה קשה חטא כל דהו אשר הקדימו לעשות, מה שצריך היה באמת לשלוח מרגלים כנ"ל, רק בלא	8143
חימום ובלא פחד, וכיון שהקדימו מצא שטן מקום להשטינם, בשביל שהמידה כן היא בדרך שאדם רוצה,	8144
וראו מה עלתה בידם מהקדימה, המרגלים אשר הכתוב אומר עליהם ואקח מכם ופירש"י מן הברורים	8145
שבכם מן המסולתין שבכם, התבוננו מה הוא מבוררין ומסולתין בדורו של משה, ונכשלו בעון חמור כזה	8146
בשביל כבוד מדומה, עד שנמשך מזה, כי הבכיה שבכו בלילה ההוא נקבע בכיה לדורות (תענית כ"ט).	8147
לפי הנראה כי עיקר קביעת בכיה לדורות על חורבן בית מקדשנו היה בשביל הבכיה, כי הבכיה מורה על	8148
חימום הדבר, ואינו דומה העושה עבירה בחימום למי שעושה בלי חימום, וכמו שמצינו הנוגע בנבלה אינו	8149
טעון כיבוס בגדים והנושא צריך כיבוד בגדים (ויקרא י"א וברש"י), הנראה כי הנשיאות מחמם מעט הגוף	8150
ותתדבק הטומאה יותר, ומכ"ש כאן הבכיה והחימום מורה שהיא בטעם, טעם של חטא, והכל בא לדור	8151
מרומם כמותם בשביל הקדימה, וקרבו הדבר לדרך הטבע ורקד השטן במ, וחרבה עירנו ושמם בית	8152
מקדשנו וגלינו מארצנו. (דעת תורה).	8153
	8154
מאמר כא	8155
ותקרבו אלי כולכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ וישיבו אותנו דבר את הדרך	8156
אשר נעלה בה ואת הערים אשר נבוא אליהן (דברים א' כ"ב).	8157
להלן הוא אומר ותקרבו אלי כל ראשי שבטיכם וזקניכם, ילדים מכבדים את הזקנים, זקנים מכבדים את	8158
הראשים, וכאן הוא אומר ותקרבו אלי כולכם בערבוביא, ילדים דוחפים את הזקנים, זקנים דוחפים את	8159
הראשים (רש"י מספרי), נמצאת אתה אומר שתי קריבות הן, אחת קריבה לשם שמים, ואחת קריבה	8160
שאינה לשם שמים, ותקרבו ותעמדון תחת ההר זו קריבה לשם שמים, ותקרבו אלי כולכם זו קריבה	8161
שאינה לשם שמים, (ספרי פ' פנחס).	8162
מכל החטאים שהזכיר משה רבינו ע"ה לפני מיתתו, והזכיר ברמז מפני כבודן של ישראל (ספרי), בחר ב' חטאים יוצאים מן הכלל להוכיחם בפירוש ובהרחבה, (א) מינוי הדיינים והשופטים, שכאשר הציע להם הבו	8163
לכם אנשים חכמים ונבונים, ותענו אותי ותאמרו טוב הדבר אשר דברת לעשות ודרשו חז"ל, ותענו אותי	8164
חלטתם את הדבר להנאתכם, כלומר שמחתם על הצעתי וקבלתם אותה בזרועות פתוחות, היה לכם להשיב	8165
משה רבינו ממי נאה ללמוד ממך או מתלמידך, לא ממך שנצטערת עליה, אלא ידעתי מחשבותיכם,	8166
שהייתם אומרים עכשיו יתמנו עלינו דיינין הרבה, אנו מביאים לו דורון והוא נושא לנו פנים, ולא עוד אלא	8167
לעשות, אם הייתי מתעצל להוציא את הדבר לפועל, אתם אומרים לי עשה מהרה (ספרי).	8168
(ב) מעשה המרגלים, שמרע"ה מרחיב כאן את הדיבור ומגלה לנו דברים חדשים בפרשה זו שלא נאמרו	8169
בפרשת שלח, ראשית כל הוא מספר לנו איך נולד הרעיון הזה של שליחת מרגלים, וכך היה מעשה,	8170
ותקרבו אלי כולכם, ולא הספקתם בשליחת אנשים נכבדים אלי להציע לי המעשה הזה, אלא ותקרבו אלי	8171
כולכם, ילדיכם זקניכם וראשיכם וב"ערבוביא, ילדים דוחפים את הזקנים, ואפילו הזקנים המיושבים	8172
והמכובדים נתפסו לדחיפה והם דוחפין את הראשים, וכל הקריבה הזאת אינה לשם שמים, ויצא מזה	8173
שנהפכה למרידה ביושב בשמים ולבכיה לדורות.	8174
השמחה והדחיפות למנות שופטים במקומו של מרע"ה, והקריבה בערבוביא של ילדים הדוחפים את	8175
הזקנים, והזקנים הדוחפים את הראשים, מראים על הרצון לפרוק מעליהם את עולו של מרע"ה, על הרצון	8176
לשויון של כולכם ולכל דאלים גבר, לדחוף ולהתקרב אל המטרה בזרוע, ומכאן רק צעד ללא אביתם	8177
לעלות ותמרו את פי ה' אלהיכם, ותרגנו ותאמרו בשנאת ה' אותנו הוציאנו מארץ מצרים, לתת אותנו	8178
בידי האמורי להשמידנו, וזה אמרו אותם אנשים אשר נשאם ה' כאשר ישא איש את בנו, בכל הדרך אשר	8179
הלכתם עד המקום הזה.	8180
ואנו קוראים את הפרשה הזאת בשבת שלפני תשעה באב, יום חורבן בתי מקדשנו וגלותנו מארצנו ויום	8181
בכיה לדורות, לדעת את השורש פורה ראש ולענה מהיכן זה התחיל, מהרצון להשתחרר מעולו של	8182
מרע"ה, ומההכרה שישנן בעם זקנים וראשים, ואין לילדים נערים לנהוג בהם, ויפה המשילו חז"ל את	8183
הדבר הזה על הפסוק ואשימם בראשיכם, אמר ריב"ל אם אי אתם נשמעים להם אשמה תלויה בראשיכם,	8184
משל למה הדבר דומה לנחש הזה שאמר הזנב לראש, עד מתי אתה מתהלך תחילה, אני אלך תחילה, אמר	8185
לו לך, הלך ומצא גומא של מים, והשליכו (את הנחש) לתוכו, מצא אש והשליכו לתוכו, מצא קוצים	8186
והשליכו לתוכו, מי גרם לו על שהלך הראש אחרי הזנב, כך כשהקטנים נשמעים לגדולים, הם גוזרים לפני	8187
המקום והוא עושה, ובשעה שהגדולים מהלכים אחרי הקטנים, נופלים לאחר פניהם (דברים רבה פ"א).	8188
ועיין בכלי יקר שכתב, ומן הקריבה זו שהיתה שלא כהוגן, נראה לי ליישב מה שאמרו רבותינו ז"ל, ח"י	8189
קללות קלל ישעיה את ישראל, ולא נתקררה דעתו עד שאמר ירהבו הנער בזקן (חגיגה י"ד), וכי הנביאים	8190
היו שמחים לאידם חלילה עד שאמר ולא נתקררה דעתו? אלא כך פירושו, שבכל הקללות הם לבו בקרבו	8191
	8192

מהשריפה אשר שרף בו הספק, לדעת למה זה ועל מה זה הפלא ה' את מכותם, ואיזה עון גרם להם כל זה,	8193
ולא נתקרה דעתו על בלי הגיד לו מבטן מי יצאו כל התלאות האלה, עד שאמר לו השי"ת ירהבו נער	8194
בזקן, אז נודע לו שכל העונשים הללו נמשכו מחטא המרגלים, שהיו הילדים דוחפים את הזקנים ובזה	8195
קבעו בכיה לדורות, ועד היום לא הוטהרנו ממידה רעה זו, הלא היא המחרבת שני בתי מקדשים, ועוד ידה	8196
נטויה עד אשר ישקיף ה' וירא עכ"ל.	8197
ובעומדנו בשבת שלפני תשעה באב וקוראים דברי התוכחה האלה של אדון הנביאים, המראה לנו על	8198
הסיבה הראשונה שהוליכה לחורבנו וגלותנו, עלינו לחפש את דרכינו ולתקן את הדבר להיטהר ממידה	8199
רעה זו, ואז נזכה לבנין בית המקדש, ויקויים דברי הנביא כה אמר ה' שבתי לירושלים ברחמים, ביתי	8200
יבנה בה וקו ינטה על ירושלים, ונאמר כי ניחם ה' ציון ניחם כל חרבותיה וישם מדברה כעדן וערבתה כגן	8201
ה', ששון ושמחה ימצא בה תודה וקול זמרה. (למען אחי ורעי).	8202
	8203
מאמר כב	8204
וייטב בעיני הדבר ואקח מכם שנים עשר אנשים איש אחד לשבט (א' כ"ג).	8205
אמרו חז"ל מן המסולתין שבכם (רש"י שם), וכתב הרמב"ן מנה הכתוב השבטים לא לדגליהם ולא	8206
לצבאותם, אלא לפי מעלת השלוחים, והקדים הנכבד קודם במעלה, ונראה מזה רוב גדלותם, שהרי יהושע	8207
נמנה החמישי במעלה, ענין החטא של המרגלים היה מה שביקשו נשלחה אנשים לפנינו שהיה בזה כבר	8208
בחינה של בא ליטמא (יומא ל"ח:), לפי דרגתם, ובבא ליטמא כבר נאמר חייכם שאני נותן לכם מקום	8209
לטעות (רש"י במדבר י"ג ב'), שלא יכלו כבר לעבור בשלום, והנה מכשול זה היה אצל יוצאי מצרים,	8210
שהיו בקריעת ים סוף ובקבלת התורה, והיו הגדולים במעלה בדור המדבר, ולא הועיל להם כל זה ונכשלו	8211
וטעו.	8212
לעומת זה רואים אנו ברחב הזונה, שלבד מה שהכניסה עצמה בסכנה גדולה בהצפינה את המרגלים, כי לו	8213
לא היו מאמינים לה ומחפשים, הלא היה אחת דתה להמית, הנה מתבאר לנו שלא מסרה את המרגלים	8214
משום שהאמינה בהנצחון שינחלו ישראל, אלא שהיתה כ"כ בטוחה בהנצחון של ישראל כאילו היה זה	8215
דבר שנתהוה כבר, וכל זה בא לה מזה ששמעה אודות קריעת ים סוף ומלחמת סיחון ועוג, וזה הספיק לה	8216
בכדי שלא לנטות אפי' במשהו מהדרך הישר, שהכל היה כ"כ ברור אצלה כשמש בצהרים ששוב אין	8217
להסתפק בזה כלל.	8218
ויש לנו כאן מחזה מול מחזה, מצד אחד המרגלים המסולתין שבישראל, עדי ראייה של כל האותות	8219
והמופתים והגילויים שביציאת מצרים, ואעפ"כ מהבא ליטמא שתבעם הכתוב לפי מדרגתם הרמה נכשלו	8220
וטעו, ולעומת זה רחב הזונה והטמאה גויה פשוטה, לא ראתה ולא ידעה כלום, ואעפ"כ הנה מהבא ליטהר	8221
שלה, מהכי שמענו הגיעה לאמונה כ"כ חזקה עד כגון מעשה זה.	8222
ודאי שהבא ליטהר שהיה ברחב הזונה הוא רחוק כרחוק מזרח ממערב מהבא ליטמא של המרגלים	8223
בהקדושה והטהרה שהיה שם, שהבא ליטמא שבמרגלים זהו פגם דק מן הדק במעשה של קדושה עד אין	8224
שיעור שהכתוב תובע מהם, ואעפ"כ מהבא ליטמא זה היה כבר מקום לטעות, ואמנם טעו עד שיהושע	8225
הזקק להוסיף לו אות על שמו להגן עליו, ומ"הבא ליטהר של רחב הזונה כבר היה הכל ברור לפניו באין	8226
מקום לטעות, מבלי יכולת להכשל כלל.	8227
בעולם הטבעי ישנו כוח הצומח וכוח הנובל, גרעין קטן מתחיל להתפתח לאט לאט, הוא משתרש ונעשה	8228
במשך הזמן אילן גדול רב הענפים ונושא פירות, וכשתושלם כל התפתחותו הוא מתחיל לנבול, כשנעמיד	8229
זה לעומת זה, אילן מפותח המתחיל לנבול לעומת גרעין שנזרע והתחיל זה עתה להכות שרשיו, הגם	8230
שבפועל יותר חשוב הוא האילן הגדול שהוא נושא פירות, בכ"ז ערכו של הגרעין יותר גדול, שזה הולך	8231
ועולה וזה הולך ויורד, וכוח זה שהוא טבעי בגשמיים, ישנו באמת גם ברוחניות, שגם שם יש כוח צומח	8232
וכוח נובל, ודאי כשנעמיד זה לעומת זה, גדול בתורה ויר"ש אבל הוא מתחיל לנבול, לעומת תינוק	8233
המתחיל זה עתה להראות סימני צמיחה, ודאי שבפועל חשוב יותר הגדול בתורה, אבל באמת ערכו של	8234
התינוק המתחיל לצמוח הוא יותר גדול, שזה הולך ונובל וזה הולך וגדל.	8235
דור המדבר אחרי כל הגילויים והמופתים, ולא עוד אלא המסולתין שבהם, בכל זה אף בבחינת הבא ליטמא	8236
שלהם, היינו כשאך נראה בהם כוח זה של כמישה, כבר חייכם אני נותן לכם מקום לטעות, ולעומת זה	8237
רחב הזונה שזה עתה התחילה לצמוח, אין לה מקום לטעות, ודאי שאין דמיון בין המרגלים בבחינת הבא	8238
ליטמא שלהם, שהם יותר חשובים לאין ערוך וגבול נגד מדרגת הצמיחה של רחב, אבל מ"מ הם הינם	8239
בבחינה של נובל, ורחב היא בבחינה של צומח, ובבחינה של צומח אי אפשר לטעות בשום אופן, ובכמישה	8240
אפי' הכי קטנה כבר חייכם שאני נותן לכם מקום לטעות, עד שאפשר לבוא לידי דרגא שהכתוב מעיד יען	8241
כי מאסתם את ה' אשר בקרבכם, ותבכו לפניו לאמר למה זה יצאנו ממצרים.	8242

והוא מבהיל מאד, שהכלל ישראל מאס בה' אשר בקרבו ובכה ממש לאמר למה זה יצאנו ממצרים, נתבונן	8243
מהו יציאת מצרים ומה השיגו ישראל בזה, הלא מיציאת מצרים השיגו להיות לך לאלהים, אותו הכלל	8244
ישראל שאמרו נעשה ונשמע, ומלכותו ברצון קיבלו עליהם בשמחה רבה, אותו הכלל ישראל בכה לפני ה'	8245
למה זה יצאנו ממצרים, שזהו סוד הכמישה שמתחיל ובה מבחינת הבא ליטמא, הערה נוראה מהי כמישה,	8246
דמכל זהו של כמישה כבר מוכרח שיצאו טעותים, אפי' במצבים גדולים ונשאים, אפי' בהמסולתים	8247
שבדור המדבר, ומהצד השני ראינו מהו כח הצומח, דמהתחלת צמיחה אפי' בגויה פשוטה, הכל נעשה כבר	8248
כ"כ בהיר עד שמנן הנמנע הוא לטעות.	8249
ר' ישראל מסלנט ז"ל היה אומר עה"פ כי נער ישראל ואהבהו (הושע י"א), שנשתבחה כאן הכלל ישראל	8250
שהם תמיד בבחינת נער, תמיד הוא בבחינה כאילו שזה עתה מתחיל הוא ללמוד ולכן ואוהבהו, דרך העולם	8251
הוא תמיד לשים לב להגדולים להאילנות, דרכנו הוא תמיד להעריך יותר את הצומחים המתחילים לכמוש,	8252
וממאמר זה יוצאת הערה לאדם שעליו לפקח על עצמו שיהי' תמיד במצב של צמיחה, ולהזהר בכל היכולת	8253
מהכנס למצב של כמישה, כי אין סכנה כסכנתו. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' ס"ט).	8254
	8255
מאמר כג	8256
ולא אביתם לעלות ותמרו את פי ה' אלהיכם. ותרגנו באהליכם ותאמרו בשנאת ה' אותנו הוציאנו מארץ	8257
מצרים לתת אותנו ביד האמורי להשמידנו (דברים א' כ"ו).	8258
כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה (תענית ל':), באמצעות האבילות ניתן להגיע לנחמה,	8259
בפרשתנו (דברים א') למדנו על מהות הנחמה, ועל החטא של אבילות שאין עמה אמונה בנחמה, ולא	8260
אביתם לעלות ותמרו את פי ה' א', ותרגנו באהליכם ותאמרו בשנאת ה' אותנו הוציאנו מארץ מצרים	8261
לתת אותנו ביד האמורי להשמידנו, ובא על זה ביאורו של הספורנו בזה הלשון, וזה שלא הייתם מאמינים	8262
בה' שיתננה לכם, ולכן כשהגידו המרגלים שהעם חזק לא אביתם לעלות, בשנאת ה' אותנו על מה	8263
שעבדנו ע"ג במצרים, הדור לא פקפק ח"ו ביכולת ה' להביאם לארץ ישראל, אלא שמתוך הכרתם בחטא	8264
הגדול של ע"ז, ולא הכירו בגודל חסדי ה' שהבטיח להם ארץ ישראל, לא האמינו כי תינתן להם הארץ.	8265
כיוצא בזה מצאנו (יחזקאל ל"ג) ואתה בן אדם אמור אל בית ישראל כן אמרתם לאמר כי פשעינו	8266
וחטאתינו עלינו ובם אנחנו נמקים ואיך נחיה, אמור אליהם חי אני נאום ה' אם אחפוץ במות הרשע כי אם	8267
בשוב רשע מדרכו וחיה, שובו שובו מדרכיכם הרעים ולמה תמותו בית ישראל, הרי שכדי להפקיע	8268
מסברת בית ישראל אשר תשובתם לא תקובל עוד, היו זקוקים לשבועה, כי מצד השכל אי אפשר להבין	8269
שתועיל תשובה לחטאים כה רבים, אלא שחסדי ה' כה רבים אשר מכפר על ישראל, ואשר מביא את	8270
ישראל לארץ ישראל למרות החטאים, והחסרון בחטא המרגלים היה שלא הכירו בגודל החסד חנינם של	8271
הקב"ה גם לאינם ראויים.	8272
כאשר נבוא להעתיק את הלימודים אשר למדנום כאן למעשה, נמצא את עצמנו עומדים במדרגה נשגבה	8273
בהכרת חסדי ה', שהרי אנו מאמינים בקבלת תשובה, ומאמינים בחסדי ה' אשר גם במצבנו יגאלנו וישלח	8274
לנו את המשיח, אבל כאשר נתבונן בזה נמצא עוד, אשר יתכן שאין אמונתנו בביאת המשיח זקוקה להכרה	8275
בגודל חסדי ה', יען אין אנו מתבוננים בפחיתותנו, ובדעתנו כי ראויים הננו לקבלת פני משיח, אמנם אם	8276
נתבונן במצבנו ונשאל את עצמנו, האם בשעה זו מוכנים הננו לקבלת פני משיח, נמצא את עצמנו בשפל	8277
המדרגה, כי הרי כאשר משיח יביט עלינו יהיה מבטו חודר מעבר אל עבר, וכל מצבנו הרוחני יהיה גלוי	8278
לפניו, מצבנו בדביקות בה', מצבנו באהבת ישראל, מצבנו באהבת התורה וכיוצא בזה, ולאחר התבוננות	8279
כזו, הלא נבויש בראותנו את עצמנו בטוחים בביאת המשיח.	8280
הבטחון בקבלת תשובה הוא מן הדברים המושרשים בנו, אבל כלום אנו מרגישים את החורבן אשר החטא	8281
גורם, את הבזיון שהחטא מטיל על החוטא, הלא באמירת המאתי ביום הכיפורים יצאנו כבר ידי חובתנו,	8282
ולכן אין פלא שאמונתנו בקבלת התשובה מושרשת בנו גם ללא הכרת גודל חסדי ה', אם נבקש למצוא	8283
בקבלת התשובה את גודל חסדי ה', עלינו להתבונן בראשונה במצבנו, ולאחר שנחוש כי אין אנו ראויים	8284
לקבלת תשובתנו, ולאחר שנחוש שכאשר יבוא המשיח לא נדע אנה להסתתר מגודל הבושה, פתאום יבוא	8285
אל היכלו האדון (מלאכי ג'), ויראה אותנו במצבנו מלוכלכים בעוונות ופשעים, ורק אז נשכיל לקלוט	8286
הידיעה על גודל חסד ה', שגם במצב זה הוא מטיב אתנו בחסדו הגדול.	8287
כור המבחן שבו נדע אם אמונתנו הוא מגודל הבטחון או מחוסר הכרתנו את פחיתותנו, הוא בנסיון המזדמן	8288
לאדם בגשמיות, אם אז הוא עוזב מיד את תלמודו, אם שלות הנפש פורחת ממנו והלאה, איך יוכל לומר כי	8289
בנוגע לרוחניות נפשו שלווה מחמת הבטחון? על כרחך בטחוננו ברוחניות בטחון מזוייף הוא, והאמת הוא כי	8290
אינו רואה את החסרון ברוחניות, מחד עלינו להתבונן ולקבוע בנפשנו כי אין אנו ראויים, ומאידך עלינו	8291
להתחזק שוב באמונה בחסדי ה' אשר על אף מצבנו יגאלנו, כשם שהקב"ה הבטיח ארץ ישראל לישראל,	8292

ואע"פ שהיו עע"ז במצרים קיבלו ארץ ישראל, כך הבטיח הקב"ה שישלח לנו את המשיח, ואע"ג שאין	8293
אנו כדאים יקבל את תפילתנו ברחמים וישלח לנו את המשיח.	8294
ולמדנו עד היכן חובת הבטחון מגעת, ידיעה בגודל חסדי ה' אשר הם ללא שיעור, חמלה גדולה ויתרה	8295
חמלת עלינו, חמלה גדולה לפי השגתנו, ויתרה יותר מכפי השגתנו, ואין שום מצב בעולם שחובת הבטחון	8296
אינה כוללת אותו, הידיעה הזו כאשר היא משתרשת באדם, היא מעניקה לו מנוחת הנפש, והריהו עומד	8297
במקום שאפשר להחיות בו מחדש את עצמו, כל גדולי ישראל בשנים האחרונות אמרו על זמננו שהוא זמן	8298
של חבלי משיח, כשם שכל אם בישראל יודעת כי אחר חבלי לידה מגעת הלידה, כן עלינו להשריש	8299
בעצמנו, כי מתוך החבלים המקיפים אותנו יבוא המשיח, אין אנו יודעים מתי יהיה הרגע של ביאת המשיח,	8300
אבל עלינו להתכונן לביאתו.	8301
המשגיה זצ"ל ממיר אמר פעם, שעלינו להתכונן למסירות נפש על קידוש השם, אין אתנו יודע אם אנו	8302
נקבל פניו או שנצטרך למסור את נפשנו, אבל עלינו להתכונן לשניהם, גם למסירת נפש וגם לקבל פני	8303
משיח, ואע"פ שיתמהמה עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבוא, מדי שנה חוזר כלל ישראל ואומר לשנה	8304
הבאה בירושלים ואיננו מתייאש מזה שלאחר אלפיים שנה של צפיה של צדיקים עדיין לא בא, עלינו	8305
לצפות למשיח ולהאמין כי הנה אנו יוצאים עתה לתפלת מנחה, והנה הוא בא, ובזכות התקוה יבוא, לא	8306
מפני שהתקוה עושה אותנו זכאים לביאת המשיח ולכל הישועות, אלא שמי שמסר את כל עצמותו לקב"ה	8307
הוא מוכטח בישועה.	8308
ומה שרואים שהצדיקים מקוים ואינם נושעים, אין זה אלא ראייה של טעות, כי הצדיק עצמו אינו אומר כן,	8309
כאשר ביקש משה רבינו על כלל ישראל הוסיף ואמר למה יאמרו מצרים, כלומר הצדיק יודע האמת על	8310
הישועה הבאה לקווי ה', צדיק באמונתו יחיה (חבקוק ב'), אבל כדי שיגרם קידוש השם, זקוקים לישועה	8311
כזו שגם הגויים יראו אותה, אנו עומדים בימים האחרונים שלפני תשעה באב, עלינו להתחזק באמונה,	8312
להתכונן למשיח במחשבה ובהחלטה כיצד להעמיד את העתיד בחיים, לבקש סיעתא דשמיא, והבא ליטרה	8313
מסייעין אותו ונזכה להרגיש בנחמת ציון וירושלים. (מערכי לב).	8314
	8315
מאמר כד	8316
ותרגנו באהליכם ותאמרו בשנאת ה' אותנו הוציאנו מארץ מצרים לתת אותנו ביד האמורי להשמידנו	8317
(דברים א' כ"ז).	8318
בגמ' (שבועות מ"ז). ותרגנו באהליכם, שמעון בן טרפון אומר תרתם וגיניתם באהלו של מקום, פי' רש"י	8319
תרתם את הארץ וגיניתם את המקום שהשכין את שכניתו ביניכם, ובספרי ותרגנו באהליכם ותאמרו,	8320
מלמד שהיו יושבים בתוך משכנותיהם ואומרים דברים כמתלהמים, שנאמר (משלי כ"ו) דברי נרגן	8321
כמתלהמים, אבל סכין ירדה מן השמים ובקעה את כריסם שנאמר והם ירדו חדרי בטן, ד"א מלמד שהיו	8322
יושבים בתוך משכנותיהם ובוכין ומבכין כמת להם, נוטלים את בניהם ואומרים להם, אוי לכם דווים אוי	8323
לכם סגופין למחר יהיו צולבים מכם על הצלוב, ונוטלים את בנותיהם ואומרים להם, אוי לכם דוויות אוי	8324
לכם סגופות למחר יהיו הורגים בכם ושובין מכם ומעמידים מכם בקלון, ופי' רש"י בתורה, אותרגנו לשון	8325
הרע! וכן (משלי י"ח) דברי נרגן אדם המוציא דיבה עכ"ל.	8326
והנה ביתר ביאור מבואר בשערי תשובה לר"י (סוף שער ג' רל"א) וז"ל, אמר שלמה ע"ה דברי נרגן	8327
כמתלהמים והם ירדו חדרי בטן, פי' הנרגן הוא האיש אשר דרכו וחוקו להתאונן ולהתרעם, וימצא תואנות	8328
על חברו תמיד על מעשיו ועל דבריו, ואע"פ שחברו בתומו מתהלך עמו, וידון כל דבר לחובה ולא לזכות	8329
וכל שגגה ישים לזדון, והנה יתן עצמו כמו עשוק והלום, והוא המכה וההולם כי דבריו יורדים חדרי בטן,	8330
כי מי שילין תלונות על חברו כאשר לא נגעו, וכאשר עשה עמו רק טוב זה סער מתחולל על הלב, והנה	8331
הוא כיורה זיקים חדרי בטן עכ"ל הטהור.	8332
הפלא ופלא, עם ישראל שיצא ממצרים מבית עבדים, מעבדות פרך, ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו,	8333
ותעל שועתם אל האלהים, והם ראו את כל הטובה אשר עשה ה' לישראל אשר הצילם מיד פרעה ומיד	8334
מצרים, וא"כ נשאלת השאלה, איך אחרי כל זאת הם יאמרו בשנאת ה' אותנו הוציאנו מארץ מצרים לתת	8335
אותנו ביד האמורי להשמידנו? הלא עשה נסים ונקמה בפרעה על אשר עינה את עם ישראל, ואיך ימסור	8336
אותם בידי האמורי להשמידם? ואפילו המידה הרעה של נרגן, איך יתפוש את האדם לדבר שטויות כאלו?	8337
והנה איתא בהמשך דברי הספרי, בשנאת ה' אותנו אפשר שהקב"ה שונא את ישראל? הרי כבר נאמר	8338
(מלאכי א') אהבתי אתכם אמר ה', אלא הן ששונאים את הקב"ה, משל הדיוט אומר, מה דבלבך על רחמך	8339
אתה אומר שאוהבך חושב עליך, תמצית דברי הספרי, הם היו מבינים שהקב"ה אוהב את עמו ישראל,	8340
אבל הם היו שונאים כביכול, והטבע הוא, מה שבלב על אוהבו, הוא אומר שבלב אוהבו עליו, וזה יהיה	8341
קצת מובן ע"פ הכלל ששנאה מקלקלת השורה, ואבדו את הבנתם ואמרו מה שאמרו.	8342

וזה ג'כ דבר נפלא בכוחות הנפש של אדם, כי יתכן שכזה, שיהיו שונאי ה' אחר שכתוב ויאמינו בה'	8343
ובמשה עבדו, אבל מים עמוקים עצה בלב איש ואיש תבונה ידלנה (משלי כ'), יתכן אמונה ובטחון ושנאה,	8344
מעלות וחסרונות ושפלות הכל ביחד, מקום יש בראשו של אדם לדברים המנוגדים הללו, וכמ"ש ואהבת	8345
את ה' אלהיך בכל לבבך, ובספרי (מובא ברש"י) ואהבת, עשה דבריו מאהבה, אינו דומה עושה מאהבה	8346
לעושה מיראה, העושה אצל רבו מיראה כשהוא מטריח עליו מניחו והולך לו, בכל לבבך פי' רש"י לא יהא	8347
לבך חלוק על המקום.	8348
וראה זה פלא, אחרי שאדם בא למדרגה ואהבת צריכים להגיד לו בכל לבבך שלא יהא לבך חלוק על	8349
המקום? בכל אופן לומדים מזה איך צריך האדם חיזוק תמיד! וצריך לחשוב תמיד בטובת ה' על בראיו,	8350
ומבשרו יחזה אלוה איך הקב"ה זן ומפרנס אותו ומטיב אתו, ואם לא יחשוב כך, אין הוא בטוח שאין לבו	8351
חלוק ח"ו על המקום, ואיננו מן הנרגנים שלא יעשה ח"ו מחסדי ה' אשר אתו משלם רעה תחת טובה,	8352
אפילו עד שמים יגיע, וכ"ש לבני אדם שלא ידון אותם לכף חובה אלא לכף זכות! ה' ישמרנו!	8353
(זכרון מאיר).	8354
	8355
מאמר כה	8356
רב לכם ס' ב את ההר הזה פנו לכם צפונה (דברים ב' ג').	8357
במדרש רבה, מהו פנו לכם צפונה? א"ר חייא אמר להם, אם ראיתם אותו שמבקש להתגרות בכם אל	8358
תעמדו כנגדו, אלא הצפינו עצמכם ממנו עד שיעבור עולמו, הוי פנו לכם צפונה, א"ר יהודה בר שלום,	8359
אמרו לו ישראל רבש"ע, אביו מברכו על חרבך תחיה, ואתה מסכים עמו ואומר לנו הצפינו עצמכם מפניו,	8360
וליהיך נברח, אמר להן אם ראיתו שמזדווג לכם ברחו לתורה, ואין צפונה אלא תורה, שנאמר יצפון	8361
לישרים תושיה.	8362
זהו מוסר השכל לזמננו, אם אנחנו רואים שהגוים מזדווגים לנו צריכים לברוח לתורה, להתחזק בלימוד	8363
התורה ובשמירת התורה, ובזכות התורה ננצח, כמו שמצינו אצל יהושע בשעת כיבוש ארץ ישראל, בא	8364
המלאך והוכיחו שביטל בזמן המלחמה מלימוד תורה, כתוב וילן בעמק אומרים חז"ל שלן בעומקה של	8365
הלכה, הוא התעמק בתורה וע"י זה זכה לכבוש את ארץ ישראל.	8366
חז"ל אומרים, שאלו לחכמים ולנביאים על מה אבדה הארץ ולא פירשו, עד שהקב"ה בעצמו פירש על	8367
עזבם את תורתו, ואומרים חז"ל שלא ברכו בתורה תחילה, ומקשה מרן הגאון ר' ישראל סלנטר זצ"ל,	8368
איזה יצה"ר יש בזה שלא רצו לברך ברכת התורה אם מלימוד התורה לא נמנעו מללמוד? ואומר ע"ז	8369
בספר אור ישראל, כי על הכנה לדבר מצוה לא עושים ברכה, והם חשבו מה שצריכים ללמוד תורה הוא	8370
כדי שנדע לקיים את המצות, אבל לימוד התורה זוהי לא מצוה אלא הכנה למצות, לכן לא ברכו ברכת	8371
התורה, אבל באמת לימוד התורה לבד זהו מצוה, וצריכים לברך ברכת התורה.	8372
אבל אינני מבין, האם בשביל טעות זו יהיה החטא כ"כ גדול שעל זה אבדה הארץ, הלא הם למדו תורה	8373
אלא חשבו שלא זה עיקר המצוה אלא כדי שנדע לקיים, ולענ"ד נראה כי החטא היה שהם לא ברכו ברכת	8374
התורה, כי בברכת התורה אומרים אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, הם למדו תורה מפני	8375
שרצו לזכות לעוה"ב, הם ידעו שהקב"ה משלם שכר, אבל לא האמינו בגדולת ישראל כי בחר בנו מכל	8376
העמים, לא האמינו שנשמת ישראל היא חשובה יותר מכל הגוים, כי ישראל הוא סוג אחר לגמרי.	8377
כי מי שמאמין בזה לא יתכן שיאמר נהיה ככל הגוים ואף פעם לא יקנא במנהגי הגוים כמו שלא מקנאים	8378
בבעלי חיים, יען כי האדם הוא סוג אחר מבעלי חיים, כך ישראל הוא סוג אחר, כמו שהתנא אומר באבות	8379
חביב אדם שנברא בצלם, חביבין ישראל שנקראו בנים למקום, לכן אבדה הארץ, כי אנחנו מאמינים	8380
שארץ ישראל היא יותר מקודשת מכל הארצות, וניתנה לישראל שהוא יותר מקודש מכל הגוים, אבל כיון	8381
שלא ברכו בתורה, לא האמינו כי בחר בנו מכל העמים, ואמרו כי הם ככל הגוים לכן אבדה הארץ, לא	8382
מגיע לכם ארץ שהיא יותר מקודשת. (דרכי מוסר).	8383
	8384
מאמר כו	8385
רב לכם ס' ב את ההר הזה פנו לכם צפונה (דברים ב' ג').	8386
כותב בעה"ט רב לכם ס' ב, תגין על הסמ"ך? לפי שכיבד את אביו שהיה בן ס' בלדת אותו, ולכך עתיד	8387
להחריב את הבית שהוא ס' אמות, ובעתו"ס אומרים רב לכם ס' ב, בלשון שדיבר עשו ליעקב שאמר לו יש	8388
לי רב, נשתלם לו שכרו כאן.	8389
גם אם עשיו לא דיבר בלב שלם נחשב לו הדבר, וכפי שמעיר הספורנו ואע"פ שהאמירה של עשיו לא	8390
היתה כ"כ שלימה ואמיתית, שהרי סוף כל סוף ויפצר בו ויקח, ויפצר שקיבל כי השוחד יעור, ויקח	8391
וההיפך אצל אלישע הנביא, ויפצר בו נעמן לקחת הכסף וימאן, מכל מקום גם אם לא עמד עד הסוף	8392

באמירתו, קיבל עשיו שכר בשביל האמירה הראשונה, ועוד כוח כזה שעתיד להחריב הבית הקדוש	8393
שהמידה שלו ס' אמות, וזה בשביל שכיבד את אביו, ואין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, ושלא יהיה לו	8394
פתחון פה לעוה"ב, שכבר נטל שכרו בעוה"ז (רבינו בחיי), עד כדי כך מגיע כוחה של מצוה.	8395
כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא (פרקי אבות), כותב הגר"ח מוולוז'ין זצ"ל בס' רוח חיים, הנה ידוע	8396
כי בעת שיעלה על רעיונו של אדם לעשות איזה מצוה, נעשה רישומו למעלה ומתעורר עליו אור מקיף מן	8397
הקדושה וסוכך באברתו, והאדם בתוך והוא לו לעזר ולסעד לגומרה, כי הוא יושב כמו בגן עדן ממש מקום	8398
קדוש והקדושה מלבשתו, וע"י גמר המצוה יותר מתחזק הלבוש ומאיר, והאור מסתלק אח"כ לגן עדן וזהו	8399
שכר לעתיד, א"כ אין מנוס יותר גדול להנצל מעוון כמעשה המצוות, כי על ידם הוא מסוכך בצל הקדושה	8400
וריה גן עדן נכנס עמו בחייו, ואין מקום לשלוט בו יצה"ר, וזהו ש"א מצוה גוררת מצוה, ששכר מצוה מצוה,	8401
המצוה עצמה נותנים לו בשכרו, והוא האור המקיפו כמבואר לעיל, והוא יושב ממש כמו בגן עדן, ואז נקל	8402
לו לעשות מצוה אחרת.	8403
פעם ישב האר"י ז"ל עם תלמידו המובהק ר' חיים וויטאל ז"ל, ופתאום נכנס אחד לביתו, וכאשר ראה	8404
אותו האר"י ז"ל קם ממקומו והכריז בקול ברוך הבא, וקרא אותו והושיבו לצדו ושח אתו בהתקרבות	8405
רבה, וכאשר גמר שיחתו אתו והאיש הזה יצא מביתו, שאל ר' חיים את רבו האר"י, מה טיבו של האיש	8406
הזה ועל ההתקרבות הגדולה שהראה לו האר"י, אבל האר"י ז"ל השתמט ולא השיב לו כלום, אז יצא ר'	8407
חיים החוצה ורץ אחרי האיש הזה והשיגו, ולחץ עליו שיספר לו ויגלה סוד הדבר, השיב האיש הזה ופטר	8408
לו את הפליאה וההנהגה שנהג אתו האר"י.	8409
סיפר האיש שפעם עבר את העיר לילך לדרכו, וכיון שהיה זה הבית האחרון בסוף העיר, שמע קול אנחות	8410
ובכיות מהבית אנשים ונשים וילדים יחד, וכשנכנס לאותו הבית, מצא שהם שוכבים כולם בחזריהם	8411
בצורה נוראה כמעט ערומים, סיפרו לו שבאו שודדים בביתם ושדדו כל מה שהיה בבית, הוריקו את כל	8412
מה שבא בידם, מלבד הכסף וכלים יקרי ערך אף המלבושים הפשיטו מעליהם, וכמעט ערומים והם	8413
מתביישים לצאת לרחוב ולהגיע לעיר לבקש עזרה, מיד כששמע וראה את זה, הפשיט מעל עצמו את כל	8414
בגדיו היקרים ואת שעון הזהב ואת טבעותיו וכל מה שהיה בידו ונתן להם, ולכן כאשר נכנס לבית האר"י	8415
הרגיש וראה שנשמת ר' פנחס בן יאיר מתלווה אתו, לפי שעשה פעולה כזו של פדיון שבויים, שר' פנחס	8416
היה עוסק בה.	8417
וכך מספרים על הצדיק ר' יעקב יצחק מפשיסחא, שהיה חריף המוח, ולמד עם תלמידים מצויינים, ובין	8418
המצויינים הללו היה תלמיד שבלט בכשרונותיו מעל חבריו, שפעם הרגיש רעבון חזק שתפסו כעין	8419
בולמוס, ואז מתוך לחץ הרעבון רץ הביתה וטעם משהו כדי להרגיע את רעבונו וחשב לחזור לבית הרב על	8420
שיעורו, והנה בתוך כך ביקשה אותו אמו שיעלה לעליית הגג לסדר עבורה דבר מה, אבל הוא השיב לה,	8421
הלא את יודעת כמה יקר לי הזמן וכמה חשוב לי לשמור על סדר הלימוד והשיעורים של הרב, ואינני רוצה	8422
לאחר לשיעורו של הרב, והתחיל לזוז החוצה בכיוון בית המדרש.	8423
אבל באמצע הדרך נעצר לפתע פתאום והתחיל לשאול את עצמו, מה קורה לי, הלא כל תכלית הלימוד היא	8424
לקיים מה שלומדים, והנה עכשיו שבאה לידי מצוות כיבוד אם אחמיצנה ועוד אברח ממנה, מיד חזר לביתו	8425
ועשה מה שביקשה אמו לסדר ולעשות, וכאשר חזר הספיק עוד להיות מן השומעים את השיעור, ובהיכנסו	8426
לשיעור קם מלפניו הרבי לתמהון כל תלמידיו, ופנה אליו בקול נרגש, איזו מצוה עשית היום? עמד וסיפר	8427
לו כל מה שקרה לו בביתו עם מצות כיבוד אם וכל ההתלבטות שהיתה לו בדרך, שיצא וחזר כדי לקיים	8428
את מצוותה.	8429
ואז פנה האדמו"ר לכל הנאספים לשיעורו ואמר, ידוע שאביי לא היתה לו הזדמנות לקיים מצוות כיבוד	8430
אם כי התייתם בעודו תינוק (קידושין ל"א.), ולכן קיבל אביי על עצמו להשתתף לכל מי שיקיים כיבוד	8431
אם, אף לאחר פטירתו של אביי, כדי שיהיה שותף ויהיה לו חלק במצוה זו, ובכן כיון שקיים היום מצוות	8432
כיבוד אם במסי"ג, אז התלווה איתו אביי, ולכן קם הוא לכבוד אביי, עד כאן גדול כוחה של מצוה.	8433
(מעייני החיים).	8434
	8435
מאמר כז	8436
ויאמר ה' אלי אל תצר את מואב ואל תתגר במ מלחמה כי לא אתן לך מארצו ירושה כי לבני לוט נתתי את	8437
ער ירושה (דברים ב' ט').	8438
הנה לפעמים יחבר האדם אליו איזה דבר אשר יחפוץ שלא יאבד ממנו, והוא מחברו אל עצמו ע"י שלשלת	8439
כמו שעון או מפתחות, ואף שאין לו שום תועלת בשלשלת עצמה, אך תכליתה היא לחבר את הכלי הנחוץ	8440
אליו שלא יפסק ממנו ויאבד, ואם בשלשלת עצמה אין חשיבות זולת התכלית הנזכרת, הלא כל שכן שאין	8441

חשיבות כלל לטבעת אחת שבתוך השלשלת, מ"מ הצורך הוא אל כל טבעת וטבעת, כי אם תפסק אפילו רק טבעת אחת יתבטל החיבור כולו, והחפץ יפסק מן האדם ויאבד.	8442
ע"פ אופן כזה נבין את המדרגה היותר נמוכה בענין זכות אבות, הלא הבטיח השי"ת לאבות הקדושים כי תכלית כל הבריאה כולה תצא מהם וזרעם, וכל העתיד הגדול אשר יתגדל ויתקדש שמו של הקב"ה לעין כל, הלא יהיה ע"י משיח צדקנו, אבל הלא מאברהם אבינו ע"ה עד דורו של משיח ישנם דורות הרבה, וכולם יוצאים אלו מאלו כמו השלשלת הארוכה, אשר טבעותיה דבוקות זו בזו.	8443
ובאופן כזה יש דורות או יחידים, שע"פ משפט מעשיהם אינם ראויים להתקיים, אבל מ"מ מתקיימים לא בזכות עצמם אלא בזכות אבותיהם וצאצאיהם, כי הדור הזה או האנשים הללו, המה כמו טבעת בשלשלת החיבור ההיא, ובזה היא סיבת קיומם, כי בלעדיהם אין חיבור בין אבותיהם לדורות יבואו, אדם אשר כזה יתקיים בעוה"ז אף שאין לו שום זכות לזה מצד עצמו.	8444
ומצאנו גדר זה בגמרא (ב"ק ל"ח:), אל תצר את מואב, נשא משה ק"ו בעצמו ומה מדינים שלא באו אלא לעזור למואב וכו' מואבים עצמן לא כש"כ, א"ל הקב"ה לא כשעלתה על דעתך עלתה על דעתי, שתי פרידות טובות יש לי להוציא מהם, רות המואביה ונעמה העמונית, בשביל שתי פרידות חס הקב"ה על שתי אומות גדולות של רשעים ולא החריבם, ובזה נמצא גם כן ביאור אחד מן הטעמים אשר בשבילם אפשר שיהיה רשע וטוב לו.	8445
(מכתב מאליהו א' דף 15).	8446
	8447
	8448
	8449
	8450
	8451
	8452
	8453
	8454
	8455
	8456
	8457
מאמר כה	8458
ואשלח מלאכים ממדבר קדמות אל סיחון מלך האמורי דברי שלום לאמר (דברים ב' כ"ו).	8459
ומפרש רש"י אע"פ שלא צוני המקום לקרוא לסיחון לשלום, למדתי ממדבר סיני מן התורה שקדמה לעולם, כשבא הקב"ה ליתנה לישראל חזר אותה על עשיו וישמעאל, וגלוי לפניו שלא יקבלוה, ואעפ"כ פתח להם בשלום, אף אני קדמתי את סיחון בדברי שלום, ויש שואלים למה לא שלח גם לעוג מלך הבשן לקרוא לו לשלום? ומפרש בעתו"ס לפי שרוב ארץ סיחון היתה משל עמון ומואב קרא להם לשלום, אבל לעוג שהיו מחזיקים בארץ רפאים, לא קראו לשלום שאין קורין שלום לשבעה עממיה.	8460
וי"ל עוד כי עוג היה בגדר של שנה ופירש, הוא היה עוד בימי המבול וניצל אז ע"י שתלה עצמו על גבי התיבה, ואם כן הלא ראה במו עיניו את יד ה' החזקה בחטאים שלא ינקו והם באים על עונשם, הוא גם ראה את הנהגת השי"ת עם עבדיו ומאמיניו, את הרחמים שהוא מגלה כלפי הצדיקים התמימים והישרים, כמו נח הצדיק ואשתו, שגם היא עזרה במסירות נפש בטיפול עם כל הברואים שהיו בתיבה, וכאמרם שקולין היו נח ואשתו בגמילת חסד, עוג גם היה בסעודת אברהם אבינו ע"ה, כדכתיב ויעש אברהם משתה גדול, עוג וכל גדולים היו עמו שם, ר' יודא ב"ר סימון אמר משתה גדול, גדול עולמים היה שם, זה הקב"ה (מד"ר וירא נ"ג י"ד).	8461
	8462
	8463
	8464
	8465
	8466
	8467
	8468
	8469
	8470
	8471
הוא גם אותו הפליט שבא להגיד לאברהם שנשבה לוט, והוא מצא אז את אברהם יושב ועוסק באפיית המצות, והושפע מאורו ודבקו של אברהם באותה שעה, ואמנם לכן הוא נקרא עוג, על שם עוגות מצות (מדרש הגדול לך), ומשה רבינו ע"ה היה מתירא מעוג שלא תעמוד לו זכות ששימש לאברהם שנא' ויבוא הפליט והוא עוג.	8472
	8473
	8474
	8475
א"כ ברור שנדבק בעוג משהו מאותה האווירה העילאה, הן בהכרה בה' אחד אלהי ישראל וכל העולמים, והן במידת החסד והרחמים מאבינו הראשון אברהם עמוד החסד, ומכל ההשראה ששרתה בביתו, בודאי גם נתדבקה בו זכות, ואולם כל זה לא עמד לו, כל ההשראה הזו לא השפיעה על אופיו ומידותיו והוא נשאר עומד ברשעו ותפוס ביצרו ובטומאתו, ועוד הרחיק לכת בהרהיבו עוז לצאת למלחמה על עם עם ה'. עוג מאמין בה' ומכיר בגדולת עם ישראל ואלוהיו, וא"כ הריהו בגדר של מכיר ריבונו ומורד בו, הוא בבחינת שנה ופירש, ועם בר נש כזה אפסה כל תקוה, אין מה לעשות עמו וחבל על הזמן, וברור מראש כי לא יקדם את פני משה רבינו בשלום כי לא יועיל, הוא מורד באור, והוא יותר קשה ממי שלא למד, היה קרוב ונתרחק, עוג גרוע יותר ממלך סיחון שמעולם לא היה קרוב. (מעייני החיים).	8476
	8477
	8478
	8479
	8480
	8481
	8482
	8483
	8484
מאמר כט	8485
ויאמר ה' אלי אל תירא אותו כי בידך נתתי אותו ואת כל עמו ואת ארצו ועשית לו כאשר עשית לסיחון מלך האמורי אשר יושב בחשבון (דברים ג' ב').	8486
וברש"י מתיירא היה משה שלא תעמוד לו זכות ששימש לאברהם, שנאמר ויבוא הפליט (בראשית י"ד) והוא עוג, ובמדרש רבה אמרו, כי בידך אתננו אין כתוב כאן, אלא כי בידך נתתי אותו, אמר הקב"ה כבר פסקתי דינו מימות אברהם, כיצד? בשעה שנשבה לוט בן אחיו בא עוג ובישר את אברהם שנא' ויבא הפליט, אמר ר"ל משום בר קפרא, פליט היה שמו ולמה נקרא שמו עוג? שבא ומצא את אברהם עסוק	8487
	8488
	8489
	8490
	8491

במצות עוגות הפסח, ולא בא לשם שמים אלא לשם נוייה של שרה, אמר בלבו הריני מבשר אותו והגדוד	8492
הורגו, ונוטל אני את שרה אשתו.	8493
א"ל הקב"ה אי רשע כך אמרת? היך שאני נותן לך שכר רגליך ומאריך לך שנים, ומה שחשבת בלבך	8494
הריני הורג אברהם ונוטל את שרה, ביד בני בניה עתיד אותו האיש ליפול, הרי לך כי הגם שכל כוונתו של	8495
עוג היתה שיהרג אברהם והוא יקח את שרה, ולפי זה הרי מצד הסברא הפשוטה לא זכות יש לו לעוג אלא	8496
חובה ועון, אעפ"כ משה ראה בתוך כל החובה הזאת את צד הזכות הזעיר, שבכוחו עלול לסכן אותו ואת	8497
ישראל במלחמה ולכן ירא ממנו, ולמה?	8498
אמרו חז"ל מקדש שני מפני מה חרב, מפני שהיה בו שנאת חינם, שנאת חינם הלא ידוע שמקורה בתכונת	8499
האדם, מאחר שהוא מחשיב עצמו שיש בו יותר מעלות משל חבירו, לכן מרגיש שהוא ראוי יותר לדברים	8500
טובים שזכה בהם חבירו, מפני שהוא יותר מעולה מזולתו, הרגשה שהביאה לחורבן הארץ, אמנם היפוכו	8501
של דבר מצינו אצל משה, שכיון שהיה האיש משה עניו מכל אדם, הרי אפילו באדם רשע כמו עוג מלך	8502
הבשן, ובמעשה רשע כמו נסיונו להביא להריגת אברהם ולקחת אשתו, אפילו בזה מצא מעלה וזכות אשר	8503
בכוחן היה להכריע את המלחמה ויש לו לחשוש ולפחד עד שיובטח מפורשות מהקב"ה, באלה התחושות	8504
ובזו ההשקפה הביא משה לכיבוש הארץ.	8505
ועוד יש לנו לדייק ולהתבונן במדרש הנ"ל, כי כבר סיפרו חז"ל מגבורתו וכוחו הגדול של עוג מלך הבשן,	8506
ענק וגבור שהיה עוקר הרים בידי, וכל זה לא הרעיד ולא הפחיד את משה כהוא זה, כי כל עוצמה זו אינה	8507
אלא כוח גברא בעלמא, ומה מצעדי גבר, אמנם אחר שבישר עוג לאברהם שנשבה לוט ע"י המלאכים,	8508
דבר שנזקף לו לזכות הראויה לשכר, היה ירא משה שמא יגבר עליהם במלחמה, כי כוחה של זכות אחת	8509
של מצוה גדול ורב הוא באמת לאין ערוך, ומכאן נמצאנו למדים מה רב כוח של התורה ומצוותיה, וכי רק	8510
כוח זה אפשר לו שיכריע ויקבע מהלכי החיים.	8511
הערה נוספת במדרש נפלא זה, באה לחזק מה שאמרו חז"ל הקנאה התאוה והכבוד מוציאים את האדם מן	8512
העולם, כאשר רואים או שומעים מאיזה בן אדם שמת רח"ל מה אנו סוברים? בודאי מת מן החולי, ואולי	8513
מפני שהיה בעל קנאה, בודאי הינו מחליטים כי מן החולי מת, כי הרי ראינו שהיה סובל כמה יסורין	8514
ובודאי זה גרם למותו, אבל חז"ל הקדושים צועקים להיפך, אין אדם מת מחולי או משום סיבה אחרת אלא	8515
רק מחטאיו והגורמים להם שהם קנאה תאוה וכבוד, ורק מזה יומת המת ולא מסיבה אחרת זולת זה.	8516
והנה ענין תחזינה מישירים, כי זה רמז לנו מאמר המדרש הנ"ל, כי ידוע כי עוג מלך הבשן נהרג בחרב	8517
ע"י משה רבינו ע"ה, ושמה תאמר ע"י החרב מת עוג? צועקים חז"ל להיפך, כי מבואר במדרש הנ"ל ג'	8518
דעות, לפי דעה אחת ע"י מעשה תאוה מת ויצא מן העולם, ולפי שיטה השניה ע"י ענין של כבוד שאירע	8519
בסעודת בריתו של יצחק מת, ולדעה השלישית ע"י מעשה של קנאה שנתן עינו הרעה ביעקב ובניו בבואם	8520
בית פרעה מת, הרי שג' דעות אלה מכוונות כנגד ג' המדות הרעות שאמרו חז"ל שמוציאות את האדם מן	8521
העולם, ואף שכאמרו נהרג עוג מלך הבשן בחרבו של משה, לא החרב המיתתו אלא המדות הרעות,	8522
ופעולותיו הנשחתות תוצאת ותולדת המדות. (נחלת אליעזר).	8523
	8524
H	8525
ואתחנן	8526
מאמר ל	8527
ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמור (דברים ג' כ"ג).	8528
ואתחנן אל ה' פירש"י אין חנון בכל מקום אלא לשון מתנת חינם, אע"פ שיש להם לצדיקים לתלות	8529
במעשיהם הטובים, אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חינם, וחז"ל אמרו מפני מה רצה משה ליכנס	8530
לארץ, וכי לאכול את פריה הוא צריך, אלא הרבה מצות יש שתלויין בארץ (סוטה י"ד:).	8531
נביט ונראה כמה גדול המרחק בין הכרתנו ותחושתנו אנו, ובין השקפתו והכרתו של האדם השלם, כי אין	8532
אנו חשים ומרגישים כלל בחסרונן של המצוות שלא באו לידינו לקיימן, ובפרט מצוות התלויות בארץ	8533
לא לו הנמצאים בחוץ לארץ, ולוואי ונקיים כראוי את אלה שנצטוונו ובידנו לעשותן.	8534
ואילו משה רבינו שכל התורה נקראת על שמו, וכל ימיו ושעותיו מלאים רק מצוות ומעשים טובים, עדיין	8535
מרגיש כי שלימותו פגומה וכי חסרות לו עוד מצוות נוספות, ורק בשלהן הוא מבקש ומתחנן לפני המקום	8536
שיביאהו אל הארץ הטובה, אשר בראש כל מעלותיה המצוות התלויות בה בלבד, אותן הוא משתוקק	8537
לקיים, מספרים על הגאון מוילנא זצ"ל, שלפני פטירתו בכה ואמר, שהוא מוכן להחליף כל חלקו בעוה"ב	8538
בעד שעה אחת נוספת של חיים, וכאשר שאלוהו היתכן? השיב משנה מפורשת היא, יפה שעה אחת	8539
בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי העוה"ב.	8540

וכמה נפלא לעשות את ההבחנה המבדילה בין אנשי העוה"ז ובין מובטחי העוה"ב, שדוקא האנשים	8541
שטוענים ומוכיחים באורחות חייהם כי אצלם העיקר הוא חיי העוה"ז, אלה מוסרים נפשם על הנאותיהם	8542
ותשוקותיה החומריות, עד שתאווה אחת שלא הצליחו להשיגה עלולה להביא אותם לאיבוד עצמם לדעת,	8543
ובשביל יצרם לדבר אחד שלא הושג, יכולים להשליך מנגד את עולמם האהוב העוה"ז, ולהעמידו כקליפת	8544
השום לעומת התשוקה האחת והיחידה, אין זה אלא שבאמת חסרים הם לחלוטין רגש ההכרה וההערכה	8545
של יוקר החיים בעוה"ז, ותמיד פועלים הם מתוך הדחף של אכול ושתה כי מחר נמות, בזה מתחילה	8546
ונגמרת כל השקפת החיים שלהם בעוה"ז.	8547
מאיך אנו רואים שהגאון מוילנא, שכידוע פרוש היה מכל תענוגות העוה"ז, ולא היה נהנה מהעוה"ז	8548
אפילו באצבע קטנה, דוקא אצלו היו חיי העוה"ז חשובים באמת ובתמים, וכל זאת משום שאכן עיקר	8549
מטרת ומשימת חיי העוה"ז הוא תשובה ומעשים טובים, ואיש המעלה הגדול וצדיק אשר חי את אלה	8550
החיים, חש תדיר שמה שעדיין חסר לו לשלימות ולמעשה רוחנית, הרי זה לגביו כאילו חיסר אחד מאבריו,	8551
שאף אם שאר כל אבריו עומדים על מכונם בבריאות ובשלימות, לא יתרצה ולא יתנחם בכך.	8552
אף לשון רש"י שאמר אע"פ שיש להם לצדיקים תלות במעשיהם הטובים אין מבקשים מהקב"ה אלא	8553
מתנת חינם, פירושו הוא, כי עבור מעשיו הטובים אין הצדיק דורש מאומה, כי לא עולה על דעתו שמגיע	8554
לו גמול מה בשביל כך, אחר שהכרתו ברורה לאמר אלה הם חיי, זוהי נשמת אפי, על כן כשמבקש	8555
מהקב"ה לא יבקש אלא מתנת חינם, ואם חסרה לו מצוה שלא קיימה חסר לו אבר מגופו, ועל זאת יתחנן	8556
לה' שיזכהו ויעטרהו בשלימות ע"י קיום המצוה. (נחלת אליעזר).	8557
	8558
מאמר לא	8559
ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמור (דברים ג' כ"ג).	8560
אע"פ שיש בצדיקים תלות במעשיהם הטובים אינם מבקשים אלא מתנת חינם (רש"י שם), מצינו באדם	8561
לכאורה כוחות הפוכים ומופלאים, לו לא ראינו זאת בעינינו מי ימלל גבורות הדבר, אדם שותה כמים	8562
עולה, ותמיד מגמתו לעשות חפצו ורצונו, ומכשול עונו ישים נוכח פניו, ובלי הפוגות הוא מורד בהקב"ה,	8563
ובכ"ז אנו רואים מהנסיון, כי בדבר קטן וקל אם אך מעט נוטה לטוב, אף כי כולו שקר הוא, בכ"ז תיכף	8564
הוא צדיק בעיניו, לו אף אם לא יתפלל כל ימיו, ואם אך פעם אחת אירע לו כי דומה בעיניו שהתפלל	8565
בכוונה, תיכף נשכח מלבו מה שלא התפלל כל ימיו, ויהיה צדיק בעיניו כמתפלל כל ימיו בכוונה רצויה,	8566
וכן בכל דבר טוב, אף כי הרע מנעוריו מאד מאד בכ"ז הוא צדיק בעיניו, האין זאת פלא?	8567
וליהפוך מצינו בצדיקים, אשר כל ימיהם יעמולו איך למצוא רצונו ית', כמ"ש ז"ל (סנהדרין צ"ו). רצים	8568
לפניו כסוסים בין בצעי המים, ורבות רעות צדיק, וכל ימיהם נותנים נפשם בכפם לעשות רצון ה', ואין	8569
זאת כ"א צדיקים לא ידעו מרגוע לנפשם, ולפום גמלא שיחנא (כתובות ס"ז), על בחיר שבנביאים הטיל	8570
הש"ת משא כבד כזה, וכידוע צדיקים לא שמחו בעולמי (ויק"ר כ' ב'), וכענין ביקש יעקב לישב בשלוה,	8571
ובכ"ז תמיד הם כרשעים בעיניהם וכאילו לא עשו מאומה, עד שאמרו ז"ל (גדה ל'): אפילו כל העולם	8572
כולו אומרים עליך צדיק אתה הוי בעיניך כרשע, האין זאת פליאה נשגבה? ואיך יצוייר זאת?	8573
אכן זהו אות על מה שאנו אומרים תמיד, כי דרכי יראת שמים בנויים המה על המידות, ומהם תצא תורה	8574
הן לטוב או הופכו, מי לא יראה איש אשר הוא מקבל רב טוב, וכל מה שנותנים לו הכל מעט הוא בעיניו,	8575
ואם ירבו לו טוב כחול הים כלא הם בעיניו, מפני כי נפשו רחבה מאד, ולפי דרכי ההבנה היה לנו לראות	8576
באיש כזה גם בצד ההיפך, דהיינו בעת שהוא עושה טובה לזולתו ג"כ ע"ד זה, שיהיה מעט בעיניו אף אם	8577
ירבה להטיב לזולתו, ובכ"ז אנו רואים באיש כזה היפוכו של דבר, כי יגדל בעיניו מאד טובתו לזולתו,	8578
ובדבר קטן יתחשב לטוב ומטיב.	8579
אכן באמת הכל עולה בקנה אחד, זה הוא תכונת נפש רחבה ולב רע, נפשו רחבה מאד לקבל והכל מעט	8580
בעיניו, ובכח זה ממש מתהפך לזולתו, כי כל דבר קל גדול הוא בעיניו, ולכן יצדק הכח אשר אנו מתפללים	8581
עליו, איך יהיה אדם צדיק בעיניו בעת שהוא שותה כמים עולה תמיד כל היום, אכן זהו בעצמו פשר הדבר,	8582
כי לבו רע לה', והמעט אשר הוא נותן לה' גדול מאד בעיניו, ובאיזה אמירות מפיו אשר לבו רחוק ממנו,	8583
וגם עוד דברים פעוטים כאלה אשר בשקר יסודם, הוא סובר האין זאת די להש"ת, נורא מאד הדבר, אשר	8584
כל הון נחשב לו למאומה והכל מעט בעיניו, ובעת שהוא צריך ליתן מה מידו, אין לו עינים לראות ואזנים	8585
לשמוע, ובדעתו הוא מסגל מצות ומעשים טובים כחול הים.	8586
ולעומת זה אנו רואים במידת הצדיקים ג"כ דבר והיפוכו, נפשם שפלה מאד, מה שהוא מקבל הכל רב	8587
בעיניו כי נפשו שפלה, ומה שהוא נותן לזולתו אין שוה בעיניו מאומה, נתבונן בזה מד"א המורגל בפי	8588
הבריות, אשר בטח נובע זאת מקדמונים אשר נטעו והשרישו מידות טובות בפי הבריות, למדו אותנו	8589
להשיב למקבל הטובה בעת שהוא אומר תודה, משיבים לו אין בעד מה, נפלא הוא לראות איך הורונו	8590

קדמונינו מידות טובות, להיות הטובה שמטיבים אנו לזולתו לא ישוה בעינינו מאומה, כמה מעלות ומידות טובות יש בזה נפלא הדבר, וזהו מידתן של צדיקים, כל מה שהם עושים עם זולתו אין שוה בעיניהם למאומה.	8591 8592 8593
וכ"ש מה שנוגע להשי"ת, כי נפשם שפלה למאד, וכל אשר יסגלו תורה ומע"ט לא תחשב בעינם למאומה, כי הם אפס ומעשיהם לתוהו נחשב להם, ובשפלות נפשם מגדילים ומעריצים את הטוב שהם מקבלים מהשי"ת, אלו פינו מלא שירה כים ולשונונו רינה כהמון גליו אין אנו מספיקים להודות על אחת מאלף אלפי אלפים ורוב רבי רבבות פעמים הטובות, ותמיד דואגים במה אקדם ובמה אכף על רוב הטובה, ומוסיפים עבודה על עבודה איך להשיב על כל תגמוליו, ושאגה להם כלביא תמיד על קיצור עבודתם על רוב הטוב, והכל הולך מהמידה כי נפשם שפלה, כענין אמרם ז"ל (אבות ה') נפש שפלה מתלמידיו של א"א ע"ה, ונפש רחבה מתלמידיו של בלעם הרשע, ומרוב שפלות נפשם היו תמיד כרשעים בעיניהם.	8594 8595 8596 8597 8598 8599 8600
נמצאנו למדין מזה תועליות רבות במידות, ולהבין מה בין צדיק לרשע, לא כמו שהעולם סוברים הוא רשע כי אינו חפץ לעבוד את השי"ת, אדרבא מקור רשעתו הוא כי הוא צדיק בעיניו, ובעיניו הוא עובד גדול, ובוה יש כמה מדרגות, אכן הצד השוה שבכולם כי רשעתם רק כי צדיקים הם בעיניהם, אף הרוצה נפשות צדיק הוא בעיניו אם ייטיב עם הנרצה לברור לו מיתה יפה, האין זאת פליאה נשגבה, אמנם כן הוא האמת המר, כל איש ישר בעיניו, ואדרבא לפי דעתו ולפי גסותו עוד הוא עוסק תמיד בצדקה וחסד, ובמידות אלו מתנהג גם עם השי"ת, ולהפך מידתו של צדיק, כל צדקתו נבנה כי רשע הוא בעיניו, והכל אינו שוה למאומה בעיניו, וזה סוד גדול.	8601 8602 8603 8604 8605 8606 8607
ובאמת כאשר נתבונן בינה ונכיר את עצמנו, נראה כי גסותנו ועכירת שפלותנו הם הסיבה לכל גנות, ולו היה בנו אף קצת מד"א, ואף ממידת השכל, אז גם כן היינו מודים ומכירים את אבינו שבשמים ולא היינו כופרים בו ח"ו, לו היה בו מידות טובות היה מכיר כי רק נברא הוא, ובודאי יש לו בורא מטיב עמו ודואג בעדו, ואחרי כי היה מכיר זאת, היה מכניע את עצמו להיות עבד נאמן להמטיב עמו, והיה רוצה למצוא אותו ולישא חן ממנו, ומזה היה עובד אותו בכל לב ונפש, והיה משפיל גאוותו להיות כחומר ביד היוצר, אכן גאוותו הנוראה תביאנו לידי כפירה, לבלתי הודות כי הוא כחומר ביד היוצר, ואין לו על עצמו שום אדנות ובעלות, עד כי לא יכיר את בוראו ואינו מודה בו, ואלמלא ראינו זאת בעינינו לא האמנו זאת. אמנם כן הוא הדבר, הוא עושה עצמו כאלוה, והדברים ממש כפשוטן, וכן הולך הגסות והעכירות מעלה מעלה עד שהוא אומר בפה מלא לא ידעתי את ה', ולו הגדולה והגבורה, ומזה יצא הדבר מדרגא לדרגא, עד כי כופר הוא בה' ובתורתו, כי הוא כופר בחובו ר"ל, אחר כל הלואותיו מהשי"ת ואחרי רוב החסד שקיבל ממנו, והוא אינו חפץ לשלם כלל וכלל, וכופר הוא בכל וכל במלוא מובן המלה, וזהו סוד גדול מאד בביאור כופר, אי וכו' לכל מצב הנורא הזה.	8608 8609 8610 8611 8612 8613 8614 8615 8616 8617 8618 8619
הרמב"ן ז"ל כותב בריש פ' וישלח ז"ל, ולמדנו עוד שהוא לא בטח בצדקתו והשתדל בהצלה בכל יכולתו עי"ש, מבהיל הדבר, יעקב אבינו אשר צורתו חקוקה בכסא הכבוד, ושבטי י' אשר הם לזכרון לפניו ית', לא בטחו על רוב מעשה צדקתם, ולא ביקשו להצילם בזכות כל מעשיהם הטובים, על חשבון מעשיהם הטובים אמר יעקב אבינו ע"ה (בראשית ל"ב), קט' נתי מכל החסדים, נתמעטו זכויותי מרוב החסדים שעשית עמדי (שם רש"י).	8620 8621 8622 8623 8624
להשתומם איך הצדיקים ידעו היטב החשבון, ומסתמא ידעו לכוון החשבון איך שעולים כל מעשיהם הטובים נגד שתי המחנות צאן ובקר ועבדים, ובזאת יוכל לנכות כל מעשיהם הטובים, נורא מאד חשבון הדבר, כל צדקות יעקב אבינו עם בניו נתמעטו בעד שתי המחנות, וממילא נשארו חייבים, ולכן לא בטח על צדקתו והשתדל בהצלה, ותפילותיו ובקשותיו היו רק בדרך חסד וחינם, וזהו המובא ברש"י ואתחנן, אע"פ שיש בצדיקים לתלות במעשיהם הטובים אינם מבקשים אלא מתנת חינם, והכל מרוב שפלות נפשם מכירים כי צדקתם אינו כלום וטובות השי"ת עודפות עליהם מאד, מה אשיב לה' כל תגמולוהי.	8625 8626 8627 8628 8629 8630 8631
(דעת חכמה ומוסר ח"ג מא' כ' כ"א).	8632
מאמר לב	8633
ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמור (דברים ג' כ"ג).	8634
ופירש"י בשם חז"ל שהתפלל כמנין ואתחנן תפילות, והגר"א כתב בספרו אדרת אליהו, שהתפלל כל פעם בנוסח אחר בטענה חדשה, אנו רואין מזה שהיה לו חמש מאות וחמשה עשר חשבונות שבשבילן נכספה נפשו אל החיים, אע"פ שהיה בטוח בחיים הנצחיים, והאדם העליון מצפה ליום המוות להסיר מסך המבדיל בינו לבין קונו, ובודאי היתה אצלו תשוקה גדולה ליהנות מזיו השכינה בלי שום חציצה דק מן הדק, שמשגי רק אחר פירוד הנשמה מהגוף, מ"מ רואין אנו שתשוקתו אל החיים באיכות גדולה, שהיה מתחנן	8635 8636 8637 8638 8639

לפני הקב"ה בתחנונים חדשים כמנין ואתחנן כדי לזכות לחיים, יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט בעוה"ז	8640
מכל חיי העוה"ב.	8641
והנה הקדימו חז"ל להסביר לנו מקודם מעלת עוה"ב, אשר שעה אחת קורת רוח בעוה"ב יפה יותר מכל	8642
תענוגי העוה"ז, וכוונתם ז"ל שאם נלקוט כל הנאות עוה"ז מאדה"ר וכל יוצאי יריכו וצאצאי צאצאיהם עד	8643
האדם היותר אחרון בזמננו, ונחבר כל הנאות יחד מכל תענוגי עוה"ז, הלא אין לשער איכות ההנאה הלזו,	8644
והפליגו חז"ל לומר כי קורת רוח של שעה אחת בעוה"ב יפה יותר מההנאה המקובצת הלזו.	8645
ולפי זה יכולין אנו לשער, אם שעה של עוה"ב גדולה כ"כ, כמה גדולה ההנאה של כל חיי עוה"ב, ואחר כל	8646
זה אמרו חז"ל, ששעה אחת בתשובה ומע"ט בעוה"ז יפה יותר מכל חיי עוה"ב, כמה נורא ואיום הענין	8647
למתבונן בו, אשר על כן דחק משה רבינו כ"כ לבקש בעד החיים, כי הוא ידע הטעם האמיתי של תשובה	8648
ומע"ט, על כן היה יקר לו מאד החיים יקר מכל יקר, עד שהתפלל על זה בתקט"ו כוונות כמנין ואתחנן.	8649
ויוצא לנו מזה להתבונן כמה גדולה מעלת הזמן, שעל ידו יוכל האדם לזכות לדברים החמודים יותר מכל	8650
חיי עוה"ב, ובזה ביאר הגה"צ מוהרנצ"פ זצ"ל, מה שאמרו חז"ל על הפסוק ומשלם לשונאיו אל פניו	8651
להאבידו, שהקב"ה נותן לרשע שכר מצוותיו בחייו כדי להאבידו מחלקו בעוה"ב, אשר לכאורה יפלא	8652
מאד, הלא כבר אמרו חז"ל שכר מצוות בהאי עלמא ליכא, וכתב הגר"א ז"ל שליכא במה לשלם שלא נוכל	8653
לפרוע בשכר זמני בעד מצוה נצחית, וא"כ איך משלם לשונאיו בעוה"ז?	8654
ואמר הוא ז"ל, כי הקב"ה נותן לרשע חיים שמאריך ימיו, והזמן הוא חומר שעל ידו יכולים לקנות חיי	8655
הנצח, על כן נחשב זה לדבר נצחי, כי מכל רגע ורגע יכול האדם לקנות חיי עוה"ב אם יתנהג בתשובה	8656
ומע"ט, ומעתה כמה עלוב האדם שהוגה כל שנתו בהבלי הזמן, ואינו חי בלבו גם חשבון אחד להרגיש	8657
יקרת החיים, וגם מי שעושה תורתו עראי ואפשר לו לעסוק בתורה ובתשובה ואינו עוסק בה כראוי, כמה	8658
רחוק הוא מלהבין מפני מה דחק עצמו משה רבינו לבקש כ"כ על החיים, וכ"ש שאין לו שום ציור בתקט"ו	8659
תפילות עם הדברים המיוחדים שיש בכל תפילה, וע"כ אמרו חז"ל מה יתאונן אדם חי, דיו לחי באשר	8660
הוא חי.	8661
הזמן בכלל יקר מאד גם בכל השנה, וכ"ש בעשי"ת שע"ז אמרו חז"ל דרשו ה' בהמצאו אלו עשרה ימים	8662
בין ר"ה ליוה"כ, ענין בהמצאו נוכל להבין ולצייר, שענינו כמ"ש חז"ל עשרה ירדות ירד הקב"ה, בא	8663
משה רבינו והורידו לארץ, וכוונת חז"ל על השראת השכינה בבחינת התגלות היותר חושי שהיה במשכן,	8664
אמנם אחר החורבן אע"פ שנסתלקה ממנו השכינה מהיות תדיר במקום קבוע, אבל עדיין הקב"ה ממציא	8665
שכינתו בעשי"ת בבחינת הורידה לארץ, למען לסייע לכל אחד בעבודת התשובה, ואז כל רגע ורגע חשוב	8666
מאד מצד הסייעתא דשמיא.	8667
אמנם כנגד זה העונש גדול מאד, אם אינו משים לב להרגיש איך הקב"ה כביכול עומד נכחו, וממציא א"ע	8668
למען יאמר לפניו חטאתי, ויעזוב חטאו ויחליף מצבו, להיות בטוח שלא ישוב לזה החטא לעולם, ולכה"פ	8669
בבחינת קלות לא ישוב לחטוא, ואם גם בימים אלו אינו מרגיש חובתו בעולמו ויקרת הזמן, הרי הוא ממש	8670
דומה לחמור.	8671
ואל יפלא בעיניך הביטול הזה, הלא מצינו בשעה שהוליך א"א את יצחק בנו ולקח שני נעריו עמו, ואמרו	8672
חז"ל זה אליעזר וישמעאל, ואח"כ כתיב ויאמר אל נעריו שבו לכם פה עם החמור, ואמרו חז"ל שאמר	8673
להם עם הדומה לחמור, ומפני מה קרא להם כן? מפני ששאל לכולם אם רואין איזה דבר, וענה יצחק	8674
שרואה הר גדול וענן קשור עליו, והנערים אמרו כי אינם רואים כלום, ולכן אמר להם עם הדומה לחמור,	8675
כמו החמור אינו רואה כלום כך אתם אינכם רואים כלום.	8676
מבהיל מאד, הלא את מי קרא כן? לאליעזר ולישמעאל, שניהם היו בעלי מעלות גדולות, על אליעזר מצינו	8677
שהיה דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים, אם היה מבין תורת רבו עד להיות מתורגמן לאחרים, ודאי שיש	8678
כאן מדרגה גדולה, וישמעאל שהלך יחד עם אברהם אבינו אחר שגירש אותו מביתו באופן אכזרי מאד,	8679
ומטבע האדם כשיש לו הקפדה וטינא בלב על זולתו אינו יכול ללכת עמו יחד, ואם הקפדה קטנה כך כ"ש	8680
הקפדה על אכזריות שסבל הוא ממנו, אעפ"כ העידה התורה שחזר לאברהם אבינו, והלך עמו יחד לצורכו	8681
של א"א, משמע מזה שהיה מעביר על המידות במדרגה גדולה.	8682
ובזה הסביר הגה"צ מוהרנצ"פ זצ"ל, כשאמר הקב"ה לא"א קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת, טעה	8683
וסבר שמא כוונת הקב"ה על ישמעאל, איך שייך אשר אהבת על ישמעאל הלא גירש אותו מביתו בשביל	8684
שאינו הגון והיה מצווה לשנאותו? ואמר כי מוכרחים אנו להבין כי ישמעאל קיבל תועלת מההתרחקות,	8685
כמו יצחק מההתקרבות, עד שנעשו אח"כ אוהבים זה לזה, ולכן טעה וסבר שמא על ישמעאל כיוון ה',	8686
אעפ"כ אחרי כל המעלות והמדרגות שלהם, קרא להם עם הדומה לחמור בשביל שלא ראו את ההר והענן.	8687
ומוכרחים אנו לומר שהיה הענין תלוי בנבואה, ואם יחסר חלק גבוה לאדם הלא אין זה לכאורה חסרון	8688
אלא העדר המעלה, אעפ"כ קרא להם בשביל העדר המעלה עם הדומה לחמור, כיון שיש חלק אחד שעדיין	8689

המה כסומים לגבי זה, ויש בעדם להגיע לזה ואינם משתדלים לעלות להגיע, צריכין לקרוא להם עם	8690
הדומה לחמור, ומעתה כ"ש וק"ו כשאדם אינו מרגיש שום חילוק בין עשי"ת לכל השנה, אין זה העדר	8691
המעלה בלבד אלא חסרון גמור, וכ"ש ששייך לומר בשביל זה עם הדומה לחמור, כמו החמור אינו מרגיש	8692
חילוק בין כל השנה לעשי"ת, כך הוא אינו מרגיש החילוק וההבדל. (אור המוסר ח"ב).	8693
	8694
מאמר לג	8695
ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמור (דברים ג' כ"ג).	8696
ואתחנן בגי' שירה, שאמר לפניו שירה כדי שישמע תפילתו (בעה"ט), כיון ששמע שאמר לו הקב"ה עלה	8697
אל הר העברים הזה הר נבו, וראה את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל לאחוזוה, ומות בהר אשר אתה	8698
עולה שמה והאסף אל עמך, השתדל משה לעורר רחמים לפניו, וזאת בדרך שיגלה לפניו את חוזק תשוקת	8699
לבו להישאר בחיים, ועד כמה יקרים לו החיים בעוה"ז, וכך אמרו חז"ל אמר משה לפני הקב"ה, רבש"ע	8700
אם אין אתה מכניס אותי לארץ ישראל, הנח אותי בעולם הזה ואחיה ולא אמות, הנח אותי כחיות השדה	8701
שהם אוכלין עשבים, ורואין את העולם, כך תהא נפשי כאחת מהן.	8702
משה רבינו הוכיח להקב"ה את תשוקת החיים שלו, כמה יקרים לו החיים ועד כמה אהוב עליו הזמן,	8703
שעותיו ורגעיו בעוה"ז, וכאילו וויתר על בקשתו וחמתו להיכנס לארץ ישראל ובלבד להישאר בחיים,	8704
כמ"ש אם אין אתה מכניס אותי לארץ ישראל הנח אותי בחיים, תפילתו ובקשתו היו כה מלאות תשוקת	8705
חיים עד שנתמלא לבו שירה עליהם, כמ"ש חז"ל על דוד, שאמר שירה כאשר הסתכל במות (ברכות י').	8706
והמהרש"א מתמיה שירה אומר, קינה מבעי ליה, אלא ע"י שראה שהחיים מוגבלים וימיו קצובים לו	8707
ושיבוא יום שיהיה עליו להפרד, הרגיש אז לומר שירה על אושר החיים.	8708
וכזה היה אצל משה רבינו, שאחרי שנתבשר הבשורה המרה שלא יכנס לארץ וימות בהר, התחיל להרגיש	8709
יותר ויותר את אושר החיים בעוה"ז, ואולי כאשר ישמע ה' שהוא כ"כ מייקר את החיים בעוה"ז, והוא	8710
חושק להישאר בו אף בלי להיכנס לארץ, כי אז תקובל תפילתו ויאזין לבקשתו, ויודע תעלומות ומצפוני	8711
הלב, בודאי יאזין ויקשיב ויעריך את התשוקה האמתית של משה, שכל לבו עטוף שירה על החיים,	8712
וישאירו בחיים בעוה"ז אפילו לבלי למלא שום תפקיד, כי הוא רוצה רק את החיים, ואפילו להיות כמו	8713
ציפור ועוף.	8714
כל עונג החיים הוא עבור העוה"ב, ועוה"ב נמצא כאן בעוה"ז, וממנו יבנה עוה"ב כפי שכותב הרמב"ם,	8715
זהו שקראו אותו חכמים העוה"ב, לא מפני שאינו מצוי עתה, וזה העולם אובד ואח"כ יבוא אותו העולם,	8716
אין הדבר כן, אלא הרי הוא מצוי ועומד, שנא' אשר צפנת ליראיך, ולא קראו עוה"ב אלא מפני שאותן	8717
החיים באין לו לאדם אחר חיי עוה"ז שאנו קיימים בו בגוף ובנפש, וזה הנמצא לכל אדם בראשונה (ה')	8718
תשובה פ"ח), ולזה משתוקקים הצדיקים כ"כ להתפלל על החיים של עוה"ז, שהוא עוה"ב שניתן ויש	8719
להשיגו כאן בעוה"ז. (מעייני החיים).	8720
	8721
מאמר לד	8722
ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמור (דברים ג' כ"ג).	8723
אמר רבי חמא אם רואה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל, שנא' קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל	8724
ה' (ברכות ל"ב), יחזור אדם ויתפלל כדי שיתעמק ויתלהב בתפילה יותר משהתלהב בתפילתו הראשונה,	8725
להלהיב לבו ולהוסיף על מחשבתו הקלושה שבתפילה הראשונה, לעבור עוד פעם על בקשותיו ותחנוניו	8726
עד שיתדבק דביקות יתירה בהשי"ת, ואז יענה ממרום, כי אינה דומה הכוונה והדביקות בפעם הראשונה,	8727
לתפילה ולדביקות הנישנות מספר פעמים, שאז לבו מתחמם יותר ומחשבות מיטהרות, והוא זוכה להיכנס	8728
להיכלות המחשבה העליונה.	8729
אמר רבי אלעזר מיום שחרב בית המקדש ננעלו שערי תפילה, שנא' גם כי אזעק ואשוע שתם תפילתי,	8730
ואעפ"י ששערי תפילה ננעלו שערי דמעה לא ננעלו, שנא' שמעה תפילתי ושועתי האזינה אל דמעתי אל	8731
תחרש (ברכות ל"ב), מה הן הדמעות מה טיבן ושרשן? מהו המקור הימנו נוצרות הדמעות, שחשיבותן כה	8732
גדולה שעולה על מעלת התפילה? אם התפילה אינה מועילה והשערים נעולים בעדה, למה הדמעה חשובה	8733
הימנה? אם דמעה היא מחשבה ותוצאה של חמימות הלב, הלא גם תפילה היא עבודת הלב?	8734
אלא י"ל כי הדמעה היא תוצאה ממחשבה עמוקה יותר היוצאת מתוך לב רותח יותר, דמעה היא ביטוי	8735
למקור ולשורש, היא תולדה מאב, ואף שגם תפילה נובעת ממחשבת הלב, אך קלושה היא וערכה נמוך	8736
ממחשבה מזוקקה ונלהבה יותר שתוצאתה היא הדמעה, התפילה אינה מגיעה למעלת אותה מחשבה ואנחה	8737
שמולידה דמעה, ולכן הדמעה משפיעה יותר, כי הדמעה היא אחת מחוליות המחשבה היותר נעלה, והיא	8738
מועילה לשמים שייפתחו.	8739

משה רבינו התפלל תקט"ו תפילות כמנין ואתחנן (פ' ברכה יא), תפילתו היתה דומה לחרב שהוא קורע	8740
וחותך ואינו מעכב, תפילתו היתה מעין שם המפורש שלמד מזגזאל רב וסופר של בני מרום (שם), והגר"א	8741
ז"ל אומר שתפילתו היתה כוללת תקט"ו ענינים, השגות נוספות ושונוות זו מזו, מ"מ אילו היה מוסיף	8742
ומתפלל עוד תפילה אחת היה מועיל לבטל את הגזירה (מדרש), מפני שבאותה התפילה הנוספת היתה	8743
השגה חדשה ונוספת המעוררת את מידת הרחמים, שכן מידת הרחמים מקיצה ומתעוררת ע"י מידה	8744
מסויימת ובמספר ידוע של תפילות והשגות, וכאשר היתה חסרה אותה השגה נוספת לחשבון המצטרף של	8745
כל ההשגות והאנחות, לא הועילו כל התפילות וההשגות לעורר את הרחמים, כי דוקא מן ההשגה הנוספת	8746
נפתח שער הרחמים, וכך היא גזירה מלפניו, זהו חוק שסודה גלוי רק לפניו.	8747
רק בשמים גלוי חוק זה בעשר הספירות הנעלמות, וכל ספירה וספירה חשובה לפניו, וקפידא לפניו שיהא	8748
כל הספירות בשלימות, כי מלאך הממונה על התפילות נוטל כל התפילות שנתפללו בכל בתי הכנסיות	8749
ועושה אותן עטרות ונותנן בראשו של הקב"ה, כנא' במד"ר (בשלה כ"א ד'), עדיך כל בשר יבואו ואין	8750
עדיך אלא עטרה, שנאמר כי כולם כעדי תלבשי, וכה"א ישראל אשר בכך אתפאר, שהקב"ה מתעטר	8751
בתפילתן של ישראל, שנא' ועטרת תפארת בראשך.	8752
ולכן אמרו ז"ל, שאם לא נענה בתפילתו יחזור ויתפלל, כדי להשלים את החשבון ואת מספר האנחות	8753
והדמעות שחקקו וגזרו בשמים, יחזור ויתפלל כדי לשפר את המחשבה שבתפילתו, להוסיף דביקות,	8754
להוסיף אנחה היוצאת מעומק הלב למעלה ממה שעלה לו בתפילתו הראשונה, ויש עוד כוונה למה שצריך	8755
שיחזור ויתפלל, כי פעמים ששערי תפילה פתוחים ופעמים נעולים, ולכן חוזר ומתפלל וימצא שעה שיענו	8756
לו, כמ"ש ואני תפילתי לך ה' עת רצון, וכדי לכוון את השעה הרצויה צריך הוא לחזור ולהתפלל פעמיים	8757
ושלוש עד שתבוא השעה הרצויה וייענה.	8758
אליהו הוה שכיח במתיבתא דרבי, יומא חד ריש ירחא הוה נגה ליה (נתאחר) ולא אתא, א"ל רבי לאליהו	8759
מ"ט נגה ליה למר? א"ל אדאוקימנא לאברהם ומשינא ידיה ומצלי ומגנינא ליה, וכן ליצחק וכן ליעקב,	8760
ולוקמינהו בהדי הדדי? סברי תקפי ברחמי ומייתי ליה משיח בלא זמניה. א"ל ויש דוגמתן בעוה"ז? א"ל	8761
איכא ר' חייא ובניו, גזר רבי תעניתא אחתינהו לר' חייא ובניו, אמר משיח הרוח ונשב זיקא, אמר מוריד	8762
הגשם ואתא מיטרא, מטא למימר מחיה המתים רגש עלמא (ב"מ פ"ה), ומקשים התוספות, אע"ג דאיכא	8763
נמי מחיה המתים מקמי משיח הרוח? ואומר רבינו תם משום דתחית המתים לא הויה אלא ע"י טל, ועי"ל	8764
שתחית המתים הוא עיקר בחתימה.	8765
וי"ל לפי רעיוננו, כיוון שעיקר ההתעוררות למידת הרחמים הוא ע"י תפילת הצדיקים, א"כ אינו דומה	8766
תפילה הראשונה לתפילה השניה או השלישית, והתפילה השניה של ר' חייא ובניו היתה מתוספת ועולה	8767
מרגע לרגע בהתלהבות יתירה, ונעשית מרגע לרגע לאור גדול יותר, היא דבוקה וספוגה יותר ויותר באש	8768
ממעל, ולכן ראויה היתה התפילה האחרונה להרעיש ולהרעיד את העולמות, כמשה"כ ואור צדיקים כאור	8769
נוגה הולך ונכון עד נכון היום, שבכל שעה האור בוקע והולך וזורח ביתר בהירות, ומהם מרבתינו	8770
הקדושים נראה ונלמד איך להתרומם בתפילה, ביתר דביקות ובכוונה יתירה, להתפשט מרגשי העוה"ז	8771
ולהתדבק בכורא ב"ה, בתחנונים ובאנחות עמוקות היוצאות מתוך גנוי הלב, יחזור ויתפלל ואזי ייענה.	8772
(אור חדש).	8773
	8774
מאמר לה	8775
ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמור (דברים ג' כ"ג).	8776
ר' שמעון אומר, הוי זהיר בק"ש ובתפילה, וכשאתה מתפלל אל תעש תפילתך קבע אלא רחמים ותחנונים	8777
לפני המקום ב"ה, שנאמר כי אל רחום וחנן הוא ורב חסד (פק"א ב' י"ג), אל תעש תפילתך קבע, כאדם	8778
שקובע לו לקרוא פרק אחד פרשה אחת שאומר אותה בקריאה בעלמא, ואינו אומרה בלשון תחנונים, אלא	8779
כאדם שמבקש רחמים, כי אל רחום וחנן הוא, וע"י התחנונים הוא מרחם מיד (רע"ב שם), מאי קבע?	8780
אמר ר' יעקב בר אידי אמר רבי אושעיא, כל שתפילתו דומה עליו כמשאוי, ורבנן אמרי כל מי שאינו	8781
אומרה בלשון תחנונים, רבה ורב יוסף דאמרי תרוויהו כל שאינו יכול לחדש בה דבר (ברכות כ"ט), והיינו	8782
לשון קבע, כהיום כן אתמול כן מחר (רש"י שם).	8783
התפילה היא עבודת הלב, הדבקות הבלתי פוסקת והבלתי מתיישנת נובעת מעמקי הלב, והן מפרות	8784
ומעמיקות את המחשבות וההשגות, מי שמצטרף את לבו לעבודת השי"ת, הריהו מרחיב את השגותיו ונעשה	8785
כמעין המתגבר בכל שעה, תפילה היא שמקשרת את האדם אל שמי מרומים, היא לשון ושיחה בין האדם	8786
ובוראו ית', היא המפתח הפותח שערי מעלה, וכיוון שנפתחו לפניו השערים של הרקיע, הרי הוא מסוגל	8787
לחדש משהו בתפילתו, כיוון שצירף לבו לעבודתו הרי הבטיח לה רעננות בלי סוף, לפי שאין קביעות ללב,	8788
אין תכלית לרגשיו, כולו רעננות וחיידוש, וכך הוא עושה גם את מי שדבוק בו ית'.	8789

לא יהיה בך עקר, א"ר חנין בן לוי, אמר הקב"ה לא תהא תפילתך עקרה, אלא תהא עולה ועושה פירות	8790
(מד"ר עקב ג'), אם הצליח בתפילתו ליצור מגע עם אור העליון, עובד זרם האור בכל גופו ונשמתו,	8791
ותפילה כזו עושה פירות, הוא מחדש בה דבר ותחנוני בקשתו אינם כדאמול, תפילתו בשעה האחרת אינה	8792
כתפילתו בשעה זו, כל תפילה שונה מחברתה, וכמ"ש ז"ל על משה רבינו ע"ה, שהתפלל כמנין ואתחנן	8793
תקט"ו תפילות (מד"ר פ' ברכה י"א ו'), והגר"א ז"ל ביאר שתפילתו היתה כוללת תקט"ו ענינים (אדרת	8794
אליהו).	8795
כל תפילה ותפילה של משה רבינו היתה אחת שונה מחברתה ברגשותיה ובדיקותה, כל אנחה ואנחה	8796
שונה היתה מקודמתה בתחוננים ודיקות, חמש מאות וחמש עשרה השגות נפתחו לו למשה מול מאות	8797
החלונות שפתח ברקיע, בתפילתו בקע את הרקיעים, השיג את המפתחות לכל חדרי השכינה, וכאשר	8798
הצליח לפתוח אוצרות מעלה, נעשה לבו ספוג ממתיקות ועונג החכמה העליונה, ואין טעם תפילה אחת	8799
כטעם התפילה שלאחריה, אין תפילתו עקרה אלא עולה ועושה פירות.	8800
ומבואר בהאר"י ז"ל, בעשי"ת אומרים בכל יום שיר המעלות ממעמקים כנגד עשרה העמקים שבלב, שכל	8801
אחד עמוק יותר מחבירו, איתא במד"ר א', שתפילה נקראת בעשרה לשונות, ואין זה רק כפל לשון, אלא	8802
כל תפילה נקראת לפי עומק הלב שיצאה ממנו, וכל תפילה שיצאה מעומק הלב יש לה שם מיוחד, ואתנפל	8803
לפני ה' את ארבעים היום ואת ארבעים הלילה אשר התנפלתי (עקב ט'), והרשב"ם מבאר שם, מי האיש	8804
החכם ישים לב, למה הוצרך לכפול כאן נפילת הארבעים יום? והרשב"ם מתרץ כדרכו, אולם אפשר	8805
לבאר ולהוסיף, כי תפילתו של משה רבינו ע"ה היתה כה חמה ורוויה דביקות בהשי"ת, עד שהשעות	8806
האחרונות של ארבעים הימים, לא נפלו מן הרעננות והחידוש שלהן מן הימים הראשונים של התחלת	8807
התפילה.	8808
טבעו האנושי של האדם גורם לו שהוא מתקרר מרגע לרגע, הן במובן החומרי והן במובן הרוחני, כי	8809
הטבע השולט באדם מצננו, כל דבר שלגביו מתלהט האדם ברגע הראשון מרוב רגשותיו, מצטנן אצלו	8810
לאחר שעה ומאבד את רעננותו והתלהבותו, כך בכל ענין בחיים, בין האדם למקום ובין האדם לחבירו, אם	8811
הוא מתפלל על צרת חבירו הנוגעת באמת בלבו, הרי לאחר שעה שהוא נתעכב בתפילה הוא נחלש כבר,	8812
הוא התרגל עם צרת חבירו, ושוב אינו יכול להרגיש את הכאב כמו בשעה הראשונה, ולכן תפילתו שלאחר	8813
מכן אינה דומה לזו שבשעה הראשונה.	8814
אבל אצל משה רבינו, היתה התחינה וההפצרה על עם ישראל שלא להשמידם בשל חטא העגל בשעה	8815
האחרונה של ארבעים הימים כמו בשעה הראשונה, ולכן הדגיש בעצמו וציין בכפל לשון אשר התנפלתי,	8816
תפילתי באחרונה היא בצורה של התלהבות והרגשת צערם של בני ישראל כבראשונה, כפי אשר התנפלתי	8817
בעבר, לא נשתנתה אצלי ההשתתפות בצער להתפלל עבורכם, ולכן באה כפילות הלשון אשר התנפלתי.	8818
ר' ברכיה ורבי חלבו בשם רבי שמואל בר נחמני, לא הניח משה זוויות ברקיע שלא התנפל על פניו, אתה	8819
מוצא הרבה נביאים והרבה צדיקים התפללו לפני הקב"ה, ולא בא הכתוב ליחס אלא למשה בלבד, ולמה	8820
כן? לפי שהיו מעשיו משונים מכל הבריות, כיצד? יש מתפלל שעה אחת או שתיים, ואם הוא מתפלל	8821
הרבה, יום אחד, אבל משה עמד והתפלל לפני הקב"ה ארבעים יום וארבעים לילה, אמר הקב"ה למלאכי	8822
השרת אני מדמה אותו לכם, שנא' ברכו את ה' מלאכיו זה משה, גבורי כוח שהיה מגיד לישראל דבריו	8823
של הקב"ה (ילקוט תהלים צ' רמז תתמ"א).	8824
תפילתו של משה אהובה ומשובחת היתה בפני הקב"ה, בגלל שלא נשתנתה בחומה ובהתלהבותה כל	8825
ארבעים הימים, היא היתה באותה דרגה של התלהבות בשעה האחרונה כמו בשעה הראשונה, על כן	8826
הכפילות בתורה המציינת פעמיים אשר התנפלתי, הכפילות באה להעיד שלא נתקרר צערו על בני ישראל,	8827
ולכן לא היתה דוגמה לתפילתו.	8828
אמרו חז"ל שאסור לאדם להתפלל יותר משלוש שעות, כלומר צריך להפסיק קמעא כדי שלא יתרגל	8829
בתפילתו ורגשותיו יתקהו, לאחר ג' שעות כבר התרגל בתפילתו והיא נעשית לו מצוות אנשים מלומדה,	8830
ולכן טוב שיפסיק כדי שישבו ויתרענן ויחזור אליה במרץ והתלהבות, ויתחיל מחדש בעבודת הלב, והגר"א	8831
ז"ל במשלי כ"ה, עה"פ הוקר רגלך מבית רעך פן ישבעך וישנאך, פי' הוקר רגלך אלו בתי הכנסיות,	8832
והיינו שלא ירבה אדם בתפילה יותר מג' שעות עכ"ל, היינו כנ"ל שיש לאדם להשתדל שלא יתקרר אצלו	8833
רגש התפילה ע"י ריבוי בזמן, עליו למצוא תחבולות כדי לעורר את עצמו להתפעלות מחודשת מגדלות	8834
הבוי"ת וזאת ע"י הפסק קל. (אור חדש).	8835
	8836
מאמר לו	8837
ה' אלהים אתה החל'ת להראות את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה אשר מי אל בשמים ובארץ אשר	8838
יעשה כמעשיך וכגבורתך (דברים ג' כ"ד).	8839

מובא בספרי וברש"י, גדלך זו מידת טובך וכה"א ועתה יגדל נא כח ה', איך מוכח שגדלך זו מידת טובך	8840
ולא מידות אחרות שנמצאים אצל השי"ת? ואמרנו כי ענין לב טוב אינו מה שאדם עושה מעשה ההטבה עם	8841
זולתו, אמנם מלת טוב ביאורו הריבוי, היינו שאדם חפץ להטיב עם חבירו בלא שום צרות עין, ואם יתן לו	8842
איזה מתנה תהיה דוקא בלא הפסק, ומצד לבו הטוב יחפוץ ליתן לו בלי שיעור, ולהטיב עמו בלי שום	8843
הפסק, היינו להטיב ולהטיב תמיד.	8844
וזאת היפוך ולא ירע לבבך בתוך לו, שמלת רע מונחת על צרות עין, כמ"ש שם (רש"י ט"ו ז') שלא	8845
יצטער, היינו אף אם הוא נותן לו אכן הוא מצטער שאינו נותן בשפע טוב לבו, שורש מלת רע הוא ביאור	8846
של עכובים, שמאמץ ומעכב לבבו.	8847
ומלבד שיש לנו כמה ראיות על זה, ביארתי עוד כמו שנראה משטחיות הבחינה של אליעזר עבד אברהם,	8848
למצוא אשה הגונה וראויה ליכנס בביתו של אברהם אבינו ע"ה, ונראה משיטתו, שבחנה אם היא גומלת	8849
חסד בטוב לב, וזה ניכר מהבחינה שבחנה, אם כשאומר לה השקיני מעט מים ואמרה שתה וגם לגמליך	8850
אשקה, היינו שתוסיף על בקשתו ותתן לו יותר ויותר, זאת הוכחה על טוב לבה ותוכל ליכנס בביתו של	8851
א"א ע"ה, ובזה מובן שלא כדעת העולם לכנות כל אדם בשם טוב, אמרו רז"ל אין טוב אלא הקב"ה, טוב	8852
זה משה (מנחות נ"ג:).	8853
ואחר ההצעה אמרנו עוד, כי להטיב ולהטיב תמיד הוא מעין נובע, היינו אם חפצים אנו לבאר מידת	8854
ההטבה, אנו אומרים כי הוא מעין נובע, וכשאנו חפצים לבאר מה זאת מעין נובע באדם, אומרים כי הוא	8855
טוב, נמצא כי שם טוב הוא מעין הנובע תמיד באדם, ובלי ספק שעל האדם להיות נובע תמיד, היינו	8856
להתחדש בכל מילי דמיטב, והכל תלוי במידת טובו.	8857
ובזה מבואר מה שמובא ברש"י את גדלך זה מידת טובך ועתה יגדל נא, כי מידת טובו של הקב"ה שהיא	8858
נובעת תמיד בלי שיעור וגבול, כענין זכר רב טובך יביעו זאת תגדיל ויתגדל כוחו של הקב"ה, נמצא	8859
שגדולתו שמתגדל תמיד יותר ויותר היא מידת טובו, היינו ששופע טובו בלי שיעור והפסק, וזהו ובטובו	8860
הגדול תמיד לא חסר לנו.	8861
ואחרי כל אלה יצא מזה מובן שעיקר קיום העולם הוא בהשפעתו ית', ובטובו מחדש בכל יום מעשה	8862
בראשית, שהכל הולך מטובו, וטובו הבל"ת זהו קיום העולם, ואחרי דברינו שמקור ההשפעה היא טובו	8863
ית', ממילא נבין כי צינורות ההשפעה הם גם כן רק מידת ההטבה, היא מקור מים חיים שממנה נובעת	8864
תמיד השפעת כל טוב הבריאה, היא גם כן צנורות ההשפעה, וח"ו בלתי איננה נמשכת, ולהיפך פוסקת	8865
ההשפעה.	8866
ומזה מובן יסוד גדול, כי הקב"ה מקור הטוב הוא מקור ההשפעה, וטוב עין הוא יבורך (משלי כ"ב), הוא	8867
הצינור שמוריד ההשפעה לעולם, ואם אין טוב בעולם ח"ו תפסק ההשפעה, וזהו והיה ברכה אמרו רז"ל	8868
(בר"ר ל"ט י"ח) כבריכה, רצה לומר אחרי שאברהם אע"ה היה מקור הטוב והחסד, זכה להיות בריכה	8869
לברך לכל מי שיברך, היוצא מדברינו אלה, שכל הצלחת הכלל והפרט תלוי במידת ההטבה, ומידת ההטבה	8870
היא שורש וקיום האדם, אף חכמת האדם גם כן תלוי במידת ההטבה. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' ט')	8871
	8872
	8873
מאמר לז'	8874
ה' אלהים אתה החל'ת להראות את עבדך את גדלך ואת ירך החזקה אשר מי אל בשמים ובארץ אשר	8875
יעשה כמעשיך וכגבורתך (דברים ג' כ"ד).	8876
אמרו חז"ל (סוכה מ"ב:): קטן היודע לדבר אביו מלמדו תורה, מאי תורה? תורה ציוה לנו משה מורשה	8877
קהילת יעקב, הקטן משיתחיל רק למלל בפיו, חייב אביו מיד ללמדו תורה, ולא שיתחיל בהכנות כדי	8878
להכשירו לתורה, אלא תיכף מלמדו את התורה עצמה תורה ציוה לנו משה, ואף שאינו תופס כעת את	8879
הדברים, לכשיגדל יתוסף כוח שכלו ויחד עם זה תתרחב גם הבנתו בתורה ויתעמק בה יותר ויותר.	8880
אותה התורה לומד ילד קטן המתחיל לדבר, ולומד אותה גם חכם מופלא וזקן יושב בישיבה, האלף בית	8881
שלומדים התינוקות בבית רבן, לומדים כל גדולי החכמים, כי באותיות אלו כלולות כל החכמות, ויש	8882
ללמוד וללמוד בהם עד אין סוף, אין לתורה לא תכלית ולא ראשית, משום כך כולם באין יוצא מן הכלל הן	8883
התלמיד והן הרב, לומדים אותה תורה, וכל אחד לפי שכלו וכפי אשר יתעמק, ימצא טעם וחיידוש ומקום	8884
לעלות בה יותר ויותר.	8885
וזהו שאמר שלמה המלך ע"ה חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה כלומר אין בחינוך התורה	8886
ראשית ותכלית, ויש לחנך מיד את הנער בתורה עצמה ע"פ דרכו שהוא מבין בה, גם כי יזקין לא יסור	8887
ממנה מללמוד אותה תורה עצמה שהתחיל ללמוד בה בעודו נער, ואף כי גדל שכלו והתרחבה בינתו, יש	8888
מקום להפוך בה ולעלות באותה התורה לאין שיעור, כללו של דבר הכל לומדים תורה ציוה לנו משה.	8889

אמרו חז"ל (ילקוט מלאכי ג'), זכרו תורת משה עבדי והלא תורת ה' היא? אלא מפני שמסר נפשו עליה	8890
נקראת על שמו, והיכן מצינו שנתן נפשו על התורה, שנא' ויהי שם עם ה' ארבעים יום וכן ואשב בהר	8891
ארבעים יום, לפי שנתן נפשו על התורה נקראת על שמו, הרי שמפני מסירת נפשו על התורה זכה משה	8892
שתיקרא על שמו כאילו הוא ציוה עליה, כמ"ש תורה ציוה לנו משה זכרו תורת משה עבדי.	8893
ולא זו בלבד אלא שכל ישראל כשקיבלו את התורה בהר סיני, ביקשו ללמוד אותה דוקא מפי משה, כמ"ש	8894
(דברים ה') ואת תדבר אלינו את כל אשר ידבר ה', ואמנם משה טען כי יפה להם ללמוד מפי הגבורה ולא	8895
ממנו (רש"י שם), אבל הקב"ה השיב לו הטיבו כל אשר דברו, הרי לנו עד לאיזו מדרגה הגיע משה רבינו	8896
ע"ה, שמלבד שידיעתו בתורה היתה כה עצומה, שישראל לומדים התורה מפיו כאילו היו שומעים מפי	8897
הקב"ה, נעשתה התורה ממש משל משה, ואומרים לישראל זכרו תורת משה עבדי.	8898
והנה לאחר כל זה עומד משה ואומר אתה החילות להראות את עבדך את גדלך, פירוש שעדיין בהתחלה	8899
הוא עומד, כנער המתחיל ללמוד צורת אותיות בבית רבו, שאינו יודע בתורה ולא כלום, הוא אשר אמרנו	8900
שהתורה נצחית היא ואין לה לא תכלית ולא ראשית, וגם משה רבן של כל ישראל שקיבל התורה מסיני	8901
והיא נקראת על שמו, גם הוא לומד וחוזר ולומד תורה ציוה לנו משה, הרי הוא המצוה והמלמד, והוא	8902
עצמו גם המקבל והלומד לעולם ממש בלא סוף, ועדיין עומד בתחילתה.	8903
וזה שאמר הכתוב חנוך לנער על פי דרכו, גם כי יזקין לא יסור ממנה, כי אותה התורה שלומד הנער גם כי	8904
יזקין ימשיך בה, משום שלעולם עודנו עומד בהתחלתה, וכשם שאמרנו לגבי התורה שאין לה תחילה וסוף	8905
והאדם עומד בה לעולם בהתחלתה, כן גם השתלמותו של האדם אין לה שיעור וקצבה, וכמה שיעלה בה	8906
הוא נמצא תמיד במצב של התחלה, ובכל סטיה קלה עלול הוא לרדת בבת אחת למדרגות התחתונות	8907
ביותר.	8908
וזה שאמר הכתוב (משלי ט"ו), אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה, אם אין האדם בדרגת	8909
עלייתו כפי כוחו, לעלות ולעלות בה תמיד, הריהו יורד ומאבד גם כל מדרגותיו שכבר עלה בהן, ויסוד זה	8910
אחד הוא לתינוק ולנער, לזקן וחכם גדול, אף אם יעמוד במדרגות הגדולות ביותר, אם רק יאיט קצת	8911
מעלייתו הריהו מאבד הכל.	8912
את הכלל הזה אנו למדים מנח, הכתוב אומר (בראשית ט') ויחל נח איש האדמה ויטע כרם, ואמרו חז"ל	8913
(ב"ר שם) ויחל נח נעשה חולין, למה? ויטע כרם! לא היה לו ליטע דבר אחד של תקנה, לא יחור אחד ולא	8914
גרופית אחת אלא ויטע כרם א"ר ברכיה חביב משה מנח, נח משנקרא איש צדיק נקרא איש האדמה אבל	8915
משה משנקרא איש מצרי נקרא איש האלהים.	8916
ונתבונן נא, הקב"ה מעיד על נח בתורה כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה, ובחר בו להיות המכלל	8917
והמפרנס לכל ברואי העולם אשר אתו בתיבה למשך שנה תמימה, ואכן דקדק נח ומילא תפקידו באמונה	8918
כשלוחו של מקום, ואף כי סבל הרבה וצער גדול היה לו בתיבה, בריה שדרכה לאכול ביום מאכילה ביום,	8919
בלילה היה מאכילה בלילה, ולא נתן שינה לעיניו כל אותם י"ב חדשים (ילקוט שם), בכל זאת לא יצא	8920
מעצמו מן התיבה עד שנצטוה צא מן התיבה וכמ"ש חז"ל (ב"ר פל"ד), אמר נח כשם שנכנסתי לתיבה	8921
ברשות, כך איני יוצא אלא ברשות, א"ר יודן אילו הייתי שם הייתי שוכרה ויוצא לי.	8922
והנה מיד בצאתו מן התיבה התחיל להתעסק למעשה ביישובו של עולם, בידעו רצונו של מקום כי לא	8923
לתוהו בראה לשבת יצרה, מצא גפן שגרופה מגן עדן ואשכולותיה עמה, ושתל מפירותיה ואכל ושמח בלבו	8924
(ילקוט שם), ואם נח מצא לפניו גפן מגן עדן, למה יהסס מלנטוע אותה בארץ ולענג את בריותיו של	8925
הקב"ה בפירותיה? ועוד שהיין משמח אלהים ואנשים, שראוי לנסכו על גבי המזבח וגם משמח לב בני	8926
אדם, ועוד אמרו חז"ל הרגיל בין אפילו לבו אטום יין מפקחו, ובכך מה החטא שמצאו בנח בזה שנטע	8927
כרם?	8928
אכן אם כי היין יש בו מעלות יתירות, אבל גבול יש לשתייתו, שאם ירבה בו האדם בא על ידו מפיקחות	8929
הלב לאבידת הדעת, ואמרו חז"ל (ילקוט שם), בשעה שהיה הולך ליטע פגע בו שידא שמדון, אמר לו	8930
שותפי עמך, אלא איזדהר דלא תיעול בחלקי, ואי את עלת בחלקי אנא חביל בכך, נמצא כי נטיעת כרם יש	8931
בו משום מעשה טוב, אבל סכנה רבה יש בזה, כי עלולים בני אדם להרבות בשתיית יינו ולעבור מחלק	8932
הטוב שבו, לחלקו של שטן ולרדת למדרגות פחותות מאד, ומכיון שיש מקום שתצא תקלה מזה, היה צריך	8933
נח לנהוג בזהירות יתירה.	8934
מצינו שהתורה חייבה לפעמים פרישות מן היין, כמ"ש חז"ל (ברכות ס"ג) כל הרואה סוטה בקלקולה יזיר	8935
עצמו מן היין, כי הרבה יין עושה, והתורה הוסיפה סייגים רבים לנזיר, שלא יאכל ענבים לחים וכל היוצא	8936
מגפן היין משום לך לך אמרי נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב (שבת י"ג), ולכן היה חייב נח להיזהר	8937
מאד בנטיעת הכרם למרות כל ערכו ותועלתו וישוב העולם שיש בו, ולהתחיל בנטיעה אחרת, ומשום שלא	8938

נהג בזהירות מופלגת זו, קוראים אחריו בתורה ויחל נח איש האדמה, עי"ז נעשה חולין ונתהפך מאיש צדיק לאיש אדמה.	8939
הרי מכאן שאף אדם המגיע למדרגות הגדולות ביותר כמו נח שכתוב עליו את האלהים התהלך נח, ברגע שנמצא בו פגם כל שהוא, הריהו מפסיד מיד את מעלותיו ויורד בבת אחת, ולא רק הוא בעצמו כי אם זרעו וזרע זרעו עד סוף כל הדורות, וזה הוא הכלל חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה, כי עלול האדם גם לעת זקנה לסור מכל מדרגותיו.	8940
אבל לא כן מצינו במשה רבינו, הוא האיש שנתעלה על כל בני דורו, ובו בחר ה' להוציא את בני ישראל ממצרים ולתת תורה לעמו, היה בשמים ארבעים יום וארבעים לילה, לחם לא אכל ומים לא שתה, ולמד התורה מפי הקב"ה בכבודו ובעצמו, ולאחר כל זה הוא אומר להקב"ה אתה החילות להראות את עבדך, לא סר כל ימיו מנער ועד זקנה מלהתחנך, אורח חיים למעלה למשכיל תמיד בלא הפסק והיסח הדעת כל שהוא, והלך והתעלה יותר ויותר והשיג את המעלות העליונות בשלמותן. (אור הצפון).	8941
מאמר לה	8942
אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן ההר הטוב הזה והלבנון (דברים ג' כ"ה).	8943
האזה"ח הק' שואל, למה הוצרך לומר ואראה הלא אם יעבור לארץ ישראל מובן מאליו שיראה? והאזה"ח מתרץ לפי דרכו, משמע מכאן שיכולים לעבור ולהיות בארץ ישראל ולא לזכות לראות אותה, לא לראות את הטוב והאור וסוד העליון הצפונים וגנוזים בה, ארץ ישראל עשויה רבדים רבדים זה לפנים מזה, כולם עטויים סודות טמירין, ובטרם שמסירים את העטיפות הללו לא יתגלה אורה, כי ארץ ישראל בעצמה מסתירה את סודותיה.	8944
לכן ביקש משה רבינו בקשה אחת שהן שתיים, הוא ביקש זכות ליכנס לארץ, ושיזכה לראותה אחרי שיעלה אליה, ואראה היינו את ארץ ישראל של מטה ואת ארץ ישראל של מעלה, את אר"י הכפולה, ארץ של מטה היא בלבושין והיא מכסה על אר"י של מעלה, ומשה ביקש את הארץ שמתחת ללבוש, זו העטופה סודות.	8945
כמו כן הוא העוה"ב, שנמצא ג"כ בעוה"ז, אלא שהעוה"ז מכסה אותו בלבושין שלו וכדברי הרמב"ם, זה שקראו אותו חכמים העוה"ב, לא מפני שאינו מצוי עתה, וזה העולם אובד ואח"כ יבוא, אין הדבר כן, אלא הרי הוא מצוי ועומד, ולא נקרא עוה"ב אלא מפני שאותן החיים באין לו לאדם אחר חיי עוה"ז (ה' תשובה פ"ח).	8946
ישנם כאלו שהשתכרו את עוה"ב שלהם ע"י מצוות ומעשים טובים ונחלו החלק המגיע להם, אבל אינם נהנים מזיו עוה"ב, הם אמנם יושבים בין אנשי עוה"ב, בין החכמים, אבל אינם מבינים את שפת העוה"ב, רואים ואינם רואים, רואים ואינם נהנים, כולם יושבים ודורשים, דורשים ושומעים, אבל הם אינם מדברים ואינם שומעים, כי חסרים להם הכלים המתאימים להבין ולשמוע, או היו להם אבל קלקלו אותם, עוה"ב קיבלו כי מגיע להם בגלל שעשו מצוות, אבל אינם יכולים ליהנות.	8947
איתא בגמ' (שבת קנ"ג.), בכל עת יהיו בגדיך לבנים, משל למלך שזימן עבדים לסעודה ולא קבע להן זמנן, פקחין שבהם קשטו את עצמן וישבו על פתח בית המלך, טפשיין שבהם הלכו למלאכתן, פתאום ביקש המלך את עבדיו, פקחין שבהם נכנסו לפני המלך כשהם מקושטים, והטפשיין שבהן נכנסו לפניו כשהן מלוכלכין, שמח המלך לקראת פקחין וכעס לקראת טפשיין, אמר הללו שקשטו עצמן לסעודה ישבו ויאכלו וישתו, הללו שלא קשטו עצמם יעמדו ויראו, הללו אוכלין והללו רעבים, הוא הדבר, שבעבור מעשים טובים אמנם יזכו לעוה"ב, אבל לא יהנו מזה, מכיון שקלקלו ולכלכו את הכלים לקבל הנאה, קלקלו ולכלכו את כלי האוון ואת כלי השכל, פגמו בחוש הריח ונטמאו, ובלי הכלים הדרושים אי אפשר להם ליהנות, כי הם נפסלו נתקלקלו ונטמטמו.	8948
ולזה נענשו בני ישראל אחרי חטא המרגלים שלא נכנסו לארץ ישראל, שהרי לכאורה למה לא הענישם ה' בעונשים אחרים שיש בידו, אלא דוקא בעונש כה חמור שניטל מהם האושר הגדול כמו אווירה דארץ ישראל, עונש השולל מהם את קדושת וראיית פני השכינה שהקב"ה משרה בה? אלא י"ל שהחטא של המרגלים שינה את מהות הנפש שלהם, ושוב אי אפשר להם לסבול את חריפות אווירת ארץ ישראל, ואילו היו באים אליה מיד היו מתים, אילו הותרה להם כניסתם לארץ לא היו מסוגלים להתקיים שם, מפני שהם קלקלו את תכונתם, שאין אוויר הארץ מתאים עוד לחומר גופם, חומרם אינו עומד בקדושה יתירה, כי לאחר החטא נעשו רגישים לאווירה דארץ ישראל, ואין הם יכולים עוד להתקיים בה.	8949
ומצאתי במדרש (חקת י"ט י"ב) ויסעו מהר ההר ותקצר נפש העם בדרך, וידבר העם באלהים ובמשה, ונפשנו קצה בלחם הקלוקל, שלא היו יכולים לטעום אותו הדור מפירות הארץ כלום, א"ר עקיבא כשהיו מגלים להם התגרים הסל שבא מן פירות הארץ היו מתים, שנא' אם יראה איש באנשים האלה הדור הרע	8950
	8951
	8952
	8953
	8954
	8955
	8956
	8957
	8958
	8959
	8960
	8961
	8962
	8963
	8964
	8965
	8966
	8967
	8968
	8969
	8970
	8971
	8972
	8973
	8974
	8975
	8976
	8977
	8978
	8979
	8980
	8981
	8982
	8983
	8984
	8985
	8986
	8987
	8988

הזה את הארץ הטובה, כל טוב הבא מן הארץ, לכך ותקצר נפש העם בדרך, הם שרננו ונפשנו קצה עכ"ל,	8989
איכות חומר גופם, רוח החיים וכלי נפשם כה נפגמו וכה ירדו, עד שלא היו עוד מסוגלים להריח פירות	8990
הארץ ולא לנשום מאוויר הארץ, ואף לא להסתכל בדבר הבא מן הארץ, כי מיד היו מתים.	8991
ולזה ביקש משה רבינו אעברה נא ואראה את הארץ, שיזכה לגלות את סודות הפנימיות של ארץ ישראל	8992
של מעלה, והקב"ה הראה לו את הארץ של מטה ושל מעלה, ויעל משה אל הר נבו ראש הפסגה אשר על	8993
פני יריחו, ויראהו ה' את כל הארץ את הגלעד עד דן, ופי' האוה"ח הק' הפעיל ה' בו ראות מה שאין גבול	8994
בעין לראות באחד מב' דרכים, או יאיר עיניו באור זרוע לצדיק שהוא אור ששת ימי בראשית הגנוז	8995
לצדיק, שארז"ל שבו יביט האדם מסוף העולם, או הקריב הארץ למול עיניו והראה אותה לו לפניו.	8996
וכן פי' האוה"ח עה"פ (במדבר כ"ז) ויאמר ה' אל משה עלה אל הר העברים הזה וראה את הארץ אשר	8997
נתתי לבני ישראל וראית אותה, ולא הספיק מה שכבר אמר וראה את הארץ, ע"ד אומרם ז"ל שהראהו ה'	8998
ראיה ניסית, מה שאין כוח בשיעור עין טבעית לראות באור השמש, זולתי באור הגנוז כידוע, ולזה הבטיחו	8999
ואמר לו וראית אותה, כי יאיר לפניו אור החיים.	9000
ובאופן זה יש לעורר ולהדגיש גם בתקופתנו ובמצבנו אנו, כי יש הזוכים להיכנס באהלי תורה ויראה	9001
לראות אור תורה, שישתדל כל אחד לפקוח את עיניו בכדי לראות גם את הישיבה של מעלה, את האור	9002
הפנימי הגנוז בקרב החכמים לומדי התורה, שיתבונן ויסתכל מה שיש למטה מן הלבוש של הישיבה,	9003
לתפוס האור המתחבא מתחת לוויולנות המכסים את הישיבה של מעלה, שיזכה לראות את הסודות	9004
המרחפים על פני הלומדים, את ענני הכבוד שמלווים את השכינה, את הישיבה של מעלה המכוונת לישיבה	9005
של מטה. (מעייני החיים).	9006
	9007
מאמר לט	9008
ויתעבר ה' בי למענכם ולא שמע אלי ויאמר ה' אלי רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה (דברים ג'	9009
כ"ו).	9010
וברש"י ד"א הרבה מזה שמור לך, רב טוב הצפון לך, ובמדרש (מובא ברבינו בחיי), רב לך דיין מה	9011
שצפון לך, והתמיהה רבתא להגיד על רוחניות בלשון די, הלא נצחיות הוא בסוד אין סוף, וכי הגבלה	9012
תשים בהם, להגיד עליהם כי כבר באו לקצם ותכליתם? וכי אין כבר תוספות להם?	9013
ובגמ' (סוטה י"ד.) אמרו, דרש ר' שמלאי מפני מה נתאוה משה רבינו ליכנס לארץ ישראל, וכי לאכול	9014
מפריה הוא צריך? אלא כך אמר משה, הרבה מצוות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בא"י, אכנס אני	9015
לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי, אמר לו הקב"ה כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר, מעלה אני עליך	9016
כאילו עשיתם, והשאלה עומדת וכי אדם המתאוה לקיים כל המצוות שבתורה אומרים לו די? אומרים לו	9017
מספיק במה שיש לך, ואין לו צורך להוסיף לעלות מעלה?	9018
והנה הרמב"ם (בפירוש המשניות סוף מכות), על המשנה דרבי חנניא בן עקשיא אומר רצה הקב"ה לזכות	9019
את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, מאיר לנו בנקודה נפלאה מקפת כל התורה ועבודת האדם, וכן	9020
כותב, מעיקרי האמונה בתורה כי כשיקיים אדם מצוה מתרי"ג מצוות כראוי וכהוגן, ולא ישתף עמה כוונה	9021
מכוונת העולם בשום פנים, אלא שעשה אותה לשמה מאהבה כמו שביארתי לך, זכה בה לחיי העוה"ב, ועל	9022
זה אמר רבי חנניא כי המצוות בהיותם הרבה אי אפשר שלא יעשה אדם בחייו אחת מהם על מתכונתה	9023
ושלמותה, ובעשותו אותה המצוה תחיה נפשו באותו מעשה עיי"ש.	9024
הנה כי תרי"ג המצוות נקודה אחת להם, ולנקודה אחת הן כולן, בזהוה נקראים תרי"ג המצוות תרי"ג	9025
עיטין, עצות איך לבוא אל הנקודה האמצעית, לא הן כלעצמן הינן התכלית, דרכים הן להגיע אל הנקודה	9026
והתכלית, נתיבות ישירות לעילאי עילאין, שרשא דשרשין, ממנה האצילות לכל ובה כלולים כל, נעוץ סופו	9027
בתחילתו, ואדם הזוכה ומקיים מצוה אחת מאלה התרי"ג המצוות כראוי, וכדברי הרמב"ם ז"ל שלא ישתף	9028
עמה כוונה מכוונות העולם בשום פנים, אלא שיעשה אותה לשמה מאהבה הנה זכה בה לחיי העוה"ב, גם	9029
באחת כבר בא בנקודה.	9030
בספר מעלות התורה מביא בשם הגר"א ז"ל, דמה שנזכר תרי"ג מצוות אינם אלא שורשים, אבל הם	9031
מתפשטים לשורשים הרבה, כי בכל מצוה ובכל דיבור מדברי התורה נכללו כל התורה וכל המצוות כולן,	9032
כללותיהן ופרטיהן ודקדוקיהן, ולכן נמשלה התורה לעץ, כמ"ש (משלי ג') עץ חיים היא למחזיקים בה,	9033
כמו שהעץ שורש אחד מתפשט לכמה ענפים, וכל ענף וענף לכמה שרביטים, וכל שרביט ושרביט לכמה	9034
פירות, וכל פרי ופרי יש בו כמה וכמה גרעינין, וכל גרעין יש בו כוח להוציא אילן שלם עם השורשים	9035
והענפים ושרביטין ופירות וגרעינין, כוח המצמיח עוד אילן, וכן לאין תכלית, וכן מכל ענף יוכל לנטוע עץ	9036
שלם עם כל הנ"ל, כן הוא בדבורי התורה והמצוות, כל דיבור ומצוה כולל כל המצוות והדיבורים עיי"ש.	9037

וכן כתב המהר"ל ז"ל בהקדמתו לספרו אור חדש כי מה שאמרו בגמ' (שבת פ"ח.) אעפ"כ הדר קבלוהו	9038
בימי אחשורוש, היינו כי כאשר הוסיפו במצות מקרא מגילה, וכאשר יש כאן הוספה א"כ העיקר קודם,	9039
בזה קבלו כל התורה שהיא ראשונה, ובתוספת נמצא העיקר מק"ו ע"כ, כי כל התורה אחת היא, ומשהו	9040
ממנה כולל כולה, וכשמקבלים אחת הנה זה קבלה על כולה.	9041
אמרו ית' דייך מה שצפון לך אין זה ענין לגריעותא, גילוי הוא שגילה לו הקב"ה מסוד הצפון, מסוד עין	9042
לא ראתה אלהים זולתך, כבר הגעת לפנימי פנימיות, לנקודה ממנה חוזר חלילה ואין סוף לעדי עד, וזה	9043
פירוש די כי בה כלול הכל, כאילו עשיתם ודאי, ומה תוסיף ואין בה, כי בה צדיקים יושבים ונהנים מזיו	9044
השכינה בנצח נצחים.	9045
חז"ל אמרו (איכ"ר ג' מ') על הכתוב מה יתאונן אדם חי דיו שהוא חי, ר"ל כי בסוד החיים כבר לא יחסר	9046
כל בו, אין תענוג כתענוג החיים, גם חיים לבד מי יערכנו, הלא גם בתהום צרות ויסורים מבקשים לחיות,	9047
משה רבינו התחנן גם על חיים לבד, גם על חיים של צפור עוף אך ורק למען לחיות, כי עמך מקור חיים,	9048
כל חיות ממקור חי העולמים ית' יבואו, ואתם הדבקים בה"א חיים כולכם היום, כל חיים מדבקות בה'	9049
מוצאם, וא"כ מה יתאונן! די שהוא חי ודאי! (דעת תורה).	9050
	9051
מאמר מ	9052
ויתעבר ה' בי למענכם ולא שמע אלי ויאמר ה' אלי רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה (דברים ג'	9053
כ"ו).	9054
(ילקוט שמעוני תתי"ט), רב לך אמר לו הקב"ה משה הרבה יגעת הרבה עמלת צא לנוח, שנא' (דניאל	9055
י"ב) ואתה לך לקץ ותנוח, אמר לו אכנס כהדיוט, אמר לו אין המלך נכנס כהדיוט, אמר לו אעשה תלמיד	9056
ליהושע, אמר לו רב לך, אין הרב נעשה תלמיד לתלמידו, אמר לו אכנס דרך אויר או דרך חלל, אמר לו	9057
ושמה לא תבוא, אמר לו אם לאו עצמותי יעברו את הירדן, אמר לו כי לא תעבור את הירדן הזה עכ"ל.	9058
הנה משה רבינו הרועה הנאמן, אחרי סבל של ארבעים שנה במדבר מעם ישראל, והיה במצב של עוד מעט	9059
וסקלוני לא זכה להיכנס אל ארץ ישראל יחד עם עדתו צאן מרעיתו, ואותו משה רבינו שבתפלתו של	9060
חמשה מלים אל נא רפא נא לה ריפא מרים מצרעתה, מחלה גדולה מאד, וכאן לא הועיל לו אפילו חמש	9061
מאות וחמש עשרה תפילות ותחנונים כמנין ואתחנן, ומה חורי האף הגדול הזה? אבל חז"ל אומרים	9062
במד"ר, אמר משה להקב"ה כל הכעס הזה עלי למה? א"ל הקב"ה על אשר לא קידשתם אותי.	9063
והנה לא מובן, מה ההבדל אם מדברים לסלע או מכים את הסלע ונתן מים, וכי הסלע מושפע יותר ממכה	9064
מאשר דיבור? הלא בכל אופן זה קידוש ה' גדול! סוף סוף פגם שלא מובן היה, רואים מכאן שפגם קטן	9065
מאד בקידוש השם גדול, כ"כ חמור הוא ולא ניתן למחילה, מה נורא הדבר.	9066
מזה לימוד גדול עד כמה ת"ח צריך להיזהר במעשיו ובדרכיו, כי הלא כל עניניו נוגעים לקידוש ה' וכנגד	9067
זה לחילול ה', ע"ד מה שאמרו חז"ל (יומא פ"ו.) שיהא קורא ושונה ומשמש ת"ח, ויהא משאו ומתנו	9068
באמונה ודיבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו, אשרי אביו שלימדו תורה, אשרי רבו	9069
שלימדו תורה, אוי להם לבריות שלא למדו תורה, פלוני שלמד תורה ראו כמה נאים דרכיו, כמה מתוקנים	9070
מעשיו, עליו הכתוב אומר (ישעיה מ"ט) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר.	9071
אבל מי שקורא ושונה ומשמש ת"ח ואין משאו ומתנו באמונה, ואין דיבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות	9072
אומרות עליו, אוי לו לפלוני שלמד תורה, אוי לו לאביו שלמדו תורה, אוי לו לרבו שלמדו תורה, פלוני	9073
שלמד תורה ראו כמה מקולקלים מעשיו, וכמה מכוערין דרכיו, ומזה צריכים ג"כ ללמוד ולהתבונן על	9074
גדולת וקדושת ארץ ישראל, כי הלא לכאורה קשה, הלא הקב"ה משלם מידה כנגד מידה, ולמה משה	9075
רבינו נענש על חטא פגם בקידוש ה' בעונש כזה שלא יכנס לארץ ישראל? איפה המידה כנגד מידה?	9076
אלא היות שארץ ישראל הוא פלטין של מלך, והקדושה לא זזה אפילו לאחור החורבן, עד שאומרים חז"ל	9077
כל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה (כתובות ק"י:), נמצא שכל החיים בא"י זה קידוש ה',	9078
וצריכים אנו לשים על לבנו, כי אם בפלטין של מלך בשר ודם, אדם שוקל ומודד תנועותיו וצעדיו, כל שכן	9079
בפלטין של מלך מלכי המלכים הקב"ה בארצנו הקדושה, שמחוייבים להיזהר תכלית הזהירות בכל	9080
הדרכים והענינים, וצריכים לדאוג ע"ז ולשים לב כנאמר (תהלים כ"ד) מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום	9081
קדשו, נקי כפים ובר לבב אשר לא נשא נפשי ולא נשבע למרמה. (זכרון מאיר).	9082
	9083
	9084
מאמר מא	9085
עלה ראש הפסגה ושא עיניך ימה וצפונה ותימנה ומזרחה וראה בעיניך כי לא תעבור את הירדן הזה	9086
(דברים ג' כ"ז).	9087

איתא בילקוט, עלה ראש הפסגה, מכאן אמר ראב"י יפה שעה אחת בתפילה יותר ממעשים טובים, שמכל מעשיו של משה לא נאמר לו עלה, ובדבר זה נאמר לו עלה, וכן איתא (ברכות ל"ב:), אמר ר' אלעזר גדולה תפילה יותר ממעשים טובים, שאין לך גדול במעשים טובים יותר ממשה רבינו, אעפ"כ לא נענה אלא בתפילה, שנא' אל תוסף דבר אלי, וסמך ליה עלה ראש הפסגה, והיינו דבבחינה זו למלאות המבוקש יפה תפילה, דאף במקום שכל המעשים טובים אינם פועלים התפילה פועלת, דבכוחה לפעול יותר ממה שראוי לאדם אף אחרי מידת הרחמים.	9088
והנה נחלקו הראשונים ז"ל בענין חיוב תפילה, להרמב"ם (בפ"א מתפילה ה"א), התפילה היא מ"ע דאורייתא, ולהרמב"ן (ספר מצוות מצוה ה') תפילה דרבנן, וכן סובר רש"י (ברכות כ'): ולא נחלקו אלא בדין חיובה, אבל עצם מציאות התפילה חשיבותה ופועלתה, הרי הוזכרה בתורה פעמים רבות, וכמו תפילות משה, ואמרו חז"ל (ברכות כ"ו:): תפילות אבות תקנום, אברהם תיקן שחרית, יצחק מנחה, ויעקב ערבית, ובתורה מפורש שהאבות התפללו, ואברהם עודנו עומד לפני ה', והיינו בתפילה כמפורש שם בתרגום אונקלוס, ובכל מקום דכתיב בתורה ויקרא בשם ה' דפירושו הפשוט דפרסם שם שמים בעולם, פירש הת"א וצלי קדם ה'.	9089
הרי דעצם עבודת התפילה, גדולתה וחשיבותה עבור האדם היא מן התורה, והיא מציאות קיימת, אלא דנחלקו בדין חיובה, וסובר הרמב"ן דמה"ת אין חיוב מיוחד על האדם להתפלל, וכי יש צורך שהתורה תחייב אותו, הרי טבע הדברים מחייב ענין תפילה, וכנאמר אם לא שוית ודוממתי נפשי כגמול עלי אמו (תהלים קל"א), וכשם שאין צריך לחייב את התינוק שיקרא אמן, כי מאליו יעשה כן אחרי שהכיר כי צריך הוא לה ומילוי הצטרפותו הוא ממנה.	9090
כך ועוד יותר לאין שיעור, זקוק האדם לבוראו בכל רגע ורגע ממש, בכל עניני גופו ובכוחות גופו ונפשו, שיפעלו ויתקיימו בשלמות שראוי לקיומו, וכמו שאנו אומרים בתפילה על חיינו המסורים בידך ועל נשמותינו הפקודות לך ועל נסיך שבכל יום עמנו, ועל נפלאותיך שבכל עת, ואמרו חז"ל (בר"ר י"ד י"א) על כל נשימה ונשימה תהלל יה.	9091
(בתנדב"א זוטא פרק ט"ו), והובא בילקוט נצבים, אמר דוד אני מגיד גדולתו וגבורתו ומלכותו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, שבכל יום ויום אדם נוצר ובכל יום ויום אדם נברא, ובכל יום ויום מכלכלין אותו כתינוק על שדי אמו כפרי מעשיו ע"כ, וגם היכולת לעזורו היא בלי תכלית, ואין אחר בעולם שיוכל לעשות כזאת, עאכ"כ שטבע הדברים מחייב את ענין התפילה, ואדרבא אם מתפלל רק בשביל חיוב שהוטל עליו, הוא פגם וחסרון בענין התפילה, וכאמרם (אבות פ"ב) אל תעשה תפילתך קבע אלא רחמים ותחנונים לפני המקום.	9092
ונראה דעיקר ענין התפילה הוא רחמים ותחנונים לפני המקום, וכן אמרו (ברכות כ'): דנשים חייבות בתפילה דרחמי ניהו, והא דאמרו (שם ל"ב) דלעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואח"כ יתפלל לשאר צרכיו, אין זה בגדר פיוס לפני התפילה כדי שתקובל תפילתו וימלאו בקשותיו, דקרא כתיב (דברים י') ולא יקח שוחד, ואחז"ל אפילו שוחד מצוה, אלא ענין הקדמת השבח הוא להכשיר עצמו ולרומם הכרתו, דע"י דמקדים שבחו של מקום יכולתו חסדו ורוממותו, מגביר בנפש הכניעה וההתבטלות הגמורה לפניו, ומחזק הכרתו שהכל בא לו מידו של הקב"ה, ואז מתפלל מעומק הלב ובכניעה הראויה, ונמצא דבהקדמת השבח מכין נפשו לתפילה ומכשירה להתעלות, וממילא תפילתו מוכשרת יותר.	9093
והנה יסוד ענין התפילה הוא, שנהיה קשורים לבורא ופונים אליו ונכיר כי הכל ממנו, וע"י התפילה משתרשת הכרה זו, והנה כמו בכל עניני התורה שצריך למעשים דייקא, דעולמנו הוא עולם העשיה, ורק ע"י המעשים נקנית השלמות בנפש, כן הוא גם בענין התפילה, דזה שאנו חסרי כל וצריכים לפנות תמיד לבורא, זה עצמו הוי עשיה להשלים ולחזק הכרת הבורא והכניעה לו ית', ולכן גם אחר קניית הידיעה מצד ההתבוננות ומצד הקדמת שבחו של מקום, עדיין צריכה ההתקרבות והכניעה לבורא לתפילה ותחנונים כדי להשתרש בעומק הנפש, וכמו שהוצרכנו לעולם העשיה לקניית השלמות, דכללא הוא דאין להשיג השלמות ע"י הדעת בלבד.	9094
ונמצא דהתפילה היא המעשה להשליט בנפש הדעות הנכונות וההכנעה מהבורא, ואמרו בגמ' (יומא ע"ו). שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת בשנה, א"ל אמשול לכם משל למה"ד, למלך בו"ד שיש לו בן אחד פסק לו מזונותיו פעם אחת בשנה, ולא היה מקביל פני אביו אלא פעם אחת בשנה, עמד ופסק מזונותיו בכל יום והיה מקביל פני אביו כל יום, אף ישראל מי שיש להם ד' וה' בנים, היה דואג ואומר שמא לא ירד מן למחר ונמצאו מתים ברעב, נמצאו כולן מכוונים את לבם לאבינו שבשמים ע"כ, הרי דתכלית התפילה ובקשת הצרכים היא לכוון את לבנו לאבינו שבשמים, ובזה מובן מאד ענין תפילות אבות תקנום (ברכות כ"ו:), דהם פרסמו האמונה בהש"ת בעולם, וענין הבטחון בבורא והכניעה אליו הלא זה קשור בעיקרי האמונה ונובעים מאמונת הייחוד, וזה נקבע ע"י התפילה.	9095
	9096
	9097
	9098
	9099
	9100
	9101
	9102
	9103
	9104
	9105
	9106
	9107
	9108
	9109
	9110
	9111
	9112
	9113
	9114
	9115
	9116
	9117
	9118
	9119
	9120
	9121
	9122
	9123
	9124
	9125
	9126
	9127
	9128
	9129
	9130
	9131
	9132
	9133
	9134
	9135
	9136
	9137

כתיב (תהלים י"ב) כרום זלות לבני אדם ופי' חז"ל (ברכות ו'): לענין התפילה, שהיא מן הדברים	9138
העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלין בהם, הרבה ענינים ישנם בתפילה, וכ"א מהם עומד ברומו של	9139
עולם, הבריאה מסודרת בזה האופן שהתפילה משפיעה על הנהגת העולמות להמשיך שפע טוב ולהטיב	9140
לברואים, לא כמגיע להם לפי מעשיהם בדין, ואפילו לא ע"פ מידת הרחמים, אלא שהתפילה בכוחה בעצם	9141
להמשיך שפע טוב, וזהו שאמרו (ברכות ל"ב): גדולה תפילה יותר ממעשים טובים, שאף משה רבינו לא	9142
נענה אלא בתפילה, דגדולה תפילה שבכוחה לפעול ולהשפיע אפילו במקום שמע"ט אינם מועילים,	9143
והתפילה משפיעה גם בענינים רוחניים.	9144
וכבר ביארנו דפלוגתת הפוסקים אי תפילה דאורייתא או דרבנן אינה אלא בגדר חיובה, אבל עצמיות	9145
התפילה היא לכו"ע מדאורייתא, וכל התורה מלאה ממנה, והשפעתה וכוחה של התפילה הם מציאות	9146
בבריאה, והן הן דבריהם ז"ל, גדולה תפילה יותר ממעשים טובים שאף משה רבינו לא נענה אלא בתפילה,	9147
דכוחה של תפילה לפעול ולהשפיע בעצם, דבתפילה מלבד מה שהאדם מתבונן ומתחזק בידיעת ההשגחה	9148
הפרטית, ושהכל בין לכלליות העולם וישראל, ובין בכל פרט ופרט הוא מאתו ית', אך מצד שהוא הכניע	9149
את עצמו וכל כוחותיו לבורא ית"ש והוא מתבטל לפניו, הרי הוא גם מכיר מאד ומודה לו ית' על כל	9150
החסדים שנעשו עמו מעודו ועד עתה, בלי שקדמה לו שום עבודה ומבלי שקדם לו איזה חיוב אליו.	9151
ובזה שמתקשר להבוי"ת ומודה לו על כל חסדיו ויודע שהכל טובתו, אם חסד אשירה משפט אשירה,	9152
ומקיים חובת מברכים על הרעה כשם שמברכים על הטובה (ברכות נ"ד), ואין לו ח"ו ענין של תרעומת	9153
וטרוניא על הנהגתו ית', וביותר שמכיר דלית ליה מדגרמיה כלום, וגם שאין מגיע לו מאומה והכל הוא	9154
חסד מהבוי"ת, מתוך זה כל מאווי ודרישותיו מועטים הם וקל לו לעמוד נגד יצרו.	9155
כתיב (משלי כ"ח), מסיר אזנו משמוע תורה גם תפילתו תועבה, הנה התפילה היא לרצון ונחת רוח לפני	9156
הקב"ה, ובקרבנות כתיב לריח ניחוח, נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני, ותפלה היא במקום הקרבנות,	9157
ובזה שמסיר אזנו משמוע תורה, לא זו בלבד שתפילתו אינה לרצון ונחת רוח, אלא שהיא נהפכת לתועבה,	9158
ובתורה נקראו תועבה העוונות היותר חמורים, והרי שיש בתפילתו של המסיר אזנו משמוע תורה משום	9159
עוון חמור, דהנה ענין הכניעה בתפילה הוא יסודה של התפילה, דהיא בגדר עומד לפני הקב"ה ונושא ונותן	9160
עמו, והנה כשיעמוד אדם לפני מלך ב"ו, ומכש"כ לפני מלך בכיפה, הרי מפחד ומתבטל מאד, ומכש"כ	9161
בדרגין לאין שיעור, שבעמוד האדם לפני ממה"מ הקב"ה, שמדבר עמו ומבקש עניניו, עאכו"כ שצריך	9162
שיתמלאו כל בתי נפשו כניעה והתבטלות בתכלית.	9163
ומעתה מאחר דמצד עמידתו לפני המלך ראוי שיהיה בתכלית ההתבטלות והאימה מלפניו, ואם בשעה זו	9164
שעומד לפניו ומבקש עניניו, הרי הוא מבזה דבריו ומסיר אזנו משמוע מה שהמלך מדבר אליו ומצוהו	9165
ומבקשו, הרי זו עזות נוראה מאד וחסרון דעת, ואין זה כלל מכוונות ענין התפלה, ולא לבד שלא שייך	9166
שתתקבל אלא שנקראת תועבה, דהיתכן שיבזה דבר המלך ולא ישמע מה שהמלך מדבר אליו ומצוהו	9167
ומבקש ממנו, ובעת הזאת יעמוד לפני המלך לבקש צרכיו וירצה שהמלך ישמע לו ויעש בקשתו.	9168
ואם עושה כן הרי זו עזות נוראה מאד וחסרון בדעת ובהכרה, ואין תפילה כזו כלל מעיקר כוונת התפילה,	9169
ולא זו בלבד שאינה מתקבלת אלא שיש בה עוון חמור שנקראת תועבה, הדבר המוזכר על העוונות היותר	9170
חמורים, ומעתה לימוד גדול בפרט לעוסקים בתורה, שהעמל בתורה נקל להם יותר, עד כמה צריכים	9171
להתחזק בתורה גם מצד ענין התפילה. (משנת רבי אהרן).	9172
	9173
מאמר מ	9174
עלה ראש הפסגה ושא עיניך ימה וצפונה ותימנה ומזרחה וראה בעיניך כי לא תעבור את הירדן הזה	9175
(דברים ג' כ"ז).	9176
וברש"י בקשת ממני ואראה את הארץ הטובה, אני מראה לך את כולה, שנא' ויראהו ה' את כל הארץ,	9177
א"ר אלעזר בן יעקב, יפה שעה אחת בתפילה יותר ממעשים טובים, שמכל מעשיו של משה לא נאמר בו	9178
עלה, ובדבר זה נאמר לו עלה, בדבר זה של תפילה זכה והראה לו ה' כל הארץ, בקש הקב"ה לעשות	9179
חזקיה משיח וסנחריב גוג ומגוג, אמרה מידת הדין לפני הקב"ה, רבש"ע ומה דוד מלך ישראל שאמר כמה	9180
שירות ותשבחות לפניך לא עשיתו משיח, חזקיה שעשית לו כל הנסים הללו ולא אמר לפניך שירה, תעשה	9181
משיח? לכך נסתתם (סנהדרין צ"ד).	9182
ראוי היה חזקיה לומר שירה על מפלת סנחריב דכתיב (דה"י ב' ל"ב) ולא כגמול עליו השיב חזקיהו,	9183
וברש"י לא כמו שגמל הקב"ה עליו על חזקיה שרפאהו השיב לו יחזקיהו למה? כי גבה לבו, שואלים	9184
חז"ל, את חמי חזקיה מלך וצדיק ואת אמרת כי גבה לבו? אלא גבה לבו מלומר שירה, א"ר אבא ב"כ, אמר	9185
חזקיה תורה שאני עוסק בה מכפרת על השירה, א"ר לוי אמר חזקיה, מה אנו צריכין לומר נסיו וגבורותיו	9186

של הקב"ה, מודעת זאת מסוף העולם ועד סופו, לא כבר עמד גלגל חמה באמצע הרקיע, וראות נסיו וגבורותיו של הקב"ה עד סוף העולם (שהש"ר ד' י"ט).	9187
כן היה הדבר ובצדק דיבר חזקיה, אשר הלהיב את חשק התורה בכל הדור ההוא, עד שנעץ חרב על פתח ביהמ"ד שכל מי שאינו עוסק בתורה ידקר בחרב, ובדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ, מגבת ועד אנטיפרס ולא מצאו איש ואשה תינוק ותינוקת שלא היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה (סנהדרין צ"ד.), על אף כל זאת הוא הפסיד אושר ואוצר גדול מלכות ומשיחות, מפני שלא אמר שירה ולא התפלל כראוי.	9188
לכאורה היתה לו לחזקיה עילה טובה לסמוך עליה על שמיעט בשירה ותפילה, כי עסוק וטרוד היה בהרבצת תורה, הן לעצמו והן בזיכוי הרבים, אבל עילה זו לא עלתה ולא הצליחה בידו, כי לא נשא חן לפני המקום בעבור שלא התפלל ולא שר שירה להקב"ה, והיה נראה כאילו מתגאה ומזלזל בתפילה.	9189
וראיתי בס' קב הישר (פרק ח') שמביא בשם ר' ישעיה החסיד שסיפר בשם ר' יהודה החסיד ז"ל, שהיה לו לרמב"ן ז"ל תלמיד אחד שהיתה נפשו חשקה בתורה בחשק נפלא, וממש לא ראה שינה בעיניו, ואם היה אוכל להחיות נפשו אז היה הספר פתוח לפניו, ותמיד נתן עיניו בספר, ולא היה מתפלל מרוב אהבת התורה, והיה הרמב"ן ז"ל מזהיר אותו תמיד ואומר לו, אכול בשעת אכילה, ותישן בשעת השינה, ועשה תפילתך בשעת תפילה לא תפשע בה, כי תתבע עלבונה לפני הקב"ה ותענש ח"ו, והזהר בתפילה.	9190
ולא השגיח התלמיד על דבריו ולא שם על לבו, ולא היה ימים מועטים שהלך התלמיד לשוק לקנות איזה דבר, וכאשר שב לביתו מצא פרש אחד שוכב עם בתו באונס על אותו השולחן שהיה לומד תמיד עליו, והתאבל על זה ימים רבים, וא"ל הרמב"ן ז"ל הלא אמרתי לך שתהיה זהיר בתפילה, שתקנו חכמים ז"ל להתפלל בכל יום, יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתצילני מאדם רע, מיצר רע, מחבר רע, מפגע רע, ואתה לא שמעת בקולי, לכן באה הסיבה לבתך, מכאן ואילך התחיל התלמיד להתפלל כדת וכהלכה. (מעייני החיים).	9191
	9192
	9193
	9194
	9195
	9196
	9197
	9198
	9199
	9200
	9201
	9202
	9203
	9204
	9205
	9206
	9207
	9208
מאמר מג	9209
ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום (דברים ד' ד').	9210
ודעת לנבון נקל, כי העולם בכלל וכל אישיה בפרט, כולם צריכים שמירה לבל יכנסו אחד בגבול חברו, כגון המים ליבשה, החום בגבולו, הקור בגבולו, היובש בגבולו, הלחות בגבולו, האוירים בגבולם, הבעלי חיים המזיקים והבלתי מזיקים בגבולם, והאדם בגבולו, שהוא מושל על כולם בגזרת מי שאמר והיה העולם, אימתו עליהם וגבול נתן לו, בחייו הוא מושל עליהם אבל לא לאחר מיתה, והנה מי שזוכה להיות דבוק בקונו, הוא ית' שומר אותו לנצח.	9211
וע"י מה הוא נדבק בקונו ע"י התורה, כי זה דבר שאין השכל משיג, איך בריה שפלה, עפר בחייו, תוכל להתדבק עם אלוהים חיים? ורק ע"י התורה יתעלה החומר וישוב להיות רוחני כנפש, כענין שאמרו (ילק"ש בראשית כ"ז), בא משה והורידה לארץ, פירוש הורידה שתהיה לתורה התדבקות עם אנשים ברואי עפר, אשר אין הפה יכול לדבר ואין האוזן יכולה לקבל זאת, ורק במידת טובו ית' להטיב עם האדם לקרבו אליו, נתן להם תורתו ע"י משה רבינו ע"ה, להוריד להם התורה לארץ, להתדבק על ידה עם מי שאמר והיה העולם, וא"כ כפי ערך אשר האדם מתדבק בלימוד התורה ובקיום התורה, ככה יזכה להתדבק עם שומר ישראל, כענין שנא' (משלי ו') בשכבך תשמור עליך.	9212
על כן דעת לנבון נקל, כמה על האדם להשתדל להיות דבוק תמיד, אף בעת שאי אפשר לו לעסוק בתורה בפועל כפיים ובדיבור, לכל הפחות להתלמד להדביק אז מחשבתו ולהשתוקק תמיד לחצרות ה', כענין שאמר דוד המלך אחת שאלתי שבתני בבית ה' כל ימי חיי כי היא תשמרנו, ועוד ביאר כי הצדק אתו, כי הלא כל אדם משתוקק לחיי נעימות, ועל כן אמר לחזות בנועם ה' הוא על כולם ונעימותו על כולם. (חכמה ומוסר ח"ב מא' רפ"ח).	9213
	9214
	9215
	9216
	9217
	9218
	9219
	9220
	9221
	9222
	9223
	9224
	9225
	9226
	9227
	9228
מאמר מד	9229
ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום (דברים ד' ד').	9230
ביארנו שיש במעשה החסד שני ציוויים, האחד מעשי, והוא נלמד מהכתוב והלכת בדרכיו, והשני להתדבק על ידיו בבורא, והוא נלמד מהכתוב זה אלי ואנוהו הוי דומה לו, ולכאורה יקשה, שהרי החובות הלבבות השריש שאי אפשר להגיע לאהבת ה' אלא ע"י השתלמות ועמל בכל שערי הספר, וכאן אנו תובעים מהאדם להתחיל את דרכו בדבקות.	9231
ברם כדי להבין זאת יש להדגיש ענין גדול ויסודי, בנוהג שבעולם כשאדם עולה בסולם אל העליה, אם יעלה עד לאמצע המעלות ויעצר שם, לא עשה מאומה וכל עמלו לריק, מה שאין כן ברוחניות, אדם שיעלה	9232
	9233
	9234
	9235
	9236

בסולם מעלותיו של רבי פנחס בן יאיר (ע"ז כ'), גם אם לא יגיע לידי רוח הקודש, ויקנה את מעלות	9237
הזהירות והזריזות, הנקיות והפרישות, אשריו ואשר חלקו.	9238
ברם בכך אין כל חידוש, החידוש הוא שאדם המשתלם בפועל בשלב הראשון של הזהירות, קונה למעשה	9239
בהעלם דרגות בזריזות ובנקיות ובפרישות, עד לטהרה וקדושה וענוה ויראת חטא ועד לרום המעלות, כי	9240
ברוחניות ההכשרה לקראת המטרה יש בה בעצמה חלק מהתכלית, ואם כן אדם העוסק בפועל במעשה	9241
חסד ובהליכה בדרכי קונו, קונה ומשיג בהעלם גם חלק מהדביקות הנרצית מבחינת אנוהו אני והוא.	9242
וביסוד זה יאיר לנו ענין נפלא, כידוע הדיבור הראשון של הרמ"א בשלחן ערוך הוא, שויתי ה' לנגדי תמיד	9243
הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים, שאין ישיבת האדם בביתו כשיבתו לפני מלך גדול ונורא, והכל	9244
מבינים שהמלך הוא מלך מלכי המלכים הקב"ה, אבל דברי הרמ"א לקוחים מדברי הרמב"ם במורה נבוכים	9245
(ח"ג פנ"ב), ושם מוסבר שהמלך הוא הדבר המקשר בין האדם לבוראו, והוא השכל השופע עלינו.	9246
כלומר שהשכל הוא המקום להשראה עליונה, להשראת האור האלהי המופיע בהשכל, וככל שיעמיק האדם	9247
בשכלו כן ישיגו יותר, והרמב"ם הקדיש דף שלם למעלותיו של השכל, שהוא המפתח שבידו של האדם	9248
להיכנס להיכל המלך מלכו של עולם אם ידבק את שכלו במחשבות עליונות, ויש שמסתובבים רק בחצר	9249
המלך, ויש שגרשו עצמם מארמונו ע"י מחשבתם בדברים פחותים, מכל מקום קשה שהרמב"ם מדבר על	9250
דבקות השכל בבורא, ושהרגשת אור השכינה על השכל היא העמידה לפני ה', ואילו הרמ"א השמיט	9251
לכאורה את עיקר הדברים ולא הזכיר כלל את השכל.	9252
והענין מובן ע"פ מה שהשרשנו, שכל מעשה מצוה וקנין רוחני פועלים בהעלם עד לסוף כל הדרגות, ולכן	9253
הרמב"ם שחיבר ספר עיון והזרכה בנתיבות עבודת ה', הדגיש את שיא העבודה והעבודות שהיא הדבקות	9254
העליונה בה' ע"י האמצעי שהוא שכל האדם, אבל הרמ"א כתב את דבריו בשלחן ערוך שהוא ספר ההלכה	9255
והמעשה, וכתב את דבריו גם לאלו שאין להם השגה במהותו של השכל, ולכן כתב לפני השי"ת, כי גם	9256
במעשה הפשוט ובקיום שויתי ה' בפשיטות, מתקיימים דברי הרמב"ם והשגת המעלות הנשגבות.	9257
כאמור שברוחניות גם ההכשרה לקראת המטרה יש בה חלק מהתכלית, והמעשים מעוררים את הפנימיות,	9258
ומכל שכן שההתבוננות בשכל תרומם את האדם להתעלות כמלאך, ועל ידו יגיע לרוח הקודש ולנבואה	9259
ויזכה שהקב"ה ידבר עמו, כמו שכתב הרמב"ם שהשכל הוא הדיבור עם הבורא ית', כי השכל הריהו ענין	9260
אלהי נפלא מאד, וכל חשבון והסתכלות בלימוד המוסר יביאו את האדם ליתר שלמות ודבקות בה'	9261
ולגדלות האדם שהוא צלם אלהים, וכמ"ש החובות הלכות כי המחשבה נר והחשבון שמש תאיר את	9262
מצפונו הנפש כשתכניסם אל לבך.	9263
אבל למדנו שהתנועה החיצונית מעוררת את הפנימית וזוהי עבודתנו למעשה, וכמ"ש הכתוב כי חסד	9264
חפצתי ולא זבח ודעת אלהים מעולות (הושע ו'). אין הכוונה להשפיל את מעלת הזבח, אלא לרומם את	9265
מעלת החסד, שהרי ידוע שהזבח מעלתו גבוהה מאד, ושמו מוכיח עליו שנקרא קרבן, כיוון שהוא יוצר	9266
קירבה ודבקות בין האדם לבוראו, אבל חסד חפצתי, כי על ידו ניתן להגיע לדבקות רבה יותר מזבח, משום	9267
שמהמעשה ניתן להגיע לשיא המעלות, וזהו פתחו לי שערי צדק, ע"י מעשה הצדקה והחסד, אבוא במ	9268
אודה יי, ניתן להגיע לדבקות בה', ואז גם התורה גם התפילה יהיו בדבקות הראויה, זה השער לה'	9269
צדיקים יבואו בו. (לקט שיחות מוסר).	9270
	9271
מאמר מה	9272
ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום (דברים ד' ד').	9273
אם אדם אינו מגיע למדרגות העליונות ביותר בקרבת ה', הרי זה אסון גדול ויש בזה פגיעה בחיותו בתור	9274
אדם, ולכן אמר משה אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה, כלומר אם לא נזכה למדרגה להיות בקרבת ה'	9275
בעצמו כביכול, לא כדאי לנו לעלות לארץ וטוב לנו יותר למות במדבר, עאכ"כ אם יש באדם איזו זיקה	9276
של חטא בודאי שיש פגם בחיותו, ומזה נבין מה שאמר דוד המלך ע"ה ולבי חלל בקרבי (תהלים ק"ט),	9277
כלומר שדוד ראה את עצמו בגלל חטאו בבחינת מת.	9278
חז"ל אומרים צדיקים במיתתם קרויים חיים (ברכות י"ח), ואם במיתתם כך, כל שכן בחייהם, שהם	9279
במעלה הגדולה ביותר של החיים, ואם הדברים הללו נאמרו בכל הצדיקים, עאכ"כ בדוד מלך ישראל	9280
המהוה קנה המידה של צדקות, אשר לפיה מעריכים בכתבי הקודש את מדרגת מלכי יהודה עד כמה שהלכו	9281
בדרך דוד אביהם, ועוד שנא' עליו בפירוש דוד מלך ישראל חי וקיים, שאף לאחר מיתתו הוא נשאר חי	9282
וקיים לעולם, ועם כל זה, בגלל איזו פגימה דקה שנמצאה בדוד שאי אפשר לקראתה בשם חטא, כפי	9283
שחז"ל מעידים כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה (שבת נ"ו), אמר דוד על עצמו שהוא בבחינת חלל	9284
שהוא דומה למת.	9285

ולכשנתבונן נוכל להסביר את הדבר, אנו רגילים לחשוב שמושג המיתה הוא הפסקת החיים, אבל לא כן	9286
הדבר, אמנם אצל בעלי חיים שכל חיותם היא התנועה החושית של האברים שבזה הם עולים על הדוממים	9287
והצומחים, מיתתם מתבטאת בהפסקת תנועה זו, אולם בני האדם חיותם היא חיי השכל, כדברי הכתוב	9288
ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה (בראשית ב'), לא נקרא האדם נפש חיה אלא לאחר שה'	9289
נפח בו נשמת חיים מלמעלה, מאן דנפח מדיליה נפח ולכן אם האדם חוטא הריהו פוגם בשכלו, בנשמה	9290
שה' נפח בקרבו, וכמוהו כפגם בחיותו בנפש החיה שבו, והוא נעשה בבחינת חלל.	9291
וכך מסבירים חז"ל את תפילתו של דוד שאמר תחטאני באזוב ואתה (תהלים נ"א) וכי נטמא דוד? אלא	9292
העוון שהוא חלל הנפש, וכן הוא אומר ולבי חלל בקרבי (ילקוט שם), העוון פוגם בחיותו של הנפש	9293
והריהו נחשב כמת, וכשם שהמת מטמא כך החטא מטמא, ומכאן באים חז"ל לידי מסקנה שכל העובר	9294
עבירה כאילו נטמא בנפש מת (שם), וכמו שהוא זקוק להיטהר מטומאת מת, כך הוא זקוק להיטהר	9295
מטומאת החטא.	9296
ומצד שני, כשם שפגם בשכלו של האדם כמוהו כמיתה ומביא טומאה, כך הגברת השכל כמוה כהגברת	9297
החיים, ולכן נקראת התורה חיים, כמו שאנו אומרים ונתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו, התורה	9298
נטועת בתוכנו חיי עולם, וכל מי שאין בו תורה, חסר בו מן החיים, כפי שחז"ל אומרים עמי הארצות אינם	9299
חיים (כתובות קי"א), וכך הם דורשים את הכתוב כי טל אורות טלך וארץ רפאים תפיל (ישעיה כ"ו), כל	9300
המשתמש באור תורה אור תורה מחייהו וכל שאינו משתמש באור תורה אין אור תורה מחייהו (שם).	9301
ועוד יותר מזה, התורה יש בה כוח חיות כזה שלא רק מי שלומד אותה קשור עם החיים, אלא אף מי	9302
שמחזיק בה הריהו נאחז באילן החיים ומתחיה על ידה, כדברי הכתוב עץ חיים היא למחזיקים בה (משלי	9303
ג'), ועוד אמרו חז"ל כל המשיא בתו לתלמיד חכם והעושה פרקמטיא לת"ח ומהנה ת"ח מנכסיו, מעלה	9304
עליו הכתוב כאילו מדבק בשכינה, ועליו נאמר ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום (כתובות	9305
קי"א), התורה היא סם החיים, וכל מי שיש לו מגע עם תורה הריהו נוגע בחבל החיים ומתדבק במקור	9306
החיים.	9307
חז"ל אומרים נשים במאי זכיין פי' לעוה"ב? באקרויי בניהו לבי כנישתא (ברכות י"ז), אף נשים שבעצמן	9308
אינן לומדות ופטורות מתלמוד תורה, אבל בזה שהן מביאות את בניהן לבתי הכנסיות ולבתי המדרשות, הן	9309
מקבלות קשר עם התורה, ואם כי תורה זו אינה אלא למתחילים, לימוד אלף בית, בכ"ז תורה היא ויש בה	9310
סגולות החיים, והנשים זוכות על ידה לחיי עולם, כי זה לעומת זה עשה אלהים, כשם שכל פגם דק	9311
ברוממות העליה הרוחנית, פוגם בחיותו של האדם ומפיל אותו לארץ רפאים, כך כל מגע קל עם השכלת	9312
התורה והחכמה מעלה את האדם בסולם החיים ומכניסו לעולם הנצחי.	9313
ולפי זה אפשר להבין למה תיקנו חכמינו לקרוא לפני חג הפסח פרשת פרה לפני פרשת החודש, כי	9314
לכאורה פרשת החודש נוגעת להכנות לחג והיא קודמת, ואילו פרשת פרה שבאה ללמד דיני הטהרה, אין	9315
ענינה אלא בערב פסח שיש להיטהר לשם הקרבת קרבן הפסח, אולם כפי שביארנו, אין מדברים כאן על	9316
טומאת מת ממש, כי אי אפשר לנו להיטהר ממנה בזמננו, אלא בטומאת החטא שכמוה טומאת מת, וכשם	9317
שהיו חייבים להיטהר מטומאת המת לפני הקרבת הפסח, כן יש להיטהר מטומאת החטא, ובמה אפשר	9318
להיטהר מטומאה זו? ע"י לימוד תורה שהוא סם החיים, ומשום כך בזמן שאנו מתחילים לעסוק בתורה	9319
ולדרוש בהלכות פסח שלושים יום לפני חג, עלינו ללמוד גם דיני הטהרה מטומאת מת, כדי להתעורר על	9320
ידם לטהרה מטומאת העבירות. (אור הצפון).	9321
	9322
מאמר מו	9323
ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני ה' אלהי לעשות כן בקרב הארץ אשר אתם באים שמה	9324
לרשתה (דברים ד' ה').	9325
חכמי עכו"ם אינם מבינים ענין מעשה המצוות, ורק בחלק העיון הם מודים להבין גדולת השי"ת	9326
ונפלאותיו, ולזכך הלב במידות טובות ותכונות טובות, אבל בחלק המעשי אינם מודים כלל, ובאמת יש	9327
מקום לפקפק בזה כדאיתא במדרש (תנחומא שמיני), וכי מה איכפת ליה להקב"ה אם שוחטין מן הצואר או	9328
מן העורף, ובאמת לפי השכל האנושי צדקו דבריהם, אבל יש במעשה ענין שלמעלה משכל האדם, כמו	9329
המשל לקברניט שהשליך החבל ואמר, כל זמן שתחזיק בחבל תחיה, שע"י מצות מעשיות יבין גדולתו ית'. והנה כאשר אנחנו רואים מלך גדול הצר על עיר חומה בצורה כמה שנים ולא כבשה, ואח"כ בא אחד	9330
והצליח לכבוש את העיר בחכמתו, אם אמנם כשהתחיל להכין ההכנות לכבוש החומה היה ללעג ולקלס,	9331
וכי כך תכבש עיר מבצר? אך כשראו אח"כ כי הדברים שהיו נראים בעיניהם כפתיות, בהם כבש את	9332
החומה הנשגבה, ע"כ יענו אמן ויאמרו אין לנו חלק ונחלה להבין חכמתו, יהושע כשכבש את חומת יריחו,	9333
	9334

מה היה לו לעשות? להקיפה בכלי משחית ולירות בתוקף בחומה להפילה, ומה עשה? הקיף שבעה פעמים	9335
ותקע בשופר, הרואים יחשבו זאת לשטות, כך כובשים עיר מבצר?	9336
אבל אח"כ כשנפלה החומה הודו ולא בושו כי אין להם חלק ונחלה בחכמה הלזו, להבין האיך בדברים	9337
כאלה תכבש חומה בצורה, אלישע כשרצה לרפאות הילד לא עיין בספרי רפואות ולא נתעסק בסמי	9338
רפואה, אלא שם פיו על פיו וילך אחת הנה ואחת הנה (מלכים ב' ד'), הרואים ודאי ישחקו, כך מרפאין?	9339
אך כשהחיה הילד בעל כרחם הודו, אין לנו חלק בחכמה הלזו, וכן הרבה, משה רבינו ע"ה כל מה שעשה	9340
במצרים לא עשה אלא ע"י מעשה, ועל כרחך כלולה היתה חכמה באותו מעשה שע"ז יצא לפועל מה	9341
שרצה.	9342
וזהו שנאמר ראה למדתי אתכם לעשות, מעשה הוא העיקר, ולא תצטרכו להתבייש בפני גדולי	9343
הפילוסופים, אלא לעשות כן בקרב הארץ, בפומבי בפרהסיא, ואמרו ומי גוי גדול אשר לו חוקים פירוש	9344
דברים שאין הדעת נותנת שבדרכים הללו יכבשו חומה, ואעפ"כ כבשו באלה הדרכים, על כרחך שיש בזה	9345
חכמה עמוקה אשר נפלאות היא מאתנו, בידיעתו ית' שלמעלה משכל האנושי, ועי"ז יודעים דרכי החכמה	9346
האלהית לעשות דברים שלמעלה משכלנו.	9347
והנה גם הפילוסופים מודים כי כל החכמות הן רק הכנות לידיעת אלוהות, וכן ידוע שהמדבר עם זולתו	9348
צריך לדעת אותו, כדי לדעת עם מי הוא מדבר ואיך ידבר אתו, אם כן היודע יותר אלוהותו ית' הוא חכם	9349
יותר, והוא יודע יותר להתקרב אליו ית' ואיך לדבר אתו, וכיון שהשי"ת קרוב אלינו בכל קראנו אליו,	9350
ע"כ אנו הקרובים אליו ביותר, ולמה? מפני שאנו יודעים אותו ית', כי זו בחינת קרוב ורחוק אליו ית'	9351
כידוע, ונמצינו עי"ז חכמים גדולים, וזהו כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים.	9352
נמצא לפי זה מי שמבקש והקב"ה יענה אותו, אות הוא כי קרוב אליו השי"ת כי יודע אותו, ולעומת זה,	9353
הצועק ואינו נענה על כרחך אינו יודע אותו ורחוק הוא ממנו, והנה המבקש ממנו ית' עזרתו לדעת אותו,	9354
הרי מתקרב הוא אליו ובקשתו באמת, ואם הקב"ה לא יענהו ח"ו זה צרה גדולה ודאי, כי מורה הדבר	9355
שהבקשה אינה באמת והקב"ה רחוק ממנו, אבל עם כל זאת יתחזק ויתאמץ כאז"ל והשי"ת יענה.	9356
(חכמה ומוסר ח"ב מא' רפ"ז).	9357
	9358
מאמר מז	9359
ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החוקים האלה ואמרו רק	9360
עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה (דברים ד' ו').	9361
עשרה שיושבין ועוסקין בתורה שכינה שרויה ביניהם, ומניין אפילו אחד (אבות ג'), איש נאמן היושב	9362
ולומד ומתגלה לו איזה ביאור בענין שידוע בעצמו שאין לו כל מבוא להדברים, ושהחידוש אינו לא לפי	9363
כוחו ולא לפי חכמתו, רואה ברור כי זה פשוט גילוי מן השמים, אם בשביל זכות אבות או זכות הרבים,	9364
אבל עכ"פ מן השמים גילו לו.	9365
אמרו ז"ל שם, כל שחכמתו מרובה ממעשיו למה הוא דומה לאילן שענפיו מרובין ושורשיו מועטין, והרוח	9366
באה ועוקרתו והופכתו על פניו, שנא' והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבוא טוב, אבל כל שמעשיו	9367
מרובין מחכמתו למה הוא דומה, לאילן שענפיו מועטין ושורשיו מרובין, שנא' והיה כעץ שתול על מים	9368
ע"כ, ושייכות הפסוקים למאמרם ז"ל צריכים ביאור, כי פסוקים בפירוש נאמרו על הגבר אשר יבטח	9369
באדם ועל הגבר אשר יבטח בה', ומה שייכות יש מזה לענין חכמתו מרובה ממעשיו או להיפוך?	9370
אנו אומרים תמיד על הפ' כי האדם עץ השדה (דברים כ'), נדמה האדם לעץ השדה, עץ השדה הלא אין בו	9371
כלום אשר יהיה מחוץ ממנו, כל הנמצא בו, אם ענפים, אם עלים, אם פירות, כולם הם עצמו של הגידול,	9372
ממנו יצאו והוא המגדלם, וכן הוא הסוד באדם, האדם הנהו כל כולו מין של גידול, כל מעשיו, כל	9373
מחשבותיו, וכל חכמותיו, כולם הינם עצם האדם, חוץ ממנו אין במציאות, כל הענינים הם רק מעצמו	9374
ובעצמו, יש לי לא שייך בגידול, בגידול אין אנכי ואין קנין, כי מי זה אנכי? גם אנכי וגם יש לי, הלא הוא	9375
עצמו של הגידול, ויותר מעצמו ובעצמו אין כלום, כי זאת היא מציאות של גידול.	9376
ואם אמנם תמצא אצל אדם איזה ענין של חוץ ממנו, הנה זה יציאה מכל מציאותו, יציאה מכל בריאותו	9377
ועולמו, ויציאה גם מן הקב"ה, כי כבר יש בו ענין אנכי, וענין של אנכי יש לי זה היפוך כל מציאותו	9378
ובריאתו, וזה ודאי ניתוק כל כולו ממקורו ועיקרו, מי שיש לו פת בסלו ואומר מה אוכל למחר אינו אלא	9379
מקטני אמונה (סוטה מ"ח:), עד כדי כך הוא הסוד שכל חוץ ממנו אין במציאות, גם זו המחשבה של מה	9380
אוכל למחר, גם זאת אין בסוד הגידול, גם זה הוא ענין של חוץ ממנו, כבר אינו מן עצמו ובעצמו, מצד	9381
מציאותו אין שייך לו כי אם רק בציור מה שמוטל בידך שים בפיו ולא יותר, גם מחשבה של מה אוכל	9382
למחר הוא כבר היפוך סוד הגידול.	9383

ועכשיו נבוא לביאור שייכות הפסוקים למאמרם ז"ל כל שחכמתו מרובה ממעשיו, כי אחרי שביארנו סוד	9384
של האדם עץ השדה, כי אין כלום באדם כי אם בדרך גידול של האדם עצמו, וכי אין כלום חוץ ממנו, וכי	9385
גם מחשבה של מה אוכל למחר זה כבר יציאה מדרך הגידול, זה כבר ענין של חוץ ממנו, ואין זה מן עצמו	9386
ובעצמו, והרי הוא מקטני אמונה, מעתה נלך ונחקור על ענין חכמה ומעשה בקשר לאדם, האם הם שני	9387
דברים נפרדים או אחד הם? הנה בברכת אהבה רבה אנו אומרים ותן בלבנו להבין ולהשכיל ללמוד וללמד	9388
לשמור ולעשות ולקיים, הרי כי חכמה ומעשה גוש אחד הם, יחד כולם הוא הקומה השלמה של האדם.	9389
עוד יותר כי במשנתנו מבואר כי המעשה הוא השורשים, והחכמה כענפים היוצאים מן השורש הוא	9390
המעשה, עכ"פ הם באילן אחד הוא האדם, כי האדם עץ השדה, יחד כאחד הם מתגדלים, הוא סוד הגידול	9391
של האדם, ומכ"ז ודאי כי אין כלל שאלה כזאת, אם יש אצל האדם מציאות כזאת של חכמה קטועה ולבדה,	9392
כי פשוט אין ואסור אף להיות כזאת, ומה שמוזכר במשנה (אבות ד') הלומד על מנת לעשות, אין הכוונה	9393
שהם כשני דברים, לא כן הוא, אלא הלומד על מנת לעשות הנה זה מציאות כזה, אשר כל מה שלומד	9394
מתעבד ומתחלף בצורה של מעשה, וחוזר חלילה, והן אחת, החכמה היא מעשה, והמעשה היא חכמה, הוא	9395
מאמר הכתוב (איוב כ"ח) הן יראת ה' היא חכמה הן אחת, שכן בלשון יוני קורין לאחת הן (שבת ל"א:).	9396
ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה בדעתו תהומות נבקעו (משלי ג'), הלא זה חכמה בינה ודעת עד	9397
אין סוף, מלאה כל הארץ ממש, והנה בכל הבריאה לא תראה שום חכמות! הבריאה יבשה היא בתכלית,	9398
עולם המעשה לא תראה בה כי אם עצים ואבנים ולא יותר, כאילו אין כל חכמה כלל, וסוכ"ס הלא חכמה	9399
מלאה ארץ, כן הוא הענין של לומד על מנת לעשות, כי צריך להכניס הכל במעשה כאילו אין חכמה כלל,	9400
המציאות של לומד על מנת לעשות הוא בציור אדם האוכל דבר מאכל, הנה מעת שמו בפיו הולך ומתגלגל	9401
המאכל לקיבתו, והוייתו בקיבה היא לילך להלב, ומהלב להגידים.	9402
סוד כזה כן הוא בלומד על מנת לעשות, אין להלומד להתעכב אף לרגע, עצם הלימוד דוחה עצמו ומתחלף	9403
עצמו במעשה, מתבטלת היא החכמה בתוך המעשה כאילו אין כלל חכמה בעולם, אלא תיכף הוא הולך	9404
בתוך עצמו ומעצמו לא זולת! ואם פעם תתעכב אצלו החכמה ולא תתעבד ותתחלף במעשה, היינו שורשיו	9405
היינו עצמו של האדם, הנה כי החכמה כבר אינה הולכת אצלו דרך גידול, כבר יצאה והתבדלה מכל סוד	9406
דרך הגידול, זהו כבר כאילו יתרת מעל האדם ולא עצמו של האדם, הנה כבר יש כאן יתרון של חכמה,	9407
אשר מצד סוד הגידול אין ואסור להיות כזאת, כי ע"כ ודאי אינה מתקיימת.	9408
הוא הסוד במאמרם ז"ל כל שחכמתו מרובה ממעשיו, יכול להיות כי יש בהאדם מעשים הרבה מאד, וגם	9409
מעשים גדולים מי יודע עד כמה! אבל אם חכמתו תהיה מרובה, אם יש אצלו איזה יתרון של חכמה, אם כן	9410
יש מציאות כאן של חכמה לבד, זה כבר יציאה מסוד הגידול! נתוק הוא ממקור הגידול הוא הקב"ה שרשא	9411
דעלמא, כבר לא אחוז בו ית', הלימוד לא קשור במעשה, אינו בבחינת לומד על מנת לעשות, אינו בדרגת	9412
עצמו ומעצמו, החכמה אצלו בבחינת אנכי מבין, ועליו כבר נאמר כל הפסוק ארור הגבר אשר יבטח באדם	9413
והיה כערער בערבה, כי ניתוק הוא ודאי.	9414
וכל מי שמעשיו מרובים מחכמתו אשר זה בא והולך דוקא מתוך ועם סוד הגידול, הוא לומד על מנת	9415
לעשות כאילו אין אצלו כל חכמה כלל, כאילו אין לו כל ידיעה בחכמה, אין לו כל חוץ ממנו, אלא אך ורק	9416
גידול וגידול ולא יותר, הוא סוד חכמה ומעשה יחד, עליו נקרא ודאי את הפסוק ברוך הגבר אשר יבטח	9417
בה' והיה ה' מבטחו, והיה כעץ שתול על פלגי מים כי זה הוא סוד הגידול האמיתי!	9418
אי לזאת אין כבר כל השאלה אשר נתקשו בה הראשונים ז"ל, שאיך זה אפשר להיות מעשיו מרובים	9419
מחכמתו, שהרי אם לא ידע חכמה מאין ידע מה לעשות? ולפי דברינו הלא זה מבואר היטב, לא מדברים	9420
כאן באדם שלא למד חכמה ולא יודע חכמה, מדברים רק על זה שמעשיו מרובים מחכמתו, היינו כי כל	9421
חכמתו הולכת בסוד דרך הגידול, תיכף עם חכמתו מעשיו, וחכמה ללא מעשה אין אצלו כלל בעולם, כל	9422
חכמתו מתעבדת במעשה כמו בהענין של ה' בחכמה יסד ארץ אשר כל רבת החכמה, והנה כאילו אינה	9423
אלא מעשה יבש ולא יותר.	9424
ועולה לנו מכל הדברים האלה היכי תמצא קצת מתמהת, וניקה לציור אדם אשר יהיה לו מעשים כיהושע	9425
בן נון, אשר זה כבר מעשים הכי גדולים, וחכמה תהיה לו כמשה רבינו ע"ה, הנה לזה לא טוב נקרא לו, כי	9426
הרי חכמתו מרובה ממעשיו, ואיש אחר אשר במעשים יהיה עוד פחות מהראשון, אלא שבחכמה עוד יותר	9427
פחות, והוא אמנם מעשיו מרובים מחכמתו, ולזה כבר נקרא לו טוב כפי אשר דיברנו, ואמנם כי זה קצת מן	9428
התמהון, אבל כן הם הדברים. (דעת תורה).	9429
	9430
מאמר מה	9431
ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החוקים האלה ואמרו רק עם	9432
חכם ונבון הגוי הגדול הזה (דברים ד' ו').	9433

מי שהולך בדרך התורה אין לשער כמה יוכל להיות בעל מעלה, בין במילי דעלמא בין במילי דשמיא, כי	9434
באמת יש בתורה כל הנהגות והמדות והמעלות והחכמות, וכבר ביאר הכוזרי עד היכן גלוי לכל הערת כל	9435
החכמות בתורה, ואין כוונתי לבאר זאת ואין כאן מקומו, אבל כיוונתי לבאר הפסוק ושמרתם ועשיתם כי	9436
היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים, הקשיתי אטו בשביל העמים יש לשמור ולעשות התורה? הלא בשביל	9437
הקב"ה יש לשמור ולעשות.	9438
אבל הפירוש כך הוא, הן ידוע כי לקיום התורה צריך האדם להיות גם חכם במילי דעלמא, כמ"ש הגר"א	9439
ז"ל על הדיין שצריך להיות יודע בהוויות העולם, וגם אמרו רז"ל (חולין נ"ז): על רבי שמעון בן חלפתא	9440
שעסקן בדברים היה, ואות לזה שלמה המע"ה שידע הכל וחקר הכל, וא"כ שמא תאמר כי דרך האשכנזים	9441
הוא דרך התורה, מקודם לילך באוניווערסיטעט כדי להתחכם להיות איש בקי במילי דעלמא, ואח"כ	9442
יתכשר ללמוד תורה, לכן אמר משרע"ה ושמרתם ועשיתם, הפוך בה והפוך בה דכולא בה (אבות ה'), גם	9443
במילי דעלמא, דהיינו להתחכם להיות איש בדרך ארץ, גם כן תמצא בה.	9444
וזהו ושמרתם ועשיתם, וזה יביא אתכם לדעת גם חכמת העמים, להיות חכם זולת חכמת התורה גם בחכמת	9445
העמים, כי היא חכמתכם ובינתכם גם לעיני העמים אשר הם לומדים בבתי ספר שלהם, ואתם תתחכמו	9446
בהם מן התורה, וכמ"ש כן הרמב"ן ז"ל עה"פ בראשית עיי"ש. (חכמה ומוסר ח"ב מא' רפ"ט).	9447
	9448
מאמר מט	9449
ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החוקים האלה ואמרו רק	9450
עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה (דברים ד' ו').	9451
אז"ל (ברכות ז'): גדולה שימושה יותר מלימודה, ומזה מוכח סוד נפלא, אה"כ (איוב כ"ה) הן יראת ה'	9452
היא חכמה וסוד מרע בינה, היינו כאשר החכמה העליונה שהיא מלמדת ומחכמת את הנפש בכל מיני	9453
חכמות, כפי צורת הנפש ולפי תכונתה, הלא המה המחשבה והשגתה בגובהי מרומים, והמה מלמדים	9454
ומחכימים את הנפש להבין ולהשכיל לדעת ולהרגיש, כן יש ג"כ להגוף תורה וחכמה לחכמו ולהשכילו,	9455
שידע הגוף בידיעה ברורה ואמיתית כל הידיעות הנדרשות לעבודת השי"ת, ויהיה חכם נבון ומשכיל בכל	9456
דרכיו.	9457
וזהו הן יראת ה' היא חכמה, היא החכמה הידועה לנפש המשכלת, בתואר גוונה ומראיתה, כן היא יראת ה'	9458
היינו מעשה היראה, שהם לפי תכונת הגוף ותוארו, וזהו המעשים שהם שייכים רק להגוף, והמעשים המה	9459
מלמדים ומחכימים את הגוף שיהיה חכם נבון ומשכיל להכיר את ה' וליראה מלפניו, וזהו תכלית חכמה	9460
תשובה ומע"ט, והם המה החכמה שלו, שבכל מעשה אף היותר קטן נעשה חכם מחוכם יותר מכמה חכמות	9461
של הנפש, כענין שאז"ל (מגילה י"ד). גדולה הסרת טבעת יותר מ"ח נביאים ונביאות, היינו מפני שהסרת	9462
טבעת הן החכמה להגוף מפני שזה מעשה, שגם הגוף רואה כי רע ומר עזבו את ה' (ירמיה ב').	9463
וזהו ענין גדולה שימושה יותר מלימודה, היינו כשם שלימוד החכמה היא מחכימה להנפש, כן שימושה	9464
היינו לראות את רבו בעיניו ולראות הנהגתו, היא חכמת הגוף, ומזה נעשה חכם ויודע נפלא, וזהו גדולה	9465
שימושה היינו במעשה, גדולה מלימודה היא חכמה בלא מעשה, וזהו יסוד כל תורתנו הק' שהיא כולה רק	9466
מעשה, וכאילו שלא נראה בה חכמה מן החוכמות, מפני שיסוד פינת עבודתנו שעליו תיסוב כל משא	9467
העבודה, הוא לתקן ולהעלות ברום המעלה גם את הגוף, שיהיה יכול לעמוד בהיכל המלך ולחזות באור פני	9468
ה', וכמו שהיה באדה"ר קודם החטא, שגם הגוף היה בג"ע, וא"כ זה עיקר תוה"ק לחכמו ולהשכילו,	9469
וחכמתו והשכלתו של הגוף אינם כ"א במעשה, ורק המעשים מחכימים אותו.	9470
וזהו ענין (שמות ב') וירא בסבלותם, לראות בחוש ואז ידע להבין את מכאובם, וזהו המשכיל האמיתי,	9471
וכענין שמביא הר"י (אבות א' א') דן דין עני ואביון, היא הדעת אותי כי אני ה' עושה חסד ומשפט, כי	9472
חסד ומשפט שאדם עושה בזה ידע את ה', ובאמת המשכיל יראה ויתבונן, איך שמתחכם באופן נפלא	9473
למעלה ראש מכל מעשה קל, ואין זאת כ"א כי גדולה שימושה יותר מלימודה.	9474
(דעת חכמה ומוסר ח"ג מא' מ"ז מ"ח).	9475
	9476
מאמר נ	9477
ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החוקים האלה ואמרו רק	9478
עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה (דברים ד' ו').	9479
ושמרתם זו משנה, ועשיתם כמשמעו (רש"י), ששמירה הוא הלימוד, והעשיה הוא קיום המצוות, שכל	9480
שאינו לומד אינו עושה (שפתי חכמים שם), גדול לימוד תורה שהלימוד מביא לידי מעשה (ב"ק י"ז),	9481
אלמא מעשה עדיף (רש"י), הרי שתלמוד טפל למעשה, אבל כבר כתב הגרי"ס שהאדם אסור במושכלו	9482
וחופשי בדמיונו, אסור במושכלו פירושו שהמחשבה השכלית מוכרחת ללכת במסלול מצומצם כפי חוקי	9483

ההגיון, בניגוד לדמיון שאין מעצור לרוחו, הרי שמחשבה אמיתית ונכונה דורשת מאמץ רב והיא בעצמה	9484
נחשבת כמעשה, מחשבה זכה היא המעולה שבמעשים (צידה לדרך).	9485
אמת היא שהשכל אינו עצמותו של אדם, חיצוני הוא לו ואין לשכל לבדו כוח לשלוט על מעשיו של האדם,	9486
אין לפעול על המעשים אלא בהשבת מה שידוע בשכל אל הלב, אבל מאידך צריכים אנו לדעת, שאין	9487
השבה אל הלב בלי הקדמת מחשבה זכה, אין והשבות אל לבבך בלי וידעת היום, וזהו מה שאמרו ז"ל	9488
(ילקוט ירמיה רס"ד), על הר סיני אמרו נעשה ונשמע, אבדו את נעשה ועשו להם עגל, שמרו את נשמע	9489
כאילו שמרתם את שניהם, הנה דרגת הקדמת נעשה לנשמע היא שהרצון לעשות את רצונו ית' פורץ	9490
מעצמו מהפנימיות וקודם להבנה השכלית.	9491
כך היתה דרגת ישראל במתן תורה, והיא כמלאכי השרת שכל עצמותם היא שליחותם כידוע, מי גילה לבני	9492
רז זה שמלאכי השרת משתמשים בו (שבת פ"ח:), אבל כשעשו את העגל איבדו מדרגה זאת, ומעתה כל	9493
עלייה רוחנית צריכה להיבנות על הקדמת מחשבה זכה, והיינו שמרו נשמע, למי שעדיין לא הגיע לפנימיות	9494
העצה היעוצה להינצל מן החטא היא, להדביק את המחשבות תמיד בעיון ההלכה והאגדה, ובזה אינו נותן	9495
מקום ליצר להיכנס, כמו שכתב הרמב"ם (סוף הל' אסורי ביאה) אין מחשבת התאוה מתגברת אלא בלב	9496
פנוי מן החכמה.	9497
הדיוטה התחתונה שבכל מדרגה היא, כשהאדם חדל מלהרגיש אמיתת איזה ענין רוחני אפילו בשכלו, זאת	9498
אומרת שכבר נפסק האור ההוא, האור שהוא חדל להאיר עבורו, הרמב"ם מונה (פ"ד מהל' תשובה)	9499
ארבעה דברים שאין הקב"ה מספיק בידו לעשות תשובה לפי גודל חטאו, ומהם המחטיא את הרבים, המטה	9500
את חבריו מדרך טובה לרעה, והרואה בנו יוצא לתרבות רעה ואינו מוחה בידו, מי שמחטיא את אחרים,	9501
ולא איכפת לו גם אם בנו יוצא לתרבות רעה, זה סימן שחדל להכיר את ערך החטא אפילו בשכלו, ואיש	9502
כזה הינו רחוק מאד מתשובה.	9503
כתב האריז"ל שכשאין הנשמה שוכנת בפנים האדם, עומדת היא מלמעלה ומשגיחה עליו לסייעו בבחינת	9504
אור מקיף, והגדר הוא שמה שהאדם עדיין אינו משיג בלבו ובפנימיותו, נותנים לו סייעתא דשמיא	9505
המאפשרת לו להשיגו על כל פנים בשכלו דהיינו מבחוץ, והיינו דאיתא בסה"ק שיש בינה ויש תבונה,	9506
בינה היא בלב אבל תבונה היא חיצונית יותר במוח יותר מאשר בלב, וגם לשם מגיעה השפעת חכמה, וזהו	9507
שאמרו הראשונים ז"ל שהנשמה משכנה הוא במוח, נמצא שמה שאין האדם מכיר אפילו בשכלו אין לו	9508
שייכות לנשמתו כלל.	9509
מחשבה קרה פועלת על האדם רק בקושי רב, כדי שתפעל עליו היא דרושה ראשית כל להתעוררות	9510
והתפעלות רגשית, כשהאדם מתעורר יגיע למחשבה ברורה ולהתבוננות, ואז ישיב מחשבתו אל לבו,	9511
ההתעוררות הראשונה לחשוב בענין היא אתערותא דלתתא, והיא מסייעת למחשבה הזכה שהיא מתנה	9512
מלעילא בבחינת אור מקיף, ואז שוב ההתעוררות של השבה אל הלב שהיא עבודה מלתתא, ואם יצליח	9513
בזה אז יזכה שוב לכניסת עוד ניצוץ הנשמה מאור מקיף, וכן הלאה.	9514
השתלשלות הרוחניות של כלל ישראל משקפת את כל הפעולות השונות של שכל ולב, אמרו ז"ל פני משה	9515
כפני חמה, פני יהושע כפני לבנה (ב"ב ע"ה). והיינו שמה שזכה לדרגת פנים בפנים בחינת שימשא,	9516
שפירושו הוא שכל מה שמשיג נכנס מיד אל לבו בלי שום חציצות, אבל יהושע הוצרך לעמול להשיב	9517
ידיעותיו אל לבו, וזוהי בחינת סיהרא, וכך היתה העבודה הפנימית של כלל ישראל כל ימי יהושע	9518
והשופטים.	9519
כשנתמעטו הלבבות הוצרכו למלך, היינו איש שנבחר מנביא וניתן לו כבוד מלכות כדי להכריח את העם	9520
להשתעבד אל השי"ת, וזו דרגה חיצונית יותר ביחס אל הקודמת, ואף שמינוי מלך הוא מצות עשה כמו	9521
שנפסק ברמב"ם, מכל מקום טען שמואל נגדם שזו ירידה נוראה וסימן להתמעטות הלבבות, המלך	9522
הראשון היה שאול, שנשמתו ממקום עליון מאד כבן שנה שלא טעם טעם חטא (יומא כ"ב:) אפילו	9523
בשגגה, ובא מבנימין היינו בן ימין מעולם החסדים הגמורים, ואילו היה מצליח למחות את זכר עמלק היה	9524
השם שלם והכסא שלם, והיה זוכה להביא את העולם לתיקונו ולהשלים את תכלית הבריאה בדרך קצרה.	9525
אך הצליח מעשי שטן שבענותנותו של שאול חמל יותר מדאי ושמע לעם, ומעתה בטלה הדרך ההיא	9526
והוצרכו למלכות דוד, מלכות בית דוד היא כנגד ספירת מלכות, מדרגה ביראת כבודו ית', גדר מלך שהוא	9527
סיוע מבחוץ להשתעבדות לרצון ה', והנה דוד בא מיהודה, ובמהר"ל (נצח ישראל פרק ל"ז) שיהודה הוא	9528
בחינת מוח, והוא שתפקיד המלך בעם הוא כתפקיד השכל באדם, שהוא אמנם כוח חיצוני אך על ידו יוכל	9529
האדם לבוא אל הכרת האמת גם בפנים הלב כנ"ל.	9530
שוב חלה ירידה, וחכמת שלמה הביאה לידי טעות של אני ארבה ולא אסור, והוצרכו לסיוע נוסף של מלך	9531
משבט אפרים, גדר אפרים שבא מיוסף הוא הרגשת הלב, ותפקיד מלכות אפרים היתה לחזק את מלכות	9532
בית דוד שתגיע אל תכליתה האמיתית, תפקידה של ההתעוררות הוא להביא אל מחשבה זכה, ואף אם היא	9533

התפעלות חיצונית, יכולה לשמש כלי למחשבה ששיבנה אח"כ ללבו, ועל כן מלכי בית אפרים אין יושבים בבית המקדש, ומלכי בית דוד יושבים כי הם התכלית, אבל השטן הצליח להפריד בין המלכויות, ושוב נתמעטו הלבבות ויצאה מלכות ישראל מתכליתה לגמרי, גם יהודה ובנימין, וגם בית המקדש נחרב עד עת התיקון ב"ב.	9534 9535 9536 9537
וכך הוא סדר הגאולה העתידה, תחילה משיח בן יוסף, שהוא בחינת ההתעוררות והרגש כנ"ל ואין לזה קיום, כידוע שהתעוררות גרידא אין לה קיום, וכשמגיע המצב אל אחישנה תבוא התעוררות חזקה מלעילא מלך קשה כהמן (סנהדרין צ"ז), שתביא לתשובה כמעט מוכרחת, כמאמר הכתוב והעולה על רוחכם היו לא תהיה אם לא ביד חזקה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם (יחזקאל כ'), וכן לא מאסתים לכלותם.	9538 9539 9540 9541
ואחר כל זה יבוא משיח בן דוד בבחינת השכל השופע מלעילא, וההכנה לזה התגלות אליהו, כאמרם ז"ל ואין עושין תשובה עד שיבוא אליהו, שנא' הנני שולח לכם את אליהו הנביא והשיב לב אבות (ילקוט סוף מלאכי), וגדרו הבריור הגמור של האמת, בבחינת עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים, וזהו גדר הסיוע דנשמתא בבחינת השפעה דמוחין, ומקבלים סייעתא דשמיא שהיא להשיב כל הידיעות של הנשמה אל הלב, וזהו בחינת גילוי אורו של משיח, הגאולה שלמה האמיתית, והנה עבור כלל ישראל יש בחינת גאולה מלעילא, בחינת לא זכו אחישנה, אבל ליחיד אין הבטחה כזו, ולעולם צריך להקדים עבודה דלתתא, אין מוצא אלא בהתעוררות עצמית ועבודת המוסר, במבט האמת בהתבוננות ישרה, בציורים חיים ובהשבה אל הלב.	9542 9543 9544 9545 9546 9547 9548 9549
(מכתב מאליהו ח"ד עמ' 139).	9550
מאמר נא	9551 9552
ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החוקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה (דברים ד' ו').	9553 9554
אמרו בגמ' (ע"ז ב' ב'), דרש רבי חנינא בר פפא ואיתימא ר' שמלאי, לעתיד לבוא מביא הקב"ה ספר תורה ומניחו בחיקו, ואומר למי שעסק בה יבוא ויטול שכרו, מיד מתקבצין ובאין אומות העולם, אומרים לפניו רבש"ע כלום כפית עלינו הר כגיגית ולא קיבלנוהו כמו שעשית לישראל, דכתיב (שמות י"ט) ויתצבו בתחתית ההר, אמר רב דימי בר חמא מלמד שכפה הקב"ה הר כגיגית על ישראל ואמר להם, אם אתם מקבלין את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם, מיד אומר להם הקב"ה הראשונות ישמיעונו, שבע מצוות שקיבלתם היכן קיימתם.	9555 9556 9557 9558 9559 9560
ומנלן דלא קיימום, דתני רב יוסף עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים, מאי ראה, ראה ז' מצות שקיבלו עליהן בני נח ולא קיימום, כיון שלא קיימום עמד והתירן, לומר שאע"פ שמקימין אותן אין מקבלין עליהם שכר, והתניא רבי מאיר אומר, מנין שאפילו נכרי ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול, ת"ל (ויקרא י"ח) אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, כהנים לויים וישראלים לא נאמר אלא האדם, הא למדת שאפילו נכרי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול, אלא לומר לך שאין מקבלין עליהם שכר כמצווה ועושה, אלא כמי שאינו מצווה ועושה, דאמר רבי חנינא גדול המצווה ועושה יותר משאינו מצווה ועושה ע"כ.	9561 9562 9563 9564 9565 9566
רואים אנו מכל הסוגיא, כי כל עיקר החילוק בין ישראל לעמים הוא, שהכלל ישראל הינם מציאות של מצווים ועושים, מצבם של ישראל שהם מחוייבים, והמחוייב בדבר מוכרח הוא לעשות, והמוכרח עושה בכל האופנים והמצבים אם קל ואם קשה, אין לו ברירה כי מחוייב הוא, לא כן אומות העולם מצבם הוא כי הם אינם מצווים, הלא בשבע מצוות צויתכם והיכן קיימתם? והמצווה ודאי מקיים, ואי הקיום בא מחמת אי התהוות מחוייב בדבר, הציווי לא מחייב אותם ולא מכריח אותם בכלום, גם אחרי הציווי כפטורים הם, וא"כ ודאי עמד ויתר גוים, הקב"ה התיר וסילק מהם את הציווי, כי בין כך ובין כך אינכם מציאות של מצווים, ומה יתרון כי אצוה אתכם?	9567 9568 9569 9570 9571 9572 9573
והדבר מבדיל עד מאד, כי יתכן שיהיו שני מעשים שקולים ושונים, נכרי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול, שוים הם המעשים, ומ"מ אם אחד מצווה ועושה, והשני אינו מצווה ועושה, הנה כבר מובדלים הם בתכלית ההבדל, הוא ההבדל בין ישראל לעמים! אמרו חז"ל (ב"ק פ"ז.) אמר רב יוסף, מריש הוה אמינא מאן דאמר הלכה כר' יהודה דאמר סומא פטור מן המצוות, קא עבדינא יומא טבא לרבנן, דלא מפקדינא וקא עבדינא מצוות, והשתא דשמעתי להא דר' חנינא, דאמר ר' חנינא גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, מאן דאמר לי אין הלכה כר' יהודה עבדינא יומא טבא, מ"ט דכי מפקדינא אית לי אגרא טפי.	9574 9575 9576 9577 9578 9579 9580
נורא מאד הענין, כי הלא בעצם המעשה ממש לא היה חסר כלום, כל הרב יוסף הלא היה בו המעשה בין כך וכך, ולכאורה במצב של פטור עוד יש בו בחינה יותר גבוהה, והיא בחינה של אהבה, דלא מפקדינא	9581 9582

ועבדינא הרי זה מעשה על מנת שלא לקבל פרס, כי אם נחת רוח להקב"ה, ומה יש עוד יותר גדול מזה?	9583
וכן אמרו ז"ל (סוטה ל"א). גדול העושה מאהבה יותר מן העושה מיראה.	9584
ומכאן חזינן שגם בחינה היותר גדולה, ועדיין אינו שלם, גם במצב של אהבה עדיין לא בא לשלמותו,	9585
והשלמות האמיתית אינה אלא כי אם במצווה, גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה, להיות	9586
מצווה להיות מחוייב הוא העיקר, וכמ"ש חז"ל (ירושלמי ברכות ט' ז'), עשה מאהבה עשה מיראה, עשה	9587
מיראה שאם באת לבעוט, דע שאתה ירא ואין ירא מבעט.	9588
גם בעשה מאהבה עדיין לא מספיק, כי הרי באהבה עדיין אפשרות הוא לבעוט, במצבים קשים יתכן כי	9589
יתפרק מכל המעשה, ודוקא עשה מיראה, שם בטוח כי יעמוד ויתקיים חזק על מצבו, הירא אינו עוזב	9590
מקומו בכל אופן שלא יהיה, למצווה ומחוייב אין תירוצים ואין אמתלאות להתפטר, מוכרח הוא והסל!	9591
זהו סוד כל הענין של מעמד הר סיני, וחז"ל (שבת פ"ח). אמרו ויתיצבו בתחתית ההר (שמות י"ט), מלמד	9592
שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לא שם תהא	9593
קבורתכם, הנה כבר הקדימו נעשה לנשמע, רז שמלאכי השרת משתמשין בו, וזכו בזה לשני כתרים על	9594
ראשם (שבת שם), ומ"מ זה עדיין אינו מצווה ועושה עדיין לא מחוייב הוא, מחוייבים לא נעשו כי אם בהר	9595
סיני.	9596
וביתר ביאור, הנה אומרים אנו תמיד, שהרי ישנם בבריאה חמישה סוגים דומם צומח חי מדבר ונפש	9597
הישראלית (כמבואר בחסיד יעב"ץ אבות פ"ג), וכל דרגה הלא היא תוספת מעלה, כי גם צומח יש לו	9598
הדומם, וכן החי יש לו הצומח, והמדבר יש לו החי, ונפש הישראלי יש לו גם המדבר, והיה מן הראוי	9599
להיות שבאם תלקח התוספות מעלה שבכל אחת, תישאר לכה"פ על מצב הדרגה שלמטה ממנה, ולבסוף	9600
הרי אנו רואים שלא כן הוא אלא שבאם תלקח מן החי דרגתו שלו, הלא לא ישאר גם לא על מצב של	9601
צומח וגם לא של דומם.	9602
כן למשל אם תלקח ממדבר מעלת להבין ולהשכיל שהיא צורת המדבר, הלא לא יהיה גם בסוג חי כי החי	9603
בעולמו שלו יש לו דרכיו ומהלכיו, יש לו אופן קיומו שלו ואופן חיותו שלו, אבל אדם בלא דעת גרוע הוא	9604
ודאי מחי, וזה הלא פשוט מאד, כן צריכים לידע כי הכלל ישראל בהתיחדם בענין אחד גדול יותר מאד,	9605
והוא הענין האלהי אשר חל עליהם ומכאן זכו לתורה האלהית, הוא נפש הישראלית אשר שם בריתו	9606
בבשרם, הנה אם תלקח מן ישראל הנפש הישראלית, כי אז גם כאומות העולם לא ישאר.	9607
אם תלקח ח"ו מישראל תורתם אשר היא נפשם באמת, כנאמר כי היא חכמתם ובינתכם, תורה הקדושה	9608
היא החכמה ובינה של הכלל ישראל, שכלם של הכלל ישראל היא התורה הקדושה, תורה הלא היא	9609
למעלה מן הטבע, וסוד הכלל ישראל ג"כ כל מציאותם היא למעלה מן הטבע, ואם תלקח ח"ו מישראל	9610
תורתם, הנה אבדה ח"ו כל מציאותם, ואפילו בדרגת אומות העולם היא דרגת צלם אלהים להבין ולהשכיל	9611
ג"כ לא ישארו, כי להבין ולהשכיל של הכלל ישראל הוא התורה הקדושה, כי היא חכמתם ובינתכם, אין	9612
להם כל מציאות זולת התורה.	9613
זהו אמנם פסגת השלמות שקיבלו במעמד הר סיני, עבוד מיראה נתהוו מצווים ועושים, מחוייבים בעצם,	9614
בבחינת ואנה מפניך אברח (תהלים קל"ט), באין שום אפשרות להתפטר, אלא ואתם הדבקים בה' אלהיכם	9615
חיים כולכם היום, כי היא עצמיות חייכם, הוא הסוד הגדול של ענין מצווה ועושה, וע"כ גדול המצווה	9616
ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה!	9617
וזאת התביעה לאוה"ע, כי אינכם מציאות שיחול עליכם ענין של מצווים, והא ראה שבע מצוות שקיבלתם	9618
היכן קיימתם?, המצווה מקיים הוא בכל המצבים אם קל ואם קשה, יבוא נמרוד ויעיד באברהם שעמד	9619
בפני כל הקושיים, הפיל עצמו לתוך כבשן האש, ואת ע"ז לא עבד, יבוא לבן ויעיד ביעקב שלא נחשד על	9620
הגזל, תבוא אשת פוטיפרע ותעיד ביוסף שלא נחשד על העבירה, יבוא נבוכדנצר ויעיד בחנניה מישאל	9621
ועזריה שלא השתחוו לצלם.	9622
כולם עובדות של קיום בכל המצבים אף בקושיים היותר גדולים, עובדות כאלו מעידות ודאי כי מקיימיהם	9623
מצווים מחוייבים הם בדבר, אין כל מעכב נגדם, הם גם באש ילכו, וכאמרם ז"ל (שמו"ר מ"ב ט') או	9624
יהודי או צלוב, איך זה באמת המציאות של או יהודי או צלוב, אין זה אלא כי אין לישראל מצב אחר אם	9625
לא יהודי, אין לישראל חיים אחרים אם לא יהודי, הוא סוד הענין של מצווה, כי עומד הוא נגד כל	9626
הקושיים והנסיונות.	9627
וזהו אשר אמר להם הקב"ה אח"כ מצוה קלה יש לי וסוכה שמה לכו ועשו אותה, וכשהקב"ה הקדיר	9628
עליהם חמה מיד כל אחד בעט בסוכתו, הלא זה עדות הכי ברורה בעצם ההבדל בין ישראל לעמים, כי	9629
ישראל הינם חפצא של מצווים ומחוייבים, ומצווים לא בועטים! ואתם אוה"ע אינכם מוכנים כלל לזו	9630
המציאות של מצווים ומחוייבים, ע"כ תיכף אתם בועטים בפני כל קושי ונסיון, וע"כ מה יתן כי אצוה	9631
אתכם?	9632

היוצא מדברינו, כי כל סוד קבלת התורה כל השלמות, הוא בעיקר מה שנעשו מחוייבים, ובה ישנן הרבה	9633
בחינות, במידות וכמות ההתחייבות של כל אחד ואחד, והסימנים בכולם הוא עד כמה שאדם עומד	9634
בקושיים, ועוד אחת, המחוייב בדבר לא מבקש טיבוחא לנפשיה, כי הרי מחוייב הוא! וזהו ענין אשר אמרו	9635
חז"ל (סנהדרין פ"ח): שלחו מתם איזהו בן העוה"ב ענוותן ושפל ברוך שייף עייל שייף ונפיק וגריס	9636
באורייתא תדירא ולא מחזיק טיבוחא לנפשיה.	9637
נבוא אנן ונחזיק טיבוחא למוסר, לא אדע באמת איך אפשר להתהוות חייב בלי מוסר, דומה כי אין ממש	9638
שום דרך אחרת בזה, כמעט וזה כל יסוד המוסר לעבד את האדם להיות חייב בדברים, תיכף עם ראשית	9639
לימוד המוסר נעשה האדם מיד חייב, תיכף הוא חודל מלהביט על מעשיו כמילתא דצידקווא וחסידותא,	9640
בכל דבר ממש הוא מוצא דינים וחיובים, ואשרי לאדם שמגיע להיות חייב, דדא ביה הכל ביה, יותר מזה	9641
אין, בקצרה עיקר העיקרים להתהוות חייב, והחייב פורע ועובד וזה כל האדם. (דעת תורה).	9642
	9643
מאמר נב	9644
כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו כה' אלהינו בכל קראנו אליו. ומי גוי גדול אשר לו חוקים	9645
ומשפטים צדיקים ככל התורה הזאת אשר אנכי נותן לפניכם היום (דברים ד' ז' ח').	9646
אז"ל (בשוח"ט קמ"ז), מהו עם קרובו, העם שהם קרובין לו במצוות, העם שקרבן הקב"ה יותר מכל	9647
האומות, וכך נאמר לבני ישראל עם קרובו ע"כ, וא"כ למה נאמר שבח זה של אלהים קרובים אליו רק	9648
בתפילה, ולא בתורה שעליה נאמר לבני ישראל עם קרובו, ונראה שיש שתי קרבות, האחת קרבת ישראל	9649
אל האלהים, והשניה קרבת אלהים לישראל, והגדולה של מי גוי גדול אשר לו חוקים היא בקרבתם אל ה'	9650
שע"י קרבה זו שהתקרבו אל ה' זכו לתורה, ואילו השבח שישנו באשר לו אלהים קרובים אליו היוצא מן	9651
התפילה, הוא קרבת אלהים לישראל.	9652
גדולת קרבה זו אנו למדים ממאמרם ז"ל שאמרו (בילקו"ש ואתחנן שם) ומי גוי גדול, את מוצא כשאדם	9653
מתפלל, מתפלל בלחשיה בינו לבין המקום, למה כי קרוב אני להם, אמרו לו בני קרח אין אנו פורטין	9654
מעשינו אלא לפניך שנאמר רחש לבי, ראה כבוד שחלק לישראל יותר ממלאכי השרת, שהמלאכים כשהן	9655
מקלסין בקול גדול הן מקלסין, שנא' וקרא זה את זה ואמר, מה כתיב בתריה וינועו אמות הספים מקול	9656
הקורא, ואף החיות מקלסות בקול גדול, שנא' ותשאני רוח ואשמע אחרי קול רעש גדול, למה שהן	9657
רחוקים מן הקב"ה ואינן יודעין היכן הוא כבודו, שנא' ברוך כבוד ה' ממקומו, אבל ישראל עומדין	9658
ומתפללין ויודעין שהקב"ה עומד אצלן, שנא' כי יעמוד לימין אביון ע"כ.	9659
והרי הדברים מפליאים, כמה הרימו ז"ל קרנם של ישראל בגדולת השבח של אלהים קרובים אליו, עד	9660
שהם למעלה מן מלאכים, שלכאורה מי קרוב לאלהים יותר מן המלאכים, והרי הם העומדים במחיצתו של	9661
הקב"ה ומי קרוב יותר מהם, ולא עוד אלא שגם חיות הקודש שהן נושאי הכסא, גם הן רחוקים מן הקב"ה,	9662
ומי הם שהקב"ה קרוב אליהם ועומד לימינם? ישראל דוקא, ובמה מתגלה דבר זה בתפילה בלחש, שרק	9663
ישראל מתפללים בלחשיה, והם רוחשים דבר טוב בלבם לפני הקב"ה, אבל המלאכים וחיות הקודש	9664
שירתם בקול רעש גדול עד שינועו אמות הסיפים.	9665
וזהו צורת התפילה וגדרה שאנו למדים מחנה, וחנה היא מדברת על לבה, ומפני זה החמירו ז"ל כ"כ שלא	9666
להרים את הקול בתפילה בלחש, ושלא תהא אלא בצורה זו של מדברת על לבה ושפתיה נעות וקולה לא	9667
ישמע, ולפי דבריהם ז"ל בילמדנו הדין נותן כן, שהרי זו היא גדולת ישראל ושבחם, וא"כ כל המשנה הלא	9668
הוא פוגם בגדולה זו, ואינו מכיר את האלהים קרובים אליו שהוא עומד לימינו, ומכאן תוכחה לאלה	9669
הצועקים ומתפללים בקול רעש גדול ומרימים קולם גם בתפילה בלחש, כי אין תפירתם על דרך זו אלא	9670
בלחשיה דוקא.	9671
ולפי זה הרי מבואר, למה יחדה התורה את השבח של אלהים קרובים על התפילה ולא על התורה, כי שבח	9672
זה של אלהים קרובים הוא באמת רק בתפילה, ואילו בתורה שבח הקרבה שבח אחר הוא, קרבת ישראל	9673
אל אלהים, וכמ"ש לבני ישראל עם קרובו.	9674
ואף שהקב"ה שומע תפילת כל פה, ושלמה המלך בתפילתו, אף התפלל על כך, וכמ"ש (מ"א ח') וגם אל	9675
הנכרי כי ישמעון ובא והתפלל אל הבית הזה, אתה תשמע ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי, מ"מ חילוק	9676
גדול יש בין תפילתן של ישראל לתפילת הנכרי, והבדל עצום בין מעלתה של זו למעלתה של זו, כי	9677
להנכרי אין אלהים קרובים אליו, אלא אתה תשמע מהשמים מכון שבתך, ולישראל אלהים קרובים אליו	9678
ועומד לימינו, בשיעור קרבה כזו שגם המלאכים וחיות הקודש אינם ראויים לה ואין זוכים אליה.	9679
ולא עוד אלא שאף שלנכרי ממלאים בקשותיו יותר מישראל, וכאשר אז"ל (במד"ר פ"א ג') ועשית ככל	9680
אשר יקרא אליך הנכרי, אבל כשהוא בא אצל ישראל מה כתיב (דה"ב ו'), ונתת לאיש ככל דרכיו אשר	9681
תדע את לבבו, ואם היה ראוי נותן לו, ואם לאו לא נותן לו ע"כ, והיינו מפני שאין עיקר מעלת התפילה	9682

במילוי הבקשה, אלא בתפילה עצמה שיש בה קרבת אלהים של אלהים קרובים, ואילו מילוי הבקשה	9683
לנכרי אינו אלא מהשמים מכון שבתו, לא מתוך קרבה ועמידה לימינו, שגדולה זו אינה אלא לישראל	9684
בלבד, והבדל זה הוא ביסוד ההבדלה בין ישראל לעמים, וכמ"ש ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני	9685
האדמה, וההפלות העיקריות הן בתפילה ובתורה, שעל שתיהן נאמר ומי גוי גדול, כי אלו הן גדולתן	9686
ושבחן של ישראל, בקרבת אלהים אליהם ובקרבתם אל האלהים. (דליות יחזקאל).	9687
	9688
מאמר נג	9689
ומי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים ככל התורה הזאת אשר אנכי נותן לפניכם היום (דברים ד'	9690
ח').	9691
חוקים ומשפטים צדיקים, פי' הגונים ומתקבלים, ולהלן מסיים רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח	9692
את הדברים אשר ראו עיניך, שיזכרו מעמד הר סיני, פי' שהבורא ית' בספרו לנו כל מעלות ושבחי	9693
התורה, באותה שעה הוא מזהירנו על אשה של תורה, על מעמד הר סיני קולות וברקים, שהקולות	9694
והברקים אינם אש ממקום אחר שהביא הבורא ית' בנותנו התורה, אלא שהתורה עצמה היא האש.	9695
והרמב"ן כתב וז"ל, רק השמר לך, אבל הכתוב הזה לפי דעתי מצות לא תעשה הזהיר בה מאד, כי כאשר	9696
אמר שנוהר בכל המצוות ונשמור החוקים והמשפטים לעשותם, חזר ואמר רק אני מזהירך להשמר	9697
ולשמור עצמך מאד מאד, ולזכור מאין באו אליך המצוות, שלא תשכח מעמד הר סיני וכל הדברים אשר	9698
ראו שם עיניך, הקולות והלפידים את כבודו ואת גדלו, ודבריו אשר שמעת מתוך האש, ותודיע כל	9699
הדברים, ופירש הטעם כי ה' עשה המעמד ההוא כדי שתלמד ליראה אותו כל הימים ואל תשכח אותו.	9700
מבואר ברמב"ן, כי הלומד תורה עליו לזכור מעמד הר סיני שהם הקולות והלפידים, לזכור מאין באו אליך	9701
המצוות, שמקורה ומהותה של תורה הם הקולות והלפידים שזהו אשה של תורה, והזהירנו תמיד שבעת	9702
לימודנו תורתנו הקדושה, לזכור שמהותה ומציאותה הוא אש העלול על נטיה קלה לכלות הכל, ומזכירה	9703
וידיעה זו יצא ליראה אותו, ז"א הזהירות והזריזות על חוט השערה שלא להיכוות ח"ו באש הגדולה.	9704
ובאמת הרי הוא מקרא מפורש במעמד הר סיני, ועתה למה נמות כי תאכלנו האש הגדולה הזאת (דברים	9705
ה'), והיו הכלל ישראל בפחד ודאגה פן ישרפו באש, והבורא ית' השיב הטיבו אשר דברו, זאת אומרת	9706
שטענה זו מוצאה מיראה, שהכלל ישראל מצד השגתם והכרתם הגדולה פחדו מלהיות בדרגא כזו.	9707
	9708
נמצא שמהותה של תורה הוא אש, והלומד תורה מוכרח שתצא מזה יראה, חז"ל אמרו (שהש"ר א' נ"ב)	9709
שבן עזאי בלומדו תורה היה אש סביבותיו, והוא משום שבן עזאי בלומדו תורה היה אצלו מעמד הר סיני	9710
עם הקולות והלפידים והאש, שזו היא מציאותה של תורה, וספרו חז"ל שם, איך שבעל הבית שבו למד בן	9711
עזאי חרד פן ישרף ביתו באש, והשיבו בן עזאי שמאש כזה אין נשרפים, ונצייר בנפשנו מצבו של בן עזאי	9712
בלומדו תורה ובראותו האש סביבו, כמה גדלה זהירותו ודיקנותו, שראה מול עיניו הסכנה הגדולה	9713
המרחפת עליו אם אך יטה או יוסיף אש מעט יותר על המידה.	9714
והמתבאר בזה הוא שמציאות התורה הוא אש, שהכל הוטבע על חוט השערה מבלי ויתור כל דהו, וזהו	9715
שכתב (מס"י פ"ד) בדרכי קניית הזהירות שתורה מביאה לידי זהירות, ומזה יוצאת הערה נוראה, כיון שזו	9716
היא מהותה ומציאותה של תורה, א"כ מכל דבר ודבר של הלכה שלומד האדם מוכרח שיבוא לידי יראה,	9717
ואם לאו הרי אין זה לימוד של תורה. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' ע"ח).	9718
	9719
מאמר נד	9720
רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך	9721
והודעתם לבניך ולבני בניך (דברים ד' ט').	9722
בפשטות מבארים שהוא לאו שלא ישכח את מעמד הר סיני, דהיינו שלא תשכח התורה מפיו ומזרעו, אך	9723
ראה שם ברמב"ן שמבאר דברים חדשים וז"ל, כי כאשר אמר שנוהר בכל המצוות ונשמור החוקים	9724
והמשפטים, חזר ואמר רק אני מזהיר לזכור מאין באו אליך המצוות, שלא תשכח מעמד הר סיני מכל	9725
הדברים אשר ראו עיניך שם הקולות והלפידים, את כבודו ואת גדלו ודבריו אשר שמעת מתוך האש,	9726
ותודיע כל הדברים אשר ראו עיניך במעמד הנכבד ההוא, מבואר דכל מעשי ה' במעמד הר סיני וכל	9727
האותות והמופתים שעשה הקב"ה, כולם נכללים בכלל המ"ע דזכירת מעמד הר סיני, ונמצא דכל שאינו	9728
זוכרם עובר בלאו דהשמר לך פן תשכח את הדברים שכתב הרמב"ן דהוא לא תעשה.	9729
ונזכיר לדוגמא כמה מאמרי חז"ל בענין מעמד הר סיני, איתא בגמ' (שבת פ"ח) כל דיבור ודיבור שיצא	9730
מפי הקב"ה נתמלא כל העולם כולו בִּשְׁמֵי, וכיון שמדיבור ראשון נתמלא, דיבור שני להיכן הלך, הוציא	9731
הקב"ה רוח מאוצרותיו והיה מעביר ראשון ראשון, שנא' שפתותיו שושנים, אל תקרי שושנים אל	9732

ששונים, וביאורו שכל דיבור של הקב"ה השפיע תענוגים רוחניים לאין תכלית על ישראל והיינו ענין	9733
הבשמים, ועונג זה הוא עונג גן עדן, ועיי"ש ברש"י שכתב דכאשר העביר ה' רוח על הבשמים העבירן לגן	9734
עדן.	9735
ועוד שם בגמ' אריב"ל כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה יצתה נשמתן של ישראל, ומאחר שמדיבור	9736
ראשון יצתה נשמתן דיבור שני היאך קיבלו, הוריד טל שעתיד להחיות בו מתים והחיה אותם, עוד שם	9737
בגמ' שבאו מלאכי השרת והיו מדדין אותם, נמצא שבעת מעמד הר סיני זכו ישראל לגן עדן ולתחיית	9738
המתים, ונעשו להם נסים לאין שיעור, והוצרכו מלאכי השרת להחזיקם, ועל כל זה נתכוין הרמב"ן שלא	9739
ישכח את כל הציורים והנסים והמופתים אשר ראו עיניך.	9740
וכתב שם עוד הרמב"ן, ופירש הטעם כי השם עשה המעמד ההוא כדי שתלמדו ליראה אותו כל הימים ואת	9741
בניכם תלמדון ליראת עולם, והיינו דכל מעמד הר סיני והאותות והמופתים שנעשו הוא כדי שתשאר	9742
בישראל יראת עולם, והיינו דכתיב נמי בקרא ובעבור תהא יראתו על פניכם לבלתי תחטאו (שמות כ'),	9743
וביאורו שמעמד הר סיני חייב להשריש בקרב ישראל יראת שמים עד לבלתי תחטאו, שתהא יראת שמים	9744
גדולה כ"כ שלא יהיה מצב כלל שיוכלו להכשל בחטא.	9745
נתבונן נא במצבנו הרוחני ונראה כמה רחוקים אנו מידיעת עיקרי יסודות התורה, שאף האדם הדואג טובת	9746
נפשו וחושב בזכירת מעמד הר סיני, מכל מקום מסתפק בזכירה בעלמא בקיום מתן תורה, ואת האותות	9747
והמופתים שאירעו לישראל בעת מתן תורה אינו מעלה בדעתו כלל, והרי דברי הרמב"ן ברור מללו שזה	9748
מכלל הלאו דהשמר לך פן תשכח, ועאכו"כ שאינו מבין כלל מה היא מטרת הזכירה שכולה למען קנות	9749
בנפשינו מידת היראה, וכן המבואר בחז"ל שכל הנשמות העתידין להבראות עמדו בעת מעמד הר סיני אינו	9750
מעלה ברעיונו, נמצא נעלמים מאתו יסודות וענינים חשובים מידיעת התורה, ופשוט ומובן מדוע רחוק	9751
מיראת שמים, כיון שלא נגע כלל באמיתות התורה.	9752
אמנם צריך להתבונן מדוע הוצרכו במעמד הר סיני כל האותות והמופתים וההתגלות הנוראה, ולשם מה	9753
זקוקים אנו לחזור ולחדש בקרבנו כל פרטי הנסים הנזכרים, מדוע אינה מספקת הידיעה גרידא שהקב"ה	9754
נתן תורה לעמו ישראל, ונרחיב במקצת הדברים, הנה כשם שנצטוינו בענין מעמד הר סיני לזכור את כל	9755
האותות והמופתים, כן אף במ"ע דזכירת יציאת מצרים, אל לנו להסתפק בידיעה שטחית שהקב"ה הוציאנו	9756
מצרים באותות ובמופתים, אלא חייבים אנו לפרט ולדע פרטי הנסים וכל מהלך יציאת מצרים.	9757
והנה בענין יציאת מצרים חזינן ענין גדול, שרצה הקב"ה בדוקא שיכנסו ישראל למצרים שהיא ארץ מלאה	9758
חכמה וכישוף, וכדאיתא במדרש שבעת שנהפך המטה לתנין קרא פרעה לחכמים וחרטומים ועשו אף הם	9759
כן, ואף לתינוקות מבית ספר קרא ועשו כן, ולא עוד אלא שקרא לאשתו ואף היא עשתה כן (שמות רבה	9760
ט' ו'), וכל זה חסדי שמים, שרצה השי"ת שאת הנסים יראו ויכירו חכמים גדולים כחכמי מצרים.	9761
וכל המכות שארעו למצרים לא פקדו רק חלק מאנשי מצרים, אלא כל המדינה הגדולה נודעזעה מגודל	9762
עונש המכות, ואח"כ הכירו כולם בגדלות השי"ת, וכנאמר בקרא ותעש לך שם כהיום הזה (נחמיה ט'),	9763
דהיינו שגודל הנס שעשה הקב"ה בשעת יציאת מצרים עומד עד היום הזה, וכ"ז למען יתחזק גדלות	9764
השי"ת באופן מיוחד, וא"כ בודאי יש להקשות, לאחר שנתבררו ונתאמתו כ"כ נסי השי"ת, מדוע הוצרך	9765
הקב"ה להוסיף במעמד הר סיני גילוי שכינה ממש, והרי כבר נתפרסם הדבר ביציאת מצרים.	9766
וכתב ע"ז הרמב"ן, שאם יקום בקרבנו נביא או חולם חלום ויצוינו בהיפך מן התורה ונתן אלינו אות או	9767
מופת, יכנס ספק בלב האנשים, אבל כשתגיע אלינו התורה מפי הגבורה לאוזנינו ועינינו הרואות אין שם	9768
אמצעי, נכחיש כל חולק, לא יועילהו אות ולא יצילנו מופת כי אנחנו היודעים בשקרותו, דהיינו שהוצרך	9769
כ"ז כדי שנאמין בודאות ולא יתעורר בנו שום ספק והרהור אף אם נראה אותות ומופתים אחרים ע"י נביא	9770
השקר, והוא ענין חטא העגל שעשה השטן ערבוביא בעולם והראם דמות משה מוטל בארון, והיה הנסיון	9771
גדול לאין שיעור שראו מופתים בחוש הסותרים את האמונה, ולכן נפל בישראל הרהור ספק שמא מת	9772
משה ולכן לא מיחו בערב רב שעשו את העגל.	9773
ועבור הרהור קטן נענשו ישראל עד שלולי עמד משה בפרץ והתפלל ח"ו נגזרה כליה על ישראל, כי חובת	9774
האמונה מגעת עד שלא יפול שום ספק קל מן הקלים, ולהגיע למעלת האמונה השלמה אפשר רק ע"י	9775
התגלות השכינה במעמד הר סיני, שכיון שראו בעיניהם, גדולה הראיה יותר מכל האותות שיכולים להיות,	9776
וחובת האמונה הברורה לא ניתנה רק לישראל שבאותו הדור, אלא אף לבניהם אחריהם כדכתיב ואת	9777
בניהם ילמדון וכמ"ש הרמב"ן שם, כי כשנעתיק הדבר לבנינו ידעו שהיה הדבר אמת בלא ספק כאילו	9778
ראוהו כל הדורות, כי לא נעיד שקר לבנינו ולא נחזיל אותם דבר הבל. (אור יחזקאל ח"ג עמ' רנ"ד).	9779
	9780
	9781

רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך (דברים ד' ט').	9782
דעת הרמב"ן ובה"ג, לכלול במנין המצוות האיסור לשכוח מעמד הר סיני, והוא נובע מהפסוק הנ"ל, ואף דאין הרמב"ם מונה ענין זה בתרי"ג, בכל זאת מאריך באגרת תימן בגודל חיוב מצוה זו, ופירש הרמב"ן שם וז"ל, חזר ואמר רק אני מזהירך מאד להשמר ולשמור עצמך מאד מאד, לזכור מאין באו אליך המצוות שלא תשכח מעמד הר סיני, ותודיע כל הדברים אשר ראו עיניך במעמד הנכבד ההוא לבניך ולבני בניך עד עולם, ופירש הטעם כי השם עשה המעמד ההוא כדי שתלמדו ליראה אותו כל הימים, ואת בניכם תלמדון לדורות עולם עכ"ל.	9783
ונראה ברור שבכלל מצוה זו לא לשכוח את המדרגה שהגענו אליה במעמד הר סיני באמירת נעשה ונשמע ולהיזהר שלא להפסיד מדרגה זו, וכבר בארנו שהקדמת נעשה לנשמע מורה על קבלה עילאית, ודורשת התלמדות ועליה תמידית, ע"י זכירת מעמד הר סיני נוכח לשמור על מדרגה זו, ולחפש דרכים להתעלות תמיד מבלי להפסידה בתהום הנשיה, וכבר ראינו איך שנפילה ממדרגה לעבירה תחשב, מדברי הרמב"ן בפרשת נשא בביאורו לסיבת קרבן חטאת שמביא הנזיר וז"ל.	9784
וטעם החטאת שיקריב הנזיר ביום במלאת הנזירות, כי הוא עתה נזיר בקדושתו ועבודת ה', וראוי היה לו שיזיר לעולם ויעמוד כל ימיו נזיר וקדוש לאלהיו, כענין שאמר ואקים מבניכם לנביאים ומבחוריהם לנזירים (עמוס ב'), השוה אותו הכתוב לנביא וכדכתיב כל ימי נזרו קדוש הוא לה', והנה הוא צריך כפרה בשובו להטמא בתאוות העולם עכ"ל.	9785
והנה אף שלא עשה הנזיר שום עבירה בהניחו את הנזירות בתום זמן קבלתו, בכל זאת עליו להביא קרבן לכפר על הפסקת הפרישות שהיה נוהג בה, על אף שמעולם לא היה מחוייב לקבל עליו הנהגה זו, א"כ ק"ו לדין אחרי שקבלנו את התורה, ונתעלינו למדרגה שנפסקה זוהמת הנחש, ולא בתורת התנדבות עשינו זאת, אלא לקיים את התנאי שעשה הקב"ה עם מעשי בראשית, עאכו"כ שמוכרחים אנו לפקח בשבע עינים לבל נפול מהמדרגה הרמה של קבלת התורה.	9786
וכדברינו שמחוייבים אנו לזכור מדרגתנו בשעת מעמד הר סיני, מבואר גם כן בספר השל"ה פ' יתרו וז"ל, ומחוייב האדם לזכור בכל יום ויום במעמד הר סיני ובמתן תורה, ויתעורר בלבו ויחשוב אשר בחר בנו השי"ת מכל האומות, ועשה לנו נסים ונפלאות וקרבנו להר סיני שתפסוק זוהמת הנחש מאתנו, ונתן לנו תורתו שהיא חיי עד, ואיך יעלה על דעת האדם על דבר קטן לחזור לסורו להתלבש בזוהמת הנחש ח"ו עכ"ל.	9787
ולפי דברינו נכלל במצוה זו ענין של קבלת עול תורה, וכמ"ש חז"ל כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ (אבות ג'), שהרי כל עצם מדרגתנו במעמד הר סיני היתה קבלת עול תורה בבחינה של נעשה קודם לנשמע, המחייבת אותנו לחפש דרכים תמיד להיטיב מעללינו ולקיים המצוות ולהיות עמלים בתורה, והעיקר להתעלות תמיד להגיע לידי השגות יותר גבוהות, משום שקבלת התורה היתה קבלה למעלה מהיכולת וללא הגבלות.	9788
ואם כנים הדברים, נמצא שחל החיוב על כל אחד בין קטן בין גדול לקבל עליו עול תורה כפי כוחו, והוא בכלל זכירת מעמד הר סיני, ואין הכוונה דוקא לאלה שפורשים לגמרי מעניני העולם, אלא אפילו העוסקים בהם, מכל מקום במידה שיקבלו עליהם עול תורה ירד מהם העול של דרך ארץ, והיינו בזה שיעשו תורתם קבע ומלאכתם ארעי תכנס ברכה במעשי ידיהם, ויצליחו במעט השתדלות ובלי להסיח דעת מעבודת ה', וראייה לדבר מדברי הרמב"ם סוף הל' שמיטה ויובל וז"ל.	9789
ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו, להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה', והלך ישר כמו שעשאו האלהים, ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר ביקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה לו בעוה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללויים, הרי דוד ע"ה אומר ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי עכ"ל, ופירש הרדב"ז שם שהקב"ה יזכה לו להרויח בעולם דבר המספיק לו עיי"ש.	9790
והדבר מוכרח שמדובר אפילו בעוסקים במילי דעלמא, מזה שמביא הרמב"ם ראייה מדוד המלך אשר כל חייו היה עסוק במלחמותיו, ומנעוריו עמל עבור מחייתו בהיותו רועה צאן, ולמרות כל השתדלויותיו, לא נמשך דוד יותר מדי אחרי עניניו, אלא היה קבוע בעיקר בתורה ועבודת ה' ולכן הצליח בכל אשר פנה, אמנם חיבה יתירה נודעת לשבט לוי אשר נועדו להיות משרתי ה', ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים שמהם ניטל לגמרי עול דרך ארץ.	9791
היוצא מדברינו, לאיזה מדרגה של קבלת תורה שישתייך האדם, הצד השוה בכולם שעליו לפרוק מעצמו העול של חשבונות רבים, ולהיות ישר ולעבוד את ה' כפי כוחו, כהיום עלינו להתאמץ לבטל לכל הפחות	9792
	9793
	9794
	9795
	9796
	9797
	9798
	9799
	9800
	9801
	9802
	9803
	9804
	9805
	9806
	9807
	9808
	9809
	9810
	9811
	9812
	9813
	9814
	9815
	9816
	9817
	9818
	9819
	9820
	9821
	9822
	9823
	9824
	9825
	9826
	9827
	9828
	9829
	9830
	9831

קצת מהחשבונות רבים הסובבים אותנו, העלולים להשקיע אותנו בזרם העולם המוליך שולל ללא מעצור,	9832
עד שמוריד את האדם מטה מטה, להצליח בזה מוכרחים להתבוננות רב ולערוך חשבונות אמיתיים,	9833
ולחזור תמיד באותו מעמד אשר בו קבלנו על עצמנו לכל הדורות את עול תורתנו הקדושה. (המוסר והדעת).	9834
	9835
	9836
מאמר נו	9837
רק השמר לך ושומר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך	9838
והודעתם לבניך ולבני בניך (דברים ד' ט').	9839
תנן ר"מ אומר כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו, שנא' ושומר נפשך	9840
פן תשכח, יכול אפילו תקפה עליו משנתו, ת"ל ופן יסורו מלבבך, הא אינו מתחייב בנפשו עד שישב	9841
ויסירם מלבן, ובמס' (ברכות ח'): אמרו, הזהרו בזקן ששכח תלמודו מחמת אונסו, פי' שהיה חולה או	9842
שטרוד מאד במזונותיו.	9843
והנה מאד עלובה ומכאיבה היא דוגמת איש שירד מנכסיו, שנתהפך לו מזלו וירד ממרום שבתו בכבודו של	9844
עולם במשך כמה שנים, הן במובן הרוחני והן במובן הגשמי, בני אדם נצרכים לו והיו באים ודופקים על	9845
פתחו, וחולקים לו כבוד ומפרסמים את שמו הטוב, פתאום באה לו הצרה ונשלל ממנו כל טובו וכבודו,	9846
במקום להטיב וללמד את זולתו, במקום להיות תומך ומעודד אנשים שונים בכל הבחינות, הריהו לעיני כל	9847
מתייסר ביסורים ומצטרך לבריות, ובמקום להיות מושיט יד עזרה וסעד לזולתו, הוא נאלץ להיות עני	9848
העומד בחוץ ולפשוט ידו לבעה"ב שבפנים.	9849
אוי מה גדולה הבושה והכלימה, ומה צורב ונוקב הוא הכאב, כל אוהביו ומרעיו עזבוהו מתעלמים	9850
ומשכיחים את עצמם ממנו, וביותר יחרה וילהט הכאב כשזה היורד הוא בן טובים מיוחס ומהודר, ומה מאד	9851
תעגם עליו נפשו אם יצטרך להיות נודד על פת לחם, ויש שהצער והכאב גולש ומציף את מוחו של	9852
המדוכא הלזה עד כדי מחשבת איבוד עצמו לדעת, ואם על עני סתם אז"ל שהעניות יכולה להעביר את	9853
האדם על דעתו ודעת קונו, קו"ח בן בנו של קו"ח שעניו ויסורים של מי שהיה עשיר ומכובד ונתגלגל	9854
כנ"ל, בוודאי ובוודאי שיסוריו איומים ונוראים והבזיון והקצף הם עד אין נשוא.	9855
ואם ברכוש חומרי נאמרו הדברים, שיש עוד תקוות שיאיר לו המזל וישוב למעמדו, וכשם שירד כך שוב	9856
יעלה, הרי מן הכ"ש שגדול ונורא ואין לתאר את הכאב והדכדוך של העשיר בדעת בתורה ובחכמה, שעקב	9857
נסיבות שונות הותקף כל מערכת מחשבתו, והוסרה ממנו כל הדעת והתורה והחכמה שלמד ורכש וצבר	9858
במשך שנים רבות.	9859
ואם הוא זקן ששכח תלמודו, ושאינו תקווה שישוּב לתלמודו, בוודאי שהעלבון צורב ונוקב עד תהומות	9860
הנפש, שהערפל והחושך כיסו אותו ללא שביב תקווה, לפניו היו לו תלמידים מקדמים את פניו באימתא,	9861
שמעו לקחו והקשיבו לדבריו בהוד ורגשי יקר, וכעת נעשה כפסל דומם, מקודם היה שר התורה וכבוד	9862
התורה ההיל על פניו, ועכשיו כאילם לא יפתח פיו, מבהילה ואימה לתבונן ומרגיש תמונת איש כזה.	9863
ואכן רק איש המוסר עדין הרגש וצח הלב, מוכשר להקשיב לאנקה החרישית הבוקעת ועולה מלב שבור	9864
כזה, אומלל הוא הזקן ששכח תלמודו, חכמתו נשללה ממנו, אבל שאר החושים של הרגשת הנשיאות, של	9865
הנאת הפלפול וחיידוד החכמה, והנאת ההתרוממות וההדר המוענקים לכל ת"ח, ואשר נהפכים במשך הזמן	9866
כחלק טבעי של אשיותו, כל זה עוד מושרש בנפשו, ועכשיו הוא מרגיש שכאילו מתקלסים בו, הוי מה	9867
גדול הוא הצער והעלבון, ורק מי שיראת ה' וכבוד התורה נוגע ללבבו, יזדעזע למראה זקן אומלל כזה.	9868
והדגישו חז"ל בנידון זה את המלה זקן היינו בגיל, כי אם הת"ח הוא צעיר עודנו לימים, יתכן מאד שאסון	9869
זה שקרהו יחלוף ויש עוד תקווה לאחריתו, ושתחזור העטרה ליושנה, ואם בת"ח צעיר שנסתפחו כוחות	9870
נפשו ושכח תורתו גדול הצער והכאב, בוודאי ששבעתים יעמיק העלבון למראה הזקן, שבמובן הגופני	9871
כבר נס ליחו וסגור הוא בצרתו ואין במה להתנחם, מה מאד צריכים להקשיב כאן לאזהרת חז"ל, הזהרו	9872
שלא לפגוע בזקן זה ושלא להכאיב במקום ניקוף, כי דם ניקוף מרצה כעולה כ"כ גדול הוא הצער!	9873
ומצאתי (במו"ק כ"ד), ומה הן בהספד, כמה יהא גדול שמצוה להספידו, רבי מאיר בשם ר' ישמעאל אומר	9874
עניים בני שלוש, עשירים בני חמש, ופירש"י לפי שהעני מצטער על בניו יותר מן העשיר, לפי שאין לו	9875
שמחה אחרת, היינו שהעדר הנחמות מנקודות ומבחינות אחרות, מגביר ומעמיק עד מאד את צערו של	9876
הלוקה ר"ל בפורעניות קשה.	9877
ולהלן ר' יהודה מוסיף ואומר ובני זקנים כבני עניים, ויש לבאר זאת ע"פ הרעיון הנ"ל, אם לצעיר יקרה	9878
ר"ל מקרה מר המוות, הרי יש לו תקווה להתנחם ולהתאוּשש, השי"ת יחדשהו ויברכהו בפרי בטן חדש,	9879
אבל הזקן הנואש והיבש, מי ומה ינחמהו בשברו וכל תקוותו אפס, ולכן מן המצוה הוא להתאמץ ולקיים	9880
מצות הספד אפי' בן שלוש, ומידת הספד כמידת האבדון והצער.	9881

ולכן היה רבי אלעזר בתר דמסיים צלותיה אומר, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתשכון בפורנו אהבה	9882
ואחזה ושלום וריעות (ברכות ט"ז), ומבואר שר"א חסר בנים היה (שם ה'), וידוע שעלבונם וצערם של	9883
חשוכי בנים ר"ל קשים ומרים כמוות, ואופפים את האדם בעצבון ודכאון שאין בכוחו של ברוך בנים	9884
להרגיש, והדכאון מגרש את שיכונה של השמחה בבית, ומשום כך היה ממשיך בתפילתו ואומר, ותרבה	9885
גבולנו בתלמידים, שלכה"פ יתמלא החסרון הזה חסרון בנים בנטיעות וריבוי תלמידים בגבולנו,	9886
שההרגשה של הרבצת תורה וגידול תלמידים תמלא את החלל המתהווה ע"י העדר בנים.	9887
ולאמיתו של דבר הרגשה זו אינה באה סתם להשלול ולהשכיח, אלא שהיא חווייה אמיתית עילאית, איש	9888
הרוח בחנכו ובגדלו תלמידים מתמלא רוח שמחה אלהית, וטועם מעין עוה"ב בקיימו את הוראת חז"ל,	9889
עה"פ ושננתם לבניך אלו התלמידים, יזכה לחיי עוה"ב וגם להקלה ולעיבוד בעוה"ז. (אור הנפש).	9890
	9891
מאמר נז	9892
רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך	9893
והודעתם לבניך ולבני בניך (דברים ד' ט').	9894
רבי יהושע בן לוי הוה שמע פרשתא מן בר בריה, בכל ערב שבת היה רגיל לשמוע פרשה מן בנו, פעם	9895
אחת שכח ונכנס לרחוץ באחד ממרחצאות של טבריא, והיה מסתמך על כתפו של ר' חייא בר אבא, אינהר	9896
דלא שמע פרשתיה מן בר בריה, (נזכר שלא שמע פרשתו של בן בנו), חזר ויצא לו, אמר לו ר' חייא בר	9897
אבא, לא כן אלפא רבי אם התחילו אין מפסיקין? א"ל חייא בני קלה היא בעיניך, שכל השומע פרשה מן	9898
בן בנו כאילו שומע מהר סיני? מאי טעמא? והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך	9899
בחורב (ירושלמי שבת א' ב').	9900
ויש להתבונן למה דוקא כשהוא שומע מן בנו שלומד תורה, הריהו כאילו שומע מהר סיני? למה היה	9901
נרגש ונכסף לשמוע את בן בנו לומד, עד שהיה נכון להפסיק ולצאת מן המרחץ לאחר שכבר הפשיט בגדו,	9902
והלכה היא שאם התחיל אין מפסיקין?	9903
וי"ל כי ריב"ל היה מאד מתרגש ומייקר את העובדה, שזכה שכן בנו לומד תורה, שזו לו הוכחה כי השפעת	9904
חכמתו תורתו ויראתו עוברת הלאה, לא רק לדור אחד אחריו אלא כבר לשני דורות, והגיעה עתה גם לדור	9905
השלישי, כאילו יש לו בכך רמז מן השמים שרוח יראתו ואהבת התורה אינה נפסקת, שתורתו היא טהורה	9906
ואמיתית ואור דולק ומאיר ואין בו שמץ של בלתי טהור.	9907
וכאשר היה שומע את קול בן בנו, כאילו הוא שומע את קול עצמו שלמד ולומד כעת, ואות היא כי תורתו	9908
מקובלת וכאילו שומעה עתה מהר סיני, קול התורה מסיני אינו נפסק, הוא נשמע לעולמי עולמים ולנצח	9909
נצחים, ואם קול בן בנו משתעשע בתורה, אות היא לו שאור התורה חי בכל דורותיו לעולמים, כי הר סיני	9910
של מטה הוא הר סיני של מעלה, המשכן של מטה מכון למשכן של מעלה, ולכן הגיב ריב"ל בהתרגשות,	9911
וכי קלה היא בעיניך, שכל השומע פרשה מן בנו כאילו שומע מהר סיני? בשומעו את קול בן בנו בתורה,	9912
שמע ריב"ל קול מהר סיני.	9913
ודוקא מפי בן בנו, שהשפעת זקנו היא כה טהורה ומשקלה אמיתי ורב, עד שהשמן שהוא נותן לתוך	9914
המנורה כה זך, עד שנמשך ובוער ללא הפסק עד דור שלישי, ומכאן ואילך בטוח הוא שרנו לא ידעך ולא	9915
יכבה, כמו שרב יוסף יתיב ארבעים תעניתא שלא תפסוק תורה מזרעו (רש"י), אקרויה לא ימוש מפך,	9916
יתיב מאה תעניתא, אקרויה ליה לא ימוש מפך ומפי זרעך, יתיב מאה אחרנא אקרויה לא ימוש מפך	9917
ומפי זרעך ומפי זרע זרעך, מכאן ואילך אמר לא צריכנא, תורה מחזרת על אכסניה שלה (ב"מ פ"ה).	9918
ויענו על העם יחדיו ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה (שמות י"ט), עד היכן עמד להם אותו הקול? הקול	9919
נמשך עד שלמה המלך ע"ה כשבנה המקדש, והעלה את הארון ע"י הכהנים וזקני ישראל והנשיאים לדביר	9920
הבית ולקודש הקדשים, והכהנים והלויים והמשוררים מלובשים בוץ ומשוררים במצולתיים ובנבלים	9921
ובכנורות, ועמם כהנים למאה ועשרים מנגנים בחצוצרות, היו כולם מנגנים ומשוררים בקול אחד להלל	9922
ולהודות לה' (מד"ר שיה"ש ב' ל'), הקולות שהשמיעו בני ישראל במתן תורה היו כה חזקים, כה חזורים	9923
רגשות חמים ואמיתיים, שהחזיקו עד לימי שלמה ביום הקמת המקדש, קול חוצב להבות אש שלא נפסד	9924
ואינו מפסיק. (מעייני החיים).	9925
	9926
מאמר נח	9927
רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך	9928
והודעתם לבניך ולבני בניך (דברים ד' ט').	9929
משה עלה במדרגות והשגות עליונות ונשאר עומד בהן, וזוהי השאיפה העליונה שצריכה להיות לכל אחד,	9930
להישאר עומדים בעליה שהצליחו להגיע אליה, ת"ר שלשה הטעימן הקב"ה בעוה"ז מעין עוה"ב, ואלו הן,	9931

אברהם יצחק ויעקב, אברהם דכתיב ביה בכל, וה' ברך את אברהם בכל, יצחק ויחרד חרדה גדולה עד	9932
מאד ויאמר מי איפוא הוא הצד ציד ויבא לי ואוכל מכל, יעקב דכתיב ביה קח נא את ברכתי אשר ה0באת	9933
לך, כי חנני אלהים וכי יש לי כל.	9934
האבות הרחיבו פיתחו והמשיכו את אותו הרגע הגבוה והנעלה, המאושר והעשיר, את אותה הטעימה שזכו	9935
לה, והם השכילו לגנוז את האור העליון באוצרות לבותיהם, והמשיכו לינוק ממנו לכל אורך חייהם,	9936
האדמו"ר הסבא מנובהרדוק זצ"ל אמר פעם, כי כאשר האדם הולך בלילה בדרך והאפילה גדולה, הרי	9937
כאשר הוא רואה לפתע ברק שמבריק רק לשניה, יש לו כבר ציור איך לילך לבלי להיכשל באבני נגף או	9938
בבוץ, האור הרגעי מבריק לו גם לאחר שהוא חלף ונעלם.	9939
כן הוא הדבר למי שניצת לו אור עליון ממרום אפי' לשעה קלה בלבד, והוא עלה אז והתרומם מעל טבעו	9940
למדרגות עליונות, כי אז אותה ההברקה הרגעית כבר תאיר לו אח"כ בחיים, ואותו הרגע יחייב אותו	9941
וידריך אותו, אבל אם לא יתנוצץ לו לאדם אותו הרגע המיוחד, הרי אור גדול יהיה נעדר ממנו תמיד, כי	9942
כיצד יוכל להשתוקק בכלל לאותו הרגע הטוב והמרום, אם מעולם לא טעם עליון שכזה, הרי זה	9943
עולם זר ומנוכר לו, ואין אדם משתוקק לדבר שלא ראה אותו אף פעם בחייו.	9944
ובספר חרדים מעורר בזה, מצינו במדרש שהקב"ה אמר לאברהם אבינו שילך לארץ ישראל ויראנה	9945
ויחזור, ואחר שחזר לא נתן לו רשות לחזור לארץ ישראל עד חמש שנים, ואותן חמש שנים היה משתוקק	9946
לחזור ללכת, והוא אמר מי יתן לי אבר כיונה אעופה אשכונה, ארחיק נדוד אלין במדבר סלה, מוטב ללון	9947
במדבריות של ארץ ישראל ולא ללון בפלטריות של חוצה לארץ, והיה תאב, ומשהורשה כתיב וילך אברם	9948
כאשר דבר אליו ה', וקודם בואו אל הארץ לא היה משתוקק, אבל אחר שבא שמה פעם ראשונה וראה	9949
במראה הנבואה יקר תפארת קדושת הארץ אז נכסוף נכסף, וממנו נלמוד לדורות אנחנו יוצאי חלציו להיות	9950
נכספים כמוהו עכ"ל.	9951
וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל אלהים בין האור ובין החושך, כותב הגרא"א דסלר זצ"ל מפסוק זה	9952
למדו חז"ל שראה הקב"ה את אור שבעת הימים שאינו כדאי שישתמשו בו רשעים, עמד וגנוזו לצדיקים	9953
לעתיד לבוא, ויש לשאול א"כ למה בראו כדי לגנוז? אלא הענין, שאם היה פעם בעולם אור כזה, אף	9954
שנגנוז קל יותר להגיע אליו, כי אין זו אלא חזרה למה שהיה, וכן מצינו שקודם שיוצא הולד לאוויר	9955
העולם, צופה מסוף העולם ועד סופו ומלמדים אותו את התורה כולה, אבל שוכח הכל כשנולד, וגם כאן	9956
הטעם הוא כדי שיוכל לחזור לדרגה זאת בבחירתו, וכן הוא בכל איתערותא דלעילא, שבתחילה מאירים לו	9957
לאדם ומראים לו גילויים גדולים, ואח"כ נוטלים אותם ממנו כדי שיחזור אליהם ע"י עבודתו.	9958
(מעייני החיים).	9959
	9960
מאמר נט	9961
רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך	9962
והודעתם לבניך ולבני בניך (דברים ד' ט').	9963
מה להלן באימה וביראה ברתת ובזיע, אף כאן באימה וביראה ברתת ובזיע (ברכות כ"ב.). הגישה לתורה	9964
צריכה שתהיה באימה וביראה, ואדם המתיר לעצמו לדון בדברי התורה כפי שכלו, ולבקר ח"ו איזה דבר	9965
בתורה, אף שהוא מאמין בתורה נאמר עליו כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר הכרת תכרת הנפש היא עונה	9966
בה (במדבר ט"ו), הרי כריתות כפולה, וגם לאחר הכריתות עדיין עוונה בה למי שעושה ביד רמה, ואם	9967
חסר בגישה לתורה שאינה בקדושה יתירה, הוא נכלל ג"כ בסוג הענין החמור הזה, וע"כ צריכה להיות	9968
הגישה בתכלית הקדושה והיראה, וצריך ליגע בכל כוחותיו לידע ולהבין דברי התורה ולהכיר מיעוט	9969
השגתו.	9970
וכבר כתב הרמב"ם (סוף הלכות מעילה פ"ח ה"ח), ראוי לאדם להתבונן במשפטי התורה הקדושה ולידע	9971
סוף ענינם כפי כוחו, ודבר שלא ימצא לו טעם ולא ימצא לו עילה אל יהיה קל בעיניו, ולא יהרוס לעלות	9972
אל ה' פן יפרוץ בו, ולא תהא מחשבתו בו כמחשבתו בשאר דברי החול, בא וראה וכו', ק"ו למצוה שחקק	9973
לנו הקב"ה שלא יבעט מפני שלא ידע טעמן ע"כ.	9974
ואז"ל בר"א הגדול שאמר על עצמו, הרבה תורה למדתי ולא חיסרתי מרבתי אפי' ככלב המלקק מן הים,	9975
הרבה תורה לימדתי, ולא חסרוני תלמידי אלא כמכחול בשפופרת (סנהדרין ס"ה.), ובאבות דר"נ פכ"ה	9976
איתא הלשון, שאם יהיו כל הימים דיו וכל האגמים קולמוסין וכל בני אדם לבלרין, אינן יכולין לכתוב כל	9977
מה שקריתי ושניתי ומה ששימשתי לחכמים בישיבה, ולא חסרתי מכל אשר שאלו עיני אלא כאדם שטובל	9978
אצבעו בים.	9979
וכמו שזיכה הקב"ה בדורות האחרונים את הגר"א זצוק"ל, שכל גדולי עולם ראו בעין שאין משיגים	9980
מחכמתו כטיפה מן הים, שהרי הראה את כל דברי חז"ל בנגלה ובנסתר מפורשים בתורת משה, ונשלח	9981

ממרום כדי שנכיר מעט גדולת חז"ל וגדולת הקדמונים, וכאשר אמר הוא ז"ל, שהוא רחוק בתכלית	9982
מחכמת האמוראים שכל דבריהם במ"ט שערי בינה, והיה מראה פנים נפלאים לכל הדברים הנראים	9983
תמוהים, והיה מתרץ כל חסורי מחסרי שבש"ס, כדי שיהא לנו קצת השגה איך אנו רחוקים מהשגת	9984
הדברים.	9985
זהו מחד גיסא, אבל מאידך גיסא יש להתבונן, דזה גופא מהנפלאות הגדולות היאך יש לכל אחד חלק	9986
בתורה, ואפי' במיעוט השגה יכול אדם לזכות לחדש ולהבין בתורה, והתורה מתלבשת בכמה לבושים	9987
ובכמה דמויות לאין שיעור, וזהו המלמד תורה לעמו ישראל, והיינו לכל חד לפום דיליה ולפי כוחו, וכל	9988
מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש הראה הקב"ה למשה בסיני, והכל הוא בכלל תורה, וכל אחד יכול אחרי	9989
יגיעה גדולה לזכות להורות כהלכה, ולפיכך כשבא אדם מישראל ללמוד תורה צריך שתהא לו אימה	9990
גדולה, הן מפאת היותו ניגש לעסוק בענינים שאין להם סוף ולצלול במים אדירים, והן מצד קדושת התורה	9991
שהיא מקור הקדושה בכלל, וקדושת כל המצוות נמשכת מאותיות התורה.	9992
ובאמת יש להתבונן הרבה בדבר זה עצמו, היאך בכוחה של תורה להמשיך קדושה בלי סוף ותכלית,	9993
וכדחזינן ברבינו הקדוש, שמימות משה ועד רבי לא היה תורה וגדולה במקום אחד באופן זה שהיה אצל,	9994
ומ"מ לא נהנה מן העולם אפי' באצבע קטנה, וקטן שבתלמידיו היה בכוחו להחיות מתים, וזכה לסדר	9995
המשנה, והוא אמר (ירושלמי גיטין פ"ו ה"ז), דכמו שיש בין קדשי קדשים לחולי חולין, כך יש בין דורו	9996
של ר' יוסי לדורו, הרי שיש דרגות לאין שיעור בהמשכת הקדושה ע"י התורה, וכן יש להתבונן בזה מצד	9997
קדושת התורה בשורשה העליון שהיא למעלה מכל העולמות, וכל העולם תלוי באות אחת ממנה,	9998
וכדבריהם ז"ל (בר"ר י"ב ב') ביה ה' צור עולמים, העוה"ז והעוה"ב בה' ויו"ד.	9999
ומשום חובת האימה אמרו (ברכות שם), דאף שד"ת אינן מקבלין טומאה, והזבין והמצורעים מותרין	10000
בתורה, אבל מצד קלות ראש, בעלי קריין אסורין בתורה, שצריכה שתלמד כנתינתה באימה וביראה ברתת	10001
ובזיע, אבל מאידך גיסא צריך כשלומד להיות בשמחה רבה, שזכה להדבק בתורה ולהיות שייך לה, ונתינתה	10002
לו רשות להיכנס בשעריה, ולא עוד אלא שמסייעין אותו מן השמים ומלמדין אותו, ויכולים עוד להתבונן	10003
ע"פ מאמרם ז"ל (מגילה ט"ז): גדולה ת"ת יותר מהצלת נפשות, וא"כ כל שעוסק בתורה צריך שירגיש	10004
כאילו הוא מציל נפשות ועוד יותר מזה, ומכ"ש בדור יתום כזה שזהו באמת הצלה עבור הכלל שימצאו	10005
בדור יודעי תורה ומבינים בה.	10006
כתיב (במדבר ט"ו) כי דבר ה' בזה, ופי' ז"ל (סנהדרין צ"ט). דהיינו מי שיש בידו ללמוד ואינו לומד,	10007
רמ"א זה הלומד ואינו שונה לאחרים, הרי דהחמירו כ"כ כרת כפול בעוה"ז ובעוה"ב, וכתב הגר"ח ז"ל	10008
בנפח"ח דזוהי כריתות גמורה לכל חלקי הנפש, ולא כשאר ל"ו כריתות שבתורה, גם כתוב עונה בה, דגם	10009
אחרי הכרת העון דבוק בנפש, ואמרו (בספרי שם), כל המתים במיתה מתכפרים אבל זו עונה בה.	10010
(משנת רבי אהרן א' עמ' ס"ב).	10011
	10012
מאמר ס	10013
רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך	10014
והודעתם לבניך ולבני בניך (דברים ד' ט').	10015
כבר אמרנו, כי הציור הוא המפתח לאמונה, ציורים מעוררים ומחזקים את המוח, והם המבססים את	10016
המחשבה, ולכן כתב הרמב"ם כי אמונה זה הציור הנכון והאמיתי, אי לזאת הרוצה לחזק ולהעמיד את	10017
אמונתו, זאת היא עבודתו, כפי שכתב רבי יהודה הלוי (כוזרי ג' ה') וז"ל, החסיד מצוה את המדמה	10018
להמציא ההדור שבצורות הנמצאות אצלו בעזר הזכרון, לדמות אליו הענין האלהי המבוקש, כמו מעמד הר	10019
סיני ומעמד אברהם ויצחק בהר המוריה, וכמו משכן משה וסדר העבודה, וחול הכבוד בבית המקדש, וזולת	10020
זה הרבה.	10021
דבר גדול הוא לצייר לעצמו כיצד היה נראה יציאת מצרים, קריעת ים סוף ושירת הים כשמשוה רבינו	10022
אומר את השירה, וכל רבבות אלפי ישראל עונים אחריו, על מתן תורה נצטוונו לדעת הרמב"ן בלאו,	10023
שלא נשכח מעמד הר סיני ולא נסיח אותו מדעתנו, אבל יהיו עינינו ולבנו שם כל הימים, והוא אמרו	10024
יתעלה השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך, ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך	10025
והודעתם לבניך ולבני בניך, יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב (השגות הרמב"ן על סה"מ מצוה ב').	10026
יתאר נא המאמין לעצמו, איך הוא בעצמו עומד בתחתית ההר יחד עם כל ששים רבוא מישראל, ההר בוער	10027
באש עד לב השמים, ומשה רבינו בראש ההר, והוא שומע בנבואה דיבור אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה,	10028
והוא נרתע לאחוריו ומתעלף מרוב אימה ופחד, ורק טל של תחיה הנסוך עליו משורש התורה במרומים,	10029
מחיהו ומקרבהו לשמוע הדברים עד תומם, ואיך אינו פוסק אח"כ מלהשתומם על גדלות כזאת שזכה לה	10030
בתוך כלל ישראל, לשמוע אלהים חיים מדבר את האדם וחי דרוח קדישא ביה ומתקיים.	10031

נהפך הוא האדם מישראל לאיש אחר, יען נתגלה רוח הקודש בקרבו חיות נצחית. ועם זאת הוא מתחנן לפני משה רבינו דבר אתה עמנו ואל ידבר עמנו אלהים, כי ירא הוא לנפשו פן ימות אם יוסיף עוד לשמוע את קול ה', ומשה רבינו מצטער על כך כי עמדו מרחוק מרוב יראה, ולא גברה בהם רוב אהבה לדבר ה' לשמוע כל התורה כולה מפיו ית', ולא נצחה אהבה זו את פחד המות!	10032
מי שנחרת בלבו ציור חי מאמיתת המעמד בהר סיני, ויהיו עיניו ולבו שם כל הימים, יתגבר כוח אמונתו וגם ימצא בשכלו תמיד מהלך איתן לבסס אמונתו וידע מה להשיב לאפיקורוס, והנה דברי ימינו הינם מלאים וגדושים מציורים של יופי וגדלות ואמת להפליא, המחיה ציורים כאלה בלבו, הינו נמצא תמיד בחברת שמעון הצדיק, אשר גם אלכסנדר מוקדון התבטל לפניו, בחברת הלל הזקן ורבי עקיבא, רבינו הקדוש רבא ואביי, וכל אשר יוסיף להכיר גדולי ישראל בהווה ובעבר יתוספו לו ציורים מאמיתת תוה"ק! הנכנס לעומקם של הדברים רואה בעליל, כי עבודת האמונה מקיפה את כל האדם, כל התורה וכל המצוות וגם כל חיי עוה"ז, יותר מדי השתלטה השיגרה עלינו ואיננו חושבים על כך, אך העובד לחזק ולהעמיק את אמונתו, ניגש לכל מעשה מצוה בכוונה תחילה, שהמצוה תשאיר רושם בלבו, בכל ברכה שהוא מברך, כל מצוה שהוא מקיים, וכל דף גמ' שהוא לומד, הכל מקשר אותו בקשר אמיץ ובר קיימא עם אמונתו.	10033
רב שימי בר עוקבא ואמרי לה מר עוקבא, הוה שכיח קמיה דרשב"פ והוה מסדר אגדתא קמיה דריב"ל, א"ל מאי דכתיב ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו? א"ל בא וראה שלא כמידת הקב"ה מידת בשר ודם! מידת בשר ודם צר צורה על גבי הכותל, ואינו יכול להטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעיים, והיינו שאמרה חנה אין קדוש כה' כי אין בלתך ואין צור כאלוהינו אין צייר כאלוהינו.	10036
הרי מפורש בחז"ל כי כל הבריאה היא בבחינת ציור, והבורא ית' אשר המציא את הבריאה הגדולה הזאת הינו צייר, אלא שאין צייר כאלוהינו כי הציורים שלו הינם חיים! והמאמין המעמיק כשהוא פותח את החלון ומסתכל בשמים, השמים מספרים לו כבוד אל ומעשה ידיו מגיע הרקיע, ובהתהלכו בחוץ הוא שומע עצי היער מרננים מלפני ה', הרוח המנשבת אינה אלא עושה דברו, הכפירים השואגים לטרף אינם אלא מבקשים מאל אכלם, בירידת גשמי ברכה הוא מודה לה' על כל טיפה וטיפה שהוא מוריד לנו, כי כל אחת מתנה הוא מאתו ית'.	10037
הוא מתבונן בכל כוחות הגוף ומבשרו חוזה אלוה, המעמיק הרי כל סעודה היא ציור, איך הוא ית' זן את כל העולם כולו בטובו בחן ובחסד וברחמים, וכל נשימה מזכירה לו אשר בידו נפש כל חי, וכל יקיצה בבוקר בגדר תחיית המתים, כל הבריאה מלאה אמונה אין צייר כאלוהינו. (עלי שור ח"א).	10038
	10039
	10040
	10041
	10042
	10043
	10044
	10045
	10046
	10047
	10048
	10049
	10050
	10051
	10052
	10053
	10054
	10055
	10056
	10057
	10058
	10059
מאמר סא	10059
רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך (דברים ד' ט').	10060
כל המשנה תורה מלאה אזהרות ואזהרות, שמור ושמעת, למען תחיה, כי היא חייכם, ובדבר הזה תאריכו ימים, וכן עוד ועוד, ולכאורה אזהרות אלו הם יותר מעיקרי מצוות ודינים, וכן לאחר המצוה תוסיף באזהרה, כענין למען יטב לך והארכת ימים, וכן עוד כאלה, ואמרנו ע"ז כי באמת זהו סוד משנה תורה, ללמד את האדם כי התורה היא חיינו וקיומנו מדרך הטבע, כמו שאנו רואים כי בע"ה חיותם וקיומם ג"כ בטבע, אף עגל בן יומו אם יראה בור פתוח לפניו לא ילך בשום אופן ויפחד פחד גדול, ומי הודיע לו זאת כי בור מזיק הוא, ומי הודיע לו איך להישמר מהבור, אם לא כי קיומו תלוי ג"כ בטבעו.	10061
ולחיפך אנו רואים בבן אדם אשר הוא מבחר הברואים, ובכ"ז חסר לו הקיום בטבע, כמו הקטנים שצריכים שמירה יתירה, ואם הולכים על מקום גבוה ותחתם מקום נמוך, ילכו ישר ולא ידעו כי יוכלו להינזק ויפלו שמה כאשר אנו רואים מעשים בכל יום, וזאת אות ומופת כי קיומם אין להם בטבע גופם, כ"א משועבדים המה להיות נשמעים אל השכל, והוא השכל שומר אותם, ולכן בעת ששכלם עוד רפה אצלם כמו הקטנים, אין להם מי שישמור אותם, וצריכים שמירה מאחרים, שישמרו אותם מכל צער ונזק. ומזה נוכל להבין עד כמה צריך האדם בטבע בריאתו להיות עומד תמיד סר למשמעת השכל, כי מטבעו לא ידע שום דבר בלתו, ועל כל צעד וצעד עליו לשאול את שומרו דהיינו השכל, איך להתנהג אם ילך אם לא ילך, אם יעשה אם לא יעשה, וכן הלאה, וכן אנו רואים כי אם ח"ו יאבד האדם את שכלו, הלא הוא גרוע אז מבע"ה הפשוטים, כי בטבעו כן הוא הדבר, כי בלתי שכלו אינו יודע מאומה, והשכל הוא הטבע שלו. כן הוא הסוד באומה הישראלית, אחרי אשר בחר בנו מכל העמים וקרבתו לפני הר סיני, שם הכין אותנו שנהיה מוכנים לקבל את התורה, ונתן לנו כוחות שבהם נהיה מוכנים לקבל את התורה, אשר כל אומה ולשון לא יכלו לקבלה, כי לא יכלו לקבל בכוחותיהם מצוות כאלו, ורק האומה הישראלית אשר הזדככו מקודם כ"כ, ונתמרק גופם מכל סיג עד שאמרו נעשה ונשמע, וזאת היא ההכנה היותר גדולה, וזהו ענין קרבנו לפני הר סיני ואח"כ נתן לנו את התורה.	10062
	10063
	10064
	10065
	10066
	10067
	10068
	10069
	10070
	10071
	10072
	10073
	10074
	10075
	10076
	10077
	10078
	10079
	10080
	10081

נמצא כי באמת שינה וחידיש אף גופותיהן של האומה הישראלית, וכוחות אחרות נתן להם, וכמ"ש (יעב"ץ	10082
אבות ג'), שהעולם מתחלק לחמישה סוגים, דומם, צומח, חי, מדבר, נשמת ישראל, וזהו כדברינו כי	10083
האומה הישראלית היא סוג אחר ממש, מובדלת מכל סוג האנושי, וזאת השגנו בקרבנו להר סיני.	10084
היוצא מזה, כי יש לנו כוחות אחרות, תכונות וכוחות מתאימים להנהגת התורה ולחיות חיי עולם, בזה	10085
נשתנינו מכל האומות, כי לא השכל הוא קיומנו בטבע, כ"א התורה היא חיינו וקיומנו בטבע ממש, היא	10086
מדריכתנו והיא המיעצת לנו תמיד והיא טבע קיומנו, אחרי כי הבדילנו ורוממנו מכל לשון, וחיינו לא כחיי	10087
כל מין האנושי, כמ"ש אשר יעשה אותם האדם וחי בהם (ויקרא י"ח).	10088
אנחנו נקראים עם קדוש, והקדושה היא קיומנו וחיותנו, ובזה אנו קיימים לעד, וזהו וחי עולם נטע	10089
בתוכנו, להיותנו עם קדוש ולדבקה בו, זהו חיותנו וקיומנו בטבע, והענין גלוי ומפורסם, כי אפילו או"ה	10090
יודעים ומכירים את זאת, כי משונים אנחנו בכוחותינו ותכונותינו, כוחותינו מותאמות לכל ענין הנצח, ולא	10091
רק לחיי עוה"ז.	10092
ולכן כאשר יסולק השכל מהאדם אז הוא גרוע אף מבע"ח פשוטים, אחרי כי השכל הוא טבעו וקיומו,	10093
וכאשר יחסר לו קיומו במה יחיה? כן הוא הסוד בהאומה הישראלית, כי אחרי שקיומנו וחיותנו בטבע היא	10094
התורה, והיא חיינו ממש בטבע, ולכן אם נטה מדרכה ולא נשמור אותה כתיקונה, אז ח"ו גרועים אנחנו אף	10095
מיתר האומות, כי קיומם לא קיומנו ותכונתם לא תכונותינו, ושכל האנושי לא יספיק להקים אותנו, כ"א	10096
התורה תתן לנו חיות וקיום כדי סיפוקינו וכפי צורכינו, ולכן אם לא נשמור את התורה חסר לנו שומר	10097
לתכונותינו, וח"ו גרועים אנחנו אף מיתר או"ה.	10098
וזהו (דברים ד') ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים, רק השמר לך פן תשכח את	10099
הדברים, וברש"י שם, אז כשלא תשכחם ותעשום על אמיתתם תיחשבו חכמים ונבונים, ואם תעוותו	10100
אותם מתוך שכחה תיחשבו שוטים, כי כן הוא טבע הדבר, כי אחרי שהיא חכמתנו ובינתנו, היא קיומנו	10101
בטבענו ולא אחרת, לכן אם לא נשמור אותה ונעוות אותה אז נחשב כשוטים, וזהו סוד ליודעי דבר עד	10102
כמה אין גבול וגדר לרשעי ישראל ברשעתם, ולא יגדור אותם אף דברים ששכל האדם מחייבן.	10103
היוצא מהנ"ל, כי כאשר נטע השי"ת השכל באדם והטביעו כי הגוף צריך להיות משועבד אליו, והוא מושל	10104
על הגוף וכל תולדותיו, ובלא השכל הוא פלג גופא, כי הוא חסר בתכלית ואינו יודע מאומה בלתי, ומטעם	10105
זה היה בריאתם כי יהיו תמיד ביחד, יתלכדו ולא יתפרדו כאילו הם תאומים, והשכל לא יוכל להיפרד	10106
מהגוף אף רגע, כמו כן כאשר בחר בנו השי"ת ורוממנו מכל עם והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורתו, הוא	10107
ג"כ על דרך זה, כי אחרי שהיא חיינו מדריכתנו וקיומנו לכן היא חלקנו, והזדכך גופנו אז כ"כ עד אשר	10108
נשתוו כתאומים גופינו ותורתנו, אורייתא וקוב"ה וישראל חד הוא (זהר אחר).)	10109
הטביע בנו תורתנו שתהא שוכנת עמנו תמיד, והיא תדריכנו בכל מעשינו ופועל כפינו, כמובא בשם חתם	10110
סופר על פסוק (דברים י"ז) וקרא בו כל ימי חייו, היינו שכל מעשה ימי חייו יקרא מספר התורה, וזהו ענין	10111
(ויקרא כ"ו) ונתתי משכני בתוכם ולא תגעל נפשי אתכם, הגופות יהיו מרכבה ובית דירה להנפש	10112
והתורה, ומובן מזה כי אם נעזב את מדריכנו ומורנו, אז אנחנו נחשבים כפלג גוף, והוא אשר מובא ברש"י	10113
כי נחשב כשוטים, כי בלתי התורה אנחנו חסרים בתכלית ואין לנו מאומה, גרועים אף מאומות העולם, כי	10114
יש להם חלקם הוא שכל האדם, ואנו חיינו וקיומנו הוא רק אור התורה.	10115
(דעת חכמה ומוסר ח"ג מא' נ"ו נ"ז).	10116
	10117
מאמר סב	10118
יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב באמור ה' אלי הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי אשר ילמדון	10119
ליראה אותי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם ילמדון (דברים ד' י').	10120
מעודי לא עמדתי ע"ז למה לי דכתב רחמנא כל הימים אשר הם חיים על האדמה, אטו לא ידעינן למצוה	10121
שכתובה סתם נוהגת תמיד כל ימי חייו, כמו כל המצוות שכתובים סתם, אין זו מצוה שהזמן גרמא ונוהגת	10122
תמיד? ע"כ האמת יורה דרכו, כי הימים אשר הם חיים על האדמה, לא קאי על מצות יראה שנוהגת תמיד,	10123
אבל קאי על אשר ילמדון פי' דלא נימא כיון שהוא יודע גדולת השי"ת ויש לו יראה די בזה, לא כן! רק כל	10124
הימים אשר הם חיים על האדמה, תמיד צריך ללמוד על קניית היראה, למה? כי קשים לקנותם כזה ונוח	10125
להשבר כזכוכית כאז"ל (חגיגה ט"ו).	10126
ועוד כמו שגדולתו ית' אין לו תכלית, כך הלימוד להתלמד על זה, צריך להיות תמיד בלי תכלית, ומזה	10127
נוכל להבין גודל הענין לחזק זה הלימוד בזמן הנוכחי, אשר רובם אינם יודעים כי יש לימוד כזה והולכים	10128
בטבעם הפשוט, והנה הכתוב צווח ועיר פרא אדם יולד (איוב י"א), והחכמה מאין תמצא לעקור טבע	10129
פראות.	10130

ודבר נפלא מצינו עוד לאמת זה הדבר שכתבנו פה, והוא כי (פרשת עקב י"א) כתוב שם, וידעתם היום כי	10131
לא את בניכם אשר לא ידעו ואשר לא ראו, כי עיניכם הרואות את כל מעשה ה', הדבר מתמיה מאד, מאי	10132
שייך לומר וידעתם היום על דבר הידוע להם כבר עין בעין? והול"ל לא את בניכם אשר לא ידעו ואשר לא	10133
ראו?	10134
אבל הענין יבואר על פי מה שאנו אומרים תמיד, כי הדבר אשר ישמע מאחרים אף כי יבין הדבר, עם כל	10135
זאת בלי מחשבת עיון פנימי לקבל הדברים בעיון שכלי, אין ידיעתו נחשבת לעשות בו רושם למעשה, וכן	10136
מצאתי בספר המידות לאריסטו (מא' ו' פרק ו') ז"ל, כי הנערים לא יבינו תוכן הענינים, רק אומר מה	10137
ששמע מרבו, אבל לא יבין פנימיות הענינים, ולכן כשרצה משה רבינו ע"ה לעורר על העיקר הגדול הלזה,	10138
הקדים להם וידעתם פירוש התבוננו ואז תדעו ותבינו מהחוש אל השכל.	10139
היוצא מזה, כי בלי מחשבה בהתבוננות השכלי כאילו עומד הדבר נגד עיניו בחוש, אינו חשוב ידיעה! ועל	10140
כן מהראוי באלול הבע"ל לחזור על המאמרים בהתבוננות השכלי, ואם דור דעה דור המדבר, וגם ראו	10141
בחוש, וזרם הכתוב שאם ירצו ישעשו הדברים רושם בקרבם, יתרגלו להתבונן תמיד במה שראו בחוש	10142
פרטי הדברים, מה נעני אנן בתרייהו.	10143
ומזה יעשו הקשים שכליים על יכולתו והשגחתו ית', ואז וידעתם ובל"ז נחשב בשעת ראייה כהתפעלות,	10144
ואח"כ יתבטל ההרגש, כמו מי שחלה והתמרמר בתשובה ואח"כ ישוב לכסלה ח"ו, יען כי לא הוביל החוש	10145
אל השכל, והזהירם וידעתם פירוש, תמיד צריכים אתם להוביל החוש שראיתם אל השכל, ולעשות מפרטי	10146
הדברים הקשים שכליים, ואז וידעתם. (חכמה ומוסר ח"א מא' רכ"ב).	10147
	10148
מאמר סג	10149
ופן תשא עיניך השמימה וראית את השמש ואת הירח ואת הכוכבים והשתחית להם ועבדתם אשר חלק ה'	10150
אלהיך אותם לכל העמים (דברים ד' י"א).	10151
יעויין ברש"י אשר חלק ה' לא מנען מלטעות אחריהן, אלא החליקם בדברי הבליהם לטורדן מן העולם,	10152
וכה"א כי החליק אליו בעיניו למצוא עונו לשנוא, ולמדין אנו מזה גם ההיפוך, היינו שאותנו בני אברהם	10153
יצחק ויעקב שלקח אותנו לנחלה לו, לא חלק לנו אותם, היינו לא החליקנו בדברי הבליהם לטעות אחריהן,	10154
וזהו כלל גדול שבנחלת ה' אין מקום לטעות, מפני שמהותו של חלק הקב"ה הוא האור והגילוי, ואין שם	10155
שום מקום טעות, עצמותו ויחודו נגלה לעין כל.	10156
וזהו ענין שאין במלאכים שליטת היצה"ר, שאין שם מקום טעותים, וכן גם בנו עם הסגולה חלק ה'	10157
ונחלתו, אין בנו שליטת היצה"ר, וכולו גלוי ואור ואין מקום לטעות, ולא החליקנו בהבליהם, ומזה ידע	10158
האדם מצבו וגורלו, אם נמשך אחרי הבליהם, הוא מפני שיש אצלו מקום טעות והוא סוד היצה"ר, וח"ו	10159
אין זה חלק עם ישראל.	10160
וזהו סוד שבקבלת התורה ניטל מהם יצה"ר, היינו כי קבלת התורה היה כ"כ גלוי בלי מקום לטעות, וזהו	10161
ביאור כל הפרשה כי שאל נא לימים ראשונים עד אתה הראת לדעת, וכמובא ברש"י פתח להם שבעה	10162
רקיעים, קרע את התחתונים וראו שהוא יחיד, לכך נאמר אתה הראית לדעת, והכל לבאר שבקבלת	10163
התורה לא היה מקום לטעות, וזהו שניטל מהם יצה"ר ואז נעשו חלקו של הקב"ה, היינו ענין גילוי יחודו	10164
וזהו נפלא, ומבואר מזה מהו מעשי האדם, שכל עבודתו לפשפש במעשיו (מס"י פ"ג), לבל יפול בחלות	10165
של טעותים שזהו כל היצה"ר, ואין עצה ואין מפלט ח"ו, וזהו ואתכם לקח ה'.	10166
כשמתבוננים אנו רואים שתי הנהגות, או יותר טוב שתי השגחות, השגחה כללית, וזאת נקראת טבע, היינו	10167
כי ההנהגה הולכת בדרך הטבע, עולם כמנהגו נוהג, כמו קיץ וחורף יום ולילה לא ישבותו (בראשית ח'),	10168
א"כ היא תמידית וכללית, אכן כשנעייין לא בשטחיות, נראה כי ההנהגה אינה שוה יום ליום וזמן לזמן,	10169
משונה היא יום מיום וזמן מזמן בכלל ואף בפרט, ניכר השגחה פרטית כי יש מכוון גדול וההנהגה משתנה,	10170
אינו דומה דבר לדבר יום ליום, וכשיתרגל האדם לעיין ביותר עמקות, יראה השגחה פרטית אף בשטחית	10171
ומקופיא של הטבע.	10172
ויצא לנו מזה שכל עבודת האדם להעביר גילולים מן הארץ, להעביר טעותים ולהתבונן ולהכיר האמת	10173
לאמיתו, על האדם להתנהג בכל הבריאה ובכל עיוניו כאדם שלומד, שיעלו לפניו במושכלות ראשונות	10174
כמה שיבושים וטעותים, ואחר העיון יעמוד על נקודת האמת, כן האדם בכל הנהגה, לפי מושכלות	10175
ראשונות יראה סתירות וטעותים הרבה, ואם ישאר בהשקפת שטחיותו ישאר בטעותיו, כמו בלימוד	10176
כשאינו מתבונן בעמקות הדבר, ורק אחר שיתבונן יכיר האמת, ואף אם לא יכיר האמת יתלה הטעותים בו,	10177
כן הוא בכל עניני הבריאה, על האדם להתבונן בהעמקה ויכיר הנסיון, ואם לא יכיר יתלה הטעות בו.	10178
(דעת חכמה ומוסר ח"ג מא' קי"ז קי"ט).	10179
	10180

	מאמר סד	10181
ואותי ציוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם חוקים ומשפטים לעשותכם אותם בארץ אשר אתם עוברים שמה		10182
לרשתה (דברים ד' י"ד).		10183
השבת נקרא יום מנוחה וקדושה, וזהו צו מפורש בתורה למען ינוח, אולם משמעות המנוחה מקיפה		10184
וחובקת זרועות עולם, אנו אומרים במנחה של שבת יעקב ובניו ינוחו בו, מנוחת אהבה ונדבה, מנוחת אמת		10185
ואמונה, מנוחת שלום ושלווה והשקט ובטח, מנוחה שלמה שאתה רוצה בה, ט' תוארים של מנוחה, וכפי		10186
שנראה אין זו מנוחה סתם של למען ינוח, אלא זוהי מנוחה שמן הראוי להתבונן בה, לדעת איך לקיים		10187
אותה, מה הם סוגיה השונים ואיך מגיעים אליהם.		10188
יסוד היסודות ראוי לדעת, שסיבת המנוחה היא הבטחון בה', שמבטחון בה' תבוא מנוחת הנפש לאדם		10189
המאמין כראוי בהש"ת, כי מה הענינים המטרידים את האדם וגוזלים את מנוחת נפשו, כאשר נדמה לו		10190
שהגורמים אשר באמת הם רק אמצעים להשלמת צרכיו, נדמה לו כי הם נתני לחמו, ונדמה לו שהוא צריך		10191
להזדקק להם, אדם כזה הוא תמיד חסר מנוחה ונרדף מגורמי הזמן ומאורעותיו, ואינו מוצא מנוח לנפשו,		10192
אולם המאמין האמיתי הבוטח בה' הוא תמיד במצב של מנוחת הנפש, כי מרגיש עצמו בבחינת (תהלים		10193
קל"א) כגמול עלי אמו, והבוטח בה' חסד יסובבנו.		10194
גם הסיבות הטבעיות כגון זריעה באדמה, שהאדם הכופר זורע ובוטח בטבע, שונה לגמרי המאמין בה',		10195
שהוא בוטח בכל עניני הטבע על הש"ת, וגם כשהוא זורע הוא יודע שאין הטבע חשוב לכלום, הוא יודע		10196
שבעצם הוא מאבד את הזרעים כשהוא קובר אותם באדמה, אלא שהוא בוטח שיצוה הש"ת את הארץ		10197
שתצמיח ותתן לו כפליים לפרנסתו, שיותאמו הגורמים הגשם ומזג האויר והכל יהיה בעתו, וכמו כן		10198
כשהוא מתפרנס מעבודה שיש לו אצל אדם אחר, גם אז הוא מאמין שאין האדם חשוב לכלום, רק הש"ת		10199
שולח את האדם לפרנס אותו.		10200
המאמין בה' והבוטח בה' באמת, הוא נמצא במצב של מנוחת הנפש וכל מקרי הזמן אינם פוגעין בו, וכשם		10201
שהארץ רק גורם להצמיח, וכל אחד מבין שיד ההשגחה העליונה מסובבת את הכל, כמו כן גם פרנסתו		10202
איננה ביד האדם הנראה למפרנסו, והוא רק גורם בתוך המערכת הכללית, אין להחניף ואין לפחד מכות		10203
אנוש, רק לשאת עינים לשמים ולראות בכל המתהווה את הכוח העליון, ה' אלהינו ה' אחד, הוא כוח		10204
הכוחות המהווה את הכל, זוהי מנוחה של אמת כאשר זוכה האדם להגיע לבטחון בה', שאין לו כל טרדות		10205
הנפש, ושום בלבול מכל עיסוקיו ועסקיו.		10206
אולם יותר מזה יש בצו הבטחון ביום השבת, כי בשבת הוא מתענג על ה' ומרגיש אז את בטחונו בה',		10207
ומגיע להבין ולהרגיש את מנוחת אהבה ונדבה, מנוחת אמת ואמונה, ומהם יש שמגיע לאותה מדרגה		10208
עליונה של מנוחה שלמה שאתה רוצה בה, שהיא שיא בדרגות המנוחה, אמת ואמונה שלום ושלווה והשקט		10209
ובטח, בכל אלה באה המנוחה השלמה שאתה רוצה בה, וכמ"ש חז"ל (פתיחתא באיכה ל'), ארבע מלכים		10210
היו, דוד אסא יהושפט וחזקיה, כל אחד מהם ביקש משהו מיוחד מהקב"ה וניתן לו, אני ישן על מיטתי		10211
ואתה עושה, א"ל הקב"ה אני עושה כדברך שנא' (מלכים ב' י"ט) ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך ה' ויך		10212
במחנה אשור ע"כ.		10213
עיי"ש שכל אלה המלכים ביקשו שהקב"ה יאזין לתפילתם, ועשו כל אחד לפי דרכו, אולם מה מבקש		10214
חזקיהו המלך לשכב על מיטתו, מה היתה בקשתו? אלא שיש כאן יסוד עמוק בתורת הבטחון אותו אמר		10215
חזקיהו המלך, הם גדולי המלכים התפללו לה' שאחרי שיעשו איזה פעולה מצידם יעזרם ה', הם הגיעו		10216
למעלה גדולה במידת הבטחון, וגם לאחר שיעשו הם, יבינו כי לא כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה,		10217
אבל חזקיהו המלך אמר כי הוא פוחד, ואם רק יעשה מצדו משהו הוא עלול לחשוב כי גם כוחו השפיע		10218
בנצחון, ולכן הוא מבקש, כי רק אם ישכב על מיטתו ותבוא הישועה, הוא בטוח כי לא יוכל לתלות בכוחו		10219
וכולו לה' הוא, והאזין ה' לתפילתו ולא היה צריך לעשות מאומה.		10220
ביום השבת קודש נצטוונו לא לחשוב חשבונות ימי המעשה, אלא להרגיש שמלאכתך עשויה, להתרומם		10221
מעל לכל סוגי המנוחה, אשר כל אחד מהם הוא פרשה עמוקה של רגשים בתשעה סוגי המנוחה, ולמעלה		10222
מהם מנוחה שלמה שאתה רוצה בה, לכל אלה יוכל להגיע אם יבין את צו הבטחון בה', שלאדם אין כל		10223
חלק אף במשהו, ואז יראה שיד ה' עושה זאת, זהו מקור המנוחה והעונג העליון, מנוחה שלמה שאתה		10224
רוצה בה, ויזכה להכיר כי מאתך היא מנוחתם, ועל מנוחתם יקדישו את שמך. (לקט שיחות מוסר).		10225
		10226
	מאמר סה	10227
ונשמרתם מאד לנפשותיכם כי לא ראיתם כל תמונה ביום דבר ה' אליכם בחורב מתוך האש (דברים ד'		10228
ט"ו).		10229

יש להבין למה יש אנשים שחייהם אינם כלום אצלם. והלא ראינו כי הם בעלי תאוות עד מאד, והרי אין תאוה כתאוות החיים? הענין כי כבר דברנו שהאדם אינו מכיר עצמו, ואינו יודע מי הוא האני שלו, כי האני מוסתר הוא באדם, ע"כ עוסקים בני האדם בעצמם לפי האני שהם מכירים אותו, היינו התאוה והרצון שמרגיש בהם האדם, והנה רואים אנחנו כי הנוסע בסוס שאינו שלו אינו חס עליו, ורוצה להשיג מגמתו לבוא אל מחזו חפצו במהרה, אף שיוזק הסוס במרוצתו אף הרבה, מה שאין כן בעל הסוס חס עליו מאד, יען כי שלו הוא ומשתמש בו תמיד.	10230 10231 10232 10233 10234 10235
לכן בעלי תאוות שאינם מכירים את האני שלהם, היינו עצם האדם, ורק מרגישים תאוותם, על כרחך נקל להם להפסיד חייהם בשביל תאוותם, כי עצם החיים מי חי בו אינם מכירים אותו, מה שאין כן החכמים שמכירים עצמם עצם חייהם, ע"כ חסים הם על גופם, כי הוא הסוס שמנהיג הנפש שלו, ולכן צדיקים שומרים גם גופם יותר מהרשעים, כנאמר ונשמרתם מאד לנפשותיכם והבן זאת כי נכון הוא. (חכמה ומוסר ח"ב מא' רפ"א).	10236 10237 10238 10239 10240
מאמר סו	10241 10242
ופן תשא עיניך השמימה וראית את השמש ואת הירח ואת הכוכבים כל צבא השמים ונדחת והשתחווית להם ועבדתם אשר חלק ה' אלהיך אותם לכל העמים תחת כל השמים (דברים ד' י"ט).	10243 10244
כתב רש"י דבר אחר לאלהות, לא מנען מלטעות אחריהן אלא החליקן בדברי הכליהן, ואתכם לקח ה' ויוציא אתכם מכור הברזל ממצרים, ע"י אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים, היינו למעלה מן הטבע, זאת אומרת דמהותו של הכלל ישראל הריהו עד ומופת נאמן על למעלה מן הטבע, כי מציאות זו נחקה בנו, וזכינו להיות עם קדוש אתה לה' אלהיך, ולהיות לו לעם נחלה, וזהו בצאת ישראל ממצרים היתה יהודה לקדשו.	10245 10246 10247 10248 10249
וזהו הסוד שעבודה זרה משוקצה ומרוחקת מישראל בתכלית הריחוק והשיקוף, ואין לישראל אף נסיון כל זהו לסור אחרי עבודה זרה, משום דהכלל ישראל בעצמו הוא למעלה מן הטבע, וזהו ביטול היצר, דבלא ביטול היצר הרי מצינו (סנהדרין ק"ב), דאמר לו מנשה לרב אשי, אי הוה התם הוה נקיט בשיפולי גלימא ורהטת אבתראי, ואיך זה בטל יצרא דעבודה זרה מכלל ישראל מכל וכל, ואצלם הוא בבחינת לעת"ל, שעל אותו זמן נאמר (ישעיה ב') והאלילים כליל יחלוף, ובאו במערות צורים ובמחילות עפר, שיסרתו מחרפה ובושה, והוא משום דישראל הם בבחינת למעלה מן הטבע.	10250 10251 10252 10253 10254 10255
הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא (במדבר כ"ג), וכתב רש"י כשהן עומדים משנתם שחרית הם מתגברים כלביא וכארי לחטוף את המצוות, ללבוש טלית לקרות את שמע ולהניח תפלין, אנו רגילין במעשים אלו כ"כ, עד שהם אינם מעוררים בנו שום התפעלות, אבל פוק חזי איך שחז"ל הקדושים העירונו על זה ואמרו שזהו גבורת ארי, זאת אומרת שבדרגה של טבע הדבר רחוק מאד, ואין יכול להיות כי אם בדרגת למעלה מן הטבע, מי יגלה עפר מעיניך אדם הראשון שלא יכולת לעמוד על צוויך שעה אחת, והרי בניך ממתנים לערלה שלשה שנים (ויק"ר פ' כ"ח), מעלה רמה ונפלאה זו היא רק בלמעלה מן הטבע.	10256 10257 10258 10259 10260 10261
סוגה בשושנים (שה"ש ז') כתב רש"י גדורה ומסוייגת בגדר שושנים, אמרה לו ראיתי טיפת דם, מיד הופך פניו לצד אחר, ולא נשכו נחש ולא עקרב עוקצו, אין זאת כי אם למעלה מן הטבע, וכן הרי שעובר בדרך וראה בכורות בראשי תאנים, פשט ידו ליטול אומרים לו של בעלים הם, הוא מושך ידו מפני הגזל הרי סוגה בשושנים, נתבונן נא איך שחז"ל עמדו על דבר זה ואיך שהשתוממו עליו, מי גרם לו שלא יקרב לה, איזה כותל ברזל יש ביניהם ואיזה עמוד ברזל ביניהם, איזה נחש נשכו ואיזה עקרב עקצו, אין זה כי אם למעלה מן הטבע, וכן מי שהביאו לו תמחוי של חתיכות, אמרו לו חלב נפל שם ומשך ידו ולא טעמו, מי גרם לו שלא לטעום איזה נחש נשכו, אין זה כי אם למעלה מן הטבע, אצל הכלל ישראל אין זה נחשב אפילו לנסיון, שכל כך מושרש דבר זה בלבם ומוטבע בהם, אין זה רק משום שזכו הכלל ישראל להיות למעלה מן הטבע.	10262 10263 10264 10265 10266 10267 10268 10269 10270
יודע אני מגדול אחד בימינו שהיה מפורסם לצדיק, וכשנזדמן לי לראותו התבוננתי במה כוחו גדול יותר מכל בני דורו, ולא נזדמן לי באותה שעה לראות בו אלא זה, שהיה נבדל מכל אנשי דורו בכל מעשיו ופעולותיו, והיה הדבר מפליא עד מאד, שלא היה מעשה ופעולה שיהיה למי שהוא השתוות לו, בין במאכלו ומשתהו בין בכל פעולותיו, וזוהי הראיה הכי גדולה שהוא נעלה ומרומם מכל אנשי דורו, בצאת ישראל ממצרים היתה יהודה לקדשו, הזכות שלהם הוא זה שנפרשו ונבדלו מכל העולם כולו. ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי, אמר רבי לוי כל מעשיהן של ישראל משונין מן האומות העולם, בחרישתן בזריעתן בנטיעתן בקצירתן ובעימורן, בדישן בגרניהן ביקביהן ובגנותיהן, בבכורותיהן בבשרן בתגלחתן ובמיננין, (שה"ש ו' ט'), ומכולם אחת היא הנבחרת לי, המעלה אתכם מארץ מצרים, לשון עילוי (שם ברש"י), שגופן ממש נתעלה ונזדכך, עד שגופו של ישראל מובדל ומופרש ואין לו שום התדמות	10271 10272 10273 10274 10275 10276 10277 10278 10279

לגופו של אומות העולם, שכל אברי הכלל ישראל מובדלים ומחולקים הם לגמרי משאר אומות העולם,	10280
ואי אפשר בשום ענין ואופן להיות כזה אצל שאר אומות העולם, שזהו למעלה מן הטבע.	10281
כשמתבוננים אנו בכל פרט ופרט של הכלל ישראל בכל מצוה ומצוה, אז נראה שכל דהו משלהם הוא	10282
למעלה מן הטבע, מהכלל דנים על הפרט, כשמתבוננים ורואים את הכלל שהנהו למעלה מן הטבע וזה בא	10283
מסגולת התורה, מזה רואים שכל פרט ופרט שבהם, כל מצוה ומצוה, מעלתה וסגולתה היא לזכך את האדם	10284
ולהעלותו לידי דרגא, שהגוף יתעלה וישתנה לגמרי, עד שכתב הר"י מסלנט אהא שאמרו חז"ל (אדר"נ ו'	10285
ב'), מעשה ברבי עקיבא שראה אבן שנעשה בו חור מהטיפות שנפלו עליו, ודן קל וחומר מאבן שכל טיפה	10286
וטיפה עושה עליו רושם, כן כל מעשה של מצוה בהכרח שתעשה רושם על הנפש, שגם הגוף ישתנה	10287
ויתעלה במדרגתו.	10288
יסוד יציאת מצרים הוא שזכו ישראל מזה לאמונה ובטחון, לכתך אחרי במדבר ארץ לא זרועה (ירמיה	10289
ב'), יסוד יציאת מצרים הוא שהכלל ישראל נתהוה ונעשה למעלה מן הטבע, ונעשית אצלם דרגה זו	10290
פשוטה כדרגת טבע לכל העולם, וזהו ענין קבלת התורה, שבזכות ישראל לתורה נעשו בחינה של למעלה	10291
מן הטבע, לכל אחד ואחד מישראל קמיע התלוי בצוארו, והיא נמצאת אתו תמיד, יציאת מצרים וקבלת	10292
התורה ענין אחד להם, והוא למעלה מן הטבע.	10293
יסוד יציאת מצרים הוא שאי אפשר לזכות אפילו בכל דהו שבה טרם שיתהפך וישתנה הגוף לגמרי ויעשה	10294
למעלה מן הטבע, וזהו זכיית ישראל ביציאת מצרים, אלו הוציאנו ממצרים דינו, שיכולים אנו להסתפק	10295
בהמעלה הגדולה שעלינו בה, והיא בחינת המעלה אתכם, שנעשה גופנו קודש קודשים למעלה מן הטבע,	10296
ועל זה נאמר אשרי העם שככה לו. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' מ"ו).	10297
	10298
מאמר סז	10299
ופן תשא עיניך השמימה וראית את השמש ואת הירח ואת הכוכבים כל צבא השמים ונדחת והשתחווית	10300
להם ועבדתם אשר חלק ה' אלהיך אותם לכל העמים תחת כל השמים (דברים ד' י"ט).	10301
כלל גדול הוא שכשלונו של אדם בא דוקא מדברים קלים וקטנים, המכשול הוא קטן אבל הנפילה הריהי	10302
חזקה וגדולה מאד, וופן תשא עיניך השמימה וראית את השמש ואת הירח ונדחת והשתחווית להם, מפרש	10303
האבן עזרא כפשוטו, כאדם שידחה ויפול הנה בדעתנו להאריך בדברים פשוטים שלכאורה למותר לדבר	10304
עליהם, אמנם חכמים בידעם את הסוד של ונדחת אינם מתביישים מלדבר בדברים קטנים, והראב"ע	10305
שהיה יודע ומכיר סוד זה היה מדבר בזה ברצון רב, כי הוא ידע שהנפילות הגדולות והקשות, סוד הכשולון	10306
והדיחוי, הוא דוקא בדברים פשוטים.	10307
הללו את ה' מן השמים הללו את ה' מן הארץ תנינים וכל תהומות (תהלים קמ"ח), האדם בלומדו מזמור	10308
זה הנה הללו את ה' מן השמים מובן אצלו בפשטות ומתקבל על לבו מבלי שאלות ותמיהות, אבל הללו את	10309
ה' מן הארץ תנינים וכל תהומות, החיה וכל בהמה רמש וציפור כנף, בכאן כבר מתחילות אצלו חקירות	10310
ושאלות, איך התנין יכול להלל, וכי יש לו פה? ובאיזו שפה ולשון הם מהללים? וכדומה שאלות כאלו,	10311
שכולן באות מונדחת שבכאן האדם נתקל ועי"ז הוא נוטה מפשוטן של דברים.	10312
חז"ל אמרו (רש"י ס"פ נצבים) העדותי בכס היום את השמים ואת הארץ, אמר להם הקב"ה לישראל,	10313
הסתכלו בשמים שבראתי לשמש אתכם שמא שינו את מידתם, שמא לא עלה גלגל חמה מן המזרח,	10314
הסתכלו בארץ שבראתי שמא שינתה מידתה, שמא זרעתם אותה ולא צמחה, או שמא זרעתם חטים	10315
והעלתה שעורים, ומה אלו שנעשו לא לשכר ולא להפסד, אם זוכין אין מקבלים שכר ואם חוטאים אין	10316
מקבלין פורעניות, לא שינו את מידתם, אתם שאם זכיתם תקבלו שכר ואם חטאתם תקבלו פורעניות	10317
עאכו"כ.	10318
ואנו בראותנו דברי חז"ל אלה, הננו עומדים ותמהים מה ק"ו הוא, וכי שמים וארץ יכולים לשנות מידתם?	10319
ותמיהה זו באה ממה שאנו רגילים לדמות נברא אחד לחבירו, שרוצים להבין מציאות זו מחברתה, אבל	10320
באמת אין לשאול כלל מנברא אחד על חבירו, כי כל נברא ונברא מציאותו דרכיו ואופניו מיוחדים לו	10321
לעצמו, ובזה האדם נכשל, והכשולון הרי הוא קטן לכאורה, אבל הנפילה היא גדולה וחזקה, דברי תורה	10322
ודברי חז"ל נעשים לו בלתי מובנים, נוטה הוא מפשוטו של מקרא ומעמיס פירושים אחרים.	10323
כשמגיע לפסוק כזה הללו את ה' מן הארץ מיד הוא מתקשה איך, ועי"ז הוא מדחיק לפרש שהכוונה היא	10324
על האדם, שהוא יהלל את ה' מהסתכלותו בבריאה, אבל באמת הדברים הם כפשוטם, שכל נברא ונברא	10325
הוא עולם לעצמו, ובעולמו ומציאותו הוא, יוצא כל הללו את שם ה' ע"פ הדרכים ואופנים אשר לו, דרכים	10326
ואופנים אשר אין לנו שום שייכות להם וידיעה אודותם, מוזרים הם לנו, לא לפי מציאותנו ודרכינו, גם	10327
תנינים אומרים שירה, גם דגים מהללים, גם שמים וארץ קוראים אין עוד מלבדו, מכל נברא ונברא יוצאת	10328
אותה שירה, כל אחת ע"פ יצירתה ובריאתה מבלי שתוכל האחת אף להבין שירת חברתה.	10329

כתב הרמב"ם ז"ל שמהותו של שכל הוא אין עוד מלבדו, שכל מצד מציאותו אינו סובל שום שריטה כל	10330
דהו, מפני שמציאות השכל הוא התדבקות גמורה בה', אהבה חיבור ודיבוק לבורא עולם בלי קץ, בלי גבול	10331
ותכלית, עד כדי ביטול הגוף, ובס' דעת תבונות מחלק ענין זה לכמה בחינות ודרגות, וגופו של מש"ר	10332
בלכתו לקבל תורה לא מנאו אלא בדרגא הד', שהיה זה רק בחינה של כי אזלת לקרתא זיל בנימוסה	10333
(בר"ר מ"ח ט"ז).	10334
הנה דרגת ביטול הגוף של מש"ר בעלותו השמימה אשר לחם לא אכל ומים לא שתה, שמרוב דבקותו	10335
בטלו כוחות גופו והיה עצמו נהנה מזיו השכינה, לא היה אלא כי אתית לקרתא זיל בנימוסה ז"א שלא	10336
בטלה לגמרי מציאות הגוף, ואחרי ירדו לארץ הרי נשאר הגוף במציאותו, דרגתו של אדה"ר קודם החטא	10337
היה שגופו היה נשמה, כל כוחות גופו היו בטלים לגמרי.	10338
אנו מתפלאים איך זה יכול הגוף להיות נהנה מזיו השכינה, ידיו ורגליו של ילוד אשה איככה הן נהנות מזיו	10339
שכינתו ית', והרי גופו של מש"ר היה מתענג ומתעדן מזיו השכינה בבחינת כמה לך בשרי (תהלים ס"ג),	10340
אם ירצה האדם לקרב דבר זה אל השכל יתבונן בצד הטומאה, יתבונן בתענוגי הבשר שהרמב"ם מבאר	10341
שם, איך שכל ההנאות והתענוגים באים משורש הטומאה, כי מצד מציאותם של הדברים הרי הם עץ ואבן,	10342
וכל העונג הוא רק כוח רוחני כוח הטומאה.	10343
כן להבדיל אצל האבות הק', כל תאוותם ורצונם ליהנות מזיו השכינה, תאות גופו של אברהם אבינו	10344
לעשות חסד היתה כ"כ גדולה וחזקה, תשוקה כ"כ עצומה היה לו למעשה חסד, עד שלא הרגיש שום צער	10345
ויסורים ביום השלישי למילתו מרוב התענגו ממעשה החסד, וזהו ביטול גמור של הגוף, היינו שלא היתה	10346
נרגשת שריטה הכי קלה של הגוף, שהגוף עצמו בכל רמ"ח אבריו היה מדובק בו ית', והוא עצמו היה	10347
נהנה מזיו השכינה.	10348
ז"א שהגוף עצמו ממש היה אין עוד מלבדו, הגוף ממש היה אומר שירה אין עוד מלבדו, והיה משבח	10349
ומפאר ונהנה מזיו שכינה, איך שייך הגוף לאין עוד מלבדו, מהי שפתו של הגוף ואיזהו לשונו, זה אין	10350
לשאול כלל, שכל נברא ונברא מהלל ומשבח אין עוד ע"פ דרכיו ואופניו, וגם דגים אומרים אין עוד, וכן	10351
הגוף ממש, הגוף במציאותו, בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו ע"פ יצירתו, אומר אין עוד מלבדו.	10352
לקרב ענין זה למושגינו נוכל ע"פ מה שרגילין אנו לומר תמיד, שהרצפה לקבל מושג מדרגתם של	10353
ראשונים יתבונן בצד ההיפוך בצד הרע, הרי בעיני העוה"ז בצד הרע שבו אנו חיים, כל אחד מאתנו רואה	10354
איך שהידים והרגלים ממלאות בחפץ רצון בעליהן, דרגא של חשבת דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך	10355
(תהלים קי"ט), שאמרו חז"ל (ויק"ר ל"ה א'), שרגליו של דוד היו מוליכות אותו מעצמן לבהמ"ד, יוכל	10356
האדם לראות בכל עת ובכל רגע בחייו הוא בצד הרע.	10357
ועל דרך זה היו הם ז"ל בצד הקדושה, שכל חפצם ותאוותם היה לדבר שבקדושה, כשהלב היה צמא	10358
ומשתוקק לעשות מעשה חסד, היו הידים וכן שאר האברים ממלאים בזריזות רצון בעליהן, כמו שלבנו	10359
צמא לדבר רע, כן היה לבו של אברהם אבינו נכסף וחושק בלי גבול לדבר מצוה, והיו רגליו ממהרות בכל	10360
כוחן למלא רצונו, וזהו אין עוד מלבדו, שהגוף עצמו בכל כוחותיו וטבעיו בטל לגמרי. (דעת חכמה	10361
ומוסר ח"ב עמד פ"א).	10362
	10363
מאמר סח	10364
ואתכם לקח ה' ויוצא אתכם מכור הברזל ממצרים להיות לו לעם נחלה כיום הזה (דברים ד' כ').	10365
אמרו חז"ל (ב"ב י'). עשרה דברים קשין נבראו בעולם, הר קשה ברזל מחתכו, ברזל קשה אש מפעפעו,	10366
ברזל קשה הרי אין ספק בזה, ברזל הרי ודאי אי אפשר לך לא לחתכו ולא לשברו ולא לנטותו, ואעפ"כ	10367
הרי אש מפעפעו די קל, ואתה מבין זה בתכלית הפשטות, והוא כי לנגד אש הנה זה הברזל הכי קשה	10368
מתנתך כנתך השעוה, וכן הם הטבעים של הדברים, ככה ממש צריכים להבין סוד הטבע והלמעלה מן	10369
הטבע, כי עם כל חוזק הטבע באין תיאור, אבל בבואו נגד הלמעלה מן הטבע, והוא סוד התורה והמצוות,	10370
הנה כל הטבע נמס כאפס וכאין.	10371
האמנם כי הטבע קשה מאד אף יותר מברזל, ואלה המונחים תחת הטבע, ודאי כי לא ינטו ולא יזיזו את	10372
הטבע בשום אופן, וזהו סוד אומות העולם אשר עליהם נאמר אשר חלק ה"א אותם לכל העמים תחת כל	10373
השמים, סוד האומות הוא טבעים ומזלות, ונבין זה בבחינת אקלים, אנשים בריאים לא חשים ולא	10374
מרגישים איך שהוא וחייו הנהו קשור לכל החוץ ממנו, לכל אשר מקיף אותו, להם נדמה כי הם אמנם	10375
עצמיים הם, ומזג האויר והאקלים דומים להם רק כדבר צדדי המכלכל אותם, לא כן אנשים חוליים הם כבר	10376
חשים די היטב, איך שכל חייהם הם יונקים מהאויר והאקלים, שינוי כל דהו באויר עושה בהם מהפיכה	10377
שלמה.	10378

וכשאנו רואים איך שהאוויר פועל כ"כ על האדם, הרי מן ההכרח כבר לומר כי האקלים אשר סביב האדם,	10379
הוא ממש עצם מעצמיו, כי דבר אשר חוץ מהאדם לא אפשר לעשות עליו פעולה כזאת, אלא ודאי כי	10380
האדם חדור כל כולו מהראש עד סוף הצפורנים עם זה האקלים, והוא קיומו והוא חייו, ככה הוא סוד ענין	10381
אשר חלק ה"א אותם לכל העמים תחת כל השמים, בבחינת אקלים, הטבע הוא האקלים של האומות, ממנו	10382
קיומם ממנו כל חייהם, הטבע הוא המסבבם והוא המקיפם כל כולם, מן הצפרנים עד כל דעותיהם,	10383
החכמות הכי רמות, ואף הרוחניות שלהם הכל נמצאות תחת האקלים של טבע!	10384
הכלל ישראל עליהם נאמר שם ואתכם לקח ה', היינו גם כן בבחינת אקלים, האקלים של כלל ישראל הוא	10385
למעלה מן הטבע, הלמעלה מן הטבע הוא עצם קיומם, גם הפחות שבהם הוא כבר למעלה מן הטבע, בגמ'	10386
אמרו (ע"ז ע'). אמרי עכו"ם יהודאי לא מנטרי שבתא, דאי מנטרי שבתא כמה כיסי קא משתכחי בשוקא?	10387
אומרים העכו"ם שאין זה אפשר כי ימצא ישראל כיס מלא מעות ברשות הרבים ולא יקחנו.	10388
אצל ישראל הרי זה דבר פשוט ואמת, איש ישראל אם ימצא גם מלא ביתו כסף וזהב, אם יתערב בזה איזה	10389
שהוא איסור, הלא אף לא יזיזוהו ממעמדו כלל וכלל, ותמיד לומדים זה כביקורת על אומות העולם, אבל	10390
לפי דברינו אין זה כלל ביקורת על האומות, אלא ביאור וחילוק בשתי מציאויות, מציאות של אשר חלק	10391
ה"א אותם לכל העמים, ומציאות של ואתכם לקח ה'.	10392
אומות העולם אשר סוד חלקם הוא הטבע, האקלים שלהם הוא הטבע, הנה בעיניהם זה ממש דבר שאי	10393
אפשר להיות ישראל מינטרי שבתא, בטבע זה ממש למעלה מן המציאות, באומות אין כל מציאות לשבור	10394
איזה רצון אף כל דהו, וק"ו נסיון כזה! כי לשבור רצון זה ענין של למעלה מן הטבע, אשר אין זה חלקם	10395
של האומות, ומה שבישראל שוברים רצונות, מה שבישראל לא מזיז אותו כלל אף גם נסיון גדול שכזה,	10396
הרי זה מחילוק עצם מציאותם מסוד ואתכם לקח ה', כי האקלים שלהם הוא הלמעלה מן הטבע, והטבע לא	10397
יבוא בגבולם!	10398
מה דודך מדוד שככה השבעתנו (שיה"ש ה' ט'), וברש"י כך היו שואלין האומות את ישראל, מה אלהיכם	10399
מכל האלהים שכך אתם נשרפים ונצלבים עליו, והתשובה דודי צח ואדום כל התשובה שם מדברת	10400
ומבארת הנהגת הקב"ה עם ישראל שהיא למעלה מן הטבע, והקפיטל השביעי מדבר ומבאר סוד הלמעלה	10401
מן הטבע אצל הכלל ישראל, שובי שובי השולמית הוא סוד הכנסת ישראל שהיא כולה למעלה מן הטבע,	10402
השולמית השלמה באמונתה ואינה סרה מאחרי המקום (שם ברש"י), מה תחזו בשולמית כמחולת	10403
המחניים, וברש"י מה גדולה אתם יכולים לפסוק לי שתהא שוה לגדולתי, אפי' לגדולת דגלי מחולות	10404
מחנות המדבר.	10405
סוד הדגלים הוא כעין מלאכי השרת, סוד למעלה מן הטבע, סוגה בשושנים וברש"י גדורה ומסוייגת בגדר	10406
שושנים, די לה בגדר קל ואין אחד מהם פורץ בו ליכנס, הרי חתן נכנס לחופה, לבו מגעגעת לחופה	10407
ולחיבת חתוניו, בא ליוזקק לה אמרה לו טיפת דם כחרדל ראיתי, הרי הוא הופך פניו לצד אחר, ולא נשכו	10408
נחש ולא עקרב עוקצו, הרי שהוא עובר בדרך, ראה בכורות בראש התאנים, פשט ידו ליתול, אומרים לו	10409
של בעלים הם, גם הוא מושך ידו מפני הגזל, הרי סוגה בשושנים.	10410
איך אמנם מבינים ענין שכזה? הלא רצונותיו בתוקפם הכי חזק! הרי לבו מגעגעת! ומאין גבורה כזאת?	10411
הופך פניו לצד אחר וחסל! כאילו לא היה כאן כל דבר? הרי שהוא עובר בדרך עייף ויגע, משתוקק	10412
להשביע נפשו במה שהוא, והוא רואה בכורות בראש התאנים הרבה מאד, וגם כבר פשט ידו ליתול, ועוד	10413
רגע וכבר יאכלם ככל אוות נפשו! וכרגע והנה אומרים לו חדל! של בעלים הם! וכלי כל עיכובים ותיכף	10414
הוא מושך ידו מפני הגזל! האין זה גבורות? ומאין גבורה כזאת? אלא זהו סוד הכלל ישראל, כל מציאותם	10415
בלמעלה מן הטבע, א"כ מה הפלא על אשר טבעים לא עוקצם? האקלים של הכלל ישראל אינו סובל, אלא	10416
מדחה לחוץ כל מיני טבעים.	10417
ושם על הפסוק שכולם מתאימות ושכולה אין בהם, כתב רש"י לשון תמימות, ושכולה, שום שכול ומום	10418
אין בהם, ונאמר קילוס זה על שנים עשר אלף איש שצבאו על מדין, ומניין שלא נחשד אחד מהם על	10419
העריות שנא' ולא נפקד ממנו איש, ואף על הרהור הלב הביאו כפרתן, ואף על הגזל לא נחשדו, שהעיד	10420
עליהם הכתוב ויקחו את כל השלל ויביאו אל משה ואל אלעזר הכהן, ולא הבריה אחד מהם פרה אחת או	10421
חמור אחד.	10422
מי שיש לו קצת ידיעה במצב האדם בעת המלחמה, איך שכל טבעיו מידותיו ורצונותיו מתרגזים	10423
ומסתערים לאין מעצור, הוא יתמה ודאי ויתפלא על גבורים כאלה, להישאר על מעמדם ללא זיז כל דהו,	10424
תרגום יונתן בן עוזיאל מבאר איך נהגו בעת לקיחת הקשוטים מבנות מדין, ובמדרש (שיה"ר ד' ה')	10425
איתא, שבשעה שהיו נכנסין אצל אשה זוגות זוגות היו נכנסין, והיה אחד מהם מפחם פניה, ואחד מהם	10426
מפרק נזמיה, אמרו לו רבינו משה, אפשר שלא הזיע יצה"ר קימעה, על אותה הזיעה של היצה"ר אנו	10427

אומרים להביא קורבן, באותה שעה התחיל משה משבחן, כפלה הרמון רקתך, ריקנין שבכם רצופים מצות ומע"ט כרימון הזה עי"ש.	10428
אין ביאור ואין פתרון לפלאים כאלה, רק זהו מסוד של למעלה מן הטבע, כל מציאותם כל כולם מציאות של למעלה מן הטבע, אלא שיש אולי איזו זיעה קמענה העוברת לרגע, ואשר בנקל כבר מתנערין ממנה, ודי כבר לזה גדר קל, סוגה בשושנים, עד שחז"ל (סנהדרין ל"ז). אמרו וירח את ריח בגדיו אל תקרי בגדיו אל בוגדיו, וכאן אין מדברים על סתם ריקנים מן המצוות, כאן מדברים על בוגדים ממש, וגם על כמותם נאמר וירח את ריח בגדיו כריח השדה כחקל תפוחין, גם בוגדים הינם בסוד של למעלה מן הטבע, וגם בוגדים מפליאים לעשות!	10429
הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא (במדבר כ"ג), וברש"י כשהן עומדין משינתם שחרית הן מתגברים כלביא וכארי לחטוף את המצוות, ללבוש ציצית לקרוא את שמע ולהניח תפילין, הוא סוד הכלל ישראל שנמשלים כלביא וכארי, ומעתה כשרואים לביא או ארי שוכב ואינו יכול לעמוד, הנה זה ודאי מהפליאות היותר גדולות! אין זה אלא שבמכוון אינו רוצה לקום, כי לולי זאת מי יעכבנו ומי יעמוד נגדו? ולהיפך חיזוק באדם, עמידת אדם שחרית ללבוש טלית, הנה לפנינו לביא או ארי! אין לנו השגה ותיאור בגדלותו של דבר! התורה מתפלאה עליו למעלה מן הטבע!	10430
ויוצא לנו מכל דברינו כי כל סוד אמנותנו, סוד הכלל ישראל, הוא סוד של למעלה מן הטבע, יחיד ואין זולתו, ואין כל מעכב, בכל נפשך, ומעתה מי שאין לו חלק בסוד הזה, אם נגד טבעים נגד קושיים אינו יכול להלוך, הרי חלילה אין לו כל שייכות עם הכלל ישראל, ואין לו חלילה חלק באלהי ישראל! (דעת תורה).	10431
מאמר סט	10432
כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם בארץ והשחתם ועשיתם פסל תמונת כל ועשיתם הרע בעיני ה' אלהיך להכעיסו (דברים ד' כ"ה).	10433
לא דיברה תורה אלא כנגד טבעו החלש של האדם, שהוא כפוי טובה ואינו יודע להשהות בלבו את האושר המוענק לו, כל הישג רוחני כל זוהר נפשי שהוא מתפעל עליו בזמן הראשון, חיש מהר מתיישן ונעשה אצלו חסר כל עירנות וחיוניות, וממילא הולך ונקלש אצלו רגש החובה להודות ולהלל להשי"ת, שהוא מקור כל האושר הרוחני המוענק לאדם מידי פעם בפעם, והנה מחובתנו לא לתת לפוג לרגשי ההודייה להשי"ת אף לשעה קלה, מחובתנו לחצוב השכם והעֶרְבֵךְ מעמקי התורה ניצוצות חדשים, ולשתות בצמא ממעינותיה מים חיים נצחיים, בכל יום צריכה התורה להיות כחדשה, ושרגש ההתפעלות על חידושה לא יצונן אף לרגע.	10434
וזה"ל כי תוליד בנים ובני בנים, תתישב תתפתח ותרחיב בכל המובנים, אבל יש ותגיעו חלילה למצב של ונושנתם בארץ, ההתפעלות הראשונה על חסדי השי"ת שהוציאנו מעבדות לחרות, והעניק לנו את התורה וגם בנה לנו בית הבחירה, בכדי שנעלה ונראה ונתרען בעבודת הקודש בבית הבחירה מקום שאיבת רוח"ק, אבל מתוך ההרגל שבעבודת קודש זו, מתוך ההתיישנות תגיעו למצב של והשחתם, היינו שתוסר מכם הכמיהה וההתפעלות הראשונה.	10435
ומזהירה אותנו התורה שהתקררות כזו עלולה להפיג מכם האהבה הנפלאה לאלהיכם ולארככם, ואם לבבכם יפתה וילך שולל, ממילא וסרתם ועבדתם אלהים אחרים, כי אם שוכחים ומתעלמים מההתפעלות הראשונה, את החסד נעורים של הימים הראשונים, את הדבקות הרעננה הראשונה של התשוקה לקיום המצוות והמעשים טובים, ממילא תחלש כל מהותכם ולבבכם יופסד! כי הערבון המתאים ביותר לקיום המצוות היא העירנות והתפעלות הבלתי פוסקת, ואם הלב יתקרר תשוקת קיום המצוות מאין תמצא, ומכל משמר צריכים לנצור את חמימות הלב שלא תפוג.	10436
הצאן ובקר ישחט ומצא להם, אם את כל דגי הים יאסף ומצא להם, ופי' הספורנו ז"ל, איך יספיק זה להם להסיר תלונותם, מאחר שאינם שואלים בשר אלא כדי לנסות, כאמרו וינסו אל, אין ספק שכמו שניסו בזה ינסו במאכלים זולת זה לאין תכלית, ואתה לא תסור את בחירתם, כאמרם הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים עכ"ל, (במדבר י"א כ"ב).	10437
היינו שכל השגתם בהשי"ת הוא ע"י חידוש, שהקב"ה יחדש להם דבר פלא שממנו יראו יכולתו וטובו וחסדו, ובעבור ברק החידוש הראשון כבר הם מתעייפים מתיישנים, כי באמת הלא מוקפים היו במאות נסים ונפלאות בלתי פוסקים, שהיו צריכים לחדד ולרענן את הכרתם באלוקות, עוד מזמן שיעבודם במצרים חזו נפלאות, איך השי"ת הפלה אותם לטובה בהכותו את המצריים עשר מכות, ויציאת מצרים והאותות והמופתים הנלווים למעשה נורא וגדול זה, כקריעת ים סוף, טביעת המצריים בים סוף, ביזת מצרים מלחמת עמלק, ירידת המן, נס נפלא ומתמיד במשך ארבעים שנה, ומה עוד לא עשה הקב"ה להם, והלא מעשי נסים אלה היו יכולים להספיק מזון רוחני לדורות.	10438
	10439
	10440
	10441
	10442
	10443
	10444
	10445
	10446
	10447
	10448
	10449
	10450
	10451
	10452
	10453
	10454
	10455
	10456
	10457
	10458
	10459
	10460
	10461
	10462
	10463
	10464
	10465
	10466
	10467
	10468
	10469
	10470
	10471
	10472
	10473
	10474
	10475
	10476
	10477

אלא דא עקא ומשה רבינו מאשימם בזה, שכל התפעלותם היא שטחית חולפת, ועם עבור להט הנס	10478
הראשון, וכבר הם מצוננים ומקוררים ולהוטים אחרי חידוש מפתיע חדש שילהיב אותם במקצת, וג"כ אך	10479
לרגע קט ושוב חוזר חלילה, נסים חדשים לבקרים, אחרת אין אמונה ח"ו, כי מחובתו של האדם האמיתי	10480
שיחדש וירענן את השגיו הרוחניים ותוקף אמונתו בכל שעה ורגע.	10481
ונבאר ע"פ דרכנו הנ"ל את הגמ', ת"ר האוהב את שכניו והמקרב את קרוביו, והנושא את בת אחותו, עליו	10482
הכתוב אומר אז תקרא וה' יענה תשווע ויאמר הנני (יבמות ס"ב), והנה לכאורה למה הדגישו חז"ל דוקא	10483
את האהבה לשני סוגי אנשים אלו שכן וקרוב, הלא מצוה זו של ואהבת לרעך מתפשטת על בני האדם	10484
ולכל איש מזרע ישראל?	10485
ויש לבאר שאהבת השכן והקרוב, אהבה כזו שמתמדת ואינה מתיישנת, זה סימן שהאדם הוא באמת בגדר	10486
המעלה של קיום מצוות ואהבת, כי מטבע האדם שהוא מתפעל מפנים חדשות, והוא מתקשר בהערצה	10487
ובהוקרה לאיש החדש משמשו ומטיב עמו, אבל כעבור שנה או יותר, האהבה וההערצה הראשונה	10488
מתקררת ומתיישנת, ויש שמתגלים במשך הזמן אי אלו חסרונות בטיבו וטבעו של השכן או הקרוב,	10489
והקרירות תופשת את מקומה של האהבה הראשונה.	10490
לכן הדגישו חז"ל האוהב, היינו שהאהבה היא מתמדת נמשכת ומתקיימת למרות כל החסרונות שנתגלו לו,	10491
ולמרות אריכות הזמן, סימן הוא שהאדם הזה מכיל בנפשו מידת האהבה בשלמות, והכרתו במצוות אהבת	10492
ישראל היא עמוקה מאד, ואינה תלויה ברשמים חולפים ומשתנים.	10493
ומספרים על קדוש ישראל בעל החפץ חיים זצ"ל כשהיה (ברוסיא), בימי מאורעות המלחמה העולמית	10494
הראשונה באחת העיירות, בצאתו בליל ש"ק מביהכנ"ס נדהם לראות יהודי אחד מחלל שבת, נזדעזע הח"ח	10495
בכל גופו ונרעש עד מאד, ובבואו לביתו פרץ בבכי גדול ובאנחות קשות, ולא היה יכול להתאפק וצווח אוי	10496
לי מה שעניי ראן, אוי לי מה שעלה לי בחיי, ששים שנה לא ראיתי מחלל שבת, וכעת בהגיעי לגיל זה	10497
נענשתי שיזדמן לי מראה שכזה, ולא היה יכול להירגע.	10498
והנה עברו ג' שבתות ושוב נשנה אותו מקרה, שנזדמן לו יהודי מחלל שבת בפרהסיא ר"ל, ובבואו הביתה	10499
שוב פרץ בדמעות שלישי, אך הפעם הלך להישיבה ודיבר מאמר ארוך אודות עצמו, וכמוכיח ומדבר אל	10500
נפשו צרח ובכה, הכי השבת השניה שראיתי מחלל שבת, היא גרועה מן השבת הראשונה של פ' פנחס?	10501
היינו שהרגיש בנפשו, שתגובתו השנייה למראה החליל שבת היתה פחותה וקלושה מזו של השבת	10502
הראשונה, ובתגובה שנייה זו של העדר הזדעזעות כפי שהיה לו בפעם הראשונה, נדמה היה לו כאילו ח"ו	10503
כבר התרגל במשהו לגבי מאורע שצריך לזעזע ולהרעיש את הנפש, והרגשה דקה עדינה זו נכונה	10504
ומתאימה לקדוש ישראל בעל הח"ח זצ"ל.	10505
ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה כאשר ציוה ה' את משה, להגיד שבחו של אהרן שלא שינה (רש"י	10506
בהעלותך), והרעיון הוא, שמטבע האדם שקיום מצוה שמזדמנת לו בפעם הראשונה הוא מקיימה בשמחה	10507
ובהתלהבות עצומה, בכל מיני הידורים, אבל עם הישנות קיום המצוה או עם המשכה התמידי היום יומי	10508
הרי היא הולכת ודהה, ברם אצל אהרן מדגימה לנו תוה"ק את מעלתו הנפלאה והרוממה, שאף עם ההמשך	10509
שבקיום הדלקת הנרות לא שינה, בכל בוקר וערב היתה נפשו מכוונת אל מול פני המנורה, ההארה	10510
החוזרת שמצוה זו היתה מזרימה לנפשו, לא הוכחה אף במשהו מעולם.	10511
השבעים פרים שהיו מקריבים ישראל בחג, היו כנגד שבעים האומות שמתמעטים והולכים, סימן כלייה	10512
הוא להם ובימי המקדש היו מגינין עליהם מן היסורים, אבל ישראל מקריבין פר אחד בשמיני שאינו	10513
מתמעט והולך (רש"י פנחס כ"ט י"ח), והיינו שהתרוממות נפשם של או"ה שמאירה לפעמים לרגע קט,	10514
הריהי תמיד בבחינת כמעט כמ"ש לב רשעים כמעט (משלי י'), אינה ממשיכה בהארתה להיות מוסיפה	10515
וגדלה, עם עבור ברק החידוש הרי הם מתמעכים ונובלים.	10516
זוהי דרך הטבע של השלא לשמה, ולכן מוגדרים הם בבחינת מתמעטים והולכים, מתחילים רמות וגבוהות	10517
ומתדרדרים עד אפיסת כל הכוחות לכל רעננות הרוחניות והמוסריות, ברם לא כן סגולת עם ישראל, כל	10518
ההשגות והקנינים הרוחניים נשמרים אצלם ונספגים בלבם, השכם והערב לבם ידפוק ויתרונן בהתחדשות	10519
תמידית להשי"ת.	10520
הלקח המוסרי הוא, שאמנם כן זהו טבע האדם, אבל טובו וחסדו של השי"ת מגדילים והולכים עלינו בכל	10521
יום ויום, ואל לנו חלילה להתרגל ולהתייחס באדישות מול חסדיו הבלתי פוסקים של השי"ת, מחובתנו	10522
לחדש ולרענן בקרבנו את רגש ההודייה על השגחתו עלינו, כדבר הכתוב והריקותי לכם ברכה עד בלי די,	10523
ששפתותינו לא תחלנה מלהביע בכל רגע את רגשי ההתפעלות התמידית על טובו עלינו, המרחם כי לא	10524
תמו חסדיך, ואם האדם מתלמד בהחזקת רגש ההתפעלות והחמימות הבלתי פוסקת, הרי גם תורתו שהוא	10525
רוכש לנפשו לא תתמעט ולא תיקלש לעולם.	10526

וכמאמרם ז"ל (יקלוט משלי פ"ה), אילת אהבים ויעלת חן, מה אילה זו אבריה צפופין, וכל זמן שהאדם	10527
רואה אותה נראית לו כחדשה, כך יהיו דברי תורה כחדשים, דדיה ירווך בכל עת, שלא תאמרו אשתקד	10528
שמענו אותה, שנא' אל תבוז כי זקנה אמך, ואם אמרתם כך, אף אני יכול לומר לכם למה אתם קוראים את	10529
שמע פעמיים ביום, למה אתם מתפללים שלש פעמים ביום, שמא אתם מחדשים דבר? אם געלתם בד"ת	10530
אף אני איני שומע תפילתכם, שנא' מסיר אזנו משמוע תורה גם תפילתו תועבה עכ"ל.	10531
הרי שאם האדם מאבד חלילה את רגש ההתפעלות התמידית, עלול הוא חלילה להגיע אפי' לידי תיעוב	10532
מוסרי ושיתמאסו עליו כל חיי התורה, כי אין ערובה יותר יפה לקיום התורה, מן כוח ההתפעלות האמיתית	10533
הנובעת מהסתכלות כנה ועמוקה בכל חסדי השי"ת אלינו בכל עת ורגע, והתפעלות זו הכרחית היא, והיא	10534
נחוצה ומועילה אף לבעלי עליה, כמ"ש הראב"ע ז"ל עה"פ וגם הכהנים הנגשים אל ה' יתקדשו, גם	10535
הבכורים אע"פ שהם קדושים ככתוב קדש לי כל בכור, יוסיפו להתקדש עוד במחשבתם עכ"ל.	10536
היינו שאף המובחרים והמחונכים מבטן, ואף אלו שתורתם אומנותם, ואולי דוקא אלו המובחרים שההרגל	10537
מצוי בהם, מן ההכרח שיפתחו בקרבם כשרון זה, ושיעמדו השכם והערב על ההתפעלות התמידית שתמיד	10538
תוקד ולא תכבה חלילה, ורק בדרך זו זוכים לראות ולהרגיש את השמים החדשים שהקב"ה בורא על	10539
ראשינו תמיד. (אור הנפש).	10540
	10541
מאמר ע	10542
ובקשתם משם את ה' אלהיך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך (דברים ד' כ"ט).	10543
ואל תתמה על מלת ובקשתם ומצאת כי ידבר לרבים ולגוי אחד או לאדם אחד (הראב"ע שם), היינו שפתח	10544
בלשון רבים בקשתם ומסיים בלשון יחיד ומצאת? וכן בפ' נשא, דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יעשו	10545
מכל חטאת האדם למעול מעל בה', והתוודו את חטאתם אשר עשו והשיב את אשמו, התחיל בלשון רבים	10546
והתוודו חטאתם וסיים בלשון יחיד והשיב ונתן.	10547
יש לבאר שתה"ק רמזה לנו, שאמנם יחיד הוא המבצע את העבירה, והעבירה נקראת על שמו, אבל	10548
מרובים הם השותפים והגורמים המסייעים לביצוע העבירה, היינו שבכל חטא ישנו אחד החוטא שעל ידו	10549
נתגלה כל החטא והקלקול, הפגם שבחיים הציבוריים נעשה לכאורה ע"י אחד, אבל הציבור והחברה	10550
מסייעים וגורמים לכך, היינו שבכל חטא ועוון מעורבים הם היחיד והרבים, יש ונצרך האדם ודחוק במצבו	10551
הכלכלי פושט יד וגונב, השכנים ומכיריו שידעו על מצבו הירוד, התעלמו ממנו ולא מיהרו לעזרתו, הרי	10552
הם שותפים לעבירה והם הגורמים למצבו הירוד, ולכן והתוודו כולם.	10553
וכן במובן הרוחני והמוסרי, יש ואחד נוטה מדרך התורה, ומנאץ יראי השם ושומרי מצוות, בודאי שיש	10554
כאן אשמת העם, שרבים אשמים ושותפים בסטייתו של היחיד, ויתכן מאד שע"י הנהגתם הבלתי הגונה	10555
נגרמה סטייתו של היחיד, החלישות והרפיון שבני העליה יראי ה' ובני תורה גורמים בהנהגתם בענינים	10556
שונים, משפיע לרע על הבינונים שלומדים מהם לסור אחורנית ביותר שאת.	10557
אם האדם הישר פוסע פסיעה קטנה לאחוריו, עיקום קל מהוראת התורה, הרי זה משפיע על ההמון שהם	10558
יפסעו פסיעות גסות מדרך האמת, ומה מאד בלתי נאה התמונה לראות, איך לפעמים ת"ח הוגי תורה ויראי	10559
ה' משליכים את עצמם ממדרגותיהם, ולובשים קרנים של מידות מגונות לנגח בהם את זולתם בכעס	10560
ובגאווה, תופעות בלתי רצויות כאלו, בודאי שמרחיקים כמה וכמה אנשים פשוטים כשרים ותמימים מאהלי	10561
התורה והיראה.	10562
ולכן כתיב בענין תשובה ובקשתם, כולכם תבקשו ותאמצו להועיל ולמצוא את דרך התשובה ליחיד, כי	10563
כולכם חייבים ואשמים בחורבן נפש הזולת, כי העדר זיכוך המידות שלכם בכעס ובגאווה מטריד את היחיד	10564
הפשוט והתמים, ואם מעונינים אתם שאותו היחיד יגיע למעלת ומצאת, אזי מחובתכם להיות בפעולת	10565
ובקשתם גם יחד.	10566
איתא בגמ' (סנהדרין מ"ד.), ויאמר ה' אל יהושע חטא ישראל וגם עברו את בריתו וגם לקחו מן החרם,	10567
וגם גנבו וגם כחשו וגם שמו בכליהם, בלשון רבים, גנבו לקחו, ואם לא היינו יודעים איך היה המעשה,	10568
בודאי שהיינו חושבים שאם לא כל ישראל עכ"פ רובם, או לכה"פ חלק מסויים מהם חטאו, ברם יודעים	10569
אנו שלמעשה איש אחד בלבד חטא, ואיך יתאים זה עם מאמר ה' חטא ישראל, אמנם התביעה הרשמית	10570
היתה על אחד בלבד על עכן, אבל הקב"ה היודע את צפונות מסתרי בני אדם ותעלומותיהם, קבע בנידון	10571
דין שכל ישראל חטא, להורותם ולרמז להם שבודאי נעשה בהם איזה פגם כללי, פגם של רפיון בתורה,	10572
פגם זה הטיל את השפעתו על עכן, כי לו שלם היה ישראל, לא היה אחד שיהיה לנגוע בחרם ה'.	10573
וכן מצינו בפ' עגלה ערופה, ויצאו הזקנים מחוץ לעיר וענו ואמרו ידינו לא שפכה את הדם הזה ועינינו לא	10574
ראו, כפר לעמך ישראל אשר פדית ה', ולכאורה לשם מה כוללים זקני העיר בוודיויים כל עם ישראל,	10575
איך באה התביעה על כל ישראל על מקרה הריגה, הלא עיקר התביעה מצטמצמת כאן על זקני העיר ההיא	10576

שאולי לא כלכלו כהוגן, אולי פטרנוהו בלא מזונות ולוויה, ואף אם הכהנים אומרים התפילה מתוך הרגשת אשמה, אבל מה אשמים כל ישראל.	10577
אבל הוא הרעיון שאנו מבררים כאן, השפעת בני הדור מגיעה מאחד על חבריו אף על הנמצא במרחק מקום, המוסריות שבישראל מפעפעת ומבשמת מטיבה כל הארץ ממזרח למערב, ובהיפוך אם אחד מישראל מתרשל במצוות שכליות או מעשיות, רישול זה רישומו ניכר בכל ישראל, ויש שהרישול נעשה בצפון ותוצאות הרישול מתהווה אצל אחד שבדרום, יש כאן מנגנון מאד עדין וער לכל תנועה בלתי רצויה, ולכן נכללים כל ישראל בבקשת כפרה על ההרוג שבעגלה ערופה, כי יתכן מאד שתקלה זו של הריגה נגרמה מן אחת הפינות המרוחקות ביותר שבישראל.	10579
ועיין בבעל הטורים, מכאן שכל ישראל ערבים זה בזה עכ"ל, האחריות המלאה חלה באופן הדדי על כל ישראל, ואין אמתלא פוטרת מערבות זו, והוא הגורם במצב של חבירו הן לשבט והן לחסד, ודבר נורא ונשגב זה לימדונו חז"ל וקבעו הלכה לדורות, אמר ר' יוחנן משום רבי מאיר, כל שאינו מלווה ומתלווה כאילו שופך דמים, שאלמלי לווהו אנשי יריחו לאלישע לא גירה דובים ואריות בתינוקות (סוטה מ"ו).	10580
הרי שנשאר תביעה קשה על כל אנשי יריחו שהם חייבים כשופכי דמים, כי לו היו מלווים לאלישע ומכבדים אותו כיאות לנביא ה', כי אז היה זה משפיע גם על הנערים הקטנים שלא היו מעיזים להתקלס בנביא ה', ולא היה מגיע להם עונש ע"י הדובים, כי הזלזול שנהגו אנשי יריחו באלישע במניעת ההלוייה הראויה לו, גרם לצעד חוצפני נוסף מצד הקטנים שיעיזו לקוראו בשם גנאי ולהתלוצץ בנביא ה', ובכך מי גרם לירידתם המוסרית של הקטנים, הזלזול מצד הגדולים, ודם הנעורים נדרש מאבותיהם.	10582
ומכאן נבוא להגדרה המבוקשת במאמרנו זה, לכל חטא ולכל עוון ישנם שותפים נעלמים ונסתרים, ונורא הוא המצב כשיתגלה להאדם אף המשכיל והישר, ששותף הוא לחטאים שלא שיער ולא ידע מעולם עליהם, כי הוא הגורם ומשפיע מקרוב ומרחוק, והרחמן היודע צפונות יישר את אורחותינו ושנהיה מן המשפיעים הזוכים והמזכים. (אור הנפש).	10583
	10584
	10585
	10586
	10587
	10588
	10589
	10590
	10591
	10592
	10593
	10594
	10595
	10596
	10597
	10598
	10599
מאמר עא	
בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו (דברים ד' ל').	10600
לימוד התורה משלים את האדם בדעות ובמידות, בדעות כיצד? אדם שלומד תורה, יודע את דעתו של הקב"ה, מה שלא היתה לו אפשרות לדעת בלעדה, כי בטבע נוטה הוא האדם לעניני גשמיות מצד הגוף שלו, הקודם בהיותו להשכל, מלבד זה מסיבת העולם הגשמי שהוא דר בתוכו, אכילתו גשמיות, שתייתו גשמיות, ראייתו שמיעתו כל חושיו והנאותיו רק גשמיים המה, ובכך לא היה לו בטבעו שום מבוא בענינים רוחניים, וכש"כ בדיעת השם וחכמתו שאין לה סוף ותכלית, אי אפשר היה לאדם להתקרב אליה כלל, וע"י לימוד התורה יודע האדם מעט מעט את דעת השם ורצונו בהבריאה בכלל ובאדם בפרט.	10601
דברים שאי אפשר לשכל האדם להשיגם מעצמו משיג הוא ע"י התורה, תרי"ג אופנים ברצון השם, שלש עשרה מידות של הקב"ה, גדלות האדם ואפשרותו להדמות לבוראו, וכל אשר יוסיף ללמוד ולהבין יוסיף חכמה ודעת מה שאין מלאכי עליון יכולים להשיג, זוהי השלמה בדעות הבאה מלימוד התורה, כן היא השלמת המידות היוצאת מלימוד זה.	10602
גדול תלמוד שמביא לידי מעשה אמרו חז"ל (קידושין מ'): נוסף על ידיעת האמת שלו, משתרשת בו ע"י לימודו קרבה נפשית לקיום האמת, כשאדם רואה את הסייגים שעשו חז"ל לכל אפשרות של חטא, התקנות שתקנו לשעה ולדורות, השאלות והתשובות הקושיות והתירושים, מתמלא לב האדם יראת השם, כשאדם מתבונן בציווי השם ומתעמק בכל פרטי הציווי, מתקרב הדבר ללבו והוא קרוב להוציאו לפועל, כשאדם רואה את חיי האבות, משה רבינו והנביאים, חיי התנאים והאמוראים, גאונים, ראשונים ואחרונים, מתגברת השאיפה והחפץ הכביר לעשות כמעשיהם ולחיות כמו שהם חיו, זוהי השלמות של חלק המידות והמעשים היוצאת מלימוד התורה.	10603
סדר זה של עליה, כמו שהוא בלימוד התורה כן הוא בא ע"י יסורים, אם האדם מתבונן לחפש דרכיו ולחקור אותם, בתחילה משתלם הוא בדעותיו והשקפותיו ע"י פשפוש המעשים, ואח"כ הוא בא לתשובה במעשה לתקן דרכיו ומידותיו, כל אחד לפי שימת לבו, אבל שלמות של יסורים בלי תשובה דרך אחרת לה, כי אם אין תשובה אין מחשבה, ובאיזה אופן יגיע אז לשלמות?	10604
דרך שלמות זו מתחילה במידות, ומזה תבוא לדעות והשקפות, המידות הלא הן המקור לכל מעשי האדם ומחשבותיו, כל מידה מקצוע בפני עצמו היא, ויחד עם זה יש לה קשר עם חברותיה, מצד עבודת המידות יותר טוב שתהיה עבודה מיוחדת לכל מידה ומידה ע"י פעולות מיוחדות השייכות לה, כן יותר טובה היא עבודה מיוחדת זו בנוגע להכרת המידה, סעיפיה פרטיה וחלקיה השונים, ויחד עם זה להכרת עצמו במידה זו, אם מעטה היא אצלו או רבה, זהו בנוגע לעבודה.	10605
	10606
	10607
	10608
	10609
	10610
	10611
	10612
	10613
	10614
	10615
	10616
	10617
	10618
	10619
	10620
	10621
	10622
	10623
	10624
	10625
	10626

אבל בנוגע לשלמות, יש השפעה ישרה ועקיפה למידה אחת על כל המידות, וכבר אמר רבינו יונה, כי יותר	10627
טוב להיות מושלם במידה אחת מלהטיב עצמו מעט מעט בכל המידות (אבות פ"ב מ"ט), כי השלמות של	10628
אחת משפיעה הרבה על שלמות כולן, כי משולבות הן אחת בחברתה, מלבד זה יש מקור אחד המקיף את	10629
כל המידות יחד והוא הגשמה, כל המידות תולדות הגוף הן, עצלות תאוה חמדת הממון וכדומה מתענוגי	10630
החיים, מקור אחד להן ביצירת האדם, מידות אלו לא ענין מקרי הן באדם, אלא ענין עצמי.	10631
אם לא היה האדם עושה את הפעולות היוצאות ממידות האלו המפתחות ומחזקות אותן, לו יצוייר שלא	10632
היה נוסף באדם שום פיתוח וחיזוק במידותיו מיום שיצא לאויר העולם, גם אז היה בעל תאוה בשביל יסוד	10633
הגוף ביצירתו, תאוה זו אי אפשר לכנותה אלא בשם הגשמה, בעל גוף הוא והגשמה מציאותו, כמו שהוא	10634
בעל נפש שמציאותה רוחניות, הגשמה זו היא המקור לכל הרצונות והמידות כולם, לא הגשמה הקנויה ע"י	10635
מעשים של ימי חייו, אלא ההגשמה העצמית הבא מטבע יצירתו.	10636
הגשמה זו אי אפשר לאדם כמעט להפרד ממנה לגמרי, כי אדם הוא ולא מלאך, מורכב הוא ולא פשוט,	10637
ובכן כל המידות כולן מלבד התפתחותן וגידולן היום יומי, יש להן מקור עצמי בטבע בריאתו הנקרא	10638
הגשמה, לא רק הנאות ותענוגי בשר ממקור הגשמה נובעים, אלא גם הנאות של גאווה וכבוד אשר לכאורה	10639
אינן שייכות להנאות פשוטות, גם הן ממקור ההגשמה הן יוצאות, כי מהי הגאווה ולמה היא אסורה, האם	10640
צריך האדם להכחיש את גדלותו? יוצרו משבחו ראו בריה שבראתי בעולמי, מי יוכל לגנותו? יוצרו מקלסו	10641
חכמתו מרובה משל מלאכים, מי יוכל לבזותו? שקר היא העונה נגד המציאות היא!	10642
אלא שגדלות לא אסרה תורה, התורה שאומרת לאדם חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם, חייב אדם	10643
לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אברהם יצחק ויעקב, תורה זו מחייבת גדלות שיהיה האדם מתגאה במה	10644
שנברא בצלם אלהים, ואם ישראל הוא, יתגאה ביותר במה שהוא חלק אלוה ממעל ונקראו בניו למקום,	10645
גאווה זו שיהיה האדם מכיר את גודל נפשו ורוממות נשמתו אינה אסורה, מותרת היא וגם מחוייבת, חוב	10646
קדוש הוא לו להכיר מעלתו ולחיות בהכרתו זאת.	10647
איזו היא גאווה אסורה? גאווה של קטנות גאווה של שפלות, גאווה שאין אדם מכיר את גודל רוחו ונשמתו,	10648
גאווה המשכחת את מקור מחצבתו, גאווה המעוותת את עיני האדם מראות את הבורא והבריאה השגחתו	10649
ויכולתו, גאווה העושקת את האוצר הרוחני של האדם ומצמצמת אותו בקטנות של גשמיות, עשירות יופי,	10650
ואפילו חלק השכל מצומצם הוא כ"כ, עד שאינו רואה אלא חלק קטן מכל ישותו, ברק כל שהוא מכל	10651
גדלותו, ומאין בא האדם הגדול לצמצום וקטנות כזה, אם לא ע"י ההגשמה שלו, ההגשמה הטבעית	10652
ההגשמה העצמית.	10653
להגשמה זו שהיא מקור כל המידות הרעות, עצה גדולה לה, היסורים, יסורים אלה מעצמם מחלישים את	10654
התאוה, מפרידים את האדם מעט מעט מהדבקות שלו בענינים גשמיים, רואה הוא כי אפשר לאדם להיות	10655
גם בלי תאוה בלי מנוחה, בלי גאווה של שפלות, בלי כבוד מדומה, ונעשה לאט לאט בן חורין משעבוד	10656
נפשו וצמצום השקפתו, עד שיפקח עיניו לראות את מהותו האמיתית, את עושרו הפנימי, וכמו שריבוי	10657
ענינים גשמיים משפיע על גאותו ושכחת הבורא, כן מיעוט ענינים אלה משפיע על הענוה שלו וזכרון בורא	10658
העולם ומנהיגו, ובכן היסורים גם בלי תשובה מביאים את האדם לשלמות המידות, ומשלמות המידות יגיע	10659
גם לשלמות הדעות וההשקפות, כי מקור הדעות המידות הוא.	10660
אדמו"ר ז"ל הוכיח זאת מדור הפלגה, שכל רשעתם היתה בדעות, כמ"ש חז"ל הללו פשטו יד בעיקר	10661
(רש"י בראשית י"א ט'), והתורה קוראה אותם בני האדם, וחז"ל אמרו ע"ז בני אדם הראשון שכפה את	10662
הטובה ואמר האשה אשר נתת עמדי, אף אלו כפו בטובה למרוד למי שהשפיעם טובה (רש"י שם ה'), וכי	10663
מה ענין כפיית הטובה לפשטו ידם בעיקר.	10664
אלא שזהו המקור לכל טעויותיהם בדעות, כי האלהים עשה את האדם ישר, השכל היותר קטן יש בו	10665
ישרות, ויכולת בידו לעמוד על האמת ועל היושר, רק המידות הן המטעות אותו, כל שוחד קל יעור	10666
פקחים, ובפרט מידה שלמה רב כוחה להביא את האדם לידי טעות והשקפות זרות, וכש"כ מידות רבות,	10667
ובכן כאשר תוטבנה מידות האדם ע"י היסורים, ממילא תשתננה גם הדעות ויזכה לשלמות הנפש וזכותה	10668
בדרך זו.	10669
זהו החילוק בין יסורים עם התשובה ליסורים בלי תשובה, עם תשובה אז סדר השגת השלמות הוא כמו	10670
ע"י התורה, שהיא שלמות הדעות המביאה לשלמות המידות, מהלך זה הוא עליה מהירה עליה טבעית,	10671
עליה שיש לה אפשרות של תשובה גם בשעה קלה, כי החלטה גמורה של דעת זוהי תשובה, אבל יסורים	10672
בלי תשובה הוא מהלך איטי, כי שלמות המידות בלי מחשבה דבר קשה הוא, אך לאט לאט יבוא לידי	10673
שלמות, וכפי שלמות מידותיו כן תושלמנה דעותיו. (תורת אברהם).	10674
	10675
מאמר עב	10676

בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו (דברים ד' ל').	10677
יתכן שבחושך יש בו יתרון מן האור, ואמנם הלא חזינן זה, כי מן החושך היותר גדול והחזק ממנו משיח	10678
יבוא, לכאורה היה נאות יותר להיות כי משיח צדקנו יצא בדור מאיר ביותר, כי יבוא באחד הדורות הכי	10679
מובחרים במאורי אור, ולבסוף הנה בא יבוא בדור חושך, בדור של אפילה הכי מעורפלת, וזה הדור	10680
המעורפל בכל אפילה, הוא הנהו הראש של כל הדורות, משיח הנה בו יבוא, ומי אז יהיה המשיח? ראוי	10681
היה שיהיה אחד מראשי גדולי הדורות הראשונים, מהדורות הכי בהירים! אבל היות כן לא יהיה, משיח	10682
יהיה איש מאנשי הדור שבו יצא! משיח יהיה גדול הדור של אותו הזמן, הגדול של אותו הדור החשוך,	10683
הוא יהיה המשיח!	10684
כל גדול נחשב תמיד רק לפי הזמן שבו נמצא, ואיש כי יתגדל ויתנשא למעלה מן הדור אשר הוא חי בו,	10685
הגדול הזה מכנים אותו בשם מיוחד, בשם גדול לא לפי הדור, גדול נמדד רק לפי הדור! הנה המשיח יהיה	10686
הגדול של הדור הכי חשוך, והגדול של אותו הדור החשוך, הנהו אמנם יותר גדול מהגדולים הקודמים!	10687
חושך קובע מקום יותר גדול מן האור!	10688
כן אמרו חז"ל (קה"ר א' ח'), אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה (קהלת ז'), א"ר	10689
ברכיה כתיב (דה"א י"ב) ויהודע הנגיד לאהרן, וכי יהודע היה נגיד לאהרן? אלא אילו היה אהרן קיים	10690
בדורו של יהודע, יהודע היה גדול ממנו בשעתו, א"ר סימאי כתיב ואהרן ובניו מקטירים על מזבח	10691
העולה, וכי אהרן ובניו קיימים? והלא צדוק ובניו היו, אלא ללמדך שאילו היה אהרן ובניו קיימים, צדוק	10692
היה גדול ממנו בשעתו ע"כ.	10693
ודאי כי צדוק היה נצרך לתורתו של אהרן, ודאי כי יהודע היה מתייגע להבין תורתו של אהרן, ואעפ"כ לו	10694
היה אהרן חי בשעתם היה אהרן קטן מהם! ואין ספק כי יהודע לא הגיע לקרסוליו של אהרן, אהרן היה	10695
יותר גדול מצדוק ודאי, אבל כן הוא הדבר, אהרן אמנם היה לו גילויים יותר גדולים, אבל הוא הרי היה	10696
בדור של כולו אור, כי על כן יהודע הנהו יותר גדול מאהרן, מצד כי עליו היה מוטל לבקוע את החושך	10697
של דורו הוא, וכן יהושע יד ימינו של משה היה בלי שום ספק יותר גדול מעזרא, אלא כי מדידות הגדלות	10698
נמדדות יחד עם מצב הדור, הנה עזרא היה עזרא גם בדור חשוך ההוא, ויהושע הלא היה חי בדור נאור	10699
ודעה, עזרא נחשב גדול מיהושע, אם כי במציאות יהושע הוא יותר גדול, אבל בדור חושך כדורו של	10700
עזרא, הנהו הגדול יותר מיהושע בדור אור שלו.	10701
כיום בדורותינו הכי אפלים, עם כל מיעוט גדלותו הננו צדיקים גמורים, האם מילתא זוטרתא היא מה	10702
שבאים ממרחקים וממדינות שונות מתוך קשיים רבים ללמוד בישיבה? הלזאת לא תקראו הידור מצוה? בן	10703
ישיבה המתייגע על תורתן של הגדולים אשר מדורות שלפנים, ועם כל יגיעתו ועדיין אינו עומד על	10704
דבריהם, אבל סוכ"ס יתכן והנהו יותר גדול מן אותו הגדול עצמו, אלא שאי אפשר לדבר על זה כ"כ, מן	10705
הדברים האלה עלולים להתהוות בעלי גאווה, אולם ודאי כן הוא, בחושך נורא כזה אשר לא יודעים אנחנו	10706
מה שאנחנו אחת בדורנו יכולה לפעול למעלה! כיום בני ישיבה יתכן כי הם גדולים יותר מאלה הגדולים	10707
אשר מדור שלפנים.	10708
מצאתי ראיתי כדברים האלה בס' שבחי ר' חיים ויטל ז"ל וז"ל, פ"א שאלתי למורי הוא האר"י ז"ל, שהיה	10709
אומר לי שנפשי מעולה כ"כ, והרי קטן שבדורות הראשונים היה צדיק וחסיד שאין אני מגיע לעקבו?	10710
ויאמר לי, דע כי גדולת הנפש אינה תלויה כפי מעשה האדם רק כפי הזמן והדור ההוא, כי מעשה קטן מאד	10711
בדור הזה שקול ככמה מצוות בדורות הראשונים, כי בדורות האלו הקליפה גוברת מאד עד אין קץ, מה	10712
שאין כן בדורות הראשונים, ואילו הייתי אני באותן הדורות היו מעשי חכמתי נפלאים מכמה צדיקים	10713
הראשונים, אשר על כן שלא אצטער על זה כלל, כי בלי ספק יש לנפשי מעלה גדולה על כמה צדיקים	10714
הראשונים מזמן תנאים ואמוראים ע"כ.	10715
לאו זוטרתא היא כל הכבוד וההערצה שסבבו להגאונים אשר מדורות שלפנים! וגם לאו זוטרתא היא כוחו	10716
של כבוד, מספרים שבימי הגר"א ז"ל, היה איש אחד מתענה רצופים משבת לשבת, והיה זה לחידוש	10717
ולפלא איך שיכול הוא לעמוד בזה, וסיפרו זה להגאון ז"ל, וישאל הגאון ז"ל על מעשהו והנהגתו, וסיפרו	10718
לו כי בכל עש"ק אחרי צאתו מבית המרחץ, מעמיד עצמו ומתאספים סביבו הרבה ילדים מכל העיר	10719
להסתכל בו ולהעריצו, ויצו הגאון ז"ל לגרש ממנו את הילדים ולא להניחם להתקרב אליו, ומני אז והלאה	10720
סר כוחו ממנו וחדל כבר להתענות.	10721
הכבוד שקיבל האיש הלז מני אלה הילדים, זה הכבוד כלכל ונתן לו כוח לסבול כל אלה הסיגופים	10722
ותעניותיו! הכבוד שקיבל למשל הגרע"א ז"ל היה מוקף בכבוד הכי גדול! ובן תורה כיום הנה במקום כבוד	10723
הנהו שבע די בזיון, ובכל זאת מתאמצים ועומדים על מעמדם, הלא ודאי כי בן ישיבה הלז יתכן והוא גדול	10724
מן הגדול שלפנים ז"ל! ליום הדין לא יתבעו את האדם על שלא עלה להיות גדול כדרגת הראשונים שחיו	10725

בתוך הדורות הכי מאירים, לא ידונו את האדם על מה שאיננו גדול כהתנאים, כמו שאי אפשר לתבוע היום את האדם על חוסר הנבואה, הדור אינו ראוי.	10726
כשידונו את האדם ידונו אותו על שלא עלה להיות בדרגה של אותו גדול שחי אתו באותו הדור החשוך עצמו, גדול הדור הזה הוא ודאי יחייב כל האנשים מן אותו הדור, שהרי כיכולתו גם יכולתם, ומזה כבר אין פטור להם! מקובל כי הח"ח זצ"ל הנהו צדיק הדור שלנו, ודאי יתבעונו בדין על מה שאיננו כמותו, על שאין אנו מאמינים כמוהו, הלא אנחנו בדור אחד עם הח"ח, ולמה לא עלינו כמוהו? אבל לא על מה שלא עלינו כבדרגת הראשונים!	10727
הגרי"ס זצ"ל אמר כי הבי"ד של מעלה השופטים את הדור הינם הגדולים של אותו הדור, וע"כ כשנפטר הגרי"ס זצ"ל היה הסבא אדמו"ר זצ"ל מזהיר את האנשים, כי יהיו נזהרים ביחוד מעוון הגזל, כי הגרי"ס זצ"ל היה מדקדק גדול על זה החטא, והוא כגדול של אותו הדור, הלא ודאי יהיה בבי"ד של מעלה כשופט הדור. והנה אחרי כי הגדולים מאותו הדור הם יהיו השופטים, הלא ודאי שלא יתבעו מן הדור יותר מן הכוחות של אותו הדור, יתבעו רק כמידת כוחותיהם ולא יותר.	10728
בדור הכי חשוך, ועם כל חולשות מעשיהם של בני אדם, הינם בני ישראל צדיקים גמורים, כי סוד עם ישראל הוא כי מצד עצם טבעם הם צדיקים אלא רק שאור שבעיסה מעכב, וכדברי הרמב"ם (פ"ב מגירושין ה"כ) על ההלכה דכופין אותו עד שיאמר רוצה אני, וכתב שם שאין אומרים אנוס אלא למי שנלחץ ונדחק לעשות דבר שאינו מחוייב בו מן התורה, אבל מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עבירה, והוכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו אין זה אנוס ממנו, וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גרש לרצונו.	10729
ופעם ביארנו בזה על ענין מצוות שכחה, אשר לכאורה קשה להבין מה שייך לקרוא עובדא דשכחה בשם מצוה אשר לא נעשה כלום בדעתו? אמנם מבינים אנו שפיר שאחרי שכבר שכח, כי אז עומד הוא בלאו דלא תלקט, ובמצוה דלעני ולגר תעזוב אותם, אבל כי תהיה מצוה בעצם העובדא דשכחה, מה שייך מצוה לשכחה? אבל הוא סוד הדבר, הוא סוד עם ישראל, המצוות הינן בטבעם! איש ישראל חפצו ורצונו בנתינה, הוא פשוט רוצה כי יפול כן הדבר, כי ישכח את התבואה ואיש עני יקחנה! וע"כ ודאי מובן כבר בפשטות איך זה ששכחה תהא מצוה. (דעת תורה).	10730
מאמר עג	10731
השמע עם קול אלהים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי (דברים ד').	10732
ויש להתבונן איך באמת שמעו קול אלהים? הרי אי אפשר לאדם לשמוע קול ה' זולת אם נביא הוא? אלא אין הכי נמי דאכן נהפכו כל עם ישראל והיו במתן תורה לנביאים! תדע שהרי בקריעת ים סוף אחז"ל (מכילתא פ' בשלח), ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי הכהן, ואם לחשך אדם לומר, שאחר שיצאו מן הים ירדו ממדרגתם, אינו כן, כי הלא אחז"ל שמיום שיצאו ממצרים עד קבלת התורה תשע וארבעים יום, וכל יום יצאו משער טומאה אחד ונכנסו לשער קדושה כנגדו, עד שהגיעו לשער הקדושה הארבעים ותשעה.	10733
וכבר חשב ר' פנחס בן יאיר (ע"ז כ') עשרה מדרגות זו למעלה מזו, תורה, זהירות, זריזות, נקיזות, פרישות, טהרה, חסידות, ענוה, יראת חטא, קדושה, ואח"כ רוח הקודש, ואחר רוח"ק היא מעלת הנבואה, ומזה תבין פשוט, כי כשהגיעו בני ישראל לשער הקדושה הארבעים ותשעה, כמה היתה רוח נבואה שורה עליהם בשעת קבלת התורה, כאשר שמעו קול ה' הולך וגדול!	10734
והנה אחז"ל (ספרי וזאת הברכה), עה"פ ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן, כשנגלה המקום ליתן תורה לישראל, בתחילה הלך אצל בני עשיו ואמר להם מקבלים אתם את התורה, אמרו לו מה כתיב בה, אמר להם לא תרצח, אמרו לפניו רבש"ע כל עצמו של אותו אביהם רוצח הוא, שנא' והידים ידי עשיו, ועל כך הבטיחו אביו ועל חרבך תחיה, הלך לו אצל בני עמון ומואב, אמרו לו מה כתיב בה, א"ל לא תנאף, אמרו לפניו כל עצמה של ערוה שלהם היא, הלך ומצא בני ישמעאל, א"ל לא תגנוב עיי"ש.	10735
ומקשין העולם מה טעם שמיד אמר להם הקב"ה את מה שאינם רוצים, והרי יש להם טענה למה לא אמר לבני עשיו מצות כיבוד אב ואם שבזה היה עשיו מצטיין, אבל התשובה פשוטה, שמכיון ששאלו מה כתיב בה לכן אמר להם כך, כי אם הקב"ה בא לתת תורה לבריותיו, אין הם צריכים לשאול מה כתוב בה, כי בודאי אין הקב"ה בא בטרונא עם בריותיו (ע"ז ג'). ולא יצוה דבר שא"א לקיימו, והיה להם לדעת כי כל רצונו ית' בנתינת התורה הרי זה לטובת האדם ואושרו בזה ובבא לנצח, ומה להם לשאול מה כתוב בה, אבל ישראל לא שאלו, לפיכך בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, כי אנו לא שאלנו מה כתוב בה רק מיד אמרנו כל אשר דיבר ה' נעשה ואח"כ נשמע.	10736
	10737
	10738
	10739
	10740
	10741
	10742
	10743
	10744
	10745
	10746
	10747
	10748
	10749
	10750
	10751
	10752
	10753
	10754
	10755
	10756
	10757
	10758
	10759
	10760
	10761
	10762
	10763
	10764
	10765
	10766
	10767
	10768
	10769
	10770
	10771
	10772
	10773
	10774

אמנם כדי שנגיע למצב נפלא זה של ויענו כל העם יחדיו ויאמרו כל אשר דיבר ה' נעשה ולקבל התוה"ק,	10775
הכין אותנו השי"ת בהכנות גדולות עד מאד, מגלות מצרים עצמה אשר הביא אותנו בכור הברזל, עד	10776
לצאתנו משם בכוח גדול באותות ובמופתים ביד חזקה ובזרוע נטויה, וכן קריעת ים סוף, וכל השבעה	10777
שבועות שעלו מעלה אחר מעלה בכל יום, ונתן לנו המן לחם מן השמים, וזה הדבר עצמו ללמדנו בא שיש	10778
מציאות של לחם הבא מן השמים, ואין צריך לעמול להוציא לחם מן הארץ דוקא.	10779
וכבר אחז"ל (מכילתא בשלח י"ז), לא ניתנה תורה אלא לאוכלי מן, כי בנוסף לכך ששמלתם לא בלתה	10780
מעליהם ורגלם לא בצקה, והעננים מקיפים אותם ומיישרים הכל לפניהם, ושורפים הנחשים והעקרבים,	10781
גם בארה של מרים מתגלגל והולך איתם בכל מסעיהם, בנוסף לכל זה גם המן יורד להם, ולא חסרו אלא	10782
הלקיטה ותו לא מידי, בזה"ק כתוב שיש שמים למעלה הנקרא שחקים, ששם המן נשחק ויורד למטה	10783
בדרך השתלשלות עד שיתגשם, וההשפעה באה מקדושת השבת עיי"ש, ועכ"פ היו יכולים לישוב בשלוח	10784
לעסוק בתורה בלא שום טירדות.	10785
בן הסמוך על שולחן אביו הרי הוא מאמין באביו שיכול לתת לו כל צורכו ובוטח בו שיתן לו, ולא מצינו	10786
בן שאוכל על שולחן אביו שידאג מה אוכל למחר, כי גם היום לא הוא שדאג לעצמו אלא אביו האכילו,	10787
לכן בטוח הוא באביו שגם למחר יעשה כן, ולכן אם אדם אמונתו חזקה בהשי"ת, שהוא הבורא הזן	10788
ומכלכל מביצי כינים עד קרני ראמים, יחיד ומיוחד אין עוד מלבדו, ממילא הוא בוטח בו שלא יעזוב אותו	10789
לנפשו, וכמאז גם עתה ולמחר תמיד ה' אתו, ואם אדם חושב שאינו יכול לבטוח על ה' מפני שהוא אינו	10790
ראוי לקבל הטובה, אף פעם לא יבוא לבטחון, כי הצדיקים נענשים על העבירות בעוה"ז יותר מהרשעים,	10791
אלא ידע ויבין כי הבוטח בה' חסד יסובבנהו ואפי' אינו ראוי.	10792
חביבין ישראל שנקראו בנים למקום, האומה הישראלית יש לה סגולה מיוחדת שאין לאף אחד מאומות	10793
העולם, וזה ענין המידות הטובות הנטועות בנו, והיינו מה שאנו נקראים בנים כביכול למקום, וכמ"ש ז"ל	10794
(שבת קל"ג:): זה אלי ואנוהו הוי דומה לו, מה הוא חנון ורחום אף אתה היה חנון ורחום, כי הבנים דומין	10795
לאביהם, וכן אמרו (תו"כ פ' קדושים), קדושים תהיו יכול כמוני, ת"ל כי קדוש אני קדושת למעלה	10796
מקדושתכם, אבל קדושים היינו פרושים תהיו, ודאי יכולים אתם, ומה אני קדוש אף אתם תהיו קדושים!	10797
כי בנים אתם לה' אלהיכם, אלא שקדושת למעלה מקדושתכם, וזה ודאי כי גם מה הוא חנון ורחום, צריך	10798
לומר שהכוונה היא לא דומה ממש, כי מי ידמה לו ומי ישוה לו וזה פשוט, עכ"פ זה סימן לבני ישראל	10799
שנקראו בנים למקום.	10800
עוד אמרו שם חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה, והיינו מחוץ למתנות הטובות של המידות הטובות	10801
שנטע בתוכנו, הרי יש עוד לדאוג מכוח עפר מן האדמה שזהו יצה"ר שבאדם, יצרו של אדם מתגבר	10802
ומתחדש עליו בכל יום, אמר הקב"ה בראתי לו יצה"ר בראתי לו תורה תבלין (קידושין ל':), התורה	10803
מקדשת את המחשבה שהיא תולדת הנשמה, מחשבה של אדם זוהי מציאות כשם שהדיבור הוא מציאות,	10804
ובמה שהאדם חושב שם הוא נמצא בכל נפשו ומאודו.	10805
ולכן הדבר תלוי, אם הוא חושב בתורה ובחכמה, בגדולת השי"ת ובאמונה, הרי נפשו נעשית טובה ועדינה,	10806
אבל אם קובע מחשבתו בתאוות העולם, נהפך לחזיר הנובר באשפה, אוכל רפש וצואה נמאס ונעשה שקץ	10807
ומתועב, כן האדם המשתמש במחשבותיו לתאוות העולם נעשה משוקץ ומתועב, ואם הוא נמשך אחרי זה	10808
זמן רב, שוב אינו מסוגל להרגיש בנפשו ענין רוחני, כי טמא הוא ונפשו טמאה, ולכן רצה הקב"ה לזכות	10809
את ישראל והרבה להם תורה ומצוות, התורה מקדשת את הנפש, ומעשה המצוות מקדשות את הגוף. (לב	10810
אליהו).	10811
	10812
מאמר עד	10813
אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו (דברים ד' ל"ה).	10814
כלל הוא שכל מה שנדרש מאת האדם, המעלות הכי עליונות הטביעם הבורא כביכול בכוחותיו, והינם	10815
מוטבעים בכוחות נפשו, בואו ונראה דבר נפלא, הנה אין עוד מלבדו רום המעלות, מעלת הדבקות שהיא	10816
תכלית וכליל כל המעלות, הריהי באמת נמצאת בתכונתו של האדם, נפגש בזה בכל שעה ואינו עומד על זה	10817
מעולם, מעלה כ"כ נשגבה וכל אחד מרגישה ממש בחוש, ואם היה האדם מתבונן בה, היה זה מאמת	10818
ומברר לו יסוד התורה ומצוות וכל העיקר הנדרש מאתו.	10819
הנה כל אחד מאתנו מכיר שאין בכוחה של מחשבה לסבול שום רושם צדדי, כוח המחשבה הוא כ"כ דק	10820
ואצילי, שהתנועה הכי קלה מפריעה כבר בעדה, שרטוט הכי קל בצפורן על הקיר דיו בכדי להוציא את	10821
האדם ממחשבתו, הפרעת המחשבה נולדת עי"ז, שהשרטוט הכי קל מפנה אל עצמו את המחשבה, והרי	10822
היא נתונה בדבר אחר, ומצד טבע כוח המחשבה, הרי מן הנמנע שיהיה שום דבר צדדי הכי קל, דבזה	10823
המחשבה מופרעה כבר במציאות, והוא מפני שמציאות המחשבה הוא אין עוד מלבדו.	10824

10825	כשאין שום דבר זולתה, רק במצב כזה היא מחוברת ודבוקה כולה, אין עוד מלבדו, אהבה עד אין שיעור,
10826	שלא יהיו בה הרהור כל דהו, דבהרהור כל דהו הרי בטלה הדבקות, בטל החיבור, ובטלה המחשבה, וזהו
10827	משום שתכלית הנדרש מאת האדם שהוא אין עוד, הנה כוח כזה מוטבע באמת בכוחות נפשו, ועל האדם
10828	להשתומם ולהתפעל מזה, איך שענינים כ"כ גדולים ונשגבים העומדים ברומו של עולם יוכל להדגישם
10829	ולמששם בחוש.
10830	ועפ"י הצעה זו יתבאר לנו דברי הרמב"ם במו"נ (ח"א פנ"א), שמחדש שם חידוש עצום בענין השכל,
10831	אבל מי שישים כל מחשבתו אחר שלמותו באל' והוא נוטה כולו אל ה' יתעלה, והוא מפנה מחשבתו
10832	מזולתו, וישים פעולות שכלו כולם בבחינת הנמצאות, ללמוד מהם ראייה על השי"ת, לדעת הנהגתו אותם
10833	על איזה צד אפשר שתהיה, מהם אשר באו אל בית המלך, וזאת היא מדרגת הנביאים, יש מהם מי שהגיע
10834	מרוב השגתו ופנות מחשבתו מכל דבר זולתי השי"ת, עד שנא' בו ויהי שם עם ה', ישאל ויענה וידובק
10835	עמו במעמד ההוא המקודש, ואמנם ראוי להתחיל בזה המין מן העבודה אחר הציור השכלי, והיה כאשר
10836	תשיג ה' ומעשיו כפי מה שישכילהו השכל, אח"כ תתחיל להמסר אליו ותשתדל להתקרב לו, ותחזק
10837	הדיבור אשר בינך ובינו והוא השכל.
10838	הנה גילה לנו הרמב"ם ז"ל חידוש גדול ועצום במהותו של שכל, הרמב"ם מתחיל בענין כ"כ נשגב ועומד
10839	ברומו של עולם בדבקות בה', ומסיים והוא השכל, מבואר מדבריו ששכל מצד עצמו מציאותו הוא אין
10840	עוד, דבקות גמורה אהבה וחיבור, ומצד שכל לחוד הרי האדם דבוק כבר לבו"ת, מצד מציאותו של שכל
10841	א"א שיהיה שום דבר צדדי, דשכל הריהי מציאות שאינה סובלת שום דבר בעולם, וא"א בשום אופן
10842	שיפסיק איזה דבר, מצד השכל מוכרח האין עוד, כולו ברשות אדוניו עבד גמור, ובהמצא הפסק כל דהו
10843	אין זה כבר מהותו של שכל.
10844	נמצא דמצד שכל לבד מחוייב כל יסוד העבודת כמו שמבאר אח"כ, הנה התבאר כי הכוונה אחר ההשגה
10845	היא להמסר אליו ולשים המחשבה השכלית בחשקו תמיד, וזה יושלם על הרוב בבדידות, ומפני זה ירבה
10846	כל חסיד להפרד ולהתבודד, ולא יתחבר עם אדם רק לצורך הכרחי, הנה גילה לנו הרמב"ם גילוי עצום
10847	ששכל הנהו דבקות וחיבור, שמהותו של שכל הוא אין עוד מלבדו, דבקות ואהבה עד מסירת נפש, שכולו
10848	מסור לאל' ואין לו רשות אחרת, אין עוד מלבדו.
10849	הרי ענין כ"כ רם ונשגב, מעלה עליונה של בו תדבק מה ה' אל' שואל מעמך הושרשה בכוחות האדם,
10850	שמצד טבע השכל לבד הרי הוא מדובק ומחובר, ונתבאר לנו כאן מה שהקדמנו, איך שכל הנדרש מאת
10851	האדם, המעלות הכי גדולות כבר הטביען הבורא ית' באדם, והשרישן בכוחות נפשו עם יצירתו, שהרי
10852	בענין דבקות כתב הרמב"ם שמעלה זו באמת מוטבעה באדם בכוחותיו, דכיון שמבאר שזהו מציאות ומהות
10853	השכל, א"כ הרי ענין אהבה ודבקות עד מסירת נפש אינו ענין צדקות וחסידות, אלא דבר המוטבע אצלו
10854	מצד טבעו גרידא.
10855	הן אמת שמבלי צדקות וחסידות א"א להגיע לזה, אבל אין החסרון תלוי בשכל, דמצד השכל עצמו באמת
10856	הרי הדיבוק והחיבור הוא גמור, אלא שמי שאינו צדיק וחסיד הריהו משוקץ כולו מכל צד, ואין לך מפריע
10857	גדול מזה, ומה שריטה קלה מפריעה ומפנה את המחשבה עד שכבר חסר אין עוד מלבדו, כש"כ דבר רע
10858	מידה רעה וחסא.
10859	אבל זהו אף ורק מפני המפסידים, דמציאותה של המחשבה מצד עצמה הריהי אין עוד מלבדו ואינה סובלת
10860	כלום, וכל מין מפריע הריהו כבר מיתה בעדה, ודבר זה מוחש הוא באמת לכל, טרדה הכי קלה הריהי כבר
10861	מפסיקה המחשבה ונפסק חיותה, דמציאותה וחיותה הוא אף ורק באין עוד מלבדו, כשאין שום מונע
10862	ומפריע, כאילו מסביב מדבר שממה וציה, דבקות גמורה בחי העולמים, ונמצא דמציאות שכל הוא אף ורק
10863	מסירת נפש ומהות של עבודת.
10864	ויוצאת לנו בזה הערה נוראה עד מאד במהותה של תוה"ק, שמהותה הוא אין עוד, ומבלי זה אין זה כלל
10865	תורה, כי מציאותה היא שיהיה כולו דבוק בכל מחשבתו וכוח עיונו ולבו לפני ה', כשאדם לומד תורה
10866	צריך שלא תהיה לו בשעה ההיא שום טרדה ומחשבה מחוצה לה, כ"א אף ורק ובו תדבק, דבוק בה בכל
10867	חושיו עד כדי התפשטות הגשמיות מבלי שום טורד ומפסיד.
10868	מהותה של תורה היא דבקות וחיבור, חביבים ישראל שניתן להם כלי חמדה (אבות ג'), תורה היא מציאות
10869	של אהבת השם, ואמרו בספרי (דברים ו') לפי שהוא אומר ואהבת את ה', איני יודע באיזה צד אהבים
10870	את הקב"ה, ת"ל והיו הדברים על לבבך, שמתוך כך אתה מכיר את הקב"ה ומדבק בדרכיו, וכתב הרמב"ן
10871	עה"פ את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד, וראיתי עוד בתנחומא, מהו תעבוד שתהא מפנה עצמך לתורה
10872	ולמצוות, ולא תהיה לך עבודה אחרת, לכך נאמר ואותו תעבוד, והוא מבואר ע"פ דרכנו, שתהא מפנה
10873	עצמך לדברי תורה זהו באמת ואותו תעבוד דעבודה זהו אין עוד.

10874	ר"ה הוא מלכיות, ואלול הריהו הכנה לר"ה, ולפי"ז הרי עבודת האדם המוטלת עליו בימי האלול הוא
10875	עד"ז, להכניס עצמו לפי כוחותיו בדרגא זו יותר ויותר, להיות מפנה עצמו לדברי תורה ומצוות, והיא
10876	הערה גדולה לאדם להתחזק להיות מחשבתו דבקה לכה"פ בעת עסקו בתורה ומצוות ובעת תפילתו, ולא
10877	יטרדהו שום דבר, וכל מה שיכניס האדם עצמו יותר ויותר בדרגא זו, כל מה שירחיק ממנו מטרידים
10878	והמפסידים ויתדבק יותר לבוראו, הרי זוכה הוא בזה למלכיות וזוכה ליום הדין, כמ"ש ז"ל (ר"ה ט"ז),
10879	אמרו לפני מלכיות שתמליכוני עליכם שיעלה זכרונכם לפני לטובה. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא'
10880	ע"ז).
10881	
10882	מאמר עה
10883	אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו (דברים ד' ל"ה).
10884	הנה יסוד ועיקר תכלית הבריאה הריהו וידעת היום אין עוד מלבדו לכן באמת כל חללו של עולם מלא
10885	מיסוד זה, כל הבריאה וכל נברא הכל מורים על יסוד זה של אין עוד מלבדו, בכל אשר תעיף עיניך ובכל
10886	אשר תעמיד רגליך, כל הנבראים דומם חי וצומח, מלמדים ומורים לך על אין עוד מלבדו, שכל מצד עצמו
10887	מציאותו ומהותו הוא אין עוד מלבדו, תורה הק' כל מציאותה היא אין עוד, אתה אחד ושםך אחד ומי כעמך
10888	ישראל גוי אחד בארץ, מציאותו של הכלל ישראל הריהו אין עוד, כל הרמ"ח אברים והשם"ה גידים כל
10889	עצמותי תאמרנה אין עוד, מציאות כל נברא ונברא רמש וצפור כנף, כל ישותם ממשותם ומציאותם הוא
10890	שמורים ומלמדים ואומרים אין עוד מלבדו.
10891	המכיר ויורד לעומקו של יסוד זה, יבין ויכיר באמת, שכל הבריאה כולה מאדם עד רמש וצפור כנף, הכל
10892	משבח מפאר ומרומם ומהלל את שם ה' כי נשגב שמו לבדו, יסוד ספרו של הרמח"ל דעת תבונות בנוי על
10893	יסוד זה, לבאר ולהורות איך שבכל הבריאה מההתחלה עד הגמר מתפלפל ויוצא יסוד זה, וז"ל, אמר
10894	השכל עתה כשנשים אל לבנו כל סדרי מעשיו ית', כל המעשה הגדול אשר עשה מני שים אדם עלי ארץ,
10895	וכל אשר הבטיח לנו לעשות ע"י נביאיו הק', הנה מה שנתברר לנו מכל זה בירור גמור הוא עוצם יחודו
10896	ית'.
10897	ותראי שכל שאר מעלות שלמותו הבב"ת אינם מתבררים אצלנו כלל, שאין בנו כוח להשיג אותם, דרך
10898	משל ידענו שהוא חכם אבל לא השגנו סוף חכמתו, ידענו שהוא יודע ולא השגנו ידיעתו, ועל כן אמרו ז"ל
10899	אנת הוא חכים ולא בחכמה ידיעא, אנת הוא מבין ולא בבינה ידיעא, וכיון שאין אנו יכולים להשיג
10900	המעלות האלה, נמשך לנו מזה איסור החקירה בהם, כי על כיוצא בזה נאמר (חגיגה י"ג). במופלא ממך אל
10901	תדרוש במכוסה ממך אל תחקור, אבל יחודו ית' אדרבה זה מתגלה ומתברר לנו בירור גמור.
10902	ונמשך לנו מזה, שלא די שהוא מתברר לנו אלא שחייבים אנחנו להשיב אל לבנו הידיעה הזאת, לתקוע
10903	אותה בלבבנו בשוב גמור בלי שום פקפוק כלל, והוא מה שמצונו משרע"ה וידעת היום והשב"ת אל
10904	לבבך, ומפי עליון מעיד בעצמו ומודיע, כי כל הנלקט מכל מסיבותיו הגדולות אשר הוא מתהפך בעולמו,
10905	הרי הוא גילוי יחודו הגמור הזה.
10906	הבריאה כולה צד הטוב וצד הרע, הכל מורה על אין עוד מלבדו, ומבאר הרמח"ל שם, כי אמת הוא ודאי
10907	שהיה הב"ה יכול לברוא עולמו בדרך כל יכולתו, בלא שנוכל להבין במעשיו לא נמשך ולא קודם לא סיבה
10908	ולא מסובב, ואם היה בורא כך היה סותם פיהם של כל הבריות שלא יפצו פה כלל על כל מעשיו, והנה
10909	אמרו ז"ל (מנחות כ"ט:): העולם הזה נברא בה' שכל הרוצה לצאת יצא, שבאמת כל ענין היציאה הוא
10910	פליאה גדולה, ואם לא היה נברא פתחו של ה' לא היו יכולים לצאת בשום אופן, היציאה עצמה יצירה היא,
10911	דאיך ולאן אפשר לצאת? איך זה באמת יכולים לעבור על רצון ה', הרי ענין העבירות הוא מסודות
10912	היצירה ופליאה, אלא שכך הוא רצונו ית', כך רצה הקב"ה שברא עולמו באופן שיהיו יכולים לצאת.
10913	תכליתה של יצירה זו מבואר בס' דעת תבונות, להראות כי הוא אחד ואין שני לו, ולהראות על זה נבראה
10914	עוד מציאות, מציאות של שני שסו"ס מזה גופא מתברר אחד, מהיצירה של שני עצמה מתברר לעין כל כי
10915	הוא אחד ואין שני לו, ולשם זה ברא כביכול ממשלה שניה, ממשלה ממש כמו ממשלה הראשונה בכל
10916	תנאיה, שמהותה ומציאותה מצד הרע וגם היא אין עוד, רק הוא לבדו, הוא ואין בלתו, כמ"ש (שבת ק"ה:)
10917	לא יהיה בך אל זר, איזהו אל זר שהוא בגופו של אדם הוי אומר זה יצה"ר, שהוא מושל בכל הגוף בכל
10918	האברים.
10919	עיר קטנה ואנשים בה מעט ובה אליה מלך גדול (קהלת ט')
10920	מלך ממש, כמו בצד הקדושה כן הוא בצד
10921	הטומאה, כולו תחת ממשלתו, כפוף תחת עולו באהבה רבה, כל מחשבותיו ומציאותו בכל ישותו, נתון אך
10922	ורק בו, אינו יודע כלל מאחר, בעידנא דיצה"ר לית דמידכר ליה ליצ"ט (נדרים ל"ב:), להשתומם מנוראות
	הדברים שישנה ממשלה שניה ממש, ממשלה בכל תוקפה.

איך זה יתכן שני זהו מסודות היצירה, אכן יותר משנים אין, שני ישנו משום דכך רצה הקב"ה שיהיה שני,	10923
אם נצא לשוט בארץ ונחפש בכל הבריאה כולה, לא נמצא אדם שלא יהיה דבוק לא בצד זה ולא בצד הב',	10924
אדם נייטרלי בשום אופן לא נמצאהו, והוא משום דהבורא ית' ברא רק שנים, שנים ולא ג', ולכן א"א	10925
בשום אופן למצוא שלישי, ובע"כ או עבד ה' או עבד התאווה, בכל מעשה ופעולה שעושה האדם מוכרח	10926
שיכוין או לה' ית' או לע"ז, לא הא ולא הא זה אינו בנמצא, כי שלשה בבריאה אין.	10927
רגילים אנו לומר תמיד שהראיה הכי גדולה על חובת האדם ועבודתו הוא האדם עצמו, מעצמו יוכל לראות	10928
ולהוכיח מה חובתו בעולמו ומה תכליתו, יתבונן האדם בעצמו ויראה כי כל ימי חייו עסוק רק באחת, או	10929
בטוב או ברע, ואדרבה ינסה האדם להפטר מכל העסק של יצה"ר ויצ"ט, לאמר איני רוצה בכל הפלפול	10930
אשב ואעסוק במסחרי, ויוכח אז אם זה אפשר! והוא משום שיש רק שנים ולא יותר, ובע"כ הנהו דבוק או	10931
בהא או בהא.	10932
ומכיון שמתברר להאדם יסוד זה, מתאמת אצלו כי כל יסוד העבודה היא על נקודה זו, לבחון ולהכיר את	10933
זה לעומת זה ולבחור באחד האמיתי, וזה כל האדם וזה יסוד תורה"ק, כל דף של תורה מורה לו לאדם את	10934
האחד האמיתי, ירמיה הנביא מקדיש פרק שלם י' להורות לאדם החילוקים איך להבחין בין ב' המרכבות,	10935
ומזה יוצא כי א"א לו לאדם לשבת בחיבוק ידים ולומר שהוא נייטרלי, וע"ז סובב כל יסוד עבודת האדם.	10936
תכלית בריאת הרע הוא שסו"ס יתברר מתוך זה אין עוד, אדון עולם, אשר מלך בטרם כל יציר נברא,	10937
קודם היצירה היה אין עוד, ולאחר היצירה אין עוד, סוגיא שתחילתה וסופה אין עוד גם אמצעה אין עוד,	10938
הבריאה כולה היא סוגיא של אין עוד, כל העסק שלנו הוא עם הממשלה השניה ממשלת זדון, על אופן זה	10939
נבראה הבריאה ועל אופן זה נברא האדם, כל המכוון הוא כדי שיהיה אחד, וזה כל עבודתנו כי זה כל	10940
האדם. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' פ"ב).	10941
	10942
מאמר עו	10943
אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו (דברים ד' ל"ה).	10944
נראה לאדם כי יכולת לו, ואין יכולת לו בלי רצון ה', האדם נדמה לו כאלו עובר על רצונו של מקום,	10945
והאמת כי לא יוכל לעבור על רצונו, רק לגמול לנפשו רעה יוכל, כנאמר ימין ה' עושה חיל ימין ה' רוממה	10946
ימין ה' עושה חיל מה זה הכפל? הענין כך, ימין ה' עושה חיל גם עתה בהסתר, והראיה ימין ה' רוממה	10947
הלא גם עתה רוממה, ובהכרח כי גם עתה עושה חיל רק בהסתר, דבר זה בלבד יוכל להפוך מחשבות אדם	10948
ותחבולותיו, אשר הוא מורגל בהם כמעט מיום הולדו, כי מטרת השעה משחקת להם היא תחבולותיו	10949
והשתדלותיו.	10950
ומזה נתברר סוד כמוס כי שוא ושקר בימינם, ורק למראה עינים ידמה להם כי הועיל, וכן היא המידה	10951
לעור עיני טפשים, ומעתה איך יעלה על הדעת כי לעבור פי ה' והיא תצליח, ואם ידמה לו כי צלחה לו אין	10952
זה רק כאחיזת עינים, ומי פתי יסור הנה לסבב לנפשו רעה מר ממות, אשר לא ישוער ולא יעורר בשביל	10953
הצלחת אחיזת עינים.	10954
ודע כי המשכיל על דבר בעומק יבין, כי ההשכלה הזאת היא עיקר השכלת החכם, אשר זכה לעצמו זוך	10955
השכל ויפתו, והדברים ארוכים, והכתוב מרמז זאת במלות קצרות לו חכמו ישכילו זאת יבינו לאחריתם	10956
דייקא, ובן זומא הבין זאת ואמר איזהו חכם הרואה את הנולד, ודע כי כאשר נתבונן, מקראות מפורשים	10957
בתורה כן, רק חסרה לנו הפשטת הצורות, אחי יוסף בקשו לבטל החלום שלו, והנה סבב המסבב שהם	10958
בעצמם הוליכו אותו לקיום החלום, וסבב כי אמר יהודא ידינו אל תהי בו לכו ונמכרנו לישמעאלים, ומזה	10959
נסתבב קיום החלום.	10960
פרעה כאשר שמע כי הולכים לגמרי ואינם שבים מצרימה, התחיל לצעוק ווי ווי מלכים אשר לנו מס	10961
נותנים, שוב לא יתנו בשומעם כי עבדינו ברחו מאתנו, ופייס לכל עמו לרדוף אחריהם, ושר של מצרים	10962
נסע עמהם, והוא לא ידע כי זוהי עצה ממלך מלכי המלכים הקב"ה, לתת לעמו ישראל ביזת הים, תורי זהב	10963
עם נקודות הכסף מבזות מצרים, לקיים הבטחתו לאברהם אע"ה ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, עד שאמז"ל	10964
(בכורות ו':), אין לך אחד מישראל שלא היה לו שמונים חמורים לובים טעונים מכספם וזהבם של	10965
מצרים.	10966
קרח אמרו עליו במ"ר בזה"ל, אמרו חכמים קרח חכם גדול היה ומטועני ארון הקודש היה, ונפל בלבו גם	10967
כן דמיון של שטות מאחיזת עינים, כי ישבר מעשה ידיו של משה רבינו ע"ה, בהסיתו רבים מישראל לבטל	10968
התמנות שלו והוא יהיה כה"ג, היאומן כי יסופר, חכם גדול בן בנו של קהת בדור המדבר, תתעוררנה עיניו	10969
עם ר"נ ראשי סנהדראות, היאומן כי יסופר אם לא היה מפורש, ולא עוד אחרי ראות בעיניו מיתת	10970
המרגלים, ואחרי הקצף הנורא על דור המדבר מבן עשרים שנה ומעלה, ראה מה אחיזת עינים עושה על	10971

היותר גדול, לגרום רעה לעצמו ורצון השם לא יעבור, והנה אז היו הגונים ונתגלה עונשם ועתה אל	10972
מסתתר הוא, ונראה לאדם כאילו אהני מעשיו, ורק המשכיל המקיף הסיבובים ישכיל ויבין.	10973
ואשר התעוררתי מפרשת קרח, כי כל עיקר הנדרש מהאדם הרוצה להטיב לעצמו הוא, להתרחק ממה	10974
שאמרו ז"ל (ב"ב ע"ח:), אם אדם עושה עצמו כעיר זה שמהלך אחר שיחה נאה, לפי הנראה במדרש כי גם	10975
חכם גדול כקרח נכשל בזה, כי איתא במדרש שם נטל את אחיו אהרן וקשטו ככלה, הרי כי אדם גדול	10976
כמהו נזרקה בו שטות לפי שעה להלוך אחרי שיחה נאה, ומה יעשו מלומדי שיחה נאה מילדותם ח"ו.	10977
וכן האנשים הנקובים בשמותם בתורה ע"י משרע"ה, מי סיבב בכיה לדורות וגלינו מארצנו ונתרחקנו	10978
בעוה"ר מאתו ית', ונשתכחה בעוה"ר תורה מכמה בני ישראל, ופרצה המינות בעולם ר"ל, הלא הכל	10979
שיחה נאה, שאמרו ז"ל כי מחמת שידעו ששוב לא יהיו נשיאים, גרמו להם ולכל ישראל כל המאורע	10980
שאירע, הרי כי הכל בשביל שיחה נאה, והדברים מפליאים כל לב מבין, ולא לחינם התחילו ז"ל במאמר	10981
בבא בתרא אם אדם עושה עצמו כעיר זה, הרי כי זה עיקר רשת היצר, הרחמן יצילנו ונזכה לקשט מידתנו	10982
על דרך התורה ורק בזה נצליח מעלה מעלה. (חכמה ומוסר מא' ס"ב).	10983
	10984
מאמר עז	10985
אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו (דברים ד' ל"ה).	10986
מבואר אצלנו שיסוד הכל הוא הכנה, ונקח לנו ציור מהענינים הנשגבים שלכאורה אין לאדם שייכות בהם	10987
כלל כגון נבואה, הלא הוא פשוט לכל שאין לאדם שום שייכות לנבואה, שאינה אלא סוד ה' ליראיו,	10988
שמנבא הקב"ה את עבדיו הנביאים ומגלה להם עתידות, ואעפ"כ מעלת הנבואה יכול להשיג האדם על ידי	10989
עצמו, שהשגת הנבואה היא כהשגת כל הדברים הטבעיים, כמו שאם יאכל האדם ישבע ואם ישתה ירוה	10990
צמאונו, כמו כן הוא בענין הנבואה, שע"י הכנת האדם הוא משיג נבואה, עד שבישראל היתה נבואה	10991
מהדברים השכיחים וקלים, שאחת מ"ב קללותיו של ישעיה היתה שיחדל נביא מישאל, והוא שכשאדם	10992
מכין עצמו לנבואה, הבורא מוכרח לנבא אותו.	10993
וצריך להבין ענין זה של הכנה, שהוא אותו ענין כמו ענין הלימוד, דשם הלא ידוע לכל, דכשאדם עמל	10994
בלימודו הוא לכאורה משיג חכמתו ע"י לימודו, ובאמת הרי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה (משלי ב'),	10995
שהכל הוא רק מאת הבורא ית', ואעפ"כ יגעת ולא מצאת אל תאמין (מגילה ו'), כאילו שע"י הלימוד	10996
מוכרח הוא שיחכים, וזהו ענין ההכנה, דכשיש הכנה אזי ההתחברות שבין האדם והחכמה כ"כ גדולה עד	10997
שהוא מוכרח להחכים, דזה בא מצד ההתקשרות והחיבור שבין האדם והחכמה, דבסוד החיבור כשאך יש	10998
הכנה אזי החכמה מוכרחת שתבוא.	10999
והנה רק באופן זה צריך להבין ענין קבלת התורה, ענין קבלת התורה הלא הוא מה שאתה הראת לדעת,	11000
שהבורא ית' פתח כל שבעה הרקיעים, גילה ולימד תורה למשה רבינו, ומשה רבינו היה לכאורה כתלמיד	11001
היושב לפני רבו, שאין לו אלא מה שהרב מגלה לו ולומד עמו, והתלמיד אינו יודע מעצמו כלום, ובכל זאת	11002
הרי משה קיבל תורה מסיני, זאת אומרת ע"י קדושתו ופרישותו זכה לקבל התורה.	11003
כאילו שאחרי ההכנה היה מוכרח שתהיה קבלת התורה, והכנתו של משה רבינו הריהו בגדר לימודו אנו,	11004
שאחרי הלימוד הוא כבר בגדר הכרח שנשיג החכמה, כמו כן היה בהכנת משה רבינו לקבל תורה, שאחרי	11005
ההכנה היה זה כבר בגדר הכרח שתנתן לו תורה, כאילו שהבורא ית' היה מוכרח ללמדו תורה ולפתוח	11006
לפניו כל המ"ט שערי בינה, וזה מורה על סוד החיבור שבין הבורא ית' והאדם.	11007
יסוד זה בולט תכף בתחילת היצירה והשתלשלות הבריאה, היצירה עצמה מורה לנו על החיבור שבינה	11008
ובינו ית', ואתה מחיה את כולם זהו סוד הוייתה וקיומה, כל השתלשלות הבריאה הרי הוא בדרך סיבה	11009
ומסובב, שבכל הבריאה נראה ענין ההכנה, דבר אחד מכריח לשני שני לשלישי וכן הלאה, הכל הוא ע"פ	11010
סדר ההכנה, כאילו שמהדבר הנולד מוכרח שהיה המולידו, כיון שהקודם הנהו הכנה בעדו, וכן להיפך	11011
הדבר הקודם כשישנו כבר, הריהו מכריח את תולדותיו.	11012
עיין ברמב"ן (בראשית ב' י"ז), שכתב בענין החוקרים שאמרו שהמיתה היא בהכרח, וכתב ודע כי אין	11013
ההרכבה מורה על ההפסד אלא לדעת קטני אמונה, כי הבריאה היא בחיוב, אבל לדעת אנשי האמונה	11014
האומרים כי העולם מחודש בחפץ אלהים פשוט, גם הקיום יהיה בו לעד כל ימי החפץ, ולעיל מזה כתב,	11015
ועל דעת רבותינו אלמלא שחטא לא מת מעולם, כי הנשמה העליונה נותנת חיים לעד, והחפץ האלהי אשר	11016
בו בעת היצירה, ידבק בו תמיד והוא יקיים אותו לעד, ומורגלים תמיד להבין דברי הרמב"ן, שכוונתו דכיון	11017
שהבריאה כולה מחודשת ברצון ה' וחיים ברצונו, א"כ מה שייך על זה הכרח של מיתה.	11018
אבל לפי דברינו מתפרשים דבריו על דרך זה, דכוונתו היא כיון שסוד החיים הוא דיבורו של הקב"ה, וזה	11019
עצמו מקיים אותם, אכן רוח היא באנוש, רוצה לומר ההשפעה שיוצאת על כל הנבראים זהו סוד קיומם	11020
והוייתם, נשמת שדי תבינם, כמ"ש הרמח"ל שהוא מלשון נשימה, שנשימה זו שהוא כביכול מנשב תמיד	11021

נותנת חיים לעד, נשמת שדי תבינם לשון חיבור, שחיבורו של כביכול עם בריותיו כאילו שהוא מנשב	11022
בהם תמיד וזהו חיים, א"כ בהכרח הוא שהמיתה היא מה שהוא ניתק עצמו משורש החיים מהחיבור, וזהו ענין החטא.	11023
ונבין גודל ערכה של תורתנו הקדושה, כיון שהתורה ניתנה בדיבורו של הקב"ה, ודיבורו של הקב"ה הוא סוד החיים, א"כ התורה עצמה היא חיים, וזהו מה שכתוב בירושלמי (פאה פ"א) כל חפציד לא ישוו בה,	11024
לרבות חפצי שמים, שכל המצוות לא שוו כנגד תורה הקדושה, משום דתורה היא חיים, וזה מתאים באמת עם כל הלכות תלמוד תורה, תלמוד תורה כנגד כולם, ולפרוש ממנה אינו יכול (שמות רבה פל"ג), משום	11025
שהיא חיים, ואמרו כל הפורש מן התורה כאילו פורש מן החיים, ואמרו ז"ל (ברכות ס"ג) כל המרפה עצמו מדברי תורה, משום דמרפה זהו ריפוי קצת בהחיבור, ויוצא מזה שקבלת התורה זהו החיבור שזכו ישראל	11026
בינם ובין הבורא ית', והעבודה שיוצאת לאדם מחג השבועות היא שצריך הוא להשגיח שהחיבור יהיה חיבור של קיימא. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' נ"ז).	11027
	11028
	11029
	11030
	11031
	11032
	11033
מאמר עה	11034
אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו (דברים ד' ל"ה).	11035
כשנתן הקב"ה את התורה פתח להם שבעה רקיעים, וכשם שקרע את העליונים כך קרע את התחתונים וראו שהוא יחידי, לכך נאמר אתה הראת לדעת (רש"י שם), ואחרי זה שוב אומר וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד, לכאורה פסוק זה מיותר, כי לדעת שה' הוא אחד ואין עוד בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, זה כבר נאמר בפסוקים הקודמים כפירוש רש"י, ומה חידש הפסוק? אבל עיון קצר מראה לנו שיש כאן חידוש, והוא במלים והשבות אל לבבך.	11036
הספורנו אומר על המלים ויוציאך בפניו, בפעולות באות מפניו למעלה מן הטבע, לא מאחוריו כפעולות טבעיות, אם הקב"ה מתנהג אתנו בדרך של בפניו למעלה מן הטבע, ואז רואים חושית אתה הראית לדעת, אחר כל זה צריך עוד והשבות אל לבבך, לא להסתפק בידיעה שכלית בלבד אלא להשיב אל הלב, לא כמו שקרה אצל האומות בעת קריעת ים סוף, שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושב פלשת, אז נבהלו אלופי אדום	11037
אילי מואב יאחזמו רעד, ובכל זאת לא הגיעו להרגשה של אין עוד, הם הסכימו כי ה' הוא האלהים אבל לא על אין עוד.	11038
כשאנו נמצאים בעולמנו המיוחד בישיבה, עלינו להרגיש שזה בבחינת אין עוד, כי רק כאן מקור חיותנו, וכך אמר הנביא אלישע על אליהו הנביא, אבי אבי רכב ישראל ופרשיו, מדוע אבי אבי פעמיים, אלא אחד כנגד האבא ואחד כנגד האמא, אין עוד, וכן הפסוק אומר בנים אתם לה' אלהיכם, והתלמידים נקראים ג"כ בנים, זוהי השקפת התורה, התלמיד צריך להרגיש שרבו הוא אביו וגם אמו ואין עוד, כאן כל השקפתו	11039
כאן כל הסיכויים של התעלותו לעתיד, המטרה היא להרגיש את זה בחוש ולא לחשוב על דברים חיצוניים, כגון תכלית פרנסה אומנות כסף, אין עוד.	11040
איתא במדרש, יתרו אמר עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים, נתן ממש בעבודה זרה, נעמן אמר כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל, הודה במקצת, רחב אמרה כי ה' אלהיכם הוא אלהים בשמים, אבל משה אמר כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד, אפי' בחללו של עולם, אמר הקב"ה אתה העדת עלי ואין עוד, אף אני מעיד עליך ולא קם נביא עוד בישראל כמשה (ילקו"ש רמז רס"ט), משה רבינו השיג מה שלא השיגו כולם במה שאמר אין עוד בלי שום שיור, וזוהי ההרגשה הנדרשת מתלמיד כלפי רבו, וכבר נפסק בהלכה אבידת אביו ואבידת רבו, אבידת רבו קודמת, שאביו הביאו לעוה"ז, אבל רבו מביאו לעוה"ז ולעוה"ב, כמה אנו רחוקים מהרגשה כזו! את זה הרגיש אלישע, אבי אבי כנגד אבא וכנגד אמא.	11041
הבה ונחשוב על מהות ההרגשה של אין עוד, מה שבן קשור לאביו ולאמו זהו דבר טבעי, הוא לא לומד מוסר על כך אינו צריך להתאמץ בזה, ואיך הגיע לזה? אלא זוהי השפעה, כך מקובל מסביב, כך רואים כך כולם מתנהגים אין דרך אחרת, לא עולה על הראש מחשבה אחרת, עד שזה נהפך להרגל ולטבע, עד לבחינת מושבע ועומד זה טבוע בעצמות, כמו הגנב שכל חכמתו היא לחפש איך לגנוב, ואינו שואל את עצמו האם בכלל מותר לגנוב או לא, כן האדם זהו בשבילו דבר טבעי שאין אפי' מה לחשוב על זה, ואם מישהו ינסה לערער אצלו יסוד זה הוא לא יקבל, על זה לא שייך ללמוד מוסר מה חובתו בעולמו, הוא כבר יודע מהי חובתו הכל יסודו בהשפעה.	11042
וכמה נאים דברי האבן עזרא, על המילים ויבחר בזרעו אחריו, הרי זה כתוב אחרי כי אהב את אבותיך, אז היה לו לכתוב ויבחר בזרעם אחריהם בלשון רבים רמז ליעקב, כי אם אמר בזרעם יכנסו עמנו שמונה גויים, כמה זה נפלא, לא מתחשבים בבנים טבעיים, ולא רוצים לכלול את עשיו וישמעאל אף כי הם בנים, מה שחשוב זה ההשקפה, זה יעקב אבינו, אין עוד, הרב זהו האב וגם האם, עלינו להתחנך לכך ולא	11043
	11044
	11045
	11046
	11047
	11048
	11049
	11050
	11051
	11052
	11053
	11054
	11055
	11056
	11057
	11058
	11059
	11060
	11061
	11062
	11063
	11064
	11065
	11066
	11067
	11068
	11069
	11070
	11071

להיגרר אחרי השפעת העולם הגורסת את ההיפך, הלכה היא אבידת רבו קודמת, אף כי אין הדבר מתקבל על דעת העולם, וכל ההשפעה מושכת נגד זה, זה נגד הלכה פסוקה.	11072
התורה מזהירה אותנו מפני השפעת העולם, כי יביאך ה' אלהיך אל הארץ ונשל גויים רבים מפניך, כי אם כה תעשו להם, מזבחותיהם תתוצו ומצבותם תשברו ואשיריהם תגדעון ופסיליהם תשרפון באש, וכי למה צריך כל הפעולות האלו אחרי אתה הראית? אבל הוא הדבר, כל זה כדי לבטל כליל את ההשפעה בלי עדינות ובלי רחמנות, אף כי העכו"ם מרובים, אבל ממיליוני חמורים לא שייך לקבל השפעה, למה כי עם קדוש אתה לה' אלהיך, ובך בחר ה' אלהיך להיות לו לעם סגולה מכל העמים אשר על פני האדמה.	11073
לא הכמות קובעת אלא האיכות, ההשקפה, היחיד, להרגיש את טובות הבורא, הוא אבינו האמיתי הטבעי ואין עוד, ואם עומדים בזה אז ממשכה התורה לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם כי אתם המעט מכל העמים, כי מאהבת ה' אתכם, נתגבר על השפעת העולם ובוזה נתמסר להשקפת התורה, השקפת והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד. (דגל המוסר).	11074
	11075
	11076
	11077
	11078
	11079
	11080
	11081
	11082
	11083
מאמר עט	11084
וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד (דברים ד' ל"ט).	11085
	11086
המתבאר מתוך דברי החסיד הרמח"ל ז"ל בדעת תבונות, שידיעה זאת היא תכלית המכוון מכל הבריאה ועניניה, שמכל סדרי מעשיו ית', מכל המעשה הגדול אשר עשה מני שם אדם עלי ארץ, ומכל אשר הבטיח לנו לעשות ע"י נביאיו הקדושים, צריך שיתברר בבירור גמור כי אין עוד מלבדו, וכמו שכתב שם, עתה כשנשים אל לבנו כל סדרי מעשיו ית', הנה מה שמתברר לנו מכל זה בירור גמור הוא עוצם יחודו ית'.	11087
והוא מה שמצונו משה רבינו ע"ה מפי הגבורה וידעת היום... ופי עליון מעיד בעצמו ומודיע, כי כל הנלקט מכל סיבותיו הגדולות אשר הוא מתהפך בעולמו, הוא היה גילוי יחודו הגמור הזה, כענין אמרו ראו עתה כי אני הוא אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא ואין מידי מציל, הנה מתבאר מזה פשוט, שהלימוד והידיעה של אין עוד מלבדו, הוא בלתי גבול ותכלית, ויש בו מדרגות עד אין סוף, מכיון שכל הבריאה ועניניה הכל מלמד על אין עוד, והבריאה הלא היא בלתי גבול ובלתי תכלית.	11088
לו היינו יודעים את הסוד של יש עוד וכמה הוא מקיף, גם אנו היינו מבינים פשוט, שלימוד ידיעה זו של אין עוד מלבדו הריהי בלתי סוף ותכלית, היסוד הוא כי יותר משנים אין, או שהוא בוטח באדם או בוטח בה', וכפי מה שהוא בוטח באדם, עד כמה שאצלו ושם בשר זרועו (ירמיה י"ז) כך הוא מן ה' יסור לבו, כך אצלו יש עוד, ועד כמה שהוא פוגם באדם אל תבטחו בנדיבים, כמה שמתבטל היש עוד כך מתהווה אצלו אין עוד, וכשהוא אין עוד ממילא הוא מלבדו, שיותר משנים אלו אין במציאות.	11089
נמצא כי כל עוד שלא נתברר לו לאדם האין שבבריאה, כל זמן שנותן ממש בהיש עוד, אם אפילו נשאר אצלו רק איזה משהו, לא הגיע עוד לדרגת אין עוד, אין עוד מלבדו הוא, שכל היש עוד שיש בבריאה הוא אין ואפס אצלו, וזהו יחודו שלם, והרי פשוט שלימוד זה של אין עוד, הוא בלתי סוף ותכלית, ויש בו מדרגות רבות לאין שיעור.	11090
עלינו לידע, כי לאו מילתא זוטרתא היא לפגום קצת בהיש עוד, על יתרו אמרו חז"ל (ילקו"ש שמות רס"ט) שהודה במקצת, וצריך להבין שרק על יתרו נאמר זה, מי שמכיר את עצמו ויודע מקצת את מצבו, יודע שגם הודה במקצת אין בו, אלא יש עוד בתכלית, ושם בשר זרועו, אינו רואה אלא מה שלפניו, ידו העושה והנותנת לו חיל, ויותר מזה אינו יודע כלום, סומך ובוטח הוא לגמרי באדם, בכדי לפגום אף מקצת באדם, לראות את האין של האדם, את התצא רוחו ישוב לאדמתו צריכים חכמה מופלאה, ואם אדם בא לידי מדרגה כזו שפוגם במקצת, לפחות חצי אחוז אחד בהיש עוד, צריכים לידע שזו היא מדרגה רמה ונשאה, ולזה צריך להיות חכם גדול.	11091
והנה מציינו שאמרו חז"ל (סנהדרין ל"ח:): על אדם הראשון מין היה שהיה אצלו שתי רשויות, היינו שלא היה האין עוד בתכלית, היה קצת יש עוד וזהו כבר שתי רשויות, ויהיה נא איפוא אצלנו שתי רשויות, שלושה או יותר רשויות, אבל יהיה נא גם רשותו של הקב"ה רשות, הלא האמת הוא שאצלנו יש עוד הוא בתכלית, אפילו על אחוז אחד אין אנו מוותרים, מבהיל מאד.	11092
מי הוא שיוכל להתבונן בנוראות הדברים, לכשיראה הקב"ה במופת כי אין עוד, שכל היש שבבריאה אין הוא, כוח זה אין, וכוח זה אין, מבהיל מאד הדבר ומי יכילנה, הלא כ"מספר עריך היו אלהיך יהודה (ירמיה ב'), ואם יצטרכו להראות במופת את האפס שבהם, האין שבכולם, אימה ופחד נופל למתבונן בזה, הרי יצטרכו להרוס את כל הבריאה כולה מהחל ועד כלה, להראות כי אינה ולא כלום, כשיהיו צריכים להראות במופת כי כוחי ועוצם ידי לא כלום הוא, הלא יוסר מהאדם כל משען, יהרסו כל מבצרי האדם וחומות הברזל שהוא בוטח בהם.	11093
	11094
	11095
	11096
	11097
	11098
	11099
	11100
	11101
	11102
	11103
	11104
	11105
	11106
	11107
	11108
	11109
	11110
	11111
	11112
	11113
	11114
	11115
	11116
	11117
	11118
	11119
	11120
	11121

וצריך לידע שגם בעניני רוחניות כן הוא, גם ברוחניות צריך שיתברר היסוד של אין עוד, אל תאמר	11122
בצדקתי הביאני ה' (דברים ט')	11123
הרי לכאורה על תורה ומצוות יש מה לסמוך, הרי יש בתורה פרשה שלמה	11124
(ויקרא כ"ו) אם בחוקותי תלכו ונתתי גשמיכם בעתם ואם בחוקותי תמאסו, עם כל זה גילתה לנו התורה	11125
בזה סוד גדול ומבהיל, אל תאמר בצדקתי, שאם האדם אומר בצדקתי, בוטח על תורה ומצוות, גם זה נקרא	11126
יש עוד, שהרי יש לו תורה ומצוות, אלא הסוד הוא כי אין עוד, גם תורה ומצוות לבדם אינם, אלא רק על	11127
שמו ית' יכולים להשען ולעמוד.	11128
בסידור היעב"ץ בפירושו על הלל, כתב על הפסוק טוב לחסות בה' מבטוח באדם, באדם הגדול בענקים,	11129
בנדיבים נדיבי עמו האבות בכלל, כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו, ומעתה נתבונן נא נוראות	11130
הדברים, כשיהא נצרך להראות במופת כי אין עוד בתכלית, ולבטל גם את האבות הקדושים, שאין כאן	11131
אלא שמו הגדול, מעולם שמך יהוד שלם, הלא יהא נצרך להרוס את הכוחי ועוצם ידי שברוחניות, לשבור	11132
תורה ומצוות אל תאמר בצדקתי, להראות בפועל את האין עוד ומה יהא נשאר אז, נורא ואיום.	11133
וזהו ביאור כל הסדר שמנו חז"ל בגמ' (סוטה מ"ט) על עקבתא דמשיחא, משום שהלא סוף כל סוף	11134
צריכים להראות את כל האין עוד במופת, ובהכרח שישברו ויהרסו את הכל מהחל ועד כלה, בין בגשמיות	11135
ובין ברוחניות, בכדי להראות את האין והאפס שבהם, הרי אימה חשיכה גדולה נופלת כשאנו רואים מה	11136
שמונים שם חז"ל, תנו רבנן בעקבות משיחא חוצפא יסגא וחכמת סופרים תסרח, ויראי חטא ימאסו,	11137
והאמת תהא נעדרת, על מה יש לנו להשען על אבינו שבשמים.	11138
וזהו ביאור הדבר, חז"ל מגלים לנו, שבעקבות משיחא בגמר האחרון, מראים את האין שבבריאה, מראים	11139
שהכל בטל ומבוטל באמת, כל מעוזי ומבטחי האדם בין בגשמיות ובין ברוחניות בטלים, עד שגם חכמה	11140
עליונה אף היא התבטל, חכמת סופרים תסרח, ויראי חטא ימאסו, אכזבה כזו, חכמה עליונה פושטת את	11141
הרגל, הכל יתפוצץ ויהרס, ועל מה יש להשען ועל מה יש לעמוד? לא נשאר כלום, ובכל זאת אנו חיים	11142
וקיימים, שמך לא שכחנו, חכמה עליונה אינה עומדת לו לאדם, חכמת סופרים תסרח, יראי חטא ימאסו.	11143
גם האבות הקדושים תמו זכות אבות, תמו וכלו כל מבצרי האדם, ובכל זאת הכלל ישראל חי וקיים בכל	11144
תוקפו, ובע"כ מכירים מזה שאין עוד מלבדו רק שמו ית', וזה מה שאמרו חז"ל, ועל מה יש לנו להשען על	11145
אבינו שבשמים, היינו שמכל העקבתא דמשיחא, ממה שהכל חרב בתכלית, מתברר היסוד של אין עוד	11146
מלבדו, שאי אפשר להשען עליהם, כולם פשטו את הרגל, ורק על אבינו שבשמים יכולים לעמוד גואלנו	11147
מעולם שמך. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' כ"ז).	11148
	11149
מאמר פ	11149
וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד (דברים ד'	11150
ל"ט).	11151
ז"ל אדא"ז גאון ישראל מסלנט זצ"ל באגרת המוסר, הנשגב והעיקר בשימוש רפואות התורה לתחלואי	11152
היצר, הוא ללמוד בעוז ועיון עמוק היטב דיני העבירה, מה רב כוחה להשריש לאט לאט קנין רב בנפש,	11153
ויש עוד בחי' רוחנית שהשכל וחושיו האדם נלאו להכיר סיבתה, הוא מאמר רו"ל תורה בעידנא דעסיק בה	11154
מצלא, ואין חילוק באיזה ד"ת שיהיה עסוק תצילנו מן החטא, אם יעסוק בענין שור שנגח את הפרה וכיוצא	11155
תצילנו גם מלה"ר, דרוחניות התורה תשמרנו.	11156
אמרה תורה וידעת היום והשבות אל לבבך, חלל גדול פנוי יש בנפש האדם העומד בין הידיעה לאימותה	11157
בלב, רק בהצטרף הידיעה אל הלב לבלי מקום חלל ביניהם, יהיו מעשיו לפי ידיעותיו, אבל כשרב המרחק	11158
ביניהם, אזי בחלל הזה בונה לו יצה"ר את משכנו, שמה נכנסות כל שאיפות ודמיונות העוה"ז, שמה הן כל	11159
מחשבות המידות, ומשם הן כובשות את הלב, וזו היא בחינת עין רואה היינו הכניסה לחלל הפנוי, ומשם	11160
תכף הלב חומד, וע"ז תמה הגרי"ס זצ"ל (באגרת המוסר), האדם חופשי בדמיונו ואסור במושכלו, דמיונות	11161
העוה"ז בנקל יתפתחו מעצמם מידיעה לחמדת הלב, משא"כ המושכל מה רחוקה לו הדרך בין וידעת	11162
לוהשבות.	11163
החלל הזה שבין ידיעה ללב, הוא מקום מלחמת היצר, מקום הבחירה, א"כ הרי ברור שעלינו לכבוש את	11164
החלל הזה ראשונה, ובזה תקוה טובה תפתח לנו בדבר בחירותינו, והנה יעץ לנו הרמב"ם ז"ל איך לכבוש	11165
את החלל, מה יעשה אדם ויתרחק מן התאוה, ירחיב דעתו בחכמה, פי' שאם יאהב האדם את החכמה	11166
ומחשבתו תמשכנו אחריה, ואם גם דברי החכמה לא יהיו בנידון התאוה, אבל אם כל רשות הפנויה, כל	11167
החלל הגדול יתמלא בחכמה, יתענין אך בה וידבק בה, אזי לא יהיה עוד מקום לכניסת מחשבות התאוה, הן	11168
עינו לא תראה ואוזניו לא ישמעו, ולא ישים את מחשבתו כלל לענינים אחרים זולת אל החכמה אשר	11169
יאהב, ובכן ניצל הוא מכניסת התאוה ללבו, ואם כך הוא בחכמה אשר יתענין בה, כש"כ בתורת ה'	11170
שבהתענינו בה יתמלא מקדושתה ותשמרנו ברוחניותה.	11171

ונוסף לזה, הלא נקודה קדושה עכ"פ בכאו"א מישראל, בסוד לא מאסתים לכלותם, ומעט מן האור דוחה	11172
הרבה מן החושך, ואם אך החלל מתפנה מיצה"ר רק מעט, הלא תתפשט ותרחב נקודה זו אל תוך החלל,	11173
והפנים יפעל על החיצון, ומתבאר בזה למה אמרו תורה ומצוות, למה לא נכלל לימוד התורה בשאר	11174
המצוות, אבל זהו פשר דבר, התורה מגינה על קיום המצוות, וזהו גדר אם לא בריתי יומם ולילה חוקות	11175
שמים וארץ לא שמת, פי' שאם לא ההתקדשות ע"י הדבקות ללימוד התורה, לא היתה שייכת בריאת כל	11176
העולם, דרחוק הוא שיקיימו המצוות, אם לא תשמר הקדושה בחלל הבחירה ע"י הדבקות ללימוד התורה.	11177
ויש בזה עוד דבר נפלא ברדב"ז במצוות ת"ת (מצוה כ"ב), ודע כי כל ישיבה וישיבה יש כנגדה ישיבה	11178
למעלה, והם נפשות הצדיקים שעסקו בתורה בעוה"ז, וגם החיים בגוף ונפש כנגדם יש להם כוחות וצל	11179
למעלה, וכולם בכנסת ישראל, וכאשר יעסקו למטה עוסקים גם למעלה הכוחות שכנגדם, ובסיבתם	11180
הצנורות מתישרים והעולם מתקיים, לשון הקנה.	11181
ביאור הדברים, בכל או"א מישראל יש נקודה דקה דקדושה, וכיון שהיא נקודה פנימית, היא מצטרפת עם	11182
כל פנימיות של ישראל שבכל הדורות, דהיינו הגילוי מכל גילויי כלל ישראל, של כל הצדיקים הגדולים	11183
והקדושים יחד עם האבות ומשה רבינו ע"ה, אבל רק הנקודה הפנימית שהיא רוחנית מצטרפת, מה שא"כ	11184
מעשה בבחינת מצות אנשים מלומדה, אמנם מיוחדת היא מצוות תלמוד תורה, שאפילו חיצוניתה פנימית	11185
היא, כי אם גם לא ילמד מצד הדבקות בו ית' שהוא נותן התורה, ורק מפני דבקותו בתורה באהבתו את	11186
התורה, גם זו פנימית היא, כי עכ"פ אוהב הוא את התורה אהבה רוחנית, וגם כזו נקראת בחינה בלשמה.	11187
ומה נפלא הוא כי כל בן ישיבה אפי' בדורנו היתום, מאוחד הוא עם ישיבות ב"ש וב"ה וכל גדולי עולם,	11188
ע"י השתתפות עכ"פ בגילוי אהבת התורה, וזהו שנרמז במה שכתב, שיש לו כוחות וצל למעלה, כידוע	11189
דבחינת למעלה כלפי עצמנו היינו נקודות הפנימיות שבנו, ומש"כ הרדב"ז הצינורות מתישרים, פי' דיש	11190
השפעה בצינורות עקומים, היינו כשהשפעת הלימודים לאדם הם דרך יסורים וגלות, מה שא"כ כשהעולם	11191
ראוי להשפעת כל טוב למען יהיו כלים לעבודת ה', דהיינו בשעה שפנימיות הרוחנית מתחזקת בעולם,	11192
וכמ"ש והיה אם שמוע ונתתי מטר ארצכם, ומלמדנו בזה כי השפעת טוב העוה"ז לכלל ישראל תלויה ממש	11193
בלומדי התורה הדבקים בה.	11194
ומסיק שמה וז"ל רבינו מנחם מריקנטי, ארז"ל כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה נברא בו מלאך כד"א	11195
וברוח פיו כל צבאם, ואם הדיבור הוא ברחמים נבראים מלאכי רחמים ולהיפך היפך, כך כשאדם שנברא	11196
בצלם אלהים עוסק בתורה, נברא מלאך אחד למליץ בעדו, בחינת מלאך היינו שליחות ללמד זכות, מלאך	11197
מקטרג היינו שליח להסית, דהסתה וקטרוג היינו הך, ולפ"ז מלאך לס"ד ולשמירה רוחנית היינו מלאך	11198
מליץ, והיינו כנ"ל בזוהר דבדבקות ללימוד התורה זוכה לשמירה ע"י הקב"ה, וזהו ת"ת כנגד כולם, דהיינו	11199
שההתמסרות ללימוד התורה מעכבת את כל הקטרוגים וההסתות, ובזה גדול הוא מכל המצוות.	11200
(מכתב מאליהו א' דף 212).	11201
	11202
מאמר פא	11203
וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד (דברים ד'	11204
ל"ט).	11205
המעשים מבטאים את מדרגת האדם הפנימית, ומחשבות טובות שאין האדם מביאן לידי מעשה, בידוע	11206
שאינן לפי מדרגתו האמיתית, ומכל מקום עיקר החיוב הוא לטהר את הלב, שמזה ממילא יבואו המעשים,	11207
וזהו מה שכתוב בילקוט ומודה ועוזב ירוחם, ומודה על מנת ועוזב ירוחם, הרי שההודאה על האמת שהיא	11208
עצם הוידוי, אם היא באופן הראוי להביא לעזיבת החטא במעשה, כלומר שהיא אמיתית ופנימית, אז היא	11209
נחשבת לעיקר ומביאה כבר את הרחמים, והעזיבה בפועל הנה רק בירור לאמיתת ההודאה, הלב הוא	11210
שורש המעשים וקובע את המדרגה.	11211
יוצא אפוא שיש הבדלים מכריעים בערכם של מעשים שלא ניתנו להבחן לעין החיצונית, כי הם תלויים	11212
במדרגה הפנימית, אם האדם בתוך לבבו רואה ממש את האמת ושאיפתו היא לאמת, והיא שורש מעשיו,	11213
רק אז יהיו מעשיו בגדר מצוה לשמה, ואם בעמקי לבבו לא יראה ערך לאמת, אלא ישאף לכבוד לתאוות	11214
וכדומה, הרי שאיפות אלו תהיינה שורש מעשיו וזהו שלא לשמה, עיני האדם מבחוזן לא יבחינו בהבדל,	11215
אבל הראשון מאלה הוא כבר בן עוה"ב, והשני עוד רחוק ממדרגה זו.	11216
אין בכוח השכל כשלעצמו להורות לאדם את דרך האמת, כי הולך הוא תמיד אחרי בחירת הלב, מי שלבו	11217
בוחר באמת, גם דעת שכלו ישרה, ומעשיו הולכים בדרכים המוסכמות מלבו ושכלו, ואם לבו דבק בתאוות	11218
למיניהן, הולך גם שכלו אחריהן, יש ושכלו יורה לו באתגלייה דרך של פריקת עול ללכת בשרירות לבו,	11219
ויש שימציא לו שכלו אמתלאות לומר שמאיזו סיבה אינו מחוייב, או אין ביכולתו להתאים את מעשיו עם	11220
האמת.	11221

בין כך ובין כך, מסקנת שכלו למעשה תהיה כפי נטיית לבו, וכל מה שנתברר לנו ע"פ השכל כבירור	11222
הגיויני אבל עדיין לא נקבע בלב, הוא בגדר ראייה כהה, ואין השפעתה על המעשים חזקה וקיימת, אלא	11223
משתנה כפי הנדנדוד בין הנקודה העליונה והתחתונה שבתוך שטח המדרגה, מה שכבר נתאמת בלב ונעשה	11224
קנין גמור, זהו שפועל על המעשים בלי הפסק ושינוי.	11225
אנו עלולים לטעות בנפשנו ששעת ההתעוררות וגדלות דמוחין שלנו היא כבר מדרגתנו הקבועה, וכן	11226
הדעות שאנו משיגים אז כאילו הן כבר דעותינו הקבועות, אבל באמת רואים אנו בחוש עד כמה רופפות	11227
בנו ידיעות כאלה, שהרי בשעת הרפיון עלולות הן להשתכח מאתנו כליל, אף מי שברור לו בשכלו שכל	11228
הנעשה בעוה"ז מהשגחתו ית', וגם מרגיש זאת היטב בשעת התעוררותו, בכל זאת בשעת רפיונו חושב	11229
ומדבר ומתנהג למעשה ע"פ דרך הטבע כאחד מהמון העם, כל המתבונן בעצמו יכיר תופעה זו בבירור.	11230
אבל כדי שההכרה תשפיע על האדם, צריך שתהא מבוררת ומקובלת בלבו כערך ראייה בחוש, ולא די	11231
בהכרה שכלית בלבד, כבר כתב הרמב"ם ז"ל (יסודי התורה פ"ח ה"א עיי"ש), הנה אנכי בא אליך בעב	11232
הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם, מכאן שקודם דבר זה לא האמינו בו נאמנות	11233
שהיא עומדת לעולם, אלא נאמנות שיש אחריה הרהור ומחשבה.	11234
ומה שכתב הוא ז"ל על ההכרה המיוסדת על אותות ומופתים שיש אחריה הרהור, שייך עוד יותר על	11235
הכרה הבנויה על מופתים שכליים, אם על נס גלוי כקריעת ים סוף לעיניהם אפשר להרהר אח"כ, אפשר	11236
שיעשה האות בלהט וכישוף, כל שכן שהכרה שהכיר האדם בשכלו בשעת גדלותו, יש כוח ליצה"ר	11237
לטשטשה בסור ההתעוררות ולמונעה מלהביאה למעשה, ורק אם מתקיים בהכרה הציווי והשבות אל	11238
לבבך, אם נעשה כמו דבר שראה בעיניו, אז שייך יאמינו לעולם אפילו בשעת קטנות ונסיון.	11239
וכן אמרו גדולי המוסר, שההתעוררות היא רק כחרישת השדה שמכינה את הלב לקבלת האמת, וצריכים	11240
עוד לזרוע את האמת בלב, פעולה מיוחדת בה מתאמץ האדם לאחוז באמת, ולקובעה בלבו ולהבדילה	11241
משקרי בלבוליו של היצה"ר, ורק אז תכה האמת שורש בלבו ויתקיים בו אמת מארץ תצמה, תוציא	11242
ההכרה פירותיה במעשיו היום יומיים.	11243
ומכאן שקבלת התורה פירושה קבלה בלב, ולא בבחינת ידיעה שכלית או התעוררות רגשית בלבד, אלא	11244
שתתיישב בלב האדם עד שנעשית מציאות בו וקובעת את מדרגתו, עיקר קבלת התורה וערכה אצל האדם	11245
אינם אלא לפי בירור ואימות השגותיו, ועל כן בקבלת הדברות הראשונות זכו כל ישראל להשגה בבחינת	11246
פנים בפנים, אספקלריא מאירה, ונתאמתו אצלם ההשגות אנכי ולא יהיה לך בבירור גמור ממש, וכל אשר	11247
ירבה האדם בערך הבירור והאימות בהשבת אמיתת התורה אל לבו, קונה הוא מדרגה חדשה ומציאות	11248
חדשה בעצמותו.	11249
באיזה כוח נוכל ללחום בכוחות השליליים האלה המתנגדים לקבלת התורה בלב? נתבונן נא בשתי	11250
הדברות הראשונות אשר ה' הגיד לישראל בעצמו, לא ע"י שליח אלא בהשגה ישירה שעליה נאמר פנים	11251
בפנים דיבר ה' עמכם, הבירור הכי גדול שאפשר לאדם להשיג ובהם נמצא יסוד הכל, אנכי ה' אלהיך	11252
אשר הוצאתיך, הכרת השגחתו ית' לא בצורה פילוסופית, אלא על יסוד הכרת ידו החזקה בכל הקורה	11253
אותנו בחיינו.	11254
לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, שלא ליחס שום כוח לשום דבר אחר זולתו ית', על פני שולל כל	11255
שיתוף אף של כוחות טבעיים עם השגחתו ית', כי גם בשיתוף מועט מתגלה כוונת האדם לשותף גם את	11256
עצמו כביכול עמו ית', לדמות שגם לו כוח ויכולת לסבב הסיבות כרצונו, האדם מתיירא מלוותר לגמרי על	11257
סמכות עצמו, מלמסור את רצונו לעבודת ועשיית רצון ה', ומלהאמין שאין לו כוח ועצה מבלי רצון ה',	11258
מכוחות הטבע אינו מתיירא, כי מדמה הוא בגאותו שיכול למשול במ כוח שכלו ולהשתמש בהם כרצונו,	11259
על כן אומר לכל דבר מקרה הוא ותולדת הסיבות הטבעיות, כי אם יודה שהשי"ת לבדו הוא המשגיח על	11260
הכל והמסבב את הכל, הרי כבר אין שום דבר ברשות עצמו.	11261
ואם גם יודה האדם שישנם דברים הרבה שאינו יודע, ואשר בהם זקוק הוא למי שגדול ממנו בידיעות	11262
הטבע, נקל לו זאת מאשר להאמין בו ית', כי ידמה שבכוחו להשתדל להגיע אל האיש הזה, אם בכספו	11263
יוכל להשיג רופא מומחה גדול, הרי ברשותו הוא גם כל אשר בכוח המומחה, אבל להודות כי הנהו תמיד	11264
ולגמרי ביד ה', מבלי לתת שותפות בשטחים כלשהם לכוחות של אחרים או של עצמו, ולהשים את עצמו	11265
כעבד מוחלט לעשות אך רצון ה', זוהי הקשה שבעבודות, אבל בה דוקא תלויה קבלת התורה האמיתית.	11266
ככה ביררו לנו חז"ל (סוטה כ"א:), אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמשים עצמו כאין, שנא' והחכמה	11267
מאין תמצא, אם אין מתברר לאדם שלילת כוח עצמו, אם אינו מבין ששקר היא כל שאיפתו לסמכות	11268
עצמית, אז אי אפשר שהוא יקבל את התורה באמת, וא"כ השגותיו שמצד השכל או אפילו בגדר	11269
התעוררות, לא תוכלנה להתקיים, רק אם הוא מבין את השקר, את האין שיש בו, והוא מבטל אותו ומשים	11270
אותו כאין, אז הוא יכול להבחין באמיתת האמת ולהשיב אותה ללבו.	11271

וכבר כתב אבן עזרא, שכפי ערך ידיעת האדם את יצרו יודע הוא את יצרו, ונראה שהטעם הוא כנ"ל,	11272
כשמתגלה לו מהלך השקר שבעצמו, היינו ידיעת האין שלו, מכלל לאו אתה שומע הן, וממילא מכיר הוא	11273
מן האמת הברורה, ויבוא לידי ידיעת יוצרו, ורק ע"י דרך זו של ביטול היש כלפי עצמנו, נוכל לעלות	11274
ולקנות השגות מבוררות ומאומתות בכל חדרי התורה, הרי שהכוח העיקרי אשר בו תתכן מלחמת היצר	11275
וקבלת התורה ללב באמת, הוא כוח ההתבטלות. (מכתב מאליהו ח"ב עמ' 36).	11276
	11277
מאמר פב	11278
וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד (דברים ד'	11279
ל"ט).	11280
כתב הרמח"ל בדרך עץ החיים, הלא האדם רוב שנות ימיו עומד לחשוב חשבון עסקיו עסקי חיי שעה,	11281
ולמה לא ישים אל לבו אפילו שעה אחת גם לזאת לחשוב מחשבת ממש, מה הוא ולמה בא לעולם? או מה	11282
מבקש ממנו מלך מלכי המלכים הקב"ה? ומה יהיה סוף כל עניניו? עיי"ש.	11283
ובאמת אם נבקר עצמנו נראה, כי אין מכירים אנו את מהותנו ומטרת חיינו כלל, החיים שוטפים ועוברים	11284
בלי שנבחין בכיוון ומטרה, ואין אנו נעצרים לחשוב לאן אנו נסחבים בזרם החיים, ורבינו יונה בשער	11285
הראשון בביאור החרטה כותב, והנה הבורא נפח באפי נשמת חיים חכמת לב וטובת שכל, להכירו וליראה	11286
מלפניו ולמשול בגוף וכל תולדותיו, כאשר המשילה על שאר בע"ח שאינם מדברים, מאשר יקרה בעיניו	11287
נכבדה, ואחרי אשר בעבור זאת נבראתי ויהי בי הפך מזה, למה לי חיים?	11288
מהו האדם? נשמת חיים, הקב"ה נטע בתוך גוף החומר דבר חי, נשמה נצחית חיה וקיימת לעד זהו האדם,	11289
ולשם מה בא לעולם ומה מבקש ממנו הקב"ה? זה הדבר הראשון שחייב האדם להכיר כי יש בורא שיצר	11290
יש מאין, שום דבר לא נעשה מעצמו, יברר לו אדם בשכלו ענין זה בבהירות כי הקב"ה מחוייב המציאות	11291
הוא, ויתבונן בנפלאות הבריאה, השמים מספרים כבוד אל ומעשה ידיו מגיד הרקיע, הנהגת הבורא	11292
מורגשת על כל צעד ושעל, אולם צריך לפקוח עינים שכליות כדי לראות אמת פשוטה זו, בלי התבוננות חי	11293
האדם עם מבט החיים מגושם, המייחס כל מעשה ותופעה למקרים וכוחות עצמיים, ולשם כך נפח הקב"ה	11294
בגוף את הנשמת חיים, שידע האדם ויודה לאלהיו שבראו (רמב"ן סוף בא).	11295
וענין להכירו אינו קל, אנו נמצאים בעולם של שקר, מבט העין וכל החושים מטעים אותנו לחשוב ההיפך	11296
ממציאות האמיתית, רואים מקרים ומאורעות בבריאה וחושבים שזה מקרה בלי מטרה מסויימת, אולם	11297
האמת היא שכל הבריאה כולה בששת האלפים שנה על כל מקריה ומאורעותיה, כולם השתלשלות אחת	11298
של ענין אחד שלם, שבא במקום המצב שהיה צריך להיות אילולי לא חטא אדה"ר, וכל מקרה ומקרה	11299
משמש חוליא בשרשרת אחת שלמה ומתוכננת בדיוק נפלא.	11300
האדם הוא צר אופק, ואינו מבין דבר מתוך דבר, לא מוצא את הקשר השלמה שבמאורעות הבריאה בכל	11301
הזמנים, וענין זה דומה לאחד האומר דרשה ארוכה, ובתוך דבריו מקשה הרבה קושיות, וכל קושיא נראית	11302
כדבר בפני עצמו, וכשהוא משלים את דבריו ומיישב קושיותיו, מתגלה הדרשה כולה בבנינה היפה	11303
ובהתאמת הקושיות זו לזו, ומי שלא יחכה לסופם של הדברים, לא יכיר בהתאמת הקושיות לענין כולו.	11304
וכך בבריאה, האדם רואה דברים בלתי מובנים ואינו מבין את תכליתם ומטרתם, אולם במבט כללי על	11305
שלמות הבריאה ותכליתה מוצאים, עד כמה כל דבר ודבר משמש חלק משלמות תכלית הבריאה, וענין זה	11306
מתגלה לנו במגילת אסתר המלמדת אותנו לקשר סיבות ולהסתכל במבט יותר רחוק יותר אמיתי, למצוא	11307
קשר בין סעודת המלך למאורעות שקרו תשע שנים אחרי כן, להבין כי בגתן ותרש הרוצים לשלוח יד	11308
במלך אחשוורוש אין זה מקרה, אלא דבר המתוכנן מראש בהנהגת שמים לקיום תכלית מסויימת.	11309
כך כל המאורעות שבמגילה, בלי הקשר שהמגילה נותנת להם היינו חושבים כל מאורע לדבר בפני עצמו,	11310
ובאה המגילה ומורה לנו כיצד להסתכל על הבריאה ותופעותיה, לקשר ענין לענין ולמצוא את המכוון	11311
שבדברים, וכך כל מקרה יש לו מקור ושורש והוא משמש חוליה בשרשרת ארוכה ומושלמת, כל המבוכה	11312
העולמית שאנו חיים בה היום, התגרויות אומה באומה, כל מקרה ופגע, הכל מקושר זה בזה בכיוון	11313
לתכלית אחת, רצון ה' הוא זה המהווה ויוצר הכל כרצונו לשם התכלית והמטרה שהיה לו בעולמו.	11314
ובספר דעת תבונות לרמח"ל מאריך בתחילת דבריו בענין זה להכיר יחודו ית', וזה לשונו שלא די שהוא	11315
מתברר לנו, אלא שחייבים אנחנו להשיב אל לבנו הידיעה הזאת, לתקוע אותה בלבנו בישוב גמור בלי	11316
שום פקפוק כלל, וידעת היום והשבות אל לבבך, ראו עתה כי אני אני הוא, נמצא שכל מה שמתברר לנו	11317
הוא רק יחודו השלם, שכאשר נביט בהבטה עיונית על כל המעשים אשר נעשו תחת השמים נראה הילוך	11318
אחד שסובב והולך, והיתה מנוחתו רק גילוי האמת הזאת, שכל העולם ומלואו וכל אשר נוכל להתבונן בו,	11319
הכל תלוי ועומד על ענין שלמות יחודו ית' עיי"ש.	11320

הכל טוב והולך בהילוך אחד, והכל תלוי ועומד על ענין שלמות יחודו ית', ודבר זה חייבים אנו לתקוע בלבבנו, רצון אחד מהוה ומסובב את הכל, כל מחשבה ודיבור הכל אך ורק רצון ה', והבחירה שביד האדם לעשות כרצונו זה רק כלפי האדם עצמו, אולם אליבא דאמת הכל אך ורק רצון ה', רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום, ובאורחות החיים להרא"ש כ"ו, לבטוח בה' בכל לבבך ולהאמין בהשגחתו הפרטית, ובוה תקיים בלבבך היחוד השלם וזה יסוד התורה כולה, התורה כולה באה להורות על יחוד ה' ואין עוד מלבדו. (קובץ שיחות עמ' 95).	11321
	11322
	11323
	11324
	11325
	11326
	11327
	11328
מאמר פג	11328
ושמרת את חוקיו ואת מצותיו אשר אנכי מצוך היום אשר ייטב לך ולבניך אחריו ולמען תאריך ימים על האדמה אשר ה' אלהיך נותן לך כל הימים (דברים ד' מ').	11329
	11330
מדרכי עבודת ה' שיתבע האדם מעצמו, ירגיש עד כמה שחסר לו בהשגת מעלות ושלמות הנפש, לא להסתפק במה שיש, אלא תמיד לשאוף ליותר ויותר, אמנם לפעמים כדאי ג"כ לעשות את חשבון ההשגים שכבר הושגו, להכיר בעליונות העצמית, והפרדה והבדלה שבין בן תורה לאיש הרחוב, שהמרחק ביניהם הוא מן הקצה אל הקצה, ואפילו תלמיד ישיבה צעיר שרק עתה התקשר לישיבה, ג"כ מובדל ומרומם מאנשי הרחוב, מקושר הוא למטרות אחרות ותוכן חיים שונה מרודפי ההבל, עצם ההמצאות בישיבה מזכה את המסתופפים בצילה באורח חיים של קדושה וקיום מצוות, ודבר זה כרוך בזכיה בשכר שמים בלי גבול וערך, שהרי כדאי לרדת לעולם הזה ולסבול את יסוריו ויסורי גיהנם שאחרי כן, ובלבד לזכות בשכר מצות עניית אמן פעם אחת, וכ"ש שכר עניית אמן יהא שמיה רבא.	11331
	11332
	11333
	11334
	11335
	11336
	11337
	11338
	11339
	11340
	11341
	11342
	11343
	11344
הר"י (בשע"ת ג' י') כותב וז"ל, והמצוה הקלה שכרה גדול אשר לא ימד ולא יספר, הלא תראה במצות שילוח הקן שאין בה טורח ולא פיזור ממון, עליה נאמר למען ייטב לך והארכת ימים, וארז"ל רבי יעקב אומר אין לך מצוה קלה בתורה שאין תחית המתים תלויה בה, שנא' בשילוח הקן למען ייטב לך לעולם שכלו טוב, והארכת ימים לעולם שכולו ארוך, ומה אם מצוה קלה שהיא בכאיסר אמרה תורה כך, מצוות חמורות עאכו"כ, והגר"א באגרותיו כותב, וכל רגע ורגע שאדם חוסם פיו זוכה בשבילו לאור הגנוז שאין מלאך ובריה יכולים לשער ע"כ.	11345
	11346
	11347
	11348
	11349
	11350
	11351
	11352
	11353
	11354
	11355
	11356
	11357
	11358
	11359
	11360
	11361
	11362
	11363
	11364
	11365
	11366
	11367
	11368
	11369
	11370

להתמוטט במחי יד, שהרי אם מתירים את הרצועה ולא שומרים על הלב, מיד הוא מתפקד לגמרי, כל העבר נעלם ואיננו, קבלות וסייגים רוחניים נשכחים כלא היו, והאדם שוקע בהבל ותוהו.	11371 11372
ולכן צריך כל אחד להתכונן ולהכין עצמו לנסיון בין הזמנים, שהוא המבחן הסופי של הזמן כולו, ואם ח"ו נכשלים במבחן זה יכולים לאבד את כל מה שהשיגו בעמל רב במשך כל הזמן, ומלבד הרפיון הטבעי המאבד את האדם, קיימים ג"כ גורמים מבחוץ המזיקים ומחבלים עד למאוד, כגון המגע עם אנשי הרחוב הרחוק מתורה ויראת שמים, ומלעיגים על מי שתורתו אומנותו.	11373 11374 11375 11376
ובטבע האדם מונח כי הלצה אחת דוחה מאה תוכחות, וע"י שמיעת דיבור קל הלצה אחת, האדם מושפע להשבר ולהדרדר לתהום של תוהו על הראשונות, וכפי שמצינו בגזרת המן להשמיד את כלל ישראל, שדחה את דברי אחשורוש וכל חכמי המדינה בהלצה אחת, וכדאיתא במדרש על הפסוק אם על המלך טוב יכתב לאבדם, שאחשורוש וכל חכמי המדינה הכירו בגדלות ה' ומעלת כלל ישראל, ואדם שרוצה לשלוח יד בבניו של הקב"ה איך ימלט, לפי שהוא שליט בעליונים ובתחתונים, ונפש כל חי בידו להגביה ולהשפיל להמית ולהחיות, לך התבונן במלכים הראשונים שפשטו ידיהם בישראל מה עלתה להם, כמו פרעה וסנחריב עיי"ש.	11377 11378 11379 11380 11381 11382 11383
ולמרות הבנתם נתפתו להמן בגלל הלצה אחת שהשמיע להם, ואמר שהאלוה שטבע לפרעה בים ועשה לישראל נסים וגבורות ששמעתם, כבר הוא זקן ואינו יכול לעשות כלום עיי"ש, וברור שכל אדם שיש לו מושג באלהות לא מעלה על דעתו דבר כזה, ודבריו היו הלצה בעלמא, והלצה זו דחתה את כל הבנתם ביראת ה' והסכימו לגזרה.	11384 11385 11386 11387
כל שמיעת אוזן ומבט עין יכולים להזיק, וצריך להיזהר מאד מהשפעות אלו, אולם יחד עם הזהירות והשמירה צריך כל בן ישיבה להכיר את מעלתו ועליונותו על אנשי הרחוב, שהרי מקושר הוא למקום קדוש, השקפת חיים אחרת לו, ויעודים נצחיים צפויים לו, אין חיי הגוף ורצונותיו עיקר חייו, משתייך הוא לחברה אחרת, חברה אשר חוקי התורה חרותים על דגלה, והמטרה שלפניו היא לעשות רצון אביך שבשמים. (קובץ שיחות עמ' 98).	11388 11389 11390 11391 11392 11393
מאמר פד	11394
אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן מזרחה שמש (דברים ד' מ"א).	11395
במדרש (קה"ר ו' ו') על הפסוק והנפש לא תמלא, אמרו שהנפש יודעת שכל מה שהיא עמלה לעצמה היא עמלה, לכך אינה שביעה לא תורה ולא מעשים טובים, משל לעירוני שנשא בת מלך, אם יביא לה כל מה שבעולם אינן חשובין לה כלום, למה שהיא בת מלך, כך הנפש אילו הבאת לה כל מעדני עולם אינם כלום אצלה, למה שהיא מן העליונים, מדרש זה מובא גם במס"פ"א, ומדבריו משמע שאין הכוונה לעוה"ב, אלא והנפש לא תמלא כאן בעוה"ז.	11396 11397 11398 11399 11400
מזה אנו לומדים יסוד גדול, כי הנפש בטבעה ומצד עצם מציאותה וכוחה אינה מתמלאת לעולם, וכאשר רואים אצל אדם שהוא שבע, הרי זה מעיד על קלקול בעצם נפשו, בציוור אם נראה אש אשר תנועתה למטה הרי אין זו אש, יען כי טבע האש לעלות למעלה, כן הוא דבר זה ממש, אם הנפש תמלא אם רואין שביעה, סימן כי אין זו נפש, כל פעולה אינה באה בלי כוח הפועל אותה, וכאשר רואין תוצאה הרי זו ראייה על הכוח, ויהיה איזה כוח שיהיה, אבל לתוצאה ודאי כוח לה אשר הוציאה.	11401 11402 11403 11404 11405
ובאמת כי הדברים פשוטים, כי הרי יסוד הנפש הוא נצח, ונצח הלא מוכרח להתהוות כאן בעולם הזה, א"כ הרי מובן בפשטות, כי מצד כוח הנפש צריך להיות לא תמלא, תגבורת אחרי תגבורת ללא כל גבול, נצח ממש ללא שום שביעה, ובמקום שיש שביעה, הרי אין זה נצח, וא"כ אין זה נפש.	11406 11407 11408
הוא אשר אמרו חז"ל (דב"ר ב' כ"ז) אז יבדיל משה שלש ערים, אמר רב נחמן אוהב תורה אינו שבע תורה, אמר ר' יצחק מי שאוהב מצוות אינו שבע מן המצוות, כיצד אתה מוצא שני גדולי עולם דוד ומשה ולא שבעו, דוד אע"פ שאמר לו הקב"ה אתה לא תבנה הבית, היה דוד אומר וכי מפני שאמר לי הקב"ה אתה לא תבנה הבית אני יושב? מה עשה זירז עצמו והתקין כל צרכיו עד שלא מת, מנין שנא' (דה"א כ"ב) והנה בעניי הכינותי לבית ה', מה שנמנע ע"י הציווי אין יכול לעשות, אבל מה שהיה יכול, זירז עצמו והתקין צרכיו.	11409 11410 11411 11412 11413 11414
וכך משה, אע"פ שאמר לו הקב"ה כי לא תעבור את הירדן הזה, אמר משה אני עובר מן העולם ואיני מפריש להם ערי מקלט? מיד אז יבדיל משה, והנה הלא אין זאת אלא חצי מצוה, כי המצוה היא דוקא שש ערי מקלט, וגם חצי מצוה אין כאן, כי עדיין לא קלטו, ואעפ"כ לא חדל עצמו מלהפריש, מפני כי אוהב מצוות אינו שבע מן המצוות, הנה מרע"ה אחרי כל מה שזכה, ואחרי הר סיני ועדיין לא שבע, עד כדי כך אוהב מצוות אינו שבע מן המצוות, כי זה היסוד של והנפש לא תמלא, מצד כוח וטבע הנפש לא שייך כל בה שביעה.	11415 11416 11417 11418 11419 11420

ודלא מוסיף יסיף (אבות א'), ביאר רבינו יונה ז"ל, מי שהוא חכם ואינו רוצה להוסיף חכמה על חכמתו,	11421
ואומר בלבו כבר למדתי התורה כולה וראיתי דרכיה ונתיבותיה, מה לי ולצרה הזאת לטרוח בהבל ימי,	11422
ומה אתבונן בה ולא הבינותי, יהי רצון שזה האיש ימות ויאסף אל עמיו, והנה לא מדובר כאן על היושב	11423
בטל ואינו רוצה ללמוד ח"ו, כי אם במי שכבר למד כל התורה רק דלא מוסיף, ואם רק מורגש באדם כבר	11424
למדתי כל התורה כולה, וכבר אינו לומד באותו עמל כמו שלמד לפני שלמד כל התורה כולה, כבר ישנה	11425
איזו שהיא שביעה, איזו שהיא תמלא עליו כבר אומרים יסיף, יהי רצון שזה האיש ימות ויאסף אל עמיו.	11426
יסוד גדול כזה הוא סוד והנפש לא תמלא, כי מצד עצם מהות הנפש לא יתכן תמלא, אי אפשר הוא	11427
להשביע את הנפש, גם מרע"ה לא היה יכול להשביע את נפשו, וכאשר מבחינים אצל אדם שהוא שבע,	11428
הרי מוכרח כי אינו בעל נפש, ואם אין נפש מבחינים היטב שזה יסיף, כיון שהגיע ט"ו באב דמוסיף יוסיף	11429
שאינו מוסיף יסיף, מאי יסיף אמר רב יוסף תקבריניה אמיה (ב"ב קכ"א:), ופירש"י לפני ט"ו באב אין	11430
חיוב להוסיף כי הלילות קצרים, ואין בלילה אלא כדי לנוח במידה ההכרחית, אבל מט"ו באב ואילך	11431
שהלילות יותר ארוכים, חייבים להוסיף, ואם אין מוסיפים זה נובע מצד השביעה, ושביעה סכנה היא!	11432
כשאדם מבחין בעצמו שהזמן מרווח לו, עליו לפחד מאד פן ח"ו נפשו תמלא, פן הוא נפש שבעה, הלומד	11433
קצת ותיכף הוא שבע אין זה מכוח הנפש, כי הנפש מצד כוחה ומהותה היא והנפש לא תמלא, אוהב תורה	11434
לא ישבע תורה זהו כוח הנצח, לומד תורה ומלמדה מכוח הנצח הוא. (דעת תורה).	11435
	11436
מאמר פה	11437
אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן מזרחה שמש (דברים ד' מ"א).	11438
אז לשון שירה כמו אז ישיר משה, כששמעו שאמר הקב"ה ולא רץ לא יכופר כי אם בדם שופכו, אמרו וכי	11439
מי שהרג בשוגג יהיה נהרג, כיוון שהגיד משה רפואתו לברוח לערי מקלט, אז אמרו שירה, היינו דאמרי	11440
אינשי מי שאכל התבשיל יודע טעמו, כך אמרו כשהרג המצרי וברח, ידע מה עונשן של הורגים לברוח	11441
(דעת זקנים שם).	11442
אין בעולם אושר גדול מאשר כוח הבחירה הקנוי לו לאדם, ואין בשורה גדולה ואמיתית יותר מבשורת	11443
התשובה, היינו היכולת להשתנות מטוב לרע, תיקון מומי הנפש וההיטהרות מן החטא, כל מי שזכה להשיג	11444
את אושר הבחירה ועושרה, סגולת התיקון וההזדככות, מן הנמנע שלא ישיר שירה להקב"ה על מתנה	11445
גנוזה זו, וכשם ששרו בני ישראל על הים כאשר נתגלה להם הקב"ה במלוא כבודו ועונו, שעוצמת הגילוי	11446
הרעיד לבותיהם ועוררם לשירה, כן כל אימת שאדם זוכה לגילוי אור עליון נשמתו מזדמרת מעצמה, כל	11447
מקום שיש התגלות עולם העליון השמחה שורה שם.	11448
ורש"י פירש על הפסוק אז ישיר עלה בלבם לומר שירה, כלומר השירה נתעלתה מעצמה, נפתחו שערי	11449
החכמה העליונה, ניצנצו גילויים נצחיים וממילא פצחה הנפש ברינה ובזמרה, וכמ"ש וירא כל העם וירונו	11450
ויפלו על פניהם (שמיני ט'), כיוון שנתגלתה השכינה לפניהם נתגלתה בנשמתם זמרה ורינה שבאה ממקור	11451
מחצבתה ממעל.	11452
ובני קורח לא מתו, הרהרו תשובה במחלוקותם ונתבצר להם מקום בגיהנום ואמרו שירה (ילקוט תהלים),	11453
שירה זו מה היא עושה ועל שום מה באה ונאמרה? אולם הרעיון הוא כנ"ל, שאין אושר גדול בחיים	11454
מאשר השגת כוח הבחירה, ואף בתנאים הקשים ביותר, אם מצליח האדם להשתמש ולהסתייע בסגולה	11455
נפלאה זו, הריהו מרגיש מאושר עד מאד, ובני קורח שהרהרו תשובה בעיצום המחלוקת ניצלו, כי הרגישו	11456
את האושר ופיהם נתמלא רינה ושירה, והודו להשי"ת על חסדיו האינסופיים.	11457
ולקחתם ביום הראשון, ה"ד יעלוזו שדי וכל אשר בו, יעלוזו שדי זה העולם, וכל אשר בו אלו הבריות, אז	11458
ירננו כל עצי יער, אלו אילנות שעושים פירות, לפני מי? לפני ה', למה? כי בא בר"ה וביוה"כ, מה	11459
לעשות? ישפוט תבל בצדק ועמים במישרים (מד"ר אמור ל' ד'), מה טיבה של שמחה זו אצל העולם	11460
והבריות בבוא הקב"ה לשפוט אותם, והלא חרדה ופחד אוחזים את כל יצורי העולם בשעה כזאת? ברם	11461
לפי רעיוננו אפשר להבין היטב, כי מכיוון שיש דין ומשפט משמע שיש בחירה, ואין דין ומשפט על מי	11462
שאינו בן בחירה, מכאן שאין שמחה וצהלה גדולה יותר כגילוי סוד הבחירה וסגולתה.	11463
אדם מישראל המרגיש בתוך נפשו המזוככת שהוא זכאי למתנת הבחירה החופשית, והוא נתבע על	11464
אחריותו זו להיות עולה ומתעלה ומעלה את כל העולם אתו, כי אז יודע הוא שאין מקום ליאוש אפילו	11465
בהימצאו על סף הגיהנום, וכלום אין הכרה ותודעה זו בחסדי השי"ת עילה מספקת לצהול ולשמחה, ולשיר	11466
בקול רם עם כל מיני כלי זמר אפילו על סף היכנסו למשפט? היש רינה יותר מוצדקת מזו, כאשר זוכים	11467
לעונג זה של בחירה ותשובה?	11468
וכן פי' המהר"ל (סוטה מ"ז) משבטלה הסנהדרין בטל השיר בבית המשתאות, כי כאשר היו הסנהדרין	11469
יושבין ודנין היה נמצא מידת הדין בעולם, וראוי שיהיה השיר בעולם המיוחס למידת הדין, אבל כאשר	11470

בטלה סנהדרין ואין מידת הדין עם בני אדם, ולכך אין ראוי להיות השירה נמצא אצלם, כי כל השירה הוא מצד מידת הדין.	11471
ק"כ פרשיות אמר דוד ולא אמר הללויה, עד שראה במפלתן של רשעים (ברכות י'). ולכאורה קשה הלא אסור לשמוח במפלתם של רשעים? וי"ל כי דוד לא שמח על מפלת הרשעים אלא שמח והודה להקב"ה על החסד שזכה לסגולה הבחירה החופשית, הוא הביע את שמחתו על שעלה בידו לנצל את מתנתו של הקב"ה באופן יעיל, שזכה לברר ולבחור את הטוב מן הרע, ואילו לא היה מחונן בכוח הבחירה, כי אז היה גורלו כמו הרשעים שסופם כשלון ומפלה, ואף הוא היה מתדרדר לתהום הרע כפי שהם נתגלגלו.	11472
הוא אומר, כיוון שנסתכל במפלתן של רשעים וראה בכשלונם, כי אז ראה את עצמו הבחין והכיר באושרו ובהצלחתו, שהוא ניצל ונחליץ מן המפלה הזו כפי שהיא נחלת חלקם של הרשעים, אז אמר שירה על הזכות שנפלה בחלקו, ורק ילוד אשה יש לו הזכות לומר שירה, כיוון שרק אצלו שייכת הבחירה, ואילו מלאכי מעלה שאין להם כוח הבחירה והיא בכלל אינה שייכת להם, לכן גם השירה אינה שייכת להם, רק מי שיש לו זכות הבחירה יכול גם לרנן ולזמר ולהודות להקב"ה.	11473
אמר ר' אחא ב"ר חנינא באבוד רשעים רינה, ומקשה הגמ' ומי חזי קודשא בריך הוא במפלתן של רשעים? דאמר שמואל בר נחמן אמר ר' יונתן ולא קרב זה אל זה כל הלילה, באותה שעה ביקשו מלאכי השרת לומר שירה לפני הקב"ה, אמר להן מעשי ידי טובעים ביים ואתם אומרים שירה? אמר רבי אחא בר חנינא, הוא אינו שש אבל אחרים הוא משיש, דכתיב כן ישיש.	11474
וגם זה תואם לרעיונו כנ"ל, רק בני בחירה והם ילודי אשה צריכים לשמוח ולשיר על זכות הבחירה והאושר שבה, כי ע"י כוח הבחירה יכולים הם להנצל ממפלתן של רשעים, אבל מלאכי מעלה, לגביהם לא שייכת הבחירה בין הרע והטוב, ולכן גם אין להם שייכות לשירה, אושר בחירה לא נחוץ להם, וכשאין בחירה אין אושר ואין שמחה, ולכן אסורים לומר שירה על מפלתם של רשעים, ולכן הקב"ה אינו שש אלא רק משיש לאחרים, ומי הם האחרים, יושבי ארץ וילודי אשה שהם בעלי בחירה, ואילו המלאכים אינם אומרים למעלה שירה אלא לאחר שבני ישראל אמרו שירה למטה (חולין צ"א).	11475
יקרה היא שירתם של ישראל על אושר הבחירה, לשירתם נודע משקל רב, חביבה היא ואהובה לפניו ית', על כי שלטו בני ישראל בנפשם וביצרים ובחרו בטוב, הם הצליחו לנצח את היצר ואחר הנצחון נאה להם לומר שירה, ולכן גדולה היא התביעה מעם ישראל, אם אינם מעריכים את כוח הבחירה ואת סגולת האושר הכבירה הזו, עד שהם נענשים בעונשים חמורים תחת אשר לא עבדת את ה' אלוהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל (תבוא כ"ח), התביעה היא חמורה עד למאד, וזאת על העדר ההתאמצות להבין ולהעריך את כוח הבחירה, כי באין הערכה אין בחירה טובה, וכשאין הבחירה מוכרת ומוערכת כראוי, אז אין השמחה מצויה אצל האדם. (אור חדש).	11476
	11477
	11478
	11479
	11480
	11481
	11482
	11483
	11484
	11485
	11486
	11487
	11488
	11489
	11490
	11491
	11492
	11493
	11494
	11495
	11496
	11497
	11498
	11499
	11500
מאמר פו	11501
וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל (דברים ד' מ"ד).	11502
פירש"י זו שהיא עתיד לסדר אחר פרשה זו, אלה העדות והחוקים והמשפטים אשר דיבר משה אל בני ישראל בצאתם ממצרים, אבל כשם שמקרא נדרש לאחריו כך נדרש לפניו, ואדרבה הרי אמרו אם שמוע תשמע, אם שמוע בישן תשמע בחדש, שמתוך התבוננות בפרשת הבדלת ערי המקלט שקדמה לפסוק זה, נבוא להבנת זאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל ולהשכלת העדות והחוקים והמשפטים.	11503
וכן כתב הרמב"ן ז"ל בסדר הדברים, שלאחר שמשה רבינו ע"ה פתח בדברי התוכחות והזהיר על ע"ז ויחוד השם, אז אמר לפנייהם עתה נקיים המצוה אשר ציונו השם, ותהיינה בצר במדבר ורמות בגלעד וגולן בבשן עיר מקלט לנו שמה כל רוצח בשגגה, ואע"פ שאינן קולטות עד שיבדלו אותם שבארץ כנען, אמר מצוה שבאה לידינו נקיים אותה למען ייטב לנו, ואחרי כן קרא בקול גדול אל כל ישראל שהיו שם ואמר אליהם, שמע ישראל את החוקים ואת המשפטים, כי עתה יפתח במצוות וביאור התורה עכ"ל.	11504
ויש להבין, הואיל ויסוד הבדלת שלש הערים היה משום מצוה הבאה לידי אקיימנה, מדוע המתין משה רבינו עד עתה ולא הבדיל את הערים לפני השמעת התוכחות מיד בהאמר לו ציויים, ומדוע הבדילם במעמד כל ישראל ובשיתופם, אע"כ היתה זו הקדמה לקריאה בקול גדול שמע ישראל את החוקים, שזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל, ולאורו ילכו בכל המצוות כולן.	11505
וכשנתבונן בפרשת ערי המקלט נמצא, שגלות הרוצח בשגגה היא על חוסר זהירותו, וכן כתב הרמב"ם (פ"ו רוצח הי"ב), על הדין שכל בדרך ירידה גולה בדרך עליה אינו גולה (מכות ז'). וזה לשונו, מי שהיה דולה את החבית להעלותה לגג, ונפסק החבל ונפלה על חבירו והרגתהו, או שהיה עולה בסולם ונפל על חבירו והרגו, פטור מן הגלות, שזה כמו אנוס הוא, שאין זה דבר הקרוב להיות ברוב העתים, אלא כמו פלא הוא.	11506
	11507
	11508
	11509
	11510
	11511
	11512
	11513
	11514
	11515
	11516
	11517
	11518
	11519
	11520

אבל אם היה משלשל את החבית ונפלה על חבירו והרגתהו, היה יורד בסולם ונפל על חבירו גולה, שנא'	11521
ויפל עליו וימות שיפול דרך נפילה, שהרי דרך נפילה מצוי ברוב העתים להזיק, ודבר קרוב הוא להיות,	11522
והואיל ולא זירז עצמו ותיקן מעשיו יפה בשעת ירידה יגלה ע"כ, הרי מבואר שחובת הגלות היא על חסרון	11523
הזהירות, והדין פשוט שהאב גולה ע"י בנו, ולכאורה הרי אין ערוך לאהבת אב לבנו ואין קץ לזהירותו,	11524
הרי לנו שהחוב שהטילה התורה בזהירות בשפיכות דמים, גדול יותר מזהירות האב על חיי בנו, ויותר	11525
צריך לזהר שלא יזיק משלא יוזק.	11526
ומפני מה חמורה כ"כ שפיכות דמים, עד שחובת זהירותה עולה על זהירות אב לשלום בנו ולחיינו, משום	11527
שיש בה הכרה ברום ערכו של האדם שהוא צלם אלהים, כמפורש בקרא שופך דם האדם באדם דמו ישפך	11528
כי בצלם אלהים עשה את האדם (בראשית ט'), והאדם הוא דבר שבקדושה, והסוטר לועז של חבירו	11529
כסוטר לועז של שכינה (סנהדרין נ"ח:), כ"ש שההורג נפש פוגע בכבוד של מעלה, ואין לו כפרה אלא	11530
במיתה, ומי שהרג בשגגה אות הוא שאינו זהיר כדבעי בשפיכות דמים, משום שחסרה לו רוממות ההכרה	11531
במעלת האדם שהוא צלם אלהים.	11532
לכן עליו לגלות למקום תורה ולהתדבק בתלמידי חכמים, שהכהנים והלויים שם מוכנים לעבודת המקדש,	11533
ואימותיהם של כהנים גדולים מביאות להם מזון, והם פנויים מכל טירדה לעסוק בתורה וללמוד	11534
מאורחותיהם של משרתי ה', כמ"ש הרמב"ם שהאדם נמשך בדעותיו אחר חבריו, ובכך יתעלו עד שיגיעו	11535
להשקפה הנכונה, כי לימוד התורה יביא את הגולה להכרת ערך צלם האלהים, והכרת ערך זו היא התנאי	11536
והמבוא להשקפה נכונה בתורה הקדושה, ולכן הקדים משה רבינו את הבדלת ערי המקלט להשמעת	11537
התורה.	11538
אם כך הם פני הדברים, הרי חייב כל אדם לבחון את עצמו האם הכרת ערך צלם האלהים שבאדם חדורה	11539
בנפשו כדבעי, שאם לא כן הרי אף אם השי"ת לא אינה לידו מעשה שפיכות דמים בפועל, הרי הזהירות	11540
חסרה וההכרה חלשה, וחובה עליו לקבל את עצת התורה והדרכתה, שהדרך לקנות הכרה זו היא בעסק	11541
התורה והתדבקות בתלמידי חכמים כדי להתלמד בדעת אלהים, וע"י השגת הכרה זו יפתחו לפניו שערי	11542
אורה ושערי תורה, כאמור וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל. (לקט שיחות מוסר).	11543
	11544
מאמר פז	11545
וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל (דברים ד' מ"ד).	11546
אמר רבי יהושע בן לוי מאי דכתיב וזאת התורה אשר שם משה, זכה נעשית לו סם חיים לא זכה נעשית	11547
לו סם מיתה (יומא ע"ב:), האדם בכלל הוא מורכב מנפש חלק אלוה ממעל, מגבהי מרומים, וחומר מחלק	11548
שפל מאד רע בתכלית, ואחר החטא נתערב הטוב והרע, ולכן הוא מורכב בדרך כלל מטוב ורע, ובכך צריך	11549
לדעת כי כל מעשה אדם הוא תולדותיו, ואין בפרט אלא מה שבכלל וכאשר הכלל הוא מעורב מטוב ורע כן	11550
הפרט.	11551
אין מעשה ומעשה אף דבר קטן שלא יהיה מעורב מטוב ורע, ובכל פעולה יש בה טוב ורע, כמ"ש הרמב"ן	11552
ז"ל בשער הקדושה על חיבור האדם עם אשתו, כי כשהם מפשיטים עצמם מן התאוות ומכוונים לשם	11553
שמים לבד נקראים קדושים, ופעולתם טובה מאד לאין קץ, וכשהוא להיפך, צדק החכם באומרו כי חרפה	11554
להם, ואין ביניהם על הבהמות יתרון כלל, וכן בכל פעולה ופעולה יש בה טוב ורע והיא מעורבת בהם.	11555
וכן אף בעסק התורה, כשהיא בכוונה ראויה יעלה לשמים שיאו, ואם יתכוון בהנאת עצמו ירד מטה מטה	11556
שאול, ונוח לו שלא יצא לאויר העולם ולא למד תורה, ומה נחמד ונעים הענין בפירוש החסיד יעב"ץ	11557
(אבות פ"ו), על ענין ומרחקו מן החטא, ואמר שם כי אולי לזה רמז שלמה המע"ה גמלתהו טוב ולא רע,	11558
כי תגמלהו להטוב מהפעולה ולא הרע בהפעולה, וכן בכל פעולה יש בה התערבות מטוב ורע, אין פעולה	11559
שאין בה טוב ורע.	11560
זכה נעשית לו התורה סם חיים, לא זכה נעשית לו סם המות, וכפירוש הגר"ח ז"ל, שזכה מלשון זיכוך,	11561
וידוע ענין אלישע שהיה שם מעט תערובות של רע כידוע, ולא הועיל כל תורתו אשר למד, ונמשך כל	11562
תורתו לצד הרע, וכן בכל פעולות האדם ממוזג טוב ורע, ובכל דיבור ודיבור ואף בכל מחשבה כולם	11563
ממוזגים מטוב ורע, נתבונן במעשה הדיבור של מרים הנביאה, כי כל כוונתה היתה טובה, וגם הדיבור היה	11564
טוב לטובת מרע"ה.	11565
אכן באשר אין דבר שאין בו מטוב ורע, ואף שלא היה שם שום כוונה רעה, אכן הדיבור לא נתקדש כ"כ	11566
לפי ערכה, ונקראת זאת מעשה רע, עד כי התורה קראה זאת לה"ר, וכן בכל נדנוד עפעף, ובכל מעשה	11567
ידיו, אין דבר בלא תערובת טו"ר, וזהו אמרם ז"ל (עירובין י"ג:), נוה לאדם שלא נברא ועכשיו שנברא	11568
יפשפש במעשיו, ר"ל כל מעשה ומעשה מוכרח הוא לפשפש ולברר הטוב מהרע, וזהו קדש עצמך במותר	11569

לך (יבמות כ'), ואז תדע לבטח כי הדבר נקי בלי תערובות כלל וכלל. (דעת חכמה ומוסר ח"ג מאמר ס"ב).	11570
	11571
	11572
מאמר פה	11573
פנים בפנים דיבר ה' עמכם בהר מתוך האש (דברים ה' ד').	11574
אמרו חז"ל ויתר הקב"ה על עוון ע"ז ג"ע וש"ד ולא ויתר על עוון ביטול תורה, שלכאורה יפלא זה	11575
בעינינו, אכן נבארהו בע"ה בטוב טעם ודעת, האחד שהנזק המגיע משלוש עבירות החמורות האלו, יש לו	11576
שיעור ומידה לכמה רעתו מגיעה, אבל ההפסד מביטול תורה ומהמנע מלעסוק בחכמה ויראת ה', אין לו	11577
שיעור ותכלה לכל המעלות הגדולות והדעות הישירות, אשר היה אפשר לקנותן ע"י עסק התורה והחכמה,	11578
שכל מעלה ומידה נכונה ודעה ישרה והכרה אמיתית, הוא עולם אחד מעולמות עליונים אשר ירכש האדם	11579
אותם בעוה"ז, ובהמנע מעסק התורה והחכמה, אין שיעור לכל העולמות העליונים אשר יפסיד האדם, ואין	11580
יתכן לוותר עליהם!	11581
ודוגמא לזה, אילו קרה כזה, אשר ביום מתן תורה שעמדו כל ישראל תחת הר סיני, לשמוע בדבר אלהים	11582
עמהם פנים בפנים, הלך אחד לישן וציוה לב"ב שיעורוהו לעת מתן תורה, ושכחו ונשאר ישן כל העת של	11583
המעמד הנורא והקדוש הזה, אשר מימות עולם לא היה ולא יהיה עוד כזה, ויקץ משנתו והנה לאחר כל	11584
המעשים, היש קץ ותכלית להפסדו הגדול אשר הפסיד בהשעות האלו, ועל דרך זו יש להבין שאין לשער	11585
כמה מאבד האדם בשעה אחת בביטולו מתורה חכמה ומוסר.	11586
ראוי לדעת ונכון הדבר לאמר, הטעם שלא נתפרש בתורה יום מתן תורה, שלכאורה פלא שלא נזכר	11587
בתורה יום נכבד וקדוש כזה, יום מיוחד מכל ימות העולם, לא יום אחד בשנה כי אם יום אחד בכל אלפי	11588
שנות העולם, שבזה לימדה תורתנו הק' לדעת, שלא יום זה לבד היה יום מתן תורה, אשר ראוי להזכירו	11589
שיהיה זכרו לנצח, כי אם יום זה היה הראשית למתן תורה, ואחרי כן כל יום ויום הוא יום מתן תורה, כי	11590
ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, אני ה' אלהיך מלמדך להועיל מדריךך בדרך תלך, ואמרו חז"ל העוסק	11591
בתורה בלילה שכינה כנגדו, שנא' קומי רוני בלילה נוכח פני ה', כל שעה שביטל אדם מדברי תורה,	11592
אפשר שיפסיד כמו שהפסיד זה שאיחר את המעמד הנורא והקדוש, יום הראשון למתן תורתנו הקדושה.	11593
השני כל עבירה אף היותר חמורה, אפשר לכפר ע"י תנאי התשובה המבוארים בספרים הק', אשר יש	11594
בכוחם להעביר חטא ועון ופשע, ככתוב אנכי אנכי הוא מוחה פשעיך למעני וחטאתיך לא אזכור, ונאמר	11595
מחיתי כעב פשעיך וכענן חטאתיך, אבל עון ביטול תורה והפסד המעלות העליונות אשר היה רוכש מעסקו	11596
בתורה, אי אפשר להשיבן ולמלאות חסרונו ע"י תנאי התשובה, שכל מה שיוסיף וירבה לעסוק בתורה,	11597
הרי בזה ימלא חובתו אשר היה חייב מבלעדי התשובה, ולהתנהג כן לימים הבאים, אבל איך יתקן בזה	11598
הימים שעברו עליו בביטול תורה, הנה עון ביטול תורה הוא מעוות שלא יוכל לתקן.	11599
	11600
השלישי מי שעוסק בתורה אף שיחטא ויפשע, הרי הוא בצורת אדם הנברא בצלם אלהים אך עם לכוך	11601
עבירה, כמו הבגד הטוב והיפה עם כתם בלתי טהור, אבל מי שאינו עוסק בתורה ומושלל הוא מכל מעלה,	11602
הרי חסר לו צורת אדם וסר צלמו ממנו ואינו בגדר אדם, ואיך יוותרו לו על זה, הנה אמיתת דברי חז"ל	11603
אלו נוכל להרגיש בנפשנו, שאם יכשל מי בעבירה אף היותר חמורה, ימצא נוחם לנפשו ע"י תשובה,	11604
וישכח כל אשר עשה וירגיש בלבו כי חלף צעדו ממנו ע"י כשרון מעשה הטוב אשר עשה.	11605
אבל מי שעברו עליו ימים ושנים הרבה בביטול תורה, ובילה מבחר ימי עלומיו בדברי בטלה ומושב לצים	11606
וסוד משחקים, ואח"כ יתן דעתו לשוב מדרכו הרעה לעסוק בתורה וחכמה, הנה כאבו ישאר לנצח, וכל מה	11607
שיוסיף לעסוק בתורה ולעלות במעלות התורה והיראה, כן ירבה יגונו ושבר רוחו על כל השנים הטובות	11608
אשר בילה אותן בדברי הבל ותענוגי בני אדם, ולא ישקוט רוחו ולא ימצא לעולם נוחם לנפשו על כל	11609
הימים הטובים אשר חלפו ועברו כענן כלה, בלי טובה ובלוי שארית וזכר לנפשו, ולא יוותר לעצמו ע"ז	11610
לעולם, מזה ידענו שכמידתנו כן הוא המידה למעלה, שהלב יודע מרת נפשו, וכמו שהוא אינו מוותר	11611
לעצמו על ביטולו מתורה כן הוא למעלה, ולא ויתר על עוון ביטול תורה.	11612
הנה בזה נבינה חטאם של דור המדבר במעשה המרגלים שלא נמחל להם, ולא הועילה תשובתם ובכיתים	11613
לפני ה', מה שלא היה זה במעשה העגל, אשר לכאורה היה חטא העגל יותר חמור מזה, שהיה חטא ע"ז	11614
ככתוב אנא חטא העם הזה חטאה גדולה, שמזה למדו חז"ל שע"ז יכונה בשם גדול, וזה היה חטא של רפיון	11615
אמונה בלבד, ומה יעשו אם לבם נפחד ונמס מדברי המרגלים, כמ"ש אנה אנחנו עולים אחינו המסו את	11616
לבבנו, שכן היו מכריזים מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו, הנה אם נעריך גוף המעשה בודאי	11617
מעשה העגל יגדל ממנו, אבל הדבר שהביא להם חטא זה דהיינו מעוט האמונה בה' הוא עוון ביטול תורה,	11618
ז"א חסרון המעלה לא ניתן למחילה, שאין דבר זה נקל להשיגו.	11619

- 11620 ואם על עצם המרדסם בה' ומאסם בארץ חמדה שבו בתשובה, ואמרו הננו ועלינו כי חטאנו, אבל עוון
11621 ביטול תורה הוא חסרון האימון בה' ובמעשה, ומיעוט הבנתם להכיר כל הגדולות והנפלאות שראו
11622 בעיניהם, זה לא נתקן בתשובתם, וחלישות אמונתם נשארה כמו שהיתה, ויחטאו עוד בזה בענינים אחרים,
11623 ע"כ לא נסלח עוונם בכולו, כי אם על מעשה זה לבד נאמר סלחתי כדבריך, אבל מיעוט אמונתם וחסרון
11624 מעלתם לא נסלח להם, כי חטא זה הוא עוון ביטול תורה נשאר עוד ולא נתקן בתשובתם ובכיייתם, ע"כ
11625 נגזר עליהם מה שנגזר, אבל מעשה העגל היא מעשה עבירה לבד, זה ניתן לתשובה ולמחילה.
11626 מזה יצא לנו מוסר גדול ונעלה, אנחנו מכירים לחטא אם יכשל מי בדבר הניכר והנגלה לעינים, כמו אכילת
11627 בשר נבילה וטריפה וכדומה, אבל אין אנו מכירים לחטא ועון מיעוט האמונה בבטחון אשר בנו, לעשות
11628 מעשים ודברים שונים אשר החכם והמשכיל יבינם, שתולדותם מחלישות ורפיון האמונה והבטחון בה',
11629 ולא יעלה על דעתנו שאנו חוטאים בזה בדרכי האמונה, אשר ראוי לעשות תשובה ע"ז ביום הכפורים, עת
11630 שנשים על לבנו כל חטאתינו ופשעינו.
11631 הנה אמרו חז"ל בא חבקוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה, למדונו חז"ל בזה דבר גדול מאד אשר
11632 ראוי להודיע ולפרסם זאת למבקשי ה', שכל מה שיחטא האדם, הן בעניניו שבינו לנפשו, והן בעניניו לבני
11633 אדם כולם, תולדותם ממקור אחד הוא רפיון האמונה, שזה הממציא לכל החטאים והפשעים, ולכל
11634 המעשים הבלתי ראויים והמידות הבלתי ראויות, וכל הדברים הרעים אשר ישקע האדם בהם, כולם
11635 מקטנם ועד גדולם אב אחד לכולם הוא החסרון באמונתם, דבר זה נעלם מרוב אנשי העולם, לדעת להעריך
11636 יקר המאמר הנפלא הזה בא חבקוק והעמידן על אחת, שדבר זה יקר לנו מכל הסודות העליונים ותחתונים,
11637 והוא אור גדול שבעתים כאור הבוקר אשר האירו לנו חז"ל בדבר זה.
11638 בזה יבואר לנו דברי חז"ל, כשרצה יעקב אבינו לגלות לבניו את הקץ סרה השכינה ממנו, אמר להם שמא
11639 יש איזה פסול בכם, השיבו לו שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, לאמר שכולנו שלמים באמונתנו בה' אחד,
11640 הנה לכאורה יפלא בעינינו, מה תשובה היא זו, וכי משום זה לא יבצר מהם להיות נכשלים באיזה חטא
11641 ועוון, הלא כולנו אומרים שמע ישראל שתי פעמים ביום, ואין מי מאתנו חושד את עצמו חלילה להיות
11642 לחוטא בדבר זה, ובכ"ז לא יבצר ממנו להיות נכשלים בכמה וכמה מיני חטאים ופשעים, ומה תשובה היא
11643 שהשיבו לאביהם שמע ישראל.
11644 אכן הוא הדבר אשר בארנו בזה, הוא מה שגילו לנו חז"ל בא חבקוק והעמידן על אחת, שהסיבה העיקרית
11645 לכל הפשעים אשר יפשע האדם בהם, היא האמונה, שאיזה נזק והפסד אשר יקרה בה, הוא המביא את
11646 האדם לכל הרעות אשר הוא עושה, ואם תהיה אמונתו של אדם בשלמותה בלי שום נזק וחסרון, אז ימנע
11647 מן האדם להכשל בשום דבר רע ובשום מידה רעה, ע"כ השכילו בני ישראל להשיב לאביהם הזקן שמע
11648 ישראל ה' אלהינו ה' אחד, לאמר ששלמים אנחנו בדבר זה אשר העמיד עליו הנביא כל התורה כולה, ואין
11649 בדבר זה שום נזק וחסרון, ומפני זה מהנמנע לנו להיות בידינו איזה שמץ של פסול ולכלוך עבירה.
11650 (יסודי הדעת).
11651
11652 מאמר פט
11653 לא תרצה ולא תנאף ולא תגנוב ולא תענה ברעך עד שוא (דברים ה' י"ז).
11654 אחז"ל (שבת פ"ח.) בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, יצתה בת קול ואמרה מי גילה רז זה לבני לשון
11655 שמלאכי השרת משתמשין בו, שנא' ברכו מלאכיו גבורי כוח עושי דברו, ואח"כ לשמוע בקול דברו,
11656 פירוש שאנשים ילודי אשה יגיעו לדרגה זאת, שיאמרו כולם כאיש אחד ובלב אחד נעשה ונשמע, לשון של
11657 מלאכי השרת, דבר זה עורר התפעלות גדולה בשמי מרום, ובת קול יצאה ואמרה מי גילה רז זה לבני, ויש
11658 להבין מה ההתפעלות שאמרו כן? אמת שבכל מאמר חז"ל ישנם סודות עמוקים, אבל אנו צריכים להבין
11659 גם לפי קט שכלנו.
11660 והנה אם אחד יאמר לחבירו יודע אתה כי עשיתי לך הרבה טובות, יודע אתה שהיית הרבה פעמים בסכנות
11661 גדולות ואני הצלתי את חייך, יודע אתה כי יש לי יד בכל עסקיך והצלחתך, ויענה לו נכון הדבר, א"כ
11662 רצוני שתשיבע לי שבועה חמורה שכל מה שאדרוש ממך תמלא, ודאי שיענה לו כך, אמת אני מוכן לישבע
11663 שאמלא אחר כל דרישתך ממני, בתנאי אחד אם יהיה ביכולתי, משא"כ מה שהוא למעלה מכוחותי איך
11664 אוכל לקבל על עצמי?
11665 רק מלאכי מעלה יכולים לקבל על עצמם למלא אחר כל דרישה, כי אם הקב"ה שולח מלאך באיזה
11666 שליחות, אינו צריך לחשוש שמא יחלה ולא יוכל למלא שליחותו, כי אין לו גוף שיחלה, גם לא יפחד שמא
11667 יעמוד כנגדו אש או מים וכדומה, כי המלאך יכול לעבור בכל אלה, אש לא ישרפהו מים לא ישטפוהו,
11668 כמו"כ אין לו משפחה אשר צריך לדאוג עבורם, לכן על המלאכים נאמר גבורי כוח עושי דברו ואח"כ

- 11669 לשמוע בקול דברו, אבל אדם שהוא עומד תחת מצבים כאלו, לא יוכל לקבל על עצמו כל אשר יוטל עליו
- 11670 מבלי להזכיר מניעת קיומו ע"י מצבים ומאורעות אשר עלולים לעמוד כנגדו.
- 11671 אבל בני ישראל אף כי ידעו כל זאת ודאי, אעפ"כ לא היססו כלל, וענו ואמרו כולם יחד בלב אחד כאיש
- 11672 אחד נעשה ונשמע כלומר אנו מקבלים עלינו מתחילה לעשות הכל מה שנצטרך לעשות ע"פ ציווי התורה,
- 11673 אף כי לא ידענו עוד מה שיבוקש מאתנו, רק נשמע אח"כ לדעת מה אנו צריכים לעשות, כי מה יכול להיות
- 11674 יותר מזה שידרוש הקב"ה מאתנו, למסור נפשנו ולמות עבור קיום התורה והמצוה, הרי אנו מוכנים!
- 11675 והאיך? באיזה כוח נטלו על עצמם עול גדול וכבד הלזה, ולא חששו שמא לא יוכלו לעמוד בו, אין זה אלא
- 11676 כוח האמת המושרש בקרב בני ישראל מאבותיהם, והאמת אינו חת מפני כל, עם האמת יכולים לעבור
- 11677 באש ובמים, בכוח האמת מוסר האדם נפשו לשם האמת, ושלא יעבור על האמת, לכן בIODעם כי הקב"ה
- 11678 אמת, והוא הנותן להם תורת אמת, קבלוה באמת בתוקף ועוז בלא שאלות וחשבונות אם יוכלו לעמוד בה
- 11679 או לאו, וקבלו על נפשם ועל זרעם עד עולם, לבלי לזוז מהתורה כמלוא נימא, אם יצטרכו לעבור עליה
- 11680 ארחות ימים, יעשו בים דרך ובמים עזים נתיבה, ואם באש יעמדו כנגדם איתה יעבורו, גם באין מנוס
- 11681 ומפלט למו, כי האמת לא ישתנה ולא יתחלף לעולם, התורה היא נצחית כי תורת אמת היא, ולכן קבלוה
- 11682 אנשי אמת לנצח עולם ועד חוק ולא יעבור.
- 11683 ואמנם כן ראינו כל זמן גלותנו מאז ועד עתה, אשר בני ישראל מוסרים נפשם באומץ ועוז עבור קיום
- 11684 התורה והמצוה, וכמו שידענו מה שאירע את אבותינו בימי שבתם בספרד, כשגזרו עליהם גזרת השמד,
- 11685 והיו מענים אותם בכל מיני עינויים קשים ומרים ולא החליפו דעתם, אחד מעינויי התופת שהיו שם קראו
- 11686 אותו תנור מרקד, על שם שהיו מעמידים חבית גדולה על תנור אש ונותנים שם יהודי ערום, ומכיון
- 11687 שהתחילו רגליו להשרף היה נזרק למעלה בכאביו ונופל שוב למטה, וכן הרבה פעמים עד שהיה נחרך
- 11688 כולו כצלי אש, ועל כל כויה וכויה אומרים לו שאם יודה בעבודה זרה יוציאוהו למרחב ויחיה, והוא באחד
- 11689 ולא ישיבנו, בדרך ברכת קידוש השם ויצאה נשמתו בשמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד!
- 11690 הוא מה שאחז"ל (ביצה כ"ה), מפני מה ניתנה תורה לישראל מפני שהן עזין, וכן אמרו שם ישראל עזין
- 11691 שבאומות, פירוש עזין מפרש הרמב"ן דהיינו שאומרים לנפשם או יהודי או צלוב! שלא יוותרו על התורה,
- 11692 ולא יעשו בה פשרות וחקירות להתאים את התורה להזמן חלילה וחס, בכל עת לעולם יעמדו על קיום
- 11693 התורה במילואה במסירות נפשם גופן ומאודם, ולכן נתן הקב"ה שהוא נצחי, את התורה הנצחית, לעם
- 11694 הנצחי לנצח!
- 11695 נעשה ונשמע שיצאה מפי כולם כאחד במאמר הר סיני, לא יפסק ולא ישתנה בכל דור ובכל מצב, יהיה מה
- 11696 שיהיה אחר בל יסוגו, כי עזין הם ישראל, אין בכל אומה ולשון כוח אמת זה בשום ענין ואופן, כי הוא רק
- 11697 כוח אלהי אשר פועם בלב אומה זו, כוח על אנושי זה הוא אשר עורר התפעלות בשמי מרום, ובת קול
- 11698 הכריזה ואמרה מי גילה רז זה לבני, לשון שמלאכי השרת משתמשין בו, ואם לא היינו מקדימין נעשה
- 11699 לנשמע, לא היינו זוכים לקבלת התורה, כי רק בכך מותנה קיום התורה אשר לא נחליפנה ולא נמיר אותה
- 11700 לעולם, במסירות נפש ללא סייג וללא גבול, בכל עת ובכל מצב, גבורי כוח עושי דברו לשמוע בקול דברו.
- 11701 והנה אח"כ כתוב בפרשה ויתייצבו בתחתית ההר, ואמרו חז"ל מלמד שכפה הקב"ה עליהם ההר כגיגית
- 11702 ואמר להם, אם אתם מקבלים את התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם, א"כ הרי זה כבר הכרח
- 11703 שהכריחנו הקב"ה לקבל התורה בין אם אנו רוצים בה או לא, וכמ"ש בגמ' מכאן מודעה רבה לאורייתא,
- 11704 והרי זה נראה כסתירה, שלפני כן הקדימו ישראל מעצמם ואמרו נעשה ואח"כ נשמע, ויצאה בת קול מן
- 11705 השמים מי גילה רז זה לבני, וא"כ בשביל מה צריכים לכופ עליהם הר כגיגית ולהכריחם בכך, ומה גם
- 11706 שאחז"ל דאיכא בזה משום מודעה רבה לאורייתא, והלא מדעתם וברצונם הכריזו נעשה ונשמע!
- 11707 אמנם יש להקשות עוד יותר ע"פ מה שיצוייר שהפרופסור הכי גדול בעולם הודיע לכולם שביום פלוני יתן
- 11708 הרצאה חשובה מאד לקיום העולם, ומובן שכולם ציפו בכליון עינים לשמוע מה חידוש בפיו אשר עד כה
- 11709 לא ידעו מזה, אכן כשהגיע יום המיועד עמד על הקתדרא והשמיע דברים פשוטים אשר כל בר בי רב יודע
- 11710 אותם, היתכן?
- 11711 והנה הקב"ה כביכול יורד על הר סיני, וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים ואת קול השופר, ובחז"ל
- 11712 מבואר שכל העולם נשתתק, שור לא געה, עוף לא פרח, ולפני יוצאי מצרים אלו דור דיעה אשר העמידו
- 11713 עצמם לקבל התורה כמלאכים, להם הזהיר הקב"ה ועוד איים עליהם בקולות וברקים וקול שופר חזק
- 11714 מאד, לא תרצח, לא תגנוב, לא תנאף, לא תענה ברעך עד שקר, והאיך אפשר לחשוך באנשים רמי מעלה
- 11715 אלו שיבואו לידי שפלות כזאת, אשר משום כך הוזהרו על דברים אלו לבלתי עשותם?
- 11716 אכן סוד גדול נגלה לנו בזה, כי הלא השם חוקר לב ובוהן כליות, הוא היודע רוממות הנשמה העליונה,
- 11717 נשמת חיים חלק אלוה ממעל, והוא גם יודע שפלות הגוף עפר מן האדמה, כי אם מתעוררים אצל האדם
- 11718 מידותיו הרעות וטבעי גופו, לא יעצור עצמו לרדת אפי' עד הדיוטא התחתונה, ויכול להגיע גם לרציחה

גניבה וניאוף! כי כזאת היא הרכבתו של האדם וכוחותיו מן הקצה אל הקצה, נשמת חיים חצובה מתחת כסא כבודו ית', עם גוש גס של חומר עפר ארצי מגושם, ובכך ויהי האדם לנפש חיה.	11719
ולכן במעמד הר סיני אמנם עמדו בני ישראל בדרגה גבוהה מאד, וברגשות קודש נעלים כמלאכי השרת במקום, אבל האדם במצבו הרוחני אינו קבוע באופן תמידי, יש עתים שלב האדם נעשה מטומטם, ואז נשאר מהלך בטבעו, ועל טבע האדם כבר הכריזו חז"ל (חגיגה י"א), גזל ועריות נפשו של אדם מחמדתן ומתאוה להן, נמצא שבעת שהאדם נשאר בטבעו ובא לחמוד ולהתאוות, אין לך מה שיכול לעמוד כנגדו, ולא יוכל להתאפק מלמלאות חפצו ותאוותו זולת דבר אחד בלבד, והוא היראה מפני העונש שיענש בעשייתו! כי הנה גנב מועד עובר ברחוב, ובו חנויות מלאות סחורה וכסף וזהב ואינו נוגע בהם, ומה טעם? אין זה אלא מפני שחושש שמא יראו ויתפסוהו בבית הסוהר, אבל במקום ובזמן שיודע כי לא יתפס, ודאי יקרב אל המלאכה וירוקן את כל החנות.	11720
וכן הדבר בתורה ובמצוה, נכון הוא שבזמן שהאדם עומד במצב מרומם בשכל ובהרגשים נעלים, אין צורך להראות לו את השבט, אבל לא בכל עת תמיד הוא עומד בכמצב זה, ואז עלול הוא לבוא לכל פשע לפי טבעו, ולכן נצרך האדם אפי' היותר גדול לאזהרה שלא ירצה ולא יגנוב, שאם לא כן יענש חמורות, והיינו יראת שמים!	11721
ואכן הוא נדרש לשני הדברים ביחד, הוא נתבע לעמוד ברמה גבוהה מאד עד להיות כגבורי כוח עושי דברו ואח"כ לשמוע בקול דברו כמעמד הר סיני, ואין זה כבוד שמים שיהיו צריכים לעמוד תמיד בשבט נגד האדם ולא יבין זולת זאת, אבל אעפ"כ זקוק אותו האדם המרומם ונתבע על זאת, שתהיה בו יראת שמים ולפחד מפני העונשים, שלא יעבור על לא תרצה ולא תנאף.	11722
וכיצד משיגים זאת? כתב השל"ה הקדוש על הפסוק שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך, להנהיגת המדינה צריכים שופטים ושוטרים ביחד, השופט רק פוסק הדין והמשפט, אבל אינו כופה את בעל הדין לציית, ועל זאת ממונה השוטר, שאם לא יציית להשופט יתפסהו לבית הסוהר, ואומר השל"ה הקדוש שכך הוא גם אצל האדם עצמו, וכבר אמר החכם השכל אינו אלא יועץ אבל אינו גוזר, השכל שופט טוב הוא, אך אין בו כוח לכופף את האדם לקיים גזרתו, וזהו שופטים ושוטרים תתן לך, לעצמך! אתה צריך אמנם לשפוט בשכלך את הישר והטוב, והוא השופט על כל דבר אם לעשות או לחדול, אבל להוציא לפועל משפט שכלך ההכרח להשתמש בשוטר הוא יראת שמים!	11723
והנה במעמד הר סיני אחז"ל שפסקה זוהמתן, זוהמת הנחש שהחטיא את חוה והטיל בה זוהמא והביא מיתא לעולם, אבל במעמד הר סיני נתקדשו ונטהרו בני ישראל שפסקה זוהמתן, וחזרו למעמדו של אדם הראשון קודם החטא, אלא שנכשלו בעגל וחזרו לזוהמתן, והנה הקב"ה ברא בעולם מרכבה עם חמשים שערי קדושה, האדם אין בכוחו להשיג רק מ"ט, אפי' משה רבינו לא נכנס בשער החמשים, וזה לעומת זה עשה האלהים גם מרכבה הטמאה עם מ"ט שערי טומאה, והוא השטן וכת דיליה, וע"ז אנו מתפללים והרשעה כולה כעשן תכלה כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ, זו היא המרכבה הטמאה.	11733
והרי ידוע כי במעמד הר סיני שלטה הקדושה על בני ישראל שלטון בלי מצרים, ומה לנו יותר מזה שכל ההר היה בוער באש מפני גילוי השכינה, כמבואר בכתובים ויחרד כל העם אשר במחנה, לכן בא השטן ועשה מה שעשה כדי להחשיך עיניהם של ישראל, אבל לא הועיל כלום, כי החזיקו מעמד קדושתם בתוקף ועוז ולא זעו ממקומם כך אחז"ל, אך הערב רב היו הרבה מאד, בתרגום יונתן בן עוזיאל נאמר כי היו כפליים כיוצאי מצרים, והם הרי לא היו תחת הדגלים, גם היו מחוץ לענני הכבוד אשר הקיף את ישראל בכל הצדדים, הערב רב התרעמו על זאת ועמדו לצד המרכבה הטמאה להרעיש ולבלבל, אבל גם זה לא הועיל להחליש ולהוריד את בני ישראל ממצבם המרומם שעמדו בו.	11734
וכיון שראה השטן הוא היצה"ר, שישאל עומדים למעלה למעלה כצור איתן, ועוד מעט והוא עובר ובטל מן העולם (שבת פ"ט), הראה להם כדמות מלאכי השרת נושאים מיטה ועליה מוטל משה רבינו מת, הרי שניתן רשות ויכולת להמרכבה הטמאה שיעשו תמונות כאלו שלא היו ולא נבראו, והרי זה נורא כי הם רואים בעיניהם מלאכי השרת למעלה בשמים נושאים מיטה, ומשה שעלה למרום מוטל שם מת, נתבלבל דעתם והרהרו בלבם במראה הזה וכאן נכשלו, נפלה ההכרעה והורידו את עדים מעליהם וחזרה זוהמתן, הוא מה שאמר הכתוב אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כולכם אכן כאדם תמותון.	11735
ואחז"ל כי בעיקבתא דמשיחא בעת שיגיע זמן הגאולה ונזכה לגאולה האמיתית, ויקויים כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ, והרי זה בדורנו ובזמננו ודאי, סוף וקץ לכל צרותינו בעזה"י, יודעת המרכבה הטמאה זאת כי קרב קיצה, לכן אוזרת היא כל כוחותיה ובאה למקומות הטומאה אשר שם ידה על העליונה, כי הם יש להם השלטון, להם החיילים וכלי הזיון, בידם הכסף והכלכלה, שם הרימה המרכבה הטמאה את ראשה, ומחשיך השטן את העולם, לעכב ח"ו את נצחון הקדושה.	11736
	11737
	11738
	11739
	11740
	11741
	11742
	11743
	11744
	11745
	11746
	11747
	11748
	11749
	11750
	11751
	11752
	11753
	11754
	11755
	11756
	11757
	11758
	11759
	11760
	11761
	11762
	11763
	11764
	11765
	11766
	11767

ויהי רצון מלפני אבינו שבשמים שנוכל לעבור חבלי משיח, ואכן מה שהיה אז עם הנאצים ימ"ש שהאבידו	11768
יותר משש מליוני נפשות מישראל, ודאי חבלי משיח היו, ואין אנו יודעים עוד מה יולד יום, עדיין לא	11769
נתפורו העננים החשוכים, ואנו בארץ הקדושה מוקפים בשונאי ישראל, שונאים בנפש, לכן צריכים	11770
להתפלל לנוכל לעמוד בנסיונות של חבלי משיח. (לב אליהו).	11771
	11772
מאמר צ	11773
ועתה למה נמות כי תאכלנו האש הגדולה הזאת אם יוספים אנחנו לשמוע את קול ה' אלהינו עוד ומתנו	11774
(ה' כ"ב).	11775
נראה להתבונן דהנה מכיון שהעיד עליהם הקב"ה הטיבו כל אשר דברו מי יתן והיה לבכם זה ליראה אותי	11776
כל הימים, שמע מינה דמה שאמרו ועתה למה נמות אם יוספים אנחנו לשמוע את קול ה' אלהינו עוד	11777
ומתנו, לא היה כאן יראה פשוטה מעצם המות, דהא הוי שלא לשמה, ועל יראה כזו לא היה השי"ת אומר	11778
מי יתן ליראה אותי כל הימים, ועוד איך תיקרא יראה זאת ליראה אותי? ואין כאן יראה מפני השי"ת רק	11779
מפני המיתה!	11780
ולכן נראה ע"פ מאי דכתיב בפ' יתרו וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק, ואחז"ל (מכילתא) ויעמדו מרחוק	11781
חוץ ל"ב מיל, מגיד שהיו ישראל נרתעין לאחוריהן י"ב וחוזרין לפניהן י"ב מיל, הרי כ"ד מיל על כל	11782
דיבור ודיבור, נמצאו מהלכין באותו יום מאתים וארבעים מיל, והרי זה יראה גדולה ונוראה שיראו בני	11783
ישראל אז את השי"ת! וכן אמרו בגמ' (ברכות כ"ב.) דבעלי קריין אסורים בד"ת, שנא' והודעתם לבניך	11784
ולבני בניך, וכתיב בתריה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב, מה להלן באימה ובריאה וברתת ובזיע,	11785
אף כאן באימה ובריאה וברתת ובזיע עיי"ש, וברש"י שם, מה להלן באימה דכתיב וירא העם וינועו.	11786
וכן בפ' יתרו ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו, ופירש"י ע"י שראיתם אותו יראוי ומאום	11787
תדעו כי אין זולתו ותיראו מפניו, הרי לפנינו שבמעמד הר סיני היו ישראל במדרגה נפלאה מאד של יראה	11788
מפני השי"ת! יראה נכונה ואמיתית אשר אין למעלה הימנה! אלא שבני ישראל חששו באמת שמא לא	11789
יוכלו לעמוד איתן, וירדו ממצבם ביראת ה' כאשר היו במעמדם זה, ואם ישמעו תורה מפי השי"ת בחסרון	11790
יראה גדולה, עבירה היא ויתחייבו מיתה לשמים! והנה גם זו יראה נכונה היא, יראה בתוך יראה! וכן הוא	11791
בטבע בני אדם, שכל מה שיודע האדם יותר בדבר יקר אשר לו וכמה שהוא צריך לו, הרי הוא נפחד ביותר	11792
שמא תאבד מידו.	11793
ועל יראה נפלאה זאת אמר הקב"ה היטיבו כל אשר דברו, מי יתן והיה לבכם זה להם ליראה אותי כל	11794
הימים! ולכמה גדולה וכבוד זכו ישראל משום כך, כמ"ש חז"ל (מכילתא) עה"פ ויאמרו אל משה דבר אתה	11795
עמנו ונשמעה, מגיד שלא היה בהם כוח לקבל יותר מעשרת הדברות, שנא' אם יוספים אנחנו לשמוע את	11796
קול ה' אלהינו עוד ומתנו, אלא קרב אתה ושמע, מאותה שעה זכו ישראל להעמיד מהן נביאים, שנא' נביא	11797
אקים להם, נביא אני עתיד להעמיד מהן אלא שקדמו הן בזכותן, שנא' ויאמר ה' אלי היטיבו אשר דברו,	11798
אשרי בני אדם שהמקום הודה לדבריהם, מי יתן והיה לבכם זה ליראה אותי כל הימים, אילו אפשר	11799
להעביר מלאך המות הייתי מעבירו אלא שכבר נגזרה גזרה ע"כ.	11800
אבל לפי"ז יש להתפלא! מה זאת שמשה רבינו ע"ה לא היה שבע רצון מזה כלל, ככתוב ויאמר משה אל	11801
העם אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם, הנה יראה גדולה זו שהקב"ה משתבח בה בישראל, ואומר מי יתן	11802
והיה לבכם זה ליראה אותי כל הימים, בא משה ומושיט להם בקנה ואומר להם אל תיראו? אתמהא! ולא	11803
עוד אלא שאומר להם ותקרבו אלי ותאמרו קרב אתה ושמע ואת תדבר אלינו, וברש"י ואת תדבר אלינו,	11804
התשתם כוחי כנקבה שנצטערת עליכם ורפיתם את ידי, כי ראיתי שאינכם חרדים להתקרב אלי! מאהבה,	11805
וכי לא היה יפה ללמוד מפי הגבורה ולא ללמוד ממני, וכאן יש להתפלא עוד יותר, שהקב"ה אומר היטיבו	11806
כל אשר דברו, ומשה אומר התשתם כוחי כנקבה, ורפיתם את ידי?	11807
אחז"ל (ע"ז ה'), ת"ר מי יתן והיה לבכם זה להם, אמר להן משה לישראל כפויי טובה בני כפויי טובה,	11808
בשעה שאמר הקב"ה לישראל מי יתן והיה לבכם זה להם, היה להם לומר תן אתה! אף משה רבינו לא	11809
רמזה להן לישראל אלא לאחר ארבעים שנה, שנא' (דברים כ"ט) ואולך אתכם במדבר ארבעים שנה,	11810
וכתיב ולא נתן ה' לכם לב, הרי לפנינו שעל אותה יראה בתוך יראה עצמה, שבאו ואמרו לו למשה הן	11811
הראנו ועתה למה נמות, על דבר זה כתוב וישמע ה' את קול דבריכם ויאמר ה' אלי היטיבו כל אשר דברו,	11812
מי יתן והיה לבכם זה להם, על אותה היראה ועל אותו הלב הנכון והמתקן, ועל אותו מעמד הר סיני	11813
עצמו, אמר משה רבינו לישראל לאחר ארבעים שנה ולא נתן ה' לכם לב!	11814
ועוד מצינו בחז"ל (תוספתא ב"ק פ"ז), כשהיו ישראל עומדין לפני הר סיני בקשו לגנוב דעת העליונה,	11815
כביכול נגנב להם, שנא' מי יתן והיה לבכם זה להם, אם תאמר שאין הכל גלוי לפניו, והלא נאמר (תהלים	11816

ע"ח) ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו, אעפ"כ והוא רחום יכפר עון, ואומר (משלי כ"ו) כסף מצופה על חרש שפתים דולקים ולב רע ע"כ.	11817
אבל נראה פשוט, דלפי מה שביארנו דיראתם של ישראל לשמוע עוד מפני הקב"ה היה, פן ירדו ממדרגתם ביראת השי"ת, א"כ זהו שאמר השי"ת למשה היטיבו כל אשר דברו, מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי כל הימים, כלומר נכון הוא מה שחששו שמא יפלו ממדרגתם, והלואי שיהיה להם לבבם זה של עכשיו כל הימים! והיינו גם מה שאמר להם משה רבינו כפויי טובה, בשעה שאמר הקב"ה לכם מי יתן, היה לכם לומר תן אתה! ואז הייתם בטוחים שתעמדו איתן במצב היראה כמו בשמיעת עשרת הדברות.	11818
ובטל החשש שאמרתם פן נמות, והייתם יכולים שוב לשמוע מפי הקב"ה בעצמו, ולא הייתם צריכים לבקש ממני קרב אתה ושמע, והרי התשתם כוחי כנקבה ורפיתם את ידי במה שאמרתם ואת דבר! ונמצא שלא טעה משה בזה, ומה שאמר הקב"ה היטיבו כל אשר דברו מי יתן, הרי כביכול עשה עצמו כנגב ואמר כן, כדי שיבקשו ממנו ויאמרו תן אתה! וכמ"ש למעלה מהגמ' דע"ז ותוספתא דב"ק, ומעתה כל המקראות והמאמרים מכוונים כאחד.	11819
ולכשתבונן עוד נראה מכאן עוד דבר נורא, שהרי עכ"פ עמדו ישראל במעמד הר סיני במדרגה נפלאה עד מאד של יראת שמים, כמ"ש בכל המקראות ומאמרי חז"ל בפרשיות שלפנינו, ובכ"ז מכיון שהיה סיפק בידם לעלות במדרגה יותר גבוהה ולא עלו, קוראים עליהם כל המקראות הללו, ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה! וגם ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו! וגם כסף סיגים מצופה על חרש שפתים דולקים ולב רע! והרי זה נורא ואיום!	11820
כל מעלה רוחנית אינה נמדדת בכמות אלא באיכות, מפני שרוחניות זהו נצח, ונצח אינו מתחלק בשום אופן בכמות, שהרי גם משהו נצח, נצח הוא! ולכן בין דרגא לדרגא רוחנית, אף שלעינינו אין הבדל רב בין זל"ז, הוא מפני שבעוה"ז לא נמצא נצח ולכן אין לנו השגה בו, אלא האמת כי דרגא יותר גבוהה מזו שלמטה הימנה אף במשהו, המרחק ביניהם לא פחות מנצח!	11821
וזהו מה שאחז"ל (אבות פ"ד) יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז יותר מכל חיי עוה"ב, כי מהו עוה"ב? נצח! ונצח הרי אינו מתחלק, נמצא שבשעה אחת של תשובה ומע"ט כלול כל חיי עוה"ב, ועפ"י"ז יש להמשיל כאשר יצוייר ב' אנשים שנולדו בשעה אחת ונתגדלו ביחד, והיו במצב אחד וחיו כל חייהם כאחד בתורה ובמצוות ובמע"ט, וגם מתו בשעה אחת, אבל אחד למד אות אחת בתורה יותר מחבירו, הנה נמצא זה עשיר ומאושר יותר מחבירו בכל חיי עוה"ב! (אור יהל).	11822
מאמר צא	11823
קרב אתה ושמע את כל אשר יאמר ה' אלהינו ואת תדבר אלינו את כל אשר ידבר ה' אלהינו אליך ושמענו ועשינו (דברים ה' כ"ד).	11824
והוקשה לי מאד מה שכתב רש"י ז"ל על ואת תדבר אלינו, התשתם את כוחי כנקבה שנצטערת עליכם ורפיתם את ידי, כי ראיתי שאינכם חרדים להתקרב אליו מאהבה, וכי לא היה יפה לכם ללמוד מפי הגבורה ולא ללמוד ממני, ואם כן קשה למה השיב הוא ית' הטיבו כל אשר דברו?	11825
אך הענין נראה כך, אחד שיש לו מרגלית יקרה, ויודע טבעו כי מורגל הוא בשתיית יין וקשה לו למאוד לכבוש תאוותו בזה, ומפחד פן ישתכר ביין ותאבד ממנו המרגלית היקרה, עשה שמירה לשמירה מלשתות יין, ועם כל זאת מחמת יקרת החפץ ימסרנו לאדם אחר בטוח, פן תפרוץ תאוותו וישתה וישתכר ויאבד המרגלית, נמצא כי האיש הזה מצד אחד חסרון יש בו שאינו מובטח בעצמו שיוכל לכבוש תאוותו, ומצד אחר מעלה יש בו יראה הנולד לעשות שמירה לשמירתו.	11826
וזהו הענין כאן, ישראל הבינו עתה ענין הנבואה בחוש, כי ידבר אלהים את האדם וחי, אך הבינו גם כן כי מדרגה גבוהה מאד צריך לזה לשמוע בעצמם מפיו ית', וחששו פן ח"ו יפלו ממדרגתם ולא יזכו ליכולת זו היקרה והגדולה לשמוע מפיו ית', לכן אמרו לכל הפחות נעשה שמירה כדי לזכות לקבלת התורה ע"י הסרסור הנאמן, אשר לא יפול אף פעם ממדרגתו לשמוע תמיד דברי אלהים חיים, ואם כי ידעו שטוב יותר לשמוע מפי הגבורה, עם כל זאת כיון שהכירו אז היטב בחוש את ענין נבואת משה רבינו ע"ה, רצו לעשות הכנה לקבלת התורה אשר הכירו יקרת ערכה, שיזכו אליה ע"י משה רבינו ע"ה, אף שידעו כי טוב יותר מפי הגבורה.	11827
נמצאנו למדים מזה, כי אע"פ שמשה רבינו ע"ה הוכיח להם על החסרון שחששו פן לא יוכלו לעמוד במדרגה הגדולה, כי היה רוצה שיהיו בטוחים בעצמם לעמוד תמיד במדרגה הנ"ל, אך מצד אחר הוטב זאת בעיניו ית', מצד שהכירו היטב ענין נבואה וענין יקרת התורה, וענין התאמתות נבואת הסרסור עליו השלום, אשר נבואתו תמיד אמת וקיים לעד, והוטב זאת בעיניו ית' ואמר להם שובו לכם לאהליכם, ואתה	11828

פה עמוד עמדי ותהיה שליח ביני לבינם, ואדברה אליך את כל המצוה והחוקים והמשפטים אשר תלמדם כפי תשוקתם לידיעת התורה.	11866
ידע הוא ית' כי קשה לכל ההמון להיות תמיד במדרגת נבואה, והטיבו אשר התחכמו לזכות אליה לכל הפחות ע"י אחר, נלמד מזה דרך ביראה, כי צריך האדם לעשות הכנה פן ח"ו יפול ממדרגתו של עתה, יתחכם עצה ותושיה להחזיק במעוזו ע"י העצות שימצא, וזה הטוב בעיניו ית' אף שטוב היה שלא יפול כלל. (חכמה ומוסר ח"ב מא' רצ"ב).	11871
מאמר צב	11873
מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי ולשמור את כל מצותי כל הימים למען ייטב להם ולבניהם לעולם (ה' כ"ו).	11874
בתוספתא (ב"ק פ"ז ג'), שבעה גנבין הן, הראשון גונב דעת הבריות, ולא עוד אלא שמעלין עליו שאילו היה יכול לגנוב דעת העליונה היה גונב, שכל הגונב דעת הבריות נקרא גנב, מי גדול גונב או נגנב? הוי אומר נגנב, שידוע שנגנב ושותק, וכן מצינו שהיו ישראל עומדין לפני הר סיני, ביקשו לגנוב דעת העליונה, שנא' כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע, כביכול נגנב להם שנאמר מי יתן והיה לבבכם זה להם ליראה אותי.	11877
נסתכל היטב בדבר ונראה אור גדול, כשהיו ישראל עומדין לפני הר סיני, ביקשו לגנוב דעת עליונה שנא' נעשה ונשמע, פירוש כל הבטחה יש בה משום דיחוי, כי אם היה האדם עומד כבר במדרגה כפי הבטחתו, לא היה מוצא לנחון לחזק את עצמו בהבטחות על העתיד, האדם משתמש בהבטחות וקבלות כדי להכריח את עצמו להגיע למדרגה שעדיין איננה מדרגתו האמיתית, וזוהי בחינת גניבה לפי משפט האמת הגמורה. אמנם יכול להיות שכל כוונתו לטובה, אבל יש כאן חסרון באמת השלמה, כי בסור ההתעוררות שהביאתו לידי ההבטחה, עלול האדם ליפול ושלא לקיימה עוד, וכן הוא בכל תשובה שעושה האדם בעצמו אינה גמורה, כיון שעדיין יש בו מרשמי החטא, והוא בסכנת נפילה לכשיזדמן לו אותו החטא, ואם כן הרי דרגתו שעומד בה עכשיו אינה דרגת התיקון השלם, גם ישראל במעמד הר סיני עדיין לא היו בשלמות התיקון, בהיותה רק בגדר הבטחה, ובמדרגתם הנשגבה נחשב גם חסרון דק זה לחסרון באמיתות.	11881
וכתוב שם עוד מי גדול גונב או נגנב, והשאלה כשלעצמה תמוהה למדי, אך פירושה הוא, שבודאי דבר נשגב ונעלה הוא כשהאדם עושה תשובה במיטב יכולתו, וגילוי גדול הוא זה שהאדם העלה את עצמו לדרגת השלמות, ואם גם לא תוקן החטא בשלמות ונשאר בחינה דקה של גניבה, עדיין יש מקום לחשוב שגילוי זה שבא ע"י מאמצי האדם, גדול הוא יותר מכל גילויים אחרים.	11882
אך מבארים לנו חז"ל בעומק חכמתם שאינו כן, אלא גדולים מעשי הנגנב שידוע שנגנב ושותק, כלומר שמקבלם השי"ת בחסדו לגמרי, ומוחל להם למרות חסרונם, ומחילה זו עצמה זהו גמר התיקון, כי הקב"ה מתדבק לאדם ומטהרו מכל הרע, וגילוי זה של חסדי הבורא ית"ש הוא כה מזהיר, שלעומתו כהים כל האורות שבמעשי האדם.	11883
זהו שארז"ל שהקב"ה מקוה טהרה לישראל, ובדברי ר' עקיבא אשריכם ישראל מי מטהר אתכם, ואומר מקוה ישראל ה', כי השי"ת בעצמו הוא המטהר את ישראל, הוא הסולח להם והוא המתקןם כאשר הוא מתדבק אליהם ועי"ז מטהרם, כי זהו ענין המקוה התדבקות אל השורש בלי שיור וחציצה כלל, וזהו כי עמך הסליחה עמך היינו דבקות וע"י זה באה הסליחה, וזהו ענין נגנב להם שהקב"ה קיבל את ההבטחה והשרה שכינתו עליהם, והתדבק אליהם וטהרם וזכו לתיקון השלם לתיקון חטא אדם הראשון, ועי"ז זכו לקבל את התורה שגם היא במדרגות התיקון השלם.	11884
וזהו סוד מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי, ואמרו חז"ל שהיה להם לישראל לומר תן אתה, והוא דבר תמוה מאד, הרי אין השי"ת משפיע יראה ללב האדם, כי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים? אלא הסוד הוא, שגמר התשובה הוא בידי שמים דוקא, והיינו ענין לבבם זה שנא' על בחינת התיקון, בחינת מדרגת גן עדן שהשלמתה בידי הקב"ה דוקא, והיה ראוי שיתפללו ישראל שבחינה זו תושפע עליהם באופן בלתי פוסק לעולמים, וזה ביאור לשון התוספתא כאן שמסיים כביכול נגנב להם, שנא' מי יתן והיה לבבם זה, ואעפ"כ שבחם הקב"ה בזה כאילו היה הכל משלהם. (מכתב מאליהו ח"ב עמ' 87).	11885
מאמר צג	11891
מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי ולשמור את כל מצותי כל הימים למען ייטב להם ולבניהם לעולם (ה' כ"ו).	11892
שנינו א"ר יצחק בשעה שעמדו ישראל על הר סיני ואמרו כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע, אמר הקב"ה מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי כל הימים, שמעו ישראל ושתקו, והיה להם לומר רבש"ע! אתה תן,	11893
	11894
	11895
	11896
	11897
	11898
	11899
	11900
	11901
	11902
	11903
	11904
	11905
	11906
	11907
	11908
	11909
	11910
	11911
	11912
	11913
	11914
	11915

לפיכך אמר משה ולא נתן ה' לכם לב לדעת (דב"ר פ' ז'), הרי שבאו כאן בתביעה על ישראל, שלמרות שהגיעו למדרגה כזו שאמרו נעשה ונשמע, לא ביקשו שיעמדו במדרגה זו לעולם, וחז"ל גילו לנו שורש של ליקוי זה, אמר להן משה לישראל כפויי טובה בני כפויי טובה, בשעה שאמר הקב"ה לישראל מי יתן והיה לבבם זה להם, היה להם לומר תן אתה (ע"ז ה'). ומפרש תוס' שם לכך קראם כפויי טובה שלא רצו לומר אתה תן, לפי שלא היו רוצים להחזיק לו טובה בכך.	11916
והנה הדבר מופלא מאד, בני ישראל עמדו בשעת מעמד הר סיני במדרגה העליונה ביותר שיכולים לתאר בני ישראל, השיגו לאחר צאתם ממצרים את מעלות הנבואה הגבוהות ביותר, ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי במעשה מרכבה (מכילתא ט"ו). וכשעמדו על הר סיני נעשו כולם כאיש אחד ובלב אחד, והגיעו למצב שהתפשטו לגמרי מגשמייתם עד שפסקה זוהמתם, וחזרו למדרגתו של אדה"ר לפני החטא, וכולם שמעו וראו את קול ה' מדבר אליהם, וחז"ל אומרים שהקב"ה כביכול שמח בהם במעמד זה, עד שקראוהו ביום חתונתו וביום שמחת לבו, ועוד שהשתוקק שמצב זה ימשך לעולם והתפלל עליהם מי יתן והיה לבבם זה להם כל הימים.	11917
והנה בתוך מצב עילאי זה, עוד נמצא פגם במידותיהם של ישראל, שלמרות שה' גמל איתם כל החסד המרובה הזה, החל מהוצאתם ממצרים ועד מתן תורה, והעלם למדרגות עליונות כאלה, לא רצו להחזיק לו טובה וכאילו כפרו בה, עד לידי שורשים עמוקים ודקים כאלה מגיעים כוחות היצר שבאדם, שהם יורדים ונוקבים עד תהום הנפש ומטילים דופי בשיא עליונותו, ומשה רבינו גילה את שורש המידה הזאת ממקור קדמון, ממקור ראשית בריאת האדם יציר כפיו של הקב"ה, ומשום כך כינה משה לישראל כפויי טובה בני כפויי טובה.	11918
כפויי טובה דכתיב ונפשנו קצה בלחם הקלוקל, ופירש רש"י קל הוא המן, ומפני שהיה נבלע בכל אבריהם ואינן יוצאים לחוץ קראוהו קלוקל, והיא היתה להם טובה גדולה שלא היו צריכים לטרוח ולצאת שלוש פרסאות לפנות, בני כפויי טובה, דכתיב האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל, ופירש רש"י אשר נתת עמדי לשון גנאי הוא, שתולה הקלקלה במתנתו של מקום והוא עשאה לו לעזר, אדה"ר מצא מקום להתלונן על עצם הטובה שהקב"ה עשה איתו וכאילו כפר בה, וממנו ירש דור המדבר את המידה הזאת, וגם הם רגנו על אותה טובה גדולה שה' גמל איתם.	11919
הבה נתבונן איזו כפיית טובה מצאו כאן באדם הראשון, למה ברא הקב"ה את האשה? משום שאמר לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו, אין הכוונה לענינים גופניים, כי הרי אדה"ר מיסב בגן עדן היה, והיו מלאכי השרת צולים לו בשר ומסננין לו יין (סנהדרין נ"ט), וכל ישותו היתה רוחנית עילאה עד שהמלאכים ביקשו לומר לפניו קדוש, אלא שהקב"ה ראה שיש לעשות לו עזר רוחני לסיוע במעלותיו הגבוהות, ולהוסיף לו חכמה ובינה וכמ"ש ויבן את הצלע, ופירשו חז"ל שנתן הקב"ה בינה יתרה באשה יותר מבאיש (נדה מ"ה:).	11920
בודאי שבזה שאמר אדה"ר האשה אשר נתת עמדי נתנה לי מן העץ ואוכל, היתה כוונתו שהוא סמך על בינתה של האשה שפסקה לו שיש לו לאכול מעץ הדעת, אלא שתוך הדברים שציין אשר נתת עמדי, מצאו איזו משמעות דקה מן הדקה, שכאילו יש כאן איזו כפייה כל שהיא בעצם הטובה של נתינת האשה, והכוח הדק הזה של אדה"ר השתלשל מדור לדור, עד שעקבותיו נכרו לאחר אלפיים שנה בדור דעה, שלמרות שהגיעו למדרגה שפסקה זוהמתם שהטיל בהם הנחש, עוד נשאר בהם אותו פגם דק של כפיית טובה, שקראו את המן לחם הקלוקל.	11921
ומכאן גם נבעה הנטייה לכפיית טובה בבנ"י במעמד הר סיני, שעם כל רום הכרותיהם בחסד ה' ובאותו רגע מרומם שהכריזו נעשה ונשמע, נטיה זו פעפעה בקרבם ומנעה מהם מלהחזיק טובה להקב"ה, ולא אמרו תן אתה, ועוד יותר שחז"ל מציינים כי אף משה רבינו לא רמז להן לישראל אלא לאחר ארבעים שנה, שנא' ואולך אתכם במדבר ארבעים שנה ולא נתן ה' לכם לב (ע"ז שם), ופירש רש"י אף משה רבינו לא נזכר לתת על לבו דבר זה עד ארבעים שנה, הרי עד כמה עמוקים כוחות הנפש שבאדם, שכל פגם כל שהוא יורד ונוקב בשורשי חביונותיו וחוצב במעמקיו, עד שהוא עובר בתורשה מאבות לבנים לאלפי דורות, ועלול לחטט אף בגדולי גדולים ולחולל בהם ליקויים ומגרעות.	11922
ומצינו עוד יותר מזה, הכתוב אומר וידבר ה' אל משה לך רד כי שיחת עמך סרו מהר מן הדרך אשר צויתים עשו להם עגל מסכה (שמות ל"ב), ואמרו חז"ל (שמו"ר פ' י"ב), עברו מן הדרך אשר צויתים אין כתיב כאן, אלא סרו מהר מן הדרך, כשהיו בסניני היו שושנים ורודין, עכשיו נעשו סריות נעשו כזבים, לא עשו לא שעה ולא שעתיים אלא מיד סרו, אמר ר' שמעון בן יוחאי י"א יום היו עם הקב"ה, וכל יום היו מתחשבים היאך לעשות את העגל, ר"מ אומר אף לא יום אחד היה, אלא היו עומדים בסניני ואמרו בפיהם נעשה ונשמע, ולבם היה מכוון לעבודת כוכבים, שנא' (תהלים ע"ח) ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו.	11923
	11924
	11925
	11926
	11927
	11928
	11929
	11930
	11931
	11932
	11933
	11934
	11935
	11936
	11937
	11938
	11939
	11940
	11941
	11942
	11943
	11944
	11945
	11946
	11947
	11948
	11949
	11950
	11951
	11952
	11953
	11954
	11955
	11956
	11957
	11958
	11959
	11960
	11961
	11962
	11963
	11964
	11965

הרי עד כמה חדורים שורשי הכוחות הרעים בעמקי נפשותיהם של בני האדם, שלמרות שהגיעו למדרגות עליונות כאלה, שעמדו לפני ה' בהר סיני באימה ובריאה וברתת ובזיע, והשתמשו ברז זה שמלאכי השרת משתמשים בו ואמרו נעשה ונשמע, באותה שעה כאילו כיזבו לה' בפיהם, ובלבם תכננו את מעשה העגל וכיוונו לעבודת אלילים, עקוב הלב מכל ואנוש הוא מי ידענו (ירמיה י"ז), אין סוף למזימות הרשע	11966
העקובות המושרשות בתוך לבו של האדם, שעם כל שיא מעלותיו והתעלויותיו לרום הפסגה, הן אינן מרפות ממנו ונוקבות בו עד תהום הנפש, מחדירות בו מחשבות כוזבות, וכוונות זדוניות חותרות תחת כל יסודות אמונתו והכרתו ומסירות אותו מדרך ה'.	11972
(אור הצפון).	11973
מאמר צד	11974
מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי ולשמור את כל מצותי כל הימים למען ייטב להם ולבניהם לעולם (ה' כ"ו).	11975
ת"ר מי יתן והיה לבבם זה כל הימים, אמר להם משה לישראל, כפויי טובה בני כפויי טובה אתם, בשעה שאמר לכם הקב"ה מי יתן והיה לבבם זה כל הימים, היה לכם לומר תן אתה (ע"ז ח'), לא בכל עת פתוחים חלונות הרקיע, לא בכל שעה מושיטים יד מן השמים, לא כל דור ראוי ומוכשר לקבל אור עליון, ולא בכל פעם אור השכינה מבריק ונוצץ, ורק מי שחכם ומבין יודע לנצל את הרגע המאושר ההוא, אוזן בו ואינו מרפה הימנו, רק החכם לבדו יודע איך להתעשר ולהצליח.	11977
משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים (שהש"י ב'), לפעמים נפתחים החלונות לרווחה והקב"ה מוריד שפע רב של קדושה ואורה, ולפעמים רק מציץ מן החרכים, יורדות רק הברקות קטנות, מהסדקים מבליחים רק כמה ניצוצות המתגלים ומתכסים וחוזר חלילה, כמו הברקים שמבריקים ונפסקים וחוזרים ומתכסים, ומי שאיננו ער ואינו מוכן לקבל את האור, הרי הוא מפסיד את ההזדמנות, ההברקות חולפות עוברות מעל פניו ואחרי זה הוא מתחרט, הוא רודף אחרי ההברקות וההופעות הללו אך אין הם נמצאים בטווח השגתו יותר, הוא תר אחרי אותו אור נפלא אבל הוא נתכסה ממנו ונעלם.	11981
קול דודי דופק פתחי לי רעיתי תמתי, מוסבים הדברים על השכינה שמתגלה לעם ישראל, היא עוברת ודופקת על פתחי לבותיהם של העם הנבחר ומבקשת פתחי לי, התעוררו ופתחו לבבכם להכניס את השכינה, נצלו את העת המוכשרה והרצויה, אבל יש והאנשים מתרשלים ומשיבים, פשטתי את כותנתי איככה אלבשנה, רחצתי את רגלי איככה אטנפם, אותם השומעים את ההתעוררות, קול השכינה המעורר ודופק על פתחי לבותיהם, מפסידים את הרגעים המאושרים והיקרים הללו, השכינה מסתלקת מהם, ההברקות העליונות חולפות ועוברות, הניצוצות מאור העליון נעלמים, ואילו היו ערים ולבם פתוח לרמזי ההשגחה העליונה היו יכולים להיות מאושרים ומצליחים הצלחה רבה.	11982
אבל האור העליון לא בכל יום הוא מזדמן, לא בכל עידן הוא מתגלה, ואם עבר אותו האור הרי אין להשיג יותר, וכבר לא יועיל אם רגע לאחר ההתרשלות ינסה להשיג את אשר איבד, קמתי אני לפתוח לדודי, אבל ודודי חמק עבר, כבר עבר רגע ההצלחה, כאשר רציתי לא רציתם, וכאשר רציתם לא רציתי, כך נשמע הקול מהשמים, וגדולים אח"כ הגעגועים לחזור לאותו רגע מאושר, גדולה הכמיהה ועזה כמות, בקשתיו ולא מצאתיו, קראתיו ולא ענני, מה גדול כאב ההפסד של אותו רגע שבו האור העליון נסתלק ונעלם, וזוהי בכיה לדורות.	11983
11984	11984
11985	11985
11986	11986
11987	11987
11988	11988
11989	11989
11990	11990
11991	11991
11992	11992
11993	11993
11994	11994
11995	11995
11996	11996
11997	11997
11998	11998
11999	11999
12000	12000
12001	12001
12002	12002
12003	12003
12004	12004
12005	12005
12006	12006
12007	12007
12008	12008
12009	12009
12010	12010
12011	12011
12012	12012
12013	12013
12014	12014
12015	12015

כבשית כל מדינתא, הלא היא זעירא וחלשא מכל כרכי עממיא דכבשית בתקופי ידי עלה, מוביל ומייתי	12016
בידיה על טור בית מקדשא דבציון ועל עזרתא דירושלים, אמרי נשדי ביה ידי האינדא, אמר להו למחר	12017
אייתי לי כל חד וחד מנייכו גולמו הרג מיניה, מיד ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור,	12018
וישכימו בבוקר והנה כולם פגרים מתים (סנהדרין צ"ה).	12019
בגאווה הגיע לידי טפשות נוראה, במו ידיו הוא כרת את חייו, בעצמו כרה לו בור שחת והפסיד את אוצר	12020
ההצלחה, אילו לא היה דוחה למחר והיה שומע לעצת גיבוריו ויועציו, כי אז היתה עולה בידו הצלחתו	12021
שניתנה לו מהשמים, כי זה היה מותנה באותו הרגע באותו היום, אי אזלית האינדא, אבל מדותיו	12022
המושחתות וגאווה הנבזה הפסידו לו את כל האושר, האבידו לו את עולמו וקלקלו לו את כל הצלחתו, מי	12023
יודע כמה הצלחות שהאדם מפסיד ע"י התרשלותו וגאווהו, הוא מתעצל ומחמיץ את הרגע ואת השעה	12024
הרצויה שמזמנים לו מן השמים לקבלו ולהעלותו לגנזי מרומים, הוא מחמיץ את הזמן שפותחים לו שערי	12025
חכמה, וכל זה מותנה באותו הרגע שהוא מבריק אליו ואין להשיגו ברגע שלאחריו.	12026
אילו אמרו בני ישראל בשעה שהקב"ה גילה להם אור העליון, ואמר מי יתן והיה לבבם זה ליראה אותי כל	12027
הימים, היו משיבים תן אתה, הרי היו נשארים עומדים באותה דרגה עליונה, כמו בשעת מתן תורה שפשטו	12028
אז מזוהמתן, כל צורת חיי הבריאה היתה אחרת, היו נשארים לעד כמו אדם הראשון קודם החטא, אבל הם	12029
החמיצו את השעה הרצויה ולא הכירו את טובת הבורא, ולא העריכו את האהבה שהבורא מגלה להם.	12030
יש לפעמים ומהשמים מזמנים לאדם שעה רצויה שהיא מיוחדת ומכוונת דוקא לו, ואז אם הוא מחמיץ, מי	12031
יודע איזו תפנית מתהווה בחייו מן ההפסד הזה ומההתרשלות שלו, כל הנהגת חייו פונה לכיוון אחר, שכן	12032
הוא נוטה מהדרך שמכוונים לו מהשמים, הוא מאבד עולמות יפים ונהדרים, הוא מקטיץ את מהותו ואף	12033
צורת הבריאה מתמעטת בשל כך, ואף משרע"ה כאשר אמר ליהושע בחר לנו אנשים וצא והלחם בעמלק,	12034
מחר אנכי ניצב על ראש הגבעה, ר' אלעזר המודעי אומר מכאן שאין מרשלין לדבר מצוה, שאילו אמר	12035
משה ליהושע בחר לי אנשים מיד לא בא לידי צער ההוא, אלא אמר למחר, (מכילתא דרשב"י וכן הוא	12036
בترגום יב"ע).	12037
רב הונא הוה אסר ריתא וקאי קמיה דרב, אמר לו מאי האי, הימנוך היכא (איזור) א"ל לא הוה לי חמרא	12038
לקידושא ומשכנתיה להמינאי ואתיתי ביה יין קדושא, א"ל יהא רעווא דתוטים בשיראי (מכוסה במעילים)	12039
כי איכלל רבה בריה, רב הונא איש גוצא הוה עייל גנא אפוריא, אתון בנתיה וכלתיה שלחן ושדיין מאניה	12040
עילויה עד דאיטום בשיראי, כי שמע רב איקפד אמר מ"ט לא אמרית לי כי ברכתך וכן למר? (מגילה	12041
כ"ז).	12042
למה לא הקפיד רב מיד באותו רגע כאשר בירך את רב הונא ולא אמר לו וכן למר? אלא משמע מכאן כי	12043
הערתו של רב לא היתה בגדר של קפיידא אלא בגדר של הבעת צער, רב נצטער על איחור והחמצת השעה	12044
הרצויה שהיתה כאשר בירך את רב הונא, אחרי שראה כי הצליחה ברכתו הבין שזו היתה שעה רצויה	12045
שאינה מזדמנת תמיד, כי לא בכל שעה שערי שמים פתוחים ולא תמיד זורמים צינורות החסד והשפע	12046
משמים, זהו סוד ה' במעשה בראשית שסידר לכל שעה ולכל רגע את המיוחד שבהם, ולכל אדם יש שעה	12047
כזו שהשכינה מוכנה להתגלות אליו.	12048
אז נפתח אוצר הברכה והוא מרחף ע"פ השמים, וכל מי שמכוון אז להמשיך את האור העליון ואת שפע	12049
הברכות, הרי הוא מצליח להתעשר ולהתרומם, רוח ממרום מאצילה עליו, ואותה שעה שבירך רב לרב	12050
הונא היתה מאותן השעות הרצויות שנפתחו להתגלות לבני אדם, ועלה בידי רב להמשיך את הברכה למטה	12051
והצליחה ברכתו, וא"כ אילו באותה שעה היה רב הונא מעורר וממשיך הברכה גם באמירת וכן למר היתה	12052
גם רב מתברך.	12053
רב הכיר מפני ענוותנותו שכל ההצלחה שהצליחה ברכתו, לא מפני זכותו היתה אלא מפני שכיוון לשעה	12054
הרצויה שפתחו את חלונות הרקיע, ובאותו רגע נפתח גם אוצר הברכות, ועל כך נצטער רב שלא ידע את	12055
הסוד הזה ולא ניצל אותה השעה, הקפדתו היתה צער על שנשמט ממנו אוצר זה, הוא בעצמו הוריד הברכה	12056
מלמעלה למטה ורק רב הונא נהנה והוא בעצמו אינו נהנה. (אור חדש).	12057
	12058
מאמר צה	12059
מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי ולשמור את כל מצותי כל הימים למען ייטב להם ולבניהם לעולם	12060
(ה' כ"ו).	12061
ידוע מאמר חז"ל, כי בתחילה עלה במחשבתו של הקב"ה לברוא את העולם במידת הדין, אך ראה שאין	12062
העולם מתקיים שיתף בו מידת הרחמים (ב"ר פ"ח.), מידת הדין היא המחשבה הראשונה העליונה, ולא	12063
יסבלוה רק אנשי המעלה ויחידי סגולה הזוכים לה, שכן בני ישראל במעמד הר סיני, התרוממו לשעה קלה	12064
לאותה הדרגה העילאית של המחשבה העליונה שמלאכי השרת משתמשים בה, ועם התגברות הקולות	12065

והברקים הראיה וההשגה, נזדעזעו ולא יכלו לסבול יותר ולבסוף ירדו ונכשלו, אך משה רבינו המורם מעם, רק הוא נשאר במקום קדשו במדרגת המחשבה הראשונה שהיא מידת הדין, שנא' ואתה פה עמוד עמדי.	12066 12067 12068
בפיוט של שמחת תורה נאמר מי עלה למרום, משה עלה למרום שלוש פעמים, ולמה שלוש פעמים? כי לעלות למרום איננו מהנפלאות הגדולות ביותר, שהרי מצינו שגם חנוך אליהו וריב"ל עלו למרום, אך מי שעלה פעם אחת וגם ירד וחזר ועלה, הרי זה רק משה שיכול היה כמה פעמים לעלות ולירד, היינו שירד למטה ונשאר עומד במדרגתו על עמדתו ועל עלייתו הראשונה, המבחן העליון ביותר הוא, לירד למטה עם השגות עליונות, להיות בעוה"ז ולא לירד ממדרגתו העליונה, וזו היתה מדרגתו המיוחדת של משה רבינו, כמ"ש לו הקב"ה ואתה פה עמוד עמדי.	12069 12070 12071 12072 12073 12074
דוד אמר מי יתן לי אבר כיונה אעופה ואשכונה (תהלים נ"ה.), ואחז"ל דנפתחו ליונה בעת המבול שערי גן עדן, והוא כיונה פותה אין לה לב, כי שבה משם אל עוה"ז, לזאת אמר דוד מי יתן לי אבר כיונה, שיהיה לי כנפים לעוף לגן עדן, אז לא עשיתי כמוה, כי אם אעופה לגן עדן ואשכונה ולא שבתי עוד לעוה"ז (פרדס יוסף שם), רבי חמא בר חנינא אמר, משל למלך שבנה פלטין ראה אותה וערבה לו, אמר פלטון פלטון, הלואי תהא מעלת חן לפני בכל עת כשעה זו.	12075 12076 12077 12078 12079
רבי יונתן אמר, משל למלך שהיה משיא את בתו ועשה לה חופה ובית, וסיידה וציירה וראה אותה וערבה לו, אמר לה בתי, הלואי תהא החופה הזאת מעלת חן לפני בכל עת, כשם שהעלית חן לפני בשעה זו, כך אמר הקב"ה לעולמו, עולמי עולמי, הלואי תהא מעלת חן לפני בכל עת כשם שהעלית חן לפני בשעה זו (מד"ר בראשית ט' ד'), אשרי אדם שנשאר עומד בהתעוררות וההתרוממות, כמו בעת שזכה לראות את האור המבהיק מן השמים, אותו הרגע המאושר והמוצלח, אותו רגע שזיכו לו מן השמים לעוף על כנפי רוח, רוחות וסערות שהגביהו אותו למרומים, לטעום ממתעמי עולם הבא, והוא עלה ולא ירד אעופה ואשכונה, החן של שעה הראשונה והעליונה נשאר בו ולא נשכח ממנו.	12080 12081 12082 12083 12084 12085 12086
אגורה באהלך עולמים, אחסה בסתר כנפיך סלה, וכי עלה על דעתו של דוד להיות חי עולמים? אלא אמר דוד לפני הקב"ה, יה"ר מלפניך שיהיו שירות ותשבחות שלי נאמרין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות לעולם, דוד התפלל להקב"ה, שכל ההשגות והרגשות העליונים שזכה להשיג ולקבל בחיים חיותו, יתקיימו ולא יתבטלו ח"ו, לא ממנו ולא מכל אלו שהושפעו ממנו, הוא התפלל שיעלה ולא ירד, אלא אגורה באהלך עולמים.	12087 12088 12089 12090 12091
פתח ר' אלעזר ואמר, שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך, למה כחותם? אלא דרכו של חותם הוא כיון שנתדבק במקום אחד, אע"פ שהוסר משם הרי נשאר רישומו באותו מקום ואינו סר ממנו, וכל הרישום וכל הצורה שלו נשאר שם, כך אמרה כנסת ישראל, הלא נדבקתי בך, אע"פ שאתרחק ממך ואלך בגלות, שימני כחותם על לבך כדי שישאר כל צורתי בך, כאותו חותם המשאיר כל צורתו באותו מקום שנדבק בו (זוה"ק שיר השירים ח'), צריך האדם להשתדל שלא לאבד את צורת אותם הרגעים שהתעלה בהם, שלא להשכיח את הרישומים הטובים והעליונים מן ההופעות שהופיעו לו מן השמים, שידבר אל נפשו ישדל אותה שלא תשכח מה שראו העינים ויתפלל תמיד שימני כחותם על זרועך.	12092 12093 12094 12095 12096 12097 12098
מפני מה נטמן המשכן עד היום הזה? מפני שעשאוהו הכשרים בנדבת לבם, וקשה לפני הקב"ה להפסיד כל מה שעשו הכשרים בנדבת לבם, ולעתיד לבוא יבוא הקב"ה וישרה בתוכו (תנדבא"ר כ"ה), רואים אנו עד כמה צריך האדם לייקר ולכבד את היצירות שיצר לעצמו בעמל וביגיעה גדולה בתורה וביראה, את הרגשות הנאצלים ואת העליות שהתעלה בהם כאשר זכה וזיכו אותו מן השמים, ואלה דברים שעלו לו במסירות וביגיעה במעשים טובים, וחבל לו לאדם שיפסיד את ההון היקר שצבר כי ילך לאיבוד, שכן לא בכל זמן זוכה להזדמנות לקבל אור יקר שהבריקו לו מן השמים.	12099 12100 12101 12102 12103 12104
כשמת שמעון הצדיק אמר להם חוניו בני ישמש תחתי, מפני שהוא בקי ורגיל בעבודה ות"ח יותר משמעי אחיו, ולא קיבל עליו חוניו להיות כהן גדול, לפי שהיה שמעי אחיו גדול ממנו שתי שנים ומחצה, ומחל חוניו לשמעי הכהונה הגדולה, לימים נתקנא חוניו בשמעי אחיו ונתחרט על מחילתו, וביקש חוניו לעשות את שמעי לשחוק בעיני הכהנים, ואמר לו בוא ואלמדך סדר עבודה, הלבישו כתונת בד דקה שלובשות הנשים על בשרן ועליה אזור צר קטן, והעמידו אצל המזבח.	12105 12106 12107 12108 12109
יצא ואמר לאחיו הכהנים, ראו מה נדר זה וקיים לאהובתו, אותו היום שאתמנה לכהן גדול אלבש כתונת שליכי ואחגור באזור שליכי, ביקשו אחיו הכהנים להרגו, סח להם כל המאורע, ביקשו להרוג את חוניו, הלך לאלכסנדריא של מצרים שהיו בה רבבות מישראל, ועשה שם מקדש ובנה מזבח והעלה עליו לשם ה' (הרע"ב מנחות י"ג י').	12110 12111 12112 12113
הרי לנו דוגמה איך עולים ויורדים, איך אדם עולה ומתעלה אבל איננו מתקיים בעלייתו, בתחילה נצנץ בו בחוניו רוח עליון, הוא ויתר על הכהונה ומחל על כבודו, כבוד שאביו שמעון הצדיק הגיש לו ברצון להיות	12114 12115

כהן גדול, וזאת בלי השתדלות מצדו, אבל הוא לא זכה להתקיים על גובה אותה השעה הרצויה, אותה	12116
הרגע שהפגין צניעות למופת, הוא לא הצליח לשמור את הזיו והחכמה שזרחו לו, הוא כיבה את האש	12117
הטהורה, ומשעה לשעה התדרדר וירד ירידה אחר ירידה.	12118
לומדים אנו מכאן עד כמה צריך בעל העליה להתפלל, להשתדל ולהתאמץ שכל העליות וכל ההשגות	12119
שהשיג בתורה ישארו על מעמדן, כי ישאר באותן ההשגות שהצליח בזכותו להשיג ולהגיע אליהם, ועליו	12120
לעשות כמה שמירות שיוכל להישאר במדרגותיו ושלא תהיה יגיעתו לריק, עליו להיזהר ממוקשים על	12121
דרכו שלא יפול עמם, שיסלק את כל המפריעים וכל המידות הרעות שיכולות ועולות להפילו ח"ו.	12122
וכדי שבאמת יוכל לקיים אצלו את כל ההשגות שהשיג, צריך הוא לצרור היטב את כל העליות בקשר של	12123
קיימא, לנצור אותם מכל משמר שלא תשלוט בו עין הרע, יטהר את עצמו מכל סיג ופגם, יראה כי לא	12124
יגרום בעצמו היזק לרכושו הרוחני, יצרף ויזכך מידותיו עד תום, תמיד עליו לזכור כי מידותיו הרעות הן	12125
הגורמים הראשיים המאבדים ומפסידים הון רב, שירגיל עצמו וישים לנגד עיניו את המטרה העליונה	12126
אעופה ואשכונה, לעוף להמריא לגבהים, וגם אשכונה ישכון שם שלא ירד, ללמד לנו שלא לאבד את	12127
הרשימות הנעלות, את רגעי ההתרוממות שהופיעו לנו בחיים, לא להרפות ולא לשכוח ולא לשוב לקלקול,	12128
אלא אעופה ואשכונה להישאר על הופעות העליונות. (מעייני החיים).	12129
	12130
מאמר צו	12131
ואתה פה עמוד עמדי ואדברה אליך את כל המצוה והחוקים והמשפטים אשר תלמדם ועשו בארץ אשר	12132
אנכי נותן להם לרשתה (דברים ה' כ"ח).	12133
תניא משה פירש מן האשה והסכים הקב"ה על ידו, שנא' ואתה פה עמוד עמדי (שבת פ"ז). וכתבו התוס'	12134
שם וז"ל, וא"ת מנלן דפירש משה מדעתו קודם ושוב הסכים הקב"ה על ידו, שמא זה הוא צווי גמור	12135
שצויה לו לפרוש, ותירץ ר"ת דאם איתא דמחמת צווי הקב"ה פירש ולא מדעתו, איך היה מערער אהרן	12136
ומרים דכתיב ותדבר מרים ואהרן במשה, אלא ודאי מתחילה פירש ממנה לגמרי משה מדעתו, כלומר	12137
בשעה שנצטוו ישראל לפרוש שלושת ימים, כבר אז חשב משה שהוא יפרוש ממנה לגמרי, ואע"ג דהסכים	12138
הקב"ה על ידו מ"מ נתרעמו עליו, לפי שאילו לא פירש מדעתו לא היה הקב"ה מסכים, דבדרך שאדם	12139
הולך בה מוליכין אותו, שהרי לאהרן ומרים לא אמר לפרוש אע"ג שגם עמהם היה מדבר.	12140
ומיהו קשה, דמשמע במדרש שלא ידעו זמן גדול שפירש ממנה, כמ"ש גבי אלדד ומידד שהיו מתנבאים,	12141
שאמרה מרים אשרי נשותיהן של אלו שנתמנו בעליהן פרנסין על הציבור, אמרה צפורה אוי לנשותיהם	12142
של אלו, שמיום שנתייחדה שכונה לאחיך פירש ממני, מיד ותדבר מרים ואהרן במשה, משמע שלא ידעו	12143
קודם לכן, וכי לא ידעו הא דכתיב ואתה פה עמוד עמדי? ואור"ת דודאי ידעו אבל סבורין שפירש ע"פ	12144
הדיבור, עד שאמרה להם צפורה שמדעתו פירש ממנה מתחילה.	12145
ולפי דרכו של ר"ת מיושבת קושית התוס' שהקשו שם, וא"ת מאי קאמר דפירש מדעתו, דאורייתא הוא	12146
דק"ן ניתן לדרוש, וי"ל דלא הוי ק"ו גמור, דשאני התם משום עשרת הדברות עכ"ל, ותירוצם קשה, דהלא	12147
מאי אולמיהו דעשרת הדברות שהיו פנים בפנים, והרי אצל משה היה תמיד כן, אבל לדרכו של ר"ת	12148
אפשר לומר, דטענתם היתה גם על דרשת הק"ו, שהוא ג"כ מכלל הסייעתא דשמיא מפני שרצה ללכת	12149
בדרך זו, ואלמלי בחר בדרך אחרת לא היה מסתייע לדרוש הק"ו.	12150
ולפי דרכו של ר"ת יש ללמוד מכאן חידוש גדול מאד בדרכי עבודת השי"ת, שהרי לכאורה אין לנו	12151
להתיירא מזה שאז"ל (מכות י'): בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו, רק אם האדם רוצה לילך	12152
בדרך שאינה טובה, וכמו שהיה בבלעם שאמר לו המקום לך עם האנשים אף שהיה זה נגד רצונו של	12153
מקום, מפני שבדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו (מ"ר פ"כ י"א), וזה ודאי שיש להתיירא הרבה אם	12154
מסייעין לו לאדם מן השמים.	12155
אבל האדם סומך על זה להאמין שדרכו נכונה שהרי רואה הוא סייעתא דשמיא, ועליו לחקור היטב את	12156
דרכו ולפשפש ולמשמש בה אם דרכו ישרה בעיני המקום או לאו, ולא להוכיח מזה שהוא מסתייע מן	12157
השמים, כי אפשר שהוא גרם לסיוע זה מפני שהוא רוצה לילך בדרך זו, ובדרך שאדם רוצה לילך מוליכין	12158
אותו, וזה ידוע לכל ירא וחרד לדבר ה', שעליו להתיירא מאד מהיכולת שניתנה להאדם ע"י בחירתו, שגם	12159
מן השמים עוזרים ומסייעים לו לעשות כבחירתו.	12160
אולם כאן אנו למדים ענין אחר לגמרי, והיינו שיש להתיירא גם בבחירת דרך טובה מדעת עצמו, אם אין	12161
זה צווי מוחלט בתורה, ולשקול במאזני צדק אם היא באמת דרך טובה, או שאפשר שהיה לו לבחור בדרך	12162
אחרת, שהרי כל התרעומת של צפורה ואח"כ של אהרן ומרים, אחר שנתגלה להם הדבר מפי צפורה	12163
שפירש משה ממנה, לא היה על מעשה שעשה משה מדעתו, כי לא עשה מעשה כזה כלל, וכל מה שעשה	12164
היה רק ע"פ צויו של מקום, וכמ"ש ר"ת ז"ל בתוס'.	12165

אלא על מה שהסכים כן בדעתו, וע"י הכלל של בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, גרם שגם הקב"ה	12166
יסכים על ידו, וא"כ אף שהיתה הסכמתו טובה וישרה שהרי הקב"ה הסכים על ידו, מ"מ סברו צפורה	12167
ואהרן ומרים, שלא היה לו להסכים כן בלבו, ומחמת צפורה היה לו לבחור בדרך אחרת, ואלמלי בחר	12168
בדרך אחרת היה ג"כ הקב"ה מסכים על ידו, כיון שגם ההסכמה לפרוש היתה רק מפני שבדרך שאדם	12169
רוצה מוליכין אותו.	12170
עכ"פ הדבר ברור הוא, שיתכן שגם הבוחר דרך טובה והוא מסתייע על זה מן השמים לעשות כבחירתו,	12171
עדיין אין זו הוכחה ברורה שהדרך שבחר היא באמת דרך ישרה ומוכרחת לנהוג כן, מפני שיתכן כי כל	12172
הסכמתו של מקום היא רק בשביל זה שהוא בחר בה, ולפיכך נסתייע מן השמים עליו מפני שבדרך שאדם	12173
רוצה לילך מוליכין אותו, ונמצא שגם מזה צריך האדם להתיירא, גם על בחירת הטוב, אולי אין זו הבחירה	12174
שהיה צריך לבחור בה, ואולי יש דרך אחרת שהיה צריך לבחור בה, ואם לא בחר כן יש עליו תרעומת,	12175
שהרי בכגון זה היתה תרעומת לצפורה אהרן ומרים גם על משה רבינו.	12176
ונראה שעיקר מה שצריך בזה להתיירא ביותר, הוא בדרכים שאדם בוחר לעצמו והדבר נוגע לחבירו,	12177
שאם הוא בוחר לעצמו דרך של קדושה, שכשהיא לעצמה אמנם דרך קדושה היא, אלא שהיא נוגעת גם	12178
לחבירו ואפשר שחבירו יקופח על ידה, אז עליו לשקול ולשקול ולא יסמוך כלל על סייעתא דשמיא, וגם	12179
אם יתגלה לו ע"י ר"ה"ק שגם מן השמים מסכימים לזה, עדיין אין זו הוכחה כלל שאמנם דרכו נכונה, כי	12180
יתכן שגם ההסכמה באה מפני שהוא רוצה ללכת בדרך זו, ובדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו.	12181
והוא מחוייב לבחור בדרך אחרת שחבירו לא יקופח בה, ואם לא עשה כן הוא נתבע על כך ואין רוח	12182
חכמים נוחה הימנו, מפני שאין רוח הבריות שפגע בהם נוחה הימנו, וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו אין	12183
רוח המקום נוחה הימנו (אבות פ"ג), וזה הוא בכלל המשנה רבי אומר איזו היא דרך ישרה שיבור לו	12184
האדם, כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם. (דליות יחזקאל).	12185
	12186
מאמר צז	12187
שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד (דברים ו' ד').	12188
רבנן אמרין בשעה שעלה משה למרום שמע למלאכי השרת שהיו אומרים להקב"ה ברוך שם כבוד	12189
מלכותו לעולם ועד והוריד אותה לישראל, ולמה אין ישראל אומרין אותו בפרהסיא? א"ר אסי למה הדבר	12190
דומה לאחד שגנב (תכשיט יקר) מתוך פלטין של מלך ונתנה לאשתו, ואמר לה אל תתקשטי בה בפרהסיא	12191
אלא בתוך ביתך, אבל ביום הכיפורים שהן נקיים כמלאכי השרת אומרים אותו בפרהסיא, ברוך שם כבוד	12192
מלכותו לעולם ועד' (דב"ר ב' ל"ו).	12193
רבינו יונה ז"ל, (שע"ת ב' י"ב) משמיע לנו חידוש נפלא, כי האבר הכי נכבד באדם הוא חוש השמיעה,	12194
והוא יותר נכבד אפי' מחוש הראיה, ותמך יתידותיו על הפסוק מאור עינים ישמח לב, שמועה טובה תדשן	12195
עצם, און שומעת תוכחת חיים בקרב חכמים תלין (משלי ט"ו), העין היא אבר נכבד מאד, כי יראו בו את	12196
המאורות המשמחים את הלב, ונכבדה ממנה האוזן כי ישמעו דרכה שמועה טובה המדשנת את העצם שאין	12197
בה הרגשה, ולא ידושן במאור עינים בלתי בתענוג יותר, והנה הקב"ה מרפא את כל אבריו של האדם	12198
החוטא ברטיה אחת, והיא שמיעת האוזן, שנא' הטו אזנכם ולכו אלי שמעו ותחי נפשכם (ישעיה נ"ה)	12199
עכ"ל.	12200
תורתנו הק' חייבה את האדם להאמין באחדות ה', כמ"ש שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, אך אינו מספיק	12201
לבן ישראל שרק יאמין באחדות הבורא, אלא עליו גם לשמוע ולהרגיש בכל חושי אבריו את האמונה, וכל	12202
עצמותיו תאמרנה ה' מי כמוך, ומכאן נובע שהתורה הולכת ומוסיפה עוד להזכיר, ששמועה זו פירושה כי	12203
האדם ייריש בקרבו אהבה כה עזה להבוי"ת בכל המצבים עד כלות הנפש, כהמשך הכתוב ואהבת את ה'	12204
אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך, וחז"ל אמרו אפילו הוא נוטל את נפשך (ברכות נ"ד).	12205
אכן עבודה זו קשה עד למאד היא, כי היצר מבלבל את האדם עקב סתירת הענינים שנמצא בזה, כי מי	12206
שהגיע כבר למדרגה כה גדולה עד שהוא מרגיש בכל נימי נפשו את אחדות הבורא, וכל אבריו משיגים את	12207
גדלותו ורוממותו ית' עד אין סוף, ואחר שהכשיר עצמו למסור את כל עצמיותו על קדושת שמו ית', איך	12208
יתכן עוד שלטון הרע על הטוב, איך אפשר שינוח שבט הרשע האכזרי על גורל הצדיקים, ואיך תשלוט	12209
הטומאה המשוקצת והמתועבת בנחלת ישרים וטהורי לבב?	12210
והנה שאלות מצייקות ומטרידות אלה נוצרות ע"י היצר המתעתע ומפעפע בלבו של האדם, ועושה הכל כדי	12211
להטרידו ולבלבלו בעבודת ה', הוא הודר לתוך שמיעתו והרגשתו של האדם, ונוטע בו ספיקות בגדלות	12212
ואחדות הבורא ומעורר אותו לשאול את השאלה הקשה איה גבורותיו איה נוראותיו?	12213
וכאן טמונה מעלתו של הגילוי הגדול שנתגלה למשה רבינו ע"ה, שמלאכי השרת מקלסין ואומרים ברוך	12214
שם כבוד מלכותו לעולם ועד, כלומר בכל עת ובכל זמן עד עולם ועד רואים הם בחוש את כבוד מלכותו	12215

במלוא גודלו, בכל תוקפו ובעוצם גבורתו, ומתוך רגש אומרים ברוך שם, זאת חמד ושאף משה רבינו	12216
להוריד לישראל, שבעת קריאת שמע, בזמן שמרגישים בחוש השמיעה את גדלותו רוממותו ואחדותו של	12217
הבוי"ת, יתדמו למלאכי השרת לומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, בכדי לבטל תיכף את תחבולות	12218
היצר המתכנן תמיד לבלבל את האדם בשאלת איה גבורותיו וכדומה.	12219
וזה מבואר בחז"ל, למה נקרא שמן אנשי כנסת הגדולה, שהחזירו עטרה ליושנה, אתא משה אמר האל	12220
הגדול הגבור והנורא, אתא ירמיה ואמר, נכרים מקרקרין בהיכלו איה נוראותיו? לא אמר נורא, אתא	12221
דניאל אמר, נכרים משתעבדין בבניו איה גבורותיו? לא אמר גבור, אתו אינהו (אנשי כנה"ג) ואמרו,	12222
אדרבה! זו היא גבורתו שכובש כעסו ונותן ארך אפים לרשעים, ואלו הן נוראותיו, שאלמלא מוראו	12223
הקב"ה היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות, ורבנן היכי עבדי הכי ועקרו תקנתא דתקין משה?	12224
אמר רבי אליעזר מתוך שיודעין בהקב"ה שאמיתי הוא לפיכך לא כיזבו בו (יומא ס"ט).	12225
וכמובן כי תירוץ הגמ' הוא דחוק מאד, אך נראה כי גם ירמיה ודניאל ידעו היטב שאין בשאלתם איה	12226
גבורותיו כדי למעט ח"ו מגדלותו ית' אף כחוט השערה, וגם הם עמדו על דעה זו שהן הן גבורותיו והן הן	12227
נוראותיו, והם מוכנים היו בכל עת ובכל רגע למסור נפשם על הכרה זו שהרגישו בחוש, אלא משום שכל	12228
זה היה בהסתר, ואילו בגלוי היו הנכרים מקרקרים ומרקדים בהיכלו, חששו שלא תהיה תהלת ה' ושבחיו	12229
בשלימות, חששו שאולי תחסר בעומק נפשם הרגשה חושית דקה מן הדקה, מכפי שהיא ראויה להיות	12230
בשעה הרצויה, בעת שנגלה כבוד ה' לעיני כל חי, כמות שהיה בימי משה רע"ה.	12231
וזהו שאמרו חז"ל מתוך שיודעין בהקב"ה שאמתי הוא לפיכך לא כזבו בו, כי הקב"ה הבוחן לב וחוקר	12232
כליות הלא גלוי וידוע לפניו, ואף שתמימי דעים הם באמונתם ובהשגתם, אולם בהרגשה חושית לא יוכלו	12233
להשוות מילולם בגבורות ונוראות ה' בשעה שהנכרים מקרקרים בהיכלו, כמו בשעה שתקין משה למלל	12234
גבורות ה', שראו עין בעין התגלות כבוד ה' בצאת ישראל ממצרים, בקריעת ים סוף ובמעמד הר סיני,	12235
לכן חששו פן יכשלו ח"ו בחוט השערה דקה ביותר של כזב.	12236
ולכן חמד ושאף משה רבינו ע"ה להוריד לישראל את אמירת ברוך שם כבוד מלכותו שהיא כעין הן הן	12237
גבורותיו הן הן נוראותיו, שכיוונו אנשי כנסת הגדולה להחזיר עטרה ליושנה, והיא תועיל לישראל	12238
שקבלת עול מלכות שמים תהיה שלימה, ולא ימצא השטן מקום להתריס ולהתקומם, אולם משה רבינו גם	12239
ראה והבין שלא כדאי להם לישראל להתקשט בפרהסיא באותם קישוטים של מלאכי השרת בכל עת	12240
ועידון, וטוב להסיעם לדבר אחר ולא להתעמק בציורי הנסיון, אלא רק לבטוח בה' שלא יביאם לידי נסיון,	12241
אמנם יחידי סגולה זכו למדרגה גדולה ועלה בידם להתקשט בקישוטי מלאכים וראו כבוד מלכותו לעולם	12242
ועד.	12243
והנה מי שהם בני עליה, שהם כמלאכי אלהים, מתוך שהם מרגישים גבורת ורוממות ה' ית', עליהם בודאי	12244
להתקשט כמלאכי השרת ולומר בפרהסיא ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, אולם כלל ישראל שאינם	12245
בדרגה כה גבוהה, אינם יכולים להתקשט בפרהסיא בעטרה שאיננה הולמתם, פן יבוא השטן להתגרות	12246
בהם בהרהורים שונים בענינים דקים.	12247
אע"פ כן ניתנה להם רשות לומר זאת אך רק בלחשיה, כענין מליבא לפומא לא גלי, והכל בשביל עדינות	12248
ודקות הענין, אולם ביום הכפורים כאשר עם ישראל כולו נמצא בבחינת מלאכי השרת, והשטן נרתע	12249
לאחוריו ביום הקדוש הזה, כי אין לו רשות להשטין עליהן, אז ראויין הם למלל את גבורות ה' בכל	12250
המצבים, ואף במצב של בכל נפשך, כי ביום הקדוש הזה מתנשא כלל ישראל כה גבוה, עד שראויים הם	12251
להתקשט גם בפרהסיא, ולומר בקול רם ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד! (המוסר והדעת).	12252
	12253
מאמר צח	12254
שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד (דברים ו' ד').	12255
כל העולם כולו נברא לקבל עול מלכות שמים עליהם, וזה תכלית הצלחת האדם, ולכך באה המצוה של	12256
קריאת שמע בכל יום שיקבל על עצמו עול מלכות שמים (ברכות י"ג.), ובחמלת הי"ת על האדם פן יגנף	12257
ח"ו בהעדר מצוה זו כי רבה היא ודעת האדם רחוקה מזה, יען כי אינו מורגש בחוש רק בשכל, ולא רבים	12258
יחכמו לעשות השכלת השכל כדבר חושי, על כן בא הצדק העליון לעשות יום דין ומשפט בכל שנה	12259
פעמיים, ראש השנה ויום הכפורים, כדי לאיים על הנפשות ולהתבונן כי יש אלהים שופט בארץ ולחרד	12260
מפניו, ובזה יתעורר לקבל עליו עול מלכות שמים בכל שנה בכל רגע ורגע, ומעתה שמחה גדולה לנו יום	12261
הדין, שאו זמרה ותנו תוף כי חוק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב.	12262
ומעתה מי שאינו מתבונן באלול לירא לחרד, ובלהות יאחזנו מיום הדין, עונשו רב מאד, כי אין מזור	12263
למחלתו, כי אין אלהים נגד פניו, וזהו מליצתם (קה"ר ז') משל לשר בית הסוהר שמצא מחתרת חתורה,	12264

ואמר לו קשה יום, הלא מחתרת חתורה לפניך, ואיך לא מהרת להמלט על נפשך, ולכאורה אינו דומה	12265
הנמשל להמשל, הלא אין שר בית הסוהר רוצה בהמלטו?	12266
אבל הכוונה, אחרי שנקצב עונש לפורצים בעם למען לא יוסיפו עוד לעשות, וגם למען יראו וישמעו, וכיון	12267
שהוא אינו מפחד מעונש, הרי לבו הרע אומר לו עוד לחטוא ולפרוץ, על כן משפטו מר ממות, וכל זה	12268
אחרי שאינו מתבונן לשוב, ונמצא אינו מפחד מדין שמים, ומשפטו קשה מאד, ע"כ העיקר לירא ולהרד	12269
מיום הדין, ולשוב ממעשיו הרעים ולקבל עול מלכות שמים.	12270
(חכמה ומוסר ח"ב מא' ק"מ).	12271
	12272
מאמר צט	12273
שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד (דברים ו' ד').	12274
במס' (ר"ה ל"ב): שמע ישראל ה' אל' ה' אחד מלכות דברי ר' יוסי, ר' יהודה אומר אינה מלכות, וידעת	12275
היום והשבות אל לבבך מלכות דברי ר' יוסי, ר' יהודה אומר אינה מלכות, ולר' יהודה מלכיות הוא דוקא	12276
ויהי בישראל מלך ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו, והוא דבר תימא, הנה ידוע כי ישנם ב' שמות שם הויה	12277
ושם אדנות, להבין ענינם ולבארם א"א כי הם מסודות התורה ולא ניתנו כ"א ברמז, ועד כמה שאפשר די	12278
לחכימא ברמיזא להשיג משל כל דהו בענין זה.	12279
מקובל אצלנו ששם הויה הוא רחמים ושם אד' הוא דין כמבואר בזה"ק, בריאת העולם היא בשם זה של	12280
אד', העולם נברא במידת הדין (בר"ר י"ב), יסוד הבריאה הוא מלכיות, דין ומלכיות היינו הך, בשם זה	12281
העולם נברא ובשם זה הוא מתנהג, שם ומידה זו של שם אד' הוא הנהגת עולם המעשה, הוא שורשה סודה	12282
ויסודה, שם זה הוא כל מציאותו של עולם זה, וזולת שם זה בעולם אין, שם זה של אד' נקרא כבוד	12283
מלכותו.	12284
בסדר ק"ש אנו אומרים שמע ישראל ה' אל' ה' אחד, והנה בזה הרי נכלל כבר כל ענין אין עוד כל ענין	12285
אחד, ואחרי זאת אומרים אנו עוד ברוך שם כבוד מלכותו, ענין שם כבוד מלכותו הוא, דלולי מידה ושם זה	12286
של כבוד מלכותו, מצד שם ומידה של ה' אחד, אפשר שהיינו נעדרים מידיעה זאת, הגם כי ה' אחד ואין	12287
עוד ולגדולתו אין חקר, אבל הבריאה לא היתה יודעת עוד משם זה כלל, ולזה צריך שם כבוד מלכותו,	12288
שהיא שם ומידה הנקראת כבוד מלכותו, ויסודה של מידה זו הוא גילוי כבוד מלכותו, התגלות כבודו	12289
כביכול זהו יסוד הבריאה, וזהו שאמרנו ששם אד' הוא יסוד הבריאה, שזהו מהותה של הבריאה שהיא	12290
כולה קוראה בשם ה'.	12291
כל הבריאה מתחילתה ועד סופה היא כבוד מלכותו, כל אבן ופינה, כל קלח ועשב, כל הנמצא ויש בה,	12292
מציאותו מהותו וישותו הוא ויקרא בשם ה', ועיין ברמב"ן (בראשית י"ב) והנכון שהיה קורא בקול גדול	12293
שם לפני המזבח את שם המודיע אל' לבני אדם, וזהו דברי הרמח"ל בדעת תבונות, שאין עוד זהו יסוד כל	12294
הבריאה, היינו שמידה זו שמגלה ומפרסמת כבוד מלכותו ית' היא יסוד כל הבריאה, וכל יתר מידותיו ית'	12295
המתגלות לנו בבריאה, הינן רק במה שנוגע ליסוד של אין עוד.	12296
ולכן סובר ר"י שאין יוצאין עם ה' אחד, דכבוד מלכותו אינו מתגלה משם זה, כבוד מלכותו מתגלה אך	12297
ורק מה' מלך היינו שם כבוד מלכותו ית', שאך ורק שם זה מגלה מלכיות, מציאותה של הבריאה כולה	12298
שהיא קוראת בשם ה', כל יציר נברא כל אילן ועשב, הכל קורא מגלה ומפרסם שמו של מלך מלכי	12299
המלכים ב"ה, בכל צד ופינה שתפנה הכל קורא בשם ה', על כל דבר ודבר על כל פרט ופרט ישנו נברא	12300
מסויים, כבוד מלכות הריהו גלוי מלא וגדוש בכל הבריאה כולה עד שמן הנמנע שלא לראות זאת, שמעשי	12301
ה' מוטבעים בשפע כ"כ גדול שהוא גלוי גם לעוור שבעוורים.	12302
חללו ומציאותו של העולם כ"כ מלא הוא כבוד מלכותו עד שממבט לחוד ביצירה, על האדם להיות נרתע	12303
לאחוריו מאימה ופחד, ובאמת הרי הרמב"ם (פ"ב מה' יסודי התורה ה"ב) כתב, והאיך הוא הדרך לאהבתו	12304
ויראתו, בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים, וכשמחשב בדברים האלו עצמן מיד	12305
הוא נרתע לאחוריו, עד כגון זה היא המידה, עד שהוא באמת פליאה גדולה, איך שהאדם נמצא במידה של	12306
פן נמות מהסתכלות בבריאה לחוד.	12307
שיטת החינוך כהיום הוא ללמד לילדים ע"פ חינוך ציורי, שמראים להם כל דבר בציור, באמת אין לנו	12308
ספר חנוכי לילדים כהבריאה עצמה, עד שגם הפשוט שבפשוטים, תינוק בן יומו יוכל ללמוד ולהכיר זאת	12309
באופן מוחש, על כל נקודה ונקודה ברא הקב"ה כביכול וצייר כמה מיני ציורים, על כל תג ותג כמה מיני	12310
נבראים, כ"כ פשוט ומוחש הוא מעשי ה', כשאדם נכנס לכיבירין של חיות, עליו להיות נדהם ונרתע	12311
לאחוריו, פשוט ומוחש הוא שכל נברא ונברא, כל חיה ועוף ממלאים תפקיד מסויים, ואין אחד ממלא שני	12312
תפקידים, כל נברא מורה רק על תפקידו הוא, על שליחות מסויימת, הנבראים הרי הם שיעור מה רבו	12313
מעשיך ה' תלי תלים נבראים, משום דעל כל קוץ ותג נוצרו נבראים מיוחדים.	12314

כל נברא שבעולם אין לו אלא תפקיד אחד שבשבילו נוצר, א"א לנו להגדיר על מה מורה כל נברא ונברא,	12315
אבל זה מוחש ונראה שכ"א מהם תפקידו אחד הוא, אלמלא ניתנה תורה למדנו גזל ממנלה וצניעות מחתול	12316
(עירובין ק'): בריאה של חתול יצירתה היא ללמד צניעות, נמלה כל תפקידה הוא ללמד על גזל, ובאמת	12317
מה פלא הוא זה כשנאמר שחתול מורה אך ורק על צניעות ולא יותר, אם גם במלאך אמרו חז"ל (רש"י	12318
בראשית י"ח) שאינו עושה ב' שליחות, אלא על כל שליחות נשלח מלאך מיוחד, רפאל המלאך כל תפקידו	12319
היה לרפאות את שרה.	12320
הבריאה הרי היא ספר תורה, על כל תג ותג שבתורה הרי יש תלי תלים של הלכות (מנחות כ"ט:), וכן על	12321
כל תג ותג בבריאה ישנם תלי תלים של נבראים, כ"כ שדה זיבורית הוא האדם, עד שהוצרכו לבריאה זו	12322
עם כל נבראיה, בכל מיני ציורים ותמונות עד אין שיעור וערך, והוא רק בכדי ללמדו אין עוד, איזה צייר	12323
נפלא הוא אלהינו, שאדם זה אחרי כל פחיתותו וגריעותו, הרי גם בגופו השפל והפחות, בעיני הבשר שלו	12324
רואה ומראה באצבע כי אין עוד, כי זה כל תכלית ומכוון הבריאה, שאין עוד יהיה בחוש עד שהגוף יחוש	12325
ויראה כי אין עוד מלבדו.	12326
ענין זה של אין עוד שיהיה מוחש ונראה כ"כ גלוי עד שהוא מוחש גם לגוף, זהו רק מידת מלכות, שהוא	12327
משם הק' שם כבוד מלכותו, שמידתו לגלות ולפרסם בפירסום הכי גדול לעיני כל, עד יכירו וידעו כל	12328
יושבי תבל כי לך תכרע כל ברך, וראו כל בשר יחדיו כי הוא לבדו מלך ואין בלתו, עד אז ירננו כל עצי	12329
היער (תהלים צ"ו), שכולם יאמרו ה' מלך הוא מלכות שמים, בקצרה יסודה ומהותה של מלכות הוא	12330
בחוש, וכל זמן שאין זה בחוש אין זה מלכות, וזהו ענין שתמליכוני עליכם, שכל האמונה תורה ומצות	12331
יעשו אצלו חושיים, ובמידה שאדם זוכה להיכנס בדרגא זו, בה במידה מקיים הוא ענין תמליכוני עליכם.	12332
(דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' פ"ג).	12333
	12334
מאמר ק	12335
שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד (דברים ו' ד').	12336
העובד הגדול קדוש עליון הרמב"ם מדריך אותנו בעבודה, והבה נתעמק בדבריו, ודע שמעשה העבודות	12337
האלו כולם, כקריאת התורה והתפילה ועשות שאר המצוות, אין תכלית כוונתם רק להתלמד ולהתעסק	12338
במצוות הש"ת ולהפנות מעסקי העולם, וכאילו אתה התעסקת בו ית' ובטלת מכל דבר זולתו, אבל אם	12339
תתפלל בהנעת שפתיך ופניך אל הכותל ואתה חושב במקחך וממכרך, ותקרא בתורה בלשונך ולבך בבנין	12340
ביתך, וכן כל אשר תעשה מצוה באברייך כמי שיחפור חפירה בקרקע, או יחטוב עצים מן העיר מבלי	12341
בחינת ענין המעשה ההוא, לא מי שציוה לעשותו ולא מה תכלית כוונתו, לא תחשוב שהגעת לתכלית, אבל	12342
תהיה אז קרוב ממי שנאמר בהם קרוב אתה בפיהם ורחוק מכליותיהם.	12343
ומכאן אתחיל להישיירך (להדריך אותך) אל תכונת ההרגל והלימוד עד שתגיע לתכלית הזאת הגדולה,	12344
תחילת מה שתתחיל לעשות שתפנה מחשבתך מכל דבר כשתקרא קריאת שמע ותתפלל, ולא יספיק לך מן	12345
הכוונה בפסוק ראשון ובתפילה בברכה ראשונה, וכשתרגיל על זה ויתחזק בידך שנים רבות, תתחיל אח"כ	12346
כל אשר תקרא בתורה ותשמענה, שתשים כל לבבך וכל מחשבתך להבין מה שתשמע או שתקרא (מו"נ	12347
ח"ג פנ"א).	12348
הרי הרמב"ם נותן לנו שנים רבות להתלמד בפסוק ראשון של ק"ש, העומד עדיין בחוץ יתפלא, איך שייך	12349
להתלמד זמן כה רב בפסוק בן שש מלים, אפילו אם הכוונה היא לקבל עול מלכות שמים! אך הרגיל	12350
בעבודה יודע כמה קשה הוא להגיע לקיום אמיתי של מצוה קלה זו, והוא מתפלא תמיד מחדש על התוכן	12351
העצום של מצוה קלה דאורייתא.	12352
בתחילה ננסה להבין את הפסוק הראשון של ק"ש שמע ישראל, על הקדמה זאת אמרו (חולין צ"א:),	12353
חביבין ישראל לפני הקב"ה יותר ממלאכי השרת, ישראל מזכירין את השם אחר שתי תיבות שנא' שמע	12354
ישראל, ומה"ש מזכירין את השם אחר שלוש תיבות, דכתיב קדוש קדוש קדוש ה' צבאות, מה"ש צריכים	12355
הכנה גדולה כדי להזכיר את השם, הם מגיעים להזכרת שמו ית' ע"י התבוננות בקדושתו בשמי מרומא,	12356
על ארעא עובד גבורתיה ולנצח נצחים, ואילו אנחנו אומרים רק שתי תיבות אלו שמע ישראל.	12357
ואיזו הכנה יש בזה להזכרת השם? הוי אומר נודע ביהודה אלהים בישראל גדול שמו, כל קירבת אלהים	12358
וכל התגלות של גדולתו וקדושתו ית' גנוזות בתוך הכלל ישראל! ולמשל נכרי הרוצה להתקרב אל הקב"ה	12359
ולהכירו, אין לו שום דרך אחרת לזה, הוא מוכרח להתגיר, לגויים יש תיאולוגיה ומטפיזיקה, אבל קירבה	12360
אמיתית אל הבורא היא אך ורק ירושה מהאבות הקדושים וסודה של תורה שלנו, לכן ההכנה להזכיר את	12361
שמו ית' היא שנתדבק אל הכלל ישראל.	12362
כשיצאו ישראל למלחמה ניגש משוח המלחמה ואמר אליהם שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה	12363
(שופטים ששי), ואמרו על זה (סוטה מ"ב), מאי שנא שמע ישראל? אמר ר' יוחנן משום רשב"י אמר	12364

להם הקב"ה לישראל, אפילו לא קיימתם אלא ק"ש שחרית וערבית אי אתם נמסרים בידם, אולם משוח	12365
המלחמה אומר רק שתי מלים שמע ישראל, ומשמע שבהן לבדן כבר גנוז כל סוד ההשגחה האלהית, והם	12366
הם הדברים, משתי תיבות אלו יכול אדם לעמוד על כל השלמות באמונה ועבודה, אם רק ישמע היטב מהו	12367
ישראל! ודי בהכנה זו כדי להזכיר אחריה את השם המלא.	12368
מכאן לדברי הגר"א המובאים באבני אליהו, כי ה' אלהינו הוא שם מלא ואינו שורה אלא על עולם מלא,	12369
וכן שמע ישראל, שיהיו ישראל מיחדים עצמם ומחברים עצמם במחשבה, ודבר נפלא הוא אמירת ק"ש	12370
היא השראת שם מלא על האדם, לכן האדם צריך להיות בגדר עולם מלא, איך הוא מגיע לכך? ע"י שהוא	12371
אומר שמע ישראל, ובזה הוא מתדבק בכלל ישראל ומתכלל בו, והכלל ישראל הוא עולם מלא! הם הם	12372
הדברים שאמרנו, כי בתוך הכלל ישראל גנוזות כל המעלות וכל ההשגות, ושתי מלים אלו הן ההכנה	12373
הנכונה לחלות שם מלא על האדם.	12374
ה' אלהינו, שם אלהים מורה על ההשגחה, ושם הויה ב"ה מורה על שהוא ית' נותן חיות לכל, יש השגחה	12375
כללית על כל העולם, והשגחה פרטית על הכלל ישראל, ועליה אנו קוראים אותו ית' אלהינו, שהוא ייחד	12376
שמו עלינו לקרותו אלהי ישראל, ולכן אנחנו מיחדים אותו ית' יותר מכל בני אדם, והנה ה' המחיה	12377
ואלהים המשגיח זהו שם מלא.	12378
ה' אחד ה' שהוא אלהינו עתה ולא אלהי האומות עובדי אלילים, הוא עתיד להיות ה' אחד, שנא' כי אז	12379
אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה', ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד (רש"י ששי),	12380
אחדותו ית' הוא ענין נורא אשר לאמיתו יתגלה רק לעתיד לבוא, כאשר הרשעה כולה כעשן תכלה כי	12381
השי"ת יעביר ממשלת זדון של הרע מן הארץ, אז ימלוך הוא ית' כביכול לבדו על כל מעשיו בגלוי, אולם	12382
הכלל ישראל משיג איזו בחינה מגילוי נורא זה כבר בעוה"ז שהטוב והרע משמשים בעירבוביא, ונביא כאן	12383
דברי קדוש עליון המגלה טפח מסוד אחדותו ית' במה שנוגע לק"ש, והם דברי נפש החיים (שער ג' פי"א).	12384
ענין פסוק ראשון דק"ש ה' אלהינו ה' אחד, ר"ל לכוין שהוא ית' הוא אלהינו בעל הכוחות ומקור שורש	12385
נשמתנו וחיותנו ושל כל הברואים והעולמות, ואף שברא והמציא מציאות כוחות ועולמות ובריות, עכ"ז	12386
הוא בבחינת הויה ואחד מצדו ית', שאין הברואים כולם חוצצים ח"ו נגד אחדותו הפשוט ית' הממלא כל,	12387
ונקרא גם עתה הויה ואחד, ודאי ראוי לאדם הישר חכם לב הקבוע כל הימים בתלמוד תורה ומצוות אשר	12388
נאמנה את א' רוחו, לידע מציאות זה הענין הנורא דרך כלל שאדון יחיד ית"ש מלא את כל ואין עוד מלבדו	12389
ית'.	12390
להלהיב מזה טוהר קדושת מחשבתו לעבודת התפילה, ויכוון לבו באימה ויראה ורתת למקום הוא מקומו	12391
של עולם, כמאמר ז"ל המתפלל צריך שיכוין לבו למקום, וכן אמרו וכשאתה מתפלל אל תעש וכו', אלא	12392
רחמים ותחנונים לפני המקום ב"ה, וכענין שאמר ר"א לתלמידיו וכשאתם מתפללים דעו לפני מי אתם	12393
מתפללים, וכן ביחוד פסוק ראשון דק"ש בתיבת אחד, ראוי לעובד אמיתי לכוין בקדושת מחשבתו שהוא	12394
ית"ש מצדו הוא אחד כמשמעו, גם בכל הברואים כולם אחדות פשוט לבד כקודם הבריאה.	12395
והנה אנו נוסף כאן קצת ביאור כפי עניות הדעת, בענין הזימון אמרו מברכותיו של אדם ניכר אם תלמיד	12396
חכם הוא אם לאו, כיצד? רבי אומר ובטובו חיינו הרי זה ת"ח, ומטובו הרי זה בור (ברכות נ'), והנה	12397
באמת אנו חיים מטובו, אבל מי שאומר כך אינו מכיר כלל את בוראו, באמת טובו ית' מקיף אותנו מכל	12398
צד, סובב הכל ומלא את כל, ובהיות הכל אתה בכל ואנחנו חיים ממש בתוך טובו! אולם הכרה זאת ישנה	12399
רק לתלמיד חכם, מעין כוונה זאת ידע התלמיד חכם לכוון גם באומרו ה' אחד. (עלי שור ח"א).	12400
	12401
מאמר קא	12402
שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד (דברים ו' ד').	12403
א"ר יהושע בן קרחה למה קדמה פרשת שמע לוהיה אם שמוע כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחילה	12404
ואח"כ מקבל עליו עול מצוות (ברכות י"ג), עול מצוות זהו תורה והיה אם שמוע תשמעו אל מצוותי, שמע	12405
הוא קבלת עול מלכות שמים, והנה כל יסוד ותכלית התורה ומצוותיה, הלא הוא שתצא מזה קבלת מלכות	12406
שמים שזהו תכלית עבודת האדם, וחז"ל אמרו שיקבל עליו עול מלכות שמים תחילה, שעול מלכות שמים	12407
הוא הראשית ואח"כ עול מצוות.	12408
ונתבאר מזה שדוקא מה שהוא העיקר והתכלית הוא הנהו הראשית, וכמ"ש רש"י (יומא ע"ב:) (תרעא	12409
לדרתא עביד, שהתורה אינה אלא שער להיכנס בה ליראת שמים, לכך צריך שתקדים לו יר"ש, הרי	12410
שיראה היא העיקר והיא הדירה ולכן צריך שתקדים היראה לתורה, משום דכן הוא המהלך שהעיקר הוא	12411
הראשית.	12412
וע"כ כיון שקבלת מלכות שמים הוא התכלית, צריך שיקבל עליו עול מלכות שמים תחילה ואם לאו בהי	12413
עייל, אם יחסר לאדם החיצון אזי בהי עייל? דהפתח להיכנס אל הפנים הוא דוקא החיצון, ומדוקדק לשונם	12414

ז"ל שקראו לו שער שהוא הפתח היחידי להיכנס אל הפנים, ואם יחסר לו החיצון אזי ננעלו לפניו כל השערים, ולא יוכלו בשום אופן להיכנס אל הדרגות הבאות, וכשאדם נכנס דרך שער והשיג הפנימיות, אזי חוזר חלילה ומהפנימיות משיג הוא שוב את החיצון.	12415
וא"כ דרגת החיצון הינה באמת העיקר והבאים אחריה אינם כ"א שער, וכל מה שהדבר יותר חיצוני הוא יותר עיקר ותכלית, עד שהחיצון שבחיצונים, השורש הראשון האלף של האדם הוא עיקר התכלית, ואפי' אם ירבה אדם שנים כחול ויעמיק עצמו בחכמה עד אין שיעור, בכל זאת דירתו אינה בשום אופן חכמתו ועמקותו הגדולה, כ"א האלף שלו שזהו החיצון והראשית.	12416
ובזה יתבארו לנו דברי החוה"ל, שתמיד אנו עוברים על דבריו בהבלעה ואינם מתקבלים על דעתנו, שכתב בשער עבודת האלהים, שכל התורה היא כדי שיגיע על ידה להערה השכלית, מפני שהערה התקועה בשכל נחלשת מג' פנים, התחייבנו לחזקה בהערת התורה, והערת השכל היא מה שתקוע בשכל ונטוע בהכרה, והאדם נוצר עליו בשורש בריאתו ותולדתו, ולכאורה איך יתכן דבר זה, הלא תורה היא פנימיות ושכל הוא רק חיצוניות, הערה הנטועה בשכל הנוצרת בטבע האדם עם יצירתו, וא"כ איך הוא נותן לשכל משפט הבכורה.	12417
ולפמש"נ מתבארים דבריו באור חדש ובהיר, דאה"נ שתורה הוא פנים והשכל הוא רק חיצון, אבל זה גופא מה שהוא החיצון מחייב שהוא התכלית והעיקר, וכל מה שהוא יותר חיצון עד שהוא הערה הנטועה בשורש האדם עם יצירתו, היינו שהוא כ"א אלף של האדם, זה מחייב שהוא העיקר היותר גדול.	12418
וזהו שאה"כ (משלי כ"ב) חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנו, ולכאורה מאי קמ"ל בזה, הלא דבר פשוט הוא? ולפי דברינו מגלה לנו כאן הכתוב סוד גדול ונשגב שלא כל מוחא סביל דא, ולואי שיתקבל אצלנו עכשיו, כשנחקור איפה הוא מקום דירתו של האדם, לכאורה היינו מראים על הדרגות והמעלות העליונות של האדם, ששם הוא מקום דירתו, אבל באמת לא כן הוא, דלהפך דוקא בהדרגות הפחותות, בהאלף שלו, שם אתה מוצא דירתו.	12419
ואפילו אם יחכם אדם עד בלי סוף ותכלית, בכל זאת מקום הדירה הוא רק בהמושכלות ראשונות שלו, כי אמנם לכאורה נדמה לאדם שבעלותו למעלה הוא דולה חיותו מאותן הדרגות העליונות, והחיצון היה רק האמצעי בכדי להגיע למעלה, וגילה לנו הכתוב חנוך לנער ע"פ דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנו, שגם בהזקינו בעומדו על פסגת המעלות, גם אז עיקר חיותו הוא לא ממצבו הנעלה הלזה כ"א מחינוך הנער שלו.	12420
הרמב"ם במו"נ כתב שאחת הסיבות אשר לא רבים יחכמו הוא מפני שהחכמה צריכה להקדמות רבות, וע"כ ירחקו הכסילים מחכמה אף שבאמת גם הם יכספו לחכמה וימצאו בה נועם, אבל הם מואסים בהקדמות אשר בהן לא ימצאו עדיין שום נועם, וזו הסיבה שלא יוכלו בשום אופן להגיע אל החכמה, ובאמת דבריו מבוארים בחז"ל (אבות פ"ג) אם אין ד"א אין תורה, ד"א הלא אינה כ"א הקדמה, ואמרו אם אין ד"א אין תורה, מה ינעם יותר לחיך, בודאי התורה הקדושה המתוקה מדבש, אבל מה הוא הקודם, ד"א קדמה לתורה, ואם ד"א הוא הקודם א"כ ד"א הוא הדירה ובוה עצמו הוא חשיבותה, ולציור בפרי ואילן, המתוק והנעים לחיך הוא הפרי, אבל העיקר ודאי הוא האילן.	12421
וזהו באמת מה שאמרו (ויק"ר א' ט"ו) כל ת"ח שאין בו דעה נבלה טובה הימנו, צא ולמד ממשא אבי החכמה אבי הנביאים, ומנו שם כל שבחיו של מש"ר, דל מהתם ד"א, נבלה טובה הימנו, שודאי אבי הנביאים זהו הנועם, ואי הכניסה מבלי שיקראו לו הוא חיצון גמור, שאין לנו חיצון יותר גדול ממנו, ואעפ"כ אבי הנביאים אין דירתו רק במושכלות ראשונות, בד"א בהחיצון, דזה גופא שהוא החיצון, משו"ז שם היא מקום דירתו, גם כי יזקין לא יסור ממנו.	12422
והמתבאר בזה דעיקר העיקרים הוא רק החיצון שהפנים טפל לגביה, ודברים אלו קשה לנו להולמם כי זהו הפך כל מהלך מחשבתנו והשגתנו, אבל עלינו להתרגל להבין שהעיקר הוא החיצון וכי הוא הנהו הדירה, וא"א להיכנס לדרגות אחרות בלעדו כי בהי עייל, ובכל עבודת האדם צריך שיזהר מלהקדים המאוחר אפילו כמלוא נימא, כי בלא"ה בהי עייל? ודרך בנין האדם הוא רק על הסדר דבר דבר על אופניו, הן בחיצוניות והן בפנימיות, דגם שם המהלך הוא רק עד"ז, דגם הפנים נעשה חיצון לגבי הפנים אחרי וכן עד אין סוף, וזהו הסוד שהרבה אינם משיגים ועולים במעלתם, משום דכאן הוא כל קושי העבודה לכוין היטב לדרך הבנין ע"פ הסדר הלזה, ומשו"ז זוכים לזה רק יחידי סגולה.	12423
וזהו סגולת האבות הק' שהם ידעו לכוין היטב את דרך הבנין, כמ"ש חז"ל (בר"ר פנ"ה) שהאבות שמרו ד"א, שקיימו את הד"א במלואו בכל פרטיו ופרטיו, וזהו דרך הבנין, וכמו בבנין גשמי שהוא נבנה לבנה ע"ג לבנה, וכשיחפוץ האדם לדלג שורה אחת ולבנות שורה שלמעלה הימנו, הרי הוא בנין באויר שלא יתקיים, שדרך הבנין הוא דרגא אחר דרגא, וזהו באמת מדרגת אברהם אבינו שאמרו עליו חז"ל	12424
	12425
	12426
	12427
	12428
	12429
	12430
	12431
	12432
	12433
	12434
	12435
	12436
	12437
	12438
	12439
	12440
	12441
	12442
	12443
	12444
	12445
	12446
	12447
	12448
	12449
	12450
	12451
	12452
	12453
	12454
	12455
	12456
	12457
	12458
	12459
	12460
	12461
	12462
	12463
	12464

12465	(בר"ר פל"ט) אום אני חומה, אברהם אבינו ששמר וקיים ד"א בכל פרטיו עד מסירת נפש, שהרי מסר
12466	נפשו בעד שכל, בזה היה סוד מדרגת אום אני חומה.
12467	תכלית יצי"מ היא קבלת מלכות שמים, ומלכותו ברצון קבלו עליהם, פי' שכל תכלית וענין יצי"מ היה
12468	לאמת ולברר לאדם יסוד זה, למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ שיבורר לאדם יסוד ה' אחד ושמו אחד,
12469	שזהו יסוד קבלת מלכות שמים, וכל הניסים הגדולים היו להוראת סוד זה.
12470	השכל הוא ההבטה הראשונה של האדם, מי שעין שכלו זכה וברורה, הוא רואה תיכף ע"י הבטה הכי
12471	שטחית יסוד ה' אחד, והבורא ית' עומד תמיד נגד עיניו, ובזיז הראשון מיד הוא פוגש בו, וזו היתה מדרגת
12472	אברהם אבינו, יצי"מ היה להקל על השכל, שמכל נסי יצי"מ וכל הגדולות והנצורות נגיע אל החיצון
12473	הגמור, למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ שהוא טבע, מפני שזהו עיקר התכלית שיגיע האדם אל החיצון,
12474	קבלת מלכות שמים קדמה לתורה משום שהיא החיצון, ומשו"ז קדמו נסי יצי"מ לקבלת התורה, דענינם
12475	הוא קבלת מ"ש, האדם צריך שיגיע לידי דרגא כזו, שכל הוידעת היום והשבות אל לבבך ישיג ע"י הבטה
12476	ראשונה, תיכף במעוף עיניו יראה ה' אחד, והכל תלוי בהבטה ראשונה.
12477	עיקר המפסיד והמפריע לאדם בבנינו הוא, משום שהבטתו הראשונה אינה הבטה של ה' אחד, וכיון שכן
12478	ממילא בטל מה שהוא בונה אח"כ, דהוא בונה באויר, דבהי עייל, דעיקר היסוד שצריך האדם שידעהו,
12479	שהוא הנהו בנין וצריך שיבנה דרך בנין, החיצון הוא יסוד הבנין, וכל מעלה ומעלה הוא חיצון לעומת
12480	המעלה הבאה אחריה, וזהו שכתב במס"י (פרק א') יסוד החסידות ושורש העבודה, שהזכיר ענין יסוד
12481	ושורש, משום דבאמת יש ענין יסוד ושורש כמו שביארנו והוא החיצון, יצי"מ נקרא שורש משום דיסוד
12482	יצי"מ הוא למען תדע היינו טבע, וד"א קדמה לתורה הרי היסוד הוא הקודם. (דעת חכמה ומוסר).
12483	
12484	מאמר קב
12485	שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד (דברים ו' ד').
12486	אמר ר' יהושע בן קרחה, למה קדמה פרשת שמע לפרשת והיה אם שמוע, כדי שיקבל עליו עול מלכות
12487	שמים תחילה ואח"כ מקבל עליו עול מצוות (ברכות י"ג). הנה קבלת עול מצוות אחר קבלת עול מלכות
12488	שמים, אינה כתוספת קבלה בחיוב שמירת המצוות, כי אין צריך תוספת בזה אחרי שקיבל עליו עומ"ש
12489	שכלולה בה קבלת המצוות, ואדרבא כל תוספת בזה היא כגרעון בקבלתו הראשונה שקיבל עליו, והא למה
12490	זה דומה לאחד שקיבל עליו שיהיה נאמן למלך, ואח"כ יבוא ויקבל עליו קבלה נוספת על אותה הקבלה
12491	שכבר קיבל, האם לא יהיה בזה גרעון וזלזול בקבלתו הראשונה.
12492	אכן קבלה זו של עול מצוות באמת ענין אחר לגמרי יש בה, והיינו שיהיו המצוות עליו כמו עול, כלומר
12493	שחיובן הוא רק מפני שנצטווה עליהן וקיומן הוא כמאמרן דוקא, כלומר ככל הלכותיהן דקדוקיהן
12494	ופרטיהן, כמו שנצטווה משה רבינו בתורה שבעל פה מפי הקב"ה, ולא שיקיים את המצוות מפני שיקול
12495	דעתו בהן, וקבלת עול מצוות זו צריך האדם לקבל עליו פעמיים ביום שחרית וערבית, כמו שמחוייב לקבל
12496	עליו הקבלה הראשונה של קבלת עול מלכות שמים שכלול בה הכל.
12497	והנה יש לשאול שאלה גדולה, מה מקום לבקש ולחפש טעמים במצוות, שמצינו להרבה מהראשונים ז"ל
12498	שטרחו למצוא טעמים למצוות, ומצינו כן גם בחז"ל בגמ' ומדרשים, ואם הצורך בטעמים הוא כמו שנראה
12499	לכאורה, שע"י הטעמים יהיה זירוז יותר לקיום המצוות, הרי הוא בהיפך ממה שנתבאר, כי עיקרן של
12500	קיום המצוות הוא דוקא בקבלת העול, ולא מפני שיקול הדעת כלל.
12501	ולא עוד אלא ששנינו בתו"כ (קדושים), אל יאמר אדם אי אפשרי בבשר חזיר אלא אפשי והתורה גזרה עלי,
12502	ואף כי מאמרם ז"ל בתו"כ הוא רק במצוות ל"ת חזיר וערוה וכיו"ב, הלא לכאורה גם במ"ע הוא כן, ומה
12503	מקום לחלק, כי אם מקור האזהרה בזה הוא מפני קבלת עול מצוות, הרי ודאי שאין הבדל בין מצוות עשה
12504	למצוות ל"ת, כי כולן שוות הן בקבלת עול מצוות, והנראה בזה הוא, דהנה בפרשה שניה של ק"ש שהיא
12505	פרשת קבלת עול מצוות כתיב, ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם, ויש לשאול ניחא על לבבכם
12506	שכבר נצטוונו וידעת היום והשבות אל לבבך, הרי שיש בלב ענין של השבה, ואפשר לפרש גם מצות
12507	ושמתם על דרך זה, אבל שימה על הנפש מה היא.
12508	ונראה שהדבר מבואר בלשון הרמב"ן ז"ל שם, עד שילמדו אותם וידעו ויבינו אותם וטעמיהם עכ"ל,
12509	ונראה בכונתו ז"ל, שיבינו אותם הוא פירוש השימה על הלב, כי הבינה תלויה בלב וכמ"ש ז"ל (ברכות
12510	ס"א) לב מבין, וטעמיהם הוא פירוש השימה על הנפש, ושמתם את דברי אלה על נפשכם, כלומר להוליד
12511	ע"י שימה זו את הרצון בנפש, כי הרצון תלוי בנפש, וכן מפורש בספורנו, ועל נפשכם לקיימם ברצון, ואנו
12512	למדים מדבריהם שהטעמים הנוספים למצוות, לא אך שאינו יתר שהוא כחסר, אלא שיש צורך גדול בהם
12513	לקיום המצוות, שע"י כך נפשו נקשרת אל המצוות והוא חושק בהן, ודבר זה עצמו מצוה הוא.

נמצא שחובת בקשת הטעמים היא מצוה המפורשת בתורה שאנו קורין אותה פעמיים בכל יום, וכמו	12514
שנצטוונו ושמתם על לבבכם שזוהי עצם ההתבוננות במצוות וידיעתן, כן ממש הננו מצווים לשים על	12515
נפשנו טעמי המצוות, כדי שנקיים את המצוות ברצון ובלב שלם, ולפי זה יש באמת הבדל בטעמי המצוות	12516
בין מצות עשה למצות ל"ת, והוא גם מתפרש יפה, כי אף שבמצות ל"ת הוזהרנו שאל יאמר אדם אי אפשר	12517
בבשר חזיר, במצות עשה לא הוזהרנו, והטעם הוא שבל"ת לא שייך באמת ענין זה של הרגש וחיות	12518
במצוות, כי זה אינו ענין רק למצוה של קום ועשה, שצריך לעשות את המעשה מתוך רצון ועונג וחיות	12519
הנפש, ואם ניתן טעם לל"ת הרי אין זה אלא כזירוז לקיום, ודבר זה הוא אסור בכל המצוות.	12520
והנה אחד מגדולי הראשונים חיבר חיבור גדול ערוך ושלם בטעמי כל המצוות, והוא ספר החינוך, וכשאנו	12521
לומדים בעיון את דבריו ולשונו המזוקקים, אנו עומדים שלא יסד את ספרו על יסוד הטעמים, אלא על	12522
יסוד השורשים, מה הם שורשים ובמה הם נבדלים מן הטעמים, אכן נראה שאמנם הם חלוקים לגמרי	12523
ועניניהם נפרדים, כי הטעמים הם טעמים נוספים למצוות, כדי להטעים את המצוות ולהרגיש את חיותן,	12524
ולפיכך כמידה נגד מידה טועמיה חיים זכו, כי ע"י חיות המצוות נוסף לו חיים, ויש באמת יחידי סגולה	12525
כאלה שאינם צריכים כלל לטעמים נוספים, אלא התורה עצמה ומצוותיה ממלאים את לבם עונג ושמחה,	12526
והם שמחים כל היום בקיום המצוות ועליהם נאמר טועמיה כתואר, כי הם טועמים תמיד, ולפיכך חיים זכו,	12527
חיים בעוה"ז וחיים בעוה"ב, זהו ענין טעמי המצוות.	12528
אבל שורשי המצוות שיסד בעל החינוך ענין אחר הוא, שאילו השורשים כאשר קראם בעל ספר החינוך,	12529
אינם טעמים נוספים למצוות, אלא הם דלויים מגופה של מצוה עצמה, שע"י כך מתרחבים אופקי המצוה	12530
ואופני קיומה באופנים שונים, ומפני זה קרא אותם בשם שורשים, כלומר שהטעם הוא כשורש	12531
והמצוה כפרי, וחלוק הוא השורש מן הטעם בעיקר מהותו, וממילא גם בהיקף חיוב קיומו, כי במקום	12532
שבטעמים כבר נתבאר שאין חיוב להמציא את הטעמים לכל, שהרי יש באמת יחידי סגולה שאין נזקקים	12533
לטעמים כדי להטעים את המצוות ולהחיות נפשם, כי מטועמיה הם וכמשנ"ת, באלה השורשים הכל	12534
זקוקים להם, ואין מי שיכול להפקיע את עצמו מללמדם לנפשו, כי עיקר צורת קיום המצוות תלוי בהם.	12535
וכשם שהטעמים כבר נתבאר שיסודם הוא מצוה מפורשת בתורה, ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל	12536
נפשכם, כך השורשים לא בדה אותם בעל החינוך מלבו, אלא פרשה מפורשת היא בתורה, דכתיב ויצא	12537
הכהן אל מחוץ למחנה וראה הכהן ונהגה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע, וציוה הכהן ולקח למטהר שתי	12538
צפרים חיות טהורות ועץ ארז ושני תולעת ואזוב, ופירש"י ז"ל, טהורות פרט לעוף טמא לפי שהנגעים	12539
באים על לשון הרע (ערכין ט"ו), לפיכך הוזקקו לטהרת צפרים שמפטטים תמיד, ועץ ארז לפי שהנגעים	12540
באים על גסות הרוח, ושני תולעת ואזוב, מה תקנתו ויתרפא ישפיל עצמו מגאותו כתולעת וכאזוב.	12541
והרי פרשה זו של טהרת המצורע כפי שהיא מתפרשת בגמ' ומדרשים, מפורש בה סוד שורשי המצוות,	12542
שיש מצוות שמלבד המעשה יש בה שורש, כמצות טהרת המצורע, שאף שודאי מצד ההלכה אין השורש	12543
מעכב, שאם יקח המצורע שני צפרים חיות טהורות וארז ושני תולעת ואזוב, אף אם לא יעמוד על השורש	12544
ולא יחדל מלשונו הרע, ולא יעקור גאותו מלבו ככוונת התורה במצוה זו, ודאי שיהיה ממומנתו מדין	12545
הלכות טומאה וטהרה, שבזה העיקר הוא המעשה, שיקיים את המצוה כאשר יובא אל הכהן בכל פרטיה	12546
ודקדוקיה, מ"מ ודאי שהחסיר את העיקר ממצוה זו, ועקר את השורש ולא הקים את דבר ה' כפי שנצטוה,	12547
ולא קיים עיקר רצונו של מקום.	12548
ובפרשה זו לפי מה שנתבאר פירושה, מצא בעל החינוך את יסוד השורשים במצוות, ולמד במה מצינו	12549
לכולם, ובירר את השורשים והרבה מהם מצא בחז"ל, והשאר עמד עליהם מדעתו הרחבה, עד שעלה בידו	12550
לחבר חיבור גדול המאיר את העינים ומטהר את הלבבות, והחזיר את עטרת המצוות ושורשיה בכל מצוה	12551
ומצוה ליושנה, ולפיכך הלימוד בספר הזה אינו רק לימוד לתענוג בדברים המאירים ומשמחים את הלב	12552
בלבד, אלא לימוד של חובה, כי חובה רבה היא לדעת את רצון ה' ומה הוא דורש ממקיימי המצוות, וכיצד	12553
ירפאו על ידם את חולי נפשותיהם, ואיך יתקנו את דעותיהם וישוב האדם להיות ישר כאשר עשאו	12554
האלהים. (דליות יחזקאל).	12555
	12556
מאמר קג	12557
שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד (דברים ו' ד').	12558
אומר רש"י ז"ל, ה' שהוא אלהינו עתה ולא אלהי האומות עובדי אלילים, הוא עתיד להיות ה' אחד שנא'	12559
(צפניה ג'), כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה', ונאמר (זכריה י"ד) ביום ההוא	12560
יהיה ה' אחד ושמו אחד, לכאורה מדוע הוזקק משה רבינו דוקא עכשיו כשהוא חוזר להם על כל התורה	12561
לפני מותו, וכשהוא מזכיר ומלמד להם כל חוקי ה' ומצוותיו, דוקא עכשיו הוא מודיע להם את הידיעה הזו.	12562

ידוע שבזה הפסוק אנו מקבלים עלינו מלכות שמים פעמיים ביום, וגם סוגרים העיניים כדי להתפשט מכל	12563
העיניים הגשמיים הסובבים אותנו, וגם שמים את היד על העיניים כדי לייחד את כל מחשבתנו ליחודו ית',	12564
וכן לכוון את הפירוש הזה של חז"ל שהשי"ת הוא יחיד בעולמו, ואפי' אם היום הוא לא אלוה של	12565
האומות, ולכאורה זה קצת מבלבל להזכיר דוקא בשעה זו את האומות עובדי אלילים, ולחשוב שה' הוא	12566
לא אלוה של האומות עכשיו, זה דוקא יכול לבלבל ולגרם חלישות הדעת, ומדוע עלינו להזכיר דברים	12567
כאלו דוקא עכשיו?	12568
ואפשר להעיר מכאן, שהתורה ירדה לסוף דעתו של אדם, ויודעת כמה האדם משתוקק לדבר שמוסכם על	12569
כולם, וקשה לו לחיות באמיצות הדעת על השגותיו ועל אמונתו שלו, יש חשש שהאדם יפול דוקא	12570
בחלישות הדעת מכך שהעובדי אלילים אינם מסכימים אתו, הוא שואף שגם הגויים יסכימו עמו, הוא	12571
מושפע מהם הוא מושפע מהכמות הגדולה ולא דוקא מהאיכות, אם רואה שכל העולם אינם מכירים במי	12572
שאמר והיה העולם, אז גם הוא מתחיל להרגיש רפיון.	12573
אך התורה הקדושה לא כן חוששת, אלא אדרבה דוקא עכשיו צריך להדגיש שהעיקר זה לא הכמות אלא	12574
האיכות, אין לבנות את עבודת ה' שלו על הסכמת ההמונים, לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם, כי	12575
אתם המעט מכל העמים, ומדוע ה' בחר בכם כי אתם המעט, התשובה היא כי מאהבת ה' אתכם ומשמרו	12576
את השבועה אשר נשבע לאבותיכם, ואבותיכם הרי היו בסך הכל שלושה בכל העולם כולו.	12577
משה רבינו רואה צורך לחנך את כלל ישראל לעכשיו ולדורות לעקרון הזה, שרק דרכו יוכלו לעמוד בכל	12578
הנסיונות, לעמוד בפני השפעת הגוים, לדעת ולזכור טוב כי העיקר זה לא הכמות, אין צורך בהסכמת	12579
אומות העולם, צריך לחיות במסירות נפש כיחיד, יחידי בין הרבים הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב,	12580
לחיות על הרגשתו ועל ידיעתו היכן האמת, ולא להיות נמשך אחר דעות הגויים, ולא להיות מושפע מן	12581
הרוב, ואז לא יגיע לחלישות הדעת כשהם לא מסכימים עמו, זהו הסוד של מסירות נפש.	12582
בספר חובות הלבבות שער חשבון הנפש (חשבון שלושים) מובא, אתה בעולם הזה כי אם גר שלא יועילוך	12583
רוב אנשיו ולא יזיקוך מיעוטם, ואתה בו אלא כיחיד הבודד אשר אין לו צוות כי אם אדוניו, ולא חומל	12584
עליו כי אם בוראו, על כן התייחד אחי בעבודתו, ושים תורתו וספרו נוכח עיניך, ויחל על גמולו ופחד	12585
מעונשו, וקבל תנאי הגר כל ימי חיך בעוה"ז תגיע אל נעימות העוה"ב.	12586
זה הוא הרגש שנותן כוח לאדם בכל המצבים ובכל הצרות והנסיונות, הידיעה שאין לו צוות כי אם אדוניו,	12587
דהיינו שבמצביאות איננו לבד ואין לו ממי לפחד, ואין לו לחשוש מדעות בני אדם כי יש לו את השי"ת, הוא	12588
הצוותא שלו, הגרות הכי גדולה היא כשהאדם אין לו הסכמות, וכל שכן אם הוא מקבל בזיונות וביטולים,	12589
אז הוא מרגיש שהוא גר יחיד ובודד, ואם האדם מרגיש שהוא מוסכם ומקובל, אז אפילו אם הוא נמצא	12590
באמת בודד ביער, הוא מתחיל להעביר לפני דמיונו את כל ההסכמות והכיבודים, ואז הוא מרגיש כאילו	12591
נמצא בין בני אדם רבים.	12592
אבל אם במצב של חוסר הסכמות, וכשכל הגויים מסתכלים עליו בבוז, והוא מרגיש שאין לו צוות כי אם	12593
אדוניו ולא חומל עליו כי אם בוראו, ומשתעשע בבדידותו עם האלהים, אז ההרגשה הזו תעמידה וישאר	12594
חזק בדעתו בכל המצבים, והסגולה לכך היא שהאדם לא ישמח כשהוא מקבל כבוד, אלא להיפך יתעצב	12595
מזה, כמ"ש ר' יצחק בלאזר זצ"ל, שכאשר היו נושאים אותו בשמחת תורה היה מרגיש כאילו דוקרים	12596
אותו במחטים.	12597
כמה גדולה סכלותו של האדם הבוחר דוקא בהתקרבות הבריות, ושוכח שעיקר מטרת הימצאו בעולם היא	12598
להתקרב אל ה', וכן אומר דוד המלך ע"ה ואני קרבת אלהים לי טוב, וכשמתקרבים אל ה' אז חוזרים אל	12599
שורשו האמיתי שהרי ויפח באפיו נשמת חיים, מאן דנפח מדיליה נפח והאדם חוזר אל מקורו, כמה	12600
שנשדל להתקרב אל ה' ולנצל למטרה זו את ההתרחקות מבני אדם, אז נתחזק בדעתנו כי ה' אחד ושמו	12601
אחד, ולא יפריע לנו שום אדם שדעתו שונה מזו, אדרבה נתעלה עד לדרגה של מסירת נפש כפי שאנו	12602
נדרשים לכוון בקריאת שמע. (דגל המוסר).	12603
	12604
מאמר קד	12605
שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מא' דך (דברים ו' ד'	12606
ה').	12607
עיקר ותכלית המצוות לבוא להשגת אחדותו ית', השגה זו צריכה להיות לא רק בשכל אלא גם בפנים	12608
הלב, והיא צריכה להתאמת באופן חייו ושאיפותיו, התורה הקדושה אומרת שמע ישראל ה' אלהינו ה'	12609
אחד, ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך, להודיע שהעיקר להכרת אחדותו	12610
ית' הינו האדם עצמו, שהוא עושה את עצמו כרשות אחרת ח"ו, ולא יגיע להשגת האחדות אלא כשמתבטל	12611
אל ה' באהבה בכל שלוש בחינות הללו, בלבבו, בנפשו, ובמאודו, והן שלוש דרגות.	12612

יש דרגה אשר בה המחיצה היחידה המסתירה מן האדם את הכרת אחדותו ית' היא הרגשת אנוכיותו, היינו שמרגיש את עצמו כישות נפרדת עצמאית, ולא חדרה לפנימיותו ההכרה שכל כוחותיו ועצם מהותו והויותו הם רק מהשי"ת, כמאמר הכתוב כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו, וכי אפס זולתו ממש, הרי מבחינה זו יש אצלו פגם בהכרת האחדות, התיקון לזה שיעשה את עצמו כלי לאורו ית', הרי הרגשת האנוכיות נבראה כי בלעדה לא תיתכן עבודת ה', ולכן האדם המעולה השואף לאהבת ה' גמורה, יצמצם את אנוכיותו ככל האפשר ולא ישתמש בה אלא באותה מידה הנדרשת לשם עבודתו ית', זהו גדר ואהבת בכל לבבך.	12613 12614 12615 12616 12617 12618 12619
יש שעושה מצוות כדי לחיות, ויש שחי כדי לעשות מצוות, אמנם הראשון עומד במדרגה לגמרי לא מבוטלת, הרי הוא בעל אמונה ויודע שחיי והצלחתו והצלחת אנשי ביתו תלויים בשמירת מצוות הבורא ית', אך נראה כאילו הוא הגיע למין הסכם כזה עם הבורא ית"ש, הוא ישמור את מצוות ה', וה' ישפיע לו מן השמים מה שדרוש לו להצלחת עניניו, איש כזה אינו מרגיש שבזה הוא עושה את חיי הפרטיים כרשות אחרת השייכת בעצם רק לו, ואת השי"ת הוא מכניס בה רק לפרקים לצורך המצוה ולא יותר, הרי זה פגם נוסף באחדות.	12620 12621 12622 12623 12624 12625
התיקון לזה עליו לעשות מהפיכה במחשבותיו, יתבונן וילמד ממצות קידוש ה' שחיי אינם שלו כלל, הם ניתנו לו למטרה אחת לשם עבודתו ית', מכיון שעליו להיות מוכן תמיד להקריב את חיי על קידוש שמו ית', הוא יכול להתבונן ולידע שחיי הם צריכים להיות כלי למצוות, ולא המצוות כלי לחייו, זוהי דרגה חשובה בהכרת האחדות, בבחינת ואהבת בכל נפשך, השואף להרבות קנינים עושה הסתר עוד יותר עמוק, הוא מבקש להרחיב את רשותו ממה שחזן ממנו, זה פגם גדול באחדות, כי הוא כאילו מרחיב את גבול העבודה זרה בעולם, תיקונו שירגיל את עצמו בביטול עניני העוה"ז בלבד, וזהו גדר ואהבת בכל מאדך.	12626 12627 12628 12629 12630 12631
למדנו במדרש (שמות רבה פרשה ל"א ב'), אם כסף תלוה את עמי, אשרי אדם שהוא עומד בנסיונו, שאין בריה שאין הקב"ה מנסה אותו, העשיר מנסהו אם תהיה ידו פתוחה לעניים, ומנסה העני אם יכול לקבל יסורין ואינו כועס, ואם עמד העשיר בנסיונו ועושה צדקות, הרי הוא אוכל ממונו בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב, והקב"ה מצילו מדינה של גיהנום, ואם עמד העני בנסיונו ואינו מבעט, הרי הוא נוטל כפליים לעתיד לבוא.	12632 12633 12634 12635 12636
ונוסיף לשאול, מהו זה שהקב"ה מציל את העשיר מדינה של גיהנום? אם עמד בנסיונו ועשה צדקות, גיהנום למה? אך מכיון שהוא עשיר ואוכל ממונו בעוה"ז, הריהו בסכנה תמידית שישתקע בקניניו והנאותיו וישים שאיפתו אליהן, ובזה הריהו משליט ע"ז בעצמו ובסביביו כנ"ל, וזוהי בחינת גיהנום ממש, כי ידוע שגיהנום היינו העדר מציאות אמיתית, ומי שנותן לבו ונפשו לקנינים שהם הבל, נעשה הוא עצמו הבל והיינו גיהנום.	12637 12638 12639 12640 12641
ואיך מצילו השי"ת? מצאנו בענין עיר הנדחת, שכתבה תורה (דברים י"ג) שאם קיימת מצוה זו והרגת לפי חרב את כל הנידחים אחרי ע"ז, ושרפת את העיר ואת כל אשר בה, אז ונתן לך רחמים ורחמך, ופירש באור החיים, שעל פי דרך הטבע עלולים מעשים כאלה להוליד פגם במידת הרחמנות, ועל כן הבטיחם ה' שאם יעשו זאת לשם שמים, ישפיע להם כוחות חדשים ממקור הרחמים, ולא ישאר בהם שום פגם במידה ההיא כתוצאה מן המעשה הנורא שעשו, וכן בענייננו מכיון שהעשיר משתדל בכל יכולתו לשם שמים, להשתמש בנכסיו כרצון ה', כך היא המידה שישפיע לו השי"ת כוחות חדשים להתגבר על תאוות הקנינים ולבטל את חשיבותם מלבדו.	12642 12643 12644 12645 12646 12647 12648
הקרבת קרבן אל ה' היא הבעת הכרת האחדות, כן כתב המהר"ל (נתיבות עולם נתיב העבודה פרק א'), כאשר מקריבין אליו קרבן מורה זה כי הכל שלו, וכאשר הכל הוא שלו אם כן אין זולתו והוא ית' אחד, וכתב עוד שם, העבודה הזאת שמביא קרבן אל השי"ת, האדם מוסר עצמו אל השי"ת, ואף אם אין מוסר עצמו אליו רק ממון שלו שמקריב אליו קרבן, גם זה נקרא שמוסר עצמו אל השי"ת, ונקרא זה עבודה כי העבד קנוי לרבו, והוא וממון שלו הכל לאדון שלו, אבל כדי למלא תפקיד זה, מוכרח שהקרבן יהיה מן המובחר, לא כקרבן קין שהקריב מן הגרוע, כי בזה משאיר את העיקר לעצמו, ואדרבה בזה מגלה שלבו בל עמו ובקרבנו רק מכסה על הרע שבפנים.	12649 12650 12651 12652 12653 12654 12655
עיקר הכרת האחדות הוא בטהרת הלב של המקריב היינו בחינת איכות, ואדרבא ריבוי הכמות בענין זה עלול להפריע, עיין שם מהר"ל שהביא מדרש תנחומא, שבלעם טען שאומות העולם יקריבו אלפי אילים ורבבות נחלי שמן במקום לוג אחד שמן שמקריבים ישראל, והשיב לו הקב"ה אין אני מקבל קרבנות אלא מישראל, והוא משני טעמים, א) משום שאומות העולם משתמשים בריבוי הכמות כדי לכסות על רוע הפנים, ב) משום שהכוונה הרצויה היא לשמה גמור, שאינו מרגיש ערך וחשיבות במעשיו, אלא מרגיש שעבודת ה' באמת היא הפשטות הגמורה.	12656 12657 12658 12659 12660 12661

זוהי בחינת האחדות בעבודת ה', אבל כשמרגיש ערך במעשיו הריהו בזה מגדיל את ישותו וחשיבותו לעומתו כביכול, וזה פגם בהכרת האחדות ח"ו, רק מי שמוצא עוז בנפשו להתעלות מעל מגבלות המספר והכמות, זה שמשים לבו ונפשו לאיכות ולאחדות פנימית הוא השלם, ורק הוא מסוגל להגיע אל הכרת אחדותו ית'. (מכתב מאליהו).	12662
	12663
	12664
	12665
	12666
מאמר קה	12667
ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך (דברים ו' ה').	12668
לא קבלו ישראל את התורה עד שכפה עליהם ההר כגיגית, וזה אמר להן על התורה שבעל פה שיש בה דקדוקי מצוות קלות וחמורות, והיא עזה כמות וקשה כשאל קנאתה, לפי שבן ישראל אין לומד אותה אלא אם אוהב הקב"ה בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו, שנא' ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך, ואין אהבה זו אלא לשון תלמוד (תנחומא פ' נח ע"ש).	12670
12671	12672
12673	12674
12675	12676
12677	12678
12679	12680
12681	12682
12683	12684
12685	12686
12687	12688
12689	12690
12691	12692
12693	12694
12695	12696
12697	12698
12699	12700
12701	12702
12703	12704
12705	12706
12707	12708
12709	12710
12711	

למעלה מדרך הטבע, ומעין זה אומר הכתוב וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסרך (דברים ח')	12712
עם ישראל נדרש לעליה מתמדת, ועל כן הקב"ה משים עליהם עול מוסרו כדי שיתעלו כאב המדריך את בנו, ולכן התגלה להם במעמד הר סיני, והביא אותם למצב של נפשי יצאה בדברו (שה"ש ה')	12713
וכן סבלו עינוי המדבר ונסיון המן כהכנה לכניסתם לארץ ישראל כמ"ש הרמב"ן שם.	12714
אמרו חז"ל (ברכות ס"ד) תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב, שנא' ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון (תהלים פ"ד), ופירש שם רש"י, משום שהולכים משיבה לשיבה וממדרש למדרש, וביאר המהרש"א, שזאת היא עצם המנוחה של עוה"ז ועוה"ב, מה שאינו מפסיק כלל מפעולת השכל והעיון, אלא תמיד מתעלה, ולעוה"ב ינהה ביותר מזיו השכינה בעיון השכלי.	12715
ובודאי כל הסבל הגופני והמאמץ כדאי הוא אם על ידו יתדבק בבוראו, וכתב הר"ר יונה (ברכות ל'): על הפסוק עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה (תהלים ב') וז"ל, אע"פ שאצל בשר ודם היראה והשמחה הם דבר והיפוכו, שבשעה שהאדם מפחד מזולתו הוא עומד נרתע ודואג, אבל הקב"ה איננו כן, אדרבה כשהאדם מתבונן בגדולתו וירא מפניו ישמח ויגיל באותה יראה, מפני שבאמצעותה מתעורר לקיים המצוות, ושש ונעלס בקיומה שיודע כי שכרו אתו ופעולתו לפניו.	12716
ועל שמחה כזו תמצא שאמר עבדו את ה' ביראה, ובפסוק אחר עבדו את ה' בשמחה, רוצה לומר תעבדו את ה' ביראה, ובאותה יראה תשמחו ותגילו בה, ואע"פ ששמחה אחרת אסורה, שמחה זו מותרת ומחוייבת, כענין שנא' תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב (דברים כ"ח) עכ"ל, אם כך נתבונן בדבר ונכין את לבבנו כראוי, בודאי נבין שכדאי כל הסבל והעינוי כדי להתעלות ממדרגה למדרגה, ועצם המאמץ להיות יראתו על פנינו תמיד אינו אלא מקור לשמחת הנפש. (המוסר והדעת).	12717
	12718
	12719
	12720
	12721
	12722
	12723
	12724
	12725
	12726
	12727
	12728
	12729
	12730
	12731
מאמר קו	12731
ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך (דברים ו' ה').	12732
אפילו הוא נוטל את נפשך (רש"י מהספרי), מתבאר מכאן החיוב למסור נפש על אהבת ה', כמובא בגמ' שחייבים ליהרג ולא לעבור בעבודה זרה (סנהדרין ע"ד), ומזה אנו למדים גודל העבודה המוטלת על כל אחד ואחד מישראל באשר הוא שם, בהיותו מחוייב על קידוש השם, דבר שהיה ראוי לכאורה לתבוע רק מגדולי עולם, מצוות קידוש השם נובעת מהחיוב של אהבת ה', וכמו שמצאנו ברבי עקיבא (ברכות ס"א:)	12733
שעינו אותו למות ואמר לתלמידיו, כל ימי נצטערתי על פסוק זה בכל נפשך אפילו נוטל את נשמתך, אמרתי מתי יבוא לידי ואקיימנו, ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו? אהבתו לבורא היתה כ"כ חזקה, שהשתוקק להוציא אותה לפועל בקיום המצוה של קידוש השם, עד שזכה סוף סוף לקיימה מתוך שיא הדבקות של יחוד שמו.	12734
וא"כ היה אפשר לחשוב, דוקא ר' עקיבא וחבריו שאפילו בלי מצוה זאת לא היה שום אדם יכול לעמוד במחיצתם כדאיתא בגמ' (פסחים נ'), להם נאה להראות חיבתם למקום כיצחק אבינו בשעת העקידה, אבל לפשוטי עם מה להם ולמדרגה כה נשגבה? ובאמת מצאנו חילוק כזה בהלכות קידוש השם, והוא דעת הנימוקי יוסף סוף פרק בן סורר ומורה, שעומד בשיטת הרמב"ם דאיסור גמור הוא למסור נפשו על שאר מצוות בצנעה, אפילו כשהכוונה להעביר על דת, ובכל זאת כותב הנימוקי יוסף, שאם הוא אדם גדול חסיד וירא שמים ורואה הזור פרוץ בכך, רשאי לקדש את השם ולמסור נפשו אפילו על מצוה קלה, כדי שיראו העם ליראה השם ולאהבו בכל לבם (מובא בב"י יו"ד סי' קנ"ז).	12735
אולם כל זה נאמר בשאר מצוות, אבל בג' עבירות החמורות שהם עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, חייב כל יחיד ויחיד בישראל לקדש את השם הגדול ולמסור נפשו ולא לעבור, ואל לו לאדם להתלבש בענוה מדומה ולטעון, מי אנכי כי אעפ"ל לפסגת המעלות של אהבה ודבקות ולעמוד במקום גדולים, מפני שהתורה גילתה לנו שכל אחד מישראל שייך למצוה זו!	12736
בודאי מצוות אהבת ה' היא עבודה גדולה, ודורשת הכנה רבה ורוב השתוקקות כמו שהעיד ר' עקיבא על עצמו, שכל ימיו חיכה לרגע שיוכל לקיים אותה בכל נפשו ממש, וכמובן שפשוטי עם רחוקים מעבודות גבוהות כאלה, אבל כל זה נאמר לפני המעשה, ברם ברגע שמגיע הרגע הגורלי של העברה על דת ח"ו, מתעורר אפילו אצל הפשוט שבפשוטים הזיק על אמונה הטמונה בעומק לבו, הנקודה שנזכרה במראות ה' של מעמד הר סיני, ונצרפה מכל השפעה של חטא הנחש כמו שהעידו חז"ל, ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן (שבת קמ"ו).	12737
ועם כל זאת היה מקום לבעל דין לטעון, מה בצע בדמו של יחיד להישפך על מצוה זו? בשלמא רבים דאוושא מילתא ויש בזה קידוש השם גדול, אבל מה יעלה ומה יוריד יחיד אפילו אם כוונותיו רצויות ביותר, ולמה לחייב אותו לקפח חייו ללא תועלת, חוץ מאנשים גדולים כמו ר' עקיבא שכולם למדים מהם? תשובתו בצדו, מיוסף הצדיק אשר היה עבד נער ועברי בגלות בין האומות, בתכלית הבדידות מבלי	12738
	12739
	12740
	12741
	12742
	12743
	12744
	12745
	12746
	12747
	12748
	12749
	12750
	12751
	12752
	12753
	12754
	12755
	12756
	12757
	12758
	12759
	12760
	12761

ידיד שיתעניין בגורלו, וכאשר בחור גלמוד זה מסר נפשו לבלי להתגאל באשת אדונו, הרעיש את כל העולם כולו!	12762
אמרו חז"ל יוסף שקידש שם שמים בסתר זכה והוסיפו לו אות אחת משמו של הקב"ה (סוטה י'), וכאשר נוסף לו אות זה עלה לגדולה ונעשה מושל על כל העולם, ואחרי מאות שנה כאשר בני ישראל עמדו על הים ומצרים רדפו אחריהם, לא נתבקעה הים אלא בזכותו של יוסף, כמ"ש חז"ל על הפסוק הים ראה וינס, ראה ארונו של יוסף (תהלים קי"ד וילקוט שם), פעולה של קידוש השם, תהיה אפילו בחדרי חדרים סופה לעשות את שלה, ואם בתלמוד תורה אמרו חז"ל, א"ר בנימין בר לוי אם ילך אדם וייגע בתורה וישב לו אני מראה מעשיו לבריות (ילקוט איוב פמ"א), עאכ"כ שלא נאבד פעולה של מסירות נפש וסוף דבר הכל נשמע.	12764 12765 12766 12767 12768 12769 12770
ברם מצוות קידוש השם שייכת אפילו ללא סכנת מוות ובאופן תמידי, והוא ע"פ דברי הרמב"ם וז"ל, וכן כל הפורש מעבירה או עושה מצוה, לא מפני דבר בעולם, לא פחד ולא יראה ולא לבקש כבוד, אלא מפני הבורא ברוך הוא כמניעת יוסף הצדיק עצמו מאשת רבו, הרי זה מקדש את השם (הלכ' יסודי התורה פ"ה הלכ' י"א), מבואר מזה שכל פעולה הנעשית באופן שניכר מתוכה, שהמניע היחיד הוא כבוד שמים, בלי נגיעות או פניות כל שהן, נכללת בקידוש השם.	12771 12772 12773 12774 12775
ומובא בחוה"ל (שער אהבת ה' פ"א), מחסיד אחד שהשעה היתה דחוקה לו ביותר, והיה קם בלילה ואמר, אלהי! הרעבתני, ועירום עזבתני, ובמחשכי הלילה הושבתני, ועוזך וגדלך הוריתני, אם תשרפני באש לא אוסיף כי אם אהבה אותך ושמחה בך, וכתב שם שזה דומה למה שנא' (איוב י"ג) הן יקטלני לו איחל, ולמה שנא' בתורה ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך (דברים ו').	12776 12777 12778 12779
נמצינו למדים, שאם יזכה האדם להגיע למידת אהבת ה' יוכל כל ימיו לקדש שמו, הן בקבלת היסורים באהבה והן בעשיית פעולות, כמו שמעון בן שטח שהחזיר אבידתו של גוי, כדי שיאמר הגוי ברוך אלהיו של שמעון בן שטח (ירושלמי ב"מ פ"ב), וכתב הרמב"ם שם, תלמיד חכם שמדקדק במעשיו והליכותיו בנחת עם הבריות עד שהכל משבחים אותו, הוא מקדש את ה' ועליו נאמר הפסוק ישראל אשר בך אתפאר (ישעיה מ"ט).	12780 12781 12782 12783 12784
ועל כגון דא בכה רבי בראותו עבריין מפורסם שעשה תשובה גדולה עד שיצתה נשמתו, ואמר רבי יש קונה עולמו בשעה אחת ויש קונה עולמו בכמה שנים (ע"ז י"ז), בודאי דבר גדול הוא תשובה כזאת ובכלל קידוש השם כנ"ל, ובת קול העידה שזכה על ידה לחיי עוה"ב, ובכל זאת אינה אלא בבחינת קונה עולמו בשעה אחת, סוף סוף רק שעה אחת של חייו הקדיש לקדש שם שמים, בזמן שרבינו הקדוש וחבריו ידעו היטיב מה זה לקנות עולמם בכמה שנים.	12785 12786 12787 12788 12789
הם הכירו יפה את הטעם של מלחמת היצר הדומה כהר גדול (סוכה נ"ב), ואת הקושי להשתחרר מתחבולותיו ולזכך מעשיהם מכל פניות, וכדי להגיע למדרגה המיוחלת הזאת של קונה עולמו בכמה שנים, מדריכה לנו התורה שנאהוב את הקב"ה בכל לבבנו ובכל נפשנו ובכל מאודנו, אם תהיה נגד עינינו בכל רגע הנכונות למסירת נפש מוחלטת, ולהפקיר את הכל על אהבתו, בודאי כל מעשינו יהיו זכים וברורים, עד שתתהווה מהם שרשת שלימה של קידוש השם. (המוסר והדעת).	12790 12791 12792 12793 12794 12795
מאמר קז	12796
ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך (דברים ו' ה').	12797
מצינו בחז"ל אינו דומה עובד מיראה לעובד מאהבה, שאם יכבד עליו בועט בו והולך לו (רש"י שם), ולכאורה סתירה גדולה, כי איך יתכן לעובד מיראה אשר ע"ז אמרו ז"ל (ברכות ל"ג), אטו יראה מלתא זוטרתיה היא, ובודאי אם הוא עובד מיראה, מסתמא הוא מכיר אותו ומפחד ממנו, והיראה תכריחהו לעבדו, ואיך יכול להיות כי יבעט וילך לו?	12798 12799 12800 12801
אלא ודאי אין זאת כ"א גילו לנו בזה גילוי, שיוכל היות כי יכיר אדם את רבונו וידע כל מה שלפניו, אף העונש המר בעד עזבו את ה', ובכ"ז אם יכבד עליו, שלא יוכל לשנות את עצמו, ולהעמיד על עצמו להתאים עם הכרתו, אז רח"ל יכפור וימרוד בכל כדי להתיר לו כל העון הכבד, וכן בענין ירבעם בן נבט (סנהדרין ק"ב), אשר אמר לו הקב"ה חזור בך ואני ואתה ובן ישי נטייל בג"ע, ושאל מי בראש, וכאשר אמר לו בן ישי בראש לא היה יכול להעמיד על עצמו, ונתן בעיטה בכל הכרותיו ומרד בהקב"ה, אף שידעו והכיר אותו היטב מאד.	12802 12803 12804 12805 12806 12807
וכן מצינו בחז"ל (רש"י א' ג'), מפני ג' דברים אין מוכיחין אלא סמוך למיתה, כדי שלא יניח אותו וידבק בעשיו, היאומן כי יסופר שאחרי כל ההכרות וידיעות, חשדו פן כאשר יכבד עליו מפני התוכחה יניח אותו וידבק בעשיו הרשע, נורא מאד! מכל המבואר רואים אנו ביאור אמרם ז"ל על העובד מיראה כי יבעט	12808 12809 12810

בהקב"ה, שזה שייך דוקא על מי שהכירו והלך לפניו והיה ירא מפניו, אכן מפני שלא יכול לעזוב הרגליו ולהתדבק בה', עוזב את ה' והולך להרגליו.	12811
ונמצא באמת כי זה אשר קראוהו בבחינת בועט, הוא דוקא מפני גודל מעלתו אשר היה ירא ופחד מאת השי"ת, ובטח הכיר מלכותו וממשלתו, ואיך הניח את עבודתו? אין זאת כ"א שהוא מורד בהקב"ה, ונקרא זאת מרד על שהוא עושה ההיפוך מגודל רוב ידיעתו והכרתו, ואין זאת כ"א מפני שהוא מורד, אכן האנשים אשר אינם יודעים את רבונם, הם לא יקראו גם בצד ההיפוך בתואר מורד, כי הלא אינו יודע אותו וממילא אינו מורד בו.	12812
וזהו אשר אמרו ז"ל (רש"י ויקרא כ"ו), ואם לא תשמעו לי, אין לי אלא זה המכיר את רבוננו ומכוון למרוד בו, וכן בנמרוד גבור ציד לפני ה', יודע ומכיר אותו ומורד בו, וכן באנשי סדום, ונמצא מתוך גנותם באנו לידי שבחם, כי ידעו את רבונם, וממילא אחרי אשר גם בידיעתם אותו היטב, ובכ"ז לא הניחו את הרגלם ונשארם בדרכם הרע, זאת נקרא מרד, כי אין זאת כי אם רע לב ומורד בהקב"ה, וזהו יודעים את רבונם ומכוונים למרוד בו.	12813
ויצא לנו מזה לימוד נורא, שבאם אינו מתאים באדם הידיעה עם המעשה הוא נקרא בבחינת מורד, ומוטב לו שלא היה יודע, וזהו מבהיל! כי כפי ידיעות האדם כן הוא מתעלה להקרא ח"ו בבחינת מורד, כי אחרי שידוע אתה מדוע אינך מתנהג כן? ונמצא כי בכל ידיעה וידיעה החיוב על האדם תיכף לשנות את עצמו, כדי שיתאים מעשיו עם הידיעה, וכפי ידיעותיו כן מעשיו, וזהו מבהיל וחוב גדול למאד. (דעת חכמה ומוסר ח"ג מא' י"א).	12814
	12815
	12816
	12817
	12818
	12819
	12820
	12821
	12822
	12823
	12824
	12825
	12826
	12827
	12828
מאמר קח	12829
ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך (דברים ו' ה').	12830
בכל לבבך, בשני יצריך יצר טוב ויצר הרע (רש"י שם), היצה"ר הוא מלאך המיוחד להחטיא את האדם, הוא בעצמו הנהו נמצא ככל שאר הנמצאים, מכריז ומודיע ומוכיח על הטוב הגדול שהשקיע הקב"ה בכל דבר שנברא, אברהם אבינו הכיר את בוראו בהוכחה אשר מצא לכך בכל דבר שנברא, את בעל הבירה הכיר ע"י הבירה, כי אכן כל נמצא הוא עד חי על מי שהמציא אותו, וממילא מובנת גם התכלית אשר בשבילה המציאו, כי באין תכלית לא היה הקב"ה ממציאו, ומכיון שיש בזה תכלית, על כרחך התכלית היא השגת הטוב, כי הלא הממציא הוא מקור הטוב.	12831
	12832
	12833
	12834
	12835
	12836
	12837
	12838
	12839
	12840
	12841
	12842
	12843
	12844
	12845
	12846
	12847
	12848
	12849
	12850
	12851
	12852
	12853
	12854
	12855
	12856
	12857
	12858
	12859
מאמר קט	12860

ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך (דברים ו' ה').	12861
מהו בכל לבבך ובכל נפשך, בכל נפש ונפש שברא בך (מד"ר ב' כ"ו), לפני שירודת הנשמה לעוה"ז,	12862
קובע הקב"ה בנפשה של הנשמה את חלקי העליה ואת סגולתה לפעול ולעשות כאן בעוה"ז, הכל נעשה	12863
במידה ובמשקל לפי המשימה וגבולותיה, ונדיר הוא שזוכה נשמה לפתח ולנצל כל הסגולות והחלקים	12864
שהוטבעו בה ונקבעו לה, שתוכל להוציא לפועל כל הכוח שהוטמן בה.	12865
וישנם רק יחידים שניצלו את כל החלקים שנגנזו בנשמה עד לגבול המשימה שנקבע לה, אחרים זוכים	12866
ומנצלים רק עד חצי ממה שנועד לנשמתם, ויש כאלה שרוב הסגולות והחלקים נשארים שלימים כפי	12867
שנתנו להם מהשמים, ומנצלים רק באחוזים בודדים, וזהו "א ז"ל בכל נפשך, בכל נפש ונפש שברא בך,	12868
כי הרבה חלקי נפש ברא הקב"ה והטמין בנשמת האדם, ומי שזוכה לפתח את כל חלקי הנפש שיש בו, הוא	12869
מוצלח ומאושר בשמים.	12870
וראיתי בספר ערבי נחל מבעל לבושי שרד על יו"ד ואו"ח (ריש פ' ויקהל), שכמה מיני רוחניות ניתנו	12871
באדם בתחילת יצירתו, והם בו בכוח ולא בפועל, ובידו להטותם לכל מקום שירצה, אם מהפך חלק אחד	12872
מהם לקדושה נברא מלאך קדוש, שהוא החלק מנשמתו שיצא לפועל, ומיד הוא פורח למעלה, ואם לאו	12873
נעשה מזה חלק מן הסט"א ח"ו, וכל זמן שהנשמה מלובשת תוך הגוף אין האדם מרגיש זאת, אבל אחרי	12874
פטירתו במקום שהניח כל ימיו את חלקי נשמתו שם ימצאנה, עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע.	12875
אוי לו לאדם כשיבוא לעוה"ב וימצא שרוב חלקי נפשו שנקבעו בעבורו מהשמים, נשארו שלמים מבלי	12876
שהוציאם מכוח לפועל, חלקי אור הללו שנשארו ערטילאיים, מטפחים על פניו ותובעים את עלבונם	12877
מבעליהם שהוטלה עליהם המשימה להולידם ולהלבישם, ובתפילה אנו אומרים ותן חלקנו בתורתך, היינו	12878
שיתנו לו את חלקו הנפשי שקבעו לו לפני ירידתו לעולם, אבל הלא היה בידו לבצע את החלק שלו, ולמה	12879
הוא מהפך את טענתו כלפי שמים, הרי מן השמים מוכנים ליתן לו מה שהבטיחהו, ולכן מכריחים וכופים	12880
את הנשמה ואת חלקי הנפש שבו לירד שוב מן השמים לעוה"ז, לנצל ולהוציא לפועל את כל אלו החלקים	12881
שהשאיר בנפשו.	12882
וכותב הג"ר יהונתן אייבשיץ זצ"ל בס' אהבת יהונתן (שבת דחוה"פ), מתים שהחיה יחזקאל עמדו על	12883
רגליהן ואמרו שירה, ומה שירה אמרו? ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל, ולכאורה יפלא מאי מקשה ומה	12884
שירה אמרו, מאי נפקא מינה איזו שירה אמרו? ונראה דאיתא בכתבי האר"י ז"ל, מפני מה אמרה חנה	12885
שירה, לפי שחנה היתה גלגול צפורה, וצפורה לא היתה בשעה שאמרו ישראל שירה על הים, וא"כ לא	12886
אמרה שירה על הים, לכן הוצרכה חנה לומר שירה אח"כ, וידוע דהמתים שהחיה יחזקאל לפי שיטת הגמ'	12887
היו משבט אפרים שיצאו ממצרים קודם הקץ, ולא אמרו שירת הים כי נהרגו מאנשי גת, ולכן הוצרכו	12888
לומר כאן שירה עכ"ל.	12889
וכן השירה של יהושע, שנא' אז ידבר יהושע לה' ביום תת ה' את האמורי לפני בני ישראל, ויאמר לעיני	12890
ישראל שמש בגבעון דום, וידום השמש אז ידבר, אמר שירה תחת השמש לפי שאמר דום מלומר שירה,	12891
וכל זמן שהוא דומם, עומד ואינו מהלך, שבכל עת הילוכו של השמש, השמש אומר שירה, לכן היה צריך	12892
יהושע לומר שירה במקום השירה של השמש, שגרם יהושע להשתיק את שירת השמש.	12893
מלאכי השרת רצו לומר שירה על הים, אמר הקב"ה מעשי ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה, ולכן	12894
השירה שאמרו ישראל על הים באה לכסות על כך, כיון שטבעו המצרים בים, מנע הקב"ה את המלאכים	12895
מלומר שירה, ושירתם של בני ישראל היתה במקום שירת המלאכים שנמנעה (שפתי צדיק), והלימוד	12896
שעלינו להפיק מכך הוא, כי בכדי שלא נהיה מאוכזבים בעוה"ב, עלינו לנצל עד תום את כל חלקי הנפש	12897
ששם הקב"ה בנשמות ישראל, להוציא הכל מכוח אל הפועל ולקיים בכל נפשך בכל נפש ונפש שבך.	12898
(מעייני החיים).	12899
	12900
מאמר קי	12901
ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך (דברים ו' ה').	12902
מהידוע בחוש, כי הדברים אשר האדם יודע סיבת התחייבותם מהסיבה אל המסובב, והדברים אשר אין	12903
האדם יודע את סיבת התחייבותם מהסיבה למסובב, הם ממש זה כנגד זה כמאין ליש, ואם כי הדברים אין	12904
צריכין ראיה למי שמורגל מעט לפעמים בהתבוננות, עכ"ז אעידה לנו עד נאמן ע"ז מקרא מלא, כפי מה	12905
שביאר מאור עינינו הגאון החסיד רמ"ח לוצאטו ז"ל בספריו הנעימים ומתוקים מדבש, ואמר כי כל חכמת	12906
הקבלה מיוסדת על הפסוק והשבות אל לבבך, שהזוהר הכתוב שנשתדל שתהיה האמונה מיושבת בלבנו	12907
ע"י שנדע דרך מהלך הנהגת ה' את עולמו, וגם טעמי המצות דרך תיקונם כמבואר בדעת תבונות כמדומה	12908
בד' ו'.	12909

והנה אנחנו רואים מגדולי הראשונים טרם ידעו חכמת הקבלה, כמה חסידים נפלאים היו כהרמב"ם	12910
וכדומה לו, למה? מפני שידעו דרך האמונה בסיבה ומסובב בשכל האנושי, הרי זה די שיהיה האדם חסיד,	12911
ועכ"ז באה המצוה ע"ד הקבלה, אשר היא חכמה למעלה משכל האנושי, איך תתיישב עוד יותר באדם	12912
האמונה ומהלך עסק המצוות, ומעתה נוכל להבין ההפרש בין האדם אשר יראתו מצות אנשים מלומדה,	12913
להאנשים אשר זכו להבין אף מעט בהשכלת התחייבות דרך סיבה ומסובב באמונה ויראה, ממש כמאין	12914
ליש, ומעתה התבוננו נא אחי היקרים, כמה חובתנו גדלה עלינו ג"כ, להעלות פועל כפינו זה נגד זה כמאין	12915
ליש, ומעתה נשוב נביט על ימים עברו, נשקיף על מפעלינו אם מתאימים יחד.	12916
והנה אמרתי להציג לפניכם ענין אחד מה שדברנו, בכל לבבך בשני יצריך, כי האדם צריך להיות צדיק	12917
גדול בהתבוננו על יצה"ר שלו, שהוא הלא מבין שהכל שטות גמור, ועכ"ז אינו שליט על רצונו בשום	12918
אופן, היש יותר חזיון אמונה מזה בחוש ממש אם יתבונן בזה, והראנו לדעת רוב רצונות אשר אין בידו	12919
להשיגם, ורצה לגרשם מלבו מכל לבבו ואינו יכול, היש מופת גדול יותר מזה כי יד אלהים זאת למבחן	12920
האדם לזכות גדול, אם ינצח רצונו וינגף שונאו הגדול, אשר הוא רואה שנאתו בגלוי ובחוש, היש מתוק	12921
מלנקום אויבים, זה שכרו בעוה"ז, ולעתיד לבוא איני יודע כמה.	12922
והנה ידוע כמה הוא שפל ונבזה בתכלית הבוז מי שהוא עיקש, כפי ריבוי עקשותו ככה ירבה שפלותו, היש	12923
יותר עיקש מהרצון? האדם בעצמו רוצה לדחותו ואינו שומע לו כלל, היש יותר עיקש ממנו? והיה מהראוי	12924
לשנאותו בתכלית, ועכ"ז כל אדם אוהבו מאד ורודף תמיד למלאות בקשתו, עד שמאבד עולמו וחיי	12925
עבורו, היש מופת יותר על כי מעשה אחד המה לנסיון ומבחן?	12926
ועל זה בא הלימוד בתורה מפרעה שרצה להמית את מושיע ישראל מרע"ה, ולבסוף הוא עצמו גדלו, למען	12927
יראה האדם כי הוא ית' ממכה עצמה מתקן רטיה, וא"כ אין לאדם לרצות להרע רק להטיב, כי הרצון בידו	12928
ית' כחומר ביד היוצר, ולכן אז"ל (אבות פ"ב), עשה רצונו כרצונך פי' כך תרצה.	12929
וכאשר ראה שלמה המלך ע"ה בחכמתו עורמת הרצון להכניסו בפח יקוש, אמר (משלי ז') הטתו ברב	12930
לקחה עד יפלח חץ כבדו, כמהר צפור אל פח ולא ידע, דבר הענין אל תאוה ורצון הבהמי המכונה אשה	12931
זרה, והנה מהדרך היצר הגשמי היינו תאוה ורצון, נוכל להקיש על יצה"ר הרוחני, כי כן דרכו ביתר תוקף	12932
ועוז. (חכמה ומוסר ח"א מא' צ"ד).	12933
	12934
מאמר קיא	12935
ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך (דברים ו' ה').	12936
ואהבת את ה' אלהיך, ולכאורה אין לנו ח"ו חלק בזו המצוה, והראנו פנים שיהיו לנו חלק, ידוע כי האדם	12937
יבחן ממקורביו, ולמה? כי ההתקרבות באה מאהבה, והאהבה באה מהשתוות, ועל כן יבחן האדם עם מי	12938
ישתווה, והנה יוכל האדם להיות לו השתוות בצד מה לו ית', היינו בהליכה בדרכיו ית', בהבטה ובסבלנות	12939
לזולת כמבואר בתומר דבורה, ובנאמנות פירוש בלי שום שינוי כלל, כענין שנא' האל הנאמן, וכתב	12940
הרמב"ן ז"ל, פירוש בלי שום שינוי כלל.	12941
וכפי מה שהאדם מרגיל עצמו שלא יהיה שינוי בדבריו ובמעשיו, ויהיה נאמן כפי יכולת האדם, יש לו	12942
השתוות מה אליו ית', ואז יהיה לו הרגש בין מידותיו ית' למידת בשר ודם, שהטבתו ונאמנותו בלי	12943
תכלית, ויען כי יש בו מעט השתוות לפי כוח האדם, יולד בו אהבה אליו ית', שמידותיו ונאמנותו הם בלי	12944
תכלית, וממילא יאהב הוא ית' אותו בשביל מעט ההשתוות שנמצא בו, כענין אם חומה היא, אני חומה,	12945
ואז דייקא הייתי בעיניו כמוצאת שלום כי האמת הוא קיים לעד, וחותרו של הקב"ה אמת על כן אוהב	12946
הקיים, כי הקיים בלי שינוי הוא אמת על האמת הברור, ה' אלהים אמת, על כן אם חומה היא אמת על	12947
האמת, אז הייתי בעיניו כמוצאת שלום, כי אל אמת אוהב איש אמת.	12948
ודבר נפלא מצינו בגמ' (כתובות ע"ז), גבי ר"י ב"ל שקפץ בגן עדן, ושאלו שם אם לא התיר לו נדר מימיו	12949
ישאר בגן עדן, ולכאורה אטו איסור בדבר להתיר נדר? אבל פירוש כי החרטה באה משינוי, ואם כי רשאי	12950
להתחרט, אבל אחרי שנמצא ברוחו מעט שינוי, חסרה לעומתו השתוות לו ית', ואינו ראוי להיכנס בגן	12951
עדן.	12952
ומעתה נוכל להבין בקל, כי מעלת האדם תבחן לפי השינוי ומיעוט מעלת חומה הנמצא בו, אחרי כי שינוי	12953
קל על פי דין תורה שהתירתו, מכל מקום היה צריך ליפול ביד מלאך המות עבור זה, וכל מה שירבה בו	12954
הקיום יגדל מעלתו עד אין חקר, כי בכל נימא קיום שימצא בו יותר, תרבה בו השתוות לו ית' יותר, ומי	12955
לא יבין כי אין חקר הוא, וכל זאת נכלל בואהבת, כי אחרי ההשתוות באה האהבה, והנה אנו רואים כי	12956
האהוב לאדם רוצה גם שאחרים יכבדוהו וירוממוהו ויתקדש שם שמים על ידו, וזהו תכלית המעלה.	12957
(חכמה ומוסר ח"א מא' מ"ב).	12958
	12959

מאמר קיב	12960
ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך (דברים ו' ה').	12961
איתא (סנהדרין ע"ד.) כל עבירות שבתורה אם אומרים לאדם עבור ואל תהרג, יעבור ואל יהרג, חוץ מעבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים, עבודת כוכבים מנלן, מדכתיב ואהבת את ה' אלהיך בכל נפשך, ופירש רש"י ואהבת את ה' שלא תמירנו בעבודת אלילים, וצריכים להבין איך למדים אנו מפסוק זה דקאי על ע"ז, והיכן כתיב בואהבת ע"ז יותר משאר חטאים, ולמה דוקא ע"ז אין זה אהבת ה' יותר משאר חטאים?	12962-12966
והנה חטא ע"ז צריכים להבין, שגם חטא זה אינו אלא חטא בעלמא ולא יותר, אינו אלא טעות שהיה אצלם, והרי חידשו חז"ל (ספרי שלח ט"ו), שהמודה בע"ז ככופר בכל התורה כולה, ומה חידוש הוא לפי מושגינו? אלא ודאי שהיה יכול להיות מודה בכל התורה כולה ועובד ע"ז, ואיך זה מתאים, אלא ודאי שלא היה אלא חטא בעלמא כשאר חטאים, ודברי חז"ל (סנהדרין ק"ב:) יוכיחו, שאמר רב אשי מנשה חברין, איתחזי ליה בחלמא, אמר כיון דחכמיתו כולי האי למה עבדתם ע"ז? אמר לו אי הוה התם הוה נקוט בשיפולי גלימאי והוה רהטת בתראי.	12967-12972
מה שאנו מסתכלים על ע"ז כמו משוגעת, זהו רק משום שנתבטל יצרא דע"ז ועל כן אנו משחקים מזה, ומזה צריך להתבונן על כל החטאים שלנו שנדמה לנו כהר גבוה, שאילו יתבטל מהם היצר כמשוגעת יחשב בעינינו, וא"כ שגם ע"ז אינו אלא חטא בעלמא, צריך להבין מהלך הדברים, חומר חטא זה מכל החטאים, שעל חטא זה יהרג ואל יעבור.	12973-12976
הנה הרמב"ם כתב, שתכלית כל התורה כולה, התולדה והפרי היוצאת מקיום כל המצוות הוא אהבת ה', כדכתיב והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם לאהבה, שהתכלית היוצאת מהכל היא אהבת ה', וצריך להבין זה, שהלא אהבת ה' היא מצוה בפני עצמה, וא"כ כל המצוות גם כן ענינים בפני עצמם, ואיך כתב הרמב"ם שתכלית כל המצוות אינו אלא אהבה.	12977-12980
אמנם הבנת הענין הוא על דרך זה, כמו שנראה בעץ פרי, שאף שהשורשים והענפים הם בתמונה אחרת לגמרי מהפרי, ויש להם עולמות שלמים לבדם, ולכאורה אינו ניכר בהם אף דמיון להפרי, מכל מקום מכיון שתכלית כל האילן הגדול, שורשיו וענפיו וכל הגידולים השונים שבו, הוא הפרי הגדל מכל האילן, וכיון שמהם מתגדל הפרי, בודאי מוכרח לומר שגם בהשורשים הרחוקים מהפרי יש בהם מתמצית הפרי, ואמנם כן הוא, שהמבין היותר גדול טועם בהם טעם הפרי ואיכותו, וכל הקרב יותר להפרי נרגש בו יותר טעם הפרי, עד שבהעלה האחרון שממנו עולה וגדל הפרי, יטעמו בו טעם הפרי ממש.	12981-12986
כן על דרך זה צריך להבין דברי הרמב"ם, אמת הוא שכל המצוות הם אהבת ה', ומה שאהבה נמנה למצוה בפני עצמה, הוא כמו יחס שורשי וענפי אילן עם הפרי, אהבת ה' היא הפרי הגדל מכל המצוות כולם, ושם הוא אהבה טהורה בלי שום עירוב, כל המצוות גם כן אהבה הם, והם דברים אחרים לגמרי, אבל כיון שמהם מתגדל הפרי שהיא האהבה, גם הם בתוך תוכיותם אהבה הם, רק שהיא בתמונה אחרת לגמרי.	12987-12989
אמנם חכמים הקדושים ז"ל המבינים היותר גדולים, הם טעמו טעם הפרי גם בהשורשים והענפים, בכל המצוות כולם ראו אהבת ה', וכל הקרוב קרוב יותר אל הפרי התכלית הנרצה שם כבר יש יותר אהבה, וכן כסדר עד שיש מצוות שהם כבר העלה אחרון, שמהם כבר הולך ומתגדל הפרי בעצמו שהוא אהבה טהורה, ובהם כבר נרגש ומוחש כל טעם האהבה כמו בהפרי ממש.	12990-12994
כמו כן בצד הרע, תכלית כל העבירות הוא שנאת ה', הוא הפרי המתגדל מכל העבירות, וכל העבירות שלכאורה הם רחוקים משנאה, ואין להם שום יחס ודמיון כלל אליה, אבל מכיון שמהם מתגדלת שנאה, גם בהם בטמירי טמירין שלהם, מוצנע כוח השנאה המתגדלת אח"כ, וכמו שורשי האילן שבלי ספק שמכיל בקרבו כוח הפרי, וכן כל המתקרב יותר אל התכלית, ניכר בהם יותר בגלוי שנאת ה' עד הפרי עצמו שהוא הרע במקורו, שנאה טהורה בלי עירוב, בלי גבול ובלי תכלית, וישנם גם עבירות שהוא הקצה האחרון שמהם נצמח הפרי, ובהם כבר יש להרגיש כל טעם השנאה כמו בהפרי עצמו.	12995-13000
(יומא ט'): מקדש ראשון מפני מה חרב מפני שלושה דברים שהיו בו, עבודה זרה גילוי עריות, ושפיכות דמים, עבודה זרה דכתיב כי קצר המצע מהשתרע, אמר ר"י קצר מצע זה מהשתרע עליו שני רעים כאחד, ע"ז אינו אלא חטא כשאר חטאים, אלא שלמדונו חז"ל יסודן של דברים, כל העבירות הם שנאת ה' ממש, רק החילוק הוא, שבכל העבירות יש גם מקום לכביכול אפשר להיות שנים, איך זה? זהו מפלאי היצירה, שכביכול מצמצם שכינתו, השוכן אתם בתוך טומאותם, גם בכל העבירות יש שנאה בלי גבול, אבל יש מקום גם בשביל אהבה, הסוד של ע"ז הוא, שהיא העבירה היותר קרובה אל הפרי שהיא שנאה עצמה, חטא של ע"ז מלא שנאה מפה אל פה, עד שאין מקום כלל לכביכול.	13001-13007
ומעתה נראה אור בהיר בדרך מהלך והבנה בחומר שלושה עבירות דיהרג ואל יעבור, ומה דיליף הגמ' מהפסוק של ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך, החילוק בין השלושה עבירות להשאר הוא, בכל העבירות	13008-13009

אף שגם בהם יש די שנאה, אבל עוד יש בם גם מקום בשביל אהבה, סודם של שלושה עבירות הוא, גם	13010
הם עבירות אבל הם העלה האחרון, שמהם צומח הפרי שהיא השנאה עצמה, ובהם מלאה שנאה עד בלי	13011
מקום לאהבה כלל, ולכן הדין בהם יהרג ואל יעבור.	13012
וזהו מה דילפינן מקרא דואהבת את ה' אלהיך, זאת אומרת שבכל חיי האדם ובכל פעולותיו, בכל מצב	13013
ומצב, בכל עת ובכל רגע, מוכרח להיות אהבת ה', בלי אהבה אי אפשר לו לחיות אפילו רגע אחד, ואם	13014
יארע שברגע אחד ובמעשה אחד יתרוקן האדם לגמרי מאהבת ה', מוטב שיהרג ואל יעבור, כל האדם כל	13015
תכלית התורה והמצות הוא אהבה, בחטא של ע"ז קצר המצע מהשתרע, אין מקום כלל לאהבת ה', ולכן	13016
הדין דיהרג ואל יעבור. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' כ"ג).	13017
	13018
מאמר קיג	13019
ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך (דברים ו' ה').	13020
רבי עקיבא אומר, בכל נפשך אפי' נוטל את נפשך, בשעה שהוציאו ר"ע להריגה זמן ק"ש היה, והיו	13021
סורקין את בשרו במסרקות של ברזל והיה מקבל עליו עול מלכות שמים, אמרו לו תלמידיו רבינו עד כאן?	13022
אמר להם כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך אפי' נוטל את נשמתך, מתי יבוא לידי ואקיימנו,	13023
ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו? היה מאריך באחד עד שיצתה נשמתו, יצתה בת קול ואמרה אשריך ר"ע	13024
שיצאה נשמתך באחד (ברכות ס"א).	13025
יש להתבונן בזה, דהא ודאי ר"ע כשקרא ק"ש בכל יום, היה מקבל עליו עול מלכות שמים שלמה לאהבה	13026
את השם הנכבד והנורא, והיותו מוכן למסור נפשו עבור כבודו ית', והרי זהו כל פירושו של ואהבת בכל	13027
נפשך, וא"כ מה נצטער אותו צדיק כל ימיו מתי יגיע לידי ואקיימנו? וכי אהבת השם אינה מקויימת אלא	13028
בהזדמן לו מצוה זו במסירות הנפש בפועל? ומה השתוממו תלמידיו על שקרא ק"ש, ושאלוהו רבינו עד	13029
כאן, הרי שנזדקר כאן כל גדולתו וקדושתו של רבי עקיבא עד להפליא, שאין כל בריה יכולה לעמוד	13030
במחיצתו, ומה זאת?	13031
אכן פירושו של ואהבת את ה' אלהיך אינו כמו שאנו מפרשים, כאילו הוזהרנו להתייטר בכל מיני יסורים	13032
ובלבד שלא נבגוד באמונתנו, אמת כי זהו הדין וההלכה, אבל פירושו של ואהבת אינו כן, הנה באוהב	13033
ונאהב הרי הנאהב הוא המקבל והנהנה, והאוהב הוא הנותן אהבתו, אבל יש לך שהאוהב הוא המקבל	13034
והנאהב הנותן, כמו שמצינו באדם חשוב שעל קבלתו פרוטה מקדש את האשה, והוי הוא הנותן.	13035
וק"ו באהבת השי"ת שהאוהב האמיתי אינו מתייטר ומצטער, שאין בהרגשתו שום מסירת דבר מה עבור	13036
אהבתו אליו ית', שהרי כשנרגיש שהקב"ה רוצה באהבתנו אליו, ולא עוד אלא שמצוה לנו על זה, הרי	13037
חביבותנו הגדולה לפניו שמלך מלכי המלכים הקב"ה מקבל אהבתנו וחפץ בנו ה', ובזה עצמו מתגדל	13038
ונתוסף בנו אהבה על אהבה, להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו, הכרה זו מלהיבה בנו ביותר את האהבה	13039
הבאה אחריה, וגם היא מגדילה ההכרה, וכן חוזרת חלילה בשלשלת קדושה אהובה וברורה עד אין סוף.	13040
וממילא אין לך דבר בחליפי האהבה אשר ראוי להקרא כאילו מוסר אדם זאת עבורה, שהרי כל חיותנו	13041
לנצח הוא זה לאהבה את השם, ונמצאו בטלים בהרגשת נפשנו כל מיחוש צער ויסורים אף היותר נוראים,	13042
בעמדם לעכב אותה, כי עזה כמות אהבה רשפיה רשפי אש שלהבת יה, ואדרבה הצער הוא העונג! כזו	13043
אהבה נקראת ולא אחרת!	13044
ואם בכ"ז ישנו בו צער משהו, מובן שחסר לו בזה מהשלמות בשמחתו והנאתו, והרי אנו אומרים ג'	13045
פעמים בכל יום אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו, האם נרגיש כן? וכי ידע לבבנו מה שאנו	13046
מוציאים בפנינו? אין זאת אלא מהשפה ולחוצץ, כי אם יודע אדם ומבין שאשריו ואשרי חלקו שה' הוא	13047
אלהיו, שוב מה יחסר לו? הנה יש לו הכל כי זה הכל, ואין אשרי זולתו, ולמה תתאונן על כל דבר קטן	13048
ותצטער על הבלים החסרים לך? ע"כ תודה כי לא נכנסת עדיין אף פסיעה אחת באושר ועונג זה.	13049
ואכן משום כך נצטוה האדם לאהוב את השם בכל לבבו ובכל נפשו ומאודו, כי כל זה בידו ולא יותר,	13050
כלומר אין זה הגבול למידת האהבה, אלא אי אפשר לתבוע ממנו יותר ממה שביכולתו, ולכן עליו להתגבר	13051
ולהוסיף אהבה עד כלות נפשו וחיותו, ומכיון שהגיע האדם לשעה שהוא נוטל את נפשו, שוב אין לו במה	13052
לפסוע יותר, והרי קיים המוטל עליו באשר אדם הוא בכל שלמות מצותו זאת, והוא הנאמר ואהבת את ה'	13053
אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך!	13054
ומעתה נבוא למה שראו תלמידיו של ר"ע, שבשעה שסרקו את בשרו במסרקות של ברזל בשכבו על מיטת	13055
בית האסורים, ויצורים שפלים רומסים ודורסים כבודו ויקרו, מתענגים וממלאים פיהם שחוק פרוע על כל	13056
קרע וקרע של בשרו הקדוש והטהור, ובכל זינוק דמו לעיניהם רוקדים המה ופוחזים בהכותם כף אל כף	13057
ושמחים אלי גיל.	13058

הנה בעת כזאת ביסורים נוראים ואיומים אלו אשר אין לשער, קורא ר"ע את שמע ומקבל עליו מלכות שמים באהבה טהורה בלא שום הרגשת צער כל שהוא מה נעשה אתו, כאילו אין כאן סריקת בשר, אין שטף דמיו, אין מכאוב, אלא כיושב בישיבה מעוטר בטלית ותפילין, ועשרים וארבעה אלף תלמידיו שומעי לקחו לפניו, והוא דורש כתרי אותיות שבתורה, ומלאכים ושרפים מלהטים בית מדרשו באש קודש, בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו.	13059 13060 13061 13062 13063
נודעזעו על זה תלמידיו ביותר וגברה בהם התפעלותם, השתוממו ותמהו לנפשם, הכזה הוא כוח ילוד אשה? האם יוכל אדם קרוץ מחומר נשוא עליו סאה גדושה של יסורים אלו, ועוד לשנותם לעונג ושמחה עצומה, ולקרות ק"ש בשלות נפש גמורה כאשר רואים הם ברבם הגדול, הנה לנגד עיניהם עובדא מפליאה זאת, לא בשמים היא ולא מעבר לים היא, והרי גם רבי עקיבא אדם הוא, אף לו בשר גידים ועצמות, לכן נהמת לבם הסוער פרץ לו פרץ וישאלוהו, רבינו עד כאן, כלומר עד מדרגה זו יכול אדם להגיע? ואם היכולת בידו להפליא כך הרי יתבע על כך, האיך נעלה בסולם זה?	13064 13065 13066 13067 13068 13069
השיב להם ר"ע הן! יכול כל אדם וצריך הוא לקיים בנפשו את האהבה אליו ית' עד כאן, ועל שאלתכם האיך? התשובה היא כל ימי נצטערתי על פסוק זה מתי יבוא לידי ואקיימנו, כלומר אם מצטער אדם כל ימיו מתי יבוא לידי פסוק זה של ואהבת את ה' אלהיך, הרי זוהי האהבה הגמורה והאמיתית המביאה לידי אהבה על אהבה עד כאן! הרי שיכול האדם להתמלא כולו על כל גדותיו אך ורק באהבה, ולו יהיו אף היסורים האיומים ביותר בסריקת בשרו במסרקות של ברזל כאשר ראינו, כי צמאה נפשי לאלהים לאל חי מתי אבוא ואראה פני אלהים! כך היתה שאלת תלמידיו וזוהי תשובתו אליהם!	13070 13071 13072 13073 13074 13075 13076
ואמנם כל מי אשר לב לו יתפלא וישתומם, לא רק על נוראות רבי עקיבא אלא גם על תלמידיו הקדושים, אשר בעת הזאת בעומדם לפניו ברגעיו האחרונים קודם פטירתו, ורואים מצבו זה כשסורקים את בשרו במסרקות של ברזל, ודם קדוש רבם הגדול נשפך לעיניהם, אם הוא לא הרגיש שום צער ויגון, אבל תלמידיו המסורים לו בכל, גם המה ראו כן תמהו רק לשאול רבינו עד כאן? לא פנו לשום דבר זולתו ולא העיפו עיניהם אל ענין אחר, כי התורה היא כל חייהם.	13077 13078 13079 13080 13081
וכשם שלמדם והדריכם בדרך חיים עד עכשיו, כך לא זזה ידו מהם והם ממנו אף בשעה הזאת, שואלים אותו והוא משיב להם, כמאז כן עתה, והמשכיל על דבר אמת יתעורר ויתבונן מכל האמור למעלה, נורא ונפלא עד מאד! אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה שאהבו הראשונים כמלאכים את התורה בזו יבזו לו, אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו! (אור יהל ח"ב).	13082 13083 13084 13085 13086
מאמר קיד	13087
ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך (דברים ו' ה').	13088
ואהבת פירוש בלב כי יש מסירות ויש אהבה, למסירות יש מקום גם בלי אהבה הראויה, כי המסירות תוכל להתקיים מטעמים וסיבות הרבה זולת האהבה, אבל האהבה האמיתית תלויה בלב, ואהבה זו תובעים מהאדם שהיא בכל לבבך, כלומר שלא יהיה מקום פנוי בלבו של האדם לשום דבר אחר חוץ מאהבת השי"ת, ולא עוד אלא בכל נפשך, שלא תפגם אהבה זו בכלום, אפילו שהוא נוטל את נפשך, ובכל מאודך בכל ממונך, ואמרו חז"ל אם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לפיכך הזהירה התורה ובכל מאודך, שיש לך אדם שיאהוב ה' בכל לבבו וגם ימסור נפשו באהבתו זו, ואעפ"כ בהגיע לו נסיון של ממון ימנע את עצמו, וצריך להזהירו על זה, וזוהי הערה נוראה.	13089 13090 13091 13092 13093 13094 13095
בכל לבבך בשני יצריך, ובשם הר"י שאין מבקשים לאדם אלא שמידת הנאתו שמרגיש בהבלי העוה"ז ישעבד לנשמתו, כלומר שיחליף חוש הנאתו הגשמית לעבודת השי"ת, וכמ"ש דוד המע"ה ואני קרבת אלהים לי טוב, היינו שהרגיש בחוש הטוב שבקרבת אלהים, אין מבקשים ממנו שיבטל כוחותיו ותאוותיו, אלא שיפנה תאוותיו הגשמיים להיות מתאוה לתענוגי עוה"ב, וזוהי בשני יצריך שישעבד מידותיו הרעות לממשלת רוחו למלא תאוותו בתענוגי עוה"ב, לטוב לו כל הימים.	13096 13097 13098 13099
עוד פירשו לנו חז"ל בכל מאודך בכל מידה ומידה שהוא מודד לך הוי מודה במאד מאד, ואנו מתרצים מיעוט עבודתנו לשמים, כי לפי המצב שאנו נתונים בו בפרנסה ובריאות וכדו', לא נוכל לקיים מצות ה' בשלמות הראויה, אבל אילו היה לנו מצב יותר מזהיר כפי שאנו מדמים להיותו טוב, ודאי היינו בקדושה ותורה מרובה, ונמצא שכל אחד אינו שבע רצון ממצבו, ומדחה עבודתו הרוחנית לכשיהיה במצב יותר טוב, וזה שורש טעות גדול.	13100 13101 13102 13103 13104 13105
צא וחשוב הרי אמרו ובחרת בחיים והיינו שמסרו לך את הבחירה לבחור בטוב, ולהיפך ח"ו, ואם תמצא לומר שעבודתך תלויה לפי מצבך בחיים, הרי היה צריך למסור את מצבך בידך, דאל"כ בטלה הבחירה, והקב"ה אינו בא בטרונאי עם בריותיו, וכשאנו רואים שמצבו של אדם אינו תלוי בו כלל וכלל, ואינו יכול	13106 13107 13108

לשנות מצבו כרצונו אפי' כמלוא נימא, וע"כ שבחירת האדם אינו תלוי כלל במצב שבו נמצא, אלא	13109
שבאיזה מצב שעומד בו יש בכוחותיו לעבוד את בוראו על פי התורה, ואין שום הבדל בין מצב ומצב אלא	13110
באופני העבודה ולא יותר.	13111
וזהו מה שאמרו ז"ל בכל מידה ומידה שהוא מודד לך, שהחיוב עליך לאהוב את בוראך ולעבדו בכל לבבך	13112
ובכל נפשך, בין אם אתה במצב של עשירות או עניות, אם בריא אתה או מדוכא ביסורים, זקן או חולה,	13113
בחור או מטופל בבנים ביגיעת פרנסה, בכל אופן ומצב יש לך תורה שלמה איך לקיים רצון בוראך בלב	13114
שלם. (אור יהל ח"ב).	13115
	13116
מאמר קטו	13117
ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך (דברים ו' ה').	13118
אמרו רז"ל כל הכתובים קודש, ושיר השירים קודש קדשים (שיה"ר א' י"ג), כשם שהחול מובדל לגמרי	13119
מהקודש, כן הקודש מובדל לגמרי מקודש הקדשים, שהפרש בין מדרגה למדרגה שלמעלה ממנה, איננו	13120
רק בגדר של תוספת, אלא הפרש של איכות, שמוכפלים כל הערכים הכלולים במדרגה הקודמת, וכל	13121
המדרגות הנוספות הן עולמות חדשים נעלים, כמו כן קדושת קודש הקדשים היא גבוהה בכפלי כפליים	13122
לעומת הקודש, ומשום מה שיר השירים הוא קודש קדשים?	13123
כיון שכאשר עסק שלמה המלך ע"ה בעניני העוה"ז, בענינים הצריכים צניעות מפני הכושה מחמת התאוה	13124
הפחותה שעלולה להתערב בהם, הוא לא הרגיש בהם שום תאוה גשמית, אלא מחשבתו היתה דבקה	13125
באהבת בוראו, הוא לא מצא בענינים הגשמיים הללו שום ענין זולת לימוד וציור לאהבת הבורא, והגביר	13126
ע"ז את אהבתו ודבקתו לבורא ית', זהו גדר עשיית יצר הרע לטוב, שאינו משמש אלא ללמוד הברור	13127
של גדרי הדבקות בו ית'.	13128
זהו מה שדייק הירושלמי במה שנא' על אברהם אבינו ע"ה, ומצאת את לבבו נאמן לא כתיב לבו אלא	13129
לבבו, כלומר שהיה נאמן בשני יצוריו, שגם ביצר הרע השתמש בנאמנות גמורה לעבודתו ית', כל חמודות	13130
עוה"ז שימשו לו רק כאמצעים להכרת הבורא ועוצם חסדו ית' ולהדבק בדרכי מידת חסדו, תענוגות עוה"ז	13131
שימשו לו גם כאמצעים לגמול חסד עם הבריות, הוא השתדל למצוא את החלק הכי מעולה של הבהמה רק	13132
כדי לגלות אם הלשון הוא החלק המובחר, צריך לכבד בה את האורחים (רש"י בר' י"ח ז').	13133
ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך בשני יצריך, יש לפרש גם כן באופן זה של הפיכת הרע עצמו לטוב, מי	13134
שעלה למדרגת הקדושה משתמש בהנאה גופנית כאמצעי להשגת האהבה הרוחנית, זהו ענין הפיכת דבר	13135
שהוא בעצם רע לטוב ממש, במדרגתו מברכים אנו כדי שנוכל ליהנות, אולם גדולי הדורות נהנו כדי	13136
שיוכלו לברך, כי ע"י ההנאה גוברת הכרת הטובה וההודאה, הם הרגישו את גודל חסדי ה' שנתן הנאה	13137
ותאוה אפילו לעניני עוה"ז, והם למדו מאהבה והתשוקה להנאות הגשמיות, ציור לאהבת הבורא ית'	13138
ולהגברת השאיפה לדבקות בו.	13139
נמצא שהזוכה למדרגת הקדושה, משתדל להשיג את הנאות עוה"ז כדי להשתמש בהם אך ורק לעבודת	13140
הבורא, ואין לו בהם שום שמץ של תאוה ושום ענין של גופניות כלל, בכל לבבו אין אף נקודה כלשהי של	13141
רצון להנאות עוה"ז, אלא הכל משמש אך ורק ככלי לדבקותו בשי"ת שאינה פוסקת לרגע, ואפילו בשעת	13142
מעשה הגופני ממש, זהו ענין העלאת ניצוצות הקדושה, אין דבר בעולם שלא יהיה בו ניצוץ של קדושה,	13143
שענין העלאת ניצוצות הקדושה הוא, לנצל את האפשרויות אפילו הרחוקות, להביא את כל מעשה ודבר	13144
אל תחום הקדושה.	13145
תיקון הרע בסוף הימים יהיה שילמדו מהרע את כבוד שמים, כמ"ש ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע	13146
(מלאכי ג'), כי ילמדו מהרע ועונשיו, את יתרון האור מהחושך ויתרון הטוב מהרע, אופן עליון יותר של	13147
לימוד מהרע, הוא שלומדים מהרע עצמו את גדרי הטוב, זהו כבוד שמים שמכירים שגם הרע אמצעי הוא	13148
להגברת הטוב, ואין שום רשות אחרת מלבד הטוב, אופן זה של השימוש ברע הוא מהבחינה של הפיכת	13149
הרע לטוב שביארנו. (מכתב מאליהו ג' דף 150).	13150
	13151
מאמר קטז	13152
ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך (דברים ו' ה').	13153
לא כתוב ואהבת בכל שכלך אלא בכל לבבך, והיינו אהבה אמיתית, אהבת השי"ת בהרגשת כל הלב!	13154
וממילא לא היה מקום פנוי בלבו להרגיש היסורין, ואיך יכול אדם להגיע לאהבת השם בהרגשת כל לבו	13155
שנתחייבנו בתוה"ק? כבר אמרו בספרי, לפי שנא' ואהבת את ה' אלהיך איני יודע האיך אוהב את המקום?	13156
ת"ל והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך, שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה	13157
העולם.	13158

והיינו כשיעסוק בתורה ויתבונן בה, יכיר את גדולתו של הקב"ה שאין לו ערך ולא קץ, ותתיישב האהבה	13159
בלבו בהכרה, וזהו משאה"כ והיו הדברים האלה על לבבך, אין כתיב כאן על שכלך אלא על לבבך שהלב	13160
ירגיש! שאם הלב אינו מרגיש, בידיעה לבד אינו מועיל, ולכן צריך ללמוד תורה בהרגשת הלב, כי הם	13161
חיינו ואורך ימינו, ורק בכך מגיעים לאהבת השם!	13162
אחז"ל (שבת ל') בקשו חכמים לגנוז ספר קהלת מפני שמצאו בו דברים שסותרים דברי תורה, שיש מקום	13163
לטעות בדבריו ולפרשם כנגד מה שאמרה תורה, ומפני מה לא גזוהו, מפני שתחילתו דברי תורה וסופו	13164
דברי תורה, סופו דברי תורה מאי היא, סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל	13165
האדם, תחילתו דברי תורה מאי היא, הבל הבלים אמר קהלת, הבל הבלים הכל הבל ע"כ.	13166
והנה מכיון שהבל הבלים שאמר שלמה המלך ע"ה הם דברי תורה, הרי שהאדם מזהר שלא ישקע בהבל	13167
הבלים, אבל אם יאמר לך אדם למדתי דברי תורה אלו, ויודע אני שתענוגי עוה"ז הבל הבלים הכל הבל,	13168
ובכ"ז כל עסקו בהבל הבלים, ואינו מרגיש בלבו כלל ידיעה זאת, איך אפשר לומר שקיים מצות והיו	13169
הדברים האלה על לבבך? הא ודאי לקח את כל הדברים האלה רק בפיו ולא בלבו, אדרבא וילכו אחרי	13170
ההבל ויהבלו (ירמיה ב'), אותם בני אדם שהולכים אחרי ההבל, נשקעים בהבל ומטמטמים את לבם, עד	13171
כדי כך שהם בעצמם נעשים חתיכה של הבל!	13172
אלא ודאי כשאמרו תחילתו דברי תורה וסופו דברי תורה, פירושו שצריך להכיר כן, והכרה אינה נקראת	13173
אלא כשמכיר בלב, והא ראייה שאנחנו יודעים שהכל הבל הבלים ולומדים קהלת, ואומרים הכל הבל,	13174
ויודעים כי עפר אתה ואל עפר תשוב, והולכים ללוות את המתים, ובכ"ז מיד אחרי הלוייה נכנסים למסעדה	13175
ומסעדים את הלב בקצת י"ש, וא"כ בהכרח צריך לומר כי אין הכרה אלא בלב.	13176
ואיך מגיעים אל הלב? רק בהתבוננות והיינו לימוד המוסר! וכמ"ש שלמה המע"ה בראש ספר משלי לדעת	13177
חכמה ומוסר, כי נוסף ללימוד התורה היינו הלכות, צריך לקשור את האברים שלא יעשו מה שעולה על	13178
הרצון, ומי קושר אותם, באיזו חבלים אוסרים את האברים שלא יפרצו פריץ? הוי אומר במוסר! וזהו	13179
שאמר שלמה בפרק ד' שם, החזק במוסר אל תרף נצרה וכ"כ למה? כי היא חייך! כלומר בלא מוסר אתה	13180
שרוי בלא לב, ובלא לב אין זה חיים אלא דמיון.	13181
נמצינו למדים שכדי להכיר את ההבל הבלים בהרגש הלב, אין עצה ואין תבונה אחרת זולת לימוד המוסר,	13182
והרי חז"ל קוראים זה תחילתו דברי תורה, וא"כ למדנו בפשיטות גם מכאן שלימוד המוסר הוא דברי תורה,	13183
וזהו והיו הדברים האלה על לבבך וכאמור למעלה, ולא כמו אותם המתמידים הגדולים שבשעת לימוד	13184
המוסר יוצאים לחוץ, וכלל זה נקוט בידך כי בלא מוסר עוברים עבירות!	13185
זולת אם אדם מתפלל בהתלהבות וברגשת הלב, הרי התפילה עצמה מוסר! וכמ"ש חז"ל (תענית ב')	13186
ולעבדו בכל לבבכם, איזוהי עבודה שבלב זו תפלה! כלומר יש כל מיני סוגי עבודה באיברים שונים, יש	13187
עובד בידי ויש ברגליו וכדו', ויש עבודה שעוברים בלב, ואיזוהי? זו תפילה, נמצא שאם אדם מתפלל	13188
בפה בלבד, לא נכנס בסוג עבודת התפילה כלל, כי כל עבודתה רק בלב, א"כ אם אדם מתפלל בהרגשי	13189
הלב כראוי, ויודע לפני מי הוא עומד, הרי זה לימוד המוסר.	13190
ואכן החזון איש ז"ל היתה תפילתו מוסר, והאיך הגיע החזון"א לזה? כי למד מנעוריו תורה לשמה! לכן	13191
הגיע לידי כך שתפילתו תהיה עבודת הלב שזהו מוסר, וא"כ למד החזון"א ג' פעמים ביום מוסר, אבל מה	13192
נאמר אנחנו שאין יכולים לומר שאנו לומדים תורה לשמה, וממילא גם התפילה אצלנו רק כדי לצאת ידי	13193
חובה ולהפטר, ומהיכן נקח לנו לב לקיים מצות והיו הדברים האלה על לבבך אם לא בלימוד המוסר?	13194
ואדרבא יבוא מי שהוא ויראה לנו עוד אדם גדול כהחזון איש בלא מוסר, היו עוד יחידים שראינו אותם	13195
לומדים כמה דפים גמ', והיו מרטיבים את הגמ' בדמעות מרוב התלהבות ומתיקות בתורה, יחידים היו אבל	13196
הרי צריכים לתת דרך להמון הלומדים בעולם, והדרך בשביל כל אנשי העולם, הוא רק לימוד המוסר!	13197
(לב אליהו).	13198
	13199
מאמר קיז	13200
ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך (דברים ו' ה').	13201
באדם קיימים כוחות נפשיים טובים ורעים, ומכנים אנו אותם בשם מידות, ובפשטות מבינים כי המידות	13202
הטובות נובעות מהנפש, ואילו המידות הרעות הם פרי היצה"ר, וכל כוחם ותוקפם הם מצד החומר	13203
והפחיתות שבאדם, אמנם ביתר עמקות יש לומר, כי כוחות הנפש כולם נובעים מהנפש עצמה, כל מידה	13204
בשורשה נובעת מהנפש, אולם לאחר שנתלבשה הנפש בגוף, החומריות שבאדם מתלבשת בכוחות אלו	13205
ויוצרת להם דמות חדשה, מתאימה והולמת החומר שבאדם.	13206
ולהבנת הדברים נוסף משל, הנה קרני השמש יש להם את הגוון המקורי הבהיר ומאיר, וחוזרים הם דרך	13207
זכוכית שקופה בצורה המקורית שלהם, אולם אם יצבעו את הזכוכית החלון בצבע ירוק למשל, אזי קרני	13208

אור השמש שיופיעו בחדר יהיו ירוקים, וכך בכל צבע וצבע נותן הוא את הגוון שלו לקרני השמש	13209
החודרים דרכו, וכך ג"כ נבין את הנמשל לגבי המידות, שמקורן ושורשם של המידות היא הנפש בעצמה,	13210
אולם החומריות שמכסה את הנפש, נותן את הגוון והצביון שלו לכוחות הנפש העוברים דרכו, היוצא	13211
מדברינו כי הכוחות הרעים, הכיעור שבהם נובע מחומריות האדם, אולם הכוח עצמו תוקפו ועוצמתו	13212
מהנפש הם נובעים, ומושאלים הם בשינוי צורה בידי היצר הרע.	13213
ולפי זה מקבלים אנו משמעות חדשה בהבנת הכוחות הרעים והיקף השפעתם וממשלתם באדם, שהרי	13214
כוחות רוחניים הם כוחות נצחיים בלתי מוגבלים, ותופסים וממלאים את האדם כולו, ואין כל פלא בדברי	13215
שלמה המלך (קהלת ה'), וראיתי אני את כל עמל ואת כל כשרון המעשה כי היא קנאת איש מרעהו,	13216
ומפרש אבן עזרא שם, רוב עמל האדם גם כשרון מעשיהם בעבור בני האדם שיקנאו זה בזה, וירצה	13217
להתפאר על חברו, ושלא יהיה הוא חסר ממנו בדירתו ומלבושיו, ובניו ומאכלו וחכמתו וטוב השם.	13218
רוב עמל האדם כשרונו ומרצו, פועלים ונדחפים ע"י כוח הקנאה הפחותה בחיי הפחיתות של העוה"ז,	13219
ואפילו בני תורה בלימודם כולם נדחפים ע"י כוח זה, ועמלם וכשרונם משועבד להביא מידה זו על סיפוקה	13220
המלא, ובפשטות אין האדם חושד בעצמו על כך, ומייחס את מעשיו ופעולותיו הטובים לרצון הטוב שבו,	13221
ובא שלמה המלך ומגלה את האמת, לא רק רדיפה אחר דירה ומלבושים, אלא אפילו הרצון לבנים נובע	13222
מקנאה שלשני יש ולי אין, המאכל בהרחבה אינו רק מתאות האכילה אלא גם מקנאה, ואפילו רדיפת חכמה	13223
ושם טוב שכרגיל מיחסים זאת לרצון הטוב, גם כן נובע הדבר מכוח הקנאה כפי שמפרט אבן עזרא.	13224
והנה אם נתבונן במידת הקנאה נראה, כי מהותה הוא הרצון והשאיפה לא להיות פחות מהשני, ורצון	13225
ושאיפה זו הם חלק מהנפש השואפת להיות מושלמת, עד כמה שאפשר בלי כל צד של פחיתות, אולם כוח	13226
זה בשעה שהוא יוצא לפועל ע"י הגוף, נוצרת בו צורה של קנאה מדוע לשני יש, השאיפה לביטול החסרון	13227
העצמי קיבלה את הכיעור לקנאות בקניני הזולת, וכיון ששורש הכוח הוא מהנפש, לכן היקף השפעתו כה	13228
גדול, שיכול לשעבד את כל עמל וכשרון המעשה של האדם למלאות מידה זו, כך מונח בכוח נפשי של	13229
שאיפה לביטול חסרון עצמי, שהכל ישעבד לשאיפה זו.	13230
לאור דברים אלו יש לפרש מאמר חז"ל, ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך, ביצר הטוב וביצר הרע, שהרי	13231
כוחות היצה"ר רק מושאלים על ידו, אולם מקורם ושורשם הוא הנפש, ומגודל היקף כוחות היצה"ר נלמד	13232
מה גדולים הכוחות הנפשיים להשגת השלמות והטוב, וזהו שאמרו חז"ל טוב מאד זה היצה"ר, ממנו אפשר	13233
ללמוד ולהכיר את הטוב, כל התשוקות והחמדות של היצה"ר, מגלות לנו את הכוחות הנפלאים של תשוקה	13234
לשלמות, וקרבת אלהים הקיימים בנפשנו, שיכולים אנו להוציאם לפועל אם נתגבר על חומריותנו, וזו	13235
עבודת האדם בעוה"ז, להאיר את חשכת החומר המכסה על הנפש, ולהסיר את מעטה השקר המכסה על	13236
הכוחות הנפשיים לצאת לפועל כפי מה שהם.	13237
ומצינו בילקוט וישב, שאילו היה יודע ראובן שהקב"ה כותב אחריו וישמע ראובן ויצילהו מידם, בכתפיו	13238
היה טוענו ומוליכו אצל אביו, אילו היה אהרן יודע שהקב"ה כותב עליו וגם הנה הוא יוצא לקראתך,	13239
בתופים ובמחולות היה יוצא לקראתו, אילו היה בועז יודע שכותב עליו ויצבט לה קלי עגלות פטומות היה	13240
מאכילה, לשעבר היה אדם עושה מצוה והנביאים כותבים אותה, ועכשיו שאין נביאים מי כותב אותה?	13241
אליהו ומשיח והקב"ה חותם, הה"ד אז נדברו יראי ה' ע"כ, ובגמ' (שבת נ"ו:) מובא על שלמה המלך,	13242
אמר רב יהודה אמר שמואל, נוח לו לאותו צדיק שיהא שמש לדבר אחר, ואל יכתב בו ויעש הרע בעיני	13243
ה', וברש"י לחטוב עצים ולשאוב מים בשכר לע"ז עיי"ש.	13244
והפשט בזה שאם התורה כותבת שבח או ח"ו גנאי, זהו חלק נצחי של כבוד ומעלה לאין שיעור, או ח"ו	13245
בושה ופחיתות לאין שיעור בשעה שזה גנאי, וגדול עולם כראובן שידע את הערך האמיתי של מעלה	13246
הכתובה בתורה, בכתפיו היה טוענו ומוליכו אצל אביו, וכך אהרן ובעוז, וכן שלמה אילו היה יודע מה	13247
כרוך במעשהו, נוח היה לו להיות שמש לע"ז ובלבד שלא יכתב עליו ויעש הרע בעיני ה', נורא ואיום!	13248
ולכאורה הרי עשה ראובן כל מה שבאפשרותו להצלת יוסף, וכן שלמה המלך ודאי לא הכיר כל חסרון	13249
במעשהו, ואעפ"כ הידיעה על הכתיבה היתה משנה את מצבם, כך מבארים חז"ל.	13250
וכוחות אלו שהיו מופיעים אצלם לשינוי מצבם, יכולים אנו להכיר מכוחות היצה"ר, שהרי בגלל כבוד	13251
וקנאה מוסר האדם את נפשו, נודדים לקצוי ארץ לצבור ממון כדי שלא להיות פחות מהזולת, ולחיות	13252
בשוה עם שאר בני אדם, וכוחות אלו מהנפש הם נובעים, ושייך לכוון אותם לצורך הנפש כפי מה שהם	13253
בטבע בריאתם, וא"כ מוצא היה ראובן דרכים להצלת יוסף, הרצון היה שובר כל העיכובים, וכשם	13254
שבעניני החומר רואים אנו שאין דבר העומד בפני הרצון, ואפילו עד כדי להחליף כתר מלוכה במשרה של	13255
משמש לע"ז, כיון שכך מונח בכוח השאיפה למלאות את הרצון שכוחה גדול בלי גבול.	13256
מוסיפים חז"ל, לשעבר נביאים כותבים, והיום אליהו ומשיח כותבים את מצבנו והקב"ה חותם, יתבונן כל	13257
אחד בעצמו, אליהו ומשיח כותבים את מעשיו, כל פעולה מעלה או חסרון הכל נכתב ונחתם, עד כמה	13258

שידיעה זו צריכה לכוון את הרצון והכוחות כולם לאופק הנכון של חיפוש שלמות הנפש וקרבת אלהים,	13259
חיים אנו במהלך הרגלנו בלי התבוננות וידיעה, וצריך להתעורר ללימוד ולדעת את היעודים הרוחניים	13260
והנצחיים הצפונים לצדיק, וידיעות אלו ישמשו דוחף לכוון את הכוחות לצורך הנפש, וכפי חז"ל אילו היה	13261
יודע ראובן. (קובץ שיחות עמ' 157).	13262
	13263
מאמר קיח	13264
ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך (דברים ו' ה').	13265
ודרשו חז"ל בשני יצריך ביצ"ט וביצה"ר, ויש לפרש כפשוטו כי יש שני מיני מצות, א) אותם שהם כולם	13266
קודש לה', כמו לימוד התורה תפילין וציצית וכדו', ב) מצות אשר יסודתם הוא עם דרכי עוה"ז, כמו מצות	13267
עונג שבת ואכילת עיוהכ"פ, יסודתם הוא בתענוגי עוה"ז, רק האדם צריך להקדישם קודש לה', והנה	13268
המצות אשר אין שייכים לעניני עוה"ז זהו העבודה ביצ"ט, והמצות אשר יסודתם בעוה"ז וכמו מצות פו"ר	13269
וכדו', יסודתם הוא ביצה"ר, וזהו בשני יצריך, הן בהיצ"ט והן בהיצה"ר צריך להיות בכל לבבך.	13270
והנה העבודה ביצה"ר הוא עבודה קשה מאד להפוך היצה"ר לשם ה', וזהו המבואר במדרש, מי זאת עולה	13271
מן המדבר מי הם אלו שעולים באש ויורדים באש, המידות שכולם קודש זהו עולה באש, והמידות אשר	13272
יסודתם עם היצה"ר זה מקרי ירידה, וישראל אף כשיורדים כשצריכים בהיצה"ר, ג"כ בהתלהבות גדולה,	13273
וע"ז תמהו האומות, והנה האדם נברא במידות רעות וטובות, ומפני כי גם המידות רעות הם נצרכים	13274
לעבודת ה', כמו מידת האכזריות צריך לפעמים, כמ"ש חז"ל מי שמשים עצמו אכזרי על בניו כעורב,	13275
מידת הכעס על עוברי רצונו, כמ"ש משנאיך ה' אשנא, הרי כי צריך לפעמים מידת השנאה ומתקוממך	13276
אתקוטט, הרי מידת הקטטה, וגם זה בכלל שני יצריך.	13277
ובזה יש לפרש המדרש, אמת אמר אל יברא שכולו מלא שקרים, חסד אמר יברא שהוא גומל חסדים,	13278
אמרו חז"ל מותר לשנות מפני השלום, הרי שלפעמים צריכים להשתמש במידת השקר וע"ז אמר חסד	13279
יברא, זהו תשובה לאמת שאמר שכולו שקרים, כי למידת חסד נצרך גם שקר, וכאשר פגעו במידת השלום	13280
אמר שלום אל יברא שכולו מלא קטטה, צדק אמר יברא שהוא עושה צדקות היינו מצוות, כי גם מידת	13281
הקטטה צריך לעבודת ה'.	13282
והנה כל איש יש לו בטבעו מידות טובות ורעות, והנה גם המידות הטובות צריך לזה עבודה כמו עבודת	13283
אדמה, ובל"ז גם המידות הטובות נשארים בתרדמה תחת צעיף ההעלם, יש אדם שבתבעו הוא רחמן, האישי	13284
הזה טוב יעשה אם יעמול על המידה הזאת להטיבה ולתקנה, והנה אם כי המידות רעות קשה להפכם	13285
ולעקור אותם משורשם, עכ"פ בכ"ז צריך האדם להתבונן על מעלותיו ומידותיו הטובות לנקותם ולצרפם,	13286
כי יש אנשים שיש להם מידות טובות, ובכ"ז למעשה אינם יוצאים לפועל טוב, יש אדם שבתבעו רחמן	13287
ולפעמים הוא מתאכזר, יש אדם שמתבעו שקדן, ובכ"ז יהיה לבטלה כאשר אינו נותן עין ע"ז.	13288
וזה מאמר המדרש בו"ד מידותיו ועלילותיו מעוותות הן, המידות והמעשים יתנגדו זה לזה, כי המידות	13289
טובות הנה, ובכל זה מעשיו הם לא ע"פ מידותיו, אבל מידותיו של הקב"ה חנון ורחום ה', היינו כי רק	13290
בה' לבד עלילותיו ע"פ מידותיו, כיון שהוא רחום לכך הוא חנון, והענין יקר. (אור המוסר ח"ב).	13291
	13292
מאמר קיט	13293
ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך (דברים ו' ה').	13294
אמרו חז"ל (ברכות) בכל לבבך בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע, רבים מתקשים בהבנת דברי חז"ל	13295
לאהוב את ה' ביצה"ר, הלא לא יתכן אהבת ה' כי אם ביצה"ט, וביצה"ר יעבור האדם על רצון ה' ית',	13296
ונראה לי שהדבר הקשה הוא להיפך, שענין ואהבת הוא ענין עבודה, הנה לאהוב את ה' ביצה"ר הוא פשוט	13297
ונכון, כמ"ש אחד לחבירו במה אוכל לעבדך בגופי או בממוני, הכוונה בזה לוותר משהו מגופו או מממונו	13298
בעבור חבירו, כן הוא אהבת ה' ביצה"ר, לבטל יצרנו הרע הקנאה והתאוה והכבוד מפני אהבת השי"ת, זה	13299
נקרא אהבת ה' ביצה"ר, והדבר הקשה הוא ביצר טוב, שהוא ג"כ לבטל יצרנו הטוב מפני רצונו ית', והלא	13300
יצרנו הטוב הוא רצונו ית', ולמה לנו לבטלה?	13301
אמנם דבר נכבד ורב התועלת למדונו חז"ל בזה, שגם מיצה"ט יתכן להיות לרע לנו כמו היצה"ר, אם	13302
יעשה האדם מעשהו על פיו לבד, ולא יתבונן לדקדק אם הוא רצונו ית', כי יתכן ומצוי מאד שגם יצה"ט	13303
יהיה לא ע"פ התורה וכנגד רצונו ית', ועוד יתכן שיהיה יותר גרוע ויותר מסוכן לאדם מאשר יצרו הרע,	13304
מפני שאם הוא לא ע"פ דרך התורה הרי מעורב משני כוחות מטוב ורע, וגם יכול להתעות את האדם יותר	13305
מאשר יצר הרע, מפני שנדמה לו שהוא עושה טוב, ומעלתו של יצה"ט הוא שעוזר לאדם לעבוד את ה',	13306
מפני שמושכהו לדברים טובים ורצויים בעיני ה', אבל זהו רק אם יכוון לעשות ע"פ התורה ורצונו ית'.	13307

ע"כ אמרו חז"ל וכל מעשיך יהיו לש"ש, כווננו באמרם וכל מעשיך, שאף הדברים הטובים לא יעשה מפני שהם טובים בלבד, כי אז יתכן להכשל בהם ויהיו לרעים, אלא צריך לעשותם לש"ש, וזה לא מפני הכוונה הטובה בלבד, כי אם צריך להתבונן גם במעשיו הטובים שיהיו ע"פ התורה וע"פ רצונו ית', מפני שמצוי מאד שגם המעשים הטובים יהיו לא ע"פ התורה וכנגד רצון השי"ת, וזה הנקרא בפי חכמי המוסר אפרומער יצר הרע, זהו הביאור ביצר טוב שלפעמים יש לבטל גם היצה"ט מפני רצונו ית'.	13308
ומפני שבענין זה מצויים הרבה דברים שאפשר להכשל בהם, ע"כ נרחיב הדיבור בזה, ונבאר דברים אחדים להמשיל אליהם יתר הדברים, ונאמר למשל, אם יתעורר באדם הרצון לעלות לארץ ישראל, בודאי הוא יצה"ט וראוי שלכל אחד יהיה רצון זה, אבל אם יעשה ע"פ רצונו לבד ולא יקדקד שיהיה ע"פ רצונו ית', יתכן שיכשל ויחטא בזה כמו שיחטא ביצה"ר, אם הוא עסקן צבורי והרבה מוסדות של תורה וצדקה מתקיימים על ידו, ואם יעזבם יבטלו, אז ראוי לו לבטל יצרו הטוב מפני רצונו ית'.	13309
וכן בענין מה שאמרו חז"ל זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות, אם מצבו דחוק וצריך לאחרים, אז אין ראוי לו להתנאות במצות ולפזר כסף ע"ז, ויספיק לו אם יצא ידי חובת הדין בלבד, ורבו הפשעים והמכשולים בעניני יצה"ט לנערים צעירי ימים העוסקים בתורה, שמפני אהבתם להוריהם העניים, עוזבים את לימודם למען הקל על מצבם הגשמי, ויתברכו בלבם כאילו מקריבים קרבן לה', הוא קרבן נפשם, ולא יבינו אלו הסכלים שהמה עושים רע לנפשם וגם להוריהם, שאין כדאי להם שיבטלו בניהם מת"ת בגללם, ויותר טוב גם להוריהם שיהיו בניהם עוסקים בתורה ויהיה להם זכות התורה, ומה שראוי להם מהטוב הגשמי יבוא להם בודאי.	13310
ורבו המכשולים בענינים כאלו, ולא ידעו שאין זה רצונו ית' להביא קרבן נפשם בעד אהבת ההורים, וכמדומה לי שראיתי במכתבו של הרמב"ם ז"ל לאברהם בנו, הזהר בני מלעבוד את קרוביך בנפשך כי אם בגופך, וכן ראיתי בחורים נמנעים מלישא אשה מפני שמפרנסים את הוריהם, או חולקים כבוד לאחיות הבכירות שתנשאנה קודם, וכל זה הוא יצה"ט מאד, וראוי שימצא הרגש הזה בלבם, אבל למעשה הוא ענין רע, שזה נגד דעת התורה ונגד רצונו ית', שאין ראוי להם להשחית את נפשם בעבור טובת קרוביהם.	13311
וכן מצוי שאחד ייסד איזה מוסד של מצוה ובראשיתו היה טוב, ואח"כ נעשה ירוד אשר נזקו מרובה מתועלתו וראוי לבטלו, קשה מאד למייסד אשר עמל וטרח הרבה בהקמתו לבלות מעשה ידי, וחס על עמלו ויגיעו שלא יהיה לריק, הנה הרגש כשלעצמו הוא טוב, שכן ראוי לו לאדם לחוס על עמלו, אולם קרוב הדבר שמפני נגיעת יצרו הטוב, יחזיק במוסד הזה אף שאין ראוי להתקיים, בדברים כאלה ראוי להתגבר על יצרו הטוב ולבטל רצונו הטוב מפני רצון בוראו, ולשם כך חייב להיות גבור כארי לבלי לחוס ולחמול על יגיע כפיו, וע"ז אמרו חז"ל בכל לבבך בשני יצריך, ביצר טוב וביצר הרע.	13312
אכן פליאה יותר גדולה יש כאן, אשר כל איש משכיל ראוי שיהיה נרעש ונפחד מהמראה הגדול הזה, והוא ענין שבירת הלוחות ע"י מרע"ה, (עיקר ההערה הזאת ראיתי במכתב של אחד מתלמידי של אדמו"ר ז"ל אשר כתב לרבו), מובן מאד כמה היו הלוחות יקרים, אהובים ונחמדים למרע"ה, דמי נתתי עליה, נפשי נתתי עליה והיו הלוחות מעשה אלהים, והמכתב מכתב אלהים, ובהם היה תלוי מעמד הר סיני וקבלת התורה.	13313
והנה לא נצטוו משה רבינו ע"ה על שבירת הלוחות, כי אם עשה זאת מדעתו, האם אפשר לשער כמה היתה נפשו של משה קשורה בלוחות אשר קיבל בידיו מאת הקב"ה, אין ביכולתנו לשער זאת, ובכל זאת לא נעשה משה רבינו ע"ה נוגע להם, ופסק בעצמו דינם להישבר, וכן עשה וביטל ברגע אחד קבלת התורה וכל עמלו הגדול של ארבעים יום וארבעים לילה, לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי, הרי מהפכה זו כמהפכת סדום ועמורה עשה משה לעולם כולו, הוא העולם הרוחני, וכל זה עשה על פי דעתו ושכלו בלבד, האין זה דבר מרעיש ומפחיד הלבבות!	13314
והנה ראינו במעשה שבירת הלוחות שני דברים, האחד חוזק שכלו ודעתו של משרע"ה במידה הגדולה והנוראה ביותר שאפשר להעלות על הדעת, לעשות על דעתו ושכלו דבר נורא ומבהיל כזה לשבור את הלוחות, והשני כמה היתה גדולה מידת האמת של משרע"ה, וכמה היה טהור ונקי מכל נגיעה, אף מנגיעת יצרו הטוב ואהבתו הגדולה להלוחות אשר קיבל מידיו של הקב"ה, וקיים במידה כ"כ גדולה מה שאמרו חז"ל ואהבת בכל לבבך בשני יצריך ביצה"ט, וביטל יצרו ורצונו הטוב והאדיר מפני רצונו ית', שדן ע"פ עצמו שכן רצונו של מקום ב"ה.	13315
הנה מזה נראה מה זה משה אמת ותורתו אמת, ומה זה האיש אשר בחר בו הקב"ה לתת תורה לעמו ישראל על ידו, ושהתורה תקרא על שמו זכרו תורת משה עבדי, הנה זה יסוד מפורש בתורה לענין מה שבארנו לאהוב את ה' ביצר טוב, לבל נהיה נוגעין גם ליצרנו הטוב, ולבטלו בזמן המתאים מפני רצון בוראנו ית', ועתה יבואר לנו דברי רש"י ז"ל והוא מדברי חז"ל, ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל, ופירש"י ולכל היד החזקה שקיבל התורה בלוחות בידי, ולכל המורא הגדול נסים	13316
	13317
	13318
	13319
	13320
	13321
	13322
	13323
	13324
	13325
	13326
	13327
	13328
	13329
	13330
	13331
	13332
	13333
	13334
	13335
	13336
	13337
	13338
	13339
	13340
	13341
	13342
	13343
	13344
	13345
	13346
	13347
	13348
	13349
	13350
	13351
	13352
	13353
	13354
	13355
	13356
	13357

וגבורות שבמדבר הגדול והנורא, לעיני כל ישראל שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם, שנא' ואשברם לעיניכם, הסכימה דעת המקום לדעתו, שנא' אשר שברת, יישר כוחך ששברת.	13358 13359
הנה כיון שפירשו חז"ל לעיני כל ישראל על שבירת הלוחות, ממילא נדע שגם ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול נמשכים לענין שבירת הלוחות, אף שהמה נדרשים לעינים אחרים, ויש להבין מה זה היד החזקה והמורא הגדול בשבירת הלוחות, האם היד החזקה היא במה שתפוש משה את הלוחות, וגברה ידו על זקני ישראל שרצו לתפוש את הלוחות מידי לבלתי הניחו לשברם, זה ודאי לא יתכן לאמר שזאת היא היד החזקה גבורת ידו של משה.	13360 13361 13362 13363 13364
ולפי דברינו מובן יפה מאד, היד החזקה היא גבורת שכלו של משה ודעתו החזקה, שגבר שכלו החזק והתקיף על יצרו הטוב ואהבתו הגדולה ללוחות העדות, ובהתאם לחזק שכלו ודעתו בטל ברגע אחד מעמד הר סיני וקבלת התורה, זאת היא היד החזקה, חזקת גבורת שכלו של משה שעשה מעשה נורא כזה בתוקף שכלו הגדול.	13365 13366 13367 13368
ולכל המורא הגדול שהיה כעין גילוי שכינה, ובגדר מה שאמרו חז"ל חכם עדיף מנביא, הנה מעלת החכמה האמיתית גדולה מנבואה, והיה בשבירת הלוחות מורא גדול של גילוי השכל, תוקפו וגבורתו בדרגא העליונה אשר אין למעלה ממנה, וממעשהו זה נלמד עד כמה מגיע כוח שכלו של אדם, אשר עלול להחריב בגינו עולם כולו בפעם אחת, ומזה ילמדו כל ישראל שלא יהיה השכל קל בעיניהם לעבור עליו, הנה גילוי חזק הדעת והחכמה הוא כעין גילוי שכינה ונופל עליו ע"ז מורא גדול.	13369 13370 13371 13372 13373
ולפי זה יתגלה לנו סוד גדול ונורא בענין שבירת הלוחות, והוא שאף שהיתה שבירת הלוחות בגלל ישראל במעשה העגל, בכ"ז לא יבצר מלומר שהיה בהשגחה עליונה שיקרה מקרה של שבירת הלוחות, שהיתה זו הכנה לקבלת התורה, והיתה שבירת הלוחות לעיני ישראל כעין משנה למלך למעמד הר סיני שהיה לעיני כל ישראל, שמעמד הר סיני בא לאמת קבלת התורה, ושבירת הלוחות היתה הכנה לקיום התורה, שקיום התורה תלוי בגבורת השכל החזק והתקיף, שמבלעדי זה אי אפשר להוציא לפועל קיום התורה והמצוה.	13374 13375 13376 13377 13378
והיה דרוש ונחוץ מאד, שביחד עם המעמד הקדוש והנורא הזה שנתאמת לנו, שתורתנו היא תורת אלהים חיים, יתאמת לנו גם אמיתת שכלו של אדם תקפו וגבורתו, שבזה תלוי קיום כל התורה, וזה נתאמת לנו ע"י שבירת הלוחות שעשה משה ע"פ שכלו ודעתו לבד, והיה זה לעיני כל ישראל כמו מעמד הר סיני, אשר ממנו ילמדו כל ישראל לסמוך על שכלם לקיים את התורה ברוב אונים ואמיץ כוח, נמצא שע"פ זה היתה שבירת הלוחות לא ביטול קבלת התורה, כי אם קיום ותוקף לקבלתה, וכעין משנה למעמד הר סיני, והיה המקרה המעציב הזה בהשגחה, וענין זה הוא סוד גדול בענין העגל שנעשה ע"י אהרן קדוש ה'.	13379 13380 13381 13382 13383 13384
(תורת המוסר דף 163).	13385
מאמר ק	13386 13387
והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך (דברים ו' ו').	13388
ואיתא בספרי והיו הדברים האלה לפי שהוא אומר ואהבת, איני יודע באיזה צד אוהבים את הקב"ה, ת"ל והיו הדברים האלה, שמתוך כך אתה מכיר את הקב"ה ומדבק בדרכיו, והמזרחי מבאר שדברי הספרי מוכרחים הם, שמאין יוכל האדם להשיג אהבה, דבר שמעודו לא ראהו ולא הכירו, ולכן גילו לנו חז"ל שמצוות משיג האדם אהבה.	13389 13390 13391 13392
יסוד המצוות הוא חיבור ודיבוק, שזהו יסוד התורה לפרוש ממנה איני יכול, ואורייתא ישראל וקוב"ה חד הוא, וזהו הביאור במה שאמרו בספרי שמתוך כך, שהמצוות עצמן הן סוד האהבה והחיבור, וזהו שכתב כשאדם עושה מצוה מתדבק אל הבורא ית', שיסוד המצוה הוא התדבקות והתחברות, וכל מצוה שאדם עושה ענינה הוא התחברות עם הבורא ית'.	13393 13394 13395 13396
בכדי להשיג בזה מושג יתבונן האדם בצד הרע, זה לעומת זה עשה האלהים, מרכבה טמאה כנגד מרכבה קדושה, שם יוכל כל אדם להבין זאת, דמצד הרע אין שום מצוה שלא יהיה לה מצווה, ואין המצוה חלוקה מהמצווה, וכל מה שיגדל הרע יגדל המצווה, ויגדל החיבור עם הרע, ושם המצוה והמצווה הינם דבר אחד בלתי נפרד.	13397 13398 13399 13400
וכמו כן צריך להבין גם מצד הקדושה, מהי מצוה, מצוה זה חיבור דבקות ואהבה, בעצם המצוה שם הוא כל האהבה והדבקות, וכשעושים מצוה הרי מתדבקים עם הקב"ה, וזהו דבר נפלא שהרגיש המזרחי, שדברי הרמב"ם (פ"ב מה' יסודי התורה), שהשגת אהבה היא ע"י ההתבוננות בברואיו הנפלאים, שמזה יכיר ה' ויאהבהו, הם שלא כדרך הספרי, שמדברי הרמב"ם נראה שאהבה באה ע"י איזה דבר מהחוץ, וזה אינו כן, ענין אהבה הוא דבקות וחיבור, ויסוד המצוות הוא חיבור והתדבקות בה', ממילא יוצא מזה שיסוד האהבה הוא מצוות.	13401 13402 13403 13404 13405 13406

באמת כל מצוה ומצוה הרי היא כבר אהבה, ויסוד כל המצוות, התכלית הוא שמהן תצא בחינה יותר רמה	13407
ונשגבה באהבה, וכן הלאה חיבור יותר גדול וחזק עד אין סוף, וזהו שאמרנו לפרוש ממנה איני יכול, שיסוד	13408
התורה הוא חיבור גמור וחזק, דבקות כ"כ מרובה עד שלפרוש ממנה איני יכול, חז"ל אמרו (חגיגה ט"ו):	13409
פגע רב שמלאי בר' יהודה דהוה בכי, ושאלו שינא אמאי קבכית, אמר לו אי' שוקל על דואג ואחיתופל	13410
קאמרי, ואין להם חלק לעוה"ב, אמר לו טינא היה בלבם פי' דיסוד התורה הוא שיהיה דבקות וחיבור גמור	13411
בלי שום נטיה בלב, וטינא היה בלבם שלא היה החיבור הגמור.	13412
ועל זה התפלל שהע"ה להטות לבבנו אליו (מלכים א' ח'), שתכלית עבודת האדם היא להגיע לקצת נטיה	13413
בלב, וכשזוכה האדם לנטיה בלב אזי בטוח הוא מכל וכל, דמחובר הוא בחיבור חזק של קיימא, ובזה כל	13414
הצלחת עבודת האדם, וזש"ה (משלי כ"ג) תנה בני לבך לי, אי יהבית לי לבך ועינך דידי את (ירושלמי	13415
ברכות פ"א ה"ה), דזוהי כל הצלחת ושלמות האדם, ועל נקודה זו צריך שתהיה כל עבודתו להתדבק	13416
ולהתחבר אל קודשא בריך הוא, דרחמנא לבא בעי (סנהדרין ק"ו:), שכל מצבו ובחינתו של האדם נמדדת	13417
בזה אם השיג נטיה בלב, וזהו ענין היחוד ודבק לבנו במצותיך ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך.	13418
(דעת חכמה ומוסר ח"א מא' ס"ג).	13419
	13420
מאמר קכא	13421
והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך (דברים ו' ו').	13422
אל יפול לב האדם בלמדו מוסר ואיננו מתפעל, ואין רושם בנפשו לשנות דרכו, ידע נאמנה אם כי לא נגלה	13423
לעיני בשר הרושם, עיני השכל רואות, ברבות העתים בריבוי הלימוד, מהתקבצות הרשימות הנעלמות	13424
לאדם אחר יהפך, ותאותו נאסרה לבל תפרוץ הרבה ויש אשר תבטל, והנסיון יעיד בהשקפה קלה על לומד	13425
מוסר אם מעט, ביתר שאת יעלה על בני גילו ברעיונו והנהגתו.	13426
הוא הדבר נוכל להעמיס בדברי חז"ל (באבות דר' נתן פ"ו) וז"ל, מה היתה תחילתו של ר' עקיבא, אמרו	13427
בן ארבעים שנה היה ולא שנה כלום, פעם אחת היה עומד על פי הבאר, אמר מי חקק אבן זו? אמרו לו	13428
עקיבא! אי אתה קורא אבנים שחקו מים? מיד היה דן ר"ע קו"ח בעצמו, מה רך פסל את הקשה, ד"ת	13429
שקשים כברזל עאכו"כ שיחקקו את לבי שהוא בשר ודם, מיד חזר ללמוד תורה עיי"ש, ר' עקיבא בתחילת	13430
לימודו, באין רושם מוצאת אצלו אמר נואש לנפשו, והראו לו סתירת הדבר משפכת המים על האבן, אשר	13431
לא יראה מאומה השתנות בהאבן, ועכ"ז המחקרים בשכלם גוזרים, כי נעשה רושם נעלם מרגש אנושי	13432
(מטיפה ראשונה), היא הסיבה לחקיקת האבן מריבוי המים, ברבות הימים מהתקבצות הרשימות הבלי	13433
נרגשות.	13434
בזאת האדם אשר לא נטבע ברגשת התאות, ושכלו חי לבקש מנוח לנפשו לחיי עד, ולבו כלב האבן, מים	13435
הרבה ישפוך על נפשו הוא לימוד המוסרי, ורשימות נעלמות בקרבו יולדו לנהלהו לצורך החיים, הוא	13436
לימוד התורה השקולה כנגד כל העולם, ומצותיה של תורה (ירושלמי פ"א) המשולה למים, ומים	13437
המתוקים האלה יחקקו את לבבו, לשמרו מכל רע ולשנות דרכו לטובה! (אור ישראל).	13438
	13439
מאמר קכב	13440
והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך (דברים ו' ו').	13441
אמרו חז"ל הקורא קריאת שמע כל ימיו ויום א' לא קרא, דומה עליו כמי שלא קרא מעולם, וכן אמרו	13442
(חגיגה ט'): אהא דכתיב ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלהים לאשר לא עבדו, היינו צדיק	13443
היינו עובד אלהים, היינו רשע היינו לא עבדו, אלא אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה	13444
ואחד, הגדר בזה הוא.	13445
הבריאה מאוחדת באמת אך נתחלקה לפרטים, וכן ישנם פרטים באדם עצמו בזמן חיותו וכוחותיו, החיות	13446
של כל רגע ורגע הוא מציאות בפ"ע, והפעם שלא קרא קריאת שמע הרי בזמן הזה היה בלי קבלת עול	13447
מלכות שמים, וככה נשאר מציאותו מהזמן ההוא לעולם, ואין הפירוש שחסרה לו מאלפי קבלות קבלה	13448
אחת, רק נחשוב כמו שהאיש הזה לא קיבל עליו מעולם, כי מציאותו וקיומו מאותו זמן נשאר בלא	13449
קבלה.	13450
ומזה ידון האדם בכל שעה, כאילו כל מצבו הרוחני וכל חיוב העבודה בתכלית יצירתו תלויים ממש ברגע	13451
הנוכחי, שהרי הזמן הבא אח"כ הוא מציאות אחרת לגמרי, וזהו פי' הכתוב לרגעים תבחננו, ואמרו בגמ'	13452
(ר"ה ט"ז), ר' נתן אומר אדם נידון בכל שעה, והיינו דהרגעים עצמם נבחנים, שהאדם נבחן על כל רגע	13453
בפני עצמו ולא רק על הפעולות, וזו היא הבחינה לרגעים, שהאדם נבחן איך הוא מצבו בכל רגע, וכמו	13454
שהבריאה בכללה משתנית בכל שעה, וכמ"ש בנפש החיים (ש"ב פי"ג) בשם הזוהר לענין תפילה של כל	13455

יום וכל שעה שאינו דומה לחבירו, מפני שינוי מצב העולמות והמרכבה, ולבושין דלביש בצפרא לא לביש ברמשא.	13456
וכן הוא גם חיוב העבודה בכל הכוחות השונים באדם, וע"ז נאמר ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם, דהיינו בכל חלקי הכוחות של המחשבה וההרגשים והרצונות, ובכל אחד הוא עבודה בפ"ע, ומצד זה אמרו במדרש (בר"ר פרשה צ"ו) על הפסוק וידגו לרוב (בראשית מ"ה), מה דגים הללו גדלים במים, כיון שיורדת טיפה אחת מלמעלה מקבלים אותה בצמאון כמו שלא טעמו מים מימיהן, כן הן ישראל גדלים בתורה, כיון שהן שומעין דבר חדש מן התורה, מקבלים אותה בצמאון כמו שלא שמעו ד"ת מימיהן עכ"ל.	13458
והביאור בזה, מלבד ענין עוצם החביבות של התורה, כי תורה היא מציאות החיים, וכדאיתא (מכות י'). תלמיד שגלה מגלין רבו עמו, וכהסברו של הרמב"ם (פ"ז מרוצח ה"א), וחיי בעלי החכמה ומבקשיה בלא תלמוד תורה כמיתה חשובין, וזו היא מציאות החיים שנעשו חיי עולם והם נשארים לנצח, וכמו שהשגות האמיתיות מכונות בתורה בשם אור כי נר מצוה ותורה אור, כן מכונה חיי העוה"ב בגדר אורות וזיו השכינה, שהכל הם גדרי ההשגות, וממילא כל דבר חדש הוא מציאות של חיים חדשים נוספים, כי כל השגה וחיודש שנתחדש בתורה הוא מציאות של חיי הנצח והוספה במציאות החיות.	13461
כתב הרמב"ם (פ"ג מהל' ת"ת הי"ג), לפיכך מי שרצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחד מהם בשינה ואכילה ושתייה ושיחה וכיוצא בהן, אלא בת"ת ודברי חכמה, והנה בכמה מקומות כינו הז"ל מדרגות התורה בשם כתר, כמ"ש וכתרך גדול מכתרם (אבות פ"ו), וצריך להבין מהו הגדר של הכתר, כמו"כ צריך ביאור מה שהחמיר הרמב"ם שלא יאבד אפילו אחד מהם, דהלא מובן שצריך לשקוד ולעמול הרבה והרי אין לזה שיעור, וגם מ"ש לא יאבד, לכאורה הלא גם אם יבטל ע"י עניני מצות ג"כ יחסר לו ברכישת כתר תורה.	13463
ונראה דכתר תורה היינו דהוא תכלית הכבוד האמיתי, שהכבוד בעוה"ז הרי הוא כבוד מוטעה ומזויף, וכמ"ש ז"ל אין כבוד אלא תורה (אבות פ"ו), ומלבד זה הרי התורה נמשכה ותלויה בכתר העליון, ונצטרך לעצמנו בכתר המלך אשר יהיה קרע באמצעו במקום הנראה, ומכ"ש ממרדעת של חמור או טלאי על גבי טלאי, כמה יגדל הבזיון והעדר הכבוד מהכתר, אף ששאר חלקיו הם מזהב ומשוקעים בו אבנים טובות ומרגליות, אך מ"מ החשיבות הגדולה של כתר בטלה.	13465
וכן הוא בהנמשל, דאם יאבד אחת מכל לילותיו הרי זה קרע בכתר ופגם גדול בכולו, חסרון גדול בחשיבות בעצם ובאור הרוחני, דבכתר תורה הכבוד הוא אמיתי, ואף שחסר בעצם רק חלק מועט, ועוד שיתכן שבזה שיאבד לילה אחד הרי אין עול התורה בשלמותו, שכל זה מהוה חסרון בעצם ההשגה ובהנפשיות הנברא ממנו, ויש כאן חסרון גדול באיכות שלא ישוער, ולפי גודל הקלות אצלו לבטל מהתורה כך יוכל הקרע והחסרון, שכל שיותר קל לבטל הרי נתמעט ערך התורה ובטלה החשיבות יותר, ומכ"ש כשנכנס בגדר את דבר ה' בזה, כשאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק (סנהדרין צ"ט).	13467
וזהו גם הטעם בהמדרש שמקבלים בצמאון כאילו לא טעמו מים מימיהם, שמתוך גודל התשוקה והאהבה לקבל, נכפל בזה האור הנפשי בכמה וכמה לאין שיעור, וכמו שהחסרון של פעולה אחת מפסיד הרבה בכל הפעולות שעושה מצד מיעוט העול של העבודה, כן להיפך השמחה והתשוקה הגדולה מגדילים ומחשיבים כל פעולה, והצמאון לטיפה היא מעלה עליונה בכל הפעולות. (משנת רבי אהרן).	13471
מאמר קכג	13474
ושנתם לבניך ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך (דברים ו' ז').	13475
אמר ר' יוחנן משום ר' אלעזר בר' שמעון, כל מקום שאתה מוצא דבריו של ר' אלעזר בנו של ריה"ג בהגדה עשה אנך כאפרכסת, לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם, אמר להם הקב"ה לישראל חושקני בכם שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטים עצמכם לפני, נתתי גדולה לאברהם אמר לפני ואנכי עפר ואפר, למשה ואהרן אמרו ונחנו מה, לדוד אמר ואנכי תולעת ולא איש, אבל עובדי כוכבים אינן כן, נתתי גדולה לנמרוד אמר הבה נבנה לנו עיר, לפרעה אמר מי ה', לסנחריב אמר מי בכל אלהי הארצות, לנבוכדנצר אמר אעלה על במתי עב, לחירם מלך צור אמר מושב אלהים ישבתי בלב ימים (חולין פ"ט).	13477
כל דבר תורה שאדם זוכה לשמוע בהלכה או הגדה צריך להקשיב כראוי ולא להיות כמשפך שמכניס בזו ומוציא בזו, וכמ"ש הט אונן ושמע, לתבונה תקשיב אונן (משלי ה'), ואם כאן דייק ר' יוחנן ואמר עשה אונן כאפרכסת, ורש"י פי' (חגיגה ג'): אפרכסת שעל הריחיים שממנו נופל הבר על הרכב, ובגמ' הוסיף וקנה לך לב מבין לשמוע, הרי כל זה מצביע על הקשבה יתירה, א"כ בודאי יש בהגדה זו חיודש המחייב לעיין ולהתבונן בו במיוחד.	13479
והחיודש הוא כי הרי הקב"ה בחר בנו לעם סגולה, ואוהב אותנו וחשק בנו, ופי' הרמב"ן (דברים ז') חשק, שנקשר עמכם בקשר אמיץ שלא יפרד מכם לעולם כלשון וחשוקיהם כסף, כאילו הקב"ה כביכול מחבק	13481

אותנו, ובמה זכינו לזה? וכי רק משום כי אנו המעט, בודאי שאין זו סיבה לאהבה גדולה שכזו, ולכן חידש ר' אלעזר שהכוונה היא, לפי שאין אנו מרבין עצמנו להתגאות, אלא ממעטים עצמנו בעונה (רש"י חולין פ"ט).	13506
הרי כאן לימוד רב, כמה חשוב האדם שיש בו מידת הענוה כי הוא המקורב להקב"ה, היפך המתגאה שעליו אמרו אין אני והוא יכולין לדור בעולם (סוטה ה'). וזוהי מעלת ישראל שגם בזמן שיש להם גדולה, אינם תולים בכוחם ועוצם ידם, ויודעים שהכל בידי שמים, מה שאין כן עכו"ם הרשעים, אם הקב"ה נותן להם גדולה אין גבול להתפארותם וגאותם הפורצת מהם, וכמה הם רחוקים מה'.	13507
אמר רבי ואיתימא ר' יוחנן, גדול מה שנא' במשה ואהרן יותר ממה שנא' באברהם, באברהם כתיב ואנכי עפר ואפר, ואילו במשה ואהרן כתיב ונחנו מה (חולין שם), מלבד הביאור כי עפר ואפר הם דבר של ממש, אבל מה אינו כלום, יש כאן ענין להתעמק בו, כי ואנכי עפר ואפר אמר אברהם אבינו לפני הקב"ה, בשעה שהרבה בתפילה עבור אנשי סדום, אבל ונחנו מה אמרו משה ואהרן לישראל בזמן שהיו רעבים ללחם.	13508
וילונו כל עדת בני ישראל, לפי שכלה הלחם והיתה התרעומות גדולה מאד, ואז אמרו משה ואהרן ונחנו מה, פירש"י מה אנחנו חשובין כי תלינו עלינו, יותר קל הוא לאדם לדבר דברי ענוה לפני הבוית"ש, מאשר לבטל את עצמו כליל כלפי בני אדם, וזאת בשעה שמתרעמים עליו, וזהו שאמרו גדול מה שנא' במשה ואהרן יותר ממה שנא' באברהם, ללמדנו דרגה נוספת במידת הענוה.	13509
ואמר רבא ואיתימא ר' יוחנן, אין העולם מתקיים אלא בשביל משה ואהרן, כתיב הכא ונחנו מה, וכתיב התם תולה ארץ על בלימה (חולין שם), מלבד הפירוש הקדוש של רש"י על זכות אותן שנחשבו לבלימה, והיינו זכויות שמימיות ורוחניות שעבורם מתקיים העולם, מותר להוסיף שזוהי גם מציאות, שקיומו של עולם תלוי באותם האנשים המעבירים על מידותיהם, ומוותרים על בזיונם ולא נוקמים ולא נוטרים, ולהיפך כל החורבן והמלחמות באים בגלל מריבות בין אדם לחבירו, ובין מלכות לחברתה שתחילתן קלה וקטנות, וסופן צרות וחורבן.	13510
וכך אמרו בגמ' (סנהדרין ז'), אמר רב הונא האי תיגרא דמיא לצינורא דבידקא דמיא כיון דרווח רווח, אביי קשישא אמר דמי לגודא דגמלא כיון דקם קם, שני הציורים האלו של חכמינו ז"ל ממחישים ביותר מהותו של הריב, כי בדרך כלל מתחיל ריב משום שאחד חושד בחבירו שאינו אוהבו וכאילו מבקש רעתו, ואם שמתחילה הוא רק חשד בעלמא והחושד בעצמו מסופק בדבר, אבל אם אינו עוקר את החשד הזה, הרי במשך הזמן הוא מתבסס ומתחזק ונעשה לדבר ברור, וזהו שמדמין לגודא דגמלא, פירש"י דפין של גשר, בתחילה כשדורסין עליהם מתנענעות, ולבסוף מתחזקות ונקבעות במקומן.	13511
אבל עדיין אין זה השיא, אלא המריבה מתפשטת לאורך ולרוחב, ואם מתחילה הצטמצמה לדברים בעלמא, היא מקבלת אח"כ ממדים מסוכנים, אם בתחילה היתה השנאה קלה ורק בלב, היא פורצת אח"כ בגלוי וכדו', וכידוע פתגמו של הגרי"ס זצ"ל, שבשביל כמה עינים של שמן במרק, אם האשה שהתחתנה וגרה בבית אביה נותנת לאביה מרק קצת יותר שמן, מסוגל בעל קנאי להביא לידי גרושין, וזה שאמרו שתיגרא דמיא לצינורא דבידקא דמיא, פירש"י כשהנהר גדול פעמים שהוא יוצר לשדות שעל אגפיו כעין ניגרים וצינורות קטנים, ואם אינו סותמו מיד הולך ומרחיב ושוב אינו יכול לסותמו.	13512
אמר רבי אילעא אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שבולם את עצמו בשעת מריבה, שנא' תולה ארץ על בלימה (חולין שם), אף כי חשוב מאד לומר בשעת מריבה ונחנו מה שלא להניח לריב להתפשט, מוסיף ר' אילעא חידוש שיש הנהגה יתירה מזו, והוא הבולם עצמו פירש"י סוגר את פיו, שסוגר לגמרי את פיו בשעה שמעליבין אותו ואינו משיב כלום אפילו ונחנו מה.	13513
ויבואר עי"ז מה שאיתא בחז"ל (בר"ר ע"ד), קפדנותן של אבות, ולא ענוותנותן של בנים, קפדנותן של אבות מנין ויחר ליעקב וירב בלבן, ויען יעקב ויאמר ללבן מה פשעי מה חטאתי, אתה סבור שמא מכות ופצעים היו שם, לא אלא דברי פיוסים, יעקב שמפייס את חמיו, ולא ענוותנותן של בנים מנין מדוד, ויאמר לפני יונתן מה עשיתי, מה עוונתי ומה חטאתי לפני אביך כי מבקש את נפשי, מזכיר שפיכות דמים בפיוסו מילא דקטלא.	13514
אלמלא חכמינו ז"ל שהאירו עינינו, מי זה היה מעיז להכניס מחשבתו בדברים הללו, אבל תורה היא ולימדו אותנו לדעת ולהבין, שיש לפעמים בתוך הדברים של ענוה גדולה, נפליטים מן הפה גם אי אלו דברים קשים כגידין, ואילו אצל בחיר שבאבות אע"פ שנא' ויחר והתורה קוראה לה קפדנות, ובכל זאת היו כל דבריו דברי פיוס בלבד, ולכן מחדש רבי אילעא שהעולם מתקיים על מי שסוגר את פיו לגמרי בשעת מריבה ואינו מזכיר אפילו דברי ענוה.	13515
אחרי שביארנו ב"ה כמין חומר המשך המאמרים הנ"ל, וכל מי שלומד מוסר ומפקח על מעשיו להכיר את כוחות נפשו, יראה עד כמה שזה מתאים מאד למצבנו אנו, ביחסי האדם בינו לבין זולתו, עוד נביא דברי	13516

רבי אבהו שמוסיף ואמר מי שמששים עצמו כמי שאינו, אין העולם מתקיים אלא בשבילו, שנא' ומתחת זרועות עולם, מי שנדרס תחת הכל הוא זרועות עולם (חולין שם).	13556
זרועות עולם, מי שנדרס תחת הכל הוא זרועות עולם (חולין שם).	13557
וזה לשון הגר"ח מוולוז'ין זצ"ל בספרו רוח חיים, כי אם יחשוב האדם שהוא גדול אך שהוא מקיים מצות ענוה כבר יצא מגדר ענוה, העניו האמיתי אינו מחזיק את עצמו שהוא מקיים מצות ענוה, וגם לבד שיזהר שלא יהיה לו בלבו שום גאווה וגבהות, צריך עוד להתרחק שלא יהיה העולם נוהגים בו כבוד, ועל זה התפלל מר בריה דרבינא (ברכות י"ז), ונפשי כעפר לכל תהיה, שתהיה נפשו נחשבת לכל הבריות כעפר ממש שלא ינהגו בו כבוד, ואף מי שבני אדם מכבדין אותו בעל כורחו, צריך שיקבע בלבו שאין בו שום מעלה, ולא יתפעל מאומה מהכבוד אפילו כחוט השערה עכ"ל הקדוש.	13561
הרי זו חוליא נוספת בשלמות טהרת המחשבה בתיקון המידות, כי אף אם לא ירגיש האדם בעלבונותיו, אלא שמחליט בדעתו לכבוש את יצרו וטבעו ומשפיל את עצמו, ואף סוגר את פיו לגמרי ואינו משיב דבר אפילו דברי ענוה, אלא שבתוך לבו פנימה יחשוב הנני מתנהג בענוה, הרי אינו טהור לגמרי, כי העניו האמיתי אינו חושב כי הוא מקיים מצות הענוה, אלא שלמות המידה היא שיחשוב האדם על עצמו כמי שאינו לגמרי ונדרס תחת הכל, ומלבד שאינו רודף אחר הכבוד עוד מתפלל להקב"ה ונפשי כעפר לכל תהיה, שגם אחרים לא יחשבהו ולא ינהגו בו כבוד, נורא למתבונן, על זכותם ושלמותם של אנשים כאלו העולם מתקיים, ישימנו האלהים אפילו לשמינית שבשמינית ממידות טובות אלו בענוה ומעביר על המידות, ואז טוב לנו ולכל העולם כל הימים. (הגיוני מוסר).	13571
מאמר קכד	13572
ושננתם לבניך ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך (דברים ו' ז').	13574
כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ד מהל' ת"ת הל' ב'), כיצד מלמדים, הרב יושב בראש והתלמידים מוקפים לפניו כעטרה כדי שיהיו כולם רואים הרב ושומעים דבריו, ולא ישב הרב על הכסא ותלמידיו על הקרקע, אלא או הכל על הארץ או הכל על הכסאות, ובראשונה היה הרב יושב והתלמידים עומדים, ומקודם חורבן בית שני נהגו הכל ללמוד לתלמידים והם יושבים עכ"ל.	13577
לכאורה נראה שהלימוד לתלמידים בעמידה הוא רק מסדרי הנהגת התלמיד עם הרב ומוראו על התלמיד, אולם באמת אינו כן, אלא שזה מעצם דרכה של לימוד התורה, וראיה לזה ממה שהרמב"ם ז"ל קבע הלכות אלו בפרק ג' שהוא מהפרקים שענינם בהלכות ת"ת עצמה, ולא בפרק שלאחריו שהוא מתחיל בהלכות כבוד רבו ומוראו, וכן בשו"ע נקבעו הלכות אלו בהל' ת"ת ולא בהל' כבוד רבו ומוראו.	13581
וכן שנינו במשנה סוף סוטה, משמת ר"ג הזקן בטל כבוד התורה, ופירש"י ז"ל (מגילה כ"א), עד שמת היה בריאות בעולם ולא היו למדין תורה אלא מעומד, משמת ירד חולי לעולם והוצרכו ללמוד תורה מיושב ע"כ, הרי שבטל כבוד התורה שנינו ולא בטל כבוד ת"ת, ומוכח להדיא דבתורה עצמה מיירי ולא בת"ת, וכן מפורש שם במשנה, משמת ר"ע בטל כבוד התורה, ופירש"י ז"ל, שהיה נותן לבו לדרוש כל קוץ וקוץ של כל אות, וכ"ש תיבות ואותיות יתרות כגון בת ובת אני דורש (סנהדרין נ"א:), וזהו כבוד התורה גדול שאין בה דבר לבטלה עכ"ל, הרי להדיא שכבוד התורה היינו התורה עצמה ולא כבוד ת"ת, וא"כ הוא הדין נמי דהא דלהלן מיירי בתורה עצמה.	13583
ולכאורה היה אפ"ל, דאף אמנם שהעמידה היא מפני כבוד התורה עצמה, מכל מקום אין זה אלא בתורה שלומדה מפי רב, מפני שעליה שנינו בספרי עקב, שהוא כמי שלומד מפי הקב"ה, ולכן בדין הוא שיהיה באימה והוא חייב לעמוד, אבל לא בתורה שלומד לעצמו, אכן יש להוכיח שאינו כן, דהא ילפינן בברייתא (ברכות כ"ב.), דהא דצריך ללמוד באימה הוא מדדרשינן סמוכין דכתיב יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב, וכתיב והודעתם לבניך, והתם הילפותא היא גם בלומד תורה לעצמו ולא מפי רב דוקא, שהרי מינה ילפינן התם דבעל קרי אסור בד"ת בכל גווני.	13591
ולא עוד אלא שנראה דהא ששנינו בספרי שהלומד תורה מפי קטן כלומד מפי הקב"ה, לאו בלומד מפי רב דוקא הוא אלא אף בלומד מפי עצמו, ותדע לך שהוא כן שהרי שנינו הלומד מפי קטן, ומשמע אפילו קטן ממנו ואינו רבו, וא"כ ודאי דהוא הדין בלומד לעצמו, שגם הלומד בעצמו כלומד מפי הקב"ה, וזהו שאז"ל על א"א שנעשו לו שתי כליותיו כשתי רבנים (ב"ר ס"א), והיינו שכל לימוד תורה אף שהוא לומד לבדו, כלומד מפי רב וממילא מפי הקב"ה.	13596
והחיוב בכבודה של תורה בזה הוא מפני שצריך ללמוד באימה וביראה, וכן מפורש בירושלמי התם וז"ל, רב שמואל בר רב יצחק עאל לכנישתא, חמא חד בר נש קאים מתרגם סמיך לעמודא, א"ל אסור כשם שניתנה תורה באימה וביראה, כך אנו צריכין לנהוג בה באימה ויראה עכ"ל, והרי להדיא דדין העמידה הוא משום דדרשינן סמוכין כמפורש בגמ' דילן, דצריך ללמוד באימה כיום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב, מה התם באימה וביראה אף כאן באימה וביראה.	13601
	13602
	13603
	13604
	13605

והנה מה שלמדו שיהא הלימוד תורה באימה וביראה, ממה שהיה בשעת קבלת התורה בסיני, יפלא	13606
לכאורה, איך אפשר ללמוד הלכה למעשה ממה שהיה במעמד הר סיני, ששם ירד ה' ואתה ברבבות קדש	13607
עם כל הפמליא של מעלה, ורבוא רבבות מלאכים שרפים ואופנים וחיות הקודש, ואם במעמד נשגב זה	13608
שפנים בפנים דבר ה' עמהם, עמדו באימה וביראה ברתת ובזיע, האם גם לנו צריך כן, האם אפשר לדמות	13609
אותנו אזובי קיר לדור מקבלי התורה, ששם העצם שלהם הוא דור דעה, וגם אין לנו שום מחוזה מהמחזות	13610
הנשגבים שזכה להם הדור ההוא.	13611
האם מפני שהם זכו לכל אלה עמדו באימה וביראה ברתת ובזיע, נדמה גם אנחנו אליהם, שכשאנחנו	13612
יושבים ועוסקים בתורה חייבים גם אנו באותה האימה ואותה היראה, אותו הרתת ואותו הזיע, ועד כדי כך	13613
שאם יקרה לנו מקרה המעיד על קלות ראש והיסח הדעת אסורים אנו בת"ת? הרי גם מפורש שאין זו רק	13614
מידת חסידות ושלמות בקיום המצוה, אלא דין גמור שרק בתנאי זה מותר ללמוד תורה ואם לאו אסור,	13615
ודין זה נלמד רק משם מאותו המעמד, אתמהא!	13616
ועל כרחך שקיבלו חז"ל שהאימה והיראה לא היתה מפני המחזות הנשגבים שהיה באותו מעמד, אלא מפני	13617
גופו של תלמוד תורה שהיו לומדים באותו מעמד שהיה פנים בפנים, ומכיון שקיבלו חז"ל ולמדו (בספרי	13618
שם) מן המקרא שכל לימוד תורה כך הוא, שהוא לימוד רב מפי רב עד משה רבינו עד הקב"ה כביכול	13619
בכבודו ובעצמו, לכן צריך באמת כל לימוד תורה אותה מידה של אימה ויראה רתת וזיע, ומי שאינו ראוי	13620
למידה זו של יראה, היה אסור לו קודם ביטול התקנה ללמוד תורה אפילו תיבה אחת, ודבר מופלא זה אנו	13621
למדים ממעמד הר סיני. (דליות יחזקאל).	13622
	13623
מאמר קכה	13624
ושננתם לבניך ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך (דברים ו' ז').	13625
ושננתם לשון חידוד הוא שיהיו מחודדים בפיך, שאם ישאלך אדם דבר לא תהא צריך לגמגם אלא אמור לו	13626
מיד (רש"י שם), א"ל בר הי הי להלל, מאי דכתיב ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלהים	13627
לאשר לא עבדו, היינו צדיק היינו עובד אלהים, היינו רשע היינו אשר לא עבדו, א"ל עבדו ולא עבדו	13628
תרווייהו צדיקי גמורי נינהו, ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד, א"ל ומשום חד	13629
זימנא קרי ליה לא עבדו, א"ל אין צא ולמד (חגיגה ט').	13630
אף דבדואי גם השונה פרקו מאה פעמים אינו מבטל מזמנו כלום, ובאותו הזמן שהשונה חוזר בפעם המאה	13631
ואחת, בעל המאה פעם לומד ענין חדש, דאי לאו הכי אלא שמתבטל מעט, הרי ההבדל הוא בין שונה תמיד	13632
לבין מבטל זמן מה, ולא בין מאה פעמים למאה ואחד, אלא ודאי דאינו מבטל כלום, ואעפ"כ נקרא לא	13633
עבדו לעומת חבירו.	13634
והענין הוא שהמעלה היא מצד ההבדל באהבת התורה, דהרי קשה להיות שונה וכמ"ש בילקוט (תהלים	13635
קי"ט), שדוד התפלל שלא אהא לומד תורה ושוכח, או שאהא לומד ויצה"ר אינו מניח לי לשנות, ומשום	13636
דנקל לאדם ללמוד דבר חדש, שהרי אף אם חסר לו באהבת תורה, אבל לעומת זה הלא יש בכאן אהבת	13637
החידוש, אבל דבר שכבר למד ויודע אותו אפילו ידיעה במקצת קשה עליו לעסוק בו, דאהבת החידוש כבר	13638
אין בזה, ורק מצד אהבת התורה נקל לשנות כאמור (משלי ה') באהבתה תשגה תמיד, ולהיות שונה אחרי	13639
חזרת ק' פעמים, הרי נחוץ לזה אהבת התורה במידה נפרזת, וזוהי מעלת שונה פרקו ק"א פעמים, עד	13640
שהשני בעל הק' פעמים, הוא כסוג אחר נגדו, בחינת לא עבדו.	13641
אכן מזה ששיבחו חכמים את השונה מאה פעמים ואחד למדנו, דגם אחרי שינון של מאה פעמים עוד אפשר	13642
להוסיף בידיעת הענינים שבתורה, דאי הוסיפה אין כאן ואינו מקיים בלימוד זה את המצוה של ושננתם	13643
שיהיו דברי תורה מחודדים בפיך, ואין בזה אלא גילוי אהבת התורה, הרי מצד חביבות התורה בלבד אינו	13644
רשאי להזניח שאר חלקי התורה, דהרי מחוייב אדם ללמוד כל התורה כולה, אלא ודאי דיש תועלת בלימוד	13645
הפעם הק"א להעמיק יותר בידיעה והבנה, ומקיים בזה ושננתם, דחיוב ושננתם גדול ממצות לימוד התורה,	13646
כמ"ש הגרי"ס צוק"ל.	13647
ויתכן הדבר אם הפעם הק"א יהיה בעיון טוב ובכל כוחו כמו בפעם הראשונה, והחיוב של בכל יום יהיו	13648
בענין כחדשים, הוא בין מצד החשק והרצון ללמוד, ובין מצד שימת הלב בעיון היטב כאילו נכנס לדבר	13649
חדש, ובאמת הא בהא תליא, דכשהרצון והחשק הוא גדול כאילו דבר חדש לפניו, אז שייך שיהיה העיון	13650
השלם להוסיף בידיעה ולרדת יותר לסוף הענין יותר ממה שהיה לפני כן.	13651
והנה ישנן שני סוגי ידיעות בידיעת התורה, סוג הידיעות המושכלות בלבד, וכאלה הם ידיעות ההלכות,	13652
וישנן ידיעות בעניני דעות וחובת הלבבות, שבזה אין מספיקה כלל הידיעה בלבד, אך צריך לקובען בדעתו	13653
ושיתחזק אצלו בהרגש כמו המוחשים, כיסודי האמונה והשגחה פרטית ועניני הבטחון והדומה, וישנם	13654
בכוחות האדם מעכבים והתנגדות להשיג מדרגת הדעת בזה.	13655

ובזה נחוץ מאד והכרח להרבות בשינון והיינו תוספת העמקה וכמו שנתבאר, ולחזור עליהם תדיר לאין שיעור, וכל מה שמשנן יותר צריך להיות החיזוק יותר, וגם ההתעוררות לחובת שמירת דיני התורה"ק כמאמרם, בגודל החומר והזהירות הנצרכה, שאף היא תלויה בתוקף הדברים, והרגשת האדם נקבעת בנפש בשינון המוסיף העמקה, וזהו שנהגו גדולי המוסר (כמבואר באור ישראל), לשנן לעצמם לאין שיעור	13656 13657 13658 13659
מאמרי חז"ל הנצרכים להם והיה עושה עליהם רושם גדול, ומסופר על הגרי"ס זצוק"ל ששינן במשך לילה שלם המשנה מאן דלא יליף קטלא חייב, וגם הידיעות המושכלות והפשוטות צריכות שינון רב וזה פועל הרבה לקביעתן. (משנת רבי אהרן).	13660 13661 13662 13663
מאמר קכו	13664
ושנתם לבניך ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך (דברים ו' ז').	13665
כבר עמדו על כך שתבעו את אדה"ר על אשר לא דקדק בדיבורו כראוי, והתבטא כלפי הקב"ה האשה אשר נתת עמדי, שאפשר לפרשו שכאילו הוא כופר בטובתו של הקב"ה שנתן לו אשה זו, משגה קל זה בדיבורו שנכשל בו אדה"ר פעם אחת בחייו, גרם השפעה רעה על כל המין האנושי, עד שמייחסים לו כל חטא הכפירה של דור הפלגה (בר"ר ל"ח), עובדה זו מלמדת לנו כמה חמור הוא ענין הדיבור וכמה רעה עלול להשפיע בעולם, ואם באדה"ר שלא הוזהר על הדיבור כך, אנחנו שיש לנו אזהרות רבות על הדיבור עאכו"כ!	13666 13667 13668 13669 13670 13671
חז"ל דורשים על הפסוק ודברת בם, בם ולא בדברים אחרים (יומא י"ט), כלומר שעצם הדיבור שלא בדברי תורה עבירה היא, כי יש בזה ביטול מצות עשה של תלמוד תורה, והרי אמרו תלמוד תורה כנגד כולם (פאה פ"א), וא"כ גם עונש ביטול תלמוד תורה כנגד הכל, וזה אמור בדברים בטלים סתם שאין בהם שום סרך של איסור, ועאכו"כ אם יש בהם גם איזה סרך של איסור.	13672 13673 13674 13675
והנה אמרו חז"ל מה אומנותו של אדם בעוה"ז? ישים את עצמו כאילם, יכול אף לדברי תורה כן, תלמוד לומר צדק תדברון (חולין פ"ט), הרי רואים אנו כמה חמור הוא הדיבור, שחז"ל רואים עיקר אומנותו של אדם בזה שימנע עצמו ממנו לגמרי ויהיה כאילם, ולא עוד אלא שאם לא היינו מוצאים פסוק מפורש צדק תדברון שבדברי תורה כן חייבים לדבר, היינו אומרים שלעולם יעשה עצמו אילם אף מדברי תורה.	13676 13677 13678 13679
והנה מצינו בדוד המלך ע"ה שאמר על עצמו, ואני כחרש לא אשמע וכאילם לא יפתח פיו (תהלים ל"ח), הוא השתמש בכלי הביטוי וההאזנה שלו רק לדברי תורה בלבד, ולגבי ענינים אחרים היה כאילם וכחרש, וכמו כן אמר תבוא לפניך אנקת אסיר (תהלים ע"ט), שראה עצמו כאילו כולו אסיר ואין לו רשות להשתמש בכל אבריו וחושיו רק לעבודת ה', ולא עוד אלא שהוזהרנו גם על ההרהור, אנו קוראים בפרשת קריאת שמע ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך, ודרשו חז"ל ובכל נפשך, בכל נפש ונפש שברא בך (דברים רבה פרשה ב').	13680 13681 13682 13683 13684 13685
משמעותה של המלה נפש היא מחשבה, וכן פירש הרמב"ן את הפסוק ונפש כי תחטא (ויקרא ד), בעבור היות המחשבה בנפש והיא השוגגה הזכיר כאן נפש, והיינו שחייב האדם להשתלט על המחשבה שלו, על כל הרהור והרהור שעולה על לבו, על כל נטיה ונטיה שבשכלו, ולכוונם לאהבת ה', ואם בהרהור כך, על אחת כמה וכמה שיש לשעבד את הדיבור רק לעבודת ה', ואמנם אין הדיבור נובע אלא מתוך הרהור, ואין לחכות בהכוונתו לדברי תורה ולעבודת ה' עד שיצא לפועל, אלא בעודנו באיבו בבחינת הגות ומחשבה, ונקרא עודנו נפש כלומר הנפש השכלית, יש לכוונו ולשעבדו לאמונה ולדעת.	13686 13687 13688 13689 13690 13691
ועוד שאם יש היסח הדעת מהרהור אחד, הרי זה פוגע בכל הנפש, כפי שמשמע מדברי הרמב"ן האמורים, שאם המחשבה שוגגת בדבר אחד, הרי נאמר על כך במקרא ונפש כי תחטא, כלומר כל הנפש חוטאת, באשר אין לאדם להשאיר שום משהו בעצמו שלא יהיה משועבד לעבודת ה', ואם נשאר בו משהו או רגע שאינו מרגיש שעבוד זה, הרי כמוהו כמורד במלכות שמים.	13692 13693 13694 13695
וזוהי עיקר חובתנו בראש השנה, חז"ל אומרים אמר הקב"ה אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם (ר"ה ט"ז), אין הכוונה באמירה בלבד, כי אף אם יאמר אלף פעמים אין בזה כלום, אלא שיקבל עול מלכות שמים על כל אבריו וחושיו, ועל דיבוריו והרהוריו בכל עת ובכל שעה, ואם יחסר מלהמליך את הקב"ה אף על דיבור אחד או הרהור אחד, ואף לרגע אחד, כמוהו כאילו לא קיבל עליו עול מלכות שמים. (אור הצפון).	13696 13697 13698 13699 13700
מאמר קכז	13701 13702
וקשרתם לאות על ידך והיו לטוטפות בין עיניך (דברים ו' ח').	13703
נתפעלתי היום בקריאת שמע מה שלא נתפעלתי זה כמה שנים, כי אנחנו רואים שאין אנו מקיימים מצות תפילין אף פעם אחת, ומקרא מלא הוא ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך, פירוש שלא תהיה בלב אהבה	13704 13705

אחרת רק אהבת הש"ת, כנאמר בחובת הלבבות באשה שמתו שבעת בניה, אמרה אני משבחת לה' שאין	13706
בלבי אהבה אחרת רק שלך, וכן בכל נפשך למסור את נפשך, ובכל מאדך ממונד, וכן בכל מידה ומידה	13707
שמודד לך, והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום מה שאמור למעלה על לבבך, ושמא תשכח זאת,	13708
תעשה לך אות לכל תשכחם, תקשרם לאות על ירך ולטוטפות בין עיניך.	13709
ופירש הרמב"ן ז"ל (שמות י"ג), לשון יטיפו בר תהיה נוטפת בין עיניך הידיעה הזאת, משל לאדון שציוה	13710
את עבדו לעשות לו דבר, ואמר לו לא תשכח זאת עשה לך סימן, תקשור קשר במטפחת שלך למען לא	13711
תשכח, והנה אם יעשה העבד קשר ולא יזכור זכרון הדבר שבשבילו נצטוה לקשור הקשר, הרי זה שבר	13712
עול אדוניו מעליו, ונמצא כי אין אנו מקיימין מצות תפילין, כי הם זכירה ואות וסימן על זכרון מה	13713
שלמעלה, ואנו קושרים הקשירה ואין אנו זוכרים הזכירה אשר בשבילה נצטוינו לקשור תפילין.	13714
והנה נחקר נא סיבת הדבר שאנו עושים מעשים ולא נעמוד על הכזב שבהם, או על רחוקם מן המטרה	13715
המכוונת, נראה כך כי הנה הפנימיות דבר קשה הוא להתייגע, לשבר ולזכך הלב ממידות ותאוה דבר קשה	13716
הוא מאד, ולכן תראה כי מעט המה יראי אלהים בארץ, ולמה? אלא כי יגיעת הפנימיות דבר קשה הוא	13717
לאדם מאד.	13718
והנה באמת יש הרבה דינים שבין אדם למקום ובין אדם לחבירו, שהאדם אפילו אינו עומד עליהם כי	13719
מוזהר הוא בהם, והסיבה לכל היא, כי חסר לו הפנימיות או היראה אשר יראוהו להזדהר ולהזדרז	13720
בהמעשים אשר הוא עושה, כי רק למי שיש לו הפנימיות, הנה פנימיותו מעין נובע לו להראותו, כי על פי	13721
יראת שמים נכון או צריך להיזהר בהם, וכן במידות מי שיש לו בפנימיותו תוקף עוז הכשר המידות, לו	13722
נקל להבין כי מעשה זה נובע ממידה רעה, מה שאין כן למי שחסר לו הפנימיות אינו עומד על זה, מפני כי	13723
הרגש אינו מוביל לו הידיעה הזאת.	13724
והנה תראה כי יותר יש לומדי תורה מיראי אלהים הקודמת לחכמתם, צדיקים מועטים המה יותר	13725
מלומדים, ומה הטעם אשר יש הרבה לומדים מתיגעים בפלפולי תורה אבל לא ביראה? סיבת הדבר הוא,	13726
כי פנימיות דבר קשה הוא, ואינו בא לאדם מעצמו רק אחר העמל והיגיעה, והנה בפלפולי תורה יביא לו	13727
הענין מעצמו להתייגע, כי רואה הוא שאינו מבין הסוגיא וצריך להתייגע, מה שאין כן ביראה, שכפי	13728
ההלצה דאס איזט א בויך וויטאג כי בכאב הראש לא יוכל הילד להטעות את אמו לפוטרו מלילך לחדר, כי	13729
ממשמשין בראשו לראות אם חם הוא, מה שאין כן בכאב בטן אי אפשר לדעת האמת.	13730
כן בזה, בפלפולי תורה אינו יכול להטעות עצמו, כי רואה חסרון הבנתו, מה שאין כן ביראה שהעיקר בנוי	13731
על פנימיות, כי עי"ז מכיר הרבה מעשים אשר לא יעשו ע"פ יראה השכלית או ע"פ מידות, או ע"פ דין,	13732
ובלא יראה פנימית אינו מכיר אותם, ושומר רק הדברים הפשוטים שהמון עם נזהרים בהם, ועל כן יראה	13733
לו כי יש בו יראת שמים ואין לו על מה להתייגע כ"כ.	13734
אך מי שיש לו יראה פנימית, נעשו לו פנימיותו מעין נובע להראותו מעשים חדשים שלא יעשו ע"פ שכל	13735
היראה, הרבה מידות והלכות עושה לו חדשות לשמור ולעשות, ואז רואה כי יש הרבה יגיעות במוסר	13736
ובמידות, סוף דבר היראה הפנימית מביאה לאדם הכרח העמל והיגיעה ביראת אלהים, והעמל מביאין	13737
לאדם להכיר יותר ויותר היראה הפנימית, וככל שתרבה אצלו היראה פנימית יכיר יותר המעשים	13738
החיצונים לנהלם ע"פ התורה.	13739
נמצא מי שגם קיים כל התורה, צריך לדאוג פן חסרה לו יראה פנימית ומפאת זה לא הכיר המעשים	13740
החיצונים, היוצא מדברינו, כי מפאת חסרון יראה הפנימית האדם אינו עומד על כוונת מצות תפילין וחסר	13741
לו כל זכרון הקשירה, ואשר זהו באמת חיצונית, כי הלא מבואר היטב כי הכוונה על הזכירה, והבן מאד	13742
לעשותם. (חכמה ומוסר ח"ב מא' רצ"ג).	13743
	13744
מאמר קכח	13745
וקשרתם לאות על ירך והיו לטוטפות בין עיניך (דברים ו' ח').	13746
וקשרתם לאות על ירך אלו תפילין שבזרוע, והיו לטוטפות בין עיניך אלו תפילין שבראש (רש"י), רבי	13747
ירמיה הוה יתיב קמיה דר' זירא, חזייה ר' זירא דהוה קא בדח טובא, א"ל וגילו ברעדה כתיב, א"ל אנא	13748
תפילין מנחנא, אביי הוה יתיב קמיה דרבה, חזייה אביי דהוה יתיב וקא בדח טובא, א"ל לא סבר מר בכל	13749
עצב יהיה מותר? א"ל אנא תפילין קא מנחנא (ברכות ל'), וברש"י והם עדות שממשלת קוני ושררותו	13750
עלי.	13751
היינו שקדושת התפילין המונחים על ראשו ועל זרועו, תשמור אותו מלעבור את התחום והגבול של	13752
בדיחות הדעת לקלות ראש ח"ו, ובשערי קדושה לרבינו חיים וויטאל (ח"ב שער ד') מפרש, כי רבה ור'	13753
ירמיה השיבו, שמה שהיה נראה בדיחות אינה אלא שמחה, שהיו שמחים ונראו מאושרים על שזכו למצוה	13754

גדולה כזו, שהאמונה העיקרית תלויה בה, ומתוך שמחה באו לכלל שמחה, וזהו שאמר אנא תפילין קא	13755
מנחנא היינו שהשמחה באה מטעם הזכיה במצוה זו.	13756
וזוהי תוכחה המטפחת על פנינו, האם חשים אנו את הזכות הגדולה שיש בידינו, שבכל יום אנו נושאים על	13757
ראשנו וזרוענו את הפאר והכתר הזה ששם ה' חקוק עליו? האם מקבלים אנו בכבוד הראוי את השראת	13758
השכינה החופפת עלינו מדי יום ביומו, והלא השמחה צריכה להיות תמיד כמו ביום הראשון שבו הנחנו	13759
תפילין בפעם הראשונה, שהרי ודאי ובטוח הוא כי כל ילד ונער באותו לילה שלפני התחלת הנחת	13760
התפילין, לא עצמו עיניהם מרוב התרגשות לקראת השמחה המצפה להם ביום המחרת.	13761
ומצינו שכך קרה אצל הצדיק ר' לוי יצחק מברדיטשוב ז"ל, שהיה ער כל הלילה ליל סוכות, והיה מצפה	13762
לאור היום שיבוא, בכדי שיזכה לברך על מצוות נטילת לולב ואתרוג, וכיון שהאיר השחר, מרוב	13763
התרגשות וזריזות לקיום המצוה, נשמט האתרוג מידו ונתגלגל לארץ, אמר ליה רב אלעא לעולא, כי	13764
עיילית להתם שאיל בשלמא דרב ברונא אחי, דאדם גדול הוא ושמח במצוות, זימנא חדא סמך גאולה	13765
לתפילה ולא פסיק חוכא מפומיה כולי יומא (ברכות ט"ו), ומקשים בתוס' והלא כל העולם סומכין גאולה	13766
לתפילה, ומאי רבותא דרב ברונא דלא פסק חוכא מפומיה? ומתרצים שזה מכוון להמתפללים כוותיקין	13767
שקורין ק"ש קודם הנץ ותפילה לאחר הנץ.	13768
ורבינו יונה מתמיה ושואל, וכי מפני שסומך גאולה לתפילה יש לו שכר כ"כ שיהיה בן עוה"ב? ומתריך	13769
מפני שכשמזכיר גאולת מצרים ומתפלל מיד, מראה שבטוח בה' בתפילה כיון שמבקש ממנו צרכיו, שמי	13770
שאינו בטוח בו לא יבקש ממנו כלום, וכן נראה בשמו"ר פ' בא, שכשראו ישראל הנסים והנפלאות שהיה	13771
עושה עמהם הבורא שלא כטבעו של עולם בטחו בו, ועל זה נאמר וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה	13772
ה' במצרים וייראו העם את ה' ויאמינו בה', וכיון שמזכיר עכשיו אותה הגאולה ומתפלל מיד, והבטחון	13773
הוא עיקר היראה והאמונה, ולפיכך זוכה בסיבתו לחיי עוה"ב עכ"ל.	13774
ובעל חובת הלבבות (שער הבטחון פ"ד) כותב, ותטרידהו שמחתו של הבוטח באהבתו, משמחת אנשי	13775
העולם בעוה"ז, ושמחת העוה"ב בעוה"ב, וזאת העליונה שבמדרגות הבוטחים מהנביאים והחסידים וסגולת	13776
האלהים הזכים, לא בכדי לא פסק חוכא מפומיה דר' ברונא, אשר בטחונו ואמונתו בה' הגיעו לדבקות	13777
הגדולה ביותר, יום שמחה היה לו, שמחה בלי הפסק, ובקשת רבי אלעא לעולא היתה שישאל בשלומו של	13778
אדם גדול השמח במצוות.	13779
ר' אבהו נחית לטבריא, תלמידי ר' יוחנן ראו אותו אפוי נהירין (פניו מאירות), אמרון קמיה דר' יוחנן	13780
אשכח רבי אבהו סימא, (בודאי איזו אוצר מצא), אמר לון למה? אמרין ליה אפוי נהירין, אמר להון דילמא	13781
אורייתא חדתא שמע? סליק לגביה א"ל מאי אורייתא חדתא שמעת? א"ל תוספתא עתיקה (ירושלמי שבת	13782
פ"ח ה"א), ומפרש פני משה, תוספתא ישנה שלא ראה אותה מימיו, וראה בה דברים חדשים ושמח בה,	13783
וקרא עליו ר' יוחנן חכמת אדם תאיר פניו, תוספתא עתיקה שכבר למדתיה, והייתי מחפש אחריה	13784
ומצאתיה ונהנית.	13785
אכן אוצר גדול מצא ר' אבהו, אוצר שמימי של חכמה ואורה, וזה אשר האיר את פניו, הוא מצא תוספתא	13786
עתיקה וזה הזריח עליו אור, בין אם האור הוא מדבר עתיק יומין ובין אם הוא מחדתא, כי לאחר יגיעה	13787
וחיפושים סייעו לו מן השמים והוא מצא ונהנה, ונמלאו פניו אורה שמחה וצהלה, אור חדש נדלק על פניו,	13788
מעומק בתי נפשו קרנו עתה השראה וחכמה עליונה, עד שר' יוחנן קרא עליו חכמת אדם תאיר פניו, כי	13789
לר' יוחנן היה ברור, שאם אדם שמח בחייו הרי זה רק כאשר חכמת התורה שוכנת עליו, כי לא יתכן	13790
ששמחה תשרה על אלה המצויים ועסוקים בדברי הבל שאין להם קיום.	13791
סיפרו כי בימי מלחמת העולם הראשונה, התארגנה קבוצה של אנשים לצאת לטיול על פני כל כדור	13792
העולם, ולפי התנאים שהיו אז בשנים תרע"ט—תר"פ, נזקקו לבלות במשך שנה שלמה בטיולים, במהלך	13793
מסעם הגיעו למדינת רוסיה, ובתוך רוסיה הגיעו אל עיר אחת, ושמועה שמעו כי יש בה מוסד לחכמי	13794
ישראל, והמדובר היה בשיבה עם בחורים המשתלמים בחכמת התורה והמוסר, הדבר עורר בהם סקרנות,	13795
מפני שלפי מושגיהם הבינו שמדובר באנשי מדע העוסקים בפילוסופיה אלהית, והם רצו לעמוד על כך	13796
מקרוב.	13797
באו האנשים ונכנסו לשיבה, ומצאו שהבחורים יושבים ומפלפלים זה עם זה, ועסוקים כ"כ עד שאפילו	13798
לא הבחינו באורחים המבקרים שנכנסו למקום, המבקרים נצמדו למקום עמידתם שעה ארוכה, ולא יכלו	13799
להסתיר את התפעלותם ממראה עיניהם, ולאחר מכן אמרו, כי כבר עברו את כל כדור העולם וראו הרבה	13800
מחזות ותמונות, הרבה אנשים ודמויות פגשו בכל מיני אנשי מדע וחכמים בהוויות העולם, אבל לא האמינו	13801
כי יש בעולם אנשים שכ"כ שמחים בחייהם כפי שהם מצאו במקום זה, אפשר למשש בידיים ממש את	13802
החיות והשמחה שיש במקום התלמוד הזה אמרו האנשים, למרות שמבחינה חיצונית אין מה להתרשם, כי	13803
העניות היתה גדולה.	13804

והנה אף שפני רבי אבהו העידו על חכמתו שהביאה לו שמחה ורוממות הנפש, מ"מ מספרים חז"ל (מד"ר	13805
ס"ב) כד דמך רבי אבהו הראו לו י"ג נהרי אפרסמון, א"ל אינון דמאן? א"ל דידך, אמר אילין דאבהו ואני	13806
אמרתי לריק יגעתי לתוהו והבל כוחי כליתי, וכבר עמדו על זה רבים, אלא י"ל דרבי אבהו אף לגודל	13807
חכמתו וצדקתו ואמונתו החזקה, אין בידי אדם אפילו הכי גבוה, לשער את גודל ורוב השכר שקבעו	13808
בשמים לעושי דבר ה' ומצוותיו, כי רק שם בעוה"ב מראין לאדם את ערך שכר המצוות כמות שהוא, ואף	13809
ר' אבהו שהיה כ"כ מעריך בעוה"ז את ערך המצוות ושכרן, עד שפניו היו מאירות ומפיקות שמחה שמצא	13810
תוספתא שהיתה לו כאוצר גדול, אבל שם בעוה"ב תגדל ותתווסף השמחה ככל כפליים.	13811
זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארוממנהו אמר הקב"ה לישראל, בעוה"ז אמרתם לפני פעם אחת זה אלי, אבל	13812
לעתיד לבוא אתם אומרים אותו דבר ב' פעמים, שנא' (ישעיה כ"ה) ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה	13813
קוינו לו ויושיענו זה (שמו"ר כ"ג י"ד), מה שבעולם הזה מודים ומברכים להקב"ה על החסדים שעשה	13814
ועושה לנו, הרי זה רק חלק קטן וזעיר ממה שמקובל שם, כי רק שם בעולם הבא נכיר ויתגלה לנו עד כמה	13815
גודל טוב חסדיו, וההודאה תהיה כפולה ומכופלת, מפני שההכרה וההשגה האלהית גם היא תהיה כפולה.	13816
ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלהיך ולביתך (תבוא כ"ו), פי' האוה"ח הקדוש בכל הטוב, אין טוב	13817
אלא תורה, שאם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות טוב התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה,	13818
ולא יחשוב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה, כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם, א"כ האם לא	13819
חלה עלינו החובה להיות שמחים ועליזים על שזכינו להיות מוקפים יום ולילה במצוות? איפה הן הפנים	13820
המאירות שלנו לנוכח האוצר הגדול אוצר החכמה, שזכינו להימצא בין כותלי בית המדרש ולהימנות עם	13821
חובשי התורה בחבורת החכמים?	13822
איפה החיוך שהיה צריך להיות מוצק על פנינו מתוך אור ושמחת התורה? גם אם תוספתא ישנה היא	13823
אצלנו, איך זה שהשמחה הישנה מן היום הראשון נעלמה מאתנו, איך זה שאותו היום המאושר הראשון	13824
של הגילוי הלך מאתנו? למה לא נותרו בנו אותן הרגשות של שמחה כבעת הנתינה? עלינו להתאמץ	13825
ולחפש ולמצוא את הראשוניות הזאת, לרענן הכל כאילו רק עכשיו זכינו לכך, שאו זמרה ותנו תוף כנור	13826
נעים עם נבל, עלינו לקחת את כל הכלים הללו בידינו, לצאת לחוצות הערים ולרחובות כדי להריע ולרנן	13827
באזני כל, ולהביע את שמחתנו בגלוי.	13828
ומספרים שפעם נכנס בחור מבוגר משייבת סלובודקה לביתו של הסבא כשהוא עצוב ופניו זועפות, התחיל	13829
הסבא לצעוק, עם מדושני עונג יהיה עצוב? הבחור שהיה מוטרד ועמוס בדאגות שונות התעורר לתחיה	13830
כאילו נעשה לבריה חדשה, ועל הגה"ח ר' שמחה זיסל מקלם זצ"ל מספרים, כי פעם לאחר ששח שיחה	13831
בבית התלמוד, התגנב אחד מתלמידיו לתוך חדרו בעלייתו, התחבא באחת הפינות כדי לעקוב אחרי	13832
הנהגתו, והנה ראה שהוא שר ורוקד במשך חצי שעה על הפסוק שש אנכי על אמרתיך כמוצא שלל רב	13833
(תנועת המוסר ח"ב). (מעייני החיים).	13834
	13835
מאמר קכט	13836
וקשרתם לאות על ידך והיו לטוטפות בין עיניך (דברים ו' ח').	13837
אז"ל (ירושלמי ברכות פ"א ה"ב), הלומד שלא לעשות נוח לו אילו נהפכה שלייתו על פניו ולא יצא	13838
לעולם, והענין הוא שמצד עצם ההשגה של תורה, הרי היתה ההשגה בדרגא גדולה הרבה אלמלא עוה"ז,	13839
דעוה"ז מונע ההשגות הפנימיות, ובמדרש מבואר שכל מה שלומד בעוה"ז הוא רק בגדר לימוד אלף בית	13840
של תינוקות, כדי שיוכל להשיג יותר ויותר בעוה"ב, אלא שבכאן הוא עולם העשיה, וכללא הוא דבלא	13841
עשיה ההשגה בתורה אינה אמיתית ופנימית, ואינה נקלטת באדם רק בתורת מחשבה חיצונית בלבד,	13842
והאומר אין לו אלא תורה אפילו תורה אין לו (יבמות ק"ט:).	13843
והיינו כפשוטו דגם תורה אין לו, דא"א להשיג חכמת התורה באמת בלא יראת שמים ובלא מעשים טובים,	13844
ולכן הלומד אינו מקיים שלא השלים התכלית של עולם המעשה, נוח לו אילו נהפכה שלייתו על פניו ולא	13845
יצא לעולם, שהרי מצד עצם ההשגה כשלעצמה בלא הבריאה שפיר טפי, ולא דוקא אם אינו מקיים דיני	13846
התורה, אלא גם אם אינו מקיים עניני דרך ארץ שקדמה לתורה, דכל שאינו בדרך ארץ הרי תורתו	13847
מתבזת, והוא בגדר כל משניאי אהבו מות ח"ו (משלי ח').	13848
והנה אדם עיר פרא יולד, ויצר לב האדם רע מנעוריו, וכל ההולך בדרכי לבו וכהרגלו מנעוריו, בהנהגה	13849
פראית וריבוי שיחה בטלה, הרי מחזק בעצמותו יותר ויותר את יצרו הרע ואת פראותו, ואף שיתכן שלומד	13850
ג"כ מאיזה טעם שהוא, ויש שהוא גם נזהר קצת בדברים המורגלים, אבל מ"מ הכוחות הפראיים של	13851
הנהגה של ליצנות וריבוי דברים בטלים וכיו"ב, הולכים ומתחזקים בו יותר ויותר, והרי הוא משתרש יותר	13852
ויותר בדרכי היצר, ואין שום דרך לגזור הכוחות, ורק התורה הק' בלבדה בכוחה לגזור ולצמצם כוחותיו	13853
הפראיים שלא יפרצו חוצה, וגם למתקם ולתקן אותם לגמרי, אך זהו דוקא אם מרגיל עצמו בהנהגת	13854

היראה והתורה בד בבד עם לימודו, ומחשיב עצמו כ"ח לענין הזהירות מכל דבר מגונה ושפל, אבל בלא"ה נוה לו שלא נברא ולא מהני ליה הלימוד.	13855
13856	
והנה מציינו במצות תפילין שהיא מ"ע חמורה ביותר וכמבואר בגמ' (ר"ה י"ז.), דמחצה עבירות ומחצה זכויות, ויש בהמחצה עבירות פושעי ישראל בגופן, כגון קרקפתא דלא מנח תפילין, הם בכלל והבאתי את השלישית יעוי"ש, והרי דבבחינה אחת הוי מצות תפילין כחמורה שבחמורות, והטעם בזה דתפילין הם אות וכדכתיב והיו לאות על ירך, ובגמ' (ברכות ל':) אמרו, אביי הוה יתיב קמיה דרבה דרביה דהוה קא בדח טובא אמר וגילו ברעדה כתיב, א"ל אנא תפילין מנחנא, וברש"י והם עדות שממשלת קוני ומשרתו עלי, והיינו דע"י מצות תפילין אימתא דמרא עלן, ואין לחוש שיגיעו לקלות ראש ע"י בדיחות הדעת, ומשום כך היא כחמורות.	13857 13858 13859 13860 13861 13862 13863
מ"מ אמרו במכילתא (פרשת בא), והיה לך לאות על ירך למען תהיה תורת ה' בפיך, מכאן אמרו המניח תפילין כאילו קורא בתורה, כל הקורא בתורה פטור מן התפילין, והיינו דאף דתורה נדחית מפני כל המצוות שא"א לעשותן ע"י אחרים, מ"מ מצות תפילין נדחית מפני תורה, והגדר בזה הוא, דשורש מצות תפילין הוא כעבד הנושא חותם אדונו שאימתיה דרביה עליה, דהתפילין הם אות לממשלת קונו ולהיות אימת השי"ת עליה, וכן הוא גדר תלמוד תורה, שהוא משועבד להקב"ה באימה ויראה, וכלשונם ז"ל יתיב באימתא ופתח בשמעתתא (שבת ל':).	13864 13865 13866 13867 13868 13869
והודעתם לבניך ולבני בניך, וכתיב בתריה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב, מה להלן באימה ויראה וברתת ובזיע, אף כאן באימה וביראה וברתת ובזיע (ברכות כ"ב.), זהו גדר ת"ת באימה וביראה, וע"כ העוסק בתורה שכל מציאותה באימה וביראה פטור מתפילין, שמצד גדר זה של באימה וביראה שיש בתפילין הוא דומה לת"ת, למדים אנו שגדר תורה הוא להגביר אימתא דהקב"ה עליה, ולפיכך אם ילמד בגדר זה שתשפיע התורה עליו, בודאי ישתנה הרבה לטובה, אבל אם אינו לומד באופן זה לא תשפיע עליו התורה כראוי. (משנת רבי אהרן).	13870 13871 13872 13873 13874 13875
מאמר קל	13876
והיה כי יביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר נשבע לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב לתת לך ערים גדולות וטובות אשר לא בנית (דברים ו' י').	13877 13878
יזכיר בכאן כי ברבות הטובה יזכור ימי עונו ומרודו שהיה עבד במצרים, ולא ישכח את השם שהוציאו מן העבדות ההוא לטובה הזאת, אבל יזכיר חסדיו תמיד ויירא אותו, ויעבוד לפניו כעבד לאדונו (הרמב"ן ז"ל), והנה מטבע הנבראים, שהנסיגות והמאורעות העוברים עליהם בימי חלדם נעשה להם כקנין נפשי עמוק, כסגולה יקרה החביבה עליהם, ותפארת נפשם המשתעשעת בזכרונות ימים עברו, ואף כי המאורעות הן של ימי שפלות ודכאון, של עינויים ויסורים גופניים ורוחניים, והמאורעות הם בניגוד למצב הנוכחי המשופר והטוב, בכל זאת יקרים וחביבים הם זכרונות המאורעות על האדם ומשתעשע בהם. ולדוגמא נפלאה יכול לשמש לנו מה שנאמר בתורה, על כן ייאמר בספר מלחמות ה' את והב בסופה ואת הנחלים ארנון, ופי' הרמב"ן ז"ל, היו בדורות ההם אנשים חכמים ונבונים, כותבים ספר המלחמות הגדולות כי כן בכל הדורות, ובעלי הספרים היו נקראים מושלים הנושאים בהם משלים ומליצות, והנצחונות הנפלאים בעיניהם מיחסים המלחמות ההם לה', ואבן עזרא ז"ל שם, ספר היה בפני עצמו, ושם כתוב מלחמות ה' בעבור יראיו, ויתכן שהיה מימות אברהם, כי ספרים רבים אבדו ואינם נמצאים אצלנו כדברי נתן ועדו, ודברי הימים למלכי ישראל ושירות שלמה ומשליו עכ"ל (במדבר כ"א י"ד).	13879 13880 13881 13882 13883 13884 13885 13886 13887 13888 13889
הרי לנו שהיתה רווחת דרך זו בעולם ובישראל, לכתוב קורות והרפתקאות שהיו מפיצות אור על חיי עם ישראל וכל האנושיות, עד שהתורה מוצאת לנחון לצטט כתוב אחד מספר מלחמות ה'! וסימן רע לו להאדם, כשמגיע למדרגה חומרית מבוססת ומדושנת, עד כדי שכחת המאבקים הנפשיים והגופניים שאפפוהו בצעירותו, נטילת הרגשת היופי המוסרי והרוחני שבנסיגות החיים, שהקב"ה מזמין לכלל ולפרט בבחינת לענותך לדעת, והסרת זכרונם וטשטושם, שכחת ימי השפלות והעוני לרגלי ההשתחררות מכבלי הסבל והשעבוד, מצב כזה מראה על ירידה וטמטום גס מאד, שאינו מדרכי יראי השם ואוהביו. ומזהירה תורתנו הקדושה, לבל נגיע חלילה למצב כזה, השמר לך פן תשכח את ה' אלהיך, ורם לבבך ושכחת את ה' אלהיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים! ופי' האבן עזרא ז"ל, ורם לבבך ותשכח כי עבד היית בשפלות לב, ותשכח העינוי והרעב והצמא שהיה לך במדבר, ואף על פי כן השם כלכל אותך עכ"ל (דברים ח'), אף בימי ההצלחה הגשמית, אל לו להאדם לשכוח ולטשטש את הנסיגות בהם התלבט בעבר, אלא שמחובתו להבליטם בכל עת מצוא, להוכיח בזה שהוא אסיר תודה להשי"ת אשר הביאו עד הלום.	13890 13891 13892 13893 13894 13895 13896 13897 13898 13899 13900 13901 13902 13903

ומה נפלא הוא הסמל שקבע לעצמו דוד המלך ע"ה במטבעות, מצד אחד היה מקל ותרמיל ומצד שני ירושלים (בר"ר ל"ט ט"ז), שליבת הסבל והנסיונות המצחצחות את הנפש, יחד עם תואר הדר המלכות	13904
שבירושלים, מתבטא באופן נהדר הכרת תודה לזהות ותשוקת יה במזמוריו, לעולם לא אשכח פקודיך כי	13905
בם חייטני! מרגיש הוא שכל כוחו ועוצמתו הרוחניים, כל היצירות הגבוהות בנפשו, בא לו רק מעת	13906
התלבטותו בנכר, בעת שנדמה לו שהשי"ת מיסרהו, דוקא מהשעות האלה נתעשר אותו העושר ושפעת	13907
הגעועים השמימיים, והאיך ישכחם, לעולם לא אשכח פקודיך!	13908
ואיתא במדרש, כיון שראה דוד שנעשה לו נס ע"י השה (שהכה את הארי ואת הדוב), שחט אותה ועשה	13909
בגד ממנה, והיה לבוש בה תמיד כדי שיזכור הנס, והגר"א ז"ל אומר, שמה שהראה דוד לשאול המלך את	13910
הבגד של עור להראות בטחונו בה, שלמד מגילוי הנס שנעשה לו מן השמים, והספורנו ז"ל אומר, שזהו	13911
הטעם שלא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה, לזכרון גבורתו של יעקב, וגם שעשה לו הקב"ה נס שלא מת	13912
עכ"ל.	13913
וראיתי דבר נפלא מה שפי' הרמב"ן ז"ל וז"ל, ויאמר משה אל ה' בי ה' לא איש דברים אנכי גם מתמול	13914
גם משלשום, גם מאז דברך אל עבדך כי כבד פה וכבד לשון אנכי, והנה משה מרוב חפצו שלא ילך, לא	13915
התפלל לפניו ית' שיסיר כבודו פיו, אבל טען אחרי שלא הסירות כבודו פי מעת שדברת לי ללכת, אל	13916
תצוני שאלך, כי לא יתכן לאדון הכל לשלוח שליח ערל שפתיים למלך עמים, והקב"ה כיון שלא התפלל	13917
בכך לא רצה לרפאותו, ולפי זה נראה בעיני, שלא רצה להסיר ממנו כובד הפה, בעבור שהיה בו ממעשה	13918
הנס שספרו רבותינו שאירע לו עם פרעה עכ"ל.	13919
והלא מבהיל הוא הדבר, למה כדאי היה הדבר הקשה הזה למשה להישאר כבד פה, הלא המידה הנכונה	13920
והנפלאה ביותר, עטרת תפארת האדם לשון הלימודים, לשון המפיקה מרגליות התורה והדעת, ובעיקר	13921
מנהיג העם שליח ה', שרוב השפעתו ע"י ההסברה, וא"כ אדרבא לכאורה צריך היה משה רבינו ע"ה	13922
להתאמץ בבקשה ותפילה שירפא ממגרעת זו, לכבוד התורה ולכבוד ישראל, בכל זאת הכריע לו לעצמו	13923
שמוטב לו להישאר בעל מום כל ימי חייו, בכדי לגנוז ולשמור בקרבו את האות וסימן הנס שנעשה בו	13924
בכדי להיות תמיד אסיר תורה, בכדי לזכור בכל רגע את חסדי השם שנעשו לו.	13925
אכן לקח לנו מזה, שעל האדם להתאמץ להגניז בתוך תוכו את כל הנסים והטובות שזיכוהו מן השמים,	13926
מחובתו להצפין במשכן נפשו את רגעי הנסים וחוויות ההצלה שהצילוהו בהשגחה פרטית במאורע זה או	13927
אחר, זכרון דברים כזה מביא לידי הכנעה ורגשי הודיה בלתי פוסקים על חסדי הבורא המושפעים בכל עת	13928
מצוא, ובגלל זה מצינו שגנוזו בני ישראל את הארגז ששגרו הפלשתים דורון לאלהי ישראל, שנא' ואת כלי	13929
הזהב אשר השיבותם לו, אשם תשימו בארגז מצדו ושלחתם אותו והלך (ב"ב י"ד), היות וארגז זה נעשה	13930
למזכרת של קידוש וכיבוד השם אף ע"י זרים.	13931
אמור אל אלעזר בן אהרן הכהן, וירם את המחנות מבין השריפה, ואת האש זרה הלאה כי קדשו, ופירש	13932
רש"י ז"ל כי קדשו המחנות, והם אסורים בהנאה שכבר עשאו כלי שרת עכ"ל, ולא ידעתי טעם לאיסור	13933
הזה, שהרי קטורת זרה הקריבו, וזר שעשה כלי להקטיר בחוץ אינו מקודש? לשון הרמב"ן ז"ל, וחוכך אני	13934
להבין ולתרוץ, שלכן נתקדשו הכלים ונמסרו לציפוי המזבח, היות ודבר שבו נתבצע איזה נס, חלה עליו	13935
קדושת השמירה לזכרון המאורע, ומתוך הסתכלות בפחים שנעשו מכלי שרת אלה, יתעוררו בני לאמונה	13936
ובתשובה להשי"ת לפחד מפניו.	13937
מכל הנ"ל נלמד ונדע חובתנו, לזכור תמיד את הדרך שהקב"ה מוליך אותנו במערכות חיינו מינקותנו עד	13938
זקנתנו, ונדע תמיד לזכור ולשבץ בשרירי לבותנו, את זכר הנסים שמתרחשים לנו בכל יום ובכל שעה,	13939
כמרגליות יקרות המרעיפות לנו אהבה עזה ונפלאה לכבודו של השי"ת. (תורת הנפש).	13940
	13941
	13942
מאמר קלא	13943
את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד ובשמו תשבע (דברים ו' י"ג).	13944
שמאי אומר עשה תורתך קבע (אבות פ"א), כמ"ש באדר"נ כל העושה תורתו עיקר ומלאכתו טפלה עושין	13945
אותו עיקר לעוה"ב, וכל העושה תורתו טפלה ומלאכתו עיקר עושין אותו טפלה לעוה"ב, אע"פ שלא עשה	13946
עבירה ולא עשה התורה עיקר, אפילו אם היה ראוי להיות בגן עדן טפל יהיה שמה (ר"י).	13947
הנה לפנינו אדם שעוסק בתורה במידה כ"כ גדולה עד שהוא זוכה בשביל זה לגן עדן, ודאי שעמלו בתורה	13948
של האיש הזה לא נמצא בו שום פגם כלשהו, ברור הדבר שלא חיסר כלל ממידת אפשרותו לעמול בתורה	13949
בבטלה ומנוחה שלא לצורך, שאם לא כן הרי הוא בגדר אפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק שהקב"ה בוכה	13950
עליו בכל יום (חגיגה ה'), ואין לך עבירה גדולה מזו, כמ"ש כי דבר ה' בזה, זה שאפשר לו לעסוק בתורה	13951
ואינו עוסק (סנהדרין צ"ט), היש לך תורת קבע יותר משל זה? ואעפ"כ אמרו חז"ל, שהאיש הזה טפל	13952
יהיה בגן עדן מפני שלא עשה התורה עיקר אלא טפל! הכיכד?	13953

- 13954 נאמר בתורה את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד, כתב על זה הרמב"ן וראיתי בתנחומא ואותו תעבוד,
13955 שתהא מפנה עצמך לתורה ולמצוות ולא יהיה לך עבודה אחרת, ויהיה פירוש ואותו תעבוד לדעתם,
13956 שתהיה לו בכל עת כעבד הקנוי המשרת לפני אדוניו תמיד, שעושה מלאכת רבו עיקר וצרכי עצמו עראי,
13957 עד שיבוא מזה מה שאמרו וכל מעשיך יהיו לשם שמים, שאפילו צרכי גופו לשם עבודת ה' יהיו, ויאכל
13958 וישן ויעשה צרכיו כדי קיום הגוף לעבוד ה', ויתכוון בכל צרכי הגוף למקרא שכתוב אהללה ה' בחיי.
13959 הרמב"ן ז"ל מעמיק לבאר לנו דברי התנחומא שאין זה כפשוטו, שמי שאין לו עבודה אחרת זולתי תורה
13960 ומצוות, הוא מקיים מה שהתורה דורשת ואותו תעבוד, אלא שיש כאן כוונה עמוקה, שלא תהיה לו לאדם
13961 בכל עניני חייו שום עבודת עצמו אלא רק עבודת ה', כעבד הקנוי המשרת לפני אדוניו תמיד, שצרכי עצמו
13962 אינם מתקיימים לפניו כלל, שהרי עבד הוא ועבד אין לו עצמיות, כן יהיה האדם בעבודת בוראו, מלאכת
13963 רבו עיקר וצרכי עצמו עראי, וכל צרכי גופו אכילה שינה ושאר צרכיו הוא רק כדי לעבוד את ה'.
13964 ועלינו להתעמק בזה יותר ולהבין, שאין זה ענין מחשבה וכוונה בעלמא, לכוון בכל פעולה שתהיה לשם
13965 שמים, אלא כמו שהיה אדמו"ר ז"ל אומר, שהלשמה בעבודת ה' אינו כמו מחשבת הלשמה באפיית מצה
13966 או כתיבת הגט, ששם חלות ההכשר בא ע"י מחשבת הלשמה, אבל אין בהמצה שום שינוי ניכר אם היא
13967 אפויה לשמה אם לאו, אבל האדם בעל הלשמה הוא איש אחר לגמרי.
13968 וכמו שהאריך בחובת הלבבות בשער עבודת האלהים (סוף פרק ה'), ולא יהגה כי אם בזכרו, ולא יביט כי
13969 אם אל דרכיו, ולא ישמע כי אם אל דבריו, ולא יאכל אלא מה שהטריפו, ולא יחשוב אלא בגדלותו, ולא
13970 ישמח כי אם בעבודתו, ולא ירוץ כי אם בשליחותו, ולא יעיר אלא במתיקות זכרו, ולא ימצא קורת רוח כי
13971 אם עמו, ולא יקוה כי אם חסדו, ולא יכעוס כי אם במה שמחייב רצונו, לא יעתיק רגל ולא יניע עפעף, אלא
13972 אחר הפקת רצון אדוניו בהם עיי"ש.
13973 אחר העמקה והתבוננות מקיפה בענין הנשגב הזה, יתגלה לנו דרך כניסה להבין, שיש לך אדם שאינו
13974 עושה עבירה וגריס באורייתא תדירא, והוא זוכה להיות בן עוה"ב וחלקו בגן עדן, אלא שבשמים מצאו בו
13975 שלא היתה תורתו עיקר, שלא פנה את עצמו מכל וכל מהרגשי העצמיות שבו, להיותו כולו מסור כעבד
13976 המשרת לפני אדוניו תמיד, ונענש בזה שגם הוא נעשה טפל בעוה"ב.
13977 שקר החן זה דורו של משה ויהושע, והבל היופי זה דורו של חזקיהו, יראת ה' היא תתהלל זה דורו של
13978 רבי יהודה ברבי אילעאי, שהיו ששה תלמידים מתכסין בטלית אחת ועוסקין בתורה (סנהדרין כ'), ומפני
13979 מה זכה דורו של רבי יהודה ברבי אילעאי לתהילה? משום שלמד תורה מתוך הדחק, למוד התורה שלהם
13980 היה במדרגה הכי גבוהה והכי עליונה, היו עוסקים בתורה תמיד כמה שהיה ביכולתם, ולא גרם להם הדחק
13981 והעוני למטרד ולהטפל בעניני עולמם אף יתור כל שהוא מההכרח הגמור, שאם לא כן מלבד שאינם
13982 ראויים לתהילה, עוד תהיה תביעה עליהם על שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק.
13983 היעלה עתה על דעתנו לחפש מציאות של תורת קבע אחרת מזו של דורו של רבי יהודה ברבי אילעאי?
13984 אולם רבי יהודה ברבי אילעאי עצמו מהו אומר, אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן משום רבי יהודה
13985 ברבי אילעאי, בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים, דורות הראשונים עשו תורתם קבע
13986 ומלאכתם עראי, זו וזו נתקיימה בידן, דורות האחרונים עשו מלאכתם קבע ותורתן עראי, זו וזו לא
13987 נתקיימה בידן (ברכות ל"ה:).
13988 הנה מתגלית לפנינו תמונה יותר מפליאה, שגם אנשים כאלה שאינם טפלים לעוה"ב אלא עיקרים גדולים
13989 ושלמים, הקב"ה כביכול מתהלל בהם יותר מדורותיהם של משה רבינו יהושע וחזקיהו, רק עליהם נאמר
13990 יראת ה' היא תתהלל, מי הוא זה שיוכל למצוא בהם איזה פגם? ובכל זאת עוד יש מקום לומר על אותו
13991 הדור שתורתם עראי ומלאכתם קבע, כמה עומק נחוץ בכדי להבין את החוב עשה תורתך קבע המוטל על
13992 האדם! כמה לימוד וכמה חינוך צריך לזה! (הגיגוני מוסר ח"א).
13993
13994 מאמר קלב
13995 לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם ויבחר בכם כי אתם המעט מכל העמים (דברים ז' ז').
13996 דבש וחלב תחת לשונך, אומר רבינו בחיי לפי שיש בחכמת תורתנו הנקיה והזכה דברים נקיים ראויים
13997 להסתירם, מפני זה אמר תחת לשונך כלומר חייב אתה להעלימם שלא תוציאם מפיו, כענין שכתוב יהיו
13998 לך לבדך ואין לזרים אתך (משלי ה'), וכן דרשו חז"ל ולמכסה עתיק (ישעיה י"ג) דברים שכיסה עתיק
13999 יומין אל תגלם (פר' בראשית).
14000 ויקרע ה' את הממלכה מידך ויתנה לרעך לדוד, אמר לו שאול לשמואל כד הוית גבן אמרת לרעך הטוב
14001 ממך, וכאן אמרת לרעך לדוד? א"ל שמואל לשאול, כד הוינא גבייכוון הוינא בעלמא דשקר, ואמרנא לך
14002 מילין דשקר דדחילנא ממך דילמא תקטלני, ברם אנא כאן בעלמא דקשוט לא תשמע מיני אלא מילי
14003 דקשוט, ישנם דברים שאי אפשר לגלותם וצריכים להיות מוסתרים, וכשהתפלל דוד המלך ע"ה היתה

תפילתו עטופה סודות, תפלה לעני כי יעטוף התעטף ברוחו והעלימם והסתירם לנפשו לו לבדו ולא גילה לזרים, ורק לפני ה' שפך שיחו.	14004
והמאירי פי' עה"פ לב יודע מרת נפשו ובשמחתו לא יתערב זר, חוק בעל המוסר שלבו לבד יודע מרירות נפשו ומשתדל להעלימו כל עוד שיוכל, וגם בשמחתו לא יתערב זר, כי ברוב ידיעת הדבר והתפרסמו סיבת הנזק מצויות בו, כמאמרם ז"ל אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין, וכן שאול לא הגיד לדודו על דבר המלוכה שנמשח למלך, וכן שמשון כשצלחה עליו רוח ה', וישסע את הארי כשסע הגדי ולא הגיד לאביו ולאמו, כי הם העלימו והסתירו את רוחם הצלחתם ועליתם רק לנפשם ולא להתהלל.	14005
ויאמר אליהו לאלישע שאל מה אעשה לך בטרם אלקח ממך, ויאמר אלישע ויהי נא פי שנים ברוחך אלי, והדבר מופלא, שהרי איך יוכל הרב להשפיע על התלמיד דבר שאין בו בעצמו? ואמנם כן היתה תשובת אליהו לאלישע תלמידו, שאי אפשר לו לתת לו יותר מכפי שיש בידו, ולכן הקשית לשאול אבל מה היתה סברתו של אלישע כי אליהו יוכל באמת להעניק ממה שאין לו?	14006
ושמעתי מפי רבי מורי הגאון הצדיק ר' אברהם יפהן זצ"ל מתרץ, שכך אמר אלישע לאליהו רבו בטרם הילקחו, כי במשך כל ימי חייו בעוה"ז הלא הצניע את כל מעשיו הטובים את חכמתו ורוממות מדרגותיו, וזאת מתוך החשש של הנאה מהכבוד, אולם עתה כשהוא מסתלק מעולם השקר, שוב אין לו לחשוש מפני הנאת הכבוד, א"כ באה השעה שיגלה את חכמתו ואת האור שהעלים.	14007
זו היתה בקשתו של אלישע, כי יפתח ויגלה את האוצר פי שנים מכפי שהיה מגולה בהיותו בעוה"ז, שהרי עד כה שמר בתוכו את החכמה, סודות נפשו היו רק לו ולא לזרים, ביקש אלישע כי יגלה מה שתחת לשונו מה שלא גילה לו עד עתה, ומעין זה אמר פעם הסבא מנובהרדוק רבי יוסף יוזל זצ"ל על הגה"ח ר' ישראל מסלנט זצ"ל, כי הוא ר' ישראל דומה לאילן הנטוע בתוך נהר גדול וכולו שקוע בתוך זרמי המים האדירים ומלמעלה נראית רק צמרתו, כי הוא העלים והסתיר את האור הצפון האצור בו.	14008
הלא בעבור זה כעס הקב"ה על חזקיה אחר שנתרפא מחוליו, על שגילה את סודו והראה לשלוחי בבל את כל אוצרות מלכי יהודה ואת אוצרות קדשי הקדשים, ופתח להם את הארון והראם את הלוחות, באמרו להם כי בזה אנו עושים מלחמה ונוצחים, וכעס עליו הקב"ה ואמר לו, לא דיך שהראית להם כל האוצרות, אלא שהראית להם את הלוחות מעשי ידי, חייך הם יעלו ויקחו את כל אשר בביתך ואשר אצרו אבותיך בבלה, ותחת הלוחות יקחו מבניך סריסים, ואלו הם חנניה מישאל ועזריה שנעשו סריסים ולא הולידו בנים (ילקוט מלכים ב' רמ"ה).	14009
אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין, וכיוון שגילה חזקיה דברים המוצנעים בקדשי קדשים, דברים שדרכם להיות צנועים ואין מגלין אלא לצנועים, והוא גילה לאנשים שכיסתה התורה מהם, אף כי כוונתו היתה לשם שמים, להראות את גדולת ישראל, ולקדש שמו ית' לפני מלכי העולם, לכן סרה ההצלחה הימנו ונפסקה הברכה ממנו ומזרעו, שבניו נעשו סריסים מחוסרי ברכה, גילוי ופרסום מעלות ישראל ותפארתם הרוחנית בפני אומות העולם זהו טעות, אין אנו צריכים להם ולדכוותם, לא לחוות דעתם ולא לשבחיהם, אין צורך להצדיק עצמנו בפניהם ולהתגאות בפניהם באצרותינו אף הרוחניים, דברי תורה נמשלו לירך, מה ירך בסתר אף ד"ת בסתר.	14010
קידוש השם המובהק ומקובל לפני האלהים כותב הרמב"ם וז"ל, כל הפרש מעבירה או עושה מצוה, לא מפני דבר בעולם, לא פחד ולא יראה ולא לבקש כבוד, אלא מפני הבורא ב"ה, כמניעת יוסף הצדיק עצמו מאשת רבו, הרי זה מקדש את השם, וכן באגרות הרמב"ם מאמר קידוש השם, אם יעשה האדם מצוה ולא יערב עמה כוונה מן הכוונות, אלא אהבת ה' יתעלה ועבודתו לבד, הנה הוא קידש את השם ברבים. (ואני תפלה).	14011
מאמר קלג	14012
לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם ויבחר בכם כי אתם המעט מכל העמים (דברים ז' ז').	14013
לפי שאין אתם מגדילים את עצמכם כשאני משפיע לכם טובה, לפיכך חשקתי בכם (רש"י שם), אמר רב יהודה י"ב שעות הוי היום, שלוש שעות ראשונות יושב הקב"ה ועוסק בתורה, שניות יושב ודן את כל העולם כולו, שלישיות יושב הקב"ה וזן את כל העולם מקרני ראמים עד ביצי כנים, רבעיות יושב ומלמד תורה לתינוקות של בית רבן (ע"ז ג'), איזה תינוקות נמצאים בעולם העליון? וי"ל אלו הן הנשמות העתידות להיבראות, ונמצאות במדור המיוחד שלהן שם שומעות תורה מפי הקב"ה, וכאשר יורדות לעולם הזה הריהם מתגדלים ולומדים תורה, ומתוך העמל נזכרים הם מה שלימדם הקב"ה.	14014
כאשר נחקור ונתבונן נמצא, שלפעמים בשעת הלימוד מרגיש הילד שאיפה עמוקה להבין עוד, כאילו מתאמץ לזכור מה ששכח, אע"פ שכבר מבין את הפשט לכאורה, אבל אינו מרגיש עדיין מרגוע, ונפשו	14015

תאבה עוד להעמיק סוד ולהבין יותר, וזה מפני שנשמתו כוספת לאותו האור של תורה, אותה למד מפני הקב"ה בהיותו עוד בעולם הנשמות.	14054
כאשר אנו מלמדים תינוקות של בית רבן, נדמה לנו כי חכמתנו ויגיעתנו עשתה את החיל הזה שהצליחו ולמדו, אבל באמת הרי זה מפני שהשכינה מרחפת על פני תינוקות אלו, ובאותה שעה שאנו עמלים ויגיעים ללמדם תורה ומצוות, הריהם מצליחים רק מפני שהקב"ה לומד עמהם, ואזי הם מצליחים ללמוד ולקלוט בנפשם את רעיון התורה וקדושתה, ולולא שה' עוזרם לא היה מועיל כל עמלנו, אנו מקבלים שכר רק על היגיעה והרצון הטוב ללמדם.	14055
בעולם העליון נמצאות נשמות תינוקות של בית רבן, צורת אותם התלמידים הנמצאים כאן בעולם התחתון, נשמותיהם משוטטות בשמים, אדוקות ואחוזות כנגד חלקי נשמתן בעולם התחתון, וכאשר הקב"ה מלמד תורה עם הנשמות הללו בעולם העליון, הרי באותה שעה ובאותו רגע יורדת השכינה, ומתחברת עם אלו התשב"ר הנמצאים בעולם התחתון ומרעיפה עליהם אורה, השפעת הקב"ה מתפשטת על כל הצורות מהעליונים והתחתונים שהן מכוונות פנים אל פנים, והצורות הללו מתנשקות ומתדבקות יחד, ורוח אלהים מרחפת על פני שתיהן וכך מצליחים בלימודם.	14056
יש שכאשר אנו מצליחים לרומם את רוח התורה ולהמשיך את לבבות התשב"ר לאמיתה של תורה, ומגדלים אותם למעשים טובים, הרי זה זחה דעתנו עלינו כאילו אנחנו בראנום, מתהללים בפעולתנו ומתפארים במעשינו, אבל האמת היא שניתנה לנו רשות להתפלל רק על העמל ולא על ההצלחה, כי הגורם האמיתי שהביא את ההצלחה בנעלמות הוא, שהקב"ה מלמד התלמידים באותה שעה שהמלמדים והמורים עוסקים עמהם, ברגע ובשעה זו הקב"ה לומד עמהם, ולכן הם מצליחים לתפוש ולהשיג את חכמת הבורא ותורתו שנתנה לנו בקדושתו ית', ושכינה מדברת מתוך גרונום.	14061
אבל המלמדים המצליחים אינם רואים ואינם מכירים את הנעלמות, והם זוקפים לעצמם את ההצלחה והזכות, וכאילו בכוחם ובעוצם ידם עשו את החיל הזה, והיא טעות גדולה, שאילו לא ה' היה בעזרתם לא היו יכולים ולא היה עולה בידם לעשות כל זה, זחות הדעת אסורה לנו, וכן גם להיפך שהיאוש אסור עלינו, אסור לנו ליפול מרוחנו גם אם לפעמים איננו רואים את ההצלחה המידית בעסקנו עם התלמידים, אסור להתייאש ולהתירשל, כי בין כך ובין כך הקב"ה הוא המלמד תורה לתינוקות של בית רבן.	14062
ולמה דוקא בשעה רביעית לומד הקב"ה עם תשב"ר? וי"ל שלימוד זה נדחה לשעה הרביעית, בשביל לתת את האפשרות בידי האב הרב או המורה של התלמיד שמקודם יעשה את שלו, שקודם יעשה את יגיעתו הוא, שקודם יעשה הוא את שלו בהשקעת כוחו ומאמציו בתלמיד, הקב"ה בא אחרונה כדי לתת גם לו ההזדמנות לעשות משלו בחינוך התלמידים להיות יגיעים בלימוד התורה.	14063
שיתרגלו המלמדים בסבלנות ובמתינות ובאורך רוח כל תלמיד ותלמיד, ואז כשיעשו המלמדים את שלהם, יוכלו אז לשקול ולקבל את שכרם בעד העמל והעבודה שהשקיעו, שכר המובטח למזכי הרבים, אבל סוף דבר צריך המלמד לידע, כי לא זכותו ולא הצלחתו העצמית הן שגרמו להישגי התלמידים שיעלו, יתפתחו ויגדלו להיות מבני עליה, אלא שהקב"ה לימד אותם, השרה עליהם את שכינתו ופסק להם גדולה, פתח בעבורם שער חכמה ובינה.	14064
ומה מרמז זה שאומרים חז"ל, כי הקב"ה יושב בשעות הראשונות ועוסק בתורה? הרי זה בא לרמז ולהורות את אנשי התורה, את אלו מורי הדרך ומלמדי תורה לתינוקות של בית רבן, יסוד חינוכי גדול, שראשית דבר, התרופה הראשונה המועילה והאמיתית להנחיל תורה ולהצליח בחינוך תלמידים, היא ללמוד קודם בעצמו, להקדיש שלוש ראשונות להיות עוסק בעצמו בתורה ובעבודה.	14065
הצעד הראשון של י"ב שעות יהיה, בזה שיתבשמ בעצמו בריחה של תורה, שיפריש לעצמו אותו זמן בכדי להתבודד ולהשביע את נפשו בתורה, לחדד את המחשבה ולטהרה ולזכך החושים, וע"י כך לרכך את הלימוד מתוך יראה וחשבון הנפש, ובזה יוכל להבטיח את הצלחתו לחנך תשב"ר, ע"י שילמוד בעצמו קודם, יצליח גם ללמד את האחרים לעסוק בתורה, כדי לשבר את האוון, הקב"ה עוסק בתורה בשעות הראשונות ובשעה הרביעית מלמד לתינוקות, כדי לעשות הוראה ליצוריו וכדי שיעשו סדר חיייהם כפי דוגמה שסידר בעליונים סדר העבודה והחינוך.	14066
והקב"ה מחבב מאד באלו המכירים כי כל הצלחתם היא מאתו ית"ש, וכל הטובה שהושפעה עליהם משמים הושפעה, הם מכירים ומודים להשי"ת ולא מגדילים את עצמם, אינם זוקפים כל הזכות לעצמם, כי הכל מאתו ומחכמתו נתונה לאדם, על החכמים להיזהר שלא תזוח עליהם דעתם כשהם מצליחים בעבודת הקודש, בבנין הרוחני בהרבצת תורה ויראה, בלימודם עם תינוקות של בית רבן, עליהם לדעת כי הקב"ה יושב ומלמד להם באותה שעה שהם עוסקים ומלמדים תורה לתלמידיהם. (אור חדש).	14067
	14068
	14069
	14070
	14071
	14072
	14073
	14074
	14075
	14076
	14077
	14078
	14079
	14080
	14081
	14082
	14083
	14084
	14085
	14086
	14087
	14088
	14089
	14090
	14091
	14092
	14093
	14094
	14095
	14096
	14097
	14098
	14099
	14100
	14101
	14102
מאמר קלד	14103

לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם ויבחר בכם כי אתם המעט מכל העמים (דברים ז' ז').	14104
אומר רש"י ז"ל, לא מרובכם כפשוטו, ומדרשו לפי שאין אתם מגדילים עצמכם כשאני משפיע לכם טובה,	14105
לפיכך חשקתי בכם, כי אתם המעט הממעטים עצמכם, כגון אברהם שאמר ואנוכי עפר ואפר, וכגון משה	14106
ואהרן שאמרו ונחנו מה, לא כנבוכדנצר שאמר אדמה לעליון (ישעיה י"ד), וסנחריב אמר מי בכל אלהי	14107
הארצות (ישעיה ל"ו) וחירם אמר אני מושב אלהים ישבתי (יחזקאל כ"ח), וכן מובא בילקוט.	14108
לכאורה יש להתבונן, מה יש להתפעל כ"כ מזה שהם ממעטים עצמם, וכי עולה על הדעת שכלל ישראל	14109
ירגישו את עצמם כ"כ מרובים, וכל שכן מכל העמים! הרי המציאות תוכיח, וכך כותב הרשב"ם אנשי לבב	14110
יבינו ויתמהו, וכי משה רבינו היה סבור שישראל היו טועים בזה הדבר שיהיו מרובים מכל האומות	14111
שבעולם שהוצרך לומר לא מרובכם! ועוד שאמר חשק ה' בכם, וכי בשביל שהם מרובים יאהב ה' אותם?	14112
הרי שהרשב"ם אינו רואה כאן שום סיבה שישראל ירגישו גאווה לא מוצדקת מריבוי שאינו קיים! ומהי	14113
ההתפעלות הגדולה הזו של התורה?	14114
אפילו אצלנו אם אנו רואים תלמיד שנכנע עושה פעולה ומבטל הכבוד, אנו מתפעלים ממנו, אבל התפעלות	14115
עם גבול! ולא יוצאים מן הכלים, ואיך זה כאן שכל החשק שיש להקב"ה כלפי כלל ישראל, זה רק מפני	14116
שהם מבטלים עצמם! מה גם שלכלל ישראל לא חסרות מעלות אחרות חשובות, קבלת התורה, אמונה, וגם	14117
אברהם אבינו ומשה ואהרן, כמה גדולות מעלותיהם! כמה התורה משבחת אותם בכל מקום, ואילו כאן כל	14118
ההתפעלות מהם היא רק בנקודה זו על ענוה ושל הרגשת מיעוט ערכו! מה יש בזה?	14119
אלא רואים כאן, שאם אנו רואים ומשבחים אדם שהתברך בכ"כ הרבה מעלות טובות אמיתיות, אעפ"כ זה	14120
עוד לא הוכחה על גדלות, אם אין העיקר דהיינו ההכנעה אין כלום, ביטול הכבוד העצמי זוהי ההוכחה על	14121
מדרגתו של עובד ה', מי שהכבוד אינו מזיק לו, לא שאינו מכובד ע"י הבריות, אלא שהבריות מכבדים	14122
אותו הרבה, אבל הכבוד אינו מפריע לו ולא מזיק לו, אדם המתפעל מכבוד סימן שחסרה לו כל השגה	14123
במעלות האמיתיות, וכן אמרו רבותינו בעלי המוסר, עבודת הכבוד אין פירושה לסבול בזיונות ולא	14124
להתיימש, לא! אלא לקבל כבוד ושהכבוד לא יזיק לו, שיהיה לאדם בית קיבול לכבוד.	14125
בספר חובות הלבבות, פרק ח' בשער הכניעה באה השאלה, האם הכניעה סמוכה למידות הטובות, או שאר	14126
המידות הטובות סמוכות לה, כותבים המפרשים, האם הכניעה טפלה למידות הטובות או שהן טפלים לה?	14127
האם אדם בעל הכנעה יש לו כל המידות הטובות, או שמא זוהי מעלה בפני עצמה בנוסף לשאר המידות	14128
הטובות, ומסיק החובה"ל שהמידות הטובות טפלות לכניעה, הכניעה היא העיקר, ומי שיש בו הכניעה	14129
האמיתית, זוהי הוכחה שהתברך בכל שאר המידות הטובות.	14130
האדם אינו ראי לשם עבד עד שיהיה לו אדון, בכל עבודת ה' תכליתה להרגיש עבדות להש"ת, מי שהוא	14131
בעל גאווה אינו יכול בשום פנים להרגיש שיש מעליו אדון, ואם אין לו אדון אז כל מה שהוא עושה הוא	14132
עושה רק לכבוד עצמו ולא לכבוד קונו, ובזה הוא מוכיח שאין בו מידות טובות שהוא עובד רק את עצמו,	14133
וזוהי הדוגמא של סנחריב שאמר מי בכל אלהי הארצות שידמה לו, הוא רואה רק את עצמו, וכל דבר שאין	14134
לו קשר להאדרת לעצמו אין לו שום ערך בעיניו, לא יתכן שאדם כזה יהיה בעל מידות טובות, וכל שכן	14135
כלפי הזולת הוא רגיש שהוא האדון הבלעדי ואין מעליו מאומה.	14136
לא כן הכלל ישראל האבות הקדושים ומשה ואהרן, כניעתם זוהי ההוכחה שהם עבדים מוחלטים לאדון	14137
העולם, ואת זה מוכיחים במה שהם ממעטים עצמם לפניו, והקב"ה מעיד על משה רבינו ועבדי משה זוהי	14138
המעלה הכי גבוהה, זוהי עדות ית' עליו והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה, זוהי	14139
ההוכחה שהוא עבד נאמן לקונו. וזהו שכתוב בספר מסילת ישרים, ואי אפשר לאדם להיות עבד נאמן	14140
לקונו כל זמן שהוא חס על כבוד עצמו, זוהי ההתפעלות של התורה, כמה זה מחייב אותנו להתחזק בעבודה	14141
של ביטול הכבוד והכנעה, להגיע לדרגה שהכבוד לא יזיק לנו, ורק בזה נוכיח שאנו עבדים נאמנים לה'	14142
ית'. (דגל המוסר).	14143
	14144
H	14145
עקב	14146
מאמר קלה	14147
והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם ושמר ה' אלהיך לך את הברית ואת	14148
החסד אשר נשבע לאבותיך (דברים ז' י"ב).	14149
כתב רש"י אם המצות הקלות שאדם דש בעקביו תשמעון ישמור לך ה' הבטחתו, והכתוב מזכיר	14150
המשפטים, אולי יזהיר במשפטים הקלים בדיני ממונות שלא יבזו אותם (הרמב"ן). רואים אנו מזה מעלתה	14151
של מידת משפט, שכל הבטחות זוכים בשביל שמירת משפטים הקלים בדיני ממונות, כ"כ חשיבות נותנת	14152
התורה לענין המשפט.	14153

הר"י על (אבות א') הו מתונים בדין, כתב והטעם על שאמר הו מתונים בדין, כדי להזהיר יותר על	14154
הדינים משאר הוראות, שהם עיקר גדול בידיעת ה' ית"ש, כמ"ש הנביא כי אני ה' עושה חסד משפט	14155
וצדקה כי באלה חפצתי נאום ה', ואיך ישכיל האדם לדעת את ה' והוא דבר הנמנע, אך בזאת ידענו	14156
לעשות דין ומשפט כי ה' עושה את אלה, וכתוב מה ה' דורש מעמך כי אם עשות משפט ואהבת חסד, כי	14157
הדינים הם שורש גדול בתורה ומהם נשתת העולם, סוד גדול כ"כ הוא מידת המשפט, עד שמשפט הרי הוא	14158
ידיעת שמו ית'.	14159
שופטים ושוטרים תתן לך למען תחיה (דברים ט"ז), וכתב רש"י כדאי הוא מינוי הדיינים הכשרים להחיות	14160
את ישראל ולהושיבן על אדמתן, כ"כ גדול הוא בתורה ענין המשפט, עד שרק מינוי הדיינים לחוד עוד	14161
קודם המשפט, כבר כדאי הוא להחיות את ישראל, הרי מבהיל מאד, החשבון של דייני ישראל בדור	14162
המדבר, על כל עשרה מישראל דייני אחד, כ"ז נובע מהסוד הגדול של אני ה' אוהב משפט (ישעיה ס"א),	14163
ושפטו את העם בכל עת, כי בהיות להם שופטים רבים ילך העשוק אל השופט בכל עת שירצה וימצאנו	14164
מזומן (רמב"ן שם), מזה בלחוד רואים אנו תורה מן השמים, כי בשום מקום חוץ מתורה לא יראו כזאת	14165
כלל וכלל.	14166
כל התורה כולה מלאה מענין המשפט, הרי תורה נותנת בקולי קולות על עיוות הכי קל של משפט, שפטו	14167
דל ויתום (תהלים פ"ב), תורה צווחת וקוראת משפט! מידת משפט זוהי מידת הכלל ישראל, רק הם	14168
שיודעים ממשפט, כל אומה ולשון אינם יודעים כלל ממשפט, לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום,	14169
אהבת משפט ובעלי משפט אינם נמצאים רק אצל הכלל ישראל, ועוז מלך משפט אהב אתה כוננת מישרים	14170
משפט וצדקה ביעקב אתה עשית.	14171
לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום, אוה"ע אין להם אף ידיעה ממשפט, וכי נשמע בעולם ממשפטים	14172
כגון אין מגדלין בהמה דקה (ב"ק ע"ט:), וכי יודעים המה מכל ההלכות של ארבעה אבות נזיקין, ואם	14173
נמצא באיזה מקום מה מענין זה, הרי אין זה אלא תקנות וגדרים לשמור על הסדר המדיני והמשטר, אבל	14174
לא משפט, משום שממשפט אין יודעים אוה"ע מאומה, משפט וצדקה ביעקב אתה עשית, אבל אוה"ע	14175
ומשפטים בל ידעום אין להם אף ידיעה.	14176
רש"י בפרשת ראה, מאלהי העמים אשר סביבותיכם הקרובים אליך או הרחוקים ממך וכתב רש"י למה	14177
פרט קרובים ורחוקים, אלא כך אמר הכתוב מטיבן של קרובים אתה למד טיבן של רחוקים, כשם שאין	14178
ממש בקרובים כך אין ממש ברחוקים הוא דבר נפלא מאד, מטבע האדם הוא, אוה"ע שהוא חי ודר עמהם	14179
ביחד, הלא רואה הוא איזה אנשים חשובים המה, וחושב אלו אינם אבל הרחוקים האנגלים, המה מי יודע	14180
מה, הנהירה לנו תורה, טעות הוא בידך, מטיבן של קרובים אותם הרי אתה יודע, אתה למד טיבן של	14181
רחוקים, כשם שאין ממש בקרובים כך אין ממש ברחוקים, כולם שוים, אותם אכרים שלנו גם לפני ג'	14182
אלפים שנה היו גם כן אותם אכרים של עכשיו, וגם אז ומשפטים בל ידעום. (דעת חכמה ומוסר).	14183
	14184
מאמר קלו	14185
והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם ושמר ה' אלהיך לך את הברית ואת	14186
החסד אשר נשבע לאבותיך (דברים ז' י"ב).	14187
מחובת האדם לשאוף לגדולות ונצורות בתורה ובשלמות הנפש ולהגביה לבו בדרכי ה', ולתבוע מעצמו	14188
תמיד על כך, וחייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי (תנ"כ"א רבה פכ"ה), אך יחד עם זאת יזהר	14189
לבל יסיה דעתו מהדברים הנוגעים לחיי יום יום שהם נראים כקטנים בעיניו, וכתוב (תהלים מ"ט) עוון	14190
עקב יסובני, ואמרו חז"ל (ע"ז י"ח.), עוונות שאדם דש בעקביו בעוה"ז מסובין לו ליום הדין, וע"ז כתיב	14191
והיה עקב תשמעון, והנה כשנלחם עם שונא והשונא מסובב אותו מכל העברים, אזי הסכנה גדולה למאד	14192
גם אם אין השונא חזק כ"כ, וזהו שאמר דוד עון עקבי, העבירות הקלות שאדם דש בעקביו יסובני,	14193
מסבבים אותו מכל צד בשעת הדין, ומה גדולה הסכנה לאדם מצד זה.	14194
והנה יש הרבה דברים שאצלנו אינם אפילו בגדר קלות, רק נחשבים כמו מילי דעלמא, ובאמת הם חשובים	14195
מאד לכל מצבו הרוחני של האדם, הנה אנו מזלזלים בענין הנהגת דרך ארץ שעליה אמרו ז"ל (ויק"ר ט'	14196
ג') דרך ארץ קדמה לתורה, והנהגות הפשוטות של חיי יום יום, אבל האמת היא שדברים הללו מלמדים	14197
על מהותו של אדם ונוגעים מאד לכל מצבו הרוחני, ואז"ל (ילקוט תהלים תתכ"ג), ה' צדיק יבחן, בחן	14198
למשה ולדוד בצאן, ולכאורה איזו שייכות יש לרעיית עדר עם העמדת עם ישראל ולמלכות בית דוד, הרי	14199
לא רק הבדל של כמות ואיכות יש כאן, אלא סוג ענין אחר לגמרי.	14200
ומוכח דיש ראייה מזה על זה, אם רועה העדר בתכלית החריצות והשלמות, והרעייה וכל הקשור איתה	14201
מסודרים בסדר היותר נכון, מכאן ראייה שגם הנהגה במלכות תהיה בסידור נאות, דיש צד השתוות בערך	14202
מילוי חובתו בנוגע לזולת, ואם אינו חושש לצאן, אין לסמוך עליו גם בענינים חשובים יותר, ואין לומר	14203

שמחת חשיבות הענינים יסדרם כראוי, דבעומק הכוחות יש צדדי השתוות, ומי שאינו מסודר כראוי	14204
בעניניו החומריים, גם בעניניו הרוחניים אינו מסודר, כי הרי אי סידור עניניו החומריים אינו בא מתוך	14205
שמבטל לגמרי עניני החומר ואינו חושש להם כלל, דודאי אינו מבטלם, אך לא איכפת לו אם הדברים אינם	14206
כפי שצריכים וראויים להיות, א"כ ה"ה בעניני רוחניות שלא יקפיד על תקנת עניניו בדברים שלא הורגל	14207
בהם, או שאינם חמורים בעיניו, והבחינה בצאן מוכיחה על האדם לידע איך הנהו במהותו.	14208
אמרו ז"ל, שקולה מצות ציצית כנגד כל מצוות שבתורה (נדרים כ"ה.), ועוד אז"ל תניא היה ר"מ אומר	14209
תכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע לכסא הכבוד, והרי שמצות ציצית שהיא בענין גשמי, וגם אינה	14210
בגדר קדושה רק בגדר תשמישי מצוה דדינא הוא דנזרקין, יש לה השתוות לעולמות העליונים, דהחכמה	14211
בכל העולמות אחת היא, ולעולם העשיה ירדה בהתגשמות לצורך קיום המצוות שבפועל, אך הם מכוונים	14212
נגד העולמות העליונים, ובציצית יש ענין החכמה דשייך לכסא הכבוד, ומה"ט פעולות האדם מגיעות	14213
ומשפיעות בכל העולמות בין לטוב ובין למוטב, ומכש"כ שבזה העולם עצמו מכוונים המעשים זה נגד זה,	14214
וענינים הנראים קלים מכוונים בשורשם נגד דברים שהם למעלה ראש.	14215
אמרו במשנה (אבות ב'), איזוהי דרך ישרה שידבק בה האדם, ר' יוסי אומר שכן טוב, ולכאורה שכן טוב	14216
הוא רק ענין של דרך ארץ הנוגע לפרקים לבין אדם לחבירו, והלא כאן נתכוונו חז"ל לדרך כללית שיבור	14217
לו האדם, אבל באמת לא כן הדבר, דהלא חלק גדול מעסקי האדם הם עם שכניו, ואם הוא שכן טוב ודעתו	14218
נתונה לטובת זולתו, ולהיזהר מכל נזק לחבירו, הרי נעשה בעל חסד ומסודר בעניניו, וגם מתרגל להיות	14219
גדור בתנועותיו ולא להיות מופקר בהליכותיו, והוא נותן דעתו לטובת כולם, שלא יהא במעשיו ובהנהגתו	14220
שום דבר העלול לגרום לאחד מהם נזק, או אפילו הרגשה לא טובה, נמצא דהוא תמיד במצב של זהירות	14221
ושימת לב שלא לפגוע בחבירו, ועי"ז הרי מתעלה בכלל, כי נקל מאד לבוא מזה להיות מבקש טובת	14222
חבירו, ונמצא דשכן טוב הוא באמת ענין כללי, וכמו לב טוב ועין טובה לאידך מ"ד.	14223
ובזה מובן היטב זה שאמרו האי מאן דבעי למהוי חסידא יקיים מילי דנזיקין, ולכאורה בשלמא מילי דאבות	14224
הלא הם כל המידות הטובות השנויות שם, ומילי דברכות הרי גדרם הודאה להבורא והכרת טובתו	14225
בתכלית, ושפיר הם מעיקרי החסידות, אבל זהירות מלהזיק אמאי הוא מעיקר החסידות, ולפי מה שנתבאר	14226
הרי מובן היטב, דהכוונה היא לתת דעתו על טובת חבירו כדי להיזהר מכל עניני נזק האפשריים.	14227
ביותר צריך להיזהר מנזק הרבים ומכל גרמת נזק לרבים, ואמרו בגמ' (ב"מ צ"ג ב') עד היכן חייב	14228
לשמור, עד כדי אכלני חורב ביום, ומקשה שם, ומשני בחזני מתא, הרי דבנוגע לרבים גדרי החיוב חזקים	14229
ביותר וגזל הרבים חמור יותר, ומכש"כ בנוגע להפסד רוחני של הרבים, וכלל הדברים, אדם עיר פרא	14230
אדם יולד, ובהנהגה של דרך ארץ וסדר יתחנך לגדור את הפראות שלו, וכל מה שמתרגל יותר הרי נותן	14231
יותר ויותר דעתו על טובת חבירו וטובת הכלל, ובזה הוא מתרומם במחשבתו ובמעשיו. (משנת רבי	14232
אהרן).	14233
	14234
מאמר קלז	14235
והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם ושמר ה' אלהיך לך את הברית ואת	14236
החסד אשר נשבע לאבותיך (דברים ז' י"ב).	14237
וכתב הרמב"ן והזכיר את המשפטים האלה, להזהיר מאד במשפטים, כי רק במשפטים יעמידו התורה,	14238
משפט היא אחת ממידותיו של הקב"ה, מידה כשאר המידות כגון חסד ואמת, והיא המידה המכריחה משפט	14239
שזהו מהותה, יסוד המשפט הוא בירור הדברים, בחושן המשפט כתוב ונשא אהרן את משפט בני ישראל	14240
על לבו (שמות כ"ח), וכתב רש"י דבר שהם נשפטים ונוכחים על ידו אם לעשות דבר או לא לעשות, היינו	14241
שמשום זה נקרא משפט, וכן כתיב במשכן כמשפטו אשר הראית בהר, פי' בכל הדקדוק והבירור עד כחוט	14242
השערה זהו כמשפטו, שבירור וליבון הדברים נקרא משפט.	14243
במשפט נאמר בהרבה מקומות ובערת הרע מישראל (דברים י"ז), דיסוד המשפט הוא ביעור הרע, לצרף	14244
לזכך ולטהר הדברים מכל סיג ומכל פסולת, לבער הרע לגמרי מבלי השאיר שמץ ממנו, וזהו יסוד העונש,	14245
שאינ המוסר שהקב"ה מיסר את ישראל מוסר נקם ומכת אויב, אלא מאהבה שהוא אוהב אותם כאב את	14246
הבן, שדרך המשפט הוא לנקות העולם מן הרעות ע"י עונשים, וזהו כל ענין הגיהנם שהוא רק כור המצרף	14247
ומזכך.	14248
וכל עונשי ומשפטי התורה שנמסרו לדיינים, כל עבודתם הוא ג"כ אך ורק על יסוד זה, חלילה וחלילה אין	14249
כאן שייכות לנקימה ונטירה, רק זה נובע מסוד המשפט, חז"ל (סנהדרין מ"ו.) חייבו את קרובי הנהרג	14250
לשאול בשלום הדיינים, בכדי להראות שאין להם שום טינא ושנאה עליהם, משום שבמשפטי התורה	14251
הפסק דין יוצא בכל מידת האהבה והרחמים, מבלי שום נטיה עצמית קלה של הדיינים, אלא משום התכלית	14252
של ביעור הרע.	14253

הרמב"ן (דברים ז' י"ב) כתב, שהתורה כפלה הרבה פעמים אזהרותיה על משפטים, משום דרכי לב	14254
יתמהו, למה זה נהרג הרוצח כיון שהנעשה אין להשיב, והוא משום שאינם יודעים מיסוד המשפט,	14255
והרמב"ן מכנס בשם שוטים וטפשים, שאילו ידעו מהותו של משפט, מהותו של עונש, היו יודעים	14256
שבמשפט אין מקום לויתורים, אין מקום לרחמים וחמלה, כיון שמהותו הוא ביעור הרע.	14257
לפי"ז יבואר לנו שאוה"ע לא יוכלו לידע ממשפט בשום אופן, ואי אפשר שישיגו בזה מושג כל דהו, ולכן	14258
נחשב התליין בעיניהם גרוע מהרוצח עצמו, והעולם התרבותי משתדל להקל במשפטים, ולעשות שם	14259
ויתורים ע"פ הרגשים של רחמים וחמלה, והוא משום שבלי תורה"ק א"א לידע כלל ממשפט, ורק הבוי"ת	14260
הוא שנתן לנו את מידת המשפט, שהיא מידה של ביעור הרע מכל וכל, בצירוף וזיכוך בלי ויתורים ובלי	14261
חמלה וחנינה, וזהו שאמרו (שקלים פ"ה מ"א) כל האומר הקב"ה ותרן יותרו מעוהי, דכיון שיסוד העונש	14262
הוא ביעור הרע, וכל העונש הוא צירוף וזיכוך לאין שיעור, א"כ לא שייך כאן ויתור כלל.	14263
כל ענין לימוד התורה הוא לימוד משפט, לברר וללכך הדברים על חוט השערה, פטור או חייב, טוב או רע,	14264
ז"א בירור הדברים, ואמרו חז"ל (שהש"ר ג' ח') כולם אחוזי חרב, שהיו כולם שונים הלכה כחרב, שאם	14265
בא מעשה על ידיהם לא תהא הלכה קוהא להם, בירור וזיכוך לאין שיעור על חוט השערה ממש, שלא	14266
תהיה שום פשרה שום מצב בינוני, אלא להעמיד הדברים על חוט השערה, זהו היסוד של לימוד התורה,	14267
באמת גם שכל הוא דין, ששכל הלא הוא ג"כ בירור הדברים, וזה הריהו מהותו של דין.	14268
ענין הדיינים הוא ג"כ אך ורק בירור הדברים על חוט השערה, לקיים כל חומר הדין בדקדוק עצום ורב,	14269
כיון שכל יסודו הוא לבער הרע שלא ישאר ממנו שמץ וזכר. וזהו שכתב הרמב"ן במש"כ במקלל כאשר	14270
ציוה ה' את משה (ויקרא כ"ד), שלא היה להם שום טינא עליו, והרגוהו רק כאשר ציוה ה' את משה,	14271
דהפסק דין וקיומו היה רק לבער ולברר הרע לקיום המשפט.	14272
ולפי"ז נמצא שמשפט אינו ענין המסור לדיינים בלבד, דכיון שבארנו שיסודו הוא ביעור הרע, א"כ זהו	14273
באמת יסוד כל עבודת האדם, ורק שישנם דברים שנמסרו לדיין והוא הנהו בעל המעלה של ביעור הרע,	14274
אבל באמת מוטל על כל פרט ופרט מישראל לעשות משפט, אלא שאם לא ביער הוא נמסר הדבר לדיינים,	14275
כמו שמצינו בהרבה מקומות בחז"ל כגון גבי מילה, שאם לא מל אותו אביו מצוה על ב"ד למולו (קדושין	14276
כ"ט), שהחייב הוא על אביו, ורק אם לא מל האב נמסר והוטל החיוב על הכלל כולו.	14277
לעולם יראה דיין עצמו כאילו חרב מונחת לו בין ירכותיו, וגיהנם פתוחה לו מתחתיו (סנהדרין ז'), היה	14278
מפרש ר' ישראל ז"ל מסלנט, שכל אדם הנהו דיין עצמו, כל עבודתו היא עבודת דיין, ומחוייב להיזהר על	14279
כל תנועה ותנועה לשוקלה על כף המשקולת על חוט השערה, כאילו חרב מונחת בין ירכותיו, שאם יטה	14280
כמלוא נימא הרי גיהנם פתוחה לו מתחתיו, וכן הוא באמת מתכונתן של דברים, שהעמידו על חוט השערה.	14281
בנחום איש גם זו אמרו חז"ל (תענית כ"א), שקיבל עליו יסורים על שלא היה שקו פתוח שמא יבוא עני	14282
ולא יספיק לתת לו נדבה, וקיבל על עצמו יסורים על חטא של חוט השערה כזה, עונש נורא כ"כ,	14283
וכשאמרו לו תלמידיו אוי לנו שראינוך בכך, אמר להם אשרי שראיתוני בכך, אוי ואבוי היה לי לו לא באו	14284
עלי היסורים והייתי נשאר עם החטא, דנחום איש גם זו ידע מהותו של משפט, מהו ביעור הרע, ומהו ח"ו	14285
ויתור כל דהו על כחוט השערה.	14286
אברהם אבינו האהוב לבוראו, דוקא משום זה נענש על חטא דק מן הדק של במה אדע ולא ויתרו לו כלל,	14287
וכן במשה ואהרן במי מריבה, משום דאשריהם שלא מחלו להם על החטא, וכדאי היה להם כל העונש, ואוי	14288
ואבוי היה להם לו ויתרו להם כחוט השערה, הראשונים עסקו בסיגופים משום שהם היו הדיינים	14289
האמיתיים אוהבי משפט, ולכן עסקו כל ימיהם במשפט בביעור הרע, וענשו את עצמם על כל חוט השערה,	14290
אנו אין אנו במצב של תעניתים וסיגופים, אבל לכה"פ לקבוע עתים לחשבון המעשים, להיות קצת במצב	14291
של בווא חשבון, להתבונן בחומר ועומק הדין על חוט השערה. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' פ').	14292
	14293
מאמר קלה	14294
והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמתם ועשיתם אותם ושמר ה' אלהיך לך את הברית ואת	14295
החסד אשר נשבע לאבותיך (דברים ז' י"ב).	14296
ואמרו חז"ל עבירות שאדם דש בעקביו, זהו שאמר הכתוב למה אירא בימי רע עון עקבי יסובני, אמר דוד	14297
רבש"ע! ממצות חמורות שבתורה איני ירא מפני שהן חמורות, אבל מתירא אני מפני הקלות שמא עברתי	14298
עליהם מפני שהם קלות (ילקוט תתמ"ו), ממדרש זה אנו למדים, שלא בעבירות חמורות בלבד, אלא אף	14299
בעבירות קלות צריך האדם ליזהר, אבל הרי הפרשה אינה מזכירה לפי דרשת חז"ל כי אם את העבירות	14300
הקלות גרידא, ובשמירתם של אלו תלתה כל הברכות האמורות באותה פרשה, ומה טעם?	14301
הדברים יתבהרו לנו בהתבוננותנו על שורש ויסוד גדול בחיי האדם והליכותיו, עיקר גדול ומכריע בהנהגת	14302
האדם הוא הצעד הראשון, אם האדם בתחילת דרכו מתיצב על דרך טובה, הרי כל מעשיו נמשכים ונגררים	14303

אחר המעשה הראשון לטוב, ואם ח"ו להיפך אז להיפך, כי לעולם אין היצה"ר בא אל האדם ואומר לו לך עבוד ע"י, אבל מתחיל הוא בקלות ומסיים בחמורות.	14304
והואיל וכן, אם נזהר האדם ונשמר מן הקלות הריהו ממילא שמור מן החמורות, אבל אם הוא מזלזל בקלות סופו בא לידי חמורות, ולא רק עבירות קלות בידם להטותו מדרך חיים לדרך המות, אלא אף מעשים שאין בהם משום עבירה כלל, דברים שברשות, אם רק אינם נעשים במידה המתאימה לדרכי התורה, הרי הם עלולים להביא את האדם לידי חמורי חמורות.	14305
אמרו חז"ל אין אדם חוטא אלא מתוך אכילה ושתיה (ספרי האזינו), וכך פירשו על הפסוק השמרו לכם פן יפתה לבבכם, כיון שתהיו אוכלים ושבעים השמרו לכם שלא תבעטו, שאין אדם מורד אלא מתוך שביעה, שנא' פן תאכל ושבעת, מה אומר אחריו? ורם לבבך ושכחת את ה' אלהיך (ילקוט תתס"ה), רואים אנו מזה, כי אף דבר שהוא רשות גמור ואין בו שום איסור, אעפ"כ עלול להביא לידי מרידה במקום ח"ו, כמה צריך האדם ליזהר בקלות בדברי הרשות שלו? ומשום כך יפה תלתה התורה כל היעודים והברכות בעבירות שהאדם דש בעקביו, מפני שאם האדם נזהר בהן, הריהו הולך ממילא לבטח דרכו.	14306
בא וראה עד היכן מגיעה חובת זהירות זו בדברים הקלים במעשיו של האדם, ועד כמה צריך האדם לראות בכל עבירה קלה, בכל מעשה רשות שלא נעשה במידה הראויה, סטיה חמורה מדרכי התורה ופריצת גדריה, אמרו חז"ל למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה? לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין (סוטה ב').	14307
נתבונן נא בדברים, במה הכתוב מדבר? הלא הוא מדבר באשת איש שזינתה, עבירה חמורה שבחמורות, ומעבירה כזו יש לו לכל אדם אף החסיד שבחסידים לפחד שלא יהא נכשל בה, ואם תשאל הא כיצד? בעטיה של מה יתכן שהוא יכשל בעבירה חמורה כזו? התשובה על זה היא, אכן יתכן הדבר בעטיה של לגימת יין מיותרת, ואזהרה הזהירה תורה לכל הרואה את הסוטה בקלקולה, כל הרואה יהיה מי שיהיה, רצונך שלא תבוא לידי איסור אשת איש, הזר עצמך מן היין! והלא שתיית יין אין בה שום איסור, אדרבה הכתוב עצמו משבח את היין, ויין ישמח לבב אנוש.	14308
אבל כך היא המידה, משעבר אדם את המידה ולגם לגימה יתירה, הריהו נתון לסכנה להכשל בחמורה שבחמורות, שהרי כבר הביא עצמו לידי חמורה שבחמורות, הוא התמסר לתאוה, תהא התאוה אסורה או מותרת, אבל תאוה, ואם כיום היתה זו תאוה מותרת למחר תהא זו תאוה אסורה, שהרי למן הרגע ששתה שתיה שאינה לצורך, שתיה לשם הנאה בעלמא, חרג מגדרי התורה ומסר עצמו לשלטון התאוה, ושוב אין כל מעצור לפניו.	14309
מאיך מצינו שרוממו חז"ל את מעשי הרשות של האדם כשהם נעשים לפי רצון התורה, והעמידום במדרגה שוה עם העבודות הכי נעלות, אותה אכילה ושתיה שהיא הרת סכנות לאדם, והוא עשוי לבוא על ידה לידי העבירות החמורות ביותר, אותה אכילה ושתיה כשהיא באה בכונה ישרה ועל פי דרכי התורה, תהא במדרגה נעלה, הרי שולחנו של אדם מכפר עליו כמזבח (ברכות נ"ד), אכילת רשות זו היא המכפרת עליו כמזבח, הרי לנו כוחם של דברים שברשות עד היכן הוא מגיע.	14310
והואיל וכך, כמה האדם חייב ליזהר ולהישמר שמירה יתירה במעשיו, אף מעשה הרשות, שלא יתיצב על ידם על דרך לא טוב ותהא זו ראשית דרכו אל האבדון ח"ו. אלא ישים לבו על מעשיו בתחילת דרכו, ואז הרי מרובה מידה טובה, יהיו שאר מעשיו נמשכים אחר מעשהו הראשון בדרך הטוב והישר, וכבר אמרו חז"ל, והיה אם שמוע תשמע, מכאן אמרו התחיל האדם לשמוע קמעא סופו לשמוע הרבה, אם שכוח תשכח, אם התחלת לשכוח סופך שתשכח כולה (תנחומא בשלח). (נתיבות המוסר דף 86).	14311
	14312
	14313
	14314
	14315
	14316
	14317
	14318
	14319
	14320
	14321
	14322
	14323
	14324
	14325
	14326
	14327
	14328
	14329
	14330
	14331
	14332
	14333
	14334
	14335
	14336
	14337
	14338
	14339
	14340
	14341
	14342
	14343
	14344
	14345
	14346
	14347
	14348
	14349
	14350
	14351
	14352
	14353

מאמר קלט

והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם ושמר ה' אלהיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך (דברים ז' י"ב).

הרמב"ם כותב בפייהמ"ש כדברים האלה, אמר הקנאה והתאוה ואהבת הכבוד מוציאים את האדם מן העולם, והוא כי באלה המידות או באחת מהן, יפסיד אמונת התורה בהכרח (אבות ד' כ"א), מבאר הרמב"ם כי שלוש מידות אלו מוציאות את האדם מן העולם היינו מאמונתו, כי עולמו של האדם זוהי אמונתו! ננסה נא להבין, למה שלוש מידות אלו מפסידות אמונת התורה?

התאוה לחפצי הגוף מנוגדת להשרשת האדם בעולם הרוחני אשר שם מקומו, ובאשר זוהי כוונת התורה להמשיל השכל בכל תאות הנפש ולהגבירו עליהם (חוה"ל שער הפרישות פ"ב), הננו מבינים כי אמונת התורה היא האמונה במציאותה של רוחניות, הבורא ית' הוא עצם רוחני וכן הנשמה, יבוא יום והמאמין ידע מרוחניות זו בבחינת ידיעה, כי היא תיכנס לתחום השגתו, אך כל עוד לא הגיע להשגה זו, עליו להאמין באמונה שלמה במציאותה של רוחניות, השאיפה לחפצי הגוף מפסידה אמונה זו, המשתית את

שאיפת חייו על קנאת איש מרעהו, סותם בפניו את הדרך להכרת השגחה, המאמין באמונה שלמה כי בוראו עשה לו כל צורכו, וכי אין מלכות נוגעת בחברתה כמלוא נימא (ברכות מ"ח ב') אינו יכול להיות פרוץ בקנאה!	14354 14355 14356
המבין ומכיר כי עוה"ז הוא עולם העבודה, וכי גמול הצדיקים שמור להם לעוה"ב דוקא, נזהר מאד מלרדוף אחר הכבוד, אטו מילתא זוטרתא אזהרת הרא"ש ארחות חיים, ותירא שלא תקבל שכר בעוה"ז, ועד היכן הדברים מגיעים מבאר רבינו יונה ע"ה בספר היראה, בעודו בביה"כ אל ידבר דברי חול עם אדם ואף כי בשעת קריאת התורה, ואם ישבו אצלו בני אדם המדברים יניע בשפתיו וידמה עצמו כמתפלל, ואל יתפאר לומר אינו מדבר, כי כל המתפאר כמעט הוא נוטל את שכרו! אי לזאת כמה הרודף אחר הכבוד רחוק הוא מבהירות באמונת עוה"ב!	14357 14358 14359 14360 14361 14362
נמצינו למדים מפירוש הרמב"ם הנ"ל, עולמו של האדם המצוין בהשגה ברורה של רוחניות, בהכרת השגחה ובשאיפה לחיי עולם, זוהי אמונתו, התאוה הקנאה והכבוד מוציאים את האדם מעולמו זה, החינוך לאמונה הוא, שימת הלב תמידית לבל נשתית את חיינו על תאוה קנאה וכבוד. (עלי שור ח"א).	14363 14364 14365 14366
מאמר קמ	14367
והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמתם ועשיתם אותם ושמר ה' אלהיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך (דברים ז' י"ב).	14368 14369
עון עקבי יסובני (תהלים מ"ט), אמר דוד המע"ה איני מתירא מפני החמורות למה שהן חמורות, אבל אני מתירא מפני הקלות, למה שהן קלות (תנחומא עקב א'), וכך הכוונה, החמורות הן מחרידות ומבהילות האדם, והחרטה גדולה ורבה ביגון ודאגה ואנחה מרובה, ותקוה שיהיה תשובה שלמה ויכופר, מה שאין כן הקלות מפחד שלא תהיה החרטה כ"כ בדאגות ויגונות ומרירות הלב, למה שהן קלות בעיני.	14370 14371 14372 14373
וזה יסוד מוסד לכל התורה, כי זה עיקר גדול למי שנכשל בחטא כגון ביטול תורה, שכמו ששכר לימודה כנגד כולם, כמו כן עונש ביטולה כנגד כולם, כמ"ש בפירוש בירושלמי (חגיגה א' ז'), שויתר הקב"ה על ע"ז גלוי עריות ושפיכות דמים, ולא ויתר על עון ביטול תורה, וכמו כן קנאה ושנאה המצויה אצל בני אדם, וכן כל המידות שהחמירו מאד בעונשים, וא"כ צריכה החרטה להיות רבה מאד ברגזה ובדאגה, מרוב יגון בלב האדם החוטא יומם ולילה, וזה מוכרח מהתלמוד ומהמדרש באר היטב.	14374 14375 14376 14377 14378
ומה יעשה האדם ויתרפא? אחרי שמצויה היא בבן אדם, קלה היא בעיניו ולא יוכל להתחרט כדין, ואם דוד המלך ע"ה היה מפחד מקלות, מה יעשה אדם שותה כמים עולה, פירוש כי העולה קלה בעיניו כמו המים הקלים להימצא, כחמורות כקלות, ועל זה אדאג ואפחד מאד. (חכמה ומוסר ח"ב מא' ק"ע).	14379 14380 14381 14382
מאמר קמא	14383
והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמתם ועשיתם אותם ושמר ה' אלהיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך (דברים ז' י"ב).	14384 14385
והיה עקב תשמעון, זש"ה למה אירא בימי רע עון עקבי יסובני, אמר דוד רבש"ע, איני מתירא מן המצות חמורות שבתורה, מפני שהן חמורות, אבל מתירא אני מפני הקלות שמה עברתי עליהן מפני שהן קלות, לכך נאמר והיה עקב תשמעון, אמר דוד לפני הקב"ה, גם עבדך נזהר בהם בשמרם עקב רב, מה רב טובך זהו שכרן של מצות קלות, זה שאמר הכתוב אורח חיים פן תפלו, שלא תהא נושא ונותן במצויה של תורה, איזו שכרה מרובה ועושה אותה, שתי מצוות גילה הקב"ה מתן שכרן, קלה שבקלות וחמורה שבחמורות, קלה שבקלות שלח תשלח את האם למען יטב לך, חמורה שבחמורות כבד את אביך למען יאריכון ימך, והרי הן שוין במתן שכרן בעוה"ז ע"כ (ילקוט עקב).	14386 14387 14388 14389 14390 14391 14392
יש דברים שאפילו בגדר עבירות קלות אינם נחשבים אצלנו, ובכלל אינם שייכים לדעתנו לסוג איסורים, רק הם בגדר מילי דעלמא, וממילא אנו דשים אותם בעקב, וביותר שהם המהלך התמידי שלנו, ובאמת הם החמורות מצד עצמותם, כי ממקור לא טהור יהלכון, והם נובעים מחסרון ביסודות האמונה, גם תוצאותיהם חמורות מאד לגבי כמה ענינים התופסים מקום חשוב בחיי האדם, וביותר שדברים אלה תלויים בשרשי מהות האדם וגם מהווים עצמותו.	14393 14394 14395 14396 14397
לדוגמא ענין חמדת הממון, הרי אין אנו רואים את הענין הזה כדבר של חטא, ובאמת הרי שורשו בחטא, חסרון אמונה ובטחון, וגם הוא אב לכמה חטאים גדולים, ואמרו בתוספתא סוף מנחות, אבל באחרונה (בית שני), מכירין אנו בהן שהן עמלים בתורה וזהירים במעשרות, מפני מה גלו? מפני שאוהבין את הממון היא שגרמה לשנאת חנם, כי רוחניות אינה מביאה לשנאה, ורק אהבת החומריות היא שגרמה.	14398 14399 14400 14401
טובה צפורנן של ראשונים מכריסן של אחרונים (יומא ט:), ופירש הגר"א ז"ל, דהראשונים אע"פ שעברו עבירות חמורות שהן ביהרג ואל יעבור, אבל היה להם מעלת הבטחון כמפורש שם בגמ', אבל אחרונים	14402 14403

אע"פ שעסקו בתורה ובגמ"ח, אבל היתה בהם שנאת חינם והוא בא מחוסר בטחון, שכן אם האדם מכיר	14404
שאין אחד נוגע במה שמוכן לחבריו כמלוא נימא, א"א לו לבוא לידי שנהא, וביותר שדבר זה נוגע לעיקר	14405
מהותו של אדם, כיון שענין חמדת הממון נובע מזה שהאדם הינו גשמי במהותו ובהול על הממון.	14406
ואמרו ז"ל על בני גד ובני ראובן, נחלה מבוהלת בראשונה (משלי כ'), שהיו בהולים על הממון, ועשו	14407
מהעיקר טפל והטפל עיקר, ולכן יגלו בראש גולים שגלו תחילה (מדרש תנחומא), גם נתבעו על שויתרו	14408
על קדושת ארץ ישראל לגור בעבר הירדן, ואף שבוודאי היתה כוונתם טובה לחיזוק בתורה ועבודה, לפי	14409
שהמקום מתאים לפרנסתם ויוכלו להתפרנס בקלות, ויהא מזה תועלת לעסק התורה, מ"מ נתקיים בהם	14410
יגלו בראש גולים.	14411
הרי שמצד החמדה השולטת באדם היא נעשית עיקר צורתו, ומטשטשת כוחותיו האחרים בכל עניני	14412
מעשיו, והכל נעשה חומריות, וכאמור אין האדם חושב את זה לחטא, וכי אמיתות הענין הרי זה גרוע	14413
הרבה מחטא, דנובע מחסרון אמונה אמיתית, דהרי חומד הממון משום דרוצה וחושב להיות בטוח בצרכי	14414
קיומו ע"י הממון, ואילו הכיר בהכרה אמיתית כי הוא מושגח בכל רגע מן השמים, ואופני טובתו הם	14415
בהשגחה, וכל מה שזוכה הוא מן השמים, הלא לא היה קשור ולהוט אחרי הממון.	14416
וגם בתוצאותיה הרי החמדה היא אב לכמה חטאים גדולים בכל עניני חושן משפט, וביותר שהיא גורמת	14417
לשנאת חינם השקולה כנגד ג' עבירות חמורות כמבואר בגמ' ובתוספתא הנ"ל, וכמו שהוא בחמדת ממון	14418
כן הוא ברדיפת הכבוד ושאר מידות, והדברים הללו היינו חמדות ותאוות עניני העולם, מטביעים חותמם	14419
עד שהם נעשים עצמותו של האדם, דנפש האדם וגם הרוח שבו שהוא עיקר מציאותו, הינם בעצם חומר	14420
היולי, והם מקבלים צורתם לפי מעשי האדם ומחשבותיו, ולפי תכונותיו הטבעיות, במידה שהוא מניח להן	14421
להשתלט על נפשו ורוחו.	14422
והנה באמת כל פעולה ומחשבה עושה רושם, אך ביותר עושים רושם הענינים המקושרים עם תכונות	14423
הנפש, שבזה הרושם חזק הרבה יותר לאין שיעור, וכמו בענין הזכרון, שאם שמע דבר שעשה עליו רושם	14424
מצד מידותיו, כגון ששמע דברי שבח על עצמו מאדם חשוב ומפורסם, יהא הדבר זכור לו היטב אף כעבור	14425
עשרות שנים, אף שלא חזר על זה במחשבתו, והוא משום דהטביעו רושם עמוק בנפשו, והענין עומד לנגד	14426
עיניו כמו חי כאילו היה זה עכשיו ממש.	14427
וכל מה שהאדם מרחיק עניני העולם ומתמסר לתורה וחושב בתורה, הרי נעשית מציאותו מציאות רוחנית	14428
למעלה ראש, וכן הוא בתפילה, דכתיב (שמואל א') ואשפוך את נפשי לפני ה', היינו יסיר בשעת	14429
התפילה כל ציורי הנפש החומריים, ויודבק לגמרי באותיות התפילה בכוונה שעומד לפני המקום, שבזה	14430
יפעל הרבה להחליש ציורי החומר מהנפש.	14431
ובפסחים (נ' ב') אמרו, רבא רמי כתיב כי גדול עד שמים חסדך וכתיב כי גדול מעל שמים חסדך, הא	14432
כיצד, כאן בעושין לשמה וכאן בעושין שלא לשמה, כי העוסק בה שלא לשמה וכל תכלית מעשיו היא	14433
לעניני העוה"ז, הרי הוא בעצמותו רק עד שמים ולא למעלה מזה, ובכאן הוא שכרו כי כאן מקומו, ומה	14434
מאד צריך להתחזק שיהא העיקר עיקר, ולהתקשר מאד בתורה שיהיו רוחו ונפשו קשורים לאורות	14435
העליונים, ובזה צריך למעט שלא יכנסו דברים בטלים לתוך מעיו, וביחוד צריך להתחזק בימי הרצון,	14436
שהזמן קצר והמלאכה מרובה. (משנת רבי אהרן).	14437
	14438
מאמר קמב	14439
והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם ושמר ה' אלהיך לך את הברית ואת	14440
החסד אשר נשבע לאבותיך (דברים ז' י"ב).	14441
והיה עקב תשמעון, זש"ה למה אירא בימי רע עון עקבי יסובני, אמר דוד רבש"ע איני מתירא מן המצוות	14442
חמורות שבתורה מפני שהן חמורות, אבל מתירא אני מפני הקלות שמא עברתי מפני שהם קלות, ואתה	14443
אמרת הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, לכך נאמר והיה עקב תשמעון, מה רב טובך זהו שכרך של מצוות	14444
קלות (תנחומא עקב ע'), והיה עקב תשמעון, אם המצוות הקלות שאדם דש בעקביו תשמעון, ה' ישמור	14445
לך הבטחותיו (רש"י), אמר ר"ש בן לקיש מאי דכתיב עוון עקבי יסובני, עוונות שאדם דש בעקביו בעוה"ז	14446
מסובין לו ליום הדין (ע"ז י"ח).	14447
אנו רגילים כ"כ להגדיל את עולם התורה והמצוות, וכאשר אנו מגיעים לעולם המעשה, הכל תלוי	14448
במעשים קטנים דוקא! אך זוהי החכמה של בנין האדם, גם העולם הגדול בנה מגושים ענקיים, אלא	14449
מאטומים זעירים שאין בכוח העין להבחין אותם, וגופנו מורכב מתאים אשר רק במיקרוסקופ המגדיל פי	14450
מאה אלף יכולים לראותם, כן גם בנינו הרוחני של האדם, הוא מורכב ממעשים שאדם דש בעקביו, אם	14451
לטוב אם למוטב.	14452

ידיעה זאת צריכה לחולל מהפכה במחשבתנו, כרגיל אדם הרוצה לתקן את העולם חושב על שיטה	14453
החובקת זרועות עולם, או על אירגון עולמי לשלום או לצדק, הרוצה לתקן את עצמו חושב ג"כ על מעשים	14454
גדולים וכבירים של חסדים או קדושה, אבל מעשים זעירים שאינם מכבידים כלל על האדם, איזו שלמות	14455
יכולה לצמוח מהם? אולם האמת כך היא, דוקא ממעשים קטנים נבנה האדם.	14456
ונקח לנו ראייה מהכמת הרפואה, הכמות של חומר מרפא בתרופה אחת, היא זעירה עד מאד אולי מיליגרם,	14457
אם התרופה היתה מכילה כמות יותר גדולה, היא היתה מזיקה לאדם במקום לרפאותו, ואולי היתה אפילו	14458
ממיתה אותו, הרי מצאו כי רעלים מסויימים אשר בכמות יותר גדולה ממש מרעילים, אם נותנים אותם	14459
בכמות זעירה עד מאד יש להם השפעה מרפאת, בדיוק כך הוא במעשה עבודה במידות, על כגון זה אמר	14460
הנביא כי מי בז ליום קטנות, והפסוק גומר עיני ה' המה משוטטים בכל הארץ (זכריה ד'), עיני ה'	14461
המשוטטים בכל הארץ אינן מבזות דבר קטן ברוחניות, ולכן גם אתם אל תבזו מעשה קטן!	14462
די בלימוד זה כשלעצמו, אך לנו יש עוד ענין גדול במעשים הקטנים, הם אינם מעוררים את כוח המרידה!	14463
המקבל על עצמו איזה דבר גדול המכביד עליו, ברבות הימים הוא ירגיש היטב את כוח המרידה ההולך	14464
ומתגבר עליו, אבל מעשה קטן שאינו מכביד כלל על האדם, אין בו כדי לעורר אותו, ויש על זה ציור	14465
מוחשי, אחר מלחמת יום הכפורים טסתי למצרים, בהגיע המטוס לתחום מצרים ראיתי שהוא מנמיך מאד,	14466
ממש כמה מטרים מעל לקרקע, חשבתי כי אולי חל איזה קלקול במנועים, אמרו לי כי עכשיו אנו בתחום	14467
הראדאר המצרי, ולא כדאי שהוא יבחין במטוס יהודי, לכן הוא מנמיך למטה מגובה הראדאר, כי הראדאר	14468
מבחין רק במטוס הטס למעלה מהגובה שלו, ובמטוס הטס מתחת לגובהו אינו מבחין, גם לכוח המרידה יש	14469
ראדאר, וגם הוא מבחין רק במעשים שהם מעל לגובהו, ובמעשים קטנים שהם מתחת לגובהו אינו מבחין.	14470
זהו היסוד הראשון בעבודה המוסרית, אין לעסוק בשום אופן במעשים המכבידים עלינו, כל הדרכה	14471
מעשית תהיה במעשים קטנים, וצריך כל אחד לשפוט בעצמו מתי דבר אחד מכביד עליו ומיד יניח אותו,	14472
המתחיל בעבודה ישאל איך מעשים קטנים כאלה יכולים לנטוע בטבעו איזו מידה, וכאשר ימשיך באותה	14473
פעולה חודש ויותר, אף ישאל כי אותה פעולה נהפכה אצלו לשיגרה ואינו מרגיש בה כל טעם, ואף אנו	14474
נאמר לו, הדבר תלוי לאיזו מטרה הוא עוסק בפעולות אלו.	14475
אם כוונתו להוסיף עוד פרומקייט על הפרומקייט שלו, בודאי שאין להמשיך הפעולה הזאת לא טעם ולא	14476
ריח, אך אין פנינו מועדות בכל העבודה להוסיף פרומקייט, אלא לקנות הבנה במידות, ואף לקנות המידות	14477
עצמן שתיהפכנה טבע אצלנו, אמנם בדברים קטנים אנו עוסקים, אבל גם בדברים קטנים נוכל להתלמד	14478
יותר ויותר בעמקי המידה שבה אנו עוסקים, אך דבר זה כבר שייך ליסוד השני שעליו מיוסדת העבודה	14479
המוסרית, הוא יסוד ההתלמדות שיתבאר בע"ה, ומה עם כוח המרידה עצמו, האם אין לו תקנה? אכן	14480
ברבות הימים, ברוב עבודה, כאשר תתעורר בלב האהבה היא תהיה תיקונו. (עלי שור ח"ב).	14481
	14482
מאמר קמג	14483
ברוך תהיה מכל העמים לא יהיה בך עקר ועקרה ובבהמתך (דברים ז' י"ד).	14484
כל אשר ימצא חיי נחת בעוה"ז ואיננו ראוי לזה בצדקת מעשיו, הורגלנו לחשוב שמגיע לו זאת במידת	14485
הרחמים, אמנם יש אשר איננו ברחמים כלל, ומקרא מפורש הוא ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו, ועיין	14486
שם בתרגום שהקב"ה משלם שכר טוב לרשעים בעד מצוותיהם בעוה"ז כדי להאבידם מן העוה"ב, וכבר	14487
שאלו רבים האם דרך משפט וצדק הוא, אשר לא די שיענישו לרשע רעה בעד כל עבירותיו אשר עבר,	14488
אלא גם יקחו ממנו את שכר המצוות המעטות שלו, וישלמו לו שכרן רק בעוה"ז שהוא באמת הבל הבלים,	14489
ושכר מצוה בהאי עלמא ליכא?	14490
ויש בענין זה כמה גדרים אשר גם לפי קוטן שכל האדם מובנים המה, ויותר מאלה אשר לא נוכל להשיג	14491
כלל, כי איך יוכל האדם לדמות בנפשו, שיוכל להבין ולהשיג את כל עמקי משפטיו ית' אשר מאד עמקו	14492
מחשבותיך? אך גם בגדרי משפטיו המעטים אשר יש לנו קצת הבנה בהם, די הוא לנו לדעת כי ישירים	14493
ואמיתיים דרכי ה' ומשפטיו בצדק ואמת, נזכיר בזה רק איזה מן הגדרים המובנים לנו, וגם בזה יש די	14494
להבין ולהשכיל.	14495
יש כמה מדרגות בקיום מצוות ובמעשים טובים, אך יש בהם שתי בחינות כלליות, א) העשויים לש"ש	14496
ובכוונת הלב לעבודת ה' להידבק בדרכיו, ב) כשהם עשויים שלא לשמה, אפילו שהמעשים ההם טובים	14497
וישירים ונושאים חן בעינינו מפני טבע הטוב והיושר שנטבע בנו, אך לא נעשה אותם לשם עבודת ה'.	14498
והנה השכר בעוה"ב הוא אשר צדיקים יושבים ונהנים מזיו השכינה, היינו השכר בעוה"ב הוא להידבק	14499
אליו ית' בדבקות עליונה, ולזכות להשפעה גדולה רוחנית בהשגתו ית', אמנם אם המצוות אשר עשה	14500
אותם האדם המה בגדר הדבקות אליו ית', אז השכר הוא כי אותה הקדושה שבאה אל נפשו ע"י דבקותו	14501

בהש"ת, תנתן לו בכפלי כפלים אלפי אלפים פעמים, ויזכה להשיג בה עד כדי האפשרות הכי עליונה אשר	14502
יוכל נברא להשיג.	14503
אך זה אשר מעשיו הטובים אין בהם אותו ענין של דבקות בו ית', הלא איננו שייך זה כלל, ואין מציאות	14504
כלל איך לשלם בעד המעשים הטובים שלו, בשכר שאין למעשיו שום שייכות אליו, על כן מאשר מעשיו	14505
אם גם טובים המה, אבל לא עלו למעלה מבחינה אנושית, היינו מעשים טובים אנושיים, משום זה גם	14506
השכר הוא בבחינה המושגת בעוה"ז, וממש כפי ערך המעשים לעומתו הוא השכר, והעולם אשר המעשים	14507
שייכים אליו, באותו העולם צריך שיהיה גם השכר.	14508
וראיתי בביאור ומשביע לכל חי רצון, כי לא יהנה האדם באמת אלא אם יגיע אליו דבר אשר השתוקק	14509
להשיגו, כי רק מילוי התשוקה הוא עיקר ההנאה והעונג, ואם יהיה לאדם איזה דבר מבלי שיצטרך	14510
להשתדל השיגו, אזי הנאתו ועונגו בו מעטים מאד הנה.	14511
והנה האדם לא יקנה לו מידות ותאוות ורצונות חדשים אחר מותו, מי שבחיייו היה גשמי בכל רצונותיו, אזי	14512
גם כשימות לא יהיה לו חשק לרוחניות, כי כפי אשר תבוא נפשו מכאן כן תהיה שמה, שם איננו מקום	14513
התיקון זולת אם ע"י גיהנום יתוקן, כי אין מעשה וחשבון ודעת בשאול אשר אתה הולך שמה, ומי אשר	14514
בחיייו שאיפתו ורצונו היו רוחניים להתקרב אליו ית', גם בבואו שמה ישאף לרוחניות וזכות להתקרב אל	14515
ה'.	14516
וממילא הלא מוכרח ששכר הצדיק יהיה בעולם הרוחני, כי זה הוא אשר אליו ישאף וממנו יתענג, והרשע	14517
ישולם שכרו בעוה"ז כי לעוה"ז ישאף ואך ממנו יתענג, הלא אם ננסה ליתן לבן עוה"ז דבר שהוא מעין	14518
עוה"ב, כמו דבר תורה נפלא או השגה ברוחניות, אשר האיש הרוחני יהיה מאושר בו, אך האיש הגשמי	14519
ימצא את עצמו בעינוי רב, ויספור את הרגעים אימתי נחדל מלענותו, וגם בטעמים הללו מובן הוא גדר	14520
רשע וטוב לו בעוה"ז.	14521
אך יש עוד כמה בירורים בענינים אלו וראוי להזכיר עוד אחד, אשר כי נראה רשע אשר ינתן לו הרבה	14522
מטוב העוה"ז, אף אם נראה כאלו בא ממידת הרחמים, אך באמת איננו שייך למידת הרחמים כלל אלא	14523
ממקור אחר, ממקור רע וטמא מגיע לרשע הזה כל שפע הרב של העוה"ז שלו.	14524
הנה הש"ת ברא יצר טוב ויצר הרע, כמו שאנו רואים שכאשר האדם חפץ למכור סחורה, הוא צריך	14525
להראות לקונה ולהסביר לו עד כמה טובה היא עבורו, ויש אשר יעשו חלונות גדולים ויאירו אותם באור	14526
רב וישימו במ את סחורתם, למען ישים הקונה את לבו לסחורתו, כן שני היצרים יצר הטוב ויצר הרע,	14527
הש"ת נתן לשניהם האפשרות להשתדל להשפיע על לבות בני האדם, היצר הטוב חפץ להשפיע שיבחר	14528
האדם באמת, ויצר הרע שיבחר בשקר, ושניהם מראים לאדם כמה עונג וכמה אושר יגיע לו אם ילך	14529
בדרכם.	14530
היצר הטוב מראה לאדם כמה מן העונג והאושר ירגיש האדם בעצמו, בידועו שהוא הולך בדרך האמת	14531
והצדק, ויראה לו את חיי הגדולים והקדושים והחכמים, עד כמה גדול אושר נפשם בעוה"ז ומכש"כ	14532
לעוה"ב, והיצה"ר הרי צריך עוד יותר לייפות את סחורתו כי הרי שקר בפיו, וסחורתו איננה שוה כלום,	14533
וכל אשר יקח מידו הלא רעה ינחל, ועל כן ההכרח בעד יצה"ר שיהיה לו להראות לאדם מן החיים, ולומר	14534
הלא תראה את פלוני את עושרו ואושרו בעוה"ז ואף שחטא, הרי תראה כי אם בדרכי תלך אז יהיה לך	14535
עושר וכבוד וכל עניני עוה"ז, ואלמלא היתה האפשרות שיוכל להראות כזאת לאדם במציאות, לא היה	14536
שום אדם שומע לו.	14537
על כן למען תהיה הבחירה שוה לשני הצדדים, נתן הש"ת ליצר הרע הכוח לקבץ לו חיל של עושי רצונו,	14538
ובשבילו ינתן להם מן העולם הזה למען יוכל להכשיל בני האדם על ידם, האנשים הללו נעשו משרתים	14539
ליצר הרע, ורשות נתן הש"ת לשטן לשלם למשרתיו בחיי עולם הזה, כי בזה ואך בזה יוכל לפתות	14540
לאחרים.	14541
אכן אוי לאנשים ההם ואוי לנפשם, כי נכנסו לגמרי בחיל השטן, ולגמרי הם בכל מציאותם דבוקים	14542
בטומאה, וכאשר יגיע הזמן אשר יתבטל יצה"ר מן העולם, וכל הרשעה כולה כעשן תכלה, אז גם מציאות	14543
רשע זה תתבטל לגמרי, וכמ"ש דוד המע"ה על הרשע, כי לא די אשר יסבול הרבה, אבל יבטל לגמרי	14544
והתבוננת על מקומו ואיננו (תהלים ל"ז), הרי למדנו בזה עוד גדר בענין רשע וטוב לו, אבל מקור טובה זו	14545
אינם רחמים אלא השטן. (מכתב מאליהו א' דף 15).	14546
	14547
מאמר קמד	14548
והסיר ה' ממך כל חולי וכל מדוי מצרים הרעים אשר ידעת לא ישימם בך ונתנם בכל שונאיך (דברים ז'	14549
ט"ו).	14550

מהו ונתנם בכל שונאיך? וכי לא די בזה שלא ישים את המחלות על ישראל, וכלום מעוניינים אנו	14551
שהמחלות יבואו על ראש שונאנו? האם יש בזה כוונה להרגיע ולהשיב את נפש ישראל, כעין נקמה בגוים	14552
ובשונאי ישראל, שהרי הכתוב מדגיש ונתנם בכל שונאיך ככוונה להרגיע ולפייס?	14553
ונראה שיש לפרש, כי כאשר מידת הדין שולטת בעולם אין היא שוקטת עד שבא הדין לידי מיצוי, וכל זמן	14554
שלא נתמצה, הריהו עומד ומקטרג ותובע את התגשמותו למעשה בעולם, ולכן הקב"ה ברחמיו הגדולים	14555
מחליף את מידת הדין מישראל ונותנה על אומות העולם, ובזה הוא משקיט ומרגיע את מידת הדין וממלא	14556
את תביעתה, וכאשר עם ישראל רואה את הדינים שבאו לאומות העולם, מרגיש הוא אז את רחמי ה'	14557
הגדולים עליו, שכן אותם דברים צריכים היו לבוא עליו ונמנע עתה מהם, עיניהם רואות את מה שעלול	14558
היה לבוא עליהם, ומתוך כך מודים להשי"ת על רחמיו המרובים שהסיר מהם כל מחלה וכל המדווים	14559
הרעים.	14560
אני ה' אלהיך מושיעך נתתי מצרים כפרך כוש וסבא תחתך, מאשר יקרה בעיני ואני אהבתיך, ואתן אדם	14561
תחתך ולאומים תחת נפשך (ישעיה מ"ג), המצרים הם היו לך לפדיון, שבכוריהם מתו ואתה בני בכורי	14562
ניצלת והייתם חייבים כליה, כמו שנא' ואומר לשפוך חמתי עליהם בארץ מצרים (רש"י שם), הדין מתוח	14563
בעולם, הוא אינו רוצה להתבטל ותובע את התגשמותו, אינו בא על סיפוקו עד שיתנו לו את חילופיהם של	14564
ישראל, הכליה מוכרחת לבוא אך הקב"ה פודה את ישראל ושופך את חמתו על מצרים ואדום.	14565
ואתן אדם תחתך, איתא בילקוט (ישעיה רמז תנ"א) רבי אלעזר עאל לבית הכסא אתא ההוא רומאה	14566
אוקמיה, מדנפק ר' אלעזר אתא דרכונא (נחש) שמטיה לכרכושיה, קרי עליה רבי אלעזר ואתן אדם	14567
תחתך, מידת הדין היתה מתוחה על ר' אלעזר, וע"י הוויתור הציל את עצמו, אבל בתנאי שבא אדם	14568
תחתיו, והעבירו את הדין מר"א ונתנו על ההוא רומאה, כי מידת הדין תובעת את שלה, אין היא מוותרת	14569
עד שהיא משיגה את שלה, ומי שזוכה ע"י תשובה ומעשים טובים, הרי מחליפים ומעבירים ממנו את הדין	14570
לשונאי ישראל.	14571
וזהו שאנו אומרים, ותשובה ותפילה וצדקה מעבירים את רוע הגזירה, מעבירין ממנו על אדם אחר על	14572
שונאי ישראל, וכן אמר ר' נחוניא בן הקנה כל המקבל עליו עול תורה מעבירין עול מלכות ועול דרך	14573
ארץ, וכל הפורק ממנו עול תורה נותנין עליו עול מלכות ועל דרך ארץ (פק"א ג' ח'), בזכות התורה אין	14574
מבטלים ממנו את גזירות המלכות, אלא מעבירים ממנו לאנשים אחרים, כי הגזירה צריכה להתקיים.	14575
הדין תובע את שלו, וכל הפורק עול התורה מעבירים אחר עליו, אמרו ישראל כשם שאנו עולין מצד אחד	14576
כך מצרים עולים מצד אחר, א"ל הקב"ה לשר של ים פלוט אותן ליבשה, א"ל רבש"ע כלום יש עבד	14577
שנותן לו רבו מתנה וחוזר ונוטל ממנו? א"ל אתן לך אחד ומחצה שבהן, מיד פלט אותן ליבשה, מאי אחד	14578
ומחצה? דאילו בפרעה כתיב שש מאות רכב בחור, ואלו בסיסרא תשע מאות רכב ברזל, כנ"ל שמידת הדין	14579
תובע את שלו ומבקש תמורת הנידון להחליפו לאחר.	14580
כשהוליכו את הגאון הצדיק ר' דניאל מקלם זצ"ל ביחד עם תלמידי חכמים גדולים, נפרד ברגעיו	14581
האחרונים בדברים האלה, בגזירת עשרה הרוגי מלכות טהר ר' ישמעאל עצמו והזכיר את השם בסילודים	14582
ועלה למרום, ושנים מהם הוציאו תחילה שהם גדולי ישראל, שרפי מעלה צעקו במרה זו תורה וזה שכרה,	14583
ענתה בת קול משמים, אם אשמע קול אחר אהפוך את העולם לתוהו ובוהו, גזירה היא מלפני קבלוה	14584
משעשעי דת יומים.	14585
מן השמים השתיקו את הקולות המרים בנימוקים של סודות הבריאה, הבת קול גילה סוד ה', שיש להם	14586
לבחור בין שתי הדרכים הללו, אם לקבל את הגזירה למות על קידוש השם, או שהעולם כולו יחרב,	14587
ומסירות הנפש שלכם תחליף את גזירת ההשמדה והחורבן מהעולם, שכן מידת הדין תובעת בכל החומרה	14588
ואינה מוותרת כי אם רק ע"י חליפין שיינתנו הצדיקים הללו, במקום העולם שנגזר עליו כליה, ורק ע"י זה	14589
ישתתק הדין.	14590
וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל וילך אברהם ויקח את האיל ויעלהו לעולה תחת בנו, למה היתה כל	14591
ההתאמצות להקריב איל, וכי מטרת העקידה היתה קרבן, הלא היה זה רק נסיון שניסה ה' את אברהם	14592
ויצחק, ואחרי שהצליחו לגלות, מסירת נפשם להשי"ת, הרי נסתיימה השליחות והמטרה נתמלאה? אולם	14593
לפי דרכנו שפיר אתי, הטעם הוא כדי לסתום פיו של מידת הדין, שרוצה את חלקו המגיע לו, לשחדו ע"י	14594
האיל במקום יצחק.	14595
נאמר בזה"ק פ' בלק, ברא זעירא הוה ליה לרבי יוסי דפקיעין ולא שביק לבר נש דימטי לערסא דאבוי	14596
בתר דמית, אלא הוא בלחודו הוה סמיך ליה ובכי עליה פומא בפומיה מתדבקא, פתח ההוא ינוקא ואמר	14597
מאריה דעלמא כתיב באורייתא, כי יקרא קן ציפור לפניך שלח תשלח את האם, הוה געי ההוא ינוקא ובכי	14598
ואמר, מאריה דעלמא קיים מלה דא דאורייתא, תרין בנין הווינא מאבא ומאמא, אנא ואחתי זעירתא מנאי,	14599
הוה לך למיסב לן ולקיימא מלה דאורייתא, ואי תימא מאריה דעלמא אם כתיב ולא אב? הא הכא כולא הוה	14600

אבא ואמא, אימא מיתת ונסיבת לן מעל בנין, השתא אבא דהווי חפי עלן אינסיב מעל בנין אן דינא דאורייתא.	14601
בכו ר' אלעזר וחברייא לקבל בכיה וגעו דהווא ינוקא, עד דהוו יתבין שמעו חד קלא דהוה אמר, זכאה אנת רבי יוסי דמלין דהאי גדיא ודמעו סליקו לגבי כורסייא דמלכא קדישא ודנו דינא, ותליסר בני נשא אזמן קוב"ה למלאך המות בגינך, והא עשרין ותרתין שנין אוסיפו לך עד דתוליף אורייתא להאי גדיא שלימא חביבא קמי קוב"ה, הגזירה שנגזרה על רבי יוסי דפקיעין לא יכלה להתבטל אלא ע"י חליפין, ומידת הדין לא הסתפקה בסתם חילופים, כיוון שר' יוסי משקלו היה רב, ועל כן לא התרצה אלא לאחר שהחליפוהו בתליסר אנשים אחרים, ועי' ברמב"ן פ' אחרי בשם פרקי דר"א, השעיר לעזאזל זהו שוחד לסמך מם שלא יקטרג ולא יבטל קרבנם.	14602
וע"פ רעיון זה אפשר להבין מה שאינו מובן, כאשר אמר ראובן ליעקב אביו שישלח עמו את בנימין, ואם לא ישיבנו אזי ימית יעקב את שני בניו, וכי מה כיוון ראובן בזה? אלא ידוע היה לו כי אם נגזרה על יחיד או על הכלל, אי אפשר לבטל את הגזירה ולשתק את מידת הדין בלי איזה פיוס, והעצה בזה היא החליפין, היינו להחיל את הגזירה על דבר אחר, ולכן אמר לאביו כי הוא מוכן להחליף את סכנת בנימין שתהיה על שני בניו ויהיו הם במקומו, וכיוון שערך חייו של בנימין הם בדרגה גבוהה, הוא מעמיד את שני בניו כנגדו, אלא שיעקב הוכיחו על השטות שבדבריו, כי מה זה יועיל ליעקב, כלום אין בני ראובן בניו הוא?	14603
ר' חנין חתניה דבי נשיאה הוה ולא הוי ליה בני, בעי רחמי והוי ליה, ההוא יומא דבעי למימהליה נח נפשיה, פתח עליה ההוא ספדנא שמחה לתוגה נהפכה ששון ויגון הודבקו, בעת שמחתו נאנה, בעת חנינתו אבד חנינו, אסיקו ליה חנן על שמו (מו"ק כ"ה), ובפי' ע"י שם, ולא הוה ליה בני, ומי שאין לו בנים חשוב כמת, ולפי שהרבה בתפלה שיהיה לו בנים נשמעה תפילתו ולא חזרה ריקם ונגזרה עליו מיתה ממש, וזהו שמחה לתוגה נהפכה ע"י תפילתו עכ"ל, מי זה אנוש יחקור סודות הבריאה וטוב טעם הנהגת השם ית' עם ברואיו ויצירי כפיו? לפעמים השמחה לתוגה, והתוגה היא לשמחה, ועל האדם לבחור בגזרת השם באהבה, כמאמר הכתוב ובחרו באשר חפצתי.	14604
ארוממך ה' כי דליתני ולא שמחת אויבי לי (תהלים ל'), ואמר על זה החפץ חיים צוק"ל, יש לפעמים שנגזר על האדם גזירה שימות עבור חטא שחטא, והקב"ה עושה עמו חסד ומחליף את עונשו שיעני כי עני חשוב כמת, וזהו כוונת הפסוק, מודה אני להקב"ה כי דליתני שעשני עני והצלת אותי ממות ולא שמחת אויבי לי, שהמלאך המות לא ישמח עכ"ל, א"כ יש לאדם להכיר חסדי הבורא ית' שיכול לפדות א"ע מעונשים קשים ומרים אף ממות, ע"י חליפין שיקבל על עצמו גזירת הבורא בעניות, או ע"י שיוותר על רצונותיו ומותריות החיים, או ע"י שיקבל את תוכחת חבריו ורבותיו, ושיהיה מן הנעלבים ואינם משיבים, ויהיה לו כפרה ותמורה על הגזירות הרעות.	14605
ובתומר דבורה (פרק שני ס' י ח') אומר, שמצא תרופה לביטול הגזירה הרעה של מוות, ע"י שיסתגף בבזיון שבני אדם מבזים ומחרפים אותו, וממש ישמח בהעלבונו שבוואו עליו, שיתבטלו הגזירות הרעות במיתה מחייו ומחיי בניו, ואדרבה יחפוץ בהם, נכוון בתפילה לבטל כל הגזירות הרעות ולהמתיק את הדינין להורידן למטה, להחליפם על עצים ואבנים, ולהעבירן על שונאי ישראל. (אור חדש).	14606
מאמר קמה	14634
והסיר ה' ממך כל חולי וכל מדוי מצרים הרעים אשר ידעת לא ישימם בך ונתנם בכל שונאיך (דברים ז' ט"ו).	14635
הנה המקיף לכל הדברים הוא טוב ורע, נוסף על זה אין במציאות כלל, הטוב מצד אחד, הכל נכלל תחת שם טוב, שענינו השפעה עד אין סוף, מעין שוטף בלי גבול ותכלית, בלי שום מעצור ומעכב, ומצד שני רע, גם שם נכלל הכל תחת השם רע, שענינו היפך להראשון, מעצור אטום ועיכוב ההשפעה, ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת הרע (דברים ל'), זוהי כל התורה וזה כל האדם, כי יותר אין במציאות, טוב זהו החיים ורע זהו מוות.	14636
ענינים אלה אין צריך להבינם כדברים הפורחים באויר אלא כענין מציאות, שמציאות הטוב היא מציאות של החיים, ומציאות הרע מציאות של מוות, עד כמה זה פשוט נוכל לראות ממה שאמרו חז"ל (ב"מ ק"ז:), והסיר ה' ממך כל חולי אמר רב זו עין (עין רעה רש"י), רב לטעמיה דרב סליק לבי קברי, אמר תשעים ותשעה בעין רעה.	14637
רואים אנו מזה דבר מבהיל למאד, איזה מציאות של סם המוות הוא הרע שבאדם, שהוא הארס הממית, תשעים ותשעה בעין רעה, הלא פשוט כי לא העין היא הממיתה, העין אינה אלא צנור המוביל את הארס אשר בקרב האדם לחוץ, כי רק הרע אשר בקרבו הוא הממית, רע זהו מציאות של מוות, אשר בנגיעה כל	14638
	14639
	14640
	14641
	14642
	14643
	14644
	14645
	14646
	14647
	14648
	14649

דהו אליו מיד בא מוות, אדם רע בהבטת עין לבד מיד הוא ממות, גם מיתות החמורות שהחולה מפרפר ביסורים הכי גדולים, הכל בא בגרמת עין רעה של האדם.	14650
כ"כ יש במציאות הרע אשר בקרב האדם, והנה זה פשוט שעין רעה לאו דוקא, אדם רע, לאו דוקא בהבטת עין שלו הוא ממות, אדם רע כשהוא עובר כל המקום מתמלא רע, מארס הוא את כל הסביבה, מביא מיתה לעולם, עד שתשעים ותשעה בעין רעה, כל שדות הקברות מעין רעה, סוד מוות כזה הוא הרע. וא"כ הרי פשוט ומובן, שהחלל הראשון הנופל מסיבת הרע שלו הוא האדם בעל עין הרע בעצמו, והרי אמרו חז"ל (שם מ"ב.) אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין, ועל כן אמרו שם ההולך למוד את גורנו אומר יהי רצון שתשלח ברכה, מדד ואח"כ ברך הרי זה תפילת שוא, לפי שאין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין.	14651
הנה האדם כשהוא הולך למוד את גורנו, הוא ודאי מאחל לעצמו ברכה וטובה עד בלי די, והרי כל אדם טוב הוא לעצמו, ומכל מקום הרי לנו שהבטת עין של בעל הגורן על גורן של עצמו מעכבת את הברכה, וכ"כ למה? אלא מפני שאחרי כל הטוב שמכיל האדם לגבי עצמו, אבל כלפי סוד הברכה עדיין זה רע עין ממש, וכבר אין הברכה מצויה, הוא בעצמו מעכב את הברכה שלא תחול בגורנו.	14652
נוראות הדברים עד היכן הם מגיעים! אמרו חז"ל, מחצית השקל בא כדי שלא ישלוט בהם עין הרע ע"י המנין, נתבונן נא מי היה המונה לישראל, הלא משה רבינו בעצמו, אשר עליו נאמר (משלי כ"ב), טוב עין הוא יבורך זה משה (נדרים ל"ח), ובאמת שכל תכלית המנין היה כדי להשיג ע"ז ברכתו של משה רבינו לכלל ישראל כמבואר (רמב"ן במדבר א' מ"ה), ואעפ"כ חיפשה תורה תחבולה ועצה איך להסתיר את הכלל ישראל מעיני הטובה של משה רבינו, כדי שלא ישלוט בהם עין הרע, ואילו לא מקרא כתוב אי אפשר דבר זה לאומרו, והוא מבהיל ונורא מאד, כי אף בעין טובה של משה רבינו, עדיין יש בחינה של עין רעה אשר נתיראה תורה ממנה והוצרכה להסתירם.	14653
צריך להבין את זה על דרך שאמרו חז"ל (דב"ר א' י"ב), על הפ' ה' אלהי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים, ויברך אתכם כאשר דיבר לכם, כך אמרו לו ישראל, רבינו משה הקב"ה לא נתן קצבה לברכותנו, ואתה אמרת אלף פעמים! אמר להם מה שברכתי אתכם משלי ברכתי, כשיבוא הקב"ה יברך אתכם כאשר דיבר לכם, ולמה באמת לא ברכן משה רק לאלף פעמים ולא יותר, אלא שסוד הברכה של משה רבינו לא הגיע רק עד אלף פעמים.	14654
ברכתו של משה רבינו לא היתה אלא לפי מידת הברכה שהכיל, שזהו ענין של ברכות, ולא כמו שאנו מורגלים ליתן ברכות בלי קימוץ, עד"ז צריך להבין מה שאמרנו מבחינת רע עין אצל משה רבינו, שכלפי הברכה של אין סוף, לגבי מידת טובו של הקב"ה, גם הטוב של משה רבינו הוא בחינה של רע עין, שהרי מידת הברכה שלו לא היתה סוף סוף אלא במידה קצובה, רק עד אלף פעמים.	14655
ועל דברינו זה צריך להבין מה שאמרו חז"ל (תענית כ'). טובה הקללה שקילל אחיה השילוני יותר מהברכות של בלעם הרשע, כמה גלגל הקב"ה כדי להשיג מבלעם הרשע ברכות בשביל הכלל ישראל, ונתן להם, אבל סוף סוף נתהפכו לקללה, משום שסוד כזה הוא ענינו של רע, כי בלעם הרשע שהיה רע עין גם ברכות שלו הם מות ממש.	14656
עד כדי כך האדם משחית ומחבל ממש בראיה שלו, עד שאסרו חז"ל (ב"ב ב'): לעמוד בשדה חברו בשעה שהיא עומדת בקמותיה, ודנוהו כמזיק ממש, שאמרו שם גינה שאני דביגה יש היזק ראייה משום עין רעה, אנו עוברים על דברי גמ' אלו בהבלעה בלי שום בושפת פנים, אבל באמת על האדם לעמוד מבוייש ונכלם, כלימה תכסה פניו, שבמציאותו לבד נידון למזיק ממש.	14657
להיפוך בצד הטוב, איש טוב מביא ברכה וטובה, תחיה ורפואה לכל הסביבה, התחברות כל דהו אליו, נגיעה קלה בטוב מביאה שפע חיים וברכה לכל, על אברהם אבינו אמרו חז"ל (ב"ר ל"ט י"ז) והיה ברכה, שהוא עצמו נעשה מקור הברכה, כל מי שנגע באברהם אבינו היה מתברך, מראה והבטה של אברהם אבינו היו חולים מתרפאים, וסוף דבר אמרו חז"ל, אפילו עוברי דרכים וספינות כשהיו מזכירים שמו של אברהם אבינו, היו נצולים בזכותו. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' י"ב).	14658
מאמר קמו	14659
וזכרת את כל הדרך אשר הוליכך ה' אלהיך זה ארבעים שנה במדבר למען ענותך לנסותך לדעת את אשר בלבבך התשמור מצותיו אם לא (דברים ח' ב').	14660
ג' מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכולן לא נתנן אלא ע"י יסורין, עוה"ב דכתיב דרך חיים תוכחות מוסר, עוה"ב קונים וזוכים דוקא ע"י יסורין, היסוד הוא עוה"ב זוכים מעוה"ז, עוה"ז דומה לפרוזודור בפני העוה"ב, כדי לזכות בעוה"ב צריכים לעבור את כל סוד עוה"ז, שבלי עוה"ז א"א לזכות בעוה"ב, וסוד	14661
	14662
	14663
	14664
	14665
	14666
	14667
	14668
	14669
	14670
	14671
	14672
	14673
	14674
	14675
	14676
	14677
	14678
	14679
	14680
	14681
	14682
	14683
	14684
	14685
	14686
	14687
	14688
	14689
	14690
	14691
	14692
	14693
	14694
	14695
	14696
	14697
	14698

העוה"ז הרי הוא מידת הדין, שהוא עמל יגיעה קושי יסורין ונסיונות, שכל אלה מהותו של עוה"ז, כי כל עניני העולם בין לטוב בין למוטב הם נסיונות לאדם (מס"י פ"א).	14699
וכיון שא"א לזכות בעוה"ב רק ע"י עוה"ז, הרי פשוט הוא עוה"ז ע"י יסורין, שא"א לזכות בעוה"ב רק אם עובר בכל סוד מידת הדין, דרך הנסיונות הקושי והיסורין שממנו מצמיח עוה"ב, וכפי שעבר דרך מידת הדין, כן הוא זוכה במידה זו בעוה"ב, ונמצא שאם רוצים לזכות עוה"ב בכל השלמות, מוכרחים לעבור דרך עוה"ז שהוא סוד מידת הדין הגמור, כולו רק יסורין ועמל בתכלית, ומזה זוכה לכל סוד העוה"ב.	14700
יסוד הדברים הוא כ"כ נורא, עד שנא' תשב אנוש עד דכא עד דכדוכה של נפש (ירושלמי חגיגה ב' א'), יסורין בתכלית דכדוך נפש, ולמה ותאמר שובו בני אדם כך הוא הסוד של עוה"ז דומה לפרוזדור בפני עוה"ב, שאין זוכים בעוה"ב רק מדכדוכה של נפש בתכלית, עד כדי כך הוא הסוד של מידת הדין נברא העולם, שדוקא ממידת הדין בתכלית הוא שזוכים, אם תדין עצמך תחיה, עומק הענין מגיע כ"כ עד שסרקו את בשרו במסרקות של ברזל, ע"ז נאמר כך עלתה במחשבה (מנחות כ"ט:), לא ניתן עוה"ב אלא ע"י יסורין, וכפי מה שחסר בדכדוכה של נפש בתכלית, כך חסר בקניית עוה"ב, כתיב למאור (שמות כ"ז), ליעשות צח מצוחצח, לזכות בעוה"ב א"א בלתי ע"י כתיב בתכלית עד דכדוכה של נפש.	14701
לפי"ד יבואר לנו מה שאמרו חז"ל בגמ' (ברכות ה'), אמר רבא כל שהקב"ה חפץ בו מדכאו ביסורין, אמר רבא אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפושפש במעשיו, ואם תלה ולא מצא בידוע שיסורין של אהבה הם שנא' כי את אשר יאהב ה' יוכיח, ופרש"י יסורין של אהבה, הקב"ה מייסרו בעוה"ז בלא שום עון כדי להרבות שכרו בעוה"ב יותר מכדי זכותיו, גילו לנו חז"ל בזה כי יסוד יסורין הוא כדי להרבות שכרו, מפני שהיסוד הוא עוה"ב מעוה"ז, עוה"ז הוא יסורין, ומיסורין זוכים לעוה"ב, גם ביסורין חטא ועון ג"כ, רק יסורין של אהב כדי להרבות שכרו, אבל לאחר החטא אינו אלא סוד של אהבה, מייסרו ביסורין כדי שיעבור דרך מידת הדין ויזכה, רק אתכם ידעתי על כן אפקוד עליכם (עמוס ג').	14702
גם כשאין לו חטא ועון כלל יסוד הענין אחד הוא, מייסרו ביסורין כדי להרבות שכרו, היינו אותם שזכו ביחוד ומצאו חן בעיני הקב"ה מרוב אהבה, כי את אשר יאהב ה' יוכיח, מייסרן ביסורין ומרבה להם שכרם, הקב"ה מדקדק עם חסידיו כחוט השערה (ב"ק נ'). דוקא עם חסידיו הוא מדקדק על חוט השערה לא עם כל העולם, שזה מרוב אהבה להם שהוא חפץ בהם, ורוצה שלא יפסידו גם חוט השערה מעולם הבא, ע"כ הוא מדקדק עמהם להעבירן בכל סוד היסורין ומידת הדין, גם על חוט השערה זה שלא יחסר להם, שיזכו בכל סוד עוה"ב בכל השלמות.	14703
סוד זה של יסורין של אהבה כדי להרבות שכרו הוא הסוד של מידת הדין נברא העולם, וסוד זה הוא מקיף מתחילה ועד הסוף, ממצבו של אדה"ר קודם חטא ועון כלל, גם עליו נאמר אדם לעמל יולד, גם לו ניתן עבודה לא קלה, גם הוא היה צריך לעמול ולהזיע עד שישגי את שלמותו שהיה צריך להשיג, והרי סוכ"ס לא עמד, וא"כ פשוט שהיתה עבודתו מהעבודות הקשות, גם הוא במידת הדין נברא, שזהו כל התכלית שיהיה משלים את עצמו ונהנה מיגיע כפיו, ומוכרח להיות דוקא יגיע כפיו, ונמצא שכל מצבו של אדה"ר היה יסורין של אהבה כדי להרבות שכרו, וכן ממצבו של אדה"ר עד סוף הדרגות מצבינו אנו, הכל הוא רק סוד זה של יסורין של אהבה כדי להרבות שכרו, כי זהו היסוד של קניית עוה"ב, דוקא ע"י יסורין. ומה נפלאו לפי דברינו דברי החסיד לוצאטו (במס"י פ"א), נמצינו למדים כי עיקר מציאות האדם בעוה"ז הוא רק לקיים מצוות ולעבוד ולעמוד בנסיון, והנאות העולם אין ראוי שיהיו לו אלא לעזר וסיוע בלבד, שהנאות אין ליטול כלל בעוה"ז, היום לעשותם ומחר לקבל שכרם (עירובין כ"ב), לקבל שכרם אין כלל ממין זה בעוה"ז, הסוד של עוה"ז הוא היום לעשותם שבמידת הדין נברא העולם. (דעת חכמה ומוסר).	14704
מאמר קמז	14705
ויענך וירעיבך ויאכילך את המן אשר לא ידעת ולא ידעון אבותיך למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם (דברים ח' ג').	14706
פירוש הדברים, כוחו של הלחם לזון ולהחיות אינו נמצא בעצמותו של הלחם, אלא שמוצא פי ה' הוא הנותן כוח בלחם לזון ולהחיות, וכמו בנס המן אשר היה מחודש לשעתו על פי ה', כן ישנו למוצא פי ה' אשר הוא מחדש תמיד הכוח במזון להיות מזין ומחיה, ויעוין בדברי הגר"א שפירש, דהמאמר העשירי בעשרה מאמרות שבהם נברא העולם הוא מה שכתוב (בראשית א').	14707
ויאמר אלהים הנה נתתי לכם את כל עשב ז' רע זרע אשר על פני כל הארץ ואת כל העץ אשר בו פרי עץ ז' רע זרע לכם יהיה לאכלה, ולכל חית השדה ולכל עוף השמים ולכל רומש על הארץ אשר בו נפש חיה את כל ירק עשב לאכלה ויהי כן, דבמאמר זה ניתן כוח לזרע הארץ ולפרי העץ לזון ולסעוד את בני האדם, וניתן כוח בירק עשב לזון בעלי חיים, שאף שכבר היתה בריאת הזרעים והפירות בעצמותם כמו שהם, מ"מ עדיין לא היה אפשר לאכלם, ולא היו פועלים להשלים את החסר באדם, וע"ז היה מאמר מיוחד	14708
	14709
	14710
	14711
	14712
	14713
	14714
	14715
	14716
	14717
	14718
	14719
	14720
	14721
	14722
	14723
	14724
	14725
	14726
	14727
	14728
	14729
	14730
	14731
	14732
	14733
	14734
	14735
	14736
	14737
	14738
	14739
	14740
	14741
	14742
	14743
	14744
	14745
	14746
	14747
	14748

ובריאה חדשה שיזונו ויסעדו את לב האדם, וזהו כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם, כי החיות באה ע"י דיבור מיוחד.	14749
וענין אמרו ויענך וירעיבך למען הודיעך, היינו ידיעה זו דלא על הלחם לבדו יחיה האדם זקוקה לויענך וירעיבך, וצריך להבין מה היה צריך להרעיבם תחילה, והלא נס המן היה גלוי כ"כ הן בעצם ירידתו דוקא במקום הזה ובדור ההוא, ולא היה מקודם ולא אח"כ, ונסים ונפלאות גדולים ורבים לאין שיעור נעשו בו, הן הנסים הקשורים בשבת, שביום הששי לקטו בכפלים לצורך השבת ובשבת לא היה מן, ובכל יום הנותר נעשה תולעים, וביום השבת רימה לא היתה בו.	14750
והן שאר הנסים שלא העדיף המרבה ולא החסיר הממעיט, וכל אחד לקט לפי מספר הנפשות לא פחות ולא יותר, והיה אסור להותיר עד בוקר כמו קדשים, והצדיקים היה להם מן בפתח אהלם והרשעים ברחוק, ועוד כמה נסים גלויים המפורשים בגמ' (יומא ע"ה), וא"כ היתה גלויה השגחה נפלאה במופתים גדולים ונוראים בחוש ובמושכלות, וא"כ הרי גם אם לא היה הקב"ה מרעיבם היו יודעים ידיעה זו בבירור כי לא על הלחם.	14751
אכן מוכרח מזה, שכדי שתהא הידיעה כרצונו של הקב"ה, הוצרכו לויענך וירעיבך שציפו לנס להשקיט הרעבון, שכאשר ישנה ציפיה עד כלות הנפש אז הידיעה היא כיאות, ואף שגם בלא רעבון יודעים הם עכשיו דאין להם לחם ונזונים אך במן ורק זהו חיותם, וכמ"ש חז"ל (יומא ע"ו), שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה לא ירד להם לישראל מן פ"א בשנה, א"ל אמשול לכם משל למה הדכר דומה, למלך בוי"ד שיש לו בן אחד, פסק לו מזונותיו פ"א בשנה, ולא היה מקביל פני אביו אלא פ"א בשנה, עמד ופסק מזונותיו בכל יום, והיה מקבל פני אביו כל יום.	14752
אף ישראל מי שיש לו ארבעה או חמישה בנים, היה דואג ואומר שמא לא ירד מן למחר ונמצאו כולם מתים ברעב, נמצאו כולם מכוונים את לבם לשמים, מ"מ לא סגי אם לא היו מצטערים מקודם בעינוי ורעבון, שרק אז נקבעת הידיעה בלבבם ובנפשם בחזק, דכללא הוא דכל ידיעה ואפילו הפשוטה והמוכרחת ביותר, מושגת בתוקף הראוי רק ע"י גודל ההתפעלות שיש בה, ולפי גודל הציפיה כן תוקף קביעת הנפש, (עיין עוד בזה שמות י"ז א' ג').	14753
ומעתה צא ולמד עד כמה קשה להשיג ידיעה נכונה בלא סיוע החושים והמושכלות, ועד כמה צריך לטרוח לקנותה, ובאמת גם עצם ההשגה והידיעה היא לפי המידה שנצטער עליה האדם, ולפי מידת השתוקקות נפשו לידע ולהבין, כי כפי מידת הרצון כן תחזק הידיעה, ואמרו דאין שמחה כהתרת הספקות, והיינו משום שנצטער מהעדר הידיעה, וע"י כך זוכה האדם שההבנה תהיה בדרגה אחרת.	14754
והנה בכל דבר יתכן שיודעין אותו שני בני אדם, ומ"מ אין ידיעתם שוה, ויש לה דרגין לאין שיעור, וכדי שתהא ידיעה הראויה לשמה בהכרח שתהא השתוקקות לידע, שאז מכירים הדברים לאשורם, וככל שהידיעה קבועה ובהירה יותר היא מחזקת את הנפש ומקשרת אותה יותר לתורה, וזו עצמה היא מעלה ומדרגה להשיג יותר ויותר, ואז"ל אם שמוע תשמע, אם שמוע בישן תשמע בחדש, כי לשמוע בישן קשה יותר, והשומע בישן מראה על גודל החביבות והתשוקה שלו, ולכן תשמע בחדש היינו תשיג יותר, וגם תתחדש לך ידיעה בהישן עצמו.	14755
והנה דבר זה אמור הוא בכל שכן בדרגת השלמות, ביראת ה' ועבודתו ובטהרת הנפש, שהאדם רחוק מהם בטבעו מצד מידותיו וחומריותו ומצד הסביבה ושאר המניעות, וא"כ א"א שיהא לו טעם וידיעה ממשית בהם, רק אחרי בקשת השלמות ואחרי שיהא לו חפץ אמיתי בזה, וזה בא בהכרח רק אחרי התבוננות במוסר ובדברי הקדמונים, שלהם היתה השגה אמיתית, שלימוד רב והתבוננות גדולה צריך כדי להשיג החפץ והרצון, וכשישיג אלו אז יוכל להשיג גם הידיעות.	14756
והנה ידוע כי כל ההשגות דיציאת מצרים היו הכנות לקבלת התורה, ולפי המבואר הרי היה בהכרח שתהא בעצמם ובגופם של ישראל גאולה מעיני ועבודות, שכן אילו לא היו הדברים נוגעים אל עצמם ובשרם, ולא היו הם נגאלים מהשיעבוד, רק היו רואים בנבואה ועל פי משה רבינו שכל המופתים הללו יבואו, ולא קדמה שועתם אל ה' מן העבודה והיו מצפים להגאל, לא היתה הידיעה מושגת כראוי, לקבוע הידיעות הברורות עד שיהיו ראויים למ"ת, הוצרכו לכל המופתים במצרים, שיבואו דוקא אחרי ועבדום ועינו אותם, ולא די אם יראו מופתים כאלה הנעשים לאחריים, שהרי האומות ראו ונזדעזעו ולא הספיקה הראיה, ואף כי נמוגו כל יושבי כנען, מ"מ לא נמנעו ע"י כך אפילו מע"ז, ובעם קודש היה הכרח שהמופתים יהיו נוגעים לנפשם.	14757
והנה כתב הרמב"ם (פ"ו מהל' דעות ה"א), דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר ריעיו וחבריו ונוהג כמנהג אנשי מדינתו, הרי דסביבתו של אדם משפיעה עליו, ואמרו ז"ל (שבועות ל'): שלא ישב תלמיד בור לפני רבו מפני שמטעהו, ואף שהרב בקי בדינים, ולכאורה מה כוחו של תלמיד בור	14758
	14759
	14760
	14761
	14762
	14763
	14764
	14765
	14766
	14767
	14768
	14769
	14770
	14771
	14772
	14773
	14774
	14775
	14776
	14777
	14778
	14779
	14780
	14781
	14782
	14783
	14784
	14785
	14786
	14787
	14788
	14789
	14790
	14791
	14792
	14793
	14794
	14795
	14796
	14797

להשפיע על רבו עד כדי להטעותו, חזינן כמה נקל ליפול ברשת הטעות בהשפעה מאחר ואפי' יחיד כ"ש	14798
מרבם.	14799
א"כ כמה צריך להתרחק מדעות השולטות באויר העולם, ולהתרחק מאלו החושבים שיש להם יתרון מה מצד השגתם בטבעיות, אבל באמת לא נגה עליהם אור התורה, ומלבד שיש בהם דעות כוזבות להדיא, הנה אפילו עצם ההשקפות על עניני חומריות ותכליתו של האדם ג"כ משפיעים מאד, אחרי שמשותפים עם בעלי השקפות כאלו בכמה עניני החומר של יום יום, וא"כ הכרח גדול הוא להתרחק מיושבי קרנות ושיחת בתי כנסיות של עמי הארץ, ומכ"ש לקרות בספרים שלהם ולעיין בדעותיהם והשקפותיהם, כי הם מזיקים וממעטים הידיעה וההכרה ברוחניות.	14800
ומאיך גדולה החובה להתדבק בטובים וכמ"ש הרא"ש (אורחות חיים), חבר טוב היה ליראי ה', ולהיות בדיבוק חברים ולקבל חיזוק מהחבורה, בין בתורה ובין במוסר, וכן שנינו (אבות פ"ג) שנים שיושבין ואין ביניהם דברי תורה הרי זה מושב לצים, שנא' כי אם בתורת ה' חפצו, והרי אף שיושבין שני ת"ח ואינם מדברין ביניהם דברי חטא ח"ו, אלא שאין ביניהם ד"ת בפעם הזאת הרי זה מושב לצים.	14801
שהרי ליצנות אחת דוחה מאה תוכחות, והרי זה קלקול גדול בידיעות הנכונות, ומכ"ש אם יושבים עם מי שאינו בן תורה כלל, עד כמה נכפל הגדר של מושב לצים, ומכ"ש אם אינו מתנהג בדרך התורה, ומכ"ש אם מקולקל בדעותיו, וכמה קלקול נגרם למעיין בכתבים של אנשים כאלו, ומכ"ש אם מצויים בסביבה של הרבה אנשים שעוסקים בענינים שאינם ע"פ תורה, מה רבה הסכנה להתקלקל.	14802
כתיב שמעו אלי רודפי צדק מבקשי ה', הביטו אל צור חוצבתם ואל מקבת בור נוקרתם, הביטו אל אברהם אביכם כי אחד קראתיו (ישעיה נ"א), הנביא פונה אל ישראל לבל יתפעלו ולא יושפעו מצד זה שהם מעטים, ויביטו אל אברהם שהיה אחד בעולם, והפך את לבות בני אדם לדעת ה' ועל ידו קם עם ישראל, ולזה פונה הנביא ביחוד לרודפי צדק ומבקשי ה', כי אחרי רדיפת הצדק וביקוש דבר ה', הרי השגתם בעניני השלמות היא ידיעה אמיתית ונכונה, כי הדברים מושגים באמת ואז אין להם התפעלות מדעות העולם ואין להם נסיון שלא יפנו אליהן. (משנת רבי אהרן).	14803
	14804
	14805
	14806
	14807
	14808
	14809
	14810
	14811
	14812
	14813
	14814
	14815
	14816
	14817
	14818
	14819
	14820
מאמר קמח	14821
ויענך וירעיבך ויאכילך את המן אשר לא ידעת ולא ידעון אבותיך למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם (דברים ח' ג').	14822
הדרך הנכונה ליראי ה' הרוצים להגיע לשלמות האמיתית, הוא לבטוח בה' מבלי שום סיבה, ואינם צריכים לגלגול הסיבות ורוב ההשתדלות המטרידים את האדם בעוה"ז וגורמים למעט חובתו ושלמותו לעוה"ב, והשי"ת יטריפם מבלי שום השתדלות מצידם, כי הרבה שלוחים למקום להכין טרף ליראיו.	14823
	14824
	14825
	14826
	14827
וכמאמרם ז"ל, כשהוכיח ירמיהו את ישראל למה אין אתם עוסקים בתורה, אמרו לו אם אנו מתעסקים בתורה במה נתפרנס, באותה שעה הוציא להם צנצנת המן, ואמר להם ראו דבר ה', שמעו לא נאמר אלא ראו, בזה נתפרנסו אבותיכם שהיו עוסקים בדברי תורה, אף אתם עסקו בתורה והקב"ה מפרנס אתכם מזה, שהרבה שלוחים יש לו למקום להכין מזון ליראיו, הרי דקדקו אף אתם עסקו בתורה והקב"ה מפרנס אתכם מזה.	14828
	14829
	14830
	14831
	14832
	14833
	14834
	14835
	14836
	14837
	14838
	14839
	14840
	14841
	14842
	14843
	14844
	14845
	14846

והיסוד העיקרי בדרך הבטחון ה' צלך ובמידה שאדם מודד מודדין לו, וכמו שמבואר בהרמב"ן בפירושו	14847
על התורה, וברמב"ם הל' שמיטה ויובל, ובחו"ה פ"ה משער הבטחון, שיראי ה' הרוצים להפנות לבם	14848
מטרדות העולם, אינם צריכים לגלגל בסיבות העולם להבאת טרפם, כמ"ש לא ירעיב ה' נפש צדיק,	14849
ויכולים לחיות במנוחת נפשם מבלי שום טרדה בעולם, ואף שמבואר ברבינו יונה ז"ל, שמידת הבטחון	14850
הוא מצות עשה מן התורה (שע"ת ג' ל"ב), אמנם כשנסתכל בדבר נראה, שמידת הבטחון לבד מה שהיא	14851
מצוה חוקית, עיקרה ויסודה הוא בשכל.	14852
נצייר בדעתנו על אדם ששם בטחונו באדם כמוהו, הוא בוטח רק עליו ולא בזולתו, היעלה על הדעת	14853
שהאדם שבטח בו, אם ידוע לו שהאדם הזה לא יקוה לשום אדם בעולם, ואינו מקבל מזולתו רק שם כל	14854
בטחונו עליו, ואפילו ימות ברעב לא יקבל מזולתו, שלא ישתדל מי שבטח עליו לפנות אליו, ולמלאות	14855
חפצו ומחסורו, שהרי הוא בוטח רק עליו לא בזולתו, והבטחון בו זה הוא הסיבה שיושלם צרכיו ע"י מי	14856
שבטח עליו, וכל זה באדם עם מיעוט יכולתו וחולשת השגתו למלאות חפצו, ומיעוט ידיעתו באופני	14857
טובותיו ומחסורו, כ"ש הבורא ית"ש שהוא חזק מכל חזק, המרחם עליו מבטן אמו, אשר כל היכולת רק	14858
בידו לא בזולתו, והוא יודע אופני טובותיו ומחסורו.	14859
והאדם מוכרח הוא שיבטח על ה' מבלי סיבה, כדי שלא יפול ח"ו בכחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה,	14860
וכמ"ש אדמו"ר ז"ל, כי מי שמרבה בהשתדלות הוא מכת הכופרים ר"ל אשר בוטחים על חילם ורוב אונם,	14861
ומובן מצד השכל שהאדם שיעשה לו גדר למעט לגמרי מהשתדלות, אפילו לא היה מצד הדין רק בגדר	14862
אמרינן לנזירא סחור ולכרמא לא תקרב, שלא יכשל ח"ו בכוחי ועוצם ידי, ההכרח מצד השכל הוא	14863
שהבוטח בה' חסד יסובבנו.	14864
כי באמת אין לו דרך אחרת, ואין לו על מי לבטוח זולתו, כי רק הבוית"ש יכול למלאות מבוקשו, כי הוא	14865
יודע אופני תחלואיו וארוכתו יותר ממה שהאדם יודע בעצמו, וכל היכולת רק בידו לא בזולתו, ואדרבא	14866
האדם הזה השיג הדעה האמיתית, הלא ברור הוא שהבוטח יטריפו הבורא מבלי שום גלגול הסיבות, ואם	14867
יהיה בוטח בה' באמת, ולא יבקש זולתו ולא יקוה בלעדו, הלא בהכרח שישג חפצו וכל מחסורו יתמלא,	14868
מלבד שלפי האמת היא מידה ומצוה בחוק ובשכל.	14869
והחוב על האדם לשום כל השתדלותו להשיג מידת הבטחון, אשר היא יסוד כל התורה כולה כמבואר	14870
באו"ח להרא"ש, וכל מצב האדם תלוי בה, ולכן נשים כל בטחונו בה' ואז יהיה לנו סייעתא דשמיא	14871
שנהיה מן הבוטחים בה' והיה ה' מבטחו, ביאורו אם האדם מוסר נפשו להיות בוטח בה', אז יהיה ה'	14872
מבטחו, היינו שיהיה מן הבוטחים בה' באמת. (מדרגת האדם דרכי הבטחון י"ג).	14873
	14874
מאמר קמט	14875
ויענך וירעיבך ויאכילך את המן אשר לא ידעת ולא ידעון אבותיך למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה	14876
האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם (דברים ח' ג').	14877
מי בכס ירא ה' שומע בקול עבדו, אשר הלך חשכים ואין נוגה לו יבטח בשם ה' וישען באלוהיו (ישעיה	14878
נ'), מי הוא המאמין והבוטח בה', דוקא זה שנבחן במצב של חשכה, שהרגיש את הנסיון הקשה כשהנהגת	14879
שמים נסתרת מעיניו, והוא סובל ונרדף בעוה"ז בכל אשר יפנה מר לו, אינו מצליח בחיי העוה"ז ולא רואה	14880
סימן ברכה בעבודתו הרוחנית, אין נוגה לו ועם כל זה לא סר מאמונתו והוא בוטח בה' ונשען באלהיו, זהו	14881
האדם שיכול להקרא ירא ה' ושומע בקול עבדו, כך מחייבת האמונה, למרות החושך להאמין כי הכל מידו	14882
ית', וברצותו יהפוך החשכה לאורה ואפילו שאין כל מוצא טבעי לכך.	14883
כל הכוחות כולם רצון ה' הם כל דברינו ומקרינו כולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם בין ברבים	14884
בין ביחיד (רמב"ן בא), זה יסוד האמונה, לא לתלות את התופעות בסיבות, להכיר את השקר בהבנת כוחי	14885
ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, לדעת כי הכל מתחדש ומתהווה ברצונו של הבורא יוצר הכל, ועל זה	14886
נתנו מצות השבת והשנה השביעית ויובל, להשריש אמת זו בלבבות, וכפי שכותב החינוך במצוה פ"ד	14887
וז"ל.	14888
משורשי המצוה לקבוע בלבנו ולצייר ציור חזק במחשבתנו ענין חידוש העולם, והוא כענין שאנו מונין	14889
ששת ימי השבוע, לכך ציוה ב"ה להפקיר כל מה שתוציא הארץ בשנה זו מלבד השביתה בה, כדי שיזכור	14890
האדם כי הארץ שמוציאה הפירות בכל שנה ושנה, לא בכוחה וסגולתה תוציא אותם כי יש עליה אדון ועל	14891
אדוניה, וכשהוא חפץ הוא מצוה אליו להפקירם, ועוד יש תועלת אחר נמצא בזה שמוסיף האדם בטחון	14892
בשי"ת עיי"ש, וכדי להשריש אמת זו, כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם, הוליד הקב"ה את אבותינו	14893
ארבעים שנה במדבר והאכילם לחם נס, ומסע זה במדבר נטע בעם לדורות להכיר, כי פרנסת האדם כולה	14894
נס בכל מקום ובכל זמן.	14895

והנה ענין זה של הכרת הנס שבטבע, מקובל הוא לגבי הענינים הגשמיים, אולם בשטח הרוחני אין אנו	14896
מורגלים לחשוב כך, לא רואים כלל את ההנהגה הניסית שבענינים הרוחניים, וחושבים כי הכל מתנהל	14897
במהלך טבעי, פלוני מצליח בלימודיו כיון שהוא בעל כשרון, ואילו חסר הכשרונות לעולם לא ידע ללמוד,	14898
וכן פלוני אין לו כל שייכות למדרגתו של גדול הדור, ולא שייך כלל שייזכה להשתוות אליו, וכך הלאה	14899
בכל רואים את המהלך הטבעי של עליה והשגים, ושוכחים כי אם בגשמיות כל ההנהגה היא ניסית, ק"ו	14900
שבענינים הרוחניים שלמענם נברא האדם והעולם, שבהם ודאי קיים אך ורק רצון ה', ואין כל מקום	14901
לתלות הצלחה וכשלון בסיבות טבעיות.	14902
רואים אנו בדברי חז"ל, עד כמה קיימת הנהגה ניסית בעליה הרוחנית, יש קונה עולמו בשעה אחת, בשעה	14903
קלה לג"ע, נוטל שכר כנגד כולם, האדם צריך רק לבחור בכיוון האמיתי, יהפוך רצונו לטוב ומיד זוכה	14904
הוא להשגים למעלה מדרך הטבע, ומצינו בגמ' (ב"ב י"ב), אמר רבי אבדימי דמן חיפה, מיום שחרב בית	14905
המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לחכמים, והריטב"א מבאר ונתנה לחכמים שיישיגו בשכלם	14906
דברים הרבה שאין כוח בשכל הטבעי להשיגם ע"כ.	14907
הנהגה ניסית קיימת לגבי השגת החכמה והמעלות, וכשם שמוכרחים להשתמש במידת הבטחון והאמונה	14908
בתקוות הפרנסה וכדו', כך גם כן בענינים הרוחניים, זה שהלך חשכים ואין נוגה לו, אינו מצליח בלימודיו	14909
ובתפילתו, יבטח בשם ה' וישען באלהיו, ואזי יצא מהחשכה לאורה, וברגע קטן יכול הוא לזכות לגן עדן,	14910
הקב"ה משפיע בלי גבול מידו הפתוחה והרחבה, לא בשמים היא, כל אחד יכול לזכות, אין בזה מהלך	14911
טבעי, הכי קטן יכול לזכות למדרגת אדם גדול אם יעמול ויקרב עצמו לבורא, הרחב פיך ואמלאהו הקב"ה	14912
נותן ונותן, לא נפלאות היא ממך ולא רחוקה היא, האדם הוא שיוצר את המרחק בינו לבין קונו, ובסכלותו	14913
מאבד את הטובה הגדולה בעודנה מוכנה לפניו, כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו.	14914
ועיין רמב"ן בריש ספר האמונה והבטחון, שכתב בביאור הפסוק בטח בה' ועשה טוב שהכוונה בזה למעלת	14915
הבטחון בענינים הרוחניים וז"ל, שהבטחון הוא שיבטח בה' שיעזרהו לעשות מצוותיו, עוד אמר בטח בה'	14916
ועשה טוב, כלומר אע"פ שאין בידך מעשים ותדע בעצמך שאתה רשע, עכ"ז בטח בה' כי הוא בעל רחמים	14917
וירחם עליך, כמ"ש ורחמיו על כל מעשיו, צדיקים ורשעים ע"כ. (קובץ שיחות עמ' 106).	14918
	14919
מאמר קב	14920
ויענך וירעיבך ויאכילך את המן אשר לא ידעת ולא ידעון אבותיך למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה	14921
האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם (דברים ח' ג').	14922
איתא במכילתא עה"פ למען אנסנו הילך בתורתי אם לא (שמות ט"ז), מיכן היה ר"ש בן יוחאי אומר, לא	14923
ניתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי המן, הא כיצד, היה יושב ודורש ולא היה יודע היכן אוכל ושותה, ומהיכן	14924
היה לובש ומכסה, כלומר אי אפשר ללמוד תורה כדבעי אא"כ אין הוא יודע אפי' מהיכן הוא ניזון	14925
ומתפרנס, וכל מה שהוא צריך מוכן לפניו בלא טורח, אולם הרי התורה ניתנה לדורשה בכל דור ודור,	14926
וכבר תמו אוכלי המן, ומוכח מכאן שיכול כאו"א להגיע לדרגה זו שאוכל ושותה מן המוכן, ואינו יודע	14927
מהיכן הוא אוכל ושותה, ומהיכן הוא לובש ומתכסה, והוא פנוי כולו לעסוק בתורה, כאחד מבני דור דעה.	14928
וכך נתפרש בפרשת המן, ויאמר משה זה הדבר אשר צויה ה' מלא העומר ממנו למשמרת לדורותיכם	14929
למען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר בהוציא אתכם מארץ מצרים (שמות ט"ז), ופירש"י	14930
בימי ירמיה כשהיה מוכיחם למה אין אתם עוסקים בתורה, והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה,	14931
מהיכן נתפרנס? הוציא להם צנצנת המן, אמר להם בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחים יש לו למקום	14932
להכין מזון ליראיו, ללמדנו שנס המן לא היה רק לשעה, ולצורך דור המדבר בלבד, אלא שהיה אות	14933
לישראל בכל הדורות, כי אל להם לדאוג דאגת הפרנסה ולהתבטל בגללה מן התורה, וכל הרוצה לעסוק	14934
בתורה יעסוק, ומזונו מובטח לו והרבה שלוחים למקום.	14935
ובגמ' אמרו (כתובות ס"ז): ההוא דאתא לקמיה דרבא, אמר לו במה אתה סועד? א"ל בתרנגולת פטומה	14936
ויין ישן, א"ל ולא חיישת לדוחקא דציבורא? א"ל אטו מדידהו קאכילנא, מדרחמנא אכילנא, דתנינא עיני	14937
כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעיתו, בעיתם לא נאמר אלא בעיתו, מלמד שכאו"א נותן לו	14938
הקב"ה פרנסתו בעתו, אדם כזה הבוטח בהקב"ה שיתן לו כל מחסורו, ומאמין כי כל מזונו בא לו מיד	14939
הקב"ה, וכמו ששח לפי תומו אטו מדידהו קאכילנא מדרחמנא אכילנא, אדם זה הוא מאוכלי המן ואפי' בא	14940
מון זה מקופה של צדקה.	14941
אדהכי אתאי אחתיה דרבא דלא חזיא ליה תליסר שנין, ואתיא ליה תרנגולת פטומה ויין ישן, אמר רבא	14942
מאי דקמא, (מה דבר זה שאירע לפני עתה, שלא הייתי רגיל בכך שבאת זו לכאן ותרנגולת ויין ישן בידה,	14943
רש"י), נעניתי לך קום אכול, הכיר רבא בצדקת העני כי מדרחמנא אכיל, ולא באה אחותו ותרנגולת	14944

פטומה ויין ישן בידה אלא לצורך העני הזה, ואף רבא משל העני נהנה, ואדם הזוכה למדרגה זו כי כל מה	14945
שאוכל מדרחמנא אכיל, ודאי שאין לו שום דאגת פרנסה והרי הוא פנוי כולו לעסוק בתורה.	14946
בשעה ששאל יצחק את יעקב מה זה מהרת למצוא בני ענה יעקב ואמר כי הקרה ה' אלהיך לפני (בראשית	14947
כ"ז), ובמדרש רבה (פ' ס"ה י"ט) ר' יוחנן וריש לקיש, חד אמר אם לקרבנך המציא לך הקב"ה, שנא'	14948
וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל, למאכלך עאכו"כ, ואחרינא אמר אם לזיווגך המציא לך דכתיב	14949
הקרה נא לפני היום, למאכלך על עאכו"כ, כלומר כשם שהאיל לקרבנך המציא לך ה' והכינו עוד מששת	14950
ימי בראשית, כדתנן באבות שאילו של יצחק מן הדברים שנבראו בין השמשות, ק"ו שמזונך מוכן ועומד,	14951
וכשם שזיווגך היה מוכן לך קודם שבאת לאויר העולם, כמ"ש מ' יום קודם יצירת הולד ב"ק יוצאת	14952
ואומרת בת פלוני לפלוני (מו"ק י"ח:), מזונך עאכו"כ.	14953
וביתר ביאור נראה ע"פ מה שאמרו חז"ל (בר"ר ס"ח ג' ד'), אין זיווגו של אדם אלא מהקב"ה, דכתיב	14954
בית והון נחלת אבות ומה' אשה משכלת, מטרונה אחת שאלה את ר' יוסי בן חלפתא, לכמה ימים ברא	14955
הקב"ה את עולמו? אמר לה לששת ימים, אמרה לו ומה הוא עושה מאותה שעה עד עכשיו? אמר לה יושב	14956
ומזוג זיווגים בתו של פלוני לפלוני.	14957
והביאור בזה, ששאלה המטרונה מאחר שיסד הקב"ה את עולמו על אדני הטבע, אע"פ שהוא ית' מחדש	14958
בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, מ"מ היכן נמצא סימן היכר לפעולתו ולעלילותיו בעולם, ועל כך	14959
השיב ר"י בן חלפתא יושב ומזוג זיווגים, והיינו שבדבר זה הכל יודעים ומכירים כי אך ורק מאת ה' הוא	14960
מן השמים, ומעשים בכל יום שהאדם רוצה לתת ידו ולמהר הדבר, ולאחר מיכן מתברר כי אך למותר	14961
היתה עבודתו ויותר קלקל מאשר תיקן, וזהו שאמר הכתוב מה' אשה משכלת, אע"פ שהכל מה' מ"מ	14962
בדבר זה הכל מודים ורואים בעין השגחתו ית'.	14963
וזהו שאמר יעקב אם לזיווגך כך כי מה' אשה משכלת, ואין ההשתדלות מוסיפה מאומה, למאכלך שהוא	14964
צורך הכרחי יותר לאדם, עאכו"כ שהקב"ה מכין לאדם מזונו וכל מחסורו, ואין השתדלותו של האדם	14965
מעלה ולא כלום, ופעמים שההשתדלות לא זו בלבד שאינה מועלת אלא מזיקה, וכמו שהורונו חכמינו ז"ל	14966
בזה דוגמא, איך ההשתדלות פועלת את ההיפוך של כוונת האדם.	14967
מצינו (שבת קי"ט). ביוסף מוקיר שבת שהיה נכרי אחד בשכנותו בעל נכסים מרובים, ואמרו לו החוזים	14968
בכוכבים כל נכסידך סופם שיפלו ביד יוסף מוקיר שבת, הלך הנכרי ומכר כל נכסיו וקנה בהם מרגלית אחת	14969
והניחה בכובעו, לימים עבר הנכרי על גבי גשר שעל הנהר, נשבה הרוח והפריחה את כובעו לנהר, ובא דג	14970
ובלע את המרגלית, והעלוהו הדייגים בערב שבת סמוך לשבת, אמרו מי יקנה דג זה עכשיו, אמרו להם	14971
לכו מכרוהו ליוסף מוקיר שבת שרגיל לקנות דגים לכבוד שבת, מכרוהו לו ומצא בו את המרגלית, ומכרה	14972
בי"ג עיליתא דדינרי זהב, השתדלותו של הנכרי לשמור את ממונו שלא יפול ביד יוסף מוקיר שבת, היא	14973
שגרמה לו דוקא שיגיע כל ממונו לידו.	14974
אכן ההשתדלות היחידה שעל האדם לעשות בכדי להתפרנס, היא שיקנה לעצמו את מידת האמונה והבטחון	14975
בהקב"ה שימציא לו כל פרנסתו, וכמ"ש (תענית ח'). אין הגשמים יורדים אלא בשביל בעלי אמונה,	14976
שנותנים עוז וכוח למידותיו של הקב"ה לעשות חסד עם בריותיו, ולהשפיע עליהם גבורות גשמים,	14977
באלישע כתוב (מלכים ב' ז') ויאמר אלישע שמעו דבר ה', כה אמר ה' כעת מחר סאה סלת בשקל	14978
וסאתים שעורים בשקל בשער שומרון, ויען השליש אשר למלך את איש האלהים, ויאמר הנה ה' עושה	14979
ארובות בשמים, היהיה הדבר הזה? ויאמר הינך רואה בעיניך ומשם לא תאכל וכך היה לבסוף.	14980
אף שלא היה השליש חייב מיתה, כי רק העובר על דברי נביא חייב מיתה בידי שמים, אבל מי שאינו	14981
מאמין לדברי הנביא לא כתיב גביה חיוב מיתה, אלא שכך הוא מהלך הדברים, מאחר שהשליש לא האמין	14982
להבטחת הקב"ה ע"י אלישע, לא היתה לו הזכות ליהנות מפירותיה, וכמ"ש לו הנביא ומשם לא תאכל,	14983
וכדי שלא יבוא לידו מן השפע אשר לא האמין בו, היה עליו למות ולעבור מן העולם, ומי שאינו בוטח	14984
בהקב"ה, אלא סמוך ובטוח על כוחות עצמו והשתדלויותיו, הריהו בכלל ארור הגבר אשר יטח באדם	14985
ושם בשר זרועו ומה' יסור לבו (ירמיה י"ז), ומה לי בוטח באחר או בוטח בעצמו, וזה פי' הכתוב ולא	14986
נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו, שמי שבוטח במעשי ידיו הרי זה כאומר לכוחו ועוצם ידו אלי אתה.	14987
וכתב בעל כלי יקר (ויקרא כ"ה ל"ו), כי עיקר טעם איסור ריבית הוא לפי שמסיר מעצמו את מידת	14988
הבטחון, כי כל מי שעוסק בכל מיני מקח וממכר הרי עיניו נשואות תמיד למרום לבקש שיצליח במסחרו	14989
וכדו', אבל המלוה בריבית הריוח שלו ידוע לקצוב, וסומך על הערבון שבידו ומה' יסור לבו, ועי"ש	14990
הטעם למה מותר ליטול ריבית מגוי, ולכן כ"כ חמור איסור ריבית שאינו קם לתחיית המתים, נמצא כי	14991
מידת הבטחון אינה מעלה בלבד, אלא היא הנותנת ברכה וחיים לאדם, וזוכה על ידה לתורה כאוכלי המן	14992
וחי יחיה לנצח נצחים. (שיחות מוסר ח"ב מא' צ').	14993
	14994

מאמר קנא	14995
ויענך וירעעבך ויאכילך את המן אשר לא ידעת ולא ידעון אבותיך למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם (דברים ח' ג').	14996
אומרים בשם הרמב"ם ז"ל, שהאדם בטוח במה שמוכרח הוא לו, ובאמת פשוט הוא, דמאן דיהיב חיי יהיב מזוני וכיון שהקב"ה נותן חיים בודאי שיתן מזון ופרנסה, ועד היכן מגעת מידת הבטחון, כתב החובות	14998
הלכות בריש שער הבטחון, כי הבוטח באלהים טרפו מובטח לו מכל סיבה מסיבות העולם, וכמ"ש למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על פי מוצא פי ה' יחיה האדם, מגלה לנו התורה, כי נתן לנו הקב"ה מן במדבר כדי להודיענו וללמדנו, שחיינו בעוה"ז אינם מושגתים על מזונות, אלא חיי האדם תלויים בריבונו של עולם, וכל הסיבה לחיי האדם הוא רק כפי שעולה ברצון הקב"ה, ואף במדבר שלא נראית דרך למזונות באופן טבעי שלח הקב"ה מן לזון את ישראל.	14999
וזו מה שנא' בנביא, מי בכס ירא ה' אשר הלך חשכים ואין נוגה לו יבטח בשם ה' וישען באלוהיו (ישעיה נ'), זו היא מדרגת הבטחון, כאשר ימצא במצב של חשיכה מוחלטת ואינו רואה בעיניו כל תקוה שיאיר לו דרכו, ולמרות זאת חייב להיות בטוח כאילו והישועה נמצאת כבר לפניו, כי מהות הבטחון היא שאינו נשען על פרטים אלא בוטח בהקב"ה הכל יכול, וא"כ אין מניעת הסיבות הנראות כעין סיבה לאי בטחון, וזה מה שהוסיף שם החוה"ל כי הסיבות אינן נבצרות ממנו בכל עת ובכל מקום, כאשר ידעת מדבר אליהו עם העורבים ועם האשה האלמנה ועוגת רצפים וצפחת המים.	15000
כך הם דרכי הבטחון אשר נתבעים מאתנו, שחייב לבטוח בהקב"ה שימצא לו פרנסתו אף ע"י עורבים, שזה דבר שנראה בעיני בשר כלמעלה מדרך הטבע, שכיון שבטוח בהקב"ה שהוא כל יכול, ואין לפניו חילוק בין ישוב למדבר, ולכן בטחוננו חייב להיות מושלם בכל הזמנים ובכל המקומות, וכל שאינו במדרגה זה אינו נקרא בוטח, מעתה נראה כמה רחוקים אנו מהבנת דרכי התורה, והסיבה לכל זה שאיננו מבינים כלל את התורה, וסבורים אנו כי מעשה המן שבמדבר נכתב רק כסיפור המעשה היאך נתפרנסו ישראל במדבר, ואיננו יודעים שמטרת הכל לא לפנינו וללמדנו לדעת בכל דרכינו, שכן הם דרכי שמים בכל מקום ובכל שעה, ואין מזונותיו תלויים בלחם אלא רק על פי דבר ה' יחיה האדם.	15001
הידעת עת לדת יעלי סלע חולל אילות תשמור (איוב ל"ט), ועיי"ש ברש"י ובמצודות, ארז"ל תיש הבר היא אכזרית על בניה, ובשעה שכורעת ללדת עולה לראש הסלע כדי שיפול ולדה לארץ וימות, והמקום מזמין לה נשר ומקבל את הולד על כנפיו, תבע הקב"ה מאיוב לראות בחוש השגחת השי"ת, היתכן לומר שיש לזה מקום בטבע, והאם יש אפשרות לחשוב כי מקרה הוא.	15002
חולל אילות תשמור ארז"ל (ב"ב ט"ז). האילה רחמה צר ואין הוולד יכול לצאת, ובשעת לידתה אני מזמן לה דרקון ומכישה ברחמה ונפתח, ואם מקדים ומאחר רגע מיד מתה, הרי ראינו איך השגחת הקב"ה על כל ברואיו ואף בבעלי חיים, השגחתו מדוקדקת בכל פרט ופרט שלא לאחר ולא להקדים אף לרגע קטן, עאכו"כ באדם שהשגחתו לאין שיעור, והרי כתבו רוב הראשונים שלבעלי חיים אין השגחה פרטית וכל השגחת הקב"ה היא השגחה כללית, וא"כ כל שכן באדם שהשגחת השי"ת השגחה פרטית, ודאי שיכול לבטוח שיזמין לו פרנסתו ככל אשר יצטרך לו, ואף בעורבים צריך לבטוח שיתנו לו מזונותיו כרצון השי"ת כפי אשר גזר לו.	15003
המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, לו היה יסוד זה ברור לנו שהבריאה כולה היא חידוש, וכשם שבעת בריאת העולם היתה הבריאה ע"י נסים ואותות והשגחה לאין שיעור, שהרי כל הבריאה כולה נבראת כחוט השערה, כן מחדש בטובו בכל יום תמיד, אותה ההשגחה אשר נזקקה לבריאת העולם זקוקה אף להמשך קיום העולם, כי אין הבריאה עומדת עתה מאליה אלא תמיד זקוקה להשגחתו ית' למציאות קיומה, וכנאמר (תהלים ל"ג) הוא אמר ויהי הוא ציוה ויעמוד, אותו הרצון שהוצרך לבריאה בעת שאמר ויהי, אף נמצא עתה בעת שציוה ויעמוד.	15004
ובאמת איננו מבינים כלל היטב מהות ההשגחה, שאנו סבורים כי הקב"ה משגיח ומנהיג את הבריאה, אבל באמת בירור דבר ההשגחה הוא, כי כל קיום הבריאה נעשה רק ע"י רצון הבורא והשגחתו, ורצון הבורא הוא המקיים ומשפיע על הבריאה, וכנאמר פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון (תהלים קמ"ה), רצון הקב"ה הוא אשר מנהיג ומקיים את כל הבריאה כולה, ומעתה נמצא שכאשר חסרה לנו מידת הבטחון, הסיבה לכך שאיננו יודעים ומבינים מהות האמונה ומציאות כל הבריאה, אנו רחוקים מהבנת דרכי התורה ומידיעת סודות הבריאה.	15005
ובאמת דבר זה הוא לאו מפורש בתורה, כי תצא למלחמה על אויבך וראית סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם, וכתב רבינו יונה (שער השלישי פ' ל"ב), הוזהרנו בזה שאם יראה האדם כי צרה קרובה, תהיה ישועת ה' בלבבו ויבטח עליה, כענין שנא' אך קרוב ליראיו ישעו, אף בעת שהצרה קרובה לא יירא כלל אלא יבטח על ישועת ה', שזו מידת הבטחון לסמוך על ישועת ה' ולא על הסיבות, ובעת שסומך על	15006
	15007
	15008
	15009
	15010
	15011
	15012
	15013
	15014
	15015
	15016
	15017
	15018
	15019
	15020
	15021
	15022
	15023
	15024
	15025
	15026
	15027
	15028
	15029
	15030
	15031
	15032
	15033
	15034
	15035
	15036
	15037
	15038
	15039
	15040
	15041
	15042
	15043
	15044

הקב"ה אינו נזקק כלל לסיבות וישועתו תבוא מאלוה, ורק כשסומך על הסיבות אזי עוזבו השי"ת ביד	15045
הסיבות, וע"ז נאמר וימירו את כבודם בתבנית שור אוכל עשב (תהלים ק"ו), שאינו סומך על השי"ת	15046
אלא רק על הסיבות.	15047
והדרכים להתחזק בבטחון רבים הם, וראה בהמשך הפסוקים גבי איוב שמתבונן בענין ירידת הגשמים,	15048
ואיתא בחז"ל (ב"ב ט"ז) גודל ההשגחה בגשמים, שכל טיפה יורדת אחת אחר חבירתה ואינם יורדים	15049
כאחת, וכל זה מרמז שיש השגחה על כל פרט ופרט, וכאשר יתבונן בזאת יתחזק בבטחון בהשי"ת בכל	15050
דרכיו, כן להתחזק בתפילה כגון באמירת אמת ואמונה שמשלם גמול לכל אויבי נפשינו, אזי יתחזק במידת	15051
הבטחון. (אור יחזקאל ח"ג קכ"ח).	15052
	15053
מאמר קנב	15054
ויענך וירעיבך ויאכילך את המן אשר לא ידעת ולא ידעון אבותיך למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה	15055
האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם (דברים ח' ג').	15056
מבואר בכתוב שירידת המן היתה שיעור באמונה, עד כדי ידיעה ברורה ומושרשת כי על כל מוצא פי ה'	15057
יחיה האדם, והנה כל בר ישראל מאמין ביסודות הדת, ואמונת היחוד מושרשת בנו מפרשת שמע ישראל,	15058
שהספיקה כדי להשריש בעם אמונת אומן באחדות השם ואהבתו, גם כאשר רצה הקב"ה להראותה לעינינו	15059
באופן מוחשי, די היה במעמד הנבחר של מתן תורה, אשר בו אתה הראית לדעת כי ה' הוא האלהים	15060
בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד (דברים ד').	15061
ופירש"י כשנתן הקב"ה את התורה פתח להם שבעה רקיעים, וכשם שקרע את העליונים כך קרע את	15062
התחתונים וראו שהוא יחידי, אבל אמונה זו של על כל מוצא פי ה' יחיה האדם, לא הספיקה פרשה בתורה	15063
כדי להשרישה, ואף לא ירידת מן אחת ולא פעמיים ושלוש, אלא ארבעים שנה רצופות יום אחר יום שהיו	15064
ישראל סמוכים על שולחנו של מקום וניזונים משולחן גבוה, ואם היה חסר חלילה יום אחד בירידת המן,	15065
היה כבר חסרון בהכרתם וידעתם שרק על מוצא פי ה' יחיה האדם!	15066
גם בירידת המן ארבעים שנה לא היה די לולי ויענך וירעיבך! איזה עינוי היה במן, לחם מן השמים, מזון	15067
מלאכים זיו השכינה שנתגשם (רמב"ן שמות ט"ז ו'), העינוי היה רוחני, כמו ששאלו תלמידיו את ר'	15068
שמעון בר יוחאי, מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת בשנה, אמר להם אמשול לכם משל למה	15069
הדבר דומה, למלך בשר ודם שיש לו בן אחד, פסק לו מזונותיו פעם אחת בשנה, ולא היה מקביל פני אביו	15070
אלא פעם אחת בשנה, עמד ופסק מזונותיו בכל יום והיה מקבל פני אביו כל יום, אף ישראל, מי שיש לו	15071
ארבעה וחמישה בנים היה דואג ואומר, שמא לא ירד מן למחר ונמצאו כולן מתים ברעב, נמצאו כולם	15072
מכוונים את לבם לאביהם שבשמים (יומא ע"ו).	15073
צריכים אנו להבין עינוי זה, שהרי אמרו (מנחות ק"ג ב') והיו חייך תלויים לך מנגד זה הלוקח תבואה	15074
משנה לשנה, ופחדת לילה ויומם זה הלוקח תבואה מערב שבת לערב שבת, ולא תאמין בחייך זה הסומך	15075
על הפלטר, והיינו שיש בידו מעות לקנות לחם לכל ימי חייו, ויש פלטר מאפיה סמוכה אליו ובה קמח	15076
לרוב, ומזה שנים שהוא קונה שם דבר יום ביומו, ובכל זאת תלוי הוא בזולת וקרוי ולא תאמין בחייך.	15077
ואמרו (במדבר רבה כ"ג), כל קללות שקילל דוד את יואב נתקיימו בזרעו של דוד, זב ברחבעם בן שלמה,	15078
שנא' בו והמלך רחבעם התאמץ לעלות במרכבה, וכתוב בזב כל המרכב אשר ירכב עליו הזב, מצורע	15079
מעוזיהו שנא' ויהי עוזיהו מצורע עד יום מותו, ומחזיק בפלך מאסא, דכתיב לעת זקנתו חלה את רגליו	15080
שאחזתו פודגרא, נופל בחרב מיאשיהו, דכתיב ויורו המורים אל המלך יאשיהו ונעשה כל גופו ככברה,	15081
וחסר לחם מיהויכין, שנא' וארוחתו ארוחת תמיד ניתנה לו משולחנו של אויל מרודך ע"כ.	15082
ופלא הדבר, שהרי שלושים ושבע שנים היה יהויכין חבוש בבור הכלא של נבוכדנצר, וחי חיים מרים	15083
ממות, ואז בא אויל מרודך והוציאו מבור שביו וידבר אתו טובות, ויתן את כסאו מעל כסא המלכים אשר	15084
אתו בבבל, ושינה את בגדי כלאו, ואכל לחם תמיד לפניו כל ימי חייו, וארוחתו ארוחת תמיד ניתנה לו מאת	15085
המלך דבר יום ביומו כל ימי חייו (מ"ב כ"ה), הרי יצא מאפילה לאור גדול, מבור כלא וצלמוות, נשא חן	15086
בעיני המלך והושב על כסא מלכים רם וארוחת תמיד ניתנה לו, ודוקא כאן ראו חז"ל את קיום הקללה של	15087
חסר לחם, ודוקא משום שארוחתו ניתנה לו מדי יום ביומו!	15088
ובזה עינה אותם השי"ת, שלא האמינו בחייהם מיום אחד לחבירו, ולא ניתנה להם אפילו האפשרות לאגור	15089
מיום אחד לחבירו, כי נצטוו שלא יותירו ממנו עד בוקר, ואם הותירו וירום תולעים ויבאש ויקצוף עליהם	15090
משה, כי מי שברא יום ברא פרנסתו (תנחומא בשלח כ'), וכל מי שיש לו פת בסלו ודואג דאגת מחר הרי	15091
זה מקטני אמונה (סוטה מ"ח:), היה זה שיעור מוחשי באמונה דבר יום ביומו משך ארבעים שנה, שזהו	15092
השיעור שדברי תורה מתיישבים בלב (תנחומא בשלח א'), ובן ארבעים לבינה (אבות פ"ב), ולאחר	15093

ארבעים שנים קאי איניש אדעתא דרביה (ע"ז ה'): והושרשה בהם ידיעה זו שתהיה קומתם שלמה עד סוף כל הדורות, שנדע בידיעה נפלאה שלא רק על הלחם יחיה האדם, אלא על מוצא פי ה'.	15094
ואמרו (ברכות מ"ח ב'), משה תיקן לישראל ברכת הזון בשעה שירד להם מן, יהושע תיקן להם ברכת הארץ כיון שנכנסו לארץ, והנה כשנתבונן בנוסח הברכות נראה, שבברכת הזון לא נזכרה אכילת המן ואף לא ישראל, גם יציאת מצרים והפדיון מבית עבדים ברית ותורה, שהיו כולם כבר במדבר ולא נזכרו כלל בברכת הזון, ונכללו כולם בברכת הארץ, ומדוע משום שירידת המן לימדה לנו, שלא רק בני ישראל עם ה' הנשואים על כנפי נשרים באהבתו ובחמלתו ניזונים על כל מוצא פי ה', אלא הקב"ה זן את העולם כולו בטובו בחן בחסד וברחמים, ויושב זון את כל העולם כולו מקרני ראמים ועד ביצי כינים (ע"ז ג'), מכין מזון לכל בריותיו אשר ברא ומשביע לכל חי רצון, לכן אין מקום בברכת הזון להזכרת זכות התורה והודאת יציאת מצרים.	15095
אבל יהושע תיקן להם ברכת הארץ כשנכנסו לארץ, ואכלו לחם מן הארץ, לחם שנתקיימו בו עשרה מצוות עד שלא יאכל האדם פרוסה (ירושלמי חלה סופ"א, שו"ע או"ח קס"ז), פת כזו היא חשובה מאד וחביבה מאד, ויש להודות על כל ההכנות שעשה ה' לישראל עד שזכו לאכול לחם זה, יש להודות על שהוצאתנו מארץ מצרים, ועל ברית ועל תורה ועל ארץ הקודש, ארץ דמפקא מזון (ברכות מ"ט.), כוונות אלו יש לנו לכוון בברכת המזון ובג' ברכותיה בתוספת ברכת הטוב והמטיב, ולדעת ולהרגיש אמונה שלמה תמימה וטהורה בברכת הזון שנתקנה על המן, ועל חיים שבמוצא פי ה' שבכל יום בכל עת ובכל שעה. (לקט שיחות מוסר).	15096
מאמר קנג	15097
וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסרך (דברים ח' ה').	15098
אונקלוס תרגם ארי כמה די מאלף גברא ית בריה ה' מאלף לך, הרי מפרש מיסרך על ענין לימוד, יסורים של הכאה בעלמא אין בהבריאה, הלא ה' בחכמה יסד ארץ (משלי ג'), ואיך שייך בהבריאה הכאה, לומדים אנו מזה שהפירוש האמיתי של יסורים הוא ענין לימוד, ומה שמשיגים מלימוד משיגים ג"כ מיסורים, ולא עוד אלא שאחז"ל (מגילה יד.) גדולה הסרת טבעת יותר ממ"ח נביאים, ומה שייך לומר גדולה אם יסורים הוא ענין אחר ממ"ח נביאים.	15099
אלא ודאי למדים אנו מזה שהסרת טבעת עצמה הוא ממ"ח נביאים, כל מה שמשיגים ממ"ח נביאים משיגים ג"כ מיסורים, ממ"ח נביאים הרי משיגים חכמה בינה ותורה, ואת זה משיגים ג"כ מיסורים, מיסורים נעשה האדם חכם ונבון, ולא עוד אלא שגדולה.	15100
נמצא שהיסורים הם הנותנים חיות לאדם, צריכים להבין את זה בציור, כמו האש שמביטים עליו כמו על מזיק ממש, והאמת הרי אינו כן, הרי כל חיותו של אדם הוא מהאש, ואם יחסר לו ממידת האש אשר בו, ממידות החום הטבעי, הרי מיד הוא מת, הרי שהאש כשהוא במידתו הוא הנותן חיים לאדם ורק אם מתגבר יותר על הראוי, אם החום הטבעי מתגדל יותר מדאי הוא מת ממנו, רואים אנו מציאות כזו, שהיא הנותנת חיים לאדם, ויש אופן שיכולים למות ממנה כשמתגדלת יותר מדאי.	15101
סוד הענין כך הוא, כשמוציאים חמאה משומן החלב, מכים כ"כ עד שיורדת הנסיובי ויוצאת החמאה, והחילוקים בין חמאה לחמאה הם, אם שומן החלב טוב יוצאת הרבה חמאה, ואם גרוע יוצא פחות, ויתכן שיהיה כולו פסולת ולא יצא חמאה לגמרי, כך הוא סוד הדבר בחכמה, צריכים לידע שחכמה יש לה ג"כ נסיובי ויש לה תמצית, ומהו התמצית של חכמה, מיסרך, כשנקח את החכמה ונניחנה בתוך כלי זכוכית, אז נראה שהתמצית היוצא ממנה הוא המיסרך, ולפי"ז הרי פשוט שגדולה הסרת טבעת יותר ממ"ח נביאים, מכיון שהתמצית מכל המ"ח נביאים הוא ההסרת טבעת, והרי בודאי שההסרת טבעת שהוא התמצית עצמו גדול יותר.	15102
דברינו מפורשים בחז"ל (רש"י שה"ש א'), אר"ע כל הכתובים קדש ושיר השירים קודש קדשים, אראב"ע למה הדבר דומה למלך שנטל סאה חטים ונתנה לנחתום, א"ל הוצא לי כך וכך סולת כך וכך סובין כך וכך מורסן, וסלית לי מתוכה גלוסקיא אחת מנופה ומעולה, כך כל הכתובים קודש ושה"ש קודש קדשים, שכולו יראת שמים וקבלת עול מלכותו, הרי לנו שיתכן לומר על כתבי קדש שהם בבחינת סובין ומורסן, יש עדיין תמצית, ומהו התמצית יראת שמים!	15103
כי יש לכסף מוצא ומקום לזהב יזוקק, ברזל מעפר יוקח ואבן יצוק נחושה, כל דבר ודבר הרי יש לו מוצא, מקום ומקור מאין שנובע, והחכמה מאין תמצא ואיזה מקום בינה, מאין הולכת חכמה? אין יודע את זאת, סוד כ"כ גדול הוא! תהום אמר לא בי היא, וים אמר אין עמדי, ונעלמה מעיני כל חי ומעוף השמים נסתרה, אלהים הבין דרכה והוא ידע את מקומה, ויאמר לאדם, אגלה לך סוד גדול, הן יראת ה' היא חכמה (איוב כ"ח), גם חכמה יש לה מקור, המקור של חכמה הוא יראת ה', התמצית הוא יראה.	15104
	15105
	15106
	15107
	15108
	15109
	15110
	15111
	15112
	15113
	15114
	15115
	15116
	15117
	15118
	15119
	15120
	15121
	15122
	15123
	15124
	15125
	15126
	15127
	15128
	15129
	15130
	15131
	15132
	15133
	15134
	15135
	15136
	15137
	15138
	15139
	15140
	15141
	15142
	15143

מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי כל הימים (דברים ה'), וכתב הרמב"ן ועל דרך האמת הוא כמו	15144
ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וסוד מרע בינה, הנה מכל התורה כולה הניחו הכל ולא הסיקו ממנה	15145
אלא יראה, ומשום שהתמצית כולה הוא יראת שמים, ואף אמרו בשכרן של מצות, ראה ששוקלין בשרו	15146
של ר"ע במקולין, אמר לו רבש"ע זו תורה וזו שכרה, אמר לו שתוק כך עלה במחשבה לפני, והנה נורא	15147
מאד הדבר, על שוקלין את בשרו של ר"ע במקולין אמר להם כך עלה במחשבה.	15148
משום שכן הוא סוד הדברים, רצה הקב"ה לברוא את עולמו במידת הדין הבריאה היתה צריכה להיות	15149
בהתמצית עצמו, במידת הדין, בהאש לבדו, ראה שאין העולם יכול להתקיים, שאין יכולים לקבל כ"כ אש,	15150
שיתף מידת הרחמים, הוסיף על התמצית את הנסיובי, נתן את האש כרוך במידת הרחמים, אבל גם עכשיו	15151
העיקר הוא התמצית, האש, מידת הדין, והסוד הוא, שהחיים מקבלים דוקא ממידת הדין, ועם ר"ע שהיה	15152
יכול לחיות בו ולקבלו, ההנהגה דוקא במידת הדין בהאש עצמו.	15153
זהו הסוד של מעמד הר סיני, אל כל קהלכם בהר מתוך האש, מפני שסוד התורה הוא דוקא מתוך האש,	15154
סוד התורה הוא מידת הדין, אש אוכלה הוא, וכל החכמה אינה אלא לבוש איך לקבל את האש, אבל	15155
התכלית דוקא האש, שהוא התמצית עצמו, יראה, יסורין, מידת הדין, הסרת טבעת.	15156
וע"כ נמשלה התורה כאש שמאירה העינים ושורפת מי שנוטה מנתיבתה (חזה"ל יחוד המעשה פ"ה), זה	15157
סוד גדול בתורה, צריכים לידע שמהאש מקבלים חיות, אבל מאש נשרפים ג"כ, מידת הדין, יראה, יסורין,	15158
זהו הסוד של תורה הקדושה, תורה הריהי אש ממש, ותורה הריהי תורת חיים! משום שיכולים לחיות	15159
באש, וחיים דוקא מאש, עד שר"ע חי לגמרי באש, לגמרי במידת הדין, היו סורקים את בשרו במסרקות	15160
של ברזל, ושורפת ביקודה מפני שנשרפים ג"כ מאש.	15161
יסוד הדבר הוא אם אין יראה אין תורה, שסוד התורה הוא יראה, אש ממש, דבר אל כל קהלכם מתוך	15162
האש שתורה היא מתוך האש, וחכמה אינה אלא לבוש איך לכלול בתורה יראה, אבל התמצית של החכמה	15163
הוא יראה, כשיוציאו מחכמה את הסובין והמורסן ישתיר יראה, וגדולה הסרת טבעת יותר ממ"ח נביאים,	15164
משום שממ"ח נביאים ג"כ אין משיגים אלא הסרת טבעת, וע"כ גדולה הסרת טבעת. (דעת חכמה	15165
ומוסר מא' נ"ד).	15166
מאמר קנד	15167
וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסרך (דברים ח' ה').	15168
יסוד כל עוה"ז הוא אדם לעמל יולד וחוזק מעמל אין בזה העולם כלל, כי במידת הדין נברא העולם, ויסוד	15170
מידת הדין הוא דוקא בשכר יגיע כפיו, ויוצא מזה שעוה"ב אין זוכים אלא ע"י יסורין, שעוה"ב הרי זוכים	15171
מעוה"ז, וא"כ צריכים לעבור דוקא דרך כל קושי עוה"ז, ובלא זה אין משיגים כלום, הדברים מגיעים כ"כ	15172
שדוקא עם חסידיו ואוהביו, מרוב אהבה מדקדק עמהם כחוט השערה כדי להרבות שכרם, כדי שיעברו	15173
בכל סוד עוה"ז, ולא יחסר להם כלום גם כחוט השערה מעוה"ב, עד שאמרו חז"ל לא איברי עלמא אלא	15174
לר' חנינא בן דוסא שאמר די לי בקב חרובין מע"ש לע"ש, במידת הדין כזה שלא נטל כלום, זהו יסוד	15175
עוה"ז, כי את אשר יאהב ה' יוכיח עד דכדוכה של נפש.	15176
סוד גדול כ"כ הוא יסורין, עד שמצינו שאמרו חז"ל (ברכות ה'). מהו יסורין של אהבה, חד אמר כל שאין	15177
בהם ביטול תורה, וחד אמר כל שאין בהם ביטול תפילה, רחב"א אר"י אלו ואלו יסורין של אהבה הן,	15178
שנא' כי את אשר יאהב ה' יוכיח, הרי שאפילו באופן שיש ביטול תורה ותפילה, מ"מ יסורין עוד גדול	15179
מתורה ותפילה, כ"כ גדול הוא ענין היסורין שממנו הוא שזוכים.	15180
זהו מה שמצינו שהגדולים שלנו חיבבו כ"כ יסורין, כמ"ש בגמ' (ב"מ פ"ד:) על ראב"ש שקרא להם אחי	15181
ורעיי בואו, צריכים להבין את זה פשוט בתורת מסחר, הם היו סוחרים גדולים, ורצו לעשות עסקים עם	15182
רווחים מאד גדולים, וביודעם סוד היסורים, כי עולם הבא קונים דוקא ע"י יסורין, לא מצאו עסק יותר	15183
טוב מזה, ובחרו להם ביסורים, פשוט מטעם עסק המכניס רווחים גדולים, אדמו"ר ז"ל היה אומר תמיד,	15184
סוחר גדול הנושא ונותן בעסקים של אלפים דינרים ביריד, לא יוכל בשום אופן להתעסק כל היום ברצוא	15185
ושוב על מסחר קטן של עשירות ביעים.	15186
חז"ל הק' בידועם מסוד כזה של יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי עוה"ז (אבות ד'), זה הרי	15187
כולל כל חיי עוה"ז מאדה"ר עד היום, כל עונגים ותענוגים מאז ועד עכשיו, והכל אינו מגיע לקורת רוח	15188
אחת של עוה"ב, וזה משיגים דוקא ע"י יסורין, ע"כ פנו עצמם רק לזאת, העולם טועים במה שאומרים	15189
שהראשונים היו שונאי עוה"ז, טעות גדול הוא, אין לך עוד אוהבי עוה"ז, אוהבי עצמם כמו שהיו	15190
הראשונים שלנו, אלא אדרבא דוקא מזה שהיו אוהבי עוה"ז, רצו להרויח עושר רב, ובחרו להם בעסק	15191
היותר גדול.	15192

ושם בגמ' ברכות אמר רחב"א אר"י אלו ואלו יסורין של אהבה הן שנא' כי את אשר יאהב ה' יוכיח, אלא	15193
מה ת"ל ומתורתך תלמדנו, דבר זה מתורתך תלמדנו, ק"ו משן ועין, מה שן ועין שהן אחד מאבריו של	15194
אדם עבד יוצא בהן לחירות, יסורין שממרקין כל גופו של אדם עאכו"כ, האם יש לנו ציור בעסק יותר טוב	15195
מזה? איזה עבד אינו מחכה בכליון עינים שרבו יפיל לו כבר את שנו, וכי מילתא זותרתא היא החירות מה	15196
שהוא משיג, נפטר הוא מלעולם בהם תעבודו ויוצא לחירות, שכר גדול כזה בשביל צער קל של הפלת	15197
שנו, וכי יש לנו ציור ברווחים כאלה, ומהו לפי"ז יסורין, הרי זה ממש עסקים המכניסים אלפי אלפים	15198
ריווח לבעליהם, ויש לנו ציור כבר בהרווחים של חז"ל הק'.	15199
מרגלא בפומייהו דרבנן דיבנה אני בריה וחברי בריה, אני מלאכתי בעיר והוא מלאכתו בשדה, אני משכים	15200
למלאכתי והוא משכים למלאכתו (ברכות י"ז), הסוד הגדול הוא אדם לעמל יולד, בלי עמל אינם משיגים	15201
כלום, גם עניני עוה"ז אין משיגים כ"א ע"י עמל, אני עמל וחברי עמל, ומעתה בא וראה הרווחים מעמל	15202
שלנו והרווחים מעמל שלהם, מה משיגים הם אחרי כל העמל, ס"ה איזה עשירות ביעים, ואיזה רווחים	15203
משיגים אנו.	15204
בגמ' (סנהדרין ק':) ר"מ אומר במידה שאדם מודד מודדין לו, אמר ר' יהושע וכי אפשר לומר כן, אדם	15205
נותן מלא עומסו לעני בעוה"ז הקב"ה נותן לו מלא עומסו לעוה"ב, ופרש"י והלא אינו יכול לסבול כ"כ,	15206
שהרי אי אפשר לקבל כ"כ, אלא כשם שנותן הקב"ה כוח ברשעים לקבל פורענותם, כך נותן הקב"ה כוח	15207
בצדיקים לקבל טובתו, מבהיל מאד! ר' יהושע בכל המושגים שלו בעוה"ב, לא השיג שכר כזה, ושאל וכי	15208
אפשר לומר כן.	15209
והנה אם בשביל מלא עומסו לעני מקבלין רווחים כאלה, מה פלא הוא שחז"ל הק' התנשקו כ"כ עם יסורין	15210
וקראום חביבי, האם ראינו עסקים יותר טובים מאלה, הרי בעניני עוה"ז רואים אנו מסירת נפש על כל	15211
שעל ושעל, מסכנים נפשם לילך במדברות ובימים, ובשביל מה? בשביל הרווחת ממון, הולכים לקרב	15212
ומעמידים עצמם בסכנות היותר גדולות, ומה יש לו אחר כל זה, לא יותר מאות הצטיינות של נחושת, ומה	15213
מתפלאים אנו ע"ז שחז"ל הק' היו מוכנים תמיד למסירת נפש, בידועם מסוד רווחים כזה של עין לא	15214
ראתה.	15215
כל זה הוא מצב עוה"ב עין לא ראתה, ועתה אגלה לכם עוד סוד גדול ונורא, אשר מצד עוה"ז עצמו, ג"כ	15216
אין לך עסק יותר טוב לאדם מזה כמו יסורין, פשוטו כמשמעו עסק המביא לבעליו רווחים היותר גדולים,	15217
שכל סוד האדם הוא רק אדם לעמל יולד, ואין כלל למעלה מזה, שבמידת הדין נברא העולם, וזהו התכלית	15218
לעבור בכל סוד מידת הדין, הנה מדמים אנו שבמצב זה של לחיות במידת הדין, חיים חיים של חשך, חס	15219
וחלילה, אין לך עוד חיי תענוג ואושר כמו חיים אלו של לחיות במידת הדין, לא מצד עוה"ב, אלא גם מצד	15220
חיי עוה"ז לבד.	15221
אם חכמת חכמת לך (משלי ט'), מכל מעשה ופעולה טובה שהאדם עושה, העיקר שהוא משיג חכמת לך	15222
מה שנעשה ונפעל בעצמו, נותן פרוטה לעני, מתדבק הוא עם מקור כל הברכות עם רבש"ע עצמו, יותר	15223
ממה שבעה"ב עושה עם העני, העני עושה עם בעה"ב (ויק"ר ל"ד י'), שהרי הוא משיג התדבקות עם כי	15224
יעמוד לימין אביון, הכי אפשר לנו לצייר ציורים יותר גדולים בתענוג ועידון בעוה"ז מתענוג שכזה, להיות	15225
מדובק עם רבש"ע עצמו עם מקור הברכה.	15226
כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה, לכאורה	15227
הרי הוא מר, ומסיק המשנה אם אתה עושה כן אשריך וטוב לך, אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב (אבות	15228
ו') טוב לך לעוה"ב זהו מצד והקרן קיימת, אבל גם בעוה"ז אשריך, שגם כאן אין אנו יכולים להשיג	15229
ולצייר גודל התענוג והעידון מחיים כאלו. אחרי שנתבאר לנו העסקים הגדולים, והריווח המגיע בתורת	15230
עסק, מסחרים היותר גדולים של אלפי אלפים דינרים, הן מצד עוה"ב, שבשביל מלא עומסו לעני משיגים	15231
מלא עומסו של הקב"ה, הן מצד עוה"ז אשריך בעוה"ז, מי הוא העצל בעולם שיניח עסקים כאלה ויתעסק	15232
בעשירות אחזות ביעים כל היום. (דעת חכמה ומוסר מא' מ"א).	15233
	15234
מאמר קנה	15235
וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסרך (דברים ח' ה').	15236
דרך השלמות של מידות, אשר על ידה בא האדם לשלמות בדעות, בטוחה היא וגם טהורה אבל קשה היא	15237
מאד, לעומת זה בטוחה היא השלמות בדעות, כי אחר שכבר השלים האדם את המקור של הטעות עד	15238
תכליתו, אז בטוחות הן הדעות שלו שלא תשתבשנה עוד, וגם טהור הוא הזיכוכ הזה, כי אין דבר מעורב	15239
בבירור הדעות שלו, אלא השכל הישר לבד שהוא חלק אלוה ממעל.	15240
שונה מזה היא הדרך השנייה, דרך של שלמות הדעות באופן ישר מן היסורים, עבודה קלה היא, אבל לא	15241
בטוחה ולא טהורה, דרך זו היתה בסדר הגאולה של יציאת מצרים, דבר פלא הוא לראות, איך שני ענינים	15242

נפרדים נתחברו במעשה אחד, ישראל שבאותו הדור זכו להכיר אמונת השם והשגחתו, יכולתו ושכר	15243
ועונש ע"י אותות ומופתים, זכו לראות את כל יסודות האמונה בעין ממש, דבר שלא זכה ולא יזכה לזה	15244
שום דור מבריאת העולם עד ימות המשיח.	15245
פרעה והמצרים שבאותו הדור נתחייבו בעונשים רבים, כמ"ש וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי, מה עשה	15246
הקב"ה? עמד וחברן יחד, מכות למצרים והן עצמן אותות ומופתים לישראל, האין זה דבר פלא, מה ענין	15247
זה לזה? כל התוכחה שבתורה יכולה להתקיים בדרך הטבע בלי נסים, ונסים יכולים להיות בלי עונשים,	15248
זוהי הדרך השניה של שלמות הבאה ע"י יסורים, שלמות של דעות באופן ישר מן היסורים, כל אלה	15249
הנסים כמו שבאו כדי ללמד אמונה והשגחה לעם ישראל, כן באו ללמד דעות אלו כפי האפשר לפרעה	15250
ולמצרים, כמ"ש וידעו מצרים כי אני ה'.	15251
רחוקים היו המצרים לגמרי מידיעת השם, מי ה' אשר אשמע בקולו שאל פרעה, לא ידעתי את ה' אמר	15252
בתחילה, ואח"כ במשך זמן קצר אמר העתירו אל ה', יודע הוא כבר את השם, ויודע גם ענין תפילה ומי	15253
הוא המוכשר להתפלל, וכעבור זמן מה אמר ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים, כבר הכיר לדעת מה זה צדיק	15254
ומה זה רשע, וכי השם הוא הצדיק והוא ועמו הרשעים, וידוי של תשובה הוא וזכה לשכר עבור זה, אח"כ	15255
אמר לכו זבחו לאלהיכם בארץ, זוהי כבר תשובה במעשה במקצת, וכן עלו המצרים מדרגה אחר מדרגה,	15256
חלק מהם נעשו יראים לדבר השם, ועבדי פרעה אמרו שלח את האנשים ויעבדו את ה' אלהיהם, מאין באו	15257
לעליה כזו, שינוי באמונה ודעות במשך זמן קצר?	15258
שינוי זה ע"י יסורים בא להם, הנסים שראו ע"י יסורים הביאו אותם לידי שלמות הדעות, מה שאי אפשר	15259
לנסים לבד לפעול, עוורים היו לראות חרשים היו לשמוע את מעשה השם ונפלאותיו, אך היסורים פתחו	15260
את עיניהם לראות ואזניהם לשמוע, היאור שנהפך אצלם לדם, לא רק במראה אלא גם בטעם עד שמתו	15261
הדגים שנמצאו בו, ולא היה להם מה לשתות משך שבעת ימים, צער של סכנת נפשות, צער של בושה	15262
בפני עבדיהם שהשתעבדו בהם שנים הרבה.	15263
צער זה פתח עיניהם לראות את הנסים, שינוי הטבע המורה על בורא הטבע, יסורים אלה לימדו אותם	15264
אמיתת האמונה של בריאת העולם והשגחה פרטית, התראת משה רבינו קודם בוא המכה, לימדה אותם גם	15265
אמונת הנבואה, וכשהיו העונשים באותו דבר שחטאו כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, למדו גם אמונת	15266
שכר ועונש, השלמה של דעות הבאה בדרך ישרה מן היסורים אינה צריכה לשלמות המידות, אלא	15267
היסורים עצמם פורצים הדרך של המידות ומשלימים את הדעות אצל האדם, לא רק ע"י שבירת המידות	15268
אלא גם ע"י המידות עצמן, רצון החזק שבמידות, אהבת עצמו הכבירה, תתן עוז ואומץ בישרות האמונה,	15269
למען ישוב למנוחתו ורצונו ולא יסבול ממפריעי אהבת עצמו.	15270
דרך זו של שלמות הדעות ע"י יסורים קלה היא, אבל אינה בטוחה, כי כאשר ירפו היסורים יכול הוא	15271
לשוב לטעותו מאחר שלא עקר את המקור, וכן היה אצל פרעה, וירא פרעה כי היתה הרוחה והכבד את	15272
לבו, וחז"ל אמרו כי בשביל זה חיזק השם את לבבם, כדי שישארו בעלי בחירה ולא יהיו מוכרחים לשוב	15273
בשביל היסורים.	15274
תשובה זו, מלבד מה שאין קיומה בטוח, אינה טהורה גם בעוד האדם עסוק בה, כי לא מהשכל הישר היא	15275
באה, אלא מתערובת של צער ואהבת מנוחה, מידות ואהבת עצמו, ובכל זאת נחוצה גם דרך זו, לא רק	15276
בעד פרעה והמצרים אשר לא היתה להם שום הכשרה קודמת לשלמות, אלא אפילו לעם ישראל אשר	15277
הוכשרו לשלמות פנימית ע"י הגלות של מצרים, נחוצה היתה להם גם הכשרה ישרה זו של דעות באופן	15278
זה.	15279
כי יסורים לא ניתנו דוקא עבור האיש הסובל בעצמו, אלא גם יסורים של אחרים יסורים של לימוד המה	15280
למי שרואה ושומע מהם, כמ"ש הכרתי גוים נשמו פנותם החרבתי חוצותם, אמרתי אך תראי אותי תקחי	15281
מוסר (צפניה ג'), כל יסורים שאומות העולם סובלים, דרך הוא לעם ישראל ללמוד מזה כמו יסורים של	15282
עצמם, ובכן גם לעם ישראל היו הנסים שנעשו ביסורים של מצרים, דרך שלמות של דעות ע"י יסורים.	15283
כאשר נתבונן במהלך השלמות הכפולה הבאה ע"י יסורים, נמצא בזה חידושים נפלאים, יסורים אינם צער	15284
אחד, כל מחלה היותר קטנה יש בה הרבה חלקים של יסורים, אשר כל אחד שונה ממשנהו, אך נתקבצו	15285
ובאו לידי ביטוי ע"י מחלה זו, אדם הנושא בעול עם חבירו ומרגיש בצער, מה הוא מרגיש כשחבירו	15286
חולה? חסרון בריאות שלו, אבל באמת רק חלק אחד הוא, כי אין שיעור לחלקי החסרון של חולה זה, זה,	15287
חסרה לו לחולה זה הנאה של אכילה ושתיה, חסרה לו הנאה של כבוד, חסרה לו הנאה של תנועה וכדו',	15288
מלבד ההפסד ע"י ביטול מלאכתו ומלבד צער הגוף.	15289
הנושא בעול עם חבירו צריך להרגיש במחלה היותר קלה, את כל חלקי הצער והחסרון כפי שמרגיש	15290
החולה עצמו, גם בדיני אדם נאמר החובל בחבירו חייב בחמישה דברים, בחבלה אחת יש בה חמישה	15291

ענינים שונים, וכל חלק לעצמו נערך לפי האדם, הכל לפי המביישי והמתבייש דבר זה אינו מובן, מדוע	15292
עשתה ההשגחה ככה, שיסורים יכללו בקרבם הרבה חלקים של צער והפסד?	15293
התשובה היא, כי גם החטא אינו דבר אחד, מעשה העבירה אחד הוא, אבל המקור של העבירה הוא	15294
בחסרונות הרבה, המקור הראשון לכל חטא הוא התאוה, אין אדם עושה דבר רק אם יש לו רצון מיוחד	15295
לזה מצד איזו מידה, קנאה תאוה או כבוד וכדו', רצון זה לא חסרון של מחשבה הוא, אלא חסרון של	15296
הנפש פנימה, חסרון זה בא לאדם מחבריו ושכניו, ולפעמים גם מירושת אבות, כמ"ש האב זוכה לבן	15297
בחכמה (עדיות פ"ב מ"ט), רצון זה הולך וגדל מפעם לפעם, עד שנעשה ענין ממשי הנקרא מידה.	15298
המקור השני לחטא הוא חסרון התאוה לרוחניות, טעמו וראו כי טוב ה', טעם והנאה יש בדבר, ברכות	15299
תקנו לנו חז"ל על מצוות כמו על הנאות, הודאה אדם נותן לבורא אשר זיכהו לעשות מצוה, ולא עשה	15300
לבד אלא אשר קדשנו במצוותיו, מרגיש הוא שקדושתו מתעלה ממצוה למצוה ומברך ליצרו על זה, טעם	15301
זה אם היה מפותח כראוי, היה עולה הרבה על הטעם של הנאות אחרות, טעם של שלמות הוא, הנאה של	15302
נצחיות היא, שאפילו אחר שפחו עליו יצרו יעצו לנו חז"ל לאחוז בתחבולה זו, אם פגע בך מגול זה	15303
משכהו לבית המדרש (סוכה נ"ב:).	15304
כוח של תורה, העמקה של רוחניות רב כוחה להתגבר על התאוה הגשמית, כי מעט מן האמת דוחה הרבה	15305
מן השקר, וכש"כ אם היה לאדם טעם מפותח של רוחניות קודם שפגע בו יצה"ר, בודאי שלא היה מגיע	15306
לחטא כלל, המקור השלישי הוא חסרון יראה ואהבה, אם היתה לאדם אחת משתי אלו לא היה חוטא, אם	15307
היתה לאדם מידה של הכרת טובה, להכיר כי חסדי השם אינם זים ממנו אף לרגע, חסד כללי של הבריאה	15308
כולה אשר גם הוא בתוכה, וחסד פרטי בכל עניני גשמיות ורוחניות השייכים לו לבדו, אי אפשר לאדם גם	15309
היותר פשוט לבא לידי חטא.	15310
כן אם היה לנגד עיניו תשלום הגמול בעוה"ז ובעוה"ב בשכר וכן בעונש, אי אפשר היה לחטוא, כי גם על	15311
דבר המסור ללב נאמר בו ויראת, גם למטמוניות של האדם מועילה יראה, וזוהי עצת חכמינו ז"ל והוי	15312
מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה (אבות פ"א), דע מאין באת ולאן אתה הולך, אם	15313
היה לאדם אחד מחשבונות אלה לא היה בא לידי עבירה.	15314
ובכן אין העבירה חטא אחד אלא חטאים רבים, בשעה שמתקבצים אצל האדם חסרונות רבים אז בכוחו	15315
לעשות חטא אחד, ובכן היסורים המה מידה כנגד מידה, תחת מעשה אחד הכולל עבירות רבות, תבוא	15316
מחלה אחת הכוללת יסורים רבים, חידוש זה של הכרת החטא לכל חלקיו ומקורותיו, לא היינו עומדים	15317
עליו לולא היסורים, כשאדם חושב אודות תשובה אין לו בעבודתו אלא חרטה ועזיבה, אבל על מה יתחרט	15318
ומה יעזוב, הלא דבר פשוט הוא, חרטה על החטא ועזיבתו.	15319
אבל לדברינו נמצא, כי תשובה על חטא אחד צריכה להיות תשובה על חטאים רבים, אשר חיוב עזיבתם	15320
מחייב עקירתם מקרב פנימיות הלב, ולא עזיבה פרטית אלא כללית ומקיפה, וכן החרטה צריכה להיות על	15321
מה שחסרה לו יראה ואהבה, תשוקה לרוחניות, ועל מה שיש בידו התאוה זו הפרטית, מלבד מה שנחסר לו	15322
ע"י מעשה החטא ידיעת התורה והבנתה, היקף גדול בתשובה חידוש גדול הוא. (תורת אברהם עמ' 51)	15323
	15324
	15325
מאמר קנו	15326
ידיעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסרך (דברים ח' ה').	15327
חכמי הדור שבימי הנביאים היו יודעים את התורה ידיעה ברורה, ידיעה שלא נמצאת כמוה בימי חכמי	15328
המשנה והתלמוד, ברורים היו כל ההלכות ופרטיהן ופרטי פרטיהן כמו שניתנו מסיני, בלי צד שאלה וספק,	15329
בלי שום מחלוקת בתורה שבכתב ובתורה שבע"פ, בדאורייתא ובדרבנן, המחלוקת הראשונה היתה בענין	15330
סמיכה ביו"ט, בין יוסי בן יועזר הנשיא ויוסי בן יוחנן האב ב"ד, תלמידי שמעון הצדיק ואנטיגנוס איש	15331
סוכו שהיו אחרי אנשי כנסת הגדולה, כדאיתא בירושלמי הובא בתוספות (חגיגה ט"ז). וברש"י ור"ח.	15332
ובכן למה צריכה היתה הנבואה? אלא שהנבואה לא באה לחדש דבר בתורה, כמ"ש (מגילה ב'): אין נביא	15333
רשאי לחדש דבר אלא לחדש דבר במציאות, הכל ידעו את התורה ומצוותיה והכל קיימו אותה, כלומר רצו	15334
לקיימה אלא שטעו במציאות של הקיום, כשאול המלך שקיים מצות מחיית עמלק, וגם ברך את שמואל	15335
הנביא על שזכה לקיים מצוה זו, ושמואל השיב לו מאסת את דבר ה'.	15336
וכן דורו של ישעיה הנביא שהקריבו קרבנות בבית המקדש הרבה מאד, והנביא עומד וצווח למה לי רב	15337
זבחיכם ודם פרים לא חפצתי, המה עלו לרגל שלוש פעמים בשנה ככתוב בתורה, גם הביאו עולות ראייה,	15338
והנביא אומר מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי, המה שמרו שבת ויו"ט, והנביא קורא חדשיכם ומועדיכם	15339
שנאה נפשי, הכהנים ברכו את ישראל ברכת כהנים, וכל העם הרבו להתפלל, והנביא מגלה ובפרשכם	15340
כפיכם אעלים עיני מכם, גם כי תרבו תפילה אינני שומע, וכאלה רבות בכל דור.	15341

זאת היתה עבודת הנביאים לפענח נעלמות, לגלות מצפוני לב ולומר לאנשי דורם כי אין מצב נפשם	15342
מתאים למעשיהם הטובים, ובכן אין טוב במעשיהם, ואין קיום התורה שלהם לרצון לפניו ית', כי כל	15343
לבבות דורש השם, כל מצוה נערכת כפי מצב לבו של אדם, ואם אין הלב מתאים אל המעשים אין המצוה	15344
שלמה, וכפי חוסר שלמות הלב, כן יקטן ערך המצוה, ובכן מטרת הנבואה היא לגלות את המציאות שבלב,	15345
שכל האדם עלול לטעות, גם השכל היותר זך של שאול המלך, שהכתוב מעיד עליו שהוא בחיר השם,	15346
וחז"ל אמרו עליו שהיה כבן שנה לחטא! ובכן זקוקים אנו לנביאים שיאירו את עיני אנשי דורם בדברים	15347
השייכים להכלל, ולכל אחד בדבר השייך לו בפרט, כי הנביא היה אומר לכל אחד דרכו אשר ילך בה לפי	15348
שורש נשמתו ולפי טבע גופו (הגר"א משלי ט"ז), וכשבטלה הנבואה היו מודיעים ברוה"ק (שם).	15349
ובכן יש לשאול מה יעשו אלה הדורות שלא זכו לנבואה וגם לא לרוה"ק, האם אין מנוס ומפלט להם?	15350
דורות אלה הלא קטנים הם בהרבה מדורות הראשונים, הרבה הלכות נשתכחו, הרבה ספקות נתרבו, רבו	15351
חלוקי דעות כבר בימי חכמי המשנה והתלמוד, וכש"כ בין הראשונים והאחרונים, השכל הולך ודל הטעות	15352
הולכת וגוברת, ומי יורה דעה ומי יבין שמועה, האם מפני שחטאנו ולא זכינו לנבואה מותר לנו לטעות	15353
במעשה וגם בלב? הלא תורה אחת היא לנו ולאבותינו דור של נביאים, התאמת הלב למעשה המצוות	15354
נחוצה לנו כמו להם, ובכן מי ימלא מקום הנביאים, מי יגלה לנו מסתרי לבנו מצפוני נפשנו, לראות באור	15355
בהיר את אמיתתה של תורה, ולהתאים אליה את מעשינו ומחשבותינו?	15356
על זה אני אומר, כי ההשגחה זכתה אותנו בדבר הממלא מקום הנבואה, והוא היסורים, יסורים אין המה	15357
עונש על חטא שעבר, אלא לימוד והוראת דרך על חטא שלא יבוא, שלוחים של מקום המה היסורים,	15358
להורות לנו על שגיאותינו וטעיותינו בעבר, ולהאיר לפנינו את דרכנו בעתיד, הכתוב אומר (איכה ג')	15359
נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה, ואיה הדרך לחיפוש, איזהו האופן לחקירה, אשר בלעדיהם אי אפשר	15360
להגיע לתשובה? הדרך היא היסורים, אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו (ברכות ה'),	15361
יביא בחשבון את מעשיו הרעים אשר לא הכיר בהם עד עתה, ויבדוק גם במעשיו הטובים, אולי יש בהם	15362
חלק של רע, מחשבה הרגשה או מידה רעה אשר לא עמד עליהן מעודו, זוהי הדרך של נחפשה דרכינו.	15363
ואופן החקירה הוא כפי שביארו הראשונים, לחקור במידה כנגד מידה, למצוא עבירה בידו שבשבילה	15364
ראויין יסורין הללו לבוא, כי זהו דרך המשפט של מעלה כדאיתא (סוטה ט'): שמשון הלך אחר עיניו	15365
לפיכך נקרו פלשתים את עיניו, אבשלום נתגאה בשערו לפיכך נתלה בשערו, וכן כל השנויים במשנה	15366
בעונש וגם בשכר, יסורים אלה רב כוחם לחפש ולגלות, לחקור ולהבין על ידם את מצפוני הלב וסתרי	15367
כנביא השם ועוד יותר.	15368
וכך אמרו חכמינו ז"ל (מגילה י"ד), גדולה הסרת טבעת יותר ממ"ח נביאים וז' נביאות, לא מנביא אחד	15369
גדולים היסורים, אלא מכל הנביאים יחד! שכולן לא החזירום למוטב ואילו הסרת טבעת החזירתן למוטב.	15370
מגלי עמוקות המה היסורים, עמוקות של גדולים חקרי לב, ואם לדורות כאלה כך לדורות אחרים לא כל	15371
שכן, ואם לצבור כן ליחיד עאכו"כ שיש בכוחם של יסורים לגלות נסתרות ולפענח נעלמות, דברים שלא	15372
היה האדם רואה אותם כלל, ואם ראה לא היה משים לב עליהם, כי אינם נחשבים בעיניו, וע"י היסורים	15373
האדם רואה ומבין, שומע ומרגיש ושב בתשובה שלמה.	15374
אך יש דבר אחד המונע את האדם מלשמוע גם לדברי הנביאים האלה, והוא המלומדה, מלומדה אינו נוהג	15375
רק בתפילה וברכות, בכוונת המצוות וצורתן, בלימוד התורה והבנתה, שכל אלה ענינים רוחניים המה	15376
הצריכים מחשבה ועיון, וממילא יש מקום לעצלות שעל ידה תשלט המלומדה בהם, אך גם בענינים	15377
גשמיים בדברים מוחשים ומורגשים, יש מקום להרגל להיעשות טבע, וליסורים להיות מלומדה.	15378
דבר נפלא הוא להתבונן על עונג ושמחה שלנו ועל דאגה וצער שלנו, במה אנו שמחים ועל מה אנו	15379
מצטערים, אין אנו מצטערים לא על גלות ישראל, ולא על חורבן המקדש, ולא על כל הצרות והתלאות	15380
הבאות אחריהם, שמחים אנחנו אם אין גזרות מתחדשות, מתענגים אנחנו אם נותנים לנו רשות לחיות אף	15381
אם הוא בדוחק גדול, מצטערים אנחנו על חוסר לחם ממש, על מחלות שסכנתם קרובה, אבל אם אין	15382
הסכנה קרובה כ"כ אין אנו משימים לב לזה.	15383
שפעת זהו דבר הרגיל, חיים של אנשים בריאים הוא, וחכמינו ז"ל אמרו גדול נס שנעשה לחולה, יותר מן	15384
הנס שנעשה לחנניה מישאל ועזריה, של חנניה מישאל ועזריה אש של הדיוט והכל יכולים לכבותה, וזו של	15385
חולה של שמים היא ומי יכול לכבותה (נדרים מ"א), ההסבר לשינוי הגדול הזה הוא, כי ההרגל על כל	15386
דבר שלטון, התרגלנו כבר לחיים כאלה, לחיים של יסורים, עד שאין אנו מרגישים בהם, כמו שחסרה לנו	15387
בחשכת הלילה הרגשה של חסרון אור השמש עם כל הנוחיות שבו מפני ההרגל היום יומי, כן נוח לנו	15388
להתרגל ביסורים אם רק ימשכו זמן מה.	15389
מצב זה של חסר הרגשה ביסורים הוא המפריע הגדול לעליה ע"י יסורים, כי מאחר שאין היסורים	15390
מורגשים אין משים לב להם, אין שומע את דבריהם, אין מחפש וחקר אחריהם, והיו כלא היו, ומה נעשה	15391

לחסרון זה, אם נבואה אין לנו, ויסורים אשר ביכולתם למלא את מקום הנבואה ג"כ לא יועילו לנו, מי יגיד לנו את הנסתר מעינינו, מי יגלה את הנעלמות, מי יעורר לתשובה? העצה היחידה לזה היא להחיות את הרגשותינו, למצוא דברים רבי ערך אשר בכוחם להפיח רוח חיים בקרבנו, ואם נחיה את נפשיותנו בהרגשה של דברים גדולים, לאט לאט נרגיש גם דברים קטנים, דברים של חיי יום יום. (תורת אברהם).	15392 15393 15394 15395 15396 15397
מאמר קנז	15398
וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסרך (דברים ח' ה').	15399
עד היכן תכלית יסורין, וברש"י סוף מידת יסורין, כלומר יסורין שאין פחותין מהן, אמר ר' אלעזר כל שארגו לו בגד ללבוש ואין מתקבל עליו, רב זעירא ואיתימא ר' שמואל בר נחמני, גדולה מזו אמרו אפי' נתכווין למזוג בחמין ומזגו לו בצונן, בצונן ומזגו לו בחמין, מר בריה דרבינא אמר אפי' נהפך לו חלוקן, אפי' הושיט ידו לכיס ליטול שלוש ועלו בידו שתיים, וכ"כ למה דתנא דבי ר' ישמעאל כל שעברו עליו ארבעים יום בלא יסורין קיבל עולמו, וברש"י כל מנוחתו לעתיד, ואי עבר עליה חד מהנך הרי הוא יסורין (ערכין ט"ז:).	15400 15401 15402 15403 15404 15405
בדברים כאלה הרי האדם נפגש על כל צעד והוא תולהו במקרה, ראה נא איך שחז"ל הק' הביטו על הענין, באמרם על זה עד היכן תכלית יסורין, חז"ל הק' גילו לנו ששורשן של דברים הם יסורים, ז"א שמקור הדברים הוא דין, העולם נברא במידת הדין, והבריאה מתחילתה ועד סופה הריהי כולה דין, כ"כ מתוחה מידת הדין בכל העולם כולו עד שאין בכל חללו של עולם כל דהו שיהא פנוי מדין, והרי מזה גופא ראייה לדבר, דכיון שהושיט ידו לכיס ליטול ג' ועלו בידו ב' הריהו יסורין, א"כ היש רגע אחד שלא יהיה שולט בו דין?	15406 15407 15408 15409 15410 15411
הבריאה הינה באופן כזה כמו דרך מלאה קוצים ושברי זכוכית, שמן הנמנע הוא שהעובר שם לא יפגע בהם בדרכו ולא יגוף רגליו בלכתו, שלא תפגעהו מידת הדין בכל עת ובכל רגע, אדם מניח דבר מה ולאחר רגע שכח איפה הניח, הרי זה ממעשים בכל יום, בא אדם לעיין בספר, לפעמים תיכף בפותחו הספר מזדמן למקום הצריך לו, האדם אינו עומד להתבונן על זה כלל ואינו שם לב לזה, בהביטו על זה כעל מקרים קלי ערך.	15412 15413 15414 15415 15416
אבל חז"ל הק' גילו לנו שורש הדברים ומקורם שהוא מידת הדין, שהעולם נברא במידה זו והכל הוא תולדה מזאת המידה, שבכל עת ובכל רגע מידת הדין מתוחה, וא"כ הרי בכל עת ובכל רגע הוא ראש השנה, אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא א"כ מכריזין עליו למעלה (חולין ז':), א"כ הרי על נקיפת אצבע יושבים דיינים ונושאים ונותנים בדבר מכל הצדדים, עד שמכריזין שאיש פלוני נתחייב ברגע זו לנקיפת אצבע, נקיפת אצבע הרי זהו מהדברים היום יומיים וחז"ל הרי קראו לזה דין, ואם נקיפת אצבע הוא ר"ה, הרי כל העולם כולו הוא דין.	15417 15418 15419 15420 15421 15422
על שלוש עבירות נשים מתות בשעת לידתן (שבת ל"א:), ובגמ' ומאי שנא בשעת לידתן, אמר רבא נפל תורא חדד לסכינא, וברש"י נפל תורא לארץ שהוא עומד לשחיטה, הכל אומרים חדדו לסכינא עד שלא יקום ויהא טורח להשליכו, כך הואיל ואיתרע מזלה מזומנת פורענותה לבוא, אמר ר' יצחק בריה דרב יהודא לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה, שאם יחלה אומרים לו הבא זכות והפטר (שבת ל"ב:).	15423 15424 15425 15426
חז"ל מגלים לנו איזה מקום סכנה הוא העוה"ז, שאין מקום סכנה יותר גדול ממנו, כי שורש הסכנה ומהותה הריהו ממה שמידת הדין מתוחה ושולטת, בלי מדה"ד אין סכנה נמצאת כלל, וזהו לעולם יתפלל אדם שלא יחלה, כי הנה גם לא יחלה הרי מדה"ד מתוחה, גם שם שולטת מדה"ד, אלא שבמצב זה הריהו בגדר שיתף לה מידת הרחמים, מאריך אף הריהו מסוד שיתף, אבל לאחר שיחלה שם הריהו במצב של דין גרידא, ובמצב זה אין לך סכנה כסכנתו, שם אי אפשר להנצל בשום אופן, כי מי יעמוד לפניו בדין, ולו אף יזכה הרי מנכין לו מזכיותיו, מנכין זהו מגדרי מדה"ד, כלל הדברים הוא שבמדה"ד צריכים לקוות רק לנס. אדם יוצא לשוק יהא דומה בעיניו כמי שנמסר לסרדיוט, חש בראשו יהא דומה בעיניו כמי שנתנוהו בקולר, עלה למטה ונפל יהא דומה בעיניו כמו שהעלוהו לגרדום לידון, שכל העולה לגרדום לידון אם יש לו פרקליטים גדולים ניצול, וברש"י שאין דנים שם אלא להריגה ועל סרחון חמור וצריך פרקליטים גדולים (שבת שם), גילו לנו כאן חז"ל ענינה של מדה"ד שעוברת ומקיפה מסוף העולם ועד סופו, עד שאדם יוצא לשוק, שוק גרידא זהו כבר מידת הדין, אם אך אדם יוצא לשוק כבר נפגש במדה"ד וכבר נמסר לסרדיוט, הנהו מובל כבר אל השופט, כבר מוליכין אותו, ולמדנו מדברי חז"ל אלו שני דברים, עד היכן היא מדה"ד, שבצעדו הראשון של האדם תיכף הוא נפגש בה, וקושי ההצלה ממנה.	15427 15428 15429 15430 15431 15432 15433 15434 15435 15436 15437 15438 15439
כתוב בהלכות ת"ב שלא יכו התלמידים בימי בין המצרים מפני שקטב מרירי שולט אז, ומקורו ממדרש איכה רבתי, ושם הובא מעשה באחד שרצה להכות את חבירו במקל של עץ, ותפסו ר' אבהו וא"ל מה אתה	15440 15441

רוצה להרוג את חבירך, א"ל וכי בזה העץ הקטן יכול אדם להרוג חבירו, וא"ל ר' אבהו אתה רואה רק	15442
מקל דק, ואני רואה מזיק עומד ובידו מקל ברזל יעו"ש, והוא נורא ואיום איך שחז"ל הק' הביטו על זה,	15443
שבראותם מקל ראו כבר את הברזל, בשוק ראו כבר את הנמסר לסרדיוט, שלא אמרו שבשוק הנהו עלול	15444
לסכנה, רק שכבר מוליכין אותו, ששוק גרידא הריהו כבר העלאה לפני השופט, ואיימו מאד על האדם	15445
שידע מצבו היכן הוא נמצא.	15446
ועיין בס' ראשית חכמה (שער היראה פ' י"א), צריך עוד לירא מהדין המתוח עליו בכל יום ובכל שעה,	15447
אמרו ז"ל (ילקוט תהלים י"ז), שמרני כאישון בת עין אמר ר"א אמר הקב"ה נרי בידך ונרך בידך, נרי	15448
בידך כי נר מצוה ותורה אור, נרך בידי נר ה' נשמת אדם, אם שמרת שלי אשמור שלך, גילו לנו כאן חז"ל	15449
הכרחיותה של השמירה, ועד כמה שהמצב הוא בסכנה, עד שבלי שמירה א"א להתקיים אף רגע, וע"ז	15450
התקינו חז"ל כל הברכה של שומר עמו ישראל לעד שהיא על השמירה, והסר מעלינו אויב דבר והרב	15451
ורעב, עד כדי כך הדרך מלאה חתחתים עד שאין לפנות אנה ואנה, ורק כי אל שומרנו ומצילנו אתה,	15452
ומסיימן שומר עמו ישראל לעד, זוהי ברכה על השמירה הגדולה של שומר ישראל, כי בלי שמירה זו הרי	15453
א"א להתקיים אף רגע, וכל זה הוא ממה שמידת הדין מתוחה.	15454
בראשית חכמה שם מביא דברי הזוהר פ' צו, ר' חזקיה פתח צדיק ה' בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו, הא	15455
תנינן כמה אית לון לבני נשא לאיסתכלא ביקרא דמריהון ולא יסטון מארחייהו לבר, דהא בכל יומא ויומא	15456
דינא תלי בעלמא, בגין דעלמא על דינא איתברי וקיימא, ועל דא בעי בר נש לאסתמרא מחובוי, יתיב	15457
בביתיה דינא שריא עלוי, נפק מביתיה לבר דינא שריא עלוי ולא ידע אי יתוב לביתיה, אי נפיק לארחא	15458
עאכו"כ, דשם הסכנה היא גדולה עד מאד, עד שלא יוכל לדעת כלל אם ישוב לביתו, דיצא לדרך זהו כבר	15459
מידת הדין, דרך זהו כבר דין, והעמדה בדין היא הסכנה שאין למעלה ממנה, עד שהעברה בשלום היא רק	15460
בדרך נס.	15461
חז"ל הק' ראו כבר בשוק את כל הדין ועמדו נרעדים ונפחדים מסכנת נפשם, ואיך זה לא יחרד האדם ולא	15462
יבהל מהדין הנורא של ר"ה, יום הדין הגדול והנורא, יתבונן נא האדם איך שכל קרוביו ומשפחתו, הוריו	15463
אחיו ואחיותיו והוא עצמו, יושבים כולם יחד על ספסל אשמה אחד, וכולם עומדין בדין גדול ונורא מבלי	15464
שום משוא פנים, הלא כל אחד ואחד אוהב נפשו ואיך זה לא ירעש ולא יפחד מפחד ה'! וכתב הרמב"ן	15465
(דברים י"ג) שזה שבידו נפש כל חי מספיק כבר לאדם שיהיה באימה ופחד בלי גבול.	15466
והנה הנסיון יורנו דבר מבהיל מאד שהוא באמת להיפך לגמרי, שבימי האלול עוד הלב יותר מטומטם	15467
והאדם עוד נופל ממדרגתו, אדמו"ר ז"ל היה רגיל להורות על כמה דברים שלכאורה היה להם לעורר את	15468
האדם, ובאמת האדם מטומטם אז יותר משהיה, אחד מאלו הדברים הוא מה שהנסיון יורה, שבימי אלול	15469
לבו של אדם מתטמטם עוד יותר מאשר בכל השנה, וידוע ציורו של הגר"י מסלנט ז"ל שהיה אומר, שאף	15470
כשידע האדם בבטחה שלא היה בכוסו רעל מעולם, ומשוגע יזהירנו לבל ישתה ממנו כי רעל בו, כבר לא	15471
ישתה האדם בשום אופן, דשמא פן ואולי, וא"כ איך זה לא יחרד האדם מיום הדין? והוא באמת פליאה	15472
גדולה, דכוח אי היראה באדם הוא סוד, והוא מסוד אוטם וטמטום הלב.	15473
בשעה זו, בעת שצרות גדולות מרחפות באויר, בשעת צרה ומצוקה, במצב נורא ואיום כ"כ שנמצא בו	15474
הכלל והפרט, האם לא יספיק כל זה לעורר את האדם ולהתבונן שכל זה הוא תולדת יום הדין? וכל מה	15475
שיתעורר האדם יותר ולבו יהיה יותר נשבר ונדכח מאימת הדין הנורא, יזכה בזה יותר ליום הדין,	15476
כמאמרם ז"ל (ר"ה ט"ז). כל שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה, ענין רשה הוא שיהיה האדם מדוכא	15477
ונשבר כולו מפחד הדין, שבזה זוכה הוא לר"ה. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' פ').	15478
	15479
מאמר קנח	15480
ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך (דברים ח' י').	15481
תנו רבנן, סדר ברכות המזון כך הוא, ברכה ראשונה ברכת הזן, שניה ברכת הארץ, וברכת זו ברכת הזן,	15482
על הארץ זו ברכת הארץ (ברכות מ"ח:), הסועד אצל חבירו ומביע לו תודתו ואומר, אני מודה לכבודו על	15483
שנתן לי בית ושולחן וכסא וכלים ומטעמים שונים, בודאי שיראו אותו כמהתל באנשים, כי הרי לא נתנו לו	15484
את הבית ולא שום דבר אחר, כל הדברים הרי היו מקודם, רק נתן לו ארוחה אחת ולא יותר, ומה מקום	15485
להכיר טובה על כל הנ"ל, ואם עוד יוסיף תודה על שחרש וזרע שבבילו שדה, וקצר את התבואה וטחן	15486
ואפה, האם לא יהיה מוסיף לעג?	15487
והנה הארץ כבר ברא הקב"ה בששת ימי בראשית, והנחיל לאבותינו זה כמה אלפי שנה, למה מצוה בכל	15488
סעודה להודות להקב"ה מלבד על המזון שהוא מקבל עכשיו, גם על הארץ? אבל נתאר לעצמנו, התועה	15489
במדבר שממה רחוק מן הישוב ואין לו כלום להחיות נפשו, והרעב והצום מציקים לו שזה כמה ימים שלא	15490
בא אוכל ומשקה לפיו, ואין לו במה להתכסות ולהסתתר מן השרב, ופתאום נוחת אוירון ומוציאים ממנו	15491

בית מלא כל טוב, עם שולחן כסא ומיטה ומנורה, וכל מיני מעדנים ומאכלים טובים ומשקאות, ואומרים לו	15492
ראה כל מה שהבאנו בשבילך הבאנו קום נא ואכול ותשבע נפשך ותהנה, האם במקרה כזה תספיק ההודאה	15493
שיגיד אח"כ עבור המזון, או שצריך להודות עבור הבית וכל הדברים שהגישו לפניו, שודאי שהוא חייב	15494
להודות על הכל, כי הרי הכל חדש הוא למענו ובשבילנו.	15495
והנה הקב"ה המחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, בכל יום ויום הבריאה כולה חדשה היא, ולא לפי מה	15496
שהורגל האדם לראות כל דבר כדבר ישן, וכן כתב בחוה"ל (חשבון הנפש), ואל ישיאך רוב ראותך אותם	15497
ואורך רגילותך בהם על עזיבת התימה מהם, ותהיה קדימת ידיעתך אותם מחייבת שתקל בהם בעבור	15498
שהיית רגיל בהם יעו"ש, וכאשר נהנה האדם מסעודתו, שאמרו חז"ל קשין מזונותיו של אדם כפליים	15499
כילודה, דאלו ביולדה כתיב בעצב תלדי בנים, ובמזונות כתיב בעצבון תאכלנה (פסחים ק"ח), הרי שכל	15500
סעודה היא ממש בריאה שלמה וחדשה של עולם ומלואו, ולכן צריכה ההודאה להיות על הכל על הארץ	15501
ועל המזון. (הגיוני מוסר).	15502
	15503
מאמר קנט	15504
ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך (דברים ח' י').	15505
האדם לא נברא אלא להתענג על ה' (מס"י א'), תענוג זה לא רק על עוה"ב נאמר אלא גם על העוה"ז,	15506
מוקף הוא האדם עונג ועידון בלי גבול ובלי תכלית, כל העולם כולו הוא מקור של עונג ונועם, כל פרט	15507
ופרט כל תנועה ותנועה של הבריאה, כל חויותיו של האדם בדרגות התפתחותו, כל צעד וצעד בדרך	15508
השתלמותו, כל זה מחולל ומוליד אלפי תענוגים הנאה ושמחה לאין שיעור, רק ההרגל שבא מתוך	15509
תמידיות הוא המקשה את הרגשת הנועם, הוא המחליש ופוגם את התענוג.	15510
יש והאדם רואה בעיניו את הדר הטבע ושולל צבעיו המרהיבים את העין, שומע הוא את שירת היקום,	15511
מרגיש הוא איך שהוא מתאחד ומתקשר לחיים הסובבים אותו, ובכל זאת אין זה מעורר בו את השמחה	15512
הגדולה, את התענוג וההנאה בלי מצרים שאפשר להרגיש בזה, יען כי מורגל הוא בזה לראות ולשמע	15513
תמיד את אותן המראות והחויות, ולכן אין בו החוש לעורר את השמחה הפנימית, חסד גדול עשה הקב"ה	15514
עם האדם והשלימו בחושיו מיום היוולדו ומעולם לא הרגיש צער חסרונם, ולכן אינו מרגיש גם את ההנאה	15515
מחסדי ה' אלו.	15516
כדי להוציא את האדם מהרגלו, כדי לחדש את חושי הרגשתו שיחוש וירגיש את נועם הבריאה וחסדי ה'	15517
הממלאים כל חללא דעלמא, קבעו לנו חז"ל סדרן של ברכות, המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה	15518
בראשית, זו ההכרה כאילו כל הבריאה כולה זה עתה נבראה מחדש, כאילו האדם רק עכשיו נולד, כאילו	15519
לפני רגע היה העולם תוהו ובוהו, והאדם כגוף בלי נשמה, בלי דעת והכרה, בלי שכל להבין, לפתע פתאום	15520
נגה עליו אור ה' ויוציאהו למרחב, הוציאהו לאור עולם, הפיח בו רוח חיים, פיתח בו חושים לראות	15521
ולשמע ולהרגיש, הכניס בו שכל מבין ורוח משכלת, ויחליץ עצמותיו לקראת החיים.	15522
הכרה עמוקה זו כמה עונג ושמחה, כמה אוצרות של הנאה ועידון מקופלים בה, וזאת ילמדונו הברכות,	15523
המחזיר נשמות לפגרים מתים, מתיר אסורים פוקח עורים, זוקף כפופים, כל ברכה כשהיא נאמרת מתוך	15524
כוונה והתבוננות עמוקה, כמה מרנינה היא את האדם בהרגישו בחוש כוחות חדשים וחיים חדשים, כאילו	15525
זה עכשיו יצא לאויר העולם.	15526
אולם הכרה זו גם היא איננה עוד הכל, משנה עונג ושמחה כפולה ומכופלת ירגיש האדם בהסתכלות	15527
עמוקה בהתפתחות שכלו בפרט, ויחדש בקרבו רגשי העונג מפרטיות עלייתו ממדרגה למדרגה, מתינוק	15528
דחד יומא שהוא בבחינת שוטה אינו מרגיש כלום, עד מדרגת האדם הגדול שעלה במעלות העליונות של	15529
החכמה, התפתחות השכל היא המקור היותר גדול של תענוג ושמחה לאין סוף.	15530
כל איש העוסק בתורה ומתעניין בלימודה, יודע ומרגיש כמה גדולה ההנאה כשהוא שומע דבר חידוש	15531
בלימוד התורה, ומה גם כשעולה בידו לחדש בעצמו איזה חידוש בהבנתה, גילויי שכל היותר קטנים	15532
מענגים הם את נפש האדם וגורמים לו תענוג גדול, מה גדול ששון לבם של ההורים כששומעים את	15533
ילדיהם מתחילים לפטפט, משנה עונג הם מתענגים כשהם עולים עוד מדרגה וכבר יודעים לחבר את	15534
ההברות עד כדי מלה שלמה אבא אמא, עונג יותר גדול הם מתענגים כששכלם מתפתח עוד, וכבר מבינים	15535
את צורת האותיות וקוראים אלף בית, וכן כהנה אלפי אלפים ורבוא רבבות מדרגות לאדם זו אחר זו, מדי	15536
עלותו בסולם ההתפתחות ממדרגה למדרגה, עד היותו לאיש גדול וחכם, כל התפתחות קטנה תגרום שמחה	15537
חדשה.	15538
אולם מכיון שההרגל שולט בכל, ומתיש תמיד את כוח הרגשת העונג של ההתפתחות המושגת, על כן	15539
ישכח האדם את התענוג והשמחה שבכל ההתפתחות הארוכה שעברו עליו, ואשר כבר נתרגל בהם, ואין לו	15540
בעולמו רק את השינויים הקלים והפסיעות הקטנות אשר עוד טרם הספיק כוח הרגשתם להיחלש, אילו	15541

עמד טעם הרגשת העונג של ההתפתחות התמידית בעין, ריחו לא היה נגמר וטעמו לא היה פג ע"י ההרגל,	15542
כי אז היה מרגיש האדם את טעם כל ההנאות והתענוגים של כל מדרגות ההתפתחות ביחד, וגם ברגע	15543
האחרון של יום מותו היה מרגיש את הנאת ההתפתחות הראשונה בהיותו תינוק בר חד יומא.	15544
	15545
והרי זה כאילו בפעם אחת התחיל לפטפט, ובעוד רגע הוא מדבר, וכבר התחיל ללמוד אלף בית ותיכף	15546
מקרא משנה גמ', ומיד הבין ללמוד בעצמו בלי עזרת מורה, ומיד לחדש חידושים, והיה בקי בש"ס בבלי	15547
וירושלמי ונעשה לגדול בישראל, וכן הלאה והלאה, וכל שמחת ההתפתחות שבאה לו לאדם זה מדרגה	15548
אחרי מדרגה, היתה לפניו כאילו היו באות כל השמחות וההנאות כולן פתאום, ונצברו כולן יחד, מה גדולה	15549
היתה הנאת החיים של כל אדם, ומה רב היה עינוגו התמידי אחרי הרגשה מקפת כזאת.	15550
והנה תחיית ההרגשות העמוקות האלו, היא ע"י סדר הברכות שקבעו לנו חז"ל, מתוך סדרן של ברכות	15551
יוצא לנו חידוש ההרגשות בכל ההיכרות השונות, אותו האדם הגדול העומד על מרום פסגת המדרגות	15552
היותר עליונות בהכרת החכמה, והוא משבח ואומר שירה על ההוד והנועם שבגילוי שכינה ונתינת התורה	15553
בברכת המלמד תורה לעמו ישראל, אותו האדם עצמו אינו מסיח דעתו מלהרגיש הרגשה עמוקה וחדשה	15554
גם בהכרה היותר נמוכה וזעירה.	15555
בין המון ההרגשות לאלפי אלפים ורבוא רבבות שהוא יודע ומרגיש בכל עת ובכל רגע, אינו שוכח	15556
מלהביע את שמחת לבו וחדוות נפשו, גם על ההכרה מעין הבנת השכוי להבדיל בין יום ובין לילה, ומרוב	15557
עונג והנאה הוא מביע את תודתו וברכתו להבורא אשר נתן לו הכרה זו, אולם בכל האמור עוד טרם נגמר	15558
מילוי ההנאה ומידת העונג שאנו מקבלים ע"י סדר הברכות, עוד רב טוב צפון בו, ועוד נועם גדול נכון	15559
לאדם המתבונן בו ומכוון בו כוונה הוגנת.	15560
יודעים אנו שכל דבר המענג אותנו בהשגתו, אין לנו להביט רק לעצם השגת הדבר, כי אם גם על האופן	15561
שהוא מושט לפנינו, מאכל טוב כשהוא מושט ע"י ידיים מגואלות, לא ינעם לנו כלחם ומלח המושטים לנו	15562
ע"י שר גדול, ומה גם אם האדם היותר חשוב טיריח עצמו להלבישנו ולהנעילנו ולרחצנו, ובכבודו בעצמו	15563
יושיט לנו כל צרכינו, ומה תגדל ההנאה ומה ירבה העונג כשאנו מעלים על לבנו בסדר הברכות, שמלך	15564
מלכי המלכים הקב"ה הוא אוזר ישראל בגבורה, עוטר ישראל בתפארה, ומטפל עמו כמו האב בבנו יחידו,	15565
נושאו על זרועותיו וממלא כל חפציו, והרי מבלעדי הקב"ה אין לו לאדם כוח לעשות כלום, ורק הוא	15566
כביכול מלביש אותו ומפשיטו, מכניס ומוציא, מאכיל ומשקה את כל אחד ואחד, ומה גדול הוא העונג	15567
ביודענו ובהרגישנו את כל אלה.	15568
באופן כזה מלכות שמים איננה עול ומס שחפץ הקב"ה להטיל על האדם, כי אם דרישה של התבוננות	15569
והסתכלות בחסדי ה' וטובו הממלאים את כל חללא דעלמא, למען יהנה מידיעת אושרו ויתענג מחסדי ה'	15570
הסובבים אותו, ומה ה' אלהיך שואל מעמך, כי אם ליהנות ולהתענג מטוב ה' וחסדו כל הימים, והיה	15571
עבודתכם ותענוגיכם מס שלכם, וההכרה וההרגש בטוב חסדי ה' ברוב עומקם ורחבם, תשלום החסד.	15572
(אור הצפון עמ' פ"ד).	15573
	15574
מאמר קס	15575
ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך (דברים ח' י').	15576
איתא בגמ' (ברכות נ'), ומברכותיו של אדם ניכר אם ת"ח הוא אם לאו, כיצד רבי אומר ובטובו הרי זה	15577
ת"ח, ומטובו הרי זה בור, א"ל אביי לרב דימי והכתיב ומברכתך יברך בית עבדך לעולם, בשאלה שאני,	15578
בשאלה נמי הכתיב הרחב פיך ואמלאהו, ההוא בד"ת כתיב ע"כ, כשאומר מטובו הרי זה בורות דממעט	15579
בתגמוליו של מקום, דרק על מקצת טובו הוא מברך ומודה, אבל כשאומר בטובו והיינו כל טובו זהו ת"ח,	15580
ומובן דבאמירה לבד לא שייך שיקרא ת"ח, אך העיקר הוא הרגשת הטוב בהרחבה, ואם אמר יאמר	15581
בטובו, ובלבו יחשוב עצמו שהוא חסר מטובה, ומכש"כ כשאינו מרגיש גם מקצת טובה, אינו אלא בור,	15582
ולא עוד אלא שהוא מכזב למקום.	15583
ואמרו (יומא ס"ט ב'), למה נקרא שמן אנשי כנסת הגדולה, שהחזירו עטרה ליושנה, אתא ירמיה ואמר	15584
נכרים מקרקרין בהיכלו איה נוראותיו, לא אמר נורא, אתא דניאל ואמר נכרים משתעבדים בבניו איה	15585
גבורותיו, לא אמר גבור, ואנכה"ג היכי עבדי הכי ועקרי תקנתא דתקין משה, אמר רבי אלעזר מתוך	15586
שיודעין בהקב"ה שאמיתו הוא לפיכך לא כיזבו בו, אע"פ שהיה ברור להם שהקב"ה גבור ונורא, אך	15587
הואיל ולפי הנהגתו ית' בעולמו לא ראו גבורותיו ונוראותיו, אם יאמרו גבור ונורא הרי זה כיזבו בו,	15588
והקב"ה אינו רוצה שיכזבו בו, ועל כן האומר בטובו היינו כל טובו, העיקר הוא שירגיש כן שיש לו כל	15589
טובו, והוא מודה על כל טובו של מקום, וההבדל בין המרגיש כן ובין מי שאינו מרגיש כן, הוא הבדל גדול	15590
כ"כ כהבדל בין ת"ח לבור.	15591

ובשאלה צריך לבקש אך מקצת דרך בושה כעני בפתח, ונראה דלא רק השאלה תהיה על מקצת, אלא	15592
שבעצם רצונו ובקשתו יהיה המבוקש אך במקצת, שהלא מהקב"ה הוא דורש ומבקש, ועל כן גם בלבו	15593
יהיה המבוקש אך במידה מועטה ובהסתפקות גדולה, ודבר זה נובע מהידיעה הברורה כי אין מגיע לאדם	15594
מאומה, והכל הוא נדבה וחסד מאתו ית', וממילא גם בפנימיות לבבו א"א שירצה וידרוש הרבה,	15595
וכשירגיש כך נמצא שכשיקבל יחשוב כאילו ניתן לו כל טוב, וממילא ישמח בהם שמחה גדולה אמיתית,	15596
ע"ד שכתב (כוזרי ג' י"ז), וזה מתועלת הברכות למי שהוא רגיל בהן בכוונה והבנה, מפני שהן מציירות	15597
מין ההנאה בנפש והשבח עליה למי שחננה, בעוד שכבר היה מזומן להיעדרה, ואז תגדל השמחה בה	15598
יעו"ש.	15599
וכמו שמצינו בלאה (בראשית כ"ט) כשילדה את יהודה אמרה הפעם אודה את ה', ואמרו חז"ל והובא שם	15600
ברש"י, שנטלתי יותר מחלקי מעתה יש לי להודות, כי האמהות היו נביאות כמפורש בחז"ל בכמה מקומות,	15601
וידעה כי הוא יותר מחלקה ואמרה הפעם אודה את ה', אף כי גם בראשונים שיבחה למקום, ראובן כי ראה	15602
ה' בעניי, שמעון כי שמע ה', אך בלדת יהודה שהיתה טובה בדרגה יתירה, היוצאת מהחסד הכללי עם בית	15603
יעקב אמרה הפעם אודה, ובכל ברכות ההודאה ההרגשה שקיבל יותר ממה שדרש וממה שמגיע לו זהו	15604
עיקר ההודאה, וכדכתיב (תהלים ק"ג) לא כחטאינו עשה לנו ולא כעוונותינו גמל עלינו, וכן באמת	15605
הרגישו הצדיקים, מה אשיב לה' כל תגמלוהי עלי (תהלים קט"ז).	15606
וזה שצריך אדם לבקש מעט ולהרגיש שקיבל הרבה, באמת הא בהא תליא, כי אם ירחיב מאווי, הלא אין	15607
אדם מת וחצי תאוותו בידו, ולעולם הוא בהרגש ובמצב של חסרון, ולא עוד אלא שכל הטובות שיש לו לא	15608
יהנוהו לעולם כלום, וכמ"ש המן (אסתר ה') וכל זה איננו שוה לי, והרי היה עבד בלן וספר, ועלה לגדולה	15609
למעלה מכל השרים במלכות אחשורוש שהיתה מולכת בכיפה, וכל עבדי המלך כורעים ומשתחווים לו, וכל	15610
זה לא היה שוה בעיניו, לפי שמרדכי לא השתחוה לו.	15611
ומאיידך דוקא מצד מידת ההסתפקות דשואל כעני וכך היא דרישתו, ומרגיש שניתן לו יותר מהמגיע הרי	15612
הוא שמח בחלקו, ומכש"כ בהכרה שניתנה לו האפשרות לזכות לחיי עולם, ואז הוא בגדר עשיר ממש,	15613
וזוהי מידת האבות דבכל מכל כל, כמבואר ברמב"ן דזוהי מידה עליונה של הבריאה, והאריך בסוד הענין	15614
בפסוק וה' ברך את אברהם בכל (בראשית נ"ד) ע"ש, וזוהי מדרגת האבות באופן הגבוה, והדברים	15615
ארוכים.	15616
אך כל זה הוא בצרכי החומר, אבל ברוחניות צריך לבקש הרבה, וכמו שאמרו שם ההוא בדברי תורה	15617
כתיב, הרחב פיך לבקש הרבה, זהרי האדם נברא להשיג כל התורה כולה, ואפילו מעשה מרכבה, ובזה	15618
צריך שיהא רצונו בהשגות גדולות, וכידוע מהגר"א וצוק"ל גודל מבוקשו, הן בעבודת השי"ת לקיים כל	15619
מילי דחסידות הנמצא בחז"ל, והן בהשגות התורה בכל היקפה ופנימיותה, ואמרו חז"ל (תדא"ר כ"ח) חייב	15620
אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב, לא במדרגתם, אך המעשים והגיעה בכל	15621
כוחו לפי דעתו וכוחותיו ולפי שורש נשמתו.	15622
ואחרי דהמבוקש צריך להיות בהרחבה בלי תכלית עד מתי יגיעו מעשי, ממילא צריך שיקטן בעיניו מה	15623
שפעל ומה שהשיג, כי הנהו רחוק מאד מהמבוקש, ואם השיג מה הלא זהו רק שלב להשגות גדולות יותר,	15624
ואם עשה מעשים טובים הרי זה כטיפה מן הים נגד מה שיש לו לעשות, ומכש"כ שהשגותיו קטנות מאד,	15625
וגם חסר אצלו בזיכוך המעשים ובטהרת הלב, וזה מקטין מאד את ערכם, ולפי גודל המטרה והמבוקש כן	15626
יקטן בעיניו מה שיש לו, וזוהי התוצאה מהמבוקש הרחב בתכלית, שימעט בעיניו מה שיש לו, וכמו ברודף	15627
אחר החומר בכבוד ובתאוה, שכל מה שיש לו אין שוה בעיניו נגד החסר, כש"כ ברוחניות שהחסר הוא	15628
לאין שיעור יותר ממה שיש לו. (משנת רבי אהרן).	15629
	15630
מאמר קסא	15631
ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך (דברים ח' י').	15632
בני אדם מעריצים את האדם השואף, וכן שמים לב לחנך את בניהם להיות בעלי שאיפה ומרץ, גם כבר	15633
כתב אחד החושבים, כי השאיפה חיים, אבל האם נכון הוא הדבר? הן השאיפה היא רעבון, כאשר ישאף	15634
הרעב לאכול, ככה כל אשר ישאף אליו האדם רעב הוא לאותו דבר, על כן טעות גדולה טעה החושב ההוא	15635
באמרו שהשאיפה חיים, הרעבון איננו חיים, אלא החי רעב הנהו עד שישביע את עצמו, הרעבון הוא אשר	15636
שם האל ב"ה בברואים, למען הזכירם על המעשים אשר יעשו לקיום גופם, ככה גם שאר השאיפות מיני	15637
רעבון הנה, שלוחי יצרי לבבנו אם לטובה אם לרעה.	15638
נתבונן בבעלי חיים, ונמצא כי כל הרעבים יאכלו וישבעו, ולא יוסיפו לאכול כדי ירעבו עוד, זולת החזיר	15639
יאכל מבלי הרף כי לא ישבע לעולם, ככה גם באדם, אוהב כסף לא ישבע ורעב לעולמים, זה הוא חולי רע,	15640
ולא רעבון הכסף לבדו ישלוט תדיר ולעולם, אלא כל השאיפות החומריות כמוהו הן, כי כפי אשר ישביעם	15641

האדם, יוסיפו לרעב יותר ויותר, וככה אמרו חז"ל (סנהדרין ק"ז). על אחד הרצונות החומריים משביעו רעב.	15642
ונשוב להתבונן כי חס ה' על החזיר וירחמהו, וכפי אשר הוסיף לו רעבון כן הוסיף במזונותיו שמצויים לו בכל מקום, ואת אשר ישליכו שאר הברואים יאכל, ואם חפצך תראה בזה נפלאות מעשה ה', שברא את החזיר לבער את הפסולת שלא תתראה בעולם, על כן עשהו רעב תדיר למען ירבה במעשה הניקוי ולא יחדל, על כן לא יסבול החזיר שום צער ברעבונו, כי נהפוך הוא שממלא את תאוותו תמיד, וחיייו המה חיי עונג שאין בו הפסק.	15648
לא כן האדם הרעב לתאוות יצרו, זה אשר ישאף אליו רחוק הוא ממנו מאד, במלחמה כבדה ובמרץ רב ילחם עדי יגיע אף אל חלק מן שאיפתו, ואם גם שנים הרבה יחיה לא ישיג אל חציה, כמ"ש חז"ל אין אדם יוצא מן העולם וחצי תאוותו בידו (קהלת רבה פ"א י"ג).	15649
ורעב מזה שאיננו רעב מחסרונו של אותה שעה בלבד, אלא ירעב גם בחשש מחסור אשר אפשר שיגיענו להבא, ויכפיל את הרעבון הגדול הזה ע"י החשש של כל הזמנים, גם זמנים כאלה אשר ספק גדול הוא אם יהיה אז בין החיים, וגם ירעב לחשש רעבון בניו, עדי יכריחנו רעבוננו הגדול לעבוד עבודת פרך להכנת כל זה, לדאוג דאגות של אפשרות אבידה והפסד לכל אלו, וכל אשר ירבה נכסים ויוסיף להכין, ככה לעומתו ירבו דאגותיו ויגדל רעבונו עד שילאה נשוא.	15651
ושאיפות הללו של הכנה יעמדו לו מנגד, ולא יניחוהו להשתמש גם במה שיש לו לצורך שעתו, וע"י זה אלו גם אפשר היה לו להשקיט רעבונו של עכשיו במקצת, הרי השאיפות הללו לא יניחו לו ונמצא רעב רעבון נורא מכל צד עד שימות רעב ויגע, וכי תשאל למה הוא זה, אשר לא ישבע השואף באשר ישיג ויגיע אליו? יש בזה דבר עמוק ונפלא.	15652
השאיפה היא כוח המושך, אשר ימשוך אליו את אשר מחוצה לו, שאינו דומה לרעבון הטבעי, שהוא רק הרגשת ההכרח למלא את בטנו, שזה דבר שיש לו קצבה ושיעור, אבל מי שנופל ביד השאיפה לכסף וכדומה, הוא אינו מבקש דבר ידוע וקצוב, אלא שמושלת עליו תאוה מלאכותית להרחיב את תחמומו, לקחת לעצמו דבר שהוא חוצה לו מפני שהוא חוצה לו, נמצא כי לא מפני חשיבות הענינים ישאף השואף אליהם, אלא אך ורק בהרגישו כי חוצה לו המה.	15653
וזה לך האות כי כך, בהשיגו הענינים אשר שאף אליהם, שוב לא ישוו בעיניו מאומה ולא ישביעו את תאוותו, ויהי בראותו כי לא שבע, ידמה לשבור רעבונו במה שממנו והלאה וישאף אליו, שהרי רוב העשירים ישאפו לכסף, וימסרו נפשם עליו יותר מרוב העניים, כאז"ל יש לו מאה רוצה מאתים, מאתים רוצה ד' מאות, אכן גם בזה מתאכזבת תקוותו כבראשונה (קהלת רבה א' ל"ד).	15654
ולא רק בחמדת הממון הדברים אמורים, כך היא המידה גם בתאוות חומריות אחרות, הנה אמרו בגמ' (סוף נדרים), מעשה במי שהיה חשוד לנואף והיה נחבא בבית הבעל, בא הבעל וביקש לאכול דבר שטעם ממנו נחש שהוא סם המות, צעק לו אותו נואף והצילו, ואמר שם רבא שאין חשש שנואף היה באמת, כי א"כ היה מניחו למות, ומקשה הגמ' פשיטא? ומתרצת שאולי הייתי אומר שבאמת נואף הוא, אבל נוח לו שיחיה הבעל כדי שתהא האשה עליו בבחינת מים גנובים ימתקו ולחם סתרים ינעם קמ"ל, אבל עדיין קשה, אולי באמת הוא כן? ומפרשים שם בתוספות שנואף אינו יודע ענין זה של מים גנובים ימתקו והדברים צריכים עיון.	15655
וביאור הענין כנ"ל, כי בעל תאוה לא ידע שדחיפת תאוותו באה דוקא מזה שמבוקשו נמנע ממנו לפי שעה, ואם אך ישיגנו ללא קשיים ובהיתר, כבר יפוג טעמו ויקטן תענוגו, הוא מדמה שכל אושרו תלוי בהשגת מבוקש זה דוקא, ואם רק ישיגנו מאושר יהיה לעולם! אילו ידע באמת כמה מן הדמיון יש בזה, כבר לא היה רודף אחריו.	15656
וא"כ כבר נתגלה לפנינו הטעם למה אין שובע לשואף, כי ללא דבר שאף, ואך רוח ישיג, הרעבון הוא אות לחסרון, כי המחסור במזון הנדרש לגוף האדם הוא אשר ירעיבנו, וכן הוא בכל השאיפות, השואף חסר את אשר ישאף אליו, זאת אומרת השאיפה היא כוח המושך, ימשוך אל האדם דברים שימלאו את חסרונו, וכן השובע הוא אשר נתמלא החסרון, וכאמור השאיפות תולדת כוח הנטילה אין להם שובע, כי חסרונם לא ימלא לעולם.	15657
ואיך הוא הענין כנ"ל, כי יבוא משלמות ולא מחסרון, איש כזה אשר דבר חומרי איננו שוה בעיניו להתענין בו ושמח במה שיש לו, ובכל אשר ימצא לו ישבע, זו היא ברכת האל ברוך הוא ואכלת ושבעת, מתנה טובה היא לאדם מה' ית' שיוכל להיות שלם ולא חסר אשר לזאת נוצר.	15658
ואמרו חז"ל (אבות פ"ד), איזהו עשיר השמח בחלקו, הם באדיר חכמתם בחנו בבני האדם, וראו כי המשתלם בשלמות הנפש ישבע ולא ירעב, ישמח בחלקו ולא ישאף להוסיף בחומריות, והוא העשיר, אבל כל שאר מרבית בני האדם חסרים המה, עניים רעבים, כוח הנתינה איננו שורה אלא על השמח בחלקו,	15659

הוא ורק הוא הנהו כנהר אשר מימיו ירביון ויעבור על כל גדותיו, הלא ראית כי השמח כל אשר תגדל שמחתו ירחב לבבו, ויבקש את אוהביו ליהנות עמו כשמחת לבו.	15692
איך ינצל האדם משאיפה הרעה? זו היא שאלה חמורה, הן השאיפה הזאת מתולדת היצה"ר היא, ואם גם נלחם כנגדו וננצחנו, הלא אין זה אלא במעשה, אבל מי יוכל לכבוש את לבו שלא יתאוה? אבל חכמינו ז"ל הקדושים, גילו לנו את זה באמרים (סנהדרין ק"ז.), משביעו רעב מרעיבו שבע, לאמור כי הרפואה הבדוקה והאמיתית לחולי השאיפה הרעה תאוות כוח הנטילה, היא לרפאות את הרעבון ברעבון עצמו.	15693
כלל הוא הרעב את יצרך ויבדל ממך! ותקל תרופת הרעבון הזאת לצדיק, בזוכרו כי לא יתאחדו הנתינה והנטילה, וכל זמן אשר לא יפרד האדם מכוח הנטילה לגמרי, לא יהיה לנותן ולא ידבק במידת בוראו, וגם מי שלא הגיע אל מדרגת הצדיק, ישים אל לבו, כי בחלותו את חולי הנטילה חייו אינם חיים, וכי טוב לו לסבול רעב מועט, מאשר יהרוס את כל אושר חייו, אז תקל הרפואה ושב ורפא לו, ע"כ יזהרו הצדיקים מאד מאד שלא יבואו לידי נטילה, ולא יהנו ממנה כלל למען לא ילכדו ברשתה, ואמר החכם מכל אדם שונא מתנות יחיה, ותמהו רבים שנאה זו למה היא, ואיך תביא לידי חיים? אבל בכל מה שאמרנו למעלה הרי התבאר דבר זה היטב מאליו. (מכתב מאליהו א' דף 39).	15694
	15695
	15696
	15697
	15698
	15699
	15700
	15701
	15702
	15703
	15704
	15705
מאמר קסב	15706
ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך (דברים ח' י').	15707
הנה נחלקו בגמ' אם מוכר בעין יפה מוכר, או בעין רעה (ברכות י"ז.), אבל בנותן מתנה כולי עלמא סברי שנותן בעין יפה נותן (ב"ב ס"ד), ולכאורה היה צריך להיות להיפך? אבל הסברה היא כי הנותן הרי מבקש טובתו של חבירו והוא מטיב עמו, ואם כבר נותן אמדו חז"ל דעתו שנותן בעין יפה, אבל המוכר הרי מבקש רק טובת עצמו הכסף שהוא זקוק לו, ולכן אין אומרים שיש בו עין טובה, אלא כל מה שיכול להטיב לעצמו הוא מטיב.	15708
	15709
	15710
	15711
	15712
ביסוד הזה נבין ההבדל הגדול בין טובות בני אדם זה לזה, לבין טובותיו של הבורא ית"ש המשפיע תמיד בכל עת ובכל שעה על כל נברא, כי טובות בני אדם הן בחינת מוכר, וכמ"ש בחובות הלבבות (שער עבודת ה') על החמשה פנים שבטובות בני אדם קצתם לקצתם שהם תלויים בדבר, וכוונתו ומחשבתו לתועלת עצמו, אבל הבורא ית"ש שאינו זקוק לבריותיו, הרי טובותיו המתמידות אשר אין תכלית להן, רק נדבה וחסד על כל המדברים, ולכן אין פלא שטובות בני אדם זה לזה הן ע"פ רוב בעין רעה, אם בשביל שמבקש כבוד ופרסומת ותודה, או יותר מזה כדאמרי אינשי נותנים לחמור מספוא ותבן כדי לרכוב עליו אח"כ, ואם אין משיג את מבוקשו הוא נמנע מלהטיב, אבל בואו ונראה טובותיו של הקב"ה לבריותיו כמה טובת עין יש בהן.	15713
	15714
	15715
	15716
	15717
	15718
	15719
	15720
	15721
	15722
	15723
	15724
צמא למים או רעב ללחם, לא יקפיד אם יתנו לו את המים אפי' בכלי פחות, ואם הלחם אינו אפוי על כל תבליניו, העיקר בשבילו שהוא מרווה צמאונו ומשקיט את רעבונו, ונפש רעב כל מר מתוק אמר שלמה המע"ה, אבל ודאי שיהנה יותר אם יקבל המאכל והמשקה בכלים יפים שיש בהם טעם לשבח, ואת הלחם אפוי כהלכתו.	15725
וכתב הספורנו על הפסוק ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה', אתה בני ראה והתבונן שזה הריח הוא כריח שדה, שמלבד המציאות המספיק לו להיותו מזון בע"ח, הוסיף עליו טובות המהנה ומועיל לרוח החיוני והנפשי וזה מדרכי טובו ית', נפלאים הדברים למתבונן בהם, בטובות הבוי"ת הזן מפרנס ומכלכל את יצוריו, כי מלבד שהוא מחיה ומכלכל כל אחד די מחסורו, הרי גם מגיש לפנייהם את כל הצטרותם, בטעם וריח טוב שנפשו של אדם נהנית מהם.	15726
	15727
	15728
	15729
	15730
	15731
	15732
	15733
	15734
	15735
על ברכת בורא נפשות רבות וחסרונן פירשו התוס' (ברכות ל"ו:), כמו לחם ומים שאי אפשר בלי הם, וכל מה שברא להחיות בהם נפש כל חי, כלומר על כל מה שבעולם, שגם אם לא בראם יכולין העולם לחיות בלא הם, שלא בראם כי אם לתענוג בעלמא עכ"ל, נתבונן נא! ישנם תענוגים והנאות כאלו שרק העשירים הגדולים יכולים להגיע אליהם, וישנם כאלו שגם עשירים בינונים וכאלו שגם עניים יכולים להשיגם, אבל אין באפשרותם של עניים להגיע לאותם תענוגים של העשירים הגדולים, ובכאן נלמד דבר נפלא מאד.	15736
	15737
	15738
	15739
	15740
	15741

רצה הקב"ה שגם העני והאביון המחזר על הפתחים, ומלקט מבין העומרים הפירורים והשבליים הבודדות,	15742
ומביא בכל יום מזון ומחיה לבני ביתו רק מהמעט שהוא אוסף, ולבו מצטער וכואב על דלותו ומצבו	15743
האומלל, ומקנא את בעלי השדות אשר ברכם ה', שגם הוא יהנה פעם ויטעום טעם של בעל הבית המביא	15744
לביתו עומר טרי מתבואה החדשה, וקלי וכרמל וכיוצא, ועל כן נצטוונו במצוות השכחה שלא לשוב	15745
לקחת, וישאר לעניים יהנו ויתענגו גם הם! הרי חכו ממתקים וכולו מחמדים! (הגיוני מוסר).	15746
	15747
מאמר קסג	15748
ואמרת בלבבך כ' חי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה (דברים ח' י"ז).	15749
הסבא מקעלם ז"ל היה אומר, שלא נאמר בכתוב פן תאמר כוחי ועוצם ידי, אלא נאמר ואמרת בלבבך דייק	15750
מזה שאינו בתורת חשש, אלא דבר ודאי שתאמר כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, כי זה מטבע	15751
האדם שיאמר ויחשוב שהוא בכוחו ובפעולתו עושה הכל, ובאמת כאשר נתבונן נראה, היאך מחשבה זו	15752
מקיפה את כל אורחות חיינו, והלא ספוגים אנו במידות רעות הקנאה התאוה והכבוד מוציאים את האדם מן	15753
העולם (אבות פ"ד), וכי יש מקום כלל למידות אלו, אם לא כאשר יסבור שבידו וכוחו לפעול ולעשות,	15754
ולכן מקנא בחבירו בעת שרואה שהשיג יותר ממנו, וכן לשאר מידות.	15755
ומעתה כדי שישנה אדם את טבעיו דרוש לזה עמל ויגיעה מתוך מלחמה קשה, וע"י השתמשות בתכונות	15756
של ארי ונמר, כמ"ש הוי עז כנמר וגבור כארי, א"כ בודאי שכדי לשנות את הטבע המושרש באדם שאומר	15757
כוחי ועוצם ידי, דרוש מלחמה קשה ונוראה, שהרי הם כוחות וטבעים חזקים ביותר ומושרשים עמוק	15758
בלבו, ויתכן שאף ע"י המלחמה החזקה ג"כ לא יצליח, ובודאי שללא יגיעה בענינים אלו ממשך ופועל	15759
בקרבו טבע של כוחי ועוצם ידי, ומחשבה זו היא ע"ז ממש כי זו היפוך האמונה, ויסודות האמונה הוא אין	15760
עוד מלבדו, וזה היחוד השלם להאמין שהכל מאת הקב"ה והוא יוצר הסיבות, וכנאמר (שמואל א' ב') כי	15761
אל דעות ה' ולו נתכנו עלילות, שכל העלילות והסיבות הם רק ע"י הקב"ה.	15762
וזכרת את ה' אלהיך כי הוא הנותן לך כוח לעשות חיל (שם), ובתרגום ותידכר ית ה' אלהיך הוא דיהב לך	15763
עצה למקני נכסין, אף כאשר קנה אדם נכסים והתעשר, אל יעלה בלבו שהוא בעצמו החליט על קניית	15764
הנכסים, אלא הקב"ה הוא אשר נתן בלבבו את הסיבות לכך שיעלה בדעתו לקנות נכסים, ולהגיע להכרות	15765
אלו דרושות עצות ודרכים היאך ישיג זאת.	15766
וראה שם ברמב"ן היאך מפרש את הכתובים, שכדי להשריש יסודות אלו, צריך לזכור תמיד שהקב"ה	15767
האכילך מן במדבר, והרי שם במדבר לא היה מקום כלל לסיבות אדם, וע"כ שהקב"ה יוצר הכל ויוצר	15768
הסיבות כולם, וכן יזכור תמיד בכיבוש ארץ ישראל, ומחשבות אלו הם אשר יחזקו אותו שלא יפול	15769
במחשבת כוחי ועוצם ידי, וענינים אלו הם תורה, כי תורה היינו שאדם חייב לחיות מתוך התבוננות	15770
בהנהגת הקב"ה ובמעשיו, כדי שלא תיפול בקרבו מחשבת כוחי ועוצם ידי.	15771
וימצאהו איש והנה ת' עה בשדה וישאלהו האיש לאמר מה תבקש, ויאמר את אחי אנכי מבקש הגידה נא לי	15772
איפה הם רועים, ויאמר האיש נסעו מזה כי שמעתי אומרים נלכה ד' תינה וילך יוסף אחר אחיו וימצאם	15773
בד' תן (בראשית ל"ז), וכתב הרמב"ן ויאריך הכתוב בזה להגיד כי סיבות רבות באו אליו שהיה ראוי	15774
לחזור לו, ולהודיענו כי הגזירה אמת והחריצות שקר כי זימן הקב"ה מורה דרך שלא מדעתו להביאו בידם.	15775
דבר זה הוא יסוד כל התורה כולה להאמין שהגזירה אמת, ואמת הפירוש מציאות הכל ומבלעדי זאת אין	15776
מאומה, וללא הגזירה והציווי לא נעשית שום פעולה בעולם, וכדחזינו כאשר יצא יעקב לחרן ומלאכי	15777
אלהים עולים ויורדים בו (בראשית כ"ח), יציאתו של יעקב מא"י לא היתה פעולה סתמית אלא עלו וירדו	15778
מלאכים, ובירידתם היו הולכים ומנהיגים את העולם כולו, ואיתא בחז"ל אפילו ריש גרגותנא משמיא מנו	15779
ליה, וללא הגזירה הכל רק שקר.	15780
וראה מה שכתב החובות הלבבות (שער הבטחון פ"ג), ומה שגזר הבורא יגמור וישלים הסיבות, ומה שלא	15781
גזר ימנע מהן הסיבות, והיינו שכל הסיבות הם מאת הקב"ה, והטעם שנתן את הסיבות לאדם כדי לבחון	15782
את האדם ולידע האם הגיע לאמונה בהקב"ה, להכיר שכל הסיבות כולם הם רק מאת השי"ת.	15783
וביותר בזמננו אלו שהאוויר ספוג במחשבות כפירה, ואל נחשוב שאין זה משפיע עלינו, כל אחד מאתנו	15784
נושם את האוויר שיש בעולם, הנה נתחדש בדורנו מושג חדש של ישיבה בשיתוף עם לימודי חול, נתבונן נא	15785
בזה היאך יתכן צירוף כזה, והרי ישיבה היא כולה תורה, והיאך שייך לצרף לזה לימודי חול שהוא רק	15786
להבטיח לאדם את העתיד ע"י השכלה וכדומה, וכ"ז כפירה ממש, והאוויר ספוג בדברים אלו, ולכן כאשר	15787
לא יתחזק להשריש יסודות אמונה בנפשו רחמ"ל, מי יודע לאן יגיע, ורק אם יתחזק באמונה יש תקוה	15788
שיגיע לתכלית. (אור יחזקאל עמ' קיב).	15789
	15790
מאמר קסד	15791

וזכרת את ה' אלהיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל למען הקים את בריתו אשר נשבע לאבותיך כיום הזה (דברים ח' י"ח).	15792
תרגם אונקלוס ותדכר ית ה' אלהיך דיהב לך עצה למקני נכסין! אם הצלחת לא בכוחך הצלחת! לא בכוח שכלך הרווחת, כי העצות שהצליחו נתן לך הקב"ה! לא רק באחרים גם בעצמך לא תוכל לבטוח! אלא במי נבטח? שלמה המלך אומר בטח אל ה' בכל לבך ואל בינתך אל תשען (משלי ג'), שתבטח בו באמת ובלבב שלם ולא יכנס בבטחונך ספק, שלמות הבטחון הוא שיבטח האדם בשם ולא יבטח באדם, ולא גם בכוח עצמו ועוצם ידו ולא בשכלו ותבונתו, ומפני כי רבים ישגו לבטוח בבינתם, הזהיר על זה יותר מן הבטחון בעושר ובגבורה, והענין כאשר יראה לך בשכלך ותבונתך, כי המעשה אשר תעשה יצליח על דרך עצת לבך ותחבולות אשר תחשוב, אל תבטח על זה כי הכל תלוי בידי שמים, שנא' משיב חכמים אזור ודעתם יסכל, ונאמר לאדם מערכי לב ומה' מענה לשון, הנה כי גם מענה לשון איננו ביד אדם, אף כי הפועל (הר"י שם).	15793
כאן יש להעמיק, הרי האדם מוכרח להשתמש בבינתו, לנסות להבין דבר ולדעת מה לעשות, רק אין לו להשען על בינתו אלא יבטח בה', כיצד יאחד הבינה והבטחון מבלי להחטיא את המטרה? בזה אנו נוגעים בעצם סוד הבטחון, יש מחשבה שאדם הוגה מתוך מצב של קירבה אל הבורא, ויש מחשבה שהוא הוגה מתוך ריחוק, הוא רואה אותן העובדות מתוך שני המצבים, אך מצב הקירבה או הריחוק משנה את הבנתו מעיקרו, מתוך קירבה אל הבורא רואים את העובדות באופן אחר מאשר מתוך ריחוק.	15794
דוגמה לענין זה המרגלים, כלב אמר עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה, והמרגלים האחרים אמרו לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו (שלה, שני), הם אמרו ארץ אוכלת יושביה היא וכל העם אשר ראינו בתוכה אנשי מידות, ויהושע וכלב אמרו אם חפץ בנו ה' והביא אותנו אל הארץ הזאת ונתנה לנו, ארץ אשר היא זבת חלב ודבש! אך בה' אל תמרודו ואתם אל תיראו את עם הארץ כי לחמנו הם, סר צילם מעליהם וה' אתנו אל תיראום (שם, שלישי).	15795
יהושע וכלב ראו את הארץ מתוך מצב של קירבה, והיו בטוחים בה' שיוכלו לכבוש אותה, שאר המרגלים נחלשו קצת בדבקותם בה' לפי גודל מדרגתם, ראו את הארץ ויושביה מתוך מצב של ריחוק והבינו כי חזק הוא ממנו, השנים בטחו בה' בכל לבם, והאחרים נשענו על בינתם מבלי לבטוח, גם יהושע וכלב השתמשו בשכלם ובינתם, כי האדם מוכרח וחייב להשתמש בהם, אבל הם הבינו מתוך בטחונם, וזאת היא הבינה הראויה.	15796
האמונה היא המערערת את בטחון האדם בשכלו, בעצמו, ובסדרי החיים הטבעיים, החיוב לבטוח בהשי"ת הוא מקיף מאד, עד שהגר"א כתב כי עיקר נתינת התורה לישראל הוא כדי שישמשו בטחונם בה', לפי שעיקר הכל הוא הבטחון השלם והוא כלל כל המצוות (משלי כ"ב), מהו היסוד לחיוב זה? הוי אומר אמונתנו בהשגחת השי"ת על כל דרכינו, והנהגתו את עולמו בצדק ומשפט, הרמב"ן מבאר יסוד זה בסוף פ' בא.	15797
ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד כל התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים, אין בהם טבע ומנהגו של עולם בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה מצות יצילנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריתנו עונשו הכל בגזירת עליון, ויתפרסמו הנסים הנסתרים בענין הרבים כאשר יבוא ביעודי התורה בענין הברכות והקללות עי"ש.	15798
הקב"ה מנהיג את עולמו במשפט, כפי התנהגות האדם בכלל ובפרט תהיה ההנהגה עמו, אם לחסד אם לדין, מקרה אינו מקרה אלא הנהגה מכוונת ממרום, והסיבות הטבעיות של המקרה אינן אלא המכה בפטיש האחרונה שבה התלבשה הכוונה העליונה ולא הסיבה העיקרית לדבר, ענין זה הוא יסוד כל התורה כולה, ובהרבה מקומות התורה מזהירה על זה, כי שמירת מצוות תגרוור אחריה ברכה, ועזיבתן קללה, אמונה זו עוקרת את כל הבטחון בסיבות טבעיות, שהרי הן לעולם אינם הגורמים העיקריים למאורעות העולם, כי תמיד הסיבה העיקרית והראשונה לכל מאורע, היא משפט השי"ת המנהיג את העולם, משפטו ית' מתלבש ומסתתר בתוך כל מקרה שבעולם, זהו ביאור המונח נס נסתר.	15799
הרא"ש מאריך בביאור ענין זה (באורחות חיים כ"ו), לבטוח בה' בכל לבבך ולהאמין בהשגחתו הפרטית, ובזה תקיים בלבבך היחוד השלם בהאמין בו, כי עיניו משוטטות בכל הארץ ועיניו על כל דרכי איש ובוהן לב וחוקר כליות, כי מי שאינו מאמין ב' אשר הוצאתיך מארץ מצרים' אף ב' אנכי ה' אלהיך' אינו מאמין, ואין זה יחוד שלם, כי זה הוא סגולת ישראל על כל העמים וזה יסוד כל התורה כולה, אני ה' חוקר לב	15800
בוהן כליות, ולתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו (ירמיהו י"ז), ההשגחה אינה רק על מעשה האדם אלא גם על מחשבות לבו, וגם על עצות כליותיו הסתומות גם מהאדם עצמו, ההשגחה מתחשבת גם עם המידות הפועלות באדם (שהן דרכיו), וגם עם התוצאות הרחוקות ממעשיו שהן פרי מעלליו.	15801
	15802
	15803
	15804
	15805
	15806
	15807
	15808
	15809
	15810
	15811
	15812
	15813
	15814
	15815
	15816
	15817
	15818
	15819
	15820
	15821
	15822
	15823
	15824
	15825
	15826
	15827
	15828
	15829
	15830
	15831
	15832
	15833
	15834
	15835
	15836
	15837
	15838
	15839
	15840

הבטחון המושגת על אמונה ברורה הוא היחוד השלם, יש לנו שתי מצוות באמונה, שנאמין שיש שם עילה וסיבה הוא פועל לכל הנמצאים, והוא אמרו אנכי ה' אלהיך, ומצוה שניה שציוונו בהאמנת היחוד, והוא שנאמין שפועל המציאות וסיבתו הראשונה אחד, והוא אמרו ית' שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד (סה"מ מ"ע א' וב'), הבורא המחיה והמשגיח ומנהיג אחד הוא, האמונה שהקב"ה ברא את העולם פשוטה היא, ואין בר דעת שמסופק בה, יותר קשה היא האמונה בהשגחה הפרטית, כי האדם הרואה בעיני בשר, רגיל לתלות כל מאורע בסיבה הנראית לעיניים, ולכן הוא תולה בטבעו כל מקרה בסיבה גשמית, ולכן ראתה התורה"ק לחלק את האמונה בשתי מצוות.	15841 15842 15843 15844 15845 15846 15847
חייבים אנו להתרומם מעל למבט הגשמי, ולראות כל דבר מתוך מצב של קירבה אל הקב"ה, בקירבתו ית' אין הגשמיות חוצצת ואין מקום לחלק ח"ו בין הבורא המשגיח והמנהיג, רק במצב זה של קירבה יתכן בטחון אמיתי, הוא אשר הרא"ש מדגיש, לבטוח בה' בכל לבבך ובוזה תקיים בלבבך היחוד השלם, אין דברים אלה אמורים בהסכמה שכלית שיש השגחה פרטית, ובודאי לא באמירה של י"ג עיקרי האמונה, אלא בבטחון ובאמונה בלב דוקא, כי בלב נעוץ המבט הגשמי התולה בסיבות גשמיות, ומבט זה עלינו לעקור מן הלב ולשתול במקומו אמונה אמיתית ובטחון גמור. (עלי שור ח"ב).	15848 15849 15850 15851 15852 15853 15854
מאמר קסה	15855
וזכרת את ה' אלהיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל למען הקים את בריתו אשר נשבע לאבותיך כיום הזה (דברים ח' י"ח).	15856 15857
אחד הכוחות החזקים ביותר הטמונים בנפש האדם הוא שמרגיש את עצמו כעצמאי, הוא היוזם והמוציא לפועל ומצליח, והוא נהנה מהישגיו, עיקר הנאתו הוא בזה שלפי דעתו הוא שהוציא את הדבר לפועל, הדבר שבעבורו הוא רץ ועמל ויגע הוא בדרך כלל פחות חשוב בעיניו לאחר השגתו, מאשר עצם הצלחתו להשיג דבר שלא היה לו קודם לכן, ההרגשה שהוא אמר ונעשתה מחשבתו היא חשובה לו מהכל.	15858 15859 15860 15861
זה מכבר שמענו שואלים, מהי בעצם מעלת בעל החסד? אם נהנה זה שעושה מעשים עבור עצמו, הרי גם עושה החסד נהנה, ומה יתרון לזה על זה? במקום אחר הראינו את הטעות שבשאלה זו, אבל לפי האמור לעיל התשובה היא פשוטה, בעל החסד רודף חסד משאיפה טהורה לחסד, ובזאת היא מעלתו הנשגבה לאין ערוך, לעומת זה שרץ אחרי מאוויו הפחותים והבוזיים, הרגשת ההנאה הבאה לו לאחר המעשה לא מהחסד היא, אלא רק ממה שעלה בידו להוציא מחשבתו אל הפועל.	15862 15863 15864 15865 15866
הרגשת העצמאות בעינינים הגשמיים בטעות יסודה, כמאמר הכתוב ואמרת בלבבך כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, כי הוא הנותן לך כוח לעשות חיל, ואם תאמר לכל הפחות המחשבה והיוזמה שלי הן, גם זה אינו, כי את המלים הוא הנותן לך כוח לעשות חיל תירגם אונקלוס הוא דיהב לך עצה למקני נכסין, הרי שגם העצה עצמה מה' היא! לשם מה איפוא ניתנה לאדם הרגשה חזקה זו? לא ניתנה אלא בעבור הבחירה, עליו לדעת שבתחום הבחירה בין טוב לרע שבעבורה נברא, הריהו ברשות עצמו לגמרי, וכל החוזק והתוקף של הכוח הזה נצרכים, כי מבלתם לא יצליח האדם במלחמת היצר, לו היו בני אדם מפנים רק מקצת מהיוזמה המרץ והחריצות שהם משקיעים במלחמת החיים אל תחום המלחמה האמיתית מלחמת היצר, אז היה העולם מקבל פנים אחרות לגמרי.	15867 15868 15869 15870 15871 15872 15873
הרי ידוע שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, אבל האדם עלול להפך את היוצרות, בתחום הרוחניות ששם הוא השליט, הוא עשוי לומר שמידה זו או אחרת היא טבעית לו, כאילו נגזרה עליו מאת ה' ואין בידו לשנותה, ובתחום הגשמיות ששם הכל בידי שמים, מדמה שהכל ברשותו ובממשלתו, ואם תחשוב שטעות זו היא בת זמננו, עידן הטכנולוגיה המודרנית, ראה מה שכתב כבר לפני אלף שנה החסיד רבינו בחיי בחובות הלבבות, והוא (היצר) מהפך הטענות פעם בהכרח ובגזרה, ופעם בצדק ובבחירה, כפי מה שיאות לו לפתותך ולרפות ידיך.	15874 15875 15876 15877 15878 15879 15880
וכתב עוד וכאשר יראה אותך מתעלם במעשה העבודה ונוטה אל דרך העבירות, ישתדל לברר אצלך ענין ההכרח, ויאמר לך וכי תוכל לעמוד כנגד גזירותי, אין לך לעשות אלא מה שנגזר עליך לעשותו, כי ממשלת כל הדברים ביד הבורא יתעלה כמ"ש אני ה' עושה כל, ואם יראה אותך מתעסק במעשה מעניני העוה"ז, יאמר לך היזהר מן העצלה והרפיון ואל תסמוך על זולתך כי הטוב והרע ביכולתך, השתדל בכוחך וטרח בכל יכולתך, תגיע אל מה שתתאו מתענוגי העוה"ז (יחוד המעשה פרק ה').	15881 15882 15883 15884 15885
קשה לנו לתפוס את הטעות שבכוחי ועוצם ידי כי כולנו נוגעים בדבר, ומדמים לעצמנו שאנו שולטים בסיבות ובפקחותנו מנצלים אותן לטובתנו, אבל אם האדם רק יתבונן באמת יראה שהוא בין הסיבות כסומא המגשש באפילה, כמה פעמים הוא נוכח לדעת שהסיבה בה תלה כל תקוותיו נכזבה, וסיבה אחרת שלא החשיבה וגם לא חשב עליה היא שהביאה את מבוקשו, וכן אמרו ז"ל (בראשית רבה פרשה נ"ג),	15886 15887 15888 15889

אמר רבי בנימין הכל בחזקת סומין עד שהקב"ה מאיר את עיניהם, מן הדא דכתיב ויפקח אלהים את עיניה ותר אבא מים.	15890
15891	
כל אחד יודע מנסיונו הוא, איך אפשר להשתמש בסיבה ידועה ולקבל תוצאות בדיוק הפוכות למה שהיה צפוי, כעין אחי יוסף שמכרו את אחיהם לעבד ועי"ז נעשה מלך, וכל זה בא ללמדנו שהסיבות העיקריות לכל מה שמתרחש בעולם הן הסיבות הרוחניות, מה שנראה לנו כסיבה אינה אלא אמצעי להגשמת הרוחנית, ואליבא דאמת היא מסובב ולא סיבה, דוגמא לקבלת תוצאות בדיוק הפוכות לצפויות מצאנו במדרש (ויק"ר י"ב).	15892
15893	
15894	
15895	
15896	
15897	
15898	
15899	
15900	
15901	
15902	
15903	
15904	
15905	
15906	
15907	
15908	
15909	
15910	
15911	
15912	
15913	
15914	
15915	
15916	
15917	
15918	
15919	
15920	
15921	
מאמר קסו	15922
15923	
15924	
15925	
15926	
15927	
15928	
15929	
15930	
15931	
15932	
15933	
15934	
15935	
15936	
15937	
15938	

- 15939 שבשבטים, עיין ברש"י שם שראה שבט יהודה נאספים למלחמה, אמר מוטב שאמות לבדי ואל יהרגו אלפים מישראל.
- 15940 ראה מתוך גנותו גודל שבחו! וגם נאמר יעכרך ה' ביום זה אבל לא לעולם הבא, כי שב בתשובה שלמה, וראה כי על כן נקוה לך ראשי תיבות עכן, כי הוא תיקן תפילה זו וכל ישראל אומרים אותה, ראה גדולתו ועם כל זאת נכשל בחמדת הממון, ככתוב בפירוש ואחמדם, ראה כמה מסוכן עסק וחמדת הממון לגדולי ישראל, ומכל שכן לדורות הבאים ובפרט לדורנו, הה! הה!
- 15941 והנה נמסר לאדם בעל כרחו עסק מסוכן לנסותו בו, אם יכוין בעבירה זו לשם שמים הרי זו מצוה גדולה, אם יהיה זהיר בגבולים שהגבילה לנו התורה בכמות ובאיכות המשא ומתן ע"פ דין תורה, ראה כמה עמל הוטל על האדם שבור חבית ושמור יינה, כי העסק מסוכן האדם מאד, אבל גזרת המלך היא לשמור את נפשו מסכנה! הגד נא לי אחי אם אפשר השמירה הזו בלי לימוד רב? היינו עסק התורה והמוסר גם יחד, בעיון והשתדלות רבה וכולי האי ואולי, ואפשר שזוהי כוונת יעקב אבינו ע"ה קטונתי כי במקלי עברתי ועתה הייתי לשני מחנות, ומי יודע אם היה לשם שמים בכל עת ורגע, ולא נתערבה בהם חמדה, ע"כ נתירא!
- 15942 ואפשר עוד לומר סכנת העסק, כי אנו מחוייבים להאמין, כי כל פרנסתנו אף שאנו עוסקים בה, אינו רק כגרון ביד החוצב בו אם ריוח, וידוע כי האדם כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה זהו טבעו, אף כי אינו מרגיש וידמה לנו כי הוא מאמין, ואמנם קשה מאד שלא יחשוב זאת, כי הלא טבע הוא באדם, וראה אמרו ז"ל על זה ביוסף שנתוסף לו שני שנים, ומהסתם נתערבה בו מחשבה זו כחוט השערה, ומה יאמר אדם שותה כמים עולה ובפרט מי שלא עמל לשרש מלבו הטבע הרע הלזה, ובפרט בעת שהוא שטוף כיומא דשוקא וכדומה, ובפרט מי שהוא בטבעו אוהב ממון יותר הוא בסכנה גדולה יותר, וצריך להיזהר הרבה מאד.
- 15943 ואל תאמר אם יכול שתהיה סכנה כ"כ גדולה, איך נמסר לאדם נסיון כזה, אשר צריך להיות במדרגה גדולה כ"כ כמעט כמשה רבינו ע"ה, שבור חבית פירוש עסוק בסכנה, ושמור יינה פירוש שמור טהרת נפשך? אני אראה לך כי ע"כ כן הוא.
- 15944 הנה ידוע כי אשתו מותרת לו, ואעפ"כ כתב הרמב"ן בפ' קדושים, כי באה התורה להזהיר את האדם להיות קדוש, היינו שיכול להיות נואף גדול בהיתר, ולכן באה מצות קדושים תהיו פרושים תהיו, כענין שתיקן עזרא טבילה לבעלי קרין, כדי שלא יהיו מצויין תלמידי חכמים אצל נשותיהן כתרנגולים, וכן באכילות אף המותרות, והרמב"ם ז"ל בסנהדרין בהא (נדרים כ'): התורה התירתו כתב הוא ז"ל, אף שמותר מכל מקום החכמים מגנים הדברים המתועבים הבהמיים האלה המרשיעין בעליו, פי' שמוליד טבע רע באדם, מזה תבין מה שהתורה אוסרתו, והבן!
- 15945 והנה הזהירה התורה ונשמרת אזהרה שלא יהרהר ביום ויבוא לידי טומאה בלילה, והנה אבר התשמיש נמסר ביד כל אדם לכל אשר יחפוץ יטנו, כקטן כגדול יזהר ממחשבה זרה, אף כי עיניו פתוחות והלב חומד, הרי זה ממש כאש בנעורת, ועם כל זאת הוזהרו גדולים וקטנים ברוב חמדתם ליזהר מהרע הזה, היש שבור חבית ושמור יינה גדול מזה! וכולם חייבין בה! הרי נתבאר בעליל גודל העמל אדם לעמל יולד וטוב לו.
- 15946 ומעתה נבין כי גם בעסק המותר לאדם, ניתן לו לנסיון גדול, שיתעסק בהרוחת ממון לצרכו, ומי לא יבין כי ההתעסקות בצרכיו להנאתו ולחמדתו מולידה אהבה לעוה"ז, וכל מה שיחבב העוה"ז יותר, יתרחק מתאות אהבת עוה"ב יותר, כמ"ש בחו"ה (שער יחוד המעשה פ"ד), והשלישי הרהור היצר במה שמחבב עוה"ז, וירחקהו מדרך עוה"ב עיי"ש, וזה ממש שבור חבית ושמור יינה.
- 15947 (חכמה ומוסר ח"א מא' נ"ג).
- 15948 מאמר קסז
- 15949 אל תאמר בלבבך בהדוף ה' אלהיך אותם מלפניך לאמר בצדקתי הביאני ה' לרשת את הארץ הזאת וברשעת הגוים האלה ה' מורישם מפניך (דברים ט' ד').
- 15950 יש להתבונן איזה אסון קיים בכך שישראל יחשבו שגם בצדקתם זכו לרשת את הארץ? אמנם הם מסכימים שזכו בגלל רשעת הגוים בודאי, אבל אם גם בצדקתם למה לא? בשלמא האזהרה בפסוקים הקודמים לבל יכשלו בהרגשת כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, מובן כי חייבים לזכור כי ה' הוא הנותן לך כוח לעשות חיל, שגם כוחך ועוצם ירך הם ממנו ית', וממילא לא שייך שתתגאה בכוחם, אך שיחשבו שגם להם יש זכויות ובגלל צדקותם ה' עזר להם, מה פסול בכך? אדרבא יש בזה מן התועלת, שאם הם חושבים את עצמם צדיקים אז זה מחזק ודוחף אותם ליתר צדקות, וכן היה אומר הסבא זצ"ל

(מנובהרדוק), שיש תועלת לאדם המתחנך במידת הבטחון להכריז על עצמו שהוא בעל בטחון, כי בזה הוא מתחזק, כך הכלל ישראל אם יחשבו ויכריזו כי הם צדיקים, יתחזקו יותר במידת הצדקות, ולמה לא?	15988
אלא ירדה תורה לסוף דעתו של אדם, שהגאווה זה מפריע גדול לאדם ואפילו גאווה של צדקות, כלל ישראל רואה שנעשו לו נסים גדולים ועצומים, ואז מביא ראיה כמה הקב"ה אוהב אותו, ומזה מגיע לגאווה שתפריע לו בעבודתו, ותביאנו להסתפקות ברוחניות ולא לחיזוק, אדרבא קבעו לנו חז"ל, אפילו כל העולם אומרים עליך צדיק אתה תהיה בעיניך כרשע, ואין זה דומה למי שמתחזק במידת הבטחון אשר אינה מביאה לידי גאווה, הרגשת החסרון באדם היא שמעוררת אותו לתשובה ולתיקון מעשיו, אך אם הוא הולך בהרגשה כי צדיק הוא, ואולי אף צדיק גדול, בגלל שאומרים עליו או בגלל שאומר על עצמו, אז לא יוכל לעשות תשובה, וזה נאמר אף לדוד דעה במדבר, אל תאמר אפילו בלבבך בצדקתי.	15989 15990 15991 15992 15993 15994 15995 15996
ר' דוד בודניק זצ"ל (מגדולי תלמידי הסבא זצ"ל מנובהרדוק) היה אומר, שככל שהעולם יורד מבחינה רוחנית, גם המדרגה של צדקות יורדת, ומרגישים כאילו יש יותר צדקות בעולם, כמו שאנו רואים היום כ"כ הרבה ירידה ברוחניות, עד שמי שהוא שומר שבת בפאריז הוא נחשב מל"ו צדיקים, וכן מי שנוהר בכשרות מי שמניח תפילין, דברים אלה בזמן שהעולם כתיקונו, היו מנת חלקו של כל אדם בישראל, בלי שיש בכך שום יחוס ושום הישג יחודי, כי יראת שמים היתה מטבע העובר לסוחר, אבל היום בהעדר יראת שמים, אז קיום המצוות הכי פשוטות נחשב למסירות נפש ולצדקות גדולה.	16000 16001 16002
במס' (שבת ל"א), ר' סימון ור' אלעזר הוו יתבי, חליף ואזיל ר' יעקב בר אחא, א"ל חד לחבריה ניקו מקמיה דגבר דחיל חטאין הוא, א"ל אידך ניקו מקמיה דגבר בר אוריין הוא, א"ל אמינא לך אנא דגבר דחיל חטאין הוא ואמרת לי את בר אוריין הוא, ולכאורה וכי ר' סימון לא היה דורש את הדרשה שאין להקב"ה בעולמו אלא יראת שמים בלבד, והרי פסוק מפורש ועתה ישראל מה ה' אלהיך דורש מעמך כי אם ליראה, אלא רואים כאן שבענין הרגשה ביראת שמים יש דרגות, ואפילו אצל תנאים ואמוראים אין ההרגשות שוות, וכך היה הגרי"ס זצ"ל תולה כל ענין ההרגשה ביראת שמים בלימוד המוסר, ומי שאינו לומד מוסר יהיה מי שיהיה, חסר לו בדרגות גבוהות של יראת שמים, אף כי הינו בעל ידיעות מופלגות בתורה, בבחינת אני אומר לך ירא חטא הוא ואתה אומר לי בן תורה הוא! אין דמיון!	16003 16004 16005 16006 16007 16008 16009 16010
ומה נענה אנן? אפילו לפני אלול ולפני יום הדין אין אנו מזדעזעים ואנו ממשיכים בשאננותנו, ועל זה התורה מתריעה אל תאמר בצדקתי, הרגשת הצדקות היא המקררת את האדם ומפריעה לו, ועל כך צריך שבועה, משביעין אותו תהיה צדיק ואל תהיה רשע, ואפילו כל העולם כולו אומרים עליך צדיק אתה, תהיה בעיניך כרשע, משביעין אותו! כי הכבוד שנותנים לו כשאומרים עליו שהוא צדיק מפריע לו, ועל כך כתוב במס"י הכבוד אינו אלא הבל הבלים המעביר את האדם על דעתו ועל דעת קונו ומשכחו כל חובתו, מקור התשובה הוא ההכנעה, ובאין הכנעה מנין ירצה לחזור בתשובה, והרי כולם מקלסין ומשבחין אותו? ואם ראית חכם בעיניו תקוה לכסיל ממנו אמר החכם מכל האדם.	16011 16012 16013 16014 16015 16016 16017
והספורנו אומר בירור נפלא בפרשתנו על המלים וידעת כי לא בצדקתך, כי עם קשה עורף אתה, כי אי אפשר שיהיה צדק ויושר לבב עם קשה העורף, כי אמנם קשה העורף הוא ההולך אחרי שרירות לבו ומחשבתו, אע"פ שיודיעהו איזה מורה צדק בראיה ברורה, שמחשבתו היא בלתי טובה ומביאה אל ההפסד, וזה כי לא יפנה אל המורה כאלו ערפו קשה כגיד ברזל, באופן שלא יוכל לפנות אנה ואנה אבל ילך אחרי שרירות לבו כמאז.	16018 16019 16020 16021 16022
מי לא מרגיש כמה קשה לו לקבל תוכחה על עון? כל אחד מוכן לקבל כבוד אך לא תוכחות, מוכן שיגידו לו צדיק אתה אבל לא רשע, ואפילו על תפילה בציבור אין להוכיחו, כל שכן על כל מהלך היום, הוא כגיד ברזל שאינו יכול לפנות אנה ואנה, הוא יודע שיש צדיק שאינו גמור ורשע שאינו גמור, ולפחות שיגיע לדרגה שאל תעשה בסתר מה שלא תעשה בגלוי! ולפעמים הוא נכשל בדברים שאפילו ילד קטן היה מתבייש, אלא שאז הוא נעשה עניו בבחינת ואנכי תולעת ולא איש, אך מיד אחרי זה הוא מסתכל גם על אחרים בביטול ובתוכחות, והוא רואה שאצל הזולת הכל פגום, אך אצלו הכל טוב, כל עוד האדם לא יפרוק מעליו את הכבוד וההרגשה שהוא צדיק, לא יגיע להכנעה שהיא המחייבת לחזור בתשובה.	16023 16024 16025 16026 16027 16028 16029 16030
(דגל המוסר).	16031
מאמר קסח	16032
אל תאמר בלבבך בצדקתי הביאני ה' לרשת את הארץ הזאת וברשעת הגוים האלה ה' מורישים מפניך (דברים ט' ד')	16033 16034
וצריכים להבין הלא התורה תמיד מקמצת במלים, וגופי תורה לומדים רק בשלוש עשרה מדות ברמז, וכאן שלוש פעמים הזהירה התורה בפירוש אל תאמר בצדקתי לא בצדקתך כי לא בצדקתך, מה כ"כ חשיבות בדבר לדעת זה? גם צריכים הסבר מקודם אמר אל תאמר בצדקתי וברשעת הגוים, ז"א בשניהם לא,	16035 16036 16037

- 16038 ואח"כ אומר כי ברשעת הגוים זה כן, וכאילו סתירה בדברים? והנה ברש"י פירש לא תאמר צדקתי
16039 ורשעת הגוים גרמו, כי ברשעת הגוים הרי כי משמש בלשון אלא עכ"ל, פירוש בשביל שני דברים, (א)
16040 בשביל רשעת הגוים, (ב) ולמען הקים את הדבר אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב.
16041 ועדיין צריך הסבר מה מלמדנו בזה שאמר לא בצדקתך וברשעת הגוים, וחוזר ואומר כי ברשעת הגוים,
16042 יגיד בקיצור לא בצדקתך אלא ברשעת הגוים? ואפשר לומר ולהסביר כי מלמדנו בזה דבר גדול, הואיל
16043 וטבעו של אדם שבענינים גשמיים הוא מקנא תמיד בגדולים ממנו, ומי שיש לו מאה רוצה מאתיים כי
16044 מקנא במי שיש לו מאתיים, ובענינים רוחניים אדם מסתפק במעט ומביט על מי שקטן ממנו, ורואה שהוא
16045 גדול מחבירו הקטן ממנו והוא מסתפק בזה.
16046 אבל האמת היא שצריך להיות ההיפך, בענינים גשמיים הקנאה היא מהדברים שמוציאים את האדם מן
16047 העולם, וצריך האדם להיות שמח בחלקו ומסתפק במועט, וזה אושר לאדם, שלא מביא את עצמו לידי
16048 ורקב עצמות קנאה (משלי י"ד), אבל בענינים רוחניים, צריך אדם תמיד להביט ולהשתוקק לעלות
16049 למדרגה של מי שגדול ממנו, כדבר שנא' אורח חיים למעלה למשכיל (שם ט"ו) כי האדם נתבע לפי
16050 הכרתו כדאיאת בחובת הלבבות ואם באפשרותו להשתלם לרום המעלות לפי כשרונו ואפשרותו, לא
16051 נחשב זה שהוא גדול כלפי אחר.
16052 וזה שאמר אל תאמר בצדקתי וברשעת הגוים, פירוש שתמדוד עצמך מול רשעת הגוים! ותמצא עצמך
16053 צדיק, אבל אל תאמר ככה, כי עם ישראל שקיבלו התורה מסיני יש עליהם תביעה אחרת לגמרי, לא
16054 מספיק מה שהם טובים יותר ואין אצלם רשעת הגוים, הם נתבעים לפי הכרתם, שכבר אמרו נעשה
16055 ונשמע, ואמרו זה אלי ואנוהו, הראו באצבע אחרי שראו הנסים הגדולים והנוראים, והם צריכים להיות
16056 במדרגה גדולה מאד ביראת ה', ויש עליהם תביעה יותר גדולה.
16057 כי עם קשה עורף אתה, ופי' הספורנו כי עם קשה עורף אתה, שאי אפשר שיהיה צדק ויושר לבב עם קשי
16058 העורף, כי אמנם קשה העורף הוא ההולך אחרי שרירות לבו ומחשבתו, אע"פ שיודיעהו איזה מורה צדק
16059 בראיה ברורה שמחשבתו היא בלתי טובה ומביאה אל ההפסד, וזה כי לא יפנה אל המורה, כאלו עורפו
16060 קשה כגיד ברזל באופן שלא יוכל לפנות אנה ואנה, אבל ילך בשרירות לבו כמאז עכ"ל. (זכרון
16061 מאיר).
16062
16063 מאמר קסט
16064 וידעת כי לא בצדקתך ה' אלהיך נותן לך את הארץ הטובה הזאת לרשתה כי עם קשה עורף אתה (דברים
16065 ט' ו').
16066 זכור אל תשכח, ויעיד על היותך עם קשה עורף, כי הנה חזרתם להקציף פעם אחר פעם ככלב שב על
16067 קיאו, אע"פ שבכל פעם ראיתם את מוסר ה' אלהיכם ואת גדלו (ספורנו שם), רואים כאן שהקפידה של
16068 התורה היא, לא על עצם המכשולים שנכשלו כלל ישראל בהזדמנויות שונות, אלא על הקשיות עורף, ועל
16069 זה יוצא הספורנו בכזה ביטוי חריף, ככלב שב על קיאו, אין קפידא על מה שהקיא, ואפילו אם הקיא כמה
16070 פעמים, הקפידא היא כי הוא שב על קיאו, זהו המשל לקשיות עורף.
16071 לכאורה איך שייך בכלל לברר ולתלות בחסרון כזה של קשיות עורף אצל כלל ישראל? מי יאמר לנו שלא
16072 מדובר במכשול מקרי, אף כי חוזר כמה פעמים, אבל איך נדע שזה מעיד על קשיות עורף? וכל שכן
16073 כשמדובר על כלל ישראל, דור המדבר דור דעה, אצלנו כשאנו נתקלים באיזה תלמיד עקשן מרגישים
16074 שהוא יוצא מן הכלל, ואז אנו מתפעלים ומתרגזים, כזו עקשנות! אבל איך שייך לבוא ולומר לכל הישיבה
16075 למשל, אתם ישיבה של קשי עורף, איך זה מתקבל להדביק תכונה כזו לכלל שלם! זה יותר מתקבל אצל
16076 כל אחד בתור פרט!
16077 עוד יותר, כאן התורה מדגישה שכל העונש הכתוב אחרי זה ועתה הרף ממני ואשמידם, ואמחה את שמם
16078 מתחת השמים, עונש של כליה רח"ל, זה לא בגלל העבירות והמכשולים, אלא רק בגלל ויאמר ה' אלי
16079 לאמר ראיתי את העם הזה והנה עם קשה עורף הוא, והיכן נשכחו כל העבירות שאינן מוזכרות כאן,
16080 מעשה העגל, התלונות החוזרות ונשנות, החשדות במשה רבינו, כל זה לא מוזכר כאן רק קשה עורף, כל
16081 העבירות אין בהם לעורר את הכעס של הכביכול עד כדי ואשמידם רק קשיות עורף!
16082 על זה אומר הספורנו יסוד חשוב, ובחורב הקצפתם, ויעיד על רוע מידת קושי העורף, כי אמנם
16083 כשהקצפתם את ה' בחורב לא היה אומר להשמידכם אלא בשביל שאתם עם קשה עורף, כאמרו ית'
16084 ראיתי את העם הזה והנה עם קשה עורף הוא, הרף ממני ואשמידם, וזה כי אמנם קושי העורף מסיר את
16085 תקות התשובה, זהו הסוד קשיות עורף מונעת את האדם מלהגיע לתשובה, וכאן האסון האדם סגור
16086 לתוכחה ולהשפעה טובה, ואין תקוה ח"ו, ואז זאת היא המידה שחותמת את גזר דין של הכליון.

ועל דרך זו ראיתי בספר חכמה ומוסר להרש"ז זצ"ל וז"ל, אמר החכם איש תוכחות מקשה עורף, פתע	16087
ישבר ואין מרפא (משלי כ"ט), וכתב המצודות, איש הצריך לתוכחה ומקשה עורפו ולא יאבה לשמוע,	16088
ישבר פתאום ואין מי ירפא לו, ואני אוסיף על דבריו, איש תוכחות פירוש איש כל מין איש, תוכחות	16089
פירוש, בנינו במצב הרוחני בנוי על תוכחות, כי אין אדם רואה חובה לעצמו עכ"ל, ודקדק לומר איש מורה	16090
על גדלות האדם כעין והאיש משה, וגם הוא צריך תוכחה, ואם מקשה עורפו אז פתאום הוא יישבר, ומי	16091
לנו גדול מדור המדבר והוצרכו לתוכחה עיי"ש.	16092
והנה עכשיו בחודש אלול מה נענה אנן בתרייהו? ומי יאמר זכיתי לבי, אנו מרגישים את עצמנו	16093
בהסתפקות, ובודאי שאין אנו זקוקים לתוכחות, אבל הדברים האלו מבררים לנו שזו טעות גדולה, ואם	16094
נתבונן נראה, שכל מצב הרוחניות שלנו בנוי על תוכחות, וכמה עלינו לשים נגד עינינו את דברי הספורנו	16095
על הפסוק כי עם קשה עורף אתה.	16096
וז"ל שאי אפשר שיהיה צדק ויושר לבב עם קשה העורף, כי אמנם קשה העורף הוא ההולך אחרי שרירות	16097
לבו ומחשבתו, אע"פ שיודיעהו איזה מורה צדק בראיה ברורה שמחשבתו היא בלתי טובה ומביאה אל	16098
ההפסד, וזה כי לא יפנה אל המורה כאלו עורפו קשה כגיד ברזל, באופן שלא יוכל לפנות אנה ואנה, אבל	16099
ילך אחרי שרירות לבו כמאז, על כן עלינו להתעורר ונתחזק לעיין על עצמנו, ולהסיר מנפשנו את הקשיות	16100
עורף, והטעות הזאת המפריעה לנו בהכנה לאלול, ורק אז יש תקוה לתשובה, וכמ"ש במשלי ושומע	16101
תוכחת קונה לב. (דגל המוסר).	16102
	16103
מאמר קע	16104
ואתפוש בשני הלוחות ואשליכם מעל שתי ידי ואשברם לעיניכם (דברים ט' י"ז).	16105
ולמה הוצרך לתפוש? ועיין באוה"ח הק' למה היה צריך לתפוש, הלא תופש ובידו היו? אולי כשלא חטאו	16106
ישראל היו הלוחות גבוהות על יד משה, ולא היתה ידו משגת לקחת אותם, וכמו שדקדק לומר בפסוק	16107
שלפני זה, ושני הלוחות על שתי ידי ולא אמר בשתי ידי או בידי אלא נתכוון לומר שלא היו בידיו ממש,	16108
אלא גבוהות למעלה מידיה והיו נושאות עצמן, ואחר שראה העגל הוסר כוח קדושתם והוצרך לתופשם	16109
בידו.	16110
וי"ל עוד כי משה עשה מאמץ לתפוש הלוחות בידו, כי רגשי לבו מנעוהו להשליך הלוחות לארץ, שאותם	16111
קיבל לאחר יגיעה ועמל רב ובמסירות נפש ממש, כי המלאכים רצו לפגוע בו ולשורפו על שבא ליקח	16112
התורה לארץ, הם השתדלו למנוע ממנו קבלת התורה ואמרו תנה הודך על השמים, ולאחר כל המאמץ	16113
הצליח לקיים את הלוחות בידו, ואף בשעה שעלה למרום לקבל הלוחות וישראל עשו את העגל, ביקש	16114
הקב"ה לקחתם מידו, וגבר ידו של משה וחטפן ממנו, ואח"כ אמר הקב"ה יהא שלמא על ידא דגברת מנאי,	16115
והוא שהכתוב משבחו ואומר לכל היד החזקה (ירושלמי תענית פ"ה ה"ה).	16116
ולכן היה למשה נסיון וצער גדול להשליך הלוחות לארץ, חס וכואב היה לו לאבד בידים את כל העמל ואת	16117
האוצר הגדול היקר והנצחי הזה, הוא נזקק למאמץ נפשי גדול כדי לתפוש ולהוציא את הלוחות ולהשליכם	16118
כנגד רגשות לבבו, הלוחות אמנם היו בידו, אבל כדי להשליכם היה זקוק לתפישה בלב קשה, ולא קל הלך	16119
ועשה זאת.	16120
מכאן לקח לכל בעלי עליה, שידאגו לשמור מכל משמר על הרכוש הרוחני שהצליחו לרכוש ולצבור	16121
לעצמם במשך תקופת העבודה, שאחרי העמל והיגיעה המרובים, בזיעה ובמסירות יומם ולילה בתורה	16122
וביראה, הצליחו להגיע לרכוש רוחני, ואל יזלזלו ח"ו בפרי עמלם, אל יתיחסו אליו באדישות ובקרירות,	16123
אלא יעשו הכל לשמור עליו כעל בבת עינם, יש ולפעמים מאבדים בידים את הרכוש, שוברים את הלוחות	16124
שרכשו והשיגו במאבקים קשים עם לבם ויצרם, אין שיעור ליגיעה שהשקיעו עד שקיבלו מן השמים את	16125
אוצרם, ולכן מבקשים אנה חוסו על עמלכם. (מעייני החיים).	16126
	16127
מאמר קעא	16128
בעת ההיא אמר ה' אלי פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים ועלה אלי ההרה ועשית לך ארון עץ (דברים	16129
י' א').	16130
ר' יהושע בן קרחה אומר, ארבעים יום עשה משה בהר, ובראש חודש אלול אמר הקב"ה למשה עלה אלי	16131
ההרה, והעבירו שופר בכל המחנה שמשה עלה להר שלא יטעו עוד אחרי עכומ"ז, והקב"ה נתעלה אותו	16132
היום באותו שופר שנא' עלה אלוהים בתרועה ה' בקול שופר, ועל כן התקינו חכמים שיהיו תוקעין	16133
בשופר בראש חודש בכל שנה ושנה (פרקי דר"א מ"ו).	16134
ומפליא הדבר עד מאד, במה זכו ישראל לתהילה כה גדולה, מהו הדבר הגדול אשר עשו ואיזו מסירות נפש	16135
במינה הראו, שבגינה זכו למעמד כ"כ נשגב שהקב"ה נתעלה עי"ז? והלא לכאורה הדבר פשוט ביותר,	16136

מפני שכבר טעו בטעות כה טראגית, ונכשלו במעוות כה חמור, שבגללו נדונו למיתה שלושת אלפי איש, ואף גרמו בכיה לדורות כדאיתא בחז"ל.	16137 16138
אמר ר' יצחק, אין לך פורענות שבאה לעולם שאין בה אחד מעשרים וארבעה בהכרע לישראל של עגל הראשון, שנא' וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם, א"כ כיוון שנפלו לידי מכשול כה גדול, מן הדין ומן הוא שיעשו לעצמם איזה שהוא גדר או סימן שיזכרו היטב, ולא יפלו לטעות פעם נוספת, במה א"כ זכו כאן במעשה הזה שהקב"ה יתעלה בגינו? ועוד למה דוקא בחרו בשופר ודוקא בתרועה כדי לעשות סימן, ולמה היה הסימן הזה דוקא כה חשוב לפני הקב"ה שנתעלה באותו היום ובאותו שופר?	16139 16140 16141 16142 16143
ברם הנראה הוא, כי לא היתה כאן סתם טעות שטעו ונכשלו באופן כה חמור, כי עיקר טעותם נבע ממקור לא טהור, ממקום מושחת שיסודו בתאוות השפלות וההפקרות, כדברי חז"ל עבדא בהפקירא ניהא ליה (גיטין י"ג.), וכן אמר רב יהודה אמר רב, יודעין היו ישראל בעבודת כוכבים שאין בה ממש, ולא עבדו עבודת כוכבים אלא להתיר להם עריות בפרהסיא (סנהדרין ס"ג:).	16144 16145 16146 16147
וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו איש לפתח אהלו (במדבר י"א), אומר רש"י מדברי הספרי, רבותינו אמרו למשפחותיו על עסקי משפחות, על עריות הנאסרות להם, ובמדרש מובא, אמר רבי שמעון לא בשר היה שנתאוו, אלא ביקשו להתיר להם את כל שאר בשרו, להתיר להם את העריות, וכן הוא אומר, וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו, וכשביקשו כן לפיכך ויחר אף ה' מאד ובעיני משה רע (תנחומא שם).	16148 16149 16150 16151 16152
ומפני שנטייתם היתה רעה, לכן מאסו בהנהגתו של משה שנהגם בקדושה יתירה, ובטחון אמת ויראת ה' טהורה, וזה היה נגד רצונם של עוברי עבירה לפיכך כפרו, והשטן הזמין להם מים עכורים ממעין נרפש, ובלבל אותם שהראה להם דמותו של משה רבינו מת, כלומר הכניס בקרבם יאוש ורגש של ביטול כלפי משה רבינו ע"ה, עד שבאו לידי מסקנה כי צריכים הם לקבל עליהם הנהגה אחרת לפי רוחם, כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו.	16153 16154 16155 16156 16157
כלומר לא יתכן להמשיך בהנהגה זו שאותה גילם משה רבינו, ואם שטעותם היתה על רקע של זמן ושכל, הרי היתה אפשרות בידי שבטו של לוי שהיו נקיים מכל פגם לברר להם את טעותם בנקל, וכשם שהם עצמם לא נלכדו בטעות, גם כן היה בכוחם לברר זאת לאחרים אשר כן נפלו למלכודת האיומה, אולם כאשר בא משה מן השמים לזמן הנכון ושני לוחות העדות בידו, ראו הכשרים את עצמם במלוא מבוכתם, על שלא דאגו בעוד מועד לפעול שלא יארע מקרה לא טהור כזה, והם התחילו לחשוש כבר אז לבאות, ועל כן כאשר עלה משה השמימה בר"ח אלול, לקחו את השופר לסימן ששבו על העבר, ולאות זכרון להטיב את דרכם להבא לפני המקום.	16158 16159 16160 16161 16162 16163 16164
וזאת דוקא בתרועה, כי התרועה עשויה לעורר את האדם לזכור את תפקידו עלי אדמות, כמ"ש וכי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות, ונזכרתם לפני ה' אלוהיכם ונושעתם מאויביכם (במדבר י'), אבל התקיעה באה לציין שמחה, כמ"ש וביום שמחתכם ומועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם בחצוצרות, והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם.	16165 16166 16167 16168
והנה מפני שעיקר מלחמת האדם היא מלחמת היצר שהוא מתגבר עליו בכל יום, וכדי להחליש את כוחו טוב לערבבו ולהחרידו, וזאת בשופר כמ"ש אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו (עמוס ג'), והעיקר הוא התרועה המביאה לידי התעוררות, התרועה מציינת גם מלחמה כמ"ש כי תבוא מלחמה והרעותם, ואת הסוד הזה עשו להם לסימן ולזכרון תמיד ללחום נגד יצרם, כמאמר חז"ל לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע שנא' רגזו ואל תחטאו (ברכות ה'), היינו אם האדם מקדים עצמו ללחום מלחמתו נגד יצרו בכדי לגרשו מעל פניו שזוהי מלחמת מצוה, הקב"ה מסייע על ידו ואז בטוחים אתם בס"ד ואל תחטאו שלא תבואו לידי חטא.	16169 16170 16171 16172 16173 16174 16175
ברם נחוצה התעוררות רבה, לבטל את הדמיונות הכוזבים הבאים מכוח היצר בכדי להטעות האדם ולעוות את דרכו, ואת ההתעוררות הזאת אפשר ליצור ע"י השופר המביא לחרדה, ואזי לבו של האדם נשבר בקרבו, ע"י התרועה הוא מתעורר לעזוב את חטאיו ולשוב אל צור מחצבתו באמת ובתמים, והגרי"ס ז"ל אמר כי מוכרח להוליך באוניה של רגשת הנפש וסערת הרוח.	16176 16177 16178 16179
וזהו שנתעלה הקב"ה ע"י שופר, כי ראה שכולם שבו בתשובה שלמה, ועוד עשו פעולות וסימנים שלא יכשלו עוד, ושלא ישכח מפייהם ומפי זרעם יום עומדם בחורב ואמרו נעשה ונשמע, אז נתגלתה האמת שבכלל לא היו ראויים לאותו מעשה, אלא כמ"ש חז"ל לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה (ע"ז ד'), דהיינו שהראו את הדרך איך לשוב על העבר ואיך לקבל לשמור את דרך ה' להבא, ע"י גדר וסייג שלא ישובו עוד לכסלה ח"ו, והעצה הנכונה שלא יפול ברשת של שחת היא התאספות של יראי ה', לעסוק בלימוד המוסר שתועלתו בדוקה ומנוסה. (המוסר והדעת ח"ב עמ' ק"ה).	16180 16181 16182 16183 16184 16185 16186

מאמר קעב	16187
ואכתוב על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים אשר שברת ושמתם בארון (דברים י' ב')	16188
	16189
תנא רב יוסף אשר שברת ושמתם בארון, מלמד שהלוחות ושברי לוחות מונחים בארון, מכאן לתלמיד	16190
חכם ששכח תלמודו מחמת אונסו שאין נוהגים בו מנהג בזיון (מנחות צ"ט), ומבואר בסוגיא שם (ובמו"ק י"ז) מפני כבוד התורה, ולכאורה מנין לנו החיוב לכבדו אחר שכבר שכח תלמודו ולו גם מחמת אונסו, אין	16191
בו יותר תורה, נשתכחו ממנו כל ידיעותיו, וכאשר הוא ריק בלי תורה איך אפשר להטיל כאן חיוב של	16192
כבוד התורה?	16193
אלא חז"ל השמיעונו, כי אם אמנם שכח את תלמודו, הרי הרישומים וההשפעות שהתורה חרתה בו	16194
בתלמיד חכם, אלו אינם נמחים ואינם מיטשטשים, אם נעלמה ממנו ידיעת התורה הרי קדושתה נשארה בו,	16195
בתי נפשו עדיין מדיפים את ריח הניחוח של התורה, ולכן השמיעונו חז"ל כי יש לכבדו שכן כוח הקדושה	16196
הוא כוח חזק ועז, שאפילו אחרי השכחה עודנה פועלת ותוססת, מקום שקדושה נתיישרה בו אינו מתנדף	16197
ממנה לעולם, רישומה נשאר לתמיד, ובשביל רושם הקדושה שומה עלינו לכבד אותו, כי יש במה להתכבד	16198
והוא ראוי לכך, אין הוא ריק, הוא ספוג ומלא רשמים של קדושה נצחית, הוא בבחינת הארון ללוחות,	16199
הכלי שהתורה היתה מונחת בו, אכסניה של השכינה.	16200
השמר לך פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייד (ואתחנן ד'), הכתוב	16201
מזהירנו ומגלה לנו את סוד הנפש, שאף אם האדם ישכח את ידיעות התורה, הרי הרישומים הקדושים שזו	16202
חרתה בנו לא יימחו לעולם, הכלי שבו מונחת היתה התורה מתקדש לדורות, נצחית היא הקדושה הזו,	16203
הידיעות הנסים והנפלאות שקבלו וראו בשעת מתן תורה אפשר לשכוח, ואולם ההשפעות והרשמים	16204
שנחרתו בנפש נשארים וקיימים ואינם נשכחים לכל ימי החיים, ואף אם ירצה האדם למחותם ע"י מעשה	16205
עבירה לא יוכל לבטלם ולהסירם בנקל, כי הרשמים חיים אתו כל עוד הוא עלי אדמות.	16206
וכתב האלשיך הק' עה"פ ואחר ישתה הנזיר יין, איך קראו הכתוב נזיר אחר שכבר שלמו ימי נזירותו?	16207
אלא משמע מכאן, כי אף שעיקר הנזירות כבר עברה וחלפה ממנו, הרי בכל זאת, קצת לחלוחית ממחשבת	16208
הנזירות עודנה בו, בבואה של קדושה זו עוד משתקפת בו, ולכן ממשיך הכתוב לכנותו נזיר, אף שכבר	16209
שלמו ימי נזירותו, בן סורר ומורה נידון על שם סופו, צפה הקב"ה שסוף זה עתיד לגמור נכסי אביו ונכסי	16210
אמו, ויושב לו בפרשת דרכים ומקפח את הבריות והורג את הנפשות, וסופו לשכוח את תלמודו, ואמרה	16211
תורה מוטב שימות זכאי ואל ימות חייב (ירושלמי סנהדרין ח' ז').	16212
משנתבונן במאמר זה, נמצא תמהים על הסדר שסידרו חז"ל בדרגות ההתדרדרות המוסרית, וסופו של הבן	16213
סורר ומורה, והרי הסדר צריך היה להיות הפוך, קודם שוכח תלמודו, עי"ז הוא בא לידי עבירה של גניבה,	16214
מגניבה הוא עובר לגזילה ומלסטם את הבריות על פרשת הדרכים, מכאן הוא עובר לקפח את הבריות,	16215
ולבסוף הוא עובר את סף הפשע והורג נפשות, ואילו אצל חז"ל אנו מוצאים את הסדר הפוך, שרק לבסוף	16216
הוא מגיע לידי שכחת התורה, כלום אחרי כל המעשים הרעים הללו עוד נשאר לו מה לשכוח, אם כבר	16217
הגיע לידי גיוון כה נורא ומזעזע, האם יש בכוחו עוד לזכור אז תורה וחכמה?	16218
משמע מכאן, כי אף אחר כל הירידות הרבות והחמורות, לאחר כל ההתדרדרות והגיוון שלו שהגיע עד כדי	16219
גניבה וגזילה, עינוי הבריות רציחה ושפיכות דמים, עדיין נשאר אצלו רושם כלשהו מקדושת התורה, אם	16220
אמנם את תלמודו שכח מכבר, כאשר ישב על פרשת דרכים והיה גונב וגוזל, אבל את השפעת התורה לא	16221
שכח, היא נשארת תמיד, ואפילו לאחר שבא לידי רצח ושפיכות דמים נותר בו עוד כוח רוחני, נשאר לו	16222
עוד משהו לשכוח, זהו כוח הקדושה, כוח הנצחיות שאי אפשר להשתחרר ממנה לעולמים, וידיעה זו יש	16223
בה כדי לעורר אצל האדם אהבה והערכה גדולה לתורה ולמצוות. (אור חדש).	16224
	16225
	16226
מאמר קעג	16227
בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי לשאת את ארון ברית ה' לעמוד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו עד היום	16228
הזה (דברים י' ח').	16229
עד שלא נבחר אהרן היו כל ישראל ראויים לכהונה, משנבחר אהרן יצאו ישראל, עד שלא נבחר דוד היו	16230
כל ישראל ראויים למלכות, משנבחר דוד יצאו כל ישראל, עד שלא נבחרה ארץ ישראל היו כל הארצות	16231
כשרות לדברות, משנבחרה ארץ ישראל יצאו כל הארצות (מדרש תהלים קל"ב), אמר הגר"ח מוואלוז'ין	16232
זצ"ל, בכל דור ודור מעניקים ומאצילים מן השמים מידה גדושה של סיעתא דשמיא, וכל הקודם זכה,	16233
לפעמים נפתחים החלונות לרוחה והקב"ה מוריד שפע רב של קדושה ואורה.	16234
חרדה ופליצות עובר על האדם, כשרואה שחבירו הצליח לעלות באופן נפלא למעלה מכפי המשוער, כי	16235
עכשיו יש לו לחשוש אולי נחתם גורלו וסגורים בפניו כל השערים, ואין לו לצפות לאותה הענקה, לאותו	16236

השפע של קדושה הקצובה מן השמים לאותה תקופה, אחר שהחמיץ והזניח את השעה הרצויה הנתונה לכל אדם, טרם שקבעו למסור את המפתח לשערי החכמה להיחיד הנבחר.	16237
טרם שזכה האחד היה הזכות וסד"ש שמור לכל אחד ואחד, השכינה היתה מרחפת על כל העולם, וטרם שהונחתה על אותו היחיד הנבחר, היה כל הרוצה ראוי להיות מן הזוכים, שערי שמים שערי חכמה היו פתוחים לכל אשר יקדים ויזדרז להיכנס פניהם, אך כאשר התמהמהו ונתעכבו בדרך והזניחו והחמיצו השעה, ננעלו שערי החכמה בפניהם, ועבר הזמן ובטלה זכותם, ונתנה רק להיחיד הנבחר שהקדים להיכנס בעוד מועד לשער העליון, והונחתה עליו כל ההשראה העליונה.	16238
וכיוון שנבחר היחיד ונכנס פניהם, יצאו ונדחו אז כל אלו שגם הם היו מן המועמדים להבחר, וע"י שהתרשלו הפסידו זכותם ועבר לחברייהם המיוחד בחבורה, והוא זכה לירש את חלקם וזכותם, והאות לאיבוד זכותם הוא העליה וההצלחה הנדירה של היחיד, שמרמזים מן השמים שחבירם נבחר לקבל ההשראה העליונה, ועל זאת ידוע לבו של כאו"א על אשר הוא נמנה בין המפגרים והמפסידים, כי משנבחר חבירו יצא הוא.	16239
בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי, בעת ההיא, בשנה הראשונה לצאתכם ממצרים וטעיתם בעגל, ובני לוי לא טעו והבדילים המקום מכם (רש"י שם), עד שלא טעו בעגל היו כל ישראל ראויים לשאת את ארון ה' ולשרת לפניו ית', לא נמנע מכל שבטי ישראל להיות מן הנבחרים למשרה גדולה וקדושה זו, והזכות היה תלוי ועומד, והשכינה היתה מוכנה להתגלות לכל אשר יקדים פניה, אך השעה הגורלית והמכריעה היתה בעת ההיא, ע"י התרשלותם וחטאם בעגל החמיצו את השעה הרצויה, והפסידו נחלה זו, ועברה העבודה הקדושה מזכות כל ישראל לשבט לוי הנבחר, בעת ההיא אז נתקדשו ונבחרו שבט לוי ונדחו כל ישראל, שבט זה עלה והם ירדו.	16240
מעשה שנכנסו זקנים לעלית בת גדיא ביריחו, ויצאה ב"ק ואמרה להן יש ביניכם שנים ראויים לרוח הקודש והלל הזקן אחד מהן, ונתנו עיניהם בשמואל הקטן, ושוב נכנסו זקנים לעליה ביבנה, ויצאה ב"ק ואמרה להן, יש ביניכם שנים ראויים לרוח הקודש ושמואל הקטן אחד מהן, ונתנו עיניהם בר' אליעזר בן הורקנוס, והיו שמחים שהסכימה דעתן לדעת המקום (ירושלמי סוטה ט' ה'), ויש לשאול למה לא גילתה הבת קול את השני שראוי היה לרוח הקודש?	16241
וי"ל כפי רעיוננו, שכל זמן שלא נתפרש האחד מצי כל חד וחד לזכות ולהיות ראוי לרוח הקודש, לאותה מידה והענקה של השראת השכינה, והבחירה חופשית לכל מי שיקדים ויזכה ברוח הק' המרחף עליהם ממעלה, ומתעכבים מן השמים לפרש את שם האחד, טרם שהקדים וטרם שהזדרז אותו האחד להתרומם למעלה.	16242
ומן השמים מקפידים שלא לשלול את זכות הבחירה מכל אדם, אבל כיוון שהאחד התקדם אז נתפרש שמו, היינו שמעשיו הכריעו את הכף שזכה לקבל את הארת פנים, את האור העליון שהיה מרחף על העולם, ונמנע אז הזכות מכל החברים אשר עמדו בתור אתו, גם הם מהמועמדים לזכות באור העליון, כיוון שנבחר היחיד נתפרש שמו ויצאו כולם.	16243
ויאמר עשו אל אביו הברכה אחת היא לך אבי ברכני גם אני אבי! ועלה על דעתי לשאול, הלא באמת צדק עשיו? אמנם כן הוא, רק ברכה אחת קבעו מן השמים להוריד לעולם, וכל הקודם בה זכה, ולא בכל עת הברכה מצויה יש חשבון וסדר למעלה, והכל מחושב ומתוכנן מראש מאתו ית', הברכות נכללו בסדר מעשה בראשית, וכמו שיש מלאכים שנבראו לומר שירה פעם אחת ביום, ויש פעם אחת בשבת, ואמרי לה פעם אחת בחודש, ויש פעם בשנה, ופעם בשמיטה, ופעם ביוכל, ואמרי לה פעם אחת בעולם, ואם הוא מאחר אותו רגע הרי אבודה לו זכות השירה לעולם, כן היא ההנהגה של הבורא ית' המסדר הבריאה, שחלק מחכמתו ליצוריו בתקופות שונות ושעות הרצויות המחושב והגלוי רק לו ית'.	16244
לו איחר יעקב אבינו ע"ה אף רגע, והיה עומד ומתווכח עם אמו ומסרב לילך לקבל הברכות, מחשש שלא לפגום בתמימותו וצדקת נפשו, היה מאחר ומפסיד כל האושר וההצלחה של אותה השעה הרצויה, ורק ע"י נס שהצליח אבינו יעקב להתגבר אף על רגשותיו האמיתיים והזדרז לקיים מצוות אמו, זכה לקבל הברכות ולהקים את עם ישראל.	16245
והרשב"ם מפרש בענין זה, ויהי אך יצ' א יעקב, זה נכנס וזה בא, להגיד נסים שנעשו ליעקב בא הכתוב, שאילו הקדים עשו לבוא רגע אחד קודם לא נתברך יעקב, ואילו היה יצחק מנצל השעה הרצויה, והיה ממשיך לברך ליעקב בנו את כל הברכות, לא היה עשו מקבל כלום מהברכות אף הפירורים של הברכות שהשיג אח"כ, וכן כתב בעל אור החיים הק', ויהי כאשר כילה יצחק לברך את יעקב, טעם אומרם ויהי לשון צער? כי התורה מצטערת על אשר כילה ולא ברך כל הברכות, שהרי מצינו שברך לעשיו אח"כ, ואם היה מברך אותם הברכות הנשארות ליעקב כבר אבדה תקות אדום עכ"ל.	16246
	16247
	16248
	16249
	16250
	16251
	16252
	16253
	16254
	16255
	16256
	16257
	16258
	16259
	16260
	16261
	16262
	16263
	16264
	16265
	16266
	16267
	16268
	16269
	16270
	16271
	16272
	16273
	16274
	16275
	16276
	16277
	16278
	16279
	16280
	16281
	16282
	16283
	16284
	16285

פעם בסעודה שלישית בנטילת ידים נאנח הבעש"ט והתבטא, כבר כבה נר המערבי והתלמידים שמעו	16286
תמהו ונבהלו, ואחר הבדלה העיזו לשאול את פתרון הדברים, וענה שיש כוונה מיוחדת לכוון בנט"י, אבל	16287
בשביל חשיבות הכוונה מגלים רק לאחד בדור, וכמה שהבעש"ט השתדל שגם הוא יזכה לכוונה זו לא	16288
הצליח, ורק בעל אור החיים זכה לגילוי זה, אך היום בסעודה שלישית בשעת נט"י הופיעה הכוונה הזו	16289
אלי, והבנתי שכבה נר המערבי, היינו שנפטר אז בעל אור החיים, כי יש הופעות כאלו שרק לאחד בדור	16290
מגלים ולא שתיים בדור, והאחד הוא מי שמכשיר עצמו ומקדים לזכות ולקבל הופעה זו. (אור חדש).	16291
	16292
מאמר קעד	16293
ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו	16294
ולעבוד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך (דברים י' י"ב).	16295
חכמות בחוץ תרונה, ברחובות תתן קולה (משלי א'), אנו מראים תמיד בעליל, כי לולא ידע אנוש ממעמד	16296
הר סיני, התורה בעצמה מכרזת ואומרת כי היא מן השמים, והנה אנחנו רואים, אם יבוא איש למדינה,	16297
ידרוש אחר חוקי המדינה להיזהר בכל משפטיה, כי יודע כי בנפשו הוא חובל או בממונו, ולמה נשתנה	16298
מלכו של עולם, כי גם המאמין כי ראש השנה יום הדין הגדול הוא, צריך עכ"ז להכין את עצמו כל ימי	16299
אלול, לירא ממנו ולשנות מעשיו, ולמה נשתנה זה האדם בעצמו בזה מכל מילי דעלמא, שאינו צריך להכין	16300
את עצמו לירא מהיזק אף כל דהוא, ומכ"ש היזק ארוך מאד.	16301
אלא ודאי, יען כי אמרה התורה מה ה' אלהיך שואל מעמך, וארז"ל הכל בידי שמים חוץ מי"ש (ברכות	16302
ל"ג:), ולכן אף שהוא מאמין שלם, עכ"ז אם לא עסק בציורי היראה כדבעי למעבד, לא יועיל לו למעשה	16303
כלום, כי מעשה אלהים זאת שתהיה השתנות בשכל האדם, ולפלא איך לא יהיה זה הדבר למופת לרבים,	16304
להשתאה ולהשתומם על השינוי הנפלא מקצה אל קצה באותו אדם עצמו.	16305
וכענין זה נפלאתי על השינוי באדם, האיש היותר פשוט כשיראה שולחן או כסא עשוי מאומן מובהק,	16306
תיכף ישאל מי הוא זה האומן הנפלא הלזה, א"כ הרואה בנין העולם הגדול הלזה, אשר כל חלק קטן ממנו,	16307
אין כל חכמי העולם יכולים לבנות שמץ מנהו, אף גם כנף זבוב קטן לא היה ולא יהיה מי שיבנהו, ואין	16308
דורש ואין מבקש, מי בנה העולם הגדול ורחב ידיים כזה, ולמה בנאו, ולמי בנאו, ולא יזהה תכלית בנאו?	16309
וכ"כ נסתם החזון הזה, עד שאין תימה בעיני בני אדם על השינויים האלה, אין זה רק מעשה אלהים, מה ה'	16310
אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה, הרי מזה נראה ג"כ ברחובות תתן קולה, ממש שני הפכים בנושא אחד.	16311
ואחרי כי אנו רואים בחוש, כי זה חלק בפני עצמו אשר ניתן לאדם לקנות אותו רק ע"י לימוד והרגל,	16312
משונה מכל חלקי האדם, ע"כ ההכרח לאדם לעסוק במוסר ובציורים, עד שירגיש בנפשו שלבו מפחד	16313
מיום הדין, ומכ"ש ביום הדין הגדול והנורא מי יכילנו, וע"כ מצינו שר"ת ז"ל היה לו ספר מיוחד, כתוב	16314
שם כל העונשים לרשעים, לקרות בו תמיד למען יעמדו נגדו הציורים האלה, ואם ר"ת ז"ל היה צריך לזה,	16315
אנן מה נענה אבתריה! (חכמה ומוסר ח"א מא' כ"ו).	16316
	16317
מאמר קעה	16318
ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו	16319
ולעבוד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך (דברים י' י"ב).	16320
אמרו חז"ל (מובא ברש"י שה"ש א') אמר ר' עקיבא לא היה העולם כדאי כיום שניתן בו שיר השירים	16321
לישראל, שכל הכתובים קודש ושיר השירים קודש קודשים, אמר ראב"ע למה הדבר דומה למלך שנטל	16322
סאה חטים ונתנה לנחתום, אמר לו הוצא לי כך וכך סולת, וכך וכך סובין, כך וכך מורסן, וסלית לי מתוכה	16323
גלוסקיא אחת מנופה ומעולה, כך כל הכתובים קודש ושיר השירים קודש קודשים שכולו יראת שמים	16324
וקבול עול מלכותו.	16325
הנה דימו חז"ל תורה ויראה לסולת וסובין, אשר הם ודאי שתיים שהן אחת והיא חיטה אשר בה כלולות	16326
שתיהן, כן הוא ענין התורה והיראה, היסוד הוא שהן אחת והבחינות הן בתורה עצמה, כי הסולת הפנים	16327
של תורה הוא יראה, והחיצון של תורה היא החכמה, אשר היא בבחינת סובין ומורסן לגבי היראה, כאשר	16328
כן קראו אותה חז"ל הקדושים, אבל שתיהן אחת הן והיא התורה.	16329
ולפי זה מאחר כי פנים התורה, הגרעין שלה הוא היראה, מבינים פשוט כי המעמיד של תורה הוא היראה,	16330
שכמו שלא יתכן מציאות הסובין והמורסן בלתי הסולת, כן לא יתכן בשום אופן מציאות התורה בלתי	16331
יראה, זהו שאמרו חז"ל (שבת ל"א). והיה אמונת עתך חוסן ישועות חכמת ודעת, ואפילו הכי אי יראת ה'	16332
היא אוצרו אין, אי לא לא, משל לאדם שאמר לשלוחו העלה לי כור חטין לעלייה, הלך והעלה לו, אמר לו	16333
עירבת לי בהן קב חומטין, אמר לו לאו, א"ל מוטב שלא העלית, ר"ל אם יש הפנים דהיינו היראה מוטב,	16334

- 16335 ודאי תשתמר ותתקיים, ואם לאו, אם אין הפנים רק החיצון לבד, הרי חסר כאן כל המעמיד, א"כ כמובן
- 16336 שהכל לא כלום, לא תשתמר לבדה ולא תתקיים בשום אופן.
- 16337 והנה בגמ' (יומא ע"ב:) אמר רבי שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן מאי דכתיב (משלי י"ז) למה זה מחיר
- 16338 ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין, אוי להם לשונאיהן של תלמידי חכמים שעוסקין בתורה ואין בהם יראת
- 16339 שמים, מכריז ר' ינאי חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עביד, וזה כדברינו כי יראה נקראת לב
- 16340 והדירה היא הפנים שבפנים שבתורה, ברם שם בשבת נאמר עוד אמר רבה בר רב הונא, כל אדם שיש בו
- 16341 תורה ואין בו יראת שמים, דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצוניות לא מסרו לו,
- 16342 בהי עייל? ופירש"י ז"ל יראת שמים דומה לפתחים חיצונים שדרך להם נכנסין לפנימיים, כך אם ירא
- 16343 שמים הוא נעשה חרד לשמור ולעשות, ואם לאו אינו חש לתורתו.
- 16344 ובביאור הגמ' שלכאורה סותרת לדלעיל נראה, דהנה בתורה ישנם כמה מדרגות, וכמו שמצינו בחז"ל
- 16345 (ילקו"ש יחזקאל שנ"ח), שאלו לחכמה שאלו לנבואה שאלו לתורה שאלו להקב"ה עיי"ש, והרי כל אלו
- 16346 הם בתורה, שאלו לחכמה הרי פשוט שעל חכמת התורה נאמר, וכי כלום כיוונו חז"ל בזה לאריסטו חז"ל?
- 16347 הרי אותו לא ישאלו שאלות כאלו! ושאלו לנבואה בודאי תורה ושאלו להקב"ה ג"כ תורה, אלא שבתורה
- 16348 ישנם כמה וכמה דרגות שכל אחת שמה לעצמה.
- 16349 הנה כי כן גם יראה מן דרגות התורה היא, היא אמנם הפנים של תורה, וכמובן שהתורה בשלמותה, כאשר
- 16350 בה כלולים כל חלקיה לשמותיהם, התורה היא ודאי פנימיות כל העולמות, ובשם אחד כולל תקרא, היא
- 16351 תורתנו הקדושה אשר קיבלה משה מסיני בשלמותה ודאי, ואמנם המשלים את התורה באמת היא היראה,
- 16352 וכנאמר מה ה"א שואל מעמך כי אם ליראה, היראה היא תכלית התורה ושלמותה, ואיש הזוכה למידת
- 16353 היראה, הוא הזוכה למידת התורה שנשלמה להיקרא בשם היראה, והוא ודאי מאלה הנכנסים לפנים, והוא
- 16354 הדרתא לכל האדם, כנאמר (קהלת י"ב) סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל
- 16355 האדם.
- 16356 והנה רש"י כתב ואם לאו, אם אינו יר"ש אינו חש לתורתו, ודבר פלא אנו רואים כאן, איך באמת יתכן
- 16357 להיות כזה לאדם שיש בו תורה, והלא תורה לאו מלתא זוטרתה היא! ובכל זאת לא יהיה חש לה? אבל כך
- 16358 הוא, כי המכריח המעמיד של תורה היא היראה, ובלא יראה יוכל להיות מי יודע מה ולא יהיה חש לתורתו,
- 16359 והנה בלעם הרשע אמר (במדבר כ"ג) תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו, הוא אשר ראה את כל
- 16360 האחרית של כלל ישראל וגם חשק לזה, ובכל זאת אשר רכבת עלי מעודך עד היום הזה, וידוע דברי חז"ל
- 16361 על זה, ואיך זה יתכן? ואמנם כי הדבר אינו מובן, וכן אמרם ז"ל (עירובין י"ט.) רשעים אפילו על פתחו
- 16362 של גיהנום אינן חוזרין בתשובה, ואיך זה יתכן? אלא שזהו מהסוד הגדול של אינו חש לתורתו שיודע,
- 16363 מבין ואינו חש! מבהיל מאד!
- 16364 אמרו חז"ל (בר"ר כ"ד ח') ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה, א"כ הרי מובן בפשיטות כי כל
- 16365 התורה כולה מלאה אהבת הבריות, והיה לנו לראות זה בכל ענין וענין שבתורה, ולמה איפוא אנחנו איננו
- 16366 רואים ולא יודעים מזה כלל? אבל הוא הדבר אשר דיברנו, כי הנחנו את הפנים ונשארו רק עם החיצון,
- 16367 ובאין פנים ידיעה מאין תבא לנו? אם אין יראה אם חסר פנים החכמה, אין כאן חכמה וגם לא ידיעה כלל
- 16368 וכלל.
- 16369 אמרנו כי המקרא כי יגח שור איש את שור רעהו הוא יראה, ומתפלאים בעצמנו האיך הוא יראה, אבל
- 16370 הרמב"ם ז"ל ידע היטב, הרמב"ם ז"ל בפירושו המשניות ועוד, כשמביא איזה דין שהוא, הוא אומר מקודם
- 16371 אמר הבורא ית' כי יגח לא תגזול האם יש יראה יותר מזו, שמזכירין תמיד את הבורא ית' שציוה בזה
- 16372 הדין? ונמצא שכל היום לומדים יראה ואין יודעים מזה כלל! מבהיל הדבר, זהו דרכו של יצה"ר נרגן
- 16373 ומפריד אלוף אומן גדול הוא להפריד בין הדבקים. (דעת תורה).
- 16374
- 16375 מאמר קעו
- 16376 ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו
- 16377 ולעבוד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך (דברים י' י"ב).
- 16378 אמרו ז"ל (ברכות ל"ג:) אטו יראה מילתא זוטרתא היא, אין לגבי משה זוטרתא היא, הקושיא ידועה, נוכל
- 16379 לומר בזה בהקדם מה שאמרו ז"ל (סוכה נ"ב), לעתיד לבוא מביא הקב"ה ליצה"ר ושוחטו, צדיקים נדמה
- 16380 להם כהר גבוה ורשעים נדמה להם כחוט השערה, וקשה וכי אחיזת עינים יש למעלה?
- 16381 הענין כי כאשר נביט בשכל בלי אמיתת החוש, לא יעלה על לבנו איך יכול להיות אדם נתעב ונאלח, ערבה
- 16382 מלאה צואה וסרחון, עומד בכל עת ורגע למיתת עולם כלא היה, איך יעלה על לבו להכין מחשבות רבות,
- 16383 ולחיות חיי כעס ומכאובים על עולם שאינו שלו, ואיך יכול להיות בריה שפלה כמוהו לוחם עם מלך אדיר
- 16384 ונורא, ולעשות נגד רצון מלך אשר יבער כמעט אפו והיה לבער? הנוכל להאמין זאת, אם לא כי החוש יתן

לנו עדותו כי יוכל לקרות מקרה פליאה כזאת, אתמהה על המחזה איך יכול להיות שהאדם לא יחוס על עצמו, ויאבד ב' עולמותיו בשביל שיהיה ציור בלב זולתו כי נכבד הוא.	16385
במה נחשב זולתו, ובמה יתייקר אצלו כ"כ ציור זולתו אם לטוב אם לרע, ואין לו יכולת להושיע לו, וגם אם יש לו יכולת אינו רוצה, היש שטות גדול מזה, כי הכבוד המדומה יאבדנו משני עולמות, אין להאמין זאת אם החוש לא יאמת לנו אמיתתו, וכן הרבה, והנה מי שמגושם מאד ונשתקע בתהום ההבלים, אין לו כלל לב להבין להתפלא על עצמו ועל סכלותו, אבל מי שיתבונן לפעמים יש לו להפליא על סכלותו המוטבע בו.	16386
אך באמת אין זה כי אם מעשה אלוהות, אשר נטבע באדם למעלה מן השכל להתפתות בשטויות כאלה, למען יכבוש את יצרו בהתבוננות שכלו ולהגדיל שכרו, והנה מי שלא נתרגל להתבונן להפליא על זה אינו מרגיש בקושי הנ"ל, ולכן כאשר ישמע על זולתו כי פלוני מוותר במעותיו אינו מתפעל מזה, כי על זולתו ישפוט בשכל, ובשכל אין זה פלא, כי הלא כסף וזהב אין מלווין לאדם, גם המעביר על מידותיו, אין להפליא על זה בשכל, כי מה איכפת לי אם פלוני מעוות פיו כך או כך? לדבר עלי כזאת או כזאת מאי איכפת לי, כן הוא בשכל, אבל מי שמרגיל עצמו לכבוש יצרו ורואה קושי הטבע שנטבע בו נגד השכל, יתפעל מזה גם מן המעט.	16387
ולכן השי"ת שהוא יודע כוח היצר כמה גדול הוא נגד השכל, גם המעט יקר אצלו הרבה, כמו שמצינו באהרן שבשביל ושמח בלבו זכה לחושן המשפט, הלא בשכל קשה להבין זאת, כשטובע אדם במים, היש בשעת מעשה להסתכל על כבוד? וכל שכן כשכלל ישראל נטבעים בים במצרים, ומשה רבינו ע"ה הולך להוציאם מן המים, מי לא ישמח בזה? המסתכל בשכל בלבד לא יבין איך שייך בעת מעשה להקפיד על כבוד, כי השמחה העצומה הזאת משכחת הכבוד המדומה, ואין להתפעל על שמחתו, ועם כל זאת השי"ת שיודע כוח היצר המוטבע באדם, יודע לייקר ולכבד האדם המתגבר על השטות הזה המוטבע בו.	16388
נמצא כי כל מה שהאדם מקולקל יותר במידות, יודע פחות את עמל הכיבוש הזה, כי הוא מביט רק בשכל והפראקטיק אינו יודע, כי אינו פראקטיקירט בזה, ולכן רשעים נדמה להם כחוט השערה, כי הם מביטים בשכל, ובשכל אינו אלא כחוט השערה, ועונשם קשה מדוע לא כבשו חוט השערה כזו, אבל צדיקים יודעים הפראקטיק, כי הר גדול הוא הטבע הרע נגד השכל ובוכים, מי יודע אם בכוחם בלבד כבשו הר גבוה כזה, אם לא ע"י עזרתו ית', ולכן אמרו ז"ל אין, לגבי משה זותרתא היא, פירוש בבחינת השכל מילתא זותרתא היא להבין, כי יש ליגע עצמו להגיע למדרגה הזאת, ויגעת ולא מצאת אל תאמין, וממילא נקל ע"י יגיעה להגיע למדרגת היראה, נכון מאד. (חכמה ומוסר ח"ב מא' ר"ב).	16389
	16390
	16391
	16392
	16393
	16394
	16395
	16396
	16397
	16398
	16399
	16400
	16401
	16402
	16403
	16404
	16405
	16406
	16407
	16408
	16409
	16410
	16411
	16412
	16413
מאמר קעז	16413
ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ולעבוד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך (דברים י' י"ב).	16414
דבר מוסכם הוא, כי תכלית עבודת האדם היא לשפר ולהשלים את עצמו, ולשם כך ניתנה לנו התורה, שעל ידה נזכך את עצמנו ונתעלה במעלות השלמות, שהרי יצר לב האדם רע מנעוריו, ותפקידנו הוא להתגבר על היצר וממשלת החומר שבנו, ולהתעלות בבנין עצמנו לאור חוקי התורה כרצון הבורא ית'.	16415
אמנם המעיין בדברי חז"ל ימצא, כי תכלית עבודתנו צריכה להיות מכוונת למטרה אחרת, והיא השגת מעלת היראה, ומפורשים הדברים בגמ' (שבת ל"א), אמר רב יהודה לא ברא הקב"ה את עולמו אלא כדי שיראו מלפניו, שנא' והאלוהים עשה שיראו מלפניו, אמר רבי יוחנן משום רבי אלעזר, אין לו להקב"ה בעולמו אלא יראת שמים בלבד, שנא' ועתה ישראל מה ה' אלוהיך שואל מעמך כי אם ליראה, וכתוב ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה, וברש"י יחידה היא היראה בעולם.	16416
עוד שם, אמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה, עסקת בפו"ר, צפית לישועה, פלפלת בחכמה, הבנת דבר מתוך דבר, ואפ"ה אי יראת ה' אוצרו אין, אי לא, לא, משל לאדם שאמר לשלוחו העלה לי כור חיטין לעליה, הלך והעלה לו, א"ל עירבת לי בהן קב חומטין, א"ל לא, א"ל מוטב אם לא העלית, וברש"י, היא אוצרו, הוא עיקר החשוב בעיניו.	16417
ומבוארים הדברים בדברי רבינו יונה (שע"ת א' ו') וז"ל, והנה הבורא נפח באפי נשמת חיים חכמת לב וטובת שכל להכירו וליראה מלפניו, ולמשול בגוף וכל תולדותיו כאשר המשילה על שאר בעלי החיים שאינם מדברים עיי"ש, מאי מטרת החיים? לשם מה קיימת בנו הנשמת חיים החכמה והדעת? להכירו וליראה מלפניו, כל הווייתנו בעולם, מטרתה שנגיע למעלת הכרת ה' והיראה מלפניו, ויראה זו תביא ג"כ לממשלת הנפש על הגוף וכוחותיו, וכפי שקיים מצב זה בטבע הבריאה, שהאדם מושל על בעלי החיים, ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ ועל כל עוף השמים, כך ג"כ במצבו המתוקן האדם מושל על גופו, חלק הבהמה שבו.	16418
	16419
	16420
	16421
	16422
	16423
	16424
	16425
	16426
	16427
	16428
	16429
	16430
	16431
	16432
	16433
	16434

העיקר הוא שיזכה האדם למעלת היראה, זו תכלית בריאתו, שהרי לא ברא הקב"ה את עולמו אלא כדי	16435
שיראו מלפניו, במעלת היראה זוכה האדם לשלמותו ומקיים את הנדרש ממנו, מעלת היראה היא, בשעה	16436
שקיים פחד אמיתי בלב מהקב"ה בצורה מתמדת וקבועה, יראת העונש ויראת הרוממות, אין היראה רק	16437
אמצעי כדי להגיע לשלמות, אלא שהיראה גופה היא שלמות האדם, גם בג"ע לאחר עבודת העוה"ז ג"כ	16438
קיימת בו מידת היראה, וכדאיתא ברש"י ריש בחוקותי והתהלכתי בתוכם, פרש"י אטייל עמכם בגן עדן	16439
כאחד מכם ולא תהיו מזדעזעים ממני, יכול לא תיראו ממני? ת"ל והייתי לכם לאלהים ע"כ.	16440
ומדגיש רבינו יונה בריש השער השלישי אות ז), ידוע תדע כי יראת ה' יסוד המצוות, שנא' ועתה ישראל	16441
מה ה' אלוהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך, ובזה ירצה ה' את ברואיו, כמ"ש רוצה ה' את	16442
יראיו ע"כ, מה ה' שואל מעמנו, מהו יסוד המצוות ותכליתן? ליראה את ה' אלהיך, זו תכלית בריאתנו	16443
ומטרת עבודתנו לזכות למעלת היראה, להכיר מלכות הבורא בבריאה, ולקבל את מלכותו עלינו, ולשם כך	16444
ניתנו המצוות, וגישתנו לקיום המצוות צריכה להיות בגדר התבטלות לחוקי מלכות, ולא מעשה טוב	16445
לתועלת עצמנו ושלמותנו.	16446
אמנם ודאי שהמצוות מועילות לשפר את מצבנו, וקיומם ע"י האדם מהפך אותו מרע לטוב, אולם מטרת	16447
קיום המצוות ואופן עשייתן, צריך להיות מתוך התבטלות לרצון ה', למה אני מקיים מצוה פלונית? כיון	16448
שכך ציווה ה', וזהו שמדגיש רבינו יונה, כי יראת ה' יסוד המצוות, ודוגמא מעניינת לכך, משמשת לנו	16449
פרשת מסירות נפשו של אברהם אבינו, שמסר נפשו לכבשן האש בגלל הכרת אמנתו באל אחד, והתורה	16450
מתעלמת ממסירות נפש זו ומזכירה זאת רק ברמז, ואילו פרשת העקידה שבה לא מסר את נפשו, מאריכה	16451
ומגדילה התורה ענין זה עד למאד, ועומד על כך החסיד ר"י יעב"ץ (אבות ה' ב) וז"ל.	16452
ויש להקשות מדוע לא האריכה התורה לבאר הנס הגדול אור כשדים, וי"ל כי לא היה חולק על עובדי ע"ז	16453
אלא כפי השכל, כחוק כל פילוסוף חזק בדעתו, והשכל הישר מכריחו לכך לאהבת האמת, אבל עיקר	16454
השכר כשנעשה לשם ה', וזה שאמר בשבת ובכבוד אב ואם כאשר ציוך ה' אלהיך, כי המנוחה וכבוד	16455
יעשה האדם, זה מצד הטבע, וזה מצד השכל, ולזה הזהיר כאשר צוך עכ"ל.	16456
אם מקיימים מצוות רק מכיון שמבינים כי מעשה זה טוב, אין זה רצון התורה הדורשת לעשות בגלל שה'	16457
מצוה על כך, כאשר צוך צריך להיות הדוחף והמחייב בקיום המצוות, ומעלה זו רחוקה מאתנו עד למאד,	16458
מקיימים אנו מצוות מתוך הרגל ולימוד, אולם התבטלות לצווי ה' דבר זה נעלם מאתנו, האדם יכול להכיר	16459
נקודה זו בשעת חרטה על חטא מסויים, כגון ביטול תורה או לשה"ר, אזי החרטה היא מה עשיתי, בזבזתי	16460
זמן לבטלה, או דיברתי סתם בלי כל תועלת והזקתי לזולת, אולם להתחרט שעשיתי נגד רצון ה', חרטה זו	16461
אינה מצויה אצלנו, ודוקא זו היא החרטה האמיתית, כפי שכותב רבינו יונה בגדרי החרטה, יבין לבבו כי	16462
מר ורע עזבו את ה', ויאמר בלבבו מה עשיתי? איך לא היה פחד אלהים לנגד עיני.	16463
החרטה האמיתית היא על ההתרחקות מה', כיון שחסרון זה הוא עיקר הפגם שבעבירה, כל תכליתנו	16464
בעולם אך ורק ליראה מלפניו, ואנו רואים בחוש כיצד הכל מורה על היראה, בכל הדורות מורה ההנהגה	16465
של העולם עם כל הרדיפות והיסורים של הכלל והפרט, כיצד הכל מכוון לתכלית אחד, והיא הכרת ה'	16466
והיראה מלפניו, וזו תכלית הגאולה שיכירו כל יושבי תבל, כי לך תכרע כל ברך, ויקבלו כולם את עול	16467
מלכותך. (קובץ שיחות עמ' 134).	16468
	16469
מאמר קעח	16470
ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו	16471
ולעבוד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך (דברים י' י"ב).	16472
מצינו (שבת ל"א) אין לו להקב"ה בעולמו אלא יראת שמים בלבד, שנא' ועתה ישראל מה ה' אלהיך	16473
שואל כי אם ליראה, וכתוב ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה, שכן בלשון יוני קוראין לאחת הן,	16474
ופירש"י ז"ל, הן יחידה היא היראה בעולם, וקשה איך היא יחידה הלא יש תרי"ג מצות?	16475
אלא ודאי דכל התרי"ג מצות הן לתכלית היראה, כי ע"י התרי"ג מצות תצא היראה האמיתית לאור, וכן	16476
אמרו (שם ל"א), על פסוק והיה אמונת עתך, אמונת זה סדר זרעים, עתך זה סדר מועד, וחשיב שם כל	16477
התורה כולה, ואעפ"כ יראת ה' היא אוצרו, ופירש"י ז"ל היא עיקר החשוב בעיניו לאצור ולעשות סגולה	16478
לזכרון, הרי כי תכלית כל התורה כולה היא שתצא היראה בשלמות.	16479
ומי שמכיר אף מעט מן המעט גדולת הבורא, ידע ויבין וישתומם מזה, אחרי כי העיקר החשוב בעיני	16480
הבורא ית' לאצור ולעשות סגולה לזכרון, ודאי כי זה מונח באוצרותיו ובפרט לזכרון, ומעתה מי זה פתי	16481
לא יבין, כי ישים אדם כל עמלו בתורה ובתפילה, הכל ליראה את ה', ולא עוד אלא לעשות נחת רוח לפניו	16482
ית', להשתדל כי גם אחרים ייראו ממנו ית', כי חפץ הקב"ה להצדיק בריותיו להטיב עמהם בעולם שכולו	16483
טוב.	16484

ומצינו (מדרש רבה מסעי פרשה כ"ג), אמר הקב"ה חביבה עלי ארץ ישראל יותר מן הכל, למה? שאני	16485
תרתי אותה צבי היא לכל הארצות, להודיעך שאין חביב כארץ ישראל, אמר לו הקב"ה למשה הן הארץ	16486
חביבה עלי, שנא' ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה תמיד, וישראל חביבין עלי, שנא' כי מאהבת ה'	16487
אתכם, אני אכניס את ישראל שהן חביבים עלי לארץ שחביבה עלי, שנא' כי אתם באים אל הארץ כנען	16488
עכ"ל הזהב של מד"ר.	16489
ומעתה אחרי שביארנו לעיל גודל ענין הלימוד ליראה את ה' שהיא תכלית כל התורה, וביותר שהיא כ"כ	16490
חביבה בעיניו ית', עד שהיא עיקר החשובה בעיניו לאצור באוצרותיו לסגולה ולזכרון, מי לא יבין כי מי	16491
שזוכה להיכנס לבית המוסר, אשר תכליתו ללמוד ליראה את ה', מי לא יבין כי הקב"ה נהנה מאד להכניס	16492
הלימוד שהוא אוהב בארץ שהוא אוהב, ובפרט בירושלים עיה"ק, כמה גדולה זכות זו, היש יותר גדול	16493
מלעשות נחת רוח להקב"ה? מחלקם יהא חלקנו! אכ"ר.	16494
וכן יסדו אנשי כנסת הגדולה באהבה רבה, ותן בלבנו להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד, לשמור	16495
ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה, היש חסיד יותר מזה? ועכ"ז אמרו אח"כ ויחד ללבנו לאהבה	16496
וליראה את שמך, הרי כי כל הקודם היא רק הכנה לאהבה וליראה, הרי נתאמת כל דברינו כמה גדול	16497
לימוד היראה והוא לימוד המוסר, להבין מה היא יראה ולהתרגל בה, וזהו שחשוב בעיניו ית' לאצור	16498
באוצרותיו.	16499
ויש ליתן תבלין בזה כי איתא בספרי ע"י התורה יכיר מי שאמר והיה העולם, וא"כ יבוא להכיר כפי ערך	16500
האדם את בוראו וירא מלפניו, כענין שאז"ל (ב"ב קל"ד.) דבר קטן הוויות אביי ורבא, דבר גדול מעשה	16501
בראשית ומעשה מרכבה היא היראה השלמה, וע"כ כל התורה הכנה ליראה, ולכן בא חבקוק והעמידן על	16502
אחת אמונה כי המאמין ע"פ התורה ירא. (חכמה ומוסר ח"א מא' ר"ג).	16503
	16504
מאמר קעט	16505
ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו	16506
ולעבוד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך (דברים י' י"ב).	16507
אם ברצוננו לידע מה נכלל במה שאמרה תורה מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה, נלמד זאת	16508
מהסוגיא (שבת ל"א.), אמר ר"ל מאי דכתיב והיה אמונת עתיך חוסן ישועות חכמת ודעת, אמונת זה סדר	16509
זרעים, עתיך זה סדר מועד, חוסן זה סדר נשים, ישועות זה סדר נזיקין, חכמת זה סדר קדשים, ודעת זה	16510
סדר טהרות, כלומר כל התורה כולה בקרבן, ואפ"ה יראת ה' היא אוצרו, ומפרש רש"י הוא עיקר החשוב	16511
בעיניו לאצור ולעשות סגולה לזכרון, כלומר אותם נקודות היראה שבתורתו הם אשר אוצר השי"ת	16512
לעשות סגולה לזכרון, הוא אשר יעד ה' לעמו והייתם לי סגולה מכל העמים.	16513
ושמענו מזה שעצם לימוד התורה כולה עדיין אינו יראת שמים, יתכן ותהיה כל התורה בו ואין בו יראת	16514
שמים, יראת שמים היא מעלה נפרדת והיא העיקר החשוב בעיניו, וכמה שנכלל ממנה בלימוד התורה הוא	16515
אשר אוצר השי"ת לעשות לו לזכרון.	16516
אמר רבא בשעה שמכניסים אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה, פלפלת	16517
בחכמה, הבנת דבר מתוך דבר, כל הנכלל בעסק התורה בהיקף ובעומק, ואפ"ה אי יראת ה' היא אוצרו	16518
אין, אי לא לא, משל לאדם שאמר לשלוחו העלה לי כור חיטין לעליה, הלך והעלה לו א"ל עירבת לי בהן	16519
קב חומטין, א"ל לאו, א"ל מוטב אם לא העלית, ופירש"י קב חומטין ארץ מלחה ומשמרת את הפירות	16520
מלהתליע. תנא מערב אדם קב חומטין בכור של תבואה ואינו חושש, ופירש"י ואינו חושש למוכרה בדמי	16521
חיטין דלאו אונאה היא שהרי שמירתן בכך.	16522
רבא מוסיף והולך בחומר הענין, בלא היראה גם תורה אין לו, אי לא לא מוטב אם לא העלית, כי היראה	16523
מוכרחת היא לעסק התורה לשמרו מלהתליע, וכשם שנדרש קב חומטין לכור התבואה כך מוכרחת היא	16524
היראה לעסק התורה, וכל שאין בו יראה שתשמור תורתו, מבואר בגמ' שתורתו מותלעת היא ומוטב אם	16525
לא העלית, והוא כעין שאמרו חז"ל על סוג מסויים של שלא לשמה נוח לו שנהפכה שליתו על פניו.	16526
ומבאר מס"י בגדר הדברים, שעבודה שלא לשמה מתוכה יבוא האדם לעבוד לשמה, אבל עשיה שאינה	16527
לשם עבודה כלל, אלא להרויח כבוד או ממון, מתוכה לא יבוא לעבודה לשמה, לעבודה זו צורה אחרת	16528
בכלל, וע"ז נאמר נוח לו שנהפכה שליתו על פניו יעו"ש פט"ז, והוא שמבואר בגמ' כאן, שכל שאין בו	16529
היראה שתשמרנו מוטב אם לא העלית, כי תורה שאינה לשם עבודה כלל מותלעת היא, וכדי שתהיה	16530
התורה לשם עבודה אלא שלא לשמה, כלומר בשביל שהשי"ת ישלם לו שכרו בזה ובבא על עבודתו זו,	16531
לכך נדרש שתהא יראת ה' אוצרו.	16532
ופשוט הוא דבר זה, וכי אין בתורה לתת תכליות אחרות לתלמודה מלבד עבודת ה', כבוד מיועד ללומדי	16533
תורה, אפשרות לתפוס מקום חשוב בין אנשים, ועוד כהנה וכהנה מתענוגי לימודה, ומי יערוב שהעוסק	16534

בתורה לא יטה לשם תכליות צדדיות אלה, וישאר העסק בתורת ה' על מתכונתו האמיתית כפי שנצטוינו על כך, הלא זהו כוח היראה לשמור המעשים מנטיות פסולות, וכל שאין בו יראת שמים מהיכן תשמר תורתו מלהתליע.	16535 16536 16537
ושמענו מזאת כי יתכן יש בו כל התורה כולה וידו רב לו במלחמתה של תורה, פלפלת בחכמה, הבנת דבר מתוך דבר ועדיין יש מקום לספק אי יראת ה' היא אוצרו, כי אין היראה דבר הנקנה מאליו לעוסקי התורה, אלא מעלה נפרדת מיוחדת לעצמה הדורשת עמל ועסק מיוחד לקנותה, ואיך נקוה לזכות ע"י התורה אם בלא היראה גם התורה אינה תורה אלא מתולעת היא רח"ל, וכמה זה מחייב להתפנות מעט בכל יום לחשוב בדברים המביאים ליראת שמים.	16538 16539 16540 16541 16542
אמר רבה בר רב הונא כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצוניות לא מסרו לו, בהי עייל, רבה בר רב הונא מוסיף והולך בחומר הענין, אף אותם קנינים הצפונים בנפש שזוכה האדם ע"י לימוד התורה, לא יוכל האדם להגיע אליהם ולנצלם בלא היראה, כגזבר שיש בידו מפתחות הפנימיות ואין בידו החיצוניות, ופשוט הוא מעתה שלא שייך לקוות ליהנות מאור התורה בלא הקדמת היראה, כל אשר זכה מכוח התורה סגור ומסוגר בפניו מאחר שהמפתחות החיצוניות אינם בידו, בהי עייל.	16543 16544 16545 16546 16547 16548
וממשיכה הגמ' בדבריה הנוקבים, אמר רב יהודה לא ברא הקב"ה את עולמו אלא כדי שייראו מלפניו, ומקרא מפורש מסייעו, שנא' והאלהים עשה שייראו מלפניו, ר' סימון ור' אליעזר הוו יתבי, חליף ואזיל ר' יעקב בר אחא, א"ל חד לחבריה ניקום מקמיה דגבר דחיל חטאין הוא, א"ל אידך ניקום מקמיה דגבר בר אורין הוא, א"ל אמינא לך אנא דגבר דחיל חטאין הוא, ואמרת לי את בר אורין הוא? כלומר אתה מיעטת בשבחו (רש"י), דאר"י משום ר' אלעזר אין לו להקב"ה בעולמו אלא יראת שמים בלבד, ועתה ישראל מה ה"א שואל מעמך כי אם ליראה.	16549 16550 16551 16552 16553 16554
מה רחוקה השקפתנו מדברי הגמ' הללו, בר אורין הוא בעינינו כבר השבח השלם, אין מתענינים כלל לדעת האם גבר דחיל חטאין הוא, לדעתנו הבר אורין ודאי דחיל חטאין הוא, והאמת שאין הדברים תלויים אחד בחבירו, כמבואר מכל סוגית הגמ', וחובת האדם לבקש לזכות ליראה נוסף על עמלו בתורה, דבר זה נשכח מלב. (קובץ ענינים).	16555 16556 16557 16558 16559
מאמר קפ	16560
ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ולעבוד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך (דברים י' י"ב).	16561 16562
והנה אנכי הרואה נגד חלוני כרם נטוע, טוב למראה ונחמד למאכל, מי הוציא זאת? העפר השפל, אנכי ההולך ראיתי עפר הארץ הוציא קוצים ודרדרים, סמים מזיקים וקוצים וכדומה, מה זה השני הפכים? אבל העפר יש בכוחו להוציא פרי מחמדים וגם חוח ובאשה, והכל תלוי בהאדם הזורע, אם זורע בתוכה פירות טובות תצמיח פרי טוב, וכן האדם נמשל לעץ השדה, מי שזורע בהלב מחשבות ותשוקות טובות, תצמיח רצון גדול להפיץ אומץ, ומי שזורע בה תאוות ותשוקות בהמיות, תצמיח רצון להבל אין בו מועיל.	16563 16564 16565 16566 16567
והנה ראיתי האנשים הגננים השוכרים קרקע לגינות, משלמים ממון הרבה בעד השכירות, ואח"כ נותנים בה זריעות יקרות במחיר רב, ואח"כ נשרפים בחום השמש לנכש ולעזור כל עשב ועשב, וסובלים סבל רב לגדלם, ועדיין אינם רואים ברכה מהם עד סוף הקיץ, אז מתחילים ליקח ברכתם כל יום ויום, ומאין להם האמונה בקרקע להוציא עליה הוצאה מרובה, ולסבול עבודה סבל רב, לבטוח ולהאמין כי בסוף הימים תתן להם ברכתם מרובה? אבל לא לשבח יחשב להם זאת, כי האנשים הקודמים אמרו להם גם אנחנו זרענו וסבלנו סבל רב, ואח"כ אכלנו מיגיעתנו בהקרקע בסוף הקיץ עד השנה הבאה, ונמצא כי בנקל יתייגעו עוד ויעמלו בעבודת האדמה אשר בעיתה תתן פריה.	16568 16569 16570 16571 16572 16573 16574
כן משה רבינו ע"ה אמר להם לישראל, תדעו בני האדם הוא כאדמה, מה שזורע מגדל, והנה האדם מבקש טוב, וכן באמת צריך לבקש טוב, אבל האדם מוטעה בהטוב, כי למה לו לזרוע בלבו רצון לחפון תאוה וחמדה, אשר הזריעה היא תצמיח בלבו להתגדל יותר בתשוקתו הבהמית, להשתוקק תמיד יותר בחפצו התאונית, הלא זה כזורע קוצים, הנה הקוצים גדלים בהאדמה כאשר זרע, הקוצים מצד עצמם הם מזיקים. וכן בהתאוה הנה התשוקה הנזרעת בהלב גדלה תמיד לתאבה יותר ויותר, והתאוה מצד עצמה אי אפשר להשיגה כי אינה בידו, ונמצא כי הקוצים מתרבים ואין בהם מועיל, ואדרבה מזיקים, וכן התאוה הנזרעת באדם למאכל משתה ומשגל צומחת תמיד, כי התשוקה מתגדלת בזה, ולמלאות תאוות אינו מוצא, ולבסוף מכלה גופו ונפשו, הלא טוב היה לזרוע תחת זה רצון להטיב ולהשכיל, וזה דבר נאה ומתקבל, ודבר שיוכל להשיגו, וכאשר יחפון לזרוע אלה הזריעות יתגדל תשוקתו לטוב, ויתענג ויתעדן מעשיית הטוב, כמו הזורע התאוה המתענג מהשגת תאוותו.	16575 16576 16577 16578 16579 16580 16581 16582 16583 16584

ונמצא פי שנים ברוחו, זה מתענג מטינוף, וזה מתענג מדבר נחמד ונעים, וזה לא ישיג תאותו להתענג בה,	16585
ואדרבה יש לו מנה רוצה מאתיים, וזה ישיג למלאות תאותו הטובה הרוחנית, כי גודלו וטובו מלא עולם.	16586
ולכן אמר להם לישראל מה ה' שואל מעמך רק לזרוע בכם הזריעה הטובה ליראה, כי זה נאה ונחמד, וגם	16587
מלא כל הארץ כבודו, ואני אגיד לכם כי בשנים קדמוניות גם כן זרעתי בהאדמה, וסבלתי סבל רב להשרף	16588
בשמש היצר, ולעדור ולנכש העשבים הרעים, עד שהתחיל להוציא פרי טוב, ואז אני מתענג בהטוב יותר	16589
מבעל התאווה בתאותו, וא"כ הרי זה כמו בעלי הגינות, אשר נקל להם לסכול עבודת האדמה עד בעיתה	16590
תתן פריה, כן לכם תהיה נקל הסבל עד תטעמו טעם עבודת השי"ת, וא"כ לגבי משה מילתא זוטרתא היא.	16591
וזהו ומשביע לכל חי רצון כל רצון שהאדם זורע בו הקב"ה משביעו בו, שיתגדל בו הרצון שיבחור בו,	16592
להתענג ולהתעדן בהרצון, ולכן אנו רואים מי שזרע בו רצון ותשוקה לממון או להרע יתענג מהרע, כי	16593
תשוקתו הנזרעת תתגדל בו יום יום, ואם כי אינו מוצא למלאות תאותו בזה אין להקב"ה אשמה, כי כן טבע	16594
התאווה יש לו מנה רוצה מאתיים, הזריעה שזרעת צומחת כטבע האדמה, ויהיה פירוש ומשביע כמו השבע	16595
מתענג ושבע רצון במה שאכל.	16596
כן הבוחר בתאווה מרוצה בבחירתו הזאת, כי כן נראה לו שזהו טוב, וחסרון המילוי הוא מצד טבע התאווה,	16597
ואין לו להתרעם על הקב"ה, כי כן בחר בזריעה הזאת, והזורע טוב בלבו הוא שבע ברצון הטוב, וגם טבע	16598
הטוב שיוכל למלאות תמיד תאוותו הטובה, וא"כ הרי ביררנו ששוא מעשה האדם הרודפים אחר ההבל	16599
בלא תמורה גם בעולם הזה, ונמצא לפי זה יקל להאדם לזרוע בלבו תשוקת הטוב, ויהיה פי שניים ברוחו.	16600
(חכמה ומוסר ח"ב מא' מ')	16601
	16602
מאמר קפא	16603
ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו	16604
ולעבוד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך (דברים י' י"ב).	16605
ובגמ' (ברכות ל"ג:), אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא, אין לגבי משה מילתא זוטרתא היא, וידועה	16606
התמיהה הלא משה אמר זאת לישראל, ועוד הרי באמת לא רק יראה בלבד שואל הקב"ה מאתנו, אלא גם	16607
הליכה בדרכיו ואהבת השם ועבודה בכל לב ונפש, ושמירת המצוות והחוקים, וכבר כתב המס"י	16608
בהקדמתו, שבקרא זה כלל כל חלקי שלמות העבודה הנרצית לה' ית'.	16609
אך הביאור הפשוט בהא דאמרו דלגבי משה מילתא זוטרתא היא, דבכוח התורה קל להשיג כל אלו	16610
המעלות, והנה באמת לקניית התורה בכללות צריך שתקדם לה יראה, ככתוב ראשית חכמה יראת ה', הרי	16611
שהיראה היא תחילתה של תורה, וכמ"ש חז"ל (שבת ל"א.) ואפ"ה אי יראת ה' היא אוצרו אין אי לא לא,	16612
דאף אם יש בידו תורה אינו חש לה ואינה מתקיימת, וכן אמרו ז"ל שם, כל אדם שיש בו תורה ואין בו	16613
יראת שמים, דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצוניות לא מסרו לו, בהי עייל,	16614
ונראה הכוונה בזה, דאינו נכנס לפנים התורה ואין התורה נכנסת בו, וידיעתו אינה אלא ידיעה חיצונית	16615
בלבד, וזהו מה שאמרו במשנה (אבות פ"ג) אם אין יראה אין חכמה.	16616
אכן יראה זו המביאה לתורה היא יראת העונש, וכן פירש הגר"א במשלי, אם אין יראה היינו יראת העונש	16617
אין תורה, ויראה זו משיגים ע"י אמונה וקיום המצוות בפועל, כמפורש בספרא דמעשה מביא לידי יראה,	16618
ומשזכה לתורה ע"י יראת העונש שקדמה לה, שוב מביאה אותו התורה ליראה עילאה היא יראת	16619
הרוממות, ובה אמרו שם במשנה אם אין חכמה אין יראה, והיינו יראת הרוממות, ובהאי קרא דועתה	16620
ישראל דנאמר כי אם ליראה, המכוון הוא ליראת הרוממות כפי שפירש המס"י בהקדמתו, ויראה זו מושגת	16621
ע"י התורה, וזהו דאמרו לגבי משה, היינו בכוח התורה מילתא זוטרתא היא השגת היראה, עד כדי שמה ה'	16622
אלהיך שואל, בבחינת מה.	16623
ונמצינו למדים, דהיראה הפשוטה שבכללה שמירת המצוות ועבודת ה' באופן פשוט, קלה היא לכל אדם,	16624
ולא ע"ז שאלו אטו יראה מילתא זוטרתא היא, והיינו משום דיסודה הוא באמונה, ואך על מעלת יראת	16625
הרוממות ושאר המעלות המבוארות שם בקרא שאלו, אטו מילתא זוטרתא היא, והשיבו דגם זה קל להשיג	16626
ע"י התורה.	16627
וכבר אמרו משמו של הסבא מקעלם ז"ל שאמר, כי כן הוטבע בבריאה שכל דבר הנצרך יותר לאדם מצוי	16628
יותר והשגתו קלה יותר, וכמו האויר שהוא הנצרך ביותר לאדם, הרי הוא מצוי בכל מקום והשגתו קלה	16629
מאד, וכן הוא גם בענינים הרוחניים, דהאמונה היא הנצרכת ביותר לאדם דהיא יסוד הכל, וצדיק באמונתו	16630
יחיה, וע"כ יסוד האמונה והידיעות הכלליות שבה קלים להשיגם, כי מוכרחים הם בתכלית ההכרח,	16631
ומשיגים אותם ע"י התבוננות בבריאה בכל פרטיה, ומושגים הם ממש מכל המציאות ומסדר העולם, וגם	16632
ע"י התבוננות האדם בו בעצמו בבחינת מבשרי אחזה אלוה.	16633

ואז"ל (במדרש שוחר טוב שם) תורת ה' תמימה משיבת נפש, אימתי היא משיבת נפש כשהיא תמימה, כל דבר מן התורה מעיד על עצמו ומוכיח מתוכו על אמיתתו שניתן מבורא עולם, עדות ה' נאמנה, כי דבריה מאירים ומשלימים את עצמם, משלימים זה את זה ומתבארים זה בזה, כל דבר בתורה וכל מאמר שבה, וכל חלקי התורה מתאימים ומכוונים זה לזה, כי כולם ניתנו מרועה אחד אדון כל המעשים, וחלק הנסתר שבתורה וסודות הדברים מתאימים עם הפשט וההלכה, וכולם הם כקומה שלמה אחת, שהענינים הם בדרך של הדרגה והשתלשלות מתחילת הפשט הפשוט עד סוף כל דרגין.	16634 16635 16636 16637 16638 16639
כמו כן נצפנו בתורה כל סודות העולמות מה שהיה והווה ומה שעתידי להיות, וזה מנפלאות התורה שכשזוכים לעמוד על הענינים, מוצאים בתוכה את כל המאורעות שקרו אח"כ בדיוק עצום, נמצא שהאמונה קל להשיגה מהבריאה ומהתורה, ואחרי שהאמונה מושגת וידועה היטב עם כל יסודותיה, הרי היראה ג"כ מוכרחת והיא המביאה לידי תורה, הן יראת ה' היא חכמה, ראשית חכמה יראת ה', ומשהשיג תורה הרי הוא אוהז בכל, והוא הדבר מה שהמעלות שנתפרטו בקרא קל להשיגן, וכולן אינן אלא בבחינת מה, מה ה' אלהיך שואל מעמך.	16640 16641 16642 16643 16644 16645
והנה אף שהיסודות ברורים ומאומתים בתכלית הברירות, גם בזה ניתנה בחירה לאדם, ויכול הוא להביא את עצמו למצב שלא יכיר בזה, ואף כי אין מקום לטעות מצד השכל וההכרה, אך כמו שנברא חולי של שטות וסילוק השכל באדם שהוא כעוורון ממש, כך בנוגע לענין יסודות האמונה ניתנה לאדם האפשרות לסלק ידיעתם ע"י השחתה במידות ובמעשים מכוערים, וכמו דכתיב ורם לבבך ושכחת (דברים ח'), וכתוב אמר נבל בלבו אין אלהים השחיתו התעיבו עליה (תהלים י"ד), דמצד הרצון התאוה והגאוה, אפשר שיטושטשו אף מושגי המושכלות המבוררים, שאחרי שמפקיר עצמו לתיעוב, שע"ז נחלש השכל וכל גדרי האמת שבו נכאים.	16646 16647 16648 16649 16650 16651 16652
וכן מצינו בפרעה חירם ונבוכדנצר שעשו עצמן ע"ז, ולא דיברה תורה בפתאים ומשוגעים, ובאמת הם היו חכמים מחוכמים, וכידוע דבמצרים היו חכמים גדולים, וחירם עשה דמות רקיע (יל"ש יחזקאל שס"ז), והרי שהיו מופלגים בחכמה, ונבוכדנצר היה חכם גדול ובעל השגה, ואמרו חז"ל שביקש לגנות כל שירות ותשבחות שאמר דוד בספר תהלים, והיינו לומר שירה יותר מדוד המלך, אלא שבא מלאך וסטרו על פיו (סנהדרין צ"ב:), וגם קודם מלכותו הכיר דבשכר ד' פסיעות לכבוד המקום עלה לגדולה, והכיר את הנס דעמידת השמש דחזקיה (סנהדרין צ"ו.).	16653 16654 16655 16656 16657 16658
אבל גאותו במלכותו שהיתה מלכות בכיפה, לא נתנה לו להחשיב עצמו כמלך אביון שהקב"ה הרימו, מאשפות ירים אביון, וכן באינך רשעתם וגאותם גרמה להם כך, הרי דאחרי ההכרה האמיתית הברורה יש עוד אפשרות של בחירה, וזהו מסודות מעלת הבחירה שניתנה לאדם, והוא מה שאמרו ז"ל בכל מקום הרוצה לטעות יבוא ויטעה, היינו שירצה בטעות והוא מצד הבחירה, דרצונו לטעות הוא הגורם לטעות, ואדם בא לידי כך ע"י השחתה במידות ובמעשים.	16659 16660 16661 16662 16663
ומינה למדנו מה נואלו האנשים אשר מקילים ראש לפעמים לעשות נגד הדין, לעשות מעשה חטא, מתוך מחשבה שזה לא יזיק להם וישארו כמות שהם לפני החטא, וזו טעות חמורה, כי ע"י החטא נהפך האדם לאיש אחר, ועבירה מטמטמת לכו של אדם וגוררת עבירה, והרי אינו אותו אדם עצמו שהיה לפני החטא, ולפיכך צריך אדם להתחזק בכל עת בתורה ובתפילה ולימוד המוסר ולהדבק לחברים טובים כדי שיעמוד תמיד איתן באמונתו ובהכרתו הברורה. (משנת רבי אהרן).	16664 16665 16666 16667 16668 16669
מאמר קפב	16670
ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ולעבוד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך (דברים י' י"ב).	16671 16672
אמר ר"ל מאי דכתיב והיה אמונת עתך חוסן ישועות חכמת ודעת, אמונת זה סדר זרעים, עתך זה סדר מועד, חוסן זה סדר נשים, ישועות זה סדר נזיקין, חכמת זה סדר קדשים, ודעת זה סדר טהרות, ואפ"ה יראת ה' היא אוצרו, פירש"י הוא עיקר החשיבות בעיניו לאצור ולעשות סגולה לזכרון (שבת ל"א.), אין ספק שחשוב מאד לפני הקב"ה האדם שזוכה ללמוד את הששה סדרים מתורתנו הק', אבל התכלית הוא היראה, ואם אין יראה אין חכמה, ולכן עיקר החשיבות בעיני השי"ת היא יראת שמים שממנה הוא עושה אוצר וסגולה.	16673 16674 16675 16676 16677 16678
אמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין, אומרים לו נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה, עסקת בפו"ר, צפית לישועה, פלפלת בחכמה, הבנת דבר מתוך דבר, ואפ"ה אי יראת ה' היא אוצרו אין ואי לא, לא, (שם), גם רבא דורש אותו הפסוק עצמו שדורש ריש לקיש והיה אמונת עתך, אלא שר"ל דורשו ללימוד הש"ס, ורבא דורשו לקיום המעשים.	16679 16680 16681 16682

- 16683 כשאדם זוכה ללמוד את כל חלקי הש"ס אין זה מילתא זוטרתא, כמה יגיעה כמה לילות כימים זקוקים לזה,
- 16684 כמה התמסרות נפשית דרושים כדי לזכות לכתר תורה, ולכא' אין ספק שאיש כזה הוא גם בעל יראת
- 16685 שמים במדרגה נפלאה, ובכל זאת יתכן שגם מי שלמד כל הש"ס הריהו ח"ו ניעור וריק מיראת ה', וכמ"ש
- 16686 בדואג ואחיתופל שטינא היתה בלבם, ואמרו עליהם בגמ' רבותא למיבעיי בעיי, רחמנא ליבא בעי
- 16687 (סנהדרין ק"ו:), וכמותם בכל דור ודור, שאם לא זכו נעשית להם התורה לסם המות, ומתוך רצונם
- 16688 ונגיעותיהם מטהרים את השרץ בק"נ טעמים.
- 16689 יתר על כך אף מי שזכה לקיים גם במעשים טובים את כל חלקי עבודת ה', משא ומתן באמונה, קביעת
- 16690 עתים לתורה, (ועסקת בפו"ר פי' המהרש"א אם השיא יתום ויתומה ודו"ק), ואדם שמצפה תמיד לישועה,
- 16691 שמפרש רש"י צפית לדברי הנביאים, ומפלפל בחכמת התורה ומבין דבר מתוך דבר, האם כל המעשים
- 16692 השלמים והרוממים האלו יתכנו בלי יראת שמים? עד שאמרו ואפ"ה אי יראת ה' היא אוצרו, הרי המדובר
- 16693 באיש שהוא מלא כל כולו ביראת שמים? מוכח מכאן שבכל זאת יתכן שיעשה האדם פעולות גדולות
- 16694 כאלו, ועדיין יש מקום לפקפק אם אמנם מקורם הוא יראת שמים, או שמא מידות של גאווה כבוד או מצוות
- 16695 אנשים מלומדה מעורבות בזה, על כך יחרד כל אדם המעמיק להבין.
- 16696 וגם למדנו ממאמרים אלו שכשם שיש מסכתות מיוחדות לכל מצוה, כמו מסכת ברכות לדיני ברכות
- 16697 ותפילה, מסכת שבת לדיני שבת וכדו', כן גם למצוות היראה יש צורך ללמוד סוגיות מיוחדות בש"ס
- 16698 בראשונים ואחרונים, שאם האדם לא ילמוד גם סוגיות אלו, לא יגיע ליראת שמים השלמה והאמיתית,
- 16699 ואמרו שם בגמ', אי יראת ה' אוצרו אין ואם לא לא, משל לאדם שאמר לשלוחו העלה לי כור חטין
- 16700 לעליה, הלך והעלה לו, אמר לו עירבת לי בהן קב חומטין (ארץ מלחה ומשמרת את הפירות מהתליע,
- 16701 רש"י) אמר לו לאו, אמר לו מוטב אם לא העלית.
- 16702 ויש כאן קושיא עצומה, למה אמרו מוטב שלא העלית, מפני שלא עירב קב חומטין בתוך הכור חטים, הרי
- 16703 היה לו לומר לשלוחו תערב עכשיו קב חומטין בתוך החטים? תשובה על כך מצאתי בס"ד בספר רוח חיים
- 16704 להגר"ח מוולוז'ין זצ"ל, כי עיקר החומטין שיהיו בין כל גרגיר וגרגיר, אבל אם יהיה למעלה או למטה
- 16705 ירקבו, כן אם יראה קודמת, אז כל דיבור מתורה יוצא מלב ונפש ותוכו רצוף אהבת ה' ויראתו, אבל אם
- 16706 ילמוד בלי שיקדים יראה, הרי כחומטין למעלה, ולמטה ירום לבבו או יקנתר ח"ו, וטוב לו שלא למד,
- 16707 יעו"ש דבריו הקדושים.
- 16708 והנה לדאבון לב עדיין נמצאים בימינו אנשים טועים השואלים מה מוסיף לימוד המוסר, וכי ידיעת ההלכה
- 16709 לבד אינה מספיקה לו לאדם, טענה זו כבר הופרכה מזמן ע"י רבותינו בעלי המוסר, שהוכיחו חובת לימוד
- 16710 המוסר מן התורה מן הנביאים ומן הכתובים, מגמ' ראשונים ואחרונים, ואוסיף בע"ה כמה גרגרים כיהודה
- 16711 ועוד לקרא בחשיבות של לימוד המוסר, איתא בירושלמי (ר"ה פרק ג' הלכה ה'), לא נענשו ישראל אלא
- 16712 על פרשת שילוח עבדים, הה"ד מקץ שבע שנים תשלחו איש את אחיו העברי (ירמיה ל"ד), תני בשם ר'
- 16713 נחמיה היתה כאניות סוחר ממרחק תביא לחמה, דברי תורה עניים במקומן ועשירים במקום אחר, וביאר
- 16714 בפני משה שבמקומם לא מצינו שענש הכתוב על זה, ולמדים אנו מקראי דירמיה שהוכיחם כשלא קיימו
- 16715 ואמר שסופם להיענש על כך יעו"ש.
- 16716 הבה נתבונן, שילוח עבדים היא פרשה שלמה בתורה, כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבוד ובשביעית יצא
- 16717 לחופשי חנם, (ובירושלמי ר"ה שם) אמרו, וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל, על מי
- 16718 ציום? על פרשת שילוח עבדים, דיני עבדים מפורשים בסוגיות רבות בש"ס ופוסקים, בראשונים ואחרונים
- 16719 בעומק וברוחב, ואילו במקראות (ירמיה ל"ד) לא מצאנו אלא אזהרתו לישראל בשם ה' ותשיבו איש את
- 16720 עבדו, לכן הנני קורא לכם ונתתי אתכם לזעוה, כלומר אזהרות של עונש על החטא, ואין בהם שום חידוש
- 16721 של הלכה, ובכל זאת גם על פסוקים אלו, מדגישים חכמינו ז"ל ועשירים במקום אחר.
- 16722 מכאן שידיעות המוסר ביאורן ידיעות העונשים, הפסד וגנות עשיית העבירות, (רבינו יונה שער השלישי),
- 16723 יש בהם עושר גדול של מחשבה יראה ודעת, ומי שיודע את ידיעת ההלכה בלבד, אפילו אם הוא מבין
- 16724 אותה היטב, עדיין נקראת אצלו עניה, והידיעה וההבנה על אזהרת העונש תגביר בו באדם את ההתעוררות
- 16725 לקיים את ההלכה ביתר דקדוק.
- 16726 וראיתי גם להעתיק כאן כמה שורות מהספר דברי יהושע וזה לשונו (פרק ד' א'), לימוד זה מחוייב הוא
- 16727 אצלנו ולא נוכל להתעלם מעסוק בו, כי הוא המביא את האדם ליראה את ה' ולפחד מעונשו, ולהחזיק בעץ
- 16728 החיים זו תלמוד התורה, בפרשה והיה אם שמוע באו יעודים טובים לשוחרי מצות ה' ועונשים קשים
- 16729 לסרים מני דרך, שהוא עצם לימוד המוסר, ואחרי זה נאמר ולמדתם אותם, שלפי פשוטו מוסב על הנאמר
- 16730 באותה פרשה עצמה, כלומר תלמדו ויהא שגור בפיכם הדברים האלה, כי על ידם תקנו היראה והתורה,
- 16731 והקפידה התורה הק' ביותר גם לשים את הדברים האלה דברי המוסר על כל אשר יעבור עליהם האדם
- 16732 והם המזוזות, ולקשרם על ידו ובין עיניו לזכרון, למען יחזקו הדברים על לוח לבם ולא ימוש.

- 16733 והנה הלכה פסוקה אצלנו משבא ר' עקיבא ולימד וחי אחיך עמך, חייך קודמין לחיי חבירך, ואם בחיי הגוף
- 16734 כך בחיי הנפש עאכו"כ, ואם כן מקל וחומר נידון, כי מצות עשה מוטלת על האדם היודע בנפשו כי אינו
- 16735 נקי מכל חטאת מאומה, ללמוד ספרי המוסר ולהוכיח את עצמו, ממה שציותה התורה להוכיח את זולתו,
- 16736 כמ"ש הוכח תוכיח את עמיתך, ואם על חיי חבירו נצטוו לחוס ולהוכיחו, על חיי עצמו עאכו"כ עכ"ל.
- 16737 ובתנחומא (פר' שמות) האריכו חז"ל להראות כי האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב הוכיחו את בניהם
- 16738 וייסרו אותם, וזה שאמר ביעקב יושב אהלים, שני אהלים, כי למדו יצחק אביו תורה וייסרו בבית תלמוד,
- 16739 ועליהם נאמר ואוהבו שוחרו מוסר (משלי י"ג), וכן בת שבע הצדקת יסרה את שלמה בנה, דכתיב דברי
- 16740 למואל מלך משא אשר יסרתו אמו, מלמד שכפתו בת שבע על העמוד ומכה אותו בשבט ומיסרתו, ולפי
- 16741 שיסרתו לפיכך ויחכם מכל האדם יעו"ש.
- 16742 לולי חז"ל הקדושים שביארו לנו את הפסוקים והודיעונו את כל זה, האם היה עולה על הדעת להמחיש
- 16743 אופן המוסר שייסרה בת שבע את בנה שלמה כאשר כבר היה מלך? בדברים קשים כמדקרות חרב, אל
- 16744 למלכים שתו יין ולרוזנים אי שכר, מי שרזי עולם גלויים לו ישתה יין וישתכר, ואם עמודי עולם כך, אדם
- 16745 משלנו כיצד יטעה את עצמו שאינו זקוק לתוכחה ומוסר? (גויילי אש).
- 16746
- 16747 מאמר קפג
- 16748 ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו
- 16749 ולעבוד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך (דברים י' י"ב).
- 16750 אז"ל מה שעשתה חכמה עטרה לראשה עשתה ענוה עקב לסוליתה (ירושלמי שבת א'), זה כמה אשר
- 16751 ראיתי המא' הזה נפלאתי מאד וכמעט צער היה לי, יראת שמים תכלית כל השלמות, מה ה' שואל מעמך,
- 16752 הן יראת ה' היא חכמה, ובאו חז"ל וגרעו מעלת היראה תכלית כל השלמות, שהיא מונחת בענוה בעקב,
- 16753 אתמהה! אמרתי מי יחונני ויאיר עיני תוכן כוונתם ז"ל, ועברו עלי כמה שנים ולא ידעתי באר, עד שזה לא
- 16754 כבר בעומדי בפרשת בלק ראיתי עומק כוונתם ז"ל.
- 16755 התבוננתי כי אין ראוי באמת להקרא בשם חכם, רק מי שהכשיר מדותיו, כי בלי כשרון המידות גם מה
- 16756 שהתחכם אינו שלו, כי המידה המגונה קלה שבקלות תבוא ותעשוק ממנו חכמתו ברמיזה אחת, די ברמיזה
- 16757 קלה לעשוק ממנו מאה התחכמות, נמצא כי הוא אינו בעל החכמה, כי לו היה בעלים על החכמה, למה
- 16758 האברים אינם סרים למשמעתו כמו שסרים לכל רצונותיו, הידים עושות מה שיצווים כוח החפצי, הרגלים
- 16759 הולכות ברמז החפצי, העינים מביטים בפקודת החפצי, הלב חושב בחמדתו, למה שהוא אדון עליהם והם
- 16760 משרתיו, משא"כ כוח החפצי של ראובן אינו פקיד על אברי שמעון, ולכן לא ישמע לו, הרי אות כי החכמה
- 16761 אינה שלו, ולכן לא ישמעו אברים שלו לחכמתו, ורמיזה קלה מהמידות דוחה מאה חכמות, כי המה שלו,
- 16762 ואברים שומעים לרמיזת כוח החפצי שהוא בעל שלהם.
- 16763 בוא וראה, בלעם חכם גדול היה באומות, עד שאז"ל עליו (ספרי ברכה), אבל באומות קם, ואמר על עצמו
- 16764 מי מנה עפר יעקב, ותהי אחריתי כמוהו, ואח"כ הלך ויעץ לזנות בנות מאב, ואח"כ שלמו לו היהודים
- 16765 שכרו מושלם כנאמר ואת בלעם הרגו בחרב, ואיה מות ישרים שלו שביקש על עצמו? ואיה האחרית הטוב
- 16766 שביקש על עצמו? הוא עצמו אמר ויודע דעת עליון, ואח"כ כשרמזה לו חמדת המון שלו, אולי ישיג
- 16767 בעבור קללתו שחשב, נשתגע ואמר לעצמו, אחרי כי יש עת שהשם אינו יודע, יכוין השעה ויקלל, כמ"ש
- 16768 רש"י ז"ל עיי"ש, היש שטות גדול יותר מזה? אף למי שיודע מעט באלהות, הלא ישתומם מה ראה בלעם
- 16769 הרשע שטות כזאת?
- 16770 ועוד שטות בתוך שטות, אם יש עת שאינו הכל גלוי ח"ו, א"כ מאין ידע באותה עת גופה כי באו האנשים
- 16771 אליו, הרי גלוי הדבר שדברנו, ובשעה שרמזה לו חמדת המון התחיל לחשוב ולעשות כאחד המשוגעים,
- 16772 ואיה חכמתו, הרי לאות שאינה שלו, ושכלו אינו בריא, ועין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה הם שלו, וכאשר
- 16773 ירמזון אליו אז חכמתו תתבלע, ועצתו תסכל כאחד השוטים, וכאשר מידותיו ינוחו בו אז יודע הרבה
- 16774 ומבקש מות ישרים ואחרית כמוהם, הרי כי היה לו יראת שמים אז, ואמר ג"כ כי לא אוכל לעבור את פי
- 16775 ה', אבל רוח גבוהה שלו שללה בכל שעה ושעה היראה והדעת ממנו.
- 16776 משא"כ חכמי ישראל עליהם נאמר כי אתם המעט ואמרו ז"ל שמקטינים עצמם לפניו, פי' כי חושבים
- 16777 תמיד, אם כי הם חכמים נגד אחרים, אבל אינה שלהם, רק של מי שהחכמה שלו ומשפיע להם תמיד
- 16778 מחכמתו, כי זה כל מעלת האדם היותר גדול, מבין יותר איך שהוא מושפע בכל רגע מאתו ית' בכל אשר
- 16779 לו, גופו ונפשו כלליה ופרטיה.
- 16780 זה לשון מדרש ואתחנן על פסוק כי ה' הוא האלהים, יתרו נתן ממש בע"ז, שנא' עתה ידעתי כי גדול ה'
- 16781 מכל האלהים, משמע שהם אמנם גדולים אבל הוא גדול מהם, נעמן וכו', רחב וכו', משה שמו אף בחללו
- 16782 של עולם שנא' אין עוד אף בחללו של עולם, אין כוונתם ז"ל על יתרו שנתן באמת ממש לע"ז, אלא כי לא

הגיעה כ"כ חכמתו להבין כמו המלאכים אשר מרגישים, כי כל רוחב ידיעתם הוא השפעתו ית' עליהם והם	16783
כאין בעיניהם, כי כל מה שתתרבה ידיעתם, תיכף מבינים כי היא השפעה מאתו ית' ומכירים יותר גדולו	16784
וטובו, משא"כ יתרו לא הגיע למדרגה זו להרגשה ההיא הנעלה מאד כמלאכי מעלה, אבל מרע"ה הוא הגיע	16785
למדרגה זו.	16786
בלעם הרשע היה אומר כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, שכמו בחיל כן בחכמה יש טעות הזה בטבע	16787
המגונה באדם, רק חכמי ישראל ברוב שרעפם בשפלות האדם, ובעזר השם באו למדרגת מלאך, וניצולו	16788
מטבע של כוחי ועוצם ידי, אבל בלעם הרשע בגסות רוחו, לא היה חושב בשפלות האדם, וע"כ נשאר	16789
בטבע של כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, ונמצא כי הגסות היא שלו, והחכמה שלו נשארה מעל	16790
ולא לו כמבואר למעלה, ונשאר שכלו אינו בריא ולפרקים היה כאיש משתגע.	16791
וזהו כוונתם ז"ל מה שעשתה החכמה עטרה לראשה, פי' ע"י החכמה יבין גדולת השי"ת ויירא ממנו, אבל	16792
רק בעת שלא ירמוז לו גסותו וחמדת הממון וכהנה, כי אז נסרחה חכמתו כמו בלעם הרשע, משא"כ מי	16793
שעמל לקנות ענוה, אז יוכל לבוא לחכמת היראה בקנין שלו, כי המידות המגונות כבר לא ישללו ממנו	16794
ידיעתו ויראתו, וכל עוד שתגדל חכמתו תגדל יראתו כי הוא מבין יותר כי היא השפעה מאתו ית', ומכיר	16795
גודלו וטובו ית'.	16796
נמצא כי תיכף כשנכנס בענוה קנה חכמה, כי החכמה נעשית שלו, וכיון שבאת חכמה באה יראה, וכל עוד	16797
שתגדל בו מידת ענוה תגדל חכמתו ויראתו גם יחד, וזהו עשתה ענוה עקב לסוליתה, פי' כי ע"י ענוה נקנה	16798
לו תיכף החכמה והיראה, וזהו יהיב חכמתא לחכימין, פי' מי שמבין כי היא השפעה נדבה וחסד מאתו ית',	16799
וכל שמוסיף חכמה מוסיף הכנעה, וזה כפתור ופרח. (דעת תורה).	16800
	16801
מאמר קפד	16802
ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו	16803
ולעבוד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך (דברים י' י"ב).	16804
וכן בפרשת ראה שמור ושמעת את כל הדברים האלה אשר אנכי מצוך למען ייטב לך ולבניך אחריו עד	16805
עולם, כבר ביארנו במאי דשנינו (אבות פ"ג) חביב אדם שנברא בצלם, שנא' כי בצלם אלהים עשה את	16806
האדם, חיבה גדולה נודעת לו פירוש שהודיעו לו, כן הוא בפי"מ להרמב"ם ז"ל, נודעת לו, שהודעת מה	16807
שהטיבו לו, שיעור הטובה היא הטובה אחרת, כי פעמים שיגמול אדם טובה לאיש מבנ"א על דרך רחמנות,	16808
ולא יודיעהו שיעור מה שעשה עמו מפני שהוא נבזה בעיניו ע"כ, וכ"ה ברבינו יונה ז"ל עיי"ש.	16809
ולהבין מהי החיבה יתרה בזה שהודיעו לו, יצויר לשני בנ"א עניים מרודים אשר מסתובבים על פתחי	16810
נדיבים ואין להם פרוטה לפרטה, אבל לאחד מהם יש אוצר גדול בביתו טמון תחת תנורו והוא אינו יודע	16811
מזה, הנה כ"ז שלא נודע לו מאוצרו אין לו שום יתרון על חבירו והוא רעב ללחם כמותו, אבל מיד כשנודע	16812
לו וביכולתו להשיגו, הרי הוא עשיר מופלג ונחלץ מצרתו!	16813
נמצא כי בין אי ידיעתו לידיעתו המרחק הוא כבין עני לעשיר! וכן בינו לבין חבירו אין לו יתרון עליו	16814
קודם שנתוודע לו על עשירותו אלא במיגו, כלומר שיכול להתעשר בקל אם יתוודע לו, משא"כ חבירו,	16815
אבל לא יותר מזה, כי במציאות כעת שניהם רעבים! וכן הוא בדבר הזה, אם אין האדם יודע את לטוב לך,	16816
נמצא שומר מצות השי"ת וירא ממנו כאילו כפאו שך, והרי במציאות אין טוב לו כעת, כי אינו יודע את	16817
הטוב הצפון בשמירת התורה! אלא שיש לו מיגו שיהיה טוב לו לכשיוודע כי כ"ז לטוב לך!	16818
ואמר הכתוב עוד, הן לה' אלהיך השמים ושמי השמים, רק באבותיך חשק ה' לאהבה אותם, ופירשו	16819
הראשונים ז"ל שזה בא להורות על טוב לך, כי השי"ת עשה את השמים שהם כל המלאכים ושרפים חיות	16820
ואופני הקודש, ושמי השמים שהם עוד יותר גבוהים מהשמים, כמו שהזכיר דוד המלך ע"ה הללו את ה' מן	16821
השמים הללוהו במרומים הללוהו כל מלאכיו הללוהו כל צבאיו, ואח"כ אמר הללוהו שמי השמים, (רמב"ן	16822
כאן), ואת כולם עזב כביכול וחשק רק באבותינו! הרי שהם חשובים יותר! דאל"כ מהו זה רק באבותיך	16823
חשק? וא"כ ראה כמה טוב לך!	16824
וכ"ה בספורנו ז"ל, הן לה' אלהיך השמים וכו', ויעיד על זה שהוא מבקש לטוב לך, כי אמנם השמים	16825
והארץ הם שלו ועם היותם נכבדים בלתי נפסדים, רק באבותיך חשק, ששינה את טבע אותם הנכבדים	16826
בגללכם בזכות אבות, ואין זה אלא כדי להשיג דבר יותר נכבד מן השמים והארץ! והוא האדם השלם	16827
בהיותו דומה לבוראו כפי האפשר כאמרו בצלמנו כדמותנו ע"כ.	16828
עוד כתוב רק באבותיך חשק ויבחר בזרעם אחריהם בכס מכל העמים כיום הזה, וזהו עוד לטוב לך שבחר	16829
השי"ת בנו עד כדי כך שאנו נקראים בנים למקום, כמ"ש בנים אתם לה' אלהיכם, וכן שבחר בנו ונתן לנו	16830
את התורה, שנא' ובך בחר ה' להיות לו לעם סגולה מכל העמים אשר על פני האדמה, נמצא שאנו	16831
מחוייבים להכיר עד כמה טובה כפולה ומכופלת למקום עלינו בשלוש אלה, א) רק באבותיך חשק דהיינו	16832

חביב אדם שנברא בצלם! וכמ"ש הספורנו שהשמים והארץ עם היותם נכבדים בלתי נפסדים, חשק רק	16833
באבותיך, והוא האדם השלם כאמרו בצלמנו כדמותנו, (ב) ויבחר בזרעם אחריהם, וזה חביבין ישראל	16834
שנקראו בנים למקום! (ג) ויבחר בכם מכל העמים כיום הזה, היינו חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה!	16835
וכמו שאנו מברכים אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו!	16836
מעתה הרי למדנו עד כמה חביב אדם לפני המקום שנברא בצלם, ועוד חיבה יתירה נודעת לו שהודיעו לו	16837
שנברא בצלם, שנא' כי בצלם אלהים עשה את האדם, ויש להתבונן הרי זה נאמר על כל אדם שהרי אח"כ	16838
כתוב חביבין ישראל, וא"כ יצויר בכפר נידח אחד בפניה נידחת בעולם מתהלך רועה חזירים אחד שנולד	16839
שם בכפר הוא ואביו ואביו, ולא יצא ממקומו מעולם, ואינו יודע כלל שיש תורה בעולם, ואעפ"כ	16840
חיבה יתירה יש גם לו שהודיעו לו שנברא בצלם, והיכן הודיעו לו? בתורה! פלאי פלאים! אדם זה שאם	16841
תשאל אותו מהי תורה לא ידע כלל מה להשיבך, ובכ"ז יכולה נפשו לדעת כי נברא בצלם, שכך כתוב	16842
בתורה כי בצלם אלהים עשה את האדם! הרי לפנינו כמה חביב אדם שנברא בצלם, וחיבה יתרה נודעת לו	16843
שנברא בצלם.	16844
והנה כל זה בכל אדם, אבל ישראל חביבין בעוד חיבה שנקראו בנים למקום, וגם חיבה יתרה נודעת להם	16845
שנקראו בנים למקום, הרי ארבע חיבות לישראל, ועוד ב' חיבות נוספות להם, חביבין ישראל שניתן להם	16846
כלי חמדה, חיבה יתרה נודעת להם שניתן להם כלי חמדה, הרי לישראל ששה חיבות.	16847
ואכן יש לעורר בזה הערה גדולה, עפימ"ש למעלה שמצד אחד מסתובב רועה חזירים גוי אחד בכפר, והוא	16848
בכוחו ויכולתו לדעת כי בצלם אלהים נברא, כאשר כתוב בתורה כי בצלם אלהים עשה את האדם, ומאידיך	16849
גיסא עומד אדם מבני ישראל וששה עטרות של חביבות על ראשו, והוא כאילו אינו יודע מזה כלום! כי לא	16850
הסיר ערלתו ואוטם לבו, וכבר נתבאר בפשיטות שהרחק בין יודע מאוצרו לשאינו יודע, הוא אותו	16851
המרחק שבין מי שיש לו לשאין לו.	16852
והתרופה להסיר ערלת הלב, היא הידיעה וההרגשה בלטוב לך, כי אילו אדם יודע כמה טובה לו יראה	16853
השי"ת וקיום מצותיו, לא היה יכול יצה"ר לגשת אליו ולא היה מאזין לפיתויו, וזהו מה שנא' ועתה מה ה'	16854
שואל מעמך כי אם ליראה לטוב לך, רק באבותיך חשק ויבחר בכם מכל העמים, ומלתם את ערלת לבבכם,	16855
כלומר אם תדעו את הלטוב לך, כי תתבוננו בדבר הזה של הן לה' אלהיך השמים, רק באבותיך חשק, הרי	16856
בידכם הששה חיבות שחיבבתי אתכם מחביב אדם שנברא בצלם, עד חיבה יתירה נודעת להם שניתן להם	16857
כלי חמדה, בידיעות אלו תגיעו לומלתם את ערלת לבבכם! (אור יהל).	16858
	16859
מאמר קפה	16860
ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו	16861
ולעבוד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך (דברים י' י"ב).	16862
הנה התורה היא המביאה לידי יראה, כאשר כן מבואר בספר באר אברהם על פסוק (תהלים כ') ומציון	16863
יסעדיך, כי מציון תצא תורה, כי התורה מקרבת את האדם אל בוראו, ותומכתו שיוכל לבוא לפני המלך, כי	16864
הוא עוסק בגנוי המלך, והוא מרואי פני המלך בראשונה קודם המלאכים, וזהו אשר התורה מביאה לידי	16865
יראה, כי בהיותו על ידה קרוב כ"כ אל המלך ודאי כי ירא ומפחד.	16866
בגמ' (מנחות ק"י.) איתא מחלוקת, חד אמר כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת, וכל העוסק	16867
בתורת אשם כאילו הקריב אשם, וחד אמר כל העוסק בתורה אינו צריך לא עולה ולא מנחה ולא חטאת	16868
ולא אשם עיי"ש, כבר ביארו הראשונים ז"ל שענין הקרבנות הנה כשם כן הם, שבסגולתם שהם מקרבים	16869
את האדם לה', כן כתב הרמב"ן, וכל קרבן לשון קריבה ואחדות, והמלאך לימד למנוח ענין הקרבנות ואז	16870
עלה בלהב המזבח עיי"ש, וא"כ תורה שהיא המקרב היותר גדול, מרואי פני המלך בראשונה קודם	16871
המלאכים, כי על כן העוסק בתורה באמת קרבנות למה יבוא? הלא הוא כבר קרב ועומד.	16872
איתא בגמ' (ברכות כ"א.), ספק התפלל ספק לא התפלל, לדברי ר' יוחנן יחזור ויתפלל דלואי שיתפלל	16873
אדם כל היום, ובגמ' (שבת י"א.) אמרו, חברים העוסקין בתורה מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפילה,	16874
ולכאורה זהו היפך מדברי ר' יוחנן שאמר ולואי שיתפלל אדם כל היום, אלא שר' יוחנן שם בשבת	16875
קמפרש לברייתא, לא שנו אלא כגון ר"ש בן יוחי וחבריו שתורתן אומנותן, אבל כגון אנו מפסיקין לק"ש	16876
ולתפילה.	16877
הנה רואים מזה יסוד גדול, שבאמת תורה ותפילה הם בגדר אחד, שסוד שתיהם הוא שמקרבים את האדם	16878
ומכניסים אותו לפני ולפנים, וכמו תפילה כן תורה שתיהן נקראות עבודה, אלא שתלוי רק במדרגת התורה	16879
של העוסק בה, שאצל רשב"י וחבריו שתורתם אומנותם היא בתכלית מדרגת התורה לאמיתתה, הנה	16880
אצלם קירבה אותם התורה עוד יותר מתפילה, כי על כן אצלם ודאי אין מפסיקין מתורה לתפילה, כי	16881
מדרגת התורה עוד יותר גבוהה מאשר דרגת התפילה, אבל לר' יוחנן וחבריו אשר אצלם התורה לא היתה	16882

בתכלית המדרגה לפי ערך רשב"י, ואצלם התפילה היתה יותר מקרבת מאשר תורתם, ועל כן מפסיקין מתורה לתפילה, כי היא יותר במדרגה מאשר תורתם, ואמר על כן דלואי שיתפלל אדם כל היום.	16883
ולפי יסוד דברינו שתורה ותפילה הם בגדר אחד, ואדרבה התורה היא עוד יותר במדרגה בעמידתו לפני המלך, א"כ יצא לנו חדשות, הנה מצינו הלכה בתפילה ששואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד וזהו בק"ש וברכותיה, ובתפילה הדין הוא שאפילו המלך שואל בשלומו לא יפסיק, מפני שבתפילה הוא עומד לפני המלך ממש וממילא אסור להפסיק, א"כ צריך להיות בתורה שהיא המקרב היותר גדול, והמעמיד את האדם לפני המלך, מכש"כ שהיה צריך להיות אסור להפסיק בעסקו בתורה בכל הגדרים של הדין, אפילו המלך שואל בשלומו לא יפסיק!	16884
אמנם כן הוא האמת! אלא מה נאמר ונצטדק? שלפי מדרגת התורה שלנו הוא אחרת, א"כ הלא תהיה אותה השאלה ג"כ בענין התפילה שלנו, הלא איתא בגמ' (עירובין ס"ה.), יכולני לפטור את כל העולם כולו מן התפילה מטעם שכורת ולא מיין, אלא מה? שאנו סומכין להתפלל על ההיתר של מהר"מ מרוטנברג, מטעם שאין אנו מכוונים כ"כ בתפילה (טור או"ח סי' צ"ח), ובכל זאת אנו נזהרים בדיני הפסקות בתפילה עוד ביתר חומרות מכפי ההלכה.	16885
א"כ כמה בושה וכלימה תכסה את אדם, אשר בעסק התורה הדבר אצלנו כ"כ הפקר, ואין יודעים כלל שיש דינים של אין מפסיקין בתורה ממש כמו בתפילה, כי העוסק בתורה הוא ממש כמו עומד ומתפלל, אחת הן ממש! ואדם העוסק בתורה כשהוא מוכרח להפסיק, עליו לעיין את השלחן ערוך מהלכות אין מפסיקין בתפילה, מדיני שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד, ומדיני אפילו המלך שואל בשלומו וכדומה, ואמנם כי גמ' ערוכה היא (חגיגה י"ב:), כל הפוסק מדברי תורה מאכילין אותו גחלי רתמים ומבואר היטב ביסוד דברינו.	16886
	16887
	16888
	16889
	16890
	16891
	16892
	16893
	16894
	16895
	16896
	16897
	16898
	16899
	16900
	16901
	16902
	16903
מאמר קפו	16904
ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ולעבוד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך (דברים י' י"ב).	16905
כתב רבינו הגר"א ז"ל בספרו אדרת אליהו על התורה, שדרכי ה' נחלקין לשלושה, (א) תורה ומצוות, (ב) בין אדם לחבירו, (ג) דרכי עבודת ה' והמוסר, וכולם בפסוק אחד, כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר ע"כ, וכיון שהוא שלישי מחלקי התורה, ודאי שגם התלמוד מחלק זה הוא לא פחות משלישי, כי אך התלמוד הוא שמביא לידי מעשה, וכמו שאין לקיים מילי דברכות והם מצוות שבין אדם למקום, בלי ללמוד תחילה המסכתות והראשונים והאחרונים והפוסקים שעל מצוות אלו, וכמו שאין לקיים מילי דנזיקין שהם מצוות שבין אדם לחבירו, בלי ללמוד תחילה המסכתות שעל מצוות אלו, כן אין לקיים מילי דאבות הכוללים כל דרכי עבודת ה' והמוסר, בלי ללמוד התורה שבה ביאורם של מצוות אלו, (עיין מס"י ריש פ' י"ט).	16906
	16907
	16908
	16909
	16910
	16911
	16912
	16913
	16914
	16915
	16916
	16917
	16918
	16919
	16920
	16921
	16922
	16923
	16924
	16925
	16926
	16927
	16928
	16929
	16930
	16931
	16932

ולפענח את הצפונות בדרכי המשנה והתלמוד, כי גם דבריהם הם בקיצור נמרץ, וקשה מאד לסלול דרך	16933
סלולה הלכה למעשה רק ע"פ דבריהם ז"ל בלבד.	16934
אולם ראה ה' בעוני הדורות, וברוב חסדיו ורחמיו שלח לנו מגדולי הראשונים ז"ל, כמו רבינו סעדיה גאון	16935
ז"ל, רבינו רבי יהודה הלוי ז"ל, החסיד רבינו יונה מגירונדי ז"ל, והחסיד רבינו בחיי ז"ל, שבספריהם	16936
הענקיים סלתו לנו סולת נקיה, שמידותיהם תרומות מתרומות מידותיהם של המשנה והתלמוד, וכל אחד	16937
לפי טעמו ודרכו ביררו וליבנו את דרכי עבודת ה' והמוסר כמעט בכל מקצועותיה, ואת כל יסודי התורה	16938
דרכיה ודעותיה בכל מעלתם ושלמותם, וערכו לנו הכל כשלחן ערוך, ואנו אין אנו צריכין אלא פה לאכול.	16939
ואחרון אחרון שהגדיל לייסד חיבור כאחד מן הראשונים, ולסול לנו מסילה שלמה דרוכה וכבושה לרבים,	16940
מסילת ישרים מתחילת צעדי הזהירות עד לידי קדושה ורוה"ק, והכל בכתב מיד ה' עליו השכיל, לברר	16941
וללבן ע"פ התורה והמצוה, הכל מיוסד ובנוי מן התורה, מן הנביאים ומן הכתובים ומשני התלמודים,	16942
מספרא ספרי ומכילתא וכל אוצרות התורה, כל רז לא אניס ליה, והנסתר גלוי לפניו, מקום הניחו לו מן	16943
השמים להתגדר, וכבר ידוע מפי תלמידי הגר"א ז"ל, כמה העריך והעריך הגר"א ז"ל את המחבר וספרו	16944
מסילת ישרים, בדברי שבה והערצה שכמעט לא יאומנו, ורק באספקלריא המאירה של הגר"א ובמשפט	16945
האמת שלו, יתכן לראות בדמות דיוקנו של רבינו באור שופע ומאיר כזה.	16946
ובאמת החידוש היותר גדול במסילת ישרים הוא בהקדמה, שבה הוא קורא לשוב אל חכמת היראה, שכיון	16947
שיראת ה' היא חכמה, היא צריכה עיון התבוננות והעמקה, שבדורות הקודמים לא היה בזה כל חידוש,	16948
ולפחות אצל תלמידי חכמים היתה חכמת היראה חיה בלבבות, אך בזמנו כנראה כבר בא טשטוש בלבבות	16949
לרעיון בהיר זה, והוא ז"ל בספרו החזיר העטרה ליושנה, ואחריו הגר"א ז"ל והגרי"ס ותלמידיו זצ"ל.	16950
אמנם יש בזה בחינה עמוקה, שגם בדורות הקדמונים הגדולים, וכגון הדור שלפני החורבן הראשון דורו	16951
של ירמיה היו נתבעין על זה, כדכתיב אין איש נחם על רעתו לאמר מה עשיתי, כלה שב במרוצתם כסוס	16952
שוטף במלחמה (ירמיה ח'), ולאותו הדור נאמר מי האיש החכם ויבין זאת על מה אבדה הארץ, ויאמר ה'	16953
על עזבם את תורת, ועיין בר"ן (נדרים פ"א). בשם הר"י ז"ל.	16954
ולפי דבריו ז"ל, מה שנא' כלה שב במרוצתם כסוס שוטף במלחמה, הוא על כרחך על מרוצתם בתורה,	16955
שהרי לא פסקו פיהם מגירסא, ומה שנאמר כסוס שוטף במלחמה, הוא על מלחמתם במלחמת התורה	16956
ומשאם ומתנם בהלכה, אלא שכיון שלא היה עיונם ביראה כפי עיונם בתורתם ושזו היתה הסיבה שלא	16957
ברכו בתורה תחילה, נאמר עליהם לפי מדרגתם המקרא הנ"ל, וכ"כ גדולה היא מידת שימת הלב הנדרשת	16958
ליראה, שהיה מקום לתביעה גם לדור הגדול הזה, ומה נורא הוא לפי זה מצב האיש שנעלם ממנו לגמרי	16959
היסוד הזה.	16960
והיסוד הנ"ל הוא מקרא מפורש הן יראת ה' היא חכמה, ואז"ל (שבת ל"א:): הן אחת היא, הרי שלא רק	16961
שגם היראה היא חכמה, אלא שאין חכמה מלבד היראה וכמ"ש המס"י בהקדמה שם, והטעם לזה הוא מפני	16962
שראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם, ואז"ל (ברכות י"ז), ללומדיהם לא נאמר אלא לעושיהם,	16963
כלומר שכל חכמת התורה והשכל הטוב של התורה ללומדיהם לא נאמר אלא לעושיהם, והיינו שהנקודה	16964
המרכזית המרכזת את כל חכמת התורה על כל מחלקותיה, היא יראת שמים, כלומר קיום התורה במעשה,	16965
וכל החכמות אינן אלא כהקדמות והכנות לחכמה זו של יראת שמים וקיום התורה, ובשעת קיום במעשה	16966
מתרכזות כולן ועל ידן יוצא המעשה.	16967
ולכן אחרי שזכינו להמאורות הגדולים האלה, כבר נוכל גם אנחנו קצרי הראות וקטני המעש לגשת אל	16968
הקודש פנימה, ע"י שנלמד ונעמול בעמלות העיון כפי שהורונו רבותינו הגדולים ז"ל, ודלו לנו את החספא	16969
למען נוכל למצוא את המרגליות הטובות בדרכי עבודת ה' והמוסר, להחיות נפשותינו לחיי עד ולעשות	16970
נחת רוח ליוצרנו, שלא נלך ונגשש כעורים באפלה, ולא תהיה מצות התורה מצות אנשים מלומדה, ואך	16971
בזאת נתהלל תהלה אמיתית שנשכיל ונדע את ה', ליראה אותו לאהבה את תורתו ומצותיו וללכת בדרכיו,	16972
למען הביא את הטובה והברכה עלינו ועל זרעינו לחיי עד.	16973
שומה עלינו לשום את הדברים על לבנו, ולשוב לה' לתורתו ויראתו, במה שנקבע לנפשנו לימוד של קבע	16974
בכל יום ממש אחד לא נעדר, בספרי רבותינו הראשונים ז"ל, ועל אלה שטעמו טעם מוסר מימיהם	16975
בהישיבות הקדושות, מוטל הדבר ביחוד להתאחד באגודה אחת, וללמוד כל אחד שיעור מסויים באחד	16976
מספרי המוסר שיקבעו ללימוד לרבים, וכבר ציוו חז"ל (ברכות ס"ג), עשו כתות וספדו בתורה לפי	16977
שאינ התורה נקנית אלא בחבורה, וצווי זה כולל כל חלקי התורה וגם החלק השלישי בכלל, ולכן מה טוב	16978
לאלה היכולים להתאגד וללמוד לימוד זה בעיון בחבורה.	16979
ועי"ז נזכה שתבנה ותכונן נפשנו ללכת בדרכי ה' והמוסר, שלפי הגר"א ז"ל נאמר על זה כי יבוא אלי העם	16980
לדרוש אלהים, וכבר הובטחנו מפי הנביא, דרשו את ה' בהמצאו, וכפי אמרם ז"ל (תענית ח'), בציבור	16981

הוא בכל השנה, ובכגון זה נצטוינו עשה עד שאתה מוצא ומצוי לך ועודך בידך (שבת קנ"א:), ובזה תזכה	16982
נפשנו לאור באור חיי התורה והיראה.	16983
(דליות יחזקאל).	16984
מאמר קפז	16985
ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולאבה אתו	16986
ולעבוד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך (דברים י' י"ב).	16987
אמר רבה בר רב הונא, כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים, דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות	16988
הפנימיות ומפתחות החיצוניות לא מסרו לו, בהי עייל? ופירש"י ז"ל יראת שמים דומה לפתחים חיצונים	16989
שדרך להם נכנסים לפנימיים, כך אם ירא שמים הוא נעשה חרד לשמור ולעשות, ואם לאו אינו חש	16990
לתורתו, להתפלא על אמרם ז"ל ואינו חש לתורתו, שאחרי שביארנו שהן יראת ה' היא חכמה תורה עצמה	16991
היא יראה, א"כ איך יתכן להיות מציאות של אינו חש לתורתו, הנה הוא לומד וחוזר על ציוויו של מלך	16992
גדול ונורא, ולא יהיה חש לדבריו?	16993
והנה אותה התמיהה ממש היא בתפילה, אשר זוהי ודאי האמצעי הישר ליראה, שסוד התפילה הוא	16994
להתבונן בגדולתו ויכולתו של הבורא ית', ויראה ויכיר בשפלות עצמו כי הוא עני ורש, אשר אין לו	16995
לעצמו אף לא כחוט השערה, וכי הוא צריך לו בכל וחייו תלויים בו, והנה זה ודאי יראה באמת, וחז"ל עוד	16996
מוסיפים ואומרים (אבות ב'), אל תעש תפילתך קבע אלא רחמים ותחנונים לפני המקום.	16997
נתבונן נא ונתאר לנו אדם אשר היה הולך להתפלל, אבל לא כ"מתפלל בעלמא, אלא באמת להפיל רחמים	16998
ותחנונים לפני המקום, ולמשל בברכת אתה חונן היה מתבונן ומכיר בידיעה גמורה, כי כאן צריך הוא	16999
להשיג דעת, ואם לא ישיג כאן לא תהיה לו דעת בשום אופן, וישאר ממש בור וריק, ויודע ג"כ שאם יבקש	17000
באמת, הנה קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת, ומובטח הוא שישגי בקשתו, שהרי אמנם	17001
עונה לעמו בעת שועם אליו.	17002
אחרי תפילה כזאת היה ודאי יוצא משובח ומבוסס כראוי, ואמנם הלא כך הוא באמת התפילה כתיקונה!	17003
ומה אנו רואים למעשה? איך נהיה אצלנו התפילה? הלא הולכים להתפלל ג' פעמים ביום כנגד אברהם	17004
יצחק ויעקב, וכל תפילותנו אינן אלא כעושה מה שמוטל עליו לעשות ולא יותר, ואיך נהיה כזאת מרחמים	17005
ותחנונים גדולים, מעצמה של יראה אי יראה? זהו אמנם מהפלאים היותר גדולים, אבל זהו כוחו של הדיבר,	17006
הוא אומן להפריד ולחלק עד שלא נשאר כלום.	17007
והאמת הוא שכל סוד של חש לתורתו ואינו חש לתורתו, הנה הם בחינות בעצם הלימוד, כי באמת אין כלל	17008
מקום ללימוד, אלא הלימוד צריך להיות רק ענין של לקרוא ולהוציא בפועל את ציווי המלך, וכמו שכתוב	17009
בטור (אורח חיים סי' ס"א), ויקראנה ביראה ובכוונה, כתב רב עמרם לשווייה איניש לקריאת שמע בכל	17010
זמן דקרי ליה, כפרוטגמא חדשה, פירוש פרוטגמא, כתב המלך על בני מדינתו, שק"ש הוא פרוטגמא	17011
דהקב"ה.	17012
והכי איתא במדרש, א"ר ברכיה מלך בשר ודם משגר פרוטגמא שלו למדינה, מה הן עושין, כל בני	17013
המדינה עומדין על רגליהם ופורעים את ראשיהם, וקוראין אותו באימה ביראה ברתת ובזיע, אבל הקב"ה	17014
ית' שמו אומר לישראל, קראו ק"ש פרוטגמא דידי, הרי לא הטרחתי עליכם לקרותה לא עומדים ולא	17015
פרועי ראש אלא בלכתך בדרך, אבל באימה וביראה וברתת ובזיע מיהא צריך.	17016
וכמו כן הוא סוד הלימוד בכל מקום, כל הלימוד צריך להיות כקורא פרוטגמא של מלך, והקורא ציוויו של	17017
מלך ודאי נופל עליו אימה ופחד, מוכרח הוא לקיים, כי הרי המלך מצוה! כשלומד לא תגזול! הנה הוא	17018
שומע זה פרוטגמא, וצו המלך המזהירו שלא לגזול, והוא מתעורר לידע איך להוציא זה הפרוטגמא לפועל	17019
ממש, וזו ודאי יראה באמת! וכן כל התורה מלאה היא בפרוטגמאות המלך, וא"כ פשוט שתורה נלמדת	17020
באימה וביראה ברתת ובזיע, ככה שהפליאה רבה מאד, איך זה מפרידים תורה מיראה? עד שנעשה כל	17021
עסק התורה כלימוד בעלמא, וגם אינו חש לתורתו, נפרד לגמרי מיראה!	17022
ולא ידעתי עד כה הביאור בר"י ז"ל על (אבות פ"ד) וז"ל, הלומד על מנת ללמד, פי' ח"ו שאין זה מדבר	17023
בלומד על מנת ללמד ולא לעשות, שזה אין מספיקין בידו לא ללמוד ולא ללמד, אלא על מנת לעשות	17024
איסור והיתר כמשמעו, לא שיטרח ויעיין הרבה אולי נמצא איסור בדברים המותרים, אך לוקח הדברים	17025
כפשוטן, מפני כך אין מספיקין בידו אלא כפי מחשבתו ללמוד וללמד, והלומד על מנת לעשות מספיקין	17026
בידו ללמוד וללמד ולעשות, ר"ל שדעתו לפלפל בלימוד כדי לדעת אמיתת הדברים, ורצונו לטרוח כמה	17027
ימים ושנים להשיג דבר קטן, ולנהוג עצמו על פי האמת, הרי זה על מנת לעשות, שכל עיקר מחשבתו אל	17028
המעשה להיות אמתי, ולפיכך מספיקין בידו ללמוד וללמד ולעשות, שהכל בכלל המעשה ע"כ.	17029
זהו סודן של דברים לפי הנ"ל, כי הלומד על מנת לעשות לא נקרא זה כלל בבחינת לימוד, אלא כקורא	17030
פרוטגמא של מלך, ולדעת איך להוציא לפועל ציווי המלך, וזה ענין של חש לתורתו, ואם לאו עד"ז יהיה	17031

מה שיהיה, אין זה כבר בבחינה זו, אלא בחינה של לימוד בעלמא, וכאן הוא כבר הסוד של אינו חש	17032
לתורתו עד ירידת מצבנו אנו, שאצלנו אין כבר אף בבחינת לימוד, מבהיל הדבר למתבונן ה' ירחם.	17033
ומה נפלאו דברי הב"ח שם בטור וז"ל, ונראה דאימה ויראה זו, היא באופן זה שיכוין בשעה שהוא קורא	17034
שמע לקבל עליו עול מלכות שמים, להיות נהרג על קידוש השם המיוחד, דזהו ובכל נפשך אפי' נוטל את	17035
נפשך, ועל זה אמר הכתוב כי עליך הורגנו כל היום, כי אז ככוונה זו יקראנה באימה וביראה ברתת ובזיע	17036
עכ"ל. (דעת תורה).	17037
	17038
@	17039
מאמר קפה	17040
ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו	17041
ולעבוד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך (דברים י' י"ב).	17042
אמר ר"ל מאי דכתיב והיה אמונת עתיך חוסן ישועות חכמת ודעת יראת ה' היא אוצרו, אמונת זה סדר	17043
זרעים, עתיך זה סדר מועד, חוסן זה סדר נשים, ישועות זה סדר נזיקין, חכמת זה סדר קדשים, ודעת זה	17044
סדר טהרות, ואפ"ה יראת ה' היא אוצרו, אמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין, אומרים לו נשאת ונתת	17045
באמונה, קבעת עתים לתורה, עסקת בפריה ורביה, צפית לישועה, פלפלת בחכמה הבנת דבר מתוך דבר,	17046
ואפ"ה אי יראת ה' היא אוצרו אין אי לא לא, משל לאדם שאמר לשלוחו העלה לי כור חטין לעלייה, הלך	17047
והעלה לו, א"ל עירבת לי בהן קב חומטין, א"ל לאו, א"ל מוטב אם לא העליתה, ופירש"י ז"ל, קב חומטין,	17048
ארץ מלחה ומשמרת את הפירות מהתליע עכ"ל (שבת ל"א).	17049
ויש לעיין מהו זה שאומרים לו אי יראת ה' היא אוצרו אין ואי לא לא, והרי ודאי שזה שלמד כל התלמוד	17050
כולו בעיון, דהיינו פלפול בחכמה והבנת דבר מתוך דבר, וקיים כל חלקי התורה בין אדם למקום ובין אדם	17051
לחבירו כמו מו"מ באמונה, הלא ודאי שעשה כן מתוך יראה, שהרי לא יתכן לצפות לישועה ולישא וליתן	17052
באמונה בלי יראה, וא"כ מהו אחר כל זה אי יראת ה' היא אוצרו אין אי לא לא, ואנו למדים מכאן, כי	17053
יראה איננה רק כהכשר לקיום התורה והמצות, אלא שהיא גופה תורה, אמנם הא כיצד.	17054
אז"ל בסיפרי (דברים י"ב כ"ח), שמור זו משנה, כלומר מ"ע מיוחדת היא על שמירת התורה בקום ועשה,	17055
והיינו לשמור התורה בלב וכמ"ש והיו הדברים האלה על לבבך, והיינו החזרה על התורה, עד שיהיו	17056
משוננים ומחודדים בפיו, ועד שיהיו ברורין לו כאחותו, ועד שיהיו על לבבו, וכל אלו כלולים במצוות	17057
השמירה בקום ועשה.	17058
ואכן כל התוצאות האלו שהן תולדות החזרה, אינן באות בתולדה מדרכי הטבע, כי הרי אין לנו גדול	17059
ממשה רבינו, וגם בו אז"ל (נדרים ל"ח). שהיה לומד ומשכח לומד ומשכח עד שנתנה לו התורה במתנה,	17060
והדרך לרכישת קניני התורה היא ע"י העמלות, וכמ"ש אם בחקתי תלכו, ושנו בת"כ שתהיו עמלים	17061
בתורה, והעמלות הזו אינה מפני קוצר הדעת וההשגה, שככל שהדעת גדולה ויתרה יכולה העמלות	17062
להתמעט, אלא אדרבא ככל שהדעת גדולה יותר העמלות גדולה יותר, שהרי העידו ז"ל על משה רבינו	17063
שהיה עמל על התורה, וכן העיד על עצמו, לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי.	17064
ואז"ל (מכילתא ריש פר' השירה), נפשו נתן עליה דמו נתן עליה, ואז"ל (שמ"ר מ"ז), היה למד תורה	17065
ביום ופושט אותה בינו לבין עצמו בלילה, ולמה היה עושה כך, אלא ללמד את ישראל שיהיו יגיעים בתורה	17066
ביום ובלילה, וכן אז"ל כי ע"פ הדברים האלה, שתהא יגע בהם בפוך וכה"א בפוך ובלבבך לעשותו, ואז"ל	17067
מנין שלא ישן ולא נתנמם, משל למלך שהיה אוהב לתיסומן (שומר וממונה על אוצר המלך, מת"כ), א"ל	17068
מדוד לך דינרי זהב, משמחתו לא ביקש לא לאכול ולא לשתות, ביקש לישן אמר אם אישן אני מפסיד אלו,	17069
כך משה מודד התורה שכח ולא אכל ולא שתה, ביקש לישן אמר אם אישן אני מפסיד שלא אמר לי אלא	17070
מ' יום בלבד.	17071
אמר הקב"ה נצטערת חייך אין אתה מפסיד, בלוחות הראשונות לא היה אלא עשרת הדברות בלבד, עכשיו	17072
שנצטערת אני נותן לך הלכות מדרש ואגדות, שנא' כתוב לך. למה אז"ל הקב"ה כתוב לך והכתיב והמכתב	17073
מכתב אלהים הוא, וכתיב ויכתוב על הלוחות כמכתב הראשון, מה מכתב הראשון הוא מכתב אלהים, כך	17074
בלוחות השניות מכתב אלהים, אלא כך אז"ל הקב"ה כתוב לך תורה נביאים וכתובים שהיה בכתב, אבל	17075
הלכות ומדרש ואגדות ותלמוד יהיה על פה, כיון שידע משה התחיל אומר טוב לי תורת פיר, ואז"ל שם,	17076
כתוב לך, הה"ד טוב לי כי עניתי למען אלמד חקיך, לטובתו של משה נתענה ק"כ יום שקיבל את התורה	17077
ע"כ.	17078
ולמדים אנו מכל אלו המאמרים שהעמלות בתורה אך היא הדרך לקנייתה, ולא שמשגיגים ע"י העמלות, כי	17079
אין דרך כלל להשיג את התורה בדרכי ההשגה, כמו שאין דרך להשיג את הקב"ה, אלא שע"י עמלות	17080

זוכים שתנתן התורה במתנה, וזהו אם בחקתי תלכו, שפירושו שתהיו עמלים בתורה שנא' לכל ישראל,	17081
לדור דעה מקבלי התורה ולמשה רבינו בכלל.	17082
והוא שאמר שלמה (משלי ד') אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה', שכמו שדרך	17083
מציאת המטמונים ע"י החיפוש אינה בדרך ערוכה מראש לחפש כך וכך, כי יתכן למצוא בחיפוש של יום	17084
אחד, ויתכן בשל חודש, ויתכן בשל שנה וכיו"ב, כך גם מציאת התורה ע"י החיפוש, אינה לפי מידת	17085
החיפוש, אלא לפי מידת הבקשה לחפש.	17086
והיינו שלא יפסיק ולא תקוץ נפשו בחיפוש, אלא שתסבול נפשו הצער והסבל והעבודה בפרך, עד שיהא	17087
נדמה לו שיהיה עליו לחפש בלי סוף, כי הרי עד שהוא מוצא את המטמון אינו רואה שום ברכה בחיפוש,	17088
שהרי אינו מתגלה לפניו מעט מעט ע"י כל חיפוש וחיפוש, אלא פתאום ובפעם אחת מתגלה לעיניו המטמון	17089
כולו שטרם כ"כ בחיפוש, ונמצא שהתורה אין משיגים אותה ע"י עמלות, כי אין דרך להשגתה, ורק	17090
בשכר העמלות הקב"ה מאיר עיניו ומתגלה לפניו מטמון התורה, והוא מביט נפלאות מתורתו.	17091
והדרך לקבלת עולה של תורה, לעמול בה וליתן נפשו עליה הוא רק ע"י היראה, כי רק היראה היא	17092
הנותנת את הדחיפה לכך, והיא המחייבת את האדם אל כל אלה, וזהו שהעיר הקב"ה על תכלית מעמד הר	17093
סיני, למען תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו, ולא שהיא צריכה להם אחרי שיסעו מהר סיני, כדי	17094
לקיים את התורה ולשמור אזהרותיה ולא יחטאו, אלא שהוצרכה להם גם במעמדם בהר סיני עצמו, והוא	17095
חלק מתורתם שקיבלו בהר סיני והחלק המשובח ביותר שהכל תלוי בו, והוא האבר שכל נשמת התורה	17096
תלויה בו, שהרי גם למצוא את מטמון התורה אי אפשר אלא ע"י היראה, ומכש"כ שלשמור את המטמון	17097
אחר מציאתו שלא ירקב ולא יתליע, אי אפשר אלא ע"י אוצר היראה.	17098
והוא מה שפירשו ז"ל מה שנא' יראת ה' היא אוצרו, והיינו דיראת ה' היא אוצרו היא סגולת השמירה,	17099
וכפירש"י משמרת את הפירות, ולכן גם אחרי לימוד כל התלמוד כולו בפלפול והבנה, העיקר הוא שמירה	17100
בלב, והשמירה היא רק ע"י היראה שיש בה סגולת האוצר, והיא הקב חומטין לתורה המשמרת אותה שלא	17101
תתליע ותרקב ותהפך לו לסם המות, ורק על ידה זוכה הלומד שתהיה לו לסם חיים, וכדאמרין (עירובין	17102
נ"ד), אלמלי לא נשתברו הלוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל, ע"י מעמד הר סיני זכו שתהיה	17103
יראת ה' על פניהם, וסגולת היראה היא שהיא אוצר לשמור את התורה בלב הלומד.	17104
הרי לנו שיתכן שיקיים האדם הכל בין בתלמוד ובין במעשה, ואעפ"כ לא תהיה יראת ה' אוצרו, ואף שכל	17105
המעשים א"א שנעשו בלי יראה, כי א"א לישא וליתן באמונה בלי יראה, וא"א לצפות לישועה בלי יראה,	17106
וכיוצא בהם, מ"מ לא כל יראה היא אוצר, ולכן יתכן שיעשה הכל וגם יראה בכלל, ובכ"ז לא תהיה יראת	17107
ה' אוצרו, כי יראת ה' אוצרו, הוא רק אם כל המעשים שעשה הם קיימים לעולם ולעולמי עולמים, וכל	17108
התלמוד שלמד תקוע בלבו שלא תשתכח ממנו לעולם, כדוגמת התורה שקיבלו מהר סיני.	17109
והוא מה שכתוב אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה', וכתב המסילת ישרים	17110
בהקדמה, לא נאמר אז תבין הלכות, אז תבין דינים, אלא אז תבין יראת ה', ואין הכונה בזה, כי ע"י	17111
הבקשה והחיפוש כחיפוש המטמונים מבינים רק את היראה, אלא שהדרך להבנת ההלכות והדינים היא	17112
היראה, כי רק ע"י היראה זוכים למטמון התורה כולה, ומגלים עיניו להביט נפלאות מן התורה, גם	17113
בהלכותיה ודיניה ופלפולה והבנתה דבר מתוך דבר.	17114
וכמ"ש ז"ל שאחרי פלפולת בחכמה והבנת דבר מתוך דבר, אפ"ה אי יראת ה' אוצרו אין, ואי לא לא, כי	17115
הפלפול וההבנה הוא פלפול והבנה של תורה רק אם יראת ה' אוצרו, ורק אז התורה משמרת אצלו והיא	17116
כתובה על לוח לבו, ע"י סגולת האוצר שביראה, ולפיכך אמר הכתוב אם תבקשנה ככסף וכמטמונים	17117
תחפשנה אז תבין יראת ה', כלומר כשתבין יראת ה' תבין את הכל, כי הפוך בה והפוך בה דכולה בה.	17118
(דליות יחזקאל).	17119
	17120
מאמר קפט	17121
ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו	17122
ולעבוד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך (דברים י' י"ב).	17123
הנני בא למלאות דברי אשר נדברנו טרם נסיעתי, ולעורר ע"ד חיזוק בהמ"ד להרחיב התורה אין על עפר	17124
משלה, אכן גם היראה לימוד המוסר ראשיתה, כאשר האריכו רבותינו נוחי נפש זי"ע בספריהם, ובאין	17125
מקום פסו שוחריה, לזאת בהיות ימינכם פשוטה להחזיק בעץ החיים אכלו וחיו לעולם, להרחיב מקום	17126
לתורה ולתעודה, תנו נא יד לתמוך אחותה הצעירה הנופלת, אשר מעפר תשח אמריה לאמר, סמכוני נא	17127
סמכוני במקום צר.	17128
והיה האיש רך הלבב, אשר ינוע לבבו ויסור שמה להביא מנחה טהורה, לשפוך נפשו אל ה' ית"ש,	17129
בשבירת הלבב אשר לא יבזה, אז אשא ראש ואדע כי נשרש זרע לצדק, או אז יכנע לבבו להטיב מעט	17130

דרכיו וליישר מעלליו, הלא הצליח דרכי להוציא פרי יקר למענה, שמעו נא לקולה וישמע אליכם ה',	17131
להצליחכם בכל אשר תפנו לטובה, וותרו נא ואל תעמדו על המקח, הקילו נא בהפרטים, כי דורשיו	17132
מועטים וחלשים, פן תדחקון וינזרו הלאה, אמצו ברכים כושלות וחזקו ידים רפות ליראה את ה' ולהלוך	17133
בדרכיו לטוב כל הימים. (אור ישראל מכתב י"ב).	17134
	17135
מאמר קצ	17136
ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו	17137
ולעבוד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך (דברים י' י"ב).	17138
ויש להתבונן, מהי יראה זו שהשי"ת שואל מעמנו? והנה חכמינו אומרים שאין הכוונה ליראת העונש, כי	17139
יראה זו אינה אלא לעמי הארץ ונשים וקטנים, אלא ליראת הרוממות, ולכאורה לא מובן, הרי אנו רואים	17140
שהקב"ה הטביע באדם את היראה מפני העונשים, וכל העונשים לא באו לעולם אלא לשם מטרה זו כדי	17141
להביא את האדם לידי יראה, כמ"ש חז"ל (ברכות נ"ט) לא נבראו רעמים אלא לפשט עקמומיות שבלב,	17142
ובודאי זוהי המטרה של כל הצרות והפורעניות המתרגשות בעולם בכל רגע, כדי שבני האדם יראו	17143
מלפניו.	17144
וכן מצינו בחז"ל, אמר הקב"ה עד שלא בראתי את האדם התקנתי לו יסורין, לפי שאני יודע את יצרו כי	17145
יצר לב האדם רע מנעוריו, משל לעבד רע שהיה נמכר, הלך רבו לקנותו והיה יודע בו שהוא רע, לקח עמו	17146
כבלים שאם יסרח יהא רודה אותו בהם (ילקוט משלי י"ט), ומכיון שכך, למה לא מחשיבים יראה זו ואינה	17147
אלא בשביל נחותי דרגה? והיאך אפשר לדרוש מהאדם שיעקור טבעו ולא יירא מהעונש?	17148
ויאמר אלהים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו ופי' רש"י לפי שהאדם בדמות המלאכים נברא ויתקנאו בו,	17149
לפיכך נמלך בהם, תמה הרי המלאכים הם בעלי כוחות גדולים שיש להם היכולת לראות ולשמוע מסוף	17150
העולם ועד סופו, וא"כ גם האדם שנברא בדמותם היה צריך להיות ענק בקומתו ובדעתו, ובעל כוחות	17151
עליונים שיראה וישמע מסוף העולם ועד סופו, ואילו בסופו של דבר אנו רואים את האדם כגולם קטן על	17152
הארץ, מידתו קטנה ודעתו פחותה, ואינו רואה ואינו שומע יותר מבתוך מחיצתו, וכל כוחותיו מוגבלים	17153
ומצומצמים, והיכן גדולתו שהקב"ה חשש שהמלאכים יתקנאו בו?	17154
אולם לאמיתו של דבר, כוחות האדם מטבע תולדתו הם עליונים מאד בדומה למלאכים ועוד יותר מהם,	17155
חז"ל אומרים אדם הראשון מסוף העולם ועד סופו היה (סנהדרין ל"ח), אדה"ר מן הארץ עד לרקיע היה,	17156
וכן חכמתו ותבונתו היתה להפליא, עד שהיה מוטל גולם לפני מי שאמר והיה העולם הראה לו דור דור	17157
ודורשיו, דור דור וחכמיו, דור דור וסופריו, דור דור ומנהיגיו (בר"ר כ"ד:), והקב"ה כאילו התפאר בו	17158
לפני המלאכים ואמר להם חכמתו מרובה משלכם (שם פ' י"ז).	17159
ואם תאמר למה אנהנו לא רואים את האדם בגדולה זו? התשובה היא שבשעה שהאדם חוטא, הוא מושך	17160
עליו מסך ומסתיר את כוחותיו עד שעניניו חלולות לראות כראוי, אזניו פוסקות לשמוע כיאות, אבריו	17161
נחלשים, וכל תפארת גדולתו כאילו מתכסית בערפל, ודמותו ממועטת ומצומצמת, את ההנחה הזאת מגלים	17162
לנו חז"ל בדברים מפורשים, הכתוב אומר אדם כי יהיה בעור בשרו (ויקרא י"ג), ושואלים חז"ל למה אינו	17163
אומר דבר אל בני ישראל אלא אדם כי יהיה?	17164
אמרו חז"ל שזה הכתוב מדבר באדה"ר, כיצד? בשעה שברא הקב"ה את אדה"ר בראו כדמותו, וכשבראו	17165
בראו מסוף העולם ועד סופו, והיה שולט בכל מה שברא הקב"ה בעולמו, דכתיב תמשילהו במעשה ידיך	17166
כל שתה תחת רגליו (תהלים ח'), ולכן נאמר איום ונורא הוא זה אדה"ר, ממנו משפטו יצא (חבקוק א'),	17167
שבשעה שהוא חוטא, מביא עליו הקב"ה יסורין מגופו, למה? שאין מידתו של הקב"ה כמידת בשר ודם,	17168
מידת בשר ודם כשסרח עליו עבדו מביא את הכבלים וכובלו, והקב"ה אינו כן, אלא מגופו של אדם רודה	17169
אותו, ומנין? ממה שכתוב אדם כי יהיה בעור בשרו (תנחומא תזריע ז' ח').	17170
לכאורה אנו מפרשים את הכתוב איום ונורא הוא ממנו משפטו ושאתו יצא, לגבי הקב"ה שהוא בורא כל	17171
העולמות והוא החורץ משפט לכל הברואים, והנה מגלים לנו חז"ל שאיום ונורא הוא זה האדם שנברא	17172
בדמותו של הקב"ה ובכוחות עליונים, והוא השליט בכל העולם, וממנו מן האדם עצמו משפטו יצא, אין	17173
הקב"ה מביא משפט על האדם, הוא אינו חפץ לחייב שום בריה (תנחומא שם), אלא עי"ז שהאדם חוטא,	17174
הוא בעצמו מוציא עליו משפט וגורם שמביא נגיעים בעור בשרו ויסורים בגופו, הוא בעצמו בגלל חטאיו	17175
מוריד את דמותו מגדולתו, שהוא כדמותו של הקב"ה ושליט בכל מה שנברא בעולם, וגורם שעניניו תהיינה	17176
מכוסות ואזניו תהיינה סתומות, ומקבל צורה כגולם קטן וחלש.	17177
אולם עם כל זה, עם כל התמעטות דמותו של האדם בגלל חטאיו, אין טבע תולדתו משתנה, ובכל זמן	17178
שיתרומם מעל חטאיו יעמוד שוב על דמותו הראשונה כבתחילת יצירתו, ויראה מסוף העולם עד סופו	17179

וישלוט בכל מה שנברא בעולם, ואמנם במשך הדורות הגיעו אישים מסויימים למדרגות כאלה שנפקחו	17180
עיניהם ואזניהם, וכוחותיהם התעלו למעלות עליונות בדומה לבני אדם הקדמונים.	17181
מצאנו בחז"ל שהם מתארים את שיעור קומתו של אברהם אבינו, שכוחותיו הגיעו לממדים כאלה שהם	17182
למעלה מכל המושגים שלנו, והנה מה שדורשים חז"ל, מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגלו (ישעיה מ"א),	17183
מי הוא זה שהעיר לבם של מזרחיים שיבואו ויפלו ביד אברהם? צדק יקראהו לרגלו, חי העולמים שהיה	17184
מאיר לו בכל מקום שהיה הולך, ר' לוי בשם ר"י בן זימרא אמר, פסיעותיו של אבינו אברהם היו שלוש	17185
מילין, ר"י בר סימון אמר מיל, שנא' אורח ברגליו לא יבוא, ר' נחמיה אמר בשם ר' אבהו, לא נתאבקו	17186
רגליהם אלא כזה שהוא הולך מביתו לבית הכנסת (בר"ר פ' מ"ג).	17187
ולאחר שהגיע למדרגה כזו אין פלא על גדולתו וגבורתו, כי מי שהעיר ממזרח להפיץ בעולם אמונה באל	17188
יחיד וצדק יקראהו לרגלו, כלומר שהוא מכריז על הצדק בעולם, עינים אחרות לו ואורות העולם מתגלים	17189
לפניו, ורגלים אחרות לו, שכל פסיעה שלו היא כמה מילין, וכל הכוחות שלו אחרים המה, אדם זה איום	17190
ונורא הוא וראוי הוא שיאמרו עליו תמשילהו במעשי ידיך כל שתה תחת רגליו.	17191
תופעה זו אנו מוצאים גם אצל יצחק ויעקב, כתוב בתורה על יצחק וירח את ריח בגדיו ויברכהו, ויאמר	17192
ראה בני כריח שדה אשר ברכו ה' (בראשית כ"ז), ואחז"ל אין לך דבר שריחו קשה מן השטף של עזים,	17193
אלא בשעה שנכנס יעקב אבינו אצל אביו נכנסה עמו גן עדן, הדא הוא דאמר ליה ראה ריח בני כריח	17194
השדה, ובשעה שנכנס עשיו אצל אביו נכנסה עמו גיהנום, הדא מה דאמר בא זדון ויבא קלון (בר"ר ס"ה).	17195
מצד אחד אנו רואים כמה היה מפותח חוש הריח של יצחק, כי שום איש לא הרגיש כל הבדל בין ריחו של	17196
יעקב לבין ריחו של עשיו, ואילו יצחק הבחין כאן בין גן עדן לבין גיהנום, הרי כאמור שחושיו של האדם	17197
בטבעם הם מופלאים מאד, וכוחותיו מגיעים מסוף העולם ועד סופו, אלא שהאדם בעצמו מטשטשם, אבל	17198
יצחק אבינו התרומם למדרגה שחזר לדמותו הטבעית, וחושיו נפקחו במידה כזאת שהבחינו במהותו של	17199
עשיו את ריח הגיהנום שנלוה עמו, ואילו ביעקב חדר מבעד לשטף העזים ריח גן העדן.	17200
והנה אמנם איום ונורא הוא האדם, כי מצד אחד בידו לעמוד במדרגה כזו שהוא נמצא תמיד בתוך גן עדן	17201
כדוגמת אדה"ר, ובכל מקום שהוא הולך בא גן העדן עמו, ומצד שני משפטו ושאתו ממנו יצא, בידו	17202
להשפיל את עצמו עד לידי דרגה כזו שהוא נמצא תמיד בשאול תחתית, והגיהנום אינו מרפה ממנו לרגע	17203
ומלווה אותו בכל מקום.	17204
ומצינו עוד שכשעלה רצון מלפני ה', פקח גם עיניהם של רשעים, כאשר בא סנחריב מלך אשור להילחם	17205
בחזקיהו, ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור מאה שמונים וחמשה אלף, וישכימו בבוקר	17206
והנה כולם פגרים מתים (מלכים ב' י"ט), ואמר ר' יצחק בר נפחא, אזנים גילה להם ושמעו שירה מפי	17207
חיות ומתו (סנהדרין צ"ה).	17208
הרי שמחנה אשור שהיו רשעים, ובכ"ז כשהיה צורך בכך, נפקחו אזניהם והגיעו להן קולות שבני האדם	17209
לא רגילים לקלוט אותם, ושמעו שירה משמים, שירה של חיות הקודש, ודוק שר' יצחק בר נפחא לא אמר	17210
שאזנים נבראו להם, אלא אזנים גילה להם, כלומר שחוש שמיעה כזה טבוע בכל אדם מתחילת יצירתו	17211
ובכוחו לקלוט שירה משמים, אלא בגלל חטאיו ירד ממדרגה זו ואזניו נסתתמו, וכאן עשה הקב"ה נס	17212
וגילה את אזניהם, שחוש השמיעה שלהם יפעל כפי כוחם הטבעי, אלא שהם לא היו ראויים לכך מצד	17213
מדרגתם, ולכך לא עמד בהם כוח לשמוע שירה זו ומתו כולם.	17214
ומצינו שלא רק לגדולים אלא אף עוברים במעי אמם, כבר יש בהם חוש שמיעה מופלא למאד, הגמ'	17215
מביאה שמעוברת שהריח עוברה ביום הכפורים מריח של תבשיל ומתאוה לו ואם לא תאכל שניהם	17216
מסוכנים, מאכילים אותה עד שתשיב נפשה (יומא פ"ב.), ומסופר שהיא עוברה דארחא (שהריחה ויום	17217
הכפורים היה, רש"י), אתו לקמיה דרבי, אמר להו זילו לחושו לה דיומא דכפורי הוא, לחושו לה	17218
ואילחישא (קיבלה את הלחישה שפסק העובר מתאווה), קרי עליה בטרם יצרתך בבטן ידעתך (ירמיה	17219
א'), נפק מינה ר' יוחנן.	17220
היא עוברה דארחא, אתו לקמיה דר' חנינא אמר להו לחושו לה ולא אילחישא, קרי עליה זורו רשעים	17221
מרחם (תהלים נ"ח), נפק מיניה שבתאי אצר פרי, הרי יש אשר עובר בעודו ברחם אמו, כבר יש לו חוש	17222
שמיעה מופלא כזה, שבזמן שלחשו לו שיום הכפורים היום פסק מתאווה, אלא שהעובר השני בימי ר'	17223
חנינא היו אזניו סתומות ולא האזין כלום.	17224
ומכאן עלינו ללמוד בק"ו, שראוי כל אחד אף בדורותינו לחזור לחוש אזניו הטבעיות ולקלוט את כל	17225
הקולות הנמצאים בבריאה, וכמו בחוש השמיעה כך בכל הכוחות והחושים, ואמנם שבאחרית הימים יגיעו	17226
למדרגות גדולות כאלה, שהרי כתוב והריחו ביראת ה' ולא למראה עיניו ישפוט ולא למשמע אזניו יוכיח	17227
(ישעיה י"א), ומפרשים חז"ל דמורח ודאין (סנהדרין צ"ג), כלומר שחוש הריח של משיח ה' יהיה כ"כ	17228
מפותח, שמהרחה לבד ישפוט בני האדם.	17229

הרי שאף באותו דור שחז"ל מתארים אותו שתהיה ירידה רוחנית וחוצפא יסגא והמלכות תיהפך למינות (סוטה מ"ט:), בכל זאת יגיע מלך המשיח למדרגה כזו שחוש הריח יהיה כ"כ מפותח אצלו, הרי שגם בדורותינו נמצאים בבני האדם כל הכוחות והחושים כבתחילת יצירתם, אלא שהם סתומים, ואם רק יתרוממו למדרגה יותר גדולה ויפקחו את עיניהם ואזניהם, יראו וישמעו ויבינו הכל, ויחזרו למצבו של אדה"ר ודור המדבר, וזוהי כוונת דברי הכתוב על תקופה זו ומלאה הארץ דעה כמים לים מכסים (ישעיה י"א).	17230 17231 17232 17233 17234 17235
סיכום הדברים שהאדם נשאר לעולם במציאותו כבתחילת יצירתו וחושיו וכוחותיו מופלאים מאד, ובכל הדורות נאמר עליו ותחסרהו מעט מאלהים וכבוד והדר תעטרהו תמשילהו במעשי ידיך כל שמה תחת רגליו, ואיום ונורא הוא האדם, אלא משפטו ושאתו ממנו יצא, הוא בידי מביא עליו עונשים ונגעים ומצמצם את דמותו, ומשפיל עצמו למצב של גולם קטן וחלש, אבל בכל עת וזמן, בכוחו של כל אדם לחזור ליצירתו הראשונית, ולשוב למדרגתו העליונה הטבעית, כל אדם נתון בכל הדורות בגן עדן מצד אחד ובגיהנום מצד שני.	17236 17237 17238 17239 17240 17241
מצד אחד בכוחו להעלות את עצמו במצב רוחני כזה, שימשוך עליו את ריח גן העדן שהיה שרוי בו אדה"ר, ומצד שני בכוחו להשפיל את עצמו עד כדי כך, שבכל מקום שילך יתלווה אתו הגיהנום, וזאת צריכה להיות יראת העונש, לא שיפחד מסבל העונשים שיבואו עליו, אלא שיפחד מהשפטים שהוא מביא על עצמו המטשטשים את טבעו ותכונותיו ומגבילים את כל כוחותיו, וכמוה כיראת הרוממות, מרוממות עצמו שהוא מוריד כל ערכה מדכא את צלם האלהים שבו, וממעט את דמות האלהית המופלאה.	17242 17243 17244 17245 17246
ועוד לא די שמשפטו ושאתו ממנו יצא, אלא מביא משפט גם על ה' כביכול, חז"ל אומרים אילולא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו כי באש ה' שופט אין כתיב כאן, אלא כי באש ה' נשפט (ישעיה ט"ו ילקוט שם), הרי שאם האדם חוטא אינו רק מביא משפט על עצמו, אלא מכניס כביכול גם את ה' במשפט, ובתוך הגיהנום שיוצר לעצמו, הוא גורם שגם ה' עמו, עמו אנכי בצרה.	17247 17248 17249 17250
וכן אומר הנביא בכל צרתם לו צר (ישעיה ס"ג), כלומר שה' כביכול סובל יחד עמו בצרותיו, ולא רק עם עמו אלא עם כל יחיד ויחיד (ילקוט שמואל ב' ר' קמ"ו), וא"כ הרי אין יראה גדולה מזו, שבזמן שהוא מביא עונשים על עצמו ומפחית את דמותו, יחד עם זה הוא גם מיצר את ה' ופוגע בדמותו כביכול, וזה מה שאמר הכתוב והאלהים עשה שייראו לפניו. (אור הצפון).	17251 17252 17253 17254 17255
מאמר קצא	17256
ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ולעבוד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך (דברים י' י"ב).	17257 17258
להגדיר מהותה של תורה, צריך להגדירה ע"י השם אהבה, שמהותה של תורה הוא אהבה, עשרה שיושבים ועוסקים בתורה שכינה שרויה ביניהם, ומנין אפי' אחד שנא' בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך (אבות פ"ג), ואמרו חז"ל שאפי' אחד עוסק בתורה שכינה עמו, ואין זה מצד קלות הענינים כמו שאפשר לחשוב, אלא להיפך, שחז"ל גילו לנו עד כמה התורה היא דבק וחיבור לאדם עם הבורא ית' חיבור כ"כ גדול שאפי' אחד יושב ועוסק בתורה תיכף השכינה שרויה אצלו, שהתורה מחברתו מיד עם הבורא כביכול.	17259 17260 17261 17262 17263 17264
ומשו"ז כל סדר הברכות הוא על אהבה, אהבה רבה אהבתנו להודות לך וליחדך באהבה, וחותרם באהבה משום דמהותה של תורה הוא אהבה, אחרי ברכה זו באה קבלת מלכות שמים, שמע ישראל ה' אל' ה' אחד, אחד שאין לבנו חלוק, ואחרי כן ואהבת את ה' ואחרי כן והיו הדברים תורה, משום שמהותה של תורה הוא אהבה, דבק המדבק לבותן של ישראל עם אביהן שבשמים, היינו שהתורה וישראל וקוב"ה הוא חוט משולש, מחובר ומדובק בקשר אמין וחזק מבלי היפרד לעולם, חד הוא מדובקים ומחברים עד לאחד.	17265 17266 17267 17268 17269 17270
אחרי הצעתנו זה נבין מאמר חז"ל שתמיד אנו מדברים אודותיו, אבל לפנימיותו עדיין לא הגענו להרגיש את נשמת הדברים, אחז"ל (שמ"ר פ' ל"ג) ויש לך מקח שמי שמכרו נמכר עמו, אמר הקב"ה לישראל מכרתי לכם תורת כביכול נמכרתי עמה שנא' ויקחו לי תרומה, משל למלך שהיתה לו בת יחידה בא אחד מן המלכים ונטלה ביקש להוליכה לארצו, אמר לו בתי שנתתי לך יחידית היא לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תטלה איני יכול לפי שהיא אשתך, אלא זו טובה עשה לי שכל מקום שאתה הולך קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם שאיני יכול להניח את בתי.	17271 17272 17273 17274 17275 17276
כך אמר הקב"ה לישראל, נתתי לכם את התורה לפרוש הימנה איני יכול, לומר לכם אל תטלוה איני יכול, אלא בכל מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור בתוכו, שנא' ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ותמיד מורגלים אנו להבין שענין לפרוש ממנה איני יכול אין זה מצד התורה אלא מצד הבורא ית', שהוא	17277 17278 17279

אוהב כ"כ את התורה עד שאינו יכול להפרד ממנה בשום אופן, ולפי"ז מתבאר שחז"ל גילו לנו כאן מעלת התורה, שהתורה היא דבק כ"כ גדול, חיבור כ"כ חזק עם הבורא, עד שלפרוש ממנה איני יכול.	17280
יסוד כל התורה הוא אהבה, מה ה' אל' שואל מעמך כ"א ליראה ולאהבה אותו, אהבה אינה מ"ע בעלמא אלא יסוד כל המצוות, הכל הוא רק בחינות אהבה, בחינות בהחיבור של הבורא עם הנבראים, הרמב"ן כתב אהא דכתיב לא מרובכם כ"א מאהבת ה' אתכם, דלכאורה איזה טעם הוא על הבחירה, והמתבאר מדבריו שם דאהבה עצמה זהו הטעם היותר גדול, דכשנאמר על אחד שהוא אוהב את חבירו אין כאן שום טעם רק אהבה, כמו"כ ישראל לבוראו או יהודאי או צלוב, שזוהי סגולת ישראל שהם מחוברים ודבוקים בבורא, וזהו אהבה.	17281
ולפ"מ שביארנו שיסוד התורה הוא אהבה, ז"א החיבור בין הבורא ית' והאדם, מתאימים לזה מאד דיני ת"ת והגית בו יומם ולילה (יהושע א'), דהמפסיק מלימודו מפסיק הוא החיבור ואין זה גדר תורה, תורה היא חיבור עולמו, והוא כמו שאומר על כח מאגנטי שאינו מושך, שהוא אי אפשר, כמו"כ תורה א"א שיהיה בה הפסק, וזהו שאמרו חז"ל נושא אשה חסר לב זה הלומד תורה לפרקים (סנהדרין צ"ט:), דלימוד לפרקים אין זה בגדר תורה שהיא חיבור עולמי וא"א שיהיו בה פרקים.	17282
וזהו שסיפרו חז"ל (שבת פ"ח.) בההוא מינא שראה את רבא שלמד תורה ולא הרגיש שדמו נוזל מפצעו, שלכאורה אין אנו מבינים איך יתכן כזה, והוא משום שזהו ענין תורה, שהוא דבק כ"כ גדול המדבק ומחבר אל הבורא ית' עד שאי אפשר להפסיק אף לרגע אחד, התפשטות הגשמיות לגמרי, עוד בדורנו אנו זכינו לראות אנשי מעשה שכוח עיונם היה גדול עד מאד, מדובקים ממש, עד שלא הרגישו אז סביבותם כלום.	17283
הרמב"ן ע"פ ולדבקה בו (דברים י"א) כתב, שאפילו במעשים הגשמיים יהיו תמיד דבוקים בבורא ית' בלי הפסק, הרמב"ם (במו"נ ח"ג פנ"א) כתב על האבות שהיו רועי צאן, שלא היו נסתרים באהליהם אלא נושאים ונותנים עם העולם הגדול אנשי מסחר, ואעפ"כ הלא האבות הן הן המרכבה (בר"ר פפ"ב), משום שהאבות אפי' בעסקם במו"מ הגשמי היו בכ"ז תמיד מופשטים מגשמיות לגמרי ודבוקים רק בבורא ית'.	17284
באמת היודע ומבין גודל החיבור והדבקות, עליו להתבונן ולהשתומם איך זה יתכן להיות הפסק בחיבור כזה, המבין שיסוד התורה הוא אהבה יבין באמת שתורה ושנאה אי אפשר להן לדור בכפיפה אחת, שזה מן הנמנע, ובאופן זה צריך להבין החילוק בין דורות ראשונים לאחרונים, דיתכן שילמדו היום יותר מאשר לפנים, אבל החילוק הוא שהם אף אם למדו רק שעות אחדות ביום, היו מחוברים תמיד בלי הפסק עם הבורא ית', ובדורות האחרונים יתכן שילמדו גם י"ח שעות ביום אבל דבקים לא יהיו.	17285
איתא בתורת כהנים אם בחקותי תלכו (ויקרא כ"ו) מלמד שהמקום מתאוה שיהיו ישראל עמלים בתורה, היינו שלשון אם פירושו לשון בקשה כמו לו, הרגשת דבריהם אינו שמה שכתוב בפרשה יהיה שכר בעד העמל בתורה, רק שהקב"ה כביכול טוען הלואי עמי שומע לי כי אז כמה טוב ונועם היה מוצא, ומתאוה הקב"ה לעמלה של תורה, משום שעמלה של תורה זוהי אהבה.	17286
(דעת חכמה ומוסר ח"א עמ' קצ"א).	17287
	17288
	17289
	17290
	17291
	17292
	17293
	17294
	17295
	17296
	17297
	17298
	17299
	17300
	17301
	17302
	17303
	17304
	17305
	17306
	17307
	17308
	17309
	17310
	17311
	17312
מאמר קצב	17312
ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ולעבוד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך (דברים י' י"ב).	17313
ואמר ר' חנינא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, שנא' ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה, אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא, והא"ר חנינא משום ר' שמעון בר יוחאי אין לו להקב"ה בבית גנזיו אלא אוצר של יראת שמים שנא' יראת ה' היא אוצרו? אין, לגבי משה מילתא זוטרתא היא, דא"ר חנינא משל לאדם שמבקשים ממנו כלי גדול ויש לו דומה עליו ככלי קטן, קטן ואין לו דומה עליו ככלי גדול (ברכות ל"ג:).	17314
	17315
	17316
	17317
	17318
	17319
	17320
	17321
	17322
	17323
	17324
	17325
	17326
	17327
	17328

יראה במידה כבירה כזאת, אבל עד כמה שהוא זקוק לברכת שמים גם הוא צריך להכין כלי קיבול לברכה, וזוהי היראה.	17329 17330
ההוא דנחית קמיה דר' חנינא, אמר הא' הגדול הגבור והנורא והאדיר והעזוז והיראוי והחזק והאמיץ והודאי והנכבד, המתין לו עד דסיים, כי סיים אמר ליה סיימתינהו לכולהו שבחי דמרך? למה לי כולי האי! אנן תלת דאמרינן אי לאו דאמרינהו משה רבינו באורייתא, ואתו אנשי כנסת הגדולה ותקנינהו בתפילה לא הוינן יכולין למימר להו, ואת אמרת כולי האי ואזלת, משל למלך בשר ודם שהיו לו אלף אלפי דינרי זהב והיו מקלסין אותו בשל כסף, הלא גנאי הוא לו! (ברכות שם).	17331 17332 17333 17334 17335
הקב"ה הוא נורא תהילות יראוי מלהגיד תהילותך פן ימעטו, לך דומיה תהלה, בכל שבח שמשבחים את הקב"ה צריך להיות צליל של יראה זו, תפס ר' חנינא המתפלל שהירבה שבחים בחוסר יראה, וכאשר חסרה יראה השבח נפגם, והנה שלוש הראשונות בשמ"ע שהן שבחו של הקב"ה, הן ההכנה לבקשות הבאות אחריהן, אם בשבחים חסרה יראה אין כאן הכלי הראוי לקבלת הברכה, על זה באה המימרא השניה של ר' חנינא.	17336 17337 17338 17339 17340
יראה היא הכרת האדם שהוא נברא לפני הבורא, וההכרה כ"כ חזקה עד שהוא רואה את עצמו בטל ומבוטל לפניו ית', זוהי ההתייחסות האמיתית של האדם אל הבורא, ודוקא עי"ז הוא נהיה כלי לקבל ברכה ממנו ית', בלי יראה חי האדם לעצמו ואינו רואה כלל שהוא זקוק לשפע מלמעלה, כי הכל כוחו ועוצם ידו עשו לו, יתכן שהוא יהיה גם חכם גבור ועשיר, אבל בלשון חז"ל זה נקרא שהוא חטף מעלתו, ומתנות אלו בשעה שאינן מן המקום סופן להיפסק ממנו, ורק כשהן באות מכוח הגבור של הקב"ה יש להן קיום (תנחומא מטות ה').	17341 17342 17343 17344 17345 17346
היוצא מדברינו הוא, שהיראה היא כלי מחזיק ברכה, אולם במשנה (סוף עוקצין) תנן לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה אלא השלום, שנא' ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום, הרי הכלי המחזיק ברכה הוא השלום ולא היראה? ההבדל בין שניהם הוא ההבדל בין הלוחות הראשונים לשניים, הלוחות הראשונים נתן הקב"ה למרע"ה וחרות עליהם מכתב אלהים, הלוחות השניים ציוה הקב"ה למרע"ה שהוא יפסול אותם ויביאם על ההר, פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים וכתבתי על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים אשר שברת (כי תשא).	17347 17348 17349 17350 17351 17352
בספרים מובא כי הלוחות היו כמו מרא0ה שהראתה את מצב לבו של הכלל ישראל, בראשונה נתן הקב"ה בעצמו את הלוחות, וזה כאילו הוא ית' הכשיר את לב הכלל ישראל ונתן בתוכו את התורה, הוא ית' נתן את הלב והתורה ביחד, זהו ה' עוז לעמו יתן ואין עוז אלא תורה ה' יברך את עמו בשלום, התורה והכלי שלה דהיינו לב מתוקן ירדו ביחד מלמעלה, אחרי שקלקלו את לבם בעגל ציוה הקב"ה למרע"ה שהוא יפסול האבנים, סימן הוא שהפעם הכלל ישראל בעצמו היה צריך להכין את לבו לקבלת התורה, והכלי שהאדם חייב להכין היא יראה, שלום יכול לתת רק המלך שהשלום שלו, הכלי שאנחנו יכולים וחייבים להכין היא היראה.	17353 17354 17355 17356 17357 17358 17359
ועתה אם שמעו תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ (יתרו), וכתב רש"י שם סגולה אוצר חביב כמו וסגולת מלכים, כלי יקר ואבנים טובות שהמלכים גונזים אותם, כך אתם תהיו לי סגולה משאר האומות, ומה יש לי עוד שתהא חיבתכם ניכרת, כי לי כל הארץ והם בעיני ולפני לכלום, הרי הכלל ישראל יהיה סגולה כזאת, שהקב"ה כביכול גונז אותה בבית גנזיו להשתעשע בו הוא לבדו, גניזה זוהי פנימיות, והבטיח הקב"ה לכלל ישראל, שאם ישמעו בקולו וישמרו את בריתו הם יהיו הפנימיות של כל העולם, כי לי כל הארץ, והם בעיני ולפני לכלום, ואף שעולם ומלואו הוא בריאה נפלאה מאד ובודאי אין בוראה מזלזל בה, אבל אין ערך לחיצוניות במקום פנימיות, כי הפנימיות עיקר ותכלית.	17360 17361 17362 17363 17364 17365 17366 17367
בזה אנו עומדים על ביאור חדש בענין יראת ה' היא אוצרו, כי מהות האוצר היא פנימיות! הרי יראה היא כלי היוצר באדם עולם פנימי, בלי יראה האדם עדיין בחוץ עומד, על דואג אמרו חז"ל כי תורתו היתה משפה ולחוץ (סנהדרין ק"ו:), ותורה צריכה להיות משפה ולפנים! עולם פנימי צריכים לבנות איתה, והמפתח לזה היא היראה, ובלי יראה נשארו כל ידיעות בתורה שאדם רוכש כמו ידיעות בשאר חכמות, הוא אשר אמרו (שבת ל"א.) כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצוניות לא מסרו לו בהי עייל, המפתחות החדרים הפנימיים נמסרו לו, אבל מה יועילו לו שהרי אינו יכול להיכנס לשם כי הוא עומד בחוץ, המפתח להיכנס פנימה היא היראה.	17368 17369 17370 17371 17372 17373 17374 17375
(עלי שור ח"ב עמ' תפ"ח).	17376
מאמר קצג	17377

ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ולעבוד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך (דברים י' י"ב).	17378
אחז"ל (ברכות ל"ג:) הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, שנא' ועתה מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה, ופירש"י הכל בידי שמים, כל הבא על האדם ביד הקב"ה הוא, כגון ארוך קצר עני עשיר, חכם שוטה לבן שחור, הכל בידי שמים הוא, אבל צדיק ורשע אינו בא ע"י שמים, את זו מסר בידו של אדם ונתן לפניו שני דרכים, והוא יבחר לו יראת שמים ע"כ.	17379
ופריך בגמ' אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא, והא אר"ח משום רשב"י אין לו להקב"ה בבית גזויו אלא אוצר של יראת שמים, שנא' (ישעיה ל"ג) יראת ה' היא אוצרו, ומשני אין, לגבי משה מילתא זוטרתא היא, דא"ר חנינא משל לאדם שמבקשין ממנו כלי גדול ויש לו, דומה עליו ככלי קטן, קטן ואין לו דומה עליו ככלי גדול ע"כ.	17380
ויש להתבונן מה שעמדו חז"ל רק על הא דכתיב כי אם ליראה, ושאלו אטו יראה מילתא זוטרתא היא, משמע שדברים אחרים חוץ מיראת שמים, אין לתמוה אם יאמר עליהם דמילתא זוטרתא הם, והלא הכתוב הזה לא כתוב בו רק יראה, אלא מסיים ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ולעבדו בכל לבבך ובכל נפשך, ותמה על עצמך וכי כל אלו דברים קטנים המה? ולמה שאלו חז"ל רק על יראת שמים אטו מילתא זוטרתא היא ולא שאלו על כל אלו? צא ולמד ללכת בכל דרכיו מהו, אחז"ל (ספרי פ' זו) ללכת בכל דרכיו אלו דרכי הקב"ה, מה המקום נקרא רחום וחנון אף אתה הוי רחום וחנון ועשה מתנת חנינם לכל, מה הקב"ה נקרא צדיק עיי"ש.	17381
וראה ברמב"ם (פ"א מהל' דעות הלכה ה' ו') וז"ל, ומצווין אנו ללכת בדרכים אלו הבינונים, והם הדרכים הטובים והישרים שנא' והלכת בדרכיו, כך למדו בפירוש מצוה זו מה הוא נקרא חנון אף אתה היה חנון, מה הוא נקרא רחום אף אתה היה רחום, מה הוא נקרא קדוש אף אתה היה קדוש ע"כ, והרי כל ספר הקדוש והנורא תומר דבורה נבנה על יסוד זה שראוי לאדם להדמות אל קונו ב"ג מידות של רחמים, ויש להתבונן עוד בזה שלא אמרו מה הוא מרחם אף אתה תרחם, אלא מה הוא רחום אף אתה היה רחום, כלומר לא רק שתעשה מעשה רחמנות, לפעול בעצמיותך שתהיה רחמן במציאות, ומי לא יבין כי אין דבר זה קל כלל.	17382
ולאהבה אותו ג"כ נתפרש בספרי בפ' ואתחנן על הפסוק ואהבת את ה' אלהיך עיי"ש, ולעבוד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך, הנה לא נאמר בכל לבך, אלא בכל לבבך, והיינו כמ"ש חז"ל (ברכות נ"ד.) בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע, פירוש כוח הרוחני באדם והוא חלק הנשמה נקרא יצר טוב, יצר הרע הטוב משתמש בכוח הרוחני לטוב, וכוח החומרי שהוא הגוף עפר מן האדמה משתמש בו יצה"ר, כגון אכילה שתיה וכו'.	17383
וע"ז נאמר ולעבוד את ה' אלהיך בכל לבבך, שגם באכילה ושתיה ושינה תעבור את השי"ת ותאהבהו, שלא תאכל ליהנות את עצמך ולענג את גופך, אלא להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו ית' בשמירת נפשך, כדי לקיים רצון מי שאמר והיה העולם, ואכן זוהי אחת מעבודות קשות שבמקדש את עצמו, אבל יכול אתה אם רק תרצה בכך באמת ובתמים, וזהו ולעבוד את ה' אלהיך בכל לבבך.	17384
ובכל נפשך גם בזה דרשו חז"ל בכל נפשך אפי' הוא נוטל את נפשך, ואמרינן בגמ' (ברכות ס"א:), בשעה שהוציאו את רע"ק להריגה זמן ק"ש היה, והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל והיה מקבל עליו עול מלכות שמים, אמרו לו תלמידיו רבינו עד כאן, אמר להם כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך אפי' נוטל את נשמתך, אמרתי מתי יבוא לידי ואקיימנו ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו ע"כ, ומה צריכים יותר אם רק נתבונן במעשה דרע"ק שאמר כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה, הרי כמה גדול הוא הדבר הזה, מעתה הדרא קושיא לדוכתא למה שאלו רק על יראה אטו יראה מילתא זוטרתא, ולא על שאר הדברים שנמנו בפסוק זה, וכי אפשר לומר על ללכת בכל דרכיו, ועל לאהבה אותו ועל לעבדו בכל לבבך ובכל נפשך כי מילי זוטרתא המה?	17385
אלא על כרחך צריך לומר שהראש של כל אלו הוא יראת שמים! כלומר אם יש לאדם יראת שמים הרי הוא ממילא נמשך ומצליח ובא ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו, אבל בלא יראת שמים איך יגיע ללכת בכל דרכיו ולאהבה וכו'? ודאי אי אפשר, כי אם אין יראה אין כלום! נמצא כי בשאלת הגמ' אטו יראה מילתא זוטרתא היא, וכן בהתשובה משל לאדם שיש לו כלי גדול, נכללו גם ללכת בכל דרכיו ולאהבה וגו', כי הכל תלוי ביראת שמים וזה ברור.	17386
ומהי יראת שמים? גם זה אינו פשוט כ"כ, וכבר כתב רבינו יונה ז"ל (בשע"ת ג') וז"ל, ונאמר על האנשים שאינם עורכים מחשבות להתבונן תמיד ביראת ה' ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה, ויש להתבונן בפסוקים הקודמים שם שאמר הנביא יען כי נגש העם הזה כלומר שנגשו בקרבנם להשי"ת, בפיו ובשפתיו כבדוני שמזכירים שם שמים בברכות ובתפילה כראוי, ובכל זאת לבו רחוק ממני, ואיך יוכל היות סתירה	17387
	17388
	17389
	17390
	17391
	17392
	17393
	17394
	17395
	17396
	17397
	17398
	17399
	17400
	17401
	17402
	17403
	17404
	17405
	17406
	17407
	17408
	17409
	17410
	17411
	17412
	17413
	17414
	17415
	17416
	17417
	17418
	17419
	17420
	17421
	17422
	17423
	17424
	17425
	17426
	17427

כזו באדם? התשובה היא ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה! שהתרגלו כך מנעוריהם ואינם עורכים	17428
מחשבות להתבונן ביראת השי"ת, לכן בלא לב ולב ידברו, כיום אתמול כי יעבור כן היום ומחר, כתפילתו	17429
וברכות פיו בילדותו כן הוא בזקנותו לא ישתנה במאומה!	17430
אלא כך אמר שלמה המלך ע"ה (משלי א') לדעת חכמה ומוסר להבין אמרי בינה ופי' האבן עזרא וז"ל,	17431
חכמה היא שורש הכל שהוא ירא ה', ראשית חכמה יראת ה', ומוסר לשמור מצותיו, בינה להבדיל בין	17432
דבר לדבר שלא ישים חושך לאור ואור לחושך עכ"ל, הרי למדים אנו כי יראת ה' צריך לדעת ולהבין	17433
מהי, ואם תבקשנה ככסף אז תשיג יראת ה' לא אמר, אלא אז תבין יראת ה', והיינו כמ"ש רבינו יונה	17434
לערוך מחשבות להתבונן תמיד ביראת ה'!	17435
וע"פ הדברים האלה נוכל להבין עוד ביסוד הנ"ל, כי אפי' אם תראה אדם שהגיע ללכת בכל דרכיו מה הוא	17436
רחום אף אתה, וכן לאהבה את ה' ולעבדו בכל לבבך ובכל נפשך, אבל מעלות אלה אינם נובעים מהמקור	17437
הראשון של ליראה את ה' אלהיך, אלא מכוח השכל וסברות פילוסופיות, אף אם הם נכונות וישרות, עדיין	17438
בחוץ הוא עומד! וזהו מה שכללו חז"ל בכתוב מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה ללכת בכל דרכיו,	17439
וביאר ו אמרו אטו יראה מילתא זוטרתה היא, והא אר"י אין לו להקב"ה אלא אוצר של יראת שמים, כי	17440
באוצר זה כלול הכל, וקודם לכל!	17441
תדע שאברהם אבינו ע"ה האדם הגדול בענקים, שכן ג' שנה הכיר את בוראו והשליך עצמו לכבשן האש	17442
עבור כבודו ית', לא נזכר דבר זה בתורה אלא ברמז, אשר הוצאתיך מאור כשדים, ואילו פרשת העקידה	17443
האריכה בה התורה"ק כל פרט ופרט, ואמר הסבא מקעלעם זצוק"ל, דהיינו טעמא כי מסירות נפשו של	17444
אברהם אבינו בכבשן האש באה מכוח שכלו הגדול והבהיר בהכרת השי"ת, ואה"נ כי הידיעה העמוקה	17445
והאור הגדול הלזה בשכלו של אברהם נפלאה היא מאד.	17446
אבל לאחר השכלתו זאת אין כאן חידוש במסירת נפשו וירידתו לכבשן האש, כי היה בזה חיוב פשוט ע"פ	17447
שכלו, משא"כ בעקידה שהיה ממש נגד שכלו של אברהם ונגד ידיעתו את השי"ת, ורק מכוח יראתו את	17448
השם עמד בנסיון העקידה, וכמ"ש עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ולא חשכת את בנך, לכן הרחיבה	17449
התורה"ק והאריכה להורות לנו על עיקר זה של ליראה את ה' אלהיך! (לב אליהו).	17450
	17451
מאמר קצד	17452
ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו	17453
ולעבוד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך (דברים י' י"ב).	17454
תניא היה ר' מאיר אומר, חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום שנא' ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל	17455
מעמך כי אם ליראה (מנחות מ"ג:). בפסוק זה נאמר כי כל תכלית עבודתנו היא היראה, ובודאי זוהי	17456
תכלית כל המצוות כולן בכלל, והנה גילו לנו חז"ל כאן דרך פרטית, והיא מאה ברכות בכל יום, כיצד	17457
מביאות ברכות ליראה? הרי בכל ברכה צריכים להזכיר שם ומלכות לעיכובא, ואפי' אם דילג רק על	17458
תיבת העולם צריך לחזור (או"ח סי' רי"ד), כי מלך בלא עולם אינו מלכות.	17459
הרי יש בכל ברכה הכרה במלכות שמים, וממשיכים בורא פרי ומחזקים בזה את האמונה שהקב"ה הוא	17460
בורא העולם וכל דבר שבו, מי שאינו זורק ברכה מפיו אלא מברך בהתבוננות, די במאה ברכות בכל יום	17461
לעשותו לירא שמים! תהיה איפוא ההתלמדות הראשונה שלנו לא לזרוק ברכה מפיו (ברכות מ"ז:).	17462
כדרכנו תפסת מרובה לא תפסת, תפסת מועט תפסת, ונתלמד להגיד ברכת המוציא בכל סעודה בשימת לב	17463
רבה.	17464
יראת שמים אינה מצטמצמת להתייחסות האדם אל בוראו, היא משנה את כל המבט על העולם, שהברכה	17465
היא דרך ליראת שמים, למדנו ממה שר' מאיר לומד את החיוב של מאה ברכות דוקא מהפסוק המעמיד את	17466
כל התורה על יראת שמים, מעתה ניכנס לעומקו של ענין הברכות, גרסינן ירושלמי (ברכות פ"ו ה"א),	17467
כתיב לה' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה, הנהנה כלום מן העולם מעל עד שיתירו לו המצוות, כלומר עד	17468
שיברך ואז הותרו לו ליהנות מן המצוות שהן הארץ ומלואה שנחשבין כמו מצוות (פני משה), אמר ר'	17469
אבוה כתיב פן תקדש המליאה הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם, העולם כולו ומלואו עשוי ככרם ומהו	17470
פדיונו? ברכה.	17471
לדעה הראשונה הברכה היא מתיר, כגון זריקת הדם בקרבן שאז נעשית מצותו וניתר לאכילה, זאת אומרת	17472
עיקר ענינו של העולם הוא שנברך עליו, עד הברכה העולם הוא קדשים ממש, ורק אחר הברכה מותר	17473
ליהנות מהעולם, ולפי הדמיון לזריקת הדם בקרבן, גם אחר הברכה שם הקדש על העולם, אלא שמותר אז	17474
בהנאה, ודומה האכילה לאכילה קדשים, לדעה השנייה הברכה היא כפדיון כרם רבעי, כלומר בעד ההנאה	17475
אנו נותנים ברכה, ובוה הדבר הנאכל יוצא לחולין.	17476

לשתי הדעות הברכה מיוסדת על כך, שהעולם הוא ממש קדשי שמים שניתן לנו בעיקר לברך את הבורא	17477
ית', הרי מאה ברכות ביום מעוררות אותנו מאה פעם ביום, להגיע לעצמנו כי בעולם קדוש אנו חיים, ואין	17478
לנגוע בו מבלי לברך את בוראנו! ושים לב כי הברכות נקראו בירושלמי בשם מצוות סתם, כי על ענין	17479
היראה היוצא מהברכות ניתנו לנו כל המצוות, אלא שתרי"ג המצוות הן מהלך כללי, ומאה ברכות ביום הן	17480
מהלך פרטי להגיע ליראה.	17481
מה מאד מחייב אותנו ענין גדול זה להחשיב ענין הברכות! והנה דין הקדימה בהתלמדות יש לברכת המזון	17482
שהיא מדאורייתא, נתלמד איפוא להגיד ברכת הזן פעמיים בהיום בהתבוננות מרובה, ויש לדייק בנוסח	17483
הנפלא של הברכה, ואין זה מהדברים הקלים להגיע להרגשה בפרטיה, הרי איפה אנו מבחינים טובו הן	17484
חסד ורחמים? האם מלים אלו מושגים מופשטים? בודאי לא! הרי לחם, חלב, פרי, בהם מתלבש טובו ית'	17485
וחסדו! הלחם משיע, החלב מבריא, זה טוב וזה חסד! ואת הפרי הגיש לנו הקב"ה בקליפה שלא יתלכלך	17486
תוכנו, והפרי נחמד למראה וגם נותן ריח טוב זהו חן!	17487
הרי כל מה שאכלנו הוא התלבשות מידותיו ית', ממקום קדוש קבלנוהו ותוכו רוחניות, והוא נותן לחם	17488
לכל בשר, לכל תולעת ואפי' לכל חיידק הכין את מאכלו המיוחד לו, החיידק הגורם לטיפוס וזה הגורם	17489
לדלקת ריאות אינם אוכלים אותו מאכל, והכל הכין הקב"ה, הרי לעולם חסדו! ועד היום לא חסר לעולם	17490
מזון וכן לעולם מוכן לכל אחד מזונו, כי הפרנסה באה משמו הגדול ית', די לנו להתלמד בהתבוננות רבה	17491
בברכת הזן, ונשקיע בה מחשבה מרובה במשך זמן ממושך, עד שהברכה עצמה תגיד לנו משהו.	17492
רבה המלאכה להחיות לעצמנו לכה"פ משהו ממאה ברכות שאנו מברכים בכל יום, אלא שאנו זורקים	17493
אותן מפינו, בדרך העבודה שאנו הולכים בה, לא יתכן שההתלמדות בברכה הראשונה של ברכת המזון,	17494
לא תגביה גם את הכוונה בשלושת הברכות הבאות אחריה, ולרגל מלאכתנו נשתדל כעת להתלמד בענין	17495
נוסף, בענין הברכות יש דין קדימה, הביאו לפניו דבר שברכתו בפה"ע ודבר שברכתו שהכל, בפה"ע	17496
קודמת שהיא חשובה שאינה פוטרת אלא דבר אחד (או"ח רי"א, ג').	17497
כל מה שברכה יותר מבוררת היא יותר חשובה, המוציא ובורא פרי הגפן הן החשובות מכולן, וכולם	17498
חשובות מברכת שהכל שהיא כוללת הכל, הנסיון מעיד שאנו מתעוררים יותר מברכת שהכל, בהעלותנו	17499
על הדעת כי כל העולם כולו נהיה בדברו של הקב"ה, יותר קשה לנו להתעורר בברכת המוציא וכדו', כי	17500
קשה לנו לצייר לעצמנו שהקב"ה ממש הוציא את הלחם מן הארץ, או שהוא ית' ברא במיוחד את פרי	17501
הגפן, אך חז"ל החשיבו דוקא את הברכות המבוררות ביותר, הוי אומר שהן מעמידות אותנו על הנפלאות	17502
של יצירת כל פרט ופרט בעולם ע"י הקב"ה.	17503
דברים גדולים ועמוקים מצאנו בברכות הנהנין, לו יצוייר שמישהו יצליח לכוון מאה פעם ביום בברכה,	17504
הלא באמת הוא נהיה ירא שמים, ומה גם אם תמיד מכוונים בכל הברכות! והגע בעצמך מאה ברכות ביום,	17505
הן 36500 ברכות בשנה, ואין לשער רוב התועלת שיכולים לקבל אם אינם זורקים ברכה מהפה, ומה רב	17506
ההפסד אם מברכים כה הרבה ברכות בלי שימת לב, הלא כמה יראת שמים מפסידים, וכמה שמות קדושים	17507
אומרים בלי כוונה! מאה ברכות ביום היא עבודה רבה מאד כשרוצים להגיד אותן בהתבוננות, ולאן כל	17508
מוחא סביל דא, אך אפילו אם אומרים עשר ברכות בהתבוננות, אין לשער כמה ברכה ממשך אדם על	17509
עצמו ועל העולם על ידן, הרי המברך ית'. (עלי שור ח"ב עמ' שי"ד).	17510
	17511
מאמר קצה	17512
ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו	17513
ולעבוד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך (דברים י' י"ב).	17514
אמרו חז"ל הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, שנא' מה ה' שואל מעמך כי אם ליראה, אטו יראה מילתא	17515
זוטרתא היא? אין, לגבי משה מילתא זוטרתא היא, משל לאדם שמבקשים ממנו כלי גדול ויש לו דומה עליו	17516
ככלי קטן (ברכות ל"ג), ולכאורה תמוה, הרי לא ממש מבקש כאן ה' ליראה אותו אלא מכלל ישראל,	17517
ומה זה מועיל ומסייע להם שאצל משה מילתא זוטרתא היא? (עי' מהרש"א) שמן הפסוק משמע, שאין	17518
הכוונה להסתפק רק בשאלת היראה, אלא לבקש את המדות והמעלות כולן, וכפי שממשיך ואומר ללכת	17519
בכל דרכיו ולאהבה אותו.	17520
אלא יש לומר שהיראה אינה מעלה ככל המעלות, אלא היא הראשית אשר ממנה יתחיל האדם ויגיע אח"כ	17521
בעזרתה לכל שאר המעלות המנויות בפסוק, לפיכך אין הקב"ה שואל מעמך כי אם ליראה את הצעד	17522
הראשון הזה בלבד, ואילו השאר תשיג כבר ממילא, והאמתלה של האדם על מה שחסרה לו היראה,	17523
בטענתו כי הוא נטרד בעבודת גופו ופרנסתו, אין לה על מה שתסמוך, כי דוקא אלה הם הדברים התלויים	17524
בידי שמים, אשר לא יועיל בהם מאומה ברוב תחבולותיו והשתדלויותיו, ומה שמחוייב הוא רק כדי לצאת	17525

ידי חובת הגזירה של בזיעת אפך תאכל לחם, ומה שכן מבקשים ודורשים ממנו זוהי רק היראת שמים,	17526
והיא אכן מסורה בידי אדם.	17527
מספרים שהגרי"ס זצ"ל שאל לאחד מה מעשיך, ועל כך השיב אני עושה עסקים וכדומה, חזר הגרי"ס	17528
ושאלו כמה פעמים אותה השאלה, והאיש חזר והשיב אותה התשובה, אזי אמר לו הגרי"ס והסביר את	17529
כוונתו, אני שואל מה אתה עושה, ואילו אתה משיב לי מה שהקב"ה עושה! ומה שתרצה הגמ' אין לגבי	17530
משה מילתא זוטרתא היא, אפשר לבאר במה שאמרו הלל מחייב עניים (יומא ל"ה), פירוש כי אם אנחנו	17531
רואים שהיו הלל ויוסף ור' אלעזר בן חרסום, הרי אלו מוכיחים כי ביכולתו של האדם לנצח את יצרו בכל	17532
המצבים.	17533
כך אם רואים שלגבי משה יראה מילתא זוטרתא היא, וגם ידועים דברי חז"ל משה מן התורה מנין, בשגם	17534
הוא בשר (חולין קל"ב), פי' מנין שמשה השיג את מדרגתו מן התורה ולא מן התכונה והתולדה, והתשובה	17535
היא בשגם הוא בשר, דהיינו שכיון שבתולדתו הוא בשר, על כרחך שמעלותיו לא באו מכוח תולדותיו	17536
אלא מכוח התורה, כי לא נגזר על האדם להיות צדיק או רשע, רק בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין,	17537
וכאשר יש בידו התבלין של התורה אז היראה מילתא זוטרתא היא, ומה שבכל זאת רואים שהשגת היראה	17538
קשה היא בעיני האדם, הרי זה מפני שהוא נעדר הידיעה והאמונה שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים,	17539
ודאי שאין בזה כדי לגרוע ולסתור כל שהוא את נקודת האמת, שיראה היא אכן מילתא זוטרתא.	17540
(נחלת אליעזר).	17541
	17542
מאמר קצו	17543
הן ה' אלהיך השמים ושמי השמים הארץ וכל אשר בה (דברים י' י"ד).	17544
הפתגם השגור בפי כל שהוא ית' כל יכול, אילו באמת היינו מבינים מה זאת כל יכול היה די בזה, אבל	17545
האמת הוא שאין אנו מבינים להתפעל מהענין של כל יכול ומהוראת המלות האלו, והפירוש על זה הוא	17546
להתבונן בפועל ה' ומעשי ידיו הגדולים והנפלאים אשר עינינו רואות בשמים ובארץ, וכמ"ש לעושה	17547
נפלאות גדולות לבדו, לעושה השמים בתבונה, לרוקע הארץ על המים, נותן לחם לכל בשר כי לעולם	17548
חסדו, ההלל הגדול הזה הוא פירושא של כל יכול.	17549
והנה הדרך להתבונן בגדולת בוראנו ית' הוא, שאין לנו להסתכל במעשה ידיו של הקב"ה ע"פ כוחו	17550
וגבורתו, שהוא מן הדברים הנסתרים, הנסתרות לה' אלהינו והנגלות לנו, ע"כ יש לנו להתבונן בגדולת	17551
בוראנו ית' ע"פ השקפתנו על עצמנו, ולהעריך כוחו וגבורתו ויכולתו לעומת כוחנו וגבורתנו ויכולתנו	17552
שאנו רואים בעצמנו, שעם כל חכמתנו הגדולה להמציא כל ההמצאות הגדולות והנפלאות אשר המציאו	17553
בני אדם עד עתה, הרי חכמים גדולים ובעלי יכולת אנחנו, ובכ"ז אף אם יתאספו כל חכמי העולם מדור	17554
דור יחד לברוא רגל קטנה אחת, או כנף אחד לזבוב אשר נקרע ממנו, היוכלו לעשות כזאת.	17555
הרי אנחנו רואים מה כוחנו ומה גבורתנו ויכולתנו, וכל כוחנו הוא אך להמציא דבר מתוך דבר לתקנו	17556
להשתמש בו, ואין ביכולתנו להמציא דבר חדש אשר עדיין לא נברא ואין כל חדש תחת השמש, ואין	17557
ביכולת כל אנשי העולם מקצה השמים להציל מי ממות ולהאריך חייו, ולא לבד לבני אדם כי גם למלאכי	17558
מעלה אין היכולת לחדש שום דבר, וע"ז אנו אומרים לעושה נפלאות גדולות לבדו למעט גם מלאכי מעלה.	17559
וע"פ זה נעריך כוחו וגבורתו ויכולתו של בורא העולם ית' שהוא לאין שיעור וקץ ותכלית, לברוא כל	17560
העולם הנפלא הזה עם כל הבריות הגדולות והנפלאות לאין מספר ואין חקר, השמים והארץ וכל צבאם,	17561
אשר לו הים והוא עשהו ויבשת ידיו יצרו, והכין בעד כל הבריות הקטנות והגדולות כל צרכיהן לאין	17562
מספר, ע"פ זה יש לנו להתבונן, לראות ולהסתכל בפועל ה' ומעשי ידיו ולהיות נרעשים ונפחדים מפחד ה'	17563
ומהדר גאונו, ונבינה מעט מן המעט מה היא יכולתו ית', וזהו פירושא של כל יכול.	17564
ועוד עיקר גדול לדעת, שכל הנפלאות הגדולות והנוראות במעשה ידיו של הקב"ה לא דבר קל הוא, לא לנו	17565
לבד כי אם גם לו ית', כי עשה כל זאת בכוחו הגדול, כמ"ש הנביא עושה ארץ בכוחו, מכין תבל בחכמתו	17566
(ירמיה), ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה (משלי), ונמצא בדברי האגדה שהיה הקב"ה בורא	17567
עולמות ומחריבן עד שברא העוה"ז ואמר דין הניא לי, וששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים	17568
ואת כל אשר בהם, למען נדע שגם לו ית' לא דבר קל היה לברוא העולם, כי אם עשה כל זאת בכוחו הגדול	17569
ובחכמתו ית'.	17570
ע"כ יש לנו הרבה להסתכל בגדולת בוראנו ויוצרנו ית', שלו לבדו היכולת כל יכול מה שאין לשום בריה	17571
בעולם, וכמה יש לנו להיכנע לפניו ית' ולעבוד לפניו ביראה ופחד, ונדע נאמנה כיון שהוא כל יכול לאין	17572
חקר ותכלית, גם לו ית' היכולת להטיב לנו בכל הטובות הגדולות לאין קץ ושיעור ותכלית, וכדאי לנו	17573
לסבול עולו ית' ולאהוב את ה' בכל לבנו ונפשנו, ולעשות רצונו בכל כוחנו ומאודנו, ולבוא למענו באש	17574

ובמים, למען נזכה להשכר הגדול שיש ביכולתו ית' לעשות לנו, וכיון שיש ביכולתו ית' ליתן לנו השכר	17575
הגדול לאין קץ ותכלית, בודאי לא ימנע טוב מבעליו באשר שיש לאל ידו לעשות.	17576
הנה כאשר נראה את ההשגחה הגדולה בכל דבר ממעשה שמים וארץ, את הכוונה העליונה המסתתרת בכל	17577
דבר לתועלת האדם להמציא לו כל צרכיו ההכרחיים והמועילים, לענגו ולשמחו ולהשביע את רצונו	17578
ולהרחיב את דעתו, ראוי לכל אחד שיחדר לבו וידין קו"ח ויאמר לנפשו, אם נראה כ"כ השגחה לטובת	17579
החיים הגשמיים של אדם אשר המה בידי שמים, מכש"כ שמשגיחים מאד על החיים הרוחניים של אדם	17580
המסורים בידי האדם, וכאשר יראה האיש המשכיל בכל הברואים גדול ההשגחה לטובת החיים הגשמיים	17581
של אדם, מזה יבין שכפי המידה הזאת דורשים מהאדם שישגיח הוא על חייו הרוחניים כמו שמשגיחים על	17582
עניניו הגשמיים, שכן מידותיו של הקב"ה מידה כנגד מידה.	17583
וכפי מידת השגחה העליונה על כל צורכי האדם על כל דבר קטן וגדול, דברים אשר המה כמעט למותר	17584
בעינינו. הלא ידוע כמה מיני ירקות ישנם בעולם אשר היה אפשר לחיות ולהתענג גם בלעדם, כמה מיני	17585
פירות ישנם בעולם לאין מספר רק להרחיב דעתו של אדם וליתן לנפשו עונג ושמחה, וכמה בשמים	17586
וריחות טובים להשיב נפשו של אדם, וכמה מיני מאכלים ומשקאות טובים, אשר לו שאלו את פינו בעת	17587
הבראם, היינו משיבים שאין צורך שיטריח מלכו של עולם כ"כ בעדנו, ודי לנו חלק אחד מאלף מהם.	17588
לפי המידה הזאת דורשים מהאדם שישים את לבו על כל מעשיו מדבר גדול עד דבר קטן, ולא יקל בעיניו	17589
שום דבר מהדברים הנוגעים לנפשו אף היותר קטן וקל, ולא יתעלם משום דבר כמו שאין מעלימים	17590
מלהשיג למעלה על כל עניניו הגשמיים אף היותר קלים שבקלים מפני מעלת נפש האדם, מפני שכולם	17591
משמשינן לנפש האדם, קו"ח שיש לאדם להשיג על כל דבריו הרוחניים מפני מעלת נפשו.	17592
ובזה נבין מה שאמרו באבות הסתכל בשלושה דברים ואין אתה בא לידי עבירה, דע מה למעלה ממך, עין	17593
רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים, ענין הסתכל מורה על דבר הגלוי ונראה שאין צריך כי אם	17594
להסתכל בו, ומאין כ"כ פשוט לנו עין הרואה ואוזן השומעת, שאין מה לחקור כי אם להסתכל בלבד? אלא	17595
כמו שביארנו, כיון שיסתכל האדם במה שמשגיחים למעלה על דבריו הגשמיים אף שהמה הבליים, וזה	17596
מפני מעלת נפשו, מזה יבין שדבר פשוט הוא שיש עין רואה על כל דבריו הרוחניים וכל מעשיו בספר	17597
נכתבים, ואמרו חז"ל ומגיד לאדם מה שיחו אף שיחה קלה בין איש לאשתו מגידין לאדם בשעת הדין.	17598
(יסודי הדעת).	17599
	17600
מאמר קצו	17601
רק באבותיך חשק ה' לאהבה אותם ויבחר בזרעם אחריהם בכס מכל העמים כיום הזה (דברים י' ט"ו).	17602
א"ר זירא אמר רבא בר זימונא, אם הראשונים בני מלאכים אנו בני אנשים, ואם הראשונים בני אנשים	17603
אנו כחמורים, ולא כחמורו של ר' חנינא בן דוסא ושל ר' פנחס בן יאיר אלא כשאר חמורים (שבת	17604
קי"ב:), א"ר יוחנן לבן של ראשונים כפתחו של אולם ושל אחרונים כפתחו של היכל, ואנו כמלוא נקב	17605
מחט סדקית, ראשונים ר"ע, אחרונים ר' אלעזר בן שמוע, איכא דאמרי ראשונים ר' אלעזר בן שמוע,	17606
אחרונים ר' אושעיא בריבי ואנו כמלא מחט סדקית.	17607
אביי אמר ואנן כי סיכתא בגודא, בגמ' כיתד שנועצין אותו בכותל בנקב צר ונכנס בדוחק, כך אין יכולין	17608
אנו להבין מה שאנו שומעין כי אם מעט ובקושי, אמר רבא ואנן כאצבעתא בקירא לסברא, אמר רב אשי	17609
אנן כי אצבעתא בבירא לשכחה, כאצבעתא בקירא, בשעוה קשה שאין האצבע יכול ליכנס בתוכה אלא	17610
מדבק מעט, כי אצבעתא בבירא, כשם שהאצבע נוח להיכנס בפי הבור כך אנו מהירין לשכוח (עירובין	17611
נ"ג).	17612
ככה מדדו חז"ל את עצמם, בין ראשונים ואחרונים אין הבדל במדרגות שאלה גדולים מאלה, אלא הבדל	17613
סוגי, מלאכים או בני אדם, בני אדם או חמורים, עד כדי כך נתחלקו דורות התנאים! לפי קנה מידה זה	17614
כיצד יש לדורנו למדוד את עצמו? לבם של ראשונים כפתחו של אולם 40 על 20 אמה! ושל אחרונים	17615
כפתחו של היכל 20 על 10 אמה, אם נתרגם מידות אלו ללשון של הבנה בעומק, נבין שהיו לתנאים	17616
מהלכים בהבנת התורה שאין לנו שום השגה בהן, ור' יוחנן מדד את עצמו שלבו פתוח כנקב מחט סדקית,	17617
פתח קטן מאד, אבל די היה בלב זה להעמיד את האמורא הגדול ר' יוחנן עורכו של התלמוד הירושלמי!	17618
אביי העריך את עצמו כיתד הנכנס בקושי לגבי הבנת השמועה, ורבא העריך עצמו באצבע בקירא בסברא,	17619
שהלב כלל אינו פתוח עוד, בגמ' כיתד העושה חור בקיר אבל אינו פתח מפולש, ולסברא כאצבע בשעוה	17620
קשה, שלכל היותר נדבק משהו מהשעוה אל האצבע, הרי הלב כבר סתום לגמרי! ובכל זאת מה"אצבע	17621
בקיר יצאו אביי ורבא אשר ההויות שלהם נמצאות בכל סוגיא בש"ס! רב אשי העורך הגדול של הש"ס	17622
הבבלי שסיים עם תלמידיו ששים פעם את כל הש"ס, מודד את עצמו רק כפי מהירות השכחה כאצבע	17623
בבור, ובכל זאת גדול שבגדולים!	17624

- 17625 ולפי כל המידות וההערכות האלו מה נשאר לגאונים, לראשונים ולאחרונים? איך למדוד את רב סעדיא
17626 גאון, את הרמב"ם והרמב"ן, המחבר והגר"א? איתא בגמ' (ע"ז ט'). שית אלפין שנין הוי עלמא, שני
17627 אלפים תוהו, שני אלפים תורה ושני אלפים ימות המשיח, ובעוונותינו כי רבו יצאו מהן מה שיצאו, וכתב
17628 על זה הגר"א, כי התורה נסתים ונעלם בסוף ד' אלפים שנה כידוע, ובעוונותינו שיצאו אין תורה ואין
17629 משיח, שני אלפים תורה מסתיימים בזמנו של רבינו הקדוש, ומאז אין תורה? והש"ס וכל ריבוי התורה
17630 שנתגלה בכל הדורות עד הדור האחרון ממש? והגר"א עצמו? הלא אין לנו השגה בהיקף ועומק תורתו של
17631 הגר"א, ואיך הוא כותב על עצמו אין תורה?
17632 בהכרח נבין, כי השגת הגר"א היתה לאין שיעור גבוהה מהשגתנו, לדעתו הגדולה התנאים עד רבינו
17633 הקדוש הם הבינו תורה והם שהיו תורה, ובקנה מידה זה מדדו חז"ל עצמם, לב פתוח כאלום והיכל היה
17634 לתנאים, לנו אין שום השגה בגדלותם של התנאים הקדושים שלנו, רבא האמורא הגדול העריך את עצמו,
17635 כי כל הבנתו בתורה היא כאצבע בקיר זוהי כל הבנתו בתורה, אך עוד יותר מופלא הוא הריבוי הגדול
17636 בתורה שיצא מהאצבע בקיר מכל האחרונים, כי אם הלב כבר סתום לגמרי, איך בכל זאת נתחדשה תורה
17637 בכל דור ונתגלו סתרי תורה אפילו לאחרונים ממש? אין זאת אלא מי פעל ועשה קורא הדורות מראש, אני
17638 ה' ראשון ואת אחרונים אני הוא (ישעיה מ"א).
17639 עלינו לזכור מה שלמדנו כי ברחמים הדבר תלוי לזכות לחכמת התורה, וכל הריבוי בישיבה ועמל הכביר
17640 תנאי הוא שהתפילה תתקבל, ומפיו ית' יתן דעת ותבונה, והן זה מפלאות הבורא, כי במצב של כאצבע
17641 לקיר הוא ית' נותן דעת ותבונה גם לדורות האחרונים, ומה גם לאמוראים גאונים וראשונים, ושפע התורה
17642 אינו פוסק לעולם, כי ואת אחרונים אני הוא! אין עוד לב פתוח כלבם של התנאים, ובכל זאת צפונות
17643 תוה"ק הולכים ומפוענחים מדור דור, כי הקב"ה מרחם על עמו ונותן דעת ותבונה מפיו לכל מי שעמל
17644 ומבקש רחמים מקירות לבו!
17645 אחרי כל תוקף הדברים ניגש למשנה שלהי מס' סוטה, משמת ר' מאיר בטלו מושלי משלים, משמת בן
17646 עזאי בטלו השקדנים, משמת בן זומא בטלו הדרשנים, משמת ר"ע בטל כבוד התורה, משמת ר' חנינא בן
17647 דוסא בטלו אנשי מעשה, משמת ר' יוסי קטנא בטלו חסידים, משמת ר' יוחנן בן זכאי בטל זיו החכמה,
17648 משמת רבן גמליאל הזקן בטל כבוד התורה ומתה טהרה ופרישות, משמת ר' ישמעאל בן פאבי בטל זיו
17649 הכהונה, משמת רבי בטל ענוה ויראת חטא.
17650 נראה כאן בעליל, איך תקופת שני אלפים תורה מתקרבת לסיומה, והאורות הגדולים נכבים בזה אחר זה,
17651 בטלו שקדנים, דרשנים, בטל כבוד התורה, זיו החכמה, והאם אחריהם לא היו עוד שקדנים עד דורנו או
17652 ממש? והאם אין עוד ענוה ויראת חטא עד אחרוני הצדיקים? אלא שבגדלותם של התנאים ובמידותיהם אין
17653 לנו מושג כלשהו, אל לנו לחשוב כי כל זה מקרה, קורא הדורות מראש הוא היודע ובהשגחה מדוקדקת
17654 באו הדברים, ואם כך, גם במצב של חורבן וירידה יש סדר ותקוה, ורבן יוחנן בן זכאי יסד יבנה וחכמיה,
17655 כל זאת בעקבות החורבן, מעתה פונים חז"ל אל העתיד סמוך לימות המשיח.
17656 בעקבות משיחא חוצפא יסגא, היוקר יאמיר, הגפן תתן פריה והיין ביוקר, והמלכות כולה תיהפך למינות,
17657 ואין תוכחת, בית ועד יהיה לזנות, והגליל יחרב והגבלן ישום, ואנשי הגבול יסובכו מעיר לעיר ולא יחוננו,
17658 וחכמת סופרים תסרח ויראי חטא ימאסו והאמת תהא נעדרת, נערים פני זקנים ילבינו וזקנים יעמדו לפני
17659 קטנים, בן מנוול אב, בת קמה באמה, כלה בחמותה, אויבי איש אנשי ביתו, פני הדור כפני הכלב, הבן אינו
17660 מתבייש מאביו, ועל מה יש לנו להשען על אבינו שבשמים.
17661 מה שתיארו כאן אינו ירידה, זהו מצב של ימוטו כל מוסדי ארץ, התמוטטות החיים הכלכליים, החברתיים,
17662 המשפחתיים, המוסריים והמדיניים, מפליא הוא איך חז"ל ברוח קדשם ראו כל זאת לפני אלפיים שנה
17663 בבהירות כזאת, אשר בעינינו אנו רואים איך מתאמת כל דבר בדייקנות נוראה, אך גם במצב זה על מי יש
17664 לנו להשען על אבינו שבשמים, קורא הדורות מראש קרוב גם לדור זה, ואדרבה ואת אחרונים אני הוא,
17665 השגחה מיוחדת וסיעתא דשמיא מיוחדת נמצאת דוקא בעקבתא דמשיחא!
17666 ידוע מאחז"ל על מתני' דמקואות ושל בנאין מצד אחד, מאי בנאין? א"ר יוחנן אלו תלמידי חכמים
17667 שעוסקים בבנינו של עולם כל ימיהן (שבת קי"ד), איזה עולם הם בונים? הלא עוה"ז הוא בנוי ועומד? הוי
17668 אומר שהם עוסקים בבנין עולם חדש, וכן הוא! בעוה"ז יש רע וחטא ומות, התוה"ק אינה משלימה עם
17669 מציאות זאת, וכל ענינה הוא לבנות עולם חדש שאין בו שלושה אלה, ואשר סר ממנו ההסתר פנים השורה
17670 בעוה"ז!
17671 בוני העולם של גילוי יחודו ית' ואחרית הימים, ידעו ויודעים את המהלך של התקופות, וגם את
17672 התמוטטותם של כל מוסדי ארץ בזמן העקבתא דמשיחא, בוני עולם חדש הם התלמידי חכמים, עמלי
17673 התורה ומבקשי רחמים ממי שהחכמה שלו, וכמו בכל תקופה ובפרט בתקופה זו הם יודעים, על מי יש לנו
17674 להשען על אבינו שבשמים, לא בעולם של מקרים אנו חיים, כי קורא הדורות מראש מנהיג את עולמו,

תלמידי חכמים אינם מפחדים ממוראות התקופה, גם לא ממה שיראי חטא יימאסו וחכמת סופרים תסרח,	17675
אם הם מפחדים זה רק ממה שהאמת תהא נעדרת, ועל זה הם עמלים ומתפללים כי ניצוצי אמת ישארו	17676
להם גם בתקופה הנוראה ההיא, ובטוחים הם בהבטחת בורא העולם ואת אחרונים אני הוא, בבטחון זה	17677
ילכו בדרכם בלי רפיון וספקות עד ביאת גואל צדקנו במהרה בימינו אמן. (עלי שור ח"ב).	17678
	17679
מאמר קצה	17680
ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד (דברים י' ט"ז).	17681
ומלתם את ערלת לבבכם, (הרמב"ן שם) שיהיה לבכם פתוח לדעת האמת, תמחה את זכר עמלק מתחת	17682
השמים לא תשכח ערלת הלב הוא אוטם הלב וכיסויו שהיצר גורם, ואם נמול ערלה זו שוב נהיה פתוחים	17683
לאמת, עמלק הוא העם המתקיף אותנו בגוף וברוח ורוצה להכשיל ולהכחיד אותנו, אם לא תחנם נאמר על	17684
כל האומות, את כוחו התוקפני של עמלק אין לנו אלא למחות כליל.	17685
קשה היא המלחמה הזאת כלפי פנים וכלפי חוץ גם יחד, אך זוהי עבודתנו בשית אלפין השנה עד בא	17686
המשיח, ויש לנו לדעת, כי בלי מלחמה פנימית נגד שני מעכבים אלה, אי אפשר להחליץ מן השקר ולחיות	17687
עם האמת, כי כל עוד שהלב נמשך אחרי יצרו הרע ואחרי סגנון החיים הגויי הוא מרוחק מהבורא ית',	17688
ובזה הוא מרוחק מן האמת, אולם עד כמה שנילחם בחירוף נפש את שתי המלחמות האלו, לא נצליח לבטל	17689
את הרע כליל, ובודאי לא נוכל בכוחות עצמנו לצאת משיעבוד המלכיות, לכן יש לשתי המצוות הנ"ל	17690
המשך בהבטחת השי"ת.	17691
ומל ה' אלהיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חיידך, ספורנו	17692
יגלה עיניך לסור מכל טעות מערוב השכל מידיעת האמת כשתשתדל לדבקה בו, כי מחה אמחה את זכר	17693
עמלק מתחת השמים, הגילוי הגמור של האמת והביטול הגמור של הרע יהיה, רק לעתיד לבוא מבפנים	17694
ומבחוץ ולהיות אנשי אמת, וכמובן במלחמה רוחנית הדברים אמורים, ומלתם ותמחה עד כמה שנוכל הן	17695
המצוות המוטלות עלינו, ומל ה' ומחה אמחה שהוא הביטול המוחלט של הרע, זה יהיה כשהקב"ה יבוא	17696
ויגאלנו.	17697
הוא אשר אמרו חז"ל בילקוט (הושע י"ד), שובה ישראל עד ה' אלהיך, אמר ר' סימאי משל לצור גבוה	17698
שהיה עומד על פרשת דרכים ובני אדם נכשלים בה, אמר המלך סתתוהו קימעא קימעא עד שיבוא השעה	17699
ואני מעבירו מן העולם, כך אמר הקב"ה לישראל, בני, יצה"ר מכשול גדול הוא, אלא סתתוהו קימעא	17700
קימעא, לסוף אני מעבירו מן העולם, שנא' והסירותי את לב האבן מבשרכם.	17701
גילוי האמת לעתיד לבוא הוא גילוי יחודו ית', יחוד הבורא ית' הוא האמת כי הוא המציאות האמיתית, וכל	17702
דבר בעולם מקבל מציאות רק ממנו, והוא נמצא רק במידה שרצונו ית' קבע. מאז חטאו של אדה"ר נסתר	17703
היחוד מעיני הבריות, ולולא אאע"ה היה נשכח לגמרי, הסתרה זו נעוצה בבחירת דבר והיפוכו שנולדה	17704
מעץ הדעת, האדם שולט בעצמו לאהוב או לשנוא, לרצות בטוב או ברע, להיות משנה תפקידו או מקיימו,	17705
האפשרות של דבר והיפוכו מסתירה את ההכרה של אחדותו ית', זוהי נקודת העומק של התחדשות	17706
הבחירה באדם, הוא אשר אמרנו, כי בלי מלחמה נגד שני המעכבים היצר ואוה"ע, אי אפשר להיחלץ מן	17707
השקר ולחיות עם האמת.	17708
השקר הגדול ביותר באדם הוא כוח הבחירה עצמו, שהוא יכול לעשות נגד רצון בוראו, ויכולת זאת עצמה	17709
מסתירה ממנו את הכרת אחדותו ית' שאין עוד מלבדו, הן גם היום אנחנו מאמינים ביחודו ית' באמונה	17710
שלמה, אך כל מה שנצליח לחזק אמונה זו, עדיין אינה מגיעה להתגלות היחוד לעתיד לבוא בגאולה	17711
האחרונה, הוא אשר אמרו (פסחים נ'). והיה ה' למלך על כל הארץ, ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד,	17712
אטו האידנא לאו אחד הוא? אמר רב אחא בר חנינא לא כעוה"ז עוה"ב, העוה"ז על בשורות טובות אומר	17713
ברוך הטוב והמטיב, ועל בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת, לעוה"ב כולו הטוב והמטיב.	17714
'ושמו אחד' אטו האידנא לאו שמו אחד? אמר רב נחמן בר יצחק לא כעוה"ז העוה"ב, העוה"ז נכתב ביו"ד	17715
ה"י ונקרא באל"ף דל"ת אבל לעוה"ב כולו אחד, נקרא ביו"ד ה"י ונכתב ביו"ד ה"י, בעוה"ז שולטות שתי	17716
הנהגות מידת הרחמים ומידת הדין, כי העוה"ז הועמד על בחירה ושכר ועונש, וזה מחייב גם בהשגחה שתי	17717
הנהגות אלו, והנה עצם האפשרות לעשות נגד רצונו ית' היא מסתירה את גילוי יחודו ית' מעינינו, לכן מה	17718
שמוכרח שתהיינה שתי הנהגות אלו בעוה"ז הוא הסתר פני יחודו, לעתיד לבוא יתבטל הרע, וממילא גם	17719
אין בשורות רעות, ואז יהיה ה' אחד בגילוי גמור.	17720
עד כמה שנגיע לאמונה ברורה וחושית בעבודתנו, אבל לגילוי גמור של שמו ית' נזכה רק בגאולה	17721
האחרונה, עומק הענין הוא זה, לפי תפיסתנו אנחנו כותבים מוכרים וקונים לפי ראות עינינו, ואנחנו	17722
העושים כל דבר, אלא שאנחנו מאמינים שאם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו, אם ה' לא ישמור עיר	17723
שוא שקד שומר (תהלים קכ"ז), להצלחת מעשינו אנו זקוקים לסייעתא דשמיא, וגם למאמין אורב נסיון	17724

של כוחי ועוצם ידי עשה לי, כיון שסוף סוף אנחנו העושים, זהו ביאור השם אד', אמנם אנחנו פועלים כפי	17725
ראות עינינו, אבל הוא ית' הוא האדון עלינו ועל הצלחת מעשינו.	17726
לעתיד לבוא ידע כל פעול כי אתה פעלתו, ויבין כל יצור כי אתה יצרתו, האדם לא יוכל כלל להתימר כי	17727
הוא בכוח עצמו פעל ועשה משהו, כי ידע בבירור כי הוא ית' פעל ועשה הכל, והאדם אינו אלא כגרזן ביד	17728
החוצב בו, כמו שהעט ביד האדם אינו יכול לחשוב שהוא כתב, כי בודאי האדם הוא הכותב עם העט, כך	17729
יכיר כל אדם כי הוא בעצמו אינו עושה כלום, רק הקב"ה עושה הכל, והוא כעט או כגרזן בידו.	17730
לכן אז לא נקרא עוד את השי"ת בשם אד' אלא בשם הויה, כי נדע ונכיר בגלוי כי הוא ית' הוא הפועל	17731
והעושה הכל, זהו ושמו אחד, בזמן הזה יש לנו עוד דמיון כאילו אנחנו עושים ופועלים בכוח עצמנו, וזה	17732
מסתיר את אחדותו ית', כי בודאי גם היום הוא ית' לבדו עושה כל, זהו גילוי אחדותו ית' לעתיד לבוא,	17733
וזהו הגילוי הגמור של האמת. (עלי שור ח"ב).	17734
	17735
מאמר קצט	17736
ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד (דברים י' ט"ז).	17737
גרסינו (יומא ט'), מקדש ראשון מפני מה חרב? מפני שהיה שם ע"ז ג"ע וש"ד, אבל מקדש שני שהיו	17738
עוסקים בתורה ובמצוות ובגמ"ח, מפני מה חרב? מפני שהיה בהם שנאת חנם, ללמדך ששקולה שנאת	17739
חנם כנגד ע"ז ג"ע וש"ד, הענין מבהיל מאד, דור צדיקים כמותם, ת"ח עוסקים בתורה ובמצוות ובגמ"ח,	17740
והנה במצוות נכללו כל המידות, שזה עיקר יסוד התורה כידוע, ומובא בשער הקדושה לר"ח ויטל ז"ל,	17741
ועכ"ז לא הסתירו חז"ל לכתוב עליהם דבר גדול כזה, ואין ספק כי לא היה שנאת חנם כפשוטה, כיון	17742
שהקדימו לומר עליהם שעסקו בתורה ובמצוות, וע"כ לומר שלא היו נקיים לגמרי מזה העון, ומבהיל מאד	17743
למה חמור ל"ת בעלמא, מג' עבירות חמורות חייבי מיתות ב"ד?	17744
כבר הראינו בפ' העגל, כי לא היה מקפיד הקב"ה כ"כ על העון הגדול של העגל, אם לא היה בהם מידת	17745
קשה עורף כיון שהיו ראויים לתשובה, ואין חמור עם בקשת המחילה כמש"כ חוה"ל בשער התשובה,	17746
אמנם קושי העורף גרם שישאר חומר העון בתוקפו לכולותם כרגע ח"ו, לולא משה עמד בפרץ, ואעפ"כ	17747
לא אהני לגמרי, דהרי חזרה זוהמת הנחש, וגם פרקו מהם שני הכתרים שקיבלו כנגד נעשה ונשמע, והכל	17748
בשביל קשיות עורף שאינם עומדים להתלמד, ועיקר מה שהקב"ה אוהב זה העומד להתלמד.	17749
והנה שם ביומא אמרו, ראשונים שנתגלה עוונם נתגלה קצם, אחרונים שלא נתגלה עוונם לא נתגלה קצם,	17750
פי' ראשונים אע"ג שעברו עבירות חמורות, אבל מפני חומרם וגם מפני שורשי האמונה שהיתה בס, אע"ג	17751
שעבדו ע"ז זה היה מפני תוקף היצה"ר שהיה אז בזה, כידוע מאמרם ז"ל (סנהדרין ק"ב:), אלו הוית התם	17752
בשפולי גלימא הוית נקיטא, אבל נקוטותם היה בעומק לבם, ובוהן לבבות ידע כי הם קרובים לתשובה,	17753
נגלה עוונם פי' שהיה חטאתם נגדם תמיד בעומק הלב, והיו קרובים לתשובה, וכנאמר הראית כי נכנע	17754
אחאב, וע"כ נתגלה קצם.	17755
משא"כ מקדש שני שהיו עוסקים בתורה ובמצוות ובמידות, ורק נקיות המידה של לא תשנא לא היתה	17756
בהם, וע"כ לא היה יכול להיות נקוטותם כ"כ בפניהם, כי היה מטעה אותם עסקם בתורה ובמצוות	17757
ובמידות, שלא ידאגו כ"כ לפי ערכם על חסרון הנקיות, וכבר כתב בעל חוה"ל שאין קטנות בריבוי כפילות	17758
העבירה, כמ"ש הוי מושכי העון וכעבות העגלה חטאה, וא"כ לא נתגלה עוונם נגד פניהם כ"כ, והיו	17759
רחוקים מתשובה בזה לפי ערכם הרם, ע"כ לא נתגלה קצם.	17760
ואם על עבירה קלה נקיות של שנאת חנם, נחתם גו"ד כ"כ בחמה שפוכה, כי לפי ערכם הרם היו רחוקים	17761
מתשובה, מה נאמר אנחנו על עבירות חמורות, ורחוקים אנחנו מהתשובה לעת עתה, ומכ"ש קלות, ומה	17762
תקות החיים לאדם הרחוק ר"ל מתשובה, והדין האיום ונורא יגדל בכל רגע ורגע ר"ל, ע"כ אם חיים אנו	17763
חפצים, נשתדל בכל עוז לעמוד להתלמד תמיד בעומק לבבנו, ויהי לנו אלול וימי הדין הבע"ל לשמחת	17764
עולם, אם אבן לב האדם נמוח מהמאמר הזה.	17765
והנה תהלה מצאתי תנא דמסייע לי, קדמון אחד (סמ"ק ס' ט'), למול ערלת לב שנא' ומלתם את ערלת	17766
לבבכם, פי' לאהוב התוכחות ולאהוב מי שיוכיחני, וגם שהע"ה כתב בספרו הוכח לחכם ויאהבך, ובמצוה	17767
זו יש לאו שנא' וערפכם לא תקשו עוד, עכ"ל הסמ"ק בספר המצוות שהעתקתי ממנו.	17768
הרי מפורש, כי קשיות עורף פירושו הוא מי שאינו עומד להתלמד, ולכן ישנא בעומק לבבו המוכיח לו,	17769
ולכן נקרא שונא תוכחות ורחוק הוא מתשובה, כי אם היה מאמין בדעה שלמה כי החטא לאדם הוא סילון	17770
ממאיר ומרבה חלאים ומכאובים להאדם, הרי כמה שכר נותן להרופא אף על ספק ומכ"ש על ודאי, וע"כ	17771
חייבה לנו התורה לאהוב המוכיח, ולמול ערלת הלב של שנאה וקפידא, שנאה יתירה למוכיח שעי"ז	17772
יתרחק ח"ו מתשובה, והתורה האוהבת לבניה יועצת לנו למול את הערלה הלזו, ויתקרב לאהבת התוכחה	17773
ולהתלמדות ושב ורפא לו. (חכמה ומוסר ח"א מא' ט"ו).	17774

	17775
מאמר ר	17776
ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד (דברים י' ט"ז).	17777
כל עניני האדם אם מעשה ואם מחשבה, צריכים להיות חזורים בהלב עד תכלית הפנים, ויוכל היטב להיות	17778
לאדם כמה מחשבות גדולות וגם עמוקות ועכ"ז יקראו חיצונים, משום שעצמות הפנימיות של הלב מי	17779
ידענו! מדרגות מדרגות גבוהות ורמות נמצאים באדם, ועדיין אל הפנים בתכלית לא הגיעו, עדיין בחוץ	17780
עומדים, בידיעת הסוד של הפנים האמיתי עדיין לא באו, ובחלק החיצון שם משכנם!	17781
ועל דבר זה נעמוד על גדלות האבות הקדושים, שאמרו עליהם חז"ל (בר"ר פ"ב ז') האבות הן הן	17782
המרכבה, שבמדרגתם הגיעו ובאו לתוך תוך לקודש הקדשים, לפני ולפנים של האדם, עד אלהי אברהם	17783
אלהי יצחק ואלהי יעקב, השיגו כביכול עד עצם הפנים, כדברי הרמב"ם ז"ל (פרקי ההצלחה), מבאר	17784
ומשוה גוף האדם לבית המקדש בכל דרגותיו, קודש וקודש קדשים, עד שבקדשי הקדשים לא היה בא	17785
שמה כי אם הכה"ג בכל הכנותיו, ולהבנת הדברים נסתכל במצבינו אנו בצד ההיפוך, אדם הנמצא למשל	17786
תחת חמדת הממון או שאר תאוות, אז כל מעשיו בהם לא עומדים על רקע החיצוניות, מעשי חמדותיו	17787
ותאוותיו יורדות וחודרות לעומק עומק לבו ופנימיותו, והוא אז המרכבה הטמאה.	17788
האבות לא רק במעשיהם הקדושים היה כל משכנם בפנימיות לבם, אלא אפי' בעסקיהם בעניני העולם,	17789
כאכילה ושתייה ובמשא ומתן, וגם עסקו עם מלכים ושרים וכלום לא הפריע ברוחניותיהם, וזה ע"ד שביאר	17790
הרמב"ם (איסור"ב כ"ב כ"א), את הכתוב אילת אהבים ויעלת חן דדיה ירווך בכל עת באהבתה תשגה תמיד,	17791
שאינן מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה, לב הפנוי כל שהוא מחכמה כבר נמצא די מקום	17792
חלות להרהורי חטאים, הלב כבר אינה שייכת לו כי אם למעשיו הגשמיים, אולם הלב המלא בחכמה, הלב	17793
הנמצא תמיד בהפנים של רוחניות, אז גם בעסקיו בדברים גשמיים לא יקחוהו כלל מפנימיות לבו, לבו	17794
ישאר על מקומו ללא הזזה.	17795
זהו פי' הכתוב מכל משמר נצור לבך, ר"ל שמור לבך שישאר בפנים הרוחניות, ומה תקוותנו במצבנו אנו,	17796
שבאמצע עסקינו גם בדברים רוחניים, ורוח כל שהוא כפתיחת דלת או איזה קול שהוא, מזיזים אותנו	17797
מהתעלותינו! סימן הוא שמקומו איננו כלל וכלל בהפנים, כל רוחניותנו במדרגת החיצון היא, ואיך איפוא	17798
יחזיק מעמד וקיום?	17799
אמנם ענין הזה של חזירת המעשים בהפנים של האדם, לא צריך לכל עבודה מיוחדת, וכדוגמת קיום הגוף	17800
ע"י אכילה ושתייה, הנה עבודת האדם היא רק עד המקום שמגיע המאכל לבית הבליעה, שצריך האדם	17801
לשום את המאכל לבית הבליעה, אבל משם ולהלאה מאליו הכל נעבד, המאכל יורד בעצמו ומאליו לתוך	17802
תוכו של האדם עד תכלית הפנים, ומתעבד שם מאליו לכל הנצרך לקיום גופו ובריאותו, ומצד האדם	17803
צריכים רק שהאיצטומכא, תהיה פנויה מכל דברים אחרים, שתהיה מוכנת לקבל את הבאים בתוכה, כן	17804
הוא חוק הטבע מראשית היצירה.	17805
וככה הוא ג"כ בענין רוחניותו של האדם, מטבעי היצירה שתיכף עם ראשית הגעת איזה מעשה או איזו	17806
מחשבה של האדם לתחילתו של הלב, אם אך יהיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך, כי אז	17807
הכל מאליו הם הולכים ויורדים לפנימי פנימיותו, ובלי כל פעולה מצד האדם גם ללא כל הרגש, הכל	17808
נמשכים ונבלעים לכל אבריו וגידיו, מעצמם הם עושים כל התיקונים, ומה עבודת האדם הוא, רק יחזיק	17809
הלב מכוון ופתוח לקבל הד"ת, לטהר הלב שלא יהיה בו טמטום וסתימה על פתחו, והוא ענין ומלתם את	17810
ערלת לבבכם, ופירש"י אוטם לבבכם וכיסויו, וברמב"ן שם מוסף, שיהיה לבבכם פתוח לדעת האמת,	17811
והראב"ע מפרט יותר, להתרחק מהתאוות העבות והכבדות כערלה, ובמידה שהבית קיבול יהיה פתוח, ככה	17812
מאליהם המעשים יחדרו לפנימי פנימיותו והתיקון בא.	17813
ביעקב אבינו נאמר (בראשית ל"ב) ויאבק איש עמו יעקב לחם עם מלאך, והמלחמה לא היתה פשוטה	17814
וקלה, המלאך השתדל לזוז אותו מפנימיותו, ויעקב סידר כל מלחמתו דוקא על רקע החיצון שלו, לבלי	17815
הניחו לבוא אל פנימיות אף ללחום, וזהו שנא' וירא כי לא יכול לו, ופי' שם הספורנו לרוב דבקו תמיד	17816
בא' ית' במחשבה ובדיבור, ויגע בכף ירכו הראהו ליעקב את הירך את דור השמד, ובדאגתו בזה פסק	17817
הדיבור, ומה היתה הדאגה? שהתפלל עליהם, וגם זה כבר נחשב להפסק לרוב דבקו תמיד, ובזה כבר	17818
יכול לו, נורא הענין בסוד פנימיות הלב!	17819
אמר הכתוב (שיה"ש ה' ב') אני ישנה ולבי ער, אני ישנה מן המצוות, המעשים לכאורה אינם על הצד	17820
הטוב, ומ"מ יכול להיות ולבי ער הלב בעצם חי וקיים, ער הוא בכל הענינים, מתאוה אנכי לחזור עם	17821
השכינה כשהייתי (לשון הראב"ע), ומוכרחים אנו לזה ודאי כי זה יסוד התשובה, שגם אחרי כל החטאים	17822
הנה ולבי ער! הלב בריא הוא וממילא אפשרית, כי לולא כן לו ח"ו נשתקע הלב בתוך החטאים, לו ח"ו	17823
נאבד הלב, כי אז ח"ו לא תועיל התשובה.	17824

ויכל משה לדבר את כל הדברים האלה אל כל ישראל, ויאמר אליהם שימו לבבכם לכל הדברים, בפשטות הדברים שהוא ענין של השבה אל הלב, אולם חז"ל (ילקו"ש שם תתקמ"ז), פירשו, שצריך האדם שיהו עיניו ולבו מכוונים לדברי תורה, ענין שימו לבבכם מכוונים, היינו כי תטהרו לבבכם, תשימוהו פנוי מוכן ומוכשר לקבל, תנקהו מכל זוהמא ופסולת הסותם קבלתו של הלב, נקי בתכלית עד פנימי פנימיותו, כי בזה יבואו הדברים לעומק לבבכם, וכן לעומק כל אבריכם, ואז כשיבואו הדברים בלבבכם הוא חייכם ואורך ימיכם, חי וקיים ודאי.	17825 17826 17827 17828 17829 17830
אבל אם לא תשימו לבבכם מכוונים לד"ת, אם הלב לא יהיה פנוי ונקי מכל רע, הנה החכמה לא תנוח בלב רע, הדברים כבר לא יכנסו בפנים כי אם בחיצון, ואיך יתקיימו? ומה גם שהתורה הלא היא כהררים התלויים בחוט השערה, ואיך ידע האדם ויעמוד על חוטי שערה של התורה אם לא בפנימיות הלב, בתורת החיצון אין חוטי שערה בכלל, הנה זה ודאי תכלית כל הדברים שכילה משה לדבר אל כל ישראל.	17831 17832 17833 17834 17835
(דעת תורה).	17836
מאמר רא	17837
ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד (דברים י' ט"ז).	17838
דברי הר"י ז"ל (שע"ת א' ל"א), והנה התאוה הנתונה בלב אדם שורש כל הפעולות, לכן אם יתקן התאוה יכשרו כל הפעלים, שנא' (משלי כ"א) וזך ישר פעלו, כשהוא זך מן התאוות ישר פעלו, כל מעשיו בחזקת מתוקנים וישרים, הנה מורגלים לומר כי מהי תאוה? זוהי רצון, ומהו רצון? הנה חושבים כי זה סתם דבר בלי כל מהלך, כדבר הפורח באויר באין מקור ומוצא. אולם מדברי הר"י ז"ל מבואר כי לתאוה אמנם מהלך לה, יש לה מקום ומקור והוא לב האדם אשר התאוה נתונה בו, ואינה כלל דבר הפורח כי אם טבע שלם בחוקים ומהלכים, והיא שורש כל הפעולות וכל האברים נתונים תחתיה, משרתים אותה סרים למשמעתה, ועושים כל רצונה, כי התאוה הנתונה בלב היא ממש לב, והוא הלב מתאוה, וכיון שזה ענין של לב הוא, הלא פשוט שהיא שורש כל הפעולות, כי זה לעומת זה, שאם רוחב לב נבון אין חקר, כמו כן אין חקר להרע אשר בלב סכל.	17839 17840 17841 17842 17843 17844 17845 17846 17847
והנה בחז"ל הקדושים מצינו עוד יותר באמרם כי כל הפעולות הינן מכוח היצה"ר, וכי הוא המקור לכל דבר ודבר, החושב והמעמיק בדברים, יוכל לראות ולהבין בכל השיטות והדעות שמימות אדה"ר עד עתה, ריבי רבבות שיטות שלכאורה סותרות הן אחת את רעותה מקצה אל קצה, וגם ממחוללים שונים וגם רחוקים איש מרעהו מקצה הארץ ועד קצהו, ואף לא שמעו מעולם אחד מרעהו.	17848 17849 17850 17851
אבל אחרי ניתוח היטב בכל חוטיהם ועורקיהם, אז יראה שכל השיטות למיניהם, כל הדעות ממקור אחד יצאו, הוא המלך זקן וכסיל אשר ממנו תוצאות כל רע, ואמרו חז"ל (במד"ר כ"ב ט') זה שאמר הכתוב (קהלת י') לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו, לב חכם לימינו זה יצר טוב שהוא נתון בימינו, ולב כסיל לשמאלו זה יצה"ר שנתון בשמאלו, כשתפריד ותחלק כל השיטות הן לטוב והן לרע לשתיים, הנה תמצא כי לצד אחד מקור אחד, ולצד השני מקור שני, וכל מקור ומקור מקיף מסוף העולם ועד סופו, כי שני לבבות הם, וע"כ אין חקר לתוצאותיהם.	17852 17853 17854 17855 17856 17857
ואיתא בספרים הקדושים, שהיצה"ט והיצה"ר הטוב והרע, הם בבחינת אגוז אשר לו קליפה וגרעין, ואין הדבר כמו שמורגלים תמיד לחשוב קליפה בעלמא, עץ קשה ויבש באין כל תוך בו, כי הרי רואים כי בקליפה זו כלול כל הרע שבעולם, גם זו הקליפה לב היא, לב אשר אין חקר לארכה ורחבה, כי זה לעומת זה עשה האלהים, ובזו הקליפה ישנם גם חכמות גדולות, כי כל התאוות ג"כ הם חכמות רבות, אלא חכמות להרע הם, חכמה של תהום רבה, ארוכה מארץ מידה ורחבה מני ים.	17858 17859 17860 17861 17862
זהו שמצינו בהראשונים ז"ל הראב"ע הרמב"ן והספורנו, שפירשו הפסוק ומלתם את ערלת לבבכם על ענין השכל, וז"ל הספורנו, ומלתם את ערלת לבבכם, אם כן ראוי שתסירו את ערלת שכלכם, והוא שתתבוננו להסיר כל טעות מוליד דעות כוזבות, הנה כי גם החכמות וכל השכליות ממקור הלב תבואנה, יש גם לב חכם וגם לב משכיל, כולם חלקי הלב הם.	17863 17864 17865 17866
ועוד יוצא לנו מזה גילוי עצום ויסוד מוסד, שכל הרע שמצוים אנו למולו בערלת הלב הוא, וכי ערלת הלב היא הקליפה ג"כ לב היא כמבואר, וכן ערלת השכל גם כן שכל הוא, ומהו מהותו של הרע, הוא זה מה שמוליד טעותים בשכל, המקור של דעות כוזבות, וכל המידות הרעות והתאוות, הכל רק טעותים בשכל הם ולא יותר, נורא מאד.	17867 17868 17869 17870
כי באמת אינו מובן הענין, שאיך זה יתכן להיות ששכל יחשוב דבר שאינו יושר? איך זה אפשר בכלל כל המציאות של הטעותים? אבל הוא סוד הענין של ערלת הלב, שהיא המקור לשכל כזה של טעותים, היא המולדת טעותים במידות ובדעות גם יחד, מה היה חטאו של אדה"ר? הלא רק ענין של טעות בפשט! עד	17871 17872 17873

כדי כך הוא הבלי תכלית ובלי חקר דק מן הדק, הטעיה שנמצאת גם בצד הערלה של הלב, עד שיש בה מקום לטעות גם לאדה"ר לפי מצבו.	17874
אמרו בגמ' (עירובין י"ג:) תלמיד וותיק היה ביבנה שהיה מטהר את השרץ בק"ן טעמים, הנה היו טעמים חזקים ללא כל פירכא עליהם, והרי סוכ"ס הרי שרץ טמא הוא בתכלית ואיך זה יתכן לטהרו? הנה רואים כי כן הוא הדבר, כי יש מקור של הטעיה, לטהר טומאה בתכלית עם ק"ן טעמים, איום ונורא גודל הסכנה.	17875
אמרו במדרש (שמו"ר י"ט): יהי לבי תמים בחקיקך למען לא אבוש, אמר דוד רבון העולמים כשאני עוסק בחקיקך לא יהא רשות ליצה"ר להציץ בי, שלא יטעה אותי יצה"ר ואני מתבייש מן הצדיקים, ולכאורה כשדוד יושב ועוסק בתורה מאי שייכות ליצה"ר להטעותו בפשט הסוגיא? הנה נראה מזה יסוד הנ"ל שעיקר מהותו הוא הטעיה בשכל, וכי גם זה שכל הוא, וכל הטעותים הם רק ממנו.	17876
ומה יעשה האדם להסיר הערלה הזאת? הוא אשר כתב הספורנו ז"ל שתתבוננו להסיר כל טעות, וכתב הר"י על המשנה (אבות א') הווי מתונים בדין, למורים הוראות ולפוסקין הדין אמרו, לכל יסמכו במחשבה ראשונה, אך בהמתנה גדולה ובעיון הדק לכל יטעו בשיקול הדעת, כי האדם הממהר להורות נקרא פושע, כי הטעות בכל אדם מצוי הוא, לכן האדם המורה יש לו לישא וליתן בדבר להחמיץ המחשבה ולהשהותה, כענין שאמרו מחמיצין את הדין, שע"י חימוץ והמתנה מוסיף סברא על סברתו ופלפול על פלפולו עד שידין דין אמת לאמיתו, כי במחשבה השניה יראה מה שלא ראה בראשונה ע"כ.	17877
יוצא לנו יסוד מוסר, כי אחת היא לאדם למנוע הטעותים, משא ומתן גדול, בחימוץ והמתנה ובעיון הדק, להוסיף סברא על סברא ופלפול על פלפול, ורק בזה יבוא אל האמת פנימה, זהו הענין בדעות, ומצינו כן גם במידות, כן כתב הרמב"ן ז"ל (במדבר י"ב), ופתאום ענין מהירות הוא, ופתאים הם הנמהרים ביותר שאין להם עיון בדבר ולא עצה כלל, כמו עצת נפתלים נמהרה, והוא כמו פתי מלשון פתאום, וכן בשמות כתב הרמב"ן ג"כ כזה וז"ל, וכי יפתה, אבל ענין הפיתוי הטיית רצון בשקר, וכן יפתה לבבכם, ולכן האנשים אשר אין דעתם שלמה להשכיל, ויטעה לבם בדברים בתחילת ענינם יקראו פתאים, וכמ"ש פתי יאמין לכל דבר.	17878
הוא היסוד אשר דברנו, שגם המידות והתאוות ממקור טעותי השכל הם באים, וטעותי השכל הוא ערלת הלב אשר ממנה תוצאות כל רע, והעצה האחת היא שלא יהיה איש נמהר, איש של מחשבה ראשונה, בלי משא ומתן ועיון הדק, ויוצא לנו מכל הדברים יסוד גדול בעבודת האדם, הנה תכלית השלמות הוא ומלתם את ערלת לבבכם, ובמה יקיימנה? הנה זה יקויים בחשבון אחר חשבון, בפלפול אחר פלפול, וכי רק בזה ינצה את היצר. (דעת תורה).	17879
מאמר רב	17880
ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד (דברים י' ט"ז).	17881
ומלתם את ערלת לבבכם, שיהיה לבבכם פתוח לדעת האמת, לא כאשר עשיתם עד היום שלא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע (רמב"ן שם), כדי לכוון אל האמת צריך האדם להכנת הלב, זהו תנאי ראשון, המפתח לשערי החכמה העליונה הוא הלב הטהור, שכן אין התורה נמשכת והולכת ללב הגס, אם אין האדם מכוון את לבו לידע ולהשתוקק אל האור העליון, אזי סגורים לפניו שערי החכמה, אין לו עזר וסיוע מן השמים שחכמת התורה תחדור ללבו, כי הקב"ה נותן חכמה ללב חכם וטהור, וזה יתכן רק כאשר יסיר האדם את ערלת הלב, ורק אז יוכל להבין ולכוון אל האמת שבתורה.	17882
ומלתם את ערלת לבבכם, להתרחק מהתאוות העבות והכבדות כערלה, גם יתכן להיות פירושו לטהר הלב עד שיבין האמת (ראב"ע שם), החכמה אינה יכולה לשרות ולהתיישב אלא בכלים טהורים, והלב הינו הכלי המפואר הנועד ומזומן לקלוט את אור החכמה העליונה, ועל כן צריך האדם לפנות מלבו כל שמץ של דבר מגונה ומתועב, למול ולהסיר את ערלת התאוה הגאוה והגסות, ורק אז יוכל לכוון ולהשיג את דעת האמת.	17883
האר"י ז"ל אומר, כי ההכנה לדבר מצוה עולה בשכרה אף על המצוה עצמה, שכן ההכנה הזו היא שמציתה את כל אברי הגוף, מזיעה ומניעה את נימי הנפש, מטהרת ומכינה את כל כליו של האדם לקבל את האור העליון, היא מקיפה את כל חדרי הנפש, וזו הרי תכלית ותמצית כל המצוות, והקב"ה המשרה שכינתו על הנפש, מודד לאדם כפי מידת התכונות לקראת קבלת השכינה, וכבר אמרו יהיב חכמתא לחכימין, כלומר החכמה אינה מתקיימת ואינה יורדת מלמעלה למטה, אלא לתוך כלי מחוכם וטהור.	17884
א"ר יוחנן מלמד שהחזיר הקב"ה את התורה על כל אומה ולשון ולא קבלוה (ע"ז), לא מצאנו ששלח השם אליהם נביאים? (זה"ק פ' בלק עמ' קצ"ב, ומהר"ל בגבורות ע"ב), אלא שראה בהכנתם אם יש להם הכנה לתורה ולא מצא בהם, וזהו מיאון שלהם, הבעל חי ממאן לקבל השכל מצד שאין לו הכנה לזה, אולם ישראל יש להם הכנה לתורה עכ"ל.	17885
	17886
	17887
	17888
	17889
	17890
	17891
	17892
	17893
	17894
	17895
	17896
	17897
	17898
	17899
	17900
	17901
	17902
	17903
	17904
	17905
	17906
	17907
	17908
	17909
	17910
	17911
	17912
	17913
	17914
	17915
	17916
	17917
	17918
	17919
	17920
	17921
	17922
	17923

וראיתי בשו"ת בית הלוי לריב"ס זצ"ל, רב אידי הוי רגיל דהוה אזל תלתא ירחא באורחא וחד יומא בבי	17924
רב, ביתו היה רחוק מביהמ"ד מהלך שלושה חדשים, נוסע מביתו אחר הפסח ולומד יום אחד, וחוזר לביתו	17925
לשמח את אשתו בחג הסוכות, והווי קרו ליה רבנן בר בי רב דחד יומא, חלש דעתיה וקרי אנפשיה שחוק	17926
לרעהו אהיה (איוב י"ב), א"ל ר' יוחנן במטותא מינך לא תעניש להו לרבנן, נפק ר' יוחנן לבי מדרשא	17927
ודרש אותי יום יום ידרשון ודעת דרכי יחפצון, וכי ביום דורשין אותו ובלילה אין דורשין אותו, אלא לומר	17928
לך כל העוסק בתורה אפילו יום אחד בשנה מעלה עליו הכתוב כאילו עסק כל השנה כולה (חגיגה ה').	17929
בתשמישי קדושה נאמר הזמנה לאו מילתא, בעצם הקדושה הוי הזמנה מילתא, כל השלושה חודשים שרב	17930
אידי הלך מביתו ללמוד תורה הוי הכנה, והווי כאילו עסק כל השנה, כי ההכנה וההזמנה מילתא היא, דמיד	17931
שקיבל על עצמו הקדושה של התורה, היא נחשבת לו כאילו למד כל השנה, ההליכה שהיתה מתוך חשק	17932
ואהבת התורה, ומתוך צמאון גדול לחכמה היא גופא תורה, כל מטרת התורה והמצוות כדי לצרף את	17933
הבריות, לטהר הנפש ולהתדבק בהאין סוף.	17934
לב יודע מרת נפשו, ובשמחתו לא יתערב זר, אמר הקב"ה בני היו משועבדים בטיט ולבנים, ויתרו היה	17935
יושב בתוך ביתו בבטח והשקט, ובא לראות בשמחת התורה עם בני, לפיכך וישלח משה את חותנו, ואח"כ	17936
בחודש השלישי, (ילקוט יתרו י"ח רע"א), אף שיתרו היה מבקש חכמה ומחפש את האמת ועשה הרבה	17937
למען זה, אבל כיוון שחסרה לו ההכנה כפי שעשו אותה בני ישראל בשעבודם במצרים, הריהו נקרא זר,	17938
חסרו לו הכלים האמיתיים המסוגלים לקבלת התורה, ולא יכול להתערב עם בני ישראל בקבלת התורה,	17939
ולכן חזר משה רבינו והלך ליתרו חותנו ליטול את אשתו ובניו כפי שמסופר במדרש.	17940
	17941
א"ל יתרו להיכן אתה מוליכן, א"ל למצרים, א"ל אותן שהם במצרים מבקשין לצאת ואת מוליכן? א"ל	17942
למחר הן עתידין לצאת ולעמוד על הר סיני לשמוע מפי הקב"ה אנכי ה' אלהיך ובני לא ישמעו כמו הם	17943
(שמו"ר ד' ד'), משה רבינו חס על בניו שלא ישארו מפגרים לנצח, שלעולם לא יוכלו להתערב עם כל	17944
בני ישראל, אם לא ישתתפו בשעבוד מצרים ישארו זרים לגבי בני ישראל, אף פעם לא יבינו את השפה	17945
ואת הלשון הגבוהה של הר סיני, והדבר יהיה להם הפסד ועלבון לתמיד שלא ישמעו כמו הם.	17946
לא יועיל להם כל היחוס שהם בניו של משה, שכן תחסר להם ההכנה לקבלת התורה, ייעדרו מהם אותם	17947
החושבים והכלים לקבלת האור העליון, יישארו בעלי מום ממש, שכן לא יוכלו לשמוע את דבר ה', ואף אם	17948
ישמעו אבל לא תהיה זו שמיעה כמו כל עם ישראל, אשר סבלו עינויי השעבוד, הצלילים הדקים של	17949
הקולות, הלפידים והברקים היורדים מהשמים לא יחדרו לאזניהם, כי יהיו חסרים את בית הקיבול, וכל זה	17950
מפני שהם בהעדר הכנה של שעבוד מצרים, ומשה האב הנאמן חש לזה, רץ מהר חזרה ליתרו כדי להצילם	17951
מן העלבון הנצחי הצפוי להם.	17952
הטעם שלא בא המלאך אל מנוח לבשר לו על ההריון, ושיוולד בן מושיע לישראל, מפני שאשתו של מנוח	17953
היתה יותר מוכנת ממנו אל ראית המלאך (המלבי"ם בשם מהרי"א), הלב והנפש של האדם הם הכלים	17954
המסוגלים לקבל ולקלוט את אור התורה, אבל יכולים הם למלא את תפקידם זה רק כאשר הם טהורים	17955
ופנויים מכל שמץ של תאוה וגאוה גסה, הן גלויה והן נסתרה, נמשלה התורה למים, וכמו שהמים נמשכים	17956
רק למקום נמוך כן גם התורה, שאינה מתקיימת אלא במי שדעתו שפלה (תענית ז'), ומה מים אין	17957
מתקיימים בכלי כסף וזהב אלא בירוד שבכלים, כך התורה אין מתקיימת אלא במי שעושה עצמו ככלי	17958
חרס (מד"ר שהש"י א' י"ט).	17959
התורה מתקבלת רק ע"י מי שיש לו הכלים הנכונים והראויים, רק בכלים מסוגלים וטהורים תתיישב	17960
התורה, והאדם הריהו הכלי הנועד להכניס לתוכו את החמדה הגנוזה, ולכן מדקדקים מהשמים לבדוק את	17961
כליו של האדם שהם בתי הנפש, ואת לבו אם הוא טהור נקי וזך, פשוט ונאמן ככלי חרס, ומי שדעתו	17962
שפלה ורוחו נמוכה התורה מתאכסנת אצלו, ואילו בכלי כסף וזהב אין התורה משרה את השראתה, אינה	17963
מתקיימת בהם, שכן הכלי היותר מפואר ומהודר לקבלת אור התורה ולקליטתו הוא הלב הישר והטהור,	17964
וזהו מי שדעתו נמוכה ושפלה עליו.	17965
ר' יהודה נשיאה גזר תעניתא, בעא רחמי ולא אתי מטרא, אמר כמה איכא בין שמואל הרמתי ליהודה בן	17966
גמליאל, אוי לדור שנתקע בכך, אוי לו למי שעלתה בימיו כך, חלש דעתיה ואתי מטרא (תענית כ"ד), כל	17967
הרננות ששפך רבי יהודה הנשיא מתוך עומק נשמתו הגדולה והעשירה, לא הועילו לעורר זכות ולפצות	17968
את הקב"ה, ואפשר לנו לתאר לעצמנו את ערכם הגבוה והנעלה של הרגשות הפנימיים הנפלאים שהעלה	17969
ר' יהודה נשיאה לשמים, אך כל אלו לא הועילו לפתוח את אוצרות הגשמים, אבל כאשר חלשה דעתו,	17970
כאשר הרגיש לפתע שאין מעלותיו מעלות, כי אין בו כלום, רק אז הצליח לעורר את רחמי הקב"ה, אז	17971
נתרצתה תפילתו, נעשה רצונו וירדו גשמים, שכן חלישות הדעת דעת עליונה היא, ההתבטלות היא ישות.	17972

ואין מעלה גדולה יותר לפני הקב"ה, כמעלת מי שאינו מוצא בעצמו שום מעלה, זוהי המעלה היותר	17973
נושאת חן לפני הקב"ה, וכמ"ש אין התורה מתקיימת אלא במי שמשים עצמו כאינו, משקל רב של השגות	17974
נעלות העולות למרומים, בוקעים רקיעים ומכתירים כתרים להקב"ה, אך אין הם מסוגלים לפתוח את	17975
אוצרות הגשמים, שכן יש בהם בכל זאת משקל מה של הרגשת ישות, אבל חלישות הדעת של האדם	17976
הנובעת מן ההרגשה העמוקה שאינו אלא ערום מכל מעלה, דעתו שפלה ורוחו נמוכה, זוהי המעלה היותר	17977
משמחת את המקום ומרצה את כבודו ית"ש. (אור חדש).	17978
	17979
מאמר רג	17980
כי ה' אלהיכם הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים האל הגדול הגבור והנורא אשר לא ישא פנים ולא יקח	17981
שוחד (דברים י' י"ז).	17982
אריב"ל אתא משה ואמר הא' הגדול הגבור והנורא, אתא ירמיה ואמר עכו"ם מקרקרין בהיכלו איה	17983
נוראותיו, לא אמר נורא, אתא דניאל ואמר עכו"ם משתעבדים בבניו לא אמר גבור, ופריך בגמ' ורבנן	17984
היכי עבדי הכי ועקרי תקנתא דתקין משה, אר"א מתוך שיודעים בהקב"ה שאמיתי הוא לפיכך לא כזבו בו	17985
(יומא ס"ט:), ותמיד אנו מתקשים בדברים אלו מהו ענין לא כזבו בו, האם אין זה אמת שהבורא ית' הוא	17986
גדול גבור ונורא? או האם חסרה לדניאל וחבריו הידיעה בגדולת ה', הלא על לך ה' הגדולה אמרו חז"ל	17987
(ברכות נ"ח.) זה מעשה בראשית, והאם אין די במעשה בראשית לבד שיכיר בזה האדם גדולתו ית'	17988
וגבורותיו?	17989
והמתבאר בזה שזה פשוט, שתכלית עבודת האדם הוא שיגיע לדרגת עבודת ה' והכרתו, ואם יאמר האדם	17990
הגדול ואינו מכיר שהוא גדול שקר ענה בפיו, אע"פ שבאמת הבורא ית' גדול הוא, משום שבאמת	17991
מחוייבים אנו להכיר הבורא ית' בלי שום גילויים ומופתים, שזה תורת כל האדם, ורק שאי אפשר לשבח	17992
ולפאר להבורא ית' בשבחים שלא הכרנום, משום שאין עסק האדם בתפילתו לדבר אודות עצמותו ית',	17993
שהתפילה אינה אלא הכרת הנפש את בוראה, ובה במידה שהיא מכירתו, בה במידה הורשה לה להיות	17994
משבחתו ומפארתו.	17995
וכן הותקן מטבע הברכות, כמו שמצינו שעל הרעמים הותקן לברך שכוחו וגבורתו מלא עולם, ולכאורה	17996
למה דוקא על רעמים, האם כשאין רעמים אין כוחו וגבורתו מלא עולם? האם מהבריאה עצמה אין האדם	17997
רואה זאת וצריך הוא דוקא לרעמים? והוא משום שהכרה שכוחו וגבורתו מלא עולם, משיג האדם רק ע"י	17998
רעמים, ואם יאמר כן האדם שלא בשעת רעמים הר"י בחינת כזבו בו, שזהו סוד הברכות שאם לא הגיע	17999
האדם לידי הכרת הנאמר בברכה זו אינו רשאי לברך.	18000
וכן ברכת אתה גבור שמונים כאן גבורות ה', סומך נופלים ורופא חולים ומתיר אסורים, והורונו חז"ל	18001
שהכרה בגבורתו הוא מזה שסומך נופלים, ולכאורה למה דוקא נופלים, וכי יש אדם שאינו צריך	18002
למשענתו ית', וכן רופא חולים וכי רק חולים הוא רופא, האם ישנם חילוקים בין בריאים וחולים? היוכל	18003
להיות לנו צל של ספק שבריא הולך בלי משענה ממנו ית'? ואמנם ודאי שכן הוא, אבל נחפש נא בעולם	18004
כולו, אף אדם אחד לא ימצא שיהיה בדרגא כזו שיוכל לומר רופא בריאים, ואם אינו בדרגא זו והוא אומר	18005
כן, הריהו שקר כי אין זה בא מצד הכרתו.	18006
וזהו שאמרו חז"ל מתוך שיודעים בהקב"ה שאמיתי הוא לא כזבו בו, שמדדו דניאל וחבריו כוחות נפשם	18007
והכרתם שמו ית', וע"כ לא אמרו הגדול הגבור והנורא, אע"פ שדניאל ידע גדלותו ית' בשכלו ובחכמתו,	18008
אבל כיון שעכו"ם מקרקרין בהיכלו איה גבורותיו, במצב זה חש בעצמו שאין ביכולתו לומר הגבור דזה	18009
יהיה שקר, שאפילו דניאל נתירא מלומר זאת משום שידע שדבר זה אינו בהכרת נפשו, שבהכרה שם אין	18010
מועלת החכמה והאור, ודאי שאילו לא היו עכו"ם מקרקרין היה גם דניאל וחבריו מכירים גדלותו ית',	18011
אבל במצבם הם גם דניאל וחבריו לא כזבו בו, וזוהי הערה נוראה מהי הכרה, שגם דניאל אחרי כל האור	18012
הגדול שהושפע עליו, לא יכול עי"ז לבוא לידי סוד ההכרה.	18013
וזהו באמת הרגשת מאמרם ז"ל (שבת קנ"ג.), שהורה ר"א לתלמידיו הדרך לתשובה, תלמידיו של ר"א	18014
שהם ר"ע וחבריו, אחרי כל גדלותם ורוממותם, בכל זאת הדרך לתשובה אינו כמו שרצו הם ע"י עמקות	18015
התבוננות ועיון, רק על דרך שלמדם הוא שוב יום אחד לפני מיתתך, מחשבה שטחית שבשטחית שאינה	18016
שייכת כלל לחכמה, אבל סוד הדברים הוא, שרק עי"ז באים לתכלית ההכרה שיוצא מזה תשובה ומע"ט,	18017
והוא סוד גדול ורם שרק ר"א יכול לגלותו, שרק זהו הדרך היחידי והעצה היחידית בכדי שיתפעל הגוף	18018
ויתקבל התכלית הדרוש.	18019
וזהו מה שאחז"ל (ילקוט שמואל ב' כ"ב), ארבעה מלכים היו מה שתבע זה לא תבע זה, דוד אמר ארדוף	18020
אויבי ואשיגם, עמד אסא ואמר אני אין בי כוח להרוג, אלא אני רודף ואתה עושה, עמד יהושפט ואמר אני	18021
אין בכוחי לא להרוג ולא לרדוף, אלא אני אומר שירה ואתה עושה, עמד חזקיהו ואמר אני אין בכוחי אף	18022

לומר שירה, אלא אני ישן על מטתי ואתה עושה, וביאור אין בכוחי הוא, שכל אחד מדד דרגתו ובחינתו באמונה ובטחון עד כמה יש בכוחו.	18023
ולכאורה תמוה לנו שאלת חזקיהו אני ישן על מטתי, כיון שיש חיוב לקיים טבע, איך שאל דבר כזה, והוא משום דכיון דהיסוד הוא אמונה ובטחון, וחזקיהו ירד לעומק כוחותיו והרגיש בעצמו, שאם שוכב הוא על משכבו בלי לעשות מאומה, ובבוקר בהקיצו משנתו מוצא הוא ק"פ אלף איש נהרגים מבלי שנקף אצבעו בזה, אז מכיר הוא ושלם באמונתו, אבל אם יצטרך לעשות דבר מה אפילו רק לומר שירה, אז אף חזקיהו המלך אינו בטוח כבר בעצמו, שאם רק ישית ידו קצת בזה שוב אינו שלם באמונתו ובטחונו, ומבלי אמונה ובטחון הלא גם חזקיהו המלך אינו ולא כלום, וא"כ הלא באמת א"א לו כי אם אני ישן על מטתי.	18024
וזוהו שהזכרנו שאין בעולם אף אחד שיוכל לומר ורופא בריאים, וכן יהושפט מדד מדרגתו שיש בכוחו גם לומר שירה, שאם אך לא ירדוף כבר יהיה שלם לגמרי באמונה כמו חזקיהו המלך בישנו על מטתו, וזו היא דרגא יותר גדולה, וכן אסא היה בכוחו גם לרדוף, שאפילו ברדיפה לא יהיה שום גרעון ופחת באמונתו, אבל להרוג זה כבר אין בכוחו, שם הריהו כבר בסכנה, עד שדוד דרגתו היתה רוממה כ"כ, שאחרי עשותו הכל בעצמו רדף והרג, בכ"ז היה שלם כ"כ באמונתו ובטחונו שלא התגנב שם שום צל כל דהו, כמו בחזקיהו המלך בקומו משנתו בראותו שק"פ אלף איש נהרגו ע"י מלאך ה' מבלי שיהיה לעצמו בזה שום חלק ומעשה כל דהו.	18025
וזוהו מה שביארנו שחכמה והכרה הם שני דברים, שהכרה היא התפעלות הגוף, וזוהי סתירה לגמרי למושג החכמה, דהאם היה חסר לאסא יהושפט וחזקיהו ידיעה שה' הוא העושה והפועל כל אלה, ולמה פחדו כ"כ ממעשה עצמי, האם בעשותם זאת בעצמם לא היו יודעים שהכל מאת ה', ורואים אנו שאעפ"כ, אע"פ שלא היה להם אף צל של ספק שהכל הוא מה' ית', בכל זאת ירא חזקיהו ופחד מעשות דבר מה, שאחרי כל חכמתו אם יעשה זאת אזי כבר אינו מכיר, והוא בבחינת כזבו בו.	18026
ואמרו חז"ל (פסחים קטז:), חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא ממצרים שנא' בעבור זה עשה ה' לי, ומי שהוא בקי בדרך התלמוד יודע הוא שאין דרכו להביא על חכמה ומוסר ראייה מן הכתובים, שאם נאמר שחייב אדם הוא הרגשה מוסרית של עיון חכמה ומחשבה, לא היה מביא על זה בעל התלמוד ראייה מן הכתוב, והוא מה שבארנו שאין כאן כוונת הכתוב על עיון חכמה וחכירה, כ"א על מעשה המצוות, שהאדם חייב שיעשה מיוצאי מצרים ממש.	18027
וסגולה זו הרי היא רק במעשי המצוות לבד, כמ"ש (סנהדרין צ"ט:), ועשיתם עצמכם, וכל מה שמרבה לספר ביציאת מצרים גופו משובח יותר ויותר ונעשה מיוצאי מצרים, ורק באופן שסדרו בעל ההגדה ע"י הסדר יושג תכלית זה, דבחכמה גם רשעים יודעים שדרכם שאולה (שבת ל"א:), אבל לידי מעשה לא יבואו מזה, שלבם בריא להם כאולם, כי להכרה צריך עבודה אחרת לגמרי והוא מעשה המצות, ועל סדר שסדר לנו בעל ההגדה שבזה יש הסגולה לשנות את האדם ולעשותו מיוצאי מצרים כמו שחייבתו תורה.	18028
(דעת חכמה ומוסר מא' מ').	18029
מאמר רד	18030
כי ה' אלהיכם הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים האל הגדול הגבור והנורא אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד (דברים י' י"ז).	18031
ויצעקו אל ה' אלהים בקול גדול, מאי אמור? אמר רב ואיתימא ר' יוחנן ביא ביא, היינו האי דאחרביה למקדשא וקליה להיכלא, וקטלינהו לכולהו צדיקי ואגלינהו לישראל מארעהון ועדיין מרקד בינן, כלום יתבתי לן אלא לקבולי ביה אגרא, לא איהו בעינן ולא אגריה בעינן! נפל להו פיתקא מרקיעא דהוה כתב בה אמת, אמר רב חנינא שמע מינה חותמו של הקב"ה אמת, רש"י פיתקא כתב אמת, כלומר מסכים אני עמכם (יומא ס"ט), מהר"ל בפי' אגדה ב"מ פ"ו. נפל פיתקא, הידיעה שבא בפתע מן השמים, נקרא נפל פיתקא מרקיע שכך הסכימו בדעתם.	18032
הגע בעצמך, הקב"ה הוא אלהים אמת כי הוא האמת עצמו, וכאן הוא ית' מתגלה שהוא מסכים על האמת של קבוצי מטה וחותרם עליה בחותמו, וכבר לימדנו רש"י (שבת נ"ה.) בענין חותמו אמת, כי אמצעות האותיות וראשון ואחרון, על שם אני ראשון ואני אחרון ואני הוא, זהו פירוש אמת נצח נצחים, ואמת זה בא להסכים על האמת שעליו עמדו אנשי הכנסת הגדולה, שאין עוד בכוח הדור להתמודד עם היצרא דעבודה זרה ויש לבטלו, על האמת עמדו פה למטה, וה' אלהים אמת מסכים עליו ממרום!	18033
ובסופה של אותה סוגיא גרסינן, למה נקרא שמן אנשי כנסת הגדולה, שהחזירו עטרה ליושנה, אתא משה אמר האל הגדול הגבור והנורא, אתא ירמיה ואמר נכרים מקרקרין בהיכלו איה נוראותיו! לא אמר נורא, אתא דניאל אמר נכרים משתעבדים בבניו איה גבורותיו! לא אמר גבור, אתו אינהו ואמרו אדרבה זו היא גבורותיו שכובש את יצרו שנותן ארך אפים לרשעים, ואלו הן נוראותיו שאלמלא מוראו של הקב"ה היאך	18034
18038	18039
18040	18041
18042	18043
18044	18045
18046	18047
18048	18049
18050	18051
18052	18053
18054	18055
18056	18057
18058	18059
18060	18061
18062	18063
18064	18065
18066	18067
18068	18069
18070	18071
18072	18072

אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות, ורבנן (ירמיה ודניאל) היכי עבדי הכי ועקרו תקנתא דתקין משה?	18073
אמר ר' אלעזר מתוך שיודעין בהקב"ה שאמיתי הוא לפיכך לא כיוצו בו, רש"י שהוא אמיתי מסכים על האמת ושונא את השקר.	18074
ירמיהו ודניאל שהיו עוד בבית הראשון ראו עוד את גבורותיו ונוראותיו ית' בגלוי, הן בנסים הגלויים שהופיעו תמיד בבית המקדש והן בהנהגת הקב"ה עם הכלל ישראל, בהסתר הפנים של החורבן והגלות לא הכירו עוד הנהגה זו, ולכן לא תיארו את הקב"ה זה במידת גבור ולא במידת נורא, ואשר ניתן לכאורה לחשוב כי זהו מיעוט בכבוד שמים, הרי ידעו כי הקב"ה אמיתי הוא שהוא מסכים על האמת, ואם כאן בעולם אינם רואים גבורתו ונוראותיו ואינם מזכירים מידות אלו, הרי זוהי האמת שלהם, והקב"ה מסכים עליו! ואילו היו מזכירים מידה שאינה מתגלה להם, היה זה שקר, והרי הקב"ה שונא את השקר, הרי גם על הדומיה מחוסר הכרה מסכים הקב"ה, כי כל שהוא ית' רוצה מבני אדם הוא שהם יהיו אמיתיים בעבודתם.	18075
הרי בתחילת הסוגיא ובסופה נתהפכו הדברים, האמת הוא כאן אצל אנשי אמת שבכלל ישראל, והקב"ה מסכים על האמת שמצאו כאן, ולפי האמת שגילו בארץ הוא ית' מנהיג את העולם! אנשי הכנה"ג מקום הניחו להם מן השמים להתגדר בו, והם חידשו כי דוקא מתוך החורבן והגלות ניתן להכיר גבורותיו ונוראותיו, ובדרך כלל העמידו חכמי הדורות כל דור מתכונתו, הרי נפסק מדינא דגמרא שמי שלא כיוון באבות יחזור ויתפלל, ופסק בזה הרמ"א כי האידינא אין חוזרין בשביל חסרון כוונה, שאף בחזרה קרוב הוא שלא יכוון, א"כ למה יחזור (או"ח ק"א. ועיין במ"ב שם), וכמובן גם אם אין בכוחנו להכיר גבורתו ונוראותיו עלינו להתפלל בנוסח שתיקנו, כי לולא זאת לעולם לא נדע מאומה ממידותיו ית' והדברים פשוטים.	18076
כמה מחייב אותנו כל תוקף הדברים שנתבארו כאן, להיות אנשי אמת! הרי כל עצם עסקנו בתורה הוא לגלות בה את האמת, ואם נזכה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא הרי זכינו לעמוד על האמת לאמיתו, ומה כל לימודנו? הרי בכל סוגיא בש"ס גנוז אמיתת רצונו ית', וכל משאת נפשנו היא לגלותו, הן לא כדי להגיד איזו סברא טובה להקשות איזו קושיא חזקה אנו לומדים, אלא להרבות בידיעת והעמקת האמת! והנה בתפילה קרוב ה' לכל קוראיו, ואלה אשר קירבת אלהים יחפצון יהיו מסורים מאד לתפילה, אולם יכול לכל, ת"ל לכל אשר יקראוהו באמת (איכ"ר פ"ג כ"ג), אין צריך להיות צדיק כדי שיהיה השי"ת קרוב לתפילתו, אבל האדם צריך להתפלל מתוך אמיתת מצבו, וידע שפלותו ורוב הריחוק שלו, ודוקא בידעו האמת על עצמו יהיה השי"ת קרוב אליו, הרי גם התפילה היא עסק של אמת! ומה שמעמיד את כל עבודת האדם על האמת הוא לימוד המוסר, נביא בזה דברי הרש"י ז"ל נ"ע בחכמה ומוסר ח"ב נ"ח:	18077
הוא ית' אין סוף, וחותרו של הקב"ה אמת, ואמר הנביא ע"ה וה' אלהים אמת, ומעתה מי שמתקרב יותר אל האמת מתקרב אל האין סוף יותר, והנה לימוד המוסר הוא להתחקות על האמת בעומק הלב, וכפי התקרבותו אל האמת בהכרה חדשה בשכלו הזך, ככה יתקרב אל האין סוף הוא האמת, ועל כל חוט וחוט שמכיר האמת אין קץ לשכרו, ע"י התבוננות הדק במוסר מתקרב אל האמת יותר, ונמצא כי גם תורתו וכל מעשיו ופעולותיו מתעלים הרבה מאד!	18078
עומק רב יש במאמר זה, הוא ית' אין סוף, אין סוף הוא עצמותו ית' אשר לית מחשבה תפיסא ביה כלל, ולכן אין שם מהשמות הקדושים נאמר עליו, אפילו לא השם המיוחד ב"ה, כי בשם ניתן לקרוא רק מה או מי שמשגיגים אותו, ומי שמופקע מכל השגה אי אפשר לכנותו בשם, לכן כל השמות הקדושים מתיחסים למידותיו ית' ולא לעצמותו, מה שאנו מרשים לעצמנו לומר על עצמותו הוא רק שהוא אין סוף, כלומר כל מה שאנחנו משיגים ממנו ית' היא רק התחלה קטנה אתה החילות להראות לעבדך!, ואין סוף לגדולתו. וחותרו אמת, מכל מידותיו ית' מתנוצץ אור אין סוף ב"ה ביותר במידת האמת שלו, ולכן המתקרב אל האמת מתקרב ביותר אל האין סוף, והנה לימוד המוסר הוא להתחקות על האמת בעומק הלב, האמת לעולם מונח בעומק ולא בשטח, אך גם המעמיק מאד במחשבתו ומעלה דברים נכונים, אך לא השיב אותם אל לבו, עדיין לא הגיע לאמת, לכן רק ע"י התחקות על האמת בעומק הלב נהיה האדם אמיתי ומתקרב אל אור אין סוף, וזוהי סגולת לימוד המוסר! וכל חוט וחוט של הכרה אמיתית מקרב את האדם בלי גבול, כי מעט מן האמת דוחה הרבה מן השקר (חזה"ל שער יחוד המעשה פ"ה), הרי תורה ביגיעה אמיתית, תפילה אמיתית ולימוד מוסר הם החוט המשולש המקרב את האדם לתכליתו בעולם להיות איש אמת!	18079
(עלי שור ח"ב עמ' תקנד).	18080
	18081
	18082
	18083
	18084
	18085
	18086
	18087
	18088
	18089
	18090
	18091
	18092
	18093
	18094
	18095
	18096
	18097
	18098
	18099
	18100
	18101
	18102
	18103
	18104
	18105
	18106
	18107
	18108
	18109
	18110
	18111
	18112
	18113
	18114
	18115
	18116
	18117
	18118
	18119
מאמר רה	18120
כי ה' אלהיכם הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים האל הגדול הגבור והנורא אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד (דברים י' י"ז).	18121
	18122

אמרו חז"ל (סוטה ס"ט), למה נקרא שמם אנשי כנסת הגדולה, בשביל שהחזירו עטרה ליושנה, אתא משה	18123
אמר הגדול הגבור והנורא, אתא ירמיה אמר נכרים מקרקרין בהיכלו איה נוראותיו, לא אמר נורא, אתא	18124
דניאל אמר נכרים משתעבדים בבניו איה גבורותיו, לא אמר גבור, אתו אינהו ואמרי אדרבה זו היא	18125
גבורותיו שכובש את רצונו שנותן ארך אפים לרשעים, ואלו הן נוראותיו שאלמלא מוראו של הקב"ה	18126
היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות, ורבנן (ירמיה ודניאל) היכי עבדי הכי ועקרי תקנתא דתקין	18127
משה, אמר ר' אלעזר מתוך שידועין בהקב"ה שאמיתי הוא לפיכך לא כיזבו בו.	18128
	18129
ולכאורה הלא כל הבריאה כולה מלאה גבורות השם ונוראותיו, דור לדור ישבח מעשיך וגבורותיך יגידו	18130
ועוזו נוראותיך יאמרו וגדולתך אספרנה, חטא אדה"ר נתקלל בארבעים קללות עד היום הזה, חטא דור	18131
אנוש עלה אוקינוס והציף שליש העולם, חטא דור המבול לא נשאר מהם כי אם נח ובניו, וכל הנעשה	18132
למצרים ועל הים שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת אז נבהלו אלופי אדום, וכל דור ודור לפי	18133
מדרגת החטא כן אופן העונש, אם הדורות מספרים גבורות השם ונוראותיו, נביאים שבהם עאכו"כ.	18134
אלא שאחר כל הבנתם בגבורות השם ונוראותיו, אחר שידעו והכירו את השם הגבור והנורא, אם בזמן	18135
ההוא נכרים משתעבדין בבניו של מקום, נכרים מקרקרין בהיכלו של מקום, ויש מקום לשאול איה	18136
גבורותיו ואיה נוראותיו עליהם, אף שרואים נוראותיו על ישראל, אבל מכיון שלא נראה על העמים, לא	18137
אמרו הגבור והנורא.	18138
אבל אנשי כנסת הגדולה שאמרו הגבור והנורא, בשביל שהבינו את זה בהבנה אחרת, אלו הן גבורותיו	18139
שמאריך להם אף, אבל ירמיה ודניאל שלא עמדו על זה, לא הבינו את גבורות ונוראות ה' באותה שעה,	18140
ומכיון שלא הבינו, אין זו אמת היוצאת מכל תוכיות הבנתם, ואמת היותר גדולה אינה אמת אם אינה יוצאת	18141
מעומק הלב, אם בנקודה קלה אין פיו ולבו שוים, אין תוכו כברו בהבנת עומק הדברים, מוטב שלא	18142
לאומרה, מוטב להחסיר אף בשבחו של מקום, מוטב לעקור תקנה שתיקן משה רבינו, אם בפנים תוכיותו	18143
יש מקום להרהר אחר פרט אחד של ההנהגה העליונה, אם רק אפשר לשאול, אל יאמרו.	18144
ואף אנשי כנסת הגדולה לא חלקו על סברת ירמיה ודניאל, דכיון דנכרים משתעבדין בבניו של מקום,	18145
נכרים מקרקרין בהיכלו של מקום, אין ראוי לומר הגבור והנורא למי שאפשר לו לשאול השאלה איה	18146
גבורותיו איה נוראותיו, אלא הם הבינו את גבורות השם ונוראותיו בהבנה אחרת, אלו הן גבורותיו	18147
שמאריך אף לרשעים, אלו הן נוראותיו, האיך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות.	18148
ובזה ראו את גבורות השם ונוראותיו בכל הקיפם ובכל צדדם עד הנקודה האחרונה, גם באותו הזמן של	18149
חורבן המקדש וגלות ישראל, אבל לולא כן היו גם הם מסכימים שלא לומר הגבור והנורא, אע"פ שאמרם	18150
משה רבינו ותקנם לכל הדורות לומר אותם, מתוך שידועין בו בהקב"ה שאמיתי הוא, אוהב את האמת	18151
ושונא את השקר לפיכך לא כיזבו בו, אמת גדולה זו שעמד עליה משה רבינו ראו אותה ירמיה ודניאל,	18152
שאם היו אומרים אותה היו מכזבים בו, ולא אמרוה, כי אם אין הבנתם מגעת להבנת משה רבינו, ולפי	18153
שכלם יש שאלה בדבר, שקר הוא אצלם, הקב"ה שונא את השקר ואוהב את האמת.	18154
מזה רואים אנו את העומק בתורת האמת, הגדרה חדשה במהותו של השקר, כי אין ענין של שקר רק	18155
בשעה שאדם מכחיש את מציאות הדבר, אלא אפילו אם הוא מדבר כפי האמת של המציאות, אם אינה	18156
נובעת מעומק לבו ונשמתו הרי זה שקר, ואין האמת נערכת לפי הדבר אלא לפי מי שאומרה, ואפשר ששני	18157
אנשים יאמרו דבר אחד, עושים מעשה אחד, ואצל האחד הוא אמת ואצל השני הוא שקר, אמת זו לכאורה	18158
אי אפשר להגיע אליה, והיא אפשרית רק באנשים השלמים במדות, כי כל מידה אפילו הכי קטנה, כל רצון	18159
אפילו היותר קל, הריהו מפריע באמת זו, כי מעשיו שלא לשמה הם, ושלא לשמה אינה אמת.	18160
אבל לא כן הדבר, שלא לשמה ושקר שני דברים הם, כי העושה מצוה שלא לשמה כל לבו מסכים למעשה	18161
ידיו, חלק ממנו בשביל המצוה וחלק בשביל כבוד או ממון, כי גם בחלק הרצון שלו אין סתירה לדבר טוב	18162
זה שהוא עושה, ושקר נקרא אם לבו סותר את דבריו, אם לבו אינו מסכים לדיבורו והנהגתו, אפילו אם	18163
חסרון ההסכמה הוא בדבר מועט, כבר יצא מגדר האמת והריהו שקר, אמנם יש אפשרות לאדם להגיע	18164
לאמת זו כל אחד לפי ערכו, אם ישתדל שלא יהיה לבו סותר את מה שהוא עושה.	18165
כאשר נתבונן במצב נפשנו נראה, כי יש הבדל בעבודה של אמת זו, בין מצוות של בין אדם לחבירו	18166
למצוות של בין אדם למקום, במצוות שבין אדם לחבירו אין מצב לבנו גם אחר הירידה המוסרית הגדולה,	18167
סותר למעשה ידינו, כי הירידה המוסרית היא במעשה, אבל מעלת הנפש פנימה לא נשתנתה גם היום,	18168
אותן מעלות שמנו חכמים לעם ישראל נוהגות לדורות, שלושה סימנים שיש באומה זו, רחמנים ביישנים	18169
וגומלי חסדים אינם תלויים לא בזמן ולא במקום, הלכות שלמות הבנויות על יסודות אלה קיימות הנה לעד	18170
ולעולם.	18171

גם היום בחשכת הגלות ועינויי החיים נראות המעלות האלו ע"י התעוררות קלה, כי אינן בטלות לעולם,	18172
גומלי חסדים בני גומלי חסדים אנחנו, ירושה היא לנו מאברהם אבינו, ירושה שאינה פוסקת מאתנו	18173
וזרעינו וזרע זרעינו, לכן אמרו חז"ל האומר סלע זו לצדקה על מנת שיחיה בני הרי זו צדקה גמורה (ר"ה	18174
ד'), כי צדקה היא יסוד וטבע בנפשנו ואין כוח בדיבור ומחשבה לעקור אותה, הלב מתאים בזה התאמה	18175
גמורה למעשה הטוב, לכן התנאי בטל והמעשה קיים.	18176
לא כן הוא חלק של מצוות בין אדם למקום, אשר אין טבע לנפש בזה, דבר התלוי בבחירה הוא, למען	18177
תלמד ליראה כתיב, כפי השתדלות הלימוד כן קניית היראה, בחלק זה של מצוות נחוצה העבודה של אמת,	18178
וכל אחד כפי מצב רוחו חייב להתאים שלמות הלב למעשים הטובים שלו, כי בלא זה שקר המה, עבודה	18179
רבה יש למידת האמת בחלק זה, להתאים את הלב לדיבוריו ומעשיו הטובים של האדם, דיבור טוב היותר	18180
מצוי היא התפילה.	18181
שני חלקים יש בתפילה בקשה והודאה, לחלק הבקשה נחוצה הרגשת האמונה בלב לכה"פ בעת התפילה,	18182
כי כוח האמונה והרגשתה שתי מדרגות הנה, כוח האמונה נטוע הוא בלב כל אחד מישראל, והרגשת	18183
האמונה עבודת האדם היא, וכפי רוב העבודה כן גדולה ההרגשה, הרגשה זו יש לה סתירה מכוחי ועוצם	18184
ידי של האדם, כל זמן שאדם חושב כי רב כוחו לרכוש לעצמו כבוד ועושר תורה ושלמות וכל טוב, סותר	18185
הוא במחשבתו זו את כל בקשותיו בין בעניניו הגשמיים בין בעניניו הרוחניים, ובקשה שלו שקר היא, כפי	18186
רוב המחשבה בזה כן ירבה השקר של הבקשה, לכן הרוצה להתפלל באמת צריך הוא לעקור את המחשבה	18187
הזאת מלבו.	18188
חידוש זה שאמת ושקר אינו נערך לפי מהות המעשים, אלא לפי מהות העושה אותם, לפי מצב הנפש שלו	18189
באותו דבר ובאותה שעה, מגלה לנו אור חדש בהבנת תורת האמת, כי אפשר לו לאדם לעשות מעשים	18190
טובים ולדבר דברי אמת, בכל זאת שקר המה לפי מהות העושה, כי אינם נובעים מתוכיות נשמתו, ואפשר	18191
לו לעשות מעשים רעים, מעשים שהם שקר כשלעצמם, והוא עצמו אמת הוא כי מתאימים הם לכל הוויות.	18192
עבודת האמת להתאים הלב עם המעשים, לכה"פ שלא תהא סתירה גלויה בין שכלו לדיבורו, בין לבו	18193
למעשיו, אפשר לעשותה ע"י הבנת הדבר, כמו שעשו אנשי כנה"ג שאמרו זו היא גבורותיו ואלו הן	18194
נוראותיו, ע"י ההבנה החדשה שהיתה להם בענין גבור ונורא החזירו בזה עטרה ליושנה, כי הבנת הדבר	18195
נותנת אפשרות לאדם כל אחד לפי ערכו להתאים הלב עם המעשה, ובמקום שאין חסרון בהבנת הדבר	18196
עליו לעשות ההתאמה ע"י קניית השלמות בלב הנחוצה לאותה מצוה, וכפי מדת התאמת הלב עם המעשים	18197
כן תהיה מעלת האמת באדם. (תורת אברהם).	18198
	18199
מאמר רו	18200
כי ה' אלהיכם הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים האל הגדול הגבור והנורא אשר לא ישא פנים ולא יקח	18201
שוחד (דברים י' י"ז).	18202
משה אמר האל הגדול והגבור והנורא, אתא ירמיה ואמר נכרים מקרקרים בהיכלו איה נוראותיו, לא אמר	18203
נורא, אתו אינהו ואמרו אדרבה אלו הן נוראותיו, שאלמלא מוראו של הקב"ה היאך אומה אחת יכולה	18204
להתקיים בין האומות (יומא ס"ט:), אנשי כנסת הגדולה אמרו כי לולא מוראו של הקב"ה לא היה קיום	18205
לכלל ישראל, אנחנו רגילים לתלות זאת בהשגחתו ית' הפרטית עלינו ושמירתו אותנו, כי הוא שומר עמו	18206
ישראל לעד, באו הם וגילו בזה ענין נוסף כי מוראו של הקב"ה גם כן גורם גדול בזה, כל הגויים שכחי	18207
אלהים איך נופל עליהם מוראו של הקב"ה? זה צריך ביאור.	18208
אמר ר' יוחנן משום ר' אלעזר אין לו להקב"ה בעולמו אלא יראת שמים בלבד שנא' ועתה ישראל מה ה'	18209
אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה, וכתוב ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה, שכן בלשון יוני קורין	18210
לאחת הן, רש"י הן יראת ה' יחידה היא היראה בעולם (שבת ל"א:), ידועים דברי המס"י בהקדמתו והנה	18211
הכתוב אומר הן יראת ה' היא חכמה, וארז"ל הן אחת, הרי שהיראה היא חכמה והיא לבדה חכמה, רש"י	18212
כאן אינו מביאר ככה, הן אחת אינו מתייחס לחכמה אלא ליראה עצמה שהיראה היא אחת, יחידה היא	18213
בעולם, ועוד זאת בה שהיא חכמה, כיון שכך אין לו להקב"ה בעולמו אלא יראת שמים בלבד, אך מהי	18214
יחידותה של היראה?	18215
דברי רש"י עניים במקום זה ועשירים במקום אחר, אחרי מתן תורה ויאמר משה אל העם אל תיראו כי	18216
לבעבור נסות אתכם בא האלהים, ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו (יתרו שביעי), וכתב	18217
רש"י שם בעבור תהיה יראתו ע"י שראיתם אותו יראוי ומאויס תדעו כי אין זולתו ותיראו מפניו, ויש	18218
להבין אריכות הדברים, וכי היכן רמוז בפסוק זה כי אין זולתו, ולמה דוקא ידיעה זאת מעוררת יראה,	18219
ולמה לא פירש רש"י הדברים כפשוטם, כי הקולות והלפידים וקול השופר וההר עשן הם שהפילו יראה	18220
עליהם?	18221

דברי מרע"ה עצמו מוכיחים על זה ויאמר משה אל העם אל תיראו היינו מהקולות והברקים, כי לבעבור	18222
נסות אתכם בא האלהים לגדל אתכם, כי נסות הוא לשון הרמה וגדולה, ובעבור תהיה יראתו על פניכם,	18223
ויראתו ית' היא ענין אחר לגמרי מפחד הקולות והברקים, יראתו מבאר רש"י שהוא ית' יראוי ומאויים,	18224
וזה היה עיקר הגילוי ועיקר התכלית במעמד הר סיני.	18225
כאן עלינו להעמיק ולהרחיב, כידוע מתיחסים שבחי הגדול הגבור והנורא בשמונה עשרה לשלושת האבות	18226
הק', הגדול במידת החסד גילה אע"ה, הגבור במידת הדין גילה יצחק אע"ה, והנורא גילה יעקב אע"ה מה	18227
נורא המקום הזה, הגבור הוא פחד יצחק הרי הפחד והיראה המתעוררים ע"י מידת הדין כלולים בהגבור,	18228
וכאשר יעקב אע"ה גילה שהוא ית' הנורא יש בזה ענין גדול נוסף, שאין זו היראה מפחד עונשו וגבורתו	18229
ית', יעקב אע"ה גילה שהוא ית' עצמו יראוי ומאויים, וזאת על דרך שאמרו בשירת הים נורא תהילות	18230
יראוי מלהגיך תהלותיו, שהוא ית' עצמו יראוי.	18231
ומה הוא זה שהוא ית' יראוי? בזה הננו חוזרים לדברי רש"י ביתרו, על ידי שראיתם אותו יראוי ומאויים	18232
תדעו כי אין זולתו, ויש להבין זאת בפשוטו כי ממש אין כל מאומה זולתו ית', וכל העולמות וכל הנבראים	18233
אינם אלא כלים ולבושים שבהם הוא ית' מתגלה, הוא אשר אמר ירמיהו אם יסתר איש במסתרים ואני לא	18234
אראנו נאום ה', הלא את השמים ואת הארץ אני מלא נאום ה'.	18235
שמים וארץ אינם אלא כלים שהוא ית' ממלא אותם, וכלי שאינו משמש למילוי הוא בטל ומבוטל, אין דבר	18236
חוצץ בפניו ית' ואין דבר חוץ ממנו, אמת נוראה זאת הכירו ממה שראוהו יראוי ומאויים, ומהכרה זאת	18237
יוצא ותיראו מפניו, יראה זו היא התבטלות האדם וכל עולמו בפני הבורא ית', אין עוד להאריך בדברים	18238
נוראים אלה, המצוי אצל השער השלישי של הנפה"ח יבין משמעות הדברים.	18239
מעתה נחזור לדברי רש"י בגמ' שבת הנ"ל, יחידה היא היראה בעולם, יראה זו הבאה מהכרת אין זולתו	18240
יחידה היא בעולם, שהרי בהכרה זו וביראה זו הכל בטל ומבוטל לפניו ית', וממילא אין להקב"ה בעולמו	18241
אלא יראת שמים בלבד, יתכן שיש ברש"י זה עוד משמעות עמוקה, חז"ל אומרים חמשה שמות נקראו לה,	18242
נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה (בר"ר פי"ד י"א), פשוט הוא כי אין אלה שמות בעלמא, אלא כוונתם ז"ל	18243
לחמש מדרגות הכלולות בנשמת האדם, שהעליונה בהן היא הנקראת יחידה.	18244
שמענו מיודעי חן כי זוהי מדרגה שהאדם הזוכה אליה, אין עוד שתי דרכים לפניו שיצטרך עוד לבחור בין	18245
טוב ורע, הכרת האדם במדרגה זו באין זולתו היא כ"כ חזקה וברורה, והתבטלותו לפני קונו כה מושלמת	18246
שאינו יכול עוד לחטוא, הוא אשר אנו מתפללים יחד לבבנו לאהבה וליראה שמך יחוד הלב שכולו אהבה	18247
ויראה זוהי דרגת היחידה, ניתן להיאמר כי רש"י רומז לענין עמוק זה, כי דרגת היחידה היא היראה	18248
השלמה, שאין לאדם בעולמו אלא יראה זו, וגם אין להקב"ה בעולמו אלא יראה זו.	18249
נצרך לדברים אלה מקום שלישי ברש"י והוא (יומא ע"ב:), מכריז ר' ינאי חבל על דלית ליה דרתא	18250
ותרעא לדרתיה עביד רש"י, שהתורה אינה אלא שער להיכנס בה ליראת שמים, לכך צריך שתקדום לו	18251
יראת שמים איזו יראה משיגים רק ע"י התורה, ואיזו יראה צריכה שתקדים לעסק התורה?	18252
נתבאר לנו בפרק הרביעי שהיראה היא כלי ואוצר לתורה ולסיעתא דשמיא, ובלעדיה אינו חש לתורתו	18253
כדברי רש"י (שבת ל"א:), יראה זו צריכים בודאי להקדים לתורה, אך הנכנס לשער התורה ונפתחו לפניו	18254
חדריה, ימצא שם את מוראו ית' שנתגלה בהר סיני, דתניא והודעתם לבניך ולבני בניך וכתוב בתריה יום	18255
אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב, מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע, אף כאן באימה ביראה ברתת	18256
ובזיע (ברכות כ"ב.) גילוי מוראו של הקב"ה היא מדרגה אחרת מהיראה שהיא כלי ואוצר, התורה היא	18257
שער הכניסה אליה.	18258
אלמלא מוראו של הקב"ה, היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות, מוראו של הקב"ה הוא המקיים	18259
את הכלל ישראל בין האומות, אם הקב"ה בעצמו יראוי ומאויים, אי אפשר שלא ירגישו בני העולם	18260
במוראו, עד כמה שהרשות נתונה והבחירה לפניהם, והכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, אבל ממוראו ית'	18261
אי אפשר להתעלם, מוראו זה מסתתר בשיקולים לכאורה שכליים, או בפחדים בפני מאורעות או מעצמות	18262
או סתם בני אדם, ובתוך תוכם של השיקולים והפחדים מקנן מוראו ית', במוראו זה ית' נעוץ קיומו של	18263
הכלל ישראל בין האומות. (עלי שור ח"ב עמ' תקי"ג).	18264
	18265
מאמר רז	18266
כי ה' אלהיכם הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים האל הגדול הגבור והנורא אשר לא ישא פנים ולא יקח	18267
שוחד (דברים י' י"ז).	18268
ידוע מאמרם ז"ל, אמר רבי יהושע בן לוי למה נקרא שמן אנשי כנסת הגדולה שהחזירו עטרה ליושנה,	18269
אתא משה אמר האל הגדול הגבור והנורא, אתא ירמיה ואמר נכרים מרקדין בהיכלו איה נוראותיו, לא	18270
אמר נורא, אתא דניאל אמר נכרים משתעבדים בבניו איה גבורותיו, לא אמר גבור, אתו אינהו ואמרו	18271

כי האמונה בפועל הגמור היא אמונת היראה דוקא, אמור מעתה, כי מה שבא חבוק והעמידן על אחת	18322
וצדיק באמונתו יחיה (מכות כ"ג), זה נאמר על אמונת היראה, כי הצדיק החי באמונתו הוא דוקא המאמין	18323
יראתו ית' לפחד ממנו!	18324
בזה נעמוד בע"ה על דברי הגאון רבי ישראל סלנטר זצלה"ה באגרת המוסר, בלי דעת ובלי תבונה נכיר,	18325
שהאמונה המרחפת בנו שהאלהים שופט הוא לתת לאיש כפרי מעללו, היא ראשית מצעדנו לעבודתו ית',	18326
הוא מאמר חז"ל בא חבוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה, ומאמר חז"ל (ב"ב ע"ח) ע"כ יאמרו	18327
המושלים בואו חשבון, הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגדה הפסדה, אכן למורת רוח ודאבון לב,	18328
כוח הכללי הזה רק מסתתר בנו, נחבא במצפוני הלב כל יראה החוצה, אם לא נשים לב לשדד אדמת לבבנו	18329
בהרחבת רעיוני המוסר, אי לזאת גם הכוח הכללי הלזה כל ישלח פארותיו על האברים לאסרם במאסר	18330
היראה.	18331
הרי רבינו בדברו על האמונה היסודית המסתתרת בלב כל איש בישראל, מתכוון בפשטות אל יראת	18332
העונש, שהאלהים שופט הוא, ורק אמונה זו בכוחה להעמיד אותנו על רגלינו בעבודת ה', והנה ידוע הוא	18333
כי רבינו גאון ישראל נ"ע, משתית עבודת האדם דוקא על יראת העונש, ורגילים להבין בזה, שהוא הקיל	18334
עלינו שלא נצטרך להתעלות אל יראת הרוממות דוקא, אשר זהו דבר קשה על כל אדם מישראל, משא"כ	18335
יראת העונש שהיא מצויה גם אצל פשוטי העם, אולם לפי כל הנ"ל יתבארו הדברים כמין חומר, כי יראת	18336
העונש אינה קולא לעומת יראת הרוממות, אלא הפועל והשיא שבאמונה! בודאי יש לכל אדם לשאוף	18337
ליראת הרוממות, אך אמונה בלי יראת העונש עדיין לקויה היא!	18338
הרי נבין בשטחיות את דברי הזוה"ק, כי רק הירא את הקב"ה שורה עמו אמונה, ורק הוא השלם בעבודת	18339
בוראו, ומי שאין יראת בוראו שורה עמו, גם אמונה אינה עמו, ואין אדם זה כדאי להיות לו חלק בעוה"ב,	18340
כי ציור ברור בעוה"ב דהיינו שכר ועונש יש רק למי שמאמין יראתו, במקום אחר ביררנו כיצד מתגלה כל	18341
עוה"ז למאמין, כציור גדול של מצותיו ויחודו ית', ומעתה מצטרף לנו גם ציור ברור של עוה"ב בבחינת	18342
שכר או עונש, וזוהי העבודה המושלמת באמונה. (עלי שור ח"א).	18343
	18344
מאמר רט	18345
את ה' אלהיך תירא אותו תעבוד ובו תדבק ובשמו תשבע (דברים י' כ').	18346
מצות עשה לידבק בהשי"ת כמ"ש ובו תדבק, ופירשו חז"ל (כתובות קי"א): ענין הדביקות שהוא לידבק	18347
בת"ח, ועוד פירשו (סוטה יד). הדבק במידותיו, המידות של רחמים שבהם הקב"ה מנהיג עולמו, מה הוא	18348
רחום, מה הוא חנון, מה הוא גומל חסדים אף אתה, והנה הפירוש הראשון יסודו הוא לידבק בתורה,	18349
דההתקרבות להקב"ה הוא ע"י התורה, ועל ידה נבחרו ישראל להיות עם ה', וכדכתיב מגיד דבריו ליעקב	18350
לא עשה כן לכל גוי, וכתיב לבני ישראל עם קרובו, הרי דע"י התורה היא ההתקרבות, וההתקרבות היא	18351
הדביקות, וראה לשון (המס"י פ"א), וכשתסתכל עוד בדבר תראה כי השלמות האמיתי הוא הדבקות בו	18352
ית' ואני קרבת אלהים לי טוב, כי רק זהו הטוב, והיינו דהדביקות היינו התקרבות להבורא ית', והדביקות	18353
בתורה היא ההתקרבות.	18354
אך הפירוש השני הדבק במידותיו צריך ביאור, דלכאורה היאך שייך זה לדביקות שענינה הוא התקרבות	18355
היותר אפשרית עד כדי איחוד ממש, ולכאורה שייך דיבוק ע"י מצוות שבין אדם למקום, כי בזה הרי לבו	18356
לשמים, ומכש"כ ע"י תפילה כשעומד לפני המקום ב"ה בתפילה בהכנעה ומחשב ברוממותו, אבל כשעוסק	18357
ברחובות ובשווקים לטובת חבירו, הרי הוא מעורב בין אנשים, ומן ההכרח גם לדבר לטובת הענין דברים	18358
הנראים כבטלים, מילי דעלמא, ומפני מה יש בדבר זה דביקות יותר מכשהוא מעוטף בטלית ותפילין ועוסק	18359
במצות המקום ב"ה.	18360
ואף שיש בעסק בטובת חבירו קיומן של כמה וכמה מצוות עשה, אכן אם מצד קיום המצוות גרידא הרי	18361
בכל המצוות הוא כן, וכמ"ש (במס"י פ"א שם), שישתדל לידבק בו ית' בכוח מעשים שתולדותם זה הענין	18362
והם המצוות, והרי שבכל המצוות מתקרבים לה', וכולם ענינן הוא דביקות, אך חז"ל פירשו דלדבקה בו	18363
דבכאן הכוונה ביחוד להליכה במידותיו של הקב"ה בדרכי הרחמים והחסד, והוא צריך ביאור.	18364
ונראה עפ"מ"ש בתומר דבורה לפרש הקרא (מיכה ז') מי אל כמוך כל הי"ג מידות דרחמים, ומפרש שם	18365
באופן נפלא לחייב את האדם בכל המידות הללו, כי האדם צריך להתדמות לקונו בפעולותיו, שהרי בצלם	18366
אלהים עשה את האדם, ועיקר הצלם העליון הן פעולותיו, עי"ש דברים נפלאים אמיתיים, והדבר מוסבר	18367
מאד כי עולם חסד יבנה, תכלית הבריאה היא ההטבה בתכלית, ולזה מכוונות כל הפעולות של הבורא	18368
ית', וענין הדין שיש בעולם גם הוא מוכרח לתכלית הטוב ממש, וכמ"ש חז"ל (ילקוט שופטים תתק"ז),	18369
ללמדך שצדקה עם שניהם, עם הזכאי שנוטל את שלו, ועם החייב שמוציא גזילה מתחת ידיו ע"כ.	18370

וענין זה עצמו הוא גם חטא לשמים, דאם אינו שב בתשובה הרי החטא קיים במציאות, ואין החטא רק	18371
מעשה שאירע וכבר עבר, והעונש על דבר שנעשה בעבר, אלא שהעיוות קיים במציאות והחטא רובץ על	18372
החוטא, וכדכתיב (יחזקאל ל"ב) ותהי עוונותם על עצמותם, וגם המשחית שנברא מכל חטא קיים ועומד	18373
והוא הקטיגור, שאמרו ז"ל שהעובר עבירה קונה לו קטיגור, וכשאינו מתבטל ע"י תשובה הרי חסד גדול	18374
הוא שמתבטל ע"י יסורין, והרי זה כמו שמוציא גזילה מתחת ידיו, והוא טובה גדולה לאדם.	18375
ולכן אמרו (ברכות נ"ד), חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, שהכל הוא טובה ממש,	18376
וכיון שכל תכלית הבריאה היא חסד, גם האדם חייב להתנהג כן, ומה גם דהוטבעו בעצם יצירתו כוחות של	18377
חסד והטבה, כמ"ש חז"ל (ב"ר פ"ח ה'), חסד אומר יברא שכולו גומל חסדים, וזהו שאמרו (פסחים	18378
קי"ב). יותר משהעגל רוצה לינוק הפרה רוצה להניק, כי תכליתו של האדם לא לקבל מהעולם אלא לתת	18379
ולהשפיע, וזוהי צורת האדם שנברא בצלם, ועל כן עיקר הדביקות בה' הוא בהליכה בדרכי החסד	18380
והרחמים, שבזה הוא מביא את צורת צלם אלהים שבו לידי תכליתו ותיקונו.	18381
ובזה יש לדון בדבר חדש, דיש הבדל בין מצוות אלו להליכה בדרכיו של מקום לבין שאר מצוות התורה,	18382
דבשאר מצוות התורה ההתקרבות היא מצד התעלות הנפש ע"י המצוה, והנחת רוח שיש לבורא בזה	18383
שנעשה רצונו, לכן כשאין רצון במצוותיו וכמבואר ברמב"ם (הלכות תשובה פ"ז ה"ז), דקודם התשובה	18384
עושה מצוות וטורפין אותן בפניו, אין המצוות מביאות להתקרבות, וכבר אמרו חז"ל (סוטה כ"א). עבירה	18385
מכבה מצוה, דאין המצוה מאירה כ"ז שהוא בחטא בלא תשובה, ואפילו בעסק התורה שאין עבירה מכבה	18386
תורה, יש לפעמים שהוא בבחינת ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חוקי שאין תורתו רצויה.	18387
אבל הליכה בדרכיו שזוהי התדמות לבורא בעצם וזהו התכלית, בזה אין ההתקרבות אך מצד הרצון והנחת	18388
רוח בלבד, אלא בעיקר מצד עצם בריאתו שיש בזה ענין התקרבות והתדבקות, ובוזה אין עבירה מכבה,	18389
ובכל ענין ואופן יש בזה התקרבות, ולכן מקיים בזה ביחוד מ"ע של ולדבקה, ובוזה נמצאת גם מעלה גדולה	18390
דלעולם היא מגינה. (משנת רבי אהרן).	18391
	18392
מאמר רי	18393
ושמרתם את כל המצוה אשר אנכי מצוך היום למען תחזקו ובאתם וירשתם את הארץ אשר אתם עוברים	18394
שמה לרשתה (דברים י"א ח').	18395
שני עולמות ברא הקב"ה, האחד הוא מה שאנו קוראים עוה"ב והשני הוא העוה"ז, כיצד אנו מבינים את	18396
ערכיהם של שני העולמות הללו? העוה"ב הוא עולם השכל, עולם הנשמות שבו יושבים הצדיקים ונהנים	18397
מזיו השכינה, ואילו העוה"ז הוא העולם העכור הגס, שבו מושלות בכיפה התאוות השפלות, ולא נברא	18398
אלא מפני שהוא הפרוזדור שממנו נכנסים לטרקלין שכולו חכמה עליונה, כך הן בעינינו צורות העולמות	18399
לפי ההבנה השטחית. אך אם בעל נפש אתה, אם עודך מרגיש בעצמך כי נפשך לא תמלא מהמלים	18400
היבשות, ואינך מוצא די ספוקך בגלמי הדברים שראו עיניך בימי ילדותך, והינך מבקש לרדת לעומקם של	18401
דברים לפי רוח התורה, אז בוא ואגלה לך סוד הבריאה ואז תבין ותראה עולמך בחיך.	18402
כשברא הקב"ה את העולמות לא ברא אלא חכמה בלבד, כל הבריאה כולה לא היתה אלא התגלות של	18403
החכמה העליונה, בה במידה שחפץ הקב"ה להטיב עם ברואיו, שהרי גם העוה"ז שאנו מדמים שהוא עולם	18404
ההגשמה כתוב עליו ה' בחכמה יסד ארץ, הגע בעצמך, אלמלא חטא אדה"ר ולא היה נגזר עליו שימות,	18405
הרי היה חי אז בעולמו לעולם, ולא היה עובר לעולם אחר כלל, ולא יזה מן העולמות היינו קוראים אז	18406
עולם הבא ולא יזה עולם הזה? איזה הבדל היינו מוצאים אז בין העולמות?	18407
האם ברא הקב"ה את הארץ והושיב את האדם עליה על מנת שיחטא, ויגזור עליו עונש מיתה ועל עולמו	18408
חורבן? הרי בראו על מנת שלא יחטא ויחיה לעולם ועולמו עמו, וא"כ הלא עין בעין תראה שלא נברא בין	18409
העולמות עולם כזה שישמש רק לפרוזדור, שכל עצמותו ומהותו של העולם יהיה אך זה שהוא מכין	18410
ומכשיר לעולם אחר, אלא שכל העולמות כולם תוכן אחד וצורה אחת להם.	18411
אך זה שאנו מוצאים בתורה שיש הבדל בין העולמות, יש עולם שקורין לו טרקלין ויש עולם שקורין לו	18412
פרוזדור, עליך לדעת כי אך שמות של חכמה הם, יש מדרגה בחכמה הנקראת טרקלין ויש מדרגה בחכמה	18413
הנקראת פרוזדור, ולא מפני זה נקרא העולם הזה פרוזדור, מפני שאינו אלא לשימוש הטרקלין ואינו	18414
טרקלין בעצמו, אלא מפני שהוא טרקלין כזה שתמצא בו גם מעלת הפרוזדור.	18415
ומפני מה שינה הקב"ה את צורת העוה"ז מצורת שאר העולמות? מפני מה הוסיף בו מעלה כזו שאינה	18416
נמצאת בכל העולמות? מפני שהמעלה הזאת היא תכלית כל הבריאה והנבראים כולם, שכל עיקר כוונת	18417
הבריאה לא היתה אלא בשביל נברא כזה, שבכוח חכמתו יהיה בידו להוסיף חכמה על חכמתו, ולעלות	18418
מעלה למעלה וממדרגה למדרגה, ולא יהיה כאותם המלאכים שהם שכלים נבדלים, שהם מוכרחים	18419

בשכלם, ואין להם היכולת לזוז ממנו כל שהוא, ומשום כך אין להם גם האפשרות לעלות ממדרגתם והם עומדים בה כל הימים.	18420
ולמען תת האפשרות לנברא הזה והוא האדם להגיע אל תכליתו, ברא הקב"ה מין מדור מיוחד של חכמה בשבילו שתהיה בו סגולת העליה, והוא גן העדן ששם בו הקב"ה את האדם, לכן אינו דומה מדור החכמה הזה, והוא העולם שברא הקב"ה בשביל האדם, לכל עולמות החכמה שברא הקב"ה, מפני שכל עולם ועולם הוא אך מציאות של חכמה הקיימת לעולם במידה שגילה הקב"ה מחכמתו, טרקלין של חכמה, כל מלאך ומלאך וטרקלינו.	18421
אבל לא כן מידת החכמה של הטרקלין המיוחד לאדם, כי מאחר שהטיב הקב"ה לאדם שיהיה בכוחו לעלות ממעלה למעלה, אין עוד מידת חכמה קבועה ומסוימה לטרקלין החכמה שלו, שהרי מכיון שהוא זוכה אך לעמוד שעה קלה בחכמתו ולא לסור ממנה, מיד מקבל הוא שכרו על זה ועולה ומעלה את עולמו עמו ממדרגתו למדרגה גבוהה יותר, ומידת השגת החכמה שהיתה לו לטרקלין בשעה הקודמת, היא הנעשית מפרוזדור לטרקלין החכמה שהוא נכנס בו בשעה שלאחריה, וכך היא דרכו של האדם לעלות מטרקלין לטרקלין עד אין סוף, לפי זה אין לפנינו פרוזדור וטרקלין, אין עולם עכור וגם שאינו בעצמותו כי אם שימוש לטרקלין, אלא יש לפנינו עולם החכמה שצפונה בו סגולת העליה, שזוהי בחינת פרוזדור, ומפני זה הוא נקרא פרוזדור.	18422
ואך מפני זה אנו רואים בגדולי העולם, והם האבות שהגיעו למדרגות היותר גבוהות שבידי האדם להגיע, שלא פרשו מן העוה"ז שהוא בעינינו עולם ההגשמה, ובכל גדולתם עסקו בו ימים ושנים, עד שמצאנו את יעקב אבינו בחירי שבאבות, שהיה רועה כ"א שנה את צאן לבן הארמי, והוא מפני שבגדולתו ראה את עולמו בחייו, ומצא בדברי החולין שנראים בעינינו כ"כ פשוטים וגשמיים תלי תלים של חכמה, עד שהמלאכים נשלחו מן השמים לבשר לו על אודות הצאן, עקודים נקודים וברודים, ואנו לדורי דורות בשעה שאנו עומדים בתפילה אנו נתלין בזכות המקלות.	18423
ולכן אין אנו מוצאים בתורה במקום שנזכר בו שכר מצוה, שתזכיר במפורש את השכר הניתן לאדם לאחר מותו, כי אם האדם אינו רואה בחייו את עולמו זוהי ירידה בשבילו, באשר האדם השלם שפסקה זוהמתו ושב לצורתו האמיתית, הוא עולמו הבא בהוה, ויפה שעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי העוה"ב. (הגרנצ"פ).	18424
	18425
	18426
	18427
	18428
	18429
	18430
	18431
	18432
	18433
	18434
	18435
	18436
	18437
	18438
	18439
	18440
	18441
	18442
	18443
	18444
	18445
	18446
מאמר ריא	18446
ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה תמיד עיני ה' אלהיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה (דברים י"א י"ב).	18447
	18448
אמר ר' אלעזר בר' צדוק למה צדיקים נמשלים בעוה"ז, לאילן שכולו עומד במקום טהרה, ונופו נוטה למקום טומאה, נקצץ נופו כולו עומד במקום טהרה, ולמה רשעים דומים בעוה"ז, לאילן שכולו עומד במקום טומאה ונופו נוטה למקום טהרה, נקצץ נופו כולו עומד במקום טומאה, (קדושין מ'): ביאור הדברים הוא, ענין עוה"ב אין צריכים להבין כמו שמורגלים, שהוא נטילת שכר שיקחו אח"כ, גם זה אמת, אבל עיקר היסוד של עוה"ב הוא שהוא בן עוה"ב גם בעוה"ז, היינו שבעוה"ז הוא נטיעה של עוה"ב. וזה סוד הדבר, אדה"ר קודם שחטא היה כולו נטוע ומושרש עם גופו בגן עדן, לאחר החטא עוד הוא נטוע ועומד במקום טהרה, רק שנעשה נופו נוטה למקום טומאה, זה היה מצב גופו של אדה"ר, נשמה שלנו הריהי בבחינת גופו של אדה"ר, כולו נטוע ועומד במקום טהרה, והכל בזה העולם, כל סוד הנטיעה של עוה"ב הכל בזה העולם, ואין הפירוש של עוה"ב, שלאחר מכאן יתגלה עוה"ב, אלא שהכל כבר כאן, ואינו אלא בחינת נופו נוטה למקום טומאה ותו לא.	18449
על דבר זה נבין המשנה של כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב, שנא' ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ נצר מטעי, הסוד של הכלל ישראל שהוא נצר מטעי, נטוע בארץ ומחובר בתכלית, וע"כ הם בני עוה"ב שזהו הסוד של עוה"ב, ועל דבר זה נבין כל מאמרי חז"ל שם, ואלו שאין להם חלק לעוה"ב, שהסוד בכולם שאינם נטועים, בחינת נכסי דניידי, ולכן אין להם חלק לעוה"ב, האומר אין תחיית המתים מן התורה זה בודאי הרי אינו נטוע, ומאין יהיה לו חלק, וכן כולם.	18450
אחר כל דברינו נבין מהו הענין של ארץ ישראל, הרי רואים שענין ארץ ישראל נוטל חלק בראש בתורה הקדושה, כל התורה מלאה מענין ארץ ישראל, ספר משנה תורה כמעט כולו מדבר מענין ארץ ישראל, ואלה הדברים אמרו חז"ל (רש"י דברים א'), שהוכיח אותם מש"ר, ראו מה גרמתם לעצמכם, כ"כ היתה שכינה מתלבטת למהר כניסתכם לארץ, והחטא גרם שנתעכבתם מ' שנה במדבר, כמנין ואתחנן התפלל מש"ר רק כדי ליכנס פסיעות אחדות לארץ ישראל, שהרי לחיות לעולם לא רצה, וכל תפילתו לא היתה רק כדי ליכנס לא"י, וזכה בשביל זה רק לראות את הארץ ולא יותר.	18451
	18452
	18453
	18454
	18455
	18456
	18457
	18458
	18459
	18460
	18461
	18462
	18463
	18464
	18465
	18466
	18467
	18468
	18469

האבות הק' נשאו ונתנו אודות א"י, במה אדע שנכשל בו אברהם אבינו, הרי היה משום ארץ ישראל	18470
שרצה להבטיח ענין הארץ, וכן אנו רואים כסדר הבטחת ה' להם את הארץ, לאברהם הבטיח ה' את	18471
הארץ, ואח"כ ליצחק ושוב ליעקב, ומהו ענין הארץ, וכי כל המשא ומתן הלזה היה בשביל מדינה לגור	18472
בה? הרי אין שוטה בעולם שיוכל לומר כך, הלא בני הפלגשים זכו במדינות שלימות בלי יגיעה, ומהו ענין	18473
ארץ ישראל שכ"כ מסרו נפשם ע"ז האבות הק'.	18474
לפי דברינו זהו סוד הדבר, מכיון שכל היסוד הוא נצר מטעי, נטיעה בארץ שזהו סוד העוה"ב, וכ"ז בעוה"ז	18475
כמו שנתבאר, צריכים לידע כי מקום הנטיעה האמיתי שלימות הנטיעה הוא בארץ ישראל, ששם הוא הסוד	18476
של אלהי הארץ, סוד כל התורה כולה הרי הוא סוד הנטיעה, ותורה אינה עוד אלא הכנה לארץ ישראל,	18477
תורה ניתנה במדבר ואח"כ ניתנה להם א"י, משום שהשלימות האמיתית המכוש אחרון הוא א"י.	18478
אילו נתן לנו את התורה ולא הכניסנו לא"י דיינו, לאחר תורה הוא א"י, כי לא באתם עד עתה אל המנוחה	18479
ואל הנחלה אמרו חז"ל (זבחים קי"ט). שקאי על זמן משכן ושלח, א"י הוא הסוד של מנוחה ונחלה, הסוד	18480
האמיתי של מקום הנטיעה, סוד העוה"ב סוד המנוחה הוא ארץ ישראל, ומעתה הרי פשוט מה שהאבות	18481
הק' נתנו נפשם בשביל א"י, וכל המשא ומתן שבתורה אודות א"י, שסוד הארץ הוא הסוד של שלימות הכי	18482
גדולה, סוד עוה"ב סוד הנטיעה בתכלית נצר מטעי.	18483
לאחר זה יתברר לנו ענין הגלות, סוד הגלות הוא ההיפך ממנוחה ונחלה, בלתי נטוע בלתי מקום, ההיפך	18484
מכל סוד הארץ, וזהו בעון ע"ז ג"ע ש"ד שסודם כריתות, בלתי נטיעה מזה יוצא סוד הגלות (יומא ט.),	18485
אומות העולם מתמיהים על הכלל ישראל, איך זה במשך זמן רב לא רכשו להם מדינה, הם אינם יודעים	18486
שזהו אדרבא מהשבחים היותר גדולים של הכלל ישראל. (דעת חכמה ומוסר ח"ג מא' ס"ו).	18487
	18488
מאמר ריב	18489
והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם	18490
ובכל נפשכם (דברים י"א ג').	18491
והלא כבר הזהיר בכל לבבך וכל נפשך? אלא אזהרה ליחיד אזהרה לציבור (רש"י ע"פ ספרי), אין מקרא	18492
זה אומר אלא דרשני, דהגע בעצמך, אם כבר נצטוו היחידים הרי גם הציבור בכלל, שהרי יש בכלל מאתים	18493
מנה, ולמה לכתוב פסוק מיוחד לכלול את הרבים? ברם אחרי ההתבוננות נראה, שהתורה באה לכוון	18494
צעדינו בדרך עבודת הרבים, בפרשה ראשונה הפקידה עלינו התורה מין עבודה כזאת של בכל לבבך ובכל	18495
נפשך ובכל מאדך, ובודאי ליחיד להגיע למדרגה כזאת של עבודה אפילו כשהוא נוטל את נפשך אינה מן	18496
הדברים הקלים, ורק אנשים גדולים מאד ישיגו אותה בבחינת מה שאמרו חז"ל, לפיכך כל אחד ואחד חייב	18497
לומר בשבילי נברא העולם (סנהדרין ל"ז).	18498
יחידי סגולה אלו חיים חיי דבקות בהקב"ה, ובכל רגע עומד נגד עיניהם החיוב למסור עצמם על קדושת	18499
שמו, ומשום כך כל מצוה שעושים היא בבחינת אפילו נוטל את נפשך, שמגיעים לכלות הנפש ולשמחה	18500
עילאית, על שזכו לעשות רצון בוראם, וכמ"ש השו"ע (או"ח ס' צ"ח) לענין תפילה, שראוי להיות כ"כ	18501
דבוק עד שמגיע להתפשטות הגשמית, וכמוכן שכל זה יתכן רק אחרי רוב התבודדות והתבוננות, וכמ"ש	18502
בגמ' על חסידים הראשונים שהיו שוהים שעה אחת לפני תפילתם, ושעה אחת לאחריה מלבד שעת	18503
התפילה עצמה, סך הכל תשע שעות ליום.	18504
אולם לא רבים יחכמו (איוב ל"ב), ואי אפשר לדרוש את זה מהמון עם, ובפרט למה שכתב התנחומא (פ'	18505
נח), דפרשה שניה של קריאת שמע נאמרה לעושי מצוה ולא לעמלי תורה, ולכן לא כתוב בה בכל מאדך	18506
כמו בפרשה ראשונה, משום שרק עמלי התורה מסוגלים להפקיר את כל מאודם לאהבת הבורא ותורתו,	18507
וא"כ איך נוכל לדרוש מהם שלמות העבודה? ואיך באמת יוכלו המון העם השקועים בעול הפרנסה, להגיע	18508
לאהבת ה' בכל הלב ובכל הנפש?	18509
על כן בא הציווי בפירוש גם עבור הרבים, להורות שגם הם חייבים לעבדו באהבה ובמסירות, ובאמת אין	18510
פשוטי עם יכולים בכוחות עצמם להגיע למעלה כזאת והכל תלוי במנהיגים, הסבא ז"ל היה תובע	18511
מתלמידיו עבודה גדולה בתור יחיד, וחוף מזה לא פחות במה שנוגע לרבים, אסור ליחיד להסתגר אך	18512
בעבודתו הוא ולומר שלום עלי נפשי, אלא צריך לדאוג גם לציבור.	18513
ואם אמנם שאצל יחיד יותר קל להשתחרר מעול הפרנסה וטרדות העולם, ולעסוק בדבקות ושלמות	18514
העבודה, בכל זאת כוח הרבים גדול הוא מאד, ובזכות הרבים יכולים להגיע במעט זמן למה שאצל יחיד	18515
דרוש הרבה ועדיין לא יגיע, וכבר אמרו חז"ל על הפסוק ורדפו מכם חמישה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו	18516
(ויקרא כ"ו), וכי כך הוא החשבון? אלא אינו דומה מועטין העושין את התורה למרובין העושין את התורה	18517
(רש"י שם).	18518

וכבר הדגימו חז"ל כוחו של הרבים באמרם, אימתי עת רצון בשעה שהציבור מתפללין (ברכות ה'), ואף	18519
שיש זמן מיוחד בשנה, בעשרת הימים שבין ר"ה ליום כפור, שכביכול ממציא את עצמו אלינו לקבל	18520
תשובתינו, כמ"ש דרשו את ה' בהמצאו זהו רק לגבי יחיד, אבל ציבור נענים בכל עת ובכל עונה, כמ"ש	18521
כה' אלהינו בכל קראינו אליו (ר"ה י"ח), ולא עוד אלא שהמדרגות הגדולות שזוכים אליהם היחידים הכל	18522
בזכות הרבים, כמ"ש אצל משה רבינו לך רד, ודרשו חז"ל אמר רבי אלעזר אמר לו הקב"ה למשה, משה	18523
רד מגדולתך, כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל ועכשיו ישראל חטאו למה לך גדולה (ברכות	18524
ל"ב).	18525
בא וראה דברי הרמב"ן הנוראים בפירוש הספרי דידן, אזהרה ליחיד אזהרה לרבים, וכתב שפרשה השניה	18526
של קריאת שמע שנאמרה בלשון רבים, מבטיחה על הנהגה נסית לתת מטר הארץ בכל עת, ולהוסיף בדגן	18527
תירוש ויצהר, וזה רק ביחס למעשה רוב העם, אבל ליחיד העושה את המצוות לא הובטח שינוי הטבע,	18528
וכבר כתבנו בשם הגר"י סלנטר זצ"ל, שהנהגה כלפי רבים היא הנהגה נסית.	18529
מכל זאת נראה לנו עד היכן מגעת עבודת הרבים, ומובן מאליו שמי שיש לאל ידו לזכות את הרבים	18530
מחוייב לעשות כן, וכמו שהיה הסבא ז"ל תובע תמיד, ואל יחשוב שמחמת זה יפסיד מעבודתו הפרטית	18531
חלילה, אלא נהפוך הדבר, שיעלה למדרגה שלא היה יכול להשיג בשום אופן בכוחות עצמו, בבחינת	18532
ומתלמידי יותר מכולם (תענית ז'), השבח של הקב"ה בא בעיקר מעבודת הציבור בכלליותה, וכמ"ש חז"ל	18533
מה תמר זה אין לו אלא לב אחד, אף ישראל אין להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים (סוכה מ"ה:), הלב	18534
הכללי של עם ישראל משקף את הדבקות והגעגועים שבלב כל אחד ואחד, וכמו שאין תרי"ג מצוות	18535
יכולות להעשות בשלמותן ע"י יחיד אלא בצירוף כל הכלל, כמו כן כל הלבבות ביחד מהווים לב אחד	18536
לאבינו שבשמים.	18537
אי לזאת אף היחיד אינו נמדד רק ע"פ מעשיו הוא, אלא גם ביחס לשאר הציבור, ואיתא בגמ', דבראש	18538
השנה כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון, דהיינו ככבשים העוברים תחת השבט להעשר, זאת אומרת	18539
שכל אחד נידון בפני עצמו על מעשיו, ומסיים שם שמכל מקום כולם נסקרים בסקירה אחת (ר"ה י"ח),	18540
רוצה לומר שנידונים כולם ביחד במבט אחד, הוא אשר דיברנו שנוסף למה שהיחיד מוכרח לתת דין	18541
וחשבון על מעשיו הפרטיים, בודקים גם את אחריותו הציבורית, באיזה מידה הוא מקרב אחרים ומעורר	18542
את הלבבות לאבינו שבשמים, משום שהקב"ה בחר בנו בתור עם ודורש מאתנו לעבדו כחטיבה אחת ובלב	18543
אחד. (המוסר והדעת).	18544
	18545
מאמר ריג	18546
והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם	18547
ובכל נפשכם (דברים י"א ג).	18548
איתא במס' (שבת י'), רבא חזי לרב המנונא דקא מאריך בצלותא אמר מניחין חיי עולם — תורה,	18549
ועוסקין בחיי שעה — תפילה, והוא סבר זמן תורה לחוד זמן תפילה לחוד עיי"ש, התוארים האלו שקבעו	18550
חז"ל לתורה ולתפילה מורים את רב המרחק ביניהם, כל מה שנתעמק להבין את גדלות התפילה, כן תגדל	18551
הכרתנו בערך התורה ואופן לימודה.	18552
אמרו ז"ל (תענית ב'), ולעבדו בכל לבבכם, איזו היא עבודה שבלב, הוי אומר זו תפילה עיי"ש, התפילה	18553
שהיא ענין בקשת רחמים על מה שחסר לאדם, והודאה על מה שיש לו כבר, אינה אלא עבודה בשלמות	18554
הלב, ואין שלמות יותר גדולה בעבודה שבלב מזו של תפילה, כי התפילה היא הנובעת ממקור ההכרה	18555
בהשגחה פרטית, ואמונה בה' על כל פרט ופרט מצרכי האדם.	18556
כשהאדם יודע מכיר ומרגיש, שאין בכוחו להשיג אף פרט הכי קל מכל אשר נחוץ לו, וכל מה שיש לו	18557
בחיים הוא מאת ה', ואין בידו או ביד אחרים להוסיף או לגרוע ממה שנגזר לו במנת חלקו, והוא עומד	18558
ומדבר עם הקב"ה בלשון נוכח ברוך אתה ה', ומתחנן מלפניו על חיים ושלוש על רפואה ומזונות, עושר	18559
וכבוד וכל הצריך לו, ונותן הודאה על מה שיש לו כבר מאת ה', הישנה אמונה ושלמות הלב גדולה מזו?	18560
הלא זה כל חובת האדם בעולמו, להכיר שעניי ה' עליו בכל רגע ורגע מחייו, ועל כל פרט ופרט מצרכיו	18561
זקוק הוא אליו ית', וזו כל התורה כולה.	18562
תפילה אם אינה רק אמירה בעלמא, אלא השתפכות הנפש ושיח הנשמה מעומק פנימיות חדרי הלב, מלבד	18563
שיש בה שלמות ביסודי האמונה וההשגחה, היא מטרת את לב האדם ממידות רעות ונסיותיו הרעים, כי	18564
מקור המידות הרעות הוא מה שהאדם חושב כי יש ביד אחרים להטיב עמו או להרע לו, לכן רודף הוא	18565
אחר הכבוד והממון ואחר כל ההנאות שבעולם, שמח הוא בכשרון המעשה שלו, ושחכמתו השיגה את כל	18566
אלה, מצטער הוא על היסח הדעת שלו, ועל אשר עזב כל זה בידיים ונפלו לחלקם של אחרים, שקוע הוא	18567
מבוקר ועד ערב במחשבת כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה.	18568

אבל כשחדור הוא אמונה ובטחון בהשגחת ה' ויודע ומכיר שהכל בא לו מאתו ית', ולא לחכמים לחם ולא	18569
לנבונים עושר, רק העושר והכבוד מלפניך ואין אחד נוגע בחבירו כמלוא נימא, ומזונותיו קצובים לו, וכל	18570
מה שהיה רגיל לזקוף על חשבון עצמו, הכל הוא מאתו ית' המחיה את כולם, ועליו לבקש ולהתפלל על כל	18571
דבר קטן או גדול, אז בטלה הגאווה והחמדה, בטלה הקנאה והשנאה, וכל שאר המידות המגונות הממלאות	18572
את כל היותו.	18573
שמח הוא בחלקו ואינו חומד לו את תחום חבירו, נותן שבח והודאה ליוצר הכל על כל החסד אשר גמלו	18574
ושעתיד לעשות אתו ועם כל בני ביתו, זהו בסור מרע, בעשה טוב מתעלה האדם בתפילותיו בעד כל	18575
העולם כולו, מרגיש הוא בצערו של כל אחד ואחד מקצה העולם ועד קצהו, הן בצרכיו הגשמיים הן	18576
בעניניו הרוחניים, על כל דבר ודבר הוא מתפלל בלשון רבים, ונותן שבח והודאה בלשון רבים, ולא רק	18577
בעניני ההוה, אלא בעניני העתיד, ביאת המשיח וקיבוץ גליות, בנין המקדש והשראת השכינה.	18578
וכמו בעניני גשמיות כן בעניני רוחניות, כי דרכו של אדם לחשוב כי חלק הרוחני בידו הוא, הוא המטיב	18579
את דרכיו, הוא מתקן את מידותיו אחר שהוא בעל בחירה, ובוחר הוא לעצמו את דרכו בחיים, כמ"ש הכל	18580
בידי שמים חוץ מיראת שמים, אבל האמת אינה כן, אין ביד האדם אלא הרצון וההסכמה לבחור בטוב,	18581
אבל מעשה הטוב אינו כלל ברשותו, לא חיים ובריאות הנחוץ לכל מעשה, לא קיום המציאות הנחוצה בכל	18582
דבר מצוה, ואף לא גבורה של כבישת היצר, כמ"ש אלמלא הקב"ה עוזרו לא היה יכול לו.	18583
גם אבותינו הקדושים שדעתם דעת המקום היתה, גם עליהם אנו אומרים בעבור אבותינו שבטחו כך	18584
ותלמדם חוקי חיים, בשביל שהכירו את אפיסתם, את אי יכולתם ללמוד מעצמם ובטחו בהשי"ת, בשביל	18585
זה לימד להם את כל התורה כולה, כשאדם מתפלל ונותן הודאה על הדעת ועל התורה, על העבודה ועל	18586
התשובה, הוא מכיר כי גם חלק הרוחני לא שלו הוא, רק אל השם עיניו נשואות, כמו שאנו אומרים והאר	18587
עינינו בתורתך ודבק לבנו במצותיך, ויחד לבכנו לאהבה וליראה את שמך.	18588
ועל כל אלה השאיפה לקרבת האלהים, והצמאון לעליה בלתי פוסקת המתבטאת בתפילה, עומד לו האדם	18589
ומתפלל על קיבוץ גליות וחלק התורה התלוי בזה, בנין בית המקדש וסדר העבודה שבו, על ביאת המשיח	18590
שאז תמלא הארץ דעה כמים לים מכסים, אינו מסתפק בכל התורה והמצוות שבידו לקיימן גם עכשיו לא	18591
באמונה חזקה ובהירה, לא בשלמות המידות שאפשר לו להשתלם בהן עד עתה, אלא נפשו כמהה לשלמות	18592
עד אין סוף לעצמו ולכל העולם כולו, חפצו לראות את הבריאה כמו שהיתה קודם החטא, ולתקן את	18593
העולם במלכות ה', מבקש הוא לעלות למרום פסגת העליה ולהעלותה עמו לתכלית השלמות, הישנה	18594
שלמות בעבודה שבלב, והוד והדר באצילות הנפש מזו של תפילה?	18595
חכמינו ז"ל עמדו על גודל מעלת התפילה והשלמות הכרוכה בה ואמרו (יבמות ק"ה), המתפלל צריך שיתן	18596
עיניו למטה ולבו למעלה, ומבאר רבינו יונה (ברי"ף ברכות פ"ה), כלומר שיחשוב בלבו כאילו עומד	18597
בשמים, ויסיר מלבו כל תענוגי העוה"ז וכל הנאות הגוף, כענין שאמרו הקדמונים כשתרצה לכיין פשוט	18598
גופך מעל נשמתך עיי"ש, בלי התפשטות הגשמיות אי אפשר להגיע למדרגה עליונה זו, כל זמן שיש בלב	18599
האדם אהבה ונטיה לתענוגי העוה"ז, אי אפשר להגיע לשלמות העבודה שבלב של תפילה.	18600
אך דברי רבינו יונה אינם כפשוטם, כי איך אפשר שיסיר מלבו כל תענוגי העוה"ז וכל הנאות הגוף, כי אז	18601
הלא לא ירגיש כבר בחסרונו, וכל עיקר התפילה היא בקשת רחמים ותחנונים על מה שחסר לו גם בעניני	18602
גשמיות, ואם הגיע למדרגת התפשטות הגשמיות, אינו מכוין להם כראוי, והוי כאילו עושה תפילתו קבע,	18603
אך באמת כל תענוגי העוה"ז אינם חסרון מצד עצמותם, אלא מצד האנכי הבהמי של האדם	18604
לולא היו באדם נטיות בהמיות, אז יכול היה להתענג על כל הטוב באין מפריע כמו אדה"ר בגן עדן, שברא	18605
אותו הקב"ה שם והושיבו שם, אמר לו מכל עץ הגן אכל תאכל, ומה שחסר לו בגן עדן הוסיפו לו מן	18606
השמים, מלאכים צולין בשר ומסננין לו יין, וכך היו כל בני אדם חיים במקום הזה ובאופן הזה, אלא	18607
שהחטא גרם, כיון שחטא האדם ונעשה בעל רצון, נוטה בטבעו לעניני גשמיות, אז אין ג"ע מקום עבורו,	18608
עניני עוה"ז מזיקים לו ומפריעים אותו מעליה רוחנית, וגשמיות נעשה לדבר הסותר לרוחניות, אבל	18609
כשאדם מתעלה ומגיע למדרגה של קדושה אז יתאחדו כמקדם, אכילתו כאכילת מזבח, שתייתו כנסוך היין,	18610
כי מצד עצמותם של עניני עוה"ז אין חסרון בהם.	18611
ולזה כוון הר"י שיסיר האדם מלבו בעת התפילה כל תענוגי העוה"ז וכל הנאות הגוף, שיסלק עצמו מן	18612
ההרגשים הבהמיים שלו, לא שלא ירגיש במה שחסר לו, כי אדרבה הרגשה זו נחוצה היא לתפילה, אלא	18613
שירגיש מה שחסר לו כאילו חסר זה לחבירו, יפשיט עצמו מאנכיותו, בלי הרצונות והנטיות לעניני	18614
גשמיות, ויתפלל בעד כל אנשי תבל אשר גם הוא בתוכם, אז ירגיש בחסרון עניני רוחניות כחסרון	18615
גשמיות, יכאב לבו על חסרון עבודת ביהמ"ק כעל חסרון רפואה ומזונות, כמו שמצינו בדוד המלך מזמור	18616
שיר חנוכת הבית, וגומר ה' אלהי שועתי אליך ותרפאני.	18617

18618	דוד המלך הרגיש בחסרון ביהמ"ק כאילו עומד על פי שאול ואינו יכול לחיות בלעדיו, ושמה על חנוכת
18619	הבית כאילו העלית מן שאול נפשי, צמא היה להשראת השכינה כצמא למים וכרצון לחיים, כשיפשיט
18620	האדם את האנכי שלו, אז יתפלל על הכל כאחד ויהיה שואף לעליה רוחנית כאילו לבו בשמים, זוהי
18621	שלמות של תפילה, משלמות זו של תפילה אפשר לנו להבין את השלמות של תורה, אם לחיי שעה כך,
18622	לחיי עולם עאכו"כ.
18623	גדולה היא מצות ת"ת יותר מכל המצוות שבתורה, ולא כל הבא ללמוד מקיים בזה את המצוה כהלכתה,
18624	ישנם הרבה תנאים בגדרי המצוה, וזקוק הוא להכשרה נפשית ושכלית לפנייה ולאחריה, אך ראשית כל
18625	צריך שידע האדם קודם הלימוד ובשעת הלימוד כי בתורת ה' הוא עוסק, כי אין זה ספר של חכמה מסוג
18626	השכל האנושי, ואין מטרת הלימוד בספר התורה ללמוד חכמה לשם חכמה, כדי להשיג סודות הבריאה
18627	ולהבין דרכי החכמה העליונה, אלא תורת ה' היא, התורה מגלה לאיש הלומד אותה את רצון ה' בכל
18628	תהלוכות החיים.
18629	האדם בשעה שלומד בה שואל באורים ותומים לגלות לו את רצון ה' בכל מעשה, דיבור מחשבה והרגשה
18630	שלו, איך לחשוב לדבר ולהתנהג עלי חלו, כי אין זו תורה של אפשרות מופשטה בהנהגת האדם, אלא
18631	תורת חיים המקיפה את כל עניני החיים, ומורה לו את הדרך הנכונה בכל תסבוכת מעגלי החיים, אין
18632	שאלה שלא יוכל האדם למצוא בה את פתונה, אם רק יעורר את חפצו להסתכל בה נכוחה, ולדרוש בה
18633	את המעשה אשר יעשה והדרך אשר ילך בה.
18634	החובה על הלומד תורה להכיר בכל עומק הכרתו אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, התורה
18635	נתונה לעם ישראל בשביל שבחר בהם ה' והוא מברך לנותן התורה על הבחירה והנתינה, ברכה זו חיובה
18636	מן התורה, ובכל יום ויום הוא משנן אותה ונותן הודאה על חלקו, ברכה זו מעמידה את האדם על מהותה
18637	של תורה, כי אין מי שראוי ללמוד בה ולהבין אותה, רק אותו עם הנבחר מכל העמים, עם זה שנתעלה
18638	באמונה והגיע למדרגת נבואה, פנים בפנים דיבר ה' עמכם, רק הוא ראוי לקבל תורה מאת ה', מאורסה
18639	היא לו, ונצטוה לעסוק בה ולהבין אותה.
18640	על לימוד שכזה אנו מברכים אשר קדשנו במצוותיו וצונו לעסוק בדברי תורה, אין הציווי רק ללמוד, אלא
18641	לעסוק, ליגע ולעמול בדברי תורה עד שיבין אותם הבנה שלמה מקיפה ועמוקה, ואז ירגיש את טעמים
18642	ומתק דבריהם המשמחים לבב ומשיבים נפש, לכן סמוכה היא תפילת והערב נא לברכת המצוה, וברכה
18643	אחת היא, שיהיו דברי תורה ערבים בפינו, ונרגיש את טעם יינה, גם השמחה של לימוד התורה היא אחת
18644	מתנאי המצוה (כמבואר בשו"ע או"ח סי' תקנ"ד) ואין שמחה כהתרת הספקות, כל כמה שהוא משתדל
18645	להבין מה שהוא לומד, כל מה שהוא ממשמש ומוצא בה טעם, הרי הוא מתחזק בקיום המצוה של לעסוק
18646	בדברי תורה.
18647	לימוד התורה שכזה מחייב את האדם לא רק ליגיעה אלא להתפשטות הגשמיות, כי אם האדם רוצה להשיג
18648	את רצון ה' כל ישותו מפריע לזה, כל עוד שיש בקרב לב האדם איזו הרגשה גשמית, אי אפשר לו להשיג
18649	רצון של חכמה עליונה, כל אשר ישיג יגשם, יצמצם, והיה לענין אחר, אם ברצונו שלא להקטין את
18650	התורה, שלא לגשם אותה במושגיו, עד שידבק שכלו בשכל התורה, עד שיתאחד דעתו ומושגיו בדעת
18651	התורה, אחדות שאין בה הפסקה של גשמיות וצמצום.
18652	להבין דעת ה' ותורתו יוכל רק בהתאחד דעתו עם דעת התורה כנר עם האבוקה, אף שהנר קטן הוא, אבל
18653	בהתאחדו עם האבוקה אין ניכר קטנותו, הפסק היותר קטן מבדיל את הנר מהאבוקה, ואז נשאר הוא
18654	בקטנותו, גם לתפילה נחוצה התפשטות הגשמיות, אבל רק הפשטת האנכי של האדם, שאת עניני הגשמיות
18655	אדרבה צריך המתפלל להרגיש בין בבקשה בין בהודאה, אבל בלימוד התורה אין מקום להרגשה גשמית
18656	כלל, כי להשיג רצון ה' הוא בא, וזה אי אפשר בלי הפשטה מהגשמיות לגמרי, לכן נקראת תורה חיי
18657	עולם.
18658	מה נפלא הוא לראות שגם תפילה על גאולה עתידית, קיבוץ גליות וביאת המשיח, בנין המקדש והחזרת
18659	מלכות בית דוד, גם אותם כינו בשם חיי שעה, וכן אמרו ז"ל (מגילה ט"ז), גדול ת"ת יותר מבנין ביהמ"ק,
18660	שכל זמן שברוך בן נריה קיים לא הניחו עזרא ועלה עיי"ש, פרידת עזרא מברוך בן נריה לא היתה שאלה
18661	של ביטול תורה, אלא המעטת גודל העליה שהיתה אפשרית לו בהיותו סמוך לרבו, והעדר עזרא לבנין
18662	ביהמ"ק היה דבר הניכר כמוכן, לבד קיום המצוות התלויות בארץ שא"א היה לו לקיים בהיותו בבבל, בכל
18663	זאת דחתה עליה של תורה את עליית עזרא לא"י, כי ת"ת כנגד כולם, כי היא חיי עולם.
18664	ולא רק ענינים כלליים אלה, שסוף סוף האדם מרגיש בחסרונם ומצטער עליהם, והרגשה שלו צער גשמי
18665	הוא בסוג חיי שעה, אלא אפילו שלוש הראשונות שהן שבחו של מקום, כיון שהן בסדר התפילה של חיי
18666	שעה שאחריהן, נכנסו גם הן תחת השם הכללי הזה, לעומת תורה שכולה רצונו ושבחו של מקום, לכן
18667	שמה חיי עולם. (תורת אברהם).

	18668
מאמר ריד	18669
והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם (דברים י"א י"ג).	18670
המצוות ניתנו לכל ישראל לכל מדרגותיהם, ולעולם אין אומרים חכה עד שתגיע למדרגה פלונית ואז תקיים מצוה זו, אך זה נאמר על חיצוניות המצוה כי המעשה שוה לכל אחד, בין למשה רבינו בין לקטן בישראל, אבל תוכן המצוה ופנימיותה אין משיגים אלא במדרגה רוחנית מסויימת, וישנן מצוות שאי אפשר להשיג את פנימיותן אלא במדרגה גבוהה מאד, אחת מהן היא התפילה.	18671
מסיר אזנו משמוע תורה גם תפילתו תועבה (משלי כ"ח), אם תפילה היא רק שמבקשים מה' מה שרוצים, קשה להבין פסוק זה כי מה ענין תורה לתפילה, אבל אם תפילה היא דבר התלוי במדרגה, היינו לתת ביטוי לשאיפה לעלות בעבודת ה', ולבקש ממנו לשמור אותו מן המפריעים מעבודתו ית', ושיזכה לסייעתא דשמיא כדי שיוכל לעובדו בלי עיכובים, אז אפשר להבין שלא תיתכן בלי תורה.	18672
וכן כתב מהר"ל בספר נתיבות עולם (נתיב העבודה פ"ב), כי אם אין האדם שואף לתורה ולמצוות באמת בכל לבו, איך יתכן שיתפלל על סיוע לרוחניות, הרי אין אדם מתפלל אלא על מה שהוא מרגיש שהוא חיוני לו ונחוץ לו ביותר, ואדם המסיר אזנו משמוע תורה, הרי זה לאות שאין לו חשק ושאיפה לתורת ה', ואיך תהיה תפילתו תפילה מאחר והוא אינו שואף לרוחניות, אבל למה תפילתו תועבה? ביאר מהר"ל שם, כי זה שלבו רחוק מתורה, ודאי שתפילתו אינה אלא על עניני הגוף, ותפילת המגושם תועבה היא בהכרח, כמו שתפילת השיכור תועבה (עירובין ס"ד), כי השיכור אבד שכלו ונשאר רק גופו, וגשמיות לשם גשמיות היא שקר ורע ונמאסת לפני הקב"ה.	18673
גדר התפילה הוא הדבקות בו ית', היינו הרצון העז להתבטל אל רצונו ית', וזה יתכן רק אם תפילתו על הגשמיות היא בגדר סיוע לרוחניות, אבל אם מבקש מאת השי"ת שיתן לו תאוותיו ורצונותיו הפחותים, כמה זר ומוזר הוא זה, וכמה מאוס הוא לבקש דבר נבזה כזה מאתו ית' שהוא קדוש בתכלית הקדושה, ובכן מסיים המהר"ל, בודאי תפילה כמו זו תועבה היא להקב"ה, והוא כביכול מסיר אזנו משמוע אותה, כמו שהאדם מסיר עצמו מלהביט בדבר המתועב אצלו.	18674
ולפי זה מיושבת קושיא יסודית בענין התפילה, כי הנה הרבה נבוכו בזה, למה צריך האדם להתפלל אל ה', לכאורה אם המבוקש טוב לאדם, הרי השי"ת רוצה בטוב ויתן לו גם בלי תפילה, ואם רע לו איך יתן לו ע"י התפילה? על שאלה זו עונה מהר"ל שם, כי התפילה להשלים את האדם מה שהוא חסר, ואז השי"ת שומע תפילתו ובקשתו כאשר האדם הוא חסר וצריך אל השלמה, הכוונה לפי המבואר לעיל, שאם האדם מרגיש חסרונו בעבודת ה' ושואף לסייעתא דשמיא, ושאיפה זו היא תפילתו, אז יתן לו ה' מה שהוא מבקש, כי השאיפה החזקה היא הפתח של מחט שעל ידו יהיה ראוי לסייעתא דשמיא.	18675
הנה נפסק בשולחן ערוך (אורח חיים ק"א ב'), שהאדם לא יתפלל בלבו לבד, אלא מחתך הדברים בשפתיו ומשמיע לאזניו בלחש, ולומדים זאת מתפילת חנה שכתוב בה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע, אבל לא ישמיע קולו, כי כל המשמיע קולו בתפילתו הרי זה מקטני אמונה, וכל שכן שלא יגביה קולו (ברכות ל"א.), הטעם למה צריך לבא תפילתו בדיבור ולא די בכוונת הלב, אע"פ שהשי"ת יודע מחשבות לבנו. כתב מהר"ל, כי האדם הוא נחשב אדם מצד הדיבור, וכאשר אין האדם מתפלל ומבקש בדיבור אין כאן מקבל, ולכן צריך שיהיה מבקש חסרונו בדיבור, ואז הוא מבקש חסרונו במה שהוא אדם חסר, ביאור דבריו ז"ל, כי בהיות האדם גשמי, כל מה שנשאר רק במחשבה איננו אמת אצלו, שכל חסרון שהאדם מצטער עליו באמת הוא מוציאו בפה, האדם מוגדר חי מדבר רוח ממללא, ועל כן פנימיותו אינה מאומתת אלא בדיבור.	18676
אבל קשה א"כ למה לא ישמיע קולו, ומה שייך זה לחסרון אמונה? על זה כתב מהר"ל דבר עמוק, וביאר כי התפילה הוא שמאמין בו ית' שיעשה בקשתו, והאמונה בו ית' הוא דבק במדרגה העליונה הנעלמת, וזה שמשמיע קולו בתפילתו אין מגיע אל המדרגה העליונה הנעלמת, כי המשמיע קול הוא נשמע ונגלה, וכל דבר שהוא נגלה אינו דבק במדרגה העליונה, כי העליון הוא נסתר, ולפיכך הוא מקטני אמונה.	18677
והנה כבר ביארנו שגדר המדרגה העליונה הנעלמת אצל מהר"ל, הוא הפנימיות הצרופה הטהורה, והנה אף שאינן הפנימיות אמת אצל האדם, אלא א"כ היא יוצאת לפועל באיזה אופן בדיבור או במעשה, ביאר כאן מהר"ל שכל יציאה לחוץ שהיא יותר מן המוכרחת סותרת היא לפנימיות, גדר האמונה והדבקות הפנימית הוא שהאדם עם השי"ת לבדו, ואם עבודתו ניכרת לאחרים מיד היא נפגמת כי הרי האדם עצמו יודע מזה, ואי אפשר שזה לא ישפיע על דרגת הלישמה שלו.	18678
נמצא שהאדם תפוס בין שתי הקצוות, לא יבטא כלל חסר הוא באמיתת הרגשתו, יבטא יותר מדי נפגמה טהרת כוונתו, אבל כך הוא גדר העבודה בעוה"ז, האדם יכול רק להשתדל להתקרב צעד אחר צעד לעבר	18679
	18680
	18681
	18682
	18683
	18684
	18685
	18686
	18687
	18688
	18689
	18690
	18691
	18692
	18693
	18694
	18695
	18696
	18697
	18698
	18699
	18700
	18701
	18702
	18703
	18704
	18705
	18706
	18707
	18708
	18709
	18710
	18711
	18712
	18713
	18714
	18715
	18716
	18717

השלמות ולעולם לא יגיע אליה, וזהו אמרם ז"ל מ"ט שערי בינה נתגלו בעולם, אבל השער הנ' שהיא	18718
השלמות לא נתגלה, הרי כשעמדו ישראל על הר סיני ואמרו נעשה ונשמע, מצד אחד שיבחו חז"ל מדרגתם	18719
זאת עד למעלה ראש כמבואר בגמ' (שבת דף פ"ח), אבל מצד אחר גם בזה הבחינו חז"ל שעדיין היה חסר	18720
משהו מן השלמות, ובמשפטם החריף קראו לזה בקשו לגנוב דעת עליונה (תוספתא ב"ק פרק ז').	18721
והענין שעצם צורך ההבטחה על העתיד מראה שעדיין אין המדרגה קבועה בלבם לגמרי, וגם אמרו שם כי	18722
הקב"ה נגנב להם, היינו שהקב"ה מקבל את עבודתנו גם אם היא חסרה שלמות, כי אי אפשר לעבודת	18723
האדם בעולם הזה אלא על דרך זו, כך הוא גדר מצות התפילה, מצוה הדורשת לקיומה האמיתי המדרגה	18724
היותר גבוהה שאפשר להשיגה בעוה"ז. (מכתב מאליהו ח"ד עמ' 60).	18725
מאמר רטו	18726
והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם	18728
ובכל נפשכם (דברים י"א ג).	18729
אם שמוע תשמעו, אם תשמע בישן תשמע בחדש (רש"י סוכה מ"ו), התנאי הזה בשמיעה הוא בתורה	18730
בלבד, שהכלל בה הוא מלא מחזיק ריקן אינו מחזיק, וגם דבר זה אינו בשאר החכמות שבהן הצמאון אינו	18731
אלא עד שלא שתה, אבל אחר ששתה כבר אין לו צמאון, אבל בתורה נאמר בה הוי כל צמא לכו למים,	18732
ונראה פירושו שרק זה שהוא תמיד צמא, וצמאונו הוא גדול יותר אחרי השתיה מלפניה, הוא הנקרא צמא	18733
לתורה, כי התורה הרי ערבה היא, וכמו שאנו מתחננים בברכת התורה, והערב נא ה' אלהינו את דברי	18734
תורתך בפינו.	18735
ואין הפירוש שהקב"ה יתן בה טעם של ערבות, שהרי היא מלאה ערבות וכמ"ש (תהלים י"ט) מתוקה	18736
מדבש ונופת צופים, אלא שאנו מבקשים שפינו יהיה מוכשר לקבל ולהרגיש את הערבות, ולפיכך מי	18737
שכבר זכה ללמוד תורה וגם זכה שתהיה ערבה בפיו, והרגיש מתיקותה ונופת צופים, הוא צמא יותר אליה,	18738
ורעב לאכול את פריה, ולהתענג בתענוגה הרבה יותר מזה שלא טעם טעמה מעולם, ולפיכך יפה אמרו	18739
רבותינו ז"ל דוקא אם שמע בישן תשמע בחדש, כי בתורה הוא תנאי קודם למעשה.	18740
ולפי זה נמצא, שבחדש לגמרי צריך עמלות יותר מהחדש שבא אחרי הישן, וזהו בהיפך גמור מדרך	18741
הלימוד הטבעי, שבו הלימוד החדש הוא קל והחזרה היא קשה מאד, כי הלומדים לפי הטבע אין להם	18742
ערבות הלימוד אלא ערבות החידוש, מפני שהחידוש הוא הערב לאוזן, והישן הרי כבר נתישן ואין החיך	18743
טועמו ואין האוזן מקבלו, משא"כ בערבות התורה שסגולת הערבות היא בעצמותה, הוא בהיפך.	18744
אכן אף שהדברים נכונים הם מאד, מ"מ אין נראה שזו כוונת דבריהם ז"ל, כי מה שכתוב שמע אין הכוונה	18745
על שמיעה של לימוד אלא על קבלת הדבר, וכן מה שאמרו כלי מלא מחזיק ריקן אינו מחזיק, אין הכוונה	18746
במחזיק על תחילת הלימוד אלא על השמירה בלב, ולפיכך נראה ששני המאמרים האלה, וביחוד המאמר	18747
אם שמוע תשמע תלוי הוא במאמר שלאחריו אם שכוח תשכח, שכמו ששם התנאי הוא בשמירה בלב, גם	18748
כאן הדברים אמורים על השמירה בלב.	18749
וההבדל הוא רק ששם הדברים אמורים אחר הלימוד, ואחרי קבלתו דברי התורה מפיו של הקב"ה, וכאן	18750
באופן השמיעה ולימוד התורה, שכדי שתשאר התורה תקועה בלבו, צריך שתתלווה להתורה הקבלה	18751
וההכנסה בלב, ורק זה שכל לימודו שלמד תקוע בלבו, והיינו אם תשמע בישן, כלומר שתקוע בלבו כל	18752
הישן, הוא יכול להיות שומע בחדש, כי הוא לומד את החדש והישן בדרך אחד, והיינו שתקוע דבר הלכה	18753
בלבו.	18754
וזהו גם פירוש המאמר כלי מלא מחזיק, אם הוא כלי מלא המחזיק מה שיש בו, הוא יהיה מחזיק גם את	18755
הנוסף בו, אבל אם הוא כלי ריקן, והיינו אדם שיש בו מידה זו שהוא מאבד מה שנותנים לו, ואינו יודע	18756
ומבין את סגולת התורה, לא יועיל לו אם יוסיף על לימודו, אפילו ילך ויוסיף תמיד, כי סוף סוף ישאר	18757
ככלי ריקן מכל מה שאסף וצבר, מפני שאין לימודו הולך על דרך שמירה אלא על דרך איבוד, והוא	18758
כשוטה המאבד מה שנותנים לו, אבל החכמים שדרכם לשמוע ולקבל, והכלי קיבול שלהם הוא מלא תמיד,	18759
הוא גם הכלי המחזיק. (דליות יחזקאל).	18760
מאמר רטז	18761
והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם	18763
ובכל נפשכם (דברים י"א ג).	18764
ולעבדו בכל לבבכם, ואמרו רז"ל איזו היא עבודה שבלב הוי אומר זו תפילה, שהתפילה עבודה שבלב	18765
היא, כי התפילה אינה מצוה מעשית בלבד, אלא שהמעשה שבה תלוי בלב, ואמנם שונה היא הרבה מעשה	18766
הלב ממעשה האברים, כי בה בשעה שהאברים כולם בעשותם המצוות אינם יכולים לפעול מעצמם על	18767

עצמם, ובעיקר עשייתם צריכים הם לסיוע הלב והמוח, עבודת הלב אינה אלא לפעול מעצמו על עצמו, מן הלב ועל הלב.	18768
וכן מצינו אצל חנה שנא' בה (שמואל א' א') וחנה היא מדברת על לבה, כי בתפילה כללו אנשי כנסת הגדולה כל מעייני הברכות כולן שהן נצרכות לאדם מישראל ולהכלל כולו, וקבעו בה גדולת ה' גבורותיו ונוראותיו, קדושתו טובותיו רחמיו וחסדיו, יכולתו והשגחתו הפרטית, גדולת האבות ומסירותם אל ה', וכל העיקרים והיסודות האלה, ועוד כהנה וכהנה לאין שיעור וערך קבעו אנשי כנה"ג בתפילה.	18769
כדי שיקבע אותם האדם מישראל בלבו, עי"ז שיבטא אותם לפני קונו ערב ובוקר וצהריים, מתוך נקיות הדעת, בכובד ראש, באימה ביראה, ברתת ובזיע, וכ"כ כללו בה אנשי כנה"ג, עד שעשו את התפילה לים של חכמה ממש, ואף אם אלף שנים יחיה האדם ויתפלל תמיד מתוך התפילה הזאת, אם אך ינהג בדרכי התפילה שקבעו חז"ל להתפלל, לא תהיה לעולם תפילתו היום כמו אותה של אתמול, אלא בכל פעם ופעם תהיה בעיניו כחדשה.	18770
ותדע לך שכן הוא, מתפילתם של המלאכים, בא וראה תפילתם של מלאכים מה היא, הלא אך שני פסוקים בלבד, כי בכל יום ויום משרתי מעלה מברכים ומשבחים, וכולם כאחד עונים ואומרים ביראה קדוש קדוש קדוש, ובכל יום ויום האופנים וחיות הקודש לעומתם משבחים ואומרים ברוך כבוד ה' ממקומו, והמלאכים הרי חיים וקיימים הם אלפי שנה, ובכל זאת אין תפילתם מתיישנת עליהם, והוא מפני שמה שכלול בהמלות הספורות הללו חכמה שאין לה סוף היא.	18771
וכשנתבונן היטב בדבר נראה, כי לא רק שאפשר הוא לאדם ומקום הניחו לו להתפלל כך, אלא שכך היא דרכה של תפילה, וכך חייב כל אדם להתפלל, ואם לא יעשה כן ענוש ייענש חלילה בעונש מר, והדבר הזה מפורש הוא בנביא (ישעיה כ"ט), ויאמר ה' יען כי נגש העם הזה, בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני, ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה, לכן הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא, ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבוניו תסתתר, ואם יש את נפשך לדעת פירוש המלות בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני, ומה קרוי מצות אנשים מלומדה, בא וראה, מה שכתב רבינו יונה ז"ל.	18772
ונאמר על האנשים שאינם עורכים מחשבות להתבונן תמיד ביראת ה' ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה (שע"ת ג' ט"ו), כשתדקדק בדבריו ותעמיק בהם תראה, כי דבר גדול חידש לנו, שהרי רגילים אנו לראות את מעשי המצות או את תפילותינו כמצות אנשים מלומדה, רק בשעה שהם נעשים בלא כוונה כלל, שהראש כורע במודים מעצמו בהיסח הדעת, והמעשים הם כמעשי קוף בעלמא, אבל אם מצרפים אנו למעשינו רק כוונה או דעת כל שהיא, כבר מחזיקים טיבותא לנפשנו, כי עבדנו את ה' עבודה ראויה.	18773
אך באמת לא כן הדבר וטעות גדולה היא בדינו, משום שהמעשים האלה שאדם עושה לפני קונו בלי כוונה ודעת כלל, אינם יכולים להקרא כלל בשם מצות אנשים מלומדה, מפני שאין המעשים האלה נקראים מצוות כלל, ואך מעשי קוף בעלמא הם, ולמה הדבר דומה לאחד שנטל תפוח כדי לצאת בו ידי אתרוג, וכי יצא בזה, והלא כן ממש הוא הדבר הזה שהקב"ה ציווה להתפלל, והוא רוצה לצאת בפטומי מילי בעלמא. ומה הם המעשים הנקראים מצות אנשים מלומדה, הם מעשי המצוות שנעשו באמת כדרך עשייתן, וכשעשה אותם האדם בראשונה עשה אותם בשכלו וכוונתו, והמצוות האלו היו עדיין חדשים אצלו, והיה מוצא בהם טעם בענין שיצא ידי חובתו בהן כמאמרן, אלא שמכיון שדרכו של אדם להמשך אחר ההרגל והמעשים שהוא עושה, מיד הם נעשים ישנים בעיניו ושוב אין מוצא בהם טעם, אם עושה הוא אותה המצוה שעשה בראשונה באותה המחשבה ממש שעשאה קודם לכן, ואינו מחדש בה דבר ולא מוסיף בה הוספת טעם כל שהוא, אזי נקראת המצוה הזאת מצות אנשים מלומדה, כי אך מלומדה היא מאתמול ולא חדשה היא מעכשיו, כי אף שפיו ושפתיו אמנם יכבדו את ה' וגם מחשבתו מצטרפת לזה, לכו הלא רחק ממנו.	18774
והוא מה שאמר רבינו יונה ז"ל, כי האנשים שאינם עורכים מחשבות להתבונן תמיד ביראת ה', נאמר עליהם ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה, כי אף ששם מצוה עליה, מצות אנשים מלומדה היא, ואם על דרך זה יעשה האדם, לא אך שתחסר לו מעלה, כי אם גם ענוש ייענש חלילה בעונש מר שאין דומה לו, כי שפיל לסיפיה דקרא, לכן הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא, ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבוניו תסתתר, ואמרו ז"ל על זה שקשה סילוקן של חכמי ישראל כפלים כחורבן בית המקדש, וכל קללות שבמשנה תורה, שכולן אינן אלא הפלאה אחת והפלה ה', וכאן שתי הפלאות (רש"י שם מחז"ל), ולכן צריך האדם להשתדל ולפעול על עצמו שלא יהיו מצותיו מצות אנשים מלומדה, ובעיקר במצות התפילה שהרי עליה נא' כתוב זה. (דליות יחזקאל).	18775
	18776
	18777
	18778
	18779
	18780
	18781
	18782
	18783
	18784
	18785
	18786
	18787
	18788
	18789
	18790
	18791
	18792
	18793
	18794
	18795
	18796
	18797
	18798
	18799
	18800
	18801
	18802
	18803
	18804
	18805
	18806
	18807
	18808
	18809
	18810
	18811
	18812
	18813
	18814
	18815
	18816

והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם (דברים י"א י"ג).	18817
א"ר זירא ואיתימא ר' חנינא בר פפא, בוא וראה שלא כמידת הקב"ה מידת בשר ודם, בשר ודם כלי ריקן מחזיק מלא אינו מחזיק, אבל הקב"ה אינו כן, מלא מחזיק ריקן אינו מחזיק, שנא' ויאמר אם שמוע תשמע, אם שמוע תשמע, ואם לאו לא תשמע (ברכות מ').	18818
מחזיק עד בלי די? אולם לאחר עיון נראה, כי כלי זה הן האזנים המתמלאות ע"י השמיעה.	18819
דרש ר' סימאי, בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, באו ששים ריבוא של מלאכי השרת, וקשרו לכל אחד ואחד מישראל שני כתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע (שבת פ"ח.), והנה מפשוטו של מאמר זה משמע ששני הכתרים היו שווים בערכם, ולכאורה קשה להבין זאת, שיהיו השמיעה והעשיה שווים ועומדים בדרגה אחת, אכן נסתרה מאתנו דרכי ה', ופליאתנו נובעת אך ורק מפני קטנות השגתנו במידת השמיעה הפועלת על האדם, שיעשה כלי מחזיק השגות גדולות מאתו ית' בשפע רב.	18820
ואולך אתכם ארבעים שנה במדבר ולא נתן ה' לכם לב לדעת עד היום הזה (דברים כ"ט), אמר רבה ש"מ לא קאי איניש אדעתיה דרביה עד ארבעין שנין (ע"ז ה'), רואים אנו מזה גודל כוח השמיעה, שאפילו אם לא השפיע על האדם בשעתו בפועל להבין ולעמוד על דעת רבו, הרי בכל זאת פועלת עליו השמיעה בכוח, שיעמוד על דעת רבו אפילו לאחר ארבעים שנה.	18821
והנה מדברי חז"ל רואים אנו יסוד חזק לדברי מרן הגרי"ס זצ"ל בס' אור ישראל וז"ל, אל יפול לבו בראותו כי לא נשאר שום רושם בלבבו, וידע נאמנה כי התפעלותו לא עלתה בתוהו, רק הניחה ברכה בלתי נרגשת לחושי בשר, עד אשר ירבו ואז יכו שורש להוציא פרי צדק, וכאשר רסיסי מים אם ירדו טיף טיף על האבן ימים ושנים הרבה ישחוקה, אם שבטיפה הראשונה לא היה נראה ונרגש, כן מאמרי חז"ל על לב האבן, יהפוך במ למרבה ויפלו לבבו (פרק ל').	18822
ועיי"ש שמבאר בזה מאמר חז"ל (אבות דר"נ פ"ו) וז"ל, מה היתה תחילתו של רבי עקיבא, אמרו בן ארבעים שנה היה ולא שנה כלום, פעם אחת היה עומד על פי הבאר, אמר מי חקק אבן זו, אמרו לו עקיבא, אי אתה קורא אבנים שחקו מים, מיד היה רבי עקיבא דן ק"ו בעצמו, מה רך פסל את הקשה, דברי תורה שקשה כברזל עאכו"כ שיחקקו את לבו שהוא בשר ודם, מיד חזר ללמוד תורה עיי"ש, רבי עקיבא בראותו בתחילת לימודו שאינו מוצא הרגש בנפשו, ויכהו ללבבו לאמר לשוא יתעמל, לתוהו והבל יכלה כוחו ח"ו, אכן בראותו כי אבנים שחקו מים, אם כי לא נרגש בתחילה, אזר עוז וגבורה לחזק את נפשו, טוב אחרית דבר מראשיתו. (אור ישראל שם).	18823
והנה עוד יותר נורא ואיום הוא מי שאינו ניגש להיות על כל פנים מהמתחילים לבקש לשמוע, שאז יש תקוה שלכל הפחות בזמן מאוחר יותר, יחזור ויקיץ משנתו בכדי לעמוד על דעת רבותיו, וכמו שמצינו אצל מנשה שהיה שקוע כ"כ ברשעות עד שאיבד זכותו להתקבל בתשובה, אבל משום ששב ונכנע מאד מלפני ה', מתוך תפילתו ושועתו מעמקי לבו נעתר לו ה', וחתר לו כמין מחתרת ברקיע כדי לקבלו בתשובה.	18824
כיון שראה מנשה את נפשו בצרה, אמר זכור אני שהיה אבא מקרא אותי את הפסוק הזה בצר לך ומצאוך כל הדברים באחרית הימים, ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו, כי אל רחום ה' אלהיך לא ירפך ולא ישחיתך, והיו מלאכי השרת סותמין את החלונות של הרקיע שלא תעלה תפילתו של מנשה לפני הקב"ה, א"ל הקב"ה אם איני מקבלו בתשובה, אני נועל דלת בפני בעלי תשובה, מה עשה לו הקב"ה? חתר לו כמין חתירה תחת כסא הכבוד שלו ושמע תחינתו (סנהדרין ק"א).	18825
הרי לנו מכאן עד כמה גדול כוחה של שמיעה, אפילו מה ששמע מלפני הרבה שנים, שהיא גרמה והביאה אפילו לחוטא גדול כמנשה, אפשרות לזכות ולשוב אל ה' באמת, ורבי עקיבא אשר נפלה רוחו בקרבו, מזה שחשש לנפשו בראותו שלימודו אינו עושה עליו את הרושם המתאים, כי הוא לא חש ולא הרגיש במשיכה שקיווה לה ובדבקות הראויה, אולם דוקא זה שהצטער כ"כ וכאב לו על זה שאינו חש תועלת בלימודו, אחרי שעשה מה שעשה ולבו נשבר בקרבו.	18826
דוקא זה הביא לו את התועלת המרובה, כי לולא הצטער כ"כ, לא היה נושא לעצמו ק"ו מדברים טבעיים כמו מים ואבנים, שכן יכול היה לומר ק"ו פריכא היא, ובדרך הטבע הלא ידוע, כי מי שאינו מחונן בכשרונות מיוחדים איננו מסוגל לתפוס דברים עליונים ולהשיג ענינים עמוקים, ונחוצים לכך כשרונות מיוחדים במינם, שהקב"ה חונן את האדם בהם, כדי שישגי את הענינים הנעלים.	18827
ומה שנוגע לענין הבחירה, הרי אף הוא שייך רק לטבע האדם מידותיו והרגליו, ע"י הבחירה יכול האדם להשתלט על יצרו ולהתגבר בדברים הטבעיים ובמידות בני האדם, אך לעומת זאת לא שייך השגות בדברים נעלמים לבחירת בני אדם בכלל, אלא הדבר מתאפשר אך ורק למי שמחונן בכשרונות גאונים, אם בזכרון ואם בחריפות, מי שמסוגל לעקור הרים ולטוחנם זה בזה.	18828
	18829
	18830
	18831
	18832
	18833
	18834
	18835
	18836
	18837
	18838
	18839
	18840
	18841
	18842
	18843
	18844
	18845
	18846
	18847
	18848
	18849
	18850
	18851
	18852
	18853
	18854
	18855
	18856
	18857
	18858
	18859
	18860
	18861
	18862
	18863
	18864
	18865
	18866

ובע"כ מבוכתו של רבי עקיבא היתה על ההקדמה של תורה, גישתו ללימוד תורה המתאימה למ"ח הדברים	18867
שהתורה נקנית בהם (אבות ו'), אך מתוך רוב ענוותנותו לא האמין בעצמו, ופחד מאד שמא לא יעלה בידו	18868
להתגבר ולשבור יצרו ולכבוש את טבעו ואת הרגליו, מן השנים הקודמות אשר עברו עליו בלי תורה,	18869
בגלל זה פחד רבי עקיבא, רוחו נפלה עליו ונכנע מאד עד למידת השתוות.	18870
ומתוך שפלות אמיתית למד ק"ו מדומם כיצד מים שחקו אבן, מכל שכן שאדם מסוגל לכך, ורק אז	18871
התרומם והתחיל ללמוד באהבה תורה לשמה, ונעשה לרבי עקיבא וזכה ללמוד וללמד, אבל אנחנו מה נעני	18872
אנן, מה נאמר אנחנו שאין אנו כואבים כלל על זה שאין אנו מתרשמים מעבודתנו הדלה, ואין אנו	18873
מצטערים שאין לנו בית קיבול המתאים דהיינו השמיעה, ולבנו כל אתנו, והוידוי שלנו הוא רק ווידוי פה	18874
ח"ו. (המוסר והדעת).	18875
	18876
מאמר ריח	18877
והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם	18878
ובכל נפשכם (דברים י"א ג).	18879
למה קדמה שמע לוהיה אם שמוע, כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחילה ואח"כ יקבל עליו עול מצות	18880
(ברכות י"ג), ולמדנו מזה שקבלת מלכות שמים וקבלת עול מצות הם שני דברים, וצריך להתבונן מהו	18881
החילוק ובמה הינם שתי בחינות נפרדות, אדמו"ר ז"ל (חו"מ א' מא' רכ"ט), מבאר זה ע"פ מה שמצינו	18882
בחז"ל, שמנו יראת חטא לדרגה בפני עצמה ולא כללוא בדרגת יראת שמים, כמ"ש בחז"ל (שבת ל"א:)	18883
דחיל חטאין, ומאמרו סובב והולך לבאר מה בין ראשונים לאחרונים, שמצינו בראשונים שעברו על	18884
עבירות חמורות, ובכל זאת היו קרובים לתשובה, ובכל רגע ורגע היו נכונים לשוב, ואנו אע"פ שאין אנו	18885
עוברים על עבירות חמורות, בכל זאת רחוקים אנו מתשובה.	18886
והביא הא דמצינו בנתן צוציתא (רש"י סנהדרין ל"א:), שנקרא על שם זה בשביל האור שראה ר"ע על	18887
ראשו, וסיפר לו שזה בא ממעשה של כבישת היצר שכל ימיו התאוה לאשה אחת, וכשבאת לידו ועוררתו	18888
שלא יחטא כבש את יצרו, ומזה בא האור על ראשו, הרי שע"י דבר קטן חזר תכף בתשובה, וכן בהני	18889
בריוני דהוו בשיבבותיה דר' זירא (שם ל"ז:), וכשמת ר' זירא חזרו בתשובה, באמרם עד כה הגיין עלינו	18890
ר' זירא אבל מעתה מי יגיין עלינו, וכתב שם שהתקרבותם אל התשובה הוא משום שהיו בדרגת יראת	18891
שמים, הגם שדרגת יראת חטא לא היה להם.	18892
ורואים אנו שבחינת יראת שמים ובחינת יראת חטא הן בחינות נפרדות, ואותם בריוני שהיה להם אמונה	18893
וידיעה גדולה משכר ועונש, שהרי בראותם שאבד מגינם חזרו מיד בתשובה, בכל זאת לא הספיקה דרגתם	18894
זו הרמה להצילם מן החטא, מפני שבלי יראת חטא, אף אם היה האדם קודם החטא בבחינת אמונה בשכר	18895
ועונש בבחינה רמה ונשאה, וכן לאחר החטא תכף יחזור ויתחרט, בכל זאת לא תספיק לו דרגתו זו על	18896
שעת החטא, כמ"ש חז"ל (מובא בשבט מוסר פכ"ה), רשעים כל ימיהם מלאים חרטות, שאע"פ שתכף	18897
אחר החטא הם מתחרטים, אבל בשעת החטא רשע הוא, ואין אדם עובר עבירה אלא א"כ נכנס בו רוח	18898
שטות (סוטה ג').	18899
סיבת הדברים הוא משום שבדרגת יראת שמים כל הדברים הם עדיין בבחינה של רחוקה היא (קהלת ז'),	18900
דאע"פ שיודעים מאמונה ויראה משכר ועונש, אבל זהו עדיין בגדר ולא קרוב ולכן אין בכוח כ"ז למנוע	18901
את האדם מחטא, דרגת יראת חטא הוא כפי שכתב הר"י בשע"ת (שער א' אות ט"ז) בעיקר החמישי,	18902
הדאגה שידאג ויפחד מעונש עוונותיו, שידע האדם שתכף בעוברו עבירה מוכרח שישגיג העונש, ומאליה	18903
באה הרעה לעושה הרע (איכה רבה ג').	18904
וכמו בסם המות הגשמי שאין אדם מתאוה לו, דתאוות החיים כ"כ חזקה אצל האדם, עד שביודעו שאם	18905
דבר מה מזיק לו לא יגע בו בשום אופן, כן צריך אדם להיות בדרגא זו שעבירה תהיה בעיניו כסם המות,	18906
שיהיה משוכנע שבעשותו עבירה לא יאחר עונש לבוא, וזהו גדר יראת חטא פשוטו כמשמעו, שהאדם יירא	18907
ממש מהחטא עצמו, שידע שבמעשה החטא עצמו צפון כבר כל העונש, ואז לא יחטא לעולם.	18908
וזהו ענין פרשה שניה של ק"ש, שכל ענינה הוא לבאר שכר ועונש, שמקור העונש והשכר הוא במצות	18909
ועבירות עצמן, וזהו יסוד כל המשנה תורה שנכפלו שם כל מצות התורה, להורות לאדם מהותו של חטא	18910
שהוא מקור העונש, ולהפך יסוד השכר הוא המצוה, הראשונים ז"ל שהיו בדרגת יראת חטא, היו תמיד	18911
מלאים פחד ודאגה מהחטא, על כל צעד וצעד בכל מקרה שפגשו על דרכם, היה נגד עיניהם החטא, ויירא	18912
יעקב מאד (בראשית ל"ב), אמרו חז"ל (רש"י שם י"א), שאמר שמא נתלכלכתי בחטא, שאין שום דבר	18913
בעולם שייראו ממנו זולתי החטא, משום שמקור כל הצרות והיסורים הוא רק החטא, ומקור אחר לצרות	18914
אינו בעולם כלל.	18915

שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך (הושע י"ד), עד כמה שאדם מכיר את הכשלת של החטא, בה	18916
במידה שאדם מכיר מהותו של חטא, הוא הנהו מקור הצרות והיסורין, מקור הקללה והמות שבעולם, עד	18917
כמה שהוא מרגיש בגופו הוא במכות הגדולות שנדף מהחטא, בה במידה הוא קרוב לתשובה, הראשונים	18918
היו קרובים מאד לתשובה, משום שהם הרגישו תכף בחטא כל דהו בכל מרירותו, בכל הרע הנורא הצפון	18919
בו שאין להחליץ ממנו, מחטא כל דהו היו כבר אין בו מתום (ישעיה א'), נגופים מוכים ופצועים בכל	18920
אבריהם, ולכן היו קרובים לתשובה.	18921
וזהו באמת מהלך הדברים, פרשה ראשונה קבלת מלכות שמים, אבל קבלת מלכות שמים עדיין אינה	18922
מספקת, אלא צריך שיקבל עליו עול מצות, שזוהי הבחינה הנקראת יראת חטא, שהוא כל ענין פרשה ב'	18923
של שכר ועונש, ואח"כ פרשה ג' ולא תתור, שיגיע לידי דרגא ביראת חטא, שיהיה כולו בקדושה שגם	18924
לא יציץ בצד ההפך, כ"כ יהיה בורח מן העבירה, עד והייתם קדושים לאלהיכם דרגת הקדושה, פי' טהרה	18925
שאינן בה אף שמץ זכר של רע, טהור בתכלית, ורק עי"ז יזכה ויגיע להתכלית, אני ה' אל' להיות לכם	18926
לאלהים.	18927
שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך, יסוד התשובה הוא שידע האדם מכשלת בעונך, שבאופן אחר	18928
לא תוכל להיות התשובה בשום אופן, דבמידה שיחשוב האדם בעצמו עד כמה כולו נכשל וניגף מהחטא,	18929
רק בה במידה יוכל להתקרב ולשוב בתשובה, אבל כשאין האדם במצב של כשלת, כשאינו חש מהותו של	18930
חטא והמכשול והאבדון הצפון בו, כשהוא אוהב רע בכל מהותו, וכל מזימותיו תפושם איך וכמה להשיג	18931
החטא, איך יוכל לשוב בתשובה? העיקר הראשון בתשובה הוא לסבול ולדאוג מהחטא, ועד כמה שידאג	18932
ויסבול ממנו, עד כמה שהחטא ימרר את חייו ויחשיך עולמו בעדו, בה במידה יתחיל לנתק מוסרות העון	18933
ממנו, ויתחיל להתפרץ מכבליו עד אשר ישוב בתשובה שלמה. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' צ').	18934
	18935
מאמר ריט	18936
והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם	18937
ובכל נפשכם (דברים י"א י"ג).	18938
והיה אם שמוע תשמעו, אם שמוע בישן תשמע בחדש (ברכות מ'). פירוש כי הישנות כל זמן שאדם	18939
ממשמש בהם מוצא בהם טעם, מבין הדבר יותר ויותר, ועד כדי כך עד שאחר כך אינו מבין למה לא הבין	18940
זאת מקודם, ומבין כי מתחילה לא ידע על בוריה, כי התורה אורה הרב מכוסה בכסויים הרבה, מגלה אתה	18941
כיסוי אחד אתה רואה אור גדול, מגלה עוד כיסוי אתה רואה אור גדול יותר, וכן הרבה, וכענין שאמר גל	18942
עיני ואביטה נפלאות מתורתך. (חכמה ומוסר ח"ב מא' נ"ג).	18943
	18944
מאמר רכ	18945
והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם	18946
ובכל נפשכם (דברים י"א י"ג).	18947
מעודי השתוממתי מדוע לא יתאימו הפעולות עם הדעות, אף לבלי מוסר אם אך יתבוננו מעט לפי ערכם,	18948
ולמה נשתוו אצל האבות העולם כמו אברהם יצחק ויעקב הפעולות עם הדעות, וכמו כן שאר גדולי ישראל	18949
שהלכו בעקבותיהם, גדלו והצליחו ועשו פרי כקטן כגדול, מה סיבת הדברים, ומאז חקרי עי"ז תהילה	18950
מצאתי מקורן של הסיבות, ואקוה כי יעשה פרי טוב למתחזקים בה, אמר הכתוב (קהלת ז') אשר עשה	18951
האל' את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים, ולבאר הכתוב נקדים מה שאנו מוצאים בטבע האדם, כי	18952
כל דבר שיתרגל בה קשה לו הפרידה מזה הן לטוב או למוטב, ובאמת הוא ענין גדול מאד להתחנך בדברים	18953
טובים ובהנהגות טובות, וכל הקודם בהן זכה בהן.	18954
אמרו חז"ל (סוכה מ"ב.), תינוק שיכול לדבר אביו מלמדו תורה, מאי תורה? תורה ציוה לנו משה מורשה	18955
קהלת יעקב, להשרישו בגירסא דינקותא, כי התורה ירושה היא לנו, וחייבו לאביו לחנך את בנו במצות	18956
כשהגיע לחינוך, למען יעשה לו טבע ויקשה להפרד ממנו, עד שאנחנו רואים אף בעלי הדת היותר גרוע,	18957
יסבול ויסתגף מעט בפקודת דתו מחמת שנתחנך מנעוריו וקשה לו ההיפוך, אף שהוא רק כפתי יאמין לכל	18958
דבר, ומאין תתן חילה לאנשים לסבול, הוא רק סיבת ההרגל הנעשה כטבע שני.	18959
אך כלל בידינו, אין לך בעוה"ז דבר שכולו טוב, ורק על עוה"ב אמרו לעולם שכולו טוב, מה שלא כן	18960
בעוה"ז, ע"כ רובץ תחת מעלת החינוך הנעורי רע גדול מאד, והוא כי כבר ידעתם מה שאנו אומרים למה	18961
איני רוצה שיכנסו בבית המדרש קטני הבנה, והכתוב אמר אל תמנע טוב מבעליו (משלי ג'), ואמרנו כי	18962
אחרי שעדיין אינו מסוגל להבין היטב הדקות, יעשה לו היזק רב כי שוב לא יעשה הדבר רושם עליו אף	18963
שיתרבה הבנתו, כי ימשיך תמיד הבנתו וידיעתו בזה על הבנתו הקודמת ולא יותר.	18964

ועפ"ז מצאנו ראינו רעה רבה רבוצה תחת משא החינוך, היינו שכל הדברים שנתחנך בהם מילדותו	18965
בידיעתם, כמו שיש אלהים בורא שמים וארץ, וכי הוא משגיח על בראיו והנהגתו עליהם, וכדומה לזה	18966
יסודות הדת, כמו יציאת מצרים וקריעת ים סוף, ירידת המן ומתן תורה, וביאת הארץ בגבורות נוראות,	18967
שיש להשתומם עליהם מאד מאד, ומעודי תמהתי למה לא נשתומם אנחנו מכל אלה, ולא ידעתי למה לא	18968
אף למתבונן בהם.	18969
אבל תהילה לו ית' מצאתי פשר הדבר, כי אחרי שנשתרשה בנו ידיעת כל אלה מנעורינו בילדותינו, אשר	18970
אז השכל חלוש מאד, והידיעה וההבנה רזה, ואח"כ כשיוסיף ימים על ימים ישתמש תמיד ביסודות הדת,	18971
בידיעתו הרזה והקלושה מילדותו, ונעשה הידיעה הרזה והדלה כטבע וקשה להפרד ממנה, אם לא ע"י עמל	18972
ויגיעה רבה, להשתמש בידיעה חדשה ובחשבונות רבים בשכל חדש וידיעה חזקה.	18973
וזהו מלאכה רבה, כענין שאמרו (יומא כ"ט.) קשה עתיקא מחדתא, פירוש כי קשה העיון בזה מחמת	18974
שנדמה לו כי כבר ידע זאת, והנסיון מעיד גם כן על זה, ולכן מדרך בע"ב לאחוז בחומרות המנהגים יותר	18975
מדינים החמורים, כי כל יראתם וגם קיומם המצות הוא רק מחינוך נעורי, והדינים שלא נתרגלו בהם	18976
כהיתר יחשב להם, וגם הדברים שהורגלו בהם, אחרי שמקורם רק על יסודות הדת שקיבלו בילדותם חוק	18977
וגבול יש להם, עד היכן יספיק להם ההרגל הנעורי לשמור המורגל, וכי יבוא נסיון אין בכוחו לעמוד בו.	18978
ועל כן בא הציווי בתורה בק"ש אשר אנכי מצוך היום, ואמרו ז"ל כל הימים יהיו בעיניך כחדשים, לא כמו	18979
שמוכן בפשוטו שישמח בהם כאילו היום ניתנו, אבל ע"פ דרכנו כך הפירוש, יתבונן בכל פעם בהם	18980
בידיעה חדשה ובהתבוננות שונות בכל פעם ופעם, וזה כפתור ופרח, ובא הציווי בין בקבלת עול מ"ש	18981
היינו בפרשה ראשונה, וכן בפרשה השניה בקבלת עול המצות כאילו היום ניתנו, לא כפסקי ב"ב אשר לא	18982
נתקיימו בידם רק המצוות ההרגליות מנעוריהם.	18983
ומי שחי תמיד אך בידיעת בית רבו, רק בידיעת וחינוך נעורו, אי אפשר לו שיהיו חמורים בעיניו דיני	18984
ממונות ודיני נזקין החמורים, ואף גם פיקוח נפשות שלא הורגל בהם, אמירת אב הרחמים ידחה פיקוח	18985
נפשות היותר גדול, ומכל שכן בדבר הנוגע לממונו לכבודו ולרצונו, אף הדבר הקל ידחה הפיקוח נפש	18986
היותר גדול, שלא הורגל בהם מנעורו בידיעה ובמעשה, ועל כן באה הפקודה לנו, כל יום יהיו בעיניך	18987
כחדשים, לחדש מדי יום יום התבוננות חדשה, ואז שניהם כאחד, חינוך הנעורות, גירסא דינקותא, וידיעה	18988
המחודשת ביסודות הדת ובקיום המצוות, זהו חוט המשולש אשר לא במהרה ינתק.	18989
והנה האבות חקרו כל האמונה מעצמם בשכלם, ולא רק מחינוך ההרגלי, על כן עלו לגדולת מעלתם, וכן	18990
כל ההולכים בעקבותיהם הוסיפו תמיד התבוננות שכלם על קבלתם, למען תבטל הידיעה הרזה, ותתוסף	18991
ידיעה שמנה ורחבה עוד יותר לפי שכלו ביסודות ובקיום כנ"ל, ולזה נתקנו כל ברכות המצוות וברכות	18992
הנהנין, למען יתבונן תמיד יותר, ולכן צריך לראות כאילו הם חדשים כנ"ל.	18993
ותראה כי הפילוסופים כשהתחילו ללמוד עם תלמידיהם, הקדימו לעקור מהם ידיעתם הראשונה כאילו	18994
היום נולדו, והכל מטעם הנ"ל, והנה לנו יש ידיעות אמיתיות מקובלות מסיני בתורתנו הקדושה בכתב	18995
ובע"פ, אבל לחדש ההרגשים וההשכלה בהם, שלא יהיו רזים ודלים כמו שהיה בנערותנו בעת שקיבלנו	18996
כתינוקות של בית רבן, אנו צריכים להוסיף תמיד כאילו חדשים הם לנו.	18997
ותראה כי כמה גדולים נכשלים בזה, כי מתן תורה ויציאת מצרים אינם עושים רושם עליו, וכן דינים	18998
מחודשים שלא נתרגלו בהם וגם אינם מוצאים מפורש בפוסקים, אינם חמורים אצלם כמו המורגלים או	18999
הכתובים מפורש, הרי לאות כי זה טבע באדם להמשך אחרי ידיעתו הראשונה, ומה שכתוב מפורש הורגל	19000
בהם להיזהר, הרי מבואר למשכיל אמיתת הדברים, וכל המרבה לחדש הידיעה יותר מחבירו הרי הוא גדול	19001
מחבירו, וזהו סיבת ההצלחה ומעלת אחד על חבירו.	19002
וזהו כוונת אל תעש תפילתך קבע אלא רחמים ותחנונים (אבות פ"ב), פי' כי עיקר התפילה היא להשריש	19003
בו יר"ש, שיבין היטב כי כל חייו וצרכיו תלוי במי שאמר והיה העולם, וכשהוא מתפלל אי אפשר שיבוא	19004
לתכונתם רק בחזקת ידיעת בית רבו, בעת שלא הבין מה הוא אומר, כי אי אפשר אז להבין מה זאת בריאה	19005
מאפס ואין ולהתפעל מזה, ורק כשיגדיל ויתבונן להבין ויכיר מזה גדולת הבורא, וכשיתבונן היטב כי חייו	19006
וצרכיו ומאוויי לבו, בלתי אפשר כלל בלי רצון הבורא, יכנע לפניו לעשות רצונו.	19007
ומעתה אחרי אשר זכינו בעזרתו ית' להידיעה הנפלאה הלזו, עלינו חל מאד לתת גדולה ליוצר בראשית,	19008
ובכל פעם שאנו מזכירים שם שמים ונפלאותיו, להתבונן על תכונת הדברים כאילו ראיתי שנברא דבר	19009
חדש יש מאין, ואז היינו מתפעלים מאד מאד, וזהו שאמרו ז"ל (שבת קנ"ב.), זקני ע"ה כל זמן שמזקינים	19010
דעתו מטפשת עליהם, כי לא ניסו לחדש הישנות הרזות והצנומות, וכל עוד תרזה ותדל הידיעה יותר, כן	19011
גם ידיעת בית רבו תתישן ותתיבש יותר ויותר כטבע דבר מאכל ישן, משא"כ ת"ח ההיפוך, תתחדש כנשר	19012
ידיעת נעוריו ויעלה תמיד מעלה מעלה.	19013

ישמח לבי מאד כי מצאתי תנא דמסייע לי, והוא החכם אדמו"ר בעל חובת הלבבות ז"ל בשער השבון הנפש, השבון כ"ג וז"ל, ואל תשיאך סכלותך מהסתכל בענינים בנערותך בתחילת ראותך אותם, שתעזוב להתבונן ולבחון בהם בעת חזקת הכרתך ובר לבך והגעת בינתך כשאתה גדול, אך הבט להם והסתכל בהם כאילו לא ראית כמותם עכ"ל, מעתה אתן תודה כי יתאמת הענין הנעלה שכתבנו פה, ויועיל הרבה בעזרתו ית' להמשכילים, ויתחזקו בהם אכי"ר.	19014
(חכמה ומוסר ח"א מא' פ"ג).	19015
	19016
	19017
	19018
	19019
	19020
מאמר רכא	19021
והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם (דברים י"א י"ג).	19022
	19023
משה רבינו הוריד תורה ושכינה מלמעלה למטה, הכלל ישראל זכה בה, וכל יהודי יכול ללמוד תורה מעתה, אולם כל אחד ואחד זקוק עוד למתן תורה פרטי, לעמוד על המעמקים שבה ולהבין אותם לאמיתם, הקב"ה צריך לגלות עיניו כדי שיבין נפלאות מתורתו, עד כמה שיהיה עמל ויגע בתורה בעצמו, לסיעתא דשמיא הוא זקוק, כיצד מגיעים לזה? חז"ל אומרים לנו זאת, כאשר יהושע בן חנינא בא לאלכסנדריא שאלוהו.	19024
	19025
	19026
	19027
	19028
מה יעשה אדם ויחכם? אמר להן ירבה בישיבה וימעט בסחורה, אמרו הרבה עשו כן ולא הועיל להם! אלא יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו שנא' כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, תני ר' חייא משל למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו ומשגר לאוהביו ממה שלפניו, מאי קמ"ל? דהא בלא הא לא סגי, רש"י לאוהביו משגר ממה שלפניו, כך חכמה שהיא לאוהביו של מקום נתנה להם מפיו ולא מאוצר אחר, מאי קמ"ל למה ליה למימר להו ירבה בישיבה הואיל וברחמים הדבר תלוי (גדה ע').	19029
	19030
	19031
	19032
	19033
מבואר בזה כי רק מפיו דעת ותבונה, וברחמים הדבר תלוי, וזוכים להבנת התורה רק ע"י תפילה, וירבה בישיבה הוא תנאי שהתפילה תתקבל! יש להבין את המהלך בזה, תחילה נעמוד על דברי רש"י כאן, חכמה שהיא נתנה להן מפיו ולא מאוצר אחר, מפיו דעת ותבונה, הענין מבואר יותר בשמו"ר (פמ"א ג'), גדולה חכמה וגדולה ממנה הדעת והתבונה, הוי כי ה' יתן חכמה, אבל למי שהוא אוהב מפיו דעת ותבונה.	19034
	19035
	19036
	19037
	19038
	19039
	19040
	19041
	19042
הנשמה לעולם אינה מנותקת משורשה, וכל דעת ותבונה המתוספות בנו באות מנשימת פיו ית', הבה נקבל דברים אלה לא כ"פשטים מופשטים או כדברי קבלה שאין לנו עסק בהם, הרי את עצמנו אנו לומדים להכיר ולהבין בדברים אלה! הן יש בנו נשמה עילאית אשר מצד שורשה אנו מחוברים אל הבורא ית', איננו מרגישים בעילאיות זאת מרוב טרדותינו בהבלים, אבל מי אומר שלא נוכל להתעלות בכוח נשמה גבוהה זו ולהמשיך על עצמנו השגות גבוהות, לזכות גם אנחנו שתגיע אלינו מפיו דעת ותבונה!	19043
	19044
	19045
	19046
	19047
	19048
	19049
	19050
	19051
	19052
	19053
	19054
	19055
	19056
	19057
	19058
	19059
	19060
	19061
ויש לדייק עוד במשלם של חז"ל, כי המלך רצה לתת לבנו מהתמחוי אשר לפניו, אבל הבן סירב ואמר איני מבקש אלא מזה שבתוך פוך, הרי על נתינה כזאת צריך לבקש, הוא אשר אמרו בסוף דנדה כי	19062
	19063

ברחמים הדבר תלוי, אלא יבקשו רחמים ממי שהחכמה שלו, ובלי תפילה אי אפשר לזכות לזה, עסק	19064
התורה הוא בעיקר במוח, התפילה היא עבודה שבלב, הלב הוא מושב החיות, והמוח מושב השכל, שניהם	19065
ביחד הם עיקר האדם, יגיעת המוח פותחת את מעין הנשמה בשורשה, ומקום קליטת הדברים הוא הלב,	19066
אם עמל השכל בתורה פותח את המעין, התפילה פותחת את הכלי.	19067
המהלך בעומק הוא זה, התורה היא הסולם המגיע עד שורש הנשמה והתורה גם יחד, ובדברנו על שורש	19068
הנשמה עלינו לדעת כי זהו ענין רם ונישא, ועצם הענין שיש כוח בעולם והיא התורה המגיע עד שם	19069
ומסוגל להביא לכך, שמפיו דעת ותבונה הוא מפלאי הבורא ית', והנה כאן המקום למתן תורה פרטי,	19070
ההשגות שישנן מפיו ית' הן נעלות עד מאד, ואיך יכול אדם קרוץ מחומר לקבל אותן בתוך המושגים	19071
הפשוטים שלו, הרי במה שמרע"ה הוריד התורה מלמעלה למטה למדנו, שהתורה למטה היא בחינת משל	19072
להתורה שקדמה לבריאה תתקע"ד דורות שהיא הנמשל, על דרך זה עלינו להבין, כי הדעת ותבונה	19073
מלמעלה היינו משורש הנשמה, צריכים עדיין להוריד אל המוח והלב שלנו למטה, ולזה צריכים עוד	19074
סיעתא דשמיא מיוחדת, זה תלוי בתפילה.	19075
מרע"ה אמר ושמתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים, כי מי גוי גדול אשר לו אלהים	19076
קרובים אליו כה' אלהינו ככל קראינו אליו, ומי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים ככל התורה	19077
הזאת אשר אנכי נותן לפניכם היום (ואתחנן שני), הרי בתפילה נהיה הקב"ה קרוב אלינו, וראה לשון	19078
הזהב של רש"י (ברכות ד'), יהיה אדם מקרב להקב"ה אליו ומרצהו בתשבחות וקילוסין של יציאת	19079
מצרים והוא מתקרב אליו, הרי ממש הקב"ה כביכול מתקרב אל האדם ע"י תפילתו! והתקרבות זאת של	19080
הקב"ה אל האדם, היא המביאה איתה את השפע של דעת ותבונה מפיו לתוך לבו של האדם כפי תבונתו	19081
הוא.	19082
יסוד זה מתבאר במשנתנו (אבות ה'), יהי רצון מלפניך שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו	19083
בתורתך, התנא מקשר בתפילתו בית המקדש וחלקנו בתורה, ועוד הקדים את התפילה על ביהמ"ק,	19084
ביהמ"ק הוא מקום קירבתו ית' לעולמנו, וענין הקרבנות להחזיק את קירבתו ית', שזנכה לחלקנו בתורה	19085
תלוי בבית המקדש, היינו בקירבת השכינה, בזה נבין מה שנא' בפרקי היכלות, שלא רצו לבנות הבית	19086
השני עד שהובטחו שיתגלה להם זיווה של תושבע"פ.	19087
הרי שגילוי הזיווה של תורה ג"כ תלוי בביהמ"ק, כי אם לא כן, למה היתנו את הבנין בגילוי זיווה תפילה	19088
וקרבנות ענין אחד להם, שניהם מקרבים את הקב"ה אל עולמנו, לכן גילוי חלקנו בתורה בהיקף גדול תלוי	19089
בבנין בית המקדש, וגילוי דעת ותבונה מפיו ית' תלוי בתפילת היחיד, הוא אשר אמרנו מתן תורה הפרטי	19090
לכל אחד דורש עמל תורה ובקשת רחמים גם יחד, עתה בוא והתבונן בדברי גאון מופלא, אשר בודאי	19091
דבריו בענין זה נשמעים יותר מכל דבר מוסר, בעל התומים כתב ביערות דבש כדברים האלה.	19092
בדוק ומנוסה אם יתפלל אדם שחרית וק"ש בכוונה, שבו ביום יזכה לדבר מצוה ויצליח בעסקו, ואף	19093
שלשעה יחשוב שאינו, בסופו ימצא שכן הוא, ואין צריך לומר שיצליח בו ביום בתורה, ומצוה גוררת	19094
מצוה, וכן להיפוך, אוי לי על שברי, בעת שאיני מתפלל בכוונה כראוי כל היום, אין שמועתי בתורה	19095
מכוונת וקרעים אלביש, ולהיפוך אם אזעק ואשוע לה' מקירות לבבי בתפילה לחונני דעה כי דלותי עד	19096
מאד בעוה"ר, אף הוא ירחם עלי להאיר עיני בתורתו.	19097
ולכן עם נבון וחכם! אל תאמרו הא דעדיף זה מחברו לרוב שכלו ועוצם חכמתו ובינתו, לא כן הוא! שקר	19098
נחלתם! רק מתת ה' הוא, כאשר נוחיל טובו וחסדו הגדול, רוב תפילה ותחנונים, ואין לך דבר שמזכה	19099
לאדם להשיג ישרות התורה ולפענח מצפונים בדרכי יושר ואמת, אלא להתפלל לה' בדמע שישוב	19100
וירחמהו, כי אל שומע תפילה הוא וקרוב לכל קוראיו באמת (יערות דבש עמ' כ"ח).	19101
אין צורך להוסיף משהו על דברי הגאון זללה"ה, ודי לנו מה שהעיד על עצמו כי הצלחתו להגיע לשמועה	19102
מכוונת תלויה בתפילה בכוונה כראוי מקירות לבבו, ומה נפלא כי דוקא גאון כמותו הכריז כי גדלות	19103
בתורה אינה תלויה בכשרונות וכי שקר הוא לחשוב ככה, ורק ברוב תפילה ותחנונים! הן בתורה ותפילה	19104
ביחד זוכה אדם כי ה' יתן חכמה, מפיו דעת ותבונה. (עלי שור ח"ב קס"ד).	19105
	19106
מאמר רכב	19107
והיה אם תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם	19108
ובכל נפשכם (דברים י"א ג).	19109
ופירש"י ז"ל, אם תשמע בישן תשמע בחדש (סוכה מ"ו), וכן והיה אם שכ"ח תשכח (דברים ה'), אם	19110
התחלת לשכוח סופך שתשכח כולה, ובירושלמי הביאו משל לשני בני אדם שנפטרים זה מזה, זה הולך	19111
דרך יום לצד מזרח, וזה הולך דרך יום לצד מערב, נמצאו מרוחקים זה מזה מהלך ב' ימים, וכן המשל	19112
בתורה, אם תעזבני יום ימים אעזבך עכ"ל, אם האדם מתרחק מן התורה אין מידת ריחוקו רק כפי	19113

השיעור שנתרחק הוא בלבד, אלא שבד בבד עם ריחוקו גם התורה מתרחקת ממנו, ולכן הם משולים	19114
לשנים, ושני בני אדם שהם נפטרים זה מזה, זה הולך דרך יום לצד מזרח וזה דרך יום לצד מערב, אף	19115
שכל אחד מהם לא נתרחק אלא דרך יום אחד, הם רחוקים זה מזה מהלך שני ימים, וזהו מה שאמר אם	19116
תעזבני יום יומים אעזבך.	19117
ולכאורה איך מתפרש ע"י המשל הזה מאמר רבותינו ז"ל אם התחלת לשכוח סופך שתשכח כולה, והרי	19118
אין כאן אלא ריחוק כפול בלבד, והיינו שאם מתרחק יום אחד הרי הוא כמתרחק שני ימים, והרי גם	19119
בשיעור ריחוק כזה אין ברור עדיין שסופו לשכוח כולה, ונראה הביאור בכוונת חז"ל, שגם ריחוק התורה	19120
ממנו מצטרף לריחוקו, שהתורה שוב מתרחקת ממנו כנגד שיעור ריחוקו, ונמצא שביום ראשון היא	19121
מתרחקת ממנו רק כנגד יום אחד, וביום שני כנגד שלושה ימים, וכך הולך ונכפל בכל יום ויום.	19122
ולפי"ז אין המשל לשני בנ"א מכוון להנמשל אלא ביום הראשון בלבד, אבל לא בשאר הימים, כי השנים	19123
בכל מהלכם אינם מתרחקים אלא כשיעור שני ימים בלבד, משא"כ שיעור ריחוקם של האדם הנפטר מן	19124
התורה והתורה המתרחקת מן האדם, שריחוקם נעשה כפול ומכופל בלי שיעור, ולכן אינו צריך הנפטר	19125
שהתחיל לשכוח אלא לזמן קצר מאד כדי שישכח את כולה, ובזה מתבאר יפה מאמר רבותינו ז"ל שפירשו	19126
את המקרא, אם שכ' וז' תשכח, שכאן גילתה התורה את הסוד בהאסון האיום שיארע למתחיל לשכוח את	19127
התורה, שבמשך זמן קצר מאד הוא שוכח את כל התורה, שלא כדרך שאר הדברים הנשכחים מן האדם,	19128
והאדם הזה שהיה יודע תורה הרבה נשאר ערום ממנה וככלי ריק.	19129
אך עדיין יש לשאול, והלא בכתובים מצינו מפורש יותר, דכתיב התעיף עיניך בו ואיננו (משלי כ"ג), ולפי	19130
רז"ל קאי על התורה (סוטה ל"ה), וא"כ הלא שכחת התורה באה כהרף עין, ומוכרח מזה כי לא כל	19131
השכחות שוות, כי יש שכחה ויש העלמה, וההבדל שביניהם הוא, שהשכחה היא כמו עקירה מן הלב עד	19132
כדי כך שיהיה כשכוח מעיקרו, ודומה כמי שלא למד מעולם, וזה בא רק ע"י ביטול תורה ממש במשך זמן	19133
מסוים, אלא ששיעור הזמן אינו כפי המידה בשאר החכמות, שהזכרון והשכחה בהם הוא דבר שבטבע כל	19134
אחד לפי כשרונו ותכונתו, אלא שהשכחה באה בקפיצת הדרך.	19135
אבל הכתוב התעיף עיניך בו ואיננו, אין ענינו שכחה שהיא עקירה אלא ענינו העלמה, כלומר לשעה בלבד,	19136
והיינו אם הוא מסיח מחשבתו מן התורה אף רגע אחד, יש שטעמה וחרिפותה מתעלם ממנו, והוא רץ	19137
אחריה במחשבתו ואינו מגיעה, וליקוי המאורות באופן פתאומי כזה, הוא גם כן מציאות המצויה רק	19138
בתורה בלבד ולא בשום חכמה אחרת בעולם, ולמה באמת הוא כן, למה גדול הוא המרחק כ"כ.	19139
אכן סודו של דבר כמוס בזה שהתורה מתנת אלהים היא, ולא שנתנה פעם אחת ולעולם, אלא שהקב"ה	19140
נותן את התורה תמיד, וכמפורש ברוך אתה ה' נותן התורה, ולא עוד אלא שאין מתנה זו כשאר המתנות	19141
שבהן יש נותן ויש מקבל, וקבלתו של המקבל אינה ענין לנותן אלא למקבל בלבד, משא"כ בנתנת התורה	19142
שהנותן הוא גם שותף בקבלת המקבל, ולא שותף סתם אלא שותף עיקרי, שרק על ידו באה גם הקבלה,	19143
שהוא המלמד תורה לכל הבא ללמוד, בא"י המלמד תורה לעמו ישראל, מלמד ממש, וכמ"ש כי ה' יתן	19144
חכמה.	19145
הוא הנותן מתנת החכמה מפיו דעת ותבונה, מפיו ממש כביכול, ולפיכך היא כ"כ רפויה בידינו, שהעלמתה	19146
היא כהרף עין, וכמ"ש התעיף עיניך בו ואיננו, ושכחתה באה בקפיצת הדרך למעלה מן הטבע, והוא משום	19147
שמקור התורה תלוי במקור החיים דוקא, ועל כגון זה נאמר ובחרת בחיים, וזה הלא לא יתכן אלא רק ע"י	19148
איזה מידה של דבקות בה', ולכן כל מידה של היסח מהדבקות הרי היא כפרישה מן התורה, ועי"ז באה	19149
תחילה ההעלמה, ואח"כ באה מידה של שכחה, ולסוף שכחת הכל, וכמו שלמדו רבותינו מן המקרא והיה	19150
אם שכ' וז' תשכח, אם התחלת לשכוח סופך שתשכח כולה.	19151
ומצינו עוד סוג מיוחד של שכחה שהוא מיוחד בידיעת התורה, והיינו מה שאמרו רבותינו ז"ל (סוטה ל"ה).	19152
על הפסוק זמירות היו לי חקיך בבית מגורי, דרש רבא מפני מה נענש דוד מפני שקרא לד"ת זמירות,	19153
שנא' זמירות היו לי חקיך בבית מגורי אמר, לו הקב"ה דברי תורה שכתוב בהן התעיף עיניך בו ואיננו	19154
(משלי כ"ג), אתה קורא אותן זמירות, הריני מכשילך בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותן,	19155
דכתיב ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו, ואיהו אתי' בעגלתא עכ"ל הגמ',	19156
ופירש"י ז"ל זמירות כשהייתי בורח מפני אויבי ואגור מפניהם, הייתי משתעשע בחוקיך והיו לי לזמירות	19157
לשעשעני.	19158
והנה דבר זה נורא הוא מאד שדוד המלך ישכח מקרא מפורש בתורה, דבר שתינוקות של בית רבן יודעים	19159
אותו, ולא רק ששכח את המקרא, אלא שעשה היפך ממה שכתוב בתורה בכתף ישאו והוא הוליד את	19160
הארון בעגלה, התתכן שכחה כזו בדרך הטבע מה שלא יתכן אפילו לאדם פשוט, אך באמת עונש זה הוא	19161
נגד הטבע, וכמאמרם ז"ל שנענש על שקרא לד"ת זמירות, והחטא בזה הוא שדברי תורה הצריכים שמירה	19162
ועמלות כ"כ, קרא אותן זמירות, כלומר נקנים בקלות ובעונג, ונתבונן נא מי הוא הנתבע על כך, דוד המלך	19163

שהעיד על עצמו, חצות לילה וגו', וא"כ מי ידמה לו במעלות העמלות, וגם זה שקרא זמירות היה לשבח,	19164
כיון שסיים בבית מגורי.	19165
וא"כ הרי אין בזה שום מקום תביעה ככוונה ובתוכן אלא בסגנון ובלשון בלבד, וגם עצם הלשון זמירות	19166
הרי מפורש בגמ' (סנהדרין צ"ט), זמר בכל יום זמר בכל יום כמעלה (רש"י שם), והרי כמה עמוקה היא	19167
מידת הדין, וכמה הקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט השערה, שעל דבר קל כגון זה נענש דוד עונש מר כזה,	19168
שנכשל בחטא חמור וע"י כשלון זה נפרץ פרץ בעוזא ומת, מעתה צא ולמד כמה חמור צלו של חטא ופגם	19169
כל שהוא במעלת עמלות התורה, שבה התנתה התורה מתנת כל הברכות וכמ"ש אם בחוקתי תלכו	19170
ופירש"י שתהיו עמלים בתורה.	19171
ונמצינו למדים עוד, שהזכות בברכות האמורות בפרשת בחוקתי, היא רק אם מעלת העמלות תהיה שלמה	19172
שלמות גמורה, בלי שום צל של פגם כל שהוא, ובזה מבואר מ"ש הרמב"ן ז"ל, שהברכות לא נתקיימו	19173
מעולם ולא יתקיימו אלא לעתיד לבוא, וכדבריו ז"ל מפורש בת"כ, שהרי אם בימי דוד שהיתה התקופה	19174
הרוחנית המאושרת ביותר, לא הגיע גם דוד עצמו לידי שלמות גמורה במעלת העמלות, א"כ הרי לא	19175
נתקיים התנאי של אם בחוקתי תלכו כפירושם של רבותינו מעולם, ולכן לא נתקיימו גם הברכות מעולם,	19176
ורק בימות המשיח שהוא לעתיד לבוא, לכשתתקיים נבואת ישעיה ומלאה הארץ דעה את ה' יזכו לשלמות	19177
במעלת העמלות, ואז יתקיימו הברכות אחר שיתקיים התנאי של אם בחוקתי.	19178
ומאחר שטעות כזו לא תתכן בדרכי הטבע כלל, אלא רק כעונש למעלה מדרך הטבע, נמצא כי עצם ידיעת	19179
התורה אינה תלויה בנו כלל, כי תמיד עלולים אנו למדה של שכחה אף בדבר שתינוקות של בית רבן	19180
יודעים אותו, ולזה עלול גם הדור המשובח בין הדורות ואפילו הגדול שבאותו הדור, ואף תנא גדול בין	19181
התנאים עלול היה לטעות במקרא של החדש הזה לכם, ולקרוא החרש היה לכם (שבת קמ"ז ב'), ומה	19182
שתלוי בנו הוא רק העמלות בלבד ולא הידיעה.	19183
ולפיכך פירשו ז"ל אם בחוקתי תלכו שתהיו עמלים בתורה, כי אין להתנות תנאי עם אחר רק בדבר שהוא	19184
תלוי בידו, ובזה אינו תלוי בדינו אלא העמלות בלבד, שעל ידה זוכים לידיעת התורה בין בכמות ובין	19185
באיכות, דהיינו לאסוקי שמעתתא אליבא דהילכתא, וגם היא מסייעת להנצל מן החטא בשוגג וכ"ש במזיד,	19186
וכבקשת דהמע"ה (תהלים י"ט), שאחרי שמנה מעלות התורה ושבחיה, והעיד על עצמו גם עבדך נזהר	19187
בהם, אמר שגיאות מי יבין מנסתרות נקני. (דליות יחזקאל).	19188
	19189
מאמר רכג	19190
והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם	19191
ובכל נפשכם (דברים י"א ג).	19192
ולעבדו בכל לבבכם, עבודה שהיא בלב, וזו היא תפילה שהתפילה קרויה עבודה שנא' (דניאל ו') אלהך די	19193
אנת פלח ליה בתדירא, וכי יש פולחן בבבל אלא על שהיה מתפלל, וכן בדוד הוא אומר תיכון תפילתי	19194
קטורת לפניך (רש"י שם), איתא בגמ' (שבת י'). רבא חזייה לרב המנונא דקא מאריך בצלותיה, אמר	19195
מניחין חיי עולם (תורה) ועוסקין בחיי שעה (תפילה, לרפואה לשלום ולמונות).	19196
הנה ערך ומעלת התפילה הוא נעלה ונשגב מאד, וכתוב (תהלים י"ב) כרום זלות לבני אדם, ופירשוהו	19197
חז"ל (ברכות ו'): על התפילה, שהיא מדברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלין בהם, ובמשנה	19198
(אבות פ"א) מנו את העבודה שהיא משלושה דברים שהעולם עומד עליהם, והתפילה היא עמוד העבודה	19199
כידוע, ותפילות כנגד תמידים תקנום (ברכות כ"ו:), הרי דאינה רק מצוה אחת מתרי"ג אלא עמוד שהעולם	19200
עומד עליו.	19201
ובגמ' (ברכות ל"ד:) במעשה דחלה בנו של ריב"ז ושלח לר' חנינא בן דוסא להתפלל עליו, וקאמר שם	19202
אילו הטיח בן זכאי את ראשו בכותל כל היום לא היה מועיל לו, אני דומה כשר לפני המלך והוא כעבד	19203
לפני המלך, ופירש הגר"א דשר הוא בתורה ועבד בתפילה, הרי שבתפילה מגיעים לדרגא של עבד והוא	19204
השבח הגדול שנשתבח בו משה עבדי משה, וע"כ נקראת בשם עבודה דדרגתה דרגת עבד, ובגמ' (ברכות	19205
ל"ב:), וכן הוא בספרי, יפה שעה אחת בתפילה יותר ממעשים טובים, שמכל מע"ט לא נאמר לו עלה.	19206
והענין פשוט, דבתפילה ישנה התקרבות גדולה להקב"ה, וגם מונח בה ענין התבטלות כל כוחות הגוף	19207
והנפש כלפי מעלה, כמבואר בגמ' וברבינו יונה בפרק אין עומדין, בתפילה יש בה הכניעה הגמורה לפני	19208
הבורא, גם תיקון לכל העולמות של מעלה, ובתפילה מתעצם כביכול כוח של מעלה, הרי שגדולה מעלתה	19209
של התפילה ובה קונה האדם שלמות, וכמ"ש הגר"א שיש שלוש עניני שלמות, והעבודה היא שלמות	19210
האדם עם הקב"ה.	19211
וצד המעלה בדבקות הגמורה להשי"ת שיש בתפילה, הוא שאמרו חז"ל שהקב"ה מתאוה לתפילתן של	19212
צדיקים, והיו האמהות עקרות בשביל זה כמפורש בכמה דוכתי (תנחומא תולדות ט'), והנה אם כל ענין	19213

התפילה הוא רק חיי שעה להשיג החסר, מהו גדר מתאוה לתפילתו, ולמה יחסירם כמה שנים מטובה	19214
הראוי להן, אך מצד המעלה הגדולה שיש בתפילה, מדרגה גדולה של עבדות והתקרבות להשי"ת, וזהו	19215
רצונו למדרגת הצדיקים שיתעלו עי"ז, וכאמור ותפילת ישרים רצונו.	19216
והביאור בגמ' שהקפיד רבא על שהאריך בצלותיה, דהתורה גבוהה יותר דהיא שורש כל העולמות, וידוע	19217
דהקב"ה הוא ית' ורצונו ודיבורו חד, וזהו שאמרו (שמ"ר ל"ג א'), אדם לוקח חפץ שמא יכול לקנות	19218
בעליו, אבל הקב"ה נתן תורה לישראל ואומר להם כביכול לי אתם לוקחים דקוב"ה ואורייתא חד כמבואר	19219
בזוהר, וכשיש באדם אהבת השי"ת, ויש בו דעה נכונה והכרה גדולה והוא עוסק בתורה, התורה שלו היא	19220
בקדושה והיא עצם הדבקות בהשי"ת, במ"ע של דבקות בהשי"ת פירשו חז"ל דהיינו להדבק בת"ח	19221
(כתובות קי"א:).	19222
ולכן כשהאריך בתפילתו יותר מכפי הצורך, ואפשר שהיה לפי מדרגתו הנוראה קצת הפסקה בעליה	19223
באותה שעה, הקפיד, דאחרי שהתורה היא שורש הכל וגבוהה ביותר ובה עצם הדבקות, אינו צריך להניח	19224
העסק בתורה כדי להאריך בתפילה, ואמר מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה, והיינו דהנה יש יתרון	19225
בתפילה שהוא כעבד לפני המלך, ובגדר ההתקרבות הגדולה של עבד שמשמש את המלך, כלומר דבכל	19226
מצוות ומע"ט הרי שומר ומקיים ציווי המלך.	19227
וכן בתורה הוא מתדבק בחוקיו ובהנהגה, ועל כן הוא כשר לפני המלך היודע סודות המלכות ומנהיג סדרי	19228
המלוכה, אבל בתפילה הוא כעבד שעושה שימוש המלך ממש, וזהו גדר ההתקרבות המיוחדת שבעבודה,	19229
ומש"ה כתיב בקרבנות בכל פעם לריח ניחוח, ופירשו ז"ל נחת רוח לפני שאמרת ונעשה רצוני שהוא	19230
כמשמש את המלך, וכ"ה בתפילה שהיא כנגד קרבנות וכלולה בשם עבודה, ומצד יתרון זה של ההתקרבות	19231
היתירה, אפשר לפעול ביותר ע"י התפילה, וכל מעשיו הטובים של משה וגם תורתו לא הועילו לו, ורק	19232
תפילתו פעלה.	19233
ועי"ז קאמר דגם עם היתרון הזה שבתפילה שבה תלוי קיום וחיזוק כל העולמות, מ"מ נקראת חיי שעה נגד	19234
תורה שהיא חיי עולם, שהרי תורה הוא כשר לפני המלך, שמעלתו גדולה יותר מעבד לפני המלך, אף	19235
שבכוחו של העבד לפעול יותר, והיינו דעל מה שהאריך רב המנונא יותר מדאי בתפילה, על חשבון הזמן	19236
שהיה יכול לעסוק בתורה משום היתרון שבתפילה, קאמר עי"ז רבא כי מניח חיי עולם ועוסק בחיי שעה,	19237
והוא במובנו הרחב והעמוק דהיינו תוספת שפע בכל העולמות, שהוא כחיי שעה לעומת חיי עולם	19238
שבתורה, אך מ"מ ודאי זמן תפילה לחוד, ובתפילה בכוונה זוכין למעלות גדולות להתקרב במחשבתו	19239
להשי"ת ולהיכנע לפניו, גם לקבל באהבה הכל ולהתחזק במידת הבטחון וההסתפקות.	19240
והנה אצלנו שאנו שקועים בחומר וברצונות, הרי עמל תורתנו אינה במדרגה גבוהה, ואף כי ודאי גם	19241
אצלנו עיקר ההתקרבות הוא ע"י תורה, אבל הלא זה תלוי במידת רוחניותו של האדם, במדרגתו ביר"ש	19242
בעניני קדושה ובמידת בטחונו בהקב"ה, דההתדבקות בשם ממש הוא כשאדם שייך לזה ובמידה שהוא	19243
שייך, וממילא ההתחזקות בתפילה והשגת גדרי התפילה אף במקצת, עי"ז מתעלית תורתו מאד, ועיין מה	19244
שפירש הגר"א בקרא טוב מעט ביראת ה' מאוצר רב ומהומה בו (משלי ט"ו), ומצד זה החיוב ביותר על	19245
בני תורה להתחזק בתפילה.	19246
והנה זולת החיוב להתחזק בתפילה, הרי הזלזול בתפילה הוא עון פלילי, שזהו ח"ו זלזול בכבודו של מקום	19247
ובועט בטובתו שהרשהו לעמוד לפניו, ואמרו ז"ל (מנחות ל"ו:): תפילין אסורין בהיסח הדעת, ויליף ק"ו	19248
מצייץ שאין בו אלא אזכרה אחת, הרי דמדמה אותם לציץ של כה"ג המכפר על טומאת מקדש, והנה אזכרה	19249
שבתפילין אוסרת בהיסח הדעת, עאכו"כ כשמזכיר את השם בפיו, וכמה תגדל החובה לכוין קדושת ה'	19250
באימה וביראה, והחמירו בזה מאד, ואנחנו מזכירים בתפילה כמה מאות פעמים את ה' בלי כוונה ח"ו.	19251
ואמרו בספרי אקרא כי שם ה' אקרא, שלא הזכיר משה שמו של מקום אלא אחר עשרים ואחת מלות, ממי	19252
למד ממלאכי השרת, שאין מלאכי השרת מזכירין את ה' אלא אחר שלוש קדושות, אמר משה די שאהיה	19253
כאחד ממה"ש, והרי דברים ק"ו, ומה משה שהוא חכם חכמים וגדול גדולים, לא הזכיר שמו של מקום	19254
אלא אחר עשרים ואחת מלות, המזכיר שמו של מקום בחינם עאכו"כ, ואפילו בכוונת התפילה הביאו	19255
הראשונים, דאמוראים מצאו לאליהו עם ארבעה אלפים גמלים טעונים, ואמר להם דאלה למי שמפסיק בין	19256
הברכות או בין גאולה לתפילה ולמי שאינו מכוון בתפילתו (או"ח סי' צ"ח).	19257
וכתבו הראשונים דאף שהקילו על פי הדחק דאם יכול לכוון באבות יתפלל, היינו דלא ימנע מתפילה אם	19258
אינו יכול לכוון יותר, אבל מעיקר החיוב לכוון בכל התפילה, ומחוייב להתעצם שתקל הכוונה, ומזה ג"כ	19259
החיוב לקבוע מקום לתפילתו ומכש"כ במקום לימודו, חלק חשוב מהזמן אנו עוסקים בתפילה, ואם	19260
נשתמש בזה כראוי להשתדל להיות עבדי ה', ולהשיג המעלות הרוחניות שקשורות בתפילה, הרי נתעלה	19261
הרבה ועי"ז יתעלה עמלנו בתורה. (משנת רבי אהרן).	19262
	19263

	מאמר רכד	19264
	והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם (דברים י"א י"ג).	19265
	כתב הרמח"ל ז"ל בספרו (מס"י פ"א), לכשתעמיק בענין תראה כי העולם נברא לשימוש האדם, שכל העולם כולו על בראויו עציו ואבניו, אם לא היה האדם בו היה הכל מיותר, וע"כ לשימושו של האדם נבראו הכל, כאשר יצוייר אם אחד יבנה בית חרושת גדול עם כל מיני מכונות נפלאות, בודאי שיש לו בזה מטרה לשם מה בנה בית חרושת זה, אנו רואים בריאה נפלאה כזו שברא השי"ת, והכל מתנהג בסדר ומשטר, הנה תראה שבלי השמש היה עולם חשוך, חוץ מהרבה תועליות נשגבות שבה כידוע בספרי הטבע, ומה צריך לאור השמש, החיות והבהמות? היתכן שבשבילם נברא מכונה נפלאה כזאת?	19266
	כמו"כ הירח וכוכבים המאירים בעולם והתועליות שבהם, גם תתבונן בעשירות הנמצא על הארץ, התבואות, הצמחים, העשבים, וכל מיני פירות, אילנות ופרחים, וכן מה שנמצא בבטן הארץ, כל מיני חומרים רכים כל מיני מתכות ברזל זהב וכסף, עושר גדול הנמצא בארץ, מי צריך להם? האדם צריך ברזל, בלא הברזל לא היו כל בתי החרושת בעולם, בלי ברזל איך היו חורשים את השדות, כמו"כ הכסף והזהב האדם משתמש בהם לתועלת, וכן הדגים בימים ובנהרות, אם לא היה האדם הרי הכל היה נשאר בבטן האדמה, וכל הפירות והצמחים היו גדלים עד שהיו נרקבים, ונמצא כל העולם כולו היה עומד בסימן שאלה למה נברא?	19267
	אלא ודאי נכון הוא כאשר כתב הרמח"ל, שאם תעמיק תראה כי כל העולם נברא לשימוש האדם, והוא מה שאחז"ל (שבת ע"ז) כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה, וכבר האריך הרמב"ם בביאור מאמר זה (בהקדמתו לסדר זרעים), וכתב שם בזה"ל, אך על דרך כלל יש לדעת, שכל הנמצאים שתחת גלגל הירח נמצאו בשביל האדם לבדו, וכל מה שתמצא מן החיות ומן הצמחים שאין להם תועלת מזון, ואין בו לפי מחשבתך שום תועלת, דע שהדבר ההוא לחולשת שכלנו, ואי אפשר לכל עשב ולכל פרי ולכל מין מבעלי החיים, מן הפילים עד התולעים שלא יהיה בהם תועלת לאדם.	19272
	גם הנחשים הארסיים והעשבים הארסיים, עושים מהם תערוכת סמים ומרפאים בהם הפצעים המסוכנים ביותר, ומסיים הרמב"ם כי מזה תלמוד ק"ו, אם מאלו הארסיים יש בהם כמה רפואות ותועליות, בשאר הנבראים עאכו"ל! כמו"כ אם נתבונן בסדר הנפלא והמדוייק בהנהגת העולם למטה בארץ, חוץ מהסדר בהנבראים השמימיים שלמעלה מאתנו, כידוע כי חכמי התכונה מחשבים ומוציאים בדיוק מתי יראה ברקיע כוכב פלוני וכוכב פלוני.	19273
	הרי שיש סדר מדוייק כזה במערכות השמש, הירח והכוכבים וכל הגלגלים, שיכולים החכמים לבחון סדר תהלוכותיהם לזמנים קצובים עד לרגעים ממש, וכן הסדר בכמות אוצרות הטבע שברא הקב"ה הטמונים בבטן הארץ, הלא תראה איך הברזל נמצא בכמות גדולה הרבה מאד על הכסף והזהב, שאם העובד אדמתו והפועל בבנינו, היו צריכים לכלים של כסף וזהב לחרוש ולבנות, לא היה יכול העולם להתקיים! לפיכך מצוי הברזל בארץ בכמות די גדולה בכדי לספק הצרכים המרובים, וכל מה שבנ"א זקוקים לו פחות מצוי הוא בפחות בעולם.	19277
	כל דבר הנצרך לקיום כל העולם, שם תראה הסדר והדיוק הגדול אשר תוכל לעשות חשבון במשטרו מציאותו ומהלכו, לזמנים ארוכים ואף לדורות, וא"כ נשאלת השאלה, הרי הגשמים והמטר זקוקים בנ"א להם מאד, וכל החיים תלויים בהם, כי אילו היו הגשמים נעצרים שנה אחרי שנה, היה נעשה רעב בעולם, וכל הברואים, האנשים, החיות, הבהמות, העופות, השקצים והרמשים, כל בעלי חיים היו פגרים מתים, ובטל ישובו של עולם, א"כ מה טעם שבכל דבר אשר נצרך העולם בו ביותר הנהיגו הקב"ה בסדר ומשטר ביותר, ולא יארע בשום אופן ע"פ דרך הטבע שהשמש לא תצא בבוקר, או שלא תשקע בערב.	19278
	וכן הלבנה והכוכבים ומזלות בקביעותם, וכן בצמיחת הזריעה בארץ, לא תמצא שאם יעבדו בשדה כראוי וישקנה שתתעקש ולא תוציא פירות, ואילו הגשמים אין בהם שום סדר, יש שנה שחונה ויש שנה גשומה, וכן באותה שנה עצמה, לפעמים יורדים הגשמים ברביעה ראשונה ולפעמים בשניה, ויש אשר מתאחרים הרבה יותר וכן להיפוך, וגם בהפסקים שאינם תמידיים, פעם הפסק גדול, ופעם הפסק קטן, ובחז"ל מצינו כמה פעמים שלא ירדו גשמים והתענו, ומה טעם יש בזה שנשתנו הגשמים מכל סדר עולם?	19279
	אבל טעם הדבר הוא, אדרבה דוקא מפני שכל קיום העולם תלוי בירידת הגשמים, הניח הקב"ה דבר זה בלא סדר קבוע, כדי שיזכרו בני האדם ולא ישכחו כי הכל תלוי ביד השי"ת, ואם יעשו ישראל רצונו יוריד להם מטר, ככתוב אם בחוקותי תלכו ונתתי גשמיכם בעתם, וממילא הארץ תתן את יבולה שתוציא פירותיה כסדר וחוק הבריאה, וכן והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש, וכן כתוב להיפך, פן יפתה לבבכם בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר, והארץ לא תתן את יבולה, כי הזריעה תישאר בבטן האדמה.	19280
		19281
		19282
		19283
		19284
		19285
		19286
		19287
		19288
		19289
		19290
		19291
		19292
		19293
		19294
		19295
		19296
		19297
		19298
		19299
		19300
		19301
		19302
		19303
		19304
		19305
		19306
		19307
		19308
		19309
		19310
		19311
		19312
		19313

והיו באמת זמנים שלא ירדו גשמים ולא הועיל שום חכמה, הנה לא הלכו אצל חכמי הטבע שיעשו מכונה להורדת גשמים! וידעו כולם כי אם יתקבצו כל חכמי עולם שבכל הדורות, אין בכוחם להוריד אפי' טיפה אחת של גשמים, ולמי פנו? אל חוני המעגל, ואל אבא חלקיה, והם התפללו וירדו גשמים (תענית כ"ה),	19314
וכן מצינו בחז"ל בהרבה חכמים שהתפללו על הגשמים שירדו והועילה תפילתם, כל זה להודיע לבאי עולם שיש השגחה פרטית בכל הבריאה, ושהצדיקים שמוצאים חן בעיני השי"ת, ישמע אל שועתם ויושיע כל העם עבורם.	19315
וכן אחז"ל (כתובות ה') גדולים מעשי צדיקים יותר ממעשי שמים וארץ, ושואלים בגמ' שם, הרי כתוב השמים מספרים כבוד אל ומעשה ידיו מגיד הרקיע, ומשני הכי קאמר מעשה ידיהם של צדיקים מי מגיד הרקיע, ומאי ניהו מטר! ופירש"י הכי קאמר, מעשה ידיו דהוא מעשה הצדיקים מגיד הרקיע, שהרקיע מעיד עליהם לבריות שהם צדיקים, שמתפללים על הגשמים ומטר יורד ע"כ.	19316
והיינו כי מי יכול להעיד שזה מעשה ידיהם של צדיקים, הוא הרקיע בשעה שיורד מטר, ע"י תפילת הצדיקים שמוסרים נפשם עבור כבוד השי"ת, הם העוסקים בארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם, הם נעשים זכים ומטהרים את נפשם, ועולים ומעלים שורש נשמתם עד לעולם האצילות, ומשם יורדת ההשפעה למטה, לכן מעשה ידיו שזה מעשיהם של צדיקים, מי מגיד הרקיע! ומאי ניהו מטר! (לב אליהו).	19317
	19318
	19319
	19320
	19321
	19322
	19323
	19324
	19325
	19326
	19327
	19328
	19329
מאמר רכה	19330
והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם (דברים י"א י"ג).	19331
כרום זלות לבני אדם, דברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלין בהן זה תפילה (ברכות י'), ועיין ברש"י שם שעולה למרום, והדברים צריכים ביאור, וכי רק התפילה עולה למרום והלא כל המצוות עולים למרום, ונבאר בזה כמה אופנים, ראשית כי התפילה היא ראש וראשון לכל דבר, ואין לך דבר שאינו תלוי בתפילה, נאמר גבי תפילת אליעזר עבד אברהם ועשה חסד עם אדוני אברהם, ואיתא בחז"ל (בר"ר ס' ב') הכל צריכין לחסד, שאפילו אברהם שהחסד מתגלגל בעולם בשבילו נידון בחסד, (מס"י פ"א) כתב שכל עניני העולם בין לטוב ובין למוטב הם סכנה גדולה לאדם, ורק חסדי השי"ת מצילים אותו מכל רע שיגיע לאחריתו הטובה, אוהב צדקה ומשפט חסד ה' מלאה הארץ אף שהנהגת השי"ת במשפט ובצדקה, מ"מ ללא חסד השי"ת שמלאה הארץ אין קיום לבריאה.	19332
ומכיון שדרוש להצלחת האדם חסדי השי"ת, חייב לבקש ולשאוף להשגת החסד, כי זה כלל גדול בבריאה כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים, כדי להשיג רחמים מהקב"ה חייב להיות בעצמו מבעלי הרחמים, וללא בקשת החסד לא יזכה לחסדיו, ובקשת החסד הוא ענין התפילה, ומעתה יבואר מדוע התפילה עומדת ברום עולם, כי הכרחית היא להצלחתו, וראה עד היכן מגעת כוח התפילה שנא' בחז"ל (דב"ר ב' א') לגבי משה רע"ה, שלא הועילו זכויותיו ומעשיו הטובים, והוצרך לתפילה כדי שיזכה לראות את ארץ ישראל וכנאמר ואתחנן אל ה', דלזכות לחסד השי"ת הוצרך לבקשת החסד ובלא"ה אינו זוכה, ולכן רק ע"י שהרבה בתפילה כמנין ואתחנן זכה לראות את ארץ ישראל.	19333
שנינו (אבות פ"ב) הוי זהיר בקריאת שמע ובתפילה, ועיין בפ"י החסיד יעב"ץ שהאריך בזה, ותוכן דבריו שקריאת שמע ותפילה הכרחי הוא, וכדחזינו בעניני הגוף שיש דברים רבים שהם צורך הגוף, וכל עניני המזון הם לתועלת האדם, מ"מ ללא לחם ומים אין אפשרות קיום לחיים, ואילו ימלא ביתו בכסף וזהב ללא לחם ודאי שימות ברעב, כן הוא בעניני המצוות, כל המצוות הם דרכי הנפש, אמנם אלו המצוות אי אפשר לחיות בלעדן, ולכן אם פושע באלה רע ומר חלקו, דהם ראש לכל הצלחת האדם ומבלעדיהם אין תקוה לזכות לאחרית הנרצית.	19334
דבר נוסף יש בהם, שהרי קריאת שמע יסודו קבלת עול מלכות שמים, שהוא העיקר הראשון שמחובת כל איש מישראל, וכן ענין התפילה, שיסוד התפילה אמירת שבחים להקב"ה, וההכרה בצורך שמבקש קיום כל צרכיו מאת השי"ת, וזה יסוד האמונה בהשגחת השי"ת וההכרה שאין עוד מלבדו, ומבלעדיו לא יזכה למאומה, ולכן עומדת התפילה ברום העולם שהיא יסודות האמונה וההשגחה.	19335
ולכן מצוות אלו שונות משאר המצוות שמוגבלים הם בזמן, שהרי שאר כל המצוות כשירים כל היום, ואילו בקריאת שמע ותפילה כאשר עבר הזמן המיוחד לתפילה הפסיד תפילתו, משום שרק זמנים אלו מסוגלים לתפילה, ועיי"ש בהחסידי יעב"ץ שלאחר זמנם א"א שיתנו הפירות לנפש, ולכן במצוות אלו צריך כוונת הלב ושונות משאר המצוות שצריכות כוונה אבל אין דרוש בהם כוונת הלב, ועיי"ש דאיתא (משלי י') אוגר בקיץ בן משכיל, המשכיל מכין מזון אף בקיץ, משא"כ המביש אף בעת הקציר איננו עושה	19336
	19337
	19338
	19339
	19340
	19341
	19342
	19343
	19344
	19345
	19346
	19347
	19348
	19349
	19350
	19351
	19352
	19353
	19354
	19355
	19356
	19357
	19358
	19359
	19360
	19361
	19362

מאומה, וכמו כן בענינים רוחניים, שקריאת שמע ותפילה שעיקרים הם מזניהם הבן מביש ואינו טורח אודותם עיי"ש בארוכה.	19363
ובאמת כל קיום האומה הוא רק ע"י התפילה כי האבות עמדו וביקשו בתפילה עבור עם ישראל לדורותיו, וכדאיתא ברש"י (בראשית י"ב) שאאע"ה בא לשכם וביקש עבור שבטי יה, ואף בחטא העגל שרצה הקב"ה לכלותם התפייס רק ע"י התפילה, ויש לראות כמה יקרה היא התפילה, מהא דמצינו בגמ' (יבמות ס"ד), מפני מה היו האמהות עקרות שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים, ונוראות לשון חז"ל, כביכול השי"ת בעל תאוה ומשתוקק לתפילה.	19365
וכן מבואר גבי קריעת ים סוף שהקב"ה מתאוה לתפילת ישראל, (שמו"ר כ"א ד'), למה"ד למלך שהיה בא בדרך והיתה בת מלכים צועקת לפניו, בבקשה ממך הצילני מיד הלסטים, שמע המלך והצילה, לאחר ימים ביקש לישא אותה לאשה, והיה מתאוה שתדבר עמו ולא היתה רוצה, מה עשה המלך גירה בה את הלסטים כדי שתצעק וישמע המלך, א"ל לכך הייתי מתאוה לשמוע קולך.	19366
כך ישראל כשהיו משועבדים במצרים היו צועקים, מיד וידע אלהים, והקב"ה מבקש לשמוע קולם פעם אחרת ולא היו רוצים, גירה בהם את פרעה מיד ויצעקו בני"א אל ה', ולכן היה קריעת ים סוף באיחור כדי שיצעקו אל ה', ובודאי שכאשר הקב"ה מתאוה לתפילה, אין פירושה של התפילה כפשוטה קיום מצוה בעלמא, אלא התפילה היא לדבר עם הקב"ה, וזו התקרבות אל השי"ת ולכן הקב"ה מתאוה לתפילה, וע"ז נאמר ובני אדם מזלזלין בהם, שאף אלו שעוסקים בתפילה, מ"מ אין מרגישים ענין זה של התדבקות להשי"ת, התפילה מזון הכרחי לנפש וכמש"כ החסיד יעב"ץ, ומשו"ה חייבים לחוש בעת התפילה כאילו שכונה כנגדו שהוא קירוב ודיבוק להשי"ת, וזה הביאור שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים.	19367
לחסדי השי"ת זוכים רק ע"י תפילה, ובלעדי זאת אין זוכים במאומה, ואין הדברים אמורים רק בגשמיות, אלא אף ברוחניות זוכים רק ע"י תפילה, ואף לתורה אין זוכים רק ע"י עזר ה' וכדאיתא בגמ' (מגילה ו' :), יגעתי ולא מצאתי אל תאמין, והני מילי לחידודא אבל לאוקומי גירסא סייעתא מן שמיא היא, אף לחידודא הוא מתנת השי"ת, וכנאמר יגעתי ומצאתי שאף לאחר היגיעה אינו זוכה מכוח היגיעה, אלא הוא בגדר מציאה דהיינו מתנת השי"ת, ומ"מ לאוקומי גירסא לא מספיק בכך אלא דרוש לזה סייעתא דשמיא, חסד ה' במיוחד דרוש לנו כדי לאוקומי גירסא, ולהשיג סייעתא דשמיא דרוש תפילה ובקשה.	19369
וכאשר יבקש ויעמוד בתפילה ודאי שהקב"ה יעזרהו ויזכה למלאות בקשתו, ואיתא בחז"ל (מד"ר בשלח כ"א א'), צעקו וה' שמע ב' ירושות הנחיל יצחק לשני בניו, הנחיל ליעקב הקול והנחיל לעשיו הידים, עשיו היה מתגאה בירושתו שנא' פן בחרב אצא לקראתך, ויעקב מתגאה בירושתו שנאמר ונצעק אל ה', שניהם נטלו שכר, עשיו נטל שכרו ויעקב נטל שכרו עיי"ש.	19370
מבואר דכוח התפילה ירושה היא ביד ישראל, והורשה יצחק אע"ה ליעקב ולכל עם ישראל, ומכיון שירושה בידינו א"כ ודאי שקנין היא בידינו, ולכן בעת שאדם משתמש בירושתו ועומד ומפציר בתפילה, יעזרהו השי"ת ויתמלא בקשתו, אך כ"ז בעת שמשתמש בתפילה כראוי לה, שעומד לפניו ית' ומרגיש בזאת, משא"כ כשאינו מבין מהות התפילה לא יזכה ע"י התפילה. (אור יחזקאל ח"ג עמ' קע"ה).	19371
מאמר רכו	19372
והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם (דברים י"א י"ג).	19373
ת"ר ואספת דגנך מה ת"ל, לפי שנא' לא ימוש ספר התורה הזה מפיו יכול דברים ככתבן, ת"ל ואספת דגנך, הנהג בהן מנהג דרך ארץ דברי ר' ישמעאל, רשב"י אומר אפשר אדם חורש בשעת חרישה, וזורע בשעת זריעה, וקוצר בשעת קצירה, ודש בשעת דישה, תורה מה תהא עליה, אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים, שנא' (ישעיה ס"א) ועמדו זרים ורעו צאנכם, ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י עצמן שנא' ואספת דגנך, אמר אב"י הרבה עשו כר' ישמעאל ועלתה בידן, כרשב"י ולא עלתה בידן (ברכות ל"ה:).	19374
דברי רשב"י אלו צריכים הבנה רבה, איך הם מתאימים עם הפסוקים שבפרשה, והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם לאהבה את ה' אלהיכם, והא ודאי לא דבר קל הוא, כי מדרגת אהבת השי"ת באה רק אחרי היראה הנכונה שקדמה לה, וכמ"ש מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה ולאהבה אותו, והרי זה כמו שכבר דרשו בפרשה הראשונה בכל לבבך בשני יצריך, ביצר טוב וביצר הרע. עכ"פ מן התמיהה ומן הפליאה שעל אף כל המעלות הנפלאות האלה, ושעל זה ממשיך הכתוב ומבטיח ואספת דגנך, בא רשב"י ומפרש דזה קאי בזמן שישראל אין עושים רצונו של מקום, וכבר הקשה כן המהרש"א בח"א שם, אבל בהקדם יש לבאר הרישא מה שאמר רשב"י, בזמן שישראל עושין רצונו של	19375
	19376
	19377
	19378
	19379
	19380
	19381
	19382
	19383
	19384
	19385
	19386
	19387
	19388
	19389
	19390
	19391
	19392
	19393
	19394
	19395
	19396
	19397
	19398
	19399
	19400
	19401
	19402
	19403
	19404
	19405
	19406
	19407
	19408
	19409
	19410
	19411

מקום ועמדו זרים ורעו צאנכם, ושעל זה אמר אביי הרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידם, מה טעם לא עלתה בידם?	19412
והנראה בזה יסוד גדול ע"פ מה שכתבו חז"ל בגמ' (פסחים נ'): רבא רמי כתיב (תהלים נ"ז) כי גדול עד שמים חסדך, וכתיב כי גדול מעל שמים חסדך, הא כיצד, כאן בעושיין לשמה, וכאן בעושיין שלא לשמה, והר"ן ז"ל פירש ז"ל, דבעושיין לשמה גדול מעל שמים חסדך, כלומר שהקב"ה מבטל ומשנה מערכות שמים בשבילו ע"כ, נמצא דהשכר שמשלם הקב"ה לעושי מצוותיו לשמה, היינו למעלה מדרך הטבע, משא"כ בעושיין שלא לשמה מקבלין שכרן רק דרך הטבע, וזהו עד שמים חסדך ולא מעל שמים.	19418
וצ"ל שזה מידה כנגד מידה, שהרי כבר למדנו מדברי הרמב"ם, מה שכללו חז"ל הקדושים במלים מעטות שאמרו וכל מעשיך יהיו לשם שמים, פירושו שישעבד כל כוחות נפשו ולא יעשה מעשה קטן או גדול, וכן לא ידבר שום דבר, רק לתכלית ידיעת השי"ת ולא זולת זה, וזהו ואהבת את ה' אלהיך, והלא טבע האדם הוא אדרבה לאהוב את עצמו ולעשות רצון עצמו, אם ע"י קנאה או תאוה וכבוד, ותולדותיהן כיוצא בהן הרבה מאד.	19421
נמצא דעושה לשמה משבר את טבעו ועולה למעלה הימנו לעשות רצון קונו, לפיכך גם שכרו למעלה מן הטבע, שאין הוא נתון תחת חוק הטבע שמנהיג לשאר הנבראים, אבל הוא משדד מערכות שמים בשבילו, וזהו כי גדול מעל שמים חסדך, משא"כ העושיין שלא לשמה, הרי זה פשוט שמשמש ברצונו שבטבעו אשר נולד בו או שנטבע בו אח"כ, וממילא מובן שגם תשלומי שכרו הוא רק לפי דרך הטבע מידה כנגד מידה!	19427
ובהכי יש להבין מאמר הנ"ל של רשב"י דה"ק, בזמן שישראל עושיין רצונו של מקום, כלומר שעושיין לשמה, והיינו שמבטלים כל הרצונות שלהם לגבי רצון השי"ת, והרי הקב"ה משלם מידה כנגד מידה, נמצא שכמו שהם בטלו רצון טבעם מפני רצון שמים, כך שכרם למעלה מן הטבע, ואין צריכים לדרך ארץ שבטבע העולם לזרוע ולדוש ולקצור, אלא ועמדו זרים ורעו צאנכם.	19429
ואכן ראינו בכמה צדיקים שכל הנהגתם בחייהם לא היו בדרך טבעי, ולא השגיחו בסדרי הטבע כלל, תלו בטחונם בהשי"ת לגמרי ולא עשו שום השתדלות, כמו"כ בחוליים לא דרשו ברופאים, וכן כל כיוצא בזה, הרגישו בכל גופם ובכל נפשם כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד מלבדו, לא פנו אל שום דבר שהוא חוץ מלבדו, ולכן הקב"ה מדד להם מידה כנגד מידתם והנהיג אותם למעלה מדרך הטבע, וידוע המעשה מהגר"א ז"ל שבא אל אחיו ופגש רופא בביתו, ותמה ואמר מה להם לרופאים בבית יראי ה'? ושאל אותו הרופא א"כ למה ברא השי"ת את הרופאים? ענה לו הגר"א ולמה ברא השי"ת שקצים ורמשים? אלא ברא שקצים ורמשים לאוכליהם, כך ברא רופאים לדורשיהם, אבל לא ליראי ה'.	19433
וכעת נבוא להצד השני שבמאמר רשב"י, דבזמן שישראל אין עושיין רצונו של מקום ואספת את דגנך, וצריך לפרש דהכי קאמר, דאמנם להנאת עצמן כדי לקבל שכר או כדי להפטר מהעונש בעוה"ז או בעוה"ב, הם עושים את המצוות, אבל לא משום רצונו של מקום אלא לרצונם הם, זה נקרא שלא לשמה, ואף דעל כל עשיה שלא לשמה כבר אחז"ל לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אע"פ שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה יבוא ללשמה, מ"מ תשלומי שכר עשיה שלא לשמה הוא רק בדרך הטבע, דע"ז קאמר קרא עד שמים חסדך, והטעם דכיון שהאדם עושה המצוה מתוך רצון הטבעי להנאת עצמו, לכן גם שכרו משתלם מידה כנגד מידתו בדרך הטבע, שהוא צריך לחרוש ולזרוע ולקצור, וזהו ואספת דגנך, ה' יזכנו לאהבה אותו ולעשות רצונו בלבב שלם אכ"ר. (לב אליהו).	19441
מאמר רכז	19448
ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגנך ותירושך ויצהרך (דברים י"א י"ד).	19449
גרסינן בגמ' (שבת ל"א), אמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין, אומרים לו נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה, ופירש"י ז"ל, לפי שאדם צריך להתעסק בדרך ארץ, שאם אין דרך ארץ אין תורה, הוצרך לקבוע עתים לתורה דבר קצוב, שלא ימשך כל היום לדרך ארץ עכ"ל, ולכאורה היינו שעיקר החיוב של קביעת עתים לתורה הוא רק לזמן קבוע בלבד, ויש שני סוגים בחיוב מצות תלמוד תורה, הסוג האחד למי שתורתו אומנותו, שהוא חייב ללמוד ולהגות בה יומם ולילה וכמ"ש והגית בו יומם ולילה, והסוג השני הוא מי שאין תורתו אומנותו ועוסק גם בדרך ארץ, ומצותו רק לקבוע עתים לתורה.	19451
אבל הרי רש"י כתב לפי שאדם צריך והיינו כל אדם בלי יוצא מן הכלל, וא"כ במי בתקיים המצוה של והגית, וכן נראה מלשון הרמב"ם ז"ל שכתב (בפ"א מהל' ת"ת ח'), כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו בין בעל יסורין, בין בחור בין זקן גדול שתשש כוחו, אפי' עני המתפרנס מן הצדקה המחזר על הפתחים, ואפי' בעל אשה ובנים חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום	19453
	19454
	19455
	19456
	19457
	19458
	19459
	19460

ובלילה, שנא' והגית בו יומם ולילה, גדולי חכמי ישראל היו מהן חוטבי עצים ומהן שואבי מים, ואעפ"כ	19461
היו עוסקין בת"ת ביום ובלילה, והם מכלל מעתיקי השמועה איש מפי איש משה רבינו ע"כ.	19462
מדסמך להל' ח' דמיירי בכל אדם וכתב הלשון דביום ובלילה בתרווייהו, מוכח דמצוה אחת היא לגדולי	19463
חכמי ישראל ולכל אדם, ולא עוד אלא שלהרמב"ם לטעמיה שהוא מחמיר מאד שם בהל' י' על כל המשים	19464
על לבו שיעסוק בתורה ולא יעשה מלאכה עיי"ש ובכ"מ, הרי אין זה מן הדין כלל לאדם שתהא רק תורתו	19465
אומנותו ולא יעסוק באומנות כלל, אלא א"כ הוא חולה או בעל מום וכמ"ש בפיה"מ, וע"כ שמצות ת"ת	19466
לכל אדם היא והגית בו יומם ולילה ממש.	19467
אלא שגדרו של דבר כך הוא, עיקר החיוב הוא להגות יומם ולילה, אלא שההכרח להתפרנס פוטרו, או	19468
מדין אונס רחמנא פטריה, או משום שכיון שאין ד"א אין תורה, לפיכך גם ד"א היא מצוה, ות"ת הלא	19469
נדחית היא מפני כל המצות, וכבר אז"ל (קידושין ל':), שגם ללמד אומנות לבנו היא מצוה, מכל שכן	19470
העסק באומנות כדי פרנסתו ופרנסת ביתו שהיא מצוה, ומכיון שאי אפשר לה להיעשות ע"י אחרים, נדחית	19471
ת"ת מפניה.	19472
ונמצא שאף בעלי מסחר ואומנות אין חיובם רק לקבוע עתים לתורה, אלא שבאמת חייבים הם להגות בה	19473
ביום ובלילה, אלא שהאומנות פוטרם, ולפיכך אין הפטור אלא מן המוכרח ביותר, וגם כל רגע ורגע	19474
דביני ביני מחוייב הוא בת"ת כגדולי חכמי ישראל, ולא עוד אלא שאם יבטל ברגעיו הפנויים אפשר שיהיה	19475
נתבע שוב על כל היום, כי אם גדר הפטור הוא מדין אונס רחמנא פטריה, אין זה אלא אם האונס הוא	19476
המכריחו ומפריעו, אבל אם גם בלא אונס אינו חוזר לתלמודו, יתכן שגם בשעת האונס אין האונס פוטרו.	19477
ולפיכך גם העוסק במסחרו או באומנותו צריך להיות תמיד מוחזר ולבו על התורה, ולשקול במאזני צדק עד	19478
כמה הוא פטור ומתי מתחיל זמן חיובו, וכבר כתב הרמב"ם ז"ל בהי"ב שם דוגמא של קביעת עתים לתורה	19479
לבעל אומנות וז"ל, כיצד היה בעל אומנות, היה עוסק במלאכתו שלוש שעות ביום ובתורה תשע,	19480
שבדורותינו ובזמננו הלימוד תשע שעות ביום ובכל יום, היא שקידה גם לת"ח שתורתן אומנותן, ולפי	19481
הרמב"ם ז"ל וזוהי קביעת עתים לתורה לבעל אומנות, ואף שיש לדון לכף זכות בעלי מסחר ואומנות בזמננו,	19482
שקושי הפרנסה מכביד מאד, מכל מקום הרי עליהם לשקול היטב את כל הדרכים והאופנים, ועכ"פ לא	19483
להוציא לבטלה את זמנם הפנוי.	19484
ונראה דמאי דמשמע מלשון רש"י שבת שם דצריך לקבוע עתים לתורה, שנראה לכאורה דבקביעת עתים	19485
סגי, אינו כן, אלא שזוהי ג"כ חומרא ולא קולא, והיינו דאם אפי' בעל האומנות אמנם יתנהג כן שלא יאבד	19486
אף רגע לבטלה, וכל השעות דביני ביני הפנויות שיש לו ביום ובלילה יחזור בהן תיכף לת"ת, ונמצא שהוא	19487
לומד הרבה בכל יום, מ"מ גם הוא אינו פטור מקביעת עתים לתורה בשעות קבועות ביום ובלילה דבר	19488
קצוב, ומפני הטעם שכתב רש"י ז"ל כדי שלא ימשך כל היום לד"א, כלומר מפני חשש זה אינו יכול	19489
לפטור עצמו גם זה הלומד הרבה בשעותיו הפנויות מלקבוע לו שעות קבועות ודבר קצוב בכל יום, שאל"כ	19490
יש חשש שיארע לו יום שימשך בו כל היום לד"א ויתבטל מת"ת לגמרי.	19491
וכל זה מצד הדין ומכש"כ מצד השלמות, שהרי חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי (תדא"ר	19492
פכ"ו), וכבר הורו לנו ז"ל דרכי האבות איך היה אצלם עמלות בנאמנות אומנותם, בד בבד עם עמלות	19493
התורה, וכמ"ש ז"ל על יעקב אבינו (בב"ר פי"ח) וישכב במקום ההוא, ר"י אמר כאן שכב, אבל כל י"ד	19494
שנה שהיה טמון בבית עבר לא שכב, ור"נ אמר כאן שכב, אבל כל כ' שנה שעמד בביתו של לבן לא שכב,	19495
ומה היה אומר, ריב"ל אמר ט"ו שיר המעלות שבספר תהלים, והרי שבאותה העמלות שעמל על התורה	19496
אצל שם ועבר, באותה העמלות עמל על התורה בעשרים שנה שעבד אצל לבן.	19497
וכן אז"ל (שם פ"ו) על יוסף הצדיק כשהיה בבית אדוניו במצרים וירא אדוניו כי ה' אתו, ר' הונא בשם ר'	19498
אחא אמר, מלחש ונכנס מלחש ויוצא, וכתב המ"כ פירש"י ז"ל, היה חוזר על תלמודו שלא ישכח מה	19499
שלמד מאביו, ואעפ"כ שכח שנא' כי נשני אלהים את כל עמלי, כל מה שעמל בתורה ע"כ, הרי שבגלותו	19500
ועבודתו ובזמן שהיה משרת את אדוניו היה מלחש ונכנס ומלחש ויוצא, אף ששכח ולא ראה פרי בעמלו,	19501
עד שאדוניו חשב עליו שהוא עוסק בכשפים, עד שראה שכינה עומדת על גבו, כדאמר במדרש שם.	19502
והיינו שכסייעתא דשמיא ליוסף הצדיק שלא יהיה מוכרח לבטל מלימודו, ולא יחשדנו אדוניו בכשפים	19503
נראתה שכינה אל המצרי, והיינו וירא אדוניו כי ה' אתו, שראה שכינה עומדת על גבו, ויש תקוה ובטחון	19504
לכל אדם שישתדל לאחוז מעשה אבותיו בידו ולעמול בתורה כפי כוחו שיזכה לסייעתא דשמיא ויהי ה'	19505
אתו. (דליות יחזקאל עמ' ש"ס).	19506
	19507
מאמר רכה	19508
ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגנך ותירושך ויצהרך (דברים י"א י"ד).	19509

שנינו במשנה (אבות פ"ד) מצוה גוררת מצוה ששכר מצוה מצוה, משמע דבאמת אין בעוה"ז שום שכר	19510
אחר למצוה, דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ורק זהו שכר המצוה בעוה"ז דמצוה גוררת מצוה, וגם באמת	19511
הן זהו שכר אמיתי שהקב"ה מקדשנו במצוותיו ומקרבתנו לעבודתו, הרי אין לך שכר אחר בעוה"ז שיהיה	19512
אמיתי, מאחר שכל הטוב והעונג בעוה"ז בטעות ושקר יסודם, ורק הרוחניות אשר יזכה השי"ת אותנו בה,	19513
הוא השכר הגדול שאין כמוהו.	19514
אמנם לפ"ז קשה מה שאנו אומרים בק"ש, והיה אם שמוע תשמעו ונתתי מטר ארצכם ואכלת ושבעת,	19515
אלמא דיש שכר מצוה בעוה"ז? ולא רק שמצוות קטנות תשלומן בעוה"ז, אלא גם המדרגות היותר גדולות,	19516
כמפורש שם לאהבה ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם, שזו היא המדרגה המעולה שבמעולות, ואעפ"כ	19517
ונתתי מטר?	19518
אמנם כבר פירש הרמב"ם ז"ל את שורש ענין זה בפ"ט מה' תשובה וז"ל, והבטיחנו בתורה שאם נעשה	19519
אותה בשמחה ובטובת נפש ונהגה בחכמה תמיד, שישיר ממנו כל הדברים המונעים אותנו מלעשותה, כגון	19520
חולי ומחלה ורעב וכיוצא בהן, וישפיע לנו כל הטובות המחזיקות את ידינו לעשות התורה, כגון שובע	19521
ושלום ורבי כסף וזהב, כדי שלא נעסוק כל ימינו בדברים שהגוף צריך להם, אלא נשב פנויים ללמוד	19522
בחכמה ולעשות המצוה כדי שנזכה לחיי העוה"ב עכ"ל.	19523
ראוי להתעמק ולהבין עד כמה נפלאים המה אלה הדברים הפלא ופלא, נמצינו למדים כי כל ענין טוב	19524
העוה"ז אשר ראוי לאדם שישגי ע"פ דרך התורה, אין זה למען שיתענג בו בתענוגים גשמיים, אלא	19525
התכלית היא אך ורק למען הקדושה, שיהיו עניני עוה"ז הללו מסייעים לו לדברים שבקדושה, ולא לשום	19526
תכלית אחרת, וזה פי' שכר מצוה מצוה, כי אין שום שכר למצוה בעוה"ז אלא רק הסיוע לעשות עוד	19527
מצוות, וגם טוב העוה"ז אשר ישיג הצדיק הוא לתכלית זו.	19528
וכיון שכן הרי באמת כל עניני עוה"ז יש בהם קדושה, שהרי מוכנים המה למען הרבות קדושה והמה כלים	19529
לקדושה, וכמו בביהמ"ק כל הכלים וכל השייך שיצא התכלית המקודש על ידו הוא קדוש, א"כ גם בכל	19530
דבר ודבר יש בו מן השורש הזה, כי כל עניני עוה"ז מוכנים המה שישתמש בהם קודש, ומה נפלא הוא מה	19531
שאמרו ז"ל, כי שולחנו של ת"ח דומה למזבח ואכילתו כקרבן, והיינו משום שכל ענין הסעודה היא באמת	19532
דבר קדוש עליון, להגביר חיילים לתורה, אשרי מי שזוכה לקיים מצוות אלו בקדושה וטהרה.	19533
וכשנתעמק עוד בדבר נראה ברור דבר נורא ונפלא, הן כמו שכלי ביהמ"ק אם ישתמש בהם חול חייב	19534
במעילה, הרי באמת אותו הענין ואותו השורש שייך גם בנהנה מהעוה"ז שלא לצורך הקדושה שבה, שלא	19535
לתכלית קיום מצוות אלא להנאת גופו, הרי הוא פשוט מועל בקדשים, זהו דבר נורא ומבהיל מאד, אמנם	19536
ידעתי כי כאן שאלה ישאלנה השואל, א"כ זה הבוחר בדרך התורה והולך בדרך צדיקים לא יהיה לו חלק	19537
בכל חמודות תבל? הלא החיים נראים כ"כ יפים ומעונגים וזה הבוחר בתורה ימשוך את ידו מכל זה.	19538
על זה נשיב לו הנך טועה שואל יקר, גדול הוא עונגו מעונג המדומה שלהם, הם מדמים להתענג אבל לא	19539
כך הוא, חייהם אינם חיים, אין להם שביעה בתענוגיהם, שהרי רק עונג מדומה ירדופו ואך קצהו רואים,	19540
רודפים אחריו ולא ישיגוהו לעולם, משא"כ חלקנו הוא ממדושני עונג, אושר האמיתי בעוה"ז ומכש"כ	19541
לעוה"ב, אנו שבעים תמיד בכל המתנות שינחילנו השי"ת ברוב חסדיו, כמאמרם ז"ל בכל מידה ומידה	19542
שהוא מודד לך הוי מודה לו, הרי שיש לנו הרבה להודות על גודל הטוב והחסד אשר השי"ת מעניק לנו	19543
בהם תמיד בלי הפסק.	19544
וזהו ביאור מה שנא' בקריאת שמע ואכלת ושבעת, ענין שביעה זו היא המעולה שבברכות, כי אין לך אדם	19545
שישבע בעניני העוה"ז, כי הרודף אחר תענוגי העוה"ז לא ישיגם כחפצו ורעב הוא תמיד, ורק זה אשר כל	19546
מגמתו הוא האושר הרוחני, ועניני העוה"ז המה לו האמצעים לתכלית זו, האדם אשר באמת ובכל לב	19547
חשקו לעבודת השי"ת, זה האדם ישבע במתנות השי"ת גם בעוה"ז ותמיד מאושר הוא. (מכתב	19548
מאליהו א' דף 5).	19549
	19550
מאמר רכט	19551
ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגנך ותירושך ויצהרך (דברים י"א י"ד).	19552
ת"ר ואספת דגנך מה ת"ל, לפי שנא' לא ימוש ספר התורה הזה מפיו יכול דברים ככתבן, ת"ל ואספת	19553
דגנך, הנהג בהן מנהג דרך ארץ דברי ר' ישמעאל, רשב"י אומר אפשר אדם חורש בשעת חרישה וזורע	19554
בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה ודש בשעת דישא וזורע בשעת הרוח, תורה מה תהא עליה? אלא בזמן	19555
שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים, שנא' (ישעיה ס"א) ועמדו זרים ורעו צאנכם,	19556
ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י עצמן, שנא' ואספת דגנך ע"כ (ברכות	19557
ל"ה:).	19558

- 19559 ולכאורה מן התימא הוא שר' ישמעאל ורשב"י פליגי מן הקצה אל הקצה, דרבי ישמעאל דורש מן הפסוק
19560 הזו של ואספת דגנך, הנהג בהן מידת דרך ארץ, כלומר שכך צריך לנהוג, ורשב"י מוקים להאי פסוק
19561 עצמו דקאי על שאין עושין רצונו של מקום, ועוד יותר יש לתמוה, דהא המשך הפסוק הוא והיה אם שמוע
19562 תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום, הרי דקאי על אנשים שהתורה מעידה עליהם שהם
19563 שומעים אל מצות ה', שכבר הגיעו למעלה הגדולה של אהבת השי"ת, ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם,
19564 שעובדים את השי"ת באהבה נפלאה כזו בכל לבבם ובכל נפשם, וכבר ביארו חז"ל בכל לבבך בשני
19565 יצריך, ביצר טוב וביצה"ר, ובכל נפשך אפי' הוא נוטל את נפשך, והרי דרגא זו אין למעלה הימנה.
19566 ומעתה נבוא לסיכום, דאם תגיעו למדרגה זו של אהבת השי"ת ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם, מבטיח
19567 לנו הקב"ה בתורתו ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגנך ותירושך ויצהרך, ומי יבוא
19568 להרהר אחר אנשים צדיקים כאלו? ולבסוף בא רשב"י וצווח ככרוכיא דכל הבטחה זו של ואספת דגנך,
19569 קאי בזמן שאין ישראל עושים רצונו של מקום, האם אין זאת פליאה נשגבה?
19570 אכן כבר תמהו כע"ז בתוס' שם על הא דרמי ר"פ, כתיב ולקחתי דגני בעתו (הושע ב') וכתוב ואספת
19571 דגנך, לא קשיא כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום, כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום,
19572 והקשו בתוס' דהא רשב"י מוקים להאי קרא דואספת דגנך בשאין ישראל עושין רצונו של מקום? וי"ל
19573 דמירי ודאי שעושין רצונו, אבל אין עושין רצונו כ"כ דאינם צדיקים גמורים עיי"ש.
19574 והנה דברי התוס' מתמיהים עוד יותר, דמשום שאינם צדיקים גמורים יענשו בעונש נורא כזה של ועבדת
19575 את אויביך כמ"ש בפ' התוכחה? אכן מהרש"א כבר עמד גם על דברי התוס' בזה וז"ל, ואספת דגנך, יש
19576 לעיין בזה דאיך מתוקם האי קרא ואספת דגנך באין עושין רצונו של מקום, הא מפורש בו והיה אם שמוע
19577 תשמעו לאהבה, ועלה קאי ונתתי מטר ארצכם ואספת דגנך, וההיפך באין עושין רצונו של מקום השמרו
19578 לכם ולא יהיה מטר, וי"ל בזה כדברי התוס', דודאי איירי קרא בעושין רצונו של מקום, אבל אין עושין
19579 רצונו כ"כ דאינם צדיקים גמורים.
19580 דאע"ג דכתיב בהו והיה אם שמוע תשמעו לאהבה, מ"מ מדכתיב בהך פרשה בכל לבבכם ובכל נפשכם ולא
19581 כתיב בכל מאדכם כדכתיב בפ' שמע ובכל מאדך, משמע דאיירי הכא בשאינם צדיקים גמורים, דהיינו
19582 שאינם צדיקים במאד, כדאמרינן דיש לך אדם שחביב לו ממונו יותר מגופו, וע"כ עונשן בדבר שבממון
19583 שאין מלאכתן נעשית ע"י אחרים, ודקאמר ולא עוד אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידן, היינו כת אחרת
19584 דאין עושין רצונו של מקום כלל, כדכתיב ועבדת את אויביך, וכתוב לעיל מיניה תחת אשר לא עבדת את
19585 ה' אלהיך בשמחה, ואלו נענשו גם בגופם שמלאכת אחרים נעשית על ידן עכ"ל.
19586 אך גם בדברי מהרש"א עדיין לא הונח לנו, דלא משמע כלל בגמ' דבשתי כתות איירינן, אבל לכשנתבונן
19587 נראה מה עמקו דברי מהרש"א, וע"פ דבריו יש ללמוד מדברי הגמ' והתוס' הנ"ל יסוד נורא בכוחות
19588 הנפש, אשר בהבטה בעלמא לא תשורנו עין האדם, והוא מה שיש לדייק עוד בפרשה זו והיה אם שמוע
19589 תשמעו ואספת דגנך, ומיד אחר זה כתוב השמרו לכם פן יפתה לבבכם, ונשמע מזה שיש סיבה לאזהרה זו
19590 של השמרו לכם, ממה שכתוב למעלה ואספת דגנך.
19591 כלומר שע"ז יש חשש שיפתה לבבכם וסרתם ועבדתם, לכן השמרו לכם, ומהו הדבר שמעורר חשש זה?
19592 הוא מה שרמז מהרש"א מאי דכתיב למעלה לאהבה ולעבדו בכל לבבך ובכל נפשכם, ולא כתיב בכל
19593 מאדכם, דהיינו שממונם חביב עליהם יותר מגופם, ולכן אף שהם אוהבים את השי"ת ועובדים אותו בכל
19594 לבבם וגם מוסרים נפשם עבור כבודו ית', אבל למסור גם כל ממונם עבור קיום מצות ה' לזה אינם
19595 מוכנים.
19596 ומכיון שאוהבים את הממון ביותר, אע"פ שעכשיו הם עובדים את ה' ואוהבים אותו בכל לבבם ובכל
19597 נפשם, יש כבר חשש גדול שימשכו אחר ממונם ורכושם בלב ונפש ויסורו מאחרי ה', לכן אמר הכתוב
19598 מיד אחר ואספת דגנך, השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים, ואז יאבדו גם ברכה
19599 זו של ואספת דגנך, וחרה אף ה' בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר!
19600 וזהו מה שדרש רשב"י ואמר בזמן שישראל עושין רצונו של מקום, ועמדו זרים ורעו צאנכם, ובזמן שאין
19601 ישראל עושין רצונו של מקום ואספת דגנך, כלומר בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו (מכות י'),
19602 לכן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום ועוסקין בתורה, מלאכתן נעשית ע"י אחרים, אבל בזמן שאין
19603 ישראל עושין רצונו של מקום, וחביב עליהם ממונם וחורשים בשעת חרישה וזורעים בשעת זריעה, לכן
19604 ואספת דגנך, שמלאכתן נעשית ע"י עצמן, ולא עוד אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידם, כלומר שע"י
19605 אהבתם את הממון יפתה לבבם ויורדים והולכים עד שסרים מאחרי ה' ועובדים אלהים אחרים, ומגיעים
19606 לואבתם מהרה מעל הארץ הטובה.
19607 מעתה הרי מבואר היטב כל דברי מהרש"א בהבנת דברי התוס' לפרש מ"ש רשב"י הכל על נכון בעזה"י,
19608 ומ"ש מהרש"א דהאי ולא עוד אלא שהם עובדים את אחרים, קאי על כת אחרת שהם רשעים גמורים, א"צ

לפרש על אנשים אחרים ממש, אלא אותם האנשים שאוהבים את הממון אע"פ שמתחילה היו צדיקים רק	19609
לא גמורים, אבל מכיון שנשתקעו באהבת הממון נעשים במשך הזמן רשעים גמורים, וממנו יסוד וממנו	19610
פינה לדעת להתרחק מאהבת הממון כל ריחוק שאפשר, כי אהבה זו סכנה איומה היא, ואפשר שתביא ח"ו	19611
את האדם לדיוטא התחתונה ר"ל.	19612
ואכן מצאנו יסוד הנ"ל מפורש בירושלמי יומא (פ"א הלכה א'), דהנה חז"ל דנו מפני מה חרבו ב' בתי	19613
מקדש, ובש"ס שלנו (יומא ט'): אמרו, מקדש ראשון מפני מה חרב? מפני ג' דברים שהיו בו, ע"ז ג"ע	19614
ושפ"ד, אבל מקדש שני שהיו עוסקין בתורה וגמ"ח, מפני חרב? מפני שהיתה בו שנאת חינם, ללמדך	19615
ששקולה שנאת חינם כנגד ג' עבירות ע"ז ג"ע ושפ"ד ע"כ, וגם בירושלמי שם אמרו כן, אבל יש שם	19616
הוספת דברים בזה"ל, ר' יוחנן בן תורתא אמר מצאנו שלא חרב הבית בראשונה אלא שהיו עובדים ע"ז	19617
ומגלי עריות ושופכין דמים, אבל שני מכירין אנו אותם שהיו יגעין בתורה וזהירין במצות ובמעשרות וכל	19618
(מידה) טובה היתה בהן, אלא שהיו אוהבין את הממון, ושונאין אלו לאלו שנאת חינם שהיא שקולה כנגד	19619
ע"ז ג"ע ושפ"ד עיי"ש.	19620
הא קמן להדיא כל מה שנתבאר למעלה, שעל אף שהיו יגעין בתורה וזהירין במצות, אבל מכיון שהיו	19621
אוהבין את הממון, אלו האנשים הגדולים שהיו יגעין בתורה וכל מידות טובות היו בהן, נעשו שונאים אלו	19622
לאלו והביאו את החורבן, וחז"ל אמרו נעשו שונאים אלו לאלו, לא אמרו נעשו שונאים זה לזה, כלומר	19623
שנתחלקו למפלגות מפלגות, אע"פ שכולם היו יגעים בתורה, וזהו שנאת חינם! שלא היה להם על מה	19624
לשנוא אותם, כי לא ראו שום דבר עבירה ח"ו, אלא שבאו לידי כך מתוך אהבת הממון, כי עיי"ז נתקנאו	19625
אלו באלו ונעשו שונאים אלו לאלו!	19626
ועל כן הצדיקים והחסידים מתרחקים בתכלית הריחוק ממידה מגונה זו של אהבת הממון, כי מחוץ שהיא	19627
מידה מגונה מצד עצמה, הרי היא גורמת ליפול על ידה לשנאת חינם שהיא שקולה כנגד ע"ז ג"ע ושפ"ד	19628
ועוד יותר, כדאמרינן בגמ' שם תנו עיניכם בבירה שחזרה לראשונים ולא חזרה לאחרונים עיי"ש, ועדיין	19629
מרקד בינינו. (לב אליהו).	19630
	19631
מאמר רל	19632
ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגנך ותירושך ויצהרך (דברים י"א י"ד).	19633
בגמ' (ברכות ל"ה), ואספת דגנך מה ת"ל, לפי שנא' לא ימוש ספר התורה הזה מפיך יכול דברים ככתבן,	19634
ת"ל ואספת דגנך, הנהג בהן מנהג דרך ארץ דברי ר' ישמעאל, ר' שמעון בן יוחאי אומר אפשר אדם	19635
חורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה ודש בשעת דישה וזורח בשעת הרוח, תורה	19636
מה תהא עליה! אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים, ובזמן שאין ישראל	19637
עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י עצמן שנא' ואספת דגנך, אמר אביי הרבה עשו כר' ישמעאל	19638
ועלתה בידן, כרשב"י ולא עלתה בידן, א"ל רבא לרבנן במטותא מנייכו ביומי ניסן וביומי תשרי לא תתחזו	19639
קמאי כי היכי דלא תטרדו במזונייכו כולא שתא.	19640
הרבים שעשו כרשב"י ולא עלתה בידן התמודדו להגיע למידה של בטחון שהיתה למעלה ממצבם ולכן לא	19641
הצליחו, וכבר דייק הגר"ח בנפ"ח כי רבים דוקא לא עלתה בידם, כי דרכו של רשב"י אינו דרך להמון	19642
העם, כי בודאי להמון העם כמעט בלתי אפשר שיתמידו כל ימיהם רק בעסק התורה, שלא לפנות אף שעה	19643
מועטת לשום עסק פרנסת מזונות כלל, אבל יחיד לעצמו שאפשר לו להיות אך עסוק כל ימיו בתורתו	19644
ועבודתו ית"ש, ודאי שחובה מוטלת עליו שלא לפרוש אף זמן מועט מתורה ועבודה לעסק פרנסה ח"ו	19645
וכדעת רשב"י (שער א' פ"ח).	19646
פשוט וברור הוא, כי המדרגות בזה מתחלקות לפי דרגת הבטחון, וכן ביאר רבינו הגר"י סלנטר (אבן	19647
ישראל א'), ר"י ורשב"י מדברים בתלמיד חכם שתורתו אומנותו, היינו שעוסק ומהרהר בה כל שעה ואינו	19648
הולך ד' אמות בלא תורה, כדברי תוס' (סוטה כ"א). ד"ה זה ת"ח, אם ת"ח זה הוא גם בעל מדרגה גדולה	19649
בבטחון, יזכה שמלאכתו נעשית ע"י אחרים והוא יתמסר לתורה כל ימיו במסי"ג, אולם שני תנאים יש	19650
בזה, ונמנה אותם כאן בהיות גם הם מגדרי הבטחון.	19651
רשב"י אומר בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים, ובזמן שאין עושין רצונו	19652
של מקום מלאכתן נעשית ע"י עצמן, והקשו התוס' שם דפסוק ואספת דגנך כתוב בפרשה שניה של ק"ש	19653
המתחילה והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי, הרי שהיא מדברת בעושים רצונו של מקום, ואיך אמר	19654
רשב"י ואספת דגנך מדבר באין עושין רש"מ? ותירצו דמיירי ודאי שעושין רצונו, אבל אין עושין רצונו	19655
של מקום כ"כ דאינן צדיקים גמורים, התוס' סתמו ולא ביארו מה חסר להם שאינם צדיקים גמורים.	19656
אך המהרש"א מבאר, בפרשה ראשונה כתוב ואהבת בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך, ומפרש בגמ'	19657
שיש אדם שממונו חביב עליו מגופו, וע"ז נאמר ובכל מאדך שגם אם ממונו חביב עליו כ"כ ימסור אותו	19658

לאהבת ה', בפרשה שניה כתוב רק ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם ולא בכל מאדכם, ומדברת הפרשה	19659
במי שמוסר יצרו ונפשו לעבודת ה' אך לא ממונו, והוא אשר התוס' רמזו דמירי במי שבממונם אינם	19660
צדיקים, לכן עונשם מידה כנגד מידה, כיון שממונם חביב עליהם כ"כ שאינם מוותרים עליו לעבודת ה',	19661
מלאכתם לא נעשית ע"י אחרים והם צריכים בעצמם לטרוח בה.	19662
מכאן הוראה למעשה, שהרוצה להקדיש חייו לתורה ולבטוח בהשי"ת שימציא לו פרנסתו, חייב להיות נקי	19663
לגמרי בעניני ממונות, אוהב כסף ורכוש לא יצליח להקדיש חייו לתורה! המבזבז כסף למותרות והמגלגל	19664
בהלוואות לא יכוון בשום אופן להיות תורתו אומנותו, ואין צריך לומר שהמייסד ביתו במיטב הטעם	19665
ובריהוט מפואר ואין לו כסף לזה, כי מוטב שיבקש פרנסה באיזה מקצוע ולא יתימר להיות ת"ח שתורתו	19666
אומנותו! על זה כתב מרן בעל החזון איש נ"ע הנהגות לבן תורה, ליוזר מאד שלא ללות כסף משום אדם	19667
(ח"ב סי' כ'), הלווה כסף בלי פיקוח נפש ויודע מראש שיצטרך לגלגל בהלוואות כי אין לו במה לשלם,	19668
על מי הוא בוטח? בודאי אין כאן אלא בטחון של הבל, ותלמיד חכם שתורתו אומנותו הוא לא יהיה!	19669
גדר שני הקשור בראשון הוא זה, איתא בגמ' (ביצה ט"ז), כל מזונותיו של אדם קצובין לו מר"ה ועד	19670
יה"כ, חוץ מהוצאות שבתות והוצאת ימים טובים והוצאת בניו לתלמוד תורה, שאם פחת פוחתין לו ואם	19671
הוסיף מוסיפין לו, רש"י כל מזונותיו של אדם, כל מה שעתידי להשתכר בשנה שיהא ניזון משם קצוב לו	19672
כך וכך ישתכר בשנה זו, ויש לו להיזרזר מלעשות יציאה מרובה שלא יוסיפו לו שכר למזונותיו אלא מה	19673
שפסקו לו, הרי מזונותיו של אדם קצובים, ולכן גם הוצאתו צריכה להיות קצובה.	19674
זוהי הוראה לכל אדם, ומה גם לת"ח שתורתו אומנותו, וידע נאמנה אם אינו יכול לבנות חייו על הסתפקות	19675
במועט לא יתכן שיצליח בתורתו! הוא עתיד להיות בעל חוב ויצטרך לגלגל בהלוואות, ובזה יהיה טרוד לא	19676
פחות ממי שעוסק במלאכה, והרי שמעתתא בעי צילותא וראשו אינו פנוי, אולם הדברים בתוקפם גם למי	19677
שעושה כר' ישמעאל, וכלל הוא בטחון מחייב הסתפקות! (עלי שור ח"ב).	19678
	19679
מאמר רלא	19680
השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחיתם להם (דברים י"א ט"ז).	19681
הזהירה לנו התורה להשמר מפיתוי הלב, אף שידמה לך כי דבר קל הוא לכאורה, אבל יצר לב האדם רע	19682
מנעוריו, וכוונת הלב להכשילו ברשתו מדחי אל דחי ח"ו, עד שלבסוף וסרתם ועבדתם אלהים אחרים	19683
והשתחיתם, ולכן דרכן של צדיקים לחשוך עצמן תמיד, אף שהוא רחוק מהתאוה או החמדה ההיא, עכ"ז	19684
יחשוד עצמו פן יפתנו לבו עוד ועוד, לא כן דרכן של פשוטים, אינו בקי בטיב לבו לחשוך את לבו הרע	19685
מנעוריו.	19686
אאע"ה היה שונא בצע בתכלית כמו שראינו ברכוש סדום, מי יודע כמה היה רכושם רב, כי היא גאון	19687
שבעת לחם, והיא היתה כגן ה' כארץ מצרים, ועכ"ז אמר אם מחוט ועד שרוך נעל, ועל פי דין היה שלו,	19688
רק בשביל קידוש ה' לא רצה ליקח, הרי כי היה שונא בצע בתכלית, ועכ"ז היה חושד עצמו פן חמדת	19689
הממון יפתנו, וקפץ ונשבע הרימותי ידי, פירש"י בשבועה אם אקח, הרי שחשד עצמו, לוט אף כי אדם	19690
גדול היה, עכ"ז חמדת הממון מעט היה לו נגד אאע"ה, וזה הטענה ובחר לו בשביל ממון לשבת בסדום,	19691
ולא חשד עצמו שילמד ממעשיהם ואנשי סדום רעים וחטאים, ופירש"י ואעפ"כ לא נמנע לוט מלישב	19692
עמהן.	19693
הרי כי גם לאדם גדול כלוט, עשה רושם עליו מעט חמדת הממון שהיה לו, עד שהטעה את עצמו לישב	19694
בסדום ולא יזיקו לו, ואע"פ שלא מצינו עליו שום חטא אח"כ בישיבתו בסדום, אדרבה אפה מצות בפסח	19695
והכניס אורחים כדרכו של אברהם אבינו ע"ה, ועכ"ז נאמר שם וה' אמר אל אברהם אחרי הפרד לוט	19696
מעמו, עיין ברש"י שם להבהל, ורק מחמת כי לא ירא לשבת בסדום.	19697
הרי מובן לנו באר היטב הזהרת התורה לכל ישראל ב"פ ביום, השמרו לכם פן יפתה לבבכם, פי' מפיתויי	19698
הלב, כי דרך חלקלקות בלב להחליק בעיניו מעט מעט עד וסרתם ועבדתם, הרי מבואר כי יש על אדם	19699
לחשוך עצמו תמיד ולברוח מעבירה, וטוב לנו כל הימים. (חכמה ומוסר ח"א מא' קע"ח).	19700
	19701
מאמר רלב	19702
השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחיתם להם (דברים י"א ט"ז).	19703
ובספרי שם שכיון שהאדם פורש מן התורה הולך ומדבק לע"ז, ובמדרש תנחומא פרשת ראה, ראה אנכי	19704
נותן לפניכם היום, זש"ה ולעם הזה תאמר כה אמר ה' הנני נותן לפניכם את דרך החיים ואת דרך המות	19705
(ירמיה כ"א), וכתוב רק השמר לך, ללמדך שכל מי שמתבטל מן התורה (שלא לצורך) כאלו כופר	19706
בהקב"ה, שלא נתן תורה לישראל אלא כדי שיעסקו בה יומם ולילה.	19707

דברי המדרש נפלאים הם, ודאי שמצות לימוד התורה גדולה מאד, אבל בכל זאת תמוה הוא, שבשביל כך	19708
יהא המבטל איזו שעה מן התורה דומה לעובד ע"ז, ועוד יותר יש מקום להשתומם, כי התורה דורשת זאת	19709
לא רק מיחידי סגולה אלא מכל אחד מישראל, כי הלא אמרו כל מי שמתבטל משמע שכל אחד באיזו	19710
מדרגה שיהיה, אם הוא מבטל מן התורה שלא בהכרח הרי הוא ככופר ח"ו, וזה מבהיל הוא, כי הלא לא	19711
מצאנו ולא ראינו אף אחד שלא יתבטל מן התורה, ואיך אפשר לדרוש שכל בני ישראל יגיעו למדרגה זו.	19712
ובאמת הלא כל זה מוכרח הוא מפשטות הכתובים, את הברכה אשר תשמעו והקללה אם לא תשמעו,	19713
וסרתם מן הדרך ללכת אחרי אלהים אחרים, מבואר שישנם רק שני דרכים, דרך הברכה ודרך הקללה,	19714
הברכה היא לימוד התורה וקיום המצוות, והקללה אם לא תשמעו, וגם משמע שבאי השמיעה לבד הוא	19715
הולך מיד אחרי ע"ז, כמ"ש אם לא תשמעו ללכת אחרי אלהים אחרים.	19716
וזהו שמביא המדרש מקרא בירמיהו, הנני נותן לפניכם את דרך החיים ואת דרך המות, היינו שאין דרך	19717
אמצעי דרך הרשות, אלא כל שאינו הולך בדרך החיים הוא הולך בדרך המות, ולזה מביא ראייה מן הכתוב,	19718
השמר לך ושומר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך, יום	19719
אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב, שע"ז נאמר (אבות פ"ג) כי האדם מוזהר שלא ישכח דבר מן התורה	19720
אף יום אחד אף שעה אחת, כי אם מסיח דעתו מזה הרי הוא בסכנה גדולה וכמ"ש ושומר נפשך מאד,	19721
אמנם לכאורה נפלא מאתנו, מפני מה חמור כ"כ עון המבטל מן התורה שיחשב ככופר בהקב"ה וכעובד	19722
ע"ז?	19723
אבל כשנתבונן בינה נוכל להבין כי נכון הדבר, כי לפי יסוד אמונתנו מחוייבים אנו לדעת כי אין מציאות	19724
אמיתית בלעדו ית', אמת מלכנו ואפס זולתו, וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים	19725
ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד, גם אחרי שצמצם כביכול את עצמו ונתן מקום לבריאה ונבראים שימצאו,	19726
אין זה נקרא מציאות לעומתו ית', כי כל ענין מציאות בריאה היא רק לפי השגתנו, שכך רצה הקב"ה	19727
שימצאו מושגים אלו, אבל גם לפי מושגנו אנו ניתן לנו לדעת, וצריכים אנו לקבוע בלבנו אמונת אומן	19728
שמלא כל הארץ כבודו, ושהוא ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין, ולית אתר פנוי מיניה.	19729
וזה צריכים אנו לכוון בק"ש, שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, כי הוא אחד באמת ואין בלתו, אין מציאות	19730
כמציאותו ואפס זולתו, ומי שאינו מאמין בזה ופורש עצמו מלהכיר ולהרגיש זאת, הרי הוא ככופר	19731
באחדותו ית' במציאותו האמיתית, כי עבודת האדם בעוה"ז היא לשום אל לבו אמונה זו, ולאמיתה במעשיו	19732
דיבורו ומחשבתו, ובהכרתו זאת הוא ממליך להקב"ה ומיחדו בעולם.	19733
ובזה יתבאר לנו מה שמצינו בתורה בענין המרגלים (במד' י"ד), ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו	19734
וימלא אחרי ולכאורה אינו מובן לשון וימלא אחרי, כי אמנם היתה כאן גבורת הדעת וצדקות גדולה מכלב	19735
שלא נפתה לעצת מרגלים, והראה אמונתו ובטחונו בה' כמו שמסופר עליו בתורה, אבל מה שייך ע"ז לשון	19736
וימלא אחרי, ואם נאמר כי ענין וימלא היינו שמלא את לבו באמונת ה', היה צריך לכתוב וימלא לפני.	19737
אמנם יש כאן ידיעה אמיתית במה שדיברה תורה בלשון זו, דהנה ע"פ חכמת האמת כל ענין הבריאה	19738
ואפשרות מציאות יצורים, מצטיירת לעין הנביא בציוור כזה, שהבורא צמצם כביכול את מציאותו	19739
האמיתית, והניח חלל בעד יצירת העולמות, אבל האציל קו אור מציאותו ית', כוח אלהי שממנו נבראה	19740
ונשתלשלה כל הבריאה כל העולמות ויציריהם, ולכן לפי כוח השגתנו מצטייר לנו כאלו הקב"ה כביכול	19741
עבר ממקום הבריאה, וכל הבריאה היא מאחרי ה'.	19742
אבל ח"ו שנקיים מחשבתנו על זה, כי צריכים אנחנו להאמין, שגם אחרי חידוש הבריאה, הוא ממלא הכל	19743
וסובב הכל ולית אתר פנוי מיניה, כי לפי האמת לאמיתו, גם אחרי הבריאה לא נשתנתה מציאותו במאומה,	19744
ואין בלעדיו מציאות כלל, ושתי המחשבות האלו צריכות לשלוט במחשבתנו בגדר רצוא ושוב, אמנם לפי	19745
כוח השגתנו אי אפשר שיהיה לנו שום ציוור בבורא כפי בחינת אמיתתו, וכל ציוורנו בבורא ב"ה הוא רק	19746
כפי בחינת הצמצום והקו, וכמו שנתבאר.	19747
וזהו מה שמצינו בתורה כשביקש משרע"ה הראני נא את כבודך ויאמר ה' הנה מקום אתי והיה בעבור	19748
כבודי וראית את אחורי ופני לא יראו, והיינו כי גם עין הנביא לא תוכל להשיג פני ה' הוא בחינת מציאותו	19749
האמיתית, אלא רק בחינת אחורי היינו לאחרי הצמצום, כשהבורא כביכול משך את עצמותו והניח מקום	19750
לבריאה הנמשכת מאורו ית', וזהו שנא' והיה בעבור כבודי וראית את אחורי, היינו שתשיג את מידת	19751
ההתקשרות שישנה לבורא עם הבריאה, לאחרי שכבר עבר כביכול והתקשר עם הבריאה ע"י ההנהגה	19752
העליונה, ורק מה שנמצא תחת הנהגה זו מצטייר לנביא.	19753
וזהו מה שאמרו חז"ל (ברכות ז'), והסירותי את כפי וראית את אחורי, אמר רב חנא בר ביזנא א"ר	19754
שמעון חסידא, מלמד שהראה הקב"ה למשה קשר של תפילין, והיינו שעלה בהשגתו להבין התקשרות	19755
הקדושה שישנה להשי"ת עם העולמות לאחר הבריאה, וראה בעין נבואתו איך העולמות מתקשרין	19756
ומתאחדין עם הבורא ב"ה, אבל להשיג ולדעת איזו בחינה במהות מציאותו דהיינו פני ה' לא היה יכול.	19757

הלא רואים אנו, כי ענין הבריאה ויצירת העולמות מתבטא במילת אחורי, כי תכלית ציורנו בהם היא רק	19758
לפי המושג שהשיג אדון הנביאים, ושגם הוא היה רק בבחינת אחורי ה', והנה עבודת האדם בעוה"ז היא	19759
להגביר את אורו ית' בכל העולמות בכל חלל הבריאה, וזה ע"י ידיעתו והרגשתו, כי גם אחרי הבריאה	19760
הוא ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין, ובהכרתו זאת הרי הוא כאילו ממלא את כל החלל הנמצא מאחרי	19761
ה'.	19762
ולכן כשהאדם מחזיק באמונתו ומרגיש, כי כל המציאות היא רק מאורו ית', נקרא זאת בשם ממלא אחרי	19763
ה', וכשהתורה רצתה לספר לנו כי יהושע וכלב היו חזקים באמונתם, וידעו כי הוא המהוה ומחדש בכל	19764
יום תמיד מעשה בראשית ומנהיגם ברצונו, הביעה לנו זאת במלים כאלו, שבהן מתבטא שורש הדבר	19765
וענינו באמת, ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי, כי הם ע"י מחשבותיהם ומעשיהם	19766
השלמים, בהשיגם כי אורו ית' ומציאותו ממלא הכל, מלאו אחרי ה' במושגם הם, והגבירו את התפשטות	19767
אורו ית' בכל העולמות.	19768
והנה לפי זה יש לנו להבין, כי מי שמתבטל מן התורה שלא לצורך, היינו כשהתכלית אינה לשם שמים,	19769
הרי הוא מחשיב מציאות אחרת, וכאילו נותן מקום לענינים בלתי תלויים במציאותו ורצונו ית', ובזה הרי	19770
הוא כאילו כופר באחדותו האמיתית, מכחיש אורו ית' בבריאה, וכאילו דוחק רגלי השכינה והוא כאילו	19771
עובד ע"ז, בזה שהוא מוסר עצמו לענינים נבדלים ממצאיותו ית'.	19772
ובאמת המאמין האמיתי באחדות ה', היודע כי אין מציאות אמיתית אחרת בלעדו ית', וכי ה' הוא האלהים	19773
אין עוד מלבדו, אי אפשר שיקבע במחשבתו לעשות דבר בלתי נצרך לעבודת ה' וקיום רצונו, כי איך	19774
אפשר שיהיו לו תכלית וענין במעשה דיבור ומחשבה לצורך דבר הרשות, כאשר נקבע בנפשו ולבבו ענין	19775
אחדותו ית' שהכל כלא נחשב לעומתו, ולכן אצל המאמין האמיתי כל עניניו סובבים רק לתכלית אחת,	19776
הוא רצונו ית', שרק הוא ורצונו נמצא באמת והוא ורצונו אחד.	19777
הרי נתבאר לנו אמיתיות דברי המדרש, כי המתבטל מן התורה שלא לצורך, הרי הוא כאילו כופר	19778
בהקב"ה, ולפ"ז נמצא שהעוסק בדברי הרשות ומתבטל מן התורה יותר מכפי הדרוש לצרכו ההכרחי, הרי	19779
הוא ככופר ח"ו, והלא הדבר נורא ואיום, כי מי הוא אשר יכול להזהר במידה כזו שלא להתבטל מן	19780
התורה, אלא רק בשביל הדברים הנצרכים לו לקיום חייו? וכשנשים אל לבנו מצבנו אנו, הלא יפול עלינו	19781
מורא ופחד, כי כמה רחוקים אנו ממדרגה זו שלא להתבטל מן התורה שלא לצורך, וכשנעמיד במקביל את	19782
זה לעומת זה! חומר החובה אשר עלינו ומצבנו אנו, הלא נדמה לנו כי אין ביכולתנו כלל למלאות חובתנו	19783
לה'.	19784
אבל באמת צריך לדעת, כי ענין לצורך יש בו מדרגות מדרגות, ואין זאת אומרת שאסור לו לאדם לקחת	19785
מעוה"ז רק כדי קיום נפשו, ויותר מזה שלא לצורך נקרא, אלא ענין לצורך מתאים לכל אדם לפי מדרגתו	19786
ותכונתו, כי כל מה שנצרך לו לאדם למען יעמוד על מתכונת נפשו, כדי שיהיה במצב של רצון ושמחה,	19787
שרק אז ערים כשרונותיו וחיים בו כל כחותיו, כל הנצרך כדי שתהיה לו שלמות ותפארת אדם, בכלל	19788
לצורך הוא.	19789
ומובן כי לרוב בני אדם דרוש לזה לקחת מן העולם יותר מכדי הסיפוק, דרוש הוא לתענוגים גשמיים,	19790
לטיול ולחברת בני אדם ולהתענג מנועם הטבע וכדומה, ואחרי שנחוץ לו כל זה, אם יגמור בנפשו לפרוש	19791
מהנאות אלו הרי זה בכלל אל תהיה צדיק הרבה, וכבר דברנו כמה פעמים, כי אינו כדאי לאדם לפסוע	19792
בפעם אחת על מעלה עליונה הרחוקה ממדרגתו הוא, כי זה לא יתכן, ומלבד יחידי סגולה שזכו להרגיש	19793
במלוא המידה בנועם התורה, החיים ומתענגים בה לבד.	19794
כללו של דבר! גדרי לצורך רבים הם ומשתנים בהתאמה לכל אחד לפי מדרגתו, האנשים העומדים במעלה	19795
עליונה במדרגת השלמות, לצורך שלהם מקיף חוג צר מעניני עוה"ז, ועיקר חייהם ועבודתם הוא בענינים	19796
רוחניים בתורה ומצוות, שבהם הם מוצאים סיפוק לנפשם ומזון לכל כוחותיהם, ואלה שלא הגיעו למעלה	19797
רמה כזו, הענינים שהם בגדר לצורך מקיפים אצלם חוג יותר גדול מעניני עוה"ז, והעומדים במעלה	19798
תחתונה במדרגת השלמות, אצלם החוג עוד יותר גדול וכן הלאה.	19799
כי כל אחד לפי מדרגתו יש לו היקף מיוחד בעניני לצורך המתאים לאופי תכונתו ומדרגתו, ואין מן הראוי	19800
והאפשר לאיש לפסוע בפעם אחת למעלה רמה, אלא כל אחד צריך למדוד את מידת קרבתו לנקודת האמת,	19801
לדעת מדרגתו ולעמוד בה, וכל מעשיו ודרכיו יהיו נמדדים לפי מידת לצורך ע"פ מדרגתו הוא, אבל יזהר	19802
לבלי הרבות לקחת מעניני עוה"ז יותר מכפי הדרוש לו, כי זהו בכלל מבטל את התורה שלא לצורך, שהוא	19803
ככופר באמונה האמיתית, כי אם הוא פונה בזדון לענינים שהם עבורו שלא לצורך כלל לעבודת הבורא,	19804
הרי הוא מחשיב את עצמו למציאות נבדלת, ונוטל לו ענינים אחרים שאינם מקושרים עם רצון הבורא, וזה	19805
נחשב לע"ז.	19806

ברם אל ידמה האדם להקל מעליו עול מלכות שמים ולאמר על כל דבר כי לצורך הוא, כי ידע נא האדם,	19807
כי לפי המידה שאפשר לו לחשוב חשבונו של עולם, החובה עליו לשקול את מעשיו בפלס שכלו, וליזהר	19808
שלא יכשל ח"ו בנטיה כ"ש מדרך האמת, ואם יעשה דבריו שלא בחשבון פושע יקרא וכבר יצא ממעגל	19809
האמת, ויבוא במשפט על כל מעשה אם נעשה אצלו לצורך דרכו, ומפני שלא היה יכול לשקול בחשבון	19810
לפי מדרגתו הוא, או רק מפני עצלות ורפיון ידים ונטיית יצרו, כי במידה שאפשר וראוי לו לחשוב ולדעת	19811
ולא חשב ענוש יענש.	19812
כללו של דבר, כל מה שיגדל האדם במעלתו צריך להיות זהיר ביותר, והעיקר שלא לצאת ממעגל דרכו	19813
ולקחת הנאות העוה"ז שלא לצורך עבודת הבורא, כי בזה שהוא נמשך אחרי הנאות הגוף, הוא מורד	19814
במלכו של עולם ומתרחק מבוראו ונופל מיד ממדרגתו וגורם ירידה לדורו, וכמ"ש הספורנו ז"ל בביאור	19815
הכתוב וישמן ישורון ויבעט (דברים ל"ב) וז"ל, והנה גם בעלי העיון שבו הנקראים ישורון, עשו כמו	19816
הבהמות הבוועטות בבני אדם שנותנים להם מזונות, שמנת עבית כשית, הנה אתה ישורון קהל תופסי	19817
התורה ובעלי העיון, פנית אל התענוגים הגשמיים, ובזה עבית מהבין דקות האמת, כאמרו וגם אלה ביין	19818
שגו ובשכר תעו כהן ונביא, כשית כאמרו כי טח מראות עיניהם מהשכיל לבותם, ויטוש אלוה עשהו,	19819
ולפיכך נטש ההמון אלוה עשהו.	19820
הרי כי כאשר איש המעלה מבקש לו תענוגי העוה"ז שלא לצורך, מיד נולדה גסות בנפשו ומתרחק מהבין	19821
ומהרגיש דקות האמת, ומרחיק עי"ז את המון בית ישראל מאבינו שבשמים, והנה בדורנו זה רואים אנו, כי	19822
בעו"ה נתרחק העם מדרך התורה, סרו מדרך אבותיהם עד כי המינות נתפשטה בין ההמון, ומנבלים את	19823
התורה ואת תופשיה, צריכים אנו לדעת כי ראשית האשם היא בנו תופסי התורה, כי בשביל זה שלומדי	19824
התורה נתרחקו מהכרת האמת, מלהבין דקות האמונה ועומק התורה, אין להם ההשפעה על המון בית	19825
ישראל להוליכם בדרך אמונה, והרי כמה עלינו להזהר מעניני עוה"ז שלא לצורך עבודת הבורא, כי הלא	19826
עי"ז מתרחקים אנו בעצמנו מהכרת האמת, וגורמים ח"ו למצב השפל שבו נמצא המון בית ישראל.	19827
(שעורי דעת ח"ב ד' ק"ד).	19828
	19829
מאמר רלג	19830
השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחיתם להם (דברים י"א ט"ז).	19831
יוסי בן יעזר אומר שלא לסמוך ביום טוב, וזוהי מחלוקת ראשונה שהיתה בחכמי ישראל, יוסי בן יוחנן	19832
אומר לסמוך, יהושע בן פרחיה אומר שלא לסמוך, ניתאי הארכלי אומר לסמוך, יהודה בן טבאי אומר	19833
שלא לסמוך, שמעון בן שטח אומר לסמוך, שמעיה אומר לא לסמוך, אבטליון אומר שלא לסמוך, הלל	19834
ומנחם לא נחלקו, יצא מנחם נכנס שמאי, שמאי אומר לא לסמוך, הלל אומר לסמוך, הראשונים היו	19835
נשיאים ושניים להם אב בי"ד (חגיגה ט"ז).	19836
והגמ' שואלת יצא מנחם, להיכן יצא? אביי אמר לתרבות רעה, רבא אמר לעבודת המלך, תניא נמי הכי	19837
יצא מנחם לעבודת המלך ויצאו עמו שמונים זוגות תלמידים לבושים סירוקין, לבוש בגדי מלכות (רש"י	19838
שם), ויש להבין את ההבדל הגדול בין אמירתו של אביי לאמירתו של רבא, אמירת אביי היא כי יצא	19839
לתרבות רעה, והיא מאד מרחיקה לכת מאמירתו של רבא כי יצא רק לעבודת המלך.	19840
אלא י"ל כי לפי דעת רבא, היציאה לעבודת המלך גם היא מהווה נסיגה רוחנית גדולה, כי היא קפיצה	19841
מהמצב הרם של אב בי"ד לתפקיד ועבודה בחצר המלך, וזו מהווה ירידה גדולה ממדרגה עליונה למדרגה	19842
פשוטה ופחותה, ובנוסף לזה שע"י יציאתו נגרמה השפעה שנגררו אתו עוד שמונים זוגות תלמידים, כי גם	19843
הם יצאו ופירשו מבית התלמוד, מחברת החכמים לעבודת המלך, והוא מנחם היה הגורם העיקרי לירידת	19844
התלמידים ופרישתם, מעסק התורה לעסק עבודת המלכות.	19845
וראיתי בעין יעקב שפי' בשם יוסיפון, שמנחם ניבא להורדוס עודנו נער שימלוך על ישראל, ובמלכו אמר	19846
שתמשך מלכותו כעשר כעשר, ועשר שנים יותר, וכך מלך ל"ז שנה, בגלל דבר זה נשאו (הורדוס) את	19847
מנחם וכבדו בחצירו ובטירותיו, מכון לדעת רבא שאמר לעבודת המלך יצא, ותנא מסייע לו, והנה בראות	19848
מנחם שנבואתו התקיימה, שכן היה שהורדוס עלה לגדולה עד לכסא המלכות, ההרגשה הזו קירבה אותו	19849
לבית המלך, והוא נענה להצעתו של הורדוס לקבל תפקיד בחצירו כגמול על נבואתו, תפקיד שהוריד אותו	19850
מאיגרא רמא, מקודש לחול.	19851
ובספר (זכריה ח'), וליוצא ולבא ואין שלום, אמר רב כיון שיוצא אדם מדבר הלכה לדבר מקרא שוב אין	19852
לו שלום, שאין הוראה מדבר מקרא, שהמשנה מפרשת סתימת התורה, ושמואל אמר זה הפורש מתלמוד	19853
למשנה (חגיגה י'), מי שמסוגל ומצטיין בהלכה ובתלמוד ויוצא ומתעסק במקרא או במשנה, הרי אצלו זו	19854
ירידה בדרגה, מעמל והתעמקות בתורה לענין שדורש פחות עמל ועמקות, ואז אין לו שלום, ואין שמחה	19855
שם בשמים על יצא ופירש ממדרגה גבוהה למדרגה נמוכה יותר, ואיתא במדרש שוחר טוב, א"ר ישמעאל	19856

- 19857 כמה קשה יום הדין הבא, מי שיש בידו מקרא ולא משנה הקב"ה הופך פניו ממנו וצירי גיהנם מתגברין בו
- 19858 כזאבי ערב, והם נוטלין אותו ומשליכין אותו לגיהנם, וכן שואלים אותו לכל המדרגות עד צפית במרכבה.
- 19859 והנביא ירמיה קורא ואומר מקוה ישראל ה' כל עוזביך יבושו, וסורי בארץ יכתבו כי עזבו מקור חיים את
- 19860 ה' (ירמיה י"ז), מי שעושה צעד אחרנית, פסיעה קטנה מחוץ לאהלי תורה, הריהו מסכן את עצמו ואת כל
- 19861 רכושו, רכוש התורה שהגיע אליו בעמל קשה, וכמש"א ז"ל (אבות דר' נתן פ' כ"ד) יכול אדם ללמוד
- 19862 תורה בעשרים שנה ולשכוח בשתי שנים, והמאמר הזה הלא אלישע בן אבויה אמרו, שחשך עולמו בעבור
- 19863 אי זהירות ונסיגה קלה, והסבא מסלבודקה זצ"ל מדגיש את המלה וסורי, רק נטיה קלה וכבר הוא נמנה בין
- 19864 היורדים והנופלים, ועלול הוא להתדרדר ולעבור לחברה של קלי הדעת, נכתב בארץ, מחוץ לחברת
- 19865 היראים וחרדים לדבר ה', רק וסרתם וכבר הוא נמצא במחיצה אחרת, ועבדתם אלהים אחרים.
- 19866 (מעייני החיים).
- 19867 מאמר רלד
- 19869 השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחיתם להם (דברים י"א ט"ז).
- 19870 רש"י וסרתם לפרוש מן התורה ומתוך כך ועבדתם אלהים אחרים, שכיון שאדם פורש מן התורה הולך
- 19871 ומדבק בע"א, וכן דוד אומר כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים, ומי אמר
- 19872 לו כן? אלא כיון שאני מגורש מלעסוק בתורה הריני קרוב לעבוד אלהים אחרים (עקב ששי).
- 19873 עד כדי כך קרובים הדברים זה לזה, שדוד המע"ה חש בעצמו כי קרוב הוא לע"ז כיון שלא ניתן לו לעסוק
- 19874 בתורה בברחו מפני שאול! הרי ממש או תורה או עבודה זרה! אין זאת אלא הפרישה מהתורה היא ירידה
- 19875 אל החיים הפשוטים, ושם אורבות לאדם כל מיני עבודות זרות, על זה נאמר ובחרת בחיים למען תחיה,
- 19876 ולדעת רבינו יונה זוהי מצות עשה (שע"ת ג' י"ז), ואין זו מצוה חד פעמית לבחור בחיי תורה, אלא כל
- 19877 רגע חייבים לבחור בתורה למען תחיה.
- 19878 אם הלב מפסיק לדפוק במשך חמש דקות אי אפשר עוד להחיות את האדם, חיים אינם סובלים הפסקה, כך
- 19879 גם חיי תורה אינם סובלים הפסקה, כשאדם פורש מהתורה זוהי מיתה ממדרגת חיי תורה, והוא יורד
- 19880 לחיים פשוטים, כשהוא מבקש אח"כ שוב להסתפח בנחלת ה' הוא זקוק למעין תחיית המתים, יאות על זה
- 19881 שגדולי עולם קיבלו על עצמם ביה"כ שלא ללכת בטלים חמש דקות מתורה, (בשם הגר"י בלאזר נ"ע),
- 19882 וכבר הארכנו בדברי תוס' (סוטה כ"ב). שסתם ת"ח עוסק ומהרהר בתורה כל שעה ואינו הולך ד' אמות
- 19883 בלי תורה, כי זהו חיים של תורה.
- 19884 ויאמר אלי בן אדם, את אשר תמצא אכול, אכול את המגילה הזאת ולך דבר אל בית ישראל, ואפתח את פי
- 19885 ויאכילני את המגילה הזאת, ויאמר אלי בן אדם, בטנך תמלא את המגילה הזאת אשר אני נותן אליך,
- 19886 ואוכלה ותהי בפי כדבש למתוק (יחזקאל ג'), הקב"ה הראה ליחזקאל מגילה ורצה שילמד אותה היטב,
- 19887 הוא ציוה לו זאת בלשון אכילה, אכול את המגילה הזאת, ולא די לו לטעום את מה שכתוב שם, אלא בטנך
- 19888 תאכיל ומעיך תמלא, אכילה כזאת שתמלא מעי ממש, ואמנם הוא אכל המגילה, הרי לימוד תורה הוא
- 19889 אכילה ממש!
- 19890 מי שלא אכל יום שלם נחלש בגופו, אם הוא ממשיך לרעוב הוא גווע מרעב, לכל בן תורה יש הרגשה בזה,
- 19891 הוא נהיה רעב ממש לתורה, מה שעושה לחם ובשר לגוף, עושה לימוד תורה לנשמה, וכמ"ש לכו לחמו
- 19892 בלחמי ושתו ביין מסכתי (משלי ט'), הוי כל צמא לכו למים ואשר אין לו כסף לכו שברו ואכולו (ישעיה
- 19893 נ"ה), על דרך זה כתב הכוזרי בענין התפילה, והסדר הזה מהנפש כסדר המזון מהגוף, וכל אשר תרחק את
- 19894 התפילה מהנפש היא הולכת וקודרת (כוזרי ג' ה'), גם התפילה היא מזון הנשמה כמו התורה.
- 19895 אמר ר' חלבו היוצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה, אמר אביי לא אמרן אלא למיפק, אבל למיעל
- 19896 מצוה למרהט שנא' נרדפה לדעת את ה', אמר ר' זירא מריש כי הוה חזינא להו לרבנן דקא רהטי לפירקא
- 19897 בשבתא אמינא קא מחליין רבנן שבתא, כיון דשמענא לה' דר' תנחום אמר ריב"ל, לעולם ירוץ אדם לדבר
- 19898 הלכה ואפי' בשבת שנא' אחרי ה' ילכו כאריה ישאג, אנא נמי רהיטנא (ברכות ו'), מהרש"א ר"ל
- 19899 השומע שאגת אריה ומתירא ודאי שהולך במרוצה ושרי אפי' בשבת משום סכנה, כן אחרי ה' לדבר
- 19900 הלכה.
- 19901 דבר נפלא הוא, אף שאסור להפסיע בשבת פסיעה גסה, בודאי משום סכנה מותר, וכך מותר ג"כ לרוץ
- 19902 לדבר הלכה בשבת שגם זה פיקוח נפש, ומה אם לא ירוץ אלא ילך לאט לדבר הלכה? אין זאת כי אם דבר
- 19903 הלכה הוא לאדם כאויר לנשימה, ובחוסר חמצן אי אפשר ללכת לאט למקום אויר צח ומוכרחים לרוץ! לכן
- 19904 לא הספיק לר' תנחום ולריב"ל הפסוק הראשון נרדפה לדעת את ה', והזדקק לפסוק אחרי ה' ילכו כאריה
- 19905 ישאג, לומר כי דבר הלכה הוא אותו פיקוח נפש כמו קירבת אריה, הן תורה היא אויר לנשימה.

אם בחקותי תלכו, תהיו עמלים בתורה, ומבאר בגור אריה ריש בחקותי, ומה שאמר שתהיו עמלים בתורה	19906
היינו מפני שכתוב הלימוד בלשון הליכה, כי ההליכה יש בה טורח ועמל, כך תהיו עמלים ויגעים, ויש	19907
לפרש ג"כ שההליכה שאדם הולך ממקום למקום כן יהיה עמל בתורה, ולהעמיק בה תמיד יותר ממה	19908
שהעמיק בה קודם, וזה נקרא הליכה בתורה, הרי השקידה בתורה ויגיעת העיון בסוגיית הגמ' הן עדיין רק	19909
ההתחלה לעמל תורה, העמל האמיתי היא ההליכה בתורה.	19910
אחרי שכבר העמיק בעיונו ועמד על צורתא דשמעתא, לא יספיק לו מה שהעלה בעיונו אלא יעמיק יותר	19911
ויותר, בדרך זו ניתן לגלגל ולהעמיק בסוגיא אחת במשך כל החיים, ואכן הננו רואים בגדולי המחדשים	19912
בתורה, שעסקו במשך כל חייהם באותן סוגיות, אם בשמעתתא אם באגדתא, ותמיד העמיקו וחדשו יותר	19913
בהן, הרי עמל תורה היא ההליכה התמידית בתורה, וזוהי התנועה ברוחניות שהיא סימן החיים במדרגת	19914
תורה.	19915
באותו ענין מגלה המהר"ל דבר עוד יותר עמוק לא יסולא בפז, והוא על המימרא של ר' יוסי (שבת קי"ח:)	19916
יהא חלקי ממתי בדרך מצוה, וכתב הוא ז"ל, ולמה אמר עם המתים בדרך מצוה ולא עם עושי מצוה? אבל	19917
המתים בדרך מצוה הוא מתנועע אל השי"ת נחשב שהוא עם השי"ת, כי התנועה אל הדבר כאילו הוא אחד	19918
עמו, משא"כ מי שעשה כבר המצוה וקנה אותה, הרי קנה המדרגה שיש לעושי מצוה, אבל לא ייאמר בזה	19919
שהוא מתעלה להתדבק בו ית' לגמרי, אבל כאשר הוא מת בדרך מצוה והיה מתעלה להתדבק בו ומתוך זה	19920
הרי הוא מת, הרי מתדבק עם השי"ת (דרך חיים אבות ד' י"ח).	19921
הרי התנועה אל המצוה היא הדבקות האמיתית, כי בזה האדם הולך ומתקרב אל הקב"ה, כאשר גמר	19922
המצוה יש לו מדרגה ושכר, אבל הדבקות שבתנועה כבר נפסקה, זהו סימן חיים מובהק כל חי מתנועע,	19923
החי העומד תמיד על מקום אחד סימן הוא שהוא משותק וחולה, אין חיים בלי תנועה! וכמו שהחיים	19924
הטבעיים מתבטאים בתנועה גופנית, כך מתבטאים החיים העילאיים בתנועה רוחנית, לכן ההליכה בתורה	19925
היא העמל הנכון, וההליכה לקראת מצוה היא הדבקות המבוקשת, המסתפק בעיון אחד בסוגיא עדיין אינו	19926
חי, ולא הגומר מצוה דבוק בהשי"ת אלא ההולך לעשותה, אי אפשר לעמוד במקום אחד בתורה.	19927
(עלי שור ח"ב).	19928
	19929
מאמר רלה	19930
ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם וקשרתם אותם לאות על ידכם והיו לטוטפות בין עיניכם	19931
(י"א י"ח).	19932
ת"ר ושמתם סם תם, משל לאדם שהכה את בנו מכה גדולה והניח לו רטיה על מכתו, ואמר לו בני, כל זמן	19933
שהרטיה על מכתך אכול ושתה מה שהנאתך ורחוץ בין בחמין בין בצונן ואין אתה מתיירא, ואם אתה	19934
מעבירה הרי היא מעלה נומי, כך הקב"ה אמר להם לישראל, בני בראתי יצה"ר ובראתי לו תורה תבלין,	19935
ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו, שנא' הלא אם תיטיב שאת, ואם אין אתם עוסקים	19936
בתורה אתם נמסרים בידו, שנא' לפתח חטאת רובץ, ולא עוד אלא שכל משאו ומתנו בך, שנא' ואלריך	19937
תשוקתו, ואם אתה רוצה אתה מושל בו, שנא' ואתה תמשל בו (קדושין ל').	19938
ויש להתבונן במאמר זה, שהזכירו חז"ל דברים במשל שלא נתפרשו כלל בנמשל, שהרי במשל אמרו כ"ז	19939
שרטיה זו על מכתך אכול מה שהנאתך ושתה מה שהנאתך, ואילו בנמשל אמרו רק אם אתם עוסקים	19940
בתורה אין אתם נמסרים בידו, אבל לא הזכירו שעם עסק התורה מותר לאכול מה שהנאתך, ועוד כי אמנם	19941
איך אפשר לומר שאם אדם עוסק בתורה יהא מותר לו להרבות בתאוות עוה"ז והנאותיו, וכי אין לו מעתה	19942
להתיירא שיפול ביד יצרו? הלא זה הדבר עצמו כבר נפילה גדולה ביד יצה"ר חס ושלום!	19943
אבל נבין זה כשנתבונן היטב במשל שהמשילו את יצה"ר למכה גדולה, ואמרו משל לאדם שהכה את בנו	19944
מכה גדולה והניח לו רטיה על מכתו, ומפורש שכל אדם באין יוצא הוכה במכה הלזו דהיינו יצה"ר הטבעי!	19945
כלומר טבע האדם, שהוא צריך לאכילה לשתיה ולשינה וזה קיום העולם, כי אם האדם לא היה רעב ולא	19946
נהנה מאכילתו, לא היה אוכל והוא מת, ובטל ממילא כל תעודת חייו על הארץ, וכן בשתיה ובשינה, וכן	19947
בתאוות המשגל, אלמלא כן לא היו פרים ורבים ונמצא העולם חרב, ואכן אם האדם יכוין בכל דרכיו	19948
באכילתו ושינתו לשם קיום העולם באשר כך רצונו ית', אין לך עובד ה' גדול מזה! וזוהי הרטיה שמניח	19949
האדם על מכתו, כי אז יוכל לאכול מה שהנאתו ולשתות מה שהנאתו ואינו מתיירא.	19950
אבל דא עקא, שהאדם מעביר הרטיה מעל גבי מכתו, מסיח דעתו ולבו מכל תכליתו עלי אדמות, ונשקע	19951
בתאוות העולם והנאותיו ללא שום תכלית ומטרה, רק כדי ליהנות ולרוות נפשו הצמאה מכל אשר ראו	19952
עיניו, ולמה הוא כן? מפני שאינו עוסק בתורה! כי כך אמר הקב"ה בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין,	19953
שאם עתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו, אבל אם אין אתם עוסקים בתורה אתם נמסרים בידו.	19954

19955	נמצא כי כל מה שהזכירו חז"ל במשל ואמרו, כל זמן שהרטיה על מכתך אכול מה שהנאתך ושתה מה
19956	שהנאתך, ורחוץ בין בחמין ובין בצונן ואין אתה מתיירא, לא קאי על התאוות היתירות ועל ריבוי
19957	התענוגים, אלא על אכילה ושתיה ורחיצה שיש בהם משום קיום העולם, וזהו היצה"ר הטבעי כאמור.
19958	ואכן גם יצה"ר זה מכה גדולה הוא, ואלמלא הרטיה שעל גביו היינו עסק בתורה, הרי המכה של רעבון
19959	האכילה וצמאון השתיה ומפלת השינה וכדומה מעלה נומי, כלומר מתרחבת ומתגדלת ומעמידה את כל
19960	האדם בסכנה גדולה, ועלול ליפול לבאר שחת ולאבדון גמור ח"ו בב' העולמות, ולזה בא תבלין התורה
19961	שלא תעלה המכה נומי, וענין לשון תבלין שנמשלה בו התורה, הוא להורות על מעלת התורה כי רבה!
19962	וכמו תבשיל בקדירה אשר מעט תבלין נותן טעם בכל התבשיל, כן הדבר הזה שמחשבה מעטה לשם שמים
19963	באכילתו ועסקו בעניני העוה"ז, מעלה את כל המעשה לטוב ומועיל, ונמצא בא עד תכליתו, וכל זה הוא רק
19964	ע"י התורה!
19965	וכבר כתב הגר"ח מוואלאזין ז"ל לפרש מאמר חז"ל (פסחים נ'): לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות
19966	אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה יבוא לשמה, שאין הכוונה שיבוא ללשמה לאחר זמן, אלא מתוך
19967	שלא לשמה, כלומר באמצע העשייה של שלא לשמה יבוא בהכרח ללשמה, כגון אדם יושב ולומד שש
19968	שעות ביום, אף כשהוא מתחיל בלימודו היתה כל כוונתו שלא לשמה, לשם משרה כבוד וכדומה, בכ"ז
19969	באמצע לימודו מתערר בהנאה ותענוג אמיתי מעצם עסק התורה, ואז שוכח מכל פניותיו ונגיעותיו, ונמצא
19970	עוסק ובא ללשמה בתוך עסקו שלא לשמה.
19971	והנה בדין ביטול איסור בהיתר, ידועה ההלכה כי מה שאמרו דאם ההיתר הוא ששים פעמים יותר
19972	מהאיסור, בטל הוא בהיתר ונתהפך להיות כמוהו, זה רק בשאין האיסור מלה או תבלין, אבל אלו שנותנים
19973	טעם בכל ההיתר אפי' באלף לא בטיל, וזהו מה שנמשלה התורה כתבלין ליצה"ר, להיפוך בצד הטוב,
19974	שמחשבה אחת של לשמה נותנת טעם בכל העסק של שלא לשמה, ומעלה את כולו לריח ניחוח אשה לה'!
19975	ולכך אמרו שמתוך שלא לשמה יבוא ללשמה, כלומר יבוא ויכנס עם כל חבילתו של שלא לשמה בתוך
19976	שערי הלשמה ויתקדש ויטהר! (לב אליהו).
19977	
19978	מאמר רלו
19979	ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם וקשרתם אותם לאות על ידכם והיו לטוטפות בין עיניכם
19980	(י"א י"ח).
19981	בגמ' (ב"ב ט"ז). אמר רב ביקש איוב לפטור את כל העולם כולו מן הדין, וברש"י מדינו של הקב"ה, לומר
19982	שאנוסין הן ע"י הקב"ה שברא יצה"ר, אמר לפני רבש"ע בראת שור פרסותיו סדוקות, בראת חמור
19983	פרסותיו קלוטות, בראת ג"ע בראת גיהנום, בראת צדיקים בראת רשעים, מי מעכב על ידך, שומעין אנו
19984	מכאן סוד גדול בענין טבע היצה"ר שניתן באדם, שממש אין כל אפשרות להזיז אותו ממקומו, כי זה בגדר
19985	חמור שפרסותיו קלוטות, אשר ודאי אין כל יכולת לשנות את המציאות, כן הוא ענין יצה"ר, כי מציאות
19986	הוא, כמציאות של פרסותיו קלוטות, לשאת ולתת אתו, להתפשר במשהו אתו, להסתלק ולהשתחרר ממנו
19987	באיזה אופן שהוא, זה מן הנמנע הוא בתכלית.
19988	משל לאדם שהכה את בנו מכה גדולה (קידושין ל'), סוד גדול אנו לומדים כאן, כי אין המכה במקרה,
19989	וכאילו יש איזה דרך להתפטר ממנה, הכה את בנו מכה גדולה הנה זה במכוון גדול, ואין נקי ומשחרר
19990	מזה, והמכה אמנם גדולה מאד, ללא כל עצה להסתובב ממנה, עד כדי כך שביקש איוב לפטור את כל
19991	העולם כולו מן הדין שאנוסים הם, כי לא יכול לו בשום אופן, וכמה נורא הדבר! הרי איוב אשר עליו
19992	נאמר תם וישר ירא אלהים וסר מרע (איוב א'), הנה גם על הטבע שלו אמר כי אין לו כל עצה לו! עד כדי
19993	כך הוא הסוד הגדול של הכה את בנו מכה גדולה סוד הטבע, וגם טבע של איוב אין כל עצה לשנות, כי זה
19994	בגדר לשנות חמור מן פרסותיו קלוטות!
19995	ומאי אהדרו ליה חברי דאיוב? אף אתה תפר יראה ותגרע שיחה לפני אל, ברא הקב"ה יצה"ר ברא לו
19996	תורה תבלין (ב"ב ט"ז), וברש"י הלכך לאו אנוסין נינהו שהרי יכולין להציל עצמן, גילו לו סוד גדול,
19997	האמנם כי אמת אתך, כי ענין ברא הקב"ה יצה"ר אמנם הוא סוד נורא מאד, ולעשות משהו ישר עם
19998	היצה"ר עצמו, לעשות איזה ברית ישר עם הטבע, זה ממש מן הנמנע, בראת חמור פרסותיו קלוטות טבע
19999	היא, ואין כל אפשרות לשנות, אבל ידיעה אחת חסרה לך, אינך יורד לעומק הסוד של תורה תבלין, ברא
20000	הקב"ה תורה תבלין, היינו כי נקודת כל התורה כולה היא אך ורק תבלין ליצר.
20001	
20002	המכה גדולה נורא עד מאד, ללא כל עצה להעבירה בדרכי הטבע ומהלכיה, אבל נברא לה תבלין מיוחד,
20003	סם חיים כזה אשר בקחת אותו, הנה כל היצר נמוס ונימס ואיננו! אם אתם עוסקים בתורה אין אתם
20004	נמסרים בידו שנא' הלא אם תיטיב שאת, ואם אין אתם עוסקים בתורה אתם נמסרים בידו, ולא עוד אלא

שכל משאו ומתנו בכך (קידושין ל':), ושם לעיל ת"ר ושמתם סם תם, נמשלה תורה כסם חיים, כל זמן שהרטיה זו על מכתך אכול מה שהנאתך ושתה מה שהנאתך ואי אתה מתיירא, זהו סוד תורה תבלין עד כדי ביטול היצר ממש, אם אתם עוסקים בתורה הלא אם תיטיב שאת, ואתה תמשל בו.	20005
סוד התורה כי היא תבלין, תבלין ולא יותר, ולא כמו שמורגלים לפרש כי שני דברים כאן, יש יצר ויש תורה, ובמקרה אין עצה למכת היצר כי אם בתורה, לא כן הדבר, הסוד הגדול הוא, כי התורה כל עיקרה הוא אך ורק תבלין ולא כלום יותר, ולו לא נברא יצר בעולם, לא היתה מציאות התורה בעולם, תשובה ניצחת השיב משה למלאכי השרת (שבת פ"ט). על שאלתם תנה הודך על השמים, כלום יצה"ר יש ביניכם? כי אחרי שכל התורה היא רק תבלין ליצר, ודאי אם אין יצר אין תורה, רפואה ניתנת רק לחולים, ובאין מחלה אין מקום לרפואה.	20006
יוצא לנו לפי זה, כי אמנם אין כל עצה בשום אופן ואופן נגד היצר כי אם בתורה תבלין, לקחת הרפואה המתובלת לעומת המחלה, ובקחת התבלין הנה הרפואה בדוקה ומובטחה, והיצר כליל ינוצח, ואדם הלוקח את התורה תבלין ואין עזר לו, בע"כ עלינו לומר כי לא לקח את התבלין כראוי, אם במידה אי מדויקת, או לא בעיתה וכדומה, בתנאים לא נאותים, אבל יהיה איך שיהיה אין לו דרך שניה כי אם באחת, בתורה תבלין, ולקחת במידתה ובזמנה כחוקה הראויה.	20007
כשמתבוננים במצבנו של אדם ביקר ולא יבין נמשל כבהמות נדמו (תהלים מ"ט) הנה נורא מאד, כי ממש נאבד כל האדם! והנה הפילוסופים מגדירים זה ביסוד של כוח ובפועל, כי נשאר המצב של רק בכוח ולא בפועל, אבל סוכ"ס הרי נאבד כל האדם, באין שכל ולא תבונה, כי אם נמשל כבהמות ממש! ואם נרצה נקרא זה בהגדרה של כללים ופרטים, נסתתרו כל הדברים בתוך כלל ללא פרט, וכלל בלי פרטים הרי זה ממש כאין דבר.	20008
האבות הקדושים עם זוך שכלם בתכלית האור, הם ראו בכלל כל הפרטים ופרטי פרטים עד הסוף, להז"ל הקדושים הלא נמסרה כל התורה כולה בי"ג מידות שהתורה נדרשת בהן, והם למדו והוציאו מתורה לבד כל הפרטים שנכללו בהן, עד כל המנהגים שבאחרוני האחרונים, גם מנהגים הנמצאים בספר משנה ברורה היה אור להם בתכלית, אבל מאתנו הלא כבר נאבד זה לגמרי, ואנחנו כבר נשארנו עומדים כי אם אצל הכללים לבד, כי על כן ודאי אין כבר כל זכר מכל דבר, כי אם נמשל כבהמות נדמו ממש!	20009
המקובלים נתנו לענין זה הגדרה יותר ברורה, וקראו זה בשם מובלע בתהום רבה, המקובלים הלא עומדים ליד עצמה של המציאות, הם היודעים ומגלים לנו כי יש סוד של תהום רבה, ורוחב פיה של זו התהום מי ידענה, ממש אין שיעור לרבת בלעה, ועד כדי כך עד שכבר לא נשאר לנו ממש כלום, מה יש אתנו מכל התורה? כמה גדולה אצלנו הלא תגזול, וכן כל המצוות שבין אדם לחבירו כמה מקיפים הם אצלנו? הנה כל זה מגודל הסוד של הבית הבליעה המצויה בתהום רבה, הכל נבלע ונאבד עד ללא כלום, הוא הסוד של מכה גדולה.	20010
ועבודת האדם מהי? למשוך ולהוציא את התורה מבלועת תהום רבה, עד שתתהוה התורה כאמיתתה היא תורה תבלין, והוא סוד המוסר, כל עבודת המוסר היא איך להמציא עצות להוות את התורה לתורה תבלין, תורה בפועל ולא בכוח, תורה בכל פרטיה ופרטי פרטיה, תורה גלויה בתכלית, משוכה ונשואה מעל לבליעת התהום רבה, היא התורה תבלין, הרטיה למכה הגדולה, הקב"ה ברא יצה"ר ואין כל יכולת נגדו, גם אם גדול הוא לא מועיל לו, כי כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו, ונכשל בעבירות נשאות ורמות, אשר לחשכת לבבנו אין רואה גודלם, רק אם נשקיפה ע"י כלי המחזה הוא השכל הנכון ע"פ התורה הנאמנה, נמצא אותם חמורים הרבה באיכותם ביתר שאת ויתר עז, ואיך זה אמנם יתכן כי לא רואים עבירות אם גם נשאות ורמות? הוא הסוד הנורא של מובלע בתהום רבה.	20011
עבר אדם עבירה ושנה בה נעשה לו כהיתר (שם פ"ז), איך זה עבירות הכי גדולות נעשות לו כהיתר? הוא הסוד של הפה הגדולה של עבירה, הבולעת כל התורה כקטן כגדול, עד שכולם נעשים לו כהיתר! עוונות שאדם דש בעקביו בעוה"ז מסבבין לו ליום הדין (ע"ז י"ח.), הדש בעקביו אינו בא מחמת עצם קטנותם של העבירות, אלא קטנים הם רק לפני העוברים, עומדים הם באמת ברומו של עולם ובני האדם הם המזולזלין בהם (ברכות ו'), והכל זה מגודל הסוד של פי התהום רבה, הבולע כל סביבו.	20012
עתה האם אבדה תקותנו ח"ו, אחת היא מצאנו, חכמה ואינה מלאכה, נשיח נא מעט וירוח לנו אחת היא ודאי, הוא הגילוי העצום מסוד המוסר, לשוב ולהוציא הדברים מבית בליעתם, היא בליעת התהום רבה, עד שיתהוו לתורה תבלין, אם פגע בכך מנוול זה משכהו לבית המדרש, וכמאמר הגרי"ס ז"ל כי ביהמ"ד שונות יש, ובכל פרט אשר יפגע המנוול להאדם ילך לביהמ"ד השייך לפרט הלזה, ללמוד תורת כל עבירה ועבירה לבדה, לגאווה תורה הגאווה, וכן לכל מצוה ולכל עבירה את תורתה.	20013
הוא סוד ענין של תורה תבלין, להעמיק עצמו ולהרחיב כל דבר ודבר, לפרטיהם ופרטי פרטיהם, להחיות הדברים ולהמציאן כבראשונה לפני בליעתן בתהום רבה, היא התורה כמתכונתה, וכשהתורה מתהווה	20014
	20015
	20016
	20017
	20018
	20019
	20020
	20021
	20022
	20023
	20024
	20025
	20026
	20027
	20028
	20029
	20030
	20031
	20032
	20033
	20034
	20035
	20036
	20037
	20038
	20039
	20040
	20041
	20042
	20043
	20044
	20045
	20046
	20047
	20048
	20049
	20050
	20051
	20052
	20053
	20054

תורה תבלין, אזי רפואתה בדוקה ומובטחה, השייכות לממון בעיון גמ' ופוסקים איש לפי ערכו, ובפרט אם המרכז יהיה על תכונת איסור והיתר לידע איך להשתמר מגזל, מה רב כוחה להשריש לאט לאט קנין רב בנפש, עד אשר יהיה שוה בעיניו, שאלות או"ה ושאלות השייכות לממון, וכל עוד אשר יצרו יתקוף עליו כן ההכרח להוסיף בהתבוננות היראה ולימוד ההלכות כנ"ל.	20055
ענה נבין פשוט מה שהגרי"ס זצ"ל היה אומר (אור ישראל מכתב יד), אכן ההתהפכות מרע לטוב בלי לימוד המוסרי, היא כמו בקשת הראיה בלי עין ושמיעה בלי אוזן, כי אחרי שלמדנו הסוד הגדול כי ברא הקב"ה יצה"ר, והוא בטבעיו של האדם ולא יכול לו בשום אופן, וכי העצה האחת להעזר היא בסוד ברא לו תורה תבלין, וההתהוות לתורה תבלין בלי מוסר זה מן הנמנע, ועל כן לימוד המוסר היא האחת ודאי להתהפכות מרע לטוב, להוציא הבלוע מהתהום רבה אחד הוא, הוא סוד המוסר. (דעת תורה).	20056
מאמר רלז	20057
ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם וקשרתם אותם לאות על ידכם והיו לטוטפות בין עיניכם (י"א י"ח).	20058
ת"ר ושמתם סם תם נמשלה תורה כסם חיים, משל לאדם שהכה את בנו מכה גדולה והניח לו רטיה על מכתו, ואמר לו בני כל זמן שהרטיה זו על מכתך אכול ושתה מה שהנאתך ואי אתה מתירא, ואם אתה מעבירה הרי היא מעלה נומי, כך הקב"ה אמר לישראל, בני בראתי יצה"ר ובראתי לו תורה תבלין, אם אתם עוסקים בה אין אתם נמסרים בידו, ואם אין אתם עוסקים בה אתם נמסרים בידו (קידושין ל':).	20059
אור התורה מאיר לאדם דרכו ללכת ישר בחשכת חומר, ולעשות שלום בביתו שלא יכשל בעץ ובאבן בהתאוה העכורה, וכמ"ש אם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו, וכתב הגרי"ס זצוק"ל דהתורה תבלין ליצה"ר, היינו שילמוד האדם תורה דיליה, כלומר מה שהוא צריך לתבלין בשביל יצה"ר שלו, מי שהוא סוחר צריך ללמוד היטב הלכות אונאה, שקר גזילה וגניבה וכיוצא בו.	20060
וכמובן שצריך ללמוד ג"כ בתורה ואגדות חז"ל את חומר העון והעונש להעובר עליו, וכמ"ש הר"י ז"ל (שע"ת ריש שער ג'), ואחר שילמוד וידע המצות ומה הן העבירות, צריך שילמוד גנות העבירות וההפסד והאבדון הנמצא בהן להרחיק נפשו מהן, ולהוכיח עצמו בזכרון העונשים ולייסר זולתו, וזאת הידיעה תיקרא מוסר ע"כ, וכ"ז צריך ללמוד בעיון רב ובהתמדה רבה ולחזור עליהם עד אשר תתפעל הנפש ועד אשר תטהר!	20061
וכן הדבר בכל מידה אשר ירגיש האדם כי הוא לקוי בזה או חלש לפי טבעו שנולד בו, צריך ללמוד במיוחד התורה הנוגעת אליו, כללו של דבר בכל מה שימצא האדם חסר צריך שימלאנו באור התורה ואור תורה יחייהו! כמ"כ בהתאוה הידועה שיצה"ר מפיל בה חללים רבים מאד ר"ל, אל יאמר אדם מוטב שאהיה שוגג, ח"ו לא מיניה ולא מקצתיה, זהו עצת היצר, ולא על כגון דא אחז"ל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין, אלא ילמוד היטב בפסוקים ומאמרי חז"ל לידע ולזכור תמיד את הדברים המביאים לידי תאוה זו.	20062
וכלל גדול נקוט בידך מ"ש הרמב"ם (סוף פ' כ"ב מאיסור"ב), שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה, ודו"ק בדבריו מה שאמר בלב פנוי מן החכמה, כי התאוה נתונה בלב, ואי אפשר לשני דברים מנוגדים שיהיו בלב אחד, לכן במקום שאין שם חכמה תימצא התאוה, משא"כ לכשימלא לבו בחכמה אין מקום להתאוה.	20063
וז"ל הרמב"ם אין לך דבר בכל התורה שהוא קשה לרוב העם לפרוש אלא מן העריות, ואמרו חכמים גזל ועריות נפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן, לפיכך ראוי לו לאדם לכופף יצרו בדבר זה ולהרגיל עצמו בקדושה יתירה ובמחשבה טהורה ובדעה נכונה כדי להינצל מהן, ויזהר מן היחוד שהוא הגורם הגדול, גדולה מכל זאת אמרו יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה וירחיב דעתו בחכמה, ובחכמה הוא אומר אילת אהבים ויעלת חן דדיה ירווך בכל עת באהבתה תשגה תמיד עכ"ל הזהב, וכן כתב בפכ"א הי"ט ז"ל, אם יבוא לו הרהור יסיע לבו מדברי הבאי לדברי תורה שהיא אילת אהבים ויעלת חן עיי"ש.	20064
ואכן זהו העיקר הגדול ויסוד כל הזהירות להסיח דעתו מהרהוריו הרעים ולהסיע לבו לדברי תורה, ואז ישכך סערת יצרו וינוחו גלי ים תאוותו, ואדרבה ימלא לבו בתאוה קדושה וצמאון נפלא להגות בתורה ולעבוד את השי"ת, וכ"כ הר"י ז"ל שם שאם יתקן התאוה, תחת אשר כל האברים ישרתוה, ימשכו אחרי השכל וילוו עליו וישרתוהו ויכשרו כל הפעלים, שנא' (משלי כ"א) וזך ישר פעלו ע"כ, כי אין לך מסך מבדיל יותר גדול בין השכל והלב, מהתאוה האוטמת וסותמת לבו של אדם מכל חכמה, אבל זך ישר פעלו, מי שהוא זך מן התאוות כל מעשיו מתוקנים ומיושרים.	20065
ודע וזכור זאת כי האומר אינני יכול לשבור תאותי ולעמוד נגד טבעי זה מינות, כמ"ש פלוגתא דר' יוחנן ורשב"ל, ר"י אמר יש פתחון פה למינים שיאמרו לא היה יכול פרעה לעשות תשובה, ורשב"ל אומר יסתם	20066

פיהם של מינים, אבל כו"ע לא פליגי שהמינים אומרים כן, אלא בכל מצב יש אפשרות לאדם לשוב, אם	20105
בדרך קרובה כמ"ש כי קרוב אליך הדבר מאד, ואם בדרך רחוקה ובכבדות, כמ"ש בא אל פרעה כי אני	20106
הכבדתי את לבו, אבל לא נאבדה תקות התשובה משום אדם ובכל מצב שהוא.	20107
ואפשר לומר שזוהי כוונת הר"י ז"ל שכתב וז"ל, מן הטובות אשר הטיב השי"ת עם ברואיו כי הכין להם	20108
הדרך לעלות מתוך פחת מעשיהם ולמדם והזהירם לשוב אליו כי יחטאו לו, שנא' טוב וישר ה' על כן יורה	20109
חטאים בדרך, ואם הרבו לפשוע ולמרוד ובגד בוגדים בגדו לא סגר בעדם דלתי תשובה, שנא' (ישעיה	20110
ל"א) שובו לאשר העמיקו סרה ע"כ (שע"ת פ"א).	20111
ויש לפרש דהכי קאמר, לאותם אנשים שלא חטאו הרבה הקב"ה עוזר להם ומכין להם הדרך לתשובה,	20112
כמ"ש על כן יורה חטאים בדרך, אבל בנ"א שהרבו לפשוע ולמרוד, הם לא נעזרים מאת השי"ת לשוב	20113
אליו, ועוזב אותם על טבעם וזהו כבודות הלב, ומ"מ לא סגר בעדם דלתי תשובה שאם ישוּבו יקבלם, שובו	20114
לאשר העמיקו סרה, דהיינו אותם שהעמיקו לפשוע ולמרוד, וסגר ה' את לבבם לבל ירגישו עוצם פשעם,	20115
הנה לבבם סגר, אבל דלתי תשובה לא סגר בעדם. (לב אליהו).	20116
	20117
מאמר רלה	20118
ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם וקשרתם אותם לאות על ידכם והיו לטוטפות בין עיניכם	20119
(י"א י"ח).	20120
ת"ר ושמתם, משל לאדם שהיכה בנו מכה גדולה והניח לו רטיה על מכתו, ואמר לו בני כל זמן שרטיה זו	20121
על מכתך, אכול מה שהנאתך ושתה מה שהנאתך ואין אתה מתירא, ואם אתה מעבירה הרי היא מעלה נומי	20122
(קידושין ל'), סוד הנומי הוא שאם אתה מעבירה לרגע מיד יש נומי, שאין בכל התורה כולה תג כל דהו	20123
שלא יהיה רטיה למכה, ומצב הדברים הוא כ"כ מבהיל, עד שאם מסיר הרטיה לשעה קלה, רגע אחד בלי	20124
תורה, מיד מעלה נומי.	20125
ומזה גופא, ממה שכל התורה כולה אינה אלא תבלין ורטיה ליצר, מכירים אנו כמה גדול הוא סוד היצר	20126
וכמה גדולה הסכנה, שאם אתה מעבירה אף רק לרגע מיד המכה מעלה נומי, כשמבינים כן סוד היצר, אז	20127
מבינים כבר מה היא הרטיה על מכתך ומהו הסוד של תורה תבלין, שבכדי שלא יעלה נומי אין שום עצה	20128
אחרת זולתי תורה"ק, ובכל פעולה ופעולה של האדם ישנו הסוד של נומי.	20129
נקח לציור ענין אכילה ושתיה, שאפי' בדרגא הכי גבוהה, אם רק אתה מעבירה ז"א בלי תורה, מיד הרי	20130
היא מעלה נומי, פן תאכל ושבעת ורם לבבך כריסא מלא זיני בישא (ברכות לב), עד שאדם מתפלל	20131
שיכנסו דברי תורה לתוך מעיו יתפלל שלא יכנסו אכילה ושתיה לתוך מעיו (תדא"ר כ"ו), עד כגון זה הוא	20132
מצב הדברים בלי תורה.	20133
ועיין בבעלי הנפש להראב"ד ז"ל בהקדמה, שמבאר את כל מצוות התורה איך שכולן ניתנו רק בשביל סוד	20134
הנומי, שכל חללו של עולם מלא נומי, עד שאין שום תנועה וזיז אם הוא בלי תורה"ק שלא יהיה נומי, וזה	20135
היה סוד הפחד הגדול של האבות הק' בכל תנועה שלהם, אל נא תעבור מעל עבדך, כ"כ גדול הוא היסוד	20136
של נומי, עד כדי כך שגדולה הסכנה בהיסח הדעת כל דהו.	20137
ובמור"נ ח"ג פנ"א, וראיתי בעצתי ענין מופלא מאד, אשר יפרק כל הספקות ויתגלו בו סודות אלוהיות, כבר	20138
ביארנו בפרקי שמירת הבורא לברואים, כי כפי שכל כל משכיל תהיה שמירת הבורא דבקה בו, והאיש	20139
השלם המשיג השלמות, הוא אשר לא יסיר שכלו ולבו מהיות לפני ה' תמיד, ותהיה שמירת הבורא דבקה	20140
בו, והאיש השלם שהוא שלם בהשגתו אבל ירפה מחשבותיו לעתים מלחשוב בבורא, זה האיש תהיה	20141
שמירת הא' דבקה בו בשעת מחשבתו בלבד, ותבדל ממנו בשעת עסקו בעניני העולם, וע"כ יראה לי כי מי	20142
שימצאוהו רעות ותלאות מן החסידים השלמים, לא מצאתהו הרעה אלא בשעת התרשלותו, וכפי אורך	20143
ההתרשלות או חסרון הדבר, כן יהיה עוצם הרע.	20144
ואמרו (שבת ל'), אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע הודיעני ה' קצי (תהלים ל"ט) אמר לו בשבת תמות, כל	20145
יומא דשבתא הוה יתיב וגריס כולא יומא, ההוא יומא דבעי למינח נפשיה, קם מלאך המות קמיה ולא יכיל	20146
ליה דלא הוא פסיק פומיה מגירסא, אתא מלאך המות סליק ובחיש באילני, נפק למיחזי ונח נפשיה,	20147
ולכאורה הרי כבר נגזרה גזרה שימות ומה הועיל בזה תלמודו.	20148
ומתבאר מזה יסוד הרמב"ם, שמי שהוא מן החסידים שמצאוהו רעות ותלאות, ימצאוהו רק בעת	20149
ההתרשלות אבל בהיותו דבוק לא, וצריך להבין שגם ענין ההתרשלות הוא ע"פ מהלך וחשבונות מדרכי	20150
שמים, כי הרי איך זה נביא מתרשל, וודאי דוד ביום אחר לא היה בא לידי התרשלות ע"י עצתו של מלאך	20151
המות, והיה להתרשלות זו דרך וחשבון שמימי, אבל עכ"פ צריך היה מה"מ לבקש תחבולות להתרשלותו,	20152
ולולא זאת לא היה שולט בדוד כלל, והוא משום סוד הדבקות שבשעה שאדם דבק בה' השגחת הבורא	20153
דבקה בו.	20154

וזהו סוד הכלל ישראל שהם דבקים בה' תמיד, לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם כי מאהבת ה'	20155
אתכם, כתב הרמב"ן שהטעם הוא משום שהם דבוקים בה' תמיד מבלי להתפרד לעולם, וכאמרם או יהודי	20156
או צלוב, ומשו"י חשק ה' בכם, וזהו סוד האבות הן הן המרכבה שהיו דבוקים בה' תמיד, ומשום זה זכו	20157
לדרגה ה' ניצב עליו לשומרו, וזהו שתקנו חז"ל שומר עמו ישראל לעד, שמסוד הדבקות של הכלל ישראל	20158
אל הבורא ית', מזה יוצא שומר עמו ישראל לעד, ז"א שהבורא ית' דבק בהכלל ישראל לא יפרד מהם	20159
לעולם.	20160
כל המשא ומתן שעליו סובב הכל הוא רק החיבור והדיבוק, ומדידת הדברים הוא בגודל החיבור מצד אחד,	20161
ובמידת הריפוי מצד אחר, ולכן היו האבות הק' ביראה ופחד תמיד אפי' בלכתם לדבר מצוה שמא יופסק	20162
החיבור, וזה בא מצד היראה הגדולה שהיה להם ביודעם סוד הנומי, וידעו הסכנה הגדולה הצפויה להם	20163
בהיסח הדעת הכי קל, בכל דהו של התרשלות, דבהיסח הדעת הכי קל כבר אינו עמך והסכנה כ"כ גדולה	20164
עד והכני אם על בנים, ולכן היתה עבודתם לחזק ולגדל החיבור והדבקות.	20165
והמתבאר מזה שבה במידה שאדם יודע מהו סוד הנומי ומהו סוד היצר ומהי הרטיה, במידה שהאדם הוא	20166
ביראת חטא, במידה זו הוא מבקש עצות איך לחזק החיבור, כשהוא מבין שכל ענין האבות הן המרכבה, כל	20167
ענין ה' ניצב עליו הוא אך ורק בכדי לשומרו שלא יתלכלך בחטא, אז יקבל על נפשו ויבקש עצות שלא	20168
לבטל אף רגע, שלא להפריד להחליש החיבור, אבל בלי מידה זו של יראת חטא מבטל אדם מלימודו אפי'	20169
שעות שלמות ואינו דואג כלל.	20170
ומדברינו יוצא לימוד לאדם מהו ענין יושב אהל שמהותו שהוא מחובר ומדובק בלי הפסק, יעקב אבינו	20171
תארו הכתוב בשם יושב אהל, שהיה מחובר עמו ית' תמיד בלי הפסק, ומזה תצא לנו הערה נוראה מהו	20172
ענין התמדה בלימוד, שהוא ענין הכרחי עד מאד וחיי נפש ממש, התמדה הוא ענין התמדת החיבור, שענינו	20173
הוא התדבקות בבורא עולם.	20174
(דעת חכמה ומוסר ח"א מא' צ"ט).	20175
	20176
מאמר רלט	20177
ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך (דברים י"א י"ט).	20178
אר"י ל"ש אלא כגון רשב"י וחבריו שתורתן אומנותן, אבל כגון אנו מפסיקין לק"ש ולתפילה (שבת י"א.א),	20179
וקשה הלא טעמא הוא דק"ש דאורייתא, ותפילה דרבנן ולא דחי דאורייתא, וא"כ אנו ג"כ אין מפסיקין	20180
מדאורייתא לדרבנן? ואמרנו ע"ז דבר ברור, הנה ידוע בכל הראשונים, כי עיקר התפילה היא מוסר, כי	20181
הקב"ה אינו צריך להזכיר לו מה שמבקש, אם יצדק יתן לו בלא בקשתו, אך עיקר התפילה להזכיר את	20182
עצמו, כי יש בורא עולם וכל צרכיו תלויים בו, ואם יצדק ע"פ התורה יתן לו בקשתו, ויש לי ראיות הרבה	20183
ע"ז, וגם נוסח התפילה גופיה מעיד ע"ז.	20184
ועפ"י"ז הלא מוסר היא ההתבוננות ביראה, ויראה הלא מ"ע מה"ת, ולא עוד אלא שכל מצות התורה יסודן	20185
יראה כמבואר בראשונים באר היטב, ולא עוד אלא שמבואר בספר מעלות התורה, שנכפלת מצות יראה	20186
נ"ב פעמים בתורה, לבד בנביאים וכתובים, הרי בודאי יש לנו להפסיק לתפילה להתבונן ביר"א, ומקיים	20187
כמה מצות ביחד כמספר שהוכפלה, וגם הוא יסוד כל התורה כולה.	20188
אלא שרשב"י וחבריו כבר יש להם יראה והגיעו למדרגה היותר גדולה, יראה פנימית המושגת ע"פ	20189
התורה, כמבואר (שבת ל"א), אבל כגון אנו הצריכים עדיין ליראה ולהתלמד מתפילה, מפסיקין בין לק"ש	20190
בין לתפילה, ואם רבי יוחנן אמר שהוא וחבריו צריכין עדיין להתלמד מצות יראה, אנן מה נאמר, ומה	20191
נואלו האנשים האומרים כי אין צריכים מוסר, ואם יאמרו הלא התפילה היא מוסר, הרבה מוסר צריכים	20192
ללמוד, עד שתהיה לו התפילה להתלמד ממנה יראת שמים, כמו שהנסיון מעיד ע"ז. (חכמה)	20193
ומוסר ח"א מא' ק"י).	20194
	20195
מאמר רמ	20196
כי אם שמור תשמרון את כל המצוה הזאת אשר אנכי מצוה אתכם לעשותה לאהבה את ה' אלהיכם ללכת	20197
בכל דרכיו ולדבקה בו (דברים י"א כ"ב).	20198
מידה זו של חסד השכל מחייבה גם בלא ציווי התורה, ולמה צייתה התורה עליה? אלא שהחסד של תורה	20199
שונה לגמרי מאותו חסד שהשכל מחייבו, שכל האנושי מחייב להרגיש את צער חבריו ועניו וחלישותו,	20200
ולהשתדל להטיב עמו להפיג צערו להעשירו ולחזקו, אבל התורה דורשת מהאדם לא להסתפק בחיוב זה,	20201
אלא להרגיש גם בצער חבריו מה שחבירו בעצמו איננו מרגיש, מפני סיבת מצבו הפרטית שנתחנך בו, או	20202
מהשפעת המצב הכללי של סביבתו, ולהטיב עמו אף בזה.	20203

כי בתוך תוכו בעומק עומקו של לבו, יש יסוד להרגשת חסרון זה, כשישתחרר מטבע חינוכו או מהטבע	20204
אשר ירושה היא אצלו מדור דור, מהשפעת הצרות והסבל שכל עמו חי בהם זה מאות שנים, הרגשה	20205
עמוקה כזו מחייבת התורה, כל איש ישראל חייב להרגיש אותה, ולהשתדל להטיב לחבירו לפי המידה	20206
שהיא מחייבת, כי גם הרגשות אלה חלק מהחיים המה, ובעומק פנימיותו האדם מרגישם ודורש מלואם.	20207
איתא בגמ' (ב"מ פ"ג), מעשה ברבי יוחנן בן מתאי שאמר לבנו צא ושכור לנו פועלים, הלך ופסק להם	20208
מזונות, וכשבא אצל אביו, אמר לו בני! אפילו אם אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי	20209
חובתך עמהן שהן בני אברהם יצחק ויעקב, אלא צא ואמור להם על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקוטנית	20210
בלבד, פועלים אלו שלא טעמו טעם עושר מימיהם ורובם עניים בני עניים הם, אם יש להם לחם צר ומים	20211
לחץ בכל יום, שמחה גדולה היא אצלם, לאנשים אלו אם אתה נותן להם כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת	20212
ידי חובתך.	20213
דרישה יותר גדולה יש להם בענין מזונות, דרישה שגם שולחן מלכים אין בכוחו למלאותה, מפני שהן בני	20214
אברהם יצחק ויעקב, האם יודע הוא הפועל מדרישת נפשו זאת? לא ולא! מרחק גדול מבדיל בינו ובין	20215
ידיעת הרגשה זו, אבל התורה מרגשת אותה עד עומקה, ואומרת עליו שסעודת שלמה אינה נקראת מזונות	20216
אצלו, ואם בנו פסק עמהם לתת להם מזונות, מוכרח היה לחזור ולומר להם שאין להם עליו אלא פת	20217
וקוטנית בלבד.	20218
עומק הסתכלות התורה בנפש האדם ובהרגשותיו נותן מקום לחסד של תורה, מה שאין בשכל האנושי שום	20219
מבוא בו, איתא בגמ' (שם פ"ו), למימרא דסעודתא דאברהם אבינו עדיפא מדשלמה, והכתיב ויהי לחם	20220
שלמה, ומתוך התם תלתא תורי לתלתא גברי, הכא לכל ישראל, ולמה לי תלתא תסגי בחד? א"ר חנן בר	20221
רבה כדי להאכילן שלוש לשונות בחרדל, אורחים אלו שכערביים נדמו לו שמשתחווים לאבק רגליהם,	20222
האם לא תספיק להם סעודה של חמאה וחלב, ובשר בן בקר רך וטוב? אבל אברהם אבינו מצא לנחון	20223
להמציא להם גם עונג בסעודה מה שלא היה בסעודת שלמה, להאכיל לכל אחד לשון בחרדל, המצאת עונג	20224
כזה היא תוצאה מעומק הסתכלות בנפש האדם והרגשותיו.	20225
חביב אדם שנברא בצלם (אבות פ"ג), אין קץ לעשירותה ועומק דרישותיה, ובכן אין האדם רשאי להגביל	20226
את רוחב לב זה, אלא אדרבא חייב להעמיק לחפש את מצפוניו ולגלותם, חוב על האדם לנער את האבק	20227
העבה שנצבר עליו זה כמה ממצביו השונים, ומהשפעת חיי הפשטות והגסות של הסביבה אשר חי בתוכה,	20228
עבודה רבה היא גילוי נסתרות אלו, לפענח נעלמות כאלה שהמה לפעמים גם ירושה של הרבה דורות.	20229
האדם המכיר את חבירו כמו שהוא באמת, ומודדו במידה של גדלות הראוי לו, אין קץ וגבול למעשה	20230
החסד שהוא מוצא חובה בנפשו לעשות לו, ואם אותו מקבל הטוב אינו מוצא את עצמו לראוי לטובה כזו,	20231
כי עוד לא התרומם ממצב פשטותו, ראוי הוא לרחמים גם על חסרון הרגשה זו, כי העשיר שאינו יודע	20232
מעושרו הלא עני הוא, אבל האם בשביל זה יגרע חלקו? לא! האדם שבא לכלל הכרה כזו צריך ליתן	20233
לחבירו כל מה שבכוחו וביכולתו לתת, ואם ביכולתו של אברהם היתה לענג אנשים בעונג יותר גדול	20234
מסעודת שלמה בשעתו, הלא חובה עליו למלא את הדרישה העשירה של נפשות אלה.	20235
אהבת חסד של אברהם אבינו נפלאה היא ביותר, באיזה מצב היה אז, חולה מסוכן, עד שהקב"ה הוציא	20236
חמה מנרתיקה כדי שלא להטריחו (ב"מ פ"ו), ולכאורה אדרבא יטריח עצמו ויטול שכר יותר כי לפום	20237
צערא אגרא, אלא שהיה מסוכן כ"כ ששינה הקב"ה סדרי בראשית כדי שלא להטריח אותו צדיק, אבל	20238
אהבת חסד של אברהם לא הניחה לו להיות יום בלא אורחים, לא פטר עצמו בטענת אונס אפילו כגון זו,	20239
שדריה לאליעזר לברא, נפק ולא אשכח, אמר עבדא לית ליה הימנותא (שם).	20240
עבד זה שדולה ומשקה מתורת רבו לאחרים, לית ליה הימנותא אם איננו מוצא אורחים, נפק איהו, לא	20241
המתין עד שהאורחים יבאו אצלו ואז יתן להם את סעודתו היותר חשובה משולחן מלכים, אלא רדף	20242
אחריהם, המציא להם פתחים בכל צד כדי שלא יצטרכו לפסוע גם פסיעה יתרה סביב ביתו, שלח שלוחים	20243
אליהם, הלך בעצמו לחפשם, ובאיזה זמן ומצב, בשעת סכנה כזו שמן השמים פטרוהו מעשיית חסד.	20244
יודע היה הקב"ה שאברהם לא יחדל מעשות חסד בשביל פטור שלו, לכן הוציא חמה מנרתיקה, שאורחים	20245
החפצים ליהנות מסעודתו של אברהם לא יוכלו לבוא שמה, אבל אהבת חסד שלו הציקוהו כ"כ, עד שראה	20246
הקב"ה בצערו הגדול ממה שחסר לו עם מי להטיב, ושינה עוד פעם סדרי בראשית, להמציא לו מלאכים	20247
בדמות אנשים כדי שייטיב עמהם, זו מדרגת אהבת חסד של תורה.	20248
ומה שמפליא ביותר הוא מה שאמרו שם, כל מה שעשה אברהם למלאכי השרת בעצמו, עשה הקב"ה	20249
לבניו בעצמו, וכל מה שעשה אברהם ע"י שליח, עשה הקב"ה לבניו ע"י שליח, נראה כאילו היתה גם איזו	20250
תביעה על אברהם על שלא עשה הכל בעצמו בלי שום שליח, גם במצב סכנה כזה שהיה פטור וכמעט	20251
אסור, אבל אם עשה בעצמו היה לו לעשות הכל, אף שלצורך האורחים יותר טוב שיעשו רבים משיעשה	20252
יחיד, כי אז נעשה הכל במהרה כמו דקמא דמטיא איתי לקמייהו (שם), אבל בשביל כבודם יותר טוב הוא	20253

שיעשה הכל בעצמו, ובאיזה אנשים הכתוב מדבר, באותם שכערכים נדמו לו, שאבק רגליהם הוא סמל אלהות שלהם.	20254
לאנשים כאלה דרשו מתן כבוד כזה שנשיא אלהים יטריח עצמו עבורם בכל פרט ופרט, גם בשעת סכנה גדולה, על חסד כזה אמרו חז"ל חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי (ילקוט תת"ל), חובת איש ישראלי להשלים מעשיו כמו שהשלימו אותם אבותינו הקדושים, חובה עליו להכיר את דרישת לב חבריו היותר עמוקה, דרישה שאין חבריו יודע ממנה כלל ואין לו הרגשה בחסרונו, דרישות כאלה צריך האדם להכיר אותן ולמלא אותן בכל יכולתו.	20255
מידה זו של אהבת חסד, לבד מה שחידשה התורה בה דברים שאין מקבל הטוב מרגיש בחסרונו, ישנם גם חידושים גדולים באותם דברים שאדם מרגיש בחסרונו, דעת בני אדם בעשיית חסד הוא באופנים כאלה, להציל עשוק מיד עושקו, חולה מחוליו, עני מעוניו, על אנשים אומללים האלה מרגיש האדם חובה להטיב את מצבם, אבל לעשיר מופלג, לא לבד שאין האדם מרגיש חמלה ורחמים עליו, על מה שחסר לו נגד עשירים יותר מופלגים ממנו, אלא דרכם של בני אדם עוד להתקנא בו על אותו מעט שיש לו, אבל התורה אומרת גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה, שצדקה לעניים וגמילות חסדים בין לעניים בין לעשירים (סוכה מ"ט).	20256
אהבת חסד צריכה להיות גם לעשירים היותר גדולים, להמציא להם אותו התענוג והאושר שיש לעשיר יותר גדול ממנו, מפני שגם עשיר מרגיש את עצמו עני לעומת עשירים יותר מופלגים, ולא חסד בלבד, אלא גם צדקה שהיא רק לעניים ולא לעשירים, גם אותה מצוה אינה דוקא לעניים מדוכאים אין להם אף מזון סעודה אחת וכדומה.	20257
אלא גם לעניים שנחשבים אצלנו לעשירים, יש להם בית וכלי בית הרבה ואפילו הם של כסף וזהב, אבל אין להם קרן כדי שיתפרנסו הם ובני ביתם מהריוח (יו"ד סי' רנ"ג), ומכיון שדעתם רחבה ביותר, הפצים הם גם סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו, דברים הראויים לעשיר היותר מופלג בעולם, אם יחסר זאת לאדם, חובה של צדקה להמציא לו את כל אלה, אשר יחסר לו כתיב, כדאיתא (כתובות פ"ז), והובא בהרמב"ם (פ' ז' מהלכות מתנות עניים להלכה).	20258
דבר גדול כזה אף אם דעת האדם היתה עומדת עליו, היה נקרא מכבד את הבריות, לא בנקל הוא להבין במאמר חז"ל הזהירו בכבוד חבריכם (ברכות כ"ח), אופן כזה להמציא לחבירו עבד לרוץ לפניו שהוא מעין כבוד של שרים גדולים, אבל בכל אופן נתינה של כבוד היא, והתורה אמרה אחרת, כל דבר שחסר לאדם והוא מרגיש בחסרונו, יהיה איזה כבוד שיהיה, אין זה נתינת כבוד אלא נתינת צדקה, שהרי עני הוא באותו דבר, זו היא צדקה שהיא רק לעניים, ומזה נוכל להבין מהו החסד שעליו צייתה התורה אף לעשירים. (אור הצפון).	20259
	20260
	20261
	20262
	20263
	20264
	20265
	20266
	20267
	20268
	20269
	20270
	20271
	20272
	20273
	20274
	20275
	20276
	20277
	20278
	20279
	20280
	20281
	20282
	20283
מאמר רמא	20284
כי אם שמור תשמרון את כל המצוה הזאת אשר אנכי מצוה אתכם לעשותה לאהבה את ה' אלהיכם ללכת בכל דרכיו ולדבקה בו (דברים י"א כ"ב).	20285
בכל דרכיו, הוא רחום ואתה תהא רחום, הוא גומל חסדים ואתה גמול חסדים (רש"י שם), פלא הוא הדבר, וכי אין לגמ' ראייה אחרת מתחילתה של תורה בענין החסד אלא זו? הלא כל הבריאה כולה אך חסד ה' היא, עולם חסד יבנה! וכי מה צורך היה לבורא במה שברא, הלא הוא היה קודם הבריאה, אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא, ולא היה לו צורך בה כלל, וכל מה שברא הוא רק להטיב עם האדם, בורא נפשות רבות וחסרונו, טבע בהן טבע של חסרון כדי שימלא חסרונו (הרשב"א א' סי' תתכ"ג), ולא רק מלואים של עונג גשמי כגן עדן של אדה"ר, שמלאכים היו צולים לו בשר וסוננים לו יין, ואילו לא חטא האדם עדיין היו כל האנשים יושבים שמה ומתענגים לדורי דורות.	20286
אלא אף מלואים של עונג רוחני נצחי כחיי עוה"ב, שיפה שעה אחת בו מכל חיי העוה"ז, וכדי שהעונג יהיה שלם ולא ירגיש האדם בחסד זה מעין נהמא דכסופא, אלא יחשוב שהוא יוצר החסד הזה בשבילו, נתן לו את כוח הבחירה, ואם בחר בטוב אזי שכר בחירתו הוא נוטל, וזוכה בעולמות עליונים ותחתונים, וזה הלא הוא תחילתה של תורה, היש חסד גדול מזה? ומה ערך לחסד של כתנות עור שאינו אלא פרט קטן.	20287
אלא אינו דומה חסד של קודם החטא לחסד של אחר החטא, אמרו חז"ל (ר"ה י"ז): שני שמות ה' של י"ג מידות שתי מידות הנה, ה' קודם שיחטא, וה' לאחר שיחטא ויעשה תשובה, כל הבריאה והחסד הגדול שהיה נראה בראשית יצירתה, בקומתו נבראו, לדעתו נבראו, ויצירת האדם העולה על כולנה אשר חכמתו מרובה מחכמת המלאכים, עד שביקשו המלאכים לומר לפניו קדוש, כל זה נכלל בחסד המידה הראשונה ה' קודם שיחטא, וכיון שחטא האדם חטא קל, אין מקום עבורו בבריאה עוד, נפש החוטאת מה תהא עליה, נפש החוטאת תמות.	20288
	20289
	20290
	20291
	20292
	20293
	20294
	20295
	20296
	20297
	20298
	20299
	20300
	20301
	20302
	20303

לאחר החטא כלה כל החסד הזה, ואין מקום לאדם, לא רק בגן עדן שהוא המקום היותר נבחר בשלמות הבריאה, אלא אף בבריאה חרבה ומקולקלה, תמות! עד כאן מגיע שפע החסד של המידה הראשונה, עד החטא ולא יותר מזה, לאחר החטא זקוק האדם לחסד גדול מזה, לחסד ה' לאחר שיחטא, היא הנותנת חיים לאדם ובלבד שיעשה תשובה, אז יש מקום בחיים עבורו, אך לא מקומו הראשון בגן עדן ומלאכי מעלה ישרתוהו, אלא להיות מגורש מגן עדן, ולחיות חיים של ארבעים קללות, בחסד זה של המידה השניה חי אדה"ר תשע מאות ושלושים שנה.	20304 20305 20306 20307 20308 20309
נמצא שחסד המידה השניה עולה בהרבה על חסד המידה הראשונה, חסד קטן של אחר החטא אף אם עשה תשובה, גדול יותר מחסד של הבריאה כולה שהיא חסד של קודם החטא, לכן הביאו חז"ל ראייה מכותנות עור שהוא החסד הראשון תיכף לאחר החטא, אף שהוא קל ערך, אבל גדול הוא מחסד הבריאה כולה שהיא לפני החטא.	20310 20311 20312 20313
רק חסד המידה השניה עמד לו שלא אבד מן העולם, ובכך כל חטא וחטא אף אם כבר עשה תשובה עליו, והרבה יותר אם לא עשה תשובה, מגדיל את מידת החסד של הקב"ה לאין שיעור, וכל מה שיוסיף האדם לחטוא, וכל מה שירבו הדורות לפשוע והבריאה עדיין עומדת לרשותו, ועולם כמנהגו נוהג, מתגלה בזה חסד השי"ת יותר ויותר, ובכך מה רב הוא חסד של השי"ת אתנו כיום!	20314 20315 20316 20317
מתאוננים אנו על קשה גורלנו, גורל עם ישראל בגלותו המר, אין לך יום שאין קללתו מרובה משל חברו, בבוקר נאמר מי יתן ערב, ובערב נאמר מי יתן בוקר, השאלה תנקר את מוחנו, איה חסד ה' הטבוע בכל הבריאה, ולמה מסתיר הוא פניו מבית ישראל, רגילים אנו להתנחם במעט החסד שלאחר כל היסורים האלו, כמאמרם ז"ל (קידושין ל"א: א: ברש"י שם) מזמור לאסף אלהים באו גויים בנחלתך, קינה לאסף מבעי ליה, אלא שכילה הקב"ה חמתו בעצים ובאבנים, ומתוך כך הותיר פליטה מישראל, נחמה זו היא מעין הסתפקות במועט בחסדו של מקום.	20318 20319 20320 20321 20322 20323
לפי האמת, חסד ה' אתנו הוא בלי גבול ובלי סוף, חסד ה' מעולם ועד עולם, כי חורבן העולם ויסוריו הרבים מראים על החטאים הרבים של בני דורנו זה, וכל מה שמוסיפים הדורות לחטוא, זקוקים המה לחסד יותר גדול, לחסד ה' לאחר שיחטא, ואז החסד היותר קטן, חיים היותר דחוקים, יש בהם ממידת החסד הרבה יותר ממה שהיה בחיים טובים ושלוות השקט בדורות שעברו.	20324 20325 20326 20327
כל פרט ופרט ממנו גדול הוא לאין ערוך מחסד כל הבריאה כולה, כי הוספה הוא לחסד הגן עדן, לחסד העולם ומלואו, ולשפע התענוגים והעידונים שברא בשביל האדם של קודם החטא, הוספה של חסד זה הולך ונתוסף מחטא לחטא, מתקופה לתקופה, מדור לדור, לפי מצבנו כיום, גם חסד המידה השניה אינה מספיקה לנו, וזקוקים אנו כבר לחסד של שאר המידות לארך אפים ורב חסד, ובכך מה רב וגדול הוא חסד ה' אתנו כיום, חסד ה' שהוא מעולם ועד עולם.	20328 20329 20330 20331 20332 20333
גדול הוא לאין ערוך חסד השי"ת אתנו, אך צרה היא השגתנו והכרתנו בחסדי המקום עם הבריאה כולה, אמרו (ברכות נ"ט:), על הגשמים מאי מברך, אמר רב יהודה מודים אנחנו לך על כל טיפה וטיפה, ור' יוחנן מסיים בה, אילו פיננו מלא שירה כים אין אנו מספיקים להודות לך על אחת מני אלף, עד כדי כך העריכו חז"ל את חסד השי"ת שבכל טיפה וטיפה של גשמים! בהרגשת הכרת טובה גדולה שכזו אנה אנו באים.	20334 20335 20336 20337
ומה רב המרחק מאז ועד עתה, חטאנו עוינו פשענו ועדיין לא כלה חסד ה' אתנו, כי רב וגדול הוא חסד ה' עם הפושע הרבה מהפושע מעט, אינו דומה הכרת טובה בברכה של שחרית, להכרת טובה בברכה של מנחה, כי כמה עוונות ופשעים נתוספו בינתיים, וכמו שאין ההודאה שוה, כן אין הבקשה שוה, כי לחסד מסוג אחר הוא נצרך, אף לאותו דבר עצמו מאחר שחטא בינתיים.	20338 20339 20340 20341
חסד ה' מלאה הארץ, ואין שיעור ואין סוף לחסד ה' המקיף את כל החיים, והאדם שקוע בחטא, ומצפה לחסדי ה' אתו ולרחמיו על כל מעשיו, וליצור נברא זה אמרה תורה והלכת בדרכיו, הוי דומה לו, מה הוא רחום אף אתה רחום, האפשרי הוא הדבר? האפשר לו לאדם המוגבל בכוחותיו להקיף את כל הבריאה בחסדו, ולהיות לרב חסד מעין חסדו של מקום, אילו פיננו מלא שירה כים אין אנו מספיקים אף להודות לה' על כל החסד שעושה אתנו, ואיך זה דורשים מאדם כזה להיות מקור החסד עם הבריאה כולה, כשרואה האדם את קוצר יכולתו להשיג את דרכי ה', ואינו מוצא שום דרך להדמות אליו, מתייאש הוא לקיים מצות עשה זו ומסתפק הוא במועט, והולך לו בקטנות כפי השגתו המצומצמת במידת החסד.	20342 20343 20344 20345 20346 20347 20348
אין מקום ליאוש, לבד שיש דרכים לעשות חסד עם כל העולם ע"י מעלת נפשו ושלמותו, כמ"ש ז"ל כל העולם ניזון בשביל חנינא בני, כשמגיע האדם למדרגה נעלה כזו, הרי הוא מעין זן ומפרנס את העולם כולו, וכן כל ענין התפילה שהתקינו חז"ל לומר בלשון רבים, הרי הוא מתענין ונושא בעול כל ישראל בכל מקום שהם, ויפה צעקה בין לפני גזר דין בין לאחר גזר דין, הרי בתפילתו יכול הוא להושיע את הכלל ואת	20349 20350 20351 20352

הפרט, נוסף לזה יכול הוא להדמות ליוצרו, ולעשות חסד עם חבירו לאחר שחטא נגדו, אז החסד הכי קטן שעושה עמו, גדול הוא בהרבה מחסד הכי גדול שעושה עם סתם בני אדם.	20353
וכן להדמות ליוצרו בענין ההטבה עם רשעים, כמו שהקב"ה עושה חסד עם רשעים, טוב ומטיב לרעים ולטובים, כן יעשה הוא חסד אתם (תומר דבורה פ"ב), לא שיקל בעיניו החטאים שלהם, אלא יכיר את גודל פשעם, ובכל זה יעשה חסד אתם כמ"ש ז"ל (ב"מ ל"ב:), אוהב לפרוק ושונא לטעון מצוה בשונא כדי לכופף את יצרו, ואף שונא דקרא, כמבואר בתוספות (פסחים קי"ג:).	20354
החסד הזה הרי הוא מעין חסדו של מקום, ה' לאחר שיחטא, על חסד כגון זה, הורונו חז"ל בלומדם את חיוב מלביש ערומים שאנו חייבים בו, מאשר הליבש ה' את אדם ואשתו, שהוא החסד הראשון עם האדם אחר החטא, כן גם אנו מחוייבים לעשות חסד עם בני אדם אף לאחר שחטאו, בדרך זו מחזיקים אנו במידותיו של מקום, ומקיימים המצוות עשה של והלכת בדרכיו. (תורת אברהם).	20355
	20356
	20357
	20358
	20359
	20360
	20361
	20362
	20363
מאמר רמב	20364
כי אם שמור תשמרון את כל המצוה הזאת אשר אנכי מצוה אתכם לעשותה לאהבה את ה' אלהיכם ללכת בכל דרכיו ולדבקה בו (דברים י"א כ"ב).	20365
הרמב"ן על הפ' ולדבקה בו מביא את דברי האבן עזרא, ומפרש ענין הדבקות שהוא מראש ועד סוף, והרמב"ן מבאר שם דרגת החסדים שבכל פעולותיהם ובכל מצביהם, אפי' בפעולותיהם הגשמיות היו מדובקים רק בו ית', שאפי' בעשותם צרכי גופם לא הפסיקו מהתדבקותם בו ית', מעלת האבות הק' היתה שהיו דבוקים ומדובקים תמיד, וכל פחזם היה שמא פסק החיבור לרגע קט, ובזה היתה כל עבודתם וזהירותם לבלי הפרד אף רגע, וזהו אל נא תעבור מעל עבדך (בראשית י"ח), שאפי' בלכתם לקיים מצוה, יראו וחרדו שמא יקלש החיבור, וזהו ענין יושב אהלים, לבלי הפרד מהאהל אף רגע פן יפסק החיבור. מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית (תהלים ק"ד), כל הבריאה עם כל נבראיה הריהי חכמה עליונה, ואין לך דבר בעולם שאינו אומר שירה, כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתו (ישעיה מ"ג), כל דבר ודבר כל נברא ונברא מורה על כבודו ית', וזה גלוי ומובן לכל בר דעת שזהו תפקידם של כל הנבראים, ושלזה התכלית נבראו ולא לשום תכלית אחר, חובת האדם לראות על כל מדרך רגליו כבודו ית' חכמתו טובו וחסדו, כשאדם נהנה מדבר מה הוא מברך, הוא מביע בזה הכרתו בחסדו וטובו ית', וא"כ הרי כל הבריאה כולה בית המדרש, ואין לך דבר בבריאה שלא הוטבע בה בכדי ללמד ולהשכיל את האדם, ומה גדול ונפלא הוא בית המדרש הלזה!	20366
	20367
	20368
	20369
	20370
	20371
	20372
	20373
	20374
	20375
	20376
	20377
	20378
	20379
טעות הוא בידינו שרק פינה מיוחדת, בית מדרש מיוחד, למקום חכמה יחשב אצלנו, שבאמת אין בכל הבריאה מקום שיהיה ריק ופנוי מהחכמה, והכל בכדי ללמד לאדם, וזו היתה באמת דרגת אנשי המעלה, כמ"ש הרמב"ם (מורה נבוכים ח"ג נ"א), כי מי שייגע מחשבותיו אחרי שלמותו באלוהיות, ויהיה נוטה בכל עניניו לפאת הבורא ויעזוב מה שזולתו, וישים כל פעולות שכלו להתבונן בכל הנבראים כדי לדעת מהם הבורא, ולדעת הנהגתו להם על איזה דרך ראוי להיות, אלה הם היושבים ראשונה במלכות ורואים פני המלך, וזאת היא מעלת הנביאים, ומן הנביאים מי שהגיע ברוב השגתו לבורא ורחקו מכל זולתו, עד אשר נאמר עליו (שמות ל"ד) ויהי שם עם ה', והוא שואל ונענה על כל דבריו.	20380
	20381
	20382
	20383
	20384
	20385
	20386
	20387
	20388
	20389
	20390
	20391
והמתבאר שבאמת כל הבריאה מדבקת את האדם עם הבורא ית', כל נברא ונברא הריהו תורה"ק, תורה והרחוב היינו הך, הבריאה כולה הריהי דף גמרא וזוהי מעלת האבות הק', אמנם ענין בתי כנסיות ובתי מדרשות הוא, משום שאופן השגת דרגא זו הוא רק ע"י המעלה של יושב אהלים, שע"י יושב אהלים זוכה האדם שכל הבריאה תעשה אצלו לבית מדרש.	20392
	20393
	20394
	20395
	20396
	20397
	20398
	20399
	20400
	20401
	20402

20403	בינך ובינו ית' ואז אינך עמו וכך אינו עמך, כי המחבר אשר בינך ובינו כבר נפסק בשעה ההיא, ועל כן היו
20404	החסידיים מקפידים בשעות אשר היו מתעסקים במ והיו מזהירין ע"ז (שבת קמ"ט), אל תפנו אל מדעתכם,
20405	ומכאן אתחיל להישירך אל תכונת ההרגל והלימוד עד שתגיע לזאת התכלית הגדולה.
20406	תחילת מה שתתחיל לעשות, שתפנה מחשבותיך מכל דבר כשתקרא ק"ש ותתפלל, ולא יספיק לך מן
20407	הכוונה מק"ש בפסוק ראשון ובתפילה בברכה ראשונה, וזהו על דרך שנתבאר שברגעים אלו יהיה מחובר
20408	ומדובק בו ית' כולו בבדידות, ומייעץ להתעסק כן שנים רבות, ומורה שם דרגא אחר דרגא איך להגדיל
20409	החיבור מבלי הפרד אף רגע, עד שבא לידי דרגא, אבל בהגיע איש מבני אדם מהשגות האמיתיות, ושמחתו
20410	במה שהשיג לענין שיהיה בו מספר עם בני אדם ומתעסק בצרכי גופו, ושכלו כולו בעת ההיא יהיה עם
20411	הש"ת, והוא על הדרך שנא' במשלים השירים אשר נשאו לאלו הענינים, אני ישנה ולבי ער קול דודי
20412	דופק (שה"ש ה' ב').
20413	נתבאר שהגם שהשלמות האמיתית הוא שלא יהיה לאדם חילוק כלל בין תורה"ק והרחוב, ובכל פעולה
20414	יהיה מחובר ודבוק בו ית', אבל אופן קניית מעלה זו היא ע"י בדידות, שכל מה שיתבודד יותר ויתרחק
20415	מעניני הבאי ויעסוק רק בקדושה וטהרה, יקנה מזה מעלה זו שאפי' במשאו ומתנו עם בני אדם ישאר
20416	בודד, ולא יטרידהו עסקיו להסיח דעתו אף רגע ולהחליש החיבור שעמו ית'.
20417	וזהו ענין המקדש, וזהו יסוד בתי כנסיות ובתי מדרשות בישראל, שבאמת הרי הבריאה מצד עצמה היא
20418	בית המדרש, שבכל הבריאה היה צריך להיות חיבור ודיבור בו ית', אלא שהוא בגדר שהספורנו (שמות
20419	כ"ה) מבאר ענין המשכן, שקודם חטא העגל היה בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך,
20420	ולא היו צריכים למקומות ותנאים מיוחדים, אבל לאחר החטא שנתקלקלה הבריאה הוצרכו כבר למשכן,
20421	פינה מיוחדת ששם נשאר החיבור כבתחילה, כמו שהיה בכל הבריאה קודם הקלקול, וכל הנכנס לשם היה
20422	נכנס למקום שכולו טהור וקדוש ומזוכך מכל סיג, מתחבר תכף עם הבורא ית'.
20423	וכן הוא בענין זה, שענין החיבור היו צריכים להשיג מכל הבריאה, ורק מכיון שנתקלקלה הבריאה בגרמת
20424	החטא ונהרס בית המקדש של כל הבריאה, הוצרכו כבר לבתי כנסיות ובתי מדרשות, מקומות מיוחדים
20425	שיסודם בני העליה המשתוקקים לתורה וחכמה, וקבעו מקום זה למקום עיון ומחשבה טהורה וקדושה,
20426	מבלי שום תערובת של מחשבה זרה, מקום שכל ענינם ועסקם בו הוא קדושה, חיבור ודיבור בו ית',
20427	וכשזוכים לבתי כנסיות אזי הרי מהלך הדברים הוא על דרך שמבאר הרמב"ם, שמזה יוצא שכל הבריאה
20428	חוזרת אצלו בית המדרש.
20429	ונמצא שיסוד עבודת האדם הוא על דרך זה, ראשית עבודתו היא שיהיה לו בית מדרש, וכשיהיה לו בית
20430	מדרש מזה יזכה לדרגא כזו שכל הבריאה תעשה אצלו לבית מדרש, האבן עזרא (במדבר ט"ו) מעורר על
20431	זה שנהגו ללבוש טלית בשעת התפילה כדי שלא יראה כמעיד שקר על עצמו, וכתב שלפי דעתו יותר הוא
20432	חייב להתעטף בציצית בשאר השעות מבשעת התפילה, למען יזכור ולא ישגה ולא יעשה עבירה בכל שעה,
20433	כי בשעת התפילה לא יעשה עבירה.
20434	ולפי הנתבאר באמת צדק הראב"ע בזה שצריך ללבוש טלית כל היום, אבל הדרך להגיע לזה הוא שקודם
20435	לכן ילבוש טלית בעת התפילה, שמקודם צריך שיעשה האדם בית מדרש, היינו שלכל הפחות יעשה עת
20436	תפילתו לבית מדרש, שאז יהיה כולו דבוק ומחובר בו ית', וכל הסגולות שבציצית תפעלנה בעת תפילתו,
20437	וכשיזכה האדם שזמן תפילתו יהיה לבית מדרש, יזכה אז באמת שכל עבודתו אפי' בעסקי העולם תעשה
20438	אצלו בית מדרש, ואה"נ שצריך שילבש טלית כל היום, אבל הדרך לזה הוא כפי שבארנו, וכל עוד שלא
20439	יעשה האדם בית המדרש א"א לשום עבודה.
20440	וכמו שמצד הקדושה, בעשות האדם בית מדרש לאט לאט נעשית אצלו כל הבריאה לבית מדרש, כמו"כ
20441	להיפוך בצד הפירוד, כמו שהבריאה עצמה נהפכה ונעשית אצלו לעצים ואבנים, במרוצת הימים יבוא לידי
20442	דרגא שגם הבית מדרש יהפך ויעשה אצלו לרחוב, שהרי כמו שהבריאה נתחללה, כמו"כ גם בית המדרש
20443	יוכל להתחלל, ומזה תצא הערה נוראה עד כמה חייב אדם להיזהר לכה"פ בעסקו בדברים שבקדושה,
20444	שיהיה אז בבחינת בית המדרש לבלי הפריד מחשבתו אף רגע, שבהיסח הדעת הכי קל, כבר נפרד החיבור
20445	שבינו ובין הבורא ית', ואינך עמו והוא אינו עמך. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' צ"ז).
20446	
20447	מאמר רמג
20448	כי אם שמור תשמרון את כל המצוה הזאת אשר אנכי מצוה אתכם לעשותה לאהבה את ה' אלהיכם ללכת
20449	בכל דרכיו ולדבקה בו (דברים י"א כ"ב).
20450	ענין ההליכה בדרכיו המוזכרת בפסוק, מבוארת ע"י חז"ל במסכת שבת, שענינה ללכת ולהתדמות להקב"ה
20451	בדרכיו והנהגתו אשר הוא נוהג עם בריותיו, מה הוא רחום אף אתה רחום, מה הוא גומל חסדים אף אתה
20452	גומל חסדים (עיין פרש"י כאן).

יש ופעמים אדם עושה מעשה בסוכרו כי מצוה גדולה הוא מקיים, אמנם כאשר נעשית המצוה על חשבון הזולת, ובעטייה של מצוה זו נגרם נזק או רעה לרעהו, ודאי כמצוה הבאה בעבירה תחשב לו, קיום המצוות שבין אדם למקום מותנה בשמירה מעולה וזהירות יתר בענינים שבין אדם לחבירו, וגם באותה עת של התעלות לקיום מצוות הבורא, חלילה לו לאדם לשכוח את הכלל של ללכת בכל דרכיו, מה הוא רחום אף אתה רחום.	20453 20454 20455 20456 20457
ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים, ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה (דברים ד'), ולהלן שם רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח, וברש"י כי היא חכמתכם ובינתכם, בזאת תחשבו חכמים ונבונים לעיני העמים, פן תשכח, אז כשלא תשכחו אותם ותעשום על אמיתתם תחשבו חכמים ונבונים, ואם תעוותו אותם מתוך שכחה תחשבו שוטים.	20458 20459 20460 20461
וצריך להבין מהו הביטוי שוטים, וכי זאת בלבד, והלא אם תעוותו תחשבו רשעים, ובפשטות אפשר לבאר על פי מאמרם ז"ל במס' סוטה, אין אדם חוטא אלא א"כ נכנסה בו רוח שטות, אמנם, מפי מורי ורבי המשגיח דלאמז"ה, שמעתי ביאור הענין בשם הסבא מקלם זצ"ל, דיתכן ואדם עושה מעשה וכוונתו לשם שמים, לקרותו רשע אי אפשר שהרי כוונתו לשמים כוונתו רצויה, אבל מ"מ מעשיו אינם רצויים וראוי לקרותו שוטה.	20462 20463 20464 20465 20466
כיוצא בדבר מצאנו בנביא (שמואל א' ט"ו), כאשר חמל שאול על אגג, בא שאול אל שמואל ואמר ברוך אתה לה' הקמותי את דבר ה', אבל שמואל ענהו יען מאסת את דבר ה', שאול סבר כי עשה את דבר ה' כראוי בכוונה לשם שמים, ולא היה ספק בלבו כי קיים את דבר ה', עד כי ניגש אל הנביא ובפה מלא אמר הקמותי את דבר ה', אמנם לא כן, אם כי היתה כוונתו לש"ש, מ"מ קיום דבר ה' לא היה כאן, אלא מאסת את דבר ה', אי קיום דבר ה' כראוי אינו מעשה רשע, אבל מעשה שטות יחשב, ואפשר שגרוע הוא מן הרשע, כי הרשע יודע הוא כי עבר על רצון ה' והמרה פיהו, ויש תקוה כי ישוב מרעתו, אבל מי שמדמה בנפשו כי עשה מצוה ועל פי האמת עבירה בידו, גרוע הוא מאד כי תשובתו רחוקה, וזהו שאמר רש"י ואם תעוותו תחשבו שוטים.	20467 20468 20469 20470 20471 20472 20473 20474
סיפר לי פעם יהודי על גדלותו של בנו מההיא עובדא, בחול המועד סוכות ישבו קבוצת אברכים בסוכתו, ופיהם מלא שירות וזמירות לה' בקול רינה ושמחת החג, מתוך התלהבות דקדושה, הלכו קולות השירה וגברו עד כי הופרעה מנוחתו של היהודי הזקן אשר היה דר בעלית הבית, מכיון שאותו זקן לא יכול להם ולקולותיהם, שפך עליהם מן העליה דלי מים, ואז צעק בנו מן הסוכה איך אפשר לשפוך לכאן מים הלא השכינה שורה כאן, הגבתי ואמרתי לאותו יהודי, הבאמת סבור אתה כי השכינה שורה במקום שכזה אשר גוזלים מנוחתו של אדם זקן, לא ולא! אמנם מצוה גדולה לשמוח ברגל ולזמר בשבחין לה', אבל חלילה שתהא המצוה באה בעבירה, ועל כגון דא קיום מצוה על חשבון הזולת, אמרו אם תעוותו תחשבו שוטים.	20475 20476 20477 20478 20479 20480 20481
לימים נזדמנתי עם אותו יהודי אבי הבן לבית כנסת אחד, ובשבת קודש פרשת עקב היה הדבר, הבטתי עם אותו יהודי יחדי בחומש אחד, וכאשר קרא הבעל קורא ובו תדבק ולדבקה בו, היה הלה מכה בכפו וקורא לאמר, א חסד' שע פרשה, דבקות! עניתי ואמרתי לו טועה אתה, ובו תדבק אין פירושו לתפוס מלאכים על חשבון הזולת, ובו תדבק פירושו מה הוא רחום אף אתה רחום, מה הוא גומל חסדים אף אתה גומל חסדים כמו שחז"ל פירשוהו.	20482 20483 20484 20485 20486
הגמ' (ב"ק ל'). אומרת מאן דבעי למיהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין, הרוצה להכלל בכלל חסיד ישמור עצמו לבל יזיק את חבירו, זהו כלל ראשון בחסידות בעבודת ה' ית', שלא יגרם הפסד או צער לחבירו בין בגוף בין בנפש, רק בשמירה על דברים אלו אפשר לזכות להשיג מעלת החסידות, ללכת בדרכי ה' ולהחשב עם חכם ונבון. (דרכי מוסר).	20487 20488 20489 20490
מאמר רמד	20491
כי אם שמור תשמרון את כל המצוה הזאת אשר אנכי מצוה אתכם לעשותה לאהבה את ה' אלהיכם ללכת בכל דרכיו ולדבקה בו (דברים י"א כ"ב).	20492 20493
ואמר רב נתן בר אבא אמר רב, עתירי בבל יורדי גיהנם הם, כי הא דשבתאי בר מרינוס אקלע לבבל, בעא מינייהו עסקא ולא יהבו ליה, מיזן נמי לא זנוהו, אמר הני מערב רב קא אתו דכתיב ונתן לך רחמים ורחמך, כל המרחם על הבריות בידוע שהוא מזרעו של אברהם אבינו, וכל מי שאינו מרחם על הבריות בידוע שאינו מזרעו של אברהם אבינו (ביצה ל"ב).	20494 20495 20496 20497 20498
אם נשקיף על ענין החסד רק מנקודת השקפה זו, שהוא ענין של חובה כמו כל המצוות שבתורה ולא יותר, אין אנו אלא טועים, אף כשיתברר לנו שחסד הוא עיקר העיקרים, שגם קודם שנצטוו עליו האדם, מחוייב היה להגיע בחקר שכלו לידי הכרה זו שתפקידו בעולם הוא רק לעשות חסד, ושגם אחרי מתן תורה תרי"ג	20499 20500 20501

כללי החכמה, תחילתה חסד וסופה חסד, גם אחרי בירור זה עדיין לא יצאנו ידי חובתנו, אצל זרע אברהם	20502
תופס ענין החסד מקום אחר לגמרי בתוך הנשמה הישראלית בעומק עומקה.	20503
מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, וכל הגוים כאין נגדו, מאין ליש רב הוא המרחק, ומה היא המחיצה	20504
המבדלת בינם לבין ישראל עם קדוש? מידת החסד, בני ישראל גומלי חסדים הם וכל מי שאינו מרחם על	20505
הבריות בידוע שאינו מזרעו של א"א, והלכה מפורשת היא, וכן כל מי שיש בו עזות פנים או אכזריות,	20506
ושונא את הבריות ואינו גומל להם חסד, חוששין לו ביותר שמא גבעוני הוא (רמב"ם פ"ט מה' א"ב), כל	20507
המשפחות בחזקת כשרות הן ומותר לישא מהן לכתחילה, אבל אם אינו גומל חסד, סימן גבעוני יש בו	20508
וחוששין לו ביותר.	20509
בן ישראל אף היותר פשוט והיותר גרוע גומל חסד, מפני שהוא מיוצאי חלציו של אברהם אבינו, מידת	20510
החסד ירושה היא אצלו, נטיה טבעית לחסד, אברהם אבינו נתעלה במידת החסד עילוי אחר עילוי, מידה זו	20511
נתדבקה ונתאחדה בו, נעשתה לקנין נפשו, לחלק מעצמיותו חסד לאברהם, החסד הוא לאברהם, שלו הוא	20512
והנחילו ליוצאי חלציו עד סוף כל הדורות, ומי שהוא מזרע אברהם גומל חסד הוא, איננו יכול לסלק את	20513
עצמו מנחלה זו.	20514
הוא והנחלה אינם שני דברים נפרדים, האהבה הפנימית לחסד היא יסוד הנשמה הישראלית, אי אפשר	20515
להיות ישראל בלי אהבה לחסד, בלי תשוקה טבעית להטיב עם בני אדם, ואם רואים אדם המוחזק לישראל	20516
ואינו גומל חסד חוששין לו ביותר, סימן גבעוניות הוא, איננו מזרע א"א האוהבים לעשות חסד מתוך נטיה	20517
טבעית, ואלו מזרע אברהם שאינם עושים חסד לוחמים הם נגד טבעם נגד עצמיותם, וגם אז לא עקרו	20518
מנשמתם נטיה זו.	20519
כוח זה חבוי בתוך נשמתם פנימה, אם הוא התגבר על טבעו ולא עשה חסד, יעשו בניו או בני בניו חסד,	20520
הערכה זו מעמידה את חסד ישראל על בסיס אחר, לא דבר שבחובה הוא, בן ישראל חייב לגמול חסד,	20521
אלא בן ישראל איש חסד הוא, אהבה זו סגולת נפש הישראלית היא, ואם לא יעקם את לבו, אם לא ישתדל	20522
להרוס ולעקור סגולה זו מתוך פנימיות נפשו, יעשה חסד מתוך דחיפה פנימית נפשית, מורשת עולם שירש	20523
מאביו ואביו מאבי אביו עד אברהם אבינו, אב מזכה את בנו בחכמה.	20524
האומר סלע זו לצדקה על מנת שיחיה בני צדיק גמור הוא אם ישראל הוא, ואם עכו"ם הוא חסדו אינו חסד	20525
(ר"ה ד'), כורש מלך כשר היה, לפיכך מנו לו כמלכי ישראל מחודש ניסן (שם ג'), הוא ציוה לתת לכוהני	20526
המקדש כל מה שחפצים מאוצרו, אבל כיון שאמר ומצלין לחיי מלכא ובנוהי, שלא לשם שמים עשה, כי	20527
אם להנאתו (רש"י שם), החמיץ, נפסלה כשרותו ומנו לו כמלכי עכו"ם, אף שאמר קודם די להון מהקרבין	20528
ניחוחין לאלהא שמיא, בכ"ז כיון שעירב עוד כוונה, פסל את נדבתו, שלא לשם שמים עשה, הוא רצה	20529
שיתפללו עבורו בבית המקדש, והלא גם זו מעלה גדולה היא, שהרי שלמה המלך התפלל אתה תשמע ככל	20530
אשר יקרא אליך הנכרי.	20531
בעצם הדבר אין כאן שום חטא, ביקש שיתפללו עבורו במקום שהתפילה נשמעת, אבל מאחר שחשב	20532
מחשבה זרה בעת עשייתו דבר טוב זה, רשע הוא, רק להנאתו התכוון לא לשם שמים, אם עכו"ם אומר על	20533
מנת תנאי כפול הוא, כשאין התנאי מתקיים תוהה הוא על הצדקה, על החסד שעשה, חסד לאומים חטאת,	20534
וישראל אף אם אמר על מנת שיחיה בני או שאהיה בן עוה"ב, הרי זה צדיק גמור בדבר זה, ולא אמרינן	20535
שלא לשמה עושה אלא קיים מצות בוראו שציוהו לעשות צדקה, ומתכוון אף להנאת עצמו שיזכה בה	20536
לעוה"ב או שיחיו בניו (פסחים ח').	20537
כיון שהוא אינו תוהה על החסד אף אם לא יתמלא התנאי, חסדו חסד שלם הוא בלי שום פגם, טהור	20538
מכוונה זרה, את החסד הוא עושה מתוך דחיפה טבעית לחסד הזורמת מיסוד נפשו, אין אנו מאמינים לו אם	20539
הוא אומר שהוא עושה חסד בשביל מטרה אחרת, צדיק גמור הוא, עצמיותו היא השאיפה לחסד טהור	20540
ושלם, ואחרי בירור השקפה זו שהאהבה לחסד אצל בן ישראל ירושה טבעית היא מדור דור, עבודתו	20541
במקצוע זה היא לא להמציא כוח חדש בנפשו כמשפט הגרים, אלא להוציא כוח נפלא זה אל הפועל.	20542
(אור הצפון).	20543
	20544
H	20545
ראה	20546
מאמר רמה	20547
ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה (דברים י"א כ"ו).	20548
רבנן אמרי אמר הקב"ה לא לרעתם נתתי להם ברכות וקללות, אלא להודיען איזו דרך טובה שיבחרו אותה	20549
כדי שיטלו שכר (דב"ר שם), נפלא מאד כי ה' ית' נתן בדרך הישר את הטוב והברכה, למען ידע האדם	20550
איזה דרך נלך בה, כמו שנתן את מתק הטעם בחיך האדם כדי לטעום את המתוק והמר, ובזה בטח בל יטעה	20551

עוד, וזה ענין ברכה וקללה כדי לבל יטעה, ועוד להלן במדרש, אמר ר' חגי ולא עוד אלא שנכנסתי לפנים	20552
משורת הדין ואמרתי לכם ובחרת בחיים, למדין אנו כי בכל זאת הוצרך לגלות לנו איפוא הדרך הטובה,	20553
ואם לא גילה לנו לא היינו יודעים, נפלא למבין דבר, וזה סוד המעשה, תכלית חכמה תשובה ומע"ט	20554
(ברכות י"ז).	20555
ולכאורה אנו מוצאים יותר טעם בהחכמה ולא בהמעשה, כי המעשה לכאורה אין בו כ"כ טעם כהחכמה,	20556
אכן הסוד כי החכמה היא בחינת החיך והטעם, כי אמנם עיקר הבריאות אשר הוא כל תכלית האכילה, לא	20557
נמצא בו שום טעם, ובכל זאת כל בר דעת יודע אשר זה העיקר ולא הטעם והחיך הערב, כן הוא ענין	20558
החכמה והמעשה, החכמה היא בחינת חיך והמעשה הוא התכלית, ולכאורה לא נמצא בו שום טעם, וזהו	20559
ענין לשם מי שאמר ונעשה רצונו (זבחים ב'), בלא שום טעם כלל וכלל, ואמנם הם ההצלחה האמיתית.	20560
עוד למדין מלשון המדרש, כי הברכות נתנו בהמצות רק כדי להודיע איזה דרך טובה, אכן אינם שייכים	20561
להמצות בעצם, והמצוה יכולה להיות אף בלא הברכות, כי באמת המצות אינם שייכות להברכות, והם רק	20562
רצונו הפשוט ית', וברצונו הפשוט אין לנו שום ציור ותיאור, וזהו שכר מצוה בהאי עלמא ליכא (קדושין	20563
ל"ט), ר"ל כי עוה"ז אין לו שום שייכות לעולם המצות, והברכות אשר נתנו בו הם רק להורות הדרך, כי	20564
סוף כל ההצלחה מהמצות הוא רק לעשות רצונו, והוא הריח ניחוח למי שאמר ונעשה רצונו.	20565
ועל דרך זה נבין ענין החוקים והמשפטים, אשר בהמשפטים נתנו טעמים ובהחוקים לא נתן לנו טעם,	20566
להודיע לנו סוד המצות, כי באמת סודם רק רצונו ית' גזירת מלך, והטעם אשר נתן בהם הוא רק להודיע	20567
לנו את הדרך, טיבה הדרה ויפעתה, חיכו ממתקים, ממה שאנו מרגישים בחיך את המתיקות נבין כי כולו	20568
מחמדים (שה"ש ה' ט"ז), כמדומני שכתוב בספר הישר לר"ת כי זהו ביאור נעשה ונשמע, כי אמרו אנו	20569
אין לנו אלא רצונו, והבינו את המכוון מכל המצות שאין להם שייכות בהבנה ובחכמה ובטעמים, ורק רצונו	20570
ית' זהו סודם, ולכן אמרו והקדימו נעשה לנשמע, ר"ל נעשה רק רצונו בלא שום טעם והבנה, דרך אמונה,	20571
ובכל מעשה המצות מתלווה אליה מעשה אמונה.	20572
בכל הבריאה נראית לכאורה מהלך בכל דבר, וכמה בתי חכמה ובתי ספר נבנים, וכאילו אנו מבינים אותה	20573
ומוצאים בה טעם, אכן המשכיל יבין כי ההבנה הולכת רק איזה ג' ד' פסיעות, אבל אח"כ נאבדים ההבנות,	20574
וחכמי הרופאים אחרי כל התחכמותם בחכמת הרפואה, הודו כי לסוף אינם מבינים שום דרך ומהלך,	20575
ותכלית ידיעתם אי ידיעה, ובזה תשוער גודל החכם את אשר יכיר גודל האי ידיעה, אכן לדאבונו נוטלים	20576
אנו את האי ידיעה ומחזיקים בה וקוראים אותה ידיעה, ונמצא כי באמת כל חיינו הוא רק על יסוד האמונה,	20577
שמאמינים אנחנו בהבריאה, ר"ל בהבורא ית' אשר חוק נתן ולא יעבור, ומאמינים כי עצת ה' לעולם	20578
תעמוד.	20579
וע"ז אנו חיים ובטוחים, דהיינו אנו מברכים בכל בוקר רוקע הארץ על המים, ואיך לא נירא פן תמהה	20580
הארץ מפני רוב המים, ואיך אנו הולכים עליה כ"כ בטוחים, אנו שוכבים לישן בכל לילה ואנו מפקידים	20581
רוחינו ונשמתינו, וכידוע שהשינה היא חלק מן המות (ברכות נ"ז:), ואיך לא נירא פן ח"ו לא תוחזר, הלא	20582
אין זה רק כ"א אמונה שאנו מאמינים בו כי רבה אמונתו.	20583
וכן כל ענין הזריעה אין זה כ"א אמונה ממש, כידוע אמונה זו זרעים (שבת ל"א), כי הגרעין יתקלקל	20584
ויפסד, ופן לא יוחזר לנו אף מה שזרענו, אין זאת כ"א אמונה שמאמינים אנחנו בו, וע"ז אנו זורעים	20585
באמונה, וכן כל ענין המו"מ יסודו על אמונה, וזאת נתן לנו כדי ללמד אותנו איך להכירו ית', כי אל נאמן	20586
הוא וכדאי הוא להאמין בו, וגם מזה נרגיל את עצמנו באמונה, וזה שכרנו בכל מפעל ידינו, כי בכל חיינו	20587
יתלוה בו האמונה.	20588
וכן הוא האמת בסוד התורה והמצוות, עדות ה' נאמנה (תהלים י"ט), וגם בק"ש אנו אומרים ונאמן,	20589
ובערבית אמת ואמונה, הענין כי כל תוצאת תורה"ק רק לעשות רצונו ית' ולהאמין בו, ולא להבינה	20590
ולמצוא בה חכמות והבנות, אשר הם אינם רק ג' ד' פסיעות, ותיכף יבין המשכיל כי אינם רק גזירת מלך	20591
ורצונו, ובכל מצותינו יתלוה גם ענין אמונה נעשה ונשמע, אשרי העם שככה לו, ומזה אשר הזהירונו ז"ל	20592
(רש"י ויקרא כ'), שאל יאמר אדם אי אפשי בבשר חזיר אלא אפשי וכו', וכן בטוב ג"כ אל יאמר אדם	20593
אפשי, כ"א רצונו ית'. (דעת חכמה ומוסר מא' מ"ה).	20594
	20595
מאמר רמו	20596
ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה (דברים י"א כ"ו).	20597
אמרינו במד"ר (ויקרא ל"ה ה'), תני בשם ר"א הסיף והספר נתנו מכורכין מן השמים, אמר להם הקב"ה,	20598
אם שמרתם מה שכתוב בספר הזה הרי אתם נצולים מן הסיף, ואם לאו סוף שהוא הורג אתכם, תני בשם	20599
רשב"י, הככר והמקל נתנו מכורכין מן השמים, אמר להם הקב"ה אם שמרתם את התורה הרי ככר לאכול,	20600
ואם לאו הרי מקל ללקות בו, היכן אם תאבו ושמעתם, ואם תמאנו ומריתם חרב תאכלו.	20601

הענין כך הוא, כאשר אנו רואים בעניני גשמיות כי כל דבר ודבר יש בו דבר והיפוכו, כל מאכל אם הוא	20602
כתיקונו ובשלימותו ובמזגו, אז תבריא להאיש ותתן לו קיום וחיות, ולהיפך אם נתקלקל ונתעפש, אז לא	20603
די שלא תבריא והוא כ"א להיפך תחליאהו בחולאים קשים, ולכאורה הוא פלא, אכן הוא הדבר, כי כל דבר יש	20604
בו דבר והיפוכו, וכן הדבר בכל עניני העולם, וביחוד לקיום האדם בעניני הגוף ובעניני הנפש, בעניני הגוף	20605
אם ינהג עצמו כשורה ובמזג הראוי אזי אבריו מתענגים ומתדשנים, ואם יצא ממידתו אזי יחליאהו	20606
בחלאים רעים, כי הרבה חולאים באים על רוב אכילה.	20607
וכן בעניני הנפש יש לו בריאותו וקיומו, היא התורה והמצוות והנהגתו עפ"י השכל, הם הנותנים בו כוח	20608
וגבורה, מתענג הוא ומתדשן, וכל מחשבה טובה ומעשה טוב תתן בו קדושה וטהרה לו ולגופו כידוע,	20609
ובהיפך אם יצא מגדרי התורה והשכל ויכנס בגדר הרצון, אזי היא בעצמה תחליאהו ותיסרהו בחולאים	20610
רבים, כי ענין הרצון הוא מחלה בנפש, כידוע מש"כ הרמב"ן (במדבר י"א) על ענין התאוה תאוה	20611
כמתאוים לאכול הפחמים והעפר, וזו היא בלי ספק חולי רע, כי הבריא לא יבקש דברים נבאשים כי אם	20612
דברים בריאים ומתוקנים, אין זאת כ"א מחלה היא בנפש.	20613
ולכן לדור המדבר אשר נכשלו פ"א במחלת התאוה לפי ערכם, זכו שנענשו במידה אשר חטאו, כדי	20614
להורותם כי הרצון היא מחלה בנפש ובגוף וישו בו בתשובה שלמה, ונענשו במילוי התאוה, כנאמר ואל	20615
העם תאמר לא יום אחד תאכלון עד אשר יצא מאפכם והיה לכם לזרא, נמצא כי במה שביקשו בזה נענשו,	20616
למלאות להם תאותם, עד כי התאוה המיתה אותם, ולפי זכות נפשותם וגופם לא יכלו לסבול את מחלת	20617
התאוה ומתו, כמבואר ברש"י ז"ל (שם כ'), עד אשר יצא מאפכם כתרגומו די תקוצון ביה ויהיה דומה	20618
לכם כאילו אכלתם ממנו יותר מדי, והיה לכם לזרא שתהיו מרחקין אותו יותר ממה שקרבתם, ובדברי ר'	20619
משה הדרשן ראיתי שיש לשון שקורין לחרב זרא עכ"ל.	20620
איום ונורא כל דבריו, נמצא כי התאוה אשר קרבו מאד עד שהשליטו בנפשם, לסוף היא בעצמה היתה	20621
להם לסייף כדברי ר' משה הדרשן, הרי כדברי המד"ר אשר הבאתי, אם תאבו טוב הארץ תאכלו הרי	20622
ספר, ואם לאו הרי סייף, כי הספר והסייף נתנו מכורכין מן השמים, בדבר אחד ספר וסייף, וזהו אשר	20623
דברנו כי התאוה בעצמה תדין את האדם ותיסרהו עד שתמיתהו ותדינהו בדינים קשים, ודור המדבר מרוב	20624
זכותם וקדושתם קבלו העונש תיכף בעוה"ז, וזהו הקנאה והתאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם	20625
(אבות ד'), הם מוציאין, ובמשנה תורה ביאר מרע"ה כמה פעמים ענין זה, כי בדבר הזה תאריכו ימים,	20626
בשמירת התורה והמצוות כי הם חייכם ממש, ולהיפך לא תאריכו ימים.	20627
והוא ענין ברכה וקללה, ר"ל תשכיל ותתבונן ותכיר כי בעשיית המצוות, במצוה עצמה יש ברכה,	20628
ובהיפוכה נמצא קללה, וזהו מחסדי השי"ת כמבואר במדרש ראה, רבנן אמרי אמר הקב"ה לא לרעתם	20629
נתתי להם ברכות וקללות, אלא להודיען איזה דרך טובה שיבחרו אותה, ר"ל אחרי כי בהטוב יש ברכה	20630
ובהרע יש קללה, מי לא ירוץ להחזיק בברכה ולברוח בתכלית הריחוק מן הקללה, אכן כל הטוב והחסד	20631
שטרה הקב"ה לא יועיל לנו ח"ו ומכתינו אנושה מאד, כי החולה יחזיק תמיד רק בדברי קללה, בפחמים	20632
ובמאכלים הנבאשים, ואך בריאים המה ירגישו תיכף שהם חולים.	20633
ואנחנו באשר אנו שותים כמים עולה ואין בנו מתום ר"ל, כל ראש לחולי וכל לבב דוי, ובשביל זה	20634
מתענגים אנחנו בדברים הנבאשים, כמו הקנאה והתאוה והכבוד, ואיך נמצא תרופה למכתינו, לכן נצטוינו	20635
בלשון הכתוב ראה אנכי נותן לפניכם, כמו באלה המשפטים אשר תשים לפניכם עיי"ש ברש"י, לא תעלה	20636
על דעתך לומר אשנה להם הפרק והלכה ב' או ג' פעמים עד שתהא סדורה בפיהם, לכך נאמר אשר תשים	20637
לפניהם כשולחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם עכ"ל, כן הוא בענינינו, כי מוטל על האדם להתבונן	20638
ולהכיר את ענין הברכות והקללות כשולחן ערוך ומוכן לפניו, וזהו עבודת האדם להתבונן עד שיראה	20639
בחוש ברכה וקללה. (דעת תורה).	20640
	20641
מאמר רמז	20642
ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה (דברים י"א כ"ו).	20643
אחז"ל (מד"ר דברים פ"ד), א"ר אלעזר משאמר הקב"ה הדבר הזה בסניני, באותה שעה מפי עליון לא תצא	20644
הרעות והטוב, אלא מאליה באה הרעה על עושי הרעה והטובה על עושי הטובה ע"כ, מה פירוש מאליה	20645
באה? אלא ודאי ה"ק, עד קבלת התורה היה הקב"ה גוזר להביא את הרעה והטובה על העולם בחשבון	20646
שמים, אשר לא שייך בזה ענין קביעות אלא כפי שעלה ברצונו כביכול, משא"כ לאחר קבלת התורה, אמר	20647
הקב"ה ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, כלומר עתה הנהגת העולם תלויה על ידכם, אם תעשו	20648
רע תביאו רעה על העולם, ואם תעשו טוב תביאו טובה לעולם!	20649
אחז"ל (יבמות ס"ג) ונברכו בך כל משפחות האדמה, אפי' משפחות הדרות באדמה אין מתברכות אלא	20650
בשביל ישראל, וכן ונברכו בו כל גויי הארץ, אפי' ספינות הבאות מגליא לאספמיא אין מתברכות אלא	20651

בשביל ישראל, ועוד אמר ר"א אין פורענות באה לעולם אלא בשביל ישראל ע"ש, וכל זה ודאי מעת	20652
קבלת התורה מאז עשה הקב"ה אותנו הבעלים על העולם! וכן אמר הכתוב אם בחוקותי תלכו ונתתי	20653
גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה, כמובן שגם כעת ודאי הקב"ה הוא המשגיח בכל העולמות, אבל אם	20654
בחוקותי תלכו זה כענין שנא' תנו עוז לאלהים! שבני ישראל נותנים עוז ותעצומות להשפעה האלהית,	20655
שהקב"ה ישפיע שפע ברכה וטובה לעולם וכן ח"ו להיפוך, כך עלה ברצונו כביכול ליתן לנו הכוח הזה.	20656
וכוח זה ניתן לנו לא רק בארץ לבד, לא רק שהארץ תתן יבולה ועץ השדה יתן פריו תלוי באם בחוקותי	20657
תלכו, אלא חז"ל אמרו שאפי' העולמות העליונים הגבוהים מאד מושפעים על ידינו! וכמ"ש חז"ל במדרש	20658
(פ' ויצא), שרמזו ליעקב אבינו בחלום שהוא סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, הראו ליעקב כמה	20659
גבוהה היא נשמת ישראל, דהנה מצד הגוף ישראל ככל האומות, אוכלים ושותים וישנים כמו כל בעלי	20660
החיים בארץ, וזהו סולם מוצב ארצה בצד הגוף, אבל וראשו דהיינו מצד הנשמה מגיע השמימה.	20661
ועוד הראו לו והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו, כלומר שיש להם למלאכים עליות וירידות, וכל זה	20662
תלוי לפי מעשים שלנו, לפי המידות שלנו גם המלאכים עולים ויורדים, ולכן כששמעו אז המלאכים	20663
שהקב"ה רוצה לתת התורה לעמו ישראל, קטרגו ואמרו תנה הודך על השמים, ומה רצו בזה? אלא שידעו	20664
המלאכים שע"י התורה אנו נעשים בעלים על כל העולמות, וגם עלייתם וירידתם תלויה בנו כשנקבל את	20665
התורה, לכן קטרגו וטענו תנה הודך על השמים!	20666
ומה טעם? מפני שעולם התורה גבוה יותר מכל העולמות, ואם ניתנה לנו התורה, ממילא נשמע שהנהגת	20667
העולמות בין למטה בין למעלה מסורה בידינו, וזהו מה שאנו אומרים בברכת התורה אשר נתן לנו תורת	20668
אמת וחיי עולם נטע בתוכנו, ע"ז שנתן לנו את התורה, נטע בתוכנו כל חיי עולם, המפתח של הנהגת כל	20669
העולמות מונח בתוכנו!	20670
אכן בפרטות, מובן שתלוי בכל אחד ואחד מישראל לפי שורש נשמתו, וכבר הביאו חכמי האמת בשם	20671
הזוה"ק, שכל מי שעוסק בתורה ועמלו בתורה, אפי' אם מצד בריאת נשמתו הוא משורש נמוך, עולה היא	20672
ומתקשרת בשורשים הגבוהים מאד, נמצא כי אנו בני ישיבה העוסקים בתורה, המעשים שלנו מגיעים	20673
ועולים גבוה יותר מהמון בית ישראל, כי כל מה שהאדם גדול יותר בתורה, וכל מה שהוא משים כוחו	20674
ומחשבתו יותר בלימוד התורה ובעמל התורה, נשמתו נשרשת בשרשים הגבוהים למעלה למעלה! לכן	20675
מצד הטוב יש לו לאדם הזה השפעה גבוהה יותר על נשמתו ועל נפשו בכל השבילים ובכל המובנים, וכן	20676
ח"ו להיפוך אם פועל רע ח"ו, הרי הוא מביא במקומות הגבוהים היכן שמגיע שורש נשמתו חורבן נורא!	20677
וכבר הבאנו כמה פעמים מה שכותב הגר"ח מוולאז'ין בספר נפש החיים, שטיטוס הרשע שעשה נבלה	20678
גדולה בקדשי קדשים, לא היה יכול לטמא רק את בית המקדש שלמטה, אבל בבית המקדש שלמעלה	20679
המכוון כנגד בית המקדש שלמטה, שם לא נעשה שום רשע מנבלותו של רשע זה, כי לא הגיע שם כלל	20680
באשר שורש נשמתו ממקום נמוך מאד, משא"כ נשמת ישראל שמגיע שורשה לבית המקדש של מעלה,	20681
בכוחו ח"ו להביא חורבן בפועלו רע גם בבית המקדש של מעלה!	20682
כי אינו דומה למי שמטנף הרחוב שמוליך לחצר המלך, למי שמטנף את חצר המלך ואינו דומה מי שמטנף	20683
חצרו של מלך למטנף פלטין של מלך, ואינו דומה מי שמטנף פלטין של מלך למי שמטנף כסא המלך, ואינו	20684
דומה מי שמטנף כסא המלך למי שמטנף לבושי המלך, והנה יש עולמות אשר נקראים חצר המלך, ויש	20685
נקראים פלטין של מלך, וכן כסא המלך ולבושי המלך, הכל תלוי בשורש נשמת האדם באיזה שורש הוא	20686
מקושר, לכן יש על האדם להזהר הרבה בדיבורו, שזהו ביטוי המחשבה שהיא הנשמה! ככתוב ויהי האדם	20687
לנפש חיה, ומתרגם אונקלוס לרוח ממללא וזהו החלק הכי נכבד באדם!	20688
לכן על האדם להזהר מאד שלא יטמטם את לבו מלהרגיש ח"ו, ואכן מקודם אנו מבקשים והאר עינינו	20689
בתורתך הם עיני השכל, ואח"כ מבקשים וייחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך שהלב ירגיש מה שהעינים	20690
רואות, וליראה את שמך זה יראת הרוממות וגם זה תלוי בלב ודאי, בלא לב לא מתחיל שום דבר! ולהרגש	20691
הלב צריכים מוסר! וכן אמר שלמה המלך ע"ה (משלי א') לדעת חכמה ומוסר, חכמה זוהי ידיעה שכלית,	20692
אבל צריך גם להרגש הלב וזהו מוסר, לכן אמר לדעת חכמה ומוסר! בלימוד המוסר בהתפעלות מגיעים	20693
אל הלב, כי שם מרגישים החיים הרוחניים, כי היא חייד! (לב אליהו).	20694
	20695
מאמר רמח	20696
ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה (דברים י"א כ"ו).	20697
אנכי שבחרתי בטובה ראה היאך אנכי משונה מכל העולם, שלא יאמרו הבריות כשבא משה לברכנו מעט	20698
ברכנו, וכשבא לקללנו הרבה קללנו (תנחומא ראה ד'), וכן כתב הספורנו, ראה אנכי שבחרתי בטובה	20699
ולפיכך אני משונה מכל, שנא' ולא ידע משה כי קרן עור פניו, ולכאורה הרי זה מנוגד לענוה הידועה של	20700

משה, כפי שהתורה העידה עליו שהיה עניו מכל האדם אשר על פני האדמה, היתכן שישב משה את עצמו?	20701
וי"ל שמשה רבינו היה מכוון להוציא מלכות בני אדם את המחשבה, כי כל גדלותו היא מפני שיש לו נשמה גבוהה, תכונה טובה וכשרונות מיוחדים מן השמים, כך שרוצים לייחס את כל החכמה וההשגות שלו מטעם תולדה, ואם זוהי ההנחה, הרי שמשה ומדרגותיו הנעלות אין בהם כדי לחייב את ישראל להתדמות אליו, ללמוד ממנו וללכת בדרכיו ובמדותיו העליונות, לכן בא משה להודיע ברבים ולהורות, כי כל העליות באו לו ע"י יגיעה ועמל ומסירת נפש, משה היה לומד תורה ומשכחה, עד שנתנה לו במתנה.	20702
משה היה עמל ויגע, ואחר שהיה שוכח לא נפלו פניו ולא היה מתיאש, אלא לומד שוב, משקיע עמל ומתאמץ לחזור על תלמודו, וכל מדרגותיו והשגותיו באו לו מתוך יגיעה ועמל ומסירת נפש, ולכן פנה לעם ישראל בדורו ולדורות הבאים בפניה נרגשת, כי אל להם לטעות ולחשוב כי בקלות הגיע למה שהגיע, לדרגת הנבואה ואל כל ההשגות העליונות, כי הכל בא לו ביסורים ובמאמץ גדול, ולא בחינם ניתנה לו מתנת החכמה והנבואה, ולפיכך אל להם לפטור עצמם מן החיובים הגדולים של עליה ושקידה בתורה, כי יש להם ללמוד ממנו, איך שבכוח הבחירה הגיע למה שהגיע, ולכן הוא משונה מכל.	20703
וכתב בעה"ט ראה אנכי פי' ממני תראו וכן תעשו, כלומר אנכי דוגמה עבורכם, וכדי להורות ולהטיב לרבים ולדורי דורות, מתוך עומק חסד ורחמים שהיו בו בעבור כלל ישראל, העיז והירשה לעצמו לדבר נגד מהות נפשו בענוה, הוא שינה הנהגתו, שינה את לשונו, וכשם שכל חייו וכל ימיו מסר נפשו בעבור כלל ישראל, הרי גם כאן גם עכשיו דיבר במסירות נפש, ראו שאני משונה מכל העולם, זוהי הברכה שהבאתי לכם.	20704
ושמעתי כי כאשר היו מהללים את הסבא מסלובודקה רנצ"פ זצ"ל, על פקחותו הנפלאה בכוחות הנפש, היה מגיב ואומר כי מסלפים את האמת, כי כל פקחותו באה לו ע"י יגיעה בעבודת ה' בתורה ובמוסר ומסירות נפשו בזיכוי הרבים, ולא מצד טבעו ותולדתו, שזה איננו מחייב כלום, אלא רק כאשר ההצלחה באה ע"י עמל ויגיעה בעבודת ה', זה מחייב את כולם שממנו יראו וכן יעשו. (מעייני החיים).	20705
מאמר רמט	20706
ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה (דברים י"א כ"ו).	20707
א"ר אלעזר משאמר הקב"ה הדבר הזה בסיני, באותה שעה מפי עליון לא תצא הרעות והטוב (איכה ג'), אלא מאליו הרעה באה על עושי הרעה, והטובה באה על עושי הטובה, א"ר חגי ולא עוד שנתתי לכם שני דרכים, אלא שנכנסתי לפני משורת הדין ואמרתי לכם ובחרת בחיים (דברים רבה פ' ד'). וצריכים אנו להבין מה זה שאמר מפי עליון? ומה הוסיף ר' חגי. ומפני מה הוא לפני משורת הדין?	20708
מרגלא בפומי דאינשי לא בעד עבירה סוקלין באבן, ולא בעד מצוה זורקין כיס זהב, רואים הם התורה ומצותיה כדבר נפרד מן מציאות החיים, לא מצאו בתורה את המקור לכל הברכות שבחיים, ובביטולה את המקור לכל הקלות, ואם ראו אדם רצוף ונדכה ביסורין, לא תלו היסורין בהשתלשלות טבעית משורש מעשיו הרעים, וכן אם ראו אדם מאושר ושליו בעולמו, לא היו מבינים לייחס למעשיו הטובים יחס טבעי, אלא הביטו על מציאות הטובות והרעות כי מפי עליון הוא, כי ע"פ הטבע לא בעד עבירה סוקלין באבן, ולא בעד מצוה זורקין כיס זהב.	20709
אמנם אחר ההתבוננות נראה בחוש מציאות הפוכה מן הקצה אל הקצה, כי התורה ומצותיה איננה מס או קנס על האדם, התורה איננה דבר נוסף על החיים, אשר נאמר כי יכול האדם לחיות בלעדי התורה, לא כן הדבר, התורה גילתה דרך החיים ודרך המות, ובלעדה היה האדם ממש כעיוור באפילה, סכנתו היתה עצומה מאד, ומחסדי ה' היה כי הורתה לנו המציאות שלא נוכל לתעות בדרכי החיים, ולדמות על הרע כי הוא טוב, ועל המות כי הוא חיים, עד כי אם סר האדם צעד אחד מן התורה תיסרהו רעתו, וקם הכלל להיפוך, כי בעד עבירה סוקלין באבן, ובעד מצוה זורקין כיס עם זהב.	20710
אמרו חכמים שעל האדם להתלמד מטבע הצבי, כמ"ש השבעתי אתכם בצבאות (שה"ש ב'), וטבע הצבי הוא, בעת שהצייד רודף אחריו להשיגו בורח הוא אל היער להמלט על נפשו, ולפי שיודע שענפי האילנות מפריעים אותו על דרכו, כי יסתבך בהם בקרניו המפוצלות, לכן מיד שנכנס אל היער שובר מקודם את קרניו באילן, ואח"כ הוא מתחיל לרוץ ריצה חופשית בלי מפריע כלל, כן האדם יש לו עולם אשר יפריע לו על דרכו ומסתבך בו, כ"ש שצריך לראות את הנולד ולשבור מדותיו הרעות, כדי שלא ילכד ע"י האורב הפנימי.	20711
אמנם אם נתבונן נראה, כי הבדל גדול יש בין היער של הצבי, ובין היער של האדם, כי שם יער במציאות, ואם לא ישבור את קרניו ודאי שיפריע לו היער על דרך מרוצתו, אבל אצל האדם אין יער במציאות כלל, ואין היער גורם מה שהאדם מרגיש קשיים ועיכובים להשיג בחירתו, אלא אם יש עיכוב, אם מרגיש שאין	20712
	20713
	20714
	20715
	20716
	20717
	20718
	20719
	20720
	20721
	20722
	20723
	20724
	20725
	20726
	20727
	20728
	20729
	20730
	20731
	20732
	20733
	20734
	20735
	20736
	20737
	20738
	20739
	20740
	20741
	20742
	20743
	20744
	20745
	20746
	20747
	20748
	20749
	20750

לו חירות בעולמו וקשור הוא כבעבותות עגלה, וכל דבר ישקול בעשייתו רק מה יאמר זה ומה ידבר זה,	20751
ואם יהיה נרצה בעיני העולם, אז אין העולם מפריעו אלא הוא עצמו, הקרנים שלו עושים להם יער, ולולא	20752
הקרנים אין יער במציאות כלל, וכמו באלישע הנביא שאמרו חז"ל נס בתוך נס לא יער ולא דובים הו	20753
(סוטה מ"ז), כן בעיניו הוא רואה דמיון בתוך דמיון.	20754
כי באמת העולם אינו מפריע כלום לאדם, ולא מונע אותו מהשיג חפצו כלום, וכל מה שרואה את כל	20755
העולם ליישות ומציאות של מפריע, רק דמיון הוא, ומדותיו גורמים לו שיראה כך, ולו הסכים בדעתו	20756
הסכמה חזקה לעמוד על החלטתו, כי אז היה נוכח כי אין דובים ולא יער, והמציאות היא כי כל הבורח מן	20757
הגדולה הגדולה רודפת אחריו, ומי שמפחד ומחזר על הגדולה ורודף אחריה, אז הגדולה בורחת ממנו,	20758
וימצא בוז וקלון תחת תקותו להיות מכובד.	20759
ונמצא אם האדם חפץ ללמוד מן טבע הצבי, עליו לדעת דבר זה, כי אין לפחד כלל מן היער אלא מפני	20760
קרניו בלבד, כי קרניו יפסידו אותו בכפליים, בזה שעושים להם העולם ליער ומסתבכים בהם, ואין לו עצה	20761
אחרת כי אם לסלק הקרנים, ואם ירצה לבטל ולסלק את היער לא יועיל כלום, כי אם ישאר עם הקרנים,	20762
ימצא גם אחר הביטול יער שמפריע, אבל אם ישבור את מדותיו ויפקיר כל מקום שהמדות עושים להם	20763
שמה בית אחיזה, רק בדרך זה ימלט נפשו וירחיב לו הדרך, וימצא כי רק התורה היא דרך החיים, שרק על	20764
ידה יכול האדם לחיות בעולמו.	20765
ונמצא מזה כי התורה איננה חוב של מס על האדם, אלא המציאות הוא, שהאדם אשר סר ממנה הטבע תתן	20766
עונשה לו, והוא לבד הגורם לזה במעשיו הרעים, ומאומת הפתגם להיפוך כי בעד עבירה סוקלין באבן, כי	20767
מה לי אם זורקין באבן על המוח החיצוני אשר יעשה לו רק חבורה ופצע, או שהעבירה עצמה מרוצצת לו	20768
כל מוח ומחשבתו, כי המדות המגונות מטרפין דעתו של אדם, ומבלבלין את מוחו עד שאין לו ראש כלל.	20769
ולהיפך בעד מצוה זורקין כיס עם זהב, כי המצוה עצמה ירגיש בה נעימות יותר מזהב, כי הזהב לא ימלט	20770
מן הפגעים, או שיגנבו או יגזלו הזהב ממנו, או שיפרד הוא מהזהב, אבל הרכוש הטהור והמעלה שמשגי	20771
מן שמירת המצוה לא ישללו ממנו בשום אופן, כי כל הרוחות שבעולם לא יזיזו אותו ממקומו.	20772
וז"ש התורה את הברכה אשר תשמעו, זה גופא היא הברכה אשר תשמעו אל התורה, ומשאמר הקב"ה	20773
דבר זה בסיני, באותה שעה מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, אין הכוונה על הטובות שמרגיש בעוה"ב כי	20774
טובות הם, ועל הרעות שמרגיש אחר המות כי רעות הם, אלא המדובר הוא על הטובות והרעות שמרגיש	20775
בעוה"ז, שמתחלפות הרגשות הטוב והרע לפי מעשיו של האדם, כי אצל הצדיק גם הרעות המגיעות אליו	20776
בעוה"ז הוא מרגיש אותם לטובות.	20777
ואצל הרשע גם הטובות שמגיעות אליו בעוה"ז, ע"י הגירוי שעושים במדותיו נעשות לו לרועץ ורעות הם	20778
אצלו, ונמצא כי הרגשת הטוב והרע בעוה"ז המעשים גרמו זאת, ולא מפי עליון הם, וכמאמר המדרש הנ"ל	20779
משאמר הקב"ה בסיני מאליו באה הרעה על עושה הרעה, והטובה באה על עושה הטובה, כי יש להברכות	20780
עם מעשה המצוה, ולהקלות עם מעשה העבירה קשר טבעי, וצודק הפתגם להיפך, בעד עבירה סוקלין עם	20781
אבן, ובעד מצוה זורקין כיס זהב.	20782
וזה שאמר ר' חגי ולא עוד אלא שנכנסתי לפניך משורת הדין ואמרתי לכם ובחרת בחיים, כי ע"פ דין	20783
ההכרה במהות התורה כי היא החיים והעדרה הוא המות, זה לבד די שהמבקש ישים לב לבקש את דרך	20784
התורה, אלא לפי שידע הבורא כי יש מקום לטעות וגם ההכרה לא תוכל להועיל, לכן אמר נכנסתי עמכם	20785
לפנים משורת הדין, וגיליתי לכם גם את זה, ואמרתי לכם ובחרת בחיים.	20786
שגם אם תבקש רק קיום התורה, בהקיום גופא תוכל לטעות, וצריך אתה לבחור גם שם, כמ"ש חז"ל זכה	20787
נעשית לו סם חיים, לא זכה נעשה לו סם המות (יומא ע"ב), ועוד אמרו הלא כה דברי כאש נאום ה', זכה	20788
מאירה לו לא זכה שורפתו ביקודה, ומכיון שכן הוא, צריך אתה לבחור בחיים, כלומר בתוך החיים עצמו,	20789
כי יש מות בצורת חיים, ובעת הבחירה יסבור כי חיים הוא, ע"כ אמרתי ובחרת בחיים בתוך החיים.	20790
והיינו דאמרי אינשי, כי מלך אחד שלח שר שלו למקום אסיפת שרים ממדינות שונות, וקודם נסיעתו ציוה	20791
לו שלא יכנס עם שר פלוני בהתחרות לתקוע עמו כף על שום דבר מהדברים, ושנה ושילש הדבר עד כי	20792
חרה להשר מאד ואמר למלך, הכי לא יועיל לי בפעם אחת שתחזור ע"ז כמה פעמים, א"ל המלך אעפ"כ	20793
אני אומר לך פעם רביעית, שלא תתן לו יד בדרך אסמכתא על שום ענין שבעולם, וכה נפרד ממנו, בבואו	20794
שמה כעבור ימים אחדים בא אליו השר ההוא והציע לו לתקוע עמו יד בדבר מה, ונזכר השר ציווי המלך	20795
ולא רצה, וא"ל אעפ"כ אני אומר לך שיש לך גבנונית, ואני תוקע יד ליתן עשרה מליון אם לא אראה לפני	20796
כל אמיתת דברי.	20797
כשמוע השר כי הוא מבטיח לתת עשרה מליון, על מה שהוא יודע כי הוא שוא ושקר, סבר בדעתו כי על	20798
ענין כזה לא עלה מעולם על דעת המלך לצוות שלא יתקע עמו יד, יען כי הוא ריוח ברור, והסכים בדעתו	20799
כי לא על זה ציוה המלך ותקע עמו יד, ואח"כ הפשיט את עצמו ערום, והראה לפני כל כי אין לו גבנונית	20800

ולקח הכסף. כאשר בא בחזרה אל המלך סיפר לו כל הדברים האלה, הוי! א"ל המלך, שוטה שבעולם,	20801
הלא אמרתי לך כמה וכמה פעמים שלא תקע עמו יד בשום אופן שבעולם, וגם ע"ז ציויתי לך, הלא תדע	20802
כי הוא תקע עמי יד בעשרים מליון שיציג שמה את השר שלי ערום לפני כל הבריות, ובריוח שלך אתה	20803
הפסדתני כפליים.	20804
כה ממש יקרה עם האדם, שהתורה צייתה לו כמה וכמה פעמים לבחור בחיים בתוך החיים, והוא טועה	20805
בריוח מועט להפסיד כפל כפליים, בעת שנדמה לפניו מות בצורת חיים, הוא בוחר אותה מפני החיים,	20806
ולסוף נופל על ידה מטה מטה, לכן צריך האדם לבחור הרבה בתוך החיים גופא ולנפות כל דבר בשבע	20807
נפות. (מדרגת האדם תקון המדות פ"ב).	20808
	20809
מאמר רנ	20810
ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה (דברים י"א כ"ו).	20811
במדרש פ' ראה איתא, ראה נתתי לפניך, א"ר אלעזר משאמר הקב"ה הדבר הזה בסיני, באותה שעה מפי	20812
עליון לא תצא הרעות והטוב (איכה ג'), אלא מאליה באה הרעה על עושי הרעה, והטובה באה על עושי	20813
הטובה, א"ר חגי ולא עוד שנתתי לכם שני דרכים, אלא שנכנסתי לפני משורת הדין ואמרתי לכם ובחרת	20814
בחיים ע"כ, וראוי לנו להבין, מפני מה אחר שאמר בסיני שני הדרכים, מאליה באה הרעה על עושי הרע?	20815
למה הבין ר' חגי שמה שאמר הקב"ה ובחרת בחיים הוא לפני משורת הדין?	20816
הגם שיכיר האדם הכרה ברורה שדרכי ההשגחה תואמות עם דרכי החיים, כי החיים נמצא מצד הדין רק	20817
אצל הצדיק הגמור, והמות נמצא לעושי הרע מצד הדין והגזרה, אבל אין האדם מכיר למה הוא כן? אבל	20818
זאת נדמה לו, שאילו היו החוקים בידו, כי אז היה מסדר באופן אחר לגמרי, ורק עכשיו שכבר נחקקו	20819
החוקים והגזרות הוא מוכרח לקבלם, מפני שכבר יש להם מהלכים בחיים, אבל על עיקר הדינים הוא	20820
מביט כמו על מס או עונש, אשר בלעדם היו החיים מסודרים באופן אחר.	20821
וכיון שכן אין הכרה זו של התאמת הדינים עם החיים יכולה לענגו, כיון שיש בדעתו תרעומות על עיקר	20822
יסודי הדינים, מפני ששכלו אינו יכול להקיף את הדינים עם כל עומקם ורוחבם, ונמצא כי אם יארע לו	20823
רעה או הפסד, אינו בא מיד לתלות את החסרון בעצמו, מפני שאינו מקשר העונש אל מעשיו הרעים קשר	20824
טבעי בדרך סיבה ומסובב, אלא מפריד העונש ממעשיו וסובר כי במעשיו הצדק עמו, לכן אינו מקבל	20825
העונש בגדר ביקורת על מעשיו אלא בגדר קנס, והוא מוכרח להחליף את דרכו אבל לא מצד הכרתו רוע	20826
מעשיו, כי לפי הכרתו הדינים הם שיצרו את העונש, ואינו מכיר אשר מעשיו הם שיצרו את הדינים, לכן	20827
הוא מתרעם על הדינים, ואינו מתרעם על עצמו.	20828
ואמנם אם נשקיף בהשקפה חודרת בדרכי החיים, נמצא אשר כל הטובות והרעות נובעות ממדות, כמו	20829
שמביא הרמב"ן בשם הרמב"ם, אשר כל הטובות והרעות סיבתן מדות האדם וטבעו, כי כל החולאים באים	20830
מן המדות, ויש להאדם הבחירה על המדות, ואם אין המדות מושלים עליו, אז יולדו מזה כל הטובות	20831
והברכות, כמ"ש הגאון עיקר חיות האדם שבירת המדות וא"ל למה לו חיים.	20832
ונמצא שאין הטובות והרעות רק דינים על האדם מצד הגזרה, אלא באמת דינים אלה המה תולדות ממדות	20833
האדם, אשר גם מבלעדי גזרת ה', דינים אלה מעצמם היו באים מצד מדות האדם, ותואמים דין הבורא על	20834
מעשה הרע שעשה, עם מציאות הרעות הנובעות ממעשהו הרע, ואין שום חילוק בין העונש של ההשגחה,	20835
ובין העונש הנולד מהמדות כי אחד הוא, כי מי ששותה סם המות וימות, מקבל הוא עונש מפני ששתה סם	20836
המות, וזה גופא נולד ממדותיו הרעות, ואת הנולד הזה גוזרים עליו ג"כ מן השמים.	20837
אלא האדם אשר אינו מכיר את מדותיו, כל מה שרואה הוא הסתובבות הענינים, אבל אינו רואה	20838
השתלשלות הדברים, לכן לא יוכל למצוא כל הגורמים של הדבר, מן הגורם הראשון עד הגורם האחרון,	20839
האדם הזה הוא רואה כל מקרה לדבר בפני עצמו, אשר אין לו שורש ואין לו תולדה, לכן אינו יכול למצוא	20840
כי כל טובות עוה"ז שורשן הוא שבירת המדות, וכל שבירת המדות תולדותיהן טובות עוה"ז, וכן כל	20841
רעות שבעוה"ז מקורן רק ממדותיו המגונות, וכל חיי מדותיו המגונות תולדותיהן רעות שבעוה"ז.	20842
ולכן אם ימצא מן הרעות בעוה"ז, יתלה כי הוא רק עונש מן השמים וכך גזר הבורא, והגזרה הזאת אינה	20843
צומחת מן המעשים כמו הענף מן השורש, וכי רק השמים הוא הגורם של הגזרה והינך מוכרח לשאת עול	20844
שמים, ואם אינו חסיד כ"כ נמצא בועט ביסורין, אבל לו ידעת כי היסורים האלה לא השמים גזרו אלא	20845
אתה בעצמך גזרת, לו ראית את הנולד אשר יוצא מכל פעולה ופעולה, כי אז היית נוכח כי הגזרה היא	20846
באמת הנולד ממעשיך הרעים, עד שהחכם הרואה את הנולד הוא רואה את הגזרה קודם שיצאה לאויר	20847
העולם, כי מה היא הגזרה? זה גופא מה שהמדות מולידות מצד השתלשלות הדברים מצד הטבע.	20848
וא"כ אם יש לך טענה אין הטענה כי אם על עצמך, מפני מה גרמת הדבר הזה, ולא מן השמים בא לך	20849
העונש, אלא אתה בעצמך רדפת אחרי העונש הזה, ואתה בעצמך דמית כי הנולד מהמדות יהיה כל האושר	20850

שלך, ולסוף תיסרך רעתך אלא שהיסורין והתוכחה ההיא גוזרין לו גם מן השמים. כאן נבדל החכם מן	20851
השוטה, החכם רואה את הגזרה כמו מראה מלוטש, אשר תראה לאדם את חסרונותיו ואת מקום הטעות,	20852
ומה שגרם לו הדבר הזה, והשוטה מביט על הגזרה כמו על אבן שזרקו עליו מן השמים, וכי אין הוא אשם,	20853
ולא הוא גרם לעצמו, ולכן אינו מתלמד להכיר גזרת ה' בהנולד כי יצא ממעשיו הרעים, ואת מעשיו	20854
הרעים לשורש ומקור לכל יסוריו.	20855
אם יתבונן האדם בינה קרובה לכל מה שעבר עליו, ועל כל מה שהוא פוגש בחיים, ימצא כי כל הרעות	20856
שסובל האדם, הן ממחלות והן מדחיקות הלב, המה באו ממה שהיה נדמה להאדם כי הם טובות, אבל	20857
באמת רעות המה אליו, כי אם נתבונן במ מצד מציאותם, לא נוכל לומר על הטובות כי המה טובות, ועל	20858
הרעות כי המה רעות, אלא מצד המקבלם. מצינו טובה גדולה אשר היא טובה רק לפני שבאה ליד המקבל,	20859
אבל אחר שבאה ליד המקבל נהפכת הטובה הזאת לרעה, והוא סובל ממנה יסורים גדולים, כמ"ש יש	20860
עושר שמור לבעליו לרעתו, כי לפני שבא העושר אל האדם אז נשקף לו הדבר כי אם ישיג זה לא יחסר לו	20861
כלום, אבל אחר שבא אל הדבר הזה, אז נפתח לו שער של דחיקות ועוגמת נפש, בגלל הפחד מן	20862
המפסידים, וכ"ש מן המפסידים עצמם.	20863
ועוד כי מי שיש לו מנה רוצה מאתים, ויגרום לו זה רצון עוד יותר גדול, הרצון הזה אינו מניח לו לישון,	20864
יומם לא ינוח ולילה לא ישקוט, ועוד כי הוא נותן מקום להגדיל הקנאה בזה שהוא יוצא מחוג הבינונים,	20865
והוא מודד את עצמו עם חוג העשירים, והוא מוצא עשירים יותר גדולים ממנו, ורוקבת לו הקנאה, ודוחק	20866
לו הכבוד, אשר רבים מכאובים גורם לו הרקב והדחיקה הזאת, שיכניס עצמו בסכנות ועמל התלאות	20867
והיגיעות, אשר עלולים להפסיד כל עושרו ברגע מועט, ובעצמם לבד גורמים לו יסורים גדולים.	20868
והעשירות בעצמה אם אמנם כי היא טובה מצד המציאות, אבל החסרון הוא מצד המקבל, כי מיד שנכנס	20869
אל המקבל, הטובה הזאת עושה מהפיכה בלבו, ותעיר התעוררות רבה בכל מדותיו הרעות, וכל הכוחות	20870
והמדות אשר עד הנה היו עמומות ונרדמות, הנה עתה הטובה הזאת תבעיר במ אש שלהבת ותעיר אותם,	20871
ותפתח לה פה של צמאון גדול ורצון של אש, לרדוף ולהשיג להרוויח ולהשתמש בכל האמצעים, עד	20872
שאינו עתה בעלים על עצמו, ואין לו דעה על חייו.	20873
מוכרח הוא לרוץ ולמהר, לרדוף ולהשתדל, ואם לא ישיג מה שהוא חפץ, זורק אותו ההפסד הזה לדחיקה	20874
ועצבות ועוגמת נפש, לקנאה וליאוש. ונמצא שגם האדם אשר כוחותיו היו טמונים ונעלמים, אשר מעולם	20875
לא פעלו עליו ולא סבל מהם, הנה עתה הטובה הזאת תגרום לו שיתעוררו משנתם, והתחילו לפעול עליו	20876
שמחה וצער, עד שגלגלו אותו כ"כ שייצא מממשלת עצמו ומוכרח להיות עבד להם.	20877
ואם יחסר לו מן רצונותיו מה, יבער לו כאש אפו ויהיה לו תרעומות, ולא יוכל לשאת ולסבול צערם	20878
ודחיקתם, הרי לנו הרעה הגדולה אשר נולד מן הטובה שהיה רץ אחריה, והגם שהוא חסרון מצד המקבל,	20879
יהיה החסרון מה שיהיה, כיון שיש לאדם מדות והמדות גורמים לו רעות, ומי מעורר המדות האלה רק	20880
הטובות האלה, איך נוכל לקרוא אותם טובות, כיון שהם גורמים לו כ"כ רעות, אלא שהאדם הרודף	20881
אחריהם, אינו מבין כי הרעות הבאות המדות גרמו לו זאת, אלא תולה אותם בעונש מן השמים, ולכן הוא	20882
מתרעם על דרכי ה' ואינו רואה כי כל העונש הזה בא לו מן הטובה הזאת.	20883
ועוד יש טובה אשר עם בואה אל המקבל תגרום לו כמה רעות, האדם אשר עוד לא טעם ממיני הכבוד הוא	20884
רודף להשיג גם המין ההוא, ולהיות מן השורה ההיא, ולהקרא גם בתואר זה, וקודם שהשיג המקצוע מה	20885
שהיה חפץ נדמה לו כי כל טובו ואושרו תלוי רק בדבר זה, אמנם כאשר ישיג המין ממיני הכבוד שהוא	20886
חפץ, מאותה שעה שנכנס בתוכו הטעם הזה, אז נולד בו הרגשה אחרת בכל עצמיותו, והעריך את עצמו	20887
בהערכה יותר נכבדה, והתחיל למדוד את עצמו עם בני גילו הנצבים שוה בשוה, עם ההערכה אשר העריך	20888
את עצמו בה.	20889
וכאן נפתח לו פתח של דאגות ועוגמת נפש, כי מיד שמרגיש אשר אין העולם מעריכים אותו כמו שהעריך	20890
הוא את עצמו, ואינם מכבדים אותו כמו שמכבדים את בני גילו, אז דוחק הצער הזה את לבו ואינו שמח	20891
מחייו, ואינו יכול לעיין היטב בשום דבר, כי הוא מרגיש כי הוא עשוק וגזול מן העולם, ואינם מכירים	20892
ומבינים אותו, ומצד אחר רוקב לו הקנאה על חברו אשר הצליח יותר להיות מפורסם ונכבד, והוא מבקש	20893
רק להשפיל את מעלותיו ולהקטין את ההערכה, ואם לא יצצה בטענותיו, וכ"ש אם יהיה הוא המנצח	20894
בויכוח זה, אז אין רפואה למכתו, ואינו מוצא מקום בעולם להשקיט את רגשי טרדת נפשו ודחיקת כבודו.	20895
ומי גרם לו כל הדבר הזה? לפני שהשיג מקצוע הכבוד מה שהוא חפץ, לא מצאו המדות אז מקום	20896
להתפתח, ובית אחיזה להאחז בה, כי לא התמודד אז עם חברים של חלונות הגבוהים, ורק אחרי שבאה לו	20897
הטובה הזאת, העירה בו הטובה התעוררות גדולה בכל מדותיו, והתחילו המדות לפעול שירגיש את עצמו,	20898
ולבקש להם מהלכים בדרך החיים, עד כי נולד מהם כל היסורים שהוא בהם, ואח"כ אינו מושל על עצמו	20899
להפקירם כי קשור בהם ככלב, ובכל זמן שהזדמן לו מקום לפרסם את עצמו ולהשפיל מעלת חברו, נדמה	20900

20901	לו כי מכאן יפתח לו ההצלחה, אבל אח"כ יקיא את התקוה הזאת ומזה ישפל וירד מטה מטה, כי לא יכול
20902	בשום אופן לפעול על העולם שכולם יסכימו להערכתו את עצמו לעומת חבריו.
20903	נמצא אשר לא נוכל לקרוא הטובה הזאת טובה בו בזמן שגורם לו כל הרעה הזאת, ואם נאמר מי אשם
20904	בזה? הוא לבדו? אמנם כן הדבר, אבל אימתי התחילה אשמתו, משעת רדיפתו אחר הכבוד, או משעה
20905	שהשיג מצב של ירוד מחבריו? השוטה יאמר כי משעה שהשיג מצב של ירוד מחבריו, כי עד הנה היה
20906	מאושר ורק אחרי כן התחיל לסבול, ולפי דעתו צריך האדם לרדוף אחר הכבוד, אבל לא צריך שיסבול
20907	וידחוק לו בעת שחברו יעלה עליו, אבל זה לא יכול להיות במציאות, כי כמו שמחוייב שיצמחו שבולים
20908	מזרע הנזרע בארץ, כן מחוייב הוא לסבול מן הכבוד אם הוא רודף אחריו.
20909	אבל האשמה מתחילה רק מחוט השערה הראשונה, בעת שהתחיל לרדוף אחר הכבוד הזה, ולא יועיל לו
20910	אף אם ישיג להיות למעלה מחבריו, כי מיד שישגי המעלה הזאת, אז יתחיל למדוד את עצמו עם חברים
20911	עוד יותר גדולים, להיות ג"כ למעלה מהם, וכל זמן שזאת לא ישיג, יסבול גם אח"כ היסורין של ירוד
20912	מחבריו, ונמצא אשר נהפך לו הטובה לרעה, ואין זה רק מן השמים העונש הזה, אלא העונש הוא תוצאות
20913	ממדותיו הרעות, מה שמיד שמקבל הטובה, הוא מקבל הרעה, כי הרעה התחילה מיד אחרי הקבלה.
20914	וכן כל מה שקורא האדם תענוגי העוה"ז, כבר כתב הרמב"ם שאלף מתו מרוב תאוה ואחד בדרך כל
20915	הארץ, ועוד אמר הרמב"ם כי הרבה חולאים באים על רוב אכילה, ונוסף לזה כי מלבד המיתה והחולי,
20916	החיים שלו הם חיים עשוקים, חיים של דחיקת לב ועוגמת נפש, כי מכל שעינו רואה, הוא מתחיל להרגיש
20917	כי חסר לו הדבר הזה ואינו יכול להשיגו, ומהרגשה זאת הוא סובל מאד, כי ההרגשה הזאת יוצרת בקרבו
20918	קנאה שנאה ונקמה, ולא יכול לנוח ביום ולישון בלילה, כי בכל זמן שנזכר בחמדת העולם הוא מתהפך על
20919	כל הצדדים, ואינו מוצא מרגוע לנפשו ותנחומין לעצמו.
20920	ונמצא כי מה שנדמה לו אם לא יגדיר עצמו בגדרי התורה, תהיה פרצת הגדר טובה אליו, אח"כ רואה כי
20921	הטובה הזאת מיררה את חייו, והרע לו כל ימיו ושניו, ושללה ממנו כל הדעה על עצמו ולא יכול
20922	להשתחרר מהמדות האלה, ומיגונות אשר נולדו מהם, כי הוא מוכרח להשתעבד בעבדות גדולה למי שהוא
20923	רוצה להפיק רצון ממנו, והוא מוכרח לבטל כל דעתו ורצונו מפניו כדי שלא יאבד תאוותו, וגם תאוותו אינו
20924	משיג, כי תמיד יתחדש לו דבר מה שלא היה לו אתמול, ונמצא שישאר קרח מכאן ומכאן, ואין זה עונש רק
20925	מן השמים, אלא המדות הוציאו לו העונש, כי הוא בא אל העונש, ולא העונש בא אליו.
20926	וכ"ז מצינו בענין הטוב, אשר הגם שמציאותו הוא טוב, בכל זאת אם המקבל אינו מושל ביצרו, אז נהפך
20927	לו הטוב לסם המות, וכ"ש בענין הרע, כי בעת שיבוא להאדם הבלתי מושל ביצרו ענין רע ח"ו, כמו בזיון
20928	או היזק גדול, או יסורים ח"ו, כי אז יכול באין מנוס ליטול את חייו מן העולם.
20929	ובזה נבדל הצדיק מן הרשע, הרשע לא די מה שרעה שהיא בעצם רעה נקראת אצלו רעה, אלא שגם
20930	הטובה היא אצלו רעה, יען שמדותיו אינם נותנים לו שיוכל לקבל אותה ולהשתמש בה באופני הטוב, אלא
20931	מיד שהוא מקבל את הטובה אז נהפכת לו הטובה לסם המות, ועושה התעוררות במדותיו אשר ירגישו פתח
20932	לצאת לפועל ע"י הטוב ההוא, והצדיק אצלו מצינו הדבר להיפך לגמרי, כי לא די מה שהטובה לא תזיק
20933	אלא שגם הרעה לא תזיק לו, ואדרבא עוד מתעלה על ידם.
20934	ביאור הדבר, כי הטובה שבאה אצל הצדיק, כמו אם ישיג הצדיק ממון וכדומה, תהיה אז לו הטובה זאת
20935	לסם חיים, כי ישתמש בממונו רק לעשות צדקה וחסד במקום הראוי, לכן לא יזיק לו ממונו, כי לא ישתמש
20936	בממונו להגדיל שמו ולהרחיב את המותרות, ולבקש להיות מכובד ולהתחבר עם עשירים, אלא מה שנוגע
20937	לעצמו לא יבקש גדולות, ומדבר עם כל אדם בלי להביט אם הוא עשיר או עני, ומתחבר עם יראי ה', ובכל
20938	עושרו הוא משתמש רק לתמוך ולהחזיק את התורה ועוסקיה, וכיון שמה שנוגע לעצמו אינו מניח מקום
20939	שממונו יעשה רושם במדותיו, כן לא יתן מן הממון למדותיו אלא להתורה לבד, לכן הממון טובה היא
20940	אצלו, כי ישיג ממנו טובה גדולה.
20941	ולא רק שהטובה נותנת לו חיים, אלא גם הרעה נותנת לו חיים, כיון שזאת תעודת הצדיק לתקן מדותיו,
20942	כמ"ש חז"ל צדיקים לבם ברשותם, לכן אם יארע לו ח"ו רעה, הוא מתגבר על הרעה ומושל עליה, כי מי
20943	מרגיש היסורים? ומי אינו רוצה לסובלם? ומי מתרעם? רק העצמו של האדם, מה שהוא רוצה רק מה
20944	שטוב וערב לו לשעתו, לכן הצדיק שיש לו רוח חזק לתקן חסרונו, הוא מבליג על היגון ומתגבר על עצמו,
20945	ורוחו מכלכל מחלתו, ויכול לסבול ולשאת ולשתוק, וסוף היסורים להסתלק ממנו, לכן הוא מתעלה מן
20946	הנסיון הזה, וחי ושמח מה שהוא למעלה מן המקרים הזמניים, ואינו קשור להם ולא חש עליהם, כי לא
20947	שמח בקיומם ולא מצטער בהעדרם.
20948	וז"ש המדרש, משאמר הקב"ה הדבר הזה בסיני, באותה שעה מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, אלא
20949	הטובות משלמות לעושי הטובות והרעות לעושי הרעות, כמ"ש הרמב"ם כל הרעות נולדו ממדות, וכן כל
20950	הטובות משבירת המדות, לכן מיד שאמר הקב"ה את הדברים האלה, באותה שעה מפי עליון לא תצא

הרעות והטוב, לא כמו שהאדם מטיל את הטובות והרעות על ה', ואומר כי מיד ה' הוא, ואינו מבין שורשי	20951
כל דבר והנולד של כל דבר, ולפי זה אינו תולה את הרעות ואת הטובות כי הוא בעצמו גרם לו, והכל תלוי	20952
במעשיו, ורק אחת יודע כי מפי עליון הוא, ואם אינו חסיד כ"כ אז יש לו תרעומות על הבורא, אם מצבו	20953
לא טוב אז על ה' יזעף לבו, ואם מצב חבריו יותר טוב ממנו אז וקלל במלכו ואלוהיו.	20954
ואינו מכיר לתלות את הרע הבא אליו, שבאמת לא הרע בא אליו, אלא הוא בא אל הרע, מעשיך גרמו לך,	20955
ולפי התנהגותך באו אליך כל הצרות האלה, וכן אין על מי האשם אם חברך יש לו יתרון עליך, כי מעשיו	20956
הטובים גרמו לו היתרון, ויש לך ג"כ הבחירה להטיב מעשיך ויבוא אליך היתרון ע"פ דרך הטבע ממעשיך	20957
הטובים, כי כן סדר ה' את הטבע, אשר מעשים טובים מביאים טובות, ומעשים רעים מביאים רעות, ואתה	20958
שאינך מבין זה, יש לך תרעומות על הבורא.	20959
ועליו אמר המדרש מאז נאמר בסיני הדברים האלה, ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב ואת המות ואת	20960
הרע, מיד מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, אלא הטובות משלמות לעושי הטובות, והרעות לעושי הרעות,	20961
ואם יש לך טענה אין הטענה כי אם על עצמך, כי אתה גרמת הרעות, ולא מפי עליון הוא, כי צדיק וטוב לו	20962
זה צדיק גמור, לפי שהוא צדיק גמור ומדותיו אינם מטרידים אותו לכן טוב לו, כי מכל דבר ישיג טובה הן	20963
מן הטוב והן מן הרע.	20964
ונמצא שאין להאדם אלא להשיג על מעשיו, כי רק הם הסיבה גם ע"פ דרך הטבע לכל המבוקש בעוה"ז,	20965
כי אם שבתחילתו נדמה לו מתוק, אבל סוף היסורים לבוא, כי כל הרודף אחר הכבוד, הכבוד בורח ממנו,	20966
ואמר הגר"א שכן הוא בכל המדות, הרי לנו מזה שאם יקח האדם סיבה לפי דעתו, ולא הסיבה שהתורה	20967
אמרה, אז לא ישיג הדבר לעולם, אלא אדרבא עוד יגרה המדות וילהיב אותו, וילך מעולמו בתביעה גדולה	20968
מבלי אפשרי להשיגו, אלא הסיבה העיקרית היא רק כמ"ש התורה כל הבורח מן הכבוד, הכבוד רודף	20969
אחריו וכן בכל המדות.	20970
וז"ש ר' חגי ולא עוד שנתתי לפניכם שני דרכים, אלא נכנסתי עמכם לפני משורת הדין ואמרתי לכם	20971
ובחרת בחיים, כי ע"פ דין היה די מה שנתתי לפניכם שני דרכים את הברכה ואת הקללה, ועל מה תלוי	20972
הברכות והקללות גילתה התורה, את הברכה אשר תשמעון, זה גופא הוא הברכה מה שתשמעון, כי הברכה	20973
מצויה רק בתורה כמו שביארנו, והקללה אם לא תשמעו, ואיפה מצויה הקללה, במקום שלא תשמעון, כי	20974
ע"י עזיבת התורה לא היו מדותיו משומרים, והיה די באמת ע"פ דין רק הגילוי מילתא הלזה, שיהיה רודף	20975
להשיג רק בתוך התורה, אלא נכנסתי עמכם לפני משורת הדין ואמרתי לכם ובחרת בחיים.	20976
ולכאורה מה הוסיפה לנו הידיעה הזאת? ומפני מה הוא לפני משורת הדין? והתשובה היא, כי לו היו כל	20977
שני הדרכים בהירים שהכל רואים אותם, ואינם טועים בהם כלל, כי אז היה מספיק הדרכים האלו, אבל	20978
כיון שיש מקום לטעות, וגם המבקש אשר הוא יודע כי הטובה היא רק ממעשה הטוב, והרעה היא רק	20979
ממעשה הרע, גם הוא יטעה הרבה פעמים בדבר אשר יצא חוץ משורת התורה, ומפני מה הוא? מפני שיש	20980
מקום לטעות, כי זה הוא רצונו של הקב"ה, ויצמח לו מזה טובה, ובאמת רעה היא ויפסיד הרבה.	20981
לכן עשה לנו ה' לפני משורת הדין וגילה לנו גם הידיעה הזאת כי בהמדות יש מקום לטעות, וממילא	20982
יהיה המבקש זהיר במעשיו, שמלבד שיתרחק מהמעשים הרעים הפשוטים, עוד יברר גם את המקום	20983
לטעות ויזהר ממנו, וז"ש התורה ובחרת בחיים, שצריך אתה לבחור בחיים, בתוך החיים גופא, ותראה	20984
שלא תאבד עצמך במקום הטעות.	20985
(מדרגת האדם מא' ובחרת בחיים).	20986
	20987
מאמר רנא	20988
ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה (דברים י"א כ"ו).	20989
אמרו חז"ל הסיף והספר ירדו כרוכים מן השמים, א"ל אם תעשו מה שכתוב בספר הזה אתם נצולים מן	20990
הסיף הזה, ואם לא תעשו אתם נהרגים בסיף הזה, הנה ענין כרוכים אין להבין כשני דברים המכורכים	20991
יחד, דזה ודאי שאינו, דנמצא שבעת שהוא סיף אינו ספר ובעת שהוא ספר אינו סיף.	20992
וכשנתבונן בזה נראה שחז"ל גילו לנו כאן סוד גדול ונורא, והוא יסודה ומהותה של תורה, שהטבעת	20993
הדברים הוא שבעת ובעונה אחת הוא סיף וספר, והוא ענין נפלא עד מאד, שאותו דבר עצמו בשעה שהוא	20994
ספר אם יטוהו מעט מנתיבתו או יוסיפו עליו קצת הריהו כבר סיף, והוא משום שתורה יסודה על חוט	20995
השערה, כאילו שהיא מלאה פצצות, שעל נטיה כחוט השערה מיד מתפוצצת, אם ת' אבו ושמתם טוב	20996
הארץ תאכלו, ואם תמאנו ומריתם חרב תאכלו (ישעיה א'), כן הוא הטבעת הדברים, בעת ובעונה אחת,	20997
על כחוט השערה טוב הארץ ת' אכלו וחרב תאכלו.	20998
ובחז"ל (שער יחוה"מ פ"ה) מובא וז"ל, ונאמר כי החכמה בשעה שמנהיגים אותה על דרכה תהיה רפואה	20999
לכל מדוה, וכשנוטים בה מנתיבתה תהיה מדוה כולל שאין לו רפואה, וע"כ נמשלה התורה כאש כמ"ש	21000

הלא כה דברי כאש נאום ה', מפני שמאירה העינים באורה, ושורפת ביקודה מי שנוטה מנתיבתה, כמ"ש	21001
(ישעיה ס"ו) כי באש ה' נשפט, מציאותה של תורה הוא סוד של חיים, רפואה לכל מדוה, וכשנוטים	21002
מנתיבתה הרי אותה תורה שנותנת חיים, הינה מדוה כולל שאין לה רפואה ולא ארוכה, שמזיגת הדברים	21003
של סיף וספר היא על חוט השערה, ציור לזה נוכל ליקח מהחיים הטבעיים, האדם חי ע"י החום הטבעי	21004
שבקרבו, ואילו יחסר לאדם חומו לא יוכל לחיות, ואותו החום שהינהו סוד החיים של אדם אם יחזק	21005
בקרבו ישרף ביקודו, הרי לנו ציור מזה שאותו סוד המהוה חיים, כשיתוסף מעט יותר מדאי ימות בו	21006
האדם.	21007
בגדר זה תורה"ק שנמשלה לאש, שהיא הינה סוד החיים, אבל זהו רק כשהכל על מתכונתו ומידתו, אבל	21008
כשיוסיף בה מעט האדם, בנטיה הכי קלה ישרף בשלהבתה, וזהו סוד המזיגה, ובסוד המזיגה הדבר תלוי	21009
על חוט השערה, שמעט יותר מהמידה הרי היא כבר פצצה המתפוצצת כהרף עין, בחוה"ל כתב על כן	21010
היזהר שלא תטה אשוריק מדרך האבות ונתיב הראשונים, והזהירנו להיזהר מאד בהחכמה בכל מיני	21011
הזהירות, כמו שמוזהירים למחזיק פצצה בידו לבל ישחק בה, כי הוא בסכנה גדולה אם אינו מומחה בזה.	21012
המבין מהותה של תורה שהיא כאש, והכל תלוי בה על חוט השערה, הוא יודע שאין שם מקום לשחוק,	21013
שאינן משחקים עם אש וגפריית, וזהו שכתב במס"י פ"ב בדברו בענין הזהירות, וההולך בעולמו בלי	21014
התבוננות הרי הוא כסומא ההולך על שפת הנהר, אשר סכנתו ודאי עצומה, ודקדק על שפת הנהר שבנטיה	21015
קלה נופל הוא לתהום האכדון ואין מנוס לו, שבאמת כל מהותה של תורה הוא בכחינת על שפת הנהר	21016
מבלי לנטות ימין ושמאל, וזהו היסוד של אין בין גיהנם לגן עדן אלא כחוט השערה (ילקו"ש קהלת	21017
תקע"ו), דבן רגע הרי הוא כבר גיהנם.	21018
הסיף והספר ירדו כרוכים מן השמים, א"ל אם תעשו מה שכתוב בספר הזה אתם ניצולים מן הסיף הזה,	21019
ואם לא תעשו אתם נהרגים בסיף הזה, אמר ר' לוי, למה הדבר דומה לעבד שאמר לו רבו הרי מונייק של	21020
זהב, ואם לאו הרי כבלים של ברזל (מד"ר ראה), אמר ר' אלעזר משאמר הקב"ה הדבר הזה בסיני באותה	21021
שעה מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, אלא מאליה הרעה באה על עושה הרעה והטובה באה על עושה	21022
הטובה, משום שכן הוא מציאותה של תורה, כשהיא על דרכה הרי היא משיבת נפש, משמחת לב ומאירת	21023
עינים, וכשנוטים מנתיבתה היא עצמה הינה שלהבת גדולה השורפת ויוקדת ומשחיתה עד השורש.	21024
באותה תפילה שהוטבע ואהוב וחביב ונחמד ונעים הוטבע ג"כ ונורא, שבה בשעה הרי הוא גם נורא,	21025
ובאמת הרי דברי חז"ל ברור מללו זכה נעשית לו סם חיים לא זכה נעשית לו סם המות (יומא ע"ב), סם	21026
המות אין זה ענין לזמן כ"א לעולמי עד, הוא הדין הוא הדין הוא העונש, עד סוף כל הדורות.	21027
(דעת חכמה ומוסר ח"א מא' ע"ח).	21028
	21029
מאמר רנב	21030
ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה (דברים י"א כ"ו).	21031
חודש אלול הוא עת תשובה והתקרבות לבורא, וכרגיל מתעורר כל אחד להתחזקות רוחנית, מתחילים את	21032
הלימוד בישיבה במרץ רב, מדייקים בזמני התפילה וסדרי הלימוד, והכל נראה טוב ויפה בתחילה, אולם	21033
המציאות מורה כי התחזקות זו היא זמנית, התלהבות חולפת ותו לא, לאחר ימים מספר ואולי אפילו לאחר	21034
יום אחד, חוזר האדם להרגליו ותרדמתו כבכל ימות השנה, וחי את צורת החיים הטבעית שלו ברדיפה	21035
אחרי מילוי הרצונות, להרגיש אך בטוב ובנעימות.	21036
עוד יותר, ע"פ רוב נוצרים סיבות ועיכובים לעבודת ה' באלול, הפרעות שלא היו במשך השנה פוקדים	21037
את האדם דוקא בזמן היקר של אלול, ועוברים ימי רצון אלו בבטלה ובזבז, ואין האדם יוצר ההכנה	21038
הדרושה לו לר"ה יום הדין, והתבוננות זו צריכה להדאיג כל אחד ואחד לחפש ולמצוא עצה להמלט	21039
מכשולו בחודש זה.	21040
והנה ענין זה של ריבוי הפרעות לעבודת ה', הוא תופעה רגילה במלחמתו של השטן באדם, המסית ומדיח	21041
ביתר שאת ועוז במקום שקיימת אפשרות של הצלחה ועליה רוחנית לאדם, איפוא שקיימת אחיזה לקדושה	21042
שם מופיע היצר להכשיל ולהחריב, זה לעומת זה עשה האלהים, ובמקום שקיימת תוספת כוח לקדושה,	21043
שם גדול כוח הטומאה ג"כ, ולכן כל המקודש מחבירו חרב יותר מחבירו, כלשון הרמב"ן באגרת לבנו על	21044
העזובה בארץ הקודש, ואדרבא העיכובים בחודש אלול מורים לנו על מעלת זמן זה ואפשריות ההצלחה	21045
הטמונות בו.	21046
וא"כ צריך למצוא את הדרך כיצד להפיק את התועלת מחודש זה וביחוד שהמדובר הוא בהתכוננות	21047
והכשרה לקראת יום הדין, יום שהבורא מתבונן בנו במיוחד וגוזר את מספר ימינו וצורת חיינו, מי לשבט	21048
ומי לחסד, וכל צרה ויגון חולי וכאב, וכן להיפך שמחה גדולה ורוב טוב, הכל תלוי ביום זה, וא"כ כל בר	21049
דעת מבין כי כדאי לנצל את ימי חודש אלול לזכיה בדין, והשאלה היא כיצד מצליחים? כיצד להמנע	21050

מהתלהבות חולפת ולזכות בהתחזקות אמיתית, הבה נתבונן ובבקר את עצמנו לגלות את שורש הרע הגורם לאי הצלחתנו.	21051
והנה מהידוע הוא כי מטבעו שואף האדם לפריקת עול וחופש רצונות, אינו סובל כל דבר המכביד עליו, רוצה לחיות בקלות וללא כל סבל, ואם נתבונן בעצמנו נגלה, כי גם התחזקותנו הרוחנית באלול נוצרת ברוח זו, פתאום האדם רוצה להיות מחוזק, ולכן הוא מתחזק בתורה ובמצוות, כדי למלאות את הרצון הפועם בו באותו זמן, אולם להמשיך הלאה בדרך זו בעקביות ושטתיות, לזה אין הרצון החומרי מסכים. ואדם זה שכולו נתון ביד רצונותיו, מפסיק מהתחזקותו הרוחנית וחוזר לחייו החופשיים, וזה סוד אי ההצלחה, התחזקות זו היא המשך למילוי רצונות, ואין בה ולא כלום מקבלת עול מלכות שמים, נקודת הבחירה להתחזקות אמיתית טמונה בשבירת הרצון, כל מה שאין בו משבירת הרצון אינו בגדר התחזקות כלל, וזהו כל עמל האדם להילחם ולהתגבר על טבעו, לכבוש את הרצון הטבעי ולמשול בו, ואזי פתוחה לפניו הדרך להתקרבות לבורא לזכות למעלות העליונות שנברא עבורם, למעלת יראת ה', אהבת ה' והדבקות בו.	21052
וא"כ לאחר שענין זה נתברר לנו, כי התחזקות פירושה שבירת הרצון אליבא דאמת, המסקנה מזה היא, כי דרך העליה וההצלחה טמונה בעקשנות גדולה לא לוותר לרצונות, אם התעוררתי לדייק בסדרי הלימוד וזמני התפילה, אזי צריך להתעקש להתמיד בהתעוררות זו בלי הרף, למרות שזה מכביד ולא נעים, אולם דוקא המכביד והלא נעים הוא מוט הברזל השובר את אורח החיים הטבעי המנוגד לרצון הבורא, ובסופו של דבר יתהפך האדם עקב התמדתו בדרכי האמת, וימצא טעם וסיפוק בעבודתו הרוחנית, שבעתיים ממה שימצא במילוי רצונות הגוף, אולם גם אז אסור להפסיק, הוא עולה ממדרגה למדרגה, וכל מדרגה עם נסיונותיה המיוחדים לה, דורשת את העמל והעקשנות להתמיד בה ולהפוך אותה למציאות קיימת בתוכו של האדם.	21053
ומצינו בילקוט ריש פרשת ראה ברכה וקללה למה נאמר? לפי שנא' החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה, שמא יאמרו ישראל, הואיל ונתן המקום לפנינו שני דרכים, דרך החיים ודרך המות, נלך באיזה מהן שנרצה, ת"ל ובחרת בחיים, משל לאדם שהיה יושב על פרשת דרכים, והיו לפניו שני שבילין, אחד שתחילתו מישור וסופו קוצים, ואחד שתחילתו קוצים וסופו מישור, והיה מודיע את העוברים ואת השבים ואומר להם, אתם רואים שביל זה שתחילתו מישור, כשתים ושלוש פסיעות מהלך מישור וסופו לצאת לקוצים, ואתם רואים את שביל זה שתחילתו קוצים, כשתים ושלוש פסיעות אתה מהלך בקוצים וסופו לצאת למישור.	21054
כך אמר להן משה לישראל, אתם רואים הרשעים שהן מצליחים, בשנים ושלווה ימים מצליחים בעוה"ז, וסופן לידחות באחרונה, שנאמר להטיבך באחריתך עי"ש, דרך החיים תחילתה קוצים, מוכרחים להילחם ברצון, ואי הנעימות והצער משולים לקוצים, אולם לאחר ג' פסיעות זוכים לדרך מישור, דרך העליה לחיים נצחיים במחיצתו של הקב"ה, ואילו הבוחר בתענוגות עוה"ז מרגיש הנאה בתחילה, אולם הוא נכנס לדרך המובילה אותו לצרות ויסורים עד האבדון הגמור.	21055
ומדגיש הפסוק ובחרת בחיים, אין זו בחירה חד פעמית בין ב' דרכים, אלא מצות עשה חיובית לפעולה מתמדת לעמול נגד הרצון הטבעי, ולבחור בדרך החיים, בכל עת ובכל שעה צריכה ללוות את האדם הכרת חיוב זה, לבחור תמיד בחיים האמיתיים כרצון התורה לא שייכת הפסקה בזה, בכל שלבי העליה של האדם נתקל הוא באותם ג' פסיעות של קוצים, שהוא חייב להתגבר עליהם, יותר מזה, הרי מטבעו אין האדם מתמיד במצבו, הרגשות הלב של יום אתמול נעלמות, ותמיד צריך לעורר את הלב מחדש, והערה מאלפת בענין זה מצינו בפרשת שופטים על הפסוק כי תצא למלחמה על אויביך, וראית סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם, כי ה' אלוהיך עמך המעלך מארץ מצרים.	21056
הפסוק נותן לנו חישוב הגיוני פשוט ומובן לבטוח בה', שהרי ראינו בעינינו בראיה חושית את כוח ה' וממשלתו בכל הכוחות כולם, וכפי שנתגלה במכות מצרים וגאולתנו משם, וא"כ אין כל מקום לפחד מהאויב במלחמה, ואעפ"כ ממשיכה התורה להזהיר אל ירך לבבכם מצהלת סוסים, אל תיראו מהגפת התריסין, ואל תחפזו מקול הקרנות, ואל תערצו מקול הצווחה עי"ש.	21057
למרות החשבון ההגיוני הפשוט לבטוח בבורא, לא מועיל חישוב זה אלא לשעתו, וכשמתעוררים סיבות חדשות מזהירה התורה על כל סיבה וסיבה בנפרד, האזהרה הקודמת לא מועילה על אח"כ כיון שכך טבע האדם, שאין הרגשותיו מתקיימות אצלו בקביעות, מסקנת הרגע הקודם נעלמת מיד שנוצר מצב פחד חדש, ודרושה התעוררות חדשה כדי להתגבר במצב החדש, וכך תמיד הרגשות הלב אינם בנות קיימא, והאדם חייב לחיות תמיד במתח התחדשות והתעוררות.	21058
	21059
	21060
	21061
	21062
	21063
	21064
	21065
	21066
	21067
	21068
	21069
	21070
	21071
	21072
	21073
	21074
	21075
	21076
	21077
	21078
	21079
	21080
	21081
	21082
	21083
	21084
	21085
	21086
	21087
	21088
	21089
	21090
	21091
	21092
	21093
	21094
	21095
	21096
	21097
	21098

היוצא מדברינו, כי ההתעוררות לתשובה באלול אינה דבר הנקנה בקלות, אלא קבלת עול המלחמה	21099
העקשנית נגד הרצון הטבעי להגביל אותו מחפשיות, מלחמה ממושכת הדורשת עמל ותבונה, ואם יעלה	21100
האדם לדרך זו ויצעד בה בעקביות מתמדת, פתוח לפניו עולם התשובה. (קובץ שיחות עמ' 127).	21101
	21102
מאמר רנג	21103
ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה. את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלהיכם אשר אנכי מצוה	21104
אתכם היום (דברים י"א כ"ו).	21105
ואחז"ל (תנחומא אות ד'), שכן אמר משה רבינו לישראל ראה אנכי כלומר ראו אותי אנכי שבחרתי	21106
בטובה, ראו האיך אנכי משונה מכל העולם! האם יש אדם בעולם שיכול לומר שהוא משובח כמוני? נורא	21107
ונפלא הדבר, ממני אתם יכולים לראות אומר משה רבינו את הברכה אשר תשמעו כמה טובה וברכה	21108
צפונה לאדם השומע בקול ה' אלהיו, וכן להיפך את הקללה אם לא תשמעו, אמר ר' יוסי אם רצונך לדעת	21109
כמה גדול כוח המצוות, ראה כמה קשה כוח העבירות, אדם הקדמוני עשה עבירה אחת, וגרם מיתה לו	21110
ולבניו ולכל הדורות עד סוף העולם, ק"ו למידה טובה המרובה ממידת פורעניות, אם עושה אדם מצוה,	21111
הרי הוא מזכה לו ולבניו ולבני בניו עד סוף כל הדורות.	21112
וכתב בספר נפש החיים (שער א' פ"ד), וזאת תורת האדם, כל איש ישראל אל יאמר בלבו ח"ו מה אני	21113
ומה כוחי לפעול במעשי השפלים שום ענין בעולמות, אמנם ידע ויבין ויקבע במחשבות לכו, שכל פרטי	21114
מעשיו ודבוריו ומחשבותיו כל עת ורגע לא איתאבידו ח"ו, ובאמת האיש החכם ויבין את זאת לאמיתו, לכו	21115
יחיל בקרבו בחיל ורעה, בשומו אל לכו על מעשיו אשר לא טובים ח"ו, עד היכן הם מגיעים לקלקל	21116
ולהרוס, הרבה יותר ממה שהחריבו נבוכדנצר וטיטוס. גם על זאת יחרד לב האדם מעם הקודש שהוא	21117
כולל בתבניתו כל הכוחות והעולמות כולם, שהן המה הקודש והמקדש העליון, והלב של האדם אמצעיתא	21118
דגופא הוא כללי, הכל נגד הבית קדשי קדשים, אמצעית הישוב אבן שתיה, כולל כל שורשי מקור	21119
הקדושות כמוהו, ורמזהו רז"ל במשנה פ' תפילת השחר, יכוין את לבו כנגד קדשי הקדשים.	21120
עוד כתב בענין זה וז"ל, וכן בענין ההתעוררות שלמעלה ע"י בחינת הדיבור, אומר עמוס הנביא ע"ה (פרק	21121
ד'), כי הנה יוצר הרים ובורא רוח ומגיד לאדם מה שיחו, הזהיר כאן את האדם מחמת היותו עתה בזה	21122
העולם השפל, שאינו רואה ומשיג הבנין או ההרסיה ח"ו הנעשה למעלה בהעולמות מכל דיבור ודיבור	21123
שלו, ויכול להעלות על דעתו ח"ו לומר במה נחשב דיבור ושיחה קלה שתפעול שום פעולה וענין בעולם.	21124
אבל ידע נאמנה שכל דיבור ושיחה קלה שלו לכל אשר יבטא בשפתיו לא איתאביד ואינו הולך לבטלה	21125
ח"ו, וכן מבואר במקומות רבות בתיקונים, שמכל דיבור דק וקול והבל דאורייתא או צלותא, נבראים כמה	21126
מלאכים קדושים, ובהיפך בדיבור אשר לא טוב ח"ו, וזהו שאמר ומגיד לאדם מה שיחו, ר"ל שבעת עמוד	21127
האדם לתת דין וחשבון לפני ית', מגיד לו הסוד רזא דמילתא מה שגרם שיחו למעלה בעולמות העליונים	21128
ע"ש.	21129
וזהו מה שאמר להם משה לישראל, ראה אנכי שבחרתי בטובה האיך אנכי משונה מכל העולם, ומסיים	21130
אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, וכבר פירשו כל הראשונים ברכה וקללה היינו למעלה מן הטבע!	21131
שבכל מקום שהוזכר טוב ורע ר"ל בטבע וזה לכל באי עולם, אבל ברכה וקללה רק לישראל נאמרו, כי	21132
אתנו מתנהג הקב"ה למעלה מן הטבע!	21133
(לב אליהו מא' כוח האמונה).	21134
	21135
מאמר רנד	21136
ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה (דברים י"א כ"ו).	21137
מדלא כתבה תורה שמע וכתבה ראה, שמע מינה שיש בכוח האדם להגיע לדרגה נפלאה זו, שירגיש את	21138
הברכה באשר תשמעו והקללה באשר לא תשמעו, כאילו רואה כל זה בעיניו ממש! לפניכם היינו שלא זו	21139
בלבד שאתה יכול להרגיש את הברכה כאילו אתה רואה זה, וצריך להטריח עצמך להשיגה, או לחכות עד	21140
אשר תבוא אליך, אינו כן אלא ראה אנכי נותן לפניכם! כי קרוב אליך הדבר מאד בפך ובלבך לעשותו.	21141
וכן אחז"ל, ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, לפי שנא' החיים והמות נתתי לפניך הברכה	21142
והקללה, שמא יאמרו ישראל הואיל ונתן הקב"ה לפנינו ב' דרכים דרך החיים ודרך המות, נלך באיזו מהם	21143
שנרצה, ת"ל ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך, ר' יהושע בן קרחה אומר משל למלך שעשה סעודה	21144
והזמין את האורחים, והיה אוהבו מיסב ביניהם והיה דומה ליטול מנה יפה ולא היה בו דעה, כיון שראה	21145
שאינו בו דעה אחז את ידו והניחה על המנה היפה ע"כ.	21146
מה מאד גודל אושרו והצלחתו של אדם אשר בא לידי מידה זו, ויצוייר במובן הגשמי, אילו היה אדם רואה	21147
בעיניו שכשהוא עושה מצוה מיד ניתוסף לו בכיסו כמה מאות זוז, ולהיפך כשהוא עובר עבירה מאבד	21148

אותם, הרי לא היה היצה"ר יכול לגשת אליו כלל, וק"ו כשהיה רואה ומרגיש כן בעצמו ובשרו, אשר כל	21149
אשר לו יתן בעד נפשו, וק"ו בן בנו של ק"ו אם היה רואה את הברכה והטוב הרוחני כאילו רואה בעיניו	21150
ממש, לא היתה שום בריה יכולה לעמוד במחיצתו.	21151
וכעת נתבונן עוד, אחז"ל (קידושין ל'): אמר הקב"ה בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין, ומכיון	21152
שהכתוב אומר ראה אנכי נותן לפניכם, את הברכה אשר תשמעו והיינו הברכות והקללות האמורות	21153
בתורה, הרי למדנו שאם אין האדם מרגיש בעצמו בבחינת ראייה ממש את הברכה אשר תשמעו, וכן	21154
להיפוך עדיין לא לקח את תבלין התורה נגד יצה"ר, והנה יצרו הרע עומד תמיד כנגדו וחרבו שלופה בידו,	21155
והוא במה ינצל ממנו? וכבר כתב (המס"י פ"ה) בזה"ל, והנה פשוט הוא שאם הבורא לא ברא למכה זו	21156
(יצה"ר) אלא רפואה זו (התוה"ק), א"א בשום פנים שירפא האדם מזאת המכה בלתי זאת הרפואה, ומי	21157
שיחשוב לינצל זולתה אינו אלא טועה ויראה טעותו לבסוף כשימות בחטאו עי"ש.	21158
מעתה נשאל את עצמנו, האם אנו מרגישים את הברכה ואת הקללה בבחינת ראייה? ומכיון שיוודעים	21159
בנפשנו עד כמה רחוקים אנחנו מזה, איך מצאנו ידינו ורגלינו בבית המדרש? ומה לו לאדם לרמות את	21160
עצמו ואת אחרים כי ירא ושלם הוא, בשעה שהשונא הגדול השוכן בבתי נפשו אורב לו בכל עת לקחת	21161
נפשו, וכמ"ש חז"ל יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו, ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו.	21162
ומהי העזרה שהקב"ה עוזרו לאדם? הוי אומר זו התורה! וכמ"ש חז"ל ושמתם סם תם, נמשלה תורה כסם	21163
חיים, משל לאדם שהיכה את בנו מכה גדולה והניח לו רטיה על מכתו, כך הקב"ה אמר להם לישראל,	21164
בראתי יצה"ר ובראתי לו תורה תבלין, אם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו, ואם אין אתם	21165
עוסקים בתורה אתם נמסרים בידו, ולא עוד אלא שכל משאו ומתנו בכך.	21166
הרי מפורש שהתורה היא הרטיה נגד המכה הגדולה של יצה"ר, וזו היא העזרה הגדולה והנפלאה, אין	21167
חיים אלא תורה אבל על זאת התורה הרי כתוב ראה אנכי נותן לפניכם, ואם אין אדם רואה כן, הרי זה	21168
לאות כי עצם עיניו ופנה אל דברים אחרים, העביר את הרטיה מעל בשרו והלך לו לפתח חטאת רובץ!	21169
שכשם שאם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו, כך אם אין אתם עוסקים בתורה אתם נמסרים	21170
בידו, ומה תקות אנוש להינצל אם לא ירוץ לעסק התורה לראות טוב, ושמא תאמר מי יכול לרדוף ולהשיג	21171
עד כדי כך? הרי העיד הקב"ה בתורתו ראה אנכי נותן לפניכם ואין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו (ע"ז	21172
ג').	21173
נמצא שאין אתה צריך לא לרדוף ולא להשיג, אלא ובחרת בחיים ותו לא, ולא עוד אלא שהשי"ת אוהז	21174
כביכול בידך ומניחה על המנה היפה שתבחר בה, וא"כ בכוחך וברשותך שתראה בעיניך לפניך את הברכה	21175
באשר תשמעו ואת הקללה באשר לא תשמעו, כלומר בשמיעה עצמה אתה יכול לראות את הברכה וכן	21176
להיפוך, וכן אמרו בספרי ברכה וקללה, ברכה אשר תשמעו, וקללה אם לא תשמעו, כיצא בו אתה אומר	21177
אם תטיב ברכה, ואם לא תטיב שאת קללה.	21178
והנה אחז"ל (ב"ב ע"ה). בואו ונחשוב חשבוננו של עולם, הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עבירה כנגד	21179
הפסדה, זהו לימוד המוסר! הפוך בה והפוך בה דכולה בה, וזוהי העצה הנכונה לבוא לידי ראה אנכי נותן	21180
לפניכם היום, שהראיה צריכה לאדם בכל יום מחדש, כך ההסתכלות והחשבון שהוא לימוד המוסר, צריך	21181
שיהא בכל יום התחדשות, כי התבלין ליצה"ר בהכרח להיות מחדש כמוהו ולא להיות מלומדה, שעושה	21182
היום כהמשך משל אתמול, וזהו משאחז"ל (תנחומא יתרו יג, רש"י תבוא כ"ו), בכל יום ויום יהיו בעיניך	21183
כחדשים, כאילו היום קבלתם מהר סיני וכאילו היום נצטוית עליהם! (אור יהל).	21184
	21185
מאמר רנה	21186
ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה (דברים י"א כ"ו).	21187
ארבעה מרחיקים את האדם מן התשובה, ועושים אותה בעיניו כאילו היא רחוקה מאפשרות מימוש	21188
(וביצוע, א) חסרון ההתבוננות וחשבון המעשים, ב) המחשבה שיש עוד זמן ופנאי לעשות את התשובה, ג)	21189
שחושב שישנם דברים שאינם לא מצוה ולא עבירה אלא רשות, ד) המחשבה שהתורה היא רק עול עליו.	21190
כנגד ארבעה דברים אלה דיברה תורה, אלה העומדים למכשול בפני החוטא המבקש לשוב בתשובה, אותם	21191
רצתה התורה להסיר מן הדרך, על כן היא מדברת אל לב האדם, ראשית כל ראה התבונן, הלא הכל גלוי	21192
ופתוח, אין לך רק להתבונן בעצמך ואז תראה את האמת ותיווכח, והא ראייה שהרי עיקר תכסיסו של היצר	21193
הרע הוא בהיפוכה של המידה הזו, תכבד העבודה על האנשים הוא מבקש, כי רק כך יצליח לשלול מהם	21194
את ההתבוננות.	21195
ובדרך מליצה אפשר לומר במה שאמרו חז"ל על הפסוק ויאבק איש עמו, כי היה זה שרו של עשיו שהוא	21196
השטן, ויעקב שאל אותו מה שמך, כלומר במה כוונך גדול כ"כ שאתה מצליח לרמות כל העולם, על זה	21197
השיב לו השר למה זה תשאל לשמי, הלא דוקא בזה טמון כוחי שאין שואלין ואין מתבוננים, לפי זה יובן	21198

הפסוק, ועוד מעט ואין רשע והתבוננת על מקומו ואיננו, כי בעת שבא היצר להחטיאך, אם תוכל להמתין	21199
עוד מעט להתבוננות, אז ואין רשע, ליצר כבר לא יהיה כוח להחטיאך, זוהי העצה למניע הראשון	21200
לתשובה, שהוא העדר ההתבוננות.	21201
כנגד המעכב השני לתשובה שהאדם סבור שיש לו פנאי, אמר הכתוב אשר אנכי מצוך היום, כלומר דוקא	21202
היום שלא תדחה חזרתך למחר, כי אם לא עכשו אימתי? ונגד המעכב השלישי שחושב כאילו אינו עושה	21203
מצוות וגם לא עבירות, וכי כל מעשיו אינם אלא דברים של רשות, אמר כי התורה מחלקת את כל	21204
המעשים לשני סוגים בלבד, ברכה וקללה שהם מצוה ועבירה, חובה או איסור, אך לא רשות, כי אם הדבר	21205
הנקרא רשות נזקק ונצרך הוא לו, הרי גם הוא נעשה תורה, ואם יכול הוא להתקיים גם בלי דבר או מעשה	21206
זה, שאין הוא עבורו אלא בבחינת מותרות, אם כן הרי הוא בגדר קללה רח"ל.	21207
ונגד העיכוב הרביעי לחזרה בתשובה, שחושב האדם כי התורה היא רק עול כבד בשבילו, אומרת התורה	21208
את הברכה אשר תשמעון, דהיינו שרק אם תשמעו תהיה לכם הברכה, כי לא רק שהתורה היא עצמה כולה	21209
ברכה, גם הברכה במהותה תלויה וקשורה היא בתורה, שרק אם תקיימוה יש לכם ברכה וחיים, אבל אם	21210
לאו אין לכם חלילה אלא קללה ומוות, לכן ראוי הוא שתבחרו בברכה ותמצאו חיים. (נחלת	21211
אליעזר).	21212
	21213
מאמר רנו	21214
והקללה אם לא תשמעו אל מצות ה' אלהיכם וסרתם מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת אחרי	21215
אלהים אחרים אשר לא ידעתם (דברים י"א כ"ח).	21216
אם לא תשמעו בלשון תנאי, אבל בברכה נאמר אשר תשמעו בלי תנאי, היינו כי יש שלושה מיני דברים	21217
בעבודת השי"ת, שמיעה דמקודם, היינו להבין כי עסק האגרא עסק טוב הוא, וכדאי להכין הדרך הנדרש	21218
לפניו, כגון חנות גדולה ואנשים הרבה לנהל את העסק וכדומה לזה, ואחר כשיתחיל לעסוק בהעסק אז יבין	21219
יותר ההכנות המצטרפות לזה, וזהו מאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קי"ט) אשרי תמימי דרך, פירוש	21220
העושים הכנות לעבודת השי"ת, כגון לישא עול מלכות שמים עליו, לישא בעול עם הרבים, וכן לחיות	21221
בחשבון הנפש וסדר נכון, הכנות המצטרפות לעבודת השי"ת.	21222
את כל המקומות, לרבות עבודת כוכבים של עכו"ם שאסורה מיד, אע"פ שעדיין לא נעבדה (ירושלמי ע"ז	21223
פ"ד ה' י'), ולא כעבודת כוכבים של ישראל שאינה נאסרת כל זמן שלא נעבדה, וטעם החילוק נראה ע"פ	21224
מ"ש (סנהדרין ס"א ב'), דמסית שאמר אלך ואעבוד פטור, משום דמימלך ולא עביד, לכן בעכו"ם של	21225
ישראל כל כמה דלא עביד לה יש לקוות דמימלך ולא יעבדנה, משא"כ בעכו"ם כיון שעשאה בודאי	21226
יעבדנה, ולכך נאסרת משעת העשיה (תו"ת ראה י"ב ב').	21227
והיינו כדאמרין, אדם מישראל אף שנכשל והכין לעצמו ע"ז, כל עוד שלא ביצע את מעשה הפולחן ממש,	21228
סומכין אנו על דופק לבו שעוד יתחרט, שעוד יהיה לשוב מסורו, כי הנכונות להיות מודה על האמת נטועה	21229
בלב כל ישראל, משא"כ טבע הגוי האטום והטבעי, מאחר שבנה ע"ז, או שעשה לעצמו את הפסל מכסף או	21230
מזהב, או התנשאות וגאווה, שוב אינו חוזר מהבדיעבד וכיון דעביד עביד, ברם ישראל מוכשר ומיועד בכל	21231
הנסיבות והתנאים לחזור להלכתחילה, ואף שהוא במדרון המחשבות והתעותעים הנפשיים ותסבוכת	21232
הגאווה, מכל מקום אם תבריק לו האמת האמיתית ישוב יתודה ויטהר.	21233
וכדמצינו במס' (שבת קכ"ח:), אמר רשב"ג מרחמין על בהמה טהורה ביום טוב (היינו מאהבין את ולדה	21234
עליה), היכי עביד אמר אביי בול של מלח, ומניח לה בתוך הרחם, כדי שתזכור צערה ותרחם עליו,	21235
ומזלפין מי שליא על גבי וולד, כדי שתריח ריחו ותרחם עליו, ודוקא טהורה אבל טמאה לא, מ"ט טמאה	21236
לא מרחקא וולדא, ואי מרחקא לא מקרבה עכ"ל.	21237
את ההגדרה הנ"ל אפשר להשאיל גם למערכי לב אנוש, הסימן המובהק של טהרת הלב הוא הנכונות	21238
להתפשט ולחזור מן ההנחות הקודמות, לא להיות משועבד לשרירות הטבע, לא להיות עומד בדבוריה	21239
בשעה שמתבררים הענינים שהשקפה הראשונה הראשונה בלתי נכונה היא, לא להיות עיקש ונפתל, אלא	21240
להיות מובן להודות על האמת, וכל הקשור לשיטה הראשונה מתוך העדר הכושר להודות על האמת, הרי	21241
זה סימן טומאה.	21242
מה שהרחיק מקודם אינו אץ לקרב, ומה שקירב מקודם אינו מהין לרחק, אף שנתבררה לו בפנים לבו כל	21243
האמת, אלא שמתוך שרירות ועיקוף הלב אינו ממחר להודות, הרי זה מראה שתשוקת הטהרה ממנו	21244
והלאה, וכן מובא בטור יו"ד (סי"א בדרכי משה, בשם ספר חסידים), סימני טריפה שאם מניחים יד על גב	21245
הבהמה והיא נכנעת, זהו סימן טהרה ואם לאו טריפה, וזהו הרמז זבחי אלהים רוח נשברה וז"ל, יש	21246
להעביר היד ולמשמש ע"ג הבהמה בעודה חיה, אם תשפל לארץ תחת ידו כשרה, ואם לאו טריפה, וסימן	21247
לדבר, לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה עכ"ל.	21248

ומצינו עוד בכמה מקומות שצינו את הסימן המובהק של ישראל הוא כוח השליטה וההסתגלות לקבלת	21249
האמת המופיעה בחסדי השי"ת אלינו מדי פעם בפעם, שאינם נמנעים מלחזור מן העמדה הראשונה, וללכת	21250
אחרי האמת הנעלה והאמיתית ביותר. (פרי חיים).	21251
	21252
מאמר רנז	21253
והיה כי יביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה ונתתה את הברכה על הר גריזים ואת	21254
הקללה על הר עיבל (דברים י"א כ"ט).	21255
ונתן אהרן על שני השעירים גורלות, גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל, ושניהם שווין במראה ובקומה	21256
ובדמים (פ' אחרי), שמעתי פעם ממו"ר הגה"צ הק' ר' ישראל יעקב לובצנסקי זצ"ל, חתן הסבא	21257
מנובהורודוק זצ"ל ומשגיח ישיבת ברנוביץ שאמר, יש ששני חברים לדעה יושבים באהלי תורה ויראה על	21258
ספסל אחד, לומדים ועוסקים ועמלים בתורה, ולבסוף נפרדות דרכיהם ושני גורלות יש להם, גורל אחד	21259
לה', שאחד נשאר וממשיך בלימודיו בישיבה, והוא מעמיק בלימודיו בתוך ד' אמות של הלכה עד שהשמש	21260
זרחה לו, והוא מגיע להוראה ומורה לרבים ומקדש ש"ש, ואילו השני פנה לדרכו הלא מוצלחה, פירש	21261
מהתורה ולומדיה ונתדרדר, זה התעקש והצליח וזה נדחה ולא התקרב.	21262
ונתת את הברכה על הר גריזים ואת הקללה על הר עיבל, איתא במדרש תלפיות (ברכות אות ב' צ"ה.),	21263
אמר הקב"ה למשה, כדי שיראו בחוש העין פועל הברכות והקללות, והנחת את הברכה על הר גריזים	21264
שלעולם יהיה רענן, ואת הקללה תניח שתפעול בהר עיבל, שלעולם יהיה יבש אין צמח בו, ובזה יתעוררו	21265
הרואים ויאמרו, הלא שני ההרים גדולים אלו המה בעבר הירדן, מקום נחלי מים, וגם אחרי דרך מבוא	21266
השמש, הרי השמש ג"כ נותן בהם שהם העיקרים, גם בארץ הכנעני היושב בערבה, מקום מוכן לזרע, ומה	21267
גם היותם אצל אלוני מורה, מקום אילנות.	21268
וא"כ כיון ששני הרים אלו שווין בהכנתם לכשהצומח ימצא בהם, למה האחד רענן והאחד יבש בלי צמח	21269
כלל? אין זאת אלא שהקללה שניתן בו על הר עיבל גרם, והברכה שניתן על הר גריזים (מדרש תלפיות)	21270
ישתדל כל אחד ואחד מחברת החכמים, שגורל הברכה יחול עליו, שיהיה כנחל נובע מעיין המתגבר,	21271
שהשמש תזרח לו תמיד, שמעינו לא יתייבש, וגורלו יהיה לה'.	21272
איתא במדרש (ילקוט מלכים א' י"ח) אמר אליהו לנביאי הבעל, בחרו שני פרים תאומים מאם אחת,	21273
הגדלים על אבוס אחת, והטילו עליהם גורלות, אחד לשם ואחד לבעל, ופרו של אליהו היה נמשך אחריו	21274
והולך, ואותו הפר שעלה לשם הבעל, נתקבצו כל אותם נביאי הבעל ארבע מאות וחמישים, ונביאי	21275
האשרה ארבע מאות, וכולם לא יכלו להזיז רגלו מן הארץ, עד שפתח אליהו ואמר לו להפר לך עמהם,	21276
השיב הפר ואמר לאליהו לעיני כל העם, אני וחבירי יצאנו מבטן אחד, וגדלנו במרעה אחד ועל אבוס אחד,	21277
והוא עולה לחלקו של הקב"ה ושמו של הקב"ה מתקדש עליו, ואני עליתי לחלק הבעל להכעיס את בוראי.	21278
א"ל אליהו לך אתם ואל ימצאו עליה, כשם ששמו של הקב"ה מתקדש ע"י זה שעמי, כך מתקדש על ידך,	21279
א"ל כך וכך אתה יועצני, שבועה שלא אזוז מכאן עד שתמסרני בידן, מיד ויקחו את הפר אשר נתן, מי	21280
נתנו להם, אליהו, ומקרא אתה למד, שאמר להם בחרו לכם, ולבסוף אשר נתן להם.	21281
יבוא זמן שכל התועים שתעו בדרכם וכל אלה הפורשים שפרשו מכותלי בית המדרש, שישבו על ספסל	21282
אחד עם חבריהם, אלו שהמשיכו בדרך הנכונה באהלי התורה והמוסר נתגדלו לתפארת בישראל, והם	21283
התועים יתחרטו ויקוננו על עצמם ויאמרו את ווידויים, אנחנו וחברינו על ספסל אחד ישבנו בביהמ"ד תחת	21284
ענני הכבוד, גדלנו יחד באווירת הקדושה, והנה הם יצאו לחלקו של הקב"ה ומקדשים את שמו ית', ואילו	21285
אנחנו מה עלה בגורלנו, עלינו לחלק הבעל להכעיס את הבורא.	21286
האדמו"ר הנודע בישראל רבי מנדלי מקוצק זצ"ל, פגש פעם אחת את חבירו מנעוריו שהתדרדר לדיוטא	21287
התחתונה ונתעשר, שאל אותו הרבי, איפה העולם הזה שלך? והשיב לו שיש לו כל הנאות העוה"ז, לא	21288
חסר לו כלום והשעה משחקת לו, השיב הרבי ואמר לו, זהו העולם הבא שלך, שמכרת את כל העוה"ב	21289
בעבור חיי שעה, אבל אני שואל איפה העוה"ז שלך? (מעייני החיים).	21290
	21291
מאמר רנח	21292
לא תעשון כן לה' אלהיכם (י"ב ד').	21293
וברש"י והוא מספרי, אמר ר' ישמעאל וכי תעלה על דעתך שישראל נותצין את המזבחות, אלא שלא	21294
תעשו כמעשיהם, ויגרמו עוונותיכם למקדש אבותיכם שיחרב, והנה בגמ' (שבת ק"כ:) קאמר האי קרא	21295
דלא תעשון, עשייה אסורה הא גרמא שרי, ואיך אפשר א"כ לפרש האי קרא אגרמא דחורבן בית המקדש	21296
ע"י מעשי חטא.	21297

אך הענין הוא דעונש החטא אינו דבר נפרד ממעשה החטא, אלא ההחטא עצמו מעניש, דהעונש מונח בטבע החטא, וכמ"ש רבי חנינא בן דוסא (ברכות ל"ג), אין הערוד ממת אלא החטא ממית, וכן הוא בכל העונשין, וכשעשה אדם מעשה חטא, בזה נוצר הכוח הרוחני שהוא המעניש אותו, ואף דנמשך זמן רב מעשיית החטא עד בוא העונש בפועל, והוא מצד מידת ארך אפים, זהו עיכוב על הכוח הרוחני שנוצר מהחטא שלא יעשה פעולתו לשעה, כדי שתהא אפשרות לתשובה וגם כדי לתת מקום לבחירה, עיין בתומר דבורה (פרק א') בביאור המידה דנושא עוון, שמפרנס את המשחית הנוצר מהחטא ומעכב את העונש שהיה בא על ידו.	21298 21299 21300 21301 21302 21303 21304
וזהו שאמר קין גדול עוני מנשא, ופי' רז"ל (ב"ר כ"ב י"א) כל העולם כולו אתה סובל זן ומפרנס, ועווני כבד שאי אתה יכול לסובלו, דנשיאת העוון קשה מכולם, ומה שמצריך שישאו עווננו, זו עצמה תביעה נוראה על החוטא, אבל מה שנענש אח"כ זו מציאות החטא, הרי דחורבן הבית אם תעשו כמעשיהם, אינו בגדר גרמא כלל, אלא עשייה ממש, דאין בכוח שום אומה להחריב הבית, רק הכוח הרוחני שנוצר ממעשה החטאים הוא המחריב, והרי זה כיורה חץ דכוחו הוא ממש, ואף ששוהה במהלכו, וזוהי פעולתו ממש של החטא ומכוחו ועצמותו.	21305 21306 21307 21308 21309 21310
והנה מזה שנתבעים עבור החורבן למדנו, שהחוטא נתבע לא רק עבור עצם החטא אלא גם עבור החורבן שפעל במעשיו, וכל ההפסד שיצא מהסתלקות השראת השכינה בגלוי בישראל, וכן בכל גרם הסתרת פנים ומיעוט כבוד שמים הנמשך מהחטא, דכ"ז הם ג"כ מעשיו של החוטא, וגם הצער הנמשך לכלל או לפרטים, הכל הוא מעשיו ונתבע ע"ז, ובכלל התביעה הוא הצער שגורם החוטא לעצמו דבזה גורם צער כלפי מעלה, ובשעה שאדם מצטער שכינה מה אומרת (סנהדרין מ"ו), ואין אדם רשאי לחבול בעצמו, וכשהחוטא נענש ביסורים הרי גם זה מעשיו הם, ונתבע גם על יסורי העונש.	21311 21312 21313 21314 21315 21316
וכן הוא בצד הטוב, דמעשי המצוה יוצרים את הטוב, והנה הגר"א באדרת אליהו מפרש את הספרי, אקרא דוהתהלכתי בתוכם (ויקרא כ"ו) וז"ל, משל למה הדבר דומה לשר שיצא לטייל עם אריסו בפרדס, והיה אותו אריס מיטמר עצמו מלפניו, א"ל השר לאותו אריס מה לך מיטמר מלפני הריני כיוצא בכך בכרם זה, שאני נטעתיו ואתה משמרו ומשקה אותו תמיד, כך הקב"ה עתיד לטייל עם הצדיקים בג"ע, והקב"ה אומר להם מה לכם מזדעזעים מלפני, הריני כיוצא בכם בגן עדן שלי, שאני נטעתיו ואתם משמרים פירותיו ומשקים אותו מכוח מצוות ומעשים טובים שעשיתם ע"כ.	21317 21318 21319 21320 21321 21322
הרי דהושוו הצדיקים לאריס, וכמו דאריס הוא שותף ממש בפירות, שהפירות הגדלים מכוח הקרקע, גדלים הם מכוח עבודתו והשקאתו, ואף יורד לשדה חבירו שלא ברשות יש לו חלק לפי הוצאתו ועבודתו (ב"מ ק"א.), כך הג"ע הוא מכוח מעשיהם של צדיקים ג"כ והם שותפין ממש, כי פירותיו הם מכוח העבודה שלהם, ובאמת מקרא מפורש הוא ויטע ה' גן בעדן מקדם וישם שם את האדם לעבדה ולשמרה, הרי הקב"ה הוא הנוטע והאדם העובד והשומר, וענין העבודה והשמירה כתב באדרת אליהו בשם הזוהר, לעבדה זו מצות עשה, לשמרה זו מצות לא תעשה.	21323 21324 21325 21326 21327 21328
הרי מפורש ענין השותפות בג"ע ע"י מע"ט, והשכר הנצחי בג"ע אינו כשכר מן החוץ שמשלמים עבור טורח, אך הוא גדל וצומח ממש מכוח המע"ט שלהם, והנה בכאן מידה טובה מרובה שהקב"ה נטע אותה והכל עבורנו, אבל מציאותו מצורפת דוקא עם מעשינו, ובבחינה זו אומר הקב"ה לצדיקים מה לכם מזדעזעים מלפני, הריני כיוצא בכם כביכול בנוגע לג"ע זה, וזהו ענין בצלם אלהים עשה את האדם, שנעשה האדם שותף להקב"ה ביצירת וקיום השכר הנצחי.	21329 21330 21331 21332 21333
ואף כי כל זה מצד מידת החסד, כי הטורה והעבודה של האדם הוא ג"כ ממה שחננו הקב"ה, אך מצד ענין הבחירה נחשב הכל כשלו לבד, דגם חלק הבורא נותן לו, וזוהי מעלה גדולה מאד בעצם השכר, דהרי כל הבריאה של העוה"ז והנסיונות הם, כדי שלא יהא השכר הנצחי נהמא דכסופא, וזהו העונג הגדול דהשכר הוא מעצמו, ואומר הקב"ה הרי אתם כיוצא בי בנוגע להשכר, דיצירתו על ידכם עד כדי כך שאין לכם להזדעזע.	21334 21335 21336 21337 21338
ובזה מובן ביותר מ"ש בספר חסידים, כי צדיקים שהעולם ניזון בזכותם, נחשב להם לצדקה ממש כאילו נתנו צדקה, כי שכר מעשה הטוב הוא ממש בכוח המעשה עצמו, והשפע היורד בכוח מעשיו הרי זו פעולתו והוא כשלו ולכן נחשב לו לצדקה, והנה יש עוד דרגה בשכר והוא השכר הניתן במתנה, והוא שנא' להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא (משלי ח'), כי מלבד השכר נותן הקב"ה דורון לאוהביו כמבואר בראשונים, דרכו של מלך הנותן דורונות לאוהביו לפי היכולת ולפי נדיבות לבו ולפי מדרגת האהבה, והקב"ה שהוא בלתי בעל תכלית ולחסדו אין גבול, מנחיל לאוהביו ש"י עולמות וממלא אוצרותיהם.	21339 21340 21341 21342 21343 21344
והנה נתבאר שהשכר של המצוה הוא בעצם מעשה המצוה, ומאליו בא השכר כי הוא בטבע של הכוח הרוחני שנוצר מהמצוה, ואמרו חז"ל (אבות פ"ד) שכר מצוה מצוה, וגם אמרו מצוה גוררת מצוה, ואחרי שהמצוה היא שכר מצוה, הרי מונח ג"כ בעצם פעולת המצוה השכר הזה, ונקל לו לקבל שכר זה וכמו	21345 21346 21347

שכר הבא מאליו, ולפי זה כמה גדול ענין ההתחזקות, דהרי זולת החיזוק עצמו זה יגרור אחריו מצוות ומע"ט, ובה במידה שיחזק את עצמו כן יקל עליו ענין השקידה והחיזוק בתפילה ובשאר דברים אח"כ, והכל יהא נחשב כאילו טרח בזה הרבה שהרי הכל מכוחו, וכמה יוכל ענין זה בנוגע לזיכוי הרבים ולכל התולדות שתצאנה בעתיד מהשתדלותו הראשונה להתחזק. (משנת רבי אהרן).	21348 21349 21350 21351 21352
מאמר רנט	21353
כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלהיכם מכל שבטיכם לשום את שמו שם לשכנו תדרשו ובאת שמה (י"ב ה').	21354 21355
דרוש ע"פ נביא, יכול תמתין עד שיאמר לך נביא? ת"ל לשכנו תדרשו ובאת שמה, דרוש למצוא ואח"כ יאמר לך נביא (ספרי), איתא בגמ', כאשר דוד המלך היה מוציא את ישראל למלחמת הרשות, היו קודם כל מתיעצים באחיתופל, ונמלכין בסנהדרין ושואלין באורים ותומים, ופירש רש"י שהיו נמלכין בסנהדרין ליטול מהם רשות ושיתפללו עליהם, ואח"כ היו שואלין באורים ותומים, והיו נמלכין באחיתופל בנוגע להנהגת המדינה בעת המלחמה, ובסנהדרין כדי לברר איך להתנהג במלחמה ע"פ התורה (ברכות ג').	21356 21357 21358 21359 21360
ומזה אנו למדים סדר הנהגת עניני עוה"ז, ראשית כל לברר אם הדבר מוצלח מבחינת מילי דעלמא, זאת אומרת לבדוק את הדבר מכל צדדיו ולבחון את הסיכוי להצלחה, אחרי שהוחלט שיש סיכויים טובים צריכים להמלך בסנהדרין, רוצה לומר לבדוק עם תלמיד חכם אם אין שום צד איסור בענין ובאיזה דרך ראוי לנקוט מצד הדין, ואח"כ יש להתפלל עבור סייעתא דשמיא, ולסמוך על הקב"ה שיצליח דרכו.	21361 21362 21363 21364
אמר דוד המלך אקרא לאלהים עליון לאל גומר עלי (תהלים נ"ז), ופירש המלבי"ם מצד שהקב"ה הוא הגומר והוא הסיבה האחרונה לכל הדברים, ומחמת זה בכל דבר שיהיה עלינו, לדרוש את ה' ולמצוא חן בעיניו, שישכים להביא את הענין לידי גמר ע"כ, ולכן צריך הדבר להיות מצד המציאות דאי אפשר לדרוש נסים ושינוי הטבע, וכמובן צריך להיות מתאים לדיני התורה, ואחרי כל זה צריכים עוד לשחרר פניו בתפילה, וסוף דבר להתאזר בבטחון בו שיגמר הכל בהצלחה.	21365 21366 21367 21368 21369
כל זה נאמר בדברי הרשות, במה שנוגע לפרנסת האדם וצרכיו, אבל במה שנוגע לרוחניות, בזמנים כתיקונם שיש נביא בישראל וע"פ ה' יסעו, הייתי חושב שיש ליתן לנביא ליזום את הדרך בעבודת ה' ועליו לצפות לדבריו, על כן באה התורה ושלולת מחשבה זאת, ומלמדת שאפילו בדבר התלוי בנביא אין לסמוך על הנביא אלא במה שנוגע לגמר הענין, אבל ההתחלה מוכרחת לבוא מאתנו.	21370 21371 21372 21373
דוד המלך הכניס את עצמו תחת עובי הקורה לדאוג שיוקם בית המקדש בישראל, ומסר נפשו על הדבר כמ"ש זכור ה' לדוד את כל ענותו, אשר נשבע לה' נדר לאביר יעקב, אם אבוא באהל ביתי אם אעלה על ערש יצועי, אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה, עד אמצא מקום לה' משכנות לאביר יעקב (תהלים קל"ב), רק אחרי התמסרות רב למטרה, הופיע גד הנביא וחזיון בפיו על הקמת בית המקדש בגורן ארונה היבوسی (ש"ב כ"ד).	21374 21375 21376 21377 21378
עאכ"כ בדברים שאינם תלויים בנביא, שאנו מצווים על רוב הדרישה להשגת כל דבר שברוחניות, והרמב"ן מפרש שאנו מצווים כאן על הדרישה למצוא את מקום ה' ולעלות אליו איש עם רעהו, וכן פירש הספורנו, והכוונה שאפילו אחרי שזכו לבית המקדש, אסור היה לדחות את העבודה לשעת הכושר ולחכות להזדמנות שיהיו בירושלים, אלא מחזיביים לעקור את עצמם ממקומם ולחפש מקום ה', ולחזק בזה איש את רעהו כדי לבוא למקדש ולעבוד לפניו.	21379 21380 21381 21382 21383
גם לדין שייך ציווי זה, אחרי שאדם זוכה לשמוע התעוררות והתעלות בתורה במקום מסויים, לפעמים מתעצל הוא בזה וחושב לכשאפנה אלך שוב לשמוע דברי אלהים חיים, ובינתים דוחה את המועד מזמן לזמן, אבל עליו להרגיש שחיוב מוטל עליו לדרוש את ה' ולעודד גם אחרים כמוהו, ולא לדחות עבודת ה' לזמן פנוי שיזדמן, ופירש עוד הרמב"ן לשכנו תדרשו לדרוש את כבוד ה' מה שחכמים קוראים שכונה, וכן פירשו אונקלוס ויונתן, ולפי זה חייבים לעלות למקום המקדש כדי לקבל פני השכינה.	21384 21385 21386 21387 21388
הצד השווה בכל הפירושים, שחייב האדם לדרוש בכל כוחו איך להתקרב אל הבורא ואל עבודתו, ובודאי הכל תלוי בסייעתא דשמיא, והנה כל אחד יודע מרת נפשו כמה רחוק הוא מעבודת ה', אבל אסור להתיאש ולהסחב בזרם החיים, אלא יתאזר כגיבור חלציו לשית עצות בנפשו להינצל מפח יוקשים, ואם יתמיד במבוקשו בעקשנות, מבקש ומתיגע למצוא הדרך הנכון, סוף סוף ימצא את הדרך ויזכה לאור באור החיים, וכבר כתב הגר"א (משלי ט"ז), שבזמן שהיה נביא בישראל, היה כל אחד הולך אליו לדרוש את ה', והיה הנביא אומר ע"פ משפט הנבואה דרכו אשר ילך בה לפי שורש נשמתו ולפי טבעו, אבל עכשיו שחדלה כל חזון, ע"י קיום המצוות ולימוד התורה יכוננו המחשבות.	21389 21390 21391 21392 21393 21394 21395
הסבא ז"ל עסק בעיקר בנקודה זו, להשתיל בחניכיו הצמאון הפנימי להתעלות, כדי שיהיו תמיד מן המבקשים דבר ה', ושמעתי ממנו שאין לו שום כוונה להטביע חותם מסויים על תלמידיו, אלא על כל אחד	21396 21397

להתפתח לפי תכונותיו וכשרונותיו הוא, פרט לדבר זה ששומה על כל אחד לספוג בקרבו את הרוח של מבקש אמיתי, ידעתי גם ידעתי שהדברים האלה לא שייכים במקום כמו ניו יורק, ואפילו אצל אנשים כמונו שתורתם אומנותם, משום שהחומריות משבשים כל מחשבה נכונה, ובכל זאת האמת מוכרחה להאמר. (המוסר והדעת).	21398 21399 21400 21401 21402
מאמר רס	21403
כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלהיכם מכל שבטיכם לשום את שמו שם לשכנו תדרשו ובאת שמה (י"ב ה').	21404 21405
הרמב"ן ז"ל (קרח ט"ז כ"א), מבאר העונש שהיה לישראל שמתו במגיפה בימי דוד הע"ה, מפני שהתאחר בנין בית הבחירה, שהיה הארון הולך מאהל אל אהל כגר בארץ, ואין השבטים מתעוררים לומר נדרוש את ה' ונבנה הבית לשמו, כענין שנאמר לשכנו תדרשו ובאת שמה, עד שנתעורר דוד לדבר מימים רבים ולזמן ארוך, והנה דוד מנעו השי"ת מפני כי דמים רבים שפכת ארצה לפני, ואילו היו ישראל חפצים בדבר ונתעוררו בו מתחילה, היה נעשה בימי אחד מהשופטים או בימי שאול, או גם בימי דוד, כי אם שבטי ישראל היו מתעוררים בדבר לא היה הוא הבונה, אבל ישראל היו הבונים, אבל כאשר העם לא השגיחו נתאחר הבנין כל ימי דוד בפשיעת ישראל, וע"כ היה הקצף עליהם.	21406 21407 21408 21409 21410 21411 21412
וראיתי (מסלות חיים פ' קרח), שיש מקשים ומתקשים להבין את דברי הרמב"ן, כתיב (יהושע ט"ו) ואת היבوسی יושבי ירושלים לא יכלו בני יהודה להורישם ועיין שם ברש"י, שנינו בספרי, רבי יהושע בן קרחה אומר יכולים היו, אלא שלא היו רשאים מחמת השבועה שנשבע אברהם לאבימלך, ויבوسی זה לא ע"ש האומה היה, וכשכבשו בני יהודה את ירושלים לא הורישו אותו מחוז.	21413 21414 21415 21416
ועי' גם ברש"י (שופטים א' כ"ב), ולא הורישו מפני השבועה עד שבא דוד, לפי שעדיין היה נכדו קיים והוא נשבע לו ולנינו ולנכדו, מכל זה יוצא, כי הסיבה שלא כבשו את מחוז היבوسی בירושלים שהיה ראוי לבנות בו את בית הבחירה, מחמת השבועה, ורק דוד כבש אותו משום שבזמנו כבר פג תוקף השבועה, ואז אפשר היה לבנות את בית המקדש, ולפי זה קשה להבין את דברי הרמב"ן, היאך יתכן להאשים את ישראל בזה שלא בנו את בית הבחירה, הרי לא היה להם המקום הראוי לבנות עליו, לפי שלא יכלו לכבוש אותו עד זמנו של דוד?	21417 21418 21419 21420 21421 21422
ועוד תניא רבי יוסי אומר, שלוש מצוות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ, להעמיד להם מלך ולהכרית את זרעו של עמלק ולבנות להם בית הבחירה, ואיני יודע איזה מהן תחילה, כשהוא אומר על כס יה מלחמה לה' בעמלק, הוי אומר להעמיד להם מלך תחילה, ועדיין איני יודע אם לבנות להם בית הבחירה תחילה, או להכרית זרעו של עמלק תחילה, כשהוא אומר והניח לכם מכל אויביכם הוי אומר להכרית זרעו של עמלק תחילה (סנהדרין כ'). ושוב קשה מה שהרמב"ן אומר כי נענשו על שלא נתעוררו לבנין בית המקדש בימי אחד מהשופטים או בימי שאול, שהרי לפי הגמרא סדר בנין בית המקדש הוא אחרי מחיית עמלק, ומחיית עמלק היתה בימי שאול? עכ"ל.	21423 21424 21425 21426 21427 21428 21429
ואפשר לומר כי אמנם נכון שלא הגיע הזמן לבנות בפועל את המקדש, אבל התביעה היתה על הדרישה לבנות הבנין, התביעה היא על העדר הגעגועים והשאיפה לבנין הזה, על שלא התעוררו לבקש ולהתפלל להגיע כבר לאותו הזמן הרצוי והמוכשר לבנות, התביעה היתה על האדישות בענין זה, על שלא כאב להם העיכוב הזה, על הגורל המר שנפל להם מצד השבועה שנשבע אברהם אבינו לאבימלך, כי לפחות יאנחו וידאגו שלא נבנה המקדש, ובילקוט (ש"ב כ"ד) מצאתי יסוד ואישור למחשבה זו וז"ל, כל אותן אוכלוסים שנפלו (בימי דוד במגיפה) ע"י שלא תבעו את בנין בית המקדש, והלא דברים קל וחומר, ומה אלו שלא ראו את בנין המקדש כך, אנו עאכו"כ, לכך התקינו נביאים הראשונים שיהיו ישראל מתפללין בכל יום ג' פעמים אנה השב שכינתך לציון.	21430 21431 21432 21433 21434 21435 21436 21437
והרמב"ם (במו"נ חלק ג' פ' מ"ה) מקשה למה לא גילה הקב"ה את מקום המקדש ולא התבאר בתורה ולא נזכר בפרט, אבל רמז אליו ואמר אל המקום אשר יבחר ה' יש אצלי שלוש חכמות, האחת שלא יחזיקו בו האומות וילחמו עליו מלחמה חזקה, כשידעו שזה המקום מן הארץ הוא תכלית התורה, והשנית שלא יפסידוהו מי שהוא עתה בידם וישחיתוהו בכל יכולתם, והשלישית והיא החזקה שבהם, שלא יבקש כל שבט היותו בנחלתו ולמשול בו, והיה נופל עליו מן המחלוקת והקטטה כמו שנפל בבקשת הכהונה, ולזה באה המצוה שלא יבנה בית הבחירה אלא אחר הקמת מלך שיצוה לבנותו ותסתלק המחלוקת.	21438 21439 21440 21441 21442 21443 21444
יש עוד להוסיף, כי גם זה הוא כדי להרבות געגועים וכיסופים, שכן לדבר שהוא כבר ידוע מקודם, מתוך ידיעה או הבטחה טובה, או שהמקום המובטח כבר ידוע, הרי אין זה כבר דבר חדש והוא אצלו כדבר ישן ומורגל, ותועלת ההתפעלות שיש מדבר חדש כבר איבדה תוקפה והשפעתה, ולכן לא גילתה התורה ולא	21445 21446 21447

פירשה את המקום הנבחר לעבודת ה' הוא המקדש, היסוד הזה אנו מוצאים בדברי חז"ל, אם אין דעתה	21448
להנשא וישבה עשר שנים בלי בעל לא תלד עוד, ואם דעתה להנשא ויש לה געגועים להעמיד משפחה, אף	21449
שישבה שנים הרבה בלא בעל, אעפ"כ נשאר כח הלידה בנפשה וכאשר נשאת תלד.	21450
ובהקדמתו של בעל חכמת אדם מבאר ואומר, כך האיש הישראלי אם יעזוב את התורה ומתייאש ממנה, אז	21451
גם היא מתרחקת ממנו ולא נשאר בנפשו כוח הלידה, אבל אם אין דעתו נעזבה, רק מחמת אונס אי אפשר	21452
ללמוד ולדבקה בה, ח"ו שתרחק ממנו רק תשב באלמנותה ומצפה עוד להנשא אליו, ונשאר הכוח בנפש,	21453
מכאן אנו למדין, שאף אם אין ביד האדם וביכולתו ובאפשרותו להשיג דבר רוחני מסויים או מצוה לקיים	21454
אותה, הרי אין הוא בן חורין לחדול מלחשוק בה ולחפוץ להידבק בה בכוח הלב.	21455
מצות ציצית היא רק על מי שיש לו בגד של ארבע כנפות, אבל אם אין לבגד ארבע כנפות אינו מצווה על	21456
מצוה זו, ואם אין לו בגד כזה אינו חייב לקנותו, אך אמרו ז"ל כי ענוש יענוש לעתות בצרה, על אשר לא	21457
חמד בלבבו יופי המצוה ושכרה (שע"ת שער ג' כ"ב), א"ר יוחנן מוליך ומביא עם הלולב למי שארבע	21458
הרוחות שלו, מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו, מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו, במערבא	21459
מתני הכי, א"ר חמא בר עוקבא א"ר יוסי ב"ר חנינא, מוליך ומביא כדי לעצור רוחות רעות, מעלה ומוריד	21460
כדי לעצור טללים רעים.	21461
א"ר יוסי בר זבילא זאת אומרת שיירי מצוה מעכבין את הפורענות, שהרי שיירי תנופה שיירי מצוה הוא	21462
ועוצרת רוחות וטללים רעים, ואמר רבא וכן בלולב (סוכה ל"ח), ומבאר רש"י שיירי מצוה שהם שיריים	21463
שאינה עיקר לעכב כפרה, אעפ"כ חשובה היא לעכב את הפורענות, התנופה והנענועים אע"פ שאינו עיקר	21464
המצוה אלא מזרבנן, מ"מ היא מעכבת את הפורעניות, מפני שע"י הנענועים מבטא האדם את אהבתו	21465
להשי"ת, את הקשר של לבו למעלה, אהבה ודבקות המתבטאות בזה, שכל גופו מתנענע יחד בנענועים,	21466
ובתנועותיו הוא מבטא את הגעגועים למעלה.	21467
ויאמר מלאך ה' אל הגר, מבאר בעל משך חכמה, כי היתה מדברת עמו כעם אדם מפני שהיתה רגילה עם	21468
מלאכים, כי בבית אברהם היו מצויים מלאכים, והיא צריכה לשוב לבית אברהם, כמ"ש שובי אל גבירתך,	21469
אבל כיון שנתגרשה מביתו של אברהם ולא שבה עוד, כתוב ויקרא מלאך אלהים אל הגר מן השמים, שרק	21470
קולו שמעה אבל לא ראתה אותו.	21471
נמצא שאם האדם קשור עם העבר הטוב, ודעתו לחזור לאותו העבר, והוא משתוקק להשגות עליונות	21472
ולחיי המוסר העילאי, אז זה משפיע עליו ונחשב כאילו הוא עודנו באותו המעמד הרוחני הנעלה והגבוה,	21473
וניתנים לו מן השמים הזכויות לאותה התקוה העליונה, משא"כ אם אין בדעתו לחזור לאותם הימים	21474
והשנים הנחמדים, לאותן ההשגות והמעלות והמדרגות, הרי הוא כאילו ניתק מן העבר, כי אז מתכסים	21475
ונעלמים ממנו כל סימני העבר ההוא, הוא רק שומע את הקול או בת קול של העבר, כי הוא התרחק מאותו	21476
המעמד, נשכח ממנו ואין לו שוב כל הזכויות שבאותו העולם הנהדר.	21477
לקח מאלף הוא לכולנו לבני תורה ובני הישיבות, אשר הקדישו את חייהם ללימוד התורה והיראה בין	21478
כותלי הישיבה, כי אף שהם יוצאים מחמת הכרח הזמן לבנות את ביתם ומשפחתם, אבל לבם צריך להיות	21479
לישיבה ולאותם הימים הנהדרים, ואם הם באמת נכספים ומתגעגעים אל הימים הנחמדים הללו, הרי הם	21480
עודם כאילו נמצאים באותו המעמד הרוחני המאושר, כאילו הם נמצאים תחת גג וקורות כותלי הישיבה,	21481
עוד לא סר מהם צל קדושת הישיבה, כאילו הם קשורים בכל שרירי לבותיהם לישיבה. (מעייני	21482
החיים).	21483
	21484
מאמר רסא	21485
השמר לך פן תעזוב את הלוי כל ימיך על אדמתך (דברים י"ב י"ט).	21486
בכל יום ויום בת קול יוצאת ואומרת כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני, וחנינא בני די לו בקב חרובין	21487
מערב שבת לע"ש, מתפרנס בצער ובצמצום הוא ר' חנינא בן דוסא, ובימיו היה קול זה יוצא (רש"י חולין	21488
פ"ה), מה היה מכוין הב"ק, ומה היתה מטרתו בהכרזתו בכל יום אודות ר' חנינא ב"ד?	21489
וי"ל ההכרזה היתה כדי לעורר הלבבות של בני דורו, שירגישו שנמצא בדורם אדם גדול כמו רבי חנינא	21490
ואינם מעריכים אותו, שם בשמים ההערכה מאד גדולה עד שכל העולם ניזון בזכות ר"ח ב"ד, וב"ק יוצאת	21491
ומכרזת דעו מי חי בתוכם אור גדול המאיר בעולם, ובזכותו אתם חיים ומתפרנסים, הערכה זו צריכה	21492
לשנות היחס בינו וביניכם, והב"ק מודיע ומכריז וצווח בכל יום, אולי יגיע ללבבות בני דורו שיתפקחו	21493
ויבינו טובת החסד שניתנה להן מן השמים.	21494
ונוסף על התביעה הזו באה הב"ק לתבוע בני דורו, איך זה יתכן שחי בתוכם איש גדול כמוהו, ר"ח שכל	21495
העולם כולו ניזון על ידו והוא בעצמו די לו קב חרובין מע"ש לע"ש, חי חיי הצער והצמצום ואתם בני	21496
דורו אינכם יודעים כלום, וחסר ידיעה לגמרי שיש אדם מצטער וחי חיי הצער ולא נודע לכם, איך יתכן	21497

העלמה כזו, וכי לא היה לכם לחפש בעיר מי שסובל מרעב וחסר לחם, וכי זו היא חיי הציבור שדואגים רק לעצמם ואינם דואגים מה שנעשה בעירם ומדינתם.	21498
21499	
על העלמה זו הלא אתם נתבעים, הלא הצער וחיי הדוחק והצמצום מזעיק מכותלי ביתו, ואיך יתכן שאף אחד לא יודע מצערך, אתם אשמים על חוסר ידיעה ומיעוט הערכה במדרגתו וגדלותו של ר"ח, והעלמת הידיעה ממצב הגשמי שלו, הב"ק מכויין ויוצא בכל יום ויום להכריז ולעורר הלבבות, לגלות את האור הגדול המזין לכל העולם כולו והוא בעצמו אינו ניזון רק בצער ובצמצום, דעו מה שיש לכם לתקן, כי אוי לו לדור שאין יודעין בצערן של תלמידי חכמים (ברכות כ"ח).	21500
ומה שיש עוד להרגיש כאן על מדרגת ר' חנינא שהיה מעורב בין החכמים, חבריו שהיה עוסק עמהם תמיד בכל יום ויום, בדבוק חברים בפלפול התלמידים ובעסקיו, מוכר לכל שהוא מלומד בנסיים, מ"מ היה כ"כ אומן גדול להצניע חכמתו וצדקתו, עד שלא ידעו להעריכו בצורה הנכונה האמיתית, היה מתערב עם הבריות והיה מוצנע בלתי מגולה, מוכר ואינו מוכר, שמש מזריח בעולם, ומעורפל בעיני רואיו ומכיריו. וכן במצב הגשמי שלו שהיה חי עם בני דורו, ולא הרגישו מעולם שהוא עני ואביון, חי חיי צער וצמצום בקב חרובין מע"ש לע"ש, כי מעולם לא ראו אותו עצב, אור ושמחה היו נסוכים על פניו תמיד אף קו אחד ורושם של צער, אף מלה אחת לא שמעו מפיו שיצאה ונפלטת מתוך צער המעיק על הלב, אף חצי אנחה המשברת הגוף לא שלטה בו, גופו שלם ונשמתו בריאה וחזקה באמונתו.	21501
21502	
21503	
21504	
21505	
21506	
21507	
21508	
21509	
21510	
21511	
21512	
21513	
21514	
21515	
21516	
21517	
21518	
21519	
21520	
21521	
21522	
21523	
21524	
21525	
21526	
21527	
מאמר רסב	21528
21529	
21530	
21531	
21532	
21533	
21534	
21535	
21536	
21537	
21538	
21539	
21540	
21541	
21542	
21543	
21544	
21545	
21546	

נמצאים חסרי השלימות שהוא להם צרה גדולה ורעה רבה, הרי כבר נוכחנו לדעת מהו חסרי השלימות,	21547
ומהו גם רק ריח של מציאות ההיעדר!	21548
ומשה לא ידע כי קרן עור פניו בדברו אתו וייראו מגשת אליו (שמות ל"ד), וברש"י שם בא וראה כמה	21549
גדול כוחה של עבירה, שעד שלא פשטו ידיהם בעבירה מהו אומר, ומראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש	21550
ההר לעיני בני ישראל, ולא יראים ולא מזדעזעים, ומשעשו את העגל אף מקרני הודו של משה היו נרתעים	21551
ומזדעזעים, ועל מי נאמרו הדברים? על אהרן אשר עליו נאמר, כי הבורא עולם ידע שכל כוונתו במעשה	21552
העגל היתה מוטב שייתלה החסרון בי!	21553
אבל סו"ס הרי היתה שם איזה טענה של חטא, וא"כ הרי היתה איזו שייכות למציאות ההיעדר, ובמציאות	21554
ההיעדר שם יש כבר סוד גדול, שגם ע"י נגיעה קלה באותה המציאות תיכף נדבקה באדם חולשה ונפילה,	21555
מזה יוצא יסוד גדול, תמיד אנו מדברים על גבורה וחולשה, אך מעולם לא ידענו כי חולשה היא מידה,	21556
תיכף לאיזו נגיעה במציאות ההיעדר באה חולשה לאדם, חולשה כזאת שאדה"ר במצבו הרם אינו עומד	21557
בנסיון.	21558
הרמב"ן ז"ל מבאר בפ' נצבים על הפ' למען ספות הרוה את הצמאה, והטעם כי נפש האדם הרוה שאיננה	21559
מתאוה לדברים הרעים לה, כאשר תבוא בלבה קצת תאוה והוא ימלא תאוה, אז יוסיף בנפשו תאוה יתירה	21560
ותהיה צמאה מאד לדבר ההוא שאכל או שעשה יותר מבראשונה, ומתאוה עוד לדברים רעים יותר	21561
מבראשונה שלא היה מתאוה להם מתחילה, כי המתאוה לזימת הנשים היפות כשיהיה שטוף בזימתן,	21562
תבואה תאוה לבוא על הזכר ועל הבהמה וכיוצא בזה בשאר התאוות, וכענין שאמרו חכמים משביעו רעב	21563
ומרעיבו שבע.	21564
סוד של חולשה עד כדי כך! הלא משכב זכר ובהמה נפשו של אדם קצה בהם, אך בהיעדר המציאות טמון	21565
סוד זה של חולשה, שאם רק אדם מכניס בקרבו משהו מהיעדר מציאות נהפך הרוה לצמאה, ושוב אינו	21566
יכול לעמוד ביצרים שנתחדשו, לבלתי אכול את הדם צריכים לחזק זאת מאד, וכמה פעמים רק חזק! וזאת	21567
מתוך ידיעת סוד החולשה הרבה שנתהווה בהיכנס משהו מהיעדר מציאות.	21568
נמצא מה שאינם עומדים נגד תאוות, אינו נובע מאי הבנה, כי יתכן שמבינים היטב כדבעי, אלא סוד	21569
החולשה הוא הגורם, אדם ספג מסוד ההיעדר ואז נהיה חלש בתכלית, ואין בו עוד כוח להתנגד, בלעם	21570
הרשע בודאי הבין, ועוד איך הבין! ובכל זאת נאמר עליו שהיה בועל אתונו, איך זה הולם אותו? זהו סוד	21571
החולשה של היעדר המציאות.	21572
הענין של אני חומה זהו מהמציאות השניה, מהמציאות של שלימות, שם ודאי ישנו סוד הגבורה, סוד של	21573
חומה, וזהו כל ענין הנסיונות, לבחון את האדם אם הוא שייך למציאות של שלימות ששם הוא סוד	21574
הגבורה, כי אז יעמוד בנסיון, ואם לאו בהכרח כי הוא ממציאות ההיעדר, ששם הוא סוד החולשה, כי על	21575
כן לא עמד בנסיון.	21576
וזהו ביאור מה שאמר ר' עקיבא (ברכות ס"א:), כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה, ובכל נפשך אפי' נוטל	21577
את נשמתך, אמרתי מתי יבוא לידי ואקיימו, כי אם אין אני חומה אם יש איזו חולשה שהיא, במה שאין	21578
כאן בכל נפשך, הרי כי עדיין הוא ממציאות ההיעדר ששם הוא סוד החולשה, והלא כבר נוכחנו לדעת מה	21579
זה היעדר, מה שהוא להם צרה גדולה ורעה רבה, ולכן ודאי הצטער ר"ע כל ימיו לדעת מהו מצבו בענין	21580
בכל נפשך, מבהיל מאד הדברים.	21581
מעתה מי יוכל להתבונן איזה היעדר מציאות מונח כבר בחטא שלנו, ואיזה סוד של חולשה מתהווה	21582
בעקבות חטא אחד משלנו! מבהיל מאד! ומעתה ג"כ אנו מבינים ממה זה נובע שאין אנו יכולים לעמוד נגד	21583
היצר, לא מחוסר הבנה, זהו רק מהסוד הגדול של חולשה! וזהו מהלך הדברים משביעו רעב, כשסופגים	21584
היעדר הנה מזה יגדל כוח ההיעדר באדם, ומציאות ההיעדר וחסרון הוא סוד החולשה, ונהיים חלשים	21585
בתכלית, לעומת זאת מרעיבו שבע ונכנסה באדם מציאות השלמות, וזהו סוד הגבורה. (דעת תורה).	21586
	21587
מאמר רסג	21588
לא תאכלנו למען ייטב לך ולבניך אחרריך כי תעשה הישר בעיני ה' (י"ב כ"ה).	21589
דרש בר קפרא איזוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויים בה, בכל דרכיך דעהו (ברכות ס"ג), הנה	21590
בחוה"ל שער (עבודת האלהים פרק ד'), האריך לבאר, שכל מעשי בני האדם אינם יוצאים מן הצווי	21591
והאזהרה, דגם חלק הרשות נכנס לאחד משני אלה, או שהוא מצוה או שהוא איסור, דהכל תלוי לפי	21592
התכלית היוצאת מהפעולה, אם לחיזוק עבודת ה' או להיפך, ולדוגמא מילוי רצון שאינו מוכרח, ובזה	21593
מתגבר הכוח המתאוה שבו וקרוב שיביאוהו לידי מכשולים, הרי הוא מוזהר מזה, אף כי הדבר עצמו הוא	21594
היתר, אך כל מה שיכול להוליד תולדה רעה הוא רע בעצם.	21595

וענינים המוכרחים לחיזוק גופו ולמנוחת נפשו, שהם אמצעים לעבודת השם ולעמל תורה, הרי הם בגדר הצווי, ועוסק במצוה נקרא גם העוסק בהכשר מצוה, וכדאמרו (ברכות י"א) בשבתך בביתך ובלכתך בדרך, בְּשֶׁבֶת דִּיךָ הוא דמיחייבת הא דמצוה פטירת, והיינו דהולך למצוה חשיב לכת דמצוה, וכמובן שלענין הדין של עוסק במצוה ישנם גדרים מיוחדים, אבל עכ"פ למדנו דהכשר למצוה הוא כמצוה, ולענין לצאת בספינה ג' ימים לפני השבת דלדבר מצוה מותר, דינא הוא דהיוצא למזונות חשיב כדבר מצוה.	21596 21597 21598 21599 21600
ויסוד הדבר, דלאמיתו של דבר אין בעולם עניני רשות, ה' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז (משלי ח'), ואמרו חז"ל זוהר תרומה תר"מ), אסתכל באורייתא וברא עלמא, ואין הכוונה שהתורה היא כמו תכנית לעולם, אלא שמציאות הבריאה היא מהתורה, וממילא לא שייך עניני רשות, דהרי בתורה הכל הוא תורה, וידוע מש"כ הגר"א, דספר בראשית הוא כולו אזהרות וציוויים, אף שלפי מנין המצוות יש בו רק ג' מצוות, דכל סיפורי מעשי האבות וכל תהלוכותיהם, ואפילו ענינים של נימוס ודרך ארץ, הכל הוא תורה ולימודים גדולים.	21601 21602 21603 21604 21605 21606
וכן סיפור מעשי הרשעים להתרחק מהם, דאין בתורה דבר מלבד תורה, וכן הוא גם במציאות דהכל ציוויים ואזהרות, ובגמ' (כתובות ה'): אמרו, אר"א מפני מה אצבעותיו של אדם דומות ליתדות, כל חדא וחדא למילתיה עבידא, דאמר מר זו זרת זו קמיצה זו אמה זו אצבע זה גודל, והיינו דגם במציאות בריאת האדם הכל הוא לתכלית ועבודה.	21607 21608 21609 21610
והנה כדי שעניני רשות ייכנסו לכלל מצוה, הדבר תלוי בכוונתו בשעת עשייה, וכמבואר (מנחות ס"ד.), והכי אי' התם, שמע שטבע תינוק בים, ופרש מצודה להעלות דגים והעלה דגים ותינוק, רבא אמר חייב זיל בתר מחשבתו, דכיון דבעצם הוי מלאכת צידה האסורה בשבת, אלא דיש כאן היתר משום מצות פיקו"נ, וע"כ אזלינן בתר המחשבה בזה, ואם לא היתה מחשבתו לפיקו"נ חייב חטאת, וכן הוא בענינים שבעצם הם רשות וחול, ורק בשביל ההכשר מצוה שבהם הם נעשים חובה ומצוה, שאם כוונתו בהם הוא לצרכו הרי הם נשארים חול, אף דבאמת הם מוכרחים גם לקיום תורתו.	21611 21612 21613 21614 21615 21616
ואמרו חז"ל (מנחות צ"ז), אקרא זה השולחן אשר לפני ה', בזמן שביהמ"ק קיים מזבח מכפר, ועכשיו שאין ביהמ"ק קיים שולחנו של אדם מכפר עליו, האכילה היא מהעיקרים המוכרחים לקיומו של האדם והוי מצוה, ולא רק מצוה אלא גם מכפר עליו כמזבח, אך זהו דוקא אם האכילה היא בקדושה, ואם אינה בקדושה, ע"ז אמרו (אבות פ"ג) שלושה שישבו על שולחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו מזבחי מתים, דהוי כעין אביזריהו דע"ז ח"ו, ואין זה משום ביטול תורה בלבד, אלא יש פגם בגוף האכילה, דמוסר עצמו להגשמה אם אינו מדבר עליו דברי תורה, ומכש"כ אם מדבר דברים בטלים או ליצנות, וההבדל גדול כ"כ, דמצד אחד נחשב כקרוב לפני ה', ולאידך גיסא כאילו אכלו מזבחי מתים.	21617 21618 21619 21620 21621 21622 21623
נמצא דהכל תלוי בדעת ובהכנת הלב, בין בעניני תורה ומצוות, שהם עבודת השי"ת להדיא, ובין בכל הדברים שאנו מדמים אותם לרשות, שהם מתחלפים לפי התוצאות היוצאות מהם ולפי המכוון בהם, ודבר זה הוא כלל בכל המצוות והמעשים, אך ביחוד הוא בעניני הרשות דתלויים בדעת, ואם מקיים בכל דרכיך דעהו הרי הם נעשים קודש קדשים, וידוע מה שאמרו על הגר"א ז"ל, כי באכילתו הוא פועל יותר מכל התעניות ומכל הסיגופים שבעולם.	21624 21625 21626 21627 21628
כל התרוממות האדם בכיוון הדעהו, מביאה אותו לעליה גדולה בכלליות מעשיו, ולהיפך ע"י התרחקות מהדעהו יורד מטה הרבה מאד, ובאמת רוב המעשים שלנו יכולים להיות מצד הקדושה בתכלית, שהרי רוב הזמן אנו מבלים מלבד בתורה ומצוות, גם הרבה בעניני רשות שהם הכשר מצוה, אך הכל תלוי בדעת, ולזה מההכרח ללמוד מוסר בהתבוננות, וגם לקנות חבר טוב שהנהו בן תורה ברוחו והשקפותיו, ולהתרחק בתכלית מדברים בטלים וליצנות, כי זולת היותם המפסידים הגדולים ביותר לשקידת התורה, הרי הם מרחיקים מבכל דרכיך דעהו, שלזה נחוץ רצינות ותקיפות הדעת. (משנת רבי אהרן).	21629 21630 21631 21632 21633 21634 21635
מאמר רסד	21636
כי יכרית ה' אלהיך את הגוים אשר אתה בא שמה לרשת אותם מפניך וירשת אותם וישבת בארצם (י"ב כ"ט).	21637 21638
כאשר רוצים לבנות בית לדור בו, בוחרים קודם כל מקום מתאים לכך, שתהיה הקרקע קשה במידה שתוכל להחזיק עליה את קומות הבנין, חופרים היטב לעומק כדי לצקת יסודות שיהיו איתנים שיוכלו להחזיק את הבית, כי אם המקום לא יתאים, הרי גדולה הסכנה כי הבית לא יחזיק מעמד, ומה יועיל אם הבית יהיה יפה ומרוהט היטב ברהיטים יפים ויקרים, ומקושט בציורים ועיטורים נאים, אם הבנין עצמו אינו טוב ומסוגל להביא מחלות על דייריו?	21639 21640 21641 21642 21643
וכך הוא בעניני רוחניות, שאף אם יהיו לאדם השגות עליונות ורגשות נעלים, אם יתגורר בתוך חבורה רעה, אזי לא יהיה מועיל בכל ההשגות הגבוהות הללו והוא יאבדן, ואם אפילו יתעוררו בו הרהורי	21644 21645

תשובה, אך אם מקומו הרע לא יעזוב, לא יגיע לעולם למימוש הרהורי תשובה, הרגשות ייחנקו באיבם וההרהורים הטובים יפרחו הימנו.	21646
אין הנזירות נוהגת אלא בארץ ישראל, ומי שנזר בחוצה לארץ קונסין אותו ומחייבין אותו לעלות לארץ ישראל, ולהיות נזיר בארץ ישראל כמנין הימים שנזר (רמב"ם הלכות נזיר פ"ב כ"א), הטעם הוא שנזירות בחו"ל היא בלתי אפשרית מפני הטומאה, הואיל וגזרו בארץ העמים, נמצא שכל שעה שהוא בחו"ל מוסיף טומאה על טומאה.	21647
למדים אנו מכאן, כי אי אפשר לו לאדם לשאת בקרבו הרהורים טובים והשגות נעלות כפי שנושא בקרבו נזיר זה, ובאותו זמן להימצא במקום טומאה, מקום המנוגד לחלוטין למחשבות הנזיר, מקום שמעצם טבעו הוא ניגוד לרגשות טהורים הללו, אם רוצה אדם להיות נזיר, צריך הוא לבחור את המקום המתאים לכך, וזה איננו בארץ העמים, זה לא יתכן במקום טומאה, שכן הנזיר אינו סובל אלא רק טהרה, קדושה פרישות והשראת השכינה, ואת זה אפשר למצוא אך ורק בארץ ישראל שהשראת השכינה נמצאת בה תמיד.	21648
אין תקוה לאדם להינצל ממכשולי הטבע, אלא אם כן ישנה את מקומו ויעבור לשכון בחברתם של חכמים מבקשי האמת, עליו להתנזר ולהתבודד מחברת אלו הלועגים לכל דבר שבקדושה, עליו להימצא במקום שבו חכמים מצויים, אלו העמלים בתורה וביראה, לברוח מן המקום המעמיד בסכנה את נפשו הרוחנית, להתרחק מכל חבורה רעה, כמ"ש הרמב"ם ז"ל בהלכות דעות (פ"ו ה"א) ובמאמר קידוש השם, כי החיוב על כל אדם להעתיק עצמו ממדינה שאין בה יראת שמים למדינה שיש בה יראת שמים.	21649
ואדמו"ר זצ"ל רי"י הורביץ מנובהרדוק המשיל את הדבר, למי שנוסע באוניה לארץ אחרת, אך באמצע נסיעתו התחרט והוא רוצה לחזור לביתו, מה עשה? עמד והפך פניו לכיוון הנגדי של הנסיעה, פסע בצד ההפוך של כיוון הנסיעה, בחושבו שע"י זה יחזור לביתו ולא יגיע לארץ שהאוניה מגעת אליה, ואז הוא הביא את עצמו לידי לעג וגיחוך מצד כל הנוסעים, שכן לא יועיל כיצד ישים פניו, והכל תלוי בכיוון הנסיעה של האוניה.	21650
וכן הוא עם בעל התשובה הנושא בקרבו הגיונות טובים ורגשות נעלים על נזירות ופרישות, אך הוא נמצא באותו זמן במקום של טומאה, מעורב בין מחללי קדושה ולועגים לכל ענין שבתורה, שאז אין לו סיכוי לעולם להגיע לאור האמת, וגם מה שיש לו בידו הוא עלול לאבד, כי החברה שבה הוא מעורב תשחית בקרבו כל רגש טוב וכל מידה נכונה.	21651
אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגויים אשר אתם יורשים אותם, ונתצתם את מזבחותם ושרתם את מצבותם, לא תעשון כן לה' אלהיכם (להקטיר בכל מקום), כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלהיכם לשכנו תדרשו ובאת שמה.	21652
אם רוצים להתרומם, אם מבקשים להתאחד עם הבורא ית"ש בקדושתו, צריכים למצוא את המקום הראוי והמסוגל לכך, במקום שבו בחר ה' לשכן שמו, לשם יש להביא זבחים מעשרות ותרומות, גם אם ההרגשות הם מהגבוהים והנעלים ביותר, גם אם הנדר יוצא ונובע ממיטב הכיסופים וגעגועי הנשמה, הרי אי אפשר להגשימם ולהוציאם לפועל, אלא דוקא במקום המיוחד שבו בחר ה' ולא בארץ העמים, ובגלותנו המקום המובחר הוא מקום התקבצותם של מבקשי חכמה ויראה, בישיבות ובכל מקום שמתקבצים שם תלמידי חכמים, עובדי ה' ולומדי תורתו. (אור חדש).	21653
מאמר רסה	21654
השמר לך פן תנקש אחריהם אחרי השמדם מפניך ופן תדרוש לאלהיהם לאמר איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם ואעשה כן גם אני (דברים י"ב ל').	21655
מעשה בר' יוסי בן קיסמא שהיה מהלך בדרך, פגע בו אדם אחד ואמר לו, רצונך שתדור במקומנו ואני נותן לך אלפי דנרים, אמר לו אפילו אתה נותן לי כל זהב וכסף שבעולם אין אני דר אלא במקום תורה (אבות ו').	21656
הרי שחשש רבי יוסי לדור במקום שאינו מקום תורה, אע"פ שיוכל להשפיע שם ולהפכו למקום תורה, כי למרות גודל מדרגתו ראה בזה סכנה שמא הוא יושפע מהם.	21657
דבר גדול מאד למדנו כאן, שאין דרך השפעת הרוחניות ללכת אל הרחוקים מתורה, להתיישב עמהם במקומם ולהשתדל להשפיע עליהם שם, אלא הוא ישאר במקומו וישתדל לקרב אותם אליו ולהשפיע עליהם מאור תורתו, אז מכיון שהוא נמצא במקום תורתו אין כ"כ סכנה שיושפע מהם כי סביבתו תגן עליו, וכתב הג"ר חיים מוולוז'ין זצ"ל בשם הספרים הקדושים, שאדם אחד שפגשו לר' יוסי בן קיסמא היה אליהו הנביא, והיה בזה נסיון לר' יוסי אם יפנה אחריו אם לאו, וגרם לעצמו שינסוהו ע"י שהיה מהלך בדרך שפנה קצת ממקום תורתו, והוא עמד בנסיון וראה בעינו הבהירה שאין לו לילך אחריו, כי היורד אל הרחוקים מרוחניות ורוצה לקרבם לעבודת ה' ע"י שידור עמהם, אי אפשר שלא יושפע מהם מהשקפותיהם וממעשיהם.	21658
	21659
	21660
	21661
	21662
	21663
	21664
	21665
	21666
	21667
	21668
	21669
	21670
	21671
	21672
	21673
	21674
	21675
	21676
	21677
	21678
	21679
	21680
	21681
	21682
	21683
	21684
	21685
	21686
	21687
	21688
	21689
	21690
	21691
	21692
	21693
	21694
	21695

והמשילו זאת בספרים הקדושים לגורף ביבין שמתלכלך וריחו נודף אע"פ שהוא מנקה, ובענין זה כתוב	21696
בהתחברך עם אחזיהו פרץ ה' את מעשיך אע"פ שנתכוין לשם שמים, כי אם חסר בו רק מעט מהשלמות	21697
עלול הוא להיזק גדול ברוחניות, וגורם גם לחילול שם שמים ח"ו, וזהו מה שכתב אאמו"ר זצ"ל על	21698
הנאמר איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם ואעשה כן גם אני, ופלא הוא שהתורה הקדושה מזהירה על	21699
סכנה זו גם אחר שנשמדו כל הגוים ההם כמצנת לא תחיה כל נשמה, והרי ראו ישראל בחוש שלא	21700
הצילום הע"ז?	21701
אלא הרי זו כמחלה מדבקת, וגרועה ממנה שגם בראייה לבד יכולה להזיק, כי באותה נקודה שבה אין	21702
האדם נקי לגמרי, שם יש מקום לכניסת השפעת הרע אף כנגד מה שברור לשכל, הרי מי שמתקרב אל	21703
הרחוקים כדי להשפיע עליהם, עומד בסכנה גדולה להיות נפגע על ידם, ואף אם חסרה נקודה אחת	21704
בשלמות הלשמה, אז לא רק שילמד מהם, אלא ילמדוהו וישפיעו עליו בעל כרחו. (מכתב מאליהו ח"ב	21705
עמ' 113).	21706
	21707
מאמר רסו	21708
לא תעשה כן לה' אלהיך כי כל תועבת ה' אשר שנה עשו לאלהיהם כי גם את בנייהם ואת בנותיהם ישרפו	21709
באש לאלהיהם (דברים י"ב ל"א).	21710
ויש להבין, הלא לאו זה של לא תוסיפו ולא תגרעו ממנו נאמר כבר לעיל בפרשת ואתחנן (דברים ד'),	21711
וכבר אמרו חז"ל (סנהדרין ל"ד) מקרא אחד יוצא לכמה טעמים, ואין טעם אחד יוצא מכמה מקראות	21712
ע"ש, ומדוע שב ונשנה כאן איסור זה, ואמרת שבתפירת ואתחנן האיסור הוא להוסיף ולגרוע ממעשי	21713
המצוות, כמפורש שם לא תוסיפו על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם ולא תגרעו ממנו, לשמור את מצוות ה'	21714
אלהיכם, אבל כאן נתוסף איסור בל תוסיף על הרגשים ועניני עבודה, ולא רק במעשה מצוות.	21715
התורה הזהירה שלא ידרוש לדעת איך הגויים מכבדים את שיקוציהם, ועובדים אותם ע"פ שכלם כדי	21716
לעשות כמוהם לכבד את ה', ועל כך הזהירנו התורה שלא ללכת אחרי שכלנו והרגשותינו הטובים	21717
הבאים מכוח שכלנו, שהרי הגויים שורפים את בניהם לע"ז, ולדעתם שכלם מחייבם לתת בכור תחת פשע	21718
ופרי בטן תחת חטא, כי המכיר בחטאו אינו מבין כיצד אפשר לכפר את החטא, כי פשעינו וחטאתינו עלינו	21719
ובם אנו נמקים ואיך נחיה (יחזקאל ל"ג), והנביא היה צריך להשבע להם בשם ה' שהתשובה מועילה.	21720
וכדי לשוב בתשובה מוכן החוטא להקריב כל היקר לו, הירצה ה' באלפי אילים ברבבות נחלי שמן, האתן	21721
בכורי פשעי פרי בטני חטאת נפשי (מיכה ו'), וביאר רבינו יונה (שע"ת ש"א כ"ד) כי יקטן הכל בעיניו	21722
כנגד מה שהוא חייב בעבודת השי"ת, ובמה איכף לאלהי מרום על רוב חטאי, כמה ראוי אשר יכף ויכנע מי	21723
שהמרה רם על הכל! האתן בכורי פשעי להראות כניעתי על רוב חטאי, כי אני מכיר עוצם פשעי, כי ראוי	21724
לתת בכורי קרבן בעבור פשעי, כי רב מאד וכי עצום!	21725
ומצינו (תענית ד'). אשר לא ציויתי זה בנו של מישע מלך מואב, פירש"י בירמיה כתיב ובנו את במות	21726
הבעל לשרוף את בניהם באש אשר לא ציויתי, כי מעולם לא ציויתי למישע לשרוף את בנו דכתיב ויקח	21727
את בנו הבכור אשר ימלוך תחתיו ויעלהו עולה על החומה, ולשמים נתכוון, כסבור היה לרצות להקב"ה,	21728
אבל כל זה הוא שכל האדם, והוזהרנו שלא לנטות אחריו, ומה היא השקפת התורה? זאת עונה מיכה	21729
בנבואתו, הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש מעמך, כי אם עשות משפט ואהבת חסד.	21730
ופי' רבינו יונה כי זה נבחר מן העולות והמנחות לקדם בו את ה' על חסדיו, והצנע לכת עם אלהיך, זה	21731
עיקר כניעתך לעבוד את ה' בהצנע לכת, כי זה יורה על כניעתך שלא תחמוד כבוד על מעשיך הנכבדים	21732
ע"ש, ויש ללמוד מכאן, שכל ההרגשים שהעולם מאמץ ע"פ שכל ורגש גויים, הרי הם איסור גמור מן	21733
התורה, לא ציויתי ולא דברתי ולא עלתה על לבי, ובכל ענין יש לשאול כיצד לעשות ע"פ חוקי התורה	21734
שהוא לבדו משקל הצדק למעשינו. (לקט שיחות מוסר).	21735
	21736
מאמר רסז	21737
את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אותו תשמרו לעשות לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו (דברים י"ג א').	21738
כתוב בר"י (שע"ת ג' קפ"א), המשקר בסיפור הדברים אשר שמע ומחליף קצתם במתכוין, ואין לו תועלת	21739
בשקריו ולא הפסד לזולתו, ויש אנשים יחליפו מקצת הדברים אשר שמעו בבלי דעה, כי לא ישיתו לבם	21740
לחקור בעת שמעם, גם זאת מידה רעה, ואמר שלמה ע"ה (משלי כ"א), ואיש שומע לנצח ידבר, פי' איש	21741
נותן לב לשמוע ולהאזין עד תכונת הדברים אשר ידברו באזניו למען יספר אותם על נכון, ומסיק לבסוף	21742
הנה אלה חלקי כת שקרים, וכבר הקדמנו לך עיקרים בדרכי איש אמונים, וכי המה יסודות לנפש.	21743
ולכאורה איך קוראים שקרן לאיש כזה, הלא לא מכוין כלל לשקר, ורק אומר כפי שנראה לו בדעתו שכך	21744
שמע, והדברים בעצמן אין תועלת בהם ולא הפסד לזולתו, ורק על שלא ירד לתכונת הדברים לחוקרם	21745

היטב, ולכוין הדברים על בוריין ואמיתתן, על זה כבר חשבינן אותו למשקר, וגם קורין אותו בשם אינו שומע, והכל בשביל שלא האזין עד תכונת הדברים, אתמהה!	21746
הנה בזה תתבאר לנו סוגיא עמוקה בכוחות האדם, אמר הכתוב (שמואל א' ט"ו) ויבא שמואל אל שאול ויאמר לו שאול ברוך אתה לה' הקימותי את דבר ה', ויאמר שמואל ומה קול הצאן הזה באזני ויאמר שאול מעמלקי הביאום אשר חמל העם על מיטב הצאן והבקר למען זבוח לה' אלהיך, ויאמר שמואל אל שאול ולמה לא שמעת בקול ה' החפץ לה' בעולות וזבחים כשמוע בקול ה' הנה שמוע מזבח טוב להקשיב מחלב אילים, כי חטאת קסם מרי ואון ותרפים הפצר, ויאמר שאול אל שמואל חטאתי.	21747
וברלב"ג שם והרצון בזה הוא, כי מי שגורע ממצות ה' בשיקיים קצתה לבד, הנה הוא ממרה את פיו, וכן מי שמוסיף על דברי ה' הוא חוטא, ולזה אמר שמואל לשאול על מה שאמר אשר שמעתי בקול ה' שאע"פ שבמה שעשה קיים את דבריו, הנה מרה את פיו במה שלא קיים מצותו להחרים את עמלק בכללו, וענין המשל בזה, כי חסרון הקסם הוא ענין דומה למרי, וזה כי הקוסם יגיד מה שיגיד באמצעות שפע עלול מן השי"ת, אלא שהשפע ההוא איננו מצד מה שיגיע ממנו, כי כבר היה צודק מצד ההוא, אבל החסרון הוא מצד מה שחסר להגיע ממנו, ולא אוכל לפרש בזה המקום לעומק זה הענין, ולזה מבואר שאין לגרוע ממצות השי"ת ולא להוסיף עליה, כי תפסד הכוונה אשר בעבורה היתה המצוה ההיא ע"כ.	21748
הנה ויכוח גדול התנהל כאן בין שאול לשמואל, ושאול הלא טען וחזר וטען כי אמנם הקימותי את דבר ה' אשר שמעתי בקול ה' ואלך בדרך אשר שלחני ה' ועל טענות שמואל ומה קול הצאן הזה באזני הלא השיב תשובה למען זבוח לה' אלהיך, הנה סבר והסביר כי צדק במעשיו באין כל חטא, וחלילה לו לשאול בחיר ה' אשר נאמר עליו (יומא כ"ב:), בן שנה שאול במלכו כבן שנה שלא טעם טעם חטא, כי ימרה חלילה את פי ה' כפשוטו אפילו כקוצו של יו"ד.	21749
ובאמת הלא קיים הרבה מצות ה' כי שם נפשו בכפו להלחם בעמלק בלא טענה, ואת כל העם החרים לפי חרב, ובהריגת כל אחד מעמלק קיים מצוה, והגם שלא הרג לפי שעה את אגג, אך הלא גם לא שלחו לנפשו, והוא בידו לעשות בו ככל אשר יחליט, כמו שבאמת המיתו אח"כ, ולענין הצאן והבקר הלא סו"ס לא ישאר זכר מהם, ואדרבא עוד תתוסף בהם מצוה בזביחתם לה', וא"כ מהו זה שאמר לו שמואל הנה שמוע מזבח טוב, הלא הוא הדבר אשר אמר שאול אשר שמעתי בקול ה'? ומהו גם כן המשל שהמשיל לו כי חטאת קסם מרי ואון ותרפים הפצר? ומהו זה שהוכיחו עכשיו להכיר באשמתו יותר מאשר מקודם, לומר חטאתי?	21750
הנה על זה הוא אשר מבאר הרלב"ג, כי נתפש כאן שאול בעיקר על ענין של תוספת וגרעון במצות ה', המקיים דבר ה' בחלקים ולא בשלמותו כמו שהוא על מתכונתו ודקדוקו, על בוריו ואמתו כפי שנצטוה וכפי שנדבר לו, הנה הוא ממרה את פי ה', ואמנם כי שאול עשה כל מה שעשה בחושבו כי כן הוא באמת מקיים כל מה שמצוהו, בדעתו כן סבר ודאי כי עשה כל הדין בעמלק, גם בהבאת מיטב הצאן והבקר למען זבוח לה', וגם בהבאת אגג מלכם חי.	21751
ולפי חשבונותיו הנה באלה עוד יגדל המצוה של הכאת עמלק והחרמתו, אבל הטענה היתה הנה שמוע מזבח טוב, עליך לקחת הדברים כמו שהן בלי לערב חשבונות שלך ויהיו מה שיהיו, קבל הדברים כפי שנאמרו לך בלי תוספת ובלי גרעון, ושאול בחשבונותיו לטוב שינה בדברי ה', בלוקחו מקצתן והניח מקצתן, וזה כאילו המרה פי ה' בכל כולו, כאלו לא קיים כלום, אף לא החלק שאמנם קיים, כי לא בכאלה נצטוה.	21752
והוא ענין הלאו של לא תוסיפו ולא תגרעו, מפני שכל מצוות התורה הם בדקדוק גדול, לא פחות ולא יותר, אמרות ה' צרופה מזוקקות שבעתים, מפי הגבורה הן ומכוונות בדקדוק עצום, וכל שינוי בהם אף בכחוט השערה קלקול הוא, קלקול בכל כולו, כל הפוחת או מוסיף אף שלא במתכוין לכפור בהם חלילה, אלא סובר שלא בדוקא הם, וכי גם באיזה תוספת או גרעון גם כן יקיים המצוה זהו מרי, היינו שאינו שומע לתכונת הדברים, להבין שדקדוקם הינם בדוקא, וזהו חטא של קסם ותרפים שהחמירה עליהם התורה כ"כ.	21753
וזה הכל יוצא ממתד השקר, כי האמיתי דייקן הוא עוד מתחילת הדבורים, וכבר מרגע שמיעתו הוא מקשיב על כל פרטיו ודקדוקיו, כדי לקבלן כמו שהן באמת, איש אמת לא סובל קטעים של דברים, אלא חוקר היטב לדעת הכל על מתכונתם ובורים, הוא אשר כתב הר"י, כי המחליף מקצת דברים אשר שמע בבלי דעת, כי לא שת לבו לחקור בעת שומעו ולהאזין עד תכונת הדברים, הנה אלה חלקי כת של שקרים, והנה כת של שקרים הן מאלה שאין מקבלין פני שכניה, כי דובר שקרים לא יכון לנגד עיני (תהלים ק"א), מבהיל ונורא מאד הענין, כי מי הוא הנקי מזה. (דעת תורה).	21754
	21755
	21756
	21757
	21758
	21759
	21760
	21761
	21762
	21763
	21764
	21765
	21766
	21767
	21768
	21769
	21770
	21771
	21772
	21773
	21774
	21775
	21776
	21777
	21778
	21779
	21780
	21781
	21782
	21783
	21784
	21785
	21786
	21787
	21788
	21789
	21790
	21791
	21792
	21793
	21794
	21795

מאמר רסח

כי יקום בקרבך נביא או חולם חלום ונתן אליך אות או מופת (דברים י"ג ב').

ישראל נקראו ע"י הקב"ה מאמינים בני מאמינים (שבת צ"ז), ואנו יודעים שהאמונה מושרשת בלבנו	21796
מורשה מאבותינו, כמ"ש הרמב"ם באגרת תימן שהיא מושרשת בכל מי שעמדו אבותיו על הר סיני, אבל	21797
זאת עלינו לדעת, שאין שיעור לבהירות האמונה, ולאחר שהקב"ה הודיע למשה רבינו שישראל מאמינים	21798
בני מאמינים, וכתוב ויאמן העם (שמות ד'), ולאחר עשרת המכות שהיו שיעורים באמונה כדכתיב למען	21799
תדע כי אין כה' אלהינו, למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ, למען תדע כי לה' הארץ.	21800
הרי רק לאחר קריעת ים סוף שראתה שפחה על הים גילויי כבוד ה' שלא ראה יחזקאל בחזונו (מכילתא	21801
בשלח), נאמר ויאמינו בה' ובמשה עבדו, ואף לאחר כל זאת אמר הקב"ה למשה ערב וידעתם כי ה' הוציא	21802
אתכם מארץ מצרים, הרי שיש מעמקים לפני ממעמקים בהכרת האמונה, אשר על כן, אין האדם יכול	21803
להסתפק בהצהרת שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, הצריך כוונה לעיכובא כמ"ש (ברכות י"ג): אלא יש	21804
להסמך לו פרשת ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך, כי מצות ואהבת היא הבירור והשיעור של עומק	21805
ידיעת שמע ישראל.	21806
וכן כתב הרמב"ם (פ"ב הלכות יסוה"ת), האל הנכבד והנורא הזה מצוה לאהבו, ואיך היא הדרך לאהבתו,	21807
בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הפלאים הגדולים, ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ, מיד	21808
הוא אוהב ומשבח ומפאר, ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול, כמ"ש דוד צמאה נפשי לאלהים לאל	21809
חי, וכשמחשב בדברים האלו עצמן מיד הוא נרתע לאחוריו ויפחד, ויודע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה,	21810
עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות ע"כ, בהרגשת צמאה לך נפשי ונרתע לאחוריו, הרי זה שמע	21811
ישראל שונה לחלוטין!	21812
וכמו כן להיפך, ככל שיעמיק האדם בהבנת ה' אלהינו מנהיגנו בכל צעדינו, ומדריכנו בכל מדרך כף רגל	21813
לכלל ולפרט, כך תתעצם ותתלהט האהבה, וזהו שכתב רס"ג (בס' האמונות מא' ב'), שע"י ההתבוננות	21814
בנפלאות ה' תאמינהו נפשו ותשגה באהבתו אהבה שלמה שאין בה ספק, כמ"ש ואהבת את ה' אלהיך בכל	21815
לבבך, ולכאורה מה שייך לשון ספק על רגש אהבה, וע"כ שלפי מדת עומק האהבה כן בהירות האמונה,	21816
והיא צריכה להיות בכל לבבך.	21817
ענין זה של אהבה בכל לב, נשנה בפרשתנו בתורת נסיון ובחינה, שיוכל כל אדם לבחון לפיו את מצבו	21818
באהבת ה', כי יקום בקרבך נביא או חולם חלום ונתן אליך אות או מופת, ובא האות והמופת לאמר נלכה	21819
אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם ונעבדם, לא תשמע אל דברי הנביא ההוא או אל חולם החלום ההוא,	21820
כי מנסה ה' אלהיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים את ה' אלהיכם, ופירש הרמב"ן הנה ציוה הכתוב שלא	21821
נשמע למתנבא בשם ה' לעבוד ע"ז ולא נביט באותות ובמופתים שיעשה ע"כ, וכן פירש אונקלוס לא	21822
תשמע לא תקבל לפתגמי נביא ההוא, ומשום כך לא מנה פסוק זה במנין מצוות ל"ת, שהרי הוא בכלל	21823
האיסור לעבוד ע"ז, אלא שיש בו חידוש שאין לשמוע למתנבא בשם ה' לעבוד ע"ז אפילו בהוראת שעה	21824
ע"ש.	21825
אבל הרמב"ם מנה לאו זה בספר המצוות שלו (מל"ת כ"ח), משום שפירש לאו זה בענין אחר, והיינו אין	21826
זה איסור לשמוע לדבריו אלא לשמוע את דבריו, הזהירנו משמוע למתנבא בשם ע"ז, רוצה לומר שאנחנו	21827
לא נחקרהו ולא נשאלהו ונאמר לו מה האות שלך ומה מופתך על זה המאמר כמו שנעשה למתנבא בשם	21828
ה', ולפירושו של הרמב"ם, הרי המשכו של הפסוק כי מנסה ה' אלהיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים את	21829
ה' אלהיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם, היינו שכפי מדת הלא תשמעו לפי אטימת האזניים והשתקת נביא	21830
השקר, כך תבחן אהבתכם לה', כי האוהב האמיתי אינו שומע כלל, אין בן שאזניו לא תכוונה מלשמוע לעז	21831
וגנות על אביו.	21832
ואח"כ באה בתורה פרשת המסית שנאמרו בה ה' לאוין, לא תאבה לו מלשון אהבה (ספרי רש"י), אסור	21833
לאהבו וחובה לשנאו, ואסור לחוס עליו ולהצילו, ואסור ללמד עליו זכות, ואסור לשתוק מללמד עליו	21834
חובה (מצוה כ"א), ומפורש בתורה שהמסית יתכן שיהיה אחיו בן אמו או בנו ובתו ואשת חיקו, או רעו	21835
אשר כנפשו, היינו כל מיני אוהבים וכל סוגי אהבות.	21836
ובסתר שאפשר שלא ידע איש על דבר ההסתה ולא יפורסם לעולם, יתר על כן לא היו לכך כל עדים, והרי	21837
הניסת מסרב לשמוע, יזהיר את רעו לשתוק וישכח את המאורע, אבל התורה מצוה שלא יחמול ולא יכסה,	21838
ויפנה לבית הדין ויכמין למסית עדים, ויפתה אותו לשוב על הסתתו (סנהדרין ס"ז), וגורמים לו לאבד	21839
נפשו וגופו, ואין חוששים משום לפני עור לא אתן מכשול ומשום לא תעמוד על דם רעך, כי ביקש	21840
להדיחך מעל ה' אלהיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים וזהו מבחן האהבה.	21841
מעתה אמנם דין מסית לע"ז אינו מצוי כיום, אבל הרי מצות אהבת ה' מצוה תמידית היא, והואיל ופרשת	21842
מסית ומדיח היא המבחן לאהבת ה', הרי זה מבחן תמידי, שכל הלומד על מנת לעשות חייב לומר מתי	21843
יבוא לידי ואקיימנו (ברכות ס"א), וזהו נסיון נפלא ונורא באהבת ה', שעל האדם לבחון את עצמו על ידו	21844
להיווכח עד כמה הוא רחוק מהשיעור של אמונה ואהבה שאמרה תורה, וממילא כשהאדם נתקל במסיתים	21845

ומדיחים הכופרים הגרועים, מפיהם ומפי כתבם, הרי חובת האהבה לבוראו מצווה את השנאה להם, עד	21846
שלא נוכל לשמוע כלל מה שהם מדברים, שלא לעבור על חמשה לאוין שנאמרו במסית, ובה במדה לקיים	21847
מ"ע של אהבת ה' בכל לב. (לקט שיחות מוסר).	21848
	21849
מאמר רסט	21850
כי יקום בקרבך נביא או חולם חלום ונתן אליך אות או מופת. ובה האות והמופת אשר דיבר אליך לאמר	21851
נלכה אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם ונעבדם (דברים י"ג ב').	21852
אלו שהיו חיים לפני המלחמה העולמית, שהחיים היו במנוחה ובשלווה וסדר, אילו היו באים ומספרים להם	21853
מהחיים בעת המלחמה, חיי צער ועוני עם כל סבל הצרות והיסורים הקשים והמרים, לא היו מאמינים כלל	21854
שיכולים לחיות בתנאים כאלה, ואלו שנולדו בעת הזאת הלא מוצאים חייהם גם במצב כזה, וכן לו יציירו	21855
לאיש חופשי חיים של בית אסורים, הלא נדמה לו כי נבחר מות מחיים כאלה, ואלו שנולדו בבית האסורים	21856
הלא חיים ומבלים ימיהם גם שמה, כאילו יש שם טעם ועונג של החיים, מפני שלא ראו מימיהם חיים	21857
אחרים, וידמו בנפשם שכן צריך להיות.	21858
כשמתבוננים באמת בחיים היום יומיים, איזה חיי בית האסורים המה חיים של קפידא, חיים של שנאה	21859
קנאה תאוה וכדומה, הרי באמת פליאה גדולה איך אפשר לחיות חיים כאלה, אין זאת אלא שנולדו בבית	21860
האסורים, ולא ראו מימיהם חיים אחרים, ודומים שכן תמונת החיים, ושכן צריך להיות, ואי אפשר כלל	21861
להיות אחרת, באמת איש משכיל כשמתבונן היטב רואה, כי הוא מוקף מכל צד בבתי מאסר, על כל שעל	21862
וצעד הוא פוגע בבית האסורים, הרע ממלא את כל חללו של עולם, עד שלא נשאר אור חפשי לנשימה,	21863
האדם שואף לתוכו כסדר את הרע, עד כדי ממשלה כזו כבש הרע בעולם.	21864
כשנתבונן בענין הטעותים והשיבושים המצויים בהבריאה הלא הדבר מבהיל מאד, הרי כמעט שהחיים הם	21865
חיים של טעותים, מאות בשנים חיים ע"פ שיטה אחת, ואח"כ בא חכם ומוכיח בראיות ברורות שחיו	21866
בטעות ומגלה שיטה אחרת, והחיים מתנהגים על פיה עוד מאות בשנים, ושוב בא אחר ומוכיח טעותו של	21867
זה, והרי הדבר נפלא עד מאד! וכן האדם בחייו הוא גם כן חי בטעות, היום רואה את טעותיו של האתמול	21868
ולמחר כבר מתבונן לחיות אחרת ושוב רואה כי טעות הוא בידו, אומרים על רבינו סעדיה גאון שבכל יום	21869
ויום היה עושה תשובה, וכששאלוהו תלמידיו מאי האי, אמר להם כי בכל יום ויום הוא מתבונן שהאתמול	21870
לא היה כמו שצריך להיות כפי הבנתו והכרתו של היום, וע"ז הוא עושה תשובה בכל יום, באופן שנמצא	21871
כי כל חייו של אדם עוברים עליו בחיי טעויות.	21872
מזה מתעורר אדם להתבונן, כי כל ענין הטעות הוא אינו דבר מקרי שנתגלגל בהבריאה, אלא שהטעותים	21873
והשיבושים הם מעצם הבריאה, כן הוא המצב של עוה"ז חיים של הטעאה ושיבוש, הקושיות הנמצאות	21874
בהבריאה, ואף כי קושיות גדולות, אף שאיש מבין יודע לתרץ הקושיות, אבל עכ"פ קושיות הרי ישנם, עד	21875
שמשרע"ה נתקשה שנאמר הודיעני נא את דרכיך (שמות ל"ג), ואמרו חז"ל (ברכות ז') ששאל על ענין	21876
צדיק ורע לו רשע וטוב לו, הרי איש משכיל ומתבונן רואה שהם באמת מעצם הבריאה.	21877
כי יקום בקרבך נביא או חולם חלום ונתן אליך אות או מופת ובה האות והמופת הרי הוא מציאות של	21878
בעלות הבריאה, שנתנה לו ממשלה כזו עד ובה האות והמופת, רואים אנו מזה שכל ענין הטעות אינו סתם	21879
טשטוש ובלבול, שאין רואים ומכירים האמת, אלא שמסרו לו באמת בעלות וממשלה בהבריאה, נתנו בידו	21880
את המניע כולו, והוא נוהג בה כרצונו כ"כ, עד כדי אותות ומופתים בשמים ובארץ, והרי זה מבהיל מאד.	21881
כי זה משה האיש לא ידענו מה היה לו (שמות ל"ב), אמרו חז"ל (שבת פ"ט), שבא ואמר להם משה רבכם	21882
מת ולא השגיחו עליו, הביא ערבוביה לעולם ולא השגיחו עליו, עד שהראה להם מטתו של מרע"ה, הראה	21883
להם הלא זהו מראה נבואה, כ"כ מגעת בעלותו שמסרו לו את הבריאה עד כדי כך, במחלוקתו של רבי	21884
אליעזר וחכמים (ב"מ נ"ט): גבי תנור של עכנאי שהיו שם אותות ומופתים לדברי רבי אליעזר, אמת המים	21885
תוכיה חרוב יוכיח כותלי ביהמ"ד יוכיחו, פירש רבינו נסים גאון (ברכות י"ט): שכל זה היה לנסותם אם	21886
יזיזו מקבלתם, כענין ובה האות והמופת והם עמדו בנסיון ולא השגיחו בכל זה, וידעו והבינו שכל זה הוא	21887
רק נסיון, כי מנסה ה' אל' אתכם רואים אנו עד היכן ממשלתו.	21888
הרי איך זה מובן לנו כל הענין של ותסיתני בו לבלעו חינם, מסיתין לו וניסת! איש תם וישר ירא אלהים	21889
וסר מרע, וכשאך טען השטן עליו, מיד מסר ה' אותו בידו, הנה כל אשר לו בידך אך את נפשו שמור, וכי	21890
אפשר לומר בזה דרך אחרת, אם לא שהיתה כאן מסירה גמורה לידו וממשלתו, אמר רבא בשפתיו לא	21891
חטא אבל בלבו חטא, מאי קאמר ארץ נתנה ביד רשע, אמר רבא ביקש איוב להפוך קערה על פיה, א"ל	21892
אביי לא דבר איוב אלא כנגד השטן (ב"ב ט"ז), הטענה היתה שארץ נתנה ביד רשע, את הכל מסרו לו,	21893
המניע הוא בידו לגמרי, עד שאין מה לעשות ואין מוצא.	21894

הסוד של ארץ נתנה ביד רשע מקיף את כל העוה"ז, כל עוה"ז תחת ידו הוא, כאן הנהגה שלו שולטת ובא	21895
האות והמופת דמות משה מת הראה להם, כל הקושיות והשיבושים הנמצאים בעולם, הכל הוא מהסוד של	21896
ארץ נתנה ביד רשע, וכי אין האדם נתון בכל שעה במצב של ובא האות והמופת שהוא מראה לו כסדר?	21897
וכי ענין כחי ועוצם ידי שהאדם נטפל בו כל ימי חייו אין זה ובא האות והמופת! הרי כשעוסקים משיגים,	21898
וכשאין עוסקין אין משיגים כלום, וכל זה הוא מהסוד של ארץ נתנה ביד רשע, שמקיף כל עוה"ז על כל	21899
צעד ושעל.	21900
והנה לפי מה שנתבאר לנו היסוד של עוה"ב מעוה"ז, (עיין במדבר מא' ש"ח) שהטוב צריך לעבור דרך כל	21901
הרע, מכס יבואו ויעידו, יבוא נמרוד ויעיד, יבוא לבן ויעיד, דוקא מתוך כל המצבים הקשים והכבדים	21902
משיגים עוה"ב, מתבאר לנו היטב כי יסודו וסודו של כל עוה"ז הוא באמת ארץ נתנה ביד רשע, מוכרח	21903
הוא שתהיה הנהגה של רע על כל זיו ותנועה, ודרך שם צריך לעבור ולצאת שלם, וזהו הביאור שעוה"ז	21904
הוא עולם הנסיון, שזהו מציאותו של עוה"ז.	21905
סוד זה מקיף את כל העוה"ז מתחילתו ועד סופו, תכף בתחילת היצירה אצל אדה"ר קודם החטא, בעוד	21906
היותו במצב של בקשו מלאכי השרת לומר לפניו קדוש (בר"ר ח' ט'), שלא היה שם רע כלל, ולא היה	21907
אלא מקום חלות ליצר, רק מקום לטעות, ובאמת הרי טעה, מקום לטעות זה הריהו כבר מהסוד של ארץ	21908
נתנה ביד רשע, ומה נפלאים הם הדברים, שגם אדה"ר קודם החטא כבר היה ביד רשע, וכל עבודתו היתה	21909
לעמוד בנסיון ולכבוש את הקשיים, וכשלא נצח נתקשו עליו המצבים יותר, שניתן יותר ביד רשע ועליו	21910
כבר לנצח כל הקשיים הנוספים, וכן כסדר עד מצבנו אנו שהננו לגמרי ביד רשע וסוכ"ס גם מאתנו	21911
דורשים זה, לעבור את כל דרך האשפה של הרע השוררת אצלנו דרך מצרף הרע, ועלינו לצאת משם	21912
שלמים.	21913
קום התהלך בארץ כי לך אתננה (בראשית י"ג) ואח"כ כשבא לקבור את שרה לא מצא ארבע אמות, כי	21914
ביצחק יקרא לך זרע ואח"כ והעלהו שם לעולה, וכי היתה הנהגה כזו מתאימה? אלא שכל זה הוא מהסוד	21915
של ארץ נתנה ביד רשע, האבות הקדושים שהיו ערומים בדעת ומשימים עצמם כבהמה, עמדו בזה ויצאו	21916
מתחת זה שלימים, אולם איוב אמר ארץ נתנה ביד רשע ואי אפשר לעמוד.	21917
עד כדי כך מגיע עומק הענין של ארץ נתנה ביד רשע עד שאמרו חז"ל (ערכין י"ז). אלו היה הקב"ה	21918
מעמיד בדין את האבות הקדושים לא היו יכולים לעמוד, ואין הכוונה בעוה"ב אלא כאן, גילו לנו חז"ל	21919
הקדושים את הסוד של ארץ נתנה ביד רשע עד היכן הוא מקיף ומגיע, ועד כמה הוא נוראות הענינים,	21920
שסוכ"ס אף האבות לא נפגשו עדיין עם כל הרע כולו, אחרי כל הנסיונות שנתנסו כי ביצחק עם העלהו	21921
לעולה, כי לך אתננה עם לא מצא ד' אמות, אחר יבוא לבן ויעיד ביעקב, אחר כל אלה, ועדיין לא הורק	21922
להם כל הרע כולו דרך כל הארץ נתנה ביד רשע הגמור, שאילו היה כן לא היו עומדים, השבע לי שאין	21923
אתה מנסה אותי עוד מעתה.	21924
לפ"ז נתבאר לנו שענין הנסיונות אינו דבר מקרה בעלמא, אלא שכל ימי חייו של האדם עומד הוא כסדר	21925
בנסיון, מכיון שכל ענין הנסיון הוא מהסוד של ארץ נתנה ביד רשע, א"כ אין אף חוט כל דהו מהבריאה	21926
שלא יהיה נסיון, המצב של לאחר הבריאה הוא כולו נסיון, ואי אפשר להשיג דבר מה בלתי ע"י נסיון,	21927
שדוקא מהרע משיגים כל טוב.	21928
איך עמדו חז"ל הקדושים במעשה תנור של עכנאי שכל האותות והמופתים שנעשו שם לא היו אלא כדי	21929
לנסותם? משום שהם ידעו שכל סוד העוה"ז כל המכוון הוא רק לנסות, וענין זה של נסיון היה קרוב	21930
למחשבתם, ובכל מעשה ומקרה שלהם דנו תכף ע"ז, אולי המכוון הוא לנסות, אנו כל מה שנאמר על	21931
ענייננו ומקרינו, אבל לומר שהוא נסיון, דרך זה לא יעלה על רעיוננו, משום שרחוקים אנו מידיעה זו שכל	21932
עוה"ז הוא רק לנסות, ודבר שהוא רחוק מן האדם אינו עולה על דעתו, הגיעו ימים אשר תאמר אין לי בהם	21933
חפץ ואמרו חז"ל (שבת קנ"א:), אלו ימות המשיח שאין בהם לא זכות ולא חובה הרי מובן למה אין	21934
בהם, אבל למה אין בהם זכות? אלא בלי עוברו דרך הרע גם טוב אין, עולם הבא יוצא דוקא מעוה"ז.	21935
(דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' מ"ד).	21936
	21937
מאמר ער	21938
כי יקום בקרבך נביא או חולם חלום ונתן אליך אות או מופת. ובא האות והמופת אשר דיבר אליך לאמר	21939
נלכה אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם ונעבדם (דברים י"ג ב').	21940
בגמ' (ב"מ נ"ט:) איתא במעשה דר"א וחכמים, שר"א אמר טהור, וחכמים אמרו טמא, א"ל אם הלכה	21941
כמותי חרוב זה יוכיח, נעקר חרוב ממקומו, א"ל אין מביאין ראייה מן החרוב, חזר וא"ל אמת המים יוכיחו,	21942
א"ל אין מביאין ראייה מאמת המים, חזר וא"ל כותלי ביהמ"ד יוכיחו, חזר וא"ל מן השמים יוכיחו, יצאה	21943
בת קול ואמרה מה לכם אצל ר"א שהלכה כמותו בכ"מ, עמד ר' יהושע על רגליו ואמר לא בשמים היא,	21944

מאי לא בשמים היא, אר"י שכבר נתנה תורה מהר סיני, אין אנו משגיחים בבת קול, שכבר כתבת בהר סיני בתורה אחרי רבים להטות.	21945
והנה להבהיל ולהשתומם על המראה, מה הוא שכל חזק אצל חז"ל הקדושים, ששום דבר שבעולם לא פעל עליהם להזיזם ממקומם, הרי דעתו של ר"א לחוד ג"כ לאו מילתא זוטרתא היא, ואחרי כל האותות ומופתים שראו, ועל כולם מן השמים בעצמם פסקו הלכה כר"א, וכל זה לא פעל עליהם כלום, ולא לקח את לבם, הרי זה מבהיל מאד!	21946
וביאור הענין איתא ברבינו נסים גאון על מסכת (ברכות י"ט:): וז"ל, וזה שאמרו יצאה ב"ק ואמרה מה לכם אצל ר"א שהלכה כמותו בכ"מ, ראיתי בו ב' תשובות, האחת כי בת קול לא אמרה שהלכה כמותו בדבר זה, אלא בכל מקום סתם הוא שאמרה, ואפשר לומר כי בכל מקום זולת זה המקום היתה כוונתה או מה שדומה לו, שטעמו שאין הלכה כר"א בזה הדבר, ויהיו דברי ב"ק נכוחים וקיימים, והשנית שלא היתה הכוונה אלא לנסות את החכמים אם יניחו הקבלה שבידם והגמ' שבפיהם בשביל בת קול, ואם לאו, ודומה למה שכתב כי מנסה ה' א' אתכם, והנה נודע עם כל זאת בירור קבלתם.	21947
רואים אנו מזה יסוד גדול, כשמזדמנים לאדם מקרים מוקשים, ספיקות ודברים קשי הבהנה אצלו, הרי הוא חושב ועורך מחשבות איך ליישבם, וכמה נפלא הוא לראות איך הוא מתהפך לכל הצדדים, ויחשוב כל המחשבות שבעולם, ובציור שאמרו חז"ל (ברכות ה'). אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו, פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה, על הכל יחשוב, ומחשבה זו שמא כל הענין הוא כדי לנסות אותו לא יעלה ברעיונו, ואינה נכנסת בכלל חשבונותיו לגמרי, כשיש לו ספיקות וקושיות, מכלכל הוא איך ליישב ולתרץ שמסתמא הוא שקר ואינו אמת, אבל להבין שאמנם אמת הדבר, אלא שכל זה אינו אלא נסיון שמנסים אותו בזה, זה אינו עולה במחשבתו כלל, זה למופת שרחוקים אנו מעיקר היסוד שעליו נבנה כל הבנין, שיסוד כל עוה"ז הוא נסיון.	21948
חז"ל הקדושים כשראו ענינים נפלאים כאלו, מהפכות גדולות של עולם ומלואו, מה חשבו בראותם כל זאת, שמנסים אותם מן השמים איך אצלם האמונה במעמד הר סיני, אם יניחו הקבלה שבידם והגמ' שבפיהם, לומדים אנו מזה יסוד גדול, שהמחשבה הראשונה צריכה להיות שמא מנסים אותי, לא שהדברים אינם נכונים, הדברים יכולים להיות נכונים ואמיתיים, אלא שכל זה לנסיון, ואם פשפש ולא מצא צריך לחשוב עוד, ולחשוב בולא מצא גופא, שמא גם בזה גופא מנסים אותו, יסוד הדברים כ"כ מקיף, עד שזוהי המחשבה הראשונה וזו היא המחשבה האחרונה, מי יודע שמא כל זה מכוונים כדי לנסות אותי משום שכן הוא היסוד, שכל הבריאה, מהות הבריאה, אינו אלא נסיון.	21949
מצינו באיוב לאחר שנתנסה, אמר ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך, בכל זאת לא חטא איוב ולא נתן תפלה לאלהים (איוב א'), ואין הביאור כמו שאומרים הנשים הוא נתן והוא לקח, אלא זהו ביאור הדברים, אם ה' נתן פשוט הוא אצל האדם שכן הוא, ושכן צריך להיות, אם כשיש לו נכסים הרי זה פשוט שצריך להיות כך, וכך מגיע לו, אז מוקשה לו ה' לקח, אבל אם הנתן הוא אצלו בלי שום מהלך, אין שום הכרח שיכריח את הנתן, אין שום טעם על הנתן מפני מה ומאיזה טעם, ואינו מבין באמת את הנתן, אחרי זה כשרואה את הלקח הרי הוא מחבר היטב את הנתן עם הלקח, ורואה הוא שדבר אחד הוא, שמכוון הנתן היה משום הלקח.	21950
מהי הכוונה מהכל? הכוונה האמיתית היא הנסיון ותו לא מידי, כשמנסים תינוק נותנים לו תפוח ואח"כ מבקשים ממנו בחזרה, הרי כשרואים הנתנה והלקיחה בחזרה, רואים בעליל שכל הענין היה רק כדי לנסות, כן הוא באמת סודו של דבר בהכל, כל הבריאה באמת אין לה מהלך טעם ושלמות, הנתן לחוד באמת אין לו מהלך למה הוא בא, המהלך של הבריאה, הוא דוקא הנתן עם הלקח כאחת, כי ממך הכל ומידך נתנו לך, אם המכוון מכל הבריאה הוא נסיון, הרי יש לזה מהלך ויש שלמות, וזהו מה שביאר החסיד לוצאטו במס"י פ"א, שסוד הבריאה כולה הוא רק כדי לעמוד בנסיון.	21951
לפי"ז הרי פשוט שהמחשבה הראשונה לאדם הוא כי מנסה זהו כל סוד הבריאה, כי יקום בקרבך נביא ובא האות והמופת אין צריכים להכחיש ולאמר שאינו אמת, אלא אע"פ שאמת הדבר ונכון, אבל כשמבינים איזה יסוד גדול הוא מנסה ה' א' אתכם, כבר יעמדו בנסיון ויבינו איך לכלכל את הדבר היטב, כשהראו להם לחז"ל הקדושים מופתים כאלו בבחינת קריעת ים סוף ממש, חרוב יוכיה, כותלי בית המדרש יוכיחו, מן השמים יוכיחו, כלום לא לקח את לבם, כשיודעים את היסוד כי מנסה שום דבר אינו מזיז, הן אמת נכונים הם כל המופתים, אבל מי יודע שמא כל זה הוא רק כי מנסה ה' אתכם לדעת כמה חזק אצלנו מעמד הר סיני, אם יניחו הקבלה שבידם והגמ' שבפיהם.	21952
ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם בא האלהים, ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו (שמות כ'), וכתב הרמב"ן ז"ל, והרב אמר במורה הנבוכים, כי אמר להם אל תיראו, כי זה אשר ראייתם היה כשינסה א' אתכם להודיע ערך אמונתכם, וישלח לכם נביא שקר שירצה לסתור מה	21953
	21954
	21955
	21956
	21957
	21958
	21959
	21960
	21961
	21962
	21963
	21964
	21965
	21966
	21967
	21968
	21969
	21970
	21971
	21972
	21973
	21974
	21975
	21976
	21977
	21978
	21979
	21980
	21981
	21982
	21983
	21984
	21985
	21986
	21987
	21988
	21989
	21990
	21991
	21992
	21993
	21994

ששמעתם, לא תמעד אשוריתכם לעולם מדרך האמת, כי כבר ראיתם האמת בעיניכם, וא"כ יאמר בעבור	21995
שיוכל לנסות אתכם לעתיד בא הא' עתה, כדי שתהיו עומדים לו בכל נסיון.	21996
הרי מפורש יסוד הדברים שדברנו, אנו מדמים שנתנו להם את המעמד הר סיני לתכלית המעמד עצמו,	21997
ובזה עומדים אנו על יסוד אחר לגמרי, שכל תכלית המעמד הר סיני שנתנו להם, רק כדי שאחר כן יוכל	21998
לנסות אותם, ונמצא שכל המעמד הר סיני היה רק הכנה לתת להם אח"כ נסיונות, ומשום שזהו באמת	21999
תכלית הכל רק נסיון כי מנסה.	22000
כשמאיר לפעמים אצל האדם הוא מדמה, שהכוונה היא להאור המאיר לפניו עכשיו, ואמנם אינו יודע	22001
שהכוונה והתכלית מהאור שמאירים לו עכשיו, הוא רק בכדי להחשיך לו לאחר מכאן, לנסותו ולראות איך	22002
הוא במצב של חושך, ונמצא לפי"ז פשוט, שאם פעם אחת בחיים היה במצב של אור וראה הכל בבהירות,	22003
הנה לאחר מכאן כשיחשיך לו צריך הוא לחבר מצב זה למצב האור הקודם, ולא היה צריך להזיזו זיו כל	22004
דהו ממקומו, הלא מקודם ראיתי את הכל בבהירות היותר גדולה, והחושך של עתה מהו? אינו אלא כי	22005
מנסה ה' אתכם, ואצלנו הוא כשנעשה חושך אין מחברים זה להעבר, אלא להיפוך המקודם מתבטל לגמרי	22006
ונשארים בחושך, וזה משום שאין אנו מבינים את כל הענין של כי מנסה ה' א' אתכם. (דעת חכמה	22007
ומוסר ח"ב מא' מ"ט).	22008
	22009
מאמר רעא	22010
לא תשמע אל דברי הנביא ההוא או אל חולם החלום ההוא כי מנסה ה' אלהיכם אתכם לדעת הישכם	22011
אוהבים את ה' אלהיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם (דברים י"ג ד').	22012
בפרשת שופטים כתוב, כי יפלא ממך דבר למשפט לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל, ואומרים	22013
הז"ל אפילו יגידו לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין, אנו רואים שהתורה מחייבת את האדם	22014
לתמימות מוחלטת וקבלת דברי המנהיג, אפילו כשהוא אומר דברים הסותרים את המציאות על ימין שהוא	22015
שמאל, וכאן התורה נוקטת בדרך מנוגדת מן הקצה אל הקצה, כאן הנביא נותן אות או מופת, ובא האות	22016
והמופת, ואיך זה שלא נאמין ולא נקבל את דבריו? היכן התמימות? מתי יש להשתמש בתמימות ומתי	22017
בערמימות? איך אנו יכולים לדעת כי ה' מנסה אותנו, וזה דוקא כשאנו רואים בחוש, איך מתקיים האות	22018
או המופת כדברי הנביא?	22019
התורה כתבה בפסוק אח"כ, אחרי ה' אלהיכם תלכו ואותו תיראו, ואת מצוותיו תשמורו ובקולו תשמעו,	22020
ואותו תעבודו ובו תדבקון, אומר הספורנו אף על פי שהיה אותו הנביא אצלך כבר אדם חשוב ונורא, עתה	22021
תבטל יראת הנביא מפני יראת האל ית' וכל זאת למה? כי מנסה ה' אלהיכם אתכם, דהיינו כי כשתחשבו	22022
לאויב את המדבר נגד אלהיכם, בזה תהיו מנוסים לפניו לאוהביו, נמצינו למדים שאין לנהוג בתמימות	22023
מוחלטת ולא בערמימות, אלא לדעת ולהבין ולהבחין מתי יש להתנהג במידה זו או זו.	22024
וכך ראיתי בספר חכמה ומוסר להרש"ז זצ"ל, מאמר דרך אמונה, שמסביר על זו הדרך, ואחרי שיתברר	22025
אצל האדם כל העדות בדרך אות ומופת, רצון השי"ת שיתעמל להיות לו שכל חזק ביסוד הזה, ויבנה עליו	22026
בניינים מבצרים, ולא יזיזו מדעתו החזקה שום נסיון בעולם, כי הכל לנסות את האדם, יבואו עליו נסיונות	22027
כאשר אמר הכתוב בפירוש בפרשת ראה, והנה לקלי הדעת יבואו הרהורים בלבם פן ח"ו אמת הוא, אבל	22028
רצה הקב"ה שהמתנה הגדולה שנתן לאדם הנפש המשכלת, לא להבל וריק תהיה, כי קלות הדעת מורה כי	22029
אין לו דעת, והדעת באמת היא עיר מבצר, חומה נשגבה לא יזיזו אותה כל רוחות שבעולם כראוי לחלק	22030
אלוה ממעל.	22031
ראו נא אחי כמה היו גדולי התנאים מתהלכים בדרך זה, להיות בעלי שכל חזקים במה שנראה להם מן	22032
התורה ליסוד, ולא הביטו על שום דבר לזוז מדעתם החזקה, וכל המופתים שעשה ר' אליעזר, הנהר הפך	22033
את כיוון מהלכו, עד שיצאה בת קול מן השמים ואמרה שהצדק אתו, ואעפ"כ קם ר' יהושע על רגליו	22034
ואמר אין משגיחין בבת קול, שהרי כבר כתוב אחרי רבים להטות הפלא ופלא, דברים נפלאים המוכיחים	22035
שעל האדם לעמוד באמיצות הדעת כאשר נוגע לדבר שהוא נגד התורה, או נגד ה' ח"ו.	22036
וכבר ראינו למעלה בפרשת ואתחנן על הפסוק לא תנסו את ה' אלהיכם כאשר נסיתם במסה, אומר	22037
הרמב"ן שלא תאמר שאם יראו שה' יתן להם מים בנס מאתו ילכו אחריו במדבר, ואם לא יעזבוהו, ונחשב	22038
להם לעון גדול, כי אחרי שנתאמת אצלם באותות ובמופתים כי משה נביא ה' ודבר ה' בפייהו אמת, אין	22039
ראוי לעשות עוד שום דבר לנסיון, והעושה כן איננו מנסה הנביא, רק ה' ית' הוא מנסה, כי אין רצון ה'	22040
לעשות נסים לכל אדם ובכל עת, ולכך אמר הכתוב תשמרו מצוותיו ועדותיו, שהם הנסים שעשה לכם	22041
מכבר להיות לכם לעדות, כגון הפסח והמצה והסוכה, ותשמרו חוקיו וע"פ שלא תדעו טעמם, כי באמת	22042
ייטב לכם בסוף, אין צורך לנסיון בתורה ובמצוות אחרי שכבר נתאמת אצלכם שהוא מאתו ית', וכן בכל	22043
דבר נביא המנוסה והמוחזק כנביא אמת באותות ובמופתים כדין התורה, לא תנסו את דבריו.	22044

רואים כמה התורה דורשת מן האדם להיות זהיר ולדעת להשתמש בשני הכוחות האלו, מצד אחד החובה להיות תמים, התמימות זוהי דרישה חשובה לאין ערוך בחיי היהודי, אבל מאידך אם רואים שהנביא מטיף נגד התורה ונגד ה' ית', וכמו שראינו כ"כ הרבה אנשים נהרו אחרי האותות והמופתים של הנביא ההוא, וקמה מדינה שמחנכים נגד התורה והמצוות, ומנתקים את הילדים מדרך אבותיהם ומאמונתם, כמה צריך זהירות, כאן ודאי צריך דעת חזקה, לא תשמע אל דברי הנביא ההוא, כי מנסה ה' אלהיכם אתכם, עלינו להתחנך בדרך שלנו ולנהוג בתמימות קיצונית כשמדובר בדרך התורה, אך להפגין דעת חזקה נגד ההשפעה המרחיקה מדרך התורה ולא להתפתות משום אות או מופת, שזה רק דמיון וזהו הנסיון שצריכים לעמוד בו. (דגל המוסר).	22045 22046 22047 22048 22049 22050 22051 22052 22053
מאמר ערב	22054
ובא האות והמופת אשר דיבר אליך לאמר נלכה אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם ונעבדם (דברים י"ג ג').	22055 22056
בתורה הקדושה מצינו נסיון שהוא מהנסיונות הקשים מאד, הרי הוא נסיון נביא השקר, שנא' עליו ובא האות והמופת אשר דיבר אליך, דבר שאי אפשר להבין ע"פ השכל, וא"כ במה ילחם האדם ביצרו? כי מנסה ה' אלהיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים את ה' אלהיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם (דברים י"ג), ע"י האהבה אפשר לאמת דבר שאינו נראה ע"פ השכל, אם יראה הבן מעשה אביו שנראה ברור כעוולה, בכל זאת משוכנע הוא שאביו לא חטא, וידונו לכף זכות ע"י כל מיני תירוצים אף רחוקים מדרך השכל, כי מה שהאדם אינו חפץ אינו אפשרי בשבילו, ומה שלבו חפץ אפשרי לו.	22057 22058 22059 22060 22061 22062
מן השמים תובעים מאתנו מדת אהבת ה' כזאת שמתגברת על כל ההגבלות, דוקא זוהי נקראת עמידה בנסיון! לא די לעשות מה שבכוחנו, אלא תובעים ממנו גם מה שנראה כלמעלה מכוחנו! וכך התפלל גם דוד המלך ע"ה (תהלים י"ג), עד אנא ה' תשכחני נצח התעלמותך ממני נראית בלי גבול, עד אנא תסתיר את פניך ממני הנני שרוי בהסתר גמור בלי ראית מוצא, עד אנא אשית עצות בנפשי יש כבר הרבה קושיות ופירוכות, ואני צריך לחפש תמיד עצות חדשות להתחזק כנגדן, יגון בלבבי יומם, כל היום אני מלא תוגה שעוד מעט ואשקע.	22063 22064 22065 22066 22067 22068
עד אנא ירום אויבי עלי תמיד היצר הרע מתגבר עלי ואינני רואה אפשרות להנצל, הביטה ענני ה' אלהי האירה עיני פן אישן המות, הבט נא כי הסכנה באה לשיאה, ואם לא תצילני עכשיו הכל אבוד, פן יאמר אויבי יכלתי, אם לא למעני הצילני למען לא יהיה חילול ה', ואני אולם מה אני עושה כשהישועה נראית כנמנעת? בחסדך בטחתי על אף כל ההסתרים האלה אני מתחזק בבטחון במידת חסדך, יגל לבי בישועתך ולכן כבר מעכשיו הנני שמח בישועתך שבודאי תבוא, כיון שהתגברתי על החושך ע"י הבטחון בישועתך. (מכתב מאליהו ח"ב עמ' 119).	22069 22070 22071 22072 22073 22074 22075
מאמר רעג	22076
לא תשמע אל דברי הנביא ההוא או אל חולם החלום ההוא כי מנסה ה' אלהיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים את ה' אלהיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם (דברים י"ג ד').	22077 22078
כל סוד מדרגתו של אאע"ה שהיה נאמן, ומצאת את לבבו נאמן לפניך, שום נסיון לא היה בכוחו להזיז לבו של אאע"ה ממקומו, על שלמה המע"ה היתה תביעה כי נשיו הטו את לבבו, בכל גדולתו וקדושת לבו, בכל זאת במשהו הוטה לבו, מזה יוצא יסוד גדול והערה נוראה, הנה רואים אנו איך שגם במצבנו ישנם ג"כ ענינים שאינם מזיזים את לבנו, אם מישהו התאנה בכמה פרוטות, ובכל זה הוא עומד בדיבורו ואינו חוזר, הרי אין אונאה זו מזיזה אותו ממקומו.	22079 22080 22081 22082 22083
הטעם שבזה עומד הוא בדיבורו, לא מפני שאין בזה כדי להתפעל ולחזור, אלא שכן הוא מציאותו, כי באותם הדברים שאינם מזיזים אותו ממקומו כן הוא מצבו, מצד מצבו אותו הדבר אינו מזיז אותו ולא כלום, ובדברים אחרים מצבו כבר שונה, מהם הוא מתפעל והם מזיזים אותו ממקומו, וכאן ישנם הבדלים בין בני אדם, כי באותו דבר עצמו האחד מתפעל והשני איננו מתפעל.	22084 22085 22086 22087
ישנם דברים אשר בני תורה אינם מתפעלים כלל מהם, ואינם אפי' בגדר נסיון אצלם, הם אצלם פשוטים ואינם גורמים שום תזוזה בלבם, והעולם אינו מבין כלל איך יכולים לעמוד בכגון דא, כל תאוותנו החזקות ביותר העוקרות אותנו עם השורש ממש, אצל ר' עקיבא איגר לא היו אפי' בגדר נסיון! פשוט הוא כי התאוות שאנו חיים בהן היו אצלו גועל נפש ממש, ולא היה יכול אף להסתכל על זה כלל, התאוות שלנו היו אצלו בגדר ולבי חלל בקרבי, כי מה שמצינו שדוד המע"ה אמר ולבי חלל בקרבי אין זה מצבו של דוד המלך ע"ה לבדו, כל אדם יש לו ענינים שבהם הוא בבחינת ולבי חלל בקרבי, שאינם מזיזים אותו ממקומו ואינו מתפעל מהם.	22088 22089 22090 22091 22092 22093 22094

יסוד הדבר הוא, קנה מידה של האדם שבו נבחן איפה הוא עומד, במקום שאין מזיז אותו כלל, כי מציאות	22095
היא רק מה שאינו בר הזזה, ודבר שיכולים להזיזו הרי בהכרח שהוא מציאות חלשה, או בכלל אינו בגדר	22096
מציאות, וממילא הוא מתפעל ולבו זז ממקומו, ויוצא מזה עד היכן מגעת מציאותו של האדם? איפה מקום	22097
חיבורו? איפה השורש שלו? במקום שאינו בר הזזה ואינו מקבל התפעלות, שם הוא, ואיפה שיכולים	22098
להזיזו שם איננו! על אאע"ה כתוב ומצאת את לבבו נאמן לפניך, הוא היה מושרש ונטוע לגמרי, שום דבר	22099
לא הזיז אותו ממקומו, שום אש לא עשתה עליו רושם, כי היה לו כוח האמונה, אמונה זוהי ענין של	22100
מציאות שאינה מוטלת תחת שינויים, זהו ומצאת את לבבו נאמן לפניך.	22101
בזה יכול אדם לבחון עצמו איזו שייכות יש לו לאמונה, עד היכן הוא מציאות חזקה, עד כמה שנסינות	22102
אינם מזיזים אותו, במידה זו מגיע השייכות שלו לאמונה, ועד כמה שהוא בעל תזוזה ונוח להישבר, אין זה	22103
בא מצד כשלון בעלמא או מקרה קרה, הלא הבין די היטב שיש לעמוד בזה, ולמה איפוא לא עמד בנסיון?	22104
אין זה כי אם הוא מציאות חלשה, או בכלל אינו בגדר מציאות, ממילא מזיז אותו כל דבר תיכף.	22105
זהו ביאור נפלא במה שאמרו חז"ל (ברכות ס"א:), בשעה שהוציאו את ר"ע להריגה זמן ק"ש היה, והיו	22106
סורקין את בשרו במסרקות של ברזל והיה מקבל עליו מלכות שמים, אמרו לו תלמידיו רבינו עד כאן?	22107
אמר להם כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה ובכל נפשך אפי' נוטל את נשמתך, אמרתי מתי יבוא לידי	22108
ואקיימנו, ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו? אחרי כל הביאורים שנאמרו בזה איננו מבינים למה השתוקק	22109
כ"כ למסירת נפש, לכאורה מצד דין פיקוח נפש, הגדר הוא מוטב שיחלל שבת אחת כדי שיקיים שבתות	22110
הרבה (יומא פ"ה:), ומלבד זאת, אין שלמות חסרה לו בלי מסירת נפש?	22111
אלא כל זה היה מתוך שידע את סוד האמונה שהוא סוד המציאות, וכי מציאות אי אפשר להזיזה מהמקום,	22112
על כן כל ימי הייתי מצטער על הפסוק הזה מתי יבוא לידי ואקיימנו, כי אפי' אם שום דבר בעולם אינו	22113
יכול להזיזו, אלא אם יהיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל כן יזוז לבו במשהו, הרי אין זה בכל	22114
נפשך, עדיין אין זה נפש שלמה, עדיין זה רק מקצת נפש, וא"כ עדיין אין זה אמונה, עדיין אינו מחובר	22115
ומושרש בתכלית!	22116
עד המצב ההוא לא ידע עד היכן המציאות שלו מגיעה, והיה מצטער לא על שרצה לקיים מצוה של מסירת	22117
נפש, אלא שרצה לדעת מהו מצבו עם בכל נפשך, אם נסיון זה יוכל להזיזו ממקומו, וכשהגיע לזה שהיו	22118
סורקים את בשרו במסרקות של ברזל, והוא קיבל עליו מלכות שמים באותה שלוה כמו תמיד, אז ידע	22119
שהוא מציאות, מציאות ששום דבר בעולם אינו מזיז אותו.	22120
הוא מה שביארו חז"ל שם, בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאורך, אם יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו	22121
לכך נאמר בכל נפשך, ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר בכל מאורך, היסוד הוא	22122
שהחיוב של בכל נפשך אין הביאור כפי שרגילים להבין, שתמסור לה' הכל ואף את נפשך, אלא הביאור	22123
הוא עם כל הנפש היינו בנפש שלמה ולא במקצתה, והבחינה היא שאפילו יטלו את נפשך לא יזיזוך כלום,	22124
ואם רק יהיה בעולם איזה מצב, אם ממון אם גוף אשר יניע אותך ממקומך, הרי סימן כי עדיין אין כאן	22125
מציאות חזקה, הנפש עדיין אינה מושרשת עם ה', אין לבבו נאמן לפניך ולא קיים מצות אהבת ה'.	22126
זהו מה שאמרו חז"ל קח נא, אין נא אלא לשון בקשה, אמר לו בבקשה ממך עמוד לי בזה הנסיון שלא	22127
יאמרו הראשונות לא היה בהם ממש, הנה אם אאע"ה לא היה עומד בנסיון האחרון היו אומרים הראשונות	22128
אין בהם ממש, והלא עמד בראשונות? אלא כי זהו סוד האמונה, כי אם האדם בגדר מציאות, אין דבר	22129
בעולם שיכול להזיזו, עד כדי עומדו בעקידת יצחק ולא יזוז לבבו, ואם סוכ"ס יזוז לבבו, אף אם יהיה	22130
ממצב הקשה ביותר, גם ממצבו של עקידת בנו יחידו ואהובו, הרי כי אינו מציאות כמו שביארנו לעיל,	22131
והיינו הראשונות אין בהם ממש.	22132
ועמדתי על יסוד זה ממה שכתוב כי יקום בקרבך נביא או חולם חלום, כי מנסה ה' אתכם הישכם אוהבים	22133
את ה' בכל לבבכם ובכל נפשכם, הנה אין המדובר כאן כלל בענין מסירות נפש, ואיך יש כאן בחינה של	22134
אהבת ה' בכל נפשכם? אלא הם הדברים אשר ביארנו, כי בלבבו נאמן אין שום דבר בעולם, גם המצב	22135
והנסיון הכי קשה אין יכול להזיזו אף כל שהוא ממקומו, ואם הנביא בכל האותות והמופתים יטה אתכם	22136
בכל שהוא, הרי זה סימן שאינכם מציאות, כי מציאות אינך יכול להניע בשום אופן ואופן, וזהו לא בכל	22137
נפשכם ואינכם אוהבי ה'. (דעת תורה).	22138
	22139
מאמר רעד	22140
לא תשמע אל דברי הנביא ההוא או אל חולם החלום ההוא כי מנסה ה' אלהיכם אתכם לדעת הישכם	22141
אוהבים את ה' אלהיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם (דברים י"ג ד').	22142
הנה הכלל הוא בדיני נפשות שב"ד צריכים לחפש זכות הנידון להצילו, וכדכתיב (במדבר ל"ה) ושפטו	22143
העדה והצילו העדה, ואמרו (סנהדרין ב'). ולא כהטייתך לטובה הטייתך לרעה, דלרעה בעיני רוב של	22144

שנים, וגם שמחזירין לזכות ואין מחזירין לחובה, ובכל אלה חילופיהן במסית שמחפשיין חובתו לחייבו,	22145
וכגון באמר אחד יש לי ללמד עליו זכות, הדין הוא דאין מחזירין לזכות, דכיון שהיה כאן מעשה הסתה אנו	22146
מחפשיין חובתו, ולא רק שאין אנו מחפשיין זכותו והדבר שקול, אלא בחילוף לאידך גיסא.	22147
ומפורש בתורה (דברים י"ג) כמה לאוין שלא לרחם עליו, לא תאבה לו לא תשמע אליו ולא תחוס עינך	22148
עליו ולא תחמול ולא תכסה עליו, ואין טוענים למסית, ומושיבין זקן וסריס ומי שאין לו בנים בדינו, ואין	22149
התראה, הרי דמחמירים עליו בכל צדדי החיוב האפשריים, וגם נהרג בחמורה שבמיתות היא סקילה, והנה	22150
בעובד ע"ז דג"כ נהרג בסקילה החמורה, מ"מ צריך התראה וגם מהפכין בזכותו ומחפשיין להטותו לכף	22151
זכות, אך המסית חמור הרבה הימנו, וכ"ז רק משום שרצה להחטיא חבירו, דהרי לא אהנו מעשיו, דהניסת	22152
לא שמע בקולו, ובעבור זאת לבד היחס אליו אחר לגמרי ובצורה כ"כ חמורה, והרי מוכרח מכ"ז דעצם	22153
איסורא דמסית חמור למאד.	22154
ועוד למדנו בזה חידוש גדול, דמפורש במשנה (סנהדרין ס"ז). מכמינים לו עדים אחורי הגדר, והוא אומר	22155
לו אמור מה שאמרת, והלה אומר לו, והוא אומר לו היאך נניח את אלוהינו שבשמים ונלך ונעבוד עצים	22156
ואבנים, אם חוזר בו הרי זה מוטב, ואם אמר כך היא חובתינו, העומדין מאחרי הגדר מביאין אותו לבי"ד	22157
וסוקלין אותו, דעל הסתה הראשונה אינו מתחייב דליכא עדים, ואנו גורמים לו לכתחילה דיעבור שנית על	22158
האיסור דמסית, והרי אף על איסור קל איכא לאו דלפני עור, וכאן אנו גורמים לו שיעבור לכתחילה על	22159
איסור חמור כזה כדי שיומת, ולא מצינו דבר כזה בכל התורה כולה.	22160
ושורש הענין הוא, דהרי האדם נברא להועיל לאחריו וכמ"ש הגר"ח זצוק"ל, עולם חסד יבנה, ואדם	22161
המסית את זולתו לרעה הרי איבד בזה את זכות קיומו, והוא הרודף היותר גרוע, כי זו הרעה היותר גדולה	22162
שיכולה להמצא, שגדול המחטיאו יותר מן ההורגו, וכדבריהם ז"ל לא יבוא עמוני ומואבי גם דור עשירי,	22163
לא תתעב אדומי ודור שלישי יבוא להם בקהל ה', ושאר אומות מותרין מיד, הא למדת המחטיא לאדם	22164
קשה מן ההורגו, כי ההורגו בעוה"ז, והמחטיאו מוציאו מן העוה"ז ומן העוה"ב, לפיכך אדום שקידם בחרב	22165
לא נתעב, וכן מצרים שטבעום, ואלו שהחטיאום נתעבו (רש"י, ספרי).	22166
ואין הענין במסית רק כדי שלא יזקו אחרים על ידו, וכגדר רודף שהורגים אותו להצלת הנרדף, אלא גם	22167
עצם הענין חמור למאד, דהרי דנין אותו בסקילה שהיא החמורה במיתות, ולמדנו מזה חומר המחטיא את	22168
חבירו, שהיחס אליו הוא בכל חומר הדין, ובטל כלפיו מידת הרחמים, ואף דגדר מסית הוא דוקא במסית	22169
לעכו"ם, אבל מזה למדים אנו חומר המחטיא בכלליות, והרי נלמד מהנחש שאין טוענין למסית, והתם לא	22170
היתה ההסתה לע"ז, הרי דהגדר אחד.	22171
למדנו מכאן כמה חמור כל גרם הפסד רוחני לחבירו, וכמה גדולה הסכנה בזה עד שהתורה רוצה ח"ו	22172
במיתתו, וכל גדרי החסד והרחמים נהפכים כלפיו לדין ומחפשיים חובתו בכל האפשר, ואין רוצים בזכותו,	22173
ומכאן אם ח"ו גרם רפיון לחבירו בתורה, ומזה הרי יש תוצאות גדולות לכלל מעמדו ומצבו של האדם,	22174
וכמבואר ברש"י (דברים י"א) בשם הספרי, כיון שאדם פורש מן התורה הולך ומדבק בע"ז, מה גדול	22175
החרון עליו, ובדין התורה הרי נאמר לא תחמול עליו, והקב"ה דן את האדם לפי דיני התורה.	22176
ולאידך גיסא כמה גדולה זכות המזכה את הרבים, דמידה טובה מרובה, שאם משפיע על אחרים ואפילו על	22177
יחיד לחזקו ולקרבו לתורה, כמה גדולה זכותו, ועד כמה רוצים מן השמים בטובתו, שזוכה בחמלה מיוחדת	22178
עליו כנגד לא תחמול ולא תכסה שבמסית, ומטעם זה עצמו אין חטא בא על ידו והקב"ה מונע ממנו את	22179
החטא מלהכשילו.	22180
והנה הנמצא בתוך חבורה של בני תורה, הרי ענין ההשפעה בין לטוב בין למוטב מוכרח, הן באופן כללי	22181
הן באופן פרטי, לדוגמא כשיושבים כמה בני תורה ביחד בזמן האוכל או המנוחה, ואחד אומר קושיא	22182
וכולם מעיינים ומפלפלים בה, הרי זיכה את הרבים שעסקו בתורה וקיימו ושננתם, והציל אותם מדברים	22183
בטלים, או אפילו דברים אסורים, כפי שמצוי בזמנים אלה אם אין עוסקים בתורה, וכן להיפך אם התחיל	22184
לספר ענין בטל, וגם נמשך מזה שדיברו דברי איסור לה"ר רכילות וליצנות, הרי הכשיל את הרבים, וגם	22185
הנהגת כל אחד ואחד בינו לבין עצמו משפיעה על זולתו, ובפרט בנוגע לשמירת הסדרים וחזוק בתפילה	22186
וכיוצא בזה, ואין גבול ותכלית לפרטי הדברים.	22187
ומאד מאד צריך להתחזק תמיד בזה, וביחוד בימי הרצון להכין את עצמו לקראת הדין, ושיהא החיזוק	22188
וההכנה ניכרים בכל דרכיו, ובכך יוכל להשפיע בחיזוק הרבים, דאין ערך לגודל הזכות בזה, וגם יקבל	22189
עליו לעשות לזיכוי הרבים, ובה ימשוך על עצמו מלמעלה אהבה יתירה וחמלה רבה להיפך ממסית, ואל	22190
יחשוב כי זה עול, כי ענין החסד וההשפעה לטוב היא שמחה ועונג לאדם, ומוטבע זה בטבעו של האדם,	22191
וכדבריהם ז"ל (פסחים קי"ב). יותר ממה שהעגל רוצה לינוק הפרה רוצה להניק, וכל מציאות הבריאה	22192
היא משפע טובו של הקב"ה, וע"כ נקבע בטבע הרצון להשפיע, וכשיכיר כי הטוב האמיתי הוא בהשפעה	22193
רוחנית, נמצא שזהו הנחת רוח האמיתי שיש לאדם בעולמו. (משנת רבי אהרן).	22194

	22195
מאמר ערה	22196
לא תשמע אל דברי הנביא ההוא או אל חולם החלום ההוא כי מנסה ה' אלהיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים את ה' אלהיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם (דברים י"ג ד')	22197
(מס"י פ"א), בביאור כלל חובת האדם בעולמו כתב, נמצאנו למדים כי עיקר מציאות האדם בעוה"ז הוא רק לקיים מצוות ולעבוד ולעמוד בנסיון, וככל שיהיה בן חיל לעמוד בנסיונותיו, כך יהיה יותר בן מציאות וימלא את יעודו, והנסיונות הן על כל צעד ושעל, והנה שמו הקב"ה לאדם במקום שרבים בו המרחיקים אותו ממנו ית', והם הם התאוות החומריות אשר אם ימשך אחריהן הנה הוא מתרחק והולך מן הטוב האמיתי, ונמצא שהוא מושם באמת בתוך המלחמה החזקה, כי כל ענייני העולם בין לטוב בין לרע הנה הם נסיונות לאדם, העוני מצד אחד והעושר מצד אחד, כענין שאמר שלמה פן אשבע וכחשתי ואמרתי מי ה' ופן איורש וגנבתי, השלוח מצד אחד והיסורים מצד אחד, עד שנמצאת אליו המלחמה פנים ואחור עכ"ל.	22198
כל אלו הם נסיונות הבאים להפריע מקיום מצוות, ומסובבים את האדם פנים ואחור, אבל ישנו סוג נסיון שאינו מפנים ואחור, אלא חודר הוא למרכז הכרת האדם וחושיו, והוא הקשה מכל, זה נביא השקר הנותן אותות בשמים ומופתים בארץ (רש"י), ומעמיד חמה ברקיע (סנהדרין צ' א'), והנה ציוה הכתוב שלא נשמע לו כלל ולא נביט באותות ובמופתים שיעשה, והזכיר הטעם מפני שאנחנו ידענו מיציאת מצרים שהיא מעשה ממש, לא חזיון ולא מראה, כי לה' הארץ והוא המחדש והחפץ והיכול, ואין אלהים מלבדו הרמב"ן.	22200
דוגמא לכך מצינו בחטא העגל, שלפי חשבונם הגיע זמנו של משה לרדת מן ההר ולא בא, בא השטן ועירבב את העולם, והראה דמות חושך ואפילה וערבוביא לומר דאי מת משה לכך בא ערבוביא לעולם, ובני ישראל אימצו את לבם באמונתם, אמר להם השטן לישראל, באו שש שעות ולא השגיחו עליו, מת משה ולא השגיחו עליו, הראה להם דמות מטתו (שבת פ"ט.), היה להם חשבון שכלי שבאו שש שעות, וגם מראה עינים, ובכל אלו נתבעו, כי מנסה ה' אלהיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים, והאוהב בכל לבבו, אין בלבבו מקום שיחול בו פקפוק.	22201
זה ארבעים שנה שקם אחד כופר בכל חולם חלומות, שאיחד את כל הכופרים למשול על ישראל, באמרם שהם בונים את ארץ הקודש ומאחדים את ישראל לעם אחד שהם ימשלו עליו, ובא האות והמופת, ועלינו לעמוד בנסיון, כמ"ש לא תשמע אל חולם החלומות, ומפורש בספר המצוות להרמב"ם (מל"ח כ"ח), שאסור להטות כלל אוזן לדבריו, ובזה גופא מנסה אותנו ה' לדעת עד כמה אנו אוהבים אותו לבלתי שמוע דבר כנגד התורה, ואשרי האיש הזוכה לעמוד בנסיון גדול וקשה זה! (לקט שיחות מוסר).	22202
מאמר רעו	22203
לא תשמע אל דברי הנביא ההוא או אל חולם החלום ההוא כי מנסה ה' אלהיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים את ה' אלהיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם (דברים י"ג ד').	22204
כבר נתבאר לנו כי הסוד של אאע"ה היה חומה, ומצאת את לבבו נאמן לפניך, לבו היה נאמן לכלי לזוז ממאומה, לבו של אאע"ה היה מציאות חזק כברזל, בנוי מסביב מכל צד בלי שום סדק, עד ששום גל לא היה יכול לו, הוא היה מחובר ומושרש לגמרי, על שלמה המע"ה כתוב (מלכים א') נשיו הטו את לבבו גם לבו של שלמה היה בנוי בכל החזוק, אבל גל עצום היטה במשהו את לבו, אין אנו יודעים מה זה בדיוק הטיה, אבל סוכ"ס היה שם איזו הזזה כלשהי, וכאן כבר ישנם מצבים שונים, ישנם מצבים של רק הטיה קטנה, וישנם מצבים של הטיה יותר גדולה, אבל עדיין אינם אלא הטיה בלבד, עד מצבים שיתכן שנעקרים לגמרי עד השורש ועד בכלל, עד שלא ישאר אף זכר מכל מה שהיה לפנינו.	22205
המתבונן יתבונן ממצבנו שלנו, ואם כי קטנים הם מאד, אבל גם מענינים של קטנות אפשר לעמוד על דברים גדולים מאד, כל היצה"ר עם כל פעולותיו ואי יכולת האדם לעמוד מנגדו, אינו מצד החכמות הגדולות אשר מגיש לפני האדם, הלא אנו רואים שע"פ רוב הכשלונות באים בדרך שטויות והבלים! הוא מנהיג את האדם ע"י טפשות והבלים ורצונות המעוררים בחילה! כל אחד גם הקטן ביותר, יש לו די הבנה לידע שהכל שטות ושגעון, ובכל זאת אין האדם עומד כנגדו, ואיך זה באמת? ובע"כ אנו מבינים שכל הטעותיו של היצר אינן מחמת החכמה הרבה שהוא משגיא בה את האדם, אלא הוא מציאות כזו, היצר הוא מציאות של חורבן, חומר נפץ, ים סוער בגליו, וכל פעולתו היא לגרוף ולעקור את הכל עם השורש.	22206
כידוע ישנו יצה"ר מבפנים ויצה"ר מבחוץ, והמתבונן יכיר כי היינו הך, והצד השווה שבהם ששניהם עוקרים את האדם, מזיזים אותו ממקומו ושוטפים את הכל שלא ישאר אף זכר, והכל תלוי בצד הטוב שכנגד עד כמה חזק ובנוי הוא, אצל אאע"ה היה לבבו נאמן, מבוצר היטב מסביב, ושום סדק לא נשאר פתוח, הגל הגבוה ביותר הבא עליו נהדף אחורנית, אדם שאין לבו מבוצר היטב מכל צד, אין מבצר לבו	22207
	22208
	22209
	22210
	22211
	22212
	22213
	22214
	22215
	22216
	22217
	22218
	22219
	22220
	22221
	22222
	22223
	22224
	22225
	22226
	22227
	22228
	22229
	22230
	22231
	22232
	22233
	22234
	22235
	22236
	22237
	22238
	22239
	22240
	22241
	22242
	22243
	22244

עומד כראוי נגד הגל, וכשהמבצר חלש מאד יכול האדם להיעקר לגמרי, זהו הסוד של הצד הרע שכנגד, שהוא מציאות של חומר נפץ חורבן ושיטפון.	22245
התורה מזהירה, כי יקום בקרבך נביא או חולם חלום ונתן אליך אות או מופת, ובא האות והמופת אשר דיבר אליך לאמור נלכה אחרי אלהים אחרים, לא תשמע אל דברי הנביא ההוא כי מנסה ה' א' אתכם הישכם אוהבים את ה', אתה הראת לדעת ואמרו חז"ל (רש"י שם), שפתח להם כל שבעת הרקיעים והראה להם שהוא יחידי, ואיך אפשר להעלות על הדעת אפילו הוה אמינא שישמעו לנביא שקר? אף אם עשה אות בשמים ובארץ, הרי נשאר עדיין מאי חזית דסמכית אהני! ומי יאמר שהוא הצודק, הלא גם אנחנו ראינו מופתים ונסים גלויים המוכיחים ההיפך? הרי ברור כי מצד חכמה לא היה שום דבר יכול להזיזם ממקומם, ובכל זאת היה צורך באזהרה לא תשמע כי מנסה ה' א' אתכם הישכם אוהבים את ה'.	22246
תוה"ק יודעת את מציאות היצר, מציאות של התפוצצות, עד כמה בכוחו לעקור ולשטוף, ולכן אחרי כל הגילויים והנסים הזהירה התורה לא תשמע כי מנסה ה' א' אתכם הישכם אוהבים, כלומר ה' מנסה אתכם מהי המציאות שלכם, אם אתם מחוברים ומושרשים בתכלית, חומה מבוצרים וחזקים כברזל, כי אז לא יזיז אתכם מאומה מהמקום, וזהו סוד כל הנסיונות, להבחין במציאות האדם, אם היא עומדת בנחשול הגלים של הצד שכנגד.	22247
הראב"ע מבאר לא תאבה ולא תשמע במסית ומדיח, לא תאבה לו באמונת הלב, ולא תשמע אליו במעשה, הנה כי מלבד הציווי של לא תשמע, שלא יעבור במעשה, בא עוד ציווי מיוחד של לא תאבה להזהיר ולשמור שהלב לא יזוז ממקומו, שגם אפילו פרכוס כל דהו לא יגיע אל הלב, אפילו יתהפכו עולמות והוא לא יתפעל כלל! קבלנו כבר, ראינו כבר, ואין אחרי זה כלום, שום דבר בעולם אינו יכול להזיזנו מהמקום! כי יסיתך אחיך בן אמן פירש"י ז"ל אין הסתה אלא גירוי, כל סוד היצר אינו אלא גירוי גל וחומר נפץ. (דעת תורה וישלח).	22248
	22249
	22250
	22251
	22252
	22253
	22254
	22255
	22256
	22257
	22258
	22259
	22260
	22261
	22262
	22263
	22264
	22265
	22266
מאמר רעז	22266
לא תשמע אל דברי הנביא ההוא או אל חולם החלום ההוא כי מנסה ה' אלהיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים את ה' אלהיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם (דברים י"ג ד').	22267
ופרש"י ואם תאמר מפני מה נותן לו הקב"ה ממשלה לעשות אות, כי מנסה, למדין מזה דרכי השי"ת עד היכן נתן רשות לנסות את האדם, עד כי יבוא האות והמופת של נביא השקר, זהו סוד כל ההנהגה מיום חטאו של אדה"ר, ליתן לאדם נסיונות בכל מקום שהוא יוכל לטעות, ועליו לעמוד בנסיון ולהכיר האמת, להבדיל בין האמת והשקר, להבהל מרוב השליטה אשר ניתן להיצר, קרוב לממשלה ממש, שיוכלו בני אדם לטעות כי הוא מלך בעולם, ומושל כרצונו בכל המקצועות, בין בחכמה בין בכוחו ועוצם ידו.	22268
הביאור ארוך אכן על האדם להשכיל ולהכיר כי סוכ"ס לא יחסר מלכו של עולם, וכל שליטתו של היצר עוברת אף לע"ע, וכ"ש בשעה שכולם יכירו וידעו כל יושבי תבל כי ממשלתו היא ממשלת זדון וכעשן תכלה, וזהו ענין סוד הטבע, ודרך הטבע למה? רק לנסיון, לנסות האדם שיראה כוח הטבע וממשלתה, ויראה כי יבוא האות ומופת הטבע, ובכל זה יכיר האמת מי הוא המושל האמיתי, כי כל הטבע כפופה ותשרת לרצון ה', וכל מה שירצה יעשה עמה, להבהל ולהשתומם כי כולנו עומדים תחת נסיונות של נביא השקר, ולהבחין אם נכיר האמת, וזה עבודה קשה.	22269
נמצינו למדין מזה העבודה הקשה המוטלת על האדם, לעמוד כל ימיו בנסיונות גדולים ורמים ונשגבים יותר מכפי אשר יש לנו ציור בנסיונות של אאע"ה, לדעתי אשוב כי גדר נסיונותיו היה על דרך שלא היה להם שום דרך איך להבינם ולהכירם, כענין שאמרו ז"ל (רש"י בראשית כ"ב), אתמול אמרת כי ביצחק יקרא לך זרע, וחזרת ואמרת להעלותו לעולה, ועוד כאלה כל הנסיונות, ובכל זה לא הרהרו אחר מדותיו, וזו היה מדרגתם לעמוד כחומה בלי להתרופף באמונתם אף בענינים קשים כאלו, כי לכאורה אין להם שום דרך להבינם, ובכ"ז היה לבם שלם בה' להאמין בו, ערומים בדעת ומשימים עצמם כבהמה (חולין ה':), זהו מדרגת אבותינו הק'.	22270
כאשר רואים אנו עבד או שפחה בבית אדוניהם, ומי אשר אינו יודע כי היא רק שפחה, יוכל לדמות כי היא גברת, כי עושה מה שהיא רוצה, היא מפקדת, היא צועקת, היא מסדרת, היא עוקרת, וגם מפתחות מאוצרות בעה"ב בידה, ומה יחסר לה עוד? אכן המבין יבין כי אין לה ובידה כלום, ואין לה שום דעה, ורק כגרזן ביד החוצב כן היא ביד גבירתה, כמה פעמים היא מפקדת ואין שומע לה, היא עושה ואין מעשיה כלום, ולפעמים קרובות תסלק אותה מתפקידה, מכל אלה מכיר כי לא היא גברת, רק היא שפחה משרתת לאדוניה ולא יותר, אף כי כוח רב יש לה, אכן כי הוא הנותן כוח, הוא ציוה ונבראו ויעמידם לשרת חוק נתן ולא יעבור.	22271
	22272
	22273
	22274
	22275
	22276
	22277
	22278
	22279
	22280
	22281
	22282
	22283
	22284
	22285
	22286
	22287
	22288
	22289
	22290
	22291
	22292
	22293

ובאמת הטביע הקב"ה בכל דבר איך להכירה, כי היא תלויה רק במאמרו ורצונו ית', והמה רק סיבות	22294
בשביל הסתר פניו ית', ואנו רואים זאת בכל דבר, אף כי כוח רב בהם, וכאילו הם מושלים בעולם, אכן	22295
המבין יראה לפעמים, ואולי ברוב עיתות, כי לא יוכלו לפעול מאומה, לא הלחם יתן כוח באדם, ולא	22296
הרפואות ירפאו אותו, ולא ההשתדלות תוסיף לו מאומה, ולמה? ואיפוא נאבדו השליטה שלהם? אין זאת	22297
אלא כי יש להם שליט אחר, והוא אדון כל ולו השליטה, והמה רק משרתים עושים רצונו, כפי הרשות	22298
אשר נתן בהם להיות מושלים בקרב תבל.	22299
ועל זה סובב והולך כל תפילותינו ובקשותינו רק בשם ה', כמו יהי שם ה' מבורך, שמבקשים אנחנו שיהיה	22300
שם ה' ניכר בגלוי, יכירו וידעו כל יושבי תבל, כי לך תכרע כל ברך ולא לשום זולת, כי אין להם שום	22301
שליטה וכוח, וזהו ענין ויבטחו בך יודעי שמך, ומה זאת? כי לא עזבת דורשיך לעולם, ולא יכלמו לנצח כל	22302
החוסים בך, שיודעים כי לא עזבת אותם ח"ו, וזהו ידיעת שמו כי לא עזב ה' את הארץ, ואך תלוי זאת לפי	22303
דרישת האדם, אם יבקשוהו ימצאוהו, ואשרי איש שלא ישכחך וזוכר את שמו תמיד, ובכל מקום אשר	22304
יזכר שמו הק' אבוא וברכתך.	22305
(דעת חכמה ומוסר ח"ג מא' ל"ז ל"ח).	22306
	22307
מאמר רעה	22308
אחרי ה' אלהיכם תלכו ואותו תיראו ואת מצותיו תשמרו ובקולו תשמעו ואותו תעבדו ובו תדבקון (דברים	22309
י"ג ה').	22310
ובמס' (סוטה י"ד). וכי אפשר להלך אחר השכינה? אלא להלך אחר מדותיו, מה הוא רחום אף אתה רחום	22311
ובמס' (שבת קל"ג). עה"פ זה אלי ואנוהו, הוי דומה לו, מה הוא חנון ורחום, אף אתה חנון ורחום,	22312
ולכאורה הוא דבר אחד, אבל כבר אמרו בגמ', אין טעם אחד יוצא משני מקראות, ובמדרש איתא, יודיע	22313
דרכיו למשה לבני ישראל עלילותיו, מדותיו ועלילותיו של בשר ודם מעוותות הן, אבל מדותיו של הקב"ה	22314
רחמניות הן.	22315
כמו שבגשמיות כל פעולות האדם נמשכות מכוח אברי הגוף, הידים לעשות מלאכה, הרגלים להלך בהן, כן	22316
הוא ברוחניות, כל הפעולות הטובות או הרעות נמשכות מכוח המדות או כוחות הנפש, כי נטוע בקרב	22317
האדם מלידה כוחות רוחניים טובות או רעות, כמו הרחמים והאכזריות, הבושת והעזות, הענוה והגאווה,	22318
וכל הפעולות הטובות או הרעות נמשכות מכוחן, וכמו בגשמיות אברי הגוף והפעולות הם שני דברים, כמו	22319
כן ברוחניות הכוח והפעולה הם שני דברים, וכמו באברי הגוף אין האברים מכריחים על הפעולה, כמו כן	22320
בכוחות הנפש, אין אברי הנפש הם הכוחות הטובות והרעות מכריחות את האדם על הפעולות, כי הבחירה	22321
חופשית ביד האדם, ואף אם האדם נולד בתכונה רעה ומדותיו נשחתות, בכ"ז בכוח האדם לעשות נגד	22322
טבעו להתגבר על יצרו ולעשות ההיפך.	22323
הוא שאמרו חז"ל איזהו גבור הכובש את יצרו, שאם האדם נולד בתכונה רעה במידת אכזריות בכל זה	22324
יוכל לכבוש את יצרו ולעסוק בצדקה וגמ"ח, וכן להיפך יש שמדותיו רצויות המה מלידה, ובכ"ז לא יתנו	22325
את פריים כדומה, אף אם יש לאדם בטבע מדת הרחמים והחמלה, בכ"ז אין מכריח אותו על פעולות טובות	22326
לרחם על אומללים ולעשות צדקה וחסד, כי לפעמים יש סיבות שונות יפריעו את האדם מלפעול בכוח	22327
המידה הנטועה בקרבן, אם תהיינה מדות המתנגדות יפריעו את האדם אשר כוח הרחמים לא יפעל פעולתו.	22328
וז"ש במדרש מדותיו ועלילותיו של בשר ודם מעוותות הן, לא כפי שיקול הדעת, שעלילותיו שהן	22329
הפעולות תהיינה בד בבד עם המדות, והמדות הטובות תקצרנה פרי עמלם פעולות טובות, אך המדות	22330
והפעולות הן מעוותות ומתנגדות זו לזו, ורק הבורא ית' שמדותיו ועלילותיו רחמניות הן, וכמ"ש הגאון	22331
רי"פ צוק"ל, אל יאמר האדם את אשר עשה ה' אין לשנות, והוא ית"ש הטביע בי כוח הרע ואיך אוכל	22332
לשרשו, לא כן הדבר, כוחות האדם בני כבישה וחילוף המה, כאשר עינינו רואות בטבע בע"ה, אשר האדם	22333
רב חילו לכובשם במאסר רצונו לבל ירעו ובל ישחיתו, גם לעשותם בני תרבות להפוך טבעם ולשרש רוע	22334
תכונתם, כן האדם בעצמו יש לאל ידו לכבוש טבעו הרע לבל יצא לפעולת אדם, וגם לשנות טבעו ע"י	22335
הלימוד וההרגל ע"ש.	22336
ממוצא דבר נלמוד כי זאת תכונת האדם מתחילה להיות גבור כובש את יצרו, ואף אם תכונותיו רעות הן,	22337
בכ"ז החובה עליו לכבוש את טבעו לעשות הצדק והיושר וכל הפעולות הטובות, אולם זאת לא די ואינו	22338
מספיק, ואף אם יעשה הטוב והיושר בכוח כבישת היצר לא יצא עדיין ידי חובה, כי אם להיות מושל ברוחו	22339
לשנות את טבעו, ואף אם הוא צדיק חונן ונותן, איש חסד ומרבה להטיב, בכ"ז לא הגיע לשלמות האמיתי,	22340
והעיקר לשנות טבעו להיות רחום וחונן בטבעו, וכן לשנות כל המדות להופכם לטוב.	22341
ועפ"ז יתבאר לנכון מה שאמרו להלך אחר מדותיו, היינו לעשות פעולות טובות, יהיה בטבע רחמן או	22342
אכזר, על כל פנים צריך להיות מלביש ערומים וגומל חסד, אולם (שבת) אמרו הוי בדומה לו להיות רחום	22343

והנחן בטבע, ומזה יש יסוד לדברי שער הקדושה אשר המדות טובות תהיינה לאדם דוקא בטבע עי"ש.	22344
(אור המוסר ח"א).	22345
	22346
מאמר רעט	22347
אחרי ה' אלהיכם תלכו ואותו תיראו ואת מצותיו תשמרו ובקולו תשמעו ואותו תעבדו ובו תדבקון (דברים י"ג ה')	22348
	22349
איתא בספרי, אחרי ה' א' תלכו זה הענן מובא ברמב"ן, והיא מצוה לדורות, ותמוה לכאורה, מה שייך על זה מצוה לדורות, הרי הענן הי' רק במדבר ומה שייך זה לדורות? והמתבאר מזה, שטעות הוא מה שאנו מורגלים לחשוב, כי הענן שהיה לכלל ישראל לנחותם בדרך כל ארבעים שנה, היה לדור ההוא מפני שלא ידעו הדרך, עם הארצות הוא לחשוב כן, הענן זה היה מצבם ודרגתם העליונה של דור המדבר לחיות רק ע"פ אמונה, אחרי ה' א' תלכו היא דרגא עליונה, שכל הליכותיו של אדם גם הליכותיו הגשמיים, יהיו רק כפי שינחוו מן השמים, בלי שום עצמיות כלל, וזאת היתה דרגת דור המדבר כולו, ירדו לים ע"פ צווי ה' לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה (ירמיה ב'), על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו ומתוך דרגתם זו זכו לענן. אנו לא מסוגלים כלל לענן, רק הם שהיו בדרגא זו שכל הליכותם היו רק על פי ה', רק הם היו מסוגלים לענן, וכיון שזאת היא מדרגה שייך בזה גם מצוה לדורות, ואם כי היא דרגא גבוהה, מ"מ נצטוינו בזה במ"ע, כמו שנצטוינו על שאר המעלות העליונות כמו יראה ואהבה, וזה היה באמת מצבם של האבות הקדושים, לילך אחר הענן, על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו, אם כי לענן לא זכו כמ"ש הרמב"ן, כי אחרי שמחברון לירושלים היה רק מהלך זמן מועט ואיך כתוב ביום השלישי, שהיה טועה עד שביום השלישי ראה ענן קשור (רמב"ן בראשית כ"ב), מפני שלענן זכו רק הכלל, אבל זה היה דרגתם, שכל הליכותם היו רק על פי ה'.	22350
	22351
	22352
	22353
	22354
	22355
	22356
	22357
	22358
	22359
	22360
	22361
	22362
	22363
אנו מורגלים בכל ספק שיוולד לנו להתיישב עם השכל, וכפי אשר יורה השכל כן נעשה, אבל האמת שאין אנו יודעים כלל מהי הוראת השכל, שכל הרי הוא הערה אלהית (חזו"ל ג' ה'), שכל הוא המגיד לנו רצון ה', הוא המורה לנו רצונו ית' וזהו ענין השכל, אבל אימתי רק כשהוא בטהרתו, שכל נקי צח מצוחצח, טהור מכל סיג ושמיץ של נטיה ורצון, שאם רק יש בו איזהו שייכות לרצון כל דהו, כבר מוליכין אותו בדרך רצונו, מראין לו מה שליבו חפץ, בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו (מכות י'): והשכל כבר אינו מגיד כלום את רצון ה'.	22364
	22365
	22366
	22367
	22368
	22369
נמצא שלהוראת השכל צריך להעמיק בינה איך להתנהג עם השכל שיהיה צח, וכמה צריך שיהיו בני אדם נקיים וטהורים למשמש בו אף בנגיעה כל דהו, שמנגיעה כל דהו מיד הוא מתקלקל ואינו כבר, זהו השכל שנתן לנו הבורא לשאול ממנו רצונו ית', כדי לנהוג רכב על משעול צר, צריכים לנהג אומן וחכם שידע איך להזהר בו, כי נטיה קלה מהדרך אף פסיעה כל דהו, מעמדת בסכנה את כל המכונה, ועלולה ליפול לעמק ההר ולישבר לרסיסים, כך הוא השכל, השכל הוא מכונה שצריכים להזהר בו בזהירות רבה, ולא כמו שאנו מורגלים ששכל הוא סתם חומר יבש.	22370
	22371
	22372
	22373
	22374
	22375
	22376
	22377
	22378
	22379
	22380
	22381
	22382
מצוי לראות בתינוקות המתחילים להתגדל כוח מושחת במדות, שחפצים דוקא ליטול את הכף בעצמם לאכול ושלא יתנו להם אחרים, על דבר זה צריכים להבין כל הענין, תכלית בריאת האדם היתה דוקא על דבר זה, שלא יהיה באדם שום עצמיות, כ"א כולו ע"פ ה' לגמרי, הן מצד שכולו שהוא צלם אלהים המראה לו רצון ה', והן מצד הנהגת ה' המראה לו על כל צעד וצעד איך להתנהג, והשחתת האדם היא שחפץ ליקח את הכף בעצמו לילך בעצמו, וכך היא המידה, שאם רוצה מניחין לו לילך בעצמו, בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, אבל נוכל להבין מה יהיו התוצאות מזה, כללו של דבר, אל יתעקש האדם ללכת בעצמו, אלא יניח עצמו להוליך אותו מן השמים, וזהו אחרי ה' א' תלכו. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' ל"ב).	22383
	22384
	22385
	22386
	22387
	22388
	22389
	22390
	22391
מאמר רפ	22392

אחרי ה' אלהיכם תלכו ואותו תיראו ואת מצותיו תשמרו ובקולו תשמעו ואותו תעבדו ובו תדבקון (דברים י"ג ה').	22393
	22394
במצוות החסד מצינו שני מקראות, האחד הוא במסכת (סוטה י"ד א'), אחרי ה' אלהיכם תלכו, וכי אפשר לו לאדם להלך אחר השכינה, אלא הלך אחר מידותיו של הקב"ה, מה הוא מלביש ערומים אף אתה הלבש ערומים, וכן פסק הסמ"ג מצות עשה ללכת בדרכיו הטובים והישרים שנא' והלכת בדרכיו (דברים כ"ח), ואומר אחרי ה' אלהיכם תלכו, ומפרש בפ"ק דסוטה אחר מידותיו תלכו, וכן פסק הרמב"ם (פ"א מהלכות דעות ה"ה), ומצווין אנו ללכת בדרכיו שנא' והלכת בדרכיו, מה הוא חנון אף אתה היה חנון, וחייב אדם להנהיג עצמו בהם ולהדמות אליו כפי כוחו ע"כ, ויש עוד מקרא כמבואר במסכת (שבת קל"ג:) על הפסוק זה אלי ואנוהו הוי דומה לו, מה הוא חנון ורחום אף אתה חנון ורחום ע"כ.	22395 22396 22397 22398 22399
ויש להתבונן, שהרי מבואר במסכת (סנהדרין לד.) על הפסוק אחת דיבר אלהים, שתיים זו שמעתי (תהלים ס"ב) שמקרא אחד יוצא לכמה טעמים ואין טעם אחד יוצא מכמה מקראות, וא"כ כיצד נלמדת הוראת הוי דומה לו משני מקראות שונים, ונראה להסביר, שיש כאן באמת שני ענינים, הקרא של והלכת בדרכיו בא ללמדנו את מצוות עשיית החסד וההליכה בדרכי הבורא, והוא הקרא שהפוסקים הסתמכו עליו.	22400 22401
אבל הקרא של ואנוהו אינו מצות עשיה אלא חובת הרגשה, שחייב האדם להרגיש שבעשותו חסד הריהו מתרומם אל על ומתדמה לבורא בבחינת אני והוא, דמיון שאנו רחוקים מאד מהרגשתו, וכיצד קונים רגשות אלו, לשם כך הדריכה אותנו התורה בשלמות מעשי החסד של האבות, וציוונו חז"ל לומר אימתי יגיעו מעשינו למעשיהם (תנא דבי אליהו רבה פכ"ה), משום שהם כללי חסד ושלמות הליכה בדרכי הבורא, מתוך רצון ושאיפה להתדמות ולהתעלות ולהתקרב אליו.	22402 22403 22404 22405
וענין שלישי יש בחסד, והוא אהבת החסד, ומבואר בכתוב מה ה' שואל מעמך כי אם עשות משפט ואהבת חסד (מיכה ו'), אהבת חסד מידה נוספת היא, לאהוב את החסד שאחרים עושים, ולהתענג על עצם מציאות החסד, ויש להרחיב את הדברים על מידה זו שה' שואל מעמנו, מה היא ומה מהותה ואיך משתלמים בה, ואמרת שהאובה דבר מה, נהנה ומתענג על עצם מציאותו והוייתו של הדבר הנאהב, לדוגמא אדם המחונן באהבת יופי מתפעל מראיית פרח יפה, גן יפה עולם יפה, למרות שהפרח והגן והעולם אינם שלו וברשותו הריהו נהנה מעצם הוייתם.	22406 22407 22408 22409 22410
הקב"ה נטע בהורים את אהבת ילדם, מתענגים בקרבנם ונהנים בראייתם, אבל גם בריחוקם הרי הם מחיים את עצמם בעצם קיומם, ושמחים בשמחתם ורוצים בטובתם, ומאהבה זו יוצאת אהבת אחים וקרובים ובני משפחה, עד שהיא מתפשטת לאהבת כלל האומה, רואים אנו שהאהבה היא רגש שניטע באדם, ויש בו דרגות שאפשר לטפחן, ולמדתי זאת מדברי הרמב"ם בספר המצוות (מצוה ג'), שמצות אהבת ה' שיעורה הוא עד שנשיגהו ונהנה בהשגתו בתכלית ההנאה, הרי שעוצם ההנאה היא המודד לדרגת האהבה, ולמדנו מדברי הרמב"ם שאהבה היא רגש שאפשר ללבותו עד לרום הדרגות, כמו שסיים וזוהי האהבה המחוייבת.	22411 22412 22413 22414 22415 22416
והוא הדין באהבת חסד, שהיא אחת הרגשות הנעלים המצויים בעולם והיא ניטועה בלב כל אחד מישראל, כמ"ש (יבמות ע"ט.) ג' סימנים באומה זו בישנים רחמנים וגומלי חסדים, שזהו בריתו של אברהם אבינו שיש לנו בירושה, ועלינו לפתח רגש אהבה זה ולהתענג על כל מציאות חסד שישנה בעולם, ועל כל הרחבה של גבולות החסד ומעשים ומוסדות חסד, ומכל שכן לשמוח ולהתענג כשעולה בידו לעשות חסד, ולדעת שאהבת החסד והכרת החסד היא השער להכרת ה' ואהבת ה', שעל ידה חנך אברהם אבינו את דורו לקרוא בשם ה', ושפיר קורא הנביא בשם ה' מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם עשות משפט ואהבת חסד, כי על ידו יכול האדם להגיע לשיא אהבת ה' והכרת טובתו, ולדבקות בה' ולעבודתו. (לקט שיחות מוסר).	22417 22418 22419 22420 22421 22422 22423
	22424
	22425
	22426
	22427
	22428
	22429
	22430
	22431
	22432
מאמר רפא	22433
וסקלתו באבנים ומת כי ביקש להדיחך מעל ה' אלהיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים (בראשית י"ג י"א).	22434 22435
בספרי (הובא ברש"י), לא תאבה לו לא תהא תאב לו ולא תאהבנו, לפי שנא' ואהבת לרעך כמוך! את זה לא תאהב, ולא תשמע אליו בהתחננו על נפשו למחול לו, לפי שנאמר (שמות כ"ג) עזוב תעזוב עמו, לזה לא תעזוב, ולא תחוס עינך עליו לפי שנא' (ויקרא י"ט) לא תעמוד על דם רעך על זה לא תחוס, ולא תחמול לא תהפוך בזכותו, ולא תכסה עליו אם אתה יודע לו חובה אינך רשאי לשתוק, כי הרוג תהרגנו אם יצא מבי"ד זכאי החזירהו לחובה, יצא מבית דין חייב אל תחזירהו לזכות, ידך תהיה בו בראשונה מצוה ביד הניסת להמיתו, לא מת בידו ימות ביד אחרים שנא' ויד כל העם באחרונה.	22436 22437 22438 22439 22440 22441

והנה רואים בגמ' (סנהדרין מ"ב:), עד כמה שנזהרים ועושים כל מיני הקלות לא לאבד נפש מישראל,	22442
ואדרבה עושים הכל להציל נפש מישראל, (א) בית הסקילה היה חוץ לשלוש מחנות, וברמב"ם (פי"ב	22443
מהלכות סנהדרין הלכה ג'), ויראה לי שיהיה רחוק כמו ששה מילין, וטעם שני בגמ' כי היכי דתהוו ליה	22444
הצלה, ופי' רש"י לכך היו מרחיקים בית הסקילה כדי שתהא שהות לסקילה באורך הדרך, ובתוך כך ימצא	22445
אחד ראייה של זכות ויצילהו ויחזירנה ותהוי ליה הצלה עכ"ל.	22446
וכשהולך כבר בדרך לסוקלו, אומר אחד יש לי ללמד עליו זכות, ואפילו הוא עצמו אומר יש לי ללמד על	22447
עצמי זכות, מחזירין אותו שני פעמים בכל אופן, ופעם השלישית אם אמר ויש טעם בדבריו מחזירין אותו	22448
אפילו כמה פעמים, ומוסרים לו שני תלמידי חכמים ששומעים בדרך אם יש טעם בדבריו.	22449
כמה נפלא הדבר! הולכים כבר דרך של חמש ושלושת רבעי מילין, ואם הוא אומר על עצמו יש לי זכות	22450
מחזירין אותו, ורואים בבי"ד שאין ממש בדבריו ושוב הולכים, יותר מחמישה מילין ושוב אומר על עצמו	22451
יש לי זכות שוב מחזירין אותו, שוב הולכים, ושוב אומר יש לי זכות ואם יש ממש בדבריו, ע"פ דברי	22452
הת"ח שהולכים אתו ומצאו שיש ממש בדבריו, שוב מחזירים אותו, ושוב מצאו סנהדרין שמחוייב מיתה,	22453
שוב הולכים ושוב מחזירין כמה פעמים, ובי"ד שהרגו נפש אסורים לאכול כל אותו היום (רמב"ם פי"ג	22454
מהלכות סנהדרין ה"ד), והרי זה בכלל לא תאכלו על הדם.	22455
ובמסית נהפך כל הדבר, נגד לא תעמוד על דם רעך נאמר עליו לא תחוס עינך עליו, ולא תהפוך בזכותו,	22456
אם יצא מבי"ד זכאי תחזירנה לחובה, יצא מבי"ד חייב אל תחזירנה לזכות, נפלא הדבר! ובדיני נפשות	22457
בכלל צריכים התראה, ובמשנה (סנהדרין ס"ז:). הן עדיו שאין צריכים התראה, ושם (כ"ט.ט.) אין טוענין	22458
למסית, ושם (ל"ו:). אין מושיבים בסנהדרין זקן וסריס ומי שאין לו בנים וחילופיהן במסית, פירוש	22459
מושיבים בדינו זקן וסריס ומושיבין מי שאין לו בנים, ללמדך החומר הנורא בענין המסית, כי ביקש	22460
להדיחך מעל ה' אלהיך. (זכרון מאיר).	22461
	22462
מאמר רפב	22463
וסקלתו באבנים ומת כי בקש להדיחך מעל ה' אלהיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים (דברים י"ג	22464
י"א).	22465
יש להתבונן כמה גדול כוח לימוד המוסר ובפרט ברבים לזכות אחרים, הנה ידענו כמה חובה על סנהדרין	22466
לבקש זכות לחייבי מיתה, עד שמנו (סנהדרין ל"ו:). עשרה דברים בין דיני ממונות לדיני נפשות לזכות,	22467
ואמרו שם אין מושיבין בסנהדרין זקן וסריס ומי שאין לו בנים, ופירש רש"י שם, זקן שכבר שכח צער	22468
גדול בנים.	22469
הרי כמה חששה התורה על זכות חייבי מיתות להציל נפש מישראל ממיתה לחיים, ואמרו (שם ל"ג:)	22470
וחילופיהן במסית, פירוש כל הזכיות במסית ההיפוך, אם כבר יצא חייב ואמר אחד יש לי עליו זכות ללמד	22471
אין מחזירים אותו, ואם יצא זכאי ואמר אחד יש לי ללמד חובה מחזירין אותו כמבואר שם, וכן מושיבין	22472
זקן וסריס ואכזרי, משום דהתורה אמרה לא תחמול ולא תכסה עליו.	22473
התבוננו אחי המרחק הרב בין שאר חייבי מיתות, אשר חייבה התורה לנקוט כל טעדי דאפשר למעבד	22474
להצילו ממיתה ע"פ דין, ולזה המסית אפילו אמר אחד יש לי עליו זכות, כיון שיצא חייב אין מחזירין אותו	22475
ויוצא למות, אשתומם וכל זה למה? פירש לנו הכתוב בפירוש, מקרא מלא דבר הכתוב בטעם הדבר כי	22476
ביקש להדיחך מעל ה' אלהיך.	22477
ומעתה יש לנו להבין ע"פ הכלל המסור בידינו מרובה מדה טובה (יומא ע"ו.), יש לנו להוכיח מזה כמה	22478
גדול כוח של לימוד המוסר המקרב את האדם לאביו שבשמים, מלבד שכר קיום המצוות שמקיים אח"כ,	22479
רק על שכר העסק של קניית היראה לבד להתקרב לאביו שבשמים, והנה בענין ע"ז ידוע הדין, שאף שהוא	22480
מודה בהבורא ית' כי הוא ברא העולם, ומודה גם בתורה מן השמים, רק אם יאמין שכשהוא עובד איזה	22481
עבודה לע"ז יועיל לו, הרי זה ע"ז אשר הוא מחוייב עליה מיתה, ולמה? יען כי אנחנו מחוייבים להאמין	22482
שאין שום כוח בעולם אשר יועיל או יזיק בלי רצון הבורא ית'.	22483
ואם כן הרי דעת לנבון נקל, כי מי שאינו עוסק ביראה הרי זה יכול ח"ו לשכוח את השי"ת, והשוכח את	22484
השי"ת הרי כבר מבואר בדברי חז"ל (סוטה ד'): שהרי זה כאילו כופר בעיקר, ואם כן לימוד המוסר גורם	22485
שלא לשכוח, על כן תתבוננו על הרוגו הגדול שביקש להדיחך, ומזה נבין השכר הנפלא של העוסק בעסק	22486
התקרבות, והנה נאמר וחי אחיך עמך חיך קודם, וא"כ הקרוב קרוב קודם, ואדם קרוב אצל עצמו והוא	22487
קודם לכל, והרי זה מצוה בפני עצמה, וכשהיא ברבים הרי גורם לקרב אחרים גם כן ושכרו מרובה.	22488
(חכמה ומוסר ח"ב מא' שנ"ה).	22489
	22490
מאמר רפג	22491

כי תשמע באחת עריך אשר ה' אלהיך נותן לך לשבת שם לאמר (י"ג י"ג).	22492
יהי לבי תמים בחוקיך (תהלים קי"ט), אמר דוד רבון העולם כשאני עוסק בחוקיך לא יהא רשות ליצה"ר	22493
להציץ בי, והוא משום שמציאותה של תורה הוא שאינה סובלת שום נדנוד, בשריטה קלה של הגוף,	22494
בשריטה הכי קלה הרי אין זה כבר תורה"ק, מפני שמציאותה של תורה הוא אין עוד, ובתורה א"א ומן	22495
הנמנע שיתדבק שום אבק צדדי, שלא יציץ בי דבהצצה הכי קלה כבר אין זה תורה"ק, אין זה אין עוד באין	22496
עוד מלבדו אין מתדבק ואין נקלט שום דבר, וזהו יהי לבי תמים, ובזה נכלל סוד גדול ורם מהו ענין	22497
תמימות.	22498
ועיין ברמב"ן (שמות כ"ח ל') בענין אורים ותומים שמבאר שם מהו אורים ומהו תומים וז"ל, והנה כאשר	22499
האותיות מאירות אל עיני הכהן עדיין לא ידע סדרון, כי מן האותיות אשר סדרו מהן יהודה יעלה, היה	22500
אפשר לעשות מהן הוי הד עליה ותיבות אחרות רבות מאד, אבל היו שם שמות הקדושים אחרים נקראים	22501
תומים, מכוחם יהיה לב הכהן תמים בידיעת ענין האותיות שהאירו לעיניו, כי כאשר כיון בשמות האורים	22502
והאירו, חוזר מיד ומכוון בשמות התומים ועודן האותיות מאירות לעיניו, ויבוא בלבו שחיבורם יהודה	22503
יעלה, וזאת מדרגה ממדרגת רוח"ק, והיא למטה מן הנבואה.	22504
וזהו ענין תמימות, שמצד מעלה זו מכונים רק להכוונה האמיתית שמורים לו, ומעלת תמימות היא המונעתו	22505
מלכוין ולנטות לשום פירוש זולת הפירוש האמיתי, לא מצד ראיות והכוחות, אלא מצד מהותה של	22506
תמימות, שמבלי טעם וסברא אין נקלט ועולה על הלב שום פי' אחר, בצירוף כשאומרים לאדם דבר מה,	22507
והוא עונה שאינו מתקבל עליו, אינו יודע להוכיח שזה אינו נכון, אלא שמבלי שום טעם וסברא אין זה	22508
מתקבל על לבו, אין הלב קולט זה, וזהי מעלת תמימות, שזוהי מעלה של אין עוד.	22509
מעלת תמימות הריהי מעלה רמה ונשאה מאד, שמהותה ומציאותה הוא שא"א שיהיה בה שום התדבקות	22510
וחלות של דבר אחר, אך ורק אין עוד, יהי לבי תמים בחוקיך ומצד תמים לא יציץ בי, דתמימות הריהו	22511
מונע ומפריע מהצצה כל דהו, מפריעה ומרחיקה ומונעת בתכלית אפי' מעין וזכר של דבר אחר, כ"א אין	22512
עוד, זהו הרגש דק מן הדק שאינו סובל שום דבר בעולם, אי אפשר שיוקלט אפי' חוט של שיערה קלה,	22513
וזהי מעלת תמימות.	22514
על אדה"ר אמרו חז"ל (שבת נ"ה). שטענו מלאכי השרת למה קנסת עליו מיתה, הרי שזה היה חטא שגם	22515
מלאכי השרת לא היו יכולים להרגיש בו, ולכאורה איך זה יכולים לתבוע מאדה"ר על מה שלא הכיר הוא	22516
בחטא זה? ולפי הנתבאר מבואר, שאפילו חטא כ"כ טמיר ונעלם גם ממלאכים, הרי מעלת התמימות היא	22517
מרגשת בו תיכף, דמעלתה של תמימות היא שאפי' דק מן הדק הנעלם גם ממלאכים הריהי מרגישה בו,	22518
דאינה סובלת ואינה קולטת שום אבק קל, שום דבר צדדי, אך ורק אין עוד, ומקום הטענה היה שלא היה	22519
שם תמימות, דב"יהי לבי תמים מן הנמנע שתהיה הצצה כל דהו.	22520
תמים תהיה עם ה' אלהיך, מעלתו של הכלל ישראל היא תמימות, שזהו מצד קדושתם של ישראל, שא"א	22521
שתהיה בהם שליטה של טעות כל דהו, אינם סובלים שום דבר חיצוני, מרגישים תיכף כל ריח קל של	22522
טומאה, אוזן של ישראל היא קדושה כ"כ בתכלית הקדושה עד שמרגישה אף פגימה דקה מן הדקה, ולא	22523
תוכל שאת כלל דבר שהוא שלא כתורה, וזה מצד מעלת תמימות, שמעלתם היא שהם מחוברים ודבוקים	22524
בו ית' בקשר אמיץ וחזק, עד ששום דבר שבעולם אין בכוחו להחליש הקשר.	22525
אהבה וחבור גמור, אהבה בלי שום נימוקים וטעמים, קשורים הם לבורא ית', סוד זה של אהבה הוא	22526
תמימות, ומצד מעלה זו א"א בשום אופן שום חלות ושליטה של טעות, מן הנמנע שום פירוד כל דהו,	22527
תמימות הוא המונע טעות הכי דק, סוד הטעות הוא אי תמימות, כי בתמימות א"א לטעות לעולם, ומכאן	22528
יוצאת לנו הערה נוראה מאד, מהו מעלתו של הכלל ישראל, מי הוא אשר יזכה להיות בכלל ישראל, הלא	22529
אך ורק מי שזכה למעלה זו של תמימות, כי רק זה הוא דרגת ומעלת הכלל ישראל, תמימות בלי שום	22530
חלות של טעות, והיא הערה נוראה עד מאד.	22531
(דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' פ"ב).	22532
	22533
מאמר רפד	22534
ולא ידבק בידך מאומה מן החרם למען ישוב ה' מחרון אפו ונתן לך רחמים ורחמך והרבך כאשר נשבע	22535
לאבותיך (דברים י"ג י"ח).	22536
כל זמן שהרשעים בעולם חרון אף בעולם, אבדו רשעים מן העולם נסתלק חרון אף מן העולם (סנהדרין	22537
קי"א:), ומפרש בגמ' מאן רשעים גנבי, אלו שגנבו משלל עיר הנדחת, ובמס' (שמחות ב', ט') כל הגונב	22538
מן החרם הרי זה שופך דמים, וכאילו עובד עכו"ם, לכאורה רחוקה היא ההשוואה, האמנם מי שגנב	22539
מרכושה של עיר הנדחת, יהא נדון כרוצח וכמשתחוהו לע"ז אתמהה.	22540

ברם לפי העיון המעמיק בכוחות הנפש, יתגלה לנו יחס וקשר בין אלו העשיות, הגונב מן החרם אפילו	22541
משהו הריהו מזדהה עם הרוצח והעובד ע"ז, וסדנא דנפשו חד הוא עם אלו שנכשלו בעיר הנדחת, הלוקח	22542
מן החרם ניחא ליה ונהנה מכל מאורע עיר הנדחת, שאם אינו נרתע מליהנות מהרכוש של אלו שנדונו	22543
למיתה, סימן שנפשו מושחתת ומרשעת, וכל הליהויות למעשה רציחה מקננים בנפשו, ובכן שופך דמים	22544
הוא בטבעו.	22545
שנית לקיחה זו מעידה שבת נפשו ישנה מעין מרידה נגד הפסק דין של עיר הנדחת, והוא נוטה להיות	22546
עובד ע"ז כאלו שנכשלו, ולו היה איתם לא היה נמנע מלהיות עובד ע"ז כמוהם, בהנאה מן החרם מגלה	22547
דעתו שהוא מזדהה עם עובדי ע"ז, ובוודאי שאין לבו להיות ממקנאי ה' ולצאת חוצץ נגד עובדי הע"ז,	22548
וממילא הוא כבר בגדר כאילו עובד ע"ז, ויתכן מאד שנטייתו ליהנות מאחרים גרמה לו שעניו לא ראו את	22549
השחיתות שבאנשי עיר הנדחת, וזה גרם שההפקרות המוסרית הראשונה של אנשי עיר הנדחת הלך וגבור	22550
עד הגיעה לידי ע"ז ממש.	22551
א"כ כל המאורע של עיר הנדחת לא התרחש ביום אחד, אלא קימעא קימעא התחיל ארס הכפירה והמינות	22552
להתפשט עד שאחז בכל אנשי העיר, ולו היה אותו הלוקח יראת ה' נוגעת בלבו, בוודאי שמכבר היה	22553
מתריע ומזעיק על הסכנה הנוראה הצפויה לכל אנשי העיר, אלא שרשע זה הלוקח והגונב לא איכפת ליה,	22554
ואולי להיך בת נפשו מצפה הוא לדראונם של אנשי העיר כדי ליהנות מרכושם המוחרם, הן מצד השחתת	22555
נפשו בתור גנב ושופ"ד, והן מצד קרירותו ושחיתותו לע"ז בכלל, מתרשל ומתעלם מקלקולם ואינו	22556
משתדל להחזיר אלה התועים למוטב מטעם נגיעה מאוחרת, גניבה ולקיחה מן החרם עם חורבנה של עיר	22557
הנדחת.	22558
עד כדי כך העמיקו חז"ל בתסביכים הנפשיים של בני אדם, שלכאורה כל חטאם הוא חטא קטן של גניבה	22559
קטנה, אבל לעומק הדבר להוטים הם לרציחה ולע"ז, והגניבה הקטנה המתגשמת לבסוף, מעידה ומגלה	22560
למפרע על אלה האדישים המתהלכים מעדנות לבלי הזעק כדבעי, למראה תהליך ארס הע"ז המתפשט	22561
בראשיתה של עיר הנדחת, ומצינו עד כמה שחשדו חז"ל על הנגיעה הצדדית המאוחרת לא רק את בני	22562
האדם הפשוטים הבינונים, אלא אף בני אדם הנמצאים ברמה צבורית מאד רמה מן העם.	22563
אין מושיבין לעיבור השנה, לא מלך ולא כהן גדול, מלך מפני חיילותיו ומלחמותיו, שמא דעתו נוטה לעבר	22564
או שלא לעבר, וכהן גדול מפני הצינה, שמא לא תהיה דעתו נוטה לעבר כדי שלא יבוא תשרי בימי הקור,	22565
והוא טובל ביום הכפורים חמש טבילות (סנהדרין י"א), והיינו שהאנשים אלה בחירי העם, אף הם בשעת	22566
דיונם והכרעתם בענין העיבור, לא ירגישו אפילו היאך הפנייה והנגיעה בעורם ובגופם, מסיבות אנוכיות	22567
פרטיות הטמונות בהסתר אחרי הסתר עמוק בנפשם, יכולים לאלצם להחליט שלא כדין.	22568
הכוח התת נפשי נעלם ומעוטף וחבוי עד מאד, ברם מתנועע ומניע הוא לעת מצוא את האדם אף המעולה	22569
להפנותו ולהטותו מן הדרך הישרה, לרגלי הנגיעה או פגיעה קלה העלולה לנגוע או לפגוע בו לרווח או	22570
להפסד לעתיד, ואם אצל אנשים מעולים ראשי העם, אף עליהם הזהירו חז"ל לא להכניסם לדיונים,	22571
שמשו מן המשהו עלול לעורר אצלם איזו פנייה או דאגה גשמית אנוכית, עאכו"כ באנשים הקטנטנים	22572
שבסתר נפשם צפונה צפייה לרווחים קטנים העתידים לבוא, ולכן אפיינו חז"ל את אותו הגנב מרכוש עיר	22573
הנדחת כעובד ע"ז ורוצח.	22574
ולכן ציוה יהושע לקחת את עכן ואת הכסף ואת האדרת ואת הלשון, ואת בניו ואת בנותיו ואת כל אשר לו,	22575
להביאם לעמק עכור ולשרפם, והלא כתיב לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבותם? אבל על	22576
שידעו בדבר ולא הגידו סקלום ושרפום (ילקוט יהושע ז'), כל העונש הקשה שלתוכו נסתפחו גם כל	22577
משפחת עכן, הוא בגלל שתיקתם והזדהותם הפנימית עם כל מעשה עכן, והנטפל לעושה עבירה אף	22578
במחשבה הריהו שותף וחבר לעושי העבירה, ולכן לא גילו משפחת עכן ליהושע את מעשה המעל של עכן	22579
יען היותם שותפים לו, ולכן נכללו מצד הדין לכליה כמוהו, וכזה כתב ר' אברהם אבן עזרא ז"ל פ'	22580
משפטים, אלמנה ויתום לא תענון, ואחר שאמר לא תענון לשון רבים אמר אם ענה תענה? כי כל רואה	22581
אדם שהוא מענה יתום ואלמנה ולא יעזרם, גם הוא יחשב מענה עכ"ל.	22582
ויש לבאר עוד שהגונב מרכושה של עיר הנדחת שהוא שופך דמים, כי כל בעל נפש ישראלית צריך	22583
להצטער עד תחתית נפשו על התקלה האיומה והעונש שבעיר הנדחת, והלא הוא לא רק שאינו מצטער	22584
וכואב, אלא שעוד נהנה ומתפנק, הריהו אכזר ושופך דמים, כי העדר הצער במקום שצריך להיות, מראה	22585
ומגלה שיש מין הזדהות ושותפות עם אלה גורמי הצער, ומעין רעיון זה נמצא בחז"ל, מי שלא נבנה בית	22586
המקדש בימיו הרי כאילו נחרב בימיו (מדרש רבה).	22587
ושמעתי בשם ר' נחום זאב זיוו בנו של הגה"ח רש"ז הסבא מקלם זצ"ל, שבאחד הכפרים הסמוכים קרה	22588
אסון גדול, רעם המית משפחה שלמה מזרע ישראל, בקבלו שמועה זו נמצא בתוך מסיבות תלמידים	22589
אחדים, והוא התעצב מאד אל לבו, אך בראותו את אדישות נפשם של תלמידים שלא נדהמו כלל וכלל,	22590

ולא גילו שום שיתוף צער על המקרה, התבטא ואמר כל מי שאינו משתתף בצער כזה, סימן שהוא בעצמו	22591
היה יכול להרוג משפחה זו, לו נתגלגלו מעט דין ודברים בינם לבינו!	22592
וישלח אותם משה אלף למטה, ופי' הרמב"ן ז"ל, לא שלח שם כל הצבא, ואע"פ שהיו המדינים עם רב	22593
והערים בצורות גדולות עד מאד, והטעם כי הנכשלים בבנות מואב היו רבים ואינם ראויים לנקמת ה', על	22594
כן בחרו אנשים צדיקים וידועים לשבטיהם עכ"ל, הרי מי שמשוחד מהנאת הטבע ותענוגותיו, מן הכרח	22595
שיהיה חדל אונים מלהילחם מלחמת ה' בקנאה ובהתלהבות הראויה. (אור הנפש).	22596
	22597
מאמר רפה	22598
ולא ידבק בידך מאומה מן החרם למען ישוב ה' מחרון אפו ונתן לך רחמים ורחמך והרכך כאשר נשבע	22599
לאבותיך (דברים י"ג י"ח).	22600
כתב האוה"ח הקדוש לפי שצויה על עיר הנידחת שיהרגו כל העיר לפי חרב ואפי' בהמתם, ולפ"ד ר'	22601
אלעזר אף קטני עיר הנידחת נהרגים, מעשה הזה יוליד אכזריות בלב האדם, כמו שהתליינים יש להם חשק	22602
גדול בשעה שהורגים אדם, ונכרת מהם שורש הרחמים והיו לאכזר, והבחינה הזאת עצמה תהא נשרשת	22603
ברוצחי עיר הנידחת, לזה הבטיח להם הקב"ה שיתן להם רחמים לבטל כוח האכזריות שנוולד בהם ע"י	22604
הטבע יעו"ש.	22605
הגם שהריגת אנשי עיר הנידחת מצות עשה היא, והעושים כן מקנאים קנאת ה' צבאות ומקיימים מצות ה'	22606
וע"י כן ישוב ה' מחרון אפו, אעפ"כ מצד הטבע נעשים הם לרוצחים, שכיון שנפרץ אצלם גדר של רציחה	22607
נפרץ לגמרי, וכן מצינו שאמרו חז"ל זרוק חוטרא לאוירא אעיקריה קאי, מי שפתח בונות תחילה השלים	22608
לבסוף, אמותיהן של בנות מואב התחילו בזנות ותאמר הבכירה אל הצעירה לכה נשקה את אבינו יין,	22609
אותה שפתחה בזנות תחילה השלימו בנותיה אחריה, שנא' ויחל העם לזנות אל בנות מואב, למדונו חז"ל	22610
שכוח הרע של בנות מואב שהחטיאו את ישראל וגרמו לאבד אלפים ורבבות מישראל, נובע מהמעשה	22611
שעשתה אם אמם, בתו של לוט שפתחה בזנות.	22612
ולכאורה הרי אמרו (בנזיר כ"ג.) מאי דכתיב כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו במ פושעים יכשלו במ	22613
(הושע י"ד), משל ללוט ושתי בנותיו, הן שנתכוונו לשם מצוה, צדיקים ילכו במ, הוא שנתכוין לשם	22614
עבירה, ופושעים יכשלו במ, ויותר מזה אמרו (נזיר כ"ג:), א"ר חייא בר אבין א"ר יהושע בן קרחה,	22615
לעולם יקדים אדם לדבר מצוה, שבשכר לילה אחת שקדמתה בכירה לצעירה זכתה וקדמה ארבעה דורות	22616
למלכות, רות המואביה קדמה לנעמה העמונית ארבע דורות, הנה החשיבו חז"ל לדבר מצוה, ובזכות	22617
שקדמתה לצעירה לילה אחד זכתה על כך, וא"כ איך אפשר לומר עליהם שמכוח מעשה הבכירה נשתלשל	22618
הזנות של בנות מואב.	22619
אולם הן הן הדברים, אע"פ שכוונתה לשם שמים היתה, ומצוה גדולה נחשב הדבר אצלה, אעפ"כ נוצר בה	22620
רושם של נטיה לזנות, ובדורות אשר יצאו ממנה הפך הדבר לזנות של עבירה, וזהו כוונת חז"ל שאמרו	22621
(ילקוט שמעוני בראשית רמז פ"ו), תחילת עיבורו של מואב לא היה לשם זנות אלא לשם שמים, בדיו	22622
(ענפיו) לא עשו לשם שמים אלא לשם זנות, שנא' ויחל העם לזנות אל בנות מואב יעו"ש, והיינו שנטייט	22623
הזנות של בנות מואב נובעת מבת לוט, אע"פ שהיא עשתה לשם שמים, אצל בנות מואב כבר היה הדבר	22624
לשם זנות.	22625
וכן אמרו חז"ל ושם איש ישראל המוכה אשר הוכה את המדינית (במדבר כ"ה), ולא נאמר אשר הכה	22626
פנחס, לפי שגנאי הוא להזכיר על פנחס לאחר שנתגדל וזכה בכהונה שנהרג אדם על ידו (זוה"ק שם), הנה	22627
אע"פ שהרגו משום קנאים פוגעים בו, והשיב חמת הקב"ה מעל בני ישראל בכך, ותעצר המגפה על ידו,	22628
אעפ"כ עצם הרציחה גנאי הוא לו, כי היא מולידה טבע מדת האכזריות, כמש"כ האוה"ח, ואין כדאי	22629
להזכירו.	22630
וסוף פסוק בעיר הנידחת הוא ורחמך, וכתב האוה"ח שכל זמן שהאדם הוא בגדר טבע אכזרי, כמו כן	22631
יתנהג ה' עמו, שאין ה' מרחם אלא לרחמן ע"כ, וזה פי' הכתוב ונתן לך רחמים שתהא רחמן ואז ורחמך,	22632
ר"ג ברבי אומר, ונתן לך רחמים וריחמך, כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים, כל שאינו	22633
מרחם על הבריות אין מרחמים עליו מן השמים (שבת קנ"א:).	22634
ונראה שאין הדבר עונש על מדת האכזריות, שהרי כאן אנוס הוא בכך, שעל כרחו היה צריך לקיים מצות	22635
הריגת אנשי עיר הנידחת, ואם לא שינה הקב"ה את הטבע, היה נעשה הוא אכזר בעל כרחו, וא"כ למה	22636
יענש במה שימנע הקב"ה מלרחם עליו, אלא כך הוא מציאות הדברים, שהקב"ה מתנהג עם האדם מידה	22637
כנגד מידה, וכשאין האדם רחמן אין מרחמים עליו אע"פ שבע"כ נעשה לאכזר, ולזה הבטיח הקב"ה	22638
להורגי עיה"נ שיתן להם רחמים כדי שאפשר יהא לרחם עליהם.	22639

וכע"ז כתב הגרי"ס זצ"ל במש"א חז"ל ירד ר"א לפני התיבה ולא נענה, ירד ר"ע ונענה, יצאה בת קול	22640
ואמרה לא מפני שזה גדול מזה, אלא מפני שזה מעביר על מדותיו וזה אינו מעביר על מדותיו (תענית	22641
כ"ה:), ותמוה שא"כ הרי ר"ע גדול מר"א שהוא מעביר על מדותיו ובעל מדות טובות, ואיך אמרה הב"ק	22642
שאינו גדול מר"א, וביאר הגרי"ס שודאי לא היה הבדל בעצם המדות בין זה לזה, אלא ר"א מתלמידי ב"ש	22643
היה, והם סוברים שדרך התורה הוא להתנהג בקפדנות, ור"ע מתלמידי ב"ה שסוברים שדרך התורה	22644
להתנהג בענותנות, ואעפ"כ נענה ר"ע כיון שהקב"ה מתנהג עמו מידה כנגד מידה, וכיון שהוא היה מעביר	22645
על מדותיו נענה, ור"א שלא היה מעביר על מדותיו לא נענה, אע"פ שלא היה עליו שום תביעה על כך.	22646
ונמצאנו למדים סגולה נפלאה לזכות ליום הדין, והוא להיות רחמנים, וכל המרחם על הבריות מרחמים	22647
עליו מן השמים, וכן מצינו (ב"מ פ"ה.) יסורים דרבי ע"י מעשה באו, וע"י מעשה הלכו, ע"י מעשה באו	22648
מאי היא, דההוא עגלא דהו קא ממטי ליה לשחיטה, אזל תליא לרישיה בכנפיה דרבי וקא בכי, אמר ליה	22649
זיל לכך נוצרת, אמרי ברקיעא הואיל ולא קא מרחם, ליתו עליה יסורים יעו"ש.	22650
נתבונן נא בדבר, רבי זכה לתואר רבינו הקדוש תואר שלא מצינו על שום אדם בעולם, ועי' בהקדמת	22651
הרמב"ם לפיהמ"ש שכתב עליו, והיה יחיד בדורו ואחד בזמנו, איש שנמצאו בו כל החמודות והמדות	22652
הטובות, עד שזכה אצל אנשי דורו לקרותו רבינו הקדוש, ושמו יהודה, והיה בחכמה ובמעלה בתכליתם,	22653
כמ"ש מימות משה רבינו ועד רבי לא ראינו תורה וגדולה במקום אחד, והיה בתכלית החסידות והענוה	22654
והרחקת התענוגים, כמ"ש משמת רבי בטלה ענוה ויראת חטא יעו"ש, ועל ידו נשתמרה תורה בישראל ע"י	22655
שחיבר המשנה, וכ"ז לא הועיל לו להנצל מן היסורים הנוראים משום דלא קא מרחם וכמו שנתבאר.	22656
ואין הדבר בבחינת עונש אלא מהלך הדברים כך היא, דמאן דלא קא מרחם לא מרחמין עליה, ולכן אע"פ	22657
שכבר עברו עליה כמה יום הכפורים ולדעת רבי הרי יוהכ"פ מכפר אף בלא תשובה, לא נפטר מן היסורים,	22658
שאינם בגדר עונש, ואמרו (ב"מ שם) וע"י מעשה הלכו, יומא חד הוה קא כנשא (מכבדת) אמת' דרבי	22659
ביתא, הוה שדיין בני כרכושא, (היו מוטלים שם בני חולדה) וקא כנשא להו, אמר לה שבקינהו ורחמיו	22660
על כל מעשיו כתיב, אמרי הואיל ומרחם נרחם עליה יעו"ש, הרי להדיא שזו סגולה בדוקה, כיון שנרחם	22661
ירחמו עלינו מן השמים, ונזכה כולנו ליום הדין הבא עלינו לטובה. (שיחות מוסר ח"ב מא' ל"ח).	22662
	22663
מאמר רפו	22664
בנים אתם לה' אלהיכם לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת (דברים י"ד א').	22665
ופי' רש"י לפי שאתם בניו של מקום ואתם ראויים להיות נאים ולא גדודים ומקורחים, ואסרה תורה	22666
הקורחה והגדידה, והחמירה לחייב על כל קרחה וקרחה ועל כל שריטה ושריטה (מכות כ'). שלא כבשאר	22667
איסורים, וכ"כ למה, לפי שאתם בנים למקום וראויים להיות נאים, שמלבד שזהו כבודו של מקום, הרי זה	22668
גם מצד החשיבות הגדולה שלכם בעצמכם, והנה כשכתבה התורה בנים אתם אין זו מליצה אלא בחינת	22669
בנים ממש, באותה שייכות ובאותה איכות של בנים, ומדרגה נוראה כגון זו יש לכל בן ישראל והיא	22670
מחייבת את הנהגתו, שהרי אם חייב אדם מישראל להיות נאה ולא גדוד ומקורח, עאכ"ל שחייב להיות	22671
רחוק מפגמים רוחניים וענינים המגונים בעצמותם.	22672
ובקרא שלאחריו נאמר עוד כי עם קדוש אתה ובך בחר ה' להיות לו לעם סגולה, שעד כאן היא מדרגתו	22673
של אדם מישראל, חביב אדם שנברא בצלם, חביבים ישראל שנקראו בנים למקום, עם קדוש ועם סגולה,	22674
ומ"מ בדרך כלל אין האדם מכיר חשיבותו הנוראה הזאת, והוא מכיר את עצמו אך מצד הפחיתות שבו, כי	22675
קרוב הוא לזה מצד חומרו והרגלו מקטנותו, כי יצר לב האדם רע מנעוריו, וממילא הוא פחות ונבזה בעיני	22676
עצמו, וע"י כך הוא באמת הולך ומתקטן, וכדוגמת עשיר שאינו יודע בעושרו, וממילא אינו משתמש בו	22677
והרי הוא באמת כעני לכל דבר.	22678
חייב אדם להתבונן ולהכיר חשיבות הגדולה שיש בו בעצמותו, ובכוח שמתהווה בו בפועל עם הכרתו	22679
בחשיבות זו, וכל כמה שמרבה בהכרה זו כן מתרבת וגדלה בו חשיבותו, וזהו גורם גדול ועיקרי לתיקון	22680
המעשים, שהרי מצד הכרת חשיבותו, לעולם יחשוב בדעתו אם פעולה כזו ראויה לו והגונה לו, וימנע מכל	22681
מעשה ומכל התנהגות שאינה לפי כבוד חשיבותו, שהרי בנים אתם ראויים אתם להיות נאים, ומכ"ש מי	22682
שעוסק בתורת ה' הרי הוא כעין הכהנים שיש להם אזהרה מיוחדת בלאוין הנ"ל, וגם עשה דקדושים יהיו,	22683
דכל מי שקדושתו יתירה בעבודת השם ית' מצווה ביותר, ומכ"ש בן תורה העוסק בתורה תמיד, הרי הוא	22684
ילד שעשועים של הקב"ה, כמה הוא צריך להיות נאה ולשמור את עצמו ממעשים מגונים.	22685
ובאמת כל עצמותו של אדם ומדרגתו בעצם, היא לפי הכרתו בערכו, ואמרו חז"ל (קידושין מ'): האוכל	22686
בשוק פסול לעדות, וכן נפסק ברמב"ם (עדות פ"א ה"ה) שהבזויים פסולים לעדות, ולכאורה מדוע יפסל	22687
לעדות אם אינו מקפיד על כבודו, והלא אפשר דמ"מ יש בו יראת שמים ולא ישקר בעדותו, וחזינן דכיון	22688
שהינו בזוי בעצמו א"א להאינו בלא תענה, כי העיקר בנאמנות העד הוא ההרגש של איך אעשה דבר	22689

מגונה כזה ואעיד שקר בב"ד, ולכן כיון דמזלזל בעצמו א"א לסמוך עליו, דעלול ג"כ לשקר בעדותו, שהרי אינו חושש על עצמו מה שיהא עמו.	22690
נמצינו למדים דכללא הוא שכל מה שמרגיש אדם מישראל בעצמו יותר שהינו בן מלך ומעותד לגדולות, הרי הוא שומר נפשו וכבודו, שמתוך הרגשת האמיתיות שהוא בדרגת בנים אתם לה', ממילא עניניו רצויים וישרים, ואמרו במס' (שבת קי"ד.), איזהו ת"ח שמחזירים לו אבידה בטביעות העין, זה המקפיד על חלוקה להפכו, ופרש"י שלא יראו התפירות המגונות ואמרי החלוקה, הרי שגם בת"ח אם אינו מקפיד שיהא נראה בכבוד התורה אין להאמינו בטביעת עין, דאפשר שאך נדמה לו ויאמר דיודע בוודאות, והרי לנו עד היכן הדברים מגיעים, שאם אדם אינו מכיר בערכו ומקטין את עצמו, הרי גורם בזה הפסד גדול לכל עניני רוחניותו.	22691
ואמרו ז"ל (תענית י"א:), לעולם ימוד אדם עצמו כאילו קדוש שרוי בתוך מעיו, שנא' (הושע י"א) בקרבך קדוש, הרי דהקדושה בקרבו וקדוש שרוי בתוכו, ע"ד שאמרו ושכנתי בתוכם, בתוכו של כל אחד ואחד, ויצייר אדם את עצמו אם היה במחיצת גדולי עולם וכגון הגרי"ס זצוק"ל, הלא מפחד הדר גאונו, לא רק שלא יעשה שום פעולה כנגדו או לפגום בו ח"ו, אלא אפילו סתם מחשבת פיגול לא יעז להעלות במחשבותיו, וכשהכתוב אומר בקרבך קדוש, ומפרשים חז"ל דהיינו קדוש שרוי בתוך מעיו, הלא הדברים ככתבם, דבקרבו ממש יש קדוש, והיאך יעשה מעשה כנגדו לפגום הקדוש שבקרבו או להוציאו ולגרשו מתוכו, והמתבונן בזה הלא חיל ורעדה תאחזנו לעשות דברים אשר לא כן הם, וזהו שאמרנו שהכרת ערך עצמו הוא גורם גדול לתיקון המעשים יותר מכל.	22692
וצריך להכיר ג"כ כי הקדוש השרוי בתוכו ובקרבו זהו נצחיותו ונשמתו, ואין זה כמו שבא מן החוץ לתוכו, אלא שזו פנימיותו ועיקרו, והענינים התלויים בנפשו החיונית הגופנית, הם רק לשמש לרוחו ונשמתו ואינם עצמותו, וכל כמה שיכיר ויבין את דרגתו בבחינת בנים אתם לה', וכי עם קדוש אתה, יכיר את עצמותו באמת ויתרומם למעלה.	22693
ואמרו ז"ל (ויק"ר ל"ד ג') גומל נפשו איש חסד, זה הלל הזקן, שבשעה שהיה נפטר מתלמידיו היה מהלך והולך עמם, אמרו לו תלמידיו רבי להיכן אתה הולך, אמר להם לעשות מצוה, אמרו לו מה מצוה זו, אמר להם לרחוץ בבית המרחץ, אמרו לו וכי זו מצוה היא, אמר להן מה אם איקונין של מלכים שמעמידין אותו בבתי טרטיאות ובבתי קרקסאות, מי שנתמנה עליהן הוא מורקן ושוטפן והן מעלין לו מזונות, אני שנבראתי בצלם ובדמות אלוהים עאכו"כ.	22694
ד"א גומל נפשו איש חסד זה הלל הזקן, שבשעה שהיה נפטר מתלמידיו היה מהלך והולך עמם, א"ל תלמידיו רבי להיכן אתה הולך, א"ל לגמול חסד עם הדין אכסניא בגו ביתא, א"ל כל יומא אית לך אכסניא, א"ל והדין נפשא עלובתא לאו אכסניא היא בגו גופא, יומא דין הוא הכא למחר לית הוא הכא ע"כ, והיינו שהלל חש כשרחץ את פניו וסעד את לבו, ענין גמילות חסד בפועל ממש, שאינו דבר הנצרך לו ולעצמותו כלל אלא בגדר פרנסת העני, ובגדר קרוב קרוב קודם ממש, והרי הוא עושה חסד ממש עם נפשו העלובה, ע"ד שהאכיל רבי פנחס בן יאיר את בהמתו, וכ"ה בכמה מקומות כי כן ממש היתה כוונת רבותינו ז"ל בכל מעשיהם, והרגש צרכי גופם היה שוה אצלם להרגש בצרכי אחרים, וכל כמה שיתבונן האדם יותר בענין זה יקל עליו להתקרב לענינים הרוחניים.	22695
דבר פשוט הוא שמחשבות כאלו ומהתבוננות בזה לא יבוא לידי גאווה כלל, כי עד כמה שאדם מתקרב לרוחניות ולעניני קדושה הוא מתבטל בעיני עצמו, ועיקר הענוה ההתבטלות מצד כבוד המקום, וההרגש בכבוד יהא רק לכבוד המקום, וההשגות האמיתיות הן עיקר הענוה, וכל כמה שמתרחקין מן האמת באים לידי גאווה, כי מעלה כל שהיא שמוצא בעצמו הוא מנפחה עד אין שיעור, כי מרגיש הוא מאד את היש החומרי, ויותר מזה במעלה רוחנית, שהרי היא נפלאה מאד בעיניו, אבל כשמרגיש כי קדוש שרוי בקרבו והוא בדרגת בנים אתם, הרי הוא במצב של עליה ומרגיש תמיד עד כמה עדיין חסר לו, ועד כמה שאין ראוי לו להחזיק טובה לעצמו.	22696
(משנת רבי אהרן).	22697
מאמר רפז	22698
בנים אתם לה' אלהיכם לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת (דברים י"ד א').	22699
העולם סוברים כי מחלה היא רק חולי הגוף, אבל חסרון הנפש אין זה מחלה רק חסרון נפשי, ולכן על חולי הגוף הולכים למרחקים לדרוש אל הרופאים משא"כ על חסרון נפשי, והאמת לא כן הוא, אברי הגוף הם מלבוש לנפש, ואם גם למלבוש דורשים כ"כ בכל מאודם, עיקר האדם שהוא הנפש, כמה מהצורך לדרוש לרופאים, והנה ידעתי בעצמי, אבר אחד שאינו בריא כמה נוגע לי לכל עצמי, אף לכל היום, אברי הנפש שהם עיקר האדם באמת, כמה יסבול הנפש ממחלה של אבר אחד, ומכ"ש כל האברים של הנפש אם ח"ו אינם בריאים כמה יסבול האדם, ואם אינו מרגיש, הלא זהו חולי יותר גדול ר"ל.	22700
	22701
	22702
	22703
	22704
	22705
	22706
	22707
	22708
	22709
	22710
	22711
	22712
	22713
	22714
	22715
	22716
	22717
	22718
	22719
	22720
	22721
	22722
	22723
	22724
	22725
	22726
	22727
	22728
	22729
	22730
	22731
	22732
	22733
	22734
	22735
	22736
	22737
	22738
	22739

והנה עד עתה דברנו גם לפי הבנת האדם המבין, אבל האמת כבר הודיעה תורתנו הק' בנים אתם לה' א'	22740
לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת, אפילו על המת אשר כל אשר לו יתן בעד נפשו, וכתב	22741
הראב"ע ז"ל אחר שתדעו שאתם בנים לשם, והוא אוהב אתכם יותר מהאב לבן, אל תתגודדו על מה	22742
שיעשה, כי כל מה שיעשה לטוב הוא ואם לא תבינוהו, כאשר לא יבינו הקטנים מעשה אביהם רק יסמכו	22743
עליהם, כן תעשהו גם אתם עכ"ל הזהב.	22744
וא"כ חולי הגוף השייך לו ית' הכל לטובתו, משא"כ חולי הנפש שזהו חולי באמת, עאכו"כ שיש לדרוש	22745
אל הרופאים, וזהו שאז"ל אלו ת"ח שמכתתין רגליהם מעיר לעיר וממדינה למדינה (ב"ב ח'), כי התורה	22746
שלהם היא להבין מתוך התורה דרכי ה' ית', כענין שאז"ל (ברכות י"ז.) מרגלא בפומיה דר"מ, גמור בכל	22747
לבבך ובכל נפשך לדעת את דרכי ולשקוד על דלתי תורתך, פי' לדעת דרכי מהתורה, כענין שנאמר והם	22748
לא ידעו דרכי וזה כפתור ופרח בפירוש הגמ' הנ"ל למבין דבר, כי קצרתי מאד בזה.	22749
וידיעת דרכי הם רפואת הנפש למי שחולה בה, והכל חולים בה, כענין שנא' בגמ' משל למלך שהיכה את	22750
בנו מכה גדולה, בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין (ספרי פ' עקב), הלכו לדרוש לרופאים לרפאם	22751
מחולי נפשם המסוכנת מאד, הרבה יותר ממה שהאדם מרגיש בחולי הגוף, למה? כי זה עיקר האדם, ואברי	22752
הגוף רק לבוש לאברי הנפש.	22753
מה נואלו האנשים המבקשים רפואה למלבוש ולא לעיקר האדם, והלבוש חולף והנפש חיה וקיימת	22754
לעד, והנה מקרא מלא דבר הכתוב בנים אתם, ואין לכם להצטער על דבר שאני עושה, כי בודאי לטובתכם	22755
הוא, ומה הוא ששייך לכם? יראת שמים היינו רפואות הנפש, וזהו ששייך לכם כנא' מה ה' אלוהיך שואל	22756
מעמך כי אם ליראה, ולפי זה על צער הגוף, אין מה להצטער באמת כי זה שייך להקב"ה, וכל מאי דעביד	22757
רחמנא לטב עביד, והמצטער על צער הגוף שלא ע"פ דין הוא.	22758
והנה תראו דבר פלא, ע"פ השכל מי שמצטער מאד על צער הגוף, כשהקב"ה ישלח דברו ונחלץ מצרה,	22759
הלא היה צריך לשמוח כל ימי חייו תדיר, משא"כ הצדיק שאינו מרגיש בצער הגוף משום טעם הנ"ל, לפי	22760
הנראה לא היה לו לשמוח בעת שהוא נחלץ מצרה, כי לא היה לו צרה, ומה לו לשמוח, ואנחנו רואים ממש	22761
ההיפוך, האיש הפשוט הצרה לו צרה גדולה בל יוכל להנחם ממנה, ובעת שהוא נחלץ מצרה, שמחתו היא	22762
רק מעט, רק איזה ימים יזכור וישמח בה, והצדיק ממש ההיפוך, בעת צרתו אינו מצטער רק כפי דין תורה,	22763
כמו שמצינו בדוד המלך ע"ה, ובגמ' (שבת קנ"א:) אמרה לו דביתו תרנגולתא אפקת מביתך, אמר לה	22764
תרתית יתכלא ועיורא בתמיה, ופרש"י שכול ועורון מבכי, ועכ"ז אם נחלץ מצרה, שמח הוא כל ימי חייו,	22765
והדבר פלא, מה זאת בההפכים הנ"ל? אבל באמת אין זו קושיא, והכל הולך מכוח אחד.	22766
רוב אנשים אינם אוהבים רק גופם ולא נפשם, כי אין להם במה להבחין תענוגי הנפש כי לא נסו בכאלה,	22767
ואמר החכם מי שלא ידע נפשו לא ידע אלהיו, ויסורי הגוף הוא מרגיש מאד, ואם ילך אצל חכם לבקש	22768
עליו רחמים, אין זה אלא ככל הדברים הרחוקים, אשר בשביל אהבת הגוף בהפרזה יתרה מקרב הרחוקות,	22769
כמו שאנו רואים מעשים בכל יום, ולכן כאשר נחלץ מצרה ישכח הכל ולא יקרב עוד הרחוקות בעיניו.	22770
מה שאין כן הצדיק ממש ההיפוך, כי אינו אוהב גופו הפחות רק נפשו הנכבדת, ואם ח"ו יארע לו איזה	22771
דבר תולה בעוונותיו המרובים, וכל דעביד רחמנא אין לו שום ספק כי לטב הוא ומקבלו בשמחה ובסבר	22772
פנים יפות, ויודע היטב בהבנה יתרה בנים אתם, והאב יודע טובת בנו הקטן יותר מהקטן לעצמו כדברי	22773
הראב"ע, ואינו מצטער כלל, ואם הקב"ה ישלח דברו ונחלץ מצרה ישמח הרבה מאד, כי יש לו התקרבות	22774
מאב רחמן אשר הוא כל יכול, היש הצלחה יותר מזאת, למצוא חן בעיני הכל יכול, ויחכה תמיד	22775
להתקרבותו ית' ושמחתו גדולה מאד, כי לא כעוונותיו גמל עמו ומצפה לעזרתו תמיד. (חכמה	22776
ומוסר ח"א מא' קכ"ב).	22777
	22778
מאמר רפח	22779
לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכ'ר לנכרי כי עם קדוש אתה לה' אלהיך לא	22780
תבשל גדי בחלב אמו (דברים י"ד כ"א).	22781
ופי' שם הספרי, קדש עצמך במותר לך, דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור, אי אתה רשאי לנהוג	22782
היתר בפניהם עכ"ל, למדים אנו מזה, עד כמה האדם מצווה להתייחס בזהירות ורצינות למצב הרוח של	22783
חבירו, שיתנהג בקדושה ובכבוד נגד הרגשות חבירו, להתייחס ברגשי חן ויקר למדות הטובות שהוא מוצא	22784
בחבירו, אם חבירו יוצר לו גדרים וסייגים לשם השגת הקדושה והיראה, אל יהיך שיכול הוא להגיע	22785
למעלת הקדושה והיראה, מבלעדי הסייגים והגדרים של חבירו, להראות יחס של ביטול או זלזול לגדרים	22786
הנ"ל, ושלא יקל לאלה האיסורים שחבירו נוהג מתוך אמונה תמימה.	22787
כי אלו הסייגים והגדרים שחבירו קבע לעצמו, בוודאי שבאו לו מתוך התלבטות ומלחמת נפש ארוכה,	22788
בדמו וחלבו הוא בנה לעצמו את המבצר והמשגב בהם יוכל לשמור על טהרת רוחו, ויתכן שיגע ועמל בהם	22789

ימים ולילות, עד הגיעו לידי החלטה שנאים ויאים אלו הסייגים למגן מפני תעלולי היצר שבו, ואלו	22790
האיסורים והסייגים הם שמגינים עליו, הכי נזלזל לאיש הבונה לעצמו מבצר מחוסן שעליו להימצא שם	22791
במשך ימי חייו.	22792
ומי הוא זה שיהין לדרוך על הרגשות העדינות של הזולת, כי אמנם כל הפוגע והנוגע באלו הגדרים	22793
והסייגים, כאילו נגע בבת עינו של חבירו, והמבזה את גדרי קדושת חבירו, מבזה את קדושת כל עם	22794
ישראל, וקריאת הכתוב הוא כי עם קדוש אתה לה' אלהיך, ועוד צריך זהירות יתירה, כשהאדם יודע	22795
באמת שמעלתו הרוחנית היא גבוהה פי שבע ממעלות חבירו, ובכל זאת אסור לו להקל ראש נגד מעלת	22796
חבירו, כי מי יודע במה נחשב הוא, ומי מהם יכשר בעיני ה'.	22797
דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו מקדשי בני ישראל, ולא יחללו את שם קדשי אשר הם מקדישים לי, ופי'	22798
הספורנו ז"ל, שלא יחשבו שלגודל מעלתם יהיו קדשי העם כחולין אצלם, מנודה לתלמיד אינו מנודה לרב,	22799
ולא יחללו את שם קדשי אשר הם מקדישים לי שקראו עליו שם קודש עכ"ל (פ' אמור), הלימוד מזה	22800
שחלילה לנו לזלזל ולפגוע בהרגשות ודרגות חבירו, בין שהוא מחמיר להנהיג מעולה יותר, וכש"כ	22801
שחבירו הוא המחמיר והמתעלה, שאסור לו להראות יחס של בוז וזלזול לאיסוריו שהנהיג לעצמו, כי כל	22802
חומרה שהאדם מוסיף לעצמו, בצורת סייגים וגדרים ואיסורים, הם ילידי מחשבה השואפת למעלה	22803
לקודש.	22804
בצער וכאב מקנה לו האדם קישוטי קדושה, וכשהאדם מתלמד להוקיר את הסייגים והאיסורים של	22805
חבירו, בזה נפקחו עיניו לראות גם את הטוב הצפון בנשמתו הוא, ואולי יזכור שכמה מסגולותיו העילאיות	22806
שרכש לעצמו בנעוריו, ושעכשו נראות לו כרגילות ופשוטות, גם הן עלו בעמל ובבינה יתירה, ואם ידע	22807
זאת, ידע להמשיך בשמירה על טוב נפשו, כי קדוש אתה לה' אלהיך, אתה וחבירך כולם אהובים לפניו	22808
ית"ש. (תורת הנפש).	22809
	22810
מאמר רפט	22811
עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה (דברים י"ד כ"ב).	22812
כתב הרמב"ם בספר המצות וז"ל, שציונו להאמין יראתו יתעלה ולהפחד ממנו, ולא נהיה ככופרים	22813
ההולכים בשרירות לבם ובקרי, אבל נירא ביראת עונשו בכל עת, וזהו אמרו את ה' אלהיך תירא (מצוה	22814
ד'), הנה מפורש דע"י יראת העונש מקיים האדם מצות עשה של את ה' אלהיך תירא, ומ"ע זו אין לה	22815
הפסק ויש לקיימה תמיד בכל עת, ובפרט בימים האלו שאנו מתקרבים לימי הדין והמשפט, הנה יראה זו	22816
עצמה שאנו מפחדים מהדין והמשפט זכות גדולה הוא לזכות בדין, כי מקיימים בזה מצות עשה, וכבר	22817
אחז"ל הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות (פרקי אבות).	22818
ולכן כל הצדיקים וכל החסידים היו יראים ומפחדים ממשפט שמים, כי זה נכלל במ"ע של את ה' אלהיך	22819
תירא, וכבר אחז"ל (פסחים נ"ד): עומק הדין מכוסה מבני אדם, וכן אמרו (ערכין י"ז). אלמלי היה בא	22820
הקב"ה בדין עם האבות לא היו יכולין לעמוד מפני תוכחה עי"ש, ומי לנו גדול מהם שלא יפחד? וכן אמר	22821
דוד המלך ע"ה (תהלים קמ"ג) ואל תבוא במשפט את עבדך כי לא יצדק לפניך כל חי, ועוד אמר (תהלים	22822
קי"ט) סמר מפחדך בשרי וממשפטיך יראתי, למדנו היטב שהיראה והפחד מפני הדין והמשפט, יראה זו	22823
היא דוקא ההצלה והזכות לזכות בדין ובמשפט, כי בזה מקיים האדם מצות עשה של את ה' אלהיך תירא.	22824
למען תלמד ליראה את ה' אלהיך, ראשית דבר יש לדעת דלא כהמון העם שחושבים כי היראה באה לאדם	22825
ממילא, כאילו היא מוכנת ועומדת ורק צריך לקנותה באיזה קנין שהוא, או כמו ששגור בפי הכל פלוני	22826
נולד ירא שמים, כי הרי מפורש למען תלמד ליראה, והיינו כשם שאי אפשר להיות תלמיד חכם מבלי	22827
שילמוד את התורה, כך אי אפשר להיות ירא שמים אם לא ילמוד את היראה? ואיך לומדים אותה? הלא	22828
גם זה מפורש במקראות שלמעלה מזה, ואכלת לפני ה' אלהיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר	22829
דגנך, למען תלמד ליראה.	22830
הוי אומר שע"י קיום המצות לומד אדם האיד לירא את ה', כי כשאדם מכין עצמו לעשיית המצוה הרי הוא	22831
חושב מתבונן ומשכיל על דבר אמת, מצוה כזאת ציוונו ה' אלהי לעשות ואני הולך לעשותה, וכן בעשייתו	22832
אותה סוף מעשה במחשבה תחילה, כך ציווני בוראי לעשות, ובודאי אין לך לימוד יראת שמים גדול מזה	22833
שקורין פראקטיק, כמו שהרופאים הלומדים חכמת הניתוח עיקר לימודם הוא מה שעוסקים בחכמה זו	22834
בחוש, וכן בכל חכמה ומלאכה, אין אדם יכול להיות חייט אם לא אחז מעולם חוט ומחט בידו ולא תפר בגד	22835
מעולם, וכן כיוצא בו בשאר מלאכות, וקל והומר ביראת ה', כמ"ש (איוב כ"ח) ויאמר לאדם הן יראת ה'	22836
היא חכמה, ואמרו חז"ל (שבת ל"א): אין לו להקב"ה בעולמו אלא יראת שמים בלבד.	22837
אולם גם זאת בל נשכח, כי אחרי אשר ישתדל האדם בעשיית מצוות השי"ת ובקיומם במעשה ומחשבה	22838
נכונה, בודאי יעזרהו השי"ת לעלות מעלה אחר מעלה בעבודתו אליו ית' גם ללא מהלך טבעי כלל, ויפתחו	22839

לו שערי חכמה ביראת ה' חדשים לבקרים, אשר לא ראתה עין מבינתו מאז ולא השיגם מעולם, כי רבה	22840
אמונתו ית' לאין קץ ותכלית, והוא משאחז"ל (יומא ל"ט). עה"פ והתקדשתם והייתם קדושים כל המקדש	22841
עצמו מלמטה מעט מקדשין אותו מלמעלה הרבה.	22842
ודע עוד, כי לא יתכן שיגיע האדם ליראה את ה' הנכבד והנורא יראה אמיתית רק למעלה מדרך הטבע,	22843
ולפיכך הוא מוכרח לבוא בהקדם לקיום מצוות ה' שנצטוונו בתורה אשר ניתנה לנו מן השמים, שע"ז	22844
נוכל להסתייע מן השמים לקבל יראת שמים! סוד זה גילה לנו ג"כ בעל חובות הלבבות וז"ל, ומפני שהיה	22845
ענין היראה למעלה מכוח האדם, ולא יתכן לו עד שיפרד מרוב תאוותיו הבהמיות, ויכריח טבעיו ויקשור	22846
תנועותיו, העביד אותו הבורא בגופו ובאבריו במה שיש ביכולתו, ואם יגיע מהם כפי יכולתו, יפתח לו	22847
האלהים שער המעלות הרוחניות ויגיע מהם אל מה שלמעלה מיכולתו, ויעבוד את הבורא ית' בגופו	22848
ובנפשו בנראהו ובנסתרו, כמ"ש דוד ע"ה לבי ובשרי ירננו אל אל חי ע"כ.	22849
הרי שביאר בעל חובות הלבבות את הפסוק לא כמליצה אלא בפשטות, שכאשר ישתדל האדם בקיום	22850
המצות ויגיע מהם כפי יכולתו בדרך הטבע, יפתח לו האלהים שער המעלות הרוחניות ויגיע מהם אל מה	22851
שלמעלה מיכולתו שלא בדרך הטבע, כי כן אמר דוד המע"ה לבי ובשרי ירננו אל אל חי, לבי ובשרי ממש!	22852
עכ"פ למדנו דבר גדול בסוד של למען תלמד ליראה ולא נמנע מלצטט גם דברי בעל חובות הלבבות שם,	22853
וזה המכה בפטיש על כל הענין, שהמשיל את קיום מעשה המצוה לגרעין הנטוע בשדה אשר יוצא ממנו	22854
אילן גדול הנושא פירות ע"ש.	22855
הנה אם נתבונן נבין כי ראשית דבר צריך לחרוש ולרכך את האדמה שתהיה ראויה לקבל ולקלוט הזרע	22856
אשר יזרע בתוכה, וגם יש לנקות השדה מן העשבים הרעים ומן הקוצים ואז יצמח ויעלה פירות הרבה,	22857
אבל אם לא יחרוש ולא ינכש וכ"ש שלא יתן זרע בתוך האדמה מה יצמיח? וכן הדבר הזה, קיום המצוה	22858
במחשבה נכונה והרגשת הלב לעניינה, היא החרישה לרכך האדמה כדי לקלוט מעשה המצוה שהיא גרעין	22859
הנזרע בתוכה, ולהצמיח היראה שתבוא אחריה בסייעתא דשמיא, אילן גדול הנושא פירות יפים ומתוקים!	22860
היינו המעלות הרוחניות שלמעלה מיכולתו כמו לבי ובשרי ירננו אל אל חי.	22861
אבל צריך שתדע עוד, כי בזה המשל של הגרעין והפירות היוצאים ממנו, כלל הוא שהפירות אף שהם	22862
גדולים וטובים בכמות ובאיכות הרבה מאד על הגרעין, ומגרעין אחד יכולים לצאת אילנות ופירות ופירי	22863
פירות עד כדי למלאות כל העולם בהם, אבל כולם אין להם אלא אותו הכוח שהיה בגרעין עצמו! לא יתכן	22864
שיזרעו גרעין של תאנה ויצמח ממנו אילן של רמונים, וכן אם הגרעין מין שחור לא יוציא פירות ממין לבן	22865
וכן כל כיוצא בזה.	22866
לכן גם מטעם זה יש מאד לדקדק במעשה המצוה עצמה שלא תהיה כמצות אנשים מלומדה, אלא שיעשנה	22867
בהכנה רבה קודם עשייתה ובשעת עשייתה בהשכל ודעת ליראה את השי"ת, ובכך יצמיח בלבו אילן גדול	22868
עם פירות של יראה גדולה ונפלאה, וחוזר וזורע באור יראה זו שוב גרעיני המעשה אשר יעשה וחי בהם,	22869
והיינו למען תלמד ליראה את ה' אלהיך כל הימים! (לב אליהו).	22870
	22871
מאמר רצ	22872
ואכלת לפני ה' אלהיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכורות בקרך	22873
וצאנך למען תלמד ליראה את ה' אלהיך כל הימים (דברים י"ד כ"ג).	22874
אמר ריש לקיש (שבת ל"א.) מאי דכתיב (ישעיה ל"ג) והיה אמונת עתך חוסן ישועות חכמת ודעת, אמונת	22875
זה סדר זרעים, מועד נשים נזיקין קדשים טהרות, אמר רבא ואפילו הכי אי יראת ה' היא אוצרו אין אי לא	22876
לא, עי"ש, הנה כי אף ברוכשו כל התורה כולה, וכשאומרים כל התורה הרי הכוונה במלוא מובנה, תורה	22877
של חז"ל הקדושים, וכשלומד כל התורה כולה א"כ מה עוד חסר כאן? וכי בתורה לא נכלל יראת שמים?	22878
ועכ"ז עדיין נאמר כי עוד לא נגמר, אלא אי יראת ה' היא אוצרו מוטב, ואם לא לא! הרי רואים אנו כי יש	22879
עוד לימוד מיוחד חוץ מלימוד התורה, והוא לימוד יראת שמים!	22880
אמרו חז"ל (קידושין ל'): תנא דבי ר' ישמעאל, בני אם פגע בך מגוול זה משכהו לבית המדרש, ובאור	22881
ישראל (מכתב ז') כתב הגרי"ס זצ"ל, כי ביהמ"ד שונות יש, ובכל פרט אשר יפגע המגוול להאדם ילך	22882
לביהמ"ד השייך לפרט הלזה, ועד עתה לא עמדנו על עומק דבריו, הנה מבורר וידוע כי כל התורה כולה,	22883
כל מצותיה ודיניה אם כי רבים ושונים הם, מ"מ מחוברים הם וקשורים זה בזה, אחד מחייב לשני והשני	22884
מחייב למחייבהו, וכן כולם כאחת הן, מצות שבת מחייב למצות תפילין, מצות תפילין מחייב למצות מצה,	22885
ומצות מצה מחייב למצות שילוח הקן וכדומה.	22886
כל המצוות כל אחת הכנה היא לרעהיה, וזה ודאי מבורר, ועכ"ז הרי סוכ"ס כל אחת ואחת לעצמן הן	22887
וחלוקין מרעהיהן, ואיש הרוצה לקיים את הלאו של לא תגזול, לא די לו אם יעסוק בלימוד הלכות שבת,	22888
ממצות שבת לא יצא לו הלא תגזול כדבעי, לקיים דיני לא תגזול עליו ללמוד סדר נזיקין, ללמוד ולהתבונן	22889

בפרטיהם ופרטי פרטיהם עד מתכונתן, וע"י לימוד תורת הגזילה אז הוא יבוא לידי קיום מצותיה, כל מצוה לעצמה יש לה להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים שלה במיוחד, ובלעדיהן לא תתקיים שום מצוה.	22890 22891 22892
כללו של דבר, כל מצוה ומצוה יש לה הבהמ"ד שלה, וכזאת הוא בענין יראת שמים, אם כי יראת שמים ודאי היא תמצית כל התורה כולה, ודאי תורה מחייבת ליראת שמים, הן יראת ה' היא חכמה (איוב כ"ח), הן אחת ומ"מ ליראת שמים ביהמ"ד מיוחד לה, למען תלמד ליראה את ה' א' כל הימים, למען תלמד כתיב, ליראה הינך צריך ללימוד מיוחד, ואם גם ילמוד כל התורה כולה מראשיתה עד אחריתה, ואם גם עסקו בה היה על מדרגות הכי גבוהות, אולם אם את המסכת יראת שמים לא למד, הנה לא יבוא בשום אופן לדרגת יראת שמים באמת, כמו שמלימוד מסכת שבת אינו בא לידי מצות לא תגזול, או ממסכת פסחים אינו בא לידי קיום מסכת שבת.	22893 22894 22895 22896 22897 22898 22899
אחרי שלמד ורכש כל התורה כולה במלוא המובן, עדיין צריך לבחינה אי יראת ה' היא אוצרו! וכפירוש רש"י הוא עיקר החשוב בעיניו לאצור ולעשות סגולה לזכרון מה עם יראת שמים? האם עשה עסק מיוחד בלימוד המסכת של יראת שמים כדבר עיקר וחשוב בפני עצמו, חוץ מעסקו בכלליות התורה, כי אף שתורה ויראה אחת הן, כל התורה כולה הרי יראה היא, ואפילו הכי לבוא ליראה בכל דרגתה, לא אפשר בלתי לימוד המסכת המיוחדת למידת היראה, והוא אמנם סוג גדול בשלמות היראה.	22900 22901 22902 22903 22904
במזון הגוף הלא ישנם כמה מיני מזונות שונות, כל מין לתפקידו ולצרכו, כל מין מזון הוא, אבל לחם הוא מין מזון מיוחד לבב אנוש יסעד (תהלים ק"ד), לחם הנה הוא עיקר במזון, כי הוא מזון מיוחד ללב, והנה בגוף ישנם כמה אברים, אברים שאין הנשמה תלויה בהם, ואברים שהנשמה תלויה בהם, ואעפ"כ גם האברים שהנשמה תלויה בהם, עיקר חיותם הוא מהלב, כי הלב היא הנותנת חיים לכל כולם, אבל זה ודאי פשוט כי גם בלתי הקבה לא תהיה בשום אופן כל חיות.	22905 22906 22907 22908 22909
ומהלך הדברים הוא ככה, ודאי כי תחילת הפעולה מתחלת ע"י הקיבה אשר בתוכה בא ראשית המזון, ומשם הוא שמתחיל ראשית כל מעשה המזון ופעולתו, ובלעדי פעולת הקיבה ודאי אין כלום גם בלב, אלא אחרי שהקיבה מובלת את כוחות המזון ללב, כי אז החיות לכל האברים ובכללם גם הקיבה, הלב היא הנותנת, וסוכ"ס מקום כל החיות הוא בלב.	22910 22911 22912 22913
כן הוא בנפש, רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות (מכות כ"ג:), הכין הבורא ית' כמה מיני מזון לנפש האדם, לרמ"ח אבריה ושס"ה גידיה, כל מצוה ומצוה מזון היא לנפש, וביניהם גם כאלה שהם עיקרים במזון, תחילת הכל היא תורה, בלעדי תורה אין פעולה, התורה היא הקיבה באברי הנפש, בלעדי תורה לא תבוא לאדם בשום אופן היראה, אלא אחרי שסופג האדם תורה, תיכף עם זה מתחיל העבודה לבשל בזו הקיבה כל מיני המזונות, לעבדם היטב, ולהוביל תמציתם למקור החיות היא היראה.	22914 22915 22916 22917 22918 22919
ואחרי כן, אחרי שקיבל חיות ביראה, אז מזו החיות, מזה האור, מאיר ומחיה בחזרה לתורה שבו, לזו התורה אשר ממנה מצץ וינק ליראתו, ובאור החזור הזה נעשה תורתו תורה אחרת לגמרי, בקרבו תורה חדשה תורה חיה, כי יראת ה' מקור חיים הוא ודאי, וכמאמרם ז"ל (יומא ע"ב:) א"ר שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, מאי דכתיב (משלי י"ז) למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין, אוי להם לשונאיהן של תלמידי חכמים שעוסקין בתורה ואין בהן יראת שמים, יראת שמים היא הלב, ובלעדי לב אין חיות ודאי, חיות נותנת דוקא הלב, וא"כ ודאי אם אין יראה אין חכמה! (דעת תורה).	22920 22921 22922 22923 22924 22925 22926
מאמר רצא	22927
ואכלת לפני ה' אלהיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך למען תלמד ליראה את ה' אלהיך כל הימים (דברים י"ד כ"ג).	22928 22929
מכאן למדים, לא כאלה שחושבים שיר"ש זה רק אמצעי לקיום התורה, וכאן רואים שהתורה חייבה ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך, וזו טירחה גדולה לנסוע לירושלים עם מעשר בקר וצאן, וכי ירבה ממך הדרך כי לא תאכל שאתו וצרת הכסף בידך, והמטרה של הכל היא למען תלמד ליראה את ה' אלהיך כל הימים, וכביאור הספורנו כי במקום הנבחר למקדש יהיה בית דין הגדול להבין ולהורות.	22930 22931 22932 22933 22934
רואים שיר"ש זוהי המטרה והתכלית של מצוה גדולה, וכמ"ש ז"ל (שבת ל"א.) אמר ר"ל מאי דכתיב (ישעיה ל"ג) והיה אמונת עתיך חסן ישועות חכמת ודעת, אמונת זה סדר זרעים, עתיך זה סדר מועד, חוסן זה סדר נשים, ישועות זה סדר נזיקין, חכמת זה סדר קדשים, ודעת זה סדר טהרות ואפילו הכי יראת ה' היא אוצרו.	22935 22936 22937 22938

אמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין, אומרים לו נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה, עסקת בפריה ורביה, צפית לישועה, פלפלת בחכמה, הבנת דבר מתוך דבר, ואפ"ה אי יראת ה' היא אוצרו אין, אי לא לא, משל לאדם שאמר לשלוחו העלה לי כור חיטין לעליה, הלך והעלה לו, א"ל ערבבת לי בהן קב חמטין, אמר ליה לאו, אמר ליה מוטב אם לא העלית ע"כ, רואים עד כמה צריך אדם להטריח את עצמו בשביל להשיג יראת שמים, וכנאמר מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה (דברים י').	22939
וענין ואכלת שם ושמחת אתה וביתך למען תלמד ליראה, לכאורה קשה מה השייכות של זה לזה, כיון שהמטרה למען תלמד ליראה, יכולים לנסוע לירושלים למטרה למען תלמד ליראה בלי ואכלת שם ושמחת אתה וביתך? אמנם הנה בטבעו של אדם, כשמדבר על ענין יראה הוא מרגיש בביטוי היראה עול נורא, ואילו היו צריכים לצייר בית מוסר ויראה, היו מציירים אותו חדר אפל וחשוך שמטיל מרה שחורה, ולפיכך התורה אומרת דוקא ושמחת, שיראה ושמחה לא רק שהם לא סותרים אחד את השני, אלא שמתאימים, בבחינת שמחו בה' וגילו צדיקים והרנינו כל ישרי לב (תהלים ל"ב) עבדו את ה' בשמחה בואו לפניו ברננה.	22940
נמצאנו למדים שענין יראת שמים זה לא נגד החיים כמו שחושבים וטועים רבים, אלא עם החיים כלשון הגמ' (ברכות ט"ז:) בתפילת רב בתר צלותיה, חיים שיש בהם יראת חטא, חיים שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים ע"כ, האדם יכול להיות ואכלת ושמחת אתה וביתך ועם כל זה תלמד ליראה את ה', כי יראת ה' היא חכמה ויראת ה' תוסיף ימים (משלי י'), ואדרבה יר"ש היא המנעימה את החיים, כי היא מרחיקה את האדם מקנאה תאוה וכבוד שמוציאין את האדם מן העולם.	22941
והנה להגיע ליר"ש צריכים ללמוד הרבה תורה, כאמרם ז"ל (אבות פ"ג) אם אין חכמה אין יראה, כי הבלתי חכמים לא מבינים זה ומלבישים ליר"ש צורה אחרת לגמרי, כדברי המס"י בהקדמה בענין היראה וז"ל, ויחסר מן הבלתי חכמים למיעוט השגתם אותו, עד שידמו רוב בני האדם שהחסידות תלוי באמירת מזמורים הרבה, וידויים ארוכים מאד, צומות קשים, וטבילת קרח ושלג, כולם דברים אשר אין השכל נח בהם, ואין הדעת שוקטה עכ"ל.	22942
והנה בגמ' (שבת ל"א.) אמר רבה בר רב הונא כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים, דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצונות לא מסרו לו בהי עייל, ופי' רש"י יר"ש דומה לפתחים חיצוניים שדרך להם נכנסים לפנימיים, כך אם ירא שמים הוא נעשה חרד לשמור ולעשות, ואם לאו אינו חס לתורתו ע"כ, ובגמ' הלאה, מכריז ר' ינאי חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עביד ע"כ, ולכאורה משמע דרבה בר רב הונא ור' ינאי חולקים, דלרבה בר רב הונא יר"ש הם מפתחות חיצוניות, ולר' ינאי להיפך התורה השער והיראת שמים הדירה? ואם חולקים במה חולקים?	22943
אבל אפשר לומר שלא חולקים, ע"פ מה שכתוב (באבות פ"ג) אם אין חכמה אין יראה, אם אין יראה אין חכמה, ז"א שאחד לא יכול להיות בלי השני, כי אם אין יראה אז התורה שלומד זה בלי חשק ובלוי אהבת התורה, וממילא בלי קדושת התורה, לא כואב לו אם לא יודע ולא שמח על מה שכן יודע, ולימוד כזה נקרא אין תורה, כי במי אתה מוצא חמאה של תורה עמקותה ופנימיותה, במי שממית עצמו עליה ולומד בדחילו ורחימו, וכן אם אין חכמה אין יראה כי לא ע"ה חסיד, ולא יודע ממה להזהר ואיך להזהר, ובלוי תורה אינו מבין חכמת היראה, ומלביש צורה אחרת ליראה כדברי המס"י.	22944
ולפי"ז היראה היא התחלת התורה והסוף, מפתחות חיצוניות ומפתחות הפנימיות, כי היראה היא המקיפה את הכל מן ההתחלה עד הסוף, מתחיל מיראה פשוטה דהיינו יראת העונש כדברי (המס"י פ' כ"ד) וז"ל, כי מיני היראה הם ב' שהם ג', האחת קלה מאד להשיגה אין דבר קל כמוהו, והב' קשה מן הכל ושלמותה כמו כן שלמות גדול מאד, יש יראת העונש, ויש יראת הרוממות, יראת העונש כפשוטה, שאדם ירא מעבור את פי ה' אלהיו מפני העונשים אשר לעבירות, אם לגוף ואם לנפש, והנה זאת קלה ודאי כי כל אדם אוהב את עצמו ויירא לנפשו, ואין דבר שירחיק אותו מעשות דבר אחד יותר מן היראה, שלא תבואהו בו איזה רעה, ואין יראה זו ראויה אלא לעמי הארץ ולנשים אשר דעתן קלה, אך אינה יראת החכמים ואנשי הדעת עכ"ל, ומדרגה זו מהמפתחות החיצוניות לפני תורה, וע"ז אמרו אם אין יראה אין תורה.	22945
ויראה עילאה זוכים אחרי לימוד תורה, והיא מפתחות הפנימיות, וע"ז אמרו אם אין חכמה אין יראה, וזה מבואר ג"כ בדברי המס"י וז"ל, המין הב' הוא יראת הרוממות, והוא שהאדם ירחק מן החטאים ולא יעשה מפני כבודו הגדול ית"ש, כי איך יקל או איך יערב לבו של בשר ודם שפל ונמאס לעשות דבר נגד רצונו של הבורא ית' ויתעלה שמו, והנה זאת היראה אינה כ"כ קלה להשיג אותה, כי לא תולד אלא מתוך ידיעה והשכלה להתבונן על רוממותו ית' ועל פחיתותו של האדם, כל אלה דברים מתולדות השכל המבין ומשכיל, היא היראה המשובחת שנשתבחו בה חסידים עולם ע"כ, ויראה עילאה זו זוהי מדרגת אברהם אבינו שאמר לו הקב"ה, עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה. (זכרון מאיר).	22946
	22947
	22948
	22949
	22950
	22951
	22952
	22953
	22954
	22955
	22956
	22957
	22958
	22959
	22960
	22961
	22962
	22963
	22964
	22965
	22966
	22967
	22968
	22969
	22970
	22971
	22972
	22973
	22974
	22975
	22976
	22977
	22978
	22979
	22980
	22981
	22982
	22983
	22984
	22985
	22986
	22987
	22988

	מאמר רצב	22989
	ואכלת לפני ה' אלהיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכורות בקרך	22990
	וצאנך למען תלמד ליראה את ה' אלהיך כל הימים (דברים י"ד כ"ג).	22991
	הנה היותר חכם, אם גם ירא הוא בטבעו, אך לא בלימוד השכל ודעת, כענין שנא' למען תלמד דייקא	22992
	ליראה את ה' אלהיך, ואת בניהם ילמדון וקאי על רישא דקרא, ואשמיעם את דברי אשר ילמדון ליראה	22993
	אותי כל הימים, והנה הם ראו גדולתו ית' פנים בפנים, ולמה להם אשר ילמדון ליראה, אלא ודאי כי גם	22994
	דור מקבלי התורה עין בעין, אחרי קבלת התורה צריכים ג"כ להתלמד ע"פ המראה הנורא שראו במתן	22995
	תורה, ולאט לאט יקנו קנין טבעי בהיראה המושכלת להם בעמל ויגיעה, לא יגעת ומצאתי אל תאמין	22996
	(מגילה ו'), פי' כי היראה הנודעת להם בהר סיני, היא נמצאת להם כמציאה, אבל בלא יגיעה, לכן אל	22997
	תאמין כי קנו היראה לעולם, כי בלא יגיעה היא רק ידיעה ולא קנין.	22998
	משא"כ אם אח"כ ילמדון ביגיעה, בהשכלה עמוקה, ולהשיב אל הלב היראה המושכלת המיוגעת הזאת, אז	22999
	דוקא נקנית לאדם יר"ש בטבע ושלו היא לעד, ולכן ואת בניהם ילמדון ג"כ ע"י יגיעה, וזהו וידעת היום	23000
	והשבות אל לבבך (דברים ד'), וכענין שאנו רואים לפעמים עומד אדם על כל צרה שלא תבוא ולבו כדונג	23001
	ימס, ולשעה קלה כאלו לא ראה מעולם, והיינו כי היה בלא יגיעה אלא מציאה מצא ואל תאמין כי מצא,	23002
	יצא לנו מזה כי גם יראה המקובלת צריך להיות מושכלת, ראו נא הדברים הרמים האלה ונתבונן בינה	23003
	בהם, והסוד הלזה לכל מתנגדי המוסר, ע"כ חלקם לא נפל בנעימים, מי יתן ויאיר להם האור הגדול הלזה.	23004
	מעשה בשועל שבא עליו ארי לאכול, א"ל השועל מה יש בידי להשיבעך, אבל אני מראה אותך אדם שמן	23005
	שאתה טורף ושבע ממנו, והיה שם גומץ מכוסה ואדם יושב מאחריו, כיון שראה הארי אמר לשועל, הריני	23006
	מתירא מתפילתו של זה שלא תכשילני, א"ל שועל אי אתה מתירא ממנו, ואל בנך ובן בנך יגיעו הענין,	23007
	עכשיו תשבע רעבונך, ועד בן בנך זמן הרבה, נתפתה הארי וקפיץ על הגומץ ונפל שם.	23008
	בא לו שועל ועמד על שפת הגומץ ומציץ עליו, וא"ל הארי הלא אמרת לי שאין הפורענות באה עליך אלא	23009
	בן בנך נתפס בה, א"ל השועל כבר יש עון על אבי אביך שאתה נתפס בה, א"ל הארי אבות אכלו בוסר	23010
	ושני בנים תקהינה? א"ל השועל ולמה לא חשבת כן מתחילה, וכמה מיני מוסר יש במשל הזה בתשובת	23011
	ר"ה גאון מועתקה אות באות, אשתומם על רוממות רבינו האי גאון קדישא ג"כ במוסר.	23012
	והנה לארי היתה יראה, כמ"ש אני מתירא, ועכ"ז יען כי אינה מושכלת לכן נתפתה במשענת קנה רצוץ של	23013
	השועל לסמוך עליו, והנה הארי הוא מלך בחיות, ומהסתם יש לו דעת לכלכל משפטים במשפט, וכמ"ש	23014
	אח"כ אבות יאכלו בוסר, הרי זאת לו למושכל ראשון, ועכ"ז בשביל ספק להרבות בבשר טרפו, גם השוחז	23015
	המעט הלז יעור עיני החכם שהתחכם אח"כ ביושר, ואנה ברח ממנו המושכל האמיתי הלזה מקודם,	23016
	בהכרח כי מעט הריבוי בבשר בתקותו המסופקת, דחפה השכלתו במסגר, למען לא תשלוט עליו להפקיר	23017
	תקות ספקות מעט הבשר.	23018
	ומה יאמר האדם אשר תאותו יותר חזקה, ובפרט בתאוות יותר גדולות, והרבה יותר בכמות ובאיכות, היש	23019
	קץ כמה ידחפו שכל האדם במסגר עולם ר"ל, וזהו שביקש דהמע"ה הוציאה ממסגר נפשי (תהלים קמ"ב),	23020
	ומי לא יבין ולא יהמה ככנור לבו, כי עיקר החכמה תלויה בשבירת התאות וחמדת הממון העושקת מהאדם	23021
	כל נתח טוב, והיותר גלוי מזה, תמורת ההפכים הנמצא באנשי בעלי תאוה וחמדה מעצמו לזולתו, מה	23022
	שברגע הקודם התיר לעצמו, ברגע השניה לזולתו אסר בשתי ידיים בלי שים לב, וכרגע מה שקרב לעצמו	23023
	בשתי ידיים, ברגע אחרת דחף מזולתו בשתי רגלים, וכ"ז נראה בכל עידן ועידן בפשטות גם בלומדי תורה	23024
	אך בלא מוסר, והאם חכם יתקרי? וכל זה למד רבינו האי גאון קדישא מהמשל הנ"ל.	23025
	והנה עוד יש להתבונן, כמה וכמה תסכל התאוה לאדם היותר חכם, ארי מלך בחיות ולא הבין לחשוד את	23026
	הפקח השועל, פן לטובת עצמו הוא דורש, ולא חקר ג"כ מאין לו הדרוש הזה, לבד זרותו הרי פתי יאמין	23027
	לכל דבר, וכן אנו רואים שאוהב כבוד ימכר לעבד לחונפים ולא ישים לב, כשועל הלזה שחנף להארי	23028
	להפילו בגומץ ואח"כ הלך לראות בקלקלתו, ולכן יפה אמר שהמע"ה בחכמתו לדעת חכמה ובתנאי ומוסר,	23029
	בשניהם יחד יתקרי חכם.	23030
	וכמה יאומת הענין שכתבנו מדור מקבלי התורה, שעכ"ז הצריכם הכתוב להשיג היראה, אשר עיניהם ראו	23031
	ושמעו, להתבונן בהם דוקא ע"י לימוד לאט לאט, ואז תהיה היראה קנויה בלבם, עאכ"כ דברים שלא	23032
	ראתם עיני האדם שכר ועונש הבא, אשר חייבה המשנה והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה	23033
	כנגד הפסדה (אבות פ"ב), ומי לא יבין על פי זה כי בלי ידיעת העיון בזה לאט לאט כנ"ל, לבד שלא יהיה	23034
	לו קנין בלב, אף ידיעה לא יהיה לו כלל בהפסד מצוה.	23035
	ואל יתעקש המתעקש שישמע זאת ויאמר, כי אשר ילמדון ליראה אותי לא קאי על היראה רק ילמדון	23036
	תורה, וע"י תורה ליראה אותי, הא בדותא היא, דא"כ למה להכתוב לסיים כל הימים אשר הם חיים על	23037
	האדמה, פשיטא כיון דהיא מצוה שאין הזמן גרמא, אע"כ דהכי קאמר, כל ימי חייו דוקא צריכין ללמוד איך	23038

לקנות היראה ע"י השכלה דוקא, ביגיעה כנ"ל, הרי הדברים מבוארים למשכיל בעיון. (חכמה ומוסר ח"א מא' קי"ג).	23039
	23040
	23041
מאמר רצג	23042
ואכלת לפני ה' אלהיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר דגנך... ובכרת בקרך וצאנך למען תלמד ליראה את ה' אלהיך כל הימים (דברים י"ד כ"ג).	23043
	23044
הורגלנו לחשוב ונתקבל אצלנו לדבר מוסכם, שעניני היראה והשמחה הם שני מושגים רחוקים אחד מחבירו, דבר והיפוכו שאינם נשאים בנושא כאחד, הירא אינו שמח והשמח אינו ירא, אולם אם נביט דרך שפופרת הבטח של התורה, יתראו לפנינו הדברים בדמויות וצורות אחרות, ע"י השקפת התורה ניווכח, שלא רק שאין היראה והשמחה צרות זו לזו, לא רק שהאחת אינה שוללת את חברתה, אלא להיפך הן מחייבות זו את זו וממלאות אלו את אלו, ואין האדם יכול לקנות לו יראה אם באותה שעה לא יקנה לו גם את השמחה, שאין האחת מתקיימת בלא השנית.	23045
	23046
	23047
	23048
	23049
	23050
	23051
	23052
	23053
	23054
	23055
	23056
	23057
	23058
	23059
	23060
	23061
	23062
	23063
	23064
	23065
	23066
	23067
	23068
	23069
	23070
	23071
	23072
	23073
	23074
	23075
	23076
	23077
	23078
	23079
	23080
	23081
	23082
	23083
	23084
	23085
	23086
	23087
	23088

	23089
מאמר רצד	23090
אפס כי לא יהיה בך אביון כי ברך יברכך ה' בארץ אשר ה' אלהיך נותן לך נחלה לרשתה (דברים ט"ו ד')	23091
	23092
ולהלן הוא אומר כי לא יחדל אביון, אלא בזמן שאתם עושים רצונו של מקום, אביונים באחרים ולא בכם, וכשאין אתם עושים רצונו של מקום אביונים בכם (רש"י מספרי), למה נאמר כאן הביטוי אין עושים רצונו של מקום, ולא אם תחטאו ולא תקיימו את המצוות? והנה נסמכה ההבטחה הזאת, של אפס כי לא יהיה בך אביון, למצות שמיטת כספים שהיא קשה מאד, והתורה מזהירה על זה באומרה השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמיטה ורעה עינך באחיך האביון, היינו שתחשוש שמא לא יחזיר לך את החוב והשמיטה תשמט אותו, ומשום כך תמצא תירוץ שאין לאל ידך להלוות לו בשעה זו.	23093 23094 23095 23096 23097 23098 23099
ובאמת יהיה דבר זה עם לבבך בליעל ואמתלא כדי שלא להפסיד את כספך, אבל אין זה רצונו של מקום שלימד אותנו חוקים ומשפטים ישרים, של החזקת שדות ביוכל ועבדים בשש, שמיטה ואיסורי רבית ומצות הענקה וכיו"ב, כדי שלא יהיו אביונים בארץ והעניים והאביונים יוכלו להתאושש, וכאשר ימוך אחיך זמנית, והחזקת בו שיוכל לעמוד מחדש על רגליו, אזי תתברך גם אתה בכל מעשיך ובכל משלח ידך, ויהיו אביונים באחרים ולא בכם, וכשאין אתם עושים רצונו של מקום אביונים בכם, ומי יודע מי יהיו האביונים, אולי העשירים ברגע זה שיש להם, ואין ברצונם לעשות רצונו של מקום, שיהפך עליהם הגלגל והעניים כיום יתעשרו וישלמו להם כמידתם, ולא יעזרו להם בעת דחקם.	23100 23101 23102 23103 23104 23105 23106
ושמעתי מפי הגאון ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל דברים נחמדים בפרשה זו, כתוב אחד אומר כי יהיה בך אביון, וכתוב שני אומר כי לא יחדל אביון מקרב הארץ, והנה בכתוב הראשון, נאמר לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ידך מאחיך האביון, שאם כי פשוטו הוא שאסור לך לאמץ את לבבך ולקפוץ את ידך, אבל אפשר גם לפרש הדברים האלה כקביעת עובדא, שמהסתם תעשה ככה שלא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ידך, אלא כי פתוח תפתח את ידך לו, אבל בפסוק השני המדבר על כי לא יחדל אביון מקרב הארץ על כן אנכי מצוך לאמר פתוח תפתח את ידך לאחיך לעניך ולאביונך בארצך, שאין כאן שום מקום לטעות, והדברים אמורים כציווי מוחלט, ומשום מה?	23107 23108 23109 23110 23111 23112 23113
ואמר מרן הגר"י אברמסקי זצ"ל, כי כאשר יהיה בך אביון מאחד אחיך באחד שעריך היינו מקרה בודד של אביון באחד שעריך, אין ספק כי לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ידך, אבל כאשר לא יחדל אביון מקרב הארץ שיהיו הרבה אביונים בחינת עוד זה מדבר וזה בא, אז כבר יש לחשוש שתתעייף מלתת ולפתוח את ידך לעניך ולאביונך, על כן אנכי מצוך לאמר פתוח תפתח את ידך ונתון תתן לו אפילו מאה פעמים, כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלהיך בכל מעשיך ובכל משלח ידך. (למען אחי ורעי).	23114 23115 23116 23117 23118 23119
מאמר רצה	23120
כי יהיה בך אביון מאחד אחיך באחד שעריך בארצך אשר ה' אלהיך נותן לך לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ידך מאחיך האביון (דברים ט"ו ז').	23121 23122
מקובל בעולם כי המצוות שבין אדם למקום והמצוות שבין אדם לחבירו, הם שני ענינים נפרדים, אפשר להיות גומל חסד עם הבריות אף ללא הכרה ואמונה בה', ומבלי לקיים מצוות שבין אדם למקום, וכן אפשר לקיים מצוות שבין אדם למקום אף מבלי להיות טוב לבריות, אולם אין זה נכון, המצוות שבין אדם למקום ושבין אדם לבריות קשורות אלו באלו ולא תיתכן הפרדה ביניהן.	23123 23124 23125 23126
כשאדם מטיב עם הבריות ובאותה שעה הוא מתכחש למקום, הריהו דומה למי שגומל חסד עם אדם אחד, ולמי שהוא מקור הטוב והחסד הוא גומל רעה, ובודאי שאין הטבתו נובעת ממידת החסד, וא"כ אין נפקותא להשי"ת בהתכחשותו אליו, ואין כלל מושג של גמול רעה כלפי המקום כביכול, אבל יחס זה מצד האדם פוגם במידת הטבתו, ומוכיח שכל מעשי הטבתו אינם נובעים ממקור החסד, ועוד יותר, לא רק שבתה נפגמה מידת הטבתו של אותו האיש, אלא שכל מעשי החסד שלו אין להם כל ערך, ובמקום להוות הטבה וחסד הם מהוים רשעות ואכזריות.	23127 23128 23129 23130 23131 23132
כשאדם מקיים מצוות שבין אדם לחבירו מתוך הרגשת טבעו בלבד, ללא הכרה בה' ומבלי לקשר אותן עם מקור הטוב והחסד ולדמותן למעשי החסד של השי"ת, קנה המידה של מעשיו מצומצם מאד, הן במרחב ובמעוף והן בגישה וביחס, מושגי החסד של האדם מצד הרגשת עצמו מוגבלים, והוא מסתפק במעשים פעוטי ערך, ולא עוד אלא לכשנדייק בהם נמצא שאין זו הטבה כלל אלא רשעות, כי הוא מונע מחבירו את כל גדולת החסד ואת כל השפע האלהי האצור בתוכו, ובמקום לתת את טובתו של מקום הריהו נותן לו את	23133 23134 23135 23136 23137

טובתו הוא המוגבלת, והוא דומה למי שיכול לתת לחבירו עולם מלא ואינו נותן לו כי אם דבר פעוט, ואין עלבון גדול מזה.	23138
23139	
אך לעומת זה אם אדם בא אל המצוות שבין אדם לחבירו מתוך זה שהוא מכיר בה', והוא מקיים אותן לא מתוך הרגשותיו ומושגיו המצומצמים, כי אם לאחר הסתכלותו בשפעת החסד הפרושה בכל הבריאה,	23140
ומתוך רצון להידמות בזה להשי"ת וללכת בדרכיו, הרי ממדי החסד שלו הם שמימיים מעין חסד של הקב"ה, ויש להם מעוף אחר וגישה אחרת, והם מקבלים צורה נשגבה ודמות עילאה.	23141
23142	
וזוהי דמות החסד של האבות, האבות לא עסקו במעשי חסד סתם, כי אם הכירו קודם את ה' הטוב והמטיב שחסדו מלאה הארץ, והם הבינו שעל האדם ללכת בדרכיו ולקחו דוגמה ממנו, כשם שהוא שופע חסד לכל הברואים ללא גבול וללא הרף, כך השתדלו הם להטיב בעולם בממדים הגדולים ביותר, אברהם אבינו הגיע במידת החסד לשיאה, עד שמיחסים את המידה הזאת אליו, כדברי הכתוב חסד לאברהם (מיכה ז'), והוא משום ששאב ממקור החסד ותפש את מידת חסדו של הקב"ה.	23143
23144	
בן שלוש שנים הכיר אברהם את בוראו, הסתכל בבירה וראה אותה מלאה טוב ועונג לאין שיעור וכל יסודה הוא החסד, כדברי הכתוב עולם חסד יבנה (תהלים פ"ט), וכל שפע החסד הזה אינו מיועד לכל הברואים בכללם אלא בשביל כל יחיד ויחיד, כי הקב"ה ברא את כל העולם בשביל אדה"ר כשהיה יחיד בעולם, וכן בורא אותו בכל הדורות בשביל כל אדם ואדם, ומתוך זה למד אברהם ללכת בדרכי הבורא והתחיל לעשות חסד עם הבריות כדוגמת הבורא, וככל אשר עלה יותר בהכרת ה' כן עלה יותר במעשה החסד שלו, עד שהגיע בהטבתו לממדים כאלה שהתדמה ממש למידת חסדו של הקב"ה.	23145
23146	
חז"ל אומרים שסעודת אברהם היתה חשובה משל סעודת שלמה המלך בשעתו (ב"מ פ"ו:), וההבדל היה לא באיכות הסעודה בלבד כי אם בכל היחס והגישה, חז"ל מספרים שכאשר באו המלאכים לביתו של אברהם, שחט לכל אחד מהם פר מיוחד כדי שיוכל להאכילו לשון בחרדל, עובדה זו שהיה מוכן לבזבז שור שלם כדי להוציא מתוכו הלשון ולהגיש אותו למאכל לאיש אחד, מוכיחה על גישתו והערכתו את האדם ועל דמות החסד שלו, בפעולה זו היה ערך הרבה, כי בכך הוא מגלה גם את יחסו הנשגב אל האדם שיש להטיב לו בשיעור נפלא כזה, ויש ביחס זה בלבד עונג גדול שאין כמותו, ומנין בא אברהם למידת חסד מופלאה כזו? מתוך התדמותו למעשי החסד של הקב"ה בעולם, שברא את כל הדר הבריאה על כל תענוגותיה המרובים והמגוונים בשביל כל יחיד.	23147
23148	
הוא אשר אמרנו שדוקא מתוך הכרה בה' והסתכלות במעשי החסד שלו בבריאה, יש להגיע למידת החסד בשיעור גדול למעלה מכל מושגי האדם, ומכאן שמי שמטיב עם הבריות ללא הכרה בה', נמצא שמעשיו פעוטים מאד והוא מונע מהן את החסד באותם הממדים הגדולים, ויש בזה משום זלזול באדם ואין הוא מטיב כי אם מריע.	23149
23150	
ומתוך זה שאברהם ניגש אל החסד בעקבות הכרתו בה', בא גם למעשי חסד רוחניים, לקרב את הבריות לשמים ולזכותם במצוות שבין אדם למקום, כמ"ש ואת הנפש אשר עשו בחרן, שעשה נפשות לה' והכניסם תחת כנפי השכינה, אברהם ראה שגמר יצירתו של האדם היה בזה שהפיח בו נשמה כדכתיב ויפך באפיו נשמת חיים, הרי שזו עיקר יצירתו ובזה החסד הגדול ביותר, ומתוך זה בא גם הוא להכרה שבעיקר יש לעשות נפשות.	23151
23152	
ובאמת לא יתכן חסד עם הבריות בענינים חמריים בלבד, והעושה כן דומה למי שרואה אדם ישן בתוך בית בוער באש, והוא מרחם עליו ואינו רוצה להפריעו משינתו, והרי אין לך אכזריות גדולה מזו, כי מה יועילו רחמיו בשעה שאינם אלא לרגע ומיד אחר זה תתפשט הדליקה ותשרוף אותו, כן אם מטיבים לאדם בעניני גופו בלבד ולא דואגים למצבו הרוחני, כי אז הרי מעלימים עין מאשרו האמיתי והנצחי, ומה התועלת בכל הטבתו אם היא לחיי שעה בלבד ועוזבים חיי נצח.	23153
23154	
וכשם שאין לקיים מצוות שבין אדם לחבירו בלי מצוות שבין אדם למקום, כך אין לקיים מצוות שבין אדם למקום בלי מצוות שבין אדם לחבירו, הכתוב אומר בכל צרתם לו צר (ישעיה ס"ג), כלומר שאם הבריות סובלות הרי גם הקב"ה נמצא אתם בצרתם, הקב"ה רוצה בטובתם של הבריות בממדים העליונים ביותר, ומשום כך ברא עולם של חסד מלא כל טוב ותענוגים לאין שיעור, ועוד לא הסתפק בזה והושיב את האדם בגן עדן, שאחרי כל התיאורים אי אפשר לנו לקבל כל מושג על תענוגותיו ומעדניו, ואם חסר לאדם משהו מאותם התענוגים יש צער להקב"ה והוא משתתף בסבלם.	23155
23156	
הכתוב אומר בחטא דור המבול ויתעצב ה' אל לבו כפי שחז"ל מתארים, עוד חי דור זה בתענוגים גדולים מאד, חיייהם נמשכו קרוב לאלף שנה, זרעו אחת לארבעים שנה, ולפי מושגנו היינו רואים בזה גן עדן, ובכל זאת התעצב הקב"ה על מצבם זה, משום שחסר להם מהחסד שרצה להעניק לבריותיו במידה הגדולה ביותר, מתענוגי גן העדן של אדה"ר שגורש מתוכו.	23157
23158	
23159	
23160	
23161	
23162	
23163	
23164	
23165	
23166	
23167	
23168	
23169	
23170	
23171	
23172	
23173	
23174	
23175	
23176	
23177	
23178	
23179	
23180	
23181	
23182	
23183	
23184	
23185	
23186	

נמצא איפוא שאדם המקיים מצוות שבין אדם למקום, ואיננו גומל חסד עם הבריות ומונע מהם את הטבתו,	23187
הריהו לא רק פוגע בבין אדם לחבירו, כי אם גורם צער גדול גם למקום ומביא סבל להקב"ה כביכול	23188
המשתתף בצרתם ובסבלם, והוא פוגע ממילא גם במצוות שבין אדם למקום, וזה מה שאמרו חז"ל חייב	23189
אדם לומר מתי יגיע מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב, כי אם האדם רוצה לקיים חובתו בעולמו,	23190
עליו ללכת בדרכי האבות לקשר את מעשי החסד עם הכרה בה', ולקיים אותם מתוך התדמות למעשי	23191
הקב"ה, ואז יקיים גם מצוות שבין אדם למקום וגם מצוות שבין אדם לחבירו, ויביא אושר לכל העולם	23192
ויהפוך אותו מגיהנום לגן עדן. (אור הצפון).	23193
	23194
מאמר רצו	23195
כי פת"ח תפתח את ירך לו והעבט תעביטנו די מחסורו אשר יחסר לו (דברים ט"ו ח').	23196
רבי מאיר אומר במידה שאדם מודד מודדין לו, אמר רבי יהודה וכי אפשר לומר כן, בן אדם נותן מלא	23197
עומסו [חפניו] לעני בעוה"ז, הקב"ה נותן לו מלא עומסו (של הקב"ה) לעוה"ב? והכתיב ושמים בורת	23198
תיכון? אלא כשם שהקב"ה נותן כוח ברשעים לקבל פורענותו, כך נותן כוח בצדיקים לקבל טובתו	23199
(סנהדרין ק').	23200
כדי לקרב הענין אל הלב אמר אאמו"ר זצ"ל ציור מעולם החומרי, בחוץ עומדת שורה ארוכה של משאיות	23201
כל אחת מלאה קמח, והשורה ארוכה אלפי קילומטרים עד סוף היבשה, ואח"כ שורה של ספינות משא עד	23202
סוף האוקיאנוס, ושוב משאיות עד שמקיפות כל כדור הארץ, וישאלו אלה למי? ויענו לפלוני שנתן מלא	23203
עומסו קמח לעני, וסמוך לשורה זו עוד שורה וכן הלאה עד שכל כדור הארץ מלאה מהן, ועל גביהן שוב	23204
שורות עד לשמים עד שמילאו כל החלל, וכל זה אינו אלא שיעור זרת קטנה ביחס לכל השכר שהוא יקבל.	23205
וטעם הענין ראיתי להר"מ רוזנשטיין ז"ל בספרו יסודי הדעת, כי המחזיק חיי עני בפת לחם, אין מתחשבים	23206
אתו לפי חשבון הפרוטות שנתן, אלא מחשבים לפי ערך חיי העני, כי הרי חיים נתן לו, וכי מי לא ירוץ	23207
לעסק כזה, אשר בעד כל פרוטה שהוא מכניס ירויח מליונים רבים! ויותר מזה! כל המקיים נפש אחת	23208
מישראל כאילו קיים עולם מלא (סנהדרין ל"ז). הרי שהמחיה עני אחד קיים חייו ותוכנו של כל העולם	23209
כולו, למה?	23210
כבר ביארנו שכל אחד יש לו חלקו בקידוש ה' בעוה"ז וכנגדו חלקו בעולם הנצחי, וכל אחד יחיד ומיוחד	23211
במינו, כי תכונות ודעות האחד אינן דומות לשני, ומכולם יחד מצטרפת תמונה גדולה ונפלאה של קידוש	23212
ה' של כל הבריאה כולה, והיא גילוי צירוף שמותיו של הקב"ה, ממילא נפש אחת מישראל בתוכנה היא	23213
ממש עולם מלא, כי מבלתה לא היתה יוצאת לפועל ההצטרפות המלאה כתיקונה, הרי למדנו שהמחזיק ידי	23214
עני ואביון בונה את תכלית כל העולמות כולם, והשי"ת ישיב לו כמידתו ית' כנ"ל, מעתה מי שלא עשה	23215
זאת כמה הפסיד לעצמו ולעולם כולו! ומה גם אם במקום להטיב עם חבירו הוא ציער אותו, כך דנים	23216
בר"ה.	23217
בדרשת הגר"ח מוולוז'ין זצ"ל, ומגיד לאדם מה שיחו, כי מגלין לו אז עד היכן הגיע כוח דיבורו לקלקל	23218
עולמות עליונים, וכמה עולמות שיבר והחריב בדיבורו הקל, וענין מגיד היינו גילוי סוד רזא דחוכמתא	23219
כדאיתא ב זוהר, ומוסיף עוד שם ויהי האדם לנפש חיה, שהוא הנפש חיה של כל העולמות, לרוח ממלא,	23220
כי הוא המדבר בכל העולמות.	23221
ביאור דבריו, כי האדם יחיד בבריאה בבחירה ובדיבור, תוכן הבריאה כולה הוא גילוי כבודו ית' ע"י	23222
האדם, ושתי פנים לגילוי זה, הא' בבחירה בלב ובמעשה, שמגלה את כבודו ית' בעצמו ועל גבי עצמו,	23223
והב' הגילוי שמגלה האדם על גבי הבריאה כולה, שמבחין בבריאה את נפלאות מעשי ה' וחכמתו, וממלא	23224
פיו שירות ותשבחות על זה, וגילוי זה הרי הוא ע"י דיבור, וזהו שאמר הכתוב בפ"ך ובלבבך לעשותו, כי	23225
בהיות האדם נפש חיה שבכל העולמות, כל תוכנם יוצא לפועל על פיו.	23226
ויש עוד אופן שהאדם יכול לקדש את הבריאה ע"י פיו, והיינו בלימוד התורה, כי כשלומד תורת ה' בנוגע	23227
לכל דבר שבעולם, הרי בזה מקדש את הדבר ההוא, למשל אם לומד הגמ' העוסקת בדינים השייכים לשור	23228
שנגח את הפרה, הריהו מגלה על גבי בחינה חומרית זו את תורת השי"ת רצונו וציוויו.	23229
ומכיון שכ"כ הרבה תלוי בדיבורו, אם שח שיחה בטלה הרי בזה מחריב ומאבד את חיותם של כל	23230
העולמות, רוצה אותם נפש, וכבר אמר השי"ת לאדה"ר תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי (קהלת	23231
רבה ז'), ואמרו ז"ל (חגיגה י"ב:): כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילין אותו גחלי רתמים,	23232
כי הפוסק מדברי תורה הנה מאכלו — חייו — אש, כי תוכנו הוא ששורף ומחריב את הבריאה, סוד זה	23233
מגלה לנו השי"ת, ומגיד לאדם מה שיחו, כך דנים בראש השנה. (מכתב מאליהו).	23234
	23235
מאמר רצו	23236

כי פתח תפתח את ירך לו והעבט תעביטנו די מחסורו אשר יחסר לו (דברים ט"ו ה').	23237
שאל טורנוסורפוס הרשע את ר' עקיבא, אם אלהיכם אוהב עניים למה אינו מפרנסן, א"ל כדי לינצל	23238
מדינה של גיהנום (ב"ב י'), וקשה אם כדי לינצל מדינה של גיהנום היה יכול הקב"ה לתת במקום זה מצוה	23239
אחרת ולא יהיו צריכים עניים לסבול בשביל זה, ואמר ע"ז הסבא זצ"ל מקלם מרן רש"ז, כי המצוה של	23240
צדקה היא לא רק בזה שנותנים צדקה לעניים, בזה לבד עוד לא נגמרה שלמות המצוה, השלמות של מצות	23241
צדקה היא, שע"י הצדקה יגיע האדם לאהוב את חבירו ויגיע לוהבת לרעך כמוך, ואי אפשר להגיע לה	23242
אלא ע"י מצות צדקה, ואם אחד נותן צדקה ועדיין לא הגיע למדרגה להרגיש את צער חבירו וסבלו, אלא	23243
הוא נותן צדקה מפני שהוא רוצה לקיים את הציווי של הקב"ה, עדיין לא קיים מצות צדקה בשלמות.	23244
התכלית והמטרה של הצדקה היא, שיגיע למדרגה שישכח שיש מצוה, אלא הוא נותן צדקה מפני שיודע	23245
שחבירו רעב, אז הוא מרגיש כאילו הוא בעצמו רעב, וע"ז נאמר ואהבת לרעך כמוך ממש כמוך, כמו	23246
שאתה מצווה לאכול ולשתות שכתוב ונשמרתם לנפשותיכם, ואם הוא מענה את עצמו יש לו עבירה, בכל	23247
זאת כשהאדם רעב ואוכל לא זוכר אז שיש מצוה לאכול, אלא הוא אוכל מפני שהרעב מכריח אותו לאכול,	23248
כך צריך להיות ואהבת לרעך, אע"פ שיש מצוה לא יעשה בשביל המצוה, אלא מפני שמרגיש את הרעב	23249
והסבל של חבירו כאילו הוא סובל ממש, אם זוהי התכלית של הצדקה א"כ אי אפשר להחליף אותה	23250
במצוה אחרת, כי רק ע"י הצדקה יכולים להגיע למדרגה זו.	23251
ומצאתי את היסוד הזה גם בס' כתב סופר בפ' משפטים על הפסוק אם כסף תלוה את עמי וז"ל, ונ"ל	23252
לפרש אם דהכא שאמר בלשון רשות, דמצות צדקה וגמ"ח תהיה באופן שיהיה האדם מרחם על העני	23253
וישתתף בצערו לעזרו ולסעדו וכך המצוה, ולא יתן או ילוה בעבור שהוא מוכרח מאת ה', אלא שירחמנו	23254
בלבו וילוה ויתן כמו שהיה רשות אי בעי עביד, כך נראה לי נכון, וזהו כוונת המדרש הה"ד טוב איש חונן	23255
ונותן, לא די שיתן לאשר הוא מוכרח ומצווה מאת ה', אלא שיהיה חונן ומרחם עכ"ל.	23256
בזה אפשר לתרץ קושי המהרש"א (כתובות ס"ז), ונקדימון בן גוריון לא עבד צדקה? והתניא כשהיה	23257
יוצא מביתו לבית המדרש כלי מילת היו מציעין תחתיו ובאין עניים ומקפלין אותן מאחוריו, איבעית אימא	23258
לכבודו עבד, וז"ל המהרש"א ואין להקשות הא אמרינן כי צדקה אפי' שלא לשמה יש לו שכר עליה,	23259
כדאמרינן כדי שיחיה בני הרי זה צדיק גמור, די"ל האי שלא לשמה גרע טפי עכ"ל.	23260
אבל לפי דברנו אפשר לתרץ, אע"פ שאם נותן צדקה בשביל שיחיה בני או בשביל ענין אחר הרי זה צדיק	23261
גמור ויש לו שכר ע"ז כי עשה מצוה, אבל זה לא נקרא מצות צדקה, כי צדקה היא רק אם הוא נותן מפני	23262
שמרגיש את צער חבירו, והסגולה שיתקיים הרכוש הוא רק במצות צדקה, אבל שאר מצות אין להם	23263
הסגולה הזו, לכן אע"פ שאם עושין וכוונתו לכבודו ג"כ מקבל שכר, אבל המצוה הזו אין לה הסגולה	23264
שיתקיים הכסף, רק אם הוא נותן בשביל אהבת רעים וזוהי צדקה. (דרכי מוסר).	23265
	23266
מאמר רחצ	23267
כי פתח תפתח את ירך לו והעבט תעביטנו די מחסורו אשר יחסר לו (דברים ט"ו ה').	23268
יסוד החסד הוא כי פתח תפתח את ירך לו והעבט תעביטנו די מחסורו אשר יחסר לו, אפילו סוס לרכוב	23269
עליו ועבד לרוץ לפניו (רש"י שם), השקוע בשרירות לבו נבצר ממנו לראות את אשר יחסר לזולתו, הוא	23270
יכול אולי עוד להבין שלזולתו חסר מה שגם לו בעצמו חסר, אולם להיכנס למצב זולתו בעבר ובהווה,	23271
ולהבין כי חסר לו דבר שהוא בעיניו מותרות או בלתי חשוב לגמרי, זה אינו בכוחו של זה האוהב רק את	23272
עצמו.	23273
ואחרי שראה צריכים לתת, ולתת צריכים כמעט בעל כורחו של המקבל, או בלי שירגיש בנתינה, כי קשה	23274
מאד לקבל מהזולת! יתכן שהקבלה יותר קשה מהנתינה, והכרחי לתת באופן שלא יקשה לקחת, על כגון	23275
זה נאמר שמא תאמר כל הבא לקפוץ קופץ, ת"ל מה יקר חסדך אלוהים, בלי עבודה ויגיעה רבה אי אפשר	23276
לזכות לחסד, צריך לתת לב ולטרוח ולרדוף אחריה, לתת לב היינו לראות את אשר יחסר לזולת, ואח"כ	23277
לטרוח למצוא דרך כיצד להמציא לו את אשר הוא זקוק לו, ואחרי שימת הלב והטירחה, אם אין רודפים	23278
אחרי מעשה החסד לא יצא אל הפועל, דומה כי מעשה חסד שזכו לעשות בשלמות, יש בו ניצוץ של רוח	23279
הקודש.	23280
הקורא דברים אלו יחשבם אולי כמוגזמים, למה כה קשה לעשות חסד, הלא כשמבקשים ממנו דבר הוא	23281
נותנו, וכשהוא רואה עני הוא נותן לו פרוטה, ומה עוד? התמיה כן סימן שעדיין אינו רואה את זולתו, טרם	23282
ראה חסרון אצל זולתו אשר עליו למלאותו! חסד אינו מצטמצם בכסף, חיוך ומלה טובה בכוחם להחיות	23283
מיואשים, דבר עידוד בכוחו להביא אושר, אלה הם דברים קטנים מאד, ומלבד זה מה רבים החסדים	23284
שבכוחנו לגמול לו ראינו שהם חסרים!	23285

תפילת אליעזר עבד אברהם הנה אנכי ניצב על עין המים ובנות יוצאות לשאוב מים, והיה הנערה אשר	23286
אומר אליה הטי נא כדך ואשתה, ואמרה שתה וגם גמליך אשקה, אותה הוכחת ליצחק ובה אדע כי עשית	23287
חסד עם אדני (חיי שרה שלישי), רש"י ראויה היא לו שתהא גומלת חסדים וכדאי להיכנס בביתו של	23288
אברהם, מכאן שחסד נבחן לפי מה שמרבים לתת, כשרבקה לא רק שנענתה לבקשתו, אלא גם השקתה את	23289
גמליו, בזה הוכיחה כי בעלת חסד היא, יש לכל אדם מידה וגבול עד כמה היא מוכן לעשות חסד, עבודת	23290
החסד היא, להרחיב גבול הנכונות הזאת ולהרבות חסד.	23291
מספרים על רב שנשאל בערב פסח אם יכולים לצאת ידי מצות ארבע כוסות בחלב, הרב השיב בשלילה	23292
ונתן לשואל סכום הגון של כסף, שאלוהו מה ראה לתת לאיש כה הרבה כסף, אמר הרב משאלתו הבנתי,	23293
כי לא רק יין אין לו לפסח אלא גם בשר אין לו, שהרי רצה לשתות חלב לד' כוסות, נתתי לו כסף לקנות	23294
בשר ויין, זהו מבטא של חסד, וישנה גם עבודה בחסד, היינו הוספה באיכות המעשים, אולם זוהי עבודה	23295
לגדולי עולם, הזוכים למלאות את כל העולם כולו חסד.	23296
כזאת ראינו אצל מרן בעל חזון איש זצ"ל, מי מאתנו לא נהנה מחסדיו, אם באופן ישיר אם בעקיפין, הצלה	23297
וישועה במצבי יאוש ובענינים מסובכים, אין זאת אלא עבודה כבירה במסירת נפש, וסייעתא דשמיא	23298
שמספקים וממציאים לו, אין לנו אלא להתחנך לחסד, אך יאות לנו לדעת שישנן דרגות גבוהות של עבודה	23299
בחסד, ודוקא זוהי עבודתם של גדולי הדורות. (עלי שור מא' חסד).	23300
	23301
מאמר רצט	23302
השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמיטה ורעה עינך באחיך האביון	23303
ולא תתן לו וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא. נתון תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו (דברים ט"ו ט').	23304
ואיתא בספרי, מנין שאם נתת לו פעם, שאתה נותן לו אפילו מאה פעמים? ת"ל נתון תתן לו, יש הנותנים	23305
צדקה מטעם קיום המצוה, והם שמחים שקיימו את המצוה, ובודאי אשרי להם שזוכים ועושים כן, ואולם	23306
בכל מצוה ומעשה הטוב ה' דורש את הלב, תן לבך בני, לא רק לקיום המצוה שבוזאת אתה מספק את עצמך,	23307
אלא עליך ליכנס למצבו של העני ולחוש אותו בכל כאבו ומחסורו.	23308
בנתינה לעני אמנם מקויימת מצוות הצדקה, אבל התחשבות בעני אין כאן, בנתינה יבשה כזו אינו חושב על	23309
העני הנצרך, אינו חש בכאבו ובחרפתו שהלא סובל הוא, כמאה"כ חרפת רע (יחזקאל ל"ו), אין הוא	23310
מלטש את רגשותיו בשביל לחוש בצערו ובשביל להבחין בלבו הנדכה של העני, כמשה"כ את העני עמך,	23311
היינו תסתכל כאילו אתה העני, עליך להפוך עצמך מעשיר לעני, שיטושטש הגבול בין נתון למקבל שלא	23312
תהיה מחיצה ביניהם, כאשר העשיר אינו רואה את העני ואת לבו, אלא רק את ידו הפשוטה, רואה רק את	23313
המצוה ואת המטבע שהוא נותן, אבל אינו רואה ואינו טועם את מרירות הלב של העני.	23314
הוא מקיים את המצוה וגם שמח מקיום המצוה, אבל השמחה שעולה בו מקורה בגאווה העשירות והיכולת	23315
שלו ליתן, אבל לא מפני שהעני מקבל, לא מפני שהעני סובל ולבו מר עליו, ואז לא נתקיים בנתינה כזו	23316
קשר הלבבות, המצוה נעשתה והעשיר הולך לו שמח וטוב לב, הוא קיים מצוה אבל בד בבד עם זה שכח	23317
ליקח עמו את לב העני המלא מכאובים ובושה, ולכן הוא שלם עם לבבו שקיים את המצוה.	23318
אבל התורה אמרה נתון תתן אפילו מאה פעמים, וזה משום שבכל רגע העני הוא עני חדש, והתורה רצתה	23319
שתתן לבבך עליו, ואפילו כשאתה הולך ממנו יהיה חרות על לוח לבך והוא יהיה בחיך, ולמה לו לכסיל	23320
לקנות חכמה ולב אין, התורה דורשת שתהיה חלק מהעני, שותף ללבו המר, וא"כ כל רגע של העני הוא	23321
עני חדש, חיים שונים מהרגע שלפני כן, העני שנתת לו לפני רגע הוא לא אותו העני מקודם, מפני שהוא	23322
עני מאה פעמים, הווה אומר שמאה עניים חיים בתוך העני האחד הזה, הוא מכיל מאה כאבים, מאה פעמים	23323
יסורים, מאה פעמים חיי עניות צער ומחסור, ולכן תן לו מאה פעמים צדקה, ואינך יכול לפטור עצמך	23324
בפעם אחת.	23325
כי בגלל הדבר הזה יברך ה' אלהיך, שאם אמר ליתן צדקה ונתן, ונתנין לו שכר אמירה ושכר מעשה	23326
(תוספתא פאה פ"ד), הצדקה אינה סתם איזו מלאכת יד, אלא מלאכת מחשבת ועבודת הלב, והאמירה	23327
והמחשבה הם חלק הצדקה והמעשה, ולכן לא די בנתינת הצדקה לבד, אלא צריך ליתן את הלב לעני הזה,	23328
שכל זמן שהוא עני, אינך יכול לפטור עצמך בפעם אחת, אלא עליך ללכת לישון עם צער העני וכאבו, אל	23329
תעשה מצוות חבילות חבילות בצורה יבשה, אלא עליך להכניס את העני בלבך, ותפנה בו מקום חשוב שבו	23330
יתקבל בכבוד ובאהבה.	23331
ובאגרת התשובה לרבינו יונה ז"ל כותב, רבים יודעים חיוב מצוות הצדקה ושכר פעולותיה, ולא יודעים	23332
מגדולת גמילות חסדים, אף אם דל הוא ואין ידו משגת, בלא כסף ובלא מחיר, ברוח שפתיו ילבש צדקה	23333
כשרון, ובאמרי פיו יהיה רב פעלים, ויגדיל ויאדיר מעשים גדולים מן האביר שבנדיבים, ומן המפוזרים	23334
ונותנים צדקה, וזה מעשה גמילות חסדים, ידבר על לב העני ויהיה דבריו נחת רוח לאביו, וינחמהו	23335

ממעשיו ומעצבון ידיו, ויכבדהו וינשאהו ויתנכר ממעשיו כי עגמה נפשו לאביון, כענין שאמרו המפייסו	23336
בדברים מתברך בי"א ברכות, להראות לו רצון טוב בלב שלם ובנפש חפצה, ויתן לו עצה טובה והגונה	23337
להרווחתו ולהצלחתו ויטול שכר על עצה, כי האדם שמח בהכירו אהבת חברו, וישית עצות לפני רבים	23338
לעשות צדקה וחסד, ויקבל שכר על הרבים אשר הצדיקם ועל הנפשות אשר עשה. (מעייני החיים).	23339
	23340
מאמר ש	23341
נתון תתן לו ולא ירע לבכך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלהיך בכל מעשיך ובכל משלח ידך	23342
(דברים ט"ו י').	23343
ועמדנו על זה דלמה צריך הקב"ה להחליף, את הברכה לנותן והצדקה למקבל, יתן את הברכה למקבל	23344
והעושר ישאר בידי הנותן, ויהיה בידי שניהם די צרכם? אלא בזה הודיעה לנו התורה גלוי, שלא יסבור	23345
האדם שהוא עושה חסד עם המקבל, אבל נהפוך הוא זה, כי כל ברכתו של העשיר הוא רק בגלל הדבר	23346
הזה, ורצה הקב"ה לזכות את העשיר בזכות של צדקה למען שיהא ראוי לקבל ברכה מן השמים.	23347
ולכן יפה אמרו ז"ל (ויק"ר ל"ד י'), יותר ממה שהנותן עושה עם המקבל, המקבל עושה עם הנותן, ויכול	23348
להיות שמן המקרא הזה אמרו כן, ובפרט הנותן בעד מקום שמגדלין בו תורה ויראת שמים גם יחד, זכות	23349
גדול הוא לאדם שיש לו חלק בזה, וכל המרבה הרי זה משובח מן השמים. (חכמה ומוסר כ"ב מא' ש"א).	23350
	23351
מאמר שא	23352
ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך (דברים ט"ז	23353
י"ד).	23354
מצוה להרבות בשמחה זו, ולא היו עושין אותה עמי הארץ וכל מי שירצה, אלא גדולי חכמי ישראל וראשי	23355
הישיבות והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה, הם שהיו מרקדין ומספקין ומנגנין ומשמחין במקדש	23356
בימי חג הסוכות, אבל כל העם האנשים והנשים כולן באין לראות ולשמוע (רמב"ם פ"ח מלולב ה' י"ד),	23357
רואים מפורש מדברי הרמב"ם שלעמי הארץ ולאנשים סתם לא הניחו להשתתף בשמחת בית השואבה,	23358
אלא לעמוד מן הצד ולהסתכל בלבד, וכן הוא אומר ולא היו עושין אותה כל מי שירצה, ולכאורה הרי כל	23359
מצוה מהתורה כל אחד מחוייב בה ולמה לא הניחו להם?	23360
כתוב אחד אומר ושבח אני את השמחה, וכתוב ולשמחה מה זו עושה, לא קשיא, הא בשמחה של מצוה,	23361
והא בשמחה שאינה של מצוה (שבת ל':), והנה גם בשמחה של מצוה איתא בגמ', מר בריה דרבינא עבד	23362
הלולא לבריה, חזא לרבנן דהוו קבדחי טובא, אייתי כסא דמוקרא בת ארבע מאה זוזי ותבר קמייהו	23363
ואעציבו, ורב אשי עבד הלולא לבריה, חזנהו לרבנן דהוו קבדחי טובא, אייתי כסא דזוגיתא חוורתא ותבר	23364
קמייהו ואעציבו (ברכות ל"א). בודאי מבדחי טובא אלו האמוראים על רבנן ששמחו בחתונה, לא	23365
היה מוגזם ביותר אלא בהרגשה דקה, בחוט השערה יותר מן המידה, ובשל זאת הקפידו, וכדאי היה להם	23366
לשבור כלים של ארבע מאה זוזי, כדי למנוע חוט השערה העולה על המידה גם בשמחה של מצוה, וזו	23367
הערה גדולה מאד.	23368
ובגמ' (שם) ר' ירמיה הוה יתיב קמיה דר' זירא חזייה דהוה קא בדח טובא, אמר ליה לא סבר לה מר בכל	23369
עצב יהיה מותר, כתב רבינו יונה, כלומר בכל עצב שהאדם עצב יש בו יתרון, כדי שלא ישמח וימשך אחר	23370
תענוגי העוה"ז, ואינו רוצה לומר שישתדל האדם שיהיה עצב, שהעצבון חולי הגוף, וכשהאדם חולה אינו	23371
יכול לעבוד הבורא ית' כראוי, אלא שלא יהיה שמח ולא עצב כי אם על האמצעי.	23372
וכן כתב רבינו יונה על מה שאמרו חז"ל אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעוה"ז (שם), יש מפרשים שטעם	23373
הדבר מפני חורבן בית המקדש, אבל שלא בשעת חורבן מותר, ואין זה נכון, דא"כ לא היה לו לומר	23374
בעוה"ז, אלא משחרב בית המקדש אסור לאדם שימלא שחוק פיו, ומדלא אמר הכי שמעינן שאינו תלוי	23375
בחורבן, אלא אפילו בזמן בית המקדש אסור למלאות שחוק פיו בעוה"ז, שהשמחה מרגילה את האדם	23376
שישכח המצוות יעו"ש.	23377
וראיתי דבר נפלא בשלטי הגבורים (ברכות) וז"ל, הנגינות שמנגנין בשעה שבני אדם מושכין משאוי, או	23378
בשעה שמנהיגין השוורים לחרישה מותרין, שאינן אלא לתקן מלאכתן, אבל הנגינות שמנגנין האורגין או	23379
שאר האומנין באומנתן אסורין, שאינן אלא לשמח את לבבם, ודבר זה אסור בכל עת, ואפי' הזמר	23380
שמזמרין בפה בלא כלי אסור שנא' אל תשמח ישראל אל גיל בעמים, שהוא נמשך אחר החסרונות ואחר	23381
המידות הרעות.	23382
והוא מגמ' (סוטה מ"ח). אמר רב הונא זימרא דנגדי ודבקרא שרי, דגרדאי אסור, פירש"י מושכי ספינות	23383
בחבל שרי שאינם אלא לזרזם במלאכתם, ודבקר', שמזמרין בשעה שחורשין ואינו אלא לכוון את	23384
השוורים לתלמיהם שהולכין לקול השיר דערב עליהם, דגרדאי אינו אלא לשחוק עכ"ל, הרי לפנינו	23385

שחז"ל קבעו מסמרות אף בהבדלים דקים מאד, והם שידעו בכוחות הנפש של האדם, אילו מיני שירי	23386
ורגשי שמחה שהם רק לתועלת ואלו מותרים, ואילו סוגים של הרגשים שקרובים לשחוק ומושכים	23387
לחסרונות ומידות רעות.	23388
ושם בגמ' רב הונא בטיל זימרא, פירש"י גזר על דורו שלא יזמרו בביתם ובבית המשתאות, קם מאה	23389
אוזא בזוזא ולא איבעי, וכתב במהרש"א דבר נפלא, ע"פ מ"ש בפ' ה' הוואה, הוואה אוזא בחלום יצפה	23390
לחכמה שנא' חכמות בחוץ תרונה, כי האווז הוא הקולני בעופות טהורים, ולזה המבטל זמר האיסור זוכה	23391
לרינון החכמה, ומביא הברכה במין האוז המורה על זה יעו"ש.	23392
מכאן לימוד גדול עד כמה חייב האדם לדקדק ולהזהר גם בשמחה של מצוה שתהיה ראויה בשלמות	23393
המחשבה והכוונה, ולא לנטות ח"ו אף כחוט השערה לדברים ולמעשים שיגרמו לידי שחוק וקלות ראש,	23394
ומה נעמו בזה דברי רבינו יונה ז"ל, אימתי ימלא שחוק פינו ותהיה השמחה מותרת, בזמן שיעשה עמנו	23395
נסים ויושיענו, ואז באותו הזמן נשמח כדי לגלות נפלאותיו וגבורותיו, כזו שהיא שמחת הבורא היא מצוה	23396
גדולה משום פרסומי ניסא, ודומה לזה מ"ש במדרש, זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו, כלומר אע"פ	23397
שזה היום הוא יום טוב, ונעשה לנו בו נסים ונפלאות ואנו שמחים בהם, אפ"ה עיקר השמחה אינה בעבור	23398
יו"ט, אלא בעבור השם, לפרסם את כל הגדולות ואת כל הנוראות שהוא עושה עמנו עכ"ל. (הגיוני	23399
מוסר).	23400
	23401
מאמר שב	23402
ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך (דברים ט"ז	23403
י"ד).	23404
הנה בדרך העולם האדם שמח בהרבות הון, כשמרויח היום שמח וכשמוסיף להרויח מחר יוסיף בשמחתו,	23405
וכן הלאה כתוספת ממונו כן תוספת שמחתו, ויש שיספרו לנו שידידנו הרויח הרבה ונשמח, אך כשיוסיפו	23406
לספר שהרויח עוד, וכן פעם שלישית והלאה, הפעמים האחרונות לא תעוררנה בנו שמחה גדולה כמו	23407
הראשונה, מהו ההפרש? יען שבנוגע לעצמו אין האדם מתרגל בנקל להצלחה, ולכן שמחתו מתוספת	23408
והולכת, מה שאין כן באושרם של אחרים האדם מתרגל, ורגש שמחתו פוחת והולך.	23409
כשנסתכל בעצמנו נראה שבהגיע איזה חג הננו שמחים כל אחד כפי ערכו בשמחת החג, אך שמחה זו אינה	23410
מתוספת מדי יום ביומו, אלא כפי ערך הרגלנו בחג שמחתנו הולכת ופוחתת, אמנם לא כך היא דרך גדולי	23411
תורה ועבודת ה', אדרבה שמחתם היא פנימית, מפעולת התבוננותם הרבה בענין החג, וכל שיתוספו ימי	23412
החג תתוסף התבוננותם, ויוסיפו להרגיש גדולות ונפלאות בתורת החג, והמתנה העצומה אשר נתן לנו	23413
השי"ת בו, ואז תתוסף שמחתם דבר יום ביומו.	23414
זכור אזכור את מראה קדוש עליון מו"ר זצ"ל, שביום ראשון של חג היה נפלא מראהו ממש שמח שמחת	23415
עולם עליון, ומדי יום ויום קדושת מראהו היתה מתוספת והולכת כמלאך אלהים למעלה למעלה, והענין	23416
הוא, כי דרגות העבודה שונות הן כמדרגות בני האדם עצמם, יש שעבודתו חיצונית שלא לשמה או	23417
מלומדה, עבודת הנפש ואם גם בהרגש ובהתלהבות יעבוד עבודת הרוח, על כל פנים עבודה חיצונית היא,	23418
וההתלהבות פוחתת והולכת כפי הערך אשר יתרגל בה, אבל ישנם בעלי מעלה שעבודתם פנימית, עבודת	23419
הנשמה, היינו בהשבה אל הלב, ושמחתם בעבודה זו מתוספת והולכת תמיד, כבר אמר הרש"ז זצ"ל כי	23420
רשמי השבה אל הלב מצטרפים, היינו שכל הרגש מוסיף על הקודמו, וכה הולך ומתרבה, והאדם עולה	23421
מעלה מעלה.	23422
וזהו הענין אשר פרי החג, שהם הקרבנות שאנו מקריבים בעד אומות העולם, פוחתים והולכים, עבודתם	23423
הם אם גם יעבדו את ה', עבודה חיצונית היא, ואינם שייכים אל סוד והשבות אל לבבך כלל, ועל כן אי	23424
אפשר לסדר קרבנותיהם בסדר עבודת הצדיקים הנבחרים, אלא רק כפי הסדר שעל פי המדרגה החיצונית.	23425
ובזה פליגי בית שמאי בית הלל (שבת כ"א:), אם תיקנו חכמים את הזכר לנס חנוכה ע"פ סדר עבודת	23426
היחידים, העבודה הפנימית, והיינו כנגד הימים היוצאים כדברי בית הלל, שבכל יום ויום הכרת הנס	23427
מתוספת ע"י ההשבה אל הלב של התבוננות יום יום, וזהו גם עומק גדר מעלין בקודש, או נימא שהתקנה	23428
היא בעד הכלל כולו, ועל כן הוא כסדר הבחנת הפשוטים שעבודתם חיצונית, ועיקר ההתרגשות ביום	23429
ראשון ואח"כ פוחתת והולכת, וזהו כנגד ימים הנכנסים כב"ש.	23430
פירוש כי כל שיש עוד יותר מהחג לפנינו נכבד הוא לנו יותר, מה שאין כן בשעות האחרונות של החג	23431
כמעט שאיננו נרגש לנו כלל כי עוד מעט ויעבור, כשנבחין היטב נראה כי כן הוא ממש בקרבנו בדיוק רב,	23432
וכן בחינה זאת היא כנגד פרי החג, פירוש העבודה הנמוכה החיצונית כנ"ל, שאי אפשר לאומות העולם	23433
להגיע למדרגה למעלה ממנה, כי הנקודה הפנימית האמיתית חסרה להם, כמ"ש רבותינו ז"ל (ב"ב י':)	23434
בענין שלא לשמה שלהם. (מכתב מאליהו ח"ב עמ' 120).	23435

	23436
מאמר שג	23437
שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלהיך במקום אשר יבחר בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות ולא יראה את פני ה' ריקם (דברים ט"ז ט"ז).	23438
המקמץ והמצרף נחושת והבורסי פטורין מן הראיה משום שנא' כל זכורך, מי שיכול לעלות עם כל זכורך, יצאו אלו שאינן ראויין לעלות עם כל זכורך (חגיגה ד'), וברש"י וכל אלו ריחן רע ואין יכולים לעלות עם חבריהם, מפליא הוא עד כמה שקלו חז"ל ומדדו את מידת הכאב והעלבון של האנשים הללו, עד שפטרו אותם ממצות הראיה והעליה לרגל, הכל כדי שלא יגיעו לידי עלבון בגלל ריחם הרע הנודף מהם, מלבד שאין זה כבוד ירושלים והמקדש.	23439
העליה לרגל יש בה עונג רוחני גדול ורב, יש בה סערת הנפש ומצבור עצום של חדות עילאית ראיית פני השכינה, מה עונג גדול מזה יכול להיות לאדם? המוני אנשים אלפים ורבבות מתקבצים ביחד, כהנים לויים וישראלים, ברונה ובצהלה מקבלים פני השכינה, חוגגים ומרקדים מקטן ועד גדול, וכדאיאת בירושלמי שמחת בית השואבה, שמשם שואבים רוח הקודש, שהשכינה שורה מתוך שמחה, דכתיב ויהי כנגן המנגן ותהי עליו רוח ה', ומייתי מעובדה דיונה בן אמיתי שהיה מעולי רגלים, ובשמחת בית השואבה שרתה עליו שכינה (תוספות סוכה נ').	23440
והנה מעונג ומשמחה זו פטרו חז"ל אותם אנשים, אך ורק כדי למנוע מהם את הכאב והעלבון שריחם רע, והיה אם יתערבו בין אנשים יתרחקו מהם, נפשם תתענה ויסבלו יסורי נפש, וחז"ל ראו בעלבון זה כה גדול עד שראוים להיפטר מעליה לירושלים, ואם כי עשויים הם להצטער מאד אחרי שהם נשארים בבתיהם ונמנע מהם העונג, אבל עלבון זה שנשארים בבית אינו ברבים, ואינו דומה עלבון זה לעלבון ברבים, ואנשים יידחו מפניהם בגלל ריח רע, ואזי עלייתם לרגל לא תהיה לעונג אלא למועקה, ומכאן יכולים אנו לראות עד כמה העריכו חז"ל את כאבי ויסורי העלבון, וכמה צריכים אנו להיזהר שלא לגרום צער ועלבון לחבר, וכל שכן במתכונ.	23441
ואיש אשר ינאף את אשת רעהו, ואיש פרט לקטן, והקשו התוספות (קדושין י"ב) ואע"ג דקטן לאו בר עונשין הוא, מ"מ איצטריך קרא למעוטי, דקס"ד שיהא נהרג כיון שהאשה נהרגת על ידו, וכן בתוספות (ערכין ג'), ויש לתמוה למה לי קרא לפוטרו כיון דלא מצינו קטן נענש? וכן קשה מפרק ד' מיתות (סנהדרין נ"ב), איש כי ינאף פרט לקטן? ומיהו התם י"ל דמשום קלון האשה יתחייב, דומיא דבהמה הנרבעת עכ"ל.	23442
ומבהיל הדבר, שאף אם קטן איננו בר עונשין צריך קרא למעט אותו ממיתה, אחרת אפשר היה שצריך להמיתו בגלל שגרם קלון לאשה, כלומר תתכן סברה לחייב במיתה ילד קטן, לאבד נפש שעשויה לגדול ולהצליח במעלות רבות ולהביא תועלת לעולם, אך ורק משום שגרם קלון לאשה, ולא יזוז אשה? לזו שהיא בעלת עבירה מאוסה ומושחתת.	23443
לא תחרוש בשור וחמור יחדיו (תצא כ"ב), ואיתא בבעל הטורים, ואידך לא תחרוש על רעך רעה (משלי ג'), זהו שמפרש טעם שלא לחרוש בשור וחמור, לפי שהשור מעלה גרה והחמור אינו מעלה גרה, וכשיראה שהשור מעלה גרה יהיה סבור שהוא אוכל ומצטער, וזהו אל תחרוש על רעך רעה שגורם לחמור שחורש על רעהו רעה, מכאן נראה כי התורה חסה אף על צערו של בעל חי, לימדה אותנו התורה איך להיזהר עוד יותר אם מדובר במי שיש לו צלם אלהים ושכל אלוהי, שלא להכאיב לו ולא לפגוע ברגישותו, כי מי שיש בו יותר דעת כאבו גדול יותר, וצערו של האדם הוא צערו של הקב"ה.	23444
וברבינו יונה (שע"ת השער השלישי קי"א), אם המוציא שם רע על הארץ (כמו המרגלים) עונשו במיתה, המוציא שם רע על איש ישראל שנתחייב בתורה ובמצוות עאכו"כ, ונאמר וענשו אותו מאה כסף כי הוציא שם רע, הנה לא הזכיר הכתוב חטאו על אשר היה מבקש נפש האשה, ומסבב להמיתה בבי"ד בעדי שקר אשר הביא על זנותה, והזכיר עוון הוצאת שם רע, כי הוא העוון הגדול יותר מהמבקש נפש לספותה, כי צער הכלימה מר ממות, נעשה איפוא הכל כדי למנוע מעצמנו גרימת כלימה ומות ע"י עלבון אחרים. (אור חדש).	23445
	23446
	23447
	23448
	23449
	23450
	23451
	23452
	23453
	23454
	23455
	23456
	23457
	23458
	23459
	23460
	23461
	23462
	23463
	23464
	23465
	23466
	23467
	23468
	23469
	23470
	23471
	23472
	23473
	23474
	23475
	23476
	23477
	23478
	23479
מאמר דש	23480
שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלהיך במקום אשר יבחר בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות ולא יראה את פני ה' ריקם (דברים ט"ז ט"ז).	23481
ויאמר מלך סדום אל אברהם תן לי הנפש והרכוש קח לך, ויאמר אברהם אל מלך סדום הרמותי ידי אל ה' אל עליון קונה שמים וארץ, אם מחוט ועד שרוך נעל, ואם אקח מכל אשר לך, ולא תאמר אני העשרתי את	23482
	23483
	23484

אברם, אמר ר' אבא בר ממל, א"ל הקב"ה אם מחוט, חייך שאני נותן לבניך מצוות ציצית, ועד שרוך נעל,	23485
אלו פעמי רגלים, המד"א מה יפו פעמיך בנעלים (בר"ר מ"ג י"ב).	23486
ויש להבין איזה יחס יש בין המעשה של אברהם והנהגתו המוסרית לבין עולי רגלים? ר' יהודה ור' נחמיה	23487
ורבנן, ר"י אמר עשאן תרומה, ור' נחמיה אמר עשאן שבועה, ורבנן אמרי עשאן שירה, המד"א זה אלי	23488
ואנוהו אלהי אבי וארוממנהו (בר"ר מ"ג י"ב), ונ"ל לבאר כי שלושה המד"א הם בדעה אחת, כולם	23489
אומרים כי אברהם משך ידו מלקבל את הרכוש ושלל המלחמה, אברהם הקדישם ואסרם על עצמו	23490
כתרומה, והשביע את עצמו להימנע מלקבל אף כחוט השערה כהקדש, כי כך דרכם של צדיקים שקופצים	23491
ומשביעים עצמם כמו דוד ובועז.	23492
דוד הסיתו אבישי ואמר לו, סגר אלהים היום את אויבך בידך, ועתה אכנו נא בחנית ובארץ פעם אחת ולא	23493
אשנה, דוד ענה לאבישי אל תשחיתוהו כי מי שלח ידו במשיח ה' ונקה? ויאמר דוד חי ה' כי אם יגפנו,	23494
חלילה לך מה' משלוח יד במשיח, ולמה הזכיר פעמיים ה'? שנשבע ליצרו שלא ישלח ידו במשיח ה', אף	23495
ששאל רודף היה והיה לו היתר גמור, כמש"א דוד לשאול מן השמים מותר להרגך משום דרודף אתה,	23496
והתורה אמרה הבא להרגך השכם להרגו.	23497
וכן גם בוועז, שהיה היצר מפתה ומסית אותו בהיתרים גמורים, מקטרגו ואומר לו אתה פנוי והיא פנויה	23498
בוא עליה, והוא קפץ ונשבע שלא יבוא עליה, דרכם של צדיקים אשר קופצים ומשביעים על עצמם שלא	23499
ליתן מקום להתווכח עם היצר, כי במקום שיש היתר עלול הוא מאד להתפתות ולהכריע לצד ההיתר.	23500
וכך אצל אברהם אבינו ע"ה, שכן היה מקום לחשוב שזוהי הברכה שהבטיחו הקב"ה וזהו העושר המובטח	23501
לו, והקב"ה הביא לו את הברכה אל ביתו, אולם אברהם מיאן וסירב לקבל, באומרו כי אין זה מעין	23502
הברכות שהבטיחו הקב"ה, כי ברכת ה' היא שלמה והיא באה מכוח ברכה ולא מכוח צרה, ברכת ה' היא	23503
בלי פגימות ואין בה שום צד של צל או פגיעה במישהו, לכן קפץ ונשבע שלא יטה אחר ההיתרים, עמד על	23504
נפשו סירב ומיאן, והרחיק מעל עצמו נטיה זו ע"י שבועה.	23505
ולכן אחר שגילה בעצמו כוח נפלא לשלוט בעצמו אפי' בהיתרים, וכאשר הרים את ידו בשבועה היה אז	23506
מזמר ומרנן ושר שירה, שירות וזמירות על שזכה להתרומם מעל לטבע ולהיות נקי כפים אף בשלו, אף	23507
בדבר המותר, אף אחר הנצחון שזכה לו, הוא שר שירה על שלא לקח מהשבי שבא לו בזכות מסירות	23508
נפשו עבור היושר והצדק, וזו היתה שירה יחידה במינה, שיש לו כוח השליטה בכלל וביחוד במקום	23509
ההיתר.	23510
הנהגה זו של אברהם אבינו ע"ה השפיעה על הדורות הבאים על זרעו ובניו, שגם הם התרוממו מעל	23511
לטבע, לא חששו לרכושם ולכספם לבתיהם ושדותיהם וכל אשר להם, הם עוזבים הכל ומכתתים רגליהם	23512
לעלות לירושלים ולעבוד יוצרם, להתבשם מאווירת הקדושה של בית המקדש בירושלים, מפקירים את כל	23513
אשר להם, ואינם דואגים לרכושם שמא יבואו הגויים האורבים עליהם לגזול, והקב"ה גונן עליהם שלא	23514
יקרה להם שום נזק, שהיו אורות מקיפים את בתיהם ולא הניחו לגויים להיכנס אליהם, משום שחשבו	23515
הללו כי בעלי הבתים נמצאים בתוכם.	23516
נבות היזרעאלי שהיה קולו ערב, וכשהיה מרנן במקדש היו הרבה עולים לרגל למקדש לשמוע את קולו	23517
הערב, פעם אחת לא עלה למקדש ונתמעטו אז עולי רגל, ומטעם זה בא עליו העונש המר שנהרג ע"י	23518
אחאב ואיזבל המרשעת (ילקוט מלכים א' רמז רכ"א), ולמה לא עלה בפעם הזאת? ידע הוא כי אחאב	23519
חומד את כרמו שבא לו מירושת אבותיו, ואולי חשש כי בזמן עלייתו לרגל אכן יגזול אחאב את הכרם,	23520
ונבות שכח את ההבטחה שהבטיחה התורה כי לא יחמוד איש את ארצו בעלותך לראות את פני ה'	23521
אלוהיך, ולא עמד בנסיון הזה.	23522
ומנין וממי ירשו את הכוח האדיר והנעלם הזה, להיות גיבורי רוח ולהתרומם מעל לטבע? ממי ינקו את	23523
כוח האמונה והבטחון הזה? הלא זה מאברהם אבינו, הוא כבש דרך לבניו ולזרעו אחריו להפקיר ולא	23524
ליהנות מכל דבר שיש בו ריח של רכוש, וכמוהו שהיה שר שירה על הכוח והסגולה הזו של יכולת	23525
הוויתור והפקרת הממון, גם בניו וזרעו הצועדים בעקבותיו, עוזבים חילם וצועדים בשמחה למקום מקדש	23526
ליהנות מזיווה של שכניה, שרים שירה ומנעמים בזמר קולם, מהללים ומשבחים בהילולים ובתשבחות	23527
לאלהי אבותיהם אלהי אברהם.	23528
והפסיעות הללו נושאים חן מלפני המקום, ממרומים משבחים אותם בקול, מה יפו פעמיך בנעלים אלו	23529
שלוש רגלים, בשמים רואים ושומעים את קול המצעד של נכדי האב הראשון אשר ירשו מכוח אביהם,	23530
והכתוב אומר צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמי (תהלים פ"ה), וישם הקב"ה את הצדק בדרכי פעמיו	23531
שיתנהג בהם את בניו (רש"י).	23532
המדרש ממשיך שם, ר' ברכיה ור' חלבו ור' אמי אמרו בשם ר' אלעזר, אמר משה בלשון שאמר אבא	23533
שירה הרימותי ידי אל ה', בו בלשון אני אומר שירה, שנא' אלהי אבי וארוממנהו, גם משה אמר שהשירה	23534

שלו דומה לשירת אבא אברהם, כל ישראל מתעסקים במצוות ביזת מצרים, שאלת כסף וזהב ושמלות,	23535
ואני הנחתי מצוה זו ועסקתי בעצמותיו של יוסף, הנחתי מצוות הביזה ועסקתי בסידור הנהגת העם בדרך	23536
ממצרים ועד ים סוף, והשירה שאני שר טהורה וזכה היא בלי כל עירבוב של שוחד, ואף שנצטוו מאתו	23537
ית"ש, הרי משה מוותר על מצוות אלו, שאלת כסף וזהב ושמלות, המוטל על כל איש מישראל, אבל זכה	23538
להתרומם אל על ולשיר שירה, לא על הלקיחה אלא על הוויתור ועל העזיבה. (אור חדש).	23539
	23540
H	23541
שופטים	23542
מאמר שה	23543
שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלהיך נותן לך לשבטיך ושפטו את העם משפט צדק	23544
(דברים ט"ז י"ח).	23545
שופטים ושוטרים, זש"ה (משלי ו') לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחכם, אשר אין לה קצין שוטר ומושל,	23546
תכין בקיץ לחמה אגרה בקציר מאכלה, מה ראה שלמה ללמד לעצל מן הנמלה, רבנן אמרי הנמלה הזו ג'	23547
בתים יש לה, ואינה כונסת בעליון מפני הדלף, ולא בתחתון מפני הטינה אלא באמצע, ואינה חיה אלא ו'	23548
חדשים, וכל מאכלה אינה אלא חטה ומחצה, ולמה כונסת כל אלו, שאומרת שמא יגזור הקב"ה עלי חיים	23549
ויהא לי מהיכן לאכול (דבר"ר שופטים).	23550
הן ידוע כי ישנם הרבה מפריעים לקנין התורה גם לאחר שהספיקו לרכוש אותה, כדברי חז"ל דברי תורה	23551
קשין לקנותן ככלי זהב ונוח לאבדם ככלי זכוכית (חגיגה ט"ו), מן הנמלה למדים ראשית כל את מידת	23552
הזריזות, לקבץ לאסוף ולכנוס, בכך מתגברים על המפריע הראשון קשה לקנותן ככלי זהב, כי בזריזות	23553
ובמסירות ניתן לעבור גם את הקושי הזה, אמנם אם נתבונן במדרש נגלה כי גם המפריע השני קשה לאבדן	23554
ככלי זכוכית אפשר להתגבר עליו בעזרת הנמלה, מדרכיה נחכם לא רק כיצד להשיג אלא גם איך לשמור,	23555
כיצד נמנע מלאבד המעלות והמדרגות שעלו לנו בקושי רב להשיגם.	23556
שלמה המלך אמר לך אל נמלה עצל כי עיקר כוונתו לזרז העצל, ברם המדרש הקדים לספר קודם כיצד	23557
הנמלה משמרת את התבואה ומכינה כיאות את בית האוצר עבודה, אלא ללמדך שיש להקים אמצעי	23558
השמירה קודם למעשה, שאל"כ כל עמלו יהיה לריק, הנמלה נזהרת מלכנוס אוצרה במדור התחתון	23559
שבביתה מפני הטינה, שמא תקלקל הרטיבות ותביא לידי רקב, אף האדם צריך שיחכם מדרכה וישמר	23560
מללכת אל מקום החסרון, לגור בחברת אנשים חטאים, אשר בקרבתם יפסיד השקפותיו וישחית את	23561
מעשיו, אלא יבחר לעצמו עיר של חכמים לדור עמם, כדי שיתדבק בדרכיהם וילמד ממעשיהם, ואף	23562
תלמודו יאחוז בידו לעלות ולהתמיד, באופן זה ירחיק עצמו ממקום החסרון.	23563
אמנם הנמלה גם במדור העליון שבביתה אינה אוצרת וכונסת מזונה מפני הדלף, הדלף אינו מקום	23564
התורפה, המזיק בא ופוגע מבחוץ, שאף ממנו מוכרחים להיזהר ולהתרחק, והם מפסידי התורה והיראה	23565
שאינם תלויים במקום, אלא באים אצל איש המעלה, ומאיימים להכשילו, אלה הם נסיונות החיים אשר	23566
פזורים בדרכי הארץ לבחון ולצרף בהם הבריות, מהם לא ניתן לברוח כי אף במקום האחר יפגשם, רק	23567
עליו לחשל עצמו ולהיות אמיץ כוח לדחות מעליו כל המפריעים ולהתגבר על כל הנסיונות, ואז תשמר	23568
תורתו בידו.	23569
אף בידעת התורה ולימודה, נדרשים אנו לאותו ענין הנלמד מן הנמלה, כי כמו הצורך להשיג על מדרגת	23570
יראתו שלא תפגם, כך מן ההכרח הוא לעשות שמירה טובה לתורתו, שאם לא יעשה גדרים ופעולות	23571
נמרצות לביצור ידיעת תלמודו, עלול לאבד ולשכוח כל אשר עמל ויגע, כמו שמצינו בגמ', רבי יהושע בן	23572
קרחא אומר, כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר, ר' יהושע אומר כל הלומד	23573
תורה ומשכחה, דומה לאשה שיוולדת וקוברת, ר' עקיבא אומר, זמר בכל יום זמר בכל יום (סנהדרין	23574
צ"ט), ופירש"י ז"ל זמר בכל יום, היה מסדר למודך אע"פ שסודר בפין כזמר, והוא יגרום לך שתהא	23575
לעוה"ב בשמחה ובשירים.	23576
ויש לדייק בדברי התנאים שבחרו לדמות שכחת התורה לשלושה ענינים, שאינם חולקים זה על זה, אלא	23577
שכל אחד מוסיף על מה שאומר קודמו, ר' יהושע בן קרחה מדגיש שהחסרון אצל מי שאינו חוזר על	23578
לימודו הוא בבחינת זורע ואינו קוצר, שאיננו מגיע אל תכליתו, כי עיקר התכלית מהזריעה היא הקצירה,	23579
ואם איננו קוצר הריהו מפסיד גם דמי הזרעים, וגם עמל הזריעה.	23580
ור' יהושע מוסיף, לא רק הפסד של ממון וטורח כאן, אלא גם הפסד נפשות, שהרי הזמן הוא חלק מן	23581
החיים, ואם הוא מנצל את הזמן לרכישת ידיעות התורה שהם עצם החיים, ואח"כ הוא שוכח את תלמודו	23582
הריהו דומה לאשה שיוולדת וקוברת, כי רכישת ידיעות התורה היא בבחינת העמדת תולדות, ואם מפסיד	23583

את הידיעות ע"י שיכחה משום שאיננו חוזר על לימודו, הרי זה דומה לקבורת התולדות שהוליד, ולכן על	23584
האדם לדאוג שלא ישכח את תלמודו, ומכל שכן שלא לגרום לכך ע"י עצלות, שלא יזדרז לחזור וכדומה.	23585
ור' עקיבא בא ומוסיף, שמלבד ההפסד בעוה"ז, עוד הוא מפסיד העיקר בעוה"ב, כאמרו זמר בכל יום זמר	23586
בכל יום וכפירוש רש"י, והוא יגרום לך שתהא לעוה"ב בשמחה ובשירים, וכמ"ש בגמ' אשרי מי שבא	23587
לכאן ותלמודו בידו (פסחים נ'.), היינו שעיקר האושר בעוה"ב הוא למי ששמר את תלמודו והביאו בידו.	23588
וממידתם של ראשונים אלה האמוראים, ניתי ונחזה עד כמה יש לחזור ולשנן בדברי תורה שלא יבוא לידי	23589
שכחה, כמ"ש בגמ' רב אשי הוה יתיב קמיה (דרב כהנא), נגה ולא אתו רבנן, א"ל מאי טעמא לא אתו	23590
רבנן, דילמא טרידו בסעודת פורים, א"ל לא שמיע ליה למר הא דאמר רבא, סעודת פורים שאכלה בלילה	23591
לא יצא ידי חובתו, תנא מיניה ארבעין זימנין ודמי ליה כמאן דמנח בכיסיה (מגילה ז'.), הרי לך כמה היה	23592
יקר להם כל דבר תורה, עד שאפילו על דבר קטן וקל לזכור חזר ושינן ארבעים פעמים, ורק אז דמי ליה	23593
כמאן דמנח בכיסיה, ועוד יש אומרים שגם אז לא פסק מלחזור, כי אף שדומה עליו כמנח בכיסו הלא	23594
אמרו, אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ושעה, ומשום שגם דבר הנחבא ומונח בכיס אינו בטוח ושמור	23595
מאיבוד. (נחלת אליעזר).	23596
	23597
מאמר שו	23598
שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלהיך נותן לך לשבטיך ושפטו את העם משפט צדק	23599
(דברים ט"ז י"ח).	23600
אמר רשב"ג אל תהא קץ בדין שהוא אחד משלוש רגלי העולם, ששנו חכמים על שלושה דברים העולם	23601
עומד, על הדין על האמת ועל השלום, תן דעתך שלא תטה את הדין שאתה מזעזע את העולם (ילקוט),	23602
לכאורה אינו מובן הצורך באזהרה החמורה שלא להיות קץ בדין, וכי יעלה על הדעת להיות קץ בדין,	23603
אפילו אם לא היה הדין מעמודי העולם, שצריך כ"כ להזהיר על זה?	23604
אולם כאשר נתעמק בדבר נמצא טעמים גדולים על נחיצות הדברים, ראשית כל מה שאמרו חז"ל שמי	23605
שהגיע להוראה ואינו מורה, עליו נאמר המקרא ועצומים כל הרוגיה (משלי ז'), אם תלמיד חכם אומר	23606
לעצמו מה לי בטורח הציבור ומה לי בדיניהם, שלום עליך נפשי, הרי זה מחריב את העולם (תנחומא	23607
משפטים), אדם גדול הקץ בדין, שמסרב לעסוק בדיני תורה מחמת הטורח, צריך לקחת בחשבון שהוא	23608
מבטל אחת מרגלי העולם.	23609
איתא בתנחומא, מעשה ברבי אבא כשהיה מסתלק מן העולם, נכנס בן אחותו ומצאו בוכה, אמר לו רבי	23610
מפני מה אתה בוכה, האם יש תורה שלא למדת ולימדת, הרי תלמידים יושבים לפניך? יש גמילות חסדים	23611
שלא עשית, היית מתרחק מן הדינים ולא נתת רשות על עצמך להתמנות על צרכי ציבור, אמר לו בני עליה	23612
אני בוכה, שמא אתן דין וחשבון על שהייתי יכול לעשות דיניהם של ישראל, הרי קמן שלמרות כל מעשיו	23613
הכבירים הרגיש בעצמו חסרון על מה שלא עסק בדין.	23614
ויתכן שהדברים נאמרים כלפי אנשי מעלה, הנהוגים להיכנס תמיד לפני משורת הדין ואינם עומדים כלל	23615
על שורת הדין, ומרגלא בפומייהו, לא נחרבה ירושלים אלא על שהעמידו דבריהם על דין תורה ולא עשו	23616
לפנים משורת הדין (ב"מ ל'.), ואעפ"כ הדגישו חז"ל שלא לזלזל בשורת הדין, משום שהוא מיישר את	23617
האדם בדרך הנכון, וכעין מה שהמשילו את הענין למסילה שלא היו בה ציונים, והיו בני אדם הולכים	23618
וטועים בה, אמר המלך לשלטון שלו קבע בה ציונים שיהיו בני רואים אותם, כך אמר הקב"ה למשה פנה	23619
את הדרך לפני ישראל ועשה להם שופטים שיהיו מורים להם ולא יהיו טועים מן התורה (ילקוט שופטים).	23620
אך מי שרוצה להיכנס לפני משורת הדין, צריך קודם כל לדעת מה הוא שורת הדין, מפני שאחרת יכול	23621
להשתבש, רק אחרי שיודעים את הדין אפשר להיות כונס בתוך שלו ולעשות לפני משורת הדין, ולא עוד	23622
אלא זה שקובע לעצמו דרך של ויתורים עלול הוא לדרוש גם מזולתו וויתורים, ואין לך שיבוש גדול מזה,	23623
והעיקר שצריכים לכוון את שורת הדין ולא לדרוש יותר מאחרים, ואם רוצה לוותר משלו תבוא עליו	23624
ברכה.	23625
ועוד יש לפרש דרישת חז"ל, שלא יתעצל האדם מלהגיע לדרגה הגדולה הנחוצה לדיין, כדי שיוכל	23626
להתעלות על כל מיני חישובים של כסף וכבוד, ולהסיר מורא בשר ודם לגמרי מלב, אפילו מי שידיעותיו	23627
בתורה מספיקות לתפקיד, עדיין אין זה די אם אינו בעל אופי מיוחד, שאך בקשת האמת היא נר לרגלו,	23628
ואם חסרות לו תכונות האלה, הרי הוא בכלל קץ בדין בזה שהוא נוטל לעצמו עטרה שאינה הולמת לו.	23629
ובאמת בלי הדין גם שני העמודים האחרים של אמת ושלום אין להם קיום כדאיתא בירושלמי, ושלושתן	23630
דבר אחד, נעשה הדין נעשה האמת נעשה שלום (ירושלמי תענית פ"ד ה"ב), והיות שהדיין שדן דין אמת	23631
לאמיתו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית (שבת י'), משום שיש בזה קיום העולם, מובן מאליו	23632
שדרוש ממנו להיות דבוק במידותיו ית' ולהיות מבני עלייה.	23633

חותמו של הקב"ה אמת (שבת נ"ה), וכל מי שרוצה להשתמש בחותם זה מוכרח להיות ראוי לכך, וזה דוקא אחד שכל מגמתו היא זיכוי הרבים ואהבת האמת, ברם האמת שלנו אינה אמת מוחלטת משום שאצלנו מותר למשל לשנות מפני דרכי שלום (יבמות ט"ה:), ולכן נוסף לכל שאר המעלות הנחוצות לדיין מוכרחת לו הבנה במילי דעלמא, שיוכל מחד להיות בבחינת פתח פיך לאלם (משלי ל"א), ומאידיך לרדת לסוף דעתם של הרמאים (ב"ב פ"ט:), אחרי כל זאת מי הוא זה יערב לבו לגשת אל כס המשפט אם לא בכוננות הכי טהורות. (המוסר והדעת).	23634 23635 23636 23637 23638 23639 23640
מאמר שז	23641
שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלהיך נותן לך לשבטיך ושפטו את העם משפט צדק (דברים ט"ז י"ח).	23642 23643
ולכאורה מלת לך מיותר הוא, והאמת יורה דרכו שכוונת הפסוק כך הוא, כי הנה נצטוו בני ישראל בביאת הארץ להושיב על אדמתם בתי משפט, אשר מהם תצא ידיעת המשפט ע"פ חכמת התורה ולקיים המשפטים, אך בדברים שנפשו של אדם מחמדתו ומתאוה להו, יצרו של אדם נוקפו וממאן לקיים, א"כ נצטוו למנות שוטרים לרדות העם ביד חזקה, והא תינח על דברים שבגלוי, דברים שבסתר מי יכריחנו לקיים?	23644 23645 23646 23647 23648
אמנם כבר כתב ר"י ז"ל, לדעת חכמה ומוסר (משלי א'), ופי' בו ז"ל, חכמה היינו ידיעת הדינים, ומוסר היינו לידע האבדון וההפסד הגדול הנמצא בהעובר על ד"ת, וזה נקרא מוסר, נמצא כי שופטים ושוטרים היינו נגד חכמה ומוסר, כי המוסר הוא שוטר על האדם במסתרים באין רואה ואין שומע, וגם על השופטים בעצמם לקיים, וזה שרמזו הכתוב שופטים נגד לימוד חכמה, ושוטרים נגד מוסר, כי הוא השוטר היותר גדול בסתר כבגלוי, וזהו שרמזו הכתוב תתן לך לעצמך, תתן בלבך שוטר המוסר להיות סתר כבגלוי, וגם שוטר על השופטים בעצמם.	23649 23650 23651 23652 23653 23654
ובזה נקיים מלכיות שתמליכוני עליכם, כי אין לנו עתה בגלותנו שופטים ושוטרים על קיום התורה, ובמה נמליך אותו ית' עלינו, אם לא ע"י טובה מרדות אחת בלבו של אדם, ע"י לימוד המוסר הוא הוא הרודה ברצועה קשה את האדם לקבל עול מלכות שמים, וזה מלכיות שתמליכוני עליכם שאז"ל (ר"ה ט"ז:), ובזכות זה יבוא זכרונו לפניו לטובה אכ"ר. (חכמה ומוסר ח"א מא' ק"ח).	23655 23656 23657 23658 23659
מאמר שח	23660
שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלהיך נותן לך לשבטיך ושפטו את העם משפט צדק (דברים ט"ז י"ח).	23661 23662
במס' (סנהדרין ט"ז:): מנין שמעמידים שופטים לישראל? ת"ל שופטים תתן, ומנין שמעמידים שוטרים? ת"ל שוטרים תתן, בס' תורה תמימה מקשה וז"ל, לא נתבאר לי מה חידשו חז"ל בזה על המפורש בפסוק, ואולי החידוש הוא דאין מצוות העמדת שופטים ושוטרים מעכבות זה את זה, ואפילו בזמן שאין שוטרים מעמידים שופטים וכן להיפך, ומפרשים כמו דהלשון תתן כתוב אצל כל אחד ביחוד, וזה מדויק בלשון הברייתא ת"ל שופטים תתן ת"ל שוטרים תתן עכ"ל.	23663 23664 23665 23666 23667
ולענ"ד נראה לומר, כי חז"ל מלמדים לנו דבר גדול, כי אפילו דברים שמבינים בשכל כמו שופטים ושוטרים, באשר מדינה לא יכולה להתקיים בלי שופטים ושוטרים, וכל אומות העולם יש להם שופטים ושוטרים, אבל אתה לא תמנה שופטים ושוטרים מפני שהשכל מחייב אותך, אלא מפני שהתורה הק' אמרה שנעמיד שופטים ושוטרים, לכן אומרים חז"ל, מנין שמעמידים שופטים מפני שכתוב בתורה שופטים ושוטרים תתן, יהודי צריך לעשות הכל מפני שהקב"ה ציוה לעשות, כמו שחז"ל אומרים לא תאמר אי אפשי בבשר חזיר, אלא אפשי אבל הקב"ה גזר לא לאכול חזיר וזוהי מלכות שמים שלמה.	23668 23669 23670 23671 23672 23673
האור החיים הק' בפ' חוקת אומר, לכן כתוב זאת חוקת התורה, שאם יקיימו מצוה זו הגם היותה חוקה בלא טעם, מעלה עליהם הכתוב כאילו קיימו התורה אשר ציוה ה' לאמר, כי קיום מצוה בלא טעם יגיד הצדקת האמונה, והסכמת הנפש לקיים כל מצוות הבורא וה לך האות, ואולי כי לטעם זה רצה ה' שתתמסר להם המצוה בדרך חוקה עכ"ל.	23674 23675 23676 23677
יהודי צריך לדעת כי כל אבריו וחושיו ומחשבתו הכל משועבד להקב"ה, כמ"ש החובת הלבבות עבודת האלוהים פרק ה' וז"ל, ולא ישמש אלא ברצותו אותו, ולא ישמח כי אם בעבודתו, ולא יבקש כי אם רצונו, ולא ירוץ כי אם בשליחותו, וכן בכל תנועותיו לא יעתיק רגל ולא יניע עפעף אלא אחר הפקת רצון אדוניו בהם עכ"ל, שמעתי מהגאון מפוניבז' הגרי"ש כהנמן צוק"ל שסיפר, שפעם אמר הגאון ר' אלחנן וסרמן הי"ד צוק"ל חידושי תורה לפני מרן הגאון ר' חיים סולוביציק צוק"ל, ובאמצע אמר מדוע אמרה התורה	23678 23679 23680 23681 23682

ככה, הפסיקו ר' חיים ואמר לו זה לא עסק שלנו מדוע אמרה התורה ככה, אנחנו צריכים רק להבין מה	23683
אומרת התורה, אבל לא מדוע אומרת התורה ככה.	23684
העיקר אנחנו עבדים וחיילים להקב"ה, וצריכים תמיד להיות מוכנים לעשות רצונו של הקב"ה, אפילו	23685
דברים שהשכל מחייב את זה, צריכים לעשות אך ורק מפני שהתורה אמרה לעשות, כי א"א לאדם לסמוך	23686
על השכל שלו, כמו שאמר הסבא זצ"ל מקלם על מה שהובא בגמ', שרבי מאיר התפאר כי הוא יכול לטהר	23687
שרץ בק"ן טעמים, ר"מ לא התפאר בפלפול של הבל, אלא הראה איך לא יכולים לסמוך על השכל, כי	23688
הלא הוא יכול לומר ק"נ טעמים, ובכל זאת אם התורה אמרה כי שרץ מטמא מוכרחים לומר כי כל הק"ן	23689
טעמים הם בלתי נכונים.	23690
מכאן נלמוד איך שהאדם לא יכול לסמוך על שכלו אפילו כשהוא חכם כרבי מאיר, אלא עליו רק להסתכל	23691
ולחפש האמת בתורה הקדושה, ולדוגמא רואים את זה בזמננו, אנשים בעלי שכל מלומדים גדולים, חברי	23692
כנסת יחוקקו חוק על הידועה בציבור, אשר מלבד ההפקרות הם הורסים משפחות שלמות, תסמנה	23693
שערות ראש, נורא ואיום הדבר הזה, אבל התירוץ הוא אם אין תורה הכל כשר וישר, כי השכל תלוי מי	23694
שולט עליו, אם היצר הרע שולט עליו, יכולה להיות מוכרת גם הידועה בציבור אע"פ שזה הורס משפחות	23695
שלמות, ויכולים למצוא ק"ן טעמים להכשיר השרץ הזה, לפיכך עלינו לזקק את שכלנו ולשעבדו לאור	23696
התורה הק'. (דרכי מוסר).	23697
	23698
מאמר שט	23699
שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלהיך נותן לך לשבטיך ושפטו את העם משפט צדק	23700
(דברים ט"ז י"ח).	23701
אומר רש"י ז"ל, שופטים דיינין הפוסקים את הדין, ושוטרים הרודין את העם אחר מצוותן, שמכין וכופתין	23702
במקל וברצועה עד שיקבל עליו את דין השופט, ובספר החינוך מובא שמצווה למנות שופטים ושוטרים	23703
בישראל שיכריחו לעשות מצוות, ויחזירו הנוטים מדרך האמת אליה בעל כרחם, ויצוו כראוי לעשות	23704
וימנעו הדברים המגונים, ויקיימו הגדרים על העובר עד שלא יהיו מצוות התורה ומניעותיה צריכות	23705
לאמונת איש ואיש.	23706
ויש להתבונן במצוה זו של מינוי שוטרים בישראל, בשלמא מלכותא דארעא מובן מאד, שכל קיום המדינה	23707
תלוי בשופטים העושים משפט, ויותר בשוטרים הרודים בעם כדי שיקבלו עליהם את דין השופט, אבל	23708
בעולמו של כלל ישראל, בעולמה של תורה המושגת על ציווי ובחירת בחיים, הבחירה נתונה ביד האדם	23709
שהוא יגיע להמשיל את השכל בכל תאות הנפש, ויתכן ויש צורך בשופט כדי לברור את הדין מאחר	23710
והאדם לוקה בחוסר ידיעה, אבל אחרי שנפסק הדין, כל אחד יודע שחייבים לשמוע דברי החכם, אפילו על	23711
ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין.	23712
ממילא הענין הופך להיות נושא של בין אדם למקום, שזה ענין של בחירה שלא שייך בזה כפייה, וכל שכן	23713
שוטרים, בפרט שזה נוגד כל כוונת התורה בקיום המצוות, וא"כ לשם מה היה צורך במינוי שוטרים?	23714
וא"כ אלא מכאן רואים כמה גדולה השליטה של הטבע על האדם, אפילו כשיש לו שופט המברר לו את	23715
האמת, אבל שליטת הטבע היא כ"כ חזקה עליו, עד כי אינו יכול לפרוש ממה שטבעו מכתוב לו, ואין זה	23716
משנה אם מבררים לו את האמת, בעיניו מה שהוא רוצה וזהי האמת, וצריכים כפייה כדי להחזירו לדרך.	23717
וכן הדבר על חזרה בתשובה בחודש אלול, צריך כפייה חזקה מבחוץ כדי לחזור בתשובה, אף כי הדבר	23718
נשמע כסתירה, וכך כתוב באורחות חיים לרבינו הרא"ש וגער ביצר הרע המשיאך ללכת בדרכי לבך,	23719
צריך לגעור ולכפות, ובספר הישר לרבינו תם מובא גם כן, שהחוטאים לא ישובו אם לא יהיה לנפשם	23720
גוער, רואים שאין עצה אלא כפיה וגערה, וזה גם אצל הראשונים וכל שכן אנו בזמננו, ורק לימוד המוסר	23721
בהתפעלות, זוהי העצה היחידה להגיע להישגים בתשובה.	23722
וכן אנו רואים אצל ר' אלעזר בן דורדיא איך הרגיש את הנחיצות לכפות את עצמו, ותקע ראשו בין ברכיו	23723
וגעה בבכיה, זוהי הכפיה שכפה את עצמו, בלי זה לא היה מצליח, רבינו יונה אומר בשערי תשובה (שער	23724
ראשון אות ט'), לכל תשובה תמצא סליחה, אך לא תטהר הנפש טוהר שלם להיות העוונות כלא היו,	23725
זולתי כאשר יטהר האדם את לבו ויכין את רוחו, וכן כתוב אשרי אדם לא יחשוב ה' לו עון ואין ברוחו	23726
רמיה, וכענין הבגד הצריך כיבוס, כי המעט מן הכיבוס יועיל בו להעביר הגועל ממנו, אך לפי רוב הכיבוס	23727
תלבן, ולפלא שלא מוצאים דרישה כזו במילי דעלמא, שכאשר אדם חוטא לחבירו או עובר על איזה דבר	23728
מלכות, הוא משתדל עד שמשיג סליחה, ואחרי שנסלח לו אין יותר מקום להשתדלות נוספת, לא כן כאן	23729
אנו רואים שיש צורך בכיבוס אחר כיבוס מדוע?	23730
אלא שמשונה הוא החטא כלפי הבורא, משאר חטאים כלפי הזולת או כלפי המלכות, מעשה החטא בעצמו	23731
אולי לא כ"כ נורא, אבל התוצאות מהחטא הן נוראות, כי עבירה גוררת עבירה, והחטא נוטע באדם את	23732

המשיכה לעוד חטא נוסף, ואי אפשר לדעת היכן זה ייעצר. והאדם נעשה חד עם החטא, ומשוחד ממנו	23733
ודבוק בו, וכמו שמפרש רש"י ז"ל, מדוע השוחד יעזור עיני חכמים, כי ע"י השוחד נעשה חד כאילו	23734
השופט הוא עצמו הבעל דין, חד הוא, ואז הוא נוטה לצדד לזכותו ואינו מסוגל לראות אחרת.	23735
כן האדם, החטא פועל בתוכו מהפכה, ולא מספיק על זה סליחה, כי אם צריך להוציא ממנו את השוחד	23736
ולחזור לקדמותו, והחטא כלא היה, שכך היתה תפילתו של דוד המלך, שאחר שאמר הרב כבסני מעוני	23737
ומחטאתי טהרני אף כי יש כאן כיבוס וטיהור, לא הסתפק בזה אבל המשיך להתפלל השיבה לי ששון	23738
ישעך ורוח נדיבה תסמכני, דוד המלך לא הסתפק בבקשת הסליחה, אלא ביקש לשוב למצב הקודם,	23739
שהחטא כאילו לא היה, זו הרי היתה התביעה על אדם הראשון, שקודם החטא היה אצלו החטא בידיעה	23740
בלבד, אבל אחרי שנכשל נעשה אצלו החטא בהרגשה, והרגשה זו היא מציאות חדשה שלא פסקה ממנו.	23741
	23742
כך אצל כל אחד ממנו, יש כמה חטאים שהם אצלנו בידיעה בלבד, ואין אנו נכשלים בהם ולא מתאווים	23743
להם כלל, אבל אם ח"ו טועמים טעם חטא, אז הטעימה הזו גורמת שהחטא מושל עליו, ואם עד עכשיו	23744
היצר של זה החטא היה אצלו בגדר אורח, עכשיו הוא כבר בגדר בעל הבית ושולט עליו, ויותר קשה	23745
להתפטר ממנו ולהיות כלא היה.	23746
על כן התורה מחייבת את הכפייה, על כן צריכים את השוטרים גם בחטאים שבין אדם למקום, כי האדם	23747
צריך כפייה כדי שלא להסתפק בבקשת סליחה רפויה, אלא להגיע למצב שהעוונות כלא היו, על זה צריך	23748
לשרש ולעקור את השוחד מלבו את שוחד העבירה, כדי למנוע את התוצאות של העבירה שהן יותר קשות	23749
מהעבירה גופה, ועל כן עלינו באלול זה להתחזק ולכפות את עצמנו ללמוד מוסר ולמרוד ביצר הרע, ולא	23750
לתת לו להיכנס לתוכנו ולא להטעימנו טעם חטא. (דגל המוסר).	23751
	23752
מאמר שי	23753
שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלהיך נותן לך לשבטיך ושפטו את העם משפט צדק	23754
(דברים ט"ז י"ח).	23755
אר"ל למה"ד למלך שהיו לו בנים הרבה והוא אוהב את הקטן יותר מכולם, והיה לו פרדס אחד והיה	23756
אוהבו יותר מכל מה שהיה לו, אמר המלך נותן אני את הפרדס שאני אוהבו מכל מה שיש לי, לבני הקטן	23757
שאני אוהבו מכל בני, כך אמר הקב"ה מכל האומות שבראתי איני אוהב אלא לישראל, שנא' כי נער	23758
ישראל ואהבתי, מכל מה שבראתי איני אוהב אלא את הדין, שנא' כי אני ה' אוהב משפט, נותן אני את מה	23759
שאהבתי לעם שאני אוהב, הוי שופטים ושוטרים (מד"ר פ' שופטים).	23760
המעין בתוה"ק יראה שהתורה מענישה על כל שמץ חטא, וכל העונשים אין בהם ויתור כל דהו, כמ"ש	23761
חז"ל (שקלים פ"ה), כל האומר הקב"ה ותרן ויתרו מעוהי, שאסור לומר על הקב"ה שהוא ותרן, ולכאורה	23762
הלא נאה ומתאים מאד שיהיה הקב"ה ותרן, ואיזה פגם הוא הויתור? תמיהות אלו באות מחמת שאין אנו	23763
יודעים כלל מהו שכר ועונש, דאילו היינו יודעים מהותו של שכר ועונש, לא היה עולה על הדעת כלל	23764
לומר שהקב"ה ותרן, משפט הריהו מידה שהיא אחת ממדותיו של הקב"ה, כמו שיש מדות חסד, אמת וכו',	23765
כמו"כ ישנה מידה של משפט, מהותה מציאותה וטבעה של מידה זו הוא משפט, ועז מלך משפט אהב	23766
(תהלים צ"ט), עוזה של מלכות הוא משפט, תורה היא משפט.	23767
מידה זו מכונה בשם דין מלכות, מהותה וטבעה של מידה זו שהיא מדקדקת על חוט השערה ואין בה שום	23768
ויתור (ב"ק נ'). והיא נוקמת ונוטרת על כל חוט השערה משום שזה מציאותה, וכשמבינים אנו מידת	23769
משפט על דרך זה, הרי פשוט לנו שאסור וא"א לומר על הקב"ה שהוא ותרן, שבמשפט אין שייך ויתור	23770
כלל, משה ואהרן בכהניו (תהלים צ"ט), משה ואהרן, אהוביו של מקום קוראים אל ה' והוא יענם בעמוד	23771
ענן ידבר אליהם, הוא משה שעליו נאמר (במדבר י"ב) בכל ביתי נאמן הוא, ואעפ"כ אל נושא היית להם	23772
ונוקם על עלילותם.	23773
ואחז"ל (רש"י דברים ל"ג), שאמר משה בעלילה אתה בא עלינו, שזה היה חטא שמן הנמנע להשיגו, עד	23774
שאפי' משה כינהו בשם עלילה, ועכ"ז נוקם על עלילותם ולא ויתרו כלל, משום דכך הוא סוד המשפט	23775
שאין שם ויתורים, וזהו שכתב הח' לוצטו (מס"י פ"ד), שהלומד תורה ורואה חומר הדין בא מזה לידי	23776
זהירות, כשרואים כי הוא אברהם האהוב לקונו אחרי כל זאת, אחרי כל האהבה הגדולה, נענש בשביל	23777
במה אדע.	23778
במה אדע שאין לנו מושג בגודל קדושתו, ישראל זכו בקרבנות בזכותו, ונענש אברהם עליו, כשלומדים	23779
ומתבוננים בזה, איך שהתורה מדקדקת ומענישה על כל חטא דק מן הדק, כל כחוט השערה, מכירים מזה	23780
חומר הדין ומתחילים להבין מהותו של משפט, וכשמבינים כן אין שייך להקשות למה לא יהיה הקב"ה	23781

ותרן, שזהו כאילו שהיינו מבקשים שחסד לא יהיה חסד, שהוא מן הנמנע, שהרי זוהי מציאותה ומהותה של מידה זו.	23782 23783
כמו כן כיון שמציאותה של מידת משפט הוא דקדוק על כחוט השערה בתכלית הדקדוק, הרי א"א שיהיה שם ויתור, שבויתור כל דהו כבר אין זה משפט (ב"ק נ'). הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט פעלו של הקב"ה הוא תמים בלי ויתור כל דהו, משום שכל דרכיו משפט, ומשפט מהותו הוא תמים שאין בו שום ויתורים. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' ע"ז).	23784 23785 23786 23787 23788
מאמר שיא	23789
שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלהיך נותן לך לשבטיך ושפטו את העם משפט צדק (דברים ט"ז י"ח).	23790 23791
לעולם יראה דיין עצמו כאילו חרב מונחת בין יריכותיו וגיהנום פתוחה לו מתחתיו (יבמות ק"ט:), הגרי"ס ז"ל אמר לאו דוקא דיין, אלא כל אדם שעביד דיניה לנפשיה, עליו לשים לב ולאחוז באמצעים של דיין, בחודש אלול צריך האדם להתעורר ביותר לעשות ולהרבות מעשים טובים, כי זהו עיקר התשובה, ויש לו להיזהר שמעשיו לא יהיו מכוח ההרגל כמצוות אנשים מלומדה, אלא כל פעולותיו תהיינה מתוך חשבון הנפש, וכן איתא בפרקי דר"א (פרק מ"ג).	23792 23793 23794 23795 23796
כתב מרן הגרי"ס וז"ל, מה תהיה סיבה ראשונה שיתעורר אדם לפקח על מעשיו, ולהתבונן במוסר בחודש אלול, רבותינו הקדמונים נ"ע חרדו על הדבר, סמכו על פדר"א והתקינו לתקוע שופר באלול, והיא היתה הסיבה הראשונה לעורר אדם משנתו ומהבלי טרדותיו לפקח על מעשיו, כמאמר הכתוב אם יתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו עכ"ל (אור ישראל מאמר ז').	23797 23798 23799 23800
הרמב"ם כתב אע"פ שתקיעת שופר גזירת הכתוב רמז יש בו, כלומר עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם, ומפני ענין זה נהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה ובמעשים טובים, ולעסוק במצוות מראש השנה ועד יום הכפורים יותר מכל השנה (הלכות תשובה פרק ג' ד').	23801 23802 23803 23804
בעוה"ר נאבד חוש השמיעה להתעורר מקול שופר, ומוכרחים אנו לתקנת רבותינו שהוא לימוד המוסר, שע"ז מתעוררים לצאת מההרגל, וכבר תבע המס"י בהקדמתו, היתכן שיגע ויעמול שכלנו בחקירות אשר לא נתחייבנו בהם, ומה שחייבים אנו לבוראנו חובה רבה נעזבהו להרגל, ונניחהו למצות אנשים מלומדה? והנה כל היום אדם עושה את עבודתו ברוח חיים ובמרץ רב, אך כאשר מגיע הוא למילי דשמיא הוא מתקרר, ומאבד חוש השמיעה בכדי להתעורר מן השופר.	23805 23806 23807 23808 23809
ולא תטמאו בהם ונטמתם במ, אמרו חז"ל אדם מטמא עצמו מעט, מטמאין אותו הרבה, והתקדשתם והייתם קדושים, אדם מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה (יומא ל"ט), ולכן מוכרחים אנו להזדקק לכעין קולו של שופר והוא לימוד המוסר, בקול עצב ובשפתיים לזהטות, כאשר הורו לנו רבותינו לעסוק בלימוד המוסר, בכדי שעבודתנו עבודת הקודש תהיה מתוך התלהבות, ולא מתוך ההרגל כמצוות אנשים מלומדה. (המוסר והדעת).	23810 23811 23812 23813 23814
מאמר שיב	23815 23816
לא תטה משפט לא תכיר פנים ולא תקח שוחד כי השוחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים (דברים ט"ז י"ט).	23817 23818
כי השוחד יעור עיני חכמים, אין התורה אומרת יחסום עיני חכמים, אלא יעור עורו כפשוטו, השוחד עוקר את עיניו החכמניות לגמרי, ואין המדובר שהוא לוקח שוחד כדי להטות את הדין, אלא ברצונו ודאי שידון דין אמת, ומגלה לנו התורה סוד גדול, שכשהוא נוטל פרוטה אחת שוחד, כבר יש כאן חולשה כזו שכבר נפסדת כל חכמתו לגמרי, הרי כתוב יעור עיני חכמים ומה יש עוד בחכמה מלבד העינים! כל החכמה היא אינה אלא עינים, והנה השוחד מעור, עיור ממש! כבר אינו רואה אינו יודע, תיכף להשוחד פסילנא לך לדינא! ואיך נאבדה כל חכמתו, הלא מקודם הוא ידע הכל ברור?	23819 23820 23821 23822 23823 23824 23825
התירוץ הוא כי כן סוד הדברים, כשיש כאן רק חולשה שוב אין כלום, הכל אבד בתכלית! ומבהיל הוא להתבונן על אדה"ר במצבו, שביקשו מלה"ש לומר לפניו קדוש, יושבים בקרונין אחת, עליו אמרו חז"ל ששיחדה אותו נגיעה כל שהיא לפי מצבו הרם, כי טוב העץ למאכל, ונאבדה כל דרגתו הרמה של אדה"ר עד שאחז"ל מין היה, ואמר שתי רשויות יש, ומזה אנו רואים עד כמה שכהה ודלה היא המלה חולשה, לענין החולשה האמיתית שבסוד ההיעדר והחסרון, אלא היא אבדון ממש, כלה ונפסד כל המצב לגמרי!	23826 23827 23828 23829 23830

על מרע"ה נאמר (ספרי מטות ל"א כ"א), לפי שבא לכלל כעס בא לכל טעות, וחז"ל (פסחים ס"ו): לומדים	23831
מזה כל הכועס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו ואם נביא נבואתו מסתלקת ממנו, הלא אי אפשר ודאי	23832
להשיג בשכל אנושי התורה והקדושה בכעסו של מרע"ה, ומה זה בא לכלל כעס במצב של ותמונת ה'	23833
יביט, כמו שאמרו חז"ל (רש"י במדבר ט' ז') אומרים עליו אשרי לילוד אשה שכך מובטח, שכל זמן שהיה	23834
רוצה היה מדבר עם השכינה, ובמצב כזה, ובכעס קדוש כזה, אבל בכל זאת הלא היה בו משהו ממציאיות	23835
ההיעדר והחסרון, וגם בזה כבר לא עמדה למרע"ה כל חכמתו, אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו.	23836
זהו סוד החולשה הטמון במציאות היא, שאם רק נוגעים בה, נאבד ונפסד הכל, יעור עיני חכמים ממש,	23837
כבר כלה ונפסד עצם הדבר, אם ישאלו אותנו על תינוק אם הוא נקרא אדם בודאי נשיב בשלילה, אף	23838
שבדאי הוא אדם בכל מבנהו ואבריו, ואולם סו"ס הנה תינוק אינו אדם, יש לו תשוקות אחרות, מאויים	23839
אחרים, וכשהוא מתבגר יותר ומתוסף לו שכל וגבורה, ונהיה יותר שלם, אז הוא מחליף צורתו, וכאשר	23840
הוא מתבגר יותר הוא משתנה עוד יותר ומתוספת לו עוד מעט שלמות, ואולם כל עוד שתחסר לו בשלמות	23841
עדיין הוא בסוד החולשה, וחולשה היינו שאין כאן מציאות, עד שילד אי אפשר לקרוא לו אדם.	23842
דברינו אלו מבוארים ביתר אריכות בדעת תבונות, כי באמת השם אל לכו הענין אשר נתן אלוהים לענות	23843
בו, יתמה מאד על החפץ, לראותו בני האדם רצוא ושוב יום ולילה לא ישבותו, איש לדרכו נלאים ועייפים,	23844
ולמה הם עמלים, על אכילה ושתיה, על הבל הבלים שאינו כלום, על עולם של תוהו שבין לילה היה, היום	23845
כאן ומחר בקבר, אבל מי שייטיב לראות יראה ויבין כי לא על דבר זה נברא האדם, אלא היה ראוי שלא	23846
יהיה עסקו אלא בהשגת כבוד קונו, כי לכן נוצר וניתן בו דעת וחכמה רבה ולא להרבות בסחורה.	23847
ותראי שזהו מה שקרה לאדם מתחילה ולזרעו אחריו כיום הזה, כי בהיות שהלכו אחרי עיניהם והשליטו	23848
הגוף ולא הנשמה, ע"כ גם הקב"ה הלך עמהם בהסתר פנים, ולאדם אמר מתחילה בזעת אפיך תאכל לחם,	23849
ומהיום ההוא והלאה כל עמל האדם לפיהו, וגם הנפש לא תמלא, והרי החכמה הלכה תמיד ונסתלקה מבני	23850
האדם, וזה כלל גדול בגבול אשר הוגבל בו שכלו כך הם מחשבותיו של אדם ותאוותיו.	23851
הלא תראו הנער הקטן לא יכיר מהי החכמה ולא יתאוה אליה כלל, אלא אדרבה כל תינוק בורח מבית	23852
הספר ולא יחשוב שיש טוב כי אם ההבלים אשר הוא מתעסק בהם, וברבות דעתו ונרחב גבולו ישוב	23853
להתאוות דברים מתוקנים יותר, ועל דבר זה לפי כל עילוייו כך הוא לכללות המין האנושי, זוהי התמורה,	23854
מנער יכול להיות אדה"ר, ומאדה"ר יכול להיות תינוק הבורח מבית הספר, סוד גדול כזה טמון במציאות	23855
השניה, סוד החולשה כזה עד שהכל נאבד בו, כי השוחד יעור, עיור ממש.	23856
ומאידיך גיסא, כל סוד השלמות הוא סוד הגבורה, סוד מציאות זאת הוא חומה, אאע"ה אחרי כל גדולתו	23857
רצה הקב"ה לדעת אם חומה היא, אם הוא נקי לגמרי ממציאיות ההיעדר והחסרון, וזאת לדעת, כי השכל	23858
מצד מציאותו הוא חזק כברזל, שאי אפשר להזיזו בשום אופן, אלא שיש סוד כי כל החכמה והשכל יכולים	23859
להאבד, דוד המלך ע"ה אמר בצואתו לשלמה בנו וחזקת והיית לאיש, לא ציווהו על דבר נוסף, אך ורק	23860
להיות איש, וזה בגדר מה שאמרו חז"ל (במ"ר ט"ז ד') שבכל מקום שכתוב אנשים צדיקים וכשרים, ישנם	23861
שמות אחרים שהן בחינות אחרות, אבל אם התורה קוראה לו איש, בהכרח הכוונה לצדיקים וכשרים.	23862
אין אנחנו יודעים כלל מהו אדם מצד המציאות עצמה, ועוד בלי תורה, ובכ"ז אם אך נכנס בו משהו	23863
ממציאיות ההיעדר והחסרון, הכל נאבד ונפסד, אין כאן כל מהות הדבר, שוב לא יוכלו לקראו איש,	23864
והאבות הקדושים הטיבו לדעת מזה, וע"כ אמרו חז"ל מה היה עושה אברהם, היה ממרמר ומסגף עצמו,	23865
הוא ידע כי אם אדם רק נוגע במציאות החולשה הכל נאבד ממש, כי השוחד יעור, לכן שמרו עצמם היטב	23866
לבל יגעו בשוחד ונגיעה, היה ממרמר ומסגף עצמו, למנוע כל רצון כל דהו, מעתה מי יוכל להתבונן איזה	23867
סוד של חולשה טמון במעשה שלנו, ברצון שלנו, ועד כמה אצלנו נאבד האדם ממש מבהיל הדבר	23868
למתבונן. (דעת תורה).	23869
	23870
מאמר שיג	23871
לא תטה משפט לא תכיר פנים ולא תקח שוחד כי השוחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים (דברים	23872
ט"ז י"ט).	23873
איתא בגמ' (כתובות ק"ה:), אמר רבא מאי טעמא דשוחדא? רש"י, למה אסור ליטול לזכות את הזכאי?	23874
כיון דקביל ליה שוחדא מיניה, איקרבא ליה דעתיה לגביה והוי כגופיה, ואין אדם רואה חובה לעצמו, הרי	23875
שהשוחד הפוסל את הדיין, אינו פועל אלא ע"י שמטה את התעניינות הדיין לצד אחד, ואף אם מתכוון	23876
לזכות את הזכאי, כבר אינו יכול לראות חובה, כי הרצון מעוור עיני שכלו, וכן אז"ל (תנחומא שופטים ח')	23877
כיון שנותן הדיין את לבו על השוחד, נעשה עיור בדין ואינו יכול לדון אותו באמת.	23878
הרי לפנינו שהנגיעה לצד אחד מקלקלת את משפט השכל, באופן שאינו מעלה על דעתו סברא המנגדת	23879
לנטייתו, ונוכל להבין דבר זה היטב ע"פ מה שהקדמנו, שההתעניינות היא שמעוררת את המחשבה, וא"כ	23880

מובן שלא תעורר סברא המנגדת לה, אדרבא תעלים אותה, ולא עוד אלא אפילו כאשר אחרים אומרים לו	23881
סברא כזו, שכלו ממאן לקבלה מפני השפעת הנגיעה, כן ביאר המהר"ל (גור אריה), יעור עיני חכמים	23882
שלא תעלה על דעתו הסברא הנכונה, ויסלף דברי צדיקים, שאפילו יעוררוהו על הדברים המצודקים	23883
יסלפם, ויותר מזה במכילתא שונא דברים המצודקים אפי' הנאמרים בסיני.	23884
ודבר נורא יש בזה עוד, כי אחר שנטה שכלו מן האמת פעם ראשונה בחייו ע"י השוחד, שוב לבו הולך	23885
ומתעורר כל ימיו, כי כבר איבד את חוש האמת שלו, וכיון שנקבעה במוחו הסברא העקומה הראשונה,	23886
מעתה הוא הולך ומעקם כל בנין השקפות ודעות שלו כדי להתאימן עמה, וכך הוא מתעורר והולך עד שמת	23887
בעורונו, כן אז"ל מפורש (כתובות ק"ה), אפי' חכם גדול וקיבל שוחד, אינו נפטר מן העולם בלי סמיות	23888
הלב.	23889
ולא רק עצמו הוא מקלקל, אלא שהוא מסייע לקלקל גם הבאים אחריו, כי חוש האמת הוא דבר עדין כ"כ,	23890
עד שאם יש רבים הנוטים מן האמת מתקלקלים גם הכשרים, כי מבלי להרגיש הם מיישרים את שכלם על	23891
יסוד שכל האחרים שכבר נתעקם, כך אז"ל (סוטה מ"ז) משרבו רואי פנים בדין, בטל לא תגורו ופסק לא	23892
תכירו, ופי' מהר"ל (נתיב הדין), בטל לא תגורו אפי' מן הכשרים, כאשר בני אדם מתחילין בחטא הזה,	23893
הכל נמשכין אחר זה, וקרוב הדבר להתבטל אפי' מן הדור שלאחריו, שלא נמצא אחד שהוא כשר בדין,	23894
ובטל לא תגורו לגמרי מן הדורות.	23895
וכמה הוא שיעור השוחד אשר יעור עיני החכם? אפי' משהו יטה את דעת החכם היותר גדול, חכמינו ז"ל	23896
אשר כל עמקי כוחות הנפש גלויים לפניהם, הם ידעו היכן הדברים מגיעים, הגמ' מספרת (כתובות ק"ה:)	23897
על ר' ישמעאל ברבי יוסי שאריסו היה מביא לו בכל ערב שבת סל פירות מפרדסו של ר' ישמעאל עצמו,	23898
פעם אחד היה לו לאריס דין תורה עם חבריו ביום ה', אגב אורחיה הקדים להביא הפירות באותו יום, ר'	23899
ישמעאל שהיה הדיין חשש לשוחד משום נחת רוח של קדימת יום אחד, ולא קיבל הפירות, ואף שלא	23900
קיבלם חשש עוד שנשתחד במה שהקדים לו יום אחד, וא"ל פסילנא לך לדינא, ומסרו לדיינים אחרים.	23901
בשעת הדין היה מתהלך ר' ישמעאל מחוץ לבית דין ושמע את הטענות, והרגיש בעצמו שהיה לבו לזכותו	23902
של האריס, ובאים לו פתחי זכיות, וחשב הלואי ויטען כך וכך ויזכה בדין, הסתכל שוב והכיר שמחמת	23903
אותם הפירות אירע לו כן, כיון שר' ישמעאל ראה כך נתעורר הרבה, ולמד ממעשה זה את מסתרי כוחות	23904
הנפש, ואמר תיפח נפשם של מקבלי שוחד! ומה אני שלא נטלתי, ואם נטלתי שלי נטלתי, מקבלי שוחד	23905
עאכו"כ!	23906
ועתה צא וחשוב, התנא ר' ישמעאל בר' יוסי קדוש עליון, חושש ומכיר דקות הנגיעות כ"כ, עד שסירב	23907
לקחת פירות של עצמו בהקדם יום אחד, וגם את הדין לא דן, ואחר כל זה מצא שהיה מהפך בזכות אותו	23908
אריס מחמת משהו זה של נגיעה דקה מן הדקה, ואם כך הוא בארזי הלבנון, ק"ו בנו אזובי קיר, עד כמה	23909
יוכל השוחד הכי קטן לחבל כל סדרי מחשבותינו.	23910
נתבונן נא בנקודה אחת קטנה, אשר לכאורה אין מקום לרצון להתערב בה, אם אדם חושב באיזו שאלה	23911
שאינה נוגעת לו כלל, אלא שעליו להחליט חוות דעתו בה כגון שאלה מדעית, והוא מתחיל לעיין בה בשעה	23912
שאינן עדיין לפניו כל החומר שעל פיו הוא עתיד לשפוט, ובתוך העיון הזה לפי שעה, נדמה לו שצד אחד	23913
מהספק הוא קרוב להיות אמת, הוא לא החליט כלל על זה, והוא יודע שהשערתו היא בתנאי כפול, שאם	23914
שאר הידיעות שתבאנה לו תהיינה סותרות לה, כבר היא בטלה מעיקרא.	23915
כמובן שלא הגיד השערה זו לשום אדם, וגם מוכן להשליכה מיד אם ימצאנה בלתי נכונה, ועתה בא לפניו	23916
יתר החומר, והוא מפנה את דעתו לעיין בשאלה מחדש, היתכן שאדם זה יהא כבר נוגע בדבר וירצה לסלף	23917
הראיות החדשות? אמנם נתבונן שוב בהלכות דיינים, אמרה התורה (דברים א'), שמוע בין אחיכם	23918
ושפטתם צדק, וביארו חז"ל (סנהדרין ז'): אזהרה לבית דין שלא ישמע דברי בעל דין קודם שיבא בעל דין	23919
חבירו, ואזהרה לבעל דין שלא יטעים דבריו לדיין קודם שיבוא בעל דין חבירו.	23920
וביאר מהר"ל (נתיבות עולם, נתיב הדין), שאפילו היכא שמסדר לפניו דברים של אמת, כיון שמתעים	23921
דבריו לדיין נכנסו בדעתו לזכותו ומחפש לו זכות, ואף אם ישיב אח"כ חבירו על דבריו, כיון שדבריו כבר	23922
נכנסו באזני הדיין, אינו מסלק דעתו מהם, ולמה? כיון שבתחילה חשב שהצדק עם הראשון, אף שבשעתו	23923
היה רק לפי שעה, עם כל ההשתמרות, מ"מ כיון שחשב כך רגע אחד, מעתה הוא כבר נוגע בדבר, כי יש	23924
אי נעילות לאדם כשצריך לשנות דעתו הקדומה, אפי' קלושה כזו, וכבר די בזה לעוות את מאזני המשפט	23925
בכחוט השערה, יותר לא צריך.	23926
והנה כל אדם הוא דיין, כי תמיד מוטל עליו לשפוט על צדק הנהגתו ואמתת השקפותיו, אך כשנתבונן	23927
בערך הנגיעות המשפיעות עלינו בדיונים אלה, נמצא שהן תקיפות לאין ערך מכל שוחד שיוכל לתת	23928
לשופטים של בית הדין, נתבונן נא אם אפילו הנחה קדומה קטנטנה כנ"ל, כבר עלולה לעוות את דקדוק	23929

המשפט, משום ההתנגדות הדקה לשינוי הדעת, הבאה מהשפעתן הנסתרת של מדות הגאווה והעצלות, מה	23930
יהא על הנחות קדומות שלנו היוצאות ממדות ותאוות גסות, ושניהלנו את חיינו על פיהם זה כמה שנים?	23931
אם על התקרבות הדעת של הנאה כל שהיא אמרו ז"ל הוי כגופיה ואינו יכול לדון אותו באמת, איך נקוה	23932
אנחנו לבוא להחלטה אמיתית במקום שכרוכה בזה ראיית חובה לעצמו ממש, כגון להודות על חסרונותינו,	23933
ולקבל דעות שעל פיהן נתחייב במה שקרה לנו, ונמנע ממה שחביב עלינו? ואם הדיין שנטה פעם מן	23934
האמת, נתקלקלו כל סדרי מחשבתו, מה נגיד על עצמנו שמנעורנו הורגלנו לתרץ את עצמנו בדוחק,	23935
להקטין את ערך כשלונותנו ולהפריז טובותנו?	23936
ואם כבר בימיהם טענו חז"ל שבגלל החולי המדבק של ראיית פנים כבר פסק לא תכירו, מה נענה אנן	23937
שהכרת פנים לעצמנו כבר נעשית שיטה טבעית מדורי דורות? איך נוכל לסמוך על שכלנו שיבוא בשום	23938
פעם לידי מסקנות אמיתיות? אמנם כן הוא, אין השכל מוציא משפט אמת בבעיות מוסריות, אלא בה	23939
במידה שהלב מנוקה מגיעות המידות, וממולא שאיפה חזקה ובווערת לישרות ולאמת.	23940
איך יבוא אדם לשלמות זאת? רק אם יעבוד ויתקן מדותיו, כי בזה יבטל הנגיעות בשרשן, ושנים רבות של	23941
עבודה לשם שמים נצרכות לזה, לחזק את שאיפת ובקשת האמת כ"כ, שישחרר את עצמו מהשפעת	23942
הנגיעות, וזהו מה שקוראת הגמ' הגיע לפרשת דרכים (סוטה כ"א.), וקאמר עלה מר זוטרא, זה ת"ח	23943
דסלקא ליה שמעתא אליבא דהילכתא פ' שמכוון מעצמו אל האמת, כי כבר עבד על עצמו כ"כ עד שהגיע	23944
לטהרת הלב, ורק אז ראייתו נכוחה ומשפטיו ישרים, עבודה זו היא עבודת המוסר, ומכאן שבלי מוסר אי	23945
אפשר להגיע אל האמת, יסוד זה הוא שורש המוסר.	23946
מי שלא טיהר את לבבו עדיין, אין לו שום סיכויים להסיק מסקנות של אמת, באמת כן הוא, בטוח לא יוכל	23947
להיות לעולם, אבל מבחן זה יוכל לנקוט בידו, אם דעה או החלטה תבוא לו בלי מלחמה, יחשוד בה ויחפש	23948
באילו פינה הסכימו איתה נגיעותיו, ורק דעה והחלטה שתעלה בידו בקושי, מתוך התאמצות להכרת האמת	23949
ומתוך מלחמה נגד הנגיעות, רק בה אפשר שתהיה לו תקוה שתהיה אמיתית. (מכתב מאליהו א' דף	23950
53).	23951
	23952
מאמר שיד	23953
לא תטה משפט לא תכיר פנים ולא תקח שוחד כי השוחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים (דברים	23954
ט"ז י"ט).	23955
אומר רש"י ז"ל, משקיבל שוחד ממנו אי אפשר שלא יטה את לבבו אצלו להפך בזכותו, ויש באמת	23956
להתבונן מהו הסוד של השוחד, שאפילו אלה שהתורה מעידה עליהם שהם חכמים אינם עומדים בפניו,	23957
ויסלף דברי צדיקים, רש"י הקדוש אומר אי אפשר, וחז"ל אמרו מדוע נקרא שמו שוחד שנעשה עמו חד,	23958
שהדיין והבעל דין נעשים כמו אדם אחד, וכידוע מספרים חכמינו בגמ' כמה עובדות של פסילנא לך לדינא,	23959
שכאשר הדיין הרגיש אפילו שמץ של שוחד, פסל את עצמו מלשבת על כסא דין, כי כבר הרגיש איך לבו	23960
נוטה לבעל הדין, וחשב אי בעי טעין הכי אי בעי טעין הכי, ואי אפשר אחרת.	23961
ואם כך לחכמים, כל שכן וקל וחומר לטפשים! שהאדם נעשה חד עם מי שנותן לו את השוחד אפילו נגד	23962
רצונו, ואפילו לשפוט צדק הוא פסול כדברי רש"י, ואם שוחד של הנאה כל דהו כך רואים כמה גדול כוחו	23963
של שוחד מעבירה רח"ל, אם התלמיד נכשל רק פעם אחת בעבירה הריהו בבחינת אַיִכְסָה, אשר על זה	23964
אומרים חז"ל במדרש, אתמול היית צופה מסוף העולם ועד סופו והיום בתוך הגן רח"ל, האדם נעשה חד	23965
עם העבירה ואז זה מפריע לו לכל אורך הדרך.	23966
וכמו שכן אנו רואים אצלנו היום, אחרי שכבר עברו כמה ימים באלול, כמה אנו מרגישים שללמוד מוסר	23967
זוהי כפיה נוראה, כ"כ עינוי ויסורי! כל הלימוד הוא בבחינת על אפו ועל חמתו ומכל שכן להגיע לחרטה!	23968
ואף שהוא חוזר על דברי רבינו יונה איך הייתי על הנפש היקרה אכזרי, האם באמת מרגישים את זה, או	23969
שמה אדרבא תוהים על הראשונות, ומצטערים על אי ניצול הזדמנויות ליהנות, על זה כן מתחרטים	23970
ומצטערים, ומדוע? כי הלא האדם נעשה חד עם רצונותיו, וכמ"ש אדה"ר ו0א' כַל ואמרו חז"ל אכלתי	23971
ואוכל, שאפילו אחרי כזה מכשול, שעבר על ציווי ה' שלא לאכול מעץ הדעת, הוא עוד מוכן לאכול שוב.	23972
איך קורה באמת ששוחד העבירה פועל כ"כ על האדם, עד כי הוא מאד רחוק מלהרגיש דברי רבינו יונה מן	23973
הטובות אשר הטיב ה' עם ברואיו, כי הכין להם את הדרך לעלות מפח מעשיהם, מי מרגיש שזו טובה?	23974
אדרבה רואים בזה יסורין וכפיה! כמה נסיון רק בקימה לתפילה בציבור? ואפילו בשבת? וכל שכן לבוא	23975
לסדר בזמן! ובכן מהו הסוד להתנהגות זו? בדורות הקודמים העיד ר' ישראל סלנטר זצ"ל, שמלפנים	23976
בישראל כאשר הכריזו על חודש אלול, כל איש מישראל אחזתו פלצות! היכן הפלצות שלנו?	23977
אלא כאן רואים עד היכן מגיע כוח השוחד של העבירה, ואנו מרגישים שהאלול הוא עול כבד מנשוא, זו	23978
כפיה שקשה לקבל אותה! הסוד של השוחד הוא בכך, שכל הבריאה יסודה הנאה, וכל זמן שהאדם נתון	23979

בהשגות נמוכות של הנאות חולפות זמניות, ואינו שואף להנאות גבוהות ונצחיות, אז מוחזר תפוס רק	23980
בקטנות כמ"ש בספר בחינות עולם, העל הבלי חמודות מדומות תטוש יקרת נצה חמדת עולם! וזה בבחינת	23981
שרגא בטיהרא מאי אהני, איזו תועלת יש בנר קטן אם מרגישים את השמש בצהרים! השוחד פועל עלינו	23982
מפני שעוד לא נפתח בפנינו האור הגדול, אור השמש אור הנצח! ואנו כמו אותו ילד המתענג על	23983
הצעצועים שלו, ובכוח דמיוני הוא בונה בנינים גבוהים וערים שלמות!	23984
ולפי זה כאשר אנו מברכים בכל יום ברכת שלא עשני גוי, מי יודע אם לא מברכים ברכה לבטלה, שהרי	23985
היכן אנו נתונים? האם לא כמו כל הגויים? משוחדים ממדינה מדגלים, מברק חיצוני מכוחי ועוצם ידי,	23986
האם זה לא כמו כל הגויים? והיכן שלא עשני גוי? כמה זה מחייב אותנו בחודש אלול להתחזק ולהתנער מן	23987
השוחד ולהרגיש דברי ר"י, מן הטובות אשר הטיב ה' עם ברואיו כי הכין להם את הדרך לעלות מפה	23988
מעשיהם, זוהי הטובה האמיתית, זהו האושר הנצחי וכל זולתו אינו אלא הבל. (דגל המוסר).	23989
	23990
מאמר שטו	23991
לא תטה משפט לא תכיר פנים ולא תקח שוחד כי השוחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים (דברים	23992
ט"ז י"ט).	23993
טעות השכל תלויה בסיבות רבות, יש דבר שאדם טועה בו בשביל חוסר ידיעה ועיון, ויש דבר שהוא טועה	23994
בו גם לאחר עיונו הרב, כי התעמק בדבר שהוא למעלה מהשגת שכלו, וא"א לו לכוון לאמיתותו של	23995
הדבר, אך יש שהשכל טועה בשביל ענין צדדי לגמרי והוא השוחד, השוחד יעור עיני פקחים, עור הוא	23996
ואינו רואה את הדרך לפניו, ואף אם רוצה בלב שלם לזכות את הזכאי ולחייב את החייב, אינו מכוון	23997
לאמיתות הדין, שכל האדם נוטה מעצמו בלי כוונה לאותו אדם שנהנה ממנו, וטועה באמיתת הדבר.	23998
זהו סוד כוחות הנפש שגילתה לנו תורה, שוחד זה א"א לאדם להמלט ממנו ולעוקרו ממצפוני מחשבתו	23999
אחר שקבלו, ואפילו החכמים והצדיקים היותר גדולים, אפשר שלא יעלה בידם לכוון לאמיתת של תורה	24000
אחר שקבלו שוחד, ואפילו לא קבלו אלא ידעו שבעל הדין רצה לתת להם איזו הנאה, כבר פסלו חכמינו	24001
ז"ל את עצמם לדון בדין זה.	24002
חכמי הש"ס שרחוקים היו מכל תאוות העולם והנאותיו מרחק רב, לא סמכו על עצמם ועל דעתם דעת	24003
תורה, בשביל הנאה הכי קטנה שהמציא להם אחד מבעלי הדין, כההוא דפרח גזפא ארישיה (כתובות	24004
ק"ה), ולא רק אם עמדו לקבל הנאת כל שהוא, אלא אפילו אם ראה הדיין את אחד מבעלי הדינים לבוש	24005
בגדים נאים משל חבירו, הדין הוא שצריך הדיין להחזירו מפניו עד שיחליפו את בגדיהם, כי גם ראיית	24006
העין מקרבת את דעת הדיין לטעות בשיקול דעתו בזה.	24007
זהו עומק נפש האדם המניעה את השכל לכל אשר תחפוץ, ואף בלי כל כוונה תחילה, ובלי כל ידיעה	24008
והרגשה אף מצד החכם והישרן היותר גדול, חכמינו ז"ל ידעו את הסוד הגדול הזה, כי האמת של השכל	24009
אף של היותר גדול תלויה בנימי הנפש הכי דקים שלמעלה מהרגשת האדם, והם המשפיעים על חקר לב	24010
ושכל האדם, ואם שוחדו אף בהנאה קלה, אין עצה ואין תבונה להמלט מהם במשפט השכל הזך, לא תורה	24011
ולא יראה ולא רוח"ק, כי כולם בעלי רוח"ק היו, וכבר אפשר שלא יכוונו אל הדין האמת.	24012
אמת זו של השכל, כשם שהיא נפגמת ע"י שוחד הבא מן החוץ, כן היא נפגמת ע"י שוחד הבא מבפנים	24013
משוחד של נטיית הלב ופניותיו, כי גם שוחד הבא מן החוץ עושה את השכל לטועה רק בשביל כוחות	24014
הפנימיים שבלב, שמכיון ששוחדו הם מטים את דעת האדם לאותו שנהנה ממנו, ואם הנאה קלה מן החוץ	24015
מסבבת טעות השכל, הנאה עצמה מבפנים, מתוך נטיה בנפש האדם עאכו"כ.	24016
לב האדם מלא כוחות ומידות שונות, הן המשפיעות על החלטות ומסקנות השכל, מוקף הוא המון רצונות	24017
ונטיות עד שקשה להציל את האמת מהשכל הזך והישר, לכן מלא האדם שיבושים וטעויות המביאים אותו	24018
וכל הסביב לו לקלקולים שונים ברוחניות וגשמיות כאחד, חכמים ואנשי מעלה ביקשו את הדרך איך	24019
להגיע לאמת יקרה זו.	24020
מרחן הגרי"ס ז"ל בירר את הדרך לאמת זו, ובא לידי מסקנה כי לבקשת תורת האמת שני יסודות לה,	24021
היכולת הטבעית, והטהרה במחשבתו, היכולת היא בקיאות הגדולה בהקדמות, והתבונה היתרה בשכל ישר	24022
וחד, הטהרה היא אשר יכונה החכמים בשם הכרה מדעית, וחכמי המוסר בשם התפשטות הגשמיות, היינו	24023
שיהיה השכל בודד בלי הרכבתו עם יתר כוחות הנפשיות אשר בהאדם, כי זולת זאת נטיית כוחות	24024
הנפשיות המה מסכים מבדילים בינו לבין הכרת האמת, אשר גם שיקול דעת הישר, הנטייה תעקמה לצעד	24025
קלקלות, ואז השם הטוב לא ימנע טוב להולכים בתמים בהכנה הנדרשת להאיר עיניהם במאמר תורתו	24026
(אור ישראל כ"ט).	24027
יכולת וטהרה זו מקיפה כל אופני החסרון שיש בכוחם להפריע את האמת של השכל, כי היכולת יש בה	24028
רוחב הידיעה של המשיג ואפשרותו להבין את התורה כפי הרשות שניתנה לו, וגם העיון הגדול בלי חסרון	24029

מצד המעיין, והטהרה יש בה שלמות המידות בתכלית, עד שאין מקום לשכל להיות משוחד מצד עצמו,	24030
מצד נטיית הלב למידה זו או אחרת, איש הלומד בשכל גדול וזך כזה תורתו היא תורת אמת, דרך זו לאמת	24031
של השכל הזך, כמו שהיא בחלק התורה כן היא בחלק היראה, כי אין יראה בלי שכל וחכמה.	24032
הדרך אל האמת שלה היא ג"כ היכולת והטהרה, בחלק התורה עיקר החידוש הוא בהטהרה, בחלק היראה	24033
החידוש הוא גם בהיכולת, כי מעטים המה היודעים שנחוץ ליראה בקיאות בש"ס וראשונים, בינה יתרה	24034
ושכל ישר וחד לבנות הרכבות חזקות כראי מוצק, נדמה כי ליראת השם הכל מוכשרים, אמנם יש	24035
אפשרות גם לאלה שאינם בעלי כשרון להגיע לאיזו מדרגה של יראה, כי שמירת התורה לכל ניתנה, אבל	24036
יראה אמיתית שהיא נקראת תורה, א"א לקנותה אלא בכל הדברים הכלולים בהיכולת של תורת אמת.	24037
תורת אמת זו ראויה לכאורה לחכמי הש"ס, אנשים שהיו כמלאכי מרום שקטן שבהם מחיה מתים, להם	24038
ראויה טהרת לב שכזו, אחר שהשלימו עצמם בכל הנאמר בברייתא דר"פ בן יאיר, אבל לאנשי דורנו איך	24039
אפשר להגיע לשלמות שכזו? אבל לא כן הוא, גדול הוא האדם ורב כוחו כמלאכי מעלה, התורה עצמה	24040
מגלה לנו את גדלותנו, אם לא היתה באפשרותנו להגיע לכל המעלות האלו, לא היתה תורתנו הק' מצוה	24041
אותנו לזה, כלל גדול אמרו חז"ל אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, אין האדם יודע את סוף גדלותו	24042
וכש"כ הס"ד לכל הבא ליטהר.	24043
כמה פעמים ביום עומד אדם וקורא נקדש את שמך בעולם כשם שמקדישים אותו בשמי מרום, אינו נרתע	24044
כלל מהשוואה שכזו, השוואת האדם למלאכי מרום, כי גדול הוא כמותם, לכן לא רק גדולי הדור וחכמיו	24045
האפשרות בידם להגיע לתורת אמת עמוקה זו, אלא כל אדם מישראל, כל אחד ואחד אפשר לו, ויש קונה	24046
עולמו בשעה אחת, לכן חייב הוא להשתדל לעלות למדרגת תורת האמת, אם אין השכל עומד על האמת	24047
של תורה, אם בשביל חסרון ידיעת התורה הבנתה ועיונו בה, או בשביל חסרון טהרת הלב אין השכל שלו	24048
אמת, ואי אפשר להיות איש אמת אם אין השכל אמת. (תורת אברהם).	24049
	24050
	24051
מאמר שטז	24051
צדק צדק תרדוף למען תחיה וירשת את הארץ אשר ה' אלהיך נותן לך (דברים ט"ז כ').	24052
כתב הרמב"ן וז"ל, אמרו צדק זו מידת דינו של עולם, שנאמר צדק צדק וכתוב בתריה למען תחיה, אם	24053
תדין עצמך תחיה ואם לאו הוא ידין עליך ותקיים בע"כ, הענין מבואר, כי עלינו לדעת כלל גדול כמבואר	24054
בספרי המקובלים ז"ל, שכל עניני העולם הם בדרך השתלשלות, ומזה נבין שכל המידות העליונות הם	24055
בתחתונים, וכמובן הלא הם רחוקים זה מזה בתכלית הריחוק, ואף מידת החסד שבאאע"ה, שעליו נאמר	24056
אהבת צדק, בכ"ז הלא הם כצל מוצל מחסדי העליונים.	24057
וכן אמונת בו"ד נשתלשלה ממידת הא' הנאמן כמבואר במד"ר (דבר"ר ג' ה'), מאמונתו של בו"ד אתה	24058
יודע אמונתו של הקב"ה, ובכ"ז הלא רחוקים המה עד אין שיעור ואין סוף, ועוד כדומה כל המידות, הכלל	24059
הוא שהן משתלשלות ממידות עליונות כמבואר בצלמנו כדמותנו, ועלינו רק לקיים ולשמור המוטל עלינו,	24060
היינו כדמותינו שהוא בגדר צל.	24061
וכמו כן מידת היראה או מידת משפט, עלינו לשמור רק המוטל עלינו כפי יכולתנו, ובקצרה חסד, אמונה,	24062
יראה, וכל המידות הם רק כפי יכולתנו, ובזה אנו יוצאים ידי חובתנו, ואם ח"ו אין אנו שומרים כפי המוטל	24063
עלינו, היינו המידות בשיעורנו וגבולנו, אזי נשפעים הם המידות ומשתלשלים ממידות של מעלה, וכמובן	24064
שאינן כדאי זאת לפני האדם, היינו שאם האדם ידין עצמו, ר"ל שילך במידותיו לפי יכולתו תחיה, על דרך	24065
פתחו לי פתח אף כמחט סדקית ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם (שהש"ר ה' ג').	24066
וזהו מידה כנגד מידה כידוע מאמרם ז"ל (סנהדרין ק'), על ענין בסאסאה עם החשבון של ארובות	24067
השמים, וזו היא לפי ערך במידה שאדם מודד, היינו במידתו ולפי ערכו, ונוכל לשער כמה היא מחזקת, אף	24068
האדם הגדול אאע"ה שמידתו היא המידה היותר גדולה, היה כאין ואפס נגד החשבון של ארובות השמים,	24069
ובחשבון זה בדקדוק עצום בלי תוספות וגרעון, מודדין לו מלמעלה הן לשבט והן לחסד כמובא בגמ'.	24070
וזהו הבא לטהר מסייעין אותו (יומא ל"ח:), אף הבא לבד, וכמבואר בר"י (אבות ד') דהיינו הבחירה, ואין	24071
לך מצוה קלה מזה היינו הבחירה, ולעומת זה מסייעין אותו תיכף, ואולי זה גם כן מאותו הענין שבמידתו	24072
הוא, היינו במידת הבחירה מודדין לו מידה כנגד מידה, ר"ל שהקב"ה בוחר בו, וכענין המבואר במדרש	24073
(במ"ר ג' ב'), יש נבחר ולא נתקרב, ר"ל שמפני שאדם בוחר בהקב"ה, ה' בוחר בו, וזהו אשר בחרת	24074
באברם (נחמיה ט'), וכן אתה בחרתנו, והבוחר בעמו ישראל באהבה, ומי יכול להתבונן בזה, והכל מפני	24075
מידת הבחירה שהאדם בוחר בהקב"ה, על דרך שביאר ר"י באבות על ענין שכר מצוה מצוה עי"ש.	24076
וכן ח"ו להיפוך כמבואר ברמב"ן, אם לא תדין את עצמך הוא ידין אותך ותקיים בע"כ, היינו שמוודיין לך	24077
גם כן מידה כנגד מידה, וגם כן במידות שלמעלה, ומי יוכל לשער ולערך, ואשרי לאדם שפוטריין אותו מן	24078
השמים במידה של מטה, וכידוע דברי הרמב"ן בשער הגמול, שכל יסורי איוב לא יספיקו ולא יעריכו נגד	24079

יסורים של מעלה, מפני שמידתם כמובן היא המידה היותר גדולה ומי יכילנו, הרחמן יצילנו לפוטרנו במידותנו ועבודתנו ואשרי לו. (דעת חכמה ומוסר ח"ג מא' צ"ד).	24080
	24081
	24082
מאמר שיז	24083
צדק צדק תרדוף למען תחיה וירשת את הארץ אשר ה' אלהיך נותן לך (דברים ט"ז כ').	24084
צדק צדק תרדוף, הלך אחר ב"ד יפה, למען תחיה וירשת את הארץ, כדאי הוא מינוי הדיינים הכשרים להחיות את ישראל ולהושיבן על אדמתם, רש"י מספרי, וטעם הכפל לומר, הדיינים צריכים שישפטו את העם משפט צדק, וגם אתה צריך לרדוף הצדק תמיד, שתלך ממקומך אל מקום חכמים גדולים, אחרי ריב"ז ליבנה, אחר רבי לבית שערים.	24085
	24086
	24087
	24088
הרי לנו מהו משפט מה שזוכים ממשפט, שרק בשביל העמדת דיינים לחוד, כדאי הוא מינוי הדיינים הכשרים להחיות את ישראל ולהושיבן על אדמתן וזהו צדק צדק תרדוף, בכל מקום משפט כתוב מיד בצדו ג"כ צדקה, משפט וצדקה ביעקב אתה עשית ושמו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, כי כל דרכי משפט צדיק וישר הוא, להורות שמשפט וצדקה היינו הך.	24089
	24090
	24091
	24092
אבל במדרשו של ר' נחוניא בן הקנה דרשו בו סוד, אמרו צדק זו מידת דינו של עולם, שנא' צדק צדק תרדוף, וכתוב בתריה למען תחיה וירשת את הארץ, אם תדין עצמך תחיה, ואם לאו הוא ידין עליך ותקיים בעל כרחך, ומאי צדק צדק תרי זמני, אמנם יאמר הכתוב תשפוט אתה בבית דינך ותרדוף צדק צדק ותשיג אותם, למען תחיה לעוה"ב בצדק השני שהוא צדק עליון, והוא האור הגדול הצפון לצדיקים לעתיד לבוא, והוא עוזו של הקב"ה.	24093
	24094
	24095
	24096
	24097
הרי לנו שכל למען תחיה זוכים רק ממידת הדין, כל סוד של חיי עוה"ב הוא רק מידת הדין, רצה הקב"ה לברוא את עולמו במידת הדין וראה שאין העולם יכול להתקיים שיתף מידת הרחמים, זהו גם המסקנה רצה לברוא וברא אותו במידת הדין, כל העוה"ז וכל העוה"ב הכל רק דין, כל סוד הנצח נצחים כולו רק דין ובמידת הדין, שיתף מידת הרחמים אינו אלא אופן אחד.	24098
	24099
	24100
	24101
אי אפשר לזכות כלום רק בדין, עוה"ב נצח זוכים רק ממידת הדין סוד גדול כ"כ הוא מידת הדין, שהוא הכרכא דכולא ביה צדק צדק תרדוף אם תדין עצמך אם אתה עושה דין בעצמך, אם תחיה חיים של דין תחיה, ואם לאו הרי הדין מתקיים בעל כרחך, המסקנה אחת היא, אלא שישנם חילוקים גדולים, כמו החילוק בין מרשיע את עצמו לאשר ירשיעון אלהים.	24102
	24103
	24104
	24105
ובזה נבין מה שהגדולים רצו תמיד לחיות דוקא בדין, משום שהם ידעו שכל סוד הנצח יוצא דוקא מדין, ואי אפשר לזכות בדבר מה רק ע"י דין, היינו לחיות חיים של דין אם תדין עצמך תחיה, בגמ' (ערכין ט"ז): עד היכן תכלית יסורין, אר"א כל שארגו לו בגד ללבוש ואינו מתקבל עליו, גדולה מזו אמרו אפילו נתכוונו למזוג בחמין ומזגו לו בצונן, בצונן ומזגו לו בחמין, מר בריה דרבינא אמר אפילו נהפך לו חלוקן, במתניתא תנא אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלוש ועלו בידו שתיים, וכ"כ למה, פרש"י כלומר למאי הלכתא הווי יסורין, דתני דבי ר' ישמעאל כל שעברו עליו ארבעים יום בלא יסורין קבל עולמו, פרש"י כל מנוחתו לעתיד, ואי עבר עליה חד מהנך הרי הוא יסורין.	24106
	24107
	24108
	24109
	24110
	24111
	24112
רואים אנו מזה מהו יסורין, שגם יסורין כאלה סבל קל כזה, מידת הדין כ"כ קלה, מביאין את האדם לחיי עוה"ב לכל הנצח, שהרי אם עברו עליו מ' יום בלא יסורין כאלה קבל עולמו, ואם יש לו יסורין הקלין אלה, אינו כבר בבחינה זו של קבל עולמו, והרי הוא זוכה לכל סוד הנצח לכל סוד עוה"ב, הרי שאי אפשר לזכות מאומה אלא דוקא ע"י מידת הדין, שדוקא מחיים של דין זוכין לכל סוד עוה"ב, אם תדין עצמך שמקבל עליו מידת הדין, מכניס עצמו בסבל, ואפילו בסבל קל כמו זה, תחיה, זוכה בכל סוד החיים של עוה"ב, שמתגדל הוא דוקא מדין ויסורין.	24113
	24114
	24115
	24116
	24117
	24118
ואם מסבל קל כזה, שהושיט ידו לכיס ליטול שלוש ועלו בידו שתיים זוכה הוא לעוה"ב, מהו כבר סבל יותר גדול, סבל של שבירת הרצון, כמה זוכה אדם לפי"ז במה ששובר רצונו, ומי הוא הבעל חשבון שיוכל לחשבו כמה הוא, אם תדין עצמך תחיה, ולהיפך אם אדם אינו רוצה להכניס עצמו כלל תחת סבל, ואפילו גם תחת סבל קל כמו אלה, הרי הוא מופרך לגמרי! אינו כלל במידתם של ישראל, שמידתם היא דוקא דין, כי היסוד הוא שהכל מסוף העולם ועד סופו הכל רק דין, עוה"ז עוה"ב נצח רק דין, לזכות עוה"ב א"א רק מדין, אם תדין עצמך תחיה, לחיות במידת הדין, להרשיע את עצמו להיות מודה על האמת, לקבל מידת הדין, ועוזו מלך משפט אהב. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' ל"ו).	24119
	24120
	24121
	24122
	24123
	24124
	24125
	24126
מאמר שיח	24127
לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלהיך אשר תעשה לך (דברים ט"ז כ"א).	24128

ענין אשרה אצל מזבח היינו לשם כבוד המזבח, ואעפ"כ יען כי הרע נקל להמשיך האדם, על כן אסרה	24129
התורה לטעת אצל המזבח פן ברבות הימים יומשך מזה ע"ז, ומעתה כמה צריך האדם לפחד בכל מעשיו	24130
שמה נטוע איזה אשרה אצל הטוב שעושה, למען לא ימשך רע ח"ו. (חכמה ומוסר ח"ב מא' ש"ג).	24131
	24132
מאמר שיט	24133
כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין ובין נגע לנגע דברי ריבות בשעריך וקמת ועלית אל	24134
המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו (דברים י"ז ח').	24135
אם נדע איך ללמוד עם בנים, נשריש בהם ידיעות נשגבות מועילות להנהגת העולם במילי דשמיא וארעא,	24136
הנה בענין זקן ממרא אין לאדם צורך למעשה, כי הלכתא למשיחא הוא (סנהדרין נ"א:), והראנו להבין	24137
מזה לימוד נפלא, והיינו כי החסרון הגדול שבאדם הוא השקר, כי שקר מחריב עולם, והיותר מעולה	24138
האמת, התחכמו החכמים, התפלספו הפילוסופים, ניבאו הנביאים, הכל לבוא אל האמת.	24139
והנה הרבה אמת חסרון הוא, כי הזקן ממרא נהרג בשביל רוב אמיתותו, פירוש אף ע"פ שיכול להיות	24140
ששכלו מראה לו כי הצדק הישר אתו, ולסברתו מה שהסנהדרין זיכו הינהו חייב, ועם כל זאת לא יעשה	24141
כאמיתתו, רק היפך האמת, ורק כטעות הסנהדרין, ואם ירצה לעשות כהאמת הוא נהרג, ולמה כן, הלא הוא	24142
רואה כי השקר אתם? ועל כרחך צריך לומר כי בכל דבר יש טוב ורע, מעלה היותר גדולה יש בתוכה טוב	24143
ורע, נדיבות הרי מעלה גדולה היא, הנה יש בתוכה טוב ורע המבזבז אל יבזבז יותר מחומש (כתובות נ').	24144
והנה ענין אכילה יש הרבה חסרונות ממנה, כי טרדות וגם חולאים רבים באים מאכילה, וא"כ נשאל למה	24145
אוכל האדם? והישוב לזה הוא, משום דהן אמת שישנן חסרונות, אבל מבלי אכילה יש חסרונות הרבה	24146
יותר, וא"כ צריך האדם לאחוז את אשר המעלות ברובו, ולמנוע עצמו מאת אשר חסרון ברובו וטוב	24147
במיעוטו, וכן בכל הדברים, גדר בחינת האמת הוא, שנעיין על היותר טוב ברובו ונחזיק בו, ואת היותר רע	24148
ברובו נעזבנו, ואם כי היותר רע ברובו לפעמים טוב הוא, עם כל זאת נלך אחרי הרוב, וע"פ הרוב הלא יש	24149
בו רע, וע"כ זהו האמת אשר נעזבנו.	24150
וזה גם כן בזקן ממרא, הן אמת שיכול להיות שבזו הפעם שגו וטעו הסנהדרין, ואמנם האמת אתו בזו	24151
הפעם, אבל ע"פ הרוב הלא רבים מוכנים יותר לאמת מיחיד, א"כ ברובו מצוי יותר האמת ברבים, על	24152
כרחך זהו האמת לאחוז את הטוב ברובו ולילך אחרי הרבים, ולעזוב את הטוב במיעוטו שנמצא ביחיד פעם	24153
אחת, בשביל רוב השקר שביחיד יותר מרבים, וכיון שגדר האמת הוא לאחוז מה שברובו, על כן נהרג	24154
הזקן ממרא על כי יאחז את השקר ברובו, וא"כ האמיתות הינה בגדר ההיקף שקר.	24155
ויש לנו מזה לימוד, האיש המבקר ענין אחד ומוצא בו חסרון באמת, אבל היה לו ללמוד מזקן ממרא, כי	24156
אין דרך האמת לאחוז במיעוטו אלא ברובו, אמת הוא שמוצא חסרון פרטי, והחסרון הוא באמת חסרון,	24157
אבל היה לו להקיף את הענין בכללו, ובהיקף הדברים הרי רובו טוב, וא"כ מחוייבים אנחנו ע"פ התורה	24158
לאחוז הטוב ברובו, והרי זה המטיל דופי ממש כזקן ממרא, ואם היה למוד מנעוריו על זה לא היה נופל	24159
בעבירות גדולות כזאת, ומכאן תשובה ניצחת להמטילים דופי על ענינים של רבים באיזה פרטים, אבל מי	24160
יודע אם הכלל לא ירבה המעלה מעל החסרון הפרטי? והבן זאת ונקוט בידך זה הכלל, ויהיה לך ללימוד	24161
גדול לכמה דברים. (חכמה ומוסר ח"ב מא' ש"ד).	24162
	24163
מאמר שכ	24164
ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם ודרשת והגידו לך את דבר המשפט (דברים	24165
י"ז ט').	24166
מי שנגמר דינו וברח לבית דין אחר אין סותרים את דינו, אלא כל מקום שיעמדו שנים ויאמרו מעידין אנו	24167
את איש פלוני שנגמר דינו בבית פלוני, ופלוני ופלוני עדיו הרי זה יהרג, מי שנגמר דינו בבית דין שהיה	24168
בחוף לארץ, וברח לבית דין שבארץ ישראל, סותרין את דינו על כל פנים, ואם היו אותו בית דין עצמו	24169
שנגמר דינו בפניהם, אין סותרין את דינו אע"פ שגמרוהו בחוצה לארץ והם עתה בארץ ישראל (רמב"ם	24170
הל' סנהדרין פי"ג ז').	24171
מקור הדברים מתניתין (מכות ז'), ובגמ' שם, לפני אותו בי"ד הוא דאין סותרין, הא לפני בי"ד אחר	24172
סותרין, הא תני סיפא כל מקום, אמר אביי לא קשיא, כאן בארץ ישראל כאן בחוצה לארץ, דתניא ר'	24173
יהודא בן דוסתאי אומר משום רבי שמעון בן שטח, ברח מארץ ישראל לחוצה לארץ אין סותרין את דינו,	24174
מחוצה לארץ לארץ ישראל סותרין את דינו, מפני זכותה של ארץ ישראל, ופירש"י ז"ל מפני זכותה של	24175
ארץ ישראל אולי תועיל למצוא פתח של זכות, והמאירי ז"ל פי' מפני זכותה וכבודה של ארץ ישראל	24176
עכ"ל.	24177

מהלכה זו יש ללמוד על תוקפה של ההתרשמות וההנחה הראשונה הנקבעת בלב האדם בכל הליכותיו	24178
בחיים, התנגשותו הראשונה של האדם, והיניקה הראשונה מצד חושיו וכוחותיו השכליים, זה הופך לנכסי	24179
צאן ברזל של הרכב נפשו ואופיו, ההנחה הראשונה היא הקובעת בעיצוב השקפותיו וחווות דעתו, ועקירת	24180
ההנחות הראשונות תקשה עליו כקריעת ים סוף, החותמת הראשונה המוטבעת בנפשו של האדם, הן מצד	24181
צרכיו הטבעיים, הציבוריים או הרוחניים, היא הנראית והיא המניעה אותו בכל הליכותיו, כי כזו היא נפשו	24182
של האדם להיות מושפעת מן הרושם הראשון, וקמא קמא עדיף ומכריע.	24183
וכן אחז"ל, איזהו רשע ערום זה המטעים טענותיו לדיין, ופירש"י דמשנקבעו בלב הדיין שערי זכויותיו	24184
לדבריו של זה קשים לסלקן והרי ערמותו, ורשע הוא שעובר על לא תשא שמע שוא עכ"ל (סוטה כ"א),	24185
היינו שאותו הערום מטביע את רושם טענותיו על לב הדיין ראשונה, ובבוא הבעל דין השני אין טענותיו	24186
ונימוקיו יכולים להיכנס בלבו של הדיין, היות והדיין כבר משוחד מן הרושם הראשון ולכן נקרא ערום, כי	24187
יודע הוא את סוד כוח ההנחה הראשונה וסוד הרושם הראשון!	24188
ומנקודה זו מוסבר לנו הדין הנ"ל, כשאחד ברח מחו"ל לארץ ישראל אחרי שנגמר דינו, וגם הבי"ד	24189
שהוציא את הדין נקלע לארץ ישראל, מ"מ אין סותרין את הדין, למרות כל הנסיבות החדשות, היינו	24190
אווירא דארץ ישראל, גם הדיינים אחרי התיישבותם בארץ ישראל, בוודאי חל בהם שינוי לחסד ולטובה	24191
בכל המעלות, ואולי כדאי היה שהדין יהא נידון מחדש ע"י אותו הבי"ד שנתיישב בארץ ישראל, מ"מ	24192
הלכה פוסקת שאין סותרין כי ההנחה הראשונה עזה ועמוקה, ולא יוכל הבי"ד להשתחרר מההחלטה	24193
הראשונה.	24194
ועוד אמרו ז"ל (סנהדרין י"ז), סנהדרין שראו כולם לחובה פוטרין אותו, מ"ט כיון דגמירי הלנת דין	24195
למיעבד ליה זכותא, והני תו לא חזו ליה, אם כולם ראו לחובה ופה אחד נמנו וגמרו שהוא חייב, כל טיב	24196
טעם וצורך הלנת דין ניטל מהם, כי בוודאי נתרשמו כבר כולם, או מהשפעות חיצוניות, או מעצם העובדה	24197
שכולם פה אחד דנוהו לחובה, ברושם כ"כ חודר שההלנה לא תועיל לו כלום, כי כל הדעות כבר השתוו,	24198
וממילא נוטל מהבי"ד הזה הרעיון של ושפטו העדה והצילו העדה, ולכן פוטרין אותו.	24199
נוסף על כך יש לנו בהלכה זו עוד הארה נפלאה ובכיוון הפוך, על העושר הסתום והגנוז שבנפש האדם,	24200
שאותו רוצח שנמלט לארץ ישראל, כשהוא מובא לבי"ד אחר שבא"י סותרין את דינו, מעיינים מחדש	24201
עמוק עמוק, ובזכות אווירא דקדושה של א"י, ובזכות ההארה מיוחדת המושפעת על כל אחד בהימצאו	24202
בארץ ישראל, יתכן מאד שיתגלה ניצוץ אחד שיכריע את דינו לזכות!	24203
ובזה נבין ג"כ את דין הישיבה בערי מקלט של הרוצח בשוגג, אם עד שלא נגמר דינו מת כהן גדול ומינו	24204
אחר תחתיו, ולאחר מכן נגמר דינו, חוזר במיתתו של שני, מנא הני מילי? אמר רב כהנא דאמר קרא וישב	24205
בה עד מות הכה"ג אשר משח אותו בשמן הקודש, וכי הוא מושחו? אלא שנמשח בימיו, מאי הוה ליה	24206
למיעבד? (מאחר שלא היה עוד כה"ג כשהרג זה, למה הוא נענש, רש"י) ומשני היה לו לבקש רחמים	24207
שיגמור דינו לזכות ולא ביקש עכ"ל (מכות י"ג).	24208
לכאורה כשתולים את חזרתו של רוצח בשוגג במיתתו של הכהן השני, הרי יש שבקשר זה משום הטלת	24209
צל אשמה על הכה"ג הזה שהוא במשהו אשם בגלותו של זה, ומדוע? הלא עד שלא נתמנה כבר היו כל	24210
הנימוקים וההוכחות לחיובו של רוצח זה, והיאך לתלות לנו אף במשהו את הקולר בצווארו של כה"ג זה.	24211
ברם שוב אנו רואים כאן את היחסים והקשרים הנעלמים שבין מנהיג העם ובין העם, את ההשפעה	24212
האפשרית והרצויה שבין אישי העם ובין פשוטי העם, ואת האחריות המוטלת בהסתר על הכה"ג אפילו	24213
בנוגע לרוצח, ומה חובתו של כה"ג זה? שמחובתו היתה להשפיע במישרים ובעקיפין, ולשבור את כל	24214
ההנחות והסברות והראיות שהכריעו לחובתו ולגלותו של האיש הזה, ואילו היתה אישיותו של הכה"ג הזה	24215
גדולה ויתירה מאד, בוודאי שהיה ממציא אור שמימי שהיה מאיר את עיני הדיינים למצוא זכות לפטור את	24216
הרוצח, והיות שלא נתרשש ככה הרי חוזר במיתתו של שני.	24217
היוצא לנו בדברינו, שצריכים אנו להעלות ולהוציא מתעלומות נפשנו את כל ההנחות הראשונות	24218
שנשתרשו בנו מאז הליכתנו עלי חלד, לשקול ולהעריך מידי פעם מחדש את ההנחות המושרשות בנו,	24219
ואפילו הטובות והרצויות, ועאכו"כ הרעות הטבעיות המשובשות, בכדי להתחדש ולהתקדש מדי פעם	24220
בעבודת השי"ת. (אור הנפש).	24221
	24222
מאמר שכא	24223
ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא אשר יבחר ה' ושמרת לעשות ככל אשר יורוך (דברים	24224
י"ז י')	24225
הסוד של דבר תורה הוא אש ממש, והוא חיים לעולם, שבאמת גם אש נותן חיים, ובלי אש אי אפשר	24226
לחיות, יסוד האש הוא אחד מן היסודות שהאדם מתקיים עליהם, גופו של אדם מכיל בקרבו הרבה מיסוד	24227

האש, הקיבה של האדם מבשלת ומעכלת מפני האש המרובה שלה וזהו חיותו, ואם יחסר האש משהו מכפי שצריך מיד בא המות.	24228
כל דבר ודבר של תורה מכיל בקרבו יראה, ובאמת איש משכיל ומתבונן יוכל להכיר ולשמש בחוש הסוד הלזה של דברי תורה, כשאדם מכניס לתוך לבו מה מדבר תורה, מיד הוא מרגיש כי השיג בקרבו איזה כבוד, כובד ראש, אנושיות, נעשה איש, ולהיפוך כשמכניס לתוכו איזה דבר מדבריהם, האלף שבו הוא שנעשה מיד קל, מיד הוא מתהוה ילד, ומתהוה לא אדם, הרי להכיר מזה בחוש שדברי תורה יש להם סוד, שאם מכניס דבר תורה לתוכו, מכניס הוא בקרבו מיד יראה.	24229
ונמצא באמת שאין כלל תורה בלא יראה, אלא מה שאנו קוראים תורה, צריך להבין שהוא רק בחינות ודרגות ביראה, שהבחינה והדרגה הכי קטנה שאינו עולה עוד בשם יראה, נקראת תורה, ותורה מביאה לידי יראה, שמהבחינה הכי קטנה שביראה שנקראת תורה, מגיעים לידי דרגה גדולה מזו, לידי בחינות יותר גבוהות שעולה בשם יראה, והוא באמת כאילו אמור שיראה מביאה לידי יראה.	24230
הבנת הדברים כך הוא, יראה אינו כמו שמבינים שהמורא הוא צדדי, שמתיראים מחמת מה מן החוץ, אלא שיראה היא מציאות של יראה, היינו שאם מכניס לתוכיותו מציאות של יראה הוא מתיירא, ממי הוא מתיירא? ומחמת מה הוא מתיירא? המורא הוא מחמת היראה בעצמה, כשמכניסים לתוך הלב דבר תורה שהיא מציאות של יראה, מציאות של אש, הוא משיג יראה ומתיירא, ונמצא שיראה היא מידה לעצמה מציאות של יראה, והיא בעצמה הגורמת ליראה.	24231
כלל גדול צריכים להבין בכל המידות כולם, שיבוש הוא מה שמורגלים לחשוב מענין הזולתו, האמת הוא שיותר מעצמות אין כלל, והוא הסוד המקיף את כל הבריאה, כל העסק הוא רק עם עצמו ותו לא מידי, ענין זולתו אין כלל בעולם והוא רק דמיון כוזב, ונתפוס להבין ענין זה בצירור יותר נאה, אנו אומרים על אש שהיא שורפת עצים, והרי פשוט הוא שהעצים אינם אלא היכי תמצא, אש השורף אינו מתייחד כלל להעצים, אש שורף מפני שזהו כוח האש שהוא שורף, ורק כשהעצים נפגעים באש נשרפים הם בו, אבל האש אינו יודע כלל מהעצים, הוא שורף מפני שזהו מציאותו ועצמותו לשורף.	24232
כן הוא ממש על דבר זה הסוד של נותן ומקבל, הסוד של מידת הטוב הוא להטיב לעשות טוב, אבל לא כמו שאנו מורגלים לעשות טוב עם אחרים, מידת ההטבה אינה יודעת כלל מאחרים, מידת הטוב היא מידה לעצמה, אש של עשיית טוב, עם מי הוא מטיב? עם עצמו, מה שהוא עושה עם זולתו ג"כ הוא עושה עם עצמו, ורק שכך הוא סודה של מידה זאת, שהיא ממלאה מה שחסר לזולתו, שזו היא מידת טוב, אבל טוב הוא מידת עצמיות, מעיין של טוב בלתי תכלית ובלתי סוף שטוב עושה טוב.	24233
ועוד יותר, גם במצב שמחפש אחר ענין לעשות עמו חסד, כמו שמצינו באאע"ה שרץ אחר אורחים כחום היום, אין הפירוש שמחפש לעשות טובה לזולתו, גם זה טוב עם עצמו מצד אהבת חסד, אהבת חסד חסד הוא, אהבת חסד הוא מעיין שוטף עד שרץ אחרי החסד כחום היום, אבל דא כללא שאין זולתו כלל רק עצמיות, חסד הוא עם עצמו ותו לא מידי, והנה זה לאו דוקא בהטבה, אלא בכל המדות כן הוא, כולן אינן אלא עצמיות ואין להם שייכות עם עוד דבר מה, כל מידה ומידה היא עצמיות, ויותר ממנה בעצמה אין, וזהו הסוד של יראה, יראה הרי היא מידת עצמיות ככל המידות, יראה אינה מורא מזולתו, מורא הוא מחמת עצמו של מורא, יראה היא מחמת יראה בעצמה.	24234
יראה הרי היא הסוד של מידת הדין, אש אוכלה הוא והרי זה מידה של עצמותו ית' ככל המידות, ואם האדם משיג בקרבו יראה, שמתהוה בקרבו מה ממידת הדין מתחיל הוא להתיירא, ממי הוא מתיירא? מחמת עצמו! מחמת אש בוערת שבקרבו, מחמת מידת הדין שבתוכו, ואח"כ מתחיל להתיירא עוד יותר, מחמת המידת הדין היותר גדולה, מחמת אש יותר גדולה, הכלל ישראל התייראו פן תאכלנו האש הגדולה זוהי יסוד של יראה, ומיראה מגיעים ליראה יותר גדולה, אש יותר גדול שמישיג האדם בקרבו, ומזה בא לידי יראה יותר גדולה, ויראה עוד יותר גדולה, עד יראה בלי סוף ובלתי תכלית.	24235
האל הגדול הגבור והנורא אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד, ענין והנורא הוא, שמידתו היא נורא אש ממש, כי ה' אש אוכלה הוא, אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד אינו דבר בפני עצמו, אלא הכל הוא נכלל בוהנורא, הסוד של והנורא הוא איום כ"כ, אש נורא עד אין שיעור ואין תכלית, עד אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד, ולצירור אם נאמר על אש שיש בו אופן שאינו בוער, הרי אינו אש, שסגולת אש היא שבוער תמיד בלי הפסק.	24236
הסוד של נורא הוא מבהיק כ"כ, שהוא אש בוער באין תכלית, ואין במה לכבותו בשום אופן, ולא יקח שוחד, אפילו שוחד של מצוה (ספורנו), אם משרע"ה לא היה יכול לכבות את חטאו הקל בכל המשרע"ה, הרי זה באמת מבהיל לראות, איזה אש אוכלה הוא, וזהו הסוד של והנורא, ועל דרך זה הוא סוד היראה שבאדם, כמה שמישיג בקרבו יראה, כמה שמתהוה בו אש, כמו כן יש לו יראה, ממי הוא מתיירא, מפני האש של עצמו. (דעת חכמה ומוסר ח"ב נ"ז).	24237
	24238
	24239
	24240
	24241
	24242
	24243
	24244
	24245
	24246
	24247
	24248
	24249
	24250
	24251
	24252
	24253
	24254
	24255
	24256
	24257
	24258
	24259
	24260
	24261
	24262
	24263
	24264
	24265
	24266
	24267
	24268
	24269
	24270
	24271
	24272
	24273
	24274
	24275
	24276
	24277

	24278
מאמר שכב	24279
כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלהיך נותן לך וירשתה וישבתה בה ואמרת אשימה עלי מלך ככל הגוים אשר סביבותי (דברים י"ז י"ד).	24280
	24281
והנה ענין המלכות בישראל, שלכאורה הוא דבר מובן מאליו ופשוט בכל אומה ולשון השואפים למלכות ושלטון עצמי, ושהתורה צייתה עלינו שום תשים עליך מלך, והיא אחת מג' המצוות שנצטוו בכניסתן לארץ, להעמיד להם מלך, להכרית זרעו של עמלק, ולבנות להם בית הבחירה (סנהדרין כ'), ועם זה אנו מוצאים בתולדות ישראל התנגדות גדולה לענין זה, לא רק ההתנגדות הגדולה של שמואל הנביא, לבקשת העם להעמיד להם מלך וכל האמור בפרשה ההיא, אלא כבר בראשית ובתחילת ימי האומה, כבר יצא הקצף על יוסף וחלומותיו להיות מלך בישראל מצד אחיו, שהגיבו ברוגז רב על זה המלוך תמלוך עלינו אם משול תמשול בנו? ומה חורי אף הגדול הזה? הלא בכל אומה ולשון יש מלך ומושל ומה נשתנה העם הזה?	24282
	24283
	24284
	24285
	24286
	24287
	24288
	24289
ונראה כי לא הרי עם ישראל הנבחר להיות עם ה' עבדי ה', שכל מטרתנו ושאיפתנו להגיע למצב של ותמלוך אתה ה' לבדך על כל מעשיך, כהרי הגוים הממליכים עליהם מלך, היוצא לפניהם ולוחם את מלחמותיהם ושופט אותם, עם ישראל בוטח בה' שהוא איש מלחמה, וכמ"ש משה רבינו ע"ה לבני ישראל על הים ה' ילחם לכם ואתם תחרישון, וה' מלכנו שופטינו ומחוקקנו, והמלך או השופט אשר יהיה בישראל הוא רק עבד ה' הכפוף למרותו וחוקיו ומבצע את דבר ה'.	24290
	24291
	24292
	24293
	24294
אבל סכנה גדולה נשקפת למי אשר יושם כתר המלכות על ראשו, שלא יסור לבבו ולא יטול לעצמו את הגדולה והשלטון, לקחת את בנותיכם לרקחות ולטבחות, ככל אשר תיאר שמואל הנביא לבני ישראל את משפט המלך, עד אשר יהפוך את העם לעבדיו ולא לעבדי ה', והוא יהיה ככל מלכי הגוים, שתאות השלטון הביאו אותם עד כדי אלוהות, כפרעה שאמר לי יאורי ואני עשיתיני וכיו"ב.	24295
	24296
	24297
	24298
ולכן לא ששו גדולי ישראל בכל הדורות שבטי יה וגדולי האומה, לקראת המלכת מלך בישראל, כל זמן שהעם הלך בדרכי ה' ושמר חוקות התורה ומורא שמים היה עליו, בחינת כל המקבל עליו עול תורה מעבירים ממנו עול מלכות, ואכן במצות מינוי המלך נאמר, ואמרת אשימה עלי מלך ככל הגוים, שום תשים עליך מלך, היינו דוקא אם תאמר אשימה עלי מלך ככל הגוים, מצוה עליך לשום עליך מלך, כי אז נראה כי נתרופפו אצלך יסודות התורה והמשמעת לחוקיה, והינך זקוק לשלטון ומוראה של מלכות, שבלעדה איש את רעהו חיים בלעו (פרק"א ג'), וכמ"ש ה' לשמואל שמע בקול העם לכל אשר יאמרו אליך, כי לא אותך מאסו כי אותי מאסו ממלוך עליהם, ואחרי אשר מונה הקב"ה את כל חטאי ישראל מיום צאתם מארץ מצרים, ויעזבוני ויעבדו אלהים אחרים, הוא מצוה לו ועתה שמע בקולם.	24299
	24300
	24301
	24302
	24303
	24304
	24305
	24306
אמנם כאשר נתהוה מצב כזה אז אין מנוס מזה, ורק צריכים לעשות הכל כדי שיתקיים והייתם גם אתם וגם המלך אשר מלך עליכם אחרי ה' אלהיכם, ושמואל ניחם את העם כאשר התחרטו על דרישתם, והכירו את מצבם הירוד שהביא אותם לדרוש ולשאול להם מלך ככל הגוים, אמר אל תיראו אתם עשיתם את כל הרעה הזאת, אך אל תסורו מאחרי ה' ועבדתם את ה' בכל לבבכם.	24307
	24308
	24309
	24310
והתורה מספרת לנו שכאשר נתקיימו חלומותיו של יוסף הצדיק והוא נעשה מלך על ישראל, ואחיו קיבלו עליהם את הדין והכירו בו כמלך, אז יעקב בא למצרים ויוסף יצא לקראתו, אבל לא נפל יעקב על צוארי יוסף ולא נשקו, ואמרו רבותינו שהיה יעקב קורא קריאת שמע, ורבים תמהו על זה, למה לא קרא יעקב קריאת שמע לפני או אחרי הרגע הגדול הזה של פגישתו עם בנו, שהתאבל עליו כ"ב שנה וזכה לראותו שוב.	24311
	24312
	24313
	24314
	24315
ונראה שיעקב כראש שנתגשמו בשלמותם חלומותיו של יוסף, כפי שפתרו אותן אחיו שהוא ימלוך עליהם וישלוט בהם, ראה צורך להורות וללמד, כי המלך בישראל הוא רק מבצע תורת ה' וחוקיו, והוא והעם מקבלים עול מלכות שמים, כי ה' הוא מלכנו שופטינו ומחוקקנו, ובמקום שנפגשים מלכותא דרקייעא עם מלכותא דארעא, כל מקום שמתנגשים חוקי התורה עם חוקי המלכות, ידה של מלכות שמים על העליונה, וגם אתה וגם המלך אשר מלך עליכם צריכים להיות אחרי ה' אלהיכם, ולכן כדי להדגיש את זה ולהמחיש את יתרון מלכותא דרקייעא, קרא קריאת שמע וקיבל עליו באותו רגע שנפגש עם בנו המלך יוסף. (למען אחי ורעי).	24316
	24317
	24318
	24319
	24320
	24321
	24322
	24323
מאמר שכב	24324
שום תשים עליך מלך... רק לא ירבה לו סוסים... לבלתי רום לבבו מאחיו ולבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל למען יאריך ימים על ממלכתו (דברים י"ז ט"ו).	24325
	24326

הנה אנו רואים איך התורה הגבילה את המלך בישראל בכל מיני הגבלות המאפיינות דוקא את המלכים, לא ירבה לו סוסים, ולא ירבה לו נשים וכסף וזהב לא ירבה לו מאד וכל זה בגלל שני טעמים, א) לבלתי רום לבבו מאחיו, ב) לבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל, וכשנתבונן נראה שהטעם השני הוא טעם סביר ומקובל, שאם המלך יהיה להוט אחר כסף וזהב סוסים וכו', מצב כזה עלול להביא אותו לסור מן המצוות, כי זהו טבע העולם פן תשבע וכחשת, וידוע שנסיון העושר מביא את האדם לשכוח את המצוות ועבודת ה'.	24327
אך הטעם הראשון לבלתי רום לבבו מאחיו יותר קשה לתפוס ולהבין, הרי מדובר במלכי ישראל ללא אבחנה, והדברים אמורים גם לגבי מלך כמו שאול המלך, אשר כידוע היה כ"כ עניו ונחבא אל הכלים, שחז"ל אומרים עליו שבזכות זה שלא סיפר את דבר המלוכה זכה למלוכה, וגם על מלכים אחרים הפסוק מעיד שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלהיך בו מקרב אחיך, הרי שהמלך הוא בחיר ה', ה' בחר בו והסכים עליו, ולא שמישהו רצה מעצמו למלוך.	24328
הרב שמחה זיסל מסביר בספרו חכמה ומוסר, מדוע גדולי ישראל בדורות ההם כ"כ השתוקקו למלכות, לא בגלל רצון להתגאות חלילה ולנהוג שררה, כי אם בגלל שראו בתפקיד אפשרות של זיכוי הרבים, לטובת כלל ישראל וללא נגיעות אישיות, וכל זמנם היה מסור לעבודת ה' וכל השתוקקותם היתה רק לה', כך היו דוד המלך ושלמה המלך וכו', ועל כל אלה בלי יוצא מן הכלל, באה התורה ומזהירה ומזרזת למען ילמד ליראה, שרק אחרי שבתו על כסא ממלכתו יתחיל ללמוד תורה מחדש בלי קשר עם עברו אשר בודאי עבר כולו בלימוד והתעלות רוחנית, וכ"כ למה? לבלתי רום לבבו מאחיו, והרי ידוע להם כי תועבת ה' כל גבה לב, והם אמורים לחנך את הכלל ולקרב אותם לעבודתו ית', וכי יעלה על הדעת חשש כזה, שהם יסכימו להיות ח"ו תועבת ה'?	24329
ואלה דברי הרמב"ן שם, נרמז כאן בתורה איסור הגאות כי הכתוב ימנע המלך מגאות ורוממות הלב, וכל שכן האחרים שאינם ראויים לכך, כי בראוי להתרומם ולהתגדל יזהירו להיות לבבו שפל ככל אחיו הקטנים ממנו, כי הגאווה מידה מגונה ונמאסת אצל האלהים אפילו במלך, כי לה' הגדולה והרוממות ולו לבדו התהילה ובו יתהלל האדם, כענין המבואר ע"י הנביאים תועבת ה' כל גבה לב ע"ש, הרי רואים לפי הרמב"ן, שלא מצאה התורה מקום אחר היכן לרמוז על איסור הגאווה רק כאן.	24330
גדולי המוסר היו אומרים שמה שצריך לחייב את האדם לעבוד על הכבוד ולבטל את השאיפה לכבוד, זה לאו דוקא כדי להקל על עצמו את הנסיון במקרה של מצב של פחות מחבירו, כדי שלא יסבול כשיראה שחבירו עולה עליו וזוכה להיות יותר מכובד ממנו, אלא דוקא מהחשש שאם הוא בעצמו יהיה יותר מכובד מחבריו, כשהוא יהיה בראש אז הסכנה היא יותר גדולה עבורו, הוא צריך להתכונן למצב שיוכל לקבל כבוד בלי שזה יזיק לו, שלא יפול דוקא ממצב של כבוד, כמו שאומרים חז"ל על הפסוק והיית משוגע ממראה עיניך אשר תראה, שזה חוזר על מי שנמצא במצב של מכובד יותר מחביריו, כאשר הוא מראה שאין לו בית קיבול לכבוד והוא משתגע ממעלותיו.	24331
והרי אצלנו לדוגמא כאשר איזה תלמיד מצליח לתרץ איזו קושיא גדולה, וכל שכן אם הצליח לכוון לדעתו של רבי עקיבא איגר לדוגמא, ואז מתחיל כוח הדמיון שלו לפרוח, מי ישווה לו ומי ידמה לו, ודמיונו מביאו לפעמים עד למצב של והיית משוגע ממראה עיניך, ואז הוא נקלע למצב קשה כאשר חבריו אינם מסתכלים עליו כפי שדמיונו אומר לו, ואינם נזהרים בכבודו כפי שהוא חושב שמגיע לו לפי רום ערכו, ומזה נוצרים סכסוכים ומריבות, ועל זה אמרו חכמי המוסר שצריך ללמוד מוסר לבטל את הכבוד, כדי שיהיה לו בית קיבול לקבל כבוד בלי שזה יפריע לו, ולפי זה אנו מבינים את תביעת התורה הקדושה מהמלך, לבלתי רום לבבו מאחיו, הכבוד יכול לסמות את עיני האדם, ואפילו הכי גדול והכי צדיק. והנה השי"ת כשמתפעל מעם ישראל, אומרת התורה"ק לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם כי אתם המעט מכל העמים, ואומרים על זה חז"ל שאפילו כשאני משפיע עליכם גדולה אתם ממעטין עצמכם לפני, נתתי גדולה לאברהם אמר ואנכי עפר ואפר, למשה ואהרן ונחנו מה, ומכאן רואים, מהתפעלות השי"ת שהיה מקום שהכבוד יזיק אפילו לאנשים ממדרגתם של אברהם משה ואהרן ודוד, ומאחר וזה לא הזיק להם אז הקב"ה מתפעל שהם עמדו בנסיון.	24332
ואלו בפרעה להיפך שהיה עושה עצמו אלוה, הקב"ה שלח אליו את משה רבינו ע"ה כשהוא יוצא המימה! איזו השפלה! ולכאורה מדוע לא שלח את משה להסביר לפרעה בדרך השכל וההגיון היותו בן תמותה כמו כולם? אלא ודאי שזה לא היה מועיל מאומה, כי הכבוד סימא את עיניו במידה כזו שאין יותר מקום לבירור בדרך השכל, אלא צריך להוכיח לו את שפלותו ולא יהיה משוגע ממראה עיניו.	24333
ולכן דוקא בפרשת המלך מצאה התורה הקדושה את המקום להזהיר על הגאווה, להזהירו שאפילו אם עבד כל הזמן לבטל בקרבו את הרגש הכבוד, אך כשיגיע למלכות הנסיון מתחדש בצורה אחרת, וחובתו לעבוד ולשאוף להנהיג את העם ולהישאר במצב של לבלתי רום לבבו מאחיו, זהו הסוד שעלינו לאמץ לעצמנו,	24334
	24335
	24336
	24337
	24338
	24339
	24340
	24341
	24342
	24343
	24344
	24345
	24346
	24347
	24348
	24349
	24350
	24351
	24352
	24353
	24354
	24355
	24356
	24357
	24358
	24359
	24360
	24361
	24362
	24363
	24364
	24365
	24366
	24367
	24368
	24369
	24370
	24371
	24372
	24373
	24374
	24375
	24376

העליה שלנו בתורה מותנית קודם כל בביטול הכבוד המדומה, והרגשת ההכנעה של ואנכי עפר ואפר, ומי שמשים עצמו כמדבר הוא שזוכה למתנת התורה כמאמר חז"ל על הפסוק ומדבר מתנה. (דגל המוסר).	24377 24378 24379 24380
מאמר שכד	24381
רק לא ירבה לו סוסים ולא ישיב את העם מצרימה למען הרבות סוס וה' אמר לכם לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד (דברים י"ז ט"ז).	24382 24383
אמרו ליישיבה אי אתה חוזר, אבל אתה חוזר לסחורה ולפרקמטיא ולכבוש הארץ (ירושלמי סנהדרין פרק י' ה"ט), ולמה דרין עכשיו במצרים? וכתבו המפרשים, שהכתוב אסר רק כאשר הולכים למצרים באותה הדרך שנסעו ממצרים לארץ ישראל, כמש"כ לא תוסיפון לשוב בדרך הזה, הדרך שבה עשו בני ישראל את מהלכם ממצרים לארץ ישראל, כל פסיעה ופסיעה, כל צעד וכל שעל ספוג היה מסירות נפש, בטחון צער ויסורים.	24384 24385 24386 24387 24388
בני ישראל השקיעו לכל אורכה ממיטב חלבם ודמם, את כל מעיינות נפשם וכל מטמוני הרגשות העילאיים והנעלים ביותר, בדרך זו טיהרו וזיככו את עצמם וגם את האוויר ברוחניות צרופה וזכה, כאן עשו את צעדיהם והילוכם בתמימות גדולה, נמשכו ללא כל היסוסים אחר דבר ה', הלכו בשממה הגדולה במדבר הלוהט, בדרך זו הרבו בשירים ותשבחות, מתוך חביבות והתדבקות.	24389 24390 24391 24392
והנה על הדרך הזו אשר כל קטע ממנה ספוג מאותה מסירות של עם ההולך לקראת עתידו, כלום על דרך שכזו יוכל להיגין מי מבני ישראל לשוב למצרים? אותה הדרך שבה נפלאו נסיו של הקב"ה, שבה ראו בעליל את מעשי ה' וגבורותיו שעה שיצאו ממצרים, יעשה מי מבני ישראל את דרכו למצרים? הלא טרם טושטשו בה עקבות הקדושה והנסים, עוד היא מוצעת ממסירות הנפש של בני ישראל, האם על אדמה שכזאת יוכל מישוהו מבני ישראל לשוב את הדרך בחזרה למצרים.	24393 24394 24395 24396 24397
והלא אם מישוהו יעשה כן, יקומם נגדו את האדמה עצמה, תרעד ותזוע תחתיו, היא תכריז ותזווח סלקו רגליכם מעלי, אל תחללו את הפסיעות הקדושות שפסעו עלי בני ישראל כאשר יצאו ממצרים, אל תרמסו את הקדושה שיצרו אבותיכם בצאתם ממצרים, בה השקיעו את כל מחשבתם הטהורה להימשך אחר דבר ה' בארץ לא זרועה, איך לא תבושו ולא תיכלמו מפני הפסיעות הקדושות הללו? כל האויר ספוג קדושה וטהרה, ואתם רוצים לחללה בריצה אחר ביזה ומסחר, אחר תאוות חומריות ורצון הון, בהליכתכם זו אתם מוחקים את ציוני הדרך, אל תלכו בדרך הזו.	24398 24399 24400 24401 24402 24403
לא לחינם סיפרה התורה את כל מסעי בני ישראל במדבר, רבים הם המפרשים, כמו רש"י הרמב"ן ועוד העומדים על כך, והספורנו אומר אלה מסעי בני ישראל, רצה האל ית' שיכתבו מסעי בני ישראל להודיע זכותם בלכתם אחריו במדבר בארץ לא זרועה, באופן שיהיו ראויים להיכנס לארץ.	24404 24405 24406
ואכן בדרך הזו הזרועה קדושת אלפי ורבבות נשמות ישראל, אין מקום שמישהו יחזור בה למצרים, שכן אסור שיימצא מישהו שיהיין לחלל דרך שכזו אשר נכבשה בקדושה ובמסירות, אין ירידה במקום עליה, אין פסיעות של חול יכולות לבוא במקום שנתקדש מפסיעות קודש, מקום שבו נעשו פסיעות כלפי מעלה בקדושה ומסירות, אינו יכול לסבול ולקבל פסיעות אחרונות.	24407 24408 24409 24410
חמור הוא עווננו של מי שעובר ליד מקום שקבע לו מתמיד ליישיבתו, ובמקום הזה הוא עמל ויגע על התורה, אינו פורש ממנו יום ולילה, והנה ברגע שפינה אותו לדבר מה, בא ומתיישב עליו תלמיד אחר שאינו מתמיד ואינו למדן, והוא מתיישב שם ומבלה עליו את ביטול הזמן ועושה עליו את הבלי.	24411 24412 24413
היש לך חילול גדול מזה. הלא מקום שכזה צווח כנגד זה המבטל מלימוד תורה וקורא כנגדו תגר, היאך אינו מתבייש לחלל את המקום, איך זה שאינו מתעורר גם הוא להשקיע את עצמו בלימוד התורה, אחרי שהמקום ספוג מקדושת לימוד, ומכריז על שמחת השכינה הרווה נחת מלימודו של המתמיד, ואיך הוא איננו מתעורר ללכת בעקבותיו של קודמו במקום הזה, ולהקדיש עצמו ללימוד התורה ולעבודת השי"ת.	24414 24415 24416 24417 24418
(אור חדש).	24419
מאמר שכה	24420
ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו וכסף וזהב לא ירבה לו מאד (דברים י"ז י"ז).	24421
הרמב"ם ז"ל בפ"ו משמונה פרקים מביא, אמרו הפילוסופים שהמושל בנפשו, אע"פ שעושה המעשים הטובים והחשובים, הוא מתאוה אל הפעולות הרעות ונכסף אליהם ויכבוש את יצרו, אבל החסיד הוא נמשך בפעולתו אחר מה שתעירנהו תאוות ותכונות, ויעשה הטובות והוא מתאוה ונכסף אליהם, ובהסכמה מן הפילוסופים שהחסיד יותר חשוב ויותר שלם מן המושל בנפשו.	24422 24423 24424 24425

הנה גם הפילוסופים מצד החכמה הכירו כי יש ענין של אונס ורצון, כי יתכן ויהיה אדם עושה מעשים טובים לא פחות מחסיד השלם, ובעצם המעשה אין שום גרעון מאשר המעשה של החסיד, והנה הוא נחשב בבחינת אונס ולא רצון! והרמב"ם ז"ל המבקר את הפילוסופים, זה רק בשאלת מי משניהם יותר חשוב ויותר שלם, ושכבר נמצא בחז"ל (סוכה נ"ב.) כל הגדול מחבירו יצרו גדול, ואמרו (אבות ספ"ה) לפום צערא אגרא, אבל בעיקר החילוק וההגדרה בין צדיק לחסיד גם הרמב"ם ז"ל מסכים על זה.	24426
הנה רואים כי יש ענין של מושל, ממשלה כזאת יש לשכל שהגוף ימשך כל כולו אחרי השכל, יסור למשמעתו אם לעשות ואם לא לעשות, ביטול הגוף בתכלית בעד השכל! והנה אחרי כל הביטול של הגוף לממשלת השכל, ועכ"ז עדיין קוראים אנו עליו כי מעשיו שלא ברצון! זה באמת ענין שאינו מובן, איך זה יתכן לעשות טוב בתכלית ולהתרחק מרע בתכלית, ועדיין לא נקרא עושה ברצון גמור? אנחנו מדמים על עצמנו תמיד, שכל מעשה התעוועים שלנו, באו רק מתוך איזה מצבים מקריים וכדומה, ובעיקר אנו מדמים כי סוכ"ס רצוננו לעשות טוב, אלא מפני הסיבות שבעוכרנו נכשלנו ועשינו מה שעשינו, עד כמה מוטעים אנחנו בעצמנו!	24437
אבל כאן שאמנם עושה כל טוב, ולא נכשל מעולם בשום רע ממש כמו החסיד השלם, כי בורח הוא מן הרע בתכלית הבריחה, מעתה איך זה יתכן שאחרי כל זה יחסר בו רצון? אחרי כל זה לא יעשה מעשיו בשמחה ורצון? ובציור עבד העושה מלאכת אדוניו, אשר יודע כי כל חייו תלויים בהאדון ובעבודתו אליו, יודע כי כל מה שיש לו מהאדון הם, ולולא מלאכתו אין לו ממש כלום, היתכן שלא יעשה מלאכתו בשמחה גמורה? אדם המכיר את בוראו, מאמין בהשגחת ה' ובשכר ועונש ועושה דוקא טוב, יודע כי לולא עבודתו לבוראו הוא אומלל ונעזב בתכלית, יודע כי כל אושרו הוא אך ורק בעשיית הטוב, ורע ומר עזבו את ה', איך זה יתכן שלא יעשה מעשיו בשמחה ורצון? שלא יהיה כל חייו בהילולא מאשרו שככה לו?	24438
והתשובה בהכרח היא כי אמנם כי כן הוא סוד הדבר, אין הכי נמי! יתכן הוא להיות מציאות כזאת אף בתכלית הטוב, ורצון לא יהיה בו! כוח ממשלת השכל לשעבד את הגוף ולהחזיק אותו תחת ממשלתו, עד כדי לזכך להגוף בתכלית הזיכוך, גם כי הגוף ירוץ לעשות מעשיו בשמחה הכי רבה, וכן אמרו ז"ל (בר"ר ח') ביקשו מלאכי השרת לומר לפניו שירה, וזה הלא על הגוף נאמר, עד כדי כך היה הגוף מזוכך.	24439
הארת הנשמה האירה כ"כ בתוך תוכיות הגוף, עד שאמרו חז"ל (תנחומא אחרי ב') תפוח עקבו של אדה"ר היה מכהה גלגל חמה, כי נתהווה הגוף לאור ממש, אור גדול כזה שמלאכי השרת לא הכירו בו שום גרעון של גופניות, ומובן ודאי גודל ההילולא ששררה בגוף, באיזו מידה מרובה רץ הגוף לעשות רצון השכל!	24440
ועם כל זאת, עם כל רום דרגת זה הגוף, עדיין תחת ממשלת השכל הוא שהתהלך הגוף ולא מאליו. כענין זה הוא אמיתת הפשט באשר מצינו (שמו"ר ו' א') בשלמה המלך ע"ה שאמר איתי קל ואוכל דבר זה שאמר הקב"ה לא ירבה לו נשים, לא אמר אלא בשביל שלא יסור לבבו, אני ארבה ולא אסור, כשיודעים גודל כוח ממשלת השכל עד כמה מגיע, עד כמה שהגוף רץ בשמחה עצומה לעשות רצון השכל, א"כ ודאי פשוט בתכלית להגיע איתי קל ואוכל! עלתה יו"ד שבירבה ונשתטחה לפני הקב"ה ואמרה רבש"ע, לא כך אמרת אין אות בטלה מן התורה לעולם, הרי שלמה עומד ומבטל אותי.	24441
מה הביאור של מבטל אותי, האם שלמה המע"ה עבר על הלאו? האם אמנם שלמה המע"ה התנגד חלילה לענין של לא ירבה? ומבטל אותי, הלא סבר כי בגודל חכמתו יוכל לקיים ענין הלא ירבה גם אם ירבה, עם האיתי קל לבד ימלא את הלא יסור לבבו, ומה אמנם חסר? למה לא די באיתי קל ואוכל? האם חסר מה בכח ממשלת החכמה של שלמה המע"ה?	24442
אולם מה עמקו הדברים, והוא סוד ודאי, אנו אומרים וכולם מקבלים עליהם עול מלכות שמים זה מזה, שני ענינים כאן, וכולם מקבלים עליהם עול מלכות שמים, רצה לומר כי כל אחד ואחד ממש כקטן כגדול, הנה הוא בעצמו המקבל עול מלכות שמים, לא זקוק הוא לשום סיוע, כל אחד הנהו ממש ה"יד הראשונה להקב"ה, הוא סוד מלא כל הארץ כבודו, אני ה' בקרב הארץ כל אחד בעולמו שלו יש לו הכל ולא חסר לו כלום, כל אחד ישר יחזו פנימו, ישר תחת עול מלכות שמים הוא.	24443
אמנם יש עוד ענין הוא סוד זה מזה, ענין דרגות הקיום לכלליות הבריאה מוכרח להיות זה מזה, הוא סוד וקרא זה אל זה ומתרגמינן ומקבלינן דין מן דין, אבל אחרי עוברו דרך זה מזה עם כל המהלך שבה, אחרי זה כבר עומד שלם הוא לעצמו, הכל יש לו בעצמו, וכל אחד לעצמו יהיה הדרגה הכי תחתונה, מקבל הוא ישר עול מלכות שמים, כמי שמקבל עול מלכות שמים הדרגה הכי גדולה, הוא ענין אם אין חכמה אין יראה (אבות ג', ד'), חכמה עם יראה הנה זה בחינה של זה מזה, שאחרי שנתקיים בחכמה ויראה המהלך של זה מזה, כי אז כבר היראה עולם בפני עצמו לא תלוי בחכמה.	24444
הוא ענין גוף ונשמה, אמנם כן הוא האמת, כי השכל מושל גדול הוא ודאי, האיתי קל הוא כל יכול ודאי, חכמתו של שלמה ודאי כוחה רב לרדות על הגוף, והגוף ודאי ירוץ לעשות רצון השכל בשמחה רבה, ע"י השכל יכול הוא הגוף להתהוות מזוכך נפלא, להתהוות אור כ"כ גדול עד שמלה"ש לא יכירו כלום כי יש	24445
	24446
	24447
	24448
	24449
	24450
	24451
	24452
	24453
	24454
	24455
	24456
	24457
	24458
	24459
	24460
	24461
	24462
	24463
	24464
	24465
	24466
	24467
	24468
	24469
	24470
	24471
	24472
	24473
	24474
	24475

בו עוד איזה סוד של גוף, הרי ביקשו מלה"ש לומר לפניו שירה, אבל ידוע וצריכים לדעת, כי אחרי כל	24476
וכל, הגוף הנהו עוד רק בבחינת זה מזה, עדיין איננו בבחינת נושא את עצמו, עדיין איננו בסוד וכולם	24477
מקבלים עליהם עול מלכות שמים וכולם ממש! הגוף יהיה עומד בעצמו, שלם לעצמו, נושא את עצמו!	24478
ובציוור, מסילת הברזל המתקיים מהרבה קרונים הנמשכים ע"י קטר אחד (לאקאמאטיוו), הנה הקטר רץ	24479
במהירות הכי גדולה, וכן כל הקרונים הנמשכים אחריו רצים יחד אתו בכל המהירות, כמו אותה המהירות	24480
של הקטר באין כל חילוק, אבל סוכ"ס הם כולם רק מציאות של נמשכים, אבל לא מציאות של רצים	24481
עצמיים, כן הוא בענין הגוף, אמת הוא כי הגוף רץ יחד עם השכל, יחד עם הנשמה בכל המהירות, בכל	24482
האהבה והתשוקה, מושל הוא השכל על הגוף, והגוף שמח מאד בזה, הילולא וחינגא ממש, אבל סוד הדבר	24483
הוא כי כל זה אינו אלא מציאות של המשכה, מציאות של זה מזה, מתהלך הוא אחרי השכל, אבל לא הולך	24484
מאליו, אין הוא לאקאמאטיוו.	24485
והדבר מבהיל נורא, הנה יתכן כי גם במצב של ביקשו מלה"ש לומר לפניו שירה, במצב של איתי קל	24486
ואוכל, באור גדול כזה, אחרי התבטלות הגוף במידה כה גדולה, וסוכ"ס עדיין לא נתבטל בתכלית, עדיין	24487
הוא רק נסרך לזולתו, ולא נושא את עצמו! ועל כגון דא ודאי נאמר יבטלו שלמה ואלף כיוצא בו, אם לא	24488
נושא את עצמו אין חוזק ואין קיום, ואלא מה, הוא הסוד הגדול והנורא של וכולם מקבלים, כי הגוף עליו	24489
להתהוות בעצמו הלאקאמאטיוו, צריך הוא הגוף להיות נושא את עצמו, כל הענינים צריכים לצאת מצד	24490
הגוף עצמו, התהוות קדושת הגוף לא בשכל ולא בחכמה, לזה צריכים מהלכים ודרכים אחרים לגמרי, הם	24491
סוד דרכי התורה, סוד הלא ירבה, ובלעדיהם הנה יבטלו שלמה ואלף כיוצא בו.	24492
שומעים אנו כבר מכל דברינו כמה גדול סוד הגוף, ושעיקר העבודה של האדם לעבד את הגוף להיות נושא	24493
את עצמו, ושכל הפעולות יבואו מצד הגוף, וזה להיפך מכל עמדתנו, אנחנו אף לא רוצים לידע כלום	24494
מהגוף, רוצים אנחנו תמיד להיות חיים של חכמה, וכל מעשינו הטובים הכל באים מצד חכמתנו והכרתנו,	24495
הרי בזה אף אין כל התחלה לעבודת האדם. (דעת תורה).	24496
	24497
מאמר שכו	24498
והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו למען ילמד ליראה את ה' אלהיו לשמור את כל דברי התורה הזאת ואת	24499
החוקים האלה לעשותם (דברים י"ז ט).	24500
היינו שחייב לשאת עמו את הס"ת כל הזמן ממש בלי שום הפסק, עד שס"ד בגמ' (סנהדרין כ"א:)	24501
שצריכה להיות עמו אפי' בביה"כ ובבית המרחץ, אלא גלי קרא שאין והיתה עמו אלא במקום הראוי	24502
לקריאה יעו"ש, ומזה למד (מס"י כ"ה), שהיסח הדעת הוא המפסיד הגדול לקניית היראה, ועל כן נצטוו	24503
המלך שיקרא בספר התורה כל חייו, בלא היסח הדעת כלל ואז ילמד ליראה את ה', ואף כל אדם מצווה	24504
בכך, אלא ציוותה תורה צווי זה במיוחד למלך, שהוא הטרוד ביותר מכל העם.	24505
וזה האסון שלנו, על מה ולמה אין אנו מגיעים למדרגות גדולות, אף אלה מאתנו העוסקים בלימוד תורה"ק	24506
תמיד, אלא היסח הדעת הוא בעוכרנו, וכל פעם מן הצורך להתחיל מחדש, ונמצא שאנו עומדים תמיד	24507
במקום הראשון, אצל אברהם אבינו כתיב בא בימים, היינו שכל ימיו אתו כל יום וקנינו, כל יום והשיגו,	24508
וע"י שהיה כל יום בחיי אברהם מוסיף על שקדם לו, ע"י כך הגיע למה שהגיע, וכן בשרה כתיב שני חיי	24509
שרה, ופירש רש"י כולן שווין לטובה, והכוונה בלא שום הפסק, כל רגע היה קודש לעבודת ה', והגיעה	24510
לדרגת נבואה גדולה משל אברהם.	24511
איתא בגמ' (פסחים ס"ו:), אמר ר"י אמר רב כל המתיהר אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו, אם נביא	24512
הוא נבואתו מסתלקת ממנו, אם חכם הוא מנלן מהלל, אותו הלל שהיה סמל הענוה והסבלנות כמבואר	24513
(שבת ל"א), כיון שנכשל באבק יוהרא נסתלקה חכמתו, וכן איתא שם, ר"ל אמר כל אדם שכועס אם חכם	24514
הוא חכמתו מסתלקת ממנו, אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו, מנלן? ממש, ודברים אלו כגאווה וכעס	24515
הם היסח הדעת לחכמת התורה, ואחרי כן צריך להתחיל הכל מחדש, ואם במשה רבינו והלל הזקן הדברים	24516
אמורים, מה נענה אנן יתמי דיתמי.	24517
אצל ר' עקיבא מצינו, שבא לביתו לאחר י"ב שנה שלמד תורה מחוץ לבית, וטרם היכנסו שמע מאחורי	24518
הדלת את אשתו משיבה, כי לו שמע לקולה היה שוהה עוד י"ב שנים בבית המדרש, וכששמע ר' עקיבא	24519
זאת חזר מיד לתלמודו, ולא נכנס לביתו אפילו לרגע קט, ונפלא הדבר מבינתנו, איה הכרת הטוב שהיה	24520
חייב לה, וכמ"ש ר' עקיבא אח"כ שלי ושלכם שלה הוא, שהיא הפכתו מרועה צאן לרבן של ישראל,	24521
ומדוע לא נכנס לרגע אחד לשמח את לבה, וע"כ אנו צריכים לומר, שהתבונן ר' עקיבא וראה את החסרון	24522
הגדול שבהיסח הדעת כזה, וכדי שלא להפסיק הפסק מועט זה, הכריע ר' עקיבא ופסק שאסור לו ליכנס.	24523
עוד נוסיף לומר, שמלבד הפסק והיסח הדעת שהיה בכך, עוד טעם היה לו לר' עקיבא שלא ליכנס, כי	24524
אינו דומה דבר שלם לשני חצאין של אותו דבר, אפי' שניהם לפנינו, ואף שכ"ד שנה הם פעמיים י"ב,	24525

מ"מ אין שתי פעמים י"ב שוים לכ"ד שנה, וכל מה שזכה ר' עקיבא ע"י כ"ד שנה לא היה זוכה לו ע"י פעמיים י"ב שנה, עוד יש לבאר בענין סכנת היסח הדעת, כתב (מס"י רפ"ז), שכשיגיע זמנה של מצוה או בהעלותו על מחשבתו לעשות מצוה, אל יניח מעשותה מיד שאין סכנה כסכנתו ע"ש, וראיה ברורה לדבריו מגמ' (כתובות ס"ב:), רבי חנניה בן חכינאי הוה קאזיל לבי רב בשלהי הילוליה דר"ש בן יוחאי, (סוף ימי חופתו), א"ל איעכב לי עד דאתי בהדך, (המתן לי עד שיכלו ימי חופתי ואלך עמך לבי רב), לא איעכב ליה ע"ש.	24526 24527 24528 24529 24530 24531
והנה ודאי חברותא כמו ר"ש בן יוחאי גדול מאד ערכה, ובכ"ז לא רצה ר' חנניה בן חכינאי להמתין לר"ש בן יוחאי ימים ספורים עד סוף ימי המשתה, והרי נסע ל"ב שנה, ומה הם כמה ימים בחשבון זמן של י"ב שנים, אלא שאין סכנה כסכנת האיחור כדברי המס"י, ומוטב לותר על חבר כר"ש בן יוחאי ולא לאחר רגע אחד לאחר שהחליט ללכת למקום תורה, ומה שכתב המהר"ם שיף שם שלא ידע מאי קמ"ל בזה, והרי חידוש גדול מאד השמיענו, אלא צ"ל שלקדוש ה' המהר"ם שיף ז"ל היה חידוש זה פשוט בעיניו.	24532 24533 24534 24535 24536
וקיבלתי מאמו ר' זצ"ל על דבר שאירע בוולוז'ין בימיו של הגר"ח זצ"ל, שפ"א שאלו שאלה את הבקי הגדול ביותר בישיבה באמצע סעודתו, והיה הדבר מפורש בתוס' ולא ידע הבקי הנז', ומרוב צערו לא גמר סעודתו ולא בירך בהמ"ז, וערק למקום סתר ושם ישב שבע שנים ולמד בהתמדה עצומה, ונעשה לאחד מגדולי ישראל, ושאלו את הגאון ר' חיים זצ"ל אם טוב עשה, וענה הגאון מצד אחד ודאי שלא כדין עשה, שאסור לקום מן הסעודה בלא בהמ"ז, אך מאידך אילו היה עושה כדין ומברך בהמ"ז, ודאי שלא היה בורח מן הישיבה למקום סתר, ולא היה עוסק בתורה שבע שנים בהתמדה עצומה כ"כ, זו היא סכנת האיחור שעמד עליה בעל מסילת ישרים ז"ל. (שיחות מוסר ח"א מא' ז').	24537 24538 24539 24540 24541 24542 24543 24544
מאמר שכז	24545
והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר מלפני הכהנים הלויים (דברים י"ז י"ח).	24546 24547
בספרי אשר יבחר ה' אלהיך ע"פ נביא וע"פ סנהדרין, ואיתא (בפ"א פ"ו), המלכות נקנית בשלושים מעלות, נמצא המלך הוא גדול הדור בתורה וביראה שנבחר ע"פ נביא, ועם כל הזוהרות כתוב בתורה וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו, ובחז"ל שתי ספרי תורות, אחת שהיא מונחת בבית גנזיו, ואחת שנכנסת ויוצאת עמו.	24548 24549 24550 24551
ופוסק הרמב"ם (פ"ג מהלכות מלכים ה"א) וז"ל, אחד מניחו בבית גנזיו והשני לא יזוז מלפניו, אלא בעת שיכנס לבית הכסא או לבית המרחץ, או למקום שאין ראוי לקריאה, יוצא למלחמה והוא עמו, נכנס והוא עמו, יושב בדין והוא עמו, מיסב והוא כנגדו, שנא' והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו.	24552 24553 24554
ובחינוך וז"ל, בשרשי המצוה לפי שהמלך ברשות עצמו, לא יעציבהו אדם על מעשיו ולא יגער בו, ובשבת פיו יכה ארצו, וברוח שפתיו ימית מי שירצה בכל עמו, ע"כ באמת צריך שמירה גדולה וזכרון טוב יעמוד נגדו, יביט אליו תמיד למען יכבוש את יצרו ויטה לבו אל יוצרו, וז"ש ז"ל יוצא למלחמה וס"ת עמו, יושב בדין והוא עמו, מסב לאכול והוא עמו, כלל הדברים שלא היה זו מנגד עינו אלא בעת שהוא נצרך לנקביו או נכנס למרחץ עכ"ל.	24555 24556 24557 24558 24559
ושלמה המלך מחכמתו וגדולתו האמין בעצמו וחשב שנשיו לא יטו את לבבו ונכשל, כמ"ש (מלכים א' י"א) נשיו הטו את לבבו, וכמה קדושים דברי חז"ל שאמרו ואל תאמין בעצמך (פרקי אבות פ"ב), ולהבין למה היה צריך שתי ספרי תורות, די לו בספר אחד עם החיובים והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו? למה צריך אחת שתהיה מונחת בבית גנזיו?	24560 24561 24562 24563
ואפשר לומר שהתורה משמיעה לנו בזה, שעניני מצות של אדם בין אנשים, לא דומה לעניניו בבית בהצנע בבית גנזיו, כי במקום פומבי בין אנשים, נוגע כל דבר לחילול השם ולקידוש השם, ומה שמותר בשבתך בביתך ע"פ דין, יכול להיות שאסור בלכתך בדרך, כמ"ש ז"ל (יומא פ"ו). שיהא קורא ושונה ודיבורו בנחת עם הבריות ומקחו ומתנו בשוק נאה, מה בריות אומרות עליו אשרי אביו שלמדו תורה, אבל להיפך מה הבריות אומרות עליו, אוי לו לפלוני שלמד תורה עליו הכתוב אומר (יחזקאל ל"ו) ויחללו את שם קדשי באמור להם עם ה' אלה ומארצו יצאו.	24564 24565 24566 24567 24568 24569
ואף כי דין ס"ת למעשה זה רק למלך, אבל לומדים מזה הזוהרות הנצרכת לכל אדם שלא יכשל ע"י יצרו, וטעות בידו לחשוב בגאווה, שהוא יכול ללכת למקום סכנה לנפשו ויחד עם זאת לא יכשל, כי צריך לחפש דרך אחרת ולא להתחכם, כי מי יותר גדול משלמה מלך ישראל שטעה ונכשל ה' ישמרנו! (זכרון מאיר).	24570 24571 24572 24573 24574
מאמר שכח	24575

והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר מלפני הכהנים הלויים (דברים י"ז י"ח).	24576
24577	
אמרו על זה בגמ' (סנהדרין כ"א:). יוצא למלחמה מוציאה עמו, נכנס מכניסה עמו, יושב בדין היא עמו,	24578
מיסב היא כנגדו, שנא' והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו, מלך ישראל נצטיין במעלותיו מכל ישראל שנא'	24579
מקרב אחיך, ממובחר שבאחיך, אשר יבחר ה' אלהיך בו, ומה גדולה מעלת האיש שזכה שיאמר עליו אשר	24580
ה' בחר בו, ואין ספק כי הוא הגיע לדרגת השלמות המופלאה ע"י יגיעה ועבודה רבה, כי הרי ידוע מה	24581
שאמרו חז"ל (מגילה ו'): לא יגעת ומצאת אל תאמין.	24582
ובכל זאת בעומדו בשיא הדרגה האנושית, הוא מצווה ועומד לקרוא בתורה כל ימי חייו, כל חייו לא נאמר	24583
אלא כל ימי חייו, כל יום הוא חלק מהחיים שלו, כל יום הוא תקופה שלמה של נסיונות שונים, כי יצרו של	24584
אדם מתגבר עליו כל יום, מתגבר ומתחדש בו בכל יום ממש, אפילו הוא מלך ישראל המושלם בנפשו,	24585
ותכלית הקריאה היומיומית היא למען ילמד ליראה, לא די לו בכל מה שלמד בעבר, בכל היגיעה הרבה,	24586
בכל הידיעות הרחבות שרכש לו בעת לימודו בהתמדה עצומה, אלא הוא חייב ללמוד ליראה, להתחיל כל	24587
יום מחדש ללמוד ליראה, כאילו אינו יודע כיצד עולים בסולם השמימה.	24588
ומלבד ההתחזקות המתמדת בעשה טוב בלימוד התורה והיראה, נצטווה המלך לא להרבות סוסים ולא	24589
להרבות כסף וזהב, אף שמכבודו של מלך הוא לצאת ברכב רב ולצבור הרבה כסף, כי ידוע דרכם של	24590
מלכים, אבל לא כן מלך ישראל, הוא מצווה שלא להרבות אלא לפי צורך מרכבתו וחייליו, הרי שנוסף על	24591
פעולותיו בעשיית הטוב שלא לבטל בכך אף רגע, הוא מצווה ועומד לעבוד תמיד על הסור מרע, להתרחק	24592
מן המפריעים ומחמדות העולם, וכל זה הוא כדי ולא יסור לבבו, שלבו לא יסטה כמלוא נימה מזרז' ה'.	24593
ואם המלך כן, ק"ו לכל אדם שהוא חייב להשתדל מאד בכל כוחו לעלות מעלה מעלה, ולחדש תמיד בכל	24594
יום מעשה הטוב ולסור מן הרע, ועל כך מוכיח הנביא (ישעיהו כ"ט), יען כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו	24595
כבדוני ולבו רחק ממני, אמנם אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, וכל מה שהאדם עושה טוב, שכרו בצדו	24596
ומעלה היא לפני הקב"ה, ואם מכבדים את ה' ולו רק בשפתים בלבד דבר גדול הוא, אבל דא עקא שלבו	24597
רחק ממני, כיון שלבו אינו עמו, הלב מרוחק מן האדם, משום כך ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה,	24598
יראתו אינה נמצאת עמו במחיצתו תמיד, אלא היא כבר מלומדה אצלו, מזה שנים שלמד אותה ושוב אינו	24599
משתמש בה, אינו ממשיך ללמוד אותה בחינת למען ילמד ליראה, ועל כך באה התביעה האיומה לכן הנני	24600
יוסיף להפליא. (גויילי אש).	24601
24602	
מאמר שכט	24603
והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו למען ילמד ליראה את ה' אלהיו לשמור את כל דברי התורה הזאת ואת	24604
החוקים האלה לעשותם (דברים י"ז י"ט).	24605
הגם שמלך ישראל הנבחר לפי דיני התורה הקדושה, ודאי ירא שמים הוא בסתר ובגלוי, משכמו ומעלה	24606
גבוה מכל העם, אעפ"כ חייבתו תורה לעסוק בלימוד התורה למען ילמד ליראה את ה', הרי לך חשיבות	24607
ונחיצות ההתמדה והשקידה בלימוד ליראת ה' אף למי שהוא ירא אלוהים ושומר מצוותיו, כי בדבר הזה	24608
אין מידה וגבול, כמו שנראה גם ממה שאמרה תורה למען ילמד ליראה את ה' כל ימי חייו, ר"ל שעליו	24609
לעלות במעלות היראה עצמה, משום שהרבה מדרגות יש ביראת ה', וכדי להשיגן צריך לעמול כל החיים.	24610
ואכן דוקא במלך ישראל מצינו שנצטוו במיוחד על לימוד היראה, מתגלה בעליל ההכרח לכך מן הבחינה	24611
המעשית, בעבור יוכל לעמוד כראוי במבחנים העומדים בדרכו, שהרי התורה הטילה עליו שתי מצוות	24612
שלכאורה סותרות ונוגדות זו את זו, כי מחד גיסא הלכה היא מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, ומכאן	24613
שעליו לתבוע ולדרוש את כבודו ואף להעניש מי שפגע בו, ואילו מאידך גיסא מזהירתו התורה לבלתי רום	24614
לבבו מאחיו, דהיינו שלא ירדוף אחר הכבוד יתר על המידה ויתגאה על אחיו, שאלה לכאורה שתי הוראות	24615
נוגדות.	24616
ברם האיש הרם והנעלה שהשכיל לעמול ולקנות יראת שמים טהורה במידה גדושה, הוא ידע לכלכל	24617
צעדיו באופן שיאחזו בזה וגם מזה לא ינח ידו, רק ירא ה' באמת יצליח לצעוד בדרך האמצעית הסלולה	24618
מבין שתי ההוראות גם יחד, ולא יגרר למניעים צדדיים אישיים או אחרים שאינם עולים בקנה אחד עם	24619
כוונת התורה, ובשל אלה, ועוד מבחנים ונסיונות ובעיות העולות בכל צעד ושעל, עליו להיות ירא אלוהים	24620
במדרגה גבוהה נעלית, הנקנית בלימוד ליראה את ה'.	24621
וכיוצא בזה אנו רואים, כי אצל מלכי ישראל שאול ודוד, למדו חז"ל מן הכתובים איך שנבחנו כל אחד	24622
מהם בהנהגת המלכות במבחנים עדינים ורגישים מאד, כי אמרו בגמ' אמר רבי יהודה אמר רב, מפני מה	24623
נענש שאול מפני שמחל על כבודו, שנא' ובני בליעל אמרו מה יושיענו זה ויבזוהו ולא הביאו לו מנחה ויהי	24624
כמחריש (יומא כ"ב:), רבא אמר כנסת ישראל אמרה לאידך גיסא, ראו מה עשה לי יהודי ומה שילם לי	24625

ימיני, מה עשה לי יהודי דלא קטליה דוד לשמעיי דאתיליד מיניה מרדכי דמיקני ביה המן, ומה שילם לי ימיני, דלא קטליה שאול לאגג דאתיליד מיניה המן דמצער לישראל (מגילה י"ב:).	24626
רואים אנו כי בשביל יראת שמים שהיתה לדוד, כמו שהשיב לאבישי ה' אמר לו קלל את דוד (שמואל ב' ט"ז) עמד במבחן, והפעם לא ניצל את החיוב שניתן לו לתבוע את כבוד המלכות כמו שציפו ממנו בשמים, וכפי שאכן יצא מזה אך טוב שנולד מרדכי שהציל את כלל ישראל, ואילו אצל שאול מצאנו שהודה לשמואל כי יראתי את העם, שחסרה לו יראת שמים, כמ"ש החסיד בחובת הלבבות בוש אני מהבורא שיראני ירא זולתו, הרי אם נהג כמעללו מפני שירא את העם, על כרחך לא ירא די את הבורא, ומחמת שנכשל השאיר את אגג בחיים והביא בכך ללידת המן שציער את ישראל. (נחלת אליעזר).	24627
מאמר של	24628
והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו למען ילמד ליראה את ה' אלהיו לשמור את כל דברי התורה הזאת ואת החוקים האלה לעשותם (דברים י"ז י"ט).	24629
מלשון התורה נראה, שהכוונה היא לא רק לשלמות המלך כמלך, אלא גם לשלמות עצמו שילמד ליראה את ה' ולתקן את מדותיו, ולא יראה את עצמו גדול וחשוב ובלתי זקוק לדאוג לרוחניות של עצמו, אף כי לכאורה יש מקום רב למחשבה זו, ומרובים המקרים שבהם העבודה למען הכלל אינה משאירה אצל איש הציבור פנאי לשלמות עצמו, מי שזכה להתמנות למלך על כל ישראל, בודאי שרבה זכותו בהנהגת הרבים, כי הרי כל מה שיעשה במדינה לטוב הוא הגורם, משל לראש ישיבה גדול שתלמידיו מרובים, שבודאי זכות לימוד התורה של תלמידיו נחשב גם לחשבונם.	24630
וכבר האריך בחוה"ל בשער אהבת ה', במי שמורה בני אדם אל הדרך הטובה, ומיישר את הרשעים לעבודת הבורא, שזכותיו נכפלות בעבור זכויותם בכל הימים ובכל הזמנים, והמשיל משל על כך לשני סוחרים שהגיעו למדינה אחת, הרויח אחד מהם בסחורה אחת שהיתה בידו עשרת כפלי הקרן, הכל מאה זוז, והרויח השני כפל אחד בלבד, והיו לו סחורות רבות והגיעו לידו עשרת אלפי זוזים, וכן מי שאינו מתקן אלא נפשו בלבד תהיה זכותו מועטה, ומי שמתקן נפשו ונפשות רבות תכפל זכותו כפי זכויות כל מי שיתקן לאלהים, כמ"ש חז"ל כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד עיי"ש.	24631
ובכל זאת אף כי זכויות המלך רבות לאין ערוך, מצווה התורה את המלך שלא יסתפק בזה בלבד שהוא מזכה ומצדיק את הרבים, אלא ישתדל גם בתיקון נפשו כראוי, ויעשה כל מה שיוכל להשלים את שלמותו הפרטית, יכתוב לעצמו ס"ת מיוחד שיהיה מונח בבית גנזיו ללימודו הפרטי ולתיקונו העצמי, מחוץ לס"ת שנכנס ויוצא עמו לצורך הלימוד בעניני העם (סנהדרין כ"א).	24632
וכן מצינו בדוד מלך ישראל, שכל הלילה היה עוסק בתורה ותפילה, וכיון שהגיע עמוד השחר נכנסו חכמי ישראל אצלו, והיה מתעסק בצרכי ישראל בכל עניניהם, דברים אלו חייבים להיות נגד עיני כל עוסק בעניני הרבים, עם כל גודל הזכות של עבודת הרבים, עליו לזכור את שלמותו העצמית בלימוד התורה ותיקון המידות, אז גם תעלה יפה יותר עבודתו למען הרבים, כי שני אלה משולבים הם ומשפיעים זה על זה. (דבריהם וזכרונם).	24633
מאמר שלא	24634
והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו למען ילמד ליראה את ה' אלהיו לשמור את כל דברי התורה הזאת ואת החוקים האלה לעשותם (דברים י"ז י"ט).	24635
החת"ס ז"ל מפרש וקרא בו שהמלך יקרא בתוה"ק את כל ימי חייו, זאת אומרת כל עסקיו משאו ומתנו עם אנשים ועם עצמו, כל זיו וזיו איך לעשות ולהתנהג, הכל יקרא בתורה הקדושה, שלא יעשה תנועה כל דהו מבלי שיקראנה בתורה הקדושה, אין רגע אחת דומה לחברתה, אין שעה אחת דומה להשנית, וכן שנה לשנה, עד שלו יחיה האדם אף שני חיי מתושלח ואלף פעמים יותר, לא תדמה במשך כל ימי חייו רגע אחת לשניה, וכל רגע ורגע, כל תנועה ותנועה נמצאת, וחובתו למוצאה כתובה בתורה הקדושה.	24636
בנפש החיים להגר"ח מוולאז'ין בדברו בענין התפילה כתב, דאפילו אם יחיה האדם אלף שנה ובכל תפילה ותפילה יכוין כוונה אחרת, כל כוונה וכוונה ימצאנה מפורשת בתפילה, ובאמת אין כוונות אלו סותרות זה את זה, ולכולן כוונה וכללון אנשי כנסת הגדולה בנוסח התפילות, אדם מתפלל בכל יום ואומר וקונה הכל, ובכל פעם יכוין כוונה אחרת, ויראה כוונה זו שהוא מכוין מפורשת בוקונה הכל, הנה באמת כולן אמיתיות וכולן כלולות ומפורשות בוקונה הכל.	24637
וכל זה הוא בכל התורה, כל מה שיחשוב האדם, כל פעולה ופעולה שיעשה, את כולן ימצא מפורשות וכתובות בתורה הקדושה, חושב מחשבה מתבונן ומוצאה מפורשת בפסוק, אחר כך חושב מחשבה אחרת	24638

לגמרי והוא מוצאה גם כן מפורש באותו פסוק, וכן מחשבות ופעולות עד אין קץ, את כולן ימצא מפורשות בפסוק הנ"ל, ואין זה סתירה, משום דכולן כלולות באמת בפסוק זה.	24676
והנה חז"ל דרשו אל ירך לבבכם מצהלות סוסים, ואילו היו שואלים לאחד מהו אל ירך לבבכם, מה כוונה בו התורה הקדושה, ויענה שכוונת התורה כאן מצהלות סוסים לבד, הרי זה עם הארצות גמורה, והוא כאותו שלמד כל היורה דעה, ואעפ"כ כל שאלה ושאלה שאירעה לא מצא שם, שהמחבר מביא תמיד שאלות אחרות ולא אותן המזדמנות לפניו, בגדר זה היא התורה הקדושה, כמו שהשולחן ערוך הנהו קובץ שאלות שמהן נלמד כל השאלות המתרחשות, וכל השאלות שיכולות להזדמן לאלפים ולרבבות, כולם כלולות ונלמדות מקובץ שאלות המוזכרות בשולחן ערוך, כמו כן ענין התורה הקדושה, כל התורה היא חיבור של שאלות, וכל שאלות החיים וההיכי תימצוי שאירעו ויארעו בעולם, כולן נכללות בשאלות המוזכרות בתורה הקדושה.	24677
והנה המחבר שהעמיד אופני השאלות ודינן, לכאורה היה יכול לצייר גם אופנים אחרים, שמהם היה אפשר ללמוד ולהוציא כל השאלות והדינים הללו, כיון שכל סעיפיו אינם כי אם היכי תימצות לקוחות ממציות החיים, אלא שזהו באמת גדלותו של המחבר, שידע לברור ולסדר אותן ההיכי תימצוי שיכללו כל הדינים שיוכלו לאירע וכן הוא גם כן בחז"ל, כל דברי חז"ל הרי הם שאלות, למשל דין הילך, ודאי שאין כוונת חז"ל רק על אופן זה המצוייר בדבריהם, שהרי הביאו תא שמע מאופן אחר לגמרי, ועל שאלה אחת מביא הש"ס כמה וכמה תא שמע, ולכאורה הלא יכלו חז"ל לתפוס ציור אחר, אלא שזהו באמת גדלותן של חז"ל הק', שידעו לברור את השאלות שהם הכללים הכי גדולים.	24678
וכן במשנה, הרי מובא בחז"ל שהיו הרבה סדרים שגם הם נסדרו ע"י רבי, ורק רבינו הקדוש הוא ידע ולקט הסדרים שהם הינם נכללים, ועל דרך זה התורה הקדושה, כל פסוקיה הם רק שאלות היכי תימצוי, דיני נזיקים, שור ובור, הרי אינם כי אם היכי תימצות, שהרי אין במשמע דוקא שור ובור, דגם אבנו סכינו חייב משום בור, וישנם סעיפים לאלפים ולרבבות הכלולים בנזקין, וכן בכל דיני התורה, כולן הינן רק סעיפים של מחבר, והבורא ית' הוא שבחר להכללים.	24679
והנה הקדמונים נתלבטו במנין המצות כמו הרמב"ם והרמב"ן והסמ"ג, ושמעתי מאחי הגאון ז"ל (הגר"א) שורש הדבר, שבודאי ליכא למימר שלא יכנסו תחת גדר המצוות רק תרי"ג ולא יותר, שאם כן מבראשית עד בא אין בהם אלא שלושה מצוות, אלא באמת כל דיבור ודיבור בתורה שיצא מפי הגבורה הוא מצוה בפני עצמה, והנה באמת המצוות רבו ועצמו עד אין מספר, עד מי שיש לו עין השכל ולב מבין יוכל להתנהג בכל פרטי הנהגותיו, ואז היה עושה מצוות בכל עת ובכל רגע עד אין חקר, כאשר הובאו הרבה מעשים מהקדמונים ז"ל ובמדרשים.	24680
ומה שהוזכרו תרי"ג מצוות אינם אלא שורשים, אבל הם מתפשטים לענפים הרבה, ובאמת דבר זה נעלם ממנו איזו מהם שורשים ואיזו הם ענפים, הנה כתב שאין אנו יודעים איזו הן שורשים ואיזו הם ענפים, והוא מה שבארנו, שלפי דעתנו היו יכולים לכתוב היכי תמצא ושאלות אחרות שגם מהן היינו לומדים כל הפרטים, דהלא גם בשאלה אחרת כלולים כל הפרטים, ואין לכאורה נפקא מינה כלל איזו פרטים יכתבו. ולכן נמשלה התורה לעץ, כמ"ש עץ חיים היא למחזיקים בה (משלי ג'), כמו שהעץ שורש אחד מתפשט לכמה ענפים, וכל ענף וענף לכמה שרביטים, וכל שרביט לכמה פירות, ובכל פרי יש בו כמה וכמה גרעינים, וכל גרעין יש בו כוח להוציא אילן שלם עם השורשים והענפים ושרביטים ופירות וגרעינים, ובתוכם כוח המצמיח אילן עוד, כן הוא בדיבורי התורה והמצוות, כל דיבור ומצוה כולל כל המצוות והדיבורים, ועוד יתרון לתורה, שבכל האילנות העלים נושרים ונובלים ונכמשים, אבל בדברי תורה כתיב (תהלים א') ועלהו לא יבול אפילו שיחת חולין של תלמידי חכמים צריכים לימוד.	24681
הוא מה שמצינו (סוכה כ'), ששיבח רבן גמליאל את טבי עבדו שישן תחת המטה, וכתוב שם במשנה ולפי דרכנו למדנו, ובגמ' אמרו דמשום הכי לא נאמר מדבריו של רבן גמליאל, לאשמועינן שאפילו שיחת חולין של תלמידי חכמים צריכין לימוד, ועיין ברש"י שם, והוא דאילו היה נאמר מדבריו היה זה במשמע שרבן גמליאל הורה דבר הלכה, לכך כתב ולפי דרכנו שלא היה רק שיחת חולין, ולכאורה האם יש חילוק בין דין הנלמד משיחת חולין של רבן גמליאל לשאר דינים, וחז"ל קראו לזה שיחת חולין, ובאמת הלא גם שיחת חולין זו היא כלל שממנו נוכל ללמוד כל הפרטים עד אין קץ, ובכל זאת לא קראו חז"ל לזה רק עלים, ומתברר מזה מש"כ במעלות התורה שגם בעלים יש הסגולה שמהם יוצאים כל הענפים וכל האילן כמו מגרעין.	24682
וזה רואים אנו גם כן בעובדא דרב, גבי נותן טעם בר נותן טעם (חולין ק"א), דמשיחת חולין של רב למדו דין זה שמסתעפים ממנו כמה סוגיות בש"ס, ונמצא לפי זה שלו יחיה האדם אלף שנים ואלף פעם אלף עד אין סוף, ויחשוב בכל רגע ורגע כוונה אחרת, ימצא את כולן מפורש בתורה הקדושה, כיון שגם גרעין יכול	24683
	24684
	24685
	24686
	24687
	24688
	24689
	24690
	24691
	24692
	24693
	24694
	24695
	24696
	24697
	24698
	24699
	24700
	24701
	24702
	24703
	24704
	24705
	24706
	24707
	24708
	24709
	24710
	24711
	24712
	24713
	24714
	24715
	24716
	24717
	24718
	24719
	24720
	24721
	24722
	24723
	24724
	24725

לחדש אילן שלם עם שורשיו וענפיו, דלכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד (תהלים קי"ט).	24726
(דעת חכמה ומוסר ח"א מא' נ"א).	24727
	24728
מאמר שלב	24729
וח' בר חבר ושואל אוב וידעוני ודורש אל המתים (דברים י"ח י"א).	24730
החסיד יעב"ץ על המשנה חביב אדם שנברא בצלם (אבות ג') כתב, כי השי"ת ברא האדם והשליטו על	24731
הבע"ח בכוח השכל אשר בו, כאומרו נעשה אדם בצלמנו, ובזו המעלה אפשר לו לאדם להשאיר נפשו	24732
בהדבקו במושכלות, אלא שזה רחוק מאד, לא נמצא אחד מאלף ישיג זה השלמות, וזה הצלם אשר נברא	24733
האדם נושא לכל החכמות, כי בו אפשר להשיגם כולם, ובזה נשתתפנו אנחנו קהל ישראל עם שאר	24734
האומות, אבל נתיחדנו מהם בזכות אאע"ה בענין אחד גדול יותר מאד, והוא הענין האלהי אשר חל עלינו,	24735
ומכאן זכינו לתורה האלהית שלא תפול תחת החקירה השכלית אבל היא למעלה ממנה, ונמצא כל המון	24736
ישראל מוכנים לעוה"ב בלא טורח ועמל.	24737
והנה נפלא מאד הדבר, למה באמת לא יזכו בעלי שכל וצלם אלהים להשיג השלמות בנקל, ולמה הוא כ"כ	24738
רחוק מאד, עד שלא ימצא גם אחד מני אלף שיגיע לזה, מכיון שצלם אלהים הנושא לכל החכמות, הוא בו	24739
ביצירתו בטבע אשר נטע הבורא ית' בקרבו, ומהו הקושי הגדול כ"כ בזה? הרי החוה"ל (ג' ה') מברר	24740
מהו הערה השכלית, שהוא המתווך בין האדם לאלהיו וזהו באמצעות שכלו, והם כל הדברים הנטועים	24741
בטבע האדם, גנות הכזב שבח האמת עד המחילה לפושעים בשובם באמת, והלא כל עיקרי התורה נכללים	24742
בזה, וכל זה בכוח השכל, ולמה לא יוציא אדם כוח שכלו לפועל?	24743
הרי טבע היא הוראה על קלות הדבר מאחר שהוא בטבע, טבע הוא שאין שם קושי ולאות, וא"כ התמיה	24744
חזקה, מהי סיבת הכבדות של השכל? ולעומת זה רואים אנו שבתורה שהיא עזר אלהי למעלה מן הטבע,	24745
שם אין שום קושי אלא הכל בנקל כ"כ, עד שכל המון ישראל מוכנים לעוה"ב בלי שום טורח ועמל, והנה	24746
מרגלא בפנינו לומר, שמה שאין מתאימים מעשי האדם לשכלו אשר הוטבע בו, הוא מטעם שליטת היצר,	24747
אבל איפה מקום החלות בזה, ומהו סוד מקום חלותו ושליטתו, שהנהו שולט כ"כ בשכל?	24748
וזהו סוד הדברים, דוקא במקום שיד אדם מגעת וקרוב אליו, דוקא במקום שיש לו איזה מהלך וכניסה,	24749
דוקא שכל שהוא מה שאנו מבינים, וגם אנחנו בעצמנו היינו אומרים כן, דוקא שם הוא מקום החלות של	24750
שליטת היצר, ובכאן הוא פוגם ומעקץ, דוקא חכמה נישוכה מהיצר, כי השוחד יעור עיני חכמים יהיב ליה	24751
ידיה, פסילנא לך לדינא (כתובות ק"ה:), כבר החכמה נשוכה ממנו, כל תאוה כל רצון יש לו השוחד	24752
המיוחד המשבש והעוקץ את שכל האדם.	24753
זהו סוד הכבדות והקושי, הסוד של קלות וכבדות הוא רק משליטת היצר, זולת זה אין כבדות בעולם,	24754
סיבת הכבדות היא רק מה שהיצר שולט שם והוא המכביד, לעומת זה, תורה שהיא עזר אלהי למעלה מן	24755
הטבע, דוקא מפני שהיא בלי שום מהלך, אין לו לאדם שום מקום כניסה בדבר, היא נמלטת משליטת	24756
היצר, ועל כן היא קלה.	24757
וזהו הביאור במה שהזכרנו, תמים תהיה עם ה' א' שלא תחקור אחר העתידות, ובנביא הלא מותר לשאול,	24758
משום דע"י נביא שם אין שום מהלך לאדם, שם אין להיצר שום מקום כניסה, באוב וידעני שם היא	24759
שליטת היצר, ולא יצא נקי, ועל כן אסרתו תורה, ועיין באבן עזרא על הפסוק ודורש אל המתים שכתב,	24760
וכל אלה תועבת השם, כי האמת להיות לב האדם תמיד תמים עם בוראו, וכאשר ישען על חכמתו לבקש	24761
האמת ומה שיהיה חוץ מהשם, הנה לבו חסר כי הוא משובש והרוצה לדרוש ידרוש מהשם על פי הנביא,	24762
ע"כ כתוב אחריו נביא מקרבו.	24763
ונכון מאד מש"כ אבי עזר על הראב"ע, וציוה שלא להשען על החכמה בלתי אל ה' לבדו כי פשה הנגע זה	24764
בינינו, פעם עשו כשפים והעמיקו בהם, גם נטמאו באובות וידעונים המהפך שכל זך וטהור, כטעם פסילנא	24765
לך לדינא וזהו משובש עכ"ד, הרי מפורש באבן עזרא כל דברינו, שהאיסור באוב וידעוני הוא רק מפני	24766
שלא יצא מזה האמת רק שקר, כי מה שהוא אמת לא אסרה תורה.	24767
והנה גם בתורה מצינו בחז"ל (שבת ל"א.), אמר ר"ל מאי דכתיב והיה אמונת עתיך חוסן ישועות חכמת	24768
ודעת, ואפי"ה אי יראת ה' היא אוצרו אין אי לא לא, משל לאדם שאמר לשלוחו וכו', א"ל עירבת לי בהן	24769
קב חומטין, פירש"י ארץ מלחה ומשמרת את הפירות מהתליע, א"ל לאו, א"ל מוטב אם לא העליתיה, הרי	24770
לנו שגם בתורה שהיא כבר בטוחה מיצר, מ"מ יש היכי תמצוי שגם בה יהיה מקום לשליטת היצר.	24771
והרי אמרו חז"ל בפירוש (יומא ע"ב:): זכה נעשית לו סם חיים, לא זכה נעשית לו סם המות, הרי שיש	24772
היכי תמצוי שתורה עצמה תיעשה סם המות, ואמרו חז"ל עירבת לי בהן קב חומטין, מהו קב חומטין, בטחון	24773
הגמור ששם אין שום אפשרות לשליטת היצר הוא יראת חטא, ששם אין ליצר שום כניסה וחלות, והוא	24774
סוד הקיום, ששם בטוח הוא מכל פגע. (דעת חכמה ומוסר).	24775

	24776
מאמר שלג	24777
לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש קוסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף. וח' בר חבר ושואל אוב וידעוני ודורש אל המתים (דברים י"ח י')	24778
	24779
מתוך גנותם של אוה"ע הקדמונים אנו באין לידי שבחן, הנה התורה אסרה והזהירה על כשוף, לא ימצא בך מעונן ומכשף וחוכר חבר, ושואל אוב וידעוני ודורש אל המתים, כולם שמות של כשוף הם כל שם הוא דבר לעצמו כדאיתא בסנהדרין (ס"ה:), מעונן היום יפה לצאת לדרך, מנחש פתו נפלה מפיו, וכן כולם עיין בסוגיא שם, והנה לנו הרי אזהרה זו מיותרת לגמרי, אנחנו הרי לועגים להם שעסקו בהבלים כאלה, אבל אזהרת התורה מלמדת אותנו מנהג העמים בימי קדם, שלא היו יוצאים לדרך מבלי שישאלו מקודם בכשוף, ולא היו עושים שום פעולה וזיז כל דהו קודם זה, ואם הורו להם שלא לילך או שלא לעשות, היו נמנעים מזה.	24780
	24781
ומתוך גנותם אנו לומדים את שבחן של הקדמונים, שלא סמכו כלום על הוראת שכלם, אלא בכל פעולה וזיז כל דהו שהיו רוצים לעשות, היו מנחשים מתחילה מה יראה להם הניחוש אם לעשות או להדול, שחשבו להשיג על דרך זה את רצון ה' במעשיהם, התורה אסרה את זאת מפני שזה אינו הדרך המוביל אליו ית', אבל הם היו מאמינים על דרך זה להשיג רצון ה', אם לרצון יהיו מעשיהם לפניו או לא, והתנהגו כן אומה"ע הקדמונים שלא עשו כלום בלתי על דרך זה.	24782
	24783
הספורנו (בראשית כ"ד) תמה על מה שאמרו חז"ל (חולין צ"ה:): כל נחש שאינו כאליעזר עבד אברהם אינו נחש, איך היה באמת אליעזר מנחש, ופירש חז"ל, התפלל שיהיה כך לא שסמך על נחש, וכן היה ביהונתן בן שאול, ומה שאמרו חז"ל כל נחש שאינו כאליעזר עבד אברהם וכיהונתן בן שאול אינו נחש, הכוונה היא שיאמר המנחש כדבריהם, אבל יאמר זה שלא בדרך תפילה, אלא נחש שאם יקרה כך יעשה כך וכך עכ"ל.	24784
	24785
והמתבאר מדבריו, שבאמת מעשה דאליעזר היה ג"כ נחש, והחילוק הוא רק בזה, שהוא עשה זה בדרך תפילה וזה מותר, והם עושים שלא בדרך תפילה כ"א בדרך נחש, ואת זה אסרה תורה, נמצא באמת המעשה מצד עצמה ישרה היא, רק שצריכה להיות על צד הקדושה לא על צד הטומאה, והנה בצד הטומאה גילתה לנו התורה דרכיהם, ובצד הקדושה מי בא בסוד ה' לידע הדרכים אשר בהם יתנהג, אבל הדבר אמת הוא כמו שביארנו, שכן הוא הדרך שצריך להתנהג בו האדם. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' ל"ב).	24786
	24787
	24788
	24789
	24790
	24791
	24792
	24793
	24794
	24795
	24796
	24797
	24798
	24799
	24800
	24801
	24802
	24803
מאמר שלד	24804
תמים תהיה עם ה' אלהיך (י"ח י"ג).	24805
הנה שאלתכם מכוונת בנוגע לדרך העבודה של האדם בכלל, אם צריך האדם לעבוד במסירות יתירה לתועלת נפשו ורוממות רוחו ולא ישתדל להשפיע מרוחו על אחרים, או שצריך הוא להיות מסור בכל כוחותיו לפעול למען קדושת שמו ית', ולפרסם בין יושבי תבל את תורת ה' אמונתו ומצוותיו.	24806
	24807
	24808
	24809
	24810
	24811
	24812
	24813
	24814
	24815
	24816
	24817
	24818
	24819
	24820
	24821
	24822
	24823
	24824

לא כן האיש אשר זכה להכרת אמת, והבנה בתורה ע"פ אמיתות דרכה, ואשר הגיע במעלות נפשו להתבונן בדרכי ההשגחה, להרגיש אמונת ה' וליראה אותו, ומה גם אם יש עוד בכוחו להשפיע על אחרים, לנטוע בלבבות בני אדם אמונת הבורא ית', ולהורותם את דרך החיים הנכונה, להאיר עיני ההולכים בחושך, ללמד אותם דעת ולקרבם לתורה, ויש לו האומץ ללחום מלחמת ה' ולהגן לפי יכולתו על האמת העלובה, למען יתקדש שם שמים בעולם, היוכל איש כזה לשאול הטוב להיות מסור רק לעניני הרוחניים הנוגעים לו לעצמו, בבחינת חנוני הקונה סחורתו כדינרים ומרויח פרוטות, או שיהיה בבחינת בעל בית חרושת גדול משתכר לאלפים?	24825 24826 24827 24828 24829 24830 24831
הלא זה האיש שבכוחו לפעול על אחרים בהכרת האמת לפקוח עיני עורים, ולנטוע בלבבות בני האדם את האמונה, לא נוכל לכנותו בשם סרסור, כי כל מה שפועל על אחרים הלא תוצרותיו המה, וכל מה שהם מתעלים על ידו רכושו הוא שנתרבה, ורווחיו הם אשר אין שיעור וערך למו, כי בזה שפעל והשפיע על אחרים בתורה ואמונה, רוחו הוא החי בהם והכרותיו ושאיפותיו פועלים במ לעולם, משה זכה וזיכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו (אבות פ"ה), לא רק סרסור היה משה, אלא נתן להם מרוחו מלבו ומהכרותיו, ברוחו החיה את נפשות בני האדם, ובאורו האיר את דרכם, וכל המעלות והזכויות של הרבים תלויות בו, הוא העלה אותם ורוממם, ורוחו חי ושורר במ.	24832 24833 24834 24835 24836 24837 24838
ומלבד זה שנתבאר כי כדאי וראוי לאיש המעלה לבחור בדרך זו לזכות את הרבים ולזכות עמהם יחד, הנה בכלל לא יתכן לבן ישראל אשר שאר רוח לו וכוחו גדול להאציל מרוחו וחוכמתו על אחרים, לתת תחומין בין העבודה להשלמת עצמו או לתועלת הרבים, ואי אפשר שיפריד בין שתי הדרכים ויבחר באחת מהם, כי כל מה שהאדם עומד במעלה יותר גדולה, קרוב הוא יותר לשורשי הדברים ומתאחדים אצלו כל עניני העולם המובדלים ומופרדים לעצם אחד, מתקרב הוא למקור האחדות.	24839 24840 24841 24842 24843
ישנם אנשים המקפידים על יופי רהיטי ביתם וכלי תשמישם, אבל לא יקפידו על תלבושתם מלכת קרועים ולבושי בלאות, וישנם המקפידים על לבושיהם אבל לא ישימו לב ליופי כלי ביתם, וכמו כן נוכל לראות בעניני הרוח, יש אשר יהיה האדם זהיר במצוות לפי מידת הבנתו, אבל לא יקפיד על כבוד שמים ולא איכפת לו אם אחרים אינם הולכים בדרך ה', וישנם אנשים שאינם מדקדקים כ"כ במצוות מפני כוח היצר השורר במ, אבל מתעסקים הם בכבוד שמים ודואגים שאחרים ילכו בדרך התורה והמצוה, האחרונים מרובים על הראשונים.	24844 24845 24846 24847 24848 24849
אבל מעולם לא ראינו שיעשה האדם הבדל בין הדברים הנוגעים לעצמו ובשרו, שיקפיד רק אם יחוש בראשו, אבל אם יכאב לבו לא יצטער ולא יצר לו, או שיקפיד וידאג אם יחלה באלה, אבל לא יחוש וירגיש אם יפצע את ידו, ואם בשעת הסכנה יתן עור בעד עור וישמור ביותר את האברים שהנשמה תלויה בהם, אבל בדרך חייו תמיד ישמור את כל גופו כל אבריו יחד, ובהוליו של כל אבר ירגיש את עצמו כולו כואב וחולה.	24850 24851 24852 24853 24854
והנה האיש אשר הגיע למעלה גדולה, שהכרותיו נשתרשו עמוק בפנים נפשו ונשמתו, שאיפתו ומגמתו מכוונת לתכלית הבריאה, ומקושרת עם רצון הבורא ב"ה, עליו נאמר תמים תהיה עם ה' אלהיך כלומר שלמותך תהיה רק ביחד עם ה' אלהיך, תרגיש עצמך תמים ושלם רק בהדבקך עם רצון ה' ותכלית כוונתו בבריאה, גם כל הנברא ברצונו של מי שאמר והיה העולם, צריך לתפוס מקום בכל נפשך ולהתמזג אתך יחד לאני אחד המתדבק כביכול בשכינה, ואז תהיה תמימותך ושלמותך עם ה' אלהיך.	24855 24856 24857 24858 24859
וראוי להתבונן במה שנא' בראשית הפרשה, לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש קוסם קסמים, מעונן ומנחש ומכשף, וחובר חבר ושואל אוב וידעוני ודורש אל המתים, תמים תהיה עם ה' אלהיך, ולבאר את יחס הפסוק תמים תהיה לפסוקים הקודמים לו, פי' רש"י ז"ל התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות ואז תהיה עמו ולחלקו, ואם כי דברי רש"י אפשר להבין גם ע"פ פשוטם, שהאדם צריך לסמוך על ה' ולבטוח בו לבלי לחקור לדעת עתידו, כי בהיות לבו נכון סמוך ובטוח בה', לא ילך בגדולות ונפלאות ממנו, אלא יהי תמים בבטחונו בה' כגמול עלי אמו, וממילא יהיה עמו ולחלקו, כלומר קרוב אל ה' ויזכה לברכתו, בכל זאת יש כאן רעיון עמוק מאד למביני דעת.	24860 24861 24862 24863 24864 24865 24866 24867
איתא בגמ' (חולין ז'): ההיא איתתא דהות קא מהדרא למישקל עפרא מתותי כרעי דרבי חנינא, אמר לה שקילי לא מסתייעא מילתיך, אין עוד מלבדו כתיב, ופריד והאמר ר' יוחנן למה נקרא שמן כשפים שמכחישין פמליא של מעלה, ומשני שאני ר' חנינא דנפישא זכותיה, ולכאורה אין זה מובן, כי הלא מדברי ר' חנינא שאמר לה אין עוד מלבדו כתיב, משמע שמתוך הכתוב אנו למדים שאין כוח בכשפים להזיק כלל, והרי באמת יש כוח בכשפים, וכמ"ש רש"י שלא גזרו על אדם למות והוא מת ע"י כשפים, וזה קיים גם למסקנת הגמ', ורק ר' חנינא דנפישא זכותיה זכותו עומדת לו?	24868 24869 24870 24871 24872 24873

אך זהו ביאור הדבר, כי אמנם נתן ה' ית' כוח למערכת הס"א להיות לה הנהגה חופשית באיזו מידה,	24874
ומבואר בספה"ק שהוא בבחינת כלב קשור בשלשלת, שכוחות הרע עושים ופועלים וכמדומה שיש להם	24875
כוח עצמי, אבל באמת בשורשם מקושרים הם לרצונו ית', וגבול הושם להם בל יעברו לפגוע ביסודות	24876
העולם, ולשנות את תפקיד הבריאה ותכליתה, וכמו כן מוגבל כוחם לבל ישלטו באלה האנשים בני העליה	24877
הדבקים בה', נטועים במקום טהרה ומרוממים על כוחות הטומאה, כי שורש שפע כוחם הוא למעלה	24878
משורש הס"א, ולכן האיש היודע את רבונו בדעת בהירה, מכיר בלב שלם את השגחתו על ברואיו,	24879
ומרגיש הרגשה גמורה כי אין עוד מלבדו, הוא אינו עומד תחת שליטת כוח הכשפים, ואפס כוחם נגדו.	24880
מובן שלזה לא די שיהיה מאמין בה' ובהשגחתו בידיעה מופשטת, בלי הכרה פנימית והרגשת לב אמיתית,	24881
כאשר נמצאים כאלו בין הנמנים אל כת המאמינים, כי בכגון זה מלבד שלא יתכן שתהיה אמונתו שלמה,	24882
אחרי שאין לו מושג נכון בזה, לא נתבררה אצלו הכרה זו בשכלו ולא נצטיירה בלבבו, הנה מכיון שלא	24883
חדרה אמונתו בכל מהותו בהבנת השכל ורגש הלב, א"א שאמונתו תהיה בהכרת דעת ובהבנה גמורה,	24884
ומכ"ש שאין בכוחו להכניס את הכרת אמונתו זו בחייו, שתהיה האמת הזאת עומדת לנגדו תמיד ובאמונתו	24885
יחיה.	24886
ורק איש כזה אשר הגיע למעלה זו של התפתחות השכל והרגש, ואשר לומד לחקור אחר כל דבר להבינו	24887
לאשורו, להכירו אל נכון להכניסו בלבו ולהנהיגו בחייו, ושהכרת אמונתו נטועה בעמקי נפשו ממלאה את	24888
כל מהותו וחי באמונתו, הוא מדובק ומקושר אל מקור רם ונישא אל האין עוד מלבדו שהוא למעלה	24889
ממערכת כוחות הס"א, ואז לא יגיעו אליו הכשפים ולא ישלטו בו.	24890
וכן כל אדם לפי הכרתו ואמונתו בה', הוא ניצול ממקרי הזמן ופגעי התבל, כי לא יגיעו כל אלה הכוחות	24891
השפלים למקור שפע הקודש השופע אליו ממרום, ופגעים רעים לא יגיעו אליו ולא ישלטו בו, ולכן ר'	24892
חנינא דנפישא זכותיה, שהיתה גדולה מעלת זכות נפשו והיה בהרגשת אין עוד מלבדו לא שלטו בו כלל	24893
הכשפים, אע"פ שכוח הס"א רב שמכחישין פמליא של מעלה, ואמר לה שקילי לא מסתייעא מילתיך, אין	24894
עוד מלבדו כתיב, כי מי שמרגיש בכל מהותו וחי ברגש זה, אין שום כוח אחר יכול לשלוט בו.	24895
וזהו מה שאמרה תורה לא ימצא בכ' קוסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף, כי כל אלה הדברים אין להם	24896
שליטה אלא בזה שאינו מקושר כולו לשורש הקדושה, אבל אתה תמים תהיה עם ה' אלהיך, כל תמימותך	24897
צריכה להיות דבוקה ואחודה כביכול עם ה' אלהיך, ואין מקום לכשפים שישלטו בכ', והנה אצל איש זה	24898
לא תפרד מצוה ממצוה, ולא ימצא שום דבר הנוגע לעבודתו ית' שלא ירגיש כי שלמות נפשו תלויה בו.	24899
בכל דבר אשר יראה שם איזו מגרעת, אם במעשיו או במעשי אחרים, כל מה שהוא נגד רצונו ית', תסבול	24900
מזה נפשו ותדרשהו לתקן את הנפגם ולבנות את ההרוס, וכמ"ש רז"ל הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה	24901
שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות (אבות פ"ב), וכלל זה הורו חז"ל לכל המון בית ישראל שלא יבחנו	24902
בין מצוה למצוה, להזניח ח"ו איזו מצוה מפני שאין אנו יודעים מתן שכרה.	24903
אולם לזה האיש התמים עם ה' אלהיו, לא יתכן כלל שיפריד בין המצוות, כי כל מגרעת תכאב לו, והכל	24904
מורגש כחלק מעצמו ומבשרו לבו ונפשו, ואם באברי הגוף שאינם האני העיקרי של האדם, כולם חשובים	24905
ויקרים לו כאחד, בדברים רוחניים הנאחזים ומאוגדים בפנימיות נשמתו של האדם לתכלית נצחית אחת,	24906
עאכו"כ שאת הכל ירגיש וכל דבר ימצא את הדו בנפשו, לתור ולדרוש את הטוב והמועיל לתכלית האמת	24907
בכל מקום שהוא, לא יוכל להעלים עינו מכל חסרון ומגרעת אשר יהיה בעולם.	24908
אם אחרים עוברים על רצונו ית' ופוגמים בזה את העולם מכאובו הוא, עלבון האמת עלבוננו הוא, ומכל	24909
דבר שהוא נגד רצון ה' הוא יסבול, וגם אלה בני האדם הרחוקים מדעת אמת והולכים בחושך, גם הם	24910
קרובים אליו, כי אף הם חלק מבחיר היצירה ומכלל הבריאה שנבראת לתכלית הנצח, שהוא עצמו חלק	24911
בלתי נפרד ממנו, וכשהם אומללים אובדי דרך, כאבו נעכר כי בנפשו הוא, שבני האדם שהם עצם מעצמו	24912
וחלק מנשמתו, יכירו וידעו את האמת הנצחית המאורגה בכל נימי נפשו ומאוחדה עם כל מהותו ונשמתו.	24913
(שעורי דעת ח"א ו' 139).	24914
	24915
מאמר שלה	24916
תמים תהיה עם ה' אלהיך (י"ח י"ג).	24917
היסוד שעליו עומד כל הבנין הוא שרצה העליון שיהא האדם משלים את עצמו (דעת תבונות), אשר על כן	24918
ברא ועשה ענין חיבור הנשמה והגוף, דהנה הנשמה הקדושה שהיא בשורשה וביסודה כולה אור אמיתי,	24919
ושם מן הנמנע הוא לשום טעויות, טעות יכולה להיות רק בחושך ולא באור, כי הנה אור פני מלך חיים	24920
ודאי, לכן חיבר אתו את הגוף, ועשה את הגוף הזה חומר עב וחשוך בלתי ראוי לאור בקדושתו ית', אם	24921
לא יעבוד לזכך את הגוף לטהרו ולקדשו ולהעלותו לשלמות העליונה.	24922

והנה באדה"ר באמת גם גופו היה אור גדול, כי כן אמרו (ויק"ר כ' ב') תפוח עקבו של אדה"ר היה מכהה	24923
גלגל חמה, ועוד אמרו (בר"ר ח' ט') בקשו מלאכי השרת לומר לפניו קדוש, אלא שהיתה שם איזו בחינה	24924
של לכי ומעטי את עצמך, היתה בגוף חשכת מה ומקום חלות היצר, מקום שהיצר יוכל להאחז שמה, וזוהי	24925
כבר מציאות של היעדר וחסרון.	24926
מבחינים תמיד בין בכוח ובפועל, בפועל זה סוד השלמות, שלם בתכלית כלום לא חסר, ונשמתו של	24927
אדה"ר היתה בפועל ודאי, כי לא היה בה שום חסרון, ולא היה אף יכול להיות חסרון, אבל גופו היה בכוח,	24928
כלומר שכבר היה חסר, היה בו ממציות ההיעדר והחסרון, וזה הוא אשר היה על אדה"ר להשלים שיהיה	24929
גם הגוף בפועל, היינו שיהיה שלם לגמרי בלי שום חסרון, שהגוף יהיה כמו הנפש, וכאשר נכשל אדה"ר	24930
בזה, שוב נתרבה החושך, ואז נתהוו טעויות, עד שחז"ל (סנהדרין ל"ח:) אמרו אדה"ר מין היה אמר שתי	24931
רשויות הן.	24932
ובספר דרך עץ חיים לרמח"ל ז"ל כתוב, שתים הנה העבודות היסודיות הצריכות לאדם ליטהר מטומאת	24933
החומר, ולהמליך את השכינה על אבריו, התמימות והחיזוק, ונבאר התמימות בתחילה כי היא סיבה	24934
לחיזוק, תמימות אינה כפי שרגילים להבין, מצוה פרטית של תמים תהיה עם ה' אלהיך, אבל כללית היא	24935
ויסודית, תמימות היא הכלל היותר גדול להיות שלם שבשלמים, התהלך לפני והיה תמים זהו השיא, רום	24936
הפסגה להיות שלם, לצאת מהמציאות של היעדר וחסרון, ולהיכנס למציאות של שלמות.	24937
יותר משתי מציאויות אלו אין, והסוד הוא שתיקונו של האדם הוא דוקא בהיותו באותה המציאות של	24938
שלמות, חייב הוא להיות שלם, חייב הוא לצאת מהבכוח אל הפועל, והנה להיכנס למציאות של שלמות,	24939
לזה מוכרחים להכניס בקרבנו דברים של מציאויות, כי מי שאינו מתמלא ממציות השלמות בהכרח הוא כי	24940
ישאר חסר.	24941
כלל גדול לנו משביעו רעב, אם רעב שונאך, הנה הסוד הוא דוקא האכילהו לחם, כלומר אתה צריך	24942
להאכילו מציאות, ובזה דוקא הוא יעשה שבע שלם, ומה המה הדברים המציאותיים? מהו הלחם שבו ישבע	24943
ודאי? מגלים לנו חז"ל סוד גדול, שהאמצעי להוציא אל הפועל סוד המציאות האמיתי, הסוד של שלמות,	24944
הוא התורה הקדושה האכילהו לחם זהו תורה.	24945
ממשיך שם בספר דרך עץ חיים, הנה ממאמרים אלו תבין ותשכיל כי אין תרופה למכתנו כי אם בעסק	24946
התורה, כי אין לך דבר המכחיש כוח הס"א כי אם עסק התורה, הרי תבין ותדע כי לימוד תורתנו הק' הוא	24947
ליצה"ר ולס"א סם המות, ולאחינו בני ישראל סם חיים, מי זה יוכל להתבונן בציוור של גזלים אתה חותה	24948
על ראשו כמו זה, מבהיל! ושם עוד והנה תראה כי חורבן בית קדשנו ותפארתנו היה בעוון ביטול תורה,	24949
על אשר עזבו את ברית ה' אלהי אבותם, וברית האמור שם היינו תורה, והנה מצינו שויתר הקב"ה על ע"ז	24950
ג"ע וש"ד ולא ויתר על מאסה של תורה.	24951
ע"ז ג"ע ושפ"ד הלא זהו היעדר וחסרון רבת המידה, הגיהנום והאבדון האמיתי, ועם זה אמרו כי ויתר	24952
הקב"ה על עון ע"ז ג"ע וש"ד ולא ויתר על עון ביטול תורה, ובהכרח כי חסרון שלושה עונות אלה עדיין	24953
אינם מגיעים להיעדר וחסרון של ביטול תורה, כל העוונות אינם אלא תוצאה מביטול תורה, אבי אבות	24954
הטומאה הוא ביטול תורה, כל הרע בכל הקיפו מביטול תורה נובע.	24955
סוד השלמות לאמיתה הוא דוקא תורה, ברא הקב"ה יצה"ר ברא לו תורה תבלין, ואמרו (פתיחתא איכ"ר	24956
ב'), הלואי אותי עזבו ותורת שמרו שהמאור שבה מחזירם למוטב, ולפי זה הננו מבינים היטב אמרם ז"ל,	24957
כי כל המרפה עצמו מדברי תורה נופל בגיהנום, מפני שכל סוד הגיהנום, כל סוד החסרון וההיעדר הוא	24958
דוקא מביטול תורה.	24959
והנה בזה בררנו ענין התמימות, ועל דבר זה ג"כ יש להבין יסוד החיזוק שהעלה רמח"ל ז"ל, כי הלא	24960
היסוד הגדול הוא, כי תמימות אינה מצוה פרטית, אלא יסוד ועיקר בכל תיקונו של האדם, דכשאינו תמים,	24961
שאינו שלם, הנה תיכף מדביקה אותו המציאות השניה של היעדר וחסרון, ואלו תשוקתו, כל משאו ומתנו	24962
בך, כל הענין הוא בגדר של מלחמה, או צד אחד כובש את המקום או צד השני, אבל שטח הפקר בעלמא	24963
אינו בנמצא כלל.	24964
אין כל מקום שתאמר שאינו היעדר וחסרון וגם אינו שלמות, אם אינו שלם לגמרי מוכרח להיות בו	24965
המציאות השניה של היעדר וחסרון, והנה גם אדה"ר היה צריך להשלים את עצמו כפי שבארנו, וא"כ	24966
אמנם לא היה לו חסרון ולא יצה"ר, כי היצר הלא היה חוץ ממנו, רק הוא ידע ממציות היצר, ובו היה רק	24967
מקום חלות, וזהו אשר היה עליו לבטל, שגם מקום חלות לא יהיה בו.	24968
הרי שכל עבודתו היתה עוד קודם החטא, עוד בהיותו שלם שבשלמים, וגם שם כבר היה חיוב של ביטול	24969
הרע, והנה אחרי שזאת היתה כל עבודתו הרי בודאי שידע מזה, ידע מה חובתו בעולמו ומה עסקו, וא"כ	24970
בודאי היה עוסק בביטול הרע בכל כוחו, וסו"ס הרי לא עמד ונכשל, ובע"כ עלינו להבין כי סוכ"ס היה	24971
חסר בו משהו מרץ, ולא היה אתו אותו המאמץ שהיה מחוייב להיות שם.	24972

סוד גדול כזה טמון בחיזוק, עוד קודם החטא מוכרח להיות חיזוק במאמץ עליון כדי להחזיק מעמד במקומו! ואכן אנו רואים איך התורה הק' צווחת ככרוכיא רק חזק לבלתי אכול הדם! דברים שנפשו של אדם קצה בהן אמרה תורה חזק! כל התורה חוזרת תמיד על ענין החיזוק, חזק ואמץ ארבעה דברים צריכין חיזוק, כי החיזוק הוא מהסודות הגדולים, שאם האדם לא יעשה מאמץ עליון, יכבוש סו"ס יצה"ר את מקומו, כי ואלו תשוקתו כל משאו ומתנו כך.	24973
זהו אשר אמרו ז"ל כל המרפה עצמו מד"ת נופל בגיהנום, ולא אמרו המבטל מדברי תורה, הרי שעדיין אין כאן טענה על ביטול תורה, כאן מדברים חז"ל על הלומד תורה, רק אם אינו לומד בחיזוק עצום, הוא רק מרפה עצמו קצת, הנה כבר נופל בגיהנום, סוד גדול כזה הוא ענין חיזוק, והכרח כ"כ גדול הוא החיזוק! כי בלי חיזוק כבר יש לו שייכות לצד הרע, לצד ההיעדר והחסרון, כבר הוא נופל בגיהנום.	24974
כמובן אין מצבים כאלה לפי מדרגתנו, ולכה"פ עלינו לשים לב לעסוק בזה, הר"י כותב בשע"ת מי שעבר עבירה ונושא ונותן בה, הוא חושב רק עליה, וכבר מוחלין לו, הרי מוכרחים להגיע למוחלין לו, כי מה אחרת נעשה, האם במשפט ניגש ליום הדין? א"כ הרי עלינו לכה"פ לשאת ולתת במצבים שלנו, לחשוב ולהכיר את מצבנו, ולא להסיח דעתנו ממנו ולעסוק בו. (דעת תורה).	24975
	24976
	24977
	24978
	24979
	24980
	24981
	24982
	24983
	24984
	24985
	24986
מאמר שלו	24987
תמים תהיה עם ה' אלהיך (י"ח י"ג).	24988
אומר האור החיים הק', לפי שציוה עליו בסמוך לבל יעונן ויכשף ולבל ישאל באוב, אמר תמים תהיה עם ה' אלהיך, כלומר טעם כל הדברים הוא לדעת כל העתידות, להתנהג על אשר יורו ולתקן החסרון כאשר יוכל עשות, אם תהיה עם ה' תמים, לא יחסר לך דבר, ואין מה שיגיד המזל עליך תתקיים לרעה, וזה לך האות, אברהם שהתהלך לפני ה', הגם שהראה המזל עליו שלא יוליד, נתהפך וילד, וכן כתב הרמב"ן, וטעם תמים תהיה שנייחד לבבנו אליו לבדו, ונאמין שהוא לבדו עושה כל, והוא היודע אמיתת כל עתיד, וממנו לבדו נדרוש העתידות מנביאיו או מאנשי חסידיו ר"ל אורים ותומים, וזו מצוות עשה עי"ש.	24989
ולפי כל זה מתברר שזוהי מצוה למעלה מכוחות האדם, בטבעו של אדם נטוע כוח דאגת העתיד, תכונת הערמימות, והוא רוצה להבין ולא סתם כסומא בארובה, ואיך התורה דורשת ממנו כזה דבר למעלה מכוחותיו? איך רוצים שיקבל הכל בתמימות בלי לחקור בלי להבין, בלי לדעת מהו התכלית שלו, ומה יהיה אתו בעתיד? וכי לכל אחד ניתן להסביר זה? וכמו שאמר ראש הישיבה הגר"א יפהן זצ"ל בביקורו בישיבה, ובתוך דבריו הסביר, שסוד הצלחתה של הישיבה תלוי בתמימות.	24990
והוא המשיל על זה את המשל למלך שהעמיד סולם גבוה מאד, והבטיח לתת פרס גדול למי שיוכל להעפיל ולעלות עד פיסגת הסולם, וכל אלה שבאו וניסו לא הצליחו להגיע עד למעלה, אלא תמיד התייאשו וירדו בחזרה, עד שבא אדם אחד וכולם ראו כן תמהו איך שהוא עולה ועולה ועולה עד שהגיע לפיסגה, וכשרצו להבין במה כוחו שונה ויותר גדול מאלו שניסו לפניו? התברר שהוא סומא, ומאחר ולא ראה כמה עוד נשאר לעלות, לא התייאש והמשיך לעלות מתוך מחשבה שכל רגע הנה הוא מגיע, והנמשל מובן לנו, שכל מי שרואה לפניו ורוצה הכל לדעת אז הוא מתייאש, אבל מי שהוא בבחינת סומא תמים, אינו רואה את התכלית ואינו חוקר, רק הוא מגיע למטרה הנכספת.	24991
ובכל זאת כמה קשה לעשות את עצמו סומא ולקבל הכל בתמימות, זהו אחד המפריעים לנו בעבודת חודש אלול, שאנו חושבים שכבר עברו כמה אלול, וא"כ מה יתן ומה יוסיף עוד אלול, הערמימות הזו מפריעה ועומדת לנו על הדרך, לבל ננצל את האלול כדבעי לעבודת ה' ולחזור בתשובה, היכן אמונת חכמים ביכולת התשובה? מדוע אין אנו מתמסרים לזה במלוא המרץ?	24992
אבל באמת אחר העיון אנו רואים שהאדם נתברך בכל עניניו בשתי תכונות, בשני כוחות מנוגדים והם המכתיבים את התנהגותו בכל עניניו, והשאלה היא האם הוא משתמש בזמן הנכון בכוח הנכון, מצד אחד אנו רואים אותו עם כוח הדואג שלו, חוקר בשכלו כל דבר, רוצה להבין מהרהר, לא מקבל כל מה שאומרים לו, ומצד שני הריהו מפגין כזו תמימות, כעין פתי יאמין לכל דבר, ממש ביטול היש לפני כל השפעה ונתון לכל רוח מצויה, וזהו אותו בן אדם, פעם ערום בקיצוניות ופעם תמים בקיצוניות, ומקבל כל מה שאומרים לו בבחינת ואני בתומי אלך.	24993
ולדוגמא אנו רואים אצלנו איזו מנוחת הנפש, איזו שלווה, ר' ישראל סלנטר אמר שמלפנים בישראל כשהיה קול קורא חודש אלול, כל בני ישראל אחזתם פלצות, וכאן איזו פלצות? שום חרדה, ויש הרגשה שרואים רק את ההווה, ואין מקום לדאגה וכאילו אין שום עתיד, לא מרגישים שיש דין וחשבון, אז עולה במחשבה שאולי יש לפנינו אנשים שאין להם כוח הדאגה, כולם רק תמימות, אבל מצד שני רואים אותם מלאים דאגות על העתיד, מה יהיה התכלית, איך מתי וכמה.	24994
	24995
	24996
	24997
	24998
	24999
	25000
	25001
	25002
	25003
	25004
	25005
	25006
	25007
	25008
	25009
	25010
	25011
	25012
	25013
	25014
	25015
	25016
	25017
	25018
	25019
	25020
	25021

מתגלים בכזו ערמימות שרואים שהתמימות היא מהם והלאה, ובמקום לחשוב על העתיד הרחוק, על הדין	25022
וחשבון, במקום לראות את כל האסונות הבאים לעולם ולקחת מוסר, מזה מתעלמים בהחלט, וכן ראינו	25023
אצל פרעה והמצרים אמר אויב ארדוף אשיג אחלק שלל, שלא עולה על הדעת שיש היכי תמצא של נשפת	25024
ברוחך כסמו ים וכי לזה יקרא תמימות? זו לא תמימות, זו טפשות ועקשנות, כפתי יאמין לכל דבר וכצאן	25025
לטבח יובל.	25026
התמימות שבאדם ניתן לו להיות תמים עם ה', לא לחקור אחר העתידות כדברי רש"י ז"ל, התהלך עמו	25027
בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות ואז תהיה עמו	25028
ולחלקו, והרמב"ן אומר שזוהי מצוות עשה, יש להאמין במצוות התשובה ובכוחה להחליף את האדם מן	25029
הקצה אל הקצה, מן הרע אל הטוב, וכן לנצל כוח הדאגה כדי לחשוב על יום הדין על השכר והעונש, על	25030
מקומו בעולם האמת, על זה יש לדאוג, וזוהי החכמה האמיתית שעליה נאמר איזהו חכם הרואה את הנולד.	25031
כל מלכי ישראל הלכו בדרך ירבעם ולא ביערו את העגלים, וכך מסביר רש"י ז"ל (מלכים ב' ג') על	25032
יהורם בן אחאב, ויעש הרע בעיני ה', רק לא כחטאת אביו ואמו, ויסר את מצבות הבעל, רק בחטאת	25033
ירבעם בן נבט אשר החטיא את ישראל דבק לא סר ממנה, מסביר רש"י ז"ל, וכן כל מלכי ישראל, מדאגה	25034
שלא תשוב הממלכה לבית דוד, לכן עבדו את העגלים, ועוד יותר רואים ביהוא בן נמשי, כל כך נקם	25035
באחאב ובעובדי הבעל ויכום לפי חרב, וזכה לקדש שם שמים שאמר עליו הנביא, יען אשר הטיבות	25036
לעשות את הישר בעיני ככל אשר בלבבי עשית לבית אחאב, אבל רק חטאת ירבעם בן נבט אשר החטיא	25037
את ישראל לא סר יהוא מאחריהם.	25038
וזה באמת מפליא מאד כזו התנהגות, אפילו על ירבעם אומרים חז"ל שאין בתורתו שום דופי, וזכה	25039
למלכות על שהוכיח את שלמה, וזוהי הוכחה על מדרגתו הגבוהה! ואעפ"כ מהפחד שמא יאמרו האי מלכא	25040
והאי עבדא הגיע לחטוא ולהחטיא את ישראל אלה אלהיך ישראל, נורא ואיום! ואחריו כל מלכי ישראל	25041
המשיכו בכפירה נוראה זו מחשש שמא המלכות תחזור לבית דוד, וכל זאת אפילו אחרי שראו את העונש	25042
שבא על ירבעם ואת התוצאות ממעשיו, המת לירבעם בעיר יאכלו הכלבים, והמת בשדה יאכלו עופות	25043
השמים, וכולם בודאי ראו את זה, וכל הדאגה לכבודם האישי השכיחה מהם את הדאגה של העונש מן	25044
השמים.	25045
כמה אנו רחוקים מלהרגיש את זה ומלתבוע את עצמנו על המכשולים בקנאה והקפדה, אע"פ שאנו ב"ה	25046
לומדים מוסר ועסוקים בעבודת התשובה, אבל אנו עוד קשורים לכבוד המדומה, וטרם הגענו למצב של	25047
ולא נתקרה דעתו עד שתקע ראשו בין ברכיו וגעה בבכיה, יש לתבוע את עצמנו על מדות רעות, עין רעה	25048
קנאה, ולהכניע את עצמנו שלא לראות המעלות שלנו אלא את החסרונות, ועל כולם לנהוג בתמימות עם	25049
ה' ורק עי"ז נזכה להיות עמו ולחלקו. (דגל המוסר).	25050
	25051
מאמר שלז	25052
תמים תהיה עם ה' אלהיך (י"ח י"ג).	25053
איתא בגמ' מרגלא בפומיה דאביי לעולם יהא אדם ערום ביראה (ברכות י"ז), ערמימות היא כשהאדם	25054
מדבר ההיפך ממה שהוא חושב בלבו, ובדיבורו הוא מנסה לכסות ולהסתיר את כוונתו האמיתית, כמו	25055
שמצינו בנחש הקדמוני, שטען בערמימותו שאדם וחיה יתעלו באכלם מעץ הדעת, א) שיוכלו לברוא	25056
עולמות, כמ"ש והייתם כאלהים, ב) שיעלו לשיא השלמות, שנא' ונחמד העץ להשכיל, ג) לאחר שיטעמו	25057
ידעו את ההבדל בין טוב לרע ויוכלו לעמוד בנסיון השלמות האמיתית.	25058
אבל את כוונתו האמיתית אנהנו רואים לפי התוצאות, שלא זו בלבד שלא הגיעו ליכולת של בריאת	25059
עולמות, אלא החריבו את עולמם, כמ"ש ארורה האדמה, ועל ידם נשתנו מעשי בראשית, כמ"ש בחז"ל	25060
(ב"ר פ"כ), והכרתם לשלמות נתמעטה, כמ"ש איכה ואמרו חז"ל (ב"ר י"ט י"ז), אתמול מסוף העולם ועד	25061
סופו ועכשיו בחביון הגן, קודם לדעתי ועכשיו לדעת הנחש, נוסף לזה הם נפלו ממדרגתם הגבוהה, כמ"ש	25062
וידעו כי ערומים הם, שהרגישו שהם חמריים, והרגישו בו רק אותה שעה, כי עד החטא לא ראו שום גנות	25063
בגופם, והיה זה מעין הכשר מצוה, ואילו אחר החטא הרגישו את המשיכה מגוף לגוף, וידעו כי עירומים	25064
הם וזקוקים לכיסוי.	25065
וכהאי גונא מצינו אצל ישמעאל ויצחק, שאף שישמעאל טען אני גדול ממך, בא הכתוב ומגלה שישמעאל	25066
מצחק, ופירשו חז"ל (ב"ר נ"ג ט"ו), שצחק מדרכו של יצחק, ונתכוון להסתיו ולהעבירו מדרכו לדרך ע"ז	25067
ג"ע ושפ"ד, וזאת משום שישמעאל ראה את המרחק הרב שבינו לבין דרכו של יצחק, שיוצא לשוח בשדה	25068
ליחד לבבו באחדות הבורא, ולהשיג טהרת הלב ע"י ההתבודדות וההתרחקות מחברת אנשים, כי	25069
ההתערבות עם אנשים בלתי מהוגנים מהווה מחיצה בין האדם לבין בוראו, ומחשיך את דרך החיים	25070
בתודעה של הכל בידי שמים, ושהכל בהשגחה פרטית.	25071

ואין להשיג השלמות הזאת כי אם ע"י התרחקות מבני אדם, ויצחק השתדל בכל חייו לפנות את לבו	25072
מפניות ולהיות טהור בעבודת ה', ללכת בדרכו של אאע"ה שעליו נאמר ומצאת את לבבו נאמן לפניך, עד	25073
שיצחק עלה לדרגה של עולה תמימה, והגיע לדרגה כזו של גדרים וסייגים שלא בטח בעצמו, ואמר לאביו	25074
בעת העקידה אבא, בחור אני וחושש אני שמא יזדעזע גופי מחודו של סכין ושמא תיפסל השחיטה, כפות	25075
אותי יפה יפה.	25076
וישמעאל ראה את דרכו זו של יצחק שהיא רחוקה מדרכו כרחוק שמים מארץ, לכם התלבש באיצטלא של	25077
מורה דרך, שהוא אחיו הגדול ויש לו כבר נסיון בחיים, והוא רשאי להורות לו דרך יותר קצרה, יגיעה	25078
מועטת ושכרה מרובה, שאין צורך להתבודד במדבריות ולמנוע מעצמו תענוגי העולם, והיה ישמעאל	25079
מצחק עמו, כלומר שוחח עמו על דא ועל הא, האם רק בשדה אתה מוצא את ה' הרי מלא כל הארץ	25080
כבוד.	25081
האם לא יתכן להיות קדוש וטהור, מבלי הסייג הקשה שלא להסתכל חוץ לד' אמות, מחשש של עוצם	25082
עיני מראות ברע? ומה בכך אם אחד מדבר על השני לא בכבוד הראוי לו, או אם הוא מתכבד בקלון	25083
חבירו, האם זה באמת שפיכות דמים, באו חז"ל וגילו לנו, כי הצחק הזה השיחה הקלה הזו של ישמעאל,	25084
כוונתה היתה להביא את יצחק לדרך של ע"ז ג"ע ושפ"ד, ושרה אמנו הכירה בכך מיד, וטענה גרש את	25085
האמה ואת בנה.	25086
ואותו דבר מצינו גם אצל עשו, שאמרה עליו התורה איש יודע ציד איש שדה, ופירש"י שידע לצוד	25087
ולרמות את אביו בפיו, היאך מעשרין את התבן, וזאת כדי לשכנע את יעקב כי דרכו יותר טובה מדרכו,	25088
ולקחת את לבו של יצחק לציזו ולא לציזו של יעקב, ואף שניתן להיאמר כי עשיו חכם גדול היה נכדו של	25089
א"א ובנו של יצחק, והיו לו מושגים גבוהים בחלקי השלימות השונים, שהרי שאל מה משפט התורה, אבל	25090
כוונתו האמיתית היתה כידוע לרמות, ועיקר רצונו היה להסתיר את כוונתו האמיתית, ואמנם תחילה עלה	25091
הדבר בידו, והתורה מעידה על כך, באמרה ויאבה יצחק את עשו, מזאת למדנו שיעקב נמצא במקום השני,	25092
אולם בסופו של דבר הוא נוכח לדעת, כי המרמה אחרים מרמה גם את עצמו, שנא' וישא את קולו ויבך.	25093
ועל דרך זו אמרו (ברכות י"ז). לעולם יהא אדם ערום ביראה, אמנם ידוע כי היסוד בדרכי השלמות היא	25094
התמימות, כמ"ש הגאון החסיד מהר"י סלנטר זצוק"ל באגרת המוסר, שראשית מצעדנו בעבודתנו יתב"ש,	25095
שהאלהים שופט הוא לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו, ונקודה זו של תמימות חבויה במעמקי הלב ולא	25096
נראית לשום אדם, וכן מצינו בחז"ל (ברכות כ"ח.), כל ת"ח שאין תוכו כבדו אל יכנס בפנים, משום שכל	25097
בניינו של אותו ת"ח יבנה ללא יסוד ואין לו זכות קיום.	25098
וא"כ יש לתמוה על מה שאמרו חז"ל שיהא אדם ערום ביראה, לשם מה נחוצה ערמימות שהיא היפך	25099
התמימות? ועוד יותר תמוה ההדגשה של חז"ל לעולם, כלומר בכל מקום ובכל זמן ובכל הזדמנות, בעניני	25100
רשות או מצוה, עם אנשים פשוטים או עם בני עליה, כלפי כולם הוא צריך לנהוג בדרך של ערמימות,	25101
שלפי ההדגשה של חז"ל היא מקפת הכל ומתפשטת בכל מעשיו ופעולותיו, שכל התורה תלויה בה.	25102
אבל רש"י הקדוש ביאר לנו הדבר במלים קצרות, שכוונתם של חז"ל היא להצביע על הדרך הטובה	25103
בשביל האדם להינצל מהמצודה הרעה הפרוסה על כל החיים, ופירשו חז"ל מאי מצודה, חכה! היינו הדג	25104
מבקש להחיות את נפשו ואינו רואה לפניו אלא את החיצוניות של המראה, את הפיתיון, וכשישיג הדג את	25105
הפיתיון ויאכלנו הרי השיג את מטרתו להשקיט את בולמוס הרעב, ובולמוס זה אינו מניח לדג להטיל ספק	25106
במה שהוא רואה, שמא יש בכך משום סכנה בשבילו, כענין שנאמר (משלי א') כי חנם מזורה הרשת	25107
בעיני כל בעל כנף.	25108
כן דרכו של האדם בחייו, בזמן שהוא מגיע למצב של דוחק במזונות או בענינים גשמיים אחרים, עוטים	25109
עליו מחשבותיו ואינם נותנים לו מנוח, ומאלצים אותו לעשות כל מה שאפשר כדי להשיג את הדרוש לו,	25110
ומתוך בולמוס זה וכדי להשקיט את הבולמוס ואת דחקו, אין הוא רואה את הפנימיות, ואם רואה כי	25111
החיצוניות מניחה את דעתו, הוא נרגע וחושב כי השיג את מטרתו, ובכך הוא יפרנס את נפשו הצמאה,	25112
ויכלכל את רוחו היבשה, אבל חז"ל מלמדים אותנו שזוהי מצודה רעה, שנראית לאדם שאין בה שום	25113
סכנה, אבל בה המות טמון ואין אפשרות ביד האדם ליוזר מזה, משום שזוהי דרך הנחש.	25114
ועל כך הזהירו חז"ל לעולם יהא אדם ערום ביראה, משום שבדרך כלל אין תוכו של אדם כבדו, ובשעה	25115
שהכבוד לוחץ עליו, או הקנאה שורפת את לבו ומרקיבה עצמותיו על שחבירו מצליח יותר ממנו, אין לו	25116
הכוח הנפשי לעלות על הבמה ולהכריז קבל עם מקנא אני! אלא דרכו לטהר את השרץ בק"ן טעמים,	25117
ולפעמים אנו מוצאים שפורצת מחלוקת אפילו בין אנשים יראים ושלמים, ואף שאין אחד מהם חשוד	25118
לעבור על משנה מפורשת, אבל כל אחד מוצא היתרים לעצמו וזכות לנהל את המחלוקת ושהדין עמו.	25119
כל שכן אצל בני אדם פשוטים שנוהגים כך כל ימי חייהם, שחז"ל בודאי לא נתכוונו לכבוד מסוג זה, ואולי	25120
לזה באמת נתכוונו חז"ל בהדגישם בה"א הידיעה, הקנאה התאוה והכבוד, מוציאים את האדם מן העולם,	25121

כי המדובר הוא בכל סוגי הכבוד וכל סוגי הקנאה והתאוה, שאם נופל ספק בלבו אם אמנם נתכוונו לסוג זה, ידע כי אמנם גם לזה נתכוונו, ועליו לדעת כי רופאי הנפש המפורסמים הללו הכירו היטב את כל נפש האדם על כל סוגיה, וידעו כי קורטוב של מדות מוציא את האדם מן העולם. (גוילי אש).	25122
	25123
	25124
	25125
מאמר שלח	25126
תמים תהיה עם ה' אלהיך (י"ח י"ג).	25127
איתא בחז"ל על הפסוק תורת ה' תמימה משיבת נפש (מדרש שו"ט), שהעיקר הוא הנפש, וכך פירוש המקרא, מאין אנו רואים שהתורה תמימה היא, מפני שמשיבת נפש, ודבר זה הוא חידוש גדול! אנו הלא מורגלים להבין כי התכלית והמטרה היא לימוד התורה, התכלית והמטרה היא שיהא האדם עושה המצוות, אלא שכדי לעשות המצוות הוא צריך שיהיה לו אברים, וכאן אמרו חז"ל שאין הדבר כן, אלא התכלית הוא האדם השלם, ורק כדי שיהיה האדם שלם, צריכים לתת לו מצוות המשלימים אותו.	25128
	25129
	25130
	25131
	25132
	25133
	25134
	25135
	25136
	25137
	25138
	25139
	25140
	25141
	25142
	25143
	25144
	25145
כתב הרמב"ם (איסורי ביאה כ"ב י"ט) שהאדם עלול מאד להרהר בהרהורי עבירה, מפני שגזל ועריות נפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן, ועל כן כדי להינצל מהרהורים אלה יהרהר תמיד בד"ת, כי אין הרהורים מצויים אלא בלב פנוי מן החכמה עי"ש, מה נואלו האנשים המבקשים לינצל מהרהורי עבירה, משתדלים הם לגרש המחשבה הרעה מתוך מוחם, לא זו הדרך הנכונה, אדרבה דבר ידוע הוא שכל מה שאדם עמל שלא לחשוב איזו מחשבה, גורמת העצבניות שמחשב בה עוד יותר מבתחילה והדבר פשוט.	25146
	25147
	25148
	25149
	25150
	25151
	25152
	25153
	25154
	25155
	25156
	25157
	25158
	25159
	25160
	25161
	25162
	25163
	25164
	25165
	25166
	25167
	25168
	25169
	25170
	25171

היטב, כי העיקר אינה התורה אלא האיברים של התורה, והדבר שבו יעבדו האיברים ביותר הוא העיקר,	25172
שהרי בו ישתנו האברים מרעים לטובים, וזה כל האדם, עיקר מצות שמיעת השיעור הוא מה שאדם קונה	25173
ע"ז רגלים טובים.	25174
תכלית האדם שיהיו נפשו וגופו שלמים בלי כל חסרון, הוא מה שכתוב תמים תהיה עם ה' אלהיך, ופירשו	25175
חז"ל (ספרי שם), הוי תמים ואז תהיה עם ה' אלהיך, עבודת האדם היא לעשות כל אבריו שלמים, וזהו	25176
הנקרא תמימות, ואז ממילא יהיה במצב עם ה', והוא אשר אמר הקב"ה לאברהם התהלך לפני והיה תמים,	25177
ואמרו על זה חז"ל (שם ברש"י), שכבר היה אברהם אבינו מושל על רמ"ג אברים שלו, אבל חסרה לו	25178
הממשלה על ב' עיניו ועל ב' אזניו ועל ראש הגויה, כיון שמל עצמו היה מושל על כל רמ"ח האברים, ועל	25179
זה אמר לו הקב"ה והיה תמים, שאז השיג מעלת התמימות. (דעת תורה).	25180
	25181
מאמר שלט	25182
תמים תהיה עם ה' אלהיך (י"ח י"ג).	25183
התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות אלא כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות ואז	25184
תהיה עמו ולחלקו (רש"י שם), מדת הבטחון נצרכת מאד לתורה, וכמ"ש הגר"א דמוכח כן מפסוקים	25185
ומאמרי חז"ל בכמה דוכתי, וזה מכמה צדדים, א) מצד עצם המסירות לתורה ועסקו בה, דע"י הבטחון בה'	25186
ממעט בהשתדלותו בעניני עוה"ז, ועותותיו בידו להתמסר לעסוק בתורה, ב) מצד מנוחת הנפש של הבוטח	25187
שמשליך יתנו על הקב"ה, ואין מחשבתו טרודה בדאגות על ההוה והעתיד, שהרי מי שאינו בוטח טרוד	25188
תדיר בדאגות של ההוה ודאגות של המחר, שלא באו ולא יבואו לעולם וגם לא עביד דאתי, והבוטח בה'	25189
פורק מעליו משא הדאגות ויכול לעסוק בתורה במנוחת הנפש כראוי.	25190
ג) כי הבטחון השלם הרי הוא מיסודי האמונה ועל ידו מתקרב האדם להקב"ה, אחרי שבוטח עליו ויודע	25191
שמקבל השפעתו ממנו בכל רגע, ובזה הוא דבוק בו ית' והקב"ה רוצה בו, וממילא הוא מושפע בתורה, כי	25192
השפעת התורה היא מפי הקב"ה עצמו, דכתיב (משלי ב') כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, וסנהדרין	25193
צריכים לישב סמוך למקדש, ואמרו (סנהדרין צ"ג): לגבי דוד וה' עמו שהלכה כמותו בכ"מ, הרי שהשגת	25194
התורה היא בהשפעה מיוחדת מאת הקב"ה.	25195
ובזה הרי הוא בדרגת בן תורה ממש, שכל מציאותו היא תורה, וזה גופא היא עליה גדולה בתורה וגם	25196
מתעלה ע"ז בכללות, ה) כי מצד היותו דבק בה' ע"י בטחונו בו, תורתו מקודשת יותר, וכענין שאמרו	25197
חז"ל (שמו"ר ל"ג א'), דאמר הקב"ה לפרוש ממנה איני יכול, שלא ליתנה לכם איני יכול, עשו לי קיטון	25198
אחד ואדור ביניכם, וכל מה שדבק יותר בהקב"ה הרי תורתו מתעלית, ומתקרב למדרגת תורה לשמה	25199
שהיא תכלית ההצלחה.	25200
והנה מלבד היות הבטחון אמצעי לתורה ככל שנתבאר למעלה, יש עוד יסוד גדול בענין הקשר שבין תורה	25201
לבטחון, והוא מפורש בפירוש הגר"א (משלי כ"ב י"ז) וז"ל שם, להיות בה' מבטחך כמש"כ ויקם עדות	25202
ביעקב ותורה שם בישראל, אשר ציוה את אבותינו להודיעם לבניהם, וישימו באלוהים כסלם ולא שכחו	25203
מצותיו, ויקם עדות הם נביאים וכתובים, ותורה שם בישראל, ועיקר נתינתו התורה לישראל הוא, כדי	25204
שישימו בטחונם בה' כמ"ש וישימו באלוהים כסלם, ולספר אח"כ לבניהם, לפי שעיקר מהכל הוא הבטחון	25205
השלם והוא כלל כל המצות ע"ש.	25206
ונתבאר בדבריו חידוש גדול, אשר לא רק שהבטחון הוא אמצעי לתורה, והוא יסוד גדול באמונה, אלא	25207
שהתורה היא אמצעי לבטחון, דע"י התורה מגיעים לבטחון השלם והוא התכלית, דעיקר נתינת התורה	25208
לישראל היה כדי שישימו בטחונם בהקב"ה, הבטחון הוא יסוד לשמירת המצוות בכלל ובפרט, הוא יסוד	25209
להליכה בדרך של ישירות בבין אדם לחבירו, לבל יחפש למלאות מבוקשו בדרך רמיה, שע"י בטחונו יודע	25210
הוא שמה שראוי לו בכל הענינים ימציא לו הקב"ה בדרך היתר, ומה שמשיג ברמיה היא הרעה היותר	25211
גדולה, וכמאה"כ (ירמיה י"ז), עושה עושר ואחריתו נבל, ממילא תהיה כל הנהגתו ביושר גמור.	25212
והנה להשיג איזה מידה בעניני חובות הלבבות הרי צריך יגיעה רבה בדעת ובהכרה, וא"כ כ"ש הוא בענין	25213
הבטחון שקשה להשיגו, שהרי המקום לטעות הוא גדול בענין זה, שהרי יש היתר השתדלות, ובמילי	25214
דשמיא וכן לטובת הזולת הרי חובה גדולה לעשות, שהרי כל המעשים תלויים בבחירה, והדברים יוצאים	25215
לפועל ע"י עשיה, וצריך להשריש בלב באופן חזק מאד, כי כל היוצא לפועל הוא בהשגחה גמורה, וגם כל	25216
הסיבות הוכנו מקודם בהשגחה, ולזה צריך יגיעה רבה.	25217
עיקר ענין הבטחון הוא בחוש ובהרגש כי הכל בהשגחה, ואם אין ראוי לו ע"פ רצון השי"ת, לא יועילוהו	25218
כל ההשתדלויות שבעולם, ומאידך אם ראוי לכך אין מעצור להשם מלהושיע, והקב"ה רוצה בטובתו	25219
ומנהיג אותו לפי מצבו באופן היותר טוב, ויסמוך על הבורא ית' בהרגש של גמול עלי אמו, וזהו עיקר	25220

מעלת הבטחון, אלא שקודם באים ההכרה והידיעה ע"י הלימוד בעניני בטחון, ואח"כ צריך להשריש בפנימיות ע"י תחבולות.	25221
עוד עיקר גדול, כי גילוי ההשגחה הוא לפי הבטחון, היינו כי מראים לו שהוא מושג מהשי"ת ועי"ז תחזק אמונתו בחוש, משא"כ בלא הגילוי, אף שנותנין לו אך כיון שנותנין בדרך הסתר יש לו מקום לטעות, ומה שרואה יותר השגחה חופפת עליו, הרי מתדבק יותר בהשי"ת ומייחל לו, וכן זוכה לעצם הטובה עבור בטחוננו, כאמור (תהלים ל"ב) והבוטח בה' חסד יסובבנו, ואם יזכה בלא בטחון, הרי הוא חשבון מיוחד, שהרי הקב"ה יסד טבעה של ההנהגה לפי הבטחון, וה"ו להיפך נגרם חסרון, וע"כ יש הבדל באופן הקבלה אם היא ע"ד בטחון או ח"ו בלא בטחון. (משנת רבי אהרן).	25222
מאמר שמ	25223
תמים תהיה עם ה' אלהיך (י"ח י"ג).	25224
ופירש"י ז"ל התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות ואז תהיה עמו ולחלקו, והיינו שיש בכתוב זה שני ענינים, (א) תמים תהיה, (ב) עם ה' אלהיך, פי' אז תהיה עמו ולחלקו, וענין תמים תהיה פי' הרמב"ן ז"ל, תמים ולא בעל מום, וזו היא גם המצוה שנצטווה א"א והיה תמים, וכמו שפי' הרמב"ן ז"ל שם.	25225
ביאור הדבר, כל השלמות והתמימות הנדרשת מהאדם, אינה תוספת מעלה, כי כל השלמות כבר נטועה בקרבו מתחילת יצירתו, וכמ"ש האלהים עשה את האדם ישר, וישר היא המעלה העליונה ביותר, וכמ"ש ז"ל (ע"ז כ"ה) ספר הישר הוא ספר בראשית ספר האבות שנקראו ישרים, וכמ"ש תמות נפשי מות ישרים והיינו האבות, ורק המה ביקשו חשבונות רבים לעקם את הישרות בחשבונות רבים של עקמומיות עד שנעשים בעלי מום, ולפיכך נקראת שלמות האדם תמימות, כלומר שלא יעשה עצמו לבעל מום, ומפני זה גם השוגג הוא חטא וכמ"ש נפש כי תחטא בשגגה, ופירש הרמב"ן ז"ל מפני שכל העוונות יולידו גנאי בנפש והם מום בה, ובעבור זה גם כן הזכיר נפש עכ"ל.	25226
וכמו שאין הפרש במום הנעשה באבריו של אדם, בין אם נעשה במזיד ובין נעשה בשוגג, שאף אם מעד ונפל שלא במתכוין ונשברה רגלו, הלא שבורה היא והרי הוא בעל מום, כן אין הפרש במומי הנפש בין שוגג למזיד, שעל כל פנים בעל מום הוא, ולכן אף נפש כי תחטא בשגגה חטא הוא, כי הוליד גנאי בנפש ומום בה, אלא שאם עבר במזיד, הרבה הרע במה שהמרה את פי ה' ועבר על מצותו במזיד, והוסיף עון על חטאתו ומומו בנפשו.	25227
זהו הענין האחד של תמים תהיה ביחס האדם אל נפשו, שישמרנה בתמימותה ולא יעשנה בעלת מום, אבל יש עוד ענין נוסף ביחס האדם אל הקב"ה, וזהו עם ה' אלהיך, וכפירש"י ז"ל אז תהיה עמו ולחלקו, כלומר שמהותו ותעודתו של אדם מישראל הוא להיות עם הקב"ה ולחלקו, וכמ"ש כי חלק ה' עמו, וזה נאמר לא רק על העם כולו אלא גם על כל אחד ואחד מישראל, וכמ"ש הרמב"ם ז"ל סוף הל' שמיטה ויובל וז"ל, ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביזתה עם אחיו, מפני שהובדל לעבוד את ה' לפיכך הובדלו מדרכי העולם והוא ברוך הוא זוכה להם, שנא' אני חלקך ונחלתך.	25228
ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש אשר נדבה רוחו אותו והכינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו לדעת את ה', והלך ישר כמו שעשהו האל' ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר ביקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קודש קדשים ויהיה ה' מנת חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, הרי דוד ע"ה אומר ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי עכ"ל, ומעלה עליונה זו להיות עם ה' ולחלקו, תלויה כולה במעלת תמימות הישרות, וכמ"ש הרמב"ם ז"ל שאם הלך ישר אז יהיה ה' חלקו, וזהו מ"ש רש"י ז"ל שהמצוה של תמים תהיה הוא תנאי להמעלה של עם ה' אלהיך, שאך אם יהיה תמים והוא שיהיה ישר כמו שעשהו האלהים ולא בעל מום, אז יהיה עם ה' ולחלקו.	25229
וזהו שכתב הרמב"ן ז"ל, וטעם הקרבנות על נפש השוגגת, מפני שכל העוונות יולידו גנאי בנפש והם מום בה, ולא תזכה להקביל פני יוצרה רק בהיותה טהורה מכל חטא, ולולי זה היו טפשי העולם זוכים לבוא לפניו, ולכן הנפש השוגגת תקריב קרבן שתזכה לקרבה אל האל' אשר נתנה עכ"ל, הרי ששני הענינים ענין התמימות וענין להיות עם ה' ולחלקו תלויים וקשורים זה בזה. (דליות יחזקאל).	25230
מאמר שמא	25231
תמים תהיה עם ה' אלהיך (י"ח י"ג).	25232
ופירש"י תמים תהיה, התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות ואז תהיה עמו ולחלקו, לא כן נתן לך ה' אלהיך לשמוע אל מעוננים ואל קוסמים, שהרי השרה שכינה על הנביאים ואורים ותומים ע"כ, וקשה דדבריו לכאורה סותרים זה את זה, שהרי	25233
	25234
	25235
	25236
	25237
	25238
	25239
	25240
	25241
	25242
	25243
	25244
	25245
	25246
	25247
	25248
	25249
	25250
	25251
	25252
	25253
	25254
	25255
	25256
	25257
	25258
	25259
	25260
	25261
	25262
	25263
	25264
	25265
	25266
	25267
	25268
	25269
	25270

התחיל בלא תחקור אחר העתידות, והמשיך שהרי יש לכם נביא אורים ותומים, משמע שמהם ידעו את העתידות.	25271
אמנם שאר המפרשים פירשו שהציווי תמים תהיה עם ה' אלהיך, היינו שתשאל את העתידות ממנו ולא מהקוסמים, אבל רש"י שהסביר שהציווי תמים תהיה היינו התהלך עמו בתמימות, לסמוך על הנהגתו ית' אתנו כמו שבן יחיד סומך על אביו המוליכו עמו, ואינו חוקר מהיכן ישיג מזון ומשקה שהרי סמוך הוא לשולחן אביו, ובכך הריהו עמו ולחלקו עם ה' אלהיך, א"כ לשם מה יזדקקו לשאול בנביאים ואורים ותומים.	25272
ואמרת בהסבר הדברים, שבעצם לא כל הידיעות מהעמיד טוב לו לאדם לדעתן, ישנן ידיעות הגורמות לו רעות רבות, ואשרי האיש שאינו יודען, וזהו ההבדל בין הקוסמים לבין הנביאים בענין העתידות, הקוסמים אומרים מה שהם יודעים, ואינם מבחינים אם הוא טובה או רעה עבור השואל, אבל הנביא הוא רוצה בטובתו של השואל, וכשאיננו צריך לדעת את העתיד, יאמר לו הנביא מה לך לחקור אחר העתידות, עליך להיות תמים עם ה' אלהיך.	25273
ואם זוהי ידיעה טובה עבורו, ודאי ימהר הנביא להודיעה לו אפילו אם לא ישאל זאת, ובזה מיושבים היטב דברי רש"י, שבאמת זוהי מידת הבטחון בה' כגמול עלי אמו שלא לדאוג כלל על העתיד, והדואג דאגת מחר הרי זה מקטני אמונה (סוטה מ"ח:), ואם יהיה זמן שתהיה הידיעה נחוצה, לכך יש לנו נביא ואורים ותומים.	25274
ובאמת אסור לשאול את הנביא בעניני גשמיות, שזוהי חוצפה כלפי שמיא שיבוא מישהו לאמר לנביא, שאל נא את ה' מה יהיה עלי בענינים הגשמיים, שהרי הנביא הוא שליח ה', ואיך יעיז אנוש לשלוח את הנביא שישאל את ה' מלך מלכי המלכים הקב"ה, על עניניו הפעוטים למלאות תאוותיו השפלות, לא לשם כך השרה הקב"ה שכינתו על הנביאים, אלא כדי שנטהר לשאול את פי ה' בכל הנוגע לעבודת ה' להצלחת השלמות, לשם כך הוא פונה לאביו שבשמים, מתוך ידיעה שהכל נעשה ע"פ גזירתו ית'.	25275
ולכאורה יקשה על כך מפרשת שאול והאתונות (ש"א ט'), שאבדו אתונותיו של קיש אבי שאול, והוא שלח את שאול ונערו לבקשם, ויעבור בהר אפרים ויעבור בארץ שלישה ולא מצאו, המה באו בארץ צוף ושאל אמר לנערו אשר עמו, לכה ונשובה פן יחדל אבי מן האתונות ודאג לנו, ויאמר לו הנה נא איש אלהים בעיר הזאת והאיש נכבד, כל אשר ידבר בא יבוא, עתד נלכה שם אולי יגיד לנו את דרכנו אשר הלכנו עליה, וה' גילה את אוזן שמואל יום אחד לפני בוא שאול לאמר, כעת מחר אשלח אליך איש מארץ בנימין, ומשחתו לנגיד על עמי ישראל, הרי שהלך שאול להטריד את שמואל הנביא בדבר האתונות. אבל הביאור הוא, שרצה לדעת למה אבדו, למה לקחו מן השמים את האתונות שלו, מסתמא יש איזו תביעה עליו, וענין זה נחויץ לו לדעת, כדי לתקן מיד מה שקלקל ואז יחזירו לו מה שלקחו ממנו, וזאת יכול היה לדעת מהנביא, אבל לולי זאת היתה זאת חוצפה גדולה שיעיז לשלוח שליח למלך מלכי המלכים הקב"ה לשאול אותו על דבר אתונותיו.	25276
ומתוך הכרה זו בחיוב תמים תהיה, בא האדם אל הנביא, מתוך ידיעה שאם טוב עבורו לדעת יקדים הנביא ויאמר לו, ואם אינו צריך לדעת לא יודיעו, ואף שאול שהלך לדעת על מה נלקחו ממנו האתונות, לא הספיק לשאול זאת עד ששמואל הקדימו ואמר לו, ולא אתונות האובדות לך היום שלושת הימים אל תשים את לבך להם כי נמצאו (ש"א ט'), היו באים אל הנביא והיו יושבים לפניו מבלי לדבר דבר, והנביא היה מכוון ברוח הקודש וידע מה שבלבו, ואם נדרש לו ה' וציהו לומר לו כפי רצונו היה אומר, ואם לאו היה מודיעו שאין רצון ה' להודיעו כחפצו.	25277
ויש לנו לדעת, שכשם שמצות תמים תהיה עם ה' אלהיך נוהגת תמיד, כך ואתה לא כן נתן לך ה' אלהיך נוהגת תמיד, אמנם האורים והתומים נגנזו והנבואה בטלה, אבל עלינו לבוא ולשאול את חכמי התורה שבכל דור ודור שהם נחשבים כמו הנביאים לפנינו, וחכם עדיף מנביא (ב"ב י"ב.). ושאלותינו צריכות להיות לא בדבר אתונות וענינים חומריים, אלא רק איך לעבוד את ה' באמת ומהו רצון ה' בכל ענינינו, ואז נזכה להיות דורשי ה' באמת, כנאמר כי כה אמר ה' לבית ישראל, דרשוני וחיו! (לקט שיחות מוסר).	25278
מאמר שמב	25279
תמים תהיה עם ה' אלהיך (י"ח י"ג).	25280
אלמלא נתנה תורה היינו למדים גזל מנמלה עריות מיונה צניעות מחתול (עירובין ק'): הרי דברים כה גדולים, ויכולים ללמוד אותם מהבריאה! והנה אנו רואים בכל הבריאה הפכים אינם נמצאים בשום נברא, לכן מוקשה איך זה נמצאים אצל בחיר הנבראים הפכים כה גדולים? רחמנות ואכזריות הלא הם הפכים? מצד אחד בצלם אלהים ברא אותם, ומאידיך יתוש קדמך הרי הפכים בתכלית? מה נשיב על זה, שאמנם כן	25281
	25282
	25283
	25284
	25285
	25286
	25287
	25288
	25289
	25290
	25291
	25292
	25293
	25294
	25295
	25296
	25297
	25298
	25299
	25300
	25301
	25302
	25303
	25304
	25305
	25306
	25307
	25308
	25309
	25310
	25311
	25312
	25313
	25314
	25315
	25316
	25317
	25318
	25319

הוא שישנם שנים? הלא זה מופרך מעיקרא! מופרך במושכלות ראשונות! וע"כ עלינו לומר כי רק אחד הוא, אבל הלא אנו רואים סו"ס שנים כוחות הן באדם, איך זה שני הפכים בנושא אחד?	25320
הרי בהכרח כי אין כאן הפכים, כשרואים מציאות של היעדר וחסרון, זה עצמו מורה שצריכה להיות השלמה ושישנה השלמה, ואמנם זה באמת מהפלאים של הכל יכול, שבהיעדר וחסרון אפשר להסתדר ולחיות, לעשות מציאות בפני עצמה זהו באמת מהפלאים הגדולים, אבל מצד עצם היצירה צריך להבין שחסרון ושלמות הכל מציאות אחת, גוף ונפש מאוחדים בתכלית, הגוף מובלע בנפש, אחד בלא שני הוא חצי דבר ממש, מה שזה רוצה זה רוצה, ממה שזה נהנה גם זה נהנה, כמעט אין לגוף שם בפני עצמו, הוא מאוחד עם הנפש וכוונת אחר הנפש.	25321
בזה נבין מה שחז"ל מדגישים כ"כ את סוד התמימות שבה נשתבחו האבות, ערומים בדעת ומשימים עצמם כבהמות (חולין ה'), כשנאמר כי ביצחק יקרא לך זרע ואח"כ והעלהו לעולה ולא הרהר אחר מדותי, הרינו מבקשים בזה מהלך ומושג, איך זה, ומה החיוב בזה שלא להרהר? כאשר נאמר לו כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל, וכשהיה צריך לקבור את שרה לא מצא ד' אמות ולא הרהר אחר מדותי, מה החיוב בזה שלא להרהר?	25322
חז"ל (שו"ט תהלים קי"ט) אומרים, הקב"ה לא ביקש מאברהם אלא שיהיה תמים שנא' והיה תמים, וכן אמר משה לישראל תמים תהיה עם ה' אלהיך, לפני ה' לא כתיב כאן אלא עם ה' אלקיך, אם היית תמים הרי אתה עם ה' אלקיך, למה שאף הוא תמים שנא' הצור תמים פעלו, וישראל תמימים והתורה תמימה שנא' תורת ה' תמימה, לכן נאמר אשרי תמימי דרך, בתמימות קבלו ישראל את התורה, אמר להם כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו, ולא אמרו לו למה אלא קבלו עליהם, אמר להם וערלתם ערלתו את פרוי ולא אמרו לו למה אלא קבלו עליהם, ואף משקבלו עליהם לא אמרו לו מה שכרנו שנעשה אותם, לך נאמר אשרי תמימי דרך.	25323
יונתי בחגוי הסלע, יונה אין כתיב כאן אלא יונתי, ומהו יונתי, אמר הקב"ה אצלי הם תמימים כיונה, אבל אצל אומות העולם ערומים כנחשים לכן נאמר יונתי, אמר הקב"ה נתתי להם מצות עשה וקבלו עליהם, ל"ת וקבלו עליהם, ולא פרשתי להם מתן שכרן ולא אמרו לי דבר, תדע לך שהם תמימים, באו לים ואמר להם לירד וירדו, וכן למדבר ויצאו, אמר להם לקבל התורה וקבלו, ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, הוי אשרי תמימי דרך, הרי שומעים אנחנו איזה עסק עשו חז"ל מתמימות, ומהו ענינו?	25324
ולפי דברינו הוא מבואר היטב, הסוד של גוף ונפש הוא בבחינת פלג גופא, ואין לגוף שום שליטה, משועבד וכפוף לגמרי לנפש, שניהם הם אחד ממש, א"כ מה שייך לשאול למה? מה שייך לשאול מדוע? ידו של אדם לעולם אינה שואלת על מה ולמה, מצווים על היד להרים והיא מרימה, כשגוף ונפש מאוחדים אין מקום לשאלות, כי כל מה שזה רוצה גם זה רוצה, ואם היד היתה שואלת שאלות, היה זה סימן מובהק שאינה מאוחדת עם הגוף, וכשאין איחוד שייך לשאול, הלא הרהר אחר מדותי, המשימים עצמם כבהמות זוהי תכלית השלמות, זוהי מהסוד של חז"ל הוא שמאחדים לגמרי אחד ממש, ואז ודאי אין שאלות.	25325
לשון תמימות הוא מלשון תאומים מתאים, כשגוף ונפש מתאימים כשהנשמה בשליטתה לגמרי, מובן שאין מקום לשאלות ולהרהורים, באו לים אמר להם לירד וירדו, וכן למדבר ויצאו ולא שאלו כלום, כמו שאנו מבינים היטב שהגוף אינו שואל את הרצון, כשהרצון מבקש משהו תיכף הגוף מוכן לעשותו בלי כל שאלות, כן הוא להיפך אצלם, המנהיג היה השכל, הנשמה הקדושה, והגוף היה מאוחד לגמרי עם הנשמה, בגדר פלא גופא אחד ממש, לכן לא שאלו.	25326
דוד המע"ה אמר חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, חשבתי ללכת לאן שבקשתי, ואשיבה רגלי פתאום אני מוצא עצמי בבית המדרש, נוכל להבין זאת מהצד שכנגד, אצלנו כל האברים והגידים כפופים להנהגת הרצון, מחוברים הם עם הרצון, ולכן הם פועלים והולכים בהצד ההוא, אצל דוד המע"ה היו כל האברים והגידים מאוחדים עם הנשמה הקדושה, האברים היו חזורים מהנשמה, כמה לך בשרי, והיה החיבור כ"כ חזק שמעצמם הלכו אחרי השכל.	25327
חז"ל (שבת פ"ח.) מספרים, מין אחד שאל את רבא, עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו שאמרו נעשה קודם לנשמע, א"ל אנן דסגינן בשלימותא כתיב בן תומת ישרים תנחם, הנך אינשי דסגן בעלילותא כתיב בהו וסלף בוגדים ישדם, זוהי באמת שאלה גדולה, איך זה מקדימים נעשה לנשמע, איך זה לא שואלים מה כתיב בה? התירוץ הוא, שכשיש תמימות כשמאחדים גוף ונפש אחד בתכלית, מה שייך לשאול! למה היד אינה שואלת? שאלות אינן נובעות מחכמה, הן רק מעידות שיש כאן אברים מדולדלים שאין החיבור ביניהם, מנותק הוא הגוף ונמצא לעצמו, ובמצב זה ודאי ישנן שאלות למה ואיך.	25328
נמצא כי התכלית היא ומשימים עצמם כבהמה, לעשות מבלי לשאול, וזהו הסימן לשלמות האמיתית, שמאחדים ומחברים לגמרי נפש וגוף אחדות גמורה, אצל אדה"ר קודם החטא הלא בודאי היו מחוברים יחד, גוף ונפש היו מאוחדים, הרי גופו היה בג"ע, רק איזה חסרון היה בו, מקום חלות של גוף, שהיתה שם	25329
	25330
	25331
	25332
	25333
	25334
	25335
	25336
	25337
	25338
	25339
	25340
	25341
	25342
	25343
	25344
	25345
	25346
	25347
	25348
	25349
	25350
	25351
	25352
	25353
	25354
	25355
	25356
	25357
	25358
	25359
	25360
	25361
	25362
	25363
	25364
	25365
	25366
	25367
	25368
	25369

אפשרות שליטת הגוף וזה היה עליו להשלים לגמרי, שלא תוכל להיות שליטה מצד הגוף, שהגוף בשום אופן לא יוכל להיות בלא נפש, וכשלא תיקן זאת, ולפי מצבו הרם נהיית שליטת הגוף, היינו שבמצבים מסוימים נשאר הגוף כחוט השערה לבד בלי נפש, יצא מה שיצא.	25370
ר' אבנה פתח, והמה כאדם עברו ברית זה אדה"ר, אמר הקב"ה אדה"ר הכנסתי אותו לג"ע וציוויתיו ועבר על ציווי, ודנתי אותו בשלוחין וגרושין וקוננתי עליו איכה, הרי כל איכה ישבה בדד מקוננים על הגוף שנשאר בדד, הגוף שכל חיותו הוא הנפש, והוא עצמו כולו חסרון הזקוק להשלמה, גוף זה נשאר לבד! הוא אשר הבו"ע שאלו איכה, איה אתה נמצא, סרת לכל הצרות! היתה למס יש לקונן על הגוף, הלא נהיה עבד עבדים לכל התאוות!	25371
כאשר נתברר יסוד זה היטב, ניצבת השאלה מה נעשה? הרי מוכרחים להחליט כי עיקר העיקרים הוא שלא להשאיר את הגוף לבדו! הלא כבר נוכחנו לראות מה יצא מהבדד של אדה"ר, ומי יוכל להתבונן מה יהיה כאשר משאירים את הגוף לגמרי לבד כסוס שוטף, ולאן הוא יוביל אותנו!	25372
לפי זה נבין היטב את כל יסוד הזהירות של רמח"ל ז"ל, העושה עסק כ"כ רם מענין על כן יאמרו המושלים בואו חשבון, כי כל המכוון הוא לא להשאיר את הגוף לבדו, כי זוהי הסכנה הכי גדולה, ולהחזיק את הגוף ברסן על כל צעד, ודאי צריך אתה לחשבון ושוב חשבון וכולי האי ואולי, הרי אמרו על אדה"ר נוח לאדם שלא היה נברא, והיודע את הכלל של הדיוט קופץ בראש יודע, כי סוכ"ס אחרי כל הזהירות הוא יקפוץ קודם, ובהכרח עכשיו שנברא יפשפש או ימשמש במעשיו, חשבון על חשבון, ולא להשאיר הגוף לבד, כל השם אורחותיו בעוה"ז זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה. (דעת תורה).	25373
מאמר שמג	25374
תמים תהיה עם ה' אלהיך (י"ה י"ג).	25375
ופירש הרמב"ן, שנייחד לבבנו אליו לבדו, ונאמין שהוא לבדו עושה כל, והוא היודע אמיתת כל עתיד ולא תירא ממגיד עתיד, וזה טעם אונקלוס שלים תהא בדחלתא דה' אלהיך, שלא תהיה חסר ביראתו, וזו מצות עשה יעו"ש, ונאמר על אחד מן הפרושים כי הלך אל ארץ אחרת לבקש הטרף, ופגע אדם אחד מעובדי כוכבים, אמר לו הפרוש כמה אתם בתכלית העורון ומעוט ההבנה בעבודתכם לכוכבים.	25376
אמר לו האמגושי ומי אתה עובד? אמר לו הפרוש אני עובד הבורא היכול המכלכל האחד המטריף אשר אין כמוהו, אמר לו האמגושי פעליך סותר את דבריך, אמר לו הפרוש והאיך? אמר לו אלו היה מה שאמרת אמת, היה מטריפך בעירך כמו שהטריפך הנה, ולא היית טורח לבוא אל ארץ רחוקה כזאת, ונפסקה טענת הפרוש ושב לארצו, וקיבל הפרישות מן העת ההיא ולא יצא מעירו אח"כ (חובה"ל שער הבטחון).	25377
וכי לא מצא הפרוש שום הצדקה להליכתו לעיר האחרת כדי לבקש הטרף? וכי לא היה באפשרותו להביא לו ראיות מן הכתוב והמושכל והקבלה, שאע"פ שבוטח האדם בהקב"ה הזן ומפרנס ומכלכל, ובכל זאת צריך לעשות גם הוא פעולה כלשהי לפי ראות עיניו שכלו, שאם אמנם לא מצא פרנסתו בעיר אשר גר בה, למה לא ילך לעיר אחרת, ולמה נסתתמה טענת הפרוש וחזר לארצו?	25378
למדים מזה, שלפעמים אפי' קושיא של איש פשוט כה חזקה היא, עד שאין עליה תשובה, והשכל הפשוט הרי מחייב שאם הבוי"ת הוא אמנם האחד המטריף אשר אין כמוהו ואין מעצור בפניו, ואינו זקוק לשום עזרה ממי שהוא, א"כ למה נזקק האדם להשתדלויות שונות, ופעולות נמרצות, האמונה בה' והבטחון בו ית' צריכים לחייב את האדם שלא יעשה שום דבר, והקב"ה יטריפו בכל מקום שהוא כאשר יטריף העובר ברחם אמו, והאפרוח בתוך הביצה, אשר אין בה מקום מפולש להיכנס אליו דבר מחוצה (חובה"ל שער הבטחון פ"א), ולכן לא התווכח הפרוש כלום ונסתתמה טענתו ושב לארצו.	25379
ידוע המשל של המגיד מדובנא זצ"ל, על אותו העני שכאשר לקחו העשיר במרכבתו השאיר את תרמילו על כתפו, ולשאלת העשיר למה לא ישים את חפציו במרכבה, ענה לו העני, די שהוא מסיע אותו בעגלה ואינו רוצה להכביד יתר על המידה, צחק עליו אותו עשיר, וכי כאשר המשא על כתפך זה מכביד פחות, הרי בלאו הכי אתה עם כל חפצייך נמצאים על העגלה.	25380
כמו כן ממש כל מעשי האדם הרי רק מעשי ה' המה, וכמ"ש כי הוא הנותן לך כוח לעשות חיל, ותרגם אונקלוס ארי הוא יהיב לך עצה למקני נכסין, הרי שגם העצה היא רק מהקב"ה, ובינתו של האדם וחכמתו כלום הוא, וא"כ למה לו לאדם להיות יגע להעשיר ולמסור את כל נפשו ונשמתו בשביל לחמו? ימסור נא האדם את עצמו לדברים שנברא בעבורם, וברוך הגבר אשר יבטח בה'!	25381
מעשה בכהן אחד שהיה רואה את הנגעים, ביקש לצאת לחוץ לארץ, קרא לאשתו אמר לה, בשביל שבני אדם רגילין לבוא אצלי לראות את הנגעים קשה עלי לצאת מעליהם, אלא בואי ואני מלמדך שתהא רואה	25382
	25383
	25384
	25385
	25386
	25387
	25388
	25389
	25390
	25391
	25392
	25393
	25394
	25395
	25396
	25397
	25398
	25399
	25400
	25401
	25402
	25403
	25404
	25405
	25406
	25407
	25408
	25409
	25410
	25411
	25412
	25413
	25414
	25415
	25416
	25417
	25418

את הנגעים, אם ראית שערך של אדם שיבש המעין שלו תהא יודעת שלקה, לפי שכל שער ושער ברא לו הקב"ה מעין בפני עצמו שיהא שותה ממנו, יבש המעין יבש השער.	25419
אמרה לו אשתו ומה אם כל שער ושער ברא לו הקב"ה מעין בפני עצמו שיהא שותה ממנו, אתה בן אדם כמה שערות יש בך, ובניך מתפרנסין על ידך, לא כל שכן שיזמין לך הקב"ה פרנסה, לא הניחה אותו לצאת לחו"ל (תנחומא תזריע ו'). גם כאן לא השיב הכהן כלום על דברי אשתו, והסכים להישאר במקומו מתוך האמונה הפשוטה, שאם כל שער ברא לו הקב"ה מעין שיהא שותה ממנו, בן אדם לא כל שכן שיזמין לו הקב"ה פרנסתו.	25420
ואקבצם אל הנהר הבא אל הנהר ונחנה שם ימים שלושה, ואקרא שם צום על הנהר שהוא להתענות לפני אלהינו, לבקש ממנו דרך ישרה, לנו ולטפנו ולכל רכושנו, [דרך ישרה, שיוליכנו המקום לשלום, רש"י], כי בושתי לשאול מן המלך חיל ופרשים לעזרנו מאויב בדרך, כי אמרנו למלך לאמר, יד אלהינו על כל מבקשיו לטובה, ועוזו ואפו על כל עוזביו, [שהרי נתביישתי מן המלך, ולא רציתי לשאול לו רכב ופרשים, שהרי כבר אמרנו אל דריוש המלך שהקב"ה מטיב למבקשיו, רש"י], ונצומה ונבקשה מאלהינו על זאת ויעתר לנו, [וקיבל תפילתנו שבאנו לירושלים לשלום, רש"י].	25421
כאשר עלה עזרא הסופר מהגולה מבבל, ורבים היו הצרים שהיו מרפים את ידי עם ישראל מלבנות את בית ה', ורבים כנראה היו האויבים שהפריעו לעלות, והיתה סכנת דרכים לבוא לירושלים, עד שהחליט עזרא לקרוא צום, שכולם יתענו ויבקשו רחמים לפני ה' שיוליכם לשלום, והדגיש הנביא וחזר ואמר, שהקב"ה נעתר להם וקיבל תפילותיהם ובאו לירושלים לשלום, הרי שהיתה כאן סכנה גדולה, והסכנה לא נשקפה ליחיד בלבד אלא לכל ישראל, לכל הרכוש ולכל הטף, והרי אין ספק שמותר במצב כזה וגם מצוה לעשות גם פעולות טבעיות, וכל היכא דקביע היזקא לא סמכינן אניסא, וא"כ למה באמת לא השתדל עזרא לבקש מאת המלך חיל ורכב ופרשים, לעזרם בדרך ולהגן עליהם מהאויב?	25422
על שאלה קשה זו מסביר הנביא כי התבייש מן המלך ולא רצה לשאול ממנו, ולמה התבייש? מה מקום לבושה כאן? מסביר הנביא אחרי שכבר אמרנו אל המלך כי הקב"ה מטיב אל מבקשיו, וא"כ הרי אנחנו עם ישראל עם הנבחר מבקשי ה', הובטח לנו כי הקב"ה עוזר לנו תמיד ומושיע ומגן, ואיך זה נבקש מהמלך עזרה, הרי פעלינו סותרות את דברינו, ובלי אמתלאות ובלי תירוצים, הרי השאלה חזקה מאד, ואי אפשר לעבור עליה במחי יד, ולכן החליט הנביא לא לבקש מאת המלך שום עזרה אלא רק תפילה ותחנונים לפני המקום ב"ה, נוראה ומבהילה ההערה להמתבונן בה כראוי!	25423
אולי יאירו לנו בזה מה שאנו אומרים בתפילה ותן שכר טוב לכל הבוטחים בשמך באמת, ושים חלקנו עמם ולא נבוש כי בך בטחנו, שאין הביאור כפשוטו שאנו מתפללים להקב"ה להיענות על בטחנונו בו, ולמלא את בקשתנו כדי שלא נתבייש מאומה"ע שיאמרו, הרי בטחתם בהקב"ה ולמה לא נעניתם, אלא הכוונה יותר עמוקה, שאנו מתפללים על סייעתא דשמיא שלא נוזז מדרך הבטחון, ושנתנהג בכל פעולותינו ומעשינו בלי סתירות מאחר שאנו בוטחים בו ית', וזה שאנו מבקשים ושים חלקנו עם הבוטחים בך באמת, ולא נבוש ח"ו ע"י מעשינו ההפכיים אחרי כי בך בטחנו, והוא כפתור ופרח לענ"ד, ומחלקם יהא חלקי.	25424
(הגיוני מוסר).	25425
מאמר שדמ	25426
נביא מקרבך מאחריך כמוני יקים לך ה' אלהיך אליו תשמעון (דברים י"ח ט"ו).	25427
מי ששואף לעוה"ב הוא דורש מעצמו פנימיות, התבטלות אל השי"ת ועבודת אליו, זוהי דרך האמת, וכבר ביארנו שגדר העוה"ב הוא אמת, איש האמת אינו שם על לבו שיצטיין בפני בני אדם כלל, כל שאיפתו היא רק למצוא חן בעיני ה' זוהי כל תוכן חייו, ועלייה תמידית היא שאין לה קץ וגבול, כמ"ש משה רבינו ע"ה, ועתה אם נא מצאתי חן בעיניך הודיעני למען אמצא חן בעיניך (שמות ל"ג), היינו שממציאת חן הוא הולך אל עוד מציאת חן וכן הלאה, הוא עצמו וצרכיו הפרטיים אינם תופסים מקום אצלו כלל, כמ"ש משה ואהרן ונחנו מה, כך תיאר החסיד רבינו בחיי את עובד ה' האמיתי (חובת הלבבות שער עבודת האלהים פ"ה), ואלו הם קצת מדבריו הנלהבים והנפלאים.	25428
שישפיל ויכנע לאדוניו במלבושו ובמדותיו, ויכבדהו וירוממהו בלשונו ובלבבו, ולא יהגה כי אם בזכרו, ולא יביט כי אם אל דרכיו, ולא ישמע כי אם אל דבריו, ולא יחשוב אלא בגדולתו, ולא ישמח כי אם בעבודתו, ולא יבקש כי אם רצונו, ולא ירוץ כי אם בשליחותו, ולא יישן כי אם על יצועי אהבתו, ולא יעור אלא במתיקות זכרו, ולא יפחד כי אם מפחדו, ולא יקוה כי אם חסדו, ולא יכעוס כי אם במה שמחייב רצונו, ולא ירצה אלא במי שעושה רצונו, ולא יתן אלא למי שצויה אותו לתת לו, וכן בכל תנועותיו לא יעתיק רגל ולא יניע עפעף אלא אחר הפקת רצון אדוניו בהם, כאלה הם חיים של אמת, חיים של עלמא דקשוט, זוהי דרגת העוה"ב בעוה"ז.	25429
	25430
	25431
	25432
	25433
	25434
	25435
	25436
	25437
	25438
	25439
	25440
	25441
	25442
	25443
	25444
	25445
	25446
	25447
	25448
	25449
	25450
	25451
	25452
	25453
	25454
	25455
	25456
	25457
	25458
	25459
	25460
	25461
	25462
	25463
	25464
	25465
	25466
	25467
	25468

יעקב אבינו ע"ה, שהוכתר בתורה הקדושה כבר בראשית דרכו בתואר איש תם, ואשר שם את האמת נר	25469
לרגלו בכל חייו, נצטווה בנבואה ע"י רבקה אמנו הצדקת ע"ה לרמות את אביו, וברור שזו היתה בבחינת	25470
הוראת שעה ע"י נביא, שעל כזה נאמר אליו תשמעון, אפילו אומר לך עבור על אחת מכל מצוות שבתורה,	25471
כגון אליהו בהר כרמל, הכל לפי שעה שמע לו (יבמות צ'), אבל צריכים אנו להבין למה סיבב השי"ת	25472
שיקבל יעקב את הברכות, שכללו עתידו של כלל ישראל בכל הדורות בדרך הערמה דוקא? כבר דיברנו	25473
בזה כמה פעמים, אבל כאן נסתכל בענין קצת ממבט אחר בס"ד, ונרד לשורש ענין עלמא דשיקרא ועלמא	25474
דקשוט.	25475
הנה אמרו בזוהר (תולדות קמ"ג.), שהנחש הקדמוני שהוא שפת שקר, הביא כל הקללות לעולם ע"י	25476
השקר והערמה שהטעה בהם את האדם ואשתו בגן עדן, ובזה מנע את הברכות מן העולם, ואי אפשר	25477
להחזירן כראוי אלא במדתו, ויעקב בא בחכמה (במרמה מתרגמינן בחוכמתא), והטעה את אביו ונטל את	25478
הברכות מן הנחש והביא אותן אל העולם, מידה כנגד מידה, כך כתוב שם בזוהר, וצריך עיון מה הכוונה	25479
בזה.	25480
ונראה לומר ששני מיני נצחונות ישנם בעולם, יש מתגבר על האויב וגם מדכאו, אך קיימת הסכנה שבמשך	25481
הזמן האויב המנוצח יגביר חיילים ולבסוף יביס את מנצחו, נצחון לגמרי שונה הוא כשהמנצח יודע לנצל	25482
את חילו ונשקו של האויב עצמו נגדו, כי אז אין כל סיכוי שהאויב יוכל להפיל את שונאו, כי ככל אשר	25483
יגביר חייליו ככה תגדל תבוסתו, מאחר שעצם חילו מופנה נגד עצמו, זהו המשל, והנמשל יש מנצח את	25484
יצרו אך אין בטחון שלא ינצחנו יצרו שוב ליום מחר, אבל אם ידע לנצל את עצם כוח יצרו נגדו, אז אין	25485
ליצרו תקומה.	25486
היצה"ר נקרא שפת שקר כי נשקו העיקרי הוא כוח השקר, הרי מלאך הרע נקרא סמא"ל משום שעיקר	25487
מלאכתו הוא לסמא עיני האדם שלא יוכל לראות האמת, אילו נצה יעקב אבינו את היצר בכוח האמת לבד	25488
לא היה נצחוננו בטוח, עכשיו שניצחו בכוח השקר עצמו ע"י מרמה, שהיא אליבא דאמת בחוכמתא בהיותה	25489
לגמרי לשם שמים, נעשה נצחוננו מוחלט, עי"ז זכה הוא וכל העולם לקבל הברכות שנמנעו מהם ע"י	25490
הטעאת השטן, לפי זה ברור למה היה יעקב צריך לקבל את הברכות דוקא ע"י ערמה לשם שמים, אם גם	25491
ההערמה וההטעאה כלי נשקו של השטן, נמשכו לתחום שליטתו, מה יוכל היצר לעשות לו עוד?	25492
אבל דבר זה נסיון גדול הוא מאד, להתנהג בחיצוניות כמתעתע, ובפנימיות להיות לגמרי אנוס על פי	25493
הדיבור, ולא לסטות מהאמת אפילו כחוט השערה ממש, והצדיק אינו בוטח בעצמו שאכן עמד במבחן קשה	25494
זה, ועדיין הוא חושש שמא לא הוא זה ששלט בערמה, אלא שמא ח"ו הערמה היא ששלטה בו, אולי	25495
נתכוון במרמה זו אפילו מקצת מן המקצת לטובת עצמו, ואז נחשב כאילו נכשל בשפת שקר, ובמקום	25496
לשלוט ביצר אדרבה נלכד ברשתו, ועד היכן הדברים מגיעים אנו רואים ממדרש תנחומא (ריש ויצא),	25497
שמרמז שם לדמיון בין בריחת יעקב לחרן, להורג נפש בשגגה שגולה לערי מקלט, וז"ל שם.	25498
ילמדנו רבינו ההורג את הנפש בשגגה להיכן היה גולה, כך שנו רבותינו ההורג נפש בשגגה גולה לערי	25499
מקלט, ויעקב אבינו גלה לחרן, בורח בנפשו ונתירא שלא יהרוג אותו רשע עשוי אחיו, הביאור כנ"ל,	25500
שחשש יעקב שמא בעשותו מעשה השקר, אמנם על פי ציווי מה', אולי בשמעו ברכת יצחק הוי גביר	25501
לאחיך וישתחוו הרגיש בעצמו נדנדוד הצטיינות, והרי זו שקר וגובלת עם רציחה, ואם גם בשוגג עשה	25502
שהרי נצטווה במעשה, מכל מקום הרי השוגג גולה.	25503
ומה שאמרו במדרש שנתירא שמא יהרגנו עשוי הרשע, הוא דבר נורא מאד, כי חשש שמא הפסיד הכל	25504
ממש משום נקודה אחת של שקר, כי שקר הוא עסקו של הנחש כמובא לעיל מן הזוהר, ועיין במדרש	25505
שמדייק שנתירא שלא יהרוג אותו הרשע, שחשש שבהפסידו הכל יהיה אפשר גם לרשע עשוי להורגו,	25506
נורא ואיום עד כמה איש האמת חושש לשקר ותוצאותיו.	25507
איך להינצל מהשפעת השקר? נלמד מיעקב אבינו, הרי מתחילה פחד מעשיו כמבואר לעיל, ועוד נתיירא	25508
שהרי הוא הולך אל לבן אבי הרמאים, אבל אח"כ כתוב אז תלך לבטח דרכך, דכתיב אם תשכב לא תפחד	25509
מעשיו ומלבן, ושכבת וערבה שנתך, וישכב במקום ההוא (מדרש רבה ריש ויצא), מה קרה בינתיים?	25510
מכיון שחשש מפגמו של עשוי ומפגמו של לבן, קיים בעצמו אם פגע בכך מנוול זה משכהו לבית המדרש	25511
(סוכה נ"ב:), ונטמן בבית מדרשם של שם ועבר י"ד שנה.	25512
שם הזדיין בתורת אמת נגד השפעת השקר, ונטמן דייקא, שהתמסר לתורה עד שלא ידע כלל מהעולם	25513
אשר סביבו, וכל אותן י"ד שנה לא שכב על מטה מחמת רוב חשקו בלימודו ועוצם התמדתו, עד שנתבשר	25514
מפי ה' הנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך, מכל הנ"ל עלינו ללמוד עד כמה אנו צריכים לפחד מכל	25515
נדנדוד קל של שקר אפילו בכחוט השערה, ועוד שאין שום עצה נגד השקר זולת הדבקות לתורה בלב ונפש	25516
בעמל והתמדה. (מכתב מאליהו ח"ד עמ' 18).	25517
	25518

מאמר שמה	25519
תכין לך הדרך ושלשת את גבול ארצך אשר ינחילך ה' אלהיך והיה לנוס שמה כל רוצח (דברים י"ט ג').	25520
הנה יסוד ושורש המעלות והמידות, הוא להבין נועם המעלה, למען יחזק בקרבו תשוקת רצון השגתה בכל	25521
תוקף ועוז, ולכן מצאנו שרוב התורה בנויה על הטבת זולתו, להיות טוב לבריות, כי כל הדברים שהאדם	25522
נוגע לעצמו מרגיש בהם מאד, בין לעונג בין לנגע חלילה, ועל כן כשיתרבה בין בני אדם ההרגל להטיב זה	25523
לזה, ואחרי שיהיה להם הרגש בהטבה היא, יתחילו להבין יופי המעלה הזאת, וירגישו מתיקות בעצם,	25524
גם במה שאינו נוגע לעצמו רק לאחרים, ובה יתנוסס תשוקתם בתוקף להשיג נועם המעלה הזאת על צד	25525
המעלה העליונה.	25526
ומזה יבואו להכיר אהבתו מצד פעולתו ומדותיו הנפלאות, אין לנו דרך הכרה לאהוב אותו ית' רק מצד	25527
מדותיו הנפלאות המתנהג בהם עם בריותיו, ומי שאין לו הרגש בנועם של כל מעלה ומידה טובה, לא יכיר	25528
לאהוב את מי שנמצא בו אלה המתיקות והנועם, ואחרי שיבין מתיקות אהבתו ית', יאיר עיניו להכיר נועם	25529
מתיקות התורה בפיקודיה הנעימים, גם במה שאין השכל גוזר עליו, וכמאמר דוד (תהלים קי"ט) פתח	25530
דבריך כשיתחיל להתבונן דבריך תיכף יאיר עיניו, וא"כ נפלאים ומכוסים מעשיך בסודות גנוזים, אבל	25531
אתה מבין פתאים נותן בינה לפתאים, רד"ק.	25532
ולכן אמרו כל הכופר בטובתו של חברו כאילו כופר בטובתו של מקום (פסיקתא רבתי י"ג), היינו	25533
שהכופר בטובתו של חברו אין לו הרגש במעלות, כי באם היה לו הרגש היה מכיר את חברו לאהוב אותו	25534
בעבור מעלתו, ואחרי שאין לו הרגש זה, לא יהיה לו הרגש במעלות הקב"ה ויכפור טובתו, ולכן אמר דוד	25535
המלך ע"ה פקודי ה' ישרים משמחי לב, כי אחרי שהאדם מכיר נועם המעלות ומתחזק בהן, ומרגיש	25536
בעצמו כי השכל מפקדו ומנהיגו, אין שמחה יותר גדולה מזה ללב, כי שם משכן השכל והבינה.	25537
וע"כ מציינו שהזהירה התורה בהטבת הבריות גם ביחס לרוצחים להכין להם ערי מקלט, ואמרו בגמ'	25538
(מכות י'). יודע היה משה שאינן קולטות עד שיבדילו גם בארץ ישראל, אלא אמר אקדים עצמי לדבר	25539
מצוה, מזרחה שמש, הזרח להם שמש לרוצחים, מפני מה זכה ראובן להתחיל בהצלה מפני שפתח בהצלה,	25540
וישמע ראובן ויצילהו מידם.	25541
הרי שגם ברוצחים מצוה גדולה ורבה להטיב להם, וגם ברוצחים במזיד אמרו ושפטו העדה והצילו העדה	25542
לחפש להם זכות, ומה נואלו בני אדם כשיראו איש עובר עבירה, מתגברים בשנאתם עד לירד בחייו, ולא	25543
כן דרך התורה, ואמר דוד המלך ע"ה (תהלים פ"ב) אכן כאדם תמותון ולא יעלה נשמותיכם למעלה,	25544
בשביל עון שלא ישפטו דין עני ואביון, ולא עוד אלא שימוטו כל מוסדות ארץ בעבור זאת.	25545
הרי לנו גודל הענין בחיוב האדם להכניס את עצמו בהטבת זולתו, ובאמת האדם כשקובע עצמו באיזה ענין	25546
הוא מתרפה בענין אחר, למשל מי שעוסק בחיזוק התורה, הוא מתרפה בענין האהבה והטבה לבריות, כי	25547
השכל שלנו דל הוא להקיף כל הפרטים במשקל השוה, על כן עלינו להתחזק בזה הרבה להטיב מדותנו.	25548
כל דבר יקר בעולם מחמת המעלה הנמצאת בו, כמו זהב אינו מעלה חלודה, המתקשט בתכשיטי זהב	25549
לתפארת הוא לו, כי הוא מתקרב אל המעלה, גם כשהזהב בביתו תפארת היא לאדם, וכשלוּבשו מתקרב	25550
יותר ויותר לתפארת, ולכן תכשיטים שאולים ג"כ תפארת למו, וא"כ נמצא כי ההתקרבות למעלה תפארת	25551
לאדם, אף שהמעלה לא תדבק באדם בלובשו אותה, ומכש"כ המתקרב ומתדבק בנפשו באהבת החכמים,	25552
אין התקרבות יותר ודבקות יותר מאהבה זו, ע"כ אין לך תכשיט גדול ממי שמתדבק לחכמים שהם בני	25553
מעלה, ומכש"כ שידבק גם בו מעלתם, וכן הערה רבה לזה אהבת הבריות, כי כל הבריות בני מעלה הם.	25554
(אור רש"ז).	25555
	25556
מאמר שמו	25557
וזה דבר הרוצח אשר ינוס שמה וחי אשר יכה את רעהו בבלי דעת והוא לא שונא לו מתמול שלשום	25558
(דברים י"ט ד').	25559
כל עניני העולם אינם מחוייבים מוחלטים ואפשר לעשותם בצורות שונות, הרעב יכול להשביע רעבונו	25560
בסעודת מלכים, וגם בפת קיבר ומים במשורה, יכול להתלבש בבגדי יקר ותפארת, וגם לכסות גופו בבגדי	25561
פשתן, אפשר לדור בבית אבנים מהודר וגם בצריף ובבית חומר, וכן בכל הדברים הנחוצים לאדם בחיים,	25562
אף שכל דבר יש בו נחיצות ויתרון באיזה אופן שהוא, אבל אין לומר שדוקא כך ולא אחרת, אלא גם	25563
בצורה אחרת יש להסתפק וכל דבר יש לו תחליף, לא כן בענין החיים גופא, להם אין תמורה בשום דבר,	25564
כי אם לא חיים הרי מות.	25565
והנה התורה מזהירה אותנו ואומרת כי היא חייך ואורך ימך, הדברים הם כפשוטם, התורה היא מציאות	25566
החיים ממש, אין לה שינוי ותמורה וחילופים, ואי אפשר לומר אם לא תורה אמלא את חיי בתוכן אחר, כי	25567
תוכן כזה אינו קיים בכלל, כאשר יזכה האדם וישריש בנפשו הכרה אמיתית זו, שהתורה היא החיים ממש,	25568

יחליט בהסכמה חזקה שאין לעשות ויתורים בתורה, כמו שאין לוותר בחיים, ועל כל שאלות הגשמות	25569
המטרידות ומושכות אותו מביה"מ, מלימוד התורה או מקביעת עתים לתורה, או מונעים ומפריעים לקיום	25570
המצוות, ישתדל לסדר באופנים פחות מטרידות ויסתפק במה שיעזרו האלהים, אז יזכה לסייעתא דשמיא,	25571
ובדרך שהאדם רוצה לילך בה יוליכו אותו.	25572
ואמרו בגמ' תלמיד שגלה מגלין רבו עמו, שנא' וחי עביד לו מידי דתהוי ליה חיותא (מכות י'). וחי	25573
בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד תורה כמיתה חשובין (רמב"ם פ"ז מה' רוצח), ואע"פ שיש בעיר מקלט	25574
רב אחר שילמדנו, אפילו הכי אותו שרגיל עמו עדיף טפי, לפי שלא מן הכל אדם זוכה ללמוד (נימוקי יוסף	25575
מכות שם).	25576
מזה שמגלין את הרב לעיר מקלט אל התלמיד, לא מפני שאין לו שמה ממי ללמוד, שהרי יש שם רב אחר,	25577
ומה גם שכל ערי הלויים קולטות, והגולה יכול למצוא מבין הלויים מי שילמוד עמו, ואין צורך להטריח	25578
דוקא את רבו, אלא בשביל שלא מן הכל אדם זוכה ללמוד, שאינה דומה ההצלחה והעליה בתורה אם	25579
ילמוד מרב חדש, או אם ילמוד מרבו הקודם שלמד עמו כל הזמן, ומכירו בכל עניניו טבעו ומדותיו ויודע	25580
לחנכו.	25581
כנגד התעלות זו הזהירה התורה וחי להזהיר את בית הדין לעשות עבור הגולה שיחיה, ומה יעשו, יחייבו	25582
את הרב שיגלה גם הוא שמה, לראות שתלמידו יתעלה בתורה ויחיה, הרי שלא רק הפורש את עצמו	25583
לגמרי מן התורה ח"ו, הוא כפורש מן החיים, אלא גם הפורש את עצמו ופוסק מהתעלות מתמדת הוא	25584
פורש מן החיים, ועל האדם להתחזק ולעשות גדרים וסייגים ואורח חיים למעלה למשכיל. (הגיוני מוסר	25585
ח"ב עמ' ס"ו).	25586
	25587
מאמר שמז	25588
וזה דבר הרוצח אשר ינוס שמה וחי אשר יכה את רעהו בבלי דעת והוא לא שונא לו מתמול שלשום	25589
(דברים י"ט ד').	25590
אז"ל תלמיד שגלה מגלין רבו עמו שנא' וחי, עביד ליה מידי דתהווי ליה חיותא, וא"ר זירא מכאן שלא	25591
ישנה אדם לתלמיד שאינו הגון, ויש להבין מה אשמתו של הרב שמגלין אותו עקב תלמיד שנכשל, הכי	25592
בשביל חיותא של התלמיד צריכים לגרום להרב כ"כ עינויים קשים, שיעקור דירתו ויפרד מכל סביבתו	25593
וקרוביו, והכל מפני הנאתו של התלמיד, והלא זה עונש כבד עבור הרב.	25594
ברם אין דבר תחת השמש שלא יהיה מכוון מאתו ית"ש, ובכן צריכים לעיין היטב מה טיבו ודינו של הרב	25595
הזה שמטילין עליו עונש כ"כ קשה, אלא שהתשובה מונחת כבר בהערתו של ר' זירא, שלא צריכים	25596
לשנות לתלמיד שאינו הגון, נתבונן ונראה, שהתלמיד הזה שנכשל ברציחה, בודאי שמזמן רב לבו אינו	25597
הגון, ואם נכשל ברציחה בודאי שלבו היה מוכן לזה, ורציחה זו גילתה שלבו כבר פגום, ומחובתו של הרב	25598
תיכף להרגיש בשרירות לבו ובתהפוכות רוחו של התלמיד הזה, ולהתחיל לחנכו בהכרה על מעלת האדם	25599
וערכו, יציר כפיו של הקב"ה שנברא בצלם, להוכיחו ולעקור מלבו האכזריות שהתחילה בנפשו של	25600
התלמיד הזה.	25601
משימה זו היתה באחריותו של הרב, וכיון שלא התאמץ להשפיע, מתוך אדישות או מהעדר פעולה חינוכית	25602
יסודית זו, או מפני שלהרב בעצמו לא בהירים ולא גלויים כל אלו היסודות ההכרחיים, הרי יש בזה משום	25603
רמז וסימן, שהרב בעצמו קלוש בכמה וכמה נקודות שבמערכי נפשו, וגם הרב אינו חש כ"כ ליקרת נפשו	25604
וערכו של חיי אדם, והתלמיד הלזה הריח את האדישות והקרירות שמצד רבו, וכיון דלא קפיד, ויחסי	25605
התלמיד והרב נמשכו כשורה, הרי ממילא שהרב נעשה למעין שותף לחטאו של התלמיד.	25606
והנה התלמיד שנכשל בחטא רציחה בשוגג נידון לגלות, והרי מתוך העדר זריזותו של הרב לשלמותו של	25607
התלמיד, ומתוך אדישותו לחינוך ולביטול המדות הרעות, חייב מתוך האספקלריא השמימית לגלות	25608
ולסבול, עד שיכופר לו על שמץ ההשתתפות בחטאו של התלמיד, ושימורק ממנו הפגם שנפגם בנשמתו	25609
לרגלי ההשפעה השלילית שהוטלה בו מצד התלמיד.	25610
ולכן הורונו חז"ל תלמיד שגלה מגלין את רבו עמו, כי גם הרב חוטא, ומתייסרים שניהם בבת אחת על	25611
החטא המשותף, התלמיד על הנגלות, והרב על הנסתרות או על ההתעלמות, התלמיד גולה על חטא גלוי	25612
ומגלים עונשו, והרב שלא נתגלה עונו, ברם כלפי שמיא קא גליא, פוסקים שהוא ג"כ גולה, כי התלמיד	25613
צריך לחיותא, ששניהם בהיותם בתנאים לא נוחים בעיר המקלט, תהיה להם ההזדמנות להטיב ולתקן את	25614
חיייהם המוסריים ביתר זהירות, ואכן לזהירות רבתי זקוק הרב שחלילה לא יהיה מושפע מתלמיד שאינו	25615
הגון. (אור הנפש).	25616
	25617
מאמר שמח	25618

וזה דבר הרוצח אשר ינוס שמה וחי אשר יכה את רעהו בבלי דעת והוא לא שונא לו מתמול שלשום. הוא ינוס אל אחת הערים האלה וחי (דברים י"ט ד').	25619
אז"ל (מנחות צ"ט:), תנא דבי ר' ישמעאל, משל לאדם שמסר צפור דרור לעבדו, אמר לו כמדומה אתה שאם אתה מאבדה שאני נוטל ממך איסר בדמיה, נשמתך אני נוטל ממך, לקרב אל החוש הדבר הזה, הנה ידוע כי היושב בחושך חשוב כמת, וכמ"ש סומא חשוב כמת (נדריים ס"ד), והנה ידוע כי מי שיחשוב במחשבות עיון אינו צריך לאור, רק כשיצטרך לעיין בספר, וא"כ במקום שהבלתי חושב חשוב כמת ממש, הרי החושב הוא כחי, ואם יבחן כן בעולם שאינו של חכמה, בעולם החכמה בודאי תמיד יהיה כן, שהנבער מחכמה חשוב כמת ממש, והחכם חי חיי עונג.	25620
והנה מצינו דבר נפלא עד כמה הנבער מתורה חשוב כמת, איתא (מכות י'). תנא תלמיד שגלה מגלין רבו עמו, שנא' וחי עביד ליה מידי דתהוי ליה חיותא, ונפסק כן ברמב"ם ז"ל (הלכות רוצח פרק ז' ה"א) וז"ל, וחיי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד תורה כמיתה חשובין, הרי שגם בעוה"ז דנין אותו כמת אם יהיה בלא רבו, ואף שיכול ללמוד בעצמו מה שיכול בלא רב.	25621
מ"מ כיון שלא יהיה לו רב להתלמד ממנו חשוב כמת, ועל כן חיוב על בית דין להחיותו ומגלין רבו עמו, ואפילו אם הוא חכם, כיון שצריך לרבו להתגדל הרי זה כמת, הרי לנו להבין עד כמה צריך האדם להגדיל תשוקתו להתחכם, ומי שאין לו תשוקה לזה, הרי זה חשוב כמת ואינו מרגיש, הרחמן ירחם עלינו לחיות חיי חכמה למעלה למעלה.	25622
והנה ידוע כי חייבי גלות המה רשעים, כי לא לחינם בא לידם חטא זה בשגגה, כמבואר (מכות י'), כאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשע יעו"ש, וכן מהברייתא איתא שם, א"ר זירא מכאן שלא ישנה אדם לתלמיד שאינו הגון עיין ברש"י שם, ואם לתלמיד שאינו הגון חייבה התורה להגלות רבו אליו שלא יהא חשוב כמת, תלמיד הגון עאכ"כ שחשוב כמת, ומי שאינו משתוקק לידיעת חכמת התורה והמוסר, הרי זה מת בלי הרגש, וזה יכול להיות רק ע"י עיון.	25623
ויש להשתומם עד כמה דרשה התורה תקנת האדם אף גם לרשעים, אמר הקב"ה למשה הזרח שמש לרוצחין ופרש"י להכין להם חיותם כגון הנך מילי דלעיל, כמה תקנות שלא יפגעו במ גואלי הדם, להשתומם ולהתפעל עד אפילו להגלות רבו עמו, וכפי שביארנו שבלא תורה ממילא הוא מת בלא הרגש, וזהו דברי תנא דבי רבי ישמעאל, ועל כן נתעורר להתחזק בשקידת התורה בכל מה דאפשר בכמות ואיכות, ודוקא בתשוקה להתחכם. (חכמה ומוסר ח"א מא' ל"ז).	25624
	25625
	25626
	25627
	25628
	25629
	25630
	25631
	25632
	25633
	25634
	25635
	25636
	25637
	25638
	25639
	25640
	25641
	25642
	25643
	25644
	25645
	25646
מאמר שמש	25647
וכי יהיה איש שונא לרעהו וארב לו וקם עליו והכהו נפש ומת ונס אל אחת הערים האל (דברים י"ט י"א).	25648
וברש"י, ע"י שנאתו הוא בא לידי וארב לו, מכאן אמרו עבר אדם על מצוה קלה סופו לעבור על מצוה חמורה, לפי שעבר על לא תשנא סופו לבוא לידי שפיכות דמים, גילו לנו חז"ל שהסיבה לשפיכות דמים הוא השנאה, ולא כמו שאנו רגילים להבין שמתוך שהוא שונאהו הריהו הורגו, שהרי חז"ל אמרו שזה בא בדרך סיבה, שעבירת האדם על לא תשנא היא הזריעה שממנה צומחת שפ"ד, כמו שדקדקו בלשונם, עבר על מצוה קלה סופו לעבור וכו', בדרך סיבה ומסובב.	25649
לכאורה כשהיינו מתבוננים איזו עבירה חמורה ומסוכנת יותר, שנאה או שפ"ד, הרי בהשקפה שטחית היינו אומרים ששפ"ד יותר חמורה, ולפי הנתבאר אע"פ ששפ"ד היא עבירה חמורה עד מאד, בכל זאת הרי אינה סיבה, אבל שנאה הרי היא סיבה והיא עבירה פרה ורבה, המפרה ומרבה רשע ועבירות עד אין שיעור, והיא החמורה יותר.	25650
ולכן אמרו חז"ל (יומא ט'), שחמורה שנאה מג' עבירות, ואמרו מקדש שני מפני מה חרב, מפני שנאת חינם שהיתה ביניהם, שהיו עוסקים אפילו בגמילות חסדים, ובכל זאת כיון שהיתה שם שנאת חינם חרב המקדש, ומשום ששנאת חינם הרי היא עבירה מסוכנת וממאירה המסכבת ריבוי עבירות, והוא בגדר כמו בצמיחת פירות, שהפרי המזריע אע"פ שהפירות שיצאו ממנו הם יותר מתוקים, בכל זאת ודאי יותר חשוב הוא הזרע, שהוא הנהו סיבה ומוליד הפירות.	25651
וכמ"ש ות"ת כנגד כולם, שאע"פ שודאי המעשה יותר גדול שהוא העיקר, וצריך להפסיק בת"ת מפני המעשה, בכל זאת כיון שגדול תלמוד תורה שמביא לידי מעשה (קדושין מ'), א"כ התלמוד הרי הוא סיבה המסכבת למעשה, וכיון שהוא הסיבה הריהו כנגד כולם, וכן אהבת הבריות חשובה יותר מהרבה דברים, אע"פ שהמסובבים הינם דברים גדולים ועצומים, בכל זאת כיון שהאהבה היא הסיבה להם הרי היא חשובה מכולם.	25652
	25653
	25654
	25655
	25656
	25657
	25658
	25659
	25660
	25661
	25662
	25663
	25664
	25665
	25666

פתחו לי פתח כחודו של מחט סידקית, ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם (שהש"ר פ"ה). נקב	25667
הסידקית הרי אינו כ"א הזרע, והוא כלא נגד פתחו של אולם, ואעפ"כ עיקר חיותו של אדם הוא דוקא נקב	25668
הסידקית, משום שנקב הסידקית הוא הזרע והסיבה המולידה את פתחו של אולם.	25669
כללן של דברים, בין במצוות ובין בעבירות ישנם דברים הנקראים סיבות וישנן הנקראים מסובבים, הוי	25670
רץ למצוה קלה שמצוה גוררת מצוה, (אבות פ"ד), ישנן סיבות ומסובבים, והמסובבים אפשר שיהיו גדולי	25671
ערך, ובכל זאת הסיבה יותר חשובה מכולם, ולכן הוי רץ למצוה קלה, דאע"פ שהיא קלה אבל מכיון	25672
ששכר מצוה מצוה הריהי סיבה, והיא שקולה כנגד כולם, וענין סיבה ומסובב, אין להבין שמסובב אינו	25673
צריך להסיבה כלל אחרי שכבר נולד, אחרי שמסובב אין קיומו תלוי בהסיבה, אלא שהמסובב כולו מחובר	25674
אל הסיבה, וכל קיומו תלוי בהסיבה, ולו תבטל הסיבה יתבטל גם המסובב.	25675
מי יתן טהור מטמא (איוב י"ד), אמרו חז"ל (במ"ר ריש חקת) עוה"ב מעוה"ז, פי' כל הנועם והזיו של	25676
עוה"ב נוצר ומתהוה אך ורק מעוה"ז, ולא כמו שהורגלנו שעוה"ב הוא רק שכר בעד מעשי עוה"ז שזהו	25677
טעות, אלא שכל העוה"ב מתהוה ונוצר מהסיבה שלו ז"א מעוה"ז, שהוא הנהו הסיבה המסבבת לעוה"ב,	25678
וא"כ כל העוה"ב מחובר אל הסיבה שלו, והיינו אל עוה"ז, ולו לא יהיה עוה"ז יתבטל מיד העוה"ב.	25679
ואמרו חז"ל מרגלא בפומיה דרב, עוה"ב אין בו לא אכילה ולא שתיה, אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם	25680
בראשיהם ונהנים מזיו השכינה (ברכות י"ז), נהנים מזיו השכינה הלא זהו כל נועם העוה"ב, עטרותיהם	25681
בראשיהם זהו לכושם של הצדיקים שהם התורה והמצוות, ז"א העוה"ז, וא"כ כל העוה"ב מחובר ומקושר	25682
אל העוה"ז, שאין הפי' שעוה"ב בא מעוה"ז שהיה לפנים, אלא שכל יניקת העוה"ב הוא מהעטרותיהם	25683
בראשיהם, שמזה הוא כל הנועם, ובלעדי זה לא יהיה מציאות של עוה"ב כלל, כשנבטל את עטרותיהם	25684
הריהו כאילו בטלנו את העוה"ב, דדא ודא אחת היא.	25685
אנו אין אנו בדרגא זו, ולכן מרגישים אנו כל הנועם רק בעוה"ב שהוא המתוק לחיך, אבל סו"ס הוא אינו	25686
אלא מסובב ממעשה המצוה, ודאי שיותר חשובה ממנו היא הסיבה שסבבתו, והוא העוה"ז המוליד ומהוה	25687
הכל, ובאמת כן אמרו חז"ל יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי עוה"ז, ויפה שעה אחת של	25688
תשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי עוה"ב (אבות פ"ד).	25689
תשובה ומע"ט מולידים, וכל חיי עוה"ב אינם יוצרים כלום, וכן מבואר בפ"י יעב"ץ, על מ"ש חז"ל (ע"ז	25690
ג'). מי שלא טרח בערב שבת מה יאכל בשבת, שלא אמרו לא יאכל שהיה משמעו שהיה אפשר שיאכל	25691
אלא שימנעו ממנו שכר, אבל אמרו מה יאכל שלא יהיה לו מה לאכול, משום שבלי עוה"ז אין מציאות	25692
עוה"ב כלל, וכלל זה הוא גם בצד הרע. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' ע"ו).	25693
	25694
מאמר שנ	25695
כי תצא למלחמה על אויבך וראית סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם כי ה' אלהיך עמך המעלך מארץ	25696
מצרים (דברים כ' א').	25697
אח"כ פרשת עגלה ערופה, ואחר פרשת עגלה ערופה שוב כי תצא למלחמה, ויש לבאר הטעם, כי ע"י	25698
מלחמת הרשות שהורגים אנשים, נעשה זול אצל האדם שפיכות דמים, לכן הפסיקה תורה באמצע בפרשת	25699
עגלה ערופה, להורות עד כמה הרעיה תורה עבור נפש אחת מישראל, ויש בזה רק ספק רציחה כמפורש	25700
שם, כדי ללמד לאדם דעת ולהוציא את האכזריות מלבם של בני ישראל.	25701
אכן כ"ז במלחמת הרשות, כי ב' הפרשיות שם של כי תצא למלחמה על אויבך איירי במלחמת הרשות,	25702
אבל מלחמת מצוה אינה מעוררת שום אכזריות בלב ח"ו, כי המצוה שורשה למעלה, ואדרבה לא רק שלא	25703
תשפיע אכזריות, אלא כשהאדם עושה המצוה לשם שמים, שופע עליו אור המצוה בשפע של קדושה	25704
וטהרה, ובא לידי מדות טובות ואף לרחמנות יתירה. (לב אליהו דף רצ"ה).	25705
	25706
מאמר שנא	25707
כי תצא למלחמה על אויבך וראית סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם... אל ירך לבבכם, אל תיראו ואל	25708
תחפזו ואל תערצו מפניהם (דברים כ' א').	25709
מפסוקים אלה דורשת הגמ' (סוטה מ"ב), ארבע אזהרות שמזהיר הכהן, כנגד ארבע תכסיסים שאומות	25710
העולם משתמשים בהם, מגיפים בתריסיהם, רומסים בסוסייהם להשמיע קול שעטת סוסים, צווחים בקולם,	25711
ותוקעים בשופרותיהם, לכן כותבת התורה הקדושה את ארבע אזהרותיה, אל ירך לבבכם מהגפת	25712
התריסים, אל תיראו מרמיסת הסוסים, אל תחפזו מצעקתם, אל תערצו מתקיעותיהם.	25713
ואמר הגה"צ ר' ירוחם זצ"ל ממיר, שבפרשה זו מגלה לנו התורה אחד מדרכי הסתת היצר, הן בני ישראל	25714
שהלכו למלחמה היו כולם צדיקים, אמרו רז"ל (סוטה מ"ד): הסח בין תפילין של יד לתפילין של ראש	25715
חוזר מעורכי מלחמה, ובודאי היו כולם מלאי בטחון בהקב"ה, ובכל זאת מזהירה התורה אל ירך לבבכם,	25716

- 25717 וממה? מהגפת התריסים! כי כששומעים זאת בפעם הראשונה, אפשר שתתגנב חלחלה גם בלב הצדיק
25718 הבוטח, לכן צריך הוא חיזוק מיוחד על כך, אבל אחר כך הרי חוזר אליו בטחוננו, מתחזק ואינו נבהל עוד
25719 כלל, א"כ מדוע שוב מזהירים אותו אל תיראו מרמיסת הסוסים?
25720 אלא שכאן מוסיף היצר להתעורר שוב, כי נתחדש עוד חידוש, הם רומסים בסוסיהם! אמנם נתחזק
25721 מקודם, אך מחמת התקפה חדשה זו שוב יכול ליפול, ועוד מזהירה התורה מפני סכנה חדשה, אל תחפזו
25722 מצעקתם, הרי לא נתוספו ע"י כך אויבים, הרי אותו חייל שרמס מקודם הוא זה שצועק עכשיו! אלא משום
25723 שדבר חדש התרחש, שוב צריכים לחיזוק נוסף, וכן אל תערצו מתקיעותיהם.
25724 כך היא דרכו של היצר, בכל שביל של התקפה חדשה הוא ממציא שוב חידושים, חשבת מקודם שכבר
25725 נצחת אותו, עכשיו אתה רואה שהוא מנסה כבר להתקיף אותך מצד אחר, מענין לענין באותו ענין, אילו
25726 היה לוחם בדרך קבועה היה קל יותר להלחם בו, אבל מאחר שמשנה הוא את תכסיו תדיר, ובוחר תמיד
25727 בצורת התקפה חדשה, לכן המלחמה בו קשה, ודורשת עירנות תדירה וחיזוקים חדשים, אין היצר נעלם
25728 לאחר כשלונו, אלא מופיע אח"כ בצורה אחרת ומסית מחדש, וכל התקפה חדשה פירושה נסיון חדש
25729 מלחמה חדשה, אולם בדרך כלל אין אדם מוכן לזה.
25730 אין עצה כנגד זה אלא להתכונן תמיד, להיות מוכן לעמוד כנגד כל חידוש של הסתה בסייגים חדשים
25731 ובחיזוק תמידי, על האדם להיות מוכן כנגד מיני יצה"ר למאות, ואין דרך אחרת אלא להתכונן ולהיות מוכן
25732 מראש, שכן בשעת ההתקפה מאוחר מדי להתחיל בחיזוק, וזהו ביאור דברי רבי חנניה בן עקשיא (מכות
25733 כ"ג:), רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, כדי לעמוד תדיר נגד היצר
25734 המתחדש, זקוקים ישראל לציווים הרבה מאד מאת הבורא ית', כדי שיהא מוכן צווי חדש נגד כל
25735 התחדשות היצר, זוהי דרך אחת בכוח היצר, אף פעם איננו בטל לגמרי, אע"פ שנוצח כבר, יש בכוחו
25736 לחדש את הסתתו שוב ושוב בצורה חדשה.
25737 דרך שניה בכוח היצה"ר היא, שהיצר לא רק מתחדש בכל יום, אלא אף מתגבר בכל יום, כמ"ש בגמ'
25738 (סוכה נ"ב). יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, הכנעת היצר אינה מבטלת אותו אלא רק דוחה אותו,
25739 וכשהיצר מתחדש קיים גם רצון כפול להרע, הרצון החדש בצירוף הרצון הקודם שנדחה ועכשיו התעורר
25740 שוב, לדוגמא אדם הרגיל בעישון סיגריות ורוצה להגמל מזה, בשעה ראשונה עדיין קל לו, אולם אח"כ
25741 קושי הנסיון גדל יותר ויותר, כיון שהרצון המאוחר כולל בתוכו את הרצונות הקודמים שנדחו אבל לא
25742 נתבטלו.
25743 וכן המתחזק ללמוד כמה שעות בהתמדה, הרגעים הראשונים קל לו ללמוד, וגם כשמתעורר בו שוב הרצון
25744 לפרוק עול הלימוד עדיין קל לדחותו, אולם בהמשך הזמן מתחיל הנסיון להיות קשה יותר ויותר, כיון
25745 שהרצון הנוכחי כולל בתוכו גם את הרצונות שנדחו קודם לכן, איתא (ילקוט תהלים ק"ג ס' תת"ס),
25746 גבורי כוח עושי דברו, ר' יצחק נפחא אמר אלו שומרי שביעית, בנוהג שבעולם אדם עושה מצוה ליום
25747 אחד, לשבת אחד, לחודש אחד, שמא תאמר לכל ימות השנה, ודין חמי חקליה ביירא, כרמיה ביירא ושתק,
25748 היש לך גבור חיל גדול מזה?
25749 אין הכנעת היצר במשך יום דומה להכנעתו במשך שבוע, ומה גדולה כבישת היצר במשך חודש, וכש"כ
25750 במשך שנה תמימה! אין כאן רק קושי של המשך הזמן, אלא התקפותיו הולכות ומתגברות כפי שביארנו,
25751 לכן כשאדם מתגבר על רצונו לעבד את שדותיו השוממות במשך כל שנת השביעית, אין לך גבור חיל גדול
25752 מזה! עלינו תמיד להוסיף בחיזוקנו ולא להסתפק בחיזוק של אתמול, כדי שנוכל לעמוד נגד התקפות
25753 היצה"ר ההולכות ומתגברות.
25754 דרך שלישית בכוח היצר היא כוח ההרגל, אם אדם חוטא ושונה בחטאו, חוטא ללא כל מלחמה פנימית,
25755 מגלים לנו חז"ל חידוש גדול בזה, אפילו אזי החטא נעשה לו כהיתר, ואף שנלחם נגדו בראשונה, עכשיו
25756 אם יבטלו את הסתת היצר לגמרי, ימשיך האדם לחטוא מכוח ההרגל שנשתרש בו, כמו במכונות, שאם
25757 מפסיקים את פעולות המנוע בשעת נסיעה, הגלגלים ממשיכים בתנועתם להתקדם אע"פ שהכוח להנעתם
25758 נסתלק. (מכתב מאליהו ח"ג).
25759
25760 @
25761 מאמר שנב
25762 והיה כקרבכם אל המלחמה וניגש הכהן ודיבר אל העם (דברים כ' ב').
25763 מצינו במשוח המלחמה שאמר להם שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה, אל ירך לבבכם כי ה' עמכם
25764 להושיע אתכם, וכן למעלה בתחילת הפרשה כי ה' עמך המעלך מארץ מצרים, ואח"כ כתיב ולא ימס את
25765 לבב אחיו, וקשה הלא ה' הולך עמם, ומה בכך אם ימס לבבם, ה' הוא המושיע! אלא ודאי כי אין עזר השם
25766 עם האדם רק אחרי הכנת לבו, ואם ימס לבבם ח"ו הרי לא הכינו לבם, ואין עזר השם ראוי להם.

מבואר היטב במקרא, כי לכל דבר עזר ה', צריך האדם להכין לבבו מקודם, כענין תנה בני לבך לי ועיניך (משלי כ"ג), ואמרו ז"ל אי יהבית לי לבך ועיניך אנה ידע דאת לי (ירושלמי ברכות פ"א הלכה ה'), ועוד יש בזה דברים נפלאים. (חכמה ומוסר ח"א מא' ר"ז).	25767 25768 25769 25770
מאמר שנג	25771
ואמר אליהם שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם (דברים כ' ג').	25772 25773
ארבע אזהרות כנגד ד' דברים שמלכי העכו"ם היו עושים, מגיפין בתריסיהן כדי להקישן זל"ז, כדי להשמיע קול שיחפזו אלו שכנגדם וינוסו, ורומסים בסוסים ומצהילים אותם להשמיע קול שעטת פרסות סוסיהם, וצוחים בקולם ותוקעים בשופרות ומיני משמיעי קול, (רש"י שם), ולכאורה אין מובן לנו למה הוצרכה תורה להזהיר על כל דבר ודבר בפ"ע, הלא היה אפשר להזהיר על כל זה באזהרה אחת שלא נירא מפניהם.	25774 25775 25776 25777 25778
מכאן רואים איך שחלקה תורה כל דבר לאופניו, אל ירך לבבכם מצהלת סוסים, אל תיראו מהגפת תריסין, דיתכן שהגפת תריסין תשנה כל המצב מאשר היה ע"י מצהלות סוסים, והמו"מ עם האדם במצב זה הוא אחר לגמרי מאשר היה קודם לכן, ולא די בהגורם הקודם שהועיל בו למשול ברוחו, ולא חסה התורה המקמצת על קוצו של יוד, והוסיפה אזהרות חדשות רק משו"ז לבד.	25779 25780 25781 25782
מצהלות סוסים צריך לשנן היטב הפסוק אל ירך לבבכם, אבל בהגפת תריסין לא תועיל כבר אזהרה זו וצריך לשנן את אל תיראו, וכן לכל אופן ואופן האזהרה שהתאימה לו תורה הק' היודעת היטב כוחות נפשו של אדם, וידעה את הפסוק הנצרך לו לכל מצב ומצב, וראינו מכאן יסוד שעל כל חוט השערה המצב משתנה, והזהירה ע"י התורה במצוות ואזהרות מיוחדות.	25783 25784 25785 25786
איש אמו ואביו תיראו (ויקרא י"ט), וברש"י כאן הקדים אם לאב, לפי שגלוי לפניו שהבן ירא את אביו יותר מאמו, ולכאורה מי הוא היודע זאת, אם נשאל לאדם, האם אמו אוהבתו יותר מאביו היוכל לענות ע"ז בחיוב? ואין זה לכאורה רק ענין ילדות, ואעפ"כ הקדימה תורה משו"ז מורא אם לאב, ובכבוד הקדים אב לאם, לפי שגלוי לפניו שהבן מכבד את אמו יותר מאביו, מפני שמשדלתו בדברים, בכאן בולט גם כן יסוד הנ"ל, משום משדלתו בדברים כבר אין הכבוד שוה, והצריכה כבר תורה לאזהרה חדשה.	25787 25788 25789 25790
וכן מצינו בתורה לא תקלל חרש, והלא אסור לקלל כל אדם ולמה נאמר חרש, ואמרו חז"ל שלא דבר הכתוב אלא בהוה, ולכאורה הרי זהו כוח מושחת עד מאד, דהאם משום שזה אינו שומע הותר לקללו, ואעפ"כ הזהירה תורה ע"ז באזהרה מיוחדת, משום דירדה לעומק כוחות נפשו של אדם וראתה כוח מושחת זה, והוצרכה להזהיר ע"ז לא תקלל חרש, וכן לפני עור לא תתן מכשול ג"כ כנ"ל, דלאו דוקא עור אלא דאזהרת הפקח לא תספיק לבלי להכשיל העור.	25791 25792 25793 25794 25795 25796
הר"י בלזר זצ"ל היה דרכו שלא לדבר מר"ח אלול עד לאחרי יוה"כ, והרגשתי בעת שזכיתי לשמשו, שבעת שהתחיל לדבר גדל פחדו ומוראו עלי יותר, ולכאורה מה טיבה של תוספת יראה זו, והוא משום דכן היא תכונתו של אדם, שיש חילוק גדול בין מדבר לשותק, ואזהרת יראה ממדבר לא תספיק עדיין בכדי לירא משותק.	25797 25798 25799 25800
שעירי עצרת שני למה קרב, על טומאה שאירעה בין זל"ז, אמור מעתה ראויין היו ישראל להקריב קרבנותיהן בכל עת ובכל שעה אלא שחסך הכתוב (זבחים ו'), דאין דומה רגע למשנהו, מציאות רגע זו משונה מחברתה, ועל כל רגע ורגע צריך שעיר אחר, וזהו ענין בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך דעל כל מצב ומצב צריך פסוק מיוחד, ועל יסוד זה סובב הולך הרמח"ל בכל ספרו מס"י, הרוצה לפקח על עצמו שיתבונן בשעת מעשה ושלא בשעת מעשה, ומעולם לא עמדנו על כוונתו באומרו הרוצה לפקח על עצמו.	25801 25802 25803 25804 25805 25806
יסוד הדברים הוא בואו חשבון, שצריך האדם לחשוב היטב ולפקח על עצמו, כי אין הרגעים וחוטי השערה דומות, ונצייר לנו, הנה כבר ניגש ללמוד תורה, ופתח את הספר וישב ללמוד, ואעפ"כ עדיין אינו בטוח, ועל כל רגע ורגע צריך הוא לאזהרה מיוחדת, ועל אמיתת זה הדבר הורונו חז"ל, בענין המלכת שלמה שאמר דוד לבניהו והורדתם אותו אל גיחון, ויען בניהו ויאמר אמן יאמר ה', א"ר פנחס והלא כבר נאמר וכו', אלא הרבה קטיגורין יעמדו מכאן ועד גיחון.	25807 25808 25809 25810 25811
מכאן ועד גיחון הלא הוא מהלך קטן עד מאד, מהלך רגעים אחדים, ואמרו חז"ל הרבה קטיגורין מי הוא היודע כמותו של הרבה? דכל המצבים והרגעים אינם שוים, וצריך לכל רגע ורגע אזהרה מיוחדת, ורואים אנו זאת מאזהרת התורה שהבאנו לעיל אל תיראו, על כל חוט השערה אזהרה מיוחדת, ומכאן תצא הערה נוראה לאדם עד כמה רחוק הוא מתוה"ק, שרוצה הוא להסתפק בפסוק אחד על כל השנה, יציאת מצרים תספיק לו על כל השנה וכדומה, מכאן יראה איזו שייכות לתוה"ק יש לאדם כזה.	25812 25813 25814 25815 25816

היסוד שצריך האדם שידע הוא שאין מצב אחד דומה למשנהו, יתכן שאחד ניגש אל חבריו בפנים יפות ונפרד ממנו ברוגזה, שהלה לא קבלו כהוגן, והוא משום שהפסוק שהוא צריך לשנן אחרי גישתו, הוא אחר לגמרי מהפסוק הראשון, בשכבך די לו בפסוק זה, ובקומך צריך הוא לפסוק אחר, שכבר נשתנה המצב לגמרי, כל מצב כל רגע, כל חוט שערה, צריך הוא לאזהרה וזהירות מיוחדת, ואל הבקר רץ פסוק מיוחד, וימהר פסוק מיוחד, וזהו דכתיב אל תיראו ואל תחפזו. (דעת חכמה ומוסר מא' נ).	25817 25818 25819 25820 25821 25822
מאמר שנד	25823
ואמר אליהם שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם (דברים כ' ג').	25824 25825
על אויביכם אין אלו אחיכם, שאם תפלו בידם אינם מרחמים עליכם, אל ירך לבבכם ארבע אזהרות כנגד ארבעה דברים שמלכי האומות עושים, מגיפין בתריסיהם כדי להקישן זה לזה כדי להשמיע קול, ורומסים בסוסיהם ומצהילין אותם, וצווחין בקולם ותוקעין בשופרות (רש"י).	25826 25827 25828
שלמה המלך מזהיר, מכל משמר נצור לבך כי ממנו תוצאות חיים (משלי ד'), הכל תלוי בלב וכמ"ש חז"ל העינים הולכות אחרי הלב, וכן האזנים ורמ"ח איברים (שו"ט תהלים י"ד), ועל כן הדגישה התורה שלא ירך לבבם בקורבם למלחמה, ואם כלפי המלחמה הקטנה נאמר כך, עאכ"כ במה שנוגע למלחמת היצר שהיא המלחמה הגדולה והתמידית המתחדשת עליו חדשים לבקרים, שמוכרח לחזק את לבו ולהיות לבן חיל.	25829 25830 25831 25832 25833
והנה בקשר לשמירת הגוף, כמה שאדם שומר את כל אבריו אינו מספיק כלל לשמירה שדרושה ללב, שהרי אם יחלש איזה מאבריו יכול להעלות ארוכה, אבל אם יחלה בלבו בנפשו הדבר, ולכך ברגע שלבו חש ברע מיד מזמין את הגדול שברופאים לטפל בו ולהציל את חייו, וידוע שיש דברים המזיקים ללב, כמו שגילו ששומן מן החי גורם להתקפות לב, ומאידך ישנם דברים הטובים ללב.	25834 25835 25836 25837
כמו כן במה שנוגע לרוחניות שעם כל הזהירות והזהירות שדרוש למצוות האברים, אינם דומה כלל למה שטעון לחובת הלבבות, וכבר כתב הרב חיים וויטאל, שלמרות שאין התורה מחייבת מצוותיה מידות הגונות, הרי המידות הן יסוד ובסיס לכל התורה כולה, ובלעדן אין שום אפשרות לקיים תרי"ג המצוות, וכן האמונה המושרשת בלב, שבלעדה לא שייך מצוות כלל כמ"ש במדרש שאמר הקב"ה, קודם קבלו מלכותי ואח"כ אגזור עליכם גזירות (מכילתא יתרו פרשה ו'), וכן ישנם דברים הטובים ללב הרוחני, כמ"ש חז"ל בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין (קידושין ל'), היות והיצה"ר מתיישב בין שני מפתחות הלב (ברכות ס"א), רק בכוח התורה הקדושה אפשר לדחות אותו משם.	25838 25839 25840 25841 25842 25843 25844
והנה ברחמי הרבים הקים לנו הקב"ה בכל תקופה אנשי רוח חקקי לב שהם מנצחים על מלחמת היצר, וככל אשר יאמרו אלינו נעשה כדי לטהר לבנו מכל שמץ וסיג, וכמ"ש (מס"י פ"ג) על דברי הגמ', על כן יאמרו המושלים באו חשבון אלה המושלים ביצרם, והם אומרים בואו ונעשה חשבוננו של עולם, שכר מצוה כנגד הפסדה והפסד עבירה כנגד שכרה (ב"ב ע"ח:), ומדמה המס"י הענין למשחק השרים שבו שבילים רבים, ורק אלה שיצאו מהסבך ויודעים אל נכון את הדרך מסוגלים להדריך את אחרים.	25845 25846 25847 25848 25849
איתא בחז"ל, שאלו לחכמה חוטא מה עונשו? אמרה להם חטאים תרדוף רעה (משלי י"ג), שאלו להקב"ה חוטא מה עונשו, א"ל יעשה תשובה ויתכפר לו הה"ד טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך (ילקוט יחזקאל י"ח), הנה קמן התבוננות נפלאה, שלא רק דרך התורה פותחת לפניו דרך כבושה כמ"ש דרכיה דרכי נועם (משלי ג'), אלא אפילו לחוטא אם יעשה תשובה, שוב נפתחה לפניו דרך סלולה של תשובה, והקב"ה בעצמו מורה לו בדרך זה.	25850 25851 25852 25853 25854
אולם החוטא הנשאר במרדו, לא רק שדורך בדרך לא דרך, כמ"ש העזבים אורחות יושר ללכת בדרכי חשך (משלי ב'), אלא שמעשיו המכוערים רודפים אותו כל הזמן, וזהו שאמרו שהחכמה ענתה חטאים תרדוף רעה, רוצה לומר שהשכל מחייב שמה שהרשע מקלקל יתנקם בו וירדוף אותו תמיד, אם לא שיעשה תשובה ויזכה לסייעתא דשמיא.	25855 25856 25857 25858
והנה אף שכתב הגאון ר' ישראל סלנטר זצ"ל (מכתב ט"ז באור ישראל), שלמלחמת היצר אין סדר ואין בטחון, ורק להתחזק בלימוד המוסר בהתפעלות ותפילה בהשתפכות הנפש, בכל זאת כלל אחד ישנו והוא לא לנטוש את המערכה, כדאיתא במשנה מעמידין זקיפין לפניהם ומאחריהם, וכל המבקש לחזור הרשות בידו לקפח את שוקיו, שתחילת ניסה נפילה (סוטה מ"א), אסור להסיח דעת מהמלחמה הנטושה בקרבן משום שבנפשו הדבר.	25859 25860 25861 25862 25863
וגם עליו להשכיל לטיב המלחמה, שלא יחשוב מה בכך אם לא אתאמץ כל כך, אם לא אהיה מהצדיקים אז יהיה חלקי עם הבינונים, טעות גדולה ומרה זאת בידו, שהרי התורה מזהירה אתם קרבים למלחמה על אויביכם, ואין רחמים במלחמה, וכבר העיר החסיד חוה"ל, שהשונא הגדול שיש לו בעולם הוא היצר	25864 25865 25866

הנסוך בכוחות הנפש, והרוצה לשרשו משני העולמות (פ"ה מיחוד המעשה), על כן אל יצפה לשום חמלה משונא מושבע זה, אלא ידע נאמנה שאם לא יתאמץ להתגבר עליו יפילנו מטה מטה ח"ו.	25867
ואחרי שנתברר לאדם שאכן נתון הוא במלחמת חורמה, עלול ליפול ברוחו ולחשוב מה כוחי לעמוד נגד שונא אדיר כזה אשר רבים הסרים למשמעתו, בזה מחזקת אותנו התורה אל ירך לבבכם שלא להתפעל מתכסיסי המלחמה, מהרעש והמהומה שמקים האויב, משום שהכל אחיזת עינים בבחינת תשת חושך ויהי לילה (תהלים ק"ד), ובאמת אין לו שליטה כלל נגד אור השכל, וכל אחיזתו רק בבלבול וחוסר מחשבה.	25869
כל אלה הם השבונות של יראת שמים לכל ימות השנה, אבל בימי האלול וימים נוראים גדול החיוב פי כמה להתעורר בתשובה ולהתבונן על דרכיו, וכבר כתב הרמב"ם (בהלכות תשובה פ"ג) וז"ל, אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו, כלומר עורו ישנים משנתכם ונרדמים מתרדמתכם וחפשו במעשיכם, וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן, ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל, הביטו לנפשתיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם, ויעזבו כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה עכ"ל, הרי שם הרמב"ם את עיקר הדגש על מה ששוכחים את האמת מחמת טרדות הזמן. (המוסר והדעת).	25870
	25871
	25872
	25873
	25874
	25875
	25876
	25877
	25878
	25879
	25880
מאמר שנה	25881
ואמר אליהם שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם. כי ה' אלהיכם ההולך עמכם להלחם לכם עם אויביכם להושיע אתכם (דברים כ' ג' ד').	25882
	25883
	25884
ובגמ' (סוטה מ"ב) ארבע אזהרות יש כאן אף שרואים עם רב ועל פי דרך הטבע אין כל סיכוי לנצח את האויבים, מ"מ חייבים להיות בטוחים בנצחונם עד שלא ישפיעו עליהם כלל, ולא צריכה להיות שום הרגשת אי בטחון, וראה ברש"י שכתב סוס ורכב בעיני כולם כסוס אחד, רב ממך בעיניך הוא רב אבל בעיני אינו רב, כן צריכה להיות תחושת היוצאים למלחמה כאילו וכולם כסוס אחד, והטעם משום שבעיני הקב"ה אינו רב.	25885
	25886
	25887
	25888
	25889
וכן כתב רש"י אח"כ, הם באים בנצחוננו של בשר ודם ואתם באים בנצחוננו של מקום, ובעיני המקום אין הבדל בין רב למועט, וברבינו יונה (שער השלישי ל"ב) מונה זאת בכלל הלאוין שבלב, הוזהרנו בזה שאם יראה האדם כי צרה קרובה, תהיה ישועת ה' בלבבו ויבטח עליה, כענין שנא' אך קרוב ליראיו ישעו (תהלים פ"ה), וכן כתוב מי את ותיראי מאנוש ימות (ישעיה נ"א).	25890
	25891
	25892
	25893
	25894
	25895
	25896
	25897
	25898
	25899
והדברים מבוארים בחז"ל (דברים רבה ב' כ"ט), אמר ר' יצחק בא וראה אין מעשי הקב"ה כמעשי בשר ודם, בנוהג שבעולם בשר ודם עושה לו פטרון, והוא מתקיים עליו והוא נתפס באנקילטון, הלכו ומצאו לפטרוננו וא"ל נתפס בין ביתך, א"ל אני מתקיים עליו, יצא ליהרג היכן הוא והיכן פטרוננו, אבל הקב"ה אינו כן, א"ל מלאכי השרת נתפש משה, א"ל אני מתקיים עליו, הרי הוא יוצא ליהרג והצילו הקב"ה, מנין שנאמר ויצילני מחרב פרעה, כי דרכי שמים שההצלה באה דוקא בחרב פרעה, כשהחרב מונחת ולא נראית דרך לישועה, וטבע האדם אינו כן אלא מחפש מהלכים וסיבות בטבע לישועה, ומהלכים וסיבות אינם אמונה ובטחון.	25900
	25901
	25902
	25903
	25904
	25905
	25906
ואלו הם דברי הנביא (ישעיה נ'), מי בכם ירא ה' אשר הלך חשכים ואין נוגה לו יבטח בשם ה' וישען באלוהיו, המאמין האמיתי זה אשר הולך חשכים, שמצבו נראה כאילו וכל העולם חשך בעדו, ואין נוגה לו אינו רואה כל תקוה לצאת מאפילה לאורה, ולמרות כל זאת יבטח בשם ה' וישען באלוהיו, שאמונתו איתנה בקרבו למרות שלא נראה סיבות לישועה, והיינו דאיתא בחז"ל (סוטה מ"ח), מי שאין לו מה שיאכל ואומר מה נאכל למחר הרי זה מקטני אמונה, שאף כשאין לו מאומה לאכול ואינו רואה כל סיבה שלמחר יתחדש לו מזון, מ"מ חייבת אמונתו להיות חזקה שלא יחשוש כלל, וכאשר דואג למחר הרי הוא מקטני אמונה.	25907
	25908
	25909
	25910
	25911
	25912
	25913
אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף ואם דלת היא נצור עליה לוח ארז, (שה"ש ח'), חובת המאמין להיות כחומה ללא הרהור ופקפוק כלל, ששום דבר לא יזיזו ואפילו כמלא נימה מאמונתו, וזו מדרגת ישראל שנא' עליהם אני חומה ושדי כמגדלות ולהמבואר מוסבר היטב לשון חומה, שאף כאשר הסיבות נגדו מ"מ	25914
	25915
	25916

אינו זו מאמונתו, אולם אנו נמצאים במצב של דלת, שכל תזווה קלה והיעדר הסיבות מפריעה אותו מאמונתו.	25917 25918
וכאשר נתבאר גודל הקושי בהשגת האמונה השלמה, לכן חייב כל אחד ואחד לבקש עצות ותחבולות כדי שישיג ויתחזק באמונה, וכל שימצא מקום להתחזקות באמונה לא ירפה ממנו, שרק ע"י עצות ממקומות שונות יוכל אולי אחרי רוב עמל להגיע להיות מאמין, וכדאיתא במדרש (בראשית רבה ל"ט א'), שאברהם אבינו ראה בירה דולקת, והיה הולך ממקום למקום ואמר, תאמר שהבירה הזאת בלי מנהיג, הציץ עליו בעל הבירה וא"ל אני הוא בעל הבירה, ואע"ג דלא חסרו לאאע"ה אפשרויות להתחזק באמונה, מ"מ חובת המאמין לעמוד ולחזק עצמו תמידית באמונה, ולא להסתפק במה שהורגל בה כי אמונה ללא תכלית, ולכן אאע"ה הלך ממקום למקום וביקש דעת לחזק אמונה.	25919 25920 25921 25922 25923 25924 25925
ובעודי בברכת המזון התעוררתי בתחילת הברכה נודה לך ה' אלהינו על שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה, והוא בהבטחת ה' לאברהם הנני נותן לך את ארץ כנען לאחוזת עולם, ואף שמצד אחד נגזרה גזירת גלות על ישראל, מ"מ הובטחה ארץ ישראל לאחוזת עולמית, ולכאורה מי יכול להבטיח דברים לעולמים, אין זאת אלא שהמבטיח כל יכול, ושום דבר לא יוכל למונעו מלקיים הבטחתו, וכן רואים אנו שלמרות הגלות מ"מ לא ירשו אומות העולם את ארץ ישראל, ורק אנו זכינו שוב להיות בה, וכן יכול המשכיל להתעורר באמונה מכל צעד ושעל, ורק צריך לעמוד ולהתבונן בזה.	25926 25927 25928 25929 25930 25931
וביותר עתה שסמוכים אנו לימות המשיח שכל העולם מתגרין זה בזה, אחד מהסימנים של עקבתא דמשיחא, זכורני שהחפץ חיים זצ"ל היה אומר, שחייבים לחכות למלך המשיח דמוכרח לבוא עתה שאין לו כמעט למי לבוא, וכ"ז לפני למעלה מחמישים שנה, ובתקופה היא היא העולם מלא צדיקים וחכמים, מה נאמר בזמננו לאחר החורבן הנורא של יהדות התורה באירופה, שעתה באמת אין למי לבוא שנשארו מעט מהרבה, וכמה ישיבות מועטות נשארו בעולם הלומדים תורה על טהרת הקודש, והדרך להכין עצמו לימות המשיח הוא להתחזק באמונה מן הכוח אל הפועל, ועל ידי עבודה ויגיעה בזה נזכה לביאת גואל צדק במהרה. (אור יחזקאל ח"ג ט"ו).	25932 25933 25934 25935 25936 25937 25938
מאמר שנו	25939 25940
ודברו השוטרים אל העם לאמר מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו ילך וישוב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יחנכנו (דברים כ' ה').	25941 25942
אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו, גדל בשם טוב ונפטר בשם טוב מן העולם (ברכות י"ז), כדי שיוכל האדם להיפטר מהעולם במחשבה רוחנית ומתוך הרהור בעסק התורה, צריך הוא לעבד את עצמו מנעוריו, ולהתרגל להיות מעורה בעסק התורה בעמל רב, רק אז יוכל להגיע לכך שייפטר בשם טוב, שם טוב משמע שהוא עסוק תמיד ברוחניות, כי א"א להיפטר בשם טוב אם לא נתגדל בשם טוב, צריך הוא לגדול כל ימיו בעבודת ה' ובעמלה של תורה, וכאשר תגיע שעתו להיפטר מהעולם יזכה במילא לכך שרגעיו האחרונים יהיו בשם טוב, בשם שבו הוא מתגדל מההתחלה ועד הסוף, מהיוולדו ועד מותו.	25943 25944 25945 25946 25947 25948 25949
אשרי אדם שחתם ימיו במחשבה של תורה, אשרי אדם שיצאה נשמתו באחד, אם לא ירגיל האדם את מחשבותיו עוד מנעוריו בתורה וביראה, עלול הוא עוד למות מתוך מחשבה בלתי טהורה, מתוך מחשבת ממון ורכוש, מתוך מחשבת ליצנות כעס וגאווה, ואוי לו למי שנשמתו יוצאה ומסיים חייו בהרהור כזה, ומביא את עצמו לעולם העליון במחשבה שפלה, והאדם יכול להבטיח את עצמו שלא יגיע לכך, אך ורק אם יגדל את עצמו בשם טוב, רק אז יצא מהעולם בשם טוב, מותו ימצא אותו בעצם מחשבה טהורה, בהרהור יפה, אך תלוי הדבר במה עסוק היה כל ימיו.	25950 25951 25952 25953 25954 25955
ר' יהודה משכח לר' אלעזר דהוה יתיב וקא עציב, א"ל במאי קא עסיק מר, א"ל כתיב (משלי ט"ז) באור פני מלך חיים, בזמן שהמלך מראה פנים שוחקות העבדים שוחקין, ובזמן שהמלך מראה פנים עצובות העבדים עצבין, מה טוב ומה נעים לו לאדם שכל שעה שפוגשין בו מוצאין אותו עסוק ברוחניות, מהרהר בתורה וביראה, שקוע במחשבותיו בדרכי התורה והלכותיה ובדרכי העבודה להשי"ת, אזי בטוח הוא כשיבוא זמנו ויפטר מן העולם, יצא מתוך מחשבה רוחנית ולא מתוך עיסוק בעניני הגשמיים, וכש"כ בהרהורי עבירה חלילה.	25956 25957 25958 25959 25960 25961
מי האיש אשר בנה בית ולא חנכו ילך וישוב לביתו, פן ימות במלחמה ואיש אחר יחנכנו, ודבר של עוגמת נפש הוא (רש"י כ' ה'), וכי בזה שאיש אחר יחנכנו, יש יותר עוגמת נפש מאשר מותו במלחמה? ברם צר מאד הדבר וזוהי עוגמת נפש גדולה מאד, שאדם מישראל ימות מתוך מחשבה כזו, ובמקום להרהר תשובה ברגעי חייו האחרונים, תהא מחשבתו עסוקה שאיש אחר יחנך את ביתו החדש (רא"מ מגור זצ"ל).	25962 25963 25964 25965

בדומה לזה מתפרש מאמר חז"ל מיתת צמא קשה מכולן, וזהו לפי שגווע מצמאון עשוי להינצל ממות	25966
במעט מים עד הרגע האחרון, ומשום כך אין דעתו נתונה להתבונן ולנהוג, כפי שראוי לו לאדם מישראל	25967
לנהוג ברגעים כאלו, לכן מיתת צמא קשה מכולם, שצריך הוא להתייגע ולהתאמץ ולהתעלות למעלה	25968
מעיוני הצמאון ולהרהר בתשובה, וזה דבר קשה מאד (מעיינה של תורה).	25969
שימו איש חרבו על ירכו, משה מל ואהרן פורע, ויהושע משקה (מי סוטה), לפי שכל אותן ארבעים שנה	25970
שהיו במדבר, לא היו מוליך מפני טורח הדרך ומפני שלא נשבה רוח צפונית, ועכשיו שהם עומדים ליהרג,	25971
לא רצו משה ואהרן שיהרגו בלא מילה ובלא קבלת מצוה (אבודרהם), עוגמת נפש גדולה מאד היא שאי	25972
אפשר לתקן, אם אדם עובר מהעולם הזה ונפטר הימנו ללא הרהור תשובה, וללא תיקון נפשו ותכונותיו.	25973
ר' יוסי אמר יהא חלקי ממתים בדרך מצוה (שבת קי"ח), היינו שיפטר ברגע האחרון מן העוה"ז באמצע	25974
מחשבה של מצוה, או באמצע המעשה המועיל והפעולה הרצויה לפני ה', אבל כדי שיעיף למדרגה כזו,	25975
צריך האדם להעמיד את כל מהלך מחשבותיו שיעסוק תמיד בעבודת הקודש, ואז יהיה מובטח שגם ברגע	25976
האחרון יתפטר באמצע מלאכת הקודש, וכן אמר מרדכי הצדיק לתלמידיו בשעה שהגידו לו שהמן בא, בני	25977
רוצו מכאן שלא תכוו בגחלתי, שהרי המן הרשע בא להרגני, אמרו אם תמות נמות עמך, אמר להם אם כן	25978
נעמוד בתפילה ונפטר מתוך התפילה (מד"ר אסתר ט'). (אור חדש).	25979
	25980
מאמר שנו	25981
ודברו השוטרים אל העם לאמר מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו ילך וישוב לביתו פן ימות במלחמה	25982
ואיש אחר יחנכנו (דברים כ' ה').	25983
אין אדם בעולם שאין בו ניצוץ כוח הנתינה, זה יראה בשמחתו שאיננה שלמה בהיותו יחידי, וכן בגעגועין	25984
אל החברה אשר מעמקי הנפש יבואו, וזה לך האות כי עונש בית האסורים ההפרדה מהחברה לעונש חמור	25985
יחשב, ומה המה הגעגועין הללו? ניצוץ כוח הנתינה, כל אדם יתאוה לבנים, ויש בזה שתי בחינות, א) כי	25986
ירגיש את בניו שיהיו כהמשך לעצמותו לאחר שיפרד מעולמו, ב) כי ירגיש צורך והכרח שיהיה לו את	25987
אשר יאהבנו ויטיב לו.	25988
וכן הננו רואים בהולכים ערירים, אשר יכניסו יתומים לביתם והיו להם לבנים, וגם יש כאלה אשר כלב או	25989
שאר בעלי חיים יקרבו אליהם, ויטיבו להם כאשר יעשו לבנים, הלא גם זה לאות אשר שורש כוח הנתינה	25990
טמון הוא בעומק נפש האדם, כאן שאלה יפה עומדת לפנינו, הן האהבה והנתינה באות כאחת, האם הנתינה	25991
היא תולדת האהבה, או להיפך האהבה באה מן הנתינה?	25992
הורגלנו לחשוב את הנתינה לתולדת האהבה, כי לאשר יאהב האדם יטיב לו, אבל הסברה השניה היא כי	25993
יאהב האדם את פרי מעשיו, בהרגישו אשר חלק מן עצמיותו בהם הוא, אם בן אשר ילד או אימן, או חיה	25994
אשר גידל, ואם צמח אשר נטע, או גם מן הדומם, כמו בית אשר בנה, הנהו דבוק למעשי ידיו באהבה, כי	25995
את עצמו ימצא בהם, וכן הראוני בדברי רז"ל כסברה זאת השניה, כך שנינו במס' (דרך ארץ זוטא פ"ב),	25996
אם חפץ אתה להדבק באהבת חבירך, הוי נושא ונותן בטובתו, ועמוקה היא האהבה הזאת מאד, הלא נראה	25997
מה שכתוב בספר תורת ה', המקור היחידי לדעת את עמקי הנפש עד תומם.	25998
מי האיש אשר בנה בית ולא חנכו, מי האיש אשר נטע כרם ולא חללו, מי האיש אשר ארש אשה ולא	25999
לקחה, כולם יחזרו מעורכי המלחמה בלי הפרש, והוקשו זל"ז, יען אשר תדמה אהבתנו את פרי עבודתנו	26000
כאהבת ארוסין, האהבה הזאת היא אשר תבוא מן הנתינה בלי ספק, ראיתי מעשה, הורים צעירים ראו כל	26001
חמדת חייהם בבנם הקטן, בשעת חירום ומלחמה פרצה, ויברחו כולם משדה המלחמה, ויקר המקרה אשר	26002
האויבים הפרידו בין הדבקים, והאב עם בנו נשארו לצד האחד, והאם לצד השני, וכה נפרדו ביגונם	26003
וגעגועיהם כמה שנים, עד אשר שקטה המלחמה והשלום שב אל מקומו, ויתוועדו יחדיו בני המשפחה כולה	26004
וישמחו איש ברעהו מאד.	26005
והנה פלא, לא יכלו לתקן את אשר חסר להם בזמנו, אהבת האב ובנו היתה יותר עמוקה ודבוקה מאהבת	26006
האם והבן, היא הניחה אותו קטן ותמצאהו גדול, ויהי בעיינה כאילו הוא אחר, עדיין היתה מתגעגעת אחר	26007
בנה הקטן שהניחה, אבל הן זה רק דמיון, ואיה שורש הדבר? הוא אשר האב אימן וגידל את הילד תחתיה,	26008
זהו אשר חסר לה ושב אל האב במקומה, האהבה הבאה מן הנתינה היא עברה כולה אל האב.	26009
ואמרו רבותינו ז"ל (ב"מ ל"ב:), אוהב לפרוק ושונא לטעון מצוה בשונא כדי לכופ את יצרו, ואע"פ	26010
שבפריקה מונע גם צער בעלי חיים שהוא מדאורייתא, מ"מ כדי לכופ את יצרו עדיף, ויש גם ענין בזה, כי	26011
בהטיבו לשונאו גם הוא עצמו תסתלק השנאה מלבו, ותכנס תחתיה אהבת הנותן אל המקבל ממנו, ומי	26012
שעיניו פקוחות יראה מעשים כאלה הרבה, כללו של דבר, זה אשר יתן האדם לזולתו לא יאבד ממנו, אלא	26013
זו היא התפשטות עצמותו, כי ירגיש אשר גם חלק לו בחבירו אשר נתן לו, זו היא הדבקות שבין אדם	26014
לזולתו, אשר נקרא לה אהבה. (מכתב מאליהו א' דף 35).	26015

	26016
מאמר שנה	26017
ויספו השוטרים לדבר אל העם ואמרו מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו ולא ימס את לבב אחיו כלבבו (דברים כ' ה').	26018
26019	26019
מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו, רבי יוסי הגלילי אומר הירא מעבירות שבידו, ולכך תלתה לו תורה לחזור על בית כרם ואשה, לכסות על החוזרים בשביל עבירות שבידם, שלא יבינו שהם בעלי עבירה, והרואהו חוזר, אומר שמא בנה בית או נטע כרם או ארש אשה (רש"י כ' ה').	26020
26021	26021
26022	26022
26023	26023
26024	26024
26025	26025
26026	26026
26027	26027
26028	26028
26029	26029
26030	26030
26031	26031
26032	26032
26033	26033
26034	26034
26035	26035
26036	26036
26037	26037
26038	26038
26039	26039
26040	26040
26041	26041
26042	26042
26043	26043
26044	26044
26045	26045
26046	26046
מאמר שנט	26047
26048	26048
26049	26049
26050	26050
26051	26051
26052	26052
26053	26053
26054	26054
26055	26055
26056	26056
26057	26057
26058	26058
26059	26059
26060	26060
26061	26061
26062	26062
26063	26063
26064	26064

שהם מלאים חרטות על מעשיהם, אלא שקשה להם לפרוש, משום שלא השכילו לאחוז גם במידת שוטרים	26065
לרדות ולאליץ עצמם לנקוט בדרך התשובה השלמה.	26066
ואמנם מצינו במדרש, שדוקא פרשה זו של מינוי שופטים ושוטרים נקראה על שמו של משה משום שמסר	26067
נפשו עליה, מידה שהיא הניגוד הגמור והמוחלט לאיש הירא ורך הלבב, כמ"ש במדרש שופטים ושוטרים	26068
תתן לך, לך ולא לעכו"ם, ד"א תתן לך מלמד שנקראו הדיינים על שם משה, זה אחד משלושה דברים	26069
שמסר משה נפשו עליהם ונקראו על שמו, נתן נפשו על התורה ונקראת על שמו, שנאמר זכרו תורת משה	26070
עבדי, נתן נפשו על ישראל, נתן נפשו על הדיינים (תנחומא שופטים אות ה').	26071
ולפי דברינו מובן, כי לא בכדי נחשבה מאד מסירותו של משה על מצוה זו, משום שמסירות נפש היא	26072
התשובה המתאימה, והיא הניגוד הקיצוני לרכות הלב, ולכך הירא ורך הלבב שאינו בטוח בנצחון חייב	26073
לשוב מעורכי המלחמה, ואילו הנוקט בדרך ההפוכה ומגיע לכדי מסירות נפש, הוא הזוכה לכל הגדלות	26074
והרוממות. (נחלת אליעזר).	26075
	26076
מאמר ס	26077
ויספו השוטרים לדבר אל העם ואמרו מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו ולא ימס את לבב אחיו	26078
כלבבו (דברים כ' ח').	26079
הרמב"ן בפירושו לתורה הביא דעת הבה"ג כי זו מצות לא תעשה, שלא ימנע מלשוב שלא ימס לבב אחיו	26080
כלבבו יעו"ש, ונראה שדין זה לא נאמר במלחמה דוקא, אלא שכל הירא ורך הלבב שאינו הולך בדרכי	26081
האמונה והבטחון, והריהו עלול להמס את לבב אחיו כלבבו, אל יהא מצוי בין אחיו, אלא ילך וישוב לביתו	26082
ולא יראה איש ברפיון ידיו, וק"ו לבן ישיבה שעליו ולהזהר ולהשמר לבל יהא בכלל איסור זה.	26083
בספר (מלכים מ"ב ו') כתוב, וישכם משרת איש האלוהים לקום, ויצא והנה חיל סובב את העיר וסוס	26084
ורכב, ויאמר נערו אליו אהה אדוני איכה נעשה, ויאמר אל תירא כי רבים אשר אתנו מאשר אותם, ויתפלל	26085
אלישע ויאמר ה' פקח נא את עיניו ויראה, ויפקח ה' את עיני הנער, וירא והנה ההר מלא סוסים ורכב אש	26086
סביבות אלישע.	26087
ומיד לאחר מזה כתוב וירדו אליו, ויתפלל אלישע אל ה' ויאמר ה' נא את הגוי הזה בסנורים, ויכם	26088
בסנורים כדבר אלישע, כלומר ה' היכה את חיל ארם בסנורים כדבר אלישע, והנה כל נס הסוסים ורכב	26089
האש שירדו סביבות אלישע לכאורה היה מיותר לגמרי, שהרי חיל ארם הוכה בסנורים מבלי יכולת עשות	26090
מאומה, ונס זה הצילם, ומפני מה הוצרכו לנס כי רבים אשר אתנו מאשר אותם, והרי הרבים אשר אותם	26091
חסרי אונים והולכים בחושך ואין להתיירא מהם.	26092
ועי"ש ברד"ק, שפקח הקב"ה את עיני הנער והראהו הסוסים ורכב האש לחזק את לבו שלא יפחד, וכבר	26093
נתבאר במקום אחר הצורך לכך, לפי שאין עושים נס להציל מי שנפחד ונבהל, כי עצם פחדו ובהלתו היא	26094
הסכנה הגדולה ביותר עבורו, ולכן היה צורך בטרם כל להרגיעו, ורק אז יהא ראוי להצלה.	26095
אמנם הנס שהוכו חיל ארם בסנורים היה בגלל אלישע, שאותו באו חיל ארם לתפוס, כמו שנתפרש שם	26096
ששלח מלך ארם חיל כבד לתפוס ולאסור את אלישע, וא"כ מה היה צורך לנס הראשון, ועל כרחך משמע	26097
מזה שכל זמן שהיה נערו נפחד ונבהל, היה אף הנביא עצמו בסכנה, וכמ"ש שהאיש הירא ורך הלבב מסכן	26098
את כל סביביו, והפגם במידת הבטחון של הנער סיכן אף את אלישע, ע"כ נעשה הנס הראשון עבור הנער	26099
לחזק את לבו שלא יפחד, ואז נעשה נס להצלת אלישע.	26100
ולכן הזהירה התורה בלאו ולא ימס לבב אחיו כלבבו, אלא או יתחזק הוא עצמו באמונה ובבטחון, או ילך	26101
וישוב לביתו, אחרת סכנה הוא לכלל כולו, וחומר איסור זה של הרפיית הרבים והמסת לבם נורא עד מאד,	26102
וכן אנו מוצאים בגמ' על הפסוק וילך אלישע דמשק, אמרו (סוטה מ"ז) למה הלך? א"ר יוחנן שהלך	26103
להחזירו לגיחזי בתשובה ולא חזר, א"ל חזר בך, א"ל כך מקובלני ממך כל שחטא והחטיא את הרבים אין	26104
מספיקין בידו לעשות תשובה, מאי עבד? איכא דאמרי אבן שואבת תלה לו לחטאת ירבעם והעמידו בין	26105
שמים וארץ, ואיכא דאמרי שם חקק לה אפומה והיתה אומרת אנכי ולא יהיה לך.	26106
ואיכא דאמרי רבנן דחה מקמיה, פירש"י דוחה היה את התלמידים מפני אלישע כשהיה משמש לפניו,	26107
ונראה להדיא כי דחית התלמידים מעל פני הרב הרי זה מחטיא את הרבים כמחטיאם בע"ז, וקצת משמע	26108
שהשלישי קשה מכולן, שכשם שהשני שהוא חקיקת השם בפיה של הע"ז שע"י אומרת אנכי ולא יהיה,	26109
הוא חטא חמור מהעמדת עגלו של ירבעם בין שמים וארץ, שהרי זה מכשול קשה מן הראשון, כן השלישי	26110
מכשול גדול מכולן, שכאן הוא מכשיל את גדולי האומה והכמיה מללמוד תורה אצל שופט ישראל ונביא	26111
ה'.	26112
ובירושלמי (סנהדרין י' ה"ב) איתא, איך היה דוחה גיחזי את התלמידים, גיחזי גבור בתורה היה, אלא	26113
שהיו בו ג' דברים עין צרה וכו', בשעה שהיה אלישע יושב ושונה ישב לו גיחזי מחוץ לשער, וכשהיו	26114

התלמידים באים ורואים אותו, אמרו אם הוא אינו נכנס אנו נכנסים? והלכו להם, והיתה המשנה ששנה	26115
אלישע נאמרת ואין אדם נהנה ממנה כלום, מכאן אנו רואים עד היכן חמור העון של החלשת הרבים אפי'	26116
ע"י גרמא בעלמא, ועד כמה חובת הזוהירות מוטלת על בן ישיבה שלא יגרום לחולשת הרבים ע"י רפיונו	26117
הוא.	26118
ואפי' אינו מתכוין לרעה גורם לחטא הרבים, ולא עוד אלא שנקרא מחלל ה', ואין כוח בתשובה לתלות	26119
ולא ביוה"כ לכפר ולא ביסורין למרק, אלא כל אלו תולין ומיתה ממרקת, שכן אמרו (יומא פ"ו.) היכי דמי	26120
חילול ה', ר' יוחנן אמר כגון אנא דמסגינא ד' אמות בלא תורה, ופירש"י ואין הכל יודעין שנחלשתי	26121
בגירסתי ולמדין ממני להבטל מתלמוד תורה, ומוכח מכאן שאפי' יש לבן ישיבה סיבה מוצדקת להעדר מן	26122
הישיבה, אך מאחר שאין הכל יודעין אותה, הרי זה גורם שילמדו ממנו להקל בביטול תורה, והרי זה	26123
חילול ה' ר"ל, חובתו של האדם לעשות למען תועלת הרבים, היא חובה גדולה ועצומה, והזוכה לקיים	26124
חובה זו הריהו מתגדל ומתעלה בעצמו לאין שיעור. (שיחות מוסר מא' כ"ט).	26125
	26126
מאמר שסא	26127
ויספו השוטרים לדבר אל העם ואמרו מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו ולא ימס את לבב אחיו	26128
כלבבו (דברים כ' ח').	26129
הירא ורך הלבב, רבי עקיבא אומר כמשמעו שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה, ר'	26130
יוסי הגלילי אומר הירא מעבירות שבידו, ולכך תלתה לו התורה לחזור על בית וכרם ואשה, לכסות על	26131
החוזרים בשביל עבירות שבידם, שלא יבינו שהם בעלי עבירה, והרואה חוזר אומר שמא בנה בית, או נטע	26132
כרם, או ארס אשה (סוטה מ"ג.), מאד יש לנו להתלמד ולהתרומם מפרשה זו המגלה לנו את רוממותה	26133
והודה של מוסריות התורה, שהיא בבואתה של החכמה האלהית, ואשר כל מגמתה לצרף את הבריות,	26134
ולקבוע בהם ההבנה בערך כבוד הבריות שנבראו בצלם!	26135
נתבונן נא איך התורה מחנכת ומדריכה אותנו להבין את ערך נשמת האדם, ועד כמה שאנו מצווים	26136
ומחוייבים בכל התנאים ובכל הנסיונות לחבב וליקר את כבוד האדם, לא לפגוע בו ולא לגרום לו שום צער	26137
ועלבון, שום הרגשה של דכאון והשפלה, אף שלכאורה נראה כאילו אנו מפסידים ע"י כך, שאנו מסכנים	26138
ע"י כך כמה וכמה ערכים וענינים פרטיים, ואפי' תנאי הקיום של עם ישראל!	26139
והרי התורה מצווה עלינו ואומרת לנו, שכדאי לכאורה אפילו להעמיד בסכנה את כל עם ישראל היוצא	26140
למלחמה, אך ורק בכדי שלא לבייש אחד מישראל! ומוטב שיתמעט כוח של צבא, שיקופח כוח ההגנה של	26141
ישראל, ואנו מצווים על אלה רכי הלב שישובו לביתם, וכדי שלא לבייש את מי שיש בידו עבירות, ומפחד	26142
שמה יגרום לו החטא ויסתכן במלחמה, המציאה התורה אמתלאות לשחרורם של כמה וכמה אנשים	26143
אחרים, התולים חזרתם בסיבות בית כרם ואשה, ובחזרה הכללית אינה מתבלטת חזרתם של אלה היראים,	26144
ואין עלבונם פומבי.	26145
ולכאורה הלא זה מוקשה ומוזר, הכי בשביל כבודו של זה החוטא, תסוכן כל עמדתו של עם ישראל, האם	26146
בשביל שחטא יהא נשכר עוד? והנה נעיין נא ונראה מה רחוקים אנו מדעת התורה בנידון זה, התורה חסה	26147
על כבודו של הפושע החוטא, והיא מצווה על הכהן להכריז שישובו לביתם פן ימותו במלחמה, ואם אינו	26148
שומע לדברי הכהן סופו שהוא מת במלחמה (ספרי), אזהרה ודרישה זו למה, בכדי להעמידנו על הרגשת	26149
צערו ובושתו של אותו הירא, שמוטב לו להבליג על וידויו בגלוי לומר עשיתי עבירות, וללכת לשדה קטל!	26150
הכי לזירונו מיוחד צריך ההולך לקראת המוות שישובו הביתה? הלא די ברמז קל שניתנת לו הרשות לשוב!	26151
אלא ללמדנו בא, מה איומה היא הרגשת הצער של בעל העבירה, ומה מר לו לכשיצטרך לומר בגלוי	26152
שעבר עבירות אלו ואלו, ומוטב לו לשתוק ולהסתכן במלחמה, ואינו משתחרר מאליו, אלא שהכהן משמיע	26153
שאלו ואלו ישובו הביתה, והוא הירא נעשה מחוזרי המלחמה בשורות הנוטעים והבונים, מה נשגבה	26154
וחודרת היא ההבנה שהתורה מגלה ביחסה לנפשו של החוטא המתלבט בעיניו, ורגשי הנוחם והצער	26155
אוכלים אותו, חשה התורה לעזרתו בשעת עינויים כזו, ומצילה אותו מכיסופא.	26156
ברם אף שלכאורה נראה לנו כאילו התורה מסכנת וממעטת כלל האומה והצבא לכבודו של היחיד, אבל	26157
לאמיתו של דבר, טיבותא רבתי גנוזה בדרך זו! כי אין מעצור לה' להושיע ברב או במעט (ש"ר י"ד), כי	26158
מתי מתגברים השונאים על ישראל, בשעה שמתרפים מדרך המוסריות של התורה, כמה"כ ויחנו ברפידים,	26159
ופירשו חז"ל שרפו ידיהם מן התורה (ערכין ה'). ומיד ויבא עמלק.	26160
ובכן אין הנצחון במלחמה תלוי ברוב או במעט הצבא, כי ה' אלהיכם ההולך עמכם להושיע אתכם, השונא	26161
העצום ביותר של עם ישראל, הוא רפיון המוסריות שהתורה ציוותה אותנו! שיחרורם של מספר אנשים	26162
לא יזיק כלל וכלל, ובה בשעה שאנחנו נתגבר ונרכיש לנו את ההשגות הנפלאות על ערך כבוד האדם,	26163
ובמחננו אנו נתהלך ונתנהג ביחסים לכביים והוקרה הודית של השתתפות אמיתית בצער הזולת, אף צער	26164

של חוטא מתלבט בעיניו ובבושתו הפנימית, כי אז נהיה חזקים וענקים, ושום הסתערות העמלקים	26165
למיניהם לא יוכלו לנו.	26166
מכל הנ"ל אפשר לנו להבין, מה רבה היא חובתנו להשתלם ולהתעדן בהרגשת כבוד הבריות בכל התנאים	26167
ובכל הנסיבות, אפילו שנראים שהם למולנו, הכל מאת ההשגחה העליונה שברא את העולם ואת האדם	26168
בצלמו וכדמותו, והזהיר בכבודו של האדם מביע בזה את הבנתו והכרתו העמוקה על מציאות השם שמלוא	26169
כל הארץ כבודו. (תורת הנפש).	26170
	26171
מאמר שסב	26172
ויספו השוטרים לדבר אל העם ואמרו מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו ולא ימס את לבב אחיו	26173
כלבבו (דברים כ' ה').	26174
נחלקו תנאים בפירוש הירא ורך הלבב, ר' יוסי הגלילי אומר הירא מעבירות שבידו, ר' עקיבא אומר	26175
כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה, ועי"ש ברש"י, וכתב הרמב"ן שהירא	26176
שאינו בטבעו לראות מכת חרב והרג הוא אשר לא יבטח ויחזיר אותו מפני מיעוט בטחונו, ומבואר שמי	26177
שקשה לו לראות בקשרי המלחמה, אע"ג שהוא מאמין ובוטח בהשי"ת, מ"מ עדיין ירא בראותו חרב	26178
שלופה, זה ראייה למיעוט בטחונו שהרי הקב"ה הבטיחם לא תירא מהם כי ה' אלהיך עמך.	26179
וחייבת להיות אמונתו חזקה כ"כ עד שלא יפחד כלל מן המלחמה, ובעת שמרגיש עדיין פחד במלחמה ה"ז	26180
הוכחה לחוסר אמונה, ולכן ילך וישוב לביתו, שכיון שחסרון אמונה בו אינו ראוי שיעשה לו נס במלחמה,	26181
ולכן ישוב שלא ימס את לבב אחיו כלבבו, ונוראות לראות גודל חובת האמונה, שחייב להאמין ולבטוח	26182
בהשי"ת, עד שישנה את טבעו שאף בראותו כנגד עיניו חרב שלופה לא יירא ולא יפחד כלל.	26183
ובאמת דמפורש הוא בנביא (ישעיה נ') מי בכס ירא ה' אשר הלך חשכים ואין נוגה לו יבטח בשם ה'	26184
וישען באלהיו, המאמין השלם הוא, מי שהגיע למדרגה שאף בעת שהולך חשכים דהיינו בעת צרה ואין	26185
נוגה לו, אינו רואה בשום אופן כל מהלך טבעי שיוכל להנצל ממנו, ומ"מ אין הדבר נוגע לו, ובטחונו	26186
בהשי"ת חזק ומושלם כאילו ואינו נמצא כלל בצרה, נמצא דמדרגת האמונה היא שינוי מוחלט של טבע בני	26187
האדם, ומכיון שנתבאר עד היכן מגעת האמונה, א"כ פשוט שדרוש לכך עבודה מיוחדת עד שישגיגה.	26188
איתא בחז"ל (מכות כ"ג), בא חבקוק והעמידן על אחת צדיק באמונתו יחיה, אמונה נקנית רק בעת שעומד	26189
עליה דהיינו שיעבוד להשיגה ללא פוגה, והיינו לשון העמידן כאדם שעומד על איזה דבר ואינו מפסיק	26190
כלל, שבלעדי זאת לא יגיע לשלמות האמונה, שכיון ששלמותה ביאורו שינוי הטבע, לכן אינו מהדברים	26191
הנקנים בנקל, ורק אחר הרגל מרובה כנאמר ותרגילנו בתורתך יגיע לכך.	26192
אמונה זו מצאנו אצל אע"ה שיצא למלחמה יחידי כנגד ארבעה מלכים, ואע"ג שבדרך הטבע יפלא, היאך	26193
יוכל לנצח ד' מלכים גדולים שגברו קודם על חמשה אומות, מ"מ הוא המאמין השלם שלא ירא ולא ירך	26194
לבבו אלא בטוח בנצחונו, להשגת אמונה זו דרוש עמל ויגיעה מתמדת, ובלא"ה הרי קרוב הוא בפיהם	26195
ורחוק מכליותיהם וזו מידת חנופה שמחניף בפיו להקב"ה אולם לבו בל עמו, שהרי ראיית העין משפיעה	26196
על לבו ונפשו, ועינו של אדם רואה להיפך מאמונה, שהמוכשר מצליח ואילו הכושל אינו מצליח.	26197
ולכן חייב להשריש בקרבו כי הוא הנותן לך כוח לעשות חיל, אל תבטחו בנדיבים בכן אדם שאין לו	26198
תשועה, ומבלעדי זאת חי כפי ראיית עיניו שהנדיבים הם העוזרים, ולכן חייב לחפש עצות היאך להתחזק	26199
באמונה, וחזינן שהתורה הרבתה בנסים לאין שיעור ביציאת מצרים וקריעת ים סוף, והכל כדרכים רבים	26200
להתחזקות באמונה ובטחון, ואע"ג דנס אחד מספיק להכרת אמונה מ"מ כל המרבה בזה ה"ז משובח.	26201
והנה באמת הרי כל הבריאה כולה מופת למציאות השי"ת, המחפש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית	26202
כל יום ויום הרי זה חידוש הבריאה ממש, וכבר היה הסבא ז"ל מבאר הא דכתיב הוא אמר ויהי הוא צוה	26203
ויעמוד, (תהלים ל"ג), שאותו הנס שעשה השי"ת ביצירת הבריאה, נעשה אף עתה בעת קיומה, שכל רגע	26204
הרי הוא כחידוש הבריאה, וללא צוה ויעמוד אין קיום כלל לבריאה, וכן יש להתבונן במציאות האדם,	26205
וכבר האריך בזה חובות הלבבות (שער הבחינה), שהאדם מורכב מד' יסודות אשר רוח מים עפר, וכל יסוד	26206
סתירה לחבירו, ורק הקב"ה יכול להעמידם יחד ולקיימם, וכן מציאות הנשמה נס גדול הוא, שהרי לא יתכן	26207
הרכבה משותפת לרוח וגשם יחד, ורק הקב"ה משמרה בקרבו.	26208
ועיקר דרך האמונה הוא החיזוק בתפילה, שהרי יסוד התפילה שיעמוד וידבר עם הקב"ה ויחוש כאילו	26209
שכינה כנגדו, ואין לך חיזוק אמונה גדול מזה, והרי התפילה עומדת במקום הקרבנות, וכשם שבביהמ"ק	26210
בעת הקרבת הקרבנות היו רואים הכל בחוש, כן צריך להיות בשעת התפילה שיחוש אמונה בעליל, וביותר	26211
שכל התפילה כולה עוסקת בעיני אמונה, פסוקי דזמרה כולם הם חיזוק אמונה, המכסה שמים בעבים	26212
המכין לארץ מטר נותן לבהמה לחמה לבני עורב אשר יקראו, כל הפרק עוסק בהשגחת השי"ת על כל	26213
הבריאה, ולאחר מכן מעניני יציאת מצרים, אך לכ"ז דרוש תפילה בכוונה מתוך התבוננות.	26214

הוא אשר הקדמנו דכל המעלות כולן צריכים רוב התבוננות והעמקה, ובפרט ענין האמונה שנתבאר מכמה	26215
ראיות שאין סוף למעלת האמונה, ואין קץ למירב ההתבוננות שצריך לעשות כדי להתחזק באמונה, א"כ	26216
מי יעלה על נפשו לומר שללא התבוננות יגיע לאמונה, וכתוב זה במפורש והשבות אל לבבך רק עבודה	26217
מתמדת בהשבה אל הלב, על ידה נקרא מאמין, ולכן התפילה ניתנה בכל יום ויום, שכל יום חייב לחזק	26218
אמונה בקרבו. (אור יחזקאל ח"ג עמ' קל"ד).	26219
	26220
מאמר שסג	26221
רק מערי העמים האלה אשר ה' אלהיך נותך לך נחלה לא תחיה כל נשמה (דברים כ' ט"ז).	26222
התורה הצופה במעמקי נפש האדם העידה על שבעת עממים, שניגודם להחיים ניגוד עצמי הוא, שאין להם	26223
תקנה אלא מְחִיּוּת, נשמת אדם אוצר חיים חובלה עד כדי אובדן זכות חייה, לא תחיה כל נשמה, נורא הוא	26224
האדם! איתני עולם על ידו ירופפו, וגם את נפשו הקשורה באור פני מלך חיים, יש ביכולת בחירתו	26225
להצעידיה בדרכי בלהות עד הגיעה אל מערומי האבדון, אבדון ממש, אלמלי מקרא כתוב אי אפשר לאומרו,	26226
אבל לא עולם קטן הוא האדם, כי אם העולם הגדול אשר לגנזי אוצרותיו אין חקר, וסבכי מעמקיו לא	26227
שזפתם עין, וגם באבדון יש מרומים, בתהומות בלהות אפיקי אורה.	26228
לא תחיה כל נשמה, ובין אלה הנשמות גם נשמת רחב הזונה (ילקוט ט"ו), מכל בית חייה רק תקות קברים	26229
נשאר לה, ואלה דברי רחב, כי ה' אלהיכם הוא אלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת (יהושע ב'),	26230
ובחזו"ל אמר הקב"ה לרחב, את אמרת כי ה' אלהיכם הוא אלהים, ניחא בארץ, שמא בשמים ממעל? את	26231
אמרת מה שלא ראו עיניך, חייך שבנך עומד ורואה מה שלא ראו הנביאים, ה"ד נפתחו השמים ואראה	26232
מראות אלהים.	26233
אותה נקודת בראשית במדרגת יחזקאל בראותו את חזון המרכבה, היא יצרה ובה נגנזה למשמרת דורות	26234
עד שנתגלה בבנה ביושבו על נהר כבר, נפש משוללת זכות החיים, קורעת סגור שמים, ופותחת פתחים	26235
ליוצאי חלציה, לראות מראות אלהים, אלה הן קצות ארחותיה של תנועת הנפש הנצחית, בלכתה מלמעלה	26236
למטה ומלמטה למעלה, הגיון סלה!	26237
ויראו השומרים איש יוצא מן העיר, ויאמרו לו הראנו נא את מבוא העיר ועשינו עמך חסד, ויראם את	26238
מבוא העיר ויכו את העיר לפי חרב, ואת האיש ואת כל משפחתו שלחו, וילך האיש ויבן עיר ויקרא שמה	26239
לוז היא שמה עד היום הזה (שופטים א'), ותניא היא לוז שצובעין בה תכלת, היא לוז שבא סנחריב ולא	26240
בלבלה, נבוכדנצר ולא החריבה, ואף מלאך המות אין לו הרשות לעבור בה, אלא זקנים שבעיר בזמן	26241
שדעתם קצה עליהם הם יוצאים חוץ לחומה והם מתים, והלא דברים ק"ו, ומה כנעני זה שלא דיבר בפיו	26242
ולא הלך ברגליו, גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות, מי שעושה לוויה ברגליו עאכ"ו, במה הראה	26243
להם, חד אמר בפיו עקם להם, וחד אמר באצבע הראה להם (סוטה מ"ו).	26244
לא תחיה כל נשמה אין תקוה אלא מְחִיּוּת, ברם נשמת אדם נאצלת ממקור חיי העולמים, היש בידה	26245
להתאכזב למקורה עד כדי הריסת החוק של כל אשר יחובר אל החיים יש בטחון? נשמת אדם אשר מעצם	26246
טבעה הרי היא צרורה בצרור החיים, היש בידה כי תנתק פתיל חיותה, עד כי תהפך מדרס לעקבות רגליו	26247
של מות? וקו האור האפשר לו כי יעתק משמש מחוללו?	26248
עצם עלית הבריאה בכללה מתוך קדמות תהו ובהו, מידי השפעתה של מידת החסד דלעילא באה לה, עולם	26249
חסד יבנה, וגם הלך הנצח אשר לעולמות כולם אליה הוא מכוון, חסד ה' מעולם ועד עולם, והאדם גדול	26250
הבריאה במרכזה של תנועת החסד אשר במלוא חלל ההויה הרי הוא ניתן, ובעבודת נפשו הרי הוא	26251
מבריחה מן הקצה אל הקצה, כי על כן דמיון הצורה ליוצרה הוא מנת חלקו עלי חלד, והלכת בדרכיו מה	26252
הוא רחום אף אתה רחום, ולו יהא כי תאבד לו לאדם דרכו, צעדיו יתמכו כי תזוז נשמתו כלפי חסד,	26253
במלוא התוכן של שיעור קומת מידה זו, ונאחז אז במוסדות החיים ובמצוקי תבל, והעמד פנים אל פנים	26254
מול זיו העולם, ושיבת נפשו לאור באור החיים.	26255
רחב הזונה, והכנעני יוצא שער העיר, שתי נשמות קרואי מות, הנה ה' אלהיכם הוא אלהים בשמים ממעל	26256
ועל הארץ מתחת, דברי רחב אלה מהם פתח לחזון המרכבה, ובכל זאת לא תחיה כל נשמה, אף נשמת רחב	26257
במשמע, ומעבר מזה הכנעני הלז רק תנועת אבר קלה, ופרשת תוקף חיים עד סוף כל הדורות אצורה בה,	26258
לוז שמה עד היום הזה, סנחריב לא בלבלה, נבוכדנצר לא החריבה, רק בתורת הנפש אשר ליוצר הנפש,	26259
נתנו דברים אלה להאמר. (תלמידי סלבודקא).	26260
	26261
מאמר שסד	26262
כי החרם תחרימם החתי והאמרי הכנעני והפרזי החוי והיבוסי כאשר צִוָּךְ ה' אלהיך (דברים כ' י"ז).	26263

והנה מבואר בכתוב, כי מה שנתחייבו להחרים ז' עממין אינו לעונש על העבר, רק הסרת הנזק מישראל	26264
לעתיד, וכן הוא אומר לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך (שמות כ"ג), וע"כ שלחו להודיעם כי מי שרוצה	26265
לפנות למקום אחר יפנה, כמ"ש בירושלמי (פ"ו דשביעית הובא בתוס' גיטין מ"ו), שלוש פרוזדוגמאות	26266
שלח יהושע עד שלא יכנסו לארץ, מי רוצה לפנות יפנה, להשלים ישלים, לעשות מלחמה יעשה מלחמה,	26267
גרגשי פנה והלך לאפריקא עכ"ל.	26268
הרי מבואר כי מה שנצטוו למחות שבע עממין, הוא רק מדאגה פן ילמדו מהם, ולמדו מזה גודל המשיכה	26269
וההשפעה שפועל ההתחברות מאדם על חברו, כי ידוע שיותר נקל שיתפעל וילמד הקטן מהגדול, מאשר	26270
יתפעל הנכבד מהקל ממנו, ואלו היה אדם אומר על איש גאון וחסיד שיזהר לבלתי התחבר עם נער פלוני	26271
כי הוא בלתי הגון, פן יאלף אורחותיו, הנה בוז יבוזו להאומר דבר זה, האם איש כמוהו צריך לירא פן	26272
יושפע מהתחברות לאדם הפחות הזה, והנה ראינו פה שהזהירה תוה"ק לדור יוצאי מצרים ובאי הארץ,	26273
אשר הם מגדולי המעלה שלא יניחו בארצם מז' עממין, פן ילמדו דרכיהם.	26274
מי לנו גדול מיהושפט מלך יהודה, אשר הכתוב הפליג בשבחו, ועכ"ז אמר עליו הנביא בהתחברך עם	26275
אחזיהו פרץ ה' מעשיך, וישברו אניות ולא עצרו ללכת תרשיש, ואם ככה נענש על התחברות הקלה הזאת	26276
של השתתפות בעשיית האניות, אשר נעשה ע"י עבדיהם ומשרתיהם, מכ"ש התחברות יותר גדולה מזו,	26277
ומי לנו גדול מיצחק אבינו ע"ה, ובכ"ז כשיצא ישמעאל לתרבות רעה, נאמר גרש האמה הזאת ואת בנה	26278
והשי"ת הסכים לכך, וארז"ל (בב"ר ר"פ שמות) שהטעם שציוותה לגרשו שלא ילמוד יצחק אורחותיו.	26279
ומי לנו גדול מאברהם אע"ה, ובכ"ז נאמר עליו וה' אמר אל אברהם אחרי הפרד לוט מעמו, פירש"י ז"ל	26280
כל זמן שהיה הרשע עמו היה הדיבור פורש ממנו, וז"ל הוזה"ק שם, כיון דידע אברהם דלוט להכי נטי	26281
לביה להסיע את עצמו מקדמונו של עולם, מיד ויאמר אברם אל לוט הפרד נא מעלי, לית אנת כדאי	26282
לאתחברא בהדאי, כדן אתפרש אברהם מיניה ולא בעא למיהך ולא אתחברא עמיה, דכל מאן דיתחבר	26283
לחייבא סופיה למיהך אבתריה ולא תענש בגיניה, מנלן מיהושפט דאתחבר עם אחאב, ואלמלא זכו דאבהן	26284
אתענש תמן, דכתיב (ד"ה ב' י"ח) ויצעק יהושפט, ועל דא לא בעא למיהך אברהם בהדי לוט עכ"ל.	26285
וז"ל הרמב"ם ז"ל במאמר קידוש השם, והעצה שאני יועץ בה לנפשי, והדעת שאני רוצה בה לי ולא הובי	26286
וכל מבקש ממני עצה, שיצא מאלה המקומות וילך למקום שיכול לקיים דתו ולקיים תורתו בלא אונס, ולא	26287
יפחד ויעזוב ביתו ובניו וכל אשר לו, כי דת ה' שהנחיל אותנו חיובה גדולה לכל המקרים הבזויים בעיני	26288
המשכילים, שהם אינם עומדים ויראת ה' היא שעומדת, ולא עוד אלא אפי' היו ב' מדינות מישראל, אחת	26289
מהם יותר טובה במעשיהם ובמנהגיהם, ויותר מדקדקים ונכנעים למצות יותר מן האחרת, שחייב ירא ה'	26290
לצאת מאותה שמעשיה אינם כ"כ נכונים לאותה מדינה טובה, וכבר הזהירונו חז"ל אל ידור אדם במדינה	26291
שאין בה עשרה חסידים, והביאו ראיה על זה מסדום עכ"ל.	26292
ארז"ל במ"ר פ' במדבר, כיצד היו שרויים, משה ואהרן ובניו במזרח, ואצלם יהודה ויששכר וזבולון,	26293
מכאן אמרו אשרי לצדיק ואשרי לשכניו, שלושת השבטים שהיו סמוכים למשה ואהרן, נעשו גדולים	26294
בתורה, דכתיב יהודה מחוקקי ומבני יששכר יודעי בינה לעתים, אלו מאתים ראשי סנהדראות שיצאו	26295
מיששכר, ומזבולון מושכים בשבט סופר, על שהיו שכני תורה נעשו כולם חכמים, ומן הדרום בני קהת,	26296
וסמוכין להם ראובן שמעון וגד, מכאן אמרו אוי לרשע ואוי לשכנו, אלו ג' השבטים שהיו שכנים לקרח	26297
ועדתו בדרום, אבדו עמו במחלוקתם עכ"ל, (ל' רש"י, לפי שהיה שבט ראובן שרוי בחנייתן נשתתפו עם	26298
קרח).	26299
ואם תרצה להתבונן גודל כוח ענין המשכה מאדם לזולתו, בא וראה מ"ש (שבועות ל'), מנין לרב שלא	26300
יושיב תלמיד בור לפניו, ת"ל מדבר שקר תרחק עכ"ל, ולכאורה אחר שהרב הוא חכם מה איכפת ליה	26301
בתלמיד בור, הלא לא ישמע לו, וגדולה מזו עי' ברש"י (קהלת ז'), עה"פ כי העושק יהולל חכם וז"ל,	26302
כשהכסיל מקנטר את החכם מערבב דעתו וגם הוא נכשל, דתן ואבירם קיררו את משה לומר ירא ה'	26303
עליכם וישפוט, וערבבוהו ואבדו את לבו וגרמו לו שהקפיד כנגד הקב"ה, ואמר והצל לא הצלת את עמך,	26304
ונענש שהשיבו עתה תראה ולא תראה במלחמת ל"א מלכים עכ"ל, והענין מבהיל מאד, ודי בזה הערה	26305
למשכיל, לבלתי ישען על שכלו בענינים כאלה.	26306
אחרי הראנו ה' את כל אלה מגודל פעולת ההתחברות אל האדם, מיד נבין את גודל הדקדוק אשר אנו	26307
מחוייבים לדקדק, ולהזהר מספרים אשר יש בהם שמץ דבר שאינו הגון, ומבלי משים יכנסו הרעיונות	26308
בחדרי לבבו, וכבר ארז"ל האי לישנא בישא אע"ג דלא מהני כולה מהני פלגא, וגם אם לפי הנראה לא	26309
פעלו עליו מאומה, הנה ההצטיירות בחדרי המוח היא ג"כ דבר גדול, ופועלת הרבה על האדם ודרכיו,	26310
וארז"ל (אדר"נ פכ"ח) דברי שטות ודברי תיפלות נוהין לקנותם וקשין לאבדן כשק.	26311
והנה זאת ידע כל אדם, כי בעת אשר ילמוד תורה לשמה, או מתפלל כראוי או עוסק בספרי יראה, או גם	26312
שומע או קורא בספרים ממעשי הגדולים והנהגותיהם, הנה ירגיש בנפשו כי היא מתקדשת מטומאתה	26313

ונטהרת מחלאתה אשר בקרבה, וכי הולכת ומתקרבת למקור האמת הוא הבו"ת, וכן להיפך כאשר יעלו בלב האדם ציורי מדות רעות ומחשבות, או יקרא בספרים הנוטים מדרך התורה, או ספורי עגבים ודברי חשק, הנה האדם הישר אשר עוד רגש החיים בקרבו, ירגיש כי נפשו הולכת ומתגאלת ומתרחקת מאור האמת, והיא השעה אשר בה יורד מטה מטה ר"ל, והאדם אשר נדמה לו כי דבריהם לא יכו שורש בלבבו טעות גדולה בידו.	26314 26315 26316 26317 26318
ומי זה לא יגור לנפשו מפני האף והחימה אשר חכמים הגידו על הקורא בס' החיצונים שאין לו חלק לעוה"ב ר"ל, ונפסק הדין ביו"ד סי' של"ד מ"ב, שאע"פ שחכם זקן שסרח לא היו מנדין אותו בפרהסיא, אבל אי סני שומעניה שמתעסק בספרי מינים מנדין אותו, ובשו"ע או"ח סי' ש"ז כתב, מליצות ומשלים של שיחות חולין ודברי חשק אסור לקרות בהם אף בחול משום מושב לצים, ועובר משום אל תפנו אל האילים, ובדברי חשק איכא תו משום מגרה יצר הרע, ומי שחיברן ומי שהעתיקן ואצ"ל המדפיסן מחטיאים את הרבים עכ"ל.	26319 26320 26321 26322 26323 26324
הנה אם כה החמיר הש"ע בספרים כמו ס' עמנואל, אשר כפי מה שיסופר ממנו אין בו דבר רע, מכ"ש באלה הספרים המדברים מעניני האמונות מבריאת העולם לפי דעתם, או מגלים פנים בתורה שלא כהלכה בענינים שלא כד' רז"ל, או יתנו דופי בשומרי תורה, שומר נפשו ירחק מהם. (תורת המוסר ד' 67).	26325 26326 26327 26328
מאמר שסה	26329
וכל זקני העיר ההוא הקרובים אל החלל ירחצו את ידיהם על העגלה הערופה בנחל. וענו ואמרו ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו (דברים כ"א ו').	26330 26331
ואמרו בגמ' (ומובא ברש"י), וכי עלתה על לב שזקני בי"ד שופכי דמים הם? אלא לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לוויה (סוטה מ"ו). משמע מזה כי אם ראו אותו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לוויה, כי אז שוב אינם יכולים לומר ידינו לא שפכו את הדם הזה, כי יתכן שהיחס הקר שלהם ואי התענינותם באיש הזה, גרמו לאנשים אחרים שהם פחותים ונמוכים במדרגתם מבי"ד, שיתרחקו לגמרי מהאיש האורח, והאנשים שפחותים גם מהם יקלו עוד יותר באורח וגם ירמו אותו, ואז מחמת האדישות הראשונה של ראשי העם ודייניו כלפי האיש נסתבב ונתגלגל שקם יהודי אחד לרצחו נפש.	26332 26333 26334 26335 26336 26337
ולכן אף שלא הם עצמם שפכו את דמו בידיים, אם אכן פטרוהו בלא מזונות ולוויה לא יוכלו להכריז ידינו לא שפכו את הדם הזה, ולכן כשאמרה תורה וניכפר להם הדם, הכתוב מבשרם שמשעשו כן יכופר להם העון (רש"י), פירוש הדברים, שהגם שיכול להיות שהגורם לרציחת האיש נבע מפאת אזלת יד, שאנשים חשובים הקלו בענין קירוב האיש הזה, הרי אח"כ כאשר יראו ההמון את כל הרעש שעושים בעת שנמצא חלל ולא נודע מי הכהו, וגם על הזקנים הוטל לומר ידינו לא שפכו את הדם הזה, מזה יראו כולם כיצד יש להעריך את חיי האדם, וכמה הם נחשבים בעיני המקום, וזה יוכל לתקן את הקלקול שנתגלה כאן.	26338 26339 26340 26341 26342 26343
עוד אפשר לבאר באופן אחר, ע"פ מה שאמר חובת הלבבות כי כל אחד נתבע לפי הכרתו, כי אם התורה החמירה כ"כ נגד זקני העדה ויצאה נגדם בביטויים כה חמורים, שעליהם לעשות מעשה של עגלה ערופה בנחל, ועליהם גם להתוודות בפומבי ולומר ידינו לא שפכו את הדם הזה, שבעצם משמעותם של דברים היא, שהתורה תובעת מהם על מעשה הרציחה אף שלא הם עשאוהו בפועל, הרי רואים מכאן עד כמה מגיעה התביעה כלפי אדם שהוא בעל הכרה גבוהה, וכך כל אדם נתבע לפי הכרתו ודרגתו ולפי מצבו הרוחני באותה שעה.	26344 26345 26346 26347 26348 26349
וכן מצינו בגמ' (תענית כ"א), המעשה של נחום איש גמזו, שתבע מעצמו אחריות בעד העני שמת מרעב, כאשר לא הספיק להגיש לו את אוכלו ברגע הקריטי, ובגלל זה פסק על עצמו עונשים כה חמורים ואכזריים, עיני שלא חסו על עיניך יסמו, הגם שבעיני האדם הפשוט גם במעשה זה גופא גילה גדלות ומדרגה גבוהה, בזה שהחליט לפרק את המשא מעל החמור כדי להושיט אוכל לעני, אבל הוא הרגיש כי מה שלא הספיק לפרק עד שמת העני, הרי זה פועל יוצא ממה שלא חס עליו במידה מספיקה.	26350 26351 26352 26353 26354
ובעת שתלמידיו אמרו לו אוי לנו שראינוך בכך, השיב להם אוי לי אם לא ראיתוני בכך, משמעות הדברים היא, שאם לא ראיתם אותי בכך, אם לא קיבלתי על עצמי את היסורים, כי אז היתה זו הוכחה שאין אני חס על חיי אדם אשר נפשו מפרכסת לצאת מרעב, ואז הייתי בעל מום הרבה יותר גדול מכפי שהנני עתה, כי עכשיו אין אני אלא בעל מום בגופי בלבד, ואילו אז עלול הייתי להיות בעל מום בנפשי. (נחלת אליעזר).	26355 26356 26357 26358 26359
מאמר שסו	26360
וכל זקני העיר ההוא הקרובים אל החלל ירחצו את ידיהם על העגלה הערופה בנחל. וענו ואמרו ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו (דברים כ"א ו').	26361 26362 26363

בגמ' (סוטה מ"ד) נאמר, וכי עלתה על לב שזקני בית דין שופכי דמים הם? אלא לא ראינוהו ופטרנוהו	26364
בלא מזונות ובלא לוייה ומתוך שלא ציינו אותו במזונות, הוצרך ללסטם את הבריות וע"י כך נהרג (רש"י	26365
מ"ה:), וביתר ביאור, למזונות הוצרך ולא היה לו, וראה אחד נושא מזונות ובא לחוטפם ממנו, ועמד זה	26366
עליו והרגו, (רש"י שם ל"ח), אולם בירושלמי (שם הלכה ו') נאמר, כי זה קאי על הרוצח וז"ל, רבנן	26367
דהכא פתרינן קרייא בהורג, שלא בא על ידינו ופטרנוהו ולא הרגנוהו, ולא ראינוהו והנחנוהו ועימעמנו על	26368
דינו (נתעצלו שלא הוציאו דינו לאורו, קרבן העדה), ורבנן דתמן כמ"ש בגמ' שלנו.	26369
ולפי ב' הפירושים הרי יש כאן רשלנות מצד זקני העיר, שלא ראו את הנהרג בצרתו, ולא סיפקו לו מזון	26370
ולויה, או שלא ביערו את הרע להוציא את דינו של ההורג, ולכן עלינו להביא עגלה ולערוף אותה, וצריך	26371
להבין על מה עלינו להביא כפרה כזו, עגלה אשר לא עובד בה ואשר לא משכה בעול, דברים שאין כמותם	26372
אפילו בקרבנות קדשי קדשים, פוסלין בהן מומים אבל לא עבודה ועול, ורק בפרה אדומה פוסלת עבודה	26373
ועול.	26374
וכן יש לתמוה על העריפה של העגלה שאין לזה אח ורע, ולא מצינו דוגמא לזה בשום קרבן או כפרה,	26375
שכולם בשחיטה וזו בעריפה, ורק פטר חמור כאשר בעל החמור איננו רוצה לפדותו בשה, אז צייתה עליו	26376
התורה ואם לא תפדה וערפתו, וגם שם צריכים להבין חובת העריפה היא.	26377
ונראה כי יש במצות עגלה ערופה על הרוג שנמצא בקרבת עיר בישראל שלא נודע מי הכהו, ויש לתלות	26378
הרציחה ברשלנות וחוסר תשומת לב, הן בנוגע למציאותו של רוצח בעיר, או של אדם בודד ונודד שאין לו	26379
דואג, ואין מי שיכניסו לביתו ויצייד אותו בצידה לדרך או לוייה שהיא מגינה מפני ליסטים ומיני פורעניות,	26380
זה מראה כי אין בעיר וביחוד בין הזקנים שבה אנשים שימשכו בעול, ואין עליהם עול של עניני העיר	26381
ואנשיה ענייה ואורחיה, אינם רואים ואינם עושים לתקן ולספק צרכיה, ולבער הרע מקרבה, וכתוצאה	26382
מעצלות זו נהרג האיש הזה, ואף אחד לא ראה ולא שמע עליו, ולא על הרוצח שנמצא בעיר.	26383
כל אחד דואג רק לנפשו, ואין איש שם על לב מה נעשה בעיר שהוא גר בה, וצייתה התורה לאסוף את כל	26384
זקני העיר ואפילו הם מאה, (רמב"ם פ"י מהלכות רוצח), ועליהם לרחוץ את ידיהם על ראש העגלה אשר	26385
לא משכה בעול ולערוף את ראשה, הראש שלא חשב ולא דאג לזולתו ולא נשא בעול עם חברו, למען	26386
ילמדו וישימו אל לבם, כי צריך כל אחד ובפרט זקני וחשובי העיר, לשאת את העול של דאגה לכל פרט,	26387
לעני ולגר ולכל נדכה ושפל רוח, ולבער הדם הנקי מישראל שנשפך על אי נשיאה בעול, ואז יוכלו לאמר	26388
ידינו לא שפכו את הדם הזה ונכפר להם הדם, כי עי"ז לא ישפך דם נקי בישראל.	26389
והוא הדבר בפטר חמור שלא נפדה בשה הניתן לכהנים, שבעליו אינו רואה לעצמו חובה לתמוך באנשי	26390
המעלה, והוא דומה לחמור שאינו ראוי להיות משוקע בדעת אלהים, ועליו להיות מתומכי אנשי מעלה	26391
וליהנות אותם, ובוזה יהיה כיושב בצל תורה, אז צייתה התורה על האדם הזה ואם לא תפדה וערפתו,	26392
להראות לנו שבכור שמאבד את כוחו ואינו רוצה להיות גם מהנה לאנשי מעלה, אינו כדאי בעולמו (העמק	26393
דבר, בא).	26394
ולכן הדין הוא רק בחמור שהוא בטבעו מיועד לעול, וזה שאיננו רוצה לשאת בעול החזקת תורה ומהנה	26395
לאנשי המעלה, הרי הוא פחות מחמור, והוא עורף את ראשו בחובת הנושא בעול, מצינו שיעקב אבינו ע"ה	26396
דימה את יששכר לומד תורה לחמור גרם הרובץ בין המשפתיים, חמור בעל עצמות סובל עול תורה	26397
כחמור חזק שמטעינין אותו משאוי כבד, רובץ בין המשפתיים, כחמור ההולך ביום ובלילה ואין לו לינה	26398
בבית, וכשהוא רוצה לנוח רובץ בין התחומין (רש"י בראשית מ"ט). (למען אחי ורעי).	26399
	26400
מאמר שסז	26401
וענו ואמרו ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו (דברים כ"א ז').	26402
המהר"ל כתב, שבחינת לב טוב היא שהאדם רוצה בטוב חברו, ומצד זה הוא דן את חברו לכף זכות אף	26403
באופן רחוק, ולהיפך מי שיש לו לב רע הוא זה שרוצה ברעת חברו, ועל כן ידון את חברו לכף חובה אף	26404
בצד רחוק, על אהרן כתוב וראך ושמה בלבו, ובמדרש (תנחומא) אמר רבי שמעון בן יוחאי, הלב ששמה	26405
בגדולת אחיו ילבש אורים ותומים, ופירש מהר"ל, הואיל והשימוש באורים ותומים תלוי ברוח הקודש,	26406
אין ראוי שיהא רוח הקודש שורה עליו אלא ע"י שלמות הלב, כי הלב רואה ברוח הקודש, ולא זכה אהרן	26407
אלא ע"י שלמות הלב לב טוב, הרי שלב טוב הוא תנאי מוקדם להשגת רוח הקודש.	26408
לב רע מושרש בכוח הקנאה, אם מצד גם לי גם לך לא יהיה, או מצד לי ולא לך היינו השאיפה למשול על	26409
חבירו, והיינו שנאת חנם שהחריבה בית המקדש, כי לרצון שלא יהיה טוב לחבירו אין סיבה אמיתית כלל	26410
והוא חנם ממש, הרי אמרו ז"ל (יומא ט'): שביט ראשון נחרב משום ע"ז גילוי עריות ושפיכות דמים,	26411
ובית שני שהיו עוסקין בתורה במצוות ובגמילות חסדים חרב משום שנאת חנם, ואמרו ז"ל שם, טובה	26412

צפורנן של ראשונים מכריסן של אחרונים, בירה תוכיח שחזרה לראשונים ולא חזרה לאחרונים, הרי	26413
ששנאת חנינם גרועה, כי לב רע גרוע מהכל.	26414
יש לב רע ויש עין רעה, ולהיפך יש לב טוב ויש עין טובה, מהו ההפרש ביניהם? פירש מהר"ל שמי שיש	26415
לו לב טוב, אמנם רוצה טוב עבור חברו, אבל מי שיש לו עין טובה מוסיף לרצות עבורו שלמות הטוב,	26416
איננו שבע רצון עד שיראה לו בחוש כל הטוב ממש, וכן בהיפך לב רע רוצה רע עבור חברו, ועין רעה	26417
אינה יכולה לסבול אפילו נקודה קטנה של טוב לחברו, עינו צרה בו והוא תאב לראות בו בחוש את	26418
שלמות הרעה.	26419
לכן אמר רבי יהושע בן לוי אין נותנין כוס של ברכה לברך אלא לטוב עין, שנא' טוב עין הוא יבורך, אל	26420
תיקרי יבורך אלא יברך (סוטה ל"ח:), וביאר מהר"ל כי עין טובה היא עצמה גדרה של כוס של ברכה,	26421
שהיא בחינת שובע ובחינת מלא, ונראה שכוונתו שמי הוא המסוגל לברך את ה' במלוא הכרת הטוב, רק	26422
מי שמידת הנתינה שולטת בו, ובפרט טוב העין שהוא המשביע עינו בטובם של אחרים, ויש בו הרצון	26423
הטוב בשלמותו.	26424
ועוד אמר רבי יהושע בן לוי (שם), כל הנהגה מצרי העין עובר בלאו, שנא' אל תלחם את לחם רע עין	26425
אכול ושתה יאמר לך ולבו כל עמך, ועל זה כתב מהר"ל שם כי מה שנותן צר עין לאחר דבק בו עינו	26426
הרעה, עד שהדבר הוא מרוחק לגמרי מן העולם ועובר בלאו, כמו אכילת דבר שהוא דבר טמא שהוא	26427
מרוחק מן האדם, ונראה בפירוש דבריו הקדושים, שהרי עולם חסד יבנה וחסד הוא קיום העולם, ומי שאין	26428
בלבו חסד הריהו מתנגד למציאות העולם, ואם נהנה אדם מצר עין כזה הריהו משועבד לו, ולא ימלט מבלי	26429
שתהיה איזו השפעה ממנו עליו, וזוהי הסכנה והאיסור שלא ידבק בו החסרון ח"ו.	26430
שוב אמר רבי יהושע בן לוי (סוטה שם), אין עגלה ערופה באה אלא בשביל צרי העין, שנא' ידינו לא	26431
שפכו את הדם הזה, וכי על לבינו עלתה שזקני בית דין שופכי דמים הם, אלא לא בא לידינו ופטרנוהו בלא	26432
מזונות, לא ראינוהו והנחנוהו בלא לוי, ופירש"י ז"ל ופטרנוהו בלא מזונות, כלומר למזונות הוצרך ולא	26433
היו לו, וראה אחד נושא מזונות ובא לחוטפם ממנו, ועמד זה עליו והרגו, בלא לוי, חבורה שילך עמהם.	26434
וכתב על זה מהר"ל (בנתיב עין טוב), כי נחשב מי שהוא רע עין לגודל רוע הפועל כמו שפיכת דמים,	26435
דודאי עינא בישא קטיל, וזהו אומנות של בעל עין הרע, ואדם זה בשביל שפטרו בלא לוי בשביל עינו	26436
הרעה, נחשב זה שפיכת דמים גמור מן בעל עין הרע, שהיה פועל בו עין הרע, ובשביל ששלט בו עין הרע	26437
נהרג, ולכך מביאים עגלה ערופה.	26438
פעולת עין הרע מושרשת בעובדה שנפשות כל בני אדם קשורות ומעורות זו בזו, וחייהם תלויים זה בזה	26439
בשורשם הרוחני, ואם אחד מקנא בחבירו ועינו צרה בו, היינו שעצם מציאותו של חברו מטרידה אותו,	26440
והיה רוצה לראותו בכל רע שזוהי גדר עין רעה, אז במידה וחי חברו תלויים בו, יתכן ויוכל לגרום עי"ז	26441
למעט מחבירו שפע החיים, וממילא יהיה יותר עלול לנזקים ולאסון.	26442
ומהר"ל ז"ל מלמד לנו שגם אם לא איכפת לו צרכי חברו יכול זה להיחשב כעין הרע, כי כל מי שרואה	26443
לחבירו צרכים חיוניים ויש בידו לעזור ולא איכפת לו, הריהו מכריז בזה שמציאותו של חברו אינה	26444
מעניינת אותו, והרי זה גדר עין הרע, אם בא לידינו ופטרנוהו, ראינוהו והנחנוהו בלי לטרוח עבורו	26445
להמציא לו את המעט הדרוש לו, הרי זה צרות עין וזלזול בחייו הגובלים עם שפיכת דמים.	26446
כשאדם מקנא בחבירו ומביט בו בעין רעה, הרי הסברנו איך כוח זה של עין הרע יכול להזיק לחבירו, אבל	26447
הרי לית דינא בלא דינא, ובמה אשם חברו שמידת הדין פוגעת בו? יתכן שהוא נתבע במידת הדין מפני	26448
שהוא גרם במידה מסויימת שהראשון יקנא בו, הרי בדוק ומנוסה הוא שמי שאינו חי בעד עצמו כלל והוא	26449
נותן ולא נוטל בכל עניינו, איש כזה אינו מעורר קנאה כלל, כן אמרו ז"ל על זרעו של יוסף דלא שלטא	26450
ביה עינא בישא, דכתיב בן פורת יוסף בן פורת עלי עין.	26451
עין שלא רצתה לזון ממה שאינו שלו אין עין הרע שולטת בו (ברכות כ'), ויש שדרשו מדכתיב וידגו	26452
לרוב בקרב הארץ, מה דגים שבים מים מכסים עליהם ואין עין הרע שולטת בהם, אף זרעו של יוסף, דגים	26453
אלו יש בהם שני ענינים, הם מכוסים מן העין, והם חיים כאילו בעולם אחר ואינם מתחרים עם יושבי	26454
היבשה כלל, ללמד לנו בזה שמי שחי סמוי מן העין ושאיפותיו הם לגמרי אחרות מאלו של הרחוב, אינו	26455
מעורר קנאה לעולם.	26456
על כן בן תורה שרוצה לשבת בשלוה על התורה והעבודה ולגדול במעלות הרוחניות, עליו לומר די	26457
לבקשת העוה"ז, זוהי מדרגת כל בן תורה אמיתי, שאומר די לכל אשר יטרידהו בלימודו, די לשאיפות	26458
הגשמיות, די לחלומות! ולא עוד אלא שרק בדרך זו יוכל להתרחק מקנאה ועין הרע, ויכול להגיע לדרגת	26459
טוב עין שהיא פאר מידות האדם, כי במידה והוא מתרחק מבקשת העוה"ז, בה במידה הוא מתרחק מקנאה	26460
בבעלי העוה"ז.	26461

הוא יודע שדוקא זה שנא' עליו ובתורה אתה עמל הוא שנא' עליו אשריך בעולם הזה, ואפי' יראה בעל שאיפות העוה"ז מצליח, הוא יודע שאין בזה כדי שביעה, כי אין שבע אלא זה שפונה עורף לשאיפות הגשמיות, ובמקומן הוא מבקש עלייה רוחנית וחיי נתינה, ואכלת ושבעת נאמר רק במי שמקיים והיה אם שמ'ע תשמעו לאהבה את ה' אלהיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם, והרי זה נס גלוי, שדוקא בקשת הרוחניות תתן אושר בעוה"ז, ובקשת האושר הגשמי תשלול אותו, הנס הזה עומד לרשות כל אחד ואחד מאתנו, הבה נקיים אותו בחיינו ממש. (מכתב מאליהו ח"ד 4).	26462 26463 26464 26465 26466 26467 26468
מאמר שסח וענו ואמרו ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו (דברים כ"א ז').	26469 26470
וברש"י ידינו לא שפכו, וכי עלתה על דעתך שזקני בית דין שופכי דם הם, אלא לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לוייה, והנה פשוט כי זקני העיר עדיין אינם מצדיקים עצמם בכך שהם עצמם לא העלימו מלקיים מצוות אש"ל, שכן החיוב הזה אינו מוטל דוקא על זקני העיר, אלא זו מצוה כוללת המחייבת את כל אנשי העיר.	26471 26472 26473 26474
ובע"כ צ"ל דהיודוי של זקני העיר הוא, שלא העלימו עין, דהיינו שכל אנשי העיר ואפילו היותר גדולה לאלהים, לא העלים אף אדם אחד עינו מלקיים מצוות אש"ל, ואם העלימו, כלומר שאם רק איש אחד לא קיים מצוות אש"ל כראוי, נחשבים כבר הם לשופכי דמים, הנה כי כן עד כדי כך מגעת אחריותם של זקני העיר. (המוסר והדעת חלק ב' עמ' נ"ה).	26475 26476 26477 26478 26479
מאמר שסט וענו ואמרו ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו (דברים כ"א ז').	26480 26481
וכי עלתה על לב שזקני בית דין שופכי דמים הם? אלא לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לוייה, הכהנים אומרים כפר לעמך ישראל (רש"י שם), אמר רבי יהודה אמר רב, כל המלוה את חברו בעיר אפילו ארבע אמות אינו ניזוק, רבינא אלויה לרבא בר יצחק ארבע אמות בעיר, מטי לידיה היזיקא וניצל, תנו רבנן הרב לתלמיד עד עיבורא של עיר, חבר לחבר עד תחום שבת, תלמיד לרב אין לו שיעור, ופריך הגמ' וכמה? אמר רב ששת עד פרסה, ולא אמרן אלא ברבו שאינו מובהק, אבל רבו מובהק עד שלוש פרסאות (סוטה מ"ו).	26482 26483 26484 26485 26486 26487
ולכאורה יש סתירה בין רישא לסיפא, שברישא הוא אומר שאין שיעור ללוויית תלמיד את רבו, ומיד שואלים וכמה, ורב ששת מתרץ עד פרסה, וברבו המובהק עד שלוש פרסאות, א"כ הרי הסיפא כן קוצבת שיעור למצוות לוויה? אלא יש לבאר, כי באמת אין שיעור ללוויית של תלמיד לרב, מכיוון שאין גבול לאהבה של התלמיד לרב, אין גבול ותחום לדביקות ולהתקשרות שבין התלמיד לרב, זוהי התקשרות נצחית והיא טבועה וחצובה בנימי הנשמה, האהבה והדביקות, שכן אור עליון מאחד בין שניהם. קיצבה יש רק לגוף, שהגוף ומעשיו אינם יכולים להימשך אחר סערת הרוח וגעגועי הנשמה, הוא אינו יכול למלאות את רצונה ולהשקיט צמאונה וערגתה, מרוצת הנשמה היא כחץ מהיר שאין הגוף יכול להשיגו, ולכן יש לו גבול ושיעור, עד כמה? עד פרסה או עד שלוש פרסאות, אולם תמיד במידה ושיעור, אולם לדביקות הנשמה אין שיעור.	26488 26489 26490 26491 26492 26493 26494 26495 26496
ולכן התלמיד מלווה את הרב ואינו נפרד ממנו, אין חציצה מפני האהבה, ואין מעצור מפני גבורת הגעגועים שהתלמיד משתוקק ומתגעגע לרב, והוא נשאר דבוק בו גם לאחר שהגופים נפרדו, על אף המרחק של שטח אין זה מפסיק את הדביקות ואת הקשר בין נימי הלבבות, הגופים אמנם נפרדים אולם אור הנשמה נשאר תלוי וקשור זה בזה, אין להם שיעור, וכאשר מתחילים להיפרד אזי האהבה מתרגשת עוד יותר, מתקרבת עוד יותר איחוד הנשמות, אין פרידה ביניהם, הלוויה נמשכת גם כשהגופים מתרחקים זה מזה.	26497 26498 26499 26500 26501 26502
ולכן מועילה כ"כ הלוויה לכל אדם המתלווה ויוצא לדרך, כי אף שהלך ללוותו רק ארבע אמות אינו ניזוק, כי אם המלווה עושה זאת ברצינות ובלב אמיתי מלא אהבה, הרי אינו פורש מחבירו אלא נשאר דבוק במחשבתו, וכל הדרך הוא חושב אודות חבירו הנמצא בדרך, ואף כאשר כבר נפרדו הגופות הרי המחשבה נשארת אתו, והוא מכוון בתפילתו לעורר עליו רחמי שמים, והוא מוריד לו משרתי עליון ללוותו ולשומרו בדרך, א"כ מעולם אין הוא נפרד מחבירו ההולך בדרך, אין הוא הולך יחידי אלא הוא מלווה באהבת חבירו שנשאר דבוק בו, וחבירו ההולך בדרך מרגיש את אהבת חבירו הדבוק בו להזכירו לטובה בפני אלהים.	26503 26504 26505 26506 26507 26508 26509
ומבואר ברמב"ן, וכל שביקר חולים ולא ביקש רחמים לא קיים המצוה (יו"ד של"ה ד'), היינו אחר שיצא מביקורו בבית החולה אם אינו שקוע במחשבתו אודות מצב החולה, ולא נתעורר לבקש רחמים אף שלא	26510 26511

בבית החולה, הרי נחשב הביקור כאילו נעשה רק בגופו ולא בנפשו ובלבבו, אמנם הגוף אינו יכול להיות קבוע אצל החולה, אבל יכול הוא להתדבק במחשבתו ואתו בלא כל גבול ושיעור, ולכן היה ר' מאיר אומר כופין ללויה, ששכר הלויה אין לה שיעור (סוטה מ"ו).	26512
כל ענין הלוויה הוא עידוד לחבירו, שמגלה לו סבר פנים יפות, שהוא מכבדו ומחבבו, וע"י מחשבה זו מתעודד האיש היוצא לדרך, האהבה שהוא מראה לחבירו אינה נפסקת ואינה ניתנת לשיעורין ולקיצבה, האהבה החדורה במחשבתו של המלווה נמשכת גם הלאה והיא מתדבקת עם האדם היוצא לדרך, ואין יכולים להבדיל בין נשמה לנשמה, שהמושג של שיעור וקיצבה חל רק על דבר חומרי, ולכן אין מברכין על מצות צדקה, כי עדיין לא נגמרה המצוה במעשה הצדקה שעשה, כי צדקה אין לה הפסק עולמית, וכנא' פתח תפתח את ידך לו, ופי' בעה"ט כפל הדבר, וכן נתון תתן לו, העניק תעניק לו, לומר שאין שיעור להעניקה, אלא תתן ותחזור ותתן (רש"י ראה ט"ו).	26513
מסופר בספר (שופטים א' כ"ד), ויראו השומרים איש יוצא מן העיר, ויאמרו לו הראנו נא את מבוא העיר ועשינו עמך חסד, ומה חסד עשו עמו, שכל אותה העיר הרגו לפי חרב ואותו האיש ומשפחתו שלחו, וילך האיש אל ארץ החתים ויבן עיר ויקרא שמה לזו הוא שמה עד היום הזה, היא לזו שבא סנחריב ולא בלבלה, בא נבוכדנצר ולא החריבה, ואף מלאך המות אין לו רשות לעבור בתוכה, אלא זקנים שבה בזמן שדעתם קצה בהן יוצאים חוץ לחומה והם מתים, במה הראה להם? חזקיה אמר בפיו עיקם להם, ר' יוחנן אמר באצבעו הראה להם (סוטה מ"ו).	26514
הכנעני הזה זכה לשכר שאין לו שיעור, לבנות עיר שאין עליה שליטת המות, וכל זה מפני שעשה חסד עם השומרים שגילה להם סוד מבוא העיר, אף שלא עשה זאת רק ברמז, כדי שלא ירגישו בני אדם ויסכן בזה את נפשו, אולם כיוון שרצונו היה גדול לעזור לעם ישראל במידה גדושה יותר ממה שיכול היה לעשות, מעשהו היה לו שיעור, אבל רצונו היה ללא שיעור ועלה על מעשיו, לכן קיבל שכר בלי שיעור, עיר שאין מתים בה, חיים בתוכה ללא שיעור.	26515
ומכאן יש ללמוד, כי אהבתו של אדם לזולתו צריכה להיות בלי שיעור ובלי הגבלה, בלבו יותר מבפיו, באהבתו יותר מכפי מעשיו, אהבה שאין לה שיעור וגבול, כמ"ש חז"ל על אהרן שאמר הקב"ה למשה, הנה אהרן אחיך יוצא לקראתך ושמה בלבו, בלבו יותר מבפיו (ילקוט שמות ד' רמז קע"ב), אין בכוח הפה להביע ולבטא את האהבה האצורה בלב, כלי הגוף אין בכוחם להכיל את האהבה שבנפש ובנשמת אהרן, את שמחתו בגדולת אחיו משה רבינו ע"ה, וכן גם צריך כל אדם לעורר את רגשי האהבה בלבו לחבריו ולרבותיו, לאהבם אהבה רבה בלי שיעור וקיצבה, ועל זאת יקבל את שכרו הנצחי שאין לו כל שיעור. וברעיון זה נוכל לבאר מאמר חז"ל (ילקוט שמות ב' קס"ט), ויאמר יתרו אל בנותיו ואיו ולמה זה עזבתן את האיש, אמר שמא הוא מאותו זרע שכתוב איה שרה אשתך, הגדר והבחינה של אור המצוה הפנימי הוא שאין לו סוף, אינו נגמר ואינו מתגלה, המעשה והמצוה הם רק ציון וסימן המצביעים על קיומו של אור פנימי מכוסה ונעלם מהעין, אולם האור הפנימי אין לו גבולין ואין לו תחומין, ללא סוף.	26516
ולכן התרגש יתרו כאשר בנותיו סיפרו לו על מעשה החסד הגדול של משה, והוא משה אינו בא לביתו של יתרו, כלומר אינו נגלה ואינו מתגלה, ועל כן חשב כי הוא מזרע האבות והאמהות הק', והוא נחון ומצויין בתכונת האור הפנימי, שהם גלויים במעשיהם אך צנועים וחבויים בפנימיותם, יותר ממה שגילו במעשה החיצוני שלהם, והוא בגדר של איו כלומר שמדרגותיהם אינן גלויות ומפורסמות, אלא הוא איו נסתר אינו גלוי.	26517
כי האור הפנימי הוא אור ושמחת המצוה שאינה יכולה לבוא לידי ביטוי במעשה או בכתב, כי הפעולה והמעשה יש להם כלים מוגבלים הנגמרים ומסתיימים, ואילו הפנימיות אין לה גג, היא נעדרת מחיצה וחסרה הפסקה, היא חותרת תמיד לעליה להתפשטות ולהתרחבות, ולא לסיום ולצמצום, הרגשות המפעמים באדם וממריצים אותו לפעולה מסויימת, אינם מסתיימים ואינם מתמצים אף פעם בעשייה המסויימת.	26518
מצוה שאדם עושה לרחם על אדם ולסייע לו, אינה מבטאה את כל עוצם הרגשות הפועמים בתוכו, ואינה ממצה אותם עד תום, לאחר המעשה עדיין לא תמו הרחמים ולא כלו החסד והרגשות, ולכן פנימיות הטוב והחסד מכונה בגדר של איו! פעולות החסד של שרה אמנו ע"ה היו בלי גבולות, עד שרמזו המלאכים בלשון איה שרה אשתך, היינו שלבה של שרה גדול יותר מעצם המעשה, הרגש והשמחה של מצוות הכנסת אורחים, הם בגדר של העלם ונסתר, וכן הכיר יתרו במשה, שפנימיות לבו מוצנעת ונסתרת ומרובה יותר ממה שהראה והביע בגלוי בהצלת בנותיו, אין טיבו מתמצה במעשה שלו, אלא הוא צופן בתוכו לב גדול, פנימיות נאצלה, כי מעין הרחמים עדיין נשאר שלם בלבו. (אור חדש).	26519
	26520
	26521
	26522
	26523
	26524
	26525
	26526
	26527
	26528
	26529
	26530
	26531
	26532
	26533
	26534
	26535
	26536
	26537
	26538
	26539
	26540
	26541
	26542
	26543
	26544
	26545
	26546
	26547
	26548
	26549
	26550
	26551
	26552
	26553
	26554
	26555
	26556
	26557
	26558
	26559
	26560
	26561

כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל ונכפר להם הזם (דברים כ"א ה').	26562
נתבאר מהגמ' דהוריות וכריתות וכן מהספרי, שעגלה ערופה מכפרת גם על יוצאי מצרים, והב"י בטור	26563
(או"ח סי' רפ"ד) מבאר, כי ע"מ כן נפדו ממצרים שלא יהא שפיכות דמים לא בהם ולא בזרעם עד עולם,	26564
נמצא כי כל הרציחות הנעשות בעם ישראל עד ימות המשיח, יש להן יסוד ביוצאי מצרים, עד שצריכים	26565
כפרה בכל פעם שנהרג אחד מישראל אפילו באופן של ספק.	26566
יסוד זה סתירה גמורה היא לאותה מעלה הרמה שעמדו בה יוצאי מצרים, למדרגת יראה ואמונה שהתורה	26567
מעידה עליהם, למדרגת נבואה ופסקה זוהמתן, למדרגת קבלת התורה מפי הגבורה, כמ"ש פנים בפנים	26568
דיבר ה' עמכם, שלמות וגדלות שלא זכה להן שום דור לא לפניהם ולא לאחריהם, ואיך אפשר ששלמים	26569
כאלה יהיו היסוד לכל החסרונות הגדולים של הדורות שאחריהם?	26570
כדי להשיב על שאלה גדולה זו צריך לברר מה זה חטא, ומי המה החוטאים, מהו החטא שהתורה אומרת	26571
על אברהם יצחק ויעקב או על משה ואהרן? ענין של חטא אינו יכול להיות, רק באחד משני אופנים, רצון	26572
או טעות, חטא הבא מכוח רצון גלוי, אינו ראוי לגדולי עולם, ואפילו לכל אשר בשם אדם יקרא, כי לבחור	26573
בתאוה בהמית נגד רצון השי"ת, אינו ראוי לשום בר דעת כי אין שני הצדדים שוים, להיות כאחד ממלאכי	26574
מרום או כבהמה וחיה טורפת, בחירה כזו נאה רק למי שאין לו מוח בקדקדו, למי שחי בעולם בלי דעת	26575
וחשבון.	26576
החטא האפשרי לבר דעת הוא האופן השני, חטא הבא מכוח טעות, טעות של הלכה כאומר מותר, טעות של	26577
המציאות כשגגת שבת, טעות של שיקול הדעת, שני האופנים הראשונים של טעות, אינם מצויים אצל	26578
חכמים גדולים, כי מי שהוא חכם יודע את האסור והמותר, וגם דעתו פנויה שלא לשכוח דבר שבמציאות,	26579
מה שאפשר גם אצל אנשים גדולים הוא האופן השלישי.	26580
בשיקול הדעת יכולים לטעות גם חכמים וצדיקי עולם, לפעמים מחוסר עיון הראוי לפי מדרגתם הרמה,	26581
ולפעמים בשביל שוחד של פניה דקה שבלב, האופן הזה יכול להיות גם אצל תנאים ואמוראים וסנהדרין,	26582
כי איסור זה של לקיחת שוחד נאמר גם לאדם שהתורה מכירה אותו לחכם וצדיק, על כולם נאמר כי	26583
השוחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים.	26584
אבל שוחד זה אינו מובן רק באנשים שעוד נמצא בלבם איזו נטיה לרצון, איזו פניה לאהבת עצמם, אבל מי	26585
שהגיע למדרגה של דוד המלך שאמר לבי חלל בקרבי, שרוה"ק מעידה עליו כי היצה"ר מת אצלו, אין לו	26586
שום פניה ונטיה לאיזה רצון שהוא, איש כזה אי אפשר לו לחסר מה בעומק העיון, ואי אפשר לו להיות	26587
משוחד מדבר, כי אין לו ממה, אין לו גם אותה נטיה דקה שיכולה להטעות אותו, כי לבו חלל בקרבו, איש	26588
כזה איך יכול הוא לחטוא בגלל טעות?	26589
וכש"כ באבות העולם שקיימו את התורה עד שלא ניתנה, אם אפשר לאדם לעמוד על דעת קונו, לכוון	26590
דעתו לדעת הבורא אפי' בדבר אחד, הרי זו הוכחה כי אין בו סרך של הגשמה, שכלו זך ומזוכך, ודעתו	26591
נתאחדה בדעת הבורא, על משה רבינו אמרו חז"ל שלושה דברים עשה משה מדעתו והסכים הקב"ה עמו	26592
(שבת פ"ז), ואברהם אבינו שעמד על דעת המקום בכל התורה כולה, ועל כל הסייגים וגדרים כאומרם	26593
אפי' עירוב תבשילין, בלי טעות כל שהיא, הרי שכלו שכל התורה, דעתו דעת המקום, שכל כזה איך	26594
אפשר לו לטעות?	26595
אם קשה לנו להבין את החטא של אדה"ר, כמו שמבאר הרמב"ן שזה נכנס בחלק של סתרי תורה כמעשה	26596
בראשית, וגם המלאכים לא הבינו, כמו ששאלו מפני מה קנסת מיתה לאדה"ר, איך אפשר לנו להבין חטא	26597
של אברהם אבינו, כי גדלותו של אדה"ר אין אנו רואים רק בצד השלילה שבו, שהיה אז מחוסר כל רצון	26598
בבחירה שלו, לא היה אצלו טוב ורע אלא אמת ושקר כמו במלאכים, והמעלה החיובית היינו מה שקרא	26599
שמות לנבראים, מה שמלאכי מעלה לא היו יכולים, מעלה זו אין אנו מבינים אותה כי אין לנו מושג	26600
בגדלות זו.	26601
אבל גדלותו של אברהם גם אנו יכולים להבין, גדלות של ידיעת כל התורה כולה בן שלוש שנים, וכמה	26602
התעלה בשלוש שנים השניות והשלישיות עד אותו יום שחטא, חטא כזה אי אפשר לנו להבין את טיבו,	26603
אבות העולם אלה שאי אפשר לנו לתאר את גדלותם רק בלשון של חכמינו ז"ל, האבות הן הן המרכבה	26604
(בראשית רבה פ' מ"ז ח'), כי בכל המעלות והשלמות קיימו את הוי דומה לו, אותה מעלה של והלכת	26605
בדרכיו המקיפה את כל התורה עמדו עליה מעצמם, איזה חטא אפשר להם לעשות? איזו טעות יכולה	26606
להיות בשכלם שכל התורה?	26607
וכן החטא של משה רבינו איך אפשר להבין, אם עלה השמימה בגוף שלו הרי היה גופו כנשמתו, התורה	26608
מעידה עליו לא קם בישראל כמשה, לא נשאר לו שום מסך מבדיל בינו ובין השי"ת, כמ"ש הרמב"ם	26609
בשמונה פרקים ענין אספקלריא המאירה עי"ש, איש אלהים זה איך יכול לטעות? איך אפשר שיהיה בו	26610

הטא, אחר שאין בו אף אחת מהסיבות שאפשר להן להביא את האדם לזה? הטא כזה הוא למעלה מהשגתנו.	26611
כן ראוי לברר מי המה החוטאים האלה, אפילו היה החטא פשוט כפשוטו, רב הוא ההבדל בין חוטא אחד לחבירו לפי המדרגה הכללית שכל אחד עומד בה, כי גודל החטא ועונשו אינו נערך רק כפי צד המעשה שבו, אלא גם כפי קרבת האדם לחטאו, כדרך שאמרו חז"ל (סוכה מ"ט:): אין צדקה משתלמת אלא לפי חסד שבה, כלומר כפי נדיבות לבו וחפצו למעשה הצדקה, כמו"כ אין החטא נערך אלא כפי נטייתו ורצונו בזה, אונס רחמנא פטריה לגמרי, שוגג מכופר בקרבן, מזיד חייב לגמרי, חלוקים כאלה ישנם לאלפים ורבבות כפי קרבת הלב כן ערך החטא, כמ"ש היוצר יחד לבם ועי"ז מבין אל כל מעשיהם (ר"ה י"ח).	26612
וא"כ אם אבות העולם עשו חטא, איזה ערך יש לחטא כזה, אלה שקיימו את כל התורה כולה, כמה אחוזים של חטא נמצאים בחטא שלהם, יותר נכון הוא לשאול כמה אחוזים של מצוה, כמה אהבה ויראה, כמה מידות טובות נמצאו בחטא שלהם, ולכן יפה אמרו חז"ל בא וראה חיבתם של ישראל שעבירותיהם מביאות אותם לידי מעלות גדולות, הסיבה אחת שיישבו השבטים ונטלו עצה על יוסף למוכרו, זיכתה את כל העולם כולו, שנמכר למצרים וכלכל את כל העולם בשני הרעב, ואם עבירה שלהם גרמה לכל העולם שיחיו, זכותם עאכו"כ.	26613
אף כאן מי גרם לפרשת שקלים, העבירה של העגל, ואם עבירתם גרמה למצוה, זכותם עאכו"כ, כולך יפה רעייתי ומום אין בך (פסיקתא פ"י), כי גדלות של מקבלי התורה לא פסקה מהם גם בשעת העבירה של העגל, ולכן רק קליפה של עבירה היתה בעגל, ורובם ככולם של כל אחד היה יראה ואהבה אמונה ונבואה וכל מידה טובה גם בעבירה ההיא, ולכן זכו ע"י עבירתם למצוה של שקלים, כי מצוה שבתוך העבירה ג"כ גוררת מצוה.	26614
לכן כאשר נצרך יחד את מהות החטא מצד העדר כל סיבה המביאה לדבר רע, וגדלות החוטאים שהגיעו למעלת הנבואה, עד כי פנים בפנים דיבר ה' עמם, הנה היה החטא שלהם רק שם של חטא, וגם על זה נתחייבו בכל העונש הכתוב, אבל לא חטא ממש כמ"ש הרמב"ן שם, קליפה של חטא זה נשארה לדורות, דקות של דבר שבכוח הנחילו לבניהם, ואדם בבחירתו עושה מכוח זה דבר שבפועל, מדקות של רע הנמצא באוצר של טוב לרע גמור, ואז מגלגל הוא בעבירה שלו חטא על יוצרי מצרים, כי בשביל הבכוח שלהם נתאפשר לזה לעשות רע זה בפועל.	26615
ולכן הם ג"כ צריכים לכפרה, אבל מעלתם וגדלותם במקומה עומדת, והרבה מצוות יכולות להתחדש מהמעלות האלו הנמצאות גם בעבירות שלהם, ומגדלותם זו נבנה עם ישראל, עד שחז"ל אומרים על כולם, שעבירותיהם מביאות לכל ההצלחות הגשמיות והרוחניות של כל העולם, כי כולך יפה רעייתי ומום אין בך, כלומר אין בעם ישראל מום אמת, מום של מציאות, אלא דברים חיצוניים, מעשים של חטא, אבל בקרבם פנימה ממלכת כהנים וגוי קדוש המה. (תורת אברהם).	26616
מאמר שעא	26617
כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל ונכפר להם הדם (דברים כ"א ח').	26618
הדברות הראשונות אנכי ולא יהיה לך ששמעו מפי הגבורה, דברות אלו עם כל העומק וההיקף שלהן, קביעת תלמוד תורה בלבם, ועקירת יצה"ר מנפשם (שה"ש א' ב'), מתאימות הן למדרגתם הגדולה, אבל איך יתאימו הדברות האחרונות אליהם, לא תרצח לא תנאף ולא תגנוב גניבת נפש, אזהרות כאלו ראויות הן להיות פחותים שבאו"ה ולא להיות גדולים שבעם ישראל?	26619
אבל בדברי התרגום יונתן מצאנו תשובה על שאלה זו, שהוא מפרש דאזהרות אלו נאמרו גם על מי שעומד בקהל ישראל יחד עם בעלי העבירה, כיון שיש אחד בעם ישראל שהוא עובר עבירה מאלו הכתובות בפרשה זו, הרי כל עם ישראל עוברים בעבירות אלו, אם יש רוצח אחד הרי כל הרואים אותו עוברים בלא תרצח, לא משום איסור של הסתכלות באדם רשע, אלא משום האיסור עצמו, לא תרצח כיון שדבר ה' הוא ואינו ציווי של שכל האדם, נצחיות יש בו, וכל המסתעף ממנו הריהו בכלל הלאו.	26620
דברים שהיינו חושבים אותם לסייגים וגדרים הרי המה לדברי הת"י בכלל האיסור עצמו, וגם דברים שאינם שייכים לסייג וגדר כגון גזירה לגזירה, וכש"כ עניני הרחקות של מידת חסידות, כל אלה והרבה יותר מהם הרי המה כלולים כולם בלא תרצח עצמו, כי התרגום יונתן אינו בעל תקנה וסייג אלא מבאר את התורה בלשון לועזית, וכפי הבנת המקרא כן הוא הביאור.	26621
האיסור של רציחה מקיף גם את הדורות הבאים, כמ"ש ולא יקומון בניכון מן בתריכון וילפון לחוד הינון למיהוי עם קטולין, חיוב החינוך אינו מדאורייתא, תקנת חכמים הוא, ורק לאב על בנו, או לב"ד על קטנים של אנשי דורם לדעת התוספות (שבת קכ"א), והת"י אומר כי באיסורים אלה הוא מן התורה, ולא רק לדור זה אלא לכל הדורות הבאים, וכזה נבין גודל ההרחקה, כיון שאיסור זה של רציחה מחייב לשמור את	26622
	26623
	26624
	26625
	26626
	26627
	26628
	26629
	26630
	26631
	26632
	26633
	26634
	26635
	26636
	26637
	26638
	26639
	26640
	26641
	26642
	26643
	26644
	26645
	26646
	26647
	26648
	26649
	26650
	26651
	26652
	26653
	26654
	26655
	26656
	26657
	26658
	26659
	26660

הבנים ובני בנים עד סוף הדורות שלא יכשלו בעון זה, הרי צריך הוא להתרחק מהעון לא רק שבעים	26661
שערים לחטא אלא כל מה שיש בידו להתרחק ממנו.	26662
חידוש גדול זה כי חטאים של הבנים ובני בנים הרי המה חטאים של האבות, יש לו מקור בספרי (הובא	26663
ב"י בטור או"ח סי' רפ"ד), המבאר את הכתוב בפרשת עגלה ערופה, כפר לעמך ישראל אלו החיים,	26664
אשר פדית אלו המתים, מגיד שהמתים צריכים כפרה, נמצינו למדים ששופך דמים חוטא עד יוצאי מצרים,	26665
ומבאר הב"י שההורג הזה מגלגל בעון זה אפילו על אותם שמתו מאותו היום עד שיצאו ישראל ממצרים,	26666
דדריש בתר הכי אשר פדית ה', על מנת כן פדיתנו שלא יהיה בינינו שופכי דמים, דכל ישראל ערבים זה	26667
לזה הוא, ועל מנת כן נפדו שלא יהא במ ובזרעם שופכי דמים, וזה עבר על כן נעשים גם המתים ערבים	26668
עליו, ועל זה סמכו העולם לנדור צדקה בעד המתים כי מועיל הצדקה לכפר על המתים עיי"ש.	26669
מדברי הספרי ראייה גמורה היא לחידוש של הת"י, כי כך נצטוו יוצאי מצרים שלא תהיה עבירה של	26670
רציחה בהם ובבניהם עד סוף כל הדורות, ואם חטא אחד בסוף כל הדורות, הרי זה גם חטא לאבות אבותיו	26671
עד יוצאי מצרים, וכל הדורות כולם צריכים כפרה, כי אם לא היה עון זה אצלם בכוח לא היו יכולים	26672
דורות שאחריהם לעשותו בפועל.	26673
ולפי דברי הת"י אין זה רק בלאו דרציחה, אלא גם בלאוין של עריות וגניבה ועדות שקר וחמדה, בכולן	26674
הוא מבאר את אופן הציווי בדרך זה, שכל ההרחקות האלו נכללות בלאו עצמו, כי הלאו נצחי הוא ומקיף	26675
את כל דבר השייך לאותו איסור, כמ"ש לענין שבת ותולדותיהן כיוצא בהן, לא שנא אב חטאת לא שנא	26676
תולדת חטאת, לא שנא אב סקילה לא שנא תולדת סקילה (ב"ק ב').), כי התולדה והאב דבר אחד הם	26677
שביתה של מלאכה, וכן בניזקין אם האבות והתולדות שוים המה בגזריהם, הלכה היא שתולדותיהן כיוצא	26678
בהן, כפי המוכח מסוגיית הגמ' (שם ג').).	26679
וא"כ גם באיסורים אלה כל התולדות כאיסור עצמו הן, ולא רק התולדות כעצי אשרה לע"ז, והלבנת פנים	26680
לרציחה, ותספור עמו מאחורי הגדר בעריות, שהדין בהם יהרג ואל יעבור כאותן עבירות עצמן, אלא אפילו	26681
אותן הרחקות הכתובות בת"י גם הן נכנסות באיסור העבירה עצמה, אין זה סייג וגדר אלא היקף של הלאו	26682
עצמו.	26683
מדברים אלה רואים נצחיות התורה ונצחיות האדם, נצחיות התורה כמבואר שכל לאו שבתורה כולל	26684
ומקיף דברים הרבה לאין שיעור, ונצחיות האדם נראה מהשייכות של יוצאי מצרים לכל הדורות	26685
שאחריהם, יודעים אנו שמעשי האבות סימן הם לבנים, כל המעלות שרכשו אבות העולם לא לעצמם	26686
רכשו אלא לכל הדורות כולם, אברהם קנה אמונה בלבו ונקבעה בלב עם ישראל כולו, נקראים המה בכל	26687
דור ודור בכל תקופה ומצב בשם של מאמינים בני מאמינים, רכש לו אברהם מידת החסד ונמסר החסד	26688
לעם ישראל כולו, סימן הוא באומה גומלי חסדים בני גומלי חסדים, וכן מעלות רבות.	26689
וכן דור מקבלי התורה השיגו הכרה ביראת הרוממות ועי"ז קנו בנפשם מידת הבושה, והנחילו אותה לדורי	26690
דורות, סימן הוא מידת הביישנות לעם ישראל, אבל מעולם לא עלה על דעתנו שכל אחד מישראל יש לו	26691
כוח גדול כזה להנחיל לדורי דורות את אשר רוכש בנפשו, אבל לפי דברינו נמצא כי כל אחד מישראל אם	26692
הוא חוטא מגיע הוא בחטא שלו עד יוצאי מצרים, עד שצריך להביא כפרה עליהם, ובשביל זה מועיל להם	26693
הכפרה שהוא מביא, כי במידה שהחטא נוגע להם כן יכולה הכפרה להגיע אליהם, וכמו כן הוא בונה יסוד	26694
לחטאים של דורי דורות שאחרי, ואם במידה רעה כך במידה טובה עאכו"כ.	26695
בכל דבר טוב שאדם עושה מזכה הוא את אבותיו כמ"ש ברא מזכה אבא (סנהדרין ק"ד), עד יוצאי	26696
מצרים, ואולי עוד יותר כי מידה טובה היא, כל חסד קטן שאדם עושה הריהו מגיע לחסד של אברהם	26697
אבינו, כמ"ש גומלי חסדים בני גומלי חסדים במחזיקים בבריתו של א"א שגמל חסדים (כתובות ח'), ויחד	26698
עם זה הוא מנחיל דבר טוב זה לדורי דורות עד ימות המשיח. (תורת אברהם).	26699
	26700
	H
	26701
כי תצא	26702
מאמר שעב	26703
כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלהיך בידך ושבית שביו (דברים כ"א י').	26704
בעל חובת הלבבות בפרק ה' מיחוד המעשה כתב וז"ל, בן אדם ראוי לך לדעת כי השונא הגדול שיש לך	26705
בעולם הוא יצרך, הנמסך בכוחות נפשך, אתה ישן לו והוא ער לך לבש לך בגדי הידידות, ומן החזק	26706
שבשלוחיו שישתדל לספק עליך אמיתתך, ולשבש מה שנתברר לך, ולערבב את נפשך במחשבות כזבים	26707
וטענות שקרים, ויספק עליך מה שנתברר לך מאמונתך ודתך, ואם תהיה נזהר ממנו ותזמין לו שלוחי	26708
שכלך להלחם אתו בהם, תנצל ותמלט ממנו בעזרתו י', ע"כ אל תטרידך מלחמת זולתו ממלחמתו, אל	26709

יבהילך דברו ואם עצמו חייליו, כי עיקר כוונתו לאמת השקר, כי המעט מן האמת ינצח הרבה מן השקר, כאשר המעט מן האור דוחה הרבה מן החושך יעו"ש.	26710
כולם אחוזי חרב מלומדי מלחמה (שה"ש ג'), פי' רש"י מלומדי מלחמתה של תורה, פי' שלוחי השכל לדחות בקל מה שרוצה לספק ולערבב דעת האדם באמונה ודעות, כי אם תהיה אמונתו שלמה בדעת חזקה, יבין היטב חיוב עבודת השם ברצון ובהכרח, כי כל השכר שהקב"ה ישלם לעתיד רק נדבה וחסד, כי מי הקדימני ואשלם, חשוב בלבבך אילו אדם היה עושה עמך בחיידך תיקון האברים ותיקון השבעים כוחות שיש באדם לשלמותו, כמבואר בהגר"א על (ישעיה י"א), הלא אין די לעבוד אותו ית' בכל כוחו, ומה צריך שכר אחר, אבל נדבה וחסד גדול לאדם, מה שישלם לו שכר בלתי תכלית לעתיד לבוא.	26711
ואילו יצויר שיש בעולם רופא שיוכל לעשות אבר אחד באדם, ומכ"ש רמ"ה אברים ושס"ה גידים, ע' כוחות רוחניים, היש קץ לעבודתו ית' שאנו חייבים לו ברצון, ומכ"ש בהשכר הנפלא והנשגב בלי תכלית בעולם שכולו טוב וכולו ארוך, נתבונן בזה היטב איך שהשכר עבור עבודת ה' אינו רק חסד גדול, וזהו שנאמר כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה' אלהיך בידך, פי' כי השונא הגדול ביותר חזק אורב עליך בלי הפסק, הוא יצרך הרע אשר לבש לך בגדי ידידות לשרשך מארץ החיים, וסדר מלחמת היצר כך הוא, צריך להכין שלוחי השכל לסתור טענות הכוזבים ודמיונות שקרים שבאו עליך.	26712
ואל יבהילוך דבריו, אם רק תכין היטב לבך, ואל ימס לבבך ממנו, כי הובטחנו בתורה מקרא מפורש ואתה תמשול בו, וכל מגמתו רק לכלבל דעת האדם בדמיונות כוזבים, כדי שידמה לו שהוא חלוש באמונה ויתחיל להרהר, ועי"ז נתן שאור בעיסה וח"ו יוכל להחמיץ, כידוע דברי המכילתא, ועיין רמב"ן פר' בשלח בשעה שראו פרעה נוסע אחריהם, כי זה הרמב"ן עיקר גדול למוסר.	26713
וז"ל הרמב"ן ז"ל, ויאמרו אל משה המבלי אין קברים במצרים מאחר שנתנו שאור בעיסה באו להם אצל משה, אמרו לו הלא זה הדבר אשר דברנו אליך, ושאר שבעיסה הוא היצה"ר, והיה דעתם לומר כי מתחילה צעקו אל ה' לתת בלב פרעה לשוב מאחריהם, וכאשר ראו שלא היה חוזר אבל היה נוסע וקרב אליהם, אז אמרו לא נתקבלה תפילתנו, ונכנסה בלבם מחשבה רעה להרהר אחרי משה כאשר בתחילה עכ"ד יעו"ש, (העורך).	26714
ע"כ צריך האדם כשיבוא לו ח"ו איזה דמיון מהיצר, צריך לזכור תכף כי זה רק דמיון וטענה כוזבת, וכבר הובטחנו ואתה תמשול בו, וצריך להכין תכף שלוחי שכלו לבטל טענות הכוזבות, והשי"ת יעזור לנו כמו שהובטחנו, אם רק נצא למלחמה עליו בשלוחי השכל, חרבו על ירכו היינו שלוחי השכל, ונתנו ה' א' בידך כנ"ל.	26715
והנה יש לנו לדעת, כי האמונה פשוטה מאד אם רק יעיין היטב בשכלו, ראשית אם יאמר לנו אדם כי המחט הקל הזה אשר ראשו חד וסופו נקוב, עשה את עצמו בלי אומן, הרי צחוק עשה לנו השוטה המדבר הזה ולמשוגע יחשב לנו, ועאכו"כ אם יאמר לנו על כלי מורה השעות שכל הגלגלים וכל מה שיש שם, כולם עשו את עצמם בלי כוונת ומעשה אומן, הלא יותר צחוק יהיה לנו, ומכ"ש עולם מלא בחכמה וגבורה שמעצמו נעשה, היש יותר צחוק מזה? ומכ"ש עולם הגלגלים שכל מה שיסתכלו החכמים בהם ע"י מיקראסקאפין יותר מבהיל גודלם וסדרם הנפלא, היש מסודר בלי מסדר? והוא ית' אשר ברא אותם וסדרם כרצונו, ומנהיג על ידם עולמו כרצונו.	26716
והנה הפילוסופים היותר גדולים כאריסטו וכדומה לו, הניחו ג' ראיות חזקות שאין להזיז אותן, כי העולם נברא במכוון עמוק מאד מאד כראוי לבלתי תכלית, הא' כי המקרה לא ירבה, פי' אם יקרה לפעמים אדם מוצא מציאה יקרה מאד, זה יכול להיות מקרה, אבל לא נוכל להאמין כי האדם מוצא מציאות יקרות תמיד, זה הבל, ומעתה הלא אנו רואים כי העולם גדול מאד, וענינים שונים הרבה מאד, וזה אי אפשר במקרה רק במכוון.	26717
ועוד ראייה שניה, כאשר נראה אדם תועה בדרך, יכול להיות שמוצא בית ליכנס שם, אבל שימצא בית מכוון כרצונו דוקא, כך וכך חדרים כרצונו בלי מגרעת, ואנשים בהם כרצונו, וכל הכנות המצטרך לאדם הכל בחכמה נפלאה, כל מה שיעמוק בהם יותר, יבין יותר חכמה הכמוסה בהם, ורפואות לכל חולי ורופאים מחוכמים בהם, זה אי אפשר בלי מכוון, הרי שתי ראיות חזקות.	26718
ראיה שלישית מקרה לא יוכל להיות מכוון לתכלית, כגון מי שאבד כיס מעות, אי אפשר שיחשוב כדי שיהא למוצא להשיא בתו, כי הלא אבד במקרה, והנה אנו רואים כי כל עניני העולם תכלית זה לזה, כגון העשב לאכול לבהמה, והבהמה לתכלית עבודת האדם, והעורר לעשות כסות, והזבל לזבל שדות, וכן מתכת לעשות גרזן ולקצוץ בו אילנות, ואילנות לשריפה ולבנות בתים, השמש להאיר וכהנה רבות, הארכתי בביאורם להקל על המעיין והעיקר להשיב אל הלב, וכתב העקידה ז"ל (בראשית שער א'), כי כל זה כלול בתורה בקצרה, מה רבו מעשיך ה'.	26719
	26720
	26721
	26722
	26723
	26724
	26725
	26726
	26727
	26728
	26729
	26730
	26731
	26732
	26733
	26734
	26735
	26736
	26737
	26738
	26739
	26740
	26741
	26742
	26743
	26744
	26745
	26746
	26747
	26748
	26749
	26750
	26751
	26752
	26753
	26754
	26755
	26756
	26757
	26758

ועפי"ז הרי מונח בעליל בשכל האדם, כי יש בורא ברא עולמו בתכלית, ומכ"ש אנחנו עם בני ישראל אשר	26759
עין בעין ראינו דבר ה' בסיני, ונתן לנו תורה בפרסום גדול בכל העולם, ולא די זאת אשר קבלנו איש מפי	26760
איש, אף גם זאת בכל דור ודור התורה מכרזת ואומרת, אוי להם לבריות מעלבונה של תורה (אבות פ"ו),	26761
פי' כי הרי אתם רואים שכל דבריה שדיברה מראש הרי נתקיים עד היום הזה, בראיות עצומות אין מספר.	26762
והנה לולא ברא השי"ת באדם היותר גדול חלק שפל מאד, באופן שהאדם היותר גדול יוכל ליפול בעבירות	26763
חמורות בשביל דברים קטני הערך, לא היה מקום לשכר ועונש, ולכן ברא שפלות ג"כ באדם, וכוח היצר	26764
גדול מאד למען יוכל לצוד נפשות בדברים קטני הערך, אך אם יהיה לבן חיל ויהיה ממלומדי מלחמה של	26765
תורה, להכין שלוחי השכל לסתור טענות כוזבות מדומות של היצר בכל פעם, וישען באלהיו, ואתה	26766
תמשול בו, בודאי ינגף היצר לפניו ויעלה מעלה מעלה, כי האמונה ברורה מאד.	26767
ומדוקדק כן בפסוק כי תצא, ונתנו, ושביית, והנה ונתנו מיותר כי אחרי שנאמר ושביית ודאי נתון בידו, אבל	26768
בא לרמז כי לא יסמוך על חכמתו, כי היצר תקיף ממנו לצוד נפשות היותר גדולות בדברים קטני הערך,	26769
בשביל חלק השפלות שיש באדם, כדי שיהיה שכרו מרובה מאד, אבל ב' תנאים יש, האחד כי תצא	26770
למלחמה על היצר, היינו אויבך היותר גדול, והשנית כי תבטח בה' ית' שהובטחנו ואתה תמשול בו, והיינו	26771
ונתנו ה' א' בידך, וא"כ הוא צריך להכין כלי קרב, היינו שלוחי השכל נגדו לבטל ולסתור הדמיונות	26772
והבלבולי הבל שלו, אבל דוקא עם שלוחי השכל להשען באלהיו, וע"י שתי הבחינות דוקא, ה' ית' יעזור	26773
לנו בתוך כ"י אכ"ר. (חכמה ומוסר ח"א מא' ר"ז).	26774
	26775
מאמר שעג	26776
כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלהיך בידך ושביית שבי (דברים כ"א י').	26777
האדם נמצא במלחמה תמידית, כמ"ש חז"ל על הפסוק ויצר שנכתב בשני יודין, אוי לי מיוצרי אוי לי	26778
מיצרי (ברכות ס"א:), אם ישב באזלת יד ישאר באפס תקוה, אולם אם יאזור חיל ויגייס מיטב כוחותיו	26779
להדוף את שונאו הגדול, אז יזכה לסייעתא דשמיא להשתחרר מעול יצרו, ויש לדבר רמז ממקרא זה, כי	26780
תצא למלחמה על אויבך, שעושה כמיטב יכולתו להלחם נגד יצרו, אז ונתנו ה' אלהיך בידך יזכה לעזר	26781
ה', כמ"ש אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו (קידושין ל').	26782
כאשר שתי מדינות נלחמות אשה עם רעותה, משתדלים אנשי הצבא מכל צד להיוודע סודות הצבא של	26783
השניה, שיוכלו להכיר את טיבה כדי לדעת במה להתגונן מהם ואיך להתגבר עליהם, כמו כן במלחמת	26784
היצר עלינו להכיר את השונא במה כוחו יפה ובאלו שיטות נוקט בהם, על כן מנו לנו חז"ל שבעה שמות	26785
של יצה"ר שבהם יש להבין תכונתו ואופני פעולתו, רע, ערל, טמא, שונא, מכשול, אבן, צפוני (סוכה	26786
נ"ב).	26787
והנה באגרת המוסר להגר"י סלנטר זצ"ל מסביר, שישנן שתי בחינות ליצה"ר, חדא התאוות הנסוכות	26788
בתוך האדם המתסיסות אותו לעבירות בבחינת שאור, כמ"ש חז"ל גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות	26789
רצונך, ומי מעכב שאור שבעיסה ושיעבוד מלכויות (ברכות י"ז), ויש לומר שעל שם התאוה נקרא יצה"ר	26790
בשם רע על שם הפסוק כי יצר לב האדם רע מנעוריו (בראשית ח'), משום שמנעוריו שואף האדם לערב	26791
לשעתו.	26792
אולם ישנה עוד בחינה של יצה"ר כמין רוח טומאה האופפת את האדם, ומביאה אותו לידי עבירות אשר	26793
אין בהם שום הנאה גשמית, ויש לומר שמחמת בחינה זאת נקרא בגמ' טמא, ולמדוהו מן הפסוק לב טהור	26794
ברא לי אלהים מכלל דאיכא טמא (סוכה שם), ויש להסביר שדוד המלך שאמר פסוק זה כבר ניקה את	26795
עצמו מכל שמץ של תאוה בהמית, וכמו שהעיד על עצמו ולבי חלל בקרבי, ולכן אמרו בגמ' שלא היה	26796
ראוי דוד לאותו מעשה (ע"ז ד'). על כן היה דוד מתיירא רק מבחינה זאת, שלא תתלבש בו רוח טומאה	26797
להעבירו על דעתו ולהכשילו בחטא, ועל כן ביקש מהקב"ה שיתן לו לב טהור, דוגמא לעבירה כזו הוא	26798
לשון הרע אשר אין בו שום הנאה או תועלת גשמית למדבר, וכמ"ש ואין יתרון לבעל הלשון (קהלת י').	26799
אולם חוץ משני השמות האלה ישנם עוד חמישה שמות ליצר הרע המורים על עוד בחינות אחרות, ואחד	26800
מהם הוא אבן המורה על חוסר הרגשה, ואיתא במדרש, אמר הקב"ה בעוה"ז ע"י שהיו ביניכם בעלי לשון	26801
הרע סלקתי את שכינתי מביניכם, אבל לעתיד לבוא שאני עוקר יצר הרע מביניכם, שנא' והסירותי את לב	26802
האבן מבשרכם (יחזקאל ל"ו), אני מחזיר שכינתי ביניכם (דב"ר ו' ה'), משמע מזה שלשון הרע קשור גם	26803
לבחינת היצה"ר של אבן, והיינו משום שאינו מרגיש כלל צערו של חברו במה שמדבר עליו, שאילו כן	26804
בודאי היה נמנע מזה.	26805
יצה"ר הזה של לב האבן הוא חמור ביותר, והוא מדתו של עמלק אשר אחריתו עדי אובד, ואף שכל הגוים	26806
יש בהם ערלות הלב כמ"ש כל הגוים ערלים (ירמיה ט'), ואיתא במשנה שאין הערלה קרויה אלא לשם	26807
עובדי כוכבים (נדרים ל"א:), בכל זאת עמלק עולה על כולם שהוא בבחינת אבן שאינו מקבל כלל יראת	26808

שמים, כמ"ש עליו ולא ירא אלהים, ולא עוד אלא שהוא מקרר ומצנן אחרים מיראת שמים, הוא אשר אמר	26809
המקרא אשר קרך בדרך (כ"ח י"ח) ופירש רש"י לשון קור, שהיו העובדי כוכבים יראים להלחם בכם,	26810
ובא זה והתחיל והראה מקום לאחרים משל לאמבטי רותחת וכו'.	26811
ועל כן אף שלשאר אומות העכו"ם יהיה תיקון, על עמלק כתוב ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד	26812
(במדבר כ"ד), ולכן נצטוונו תמחה את זכר עמלק מתחת השמים ופירש רש"י מהספרי, מאיש ועד אשה	26813
ועד יונק משור ועד שה, שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו על הבהמה לומר בהמה זו משל עמלק היתה ע"כ.	26814
ויתכן הטעם דכל דבר שרק היה בשליטתו של עמלק, עדיין נדבק בו הטומאה הזאת של צינון הלבבות,	26815
ולפי מה שאמרו חז"ל שבני עמלק היו משנים את צורותיהם בכישוף לצורות בהמות, ולכן נתחייבו לאבד	26816
גם בהמותיהם (מובא ברבינו בחיי), יתכן שיש בזה רמז שאפילו כשמעמיד פני כבש או גדי דהיינו של	26817
מסכן ונרדף, לא נחוס עליו משום ששבע תועבות בלבו, אלא נקשה את לבנו לזכור את שחיתותו וכמ"ש	26818
הרמב"ם (פ"ה מהל' מלכים), שנצטוונו לזכור מעשיו הרעים של עמלק כדי לעורר איבתו.	26819
באגרת המוסר מתפלא ר' ישראל על הטמטום שיש באדם, שאינו קובע זמן לעסוק ביראת ה' ולדלות	26820
מהאמונה הטמונה בלב הישראלי, דבר כזה אין לו שום עמית וריע במילי דעלמא, שיסיח האדם דעתו	26821
מאיום המרחף נגדו מבלי לערוך חשבונות ולבדוק את הדרכים להנצל, ומסיק שם שהיצר הרע אורב לאדם	26822
לשים לבו לאבן, לבל ירגיש את חטאיו ויבחין את חסרונותיו, כדי למנוע ממנו למצוא רפואה למכתו.	26823
זה עשרות בשנים שאנו נמצאים תחת יצר הרע הנקרא אבן, והוא מעין מה שאמרו בגמ', אמר הקב"ה לא	26824
דיין לרשעים שאינן חרדין ועצבין מיום המיתה, אלא שלבם בריא להם כאולם (שבת ל"א), יצה"ר זה	26825
מרדים את החושים ומקשה את הלב באופן תמידי, עד שנהפך הלב לאבן, ואינו תופס כלל שעליו לעמוד	26826
על נפשו ולהמלט כצבי מיד.	26827
ברם נגד כל מיני יצר הרע ניתנה לנו תורה תבלין, ואיתא בגמ' שהתורה משולה לאש ומים, אפילו יהיה	26828
יצרו קשה כברזל הלא התורה נמשלה לאש, כמ"ש הלוא כה דברי כאש נאום ה' (ירמיה כ"ג) ושולטת על	26829
הברזל, פירוש דאש התורה שורפת כל מיני עופות הפורחות, דהיינו הדמיונות ומרככת המידות הרעות עד	26830
שנמסים, אבל יצה"ר של לב האבן אינו מגיב לאש, משום שכל עצמו בא לצנן ולקרר ולמנוע כל	26831
התרגשות והתלהבות.	26832
על כן נגד יצה"ר זה אמרו חז"ל (סוכה נ"ב:), אם אבן הוא נימוח דכתיב הוי כל צמא לכו למים וכתוב	26833
אבנים שחקו מים (איוב י"ד), כאן צריכים כבר לסבלנות מרובה שישחק לב האבן לאט לאט ע"י לימוד	26834
התורה, עד שסוף סוף יהפך ללב בשר, וכבר אמרו בגמ', בשר כתיב בו ונרפא (סוטה ה'), ואיתא שם	26835
אמר חזקיהו אין תפילתו של אדם נשמעת אלא אם כן משים לבו כבשר, ופירש רש"י כבשר שהוא רך ולא	26836
כאבן שהוא קשה.	26837
כוחה של תורה לטהר את האדם אפילו מהשפעת טומאת עמלק המצננת את הלב ומרדימה החושים	26838
הרוחניים, אם אך יתאזר בסבלנות ימצא שבהמשך הזמן עמל התורה ישא פריו, ויגיע להרגשה נכונה	26839
למרות האווירה הכללית, ואז יזכה לתפילה דרך תחנונים ותהיה תפילתו נשמעת. (המוסר והדעת).	26840
	26841
מאמר שעד	26842
וראית בשביה אשת יפת תואר וחשקת בה ולקחת לך לאשה (כ"א י"א).	26843
פרשה זו נפלאה היא בעינינו, ההיתר של יפת תואר, העונש הקשה על בן סורר ומורה שהוא כמעט ילד,	26844
והעבירה שלו היא גניבה משל אביו ואמו, שבעיניו איננה נחשבת לגניבה, ואכילת תרטימר בשר וחצי לוג	26845
יין, ועל חטא כזה הוא נידון בסקילה החמורה והנוראה! ועלינו ללמוד מזה כי לא כמחשבותינו מחשבות	26846
הבורא ית' שמו, ואמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב, היינו כי אין כאן ענין של עונש על חטא, אלא	26847
הגיעה תורה לסוף דעתו, ויש כאן ענין של רחמי שמים וחסד ה' על הבן הזה המתיצב על דרך לא טוב,	26848
וסופו ללסטם את הבריות, ומה טעם לחייו חיי ליסטים ורוצח, ומוטב שימות זכאי ולא ימות מיתה עולמית	26849
בעוה"ז ובעוה"ב.	26850
והוא הדבר ביהודי היוצא למלחמה מלחמת קודש, והוא רואה בעיניו את השגחת הבורא ונתנו ה' אלהיך	26851
בידך, שה' יוצא בראש צבאות ישראל ולוחם את מלחמתו, ובשעה זו הוא נכשל ביפת תואר ואיננו יכול	26852
להתגבר על יצרו, וחושק בבת אל נכר, בת השונא הרוצה להשמידנו, ושכנגדו הוא לוחם ומוסר את נפשו,	26853
ותוה"ק איננה זורקת אבן אחרי הנופל, ומחפשת עצות איך להציל את החוטא הזה, ומצננת את יצרו שפחו	26854
עליו, וקובעת כללים וסייגים כדי שעל ידם יסור מדרכו הרעה וישלחה לנפשה.	26855
ועוד זאת התורה הקדושה דורשת ממנו יחס אנושי לגוייה שהכשילתו בעבירה חמורה כזאת, והיא פוקדת	26856
עליו ומכור לא תמכרנה בכסף לא תתעמר בה תחת אשר עניתה, כי גם המטרה הנעלה להצילו מבת אל	26857
נכר, איננה מקדשת את האמצעים, ואסור לו להתיחס אליה באכזריות למוכרה להתעמר בה, ומזה אנו	26858

לומדים את דרכי ה' וחסדיו המרובים עם בריותיו, שידו פשוטה לקבל שבים, והוא נותן יד לפושעים	26859
להוציאם משאול תחתית.	26860
ומאידיך כשאדם מתייזב על דרך לא טוב ואין תקוה שישוב מדרכו הרעה, אזי יש דין וחשבון אחר לגמרי	26861
וגם זה מחסדי ה', ימות זכאי ואל ימות חייב, ובימי הדין והרחמים, על כל אחד ואחד לחשוב את חשבונו	26862
אם הוא הולך בדרך העולה בית אל למעלה למשכיל, או ח"ו הוא מתייזב בדרך לא טוב, ולכן דינו למות	26863
זכאי ולא חייב, ועיין במהרש"א (ר"ה ט"ז) בד"ה אלא לפי מעשיו, שהוא מחלק בין בן סורר ומורה לבין	26864
ישמעאל שלא נידון ע"ש סופו של בניו. (למען אחי ורעי).	26865
	26866
מאמר שעה	26867
וראית בשביה אשת יפת תואר וחשקת בה ולקחת לך לאשה (כ"א י"א).	26868
וחשקת בה, בה ולא בה ובחברתה (קדושין כ"ב), יתכן לפרש שכיוון שכל עיקר יפ"ת הוא משום שלא	26869
דיברה תורה אלא כנגד יצה"ר, א"כ צריך שיהיה חושק בה עד שיש לחוש שאם לא יתירוהו לו ישאנה	26870
באיסור, ושיערה התורה כי אם חושק בשתיים ניכר שאין חושק באמת בכל אחת, כי א"א לאהוב שתיים	26871
כאחת, ולכן באופן זה אין נוהג היתר יפ"ת, בה ולא בה ובחברתה, וזש"א במדרש חזית ז' ועלי תשוקתו,	26872
מלמד שאין תשוקתו של ישראל אלא באביהם שבשמים, ולא בעוד דבר זולתו (תורה תמימה).	26873
ומכאן לנו לימוד והוראה, ובעיקר ללומדי תורה ותאבי הדעת, שאהבתנו להשי"ת ותורתו לא תהיה	26874
מחולקת לחצאין, וכל פיצול ופיזור שברגשותינו הדקים, הוא קיפוח נורא בכל ערכנו והווייתנו, איש אמר	26875
רחמנא ולא חצי איש, וכל שלמותו של האיש הוא בדבקות הלב בענין אחד, וכמ"ש הרמב"ן ז"ל עה"פ לא	26876
מרוכבם מכל העמים חשק ה' בכם ויבחר בכם וז"ל, חשק שנקשר עמכם בקשר אמיץ שלא יפרד מכם	26877
לעולם, כלשון וחשוקיהם כסף עכ"ל (ואתחנן ז'), וכשם שהחישוקים מהדקים את החבית שלא תתפורר	26878
ושתהיה בית קיבול לכל הראוי לה, כן החשק של האדם בתורה, צריך שיתפשט בכל גופו ובכל בתי נפשו,	26879
ולא ידלג אף על פינה אחת מסתרי לבו, וכל אבריו ירננו לאל חי.	26880
אם האדם מפצל את כוחותיו לענינים רבים, תחלש איכות הכוחות, ואם האדם הוגה בתורה ולבו פנוי	26881
למחשבות היאך להתעשר עם אלו המצליחים בשוק החיים, הרי ההרהורים האלה מחלישים את כוח	26882
החשק, את כוח ההצלחה וההעמקה בים התורה, היאך יכול להתעשר בתורה כשמחשבותיו להוטות אחרי	26883
האושר הגשמי, ואנחנו נצטוונו והגית בה יומם ולילה בה ולא בחברתה.	26884
ולכן הזהירנו תוה"ק ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך, ופי' רש"י ז"ל שלא יהא לבך חלוק עכ"ל (ואתחנן	26885
ו'), וכשם שאין לחלק את המים ולפוררם לחתיכות, כן אין לחלק את אהבת ה' ואהבת התורה לכמה	26886
דרכים וכיוונים נוגדים וסותרים אחד את משנהו, והתורה נמשלה למים, וכמ"ש ז"ל בכל לבבכם, אמר	26887
ראב"י בא הכתוב להזהיר את הכהנים בשעה שעובדין עבודה שלא יהא שתי לבבות להן, אחד לפני הקב"ה	26888
ואחד לדבר אחר עכ"ל (תנחומא תבוא ב').	26889
כל הנכנס למשימות התורה ותפקידי היראה, והוא אומר שהוא מתמסר ושואף לאהבת ה' בכל לבבו, ובכל	26890
זאת הוא מפנה לבו לדברים אחרים, הריהו עושה שקר בעצמו ובכל מהותו והווייתו, אמנם יש ותהליך	26891
ההתקרבות האמיתית להשי"ת מתחיל מן הקל אל הכבד, בתחילה בחלק אחד מן הנפש, ואח"כ האהבה	26892
מתפשטת וחוזרת לכל האדם, וזוהי תופעה מבורכת ורצויה.	26893
לבבתי אחותי כלה, לבבתי באחת מעיניך, א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן, בתחילה מאחת מעיניך,	26894
לכשתעשי בשתי עיניך (שבת פ"ח.), ר"ל שבתחילה נתקרבו להקב"ה בעין אחת, ולבסוף נתקרבו בשתי	26895
עינים, והיינו התקרבות מלאה ושלמה כאדם המביט במלוא עיניו, כי כשאדם מביט בתורה באחת מעיניו,	26896
ולבו חלוק לדבר אחר, הרי סוף כל סוף ימאס לו ויכשל וקלונו יתגלה ברבים, וכידוע שהעגל נולד מאלו	26897
שלבם היה חלוק באהבת ה' ואין האהבה ניתנת לחצאין!	26898
וזש"א ז"ל כל העונה אמן יהא שמיה רבא בכל כוחו קורעין לו גזר דינו (שבת קי"ט), בכל כוחו משמע	26899
בכל נימי נפשו הפנימיים, הוא משעבד ומרומם את כל תשוקותיו, ומכוונן כלפי גדלותו ורוממות שם	26900
כבודו ית"ש בכל העולם כולו, והנה ברגע התרוממות זו הריהו נעשה אוהב ודבק בהשי"ת, ואין אוהב	26901
ודבק נדחה מפניו, וממילא אם העונה בכל כוחו מתדבק בהשי"ת, הרי השי"ת עונה גם לו שיסורו ממנו כל	26902
הגזר דין שהיו צפויים לו, והוא נעשה בן חורין, וכל הדינים מתעברין מיניה, וכמ"ש הרמב"ן ז"ל, עה"פ	26903
ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך, וטעם בכל מאדך כלומר מאד מאד, והטעם רב	26904
רב אהוב אותו עכ"ל.	26905
וסיפרו חז"ל על אחד מתלמידי רשב"י שיצא לחו"ל והעשיר והיו התלמידים מתקנאים בו, והוציאם	26906
לבקעה מחוץ לעיר ואמר בקעה בקעה הוציא דינרין, מיד נתמלאה הבקעה דינרי זהב, א"ל אבל דעו כל מי	26907
שהוא נוטל עכשיו, חלקו של עוה"ב הוא נוטל, מיד משכו ידיהם ולא לקחו כלום (מד"ר שמו"ר פקודי נ"ב	26908

ב'), כי אם האדם מפנה את לבו ומקנא במצליחים בעניני עוה"ז, הריהו מחסר וממעט ומקפח את חיי הרוח הנעלים של העוה"ב, של הקורת רוח של התשובה לכל הקיפה ומובנה שבעוה"ז היפה מכל חיי עוה"ב.	26909 26910 26911
וכן איתא (ברכות ו') היוצא מבית הכנסת אל יפסע פסיעה גסה, ופירש רבינו יונה ז"ל, מפני שנראה כמי שיוצא מן הטורח אל המנוחה, והוא הפך שבית הכנסת הוא בית התפילה היא המנוחה, ויש לו לשמוח בשיבתו בה עכ"ל, הליכה כזו מגלה שכל שהותו בבית הכנסת היתה עליו לטורח ולמשא, והאמת הוא ההיפך שהשייה בבית ה' היא המנוחה והמרגוע, וההתלבטות בשוק החיים בצרכים הגשמיים הוא הטורח, והוא הכובד.	26912 26913 26914 26915 26916
וברמב"ם ה' מלכים, ולא יחשוב לא באשתו ולא בבניו, אלא ימחה זכרונו מלבו ויפנה מכל דבר למלחמה, וכל המתחיל לחשוב ולהרהר במלחמה, ומבהיל עצמו עובר בלא תעשה, שנא' אל ירך לבבכם, ולא עוד אלא שכל דמי ישראל תלויין בצווארו, ואם לא נצח ולא עשה מלחמה בכל לבו ובכל נפשו, הרי זה כמי ששפך דמי הכל עכ"ל, אם במשימה של מלחמה ונצחון לא יתכן אלא אם כן בריכוז החלטי בנקודת הלחימה, ובהתבטלות גמורה לכל שאר ההרגשות הטבעיות, עאכו"כ בנקודת אהבת ה' ותורתו.	26917 26918 26919 26920 26921 26922
(תורת הנפש).	26922
מאמר שעו	26923 26924
וראית בשביה אשת יפת תואר וחשקת בה ולקחת לך לאשה. והבאת אל תוך ביתך וגלחת את ראשה ועשתה את צפרניה (דברים כ"א י"א).	26925 26926
לא דיברה תורה אלא כנגד יצה"ר שאם אין הקב"ה מתירה ישאנה באיסור, אבל אם נשאה סופו להיות שונאה וסופו להוליד ממנה בן סורר ומורה (רש"י), מכאן תשובה לאלה הטוענים שדרך התורה מדכאה את רוח האדם, מחשיכה את חיייו ומונעת ממנו נעימות עוה"ז, הרי קמן שנתנה תורה רשות במקום זה לספק את דרישת יצרו, ולתור אחרי היפת תואר, אבל לא יעברו ימים מרובים וסופו לשנוא אותה, ואם יוליד ממנה בן יהיה בן סורר ומורה, הרי אדם זה נשאר קרח מכאן ומכאן, לא רוחניות לבית עולמו, גם לא עוה"ז, אלא בית מלא ריב ומדון הממררים חיייו עלי אדמות.	26927 26928 26929 26930 26931 26932
ומי גרם לו כל זה? מה שנמשך אחרי משיכה חיצונית, על הפסוק שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל (משלי ל"א), מסביר הגר"א ז"ל, חן הוא שקר, משום שאפילו מי שאינה נאה באמת יכולה למצוא חן בעיני כל רואיה, אולם יופי אינו שקר משום שהיא באמת יפת תואר, אלא הוא הבל משום שאין בו ממש והוא רק דבר חיצוני, אשה יראת ה' היא בלבד תתהלל, שהיא אשה משכלת אשר לה תוכן פנימי.	26933 26934 26935 26936
בואו וראו גודל ההרס הנגרם מהגישה החיצונית, אדם זה לא עבר שום עבירה, אדרבה קיים בדיוק רב כל פרשת יפת תואר, לדעה אחת אמנם הותרה ביאה ראשונה במלחמה (דעת רבינו תם), אבל אח"כ נאסרה עליו עד שיעשה ככל המצוה בפרשה, ולשיטה אחרת גם ביאה ראשונה אסורה עד שלא מביא אותה אל ביתו (רמב"ן לפי הבבלי), ולדעת רבי יוחנן בירושלמי וכן דעת רש"י, אסור גם ביאה ראשונה אלא לאחר כל המעשים (קידושין כ"א ברש"י ותוס'), ולכל הדעות קודם שיוכל להנשא לה, עליה לשבת חודש ימים בביתו, ולנוול את עצמה בגילוח הראש וגידול הצפרנים ובלבישת בגדי אבל, ואחרי שקיים את הכל בדייקנות, ולקח אותה לאשה כפי מה שהתירה התורה, ובכל זאת רע ומר סופו, באשה שנואה ובן סורר ומורה!	26937 26938 26939 26940 26941 26942 26943 26944
אילו היה בן אדם זה יוצא למלחמה בלב נשבר בתשובה ותפילה, היה עבורו הנצחון סיבה להלל ולהודות להקב"ה, ובודאי לא היה מתחשק ביפת תואר, ואף שהיצה"ר מתגבר בשעת המלחמה, ואף במלחמת מדין שהיו צדיקים הביאו קרבן על שנכשלו בהרהור (במדבר ל"א נ' ברש"י), מכל מקום בהרהור בלחוד נכשלו ותו לא, אולם מי שיוצא למלחמה וסומך על נצחון בדרך הטבע, אז עם הנצחון דורש הטבע את שלו, ומתעוררים בו תאוות ורצונות עד ששוקע בגשמיות, ובכל זאת חסה עליו התורה והרחיקה לו את הדרך, שלא יוכל בקלות להתדבק בבת אל זר.	26945 26946 26947 26948 26949 26950
ואם בכל זאת אחרי כל המעשים כולם בוער בו עדיין החשק וחומד את יופיה, לא אסרתה התורה עליו ואין שום עבירה בדבר, אולם יצטרך לשלם מחיר יקר על שנצמד להבל של מראה החיצוני, כמו שהוא לא התגבר על יצרו, כך היא לא תוותר לו על רצונותיה, וסופו לשנאותה, וכן בנם לא ישלוט על תאוותיו וסופו להיות זולל וסובא.	26951 26952 26953 26954
הוא אשר כתב הרמב"ן בפרשת וארא, שהעולם מתנהג ע"פ ניסים נסתרים, שבשכר קיום התורה תבוא עליו הטובה, וכעונש על העבירה תבוא עליו הרעה, ומבאר שם שזה חידוש יותר גדול מהיעודים של שכר של עוה"ב, שהרי מובן מאליו שהנשמה תשוב אל האלהים אשר נתנה, אולם הנהגת עוה"ז עושה רושם של דרך הטבע בבחינת עולם כמנהגו נוהג, ואינה אלא ניסים נסתרים, ובסוף פרשת בא כותב וז"ל, שאין	26955 26956 26957 26958

לאדם חלק בתורת משה רבינו, עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של	26959
עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצוה יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריתנו עונשו הכל	26960
בגזירת עליון עכ"ל.	26961
האדם הכובש את יצרו מגיע לא רק לשכר בעוה"ב, אלא גם לאושר בעוה"ז, למרות שממבט שטחי נראה	26962
כאילו הצלחת עוה"ז, היא נחלתם הבלעדית של אלה הרודפים אחריה, ברם המשכיל מטיב להבין, שברק	26963
של עוה"ז אינו אלא מין יפת תואר, שהחושק בה אמנם זוכה אליה לקנאת אנשים חסרי לב, אבל סופו	26964
שצורך רוח בכנפיו, וכבר אמר הנביא אין שלום אמר אלהי לרשעים וכל קניניהם עלי אדמות אינם אלא	26965
אחיזת עינים באין שלוה ונחת בהם. (המוסר והדעת).	26966
	26967
מאמר שעז	26968
וראית בשביה אשת יפת תואר וחשקת בה ולקחת לך לאשה (כ"א י"א).	26969
אחז"ל (ספרי שם) במלחמת הרשות הכתוב מדבר, כי במלחמת מצוה דהיינו מלחמת א"י, א"א לומר	26970
ושבית שביו, שהרי כתוב בהם לא תחיה כל נשמה, והנה במלחמה הרשות כתוב ונגש הכהן ואמר אל העם	26971
מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו, ואחז"ל (סוטה מ"ד), מאי הירא שירא מעבירות שבידו, ועל	26972
איזו עבירה חוזר מעורכי המלחמה, אחז"ל שם אפי' שח בין תפילין של יד לתפילין של ראש, כי ההלכה	26973
היא ששניהם מצוה אחת, וא"צ אלא ברכה אחת על שניהם, וכיון ששח הוצרך לברך על של ראש ג"כ,	26974
ונמצא גורם ברכה שאינה צריכה, וא"כ מי הם האנשים שלא חזרו והולכים במלחמה? צדיקים גמורים	26975
ודאי שלא עברו שום עבירה מימיהם, אפי' עבירה קלה כזו של שיחה בין תפילין של יד לתפילין של ראש.	26976
ועל אותם האנשים הצדיקים נאמר בפרשה וראית בשביה אשת יפה תואר וחשקת בה, ואחז"ל (קידושין	26977
כ"א) לא דיברה תורה אלא כנגד יצה"ר, מוטב שיאכלו בשר תמותות שחוטות, ואל יאכלו בשר תמותות	26978
נבלות, כלומר שירדה תורה לסוף דעתו של זה, שאם לא יתירו לו לקחת אותה בהיתר יקחנה באיסור!	26979
והרי זה נורא למבין דבר לדעת כוחות הנפש שבאדם!	26980
ואחז"ל (ירושלמי שבת פ"א בקיצור), מעשה בחסיד זקן אחד שהיה יושב ושונה אל תאמין בעצמך עד יום	26981
זקנתך, במקום (אבות פ"ב) אל תאמין בעצמך עד יום מותך, כי היה חסיד גדול וזקן, והרגיש בעצמו שאין	26982
לו כבר שום שייכות לעוה"ז, והתרעמו עליו בשמים על שינוי זה, ונתנו רשות ליצה"ר הרווחני והתחפש	26983
לאשה יפת תואר, אשר מימות תובל קין לא היתה כמוה, ונכנס בדמות זו לחדר של אותו זקן, וכיון שנשא	26984
עיניו וראה אותה, דיבר אתה דברים אשר אינם ראויים לחסיד כמותו, אבל תכף התחרט והיה לו צער גדול	26985
מזה, וכנראה שהיה בסכנה מחמת הצער, כי היה חסיד גדול אמיתי, ורחמו עליו בשמים ונצטוה אותו רוח	26986
להפסיק, והתגלה לו ואמר לו, דע כי שלחו אותי מן השמים ללמד אותך בזה, שלא תגרוס עוד אל תאמין	26987
בעצמך עד עת זקנתך, אלא עד יום מותך!	26988
הנה עד יום מותו של האדם אינו בטוח בעצמו כלל, ועליו לבקש רחמים שיעזרהו השי"ת שלא יכשל ח"ו,	26989
וכמו שהביאו חז"ל (קידושין ל') הפסוק צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו, כלומר רשע זה היצה"ר אינו	26990
מסתלק משום איש, ואינו מתייאש אף מן הצדיק ביותר וצופה לו לתופסו במקום ובזמן המתאים להכשילו,	26991
ונצחונו עליו מובטח כי קשה הוא מאד, ורק ה' לא יעזבנו בידו, ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו עי"ש.	26992
והנה בלא יראת העונש, אי אפשר לאדם לכבוש את יצרו ומדותיו המגונות, את התאוה את הכעס ואת	26993
החמדה וכדומה, וכן מצינו בחז"ל (שבת פ"ח), שאמרו, שעל אף מדרגתם של כלל ישראל בקבלת התורה	26994
על הר סיני, שאמרו כולם כאיש אחד בפה אחד ובלב אחד נעשה ונשמע! עד שיצתה בת קול ואמרה מי	26995
גילה רז זה לבני, אעפ"כ אחז"ל שכפה עליהם הקב"ה הר כגיגית, ואמר להם אם תקבלו את התורה מוטב,	26996
ואם לאו שם תהא קבורתכם, וכ"כ למה? מה היו צריכים לאיים עליהם באיום נורא זה?	26997
אבל הטעם הוא שאפי' האדם הגדול ביותר, כ"ז שהוא בחיים על הארץ הזאת אין להאמין בו, ולכן צריך	26998
שיהא מורא שמים עליו דהיינו בפשטות יראת העונש, שיהא ירא ומפחד שאם יעבור על רצון הבו"ת	26999
יענש חמורות, ולכן כפה הקב"ה עליהם הר כגיגית, ואיך נעשה האדם לירא שמים? ראשית צריך ללמוד	27000
ההלכות כדי לידע איך לקיים התורה, והם מפוזרות בש"ס כולו, ובצד ההלכות הביאו חז"ל דברי אגדות,	27001
וגם אלו צריכים הרבה לימוד, מהר"י אבוהב לקט כל האגדות שבש"ס ועשה מזה חיבור גדול הנקרא	27002
מנורת המאור.	27003
וכן אחז"ל (אבות דרבי נתן פכ"ט), מי שיש בידו הלכות ואין בידו אגדות, הרי הוא דומה למי שיש לו כלי	27004
זין בידו אבל הוא חלש, ומי שיש בידו אגדות ואין בידו הלכות הוא דומה לגבור בלא כלי זין, והוא מה	27005
שאמר שלמה המלך ע"ה לדעת חכמה ומוסר, חכמה היא הכלי זין לאדם נגד יצה"ר, אבל אם האדם חלש	27006
ואינו יכול להרים את הכלי זין שבידו ולהשתמש בו כנגד השונא, א"כ מה יועיל לו כלי זינו? לכן הכריז	27007
שלמה המלך שצריך לדעת חכמה וגם מוסר!	27008

ע"י לימוד המוסר נעשה אדם גבור, גבורת הלב, וגבורת הנפש, ואז יוכל להשתמש בכלי זינו נגד השונא	27009
הגדול השוכן בבתי נפשו ויכריעו תחתיו, וכמ"ש חז"ל שאמרו לו חבריו לאיוב אף אתה תפר יראה, אמר	27010
הקב"ה בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין, הנה התחילו ביראה וגמרו בתורה? אבל דבר אחד הוא	27011
לדעת חכמה ומוסר!	27012
ולכן עלינו לדעת שאם אדם אינו לומד מוסר, הרי הוא רחוק מיראת העונש, וממילא הוא רחוק מכבישת	27013
היצר! ואל יטעה בחור השקוע בתאוה, כי בלא מוסר יכול להשליך מעליו משא התאוה, בשום אופן לא!	27014
ואפי' אם ישא אשה לא יועיל לו, אדרבה עי"ז ימצא לו פתחי היתר וישקע עוד יותר בתאוותו, כי אם לא	27015
השריש בקרבו יראת העונש ולעמוד כנגד יצרו, הרי הוא הולך ונשקע בתאוה ויתנבל יותר ויותר, וגם גופו	27016
נחלה ונחלש, ככתוב (משלי ל"א) אל תתן לנשים חילך.	27017
אלא ודאי ההכרח לאדם שירכוש שניהם ביחד, החכמה והמוסר שהם ההלכות והאגדות כדי שגיע לתיקון	27018
המידות, כלומר שלא יחפוץ ברע ולא יתאוה לרע, ודבר זה תלוי בהכרה והשגחה בשכל האדם, וירשנו	27019
אותו מאבותינו ואבות אבותינו שעמדו על הר סיני, וענו ואמרו כולם יחד נעשה ונשמע, ואעפ"כ היו	27020
צריכים עוד ליראת העונש של הגוף בפשטות, כי לא תמיד עומד האדם ברום שכלו ונשאר בטבעו, ואז	27021
הרי גזל ועריות נפשו של אדם מחמתן, ואין עצה אחרת רק יראת העונש!	27022
ומהי העצה להסיר רוע מעללים אלו ולבוא להתרגשות הלב, שירגיש וידע בלבבו ונפשו מה שהוא אומר	27023
בפיו, ולפני מי הוא עומד! ראשית חכמה יראת ה' ביראת שמים מתחמם לב האדם ומסיר הקרירות	27024
מקרבו, ומתחיל לחשוב חשבון נפשו היכן הוא נמצא, ויראת שמים משיגים רק בהתבוננות הוא לימוד	27025
המוסר! וכך אמר עקביא בן מהללאל (אבות פ"ג), הסתכל בשלושה דברים ואין אתה בא לידי עבירה, דע	27026
מאין באת ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון. (לב אליהו מא' אל תאמין	27027
בעצמך).	27028
	27029
מאמר שעח	27030
וראית בשביה אשת יפת תואר וחשקת בה ולקחת לך לאשה. והבאת אל תוך ביתך וגלחת את ראשה	27031
ועשתה את צפרניה (דברים כ"א י"א).	27032
בחז"ל (קדושין כ"א): ובתנחומא הובא ברש"י, לא דיברה תורה אלא נגד יצה"ר, שאם אין הקב"ה מתירה	27033
ישאנה באיסור, אבל אם נישאת סופו להיות שונאה, שנא' אחריו כי תהיינה לאיש שתי נשים האחת	27034
אהובה והאחת שנואה, וסופו להוליד ממנה בן סורר ומורה לכך נסמכו הפרשיות הללו עכ"ל.	27035
ויש להתפלל, הלא יוצאי מלחמה היו כולם צדיקים, כי הלא כתוב האיש הירא ורך הלבב ילך וישב לביתו	27036
(דברים כ'), ובמס' (סוטה מ"ד. ר' יוסי הגלילי אומר הירא ורך הלבב, זהו המתירא מן העבירות שבידו,	27037
דתניא שח בין תפילה לתפילה פי' רש"י, בין הנחת תפילין של יד לתפילין של ראש, עבירה היא בידו	27038
וחוזר עליה מעורכי המלחמה, כמאן כר' יוסי הגלילי ע"כ.	27039
א"כ אלו שלא שבו לביתם ויצאו למלחמה הם צדיקים, שאפילו עבירה של שח בין תפילה לתפילה אין	27040
בידם, ולמה וראית בשביה יפת תואר וחשקת בה? הלא הצדיקים לבם ברשותם (ב"ר פל"ד י"א),	27041
ומקיימים ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם? אבל הענין הוא, התורה חששה כי תצא למלחמה הרחק	27042
ממורך ומדריךך, לבין חברים אחרים בשדה קרב, יתכן וחשקת כי אולי היצה"ר יתגבר עלי במלחמה.	27043
והנה התורה ציותה וגלחה את ראשה ועשתה את צפרניה, ובמס' (יבמות מ"ח. ר"ע אומר תגדיל צפרניה,	27044
נאמר עשיה בראש ונאמר עשיה בצפורנים, מה להלן ניוול אף כאן ניוול ע"כ, וישבה בביתך ובספרי	27045
(הובא ברש"י) בבית שמשמש בו, נכנס ונתקל בה, יוצא ונתקל בה, רואה בבכיתה, רואה בנוולותה, כדי	27046
שתתגנה עליו, ובכתה את אביה ואת אמה כ"כ למה, כדי שתהא בת ישראל שמחה וזו עצובה, בת ישראל	27047
מתקשטת וזו מתנוולת ע"כ, ואחרי כל הדברים האלה והיתה לך לאשה, ויש לשאול, אם הכל קיים כדת	27048
וכדין, למה אם נשאה סופו להיות שונאה? ולמה סופו להוליד בן סורר ומורה?	27049
אבל הענין הוא, כי יודע ה' דרך צדיקים שמחזיקים מעמד ולא משתנים בשום מקום וזמן, ותמיד עומדים	27050
בצדקתם, ומעשה אבות סימן לבנים, אברהם אבינו נתנסה בנסיון של לך לך מארצך וממולדתך ומבית	27051
אביך ועמד בנסיון, וכן יוסף הצדיק עמד בצדקתו בשעה שנמכר לעבד בבית המצרי פוטיפר, ובבית הסוהר	27052
בחברת חוטאים ופושעים, וכשעלה לגדולה במצרים למדרגה של ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו	27053
(בראשית מ"א) והוא אותו יוסף בצדקתו ובגדולתו.	27054
וכאן כי תצא למלחמה, וראית יפת תואר וחשקת ולקחת לך לאשה, ז"א לא החזקת מעמד בשינוי מקום זמן	27055
וחברה, זה לא דרך צדיקים, אמרה התורה אם נשאה סופו להיות שונאה סופו להוליד בן סורר ומורה,	27056
נמצינו למדים, כי רק מי שמחזיק מעמד ולא משפיע עליו שום שינוי מצב מקום וחברה, הוא יוצא ידי	27057
חובתו להקב"ה, והוא האדם השלם הזוכה לתואר צדיק. (זכרון מאיר).	27058

	27059
מאמר שעט	27060
וראית בשביה אשת יפת תואר וחשקת בה ולקחת לך לאשה. והבאת אל תוך ביתך וגלחה את ראשה ועשתה את צפרניה (דברים כ"א י"א).	27061
עיקר עבודת האדם להיות מושל בגוף, וכאשר יכיר כי זה עבודתו, יבין כי ראשית כל דבר להכירו ולדעת אותו היטב היטב, כדי שידע איך לישא וליתן עמו, ואז יבין היטב כי לא יוכל אף להסיה דעתו ממש ממנו, ותמיד יהיה עיניו עליו, לא יתנהו חופשי אף רגע, להשתומם מענין לא דיברה תורה אלא כנגד יצה"ר, וסדר גדול העריכה לנו התורה, איך להתנהג אף במלחמה בעת שיתקפהו היצר, והבאתה אל תוך ביתך, וגלחה ועשתה והסירה שמלת שביה, וישבה בביתך ואח"כ תבוא אליה, וידוע כוונת כל הסדר כדי להקל ממנו היצר כידוע בחז"ל וברש"י.	27062
ויצא לנו מזה לימוד גדול, שאף בעת מלחמה שמחשבותיו מבלבלים, ודמו רותח והיצר כנגדו, גם בעת ההיא מצווה האדם לבל יתנהו חופשי, ולישא וליתן עם היצר להקל מעליו את התאוה, ולמדין מזה החוב הנורא המוטל עלינו, להשתדל להיות לנו עסק גדול ושקלא וטריא עמו בעת מנוחה ושלוה, ולהגדיל העסק עמו כפי יכולתנו וממש בלי היסח הדעת.	27063
נשתוממתי מהמובא ברש"י ז"ל (שופטים כ'), אין זאת כי אם בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין (קדושין ל':) וז"ל שם, אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו, ד' אזהרות כנגד ד' דברים שאנשי המלחמה היו עושים, מגיפים בתריסיהם כדי להקישן זה לזה, ורומסים בסוסייהם וצווחין בקולם ותוקעין, אל ירך לבבכם מצהלות סוסים, אל תיראו בהגפת התריסין, ואל תחפזו מקול הקרנות, ואל תערצו מקול הצווחה, לא יאומן כי יסופר לולא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, התורה הרבתה וכתבה ד' אזהרות כנגד התריסין וכנגד הסוסים וכנגד קולם וצווחם.	27064
התורה ידעה כ"כ במחלת הגוף וכוחותיו, וציוותה אותנו לשמור אותו מכל דבר העושה עליו רושם, ועל כל רושם הקפידה התורה לבל יקל בזה, עד שכתבה לכל דבר אזהרה מיוחדת, אין זאת כי אם תורה מן השמים הוא הבורא הוא המבין, ואיך לא נבוש ולא נכלם, כי אנחנו דשים על זה בעקבותינו, ובשום אופן לא נשים לב לזה, ובעינינו הם דברים קטני ערך, אין זאת כי אם שלא נכיר את עצמנו ולא נדענו, ובשום אופן לא נוכל להאמין שצריך מו"מ כזה, והיודע ענינים אלו יבין כי כן הוא, ואין אף זמן קטן שהגוף יהיה נקי מרשמים כאלו.	27065
ידוע כי התורה גילתה ורמזה והמבין יבין, כי מלחמת היצר גם כן באופנים אלו, המבין יתבונן כי כל עניניו של היצר רק להטיל אימה על האדם, בתריסיו בסוסיו ובקולו, ועוד ועוד כדומה, ובתחבולות אלו נופל האדם חלל תחת יד אויבו בכל עת ובכל רגע, וזהו עסק כל העולם, כי הם מטילים אימה ופחד על מי שלא ירצה להלוך עמהם, ומי לא יבין כי כמה אזהרות הזהירה לנו התורה, אל ירך אל תראו אל תחפזו ואל תערצו, ובלמוד זה עלינו להתחזק ממש בלי הרף, לבל נפחד מן העולם ולבל נמשך אחריהם, וזו היא עבודת האדם ללמוד וללמד לאחרים תמיד בענינים אלו, לחזק ידי הצעירים אשר אמנם הם עומדים בנסיונות גדולים בימינו אלה, ולחזק ברכים כושלות לכל ימוטו ח"ו מפחד העולם, וזו היא עבודת קשות שבאדם, וזו היא פתח תקוה ליום הכפורים הבע"ל.	27066
אמרו ז"ל (מובא בשע"ת ד' ט"ו), בזמן שאדם עובר עבירה ונושא ונותן בלבו תמיד מוחלין לו, כידוע אין דבר גדול עם בקשת המחילה ואין דבר קל עם ההתמדה, ומי יוכל לערוך אם הוא נושא ונותן תמיד עם הגוף, ובאמת מתוך גנותו בא לידי שבחו, גנות הגוף הוא שבחו, למשל כאשר נראה לאחד מגודל בבית, ורואה ושומע ויודע הכל, ובכל זאת אינו יודע מאומה כלל וכלל, ועל כל שנשאלהו ישיב איני יודע מאומה, ולכאורה זאת מורה על פחיתותו ושפלותו כי שפל ונבזה הוא, אכן אמנם להמבין יראה מגנותו שבחו, כי אות הוא כי הוא עבד נאמן לאדונו, ואינו יודע בלתי מאומה, וכפוף הוא דוקא למשמעתו, ובלתי תפקידו לא יעשה מאומה.	27067
כן הוא ענין הגוף והנפש, לכאורה הגוף שפל ונבזה, פתי יאמין לכל דבר, וקל הוא מאד להיות נפתה, ואין לך גנות גדול מזה, כי אינו עומד ברשות עצמו, אכן המבין יבין כי שפלותו וחסרונו מעידים על גדלותו, כי עבד מלך הוא, ר"ל הגוף המעיד על עצמו כי פלג גופא הוא, והוא בעצמו אינו נשלם, והנפש הוא המשלים אותו, והוא והנפש דבר שלם, ולכן כל תכונותיו וכוחותיו מורים כי נאה לפניו להיות עבד מלך ואשרי לו, ואין לך חשיבות גדול מזה.	27068
ולכן הגוף וכל כוחותיו, נכונים המה דוקא להיות סר למשמעתנו, ובטבעם הוא זה, אכן רק אם אנו יודעים איך להנהיגו ולישא וליתן עמו, ובה אמנם אנחנו אשמים, כי לא הורגלנו בזה, וזהו על חטא שחטאנו לפניך ביצה"ר, כי אין אנו יודעים איך לכלכלהו ולהדריכהו, אכן בטבעו הוא אמנם עבד נאמן לנו, ודוקא חפץ להיות סר למשמעתנו, וידוע כי לכמה מחז"ל הקדושים והטהורים היה היצה"ר בעצמו כבן בית	27069
	27100
	27101
	27102
	27103
	27104
	27105
	27106
	27107
	27108

אצלם, והיה משרת אותם תמיד, ולכן אם יהיה בידינו קבלה על דרך זה, והיינו ללמוד מוסר הרבה על דרך זה, שיהיה לנו עסק ושקלא וטריא עם הגוף, אז תהיה לנו פתח להשיג מחילה וסליחה כאשר הודיעו לנו חז"ל, והנחילו לנו האמת לאמיתו. (דעת חכמה ומוסר ח"ג מא' רע"ז).	27109
	27110
	27111
	27112
מאמר שפ	27113
וראית בשביה אשת יפת תואר וחשקת בה ולקחת לך לאשה. והבאת אל תוך ביתך וגלחת את ראשה ועשתה את צפרניה (דברים כ"א י"א).	27114
שני ענינים קשורים ושזורים אחד בחבירו פותחים את פרשתנו, פרשת יפת תואר ובן סורר ומורה, לשניהם מטרה ותכלית אחת, לאלף אותנו מוסר השכל שלא להימשך אחר יצה"ר, אצל יפת תואר אמרו חז"ל לא דיברה תורה אלא כנגד יצה"ר, פירוש אם יתבונן האדם ויראה כיצד יצר הרע מוליך אותו, ויביט אל סוף הדרך מה היא תוצאת מלאכתו של היצר, מתוך שילמד פרשת יפת תואר ימצא שסופו להיות שונאה, וסופו להוליד ממנה בן סורר ומורה, אז יבין עד כמה מסוכן ללכת שולל אחר פיתויי היצר.	27116
אמרו חז"ל, בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות אלא דרוש וקבל שכר (סנהדרין ע"א), אין לך מפרשה זו אלא להביט בפרטיה וללמוד ולהבין מתוכה שלא ללכת בדרכי היצר, דרוש לך הלקח הנלמד ממנה וקבל שכר, וקשה מדוע דוקא אצל יפת תואר שהחטא ניכר ונראה לעין כבר בהוה, התירה הקב"ה כנגד יצר הרע, ואילו היפוכו של דבר אצל בן סורר ומורה, אף שעתה לא נראה כל פשע וחטא במעשיו, ועדיין לא נתגלה במעשיו משפט מוות, וכמ"ש חז"ל וכי בשביל שאכל תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין, בכל זאת החמירה עמו תורה כ"כ, ודרשה שימות זכאי עתה כדי שלא ימות חייב לעתיד.	27117
בעיקר הלימוד אודות מהות חומרה זו, נראה כי יש בכך ללמד אותנו מוסר השכל נעלה והדרכה בחינוך, כי כל אב צריך לחנך את בניו בהקפדה מדוקדקת, ולהתייחס לכל דבר בחומרה מחמת העתיד, וכל מגמתו יוקדשו לעתיד, אמנם מתוך שאלה זו באנו להבין עוד עיקר חשוב בתורה, אמרו חז"ל בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין (קידושין ל'), תרופת הניגוד לחולשות היצה"ר היא התורה, ברם זה לא נאמר על אותה תורה שהיא לפי שכלו של אדם, אלא התורה אשר חקק הקב"ה, ופעמים דבר הנראה לאדם כישר והגון, ואולי אף כמצוה ומעלה, אינו אלא חטא ועון, וגם להיפך, לכך יש לו להתבונן ולהתעמק היטב בדרכי התורה, וללמוד לעשות על פיה ביושר ובאמת.	27118
הנה בן סורר ומורה שאינו נידון אלא על שם סופו, משום שעתה זכאי הוא, הרי אם נמצא שחטא ופשע עוד, ומהמעות שגנב מאביו ואמו עוד אכל נבילות וטריפות וכיוצא בזה, הרי לפי שכלנו פשוט הוא שצריך לרגום אותו באבנים ולהרגו, ברם זה אינו והוא פטור ממיתה, שהרי למדו חז"ל מן הפסוק איננו שומע בקולנו, אבל זה איננו שומע בקולו של הקב"ה, הרי לך ששכל אנוש ודעת בשר ודם אינם בהכרח שיעלו בקנה אחד עם דעת התורה, ואף שאיננו זוכים לרדת לעומקה.	27119
ועוד דוגמא למכשול וטעות בדעת בני אדם, אמרו חז"ל לא תגנוב על מנת לשלם תשלומי כפל (ב"מ ס"א), ופירש רש"י שרוצה להנות ויודע בו שלא יקבל, מעתה נעמיק ונתבונן, אדם זה הלא אינו יכול לשלם כפל בהודאת עצמו כי מודה בקנס פטור, א"כ ודאי צריך הוא לגנוב ולהשתדל שיתפסוהו בריש גלי ויעידוהו עדים ויביאוהו לבי"ד.	27120
וכיון שאדם ישר ונכבד הוא, הרי יביא עליו בכך בזיונות עצומות, ויזיק לעצמו שיתרחקו ממנו אנשים, ואף לא יסכימו להשתדך עמו ולדבר אתו, כי הלא גנב הוא, והוא מקבל על עצמו כל זה אך ורק בשביל ליהנות את חבירו, כי ע"י זה יוכל לתת לו פי שניים מה שמגיע לו בדין, ואף שאיננו מסכים לקבל צדקה יצליח לתת לו בעקיפין, מה היינו אומרים עליו כי ודאי בעל מדרגה הוא האיש הזה, אך לפי דעת התורה לא תגנוב על מנת לשלם תשלומי כפל, דרך זו פסולה ונלוזה היא, ואסור לנקוט בה בשום אופן.	27121
מכאן אתה למד, כי צריך האדם לקיים התורה לא לפי חוקי השכל האנושי שלו, רק לפי חוקי התורה שהם למעלה משכל האדם, ורק אז תהיה תורתו תבלין ליצרו, כי רק תורה צרופה הנקייה משיקולים שכליים של דעת בני אדם, היא המסוגלת לעמוד כנגד היצה"ר, זוהי כוונה נוספת במה שאמרו אין בור ירא חטא ולא עם הארץ חסיד (אבות פ"ב), כי אף שפעמים יראה לאדם במעשה מסויים כי מעשה חסידות הוא, הרי אם נוגד הוא דין אחד של התורה, תהיה כוונתו גבוהה אשר תהיה הרי הוא עם הארץ, ומבטל הוא דין התורה מתוך בורותו. (נחלת אליעזר).	27122
	27123
מאמר שפא	27155
כי יהיה לאיש בן סורר ומורה איננו שומע בקול אביו ובקול אמו ויסרו אותו ולא ישמע אליהם (דברים כ"א י"ח).	27156
	27157

העונש הגדול שהטילה תורה על בן סורר ומורה, בשביל שאכל תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין הוא, מפני שירדה תורה לסוף דעתו, שסופו לגמור נכסי אביו ומבקש למודו ואינו מוצא, אמרה תורה ימות זכאי	27158
(סנהדרין ע"ב), אע"פ שאין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה (רה"ש ט"ז), והנה לגבי ישמעאל אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, מי שעתידין בניו להמית את בניך בצמא אתה מעלה לו באר, אמר להם השעה צדיק הוא או רשע, אמרו לו צדיק, אמר להם באשר הוא שם, איני דן את העולם אלא בשעתו, ואילו בבן סורר החמירה התורה אע"פ שהוא נער בן שלוש עשרה שנה, ודנוהו בשביל העתיד.	27159
ובגמ' סנהדרין (ע"א), אמר ר' שמעון וכי מפני שאכל זה תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין, אביו ואמו מוציאינו אותו לסקלו, אלא לא היה ולא עתיד להיות, ולמה נכתב דרוש וקבל שכר, וביאר המהרש"א שם, דודאי גם לדעת ר' שמעון התורה חייבה עליו מיתה שהגיעה לסוף דעתו, אלא דקאמר דאביו ואמו ודאי לא יוציאו אותו בשביל זה לסקילה, שהם ודאי לא יגיעו לסוף דעתו, ויאמרו שסופו לחזור מדרכיו הרעים ויהיו חסים עליו, וע"כ לא היה ולא עתיד להיות, ולמה נכתב, אלא שאביו ואמו ידרשו שהתורה הגיעה לסוף דעתו דבכזה ראוי הוא להיסקל יעו"ש.	27160
וזה לשון הרמב"ן, והנה יש עליו שני עונשין, האחד שהוא מקלה אביו ואמו וממרה בהם, והשני שהוא זולל וסובא עובר על מה שנצטוינו קדושים תהיו, ונאמר עוד ואותו תעבודו ובו תדבקון כאשר פירשתי, שנצטוינו לדעת השם בכל דרכינו, וזולל וסובא לא ידע דרך ה', ועל הכלל אין בו עתה חטא מות ועל שם סופו הוא נידון עכ"ל.	27161
איתא במשנה (סנהדרין ע'): אינו נעשה בן סורר ומורה עד שיגנוב משל אביו ויאכל ברשות אחרים, גנב משל אביו ואכל ברשות אביו, או גנב משל אחרים ואכל ברשות אחרים, אינו נעשה בן סורר ומורה, וכן אינו חייב עד שיאכל בחבורה שכולה סריקין, ואע"ג שכולה סריקין אם התחברו השתא למצוה אינו חייב, ואינו נעשה בן סורר ומורה, והטעם אמרו בגמ', שאם גנב משל אביו ואכל ברשות אביו, אע"ג דשכיח ליה בעית, פירש"י מתפחד מאביו שלא יבין הלכך לא ממשיך.	27162
משל אחרים ואכל ברשות אחרים, אע"ג דלא בעית לא שכיח ליה, עד שיגנוב משל אביו דשכיח ליה לגנוב תמיד, ואכל ברשות אחרים דלא בעית שלא יראהו אביו, ובכי האי גונא ממשיך, ומאותו טעם על כל החבורה כולה להיות דוקא סריקין, היינו אנשים ריקים שירגילוהו בכך, אבל אם יש בחבורה אדם הגון אחד, אפילו אם יהיו תשעים ותשעה אנשים סריקין ואחד אדם הגון, בכי האי גונא לא ממשיך, וכן אע"ג דכולה סריקין אם במצוה קא עסיק לא מימשיך עי"ש.	27163
נפלאות להתבונן עומק כוחות הנפש שגילתה לנו תורתנו הקדושה, מצד אחד הרי ירדה תורה לסוף דעתו של זה הצעיר, שכ"כ היה להוט אחרי רצונו ותאותו לאכול בשר ולשתות יין, עד שהחליט ועשה מעשה לגנוב כסף משל אביו וקנה בשר ויין, מחליטה תורתנו הק' שיתדרדר וילך מטה מטה עד שיבא ללסטם את הבריות, אולם אימתי בטוחים אנו שיתדרדר, אם אין בפעולתו שום גורם אחר אף הקל ביותר שימנע ממנו החרטה, ופעולה אחת תמשוך את השניה.	27164
אבל אם ימצא גורם כלשהו שעלול לעכב בעדו ביצוע החטא, אף אם זה גורם קל מאד, כגון גנב משל אביו ואכל ברשות אביו, אע"פ שאכל ברשות אביו, אולם הואיל ובשעת אכילה היה מפחד פן יראהו אביו, וישאלהו למה אתה אוכל בשר ושותה יין, ומאיפה לקחת, ואע"פ שלא ראהו אביו ולא שאלו, אבל האכילה היתה מעורבת בפחד כלשהו, נמצא שאין ודאות גמורה שתגרור אחריה עוד פעולה נפשעת, מספיק מונע קל כזה להצילו ממיטה, כבר אין התורה חוששת שסופו לבקש את לימודו, או לצאת לפרשת דרכים, ללסטם הבריות, ולרצוח נפשות.	27165
יש ללמוד מזה מה רב האושר אף בהתבוננות אחת בלבד במחשבות המוסר והיראה, שיש בה כדי להביא את האדם לידי חרטה, אפילו חרטה שטחית על מה שעשה נגד התורה, אבל יש כבר בחרטה קלה זו, הפסקה בהליכי החיים וההרגל של האדם, ועל כגון זה אפשר לומר יש קונה עולמו בשעה אחת, עוד אמרו (סנהדרין שם), אכל מעשר שני בירושלים אינו נעשה בן סורר ומורה, והיינו שגנב ממעות מע"ש וקנה בשר ויין.	27166
והטעם אמרו בגמ', כיון דכי אורחיה הוא דקא אכיל ליה לא ממשיך, פירש"י כדרך מצותו, נאמר בבקר ובצאן וביין ובשכר במע"ש, אם גנב לא ממעות מע"ש וקנה בשר ויין, הרי זה לא כאורחיה וקא ממשיך ליה, אבל אם הכסף שגנב משל אביו היו ממעות מעשר שני, וקנה בו בשר ויין, הואיל ואמרה תורה לקנות בירושלים בכסף מע"ש בשר ויין א"כ כאורחיה, ולכן אין בגניבה זו כדי שתמשוך אותו אל הרע ואינו נעשה בן סורר ומורה.	27167
דבר נפלא מגלה לנו תורתנו הקדושה בסוד עומק כוחות הנפש, התגברות כוח הרע באה ע"י התפרצות מיוחדת שהאדם עובר את הגבול, לדוגמא אם בחור מבית חרדי מתחיל להתחמץ ויוצא לרחוב בגילוי ראש, הרי שבר את הגדרים שהיו לו, ועלול אח"כ לרדת מטה מטה, אע"פ שבודאי ישנן עבירות חמורות	27168
	27169
	27170
	27171
	27172
	27173
	27174
	27175
	27176
	27177
	27178
	27179
	27180
	27181
	27182
	27183
	27184
	27185
	27186
	27187
	27188
	27189
	27190
	27191
	27192
	27193
	27194
	27195
	27196
	27197
	27198
	27199
	27200
	27201
	27202
	27203
	27204
	27205
	27206
	27207

יותר מאשר ללכת בגילוי ראש, אבל אחרי שפרץ את הגדר כבר אין מעצור לרוחו, וכן אשה נשואה	27208
שהולכת בראש מכוסה, אם תבוא למדינה אחרת שתתבייש בזה, ותשנה את הנהגתה ותסיר הפיאה או	27209
המטפחת מעל ראשה, הרי עברה את הגבול ועלולה להימשך אחרי חטאים רבים, כי הכוח הזה מושך אל	27210
הרע.	27211
וכן גם בן סורר ומורה, אע"פ שעשה מעשה הגניבה, אבל כיון שקניית הבשר והיין היתה בדרך הנכונה	27212
כאורחיה, כי ממעות מע"ש הרי צריך לקנות בשר ויין, כבר פסקה תורה שאינו נמשך אחרי הרע, וע"י	27213
דבר זה ניצל הוא ממות לחיים, נלמד מזה שאם האדם מעמיד את עצמו וכובש את יצרו, אפי' בשעה שהוא	27214
עומד באמצע של פעולה רעה, ואינו גומר אותה על כל פרטי ודקדוקי הפשע אשר בפעולה זו, דבר זה	27215
חשוב מאד וגורם מהפיכה בכוחות הנפש, ולא לחינם אמרו חכמי המוסר שלהפסיק כמה רגעים באמצע	27216
האוכל, גם זו פעולה חשובה מאד, והוא מגדרי הפרישות שכתב הראב"ד ז"ל. (הגיוני מוסר).	27217
	27218
מאמר שפב	27219
כי יהיה לאיש בן סורר ומורה איננו שומע בקול אביו ובקול אמו ויסרו אותו ולא ישמע אליהם (דברים	27220
כ"א י"ח).	27221
איתא במס' (חגיגה ה'), ר"י כד הוה מטי להאי קרא הוה בכי, וקרבתו אליכם למשפט והייתי עד ממהר,	27222
עבד ששוקלים עליו קלות כחמורות תקנה יש לו? עי"ש, קיימת תביעה על האדם על שהופך הוא את	27223
הקלות לחמורות, האדם יכול להתגבר בקלות על מצבו וכל הקשיים הנוצרים הם פרי מעשה עצמו,	27224
הבריאה נבראה בשלמות, הסתכל באורייתא וברא עלמא, התורה מונחת בטבע הבריאה, אברהם אבינו	27225
מעצמו למד תורה, כיון שמצד טבע הבריאה צריך לחיות באור התורה.	27226
ומצינו בגמ' בפרק המוצא, אמר רבי יוחנן אלמלי לא נתנה תורה לישראל, למדנו צניעות מחתול גזל	27227
מנמלה, עריות מיונה ודרך ארץ מתרנגול עי"ש, דרישות התורה מונחות בטבע הבריאה, ידע שור קונהו	27228
וחמור אבוס בעליו, קיימת הרגשה טבעית להכיר בבעלים שמנהיגו ומכלכלנו, הכפירים שואגים לטרף	27229
ולבקש מאל אכלם, ואם בבע"ח כך כ"ש שבאדם עצמו טבועים בו המידות הטובות, ודרישות התורה	27230
לאמונה והכרת ה' כבורא ומנהיג את עולמו, ולכן מצד טבעו מסוגל האדם להגיע בקלות לשלמות.	27231
אולם טבע זה מוסתר ומכוסה בו, חיי החומר מכסים על הרגשות אמת אלו, האדם גדל ומתחנך בבית	27232
וסביבה המורים לו, כי כוחו ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, ומה שנשקעים יותר בחיי החומר, גודלת	27233
המחיצה המסתירה על הרגשות האמת הטבועות בו, והיוצא מזה כי האדם בעצמו מכביד על עבודתו, הוא	27234
ההופך את הקלות לחמורות, השגים רוחניים של יראת ה' ואהבתו המונחים בטבע הבריאה, הוא מרחיק	27235
אותם מעצמו עד כדי כך שאין לו כל שייכות למושגים אלו.	27236
וכך נבין את התביעה על כל אחד מאתנו שחייב לשאוף לכך, מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק	27237
ויעקב, למרות שאין לנו כל מושג ושייכות לגדלותם של האבות, אולם האמת היא שהרי מציאות זו של	27238
האבות מונחת בבריאה, קיימת שלמות כזו בטבע הבריאה, וא"כ יש לכל אדם שייכות למציאות זו, והוא	27239
מסוגל להתקשר בתשוקה זו אליבא דאמת, ולתבוע מעצמו מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, ואילו אברהם	27240
אבינו עם כל גדלותו הרגיש עצמו כעפר חסר ערך, כיון שלא הגיע למה שנדרש ממנו להגיע.	27241
ולפי"ז נבין את פרשת בן סורר ומורה, שהמדובר הוא בנער שאינו למעלה מבן י"ג שנה, ומתחייב מיתה	27242
על גניבת ואכילת תרטימר בשר ושתית חצי לוג יין, ורש"י מבאר שהוא נידון על שם סופו, אולם האבן	27243
עזרא כותב שהתביעה כלפיו היא, והנה זה כמו אפיקורוס כי לא יבקש חיי העוה"ז כי אם להתענג בכל	27244
מיני מאכל ומשתה, וברמב"ן כתוב שתובעים ממנו שעובר על מה שנצטווין קדושים תהיו, ונאמר עוד	27245
ואותו תעבודו ובו תדבקון, שנצטווין לדעת ה' בכל דרכינו, וזולל וסובא לא ידע דרך ה'.	27246
תובעים מנער קטן דברים שאפילו זקני הדור בימינו נכשלים בזה, וכי מי בימינו אינו מבקש להתענג בחיי	27247
העוה"ז? מי מקיים מצות קדושים תהיו? אין לנו אפילו ידיעה מה מחייבת אותנו מצוה זו, ובן סורר ומורה	27248
נידון למיתה בגלל זה, כיון שבטבע האדם קיים הכוח להיות פרוש וקדוש, ושייכת תביעה כזו אפילו מילד,	27249
ורק בעוונותינו מעלימים ומרחיקים אנו כוח טבעי זה מאתנו.	27250
הבורא תבע משרה אמנו למה זה צחקה שרה היפלא מה' דבר, ולכאורה הרי שרה לא ידעה כי מלאך הוא,	27251
וחשבה שזה ברכת עובר אורח רגיל, וא"כ מה החטא בזה שצחקה? ויש לבאר כי התביעה היתה, שהרי	27252
בטבע הבריאה מונחת ההכרה של היפלא מה' דבר, וא"כ כששומעת שרה שיוולד לה בן לתשעים שנה, לא	27253
צריך לצחוק על כך, הטבע ביד הבורא הוא, היפלא מה' דבר? וכך ג"כ נבין את המאמר אפילו חרב חדה	27254
מונחת על צוארו אל יתיאש מן הרחמים, שהרי הכל בידי שמים היפלא מה' דבר.	27255
וא"כ בחודש אלול ימי הרצון וההכנה לדין, צריך כל אחד להשתדל לפתח בקרבו את הרגשות הטוב,	27256
הרגשי החיוביים שבין אדם לחבירו ובין אדם למקום, וכן לפתח את הרגשת הפחד מיום הדין, שכ"כ קיימת	27257

בטבעו של האדם, אלא שמוסתרת היא במעטה של אדישות, צריך לפתח את התשוקה לחיים וזכיה בדין,	27258
תשוקה זו קיימת בטבע ויכולים ללמוד אותה מהנמלה כמובא במדרש, קיימת בטבע הערכת החיים עד כדי	27259
כך, שנמלה שאינה מסוגלת לחיות יותר מחודשיים אוגרת לעצמה שלוש מאות כור, והרגשה טבעית זו	27260
צריך האדם לעורר בעצמו, לשאוף לחיים ולהתפלל על כך לפני יום הדין, כדי שאפשר יהיה לו לאגור	27261
מצוות מן העוה"ז לעוה"ב.	27262
רבי ישראל סלנטר אמר משל מעני המחזר על הפתחים, ונותנים לו בבית אחד בשר ובבית שני דגים,	27263
ההיפך מסדר האכילה, לא יטען העני שאינו רוצה את הבשר כיון שהוא אוהו עוד לפני הדגים, רק העשיר	27264
יכול לאכול בסדר ונחת, וכך כהיום אנו עניים ברוחניות וצריכים לחטוף מצוות וזכויות אפילו בלי סדר	27265
קבוע של עליה, לחטוף מכל הבא ליד אולי נזכה למשהו, והעיקר שנשריש בעצמנו את ההכרה לפתח את	27266
הטבע הטוב שבנו, טבע שעל ידו נעשית כל העבודה לקלה ומועילה עד מאד. (קובץ שיחות עמ' 130).	27267
	27268
	27269
מאמר שפג	27270
כי יהיה לאיש בן סורר ומורה איננו שומע בקול אביו ובקול אמו ויסרו אותו ולא ישמע אליהם (דברים	27271
כ"א י"ח).	27272
כתב הרמב"ן שם והנה יש עליו שני עונשין, האחד שהוא מקלה אביו ואמו וממרה בהם, והשני שהוא זולל	27273
וסובא ועובר על מה שנצטוונו קדושים תהיו, ונאמר עוד ואותו תעבדון ובו תדבקון, כאשר פירשתי	27274
שנצטוונו לדעת את ה' בכל דרכינו, וזולל וסובא לא ידע דרך ה', ועיין בראב"ע, והנה זה כמו אפיקורוס	27275
שלא יבקש חיי העוה"ז כי אם להתענג בכל מיני מאכל ומשתה.	27276
למדנו מדברי הרמב"ן חידוש נפלא מאד, דבן סורר ומורה נתבע ומתחייב על העדר המעלות והמדרגות	27277
היותר עליונות, על העשה דקדושים תהיו ועל העשה דבו תדבקון, וכפי שפירש שהכוונה בזה לדעת ה'	27278
בכל דרכינו, גם בכל דרכי הגשמיות כאכילה שתיה ושינה, שיהיו כל הענינים הגשמיים לש"ש, כדי שיוכל	27279
לעמול בתורה ועבודת ה', ויהא לו הרחבת הלב והדעת להבין בתורה, וכדדרש בר קפרא (ברכות ס"ג),	27280
איזוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויין בה, בכל דרכיך דעהו.	27281
אמרו חז"ל (ויק"ר ל"ד ג'), הלל הזקן אמר לתלמידיו שהולך לגמול חסד עם העלובה הזו והיינו גופו,	27282
כלומר דהגוף והנפש החיונית הם העלובים, וצריך לעשות צרכיהם בתור חסד ולא מתוך תאוה ורצון, והבן	27283
סורר ומורה רחוק מזה בתכלית ולא ידע כלל דרך ה', וע"ז הוא נתבע ונענש, והנה בן סו"מ הוא רק נער	27284
שזה עתה נתגדל, ועם זה הוא נתבע על היותו רחוק מקדושה מבכל דרכיך דעהו, וזה גורם לו להתחייב	27285
עונש קשה ובחמורה שבמיתות, כי רחוק הוא מהתכלית שלזה נברא, והנהגתו היא בהיפך ממטרת בואו	27286
לעולם, ומזה נתבונן בגודל החיוב שיש על כל אדם להגיע למעלות העליונות האמיתיות, ומכש"כ בן תורה	27287
דשייך יותר לתביעה זו.	27288
והנה בן סורר ומורה הרי גנב ב' פעמים, וגם לקה בראשונה וגנב שנית, דעבר על ל"ת והוי רשע דחמס,	27289
ולא הזכיר הרמב"ן את זה בחטאו ועונשו, והזכיר רק את המ"ע שהיא מן העליונות, וטעם הדבר הוא	27290
בפשטות, בדגניבה הרי עובר רק בשעה שגונב ובשעה שאוכל הגניבה, אבל המ"ע עובר בכל רגע דחסר	27291
בעצמיותו, וגם איכות העבירה על המ"ע אין לה שיעור, דכמה שיחסר לו ממדרגתו השפלה, מתכלית	27292
הפחיתות עד תכלית הקדושה והדבקות לאין ערך ושיעור ממש, כן הוא העבירה והחסרון שלו, וזה חמור	27293
יותר מרשע דחמס, דכאן נתבע אפילו על מה שחיסר נגד גדולי עולם, ומונח בתביעה זו תהום מלא חטא.	27294
וענין הגניבה כאן הוא רק להגדיל הענין דזולל וסובא, שכ"כ להוט לזה עד שגונב למלאות רצונו, כי כ"כ	27295
עיקר אצלו מילוי רצונו וכמש"כ הראב"ע, כי לא יבקש חיי העוה"ז כי אם להתענג במאכל ומשתה, אבל	27296
חטאו ועונשו הוא על עצם מהותו, וצריך להתבונן מזה כי תיקון כל שהוא בעצם תכונתו בנוגע לעניני	27297
העוה"ז, כמה הוא חשוב ושקול יותר מכמה מעשים, ועד כמה שאדם מתקשר לתורה הנה כל משהו מזה	27298
הוא עולם מלא.	27299
בן סורר ומורה נידון ע"ש סופו, דסופו להיות מלסטם את הבריות והורגן, והיינו דאף דנתבאר למעלה	27300
דהתביעה היא עליו משום דעובר על קדושים תהיו ובו תדבקון, דמבקש חיי העוה"ז רק להתענג במאכל	27301
ובמשתה, אבל מיתת ב"ד אינה עבור זה כי אם על שם סופו, והקשו בזה, מאחר דנידון שלא יבוא לידי	27302
רציחה, למה נידון במיתה חמורה יותר מרוצח שהוא בסיף, ונראה דנידון ע"ש סופו, אין הכוונה דנידון	27303
עבור המעשים שעתידי לעשות, אלא הביאור דבאמת נידון על מה שהוא עכשיו, דזה גופא עצם החטא מה	27304
שהעמיד עצמו במצב כזה, ומרגיל את עצמו בהרגל שיצטרך ללסטם את הבריות.	27305
מאחר דעיקרו למלאות תאוותו אפילו לעבור על ד"ת, ממילא עומד שיהיו מעשיו רעים עד שיגיע לרציחה,	27306
וזה עצמו שמרגיל עצמו בכך לילך מדחי אל דחי הוא חטא גדול מאד, וכבר מונח בו כל מצבו הרוחני	27307

שלבסוף, כיון שזהו הכנתו וחינוכו וע"ז מתחייב החמורה שבמיתות, ואף דאם יעבור איסור רציחה כמה פעמים עונשו רק בסייף, אבל זה שעומד מצד מהותו להיות לסטים קבוע גרוע יותר, כי במעשה ל"ש שיצטרפו שני מעשים, דכל מעשה הוא בפ"ע, משא"כ בזה דכל המעשים כבר מונחים במצבו עכשיו, ונידון על מצבו הנוכחי.	27308 27309 27310 27311
ובזה מיושבת הסתירה מגמ' (ר"ה ט"ז): דמבואר שם גבי ישמעאל דדן אותו הקב"ה באשר הוא שם, דאמר הקב"ה מהו עכשיו רשע או צדיק, ומ"ש בבן סורר ומורה, והיינו דהתם באמת היה אותה שעה צדיק, או צדיק בדינו, אלא שכלפי הטענה שלא יצילו אותו, בשביל שעתידים בניו להמית את ישראל בצמא, ע"ז נאמר באשר הוא שם, אבל בבן סו"מ חייב באמת ג"כ על מה שהוא עכשיו, ומשום שמעמיד עצמו בעתידות טבעית כזו, וחמור כ"כ שמתחייב בסקילה.	27312 27313 27314 27315 27316
ומזה יבין כל אחד כמה תגדל החובה להתחזק וביחוד מי שתורתו אומנותו, כי בבן סו"מ הלא כתיב (דברים כ"א), ויסרו אותו ולא ישמע אליהם, וכתב הספורנו כי מריו מסיר התקוה שישוּב מסוררותו, כי מאחר שהוא שקוע בזוללות ואינו מקבל מוסר ותוכחה, מהצטרפות שני אלה יוצא שישאר במהותו ויבוא לידי מעשים גרועים ביותר, וחייב כל אחד לחשוב, שאם בימים הקדושים ובשבתו באהלה של תורה אינו מתבונן ומתעורר להטיב דרכיו לחוש לביטול תורה, לזהירות במעשים ולתפילה בכוונה וכיוצא בזה, מה יהיה מצבו כשיכנס למה שקוראים בעולם (אין דער וואלט), ויהיו לו שעבודים המפריעים ומעבירים את האדם על דעתו ועל דעת קונו, וגם יהיו לו נסיונות קשים מרוב האנשים אשר אתם יפגש בדרכו.	27317 27318 27319 27320 27321 27322 27323
ואחרי שטבעו שלא להתעורר להטיב דרכיו, מה תקוה יש לו, הלא ח"ו ירד מטה מטה, ואם הוא עומד במצב כזה הלא נידון על שם סופו, והנה אמרה תורה בבן סו"מ וכל ישראל ישמעו ויראו, ולכאורה תמוה מה שייך לכל ישראל הלא זה נוגע רק ליחידים, דהא אחר ג' חדשים מגדלות שוב אינו נעשה בן סו"מ, וגם בעי כמה וכמה תנאים לדינא דבן סו"מ ומשכחת באופן רחוק מאד, עד דאיכא מ"ד דלא אירע כן מעולם.	27324 27325 27326 27327 27328
ואף שבגוף הפרשה אמרו דרוש וקבל שכר, היינו ההלכה עצמה היא תורה והוא רצון ה' וחכמה של מעלה, אבל מה שייך ע"ז וכל ישראל ישמעו ויראו, אך הכוונה דיתבוננו מה חמורה התביעה למעלות עליונות ומה נורא העון כשרחוקים מזה, וגם שהאדם נידון על שם סופו, היינו שנחשב לחטא אם אינו עומד להטיב דרכיו, ונחשב כבר עכשיו כל העומד להיות בסוף לחטא והוא רובץ עליו, וזהו המכוון בפרשה זו. (משנת רבי אהרן).	27329 27330 27331 27332 27333 27334
מאמר שפד	27335
כי יהיה לאיש בן סורר ומורה איננו שומע בקול אביו ובקול אמו ויסרו אותו ולא ישמע אליהם (דברים כ"א י"ח).	27336 27337
וברש"י, בן סורר ומורה אינו חייב עד שיגנוב ויאכל תרטימר בשר וישתה חצי לוג יין (סנהדרין ע"ב), ובן סורר ומורה נהרג ע"ש סופו, הגיעה תורה לסוף דעתו, סוף שמכלה ממון אביו ומבקש לימודו ואינו מוצא, ועומד בפרשת דרכים ומלסטם את הבריות, אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב ע"כ, המהרש"א בסנהדרין שם מביא קושית הרא"ם בחומש פ' וירא, עה"פ וישמע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם, שבגמ' (ר"ה ט"ז) הרי מצינו דאמר ר' יצחק אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה, שנא' כי שמע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם, וברש"י, של אותה שעה ואפי' הוא עתיד להרשיע לאחר זמן שנא' באשר הוא שם.	27338 27339 27340 27341 27342 27343 27344
ומצינו בבראשית רבה אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע מי שעתידין בניו להמית את בניך בצמא אתה מעלה לו באר, שהיו מוציאים לקראת הגולים מיני מלוחים ונודות נפוחים כדאיאת התם, אמר להם השעה צדיק הוא או רשע, אמרו לו צדיק, אמר להם באשר הוא שם, איני דן את העולם אלא בשעתו ע"כ, ולפי"ז קשה למה בבן סורר ומורה דנים אותו על שם סופו, ואומרים מוטב שימות זכאי ואל ימות חייב, הרי טענה זו טענו המלאכים על ישמעאל, מי שעתידים בניו להמית את בניך בצמא אתה מעלה לו באר, מוטב שימות זכאי עכשיו ולא יבוא לכלל זה.	27345 27346 27347 27348 27349 27350
והנה ממה שקטרגו עליו המלאכים בכך, שמע מינה שכח האכזריות כבר היה בישמעאל עצמו, דאל"כ מה הוא אשם במה שבני בניו אחרי אלף ומאתים שנה יתאכזרו על בני ישראל, וצ"ל שכבר היתה נטיה של אכזריות בישמעאל עצמו, וכל צאצאיו שראינו בהם מידה זו, ירושה היא להם מאבי אביהם ישמעאל, וכמו בכל אילן הכל הולך אחר הזריעה הראשונה, איזה גרעין של פרי שזורעים בארץ אותו פרי צומח ויוצא באילן, ואם זרע סם המות יוצא סם המות, וכל הגידולים היוצאים מאילן זה לעולם כולם הם אותו המין שנזרע, ומכוח השורש הראשון הם באים, ולכן קטרגו המלאכים על ישמעאל ותבעו לעשות אתו משפט.	27351 27352 27353 27354 27355 27356

אבל כבר אחז"ל (ב"ר פי"ב ט"ו), ראה הקב"ה שאין העולם יכול להתקיים במידת הדין ושיתף עמו מידת הרחמים, וזהו שענה להם הקב"ה למלאכים שאינו דן את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה, כלומר שבכך יש שותפות של הדין עם הרחמים, שאין הרחמים מכחישים את הדין ואין הדין מכחישים את הרחמים, אבל המלאכים אין יכולים להשיג דבר זה, רק אל דעות ה'! אבל עכ"פ קושיית הרא"ם בעינה עומדת, למה בן סורר ומורה נידון על שם סופו? והרי זה נסתר ממה דאר"י בר"ה דאין הקב"ה דן את האדם אלא לפי מעשיו באותה שעה, וכדפירש"י ואפי' הוא עתיד להרשיע לאחר זמן.	27357 27358 27359 27360 27361 27362
והנה טעם הדבר יש להבין ע"פ מה שמצאנו בחז"ל, כשבא שמואל אצל ישי אבי דוד למשוח אחד מבניו למלך על ישראל, ישי העביר שבעת בניו לפני שמואל, ויאמר לו שמואל לא באלה בחר ה', והביאו את דוד מאחרי הצאן כתוב שם (שמואל א' ט"ז), וישלח ויביאהו והוא אדמוני עם יפה עינים וטוב רואי, ויאמר ה' קום משחהו כי זה הוא, ואחז"ל (ב"ר פס"ג ה') כיון שראה שמואל את דוד אדמוני נתיירא, אמר זה שופך דמים כעשיו, אמר לו הקב"ה עם יפה עינים, עשיו מדעת עצמו הוא הורג, אבל זה מדעת סנהדרין הוא הורג ע"כ.	27363 27364 27365 27366 27367 27368
למדים אנו מכאן שאין לדון את האדם לרעה עבור כוח אכזריות שבו, שהרי יכול להשתמש במידה זו ברשות ב"ד במקום מצוה, וכדאמרין בגמ' (שבת קנ"ו). דלהוי טבחה או מוהל, ומובן פשוט שדוד אשר היה נזהר מאד ועיבד מידותיו, הרי מה שהיה הורג ע"פ סנהדרין לא היה בו מן האכזריות ולא כלום, אלא רק עשיית מצוה וקיום רצון ה'.	27369 27370 27371 27372
וצא ולמד משמואל עצמו דכתיב (שמואל א' ט"ו) וישסף שמואל את אגג לפני ה' בגלגל, ואחז"ל (תנחומא תצא ט'), מה עשה לו, היה מחתך בבשרו זתים זתים ומאכילו לנעמיות, ורבנן אמרי העמיד ארבעה קונדיסין ומתחו עליהם, אמר לו אגג לשמואל וכי כך ממיתים את השרים מיתות חמורות, א"ל שמואל כאשר שכלה נשים חרבך ע"כ.	27373 27374 27375 27376
ויש להתבונן מה תלמוד לומר וישסף לפני ה' בגלגל? הכי קאמר קרא, שלא תאמר ששמואל היתה בו ממידת אכזריות ח"ו, לא מיניה ולא מקצתיה, אצל שמואל היה הכל מצוה טהורה כהקרבנות קרבן לפני ה' כזבח זבח בגלגל! וישסף שמואל את אגג, שהבקיע אותו עם חרבו לשנים, אבל כל המעשה היה אצל שמואל כהקרבנות קרבן שעומד לפני ה', ושוחט את הזבח וזורק את דמו על המזבח, וכן דוד המע"ה, כל מה ששפך דם ע"פ סנהדרין היה בקדושה וטהרה כהקרבנות קרבנות, וזהו שאחז"ל (שבת ל'): שאמר הקב"ה לדוד שבשבת ימות וביקש שימות בא' בשבת, א"ל כבר הגיעה מלכות שלמה בנך, א"ל א"כ אמות בערב שבת, א"ל כי טוב יום בחצריך מאלף מאלף עולות שעתידי בנך להקריב לפני ע"ג המזבח.	27377 27378 27379 27380 27381 27382 27383
מעתה נבין הטעם שאין הקב"ה דן את האדם, אלא לפי מעשיו של אותה שעה ולא ע"ש סופו, אע"פ שגלוי לפניו ית' שסופו להרשיע, כי היות האדם בעל בחירה יכול לשנות כוחותיו לטובה, כמו שמצינו אצל דוד המלך ע"ה, לכן אין לדון שום אדם על איזה כוח שנמצא בו אע"פ שהוא רע, שהרי ביד האדם להפוך הכוח לטוב, אלא דוקא אם באותה שעה כבר הוציא האדם את הרעה מכוח אל הפועל, וזהו מה שענה הקב"ה להמלאכים שקטרגו על ישמעאל, שמכיון שעכשיו הוא צדיק, כלומר צדיק במעשה, אע"פ שבכוח אינו צדיק שיש בו אמנם ממידת אכזריות, מ"מ שמע אלהים את קול הנער באשר הוא שם, וכמ"ש אע"פ שהוא עתיד להרשיע לאחר זמן.	27384 27385 27386 27387 27388 27389 27390
ובזה נבין שפיר תירוצו של הרא"ם, דלפיכך בן סורר ומורה נידון על שם סופו, משום שכבר התחיל בדרכים המביאים למעשים הרעים שבסופו עכ"ד, כמ"ש חז"ל (סנהדרין ע"ב), דאינו חייב עד שיגנוב ויאכל תרטימר בשר וישתה חצי לוג יין, ולכן נהרג ע"ש סופו, שע"י שהתרגל בדרכים אלו, לסוף מכלה ממון אביו ומבקש לימודו ואינו מוצא, ועומד בפרשת דרכים ומלסטם את הבריות.	27391 27392 27393 27394
ולכאורה קשה הרי זהו שאמר שם, תניא ר"י הגלילי אומר וכי מפני שאכל זה תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין האיטלקי אמרה תורה יצא לבי"ד ליסקל, אלא הגיעה תורה לסוף דעתו, א"כ הדרא קושיא לדוכתא וכי מפני שאכל תרטימר בשר יהא נדון ע"ש סופו, הא אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה, ואע"פ שגלוי לפניו ית' שעתידי להרשיע, ובמאי גרע בן סורר ומורה, הרי סוף סוף הוא רק עתיד להרשיע לאחר זמן בעבירות שיתחייב עליהם סקילה?	27395 27396 27397 27398 27399
אבל לפימ"ש שפיר יש להבין דה"ק, לפיכך אין הקב"ה דן את האדם עבור המידה שלא יצאה עדיין מכוח אל הפועל, מפני שהאדם בעל בחירה ויכול לשנות מידותיו לטוב, אבל בן סורר ומורה זה שהוא התרגל להיות זולל וסובא, בטל כמעט בחירתו והרי הוא כבעל חי שאינו יכול לשלוט בעצמו ולא למלאות תאוותו, ולכן סופו ודאי שיכלה ממון אביו ומבקש לימודו ואינו מוצא, ועומד בפרשת דרכים ומלסטם את הבריות ובא ממילא לידי חיוב מיתה, לפיכך הוא נידון כאילו כבר עבר עכשיו במעשה על איסור שחייב מיתה, ומוטב שימות זכאי, כלומר שימות רק כאילו עבר על חיוב סקילה, משימות כשיעבור על חיוב מיתה ממש.	27400 27401 27402 27403 27404 27405

עכ"פ למדנו שההרגל נעשה טבע שני, טבע שהוא קשה מן הראשון, שהראשון היינו טבע שנולד בו כמו בעל תאוה או אכזר וכדומה, הרי זה רק בכוח, וכיון שהוא בעל בחירה בידו לשנות טבעו, ואין דנין אותו על זה כל זמן שלא עשה מעשה המחייבו להביאו למשפט, משא"כ אם התרגל בתאוה וכיו"ב, אפשר גם אם לא נולד בטבע זה, אבל מגרה יצה"ר בנפשו, שוב לא ימלט מעונש אף באשר הוא שם, כי בעל כורחו יבוא לידי עבירה גמורה וירד לבאר שחת ר"ל.	27406
מעתה ק"ו במידה טובה המרובה חמש מאות פעמים, מה טוב לו לאדם בזה ובכא לנצח נצחים, אם ירגיל עצמו בפרט בבחרותו בדרכים המביאים לידי מעשים טובים בהיפוך מזולל וסובא, אשרי לו ואשרי חלקו, אין לשער עד כמה יקל לו לכוון לבו לעבודתו ית', ובכל ימי חייו יהיה מאושר, וזהו מ"ש (משלי כ"ב) חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה, פירוש אם תחנך את הנער שילך בדרך אשר התוית לו, כלומר שתרגילהו הלוך וחזור בטוב, אז אתה מובטח שגם כי יזקין לא יסור ממנה. (לב אליהו).	27410
מאמר שפה	27417
כי יהיה לאיש בן סורר ומורה איננו שומע בקול אביו ובקול אמו ויסרו אותו ולא ישמע אליהם (דברים כ"א י"ח).	27418
בגמ' (סנהדרין ע"א.) מצינו מחלוקת בענין זה, ר' יהודה ור' שמעון סברו, דבן סורר ומורה לא היה ולא נברא, אלא דרוש וקבל שכן, והם חלוקים בטעמיהם, ר' יהודה סובר שהתורה הטילה הרבה סייגים ומגבלות בפרשה זו, שיהיו ההורים שוים בקולם בקומתם ובמראם, עד שאי אפשר שיהיה בן סורר ומורה בפועל, ולר' שמעון לא ימצאו ההורים שיובילו את בנם לסקילה מפני ששתה לוג יין ואכל תרטימר בשר, לדברי שניהם בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות, לא ניתנה פרשה זו למעשה אלא דרוש וקבל שכן. וקשה שהרי התורה כתבה וכל ישראל ישמעו ויראו, וע"כ שיש לדרוש בהיקף ובעמקות כזו, עד שהמחזה יעמוד כמו חי לעיני כל ישראל, וכולם ישמעו ויראו מהדרשה עצמה, ר' יונתן אמר אני ראיתיו וישבתי על קברו, הרי שהוא מעיד שישראל התנסו בנסיון גדול כזה, ונמצאו אב ואם שעמדו בו בפועל, והבינו שאין בנם נסקל בשביל תרטימר בשר ולוג יין, אלא נידון על שם סופו, שעמדה תורה על דעתו ותהליך התדרדרותו, שסופו לעמוד על פרשת דרכים וללסטם הבריות, ומוטב שימות זכאי ואל ימות חייב.	27420
את המוטב הזה אמרו ההורים באהבתם לבנם, והשכילו להבין שזוהי טובת בנם שלא יגיע לאפיקורסות, כמ"ש הראב"ע שאהבת תענוגי עוה"ז שבאה לידי ביטוי בגניבת כסף לקניית בשר ויין, שורשה הוא אפיקורסות ואי החשבת תענוגי עוה"ב הרוחניים, ונמצאו ההורים שהבינו זאת, ובאהבתם להשי"ת ובבטחונם בדבריו, גדעו את חיי בנם שעמלו בגידולו וחינוכו זה שלוש עשרה שנה, עד היכן מגיעה אהבת ה' והכרת האמת!	27431
ויש לנו להבין, שר' שמעון שאומר שאי אפשר שימצאו הורים צדיקים כאלו בישראל, חלילה לנו לאמר בדעתו שאין בכלל ישראל צדיקים אוהבי ה' ומכירי אמת, וכי כל ההורים יעדיפו להתפתות ולרמות עצמם באהבתם לילדם שעדיין קטן הוא, ואם ייסרוהו ויחנכוהו ישפר דרכיו ויטיב מעלליו, לא כן הוא, ודאי שימצאו בעם ישראל הורים צדיקים שאינם מתחכמים כנגד עדות התורה ומצוותיה, אלא כוונת ר' שמעון לומר, שאם ישנם כאלו צדיקים לא יולד להם בן סורר ומורה.	27433
ואם יולד להם הרי כשייסרו אותו ישמע אליהם, כי דברים היוצאים מן הלב נכנסים אליו, ומי שאינו צדיק וחוטא באחת מהמדות שעליהן מפורש בגמ' (נדרים כ'): שבניו יהיו מורדים ופושעים בה', אדם כזה לא יעמוד בנסיון הגדול ולא יוליך את בנו למיתה לדעת ר' שמעון, ובאמת מצינו בן סורר ומורה שהיה ונברא, שכן אמרו חז"ל (סנהדרין ק"ז.) שדוד המלך ע"ה חשש לחילול השם שיגרם חלילה ממרד אבשלום. אמר לו חושי הארכי, הקב"ה לא עביד דינא בלא דינא שמעמיד בנך להרגך, דאת מאי טעמא נסבת יפת תואר, דאמו של אבשלום מעכה בת תלמי מלך גשור ותפסה דוד במלחמה, אמר ליה יפת תואר רחמנא שרייה, אמר ליה לא דרשת סמוכין, דסמיך ליה כי יהיה לאיש בן סורר ומורה, כל הנושא יפת תואר יש לו בן סורר ומורה, הרי שהיה דבר זה בפועל, ור' יונתן סובר שזה יתכן למעשה, שאם אדם מישראל אפילו צדיק יקח יפת תואר, יענש בבן סורר ומורה ככל משפטי הפרשה.	27435
ויש להבהיר ולפרש פרשה זו, שחלילה לומר שדוד המלך ע"ה לקח יפת תואר בגדר שאמרו (קדושין כ"א): לא דיברה תורה אלא כנגד יצה"ר, וכמו שנא' וחשקת בה, שהרי מבואר (ב"ב י"ז.) שלא היה לו לדוד יצה"ר, שהרגו בתענויות כמבואר בירושלמי (ברכות פ"ט ה"ה), וכנאמר ולבי חלל בקרבי (תהלים ק"ט) ואף מעשה דבת שבע לא נעשה ע"י יצה"ר, כמ"ש (בע"ז ד'): שלא היה דוד ראוי לאותו מעשה, ואמרו (סנהדרין ק"ז.) אמר דוד לפני הקב"ה, גליא וידיעא קמך דאי בעיא למכפייה ליצרי הוה כייפינא, אלא אמינא דלא לימרו עבדא זכי למריה, וכל האומר דוד חטא אינו אלא טועה (שבת נ"ו.).	27449
	27450
	27451
	27452
	27453
	27454

אלא ראה ברוח קדשו שבת שבע ראוויה לו מששת ימי בראשית (סנהדרין ק"ז), ושממנה יוולד להם בן	27455
שהקב"ה קראו ידידיה, ועליו כתיב וישב שלמה על כסא ה' למלך, וממנו תושחת מלכות בית דוד עד כי	27456
יבוא שילה, והראיה שבתוכחת הנביא במשל כבשת הרש, צייר שהעשיר לא לקח את הכבשה למאכלו,	27457
אלא לתיתה לאורח ולגמול חסד, כן היה דוד המלך ע"ה מנוטל מהרגשת גופו.	27458
והוא הדין כשלקח דוד המלך יפת תואר, ראה ברוח קדשו שעתיד לצאת ממנה אבשלום שהעיד בו הכתוב	27459
שמכף רגלו ועד קדקדו לא היה בו מום (ש"ב י"ד), שהיתה קומתו שלמה ברוחניות כבגשמיות, והסנהדרין	27460
וכל ישראל נהו אחריו, והיה נזר אלהיו על ראשו, לכן חשק דוד המלך ע"ה לקחתה, וכה רמה היתה מעלת	27461
אבשלום, עד שלאחר מרידתו ומלחמתו באביו באופן שחז"ל הק' אמרו שהוא יוצא מגדר הטבע, אף אז	27462
עומד דוד המלך ואומר מי יתן מותי אני תחתך.	27463
ויכולים אנו לראות את גדולתו של אבשלום ממה שקיבל עליו את הדין בעצמו, כמ"ש (סוטה י'): שכאשר	27464
נתלה בשערו ביקש לחתוך את שערו בחרב ולברוח, וראה גיהנם פתוחה תחתיו, ואין לומר שנעשה לו נס	27465
ונבקעה הארץ ממש, כי מדוע יזכה לנס כזה, אלא הנס היה שלא ננעלו בפניו שערי תשובה, וראה שנתלה	27466
בשערו שער קדוש בקדושת הנזיר, נזר אלהיו שעל ראשו, ומצוה מגנא ומצלא (סוטה כ"א), והבין מיד	27467
שזוהי הצלתו שיהיה נתלה ונענש, והבין בעין לבו שאם יברח גיהנם פתוח לפניו, וקיבל עליו את הדין	27468
ונשאר תלוי בין שמים וארץ, ממתין שיואב יבוא ויתקע בלבו י"ג שבטים, והיתה מיתתו כפרתו, ובזכותה	27469
יכול היה אביו להעלותו משאול תחתית (סוטה שם).	27470
וא"כ יש להבין, מאחר שהיה אדם גדול כ"כ, איך היה בן סורר ומורה, התשובה לכך ניתנה במשנה (סוטה	27471
ט'): אבשלום התגאה בשערו ונתלה בשערו, ושערו לא היה שער סתם, אלא שער נזירות עולם קדושה,	27472
שהזולל וסובא אצל אבשלום היה, שהיה זולל פרישות וסובא קדושה, ובפנימי פנימיותו קננו מידות רעות	27473
ורדיפה אחר הכבוד והם שהוציאוהו מן העולם, יש לך מי שמכניע את יצרו ע"י קבלת נזירותו, כאותו נער	27474
רועה מן הדרום שפחו עליו יצרו להתגאות בשערו, ונדר נזירות ושכחה שמעון הצדיק (נדרים ט').	27475
ויש מי שעובד ליצרו ע"י נזירותו כאבשלום, שהיה זולל נזירות וסובא פרישות, ואף על פרישותו נאמר	27476
וכל ישראל ישמעו וייראו, יראו לנפשם כאשר יווכחו לראות שאפשר להיות בשיא הקדושה ולגנוב לב	27477
הסנהדרין וכל ישראל, ואף לגנוב לב עצמו במעשיו, כאשר בפנימיותו מקננות מידות רעות ויש בו אל זר,	27478
איזהו אל זר שבגופו של אדם הוא אומר זה היצה"ר (שבת ק"ה:), ובכל מעשיו הוא עובד את יצרו, וסופו	27479
עומד בפרשת דרכים ומלסטם את הבריות באחיזת עיניהם ומת חייב, ותלמידי בלעם שיורדים לבאר שחת	27480
ויורשים גיהנם הכל ע"י מידותיהם, רוח גבוהה ונפש רחבה, ואז כל מצוותיהם לגרמייהו ועובדים הם את	27481
עצמם!	27482
ויש לנו להתבונן בכל זאת מדינא דאורייתא, ככתוב וכל ישראל ישמעו וייראו, והרי לדברי ר' יהודה בן	27483
סורר ומורה לא היה בפועל, וכל הפרשה נאמרה לדורשה והחובה להגיע ליראה מדרישת הפרשה עצמה,	27484
וזהו שאמר ר' יונתן אני ראיתו וישבתי על קברו, היכן ראהו והלא ד' מיתות בטלו, אע"כ ראהו בגדר וכל	27485
ישראל ישמעו וייראו! (לקט שיחות מוסר).	27486
	27487
מאמר שפו	27488
כי יהיה לאיש בן סורר ומורה איננו שומע בקול אביו ובקול אמו ויסרו אותו ולא ישמע אליהם (דברים	27489
כ"א י"ה).	27490
בן סורר ומורה שרצו אביו ואמו למחול לו מוחלין לו (ספרי פ' תשא), ויש להבין הלא אינו נהרג על מה	27491
שהמרה נגד אביו ואמו, אלא על שם סופו ללסטם את הבריות, א"כ למה תועיל מחילתם? (שם משמואל),	27492
וי"ל אם ההורים מוחלין לו, סימן שישנה עוד תקוה בו שיעשה תשובה ויחזור להוריו ומוריו ולדרך הישר,	27493
כי ההורים שהולידו וגידלו אותו מכירים את טבע בנם ואין מי שידמה להם בהכרה זו, לב האם פועם	27494
ומנבא מה שצפון בלב בנה, היא יודעת ומרגישה יותר מאחרים מה שמתרחש במכמני לב הבן.	27495
היא מבינה את שפת התינוק עוד בטרם יצא לאויר העולם, היא מרגישה בחושיה הטבעיים מתי שהוא	27496
רוצה לאכול, היא מסוגלת לקבוע אם הוא רעב או לא, היא כמו מודד לחץ דם המסוגלת לאבחן את דפיקות	27497
לב בנה, ולכן היא גם יכולה לחוש ולומר, אם נשאר בו עוד איזה ניצוץ של קדושה העשוי בכל עת	27498
להתעורר ולהתלקח, עד שיקום וישב אל מקורו הטוב.	27499
מנשה מלך ישראל אשר חטא כ"כ עד שנתחמץ בחטא, ולא מצינו בכל מלכי ישראל שהרשיעו כמותו,	27500
ונתיישן חמישים וחמישה שנים כחומץ הזה, שכל עוד שמתיישן הוא יותר קשה (שבת קי"ג), וכאשר צעק	27501
בעת צרתו להקב"ה שיעזור לו, אמרו מלהש"ר רבש"ע, אדם שהעמיד צלם בהיכל תקבלו בתשובה? עד	27502
שחתר הקב"ה חתירה מתחת כסא הכבוד וקבלו בתשובה, ותני תנא קמיה דר' יוחנן, מנשה עשה תשובה	27503

לג' שנים, ויתפלל אליו ויחתר לו, שעשה הקב"ה לו כמין מחתרת ברקיע כדי לקבלו בתשובה מפני מידת הדין (סנהדרין ק"ב).	27504
היינו שחתר הקב"ה בנפשו של מנשה, צלל בתוך תוכו, ותוך הסתכלותו בכליותיו מצא חוט אחד בחדר צר וקטן מתוך תאי נשמתו, שעדיין חי בו הרגש הטוב ויש בו כדי להחיותו ולהחלימו, אבל המלאכים אין להם נשמה ואין עיניהם מגיעות לעומק נשמת האדם ולתת נפשו, לכן לא יכלו למצוא עוד פתח כלשהו לתשובת מנשה, רק הקב"ה הרחמן יוצר ותוכן לבבות בני אדם, יודע תעלומותיו ומכמני נפשו, הוא יכול למצוא דרך לחתירה זו, לבוחן לבבות ביום דין, לגולה עמוקות בדין, לצופה נסתרות ביום דין, לקונה עבדיו בדין. (מעייני החיים).	27505
מאמר שפז	27506
כי יהיה לאיש בן סורר ומורה איננו שומע בקול אביו ובקול אמו ויסרו אותו ולא ישמע אליהם (דברים כ"א י"ה).	27507
הרגשתי שצריך להתבונן עד כמה החיוב עלינו להתחנך כל אחד, שלא יהיה בן סורר ומורה כנגד עצמו, כנגד שכלו, ויירא לנפשו, שהרי ביום הדין הגדול הוא עומד לפני אביו שבשמים, ומבקש ממנו אל תבוא במשפט עמנו, רק רחמינו כרחם אב על בנים.	27508
אבל הרי מצינו שהאב והאם גם יחד, בגודל רחמיהם על בנם יקירם, תופסים בו ומביאים אותו למשפט ולסקילה, בידיעתם הברורה שמוטב שימות זכאי ואל ימות חייב, כי התייצב על דרך לא טוב, ורע לא ימאס, וירד מדיוטא לדיוטא באין מעצור, א"כ עלינו לרעוד ולחרוד, וכל ישראל ישמעו וייראו, שלא תביא חלילה בקשה זו עצמה של רחמינו כרחם אב על בנים לכך, שיאמר לנו האב הרחמן, מוטב שימות זכאי וכו'.	27509
ישמעו הכל וייראו מהי התוצאה של ויסרו אותו ולא ישמע אליהם, שהרי אנו גונבים משל אבינו לקנות בשר ויין, נוטלים שפע שניתן לנו כדי להתעלות ברוחניות ומשויים אותו להנאת העוה"ז, שהראב"ע כתב שזוהי השקפה אפיקורסית, ויש לנו לעצור בתהליך זה ולירא את ה', ואז נוכל לבקש זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים, כי לא יחפוץ במות המת כי אם בשובו מדרכיו וחייה, חיים טובים ומאושרים, חיים למענך אלהים חיים. (לקט שיחות מוסר).	27510
מאמר שפז	27511
כי יהיה לאיש בן סורר ומורה איננו שומע בקול אביו ובקול אמו ויסרו אותו ולא ישמע אליהם (דברים כ"א י"ה).	27512
איתא בגמ' (סנהדרין ע"א.), בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות ולמה נכתב דרוש וקבל שכר, ותמה הגרי"ס (אור ישראל סי' ל"א), על מה שאמרו דרוש וקבל שכר, וכי אין די בשאר חלקי התורה, עי"ש חידושו הנפלא, דרצתה תורה שילמד בגדר חוק אף שאינו נוגע למעשה, וחסר כאן גדול תלמוד תורה שמביא לידי מעשה, אך מצד אחר גבוה לימוד זה משום שהוא בגדר חוק, דהדין עצמו הוא תורה אמיתית, דכן צריך להיות אם יארע דבר כזה, אך הפרטים הם כאלה שלא יארע לעולם, וזהו דרוש וקבל שכר, כי שכר כזה אי אפשר לקבל מלימוד אחר שהוא בגדר משפט, עי"ש.	27513
ויש לפרש עוד בדרך אחרת, דהנה ענין בן סו"מ דנידון ע"ש סופו, כמפורש שם במשנה (סנהדרין פ"ח), בן סו"מ נידון ע"ש סופו, ימות זכאי ואל ימות חייב, שמיתתן של רשעים הנאה להם והנאה לעולם, ושם בברייתא (סנהדרין ע"א.), הגיעה תורה לסוף דעתו של בן סו"מ, שסוף מגמר נכסי אביו ומבקש לימודו ואינו מוצא, ויוצא לפרשת דרכים ומלסטם את הבריות, אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב, והגיעה תורה לסוף דעתו היינו, שהדברים עומדים להגיע לידי כך ונתחייב כבר עכשיו.	27514
ולמדנו מכאן יסוד גדול בענין החינוך כי ההרגלים בתחילת הגדלות גוררים אחריהם תוצאות חמורות למאד, כי הם מסבבים שחיתות גדולה והוא הולך מדחי אל דחי, והואיל וכן, תחילת ההרגל שבה מניח יסוד להתפתחות החטאים, הוא עון נורא מאד, עד שמתחייב במיתה היותר חמורה, וכבר שאלו הראשונים אמאי מתחייב יותר מרוצח שהוא בסייף, מאחר ונידון ע"ש סופו שעתידי להרוג נפשות, ותיצו את זה בטעמים שונים.	27515
ואפשר לומר דהתם הרי כל מעשה הוא מעשה פרטי, ואף אם יעבור כמה פעמים אינו מצטרף, ודינו על כל מעשה לחוד, אבל כאן החיוב הוא בשביל שעומד להיות אומנותו ליסטות והורג נפשות, וזהו כלליות מצבו ותכונת נפשו שעתידי לקנות בתורת התפתחות הכרחית ממצבו הנוכחי, ובזה מתחייב בחיוב היותר חמור שיש במציאות.	27516
	27517
	27518
	27519
	27520
	27521
	27522
	27523
	27524
	27525
	27526
	27527
	27528
	27529
	27530
	27531
	27532
	27533
	27534
	27535
	27536
	27537
	27538
	27539
	27540
	27541
	27542
	27543
	27544
	27545
	27546
	27547
	27548
	27549
	27550
	27551
	27552

ואף דמפורש במשנה ובברייתא ימות זכאי, הרי שנקרא זכאי, ולפי מה שנתבאר הלא הוא חייב, אך	27553
הפירוש זכאי הוא לגבי המעשים העתידיים שבגרמתם נהרג, אבל מתחייב בשביל שהכניס עצמו למצב	27554
כזה, ועל זה הוא באמת חייב, ולהסביר יותר דהנה הרא"ש בפירושו על התורה כתב, דלא דיינינן ליה	27555
בסייף כרוצח, משום דמסתמא יחלל שבתות ויקלל אביו, דגם זה כלול בעל שם סופו, ונראה דהנה אמרינן	27556
בגמ' (קדושין שם) לענין מחשבה רעה דאין הקב"ה מצרפה למעשה, דאם בא לידי מעשה מתחייב גם על	27557
המחשבה, ובמחשבה בעלמא אינו מתחייב.	27558
אך כאן ירדה תורה לסוף דעתו דבודאי יהיה כן, ולכן מתחייב על התרגלותו בעבירה ועל תכונותיו שעל	27559
ידם בא לידי כך, אך כיון דממיתין אותו לא יבוא לידי כך שהרי מת, ונמצא שהוא מת זכאי, אבל מ"מ	27560
מתחייבין אותו על מה שהיה מתחייב אלמלא היינו ממיתין אותו, ומה דאמרינן דנידון ע"ש סופו, אין פירושו	27561
שנידון על מה שהיה עושה ומתחייב לבסוף, אלא עבור הכנתו מקודם לכלליות מצבו, וזהו דמסיק המשנה	27562
מיתה לרשעים הנאה להם והנאה לעולם, דהמיתה מצילה אותו מהחטא הזה שבעבורו מתחייב.	27563
ומזה לימוד גדול לכל אחד, דכל שמתחנך למסור עצמו לרצונות חומריים ומגביר הרגלו בזה, שע"ז בודאי	27564
יבוא לידי כמה מכשולים ואיסורים, וכן ברדיפת הממון והחומריות כדי שיוכל למלאות רצונו, הרי יבוא	27565
לפי המהלך הטבעי למכשולים בין אדם לחבירו וגם בענין גזל, דאמרו חז"ל (ב"ב קס"ה.) רוב בגזל, ועיין	27566
במס"י (פרק י"א) הביאור, כי אחרי שמוכרח למלאות רצונותיו המרובים בחומריות, מורה לעצמו היתר	27567
בכמה דברים, וכן המרגיל עצמו בריבוי דברים בטלים, מלבד שאסורים בעצמם גם בודאי יגררו שאר	27568
דיבורים אסורים.	27569
הרי בהכנתו לכך לבד יש עליו משא כבד מאד של חטאים לאין שיעור, ונלמד כל זה מבן סו"מ ועוד בק"ו,	27570
דאם בבן סו"מ שחטאו הוא אך במה שממשיך תאוותו להיות זולל וסובא, אבל כל העבירות החמורות יותר	27571
ללסטם את הבריות ולהרוג נפשות, מזה הלא כלל אינו יודע, ואינו מפקיר עצמו לחטאים הללו, ואין לו	27572
שום מחשבה וידיעה מזה כלל, ואך דממילא יבוא לידי כך מדרגא לדרגא כשיבקש לימודו ולא ימצא, ומ"מ	27573
עצם המציאות מה שבפועל עושה הכנה לזה חמור.	27574
ובנידון דידן הרי הוא יודע היטב להיכן דרכיו מובילות, ואם בכל זאת אינו מתקן הרי שמסכים בלבו על	27575
כל התוצאות, ולפחות בגדר לא איכפת לו, ואם ח"ו נתקיימו בפועל ממש, הלא דברים ק"ו עד כמה חמור	27576
עצם ההסכמה על זה, וביותר אם מוכן להפקיר את עצמו לסביבה המלאה טומאה וחלאה מכל הסוגים, הרי	27577
לא יוכל להשלות בשוא נפשו כי לא יסור לבבו, וכשפורש מן התורה ח"ו לגמרי או במקצת ומתדבק ממש	27578
לטומאה, הנה ע"י ההסכמה לכך ותחילת הכניסה למצב זה הוא כופל החטא לאין שיעור.	27579
ועוד חמור מאד דאין כאן פעולות חטא נפרדות בכמה פעמים, רק דבכל המעשים הרבים שיעשה אח"כ	27580
מתחברים כאחד ממש, מלבד עצם הפעולות הרעות בעצמותם, וכל היכא דאית ליה הוראת היתר, גרוע	27581
יותר, דהנה בבן סו"מ הדין דדוקא בגנב משל אביו ולא משל אחר, ואכל דבר היתר ולא דבר איסור, ואף	27582
דגזירת מלך הוא כמפורש בחז"ל, אבל מ"מ יש גדר בדבר, דכל דעושה בהוראת היתר ובלא מלחמה	27583
פנימית עלול להימשך יותר, וכן הוא כשיחשוב האדם כי בשביל עניני פרנסה רשאי לפרוש מעט מן	27584
התורה, דבזה סכנתו מרובה יותר.	27585
ומובן דאף באופנים שפטרה התורה, כמו לאחר ג' חדשים מגדלות ושאר התנאים, זהו גזיה"כ בחיוב	27586
סקילה, אבל החטא הוא אותו חטא כמו באופן המחוייב, ולא יקשה דבשינוי מועט נשתנה כ"כ הדין מחיוב	27587
סקילה לפטור גמור, דאפשר דאז יהא עונשו באופן אחר, ועיין ברש"י (דברים ל"ב), כי אשא אל שמים	27588
ידי ואמרת חי אני לעולם, אינו ממנה לפרוע שיש לו שהות, והיכולת בידו לפרוע מן המתים ומן החיים,	27589
וכך גזרה חכמתו ית', דבאופן זה יהא חייב סקילה, ובאופן זה יהא פטור מסקילה, והוא ית' יפרע ממנו	27590
באופן אחר, אך עכ"פ מצד החיוב נלמד להבין גודל החטא ועד היכן הדברים מגיעים.	27591
ובזה מתפרש מה דכתיב וכל ישראל ישמעו ויראו, דשייך לכל ישראל, דההכרזה לכל ישראל שבינו ענין	27592
המתחנך לרעה והמרגיל עצמו בהרגלים כאלו, שלפי מהלך הדברים יבוא לחטא ולירידה דרגא אחר דרגא,	27593
וגם בנוגע לחינוך בנים, וזה הביאור בזה שאמרו לא היה ולא עתיד להיות ולמה נכתב דרוש וקבל שחר,	27594
היינו הלימודים הגדולים היוצאים מפרשה זו, דאף דבפועל לא אירע ולא יארע, אך הענין אמיתי בגדרו	27595
ושייך במציאות וכך דינו, והוא נוגע לכל האנשים ולכל המצבים ולכל ההנהגות, ונכתבה הפרשה לתכלית	27596
הלימודים הגדולים היוצאים ממנה. (משנת רבי אהרן).	27597
	27598
מאמר שפט	27599
כי יהיה לאיש בן סורר ומורה איננו שומע בקול אביו ובקול אמו ויסרו אותו ולא ישמע אליהם (דברים	27600
כ"א י"ח).	27601

מצינו בבן סורר ומורה שנידון על שם סופו, הגיעה תורה לסוף דעתו של בן סורר ומורה, שסוף מגמר	27602
נכסי אביו ויוצא לפרשת דרכים ומלסטם את הבריות, אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב (סנהדרין	27603
ע"ב), ובירושלמי מוסיף וסופו לשכוח את תלמודו.	27604
והוא נפלא להתבונן, אצלנו המושג בתכלית הרע הוא, אם מגיע האדם למדרגה פחותה כזו שהוא מלסטם	27605
את הבריות והורג את הנפשות, אבל חז"ל הקדושים הודיעו לנו שיש עוד רעה גדולה מזו, כי כל זמן שעוד	27606
לא שכח האדם תלמודו ועוד לבו חי ומרגיש, וכל אשר יחובר אל החיים יש בטחון, עוד יש תקוה שיתחרט	27607
על מעשיו וישוב בתשובה.	27608
תכלית הרע הוא שכחת התורה ושקיטת הנפש מדפיקת הידיעות המעוררות, וצריך לדעת שאין נפקא מינה	27609
בין שכחה טבעית לשכחה רצונית הבאה ע"י התעלמות בעת מעשה העבירה, בלא קפידת השכל וחרטה כל	27610
שהוא, ורק ע"י לימוד המוסר בטוח הוא האדם משכחה רצונית. (הגיוני מוסר ח"א עמ' כ"ג).	27611
	27612
מאמר שצ	27613
כי יהיה לאיש בן סורר ומורה... ורגמוהו כל אנשי עירו באבנים ומת... וכל ישראל ישמעו וייראו (דברים	27614
כ"א י"ח).	27615
ויש להתבונן בדין זה של בן סורר ומורה, המבטא לכאורה מידה של אכזריות, ותפשו בו אביו ואמו,	27616
ורגמוהו כל אנשי עירו, וכ"כ למה? וכי מה חטאו של הבן סורר ומורה? אילו היה למשל כמו בזמננו שאנו	27617
שומעים על הנוער דברים כ"כ נוראים, בני נוער מקולקלים ומושחתים, רציחות וגניבות רחמנא ליצלן,	27618
ואעפ"כ בתי המשפט של המדינה כ"כ מרחמים עליהם ומתחשבים בהם, ואין בכלל לחשוב על עונש מיתה,	27619
וכאן בן סורר ומורה מה עשה? ולמצות אתו את הדין עד כדי כך, ואפי' לדברי רש"י הקדוש האומר נידון	27620
על שם סופו, ימות זכאי ואל ימות חייב, אך למה תכף ומיד, מדוע לא לתת לו זמן והזדמנויות נוספות, אולי	27621
בכל זאת יתקן את עצמו ואת מעשיו? היכן רגש הרחמנות?	27622
היום מושגי הרחמנות הם לגמרי הפוכים, הנה אנחנו שומעים על הורים שטוענים שלא לשלוח את בניהם	27623
לישיבה מטעמי רחמנות, איך לחנך אותם שלא יהיה להם תכלית, לא לימודי חול ולא פרנסה, רק כמו	27624
הדור הישן, זוהי אכזריות ממש, הופכים את המושגים מן הקצה אל הקצה! נכון הוא שאצלנו הדרישות מן	27625
התלמידים בעבודה, וכל שכן עתה בחודש אלול, זה מתפרש ומתקבל כמו אכזריות, גדרים קיצוניים של	27626
שמירת הדיבור, לימוד המוסר ביער בלילות, ועל זה הדבר נראה כאילו ההורים צודקים, מדוע כ"כ? וכי	27627
מי אומר שימות חייב, אולי יעשה תשובה?	27628
והנה לאחרונה כשנתעוררנו לפתוח ישיבה במרסייל, שמה רואים איזו ירידה, וכמה בני סורר ומורה, ובכל	27629
זאת קמה צעקה גדולה, איך יתכן לפתוח ישיבה במרסייל? הם חושבים וזו דעתם, שהיום שהירידה כ"כ	27630
נוראה, העצה להצלת הדור היא רק בהקמת ישיבה עם לימודי חול, ורק בזה אפשר להציל את הדור	27631
מהתבוללות ומלרדת לטמיון, אבל ישיבה על טהרת הקודש, מרגישים שזו אכזריות, וכאן רואים שתורתנו	27632
הקדושה, בלי ויתור ובלי פשרות, דורשת הקפדה על חינוך רק בדרך הטהורה והנכונה, ואם לאו ורגמוהו!	27633
אלא יכולים להסביר שמכאן רואים באיזו מדרגה האדם נמצא, איך הרגשתו כ"כ רחוקה מדעת התורה,	27634
וכ"כ מסולפת ואיננה מושפעת מן האמת, כמה העבירה מטמטמת מוחו של אדם, אנו מרגישים כ"כ	27635
אכזריות, עינוי מסירות נפש ונסיון במשך כל האלול, וגם במשך כל השנה בחינוך לפרישות והפקרות כמו	27636
יסורי איוב, וכל שכן להמשיך בדרך זו בלי הפסק, וכל שכן להגיע למצב של לא נתקרה דעתו עד שתקע	27637
ראשו בין ברכיו, וגעה בבכיה עד שיצאה נשמתו כמו שרואים אצל רבי אלעזר בן דורדיא!	27638
אנו הופכים את הרחמנות לאכזריות! כשאנו רואים שאנו לא מצליחים להתעלות בלימוד המוסר ולא	27639
מתרגשים, או שהיצה"ר אצלנו הוא בבחינת חוזר וניעור, אז אנו מתייאשים, במקום לקיים רגזו ואל	27640
תחטאו, ושוכחים את הוראת חכמינו לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, ואם אנו מרגישים כזה יאוש	27641
זהו ביטוי למציאות שלנו, בבחינת אֵיכֹס! אתמול היית צופה מסוף העולם ועד סופו והיום בתוך הגן!	27642
מהי התפיסה שלנו במושג המיתה ובמושג החיים? אצלנו המלה מיתה זה כ"כ מפחיד, אין בעינינו דבר	27643
יותר קשה ממיתה! ובכל זאת רואים אנו שיש לך אדם שממונו חביב עליו יותר מגופו, וידוע המשל של	27644
הילד שקנו לו חליפה לחג, כמה גדלה שמחתו! כמה הוא מתפאר בזה בפני חבריו! והוא הולך ומשחק עם	27645
חבריו, והוא ממלא את הכיסים של החליפה בחול ועפר, אך כשהוא חוזר הביתה, הוריו מכים אותו	27646
וגוזרים עליו להוציא את החול ואת האבנים, והוא מרגיש כ"כ אומלל, כ"כ מתאכזרים עליו.	27647
כך האדם בוכה מרוב התקשרותו לממונו ולחיייו, ואינו מרגיש כהרגשת האמא של הילד עם החליפה,	27648
האמא שלנו זה השי"ת והוא רואה את טובתנו יותר מאשר אנחנו, העבירה מטמטמת לבו של האדם וממונו	27649
חביב עליו יותר מגופו, וכל שכן שגופו חביב עליו יותר מקיומם של מצוות, ואינו מבין שיש לוותר על	27650

הגוף ועל החיים אם אינם מתאימים לדרכה של התורה, וזהו מקור הרגשת האכזריות בפסק דינו של הסורר ומורה.	27651
יצחק אבינו תבע יסורין, אמר לו הקב"ה דבר טוב תבעת, חייך ממך אני מתחיל, ולפי גישה זו החליט לתת את הברכות לעשיו ולא ליעקב, כי אצל יעקב יאה עניותא לישראל שאין הארי נוהם מתוך קופה של תבן כי אם מתוך קופה של בשר, וגם כאן לכאורה כזו אכזריות מצד יצחק אבינו! שיעקב אבינו בגלל צדקותו יהיה חייב להיות משועבד כל חייו לעשיו! הוא וכל דורותיו ודורות דורותיו, לחיות חיי עניות ולנצח! כך הרגיש יצחק אבינו שהעולם הזה מפריע ומזיק, והרי לנו לדוגמא באיזה אושר היו בדורות הקודמים, שחיו בכפרים נדחים בלי חשמל בלי רהיטים, בתוך דירות רעועות, אברהם אבינו ביקש גלות, יצחק אבינו ביקש יסורים, והשי"ת הסכים אתו שזו לא אכזריות אלא דבר טוב תבעת, חייך ממך אני מתחיל, היכן האנכי שלנו? היכן ההרגשה שלנו! אַיִכּוּה!	27652
וכן אנו רואים בהמשך הפרשה, וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת, ותלית אותו על עץ, לא תלין נבלתו על העץ, כי קבור תקברנו ביום ההוא, כי קללת אלהים תלוי ולא תטמא את אדמתך אומר רש"י ז"ל, ולזולו של מלך הוא, שאדם עשוי בדמות דיוקנו וישראל הם בניו, משל לשני אחים תאומים שהיו דומין זה לזה, אחד נעשה מלך ואחד נתפס ללסטיות ונתלה, כל הרואה אותו אומר המלך תלוי, ועיין עוד הרמב"ן שם באריכות, והמשל בשני האחים התאומים יש לו סוד, ולכאורה מה ההסבר כאן? כל הרואה אומר המלך תלוי! וזה זלזולו של מלך! איך להבין את הנמשל בין התאומים לחוטא שנתחייב מיתה, ומה זה אמור ללמדנו?	27653
אך גם כאן באיזו דרגה של התרחקות מהאמת האדם נמצא, החטא כ"כ משפיל את האדם עד שלא עולה על דעתו שהוא אח תאום כביכול של הקב"ה, ושחביב אדם שנברא בצלם, וזאת אפילו על חוטא שיש בו משפט מוות והומת, ושנידון לתליה כמו שמביא הרמב"ן, שזו המיתה הכי חמורה וקשה, אעפ"כ לא תלין נבלתו על העץ, וכך גם מביא הספורנו ובהיות שהבזיון הנעשה למת אחר מיתה, הוא בזיון לנפש השכלית אשר היא עצם נבדל הנשאר אחר מיתת הגוף, אמר שהיא קללת אלהים, כי הלנת התליה לגוף המת בלתי קבורה, היא בזיון לאותו העצם הנצחי הנקרא אלהים.	27654
עד היכן מגיעים! עד היכן העבר והחטא הצליחו לשנות את המהות שלנו, ומכאן המקור להתגשמות שלנו ולקרירות בעבודת ה', ואנו במצב של אינו יודע שאינו יודע, ועל כן מרגישים יותר טוב לחיות חייב ולא למות זכאי, אנו מרגישים שלימוד המוסר הוא בבחינת מיתה, ועל כן כ"כ קשה לנו, אך כמה זוהי הרגשה מנוגדת לתורה הקדושה, אשר קבעה לנו שעדיף עבור בן סורר ומורה שימות זכאי כבר מעשיו ולא להישאר בחיים, חיים של חייב, שאין טעם ואין סיבה לחיות אותם, זוהי ההרגשה האמיתית של התורה, ורק ע"י הרבה לימוד המוסר אפשר להבינה ולהשיגה ולהתקרב אליה. (דגל המוסר).	27655
מאמר שצא	27656
ואמרו אל זקני עירו בננו זה סורר ומורה איננו שומע בקולנו זולל וסובא (דברים כ"א כ').	27657
מאימתי חייב משיאכל תרטימר בשר וישתה חצי לוג יין האיטלקי, תניא רבי יוסי הגלילי אומר, וכי מפני שאכל זה תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין האיטלקי, אמרה תורה יצא לבי"ד ליסקל? אלא הגיעה תורה לסוף דעתו של בן סורר ומורה, שסוף מגמר נכסי אביו ומבקש לימודו ואינו מוצא, ויוצא לפרשת דרכים ומלסטם את הבריות, אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב, שמיתתם של רשעים הנאה להם והנאה לעולם, ולצדיקים רע להם ורע לעולם ע"כ (סנהדרין ע').	27658
מזה יש להתפעל, הבן סורר ומורה לפי ר' יוסי הגלילי, היום הוא זכאי ורק בשביל שסוף יהיה מבקש לימודו ואינו מוצא, ויצא לפרשת דרכים ומלסטם את הבריות, גזרה התורה עליו דין מות, ימות זכאי ואל ימות חייב, מכאן נלמד על הדאגה שצריכה להיות אצל אדם על גירסא דינקותא שלו, שיהיה בהרגלים טובים, ושיחנך עצמו מנעוריו כדי שלא ישאר לו הרגלים רעים לזקנותו, וצריך לשבור את תאוותו כשהוא עוד זכאי ולא לחכות עד שיהיה חייב.	27659
ושואל כאן השפתי חכמים עה"ת וז"ל, וא"ת מ"ש דבן סורר ומורה דהגיעה תורה לסוף דעתו, ונהרג על שם סופו, והא בישמעאל כתיב באשר הוא שם, ופי' רש"י לפי מעשיו של עכשיו הוא נידון ולא לפי מה שהוא עתיד לעשות, (רש"י בפ' וירא), וי"ל דהתם גבי ישמעאל כשהיה קטן, לא התחיל כלל במידי דשייך לאותה עבירה שימית את ישראל בצמא, אבל בבן סורר ומורה התחיל באותה עבירה שהרי אכל תרטימר בשר, ועו"ל דאין בי"ד של מעלה דנין ע"ש סופו, אבל מצוה לבי"ד של מטה שיודונו את הרשעים ע"ש סופן עכ"ל.	27660
ולפי שני תירוצים אלו עוד קשה לענ"ד, על תירוץ ראשון יש לפקפק, דהלא כל עיקר שגירש אברהם אבינו את ישמעאל משום שהיה מצחק (בראשית כ"א), וחז"ל אומרים הובא ברש"י שם, לשון ע"א, ג"ע,	27661
	27662
	27663
	27664
	27665
	27666
	27667
	27668
	27669
	27670
	27671
	27672
	27673
	27674
	27675
	27676
	27677
	27678
	27679
	27680
	27681
	27682
	27683
	27684
	27685
	27686
	27687
	27688
	27689
	27690
	27691
	27692
	27693
	27694
	27695
	27696
	27697
	27698
	27699
	27700

ורציחה, א"כ לא רק שלא התחיל כלל אלא שעסק כבר ברציחה, ותירוץ שני קשה מאד לקבל, אדרבה	27701
בי"ד של מטה יותר לא צריכים לפסוק רק ע"ש הסוף, כי אין לו לדיין אלא מה שעניו ראות, ורק ה'	27702
יראה ללבב.	27703
ע"כ נ"ל לתרץ באופן אחר עפ"מ שאחז"ל (ילקו"ש בראשית רמז ל"ב), יש שומע ונשכר ויש לא שומע	27704
והפסיד, בן סורר ומורה נענש בשביל שלא שמע, דכתיב בננו זה סורר ומורה איננו שומע בקולנו, כאן	27705
מרומז תירוץ, שהרי חז"ל מגלים לנו שהבן סורר ומורה הפסיד מפני שנענש שלא שמע, וכן כתוב בתורה	27706
מפורש בבן סורר ומורה שני דברים, א) איננו שומע בקול אביו ובקול אמו, ב) זולל וסובא.	27707
ובזה מובן כל הענין, לו היה שומע בקול אביו ומקבל תוכחה, היתה תקוה עליו שישוב בתשובה וישמע	27708
לקול מוכיחיו, ואע"פ שהוא זולל וסובא אוכל תרטימר בשר ושותה חצי לוג יין, לא היה עליו דין מות,	27709
אלא היה נידון באשר הוא שם ולא ע"ש סופו, כי האדם בעל בחירה ועל סופו יש תקוה שישוב ע"י מוסר	27710
אביו ואמו ומוכיחיו, אבל כאן שאיננו שומע בקול אביו ובקול אמו, אבדה כל תקוה ונידון ע"ש סופו, וכן	27711
מרומז בדבריו הקצרים של הספורנו וז"ל, סורר ומורה כי מריו מסיר התקוה שישוב מסורו עכ"ל.	27712
אבל אצל ישמעאל, עם שהיה פרא אדם ידו בכל ויד כל בו, וישמעאל מצחק ופי' רש"י שהיה עובד ע"ז	27713
ג"ע ושפי"ד בצחוק הזה, אבל עדיין לא מחוייב מיתה, ועל שם סופו שימית את ישראל בצמא לא נדון יען	27714
כי הוא שומע בקול אמו, כדכתיב ותקח לו אמו אשה מארץ מצרים, ש"מ שהיתה לו מעלת השמיעה בקול	27715
אמו אפילו לדבר הגדול הזה של שידוכין, ובאמת לבסוף עשה ישמעאל תשובה, כדאיתא בגמ' (כ"ב	27716
ט"ז:), ישמעאל עשה תשובה בחיי אביו שנאמר ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו, מדאקדמיה אדבורי	27717
אדבריה, ומדאדבריה ש"מ תשובה עבד בימיו, וברש"י על התורה מבאר וז"ל, מכאן שעשה ישמעאל	27718
תשובה והוליך את יצחק לפניו ע"כ.	27719
ועוד בגדולת שמיעת האוזן אמרו חז"ל (שמות רבה כ"ז), נפל אדם מן הגג ונשתברו אבריו צריך רטייה	27720
ותחבושת על כל אבר מאבריו ועצם מעצמיו, והחוטא אשר יחטא בכל אבריו שנא' (ישעיה א') מכף רגל	27721
ועד ראש אין בו מתום, והנה השי"ת מרפא כל אבריו ברטייה אחת, והיא שמיעת האוזן שנא' (ישעיה נ"ה)	27722
הטו אזנכם ולכו אלי שמעו ותחי נפשכם.	27723
ועוד מובא באורחות צדיקים שער הרצון דברי חז"ל, א"ר אבהו לעתיד הכל עתידין להיות תמהין כנגד מי	27724
ששמע לאלהים, ואומרים מי הוא זה השפל שלא קרא ולא שנה, והרי הוא יושב עם האבות ומשיח עמהן,	27725
והאלהים יאמר להם, מה תמהים אתם? לא זכו אלו מאלו אלא מפני ששמעו אלי, שנא' (משלי ט"ו) אוזן	27726
שומעת תוכחת חיים בקרב חכמים תלין עכ"ל.	27727
מזה למדים מעלת שמיעת האוזן, כי אפילו מי שלא קרא ולא שנה, זוכה לבסוף לשבת עם האבות ולשיח	27728
עמהן, רק בשביל המעלה של אוזן שומעת, ומעלת השמיעה הצילה את ישמעאל ממות, והביאה אותו	27729
לבסוף שעשה תשובה, ומי שרוצה שיקויימו בו דברי ר' יצחק (ר"ה ט"ז:), אין דנין את האדם אלא לפי	27730
מעשיו של אותה שעה, וכיון שהלימוד הוא מישמעאל, דיו לבוא מן הדין להיות כנדון, וצריך האדם לקנות	27731
מעלת השמיעה, ורק אז זוכה שידונו אותו לפי מעשיו של אותה שעה. (זכרון מאיר).	27732
	27733
מאמר שצב	27734
ואמרו אל זקני עירו בננו זה סורר ומורה איננו שומע בקולנו זולל וסובא (דברים כ"א כ').	27735
כתב האבן עזרא, והנה זה כמו אפיקורוס כי לא יבקש חיי העוה"ז כי אם להתענג בכל מיני מאכל ומשתה,	27736
הרי לנו מדבריו, כי הזולל והסובא אף שלכאורה אינו אלא לתיאבון, אמנם מאחר שאינו מבקש מכל חיי	27737
העוה"ז אלא רק את תאוות העולם, ואין העוה"ז עבורו אלא בשביל העוה"ז בלבד, הרי אף הוא	27738
כאפיקורוס.	27739
ואף זו תמונה של אפיקורוס, כל משאת נפשו אך ורק תענוגות העוה"ז, אכול ושתה כי מחר נמות, מזה	27740
נולדה וצמחה כל חכמתו האידיאולוגית ותורת האפיקורוסות שלו, הוא עצמו אינו מבקש אלא את השרץ,	27741
לכן טורח הוא לטהרו בק"נ טעמים ולהוכיח לעולם צדקתו ומעלתו, שאינה אלא אכילה ושתיה.	27742
ואף הרמב"ן פירש כיוצא בזה וז"ל, והנה יש עליו שני עונשין, האחד שהוא מקלה אביו ואמו וממרה בהם,	27743
והשני שהוא זולל וסובא, עובר על מה שנצטוינו קדושים תהיו, ונאמר עוד ואותו תעבודו ובו תדבקון,	27744
שנצטוינו לדעת השם בכל דרכינו, וזולל וסובא לא ידע דרך ה', ועל הכלל אין בו עתה חטא מות ועל שם	27745
סופו הוא נידון.	27746
ועוד יש להתעורר מזה למוסר השכל ולהוסיף לקח, כי חסרון והעדר קדושה ודבקות עלול להביא את	27747
האדם עד שיחטא במשפט מות, ועל דרך שאמרו, אם אין אתה עולה מעלה מעלה, על כרחך אתה יורד	27748
מטה מטה, כמו שפירש רבינו יונה, אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה, כי המשכיל מבין	27749
כי כדי לסור משאול מטה הוא צריך לילך בדרך מעלה. (בחלת אליעזר).	27750

	מאמר שצג	27751
	ואמרו אל זקני עירו בננו זה סורר ומורה איננו שומע בקולנו זולל וסובא. ורגמוהו כל אנשי עירו באבנים ומת ובערת הרע מקרבך וכל ישראל ישמעו ויראו (דברים כ"א כ').	27752
	והנה אמרו ז"ל (סנהדרין ע"ב.), וכי מפני שאכל תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין יצא לבית דין ליסקל,	27753
	אלא הגיעה תורה לסוף דעתו שמכלה ממון אביו, ומבקש לימודו ואינו מוצא, ועומד ומלסטם את הבריות,	27754
	אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב, והענין קשה מאד, הלא מבואר (שמות רבה ג'), אין הקב"ה דן את האדם אלא לפי שעתו, ועוד הרי קיימא לן שאף אם הרג במזיד, אם לא ראו עדים כשרים יצא זכאי מבית דין, ואיך הורגים אותו בית דין על שם סופו, שמא כשילסטם את הבריות לא יהיו עדים?	27755
	אבל פשר הדבר הוא כך, התורה רצתה לגלות איך ישימו אב ואם עין השגחתם על חינוך הבנים מקטנותם, לא רק שלא יעשו דברים אסורים, אלא גם דברים המותרים אם בגדר תאוה הם, כמו תרטימר בשר וחצי לוג יין, שאף כי אכילת היתר היא, הכירה התורה כי גדר תאוה הוא, וכך דרכן של בעלי תאוות, ראשיתם מצער מאד אח"כ הוטבעו בכל דבר איסור, ודרך התאוה כך הוא אשר בעורמה תצוד נפשות, מתחילה אומרת הלא מותר הוא, ואח"כ הוא מלא חשק עוד למלאות תאוותו גם באיסור הקל, ואח"כ באיסור חמור. והחמירה התורה בחינוך הבנים בשמירה מן תאוה אשר רגליה יורדות מות, עד שאם האב והאם יתראו להתירו לבית דין להמיתו עבור הדבר הקל הזה, הרשות בידם ואין עליהם חטא אשר הם גרמו להמית נפש מישראל, כי הדין בזה הוא שאם רצה האב ולא רצתה האם או להיפוך אינו נהרג, הרי שהם גרמו לו מיתה, אך רשאים המה לעשות זאת בשביל החינוך המוטל עליהם לחנכו להיות איש ישר, כענין וזך ישר פעלו פעולותיו הולכות בדרכי היושר, מה שאין כן הבעל תאוה פעולותיו אינן ישרות, ונמצא מתחנך בפעולות לא טובות ולמה לו חיים.	27756
	נמצא כי אינו דומה לליסטים שהרג את הנפש דדוקא בעדים כשרים, דשם נהרג על מעשה פרטי וצריך ראייה ברורה, משא"כ כאן נהרג על סימני התאוה שהתחילה להתנוצץ בו, ומהקל אל החמור, ועל כן טוב מותו מחייו, ולכן גם מיתתו חמורה מהורג נפש, כי כאן בסקילה, וע"כ תלוי באב ואם, להורות להם כי החינוך מוטל עליהם ובהם תלויה הריגתו, ואין עליהם עוון מאבד נפש, ואדרבה אם לא יביאוהו לבית דין להמיתו, לבסוף יהיה בו חטא משפט מות, ויצא מבית דין חייב בשביל מעשים שיעשה, הרי לנו עד כמה הזהירה התורה על חינוך הנערים להפרישם מתאוה. (חכמה ומוסר ח"ב מא' ש"ה).	27757
		27758
		27759
		27760
		27761
		27762
		27763
		27764
		27765
		27766
		27767
		27768
		27769
		27770
		27771
		27772
		27773
		27774
		27775
		27776
		27777
	מאמר שצד	27778
	ואמרו אל זקני עירו בננו זה סורר ומורה איננו שומע בקולנו זולל וסובא. ורגמוהו כל אנשי עירו באבנים ומת ובערת הרע מקרבך וכל ישראל ישמעו ויראו (דברים כ"א כ').	27779
	לשון הרמב"ם, אל יעבור במחשבתך דבר זה שאומרים טפשי אומות העולם ורוב גולמי בני ישראל, שהקב"ה גוזר על האדם מתחילת ברייתו להיות צדיק או רשע, אין הדבר כן, אלא כל אדם ראוי להיות צדיק כמשה רבינו או רשע כירבעם (הלכות תשובה פ"ה ה"ב), פרשה זו של בן סורר ומורה היא דוגמא מאלפת לכוח הבחירה החופשית שניתן לאדם, ומלמדת היא כי בכוח כל אחד ואחד מישראל להתרומם ולעמוד אף בנסיון הקשה ביותר, שהרי עצם דרישת התורה מהורים לבנם בן סורר ומורה, שיטלוהו וימסרוהו בידם לידי הבית דין שיסקלוהו לעיניהם, הרי התורה מבקשת אותם לעמוד במדרגה הקרובה למעלת העקידה.	27780
	ועוד יותר נלמד מתוך שנתבונן ונבחין בפרטי הענין המדובר, כי הרי בעצם בן זה אפשר שיהיה מקרהו אף באופן שהוא אהוב וחביב ביותר על הוריו, בן יחיד קוצותיו סדורות לו תלתלים, יפה תואר, ועוד כיוצא בזה מעלות וכשרונות, גם העבירה המיוחסת לו אינה חמורה כשלעצמה, וכמ"ש חז"ל וכי בשביל שאכל תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין יצא לבית דין ליסקל, אלא ימות זכאי ואל ימות חייב, כלומר אין בן סורר ומורה נהרג אלא על שם סופו, ובכל זאת מצווים ההורים על הריגת בנם האהוב וגם הזכאי.	27781
	גם טבע ההורים לכסות על פשעי בנם, ובפרט שהאפשרות למחול לו ניתנת להם על פי דין (סנהדרין ע"א), היה אביו רוצה ואמו אינה רוצה, אביו אינו רוצה ואמו רוצה, אינו נעשה בן סורר ומורה, גם יש ביכולתם להמתין עוד שלושה חדשים, ועי"ז יצילו את בנם ממתה, כמאמר רבי כרוספדאי, כל ימיו של בן סורר ומורה אינו אלא ג' חדשים בלבד (סנהדרין ס"ט).	27782
	על אף כל זאת, דורשת התורה מההורים לבל יתחמקו מחובתם, רק יביאוהו בידיהם לבית דין כדי להוציאו לסקילה, ומזהירה התורה שאם חסים עליו אביו ואמו, סוף שיצא לתרבות רעה, יעבור עבירות ויתחייב מיתה בב"ד (רש"י כ"א), הרי לך עד כמה גדול הוא כוח הבחירה שטבע הקב"ה באדם, מי הם אותם הורים של בן סורר ומורה הנדרשים לעמוד בנסיון כבד כזה, הלא אמרו חז"ל כי האב אינו אלא האיש	27783
		27784
		27785
		27786
		27787
		27788
		27789
		27790
		27791
		27792
		27793
		27794
		27795
		27796
		27797
		27798
		27799
		27800

אשר לקח במלחמה אשת יפת תואר, ואשר הותרה לו רק כנגד יצה"ר, שאם אין הקב"ה מתירה ישאנה באיסור (רש"י כ"א), כלומר רחוק הוא להיות איש המעלה וירא החטא, אשתו ודאי שאינה צדקת, הלא היא יפת תואר בעצמה.	27801
ומאנשים אלה, מצפה התורה שיתעלו לגובה המדרגה ויעמדו בנסיון הקשה הלזה, למסור את בנם יקירם לסקילה אך ורק משום סופו, אין לך שיעור מאלף וראיה מכרחת ומכרעת כמו זה, לכוח האדיר שניתן ביד האדם כל אחד באשר הוא, במדרגתו במעמדו ומצבו לבחור בטוב ולהרקיע שחקים, מעתה לא יעלה על דעתך כמו שאומרים טפשי אומות העולם, שהקב"ה גוזר על האדם מתחילת ברייתו להיות צדיק או רשע. וגם מה שכתב הרמב"ם, אלא כל אדם ראוי להיות צדיק כמה שמתיישב עתה על הלב, כי מפרשה זו של בן סורר ומורה אתה למד, כי אף האדם נמוך המדרגה, יוכל בבחירתו להגיע לרום המעלה, עד כדי מסירת בנו להריגה, ומדוקדק מה שהקפיד הרמב"ם לכתוב אל יעבור במחשבתך דבר זה, כי מחשבת פיגול שכזאת אף שאינה אלא בבחינת מחשבה חולפת, הרי היא מזיקה לאדם ופוגמת את גדלותו כבעל בחירה. ברם לאמיתו של דבר אין המשימה רחוקה מן השכל, לא בשמים היא ולא מעבר לים היא, אם רק תהיה לאדם השקפה נכונה של תורה, ידע כי רק דרך אחת לפניו ובה בלבד יצליח, וגם זאת אתה למד מפרשתנו, אמרה תורה לא תתעב אדומי כי אחיך הוא, בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבוא להם בקהל ה' (דברים כ"ג) ומביא רש"י מחז"ל ושאר אומות מותרין מיד, הא למדת שהמחטיא לאדם קשה לו מן ההורגו, שההורגו בעוה"ז והמחטיאו מוציאו מן העוה"ז ומן העוה"ב, ומכאן שאם לפניך שתי ברירות, בן סורר ומורה שסופו ללסטם את הבריות ולמות חייב, או לקיים ותפשו בו אביו ואמו והוציאו אותו אל זקני עירו ואז ימות זכאי, הרי כיון שהעיקר הוא קיום התורה ומצוותיה, גם הקשר הרגשי הטבעי של אב לבן נעלם כלא היה ומוטב שימות זכאי.	27802
כיוצא בזה בסוף הפרשה, שנצטוינו למחות עמלק ולהכחידו, לאבד את שמו ואת זכרו לעולמים, מה שלא צווינו לעשות לשום אומה ולשון, אך ורק בעבור אשר קרך בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחריך, כי הפגיעה בקדושת הרעיון הרוחני חמורה היא מכל עוולה, המחטיא לאדם קשה לו מן ההורגו, וכיון שעיקר תכלית האדם בעוה"ז הוא קיום התורה והמצוות והכנת יעודו בעוה"ב, הרי שכל ערך אחר בטל ומבוטל בעיניו, אל מול התכלית הנרצית המיועדת לו בחייו, וכל דבר אשר בראיה ראשונה דורש הקרבה ומסירות, במבט שני נעשה קל וחלק הרבה יותר, בבחינת כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו. (נחלת אליעזר).	27803
מאמר שצה	27804
לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא כי קללת אלהים תלוי ולא תטמא את אדמתך אשר ה' אלהיך נותן לך נחלה (דברים כ"א כ"ג).	27805
זלזולו של מלך הוא, משל לשני אחים תאומים שהיו דומים זה לזה, אחד נעשה שר ואחד נתפס ללסטיות ונתלה, וכל הרואה אותו אומר הנה השר תלוי (רש"י), ולכאורה זהו משל כחרס הנשבר, וכי מה שייך שני אחים, איך אפשר להשוות בין אדם ליוצרו? וכל שכן לפי דברי חז"ל שזה המשך מבן סורר ומורה, שזוהי סמיכות הפסוקים, שאם לא הביאו אותו אביו ואמו אז הוא מתחייב מיתה, בבחינת ימות חייב ואל ימות זכאי.	27806
ע"י שהגיני עליו ולא הביאו אותו לבית דין גרמו לו להידרדר ולמות חייב, ואיך אפשר לומר עליו את המשל לשני אחים? וכך אנו רואים היום שהעולם כולו הוא בחינת בן סורר ומורה, ואפילו באלול אנו מרגישים כזו קרירות, שהעבר הצליח כ"כ לטמטם את לבנו, כמ"ש חז"ל העבירה מטמטמת לבו של אדם, ואנו מרגישים שח"ו אין לנו שום תקוה להתחלפות, ואיך התורה תובעת כאן על חוטא שהגיע לחטא משפט מות והומת שהוא אחים תאומים עם השר, וזה זלזולו של מלך?	27807
אלא כאן רואים עד כמה השפלות של האדם, שהחטא כ"כ הרחיק אותו מלהרגיש את המשל לשני אחים, בגדר אַיִכּוּסָה, שהרי סוף סוף מה המקור של האדם, הלא הוא חלק אלוה ממעל, ממקור עליון של עונג נפלא, ורק העבירה היא שקלקלה אותו, עד כדי כך שיש מי שממונו חביב עליו יותר מגופו רח"ל, והרי הגוף עצמו הוא רק מלבוש, ועצם האדם ומהותו זוהי הנשמה! וא"כ כמה חילול ה', כמה זלזולו של מלך נגרם ע"י הייאוש שלנו, שאין אנו מרגישים שאנו צלם אלהים, וחביב אדם שנברא בצלם, וכמה עלינו להתפלל לאבינו שבשמים שנתעורר לתשובה שלמה, השיבנו ה' אליך ונשובה. (דגל המוסר).	27808
מאמר שצו	27809
כי יקרא קן צפור לפניך בדרך בכל עץ או על הארץ אפרוחים או ביצים והאם רובצת על האפרוחים או על הביצים לא תקח האם על הבנים (כ"ב ו').	27810
	27811
	27812
	27813
	27814
	27815
	27816
	27817
	27818
	27819
	27820
	27821
	27822
	27823
	27824
	27825
	27826
	27827
	27828
	27829
	27830
	27831
	27832
	27833
	27834
	27835
	27836
	27837
	27838
	27839
	27840
	27841
	27842
	27843
	27844
	27845
	27846
	27847
	27848
	27849
	27850

מורגל בדעת האדם לשפוט את הדבר אשר מתמיד להיות, ולא היה עת שהיה נעדר מציאותו, לחושבהו	27851
לטבע, ואינו מתפלא על הדבר הזה כלום, כאילו היה לו הכרה והכרח שמחוייב הדבר הזה להיות כך,	27852
ואדרבה כל הקושיא והפליאה היא בעת שיצוייר כי הדבר יחדל מלהיות ויעדר מציאותו, והדבר אשר יארע	27853
על דרך מקרה, והוא רואה אותו לדבר חדש שאתמול לא היה כך, שופט אותו לנס, כי ע"פ הכרתו נמנע	27854
הדבר מלהיות, ואין מציאותו נבנה אלא משלילת הטבע והעדר החיוב, ומפני מה מתהווה הדבר הזה, על זה	27855
יענה נס הוא.	27856
למשל התמדת כדור הארץ התלויה ועומדת, לא יעורר שום פלא על דעת האדם והכרתו, ומעולם לא עיכב	27857
האדם את עצמו בלכתו על הארץ לעמוד ולהתפלא איך יעמוד הכדור הזה ועל מה קיים, ומעולם לא עלה	27858
על דעת האדם לפחד אולי תתמוטט הארץ, ואולי יודעזע כל הכדור המורכב הזה? זה לא איכפת לו כלום,	27859
התמדת קיומו מסירה ממנו השאלה, הרגל החושים נושא אל דעתו החלטה גמורה כי כך מחוייב הדבר	27860
להיות, והידיעה הזאת היא אצלו מהמפורסמות שאינן צריכות ראייה, העבר הוא מופת חותך על הדבר כי	27861
מוכרח להתקיים ולעמוד בהוה ובעתיד, ואחת הוא יודע, כי טבע הוא וכך טבע הדבר.	27862
וכי תשאלו אותו מה זה טבע ומה זה מהותו? באמת אינו יודע מה שתחת מלת הטבע ומפני מה הוא מתקיים	27863
עדיין, הוא נושא פנים להרגלו הישן, מבלי למרוד בו ולשבור החלטותיו המדומות המובאות אליו מחושיו	27864
החיצוניים, ועל יסוד החושים בנה האדם בנין הטבע וקיומו, ומבלי לדרוש מה טבע, ומה כוחו ומי ברא	27865
אותו.	27866
ועל הנסים והנפלאות שעברו עלינו מיום היותנו לעם ועד עכשיו, יען שמציאותם היא על דרך מקרה	27867
מאורע, קורא לדברים האלה נסים יוצאים מן הכלל של הטבע שעברו על גבולי ההבנה, והוא רואה אותם	27868
כמו ששדדו את ממשלת הטבע ומרדו במלכותו, ואינו מבין כלל דרך מציאותם, ומתפלא עליהם הרבה,	27869
ולא יוכל למצוא שום סיבה שיחייב זה ע"פ דרך הטבע וגזרת השכל, וכן על התמדת חיי האדם, אין האדם	27870
מהרהר ומפקפק עליו כלל איך יצוייר התמדתו וקיומו, ואם יארע כי יחטוף ח"ו לאדם המות פתאום, אחר	27871
בריאות הגוף ושמחת הנפש, על זאת יתפלא האדם וישתומם להמראה הזה, וישאל שאלות ותמיהות.	27872
אמנם מצינו לחז"ל בזה דרך אחרת לגמרי, הם ראו כל הדברים האלה הפוך מקצה אל הקצה, שפיטתם על	27873
כל הפליאות וההרגליות היתה בעין אחרת לגמרי, והשקפתם על כל דרכי הטבע ודרכי הנסים היתה במבט	27874
יותר פנימי, והוציאו החלטה האמיתית בענינים האלה מהם נראה המשפט להיפך, כי הטבע הוא הנס והנס	27875
הוא הטבע.	27876
כדור הארץ אשר החושים שופטים אותו לטבע, אמרו באמת עליו כי תולה ארץ על בלימה, על בלתי מה,	27877
ורק בנס הוא עומד, אין כאן דבר מה שיתמוך את הכדור, ואין כאן יסוד כלשהו אשר תכון עליו כל הארץ	27878
הזאת, ועל מה באמת תלוי הכדור הכבד הזה? על נס לבד, על גזירת ה' שכך גזר עליו הבורא שיקום ולכן	27879
הוא קם ועומד, אין כל קיומו ונפילתו תלויים בעצם הכדור ולא בשום דבר מה, ואין שם בתוכו ובתחתיתו	27880
שום כוח ויסוד תומך, אשר יחבר וידבק כל חלקי הכדור ויחזקם ויקשרם, ויאחז לו שיקום ולא יפול.	27881
אלא מהו הכוח המחבר והאוחז? הוא רק כוח ה', דברו ומאמרו שגזר שכן יהיה נס הוא ואין נמצא טבע	27882
כלל במציאות, הנס הוא היסוד והנס הוא הכוח, והנס הוא המעמיד כל הדבר ויתמוך בו שלא יפול, ואינו	27883
נמצא שם כלום זולת זה, ולא יוכל האדם אף לדמות אולי יש משהו שם, כי לא יש כלום, תולה ארץ על	27884
בלימה, על אין ואפס, ומהו כל היש והבית אחיזה והיסוד? הוא רק גזירת ה', ונמצא מזה כי הטבע הוא	27885
הנס.	27886
וכן בחיי האדם, אין מהות החיים דבר מובן לאדם, שיוכל לומר כזאת היא מהות החיים או כזה, ורק האדם	27887
אשר יודה ולא יבוש, יאמר נשללה ממנו זאת ההשגה לגמרי, ואינני יודע סוד החיים כלום, ואינני מבין	27888
איך מתנענע דבר ממקום למקום, כי אינני רואה אותו בשכלי כי אם בחושים, איך עין רואה, ואיך אוזן	27889
שומעת, ואיך רגלים הולכים, ואיך המוח מכיר, זה סוד נסתר מהם, והוא בכלל תכלית הידיעה שלא נדע,	27890
ורק מה שרואים החושים הוא פעולת התנועה ופעולת החיים, אבל העצמים והכוחות, נפלא ונסתר מהם	27891
לגמרי, ואין השכל יודע מציאות התנועה והחיים אלא באמצעות הנע אשר ישיגו החושים (חזה"ל שער	27892
הבחינה פ"ה).	27893
ונמצא באמת כי החיים הוא נס, ואין בהשגתנו להבין זה כלום, וכ"ש שהמות ואף הרגיל הוא נסתר מעין	27894
השכל, מה היה חי בקרבו ומה מת עכשיו, מה היה בו קודם ומה יצא ממנו, כי אין החוש רואה הבדל בין	27895
החי ובין המת זולתי התנועה לבד, והתנועה הזאת לא ראו אותה מקודם ולא אחרי כן, אלא מקודם ראו	27896
הפעולה ואחרי כן לא, ומפני מה חסר עתה הפעולה, אינו יודע, ונמצא לכן הענין הוא סוד טמיר וגנוז, ואין	27897
אדם יודע מהו כלל, נס הוא ואין השכל מחייב כן, ולא שום חכם יודע ממנו כלום.	27898
והיפוך מזה הנס הוא טבע אצל שומר מצוה, כי אם אדם הוא שומר מצוה אז לא ידע דבר רע, כי כל	27899
הדברים המזיקים, לא יוכלו להרע לו כלל, המים לא ישטפנו והאש לא תשרפנו, וחיה רעה לא תזיקנו,	27900

ובטלה נגדו כל הטבע, ואדרבה מדרגת הטבע אל השומר מצוה, כמדרגת העבד אל אדוניו, אשר ישמשהו	27901
ויכנע אליו ויעשה כל מה שיגזור עליו לעשות, ומפני מה בטלו אצלו כל כוחות הטבע? מפני שהוא שומר	27902
מצוה.	27903
ואף שאין האדם רואה הסיבה הזאת לסיבה טבעית, כי על פי הדמיון מה שייך הסיבה הזאת להמסובב? וכי	27904
מפני שהוא שומר מצוה יזדעזע הטבע מלפניו, ויהיו כל הכוחות משועבדים אליו לעשות בהם מה שלבו	27905
חפץ? זה אינו פירכא כלל, הרי הכל יודעים שאבן השואבת מושכת אליה את הברזל, ואם יעיז אחד לטעון	27906
ולהכחיש זאת בטענה, מי אמר זה, ואיך מושכת אותו, ומפני מה הוא זה, הלא שוטה גדול הוא, כי	27907
המפורסמות אינם צריכים ראייה, כן ממש בדבר הזה, שומר מצוה לא ידע דבר רע לא דבר חדש הוא, ולא	27908
מאורע של נס, אלא הנס הוא הטבע, כי הדבר הזה מפורסם לנו מאד, כי כל היראים האמיתיים ראו זה	27909
בחוש.	27910
וכמו שמצינו על רבי חנינא בן דוסא שלקח הערוד על כתפיו, והביאו לבית המדרש להורות לרבים כי אין	27911
הערוד ממית, כי אין להערוד כוח להמית אלא באמצעות החטא, מפני מה לא המית לר' חנינא בן דוסא?	27912
ואם תאמר נס היה ואין דבר כזה מתמיד להיות, אלא יוצא מן הכלל הוא מה שלר' חנינא נזדמן לו נס,	27913
מפני מה הביאו לבית המדרש, האם להתפאר? ואיך הוציא מזה משפט כי אין הערוד ממית אלא החטא?	27914
הלא נס היה, ועל פי טבע יתכן שהערוד ממית להשומר מצוה גם כן.	27915
אלא הוא הדבר שאמרנו, כי מה שנדמה לנו הנס הוא בעצם טבע, כי הטבע גופא הוא רק גזרת ה', ובלעדי	27916
הגזירה לא יוכל הטבע כלל להתקיים, כי אין ואפס הוא, אלא כל הישות שאנו רואים בו, הוא רק כי כך	27917
גזר הבורא להיות, והגזירה היתה מששת ימי בראשית על תנאי זה, כי לא תזיק למי שמקיים רצונו,	27918
כמשה"כ אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי (ירמיה ל"ג).	27919
ולכן במקום המצוה סרה הגזירה, וכיון שסרה הגזירה אין כאן טבע כלל, ובמקום החטא שם קיימת	27920
הגזירה, ולכן לא הערוד ממית אלא החטא ממית, וכך טבע הדבר, וכן בגמ' (חולין ו'). בענין שילוח הקן,	27921
שהתורה אמרה והארכת ימים, ואם נפל מן הגג היכן אריכות ימיו של זה, ופריך הגמ' מי יאמר שכך היה,	27922
והלא שומר מצוה לא ידע דבר רע, והוכרחה הגמ' לומר שראו שכך היה, ואח"כ פריך שוב הגמ', ושמא	27923
הרהר בעבירה, ועל כן הקשה שע"ז גופא צריכה להגן עליו המצוה שלא יהרהר בעבירה.	27924
רואים אנו מזה עד כמה היו בטוחים וחזקים ביסוד זה, כי שומר מצוה לא ידע דבר רע הוא טבע לפני הכל,	27925
וזה הוא הטבע האמיתי, ומה שאנו קוראים טבע היה אצלם נס, וטבע הוא מושג לא נכון, עד אשר התפעלו	27926
על המעשה איך נפל מן הגג, ואיך מת מהנפילה הזאת, הלא לא יתכן כי להשומר מצוה תזיק הנפילה,	27927
והטבע האמיתי הוא השומר מצוה וזהו החיים שלו, ולהחיים האלו לא תוכל הנפילה להזיק, כי איזה קשר	27928
יש בנפילה הזאת להחיים של מקיים התורה? וכיון שלא סר מן התורה מפני מה מת מן הנפילה? כי הרי	27929
אין הנפילה ממית אלא החטא ממית, וכיון שעלה לקיים את התורה אין כאן חטא אלא שומר את המצוה,	27930
ושומר מצוה לא ידע דבר רע, ואיך מת?	27931
ואף שאחז"ל כי יפול הנופל, הראוי ליפול מששת ימי בראשית (ילקוט דברים כ"ח), ונמצא שהגזירה	27932
היתה קודם שמירת המצוה, ואם אמנם שומר מצוה לא ידע דבר רע, היינו מי שלא היה עליו בשעת קיום	27933
המצוה גזירה שימות, אז לא יזיק לו שום דבר, אבל מי שנגזר עליו מקודם שימות, איך תבטל קיום המצוה	27934
הזאת את גזר דינו הקדום.	27935
באמת מן שאלת הגמ' משמע, שכוח של שומר מצוה כ"כ גדול, עד שלא תוכל לשלוט עליו גם הגזירה	27936
הקדומה מששת ימי בראשית, כי הנופל הזה אף שראוי ליפול מששת ימי בראשית, פריך עליו הגמ'	27937
שהיתה צריכה השמירה של המצוה לשמור עליו מן המיתה שנגזרה עליו מששת ימי בראשית, ומוכרחת	27938
הגמ' לתרץ שמא הרהר בע"ז, ולא הנפילה המיתה אותו אלא ההרהור גרם שיפול וימות, כי בע"ז	27939
המחשבה מצטרפת למעשה.	27940
נמצאנו למדין מכל זה שההשקפה האמיתית היא לדון את הטבע לנס, יען כי כל הטבע תלויה על בלי מה,	27941
ורק גזירת ה' היא היסוד לכל בנין הטבע, ונמצא שהאדם העובר על קיום התורה, אם ישמש לו הטבע אף	27942
בדרך הטבע, הוא נס גדול, כי הבריאה היתה על תנאי אם יקיים את רצון ה', כמשה"כ אם לא בריתי יומם	27943
ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי (ירמיה ל"ג), ונס גדול הוא אם כדור הארץ אינו מתמוטט תחת רגלי	27944
המורדים בדבר ה', והנס הוא הטבע, כי מה שהטבע משמש את השומר מצוה הוא הטבע של הדבר, כי כך	27945
היתה הגזירה הקדומה, שתהיה מדרגת הטבע אל התורה, כמדרגת העבד אל אדוניו.	27946
ולכן יכול כל אדם לילך בטח כמו על גשר של ברזל עם קיום התורה, כמשה"כ בהתהלךך תנחה אותך	27947
(משלי ו'), והתורה תנחה אותו לכל ההצלחות ותשמרהו מן כל הדברים המזיקים, וכ"ש שלא תזיק לו,	27948
ולא תשלול ממנו שום דבר טוב ומועיל, רק האדם האסור במאסר ההרגל, וכפות באזיקי המשפטים	27949

הקדומים של החושים החיצוניים, הוא חי תחת השקפת השקר, וזן כל החסרונות שיגיעו לו מפני סיבה זו	27950
או סיבה אחרת, וסומך על כוחו ועוצם ידו.	27951
אמרו חז"ל, אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלוש, ועלה בידו שתיים הרי זה בכלל יסורים (ערכין ט"ז).	27952
רואין אנו מזה עד כמה שומר הבורא את האדם, אף ממה שהמלך לא יכול לשמור את עצמו, שומר הבורא	27953
את האדם הנרצה לו, שאם יתחלף נחשב לו ליסורים, ולא מקרה הוא זה, אלא הכל בידי שמים.	27954
(מדרגת האדם מא' תקון המדות פ"ז).	27955
	27956
מאמר שצז	27957
כי יקרא קן צפור לפניך בדרך בכל עץ או על הארץ אפרוחים או ביצים והאם רובצת על האפרוחים או על	27958
הביצים לא תקח האם על הבנים (כ"ב ו').	27959
וכתב הרמב"ם ז"ל (מו"נ פרק ג'), כי טעם שלוח הקן וטעם אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד, כדי	27960
להזהיר שלא ישחט הבן בעיני האם, כי יש לבהמות דאגה גדולה בזה, ואין הפרש בין דאגת האדם לדאגת	27961
הבהמות על בניהם, כי אהבת האם והנותה לבני בטנה איננו נמשך אחרי השכל והדיבור, אבל היא מפעולת	27962
כוח המחשבה המצויה בבהמות כאשר היא מצויה באדם, וכן אין עיקר האיסור באותו ואת בנו רק בבנו	27963
ואותו, אבל הכל הרחקה, ויותר נכון בעבור שלא נתאכזר.	27964
וברמב"ן ז"ל שם, אבל טעם המניעה ללמד אותנו מידת הרחמנות ושלא נתאכזר, כי האכזריות תתפשט	27965
בנפש האדם כידוע בטבחים שוחטי השוורים הגדולים והחמורים, שהם אנשי דמים זוכי אדם אכזרים	27966
מאד, ומפני זה אמרו טוב שבטבחים שותפו של עמלק, והנה המצוות האלה בבהמה ובעוף, אינן רחמנות	27967
עליהם אלא גזירות בנו, להדריכנו וללמוד אותנו המידות הטובות.	27968
והנה ידוע שנעצר רגשות הוא האדם מנעוריו מבטן ומלידה, מרגיש הוא בראש וראשונה רק את עצמו,	27969
וכל מעייניו בסיפוק תאוות נפשו וגופו הוא, כל העולם מוכן להחריב כשהדבר נוגע לסיפוק הנאת עצמו,	27970
צער חבירו הנגרם ע"י השתוללותו בהשגת הנאה זו, אינו בא בחשבון כלל, ואפילו כשצער חבירו בוקע	27971
שחקים, ומכאוביו איומים, לא איכפת ליה, וגם אז לא ימנע את עצמו מביצוע תאוותו ותשוקתו, והלב	27972
אטום ומטומטם מהקשיב את הצער הרותח בלב חבירו.	27973
וכל שכן כשהוא בא בכוח מצוה, כשיש לו חיוב לעשות איזה מצוה, בודאי שאז תתכפל ותתעבה הגאווה	27974
והתקיפות בביצוע המצוה, ולא ירגיש שום תביעה ושום דפיקת לב למראה העלבון הכבד הנגרם לחבירו	27975
ע"י מעשה מצוה, ולהיפך מתרברב הוא במעשהו זה, שהרי דבר ה' קיימתי, ולא איכפת ליה שבביצוע	27976
מעשהו העליב או החריב את חיי חבירו, מה לו לעלבון נפש הזולת בשעה שעליו לקיים את דבר ה'.	27977
ועל זה באה התורה, הצופה לתוך תוכה של נפש האדם, והיא תוה"ק סידרה מערכת שלמה של תרופות	27978
ורפואות, בצורת מצוות ופעולות מעשיות, שתלמדנה ותדרכנה את האדם לרכך ולמרק את גסות לבו עד	27979
שירגיש, יתלמד להרגיש באופן תדיר את צערו וכאבו של חבירו, כמו שמרגיש וכואב בצערו וכאב גופו	27980
הוא, שירגיש אפילו את צערם של בהמה חיה ועוף, ואפילו בצערו של הדומם, ובודאי שאז יגיע למעלת	27981
הרגשת צער בחבירו.	27982
ובמידה שהאדם מתעלה בחכמתו ובתורתו, בה במידה צריכה להיות מעודנת הרגשת השתתפותו בצער	27983
הזולת, ולא רק ביחסים וענינים מעשיים יום יומיים, צריכה הרגשה זו למלא תפקיד מכריע וקובע, כי אם	27984
ובעיקר בעבודת ה' ובקיום המצוות, כי יש והאדם שהתלמד כבר ופיתח את הרגשותיו להיות זהיר בתגובה	27985
הנפשית של הזולת, אבל כשמגיע לדבר מצוה, והוא להוט ושואף לקיים המצוה בהתלהבות, אזי עלול הוא	27986
לקיימה בנסיבות שיכולות לפגוע ולבזות את חבירו, כי מתוך ריתחא דמצוה שוכח הוא את קיומה של נפש	27987
הזולת, והוא לא מרגיש אפילו שחטא לנפש חבירו, או גרם לו הפסד בכבודו ובפרנסתו, כי הלא מצוה הוא	27988
קיים, ומוטב שאלף בני אדם יצטערו והוא יקיים את מצוותו, אבל מצוותו היא ולא מצוות ה', כי מצוות	27989
השם הלא היא שתקויים ותבוצע בענוה בהשקט, ובזהירות לא לפגוע בנפשות.	27990
ולדוגמה שלח תשלח את האם, שלח אפילו מאה פעמים, תשלח, אין לי אלא לדבר הרשות, לדבר מצוה	27991
מנין, ת"ל תשלח, ופירש"י ז"ל, לדבר מצוה, היה צריך לטהר את המצורע, מנין שאסור באם על הבנים	27992
ת"ל תשלח עכ"ל, הנה ירדה כאן התורה לדעתו של האדם, העמל והטורח בדבר מצוה כגון לטהר את	27993
המצורע, וא"כ בכגון זה אולי יחשוב לו האדם ליקח האם על הבנים, ובמה נחשב צערו של עוף קל מול	27994
גודל המצוה של טיהור המצורע, להכשירו לשוב למחנה ישראל לקיים עוד מצוות, על מחשבה כזאת	27995
מכריזה התורה וקוראה לו!	27996
אל תדמה בנפשך, שבשביל מצוה יש ברשותו של האדם לצער או לבזות, מצוה הבאה בעבירה אינה	27997
מתקבלת, ואינה עושה נחת רוח להקב"ה, אין המצוה נקראת מצוה אלא בשעה שהיא תמימה וטהורה בכל	27998
היקפה, ואינה מוכתמת בצערו או בבזיונו וקיפוחו של הזולת! והנה סיפרו לנו חז"ל על ר' חייא שהפסיק	27999

את לימודו באמצע, בכדי שלא לבייש אחד מן התלמידים שאכל שום, בכדי שלא ירגישו החברים שהוא	28000
שאכל שום ויגיעו הדברים לידי בזיון, ויצאו כולם והפסיקו מלימודם כדי שלא לבייש, והקשה המהרש"א	28001
ז"ל, איך הפסיקו באמצע הלימוד הלא זה ביטול תורה, ותירץ שיותר טוב לבטל מד"ת מלבייש אדם	28002
(סנהדרין י"א).	28003
ועוד נראה, שתיקנו חז"ל לומר התפילה בלחש, כדי שלא לבייש את עוברי עבירה, שהרי לא חלק הכתוב	28004
מקום בין חטאת לעולה, פירש"י לא קבע לשחיתת חטאת מקום בפני עצמו, שלא יבינו שהיה חטאת	28005
ומתבייש (סוטה ל"ב), והנה נצייר נא לעצמנו, אחד בעל רגש נפלא, שרגשי יה מתגברים בו עד כלות	28006
הנפש ממש, לבו כים יהמה, ופיו מתמלא שבח ורינה, ורוצה לתת מוצא לרגשותיו הסוערים, ולהרים	28007
כשופר קולו, ובן רגע יזכור את תקנת חז"ל שתפילה צריכה להיאמר בלחש, בכדי שלא לבייש את מישהו!	28008
עצור ומשול בהתלהבותך בכדי שמישהו לא יכווה! זוהי תקנת חז"ל והוראתם, כי מצוה שלמה ותמימה	28009
בלתי מוכתמת בעלבון ודמעות השני, דורש השי"ת מאתנו!	28010
וכבר צייר לנו הגרי"ס ז"ל, את האיש הלזה הלהוט אחרי המצוות בלי זהירות והרגשה, הנה יום הדין	28011
ממשמש ובא, והוא מתחיל להכין את עצמו באימה וחרדה, וכשמגיע ליל הסליחות קם הוא בחצות לילה	28012
מחרדת הדין, והוא קרוב לבכי מרוב געגועים, והוא מעורר את המשרתת היתומה, או האלמנה העלובה	28013
העובדת בביתו, בכדי שתמהר להכין לו את החמין, ובהתלהבותו לקראת עבודת ה' בשברון לב לבקש	28014
סליחה, הוא נכשל בדאורייתא משום אלמנה ויתום לא תענון!	28015
ונראה נא משאז"ל (ב"מ ל"ב), למה לי למכתב הני תרתי, ולמה לי למכתב אבידה? צריכא, דאי כתב	28016
רחמנא הני תרתי, משום דצערא דמריה איתא צער דיזה איתא, אבל אבידה דצערא דמריה איתא, וצערא	28017
דידה ליתא, אימא לא קמ"ל, הנה תוה"ק מלמדת ומפתחת את נפשו של האדם עד כדי הרגשת צער הזולת,	28018
לא רק בענינים נראים כגדולים ובעלי ערך, אבל אפילו בדברים שלכאורה נראים כדקים ופחותי ערך, גם	28019
בהם צריך האדם להתלמד להרגיש את צער הזולת, ולא רק של האדם, כי אם גם כל היצורים והנבראים,	28020
לא רק צרות גדולות וכבידות, אלא אפילו צער כל דהו צריך האדם להיות ער ורגיש, לזעזוע הצער של	28021
הזולת.	28022
ואומרים בשם הגה"צ רנצ"פ זצ"ל הסבא מסלבודקה, כשמכנים מישהו בשם רחמן ובעל חסד ורגיש לצער	28023
הזולת, אין הבחינה דוקא שהוא מרגיש את קיפוחו וצערו של עני רעב ומדוכא, הבחינה האמיתית של	28024
רחמן ובעל חסד הוא, כשמרגיש אף בצערו של העשיר הגדול ביותר, בשעה שדחוקה לו השעה על חוסר	28025
כסף זהב בכובע שלהם, וכמעשה הלל בעני בן טובים. (תורת הנפש).	28026
	28027
מאמר שצח	28028
שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך למען ייטב לך והארכת ימים (דברים כ"ב ז').	28029
שלח תשלח את האם, רבנן אמרי אם שלחת מצות הקן אתה זוכה לשלח עבד עברי, שנא' וכי תשלחנו	28030
חפשי מעמך (מד"ר ו'), בעשות האדם מצוה ואיזה דבר טוב, נוצר בו כוח וזכות לקיים מצוה אחרת,	28031
ההקדמה לעליה נוספת היא העליה הקודמת, המצוה הראשונה יוצרת בנפשו כוח חדש המושך ממעלה אור	28032
המאיר ומדליק בנפשו אש קודש, ועושה את גופו ככלי טהור לקבל ולקלוט אור נוסף, וכן הוא בנסיון,	28033
שאם זכה אדם והצליח לעבור נסיון אחד בשלמות, הוא הכין בזה את כלי נפשו לעמוד בנסיונות שיבואו	28034
אחריו.	28035
וממשיך המדרש, מצוה גוררת מצוה מנין? תחילה כי יקרא קן צפור, מתוך כך לא תחרוש בשור וחמור	28036
יחדיו, מתוך כך גדילים תעשה לך, הרי מצוה גוררת מצוה, ואין לך מצוה קלה משלוה הקן, אלא כאשר	28037
מתרגל האדם במצוה קלה זו, הרי הכין לבלבו ונעשה מנוסה לקיים מצוות יותר חמורות, בעיר וילנא היה	28038
גר דיין ומו"צ ושמו ר' יוס' לי, ופעם אמר לאחד שזכה שנעשתה על ידו מצוה ופעולה חשובה, איזו מצוה	28039
עשית קודם שזכית למצוה חשובה זו?	28040
אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת, ופירש"י אז כשראה הנס עלה בלבו שישיר שירה, לא בכדי	28041
עלה בלבו לומר שירה, כי הופעת השכינה שבאה ושרתה בלבו לאחר מסירות הנפש שהיתה לו במצרים,	28042
וכן ביציאת בני ישראל ממצרים, שעל זה נשתבחו זכרתי לך חסד נעורידך אהבת כלולותיך לכתך אחרי	28043
במדבר בארץ לא זרועה, הפעולות האלה הביאו עליהם את התגלות השכינה, ואז עלה בלבו לומר שירה.	28044
חז"ל מספרים (קידושין ל"א), שר' אבהו אמר על בריה שהוא קיים מצוות כיבוד אב, יומא חד אמר ר'	28045
אבהו לבנו אבימי השקה לי מים, עד דאייתי ליה המים נמנמ ר' אבהו אביו, גחין אבימי בנו וקאי עליה עד	28046
דאיתער (עד שהתעורר מתרדמתו), איסתייע ליה מילתא בעודו גחין לפניו, שהבין מזמור אחד בספר	28047
תהלים שלא היה מבין מקודם לכן לדרוש (רש"י), ובתוס' שם מזמור לאסף, קינה מיבעי ליה, ודרש	28048
מזמור על שכילה ה' חמתו על העצים והאבנים שבביתו, ומתוך כך הותיר פליטה לישראל, שאלמלא כך	28049

לא נשתייר ח"ו משונאי ישראל, הפעולה שעשה אבימי לכבוד אביו ר' אבהו, היתה בשלמות ובמסירות,	28050
והיא הביאה לו אור בלבו לכוון בדבר שהיה קשה לו כל ימי חייו.	28051
וראיתי בפירוש רבינו יונה ז"ל (פק"א ד'), בן עזאי אומר הוי רץ למצוה קלה כבחמורה ובורח מן	28052
העבירה, שמצוה גוררת מצוה, כי מכוח הטבע, בעשות האדם מצוה קטנה פעם אחת הוא מתקרב אל ה'	28053
ומרגיל את רוחו לעבודתו, ונקלה לעשות מצוה אחרת שיש בה טורח כנגד הראשונה או יותר מעט, שכבר	28054
הורגל טבעו למלאכת המצוה, וכי יעשה שניה ושלישית, אף כי תהיה עליו לטורח הרבה מן הראשונה	28055
יעשנה מהרה, כי ההרגל שולט עליו הרבה, עד כי ישלוט עליו עד מאד ויעשה כל המצוות כולן, ולאור זה	28056
אפשר להבין את המדרש, כי מצוות שילוח הקן מביאה לידי כך שיזכה לשלח עבד עברי.	28057
ומצאתי מרגלית טובה בס' רבינו יהונתן אייבשיץ זצ"ל וזה"ל, איתא במס' (ע"ז י"ח), כשחלה רבי יוסי	28058
בן קסמא הלך ר' חנינא בן תרדיון לבקרו, אמר לו חנינא אחי אי אתה יודע שאומה זו מן השמים המליכה,	28059
שהחריבה את ביתו ושרפה את היכלו ועדיין היא קיימת, ואני שמעתי עליך שאתה יושב ועוסק בתורה	28060
ומקהיל קהלות ברבים וס"ת תורה מונח לך בחיקך, אמר לו מן השמים ירחמו, אמר לו אני אומר דברים	28061
של טעם ואתה אומר מן השמים ירחמו? א"ל מה אני לעוה"ב? א"ל כלום מעשה בא לידך? א"ל מעות	28062
פורים נתחלף לי בשאר מעות וחלקתים לעניים, א"ל א"כ יהא חלקי מחלקך.	28063
	28064
ויש להבין טענו בחטים והודה בשעורים, הלא ר' יוסי בן קסמא מוכיח את ר' חנינא על שמכניס עצמו	28065
לכלל סכנה עצומה, והוא השיבו מה אני לעוה"ב? וכי ריב"ק נביא שידע אם הוא בן עוה"ב? ועוד איך	28066
יוכל לידע הלא בקדושו לא יאמין, ואפילו על אבות לא ייחד ה' שמו כל זמן חיותם, ואיך שואל אם הוא	28067
בן עוה"ב? והתשובה שנתחלף מעות פורים בשאר מעות וחלקתים לעניים יותר תמוה, וכי בשביל כך יהיה	28068
אדם זוכה לעוה"ב? הרבה מצוות שייכים עוד טרם שיזכה גבר לעוה"ב, ואילו ידעתי שבשביל כך לבד	28069
בטוח אני בעוה"ב, אפילו כסות וגלימא דעל כתפאי הייתי מוכר.	28070
אבל הענין כך, כי כבר כתב המהרש"א באומרו, אני אומר לך דברים של טעם והיינו דאין סומכין על הנס,	28071
שלא להכניס עצמו בסכנה, פן ואולי יתעללו בו הרשעים ויענו אותו עד שיעבירוהו על דעתו, וכמאמר	28072
שאל הע"ה פן יתעללו בי הפלשתים, אך אם כבר עמד פעם אחת בנסיון וניצל, בטוח הוא שיהיה ה'	28073
משמרו מכל רע ורגלי חסידיו ישמור, ולכן שאלו כלום מעשה בא לידך, ואם עמדת בנסיון אז תשכיל ויפה	28074
עשית, אבל כל זמן שלא עמדת מימך בנסיון, א"א לעשות כן להביא עצמך בסכנה, ועל זה השיב רחב"ת	28075
שמעות פורים נתחלף לו וחלקתי לעניים.	28076
ואין לך נסיון גדול ממון, כי יש כאן פיתוי והסתר היצה"ר למאוד מאוד, כאשר עינינו רואות שהרבה	28077
אנשים הסובלים יסורים וחרפה ועומדים בקידוש השם, אבל בממון יצרם גובר בעוונותנו הרבים, ובשביל	28078
דבר קל אין אלהים נגד עיניו לגזול ולעשוק עמיתו, ולכן א"ל ר"ח ב"ת לר"י ב"ק, הרי עמדתי בנסיון	28079
אפילו בממון, שנתערב לי ממון חולין בצדקה ונתתי הכל לעניים, וא"כ אין ספק שיהיה ה' אתי לכבוש	28080
יצה"ר ולקדש שם שמים ברבים, ועל זה אמר יהא חלקי מחלקך.	28081
ולמה הטיל משה את המשמה להלחם במדינים דוקא על פנחס? מפני שהתחיל במצוה והמתחיל במצוה	28082
אומרים לו גמור, וכך כותב הרמב"ן (מטות ל"א ב'), משה חלק כבוד לפנחס מפני שהתחיל במצוה (קנאות	28083
למעשה זמרי), ועליו לגמורו ועשאו משוח מלחמה, פנחס היה כבר מנוסה בנסיון שעלה עי"ז לגדולה	28084
ולכהונה, פעולה שבה הסתכן בגופו ונפשו, וכיון שעבר בשלמות את הנסיון ועמד במבחן, עד שהקב"ה	28085
העיד על טהרת נפשו ואמיתת לבו, לכן סמך משה ידיו עליו שיהיה הוא משוח המלחמה במדינים.	28086
ולמה דוקא ע"י מצות קן ציפור יזכה לעוד מצוה של שחרור עבד עברי. איזה קשר בין מצוה זו למצות	28087
שחרור עבד עברי? הרמב"ם ז"ל נתן טעם במצוה זו (מו"ג מ"ח), שהוא כדי שלא תצטער האם בראות	28088
לקיחת הבנים, שאילו לקח הבנים בפני האם, היתה האם מצטערת כענין אותו ואת בנו שאין לשחוט את	28089
הבן בפני האם, כי אהבת האם וחמלתה על פרי בטנה אינו נמשך אחר השכל, אלא אחר פועל הכוח	28090
המדמה, ואם בבהמה ועופות חסה התורה, כש"כ בבני אדם, וא"כ זה וזה כדי שנתרחק ממידת האכזריות	28091
ושיתנהג במידת הרחמנות.	28092
ורבינו בחיי עה"ת מביא דעה אחרת, שיש בקיום מצוה זו התעוררות רחמים על כל העולם, והוא כי מתוך	28093
שהוא משלח את האם, הנה היא מצטערת ודואגת על חורבן קינה וריחוק בניה, ומצטערת והולכת ורוצה	28094
לאבד את עצמה, ומתוך צערה הגדול, השר הממונה על העופות מבקש רחמים מהקב"ה, ואז הקב"ה	28095
שכתוב בו ורחמיו על כל מעשיו, ממשך שפע הרחמים על כל המצטערים והצריכים רחמים ומרחם	28096
עליהם, נמצאת אומר שהמקיים מצוה זו ומשלח, הוא סיבה לעורר רחמים על כל העולם וטוב לו עמהם,	28097
וזהו ש"א למען ייטב לך והארכת ימים, כי אריכות ימים בסיבת הרחמים עכ"ל (פ' כי תצא).	28098

ולכן יש קשר בין מצוה זו של רחמים לבין מצות שחרור עבדים, כי הלא ברור שמצב העבד העברי הוא מצב של שפלות ואין לך שפל כמו עבד, שכל האני והכבוד העצמי של האדם ניטלו ממנו, מפני שנפשו שפלה עליו במכירה, והבעל הבית האדון נהנה ממנו שמשמש אותו ועובד עבודתו, ונהנה שמכבדו וקוראו אדון ויש לו בעלות עליו.	28099 28100 28101 28102
ומובן הוא, כי כאשר משחרר האדון את עבדו, אבד כוחו והנאתו נסתלקה ממנו, והעבד קונה עצמו וחוזר שוב אל עצמאותו וכבודו שב אליו, ובזה חזר גם לאדון רגש הרחמנות שהיה חסר לו בעת אדנותו, שהיה נהנה משפלות העבד שהוא ג"כ יצור כמוהו צלם ודמות אלהי, גם לבעל הבית שבה לו צורתו ורחמנותו, וזכה לזה ע"י קיום המצוה של קן ציפור שהזכירה לו את הרחמנות, וזרחה בו מחדש האהבה ליצורי העולם כיאות לבן ישראל, ואהבה ורחמים של מצוה אחת גוררת מצוה אחרת עוד יותר קשה, כמו שמצוות קן ציפור שהיא מצוה קלה, מביאה וגורמת לזכות במצוה יותר נכבדה. (מעייני החיים).	28103 28104 28105 28106 28107 28108 28109
מאמר שצט	28110
לא תלבש שעטני צמר ופשתים יחדיו. גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך אשר תכסה בה (דברים כ"ב י"א י"ב).	28111 28112
שתי מידות עיקריות באדם גבורה וחסד, גבורה היא בחינת הצטמצמות והתרכזות אל עצמו, אם משתמש בה האדם לצד הרע היינו כלפי חוץ, הריהי שורש הנטילה הגזילה והאכזריות, אך אם זוכה להפכה לטוב כלפי עצמו, משתמש בה ליראת שמים ולשבירת היצר, המשתמש בגבורה לבד הוא בסכנה שיסור לצד הרע, ועל כן מוכרח הוא להמתיקה ע"י שישתמש בחסד שבגבורה, היינו שיראת שמים שלו תכריחנו לעסוק בחסד, בדרך זו ביאר ר' צדוק הכהן ז"ל הא דאיתא בגמ' (מכות י'), שבגלעד ובשכם שכיחי רוצחים, כי גלעד ושכם הם ממנשה ואפרים, והם הלכו בדרך אביהם יוסף, דהיינו כבישת היצר וקדושה יתירה, ומי שהוא קשה לעצמו עלול להיות קשה גם לאחרים, ומזה יכול לבוא גם לרציחה ח"ו אם איננה ממותקת בחסד.	28113 28114 28115 28116 28117 28118 28119 28120
מי שמידתו חסד עדיין צריך הוא לגבורה, כי בלא זה הוא בסכנה שיתחסד עם יצרו ויפול לתהום התאוות, הרי מצאנו בפרשת העריות חסד הוא היינו חסד דטומאה, הפתגם העממי אומר מי שנוח במידות הוא בעל תאוה, היינו משום שמי שנוח במידות בטבעו בלי ביקורת הגבורה, בדרך כלל יהיה גם נוח ליצרו, כדי שהחסד שלו יהיה זך בקדושה מוכרח שישתמש גם בגבורה, והיינו גבורה שבחסד, פירוש יראה לשמרו מחסד שבטומאה, ויש עוד בחינה בחסד שבטומאה, והיינו מי שאוהב את עצמו ועושה חסד כדי שירגיש במעלת עצמו, ומתגאה בו בלבו, אור החסד נגלה לשכלו ואולי גם לרגשותיו, אבל לא חדר אל פנימיות לבו, עדיין אלי כתיב שהוא היפך תוכן החסד האמיתי.	28121 28122 28123 28124 28125 28126 28127
נמצא שמי שלא תיקן את נפשו, בין שטבעו מצד הגבורה או מצד החסד, עלול הוא להיות שקוע בטומאה, כי השאיפה להנאת עצמו בין מצד הממשלה באחרים, בין מצד התאוה, היא הטומאה, ויש משתמש בחסד ובגבורה ומגביר את הטומאה שבו, כי יתכן שבעל הגבורה מתנהג בכל המידות הרעות של גבורה דטומאה, ומתכסה במעטה קצת החסד שעושה, ואומר לעצמו ולאחרים לא פעלתי און כי הרי בעל חסד אנכי, וכן להיפך מי שטבעו מצד החסד יוכל להתענג בכל התאוות שבעולם באין מעצור, אלא שכלפי חוץ ישלוט בעצמו להתנהג בהנהגת דרך ארץ ישראל, לומר שמתנהג בהנהגת ירא שמים, אף שלבו רחוק מאד מזאת, אך מי משתמש בחסד ובגבורה יחד שניהם לצד הקדושה, אז שניהם מתקנים זה את זה, כמבואר בתחילת דברינו.	28128 28129 28130 28131 28132 28133 28134 28135
בענין כלאי בגדים כתב הרדב"ז בספר טעמי המצוות שלו (מצוה רל"ד), שעטני לשון שט"ן ע"ז, כי שעטני לבושו של שטן, ומשום הכי פושטו ואפילו בשוק, וזהו רק כשאננם בתיקון ובשלמות שאז הם סתירה, אבל כשהם בשלמות אז הם בגד של מצוה, ועל כן הותר כלאים בציצית, הפשתן רומז לדין שזה היתה מידתו של קין, ועל כן הקריב פשתן, וצמר רמז לרחמים (ר"ל חסד) שהוא כוחו של הבל, והענין כנ"ל, שיש סכנה בגבורה וכן בחסד, וכששניהם יחד לצד הטומאה אז הוא גרוע מאד, וזהו גדר שעטני, אלא אם מתאחדים לצד הקדושה אז הרי זה התיקון היותר נעלה, ועל כן בגדי כהונה הם צמר ופשתים.	28136 28137 28138 28139 28140 28141
לפי זה נבחין בשורש חטא קין שהיה בחינת גבורה לבד בלי המתקה, ועל כן לא נתקבל קרבנו, שהרי תוכן קרבנו היה שרצה לכסות על חסרונותיו במה שנתן את המיותר לו מפרי האדמה מן הגרוע (רש"י בראשית ד'), והוא גדר זבח רשעים תועבה, אבל הבל הביא את קרבנו מצד החסד כי שאף לרוחניות, אבל היה בלי תיקון בתוך פנים עצמותו, והיינו כעין גדר חסד שבטומאה כדלעיל, והקב"ה שעה להבל ולמנחתו בבחינת השוכן אתם בתוך טומאתם, משא"כ בקין, כי בבעל גאווה נאמר אין אני והוא יכולים לדור בעולם אחד.	28142 28143 28144 28145 28146
ובמדרש אגדה נאמר שקין הקריב זרע פשתן (רש"י שם), ומהר"ל פירש בגור אריה שרצה קין להקריב על פי כוחו המיוחד לו אשר הפשתן רומז אליו (היינו גבורה), ורצה בעבודה המובדלת מכוח אחיו (פי'	28147 28148

גבורה בלי חסד), וכן הבל היה מביא מבכורות צאנו כדי להביא מדבר המיוחד לו (היינו חסד), והוא	28149
התכוון גם כן להרחיק כוח קין, וע"כ נאמר והבל הביא גם הוא (היינו גדר חסד בלי גבורה), ומפני זה	28150
נענש ונהרג, כי היה לו לצרף את הגבורה עם מידתו כדי לבוא לשלמות, ושת היה מאחד את שני ההפכים	28151
שבאחיו ולפיכך נקרא שת, שממנו הושתת העולם חסד וגבורה מאוחדים לצד הקדושה. (מכתב	28152
מאליהו ח"ד עמ' 175).	28153
	28154
מאמר ת	28155
ולקח אבי הנערה ואמה והוציאו את בתולי הנערה אל זקני העיר השערה (דברים כ"ב ט"ו).	28156
מלמד שאין רשות לאשה לדבר בפני האיש (ספרי), הדגשת התורה בכאן ללמד ולהעמיד אותנו על ענין	28157
גדול מאד, היינו שאף בעת מצוא בשעת הסתערות הרגשות, ובעת רחשי זעם שהאדם נתפש להם לפעמים	28158
מסיבות נכונות מאד ויש מסיבות קלושות, אף בשעה כזו עליו לכלכל את דבריו ולנהל את מוצא שפתיו	28159
בנימוס האפשרי, ובגדרי ההבלגה וההשתלטות העצמית.	28160
נצייר נא בנפשנו את מצב נפשה של העלובה הזאת, שבעלה החדש משמיץ אותה ברבים שהיא זנתה, והוא	28161
מגלה את קלונה ברבים, מה מאד יכאב עליה לבה, ומה צורב הבזיון והעלבון, אפילו כשבאמת נתפשה	28162
לדבר עבירה, ועאכו"כ כשהיא נקיה וטהורה, מה מאד רוצה היא בשעה כזו לשפוך את תמרורי נפשה	28163
ולהגן על כבודה, והיא מוכנה לחרף את המוצא שם רע עליה, הלא צריכה היא לכבלי ברזל להתאפק	28164
מקראו חמס על מעליבה ומחרפה, ומ"מ ציוויתה התורה שאף לעת נוראה כזאת, תהיה דיבורה בנחת, ואין	28165
לה רשות לדבר בפני האיש, ואף שכל גופה מזדעזע מכאב ומעלבון, בכל זאת מצווה התורה שלא תטה	28166
מדרך הנימוס.	28167
עד כדי כך היא תביעת התורה על האיש בכלל, שלא יתפרץ אף בעידנא דריתחא מגבולי ותחומי קומתו	28168
האנושית, ומה הוא ית' כובש כעסו, אף אתה כן, וכן מצינו עוד בתורה, כי ינצו שני אנשים ובאה האשה	28169
להציל את בעלה, והחזיקה במבושיו וקצותה את כפה, המתפרצת מגדרי הנימוס, אף שבאה בעטייה של	28170
התקלסות ובזיון, או מתוך הגנה על מישהו, גם אז אין זו אמתלא והתנצלות, וכן מצינו הדין שלא תשתמש	28171
האשה בכלי זיין בכלי מלחמה אף בעת הסכנה, כמ"ש אצל יעל אשת חבר הקני, שלא לקחה כלי ברזל	28172
להרוג את סיסרא אלא של עץ, והטעם משום לא תלבש כלי גבר (ילקוט שופטים ה').	28173
ואף שהיא הלכה בשליחות כ"כ חשובה ונשגבה של הצלת האומה ופיקוח נפש, מצוה רבתי שאין ערוך	28174
לערכה, הלא זו אחריות גדולה, ומי יודע אם לעת כזאת החיפוש אחרי כלי עץ מתאים עלול לגרום לאיחור	28175
זמן ולהחמצת שעת הכושר, אולי בינתיים יתאוששו חיל סיסרא, או שהוא בעצמו יתעורר מתרדמתו והיא	28176
תסכן את נפשה ואת נפשות בית ישראל, מ"מ אף לעת כזאת התגברה ושלטה בנפשה, וקיימה את	28177
שליחותה כפי הוראות התורה בשלמות, שלא לעבור על ד"ת אף בעידנא דריתחא, ואף בעסק לצורך גבוה.	28178
צעקה הנערה המאורסה ואין מושיע לה, הא אם יש מושיע אתה מושיע לה בכל דבר שאתה יכול להושיע	28179
(סנהדרין ע"ג), אבל אם אתה יכול להצילו באחד מאבריו והרגו חייב (שם), היינו שאף בעת מתיחות	28180
נפשית כזו של הצלת נפש אחת מישראל, שהוא הצלם האלוהים, ושאז הבהילות איומה ונוראה, מ"מ גם	28181
אז אם יכולים להציל את הנרדף ע"י השחתת אבר אחד של הרודף בלבד, והמציל בבהילותו והרג את	28182
הרודף חייב!	28183
גם בשעת אזעקה ומהומה כזו של הצלת נפש מישראל, מלמדת אותנו התורה לכלכל את מעשי ההצלה	28184
שלנו באמצעיים כשרים והוגנים, ואף על האיש הזה שסיכן את נפשו להצלת נפש מתעוררת תביעה, אמנם	28185
הצלת נפש, אבל היות ויכולת להציל במניעת שפיכות דמים ושפכת, הרי חייב אתה! וכן צריכים לפי דין	28186
תורה התראה ועדים להרוג את הרוצח, ולא להיות שולל למראה מעשה הרציחה, לאמר למה לי לחכות	28187
לפסק הדין של בי דין, עבידנא דינא לנפשי, כי הרוצח הלזה בודאי שיצא דינו לשבט ולמה לי לחכות,	28188
אהרוג את הרוצח ואבער הרע מקרב ישראל, וקנאות לבו לכבוד השם מסיתו לעשות כן.	28189
אבל לא כן הוא, התורה היא למעלה אף מאש הקנאות של הקנאי הזה, וצריך הוא להתראה ועדים, סבלנות	28190
והתאפקות עד הבאת הענין לביה"ד, וכמ"ש כי ימצא בקרבך באחד שעריך, ודרשו חז"ל בעדים! וכן	28191
מעשה שראה ר' שמעון בן שטח, שאחד רודף אחר חבירו וסכינו בידו, ודמו מטפטף מן הסכין ובודאי	28192
שהוא הרוצח, אבל מה אעשה שאני עד אחד והתורה אמרה על פי שנים עדים יקום דבר (סנהדרין ל"ז),	28193
והנה ר"ש בן שטח, מדגים לפנינו מחזה דרמטי ממש של טפטוף דם מסכינו של הרוצח, והנרצח מתבוסס	28194
בדמו, מ"מ הוא אומר ומה אעשה אל לי לעשות מעשה כנגד התורה.	28195
ובמדרש שוחר טוב, אמר הושע כל הפסוק הזה ואויבי תתה לי עורף מדבר ביהודא, מסורת אגדה יהודה	28196
הרג את עשיו, אימת? בשעה שמת אבינו יצחק הלכו יעקב ועשיו וכל השבטים לקבור אותו, והיו כולם	28197
במערה עומדים ובוכים, והשבטים עומדים וחולקים כבוד ליעקב, ויצאו חוץ למערה כדי שלא יהא יעקב	28198

בוכה ומתבזה לפנייהם, עשיו נכנס במערה, נסתכל יהודה וראה שנכנס אחריו, אמר שמא הורג את אבא	28199
בפנים, נכנס ומצא את עשיו שהוא מבקש להרוג את אביו, מיד עמד יהודה והרגו מאחוריו, והוא שאביו	28200
מברכו ידך בעורף אויבך, ולמה לא הרגו מכנגד פניו, מפני שהיה קלסתר פניו דומה לאביו, לפיכך חלק לו	28201
כבוד והרגו מאחוריו, לפיכך ברכו בעורף (ילקוט שמואל ב' כ"ב).	28202
והרי נורא ומבהיל הוא לראות מה רם ומרומם הוא מעלת מוסריותם של השבטים שבטי יה, ומה רב ועצום	28203
הוא הלקח והלימוד גם לנו לדעת האיך לכלכל ולהחזיק את עצמנו, ואף בעת שהסכנות הגדולות ביותר	28204
מרחפות נגד עינינו, נצייר נא בעצמנו, יהודה בהול להיכנס למערה כי לבו נוקפו שעשיו זה רוצה להתנקש	28205
באביו, והנה הוא נכנס ומוצא את עשיו מרים יד וחרב להרוג, מה נורא הוא הזעם אצל יהודה בשעה זו,	28206
והלא צריך הוא לא להחמיץ אף דקה בכדי להציל את אביו.	28207
מ"מ אף ברגע מכריע כזה, מתעורר ביהודה רגש האחריות לא לקפח את גדר המוסריות, שלא להורגו	28208
בפניו הדומים לפניו של יעקב, ואם יהרגו בפניו הרי יהיה בזה שמץ מני ההתעללות בכבודו של יעקב, כי	28209
גם בעת מצוקה ומתוחה כזו צריך לכלכל את הענין שלא יהיה פגום, וכמה גבורה נפשית עילאית צריכים	28210
היו עד כדי הגיע למדרגה כזו.	28211
מכל מאמרי חז"ל הנ"ל אפשר לנו ללמוד, מה מאד רבות הן התביעות על האדם שישמור כל צעדיו וכל	28212
מעלליו, הן שנעשים בנסיבות של שלווה וכשהזמנים כתיקונם, והן שנעשים מתוך חפזון ובעידנא דריתחא,	28213
ואף מתוך ריתחא דאורייתא, השליטה של כוח מצוות התורה צריך להיות אף בדברים וענינים שתלויים	28214
בהכרעה של כחוט השערה, וצריך האדם להיות מתון ושוקל בכל הליכותיו, עדינים מאד הם המאזנים	28215
השמימיים, שכל בן מוסר אמיתי חייב להרגיש, ולדמות בנפשו כאילו הוא מחזיקם בידי בכל אתר ואתר	28216
ובכל עידן ועידן. (אור הנפש).	28217
	28218
מאמר תא	28219
לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי לא יבוא להם בקהל ה' עד עולם (דברים כ"ג ד').	28220
כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי נאם ה' (ישעיה נ"ב), בעיקר דבר זה בולט בדעותינו	28221
והשקפותינו בענין החסד, במדרש רבה פרשת בהר (פרשת ל"ד ה'), רבי סימון בשם רבי אליעזר אומר	28222
בה ארבע שיטין, היינו שהוא מבאר ארבעה אופנים שבהם מתווה התורה הקדושה דרך לעצמה בענין	28223
החסד, ובכל אחד מהם חידוש בשבילנו.	28224
א) מי הוא שעשה חסד עם מי שלא היו צריכין? אברהם עם מלאכי השרת, ומה פרע הקב"ה לבניו? המן	28225
יורד להם והבאר עולה, דרך בני אדם למדוד מעלת החסד לפי מה שקיבל המקבל, ולשבח לנותן על פי	28226
תוצאות נתינתו, לא כן הקב"ה, הרי אברהם עשה חסד עם אלה שלא היו צריכים לחסדו, עם מלאכי	28227
השרת, הוא אמנם הגיש להם אוכל רב, אך הם לא היו מסוגלים ליהנות מזה כלל, אלא נראין כאוכלין	28228
ושותין, וראשון ראשון מסתלק, ומה פרע הקב"ה לבניו? המן יורד להם, והשליט מצוי להם, וענני כבוד	28229
מקיפים אותם, ועמוד הענן נוסע לפנייהם, והכל משום חסדו של אברהם שלא השיג מבוקשו כלל, כי לא	28230
נהנה ממנו שום בריה! אלא שהקב"ה מתחשב עם כוונת הנותן וטהרת מחשבתו ומסירות נפשו בפעולת	28231
החסד, אף שנתברר שפעולתו היתה שלא לצורך.	28232
ב) מי הן שלא עשו חסד עם מי שלא היו צריכין לחסד? עמוני ומואבי עם ישראל, מה פרע להם הקב"ה?	28233
לא יבוא עמוני ומואבי, וכן מי שנמנע מעשות חסד לאיש עשיר, ומצטדק באומרו הלא עשיר הוא ומה אני	28234
יכול לתת לו? לפי דעתם של בני אדם הרי הוא צדק בזה, אבל אין כן דעתו של הקב"ה, הרי ישראל לא	28235
היו צריכים לחסדם של עמון ומואב, והלא כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, היה המן יורד להם	28236
והבאר עולה והשליט מצוי להם, ואעפ"כ כתוב בתורה גם דור עשירי לא יבוא להם בקהל ה', על דבר	28237
אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים, ולמה? דרך ארץ הוא, הבא מן הדרך מקדימין	28238
להם במאכל ובמשתה.	28239
גם העשיר כשהוא עובר בארץ נכריה, מרגיש הנחת הדעת כשאיש זר מקדמו במאכל ובמשתה כאות	28240
ידידות ודרך ארץ, אף שמבחינה כספית הוא אינו צריך לזה כלל, ומי שאינו יורד לעומק נפשו של הגר,	28241
ואינו רואה צורך להתחסד עם זה שלעין החיצונית אינו צריך לחסד, אין זה אלא סימן לרוע לבבו,	28242
בהערכת הקב"ה מי שמידה זו שולטת בו אינו כדאי לבוא בקהל ה', כי יקלקל קדושתם.	28243
ג) מי הוא שעשה חסד עם מי שחייב לו? יתרו עם משה, בשכרו האכילו, ואימתי פרע לו הקב"ה שכרו?	28244
בימי שאול, לכו סורו רדו, והרי דברים ק"ו, ומה מי שעשה חסד עם מי שחייב לו ראה מה פרע לו הקב"ה,	28245
מי שעושה חסד עם מי שאינו חייב לו עאכ"ו, מאידך דרך בני אדם שלא להחשיב מעלה לאדם שעושה	28246
חסד, בזמן שהוא חייב הכרת הטוב לזה שהוא נותן לו, אבל הקב"ה אינו כן, יתרו היה חייב למשה הכרת	28247
הטוב, שהרי הוא הציל את בנותיו מיד הרועים וישק את צאנו, ובשומעו זאת ציוה מיד לקרוא לו ויאכל	28248

לחם, והרי בשכרו האכילו דכתיב וגם דלה דלה לנו, ועיין רש"י (שמות ב') שהתכוון יתרו בזה גם לטובת	28249
עצמו, שמא ישא אחת מכם, ואימתי פרע לו הקב"ה שכרו, בימי שאול.	28250
אחרי שלוש מאות שנה עדיין זכותו קיימת! ויאמר שאול אל הקיני (זרע יתרו) לכן סרו רדו מתוך עמלקי	28251
פן אספך עמו, ואתה עשיתה חסד עם כל בני ישראל בעלותם ממצרים (שמואל א' ט"ו), וכי עם כל ישראל	28252
עשה חסד, והלא עם משה בלבד עשה, אלא ללמדך שכל מי שעושה חסד עם אחד מגדולי ישראל, מעלה	28253
עליו הכתוב כאילו עשה חסד עם כל ישראל (ויקרא רבה שם).	28254
והנה מפאת עצמם נראה שהקינים לא היו ראויים להנצל, כי נתקרבו לעמלק וישבו בתוכם, וודאי גם למדו	28255
ממעשיהם כי אוי לרשע אוי לשכנו, ולא בחינם הלך זרזיר אצל עורב, אבל נקודה אחת של חסד שירשו	28256
מיתרו אביהם נשתמרה בתוך לבם לכמה דורות, וזוהי שהצילתם מלהיחרב, הרגשת החובה של הכרת	28257
הטוב היא דרגה גדולה מאד, והנה אם אדם מכיר בחיוב הכרת טובה לרעהו, ומשלם לו בפועל במעשה של	28258
חסד, לו יהא מעשה קטן, ואף בתערובת שלא לשמה, מתחשב הקב"ה עם נקודת המעלה הפנימית שבדבר	28259
ונותן לו ולזרעו שכר רב, כפי ערך הנקודה הפנימית שבלבם.	28260
ד) מי הוא שעשה חסד עם מי שצריך חסד? זה בועז עם רות, גשי הלום וטבלת פתך בחומץ, ותאכל	28261
ותשבע, שברכה שורה בתוך מעיה של אותה צדקת, הנותן לנצרך דבר מועט, ובזכות הנצרך עצמו מצליח	28262
הוא בזה הרבה יותר מן המשוער, לפי דעת בני אדם אין לנותן אלא שכר אותו דבר מועט בלבד, אבל לא	28263
כן הקב"ה, הרי בכועז כתוב ויצבוט לה קלי, קליל, זעיר, בראשי אצבעותיו נתן לה, והכתיב ותאכל	28264
ותשבע ותותר? אמר רבי יצחק שברכה שורה בתוך מעיה של אותה צדקת, ואעפ"כ בשכר נתינה זו זכה	28265
בועז להעמיד ממנה מלכות בית דוד ומלך המשיח (רות רבה פרשה ה' ו').	28266
ונראה שהטעם הוא שאם הקב"ה מזמין לו מקבל כזה, הרי זו הוכחה על טוהר כוונתו ורצונו להטיב, אם	28267
גם משום איזו סיבה אין מזדמן לו לתת הרבה בפעם הזאת, הרי גם בנותן הרבה אמרו ז"ל (ויקרא רבה	28268
שם) יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני העני עושה עם בעל הבית, שכן רות אומרת לנעמי שם האיש	28269
אשר עשיתי עמו היום בועז, היינו שזכות המקבל מצטרפת לזכות הנותן, ומתוך שניהם יכול לצאת דבר	28270
גדול, ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד (מיכה ה'), העושה חסד משום אהבת חסד, היינו	28271
שמעשה נתינתו נובע משאיפה טהורה להטיב, הוא המוצא חן בעיני ה'. (מכתב מאליהו ח"ד עמ' 1).	28272
	28273
מאמר תב	28274
לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי לא יבוא להם בקהל ה' עד עולם (דברים כ"ג ד').	28275
ומפרש הרמב"ן והנראה אלי כי הכתוב הרחיק שני האחים האלה שהיו גמולי חסד מאברהם שהציל אביהם	28276
ואמם מן החרב ומן השבי, ובזכותו שלחם ה' מתוך ההפיכה, והיו חייבין לעשות טובה עם ישראל והם	28277
עשו עמהם רעה, הגם שהחסד שעשה אברהם לאביהם היה ארבע מאות שנה לפני כן, בכל זאת היתה	28278
כנגדם התביעה שצריכים היו לחזור ולגמול חסד עם בני אברהם ולקדם בלחם ובמים, ובשביל שלא	28279
היתה בהם הכרת הטובה נתרחקו מכלל ישראל עד עולם.	28280
את ההיפך הגמור להתנהגות זו אנו מוצאים בבני ישראל, אלה מצווים ע"י התורה שלא לנהוג במידה זו	28281
של כפיית טובה, לאלה שאירחו אותם בארצם או שיש ביניהם קירבת אחוה, כמ"ש לא תתעב אדומי כי	28282
אחיך הוא, לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו, ועי' ברש"י אע"פ שזרקו זכוריהם ליאור, מה טעם? שהיו	28283
לכם אכסניא בשעת הדחק, לפיכך דור שלישי יבוא להם בקהל ה'.	28284
ואע"פ שסבלו רבות במצרים, החובה להכיר למצרים טובה על שהיתה להם שם אכסניא, ההיפך הגמור	28285
ממידת עמון ומואב שאינם מחזירים טובה תחת טובה, אף שקיבלו רק את הטובה ולא רעה אחת מהם,	28286
והגם שעיקר קיומם נובע מזה שאברהם הציל את אביהם מן החרב והשבי כלשון הרמב"ן, ממילא מובן	28287
הוא מדוע אינם יכולים לבוא בכלל ישראל, משום שמהווים הם את ההיפך והניגוד הגמור, לכל מה שמגלם	28288
העם היהודי במצוותיו ובהנהגותיו הישירות.	28289
ובמדרש תנחומא זכור את אשר עשה לך עמלק, פתח ר' תנחומא אל תהיו כסוס כפרד אין הבין, ומה עסקו	28290
של סוס, אם אדם הולך ליתן לו מאכל, ליתן עליו תכשיטין, בולם ועוקם צווארו ומבעטו, וכן הפרד, אבל	28291
אתם אל תהיו כן, אלא הו' זהירין למזגיה לטבא טיבותיה, ולמזגיה לבישא בישותיה, ופירש רש"י שטבע	28292
הסוס שאינו מבין בין העושה לו טובה לעושה לו רעה, הכלל היוצא לנו מכל הנ"ל, כי צריך האדם להיות	28293
מכיר טובה, ואם אין בו הכרת הטוב, אז הוא בבחינת עמוני ומואבי שהורחקו מכלל ישראל רק בגלל מידה	28294
רעה זו.	28295
ומעתה כמה גדולה החובה להיות תמיד מכיר בטובת הקב"ה, ולא להיות ח"ו כסוס כפרד אין הבין, שאם	28296
האדם יכיר זאת תמיד ימנע מלחטוא, ואם בכל זאת חטא ח"ו, יהיה זריז לחזור תיכף בתשובה, ועל זה	28297
צריכים אנו לעבוד תמיד להכיר בחסדי הבורא ית', ובפרט באלה הימים המיוחדים ומסוגלים לתשובה,	28298

שעלינו להכיר שענין התשובה גופא הוא מחסדי הבורא, שנתן לנו את האפשרות לשוב בתשובה ולתקן את החטא, וכמ"ש רבינו יונה בתחילת ספרו הקדוש וז"ל, מן הטובות אשר הטיב השי"ת עם ברואיו, כי הכין להם הדרך לעלות מתוך פחת מעשיהם ולנוס מפח פשעיהם, ולא ימצא איחור התשובה, זולתי אצל עמי הארץ, כי מי שמבין את הטובות אשר הטיב השי"ת עמו, בוודאי לא יאחר לעשות תשובה שלמה. (נחלת אליעזר).	28299 28300 28301 28302 28303 28304
מאמר תג	28305
לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי לא יבוא להם בקהל ה' עד עולם. על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור מפתור ארם נהרים לקללך (דברים כ"ג ד').	28306 28307 28308
בגמ' (סנהדרין נ"ו:) יש מחלוקת בין אמוראים כמה מצוות נצטוו אדה"ר לו ולזרעו אחריו עד נח, וכולם מודים שנח ובניו לא נצטוו רק על שבע מצוות עיי"ש, וא"כ קשה על מה נענשו סדום ועמורה אשר הפך אותם ה' באפו ובחמתו, לא נמצא בתורה שחטאו רק בזה שאסרו אצלם הכנסת אורחים, כהמעשה של לוט עם המלאכים שחשבו אותם לאנשים, ומה שדרשו חכמינו ז"ל שעשו מעשים נוראים לאורחים שבאו, וכן לאותם שהכניסו את האורחים לביתם, כך היו חוקי המשפט שלהם, להעניש באופן זה מי שעובר על מה שאסרו, ומה שהיה עיוות הדין בחוקים אלה על זה לא נצטוו כלל.	28309 28310 28311 28312 28313 28314
דינים הם אחת משבע מצוות של בני נח, אבל מהו פירושה של מצוה זו? להעמיד דינים ושופטים ולעשות משפטים כמבואר בתוספתא (ע"ז פ"ט), אבל איך יהיו משפטיהם, משפטים של יושר שלנו או להיפך, זה לא נכנס כלל בדיני מצוה זו, וא"כ על מה נענשו, ובעונש קשה כ"כ, והנביא (יחזקאל ט"ז) אומר מפורש זה היה עון סדום אחותך גאון שבעת לחם ושלות השקט היה לה ולבנותיה ויד עני ואביון לא החזיקה, אין התביעה שלהם רק על שלילת החסד בשעה שהיה ביכולתם לעשות, וכן המה דברי רבינו יונה בשע"ת (שער ג' סי' ט"ו), כי האבדון של סדום ועמורה היה בשביל ביטול מצות צדקה, ולא מצינו לבני נח שיהיו חייבים בצדקה.	28315 28316 28317 28318 28319 28320 28321
יותר מזה קשה על עונשם של דור המבול, שהתורה אומרת כי חטאו בשני דברים חמס והשחתת זרע, חטאים אלה לאותם אמוראים האומרים שלא נצטוו אדם אלא על איסור עבודה זרה, הנה לא נצטוו על אחת מאלה עד יציאת נח מן התיבה כדאיתא בתוספות (סנהדרין נ"ו:), ועל מה נענשו כל הדור עונש שלא היה כמוהו מיום ברא ה' אדם על הארץ, וימח את כל היקום, אדם ובהמה, אילנות ודשאים, שלושה טפחים של האדמה, על מה נענשו? על דברים שלא נצטוו עליהם.	28322 28323 28324 28325 28326
זהו מה שנוגע לעונשים גשמיים עונשי מיתה, וכן הוא בעונשים רוחניים, עמון ומואב נאסרו לבוא בקהל, למה? על שלא קדמו אתכם בלחם ומים בדרך בצאתכם ממצרים, אם היה הדבר כפי הנראה בפשוטו של מקרא, שלא היה לחם ומים לישראל, היינו יכולים להבין את העונש, אבל המעשה לא כן היה, לא רעבים ללחם ולא צמאים למים היו, לחם אבירים אכלו, מבארה של מרים שתו, לא חסר לעם ישראל שום דבר שיהיו זקוקים לעמון ומואב, ומה שהתורה אומרת על דבר אשר לא קדמו אתכם פירושו קבלת פנים של כבוד כמו שהולכים לקבל פני מלך.	28327 28328 28329 28330 28331 28332
קבלת פנים כזו לאנשים שהולכים בדרך ראויה היא לאברהם אבינו, ואם חסרה לאדם מעלה של הכנסת אורחים בקבלת פנים של כבוד כזו, האם צריך להענש על זה? ובאיזה עונש, בעונש רוחני נצחי, חסרון של גדלות ישראל בעוה"ז ובעוה"ב, ולא לזמן מוגבל היה העונש, כמו שנענשו מצרי ואדומי עד דור שלישי, לא! גם דור עשירי לא יבוא להם בקהל ה', לעולם נאסרו שתי אומות שלמות, והכל בגלל דבר שלא נצטוו עליו כלל, עונשים כאלה בלי אזהרה תחילה צריכים ביאור.	28333 28334 28335 28336 28337
תשובה מספקת על שאלה זו אנו מוצאים בדברי רבינו נסים גאון ז"ל, כל המצוות שהן תלויות בסברא ובאובנתא דליבא, הכל מתחייבים בהם מן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ, עליו ועל זרעו אחריו לדורי דורות, והמצוות שהן נודעות מדרך השמועה ודברי הנביאים, לא חשך אלהים מלחייב לקדמונים מה שהיה ראוי בעין חכמתו לחייבם (הקדמה על הש"ס), הגאון בדבריו הקצרים מגלה לפנינו אור חדש בתורת האדם, שכל דבר ששכל האדם מחייב אותו, מצוה עליו לקיים את הדבר, ולהזהר מעבור עליו גם בלי ציווי של מקום, והמצוות שנצטוו עליהן אדם נח ואבות העולם כל אחד לפי מדרגתו, המה מצוות שמעיות כגון כלאים מילה וגיד הנשה.	28338 28339 28340 28341 28342 28343 28344
מדבריו אנו לומדים כי המצוות השמעיות הם שבע לבני נח, אבל מצוות השכליות אין מספר להן, ודין אחד לשני חלקי המצוות, העובר על דבר שהשכל מחייב אותו, נענש עליו כעובר על דבר שנצטוו עליו, מפני שגם זה הוא ציווי ה', הכתוב אומר השם יתן חכמה מפיו דעת ותבונה (משלי ב'), כשברא הקב"ה את האדם נתן בו כוח החכמה, ותכלית נתינה זו היא שישתמש האדם בכוח חשוב זה להבין ולהשכיל את הדרך	28345 28346 28347 28348

אשר ילך בה, ואת המעשה אשר יעשה, הוא נברא וספר תורה עמו, עשה האלהים את האדם ישר (קהלת ז'), ועל האדם מוטל לשמור את ישרותו זו, ולשמור ולעשות ככל אשר שכלו הישר מצווה, והעובר ע"ז כעובר על תורת השם, והשכל מחייב כי עונשיהן של מצוות שכליות יהיו יותר גדולים מעונשיהן של מצוות שמעיות, מאחר שדעת האדם מחייבתו, וכל דבר שקרוב לשכל יותר, יגדל חיובו ועונשו.	28349
לכן אנו רואים שהנביא יחזקאל מבאר את החטא של סדום ועמורה כפי המידה שהשכל מחייב, גאון שבעת לחם ושלות השקט ויד עני ואביון לא החזיקה, אין הנביא תובע אותם על מצוה של צדקה וחסד שעם ישראל מצווים עליהן, ציוויים אלה באופן אחר המה, אפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב ליתן צדקה (גיטין ז'), אפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו ניתן מקופה של צדקה (כתובות ס"ז), הנביא תובע את סדום על חובת השכל שלהם, בשעה שהיו שבעי לחם בשפע גאוני בהווה, ובלי דאגה ופחד מן העתיד, ואז לא החזיקו עני ואביון, ואסרו גם על אחרים לעשות חסד, עד שמנעו רגלי אורחים מלהיכנס בעיר, חטא גדול חטאו נגד שכל האדם, ובשביל כך נענשו.	28350
וכן היה בדור המבול, לא נצטוו על השחתת זרע, ולדעת אחרים גם על הגזל לא נצטוו, אבל הם דברים שהשכל הפשוט מחייב אותם, כי קיום העולם תלוי בזה, לא תהו בראה לשבת יצרה, וכן הגזל, נוסף לזה היה להם נביא בדורם העומד ומחכים, עומד ומזהיר אותם על כל אלה, חמש מאות שנה עמד והזהיר להם בדיבור שיקיימו את חכמת שכלם, מאה שנה עמד והוכיח אותם במעשה של עשיית התיבה, והמה פנו עורף לשכל כה פשוט, מאסו בדברי הנביא ובתוכחותיו, לפיכך הביא ה' עליהם את מי המבול.	28351
חטא כזה היה גם חטאם של עמון ומואב, בשעה שראו את עם ישראל הולך שלא כדרך העולם, ממצרים יצאו עם רב, מקום שאין עבד יכול לברוח משם, הים נעשה ליבשה לפניהם, תורה ניתנה להם מן השמים, קרוב לארבעים שנה יושבים במדבר ואין חסר להם דבר, דגן שמים המה אוכלים, ענני כבוד מוצעים תחתיהם, דברים שאי אפשר למלכים היותר גדולים להשיג בישוב השיגו הם במדבר, האם אינם רואים בחוש כי ה' הולך לפניהם, הוא מוליכם והוא מביאם?	28352
ואם אחר כל זה לא באו לידי הכרה שראוי לקדם אותם כדרך המלכים, כבר נטו לגמרי מדרך השכל ואי אפשר להם לשוב עוד, כללו של דבר זוהי תורת האדם, כל דבר ששכל האדם יכול להשיג מחוייב הוא האדם לעשותו ונענש אם עובר עליו, וכפי קרבת הדבר לשכל כן יגדל חיובו ועונשו, כי חביב אדם שנברא בצלם אלהים, חכמתו מעין חכמה של מעלה היא. (תורת אברהם).	28353
	28354
	28355
	28356
	28357
	28358
	28359
	28360
	28361
	28362
	28363
	28364
	28365
	28366
	28367
	28368
	28369
	28370
	28371
	28372
	28373
	28374
	28375
מאמר תד	28376
לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי לא יבוא להם בקהל ה' עד עולם. על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור מפתור ארם נהרים לקללך (דברים כ"ג ד').	28377
אחז"ל (סנהדרין ק"ג), א"ר יוחנן משום ר"י בן קיסמא, גדולה לגימה (פירש"י אכילה שמאכילין אורחים) שהרחיקה ב' משפחות מישראל, שנא' על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים, ור' יוחנן דידיה אמר, מרחקת את הקרובים ומקרבת את הרחוקים, ומעלמת עינים מן הרשעים, ומשרה שכניה על נביאי הבעל, ושגגתה עולה זדון.	28378
ובגמ' מפרש, מרחקת את הקרובים, מעמון ומואב, פירש"י עמון ומואב קרובין לישראל שבאו מלוט בן אחי אברהם, ורחקן המקום שלא יבואו בקהל, מפני מעשה יחיד זה אשר לא קדמו אתכם בלחם ומים נכרתו לעולם מלהיכנס בברית נשואין בישראל לדורי דורות, וכ"כ למה? כי מידה רעה זו טבועה בדמם ובנפשם, בהם ובזרעם זרע זרעם עד עולם, וזהו מה שאמרו גדולה לגימה, שלולא זאת היו קרובים להתקרב ולהתקבל בישראל יותר מאומות אחרות, אלא על דבר אשר לא קדמו, לכן לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' עד עולם!	28382
ומקרבת את הרחוקים, מיתרו, דאמר ר' יוחנן בשכר קראן לו ויאכל לחם, זכו בני בניו וישבו בלשכת הגזית, והרי לנו במידה טובה המרובה, דלא זו בלבד שזכה להיות חותן משה ולהדבק בישראל וליתר פרשה בתורה, אלא גם לדורי דורותיו זכה יתרו וישבו בני בניו בלשכת הגזית.	28383
ומעלמת עינים מן הרשעים, ממיכה, מיכה הכעיס את הקב"ה כמ"ש עליו (זכריה י') ועבר בים צרה והיכה בים גלים, וא"ר יוחנן זה פסלו של מיכה, ופירש"י כשכתב משה את השם והשליכו על נילוס להעלות ארונו של יוסף, בא מיכה ונטלו בהחבא, והיינו דכתיב ועבר בים צרה, כשהעבירם הקב"ה לישראל עבר מיכה עמהם, שבידו השם לעשות העגל, לישנא אחרינא מיכה עשה פסל והביאו עמו כשעברו ישראל הים ע"כ.	28384
הרי לפנינו אדם שידוע את רבונו ומתכוין למרוד בו, באותה שעה שנבקע הים ונקרע לשנים עשר גזרים, ונעשו אז לישראל נסים ונפלאות הרבה יותר מבמצרים, וראתה שפחה על הים יותר ממה שראה יחזקאל	28385
	28386
	28387
	28388
	28389
	28390
	28391
	28392
	28393
	28394
	28395
	28396
	28397
	28398

בן בוזי הכהן (מכילתא פ' בשלח), ק"ו בני ישראל ומיכה עמהם, ולא נרתע ולא שב, ובידו השם כדי לעשות העגל, וללישנא אחרינא עם הפסל בידו, כך הוא הולך ועובר בים צרה.	28399
והרי זה נורא להתבונן מה רב פשעו וחוצפתו של רשע זה, ואכן היה ראוי להאבד לנצח שלא יהיה לו חלק לעוה"ב, וכן שאלו בגמ' שם מפני מה לא מנו את מיכה בהדי ד' הדיוטות שאין להם חלק לעוה"ב, אלא דלכן לא מנו אותו בהדיהו, מפני שפתו מצויה לעוברי דרכים, ועוד אמרו שם, תניא ר"נ אומר מגרב לשילה ג' מילין, והיה עשן המערכה ועשן פסל מיכה מתערבין זה בזה, ביקשו מלאכי השרת לדוחפו, אמר להן הקב"ה הניחו לו שפתו מצויה לעוברי דרכים, הא למדנו עד מה מגיע גדולה לגימא שמעלמת עינים מן הרשעים.	28400
ומשרה שכינה על נביאי הבעל, מחבירו של עדו הנביא, דכתיב (מלכים א' י"ג) ויהי הם יושבים אל השולחן ויהי דבר ה' אל הנביא אשר השיבו, וברש"י דעזו הנביא נתנבא על מזבח בית אל שיחרב, מפני שהעמיד בו ירבעם צלמים דכתיב (מלכים שם), והנה איש האלהים בא מיהודה ויאמר מזבח מזבח, ומפרש בסדר עולם דהיינו עדו הנביא, ובא נביא השקר והטעהו לעדו והשיבו לבית אל, והעבירו על מצות הקב"ה שאמר לו לא תשוב לבית אל, והאכילו, ובזכות שהאכילו שרתה עליו שכינה, שנא' ויהי דבר ה' אל האיש הנביא אשר השיבו להאכילו אצלו ע"כ.	28401
צא וחשוב! עצם השראת השכינה על אדם כמה גלגולים צריך להתגלגל, כמה עבודות צריך לעבוד, ומה הם המדרגות והמידות שההכרח לרוכשן קודם שיגיע שתשרה שכינה עליו, וק"ו שיגיע להתנבא, שכן אמר ר' פנחס בן יאיר (ע"ז כ') תורה מביאה לידי זהירות, וזהירות לידי זריזות, זריזות לידי נקיות, נקיות לידי פרישות, פרישות לידי טהרה, טהרה לידי חסידות, חסידות מביאה לידי ענוה, ענוה מביאה לידי יראת חטא, יראת חטא מביאה לידי קדושה, קדושה מביאה לידי רוח הקודש, ורוח הקודש מביאה תחית המתים. וזה בסתם אדם צריך כ"כ מדרגות רמות ונשגבות עד שתשרה עליו שכינה, אבל על נביא שקר שהוא אבי אבות הטומאה, האיך תשרה עליו שכינה? אבל מה נעשה וחז"ל שתורת אמת בפיהם מעידים ואומרים לפנינו, גדולה לגימא שמשרה שכינה על נביאי הבעל, הנה הלגימה הזאת הוציאה את נביא השקר לו רק לשעה, מתוך עומק שאול תחתית של טומאת ע"ז וכל התועבות שבה, וסילקה כל המחיצות מפניו והעלתו לשמים, וקדשתו בקדושה יתירה ונפלאה עד ששרתה עליו שכינה וניבא, היש לך חיך מתוק מזה? אכן מה גדולים דברי חכמים שאמרו גדולה לגימא שמשרה שכינה על נביאי הבעל!	28402
עוד אמרו גדולה לגימא ששגגתה עולה זדון, דאמר רב יהודא אמר רב אלמלי הלוהו יהונתן לדוד ב' ככרות לחם לא נהרגה נוב עיר הכהנים ולא נטרד דואג האדומי, ולא נהרג שאול ושלוש בניו, וברש"י שהרי מצינו ביהונתן ששגג ולא הלוהו לדוד ב' ככרות, לא נהרגה נוב, שלא היה צריך דוד לשאול לחם מכהני נוב, ולא היה דואג מלשין עליהם, ולא היה שאול נהרג על אותו עון ע"כ.	28403
נתבונן נא, הנה אהבת יהונתן אל דוד היתה עצומה ללא שיעור, ואחז"ל (אבות פ"ה) כל אהבה שאינה תלויה בדבר אינה בטילה לעולם, זו אהבת דוד ויהונתן, וראה ברמב"ן (קדושים פ"ט) וז"ל, וטעם ואהבת לרעך כמוך, פירושו להשוות אהבת שניהם בדעתו, כי פעמים שיאהב אדם את רעהו בדברים ידועים להטיבו בעושר ולא בחכמה וכיוצא בזה, ויצוה הכתוב שלא תהיה פחיתות הקנאה הזאת בלבו, אבל יאהב ברבות הטובה לחבירו כאשר אדם עושה לנפשו ולא יתן שיעורין באהבה, וע"כ אמר ביהונתן כי אהבת נפשו אהבו, בעבור שהסיר מידת הקנאה מלבו ואמר כי אתה תמלוך על ישראל עכ"ל הזהב.	28404
הרי מה גדלה אהבת יהונתן אל דוד בלא שיעור כי אף המלוכה עצמה נתן לו, ועתה נפן לראות בפרידתם איש מעל אחיו, לאחר שעשה יהונתן הסימן עם החצים והנער להודיע לדוד כי צריך הוא לברוח, כתוב ודוד קם מאצל הנגב ויפול לאפיו ארצה וישתחו שלוש פעמים, וישקו איש את רעהו ויבכו איש את רעהו עד דוד הגדיל, ויאמר יהונתן לדוד לך לשלום אשר נשבענו שנינו אנחנו בשם ה' לאמר ה' יהיה ביני וביניך ובין זרעי ובין זרעך עד עולם, ואחז"ל (ילקוט שם) כי זה כבר היום הרביעי שדוד לא אכל, ביום קודם ר"ח, וב' ימי ר"ח, ולמחרת בבוקר כשנפגשו ונפרדו, עדיין לא בא מאכל לתוך פיו.	28405
ומי לא יבין שאם היה עולה על דעתו של יהונתן שדוד עוד לא אכל זה ד' ימים, היתכן שהיה עוזב אותו לנפשו כך בלא מזון? אלא ששגג, ושגגה זו שלא הבחין בה עלתה לו כזדון שנענש, וכל הריגת הכהנים שנהרגו בנוב, ומה שנטרד דואג האדומי, ומה שנהרג שאול וג' בניו ויהונתן עצמו עמהם, בא לו כעונש על זה שלא נתן לדוד ב' ככרות לחם בברחו מפני שאול, ומה נורא הדבר ששגגתו זו עולה לו ליהונתן כזדון. בשמים פסקו עונשו ליהרג ביחד עם שאול אביו ואחיו, כאילו מנע עצמו מליתן לדוד ב' ככרות לחם, וכל רציחתם של נוב עיר הכהנים נחשבים עליו, ואם יעמוד אדם ויתמה איך אפשר לומר כן, הלא אהבתו אל דוד בלא שיעור גם מלכותו נתן לו, האם לא יתן לו ב' ככרות לחם לאהובו דוד להשביע נפשו? תשובה על שאלה זו מצינו בחז"ל, שאמרו גדולה לגימא ושגגתה עולה זדון, גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך! לידע להודיע ולהודע, כי תורת ה' תמימה משפטי ה' אמת צדקו יחדיו. (לב אליהו).	28406
	28407
	28408
	28409
	28410
	28411
	28412
	28413
	28414
	28415
	28416
	28417
	28418
	28419
	28420
	28421
	28422
	28423
	28424
	28425
	28426
	28427
	28428
	28429
	28430
	28431
	28432
	28433
	28434
	28435
	28436
	28437
	28438
	28439
	28440
	28441
	28442
	28443
	28444
	28445
	28446
	28447
	28448

	מאמר תה	28449
	לא תתעב אדומי כי אחיך הוא לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו (כ"ג ח').	28450
	בעת היות עם ישראל גר בארצם של מצרים, בודאי הושפעו המצרים מרוחו של ישראל, מן המידות הטובות האלהיות שעם ישראל מצטיין בהן, אותה אווירה של אמונה בטחון וחסד, פרישות וצניעות שאפיינה את ישראל, אף בהיותם נתונים בכבלי השעבוד והסבל הקשה והמר, אותה אווירה מן ההכרח שהשפיעה שלא מדעתם על המצריים, ומשהו מן הרוחניות הישראלית נדבקה בהם, ואף שרוחניות זו היא במידה קלושה מאד וכבלתי נראית לגמרי, מ"מ יש בהם מן המשהו שעלול אחרי כמה דורות של הסתגלות, להפוך את המצרי ולהסיר ממנו את תועבת מצרים.	28451
	וכשם שישנו משהו לריעותא ולאיסורא, כן ישנו משהו לטיבותא ולהיתרא, שעלול אח"כ להתגבר על מקור התועבה ולהתירו, ולכן מצרי אחר ג' דורות, אחרי עבור תקופת הצירוף וההסתגלות, אחרי התגברות ההשפעה החיובית שהוטלה בהם בהיות ישראל משועבדים במצרים, יתכן לו שיוכשר להיותו ראוי להתחבר עם עם ישראל, וכל המצריות שבו תתבטל ותפוג לגמרי, ולא יהיה שום חסרון בהצטרפותו אחרי ג' דורות אליכם.	28452
	ובזה נבין מה שאמרו ז"ל עה"פ ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים, הפה שאמר מי ה' אשר אשמע בקולו, הוא הפה שאמר ה' הצדיק, מה שכר נטלו על כך? לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו עכ"ל (מכילתא דרשב"י), היינו מה גרם לכך שפרעה יכנע ברוחו עד כדי הכרזתו ה' הצדיק, ואפילו שזו היתה רק התעוררות חולפת, השפעת המאורעות ומעשי הנסים בקשר עם ההשתדלות לחירות ישראל, כל המשא ומתן והשקלא וטריא, שבין משה ואהרן העומדים ומזהירים את פרעה, למען תדע כי ה' הוא אלהי העולמים, הדיונים והוויכוחים האלה בין נציגי ישראל ובין פרעה, מן ההכרח שהחזירו בלבו של פרעה איזה ניצוץ דק שבער וליהט בלבו של פרעה.	28453
	ורחש זה הוטל גם על כל בני מצרים, אף שבאופן קלוש מאד, מ"מ ע"פ ההערכה השמימית נחרץ עליהם בגלל קריאה זו של ה' הצדיק, דין לחסד של לא תתעב מצרי, היינו שזכותה של ההיכנעות של מלך מצרים הועילה למצריים, שאחרי ג' דורות של הזדככות נוספת לא יתועבו ולא ידחו, ומה מאד צריכים אנו להתעמק בהבנת הענין, ולדעת עד כמה ההתאבקות וההתחברות לחכמים יראי ה' האמיתיים, מועילה לכל הווייתנו וטיב עתידנו, ואפילו שלכאורה אין אנו מרגישים בחסד המושפע עלינו ע"י הימצאנו בסביבתם של חכמים.	28454
	הגם שאין אנו מעריכים את המשהו של התרשמותנו הנעלה המשתכנת בתוכנו לרגלי קרבתנו את יראי ה', ברם ימים ידברו, שההשפעה הבלתי מכוונת והמקרית, לפעמים הופכת בעתידנו לזכות רבתי לנו ולצאצאנו, ואף עבור קריאה אחת של התעוררות ותשוקה אלהית המתנשאת לפעמים מעל שפתינו, לרגלי הימצאנו במחיצה של יראי אלהים קדושים וטהורים, אין הקב"ה מקפחנו, ומשלם לנו שכר רוחני נעלה מאד בעתידנו. (תורת הנפש).	28455
	מאמר תו	28456
	לא תתעב אדומי כי אחיך הוא לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו (כ"ג ח').	28457
	כל חכמת הקבלה כפי שנתבאר בדברי החוקר האלהי ומקובל גם יחד הרמח"ל ז"ל, הוא רק על הכתוב והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל, פי' כדי שתתיישב האמונה בלב היטב, ובחוש אנו רואים כי המבין דבר בטעם משיב נפש, וזוהי כוונת הפסוק תורת ה' תמימה משיבת נפש, דקדק הכתוב תמימה, כי המאמין באמונה ע"י מקובלות מופתיות, שיבין היטב בשכלו שהקבלה המקובלת לנו דור אחר דור בפרסום רב בכל העולם, עד שגם הנוצרים והמוחמדים בנו כל דתם על יסוד תורת משה.	28458
	נתפרסם כ"כ מעמד הר סיני, שכדאי לבנות דתם על יסוד התורה, ורק אמרו שנשלחו להם נביאים לשנות איזה דברים, בקצרה כל הנסים והמופתים היו בגלוי מאד כמו שהיו היום, מקום מעבר ישראל ממצרים בקריעת ים סוף גלוי היום לעוברי ימים, וגם במפה ידוע המקום, וגם כל המסעות מרעמסס והלאה, גלוי היום על מפת העולם, והכל יודעים זאת, ומתאים ממש אות באות כמבואר בתורתנו הקדושה, זאת לבד די למשכיל לחזק אמונתו, ומה עוד שיש בכל עבר ופינה לחזק אמונה המקובלת ההיא גם בשכל, והמשכיל יראה תמיד מופתים גלויים ואכמ"ל.	28459
	וזהו תורת ה' תמימה, פי' כשהיא בלב השלם הישר שמבין דבר לאשורו, והתורה בעצמה מכרזת ואומרת לו כי היא יוצאת מהר חורב, וזהו אמרם ז"ל בת קול יוצאת מהר חורב, אראה לך דוגמא כי המשכיל יבין כי היא תורה מן השמים, גם אם לא ידע ממעמד הנבחר, תורתו אשר נתתי לפניו מבואר כי היא מן	28460
		28461
		28462
		28463
		28464
		28465
		28466
		28467
		28468
		28469
		28470
		28471
		28472
		28473
		28474
		28475
		28476
		28477
		28478
		28479
		28480
		28481
		28482
		28483
		28484
		28485
		28486
		28487
		28488
		28489
		28490
		28491
		28492
		28493
		28494
		28495
		28496
		28497

השמים, כמדומה אם אנו שומעים מחכם גדול ידבר בחכמה גדולה, ובאמצע ידבר ענין שאין אנו מבינים אותו, האם לא נאמר בהחלט כי לא דבר ריק הוא, ואם ריק הוא מכם הוא ריק, שאין אנו מבינים אותו.	28498
ככה אנו רואים, התורה מדברת בגדולות ובנפלאות, בגדולת השם ובמידות נשגבות למעלה ראש, כגון לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו, היאומן כי יסופר מידה טובה כזו, המלמדת אותנו בהחזקת הטוב למטיב לו, יוסף כלכל ז' שנים כל מצרים, וילקט יוסף את כל הכסף, ולולא הוא היו מתים ברעב כולם, ולא די שלא מתו אלא וילקט הכסף והובא ביתה פרעה, יעקב אע"ה בא למצרים והיה לכבוד גדול לפרעה ולכל מצרים כמבואר בויגש, והקול נשמע וייטב בעיני פרעה ובעיני עבדיו, ואתנה לכם את טוב מצרים.	28499
היש שמחה גדולה יותר משהיה לפרעה ולכל עבדיו, גם ברכה אחת מיעקב אע"ה שברכו בנילוס שיצא לקראתו, שעד היום הנילוס מגביה עצמו ומשקה כל ארץ מצרים, הלא תראה שגם במיתתו נאמר אבל כבד זה למצרים, ולולא נשבע יוסף לא היה מניח לו פרעה לשאת אותו ממצרים, ואח"כ לא ידע את יוסף, ואמר הבה נתחכמה, ויקוצו מפני בני ישראל והעבידום בפרך ובכל עבודה קשה, והשליכו בניהם ליאור, ולבסוף גם תבן לא ניתן להם, ומבואר במד"ר, כשבא העברי ללקוט תבן בשדה המצרי היה מכה את שוקיו.	28500
ראה כמה כפוי טובה היה פרעה וכל מצרים הנראה לפי מדתנו, כי יותר מעמון ומואב שנתרחקו מלבוך בקהל ה' עד עולם, היו הם צריכים להתרחק, ועכ"ז הזהירה התורה לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו, עבדת אותו בפרך, אבל עכ"ז גר היית בארצו, ועד עולם אנו מצווים לזכור תשלום גמול להם לקרבם תחת כנפי השכינה.	28501
ומה גדול החוב לזכור טובה אמיתית שאדם עושה לחבירו, היש קץ למידה זו למעמיק בה, ומה גם רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה אשר להם משפטים צדיקים, הרי כי גם אר"ה מבינים כי להם משפטים צדיקים, א"כ מה זאת אנו רואים תמיד קרי וכתבי, ומה זאת? אם הקרי עיקר, מה זה הכתיב, ואם הכתיב עיקר, מה זה הקרי, אין זה אלא ע"כ תורה מן השמים, ואין אנו יודעים, וכן אותיות גדולות דוקא, וא' זעירא דוקא בויקרא, ופנחס ו' קטיעא דוקא, וכהנה רבות, הא לך דוגמא אחת לתורת אשר לפניכם, ובת קול יוצאת מהר חורב. (חכמה ומוסר ח"א מא' כ"ב).	28502
מאמר תז	28503
לא תתעב אדומי כי אחיך הוא לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו (כ"ג ח').	28504
וכתב רש"י לא תתעב מצרי מכל וכל, אע"פ שזרקו זכוריהם ליאור, מה טעם שהיו לכם אכסניא בשעת הדחק, והזהיר הכתוב לכל כלל ישראל שיזכרו הטובה שקבלו מהמצרים, דהנה זה ודאי שלא הפסידו המצרים מהיהודים, ששילמו במיטב בעד האכסניא, ועל כולם הרי יוסף הצילם מכליון, וכן מעיד הכתוב אשר לא ידע את יוסף, ששכח הטובה שעשה יוסף עם המצרים, ואח"כ בשעת השעבוד ודאי שהרויחו מהיהודים.	28505
ואחרי כל זאת, אחרי שנתעשרו מהיהודים, היה היהודי כקוץ בעיניהם (רש"י שם א') ולא יכלו לסובלו, עד שנגזרה הגזירה כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, גזירה שבכל משך גלות ישראל העשירה בצרות ופורעניות לא נשמעה כזאת, ורואים אנו כבר המחיר שעלתה לישראל אכסניא זו, ועל אכסניא נראה כגון זה הזהירה התורה לא תתעב מצרי, שהיו לכם אכסניא בשעת הדחק, יצייר לו האדם ציור חי מחיי יום יום, ואז יתפעל וישתומם מאזהרה זו, אדם ששילם כל ימיו בעד שכר דירתו, וכשרצה להחליף מעונו עכבו בעל הבית בעל כרחו, ולא עוד אלא שגרם לו צרות ויסורים גדולים שנים רבות, האם נאמר אחרי כל זאת לשוכר זה שיכיר טובה לבעליו על שהניח לו לדור בביתו בעד מיטב כספו?	28506
הנה מאזהרות אלו לומדים אנו מהותו וגדרו של הכלל ישראל, חייב הוא הכלל להיות במדרגה רמה ונשאה כ"כ בהכרת הטוב, עד כדי לא תתעב מצרי, וזהו חותמו של כלל ישראל מדות, ולעומת זה ראינו בשביל מה פסלה תורה לבוא בקהל, לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' עד עולם, עם עמון ומואב לא היו לישראל שום סכסוכים, ואעפ"כ פסלתם תורה לקהל, על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים.	28507
וברמב"ן שם והנראה אלי כי הכתוב הרחיק לשני האחים האלה שהיו גמולי חסד מאברהם, שהציל אביהם ואמם מן החרב והשבי, ובזכותו שלחם ה' מתוך ההפיקה, והיו חייבים לעשות טובה עם ישראל, והם עשו עמהם רעה, האחד שכר עליו בלעם בן בעור והם המואבים, והאחד לא קדם אותם בלחם ובמים כאשר קרבו למולו, והנה עמון הרשיע בזה יותר מכולם, כי בני עשיו והמואבים הוציאו לחם ומים חוץ לגבולם, ועמון לא אבה לעשות כן, וזה טעם שלא קדמו, שלא יצאו לקראתם בלחם ובמים כאשר עשו האחרים, ולכך הקדים הכתוב עמוני והקדים להזכיר פשעו על דבר אשר לא קדמו אתכם, ואח"כ הזכיר מואבי וחסאתו עי"ש.	28508
ולמדנו מכאן יסוד נפלא, בשביל הנגישות והיסורים שעשו המצרים לישראל לא הורחקו מכל וכל מקהל ה', ודוקא עמוני ומואבי הורחקו, אע"פ שהם לא נשתעבדו בישראל כלל, משום שלא קדמום בלחם	28509

ובמים, דאלה המושחתים בהכרת הטוב היינו השחתה במידות, אינם ראויים לבוא בקהל ה' בשום אופן,	28548
ולמדנו מכאן מהותן של מידות, שאפי' בעד עבירות לא הרחיקה תורה לאוה"ע מקהל ה' כמו משום מידות רעות.	28549
כלל הדברים מידות הם סיבת וסוד הריחוק והקירוב, אוה"ע עכו"ם הורחקו מהבורא ית', מפני שאוה"ע הם מידות רעות, אבל באמת גם באוה"ע עובדי ע"ז ישנם דרגות ובחינות, והבורא ית' גילה לנו את מי צריך לרחק ומידת הריחוק, מצרי עד דור שלישי, עמוני ומואבי עד עולם, עד מזה אמחה את זכר עמלק (שמות י"ז), שעמלק הוא סוד הרע מכל וכל.	28550
וביוצר לפ' זכור, זכור קפץ לשער השמים, המתגאים יותר מאשר עשו לנו עשו לך, אותנו חוץ משיבתנו רמו, ואותך במכון שבתך החרימו, אנו רגילים להבין שחטאו של עמלק היה מה שנלחם עם ישראל, וכאן הלא תבעוהו על גאוה ומידות, אבל האמת הוא כמ"ש, שהריחוק לא היה בשביל מלחמה גרידא, אלא משום שהוא הנהו הירוש לכל המידות הרעות שזהו סוד הריחוק.	28551
עמון ומואב הורחקו עד עולם משום שלא הכירו טובה לישראל על הטובה שעשו לאבות אבותיהם, ולעומתם הוזהרו הכלל ישראל שיהיו במידת הכרת הטוב בכל היקף חיובה של מידה זו, עד סוף כל הדורות יזכרו הטובה שקיבלו אבותם מהמצרים, ומי שאינו במידה זו אינו מהכלל, דאילו היה מהכלל ישראל מן הנמנע שלא יהיה במידה זו, דזהו מהותם של אלו המכונים כלל ישראל, צריך שיעשה האדם חשבון הנפש ממצבו במידות, הגרעון היותר גדול בעד איש ישראלי הוא מידות רעות, שהרי עבירה אפי' היותר גדולה, אינה מרחקת מהכלל, ובעד מידות הורחקו עמון ומואב עד עולם לבלי לבוא בקהל ה'.	28552
(דעת חכמה ומוסר ח"א מא' כ"ד).	28553
	28554
	28555
	28556
	28557
	28558
	28559
	28560
	28561
	28562
	28563
	28564
	28565
	28566
מאמר תח	28567
כי תצא מחנה על אויבך ונשמרת מכל דבר רע (דברים כ"ג י').	28568
ויוותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו ואחז"ל (חולין צ"א), מלמד שהעלו אבק מרגלותם עד לכסא הכבוד, והיינו שהאבק עלה ועבר מעולם העשייה עד לעולם היצירה, ועד לעולם הבריאה, וגם לעולם האצילות הגיע, עד לכסא הכבוד! ובודאי יש בזה סודות גדולים, אבל אנו נפרש כפשוטו, שהרי ידוע כי האיש שנאבק עם יעקב אבינו היה שרו של עשיו, והמלחמה היתה רוחנית כמובן, שרצה להכניס בו מחשבות זרות ח"ו.	28569
	28570
	28571
	28572
	28573
	28574
	28575
	28576
	28577
	28578
	28579
	28580
	28581
	28582
	28583
	28584
	28585
	28586
	28587
	28588
	28589
	28590
	28591
	28592
	28593
	28594
	28595
	28596
	28597

והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר, כלומר שאם לא יהיה מחניך קדוש ותהרהר בהרהורים רעים,	28598
יראה אח"כ בך ממש ערות דבר ההוא שהרהרת! היינו התמונה המצטלמת במוחך ונפשך כאמור, ולכבות	28599
האש הנורא הזה הבוער בלב אדם שהוא היצה"ר הוא השטן הוא המלאך המות, אין עצה ואין תבונה רק	28600
התורה הזאת! כמ"ש חז"ל (ב"ב ט"ו) אמר הקב"ה בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין, כי הלא כה דברי	28601
כאש נאם ה'.	28602
אבל זולת התורה כל הרפואות המדומות שממציא לו האדם של שוא הם! וכמ"ש (המס"י פ"ה), שמכיון	28603
שהקב"ה שברא את יצה"ר אומר שהתורה היא הרפואה למכת היצה"ר, אי אפשר בשום פנים שיתרפא	28604
האדם מזאת המכה בלתי זאת הרפואה, ואם יעשה כל התחבולות שבעולם ולא יקח הרפואה שנבראת לו	28605
שהיא התורה, לא ידע ולא ירגיש בתגבורת חוליו אלא כשימות בחטאו ותאבד נשמתו עי"ש דברי	28606
הקדושים.	28607
ואחז"ל (סוף מכות) במשנה רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצות, לזכות מלשון	28608
זך שמכיון שרצה הקב"ה שיזדככו ויטהרו, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, והנה כתוב (משלי ו') כי נר	28609
מצוה ותורה אור, המצוה בלא תורה הרי זה נר בלא שלהבת, ומה תועלת בה, אבל גם מאידך גיסא תורה	28610
בלא מצוה היא שלהבת בלא פתילה דהיינו נר, ובודאי מהרה תיכבה שאין לה קיום, אלא צריך שיהיו	28611
שניהם התורה והמצוה ביחד, כי נר מצוה ותורה אור.	28612
וכל אדם ההכרח שיהיה לו אור תורה דוקא, ובלא זה למה לו חיים! וגם בתחיית המתים לא יקום, כמ"ש	28613
חז"ל (כתובות קי"א) ע"ה אינם חיים, שנא' (ישעיה כ"ו) כי טל אורות טלך, כל המשתמש באור תורה,	28614
אור תורה מחייהו עי"ש, ושמעתי מהחפץ חיים ז"ל שאמר, למה עשה הקב"ה שהישיבות יצטרכו לשלוח	28615
שליחים למדינות רחוקות כדי להחזיקם, הלא יש במקומנו כמה עשירים שיכולים להחזיק כל הישיבות.	28616
אך הקב"ה רוצה לעשות חסד עם האנשים מישראל שגלו למקומות נדחים ולא שומעים אף מלה בתורה	28617
הק', ומה יהיה אתם בתחיית המתים? הלא יחסר להם אור תורה, לפיכך עשה הקב"ה כך שיצטרכו לשלוח	28618
שלוחים למקומות הרחוקים שם, ובודאי השליח כשהוא מבקש לתמוך בישיבה הרי הוא מדבר בדברי	28619
תורה, ובשבת העוסקים בתורה, א"כ יצילו עי"ז אותם האנשים שיקומו בתחיית המתים.	28620
והנה כלי שנבלע בדופניו איסור, יכולים להכשירו ע"י שירתיחו מים, וישימו את הכלי ברותחין וכבולעו	28621
כך פולטו, אבל אם כלי נטרפה ע"י אש בלא מים, כגון שצלו בשר טריפה במחבת, בזה לא מהני הגעלה,	28622
רק צריך ליבון דוקא, והיינו כבולעו באש יבשה בלא מים, כך פולטו והיינו ליבון.	28623
וכן הוא ברוחניות, אם אדם עובר עבירה, הרי הוא מטמם את לבו, ונכנסת טומאת העבירה באיברי	28624
הנפש, וזהו מה שאחז"ל אם עשית חבילות של עבירות, עשה כנגדן חבילות של מצות, כלומר המצות	28625
מסירות את טמטום הלב שעשתה העבירה באברי הנפש שלו, הקדושה של המצוה מגרשת את הטומאה של	28626
העבירה, אבל תלוי איך נעשתה העבירה, ואמנם אפי' בשוגג נעשה טמטום הלב וטומאה באיברי הנפש,	28627
וכמ"ש חז"ל שאלו לחכמה הנפש החוטאת מה תהא עליה, אמרה הנפש החוטאת תמות (יחזקאל י"ח),	28628
שאלו לתורה, אמרה יביא קרבן ויתכפר, שאלו להקב"ה, אמר יעשה תשובה ויתכפר.	28629
והרי הנפש החוטאת דקאמר שוגג הוא, דהא התורה אמרה יביא קרבן ויתכפר, ובעבירה במזיד לא שייך	28630
קרבן, וע"כ דבחטא בשוגג איירי, ואעפ"כ אמרה החכמה הנפש החוטאת היא תמות, והטעם הוא דעבירה	28631
היא כמו רעל, ואם ישתה אדם רעל מה יועיל לו אם יתרץ את עצמו שלא ידע? כי זהו הטבע שברא הקב"ה	28632
בעולם, שאם אחד מכניס רעל בקרבו הרי הוא מרעיל את גופו בין בשוגג ובין במזיד, וכך הדבר ברוחניות,	28633
וכמו שיש טבע גשמי כך יש טבע רוחני, ואם אדם עובר עבירה הרי הוא מרעיל נפשו בטומאה, ולכן הנפש	28634
החוטאת היא תמות, כך אמרה מידת הדין, אבל התורה אמרה לא כן, והקב"ה ברא תרופה חדשה אפי'	28635
למזיד ואמר יעשה תשובה ויתכפר לו.	28636
עכ"פ אנו רואים שהחוטא מכניס טומאה באיברי הנפש ומטמם את לבו, וצריך להכשיר את טמטום הלב	28637
ולהוציא את הטומאה מאיברי נפשו, וההכשר הוא עשיית מצוה, וזה כהגעלה שמכניס הכלי במים רותחים	28638
והכלי הוכשר, אבל יש חילוק איך עשה העבירה, כי אם עשה את העבירה בחמימות גדולה, באש בוערת	28639
של תאווה וכדו', לא מהני להוציא את הטומאה בעשיית מצות כנגדה, אלא צריך תורה דוקא בליבון של	28640
אש התורה! וכדכתיב הלא כה דברי כאש נאם ה' (לב אליהו).	28641
	28642
מאמר תט	28643
כי תצא מחנה על אויבך ונשמרת מכל דבר רע (דברים כ"ג י').	28644
ולכאורה מדוע הציווי להישמר מכל דבר רע דוקא כשיוצאים למלחמה! מדוע זה תלוי בזה? הלא זהו חיוב	28645
תמידי להישמר מכל דבר רע, אפילו בזמן שלום ובכל עת ובכל שעה! אלא מוכרחים לומר שבזמן שאדם	28646
נמצא בשלוח, בסביבה רוחנית גבוהה אינו מרגיש כ"כ את ההכרח לשמור את עצמו, אבל במצב כמו שאנו	28647

נמצאים בו היום רח"ל, כ"כ מצב של ירידה, סכנה של תוהו ובוהו, אע"פ שאנו כ"כ רחוקים מן העולם	28648
החיצוני ולא כ"כ מרגישים, אבל המצב כ"כ ירוד והתורה מזרזת כ"כ להישמר מכל דבר רע.	28649
ועל זה אמר רבי פנחס בן יאיר תורה מביאה לידי זהירות, שזהו הכרח כדי להישמר מכל דבר רע, ובפרט	28650
בעת הנסיון כמה צריך זהירות כדי לעלות ולהתעלות, והסכנה כ"כ גדולה לא רק ברוחניות אלא גם	28651
בגשמיות, העולם עומד רח"ל בפני תוהו ובוהו, ואע"פ שבטלו ארבע מיתות בית דין, אבל דין ארבע מיתות	28652
בית דין לא בטל, ורואים מעשים בכל יום רח"ל סקילה שריפה הרג וחנק, ואיך אנו לא מתעוררים לבקש	28653
מהשי"ת, אבינו מלכנו קרע רוע גזר דיננו. (דגל המוסר).	28654
	28655
מאמר תי	28656
ויתד תהיה לך על אונך והיה בשבתך חוץ וחפרת בה ושבת וכסית את צאתך (דברים כ"ג י"ד).	28657
ויתד תהיה לך, כי כל דבר הנראה לעינים והוא מגונה יולד דמות גנאי בנפש (ראב"ע תשא כ"ג י"ג), אם	28658
התורה הזהירה על כיסוי דבר מכוער כדי שלא יזיק לנפש ע"י ראיית העין, מכל שכן שעל האדם לזהר	28659
מלהסתכל באדם רשע אשר השפעתו חודרת ופוגמת, ואם ההסתכלות בדבר ובאדם המכוער והרשע	28660
מזיקה, מכל שכן שהבל פיו והדיבור הטמא וחסר האמונה של הרשע מכרסם ומכלה את הגוף והנפש יחד,	28661
פוגע בנשמות התמימים, ומאד מאד יש להיזהר ולהתרחק מאנשים כאלו, לאטום את האוזן שלא יכנסו	28662
לתוכה הדברים המרעילים שלהם, הדברים המשבשים את השכל הישר והאלהי.	28663
הגר"א ז"ל היה אומר, כי כאשר הוא עובר ברחוב הרי מרגיש הוא קרירות ברוח, וכאשר היה יושב ולומד	28664
בביתו היה סוגר את החלונות ולומד לאור הנר כדי שלא יסתכל ברחוב, אם הגר"א כך כמה צריכים אנו	28665
להתרחק מן הרחוב, ומחברת בני אדם שאינם הגונים ומשחיתים את הנפש, ומלעיגים על כל דבר	28666
שבקדושה, כמה אלפי פרסאות יש לנו לברוח ממקום העבירה, וכל שכן ממפיצי לעג ופיתויי הריקנות	28667
והקלות.	28668
בעל החתם סופר זצ"ל אמר פעם על תלמיד אחר שנזרקה בו מינות ר"ל, האמינו לי כל פעם שהוא מבקר	28669
בביתי, הרי כאשר הוא יוצא מיד אני לוקח ספר מוסר ללמוד בו כדי לגרש את הרושם, ולטהר את האוויר	28670
מן הריח הרע שהשאיר, ולו אפי' בצורה הקלה ביותר, כי הבל פיו של איש זה הלקוי בסתריו בקלות	28671
ראש, מטמא ומעכר את האוויר.	28672
א"כ מכל שכן כמה ימים ונהרות של מים שאנו צריכים לשפוך על לבנו, כמה דברי כיבושין ומוסר כדי	28673
לגרש ולהסיר את הרישומים הרעים שספגו לבנו ועינינו, מן האוויר הרע של בעלי התאוות והמידות	28674
המושחתות שאנו נפגשים בהם בדרך מקרה, ומכל שכן במזיד, מן הרושם הרע שמשאירים אחריהם עוכרי	28675
הדת ומשובשי הדעות.	28676
אברם אבינו ע"ה אמר על ישמעאל בנו לפני הקב"ה, לו ישמעאל יחיה לפניך, משמע שישמעאל היה	28677
במדרגה כזו שאברהם הסתפק והתנחם בו עד שהיה לו כדאי בקיומו לבד, שהוא יירש את מקומו הרוחני	28678
בעתיד, שכיוון שהתחנך תחת ידו של אברהם, הרי קנה לו כמה קנינים רוחניים, הן מצד שהיה תולדה לאב	28679
כזה וכרעיה דאבוה, בן שהתחנך תחת ידו של אברהם, הן מצד תכונות אביו שספג לתוך נפשו רישומים	28680
טבעיים.	28681
כמ"ש הספורנו ז"ל והוא יהיה פרא אדם, פרא מצד אמו ואדם מצד אביו, והקנינים האלו הביאו אותו	28682
אח"כ לתשובה, כמ"ש ז"ל ויקברו אותו יצחק וישמעאל, מכאן שישמעאל עשה תשובה והוליד את יצחק	28683
לפניו (רש"י חיי שרה כ"ה), והוא קנה לו קנינים רוחניים גם מצד זה שאביו חינכו בתורה ובמצוות,	28684
בחינוך למידת החסד שנתחנך והושפע ממנו, כמ"ש ואל הבקר רץ אברהם ויתן אל הנער וימהר לעשות	28685
אותו, והנער הזה היה ישמעאל כדי לחנכו במצוות (רש"י שם), והמדרש אומר כדי לזרזו במצוות.	28686
ואם אברהם היה משפיע על זרים ועוברי דרך ערביים שמשתחווים לאבק רגליהם שיכירו את ה' האחד,	28687
וזה רק ע"י סעודה אחת ושיחה אחת, שהיה העובר מתארח אצלו רק שעה או שעתיים, הרי מכל שכן	28688
ישמעאל בנו שגדל על ברכיו וברכי שרה הנביאה, ששרה היתה מגיירת נשים, ובוודאי שהיתה מחנכת את	28689
הגר ובנה במידות ישרות וטובות ובמידת החסד.	28690
א"כ בודאי שישמעאל נתחנך בחינוך גבוה והשפעתו של אברהם חדרה לתוכו, ומה גם שישמעאל הסתכן	28691
ומסר את עצמו להימול כאשר כבר היה גדול בן י"ג שנה, וזה היה לפי רצונו ובחירתו, מכאן איפוא	28692
שגדולה היתה ההשפעה אשר הושפע מבית אברהם, והנה לאחר כל זה התהפך ישמעאל להיות המתנגד	28693
לכל אשר לאברהם, מתגרה ביצחק ומכוון להזיקו ולהטותו מן הדרך אשר בה עמל אברהם אביו, והיה	28694
מתלוצץ הן באברהם והן ביצחק.	28695
מנין בא לו כל זאת? משום שלא שמר את עינו ולא אטם את אוזנו מלשמע לדברי גידופים וליצנות של	28696
ליצני הדור, אשר אמרו כי מאבימלך נתעברה שרה, ותרא שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם	28697

מצחק, מלעיג על המשתה שנעשה בבית אברהם, שאמר שנתעברה מאבימלך, והטעם שלא קרה זה בעת לידת יצחק, כי ישמעאל שמע כזאת אח"כ מליצני הדור (ספורנו וירא כ"א כ"ט), והנה רואים אנו עד כמה מגיעה השפעה הרעה של הליצנות, עד שהיא יכולה לעקור כל מידה נכונה, אף את המידות שהם בתולדה ובתכונה מירושת אבות, ומכל שכן את המידות שרכש לעצמו ע"י חינוך והתרגלות והפך אותן לרעה, הכל מפני שלא שמר את אזנו ולא התרחק מליצני הדור.	28698 28699 28700 28701 28702
אילו ידע האדם כמה הפסד וכמה קלקול הוא סובל ע"י שאינו אוטם את אזנו מלשמוע דברי ליצנות והשמצה, על קדושת ישראל תורתו ואמונתו, שמלבד העבירה עצמה הרי הוא מקלקל עוד את המחשבה הישרה, מטמטם כל כלי נפשו, כי אז היה מתרחק ובורח מן העבירה כבורח מן האש.	28703 28704 28705
ומה יש עוד דבר יקר לאדם מלבד אוצר הכשרונות היפים והנעלים שיש בתכונתו? כוח המחשבה השכל העיון וההבנה הלא הם כתרים לראשו, בהם הוא מתפאר והם תפארת לו לכל רואיו, תפארת למשפחתו ולכל חבריו ומכיריו, ואם הוא מקלקל אותם מעוותם ומשבשם, עד שאינו יכול להשתמש בכלים המועילים הללו, הלא אומלל הוא, הוא גורם מום לעצמו, מום שהוא גרוע ממום גופני כמו עיוור או קיטע, מכיוון שזהו מום שהנשמה תלויה בו.	28706 28707 28708 28709 28710
הוא מקלקל את שכלו ואת כלי המחשבה שלו, הוא מטמטם את עצמו עד שבושה גדולה וצער נורא ואחזים בו, ומי הוא זה הפחות שלא יחוס על עצמו ולא ישמור על אוצר כלי נפשו, אותם הוא מקלקל ע"י העבירה וחוזר ושונה עליהן, עד שנעשה בעל מום המאבד את סגולת המחשבה הישרה, וגם כאשר ירצה להתעורר ולחשוב בצורה נכונה, גם אז אין המחשבה והרגש שלו פועלים כראוי, ומאד יחרה לו אח"כ כאשר יודע על מומו ועיוות שכלו, פחד נורא צריך לאפוף אותנו, אם יתגלה לנו הנזק וההפסד שאנו עתידים לסבול מעשיית העבירה. (אור חדש).	28711 28712 28713 28714 28715 28716
מאמר תיא	28717
כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחנך להצילך ולתת אויביך לפניך והיה מחנך קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך (דברים כ"ג ט"ו).	28718 28719
בפרשיות שופטים וכי תצא, אנו מוצאים פרשיות המדברות על דרכם והתנהגותם של בני ישראל בצאתם למלחמה, הראשונה בפרשת שופטים על היציאה למלחמה, מי ומי היוצאים, ודברי עידוד של משוח המלחמה שהיה לובש בגדי כהן גדול והיה נשאל באורים ותומים, שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם, אל ירך לבבכם כי ה' אלהיכם ההולך עמכם להלחם לכם עם אויביכם להושיע אתכם, ודרשו חז"ל, שמע ישראל, אפילו אין בכם זכות אלא קריאת שמע בלבד, כדאי שיושיע אתכם (רש"י סוטה מ"ב), שאפילו אלה שאינם נוהרים בקיום מצוות התורה ולימודה, ורק יש בידם קריאת שמע לבד, הם כדאים שהקב"ה יושיעם במלחמה.	28720 28721 28722 28723 28724 28725 28726 28727
ומאידך דורשת התורה מהיוצא למלחמה להישמר מכל דבר רע, אפילו בדברים שהם קלי ערך, כמו למי שאירע לו מקרה לילה, ואפילו יציאת חוץ בשדה המלחמה, על החייל הישראלי לחפור ולכסות את צאתו, והוא מוזהר כי בזה הוא יכול לגרום לתוצאות המלחמה, כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחנך להצילך ולתת אויביך לפניך והיה מחנך קדוש, ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך, ועליו לשמור על הצלם אלהים גם בתנאי המלחמה הקשים שיהיה מחנך קדוש.	28728 28729 28730 28731 28732
ושוב מלמדת אותנו התורה את העלול לקרות עם היוצא למלחמה, הצדיק והישר השומר על קדושת המחנה והצבא, אחרי הנצחון שבא בעזרת ה' שנתן את אויבינו בידנו ושבת שבינו, הוא עלול לראות בשביה יפת תואר ולחשוק בה, עד כדי ולקחת לך לאשה, האין זה בחינת שומו שמים? יהודי שראה נסים ונפלאות בכל רגע, כאשר חייו היו לו תלויים מנגד, וראה את יד ההשגחה השומרת עליו, נהפך בין רגע לבעל גוייה ונופל מאיגרא רמה לבירא עמיקתא.	28733 28734 28735 28736 28737
וגם לו נזקקת התורה ומטפלת בו להחזירו למוטב ומתירה לו אפילו לאכול בשר תמותות, דיברה תורה כנגד יצה"ר, אולי יחוס ואולי ירחם על עצמו ועל ביתו וצאצאיו, שלא יצא מזה בן סורר ומורה, והתורה דורשת ממנו, שכאשר יחזור בתשובה וישלח את היפת תואר לנפשה, יהיה לו יחס הוגן אליה, שלא יתעמר בה ומכור לא תמכרנה בכסף תחת אשר עיניתה.	28738 28739 28740 28741
אנו קוראים את הפרשיות האלה בחודש אלול, כדי שנלמד את כוחות הנפש של האדם בעל הבחירה, וכי כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו (סוכה כ"ב), והוא עלול לרדת מטה מטה, אלולי הקב"ה עוזרו ופותח לפניו דרכי התשובה בכל מצב שהוא, תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם, וחודש אלול מלבד היותו החודש האחרון של השנה, בו אנו צריכים לעשות את המאזן של השנה שחלפה, גם חודש הבראה רוחנית, הלא המה ימי הרצון, ארבעים יום האמצעיים בהם השיג משה רבינו ע"ה את הסליחה על חטא העגל, וקיבל את הלוחות השניות במקום אלה ששבר בראותו את הירידה הנוראה של עם מקבלי התורה.	28742 28743 28744 28745 28746 28747

הערב רב עשה לו אלהים אחרים במקום משה רבינו ע"ה, ולא מחה העם ולא הפריע להם, ונשאר אדיש מול הנבלה הזאת, ובתנא דבי אליהו איתא, שישאל היו נוהגים כל אותם הימים צום ותענית, והיום האחרון שבהם, בעשרה בתשרי גזרו תענית ולנו בתענית, ולפיכך נקבע אותו היום יום הכפורים לכפרה לעולם, ובו קבלנו את הלוחות השניות, קבלת התורה בפעם השנית בלי קולות וברקים וכפיית הר, והיינו שימים אלה (אלול ועשי"ת) המה הכנה לשוב ולקבל את התורה, הלוחות השניות ברצון, התחדשות הקבלה היא הכפרה המלאה והלבנת החטאים, אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. (למען אחי ורעי).	28748 28749 28750 28751 28752 28753 28754 28755
מאמר תיב	28756
כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחנך להצילך ולתת אויביך לפניך והיה מחנך קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך (דברים כ"ג ט"ו).	28757 28758
אומרים בשם הגרי"ס ז"ל, שיש בית הכנסת בשוק החיים, ויש שוק החיים בבית הכנסת, ואמרתי להסביר זאת, שהנה חז"ל (ברכות כ"ה) דרשו את הדינים שיש להזהר בהם ולהרחיק מהם בקריאת שמע ובתפילה מפרשה זו שנאמר במלחמה, שהמחנה צריך להיות נקי וטהור, כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחנך להצילך ולתת אויביך לפניך והיה מחנך קדוש, לכן צריך כל איש חיל ההולך למלחמה להיות מצוייד ביתד שישמש לנקיות המחנה, נמצא שאותה דרשה מלמדת אותנו על קדושת המחנה וגם על הזהירות בק"ש ובתפילה, ושו"ש הזהירות היא הידיעה שה' אלהיך מתהלך בקרב מחנך, כמה רחוקים אנו מרגש זה בעומדנו בתפילה!	28759 28760 28761 28762 28763 28764 28765
ואמרו בגמ' (ברכות ל"ב:), ארבעה צריכים חיזוק, פירש"י שיתחזק אדם בהן תמיד בכל כוחו, תורה ותפילה, מעשים טובים, ודרך ארץ, פירש"י האומן באומנותו והסוחר בסחורתו ואיש החיל במלחמתו, שנא' חזק ונתחזק בעד עמנו ובעד ערי אלהינו, הם דברי יואב שר המלחמה, שכל ישראל צריכים לו (מכות י"א:). על החיזוק הנדרש בעת המלחמה, וזה מובן שבמלחמה צריכים חיזוק, אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם, שאם תפלו בידם אין מרחמים עליכם (סוטה מ"ב:).	28766 28767 28768 28769 28770
חז"ל דורשים שאותו חיזוק למלחמה צריך גם בתורה וגם בתפילה, לדעת איך להתפלל ולדעת שעומדים לפני השכינה, ויש לסדר את הדברים במורא, כי חברותא כלפי שמיא מי איכא (ברכות ל"ד.), פירש"י מנהג שנוהג אדם בחבירו כלום ינהג אצל המקום ולא יכוון בתפילתו, כך יש להביא את שוק החיים לבית הכנסת, שלא יהיה כמ"ש (בפתיחתא לאיכה רבתי) טרי כל יומא ולא לעי, קאי לצלויי ולעי, הוי לא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל, שלא יגרע החיזוק בתורה ותפילה מהתלהבות והחשק במילי דעלמא.	28771 28772 28773 28774 28775
ובשוק החיים יש ליצור את בית הכנסת, והיה מחנך קדוש, ידיעה שה' מתהלך בקרב מחנך, זהו מה שאמרו (מכות כ"ד.) בא חבקוק והעמידן על אחת, וצדיק באמונתו יחיה, אין הדגש על האמונה, הדגשה הוא על יחיה, שכל מעשינו הן בתורה ובמצוות, הן במעשים טובים ובדרך ארץ ובמשא ומתן, יהיו מלאים דעת אלהים באמונה חזקה וברורה, יהיו מושתתים על האמונה, בא חבקוק והעמיד את כל הוייתנו וכל מעשה ממעשינו על אחת, והשריש את בית הכנסת בשוק החיים כהגדרתו של הגרי"ס ז"ל, וזהו שאמרו (ברכות ס"ג.) איזוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויים בה, בכל דרכיך דעהו. (לקט שיחות מוסר).	28776 28777 28778 28779 28780 28781 28782
מאמר תיג	28783
מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת לה' אלהיך נדבה אשר דברת בפיהך (דברים כ"ג כ"ד).	28784
כי את כל מעשה האלהים יבא במשפט על כל נעלם, אם טוב ואם רע (קהלת י"ב), כשם שהקב"ה ידין דינו ומשפטו של האדם על הרע הצפון בו, על מידותיו הנוטות ומתאוות לאשר אינו ישר בעיני ה', כן יביאו את האדם למשפט על הטוב הצפון בו, על האור הגנוז בו שלא נתגלה ולא יצא לאויר העולם, האור והטוב שניתנו לאדם כדי לגלותם ולפתח אותן מן הכוח אל הפועל, הנעלמות קוראים ותובעים אותנו לא לשכוח אותם, אלא לפתחם ולהלבישם עור וגידים, אורו של משיח מתעכב על אלו הנשמות שלא נבראו (יבמות ס"ב), והקב"ה יביא אותם בני אדם למשפט על הנעלמות הללו שהיו צריכים לבוא לידי גילוי.	28785 28786 28787 28788 28789 28790
אכריז רב מתיבתא (ראש הישיבה), אעא דלא סליק ביה נהורא (עץ שאין האור נאחז בו), מבטשין ליה וינהר (מבקיעים אותו ויאיר), גופא דלא סליק ביה נהורא דנשמתא, מבטשין וינהר ביה נהורא דנשמתא (גוף שאין אור הנשמה עולה בו מבקעין אותו ויאיר בו הנשמה) (זוה"ק שלח קס"ח א').	28791 28792 28793
וזהו משה"כ כי תדור נדר לה' אלהיך לא תאחר לשלמו, כי דרוש ידרשנו ה' אלהיך מעמך והיה בך חטא, מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר דיברת בפיהך, איתא בזוה"ק על הפסוק כי עוף השמים יוליך את הקול היינו ההרהורים הטובים, ההשגות העליונות שעלו על לבו, נצטלמו בשמים ונחשבו לו כדיבור וכנדר, ושם בשמים תובעים אותו לגלותם, להולידם ולהוציאן מן הכוח אל הפועל כדי לקיים מה שדיבר בלבו.	28794 28795 28796 28797

בשמים שופטים אותו כפי הרהור לבו וכפי השגות דעתו שהשיג ברגע שהתרומם למעלה מטבעו, ההשגות וההרהורים שלו כבר משמיעים קול, והקב"ה שומע קולות אלו וסופר אותם, ודורש מהאדם שיגשים אותם ויעשה אותם לממשות בעוה"ז, ה' ידרוש ממנו ויתבע אותו על כך, כאשר דיברת בפיך, איפה דיבר, אבל כשאדם חושב בדעתו מחשבה, הרי שפתותיו דובבות מעצמן ללא ידיעתו, הגם שלא עשה אלא מחשבה, פיך דובר מה שחשב (אור החיים שם). (אור חדש).	28798 28799 28800 28801 28802 28803
מאמר תיד	28804
לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה להיות לו לאשה אחרי אשר הוטמאה כי תועבה היא לפני ה' ולא תחטיא את הארץ אשר ה' אלהיך נותן לך נחלה (דברים כ"ד ד').	28805 28806
תמוה הוא שהכתוב מדביק לאשה טומאה, כלום מה טומאה יש בה? והלא נתגרשה מבעלה הראשון כדת וכדין, היא גם נישאה לאיש אחר בקידושין כדת, יצאה מבעלה השני גם כדין, אם שנתגרשה ממנו ואם שהוא מת, מה איפוא הפסול שמצא בה הכתוב? מה היא כאן התועבה וחטאת הארץ?	28807 28808 28809
ונראה לומר, כי מכיוון שבעלה הראשון הטיל בה חשד שאינה כשרה, ומאס בה משום שאינה צנועה, אף שלא היו לו עדים על כך וגם לא מצא שהיא נסתרה, אבל לבו אומר לו שאינה בסדר ויש לחשוך בה, היא אינה מתאימה לדרך החיים הצנוע שלו, והנה יכול לקרות שהוא נשוי עמה כבר שנים רבות, סידר עמה את חיי המשפחה, הביא עמה בנים לעולם, ופתאום צריך הוא להרוס הכל ולהפריד בין הדבקים, הוא מטיל עצמו למשבר נורא באשר צריך לגרשה.	28810 28811 28812 28813 28814
גם מזבח מוריד דמעות על המגרש אשתו הראשונה, ואת כל זאת הוא עושה רק מפני רגש הצניעות שלו שנפגע, והוא חושד שאשתו אינה מתנהגת כשורה, ואלמלא צדקת נפשו יכול היה להעלים עין ואינו מחוייב לגרשה ע"פ דין, אך הוא עושה צעד זה מפני שמירת הקדושה והצניעות, והנה אחרי שגירשה הוא משתכנע עוד יותר שהצדק היה עמו, כי גם הבעל השני גירש אותה כי הכיר בה את רשעתה, ולאחר שחשדו נתבסס עוד יותר הוא רוצה ליקח אותה בחזרה, הרי יש כאן ירידה ממצבו הרוחני, ונסיגה מן הרוח הטהורה בה הצטיין בטרם גירש אותה, הוא גרוע עתה מאד ברעתו, שכן אחר שנשתכנע בזה שהיא מתנהגת שלא כשורה, הוא רוצה לקחתה למרות שהוא עצמו פסק כי מרשעת היא.	28815 28816 28817 28818 28819 28820 28821
ורש"י אומר על הפ' ויצאה והיתה לאיש אחר, הוא הוציא רשעה מתוך ביתו וזו הכניסה, א"כ צריך היה עתה להתרחק עוד יותר ממנה ולמאסה, ובכל זאת הוא מוכן להחזיר את האשה שהוא עצמו מאס בה, חשד בה וגירשה, והלא טמאה היא בעיניו, הוא עצמו תיעב אותה, והיא מתועבת גם לפני הקב"ה, ובכל זאת הוא חוזר ממחשבה ראשונה ומפעולה טובה, והוא מטמא עצמו בכך, ולכן תלה בה הכתוב טומאה.	28822 28823 28824 28825
אם האדם יוצר מחשבה גבוהה ונודר לקיים אותה וחוזר בו מנדרו, הרי החזרה נחשבת לו לאיסור ותועבה, והרמב"ן אומר, כי מה שהנזיר מביא קרבן אחר שלושים יום של נזירות, הוא מפני שחזר בו מנזירותו שהיה לו להמשיך בה ולהיות נזיר עולם, אחר שטעם טעם הנזירות והוא נקרא חוטא, וכן הוא הדין כאשר הקדיש אחד שדה או בית ורוצה לפדותו, שצריך להוסיף חומש על הקרן, ומבואר בגמ' (ערכין, וברש"י בחוקותי כ"ז), שזהו רק בבעלים, היינו מי שהקדיש והוא בעצמו רוצה לפדותו צריך לשלם חומש, ולא באחרים שפודין שאין צריכין חומש.	28826 28827 28828 28829 28830 28831
ולכאורה מה ההבדל בין בעלים לשאינם בעלים? אלא הבעל שהקדיש התרומם לרגע לדרגה גבוהה, הפקיר את ביתו ואת שדהו והקדישם לגבוה, הרי יש כאן גבורת נפש וכבירות רוח, הוא עשה פעולה כזאת לשם שמים, ואם אחרי כן הוא מתחרט, הרי אף שהוא משלם את הקרן, מגלה הוא כי חביב לו רכוש שלו כמבואר בגמ' שם, וזוהי ירידה מן העליה שהעפיל אליה אתמול, אתמול מוכן היה לפרוש מן הקנינים שלו והיום הוא חוזר ודבק בהם, אתמול רצה להידבק ברגשות עליונים, ועתה חוזר הוא למושגים של עוה"ז, ולכן קנסה אותו התורה לשלם חומש שירגיש באבידתו, שידע כי הפסיד ניצוץ גבוה ועליון שהבהב בו קודם לכן, מה שאין כן אצל אחרים, הם לא הפקירו ממונם ורכושם, כך שעכשיו אין להם הפסד מהעליה. מה מאד צריך האדם להיזהר שלא יפול מעליותיו, שלא יאבד את הרגשות הנעלים המתפעמים בקרבן, שלא יחזור מהם ולא יחלל אותם, אלא יקיימם ויעשה הכל שישארו אתו לנצח, יעשה כל שביכולתו שלא להשתנות ברוחו כלפי מטה, כי על השתנות ונפילה מהרוח הטהורה ומן המחשבה הגבוהה, על השינוי לרעה בצורה הרוחנית העליונה, הקב"ה תובע את האדם, אנכי אנכי הוא מנחמכם, מי את ותראי מאנוש ימות ומבן אדם חציר ינתן (ישעיה נ"א).	28832 28833 28834 28835 28836 28837 28838 28839 28840 28841 28842 28843
אנכי אנכי משיב להם ה', אני הוא שהייתי, אני לא נשתנית, אנכי עתה כמו מקדם, רק את נשתנית ממה שהיית, לך אני אומר מי את? כי איני מכירך כלל, אינך עוד העם אשר היית בימי קדם, העם אשר פדיתם ממצרים, כי הם לא פחדו מזרוע בשר רק בטחו בישועתי, ואת ותראי מאנוש ימות, כי ותשכח ה' עושיך,	28844 28845 28846

כי אם לא היית שוכח את ה' איך יראת מאנוש ימות, הלא עושיך הוא נוטה שמים ויוסד ארץ ובידו להושיע (המלבי"ם).	28847
מהו הגורם לכך שהאדם ישנה מרוחו, וירד מעליותיו ומהשגותיו העליונות? הרי זה רק לחץ הטבע, רק עצת היצר הדוחפו ומסיתו להנאות החומריות והטבעיות, הרי זה הפחד מאנוש ימות ומדאגת צרכי המחר, מפני שהבטחון של האדם חלש, כי עליו לבטוח בה' ולא לחשוש ליום המחר, מי בכם ירא ה' אשר הלך חשכים ואין נוגה לו יבטח בשם ה' וישען באלהיו, ואם כך יעמוד אז חזק ברוחו, ישאר על מקומו הרוחני, ישמור על השגותיו ועל ההרהורים הקדושים העוברים בו ולא יאבד אותם. (אור חדש).	28848
מאמר טו	28849
השמר בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות ככל אשר יורו אתכם הכהנים הלויים כאשר צויתם תשמרו לעשות (דברים כ"ד ח').	28850
הנה בהסתכלותנו בסדר הטיפול המדוקדק במצורע, בדיקת הכהנים ההסגרות והטיהור ע"י הצפורים, נוכל העמק הבין, מה איום ונורא הוא רושם החטא בנפש האדם, ובעיקר חטא גסות הרוח אבי הצרעת, עד שאינו מספיק תיקון אחד של פעולה אחת, של השפעה קלושה ומעטה, אלא שבכדי למרק ולכבס ולהסיר כליל את רושם החטא, צריכים סדר שלם של תיקונים ופעולות, שמגמתם לשרש לעקור ולכבס כל שמץ וריח חטא מן הנפש, עד שתזכה לשוב להזדככותה הראשונה.	28851
כל תולדות הצרעת ממקור גסות הרוח תהלך, שרשיה וענפיה הם לשה"ר רכילות, ותשוקת ההתקלסות בזולת, הפחתת שם חבירו והיזק גופו וממונו, ומהו סדר התיקונים של התפשטות הצרעת על הגוף, שאינה אלא שיקוף של הצרעת הנפשית של המצורע, הצעד הראשון הסגירה, ותכליתה לעורר את המחשבה שתתפנה אל העיון ואל החרטה, לראות מה גדולה ועמוקה יוון המצולה שהמצורע השקיע את נפשו בה, תוך בדידות ההסגר יתפנה להסתכל ולראות את גופו ונפשו מה מכוערים ומלוכלכים הם.	28852
העיון וההתבוננות ממשכים שבעת ימים, ואם שבעת הימים הראשונים לפי ראיית הכהן המשרת בקודש, לא הספיקו לרומם את המצורע משפלותו ומלכלוכו האיום, טרם הספיק לחטט ולגלות את מומי נפשו, עד כדי הרהורי תשובה אמיתיים, נסגר לשבעת ימים אחרים, בכדי להוסיף הכנעה ושפלות יתירה, עד שתאורנה עיניו ותראינה, עד כמה שהוא הרבה להשחית ולעוות, ואין נגע המצורע הולך ונעלם, אלא לפי רוב הסתכלותו בנפשו העצמית, ולפי רוב הבזיון שהוא מוכן לעטות על נפשו בכדי לנקותה ולטהרה.	28853
ואחרי השלב הראשון של התבודדות והסגרה, שכל טיבה ומגמתה להעיר על נפשו של המצורע את הכרת עומק החטא שהגדיל וקלקל, בא השלב השני, משתלח הוא מחוץ למחנה, מנודה ומבוזה ונידח, ולא מרשים לו אפי' את הדומיה, אלא שעליו להשמיע קולו בפרסום רב טמא יקרא, מכריז על עצמו כעל סמל הטומאה והקלקול בכדי שיתרחקו ממנו, וכל השומע ילמד איך להזהר מהחטא האיום הזה! ומה תועלתו של המצורע בקריאה זו, שהיא מכנעתו ומשברתו ומטהרתו מכל הרשע הדבוק בו.	28854
ואחרי כל הבזיונות העוברים על נפשו, והוא זוכה להתנער ולעקור מנפשו, את כל צחצוחי הארס הבלתי נראים לכאורה, הרי עליו לעבור שלב שלישי של תיקון וטיהור חדש, כי אולי הנפש נטהרה ונצרפה במידה, אבל אולי בתת כוחות הנפשיים דבוקים נדנודי העבירה, זקוק הוא עוד לפעולות ואמצעיים שיכבסו ויצחצחו אותו, כגון הבאת הצפרים המצפצפות והמרמזות על פטפוטי הנפש וחצי הלשון הרע, ושני התולעת והאזוב המרמזים על ההשפלה העצמית עד הקצה האחרון, שלגבי חטא הגאווה היא תשובת המשקל המתאימה.	28855
ועוד החמירה התורה שעליו להביא שני כבשים, ואפי' הוא עני שבעניים, שבאופן יחסי זהו קרבן שעולה בדמים יקרים, והכוונה שגם הוצאה זו הוא עונש ותיקון אשר תביא אותו לידי עיון נוסף, מה רבות הן התוצאות של חטא הנורא הזה, ויזכרהו שלא יסתבך יותר בחטא מביש כזה, וזה יהיה לכפרה ולטהרה על כמה וכמה הרהורי ונדנודי עבירה שעברו לו במוחו אף בימי טהרתו.	28856
ועי' מה שכתב הרמב"ן ז"ל בפ' מצורע עה"פ והנותר בשמן אשר על כף הכהן יתן על ראש המטהר, וכפר עליו הכהן לפני ה' וזה"ל, והנה אמר הכתוב באשם וכפר, וחזר ואמר בחטאת וכפר עליו הכהן וטהר, ולא ידענו מה ענין הכפרות הללו כולן, אולי האשם יכפר על מעלו אשר מעל קודם נגעו, והחטאת על חטאו אשר חטא בימי הנגע, אולי בצרעתו נתן תיפלה לאלהים, וזה טעם מטומאתו עכ"ל.	28857
הרי רואים אנו, מה גדול ועמוק הוא רושם וחלחול החטא בנפש האדם, עד שאפילו כשהחוטא הנכשל מגיע להכרת עמדתו העלובה, והוא רוצה לשוב, וכבר מתעסק ומטפל בתיקונים, הרי בתוך התיקונים עלול הוא רושם החטא להתגבש ולהכשיל את השב, לזיכוך ולטיהור שמצי החטא הנסתרים, זקוקים לא רק אנשים בינונים, אף רמי המעלה, ואף מלאכי עליון כשנתפשו בכגון זה הוצרכו למירוק ולצירוף.	28858
	28859
	28860
	28861
	28862
	28863
	28864
	28865
	28866
	28867
	28868
	28869
	28870
	28871
	28872
	28873
	28874
	28875
	28876
	28877
	28878
	28879
	28880
	28881
	28882
	28883
	28884
	28885
	28886
	28887
	28888
	28889
	28890
	28891
	28892
	28893
	28894
	28895

מצינו אצל המלאכים שנשלחו להפוך את סדום, ועל שנזרק בהם שמץ של גאווה, נדחו ממחיצתן קל"ח	28896
שנה, ר' לוי בשם רב נחמן אמר, מלאכי השרת ע"י שגילו מסטורין של הקב"ה, נדחו ממחיצתן קל"ח	28897
שנה, ור' תנחומא הוה מפיק לישנא קלה, א"ר חמא בר חנינא, על שנתגאו ואמרו כי משחיתים אנחנו את	28898
המקום הזה (ויקרא ג' י"ג).	28899
הרי מבהיל ואיום הוא הענין, איזו גאווה יכולה להתייחס למלאכים שלוחי מעלה שכולם רוח קדושה, ומ"מ	28900
אחרי שהוטל עליהם איזו משימה ארצית, לרדת לעוה"ז בכדי לבצע איזה מעשה רב, תכף ומיד נדבק בהם	28901
איזה שמץ של גאווה והתנשאות, שרק לפניו ית"ש נראה, רק לפני ההערכה השמימית הדקה נראה הכתם,	28902
ועל הכתם הזה, בכדי לתקנו ולכבסו, נדונו לקל"ח שנה של דחייה ממחיצתם.	28903
ועל הבעה קלה בת הרף העין של חלק אלף מני רגע, הוזקקו לתיקון של מאה ושמונה ושלושים שנים, ולא	28904
הספיק להם התיקון הסמוך להתנשאותם זו, באומרם כי לא אוכל לעשות דבר עד בואך שמה, ופירש רש"י	28905
ז"ל, זה עונשן של מלאכים על שאמרו כי משחיתים אנחנו ותלו הדבר בעצמן, לפיכך לא זז משם עד	28906
שהוזקקו לומר שאין הדבר ברשותן עכ"ל.	28907
הרי רואים אנו שפעולה אחת נגדית בלבד, ויודי מקביל אחד המפרט והמגלה את החטא, המביע חרטה	28908
והתנצלות, אינו מספיק לכביסת חטא ההתנשאות, כי אם מערכת שלמה של תיקונים מחושבים מדודים	28909
ושקולים ומותאמים, לטיהור התפשטות זוהמת הגאווה החודרת לכל חלקי הנפש עד כדי צרעת ממארת וזה	28910
נמשך הרבה שנים.	28911
ואם במלאכי שחק כך, מה נעשה אנחנו העמוסים מני בטן בקופת החטאים התלויה מאחרינו, כמאמר	28912
הכתוב לפתח חטאת רובץ! אין לנו אלא להזהר בשבע זהירות להימנע מלהסתבך כלל אף בשמץ מני חטא,	28913
כי אין בכוחותנו להסתגל לתשובת המשקל, וכמאמרו של החכם, מה שהחכם עושה בשמירתו, אין הגבור	28914
עושה בגבורתו ואשרי היודע להימנע מלחישת פתן ההתנשאות. (תורת הנפש).	28915
	28916
	28917
מאמר טטז	28917
זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים בדרך בצאתכם ממצרים (דברים כ"ד ט').	28918
כמה קדמונים מנו את זה למ"ע, וכתב הרמב"ן בפירושו על התורה, וכן במעשה מרים נצטוינו להודיע	28919
לבנינו ולספר בו לדורות, ואע"פ שהיה ראוי להסתירו שלא לדבר בגנותן של צדיקים, כדי שתהא אזהרת	28920
לשה"ר שומה בפייהם עיי"ש, והנה עד כמה הקפידה התורה על כבוד האדם אפי' של החוטא, וכן אמרו	28921
בגמ' (סוטה ל"ב): מפני מה תיקנו תפילה בלחש שלא לבייש את עוברי עבירה, שהרי לא חלק הכתוב	28922
מקום בין חטאת לעולה.	28923
ואף דמבואר ברש"י (חולין מ"א:), דמי שבא לידו עבירה בשוגג אינו מחפה עליה כדי שיתבייש ויתכפר	28924
לו, מ"מ חסה התורה על כבוד החוטא ולא חילקה מקום בין חטאת לעולה, וכן אמרו במשנה (סוטה מ"ד),	28925
לריה"ג דכל החוזרים מעורכי המלחמה הוא בשביל לכסות על עוברי עבירה, הרי לנו עד כמה חסה התורה	28926
אפי' על כבוד עוברי עבירה, ומכש"כ דתחוס התורה על כבוד הצדקת.	28927
ועיין ספרי בהעלותך, והרי דברים ק"ו, ומה מרים שלא נתכוונה לדבר באחיה לגנאי אלא לשבח ולרבות	28928
פז"ר, ובאחיה הקטן ממנה ובינה לבין עצמה כך נענשה, ובזה אמרו שגם בעצם הדיבור היתה כוונתה	28929
לטובה, והחטא היה באופן דק מאד ובודאי ראוי היה לחוס על כבודה, ואעפ"כ לא העלימה התורה וגילתה	28930
את החטא, ולא עוד אלא שציותה זכור, וזו מ"ע לעולם לזכור זה, היינו העונש והחטא שבעבורו נענשה,	28931
וכלשון הרמב"ן להודיע לבנינו ולספר בו לדורות, ותכלית כל זה כדי שנתעורר בזהירות מלשון הרע.	28932
והנה ספר דברים מלא דברי תוכחה והתעוררות לשמירת המצוות, וכן כל ספר משלי הוא מוסר ומחייב	28933
ללמוד מוסר לחשוב דרכיו ולהתבונן, וכמה פסוקים מפורשים בתורה בחיוב הידיעה וההשבה אל הלב,	28934
וידעת היום והשבות אל לבבך (דברים ד'), גם אמר ומלתם את ערלת לבבכם, ובמה מלין ערלת הלב אם	28935
לא בהתבוננות ותחבולות וחשבונות ובלמוד המוסר בהתפעלות, אבל ממ"ע דזכירת מעשה מרים יש לנו	28936
לימוד על גודל חיוב ההתבוננות בחומר העוון ובגודל העונש על חטא דק, וכתבה התורה זאת למ"ע כללית	28937
בלשה"ר לפי שהוא חטא גדול וגורם רעות רבות, ובני אדם נכשלים בו תמיד, אך באמת ה"ה בכל	28938
המצוות, ובפרט בכל ענין שיודע האדם בעצמו שעלול להיכשל בו.	28939
ולמדנו מכאן גודל החיוב של לימוד המוסר וחיפוש תחבולות ועצות להטיב דרכו, ולומדים במצות הזכירה	28940
דמעשה מרים, כי ידוע שהצדיקים מוסרים נפשם לטובת כלל ישראל, ואדון כל הנביאים אמר על עצמו	28941
יאבד משה ואלף כמוהו ואל יאבד אחד מישראל (תנחומא ואתחנן ז'), ואחרי דשייך חיזוק בזהירות	28942
מלשה"ר ע"י זכירה זו, נוח לה לצדקת לוותר על כבודה, ויהא לה גרמא בזהירות מזה, בפרט דהלימוד הוא	28943
ע"י גודל קדושתה ומעלת הנבואה, וקרא כתיב (מיכה ו') ואשלח לפניך את משה אהרן ומרים, והבאר	28944

היתה בזכותה, ובכ"ז נענשה כ"כ, הרי דמצד זכויותיה אנו למדים את גודל ההרחקה מהחטא, וניחא לה בכך.	28945
עבודה זו של התבוננות והתעוררות הלא היא מתחייבת גם מצד השכל הפשוט, כי הרי האדם מלא רצונות ומאויים אשר לא לה' המה, והרבה דברים הם בעיקר תולדתו מצד החומר, וא"כ הוא משוחד מכל נגיעותיו, ולא יראה נכוחה אף בדינים והלכות מפורשות, מצד כל ההשפעות, וגם ביודעו את ההלכה הוא יכול לחדש כל מיני אמתלאות שלא לקיימה אם אין רצונו מזוכך כדבעי, נמצא דההתבוננות וההתעוררות הנפשית נוגעים לקיום כל התורה כולה, וכמ"ש הרמב"ן בענין הזכירה דמרים, שדוקא ע"י הזכירה דמעשה מרים עם העונש, תהיה אזהרת לשה"ר שומה בפינו, והיינו דבלי התעוררות זו לא נוכל לעמוד בזה כיון שרוב העולם נכשלים בזה, וכ"ה בכל ענין שדוקא ע"י התעוררות נוכל לעמוד על המשמר ולא להיכנע לכל ההשפעות.	28946
אמנם נראה דבחובת ההתבוננות וההתעוררות והזכירה התמידית יש ענין עצמי, מלבד מה דהוא נחוץ ומוכרח לשמירת מצוות התורה, יעויין בשערי תשובה לרבינו יונה (שער ג' אות ט'), דעיקר השכר הוא במצות עשה, והא דאמרו (קידושין ל"ט): ישב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה, הוא משום דקיים בה מ"ע של יראה את ה' אלהיך תירא, והיינו דוקא כשבא דבר עבירה לידו ופירש הימנו מחמת יראת ה' ע"ש.	28947
יש הבדל גדול בין קיום מ"ע לקיום מל"ת, דבמ"ע עיקר השכר הוא בעצם עשיית הדבר, ואף אם אין בזה קושי כלל ואדרבה נהנה בעשייתו, כי עצם המעשה פועל את פעולתו ויש בו תיקון גדול לאדם, ואור גדול נמשך מזה בכל העולמות, אבל במל"ת עיקר השכר אינו בזה שאינו עובר ומקלקל גרידא, אלא בזה שהוא מצטער בהימנעות זו מצד ציווי ה' ויראתו, שע"י שבירת הרצון באת ה' אלהיך תירא, הוא מעלה את נפשו ומתקנה.	28948
ולפי מה שנתבאר מובן גם לאידך גיסא בענין העבירות, דמלבד מה שעבר בזה על רצון ה' והמרה את פיו, הרי יש בזה קילקול וירידה והפסדת כל תכלית ירידתו לעוה"ז, שלא די שלא עלה ונתעלה הרי עוד ירד מטה מטה, והרי זה פועל ירידה והחשכה בכל מהותו, וכמ"ש (סוטה כ"א א') עבירה מכבה מצוה, דאין המצוה מאירה באדם עד שתסולק העבירה או בתשובה או בעונשין (ר"מ הלכות תשובה פ"ז ה"ז), וזה אפילו בעבירה לאחר קיום המצוה, ומכ"ש לפני זה.	28949
והנה עיקר ההתעלות וההתקרבות הם ע"י לימוד התורה, וכמ"ש (פאה פ"א) ותלמוד תורה כנגד כולם, אבל בשאר מצוותיה של תורה, נראה דהעיקר הגדול להתעלות ולהתקרב אליו ית' הוא ע"י חסד וההטבה, דבשאר מצוות ההתקרבות היא ע"י המצוות, אבל במצות חסד וההטבה המצוה היא ההתקרבות עצמה, וכמ"ש בביאור מצות הדביקות (דברים י'), הדבק במידותיו, מה הוא רחום מה הוא חנון אף אתה (סוטה י"ד), וכן עה"פ אחרי ה' אלהיכם תלכו, וכי אפשר והלא כבר נאמר כי ה' אלהיך אש אוכלה, אלא מה הוא מבקר חולים מלביש ערומים אף אתה, זה תירוץ על הקושיא וכי אפשר לאדם לידבק בשכינה. וכיון שמידת חסד היא יסוד כל הבריאה, היא גם מוטבעת בו בעצם, וזהו ענין חסד אמר יברא שכולם גומלי חסדים (ב"ר פ"ח ה'), וכן אמרו בנוגע לטבע בע"ח (פסחים ק"ב), יותר משהעגל רוצה לינוק הפרה רוצה להניק, ובזה עיקר ההתדמות להיות משפיע כמו שהקב"ה משפיע בכל העולמות, ויהיה כל מבוקשו להשפיע ולהטיב ולא לקבל.	28950
ומה מאד גדלה מעלתו של העוסק בחסד רוחני, בהשפעה טובה על סביביו, לחזק את הנחשלים במלחמות חיי התורה והיראה, ולהחיות רוח שפלים בעבודתו ית', כי הרי זהו חסד הגדול ביותר שמביאו לחיי העוה"ב, ועוד בזה, כי עניני עבודת ה' תלויים לגמרי בבחירה, וכמאמרם (ברכות ל"ג): הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, א"כ בענין זה יכול להטיב ממש ולהשפיע שפע חדש, ובזה הוי ממש ההתדמות לקונו, ומשלים בזה כוונת הבריאה בהבאת חבירו לחיי עולם, וכמ"ש (מס"י פ"א) דהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' ומקום העידון בעוה"ב ע"ש.	28951
ובזה מובן החומר הגדול שהחמירה תורה במסית, שלא מצינו כמותו בכל התורה כולה (סנהדרין ס"ז, רמב"ם רפ"ה מהל' ע"ז), דבכה"ת מהפכין בזכותו מקרא דוהצילו העדה, ובמסית מהפכין לחובה, ואין מחזירין אותו לזכות וא"צ התראה, ובאו ע"ז כמה לאווין מפורשין בתורה (דברים י"ג), שלא לחוס עליו ולא לרחם עליו, דבהסתת ישראל מאחרי ה' הרי הוא מהפך לגמרי את כוונת הבריאה שהיא התעלות האדם ודביקותו בקונו, והרי יש בזה הרעה בתכלית לחבירו, וגם מניעת ההטבה של מעלה לבריותיו.	28952
למדים אנו מזה עד כמה גדולה זכותו ואשרי חלקו של המזכה את הרבים, דהרי מרובה מידה טובה (סוטה י"א. סנהדרין ק'): וכמו דבמסית חייב אף אם לא אהנו מעשיו, כ"ש בעוסק בהשפעה טובה והבאת חבירו לחיי עולם, דשכרו הרבה מאד אף אם ח"ו לא אהנו מעשיו, וכ"ש אם אהנו מעשיו שזה נושא פירות ופירי פירות עד סוף כל הדורות, וכמ"ש (אבות פ"ה יומא פ"ז). כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו.	28953
	28954
	28955
	28956
	28957
	28958
	28959
	28960
	28961
	28962
	28963
	28964
	28965
	28966
	28967
	28968
	28969
	28970
	28971
	28972
	28973
	28974
	28975
	28976
	28977
	28978
	28979
	28980
	28981
	28982
	28983
	28984
	28985
	28986
	28987
	28988
	28989
	28990
	28991
	28992
	28993
	28994

ובזה עיקר שלמות העבודה וההידמות לקונו בהיותו משפיע, וההידמות והדביקות והתעלות הנפש הרי הן	28995
תכלית כל המצוות כולן, ובכך יתבאר לנו ביתר שאת מה דלא חסה התורה על כבודה של מרים ופירסמה	28996
את חטאה, אף זה התורה חסה אפילו על קלונם של בעלי עבירה, ועאכ"ו במרים שהיתה צדקת והחטא היה	28997
דק מן הדק, אך הענין הוא, דכיון שיוצאת התעוררות ותועלת מפירסום החטא הרי נוח לה למרים	28998
שיתפרסם חטאה, דבזה שהיא גורמת ריחוק מחטא זה הרי יש לה התעלות עד אין קץ, והנה בישיבה	28999
שנמצאים בצוותא חדא בין בשעת הלימוד בין בשעת הקיום דבכל דרכיך דעהו, גדולה האחריות מאד על	29000
כל יחיד, בכל תנועה ובכל צעד הרי הוא פוסע על גשר צר בין מזכה למחטיא ח"ו, כי לכל פעולה יש	29001
השפעה. (משנת רבי אהרן).	29002
	29003
מאמר תיז	29004
זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים בדרך בצאתכם ממצרים (דברים כ"ד ט').	29005
וכתב הרמב"ן ז"ל, שהמצוה הזאת באה להרחיק האדם מלשון הרע, וקשה אם כן, איך סיפרה התורה לשון	29006
הרע על מרים? והלא מצינו (סנהדרין י"א). בעכך כשחטא, ושאל יהושע מי חטא, אמר לו הקב"ה וכי	29007
דלטור אני, פירוש לספר לשה"ר, לך והטל גורלות, הרי הקב"ה לא רצה לספר לו מי חטא, ולמה נכתב	29008
בתורה מעשה מרים, והוזהרנו לזכור זאת?	29009
אלא ודאי שכדי ללמוד להועיל אין זה לשון הרע על מרים, ואדרבה זכות הוא לה להתלמד ממנה, כי לא	29010
הועיל לה כל זכותיה ונענשה על זה, וכן מצינו שהתורה לא גילתה שם האילן של עץ הדעת שלא יתגנה	29011
האילן בעיני הבריות, ולמה גילתה חטא אדה"ר יציר כפיו של הקב"ה, וכי הוא גרוע מהאילן? אלא ודאי	29012
למען ללמד לדורות כוח של יצה"ר, שגם אדם כמוהו נכשל בידו וידעו להזהר, וגבי עכך שאני, שכיון	29013
שאפשר ע"י גורל לא רצה הקב"ה לגלות מי חטא.	29014
ועל פי זה ניחא מה שנכתבו כל החטאים של דור המדבר, ושל משה רבינו ע"ה במי מריבה ושל דוד	29015
המע"ה, והכל בשביל פעולה טובה שיצא מזה, מותר לספר לשה"ר ומצוה לספר, וכן מצינו בנתן הנביא	29016
שדיבר לשה"ר על אדוניהו לדוד אביו כמבואר ולי עבדך לא קרא ואדרבה הוא בעצמו יעץ לאם שלמה	29017
המע"ה שתלך לספר לדוד והוא יבוא אחריה למלאות דבריה, ולא חשש ללשון הרע.	29018
כי ידע ששלמה מוכשר יותר למלוכה מאדניהו, וכל מקום שיצא פעולה טובה מזה מצוה לספר לשה"ר, וכן	29019
מצינו בהקב"ה שאמר לאברהם (בראשית י"ח) למה זה צחקה שרה, הרי בעכך לא רצה לגלות ולמה גילה	29020
פה? אלא ודאי כדי שיוכיח אותה גילה לו לשה"ר על שרה, ועכך שאני שהיה אפשר ע"י גורל והראיות	29021
ברורות יתנו עדיהן ויצדקו. (חכמה ומוסר ח"ב מא' ש"מ).	29022
	29023
מאמר תיח	29024
זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים בדרך בצאתכם ממצרים (דברים כ"ד ט').	29025
שתי פרשיות של זכירה הן, זכירת מעשה עמלק וזכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים, ובשניהן כתיב	29026
בדרך בצאתכם ממצרים, ובשתיהן פירשו בספרי, זכור בפה בשעת טירופיכם, בצאתכם בשעת גאולתכם,	29027
והיינו דבעמלק מבואר העול שבמעשה עמלק, ובמרים מבואר חומר העונש, כי העונש בא בגלל שעת	29028
טירופיכם, כלומר בשעת עינויים במדבר מחד, ובשעת יציאתם ממצרים מאידך, כלומר בשעת גדולתם	29029
ואהבה רבה גדולה ויתרה של הקב"ה להם, וכמ"ש זכרתי לך לכתך אחרי במדבר, וגודל העונש מעיד על	29030
גודל וחומר העבירה.	29031
ולדעת הרמב"ן ז"ל זכירת מעשה מרים היא מ"ע ממנין תרי"ג ולא רק עצה, ואף שהתורה חסה גם על	29032
כבודם של רשעים וכש"כ של צדיקים, וכש"כ של אנשי סגולתו ותפארתו של מקום כמרים הנביאה,	29033
וכמבואר בספרי על ויפן אהרן, כאן לא אך שלא חסה התורה לכסות עליה וגילתה את כל המעשה לפרטי	29034
פרטיו, אלא שציותה על מצות הזכירה בפה, והיינו לחזור על המעשה בפה ולשננו בכל יום, כמו שציותה	29035
על זכירת מעשה עמלק.	29036
והשאלה נשאלת איך יתכן להשוות שני מעשים אלה באיזה צד שהוא, והיאך השוותה תורה מעשה של	29037
הגרוע והשפל ביותר ממין הברואים, הרשע מרשעי העולם שאין לו שום צד של מציאות וקיום בעולם,	29038
ואינו עומד אלא לכליה ומחיה מתחת השמים, למעשה מבחר היצורים וסגולת הבריאה כמרים הנביאה,	29039
שאנו מצווים לזכור מעשה שניהם בשוה.	29040
והנה בברכות של ת"כ (ויקרא כ"ו י"א) כתיב, ונתתי משכני בתוכם ולא תגעל נפשי אתכם, ופירש"י ז"ל	29041
ולא תגעל כפשוטו, ותמה הרמב"ן ז"ל מה ענין הוא לברכות האמורות כשישראל הם במעלה העליונה	29042
ביותר, כאשר כתב שם באמת הרמב"ן ז"ל, כי מעלת הברכות גדולה כ"כ שלא נתקיימו בשלמותם בדור	29043

מן הדורות, ולא יתקיימו אלא לעתיד לבוא וכמפורש בספרי שם, וא"כ מה ברכה היא ולא תגעל נפשי	29044
אתכם, והרי על שעת הגלות והכעס נאמר לא מאסתים ולא געלתים.	29045
אכן הרי מצינו בפ' מרים ואביה ירוק ירק בפניה הלא תכלם, וזה הלא הוא ביטוי של שעת גיעול, והרי	29046
לעינינו דבר שאין הפה יכול לדבר ואין להעלותו על המחשבה, שיהא שייך ענין מעין זה אצל מרים	29047
הנביאה, שהרי כך מקרא כתוב, ומוכרח מזה שאדרבא לפי גדולת המעלה, תתכן בחינה של גיעול גם	29048
מחטא קל שבקלים ודק מן הדקים שאינו מושג ונתפס לשום נברא רק וישמע ה' כמפורש בספרי שם.	29049
ואעפ"כ לפי גדולת האדם וקרבתו אליו והשראת שכנתו עליו, יתכן שגם מעשה כזה יגרום ריחוק עד כדי	29050
כך שתכתוב התורה על זה ואביה ירוק ירק בפניה, ועל כרחך ששני מיני גיעול הם, יש שהאדם בא לידי	29051
מצב שכולו גיעול, וע"ז נאמר בתורה שאף בהיותם בארץ אויביהם, שגלו ונתגרשו מלפני ה' והכעס	29052
עליהם גדול מאד, מ"מ כ"כ רבה היא האהבה וגדולה, ויתרה היא החמלה מהקב"ה אליהם, שגם אז לא	29053
מאסתים ולא געלתים.	29054
אבל יש גיעול שמקורו הוא דוקא המעלה העליונה ביותר, והמעלה היא הגורמת, שבהיותו כ"כ קרוב	29055
להקב"ה גורם כל צל של כתם כל שהוא לריחוק לעומת הקירוב שהוא עומד בו, ובלשון התורה הוא קרוי	29056
גיעול, וגיעול זה הוא הנאמר בברכות ונתתי משכני בתוכם, כלומר שתהיה מעלתכם גדולה ונשגבה כ"כ	29057
שהשכינה תשרה בתוכם תמיד, ובמעלה עליונה ונשגבה כזו, הרי מצוי מאד שתהיה איזה בחינה של	29058
גיעול, כי הלא הריחוק הוא לפי הקירוב, ועל זה באה להם ההבטחה ולא תגעל נפשי אתכם בשום בחינה	29059
שהיא, ומשכנו יהיה בתוכם בשלמות האהבה והקרבה, ומעלה זו לא נתקיימה באמת מעולם בהאומה כולה	29060
בשום דור מן הדורות, שהרי אפילו על מרים הנביאה נכתב כן, ורק לעתיד לבוא יתקיים כן כמפורש	29061
בספרי.	29062
ולפי"ז שתי הזכירות שבשתי הפרשיות באות ללמד לנו על שתי הקצוות ממש, כי ממעשה מרים עלינו	29063
ללמוד מעלתו של האדם מישראל, שיתכן שיגיע למעלה עליונה כזו שכל חטא קל שבקלים יהיה ככתם,	29064
עד כדי כך שיקרא בלשון התורה גיעול, וממעשה עמלק אנו למדים להיפך, שיתכן שאדם זה שנברא בצלם	29065
להיות סגולת הבריאה, יבוא לידי שפלות כזו עד שיגיע למעשה עמלק, ולגיעול כזה שאין לו תעודה אחרת	29066
בעולם, אלא כליה ומחיה בלבד, וזוהי תורת שתי הזכירות שאנו למדים משתי הפרשיות פרשת מרים	29067
ופרשת מעשה עמלק. (דליות יחזקאל).	29068
	29069
מאמר תיט	29070
זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים בדרך בצאתכם ממצרים (דברים כ"ד ט').	29071
התורה מצוה אותנו לזכור תמיד, את אשר עשה ה' למרים בדרך בצאתנו ממצרים, וכן אנו נוהגים לאמר	29072
בכל יום את הפסוק הזה, ביחד עם עוד זכירות שהתורה הזהירה אותנו עליהן, כמו זכירת מעשה עמלק,	29073
שבת מתן תורה, יציאת מצרים, על מה ולמה נחשב הענין הזה של לשון הרע שדיברה מרים על אחיה	29074
הגדול, שאנו צריכים לזכור את המעשה הזה לדור ודור לעולם ועד?	29075
הרמב"ם מסביר לנו בדברים האלה את הענין, התבוננו מה אירע למרים הנביאה שדיברה באחיה שהיתה	29076
גדולה ממנו בשנים, והיא לא דיברה בגנותו, אלא טעתה והשוותו לשאר נביאים, והוא לא הקפיד על	29077
הדברים האלה, שנא' והאיש משה עניו מאד, ואעפ"כ נענשה מיד בצרעת, ק"ו לבני הרשעים הטפשים	29078
שמרבים לדבר גדולות ונפלאות.	29079
ביאור הדברים, כמה גדול היצר של סיפור לשון הרע וביחוד על גדולי עולם, שאפי' מרים הנביאה אחותו	29080
של משה שגידלתו על ברכיה וסיכנה את עצמה להצילו מן הים (לשון הרמב"ם), מדברת עליו לפני	29081
הקב"ה ומשווה אותו לשאר נביאים, ולא עוד אלא בשעת מעשה כשכל ישראל רואים איך היא נענשת על	29082
המקום, והיא מצורעת כשגלג, עונש חמור על לשון הרע, נאמר מפני מה לא האריך משה בתפילה? שלא	29083
יאמרו ישראל אחותו עומדת בצרה והוא עומד ומאריך בתפילה.	29084
דבר אחר, שלא יאמרו ישראל בשביל אחותו הוא מאריך בתפילה, אבל בשבילנו אינו מאריך בתפילה,	29085
רש"י, העונש הגלוי איננו מרתיע ואין איש שם על לב, שלא לדבר בגנותו של מרע"ה העניו מכל אדם,	29086
וכל מה שיעשה ידברו בו סרה, ויחשדו בו שהוא מאריך בתפילה בשעה שאחותו נתונה בצרה, אכזריות	29087
כזאת שגם אדם פשוט איננו מסוגל לזה, או הצד ההפוך, שרק בשביל אחותו הוא מאריך בתפילה ולא	29088
בשביל אחרים.	29089
וכן הוא בכל הדורות ובכל הזמנים מדברים סרה בגדולי הדור, וחושדים בהם דברים שאין להעלותם על	29090
הדעת, וכמ"ש חז"ל וכולם בלשון הרע או באבק לשון הרע, וזו רעה חולה המכלה כל חלקה טובה	29091
בישראל ובאדם, ולכן מזהירה התורה בכל לשון של אזהרה על נגע הצרעת, זכור את אשר עשה ה' אלהיך	29092

למרים בדרך, זכור ולמד עד היכן הדברים מגיעים, שאפי' מרים הנביאה עלולה להיכשל בהם, וכל זה איננו מועיל לעקור את הנגע הזה, זכור והישמר בנגע הצרעת הזה כי בנפשך הוא. (למען אחי ורעי).	29093
	29094
	29095
מאמר תכ	29096
זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים בדרך בצאתכם ממצרים (דברים כ"ד ט').	29097
חובת ההתבוננות ולימוד המוסר מפורשת היא בתורה ובנביאים, וכמה פרשיות בתורה וביחוד בספר דברים ובספר משלי מיוחדות הן לתוכחה, ויעויין ברמב"ן דכתב דזכירת מעשה מרים היא מ"ע לדורות להכיר העונש הגדול ולהיזהר מזה, ולא חס הקב"ה על כבוד הצדקת אף שהיה החטא דק מאד עי"ש, והנה אמרו בגמ' (סוטה ל"ב): מפני מה תיקנו תפילה בלחש שלא לבייש את עוברי עבירה, שהרי לא חלק הכתוב מקום בין חטאת לעולה, ואף דמבואר ברש"י (חולין מ"א:): דמי שבא לידו דבר עבירה בשוגג אינו מחפה עליה כדי שיתבייש ויתכפר לו, מ"מ חסה התורה על כבוד החוטא, וכן אמרו במשנה (סוטה מ"ד). לריה"ג דכל החוזרים מעורכי המלחמה הוא בשביל לכסות על עוברי עבירה.	29098
הרי לנו עד כמה חסה התורה אפי' על כבוד עוברי עבירה, וכ"ש על כבוד הצדיקים, ומ"מ פירסמה התורה מעשה מרים משום תועלת ההתבוננות, והרי כמה גדולה היא חובת ההתבוננות, ואז"ל כתיב אלה המצוות ואח"כ אלה הדברים, אמר הקב"ה חביבה עלי תוכחת משה לישראל כעשרת הדברים, הרי נלמד בכאן החשיבות הגדולה של תורת התוכחה שהיא שקולה כנגד כל המצוות, ותוכחה הלא עיקרה בקבלתה והשפעתה על מקבלה, והנה תוכחת משה היתה לבאר להם דברים וענינים שראו הם עצמם בעיניהם וכמו מעשה המרגלים, שראה כל הדור שלא נותר מהם איש מלבד יהושע וכלב, ודבר זה היה נס ופלא, וראו הכל בחוש, ומ"מ היה צורך בדברי תוכחה לחזק רושם המאורע, והרי לנו כמה גדולה חובת ההתבוננות המוסרית.	29100
	29101
	29102
	29103
	29104
	29105
	29106
	29107
	29108
	29109
	29110
	29111
	29112
והנה כתיב (דברים ט"ז) כי השוחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים, ב' דברים נאמרו בשוחד מעורר ומסלף, מעורר היינו שלא יראה האמת, וזה בין במציאות הדברים ובין בהלכה, וכמש"כ הגר"א, דבפרשת משפטים (שמות כ"ג) כתיב יעור עיני פקחים, ובכאן כתוב עיני חכמים, דפקחות הוא בהבנת המציאות, וחכמה בהבנת ההלכה, ואת שניהם יעורר השוחד, ומסלף היינו שמעקם ומהפך הענינים בגלל השוחד. הנה האדם הרי יצר לבו רע מנעוריו, ומילדותו אינו מכיר רק את עניני החומר ורצונותיו הטבעיים, ודבר זה עוד הולך ומתחזק ע"י ההרגל וגם ע"י השפעת הסביבה, שהרי לא הורגל כלל להרחיקם ולהבין בדרכי השכל, ואף כשמגיע כבר ללימוד התורה הרי הוא משוחד מאד מצד הרצונות, וכבר כתב הגר"א במשלי, כשהדיין מטה הדין בשביל שוחד, כשבאים אח"כ לפניו דינים אחרים מעין זה, אינו דן בהם כהלכה אף שאין לו בהם נגיעה, לפי שדעתו כבר משובשת מההנחות הקודמות, הרי דמלבד הרצונות הטבעיים, וההרגל שחזק אותם, גם דעתו כבר משובשת מההנחות הקודמות ויסודות כוזבים, והוא דן בכל ענין הבא לפניו הצריך הכרעה והשערה לפי הדעות הללו, עד שיוצא משפט מעוקל.	29113
	29114
	29115
	29116
	29117
	29118
	29119
	29120
	29121
	29122
	29123
	29124
	29125
	29126
	29127
	29128
	29129
	29130
וזהו מה שאמר הגר"ס צוק"ל, כי להתהפך מרע לטוב אי אפשר בלי מוסר, כי הרי צריך לשנות הדעות והמוסכמות אצלו, ובזה לא די בלימוד תורה בלבד, וכענין המאכל הטוב המספיק לבריאים אבל החולים זקוקים לתרופות, וכן הוא בעניני הנפש, כי ההולך בטוב מתחילה, הנה ה' לא ימנע טוב להולכים בתמים, אבל אחרי שדעותיו ודרכיו מסולפות, הוא כענין החולה הזקוק לרפואה, והתיקון שלו הוא ע"י הלימוד המוסרי וההתבוננות המוסרית.	29131
	29132
	29133
	29134
	29135
	29136
	29137
	29138
	29139
	29140
	29141
	29142

נמצא שע"י הקנאה הוא שולל מעצמו את כל הטוב שיש לו, ולחבירו אינו מפסיד מאומה, ואם יתחזק באמיתיות האמונה כי הכל בהשגחה פרטית, וגם יקבע בדעתו שהקב"ה מנהיגו לטוב לו באופן היותר מתאים למצבו, וגם יכיר שמה שאין לו לא שייך לו כלל, וכמו שאין מקום לקנאה בדבר שאינו ראוי לו, וכל דבר שלא שייך לו הוא כמו שאין דבר כזה במציאות כלל, וגם אם יתבונן בערכם הפחות של כל עניני העוה"ז כי אינם כדאים להצטער אליהם, ולעומת זאת דיבור אחד של תורה, שורה אחת בדבריהם ז"ל, או עניית איש"ר ומכש"כ בכוונה הראויה, הרי כל חללי דעלמא אינם כדאים לזה.	29143 29144 29145 29146 29147 29148
ובגמ' ספרו ברב טבות דאי הוה יהבו ליה כל חללי דעלמא לא הוי משני בדיבורו (סנהדרין צ"ז), היינו לא רק שלא לשקר ח"ו אלא גם שינוי שמותר, שאפילו מחוסר אמנה אינו בשביל זה לא היה משנה, והיינו שכל חללי דעלמא לא היו שוים בעיניו, כשינוי בדיבור אפי' בדרך היתר, ומכאן עד כמה היו רחוקים אפי' משמץ של קנאה.	29149 29150 29151 29152
וכן הוא הדבר במידת הגאווה ורדיפת הכבוד, יתבונן כמה יגיעות ובזיונות סובל הרודף אחר הכבוד עד שמגיע לרצונו, ובהגיעו הרי נוחל קלון מכבוד, ועיין בחוה"ל בסוף שער הכניעה, מה שכתב בתועלת הכניעה בין בעניני העוה"ז ובין בעניני העוה"ב, ואף אם יתרחק מן הכבוד אך בשביל למנוע הבזיון, מ"מ מתוך הכניעה במעשה יגיע לכניעה באמת, כי אחרי שיוקטן ויתבטל השוחד יכיר האמת, כי הרי ישנם חשבונות להוכיח גנות הגאווה ושקריותה וכמש"כ בזה חובה"ל בשער הכניעה ובמס"י, ואחרי שיסור במעשה יכיר בהכרה.	29153 29154 29155 29156 29157 29158
גם יתבונן שהתוצאה מהגאווה היא הפוכה ממה שהוא מבקש, ואמרו (סוטה מ"ז): מאן דיהיר אף אינשי ביתא לא מתקבל שנא' גבר יהיר ולא ינוה, והגאווה היא המעכב היותר גדול לעבודת השי"ת, וכן הוא לענין ביטול הזמן היקר מכל, והזנחת האפשרויות לעליה בתורה ולהשלמה רוחנית, ומוכן לכל בר דעת גודל ההפסד בזה, אך האדם הולך בדרכו בלי התבוננות, וגם אם לעתים יחשוב, מסתפק הוא במועט, אבל בהתבוננות אמיתית ועשיית גדרים חזקים הרי היה עולה מעלה מעלה, הרי ששורש התיקון הוא בהתבוננות בכל עניני המידות לצאת ממהלך הרגלו, ובלי לימוד המוסר אי אפשר להגיע לזה.	29159 29160 29161 29162 29163 29164 29165
(משנת רבי אהרן).	29166
מאמר תכא	29167
זכור את אשר עשה ה' אליך למרים בדרך בצאתכם ממצרים (דברים כ"ד ט').	29168
רש"י הקדוש והרמב"ן וכל המפרשים רואים כאן אזרה על לשון הרע, ולכאורה מדוע התורה לא כתבה בפירוש את האיסור לדבר לשון הרע, ורק רמזה את זה במעשה מרים הנביאה? אלא ודאי שזה יותר מחייב ויותר תביעה אצל האדם, כשרואים שאפילו צדקת כזו נענשה בחומרא כזו בגלל שדיברה לשון הרע, ומה נענה אנן אבתרייהו.	29169 29170 29171 29172
ועל כן גם אנו מחוייבים להשתמש בזו העצה, להתבונן בצרות ובאסונות של העולם, וכל שכן בדורנו שהמצב נורא ואיום, בבחינת מתו מוטל לפניו, ובגדר אני ראיתו וישבתי על קברו, כשרואים את המציאות זה יותר מחייב ומעורר, ואעפ"כ כתוב בהמשך בפרשת המרגלים ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר, הרי כמה האדם הוא קשה עורף שאפילו מציאות כזו כ"כ אכזרית, כל מה שרואות עיניו ואינו מתעורר ונשאר בגדר רשעים ראו ולא לקחו מוסר, וכמה עלינו להשתדל לעורר את לבנו ונתפלל לאבינו שבשמים, אבינו מלכנו החזירנו בתשובה שלמה לפניך. (דגל המוסר).	29173 29174 29175 29176 29177 29178 29179
מאמר תכב	29180
בחוק תעמוד והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט החוצה (דברים כ"ד י"א).	29181
ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר, למה אינו אומר במצרים? א"ר חנינא אמר הקב"ה כתוב בתורה בחוק תעמוד אף אני אעשה כן, בארץ מצרים ולא במצרים (שמו"ר ט"ו ו'), המלוה נצטווה לעמוד בחוק, כי מטבע הדברים נדמה לו כי גם גוף הלווה משועבד לו, כאילו הוא קנין גופו, וגם נכסיו ובני ביתו וכל רכושו משועבדים לו בשביל ההלוואה, הרגשתו של המלוה חורגת מעבר להגיון ולשכל, בשביל ההלוואה הוא משפיל בעיניו את הלווה ומרגיש שכל מציאות הווייתו בזכותו היא, ולכן באה התורה לפקוח את עיניו ולהוציאו מטעותו, להורות לו שעד כאן ותו לא, הוא בעלים רק על סכום ההלוואה, אבל אין לו זכות להשתלט על גופו.	29182 29183 29184 29185 29186 29187 29188
התורה לימדה אותו כי יעמוד מבחוק, היא הכניעה את עליונותו המיותרת, הסירה ממנו את הבעלות שהוא מדמה ליקח לעצמו, אסור לו לבוא אל הבית פנימה, כי בעצם ביאתו מאיים הוא על הלווה, מפחידו ומשפילו, המבט עצמו מביא את הלווה לידי ריגוש, כל תנועותיו של המלווה אומרות בעלות ואדנות, ועל כן הגבילו אותו שיעמוד בחוק, וזה רפואה לו והצלה ללווה, התורה כיוונה להסיר מהמלוה את גאוות	29189 29190 29191 29192

האדנות, הלווה הוא אדון כמו המלווה יש לו אותה זכות חיים, עצמאי הוא ואינו עבד, אין הוא חייב כלום בלתי אם אותו סכום קצוב של ההלוואה, זה ותו לא, ועל כן אין לו כל היתר לצערו בחינם.	29193
כן גם התנהג הקב"ה במידת הרחמים כלפי פרעה ועבדיו שופכי דם ישראל, שלא רצה לומר למשה ואהרן את מצוות קרבן פסח בתוך מצרים, כדי שלא יצטערו המצריים יתר על המידה, שבני ישראל עומדים לקחת את אלוהיהם לקרבן פסח, די להם בצער כשיקריבו את הקרבן, ואין צריך לצערם גם בזמן הנבואה והציווי, ולכן ניתנה להם הנבואה מחוץ למצרים כדי לצמצם ולמעט את הצער.	29194
אל תצר את מואב ואל תתגר במ מלחמה, משל לאחד שהלוה על גדישו שיתן לו חטין לגורן, היה לו לבעל הגדיש שנא אחד, הלך והדליק את הגדיש ובא המלוה ואמר ללווה, תן לי מה שאתה חייב לי, א"ל הלווה לא די צערי שנאבד גדישי, אלא באת והוספת לי צרה על צרתי? כך א"ל הקב"ה למשה, אתמול יקדו גדישים שנא' כי אש יצאה מחשבון, ואתם באים להוסיף צרה על צרתם? אל תצר את מואב (דברים תת"ח).	29195
אין להוסיף צרה על צרה, גם לגבי הרשעים שהחטיאו את בני ישראל והאבידו כ"ד אלף איש, החטיאו והשחיתו בגוף ובנפש, כי מכיוון שהמואבים הללו ניגפו בפני סיחון מלך חשבון, הרי הם כבר בצרה והם נדכאים, ולכן אין להצר להם עוד, יש איפוא ללמוד ממידותיו של הקב"ה, שלא לצער אף מי שראוי לצערו, ואין להוסיף צער, כי צער אדם הוא צער הקב"ה, וכש"כ לצער אדם מדוכא ושפל כי דם ניקוף מרצה כעולה (חולין ז'), ועוד יותר מזה צערם של תלמידי חכמים, שוועת המדוכאים עולה מעלה מעלה ובוקעת רקיעים.	29196
כי משחיתים אנחנו את המקום הזה, אמר ר' לוי בשם רב נחמן, מלאכי השרת ע"י שגילו מסתורין של הקב"ה נדחו ממחיצתו של הקב"ה קל"ח שנה (בר"ר ג' ג'), פי' מסתורין סודותיו וסתריו שאמרו שנשתלחו להשחית העיר, והקב"ה לא גילהו אפי' לאברהם, ולכאורה הלא נשתלחו למטרה זו להפוך את סדום ולהשחית את הארץ, והלא לאחר זמן בין כך יתברר ללוט ולאנשי סדום כי עומדת לבוא השעה הנוראה שהעיר תיהפך לגפרית ואש, למה לא יודע להם סופם ואחריתם שידעו ויצטערו, אפי' אם לא ישובו בתשובה, אבל העונש והצער הלא יגיע להם? כי בודאי נתפשטה הידיעה על הפיכת סדום לכל אנשי העיר ע"י חתני לוט שהתלוצצו בו.	29197
אולם דרכי השי"ת הן, כי בין בשכר ובין בעונש ניתן הדבר במידה מדוייקת, לא פחות ולא יותר אפי' כחוט השערה, ללוט ולאנשי ביתו די ומספיק להם הידיעה והצער של הפיכת סדום בשעתה, וכן לאנשי סדום די ומספיק להם הצער והיסורים שסיבלו בשעתם כאשר יעלו באש, ואין להוסיף להם על צערם אף רגע אחד נוסף, ואין צורך לצערם בחינם ללא כל תועלת, לשם מה עליהם לדעת מקודם את צער העונש העתיד לבוא אליהם, למה לגלות לפניהם סודותיו וסתריו של הקב"ה המחשב ומוודד את עונשם במידה ובמשקל בדיוק נמרץ, אילו היתה הידיעה גורמת להם שישוּבו בתשובה היה הדבר כדאי, אבל לא עשו כן, לשם מה להסב להם צער נוסף? עלינו איפוא ללמוד ממידותיו של הקב"ה, מה הוא רחום אף אתה רחום. (אור חדש).	29198
	29199
	29200
	29201
	29202
	29203
	29204
	29205
	29206
	29207
	29208
	29209
	29210
	29211
	29212
	29213
	29214
	29215
	29216
	29217
	29218
	29219
	29220
	29221
	29222
	29223
	29224
	29225
	29226
מאמר תכג	29226
כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולא למנה יהיה למען יברכך ה' אלהיך בכל מעשה ידיך (דברים כ"ד י"ט).	29227
מעשה בר' שמעון בן שטח שלקח חמור מישמעאלי אחד, הלכו תלמידיו ומצאו בו אבן אחת טובה תלויה לו בצוארו, אמרו לו רבי, ברכת ה' היא תעשיר (משלי י'), אמר להם ר' שמעון בן שטח, חמור לקחתי אבן טובה לא לקחתי, הלך והחזירה לאותו ישמעאלי, וקרא עליו אותו ישמעאלי ברוך ה' אלהי שמעון בן שטח (דב"ר ג' ה').	29228
הנה זה ברכה גמורה כברכה שמברכין על פירות, שמן הפירות מכירים ורואים את מלך העולם בורא פרי העץ, ואם נפגשים במעשה של צלם אלהים הנה מן המעשה מכירים ורואים מקור המעשה, מכירים ורואים כי זה המעשה בא מן סוד של צלם אלהים, מן מעשה של שמעון בן שטח מכירים ורואים, כי אי אפשר לבוא כזה כי אם מן אלקא דשמעון בן שטח, כי על כן ברך עליו ברוך אלהי שמעון בן שטח!	29229
החסידי יעב"ץ על אבות (פ"ג י"ח) כותב, חביב אדם, חביבין ישראל, הודיענו ר' עקיבא מעלתנו על שאר האומות, כי השי"ת ברא האדם והשליטו על הבעלי חיים בכוח השכל אשר בו, כאמרו נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, וזה הצלם אשר נברא האדם נושא לכל החכמות, כי בו אפשר להשיגם כולם, וכבר אמרו על אדה"ר שהיה חכם גדול יודע כל מה שאפשר לידע בטבעי הדברים.	29230
ובזה נשתתפנו אנחנו קהל ישראל עם שאר האומות, אבל נתיחדנו מהם בזכות אאע"ה בענין אחד יותר גדול מאד, והוא ענין האלהי אשר חל עלינו, כאמרו (בראשית י"ז) להיות לך לאלהים ולזרעך אחריו,	29231
	29232
	29233
	29234
	29235
	29236
	29237
	29238
	29239
	29240
	29241
	29242

ומכאן זכינו לתורה האלהית שלא תפול תחת חקירה השכלית, אבל היא למעלה ממנה, ע"כ לא תושג כי	29243
אם בנבואה, נמצא כל המון ישראל מוכנים לעוה"ב בלא טורח ועמל.	29244
מגלה לנו החסיד יעב"ץ ז"ל סוד גדול על ענין האלהי אשר חל עלינו, כאומרו להיות לך לאלהים ולזרעך	29245
אחריך, שכמו שכל חי מוליד בדומה לו וזה חוק הכרחי, לא נצרך לזה שום כוונות ושום מחשבות, כן הוא	29246
הסוד בכוח אלהי אשר חל עלינו כעצם מציאותנו, עד שכל הנולד כמוליד יהיה, הוא ענין להיות לך	29247
לאלהים ולזרעך אחריך, וכמו שמדבר תיכף עם הוויית כוחו, ולא שייך לומר שצריך הוא להשתדלות	29248
וטורח להיות מדבר, כי זהו כל מציאותו, כן הוא הסוד עם ענין האלהי אשר חל עלינו, כי כל המון ישראל	29249
מוכנים לעוה"ב בלא טורח ועמל, כי זהו עצם הווייתו ומציאותו, ואם רק לא יקלקל עצמו הנה מצד	29250
מציאותו לבד הוא כבר מוכן לעוה"ב.	29251
ולהלן מבאר עוד על הכתוב (ויקרא כ"ו) ואולך אתכם קוממיות, כי זהו מה שאמרו ז"ל שתי קומות,	29252
הקומה האחת אשר בה נשתתפנו עם האומות, וענין האלהי אשר חל עלינו הוא הקומה אשר בה נתייחדנו,	29253
וכמו שבע"ח למדבר אין דמיון ואינך צריך לפרט החילוקים שביניהם, כי שני סוגים הם, הנה עוד יותר	29254
באין ערך ומשל, מובדל הוא המדבר לנפש הישראלי, עד שלא תפול תחת חקירה השכלית, כמו שבעל חי	29255
אינו משיג כלל את המדבר, כי סוג אחר הוא בריה אחרת לגמרי.	29256
לפי זה יבורר לנו היטב דברי חז"ל (תו"כ ויקרא י"ב פ"כ), בא וראה עד כמה גדולה כוחן של מצות, א"ר	29257
אלעזר בן עזריה מנין למאבד סלע מתוך ידו ומצאה עני והלך ונתפרנס בה, מעלה עליו הכתוב כאילו זכה,	29258
ת"ל לגר ליתום ולא למנה יהיה למען יברכך ה"א, והרי דברים ק"ו, מי שלא נתכוין לזכות וזכה, מעלה	29259
עליו הכתוב כאילו זכה, מי שנתכוין לזכות וזכה עאכו"כ, והזברים אמנם צריכים ביאור, הלא סוכ"ס	29260
שכחה היא, מעשה לא רחוק מאונס, ועדיין מצוה תקראנו? מאבד סלע מתוך ידו ומצאה עני ונתפרנס בה	29261
מעלה עליו הכתוב כאילו זכה, איך זה מבינים מעשה כזה אשר לא כוון ולא חשב כלום עליו, יהיה נכלל	29262
בכלל המצוות?	29263
מזה ראייה לכל דברינו, כל זה הוא מהסוד הגדול של כוח האלהי אשר חל עלינו, השורש של הכלל ישראל	29264
הוא כוח אלהי, וכל הנצמח מן שורש כשורש הוא, כמו צומח כל היוצא ממנו צומח הוא, מין דומם לא יצא	29265
מעולם ממין צומח! כן הוא הסוד במעשים של הכלל ישראל, כל מעשה היוצא מאיש ישראלי, אפילו	29266
מעשה של שכחה, ללא כוונה וללא כל מחשבה, הנה היוצא ממנו כמוהו הוא, אם שורשו הוא כוח אלהי,	29267
הנה כל הנולד כמוליד הוא, כי על כן גם שכחה של ישראל מאליה היא מצוה!	29268
כשתבונן בשכחה של ישראל מה הוא חושב אז? מה חושב אדם מישראל אחרי שנאבדה לו המנה? אין	29269
ספק כי כל מחשבתו אז היא, הוי! מה טוב היה לו ימצא איזה עני זאת המנה! יהא לו בכי טוב! ישתמש בה	29270
בבריאות שלמה! היש לנו ציור יותר נאה בשכחה של ישראל? החסד הכי גדול אף מחסידי אומות העולם	29271
שיש להם חלק לעוה"ב, אין לו כל ערך ודמיון לזאת השכחה של ישראל! חסד לאומים חטאת (ב"ב י'),	29272
ובמעשה של ישראל מלא טוב וחסד מעל כל גדותיו, כי במוכן של הכלל ישראל הכל שלם, ואם המוכן	29273
שלם גם התוצאות שלמים.	29274
כשנתוודע ליצחק כי תחת עשיו בא יעקב, וכי יעקב לקח את ברכתיו בלי דעתו של יצחק, תיכף ענה גם	29275
ברוך יהיה! תשובתו זאת לא באה דוקא מטעם שנתודע כי יעקב הוא, אלא זהו תולדות מידת יצחק אע"ה,	29276
מצד מידתו יצא גם ברוך יהיה, זהו שכחה של ישראל, תוכה רצוף אהבה חסד ורחמים! ויהיה לכל מי	29277
שיהיה!	29278
עד"ז צריכים ג"כ להבין דברי הרמב"ם (פ"ב מגירושין ה"כ), על הא ד"כופין אותו עד שיאמר רוצה אני,	29279
וכתב שאין אומרים אנוס אלא למי שנלחץ ונדחק לעשות דבר שאינו מחוייב בו מן התורה, אבל מי שתקפו	29280
יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עבירה, והוכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו אין זה אנוס ממנו, אלא	29281
הוא אנוס עצמו בדעתו הרעה, וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גרש לרצונו.	29282
בהמוכן של הכלל ישראל כבר הרוצה אני מונח, ואדרבה אי רצון היה זה במקרה מצד שתקפו יצרו, ולא	29283
מצד אמיתת תוכיותו, כי על כן די בכפיה להחזירו לאמיתת שורשו, הוא הכוח האלהי אשר חל עלינו, והוא	29284
עצמיותו ודאי, הוא סוד אמרם ז"ל אלו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דינו, כי המוכן כבר	29285
השיגו במעמד הר סיני, כי הוא עיקר סוד מעמד הר סיני, ההכנה השלמה לקבלת התורה, והוא ג"כ סוד	29286
מצות הספירה מפסח עד עצרת בהכנת קבלת התורה, ובמוכן הנה הכל כבר נגמר ונשלם, כי על כן ודאי	29287
דיינו בזה! (דעת תורה).	29288
	29289
מאמר תכד	29290
כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולא למנה יהיה למען יברכך ה'	29291
אלהיך בכל מעשה ידיך (דברים כ"ד י"ט).	29292

איתא ברש"י שם וז"ל, למען יברכך אע"פ שבאת לידו שלא במתכוין, ק"ו לעושה במתכוין, אמור מעתה	29293
נפלה סלע מידו ומצאה עני ונתפרנס בה, הרי הוא מתברך עליה, ולמדנו מזה, שאם נפלה מידו סלע	29294
ונתפרנס בה העני רק חיי שעה, הקב"ה קובע לו ברכה, המתנהג כשורה ואחרים רואים הנהגתו הטובה	29295
ומתקנאים קנאת סופרים, ממנו יראו וכן יעשו, היש קץ לברכות שנקבע עליו, וכענין שאמרו (יומא פ"ו.)	29296
שיהא שם שמים מתאהב על ידך שבזמן שאדם קורא מה הבריות אומרים עליו אשרי לפלוני שלמד תורה.	29297
ומהם יראו אחרים ויתקנאו, ונמצא הכל מתפרנסים ממנו חיי עולם, היש קץ לברכות שהקב"ה קובע לו אף	29298
גם שלא במתכוין, ומכ"ש מי שמתכוין לזכות הרבים, ומכל שכן מי שמפרסם שם שמים כמו פיו לחזק	29299
ברכים כושלות, ולרעות עם ה' על ברכי התורה והאמונה, להשריש יראת ה' בלבות בני אדם בהשכל	29300
ודעת ובהכרה טובה, מחלקו יהא חלקנו, ובפרט באלול קודם ימי הדין ומשפט, למען הכריע כל העולם	29301
כולו לכף זכות.	29302
(חכמה ומוסר ח"ב מא' ש"ו).	29303
	29304
מאמר תכה	29305
כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולא למנה יהיה למען יברכך ה'	29306
אלהיך בכל מעשה ידיך (דברים כ"ד י"ט).	29307
א"ר אלעזר בן עזריה, מנין למאבד סלע מתוך ידו ומצאה עני והלך ונתפרנס בה מעלה עליו הכתוב כאילו	29308
זכה, ת"ל לגר ליתום ולא למנה יהיה למען יברכך ה"א, והרי דברים ק"ו, מי שלא נתכוין לזכות וזכה מעלה	29309
עליו הכתוב כאילו זכה, מי שנתכוין לזכות וזכה עאכו"כ (ספרי פ' תצא, מובא ברש"י).	29310
הנה חידשו כאן, שמעשה חסד שנתגלגל מבין ישראל, ואפילו בלי כל ידיעה אלא שכחה ממש, וכמו אבד	29311
דינר ומצאו עני ומתפרנס ממנו הרי זה קיום מצוה, ואיך אמנם מבינים זה כי שכחה ואבידה תהיה מעשה	29312
מצוה? וביארנו זה עם דברי החסיד יעב"ץ ז"ל (אבות ג'), סוד כלל ישראל הוא ענין האלהי, עצמיותו של	29313
ישראל הוא כולו שורש האלהי, כי על כן בהכרח שכל היוצא ממנו, אם אפילו בלי כל ידיעה אפילו שכחה	29314
פשוטה, הנה זה כבר מצוה אלהית, וכמו שכל היוצא מצומח מכל מין ומין, הלא כמו הצומח כן היוצא	29315
שניהם אחד הם, בלי כל צורך כוונה שהיא, שהרי מצומח לא יוכל ליצא דבר אחר לא צומח (עיין לעיל	29316
מא' תכ"ד).	29317
וכאשר מבינים כל זה, הלא נצבת לנו שאלה גדולה, הנה מצינו כי חז"ל בקושי התירו מצוה שלא לשמה,	29318
כן אמרו (פסחים נ'): לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אע"פ שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא	29319
לשמה, וקשה זה מאד להבין, כי למה יגרע שלא לשמה משכחה? מאבד לו דינר ונתפרנס בה עני? מהתוקע	29320
לשיר יצא? הלא בכל כולם אינו עושאן לשמה, ומאי אולמא כל אלה משלא לשמן?	29321
והנה התוס' (ברכות י"ז.) וכן כאן בפסחים מקשים בלא"ה בסתירת שתי הגמרות, דבברכות שם אמרו כל	29322
העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא, ובפסחים אמרו לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא	29323
לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, ותרצו דהכא בברכות מיירי שאינו לומד אלא לקנתר חבריו, והתם	29324
מיירי שלומד על מנת שיכבדוהו, וצריך ביאור לכל זה הענין וגדריו.	29325
אמרו בגמ' (הוריות י'): אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב (הושע י"ד) כי ישרים דרכי ה'	29326
צדיקים ילכו בהם ופושעים יכשלו בהם, משל לשני בני אדם, זה אשתו ואחותו עמו בבית, וזה אשתו ואחותו	29327
עמו בבית, אחד נזדמנה לו אשתו, ואחד נזדמנה לו אחותו, זה שנזדמנה לו אשתו צדיקים ילכו בהם, וזה	29328
שנזדמנה לו אחותו ופושעים יכשלו בהם, הנה למקרה של נזדמנה לו קוראים אותו בשם ופושעים יכשלו	29329
בהם, לכאורה הרי זה מקרה של שגגה, ואולי גם אנוס, כי לא ידע כלום, ומה כאן פשעו?	29330
אבל סוד גדול גילו לנו בזה חז"ל הקדושים, כי אמנם עובדא של נזדמנה לו אין זה כלל הזדמנות בעלמא!	29331
אין זה כלל מעשה של תום לבב הנקי מכל פשע! כי מה זה אשר קרה זאת דוקא לו ולא לחברו? אין זאת	29332
אלא כי בעומק עומקו זהו באמת רצונו! חז"ל אמרו (ירושלמי ברכות א' ח') ליבא ועינא תרין סרסורי	29333
דחטאה אינון, וברש"י (במדבר ט"ו) ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, הלב והעינים הם מרגלים	29334
לגוף ומסרסרים לו את העבירות, העין רואה והלב חומד והגוף עושה את העבירה.	29335
מי שזכה פעם בחייו להכיר ולראות את הסרסורים האלה, הלא יבין היטב את כל הדברים! אדם הולך	29336
בשוק ורואה דבר איסור, אין זה מקרה בעלמא! גם הליכתו גם ראייתו לא מקרה היא זאת! אלא הכל בא	29337
מתוך אותו הסוד הגדול והנורא, מתוך הני סרסורים המרגלים ומסרסרים לאדם כל חטא ועון, הם	29338
המרגלים כפשוטו, מחפשים הם כמו בנרות, ומוציאים וממציאים לאדם כל נתח שמן מלא רע, מאכילים	29339
אותו ומשביעים אותו כמה שברצונו! ומזה שאמנם נזדמנה לו ולא לחבירו, זה גופא ההוכחה היותר גדולה	29340
כי רצונו ותשוקתו בכך, והוא ודאי מן הפושעים אשר יכשלו בהם, אלא שהגמ' פרכה ע"ז מטעם מי דמי	29341
עיי"ש.	29342

וממשיכה הגמ', אלא משל ללוט ושתי בנותיו, הן שנתכוונו לשם מצוה צדיקים ילכו בם, הוא שנתכוון	29343
לשם עבירה ופושעים יכשלו בם, ודילמא הוא נמי לשם מצוה הוא מכוין, הנה מכאן אנו לומדים ורואים	29344
ככל יסוד דברינו הנ"ל, הנה הגמ' שואלת ודילמא הוא נמי לשם מצוה הוא מכוין? הלא לוט לא ידע	29345
בכלום, ישן היה וגם שיכור, וא"כ מאי שייך כאן לומר שהיה מכוין לשם מצוה? אתמהא!	29346
הרי מזה כדברינו שאין זה כלל קשיא, שיתכן שפיר להיות מעשה מצוה, אף בלי כל ידיעה וכוונה, גם	29347
שיכור ממש כשיכרות דלוט, והמעשה יהיה מעשה מצוה! כי היוצא מצומח צומח הוא, והיוצא מבעל מצוה	29348
מצוה היא! והוכרחה הגמ' להביא מאמרו של ר' יוחנן שכל הפסוק הזה לשם עבירה נאמר, וישא לוט	29349
(בראשית י"ג) ותשא אשת אדוניו את עיניה, את עיניו, ויאמר שמשון אותה קח לי כי היא ישרה בעיני	29350
(שופטים י"ד), וירא, וירא אותה שכם בן חמור (בראשית ל"ד), את כל ככר הירדן, כי בעד אשה זונה עד	29351
ככר לחם (משלי ו'), כי כולה משקה, אלכה אחרי מאהבי נותני לחמי ומימי צמרי ופשתי שמני ושיקויי.	29352
רצה לומר, כי איך תוכל לומר ודילמא הוא נמי לשם מצוה מכוין, כי הוא מבעלי מצוה הוא, אשר כל	29353
היוצא ממנו ממילא מצוה הוא, הרי כל הפסוק הזה לשם עבירה נאמר, א"כ הרי איננו כלל מאותם	29354
המציאותיים אשר כמוהם מעשיהם כולם מצות! אלא להיפך, מעשיהם גם לעבירות מתהוים! ומכאן אגב	29355
הערה נוראה, כי הרי כל הפסוק הזה קרה לפני כמה שנים מקודם, וכבר אמרין שא"א הוא שיהיה לשם	29356
מצוה קמכוין, אלא ופושעים יכשלו בם.	29357
ומקשה הגמ' עוד והא מינס אניס? תנא משום רבי יוסי בר רבי חוני, למה נקוד על וי"ו שבקומה של	29358
בכירה, לומר לך שבשכבה לא ידע אבל בקומה ידע, ומאי הו"ל למעבד מאי דהוה הוה? נפקא מינה דלפניא	29359
אחרינא לא איבעי ליה למישתי, רואים מכאן, כי לולא היה שותה לפניא אחרינא, לא היו קוראים עליו	29360
ופושעים יכשלו בם, אלא אחרי שלא שמר עצמו ולא שם לבו על מכשולו אשר קרה לו פעם אחד, זה כבר	29361
הוציא אותו מכלל אונס, וכבר הוא פושע גמור, כבר הוא מכת אחרת לגמרי, כבר הוא מכת ופושעים	29362
יכשלו בם!	29363
אדם אשר ע"י אונס שינה איחר פעם אחד זמן ק"ש או תפילה, דבר שאפשר אמנם לקרות, אבל תלוי	29364
הדבר בהנהגתו למחרת היום, שאם למחר שוב הניח עצמו לישן בלי כל זהירות, ולא עשה כלום לשמור	29365
עצמו שלא יקרהו כמו שקרה לו כבר אתמול, הנה זו הוכחה ודאי ומגלה גם למפרע, כי גם אתמול לא היה	29366
בכלל אונס אלא פושע ודאי, כי לולא כן, איך אתה מניח עצמך לישכב בלי כל פחד על למחר? הלא כבר	29367
נוכחת לראות פעם שלא הקיצות בזמן, הלא כבר הינך עלול על כך, ועל מה אתה סומך עכשיו לישכב בלי	29368
כל שמירה. אין זה אלא כי לא איכפת לך באמת, הרי א"כ אתה פושע ודאי!	29369
בגמ' (ביצה ט"ז): ההוא סמיא דהוה מסדר מתניתא קמיה דמר שמואל חזייה דהוה עציב, א"ל אמאי	29370
עציבת א"ל דלא אותיבי עירובין תבשילין, א"ל סמוך אדידי, לשנה חזייה דהוה עציב א"ל אמאי עציבת	29371
א"ל דלא אותיבי עירובין תבשילין, א"ל פושע את, לכולי עלמא שרי לדידך אסור, הנה אם לפני שנה	29372
שלמה שכח פעם אחת, ולשנה אחרי כן לא נזהר ושכח עוד פעם, כבר איננו מן השוגגים, אלא פושע גמור!	29373
ואמנם כי זאת באמת הבחינה האמיתית והמדידה על אדם אשר נפל פעם בחטא, עד כמה הוא מחפש עצות	29374
ותחבולות שלא לשוב על קיאו, מכשולים יכולים לקרות בכל אדם, אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא	29375
יחטא, אבל אם אחרי כן נקוט הוא בפניו, וזהיר הוא שלא ליפול עוד במכמורי היצר, האיש הזה ודאי	29376
לאנוס יחשב, אבל הנכשל פעם ולא משים על לב לשית עצות בנפשו, להשתמר מכשולונות חדשים, האדם	29377
הזה הוא כבר ר"ל בכלל הפושעים! אם גם באונס יעשנו!	29378
אם בקומה ידע, ולא גדר עצמו מלשתות עוד פעם, הנהו כבר מ"כת הפושעים! ואין לנו לשכוח כי לא	29379
מדברים כאן על איזה קטלי קניא, הלא מדברים כאן על מחונך של א"א ע"ה! ואשר חז"ל אמרו עליו	29380
(רש"י בראשית י"ט) ומצות אפה שקיים כל התורה קודם שניתנה, ואין ספק כי עסק בתשובה כל ימיו על	29381
הפסוק הזה, ועכ"ז נשאר על מצבו, ומעשיו כבר אינם לשם מצוה הוא קמכוין! אלא ופושעים יכשלו בם.	29382
אמרו חז"ל (סוכה נ"א): הפכו פניהן ממזרח למערב ואמרו אבותינו שהיו במקום הזה אחוריהם אל ההיכל	29383
ופניהם קדמה, ואנו ליה ועינינו ליה מיחלות, הדגישו החילוק בינם לאבותיהם, בעיקר במקום פניהם, לא	29384
המעשה עיקר, אלא לאיזה רוח פונה ועומד, אבותיהם היו פניהם כלפי המזרח, והם פניהם למערב, תמר	29385
זנתה וזימרי זינה, תמר זנתה ויצאו ממנה מלכים ונביאים, זימרי זינה נפלו כמה רבבות מישראל (שם	29386
בהוריות), מעשיהם שוים היו, שניהם זינו, אלא החילוק היה בעיקר בפנייתם, תמר פניה כלפי מערב,	29387
וזימרי פניו כלפי מזרח, וזהו אשר היה כל תוצאותיהם, אמר רב נחמן בן יצחק גדולה עבירה לשמה	29388
ממצוה שלא לשמה (שם), מעשה עבירה הלא עבירה היא, אלא שאם עשאה לשמה, אם פניהם כלפי	29389
מערב, אז גם עבירה יכולה להתהוות כמצוה שלא לשמה.	29390
הוא יסוד הדברים, עיקר כל העיקרים הוא לאן פניו עומדים! כי ע"כ במצב של הכלל ישראל, בדרגתם הם	29391
אשר סוד מעלתם הוא כוח האלהי, כלומר פניהם כלפי מערב, סוד הדבר הוא כי מעשיהם אם גם בשכחה,	29392

גם בתוקע לשיר, מתהווה ממש למצוה, אף גם למצוה מן המובחר, כי זהו סוד נפש הישראלית, כי בה	29393
ובקרבה, כל הבא בתוכה אם גם בשכחה, גם בבלי דעת, מתעבד למציאות של מצוה ממש, ברם במצב של	29394
כל הפסוק הזה לשם עבירה נאמר, במצב של פניהם כלפי מזרח, שם כבר להיפך, אף מצוות ממש נעשים	29395
לעבירות!	29396
ובזה נבוא לראשית דברינו בענין שלא לשמה, רב ההבדל בין שלא לשמה לבין שכחה, כי שכחה והתוקע	29397
לשיר וכדומה, שם הרי המדובר במצב של פניהם כלפי מערב, ובמצב ההוא ודאי כי גם בבלי דעת	29398
מתעבדות הן למצוות, לא כן שלא לשמה, באופן של לשם כבוד וכדומה, דברים אשר אף מוציאים את	29399
האדם מן העולם, שהעתיק עצמו מכל מעמדו באמת, כבר העמיד עצמו לרוח ומגמה אחרת לגמרי, במצב	29400
זה כבר לא תדע מה יהיו תוצאות הדברים, וכבר ודאי צריכים להיתר מיוחד על מצב זה של שלא לשמה.	29401
וזהו שחידשו לנו חז"ל הקדושים, לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא	29402
לשמה בא לשמה, חז"ל הקדושים בידעם סוד סגולתה של תורה ומצוות, הם התירו והבטיחו לנו, כי	29403
סוכ"ס מתוך שלא לשמה יבוא ללשמה, אדם השם אורחותיו ומכיר את עצמו, יראה איך שמכל מצוותיו	29404
ואף הגדולות שבהן, מכולן מתעבדות ר"ל עבירות חמורות, פחד ורעדה תאחזנו לאדם להתבונן על מצבו	29405
ומעמדו לאן פניו פונות, ה' ישמרנו! (דעת תורה).	29406
	29407
מאמר תכו	29408
ארבעים יכנו לא יוסיף פן יוסיף להכותו על אלה מכה רבה ונקלה אחיך לעיניך (דברים כ"ה ג).	29409
מצינו בגמ' (מכות כ"ג), בענין חייבי מלקות, ונקלה אחיך לעיניך, הרי הוא כאחיך, ומהלכה זו יוצאים	29410
כמה הלכתא גבירתא, עד שלמדו חז"ל מזה שחייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן, הרי מבהיל הענין	29411
לראות מהו סוד העונש של תורה, איזה מצרף ומזכך הוא לאדם, מנקה ומטהרהו מכל סיג וחלאה, עד	29412
שדבר חמור כמו כרת מסתלק ועובר ממנו ע"י העונש של מלקות, וכיון שנלקה הרי הוא כאחיך, לא נשאר	29413
בו שום שמץ משהו מהחטא, הכל עבר ואיננו, ואף זכר משהו לא נשאר, הרי הוא כאחיך ממש כמו שהיה	29414
קודם החטא.	29415
מזה נוכל להתבונן להכיר מהו סוד ה', איזה סוד של רחמים וחמלה הם משפטי ה', נתבונן נא ונראה	29416
במשפטי אוה"ע, הרי מי שחטא פ"א בגניבה או בחטא אחר לא ינקה מזה לעולם, ואף אחרי קבלו את	29417
עונשו לגנב יחשב, ונרשם הוא ברשימה מיוחדת, סוד משפטי ה' הוא, שלאחר קיום המשפט בו, אין	29418
להשאר אף זכר מהחטא, צריך הוא לצאת מהמשפט והעונש נקי וטהור כאילו לא חטא מעולם, ואיך הוא	29419
כך? משום שזהו הסוד של משפטי ה', שמנקים ומזככים את האדם מחטא כ"כ עד שאין כלל זכר במציאות	29420
מחטא, אסור להזכיר לו החטא, משום שאינו כבר במציאות, עבר ובטל מן העולם, כיון שנלקה הרי הוא	29421
כאחיך.	29422
על דרך זה צריך להבין את סוד המשפט, אין לך עוד יושר חסד ורחמים, כמו שהוא משפט, אמרו חז"ל	29423
(שמ"ר ל' ג') משל למטרוניתא זינין מלפניה זינין מלאחריה והיא באמצע, כך התורה משפט לפניה	29424
ומשפט לאחריה והיא באמצע, האם יש לחלק בין חסד ורחמים למשפט, הרי לנו איזה יסוד של חסד	29425
ורחמים הוא משפט, שממנו מתהווה ונעשה הרי הוא כאחיך ממש, וכי יש לנו ציור בחסד ורחמים יותר	29426
מזאת.	29427
זהו סוד משפטי ה', לא נקמה ועונש, חלילה וחלילה לחשוב כן, נקמה ועונש זהו משפטי האומות שאינם	29428
יודעים ממשפט, לא כאלה חלק יעקב, ועז מלך משפט אהב אתה כוננת מישרים משפט וצדקה ביעקב אתה	29429
עשית (תהלים צ"ט), ואמרו חז"ל (שמ"ר ל' א') אתה כוננת מישרים, ישרות אני נותן לכם, שזהו הסוד	29430
של משפטי ה', סוד של ישרות בתכלית, ישר כמו ישרות עצמו.	29431
סוד המשפט הוא סוד של ישרות יותר גדולה, הוא המיישר הדורים, קודם החטא שהיה האדם ישר	29432
בתכלית, היה מכניס בקרבן רק ישר, לאחור החטא לאחור שנתקלקל, שנתהווה קלקול בבחינת מעלה נומי	29433
(קדושין ל' :), וכבר צריך לסוד של ישר יותר גדול, בכדי ליישר את האדם ולעשותו ישר בתכלית, לזה	29434
ניתן סוד משפטי ה', שהוא סוד של ישרות יותר גדולה, שע"י שהוא מכניס בקרבן את סוד המשפט, הוא	29435
נעשה ישר בתכלית, כיון שנלקה הרי הוא כאחיך ממש, ישר בתכלית, וזהו סוד משפטי ה'.	29436
ומעתה כשאנו מבינים כך את סוד המשפט, הרי מתברר מזה פשוט, שנקודה זו של צידוק הדין היא מעיקרי	29437
המשפט, מכיון שכל סוד המשפט אינו אלא סוד של ישרות, ליישר את האדם מקלקולו, א"כ נמצא שכל	29438
יסוד המשפט נבנה רק על יסוד זה של צידוק הדין, שבלתי צידוק הדין, הרי נשאר מכל המשפט רק סתם	29439
עונש ונקמה, וזה אינו כלל ממשפטי ה', אין זה אלא משפטי אוה"ע, והרי פשוט שמרשיע את עצמו היא	29440
עיקר נקודת המשפט, מזה נבין כל הסוד של מידה כנגד מידה, הראשונים מיד כשאירע להם דבר מה חפשו	29441

את המידה כנגד מידה, שכיון שעיקר היסוד הוא מצדיק את הדין, הרי צריכים למצוא את המידה כנגד מידה.	29442
איתא במד"ר (אמור כ"ו ז'), כששאל שאול את שמואל אם ילך למלחמה, א"ל כאשר לא שמעת בקול ה' ולא עשית חרון אפו בעמלק, ויתן ה' גם את ישראל ביד פלשתים, א"ל מיערק, אמר אי ערקת את משתזיב, ואם אתה מקבל עליך מידת הדין, מחר אתה ובניך עמי, מהו עמי, אר"י עמי במחיצתי, כיון ששמע את דברי שמואל נתיירא, א"ל אבנר ועמשא מה אמר לך, אמר לי למחר את נחית לקרבא ונצח, ולא עוד אלא בניך מתמנין רברבין, נטל שלושה בניו ויצא למלחמה, אר"ל באותה שעה קרא הקב"ה למה"ש ואמר להם בואו וראו בריה שבראתי בעולמי, בנוהג שבעולם אדם הולך לבית המשתה אינו מוליך בניו עמו מפני מראית העין, וזה יוצא למלחמה ויודע שנהרג, נוטל בניו עמו ושמח על מידת הדין שפוגעת בו.	29443
זה הוא הסוד של הכלל ישראל מאשר הם יודעים את סוד המשפט, סוד הצירוף והזיכוך שמשגיגים ממשפט, כיון שנקלה הרי הוא כאחיד מחר אתה ובניך עמי, עמי במחיצתי, מחיצתי ממשי, כאילו לא היה שום דבר, הכל עבר ממנו נטהר מהכל, וסוד זיכוך זה אינו יוצא אלא דוקא מזה שמקבל עליו את מידת הדין, ממה ששופט ומרשיע את עצמו, והרי באמת שמח על מידת הדין שפוגעת בו. (דעת חכמה ומוסר ח"ב מא' ל"ה).	29444
מאמר תכז	29445
לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה (דברים כ"ה י"ג).	29446
כל שבים טהור חוץ מכלב המים, מפני שהוא בורח ליבשה, והרע"ב ז"ל, כל בריות שבים אם עשה מעורן כלים אין מקבלים טומאה, חוץ מכלב המים, לפי שכל שאר בריות שבים, אין אחד מהם בורח ליבשה כשבאים לצוד אותם, אלא כלב המים בלבד, הלכך הוי בכלל עורות היבשה, ואם עשה כלי מעורו מקבל טומאה והלכה כר"ע עכ"ל (כלים י"ז י"ג), מה שיש להתבונן מכאן להאדם המשכיל הוא, שמשפט האדם ודינו הוא על נטייתו, לא על מהותו הראשונית אלא מגמתו ופנייתו, וזה נורא ואיום!	29447
הכלב הזה, הים והמים הם אווירו ומקומו חיותו, וכשהוא פורש ליבשה בגלל נסיבות שונות, הרי לבסוף בעל כרחו מוכרח לשוב לאווירו ומקום חיותו אל הים, אבל בגלל רגע אחד של התחמקות והשתמטות ממקור חיותו מתקפח כל ערכו, והוא מקנה לעצמו את החומרות ודין בריה של היבשה, אף שהיבשה זרה לכל מהותו וטבעו.	29448
הדוגמא הנ"ל היא לשבר אוזננו שנעייץ ונבין, מה נורא וחמור הוא דינו של האדם המשכיל בעל יתרונות רוחניים, שהוא נידון לפני הקב"ה בעיקר על נטיותיו ומגמותיו, יש שהאדם שקוע בים התלמוד, באוירה של תלמידי חכמים וצדיקים, בחוגם של ד' אמות ההלכה הברורה, והוא מתאבק בעפר רגלי החכמים, באהלי תורה ויר"ש, ובכל זאת אם נטיותיו הן לחיי העוה"ז, ויש שעוברת עליו רוח קנאה ותמהון לבב על המצליחים בשוק החיים, וכל מחשבותיו נוטים מעבר לגדר הקדושה והטהרה, לרשות הרבים של החולין, הרי איש כזה נידון לפי בריחתו הפנימית הנפשית והוא מקבל טומאה.	29449
ואע"פ שלמעשה הוא נשאר יושב ומחובר לאהלי הטהרה והתורה, אבל אם בפנימיות נפשו יחוג וינוע ומהסס באושר תורתו ויראתו, ומהרהר ונזמה לו ששם ברחובות האושר והכבוד והתענוג, הריהו נידון על קנאתו וגעגועיו ותאות חשקו לעוה"ז, והוא נעשה בזוי בהרהורים אלו לפני המקום.	29450
וכמו שחושב רבינו יונה ז"ל את הלאו שלא יהיה לך בכיסך אבן ואבן, איפה ואיפה קטנה וגדולה, והוא עובר על לאו זה אע"פ שלא השתמש במידות המושחתות האלה למעשה, ולא הונה ולא מדד בהם, כי הלב המכיל והמחזיק בקרבו מידות אלו אין לשם חפץ בו וזה"ל, והשנית כי אבן ואבן תועבת השם מפני שנתכוון לעשות בהן עוול אע"פ שלא חטא בהן, א"כ האדם נתעב על כוונת לבו הרעה ומידותיו הרעים (משלי כ').	29451
הרי האדם עלול לפעמים להמאס על הקב"ה בגלל תאות לבו המקננת בו, אף שאינו מבצע אותן למעשה, ועל זה צריך האדם לשים את לבו להוכיח את עצמו, ולעקור מקרבו את כל הנטיות והקנאה בכל אלה שעומדים מחוץ להיכלי התורה והיראה, שכביכול הם המאושרים והמצליחים והנהנים, ולא כן הוא אין אושר כאושר הנפש, ואין הצלחה כהצלחה במעלות הקודש ונתיבות יה.	29452
ויש לו להאדם לפחד עד מאד מפני נטיותיו הנסותרות, ואפי' שלמעשה אינן מועילות אותו במאומה, בכל זאת צריך התאמצות יתירה להשתחרר מנטיות אלו, שלא יופסק דינו כדרגת אדם מן השוק העומד מחוץ למשכנות התורה והיראה, ואף שהוא מסתגר בד' אמות של הלכה, ומטייל במימי התלמוד והדעת, ומתהלך בין חכמים דורשי ה' ומבקשיו, בכל זאת ידע נא הוא עלול להכשל חלילה בהרהורים ונטיות שדינם קשה	29453
	29454
	29455
	29456
	29457
	29458
	29459
	29460
	29461
	29462
	29463
	29464
	29465
	29466
	29467
	29468
	29469
	29470
	29471
	29472
	29473
	29474
	29475
	29476
	29477
	29478
	29479
	29480
	29481
	29482
	29483
	29484
	29485
	29486
	29487
	29488
	29489
	29490

מאד, וטוב ויפה לשעבד כל אלה הנטיות ולכוונם למקור מים חיים משיבים נפש, ובדרך לימוד המוסר וההתעמקות בנקיון הדעת אפשר להזדכך ולהיחלץ. (תורת הנפש).	29491
	29492
	29493
מאמר תכה	29494
אבן שלמה וצדק יהיה לך איפה שלמה וצדק יהיה לך למען יאריכו ימיך על האדמה אשר ה' אלהיך נתן לך (דברים כ"ה ט"ו).	29495
	29496
ולמה דוקא בלאו זה של איסור מעשה תרמית במשקל ובמידות, הבטיחה לנו התורה אריכות ימים (נוסף על שלוש מצוות עשה של כיבוד אב"א שילוח הקן ות"ת), ובמה שונה מצוות ל"ת זו משאר הלאווין, שהתורה מעודדת אותנו שבגלל הזהירות בל"ת זו נזכה לאריכות ימים? והרגשתי להסביר הענין, שלא זה הוא כולל ומקיף כמעט כל חיי האדם הלהוט לחזור אחר פרנסתו, ובכל שעה ובכל רגע מזדמן לו נסיון של להיות מורה היתר לעצמו לומר, איך אוכל להחזיק מעמד בחיים, אם להיות מדייק בדיוקים דקים מן הדקים במידות ובמשקלות, אם אשמור כל אזהרותיה של תורה בנידון זה, פרנסתי מה תהא עליה?	29497
	29498
ולכן הזהירתינו תוה"ק והבטיחה, שדוקא ע"י זהירות זו, ע"י הנהגה כשרה ישרה והגונה באופן מוחלט, רק ע"י שלמות כזו, שלמות המשקל והמידות, נזכה לחיים ארוכים וטובים לחיי מנוחה ושלמות המצפון, ללא מוסר כליות ומרדות הלב העלולים לקצר את חיי האדם! ות"ל שנתכוונו הדברים למה שראיתי ברש"י ז"ל בפירושו על הפ' (תהלים ל"ז) בטח בה' ועשה טוב שכון ארץ ורעה אמונה וז"ל, ואל תאמר אם לא אגזול ואגנוב, או אתן לעני צדקה במה אתפרנס, ועשה טוב ואז תשכון ארץ לאורך ימים, ורעה אמונה תאכל ותתפרנס משכר האמונה שהאמנת בהקב"ה לסמוך עליו ולעשות טוב עכ"ל.	29499
	29500
היינו שהאמונה העמוקה בחסדיו של הקב"ה שהוא משפיע לכל מאמיניו, באמונה זו תזכה לחיים ארוכים, ואף שזה נראה לך כנגד ההגיון, וכן אמר הכתוב לא שכח צעקת ענווים (תהלים ט'), ולכאורה הלא העניו אינו צועק, וכל גדולתו ומדרגתו ששומע חרפתו ואינו משיב, ומהי צעקת ענווים? ברם שתיקתו וכבישת רוחו למשמע חרפתו זוהי צעקתו, הקול של הדממה הדקה, ההתלבטות הנפשית שהעניו מתחזק ומתגבר להבליג על בזיונו, שתיקה זו קול דממה דקה זו עולה ובוקעת רקיעים עד כסא הכבוד, אין הקב"ה שוכח, בגלל מדרגתו זו של כבישת הכאב במעמקי הנפש, בגלל אלה אין הקב"ה שוכחו לעולמים ומגין עליו בכל עת מצוא.	29501
	29502
ובחושן משפט (ריש סי' שמ"ח) כתב באר הגולה וזה"ל, ואני כותב זאת לדורות, שראיתי מי שגדלו והעשירו מן טעות שהטעו את הגויים ולא הצליחו וירדו נכסיהם לטמיון, ולא הותירו אחריהם ברכה, ורבים אשר קדשו השם והחזירו טעות הגויים בדבר, גדלו והעשירו והצליחו והניחו יתרם לעולליהם עכ"ל.	29503
	29504
והגר"א ז"ל באבן שלמה (פרק ג'), בטחון והסתפקות המה כללים לכל המידות הטובות, והם היפוך תאוה וחמדה, ועיקר הכל הוא הבטחון, ומי שהוא מחוסר בטחון אין התורה מתקיימת בידו, ומי שלבו טוב במידת הבטחון, אפי' שעובר עבירות חמורות הוא יותר טוב ממי שמחוסר בטחון, שע"ז בא לידי קנאה ושנאה אע"פ שעוסק בתורה ובגמ"ח, שכל זה אינו אלא לעשות לו שם.	29505
	29506
והרעיון היסודי שבכל הנ"ל הוא, שהאמונה האמיתית היא מה שהאדם מפתח ומשכין בנפשו, מה חדלים וקצרים הם חיי האדם עלי אדמות, ומה רבות הן המשימות השמימיות הצפונות והמוכנות לו לאדם בהיותו עלי חלד, אדם כזה בודאי שימצא לו את דרך האושר האמיתי ע"י שמירת המצוות של תורתנו הק' בנידון המשא ומתן עם בני אדם, אבני מידות ומשקל וכדו', וע"י שמירה זו הוא שומר על שלווה נפשו, והוא מאריך באמת ימיו ושנותיו, והתורה משמיעה לנו עצה טובה בדוקה ומנוסה, שיראת ה' מוסיפה ימים, והימים הם שלמים וטובים. (אור הנפש).	29507
	29508
	29509
מאמר תכט	29510
זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים (דברים כ"ה י"ז).	29511
	29512
איתא (בפסיקתא י"ב ג'). וז"ל, כך פתח רבי תנחומא בי רבי אייבו, זה שאמר הכתוב (תהלים ל"ב) אל תהיו כסוס כפרד אין הבין במתג ורסן עדיו לבלום בל קרוב אליך, הקב"ה אומר לישראל, אל תהיו כסוס שאין בינה בו, מה עסקו של סוס, אדם הולך ליתן עליו תכשיטים או ליתן לו מאכל, והוא עוקם צוארו ומבעטו, וכן אף הפרד, ואתם אל תהיו כן אלא יהי בכם בינה, כשתכנסו לארץ היו זכורים לפרוע לטוב טובתן ולרע את רעתן, כיצד אל תתעב אדומי, למה? כי אחיך הוא, בין טוב ובין רע אחיך הוא, לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו, בין טובים בין רעים עשיתם אצלם כמה שנים, אבל עמלק זכור את אשר עשה לך עמלק.	29513
	29514
	29515
	29516
	29517
	29518
	29519
	29520
	29521
	29522
	29523
	29524
	29525
	29526
	29527
	29528
	29529
	29530
	29531
	29532
	29533
	29534
	29535
	29536
	29537
	29538
	29539

יודעים אנו כי יש הבדלה בין ישראל לעמים, אבל אין אנו יודעים כי יש גם הבדלה בין העמים עצמם,	29540
עמים אלה שגדלות אחד להם, מה שאמרו חז"ל חביב אדם שנברא בצלם, וחסרון אחד לכולם מה שלא	29541
קבלו את התורה, עמים אלה לא נאמר בתורה מפורש שום הבדלה אצלם, הבדלה בין אומה אחת לחברתה,	29542
אם יש דברים הראויים לשבח באומה אחת מה שלא נמצא בשאר האומות, אין זו הבדלה בין האומות אלא	29543
הבדלה בין הנהגות.	29544
אבל הבדלה עצמית ביניהם, הבדלה נפשית לא נראה בתורה, ובאו חכמינו ז"ל וגילו לנו כי הבדלה גדולה	29545
יש בין אומה לאומה, ובין כל האומות לאומה של עמלק, הבדלה זו ניכרת בהלכה זו שכל האומות מותרים	29546
לבוא בקהל ה', ובמצרי ואדומי נאמר דור שלישי יבוא להם בקהל ה', ואצל עמלק נאמר זכור את אשר	29547
עשה לך עמלק, כי מזה תמחה את זכר עמלק מתחת השמים.	29548
גם שבעה אומות מחולקים המה בהלכותיהם משאר האומות, אבל עמלק מחולק גם מהם, כי החסרון של	29549
שבעה אומות הוא מפני שהם אדוקים בעבודה זרה, אבל מגדר יראה לא נתרקנו לגמרי, עליהם נאמר	29550
בתורה נמוגו כל יושבי כנען, וכן אמרה רחב כי נפלה אימתכם עלינו וכי נמוגו כל יושבי הארץ מפניכם,	29551
ועל עמלק אמרה תורה ולא ירא אלהים, נתרקנה היראה מעם זה לגמרי, עד שבא מרחוק להלחם עם	29552
ישראל אחר כל הנסים והנפלאות הגלויים, חילוק פנימי זה חובה היא שכל ישראל יבינו אותו.	29553
יראה זו המחלקת בין שאר האומות לעמלק אינה יראה של קיום המצות, כי אפילו אם יקיימו העמלקים את	29554
שבע מצות שלהם אינם יוצאים מדין מזה תמחה שלהם, ע"י קיום המצות עוד לא יצאו מהכלל לא ירא	29555
הכתוב עליהם, כי עמוק עמוק הוא ריקנות היראה שלהם, קיום המצות שלהם הוא דבר חיצוני, שאפשר	29556
לקיים אותם בשביל סיבות שונות, כמו שאמרו על הכתוב וחסד לאומים חטאת, אבל בפנימיות נפשם אין	29557
בהם יראה כלל, ולכן ניטלה זכות המציאות שלהם בעולם.	29558
חסרון יראה זה אינו דבר התלוי בבחירת האדם, כי אז לא שייך לומר לא ירא על אומה שלמה, כי אין	29559
הבחירה של כולם שוה, וכש"כ שלא היה אפשר לומר זאת על הדורות שאחריהם, כי אם האבות לא היו	29560
יראים, יכולים בניהם להיות יראים גדולים, אלא יראה זו ענין טבעי הוא לשאר האומות, ואצל עמלקים	29561
הטבע הוא להיות לא ירא, טבע זה ענין עמוק בנפשותם עד שאין בכוחם לשנות אותו לטובה, לכן דין אחד	29562
הוא לאבות ולבנים אחריהם, גם עומק פנימי זה אפשר לאדם להבין, וחובה עליו להעמיק חקר ולחלק	29563
בהנהגתו בין מצרי ואדומי ובין עמלקי, ואם אינו מחלק ביניהם הרי הוא כסוס כפרד אין הבין.	29564
בינה זו אינה רק מבדלת בין טוב לרע, אלא גם בין רע לרע ביותר, כפי האפשרות היותר עמוקה, וכן היא	29565
יורדת ונוקבת עד התהום של רע המוחלט, לולא בא עמלק להלחם עם ישראל בעת ההיא, לא היה עליו	29566
הדין של מחה תמחה, הוא בבחירתו הרע קנה בנפשו את לא ירא הזה, עד שנעשה הדבר לטבע בו ולדורות	29567
שאחריו, טבע שאין שום איש יכול לשנותו, כי ירושה היא להם מאביהם הראשון, ירושה שאינה פוסקת	29568
לעולם, גם על עומק זה אמר הקב"ה לישראל, ישראל יהא בכם בינה.	29569
אדמו"ר ז"ל האריך לבאר כי כפית טובה היא מידה היותר גרועה מכל המידות כולם, ואחד מן הראיות על	29570
זה הביא מבלעם הרשע שהיה סמל של מידות רעות, כל המידות הרעות הנמצאות בעולם הוא מבית	29571
מדרשו, כמ"ש (אבות ה'), כל מי שיש בו שלושה דברים הללו מתלמידיו של בלעם הרשע, וכמו שמבאר	29572
רבינו יונה שם בפירושו, כי כל מהותם ועצמות הלימוד שלמדו מבלעם הרשע היה עין רעה ורוח גבוהה	29573
ונפש רחבה, ובהם היו כלולות כל הרעות ואם רבו חלקיהן ע"ש.	29574
ואחר כל ההשחתה של מידות רעות אמר בלעם לבלק, השוינו שנינו להיות כפויי טובה, שאילולא אברהם	29575
לא היה בלק, שנא' ויהי בשחת אלהים את ערי הכנען ויזכור אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך	29576
ההפכה, ואילולא אברהם לא פלט לוט מסדום, ואתה מבני בניו של לוט, ואילולא יעקב אביהם לא עמדתי	29577
אני בעולם, שלא זכה לבן לבנים אלא בזכות יעקב, ואילולא אבותם אני ואתה לא עמדנו בעולם (תנחומא).	29578
לאחר כל המידות רעות שהיה לו לבלעם וגם לימד והשריש אותם בעולם, הפריע לו מידה של כפית טובה	29579
בחפצו לקלל את ישראל, ולא על טובה שקיבל הוא עצמו מהם, אלא טובה שקיבלו אבותיו מאבות שלהם,	29580
ולא טובה הנראית לעין מנותן למקבל, אלא טובה המובן בשכל ובא ע"י זכות רוחני, דבר זה מלמדנו כי	29581
מדה של כפית טובה גרועה מכל המידות הרעות שבעולם.	29582
מידה רעה זו אדם מגיע אליה ע"י חסרון בינה, כי הדוגמא שהביא הפסיקתא מסוס ופרד הוא מה שאדם	29583
הולך ליתן עליו תכשיטים, או ליתן לו מאכל, והוא עוקם צוארו ומבעטו, וע"ז אמר הקב"ה אתם אל תהיו	29584
כן, אל תהיו כסוס ופרד אלא יהא בכם בינה, כשתכנסו לארץ היו זכורים לפרוע לטוב טובתו, כי בינה	29585
ודעת נחוצה להכרת טובה, להכיר את מהות הטובה המגיעה לו, כמותה ואיכותה, ערכה וחשיבותה, לפי	29586
המצב והזמן.	29587
ומה נפלא הוא לראות עד כמה כוחה של בינה להשפיע על מידת הכרת טובה, הנה המצרים הלא הם	29588
שכפרו בטובה של יוסף שהצילם ממות בשבע שני הרעב, והעניק להם כסף וזהב מכל הארצות אשר	29589

מסביב, עד שאוצרות גדולים נשארו לדורות מזמן ההוא, ותחת כל טוב הגדול הזה אמרו הבה נתחכמה,	29590
חשבו מזימה על בניו פן יפרוץ פן ירבה, ולא מצאו סיפוק נפש לעצמם עד שהוציאו מחשבתם למעשה,	29591
ושיעבדו את עם ישראל בעבודת פרך, כל עבודה שעשו עמהם היתה בכוונה תחילה להכביד העול עליהם,	29592
גם בנייהם השליכו בנהר, בדם ילידיהם רחצו, תחת לבנים שמו אותם בבנין.	29593
היש קץ לקושי השיעבוד של מצרים יום אחר יום שנה אחר שנה, ואם הדעת מחייבת לפרוע לטוב טובתן	29594
ולרע רעתן, היה עם ישראל צריך לשלם להם כפועלם הרע מידה במידה, לא כן היא דעת התורה, התורה	29595
מצאה את צד הטוב שבהם, את האכסניא בשעת הדחק שהיה לישראל אחר היותם מעונים ומדוכים אצלם,	29596
וציוותה לא תתעב מצרי אע"פ שראוי והגון לזה, כי גר היית בארצו.	29597
אזהרה זו לא רק על שלילת התועבה בלב נאמרה, אלא גם על המעשה של היתר לבוא בקהל ה', אושר	29598
היותר גדול, אושר הנצח של עם ישראל, גם זה ניתן להם בשביל טובה קטנה ודלה זו, עם זה שחז"ל אמרו	29599
עליהם טוב שבמצרי הרוג, כי השש מאות רכב בחור שלקח פרעה לרדוף אחרי בני ישראל היו מהיראים	29600
שלהם (מכילתא), עם זה התירה התורה לבוא בקהל ה' בין טובים ובין רעים מפני שכמה שנים עשיתם	29601
אצלם.	29602
החידוש בזה הוא, כי לא רק שדעת תורה כן היא, אלא שדעת ישראל צריכה להיות כן, הבינה שה' דורש	29603
מעם ישראל היא, שייבנו כי אין המצרי דומה לעמלק, המצרי לא תתעב כי גר היית בארצו, ועמלק מחה	29604
תמחה את זכרו, אפילו בהמה שלו לא תשאיר בחיים, שלא יאמרו זו בהמתו של עמלק, ואם לא יבינו עם	29605
ישראל את זאת הרי הם כסוס כפרד אין הבין, זהו כוחה של בינה ודעת שחנן ה' בהם את האדם וביותר	29606
את עם ישראל. (תורת אברהם).	29607
	29608
מאמר תל	29609
זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים (דברים כ"ה י"ז).	29610
מה שראוי ללמוד מזכירה זו הוא, כי ענין היראה אינו רק מצות עשה של את ה' אלהיך תירא, וכמו כן אין	29611
היראה רק עצה לקיום התורה כמ"ש עבוד מיראה, אלא יראה היא ענין של בריאה, אין לנברא זכות	29612
להמצא בלתי אם הוא יודע שהוא נברא.	29613
כל הנבראים מראים לעין כל כי נבראים המה, ע"י יסוד קיומם ואופן גידולם וסדר תועלתם, מראים הם כי	29614
חוק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם, כל נברא מצבא השמים וצבא הארץ שומר את תפקידו בלי	29615
שינוי כל שהוא כל ימי קיומו, אחד נמצא בעולם שלא ניכר בו שהוא נברא והוא האדם, מפני כוח הבחירה	29616
שיש בו, נברא ובוחר, זהו דבר הסותר את עצמו, העצה היחידה לזה היא היראה, אם אין לאדם יראה,	29617
כלומר אותה הכרה ראשונה שהוא נברא, גרוע הוא מכל הנבראים, ואין לו זכות להתקיים בעולם.	29618
זה היה הענין של עמלק, שאחר כל הנסים ששמע וראה, לא ירא לבוא להלחם עם ישראל, וגם במצב	29619
שאינו נוגע לו ולעמו כי רחוק היה, זהו סימן של העדר היראה לגמרי, אינו יודע כלל שהוא נברא, אינו	29620
רואה ואינו שומע אותה מציאות החיה של נסים גלויים, כמה רחוק הוא משבעה האומות שנא' עליהם	29621
(יהושע ב'), וכי נפלה אימתכם עלינו וכי נמוגו כל יושבי הארץ מפניכם, ולא קמה עוד רוח באיש מפניכם,	29622
שבעה אומות אלה אין למחות את זכרם, כי זכר של נברא נראה בהם, נברא הירא מבוראו, מזיקים המה	29623
בחייהם לכן אי אפשר להניחם בחיים, אבל דין מחיה אין עליהם.	29624
שאר האומות שאין הזיקם גדול כ"כ, כמ"ש (חולין י"ג): עכו"ם שבחו"ל מנהג אבותיהם בידיהם, יש להם	29625
גם הזכות לחיות, כי מי שיש לו אוזן לשמוע מעשה נסים, אף כי גלויים היו ורבים לאין מספר, כבר יש לו	29626
הכרה שיש בורא בעולם, ואף כי עוד אין לו הכרה זו במידה שתזרזהו לקיים מצוותיו, ובכן קרוב הדבר	29627
שגם הוא יהיה בין הרודפים אחר עם ישראל, לא רודף ראשון כעמלק אלא רודף שני, תלמידו של עמלק,	29628
כמ"ש חז"ל אשר קרך בדרך, קרך על אחרים.	29629
משל לאמבטי רותחת שאין כל בריה יכולה לירד בתוכה, בא בן בליעל אחד קפץ וירד לתוכה, אע"פ	29630
שנכוה הקרה אותה בפני אחרים (פסיקתא, מובא ברש"י). לכן אין מעלין אותו, אבל להורידו ג"כ אסור,	29631
כי יש הכרה בלבו שהוא נברא, יש לו אפשרות להיות גם מחסידי אלה"ע כיון שהוא מחובר אל החיים,	29632
יראה טמונה בעומק נשמתו, לא כן הוא עמלק, אין צל של יראה בקרב לבו, אסור שיזכר שמו אפילו על	29633
בהמה וחפץ, גם הדומם שבבריאה חשוב הוא ממנו, כי נברא הוא.	29634
ובכן זוהי המצוה של זכור, לזכור את מעשה עמלק, זכירה של שנאה תמידית ללא ירא אלהים, שנאה עד	29635
כדי מחיה גמורה מן העולם, ואם המעשה של מחית עמלק תלויה בכניסה לארץ, כמ"ש שלוש מצוות נצטוו	29636
ישראל בכניסתן לארץ (סנהדרין כ'), כמו שפסק הרמב"ם בהלכות מלכים (פ"א ה"ב), אבל זכירה של	29637
שנאה היא מצוה לדורות, לא רק מצוה של זכירה אלא איסור לשכוח לא תשכח, אסור להסיח הדעת מדבר	29638

זה, כמו שאסור לשכוח את ה', כי המסיח דעתו משנאה ללא ירא אלהים, מסיח הוא דעתו מיסוד האמונה,	29639
ומראה שיש אפשרות להיות נברא בלי הכרה ראשונה זו.	29640
ובכן טעות היא השקפת העולם על רשעי ישראל שאין להם יראת שמים, כי אם לא היתה להם יראה כלל	29641
לא היו חיים בעולם, ולא רק רשעי ישראל, אלא גם רשעי אומות העולם יש להם יראה בלבם פנימה,	29642
ובשביל זה מגיע להם זכות החיים, ומה שחסר להם הוא מעלת היראה, יראה בתור עצה לקיום המצוות	29643
חסרה להם, ולרשעי ישראל תחסר גם מצות את ה' אלהיך תירא, ולכן רשעים המה, אבל היסוד של יראה	29644
נמצא בכל אדם.	29645
אין אדם בעולם שאין לו יסוד זה לכל הפחות במידה זו שיכיר שהוא נברא ככל הנבראים, ואם נמצא איש	29646
בעולם שחסרה לו גם הכרה זו, מזרע של עמלק הוא, ומצוה הוא לשנוא אותו בלי היסח הדעת, מצוה זו	29647
של זכור לשנוא את עמלק בשביל שלא ירא אלהים, אומרים עליה חז"ל שגדלות ישראל ושפלותם תלויה	29648
בה.	29649
איתא בפסיקתא, זה שאמר הכתוב (איוב י"ג) זכרוניכם משלי אפר לגבי חומר גביכם, מדבר כנגד ישראל,	29650
שאמר להם הקב"ה אני מצוה לכם שתהיו מזכירים שנים זכרונות, תמחה את זכר עמלק, כי מחה אמחה	29651
את זכר עמלק, משלי אפר, אם זכיתם לזכור אותם הרי אתם בניו של אברהם שהמשיל עצמו כאפר, ואם	29652
אין אתם זוכרים אותם וקוראים זכירות אלה בכל שנה, הו יודעים שאני מחזיר אתכם לשיעבודם של	29653
מצרים, לגבי חומר גביכם, כענין שנא' בחומר ובלבנים (פרשה י"ב).	29654
שני קצוות אלה הרחוקים זה מזה מרחק רב, או להיות מבניו של אברהם אבינו, או לחזור לשיעבוד	29655
מצרים, תלויים המה במצות זכירה זו, מפני שזהו יסוד האדם! אם יודע הוא האדם שאי אפשר לחיות בלי	29656
הכרה ראשונה זו לכה"פ, ותכלית שנאה עד מות הוא שונא למי שחסרה לו הכרה זו, הרי הוא מזרעו של	29657
אברהם אבינו שאמר ואנכי עפר ואפר, רחוק הוא מאברהם מרחק גדול, אברהם הכיר כי אין לו משלו	29658
כלום, כל חכמתו שהכיר את בוראו בן שלוש שנים אינה שלו, כל צדקתו שקיים התורה עד שלא ניתנה,	29659
אמונתו שעל ידה נקראו ישראל מאמינים בני מאמינים, נסיונותיו ומידת חסדו הגדולה, הכל מתנה הוא	29660
מאת הבורא.	29661
לא כמו שאנו חושבים, שבעניני רוחניות בזולת סייעתא דשמיא עיקר העבודה היא של האדם, אלא הכל	29662
הוא מתנה, עניני גשמיות ועניני רוחניות, כמו שאנו אומרים בעבור אבותינו שבטחו בכך ותלמדם חוקי	29663
חיים, כל עבודתם כאפס היתה בעיני עצמם, בכל הרגישו כי יד השם עשתה זאת, זהו הביאור של עפר	29664
ואפר, למדרגה כזו לא הגענו עוד, ורב הדרך לפנינו כדי להגיע אליה, אבל מיוצאי חלציו אנחנו אם זוכרים	29665
אנו, ואם אין אנו זוכרים זאת תמיד, ואין אנו קוראים את הזכירה בכל שנה בציבור, אין לנו שום שייכות	29666
לא לאברהם אבינו ולא ליוצאי מצרים, עלינו להיכנס מחדש בשיעבוד מצרים, אולי אז נכניע את ערפינו	29667
ונבא לידי הכרה זו לכה"פ.	29668
ובזה יבואר מדוע נענש שאול על חסרון כל שהוא בקיום מצות מחית עמלק, בעונש גדול כ"כ, חטאו של	29669
שאול הלא היה כ"כ קטן עד שאי אפשר להבינו, הלא החרימם את כל עם עמלק, אנשים נשים וטף וגם	29670
הצאן והבקר וכל החפצים, לא הניח מלהחרים רק מיטב הצאן כדי להביא מהם קרבנות ותהיה המחיה	29671
ע"ז, וגם מלכם אגג שנשאר חי יום אחד, היה תפוש תחת ידו של שאול להמית אותו בכל עת שירצה,	29672
והסיבה לזה היתה ענוה יתרה של שאול ששמע לקול העם ורחמנותו, כמ"ש לו שמואל אם קטן אתה	29673
בעיניך.	29674
הסיבה השניה היתה מה שהיה שאול מופלג בצדקות ועשה ק"ו מעגלה ערופה, כמ"ש לו הבת קול אל תהי	29675
צדיק הרבה, דבר זה יוצא מגדר הטבע שיתרון יראה תהיה סיבה לחטא, ובכל זאת נענש, ובעונש קשה	29676
כ"כ לקחת ממנו המלוכה לדורי דורות, גם תפילתו של שמואל שצעק אל השם כל הלילה לא הועילה	29677
לבטל את העונש, וגם התשובה שעשה שאול בעצמו לאחר שהכיר את חטאו לא שינתה את הגזירה, כ"כ	29678
למה? בשביל שאין זה חטא פרטי אלא היסוד הראשי שבחיים, עיכוב כל שהוא על זמן היותר קצר, במחית	29679
עמלק בשעה שהיה זה בידו, היה מראה כי יכול לחיות בעולם יום אחד גם איש שלא ירא אלהים, וכי	29680
אפשר להשאיר זכר של איש כזה על בהמה לשעה קלה.	29681
דבר זה פגם את היסוד הגדול, כי יראת השם מקור החיים היא, וכי אי אפשר להיות נברא בעולם אף	29682
לשעה קלה, אם אינו מכיר כי נברא הוא, והנסיון העיד על זה, כי מלילה זה שנשאר אגג בחיים, נולד המן	29683
שביקש להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, לכן אמרו חז"ל שאול באחת ועלתה לו, דוד בשתים ולא	29684
עלתה לו (יומא כ"ב:), כי העבירה היחידה של שאול היתה פגם בענין היראה, אף כי הפגם עצמו ממקור	29685
היראה בא, אבל סו"ס נשאר זכר של עמלק, זכר של לא ירא אלהים המביא חורבן לעולם, זוהי המטרה	29686
של מצות מחית עמלק להסיר את חורבן העולם, וזוהי המצוה של זכירה לידע כי היראה היא יסוד העולם.	29687
(תורת אברהם).	29688

	29689
מאמר תלא	29690
זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים (דברים כ"ה י"ז).	29691
סמך פסוק זה למקרא היש ה' בקרבנו אם אין, לומר תמיד אני ביניכם ומזומן לכל צרכיכם, ואתם אומרים	29692
היש ה' בקרבנו אם אין, חייכם שהכלב בא ונושך אתכם ואתם צועקים לי ותדעו היכן אני, משל לאדם	29693
שהרכיב בנו על כתפו ויצא לדרך, היה אותו הבהן רואה חפץ ואומר, אבא טול חפץ זה ותן לי והוא נותן לו,	29694
וכן שנית וכן שלישי, פגע באדם אמר לו אותו הבהן ראת את אבא, אמר לו אביו אינך יודע היכן אני,	29695
השליכו מעליו ובא הכלב ונשכו עכ"ל (רש"י שם).	29696
חז"ל ממחישים לנו בציוור שלכאורה לא יתכן במציאות, כי כיצד יתכן שהבהן המורכב על כתפו של אביו,	29697
ואביו ממלא בכל פעם את משאלותיו, יחפש את אביו בשעה שהוא נישא על כתפיו, אלא חז"ל הק' ללמדנו	29698
באו גודל התמיהה וגודל התביעה על כלל ישראל, שראו כ"כ הרבה נסים במצרים ועל הים, וכבר זכו למן	29699
שירד להם מן השמים מדי יום ביומו, ובו טעמים של כל מיני מאכלים, התינוקות היו טועמים בו טעם	29700
חלב, והבחורים היו טועמין בו כדבש, והזקנים היו טועמין בו כלחם (ילקוט שמעוני בשלח), ומים מן הצור	29701
ומוקפין בענני כבוד, ואחרי כל זה הם אומרים היש ה' בקרבנו, והרי זהו דומה ממש למשל של חז"ל, כי	29702
כשם שיש להתפלא הפלא ופלא על אותו בן שמורכב על כתפו של אביו, ובכל שעה אביו ממלא את	29703
משאלותיו, והוא שואל היכן אבא, כך יש להתפלא פליאה עצומה על בני ישראל שנישאו על כנפי נשרים	29704
ע"י השי"ת ומילא כל משאלות לבם לטובה, והם מחפשים את אביהם שבשמים.	29705
ומה היה העונש? ויבא עמלק, ואע"פ שגבר ישראל והחליש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב, בכל זאת	29706
נשארה מצוה לדורות לזכור את אשר עשה לנו עמלק, ולמחות את שמו וזכרו, ונשבע הקב"ה בכסאו	29707
שמלחמה לו בעמלק מדור דור, ואין השם שלם ואין הכסא שלם עד שימחה שמו של עמלק, ונשבע הקב"ה	29708
בכסא הכבוד שלו, שאם יבוא מכל האומות להתגייר יקבלוהו, ולעמלק ולביתו לא יקבלוהו (מכילתא	29709
בשלח), ולכאורה יש להבין איזו רעה עשה להם עמלק לישראל.	29710
כי בתורה נאמר רק אשר קרך בדרך (דברים כ"ה) ציננך והפשירך מרתיחתך, שהיו כל האומות יראים	29711
להילחם בכם ובא זה והתחיל והראה מקום לאחרים, משל לאמבטי רותחת שאין כל בריה יכולה לירד	29712
בתוכה, בא בן בליעל אחד קפץ וירד לתוכה, אע"פ שנכוה הקרה אותה בפני אחרים (רש"י שם), והאם	29713
בגלל זה יצא חרון אף ה' על עמלק להשימוזו מתחת שמי ה' לעולם ועד?	29714
אלא שעמלק טשטש את כל רושם הגדלות של העם ישראל, שכל עמי העולם ראו שהקב"ה שומר אותם,	29715
ועושה להם נסים ונפלאות ומנהיג אותם למעלה מדרך הטבע, כפי שנתברר ע"י האותות והמופתים	29716
במצרים ועל הים, וכתבו הרמב"ן והאבע"ז (שמות י"ז ט"ז), וטעם העונש שנענש עמלק יותר מכל העמים,	29717
כי כל העמים שמעו וירגזו, ואלופי אדום נבהלו מפני פחד ה', וככה מואב ופלשת, והנה זה עמלק שמע	29718
גבורת ה' בעבור ישראל ובא ממרחק כמתגבר על השם, ולכן אמר ולא ירא אלהים עכ"ל.	29719
הרי שחטאו של עמלק אינו בזה שעשה רעה לעם ישראל, כי שאר האומות עלו עליו ברשע וגרימת צרות,	29720
אלא שחטאו של עמלק על שלא פחד חיל ורעדה מפני השי"ת וגבורותיו ונפלאותיו, לפחות כפי שקרה	29721
לעמים אחרים, חיל אחזו יושבי פלשת, אז נבהלו אלופי אדום, אילי מואב יאחזמו רעד, ואילו הוא לא נפגע	29722
כלל מיראת ה' והדרו, ובזה הוכיח שהוא הרע במלואו, שאין בו אף זיקה, אף ניצוץ קטן של טוב אפי'	29723
לרגע אחד.	29724
ובזה יובן זה שנא' מלחמה לה' בעמלק, וכי הקב"ה כביכול שנא' עליו, חכם לבב ואמיץ כוח מי הקשה	29725
אליו וישלם (איוב ט'), ופירשו חז"ל מי הקשה לב נגדו ועמד שלם, דור המבול נתקשו כנגדו הביא עליהם	29726
מי המבול, דור הפלגה נתקשו כנגדו הפיצם בכל העולם, אנשי סדום נתקשו כנגדו, וה' המטיר על סדום,	29727
פרעה אמר מי ה' אשר אשמע בקולו, ויהרוג ה' כל בכור (ילקוט שמעוני שם), ההוא יעמוד במלחמה	29728
מתמדת עם עמלק, בן תמותה שהיום כאן ומחר בקבר?	29729
אבל עומק הכוונה על כוח הבחירה שנתן הקב"ה לאדם, והרשות נתונה לו להיות רשע גמור להכעיס את	29730
בוראו, וחציפותא מהניא כלפי שמיא, והבא לטמא פותחין לו (מכות י'), וזו היא בחינת המלחמה המתמדת	29731
עם הרע, עד שיעביר ה' את רוח הטומאה וממשלת זדון מן הארץ, וענינו של עמלק הוא בחינת מידה כנגד	29732
מידה כלפי ישראל, אם הם נתונים בכל עת ובכל שעה תחת הנהגתו והשגחתו ית', מושפעים בכל טוב,	29733
ובכל זאת לא חלים ולא מרגישים, הראו להם את הרע המוחלט של עמלק, שגם הוא ראה כל הנסים וכל	29734
האותות והמופתים, ובכל זאת לא הרגיש כלל, לא פחד ולא רעד עד שבא כמתגבר על ה'.	29735
ואמרו חז"ל, זכור את אשר עשה לך עמלק, משל למה"ד למלך שהיה לו פרדס, והקיפו גדר והושיב בו	29736
המלך כלב נשכן, אמר המלך כל מי שיבוא ויפרוץ את הגדר ישכנו הכלב, לימים בא אוהבו של המלך	29737
ויפרץ את הגדר, נשכו הכלב וקרע את בגדיו, אמר המלך אם אני אומר לאוהבי למה נכנסת לתוך פרדס	29738

שלי, הרי אני מלבין את פניו, אלא אומר לו הראית כלב שוטה האיך קרע בגדיך, מיד הוא מבין מה עשה,	29739
כך כל זמן שהקב"ה מבקש להזכיר חטאן של ישראל שחטאו ברפידים ואמרו היש ה' בקרבנו, אמר להם	29740
זכור את אשר עשה עמלק (תנחומא וילקו"ש).	29741
המאמר הנפלא הזה בא ללמדנו שאין כוונת התורה כפי שניתן להבין בפשטות, לזכור מה שעשה עמלק	29742
ולנטור בלבנו שנאה כלפיו, אלא כוונה עמוקה יותר יש כאן, והיא שמצווים אנו לזכור את הרע שבתוכנו	29743
ובפנימיותנו, חוסר האמונה השלמה, חוסר הבטחון האיתן, אי ההכרה המוחשית בהשגחתו ית' הפרטית,	29744
השאלה המנקרת תמיד במוחו של אדם היש ה' בקרבנו, נקראת בפי חז"ל פריצת גדר הפרדס של המלך,	29745
וזהו חטא גדול מאד שבגללו בא העמלקי, הן לכלל והן לפרט.	29746
ולכן ציוה הקב"ה במ"ע לזכור בפה, ובמצות ל"ת לא לשכוח, ובעוד מ"ע למחות את זכר העמלק ולבער	29747
את הרע, ואם כי על מחיית העמלק הגשמי נצטוו ישראל רק בכניסתן לארץ ואחר שיעמידו להם מלך כי	29748
עליו המצוה, אבל בנוגע לעמלק הרוחני, ויצר הרע המערב בכוחות הנפש ובמזגו של כל אדם, החובה	29749
מוטלת על כל אחד ואחד, להרגיז תמיד יצ"ט על יצה"ר ע"י לימוד התורה ולימוד המוסר שזהו התבלין,	29750
וזהו הרפואה היחידה לכבישת הרע ולהגיע לתיקונו.	29751
ולהשלמת הענין נביא עוד מה שאמרו חז"ל (תנחומא), כתיב זכור את אשר עשה לך עמלק, ובשבת כתיב	29752
זכור את יום השבת לקדשו, שניהם שווין? אמר שלמה כמקרה הכסיל גם אני יקרני (קהלת ב'), חזר ואמר	29753
כי אין זכרון לחכם עם הכסיל, משל למה"ד למלך שעשה סעודה וזימן את האורחים, נכנסה הקערה לפניו	29754
מלאה כל טוב, אמר זכור פלוני אוהבי, משקנח את הקערה אמר זכור פלוני שונאי, אמרו לו אוהביו זה	29755
הזכרת וזה הזכרת, א"ל לזה הזכרתי על קערה מלאה כל טוב, ולזה הזכרתי על קערה ריקה, כך השבת	29756
כתיב בה זכור את יום השבת, לכבדו במאכל ובמשתה ובכסות נקיה, בעמלק כתיב זכור, על מה אתה זוכרו	29757
על שולחן ריקה שנא' תמחה את זכר עמלק מתחת השמים.	29758
וכי לא מוטב לו למלך שלא להזכיר את שונאו כלל? אלא בכוונה הזכירו על קערה ריקה, להוכיח לכל	29759
שזוהי מנת חלקו של השונא, קערה ריקה על גבי שולחן ריקן מכל וכל, וזהו שורש האזהרה לנו להתאכזר	29760
על עמלק השונא הגדול, ולנקום ממנו על מה שעשה לישראל, וירב בנחל (שמואל א' ט"ו), אמר ר' מני	29761
על עסקי נחל, בשעה שאמר לו הקב"ה לשאול לך והכית את עמלק, אמר ומה נפש אחת אמרה תורה הבא	29762
עגלה ערופה כל הנפשות הללו עאכו"כ, ואם אדם חטא בהמה מה חטאה, ואם גדולים חטאו קטנים מה	29763
חטאו, יצאה ב"ק ואמרה לו אל תהי צדיק הרבה (יומא כ"ב:).	29764
תמוה הדבר מה מקום כאן לקל וחומר לסתור דבר מפורש מפי ה' ע"י הנביא שמואל, שילך ויכה את	29765
עמלק מאיש עד אשה מעולל עד יונק? וראיתי בפי רבינו חננאל ז"ל, על עסקי נחל, כלומר כבדה עליו	29766
גזירת שמים, והיה אומר אם נמצא חלל במחנה מביאין עגלה ערופה, כל הנפשות הללו שהרגנו עאכו"כ	29767
שצריכין להקריב כדי להתכפר, לכן השאיר ממיטב בהמה, יצאה ב"ק ואמרה לו אל תהי צדיק הרבה	29768
עכ"ל.	29769
ויתכן לומר בכוונת עומק הענין, כי מצינו שנא' במקלל וירגמו אותו אבן, ובני ישראל עשו כאשר ציוה ה'	29770
את משה (ויקרא כ"ד), ואם כבר נאמר שהוציאווה ורגמו אותו באבנים, הרי זהו מה שה' ציוה, ומה זה	29771
שחזרה תורה ובני ישראל עשו, וכתבו הרמב"ן והספורנו, שלא רגמוהו מפני שנאה על שהיה גר והתגרה	29772
בישראל, אבל עשו לבלתי סור מן המצוה ולבער הפגום מתוכם יעו"ש.	29773
הרי שבמצוה כזו של הריגת נפש צריך יותר דקדוק שלא תתערב שום פניה של שנאה ונקמה במעשה	29774
ההריגה, אלא היא תיעשה רק משום ציווי ה', ומכאן נבע החשש של שאול המלך, כיצד יתכן שהתורה	29775
תצוה על אכזריות כזאת להחרים את הכל, הרי גם על נפש חלל אחת צריכים כפרה להביא עגלה ערופה,	29776
ולכן ויחמול שאול והשאיר ממיטב הצאן לזבוח לה' להתכפר, וזה מ"ש הר"ח כבדה עליו גזירת שמים,	29777
ועל זה אמרה הב"ק אל תצדק הרבה, כי במצוה זו רצה הקב"ה שיתנהגו בכל מידת האכזריות דוקא.	29778
(הגיוני מוסר).	29779
	29780
מאמר תלב	29781
זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים (דברים כ"ה י"ז).	29782
ויבוא עמלק, יבוא כפוי טובה ויפרע מישראל כפויי טובה (ילקוט בשלח י"ז רס"ב), מהי הטובה שהשיג	29783
עמלק מישראל שהוא מתואר ככפוי טובה? בשביל עם ישראל נברא העולם כולו, קיום הבריאה וכל	29784
האומות תלוי בעם ישראל, כמ"ש בזוהר עלמא לא איתברי אלא בגינהון דישראל, כאשר עם ישראל הוא	29785
מאיר וזורח בכל העולם, כל העולם נהנה הימנו והכל שמחים.	29786
כאשר יצאו ישראל ממצרים נוצר אור בעולם, פרחה הבריאה כולה, וכמו שהשמש מחממת את האויר,	29787
וכל הנבראים מרגישים את החום והאויר הצח שמגיע לכל פינות העולם, וכלום יוכל מיישהו להכחיש את	29788

טובת השמש ואת ההנאה שנהנים הימנה, וזאת אפי' בלי ידיעת הנברא, שכן היא באה ומאירה ומחממת	29789
למי שמתכוון וגם למי שאינו מתכוון, ומי שמכחיש את ההנאה והטובה הרי הוא כפוי טובה.	29790
והנה כל האומות נתרגשו כאשר נתגלה פתאום האור העולה והמאיר של עם ישראל, שמעו עמים ירגזון,	29791
הם הרגישו באור אפי' שלא ברצונם, הם התרגשו ואמרו אף אנו נלך לקבל את התורה יחד עם בני	29792
ישראל, הם הרגישו והכירו בטובה שעם ישראל יעניק לעולם במוסר וברוח, אבל עמלק אף שראה את	29793
האור, אף שהכיר כי עם ישראל יביא טובה לעולם ובשבילם העולם קיים, אולם הוא אינו נכנע, אינו מודה	29794
בזכותו של עם ישראל, הוא כופר בטובה שהשיג העולם, והוא גם נהנה יחד עם כולם מן האור שבא	29795
לעולם, מן האור העליון שהורידו למטה, שגם בעלי חיים מרגישים בו.	29796
ואמרו ז"ל אילו היו אומות העולם יודעים מה היה המקדש יפה להם, קסטריות (מבצרים) היו מקיפין אותו	29797
כדי לשומרו שהיה יפה להם יותר משל ישראל (מד"ר א' ג'), ואילו היו יודעין עכו"ם כמה יפה להם אוהל	29798
מועד, היו מקיפין אותו אהליות וקסטריות (ויק"ר א' י"א), אבל עמלק מתכחש לכל הטוב הזה, הוא כפוי	29799
טובה, אומות העולם מכירים באושר שירד לעולם ע"י ישראל, אבל הוא מתעלם מזה, אינו מכיר בכך.	29800
יותר מזה הוא עוד רוצה למחוק את עם ישראל ולהאבידו מן העולם, ואין מרגיש בשטות שהוא עושה,	29801
שאם הוא מאבד את עם ישראל הוא מעמיד גם את קיומו בסכנה, קיום עם ישראל הוא גם קיום שלו, ואין	29802
הוא רוצה להחטיא את בני ישראל, והלא החטא שלהם הוא הפורענות שלו עצמו, והלא אמרו אילו היו	29803
יודעים עכו"ם שהן לוקים כשחוטאים ישראל, היו מעמידין שני אסטרדיוטין (שוטרים) שיהיו משמרין כל	29804
אחד ואחד שלא יחטאו (תנחומא בחוקותי ג'), והרי אומלל יהיה עמלק ואתו כל אומות העולם אם ישראל	29805
חוטאין, אם אורו של ישראל דועך הרי זה מביא חושך לעולם.	29806
כשמת יעקב אבינו ע"ה ויספדו שם מספד גדול וכבד מאד, תני אפי' סוסים וחמורים (סוטה י"ג), עם	29807
הסתלקותו של יעקב אבינו כבה האור וירד חושך לעולם, כל הבריאה וכל יצורי וברואי מטה חשו	29808
והרגישו בחשיכה הגדולה שירדה על הכל, הסתלק האויר הצח והטוב עם הסתלקותו של הצדיק, כל	29809
הבריאה מהדומם ועד לצומח, מהבעל חי ועד למדבר, הכל הרגישו בקרירות שירדה לעולם והדביקה את	29810
כולם.	29811
ת"ר כלבים בוכים מלאך המות בא לעיר, כלבים שוחקים אליהו בא לעיר (ב"ק ס'), גם הבעל חי מרגיש	29812
בשינוי שחל באויר, כי הוא חש בכוח שהפסיד העולם בזמן ההוא ובמקום ההוא והוא בוכה, וכן הוא	29813
מרגיש באויר הצח, הטוב והמועיל המתהווה כאשר אליהו בא, שממנו נובע שלום וקיום לעולם, ולכן הוא	29814
משחק הבעל חי.	29815
רבי שמעון הוה אזיל מקפוטקיא ללוד, ור' יהודה אזיל עמיה, עד דהוו אזלי פגע בהו ר' פנחס בן יאיר	29816
ותרין גוברין טוענין אבתריה, שכיך חמרא דר' פנחס, טענו ליה ולא אזיל (סירב לילך), אמר ר' פנחס	29817
שביקי ליה דהא ריחא דאנפין חדתין קא ארח (הריח פנים חדשות) או ניסא איתעבידא לן השתא, עד	29818
דאינון תמן, נפק ר' שמעון בר יוחאי מבתר חד טנרא, התחיל החמור לילך, אמר ר' פנחס ולא אמרית לכו	29819
דהא ריחא דאנפין חדתין קא ארח? החמור הרגיש באוויר כי ר' שמעון אזל לגביה, רוחו הטהורה של	29820
הצדיק ממלא ומבשם את האוויר, בצדקתו ובמעשיו הטובים הוא מציף רוח טהורה, עד שאפילו החמור	29821
הרגיש והריח את ריח המעשים שנעשו באותו מקום.	29822
עמלק ידע כל זה לא פחות מכל האומות האחרות, שמעו ונתרגשו וידעו להעריך את עם ישראל, הטוב	29823
והאור שהם מפיצים בעולם כולו, עמלק התעלם מכל זה, לא סבל טובתם, הוא כפוי טובה, והוא עוד	29824
מתאמץ להשחית את הרגשות של כל העמים האחרים המכירים בעם ישראל, הוא משתדל לפתות את לבם	29825
שיסירו את הרושם הטוב של עם ישראל, שימאסו אותם על כל האומות האחרות.	29826
ויבא עמלק, שבא בעצה, כנס את כל אומות העולם ואמר להם בואו וסייעוני על ישראל, אמרו אין אנו	29827
יכולין לעמוד כנגדן, שהרי פרעה עמד כנגדן וטבעו הוא וחילו בים סוף, והיאך אנו יכולין לעמוד כנגדן?	29828
א"ל אני אתן לכם עצה מה תעשו, אם ינצחוני ברחו לכם, ואם לאו בואו וסייעוני על ישראל (ילקוט בשלח	29829
י"ז רס"ב).	29830
עמלק מתאמץ ומתייגע למצוא עצות ותחבולות איך להשכיח מלבו ומלב כל אלו ששמעו את שם ישראל,	29831
את רגשי ההכרה שהתעוררו בהם על עם ישראל, את הכרת רוממותם האושר והאור שהביאו לעולם,	29832
גאוות עמלק אינה מניחה לו להסכים ולהכניע עצמו בפני ישראל, הוא כפוי טובה ומתעלם מן הטובה על	29833
עם ישראל, ולא עוד אלא שהוא ממאן ומסרב לשמוע אפי' לעצת אביו הישרה והנכונה, כפי שמצינו	29834
בחו"ל.	29835
עמלק היה אומר אל אליפז אביו, מי הוא שירש העוה"ז והעוה"ב? א"ל אליפז לעמלק בני ישראל יורשין	29836
העוה"ז והעוה"ב, לכך לך עכשיו וחפור להן בורות שיחין ומערות של מים כדי לשתות הן ומקניהן, והכן	29837
להם דרכים, אם תעשה כן תזכה ותירש ותנחול ותבוא לעוה"ב, אבל הוא לא עשה כן, אלא כיוון שאמר לו	29838

רישומו של דבר (תוכן הדבר) שתק, מיד יצא עמלק להחריב את העולם, שנא' ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים (תנדב"א רבא פרק כ"ד).	29839
הקב"ה נתן בלבו של אליפז לייעץ לבנו עצה הגונה ומחוכמה מאד, לעזוב את דרכו הרעה, מחשבותיו ומזימותיו שהוא זומם על עם ישראל, התרה בו שלא יגע בהם לרעה, וכך תהיה אחריתו טובה, ואם יעשה את ההיפך הרי עונשו יבוא עליו בזה ובבא, עמלק נשתתק לרגע כי התעורר לדברי אביו, אולם הרגש הקל נעלם מיד ונתהפך לרעה, ויצא לבצע מזימתו הרעה להילחם עם ישראל.	29840
עמלק כפר כאן בטובתו של אביו, כפר בעצה הטובה וההגונה שיעץ לו, והרי היה לו להכיר בטובת אביו, היה לו להודות להקב"ה על אשר שלח לו מוכיח ויועץ, המביא לו עצה טובה לעתידו, אולם הוא התכחש לעצה, מרד בה והלך לעשות את ההיפך, אליפז אביו נתגדל על ברכי יצחק ובחיקו, הוא הושפע ממנו במידה שזה מנע אותו מלהרוג את יעקב, נתדבקו בו רישומים טובים מאוירת החכמה של בית יצחק ורבקה, הוא לא איבד את צורתו ודמות היושר והצדק וההכרה בעתידו של עם ישראל במעלתו וטיבו, ולכן בא לבנו עמלק בעצה נכונה.	29841
ועל עמלק היה להכיר בטובת אביו ולברך לה' שחנן אותו בעצה ובחכמה, ומורהו את הדרך הטובה והישרה בחיים, אך לבסוף הוא כפר וכיחש בכל הטוב ההוא, כפוי טובה הוא עמלק, הוא אינו מכיר טובה, אינו נכנע למי שנותן לו טובה, עינו רעה בשל אחרים, אינו מקבל מרות לא מרבתי ולא משלוחי המקום, השכינה אינה חשובה בעיניו.	29842
ולזה סמיך פרשת מחיית עמלק לפרשת כי תבוא אל הארץ, לקחת מראשית כל פרי האדמה ולהביא אל המקום אשר יבחר ה', אל הכהן אשר יהיה בימים ההם, להגיד ולהודות לה' על כל הטובות והחסד שעשה עמו הקב"ה ועם כל ישראל בכלל, שלא יהיה כפוי טובה, וכן היה צריך לומר בפירוש אל הכהן הגדתי היום לה' אלהיך, להורות שאינך כפוי טובה (ספרי), ועי"ז יתוקן מה שהיו בני ישראל כפויי טובה בדרך בצאתם ממצרים שאמרו היש ה' בקרבנו, שלא הכירו את כל טובותיו ונסיו ונפלאותיו שעשה הקב"ה עמם בדרך.	29843
וא"כ כמה כפויי טובה הננו ששלח לנו הקב"ה מוכיחים, מעוררים ומלמדים בכל דור ודור שיוורנו הדרך, ומפרשי התורה ומביני טעם וסוד הנגלה והנסתר, שמיישרים ומחדדים את שכלנו, כמה צריכים אנו להודות להשי"ת על שהוא מזמין לנו מי שיעורר על חטאינו ושומרנו מלהיכשל או מלהתרשל בשמירת התורה? ודוד המלך ע"ה, כשבא אליו נתן הנביא והוכיחו על מעשה בת שבע, מיד הודה ואמר חטאתי, ועוד הוא מזמר להקב"ה על ששלח לו מוכיח ומעורר, וכמ"ש למנצח מזמור לדוד בבא אליו נתן הנביא, דוד מזמר ומכיר טובה להמשלח ושלוחו של מקום שמוכיחו ומלמדו למוטב (אלשיך הק').	29844
וכן כמה צריכים אנו להודות ולהלל לשמו ית', על הטובות שהטיב עמנו והכין לנו הדרך לשוב בתשובה לפניו, ועל השראת השכינה בימי רצון ימי הסליחה והכפרה, ופותח לנו שערי רחמים בחודש אלול, אל לנו להיות כפויי טובה שמידת עמלק היא, והרי אנו מצווים למחוק אותו ואת מידותיו הרעות.	29845
(אור חדש).	29846
מאמר תלג	29847
זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים (דברים כ"ה י"ז).	29848
ולא ירא עמלק האלהים מלהרע לך (רש"י שם), ובתרגום אונקלוס ואת משלהי ולא ילא דחיל מן קדם ה', מן התרגום משמע איפוא, כי ולא ירא אלהים מכוון לבני ישראל, ויש לבאר כי שתי הדעות הן אחת, והכוונה היא מפני שבני ישראל לא היו באותה שעה יראי אלהים לפי דרגתם, הרי שזה השפיע על עמלק שלא ירא אלהים והוא העיז ללחום נגדם.	29849
מדרגות יראת שמים שהיו לבני ישראל היו בכוחן להשפיע על האומות, כפי שנא' שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת, אולם כדי להשפיע על עמלק הרע והגרוע שבאומות, צריכים היו בני ישראל לדרגא נוספת ביראה, ואילו היתה להם כזו היו מצליחים להשפיע גם עליו לשבור את עזותו וקשיות עורפו, נמצא כדי להשפיע על העולם, צריכה מידה גבוהה של התרוממות המשפיעה, והיד האריכתא יש בכוחה להגיע ולהחדיר השפעה לרחוקים, רק במידת עליית החרדים לדבר ה' בתורתו ית' ובמצוותיו.	29850
ונבין זה מה שאחז"ל, אליפז בשכר שכיבד את אביו יצא ממנו עמלק (תנדב"א ר"כ"ד), והוא תמוה, איזה שכר הגישו לאליפז על קיום מצות כיבוד אב? ומהו הכבוד שהנחילו לו מן השמים בעבור מצוה גדולה שהשתלם והצטיין בה? לכאורה אין זה שכר אלא עונש וחרפה להוליד בן כמו עמלק? ויש לבאר שבודאי זהו שכר גדול לאליפז, שהשפעתו הטובה הגיעה וחדרה אף לתוך לבו של בנו הרשע עמלק, ראה מה שהקשו בעלי תוספות בפ' בשלח, ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים, ולמה איחר להילחם עם ישראל עד עכשיו, ולא בא מיד שירדו למצרים שלא היו אז כי אם שבעים נפש? עי"ש.	29851
	29852
	29853
	29854
	29855
	29856
	29857
	29858
	29859
	29860
	29861
	29862
	29863
	29864
	29865
	29866
	29867
	29868
	29869
	29870
	29871
	29872
	29873
	29874
	29875
	29876
	29877
	29878
	29879
	29880
	29881
	29882
	29883
	29884
	29885
	29886
	29887
	29888

ויש להוסיף ולתרוץ, כי מה שהיה עמלק מתעכב להילחם עם ישראל יותר ממאתיים שנה, היתה זו השפעה של מעשה אביו אליפז, סיפרו חז"ל עליו שרדף אחרי יעקב במצוות אביו עשו להרגו, ולפי שגדל אליפז בחיקו של יצחק אע"ה משך ידו, א"ל אליפז ליעקב ומה אעשה לציווי של אבא? א"ל טול מה שבידי והעני חשוב כמת (רש"י שם).	29889
הכוח של שליטה על עצמו, עצירה וכבישה אף לזמן קצוב, שורש ההשפעה היא ירושה מאליפז אביו, כיוון שמשך ידו מלהרוג את יעקב בעיצומו של רתיחתו, ובמצוות אביו עשו שהיה מכבדו, וכבר היתה ידו נטויה על גופו של יעקב, ועם כל זאת שלט על עצמו והחזיר ידו, תמונה וגבורה נפלאה זו השפיע אף על בנו המושחת, שלא הוציא לפועל זממו הרעה מיד, אלא היסס והתעכב כמה שנים לבוא למלחמה על ישראל, ואם לא הועיל כולא הועיל פלגא, ולכן יפה דרשו חז"ל שבשכר שכיבד אליפז את אביו זכה שיצא ממנו עמלק, שהתעכב לכה"פ לתקופה וזמן קצוב, והיא שרשרת של השפעה, עשיו מכבד אביו יצחק, אליפז מכבד אביו עשיו, יצחק שגידל אליפז בחיקו, ספג בנפשו אוויר צח וטוב לכן משך ידו מלהרוג יעקב.	29890
חז"ל מספרים, עמלק אמר לאליפז אביו, מי הוא זה שירוש העוה"ז והעוה"ב א"ל בני ישראל יורשין העוה"ז והעוה"ב, לכן לך וחפור להן בורות שיחין ומערות של מים כדי לשתות הן ומקניהן, והכן להם דרכים, אם תעשה כן תזכה לעוה"ב, אבל הוא לא עשה כן, אלא כיוון שאמר לו רישומו של דבר שתק, מיד יצא עמלק להחריב העולם (תנדבא"ר כ"ד), אף שסופו של דבר לא עשה כן כפי שיעץ לו אביו, אך במה שעמד לרגע, זהו הרהור קצת, רק רגע היה מהרהר אולי אמת ונכון עצתו של אביו אליפז, וזהו ג"כ כבודו של אליפז שגרם להביא את עמלק לידי הרהור טוב, אף לרגע ודקה קלה.	29891
לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו (תצא כ"ג), עם ישראל שגרו בארץ מצרים, בוודאי שזה גרם שהמצריים הושפעו מרוחו של ישראל, מן המידות הטובות שעם ישראל מצטיין בהן, הושפעו והוקלטו בהעלם ובעקיפין, אותה אווירה של אמונה ובטחון, פרישות וצניעות שאפיינה את ישראל אף בהיותם נתונים בכבלי השיעבוד והסבל המר, אותה אווירה מן ההכרח שהשפיעה שלא מדעתם על המצריים, ומשהו מן הרוחניות נדבקה בהם, ויש סיכויים שאחרי ג' דורות להפוך את המצרי לנכותו ולהסיר ממנו תועבת מצרים, ושיזכו להתחבר עם ישראל, הכל מפני השפעת בני ישראל, כי גר היית בארצו.	29892
וכעת נבין מש"א ז"ל עה"פ ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים, הפה שאמר מי ה' אשר אשמע בקולו הוא הפה שאמר ה' הצדיק, מה שכר נטלו על כך? לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו (מכילתא דרשב"י), היינו שזכות ההיכנעות אף הזמנית של פרעה למשה ואהרן להודות שה' הוא הצדיק, ולהאשים ולהקריא את עצמו בשם רשע, הודאה והכנעה זו של נציגה של מלכות מצרים, השפיעה והועילה להעם המצרי שגם הם השתפרו, עד שאחרי ג' דורות של הזדככות לא יתועבו ולא ירחקו, וראויים הם לבוא בקהל ישראל.	29893
ועוד יש להרגיש ולהתפעל מבני קיני הוא יתרו, שניתן להם עיר התמרים היא דושנה של יריחו לאוכלה עד שיבנה בית המקדש, ומי שיבנה בית הבחירה בחלקו יטלנה, כדי שיהא לכל ישראל חלק בבית הבחירה, ונתנוהו לבני יתרו ארבע מאות וארבעים שנה, והתלמידים שבהם הניחום והלכו אצל עתניאל בן קנז הוא יעבץ במדבר יהודה אשר בנגב ערד ללמוד תורה (רש"י שופטים א' ט"ז).	29894
ויש ללמוד מהם הלכה מוסרית המוכיחה ומטפחת על פנינו, היתה להם חזקה של שנים רבות, ארבע מאות וארבעים שנה ישבו על מקום אחד, פיתחו אותו הרחיבוהו והגדילוהו שיפרוהו והיטיבוהו, בנו בנינים וארמונות, נטעו נטיעות שדות וכרמים, יצרו ושיכללו והשקיעו מאמצים רבים, והם הקימו שם משפחות וגידלו דורות, אך בכל זאת הם פינו את המקום והניחוהו לאחרים, וזאת ההבטחה שהבטיחו לאלו שיבנו את המקדש, החזירו את הארץ לבעליהם, עזבו את רכושם וכל קנינם, נפרדו מן המקום שאליו היו קשורים בנימי הלב, כפי שאדם מתקשר למקום שבו הוא משקיע מאמצים ועבודה.	29895
והלא גם ע"פ ההלכה לא היו צריכים לצאת מן המקום, שהרי היה להם עליו דין חזקה, וחז"ל למדו הלכה זו מן האשה השונמית אשר החיה אלישע את בנה, ובשנת הרעב יעץ לה שתלך לחו"ל שבע שנים, וכאשר שבה האשה לארץ באה לצעוק אל המלך על ביתה ועל שדותיה שהחזיקו בהם אנשים, ואילו היה הדין שיש להחזיר לה, לא היתה הולכת לצעוק אל המלך שיחזירו לה את הבית ואת השדה, מכאן ראייה כי אלו שהחזיקו בשדה היה להם דין של חזקה (ירושלמי ב"ב פ"ג ה"ג).	29896
וכאן מדובר רק בחזקה של שבע שנים ואילו לבני קיני היתה חזקה של למעלה מארבע מאות שנה על המקום שבו החזיקו אבותיהם ואבות אבותיהם, ולמרות זאת הם עזבו את הכל והלכו בלי שום טענה ודין ודברים, לא הוציאו אף מלה של טרוניה, הלכו ללא פיצויים אלא עזבו הכל לתובעיהם בהאמינם לתביעה שהיתה מותנית מדורי דורות.	29897
ומנין בא להם הכוח הזה? מי הוריש להם את הגבורה לשלוט בנפשם, לעזוב ולהפקיר את מנוחתם ושלותם? אין זה אלא הכוח הנעלם אותו ירשו מאבותיהם, מהשפעתו של יתרו, אשר חדורה היטב בעומק נפשם, שורש השפעה זו היתה בבריחת יתרו כמסופר בחז"ל, א"ר חייא ב"ר סימון ג' היו באותה עצה	29898
	29899
	29900
	29901
	29902
	29903
	29904
	29905
	29906
	29907
	29908
	29909
	29910
	29911
	29912
	29913
	29914
	29915
	29916
	29917
	29918
	29919
	29920
	29921
	29922
	29923
	29924
	29925
	29926
	29927
	29928
	29929
	29930
	29931
	29932
	29933
	29934
	29935
	29936
	29937
	29938

29939	(בעצת פרעה להשמיד את עם ישראל) בלעם איוב ויתרו, בלעם שיעץ נהרג, איוב ששתק נידון ביסורים,
29940	יתרו שברח זכו בניו וישבו בלשכת הגזית (שמו"ר א' י"ב).
29941	יתרו בורח עוזב שלותו ומשרתו הגבוהה והנעלה, מפקיר רכושו ונודד ממקומו רק לכבודו של עם ישראל,
29942	אף בניו בורחים וגולים לכבודו של מקום, כל מה שנא' בו נשתרש ועבר לזרעו ולכל היוצא ממנו, מסינ"פ
29943	יוצר מסינ"פ, זוהי היד אריכתא של יתרו, וכך עולה בחלקם של כל אלו הדואגים לשפר מצבם הרוחני
29944	בעולם. (אור חדש).
29945	
29946	מאמר תלד
29947	זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים (דברים כ"ה י"ז).
29948	אחז"ל אין השם שלם ואין הכסא שלם עד שימחה שמו של עמלק (תנחומא ס"פ תצא), בכל הגאולות שהיו
29949	לישראל היו גם עונשים לרשעים, פרעה, סנחריב, המן, ונראה דענישת הרשעים שייך לעיקר מהלך
29950	הגאולה, דדוקא בביטוש הרע במכות ועונשים יש לעומת זה התגלות הטוב, וכמ"ש (תהלים נ"א) ישמח
29951	צדיק כי חזה נקם פעמיו ירחץ בדם הרשע, ואין זה מצד רגשי הנקמה העצמיים, רק מפני שע"ז ויאמר
29952	אדם אך פרי לצדיק אך יש אלהים שופטים בארץ (תהלים נ"ח).
29953	שלוות הרשעים והצלחתם בעוה"ז יש בהם משום הפחתה בכבוד שמים, ודוקא ע"י הענישה והנקמה יאמר
29954	אדם יש אלהים שופטים בארץ, וכן הוא הדבר בכל הממרים פי עליון שהם מפחיתים כבוד שמים, אבל
29955	נתייחד בזה עמלק, עליו אמרו (פסיקתא הובא בילקוט בשלח רס"ח), כל זמן שזרעו של עמלק קיים כאילו
29956	כנף מכסה את הפנים.
29957	והענין הוא, כי ההפחתה של כבוד שמים שיש במעשיהם של שאר הרשעים היא רק מצד ההעדר,
29958	שהמעשים באים מהעדר הכרתם בבורא ית', וכמאמר פרעה מי ה', שיש נבראים שהכרתם את בוראם
29959	חלשה, וממילא עבודתם לו אינה בתכלית, והרי זה מיעוט בכבוד המקום, אבל עמלק שהוא תכלית הרע
29960	שבעשו, הכרתו שלימה אלא שאינו מקיים, עמלק מתנהג במרידה גלויה כלפי מעלה, בחינת יודע את רבונו
29961	ומתכוון למרוד בו, אשר קרך בדרך (דברים כ"ה), הוא היה הראשון שקפץ לתוך האמבטיה הרותחת
29962	בשעה שנבהלו אלופי אדום ואילי מואב יאחזמו רעד, כי כולם הלא ראו ושמעו על יד ה' בהוציאו את בני
29963	מצרים, אבל עמלק שהוא תכלית הרע שבעשו, הכרתו אינה משפיעה על מעשיו, ויבז עשו את הבכורה
29964	(בראשית כ"ה), מידת הביזוי והזלזול היא קלות הדעת המפרידה ומחלקת בין ההכרה למעשה, ולכן אמרו
29965	שבא בזיונו עמו (ב"ר פס"ג ג' כ').
29966	מידה זו היא חסרון בכל צורת האדם, כי מי שחכמתו אינה מנהיגתו בזוי הוא, ונגד זה אמר (עובדיה א')
29967	בזוי אתה מאד (ע"ז י'), וזהו חכמת המסכן בזויה (קהלת ט'), שדרשו ע"ז במדר"ר זה הדורש ואינו
29968	מקיים, וזהו מ"ש בעשו (בראשית כ"ה) ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה, ואמרו (ב"ר פס"ג ג' ט"ו)
29969	שהפקיר עצמו כשדה, דהיו לו קנינים ונכסי רוח והיתה לו הכרה ודעת, ובכל זאת הפקיר עצמו כשדה.
29970	הוא לא אחז ברסן העיר פרא אדם יולד, ובעמלק שהוא כלליות ותכלית הרע של עשו, הרי ענין זה הוא
29971	יסוד הדרך חייו, שההכרות והמעשה לא רק שאינם הולכים בד בבד אלא שסותרים זה את זה, כענין יודע
29972	את רבונו ומתכוון למרוד בו, וזהו ההיפך לגמרי מיעקב איש תם, שאין סתירה וניגוד בכל הווייתו כי הכל
29973	למקום אחד שואף וזורח, ומשום כך מחייתו של עמלק נוגעת כ"כ לגילוי כבוד שמים בהאי עלמא, כי
29974	עמלק אינו העדר הכרה, אלא הכרה ומרידה גלויה, ובמחיית זכרו דוקא השם שלם והכסא שלם.
29975	וזאת צריכה להיות ההרגשה במחיית עמלק, שאין בזה ענין של נקמת דם וענישה בעלמא, רק שזה ענין
29976	הכרחי להתגלות כבוד שמים, וכמ"ש חז"ל (מגילה ו'): עה"פ אמלאה החרבה, קסרי וירושלים, אם יאמר
29977	לך אדם חרבו שתיהן אל תאמין, ישבו שתיהן אל תאמין, חרבה קסרי וישבה ירושלם חרבה ירושלים
29978	וישבה קסרי תאמין, אמלאה החרבה, אם מלאה זו חרבה זו, וכ"ה ברוחניות, עמידתם וקיומם של העמים
29979	מחרפי שם עליון מונעים גילוי כבוד שמים, וכשזה קם זה נופל, ומזה שכלל שאנו מוסיפים בעבודתנו
29980	לגילוי כבוד שמים, יש בזה מחייה והחלשה בכוחו של עמלק. (משנת רבי אהרן).
29981	
29982	מאמר תלה
29983	זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים (דברים כ"ה י"ז).
29984	ואיתא בילקוט שם, משל למה הדבר דומה למלך שהיה לו פרדס אחד, והכלב קשור בפתח הפרדס ומביט
29985	בכל מה שבפרדס, נכנס אוהבו של מלך לגנוב מן הפרדס, ושיסה בו את הכלב וקרע בגדיו, אמר המלך אם
29986	אני אומר לאוהבי למה נכנסת לתוך פרדס שלי הרי אני מלבין את פניו, אלא אומר הראית כלב שוטה
29987	האיך קרע את בגדיך, מיד הוא מבין מה עשה, כך אמר להם משה לישראל זכור את אשר עשה לך עמלק.

והיינו דטעם הזכירה אינו כדי למחות, דהרי המחיה היא ע"י המלך (סנהדרין ב': ר"מ הל' מלכים פ"א	29988
ה"ב), ואין לחוש לשכחה, ומשו"ה מפרש המדרש דהזכירה הוא ענין לעצמו, ולא משום מחיה אתינן עלה,	29989
ויסוד הזכירה הוא זכירת הסיבה דמלחמת עמלק, דעמלק אינו אלא הכלב ששיסהו בעל הפרדס, והסיבה	29990
מפורשת בדרז"ל (סנהדרין קו.), עה"פ ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים, שרפו ידיהם מדברי תורה.	29991
ומפני כבודם של ישראל לא הזכיר החטא במפורש, אלא נצטוינו לזכור את עמלק, ועי"ז נזכר את החטא,	29992
והנה זכור את אשר הקצפת במדבר (דברים ט') אינו נמנה למ"ע בפ"ע לרוב מוני המצוות, אבל זכירת	29993
מחיית עמלק מוסכם לדעת הכל דהוא מ"ע בפני עצמה, והחטא הרי לא היה ביטול תורה לגמרי אלא רפיון	29994
ידי, ועי"ז באה מצות הזכירה לעולם, והרי לנו בזה לימוד נורא מאד.	29995
ולדעת האומרים דהזכירה היא כדי לקיים מצות מחיה, אפשר דצריך זכירה כדי שתקויים המצוה בדקדוק,	29996
דחששה תורה למידת הרחמים של ישראל, וכמו דאירע דנכשל שאול המלך ע"י דשמע לקול העם אשר	29997
ריחמו על אגג וכמפורש בקרא, אלא דהזכירה מכוונת לחטא ומשום כבוד ישראל הזכיר ברמז.	29998
ונראה בזה עוד, דאזוהרה זו על רפיון ידיים מד"ת בכוונה היא באה בצורת הזכירה דעמלק, כי בזה לימוד	29999
גדול בהבנת גודל הפגם דחטא זה, דהרי נתבאר לעיל דעצם מציאותו של עמלק בעולם יש בו הפחתת כבוד	30000
שמים, שהוא יודע את רבונו וכו' והוא זה שקפץ לאמבטיה רותחת מיראת ה' והדר גאון עוזו אחרי	30001
ההתגלות הנפלאה דיצי"מ, ועל ידו אין השם שלם, אבל באמת חיי עולם נטע בתוכנו, שכל מציאות העולם	30002
תלוי בישראל ובעבודתם, ואין שום אומה ולשון יכולה למעט בכבוד שמים והתגלות ה' בכריאה (וכמבואר	30003
בעירונין נ"ד.), וכל הענין דאמלאה החרבה, אם מלאה זו חרבה זו, דכל זמן שעבודתם של ישראל היא	30004
בשלימות אין נתינת מקום לישיבה קסרי, ואין מקום למיעוט כבוד שמים בעולם.	30005
והיינו דלולא שרפו ידיהם באותה שעה מדברי תורה, היה נשאר המצב של אז נבהלו אלופי אדום אילי	30006
מואב יאחזמו רעד נמגו כל יושבי כנען, שהיתה השגחת ה' גלויה לעין כל בתכלית, והיה כבוד שמים	30007
בשלימות ההתגלות, וכיון שרפו ידיהם מדברי תורה, הרי בא עמלק ברוב חוצפתו וקירר את האמבטיה	30008
הרותחת, והמעיש את ההתגלות של כבוד ה' ועוזו, ונשארה קלקלה לדורות ואין השם שלם, והכל על ידי	30009
ישראל שרפו ידיהם מדברי תורה.	30010
ואילולא היה יוצא אז למלחמה נגד ישראל ולא היתה השפעה זו בעולם לא היתה מצות מחיית עמלק, שלא	30011
היה ההכרח להקמת כבוד שמים דוקא ע"י מחיית עמלק, וכ"ז גרם החטא שרפו ידיהם מן התורה, נמצא	30012
דחטא היה לא רק הרפיון בתורה אלא גם הפגם בגילוי כבוד שמים שנסתובב על ידו, וזהו דנצטוינו	30013
לזכור החטא שרפו ידיהם מן התורה דוקא בדרך זו, ע"י זכירת מצות מחיית עמלק, לזכור ולדעת שבזה	30014
נגרם הפגם החמור שלא יתוקן עד אשר יימחה כליל זרעו של עמלק, ורק אז יהיה השם שלם והכסא שלם.	30015
איתא בילקוט (בשלח רמז רס"ו), מרדכי ניתן לו רמז וחש, שנאמר ובכל יום ויום מרדכי מתהלך, אלא	30016
אמר מרדכי וכי אפשר לחסידה זו שתנשא לרשע ערל הזה, אלא שמא עתיד ליארע את ישראל דבר והן	30017
עתידין להנצל על ידה, והיינו שהיא מתוקנת לכך דהצלת ישראל תהיה על ידה, וכן אמרו (רמז רס"ד),	30018
ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים, ולמה יהושע, מפני שבא משבטו של יוסף, כתיב ובית יוסף להבה	30019
ובית עשו לקש, תצא להבה מבית יוסף ותאכל קש של בית עשו, זה יהושע.	30020
מסורת אגדה היא, ביד בניה של רחל עשו נופל, וכן אמרו (שמו"ר סו"פ בשלח), יבוא זרעו של יוסף	30021
שאמר את האלהים אני ירא, ויפרע ממי שנאמר עליו ולא ירא אלהים, וכן אמרו בילקוט (שופטים רמז	30022
נ"א) כי נבחר לזה דוקא יהושע, כי אומרים לעשו מדוע רצית להרוג את יעקב, ועונה אתם מכרתם את	30023
אחיכם, ולזה נבחר יהושע מזרעיה דיוסף הנקי מחטא זה.	30024
והענין הוא עפמשנ"ת למעלה, דכל כוחם של האומות מבחוץ הכל לפי דרגתם של ישראל מבפנים, דכפי	30025
מה שנעדר אצל ישראל השלימות בעבודתם יש נתינת מקום לשליטת האומות, ולכן ההצלה והגאולה צ"ל	30026
דוקא ע"י השלם ביותר, שאין בו פגם אפילו בדקות בענין זה, את האלהים אני ירא נגד ולא ירא אלהים,	30027
כי כשזה קם זה נופל, וכפי מה שישבה ירושלים חרבה קסרי, דהרי לא נתמלאה קסרי אלא מחורבנה של	30028
ירושלים.	30029
ומכאן הלימוד הגדול להתעורר בתיקון השורש והסיבה שהוא רפיון הידים מד"ת, לפי שאין השונא בא	30030
אלא על רפיון ידיים מן התורה (ילקו"ש שם רמז רס"ג), שזוהי תכלית הזכירה שע"י שנזכר בכלב שוטה	30031
מיד נזכר מה עשה, וע"י הזכירה וההתחזקות בעמל התורה נמחה שמו של עמלק, והשם שלם והכסא שלם,	30032
והיתה לה' המלוכה. (משנת רבי אהרן).	30033
	30034
מאמר תלו	30035
זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים. אשר קרך בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחרך	30036
ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים (דברים כ"ה י"ז).	30037

עד כמה מגיעה מידת הקנאה גם לאדם גדול נביא ה' כקין, קין הקריב קרבן פחות מחמת שהיה חסר לו	30038
אהבה לשי"ת כמידת הבל, ועל כן חשב מאי איכפת ליה להקב"ה אם הקרבן מהחלב אם לא, והבל מרוב	30039
אהבתו רצה לכבד השי"ת במה שהוא אהב, כענין אליך ה' נפשי אשא וקין מרוב ידעו עונג ההתקרבות	30040
אליו ית', כי בחינת הקרבן הוא בחינת התקרבות לו ית', בערה בו קנאתו עד שנפל בתכלית ההתרחקות	30041
מאתו ית', וכמה לימודים נפלאים למדנו מזה.	30042
ולפי זה מה שנלחם עמלק בישראל אינו חידוש כ"כ, כי היה זה מרוב קנאתו לעם ישראל, בני איש אחד	30043
הם כמבואר בדרשות הר"ן ז"ל, אלא דעיקר חטאו הוא במה שגרם קלקול לרבים, כי עשה פתח לאומות	30044
העולם לפשוט יד בישראל, כי לולא זאת לא היתה אומה עומדת בפניהם מפחדם, ועל כן יש לנו לדעת,	30045
שמי שמקלקל רבים הוא בבחינת עמלק, על כן מבואר בכתבי הגר"א ז"ל שבעלי מחלוקות הם עמלקים,	30046
ומוסר נמרץ הוא. (חכמה ומוסר ח"ב מא' רל"ה).	30047
	30048
מאמר תלז	30049
זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים. אשר קרך בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחרך	30050
ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים (דברים כ"ה י"ז).	30051
הובדל עמלק מכל אוה"ע ונגזרה עליו מחיה, גזרה שלא נגזרה על שום אומה ולשון, שאף הגרועים ביותר	30052
כשבע אומות שנגזר עליהם לא תחיה כל נשמה, לכלל מחיה לא באו, ואין מלחמה לה' עמהם כמו	30053
שמלחמה לה' בעמלק מדור דור, וכ"כ למה מפני שלא ירא אלהים, ולכאורה האם כל האומות יראי אלהים	30054
הן, והלא עוד בימי אברהם כבר נאמר רק אין יראת אלהים במקום הזה.	30055
ולמידים אנו מזה, כמו שאין שיעור לסופה של יראה, וכל אחד ואחד גם הגדול שבגדולים והחסיד	30056
שבחסידים, יש לו לעלות במעלת היראה כל ימיו יותר ויותר בלי שיעור וערך כלל, כן בראשיתה יש	30057
מדרגות ובחינות הרבה, ואפילו אותן שנאמר בהן אין יראת אלהים במקום הזה, עוד היתה להם איזו בחינה	30058
של יראה, ואחד היה עמלק שהתורה העידה עליו ולא ירא אלהים, והיינו שהגיע למדרגה הפחותה ביותר	30059
שאינן אחריה לפחיתות, ומכיון שהקיום תלוי ביראה, מי שבא לידי כך אין לו זכות קיום, ודינו מחייה.	30060
ולא סתמה בזה התורה הטעם למה נאמר דוקא עליו ולא ירא אלהים, מה שלא נאמר על שום נברא בעולם,	30061
אלא פירשה הדבר זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים ואתה עיף ויגע, ופירשו ז"ל	30062
בספרי, בדרך בשעת טרופים, בצאתכם בשעת גאולתכם, שמעו עמים ירגזון, אבל זה ולא ירא אלהים,	30063
אשר קרך בדרך, אין קרך אלא נזדמן לך דרך מקרה שלא היה שום ריב ביניכם, (מלבי"ם).	30064
ויזנב בך כל הנחשלים אחרך, ולא נלחם פנים אל פנים להראות כוחו וגבורתו (מלבי"ם), ורש"י ז"ל	30065
פירש אשר קרך לשון מקרה, ד"א לשון קור וחום, צננך והפשירך מרתחתך, שהיו כל האומות יראים	30066
להלחם בכם, ובא זה והתחיל והראה מקום לאחרים, משל לאמבטי' רותחת, כל הנחשלים אחרך, חסרי	30067
כוח מחמת חטאם שהיה הענן פולטם, ואתה עיף ויגע, עיף בצמא ויגע בדרך, ולא ירא עמלק אלהים	30068
מלהרע לך עכ"ל.	30069
הרי שפירשה התורה ופירטה לפרטים את העול שעשה כדי להבדילו משאר האומות, שגם עליהם נאמר	30070
אין יראת אלהים במקום הזה, כי להם לא היה יראת אלהים כדי לעמוד בנסיון נגד תאוותם, והיו עלולים	30071
גם להרוג נפש כדי למלא תאוותם, אבל לא הגיעו לידי כך להיות שואפי דמים בלי טעם ובלי תאוה ורק	30072
מאהבת הרע, בלי שום זיק של רחמנות על קרבנם שהוא עיף ויגע, עמלק לא הושפע כלל מגדולתם	30073
ומעלתם בעיני המקום ביציאתם ממצרים כשאר עמים.	30074
גם לא לקח מוסר בראותו שהענן פלט את אלה שנכשלו בהחטא הקל ביותר לירא ולפחד מפחד ה', אלא	30075
שעוד זינב אחריהם במכת זנב של חתיכת מילות וזריקה כלפי מעלה, בהשחתה נוראה כזו, וע"י מעשה	30076
העול כזה שהוא כפול ומכופל מכמה צדדים, הגיע לידי מידה זו שנתרוקן לגמרי מיראת אלהים, והתורה	30077
העידה עליו ולא ירא אלהים, כלומר בתכלית ההתרוקנות, שלא נשאר אצלו אף זיק כל שהוא, ולכן אבד	30078
זכות קיומו.	30079
ויש לנו ללמוד לימוד נפלא גם לאידך גיסא ממה שפירשה התורה כל זה, שהרי באמת אם היה חסר אף	30080
פרט אחד מהפרטים האלה, לא היה מגיע לפחיתות זו שתעיד עליו התורה ולא ירא אלהים, והיה ניצל	30081
מהגזרה האיומה גזרת המחיה ואיבוד זכות קיומו, ומכאן שיכול האדם לזכות לעצמו זכות קיום בעולם,	30082
אפי' הוא רשע גמור מלא תועבות כתועבות שבע אומות, שמפני תועבותיהם נגזר עליהם לא תחיה כל	30083
נשמה, אם הוא בכל זאת ממעט מעט מרשעתו באיזו בחינה שהיא, שגם זה הוא בכלל יראת אלהים, והוא	30084
מחובר אל החיים ויש לו בטחון של קיום בעולם.	30085
ואפי' אפשרות של כניסה תחת כנפי השכינה, כמו שהיה בהמן שמבני בניו למדו תורה בבני ברק, וכן	30086
בסנהריב וכיוצא בהם (גיטין נ"ז:), וא"כ כמה מחוייב הוא האדם לשום לבו על מעשיו ודרכיו בכל מצב	30087

שימצא, ואף אם כבר ירד מאד הוא יכול ליפול מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, כי מצב הירידה של שבע	30088
אומות הוא כאיגרא רמא לעומת הבירא עמיקתא של עמלק, שלהן היה זכות קיום בעולם, והקב"ה מתנהג	30089
עמם במידת ארך אפים שהיא גם לרשעים, ועמלק אבד זכות הקיום ומלחמה לה' בעמלק.	30090
ולכן מלבד הזכירה העיקרית בזכירת מעשה עמלק שהיא ההכרה בגנות הרע, ולמה עלול האדם להגיע ע"י	30091
מעשיו הרעים, יש בה גם זכירה בשבח הטוב, והיא שכל נקודה גם היותר קלה ודקה של טוב, אף מתוך	30092
מעשים רעים ותועבות נמבזות, מעלה את האדם מבירא עמיקתא לאיגרא רמא, ומצילתו ממחיה וכליון	30093
ומביאתו לידי קיום, כי כל נקודה טובה קלה, שם יראת אלהים עליה, וכל שהוא בכלל יראת אלהים, הוא	30094
בכלל זכות קיום בעולם, כי סוד הקיום הוא היראה, וכמו שאין גבול לתכליתה, כן אין גבול לראשיתה,	30095
וגם רשעי אוה"ע הגרועים ביותר לא יצאו מהכלל של יראת אלהים. (דליות יחזקאל).	30096
	30097
מאמר תלח	30098
זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים. אשר קרך בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחרך	30099
ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים (דברים כ"ה י"ז).	30100
באותה שעה נוטל הקב"ה עוונותיהן של ישראל ונותן אותן על עמלק הרשע שבא מעשיו, שנא' (ויקרא	30101
ט"ז) ונשא השעיר עליו את כל עוונותם, באותה שעה אמר עמלק לפני הקב"ה, רבש"ע וכי מה כוחי שנתת	30102
עלי את כל עוונות יעקב (תנדב"א זוטא י"ט), ולכאורה צודק הוא עמלק או עשיו, כי למה מטילים עליו	30103
את עוונות ישראל?	30104
אלא י"ל כי מה שעם ישראל חוטאים אשם בכך עמלק, עמלק או עשיו הציקו לבני ישראל, רדפו אותם,	30105
ייסרו והצרו להם בכל הדרכים והאמצעים, ועל ידי זה גרמו להם את הירידה בעבודת השי"ת והביאום	30106
להיכשל בעוונות, וכתב בית הלוי (פ' נח), כאשר הצדיק נכשל לפעמים באיזה חטא, הרי יש להרשע חלק	30107
גדול בזה החטא והוא בעוכריו, יען כי הוא הגביר בו התשוקה, ויכול להיות שלפעמים שיהיה לו חלק גדול	30108
בהחטא יותר מהצדיק שעשה החטא.	30109
גם בי התאנף ה' בגללכם לאמר גם אתה לא תבוא שם (דברים א'), ומקשים הלא משה נענש על חטא מי	30110
מריבה, ומה אשמתם של ישראל שאמר להם בגללכם? וכתב החזקוני, בגללכם שגרמתם לי כעס ולא	30111
דקדקתי בלשוני ונענשתי, הגאון ר' אליהו אבד"ק קאליש, כתב בהקדמה לספרו יד אליהו, לזאת עליכם	30112
בני המשא הזאת להשלים מה שחסרתי, כי באמת כל ביטול תורתו בעסק רבנות רק בגללכם, לפרנס	30113
אתכם ולכלכל אתכם בכבוד, ועי"ז נטרדתי בעוניי מלקיים תלמודי בידי, ונאבד ממני מה שאני אספתי	30114
כעמיר גורנה בימי נעורי וימי חורפי, ותחת אשר אבדתי אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, תזכוני	30115
בצדקתכם ולמדו תורתכם לשמה.	30116
והנה בווידוי אנו אומרים אבל אנחנו ואבותינו חטאנו, ויש לתמוה בעבור מה צריכים הבנים להתוודות על	30117
חטאי האבות, ומנין ידעו הבנים חטאות האבות שלהם? ועוד זאת, הלא על האב בעצמו מוטל החוב	30118
להתוודות על חטאיו? אמנם כן, הבן צריך להתוודות גם על חטאי האב, כי בעבורו ובגללו חטא האב, הבן	30119
גרם שהאב יחטא, שע"י שצריך היה לפרנסו ולגדלו, גזל האב מן הזמן שלו ומנע עצמו מללמוד יותר	30120
תורה, ובניגוד לרצונו היה נאלץ למהר ולתור אחר אמצעי הפרנסה, ובגלל זה קיצר בשיעוריו וקיצץ	30121
מקביעת עתים לתורה.	30122
ויש לפעמים שבגלל הבן יצא האב לגמרי מעסק התורה, הכל כדי למלא רצונותיו ודרישותיו, ולכן הבן	30123
אשם בירידה הרוחנית של אביו, ולזה מוטל עליו להתוודות על עוונות אביו שהוא הגורם להם, ואיתא	30124
בגמ' (סנהדרין צ"ז) דור שבן דוד בא זקנים יעמדו מפני נערים, וכתב הג"ר משה פאליאק, הזקנים	30125
נשארם עומדים על מדרגתם ואינם עולים, הפסיקו מלהיות בעלי עליות נוספות, כאשר הסיבה לכך הם	30126
הנערים שהיו צריכים לטפל בהם ברצונם ונוחיותם. (מעייני החיים).	30127
	30128
מאמר תלט	30129
זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים. אשר קרך בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחרך	30130
ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים (דברים כ"ה י"ז).	30131
ולא ירא עמלק אלהים מלהרע לך (רש"י שם), ולכאורה קשה, הרי אחרי אשר הכתוב מספר לנו בגנותו	30132
של עמלק כמ"ש חז"ל והובא ברש"י, מה מוסיף עליו עוד ולא ירא אלהים? אבל האמת היא, שהתורה	30133
מגלה לנו שהעיקר תלוי ביראת אלהים, ואם אנו רואים אדם שעושה כל הדברים הפחותים שבעולם,	30134
צריכים אנו לדעת כי עיקר החסרון בו הוא מה שלא ירא אלהים.	30135
וכן מצד השני אם אנו רואים אדם שיש בו כל המעלות שבעולם, צריכים אנו לדעת כי מה שהביא לו	30136
שיהיה כליל המעלות, העיקר והיסוד הוא מדרגתו ביראת אלהים, כמו שמצינו אצל אברהם אבינו, אחרי	30137

הנסיון האחרון של העקידה, נאמר בו עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה (בראשית כ"ב), ומוכן שיש בחינות	30138
ביראת אלהים, ביראת העונש ויראת הרוממות, אבל סוף סוף תלוי הכל ביראת אלהים, כמאמר החכם מכל	30139
אדם, סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם (קהלת י"ב).	30140
איתא במדרש, ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק (שמות י"ז), למה ליהושע? אמר	30141
לו זקנך אמר את האלהים אני ירא (בראשית מ"ב), ובזה כתוב ולא ירא אלהים, יבוא בן בנו שאמר את	30142
האלהים אני ירא, ויפרע ממי שנאמר עליו ולא ירא אלהים (שמו"ר כ"ו), ויש להבין כי הרי גם אצל	30143
המילדות נאמר ויהי כי יראו המילדות את האלהים, ולמה לא זכו שמשבט לוי יבחר הלוהם בעמלק?	30144
והביאור הוא, כי אנו רואים שמלחמת עמלק היתה מלחמה גלויה נגד ה', ועמלק יצא בפומבי נגד אלהים,	30145
כמ"ש חז"ל אשר קרך בדרך, משל לאמבטי הקרה אותה בפני אחרים (רש"י דברים כ"ה), ולכן מי יכול	30146
ללחום בעמלק, היינו לא רק מלחמה גשמית לנקום בהם, אלא ללחום בשביל כבוד שמים כענין שנא'	30147
מלחמה לה' בעמלק, רק מי שיראת ה' בוער בקרבו והוא מפרסם בגלוי ולעין כל שם מלכות שמים, ויוסף	30148
בעצמו אמר את האלהים אני ירא בפומבי ובפרהסייה, שהוא הצהיר לעין כל ובגלוי את שם ה' ויראת ה',	30149
את האלהים אני ירא.	30150
ואצל שאול מצינו שהודה כי יראתי את העם (ש"א ט"ו), והיינו כי זה היה החסרון אצלו שירא את העם,	30151
ואיתא בחז"ל ומי שהגיע אל המדרגה הזאת מן היראה, לא יאהב ולא יירא זולת הבורא, כמו שסיפר אחד	30152
מן החסידים על אחד מהיראים שמצאו ישן באחד המדברות, ואמר לו האינך ירא מן האריה שאתה ישן	30153
במקום הזה, אמר לו אני בוש מאלהים שיראני ירא זולתו (אהבת ה' פ"ו), ויוצא שאם שאול היה ירא את	30154
העם, היה חסר לפי מדרגתו ביראת אלהים, ובגלל זה לא נצח ולא מחה לגמרי את עמלק, כי מלחמת עמלק	30155
תלוי העיקר ביראת אלהים.	30156
ורעיון זה אנו מוצאים גם לענין אחר, דהנה אמרו בגמ' א"ר חנינא בר פפא, כל הנהנה מן העוה"ז בלא	30157
ברכה כאילו גזל להקב"ה וכנסת ישראל, שנא' גוזל אביו ואמו ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משחית	30158
(משלי כ"ה), ואין אביו אלא הקב"ה שנא' הלא הוא אביך קנך (דברים ל"ב), ואין אמו אלא כנסת ישראל	30159
שנא' שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך (משלי א'), מאי חבר הוא לאיש משחית? א"ר חנינא בר	30160
פפא חבר הוא לירבעם בן נבט שהשחית את ישראל לאביהם שבשמים (ברכות ל"ה:), וראה רש"י שפי'	30161
ולפי שהוא מיקל רואים האחרים ולמדין ממנו לעשות כן ליהנות מן העולם בלא ברכה, ולכך נקרא זה	30162
המיקל חבר לאיש משחית, לירבעם בן נבט שחטא והחטיא את ישראל כך הוא חוטא ומחטיא.	30163
הרי בזה שדימו חז"ל את החטא של נהנה בלא ברכה לחטאו של ירבעם בן נבט, לומדים אנו כי יש בחטא	30164
קטן כזה משום ע"ז, כי העיקר תלוי בפנימיות, ואם הוא נהנה מן העוה"ז בלא ברכה הרי זה בבחינת אומר	30165
כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה (דברים ח'), וזה בחינת כפירה מפני שחסר לו באמונה וביראת	30166
אלהים, ואם למדים ממנו אז הוא בבחינת ירבעם בן נבט, כי העיקר תלוי בפנימיות החטא.	30167
וזה הערה גדולה, כמה צריך להיות זהיר כל אחד ואחד מבני הישיבה, שלא יגרום ח"ו שום קולא בהנהגתו	30168
ולא ילמדו ממנו להקל, כי אז הוא ח"ו מן החוטאים ומחטיאים, וזאת לנו לדעת, כי בזמן הזה ישנם הרבה	30169
שהם אדוקים בשיטת עמלק ומקיימים אשר קרך בדרך, כי הם מקררים ומחלישים את הבני תורה, ומתי	30170
יכולים לנצחם, רק בעת שלא יבוש ממלעיגיו וילך בקומה זקופה בבחינת את האלהים אני ירא.	30171
(נחלת אליעזר).	30172
	30173
מאמר תמ	30174
זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים. אשר קרך בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחרוך	30175
ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים (דברים כ"ה י"ז).	30176
ובמקום אחר כתיב כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק מדור דור, ופירש"י שם נשבע הקב"ה שאין שמו	30177
שלם, ואין כסאו שלם, עד שימחה שמו של עמלק, כל הרע שבבריאה והפחיתות שבאדם נמצא ומושרש	30178
בעמלק, וכל הרע שבו נכלל בתיבות ספורות אלו אשר קרך בדרך, בגלל הדבר הזה נגזר דינו להמחות מן	30179
העולם, ולא ישאר זכרו תחת השמים, ולא עוד אלא שכל זמן שהוא קיים אין השם שלם ואין הכסא שלם,	30180
ומלחמה לה' בעמלק בכל דור ודור, אשר קרך צינך וקירר את הלהט והלהבה שהיו יוקדים בך, והקור	30181
הזה הוא מקור כל הרע והקטנות שבאדם, ומיכן נלמד מהי גדלות האדם.	30182
הבה ונבחון כיצד נוצר עמלק ומה היתה סיבת ביאתו לעולם, ואמרו חז"ל דברים מבהילים בזה, ותמנע	30183
היתה פילגש לאליפז, תמנע בת מלכים היתה, דכתיב ואחות לוטן תמנע, בעיא לאיגורי באתה אצל אברהם	30184
יצחק ויעקב ולא קיבלוה, הלכה והיתה פילגש לאליפז בן עשיו, אמרה מוטב תהא שפחה לאומה זו ולא	30185
תהא גבירה לאומה אחרת, נפק מינה עמלק דצערניהו לישראל, מאי טעמא דלא איבעי להו לרחקה	30186
(סנהדרין צ"ט:).	30187

אברהם יצחק ויעקב האבות הקדושים לא קיבלוהו, והרי כל אומנותו של אברהם אבינו להמליך את הקב"ה	30188
על כל העולם ולגייירם ולהכניסם תחת כנפי השכינה, והיאך זה לא קיבל את תמנע, ומה ראה בית דינם של	30189
האבות שלא לקבל את זו, על כרחך צריך לומר שלא היתה ראויה ליכנס תחת כנפי השכינה, ואע"פ	30190
שחשקה נפשה לידבק בישראל מ"מ ידעו והכירו ברוח קדשם כי תמנע איבדה את הזכות לבוא בקהל ה'.	30191
כיון שראתה שלא קיבלוהו נעשית פילגש לאליפז ונפיק מינה עמלק, ממעשה זה יצא עמלק, כאן נעוץ	30192
שורשו של עמלק, דלא איבעי להו לרחקה, כאן גילו חז"ל את סוד הדבר, אע"פ שהיה פס"ד של האבות	30193
הקדושים שאין לקבלה, מ"מ לא איבעי להו לרחקה, בריחוק נהגו בה, וע"י הריחוק יצא עמלק שכל	30194
מציאותו קרירות וריחוק.	30195
ועל דרך זה ממש אמרו חז"ל בסיבת יצירת אותו האיש יש"ו, אף הוא הגיע למה שהגיע ע"י ריחוק שנהגו	30196
בו, והיא היתה הסיבה לכל כוח הטומאה שנוצרה ע"י אותו האיש יש"ו, ואשר בשלו סובל כלל ישראל	30197
אלפיים שנה יסורים בלי גבול, ודמם נשפך כמים ע"י שלוחיו ומאמיניו, וכך אחז"ל (סוטה מ"ז). ונשמט	30198
ע"י הצנזור, לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת, ולא כיהושע בן פרחיה שדחפו ליש"ו בשתי ידיו.	30199
כי אתא ר"י בן פרחיה איקלע לההוא אושפיזא עבדי ליה יקרא טובא, יתיב וקא משתבח כמה נאה אכסניא	30200
זו, אמר ליה אותו האיש יש"ו רבי עיניה טרוטות, אמר ליה רשע בכך אתה עוסק, אפיק ד' מאה שיפורי	30201
ושמתי, כמה מגונה ומושחת היה תלמיד זה שחשב שרבו גם הוא עוסק במה שהוא עוסק, ואפי"ה לא היה	30202
צריך לרחקו בשתי ידים, ועיניו רואות מה גרם לנו הריחוק הזה.	30203
ומהי קרירותו של עמלק, אמר הכתוב שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת, אז נבהלו אלופי אדום	30204
אילי מואב יאחזמו רעד נמוגו כל יושבי כנען, כל עמי תבל וכל יושבי ארץ נזדעזעו ונפחדו למראה הניסים	30205
הגדולים אשר עשה ה' לישראל ביציאת מצרים ובקריעת ים סוף, אף אחד לא נשאר אדיש לנוכח שינויי	30206
טבע כבירים אלו מלבד עמלק, הוא כאילו לא רואה ולא שומע מאומה, לא איכפת לו.	30207
הוא מה שכתוב בתורה ואשר לא שם לבו אל דבר ה', ויעזוב את עבדיו ואת מקנהו בשדה (שמות ט'), וזה	30208
היה כבר במכת ברד המכה השביעית, בשעה שברור לכולם כי התראתו של משה התראת ודאי היא,	30209
והמכה אשר עליה יבשר תבוא ותגיע בלי צל של ספק, וירד ברד וכל אשר בשדה יושמד, ואיך זה ישאר	30210
בר דעת את מקנהו בשדה לאבדון, וביותר תמוה על העבדים עצמם איך לא חשו לנפשותם, הרי אין לך	30211
מקום סכנה גדול מלהיות בשדה לעת הזאת.	30212
על כך עונה התורה הק' תירוץ אחד ואשר לא שם לבו ותו לא מידי, הוא יודע ורואה בעיניו, אבל לא שם	30213
לבו כי הדבר אמנם נוגע לו עצמו, הוא נשאר אדיש לכל אשר נעשה לנגד עיניו, ולא מעניינת אותו אפי'	30214
התהום הפעורה מתחתיו, מפקיר את נפשו ואת כל אשר לו, ולא חלי ולא מרגיש כי אובד הוא בטמטום	30215
רגשותיו.	30216
ואשר לא שם לבו זה עמלק, ראה מה שהכל ראו ושמע מה ששמעו כל העמים, ובעוד כולם נבהלו נמוגו,	30217
הוא לא נע ולא זע, ונפל על ישראל העם בו בחר ה', ואשר עשה עמו כל האותות והמופתים הללו, וערך	30218
עמו מלחמה, וע"י אדישותו וקרירותו של עמלק למראה הנסים והנפלאות, עי"ז צינן וקירר את האמבטי	30219
הרותחת אשר קרך.	30220
ושורש טומאה זו של עמלק האדישות ואי שימת לב, יכולה להימצא אצל כל אדם, וכדאיתא במסכת	30221
(שבועות ה') בענין ידיעה בתחילה, דבעינן בחיוב קרבן על ביאת מקדש בטומאה, ופליגי התם רבי ורבנן,	30222
אי ידיעת בית רבו קרויה ידיעה בתחילה לענין זה, ובביאור מושג זה של ידיעת בית רבו פירש"י למד	30223
בבית רבו שהשרץ מטמא, וידע שזה שרץ וידע שנגע בו, אבל לא שם על לבו שנטמא והרי ששייך בכל	30224
אדם מעין טמטומו וקהות חושיו של עמלק, שיודע ששרץ מטמא, וידע שזה שרץ, ויודע שהוא עצמו נגע	30225
בו, ועדיין הוא סבור כי נשאר בטוהרתו כמקדם.	30226
וכל זמן שרוח טומאה זו שוררת בעולם אין השם שלם ואין הכסא שלם, ומלחמה לה' בעמלק, בן הבליעל	30227
אשר ידע שהאמבטי' רותחת, וכל הקופץ לתוכה יכוח כויות קשות, אך הוא לא איכפת לו כאילו אין הדבר	30228
נוגע לו כלל, והוא קופץ ונכוח, ובין כך הספיק לצנן את האמבטי' ולהשרות רוח טומאתו על כל העולם,	30229
והוא שורש הקטנות שבאדם, וממנו נדע ונבין מהי גדלות באדם.	30230
כתיב כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו, ופי' הרמב"ן שהכוונה למצות תשובה, כי התשובה	30231
היא דבר קרוב מאד לאדם, לא בשמים היא, פי' בספורנו אין התשובה צריכה לנביא, ולא מעבר לים היא,	30232
אין בעל תשובה צריך לרב, אין צריך אלא התעוררות ותו לא, יקיצה מן האדישות ומן הקטנוניות	30233
היומיומית, דהיינו היפוך דרכו של עמלק.	30234
ובני קרח לא מתו, אע"פ שכבר נכנסו לשאול תחתית, מ"מ מקום נתבצר להם בגיהנם, וכ"כ למה, משום	30235
שרחש לבם דבר טוב, ואחז"ל שמלאכי השרת נתבצרו לראות פלא זה, כי אין מציאות כזו אלא אצל	30236
האדם, וזו גדלותו שיוכל להתרומם בשעה קלה משאול תחתית עד לכסא הכבוד.	30237

עיר קטנה זה האדם, אנשים בה מעט כוחותיו דלים ומועטים, ובא אליה מלך גדול זה יצה"ר, וסבב אותה	30238
ובנה עליה מצודים גדולים, אין דרך להמלט אין מנוס, המערכה אבודה, ובכ"ז ומצא בה איש מסכן חכם	30239
ומלט הוא את העיר בחכמתו, וכי מה היה יכול לעשות מסכן חכם זה, ומה עם המצודים הגדולים, והיה	30240
אומר אאמו"ר זצ"ל, כי לא עשה החכם מאומה אלא גילה והסיר את הלוט, והנה המלך אינו מלך ואין	30241
מצודים גדולים, לא דובים ולא יער הכל דמיון שוא, תקיעה אחת יכולה להפריחו כאבק, החכם לא עשה	30242
מאומה, אלא ידע את הכתוב כי קרוב אליך הדבר מאד זו תשובה.	30243
וכי ישאל השואל, אם כה קלה מצות תשובה לקיימה, מדוע כ"כ קשה היא לנו, והמענה אחד הוא, ללא	30244
שימת לב אכן קשה התשובה עד מאד, כי האדם כה פחות ודל בקטנוניותו עד שאינו רואה מנוס ומפלט,	30245
אבל ע"י התעוררות כל שהיא, וע"י שימת לב אל מצבו, הריהו מסוגל להכניע את יצרו ללא כל קושי,	30246
בפיך ובלבבך לעשותו וזוהי גדלות האדם. (שיחות מוסר תשל"א מא' ל"א).	30247
	30248
מאמר תמא	30249
זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים. אשר קרך בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחרך	30250
ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים (דברים כ"ה י"ז).	30251
ולכאורה מדוע התורה מקפידה כ"כ על עמלק יותר מכל האומות, ומה האסון כ"כ גדול באשר קירר אותך	30252
בדרך, אמנם כל התמיהה שלנו מפני שאנו חושבים שקרירות זהו חסרון מקרי, סתם חטא רגיל, אבל	30253
האמת היא שזוהי בחינה על כל האדם, וכמו למשל באלול שמלפנים בישראל כל אחד אחזתו פלצות	30254
מהפחד של יום הדין, ואילו אצלנו כ"כ קרירות, זוהי בחינה היכן אנו עומדים, היכן אנו נמצאים, היכן	30255
הרגשתנו.	30256
אע"פ שלא חסר לנו בידיעה, ואנו מבינים בשכלנו בדיוק את מצבנו ואעפ"כ הרגשתנו כ"כ רחוקה! וכמו	30257
שאנו יודעים בשכלנו שהכוכבים הם כ"כ גדולים ועצומים, אבל בחוש הראות שלנו אנו רואים שזה כ"כ	30258
קטן וזה מושרש אצלנו, וכדי להגיע לקצת הרגשה נכונה ואמיתית, אנו צריכים ללמוד כ"כ הרבה מוסר	30259
בבחינת רגזו ואל תחטאו, להרגיז את היצה"ט על היצה"ר, ועי"ז נקרב לעצמנו את ההרגשה של יום הדין	30260
של הפלצות, ולהרגיש כמה גדול הוא אסון הקרירות, ועל כן נתפלל לאבינו שבשמים, לב טהור ברא לי	30261
אלהים רוח נכון חדש בקרבי. (דגל המוסר).	30262
	30263
מאמר תמב	30264
אשר קרך בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחרך ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים (דברים כ"ה י"ח).	30265
יש להבין, על מה ולמה כל החורי האף על עמלק, שהתורה צייתה לזכור תמיד את אשר עשה לנו, וגזרה	30266
שלא לשכוח את הצינוי הזה, לא תשכח עד סוף כל הדורות, ואנו מצווים בכל שנה לקרוא פרשה זו יותר	30267
מכל פרשה אחרת בתורה מצות עשה דאורייתא, (בתוספות שנוץ כתבו, דאין שום קריאה דאורייתא רק	30268
פרשת זכור).	30269
לכאורה המצרים שעינו אותנו מאות בשנים, ושחטו ילדי ישראל ורחצו בדמם והשקיעו אותם בבנין הם	30270
ראויים למצוה כזו, שלא לשכוח את כל אשר עוללו לנו, ולמחות את שמם וזכרם מתחת השמים, ואיך	30271
נוכל להבין דעת תורה בפרשה זו, לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו אע"פ שזרקו זכורכם ליאור, מה	30272
טעם שהיו לכם אכסניא בשעת הדחק (רש"י), ועלינו לזכור את הבצלים והשומים שהאכילו אותנו תמורת	30273
היותנו להם עבדים נרצעים, ובשכר האכסניה שהיו לנו הותרו המצרים דור שלישי לבוא בקהל ה'.	30274
וזה בעצם לפי רוח התורה האוסרת עלינו להיות נוקמים ונוטרים לתעב מצרים, ומדוע איפוא עלינו להיות	30275
נוקמים ונוטרים כלפי עמלק עד סוף כל הדורות, ולא לשכוח אשר עשה לנו לפני אלפי שנים? הלא בימינו	30276
נרצח ונטבח שלישי מהעם היהודי על ידי הגרמנים ימ"ש, ששה מליון יהודים נרצחו במיתות משונות	30277
ואכזריות, וכבר עתה ארבעים שנה אחרי הטבח הנורא הזה, הולך ונשכח הדבר הזה מלבנו, ורבים מאתנו	30278
כבר מוכנים לשכוח, ולחדש את היחסים עם העם הזה, ויש מאתנו ששבים לארץ הדמים הזאת לגור שמה	30279
וללמוד במכללותיהם.	30280
וכל המאמצים להחזיר את אשר עוללו לנו כמעט ועולים בתוהו, והשכחה מצויה אצל בני אדם מטבעם,	30281
וכמה קשה לנו לזכור ולא לשכוח את אשר עשו לנו לפני אלפי שנה, הלא נבוכדנצר וטיטוס המיתו	30282
והשמידו מליוני יהודים, החריבו את ארצנו ושרפו את בית מקדשנו, והגלו אותנו מעל אדמתנו, ובכל דור	30283
ודור עומדים עלינו לכלותינו, ואנו שוכחים את כל הצרות, ואין בלבנו שום שנאה כלפי יוצאי חלציהם,	30284
ואין אנו מחוייבים לזכור אותם ולא לשכוח את הצוררים והשונאים שקמו והרעו לנו בכל הדורות, ומה	30285
נשתנה עמלק מכל הצוררים?	30286

על הפסוק וישמע הכנעני מלך ערד, מבאר המדרש מלך ערד זה עמלק, ושואל המד' אם עמלק היה למה נקרא כנעני? אלא לפי שנאסרו ישראל להלחם בבני עשיו, עמלק הוא נכדו של עשיו בנו של אליפז,	30287
וכשבא עמלק נתגרה בהם פעם ושתיים, אמר הקב"ה אין זה אסור עליכם כבני עשיו, הרי הוא לכם ככנענים שנא' בהם כי החרם תרימם, לכך נקרא כנעני, והמדרש מוסיף מעולם רצועת מרדות לישראל	30288
היה עמלק, כיון שאמרו היש ה' בקרבנו, מיד ויבוא עמלק, ויאמרו איש אל אחיו ניתנה ראש ונשובה מצרימה, וירד העמלקי והכנעני, וכאן וישמע הכנעני מלך ערד, כשמת אהרן יצא עליהם עמלק עיי"ש	30289
(במדב"ר י"ט י"א).	30290
נמצאנו למדים, כי היתה מלחמה בעמלק למרות שהוא מבני עשיו, אבל אין לנו נימוק מספיק לצו של מחיית עמלק, וזכירת המעשים שעשה לנו בימים ההם, ונראה כי מעשי עמלק ומלחמתו בישראל איננו היסטוריה של העבר, אלא המלחמה הזאת נמשכת כל הזמן, וכמ"ש מלחמה לה' בעמלק מדור דור, היינו כל הימים אשר אנו חיים על פני האדמה, ובמלחמה נצטוינו לבל נחוס עליהם ולא ירך לבבנו, ובכנענים נאמר כי החרם תחרימם, ועמלק יש לו דין של כנעני, ומלחמה זו היא רוחנית, למען אשר לא ילמדו אתכם ככל התועבות אשר עשו לאלוהיהם.	30291
עמלק הוא סמל הרע הרוצה להעביר את עם ישראל מדרך ה', והתורה מנמקת את הציווי של מחיית עמלק בזה אשר קרך בדרך, והוא עשה את זה בצאתנו ממצרים, כאשר נתרפו ידיהם מן התורה ושאלו היש ה' בקרבנו, ואז הוא נעשה לרצועת מרדות היינו שליכה את אש המרד, ויזנב את הנחשלים החוטאים שפלט הענן, וכן כשחטאו ישראל בחטא המרגלים וקראו נתנה ראש ונשובה מצרימה, הופיע עמלק להחטיאם ולהחלישם בחומר ורוח, להחזירם למצרים ולתועבותיה.	30292
אחרי מיתת אהרן, כשנסתלקו ענני הכבוד ששמרו על ישראל, מצא עמלק מקום להחזירם ולנטותם מהדרך שהלכו בה לארץ ישראל, לכוונן שם מלכות ה' עלי אדמות, ממלכת כהנים וגוי קדוש סגולה מכל העמים, המכריזים קבל כל העולם כי לי כל הארץ ואכן חזרו לאחוריהם ז' מסעות בדרך חזרה למצרים, וגרמו למלחמת אחים, בין בני לוי עבדי ה' לבין ישראל, ואז יצאו העמלקים מכלל בני עשיו שנאסר עלינו להילחם בהם, וקיבלו דין של כנענים, שניאצו את ה' בתועבותיהם בארצו, ותטמא הארץ ותקיא את יושביה.	30293
אין אנו יודעים כיום מי הם העמלקים הנלחמים בה' ובעמו, הנושא את דגל האמונה באלהים חיים, הצדק והיושר והרחמים, אבל אנו יודעים כי מלחמה זו נמשכת כל הימים, מלחמת האור והחושך, ומלחמה זו מוטלת עלינו עם ה' בכל הזמנים, ואסור לנו לשכוח את האויב הנורא הזה, ועלינו למחות את שמו מתחת השמים כדי לסלול את הדרך, לזמן שבו יהיה ה' למלך על כל הארץ.	30294
ולכן נאמר במצוה זו תנאי לקיומה המעשי והיה בהניח לך ה' אלהיך מכל אויביך מסביב בארץ אשר ה' אלהיך נותן לך נחלה לרשתה, תמחה את זכר עמלק, היינו שקודם כל עלינו להתגבר על האויבים מסביב הקרובים אליך, והנמצאים בך עצמך, הרע העמלקיות המקננת בקרבך ובתוכך, בארץ אשר ה' אלהיך נותן לך נחלה, אז תצא למלחמה על עמלק הרחוק, היינו כאשר תקום בארץ ישראל מלכות ישראל ממלכת הכהנים וגוי קדוש, אז תוכל לצאת למלחמת קודש, ולמחות את שמו של עמלק מהעולם.	30295
וכן הגדירו חז"ל את הענין הזה, ג' מצוות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ, להעמיד להן מלך, ולהכרית זרעו של עמלק, ולבנות להם בית הבחירה, וכדברי הנביא מיכה, והיה באחרית הימים והיה הר בית ה' נכון בראש ההרים ונשא הוא מגבעות, ונהרו אליו עמים רבים והלכו גויים רבים, ואמרו לכו ונלכה אל הר ה' ואל בית אלהי יעקב ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו, כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים, ושפט בין עמים רבים, והוכיח לעמים עצומים. (למען אחי ורעי).	30296
מאמר תמג	30297
אשר קרך בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחרריך ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים (דברים כ"ה י"ח).	30298
יש להתפלא אם אומרים על אחד שהוא רוצח מושחת ושפל אנשים, האם שייך גם להוסיף שאינו חסיד? ומינה אנו עומדים ותמהים, שעל עמלק אשר ביארה תורה ואמרה זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים, פירוש בעת צאתכם ממצרים ביד רמה, אשר שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת נמוגו כל יושבי כנען, ואומה רשעה זו אינה מתפעלת כלל ויוצאת להלחם בבני ישראל אשר קרך בדרך.	30299
משל לאמבטי' רותחת שלא היתה בריה יכולה לירד בתוכה, בא בן בליעל וקפץ לתוכה, אע"פ שנכוה אבל קררה לפני אחרים, ר"י אומר אשר קרך טמאך, כד"א כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה, ויזנב בך כל הנחשלים אחרריך הכה אותם מכת זנב, שהיו מחתכין מילותיהן וזורקין כלפי מעלה, ואתה עיף ויגע עיף בצמא ויגע בדרך, עי' בחז"ל כאן ותמצא מבואר שפלותו ותועבותיו של עמלק ימ"ש, ומשום כך	30300
	30301
	30302
	30303
	30304
	30305
	30306
	30307
	30308
	30309
	30310
	30311
	30312
	30313
	30314
	30315
	30316
	30317
	30318
	30319
	30320
	30321
	30322
	30323
	30324
	30325
	30326
	30327
	30328
	30329
	30330
	30331
	30332
	30333
	30334
	30335

נצטוינו מזה תמחה את זכר עמלק, וגם מלחמה לה' בעמלק מדור דור, ועל כל אלה באה התוה"ק ומכריזה	30336
עליו עוד חסרון ולא ירא אלהים אתמהה!	30337
אך הסכת ושמע מקרא כתוב (קהלת ג'), והאלהים עשה שיראו מלפניו, פירוש שהקב"ה הטביע בעולמו	30338
שברא, על כל סדרי' תנועותי' וענינה, עם הדומם הצומח והחי, כולם נבראו לעזור לבחיר היצורים הוא	30339
האדם המדבר שיתירא מלפניו ית', וכנאמר עוד שם, סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו	30340
שמור כי זה כל האדם, ואחז"ל (שבת ל'), כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה, כלומר למטרה	30341
האמורה ברישא דקרא את האלהים ירא, וכמו שפירש"י שם, כי זה כל האדם, כי לדבר הזה נברא כל	30342
האדם.	30343
וע"כ כי יש באדם כוח נפלא זה, והכרחי הוא לו להשתמש בכל עולם ומלואו למטרה ותכלית קודש לירא	30344
מהשי"ת, ומהו אותו הכוח? הוי אומר חביב אדם שנברא בצלם! שנא' בצלם אלהים ברא את האדם, כל	30345
אדם אשר בשם אדם יכונה צלם אלהים בו, וממילא כל אחד ואחד נתבע על אי מילוי תכלית בריאתו על	30346
הארץ, והיא היראה מאת השם הנכבד והנורא, ולכן כשם שכל המעלות כולן נכללות ביראה, כך בהיפך כל	30347
החסרונות באים מאי היראה.	30348
וכשם שממנה תוצאות חיים מעיין מקור מים חיים, כדכתיב ליראה את ה' אלהיך, ואח"כ ללכת בכל דרכיו	30349
ולאהבה אותו ולעבוד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך, כי יראת ה' היא אוצרו, כך בהיפך אם אין לו	30350
לאדם היראה, מתמלא במקומו מעיין נרפש מקור מושחת, לכל התועבות הגנאי וההשחתה עד לתהום רבה,	30351
ולכן לאחר שנמנו בו בעמלק אשר קרך בדרך ויזנב בך, ביארה התוה"ק כי חתימת כל פשעיו וראשיתם,	30352
וגם המכה בפטיש הוא ולא ירא אלהים!	30353
ודע כי היראה אין לה קץ ותכלית, ארוכה מארץ מידה ורחבה מני ים, תחילתה מורגשת בתביעה גם על	30354
רשעי ארץ כעמלקים ימ"ש, וסוף מעלתה משתבח בה אף האדם הגדול בענקים כאברהם אבינו, שהרי	30355
אברהם העברי שכל העולם בעבר אחד והוא בעבר השני, ובן ג' שנים הכיר אברהם את בוראו, ועבר	30356
תשעה נסיונות באהבתו את השי"ת בכל לבבו ונפשו ומאודו, ובכ"ז רק כשעמד גם בנסיון העשירי הקשה	30357
מכולם, אז עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה.	30358
והאיך שלא נפרשו, עכ"פ כתוב מפורש הוא עתה ידעתי, כעת נאמר עליו מקרא זה ולא מקודם, הוא מה	30359
שאמרנו ביסוד יראת השי"ת, שעליה נתבע גם ראשית גויים עמלק, ועל שהוא לא ירא אלהים, לפיכך	30360
אחריתו עדי אובד, ואף אברהם אבינו משתבח בתוה"ק על יראתו, יען אשר עשית כי ברכך אברכך.	30361
(אור יהל ה"ב).	30362
	30363
מאמר תמד	30364
אשר קרך בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחריו ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים (דברים כ"ה י"ח).	30365
וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה, ויפח באפיו נשמת חיים, ויהי האדם לנפש חיה, המטרה של	30366
יצירה זו היא, כדי שתהיה לאדם בחירה גדולה ורחבה לאחד משני אלה, או שתזכך הנפש את הגוף זיכוך	30367
אחר זיכוך, עד שיהיה חלק העפר שבו סניף להנשמה, זוהי מדרגת הקדושה כמבואר (מס"י פרק כ"ו), או	30368
להיפך שיגשם הגוף את הנפש עד שיהיה החלק של נשמת חיים סניף להגוף, זוהי המדרגה של עונש כרת	30369
ואין להם חלק לעוה"ב כמבואר (בשע"ת שער ב' י"ח).	30370
ודע כי נפש הרשע אשר כל תאוותה לחפצי הגוף בחייו, ונפרדת תאוותה מעבודת הבורא ונבדלת	30371
משורשיה, תרד במותו למטה לארץ אל מקום תאוותה, ותהיה תולדתה כטבע העפר לרדת ולא לעלות,	30372
בחירה רחבה כזו באה מהשתתפותם של שני החלקים הנ"ל, מצב האדם בחיים אי אפשר שיהיה כשעה	30373
הראשונה של יצירתו, כי בהתאמה למטרתו עושה כל פעולה רושם בו, רושם של נפש על הגוף או להיפך.	30374
מדרגה של קדושה אינה בבת אחת, כי אם בפעולות רבות במשך זמן רב, וכן להיפך אין אדם מאבד	30375
את עולמו בפעם אחת אלא במעשים רבים וחמורים, כל פעולה עושה רושם, עולה ויורד הוא האדם בימי	30376
חייו, מעשיו השונים זה מזה, מצוות עם עבירות שישנן בידו, חלק מהם הוא שהנפש מזככת את הגוף,	30377
וחלק מהם הוא שהגוף פוגם את הנפש, אבל להיות כשעה ראשונה של יצירתו, שהנפש והגוף יהיו ענינים	30378
נפרדים, בלי השפעה ורושם של האחד על חבירו, זהו מן הנמנע.	30379
תערובת של רע הוא הרצון, בטוב הוא השכל השואף לרוממות אין חקר, נעשתה לדבר של מציאות, אי	30380
אפשר כבר להפריד הרע מהטוב, אפשר רק להפוך, לעשות תערובת של טוב ברע תחת תערובת של רע	30381
בטוב, אם עלתה בידי הדור של יוצאי מצרים לעקור את הרע משורשו, לעקור את הזוהמא שבנפש	30382
שנמסרה מדור לדור עד שפסקה לגמרי, אחר עקירת הרע מקרבם נעשה הטוב למציאות עיקרית בקרב	30383
לבם, הטוב שהתחיל בו אדה"ר ונתגדל מדור לדור, וביותר מגדולי הדור לגדולי הדור, מאדם לנח ומנח	30384
לאברהם יצחק ויעקב, ומהם לבניהם ובני בניהם.	30385

הטוב הגדול הזה נעשה יסוד לעם ישראל, יסוד שאי אפשר להפרידו ממנו, יסוד של קדושה הוא, כמו	30386
שהתורה מעידה ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, מדרגה של קדושה מציאות היא בעם ישראל,	30387
קדושים הם באופן זה לכה"פ שאי אפשר לרע הוא הרצון, להיות בלי טוב הוא השכל האמיתי, תערוכת	30388
הטוב והרע שנתהווה אצל אדה"ר ע"י מעשה אחד של אכילה מעץ הדעת, נשארה דבר קיים, אך עשו את	30389
הטוב לעיקר ויסוד שאי אפשר יהיה להפרד ממנו גם בעת בחירה במעשה הרע.	30390
ראיה לזה מדברי חכמינו ז"ל בפסיקתא (פרשה י'), בא וראה חיבתם של ישראל שעבירותיהם מביאות	30391
אותם לידי מעלות גדולות, כש"כ זכויותיהן, וישבו לאכול לחם אר"י הלוי הסיבה אחת שישבו השבטים	30392
ונטלו עצה על יוסף למכרו, זיכה את כל העולם כולו, שנמכר למצרים וכלכל את כל העולם בשני הרעב,	30393
וישבו לאכול לחם להאכיל לכל העולם, ואם עבירתם שלהם גרמה לכל העולם שיחיו, זכותם עאכו"כ, אף	30394
כאן מי גרם לפרשת שקלים העבירה של העגל, ואם עבירתם למצוה, זכותם עאכו"כ, כולך יפה רעיתי	30395
ומום אין בכך (שה"ש ד').	30396
דברי חז"ל אלה מאירים לנו את סגולת עם ישראל, הטוב והמעלה שהיו לשבטי יה במה שמכרו את יוסף	30397
אחיהם, כי הלא עשו הכל לפי דין התורה עד שהקב"ה הסכים על ידם, להשתתף עמהם שלא להגיד מזה	30398
ליעקב אביהם, ואכן יצאו מזה כלכלה וחיים לכל העולם, טוב ומעלה כזו היו לישראל בשעה שעשו את	30399
העגל.	30400
דבר פלא הוא, חטא העגל שהחזיר את העולם לכל קלקולו אחר שנתקן במעמד הר סיני, אחר שכבר נעשו	30401
בני חורין מיצר הרע, בני חורין ממלאך המות ע"י שתקנו החטא, נתקלקלו מחדש קלקול של רוחניות,	30402
קלקול של גשמיות, ועונש מיתה בשביל חטא העגל, ופלא הוא שחטא זה הביא מצוה חדשה לישראל?	30403
אלא כיון שעמדו ישראל על הר סיני ופסקה זוהמתן, כיון שנעקר הרע לגמרי נעשו כולו טוב, כל מציאותם	30404
נהיתה לטוב עיקרי, עד שאי אפשר להם גם בעת עשותם דבר רע להפרד ממציאותם שהוא טוב, טוב זה	30405
נכנס אצלם גם בחטא של העגל, הטוב נתערב בהרע במידה רבה עד שמצוה חדשה נולדה מזה, מצוה של	30406
פרשת שקלים.	30407
חידוש גדול זה, שאין דבר רע מקלקל את הדברים הטובים שבהם, כבר הוכחנהו מהגמ' (ר"ה ד').	30408
המחלוקת בענין שלא לשמה בין ישראל לעכו"ם, כי ישראל האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני הרי	30409
זה צדיק גמור, ועכו"ם שעושה צדקה שלא לשמה הריהו רשע עי"ש, כי הטוב הנמצא בעם ישראל, מכיון	30410
שנעשה למציאות בנפשם, אין החלק הרע יכול לפוגמו ולקלקל את המצוה שבדבר.	30411
אולם לא די בזה, אלא גם דבר שהוא רע לעצמו, דבר עבירה, אם ישראל עושה אותו אינו כולו עבירה,	30412
חלק הטוב הנמצא בישראל פוגם את העבירה שהוא עושה, וחלק טוב זה רב כוחו להביא ברכה רוחנית	30413
וגשמית לכל העולם כולו, ובכן אין ההודאה שלנו שלא עשני גוי רק על התורה והמצוות שיש לנו, אלא גם	30414
על העבירות שבידינו, כי אין עבירות של אוה"ע וישראל שוות, עבירה שלהם מאה אחוזים של חטא יש	30415
בה, ועבירה של ישראל יכולה גם מצוות להביא.	30416
לפי זה אין לנו לפחד מזכירה של עמלק, אף כי כל חיוב המחיה במעשה, והשנאה בלב והזכירה בפה, הוא	30417
בשביל שלא ירא אלהים, והלא גם אנחנו מוצאים עצמנו חסרים בענין זה, אבל לא כל חסרונות שווים, אין	30418
חסרון יראה של ישראל וחסרון יראה של עמלק מסוג אחד, ולא רק אצל ישראל, אלא גם אצל אומות	30419
העולם לא נמצא חסרון יראה כחסרון של עמלק, וראיה לזה כי לא נאמרה המצוה של מחיה על שום אומה,	30420
אף כי ראה הקב"ה שבע מצוות שקיבלו עליהם בני נח ולא קיימום (ב"ק ל"ח.), וא"כ חסרה להם אותה	30421
יראה של קיום המצוות, אבל נקודה של יראה נמצאת בקרב לבם.	30422
שמעו עמים ירגזון, אחר קריעת ים סוף, אחר שנטבע פרעה וחילו בים יראו אומות העולם להלחם	30423
בישראל, יראה כעין זו מצילה אותם מענין המחיה, וכש"כ עם ישראל אשר כל מהותם טוב, כל מהותם	30424
יראה, אי אפשר להם לעשות עבירה שלמה, גם עבירה שלהם מעורבת בטוב, כי הטוב נהיה מציאות	30425
אצלם, מציאות שאי אפשר להפרד ממנה, לכן אין לנו שייכות לענין לא ירא הכתוב אצל עמלק.	30426
מה שיש לנו לפחד במצוה של זכירה זו, בשעה שמתבוננים על הסיבה שהביאה את עמלק להלחם	30427
בישראל, חז"ל אמרו מאי לשון רפידים, ר' יהושע אומר שריפו עצמן מדברי תורה ורש"י, מפני רפיון	30428
ידיים של תורה ומצוות, מפני שרפו ידיהם מן התורה בא עליהם עמלק (סנהדרין ק"ו.), דבר זה פלא הוא,	30429
הלא עדיין לא היתה תורה לעם ישראל, כי קודם מתן תורה היתה מלחמת עמלק, ומה היה ללמוד אז,	30430
מצוות ספורות היו להם, והיו צריכים רק לדעת איך לעשותם, ואם כבר ידעו את זה כי חלק מאלה המצוות	30431
כבר היה מסור להם מנח ואבות העולם, אז לא היה להם מה ללמוד.	30432
ומצוה של לימוד התורה גם לאחר הידיעה איך לעשות, לא היתה להם אז, כי לא נצטוו עדיין במצות	30433
תלמוד תורה, ואם אחר כל זה נתבעו על רפיון ידיים בדברי תורה, אין זה אלא תביעה שכלית, שראה	30434
הקב"ה את יכולתם להעמיק יותר בדיני מצוות אלה, ואם על תביעה כזו בא עמלק וילחם עם ישראל, רפיון	30435

שלנו בתורה, אחר שיש לנו תורה שלמה ללמוד, ומלבד זה יש לנו כבר מצוה של ודברת במ, חיוב להגות בתורה יומם ולילה, חיוב שהוא שקול כנגד כל התורה כולה, רפיון שלנו בתורה אין קץ לעונשו חלילה.	30436
(תורת אברהם).	30437
	30438
	30439
מאמר תמה	30440
והיה בהניח ה' אלהיך לך מכל אויביך מסביב בארץ אשר ה' אלהיך נותן לך נחלה לרשתה תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח (כ"ה י"ט).	30441
	30442
וכן מצות עשה לאבד זכר עמלק, שנא' תמחה את זכר עמלק, ומצות עשה לזכור תמיד מעשיו הרעים ואריבתו כדי לעורר איבתו, שנא' זכור את אשר עשה לך עמלק, מפי השמועה למדו זכור בפה, לא תשכח בלב, שאסור לשכוח איבתו ושנאתו (רמב"ם פ"ה מהל' מלכים הל"ה), וכן גם מבוררת ההלכה בספר החינוך, שנצטוינו לזכור מה עשה עמלק לישראל, שהתחיל להתגרות במ בצאתם ממצרים, בטרם נשא גוי וממלכה ידו עליהם, והענין שכתוב ראשית גוים עמלק (במדבר כ"ד), ותרגומו ריש קרביא דישראל הוה עמלקאה, שכל העמים היו יראים מהם בשמעם היד הגדולה אשר עשה ה' להם במצרים, והעמלקים ברוע לבבם ובמזגם הרע, לא שתו לבם לכל זה ויתגרו במ, והעבירו מתוך כך יראתם הגדולה מלב שאר האומות.	30443
	30444
	30445
	30446
	30447
	30448
	30449
	30450
וכענין שמשלו בזה משל רבותינו ז"ל ליורה רותחת שאין כל בריה יכולה לירד בתוכה, ובא אחד וקפץ לתוכה, אע"פ שנכוה הקר אותה לאחרים, ועל זכירת ענינים זה נאמר זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים, משורשי המצוה לתת אל לבנו שכל המיצר לישראל שנאוי לפני הקב"ה, וכי לפי רעתו ועורמת רב נזקו תהיה מפלתו ורעתו, כמו שאתה מוצא בעמלק, כי מפני שעשה רעה גדולה לישראל שהתחיל הוא להזיקם, ציוונו ברוך הוא לאבד זכרו מני ארץ ולשרש אחריו עד כלה (מצוה תר"ג).	30451
	30452
	30453
	30454
	30455
	30456
	30457
	30458
	30459
עיי"ש, א"כ השאלה היא, איך וכיצד עלינו לקיים את מצוות העשה והלא תעשה של לזכור ולא לשכוח, אם אין אנו יודעים מי הוא עמלק?	30460
	30461
ואפשר להבין זה ע"פ חז"ל, ר' פנחס אומר, אחר ארבעים שנה רצה משה לומר להן לישראל, זכורים אתם מה שאמרתם היש ה' בקרבנו? אלא אמר משה, אם אני אומר להם כך, הרי אני מלבין פניהם, ומלבין פנים אין לו חלק לעוה"ב, מלה"ד למלך שהיה לו פרדס אחד, והכלב קשור בפתח הפרדס ומביט בכל מה שבפרדס, נכנס אוהבו של מלך לגנוב מן הפרדס, ושיסה בו את הכלב וקרע בגדיו, אמר המלך, אם אני אומר לאוהבי למה נכנסת לתוך הפרדס שלי, הרי אני מלבין את פניו, אלא אומר הראית כלב שוטה היאך קרע את בגדיך, מיד הוא מבין מה עשה, כך אמר משה, הרי אני אומר לישראל זכור את אשר עשה לך עמלק (ילקוט סוף תצא).	30462
	30463
	30464
	30465
	30466
	30467
	30468
בדברי הילקוט הנ"ל, מוצאים אנו עוד כוונה בענין של מחיית עמלק, לזכור את רשעתו כדי לזכור את רשעת עצמו, כמ"ש היש ה' בקרבנו אם אין (שמות י"ז), פירוש מצוות זכירת מחיית עמלק, אינה רק לזכור את רשעתו הוא, אלא גם לזכור את הרשעות המצויה בתוכנו, ולהבין ולהתבונן כי ישנה סיבה אשר גרמה לבואו של עמלק, וזכירת עמלק הינה רק אמצעי להגיע אל התכלית, ולזכור את מצבנו העצמי על מנת לתקנו, וזכירה זו נחוצה תמיד לשם חיזוק האמונה והרגשת ההשגחה הפרטית. (נחלת אליעזר).	30469
	30470
	30471
	30472
	30473
	30474
H	30475
כי תבוא	30476
מאמר תמו	30477
ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך אשר ה' אלהיך נותן לך ושמת בטנא והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך לשכן שמו שם (כ"ו ב').	30478
	30479
כבוד רב ופרסום גדול עשו למביאי ביכורים, ויש להבין למה דוקא במצוה זו הכל נעשה בגילוי כה רב של כבוד ופרסום, בזמן שבמצוות אחרות הכל נעשה בצניעא, ודוקא כל המרבה להצניע הרי הוא משובח? וכה מתואר המעמד במשנה (ביכורים ג' ב'), כיצד מעלין את הביכורים, כל העיירות שבמעמד מתכנסות לעיר של מעמד, לעלות יחד, ולנין ברחובה של עיר ולא היו נכנסין לבתים, ולמשכים (כשהאיר השחר) היה הממונה אומר, קומו ונעלה ציון אל בית ה' אלהינו, הקרובים מביאים את התאנה והענבים, והרחוקים מביאים גרוגרות וצימוקים, והשור הולך לפניהם, וקרניו מצופות זהב ועטרת של זית בראשו.	30480
	30481
	30482
	30483
	30484
	30485

החליל מכה לפניהם, עד שמגיעים קרוב לירושלים, הגיעו קרוב לירושלים שלחו לפניהם (שלוחים להודיע	30486
ביאתם) ועטרו את ביכוריהם, הפחות (שרי הכהנים) הסגנים והגזברים יוצאים לקראתם, לפי כבוד	30487
הנכנסים היו יוצאים, וכל בעלי אומניות שבירושלים עומדים לפניהם כשעוברין לפניהם, אע"ג דאין בעלי	30488
אומניות חייבים לעמוד מפני תלמידי חכמים בשעת מלאכתן, הכא משום חביבה מצוה בשעתה היו צריכין	30489
לעמוד, ושואלין בשלומם, אחינו אנשי המקום פלוני באתם לשלום, החליל מכה לפניהם, עד שמגיעין להר	30490
הבית, הגיעו להר הבית, אפילו אגריפס המלך נוטל הסל על כתפו ונכנס עד שמגיע לעזרה, הגיעו לעזרה,	30491
ודיברו הלויים בשיר ארוממך ה' כי דליתני ולא שמחת אויבי לי.	30492
ונראה כי התשובה על הפומבי שעושים למצוה זו היא, כי כל דבר שהוא ראשית הוא חביב מאד ויש לו	30493
חשיבות מיוחדת, הבכור חביב מאד אצל אביו ואמו שעל ידו נעשו אב ואם, בבן הראשון רואה האב את	30494
צורת עצמו, לפני בנו הבכור לא תיאר מעולם כיצד נראה בן שלו, בבנו הוא רואה בריאה חדשה ומפלאה,	30495
ומפני שהוא חביב לו מאד, והוא יוצא חלציו הראשון, הוא מקדיש אותו להשי"ת להראות את חיבתו	30496
ואהבתו לו, שהוא מקדיש ומעביר על אהבתו מפני אהבת השי"ת.	30497
וכן הפרי הראשון, שהוא מאד חביב ואהוב על האדם שנטעו והצמיחו, הוא פרי עמלו אחרי שחרש זרע	30498
נטע ושמר, ובכליון עינים הוא מחכה ומצפה לגידול הפרי, עד שהוא זוכה לראות שהפרי הבשיל ונגמר	30499
וראוי לאכילה, אין זה פרי הקנאי לו מן השוק, ולכן איננו מגלה בו ענין, שונה הוא הדבר אם הפרי נתגדל	30500
בעמל כפיו, כי אז ההנאה מן הפרי אינה מתחילה מן האכילה, אלא משעה שחרש את האדמה, מהיום	30501
ומהרגע שבו זרע והשקה.	30502
לא פעם יעמוד בעל השדה או הפרדס והכרם, ויתבונן שעה ארוכה בעינים עורגות על הפירות, קשה לו	30503
להינתק מהם, הוא רואה בעיני רוחו כיצד הם גדלים מרגע לרגע, ואף בשעה שהוא פורש מהם הרי הוא	30504
חוזר על עקביו ונפנה שוב להתבונן בהם, הוא מצפה כל העת מתי יגיע הפרי לגמר בישולו, ואף על משכבו	30505
הוא הוגה בזה, וכאשר הוא מגיע לשעת האכילה, הוא חש בו טעם כפול, טעם הפרי וטעם היגיעה, היינו	30506
חדוות היצירה.	30507
והנביא (ישעיה כ"ח) מתאר, והיתה ציצת נובל צבי תפארתו אשר על ראש גיא שמנים כבכורה בטרם	30508
קיץ, ופירש"י עת בישול שאר התאנים, אשר מתוך שהיא בכורה קופץ עליה וכולעה בעודה בכפו, ובפי'	30509
רד"ק ומצודות, מיד שיראה אותה יבלענה בעוד שהיא תלויה על הענף, ואינו ממתין עד שיתלוש מרוב	30510
חמדתו אותה, כזה הוא תיאור חמדת האדם לפרי בתחילתו, וכן הוא בכל דבר שהראשית שלו מתחבבת על	30511
האדם, ולכן אמר הקב"ה על הבכור קדש לי כל בכור, שיעביר האדם את אהבתו לבנו הבכור לאהבת	30512
השי"ת, היינו שיקדיש לו את אהבת הראשית שלו.	30513
אליהו הנביא אמר אל האשה מצרפת (מלכים א' י"ז), עשי לי משם עוגה קטנה בראשונה והוצאת לי, ולך	30514
ולבניך תעשי באחרונה, ופי' הרלב"ג ובזכות שתקדים לי בראשונה יביא הקב"ה הברכה בקמח ההוא,	30515
מסיבה זו עשו כבוד ופרסום כה גדול למביאי הביכורים, כי הם נתנו את הראשית והקדישו את נקודת	30516
החביבות שיש בה.	30517
רב הונא בשם ר' מתנה אמר, בזכות ג' דברים נברא העולם, בזכות חלה, ובזכות מעשרות, ובזכות	30518
ביכורים, ומה הטעם? בראשית ברא אלהים, ואין ראשית אלא חלה, שנא' ראשית עריסותיכם, ואין	30519
ראשית אלא מעשר, כדאיתא ראשית דגנך, ואין ראשית אלא ביכורים, ראשית ביכורי אדמתך (ב"ר א'	30520
ד), וזה יהיה משפט הכהנים מאת זובחי הזבח אם שור אם שה, ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקיבה, אומר	30521
הרמב"ם ז"ל כי הלחיים ראשית הגוף, והזרוע ראשית האברים, והקיבה ראשית המעיים, כי הראשית	30522
בכולם יתנו למשרתי ה' לכבודו ית' (מו"נ פ"ג).	30523
פעם שאל אחד התלמידים את הסבא מנובהורודוק זצ"ל עצה, איך להסיר ולבטל את הנאת הכבוד שהוא	30524
חש בשעה שהוא קונה בגד חדש, בשעה שחבריו לבושים בגדים משומשים במשך זמן רב? השיב לו	30525
הסבא, כי יתן את הבגד במשך השבוע הראשון לחבריו שילבשנו, ורק אח"כ ילבש אותו לעצמו, מפני שכל	30526
הנאת הכבוד הוא בראשונה, על האדם לכוון את חשקו הראשון, את הראשית ואת המובחר לזולתו	30527
ולמשרתי ה', וימשוך ידו שלא ליקח לעצמו את החלק היפה הראשון, אלא לכבד בו אחרים. (מעייני	30528
החיים).	30529
	30530
מאמר תמו	30531
ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך אשר ה' אלהיך נותן לך ושמת בטנא והלכת אל	30532
המקום אשר יבחר ה' אלהיך לשכן שמו שם (כ"ו ב').	30533
עצה מועילה לאדם ליום הדין הוא שיעשה עסק בדברים קטנים, ובאמת הרי זהו יסוד כל התורה כולה, כל	30534
ענין הביכורים הוא להראות שאינו כפוי טובה כמו שכתב רש"י, ועשתה תורה ערך כ"כ גדול מענין זה	30535

לעלות ירושלימה, לעמוד בעזרה ולקרות פרשת ביכורים, הכל רק בשביל ענין קטן זה להראות שאינו כפוי טובה.	30536
באמת המתבונן בתורה הק' יראה, שכל יסוד התורה הוא העסק בדברים קטנים, חז"ל סיפרו (ילקו"ש ויחי קס"א) על ר' מתיא בן חרש שניקר שתי עיניו בכדי שלא להכשל בהבטה כל דהו, וכן אמרו (שבת נ"ד): בפרתו של ר' אלעזר בן עזריה שהיתה יוצאת ברצועה שבין קרניה בשבת, ואמרו חז"ל שלא היתה פרתו אלא פרת שכנתו, והוא ס"ל שמותר, ובכל זאת הושחרו שיניו בתענית (ירושלמי ביצה סוף פ"ב) על שעבר על דעת חביריו ולא מיחה בה, וכן על כל מדרך כף רגל נראה, איך שכל עסקם ומסירת נפשם של חז"ל הק' היה על דברים קטנים, משום שזהו יסוד התורה ויסוד עבודת האדם.	30537
ולפי"ז נוכל להתבונן עד כמה אנו רחוקים מדרגה זו, שכל עסקו של אדם כיום הוא רק בדברים גדולים, וכשנעמיק ונבחן עצמנו נראה שלא רק שאין אנו בדרגה זו, אלא גם אין אנו מכירים פחיתות דרגתנו בזה, שבראותנו חז"ל והנהגתם אנו מתמיהים עליהם על מסירת נפשם בדברים קטנים וקלים כאלה, בהחשיבנו דברים אלו למותרות ומידת חסידות, צדיק שלנו אינו מוגדר כלל, חופשי בכל תנועותיו, מבלי שיראה צורך וחיוב לעמוד על דברים קטנים, ועל זה ניתן להאמר עושים מעשה זמרי ומבקשים שכר כפנחס (סוטה כ"ב):.	30541
הסיבה לזה הוא זלזול הדברים, דמחמת הזלזול הדברים מתקטנים, עד שלאט לאט דברים העומדים ברומו של עולם אדם מזלזל בהם, ונעשים לו כמותרות ומידת חסידות, ולכן העצה היעוצה לאדם היא לעשות עסק מדברים קטנים, להחשיבן ולהעריך, שמתוך כך הדברים מתרוממים אצלו ומכיר הוא כל דבר ודבר, שכל דבר מקבל צורתו האמיתית, ועצה זו ילמד האדם מפרשת ביכורים.	30542
האמת הוא שכל הבריאה כולה אין בה דברים קטנים, בבית מלך כל תנועה ותנועה, כל זיו וזיו הוא מלך, הדברים נמדדים לפי המסובב, הנותן להדברים את ערכם וחשיבותם, וכתב הרמב"ן בס"פ בא כי הקונה מזוזה בזו אחד וקבעה בפתחו ונתכוין בענינה, כבר הודה בחידוש העולם ובידיעת הבורא והשגחתו וגם בנבואה, והאמין בכל פינות התורה, מלבד שהודה שחסד הבורא גדול יותר מאד על עושי רצונו, שהוציאנו מעבדות לחירות, וכבוד גדול לזכות אבותינו החפצים ביראת שמו, ולפיכך אמרו הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, שכולן חמורות וחביבות מאד, שבכל שעה אדם מודה בהן לאלהים, וכיון שכן הרי אין דבר בבריאה שנוכל לכנותו דבר קטן.	30543
כתב השו"ע, שויתי ה' לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו, כישיבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול, ולא דיבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו, כדיבורו במושב המלך, הרי שאין דבר קטן, שהרי בכל פעולותיו ותנועותיו צריך להיות שויתי ה' לנגדי תמיד, והעמידו דין זה בסעיף ראשון בשו"ע, משום שזהו ה"אָלף של האדם, לידע כי שויתי ה' לנגדי תמיד, שמכל תנועה שלו צריך שיצא אין עוד מלבדו.	30544
אם יאמר האדם שאינו במצב של שויתי ה' לנגדי תמיד, שהוא רחוק מדרגה זו, זהו אמת, אבל כשאין אדם יודע כלל מזה, שאינו יודע שכל נקודת האדם בכל הגה ותנועה צריך שתהיה שויתי ה' לנגדי תמיד, אם לא ידע האדם שסוד כל עבודתו הוא עבודתו ואדנות, אינו יודע כלל מה חובתו בעולמו, אם אינו יודע כי כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו (ישעיה מ"ג), שכל האדם בכל תנועותיו הוא רק לכבוד ה', ואין לו בעוה"ז כלום בלעדי זה, שלא נברא כאן בשביל משפחה, אלא כל חייו בין בעוה"ז ובין בעוה"ב הוא רק לשם ה', אם אינו יודע כל זה, הרי חסרה לו הידיעה הראשונה, הסעיף הראשון משו"ע, ואינו יודע כלל מעלת האדם, כי הידיעה הראשונה היא שויתי.	30545
גדול אחד הוכיח פעם את מי שהוא ואמר לו, הרי אינך יודע אפי' את הסעיף הראשון שבשו"ע, הסעיף הראשון הריהו שויתי ה' לנגדי תמיד, וכשאין אדם יודע משויתי אינו יודע כלום, יסוד הדברים הוא, שבכל הבריאה אין דברים קטנים כלל, שתכלית הכל הוא אין עוד מלבדו, וזה מחייב שכל תנועה ותנועה הוא דבר גדול ונשגב, וסיבת הזלזול הוא רק פחיתות מדרגתו, לכן העצה לאדם היא לדקדק בדברים קטנים, וליתן להן ערך וחשיבות. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' פ"ג).	30546
מאמר תמה	30547
ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו הגדתי היום לה' אלהיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו (דברים כ"ו ג').	30548
בפרשת ביכורים נא' ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם, ואמרת אליו שאינך כפוי טובה, הרי צריך להגיד פרשת ביכורים בפה מלא, משם ראייה שצריך להביע הכרת הטובות שעושים לנו בני אדם, וגם נביע במלים שאנחנו מכירים טובתם, ואיננו צריכים לחפש טובות גדולות, המוכר בחנותו ומטריח עצמו למצוא בשבילנו בדיוק כל מה שאנו מבקשים לקנות, והדוור המביא לנו מכתבים, האם זאת אינה טובה? ומי	30549
	30550
	30551
	30552
	30553
	30554
	30555
	30556
	30557
	30558
	30559
	30560
	30561
	30562
	30563
	30564
	30565
	30566
	30567
	30568
	30569
	30570
	30571
	30572
	30573
	30574
	30575
	30576
	30577
	30578
	30579
	30580
	30581
	30582
	30583
	30584
	30585

שמגיש לנו אוכל ומי שמנקה את ביתנו, לכולם יש להכיר טובתם ולכולם מגיעה מלה טובה, ומכש"כ מי	30586
שעשה עמנו חסד יותר גדול, אם נתלמד ונתרגל בזה, ניווכח לראות שהעולם מלא חסד, ובהכירנו זאת	30587
תתרבה בנו חיבה וריעות במידה רבה שלא ידענו מזה עד כה.	30588
הכרת הטובה היא מידה שהשכל מחייב ומידה יפה היא מאד, למה אנחנו כפויי טובה לרוב? כפיית הטוב	30589
המושרשת בנו עוד מאדה"ר? הרי אמרו וירד ה' לראות את העיר ואת המגדל אשר בנו בני האדם, רש"י	30590
מחז"ל, בני האדם, בני אדה"ר שכפה את הטובה ואמר האשה אשר נתת עמדי, אף אלו כפו בטובה למרוד	30591
במי שמשפיעם טובה ומלטם מן המבול, והנה שם היו כפויי טובה להקב"ה, ואנו עוסקים בכפיית הטובה	30592
לבני אדם, ויש לעמוד על שורש מידה זו.	30593
שתי סיבות ישנן לדבר, כשאדם נולד לא היה לו דעת, ואח"כ כאשר נהיה בר דעת הוא חי כאילו מובן	30594
מאליו שהוא צריך להימצא ושהוא מוכרח להיות בריא ושלם, הילד גדל אצל הוריו מיומו הראשון, וכאשר	30595
הוא עומד על דעתו הוא מבין, כי כך מוכרח להיות שההורים יטפלו בו ויתנו לו כל אשר הוא מתאוה אליו,	30596
עוד זאת שהאדם נולד באנוכיות בסיסית לראות את עצמו עומד במרכז העולם כולו, והכל לא נברא אלא	30597
כדי לשמשו, ממילא כל מה שעושים לו מגיע לו, ואין כאן מקום להכיר טובה למישהו.	30598
בעמל רב עולה לאדם להיגמל ממושכל ראשון נפסד זה, וללמד לעצמו כי אין שום דבר מובן מאליו, ולא	30599
מגיע לו מאומה, וכל מה שהוא מקבל הוא חסד וטובה, זאת היא העבודה של הכרת הטובה, ואין בזה הבדל	30600
בין הטובות שאנו מקבלים מאת הקב"ה, ובין אלה שאנו מקבלים מאת בני אדם, עלינו להתלמד אחת	30601
ולתמיד כי הכל ממש הוא הטבה וחסד עמנו, אפילו החיים עצמם אינם מובנים מאליהם, מה יתאונן אדם	30602
חי, מה יתרעם על מידותיו, וגבר על חטאיו? דיו חיים שנתתי לו! רש"י למה יתרעם אדם על הקורות	30603
הבאות עליו אחר כל החסד שאני עושה עמו, שנתתי לו חיים ולא הבאתי עליו מיתה (קידושין פ' א:).	30604
אילו היינו מבינים כי אין הכל מובן מאליו, וכי כל מה שאנו מוצאים בעולם מצרכינו הוא הטבה וחסד,	30605
היתה באמת מתרבה חיבה וריעות בעולם, והיינו מכירים כי בעולם של חסד אנו חיים, וכאשר הכרה זו	30606
נעלמת מאתנו נהיה כל העולם אפור, כל אחד עושה רק עבודתו, וכל מוכר רוצה רק להרויח, והרופא	30607
רוצה רק לקבל התשלום שלו, והמורה רוצה רק לקבל המשכורת שלו, אין הטבה ואין חסד, אין חיבה ואין	30608
ריעות, עולם דל ויבש! אך לא, בעולם בהיר אנו רוצים לחיות, עולם שיש בו הטבה וחסד חיבה וריעות!	30609
את העולם הבהיר הזה בונה האדם ע"י שהוא מכיר טובה לכל.	30610
ישנה עוד סיבה לכפיית הטובה והיא זו, כשאני מקבל טובה ממישהו ואני מכיר לו טובתו, אני נעשה לו	30611
מחוייב, אני חייב להחזיק לו טובה ואף להגיד לו תודתי, להגיד לאדם תודה יש בה משום הכנעה מסויימת,	30612
הרי הוא נתן לי ואני חייב לו, וזהו מצב של הכנעה דקה, אבל גם בדקות כזאת של הכנעה אין אדם רוצה,	30613
אצל ילדים קטנים יכולים לראות שהם בורחים מלהגיד תודה, כאשר מושיטים לילד סוכריה וכדומה, הוא	30614
חוטף אותה ובורח מבלי להגיד תודה.	30615
ולא רק להגיד תודה חייב המקבל טובה, הוא נהיה משועבד לחבירו, וברבות הימים יצטרך להחזיר טובה	30616
כאשר חבירו זקוק לה, ואין אדם רוצה בשיעבודים כאלה, לכן הוא רוצה להתעלם מהטובה ההיא ולעשות	30617
עצמו כאילו לא קיבל כלום, זוהי כפיית טובה, כאילו כפה מכסה על הטובה לבל תיראה עוד, בלשון אחרת	30618
קוראים חז"ל לזה כופר בטובה, וזה כמו כופר בכל בהלוואה, שבודאי הוא יודע שלוה את הכסף, אבל אינו	30619
רוצה לשלם, ולכן אומר שלא לוה.	30620
באמת אמר אדמו"ר, כי הרוצה לעשות טובה שלמה יבקש ממקבל הטובה איזה דבר קטן מיד עם הנתינה,	30621
כדי שהלה ירגיש כי כבר גמל עם הנותן טובה זו ומעתה אינו חייב לו כלום, ומקורו מהא דאמרו לכך אמר	30622
הקב"ה למשה ויקחו אליך שמן זית זך, לא שאני צריך להם, אלא שתאירו לי כשם שהארתי לכם, משל	30623
לפקח וסומא שהיו מהלכים, אמר הפיקח לסומא בא ואני סומכך והיה הסומא מהלך, כיון שנכנסו לבית	30624
אמר הפיקח לסומא צא להדליק לי את הנר והאיר לי שלא תהא מחזיק לי טובה שלויתך.	30625
כך הפיקח זה הקב"ה, והסומא אלו ישראל, והיה הקב"ה מאיר להם והנהיגם, כיון שבאו לעשות משכן,	30626
קרא למשה וא"ל ויקחו אליך שמן זית זך, אמרו ישראל כי אתה תאיר נרי, ואתה אומר שנאיר לפניך?	30627
אמר להם בשביל להעלות אתכם שתאירו לי כשם שהארתי לכם (שמו"ר פל"ו ב'), הרי הקב"ה התנהג עם	30628
ישראל לעשות עמהם טובה שלמה, ולכן ביקש מהם להדליק נר תמיד במשכן, ובזה ירגישו כאילו כבר	30629
שילמו להקב"ה את טובותיו, ברם ברוב הטובות שאנו מקבלים אנו מרגישים שנהיינו חייבים למטיבנו,	30630
ואין לנו להתעלם מהרגשה זו, ואדרבה יש לנו להתבונן בטובה שקבלנו ולהודות עליה בפה מלא.	30631
בנינו את החיוב של הבעת תודה על הכתוב בפרשת ביכורים, ובאת אל הכהן ואמרת אליו שאינך כפוי	30632
טובה, והנה מצינו עוד גדר בזה (ברכות ז'): ואמר ר"י משום רשב"י, מיום שברא הקב"ה את עולמו לא	30633
היה אדם שהודה להקב"ה עד שבאתה לאה והודתו, שנא' הפעם אודה את ה', רש"י לפי שראתה ברוח	30634
הקודש שיעקב מעמיד שנים עשר שבטים ולו ארבע נשים, כיון שילדה בן רביעי הודת על חלקה שעלה	30635

יותר מן החשבון המגיע לה, וכן כתב רש"י בחומש, ותהר עוד ותלד בן ותאמר הפעם אודה את ה' ותקרא	30636
שמו יהודה, רש"י הפעם אודה שנטלתי יותר מחלקי, מעתה יש לי להודות.	30637
הרי על כל טובה שאדם מקבל אסור לו להיות כפוי טובה, גם על פירות הגדלים בשדהו מדי שנה בשנה	30638
עליו לעלות לירושלים, להביא ביכורים ולקרוא פרשת ביכורים, אך המקבל יותר מחלקו המגיע לו, לא די	30639
בזה שאינו כפוי טובה, הוא חייב להודות, זוהי ההלכה שארבעה צריכין להודות, יורדי הים, הולכי	30640
מדברות, ומי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוב בבית האסורים ויצא, ואומר יודו לה' חסדו (ברכות	30641
נ"ד:), בזמן שבית המקדש קיים היה חייב להביא על זה קרבן תודה.	30642
ומה נורא הדבר שגילה הרש"י מקלם, כי אנו רואים כמה אנשים שהיו חולים על ערש דוי וישלח ה' דברו	30643
וירפאם, והיה להם להוסיף תהילה ולהטיב דרכם, ואנו רואים ההיפוך מעמי הארץ, כי אחרי חליים	30644
יתקלקלו יותר, למה? כי אחרי שהחוב יותר גדול אז להודות לה' על חסדיו הרבים, ישתדל היצר יותר	30645
לגשם את לבו ולטמטם את לבבו (חכמה ומוסר ח"א סי' קנ"א).	30646
כמה צריך להיזהר בזה, כאשר אדם חייב להודות שקיבל מאת הקב"ה יותר מהמגיע לו, שלא יהיה אז כפוי	30647
טובה ולא יתקלקל יותר ח"ו, אלא יתחזק בעבודה ביתר שאת! ומי יודע אם לא מדי יום ביומו מקבל אדם	30648
הרבה יותר מהמגיע לו הן ברוחניות והן בגשמיות, וכה עליו להכיר זאת ולהכיר טובה! מעתה נמשיך	30649
בהתלמדות שלנו, והפעם בשימת לב מיוחדת על טובות שהם למעלה מהמגיע לנו מאת חברינו, ובודאי גם	30650
מאת בוראנו ית'.	30651
וז"ל הרמב"ן בסוף פ' בא, וכוונת כל המצוות שנאמין באלהינו ונודה אליו שהוא בראנו, והיא כוונת	30652
היצירה, שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין לעליון חפץ בתחתונים מלבד זה שידע האדם ויודה	30653
לאלהיו שבראו, וכוונת רוממות הקול בתפילות וכוונות בתי כנסיות וזכות תפילת הרבים, זהו שיהיה לבני	30654
אדם מקום יתקבצו ויודו לא' שבראם והמציאם, ויפרסמו זה ויאמרו לפניו בריותיך אנחנו! העמיד הרמב"ן	30655
את כל היצירה וכל תכלית המצוות על ענין ההודאה, והנה פשוט הוא שאין הקב"ה צריך את ההודאה	30656
שלנו, כי אם צדקת מה תתן לו, או מה מידך יקח (איוב ל"ה), אך השלמות שלנו והעושר שלנו הוא	30657
להודות, כי כל אשר האדם מכיר יותר הטובות שהוא מקבל, יותר עשירים הם חייו הפנימיים.	30658
כל זמן שהנשמה בקרבי מודה אני לפניך ה' אלהי ואלהי אבותי רבון כל המעשים אדון כל הנשמות, כל	30659
עסקנו בחיים הוא רק דבר אחד להודות! המלה הראשונה שהיהודי אומר בהקיצו בבוקר היא מודה אני	30660
לפניך! הכרת הטובה וההודאה אינן מידות טובות בעלמא, כי אם זהו עיקר הנשמה! באשר זהו כל עיקר	30661
חינו, חובת כל היצורים להודות להלל לשבח לפאר לרומם, וזאת נוסף על כל דברי שירות ותשבחות דוד	30662
בן ישי עבדך משיחך, כאילו כל אדם חייב לחבר ספר תהלים משלו בחייו, וכמה פעמים חוזר נוסח זה	30663
בתפילות ובסדר הזה, שהעליון בכל לשונות ההלל היא ההודאה, ומשמע כי היא נובעת מהכוח העליון	30664
שבאדם מהנשמה עצמה.	30665
ראה נא איזו השגה עצומה היתה לחז"ל מתקני התפילות מעומק ורום ההודאה, אילו פינו מלא שירה כים,	30666
ולשוננו רינה כהמון גליו, ושפתותינו שבח כמרחבי רקיע, ועינינו מאירות כשמש וכירח, וידינו פרושות	30667
כנשרי שמים, ורגלינו קלות כאילות, אין אנחנו מספיקים להודות לך ה' או"א על אחת מאלף אלפי אלפים,	30668
ורבי רבבות פעמים הטובות שעשית עם אבותינו ועמנו, ועתה מה נוכל לעשות כי אין בנו מרחב הים,	30669
בהירות השמש וגובה נשרים? על כן אברים שפילגת בנו, ורוח ונשמה שנפחת באפינו, ולשון אשר שמת	30670
בפינו, הן הם יודו ויברכו וישבחו ויפארו וירוממו ויעריצו ויקדישו וימליכו את שמך מלכנו, הרי זאת היא	30671
עבודתנו בחיים, ודי לנו בזה להתחזק עד מאד במידה הכוללת של הכרת הטובה וההודאה, בין כלפי כל	30672
אדם ובין כלפי הקב"ה. (עלי שור ח"ב רע"ט).	30673
	30674
מאמר תמט	30675
ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו הגדתי היום לה' אלהיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע	30676
ה' לאבותינו לתת לנו (דברים כ"ו ג').	30677
הנה הביכורים אין להם שיעור ודי בחיטה אחת שמביא, וע"ז הוא מחוייב במקרא ביכורים שנאמרה ע"ז	30678
פרשה שלמה בתורה, ועיקרה להזכיר חסדי המקום כמ"ש רש"י, ונמצא שכל פרשת הביכורים היא ע"י	30679
חיטה אחת, שמחיתה אחת הוא מכיר חסדי המקום וטובו, ולכאורה כשנתבונן בזה מי נותן יותר, האדם	30680
לבורא כביכול, או הבורא ית' לאדם, הנה הבורא נותן רק חיטה אחת, והוא מקבל מזה פרשה שלמה,	30681
בציור אדם נותן לחבירו פרוטה, והלה מתחיל להכיר בטובו ובחסדו של הנותן, מי הוא המקבל יותר? ודאי	30682
הנותן את הפרוטה.	30683
המתבונן היטב יראה שיסוד זה הוא בכל המצוות, האדם מקבל דבר קטן והוא נדרש ליתן להבורא ית'	30684
הרבה יותר לאין שיעור מאשר יקבל מאתו, וטעות הוא אצלנו בחושבנו שנותנים מתנות לאדם, כל מה	30685

שנותנים לו, אין נותנים אלא בכדי שיחזיר הכל ביד רחבה עם רווחים, ובאמת מקרא מפורש הוא, כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו (ישעיה מ"ג), שהכל לא ניתן אלא בכדי להשיב לבורא ית' כביכול כפל כפליים.	30686 30687 30688
באמת צריך לידע שהבורא ית' נותן לאדם רק את החומר הבלתי מעובד, ועבודת האדם היא לעבד את החומר הזה, אדם ביקר ולא יבין (תהלים מ"ט), ז"א שהאדם בכוח הוא כבר ביקר, ולא יבין שכל עבודתו הוא לעבד את זה, ודאי שמה שהאדם עושה הוא יותר חשוב ומעולה מאשר החומר שקיבל, שאין ערוך ודמיון לזה, מקבל הוא חומר בלתי מעובד, והוא עושה מזה ציצים ופרחים נחמדים, ודאי שעבודת האדם בחיטה אחת שהוא מעבד, ומוציא מזה פרשה של ביכורים, אין ערוך לה נגד החיטה שקיבל.	30689 30690 30691 30692 30693
ויקרא בשם ה' (בראשית י"ב), אברהם אבינו קיבל איזה חסד ומזה הכיר חסדו וטובו של הבורא ית', הכיר את שם ה' שזהו כל תכלית האדם, הכרת שם ה' שיותר מזה אין בבריאה כולה ובכל העולמות העליונים, יצא לאברהם ממעשה חסד כל זהו, וודאי שאין ערך ודמיון למעשה חסד שקיבל אברהם, נגד מה ששילם ונתן אברהם בחזרה להבורא ית', ממעשה חסד הכיר אברהם אבינו את בוראו שזהו אמונה, מהי אמונה מה טיבה, ואיך זה יכולים להשיגה ממעשה כזה, זהו סוד הפרייקנט היודע איך לעבד את הסחורה, כוח התעשייה הוא לעבד מהדברים הכי פשוטים שלאחרים אין בהם ערך וחשיבות, דברים טובים ומועילים.	30694 30695 30696 30697 30698 30699 30700
טעות הוא אצל האדם כשהוא חושב שעוה"ז מתנה בשבילו, זוהי טעות מרה, וזהו ענין החטא של בן סורר ומורה, תכלית האדם הוא שישלם בעד כל מה שקיבל, להשיב בחזרה כל חומר הניתן לו לעבדו ולהוציא המרגליות מתוכו, הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו, הכרת חסד ה' שהוא לעולם בלי תכלית וגבול, ז"א הכרת עיקר כל העיקרים שאין למעלה הימנו הכרת שם ה', מאין מכירים זאת הלא רק מעוה"ז, מטבע פשוט.	30701 30702 30703 30704 30705
וזהו כוח בעלי התעשייה היודעים איך לעבד את זה, מפני מה לא תמצא אצל אוה"ע הכרת שם ה' חסדו וטובו? משום דסוד זה של עיבוד יודעים רק הכלל ישראל, רק להם נתגלה סוד זה, ולכן הוא אומר בית ישראל ברכו את ה', שרק ישראל הם יכולים לברך את שמו ית' ממעשה טבע פשוט, בית אהרן יראי ה' ברכו את ה', מי הם יראי ה'? אלו בעלי החרושת, שאך הם יודעים איך לעבד ולהוציא את האין סוף מהארץ.	30706 30707 30708 30709 30710
במלחמה העולמית כשבאו האשכנזים למקומותינו, וראו מה שאנו משליכים לאשפה התחילו ללקט את זה, והיו שולחים אל מדינתם ומעבדים מזה כל מיני דברים יקרי ערך, שאנו לא ידענו מזה כלום, אבל הם ידעו את סוד העיבוד, וכן הוא ברוחניות, דרק ישראל יודעים את סוד העיבוד, שמהדברים המתגוללים באשפה שאדם דש אותם בעקביו, הם מוצאים מזה שם ה'.	30711 30712 30713 30714
בקצרה היסוד הוא שלאדם נותנים רק את החומר, ודורשים ממנו שישלם בעד זה, התשלומין הם מה שיעבד אותן, וזהו באמת תשלומין, האמצעי לעיבוד זה הוא תורה, מי שאינו יודע מתורה הק' אינו יכול לעבד, ולכן זכה לזה רק הכלל ישראל שזכה לתורה, והקב"ה כביכול יושב ומחכה לתשלומין אלו, ואת זה צריך האדם להשתדל לשום למטרת עבודתו, שבזה הוא כל מבחנו, שיתכן שני אנשים לומדים וחיים יחד, האחד עולה מעלה מעלה והשני עומד על מקומו עד שהוא נובל, והוא משום דזה יודע מכוח העיבוד, וחבירו אינו יודע מזה כלל. (דעת חכמה ומוסר ח"א מא' ע').	30715 30716 30717 30718 30719 30720 30721
מאמר תנ	30722
ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו הגדתי היום לה' אלהיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו (דברים כ"ו ג').	30723 30724
וברש"י ז"ל, ואמרת אליו שאינך כפוי טובה, ויאמר ה' אל משה אמור אל אהרן קח מטך ונטה ידך על מימי מצרים על נהרותם ועל כל מקוה מימיהם ויהיו דם (שמות ז'), וברש"י ז"ל, לפי שהגין היאור על משה כשנשלך לתוכו, לפיכך לא לקה על ידו לא בדם ולא בצפרדעים ולקה ע"י אהרן, ויאמר ה' אל משה אמור אל אהרן נטה את מטך והך את עפר הארץ והיה לכינם בכל ארץ מצרים, וברש"י לא היה העפר כדאי ללקות ע"י משה, לפי שהגין עליו כשהרג את המצרי ויטמנהו בחול, ולקה ע"י אהרן ללמדך דרך ארץ בירא דשתית מינה אל תשדי ביה קלא.	30725 30726 30727 30728 30729 30730
מפליא עד היכן חיוב הכרת הטובה מגיע, שאין זה חשוב כלל אם עושה הטובה מרגיש בה או לא, הרי גם לגבי מים וחול יש להתנהג בהכרת הטוב, ועל החמורה שבחמורות מצות כיבוד אב ואם כתב החינוך, כי שורשה הוא הכרת הטוב, אמור מעתה כי מידה זו היא משורשי האדם, כל הכופר בטובתו של חבירו בסוף כופר בטובתו של הקב"ה, הרגיל לקחת מכל הבא על ידו כאילו זה מגיע לו, ואין בנפשו עדינות להרגיש בטובתו של חבירו שהטיב לו במתנתו, היאך יכיר בטובתו של הקב"ה?	30731 30732 30733 30734 30735

מי יודע, אם לא הזיקה אל הבורא המקנת בלב כל אדם בריא, מהותה היא הכרת הטוב, חדות החיים וההתפעלות על פלאי העולם מעוררות הכרת הטוב, כלפי מי שנתן לנו את החיים ואת העולם, איך נחיה ונהנה מעולם עשיר זה יום יום רגע רגע, מבלי להודות עבור כל זאת?	30736
עבודה גדולה חייבוננו חז"ל לברך מאה ברכות ביום, לחזור מאה פעם ביום כי ה' הוא מלך העולם, והוא שנתן לנו כל הנאה, את הגוף ואת הנשמה, את התורה ואת המצוות, יסוד העבודה הזאת היא הכרת הטוב, ומידה זו אינה נפרדת לחלק שבין אדם למקום ולחלק שבין אדם לחבירו, המידה אחת היא, והכופר בטובתו של חבירו סופו לכפור בטובתו של הקב"ה, ההקדמה החינוכית לעבודת ברכות הנהנין היא מידת הכרת הטוב.	30737
מכתב לחזקיה מלך יהודה בחלותו ויחי מחוליו, אני אמרתי בדמי ימי אלכה בשערי שאול פקדתי יתר שנותי, אמרתי לא אראה יה בארץ החיים (ישעיה ל"ח), אמרתי לא אראה יה, פירש רבינו סעדיה ענין הודאה, ונכון הוא, כי ראות האל הוא ההודאה והשבח לפניו והתבונן בדרכיו רד"ק, נפלא מאד למתבונן, איך ובמה רואים את ה' ממש? בהכרת טובתו ובהודאה, מנפלאות תקנת חז"ל הוא להעמידנו תמיד ע"י היצירה, אין עולם עתיק לפנינו, אלא יום יום שעה שעה בריאה חדשה, כל אשר עינינו רואות וכל הנאה שאנו טועמים, בריאה חדשה אשר הושיט לנו הבורא מהאין, כדי שנכיר חסדו וחכמתו ונראה אותו. עולם כזה המתחדש לפני עינינו יום יום, אינו מעלה חלודת שיגרה, והעין המתרגלת לראות תמיד בריאה מאין אינה עוד סמוית שכחה, הכל מסביב לנו, ואנחנו בעצמנו, ה' מחדש בטובו תמיד מעשה בראשית! וכל הנאה וכל ריח, כל ערב וכל בוקר, והנשמה והגוף, מתנה היא מאתו שנכיר אותו ואת חסדו אתנו. (עלי שור ח"א עמ' קי"א).	30738
	30739
	30740
	30741
	30742
	30743
	30744
	30745
	30746
	30747
	30748
	30749
	30750
	30751
	30752
	30753
	30754
	30755
מאמר תנא	30756
ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו הגדתי היום לה' אלהיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו (דברים כ"ו ג').	30757
וברש"י הביא את הספרי ואמרת אליו שאינך כפוי טובה, בוידוי ביכורים חייבה התורה הכרת הטוב, וזה נוגע בין בבני אדם ובין נגד הבורא, וכמ"ש (ירושלמי ברכות פ"ג), כל הכופר בטובתו של חבירו לבסוף כופר בטובתו של מקום, והנה הכרת הטוב הרי זו מעלה טבעית בנפש האדם הישר, ומאידך חסרון הכרת הטוב הוא מכוח פחיתות הנפש, הסיבה העיקרית הגורמת להיות כפוי טובה הוא כשמחזיק טובה לעצמו, היינו הרגשה שאכן מגיע לו הטובה וחייבים לו, וכל זה תולדה ממידת הגאווה שמחשיב מאד את עצמו. אהבת עצמו מעוררות עיניו עד שחושב שכך מגיע לו, וכמו השוחד יעור עיני חכמים, ויש שאפילו שאינו בעל גאווה ממש ואינו מרגיש התנשאות בעצמו, מ"מ מחזיק טובה לעצמו בעד מעשיו הטובים, או בעד מעלות נפשיות שיש לו, וממילא אינו מכיר טובה רק מחזיקה לעצמו שהטוב הוא שלו, וזהו נגד האמת בעצם, וזהו שתקנו חז"ל דחייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, ודרשו בגמ' (מנחות מ"ג): מה ה' אלהיך שואל מעמך, אל תיקרי מה אלא מאה, ואף דברכות דרבנן, אך הגדר הוא הכרת ההודאה לה' בכל פרטי עניניו, וזהו יסוד שהשי"ת דורש ממנו.	30758
ובאבות (פ"ד מ"ח) אמרו, אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת, והביאור, מכיון שלכך נוצרת הרי מחוייב אתה בכך, ואין לך לדרוש יישר כוח על פרעון חוב שהינך מחוייב, כי לכך נוצרת, כי הרי כל תכלית הבריאה היא כדי להטיב עם בריותיו, וחסדי ה' הם רק ע"י התורה, וזהו החסד הגדול ביותר שמקבל האדם, ולכן ברכת התורה חיובה מן התורה, אם כן איך יחזיק טובה לעצמו ויכיר שחייבים לו בעד זה שקיבל טובה כזו, ובשביל מתנת הון רב שקיבל, הרי קיבל תשלומו.	30759
את ה' האמרת היום ללכת בדרכיו ולשמור חוקיו ומשפטיו ולשמוע בקולו, וה' האמירך היום להיות לו לעם סגולה, הראב"ע והרמב"ן פירשו האמרת והאמירך מלשון גדולה וחשיבות, וזה לעומת זה, כנגד האמרת האמירך, אכן במה מתבטא האמרת, נתפרש בקרא דהוא ע"י לשמור מצותיו, כי זהו בעצם הטוב בעצמו, הרי דזהו שכר גדול לנו, וזהו אפילו ביגיעת התורה והמצוות הנמסר לבחירת האדם, א"כ אין שייך להחזיק טובה לעצמו, ומכ"ש בענינים שמקבל ממש כמו עשירות וגדולה, הריהו מקבל ממש, ואיך ידרוש שמגיע לו טובה או שכר עבור זה.	30760
והנה טבע האדם להיפך ממש, כי העשיר יש לו תביעות רבות על כל סביביו לכבוד, ואם יצא דבר מה נגד רצונו נתמלא כעס, ותביעותיו חזקות כאלו נטלו המגיע לו, וכן באדם מכובד שדבריו נשמעים, זה גורם שהערכה שלו ודרישותיו גדולות למכביר, וזה לפי שאינו מכיר שקיבל טובה וחסד מאת הבורא, מלבד שאינו מרגיש שמקבל הרבה יותר מהמגיע לו, והרבה גדולים וטובים ממנו דרגתם למטה ממנו.	30761
חסרון ההכרה גורם דבר זה, כי טבע ההצלחה בקנינים וכדומה גורמת רמות הלב כמפורש בתורה (דברים ח'), פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת, ובקרך וצאנך ירביון ורם לבבך ושכחת את ה' אלהיך,	30762
	30763
	30764
	30765
	30766
	30767
	30768
	30769
	30770
	30771
	30772
	30773
	30774
	30775
	30776
	30777
	30778
	30779
	30780
	30781
	30782
	30783
	30784
	30785

נמצא דלא די שאינו מכיר טובה, ושאינו מכיר את חיובו שלא להיות כפוי טובה, אלא אדרבא מאוויו רבים יותר ויותר, עד שמלא תרעומות אפילו נגד הבורא על מה שיגיעוהו.	30786
והנה מידה זו של כפיית טובה גורמת שכל טובה שמקבל תהפך לו לרועץ, ותביעותיו מתגברות כשמדמה בשכלו שהכל שלו, וחושב שמגיע לו יותר ויותר, ובאמת מסיר הטובה עצמה, כי אחרי שמבקש הרבה הלא כל זה אינו שוה לו, כי הכל מתמעט בעיניו, והרי נמצא תמיד חסר מטובה, ומכ"ש שנדמה לו שמחסרים אותו, והרי הוא עשוק ורצוץ כל הימים, משא"כ במי שמכיר כי אין מגיע לו, והכל מחסדי השי"ת עליו, הרי נהנה בטובה מאד כי הריהו בעצם משולל מזה, אלא שהטיב הבורא עמו, ואז מרגיש ונהנה בטובה, וכמבואר בכוזרי (מאמר שלישי י"ז) לגבי הברכות שחייבו חז"ל, שמחזקים השביעות רצון והשמחה בקבלת הטוב.	30787
וזה הגורם למניעת הטוב מבני אדם, כי חסרון ההכרה גורם סילוק הטובה, וכמ"ש העושה טובה למי שאינו מכירה כזורק אבן לחמת, כי אין תועלת בזה, וכן אמרו (ברכות ל"ה.), הנהנה מהעוה"ז בלא ברכה כאילו גוזל להקב"ה וכנסת ישראל, וכן ח"ו בצער, כי המתגאה ואף המחזיק טובה לעצמו לא יוכל לקבל את דינו והוא מלא תרעומת, ובמרגניתא דבי רב תרעומת אחת דוחה מאה פרנסות, והגדר של תרעומת הוא שסובר שמגיע לו, וזה גורם ח"ו לחזק הפורענות, כמאמרם ז"ל (מו"ק כ"ז:), כל המתקשה על מתו יותר מדאי על מת אחר הוא בוכה.	30788
ובגמ' (חולין פ"ט.) דרשו עה"פ לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם, אמר להם הקב"ה לישראל, חושקני בכם שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטים עצמכם לפני, נתתי גדולה לאברהם אמר ואנכי עפר ואפר, למשה ולאהרן אמר ונחננו מה, לדוד אמר ואנכי תולעת ולא איש, מכוח הגדולה עצמה נעשו עניים יותר, מדלא קאמר אפילו כשאני נותן לכם גדולה אתם ממעטים עצמכם לפני, אלא כשאני נותן לכם גדולה היינו מכוח הגדולה עצמה, נעשו עניים יותר ויותר שמקבלים חסד כ"כ.	30789
ויש לבאר עוד, כי הלא רצונו של הקב"ה להשפיע טובה לאין שיעור, אך החסרון הוא במקבלים שאין יכולים לקבל, שחושבים שאכן מגיע להם הגדולה, וממילא אי אפשר שימלא הקב"ה רצונו להשפיע לאין שיעור, ובשעה שאדם מצטער שכונה מה אומרת קלני מראשי קלני מזרועי (חגיגה ט"ו:), אכן חושקני בכם הוא שהאבות יכלו לקבל, כי אף לזבל פרדותיו של אברהם ולא כספו וזהבו של אבימלך, ונשיא אלהים אתה בתוכנו, ובכ"ז היה בעיניו כעפר ואפר, הרי נתמלא רצונו ית' שאפשר להשפיע מרוב טובו וחסדו, וזהו חושקני בכם.	30790
ובספרי (ואתחנן א') אמרו, שני פרנסים טובים עמדו להם לישראל, משה ודוד מלך ישראל, והיו יכולים לתלות במעשיהם הטובים, ולא ביקשו מן המקום שיתן להם אלא חינם, וזה ק"ו, ומה אלו שיכולים לתלות במעשיהם הטובים, ולא ביקשו שיתן להם אלא חינם, מי שאינו אחד מאלף אלפי רבי רבבות מתלמידיהם, עאכו"כ שלא יבקש מלפני המקום שיתן אלא חינם, הרי שהרגישו שאין יכולים לתבוע כי אין מגיע להם כלום, ובגמ' (ברכות י'): אמרו, חזקיה תלה בזכות עצמו דכתיב זכר נא את אשר התהלכתי לפניך, תלו לו בזכות אחרים, שנא' וגנותי אל העיר הזאת למעני ולמען דוד עבדי.	30791
הרי אף שהרביץ תורה כידוע ואין כמותו בכל הדורות, אכן כיון דתלה בזכות עצמו תולין לו מן השמים בזכות אחרים, ואמרת דבגמ' (סנהדרין צ"ד.) ביקש הקב"ה לעשות חזקיהו משיח, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע ומה דוד מלך ישראל שאמר כמה שירות ותשבחות לפניך לא עשיתו משיח, חזקיה שעשית לו כל הנסים הללו ולא אמר שירה לפניך תעשהו משיח, לכך נסתתם, והנה הטעם דלא אמר שירה כיון דתולה בזכות עצמו היה, ואחרי דחשב שמגיע לו בזכותו, מנעה הרגשה זאת ממנו כל הטוב ההוא.	30792
והנה ענין זה נוגע לכל מלחמת היצר נגד רדיפת החומריות, כי במידה זו שמרגיש שמגיע לו הטוב, וכל רצונו צריך להתקיים, הרי בטבע הוא בעל גאווה וממילא קשה מאד לשבור רצונו, ואחרי שמגיע לו כל מה שמבקש הרי קשה לו לוותר, אכן מי שמרגיש שאינו ראוי לזה, הרי תקוותו רחוקה מן המציאות, ולא שייך לתבוע כלל על זה, ולא ישלטו בו רצונותיו ותאוותיו כלל, ואם אין מחזיק טובה לעצמו, ומכיר שהכל מחסדו ית"ש, הרי בזה נחלש הרבה כוח הרצון והתאוה.	30793
וכמה גדולה חובת ההתבוננות תמיד, כי יראה ויכיר השגחתו החופפת עליו, והנה לחזק הכרה זו צריך התבוננות ביותר, כי מצד השני הרי צריך להיות כצור חלמיש, עז כנמר וגבור כארי (אבות פ"ה) ולהכיר חשיבותו, וכמ"ש רשב"י (סוכה מ"ה:) אם שנים הם אני ובני הם, ואמרו (עדות פ"ח) מוטב לו להקרא שוטה כל ימיו, היינו שייראה בעיני העולם כשוטה, ולא שעה אחת רשע לפני המקום, ואיך יוכל לקיים זה אם לא ידע ויכיר בבירור, שהם השוטים והוא הפיקח.	30794
אך הכרה זו אינה סותרת להרגשת נמיכות הרוח, כי הרגשת החשיבות והתקיפות היא מצד הענינים עצמם, שידוע ומכיר חובתו וחשיבות העבודה עצמה, אך יחד עם זה אפשר שיהיה שפל בדעתו ממש, שגם זה	30795
	30796
	30797
	30798
	30799
	30800
	30801
	30802
	30803
	30804
	30805
	30806
	30807
	30808
	30809
	30810
	30811
	30812
	30813
	30814
	30815
	30816
	30817
	30818
	30819
	30820
	30821
	30822
	30823
	30824
	30825
	30826
	30827
	30828
	30829
	30830
	30831
	30832
	30833
	30834

עצמו שהוא מכיר חובתו הוא קבלת חסד מהשי"ת, וכן ראינו בכל גדולי עולם בדורות האחרונים, שהענוה	30835
האמיתית והאמיצות לבלי חת שכנו בתוכם יחד. (משנת רבי אהרן ח"ב עמ' ט"ו).	30836
	30837
מאמר תנב	30838
ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו הגדתי היום לה' אלהיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע	30839
ה' לאבותינו לתת לנו (דברים כ"ו ג').	30840
תניא רשב"י אומר, אדם שבחו בקול נמוך וגנותו בקול רם, שבחו בקול נמוך ויודוי מעשר, גנותו בקול רם	30841
ממקרא ביכורים ארמי אובד אבי, היינו גנותו שמתוודין שאביהן לבן הארמי היה רשע (רש"י שם), (סוטה	30842
ל"ב), מה מאד העמיקו כאן חז"ל בהבלטת הרעיון המוסרי, על דבר פרסום הרע לשם ההתרחקות ממנו,	30843
וגילוי מקורו של הרע לשם היטהרות והסתייגות ממנו, ואפילו כשהרע נראה רחוק ממנו במרחקי המקום	30844
והזמן.	30845
מבהיל הוא הענין, שצריך האדם להתוודות ולומר בקול רם ששמץ מיני רשע אולי עדיין דבק בו, מצד	30846
רשעות אבותיו או אבות אבותיו ממרחקי אלפים בשנים, ארמי אובד אבי! היינו שמרגיש בפגם שצריך	30847
למרקו ולטהרו, כי אולי הועבר אליו פגם זה, ואף בתוך זרמי הדורות נכתם ונדבק עונו בו, ומחובתו לומר	30848
בקול רם בכדי להתאמץ להסיר ממנו את הכתם הזה.	30849
והיינו שכל בן ישראל צריך בשעת יודוי מעשר לומר לעצמו, שאולי משהו מלבן הארמי נדבק בו, והוא	30850
מתבייש ונכלם בפגם זה, ושואף להזדכך ממנו, עאכ"כ שצריך האדם להתבייש ולהכלים לנפשו בקול רם,	30851
על הפגמים הכתמים והנגעים שהוא יודע שהם דבוקים ואדוקים בנפשו, ומה מאד צריך הוא האדם להזכיר	30852
לעצמו את עוונותיו ופגמיו למען הסירם ולהרחיקם, ויתאר לעצמו מה מאוס הוא הפגם הזה שעלול להיות	30853
מודבק בזרעו וביוצאי חלציו, אם לא יזדרז בעוד מועד להעבירם מעל עצמו.	30854
ואכן שההיכנעות הרצויה והתשובה האמיתית של עקירת הרע בשורשו לא יתכן כי אם בקול רם, רק ע"י	30855
גערה וצווחה תהווה פעולת התשובה, ומן ההכרח שהאדם שבנפשו התלהט הניצוץ הטהור של התשובה	30856
והתשוקה לקיים ובו תדבק, שיכלים את עצמו, את החטא השוכן בקרבו, יבזהו וידכהו עד דכדוכה של	30857
נפש, כמ"ש בעל החובת הלבבות (שער התשובה פרק ה'), שיוכיח נפשו ויכלימנה במצפונו על מה שהיה	30858
מקצורו בחובת הבורא יתעלה, וכן כזה דברי רבינו תם, איך ישובו החטאים והפתאים מחטאם אם לא	30859
יגערו בנפשם, ואכן שאין שום רושם אמיתי נחרת בנפש מבלעדי הגערה העצמית, ורק בצווחה על עצמו	30860
יצליח לחתור חתירה תחת הטמטום האופפת את מצפוני הנפש!	30861
יתאר נא האדם לעצמו את חייו עלי חלד, הלא הוא רק מעין טבעת קטנה בשלשלת הדורות, ויתכן שאיזה	30862
פגם שבזרמי הדורות היצוקים בלבו, ואפילו מהשפעת לבן הארמי עדיין רותח בלבו, והלא מחובתו הוא	30863
שאותו הפגם יוסר, ולבבות הדורות הבאים אחריו ישאו את דבר ה' ביתר טהרה!	30864
והנה ביחס לשבחו הורונו חז"ל שצריך לאמרם בקול נמוך, כי בזה מוכיח שבלבו הוא שואף ונוטה	30865
להתרחק ממידותיו של לבן הארמי, כי דרכו של לבן הארמי וכל ההולכים בעקבותיו, להתהדר ולהשמיע	30866
ברבים כל מעלותיו והצלחתו בחיים, אבל את גנותו חטאיו ומעשיו הנבזים הוא מבליעם בפיו ואומרם	30867
בקול נמוך, מכסה פשעיו וצובע את חסרונותיו ומכשוליו בצבע של לשמה, ומעמיד פנים של איש בעל	30868
משמעת וסדר, לכן המשמיע את גנותו בקול נמוך ושבחו בקול רם, מגלה את דעתו שהוא להוט אחרי	30869
הייחוס שמצד לבן הארמי, ולא מצד האבות אברהם יצחק ויעקב בחירי ה'.	30870
וענין זה של גנות הרע בקול רם והגערה ברע לכל צורותיו וגילוייו, זהו יסוד מוצק וראשוני בתורת	30871
המוסר, ורק ע"י כך יוכל האדם לעמוד על ההפסד האיום והנורא הכרוך ברע לו ולדורות הבאים, וכמ"ש	30872
רבינו יונה זצ"ל, לדעת חכמה ומוסר, המוסר הוא גנות הרשעים והודעת הנזק וההפסד המגיע מהם עכ"ל	30873
(משלי א').	30874
גנות הרע והבושה מהחטא הוא תחילת עבודת ה', יחזור ויתמיד בלימודו בקול רם את גנות הרע, ויתבייש	30875
מיחס השחתת המידות, יגער בנפשו ויכלימנה על נטיות לבו לחטא ותשוקותיו למידות רעות, יגנה בשכלו	30876
ע"י לימוד המוסר בקול רם את המידות הרעות, וזהו גדר תחילת התשובה והחרטה, כי אם לא יגנה ולא	30877
יבזה את המידות הרעות והחטא, איך יפרוש מהם, ורק ע"י הכרת גנות הרע ירפה ידיו מחטא וממידות,	30878
ויברח מהם כבורח מן האש, ולא די שיתרחק מחטא ומעבירה, אלא גם יתרחק משורש החטא שהוא	30879
המידות הרעות, כמ"ש הרמב"ם ז"ל, שכל החטאים שורשם במידות רעות.	30880
וראיתי בכוכבי אור מהגרי"ב זצ"ל הערה נפלאה בענין זה, השוחט לשם עולה שחיתתו פסולה, השוחט	30881
לשם חטאת שחיתתו כשרה, ואמרו בגמ', א"ר יוחנן לא שנו אלא שאינו מחוייב חטאת, דלא אמרי אינשי	30882
השתא מפריש לה, דהא חטאת לאו בנדר ובנדבה אתי, והא לא חשו רבנן דלמא מאן דחזי סבר מחוייב	30883
חטאת הוא, דההוא קלא אית ליה, דמי שבא לידו דבר עבירה בשוגג אינו מחפה עליה כדי שיתבייש	30884

ויתכפר לו, עכ"ל הגמ' (חולין מ"א), ומבואר מזה שהיה להם לחז"ל חזקה פשוטה, דכל מי שנכשל גם	30885
בעוון שוגג, הוא דואג להשיג כפרה על חטאו, וע"כ אינו מחפה על העבירה, ורוצה שידעו רבים מזה למען	30886
שיתבייש ויתכפר לו עכ"ל.	30887
הורונו חז"ל שמחובתנו לשים על לב ולהכיר בגנותן של המידות הרעות, על עכן שעבר על החרם נאמר,	30888
וגם עברו בריתי אשר ציויתי אותם, וגם לקחו מן החרם, וגם גנבו וגם כחשו וגם שמו בכליהם, אמר ר'	30889
אילעי מלמד שעבר עכן על חמישה חומשי תורה שנא' חמישה פעמים גם, וא"ר אילעי בר מספרתא, מלמד	30890
שעכן מושך בערלתו היה, וא"ר אבא בר זבדא, מלמד שעכן בעל נערה המאורסה, פשיטא? (הא ר' אילעי	30891
גופא אמר דעבר על כל התורה, רש"י שם), מהו דתימא כולי האי לא פקר נפשיה (כולי האי, רע לשמים	30892
ורע לבריות, לבייש את המשפחה ולאוסרה על בעלה, רש"י) (סנהדרין מ"ד).	30893
	30894
מבהיל ואיום לשמוע עד איזו ממדים נוראים עלול האדם להתגלגל בהשחתתו, אמנם יודעים אנו בדרך	30895
כלל שיכול הוא האדם להגיע לידי תיעוב בהנהגתו הציבורית והמוסרית, אבל לגלות את תהום התועבה	30896
וההשחתה שבנפש עכן רק על יסוד מעשה גניבה אחד, זה היה רק בכוחם של חז"ל, ומגמתם בזה להזוהירו	30897
באזהרות חמורות וקשות מאד, למען נדע שאם נכשלים אנו חלילה באיזה חטא, ובעינינו בלתי כבד מאד,	30898
אל נא להשלות את נפשנו לומר שאך פגם קטן נפגמנו.	30899
ולכן הציגו חז"ל נגד עינינו את מעשה עכן, וגילו לנו ע"פ רמזי דברי הנבואה שבספר יהושע, שעכן זה לא	30900
רק שעשה את העבירה הזאת, אלא שבעקבה התגלגל בזוהמא, והיה מושחת ומתועב הן לשמים והן לאדם,	30901
ולא היסס מלהרשיע בכל מיני בזיונות ותועבות שאין להעלות על הדעת, ומגמת חז"ל היתה שנדע להיזהר	30902
ולגזור בנפשנו.	30903
ועוד יש לנו להרגיש על התיאור המפורט שחז"ל הציגו לפנינו בתיאור עכן, והלא במאמרם שעכן עבר על	30904
חמישה חומשי תורה, ממילא שדין נערה המאורסה נכלל בזה, אלא שחז"ל העמיקו לתאר לנו את	30905
ההשחתה שבעכן, לא רק מפאת שעבר על איסור ערוה מצד האיסור של בין אדם למקום, בהשחתת צלם	30906
האלהים שבו, בהטלת פגמים נוראים בנפש, שכל זה הוא בגדר של העדר יראת שמים, ואשר בזה המובן	30907
שבעבר על חמישה חומשי תורה שניתנו לנו מהקב"ה.	30908
אלא שגם נתחללו בו כל רגשות הטבעיים האנושיים הפשוטים ביותר, ניטל ממנו כל רגש להיות חס על	30909
כבודה של בת ישראל, שלא לבזותה ושלא לחללה ולאסרה על בעלה, חילל ותיעב וביזה אף את רגש	30910
הטבעי של כבוד אנושי, והלא אחריות טבעית זו, צריכה לרסנו שלא לבזות כבוד בת ישראל מאורסה!	30911
אבל אוי ואבוי, השחתתו לא ידעה כל גבול! וכל זה גילו לנו חז"ל מהמעשה של הגניבה בשעת חרם	30912
המלחמה!	30913
והנה שמענו וראינו עד כה, מה מאד צריך הוא האדם, לא להשלות ולהשתיק את עצמו, לא להתעלם מן	30914
הצפונות העמוקות שבנפשו, הן לטובה ולחסד התעלות ודבקות באלהות, והן לשבט ולבקורת ולפיקוח	30915
תמידי השכם והערב בכל עת ובכל רגע, שלא נדרדר חלילה לזוהמא ולניווון, ומתפקידו לעמוד על המשמר	30916
ובכל תנודה וזיו הרשע שבנו לגעור בקול רם! (אור הנפש).	30917
	30918
מאמר תנג	30919
וענית ואמרת לפני ה' אלהיך ארמי אובד אבי וירד מצרימה ויהי שם לגוי גדול עצום ורב. וירעו אותנו	30920
המצרים ויענונו ויתנו עלינו עבודה קשה (כ"ו ה').	30921
באותה שעה ובשעה של שיא השמחה, שבו אתה מוקף ברכה ואושר מכל הצדדים, בעוד שמש ההצלחה	30922
זורחת עבורך ומחייכת אליך, מלטפת על פניך באהבה ובחיבה, כאשר שדותיך מלאים תבואה וקרמיק	30923
עמוסים שפע ממעל, דוקא אז חייב אתה להיזכר שהיו גם ימים אחרים, ימים של עצב ושל צער.	30924
דוקא בשעה זו שלבך גואה משמחה ואתה מוצף רגשות של אושר והנאה, אסור לך לשכוח את העבר	30925
העצוב והמר, דוקא אז וענית ואמרת, תתרכז בזכר העבר יותר מאשר בהווה המשמח אותך, תדפדף בכל	30926
קורות העבר, היזכר בכל פרט ופרט, החל מארמי אובד אבי וירד מצרימה, ובמיוחד תתעכב על וירעו	30927
ויענונו ויתנו עלינו עבודה קשה עד ונצעק אל ה' אלהי אבותינו והלאה עד ויביאנו אל המקום הזה.	30928
וענית ואמרת בהרמת קול, אל תתבייש עם העבר המר והמשפיל, אל תשכח אל תבליע זאת בלשונך, אלא	30929
הרם קולך ואמור, שכן אם תזכור את העבר שלך ואת עניותך ודחקותך, אז יש תקוה כי גם תזכור ולא	30930
תסיח את דעתך ממצב חבירך המדוכא בעניות, בושה וחרפת רעב, וזה יביא אותך שתקיים גם את ושמחת	30931
בכל הטוב, שהטוב והשמחה יגיעו גם אל בית הלוי ואל בית הגר, ולא תעשה שמחה רק לך ולביתך לבד.	30932
התורה הבינה והכירה את כוחות הנפש של האדם, היא יורדת אל תוך נפש העני שעלה והצליח בעשירות,	30933
שהוא משתדל בכל האמצעים להשכיח מעצמו את עברו, העני שעלה מסרב לזכור את עליבותו ואת מצבו	30934

השפל שהיה שרוי בו בעבר, עד כדי כך שיש לו לעני הזה לשעבר תרעומת על מי שבא להזכיר לו מה	30935
שעבר עליו פעם, וזכורני שפעם בדידי הוה עובדה, שדיברתי על לבם של בני משפחה אחת שהיו בעבר	30936
עניים מדוכאים וחיו בעניות ובושה ונתעשרו אח"כ, והערתי להם שכדאי שיזכרו את העבר שלהם, ויודו	30937
להשי"ת בתודה על שזכו ונחלצו מעניותם למצב של רווחה ועשירות.	30938
ועל זה הגיבו באוזני ואמרו בנימה תקיפה, כי אפסיק ולא אדבר כך, ולא אעורר להם זכרונות מן העבר,	30939
שכן העבר מזכיר להם את הבושה, והם עושים כל המאמצים להשכיח זאת מלבם, הם פועלים בכל כוחם	30940
להסתיר מעיני עצמם ומעיני אחרים כל קורות הזמן שעבר, ומכל שכן שאינם מוכנים לשמוע דברים	30941
שמזכירים להם כל זה.	30942
היו מקרים לאחר השואה הנוראה, שנשארו ניצולים מכבשן האש, שעלתה בידם להצליח מבחינה חומרית,	30943
והם התנכרו לקרוביהם אפילו לאחים ולאחיות, וסירבו להכניס אותם לבתיהם, מפחד שמא יודע לאנשים	30944
שפעם היו הם עניים במדינתם הקודמת, שנמנו אז על דלת העם ונחשבו להדיוטות ביחוסם, והתעסקו	30945
לפרנסתם במלאכות פחותות, פחדו שמא יתגלה קלונם ברבים, ויזיק לשם הטוב שהשיגו לעצמם עתה	30946
בעשירותם ובחברתם המכובדת, אבל התורה אומרת וענית ואמרת בהרמת קול, אל תתבייש, אל תתנתק	30947
מן העבר, אלא תקשר אותו עם ההווה ועם העתיד. (מעייני החיים).	30948
	30949
מאמר תנד	30950
ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתת לי ה' והנחתו לפני ה' אלהיך והשתחית לפני ה'	30951
אלהיך (דברים כ"ו י').	30952
ר' יוסי הגלילי אומר, אין מביאין ביכורים מעבר הירדן שאינה ארץ זבת חלב ודבש (ביכורים א' י'),	30953
ובירושלמי (שם ה' ח'), תני אשר נתת לי ולא שנטלתי מעצמי, מה דביניהון? א"ר בון חצי שבט המנשה	30954
ביניהון, מאן דאמר אשר נתת לי ולא שנטלתי מעצמי, חצי שבט המנשה לא לקחו מעצמן, מאן דאמר ארץ	30955
זבת חלב ודבש, אפילו כן אינה מארץ זבת חלב ודבש, ראה מה שהרוויחו ומה שהפסידו, חטפו הארץ	30956
והפסידו מצות ביכורים לעולם, ולבסוף גם הארץ הפסידו שגלו תחילה מן הארץ.	30957
ולפי"ז יש להבין מ"ש בגמ' (מכות י'). מה שהבדיל משה שלוש ערים וכנגדו הבדיל יהושע לארץ כנען,	30958
אף שהיו בעבר הירדן בגלעד רק שני שבטים וחצי, מ"מ כיוון דנפיש רוצחים שם היו צריכין לשלוש	30959
ערים, ומקשים העולם איך זה שבמספר מועט כ"כ של שבטים, יעלה מנין ומספר הרוצחים יותר מעשרת	30960
שבטים שבארץ כנען?	30961
אכן י"ל כיוון שהאבות בני גד ובני ראובן נטלו מעצמם הארץ, אחרי שראו שהיא מקום מקנה והיה בזה	30962
ממין חשק הממון, עד שהקדימו הצאן לטפם, וכמבואר בחז"ל (מד"ר מטות כ"ב ו') שלוש מתנות נבראו	30963
בעולם, חכמה גבורה ועושר, וכיוון שלא באות מן הקב"ה סופן להיפסק ממנו, וכן אתה מוצא בבני גד ובני	30964
ראובן, שהיו עשירים הרבה והיה להם מקנה גדול, וחיבבו את המקנה וישבו להם מעבר הירדן, לפיכך גלו	30965
תחילה שנא' ויגלם לראובני ולגדי.	30966
וכיוון שאבות שבטי ראובן וגד היו להוטים אחר הממון, ועשו מהעיקר טפל ומהטפל עיקר, השפיע הדבר	30967
לעתיד לדורות על בניהם ועל זרעם, שנתפתחו אצלם כוחות טבעיים ופשוטים עד כדי רציחה שוגגת, כי	30968
כוח החמדה של הכסף מביא לידי תחרות, לידי קנאה ושנאה למחלוקת ומריבה, והתוצאות מזה חמורות	30969
ביותר, וכל זה מפני שחסרה באבות מידה מסויימת של בטחון בהשי"ת.	30970
מצינו בגמ' (ב"ק צ"ז), מטבע של אברהם אבינו ע"ה זקן וזקנה מצד אחד, ובחור ובתולה מצד אחר,	30971
ופירש המהרש"א ז"ל, ויותר נראה לפרש כולה ע"פ הנס, שאחר שנעשו זקנים כמ"ש ואדוני זקן ואני	30972
זקנתי חזרו לימי הנעורים, שנעשו בחור ובתולה, כמ"ש אחרי בלותי היתה לי עדנה, ולמה הנציחו את הנס	30973
דוקא ע"י המטבע ולא ע"י דבר אחר? על זה אומר אחיו של המהר"ל בספר החיים (פרק ח'), כדי למאוס	30974
את המטבע, כי המטבע עם הרושם של הנס הם דברים המתנגדים, כי מי גורם לטשטוש זכרון הנס, מי	30975
מחליש את כוח הזכרון? הלא הוא הכסף והמטבע שקוברת את בעליה, שמחרכת כל דבר רוחני גם אצל	30976
הגדולים.	30977
והגר"א ז"ל באבן שלמה אומר כי בחמדת הממון נלכדים גם תלמידי חכמים, ולכן הנציחו את רושם זכרון	30978
הנס במטבע, כדי להשפיל את המטבע, את חשק ויצר דמיון הכסף, והכתוב אומר צרור הכסף לקח בידו	30979
(משלי ז'), ואין כסף אלא צדיקים (סנהדרין צ"ו), מפני שהצדיקים ממאסים את הכסף, לכן נקראים הם	30980
כסף לפי שהם שולטין עליו, וחז"ל קראו אל הברכות מטבע שטבעו חכמים, לפי שהכסילים הם קטני	30981
אמונה וישימו מבטחם על המטבעות, כי הכסף יענה את הכל, אבל הצדיקים ישימו בטחונם בהקב"ה	30982
ומתפללין אליו שיפרנסם ברחמיו המרובים, נמצא שהתפילה היא מטבע שלהם.	30983

טבעו של הכסף שהוא יכול לקרר ולצנן כל רגש טוב, ולקלקל כל מידה טובה ונכונה, וכמה חללים הפילה,	30984
וכמה שיש לאדם להתרחק, כי מתאוות הממון והנאת הגוף, יגיע האדם ממש עד לרציחה, כמ"ש המהר"ל	30985
ז"ל בחי' (מס' שבת), תנו רבנן שעה ראשונה מאכל לודים, פירוש כך האוכל בשעה ראשונה נעשה	30986
רעבתן, עד שבסוף יבוא לאכול גם כן בני אדם, שעה שניה מאכל לסטים, והאוכל בשעה שניה נעשה	30987
רעבתן עד שיבוא ללסטם הבריות כאשר אינו מוצא לאכול.	30988
הרמח"ל זצ"ל בספרו מסילת ישרים (פרק י"ג) אומר וז"ל, המאכל והמשתה כשניקן מכל איסורי האכילה	30989
הנה הם מותרים, אמנם מילוי הכרס מושך אחריו פריקת העול, ומשתה היין מושך אחריו הזנות ושאר	30990
מינים רעים, כש"כ בהיות האדם מרגיל עצמו לשבוע מאכילה ושתיה, הנה אם פעם אחת יחסר לו רגילותו	30991
יכאב לו וירגיש מאד, ומפני זה נמצא הוא מכניס עצמו בתוקף עמל הסחורה ויגיעת הקנין, לשתיה	30992
שולחנו ערוכה כרצונו.	30993
ומשם נמשך אל העול והגזל, ומשם אל השבועות וכל שאר החטאים הבאים אחר זה, ומסיר עצמו מן	30994
העבודה ומן התורה והתפילה, מה שהיה נפטר מכל זה אם מתחילה לא היה מושך עצמו בהנאות אלה	30995
עכ"ל, חבל על אלו האנשים שחוטפים ומפסידים, וכש"כ על תלמידי חכמים הקפידה יותר גדולה	30996
שמפסידים חכמתם ויראתם, אל נא חכמים יקרים, חוסו נא על עמלכם ויגיעכם. (אור חדש).	30997
	30998
מאמר תנה	30999
ואמרת לפני ה' אלהיך בערתי הקודש מן הבית וגם נתתיו ללוי ולגר ליתום ולא למנה ככל מצותך אשר	31000
צויתני לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי (דברים כ"ו י"ג).	31001
עומדים אנו שבועיים לפני ראש השנה, וקוראים בתורה פרשת תוכחה, כפי הגמ' (מגילה ל"א.), שעזרא	31002
תיקן להן לישראל שיהיו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת, ושבמשינה תורה קודם ר"ה, מאי	31003
טעמא? אמר אביי ואיתימא ריש לקיש, כדי שתכלה שנה וקללותיה, ויש להוסיף טעם לטעמא של אביי,	31004
שלפיכך קורין את הקללות סמוך לר"ה, כדי שניתן אל לבנו את כל הצרות והפורעניות הבאים עלינו, מפני	31005
שלא שמענו בקול ה' ולא עבדנו אותו מתוך שמחה וטוב לב, וסרנו מן הדרך הטובה, ועל כן באה עלינו כל	31006
הצרה הזאת, המכות הכתובות והלא כתובות בתורה.	31007
וכן אנו קורין את הקללות שבתורת כהנים לפני חג השבועות, שמתוך הקללות שנאמרו לפני אלפי שנים	31008
ונתקיימו בנו בעוה"ר, נבין ונשכיל ונחפש דרכינו לחזור בתשובה שלמה, ונקבל מחדש את התורה ברצון,	31009
והנה בפרשה זו אנו קוראים בראשיתה את שתי המצוות האחרונות שנצטוינו ע"י מרע"ה מפי הגבורה,	31010
וידוי ביכורים עם וידוי מעשרות, כי עצם המצוות של ביכורים כבר נאמרו בפרשת משפטים, והמעשרות	31011
בפרשת קרח ופרשת ראה, וכן ביעור המעשרות, וכאן בפ' תבוא באות המצוות הנוספות של וידוי ביכורים	31012
עם וידוי מעשרות.	31013
ויש להבין, למה קראו חז"ל את ההגדה בשעת הבאת הביכורים לבית המקדש, וכן האמירה לפני ה' בערתי	31014
הקודש מן הבית בשם וידוי, והלא אנו רגילים להגדיר המלה וידוי על המתוודה על חטאים ופשעים,	31015
כנאמר בקללות תורת כהנים והתודו את עונם ואת עון אבותם במעלם אשר מעלו בי, וכן נאמר בפרשת	31016
ונפש כי תחטא והתודה אשר חטא עליה, והלא בביכורים ומעשרות אין חטא, ואדרבה קיום מצוות והודיה	31017
לה' שזכינו לקיים את המצוות עשיתי ככל אשר צויתני, ולכאורה על מה נקראת פרשה זו וידוי, הרי אינו	31018
אלא התפארות בקיום המצוות.	31019
והנה יש בכלל להתעמק ולשאול, וידוי זה מה טיבו ומה מטרתו, הרי העיקר הוא עזיבת החטא והחרטה על	31020
העבירה, אבל מה נותן ומה מוסיף לזה הוידוי בפה, חטאתי עויתי ופשעתי? והנה החינוך ביאר בשורשי	31021
המצוה של וידוי מעשר שני וז"ל.	31022
לפי שסגולת האדם וגודל שבחו הוא הדיבור, שהוא יתר בו על כל מיני הנבראים, שאלו מצד יתר התנועות	31023
גם שאר בעלי החיים יתנועעו כמוהו, ועל כן יש הרבה מבני אדם שיראים מלפסול דיבורם, שהוא ההוד	31024
הגדול שבהם יותר מלחטוא במעשה, ובהיות ענין המעשרות והתרומות דבר גדול, היה מחסדיו עלינו כדי	31025
שלא נחטא בהם, להזהירנו עליהם להפריש אותן ושלא ליגע וליהנות בהן בפועל, וגם שנעיד על עצמנו	31026
בפינו בבית המקדש, שלא שקרנו בהם ולא עכבנו דבר מהם, וכ"כ כדי שנוזהר מאד מהם עכ"ל.	31027
ואולי משום כך נקרא וידוי משורש ודאי, זאת אומרת ודאי אמת ולא שקר, להיות אנשי אמת, ולדבר	31028
ולהודות על האמת לפני אלהים שהוא אמת, אני ה' אלהיכם אמת, וגם כאשר אנו מקיימים את מצות ה',	31029
עלינו להתוודות אם זה נעשה באמת כפי רצון ה', עשיתי ככל אשר צויתני לבדוק ולעשות חשבון הנפש	31030
אם נעשתה המצוה כהלכתה, אם לא בכוונות זרות ובפגמים, לא בערתי ממנו בטמא ולא נתתי ממנו למת,	31031
וכבר התאונן ישעיה הנביא ונהי כטמא כולנו וכבגד עדים כל צדקותינו, אפי' הצדקות שאנו עושים אינן	31032
רצויות אלא נמאסות, כי אין אנחנו עושים אותן אלא להתפאר בהן ולהתגדל ולקנאת איש מרעהו (רד"ק).	31033

ועיין במלבי"ם שכתב, כשהאדם יאמר חשבון מעשיו לפני ה', הן כשעבר על מצות ה' והן כשעשה כמצות	31034
ה', נקרא בשם וידוי, שענינו דברים הנאמרים בלחש לפני מלך המשפט, ואחרי הוידוי הזה אנו מוצאים	31035
את נוסח התפילה היחידי בתורה, המלמד אותנו איך להתפלל לפני הקב"ה, השקיפה ממעון קדשך מן	31036
השמים וברך את עמך ישראל, ועיין במפרשים ביאור הלשון השקיפה, שכל השקפה שבתורה היא לרעה,	31037
אלא גדול כוחן של מוציאי מעשרות שמהפכין לשון רעה לטובה (שמו"ר פ' מ"א), ועיין בהעמק דבר	31038
דברים נחמדים בביאור לשון זה.	31039
נמצא אנו למדים, כי להתוודות היינו לעשות לעצמנו חשבון נפש, לא רק על העבירות שעברנו כדי לשוב	31040
בתשובה עליהן, אלא גם חשבון נפש עם וידוי על המצות שאנו עושים, עד כמה הן נקיות ונאות, לא	31041
מלוכלכות ונקובות בחורים וסדקים, התפילות שלנו הצדקות והמעשים הטובים, לימוד התורה שלנו, האם	31042
עשינו כאשר צויתני, ואת זה אנו קוראים לפני ראש השנה, לפני ימי הדין והרחמים, לשאת לבנו כאשר	31043
אנו באים לבית ה' לבקש על נפשנו על חיינו ועתידנו, ואז יהפכו כל ההשקפות לטובה ולברכה לחיים	31044
ולשלום, ונזכה לכתובה וחתימה טובה ולשנת גאולה וישועה אכ"ר. (למען אחי ורעי).	31045
מאמר תנו	31046
היום הזה ה' אלהיך מצוך לעשות את החוקים האלה ואת המשפטים ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל	31047
נפשך (דברים כ"ו ט"ז).	31048
בכל יום יהיו בעיניך כחדשים ראוי לך להתחיל בעת חוזק שכלך והכרתך לעיין בספר תורת האלהים	31049
וספרי נביאיו כמי שלא למד בהם, וכן תעשה בדברי החכמים והקבלה, שתתבונן בהם ותדינם לכף זכות,	31050
ואל תנוח דעתך על מה שנתברר אצלך בתחילת לימודך, אלא תבע עליו את נפשך כמי שמתחיל בו, אז	31051
יראה לך מסודות התורה וסודות החכמים, מה שא"א להשיגו מצד לימוד המלמדים אותך בתחילת ענייך,	31052
כי צורת הענינים הדקים אצל מי שהכרתו חלושה אינן כצורתם אצל מי שהכרתו חזקה, וכל אשר תוסיף	31053
הכרת האדם כן יוסיף בירור בענינים (חובת הלבבות שער חשבון הנפש).	31054
ישנם מושכלות שנקלטו במוחנו בתחילת התפתחותנו, שאנו מחזיקים בתומם בכל ימי אורך חיינו מבלי	31055
להעבירם תחת הביקורת, אנו עוברים בהם את כל מהלך דרכנו עלי חלד, מבלי לצרפם שוב בכור ההכרה	31056
וההבחנה, הגירסותא דינקותא וכל השבשבתא שבה, אופן המחשבה וצורת ההשגה אז, נתגבשו בקרבנו והיו	31057
למושכלות שאין להרהר אחריהם, הם היסוד והבסיס במהלך מחשבותינו, הכרתנו והשקפתנו על החיים,	31058
תורת האלהים וספרי נביאיו, שוכחים אנו לגמרי כי אינה דומה צורת הענינים אצל מי שהכרתו חלושה,	31059
כצורתם אצל מי שהכרתו חזקה, וכל אשר תוסיף הכרת האדם כן יוסיף בירור בענינים.	31060
ראוי לך בעל השכל ובן העליה להתחיל בעת חוזק שכלך והכרתך, לעיין בספר תורת האלהים וספרי	31061
נביאיו כמי שלא למד מהם מעולם, מחזה נא לרגע את כל המושגים וצורת ההכרה של תמול, וכמי שלא	31062
ראה ספר מימיו לא קרא ולא תנא, התחיל נא הכל מבראשית, חדור נא בעין יותר בוחנת בשכל יותר	31063
בהיר, בהכרה יותר מקיפה לתוך הענינים הדקים הללו, בהכרה של היום לתוך המושכלות של אתמול, אז	31064
יתגלו לפניך סודות התורה וסודות החכמים מה שא"א להשיגם מצד המלמדים אותך בתחילת ענייך.	31065
וכן תעשה בדברי החכמים והקבלה, ואל תנוח דעתך על מה שנתברר אצלך בתחילת לימודך, אלא תבע	31066
עליו את נפשך כמי שמתחיל בו, סוף הלימוד אל יהא המשך לתחילת הלימוד, אלא כמי שמתחיל בו מאה	31067
פעמים ואחת, ובכל פעם כאילו מתחיל בו זה עתה, ובזקנותיך כמו בילדותיך.	31068
אם כן תעשה בכל דברי החכמים והקבלה, באופן שמושכליך לא יובילוך מדעת ושלא מדעת בהרגלי	31069
השקפותיך מאז, שנוצרו מתוך קוצר ההשגה בתפיסת רחבי ההוויה השמימית, ועוברות לך בירושה מיום	31070
ליום, אם יעלה בידך להשתחרר מירושת המושגים האלה, אז שמים חדשים יתגלו לעיניך, תורה חדשה	31071
תראינה עיניך, בכל יום יהיו בעיניך כחדשים מרוב החידוש, התגלות ההעמקה, הבנת הדברים באופן	31072
ובצורה שלא הבנת אותם מאז ועד עתה, כי שכל יותר חזק, הבנה יותר עמוקה, הכרה יותר מקיפה, חדרה	31073
לעומקם של הדברים.	31074
נחזי אנן משל בהתפתחות שכלנו והשגתנו, איזה ציור ומושג יש אף ליניק וחכים מדמות של מלך בתחילת	31075
ענינו? הוא השוטר העומד ברחוב והכל שומעים לו, לכשגדל כבר משיג שהמלך גדול ממנו, וכל מה	31076
שמתפתח שכלו כן גדלה בעיניו דמותו של המלך, ואינו דומה בן כפר הרואה את המלך לבן כרך הרואה	31077
את המלך, אינה דומה השגתו של אדם בינוני, להשגתו של רם המעלה הנוטל בעצמו חלק חשוב בהנהגת	31078
המדינה, ובפרט השרים הגדולים ראוי פני המלך, העומדים ראשונה במלכות.	31079
הנה חכם החכמים, גדול שבמלכים אמר (משלי כ"ה), שמים לרום וארץ לעומק ולב מלכים אין חקר,	31080
ואמרו ז"ל (שבת י"א). אמר רב אם יהיו כל הימים דיו ואגמים קולמוסים, ושמים יריעות וכל בני אדם	31081
לבלרין, אין מספיקים לכתוב חללה של רשות, ופירש"י ז"ל עומק לבם, שהוא צריך להיות לו לב לכמה	31082
	31083

מדינות, ולכמה מלחמות ולכמה משפטים, והכל ביום אחד, מובן שבמלך כשלמה הכתוב מדבר, ולא בעבד	31084
כי ימלוך שתחתיו רגזה הארץ, איזה מושג יש לנו במלך שכזה? האם נוסיף להחזיק בהשגתנו ותפיסתנו אז	31085
בתחילת ענינו, בכדי להבין רוחב והיקף חללה של מלכות שכזו?	31086
בספר תורת האלהים וספרי נביאיו הקדושים, בענינים דקים שכאלה נשתרשו בנו הרגלי השקפות מושגי	31087
מלומדה, ירושת ציורים ומיונות, גירסותא דינקותא משובשה, ואין אנו אף מנסים להשתחרר מהם,	31088
בשפופרת צרה זו אנו משקיפים על כל החיים והתורה, על הבראשית והאחרית, אף לאחר שעמדנו על	31089
דעתנו, הבראשית לא נשתנתה אצלנו בהרבה, והאחרית מצטמצמת במיעוט ההשגה היא שרכשנו לנו אז	31090
בראשית ענינו.	31091
החובת הלבבות קורא לחילוף כל המושגים, לשינוי כל הדעות, בהתאם להשתנות הדעת והתרחבות	31092
ההשגה הבאה בהתפתחות הימים, להערכה חדישה בכל שווי הערכין וקניניו הרוחניים של האדם, אם הוא	31093
בן עליה, אם הוא מתחזק ומתחסן, מתבהר ועולה למעלה למשכיל, למה תהיינה השקפותיו מחוסרות יומין,	31094
מושגיו קפואים במסגרת התהוותו, וכולו עומד בתחום הנוער? למה לא ימיר את מושגי האתמול על	31095
ההכרה וההשגה המתאימה לאמת גדולו, ולמה לא תתגלה לעיניו צורה חדשה, כפי צורתו הוא שנשתנתה	31096
ברבות הימים?	31097
ראוי לך בן אדם להתחיל בעת חוזק שכלך והכרתך לעיין בספר תורת האלהים וספרי נביאיו כמי שלא	31098
למד בהם, כמי שמתחיל בו, כי צורת הענינים הדקים אצל מי שהכרתו חלושה אינן כצורתם אצל מי	31099
שהכרתו חזקה, וכל אשר תוסיף הכרת האדם כן יוסיף בירור בענינים.	31100
זה היה יסוד ועיקר תורת רבינו זצ"ל, לזה היה ממריצנו כל הימים, תמיד שח והטיף דברים שלמעלה	31101
מההשגה הפשוטה והיומית שאנו רגילים בה, אם נחשלו להגביה עוף יחד אתו לשמי מרומים, היה זה	31102
מפני שצמצום המחשבה וקוצר ההשגה המקננת בנו מימי הנוער, מעט או יותר השפיע על תלמידיו, כל	31103
אחד לפי ערכו ותפיסתו לחשוב בהבנה אחרת מיוחדת, וגישה אחרת מיוחדת למאמרי חז"ל לגלות בהם את	31104
מצפונם, והכל מתוך רוחב המחשבה, היקף ההשגה, הנובעת מתוך גדלות האדם, רוחב והיקף שכלו	31105
שהשתחרר מכבלי הצמצום והרגלי העיון שהורגל בהם לפניו בתחילת ענינו. (לקט שיחות מוסר).	31106
	31107
מאמר תנז	31108
היום הזה ה' אלהיך מצוך לעשות את החוקים האלה ואת המשפטים ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל	31109
נפשך (דברים כ"ו ט"ז).	31110
זשה"כ בואו נשתחוה ונכרעה נברכה לפני ה' עושנו, והלא כריעה בכלל ההשתחויה, והשתחויה בכלל	31111
כריעה? ומה ת"ל נשתחוה נכרעה ונברכה? אלא צפה משה ברוח הקודש וראה שבית המקדש עתיד ליחרב	31112
והביכורים עתידין ליפסק, עמד והתקין לישראל שיהיו מתפללין שלוש פעמים בכל יום, לפי שחביבה	31113
תפילה לפני הקב"ה מכל מעשים טובים ומכל הקרבנות (תנחומא א').	31114
ויש להבין כלום רק מצוות ביכורים נפסקה ובטלה לעם ישראל עם חורבן בית המקדש, והלא רוב מצוות	31115
התורה תלויות בארץ. ועוד מהו הקשר בין ביכורים לתפילה, וכיצד תמלא התפילה את מקומה של מצוות	31116
ביכורים? ונקדים לכך בביאור ספר החינוך, במצוות קידוש בכורות, משורשי המצוה זו, שרצה השי"ת	31117
לזכותו לעשות מצוה בראשית פריו למען דעת כי הכל שלו, ואין לו לאדם דבר בעולם רק מה שיחלק לו	31118
ה' בחסדיו, ויבין זה בראותו כי אחר שיגע האדם כמה יגיעות וטרח כמה טרחות בעולמו, והגיע לזמן	31119
שיעשה פרי וחביב עליו ראשית פריו כבת עינו, מיד נותנו להקב"ה ומתרוקן רשותו ממנו ומכניסו לרשות	31120
בוראו (מצוה י"ח).	31121
חביבה מאד היא הראשית על האדם והוא להוט אחריה במאד, הברק הראשון של הנאות העוה"ז שווה	31122
לאדם הון רב, הוא יקר בעיניו מאד ויתקשה ביותר לוותר עליו, אך דוקא את הדבר החביב עליו כ"כ הוא	31123
צריך להקדיש לשמים, הקב"ה מנסה את האדם ומעמיד אותו במבחן יכולת השליטה על אבריו, כלי גופו	31124
ותשוקות נפשו, ועיקר הבחינה בשליטה על היצר היא בנכונות לקדש את חשקו הראשון את הראשית	31125
והמובחר, שיוותר על החלק היפה כדי שיקיים כל חלב לה', שילמד להפריש ולהקדיש להשי"ת, ויתנזר	31126
מהנאות ראשונות ומדברים שבראשית.	31127
מתייגע אדם ועמל כמה שנים עד שזוכה לראות שגדל אצלו אילן נושא פירות, וכאשר זכה והאילן גדל,	31128
והפרי הראשון שלמראהו ציפה זמן רב, כבר בשל והוא יקר וחביב עליו כל כך, באה התורה ומצווה עליו	31129
שאת הפרי הזה יקדיש לשמים, ודוקא ראשית אדמתו, את הפרי שעליו יגע ועבד, והשקיע בו מכוחו	31130
ועמלו, אותו חייב הוא להקדיש, ולא את הפרי אשר קנה בשוק.	31131
ואם כה הרבה מרגשותיו של אדם טבועים בפרי עמלו בעבודת האדמה, מכל שכן בבכור האדם, הלא אין	31132
להעריך את עומק הרגש שיש לאב ולאם לפרי בטנם הראשון, כמה גדולה התרגשותם והמיית לכבם	31133

לראות במו עיניהם בפעם הראשונה, כי הנה נוצרה ההמשכיות לחייהם ולקיומם, כאשר הם זוכים בפעם	31134
הראשונה להיקרא אב ואם, ודוקא באותה שעה, כאשר אוצרות כה מרובים של שמחה ספונים בלבותיהם,	31135
דוקא אז ציוותה התורה קדש לי כל בכור פטר כל רחם לי הוא.	31136
הרמב"ן ז"ל אומר בפ' ערלה, וטעם המצוה הזאת לכבד את ה' מראשית כל תבואתנו, והנה אין הפרי	31137
בתוך שלוש שנים ראוי להקריבו לפני ה' הנכבד לפי שהוא מועט, ואין האילן נותן בפריו טעם או ריח טוב	31138
בתוך שלוש שנים, ורובן נרקבים, ורובן לא יוציאו פירות כלל עד שנה הרביעית, ולכך נמתין לכולן עד	31139
שתעבור שנה הרביעית, ולא נטעום מהם עד שנביא מן הנטע שנטענו כל פריו הראשון הטוב קודש לפני	31140
ה', ושם יאכלוהו ויהללו את שם ה', והמצוה הזאת דומה למצות הביכורים, ואמת הדבר עוד, כי הפרי	31141
בתחילת נטיעת האילנות רב הלחות מזיק לגוף, ואינו טוב לאוכלה כדג שאין לו קשקשת, והמאכלים	31142
הנאסרים בתורה שהם רעים גם לגוף (פ' קדושים י"ט כ"ג).	31143
ולפי"ז יש להסביר מה שפירש החזקוני, ולקחת מראשית כל פרי האדמה והלכת אל המקום אשר יבחר ה'	31144
אלהיך, על ידו של בעל הביכורים יעשה הכל לקיטה והולכה, ולא ע"י שליח, וכן המנהג אם נתן המלך	31145
שדה לעבדו, העבד עצמו מביא לו דורון מפירות השדה, ויש להבין כי מה שהחזקוני אומר כי המצוה	31146
צריכה להיות בו עצמו ולא ע"י שליח, מפני שכל המטרה שכוונה התורה עלולה להיפסד אם המצוה	31147
תיעשה ע"י שליח.	31148
שהרי כל מטרת מצוות ביכורים היא הראשית, להדגיש ולהראות כי אהבת ה' עולה על אהבתו העצמית	31149
ועל רגשותיו הטבעיים, והוא מייחס את כל הטוב ואת כל הישגיו ליוצר הבריאה, וכשהוא מביא בעצמו את	31150
הביכורים, הוא מציין ומבליט את כניעתו ואפסותו בפני הבורא ית"ש, אולם כשהוא שולח זאת באמצעות	31151
שליח הוא מפגין בזה זלזול ומתעלם מלהדגיש את הכוונה הזו.	31152
ובעל חובת הלככות ממחיש זאת במשל בדברו מעניני התפילה, משל לעבד שבא אדוניו לביתו, וציוה	31153
לאשתו ובני ביתו לכבדו ולעשות כל אודותיו, והלך לו הוא והתעסק בשמחה ובשחוק, ונמנע מעבודתו אותו	31154
בעצמו ומהשתדל בכבודו ולעשות מה שהיה ראוי לו, קצף עליו אדוניו ולא קיבל כבודו ועבודתו והשיב	31155
הכל בפניו (חשבון הנפש ט').	31156
ומכאן יובן מה שתיקן משה רבינו ע"ה להתפלל שלוש פעמים בכל יום, במקום מצוות ביכורים לאחר	31157
שייחרב בית המקדש, כי כשם שהביכורים היא מצוה שתמציתה היא הראשית, שעושה רושם גדול בנפש	31158
האדם, והיא חודרת לכל נימי הנפש בגלל רושם הראשוניות, כן היא התפילה המתקנת את הנפש ע"י	31159
בחינה זו של ראשית, תיכף ומיד שקם האדם ממיטתו, מצווה הוא לקדש את כל גופו רוחו וזמנו לעבודת	31160
השי"ת.	31161
על מפתן כניסת היום חייב הוא להקדיש את העבודה לו ית', אסור לו להשתמש עם כלי אבריו לצורכי	31162
הגוף, אלא עליו להשתמש בהם רק לכבוד שמים, להקדיש הכל לשם מסירת הודאה ושבח להשי"ת, עליו	31163
להקדיש את כלי הלשון והדיבור להודות ולברך את יוצרו, ואל לו לחללם בראשית היום לצורכי עצמו,	31164
וכן גם בכל האברים שאל לו להשתמש בהם לפני ששימשו את כבוד הבורא ית', ואל ייאמר עליו ואותי	31165
השלכת אחרי גוך.	31166
א"כ אפוא, הרי התפילה היא במקום ביכורים, שצפה משה להתקינה כראשית לה', ואבא בנימין היה	31167
מצטער על תפילתו שתהא לפני מיטתו (ברכות ח'), וברש"י היה נזהר שלא לעשות מלאכה ואף לא לעסוק	31168
בתורה כשעמד ממיטתו עד שהיה קורא ק"ש ומתפלל, ואלהיו הנביא מדבר אל האשה מצרפת ששלחו	31169
אליה ה', עשי לי עוגה קטנה בראשונה והוצאת לי, ולך ולבנך תעשי באחרונה (מלכים א' י"ז), ופי'	31170
הרלב"ג בזכות שתקדים לי בראשונה יביא הקב"ה הברכה בקמח ההוא ובשמן.	31171
וזה יהיה משפט הכהנים מאת זובחי הזבח אם שור או שה, ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקיבה, ועל זה	31172
אומר הרמב"ם, כי הלחיים ראשית הגוף, והזרוע בעבור היותו ראשית האברים, והקיבה ראשית המעיים,	31173
כי הראשית כולם ינתנו למשרתי ה' לכבודו ית"ש (מו"נ פרק ג'), רואים מזה עד כמה גדולה הזכות	31174
במידת הראשית וכן אמר המהר"ל, כל דבר ראשית שקול כנגד הכל.	31175
מכל אלו אנו למדים עד כמה יש לייקר ולחבב את הראשית, הזמן והחיים וכל תקופה חדשה, וכן ראשית	31176
והתחלת היום, שיש להקדישן לתפילה ולימוד, וכן הוא בראשית והתחלת בנין חיי המשפחה, ראשית כל,	31177
וכן העליה הרוחנית בכל מהלכי החיים שיש לנצל כל ראשית לשם עבודת השי"ת. (ואני תפלה).	31178
	31179
מאמר תנח	31180
היום הזה ה' אלהיך מצוך לעשות את החוקים האלה ואת המשפטים ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל	31181
נפשך (דברים כ"ו ט"ז).	31182

רובם המכריע של מעשינו הוא ע"פ ההרגל, ובכלל זה גם מעשינו הטובים, והנה תכלית הבריאה היא	31183
הבחירה בטוב, ואילו מעשים של הרגל הם רק בגדר טבע, וחסר בהם מעלת הבחירה, ולא זו בלבד שחסר	31184
בהם רוח ומחשבה, אלא שגם גוף המעשה הוא מצד הנפש החיונית כבהמה.	31185
והנה בודאי נחוצה ההתרגלות לטוב כדי לעקור את הרע שבתולדה, גם יש בזה ענין להפיכת כל החושים	31186
לטוב, וכמ"ש חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, אמר דוד רבש"ע בכל יום הייתי מחשב ואומר	31187
למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך, והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ובתי מדרשות (ויק"ר	31188
ל"ה א'), שע"י ההרגל הורגלו חושי לטוב, ונמצא שההתרגלות עצמה היא עבודה, אך הכל תלוי ברוח	31189
האדם, שיהיו המעשים באים מן הרוח ולא מסתם הרגל.	31190
מן הטובות של הקב"ה על האדם הוא מה שברא חילוף הזמנים, יום ולילה קיץ וחורף, והוא כדי שלא	31191
יתיישן האדם במצב אחד תמיד, כי חילוף הזמנים גורם שינוי ההרגשים הפעולות והתפקידים, וגורם	31192
להתחדשות במעשיו, וכגון הזמן של הימים הנוראים, מלבד החסד הגדול של ימי תשובה ויוה"כ בפרט,	31193
מונח בו תועלת גדולה לצאת מההרגל, לחשוב חשבוננו של עולם ולפקח על מעשיו, כי שונה הוא הזמן	31194
הזה, הן מצד הידיעה שהם ימי הדין ויוה"כ, והן מצד מציאות המידות השולטות בעולם בזמן הזה, ואילולא	31195
זאת היו כל הימים במהלך אחד, והיה שקוע בהרגל ויורד מטה מטה.	31196
ונאמר על מעשי המצוות הנעשים מתוך הרגל (ישעיה כ"ט), ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה,	31197
וכתיב בתריה לכן הנני מוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא, וכתב רבינו יונה שמקרא זה נאמר על	31198
האנשים שאינם עורכים מחשבות להתבונן ביראת ה', וכבר העירו חכמי המוסר, שהתביעה של מלומדה	31199
היא אפילו על יראה ולא רק על מעשים, שאף זו הנקראת בלשון הנביא יראה, אף בה נתבעים על מלומדה,	31200
והיינו כי ע"י ההרגל יורדים ממדרגת הבחירה בטוב ומעשיית מעשים הבאים מרוחו של האדם, לעשיית	31201
פעולות טבעיות גרידא.	31202
והנה ענין ההרגל הוא גורם גדול להפסד גם בלימוד התורה, וכאשר נצטוינו שלא יהיו ד"ת כהרגל אצלנו,	31203
אלא שבכל יום יהיו בעינינו כחדשים, שהרי אילו היה אדם לומד בפעם העשירית בהתחדשות כמו בפעם	31204
ראשונה, הלא היה זוכה להשגות גבוהות יותר, כי הלא אין קץ לאפשרות ההשגה בתורה, ועוד דהנה ביאר	31205
הגרי"ס במה שאמר ר"ע אבנים שחקו מים, מה רך פסל את הקשה ד"ת שקשה כברזל עאכ"כ שיחקקו	31206
את לבי שהוא בשר ודם (אדר"נ פ"ו).	31207
במים הטיפה השניה פועלת כמו הראשונה, שהרי לא שייך בהם התישנות, וע"כ כוחם לשחוק אבנים,	31208
משא"כ במעשים של הרגל שהם הולכים ומתישנים אינם עושים רושם בנפש האדם, ובימי הדין והתשובה	31209
שהם שונים לגמרי מהימים של כל השנה, קל מאד לאדם לחדש את מעשיו ולהביאם הוא עצמו במשפט	31210
לפי התורה, ובזה שמוסיף ע"י כך במעשי הטוב, הרי מתחדשים בדעתו ורוחו גם כל המעשים הנעשים ע"י	31211
ההרגל.	31212
ואמרו בירושלמי (רפ"ו דשביעית), דבימי עזרא לא נתחייבו דבר תורה, רק מאליהן קיבלו עליהן את	31213
המעשרות, ופריך מה מקיים ר' אלעזר מה דכתיב התם, ואת בכורות בנינו ואת בכורי בקרינו וצאנינו דהוי	31214
דבר תורה, ומשני מכיון שקיבלו עליהן דברים שלא היו חייבים עליהן, אפילו דברים שהיו חייבים עליהם	31215
העלה עליהן כאילו מאליהן קיבלו עליהן, חזינן החשיבות שאדם מישראל מוסיף מצוות מצד עצמו בלא	31216
שנתחייב בהם, כי מוכיח בזה רצון עז לש"ש, ומצד זה מעלין כל מעשיו כאילו נעשו מאליהן בלא חיוב,	31217
ולמדנו מכאן גדר נוסף בחשיבות התוספת בעבודה, דע"י כך נחשבת כל העבודה יותר, אך הנעשית מתוך	31218
ההרגל, ומכש"כ בדבר שהוא חייב בו אלא שהוא מתרשל.	31219
ואמרו ז"ל (ילקוט פ' תבוא רמז ר"ו), מהו היום הזה, וכי עד עכשיו לא ציווה הקב"ה לישראל, והלא	31220
אותה שנה שנת ארבעים היתה, אלא כך אמר משה לישראל, בכל יום ויום תהא חביבה עליכם התורה	31221
כיום שקבלתם אותה מהר סיני, וכל העוסק בתורה לאמיתו מעלה עליו הכתוב כאילו קיבלה הוא עצמו	31222
מהר סיני, לעשות אותם לא נאמר אלא לעשותכם אותם ע"כ, ופירש בזית רענן, כאילו אתם עשיתם	31223
וכתבתם התורה, והיינו כמשנ"ת מיסוד דברי הירושלמי, דע"י החביבות היתירה כאילו קבלוה היום מהר	31224
סיני ושהם כחדשים, נחשב כאילו קבלו מעצמן. (משנת רבי אהרן).	31225
	31226
מאמר תנט	31227
את ה' האמרת היום להיות לך לאלהים וללכת בדרכיו ולשמור חוקיו ומצותיו ומשפטיו ולשמוע בקולו	31228
(כ"ו י"ז).	31229
בפירוש האמרת והאמריך הרבו הראשונים לפרש, ואפשר שגם מה שנא' עכשיו נכלל בדבריהם, אבל	31230
עכ"פ הוא ענין נפלא, אנו אומרים תמיד כי האדם עץ השדה (דברים כ') שהאדם הוא סוד של גידולים, כן	31231
הוא בפרט וכן בכלל הבריאה ג"כ, הכל על דרך הגידול, כל הבריאה הוא סוד של גידול, והנה בדרכי	31232

הגידולים מצינו שקודם הפרי ישנם עוד כמה דברים שונים, דברים נפלאים מאד כשהם לעצמם, הקליפה	31233
עצמה גם היא מלאה רב טוב, וכן העץ העלים הפרחים.	31234
כל דבר ודבר כשהוא לעצמו, מכיל בקרבו יקרות רבות ונפלאות גדולות, אבל עדיין אין זה פרי האילן,	31235
עדיין לא נשלם הגידול, האילן הגדול הרי יש לו תכליתו, וזה פשוט לכל שתכלית האילן הריהו הפרי,	31236
בהפרי נשלם הגידול, והנה כל הקרוב להפרי יש לו יותר מטעם הפרי, עד שהדרגה האחרונה הקרובה	31237
להפרי ממש, אין אנו יודעים איך לקרותה, יוכל להיות שאי אפשר לחלקה מהפרי עצמה, ובה כבר נרגש	31238
טעם הפרי עצמה.	31239
כלל הבריאה הרי היא מורכבת, אחת רוכבת על חברתה, דומם צומח חי מדבר, חי הלא הוא רוכב על דומם	31240
וצומח, חי הרי מכיל בקרבו גם דומם, אבל מכיון שיש לו יתרון של חי, הריהו מציאות אחרת ונקרא בשם	31241
אחר, וכן מדבר רוכב הוא על חי, מדבר הרי מכיל גם מעלת חי, מעלת חי בעצמה הריהו נפלאות גדולות,	31242
אבל נוסף עליו מדבר שיש לו מעלת מדבר, כל הסוד של צלם אלהים.	31243
לאחר מעלה של צלם אלהים, ישנו עוד הסוד של כלל ישראל, נפש הישראלי רוכב על צלם אלהים, כל	31244
אלה צריך להבין שהוא סוד גידולים של האילן הגדול, והכל בבחינת גידול ממש, שאחת גדלה על גבי	31245
חברתה, חי גדל על גבי דומם, מדבר גדל על גבי חי, נפש הישראלי גדל על גבי מדבר, מהו הפרי של	31246
האילן הגדול הלזה, הבריאה כולה, הרי פשוט שתכלית הבריאה כולה, פרי האילן הוא הרבש"ע, ממי גדל	31247
הפרי וע"ג מי הוא גדל? הוא גדל מהאבות הקדושים, ועל גבי האבות, מהכלל ישראל, ועל גבי הכלל	31248
ישראל, האבות הן המרכבה (בר"ר מ"ז ח').	31249
אין זה בדרך מקרה שהוא ית' רוכב עליהם, אלא סוד הדבר הוא שהם הורידוהו בזה העולם, הם הביאוהו	31250
לכאן, על כתפותיהם הורידוהו, והם נושאים אותו על גביהם ומהם הוא גדל, הכלל ישראל קרוב כ"כ	31251
להפרי עצמו, עומד סמוך ממש לרבש"ע, עד שאפשר לטעום טעם הפרי עצמו, ויוכל להיות שיש להם טעם	31252
אחד, טעם עצו ופריו שוה, טעמו וראו כי טוב ה', כשיטעמו את האבות הקדושים, את הכלל ישראל,	31253
יכולים לטעום טעם של כביכול עצמו, וזהו הפירוש את ה' האמרת וה' האמירך, גדלים הם זה מזה, הם	31254
גדלים ממנו והוא כביכול גדל מהם.	31255
מיסוד זה יוצא הלכתא גבירתא למעשה, אשר ע"ז לחוד ג"כ יכולים לסמוך, בפרט שמצאנו את זה בספר	31256
הפרדס לרש"י (סימן א'). הרי בודאי יכולים לסמוך ע"ז, ולפי דברינו נבין את זה היטב וז"ל, תניא	31257
המתפלל צריך שיכוון את לבו בכולן, ואם אינו יכול לכוון את לבו בכולן, יכוון את לבו באחת מהן,	31258
ואמרינן אהייא, אמר רב חייא א"ר ספרא באבות, גדולים הם מעשי אבותינו ז"ל, שהוגדלו בזאת שיש בה	31259
גדולות ונוראות אלהינו, בוא והבן במאמריה וגם בפרושיה, ושימה לפניך בעת תפילתך, ואז אתה בכוונה	31260
עליה, כל התבות שבאות אע"פ שנראין מענינים הרבה, כולן על יסוד הוקבעו וענין אחד לכולן, אלהי	31261
אברהם אלהי יצחק ואלהי עקב, כדי להזכיר שמותם של אבות.	31262
ויוצא מזה יסוד וחידוש גדול למעשה, במה צריך לחשוב בעת שאומרים אלהי אברהם, לא באלהי ששם	31263
אינם יודעים כלום, אלא צריך לחשוב באברהם, לחשוב במעשים של אברהם אבינו, וכפי מה שיודעים	31264
מאברהם, כפי זה יש אצלנו אלהי אברהם, צריכים להבין זאת על דרך שמוכא בחז"ל (דב"ר ג' ה')	31265
המעשה של שמעון בן שטח עם הערבי, שהחזיר לו המרגלית שמצא בחמורו שקנה ממנו, וברך הערבי ע"ז	31266
ואמר ברוך אלהי שמעון בן שטח, היינו שממעשה זה של ר' שמעון בן שטח הכיר הערבי וראה בזה אלהי,	31267
אלמלא ראה מעשה זה לא היה רואה אלהי, אבל כשראה המעשה מיד הכיר והבין בזה אלהי, וזהו אלהי	31268
שמעון בן שטח, שמשמעון בן שטח ראה אלהי.	31269
כן הוא עד"ז אלהי אברהם, כשרואים את אברהם כשרואים מעשי אברהם, מיד רואים אלהי אברהם, וכן	31270
כשרואים אלהי יצחק צריכים להתבונן ביצחק אבינו, פחד יצחק, כמה שמשגיגים הכרה ביצחק אבינו	31271
ע"ה, כפי זה יודעים מאלהי יצחק, כשרואים אלהי יעקב צריכים להתבונן במעשים של יעקב אבינו אמת	31272
ליעקב, ואזי יודעים מאלהי יעקב זהו סוד נפלא וחידוש גדול, האל הגדול על שם שכתוב באברהם ואעשך	31273
לגוי גדול, כלומר גוי של האל הגדול האל הגדול ג"כ אין אנו יכולים לומר, כי מאין יודעים מגדול? אין	31274
אנו יודעים אלא מהכלל ישראל שהוא גוי גדול, ואמנם איך הוא גוי גדול, מאין זה גוי גדול? מזה אנו	31275
מכירים ורואים האל הגדול.	31276
נמצא לפי"ז, בשעה שאומרים האל הגדול, צריכים לחשוב בעיקר בגדלות של הכלל ישראל, בשבחים של	31277
הכלל ישראל, כפי מה שמכירים את הכלל ישראל, כפי זה יודעים מהאל הגדול, הנה גם הגבור והנורא אין	31278
אנו יודעים בלי הכלל ישראל, כי מאין נדע בלתי הכלל ישראל, כשרואים שהכלל ישראל מחזיק מעמד	31279
אומה יחידה בין ע' אומות, שה פזורה בין אריות, ואיך זה אפשר? רואים בזה הגבורה של הכלל ישראל,	31280
כשרואים או יהודאי או צלוב (שמ"ר מ"ב ט').	31281

בלתי הכלל ישראל, בלתי האבות הקדושים אין יודעים כלום, יש לנו אלהי רק כפי מה שהורידוהו לנו	31282
האבות הק', יודעים אנו ממנו רק עד כמה שידעוהו האבות הק', וכפי מה שיודעים אנו מהאבות הק', כמה	31283
שיודעים אנו מהכלל ישראל, כי ממי היינו יודעים אותו, הכי מאוה"ע היינו יודעים את הרבש"ע? בלתי	31284
הכלל ישראל לא היה הוא כביכול בהבריאה!	31285
נמצא לפי"ז חידוש גדול, שאם רוצה אדם להתפלל שיתגלה שמו ית' בהבריאה, הנה אין לפניו דרך אחר	31286
כי אם להתפלל על הכלל ישראל, שאם הכלל ישראל ישנו, גם הוא ית' ישנו כאן, והנה בר"ה שמתפללים	31287
על מלכיות, ותמלוך אתה ה' לבדך, כמעט שכל סדר התפילות מסודר להתפלל אודות הכלל ישראל,	31288
כשמתפללים ובכן תן פחדך ה' א' על כל מעשיך, אומרים מיד ובכן תן כבוד ה' לעמך תהילה ליראיך	31289
ותקוה טובה לדורשיך, ובכן צדיקים יראו וישמחו, שאם יש כבוד לעמך יש כבוד שמים, כשאומרים	31290
שבחים על הכלל ישראל זהו סיפור שבחו של מקום, כשרוצים לטעום עם הבורא עולם, צריכים לטעום	31291
את הכלל ישראל, ואז מתנשקים עם הבורא עולם.	31292
איתא בחז"ל, אילו ידעו אוה"ע איזה אושר הוא בשבילם כשאחד מישראל לומד תורה, שומרים היו	31293
מעמידים עליו בלומדו תורה שלא יפסיק מלימודו (תנחומא בחוקותי), אלמלא ידעו הם מה זה היה	31294
הבהמ"ק בשבילם, את עצמם היו משליכים באש רק שלא ישרף הבהמ"ק (במ"ר א' ג'), וכן נאמר אנן.	31295
אילו היה יודע כל אחד מישראל איזה אושר הוא הכלל ישראל בשבילו, היה שוכח לגמרי אודות עצמו,	31296
היה כבר יודע באומרו וחננו מאתך דעה בינה והשכל, שלא לבקש על עצמו שיתנו לו דעה, אלא תיכף היה	31297
מבקש בשביל הכלל ישראל, וכשיהיה להכלל ישראל דעה בינה והשכל אז יהיה ממילא גם לו, כל עבודתו	31298
של בן ישראל הוא רק לבקש להתפלל ולדאוג בעד הכלל ישראל, ובעבור עצמו לחוד אין לו אלא לחפש	31299
איך להתחבר ולהתדבק עם הכלל ישראל, מדברים אלו יוצא לנו רב תועלת, ועל כולם התועלת שצריכים	31300
להסיק מדברים אלו, אהבה להכלל ישראל. (דעת חכמה ומוסר ח"ב עמ' רצ"א).	31301
	31302
מאמר תס	31303
את ה' האמרת היום להיות לך לאלהים וללכת בדרכיו ולשמור חוקיו ומצותיו ומשפטיו ולשמוע בקולו	31304
(כ"ו י"ז).	31305
ההאמרה של הקב"ה לישראל, אינה בשכר ההאמרה של ישראל להקב"ה, אלא גילוי סוד סגולת ישראל	31306
והנהגת הקב"ה עמהם, אז"ל א"ל הקב"ה למשה, לך אמור להם לישראל כי שמי אהיה אשר אהיה, מהו	31307
אהיה אשר אהיה, כשם שאתה הווה עמי כך אני הווה עמך, וכן אמר דוד ה' צלך על יד ימינך, מהו ה'	31308
צלך, מה צלך אם אתה מצחק לו הוא משחק לך, ואם אתה בוכה לו הוא בוכה כנגד, ואם אתה מראה לו	31309
פנים זעומות או מסוברות אף הוא נותן לך כך, אף הקב"ה ה' צלך, כשם שאתה הווה עמו הוא הווה עמך	31310
(מדרש תהלים קכ"א).	31311
ואנו למדים מדבריהם ז"ל חידוש נשגב, כי שם אחד משמותיו של הקב"ה, ההוראה שלו היא היחס של	31312
הקב"ה לישראל, וכי מדותיו של הקב"ה והוויתו עם ישראל, מכוונות הן לפי ההוויה של ישראל עם	31313
הקב"ה, כשם שאתה הווה עמי כך אני הווה עמך, וביאור הדברים, כי יש הבדל יסודי בין הנהגת העולם	31314
ע"י מידותיו של הקב"ה לישראל קודם מתן תורה, ובין הנהגה עם ישראל מקבלת התורה, קודם מ"ת זן	31315
הקב"ה את העולם בחסדו בלבד, וכמו בריאת העולם שבראו יש מאין ע"י חסדו בלבד, חסד חינם בלתי	31316
מכוון לשום מעשה של נברא שהוא.	31317
כן גם הנהגת העולם אחרי הבריאה היתה בחסדו של הקב"ה, חסד חינם בלתי מכוון למעשה הנבראים	31318
והוויתם לקונם, עיין (פסחים קי"ח) הני כ"ו כי לעולם חסדו כנגד כ"ו דורות, אולם משבאו אבות העולם	31319
וזרעם אחריהם נשתנה הדבר תכלית שינוי, כי מאז סידר הקב"ה הנהגתו עם ישראל שתהיה רק על דרך	31320
כשם שאתה הווה עמי כך אני הווה עמך, וסוד זה גילה הקב"ה למשה רבינו ע"י גילוי שם משמותיו המורה	31321
על כל, וזהו השם של אהיה אשר אהיה, שהוראתו היא כשם שאתה הווה עמי כך אני הווה עמך.	31322
ומעלה זו בישראל מעלה עליונה היא מאד, העולה על המעלה של האדם, כי באדם נאמר תמשילוהו במעשי	31323
ידיך כל שתה תחת רגליו, שממשלתו היא על כל הנבראים, אבל לישראל מסר הקב"ה כביכול גם את	31324
מידותיו, שאין מידותיו פועלות ומשפיעות מצד עצמן, והיינו שאין הקב"ה מרחם במידת הרחום ואינו חונן	31325
במידת החנון וכן בכל המידות, אלא לפי ההוויה של ישראל עמו.	31326
ולפי זה כשם שכל מקור מידותיהם ודרכיהם של ישראל היא רק ע"י ההליכה במידותיו ובדרכיו של	31327
הקב"ה, וכאמרם ז"ל (שבת קל"ג:) מה הוא רחום אף אתה רחום, כן הוא גם אצל הקב"ה כביכול, מה	31328
אתה רחום אף הוא רחום מה אתה חנון אף הוא חנון וכן בכלם, כי הווית מידותיו עמהם היא רק לפי	31329
הווית מידותיהם עמו, כשם שאתה הווה עמי כך אני הווה עמך.	31330

ולא רק במידות בלבד כשהם לעצמם על ישראל להתדמות למידותיו, אלא גם במידת קיומם ונצחיותם,	31331
שכמו שמידות הקב"ה הם קיימות ונצחיות, כן צריך שתהיה גם הוויית ישראל בהן, שכיון שהן תלויות אלו	31332
באלו, הווייה זו בהווייה שכנגדה, הרי אי אפשר בענין אחר, כי אי אפשר שיהיה חסד הקב"ה עם ישראל	31333
לעולם, אם לא יהיה חסדו חסד עולם, שהלא רק כשם שהם הווים עמו כך הוא הווה עמם, ואך כשחסדו	31334
חסד עולם, גם חסדו עמהם חסד עולם.	31335
וזהו שאנו אומרים בהלל יאמר נא ישראל כי לעולם חסדו, מידת כי לעולם חסדו עם ישראל שונה היא	31336
תכלית שינוי ממידת כי לעולם חסדו שקדמה לישראל, כי החסד שקדם לישראל מהקב"ה היה רק חסד	31337
חינם, והחסד לישראל אחרי מתן תורה, ולא החסד בלבד אלא גם הלעולם חסדו, היא ההווייה כנגד הוויית	31338
חסד ישראל לעולם עם הקב"ה.	31339
ובישראל דוקא משום שהם זכו לתורה, התורה היא נצחית וכל קיומה הוא נצחי, כי התורה נתנה בברית	31340
וכל מצותיה נכרתו עליהם כמה בריתות, והברית היא קיום לעולמי עולמים, ולפיכך תורה וברית היינו הך,	31341
ואין תורה ומצוות בלא ברית, וזהו ההבדל בין המצוות שנצטוו בני נח לבין תורה, כי מצות ב"נ היה בלי	31342
ברית, והתורה היא בברית, וזהו השם המבדיל בין ישראל לעמים, בני ברית ושאינם בני ברית, וכשם	31343
שנצטוינו על המצוות עצמן אשר אנכי מצוך היום, שבכל יום ויום יהיה בעינינו כחדשים, כן נצטוינו על	31344
הברית היום הזה נהיית לעם, בכל יום יהיה בעיניך כאילו היום באת עמו בברית (רש"י דברים כ"ז), כי	31345
כמידת המצוות כך מידת הברית כי הברית עיקרה של תורה היא. (דליות יחזקאל).	31346
	31347
מאמר תסא	31348
את ה' האמרת היום להיות לך לאלהים וללכת בדרכיו ולשמור חוקיו ומצותיו ומשפטיו ולשמוע בקולו	31349
(כ"ו י"ז).	31350
איתא במס' אבות כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו, שנא' כל הנקרא בשמי ולכבודי	31351
בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, וכיון שכל כוונת הקב"ה בבריאת העולם ואשר בו היתה לכבודו ית', הרי	31352
ממילא יוצא כי האדם המובחר של כל הבריא, חובתו היא להשתדל להרבות כבוד שמים, אלא שעדיין	31353
צריך להבין במה ובאיזה אופן יכול כל אדם להרבות כבוד שמים, והנה מוצאים אנו בפרשתנו, את ה'	31354
האמרת היום, ומפרש הרמב"ן כיון שקבלתם עליכם כל התורה בפירושיה ובדקדוקיה ובחידושיה, הנה	31355
גדלתם השם ורוממתם אותו.	31356
וכן פירש הספורנו וז"ל, בכל לבבך שתכיר בלי שום ספק שראוי לעשות רצונו, ובכל נפשך, שלא יניא	31357
אותך כוח מתאוה בהיותך מכיר מעלת מי שצויה ותועלת מצותיו, ובזה את ה' האמרת היום, האמרת	31358
ורוממת את האל ית' בזה שיהיה יותר נכבד אצלך קיום רצונו מכל טוב גשמי (דברים כ"ו ט"ז), הרי לך	31359
כי כבוד שמים תלוי בזה שהאדם מבטל את רצונו מפני רצון שמים, ובעצם הרי זו גמ' מפורשת, אמר	31360
ריב"ל כל הזוכה את יצרו ומתוודה עליו, מעלה עליו הכתוב כאילו כבדו להקב"ה בשני עולמים העוה"ז	31361
והעוה"ב, דכתיב זוכה תודה יכבדני (סנהדרין מ"ג).	31362
וברש"י שם זוכה את יצרו, לאחר שהסיתו לחטוא הוא זוכהו והורגו ושב ומתוודה עליו, ועי' במהרש"א	31363
שפירש זוכה יצרו על להבא, ומתוודה על העבר, והיינו כדין התשובה, נמצא אתה למד, כי האדם יכול	31364
לכבד את הבורא רק בשבירת היצר ותאוותיו, דבר התלוי רק ביצו ובבחירתו של כל אדם, ובאמת אין דרך	31365
אחרת איך להגדיל כבוד שמים, כי אם יהיה האדם חס על כבודו, ודאי הוא שיקל ח"ו בכבוד שמים.	31366
איתא במס' (עדות פ"ה), עקביא בן מהללאל העיד ארבעה דברים, אמרו לו עקביא חזור בך בארבעה	31367
דברים שהיית אומר ונעשך אב בי"ד לישראל, אמר להן מוטב לי להקרא שוטה כל ימי, ולא ליעשות שעה	31368
אחת רשע לפני המקום, שלא יהיו אומרים בשביל שררה חזר בו, ויש להבין, הלא אם החכמים אמרו לו	31369
חזור בך ונעשך אב בי"ד, ברור הוא שכל זמן שלא הוכרע פסק ההלכה מותר היה לו לחזור בו על פי דין,	31370
כי חזקה עליהם שהימנעותם מלעשותו אב בי"ד אם לא יחזור בו, כמו גם הסכמתם למנותו באם יחזור בו,	31371
תהיה אך ורק על פי דין.	31372
אמנם עקביא בן מהללאל סיבה אחרת היתה לו שסרב לחזור, וכמו שבשעת מיתתו אמר לבנו לחזור בו	31373
מהארבעה דברים, ומדוע לא חשב אף אחד על זה, שאם ישנה את דעתו ויחזור בו מארבעת הדברים תהיה	31374
בכך פגיעה בכבוד שמים? אלא מכאן רואים, כי דוקא עקביא בן מהללאל שכבודו העצמי לא נחשב בעיניו	31375
לכלום נגד כבוד שמים, יכול היה לומר מוטב לי להקרא שוטה, כי רק הוא יכול היה להרגיש באיזו דרך	31376
יכולים להגדיל כבוד שמים, ונמצא כי הדרך הנכונה לכך, היא דוקא בשיטה של כל הזוכה יצרו יכבדני,	31377
ואם נקיים בכל נפשך כפירוש הספורנו, דהיינו לבטל את כל רצונותינו מפני רצון הבורא, בדרך זו נרבה	31378
כבוד שמים.	31379

ושמעתי כמדומה בשם אדמו"ר זצ"ל, כי מה שאמר ריב"ל כל הזובח יצרו ומתוודה עליו, מעלה עליו	31380
הכתוב כאילו כיבדו להקב"ה בשני עולמים, כוונת הזביחה היא שהיא צריכה להיות לפי דיני השחיטה,	31381
דהיינו שהוא צריך להכיר הסימנים בכדי לדעת אם באמת היתה כאן שחיטה ראויה, כי יתכן שהוא חושב	31382
שכבר שחט את יצרו, אך האמת היא שהוא לא שחט במקום הסימנים, והיצר הרע מוסיף להיות בקרבו.	31383
(נחלת אליעזר).	31384
	31385
מאמר תסב	31386
את ה' האמרת היום להיות לך לאלהים וללכת בדרכיו ולשמור חוקיו ומצותיו ומשפטיו ולשמוע בקולו.	31387
וה' האמירך היום להיות לו לעם סגולה כאשר דבר לך ולשמור כל מצותיו (דברים כ"ו י"ז).	31388
פי' רש"י ז"ל, הבדלתיו לך מאלהי הנכר להיות לך לאלהים, והוא הפרישך אליו מעמי הארץ להיות לו	31389
לעם סגולה, כאן רואים שהתורה הקדושה תולה את התנהגות ה' ית' עם ישראל, בהתנהגות ישראל עמו	31390
כביכול, בתחילה את ה' האמרת, ורק אח"כ וה' האמירך להיות לו לעם סגולה, ויש להבין מדוע זה תלוי	31391
בזה? הרי למשל בימים אלו של אלול, כשאנו רואים כמה קשה להתרגש בלימוד המוסר ולהתעלות, אנו	31392
מוצאים כמה סיבות לכך, יש כ"כ הרבה מפריעים מבחוץ.	31393
ואפילו שאנו נמצאים במצב של התעלות והתפשטות, אך בכל זאת חסר לנו בשמירת החושים, שמירת	31394
הדיבור ועוד, כמ"ש וגם את העולם נתן בלבם, ואדם יושב כאן וראשו באספמיא, ואיך יתעורר ואיך ילמד	31395
מוסר עם כ"כ מפריעים? ועל זה כתב רבינו תם הרוצה לשוב בתשובה שלמה יתיימש מן העוה"ז, רואים	31396
שהעוה"ז הוא המפריע, ואיך התורה תולה את קירבת ה' אלינו במצבנו אנו, את ה' האמרת מפרש רש"י	31397
לשון הפרשה והבדלה.	31398
וכן כותב הרמב"ן שם, כיון שקיבלתם עליכם כל התורה בפירושה ובדקדוקיה ובחידושיה, הנה גידלתם	31399
ה' ורוממתם אותו שיהיה הוא לבדו לכם לאלהים, לא תתורו באל אחר כלל, ומדוע באמת אי אפשר	31400
להתעלות ולהתקרב לה' בלי שזה יהיה תלוי ומותנה בשמירת החושים מצדנו? מדוע כשאנו חוזרים מחוץ	31401
לישיבה קשה להתרגש בלימוד המוסר? יש לנו נטיה לחשוב שיש אנשים שהם מטבעם בעלי הרגש,	31402
ואחרים שאינם בעלי הרגש, וזוהי מתנת אלהים, וזה תלוי בכשרונות ולא בפעולת האדם.	31403
ונראה שלכאורה כך היא המציאות ולא כל אחד זוכה. אבל התורה הקדושה מגלה לנו שלא כן הדבר, אלא	31404
אין הדבר תלוי אלא בי, רבי יצחק וולדשיין מתלמידי הותיקים של הסבא זצ"ל מנובהרדוק העיר, ששמע	31405
פעם בהתעוררות מהסבא מלים שנחרתו לתמיד בלבו, והוא שצריך האדם לעמול כל חייו כדי להגיע לקצת	31406
הרגש, ואין לתלות בשמים וארץ בקשו עלי רחמים, אם אדם נכנס לבית המוסר או להתבודד ביער, כבר	31407
ישיג את מבוקשו, אין הדבר תלוי אלא בי.	31408
הגרי"ס העמיד תנאים להצלחה בלימוד המוסר, צריכים בית מיוחד, קול עצב, שפתיים דולקות, אך כל זה	31409
בזמננו, אבל בזמן חכמי הש"ס הם לא היו זקוקים לכל התנאים החיצוניים האלו, אלא כי הוה מטי להאי	31410
קרא הוה בכי, הבכי היה מתפרץ מאליו, ומלפנים בישראל כשהיה קול קורא חודש אלול, כל אדם	31411
מישראל אחזתו פלצות, ורבי אלעזר בן דורדיא תקע ראשו בן ברכיו וגעה בבכיה, שהתשובה אינה תלויה	31412
לא בשמים וארץ, לא בהרים וגבעות, לא בתכונה של בעל הרגש וכדומה, אלא הכל תלוי רק באדם.	31413
ועוד דרש ר' אלעזר בן עזריה, את ה' האמרת היום וה' האמירך היום, אמר להם הקב"ה לישראל אתם	31414
עשיתוני חטיבה אחת בעולם, ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם, אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם,	31415
דכתיב שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם, שנאמר ומי כעמך ישראל	31416
גוי אחד בארץ (חגיגה ג'), זה לעומת זה, אם האדם מרגיש שחסר לו הרגש הרי שזה תלוי בטמטום הלב	31417
הנובע מן העבירה, מן העבר ומן השפעת העולם, כי מאין תבוא החכמה בלב האדם אם לא יבקשנה?	31418
השוואה למציאה שייכת רק כשיש אבידה, ובאמת יש אבידה וצריך יגיעה לחפשה ואח"כ למצוא אותה,	31419
האבידה זה מה שהאדם למד את התורה עוד בטרם צאתו לאויר העולם, וממילא כשהוא לומד ויגע עכשיו	31420
זה לא יש מאין אלא יגעת ומצאת את האבידה, האדם מיסודו למד תורה כבר ועשוי להתעלות אלא	31421
שהמלאך סטרו על פיו, זאת אומרת היצר הרע מפריע לו ומקלקל אף את השכל ואת השיפוט שלו,	31422
וכשהוא מתייגע חוזר לאיתנו הראשון ולא בבחינת יש מאין, אם ילמד מוסר הוא חוזר לקדמותו ויכול	31423
להשיג עד מדרגת אדה"ר קודם החטא, זוהי התשובה, כמאמרם ז"ל תשובה זה אחד משבעה דברים	31424
שקדמו לבריאת העולם.	31425
הרמב"ן מביא על הפסוק אני אל שדי שנא' לאברהם (בראשית י"ז), שאינו צריך במציאות מה שנמצא	31426
ולא בקיום מציאותו לזולתו, אבל מציאותו תספיק בעצמה, וכן מביא הספורנו, אני הוא שיש די במציאותי	31427
לפעולה המיוחדת לי והוא הבריאה שלא יפול בה נושא מתפעל, ולכן לא יצטרך הבורא בפעול שיהיה	31428
זולתו שום נמצא במציאות, והפך זה יקרה לכל נמצא זולת הבורא עי"ש, הרי שהאדם אין לו סיפוק מעצמו	31429

והוא תמיד זקוק לזולתו לחוץ ממנו, כל אחד יש לו סיפוק ממשוהו מחוץ לו, אך מאחר והאדם הינו חלק	31430
אלוה ממעל, הרי שבכוחו להגיע למדרגות בוראו, ולהגיע לסיפוק רוחני אמיתי הטמון בו, ולא להיות תלוי	31431
בעולם, רגש זה מהותו של האדם אלא שהחטא מפריע.	31432
את ה' האמרת היום, בפסוק זה סוד נצחיותו של עם ישראל, באשר הוא נוטע בנו את הגאווה שאנו בבחינת	31433
וה' האמירך היום, ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, וזה אפשר להשיג ע"י מרידה בעוה"ז, כמה שנצליח	31434
להתיימשך ולמרוד בעוה"ז, להיות מופרשים מן העכו"ם כפירוש האמרת, הפרשה הבדלה, בזה נשיג את	31435
התכלית שגם ה' יבחר בנו, ואכן כך רואים ששלמה המלך התחיל בזה את ספרו קהלת, הבל הבלים אמר	31436
קהלת, להרגיש שהעולם הבל ולהינזר ממנו, וכך סוללים את הדרך להתעלות הרוחניות ולהתקרבות אליו	31437
ית', ולהמשך דבריו של שלמה המלך סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל	31438
האדם. (דגל המוסר).	31439
	31440
מאמר תסג	31441
וה' האמירך היום להיות לו לעם סגולה כאשר דבר לך ולשמור כל מצותיו (דברים כ"ו י"ח).	31442
הראב"ע ז"ל מפרש שם, זאת הברכה שלא תהיה אומה כמותכם בעולם, ישנן שתי דוגמאות של שני	31443
גדולים ונביאים בישראל, דניאל ויונה הנביא, אשר לא העריכו את הגויים לפי מידותיהם תכונותיהם	31444
ומהותם, השוני בהערכתם התבטא בזה, שהאחד הפחית מדי בערכם של הגויים ובכוחותיהם, ואילו השני	31445
הפריז מדי בהערכה זו, הז"ל סיפרו על דניאל שנענש וחתכוהו מגדולתו, ויש אומרים ששדוהו לגובא	31446
דארייוותא (ב"ב ד'). מפני שהשיא עצה לנבוכדנצר, שנא' להן מלכא מלכי ישפר עליך וחסאיך בצדקה	31447
פרוק, ועווייתך במיחן ענייך, הן תהוי ארכא לשלותך.	31448
והענין מפורש ומפורט יותר בתנחומא, כיוון שראה נבוכדנצר את החלום ופתרונו, התחיל לומר לדניאל	31449
מה אתה יועצני? אמר ליה, עניים שהגלית מארצם רעבים וצמאים וערומים, פתח להם אוצרותיך ופרנס	31450
אותם אולי תרפא את החלום, שנא' להן מלכא מלכי ישפר עליך, שואלים חז"ל, וכי תעלה על דעתך	31451
שדניאל הצדיק היה משיא עצה כזו לנבוכדנצר שונאו של מקום? אלא לפי שראה את ישראל גולה,	31452
מטולטלים ודווים ברעב, לפיכך השיא עצה כזו ברחמנותו עליהם, לפי שהיה יודע שלסוף נפשו קניטא,	31453
דניאל ידע שלסוף יכעוס נבוכדנצר ולא יתן צדקה ותבוא עליו כל החלום, לכן נתן לו עצה זו, אבל אם היה	31454
יודע שיתנהג נבוכדנצר בצדקה זו, לעולם לא היה נותן לו העצה.	31455
מיד פתח אותו רשע אוצרותיו וחלק להם י"ב חודש, לאחר י"ב חודש שכח אותו רשע את החלום והתחיל	31456
לטייל על פלטרון שלו, שמע קול צעקת העניים לפני אוצרותיו, אמר לעבדיו מה קול זה שאני שומע,	31457
אמרו לו העניים שהגלית תובעים פרנסתם, מיד נכנס בו עין הרע, ענה מלכא ואמר הלא דא היא בבל	31458
רבתא די אנא בנייתה לבית מלכי בתוקף חסני וליקר הדרי (דניאל ד'), אמר אילולי בית הממון שלי	31459
מהיכן אני בונה המדינה הזו כולה, ציוה ופסק להם, א"ל הקב"ה רשע מי גרם לך שלוה כל אותן י"ב	31460
חודש, הלא הצדקה שעשית.	31461
רואים אנו מכאן, כי דניאל גרם לעצמו עונש משום שלא העריך ולא ירד היטב לתוך נפשו של הרשע,	31462
דניאל לא העריך כי אפי' בנפשו של הרשע היותר מושחת, יש איזה שהוא ניצוץ של אנושיות ושל אמונה,	31463
כי אפי' בחשכת נפשו יש עוד נקודה זעירה ביותר של הכרת ואמונת אלהים האמיתי, הוא לא ציפה ולא	31464
האמין כי נבוכדנצר יתעורר מפתרון החלום, כי יאמין בעונש מהקב"ה עליו, כי יחשוש ויפחד שיד ה' תגע	31465
בו לעונשו, וכי הוא יכול לפדות את עצמו בצדקה.	31466
גילוי שכזה בנפש הרשע לא עלה על דעתו של דניאל, הוא חשב בוודאי כי נבוכדנצר הרשע ילעג עליו ועל	31467
פתרונו גם יחד, ואולי עוד יכעס ויקצוף עליו על אשר הוא מאיים עליו ומפחיד אותו, כאילו רוצה הוא בכך	31468
לנקום בו את נקמתו, דניאל טעה שכן מצא תגובה אחרת לגמרי אליה לא פילל ולא קיוה, שהרי בוודאי לא	31469
רצה להטיב לרשע הזה שונאו של הקב"ה, ולייעץ לו כיצד יינצל מעונשו של הקב"ה, הוא לא דימה בנפשו	31470
כי דבריו יעשו עליו רושם כלשהו, ועל הערכה בלתי נכונה זו לגבי נבוכדנצר וכוחו הטמיר נענש דניאל.	31471
ואם כי אמונתו של נבוכדנצר לא נמשכה יותר מ"ב חודש, ואחרי כן הלא שכח את החלום ופחד העונש	31472
נסתלק הימנו, אבל אמונתו בשנים עשר החודשים גם נחשבה לו למעלה ולדרגה, גם בזה היתה לו טובה	31473
ונחשב לו שבח, שכן בכל זאת הוכיח שהוא מסוגל להיכנע להשי"ת.	31474
והלא בזה נשתבח אחאב הרשע, אשר שמע את תוכחת הנביא בשם ה' על הפורעניות שעתידה לבוא עליו	31475
ועל משפחתו, דבר שהביא עליו ועל משפחתו פחד ויראה בכיה ותשובה, ואם אמנם רק לאותה שעה ולזמן	31476
קצר, אבל הקב"ה שיבחו על כך ואמר הראית כי נכנע אחאב, וכן גם נבוכדנצר הרשע אשר נכנע לאותה	31477
שעה לפני הקב"ה, וקיבל על עצמו את עצתו של דניאל לעשות צדקה כדי לעכב את הגזירה מעליו, זוהי	31478

דוגמתו של דניאל, אשר הפחית ומיעט בהערכת נפשו של נבוכדנצר הרשע, וטעותו הביאה לידי הפסד גדול לכלל ישראל, שכן העמיד את הרשע בחיים.	31479 31480
יונה הנביא גילם את הדוגמה השניה ההפוכה מזו של דניאל, הוא הגזים והפריז בהערכתו את הרשעים, וברח תרשישה שהיא חוץ לארץ שאין השכינה נגלית שם, כדי שלא יהא צריך ללכת לנינוה העיר הגדולה להוכיח את תושביה ולעוררם לתשובה, כי אמר שהגויים הם קרובי תשובה, ובזה הוא יכול עוד לחייב את ישראל ולעורר את השטן לקטרג עליהם, ואמנם אנשי נינוה הפליאו בתשובתם המהפכנית, שהמלך קם מכסאו וקרע בגדיו ולבש שק, והכריז בכל עמו שיצומו כל העם שלושת ימים, והעמיד אנשים לבד ונשים לבד, והילדים מצד אחד והעם מצד אחד, והמה בוכים זה כנגד זה, וביום השלישי חזרו כולם מדרכם הרעה.	31481 31482 31483 31484 31485 31486 31487
אפי' מציאה שמצאו בשדות ובכרמים בשוקים וברחובות החזירום לבעלים, ואפי' לבנים של גזל שבנו בפלטין של המלך, סתרו הפלטין והחזירו הלבנים לבעליהם, וכל כרם שהיו בו שתי נטיעות או שני אילנות מן הגזל עקרום והחזירום לבעליהם, וכן עוד דברים שעשו והפליאו במידת התשובה שבהם, א"כ הרי לכאורה לא טעה יונה הנביא באומרו שעכו"ם הם קרובי תשובה, אך למעשה כן טעה שכן העריך אותם בהפרזה גדולה, שאף כי הם קרובי תשובה אבל תשובתם קלושה, וסיפרו חז"ל שלאחר ארבעים יום שבו וחזרו לדרכיהם הרעות יותר מן הראשונות, ונבלעו מתים בשאול תחתית (ילקוט יונה ג').	31488 31489 31490 31491 31492 31493
כוונת הקב"ה להוכיח ליונה הנביא שהוא טועה בהערכת הגויים, ומפריז יותר מן המידה בחושבו שהם קרובי תשובה, ואינו יודע כי כל תשובתם אפי' החזקה ביותר, אינה אלא לשעה ולזמן קצר, ולאחר מכן הם מתחרטים ומרשיעים עוד יותר, ואילו תשובת עם ישראל היא חזקה ונאמנה, נטועה עמוק בשרשי נשמתם, הם דבוקים באלהיהם ומעולם לא ימירו את כבוד ה', מוסרים נפשם בעד אמונתם, פושטים צוואריהם על מזבח בעד יחוד האמונה והקדושה.	31494 31495 31496 31497 31498
עשיו אמר יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי שלא אצער את אבא (רש"י תולדות כ"ז מ"א), ואילו בעלי התוספות פירשו, אגרום שיקרבו ימי אבל אבי אם אהרגה את יעקב, ולפיכך אני מניחו מלהרגו עד שימות אבי, ויגד לרבקה את דברי עשיו בנה הגדול, ברוח הקודש הוגד לה, ותשלח ותקרא ליעקב ועתה בני שמע בקולי וקום ברח לך אל לבן אחי חרנה.	31499 31500 31501 31502
ולכאורה למה לו ליעקב לברוח, והלא הכתוב מעיד כי עשיו הועיד את זממו להרוג את יעקב רק לאחר מותו של יצחק, ויעקב יכול להמתין בביתו של יצחק, ורק כאשר תגיע עתו של יצחק למות יברח? משמע מכאן כי רבקה אמנו ידעה היטב את צפונות לבו של עשיו, את תכונותיו וצורתו האמיתית, וידעה כי אין הוא מסוגל לשלוט על עצמו, שכלם שבוי ביד יצרם, הם מוכנים להבטיח ולדבר גבוהות, אבל ברגע שיצרם וטבעם ילחצו עליהם, אז בועטים הם בשכל ונעשים כאסקופה תחת יצרם, כל קורטוב של טוב ושל נאמנות נמסים אצלם, בתקוף עליהם רוגזם וכעסם, ואין איפוא כל ערובה בהם.	31503 31504 31505 31506 31507 31508 31509
רבקה ידעה כי עשיו כאשר יאחז בו בולמוס התאוה והרציחה לא יהיה בפניו שום מעצור, הוא ישכח מכל ענין של צדק, לכו יעשה כאבן דומם ולא ירגיש בשום צער זולתו, ואף לא בצער אביו אותו הוא כ"כ מכבד ואוהב, שכן אילו היה מתחשב בכבוד אביו, לא היה צד נשים ומענה אותן תחת בעליהן, היה נמנע מלרצוח אנשים ומלעשות כל התועבות שהם למורת רוח אביו ואמו.	31510 31511 31512 31513
אלא שכל רגשותיו היפים והנחמדים מתקיימים אצלו רק במידה שאין זה פוגע בתאוותיו וברצונותיו, אבל כאשר מתעוררים בו הכוחות השפלים והמכוערים, אין דבר העומד בפניו כמעצור, אזי מאבד הוא כל מידה טובה, ואפי' שכינה אינה חשובה כנגדו, הוא מחלל כל רגש, מבזה כל מידה טובה, עובר על כל דיבוריו והבטחותיו, כל זאת ידעה רבקה היטב, היא הכירה את נפשו וירדה לתוך דעתו, היא לא האמינה בהבטחתו ואמירתו כי יעשה זאת רק כשיקרבו ימי אבל אביו, ועד אז לא יהין להרוג את יעקב אחיו מפני צערו של יצחק אביו.	31514 31515 31516 31517 31518 31519
אמנם יתכן שאמר הבטחתו מתוך כנות, וראוי הוא להשתבח על רגש זה של כיבוד אב, אולם מי יכול להאמין לו כאשר אין לו שליטה על עצמו ועל רגשותיו? באין לו שליטה כזו על חמתו וכעסו, הרי אינו ברשותו ואין להאמין בו, ורבקה פחדה שברגע שיכעס וירגז ותעלה בו חמתו יאבד את משקל שכלו, ירמוס על רגשותיו היפים וירצח את יעקב לפתע פתאום, ולכן בטרם תבוא הרעה הזאת הכינה רבקה את ההצלה, ושלחה את יעקב לברוח מעשיו חרנה.	31520 31521 31522 31523 31524
הגויים הם קרובי תשובה כיוון שאין להם שורש ויסוד, אין להם ראשית אין להם צורה עצמית, ולכן מקבלים הם בנקל כל צורה אחרת, אבל עם ישראל יש להם שורש ויסוד מראשית, כמ"ש (ילקוט בראשית) ישראל נקראים ראשית, שנא' קודש ישראל לה' ראשית תבואתה (ירמיה ב'), יש להם צורה מתחילת בריאתם, ומפני זה אינם מקבלים בנקל תוכחה והתעוררות, שכן אין צורה מקבלת צורה על	31525 31526 31527 31528

עצמה, ובשביל זה ירדו אבותינו מצרימה, כדי שהשיעבוד והצרות יצרפו את נפשותיהם, ויפשיטו מעליהם את הצורה הראשונה כדי שיוכלו לקבל את התורה שהיא הצורה העליונה, צורת אור פני מלך (מהר"ל נצח ישראל).	31529 31530 31531
אבל הגויים ואומות העולם, כיוון שאין להם ראשית ואין להם צורה ושורש עליון, הרי הם קרובי תשובה, בנקל הם מתעוררים לקבל צורה, קל להם לקבל תוכחה, אבל אינם מתקיימים בהתעוררותם, מקבלים מהר ומאבדים מהר, מהירים לשמוע ומהירים לשכוח, מתחרטים על הרע ומיד מתחרטים על הטוב, מתחרטים על חרטתם, וזהו שאמרו שרשעים מלאים חרטות, כלומר מתחרטים על החרטות הטובות, מה שהאומות הם קרובי תשובה, הרי זה נובע מחסרון בתכונתם היסודית ובמהותם, כבולעו כך פולטו.	31532 31533 31534 31535 31536
כל הרגשות הטובים של האומות מתבטלים כאשר עוברת עליהם רוח התאווה, מכניעים את ההרהורים הטובים תחת ממשלת הטבע, הטבע מושל עליהם וידו על העליונה, הרע כובש את הטוב, אבל הצדיקים מסוגלים לקיים בעצמם כל רגש אלהי, כי רוח עליון שולטת בהם והם מצליחים לעמוד בהרהוריהם.	31537 31538 31539
וזהו מה שנא' על עם ישראל, וה' האמירך היום, הבדלה והפרשה הבדלתי לך מאלהי הנכר, הוא הפרישך אליו מעמי הארץ להיות לו לעם סגולה, עם ישראל מבורך בזה שהוא שונה מאומות וגויי הארץ, הוא מתקיים בצורתו ובהתעוררות רוח עליון שבו, מפני שהוא מושרש ומנצל את הסייעתא דשמיא ואת עת הרצון, דוקא בזה הוא מעורר דין ותביעה על עצמו, בנוי ומיוסד בשרשיו ובאמונתו הטהורה, עם ישראל הוא עם קרובו קרוביו האמיתיים, מראשיתם ועד אחריתם אין בו השתנות, וזהו עם נצחי. (אור חדש).	31540 31541 31542 31543 31544 31545
מאמר תסד	31546
ולתתך עליון על כל הגוים אשר עשה לתהילה ולשם ולתפארת ולהיותך עם קדוש לה' אלהיך כאשר דיבר (כ"ו י"ט).	31547 31548
מברכים אנו בברכת השחר שלא עשני גוי, כוונת ברכה זו בלי מחשבה והסתכלות יתרה פשוטה היא, הודאה לבוראנו שלא עשה אותנו כהפחותים והשפלים הללו אשר בשם גוי יקראו, אבל כאשר אנו מסתכלים קצת בדברי חכמינו ז"ל נראה אחרת, גוי זה לא ישראל הוא, אבל הלא אדם הוא וחביב אדם שנברא בצלם (אבות פ"ג), גדלות יתרה יש לו שהוא גבוה ורם על כל הנבראים כולם, בצלם אלהים ברא אותו, אדם זה שמלאכי השרת טעו בו, שכלים נבדלים אלה כיון שראו את גודל האדם שנברא בצלם דמות תבניתו, בקשו לומר לפניו קדוש, אדם גדול זה רק בשם אדם יקרא בלשון התורה, כאותו הגוי שאנו מברכים עליו את הברכה הזאת.	31549 31550 31551 31552 31553 31554 31555
יוצא לנו מזה שמעלות רבות נמצאות בהגוי שלנו, שנברא בצלם אלהים ומצווה בשבע מצוות, השקפה כזו על ערך האדם, דורשת פתרון על ישראל הנותן שבח להבורא על שלא עשה אותו כאדם גדול זה, ע"פ השקפה ראשונה נראה לנו, שהשגת גדולת ישראל אשר יתרון בו על כל העמים לא בשבילנו היא, סוד הוא מסתרי בראשית אשר אין לאדם מבוא בו, כי מאחר שמעלה ראשונה של האדם גדולה היא כ"כ שאין מלאכי מעלה מבינים אותה כראוי, בשעה שהמה רואים אותו בלי פגם ביצירתו הראשונה, איך יתכן שבכוח האדם להכיר אותו, וכן אנו אומרים שבכחו של מקום שרק הוא המבדיל בין ישראל לעמים, וא"כ מסולקים אנחנו מלעיין בגדלות ישראל ויתרוננו על שאר העמים.	31556 31557 31558 31559 31560 31561 31562
אבל כאשר נעיין בדבר נראה, כי עיון והכרה בדבר זו היא ראשית חובתנו בתור איש ישראל, ולא רק לאיש המחונך ומגודל על ברכי ישראל, אלא לכל אשר בשם אדם יקרא, אם ברצונו להיכנס בקהל ישראל ולהיות כמותם, הכרה זאת היא ראשית חובתו, כי כאשר נתבונן על הענין של גרות נראה כי דבר נפלא הוא.	31563 31564 31565 31566
בן נח זה שאפשר לו לקיים שבע המצוות שלו על כל אביזרייהו כפי דיני התורה, ויהיה במדרגת חסיד שבאומות בעוה"ז וגם יהיה מנוחלי עוה"ב, כאמרם (סנהדרין ק"ה). חסידי אוה"ע יש להם חלק לעוה"ב, למה לו להתגייר? וכי הגרות דבר קל הוא, מחייב בן חורין לחיי עבד הוא נכנס, לא עבד לאיש פרטי אלא עבד לכל העולם, גולה ושבויו בכל מקום מושבו, בזוי יהיה כפחות שבפחותים בכל חומר ותוקף של הגלות, שבי כולוהו איתנהו ביה (ב"ב ח' :).	31567 31568 31569 31570 31571
הלא נסיון שאין כמוהו הוא, וברצון וחפץ לב הוא מכניס עצמו לזה, ובשביל מה? כדי להיכנס לכלל ישראל, כניסה זו מה היא? הלא חיובו נכפלו פי מאה ויותר, תרי"ג מצוות דאורייתא, תקנות וסייגים הרבה מדרבנן, מנהגי ישראל ודקדוקי מצות שלהם, והאם ברור לו שיקיים כל אלה בשלמות, הלא בעל בחירה הוא ומנעוריו לא חונך בזה, טבעו לא מוכשר לזה, והלא סכנתו קרובה מהצלתו? ע"י עבירה אחת יוכל לבוא לידי כרת ומיתת ב"ד ח"ו, וכי לא טוב עבורו להיות חסיד באוה"ע מלהיות ספק רשע בישראל.	31572 31573 31574 31575 31576
גרות זו מוכיחה לנו על הכרתו בגדלות ישראל, עוד לא נכנס בכלל ישראל, אבל כבר הכיר לדעת כי מהות אחרת היא, יצירה חדשה היא נשמת ישראל, יצירה שאין כמוה בכל מין האנושי, שהמשובח ומובחר מסוג	31577 31578

- 31579 האדם אינו מגיע להפחות שבפחותים מסוג ישראל, ובכך נוה לו הספק של ישראל מהודאי של בן נח, וכל
- 31580 כך הוא מכיר את הבדל אלה הסוגים עד שמוסר נפשו על זה, ואם יש אפשרות לשכל האדם להכיר מעצמו
- 31581 את גדלות ישראל במידה כזו, כמה גדול הוא החוב לישראלים עצמם להכיר את גדלותם, ולהרגיש את
- 31582 השבח שהמה נותנים לבוראם, על שהבדיל אותם בראשית יצירתם בזה שלא עשה אותם כגויים האלה.
- 31583 חביבין ישראל שנקראו בנים למקום, שנא' בנים אתם לה' אלהיכם (אבות פ"ג), חיבה זו צריכה ביאור
- 31584 מיוחד, מבינים אנו את מאמרם ז"ל חביב אדם שנברא בצלם, כל אחד לפי ערכו יש לו איזה מושג
- 31585 ברוממות זו של צלם אלהים, מתוך מושגו זה הוא מבין את גדולת האדם וערכו, אבל חיבה יתרה זו
- 31586 שנקראו בנים למקום, אין אנו יודעים פירושה, מה בין ישראל לעמים?
- 31587 איתא בגמ' (ברכות נ"ח.), הרואה חכמי ישראל אומר ברוך שחלק מחכמתו ליראיו, חכמי אומות העולם
- 31588 אומר ברוך שנתן מחכמתו לבריותיו, הרואה מלכי ישראל אומר ברוך שחלק מכבודו ליראיו, מלכי אוה"ע
- 31589 אומר ברוך שנתן מכבודו לבריותיו, המתבונן בדבריהם ז"ל רואה את ההבדל שמצאו בין ישראל לעמים,
- 31590 חכמת ישראל היא חלק מחכמתו כביכול, חכמת אוה"ע היא מתנה, דבר שחוץ ממנו.
- 31591 עוד המעיין מעט רואה כי אין חילוק הברכות האלה רק במה שנוגע לחכמה, אלא גם במה שנוגע לכבוד,
- 31592 אין כבוד של ישראל וכבוד של אוה"ע שוה, כבוד של ישראל הוא חלק מכבודו כביכול, וכבוד של אוה"ע
- 31593 הוא מתנה לבריותיו, שויון זה בכבוד ישראל שהוא מעין כבודו של מקום מה שאין כן באוה"ע, מראה לנו
- 31594 כי יש הבדל עיקרי בין זה לזה, הבדל זה מתבלט ביותר בחתימות הברכות, שאצל חכמי ומלכי ישראל
- 31595 אמרו ליראיו, ואצל אוה"ע לבריותיו, שינוי זה מעורר לנו, כי יראה זאת אינה פרטית אלא כללית, עושר
- 31596 פנימי המבדיל בין אומה זו לאומה אחרת, ואין לבחירה חלק בה.
- 31597 אם רוצים אנו להבין את העושר הפנימי הזה, איך הוא מסתעף לחלקי חכמה וכבוד של האומות האלה
- 31598 הרחוקים זה מזה מרחק רב, עלינו לשים עין מקודם על מהות החכמה, וממנה על הכבוד, חז"ל אמרו
- 31599 השונה לתלמיד שאינו הגון כזורק אבן למרקוליס (חולין קל"ג.), תורה זו המחכימת פתי ומאירת עינים,
- 31600 המלמד אותה לאינו הגון, לא די שאינה מחכימתו, אלא עוד מוסיפה חטא על חטאיו, כזורק אבן למרקוליס
- 31601 שעבודתה בכך, שניים לומדים ורחוקים הם זה מזה מרחק גדול, זה לומד תורה וזה עוקרה ח"ו, ולמה? זה
- 31602 הגון וזה אינו הגון.
- 31603 מזה נוכל להבין את חלוקי מדרגת החכמה שבין ישראל לעמים התלויה בשלמות הנפש ויראתה הפנימית,
- 31604 כי אם אנו מוצאים מרחק גדול כזה בין הוגי חכמה שהם עם אחד, שעכ"פ אינם רחוקים זה מזה מרחק
- 31605 סוגי, אלא מרחק של מדרגה קטנה או גדולה, בין עם לעם לא כ"ש, עושר פנימי של יראה כללית המבדלת
- 31606 בין ישראל לעמים, רב כוחה לחלק את אופני החכמה הנקנים לכל אחד כפי מעלתו ושלמות נפש האומה
- 31607 שלו.
- 31608 מחכמת ישראל נבוא להבין את כבוד ישראל, אין כבוד האדם וכבוד ישראל שוה, כבוד האדם הוא מפני
- 31609 שנברא בצלם, כבוד ישראל הוא מפני שנבחר מכל אלה שנבראו בצלם, קצר שכל האנושי להשיג את גדול
- 31610 הכבוד הראוי למי שנברא בצלם אלהים, חז"ל אמרו על אתונו של בלעם שנהרגה מפני שחס המקום על
- 31611 כבוד הבריות, שלא יאמרו זו היא שסילקה את בלעם בתוכחתה, כבוד הבריות זה של בלעם אינו מובן
- 31612 כלל, העדר הכבוד שאין השכל הולמתו! ולמי? לבלעם הרשע, ועל אותה שעה שהלך לקלל את ישראל
- 31613 ולעקור את הכל ח"ו, ועכ"ז נדחה מפני כבוד הבריות ולמה? מפני שנברא בצלם.
- 31614 ומה יאמר שכל האנושי לכבוד ישראל, שחביבים המה שנקראו בנים למקום, יתרון נכבד זה שהם עם
- 31615 הנבחר מכל הנברא בצלם, נותן ערך מיוחד להם ולכל השייך להם, שינוי הערכין הבא מתוך הכרת מהותו
- 31616 המיוחדת של עם סגולה זה, מחייב אותנו בחיובי מעשים חדשים, ובהרגשה חדשה באותו מעשה עצמו.
- 31617 יוצאים אנו לקראת מלכים, מרגישים אנחנו כבוד מלכות, אבל רחוקות הנה ההרגשות מרחק רב, אצל
- 31618 אומות העולם אנו רואים איש אשר כתר מלכות ניתן בראשו, אנשים רבים מאותם שנבראו בצלם סרים
- 31619 למשמעתו, כבוד גדול כבוד מלכות, ואצל מלכי ישראל אנו רואים תמונה אחרת, צדיק מושל יראת אלהים,
- 31620 ממשלתו אינה ממשלת אדם אלא ממשלת יראה, ממשלת שמים אנו רואים כאן, שחלק מכבודו ליראיו,
- 31621 יראה פנימית זאת המבדלת בין ישראל לעמים, הנותנת גבולים שונים לחכמתם וכבודם, מבדלת ונותנת
- 31622 גבול גם ליראה עצמה, יראה זו כמו שביארנו אינה חילוק מדרגות אשר בזה יחלק איש מרעהו, אין הכרה
- 31623 של זה כהכרה של זה.
- 31624 יראה זאת היא הבדל נפשי פנימי, אף אם יגיעו שניהם להכרה אלהית ממדרגה אחת, עם כל זה רב המרחק
- 31625 ביניהם כ"כ, עד שנראה כמרחק סוגי לא מיני, אין יראה של ישראל ויראה של אומות העולם שוה, איתא
- 31626 במכילתא (שמות י"ד) על הפסוק ויקח שש מאות רכב בחור, ומהיכן היו הבהמות הללו? אם תאמר משל
- 31627 מצרים הרי נאמר וימת כל מקנה מצרים, ואם תאמר משל ישראל הלא נאמר וגם מקנינו ילך עמנו, משל
- 31628 מי היה? מהירא את דבר ה'.

כאשר נבוא לחקור אחרי מהותה של הבדלה זו, יודעים אנו שלא נגיע עד סוף תכליתה, כי זו היא אחת	31629
משש הבדלות שבהן השתבח הבורא ית', כשם שאין בידינו לבאר את מהותו של כהן הנבדל מלוי, ומהותו	31630
של לוי הנבדל מישראל, אך תורה היא וללמוד אותה אנו צריכים, אם לא נוכל לגומרה, לכה"פ נתחיל בה	31631
כפי הקיום הכלליים הנראים מסוגיות הש"ס והלכותיו.	31632
איתא בגמ' (סנהדרין נ"ז.), בן נח נהרג על פחות משהו פרוטה דלאו בני מחילה נינהו, מבינים אנו את	31633
טעמה של הלכה זו, שאינה מדברת על איש פרטי אשר מרוע מידותיו אין ביכולתו לוותר על פחות מש"פ,	31634
אלא על כל בני אדם אשר בשם בני נח יקראו, לכאורה הדבר פלא, מאין ידעו חז"ל אשר לא נמצא איש	31635
מכל שבעים האומות שיש בו ויתור זה? יכולים לומר כי הערה עליהם רוח ממרום ע"י רוח הקודש	31636
ששררה בבית מדרשם, אך הכתוב אומר לא בשמים היא, אין פסק הלכה נחתך ע"פ מופתי שמים, פסק	31637
הלכה נמסר לבני אדם לדון בה ע"פ שכל אנושי, ובכן מאחר שבן נח נהרג עליה, אנו חייבים להבין את	31638
טעם הדבר גם לפי שכלנו.	31639
אלא זאת אומרת אין ויתור בטבע האדם, אותה פרוטה שאדם נותן נפשו עליה כל הגזול פרוטה מחבירו	31640
כאילו נוטל נשמתו ממנו (ב"ק קי"ט.), אין בכוחו לוותר עליה, ואף על פחות מאותו שיעור, על איוב אמרו	31641
חז"ל שוותרן בממונו היה, שלא לקח את מחצית הפרוטה הנשארת מיד הלוקח, חצי פרוטה לאו מילתא	31642
זוטרתא היא, שלמות מיוחדת צריכה להיות להאדם שיוותר עליה, שלמות זו מצאו חז"ל בעם ישראל	31643
רחמנים בני רחמנים, לכתחילה אסור לגזול גם פחות משהו פרוטה, לא שדי אינש זוזי בכדי, אך בדיעבד	31644
אם כבר גזל בני מחילה נינהו, הלכה קצרה זו מראה לנו בכל אופן שאנו מבינים אותה על קו פנימי, קו של	31645
ויתור של חנינה וחמלה המבדיל בין ישראל לעמים.	31646
עוד איתא בגמ' (ע"ז כ"ב.), אין מעמידין בהמה בפונדקאות של עכו"ם מפני שחשודין על הרביעה, אי הכי	31647
ישראל נמי, ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן, עכו"ם שלא עמדו על הר סיני לא פסקה זוהמתן,	31648
הלכה זו נוהגת גם היום אף אחרי ירידה מוסרית באופן מבהיל, מפני שאצילות זו נשארת בנפש ישראלית	31649
שאינה פוסקת ממנה, ואין לאה"ע חלק בה.	31650
זהו קו של אצילות נפשית פנימית, הקיום הפנימיים האלה ראויים לתשומת לב מיוחדת. קיום הנמשכים	31651
מדור לדור זה אלפי שנים, מיום שעמדו ישראל על הר סיני עד היום וכן לדורות הבאים לעולם, קיום	31652
שאינם נכנסים תחת בחירת האדם ורצונו, כי לא פעולות ומעשים המה, לא רצון ותשוקה המה אך רגשי	31653
נפש היותר דקים, אשר אינם נרגשים גם להאדם עצמו, רק מתוך אספקלריה מאירה של תורה אדם רואה	31654
אותם.	31655
התורה מעידה עליהם שכל צדקה וחסד שאומות העולם עושים אינם עושים אלא להתייחר, כל צדקה וחסד	31656
שאוה"ע עושין חטא הוא להן (ב"ב י'), כי חסר להם בנפשם אותו דבר הקרוי חסד, דבר זה סמוי הוא	31657
מעין האדם, האדם יראה לעינים כי מוסדות רבים של צדקה וחסד נמצאים בעולם, אבל התורה אמרה חסד	31658
לאומים חטאת, לא כן עם ישראל המה מתעלים ומתרוממים מצדקה, עליהם נאמר צדקה תרומם גוי, כי	31659
חסד הוא עצם מהותם, גומלי חסדים בני גומלי חסדים. הקיום האלה אף כי שורשיהם דקים מאד, אינם	31660
נראים לאדם בסקירה ראשונה, אבל פירותיהם רבים מאד ונראים לעין כל.	31661
שורשים דקים אלה, אם כי לעינינו המה רק קיום כלליים שאינם נרגשים, חכמינו ז"ל לפי זוהר מבטם	31662
קראו אותם בשם מידות, שהם סימנים לעם ישראל, שלושה סימנים באומה זו, רחמנים ביישנים גומלי	31663
חסדים (יבמות ע"ט.), שלוש מידות אלה נחלו להם בני ישראל מאבותיהם הקדושים ומהן נבנה בית	31664
ישראל, כיון שבאנו לידי כך, שאותה הבדלה שבין ישראל לעמים הנראית לנו מסוגיות הש"ס והלכותיו,	31665
היא שלמות הנפש ומעלותיה, אשר חז"ל קוראים אותן מידות, מעתה נוכל להבין את חלוקי היראה	31666
והחכמה שביניהם הראויים לכבוד מיוחד.	31667
הכתוב אומר (תהלים י"ט) יראת ה' טהורה עומדת לעד, יש יראה טהורה, ויש יראה שאינה טהורה, טהרה	31668
זו תלויה בנטיית הנפש ומידותיה, אם אין בלב האדם נטיה אחרת רק למלא רצון קונו, כמ"ש דוד אחת	31669
שאלתי אותה אבקש זוהי יראה טהורה, ואם נמצאת בלב האדם איזו נטיה לרצון עצמו, יראתו אינה טהורה	31670
לגמרי, אבל טהורה היא לעומת האנשים שיש להם נטיה חזקה לאיזה רצון, במידה שהרצון תופס מקום	31671
בלב האדם, במידה זו רפה הטהרה של יראה בלב, אבל יראה עוד היא נקראת.	31672
יראה זו אינה פוסקת לגמרי גם אם יגיע האדם למדרגה היותר נמוכה במדות, דבר זה למדים מבלעם, אשר	31673
חז"ל תיארו אותו לסמל של מדות רעות, בכל זאת אמר אם יתן לי בלק מל' א ביתו כסף וזהב לא אוכל	31674
לעבור את פי ה' אמר ועשה והפקיר ממונו וכבודו של בלק, אבל מדות אלה בחובו היו טמונות, ובכן	31675
יראתו לא היתה טהורה, עד שמגודל יראתו רצה לקלל את ישראל ולאבדם ח"ו, כי במקום שמדות נטועות	31676
שם הטעות מצויה, כי השוחד יעור פקחים אמרה תורה, אפי' שוחד דברים, ואם שוחד של דיבור כך,	31677
שוחד של מדה על עאכו"כ.	31678

ובכן אין גבול לטעותו של האדם, אצלו יוכל לדור כאחד יראה והיפוכה, להפקיר את עצמו מפני רצון ה',	31679
ולהפקיר את תכלית רצונו ית' מפני נטיה קלה שבלבו, כי במידה שהתאוה גוברת ביותר שם התהפוכות	31680
מצויות ביותר, ובכן כמו שאין קץ לרצון ומידותיו, כן אין קץ וגבול להפכפכיות שבו, זהו פתרון השאלה	31681
של חלוקי היראה אשר אנו מוצאים בין ישראל לעמים, זה ירא וזה ירא, אבל זה יש לו טהרה, שלמות	31682
הנפש ומידותיו הפנימיות, וזה אין לו טהרה.	31683
מחלוקי היראה אנו מבינים את חלוקי החכמה כמבואר לעיל, כי במקום שהטעות מצויה שם אין החכמה	31684
מצויה, כי החכמה אמת והטעות שקר, ובכן עם הנבחר אשר נפשו הפנימית שלמה, חכמתו היא חכמת	31685
אמת, חכמה כזו היא חלק מחכמתו ית', כי חותמו של הקב"ה אמת. (תורת אברהם).	31686
	31687
מאמר תסה	31688
והיה ביום אשר תעברו את הירדן אל הארץ אשר ה' אלהיך נותן לך והקמת לך אבנים גדולות ושדת	31689
אותם בשיד. וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת בעברך למען אשר תבוא אל הארץ אשר ה' אלהיך	31690
נותן לך ארץ זבת חלב ודבש כאשר דיבר ה' אלהי אבותיך לך (דברים כ"ז ב' ג').	31691
אחז"ל (ירושלמי ברכות פ"א ה"ב), הלומד שלא לעשות נוח לו אילו נהפכה שליתו על פניו ולא יצא	31692
לעולם, ובמדרש דומה לשני בני אדם ששלח להם המלך פרוזדוגמא, וציוה להם לקורא ולקיים מה	31693
שכתוב בו, אחד לא קרא בו ואחד קרא ועמד וקרע את כתב המלך, עונשו של מי חמור יותר, והנה זה שלא	31694
קרא נענש הן על שלא קרא והן על שלא קיים, ונענש כמזיד, וכמ"ש (ב"מ ל"ג:) ששגגת תלמוד עולה	31695
זדון, ואף שאמרו דעמי הארץ זדונות נעשות להם כשגגות, ות"ח שגגות נעשות להם כזדונות, צ"ל דזהו	31696
בע"ה מנעוריו שלא הרגילוהו כלל בתורה, ואצלו נחשב הכל כשוגג.	31697
אבל בבן תורה, ואפילו מי שרק יודע חובת הלימוד, ומכש"כ שכבר למד קצת, אצלו לא שייך לחשוב	31698
כשוגג מה שלא למד, ובאומרם הוה זהיר בתלמוד ששגגת תלמוד עולה זדון, הרי המכוון לאלה ששייכים	31699
ללימוד שבזה עולה זדון אף בפרטים שלא למד עדיין, אם רק היה באפשרי שילמוד, ולדוגמא אם היתה לו	31700
שייכות שילמוד מוסר ואינו לומד הרי הוא מזיד, וכמו במשל שהמשילו חז"ל ששלח המלך כתב ולא קרא	31701
בו, הרי לא שייך להחשיבו כשוגג על מה שעשה מבלי קריאת הכתב, שהרי ידע שזהו ציווי של מלך	31702
שמחוייב לשמוע לו, ובדאי הוא מזיד גמור הן על חסרון הקריאה והן על מניעת הקיום הנובעת מחסרון	31703
הקריאה שהוא מזיד בו.	31704
ואמרו חז"ל (סוטה ל"ה:): בינה יתירה נתן הקב"ה באומות העולם, ושיגרו נוטירין שלהם וקילפו את הסיד	31705
והשיאוה (והעתיקוה, רש"י), ועל דבר זה נחתם גזר דינם שהיה להן ללמוד ולא למדו, והלכה היא דב"נ	31706
נהרג באומר מותר, דהיה לו ללמוד ולא למד (מכות ט'): ואם באוה"ע כן בישראל שקיבלו התורה וקרוב	31707
הדבר אליהם מאד עאכו"כ, וגם בחוקי הממלכות הוא יסוד מוסד שחסרון הידיעה אינו פוטר כלל, וכן הוא	31708
בדיני שמים וכמאמרם ז"ל (ירושלמי מכות פ"ב), שאלו לחכמה נפש החוטאת והיינו אפי' שוגג מה תהא	31709
עליה, והיתה תשובתה תמות, והתורה אמרה יביא קרבן ויתכפר, עד שאמר הקב"ה יעשה תשובה ויתכפר	31710
לו, וזה מצד מידת החסד לאין שיעור של הקב"ה, אבל שגגת תלמוד עולה זדון אף עם מידת החסד.	31711
וכל זה במי שאינו לומד, אבל לומד ואינו מקיים הוא במדרגה גרועה יותר מחטא מזיד, והחומר הוא לא רק	31712
מצד זה שאינו מקיים על אף שלמד, אבל מ"מ מקבל שכר על לימודו, דהרי דימוהו חז"ל לקרע כתבו של	31713
מלך והיינו שעוקר הקריאה, ועוד גרוע מזה שמבזה את המלך ח"ו, והוי כמבטל את דבריו, דכיון שלמד	31714
הרי זה כעמד וקרע דבריו של מלך, וכמה יגדל החיוב להתחזק בזהירות, וכל בן תורה חייב לחשוש לזה,	31715
דאף כי בודאי באופן כללי הוא בגדר מקיים, אבל מ"מ צריך לחוש לפרטים, ואולי ישנם ענינים שאינו	31716
מקיימם כלל, שהרי מובן שגדר לומד ואינו מקיים הוא אפילו בחלק מלימודו.	31717
כתב הרמח"ל בדרך עץ החיים, הלא כה דברי כאש, הודיענו בזה כי אמת הדבר שהתורה היא ממש אור	31718
ניתן לישראל לאור בו, כי לא כחכמות הנכריות וידיעות החול שאינן אלא ידיעות דבר מה אשר ישיג	31719
השכל בטורחו, אך התורה הנה קודש היא אשר לה מציאות גבוהה בגבהי מרומים, וכאשר יעסוק בה	31720
האדם למטה אור הוא אשר תאיר בנשמתו להגיע אותו אל גזי מרומים, בדרך הארה ופעולה חזקה אשר	31721
היא פועלת בה, ותורה אור, אור ממש ולא חכמה לבד, ובהיכנסה בנשמה יכנס אור בה, כאשר יכנס ניצוץ	31722
השמש באחד הבתים עי"ש.	31723
וראה במרגניתא דבי רב, תורת ה' תמימה עומדת לפני האדם בשעה שהוא עוסק במשנתו ואומרת, ה' עמך	31724
גבור החיל הנה באתי ללמדך, וכן כתב כ"פ במגיד מישרים של הב"י עי"ש, ונראה שהסבר המאמר הוא	31725
ע"פ מה שכתב בדרך עץ החיים, כי יש מציאות ממש לתורה, והתורה מלמדת ומאירה לאדם, וכשאדם	31726
לומד תורה, התורה עצמה מלמדת אותו, לא רק מצד שהאדם לומד בתורה מה וכיצד לעשות מצוותיה,	31727

אלא שע"י הלימוד עצמו זוכה האדם שמציאות התורה מלמדת אותו, ומחזקת ומעוררת אותו ללמוד ולעשות ולקיים כמבואר שם, אשריך אם תזכירני אשריך אם תקיימני.	31728
ונראה ברור כי ענין כניסת התורה להאיר לאדם ולהתחבר עם מציאותה, זהו דוקא כשלומד על מנת לקיים, שזהו גדרה של תורה, שע"י לימודה זוכין למציאות התורה, אבל בלא"ה הרי שייך ללמוד התורה כלימוד חכמה להבדיל, ואז אין בו אור תורה ח"ו רק ידיעה בעלמא, דכשהתורה נלמדת בגדריה היא נכנסת באדם, משא"כ כשאינו לומדה בגדרי התורה, הרי הלימוד הוא כשאר הידיעות, וחסר עיקר הגדר של לימוד תורה ועיקר השפעתה ופעולתה באדם עצמו.	31729
והנה כשלומד את התורה שלא על מנת לקיים, ובלא המעלות שהתורה נקנית בהם, הרי יש בזה הפסד גדול בלימוד עצמו, שהרי אז הוא מפסיד את מציאות התורה עצמה המלמדת לכל מי שלומד אותה בגדריה, ומובן כמה מעלות יוכל לעלות אם התורה עצמה מלמדת אותו, שאז מאירה בו החכמה עד אין שיעור, ומשום כך הקדמונים כמו חז"ל הקדושים, וגם הדורות שלאחריהם כמו הגאונים, ואפילו בדורות האחרונים, זכו להשיג השגות נוראות מאד בתורה, כי זולת מסירת נפשם על התורה הרי התורה עצמה היתה מלמדת אותם, וכמה שהאדם עמל בתורה, התורה עמלה לו להבינו ולהשכילו, ולכן הגיעו להשגות עצומות מאד.	31730
אבל כשלומד התורה כמו חכמה ח"ו הרי אינה מלמדת אותו, דהלא התורה העומדת להיכנס לתוכו היא המלמדת אותו, וכשאינה נכנסת באדם אינה מלמדת, וחסר לו רב כזה, ועוד כי לכיון אל האמת לזה בודאי צריך ענין זה שהתורה עצמה תלמד אותו, שהיא מלמדתו אמיתתה בודאי, אבל בלא"ה הרי נעו מעגלותיה לא תדע (משלי ה'), שבשכל האדם לבדו, לו יהיה שכל עצום שבעצומים, מ"מ קשה לכיון אמיתיות הדברים, והנה אמרו חז"ל שהבריאה כולה מתרחקת מהרשע, וכש"כ שהתורה מתרחקת מהרשע.	31731
ובזה נבין היטב מאמרם ז"ל (שבת ל"א): באדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים, דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצוניות לא מסרו לו בהי עייל, וברש"י שם, אם ירא שמים הוא נעשה חרד לשמור ולעשות, ואם לאו אינו חש לתורתו, ולכאורה אין זה דומה להמשל, דמדקרא לתורה מפתחות הפנימיות הרי יש לו מה, דהיינו התורה שלמד, ובמשל הגזבר הרי אין לו כלום דנשאר בחוץ, ולפי מה שנתבאר לנו הרי מובן היטב, דכיון שאינו חרד לשמור ולעשות הרי אין התורה נכנסת בו, ואין לו קנין תורה ממש, כי אף שמשיג בתורת חכמה, אבל אינה מאירה בתוכו ואינו משיג אמיתתה, הרי נמצא שאין לו באמת מה שמונה בפנים האוצר, ואין לו אלא המפתחות הפנימיות שמסרו לו, והיינו שיש לו ידיעת התורה בלבד, אבל לא השיג אותה. (משנת רבי אהרן).	31732
	31733
	31734
	31735
	31736
	31737
	31738
	31739
	31740
	31741
	31742
	31743
	31744
	31745
	31746
	31747
	31748
	31749
	31750
	31751
	31752
	31753
	31754
	31755
	31756
מאמר תסו	31757
וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת בעברך למען אשר תבוא אל הארץ אשר ה' אלהיך נותן לך ארץ זבת חלב ודבש כאשר דיבר ה' אלהי אבותיך לך (דברים כ"ז ג').	31758
ת"ר כיצד כתבו ישראל את התורה? ר' יהודה אומר על גבי אבנים כתובה, שנא' וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת, ואח"כ סדו אותה בסיד, א"ל רבי שמעון, לדברייך היאך למדו האומות של אותו הזמן תורה? א"ל בינה יתירה נתן בהם הקב"ה ושיגרו נוטריין שלהם וקילפו את הסיד והשיאוה (נטלוח משם ע"י העתקה רש"י), ועל דבר זה נחתם גזר דינם לבאר שחת שהיה להן ללמוד ולא למדו (סוטה ל"ה).	31759
	31760
	31761
	31762
	31763
	31764
	31765
	31766
	31767
	31768
	31769
	31770
	31771
	31772
	31773
	31774
	31775
	31776

ויבא גד אל דוד ביום ההוא, בשעה שהיה הקצף על בני ישראל על שמנאם דוד בלא שקלים, ומתו במגפה	31777
עם רב, ויאמר לו עלה הקם לה' מזבח בגורן ארונה היבوسی, ואחז"ל כי כל אותן אוכלוסין שנפלו, הוא ע"י	31778
שלא תבעו את בנין בית המקדש, והלא דברים ק"ו, ומה אלו שלא ראו את בנין המקדש כך, אנו עאכ"ו כ,	31779
לכן התקינו הנביאים הראשונים שיהיו ישראל מתפללים בכל יום שלוש פעמים, אלא השב שכינתך לציון.	31780
ולכאורה הלא אף אנו ג"כ היום נמצאים אחר חורבן ביהמ"ק, אשר לא ראינו את ביהמ"ק? ומה התביעה	31781
עלינו ביותר? ומה הק"ו? אמנם שונה הוא הדור של אחרי בנין המקדש, ואף אחרי חורבנו, כי כיוון שיצא	31782
אור ה' מאיתכסיה לאתגליא, מעולם הנעלם לעוה"ז, הרי כבר נתבשמה אוויר העולם באור העליון, והיא	31783
עדיין מרחפת בעולם וחדורה בכל אדם מישראל, א"כ היה לכ"א לדרוש בגעגועים לבנינה, והתביעה על	31784
הדורות הללו יותר עצומה, ועלינו להתפלל בכל יום מרוב געגועים השב שכינתך לציון. (אור חדש).	31785
	31786
מאמר תסז	31787
וידבר משה והכהנים הלויים אל כל ישראל לאמר הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם לה' אלהיך	31788
(כ"ז ט).	31789
היום הזה נהיית לעם בכל יום יהיה בעיניך כאילו היום באת עמו בברית (רש"י), וכענין הזה אנו מוצאים	31790
לעיל שם לענין מצות, היום הזה ה' אלהיך מצוך לעשות, בכל יום יהיה בעיניך כחדשים כאילו בו ביום	31791
נצטוית עליהם (רש"י), ויש לשאול, תינה לענין מצות שבהן מבואר היטב הצורך שיהיו כחדשים, שאין	31792
דומה עשיית מצוה שעושים אותה תיכף לצויה מפי ה' כמאמרה ממש, בלי שינוי וגרעון או תוספת, בלי	31793
סרך של מצות אנשים מלומדה ובלי התישנות כלל, למצוה שהיא נעשית על דרך המלומדה, ולזה נצטוינו	31794
שלעולם יהיו המצות כחדשים בעינינו כאילו בו ביום נצטוינו עליהן.	31795
אבל מה ענין הוא בברית, והרי הברית נכרתה בשעתה ולעולם, ומהי המצוה שתהיה הברית חדשה כאילו	31796
היום באנו בברית, ולמדים אנו שהברית אין ענינה כריתת ברית בלבד, אלא חלק מן המצות, והיינו	31797
שהמצות תעשינה ע"י ברית, כלומר קיום נצחי, ושכלל קיום מצוה יהיה בה קיום הברית עם הקב"ה,	31798
שתהיה בה בחינת למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה', שקיום המצות לא יהיה אך	31799
קיום מצד המקיים עצמו לשעה, אלא גם קיום לדורות הבאים אחריו.	31800
יחד עם קיום המצוה גם ישריש בלבו שורש פורה טוב שיפרה וירבה גידולים בכל הדורות אחריו, והברית	31801
היא באמת מעלה עליונה במצוות, ולכן כשם שיש במצוות עצמן חיוב שיהיו בעינינו כחדשים, כן הוא גם	31802
בברית, שתהיה חדשה וכאילו היום באנו עמו בברית, וברית זו בקיום המצוות התחילה מהאבות, וכמ"ש	31803
בא"א כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו אחריו, כלומר החיבה הגדולה העולה על חביבות האדם שהיתה	31804
עד שבא א"א, היא משום למען אשר יצוה.	31805
וזהו שאז"ל (פסחים קי"ז), אמר ר"ל ואעשך לגוי גדול זה שאומרים אלהי אברהם, ואברכך זה שאומרים	31806
אלהי יצחק, ואגדלה שמך זה שאומרים אלהי יעקב, יכול יהיו חותמים בכולן, ת"ל והיה ברכה, כך חותמין	31807
ואין חותמין בכולן ע"כ, בזה למדונו ז"ל שאף כי עלו האבות במעלה זו אחר זו, מ"מ כלולות הן כל	31808
המעלות גם של יצחק וגם של יעקב במעלת א"א, כי מעלת אלהי יצחק היא כלולה בואברכך והיא הברכה	31809
שנתברך בה אברהם, וגם מעלת אלהי יעקב היא מעלתו של א"א ואגדלה שמך, ולכן חתימת הברכה,	31810
מעלת המגן של הקב"ה עם ישראל עד סוף כל הדורות, היא מעלת א"א, ואין חותמין אלא בו בלבד, כי גם	31811
מעלת לישראל ברית עולם היא מעלתו, וכריתת ברית עם אברהם ברית עולם היא.	31812
וכשם שהוא בקיום המצות, כן הוא גם בעבירות, העבירות עצמן והעבירה על אי העמידה בברית, וכמ"ש	31813
(דברים כ"ט) פן יש בכם איש או אשה אשר לבבו פונה היום מעם ה' אלהינו, והיא העבירה עצמה, פן יש	31814
בכם שורש פרה ראש ולענה, פי' הרמב"ן ז"ל פן יש בכם שורש רע שיפרה וישגה, ובימים הבאים יוציא	31815
פרחים רעים ויצמיח מרורות, וזה את אשר איננו פה עמנו היום, כי האב שורש והבן נצר משורשיו יפרה,	31816
והזכיר השורש לומר כי הוא יכול להביא באלה הדורות הבאים, שהשורש אשר ממנו יצמחו הוא לפניו	31817
היום, והוא בא בברית ובאלה הזאת עכ"ל.	31818
והגר"א ז"ל ביאר עיקר זה יותר וז"ל, השורש שיצמח ממנו פירות רעות ראש ולענה, כמ"ש רז"ל פסל	31819
מיכה עבר עם ישראל בים, והלא היו כמה מאות שנה ביניהם, אלא השורש שצמח ממנו האיש מיכה שעבד	31820
הפסל, הוא שעבר עמהם, וכמו שנסתלקה השכינה בעת שראה יעקב את אפרים שעתיד לפרות ממנו	31821
ירבעם בן נבט, וכן אמרו (סנהדרין פ"ב) הוא זמרי בן סלוא הוא שלומיאאל בן צורישידי הוא שאול בן	31822
הכנענית, וח"ו שזמרי יהיה נשמה אחת עם שלומיאאל הצדיק בחיר ישראל, והוא על דרך גנאי לו	31823
ולמשפחתו ולשבטו, והיה החטא פורה מן השורש מן שאול בן הכנענית, וזהו שורש פורה ראש ולענה	31824
עכ"ל.	31825

וממה ששקל הכתוב שניהם בשוה, והיינו והיה בשומעו והתברך בלבבו לא יאבה ה' סלוח לו ומחה ה' את שמו והבדילו ככל אלות הברית הכתובה בספר התורה הזה, עונשים איומים ונוראים, לזה שיש בו שורש פורה ראש ולענה, שכיום הוא צדיק במעשיו כאחד מבני דורו של משה רבינו, שגם משה רבינו אינו רואה בו שום פגם, אלא שבעמקי לבבו יש בו שורש פורה ראש ולענה, אשר יפרה וישגה בדורות הבאים, שגם הוא עומד באותו האיום שעומד האיש אשר לבבו פונה היום מעם ה' ללכת לעבוד את אלהי הגוים.	31826
למדים אנו כי ענין הברית במצות אינה רק מעלה בלבד, אלא חלק מחלקי המצוה ושוה אליהן בעונש ושכר, וכמו שהאדם חייב לירא ולפחד שלא יענש על העבירות עצמן, כן הוא צריך לירא ולפחד שלא יענש על אי עומדו בברית לעולם, והניח שישתמש בלבבו שורש פורה ראש ולענה, אשר יפרה וישגה בדורות הבאים, ואפילו לאחר כמה מאות שנה יפנה מי מדורותיו מאחרי ה' מכוח השורש שבלבבו היום, כבר בא היום בברית ובאלה הזאת, וכן הוא ודאי גם במידה טובה מרובה, שהשורש הטוב שקול הוא כמעשה הטוב שתחול עליו הברכה כבר היום, לפי מה שיפרה וישגה בדורות הבאים אחריו.	31827
אולם עדיין יש לשאול, היאך יתכן באמת שיהיה עונש חמור כזה שלא מצינו כמותו בכל התורה כולה גם בקלות של בחוקותי ומשנה תורה, והיינו הבדלה לרעה עד מחייה מתחת השמים, על מחשבה שבלב בלבד, והנה קרא הכתוב להאלות אלות הברית, ואמנם הדבר צריך ביאור, ואכן הענין מתבאר על פי העיקר הגדול שכתבו הרמב"ן ז"ל בפ' בא וז"ל, מן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריתנו עונשו בגזירת עליון עכ"ל.	31828
וענין עמוק זה בהנהגת העולם, אינו אלא בישראל בלבד, שאין להם לישראל בעולמם טבע ומנהגו של עולם כלל, אלא כל הנהגה עמהם היא רק לפי הנהגתם בתורה, וכמ"ש במאמרם ז"ל, כשם שאתה הוה עמי כך אני הוה עמך, ולכשנעמיק עוד יותר נמצא למדים, שכמו שיש ברית בין הקב"ה עם ישראל וכל קיום התורה ומצותיה איחוד ומשולב בקיום הברית ושלא לעבור עליה, וכמשנ"ת, כן יש ברית בין התורה והעולם, שקבע הקב"ה ברית לעולם, שאצל ישראל מקבלי התורה יהיה העולם משולב ומקושר בברית עם התורה, שכל הנהגת העולם תהיה רק על פי הנהגת ישראל בתורה, אם בחקתי תלכו תחול הברכה בכל הנהגת עניני העולם עמהם.	31829
ואם לא תשמעו יקולל הכל וכמ"ש הרמב"ן ז"ל שם, ויתפרסמו הנסטים הנסתרים בענין הרבים כאשר יבוא ביעודי התורה בענין הברכות והקלות, כמ"ש ואמרו הגוים על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת, ואמרו על אשר עזבו את ברית ה' אלהי אבותם, שיתפרסם הדבר לכל האומות שהוא מאת ה' בעונשם, ואמר בקיום, וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך עכ"ל, וזהו הפירוש של אלוה הברית, כי האלות מקורן הוא בברית שכרת ה' בדרך שיתנהג העולם עם ישראל, ובאיחוד שבין התורה והעולם, שהעולם יהיה מכוון בכל עניניו להתורה וקיום מצותיה או העבירה עליהן.	31830
ועל עיקר זה כתב הרמב"ן ז"ל שהוא יסוד התורה כולה, ואין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שיאמין אמונה זו שכל דברינו ומקרינו כולם נסים ואין בהם טבע ומנהגו של עולם, והנסים תלויים הם ומתקיימים לפי מידת קיומן של המצות, והם מתבטלים לפי מידת העבירה עליהן.	31831
ולפיכך בין האיש הזה אשר לבבו פונה היום, ובין זה אשר יש בו שורש פורה ראש ולענה, אין לו לפי חוקי הטבע שבאלות הברית שום מקום לתקוה ששלום יהיה לו, עד שיתקן מעשיו או לבבו, שהרי במקום לירא ולפחד מזה, הוא מתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך, וא"כ הלא אינו מאמין בהעיקר הגדול הזה של ברית התורה והעולם, וחושב בדעתו כי יש טבע ומנהגו של עולם, ואין הכל רק נסים התלויים בקיום התורה בלבד, והרי הרמב"ן ז"ל נתקו מתורת משה רבינו וגזר עליו שאין לו חלק בה.	31832
וא"כ הרי אין פלא שהענישה אותו התורה בעונש מר ואיום כזה שתרכיז בו כל האלה, ככל אלות הברית הכתובה בספר התורה הזה, ואין זה באמת אלא מידה כנגד מידה, על שאינו מאמין באלות הברית, שהרי מי שאינו מאמין באלות הברית, אינו מאמין בבריתו של הקב"ה עם ישראל, ואין לו חלק בתורת משה רבינו דהא בהא תליא, ואין לו באמת תקוה אלא למחזית שמו מתחת השמים, אא"כ ישוב ויתקן לבבו ומעשיו, ואז במקום שתרכיז בו כל האלה ישיגוהו כל הברכות שבת"כ ומשנה תורה ברכות הברית.	31833
(דליות יחזקאל עמ' ק"ג).	31834
	31835
	31836
	31837
	31838
	31839
	31840
	31841
	31842
	31843
	31844
	31845
	31846
	31847
	31848
	31849
	31850
	31851
	31852
	31853
	31854
	31855
	31856
	31857
	31858
	31859
	31860
	31861
	31862
	31863
	31864
	31865
	31866
	31867
	31868
	31869
	31870
	31871
	31872
מאמר תסח	31873
וידבר משה והכהנים הלויים אל כל ישראל לאמר הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם לה' אלהיך (כ"ז ט').	31874
	31875

איתא בגמ' (ברכות ס"ג:), ת"ר כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה, היו שם ר' יהודא ור' יוסי ור' נחמיה ור' אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי, פתחו כולם בכבוד אכסניא ודרשו, פתח ר' יהודא ראש המדברים בכל מקום בכבוד תורה ודרש, ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה, והלא דברים ק"ו, ומה ארון ה' שלא היה מרוחק אלא י"ב מיל, אמרה תורה והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד, תלמידי חכמים שהולכים מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה עאכו"כ.	31876
ועוד פתח ר' יהודא בכבוד תורה ודרש, הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם, וכי אותו היום ניתנה תורה לישראל, והלא אותו יום סוף ארבעים שנה היה, אלא ללמדך שחביבה תורה על לומדיה בכל יום ויום, כיום שניתנה מהר סיני ע"כ, הנה על אף שאין שיעור ואין ערוך לכבודה של תורה, בא לידי ביטוי בשתי אימרות הללו של ר' יהודא כל כבודה של תורה.	31877
פתיחה ראשונה בכבוד תורה, פתח ר' יהודא במעלת המבקש אחריה, שכל מי שמבקש תורה ונוסע מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה, הרי זה מוכר בתואר מבקש ה', ק"ו ממי שיצא אל אוהל מועד ממחנה ישראל, מכל המעלות שחונן בהם בן ישיבה, גדולה שבכולן היא מעלת המבקש, ואין לך כבוד תורה גדול מזה, שנראה גודל ערך המבקש תורה שהוא נקרא מבקש ה'.	31878
ופתיחה שניה פתח ר' יהודא בגילוי מופלא, איך נראית התורה על לומדיה כחדשה ולא כישנה, חביבה תורה על לומדיה בכל יום ויום כיום שניתנה מהר סיני, תורה זו שחביבה על לומדיה אינה תורה שקיבלוה אי פעם, אלא זו שקיבלו זה עתה מהר סיני, כמ"ש היום הזה נהיית לעם, שכל העוסק בתורה דומה לו כאילו קיבלה עכשיו, אך זה כבוד לתורה שאין למעלה הימנו.	31879
וראיה לכך מביא ר' תנחום שם, אמר ר' תנחום בריה דר' חייא איש כפר עכו, תדע שהרי אדם קורא קריאת שמע שחרית וערבית, וערב אחד אינו קורא, דומה כמי שלא קרא קריאת שמע מעולם, כלומר אף זה שקרא קרי"ש כל ימיו, ואף אותו יום בשחרית קרא, אע"פ כן אם ערב אחד לא קרא, דומה כמי שלא קרא מעולם, שכל פעם שקורא קרי"ש הרי זו קבלת עול מלכות שמים מחדש, ואינה המשך של קבלת עול מלכות שמים דאתמול, אע"פ שאותה קרי"ש היא, ואף בלימוד התורה כן, כל שעה שעוסק בה הרי זה מקבלה מחדש, ואינה התורה של אתמול כלל, ואף שבאותה תורה ממש הוא עוסק.	31880
כתב החסיד יעבץ בפי' (אבות פ"ו) וז"ל, והוי שותה בצמא את דבריהם, כאשר טבע האדם לקוץ בדבר בהתמדתו, אמר התנא שאל יאמר האדם כבר שמעתי דבר זה פעמים רבות, אלא הוי שותה בצמא את דבריהם, כאילו לא שמעם מעולם עכ"ל, כאן נתבאר שחיוב לימוד התורה הוא ללמוד בצמאון, וצמאון הוא להרגיש תמיד כאילו פעם ראשונה שומע דבר זה, ואם תחסר לו הרגשת החידוש, אף אם ילמוד אין זה לימוד בצמא, וח"ו יגיע לכלל לקוץ בדבר, נמצא שאין מעלת המבקש מעלה בעלמא, אלא תנאי ועיקר בעצם לימוד התורה.	31881
ומעתה מה שאמרו ז"ל חביבה תורה על לומדיה בכל יום ויום כיום שניתנה מהר סיני, הוא משום שלומדיה באמת הם מבקשי ה', ולומדים אותה בצמא כאילו לא שמעוה מעולם, וכאילו ניתנה היום מהר סיני, הרי לנו שתי פתיחות שפתח ר' יהודא בכבוד תורה משולבות אחת בחברתה, המבקש תורה מבקש ה' נקרא, וגדולה מעלתו עד מאד, כי הוא הלומד את התורה כפי שצריך ללומדה, וכדכתיב היום הזה נהיית לעם, לראותה כחדשה ממש כאילו היום ניתנה.	31882
יסוד זה של חידוש ושתיה בצמא חופף את כל התורה כולה על כל חלקיה פרטיה ומצוותיה, אם זו יראה ואם תורה או קבלת עול מלכות שמים, אמר הכתוב פקודי ה' ישרים משמחי לב הלומד תורה ומרגיש חידושה, כמקבלה עתה מפני הגבורה לבו מתמלא שמחה, אבל מדבר ישן וידוע מכבר אין שמחה בלבו של אדם.	31883
ושמחת הלב שע"י התורה אינה מעלה לתורה בלבד, אלא היא העצה להינצל מחבלי היצר, כמ"ש מדברי הספורנו (בראשית ל"ה) על הכתוב וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו, ותקע כף ירך יעקב, ופי' הספורנו כי לא יכול לו מרוב דבקותו תמיד בה' במחשבה ובדיבור, ויגע בכף ירכו הודיעו החטא העתיד של מדריכי עמו, ובדאגו מזה נפסק הדיבור (כלומר הדבקות), ומיד ותקע כף ירך יעקב, והיינו כיון שנצטער יעקב אבינו ממיעוט כבוד שמים של הדורות העתידין, מיד נפסקה דבקותו, שאין שכינה שורה אלא מתוך שמחה.	31884
אור החיים (ריש פ' ויחי) כתב בטעם הדבר, למה נקרא לפעמים יעקב ולפעמים ישראל, שבזמן שהיה שרוי בשמחה נקרא ישראל, כי ציוה השי"ת נשמה עליונה במעלה שם זה, וכשהיה בצער ובדאגה נקרא יעקב יעו"ש, ובאותה פרשה גופה רמיזה העצה לכך, דכתיב ויגד ליעקב הנה בנך יוסף בא אליך ויתחזק ישראל, והיינו כשהיה חולה ושרוי בצער נקרא יעקב, וע"י ההתחזקות נתעלה שמו לישראל, הרי שההתחזקות להיות שרוי בשמחה היא העצה לכל אדם להתעלות במדרגה היותר גבוהה, וזה סוד נועם	31885
	31886
	31887
	31888
	31889
	31890
	31891
	31892
	31893
	31894
	31895
	31896
	31897
	31898
	31899
	31900
	31901
	31902
	31903
	31904
	31905
	31906
	31907
	31908
	31909
	31910
	31911
	31912
	31913
	31914
	31915
	31916
	31917
	31918
	31919
	31920
	31921
	31922
	31923
	31924

החיים של שנות הלימוד בישיבה, שאינם נשכחים מן האדם לעולם, במה דברים אמורים במי שזכה ללמוד מתוך שמחת הלב, ובמי שזכה לקבלת התורה בעת לימודו.	31925
והדרך לזכות לשמחת הלב היא ללמוד פקודי ה' בצמא, כאומרם ז"ל הוי שותה בצמא את דבריהם, כי השבע אינו שמח לעולם, אצלו תמיד מצב מלומדה ולבו רחוק, ורק השותה בצמא זוכה לחידושה של תורה ולשמחתה, יהושע זכה להיות מנהיג על ישראל מפני האמור עליו ויהושע בן נון לא ימיש מתוך האהל, וכן איש אשר רוח בו, ופי' הספורנו מוכן לקבל אור פני מלך חיים, והיא בקשת החכמה והשלמות.	31930
(שיחות מוסר ח"א מא' א').	31931
מאמר תסט	31932
31933	31933
וידבר משה והכהנים הלויים אל כל ישראל לאמר הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם לה' אלהיך. ושמעת בקול ה' אלהיך... (דברים כ"ז ט').	31934
ספורנו הסכת צייר במחשבתך ושמע והתבונן, ושמעת בקול ה' אלהיך, כשתצייר זה ותבין, תשמע בקולו בלי ספק, כאן מלמדנו הספורנו כי כוח הציור הוא הכוח המסוגל לקרב ענין כ"כ אל לבנו, עד שנשמע בקול ה' בלי ספק, וראוי לצרף דברי הספורנו אל מה שכתב הכוזרי, כשהוא מתאר את החסיד שלנו, איך הוא שולט על כל כוחותיו בצדק כמלך הגון במדינתו, ובתוך תיאור בהנהגת כל כוחות נפשו הוא כותב, ומצוה המדמה להמציא ההדור שבצורות הנמצאות אצלו בעזר הזכרון, לדמות אליו הענין האלהי המבוקש, כמו מעמד הר סיני ומעמד אברהם ויצחק בהר המוריה, וכמו משכן משה וסדר העבודה וחול הכבוד בבית המקדש (כוזרי ג' ה').	31936
31937	31937
31938	31938
31939	31939
31940	31940
31941	31941
31942	31942
31943	31943
31944	31944
31945	31945
31946	31946
31947	31947
31948	31948
31949	31949
31950	31950
31951	31951
31952	31952
31953	31953
31954	31954
31955	31955
31956	31956
31957	31957
31958	31958
31959	31959
31960	31960
31961	31961
31962	31962
31963	31963
31964	31964
31965	31965
31966	31966
31967	31967
31968	31968
31969	31969
31970	31970
31971	31971
31972	31972
31973	31973

שתיה לז' תמונה חיה ממנו, וימשיך בזה כמה שבועות עד שירגיש שיש לו קנין בזה. (עלי שור	31974
ח"ב).	31975
@	31976
מאמר תע	31977
ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה תועבת ה' מעשה ידי חרש ושם בסתר וענו כל העם ואמרו אמן	31978
(דברים כ"ז ט"ו).	31979
תמיד היו בעולם שיטות שהתנגדו לתורה הקדושה, כגון עובדי ע"ז בזמנם, והפילוסופים היונים וההולכים	31980
בעקבותיהם, הם התנגדו לתורה באופן עקרוני, אבל לא השתמשו בתורה לשם טעיותיהם, בזמננו	31981
עדים לתופעה מוזרה שלא היתה מעולם, שכופרים משתמשים בקדושה עצמה כדי לבסס את כפירתם, כגון	31982
אותם הפוקרים מתוך המקרא עצמו כביכול, ואתם המתאחזים במושגים קדושים כגון ארץ ישראל ולשון	31983
הקודש וכדומה, מאין באה זאת לנו בדורנו?	31984
יש בדבר זה סוד היוצא מתוך דברי רמח"ל ז"ל בספר אדיר בפרו"ל שם, ואודיעך בזה סוד גדול, עיקר	31985
התלמוד הוא המעשה, כי רז"ל אמרו אם בטלת מן התורה יש לך בטלים הרבה כנגדך, והוא סוד מה	31986
שאמרו גם כן שהבטלה מביאה לידי שיעמום, וכל זה הוא כי אין עיקר תיקון האורות אלא בהתפשטותם	31987
לפעול, בהיות האורות מתדבקין ונמשכין ומגיעין למטה בסוד המעשה, ישמח ה' במעשיו, שאז הקדושה	31988
היא השולטת והס"א מתגרשת ומתרחקת.	31989
וזאת הכונה התכליתית, אך אם בני אדם חוטאים גורמים שהאורות יהיו בטלים בלא פעולה, ולא נמצא	31990
באורות אלא בחי' אור התורה, והוא בטל בלא מעשה ואינו מגיע אל המקבלים, ואז הס"א מתחזקת לשלול	31991
למטה, ושלטתה מן הבטלה של האורות העליונים, לכן הבטלה מביאה לידי שיעמום, כי בטלות האורות	31992
היא הנותנת מקום שליטה לס"א שהיא השעמום, וע"כ התורה צריך שתהיה על מנת לעשות, שאז התיקון	31993
נמצא כראוי.	31994
וכתב שם עוד, שהלומד שלא על מנת לעשות אלא לשם גאווה וכדומה, עליו נאמר ארור האיש אשר יעשה	31995
פסל ומסכה ושם בסתר, כי אז נקרא הדבר ההוא (התורה אשר למד!) פסל ומסכה, והוא (הס"מ) רוצה	31996
ח"ו להתאחו ביסוד, וזה קלקול גדול רחמנא ליצלן, וזהו ושם בסתר, בסתרו של עולם שיושב בסתר	31997
עליון.	31998
וזהו כעין מה שכתבו בספרים הקדושים, כי הס"א והקליפות יונקים את חיותם מניצוצות הקדושה שנפלו	31999
לרשותם, מן התורה והמצוות שאנו עושים עם פגמים גדולים, וענין זה אנו רואים בחוש ממש, כי הרי גם	32000
לפני דורות הרבה היתה אפיקורסות בעולם בניגוד לתורה הקדושה, אבל לא השתמשו בתורה עצמה	32001
בעקמומיות שכלם לשם הכפירה, אבל בדורות האחרונים פתאום עמדו זייפנים גסים וחצופים עד מאד,	32002
לבקר כביכול את המקרא וכל התורה כולה, ובשכלם המתעקם ממש ע"י מדותיהם ותאוותיהם, הם יורדים	32003
אל חיצון חיצוניותה של התורה, על מנת להתפקר בה כרצון תאוותם הנשחתה.	32004
איך נהיה הדבר הזה? מה להם ולתורה? הרי בלאו הכי הם אומרים שאין מאמינים בה? אלא שהרפיון	32005
בלימוד תורה למעשה בדורות האחרונים, גרם שהס"א השיגה אחיזה באור התורה עצמה, ובאופן זה	32006
זורעת כפירה והשחתה, וע"י הבטלה כנ"ל, גרמנו שתיזון הכפירה מהתורה עצמה, אוי לאותה בושה! אבל	32007
כשהיתה הקדושה בתוקפה ולמדו תורה לשם שמים, לא היתה הרשות לס"א לשלוט בניצוצות הקדושה של	32008
התורה עצמה.	32009
במשך הדורות שלמדו תורה לשמה גם כן היה רפיון לפי ערכם, ובימי יוסי בן יועזר היתה המחלוקת	32010
הראשונה בישראל (חגיגה ט"ז), וזה גרם להתפתחות אמונות כוזבות כתוספת לתורה, אבל רשות לס"א	32011
לסלף את התורה עצמה לא היתה עד תלמידו של ר' יהושע בן פרחיה שיצא לתרבות רעה ימ"ש (סוטה	32012
מ"ז), כי עד הדור ההוא לא השתמשו עובדי ע"ז בתורה כלל.	32013
וכן גם בענין ארץ ישראל, הנה מעלתה שהיא כנגד ארץ ישראל דלעילא, ומידתה בירור השגת הרוחניות	32014
כמ"ש אשר עיני ה' אלהיך בה, ועל ידה אפשר לאחוז בלשמה הגמור בעבודתו ית', והשפעת הקדושה בה	32015
שונה לגמרי מאשר בחוץ לארץ, וזוהי בחינת כל הדר בחו"ל כמי שאין לו אלוה, ואמרו ז"ל במדרש	32016
(דב"ר ז' י'), שהשיב הקב"ה למשה אם אעברה נא אתה מבקש לקיים, בטל סלח נא, היינו שאם היה	32017
משרע"ה נכנס לארץ ישראל, היו מתעלים למדרגה אשר בה כבר לא שייכת הסליחה שהיתה במדבר, כי	32018
לערך המדרגה ההיא, אפילו נקודה קטנה של פגם שבחוץ לארץ היא מכופרת, עדיין תקטרג במדרגת ארץ	32019
ישראל.	32020
עד כדי כך מגיעה קדושתה של ארץ ישראל, והנה בדורנו זה בעוה"ר לקחו ארץ ישראל דלמטה בלי של	32021
מעלה כלל, והסתפקו לעת עתה בשאיפה לארץ ישראל חילונית, מה הגיע אלינו ע"ז? כי תפסה הס"א	32022

בחביבות ארץ ישראל שבלבם של ישראל, ולא רק שעושים מזה ענין חילוני, אלא גם משתמשים בענין	32023
ארץ ישראל לשם אפיקורסות, ואחריות נוראה בזה עלינו לומדי התורה.	32024
אמרו חז"ל (יומא פ"ו.) היכי דמי חילול ה', באמור להם עם ה' אלה ומארצו יצאו, ופירש"י ז"ל שם, את	32025
זו קרא הכתוב חילול ה', ויחללו את שם קדשי, באמור עליהם האומות שגלו ביניהם, ראו עם ה' אלה ולא	32026
יכול להצילם שלא יגלו, נמצא שם שמים מתחלל וכבודו מתמעט, והרי העונשים לימוד לחוטא ותיקון	32027
לחטא, ובאים מצד הקדושה ממש, מכל מקום מכיון שלימוד זה נגרם ע"י חטא, הס"א מצליחה לכבוש גם	32028
את נקודות תיקון הללו ועושה מהן חילול ה', והאחריות על מי? על החוטא שגרם לעונש שנאחזין בו	32029
הקליפות להשתמש בו לחילול ה'.	32030
האחריות עבור תוצאות גלותן של ניצוצות הקדושה בתוך הקליפות, מוטלת על לומדי התורה המתרשלים	32031
להביא את תורתם לידי מעשה, ומבטלים בזה את אורות הקדושה מהשפעתם האמיתית כמ"ש הרמח"ל,	32032
ועל ידי זה מוסרים את האורות ההם ביד הס"א המחללת את שם שמים על ידם, וגורמת שיעמום דהיינו	32033
בלבול ותמהון הלב בעולם, נורא ואיום!	32034
והתיקון גם הוא בידינו, שתורתנו תהא לשם הכונה התכליתית (כמ"ש הרמח"ל), דהיינו ישמח ה'	32035
במעשיו מעשיו דייקא, שימשכו אורות התורה ויתפשטו למטה לתוך תת ההכרה שלנו, בחינת השבה אל	32036
הלב, ואז באים אל תכליתם ומביאים לידי מעשה ממש, כמובא בגמ' שם (יומא פ"ו.), שיהא קורא ושונה	32037
ומשמש תלמידי חכמים, ויהא משאו ומתנו באמונה ודיבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו,	32038
אשרי אביו שלמדו תורה אשרי רבו שלמדו תורה, ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בכך אתפאר, ובזה	32039
עושה קידוש ה' גדול ומביא את הקדושה לידי שליטה, והס"א מתגרשת ומתרחקת, ומתקיים בו שם שמים	32040
מתאהב על ידך, ובזה מתקיימת תכלית הבריאה. (מכתב מאליהו ח"ד 42).	32041
	32042
מאמר תעא	32043
ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם ואמר כל העם אמן (דברים כ"ז כ"ו).	32044
פירש הרמב"ן שכל אחד מישראל מחוייב לקבל את כל מצוות התורה ללא יוצא מן הכלל, ואם יכפור	32045
באחת מהן הרי הוא בארור זה, וכן דעת רבינו יונה (שע"ת א' ה'), ומדמה הענין לעבד שאומר לרבו	32046
שמוכן לעשות רצונו בכל דבר חוץ מדבר אחד, שזה נחשב לפורק עול אדונו מעליו ונקרא מומר לדבר	32047
אחד, עוד מביא הרמב"ן מהירושלמי, דקאי על בית המלך והנשיאות שבידם להקים את התורה ביד	32048
המבטלים אותה, ואפילו היה צדיק גמור במעשיו, והיה יכול להחזיק התורה ביד הרשעים המבטלים אותה	32049
הרי זה ארור, ואיתא שם דיאשיהו המלך קרע את בגדיו בקוראו מקרא זה ואמר עלי להקים, ומסיים	32050
הרמב"ן שפירוש הירושלמי קרוב לפירושו.	32051
והנה לפירוש הרמב"ן חייב אדם לקבל על עצמו כל התורה בשלמותה, והירושלמי מוסיף שלא רק על	32052
עצמו עליו לקבלה, אלא לחזק את התורה גם בידי אחרים, ברם בדברי רבינו יונה (שער ג' י"ח) מתבאר	32053
הענין על נכון ז"ל, ודע כי נתחייב הנברא להיות ציר נאמן ועבד משכיל בכל עבודת אדוניו, והפועל	32054
הנאמן יהיה מהיר במלאכתו וישגיח על מלאכת חבריו, ועיניו על דרכיהם לראות אם באמונה הם עושים,	32055
ויזהירם ויודיעם את המעשה אשר יעשו, כי חפצו ורצונו אשר תעשה מלאכת אדוניו בלא רמיה, על כן	32056
יחזיק ידי עושי המלאכה עכ"ל.	32057
נמצינו למדים שלא רק מוטל על היחיד לצאת ידי חובתו הוא, אלא אחראי הוא לפי יכולתו לראות שיעשה	32058
מלאכת שמים גם ע"י אחרים, ובספר (מס"י פרק י"ט) קורא לענין זה קנאה לכבוד שמים, ומונה אותה יחד	32059
עם השמחה והדבקות בעבודת ה' כשלושה ענפים של מידת האהבה, וכתב שם ז"ל, וזה פשוט מי שאוהב	32060
את חבריו, אי אפשר לו לסבול שיראה מכים את חבריו או מחרפים אותו ובודאי שיצא לעזרתו, גם מי	32061
שאוהב שמו ית' לא יוכל לסבול ולראות שיחללו אותו ח"ו ושיעברו על מצוותיו.	32062
והוא מה שאמר שלמה (משלי כ"ח) עוזבי תורה יהללו רשע ושומרי תורה יתגרו במ, כי אותם שמהללים	32063
רשע ברשעתו ולא יוכיחו על פניו מומו, הנה הם עוזבי התורה ומניחים אותה שתתחלל ח"ו, אך שומריה	32064
המתחזקים להחזיקה ודאי שיתגרו במ, לא יוכלו להתאפק ולהחריש עכ"ל, ומביא שם כמה הפליגו חז"ל	32065
במי שיש בידו למחות ואינו מוחה, שהוא נתפס בעוון החוטאים בעצמו.	32066
אי לזאת כמה גדול החיוב לעורר את הרבים אל המלחמה החזקה היא מלחמת היצר, ללימוד המוסר	32067
ועבודת היראה שהיא יסוד כל התורה, באשר כל התורה והעבודה בלי יראה, אינה אלא מצות אנשים	32068
מלומדה הנהדפת ע"י רוח קלה, כמאמר חז"ל (אבות ג') כל שאין יראתו מרובה מחכמתו אין חכמתו	32069
מתקיימת, ובודאי שכל שיש לאל ידו להשפיע בזה על אחרים, מחוייב לצאת חוצץ להקים את דברי	32070
התורה, כמו יאשיהו בשעתו שאמר אני אקים, וכל שכן בדורות הללו אשר אזלה תמה היראה החושית	32071

שהיתה בדורות קודמים, כמו שהעיד הגר"י סלנטר זצ"ל שמלפנים כל איש אחזו פלצות לשמוע את קריאת אלול, ואילו היום אפס כל רגש נכון.	32072
והנה חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אברהם יצחק ויעקב (תנדבא"ר כ"ד), וידוע שאבות העולם קרבו את הבריות תחת כנפי השכינה, כמ"ש ואת הנפש אשר עשו בחרן, הוא הדין אצלנו שומה עלינו לחזק ברכים כושלות, ולקרב את אלה שנתרחקו ממקור מחצבתם, הן מבחינת כמות המצוות והן מבחינת איכות, וכבר ביאר הסבא ז"ל הכוונה במאמר זה, שאף שבדואי אי אפשר לנו בשום אופן להדמות לשלמות שהיתה במעשי האבות, בכל זאת עלינו ללכת בעקבותיהם במה שנוגע למעשה החיצון של המצוות.	32073
והדמיון לתמונה של אדם, יש והתמונה מראה רק חלק מהגוף ויש שמראה גוף שלם, ויתכן שתמונה קטנטונת תהיה בה צורה שלמה של האדם אלא בזעיר אנפין, וכן הדבר לעינינו שעלינו לעסוק בכל מיני פעולות כמו האבות, ואף שאצלם מכלול מעשיהם היווה תמונה שלמה גדולה ובהירה, ואילו אצלנו קטנה ולא ברורה, מ"מ אין לנו לפטור עצמנו מאף חלק של התורה שקבלנו, שלכל הפחות יהיה לנו שייכות עם הכל.	32074
כל זה נאמר על היחיד ועאכו"כ על הרבים, כמ"ש רבינו יונה (שער ג' קס"ח) וז"ל, בהתאסף ראשי עם וקהלות הקדש לעבוד את ה' ית', ומסכימים הסכמות להעמיד להם מצוות, הנה הם מקדישים את ה' יתגדל ויתקדש, שנא' והי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל (דברים ל"ג) ע"כ, ובזה מקימים הם עולה של תורה כ"כ, עד שהפורש את עצמו מלבוא בסודם נחשב לדעת רבינו יונה פורש מזרכי ציבור ואין לו חלק לעוה"ב, משום שהוא כמקטרג על הסכמת עבודת ה' (שע"ת שם).	32075
והנה רבותינו הגאונים מדור הקודם, יסדו בשעתו את אגודת ישראל לשם חיזוק הדת בראותם שהשעה צריכה לכך, וכבר ראינו כמה כוחם יפה שנתקיים בהם ואורח צדיקים כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום (משלי ד'), כמו שפירש הגר"א שהצדיקים התחלתם היא מצומצמת כמו אורה צר ואפל, אבל בסוף מתקיים בהם הולך ואור עד נכון היום, בהתחלה היו רק מעטים בכמות ולא היה חסר מפקפקים ומלעיגים, אבל בסוף צדקתם יצא לאור, ואף שהיה בזה צעד חדש, ומרגלא מפומא דמרן החת"ס דחדש אסור מן התורה, ברם יש היתר על פי מה שאמרו חז"ל על הפסוק והיה אם שמוע תשמעו, אם שמעת בישן תשמע בחדש (סוכה מ"ו:).	32076
אותם הגאונים וצדיקים שחידשו את הרעיון הזה, היו חרדים להזהר ולדקדק על הישנות במסירות נפש ממש, ולא חסרו כקוצו של יו"ד הן בנוגע להנהגתם הפרטית והן בהנהגת הציבור, ולהם ראוי והגון להשמיע חדשות לתיקון וביצור התורה והמצוות, וכעין זה מצינו בחזקיהו המלך שכתת נחש הנחושת, ואף שהיו צדיקים לפניו שלא נקטו פעולה בזה, אמרו חז"ל מקום הניחו לו אבותיו להתגדר (חולין ז').	32077
(המוסר והדעת).	32078
מאמר תעב	32079
ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם ואמר כל העם אמן (דברים כ"ז כ"ו).	32080
עין ברמב"ן ז"ל שביאר, דארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם הוא קבלת אלה ושבועה, שיודה במצות בלבו ויהיו בעיניו אמת, ויאמין שהעושה אותן יהיה לו שכר וטובה, והעובר עליהן יענש, ואם יכפור באחת מהן או תהיה בעיניו בטלה לעולם, הנה הוא ארור, אבל אם עבר על אחת מהן כגון שאכל חזיר ושקץ לתאווה, או שלא עשה סוכה ולולב לעצלה, אינו בחרם הזה, כי לא אמר הכתוב שלא יעשה את דברי התורה הזאת, אלא אמר אשר לא יקים, והנה הוא חרם המורדים והכופרים.	32081
ובירושלמי סוטה ראיתי אשר לא יקים וכי יש תורה נופלת, אמר רב יהודה על הדבר הזה קרע יאשיהו ואמר עלי להקים, אמר רבי אסי בשם ר' תנחום בר חיאיא, למד ולימד ושמר ועשה והיה סיפק בידו להחזיק ולא החזיק הרי זה בכלל ארור, ודרשו בהקמה הזאת בית המלך והנשיאים, שבידם להקים את התורה ביד המבטלים אותה, ואפילו היה הוא צדיק גמור במעשיו, והיה יכול להחזיק התורה ביד הרשעים המבטלים אותה הרי זה ארור, וזה קרוב לענין שפירשנו עכ"ל.	32082
ודברי הרמב"ן מבהילים לכל מי שיראת ה' נגעה בלבבו, שמברר ענין של צדיק גמור שלמד ולימד ושמר ועשה, ורק שלא החזיק התורה ביד הרשעים המבטלים אותה, הרי זה ענין לעמוד בארור, כענין החרם על המורדים והכופרים בלבן, או תהיה בעיניו בטלה לעולם, שהוא גרוע מאוכל מאכלות אסורות לתאווה, ומזה נראה שאין אתנו יודע עד מה, הלא אפילו אם כל העולם יאמרו עלינו שצדיקים אנחנו, לומדים ומלמדים שומרים ועושים, אבל הכי מתאמצים אנחנו להחזיק התורה ביד הרשעים המבטלים אותה? וא"כ הלא ח"ו הננו מוטלים בחרם ובארור.	32083
הכי נגע הדבר הזה ללבנו? כמו שנגע ליאשיה שהתורה העידה עליו שהיה צדיק, ובכ"ז כ"כ נגע הדבר ללבו עד שקרע בגדיו, המלך שמצוה עליו מלך ביופיו תחזינה עיניך קרע בגדיו, והיינו שהצטער על	32084
	32085
	32086
	32087
	32088
	32089
	32090
	32091
	32092
	32093
	32094
	32095
	32096
	32097
	32098
	32099
	32100
	32101
	32102
	32103
	32104
	32105
	32106
	32107
	32108
	32109
	32110
	32111
	32112
	32113
	32114
	32115
	32116
	32117
	32118
	32119
	32120
	32121

ביטולה של תורה, אף שמתבטלת ע"י אחרים, והוא כענין מ"ש בתנא דבי אליהו, כל חכם מישראל שיש	32122
בו ד"ת לאמיתו, מתאנח על כבודו של הקב"ה כל ימיו (מס"י פי"ט), אם האדם הוא באדישות על מצב	32123
ביטולה של תורה, הלא הוא כחסרון באמונה אמיתית, שיתכן שתהיה בטלה ח"ו ואין דבר, כי אם היה	32124
בעיניו חוזק האמונה הלוזה, שתקומת התורה הוא דבר מוכרח וקיום עולמי, ובלי זה לא יתכן קיום העולם,	32125
בודאי היה מצטער והיה מזדעזע לומר עלי להקים לפי כוחי, וכמ"ש ז"ל כל מי שבידו למחות נתפס.	32126
הננו עומדים כבר בחצי אלול, ואהה למבוכה כמה היא רבה וכמה כוללת, אין אנו יודעים מאין להתחיל,	32127
מרב הגרי"ס זצ"ל היה אומר, שהדברים הקשים אצלו, הוא לדבר בפני בני ישיבה בני עליה יראים ושלמים	32128
וגם בפני בע"ב שונים, כי לדבר בפני בע"ב רחוקים מתורה ויראה כדי להחזירם לתשובה, מההכרח	32129
להתגלגל עמהם ולהתחיל מבחינת קלות, וכמו שעשה בהיותו בארץ אשכנז שעלה בידו לעשות ממחללי	32130
שבת בפרהסיא לבעלי תשובה גמורים, ותחילת דרשותיו היה לפעול אצלם שימנעו עצמם מלחלל שבת	32131
בעשיית מלאכות דאורייתא.	32132
מובן מאילו שדרשה כזו לדרוש בפני ת"ח הוא צעד של ריפורם רח"ל, והלא כה דברי רבינו יונה זצ"ל	32133
בשע"ת, אבל מי שאינו מקבל על נפשו להשמר מחטא ידוע אף שהוא מעבירות הקלות, את פושעים נמנה	32134
וגדול עווננו מנשוא, וקראוהו חז"ל מומר לדבר אחד עכ"ל, באמת כהיום הננו בעצמנו בסוג של ת"ח ובסוג	32135
של בע"ב, מצד אחד עלינו לתבוע עצמנו על יסודות כאלו שהם דברים העומדים ברומו של עולם, וכדוגמא	32136
של הרמב"ן ז"ל שהתורה מחייבת להאדם שיאמין בכל התורה, ולא תהיה ח"ו בטלה בעיניו, עד שיצטער	32137
ויתאנח על ביטולה של תורה אפי' ע"י זולתו, ולצאת ברוח גבורה עלי להקים.	32138
וכן אם נתבונן בעומדנו זה פחות משבועים ליום הדין הבעל"ט, שמלפנים השומע אחזו פלצות, שזהו	32139
מתוצאות האמונה המרחפת שאלהים שופט הוא, הוא ראשית מצעדינו לעבודתו ית', ועי"ש שמוסיף והולך	32140
להתמרמר, שלדאבון לבנו הכוח הכללי הזה מסתתר בנו, והנה הגרי"ס מתמרמר ומתאנח על הסתרתו	32141
הכוח הכללי של האמונה שאלהים שופט הוא, זה בנוגע להרגשת האדם בכל השנה, אולם בהרגשת האדם	32142
בימי אלול כותב מרב ז"ל, מלפנים השומע אחזו פלצות מקול הקורא קדוש אלול, האמונה של ימי הדין	32143
שבר"ה נכתבין, האמונה שביום הזה על המדינות בו יאמר היה מאומת אצל הכל, וקטן וגדול היו שווים	32144
לגשת בלב נשבר ונדכא.	32145
אבל כהיום בעוה"ר גם הרגשת הימים הנוראים נתרופפת, האם אין זה בבחינת תורה נופלת, תורה שלמה	32146
להחזיר למוטב, ולהפוך אנשים לבעלי תשובה, עומדת ח"ו להשתכח ולהתבטל, האם אין חובה בזה לומר	32147
עלי להקים? הסבא היה רגיל לומר על הענין של חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, דלכאורה	32148
הוא חוצפה וגסות רוח, אמנם כוונת חז"ל דיש צילומים שונים, יש צילום רק חלק מצורת אדם או חלק	32149
מכל גופו, ויש צילום כל תמונת האדם מראשו ועד רגלו, צילום כזה אף כי הוא בפורמט קטן, אבל עכ"פ	32150
נותן לנו מושג בכל הקומה שלו, מה שאין כן הצילום שהוא רק במקצת.	32151
זה כוונתם חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אברהם, היינו אף שבודאי שכל מעשיו היותר גדולים	32152
הוא רק צילום בפורמט הקטן, אבל הוא מסוג צילום שלם, היינו דחפצו חזק להיות מסור לחפץ ה' בכל מה	32153
שדורש ה' ממנו, ואינו מתפטר משום דבר ומשום חלק התורה שקבלנו מאבותינו, ענין כזה הוא מיסודי	32154
האלול ומיסודי התשובה, אבל בכ"ז הננו במבוכה איך לסדר הלמעשה, אשר גם בזה נגע מרב הגרי"ס ז"ל	32155
סימן כ', ובדבר הקשה ההכרח להתגולל בנחת ולהשיגו ברוב זמן ועידן. (המוסר והדעת).	32156
	32157
מאמר תעג	32158
ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם ואמר כל העם אמן (דברים כ"ז כ"ו).	32159
ועל זה נאמר בירושלמי (סוטה פ"ז ה"ד), ר' אחא בשם ר' תנחום אומר, למד ולימד ושמר ועשה, והיה	32160
סיפק בידו להחזיק ולא החזיק הרי זה בכלל ארור, ר' ירמיה בשם ר' חייא אומר, לא למד ולא לימד ולא	32161
שמר ולא עשה, ולא היה סיפק בידו להחזיק והחזיק, הרי הוא בכלל ברוך.	32162
בדורות הראשונים היו בישראל לומדי תורה ומלמדיה ברבים, ששמרו ועשו והיה סיפק בידם להחזיק,	32163
והחזיקו ישיבות ולומדי תורה, ובדורות האחרונים נתחלקו התפקידים, לומדי ומלמדי תורה לחוד יששכר,	32164
ומחזיקי תורה לחוד זבולון, גם מאלה שלא למדו ולא לימדו ואפילו לא שמרו ועשו, אולם היה סיפק בידם	32165
להחזיק והחזיקו ברוכים יהיו.	32166
אולם הגאונים הצדיקים זכרונם לברכה החזירו עטרה זו ליושנה, עטרה שיש בה לימוד תורה והפצת תורה	32167
וגם החזקתה כאחד, הם היו גדולי תורה והוראה, ועם כל זה לא חסו על זמנם היקר ועל לימודיהם,	32168
והחזיקו בלומדי התורה בכל העולם, בארה"ק ובארצות הגולה ובכל מקום שנמצאו בני תורה הזקוקים	32169
לעזרה, הרי הם לכל הדעות בגדר ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת, וזכותם תעמוד לנו בימי הדין	32170

הממששים ובאים לזכות בדין, לפרוש סוכת שלום עלינו ועל כל ישראל ועל ירושלים, ולכתבנו בספר החיים גאולה וישועה בב"א. (למען אחי ורעי).	32171
	32172
	32173
מאמר תעד	32174
והיה אם שמוע תשמע בקול ה' אלהיך לשמור לעשות את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום ונתנך ה' אלהיך עליון על כל גויי הארץ (דברים כ"ח א').	32175
ועיין במדרש והיה אם שמוע, זש"ה (משלי ח') אשרי אדם שומע לי, מהו אשרי אדם שומע לי, אמר הקב"ה אשריו לאדם בשעה ששמועותיו לי, מהו לשקוד על דלתותי? אמר הקב"ה אם הלכת להתפלל בתוך ביהכ"נ, אל תעמוד על הפתח החיצון להתפלל שם אלא הוי מתכוין להיכנס דלת לפניך מדלת, ולמה כן? שהקב"ה מונה פסיעותיך ונותן לך שכר, מהו לשמור מזוזות פתחי? אלא מה המזוזה הזו אינה זזה מהפתח, כך לא תהי זז מבתי כנסיות ומבתי מדרשות, אמר הקב"ה אם תעשה כן, דע שאתה מקבל פני שכינה, מה כתיב אחריו כי מוצאי מצא חיים.	32176
	32177
	32178
	32179
	32180
	32181
	32182
	32183
	32184
	32185
	32186
	32187
	32188
	32189
	32190
	32191
	32192
	32193
	32194
	32195
	32196
	32197
	32198
	32199
	32200
	32201
	32202
	32203
	32204
	32205
	32206
	32207
	32208
	32209
	32210
	32211
	32212
	32213
מאמר תעה	32214
והיה אם שמוע תשמע בקול ה' אלהיך לשמור לעשות את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום ונתנך ה' אלהיך עליון על כל גויי הארץ (דברים כ"ח א').	32215
מצאנו אצל ר' יוחנן בן זכאי ועוד מרביתנו ז"ל, שפחדם ואימתם מיום הדין היה באופן מבהיל, ואילו דוקא האנשים הפשוטים אשר אינם אנשי מעלה, שאננים הם ובטוחים ולא יעלה כל פחד על לבבם, והטעם הפשוט הוא כי אלה האנשים פשוטי עמך, לא ירדו לעומק ומשמעות היום הנורא יום הדין, ומתוך מיעוט ערכם לא השיגו מהות ואיכות סגולותיו וסכנותיו של יום הדין.	32216
	32217
	32218
	32219
	32220

אולם לאמיתו של דבר יש כאן ענין נוסף, אנשים גדולים אכן צריכים לפחד מיום הדין יותר מן הקטנים, כי התביעה עליהם יותר גדולה, וזאת מצינו במדרש לשמור ולעשות את כל מצותי, א"ר שמעון בן חלפתא,	32221
כל מי שלמד דברי תורה ואינו מקיים, עונשו חמור ממי שלא למד כל עיקר, למה"ד למלך שהיה לו פרדס, הכניס לתוכו שני אריסים, אחד היה נוטע אילנות ומקצצן, ואחד לא היה נוטע כל עיקר, על מי המלך כועס לא על אותו שהיה נוטע ומקצצן? (מד"ר תבא פ' ז')	32222
וכן אנו מוצאים בסוף פרק אלו מציאות כדדריש ר"י בר' אילעאי, מאי דכתיב הגד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם? הגד לעמי פשעם אלו ת"ה ששגגות נעשו להם כזדונות, ולבית יעקב חטאתם אלו עמי הארץ שזדונות נעשה להם כשגגות, כל אדם נתבע מן השמים על מעשיו ועלילותיו כפי הכרתו את האמת, וכפי כמעלתו בתורה ויראת שמים, כי באותה מידה שמכיר את גדלות הבורא ית' כך חמורה המרתו את פיו, תלמיד חכם החוטא בשגגה, תובע את עצמו כאילו היה זה מזיד, ואילו עמי הארץ קטני ההשגה במושכלות, אצלם אפי' זדונות נחשבים כשגגות.	32223
ולכן רבי יוחנן בן זכאי וצדיקים כמותו, שהיו בשיא הגדלות בהכרה בגדולת הבורא, והיתה להם גם הכרה עמוקה ביותר בקטנות האדם ואפסיותו לעומת גדלות הבורא, היתה בהם חרדה גדולה מאימת יום הדין, ולפי גדלות הכרתם בבורא כן היתה חרדתם גדולה, וכן הוא אצל כל אחד, שאם יתן את לבו להתבונן בגדלות הבורא לפי ערכו, יוכל להכניס במקביל גם חרדה ללבו מאימת יום הדין, תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל, ופירש רש"י מרוב כל, בעוד שהיה לך כל טוב, וכוונתו בעת שהיתה לאדם כל היכולת.	32224
בן תורה מוטל עליו לדרוש ולתבוע מעצמו במיוחד בעת שהוא נמצא בישיבה, בשעה שיש לו כל היכולת וכל האפשרויות להשתלם בתורה וביראה ובתיקון המידות, אך לא פעם קורה שהוא מתעצל ומתירשל ואיננו מנצל את ההזדמנות שניתנה בידו מן ההשגחה, מאידך עוד תביעה עולה מדברי הפסוק תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה, על העדר השמחה בעת שמקיימים את המצוה, שאז נראה כאילו אין התורה ומצוותיה אלא עול כבד המקשה ומכביד על חייו.	32225
על כיוצא בזה מתאים המשל מהמגיד מדובנא, לאחד שהזמין סבל בבואו מן הרכבת למלון שלו, וכאשר הביא לו את מזוודותיו נאנח הסבל תחת עול המשא, ודרש בעד עבודתו שכר כפול, נתבהל האורח ואמר לסבל, לך מהר ותביא בחזרה את החבילות כי אינן שלי, שכן בחבילותי יש רק דברים עדינים, דברי משי ותכשיטין שאינם כבדים בכלל, ובכן בודאי שהסבל החליף את המזוודות.	32226
ובזה הוא פירש את הפסוק ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל, שהנביא תובע מישראל, שאם יש להם טענה שהם יגעים מכובד עול קיום המצוות, הרי זה סימן שולא אותי קראת יעקב, והא ראייה כי יגעת בי ישראל, ודאי החלפת חבילת האבנים טובות ומרגליות שלי בחבילת אבנים כבדות ופשוטות, שכן מקיום התורה, יש רק שמחה ועונג וכל טוב ולא יגיעה ועייפות.	32227
ויפה העיר מתוך פסוק זה אדמו"ר זצ"ל בספר מדרגת האדם, כי התביעה על האדם היא על אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה, וזהו סימן שאין אתה בהכרה כי העול של תורה ומצוות הוא ענין שלך ולטובתך, כי אילו הרגשת ככה שאין זה עול ומס שהטילו עליך אלא זהו חיים שלך, אז כמו שבענינים שלך בשעה שאתה ממלא רצונך בענינים הגופניים, אז אתה עושה את זה מתוך שמחה וסיפוק, כן אתה צריך לדעת כי כל העול של התורה והמצוות זה הכל החיים שלך, ועל זה אמרו עשה רצונך כרצונך, אם אתה ממלא את רצון ה' ותשתף בזה את רצונך, רק אז תרגיש את נועם ה' בכל דרכיך ותגיע אל רצונך ית'.	32228
וכן היה האדמו"ר ז"ל מפרש תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך, דהיינו המעשים שלא נכללו בעבודת ה', אלא הם ענינים פרטיים ענינים של חולין, מעשים אלו שנכללו בסוג של אשר לא עבדת אלו כן היו מתוך שמחה וסיפוק, מה שאין כן במעשים השייכים לאשר עבדת שם כן חסרה היתה השמחה, אין זו אלא הוכחה ועדות עד כמה רחוק אתה מנקודת האמת ומהשגתה. (נחלת אליעזר).	32229
	32230
	32231
	32232
	32233
	32234
	32235
	32236
	32237
	32238
	32239
	32240
	32241
	32242
	32243
	32244
	32245
	32246
	32247
	32248
	32249
	32250
	32251
	32252
	32253
	32254
	32255
	32256
	32257
	32258
	32259
	32260
	32261
	32262
	32263
	32264
	32265
	32266
	32267
	32268
	32269
	32270

מאמר תעו

ונפשי כעפר לכל תהיה, ויש מפרשים מה העפר הכל דורסים עליה והיא סובלת אותם ומצמחת ונותנת	32271
חיים לעולם, כך על האדם ללמוד ממנה לסבול את הכל ולגמול חסד עם הכל, וכן אנו רואים מהשמש	32272
והירח, שהרי אמרו חז"ל (נדרים ל"ט) שבכל יום ויום אינם רוצים לצאת ולהאיר מפני שמשתחווים להם	32273
עכו"ם, והקב"ה מורה בהם חצים שיאירו לעולם.	32274
הרי שהקב"ה אינו מונע את הטוב בבריאה אף מהרשעים והמכעיסים כנגדו, וכן יש על האדם ללמוד	32275
לעצמו לבל ימנע חסדו משום איש, אף מאלה שמרגיזים ומצערים אותו, ואפי' אם הוא צדיק בדינו, והרי	32276
הדברים ק"ו! אם כל העולם כולו על כל מערכות צבא השמים והארץ, לא יחשכו נגהם וטובתם גם	32277
מהרשעים ביותר, עאכו"כ האדם שהכל נברא לשמשו, והוא תכלית הבריאה, שיש לו לדעת ולהתבונן	32278
ביסוד זה של עולם חסד יבנה ולא ימנע לעשות חסד משום בריאה בעולם.	32279
והנה היחס הזה לבני אדם להטיב להם מבלי לגרוע מאומה, אף בשעה שהם מצייקים לו וגורמים לו רעה,	32280
אינה מידת חסידות גרידא כי אם ציווי וחובה, כתוב בתורה וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצום אל בני	32281
ישראל, ואמרו חז"ל (ספרי פ' בהעלותך), זה שאמר הכתוב האנכי הריתי את כל העם הזה, כי תאמר אלי	32282
שאהו בחיך כאשר ישא האמן את היונק, היכן דיבר? ת"ל ויצום אל בני ישראל, אמר להם הו יודעים	32283
בני סרבנים הם טרחנים הם, על מנת כן תהיו מקבלים עליכם, שיהיו מקללים אתכם וסוקלים אתכם	32284
באבנים, הרי עד כמה יש לסבול בני אדם ולשקוד בטובתם, אף אם בתוך אותו זמן הם בועטים בחסד	32285
שגומלים אתם, והם משיבים רעה תחת טובה בקללות וסקילת אבנים.	32286
והדברים האלה אמורים לא רק ביחס לבני ישראל לבד, אלא גם ביחס לעכו"ם והרשעים ביותר, ואף תוך	32287
אותה שעה שהם באים על עונשם, כנאמר שם ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים, ואמרו חז"ל	32288
שמו"ר ז' כי שני ציוויים יש כאן, אל בני ישראל להנהיגם בנחת, ואל פרעה לחלוק לו כבוד בדבריהם,	32289
והרי הדברים נפלאים, שבאותה אזהרה שנצטוו משה כלפי ישראל נצטוו גם כלפי פרעה, מצד אחד	32290
עומדים בני ישראל שנקראו בנים למקום, כשהם נרדפים על צואריהם ע"י המצרים הרשעים, וזועקים אל	32291
ה' שיצילם משעבודם.	32292
ומצד שני עומדים המצרים עובדי האלילים ומענים את בני ישראל בעינויים קשים ומרים, וכשעלתה שועת	32293
בני ישראל אל ה', והוא שולח את משה ואת אהרן לגאול אותם ולהעניש את משעבדיהם אלה, הרי באותה	32294
שליחות עצמה שהוא מצוה אותם לסבול את ישראל ולהנהיגם בנחת, הוא מזהיר אותם לחלוק כבוד גם	32295
לפרעה מלך מצרים, ולא רק יחס של כבוד סתם, אלא כבוד של מלך.	32296
ואמנם מצינו שכן עשה משה, לאחר כל תשע המכות שנחתו על ראשו של פרעה, והוא הקשה את לבו ולא	32297
שלח את בני ישראל, ובא משה ומתרה בו על המכה האחרונה הגדולה ביותר, ופרעה עומד ברשעו מתחצף	32298
ומגרש את משה מעל פניו ומאיים עליו להמיתו, אמר לו משה כה אמר ה' כחצות הלילה אני יוצא בתוך	32299
מצרים, וירדו כל עבדיך אלה אלי, ואמרו חז"ל (שמו"ר שם), לא אמר עליו אלא על עבדיו, אע"פ שהיה	32300
לו לומר אתם ומלככם שנא' ויקם פרעה לילה, ולכך לא פירסם אותו כדי לחלוק כבוד למלכות.	32301
הרי עד כמה יש להתייחס בכבוד ולדקדק בביטויים נאים גם כלפי הרשעים ביותר, ואף תוך אותה שעה	32302
שהם מבצעים את מעשי רשעותם ובאים להזהירם על עונשם, ולא רק ברשע חי, חס הקב"ה על כבודו	32303
משום שבכוחו לשוב ולהטהר, אלא אפי' כשכבר מת הרשע, אין לשער גודל רחמיו של הקב"ה עליו,	32304
מצינו באותם המצרים שלא שבו מדרכם הרעה, ורדפו אחר בני ישראל ונענשו ונטבעו בים סוף, בקשו	32305
מלאכי השרת לומר לפניו שירה, אמר להם הקב"ה מעשי ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה? (מגילה	32306
י').	32307
הרי שאף רשעים גמורים כאלה כמו המצרים, שה' המיתם להפרע מהם ולתת את נקמת בני ישראל	32308
במצרים, בכל זאת אין הקב"ה שמח במפלתן, ומונע ממלאכי השרת מלשיר את השירה שהם שרים לפניו	32309
בכל יום, ועוד תמה עליהם איך עולה דבר כזה על דעתם, מעשה ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה?,	32310
כמה מתגלה כאן גודל מידת חסדו של הקב"ה לברואיו, שבעת מפלתם של רשעים הוא רואה את עצמו	32311
כביכול כאב שכול שמתו בניו, ואינו סובל כי ישירו לפניו!	32312
ולא זו בלבד, אלא שגם אחר מפלתם זו חס הקב"ה על כבודם ודאג שלא יבואו לידי בזיון, אמרו חז"ל	32313
(מכילתא פ' בשלח) נטית ימינך תבלעמו ארץ, מגיד שהים זרקן ליבשה והיבשה זרקתן לים, אמרה	32314
היבשה ומה בשעה שלא קבלתי אלא את דמו של הבל יחידי נאמר לי ארורה האדמה, ועכשו איך אני	32315
יכולה לקבל דמן של כל אלו אוכלוסיין? עד שנשבע לה הקב"ה שאינו מעמידה בדין, שנאמר נטית ימינך,	32316
ואין ימין אלא שבועה, שנא' נשבע ה' בימינו.	32317
כשאנו קוראים בשירת הים את הפסוק נטית ימינך תבלעמו ארץ, אנו מבינים בו ביטוי לנקמה הגדולה	32318
שנקם ה' ברשעים הללו והבליעם באדמה, אבל לפי דברי חז"ל נראים הדברים כי אין כאן ענין של נקמה	32319
ועונש, אלא חסד ורחמים גדולים לתת כבוד למצרים ולזכותם בקבורה, כדי שלא יהיו מוטלים בבזיון	32320

כדומן על פני האדמה, ולא עוד אלא ששינה הקב"ה את הטבע בגללם ופתחה הארץ את פיה ובלעה אותם (רמב"ן שם), וזהו שאמר הכתוב כל ארצות ה' חסד ואמת, כי אף בתוך דין אמת זה שנקם ה' מהמצרים את נקמת בני ישראל, ובאו על עונשם כראוי להם, נטה להם חסד וריחם עליהם שלא יבואו לידי בזיון והשביע את הארץ שתקבל אותם.	32321
ובהיות שאנו חייבים ללכת בדרכיו של הקב"ה, גם עלינו להרגיש את החסד הזה, ויחד עם דברי השירה שאנו שרים על הנסים ועל הנפלאות שנעשו לאבותינו על הים ועל גאולתנו ופדות נפשנו, עלינו לשיר גם על הנס ועל החסד שעשה הקב"ה למענינו ולרודפינו המצרים שהביא אותם לקבורה, ועוד אנו מזכירים ביחד את שני המאורעות האלה, פתיחת פי הארץ למצרים וקריעת הים לישראל, נטית ימינך תבלעמו ארץ, נחית בחסדך עם זו גאלת!	32322 32323 32324 32325 32326 32327 32328 32329
חז"ל תיקנו להוסיף ברכה רביעית מיוחדת בברכת המזון לכל אחד מישראל בכל דור ודור כמה פעמים ביום, כדי להודות להשי"ת על שניתנו הרוגי ביתר לקבורה, והנה כעין אותה ברכה והודאה אנו שרים בכל יום בשירת אז ישיר גם על הנס והחסד של קבורת המצרים, את החובה הזאת למדים אנו מן הבריאה כמבואר לעיל, כשם שהבריאה מטיבה אף עם הרשעים ותוך רשעותם, כך גם עלינו לסבול את הכל ולהטיב עם הכל בכל הנסיבות, ונפשי כעפר לכל תהיה.	32330 32331 32332 32333 32334
מתוך כך עלינו להתייחס כן גם למצרים, למרות שהם הציקו לבני ישראל ועינו אותם בכל הנגישות האכזריות, עלינו לחוס על כבודם ולהביע את שמחתנו והודאתנו להשי"ת, על החסד שעשה אתם וציוה על הארץ שתקבלם, והרי נפלאים הדברים, כמה גדלה הטבתו של הקב"ה עם ברואיו ומה רבו חסדיו בעולמו, וכמה על האדם ללמוד מכאן ללכת בדרכיו ולהעמיק את מעשי החסד שלו לאין שיעור, ושיהיה כולו חסד. (אור הצפון).	32335 32336 32337 32338 32339 32340
מאמר תעז	32341
יקימך ה' לו לעם קדוש כאשר נשבע לך כי תשמור את מצות ה' אלהיך והלכת בדרכיו (דברים כ"ח ט').	32342
ההצלחה היותר גדולה לאדם בעולמו היא להיות מקורב להשי"ת, כענין שנא' ואני קרבת אלהים לי טוב, ואין לו להשתוקק מה' רק קרבתו ית', כי הוא תכלית הטוב, והקרוב אליו קרוב ממילא לכל הטוב, ומי לא ישתוקק לטוב, והנה מידת הקב"ה שהוא אוהב לכל, כי אם לא כן לא היה קיום בעולם, ונמצא כי אהבת הבריות היא התקרבות להשי"ת, כי איך יכול קרוץ מחומר להיות קרוב אליו ית', ומלאכי מעלה שואלים זה לזה איה מקום כבודו, אבל חז"ל בקדושתם הודיעו לנו במה יתקרב האדם אליו ית' הדבק במידותיו.	32343 32344 32345 32346 32347
ואין לנו דבר גלוי ממידות השי"ת כמו אהבת הבריות, פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון, פי' אנו רואים כי כל בריה ובריה היא מקבלת נחת ושבעה מרצון שלה, ואין זאת אלא מאהבת בריותיו, ומצינו צער בעלי חיים מן התורה, ועולם חסד יבנה גלוי מאד בכל צעד וצעד.	32348 32349 32350
ועל פי זה נתברר לי מה שהייתי מוקשה על רבינו יונה ז"ל, שכתב (שערי תשובה שער ג' סי' ט"ו), כי עון גמילות חסדים חמור יותר מגזל, והביא ראיה ברורה מפסוק (יחזקאל ט"ז), הנה זה היה עון סדום אחותך גאון שבעת לחם ויד עני ואביון לא החזיקה, הרי שעיקר חטא סדום על חסרון גמילות חסדים, וזה כמה היה מוקשה לי מאד, הלא גזל סור מרע, וגמ"ח עשה טוב, וסור מרע גרע, ועוד סור מרע מעשה, וזה שב ואל תעשה?	32351 32352 32353 32354 32355
מצינו במס' (ברכות י"ד). גמור בכל לבבך לדעת את דרכי ולשקוד על דלתי תורתך, מוקשה מאד, הלא תחילת דינו של אדם על דברי תורה, ולמה הקדים לדעת את דרכי, ואם תאמר גם זה מן התורה, הלא נכלל בולשקוד על דלתי תורתך? אמנם כוונה נפלאה כיון ר"מ בזה כי דבר הנקבע בשכל האדם ובהרגשתו היטב, עושה רושם חזק על האדם, ותשוקה גדולה להפליא.	32356 32357 32358 32359
והנה מי שיתבונן בהנהגת העולם על כל בריותיו, וכ"ש האדם אשר כבוד והדר תעטרנהו, כל שתה תחת רגליו ע"י מתנת חינם של שכלו הטוב, וגם העני שבעניים עשיר הוא מאד, רק המה בקשו חשבונות רבים, ואינו מבין לשמוח בחלקו הטוב ומפסיד שני עולמים, אמנם המתבונן מבין טובו ית' עם כל הבריאה, ובפרט עם האדם באין תכלית, ומחזיק לו טובה מאד אחרי שנהנה מטובו.	32360 32361 32362 32363
והנה מטבע האדם לאהוב למי שמקבל טוב ממנו, ובפרט תמיד והרבה מאד, ומהטבע גם כן שהאהוב אצלו דרכיו מקובלים לו מאד ורוצה להדמות אליו, כמו שזכרתי כי דרכי אדמו"ר ז"ל היו חביבים בעיני מאד, כי הכרתי מעט רוחב בינתו וחכמתו ויראתו, ורציתי מאד להדמות אליו, וכל דרכיו היו יפים ונעימים אצלי, ועאכו"כ מי שיש לו לב להכיר גדלותו ית' וטובו ויושרו, יחשוב איך הייתי נוהג העולם אם היה בידי ויכולתי, כמה עול, כמה שנאה, כמה קפידה, כמה נקימה, כמה שכחה היה לי בכל שעה ושעה, ובפרט לבריות פחותים מצד עצמם, ואז יתבונן בטובו ית' וירצה ללכת בדרכיו.	32364 32365 32366 32367 32368 32369

והנה להבין היטב דרכיו ית' הוא רק ע"פ התורה, וכאשר הראינו בעליל כמה פעמים, וע"כ מידת הליכה	32370
בדרכיו תביא לנו תשוקה גדולה לשקוד על דלתי התורה, וזהו שהקדים ר"מ גמור בכל לבבך לדעת את	32371
דרכי ותבוא לך תשוקה טבעית לשקוד על התורה.	32372
והנה מי שאין לו תשוקה כלל ללכת בדרכיו ית', שיהא חביב בעיניו לעשות כמוהו, זה לאות שאינו מכיר	32373
כלל השגחה ולכן אינו מכיר טובו ית', ולכן אין לו תשוקה ללכת בדרכיו הנעימים, והרי אות על חוסר	32374
הכרת אמונה והשגחה, ולכן תופס הכתוב על עון ביטול גמ"ח, כמו סבר פנים יפות ודיבורו בנחת, איש	32375
איש לפי ערכו הטוב, וכן בממונו בתשוקת לכת בדרכיו ית', כי זה גדול הרבה מגזל, כי גזל הוא דבר פרטי	32376
ולא כללי, וזה מחוסר אמונה והשגחה, ולכן ואהבת לרעך כמוך כלל גדול בתורה, כי זה מצוי מאד	32377
להתלמד ללכת בדרכיו ית', ותתחזק אצלו תמיד הכרת אמונה והשגחה, נזכה להתחזק בזה ונעלה מעלה	32378
מעלה. (חכמה ומוסר ח"א מא' י"ד).	32379
	32380
מאמר תעז	32381
יולך ה' אותך ואת מלכך אל גוי אשר לא ידעת אתה ואבותיך ועבדת שם אלהים אחרים עץ ואבן (דברים	32382
כ"ח ל"ו).	32383
ובאב"ע, ועבדת שם ולא יועיל לך רק תהיה לשמה, כל רואיך ישומו, כל התוכחה כל הנאמר בה בשכר	32384
המצות ועונש העבירות, הינן מן הנפלאות הכי נוראות, הראיתם כזאת בכל הבריאה? אין כאלה כי אם	32385
בעם ישראל, כשמביטים על עם ישראל, כשרואים את כל התוכחה השפוכה עליהם, הלא רואים את דבר	32386
ה'! הלא רואים את כל הסוד של שכר ועונש, כשרואים את עם ישראל בראייה לבד, הלא רואים כבר את	32387
הבו"ע ואת דבריו ית'.	32388
אין עוד עם כזה מקצה הארץ ועד קצהו, אין כעם ישראל מפוזר ומפורד בכל העולם ממש מן הקצה אל	32389
הקצה, האין יד ה' היא אשר עשתה זאת. וכבר כתב הרמב"ן ז"ל על כל פרשת האזינו, שאילו היתה	32390
השירה הזאת מכתב אחד מן החוזים בכוכבים, שהגיד מראשית אחרית כן, היה ראוי להאמין בה מפני	32391
שנתקיימו כל דבריה עד הנה לא נפל דבר אחד, ואף כי אנחנו נאמין ונצפה בכל לב לדברי אלהים מפי	32392
נביאו הנאמן בכל ביתו, אשר לא היה לפניו ואחריו כמוהו.	32393
הלא זה ממש מן הפלאים שאנו רואים אותם בכל יום, וביחוד בזמננו אלה, הנה לנו מדינה קטנטנה (ליטא),	32394
ומספר אזרחיה אולי כמיליון, אומה כמעט בלי שפה, אומה פחותה ובזויה, רועי בקר בני רועי בקר, והנה	32395
גם הם בתוך בעלי המדברים אודות העם הישראלי! הלא זה ממש ללא כל ביאור, כל העולם מתרתחים	32396
והם באחד, יהודי הארור, בתוך כל השנאה הארסית כלפי היהודים השוררת כעת באשכנז, נמצא שם כומר	32397
אחד אשר אומר כי הוא מוסר נפשו לטובת היהודים, אמנם גם זה מחסדי ה' ית' ונפלאותיו עלינו למעלה	32398
מדרך הטבע, ומה הם אימרותיו? אל תגעו בעם אשר הבו"ע בחר בהם.	32399
הנה מזה אשר אחד מהם מדבר ככה, הלא זה אומר כי לאמיתם של דברים, כמוהו כמוהם כולם יודעים	32400
זאת, כי הכלל ישראל הוא העם הנבחר, ומכירים הם זאת אמנם מאותה עובדא גופא, משנאת כל העולם	32401
על עם קטן אחד ועל לא דבר ממש, בודים בלבולים כוזבים בלי כל יסוד, הלא כל העלילות דמים אשר	32402
מעלילים עלינו, אי אפשר כי יהיה מי שהוא יעלה אותם על שכלו וגם יאמין בהם? כל מי שיש לו איזה	32403
מוח בקדקדו ישחק עליהם, ודאי כי מזה גופא רואים בעליל כי יד ה' היא אשר נוגעת בנו, וכי כל הצרות	32404
הוטלו על הכלל ישראל רק מתוך חשבון הבורא ית' עם עמו ישראל, לנקותם ולהעלותם ודאי.	32405
הגאון ר' אהרן באקשט זצ"ל הי"ד אמר לי דבר נפלא, בכפר נכרים דר שם יהודי אחד, ולא רצה כי ילדיו	32406
יהיו להם כל משא ומתן עם הילדים הנכרים, ואף גער על ילדיו וייסר אותם ולא הועיל לו כלום, ומה	32407
עשה? פעם בא לביתו זה השכן הנכרי, ואמר לו היהודי כי ילדיו שלו חולים במחלת השחין, וכי כל גופם	32408
מלא מזה, וכי המחלה זאת גם מדבקת היא, וכמובן שהילדים הנכריים כבר ברחו מילדים שלו הרחק	32409
כמטחוי קשת! והרב ביאר במעשה זה הנהגת הקב"ה עם בני ישראל אשר אוהב אותם ודאי.	32410
מן הדין הרי צריכים למסור נפש למען לא להתחבר אל הגויים, כי אין קלקול כקלקול התחברות אל	32411
הגויים, אבל ישראל לא נזהרים, ומעצמם לא מתרחקים מן הגויים, מה עשה הקב"ה? נתן בלבבות הגויים כי	32412
הם ישנאו אותנו, והם יתרחקו ממנו! כל כמה שאנחנו רצים אחרי הגויים, כן במידה זו הם יברחו ממנו,	32413
הם יתגאו עלינו ואנחנו בעיניהם כשפלים ונזבים! ודאי כי אין כל ביאור לשנאת הגויים אותנו, לולא	32414
התוכחה של והיית לזעוה לכל ממלכות הארץ לא היתה קיימת כל האנטישמיות בעולם! (דעת תורה).	32415
	32416
מאמר תעט	32417
תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מר' ב כל (כ"ח מ"ז).	32418

האהבה היא יסוד העבודה, וכדכתיב תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה, הרי שעיקר העונש הוא	32419
על מניעת העבודה בשמחה, והשמחה הלא היא מחלקי האהבה כמ"ש (מס"י פי"ט), ויש לשאול והרי	32420
לכאורה היא שלמות עליונה ולא ראשית העבודה, שהרי החסיד רבינו בחיי ז"ל איחר את שער האהבה,	32421
והעמידו אחרון לכל השערים, שכל השערים העוסקים בעניני העבודה ושער עבודת האלהים בכללם, הוא	32422
מהשערים שקודמים לו, ואיך יתכן שהאהבה תהיה יסוד העבודה.	32423
אכן כל זה רק לפי מושכל ראשון, אבל לאמיתו של דבר אינו כן, האהבה היא יסוד העבודה, וראיה ברורה	32424
לזה ממה שאנו קורין פעמיים בכל יום בפרשה הראשונה של ק"ש, שהיא קבלת עול מלכות שמים, שהיא	32425
ודאי יסוד העבודה, מיד אחר פסוק הראשון של שמע ישראל שהוא קבלת עומ"ש בכללותו, ואהבת, זה	32426
הוא הציווי על מצות האהבה שהיא יסוד האמונה, כי ממנה נלמד חיוב מסירת נפש על קידוש שמו ית'. וקיום מצוה זו הלא בנוי הוא על יסוד האהבה, כי רק אוהב נאמן מסוגל הוא ליהרג על קידוש שם אהובו,	32427
וכיון שבמצוה זו הכל חייבים בה בלי יוצא מן הכלל, בין איש בין אשה, בין גדול ובין קטן בין ת"ח בין	32428
ע"ה, הלא מוכרח שגם במצות האהבה הכל חייבים בה בלי יוצא מן הכלל, ולא שהיא רק שלמות בלבד	32429
לשלמי הדעת.	32430
ולא עוד אלא שלכשנעמיק בדבר נמצא עוד יותר, כי לא אך במצות האמונה האהבה היא היסוד, כי מלבד	32431
האמונה הלא יש עוד מצוה אחרת שהיא ג"כ מעיקרי האמונה, והיא מצות היחוד שהרמב"ם ז"ל מונה אותה	32432
למצוה מיוחדת בתרי"ג מצות, ובמצות היחוד האהבה היא גופה של מצוה, שהרי כך אנו אומרים וקרבנתו	32433
לשמך הגדול סלה באמת להודות לך וליחזק באהבה, והרי מפורש יוצא מטופס הברכה שתקנו אנכ"ג, כי	32434
מצות היחוד מתקיימת רק ע"י האהבה.	32435
הרי מפורש שהאהבה איננה רק שלמות בלבד לשלימי הלב, אלא מצוה מחוייבת והכרחית, שתהיה קשורה	32436
בלב כל אדם מישראל, כי בלעדה לא יתכן לקיים לא את מצות האמונה בשלמותה שגדר חיובה עד מסי"נ	32437
ממש, ולא את מצות היחוד גם בראשיתה, כי ראשית היחוד יסודה הוא האהבה, ואם תאמר היאך יתכן	32438
שיתקיימו שני הענינים שהם נראים כסותרים יחד, האהבה כמצוה ראשית המחוייבת שתשכון בלב כל	32439
אדם מישראל, כיון שהוא מחוייב במצות היחוד ואין יחוד בלי אהבה, והאהבה כסוף כל המעלות	32440
והשלמות, וכמו שקבע רבינו בחיי את שער האהבה כאחרון לכל השערים הקודמים לו, הכוללים את כל	32441
התורה והעבודה.	32442
כבר מצינו סתירה מעין זו גם ברמב"ם פ"י מהל' תשובה שכתב שם וז"ל, אל יאמר אדם הריני עושה	32443
התורה ועוסק בחכמתה כדי שאקבל כל הברכות, ואפרוש מן העבירות שהזהירה תורה כדי שאנצל מן	32444
הקלות הכתובות בתורה, אין ראוי לעבוד את ה' על הדרך הזה, שהעובד על דרך זה הוא עובד מיראה	32445
ואינה מעלת הנביאים ולא מעלת החכמים, ואין עובדים ה' על דרך זה אלא עמי הארץ והנשים והקטנים	32446
שמחנכין אותן לעבוד מיראה, עד שתרבה דעתן ויעבדו מאהבה עכ"ל, ודבריו ז"ל נראים כסותרים,	32447
שתחילה כתב ואינה מעלת הנביאים ולא מעלת החכמים, וסיים ואין עובדים ה' על דרך זה אלא עמי הארץ	32448
והנשים, והרי שכל האנשים בלעדם הם בכלל האהבה.	32449
אלא שבאמת אין כאן סתירה, וגדרם של דברים כך הוא, יש הבדל בין האהבה השלמה שהיא מעלת א"א,	32450
ובין האהבה שהיא חובת כל אדם מישראל עד מסי"ג, שהרי מצות מסי"ג נלמדת מקרא דואהבת, כי במקום	32451
ביטול האהבה אי אפשר לשום אדם מישראל להיות מופקע ממנה, וכדאמרינן בירושלמי (ברכות פ"ט	32452
ה"ה), אם באת לשנוא דע שאתה אוהב ואין אוהב שונא, אם באת לבעוט דע שאתה ירא ואין ירא בועט,	32453
הרי שיש צד שהאהבה והיראה שוין בחיובם.	32454
כי אמנם אף שיש באהבה מעלה ושלמות עליונה ליחידי סגולה כאברהם אבינו, יש בה חובה לכל ישראל	32455
והיא יסוד התורה וקיום מצותיה, שכך יוצא מבואר מדבריו ז"ל שכתב גדרו של דבר, שמצות האהבה	32456
חובתה על הכל, ומעלת האהבה ושלמותה עד תכליתה, היא רק מעלת הנביאים והחכמים ויחידי סגולה	32457
מישראל, והיינו שמצד חובתה היא יסוד התורה, ועיקר קבלת עול מלכות שמים מתקיים רק על ידה, ומצד	32458
מעלתה היא סוף השלמות להשלמים בישראל, ולפיכך קבע החסיד בעל חובת הלבבות את מקומה בסוף כל	32459
השערים, כי היא הסוף דבר של כל המעלות והשלמות.	32460
והנה בסוף הל' תשובה בשיעור מעלת האהבה, כתב הרמב"ם ז"ל, וכיצד היא האהבה הראויה, הוא	32461
שיאהב את ה' אהבה גדולה יתירה עזה מאד, והנה גדר עזה מאד נלמד מקרא דחולת אהבה הנאמר בשיר	32462
השירים, אבל הגדר של גדולה ויתירה היכן מצינו כלשון הזה, ונראה שלמד כן הרמב"ם ז"ל מלשון ברכת	32463
אהבה רבה שתקנו אנכ"ג, ושם נאמר אהבה רבה חמלה גדולה ויתירה, וכמו שאהבתו אלינו היא בכל	32464
מידה ומידה שאנו מודדין לו, לאחר העגל כמו קודם העגל, ועוד עולה היא האהבה שלאחר העגל על	32465
האהבה שהיתה קודם העגל, שזו שלאחר העגל היתה גדולה ויתירה.	32466

כך אהבתנו להקב"ה צריכה היא שתהיה בכל מידה ומידה שהוא מודד לנו, והאהבה בזמן של הכוונה פצעונו	32468
נשאו את רידי מעלי צריכה לעלות על מידת האהבה, שהיתה ביום חתונתנו וביום שמחת לבנו, וכן	32469
האהבה העזה שקראה הרמב"ם חולת אהבה, עולה על האהבה שהיתה בזמן שהיה ביהמ"ק קיים, וישראל	32470
ישבו איש תחת גפנו ותחת תאנתו, וחולת אהבה זו היא דוקא בזמן הגלות, שאז כנסת ישראל במצב של	32471
געגועי אהבה להקב"ה, והיא האהבה העזה.	32472
ולפיכך ברכת ק"ש זו של אהבה רבה היא הקדמה לפרשת שמע, שיש בה מצות ואהבת את ה' אלהיך בכל	32473
לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך, ופירשו ז"ל (ברכות נ"ד.) בכל מידה ומידה שהוא מודד לך, ומה הוא	32474
המחייב אותנו אהבה בשיעור כזה, הוא שיעור האהבה שהקב"ה אוהב את ישראל בכל מידה ומידה שאנו	32475
מודדים לו, והיא ההקדמה שאנו מקדימים לפני קריאתנו פרשה זו, כי האם נוכל להיות כפויי טובה שלא	32476
למדוד לו כמידתו, הלא ודאי עלינו לקיים בכל לבבנו המצוה שנצטוונו לאהוב את ה' בכל מאדנו, והיינו	32477
בכל מידה ומידה שהוא מודד לנו.	32478
ונמצא שאין האהבה סגולה ואבן חן לנו, אלא היא מחייבת, והיא כעבודת שאנו קשורים בהן, וכענין	32479
בחבלי אדם אמשכם בעבודות אהבה, ולא זו בלבד שהקב"ה אוהב את ישראל אהבה גדולה ויתרה, אלא	32480
ששלח ביד מלאכי נבואה מיוחדת להכריז על אהבתו זו, וכמ"ש משא דבר ה' אל ישראל ביד מלאכי,	32481
אהבתי אתכם אמר ה'!	32482
ומעתה נבואה חשכון, אם יבוא מלך וישלח שליח מיוחד אל אדם שיצהיר לו ויכריז בשמו על אהבתו	32483
שהוא אוהב אותו, הלא ודאי יום חג יהיה לו מאורע זה, וישאר חקוק בזכרונו לעולם, והנה בא מלך מה"מ	32484
הקב"ה וגילה לנו לבו כביכול, ושלח שליח מיוחד להצהיר אהבתו, וגם להכריזה ולפרסמה לעין כל	32485
בנבואת נצח, אהבתי אתכם אמר ה', ואנו לא קמים ולא זעים, ואין נבואה זו לוקחת את נפשנו ולא	32486
משעבדת לבבנו שנהיה כעבדים נרצעים, קשורים לתורתו ועבודתו ית' כענין שראוי להיות, וכמו שאנו	32487
אומרים בברכת אבות גומל חסדים טובים וקונה הכל, כלומר הכל קנוי לו ע"י גמילות חסדו, האם יש לך	32488
גמילות חסד יותר מזו, והאם יש לך חיד מתוק מזה, האם נעשינו קנויים להקב"ה ע"י כך לעבדי עולם.	32489
(דליות יחזקאל).	32490
	32491
מאמר תפ	32492
תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מר' ב כל (כ"ח מ"ז).	32493
דבר נקל להבין, כי עניני עוה"ב יקרים הרבה מעניני עוה"ז בלי שום ערך ודמיון כלל, כי מלבד האיכות	32494
אשר אין לנו בה שום השערה כלל, הלא גם בכמות שיש לנו בה השערה, נקל לראות כי עניני עוה"ז הם	32495
רק חיי שעה, ואינם אלא כשכירי יום, הלא השוכר בית או כלים להשתמש בהם לשנים, לא ישמח בהם יען	32496
כי אינם שלו, ויבוא זמן ויושבו לבעלים, והנה קניני עוה"ז מושכרים הם לאדם, כי יבוא יום וישובו	32497
לזולתו.	32498
ועוד יותר כי לא ידע עד מתי הם מושכרים לו, אם לעשר שנים או שנה אחת או יומיים או יום אחד, ולפי	32499
זה נקל להבין כי שמחת רוחניות עצמה מאד משמחת עוה"ז, וכמאמר דוד המלך ע"ה (תהלים י"ט)	32500
הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש, והנה לפי זה האדם אשר ירגיש בנפשו כי יש לו התקשרות מעט	32501
לה' לתורתו ולעבודתו, הלא זאת תשים התרוממות בנפש להיות טוב לב ושמח בחלק הטוב.	32502
כמו האיש החלוש המרגיש בנפשו חלישות גדולה, וכוחותיו וגבורותיו אינם אתו, מרגיש עצמו נרפה ונעזב	32503
כגבר אין איל, ואח"כ כשמרגיש בעצמו שנובע בו רוח חדש, רוח גבורה והתחזקות הלב ועוזו המחשבה	32504
כאיש בריא, הלא יחדש בקרבו לעומת זה גילה וחדוה, כי יתעשת בקרבו רוח חיים, ומה אף כשירגיש	32505
האדם הרגש נפשי, להבין מה אדם ביקר לדעת ה' ותורתו, הלא בהכרח תתחדש בו שמחה עצומה, כי	32506
פקודי ה' משמחי לב, וכאשר תתחדש ידיעת ה' לבקרים ולרגעים, כן תתחדש השמחה לבקרים ולרגעים	32507
באין תכלית.	32508
וזהו מדרגת הנביא שאמר נרדפה לדעת את ה' (הושע ו'), מה היא הרדיפה? לשון התפעלות, כי הידיעה	32509
היא שמחה גדולה וחדשה בכל עת, כי בכל יום ויום תתחדש לו הידיעה, כדמיון העולה על הר שכל שעה	32510
ושעה יעלה יותר, ולכן הרדיפה מורה על התחדשות, שיתפעל האדם וירדוף לדעת עוד ועוד, וזהו כוונתם	32511
ז"ל על אברהם אבינו ע"ה שרץ לפני כסוס (סנהדרין צ"ו.), היינו שכל ימיו נתחדשה לו ידיעת השי"ת	32512
ורץ לדעת עוד ולעשות, וזהו כוונתם הם רצים לבאר שחת (ברכות כ"ח:), דקאי על חכמי הגויים	32513
הפילוסופים דרצים גם כן לחכמת אלהים, אבל ימרוך למזימה ולכן רצים הם לבאר שחת, מה שאין כן	32514
חכמי ישראל רצים לחיי עוה"ב בתשוקת ידיעתם האמיתית.	32515
וזהו כוונת הכתוב תחת אשר לא עבדת, פירוש אל תתמה למה באו עליך הצרות ח"ו, למה? כי לא עבדת	32516
את ה' אלהיך רק לבטנך, עבדת את עצמך תאוותיך וכבודך, כאז"ל (יומא ט'): דבית שני מפני מה חרב,	32517

מפני שנאת חינום, וזהו אהבתם את עצמם ולכן שנאו לזולתם, כי האוהב את עצמו שונא חבירו, ואם כן בלי	32518
ספק כל עבודת האדם האוהב את עצמו הכל לטובתו מכיון, או כבוד או ריוח ממון או שארי מידות, וא"כ	32519
עבדת את עצמך, ע"כ לך אל עצמך ויעזרך עבודת עצמך, ובקש עזר רק מעצמך מבטנך.	32520
וסיים הפסוק באות ומופת כי לא עבדת השי"ת אלא עצמך, והראיה שלא חדשת והרגשת בנפשך שמחה	32521
עצומה מרוב כל, ר"ל יותר מרוב כל, כי הלא נחמדים הם מזהב ומפז רב, ולמה לא הרגשת בעבודת	32522
השי"ת כמו החלש הנוטה למות ומתחדש בו רוח חזק רוח חיים, הלא הרוח ישיב נפשו וישמח, ככה היה	32523
לך להרגיש בעבודתך שתעבוד השי"ת, כי כל עבודה ועבודה הלא תוסיף ידיעה חדשה והרגש חדש, ולמה	32524
לא שמחת בזה כעל כל הון? וע"כ כי לא עבדת את ה' אלהיך רק בטנך עבדת, כדברי בעל החובות	32525
הלבבות ז"ל, עבדנו בטננו ולא בוראנו.	32526
וסגנון הפסוק כך הוא, המכות האלה באו עליך יען כי לא עבדת את ה' אלהיך גם בעבודתך, רק לצרכך	32527
ולתאוותך היתה עבודתך, ונמצא כי האדם זר ונכרי מהכרת עצמו, כי קרוב שהוא מוטעה מאד, הוא סובר	32528
שעבד ה' בימיו, ולא כן הוא רק בטנו עבד, וה' חוקר לב, והדברים עמוקים בכוחות הנפש, ויש לנו לבקש	32529
עזר ה'. (חכמה ומוסר ח"ב מא' קס"א).	32530
	32531
מאמר תפא	32532
תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מ' ב כל (כ"ח מ"ז).	32533
כתב הר"י ז"ל (שע"ת שער השני) וז"ל ודע כי נפש הרשע אשר כל תאוותה לחפצי הגוף בחייו, ונפרדת	32534
תאוותה מעבודת הבורא ית' ונבדלת משורשיה, תרד במותו למטה לארץ אל מקום תאוותה, ויהי תולדתה	32535
כטבע העפר לרדת ולא לעלות, אבל יעלו למרום לדין ולמשפט, ולראות איך החליפה מרום בשאול,	32536
כאשר יעלו את האבן ע"י כף הקלע, ואחרי עלותה למרום תרד בטבעה למטה לארץ, כאשר האבן חוזרת	32537
ונופלת לארץ אחר הזריקה, שנא' (שמואל א' כ"ה), והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים ואת נפש	32538
אויבך יקלענה בתוך כף הקלע ע"כ.	32539
הנה המתבונן בדברי הר"י אלו יראה ברור, כי אין כוונתו על אלו הכסילים הרשעים הגמורים שאינם	32540
עוסקים כלל בעבודת השי"ת, ורק אל הרע ואל כל היותר רע עיניהם נשואות, באלו לא הוצרך הר"י	32541
להאריך ולהזהיר בלשונו הזהב, ודע כי נפש הרשע תרד במותו למטה לארץ, אלא ודאי על אלו אשר יש	32542
לטעות בהם ולומר עליהם כי ישרים הם ולא בני כף הקלע, על אותם האנשים דיבר הר"י הכריז ואמר,	32543
ודע כי נפש הרשע אשר כל תאוותו לחפצי הגוף בחייו ונפרדת תאוותה מעבודת הבורא ית'.	32544
כלומר אדם אשר מקיים את המצוות, מתפלל ג' פעמים ביום, ומברך ברכה על כל דבר באכילה ושתייה,	32545
והרי הוא עובד את ה', אלא שכל עבודת ה' אצלו בלא תאוה, רק מצות אנשים מלומדה, מתפלל ומברך	32546
ומקיים המצוות באותן הרגשות שהרגיש בהיותו ילד, כאשר לימדו אותו אבותיו לעשותם, כן הוא הולך	32547
ועושה בלא שום שינוי לא במעשה ולא במחשבה, וכשם כשהיה ילד מובן שכל מחשבתו היתה על צעצועיו	32548
ומשחקיו, וקיום המצוות לא עשאו אלא כדי להפטר מעונש ולגמור אותם בכדי שיוכל לחזור לעסקיו.	32549
כך אדם זה מתוך הרגלו שהתרגל מנעוריו, הוא עושה כן גם עתה לאחר שנתבגר ונתגדל בשנים ונהיה	32550
לבר דעת, חוטף באמצע עסקיו וטרדותיו בעניני עוה"ז קצת גם עוה"ב לפי דעתו, במצות ומעשים טובים	32551
ותפילה וברכות על כל דבר, וכל זה בלא הנאה ותענוג, רק הרגל נעשה טבע שני, והולך הוא יום יום כפי	32552
הרגלו, ומי לא יבין כי כל זה אינו מעשה בן אדם, שהרי אפשר להרגיל גם בהמות חיות ועופות לדברים	32553
שונים.	32554
ישנם סוסים אשר מרגילים אותם לרקוד לפי המנגינה אשר מנגנים לפניהם, והרואים מתפלאים מאד	32555
מהיופי והדיוק שבריקודם, אבל אין בזה שום שכל, רק הרגל שהדריכו אותם בעליהם לכך, וכן נמצאים	32556
בעולם כלבים שמובילים עיורים בכל מקום אשר יורו להם, וכיוצא בזה הרבה דברים, האם תאמר שהאדם	32557
שהוא מלך הבריאה, והוא היחיד בנבראים שיכול לבחור בטוב או ברע, יעשה מעשים מתוך הרגלו ככהמה	32558
וחיה ותו לא?	32559
ולא עוד אלא שאדם זה שמבלי משים על לבו עושה כל דבר מצוה, אבל בהגיעו לעניני החומר באכילה	32560
ושתייה וכדו', הרי הוא עושה זה בהנאה ותאוה גדולה, ויודע היטב מה הוא בוחר לעצמו לאכול, ואיך ובמה	32561
וכמה, כל הפרטים בזה הוא מתכנן בשלמות לא יחסיר אפי' כמלוא נימא!	32562
וכן בתאוות הממון, בראשו וכל כולו הוא נתון בתאוה זו עשרים וארבעה שעות במעל"ע, ואוהב כסף לא	32563
ישבע כסף, אם יש לו מנה רוצה מאתיים, ברצון חזק ורעבון עצום כל כך, שאם יבצר ממנו למלא תאוותיו,	32564
עלול הוא להגיע עד כדי איבוד עצמו לדעת ח"ו, בדיוק בהיפך בעניניו הרוחניים שהוא אטום ומטומטם	32565
לגמרי, וזהו מש"כ הר"י ז"ל, כי נפש הרשע כל תאוותה לחפצי הגוף ונפרדת תאוותה מעבודת הבורא ית'.	32566

בבריאת האדם כתוב וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש	32567
חיה, היינו שהאדם הרי נמשל לאילן, וככתוב (דברים כ') כי האדם עץ השדה, וכמו אילן שע"י השורשים	32568
אשר נזרעו בארץ צמח ועלה ויעש פרי הלולים, כן הוא באדם שע"י שזרע כביכול הקב"ה את הנשמה	32569
בעפר מן האדמה, הצמיח את האדם והעלהו, וזהו ויהי האדם לנפש חיה.	32570
ודע כי נפש האדם קשורה בשורשים רוחניים למעלה בשמים, ומגיעים עד למטה בעומק עפר הארץ, יש	32571
אנשים הקשורים בשורש נפשם מעולם העשיה ואחרים מעולם הבריאה, ויש גם מעולם היצירה, ואף	32572
מעולם האצילות, והרי הנפש היא החיה באדם, כלומר היא הנותנת לו חיות הנאה ועונג בחייו עלי אדמות,	32573
נמצא אם האדם מתנהג כתורה וכמצוה במחשבה בדיבור ובמעשה, השורשים הרוחניים וכוח העפר מן	32574
האדמה מתבטל להם, והאיש עולה למעלה דרגה אחר דרגה, ונושא פירות יפים וטובים, ואז כל חיותו	32575
והנאתו הוא בענינים הרוחניים, דהיינו בעסק התורה ומצות ומעשים טובים.	32576
אבל אם הוא פונה בהופכו לענינים החומריים של עפר מן האדמה, ונותן נפשו בהם, הרי הוא נטבע	32577
בתוכם, והקשרים הרוחניים מלמעלה נעשים חלשים ורפויים, ומתבטלים בתוך כוח עפר מן האדמה, נמצא	32578
הנפש חיה שלו הנית ומתאוה רק לעניני החומר, אבל בדברים הרוחניים הרי הוא עושה בלי חיות ותענוג	32579
רק ככפאו שד, וזהו מ"ש הר"י כי נפש הרשע כל תאוותו לחפצי הגוף בחייו, ונפרדת תאוותה מעבודת	32580
הבוי"ת.	32581
ולפעמים נופל אדם בעבירות חמורות ביותר עד שמפסיק ח"ו לגמרי את השורשים מלמעלה דהיינו כרת,	32582
שנכרתים השורשים מלמעלה ועי"ז נכרת גם חייו למטה, וכמ"ש (במדבר ט"ו) הכרת תכרת הנפש ההיא,	32583
וזהו מ"ש הר"י עוד ונבדלת משרשיה, ומכיון שניתק הרשע קשריו עם שרשיו שלמעלה, והכניס נפשו	32584
בתוך חומר עפר מן האדמה, לכן תרד נפשו גם במותו למטה לארץ אל מקום תאוותה, ויהיה תולדתה	32585
כטבע העפר לרדת ולא לעלות, אבל יעלוה למרום לדין ולמשפט, ואחרי עלותה למרום תרד בטבעה למטה	32586
לארץ כאשר האבן חוזרת ונופלת.	32587
והנה האדם אשר הולך ישר, הוא קשור בשורשיו חזק למעלה בעולמות העליונים, ושם הרי עוז וחדוה	32588
במקומו, לכן האיש הזה תמיד בשמחה, ובפרט בעת עבודתו להשי"ת בתורה ותפילה וקיום המצות, פקודי	32589
ה' ישרים משמחי לב, וכלל גדול הוא שכל העומד לפניו ית' לא תיפגם ולא תיגרע במאומה הגילה	32590
והשמחה, על אף הפחד והרעדה עמהם גם יחד! וכן כתבו עבדו את ה' בשמחה בואו לפניו ברננה כי	32591
השמחה במעונו! אבל הנכנס בים התאוה מנתק קשריו מלמעלה ויורד למטה, העין לא תשבע והנפש לא	32592
תימלא, לתאוה יבקש נפרד, והרי הוא מלא תמיד בעצבות על מה שלא השיג בעבר, ובדאגות למה שהוא	32593
רוצה להשיג בעתיד, ונמצא קרח מכאן ומכאן! וזה סימן מובהק לאדם באיזה מצב הוא נמצא ברוחניות!	32594
ולכן מידה כנגד מידה, כמו שבחייו נשקע בעניני עוה"ז כל היום בעפר מן האדמה, ורק בעת עומדו	32595
בתפילה או בקיום איזה מצוה העלה את נפשו בכוח הקדושה שבמקור נפשו, לרגעים תבחננו, אבל	32596
כשהפסיק מעשה המצוה מיד ירד פלאים ושב לאיתנו הראשון, כמשל האבן שנזרק למעלה בכף הקלע,	32597
וכשפסק כוח הזריקה למעלה נופל האבן מעצמו למטה, כן גם במותו תיקלע נפשו בתוך כף הקלע כנ"ל,	32598
ועפי"ז מובן הכתוב בפרשתנו שכל הקללות נאמרו תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה, וידוע	32599
ששאלו את ר' חיים ויטל צוק"ל, איך הגיע רבו האר"י הקדוש לדרגה כה גבוהה, והיתה תשובתו שכל	32600
מצוה עשאה בשמחה עצומה, ומזה עלה ונתעלה עד מאד!	32601
השמחה נקנית באמונה, כי האמונה מקשרת את האדם למעלה, ונכנס כביכול במחיצתו של הקב"ה, ושם	32602
רק ששון ושמחה ישיגו ונס יגון ואנחה! והדבר פשוט, כי באמונה שהאדם מאמין בהשי"ת שהוא זן	32603
ומפרנס מביצי כינים עד קרני ראמים, ובוטח עליו כי הוא מלך רחמן ורב חסד, ויודע אדם זה ג"כ כי	32604
מזונותיו של אדם קצובין לו מר"ה עד ר"ה, לפי"ז מה לו לדאוג על העתיד או לבכות על העבר, הלא על	32605
שתיהם יפשע גבר אם לא יתבונן לדעת כי אין עוד מלבדו!	32606
והנה כבר כתב בחובות הלבבות בלשונו הטהור שגם אם יתאספו כל הברואים וירצו להוסיף או לגרוע	32607
מצרכיו של אדם אפי' כמלוא נימא לא יוכלו, ונקח למשל אם אדם יכנס בו תאוה נבזית לגנוב או לגזול	32608
מרעהו ויעלה בידו, האם נאמר שכך נגזר עליו מן השמים שירויה סך גדול ע"י גניבה? ח"ו לא מיניה ולא	32609
מקצתיה, אלא שכבר היה קצוב לו סך פלוני מראש השנה, ורק באיזה דרך יקבל אותו סכום, זה תלוי	32610
בבחירת האדם, ומכיון שבחר לו דרך גניבה, הרי הוא מקבל מזונותיו דרך צינור של גניבה.	32611
וזה פירוש מאמרם ז"ל (מכות י'): בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו, אבל עצם הדבר אין האדם	32612
יכול לשנות במאומה בשום ענין ואופן, ולכן באמונה יוצא האדם וכתר השמחה על ראשו, ונפשו בטוב	32613
תלין תמיד כי בהיכל ה' הוא, וזהו מה שכתוב וארשתיך לי באמונה וידעת את ה'. (לב אליהו).	32614
	32615
מאמר תפכ	32616

תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מר' ב כל. ועבדת את אויביך אשר ישלחנו ה' בך ברעב ובצמא ובעירום ובחוסר כל (דברים כ"ח מ"ז).	32617
והדברים מפליאים, וכי כה קשה עונשו של עובד ה' שלא בשמחה עד כדי ועבדת את אויביך, והנה בהמשך הכתובים מוכיח משה את ישראל אם לא תשמור לעשות ליראה את השם הנכבד והנורא הזה והפלא ה' את מכותך, הרי שתובע הכתוב יראה והשמחה כאחת, ולכאורה התביעות סותרות זו לזו, דבעת שמחה לא תמצא היראה את מקומה, ובמקום שיש יראה איך תתכן השמחה.	32618
לכשנעמיק בדבר נמצא כי אין כאן סתירה כלל, שהרי אל הנשמה אמורים הדברים, ובכוחה של הנשמה אשר כולה רוחניות ומכסא הכבוד חוצבה, לכלול הרגשים רבים ואף סותרים זה את זה לכאורה, ואמנם זו היא עבודת האדם ליצור את ההרגשים הרצויים לנשמתו, ולהעמידם על מקומם הראוי להם בעבודת ה', וכמאמר הכוזרי (מאמר שני אות נ'), כי תורתנו נחלקת בין היראה והאהבה והשמחה, תתקרב אל אלהיך בכל אחת מהנה, ואין כניעתך בימי התענית יותר קרובה אל האלהים, משמחתך בימי השבתות והמועדים כשתהיה שמחתך בכוונה ולב שלם, והוא המיזוג הנפלא אשר הטביע הבורא ית' בכוחות נפש האדם, והלבבות ייראוך וכל קרב וכליות יזמרו לשמך.	32619
הנה כבר ביארנו כי ההודאה היא תולדת הרגשת הקבלה, ומכאן שרק אחר אשר יכיר האדם בחסדי המקום עליו, יחוש אליו חיוב ההודאה, ועתה כשבא האדם לידי הרגשת מתן תודה, תוליד הרגשה זו רגשות שמחה, אשר תבאנה לידי ביטוי בשיר ושבה לבורא עולם, והוא ענין אומרנו בתפילת השחר, ואני בחסדך בטחתי יגל לבי בישועתך אשריה לה' כי גמל עלי, מיד יתעוררו בו רגשי ההודאה וההלל אליו ית', ונפשו תזמר לה' בשמחה וברננה.	32620
ואמנם כדי להגיע למעלות אלו, הרגשות ההודאה אליו ית' והשמחה בעבודתו, חייבים אנו תחילה לבטל את שלושת הגורמים העיקריים מהכיר ומהבין גודל טובות האל על בריותיו, כפי אשר מנאם חובות הלבבות בתחילת שער הבחינה, א) התאוה המטיחה עיניו מראות במה שיש לו, ב) הרגל האדם לחסדי ה', ג) הרעות אשר יבואו על האדם, עלינו לבטל את הרגשת כוחי ועוצם ידי, ולהגיע להכרה מלאה בתלות בה' ואין בלתו, ורק אז תתכן הכרת חסדיו, ההודאה אליו והשירה והשמחה אשר הם פרי ההודאה. נמצאנו למדים, כי השמחה בעבודת ה' אינה פרט בעבודה, כי אם יסוד המתחייב מעבודת ה' כראוי, ולפיכך העדר השמחה יורה על חסרון ביסודות האמונה וההכרה בהקב"ה ובחסדיו, ועל כן חמור עונשו של עובד ה' שלא בשמחה, אשר תחיתה יעבוד הוא את אויביו ברעב ובצמא ובחוסר כל.	32622
והנה לכשנתבונן עוד בדברי התוכחה תחת אשר לא עבדת בשמחה, נוכל לפרש כי הכתוב תובע על העדר שמחה המתחייבת לבוא מתוך עבודת ה', שמחה הנובעת ממעמקי לב האדם, על אשר זכה לעבוד את ה' בתורתו, וגם זה מן היסוד המבואר בחיוב השמחה, אשר הוא תולדת הרגשי הקבלה וההכרה במתנה וכדברי הכוזרי, וכמו שהתחננונים צריכים מחשבה וכוונה, כן השמחה במצוותו ובתורתו צריכים מחשבה וכוונה שתשמח במצוה עצמה, מאהבתך המצוה בה, ותכיר מה שהטיב לך בה, וכאילו אתה בא באכסנייתו קרוא אל שולחנו וטובו, ותודה ע"ז במצפון ובגלוי.	32623
ואולם כפי שנתבאר כי השמחה בתורה ומצוות, היא פרי ההכרה במה שהטיב לנו הבורא בהן, א"כ ראשית חובתנו לעמוד ולהתבונן כראוי בזכות הגדולה שזיכנו ה' וחנן אותנו, בתתו לנו את התורה הק', והנה כבר בתחילת מעשה בראשית מגלה לנו התורה, כי סוד בריאת העולם הוא בשביל התורה, כמאמרם ז"ל בראשית ברא בשביל התורה שנקראת ראשית דרכו, ומזה הטעם נקראים אלפים שנות הבריאה הראשונים בפי חז"ל אלפיים תוהו, שכן בלא תורה הרי העולם בבחינת תוהו ובוהו.	32624
לכשנעיין בדברי חז"ל הק', נוכל להמחיש את גדלות התורה ואת השכר העתיד ללומדיה והוגיה, כי הנה שנינו במס' (חולין קמ"ב.), ומה אם מצוה קלה שהיא כאיסר אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים, ק"ו על מצוות חמורות שבתורה, תנא דבי ר' יעקב אומר, אין לך כל מצוה ומצוה שבתורה שמתן שכרה בצידה שאין תחיית המתים תלויה בה, אלא למען יאריכון ימיך לעולם שכולו ארוך, ולמען ייטב לך לעולם שכולו טוב.	32625
הרי נתבאר לנו מתן שכרן של מצוות קלות שהוא לאין ערוך ושיעור, ק"ו למצוות חמורות אשר אין קץ לשכר העתיד למקיימן, ועתה צא ולמד מן הדין, כמה וכמה הוא שיעור הגמול למצוות תלמוד תורה השקולה כנגד כל המצוות, וכאותה ששנינו (פאה פ"א) ותלמוד תורה כנגד כולם, וכבר ביאר רבינו הגר"א זצ"ל בשנות אליהו, כי כל תיבה ותיבה שאדם לומד בה הוא מצוה בפ"ע, והיא שקולה כנגד כל המצוות. אחר שנתברר אצלנו ענין הזכות הגדולה והמופלאה, אשר הנחילנו הבורא ית' וחנן אותנו בתתו לנו את תורתו, הרי שהשמחה בלימוד התורה ובעבודת ה' מתבקשת מאליה, ושמחה שכזו הנובעת מתוך הכרה ברורה בגדלות התורה ובחסד ה' עלינו, שזיכנו ללמוד תורה ולעובדו ית', אין היראה מעכבתה, וכמבואר (כוזרי מאמר ג' י"א), ושלא תוציא היראה אל הגבול שמייאש מהמחילה והסליחה, וישאר דואג כל ימיו,	32626
	32627
	32628
	32629
	32630
	32631
	32632
	32633
	32634
	32635
	32636
	32637
	32638
	32639
	32640
	32641
	32642
	32643
	32644
	32645
	32646
	32647
	32648
	32649
	32650
	32651
	32652
	32653
	32654
	32655
	32656
	32657
	32658
	32659
	32660
	32661
	32662
	32663
	32664
	32665
	32666

ויעבור על מה שציוה הבורא מהשמחה במה שחננו, כמ"ש ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלהיך,	32667
וימעט שבחו אל טובת האל, כי השבח הולך אחר השמחה, ויהיה כמ"ש בו תחת אשר לא עבדת בשמחה.	32668
הנה נתבאר לנו יסוד בעבודת ה', כי הרגשי היראה מלפניו ית', אין להם לעכב את תחושת השמחה	32669
המתחייבת בעבודת ה', ואדרבה שני הרגשים אלו אשר לכאורה סותרים זל"ז, עולים הם בקנה אחד	32670
ומשלימין זה את זה, שכן שניהם ממקור אחד יבואו, כי היראה היא מפני גודל ערכה ויוקרתה של התורה,	32671
והכרה זו היא גם יסוד ליצירת השמחה, ואולם עבודת האדם היא ליצור את הרגשי היראה והשמחה	32672
הרצויים לנשמתו, ולהעמידם על מקומם הראוי להם בעבודת ה'.	32673
ולכך עם התביעה על חסרון השמחה, באה גם התביעה על חסרון היראה, שהרי העדרם מורה על ליקוי	32674
בעבודת ה' כראוי, ואם למדתנו תורה עונשו הקשה של עובד ה' שלא בשמחה, הרי מפרשה זו גם למדנו	32675
מתן שכרה של שמחה בעבודת ה', ומרובה מידה טובה אחת חמש מאות, שתהא השמחה משמשת כתריס	32676
בפני הפורענות וכמקור לעליה בתורה. (שערי ציון).	32677
	32678
מאמר תפג	32679
ועבדת את אויביך אשר ישלחנו ה' בך ברעב ובצמא ובעירום ובחוסר כל ונתן עול ברזל על צוארך עד	32680
השמידו אותך (דברים כ"ח מ"ח).	32681
במס' (נדרים מ"א). ביארו הז"ל פסוק זה בכמה פנים, רב נחמן אמר בחוסר כל בלא דעה, ואמר אביי	32682
נקטינן אין עני אלא בדעה, במערבא אמרי דדא ביה כולא ביה, דדא לא ביה מה ביה? דא קני מה חסר, דא	32683
לא קני מה קני, כך היה שגור בפי בני מערבא, כי רק זה האיש שיש לו דעה יש לו כל, ומי שאין לו דעה	32684
אף שיהיו לו כל הדברים שבידם לתת אושר לאדם אין לו כלום, ולא רק אימרה היא במערבא, אלא כך	32685
ביארו חכמינו את דברי התורה, כי זהו חוסר כל, מהי דעת זו אשר בלעדה, אם גם הכל ימצא ברשות	32686
האדם עני הוא, ומציאותה מעשרת ומאשרת אותו?	32687
סולם העליה ג' מדרגות יש לו, חכמה בינה דעת, האוגר ומאסף ידיעות החכמה בכמות מרובה חכם הוא,	32688
למעלה מזה הבינה, אם אלו הידיעות אשר רכש לו האדם, נסדרו במערכי הלב ונצטיירו בשכלו, מרגיש	32689
הוא ידיעות אלו במלוא רחבן והיקפן, ומבין דבר מתוך דבר, לזה נבון יקרא, העולה על כולם היא הדעת,	32690
כשהחכמה נתרחבה נצטיירה בלב האדם ע"י הבינה, מתאגדת ומתאחדת עם כל מציאותו ומהותו עד כדי	32691
להחליט כי ידיעה זו אמת מוחלטת היא, להנהיג אותה בכל מהלך חייו ועל פיה לכונן צעדיו ואחרת בעדו	32692
אין, זאת היא מידת הדעת, ותולדה היא מהראשונות חכמה ובינה, ע"י חכמה והבנת לב עמוקה מגיע האדם	32693
למדרגת הדעת.	32694
הספרים הק' מכנים חכמה בשם אבא ובינה בשם אמא, אבא הוא המשפיע ומוליד, אמא היא הקולטת	32695
השפעה זו, מרחיבתה בקרבה ומשלימתה, דעת היא תולדת החכמה והבינה, והוא ענין קרוב וקשור לאיזה	32696
עצם, וכמו שמצינו בתורה כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו, ופירש"י כי ידעתיו לשון חיבה כמו מודע	32697
לאישה, ואמנם עיקר כולם אינו אלא לשון ידיעה, שהמחשב את האדם מקרבו אצלו ויודעו ומכירו.	32698
וכן מצינו והאדם ידע את חוה אשתו מכיון שנתקרב אליה נקרא ידע אותה, וכן ענין דעה שמצינו בספ"ק,	32699
משמעו הוא שמתקרבות ידיעות החכמה אל האדם, וכשאלו הידיעות הנאצרות בלבו של האדם, נתאגדו	32700
ונתאחדו בקשר בלתי נפרד לאני הפנימי שלו ורצונו, חפצו ומעשיו הם תוצאה ישרה מהתמזגות ידיעותיו	32701
עם שורש נשמתו, ידיעות כגון אלו שלו הן, בעלים הוא עליהן, בהטותו את מעשיו ע"פ חפצו ורצונו שבאו	32702
מתוך התישבות החכמה בלבו ונשמתו.	32703
וראוי לאדם להשתדל ולהתאמץ בכל כוחו להגיע לדרגה עילאה זו, כי זולת זאת גם החכמה גם הבינה	32704
הנמצאות אצלו, אין הם כי אם ערבוב מושגים של מושכלות שונים המונחים אצלו בלי תנועה וחיים, חסר	32705
לו האפשרות והיכולת להשתמש בהם ע"פ כיוונם הנכון, ואין הוא יודע היאך להפיק את התועלת הרצויה	32706
מכל אלו הדברים שניתנו להשפיע אושר לבעליהם.	32707
סגולות חמדה ואוצרות יקר הופקדו אצלו, אבל אין הוא אדון עליהם, ברשותו הם נמצאים, אבל לא הוא	32708
המושל והמצוה בכל אשר לו, כי אין לו הכרעה והחלטה לדעת את אשר עליו, רק יקלע מרגש אחד	32709
למשנהו מהכרה אחת לכשנגדה, ורק ע"י הדעה אפשר לו לאדם למצוא את ההכרעה הנכונה בכל שאלות	32710
חייו, אבל מכיון שהדעת תולדה היא משתי אלו הראשונות, א"א לו לאדם להגיע עדיה רק אם ישתדל	32711
לאסוף הרבה חכמה, לאגור ידיעות מרובות ולהבינן בהבנת לב אמיתית.	32712
מבטאים אנו הבנת לב אמיתית, כי גם מדרגת הבינה אינה קלה ופשוטה, טרם יגיע האדם למדרגת הדעת,	32713
מעלה גדולה ויתרה לפניו להשתלם בכוח הבינה, כי בינה לא נקראת רק מה שנקלטה הידיעה היבשה	32714
בקרב לב, ע"פ הוראות המלים המתות, לא לזאת בינה יקרא, אלא פנימיות הידיעה מה שאנו מכנים בשם	32715

צורת החכמה, תוכה ונשמתה הספונה בגנזי לב ומחשבת האדם, מה שאוצר המלים בלשון האדם לא יספיק לזה, ורק בשפת הנשמה היא נמסרת ונמשכת אחרי הביטוי והמלה, לזאת יקרא בינה.	32716
חכמינו ז"ל ידעו והכירו מה היא הבינה, ובמה היא מתבטאת, רבי אומר לא זכית אנא לאורייתא אלא בגין דחמי קדליה (אחוריו) דר"מ (ירושלמי ביצה פ"ה ה' ב'), ההסתכלות בעורפו של ר"מ היא אשר זיכתה אותו לאורייתא, הבינה האמיתית אשר ע"י אפשר לזכות לאורייתא, א"א לתלמיד להשיגה בקליטת אוזן בלבד, בשומעו את הדברים היוצאים מפי הרב, אין בכוח דברים להיות חוזרים ונמסרים ע"פ אופים המיוחד כפי שהם מורגשים אצל איש רם מעלה, אשר אצלו כל ידיעה קשורה בנימי נפשו, מוקפת ומוארת בכל הוויתו עד שנעשית לחלק מנשמתו, שרק אז הידיעה היא שלמה וגמורה.	32717 32718 32719 32720 32721 32722 32723
ידיעה כזו אשר חדרה לפנימיות נשמתו וקבעה לה מעון ומשכן בנפשו, מברקת ומתנוצצת מכל מהותו, מודגשת ומובלטת בזעזועי פניו ותנועותיו, ורק זה היודע ללמוד להשכיל מכל זה, יכול לקבל את הידיעה כולה כמו שהיא מצטיירת ומורגשת בנפש החכם, ברורה היתה לו לרבי ידיעה זו על פיה התוה לו את דרך לימודו, עד כדי העיד בעצמו לא זכית אנא לאורייתא אלא בגין דחמית קדליה דר"מ.	32724 32725 32726 32727
רואים אנו מזה עומק החכמה ורוחב לב נבון שבחכמינו ז"ל, ועד כמה הכירו את הבינה לפי מה שהיא בכל היקפה, ובאיזה אופן יש להשיגה ולקבלה, ולא רק מהבא לידי גילוי ע"י הבעת פניו ותנועות האדם, כי אם גם מערפו מההסתכלות בערפו של ר' מאיר למדו בינה וזכו לאורייתא, כן מצינו שם, ר"י ור"ל תרווייהון אמרין, אנן לא זכינן לאורייתא אלא בגין דחמינן אצבעתיה דרבי מן גולגוקין דידיה (מן אצבעו של רבי היוצאת משרוולו זכו לאורייתא), בינה כזאת היא המביאה את האדם לידי מדרגת הדעת, עד שנוכל לסמן אותו בתור זה אשר זכה לאורייתא, ובתורתו יוכל להשתמש לפי חפצו ורצונו הטהור, זולת זאת נקרא האיש אף אם רכש לו כל אלו הידיעות והחכמות חסר כל.	32728 32729 32730 32731 32732 32733 32734
ואף ידיעה זו שאנו מדברים בה עכשיו, צריכים אנו לקבל דרך שלוש מדרגות אלו, קודם כל יש לקלוט הידיעה, כי א"א לו לאדם להשתמש בידיעותיו כרצונו, רק אם יגיע לידי מדרגת הדעת, שיוכל להחליט כל ידיעה וחכמה שהוא אוצר בקרבו לאמת מוחלטת ולהנהיגה בחיים, ואחרי כן לצייר ידיעה זו בציורי הלב ולהרגישה במלוא רוחבה והיקפה, ובאחרונה להחליט כי ידיעה זו נכונה ואמיתית היא, להכניסה לחייו ולחיות על פיה.	32735 32736 32737 32738 32739
בלמדנו דברי חז"ל רואים אנו עד כמה שררה אצלם מדרגת הדעת, עד כדי לכוון את חייהם לפי הידיעות והרגשות אשר מלאו את לבם ונפשם, בלומדי התבוננתי במה שמצינו בגמ' כתובות, שהוא יומא דנח נפשיה דרבי גזרו רבנן תעניתא ובעו רחמי ואמרו, כל מאן דאמר נח נפשיה דרבי ידקר בחרב, סליקא אמתיה דרבי לאגרא, אמרה עליונים מבקשים את רבי והתחתונים מבקשים את רבי, יה"ר שיכופו תחתונים את העליונים, כיון דחזאי כמה זימנין דעייל לבית הכסא וחליץ תפילין ומנח להו וקמצטער, אמרה יה"ר שיכופו העליונים את התחתונים ולא הוו שתקי רבנן מלימבעי רחמי, שקלא כוזא שדיא מאיגרא לארעא, אישתיקו מרחמי ונח נפשיה דרבי.	32740 32741 32742 32743 32744 32745 32746
הלא להשתומם הוא! איך זה גמרה אמתא דרבי בדעתה להסכים שימות רבי? ואף שהיה לו צער רב מחוליו מ"מ איך אפשר היה לה להחליט שימות? ומי? רבינו הקדוש! ומה גם לעמוד בתפילה ולבקש מה' שיכופו עליונים את התחתונים, וגם בזה לא אמרה די, כי אם סייעה וגרמה במעשיה שימות, כי הלא בשברה את הכוזא גרמה שישתקו רבנן מלבעי רחמי, ועוד להתפלא הוא, איך זה העמידה את דעתה בתקיפות כזו עד שלא להתחשב עם תפילת ובקשת רבנן שרבי ישאר בחיים? והגמ' הלא מוסרת לנו סיפור המעשה בפשטות מבלי הביא עובדא זו בביקורת.	32747 32748 32749 32750 32751 32752
אבל באמת גבורת דעת כזו ממקור הבינה מוצאה! כמה שהיתה מסורה לרבינו הק', ועד כמה שרצתה שיחיה, מ"מ מכיון שהכירה את המצב, כי רבי מוטל בצער נורא, היה בכוחה לבוא מיד לידי החלטה גמורה וברורה, כי טוב שיכופו עליונים את התחתונים, ומכיון שהחליטה, הביאה מיד את החלטתה אל תכלית שתצא לפועל.	32753 32754 32755 32756
למדין אנו מזה מה רב הוא כוח הדעת, ומה גדול הוא כוח הבינה הדרושה, בכדי לבוא לידי גבורת הדעת כזו, כי הנה כמה מן הבינה דרוש היה להבין צדדי המלחמה בין האראלים והמצוקים, עד כדי להחליט בגבורת הדעת את אשר עליה לעשות, אף שצריכה היתה בעצמה לקחת חלק בגרימת מיתתו, ומה גם בשעה זו שרבנן עומדים בתפילה! כי ידעה בידיעה בהירה וברורה שיש פה התנגשות בין העליונים והתחתונים, אלו ואלו מבקשים את רבי וצריכים לו, העליונים מבקשים את רבי בידועם את הצפון לו, דרי מטה רבי דרוש להם, בהכירם ערך פעולותיו וגודל השפעתו בהשאר בחיים.	32757 32758 32759 32760 32761 32762
ידיעות אלו ספגה בנשמתה, והרגישה אותם בכל מהותה והחליטה להתפלל שיכופו התחתונים את העליונים וישאר רבי בחיים, אבל אחרי שאלו ואלו עומדים על עמדותיהם, כל אחד לוחם מלחמתו ואינו מניח לשני את עמדתו, ואין בכוח אחד מהם להתגבר על השני ועל רבי להישאר בחוליו, העליונים	32763 32764 32765

מבקשים אותו ואינם מניחים אותו לקום מחוליו, התחתונים צריכים לו ואינם נותנים לו למות, המלחמה נטושה ורבי מוטל בצער.	32766
עמדה והחליטה אחרי ידיעתה הבהירה קוטב ההתנגשות, כי טוב לו לרבי למות מלחיות בצער כזה, ואם החליטה כזאת הלא עליה להשתדל שיצא רצונה לפועל וימות רבי, אך גם ידה תפגע בו, כי הלא טוב לו לרבי למות מלחיות חיי צער אלה, הנה איזו גבורת הדעת צריכים בכדי להחליט עצם ידיעה זו, כי נמצאת פה התנגשות בין העליונים והתחתונים, כל אחד דורש טובתו של רבי, ועליה להכריע בין אראלים ומצוקים, זאת היא ממשלה בחכמה בינה וגבורת הדעת.	32767
עוד כוח אחד נפלא אנו רואים כאן, כי הלא אחרי כל ידיעתה הבהירה והחלטתה הגמורה, מאין נמצא כוח כזה באדם לההיך לעשות דבר כזה ע"פ דעתו נגד דעת רבים, ולבלי לירא ממה שיאמרו הבריות, מאין באה אמיצות לב כזו? אבל באמת זהו פרי כוח הדעת, כי בהגיע האדם לידי מדרגה זו למשול בעצמו ע"י תגבורת הדעת, לא יתעכב מלהוציא את מחשבתו ודעתו אל הפועל, בשביל כל אלו הדברים הרגילים למנוע ולהפריע אותו מלנהג ע"פ דעתו והכרתו, כגון מה יאמרו הבריות וכדומה, כי כוח ההחלטה החזקה, מסיר מלב האדם כל מורך ופחד, ולא יחת מפני כל.	32772
אולם אם אמנם כוח גבורת הדעת גדול וחשוב הוא מאד, אשר רק בזה אפשר לומר על האדם דדא ביה כולא ביה ובלעדו אין לו כלום, מ"מ גם בזה יש גבול וקצב באיזה אופן ובאיזה מידה יתנהג האדם על פיו, צריך האדם לעדן את מידותיו לדרכנו ולהכינן שתהיינה במידתן הנכונה, גבורת הדעת קשה יותר מדי איננה מידה נכונה, גם מידה זו שהיא דרושה ונחוצה לו לאדם, צריכה להתרכך ולהתעדן כפי הראוי לו לאדם.	32773
מגמתנו ושאפתנו היא איפוא, להגיע לידי מדרגה זו מדרגת הדעת, ורק בכוח זה נוכל בע"ה לפעול על הסביבה, כל אחד ע"פ כוחותיו, כשרונותיו, וסגולותיו, כל אחד ע"פ מצבו ומעמדו, ומה מאד דרוש לעולם כוח כביר של אנשים בעלי החלטה ומרץ, אשר יעוררו את בני האדם לתורה ואמונה, בשעה שרוח התורה הולך ופוסק ח"ו וד"א הוסר.	32774
כבר נשמעים במחננו דברי בורות מאנשים שלא ראו אור, הרוצים להעמיד במרכז אומתנו אידיאות זרות לרוח ישראל במקום תורתנו ואמונתנו, ותחת תורת ישראל הנצחית יבואו להחיות את רוח עמנו בשיטות שונות אשר כצל יחלופו ויעבורו, ולכן חובתו של כל אחד היא, ללמוד את ידיעות תורתנו תורת החיים, לספוג אותם בקרב לב פנימה, להחליט על פיהן להנהיגן בחיים, ובכוח זה לפעול על העולם למען החיות את לבות בני עמנו, ולהאיר את עיני יושבי תבל באור התורה והאמונה. (שעורי דעת ח"א עמ' 158).	32775
מאמר תפד	32776
ובשליטה היוצאת מבין רגליה ובבניה אשר תלד כי תאכלם בחוסר כל בסתר במצור ובמצוק אשר יציק לך א' יבך בשעריך (דברים כ"ח נ"ז).	32777
איתא בגמ' (בדרים מ"א), בחוסר כל ר' נחמן אמר בלא דעה, אמר אביי נקטינן אין עני אלא בדעת, במערבא אמרי דדא ביה כולא ביה, דלא דא ביה מה ביה, דא קני מה חסר, דא לא קני מה קני, אמרו בגמ' (ברכות ל"ג). כל אדם שיש בו דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו, כי דעה נתנה בין שתי אותיות, אל דעות ה', ומקדש ניתן בין שתי אותיות, פעלת ה' מקדש ה', וכל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו, שנא' כי לא עם בינות הוא על כן לא ירחמנו עושהו עכ"ל.	32778
שתי קצוות בדבר זה, מעלה היותר גדולה למי שיש בו דעת, שכאילו בהמ"ק נבנה על ידו לכל ישראל, וחסרון היותר גדול למי שאין בו דעת, שהשי"ת מקור הרחמים אינו מרחם עליו, גם לאדם אסור לרחם עליו כי והלכת בדרכיו כתיב, דעה זו מהי? בהרבה פסוקים נאמר בתורה דעה, הרבה מאמרים נשנו בדברי חז"ל בענין זה, וכן לפעמים נקרא חסרון כל שהוא בדרך ארץ של ת"ח בלשון זה, כמ"ש חז"ל על הכתוב הביאני המלך חדריו זה משה, שנא' ויקרא אל משה.	32779
מכאן אמרו, כל ת"ח שאין בו דעת נבלה טובה ממנו, תדע לך שכן הוא, צא ולמד ממשא אבי החכמה ונתעסק במלאכת המשכן, אעפ"כ לא נכנס לפניו עד שקרא לו (תנא דבי אליהו), אי הכניסה למשכן טרם שקרא לו השם הוא ענין דרך ארץ, וגם את זה כינו בשם דעה, והפסוק כי לא עם בינות הוא דמיניה אמרינן בגמ' ברכות, כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו, על אומות העולם נאמר, ובכן מה רב הוא המרחק במושג דעה, ומה גדול הוא ההיקף בענינים שונים ורחוקים, והענין טעון בירור במהות המושג הזה.	32780
ונראה לומר כי פירושה של דעת היא הבדלה, שיודע להבדיל בין דבר אחד לחבירו, כי איתא בגמ' שם, חכמים תקנו לומר הבדלה בחונן הדעת, מאי טעמא א"ר יוסף מתוך שהיא חכמה קבעוה בברכת חכמה, ואיתא בירושלמי, ר' יוחנן אמר אם אין דעה הבדלה מנין, כי אין דבר נבדל מזולתו אלא ע"י הדעת, גם	32781
	32782
	32783
	32784
	32785
	32786
	32787
	32788
	32789
	32790
	32791
	32792
	32793
	32794
	32795
	32796
	32797
	32798
	32799
	32800
	32801
	32802
	32803
	32804
	32805
	32806
	32807
	32808
	32809
	32810
	32811
	32812
	32813
	32814
	32815

בין דברים היותר רחוקים צריך דעת להבדיל ביניהם, אין דבר יותר רחוק ממרחק היום מן הלילה, לא רק שרחוקים הם זה מזה, אלא שהם מתנגדים אחד לשני.	32816
בכל זאת תקנו אנשי כנה"ג לומר ברכה על הבינה של הבדלה זו, הנותן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה, כש"כ דברים שאין הניגוד ניכר בהם כ"כ ועוד נראים דומים, אי אפשר להבדיל ביניהם בלי דעת, וכפי דקות ההבחנה כן גדלות הדעת, הגדול בדעת יש בו כוח להבדיל בין דברים היותר דקים, בין דברים הקרובים מאד ורק חוט השערה מפסיק ביניהם, לכן נערך גדלות ההבדלה לפי מידת הדקות של הענינים הנבדלים זה מזה, ובגדלות ההבדלה נכרת הדעת.	32817
אנו אומרים בברכת ההבדלה, המבדיל בין קודש לחול, בין אור לחושך, בין ישראל לעמים, בין יום השביעי לששת ימי המעשה, אדון העולם שברא את כל אלה יודע אל נכון את ההבדלה שביניהם, והוא שטבע בהם הבדלה גדולה ודקה שכזו, שאין דעת האדם יכולה להבחין ביניהם, כשם שאין דעת האדם יכולה להבדיל בין האור והחושך, ולצמצם אל נכון מתי כלה האור ומתחיל החושך, כי אין האור נעלם פתאום ואין החושך מכסה ארץ פתאום, אלא גולל אור מפני חושך וחושך מפני אור, לאט לאט הולך לו החושך ובא האור תחתיו, וא"א לכיין כראוי את ההבדלה המדויקת שבה נפגשות שתי הקצוות.	32818
כן א"א לאדם לדעת כראוי את ההבדלה הנכונה שבין ישראל לעמים, כי ההבדלה אינה רק בין צדיקים ישראל לרשעי אומה"ע, בינת ההבדלה היא בין רשעי ישראל לחסידי אומה"ע, ההבדלה הנכונה בזה היא רק לחוקר לב ובוחן כליות, הוא הבדיל ויודע את ההבדל שבין ישראל לעמים, הוא היודע את נפש האדם כשבא לעשות כל דבר מצוה, כמ"ש (ב"ב י'): צדקה תרומם גוי אלו ישראל, וחסד לאומים חטאת אלו אומה"ע, הוא היודע מה מתהווה בתוך תוכיות נפש האדם, ולמה הוא מתכוין כשבא לעשות כל דבר טוב, וכשם שישנה הבדלה בין ישראל לעמים, כן עמוקה היא ההבדלה שבין קודש לחול.	32819
אין שכל האדם יכול להשיג איך זה מתהווה דבר קודש מדבר של חול, ואת ערך הקדושה הזו, וכן ההבדלה שבין יום השביעי לששת ימי המעשה, אינה רק הבדלה בין יום ליום, אלא בין עבודה של מעשי בראשית, לשביתת מלאכה ממעשי בראשית, כעומק ההבדלה שבין קודש לחול כן עומק ההבדלה בין כהן ללוי, בין לוי לישראל, בין קדושת שבת לקדושת יו"ט, כי שבע הבדלות נאמרו (פסחים ק"ד), וכל אחת מהן שבה נצחי הוא להשי"ת, שרק הוא היודע את עומק הבדלתו, כמ"ש בהבדלה זו של יום השביעי.	32820
ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה, ואמרו חז"ל בו"ד שאינו יודע עתיו ורגעיו צריך להוסיף מחול על הקודש, אבל הקב"ה שיוודע עתיו ורגעיו נכנס בו כחוט השערה, ונראה כאילו כלה בו ביום (ב"ר), מזה נראה כי עומק הבדלה היא רק אצל הבורא ית', אבל עולם חסד יבנה, כשברא הקב"ה את עולמו ברא בעליונים בעלי שכל ודעת, שכלים נבדלים כמלאכים, ועל הארץ שכל משותף בחומר הוא האדם, הוסיף השם לאדם חכמה ודעת יתרה שתהיה חכמתו גדולה משל המלאכים, לאדם הגדול הזה נתן מתנה חשובה, זו דעת של הבדלה, כי בצלם הוא נברא, ובכן דוגמא של מעלה יש בו.	32821
אדם זה נצטוו בתורה והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה, ואמרו חז"ל אין צריך לומר בין פרה לחמור שהרי מובדלין ונכרים הן, אלא בין טהורה לך לטמאה לך, בין שנשחט רובו של סימן לנשחט חציו, וכמה בין רובו לחציו מלא שערה (ת"כ), הבדלה דקה כזו נתנה בידו מפני שדעת בו, ובבחירתו הדבר תלוי, אם הוא משתמש בדעתו זו הריהו אדם בעל דעת, והוא מבדיל בין איסור להיתר בין טמא לטהור, ואם אינו מבדיל גם כמלוא שערה זו, הנה הוא אדם שאין בו דעת, ויכול לאסור את המותר ולהתיר את האסור, לכן חייב האדם להיות בר דעת כדי להינצל מאכילת איסור, ודעת להבדיל אפילו כמלוא השערה.	32822
חובה זו של דעת היא הבדלה, מקפת מצוות רבות ואזהרות גדולות בתורה, ואחת מהן איסור ע"ז שהיא מחמורי חמורות שבהן, מאותן עבירות שיהרג ואל יעבור כמ"ש הרמב"ם (הלכות עכו"ם פרק א' הלכה א') וז"ל, בימי אנוש טעו בני האדם טעות גדולה וזו היתה טעותם, אמרו הואיל והשם ברא כוכבים וגלגלים להנהיג את העולם, ונתנם במרום וחלק להם כבוד והם שמשים המשמשים לפניו, ראויים הם לשבחם ולפארם ולחלוק להם כבוד, וזהו רצון השי"ת הוא לגדל ולכבד מי שגדלו וכבדו.	32823
עובדי ע"ז אלה ידעו כי ה' הוא האלהים, האמינו בהשגחה ובאחדותו ית', ולעשות רצון הבורא היה חפצם ומגמתם, חשבו עצה ומזימה איך להרבות כבוד שמים בעולם, אך טעו בשיקול הדעת איך לכבד את השי"ת, אמנם כיוונו אל האמת שהכל לכבודו ברא, אך לא ידעו להבדיל בין מידת כבוד למידת כבוד, בשביל טעות קלה זו היו עובדי ע"ז, ועלה אוקינוס והציף שליש העולם עי"ש.	32824
עיקר חמור זה תלוי בדעת והבנה להבדיל בין קודש לחול ובין אור לחושך, כלל גדול אמרו חז"ל, דא קני מה חסר, דא חסר מה קני, בלי דעת אין אמונה ואין יראה, למרות השאיפה והחפץ להרבות כבוד שמים בעולם, כי יחד עם כל הטוב שבו, אפשר לאדם כזה להיות עובד ע"ז, נמצא כי יסוד גדול זה של אמונה תלוי בהבדלה, אם יודע אדם להבדיל כראוי בין כבוד שמים אמיתי, לכבוד שמים שהוא מדומה הריהו מאמין, ואם אינו יודע להבדיל הריהו עובד ע"ז.	32825
	32826
	32827
	32828
	32829
	32830
	32831
	32832
	32833
	32834
	32835
	32836
	32837
	32838
	32839
	32840
	32841
	32842
	32843
	32844
	32845
	32846
	32847
	32848
	32849
	32850
	32851
	32852
	32853
	32854
	32855
	32856
	32857
	32858
	32859
	32860
	32861
	32862
	32863
	32864
	32865

מעלה זו של הבדלה, כמו שהיא יסוד בקיום התורה כן היא יסוד בלימוד התורה, כשאדם לומד פרשה בתורה, צריך הוא לדעת ולהבחין במי הכתוב מדבר, ידיעה זו נחוצה לאדם קודם הלימוד כדי שידע איך ללמוד, כי אינו דומה סיפור מעשי ה' בששת ימים הכתובה בתורה, לסיפור מעשי האדם אפילו אדה"ר, ואינו דומה סיפור מעשיו של אדה"ר קודם החטא לסיפור מעשיו שלאחר החטא, ואינו דומה סיפור מאדה"ר לסיפור קין והבל, אף שגם הם נביאים היו, בכל זאת אינם דומים לאביהם שהיה יציר כפיו של הקב"ה.	32866 32867 32868 32869 32870 32871
חילוקים בין מדרגה למדרגה דעת של הבדלה היא, לפעמים היא הבדלה בין בורא לנברא, ולפעמים בין נבראים לנבראים הדומים איש לרעהו, גם בין הנבראים יש הבדלה שהיא בין קודש לחול, ויש הבדלה בין קודש לקודש, כמו בין נביא אחד לחבירו, שצריך הבחנה נכונה להבין את מעשיהם לפי מדרגותיהם, וכן סיפורי נוח ואבות העולם, הרבה פרשיות כתובות בתורה במעשיהם של אבות, מעשים שנכתבו כדי להורות לכל באי עולם את הדרך אשר ילכו בה, אבל תנאי ראשון לזה הוא הדעת, לדעת ההבדל בין אבות העולם לכל הקודמים לפניהם והבאים אחריהם.	32872 32873 32874 32875 32876 32877
ידיעה אחת של חז"ל כי אין אבות אלא שלושה, דיה למבין ובר דעת להבין מזה, ולהבחין בין ספורי האבות לספורי דורות ואנשים אחרים, וכן הדבר בשאר ספורי התורה, אם ידע האדם טרם לימודו סדר החטאים של דור המדבר, כי אודות אנשים שהגיעו למעלת נבואה הוא מדבר, אז ילמוד במחשבה אחרת ובעיון אחר, יחפש ביאורי ראשונים, וימצא ביאור נכון ומספיק, כי הבחנה דקה נחוצה להבדיל בפרשיות בתורה עצמה בין פרשה לפרשה, בין דור לדור, בין איש לאיש, אין באפשרות אנשי דורנו להגיע להבחנה נכונה זו, כי לאיש שאין לו השגה כל שהיא בגדלותם של אבות העולם, איך אפשר לו להבדיל ביניהם לקדושי עליון אחרים.	32878 32879 32880 32881 32882 32883 32884
אפילו בגדלותו של דור המדבר אין לנו השגה ראויה, כי האפשר לנו לתאר בדעתנו כי דור של שלוש מאות רבוא לא יחטאו במשך ארבעים שנה רק עשרה חטאים, אשר חז"ל כבר תמהו על זה ואמרו אשרי לדור שעונותיו ספורים, דור כמו שלנו איך אפשר לו להקיף את גדלם ולהבדיל בינם לבין דור שאחריהם, בין אותם שיצאו ממצרים לאותם שנכנסו לארץ, וכש"כ לאותם דורות שהיו בימי השופטים והמלכים, רק חכמינו ז"ל שכל דבריהם ברוה"ק נאמרו, רק המה יודעים להבחין ולהבדיל בין גדולי עולם כאלה, עלינו החובה להבין ע"י ביאורי הראשונים את ההבנה הנחוצה בלימוד פרשיות התורה אלה כל אחד כפי מדרגתו.	32885 32886 32887 32888 32889 32890 32891
בסדר לימוד כזה, יגיע האדם להבחנה הנחוצה גם בלימוד הגמ', אשר דבריהם צריכים ביאור כדברי תורה שבכתב, אך בהיות כי אין ביאור גמ' על הגמ', נחוץ לעיין לפעמים במקום אחר, כמ"ש דברי תורה עניים במקום זה ועשירים במקום אחר, ויותר מזה נחוץ החיפוש והעיון בדברי הגאונים המאירים עינים באור תורה שלהם, הם היו גדולי דעה אמיתיים, הם ידעו להבחין בין גדלות האמוראים היותר אחרונים לגדלותם הם.	32892 32893 32894 32895 32896
הם ידעו להעריך קדושת חז"ל, כי קטן שבהם מחיה מתים היה, וכן הבינו הראשונים ערך הגאונים כי קבלה הם, הבדלה זו שבין קודש לקודש היא הדעה הנחוצה ללימוד התורה והבנתה האמיתית, דעת זו של רבותינו הראשונים פרק מיוחד הוא בזכות השכל וטהרת הלב, כוח השוחד המעוור עיני פקחים לא הטעה את הראשונים ביסוד של הבדלה זו, להעריך כראוי את מדרגת הגדולים שקדמו להם מול מדרגתם הם.	32900 32901 32902 32903 32904 32905
איש כזה לבד מה שהוא יודע להבדיל בין קודש לחול, בין צדיק לרשע, יודע הוא ג"כ להבדיל בין קודש לקודש, בין צדיק לצדיק, ובין נביא לנביא, צלם אלהים ניכר בו, דוגמא של מעלה נראה אצלו, מעלה של הבדלה יש בו, וראוי להקרא בשם אדם שיש בו דעה, איש כזה כמו שהוא מבין את התורה וסיפוריה, כן הוא מקיים אותם, מבין הוא את מעשה אבות ומשתדל להתדמות להם, כמ"ש חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אברהם יצחק ויעקב.	32906 32907 32908 32909
מבין הוא את סיפור דור המדבר ולומד מגדלותם, כי דור דעה היה, מתבונן הוא בכל סיפור וסיפור שבתורה ורואה כי תורה שלמה יש בה המבוארה בספרי הראשונים, איש כזה לא יטעה בע"ז, וידע להבחין בין נשחט רובו של סימן לנשחט חציו, שרק חוט השערה מבדיל ביניהם, כי דקות הבחנתו כגודל דעתו ובינתו, דעת בו, הבדלה בו. (תורת אברהם).	32910 32911
מאמר תפה	32912
והפלה ה' את מכותך ואת מכות זרעך מכות גדולות ונאמנות וחלים רעים ונאמנים (דברים כ"ח נ"ט).	32913
יקרה היא מפנינים וכל חפציק לא ישוו בה (משלי ג'), ופירשו בירושלמי הובא בר"ש פאה פ"א, חפציק אלו חפצי שמים, דכל המצוות אינן שוות לדבר אחד מן התורה, ולכאורה קשה דבמתניתין (פאה פ"א), ובגמ' (קידושין ל"ט:), חשיב ת"ת כנגד מקצת מצוות ושקולין הן, ואילו בירושלמי מעדיף תורה על כל	32914 32915

המצוות, אך פשוט דהמשנה והגמ' איירי לענין אכילת פירותיהן בעוה"ז, דזהו במצוות שיש בהן ענין של חסד בין אדם לחבירו, דבמצוות שיש בהם חסד עם חבירו, נותנין פירות בעוה"ז מידה כנגד מידה.	32916
וכמ"ש אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו, וכי יש צדיק טוב וצדיק לא טוב, אלא שטוב לבריות (קידושין מ.). ומונה שם כל המצוות שיש בהם חסד עם חבירו, וקחשיב עמהן תלמוד תורה, וכמש"כ הרמב"ם בפירוש המשניות דע"י תורה באין לכל החסדים, דהתורה מלמדת אותנו חיוב החסדים ודרכי החסד, וגם החיוב המוטל עלינו בכלל לעשות רצון השי"ת, ולכן נחשבת גם היא ממצוות שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז.	32917
ועוד ענין חסד יש בתורה, דאחרי דהיא תכלית בריאת העולם ובה הוא מתקיים, וכדכתיב (ירמיה ל"ג) אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת, ואמרו ז"ל מאי דכתיב ויהי ערב ויהי בוקר יום הששי, מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר, אם ישראל מקבלין את תורת מוטב, ואם לאו אני אחזיר אתכם לתוהו ובוהו (ע"ז ג'). וכן מפורש עוד הרבה בכמה קראי ובחז"ל, והלומד תורה לשמה כאילו העמיד פלטרין של מעלה ושל מטה.	32918
וממילא ע"י תלמוד תורה עושה חסד עם הבריאיה בכללה, ומצד החסד שבתלמוד תורה, הרי היא שקולה כנגד מקצת המצוות שנמנו שם ולא יותר, ובזה איירי במתני' וגמ' קידושין, ואילו הירושלמי מדבר בעצמיות חשיבות התורה, ובזה כל המצוות אינן שוות לדבר אחד מן התורה, ולענין פירותיהן בעוה"ז לא שייך מצד עצמיותה, דבזה הרי היא ככל המצוות דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא.	32919
ובאמת אין לנו שום השגה בשכר מצוה או פעולה טובה אפילו היותר קלה, הנה נבוכדנצר זכה למלכות בשכר ג' פסיעות שרץ לכבוד המקום כמבואר (סנהדרין צ"ו.), ובקרא ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא, פירשו חז"ל כי קרוב החסד שעשו הכנענים עם יעקב אבינו, והרי לא עשו באמת אלא פעולה קלה של כבוד, ר"א אומר שהתירו איזוריהן, ר"ש בן לקיש אומר שהתירו קשר כתפותיהן, רבנן אמרי זקפו קומתן, ר' יודן אומר שהראו באצבע (ילקוט בשלח).	32920
ופעולה קלה זו הגינה למשך מאות שנים, וכשיצאו ישראל ממצרים עדיין לא תמה זכות זו, ומזה ק"ו כמה חשוב וגדול שכרה של מצוה הנעשית בטורח ידים ורגלים וכמו שמסיק שם במדרש, וכש"כ כשהיא נעשית בכוונה רצויה לכבוד התורה ולשם שמים ועוד בטורח רב, ועם כל זאת, כל המצוות כולן אינן שוות לדבר אחד מן התורה, הרי מה גדול שכר תלמוד תורה, ואפילו אפס קצהו הוא למעלה מהשגתו, וכבר אמרו ז"ל (ברכות ל"ד): אבל ת"ח עצמן עין לא ראתה.	32921
ואמרו חז"ל (גיטין פ"ח.), וישקוד ה' על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק ה' אלהינו (דניאל ט'). שהקדים והגלה את ישראל בעוד גלות יכניה קיימת, ופירש"י שהיו שם החרש והמסגר ולמדו תורה עם הגולים, וזהו מצדקת ה' שהקדים את הגלות וחורבן ביהמ"ק, כדי שילמדו תורה יותר בטוב, והיה כדאי למהר את החורבן, וצדקה היתה בזה כדי שילמדו יותר תורה, ובאמת הרי החורבן עצמו נמשך ממיעוט התורה כמבואר בנדרים (פ"א א'), א"ר שלא בירכו בתורה תחילה, ופירש הר"ן בשם רבינו יונה, אף שעסקו בתורה, אך לא היתה חשובה בעיניהם לברך עליה עי"ש.	32922
והביאור הוא שהאמינו בתורה ובמצוות, וקיימו חיובי התורה גם בעסק ועמל תורה, אך לא הכירו האושר הגדול שבתורה שבלעדה אין תכלית כלל לבריאיה, ושכל התכלית הנצחית לחיי עולם הוא רק בתורה, וממילא לא הכירו בגודל חיוב ההודאה עליה, ובזה נחסר להם ממאור התורה, וזה לא היה גלוי לחכמים ואף לא לנביאים עד שפירשה הקב"ה בעצמו, וע"ז אמרו בירושלמי (פ"א דחגיגה ה"ז), ויותר הקב"ה על ג' עבירות חמורות ולא ויתר על מאסה של תורה.	32923
והפירוש בזה, דאף דבית ראשון חרב על ג' עבירות הללו שהיו במקצת האומה, אך אילו היתה יקרות התורה בעיניהם כראוי, היה הקב"ה מוותר להם, לפי שהיו עומדים לחזור ולהטיב דרכיהם, אך אחרי שהכרה זו של חשיבות התורה חסרה, א"א היה לוותר על החטאים, והיה מחסד ה' להקדים הגלות כדי שימצאו עוד את החרש והמסגר, ויתחזקו על ידם בתורה ותהא הגאולה אפשרית, גם היתה סיבה מאת השי"ת להגלות מקודם את החרש והמסגר, כדי להכין האפשרות לחיזוק התורה בגלות לאחר החורבן, והרי לנו עד כמה חשוב חיזוק התורה באיכות, עד כי נחשבה מהירות החורבן בשביל זה לחסד.	32924
וכן לאידך גיסא, שכחת התורה היא האסון היותר חמור לכלל ישראל יותר מכל החורבנות והגלויות, וכמ"ש (דברים ד') השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך, ואמרו חז"ל במשנה (אבות פ"ג) השוכח דבר אחד ממשנתו מתחייב בנפשו, ולא מצינו אזהרה חזקה כפולה ומשולשת כזו לשום דבר זולת על שכחת התורה, כי זה עצם החיות, והנה כמו דקאי על כל יחיד ויחיד מישראל, הרי ביותר קאי על כלליות האומה, כי אין לך דבר המסכן את עצם קיומה, ומכל שכן את תכליתה כשכחת התורה.	32925
	32926
	32927
	32928
	32929
	32930
	32931
	32932
	32933
	32934
	32935
	32936
	32937
	32938
	32939
	32940
	32941
	32942
	32943
	32944
	32945
	32946
	32947
	32948
	32949
	32950
	32951
	32952
	32953
	32954
	32955
	32956
	32957
	32958
	32959
	32960
	32961
	32962
	32963
	32964
	32965

וזהו מאי דכתיב והפלא ה' את מכותך, ואמרו בגמ' (שבת קל"ח.) הפלאה זו איני יודע מהו, כשהוא אומר	32966
לכן הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא, הוי אומר הפלאה זו תורה, הרי מפורש כאן ג' הפלאות	32967
על העם כולו, ומסיים ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבוניו תסתתר, הרי שאבדן חכמת התורה היא הפלאה	32968
משולשת לכללות האומה.	32969
הנה אנכי עושה דבר בישראל אשר כל שומעו תצלינה שתי אזניו (שמואל א' ג'), ואז"ל זו שביית הארון	32970
(ילקוט שם), וכן כשבא המגיד לעלי כתוב, ויען ויאמר נס ישראל לפני פלשתים וגם מגיפה גדולה היתה	32971
בעם, וגם שני בניך מתו חפני ופנחס וארון האלהים נלקחה, ויהי כהזכירו את ארון האלהים ויפול מעל	32972
הכסא אחרונית, וזהו שנא' הנני אנכי עושה דבר בישראל, כי ההלם הנורא ביותר לישראל הוא שביית	32973
הארון, שזו גורמת מיעוט לימוד התורה והחלשת השפעתה ממרום, ומי עוד כדורנו סובל משכחת התורה	32974
וממיעוט השפעתה.	32975
ולזאת ההצלה היותר גדולה עבור העם כולו, הוא חיזוק אהלי תורה בהם לומדים ומעמיקים בתורה, שזוהי	32976
החיות עבור העם כולו, כי כל הנשמות קשורות זו בזו, ויש נשמה הכללית של כנס"י, וכמה גדול חסדם	32977
של מחזקי תורה במקומות העמלים בתורת ה' יומם ולילה, ואמרו חז"ל (סוכה מ"ט): תורת חסד על	32978
לשונה, וכי יש תורה שאינה של חסד, אלא תורה ללמדה הרי זו תורה של חסד, והביאור הוא, דכל לימוד	32979
התורה הוא חסד, אך יש מעלה עליונה יותר חסד שבחסד, וזהו תורה ללמדה, וזה נאמר גם על המחזקים	32980
ומכבדים את התורה. (משנת רבי אהרן).	32981
	32982
מאמר תפו	32983
והפלה ה' את מכותך ואת מכות זרעך מכות גדולות ונאמנות וחלים רעים ונאמנים (דברים כ"ח נ"ט).	32984
אם האדם אינו משתנה במהותו, וכל ענין השלמות וסדר העליה הולך לו במסלולו הרגיל, מבלי שום	32985
חליפות ותמורות, יום יום לומד יום יום מתפלל יום יום מקיים את התורה, והסדר הזה הולך ונשנה כל	32986
ימיו, הרי זה נעשה הרגל, והרגל נעשה טבע, ומחליש את טעם ההרגשה באושר המצוות ההן, והרי זה	32987
מצות אנשים מלומדה, לפי השקפת העולם איש המרבה לעסוק בתורה ובמצוות, לו יהא אף מכוה ההרגל,	32988
אדרבה ההרגל נעשה טבע, והוא צדיק מטבעו ובטוח מנסיון, הרי קדוש יאמר לו! אך לאור המוסר פגם של	32989
עבירה במצוות אלו, ומהיותר חמורות שבהן, שגדול עונשן מכל עבירות שבתורה.	32990
קשה עונשה של מלומדה, סילוקם של חכמי ישראל, כפלים כחורבן בית המקדש והקללות שבמשנה תורה,	32991
שבכולן אינן אלא הפלאה אחת, והפלא ה' את מכותך, וכאן שתי הפלאות, לכן הנני יוסיף להפליא את העם	32992
הזה הפלא ופלא (ישעיה כ"ט), ענין זה צריך בירור, מהו גדר של מלומדה, ולמה עונשה כ"כ גדול מכל	32993
העבירות שבתורה.	32994
בדברי רבותינו הראשונים ז"ל אנו מוצאים את ענין מלומדה באופנים שונים, רבינו סעדיה גאון בספרו	32995
האמונות והדעות מביא את זה בנוגע לאמונה וז"ל, הכופר הוא העוזב העיקר, ר"ל את בורא הכל ית'	32996
ויתעלה, ועוזבו אותו על שלוש דרכים, או שיהיה עובד זולתו, או שלא עבד זולתו ולא עבדו, או שיהיה	32997
באמונתו, ואפשר שיתפלל ויתחנן ואין לבו שלם ומאמין, והוא מפתה במאמרו ובאמונתו, כאשר אמר	32998
(תהלים ע"ח) ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו, עכ"ל (מאמר חמישי פ"ד), לדבריו	32999
אף הנקרא בשם מאמין המתפלל ומתחנן, אך אם אין לבו שלם ומסופק הוא באמונתו, הרי הוא מכת	33000
הכופרים ותפילתו ותחנוניו מלומדה.	33001
רבינו בחיי בספר חובת הלבבות בשער יחוד המעשה פ"ה אומר, ואפשר שיבקש כפרת המקום בלשונו,	33002
והוא רץ במחשבתו ובמצפוננו להמרותו, מתחנן אליו באבריו, ופונה מעליו בלבו ובחובו, דומה למה שאמר	33003
הכתוב (ישעיה כ"ט) בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני, ואומר (תהלים ע"ח) ויפתוהו בפיהם	33004
ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו עכ"ל, המבקש כפרת המקום בלשונו, אך לא במחשבתו ובמצפוננו,	33005
מה שמתחנן אליו באבריו מלומדה היא.	33006
בשער התשובה פ"ה, מביא ענין מלומדה בין חמישה תנאים שיש בעזיבה, והרביעי שתהיה עזיבתו את	33007
העבירות מבושות מן הבורא, לא מיראת בני אדם, ולא מתקות אותם, ולא מבושות מהם, ולא יהיה כמ"ש	33008
בהם (ישעיה כ"ט) ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה עכ"ל, גם תשובה לפני המקום אפשר שתהיה	33009
רק ענין מלומדה.	33010
רבינו יונה בספר שערי תשובה (שער ג' סי' ט"ו) מביא את ענין מלומדה על חסרון ביראת שמים וז"ל,	33011
ונאמר על האנשים שאינם עורכים מחשבות להתבונן תמיד ביראת ה', ותהי יראתם אותי מצות אנשים	33012
מלומדה, לכן הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא (ישעיה כ"ט), ובסי' קס"ט הוא מפרש את כת	33013
עוזבי ה', ואומר כי הם האנשים שאין עליהם עול יראת שמים, והם מקיימין את המצוות מצות אנשים	33014

מלומדה, וכאשר יתגבר היצר על האיש ההוא, ועליו חלף רוח ויעבור ואשם, לא יאנח ולא ידאג לחטאו,	33015
ואמר כי עוזבי ה' יכלו שאין לו חלק לעוה"ב עכ"ל.	33016
הרשב"א בחלק החמישי מתשובותיו מביא את ענין מלומדה בהלכות ק"ש וז"ל, כולנו חייבים לקרות את	33017
הפרשה הזו, לא לכוונת קריאה בלבד כקוראים אחת מפרשיות שבתורה, רק לכיין דעתנו לדעת שהוא אחד	33018
יתעלה ושהוא אלהינו, ושאונו חייבים למסור נפשנו תאוותנו וכל מאודנו לשמו ית', ושנהיה גומרים	33019
ומסכימים הסכמה מוחלטת בכך, לא בעקימת שפתים בלבד, ה' יצילנו מן הכת שנא' בהם, בפיו ובשפתיו	33020
כבדוני ולבו רחק ממני עכ"ל (סימן נ"ה).	33021
הרי לפנינו דעת הראשונים, שכל אחד מביא ענין מלומדה על אופנים שונים, המקיפים ענינים רבים	33022
בתורה, אמונה ודרך ה', כל זה מלמדנו שמצות אנשים מלומדה אינו רק חסרון במחשבה והרגשה, ופגם	33023
באופן קיום המצוה, אלא עבירה היא ומהיותר חמורות שבהן, ואינה עבירה פרטית אלא עבירה כללית, כי	33024
התורה ניתנה שהאדם יקיים אותה, המצוה אינה על אבר אלא על האדם בכללו, האדם הוא השכל	33025
המחשבה וההרגשה, הלב יחד עם כל אבריו החיצוניים והפנימיים, המצוה אינה מתקיימת, עד שכולם	33026
ישתתפו בה בכל עומק הוויתם, אם אחת מהרגשותיו נרדמה לרגע, או שיש איזה פגם בפנימיותו בשעת	33027
עשיית המצוה, הרי אין האדם בכלליותו מקיים אותה, אלא רק חלק ממנו, ואין זה האדם שדיברה בו	33028
תורה.	33029
כל ערכה של המצוה נערך לפי מידת הרגשת עושיה, כמ"ש ז"ל אין צדקה משתלמת אלא לפי חסד שבה	33030
(סוכה מ"ט), מה זו צדקה ומה זה חסד, הלא שניהם דבר אחד, אלא צדקה היא במעשה, וחסד הוא בלב,	33031
ושכרה כמידת השתתפות הלב כמו שפירש רש"י ז"ל, הנתינה היא הצדקה והטורח הוא החסד, שנותן לבו	33032
ודעתו לטובתו של עני עכ"ל.	33033
וכמו שהמצוה נערכת לפי כוונת הלב, כן האדם בכללו נשפט על מעשיו לפי הלב ומידת השתתפותו בהם,	33034
היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם (תהלים ל"ג), ואמרו ז"ל שהיוצר רואה את לבם ומתוך כך מבין	33035
מעשיהם (ר"ה י"ח), טבע האדם לראות את המעשים ומהם מבין על מה שבלב, אך הקב"ה רואה את הלב	33036
כמה מצוה יש בו, כמה טהרה יש בו, כמה העמיק לכיין לש"ש, ומתוך הלב מבין הוא את מעשיהם לשפטם	33037
בר"ה.	33038
וכמו שהיחיד נדון כפי שלמות לבו, כן הנהגה מיוחדת והשגחה מיוחדת על כל דור ודור, לפי גדלותו	33039
ושלמות הלב, אמרו בגמ' (סנהדרין ק"י), אמר רבא רבותא למבעי בעיי, בשני דרב יהודא כולי תנויי	33040
בנוזיקין, ואנן קמתנינן בעוקצין תלת סרי מתיבתא, ורב יהודא שליף מסאני ואתא מטרא, ואנן צוחינן וליכא	33041
דמשגח בן, אלא הקב"ה לבא בעי, דכתיב וה' יראה ללבב ע"ש.	33042
דורות אלו שאין לנו מושג בגדלותם וטהרת לבם, קטן שבהם מחיה מתים היה (ע"ז י'), האפשר להעריך	33043
במה גדלו איש מרעהו, ובמה עלה דור אחד על משנהו, אלא אין סוף לעומק טהרת הלב, ואין חקר בנשמת	33044
האדם, ואם זה העמיק מעט יותר בעומק טהרתו, המרחק בינו לחבירו הוא, שהאי כדשליף מסאני אתא	33045
מיטרא, ואנן צוחינן וליכא דמשגח בן.	33046
מלומדה היא היפך התורה, הרי פירוד הלב מן המעשים, ההרגל נעשה טבע, והטבע מחליש את עומק כוונת	33047
הלב, לאט לאט הלב נטמטם, ההרגשה כהה, המחשבה חדלה, ורק האברים עושים המצוה, אין זו מצות	33048
התורה אלא מצות אנשים, כי התורה דיברה באדם ולא ביד רגל פה ואוזן, אדם יש בתורה שפיו ולבו שוין,	33049
יחד ידברו, יחד יעשו המצוה.	33050
אם יש איזה סדק שהוא בין הלב למעשים, בין הרגש למחשבה, בין המחשבה לקיום המצוה, מלומדה היא,	33051
אם ההרגשה והכוונה אינה כפי ערך האדם, אם אינה נובעת מעומק מצפוני הוויתו, הרי זו מלומדה, ואף	33052
ההרגשה הנכונה טובה היא רק לשעה, לרגע שחידש את המחשבה וההרגשה, אבל אם גם למחר יחשוב	33053
וירגיש כמו שחשב והרגיש אתמול, ולא יותר מזה בלי נופך משלו היום הרי זו מלומדה, מלומדה במחשבה	33054
ובהרגשה.	33055
מקצוע עמוק זה דורש מאתנו להשתנות, שיהיה השינוי ניכר במהותנו, כי שינוי הוא ההיפך למלומדה, אין	33056
האדם משתנה מעצמו, אין שינוי בלי מחשבה, אין שינוי בלי הרגשה, בלי הכרה ותביעה פנימית בצורך	33057
השינוי, בשינוי יש נשמה, בשינוי יש רוח חיים, תנועה לעליה והתעלות ממה שהיה קודם לכן, כל תנועה	33058
קלה בנימי נשמתו מביאה אותו להתבוננות לרגש ולהתעוררות.	33059
השינוי עוקר ההרגל משורשו, וכיין שנעקר ההרגל, הרי המחשבה כבר שולטת על האדם ומכוונת את	33060
דרכיו ומעשיו, המצוה נובעת אז מעומק הלב ומגודל ההכרה בתעודת האדם, כל תורה שהוא לומד חודרת	33061
לתוכו פנימה ומאירה את מצפוני נשמתו, לאט לאט משנה הוא את טבעו ותכונתו, והיה לאחר ואינו אותו	33062
האיש שהיה מקודם.	33063

מה רחוקים אנו מהשקפה אלהית זו, מה שונה טבענו ומהותנו מטבעו ומהותו של האדם הנעלה, כל אברינו	33064
עצמאיים הם, אין בנו ההרגשה והכח לאחד אותם, כל אחד שולט לו בשדה פעולתו, אין מלך לעולמו	33065
הקטן, אין מושל ומרכז פעולות האברים לפקודת השכל, הכל נעשה מעצמו, בלי מחשבה והרגשה, אין	33066
צורך במחשבה, אין צורך בהרגשה, הכל נעשה באופן אוטומטי.	33067
כל מעשינו הטובים מעשי אבות המה, התורה שלימדו אותנו ההורים, אין בהם רצון עצמי ומחשבה	33068
מקורית, רק מעשי חיקוי המה, חיקוי מאחרים, וחיקוי מעצמו, היום הוא החיקוי מאתמול, והמחר חיקוי	33069
היום, יודעים אנו למפרע את המחר שלנו, מכונה אוטומטית הוא האדם, הידים, הרגלים, הפה, והעיניים,	33070
כולם עושים את שלהם באין מזרו או מפריע, אם לא נחוש לעזרתנו בעוד מועד.	33071
אין לנו מושג בדקות המלומדה, שהנביא הוכיח עליה את בני דורו, אנו צריכים להתחיל מבראשית לחזור	33072
ולשנן לנו, שגם לנו ראש לב ושכל, ועלינו החובה להשליטם על כל אברינו, ולכוין פעולתנו להבנת	33073
השכל, אחרת אין שם אדם מתאים לנו, התחלה זו היא שיהיה האדם מתבונן ומפקח על מעשיו ודרכיו, ולא	33074
ילך במהלך הרגלו כעור באפילה, וההולך בעולמו בלי התבוננות, הנהו כסומא ההולך על שפת הנהר, אשר	33075
סכנתו ודאי עצומה, ורעתו קרובה מהצלתו, והעושה כן, הוא פחות מהבהמות אשר בטבען לשמור את	33076
עצמן (מס"י פ"ב) עי"ש.	33077
התבוננות זו היא התחלת יצירה, יצירה יש מאין, ליהפך מאינו חושב לחושב, מאינו מרגיש למרגיש, כי	33078
רק בזה הוא נקרא אדם, אם רק תתעורר באדם תנועה של חיים, תנועה של מחשבה והתבוננות אין לשער	33079
את מהלך המחשבה, את טהרת הלב, ואחדותו עם המעשים, עד היכן הוא יכול להגיע, אין קץ למחשבותיו,	33080
אין קץ לעומק שכלו, נשמתו האלהית תעלה מעלה למרום פסגת העליה.	33081
יעמוד נא האדם בכל יום, לפחות שעה אחת, פנוי משאר כל המחשבות, לחשוב מהו, ולמה בא לעולם, או	33082
מה מבקש ממנו מלך מלכי המלכים הקב"ה, ומה יהיה סוף כל עניו, ויבקש בלבבו מה עשו הראשונים	33083
אבות העולם שכך חשק ה' בהם, מה עשה משה רבינו ע"ה, מה עשה דוד משיח ה', וכל הגדולים אשר	33084
לפנינו, ויענה בשכלו מה טוב לאדם כל ימי חייו, לעשות כן גם הוא, וטוב לו (דרך עץ החיים להרמח"ל).	33085
מחשבה כזו בלימוד המוסר כמה גדלות יש בה! כמה שאיפה צפונה בה! שאיפה של חייב אדם לומר מתי	33086
יגיעו מעשי למעשי אבותי, שאיפה כזו תעלה את האדם למרומים, ותשנה אותו מהקצה אל הקצה, להיות	33087
שב ומשנה שמו, כלומר אני אחר ואיני אותו האיש שמקודם, היא תטהר ותזכך הלב, ותתאים התאמה	33088
שלמה את הוויתו למעשה התורה והמצוה, והיה לאדם השלם. (תורת אברהם).	33089
	33090
מאמר תפז	33091
אלה דברי הברית אשר צוה ה' את משה לכרות את בני ישראל בארץ מואב מלבד הברית אשר כרת אתם	33092
בחורב (דברים כ"ח ס"ט).	33093
צ"ח קללות שבתוכחה הינן כריתת ברית עם ישראל כנאמר בסיומן אלה דברי הברית, וכמ"ש להלן	33094
לעברך בברית ה' אלהיך ובאלתו, ומבואר בגמ' (סוטה ל"ז), ישראל אמרו אמן על כל ברוך וארור, וקבלו	33095
על עצמם בהכרה שלמה ובאהבה עזה, שאם יעברו על המצוות יענשו בקללות וביסורים נוראים בפרטותן,	33096
עד כל חולי וכל מכה אשר לא כתובה בתורה, הכוללים כל היסורים שבעולם, מתוך ידיעה ברורה שרע	33097
ומר יהיה עוזבם את ה', והם ראויים לכל אלו באם יבחרו בדרך הרע והמות, לכן נאמר ושמתם את דברי	33098
הברית למען תשכילו (דברים כ"ז), כי עיקר קבלת הברית תלויה בהשכלה הנשגבה שכך נאה וכך יאה,	33099
ומלכותו ברצון קבלו עליהם.	33100
אם כן אין הברכות והקללות בגדר שכר ועונש על קיום הברית או הפרתה, אלא חלק מתנאי הברית עצמה,	33101
כשם שחלוקת רווחים או נשיאה בהפסדים הם חלק מענין השותפות גופו, ובזה מתורצת ממילא הקושיא	33102
הידועה, שמכיון שישראל הפרו את הברית הרי נתבטלה הברית כולה, ושוב אין הקב"ה צריך לקיימה	33103
משום שכבר הופרה, אבל זו אינה קושיא כלל וכלל, כיון שמעולם לא הפרו ישראל את הברית, אלא זוהי	33104
גופא הברית, שאם יחטאו יקבלו עליהם את הקללות, והם נשבעו על כך ג' פעמים באהבה רבה.	33105
ובהיות הקללות חלק מהברית, הרי קבלתם היא מצוה נושאת שכר ככל קיום הברית, לכן ע"י יסורנו	33106
בגלות המר והנמהר מחישים אנו את גאולתנו ופדות נפשנו, ומתוך צרה ימציאנו פדות ורווחה, כמו	33107
שמצינו שדניאל ועזרא ונחמיה, כשבאו לבקש הארת פנים לגאולה, עמדו והתוודו וקבלו את הקללות	33108
והחורבן והגלות באהבה, לעורר את זכות קבלתם.	33109
ונאמר היום הזה נהיית לעם לה' אלהיך, פירש"י בכל יום יהיו בעיניך כאילו היום באת עמו בברית, הרי	33110
שגם אנו מחוייבים לקבל עלינו את דברי הברית הזאת באופן של למען תשכילו, היינו בהכרה ברורה,	33111
ברצון ובשמחה, ואמנם בכל יום ויום כשאנו מקבלים עלינו עול מלכות שמים, ועול מצוות בקריאת שמע	33112

שחרית וערבית, אנו כוללים בה גם את פרשת השכר והעונש, כדי להרגיש ולקבל את דברי הברית, הברכות והקלות.	33113
קבלת הברית לא תהיה ברצון ובשלמות, אם לא נקדים לה קבלת עול מלכות שמים ואהבת ה' בכל לב ובכל נפש, כי קבלת יסורים באהבה נובעת מאהבת ה', כמ"ש ז"ל (גיטין ל"ו:), שעל השמחים ביסורים נאמר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו, ואז אפשר להתעלות עד למדרגתו של ר' אלעזר בר' שמעון שהיה קורא ליסורים בכל בוקר שיבואו עליו, אחי ורעי בואו! (ב"מ פ"ד:).	33114
זוהי מדרגה נפלאה באהבת ה', כמו שדברנו בפרשת בן סורר ומורה, שר' שמעון סבירא ליה (סנהדרין ע"א.) שבן סורר ומורה לא היה מעולם, הואיל וההורים רשאים למחול לו, הרי לא ימצאו ההורים שימסרו את בנן להריגה בגלל תרטימר בשר ולוג יין, אבל ר' יונתן אמר אני ראיתי וישבתי על קברו, והיינו שהיו הורים שעמדו בנסיון העקידה ויותר ממנו, כי לא שמעו ציווי מפורש ורשאים היו למחול לבנם, ולקוות להחזירו למוטב, אבל הם ידעו שמשפטי ה' אמת ומוטב שימות זכאי, וקראו ליסוריהם בואו וקבלו רצון ה' בהכרה ברורה ואהבה רבה.	33115
לכן אף אנו, לאחר קריאת שמע וקבלת הברכות והקלות עלינו, אומרים אמת ויציב ונכון וקיים ונאמן ואהוב וטוב ויפה הדבר הזה עלינו ועל דורותינו, וטוב ויפה, כשם ששאלו קישט את עצמו ואת בניו ויצא לקבל דין מלכות שמים באהבה, והקב"ה קרא למלאכי השרת ואמר להם ראו בריה שבראתי בעולמי (ברכות י"ב:), כך אנו מקבלים דין שמים באהבה למלאות חלקנו בברית, ואף עלינו אמרו (בפסיקתא), אמר להם הקב"ה לישראל, בואו ואודיע אתכם צדקתם של בני, שאני טענתים בעוה"ז כמה פעמים צרות ויסורים הבאות עליהם בכל דור ודור ובכל שעה ושעה ולא בעטו בהם, וקוראין עצמן רשעים ואותי הם קוראים צדיק.	33116
ולא קשה איך אנו מתפללים אח"כ על רפואה, והסר ממנו יגון ואנחה, מיד לאחר שקבלנו על עצמנו יסורים, ואין יסורים בלא חטא (שבת נ"ה.), כי אנו מבקשים זאת משום כבוד שמים שלא יחולל, כמבואר בנפש החיים (שער ב' פי"א), אמנם לעצמנו אנו מקבלים הכל באהבה, אבל חסים אנו על כבוד שמים לבל יחולל בגוים, שלא יאמרו שהצדיקים ועובדי ה' מתייסרין ואיה אלהי המשפט, על דרך זה היתה תפילתו של אברהם אבינו השופט כל הארץ לא יעשה משפט, ותפילתו של משה רבינו ע"ה למה יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאם.	33117
לכן בתפילת ראש השנה מבקשים בהרחבה על גילוי כבוד מלכות שמים, ואילו את עצמנו וצרכינו מזכירים אנו בקצרה בזכרנו לחיים בתחילה, ובספר חיים נכתב לבסוף, כי אף חיינו ופרנסתינו, הכל ענין אחד ולמטרה אחת לכבודו ית' ויתעלה, זו היא הברית שלא תופר, והיא קיימת על שני הצדדים, וכאשר באים היסורים והצרות, אל לנו לחשוב שהם הסתר פנים ממנו ית', אלא גילוי אור פניו וקיום הברית, והברית היא המקיימת אותנו, כמבואר ברש"י (דברים כ"ט), למען הקים אותך, הקלות והיסורים מקיימים אתכם ומציבים אתכם לפניו, למען הקים אותך לו לעם והוא יהיה לך לאלהים, שלא הופרה הברית ולא תופר לעולמים, ומתוך צרה גופא ימציאנו פדות ורווחה. (לקט שיחות מוסר).	33118
מאמר תפח	33119
המסות הגדולות אשר ראו עיניך האותות והמופתים הגדולים ההם. ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה (כ"ט ב').	33120
אמר רבה ש"מ לא קאי איניש אדעתיה דרביה עד ארבעין שנין (ע"ז ה'), וברש"י ז"ל לא קאי איניש אדעתיה דרביה, לדעת סוף דעתו ותבונתו עד מ' שנה, ולכאורה צריך ביאור גדול, למה תלו חז"ל את הענין של לירד לסוף עומק דעתו של רבו בזמן, והלא יותר נכון לתלות את הדבר ביגיעה ושקידה, ובעמל רב לחזור, ועוד פעם לחזור על תורת רבו ואז הוא מחכים, כמאמר חז"ל אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד (חגיגה ט').	33121
אמרי דבי רב ינאי, מאי דכתיב (משלי ל') כי מיץ חלב יוציא חמאה ומיץ אף יוציא דם ומיץ אפים יוציא ריב, במי אתה מוצא חמאה של תורה, במי שמקיא חלב שינק משדי אמו עליה, ומיץ אף יוצא דם, כל תלמיד שכעס עליו רבו פעם ראשונה ושניה ושותק, זוכה להבחין בין דם טמא לדם טהור, ומיץ אפים יוציא ריב, כל תלמיד שכועס עליו רבו פעם ראשונה ושניה ושותק, זוכה להבחין בין דיני ממונות לדיני נפשות (ברכות ס"ג:), וכן יש עוד כמה מאמרי חז"ל שמוכיחים, שמה שאדם זוכה להבנת התורה הוא ע"י היגיעה, ולמה כאן (ע"ז ה') תלו חז"ל את כל הענין בזמן?	33122
אלא נראה, כי ענין העמידה על ענין רבו מתחלק לשני ענפים, האחד לימוד בעניני הלכה והוראה, והשני דרכי עבודת ה' מידות והנהגות טובות, והענין הראשון לעמוד על דעת רבו בעניני הלכה והוראה, תלוי בשקידה ויגיעה ויתר התנאים שהתורה נקנית בהם (אבות ו'), אך לעמוד על דעת רבו בדרכי עבודת	33123
	33124
	33125
	33126
	33127
	33128
	33129
	33130
	33131
	33132
	33133
	33134
	33135
	33136
	33137
	33138
	33139
	33140
	33141
	33142
	33143
	33144
	33145
	33146
	33147
	33148
	33149
	33150
	33151
	33152
	33153
	33154
	33155
	33156
	33157
	33158
	33159
	33160
	33161
	33162

השי"ת, זה תלוי כבר בזמן, וילפותא זו ילפינן לה מקרא המסות הגדולות אשר ראו עיניך, האותות	33163
והמופתים הגדולים ההם, ואח"כ ממשיך הכתוב ואומר ולא נתן ה' לכם לב לדעת עד היום הזה, שעל זה	33164
אמרו חז"ל דלא קאי איניש על סוף דעתו דרביה עד מ' שנה והראיה ממשרע"ה, כאשר הגיע כבר העת	33165
שצריכים היו להבין זאת.	33166
וההסבר לכך הוא, שטבע האדם הוא לדון בעניני אותות ומופתים שהם רק חד פעמי, אבל אין זו דרך	33167
כבושה להתמיד ללכת בה, כמאמר חז"ל (פסחים ס"ד) ולא סמכינן אניסא משום דלאו בכל יומא מתרחיש	33168
ניסא, כמו כן טבע התלמיד כשרואה שרבו מתנהג באופן נורא מאד כמלאך ה' צבאות, שירגיש מזה חובה	33169
שגם עליו להתנהג ככה.	33170
ועל זה כיוונו חז"ל שלעמוד על עומק רבו כגון שנא' אורח חיים למעלה למשכיל (משלי ט"ו), כלומר	33171
עומק אורח חיים של האדם העולה למעלה למשכיל תלוי בזמן, וכעבור תקופה של דור, רק אז עמדו	33172
והצליחו להבין גם את מהותו של אותות ומופתים, שהוא דרך קבוע, וצריכים ללמוד ממנו, וכן עמדו על	33173
דעת משה רבינו מנהיגם שהאותות והמופתים מוחשיים. (המוסר והדעת חלק ב').	33174
	33175
מאמר תפט	33176
ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה (דברים כ"ט ג').	33177
תנו רבנן מי יתן והיה לבבם זה להם, אמר משה לישראל כפויי טובה בני כפויי טובה, בשעה שאמר	33178
הקב"ה לישראל מי יתן והיה לבבם זה להם, היה לכם לומר תן לנו אתה, כפויי טובה הם, דכתיב ונפשנו	33179
קצה בלחם הקלוקל, בני כפויי טובה דכתיב האשה אשר נתתה עמדי (ע"ז ה'), ולזה מתייחסת הפרשה	33180
שלנו ולא נתן ה' לכם לב לדעת, ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה.	33181
ויש להבין איך הקב"ה מקפיד כביכול על מידת כפויי טובה, זוהי קפידה מתאימה יותר לבני אדם, כל אחד	33182
אוהב ורוצה שיכירו לו טובה על כל חסד שהוא עושה, וכועס אם מרגיש שאין מכירים לו טובה, בישיבה	33183
למשל כשאנו כ"כ מתמסרים עבור התלמידים, אנו רוצים ותובעים הכרת הטוב, אבל הקב"ה יש לו טענות	33184
יותר חזקות ותביעות יותר גדולות מן האדם מאשר טענת כפויי טובה, וכל שכן שכל הטענה היא על מה	33185
שלא אמרו תן אתה, אחרי שראו את המחזה הגדול והנורא והשיגו השגות נוראות, היה להם להמשיך	33186
באותו מצב רוח גבוה ולרצות ללמוד ישר ממנו ית', הם פחדו מן האש הנוראה, ומדוע זה נקרא כפיית	33187
הטובה?	33188
הרי"ף בפירושו האגדות בעין יעקב שואל, איך היה שייך שבני ישראל יבקשו תן אתה, הלא הכל בידי	33189
שמים חוץ מיראת שמים, ומה שייך שיתן מה שאין לו כביכול? והוא מסביר, אמר הקב"ה מי יתן, כלומר	33190
אילו הייתי נותן התורה לישראל פה אל פה אדבר בם ולא ע"י שליח, היה נמשך להם מעלה ויתרון גדול,	33191
כי יהיה לבבם זה שהוא פונה היום מאחרי ה', היה נהפך להם לב חדש ורוח נכונה ליראה אותי כל הימים.	33192
כפי חשיבות הנותן יחול השפע על המקבלים, ולא היה כוח ביצר הרע להחטיא האדם, כמו עכשיו שקיבלו	33193
תורה ע"י בשר ודם, וא"כ כששמעו בני ישראל דברי הקב"ה ורמז להם התועלת הנמשך להם בשמיעת	33194
התורה והמצוות מפיו, היה להם לומר תן אתה, ולפי זה תן אתה לא חוזר על היראה, כי היראה אינה בידי	33195
שמים, אלא הכוונה על התורה תן אתה, וזהו ולא נתן ה' לכם לב לדעת, כלומר בשבילכם שכפרתם	33196
בטובתו של הקב"ה, ולכן קראם כפויי טובה עי"ש.	33197
לפי זה יש לנו מושג חדש בכפויי טובה, אין כאן קפידא מאתו ית' על כבודו כביכול, כמו שאנו מקפידים	33198
על כבודנו, כשאנו מרגישים איזו כפיות טובה, אלא יש כאן בירור ותביעה על כל ההרגשה של כלל	33199
ישראל, מה היו יכולים להשיג ואיזה הפסד גדול הפסידו, כמה יש להצטער על זה! מפחד מדומה של שמא	33200
תאכלנו האש הפקירו כזה מצב של התעלות עם תוצאות לעולמי עד! זהו בירור על לבבם היכן הם	33201
עומדים, למה הם קשורים לגופניות ולעולם הזה, ולפחדי שוא, לחומר ולטבעיות וקשה להם לפרוש, זוהי	33202
הטענה וזו התביעה הנוראה.	33203
התביעה עוד יותר גדולה על ההזדמנות הזו שהוחמצה, מאחר ואז עמדו במצב כ"כ גבוה, מעמד של נעשה	33204
ונשמע, וזהו מצב מיוחד שאין נפגשים בו תמיד, זה חד פעמי, ואם לא מנצלים את זה כמה גדולה האבידה!	33205
וזה נוגע לכל האנושות ולכל הדורות, כפויי טובה בני כפויי טובה, זה לא מקרה, זו המשכיות, ההתקשרות	33206
לחומר ולטבע משאירה את הרושם שלה למשך הדורות.	33207
כמה תביעה זו מתאימה לנו, ב"ה זכינו לעולם מיוחד, זכינו לבית המוסר, בימי האלול האלה אנו זוכים	33208
לרגעים של התעלות והתרגשות, בידינו להסיר הטמטום, להחליף את הרוח חיים הגס שלנו, ולדבוק	33209
במקור החיים, כמ"ש גדולי המוסר לימוד המוסר זה תחיית המתים, אלא שאנו מפחדים לפרוש מן הטבע,	33210
וזהו השחתה, זוהי כפיית טובה כלפיו ית', כמה התביעה נוראה, כמה עלינו להתמיד בהרגשות הנעלות,	33211

בלימוד המוסר ברגשות גבוהות וזכות, ולהשתדל להינתק כמה שאפשר מן החומריות, זה נוגע לנו ולבנינו ולבני בנינו.	33212
(דגל המוסר).	33213
	33214
מאמר תצ	33215
ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה (דברים כ"ט ג').	33216
בעניני גשמיות בהחושים והאברים של האדם, מבינים בפשטות כי האברים המה הפועלים, כל אחד מבין	33217
כי במה הוא רואה, הלא פשוט כי העין היא הרואה, האוזן היא שומעת, וכן כדומה בכל הפעולות של גוף	33218
האדם, הנה בלתי האברים לא יצא כלום לפועל, ובאם יהיה איזה שהוא קלקול בהאברים, ודאי כי לא תצא	33219
פעולתם, וכל פעולה אם תחדל מלעבוד, הלא יבין כי בראש וראשונה עליו לבדוק בהאבר העושה הפעולה	33220
ההיא, לראות הקלקול אשר בהאבר, וקודם כל לרפאות האבר ולתקנו על מתכונתו, ואז באבר בריא כבר	33221
לא יחסר כל בו.	33222
לא כן הוא בעניני רוחניות, שם חסר לנו כל השימת לב להבין מהלך התעלות האדם והשתלמותו, למשל	33223
אדם המרגיש בעצמו כי היתה לו פעולה גדולה בהשתלמותו, הוא מרגיש ברור כי מתעלה הוא מיום ליום,	33224
אבל לא חודר כלל במהלכם של הדברים, לחקור על הסיבות ועל האופנים שהביאוהו לאותה ההתעלות,	33225
חסר לו כל ידיעה במציאות האמיתית, כי אמנם גם ברוחניות ישנם אברים, שהם הכלים לכל התהוות	33226
האדם ביצירתו ושכלול דמותו הרוחנית, אין לו כל ידיעה כי ישנם אברים רוחניים שבהם הוא אשר רואה	33227
ושומע, מריח ומתענג, ממשש ומרגיש.	33228
כשאמרו (מכות כ"ג): שרמ"ח מ"ע כנגד רמ"ח האברים הגשמיים שבאדם, ושס"ה ל"ת כנגד שס"ה	33229
הגידיים הגשמיים שבאדם (זוהר א', ק"ע:), הרי כי גם הרוחניות פעולתיה באות ע"י כלים מחולקים,	33230
אברים מיוחדים במהלך וסדר מדויק לכל אחד לפי תפקידו, ואם נזכרו בקשר לאברים הגופניים, הנה זה	33231
בגלל החיבור שבין הנפש והגוף, כי מקבילים הם זה לעומת זה, מחוברים ומקושרים הם יחד, האחד מניע	33232
את השני, פעולת האחד פועלת ודאי על השני, אבל עולמות עולמות הם, בעולמו של הגוף הפעולה היא	33233
כפי מהלכו וגדרו, ועולם הנפש הפעולה היא במהלך הרוחניות וגדריה שלה.	33234
באופני הרוחניות, אמנם פעולותיהן הן עצמאיות בלתי תלויות כלל בשימוש האברים הגשמיים, ואם כי	33235
לפי ראות עינינו לכאורה אנו רואים בהיפך, שהרי אנו מוכרחים לראות את האות בעין גשמית, וכן לשמוע	33236
הדבר חכמה מוכרחים לשמוע אותו באוזן הגשמית, אין זה סתירה כלל לדברינו, כי העין והאוזן הגשמיות	33237
אינן כאן כי אם סיבה בעלמא, כי על ידן ראה את האות או שמע הדבר חכמה, אולם החכמה שבאות רואה	33238
האבר הרוחני המיוחד לזה, וכן האוזן הרוחנית היא השומעת את דבר החכמה, אבל עכ"פ זאת עלינו לדעת,	33239
כי עניני החכמה והתבונה אינם דברים הפורחים באויר בעלמא, אברים להם ויראו, אברים להם וישמעו.	33240
יסוד דברינו אלה, כי השתלמות האדם בעניני החכמה והתבונה אינה דברים הפורחים באויר, אלא כי	33241
אברים להם ויראו, אברים להם וישמעו, כמעט שיכולים גם אנחנו לחוש זה בנסיון, ישנם עתים מיוחדים	33242
שהננו כשומעים בקרבנו איזו התעוררות, מרגישים ממש כשומעים, חשים כשומעים פשוט באזנינו, ואמנם	33243
כי רבו הקולות וההדים, ויש ודאי מה לשמוע, וכבר אמר שלמה המלך ע"ה חכמות בחוץ תרונה ברחובות	33244
תתן קולה, הנה כי הן קולות הולכות למרחקים, ואף גדולים וחזקים הם, אלא שבגודל התגשמותו אין אנו	33245
משימים לב לכלום, למרות כל ההרגשות והקולות נשאר האדם בהנחותיו הקדומות, בהנחותיו מאז ומקדם,	33246
כי רוחניות הינן רק דברים פורחים בעלמא, ובלי משים חרשים אנחנו, ואיך נשמע?	33247
אמר הכתוב (במדבר י"ד) אשר עין בעין נראה אתה ה', ובתרגום אונקלוס די בעיניהון חזון שכינת יקרא	33248
דה', וח"ו לומר כי מליצות הן בתורתנו הקדושה, וגם ודאי כי לא בעין גשמית רואים שכינתו ית', אלא	33249
ע"כ כי יש אבר רוחני, עין רוחנית, והיא הרואה ממש, אמר דוד חשבתי דרכי ואשיבה רגלי על עדותך,	33250
דרכי דוד היו נתונים באברים, ולמרות כל מחשבותיו, הנה האברים בעצמם עשו תפקידם, הרגלים בעצמן	33251
עשו חוק תפקידן, כי בסוד האברים אין כל שינוי.	33252
הוא אשר תבע הכתוב את דור המדבר, ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום	33253
הזה, אשרי האדם הנותן מהלך להשתלמותו, הנותן ממש ויסוד בעבודתו בקודש, וכל עמלו בחיים הוא כי	33254
עבודתו הנפשית תבוא בדרכי האברים, כי אז ורק אז יהיה בטוח שאחרי שיעלה בהר ה', הנה גם יקום	33255
במקום קדשו.	33256
זהו אשר כיוון רבינו יונה (שע"ת ב' ג'), כאשר ישמע מוסר החכמים והמוכיחים יקשיב וישמע, ר"ל	33257
האדם השומע מוסר מה חובתו ומה מעשהו? הלא זה כי יקשיב וישמע, היינו שזה כל עבודתו ולא יותר,	33258
היינו ששמועתו לא תשאר שמיעה גשמית בעלמא, שמיעה באוזן הגשמית לבד, אלא שישים אל הרוחניות	33259
פניו, שתהיה השמיעה בהאוזן הרוחנית, וכששומעים בהאוזן הרוחנית, הנה הפועל יוצא משמיעה שכזאת	33260
היא, כי יכנע ויחזור בתשובה ויקבל בלבו.	33261

שונה היא שמיעה הרוחנית משמיעה הגשמית, כי תיכף לשמיעת האוזן הרוחנית היא ההסכמה והקבלה לעשות ככל אשר יורוהו, עצמיות תכונת שמיעת האוזן הרוחנית היא הקבלה בתכלית, הוא אשר תרגם אונקלוס את הפסוק (שמות ט"ו) ויאמר אם שמוע תשמע, אם קבלה תקבל, וכן ויאמרו כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע מתורגם ונקביל, כי היא צורת שמיעה רוחנית ההסכמה והקבלה, והנה האיש הזה ברגע קטן יצא מאפילה לאור גדול, וכל זה רק ע"י שמיעה בלבד, כי הן תולדות פעולת אברים, כי קנה לנפשו זכות, פעולות האברים קנינים הם, ואשריו כי צדק נפשו בשעה קלה! (דעת תורה).	33262 33263 33264 33265 33266 33267 33268
מאמר תצא ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה (דברים כ"ט ג').	33269
אין אדם עומד על סוף דעתו של רבו וחכמת משנתו עד ארבעים שנה, ולפיכך לא הקפיד עליכם המקום עד היום הזה, אבל מכאן ואילך יקפיד (רש"י), אם נתעמק ונתבונן במאמר הזה, מי הוא המדבר ולמי הוא מדבר, ומה הוא תובע, נעמוד משתוממים על המראה, משה רבינו ע"ה עומד בסוף שנת הארבעים, ומוכיח את בני ישראל אשר עד היום הזה לא היה להם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע, דור המדבר אשר חיו חיי העוה"ב עלי אדמות, אוכלים לחם אבירים, ושותים מים מצור החלמיש, מצעם ענני כבוד ועליהם חופף כבוד ה' יומם ולילה, כולם זכו למדרגת הנבואה הם ונשיהם וטפם.	33270 33271 33272 33273 33274 33275 33276
כולם שמעו תורה מפי הקב"ה בעצמו, ועליהם משה רבינו ע"ה השומע בתמידות מפי הקב"ה מקור החכמה והתבונה ית', והוא חוזר ומלמדה להם, ולא עוד אלא שהם רואים נסים ונפלאות בכל יום ובכל שעה, על כל חטא קל שלהם, על כל דיבור שלא כהוגן מגיע אליהם מיד זעם ה' ועונשו, רואים הם את הגן עדן ואת הגיהנום בעיניהם ממש, בלי שישאר להם מקום ספק כלשהו, אל אנשי דור דעה זה נאמר כי אין להם לב לדעת, אין להם עינים לראות, ואין להם אזנים לשמוע, פשוט אין עם מי לדבר, אין את מי לתבוע, ואמנם אין תובעים, אין ממצים את עומק הדין, כמ"ש חז"ל עד כאן לא הקפיד.	33277 33278 33279 33280 33281 33282 33283
רואים אנו מכאן את גודל כוחו של היצר הממלא נפשו של האדם, דור דעה זה במדרגתו העליונה, אי אפשר היה להדבר אתו, לא היה מקום להקפיד עליו עד אחרי עבור ארבעים שנה, אז היה מקום לתבוע הימנו, אז נעשה מוכשר לקבל תוכחה, אבל מקודם לכן לא היה מועיל לו שום דבר, שום דרך לא נמצא לפתוח את לבבם ולהטות אזנם.	33284 33285 33286 33287
מצויים באדם כוחות עצומים ועמוקים המטים אותו לדרך רעה, במידה כזו שגוברים הם על כל הלימודים ועל כל המופתים, אוטמים הם את לבו, ומקשים את עורפו עד ללא הועיל, ורק אחרי ארבעים שנות לימוד, אחרי שהספיקו לשבור את כוחות המרי האלה, לפתוח העינים ולמול את ערלת הלב, רק אז נעשו אחראים בעד מעשיהם, להיות ראויים לכריתת ברית בינם לבין אביהם שבשמים.	33288 33289 33290 33291
מאיך רואים אנו מכאן, כיצד העריכו חז"ל את עומק התורה והחכמה, ארבעים שנה שלמות רוב שנותיו של האדם, דרושים בכדי לעמוד על סוף דעתו וחכמת משנתו של הרב, תלמידים כבני דור המדבר דור דעה, ורב כמשה רבינו ע"ה, ואעפ"כ דרוש זמן של ארבעים שנה בכדי שיעמדו על סוף דעת רבם, הרי אדם מאתנו משקורא ושונה, נדמה לו כי הוא מבין הכל, מה בעצם יש כאן בכלל להבין? איזה עומק ישנו כאן? ואם חז"ל מצווים על האדם לחזור על משנתו מאה פעמים ואחת, הרי דבריהם פליאה נשגבה בעינינו, יגיעה זו וטורח זה למה?	33292 33293 33294 33295 33296 33297
באים דברים אלו של חז"ל ומטפחים על פני הסובר כך, ארבעים שנה שלמות דרושות לו לאדם בכדי לעמוד על סוף דעת הרב להשיג אמיתות דעתו, מה הוא סובר באמת? למה הוא מתכוון? להבין מחשבת הרב לא בצורתה הנוכחית, בשעת הגיעה אל התלמיד, אלא להבינה כפי שהרב מבינה באמת, לשם הבנה זו דרוש זמן מרובה, באה החכמה העליונה חכמת התורה, וקצבה את השיעור ארבעים שנה, ארבעים שנה דרושים לכך.	33300 33301 33302
בחינה זו של עמידה על הדעת, שאינה נקנית אלא ע"י התבססותה בלבו ונפשו של האדם בפרק זמן מסויים, בחינה זו בדעת מוצאים אנו גם כן בדין התורה, הקובע כי בן שלוש עשרה לעונשים, כי הרי קטן מ"ג אפילו אם הוא פיקח וחרף ביותר, דינו כקטן לכל הענינים, ואם הרג את הנפש הריהו פטור, ומי שרק עבר את שנתו השלוש עשרה, חייב כבר בעונשין ללא כל התחשבות במדרגת חכמתו, פרט למי שהוא שוטה גמור.	33303 33304 33305 33306 33307
יוצא איפוא, שלא החכמה מכריעה כאן, שהרי אין ההלכה מבחנת בין פיקח הרבה לפיקח מעט, אלא כאן קובע דבר אחר לגמרי, אין הענין תלוי אלא במידת העמידה על הדעת שתהא קבועה בלבו, הכרת ערכו של דבר וחשיבותו, שתחול עליו המציאות והדין של אחריות בעד מעשיו, זהו ענין התלוי בדעת שידיעותיו של	33308 33309 33310

האדם תהפכנה אצלו לדעת, לחלק מישותו, שאישיותו תהא אחראית בעד מפעליו, ולעמידה על הדעת זו	33311
קבעה תורה את השיעור המסויים של זמן, אבל אין לזה כל יחס וחשבון עם חכמה ותבונה.	33312
ממוצא דבר עומדים אנו על גודל האחריות הרובצת על האדם בעד מעשיו ומפעליו, אם הפרש בעמידה על	33313
הדעת בשיעור זמן של שעה אחת, שעת המעבר מן הזמן של קודם י"ג לזמן של אחר י"ג, קובע לגבי חיוב	33314
מיתה, ומיתה בידי אדם, שעה אחת קודם לכן פטרנוהו מעונש, כי חסרה לו מידת הדעת הדרושה לחייבו	33315
על מעשיו, ואילו שעה אחת לאחר מכן הרינו מחייבים אותו כבר.	33316
מה תגדל איפוא האחריות, מה תרבה החובה של האדם, אשר הרי הוא הולך ומתבגר בכל עת, הולך	33317
ומשתלם בדעתו כל שעה ושעה? אמנם בבי"ד של מטה אין הדבר ניכר, כי אין בבי"ד של מטה עונש חמור	33318
ממיתה, העונש המתאים כבר לפי דיני התורה לדעת של נער בן י"ג שנה, אולם האם בשביל כך ינתן	33319
בבי"ד של מעלה, גם כן עונש שוה לנער בן י"ג שנה, ולאדם מבוגר ושלם בדעתו? וכי ינתן עונש שוה	33320
לנער שזה עתה הגיע לכלל עונשין עם אדם גאון בדעתו? עם אנשי דור המדבר אחרי ארבעים שנות לימוד?	33321
הרי כשם שאין עמידתו על הדעת של זה דומה לשל אלו, כך אין מידת אחריותם שוה, א"כ אי אפשר לנו	33322
לשער כלל את גודל האחריות המוטלת על האדם כלפי הבורא, שופט צדק היודע מערכי הלב ומדרגות	33323
הדעת של כל אחד ואחד, הרי הכל בא בחשבון בדינו של האדם, כי רק בבי"ד של מטה שאין בידם אלא	33324
שיעור כללי זה שגילתה התורה, כי הרי אין בידם לשקול גודל מידת הדעת וגודל הפגם של כל אחד ואחד,	33325
ולפיכך ניתן להם שיעור כללי לדון על פיו, אבל ודאי דעתו של גדול אינה דעתו של קטן, ואחריות גדלה	33326
והולכת עם גדול הדעת, ומיצויו של חשבון זה בהעלות האדם אותו על לבו, נוקב הוא ויורד עד תהומה של	33327
נפש. (נתיבות המוסר דף 59).	33328
	33329
מאמר תצב	33330
ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה (דברים כ"ט ג').	33331
וברש"י דעת להכיר את חסדי הקב"ה, הנותן פתו למי שאין בו דעה יסורין באין עליו (סנהדרין צ"ב), ויש	33332
להבין מה חטא ולמה מגיע לו עונש כה חמור כיסורין? וכי בגלל שהוא איש חסד ובעל לב טוב מענישים	33333
אותו? והלא כוונתו רצויה ומעשיו רצויים, ולמה ייענש? וי"ל כי היסורין באין עליו לא כגמול מן השמים,	33334
אלא דוקא מן האיש המקבל את טובתו, מפני שאותו האדם אין בו דעה, אינו מכיר בטובת הנותן והמיטיב	33335
לו.	33336
הוא ממעיט ומזלזל בכוונתו הטובה, בא אליו בטענות ותרעומת על שלא כיבד אותו כפי שראוי להתכבד,	33337
הוא מתלונן שהטובה לא היתה מספקת, הוא מתרעם על צורת ואיכות הפעולה הטובה, ולא רחוק שיתגרה	33338
בו, יעליבו ויתרחק ממנו, ולא די שלא יאהב אותו אלא עוד יבוא לידי שנאה, הכל מפני שאינו בר דעת, וזו	33339
הכוונה שיכול המיטיב לקבל מהמוטב הרבה יסורין, כי הכל יתכן אצל מי שאיננו בר דעת.	33340
ואיתא בגמ' (חולין קל"ג), אמר רבי חמא בר חנינא, כל העושה טובה למי שאינו יודעה כאילו זורק אבן	33341
למרקוליס, וכתב המאירי כי הוא בוזת מכבדיו, כי יחשוב כי יראתם ממנו תביאם לזה ויתגאה ויחזיק	33342
בסכלותו, וכתוב לא נאווה לכסיל תענוג ופי' הרלב"ג, הנה לא יתכן שיגיע לכסיל תענוג, כי בסיבת סכלותו	33343
ראוי שיגיע לו צער בכל הדברים, כיון שאינו מכיר את הטוב הריהו מזלזל במיטיב, ולא זו בלבד שאינו	33344
נהנה מהטובה שקיבל, הוא מצטער וגם מצער את המיטיב לו.	33345
ויאמר האדם האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל (בראשית), אמר הקב"ה בטובה שהטבתי	33346
לאדה"ר שאמרת לי אעשה לו עזר כנגדו, בה התרעם לפני (ספרי דברים א'), כשאינם מכירים את הטוב,	33347
כי אז מובן שהם כופרים במיטיב, לא רק שהם כפויי טובה אלא עוד מתרעמים על המיטיב עמו.	33348
ונפשנו קצה בלחם הקלוקל (במדבר כ"א), אמר משרע"ה, שוטים, כל עצמם של מלכים אין בוררין להם	33349
אלא לחם קל שלא יהא דולריא אוחזתם, אבל אתם בטובה שהטבתי לכם בה אתם מתווכחים ומתרעמים	33350
לפני? בדרך אביכם (אדה"ר) הלכתם (ספרי דברים א'), הקב"ה רוצה לכבדם ולעשותם כמלכים, ואותו	33351
הכבוד הוא שמרגיז אותם, אכן לא בכדי קרא להם משה שוטים.	33352
המרגלים טענו ארץ אוכלת יושביה, בכל מקום שעברנו מצאנו קברי מתים, אמר הקב"ה אני חשבת	33353
לטובה, דכל היכי דמטו הוי מת חשיבא דידהו, כי היכי דנטרדו ולא לישאלו אבתרייהו, ואיכא דאמרי איוב	33354
נח נפשיה ואיטרדו כולי עלמא בהספדא, והם חשבו לרעה שאמרו ארץ אוכלת יושביה (סוטה ל"ה), הוי	33355
אומר מי שאינו בר דעת פגיעתו רעה, ובעד טובות שמביאים לו הוא רוגם באבנים, ועל זה כבר כתב האבן	33356
עזרא ז"ל בפ' יתרו ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל יראי אלהים, וכנגדה אמר משה חכמים ונבונים, כי	33357
לא יתכן להיות ירא שמים רק מי שהוא חכם. (מעייני החיים).	33358
	33359
מאמר תצג	33360

ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה (דברים כ"ט ג').	33361
אמר רבי חנינא בר פפא, ביקש הקב"ה לתת את ירושלים במידה, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה,	33362
רבש"ע הרבה כרכים בראת בעולמך של אומות העולם, ולא נתת מידת ארכן ומידת רחבן, ירושלים	33363
ששמך בתוכה, ומקדשך בתוכה וצדיקים בתוכה, אתה נותן בה מידה? מיד ויאמר אלי רוץ דבר אל הנער	33364
הלז לאמר, פרזות תשב ירושלים מרוב אדם ובהמה בתוכה (ב"ב ע"ה).	33365
מאמר זה טעון ביאור, למה חיכה הקב"ה עד שהמלאכים העירו את פליאתם, למה מלכתחילה נתן מידה	33366
וחזר אחרי שמלאכי השרת טענו יפה? ויש לבאר כי ברכת ה' מלאה וגדושה היא, מוכנה להישפך ולזרום	33367
מעולם העליון לעולם התחתון, מחכה ומצפה היא בגעגועים רבים להיות משפעת בעולם בלי גבול וכלי	33368
מידה, אך היא ממתינה בכוסף רב, היא מחכה לקול שיבקש את הברכה, ואז נפתחים שערי הברכה,	33369
משפיעים ויורדים בלי משקל וכלי מנין, הקב"ה מצפה לטענה ולתביעה זו, הלואי ויבוא מי ויפצה פה	33370
ואעניק לו בלי גבול.	33371
כיוון שנשמע הקול בטענה על שירושלים במידה נמדדת, נפתחו השערים והקב"ה רוקן את הברכה,	33372
הברכה העליונה תלויה במידת הכנה של האדם מלמטה, לפי הקול הנשמע ותובע אותה, מפתח שערי אורה	33373
נתון בידי האדם, ומה הצל כשמראה לו אצבע מראה לך אצבע, וכשאתה מראה לו יד מראה לך יד, כן	33374
הברכה והס"ד הכל תלוי כפי הכנתך כפי בקשתך, ה' צלך על יד ימינך, כצל הזה (מדרש תהלים קכ"א).	33375
זאת היא הנהגתו של הקב"ה בעולם, שהוא מתווה את מידת היצירה לפי קול היצורים ולפי תביעתם, לפי	33376
דרישתם של היצורים לאור עליון, כן גם תתרחב ותתפשט בריאת העולם הרוחני, וירושלים אכן ניתנה	33377
בלי מידה לאחר שנשמע הקול, רבש"ע תן לנו ירושלים בלי מידה, כל זמן שאין מי אשר ידרוש אור עליון	33378
אין האור מתגלה, וכפי בקשת ודרישת האור כן יתגלה ויתפשט.	33379
ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה, שמעתי שאותו היום שנתן משה	33380
ספר התורה לבני לוי, כמ"ש ויתנה אל הכהנים בני לוי, באו כל ישראל לפני משה ואמרו לו, משה רבינו	33381
אף אנו עמדנו בסיני וקבלנו את התורה ונתנה לנו, ומה אתה משליט את בני שבטך עליה, ויאמרו לנו יום	33382
מחר לא לכם נתנה, לנו נתנה, ושמח משה על הדבר, ועל זה אמר להם היום הזה נהיית לעם, היום הזה	33383
הבנתי שאתם דבקים וחפצים במקום (רש"י כ"ט ג').	33384
רואים אנו כי משה נקט בהנהגתו של הקב"ה, ולכן נתן מתחילה את התורה רק לבני לוי, כי זה היה גבול	33385
הדרישה והבקשה עד אז, ואולם כשיש עוד מי שדורש ותובע את התורה, שאיכפת לו ומצטער על כך אז	33386
נותנים גם לו, ומשה רבינו שמח מאד בטענה זו שבני ישראל משמיעים לדרישה זו, לצמאון זה חיכה משה	33387
וציפה, בקשת החכמה והדרישה לקבל את התורה, היא דרגה גבוהה שאליה צריכים להגיע, כאשר רוצים	33388
להשיג ולקבל את החכמה העליונה, וכאשר נשמעה התביעה הזו שמח מאד משה, כך ראה עד היכן הגיעה	33389
דרגת צמאונם ודביקותם במקום.	33390
ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא, ויקרבו לפני משה ולפני אהרן	33391
ביום ההוא, ויאמרו האנשים ההמה אליו אנהנו טמאים לנפש אדם למה ניגרע לבלתי הקריב את קרבן ה'	33392
במועדו בתוך בני ישראל, וידבר ה' אל משה לאמר, איש איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה ועשה	33393
פסח לה' (בהעלותך ט').	33394
אותם האנשים מי היו? עוסקים במת מצוה היו, שחל שביעי שלהם בערב פסח, שנא' ולא יכלו לעשות	33395
הפסח ביום ההוא, ביום ההוא אין יכולין לעשות, הא למחר יכולים לעשות (סוכה כ"ה), ולכאורה טמאי	33396
נפש אלו הפקירו את עצמם למצוה, קיימו את דבר ה' במסירות נפש כאשר התנדבו לטפל במת מצוה, והם	33397
ידעו מראש שמסכנים את עצמם להיות טמאים, ולהפסיד שמחה רבה וגדולה כמו הקרבת הפסח, מצוה	33398
שמצוותה בצוותא בחבורה ובעונג משפחתי.	33399
הרי לכל הפחות הגיע להם שכר מצוה במידה כזו שלא יפסידו מהמצוה, שלא תהא עשירה במקום אחד	33400
ועניה במקום אחר, ולכתחילה צריכה היתה להיות אצלם הצעה שיוכלו להשלים את הקרבן בפסח שני,	33401
ולמה חיכה השי"ת לומר להם פרשה זו רק אחרי שבאו לדרוש ולטעון למה ניגרע? והלא זוהי טענה	33402
צודקת, וכי בשביל שקיימו מצוה גדולה זו בבחירתם החופשית יפסידו?	33403
מכאן סיוע לרעיוננו, כי אין הקב"ה נותן את ברכתו אם לכלל או לפרט, עד שיתבעו וידרשו ממנו, אם	33404
מגלים האנשים צמאון למצוה ולחכמה, דורשים להשיגה ומצטערים עליה, אזי נענים להם מן השמים, כי	33405
מידת ההשפעה וההשראה הרוחנית על בני אדם, תלויה וקשורה במידת ההשתוקקות, וכפי הצער שיש	33406
לא לו שרוצים אותה.	33407
וכך גם לגבי הטמאים לנפש, שאם הם מסתפקים אך ורק במצוה אחת שנטמאו לכבוד המת, והם מוכנים	33408
לוותר על הפסח, מספיקה להם מצוה זו, אם לא איכפת להם הפסד הקרבן, כי אז לא ישיגו ולא יגיעו	33409
לתיקון ולהשלמה, ולא יתקנו בשבילם פרשה מיוחדת של פסח שני, כי אם היעדר המצוה אינו מכאיב להם	33410

אין צריך לחדש בשבילם פרשה מיוחדת, אבל אם באו טמאי נפש אלו ותבעו את שלהם, דרשו להשלים	33411
מה שהחסירו, מרגישים עצמם כאילו חסרו אבר, כי אז מתקינים עבורם פרשה מיוחדת, שמשה רבינו	33412
חוזר עליה כעל כל ההלכות האחרות.	33413
טמאי הנפש עמדו במבחן שהוצב להם, הם נשתבחו על כך, הם הוכיחו עד כמה חסרה להם המצוה הזו, הם	33414
לא הסתפקו במצוה האחת של טיפול במת מצוה, ולאנשים כאלו יאה ונאה לחדש פרשה מיוחדת של פסח	33415
שני, את אלו הקב"ה אוהב ופונה אליהם להטיבם, וזכו שנאמרה פרשה זו לזכותם, כמו שפירש"י מגלגלין	33416
זכות ע"י זכאי, עד כדי כך זכו עד שמנעו ולקחו את הזכות ממשה רבינו ע"ה, שהיתה המצוה ראויה	33417
להיאמר על ידו ונזקפה לזכותם, מלמדין אותנו מן השמים שאין הברכה ואור העליון מתגלים אלא רק לפי	33418
דרישתם של דרי מטה. (אור חדש).	33419
	33420
מאמר תצד	33421
ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה (דברים כ"ט ג').	33422
רש"י מפרש, ולא נתן ה' לכם לב לדעת, להכיר את חסדי הקב"ה ולהדבק בו עד היום זה שמעתי שאותו	33423
היום שנתן משה ספר התורה לבני לוי, כמ"ש ויתנה אל הכהנים בני לוי, באו כל ישראל לפני משה ואמרו	33424
לו משה רבינו, אף אנו עמדנו בסיני וקבלנו את התורה ונתנה לנו, ומה אתה משליט את בני שבטך עליה,	33425
ויאמרו לנו למחר לא לכם נתנה לנו נתנה, ושמח משה על הדבר, ועל זאת אמר להם היום הזה נהיית לעם,	33426
היום הזה הבנתי שאתם דבקים וחפצים במקום.	33427
נמצאנו למדים שאפשר שיהיה האדם מקבל התורה מהר סיני, חי על התורה משך ארבעים שנה ורואה	33428
ניסים ונפלאות ומכל מקום הוא רחוק מהתורה, ולא נחשב ונקרא עם ישראל עד שהוא מכיר ומרגיש	33429
שהתורה חסרה לו, ורק אז משיג הוא לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע, אך כל עוד שאינו בא לכדי	33430
כך הרי הוא בגדר עינים להם ולא יראו, שהרי לא הועיל להם לבני ישראל כל מעלתם ודרגתם כדור	33431
המדבר דור דעה, עד שבאו בדרישה ובתביעה על סמך הטענה שגם להם חלק בתורה ואותה הם מבקשים.	33432
ואכן מרחק עיני הבשר של האדם מסגולת עיני התורה גדול הוא כרחוק מזרח ממערב, כמ"ש בגמ' (שבת	33433
קי"ט.), שרבי שאל את רבי ישמעאל בר' יוסי, במה זוכים עשירים שבארץ ישראל על הטוב אשר נפל	33434
בחלקם, והשיב לו משום שנותנים מעשר, ושוב הקשה עשירים שבבבל במה הם זוכים, אמר לו משום	33435
שמכבדים את השבת.	33436
והנה מה רואים אנחנו בעיני בשר שלנו, מפני מה נתעשר איש פלוני והיה לגביר, ודאי חכם ופקח הוא,	33437
תגר גדול הוא וכדומה, כך יאמר כל אחד, אך אצל חז"ל היה זה בגדר איבעיא להו כמו כל האיבעיות, כי	33438
אין הסיבה פשוטה כ"כ בעינים שמימיות, כי בהסתכלות רוחנית מקיפה ומעמיקה, רואים ומגלים את	33439
האמת, משא"כ בעינים גשמיות עיני בשר, בהן לא ניתן להגיע ליותר מאשר השקפה חומרית ופשטנית	33440
גרידא.	33441
איתא בגמ' (ברכות ח'), אמרו ליה לרבי יוחנן איכא סבי בבבל, תמה ואמר למען ירבו ימיכם וימי בניכם	33442
על האדמה כתיב, אבל בחוצה לארץ לא, כיון דאמרי ליה מקדמי ומחשכי לבי כנישתא, אמר היינו דאהני	33443
להו, כדאמר ר' יהושע בן לוי לבניה קדימו וחשיכו ועיילו לבי כנישתא כי היכי דתורכו חייכו, זוהי	33444
השקפה מתוך עינים של שמים.	33445
אמנם הדרך להגיע למדרגה זו סלולה בלימוד המוסר, המכוון ומדריך ופותח את העינים, וראה מה שאמר	33446
הכתוב בפרשתינו הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם, ופירש הספורנו הסכת צייר במחשבתך,	33447
ושמע התבונן, ושמעת בקול ה' אלהיך, כשתצייר זה ותבין תשמע בקולו בלי ספק, והן הן הדברים, זהו	33448
הביטוי הנעלה ביותר ללימוד המוסר, לצייר במחשבה ולהתבונן, ומדכתב הספורנו כשתצייר זה ותבין	33449
תשמע בקולו בלי ספק! הרי לך ראייה נחרצת וברורה כמה גדול ואדיר כח לימוד המוסר באמת ובתמים.	33450
(נחלת אליעזר).	33451
	33452
מאמר תצה	33453
ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם למען תשכילו את כל אשר תעשון (דברים כ"ט ח').	33454
בנוהג שבעולם אם אחד מרחיב את מסחרו ומצליח, אומרים עליו ראו איך אדם זה משכיל לעשות מסחר	33455
וקנין, ואמנם כל בר דעת יודע כי רבים אשר לא יחכמו במשא ומתן, גדלו והצליחו וגם עשו פרי, ומאידך	33456
גיסא לא לחכמים לחם ולא לנבונים עושר, וכל זה אינו תלוי ביד האדם כלל כי אם בידי שמים.	33457
לא כן בתורה במצוה וביראת ה', שמסרו לו לאדם לשמור לעשות ולקיים, ואם יאמר לך אדם לא יגעתי	33458
ומצאתי אל תאמין (מגילה ו'), דוקא בהם אנו מתנהגים כהדיוטים אשר אין להם שום השגה בדרכי	33459

המסחר, ואם אחד ירצה להשתכר מה יותר משאר העם, יראו עליו באצבע ויתמהו עליו על מה הוא	33460
מתאמץ? אוי ואבוי על הכסילים אשר בחושך הולכים, והכתוב צווה למען תשכילו את כל אשר תעשון!	33461
והנה נשכיל ונראה מסחר רב פרי בעבודה הרוחנית, אחז"ל (ירושלמי סוף ברכות), אם ראית ישראל	33462
שפשטו ידיהם מן התורה, עמוד והתחזק בה ואח"כ טול שכר כולן, ולכשתבונן קצת נראה עד כמה מגיע	33463
גודל שכר זה לאין סוף ממש, וכמ"ש ז"ל יפה שעה של קורת רוח בעוה"ב יותר מכל חיי עוה"ז, כלומר	33464
אילו יצויר שאדם יחיה כל ששת אלפי שנה שהעולם עומד, וימצא בו כל התענוגים שהתענגו בו	33465
ושהמציאו לעצמם כל האנשים בכל הדורות מתחילת הבריאה עד סוף קיומה.	33466
וחיים אלו יחיה בלא ערבוב צער וללא הפסק, הגאה מועטת בעוה"ב יפה מכל חיי עוה"ז אלו! והטעם	33467
פשוט כי עוה"ב הוא נצח, ונצח אין לו ראש ואין לו סוף, וכל שאין לו ראש ולא סוף אינו מתחלק, ממילא	33468
נמצא שחלק מנצח ג"כ נצח, וא"כ מה שווי של כל חיי עוה"ז לגבי נצח, ואפי' עם התענוגים הגדולים, סוף	33469
סוף יכלו השנים ועברו כל התענוגים והיו כלא היו, משא"כ נצח הרי גם שעה אחת של קורת רוח נצח	33470
הוא!	33471
מעתה נבואה חשבון, אם כך יפה שעה אחת בעוה"ב, ורק שעה של קורת רוח, ק"ו חיי עוה"ב ממש	33472
ולעולמי עד שהאדם מקבל בשכר מצוה, וכמ"ש חז"ל (אבות פ"ב) הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שאין	33473
אתה יודע מתן שכרן של מצוות, וכ"ז עבור מצוה אחת, ק"ו כמה שכר יקבל אדם עבור תלמוד תורה שהיא	33474
כנגד כולם, וכ"ז אפי' רק דיבור אחד בתורה, וכמ"ש חז"ל (ירושלמי פאה פ"א ה"א) שאפי' כל מצוותיה	33475
של תורה אינן שוות לדבר אחד מן התורה, וק"ו הרבה דיבורים בתורה, ועאכו"כ טובה כפולה ומכופלת	33476
לאין שיעור וערוך, אם אדם מתחזק בתורה בשעה שהעולם מרפין עצמן מדברי תורה שהוא מקבל שכר	33477
כנגד כולם, היינו כאילו היו כל ישראל יושבים ועוסקים בתורה, והרי הוא נוטל כל השכר הגדול והנפלא	33478
הזה, אין קץ ותכלית למתן שכר שאוכל פירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב! עין לא ראתה אלהים	33479
זולתך יעשה למחכה לו.	33480
והנה כ"ז בחשבון יחיד הלומד תורה לעצמו, ונתבונן עוד יותר, אחז"ל (סנהדרין נ"ה) הסוטר לועז של	33481
ישראל כאילו סוטר לועז של שכינה, שנא' (משלי כ') מוקש אדם ילע קודש, והרי מידה טובה מרובה	33482
ממידת פורענות חמש מאות פעמים (סוטה י"א), א"כ אדם המכבד את ישראל כאילו מכבד את המקום,	33483
ולא רק כאילו אלא מכבד ממש, כמפורש במשנה (פ"ד מ"א), בן זומא אומר איזהו מכובד המכבד את	33484
הבריות, שנא' כי מכבדי אכבד ובוזי יקלו, הרי שדן במכבד את הבריות והביא ראיה ממכבד את המקום,	33485
ועאכו"כ העושה טובה לחבירו.	33486
ועתה נלך הלאה יותר, שהרי כ"ז בעושה טובה גשמית לחבירו ומטיב עמו בעוה"ז, ק"ו אם עושה לו טובה	33487
רוחנית, שמזכה אותו במצוה אחת ממצות ה', וקונה לו חיים רוחניים לעוה"ב, שאפי' שעה אחת של קורת	33488
רוח שם יפה מכל חיי עוה"ז, ולא רק במצוה אחת אלא בהרבה מצות, וכ"ש תלמוד תורה שהוא כנגד	33489
כולם, ומה גם אם מזכה את הרבים בת"ת, וכ"ז בזיכוי הרבים בזמנים טובים בעולם, ק"ו אם יזכה אדם	33490
לזכות את הרבים בעסק התורה בדור שמרפין עצמן מדברי תורה, שנכפל שכרו כנגד כולם! אין הפה יכול	33491
לדבר ואין האוזן יכולה לשמוע חשבון שכרו לעולם ועד ממש!	33492
וכעת נבוא לתכלית דברינו, להוי ידוע כי כל בחור בישיבה אינו יחיד כלל, אלא חלק אחד בתוך כמה מאות	33493
תלמידי חכמים שיושבים ועוסקים בתורה, ואם הוא לומד בין כותלי הישיבה ושוקד לשמור הסדרים	33494
כראוי, הרי הוא מזכה את עצמו ואת הרבים אתו בתלמוד תורה, בדור שמרפין עצמן מדברי תורה! וכל	33495
יחיד ויחיד מכפיל שכרו לאלפים ורבבות לאין שיעור, ולא זו בלבד אלא כיון שזוכה באור כתר תורה	33496
נפלא כזה, הרי הוא מתעלה ומעלה את הרבים אתו, ושוב זוכה וחוזר ומזכה בזיכוי זה עצמו! ונמצא מאיר	33497
לעצמו, ממנו להרבים ומהרבים אליו, באור חוזר ואור מקיף אשר לא יפסק לעולם ממש!	33498
ומכלל הן אתה שומע לאו (במדב"ר ט'), כמה מאבד ח"ו מי שמתעצל לעסוק בתורה במקום הרבים	33499
בישיבה, ויושב לו בביתו או באיזה מקום אחר, ואף אם לומד שם ואינו בטל מת"ת, יצטרך ליתן את הדין	33500
על הרפיון בישיבה, ובמקום זיכוי עצמו וזיכוי הרבים על ידו, נופל ח"ו בחטא מרפה עצמו ואת הרבים	33501
מדברי תורה, ובפרט בדור עני ואביון כזה, השי"ת ירחם עלינו ויתן בלבנו בינה ולהבין ולהשכיל על דבר	33502
אמת. (אור יהל).	33503
	33504
H	33505
נצבים	33506
מאמר תצו	33507
אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל (דברים	33508
כ"ט ט').	33509

אתם נצבים היום למה נסמכה פרשה זו לפרשת קללות? לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שטים, מיד	33510
הוריקו פניהם ואמרו מי יכול לעמוד באלו, מיד קרא אותן משה והיה מפייסן, מפני מה הגויים נתחייבו	33511
כליה ואנו קיימין? לפי שבשעה שבאו עליהן יסורין מבעטים בהן ואינן מזכירין שמו של הקב"ה, אבל	33512
ישראל כשהיסורין באין עליהן הם נכנעים ומתפללים שנא' צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא, לפיכך אמר	33513
להם הקב"ה, אע"פ שקללות הללו באות עליכן הן מעמידות אתכם, לכך נאמר אתם נצבים (תנחומא).	33514
למדים אנו מכאן שאף הקללות שמקלל הקב"ה, הן מלאות חסד רב, וצפונות בהן טובות רבות, כי ה' רחום	33515
וחנון ומקור הטוב והחסד, ועם כל חרון אפו על בריותיו הוא חס עליהם, ובתוך הפורעניות עצמן הוא	33516
ממציא להם פתח של נחמה ורווחה, אמנם העכו"ם אינם מבינים את חסדו של הקב"ה ומבעטים ביסורין,	33517
אבל ישראל מכירים את הקב"ה שהוא מלא חסד ורחמים, והם רואים בתוך הצרה והיגון כוס ישועות,	33518
ובתוך הקללות גם מקום לברכות, והם מתייצבים ע"ז.	33519
הנה מצינו באדה"ר שאף לאחר שקיללו הקב"ה, היה העולם מלא עונג ועידון, ואדם משל בכיפה על כל	33520
הברואים, וכל הבריאה עמדה לשרותו ולפקודתו, ואין שיעור ותיאור לתענוגותיו והנאתו בכל שטחי	33521
החיים, אין שום מלך בכיפה יכול לתת לבנו יחידו כ"כ הרבה טובה, כמו שהיה לאדה"ר לאחר החטא, אלא	33522
לעומת הברכות שהוענקו לו קודם, נחשב מצבו לאחר מכן בבחינת קללות.	33523
כן מצינו בתקופת נח, שלמרות שהקב"ה הביא מבול על העולם וגזר עליה על כל היקום, לא מנע באותו	33524
זמן גם את חסדו מאת ברואיו, וציוה לנח להכניס אל התיבה מכל בעלי החיים להחיות אתו, ולקחת מכל	33525
מאכל שיהיה להם לאכלה, והנה הבין נח מזה את דרכו של הבורא, שלמרות הפורענות הקשה שמביא על	33526
כל היקום, רצונו גם לעשות חסד עם בריותיו, ולמד ללכת בדרכיו, ולעשות כל מאמץ גם הוא להטיב עם	33527
הבריות.	33528
ולא הסתפק באגירת המזון בלבד, ושכל בריה תתפרנס במה שתמצא בעצמה כדי להחזיק חיותה, אלא	33529
נרתם בכל כוחו להמציא לכל מין ומין את מזונו החביב עליו ובזמנו הרגיל, מי בשעות היום ומי בשעות	33530
הלילה, עד שחז"ל אמרו שנים עשר חודש בתיבה לא ראה שינה לא ביום ולא בלילה, שהיה עוסק וזן	33531
הבריות שעמו (תנחומא נח ב').	33532
ובאמת קיבל נח עליו ברצון את הגיהנום הזה, משום שהבין שזה רצון הבורא שיחד עם הביאו קללה על	33533
בריותיו, הוא עושה אתם חסד ומרחם עליהם, ולכן הלך בדרכיו והעמיד עצמו במקומו להיות פרנס	33534
העולם, ולא עוד אלא שלא ראה בסבלו שום יסורין, כי אם הרגיש בו עונג ועידון, באשר ידע שהוא מקיים	33535
בזה רצון הבורא להטיב עם הבריות, ואין לך תענוג גדול מזה, וככל שהיה לו קשה יותר לקיים, היה העונג	33536
גדול יותר והגיהנום שלו נהפך לו לגן עדן.	33537
כלל זה אנו מוצאים גם במהפיכת סדום ועמורה, מסופר בתורה שלפני שה' הפך סדום ועמורה, אמר	33538
לאברהם זעקת סדום ועמורה כי רבה וחטאתם כי כבדה מאד, והנה אברהם שהכיר מידות טובו של הקב"ה	33539
שאינן מנעות משום אדם בעולם ובשום מקרה, הבין מזה שגילה לו הקב"ה על הפורענות שעתיד להביא	33540
על סדום ועמורה, שיש בה מקום גם לחסדי ה', ויש איפוא לעורר רחמיו שיתנהג אתם בדרכי טובו ויסלח	33541
להם בזכות הצדיקים הנמצאים ביניהם, והוא סיכן עצמו לעמוד כנגד הקב"ה ולתבוע ממנו דין פעם אחר	33542
פעם, אף התבטא לפניו בביטויים נועזים, חלילה לך השופט כל הארץ לא יעשה משפט, ואף שהיו רעים	33543
וחטאים לה' מאד והיו ראויים לאותה פורענות, בכל זאת לא התייאש אברהם אבינו בהכירו את רחמי ה',	33544
והתפלל שאולי בזכות הצדיקים שבתוכם ימלטו גם הם.	33545
והנה נח עם כל הכרתו בדרכי החסד של הקב"ה כלפי בריותיו ועם כל הליכתו באותם הדרכים של	33546
הקב"ה, לא השיג אותם בכל היקפם ועומקם, שיש מקום לרחמי ה' גם על הרשעים הגמורים, ואף לאחר	33547
שנגזרה עליהם כליה, ולכן בשעה שגילה לו הקב"ה שהוא עומד להביא מבול על הארץ, לא עמד כנגדו	33548
לבטל את הגזירה ולבקש רחמים עליהם, כפי שמציינים חז"ל אישתיק ולא אמר ליה מידי ולא בעי רחמי	33549
(זהר פ' וירא ק"ו).	33550
אמנם נח הוכיח לבני דורו, בנה את התיבה מאה ועשרים שנה, כדי להזהיר אותם שהקב"ה עתיד להביא	33551
מבול לעולם ושיחזרו בתשובה, והם לעגו לו וביזו אותו (בר"ר ל'), אבל עם כל זה לא השיג נח שאחרי	33552
כל שחיתותם עדיין לא תמו רחמי הקב"ה, ויש עוד מקום להרבות תפילה ותחנונים לפניו, ולא להניח לו	33553
לקיים את הגזירה האיומה הזאת למחות את כל היקום, והואיל ונח לא עמד על הכרה זו ולא עמד בפרץ	33554
במלוא כוחו לבטל את הגזירה, ראוהו בשמים אחראי להבאת המבול על העולם, כי מי נח זאת לי אשר	33555
נשבעתי מעבור מי נח עוד על הארץ (ישעיה נ"ד), ואמרו חז"ל לפיכך נקרא המבול מי נח משום שלא	33556
התפלל על דורו (זהר נח ס"ז).	33557
ואף אברהם אבינו שתפש אומנותו של הקב"ה להיות גומל חסדים, ומסר נפשו בעמדו כנגדו בתפילתו על	33558
אנשי סדום, גם הוא עדיין לא ירד לעומקן של מידות טובו של הקב"ה עד סופן, שעם כל רשעותם	33559

והטאתם של אנשי סדום, ואף לאחר שה' גזר עליהם להמטיר עליהם גפרית ואש, ולהפוך את עריהם לשממה ולחרבות עולם, אין עוד להתיימש מהם ויש מקום למצוא פתח לעורר חסדי שמים, לחונן אותם ולדחות את הגזירה.	33560 33561 33562
ובזמן שהתפלל לפני ה', טען רק לטובת הצדיקים, האף תספה צדיק עם רשע, חלילה לך לעשות כדבר הזה להמית צדיק עם רשע, אבל לא התפלל על הרשעים עצמם, וכך אמרו חז"ל, אמר ר' אלעזר אף אברהם לא עשה בשלמות, נח לא עשה כלום לא זה ולא זה, אברהם תבע דין כראוי שלא ימות זכאי עם חייב, ולא השלים שלא ביקש רחמים בין כך ובין כך (זהר וירא ק"ו).	33563 33564 33565 33566
ורק משה רבינו ירד לעומקן של מידות החסד של הקב"ה, והתפלל לפני ה' על כל העם, למרות שחטאו וה' גזר עליהם כליה, ולא עוד אלא שהקריב את כל עצמו בשביל כל אחד מהם, יהיה מי שיהיה, ואמר ימותו משה ומאה כיוצא בו ולא תינזק צפורנו של אחד מהם (דב"ר פ' ז'), ולא זו משם עד שה' אמר לו סלחתי! ועליו אמרו חז"ל עשה בשלמות כראוי (זהר וירא שם), באשר הוא הכיר דרכי החסד של הקב"ה ולא עזב עד שעורר אותם, והציל בזה את ישראל מכליה.	33567 33568 33569 33570 33571
והנה כשאנו עומדים בימים הנוראים לפני יום הדין, והקב"ה גילה לנו שכל באי העולם עוברים לפניו כבני מרון, חובה רבה מוטלת על כל מי שחושב שיצא זכאי בדין וייכתב לאלתר בספרן של צדיקים גמורים, שיתפלל על כל בני אדם וכ"ש על בני ישראל, שה' יעשה אתם חסד וירחם עליהם, ויגזור עליהם גזירות טובות, ויציל אותם מכל הפורעניות המתרגשות לבוא לעולם, ועאכו"כ אנחנו בעצמנו, שאין יודעים איך אנו נחשבים לפני המקום ואם אנו ראויים לזכות בדין, שעלינו להכיר במידות טובו של הקב"ה ולעורר רחמיו עלינו ועל כל יושבי תבל, שיתנהג במידת החסד וידין את כל בריותיו לכף זכות.	33572 33573 33574 33575 33576 33577
ולא עוד אלא שעל כל אחד לחשוש שאם לא יתפלל כראוי, לא רק שיסכול בעצמו אלא ישא גם באחריות כל הפורעניות הבאות לעולם, כי יתכן שבכוח תפילתו הוא יכול לבטל את הגזירות הרעות, ואם יתירשל בזה, הרי עלולים ליחסן על חשבוננו, ואם יש לכל אדם לפחד מחומר הדין של עצמו, הרי אין לשער כמה צריכה להיות אימת הדין מאחריות זו, ובידינו לתקן ע"י תפילותינו לפני ה' לעורר רחמיו על כל העולם. (אור הצפון).	33578 33579 33580 33581 33582
מאמר תצו	33583
אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל (דברים כ"ט ט')	33584 33585 33586
איתא בספורנו, לפני ה' אלהיכם, ומי שיטעה אותי לא יוכל להטעות אותי, ועל דעתו תקבלו עליכם, והדברים צריכים ביאור, והנה איתא בגמ', וכן מצינו כשהשביע משה את ישראל, אמר להם דעו שלא על דעתכם אני משביע אתכם, אלא על דעת המקום ועל דעתי, ולטעמיך לימא להו על דעתי, ועל דעת המקום למה לי, אלא כי היכי דלא תהוי הפרה לשבועתייהו (שבועות כ"ט).	33587 33588 33589 33590
ואם כדברי הספורנו שהעמידם לפני ה' כדי שלא יוכלו להטעות, וכלשונו ועל דעתו תקבלו עליכם, הכיצד אמרו בגמ' שתלה השבועה על דעתי ועל דעת המקום וכדי שלא תהיה הפרה לשבועתם, משום נדר שנדר על דעת רבים שכך דינו שאין לו הפרה, הלא לדבריו תלה משה השבועה בהקב"ה בלבד, ומפני שאותו לא ניתן להטעות כדרך שמטעים בשר ודם.	33591 33592 33593 33594
והנראה הוא, שדברי הספורנו יש להם מקום ע"פ מה שאמרו בגמ', ומהו השבועה שמשביעים אותי, תהי צדיק ואל תהי רשע, ואפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה, היה בעיניך כרשע (נדה ל'): ולכאורה הדברים תמוהים, היאך משביעים אותו היה בעיניך כרשע, אף שכל העולם אומרים לך צדיק אתה, הלא מחשבה כזאת של אדם על עצמו היא פיסגת ושיא הענוה, וכיצד ניתן לדרוש זאת ובשבועה מכל אחד ואחד.	33595 33596 33597 33598 33599
אמנם הביאור הוא, שבשבועה זו קובע האדם לעצמו, שצריך להיות נידון רק מהקב"ה ולא מדעת בני אדם, ולכך צריך כל אדם שיתחשב רק עם הדעה של הקב"ה, ומשום שהעולם איננו יכול להבין ולדעת את הפנימיות של היחיד ולהכריע את מצבו כהבנתו, ואף שהעולם דן אותו לכף זכות וחושב אותו לצדיק וישר, הרי הקב"ה היודע תעלומות אפשר שידון אותו לחובה, לכך משביעים אותו תהי צדיק ואל תהי רשע, היה בעיניך כרשע שלעולם יחשוש למה שבשמים ידונו אותו, ולא יסמוך על דעת הבריות.	33600 33601 33602 33603 33604
וזהו פירוש הספורנו הנ"ל, משה אמר להם אתם נצבים לפני ה' אלהיכם, לפניו עתידים אתם ליתן דין וחשבון ולא לפני, ואם אפשר שאני מרוצה ושמה בכם, יתכן גם יתכן שטעות היא בידי, ועלה בידכם להטעות לבי אליכם, לכן על דעתו אני משביעכם, שתבחנו ותבדקו עצמכם אם לפניו אתם מרוצים, אם גם בדינו תצאו זכאים, אבל אם תחשיבו עצמכם לצדיקים ומשום שכך נראים אתם בעיני הבריות, לא תזכו	33605 33606 33607 33608

בדין, זהו הלימוד לקח עבורנו בעמדינו לפניו בדין בראש השנה, שלא לסמוך על עצמנו ולשקוט על	33609
השמרים, רק לטכס עצות ולשוב ולתקן עצמנו שנצא זכאים בבית דין של מעלה. (נחלת אליעזר).	33610
	33611
מאמר תצה	33612
אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל (דברים	33613
כ"ט ט').	33614
האור החיים הקדוש שואל כאן שתי שאלות, (א) מדוע התורה מפרטת ראשיכם שבטיכם, הרי כבר אמרה	33615
כולכם, וכולם כלולים במלה זו, (ב) מה טעם הברית הזו הרי בסמוך כתוב אלה דברי הברית יעו"ש, ומתוך	33616
בעל האוה"ה, כי כוונת משה בברית זה הוא להכניסם בערבות זה על זה, כדי שישתדל כל אחד בעד חבירו	33617
לבל יעבור פי ה' ויהיו נתפסים זה בעד זה, כולכם כל איש ישראל ערבים זה לזה, הראשים על כל ישראל,	33618
שבטיכם על השבט, כל איש ישראל על בני ביתו יעו"ש.	33619
הרי מכאן שיש צורך בברית מיוחדת נוספת בגלל הערבות בין בני ישראל, ולכאורה מהו יסוד תביעת	33620
התורה מהאדם גם על רעהו, וכ"ש על כל ישראל, אם למשל אנו רואים בישיבה כמה תלמידים מתרשלים,	33621
ולומדים בקרירות בבחינת פן יש בכם איש או אשה אשר לבבו פונה היום, מה אנחנו אשמים? וכי לא	33622
מספיק כל התביעות שיש לכל אחד על עצמו, וכל העמל שהוא משקיע, אלא צריך ברית שניה על ערבות	33623
ואחריות על הזולת?	33624
יתירה מכך, התורה הקדושה תובעת גם על אשר איננו פה עמנו היום, אפילו על כל העולם הקרובים	33625
והרחוקים, ולדוגמא אם רואים שמתעוררים לייסד ישיבות במקומות אחרים, הרי זו מעלת ומידת גדלות	33626
וחסידות אך לא חובה, וגם במלכותא דארעא לא רואים שאחד נענש עבור מעשה השני, אמנם היטלר	33627
ימ"ש הוציא משפחות שלמות להורג בגלל חטאו של אחד, אך זו היתה גזירה נוראה מן השמים, אבל	33628
בדרך כלל כל איש חייב ואחראי למעשיו בלבד, וכאן השי"ת הרחום והחונן כורת ברית מיוחדת, כדי שכל	33629
אחד ימנע מהשני לעבור את פי ה', מדוע?	33630
אלא כמו שאנו תמיד אומרים, היכן מתגלית מהותו האמיתית של האדם, בבחינת הראשים והמנהיגים,	33631
בדבר שאדם יש לו הרגשה חזקה פנימית, הרי הוא מעצמו משפיע על אחרים ומדרבן אותם לנהוג לפי	33632
דעתו והרגשתו, ומפגיין על כך אחריות מלאה, ואם אנו בישיבה רואים איך תלמידים אפילו באלול	33633
מזלזלים בלימוד המוסר ובתפילה בציבור, הרי זו בחינה שגם בנו חסר.	33634
ועל כגון דא פירש רש"י על הפסוק הנסתרות לה' אלהינו, ואם תאמרו מה בידנו לעשות, אתה מעניש את	33635
הרבים על הרהורי היחיד, אבל באמת מהנגלות הוכחה ובחינה על הנסתרות, קרירות בבית המוסר באלול	33636
מוכיחה היכן עומדים הראשים והאחראים, ומי שבידו למחות ואינו מוחה נתפס על עון הזולת, והתורה	33637
מטילה חובה זו על כל איש ישראל, וכן דברי חז"ל על הפסוק ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת,	33638
כי מי שלמד ועשה אך יש בידו להקים ולהחזיק ולא הקים הרי הוא בארור עי"ש.	33639
ועוד יותר נורא שהתורה תובעת אף על אשר איננו פה היום, והרמב"ן כותב בענין שורש פורה ראש	33640
ולענה, יאמר פורה ראש לרמוז כי משורש מתוק לא יצא מר, וכל אשר לבבו שלם עם ה' הנכבד, ולא	33641
הרהר כלל בעבודת כוכבים אל יוליד מודה בה, אם האדם בהרגשה גבוהה לא תיתכן שום תקלה על ידו	33642
ועל זרעו, ואם רואים תקלה זוהי בחינה על האדם, ככל שנלמד מוסר באלול ונפתח בתוכנו הרגשת יום	33643
הדין ואימת הדין, כך נרגיש אחריות גם על סביבנו, וכך הראה משה רבינו כשתבע את בני ישראל על	33644
היראה.	33645
ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה, ועל זה שואלים חז"ל אטו יראת שמים מילתא	33646
זוטרתא היא? אין, לגבי משה מילתא זוטרתא היא, ואם משה הרגיש בעצמו את היראה כמילתא זוטרתא,	33647
הרי שהרגיש את הכוח והיכולת לתבוע אותו דבר מכלל ישראל, כאילו גם אצלם זה חייב להיות בבחינת	33648
מילתא זוטרתא, והדוגמא האישית משפיעה על הזולת יותר טוב, ומשכנעת יותר מהשפעה ע"י הטפת מוסר	33649
ותוכחות, וכמה שהאדם גבוה ברגשותיו ובהשגותיו, כך הוא מרגיש ממילא אחריות על הציבור וכך יקל	33650
עליו להשפיע.	33651
מכאן אנו צריכים להתעורר ולהתחזק מאחר ובנו תלויים גם אחרים, והמדרגה שבה אנו עומדים נמדדת	33652
לפי כוח השפעתנו על סביבתנו, ועל הערבות והאחריות שלנו כלפי הזולת, וקאמת מידה זו גם נמדדים	33653
מעשינו ביום הדין הקרב ובא, ככל שנצליח להשפיע על השכנים הקרובים אלינו, כך נזכה בעז"ה להיות	33654
זכאים בדין. (דגל המוסר).	33655
	33656
מאמר תצט	33657

אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל (דברים כ"ט ט').	33658
אתם נצבים, ופירש"י בשם המד"ר למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים הוריקו פניהם, ואמרו מי יכול לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם, מה היום שהוא קיים והוא מאפיל ומאיר, כך האיר לכם, וכך עתיד להאיר לכם, והקללות והיסורין מקיימין ומציבין אתכם, באמתלא זו מי יכול לעמוד באלו משתמש היצר מאז ועד עתה, לבלי להבין במוסר מה חובתו ואיך ממלא חובתו, בטענה מי יכול לעמוד באלו, וח"ו לימוד המוסר יגרום לו רק צער והורקת פנים, וטבע האדם לחיות חיי שלוה.	33659
אבל באמת בלימוד המוסר, אם כי בתחילתו האדם מתעורר בחלישות הדעת, אבל הסוף שימצא בלימוד המוסר דברי פיוס, ימצא שכל קיומו הוא הודות לדברי מוסר, והוא כעין יוסיף דעת יוסיף מכאוב, ובכל זאת אנו רואים שהאדם שבע רצון ליתן כל אשר לו בשביל משהו של הוספת דעת, וכידוע מאמר החכם מוטב להיות סוקראטוס מצטער מלהיות חזיר מתענג, הלא אפילו חכמה חילונית שממוזגת היא בחומר, בכל זאת בוז יבוזו לתענוגי חזיר, ודורשים להיות סוקראטוס מצטער, מכל שכן חכמת התורה והיראה שהיא מקור החיים.	33660
והנה הרא"ש ז"ל בסוף פ' יו"ט מביא פלוגתת הגאונים ז"ל, אם מותר להתענות בראש השנה, והביא מירושלמי (ר"ה פ"ק), אמר רבי סימון כתיב כי מי גוי גדול, רבי חנניא אומר איזה אומה כאומה זאת שיודעת אופיה של אלהיה, בנוהג שבעולם אדם יש לו דין, לובש שחורים ומתכסה שחורים לפי שאינו יודע איך דינו יוצא, אבל ישראל אינן כן, לובשים לבנים ומתעטפים לבנים, ואוכלין ושותין ושמיחים ברה"ה, לפי שיודעין שהקב"ה עושה להם נסים ומטה את דינם.	33661
ונראה בכוונתם לפאר ולהלל גדלותה של גוי ישראל שיודעת אופיה של אומה זו, מפני שסדר העבודה של ר"ה הוא לכאורה כסותר זה את זה, וכעין שמצינו שאמרו ז"ל על דוד מלכנו, אי אתה יכול לעמוד על אופיו, פעם אומר תפילה לעני כי יעטוף, ופעם אומר משפטיך למלך תן, כמו כן חובת עבודת היום של ר"ה נראה כסותר, תקעו בחודש שופר בכסא ליום חגנו, מוכרחים דוקא לשופר כפוף, כל כמה דכייף טפי מעלי, יום תרועה, יבא, גנוחי גניח ילולי יליל, ומצד השני מוכרח להנהגת חג, אסור בתענית.	33662
סוד זה לעמוד על אופיו של ראש השנה, יכולים רק אומה שנמסר לה מאז נכנסו לברית הסוד של אתם נצבים, שאין טענת אמתלא בשומעו דברי תוכחה, רק אדרבה הקושיא הוא התירוץ, זהו שפועל אתם נצבים, האוה"ע חוששים לתת לב לכייף עצמם, חוששים להתעמק על אשר סרו, בטענתם דאם כן עליהם ליפול במרה שחורה ללבוש שחורים ושלא לגלח, כי קשה להם לפרוש מתאוותם ומהרגלם, אף שיודעים שרע ומר דרכם.	33663
אבל אומה זו של גוי אחד יודעים להבין את אופיו של אלהי', כי שימת לב להיות כייף ולא לילך אחר שרירות לב, אם רק ישים לב לסור משאול מטה, אז מוכן לפניו אורח חיים למעלה למשכיל, אם יתעורר להבין רמיזתו של קול השופר, להקיץ מתרדמה בהבלי הזמן, אז ירגיש שנמצא בחג, זהו האופי האמיתי של ראש השנה, מתחיל למשפטיך עמדו היום כי הכל עבדיך זיבורא ועקרבא, אבל תיכף אח"ז מסיים ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה.	33664
דברים קלים כאלו שבידו וברשותו יכולים לבטל הגזירה שכבר נגזרה, האם אין זה חג הלא על אדה"ר אמרו ז"ל שיצא בדימוס, נמצאים אנו כיום בדוגמא של הנהגת דין ברחמים, כלומר מצד עצם המצב אנו בכלל ובפרט במצב של סכנה, ורק הקב"ה עושה אתנו חסד וממתיק את הדין ברחמים, וזה מותנה בהנהגת האדם, כלומר בידי האדם להפוך הנהגת הדין לרחמים, כמו שמובא על נחום איש גו. (המוסר והדעת).	33665
מאמר תק	33666
אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל (דברים כ"ט ט').	33667
איתא ברש"י, למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים, חוץ ממ"ט שבתורת כהנים, הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם, אתם נצבים היום, הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כלייה, והרי אתם קיימין לפניו, ולכאורה קשה, היתכן שהקב"ה מאיים ומזהיר בתורה בעונשים חמורים אם יעברו על התורה, ואח"כ בא משה וממעט בחומרת העונשים שבתורה, וכי עושה ח"ו את התורה פלסתר?	33668
אלא שאמרו במדרש ראה אנכי, א"ר אלעזר משאמר הקב"ה הדבר בסני, באותה שעה (איכה ג') מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, אלא מאליה הרעה באה על עושה הרעה, והטובה באה על עושה הטובה (פ' 33669	33669
אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל (דברים כ"ט ט').	33670
איתא ברש"י, למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים, חוץ ממ"ט שבתורת כהנים, הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם, אתם נצבים היום, הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כלייה, והרי אתם קיימין לפניו, ולכאורה קשה, היתכן שהקב"ה מאיים ומזהיר בתורה בעונשים חמורים אם יעברו על התורה, ואח"כ בא משה וממעט בחומרת העונשים שבתורה, וכי עושה ח"ו את התורה פלסתר?	33671
אלא שאמרו במדרש ראה אנכי, א"ר אלעזר משאמר הקב"ה הדבר בסני, באותה שעה (איכה ג') מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, אלא מאליה הרעה באה על עושה הרעה, והטובה באה על עושה הטובה (פ' 33672	33672
אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל (דברים כ"ט ט').	33673
איתא ברש"י, למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים, חוץ ממ"ט שבתורת כהנים, הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם, אתם נצבים היום, הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כלייה, והרי אתם קיימין לפניו, ולכאורה קשה, היתכן שהקב"ה מאיים ומזהיר בתורה בעונשים חמורים אם יעברו על התורה, ואח"כ בא משה וממעט בחומרת העונשים שבתורה, וכי עושה ח"ו את התורה פלסתר?	33674
אלא שאמרו במדרש ראה אנכי, א"ר אלעזר משאמר הקב"ה הדבר בסני, באותה שעה (איכה ג') מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, אלא מאליה הרעה באה על עושה הרעה, והטובה באה על עושה הטובה (פ' 33675	33675
אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל (דברים כ"ט ט').	33676
איתא ברש"י, למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים, חוץ ממ"ט שבתורת כהנים, הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם, אתם נצבים היום, הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כלייה, והרי אתם קיימין לפניו, ולכאורה קשה, היתכן שהקב"ה מאיים ומזהיר בתורה בעונשים חמורים אם יעברו על התורה, ואח"כ בא משה וממעט בחומרת העונשים שבתורה, וכי עושה ח"ו את התורה פלסתר?	33677
אלא שאמרו במדרש ראה אנכי, א"ר אלעזר משאמר הקב"ה הדבר בסני, באותה שעה (איכה ג') מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, אלא מאליה הרעה באה על עושה הרעה, והטובה באה על עושה הטובה (פ' 33678	33678
אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל (דברים כ"ט ט').	33679
איתא ברש"י, למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים, חוץ ממ"ט שבתורת כהנים, הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם, אתם נצבים היום, הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כלייה, והרי אתם קיימין לפניו, ולכאורה קשה, היתכן שהקב"ה מאיים ומזהיר בתורה בעונשים חמורים אם יעברו על התורה, ואח"כ בא משה וממעט בחומרת העונשים שבתורה, וכי עושה ח"ו את התורה פלסתר?	33680
אלא שאמרו במדרש ראה אנכי, א"ר אלעזר משאמר הקב"ה הדבר בסני, באותה שעה (איכה ג') מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, אלא מאליה הרעה באה על עושה הרעה, והטובה באה על עושה הטובה (פ' 33681	33681
אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל (דברים כ"ט ט').	33682
איתא ברש"י, למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים, חוץ ממ"ט שבתורת כהנים, הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם, אתם נצבים היום, הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כלייה, והרי אתם קיימין לפניו, ולכאורה קשה, היתכן שהקב"ה מאיים ומזהיר בתורה בעונשים חמורים אם יעברו על התורה, ואח"כ בא משה וממעט בחומרת העונשים שבתורה, וכי עושה ח"ו את התורה פלסתר?	33683
אלא שאמרו במדרש ראה אנכי, א"ר אלעזר משאמר הקב"ה הדבר בסני, באותה שעה (איכה ג') מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, אלא מאליה הרעה באה על עושה הרעה, והטובה באה על עושה הטובה (פ' 33684	33684
אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל (דברים כ"ט ט').	33685
איתא ברש"י, למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים, חוץ ממ"ט שבתורת כהנים, הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם, אתם נצבים היום, הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כלייה, והרי אתם קיימין לפניו, ולכאורה קשה, היתכן שהקב"ה מאיים ומזהיר בתורה בעונשים חמורים אם יעברו על התורה, ואח"כ בא משה וממעט בחומרת העונשים שבתורה, וכי עושה ח"ו את התורה פלסתר?	33686
אלא שאמרו במדרש ראה אנכי, א"ר אלעזר משאמר הקב"ה הדבר בסני, באותה שעה (איכה ג') מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, אלא מאליה הרעה באה על עושה הרעה, והטובה באה על עושה הטובה (פ' 33687	33687
אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל (דברים כ"ט ט').	33688
איתא ברש"י, למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים, חוץ ממ"ט שבתורת כהנים, הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם, אתם נצבים היום, הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כלייה, והרי אתם קיימין לפניו, ולכאורה קשה, היתכן שהקב"ה מאיים ומזהיר בתורה בעונשים חמורים אם יעברו על התורה, ואח"כ בא משה וממעט בחומרת העונשים שבתורה, וכי עושה ח"ו את התורה פלסתר?	33689
אלא שאמרו במדרש ראה אנכי, א"ר אלעזר משאמר הקב"ה הדבר בסני, באותה שעה (איכה ג') מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, אלא מאליה הרעה באה על עושה הרעה, והטובה באה על עושה הטובה (פ' 33690	33690
אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל (דברים כ"ט ט').	33691
איתא ברש"י, למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים, חוץ ממ"ט שבתורת כהנים, הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם, אתם נצבים היום, הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כלייה, והרי אתם קיימין לפניו, ולכאורה קשה, היתכן שהקב"ה מאיים ומזהיר בתורה בעונשים חמורים אם יעברו על התורה, ואח"כ בא משה וממעט בחומרת העונשים שבתורה, וכי עושה ח"ו את התורה פלסתר?	33692
אלא שאמרו במדרש ראה אנכי, א"ר אלעזר משאמר הקב"ה הדבר בסני, באותה שעה (איכה ג') מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, אלא מאליה הרעה באה על עושה הרעה, והטובה באה על עושה הטובה (פ' 33693	33693
אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל (דברים כ"ט ט').	33694
איתא ברש"י, למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים, חוץ ממ"ט שבתורת כהנים, הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם, אתם נצבים היום, הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כלייה, והרי אתם קיימין לפניו, ולכאורה קשה, היתכן שהקב"ה מאיים ומזהיר בתורה בעונשים חמורים אם יעברו על התורה, ואח"כ בא משה וממעט בחומרת העונשים שבתורה, וכי עושה ח"ו את התורה פלסתר?	33695
אלא שאמרו במדרש ראה אנכי, א"ר אלעזר משאמר הקב"ה הדבר בסני, באותה שעה (איכה ג') מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, אלא מאליה הרעה באה על עושה הרעה, והטובה באה על עושה הטובה (פ' 33696	33696
אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל (דברים כ"ט ט').	33697
איתא ברש"י, למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים, חוץ ממ"ט שבתורת כהנים, הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם, אתם נצבים היום, הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כלייה, והרי אתם קיימין לפניו, ולכאורה קשה, היתכן שהקב"ה מאיים ומזהיר בתורה בעונשים חמורים אם יעברו על התורה, ואח"כ בא משה וממעט בחומרת העונשים שבתורה, וכי עושה ח"ו את התורה פלסתר?	33698
אלא שאמרו במדרש ראה אנכי, א"ר אלעזר משאמר הקב"ה הדבר בסני, באותה שעה (איכה ג') מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, אלא מאליה הרעה באה על עושה הרעה, והטובה באה על עושה הטובה (פ' 33699	33699
אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל (דברים כ"ט ט').	33700
איתא ברש"י, למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים, חוץ ממ"ט שבתורת כהנים, הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם, אתם נצבים היום, הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כלייה, והרי אתם קיימין לפניו, ולכאורה קשה, היתכן שהקב"ה מאיים ומזהיר בתורה בעונשים חמורים אם יעברו על התורה, ואח"כ בא משה וממעט בחומרת העונשים שבתורה, וכי עושה ח"ו את התורה פלסתר?	33701
אלא שאמרו במדרש ראה אנכי, א"ר אלעזר משאמר הקב"ה הדבר בסני, באותה שעה (איכה ג') מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, אלא מאליה הרעה באה על עושה הרעה, והטובה באה על עושה הטובה (פ' 33702	33702
אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל (דברים כ"ט ט').	33703
איתא ברש"י, למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים, חוץ ממ"ט שבתורת כהנים, הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם, אתם נצבים היום, הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כלייה, והרי אתם קיימין לפניו, ולכאורה קשה, היתכן שהקב"ה מאיים ומזהיר בתורה בעונשים חמורים אם יעברו על התורה, ואח"כ בא משה וממעט בחומרת העונשים שבתורה, וכי עושה ח"ו את התורה פלסתר?	33704
אלא שאמרו במדרש ראה אנכי, א"ר אלעזר משאמר הקב"ה הדבר בסני, באותה שעה (איכה ג') מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, אלא מאליה הרעה באה על עושה הרעה, והטובה באה על עושה הטובה (פ' 33705	33705
אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל (דברים כ"ט ט').	33706
איתא ברש"י, למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים, חוץ ממ"ט שבתורת כהנים, הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם, אתם נצבים היום, הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כלייה, והרי אתם קיימין לפניו, ולכאורה קשה, היתכן שהקב"ה מאיים ומזהיר בתורה בעונשים חמורים אם יעברו על התורה, ואח"כ בא משה וממעט בחומרת העונשים שבתורה, וכי עושה ח"ו את התורה פלסתר?	33707
אלא שאמרו במדרש ראה אנכי, א"ר אלעזר משאמר הקב"ה הדבר בסני, באותה שעה (איכה ג') מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, אלא מאליה הרעה באה על עושה הרעה, והטובה באה על עושה הטובה (פ' 33708	33708

ראה). ביאור הדברים, הרעה והטובה אינם באים בגדר של עונש או שכר, שמתחדשים לבוא על האדם	33708
אחרי שפעל פעולות הרע או הטוב, אלא שיחד ובעת ובעונה אחת עם פעולת הרע או הטוב, מושך האדם	33709
בעצמו עליו בדרך סיבה ומסובב, את העונש או את השכר, כי הרעה באה על עושה הרע בדרך טבעית,	33710
והטובה באה ע"י עושה הטוב, עצם עשיית הרע גוררת את הרע, ואילו עשיית הטוב מביאה את הטובה.	33711
נמצא שבזמן ששמעו ישראל את הקללות ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, הוכיחו בכך שלא הבינו את תכלית	33712
הקללות והברכות ואת משמעותן, לזאת קם משה להסביר להם ולפייסם, הרבה הכעסותם לפניו ולא עשה	33713
אתכם כליה והרי אתם קיימים לפניו, ואם היו עונשי התורה בגדר תגובה וענישה כפי חומרת המעשים,	33714
אזי העונש היה צריך להיות כליה ר"ל, כי הכיזד יבוא ילוד אשה ויחטא כנגד בורא העולם כמו שמסביר	33715
התומר דבורה, כי האדם מקבל חיות מהבורא ובאותם כוחות הוא חוטא נגדו, אלא ודאי שאין העונשים	33716
אלא כור היתוך לצירוף האדם ולתיקונו.	33717
ומצאתי קרוב לרעיון הזה בס' אור רש"ז פ' נצבים, על הפסוק כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים	33718
עליך כי אני ה' רופאיך, והוא מסביר שם, כי אצל המצרים היו המכות בתורת מכה, כי לא היתה להם מזה	33719
שום תועלת, כי אדרבה נאמר אצל פרעה ויכבד את לבו, אבל אצל ישראל אם יהיו ח"ו עונשים הרי אלו	33720
אך לתכלית הנרצית ולרפואת נפשם כמ"ש אני ה' רופאך.	33721
וראה מה שאמר המדרש בפרשה זו, רבנן אמרי, אמר הקב"ה אם ברכת את התורה, לעצמך אתה מברך,	33722
ואם תאמרו שמא לרעתכם נתתי את התורה, לא נתתי לכם אלא לטובתכם שמלאכי השרת נתאוו לה,	33723
ומכאן ראשית כל תוכחה כנגד אלה שמקיימים התורה, אך עדיין בלבם עליה כאילו היא מקשה עליהם	33724
ולרעתם ניתנה להם, ואינם מכירים את אושר התורה ורוב טובה לעולם כולו ולכל אדם ואדם.	33725
אמנם ביאור הענין ביתר עמקות הוא, כי האדם מורכב משני כוחות נפרדים וחלוקים, מצד הטבע הוא עיר	33726
פרא, ומצד הנשמה הוא חלק אלוה ממעל, והתכלית היא לקיים את התורה עם הכוחות הטבעיים, לזככם	33727
ע"י מצוות התורה ולנצח את הטבע ואת היצר, ואפילו אם הוא עושה רע ועובר על התורה ונענש על כך,	33728
הרי שע"י העונש יצורף ויתוקן עדי יבוא אל תכליתו, והפירוש לרעתכם הוא, שמוסיף את החלק הרע שלו	33729
למאבק בכבישת ועידון כוחותיו הרעים.	33730
הפירוש לטובתכם הוא, שאף בעת שכבר נצח טבעו, יש לו עוד מדרגות גבוהות להגיע אליהן בקיום	33731
התורה מצד הטוב שבו, היינו מצד חלק אלוה ממעל שיש בו, כי התורה היא כלי שעשועים של הקב"ה,	33732
ארוכה מארץ מידה היא מידת התורה ורחבה מני ים, ותמיד יש לאדם להתעלות במדרגות התורה, אבל	33733
מתחילה צריך הוא לגרש כל מידותיו הרעות, ולכן ובשל כך לא נתנה התורה למלאכים, כמו שהשיב להם	33734
משה רבינו לטענתם, כלום קנאה יש בכם?	33735
וכמ"ש בחובת הלבבות אם אין תוספת אין חובה, ואין מקבלים את התוספת עד שמשלם החובה, כי התורה	33736
ניתנה כדי לצרף את הבריות, כלומר לגרש את מידות הקנאה והשנאה שזהו העיקר, ורק אח"כ אפשר	33737
לזכות גם לתוספת שהיא התורה אשר בשביל הנשמה, שבזה גם המלאכים נתקנאו, וזו גם היתה התשובה	33738
של משה למלאכים, כי חסר להם העיקר, דהיינו המלחמה עם הטבעיות, ולכן אין להם תוספת.	33739
(נחלת אליעזר).	33740
	33741
מאמר תקא	33742
אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל (דברים	33743
כ"ט ט').	33744
עיין תנחומא ריש נצבים, ואם תאמר מפני מה העכו"ם נתחייבו כליה ואנו קיימים, לפי שבשעה שבאים	33745
עליהם יסורים מבעטים בהם ואין מזכירים שמו של הקב"ה, אבל ישראל נכנעים ומתפללים, לפיכך אמר	33746
להם הקב"ה הן מעמידות אתכם, בחינת נכנעים ומתפללים היינו גדר השבה אל הלב, שהידיעות החיצוניות	33747
תתהפכנה למציאות, וכשמשיב האדם את האמת ללבו, ומרגיש בסתירה שבו ומתבייש בכל לבו, הרי הוא	33748
יוצר בנפשו מציאות חדשה, חיים חדשים, והיינו מה שכתוב בספרים הקדושים שתשובה היא גדר תחיית	33749
המתים.	33750
והנה אף שהתשובה מציאות חדשה, שורשה הוא במה שהיה בלבו משעת גדלות דמוחין ואשר השיבה אל	33751
לבו, ומזה באה אח"כ הבושה כשירוד אל הקטנות, כי זה אשר נרשם בלבו בשעת גדלות שלו, זהו שירוד	33752
עמו גם בקטנות, ובו הוא קם לתחיית התשובה, כעין אמרם ז"ל שעצם קטן מן השדרה נשאר קיים במת	33753
שממנו מתחילה תחיית המתים.	33754
אמרו ז"ל (תנחומא כי תשא ב'), בא וראה חיבתם של ישראל שעברותיהם מביאין לידי מעלות גדולות,	33755
כששלח יעקב את יוסף אצל אחיו ויאמרו לכו ונהרגנו, השליכוהו לבור, אמרו נאכל ונשתה ואח"כ נעלהו	33756

ונהרגנו, אכלו ושתו באו לברך, אמר להם יהודה אנו מבקשים להרוג נפש ונברך לאלהינו? אין אנו	33757
מברכים אלא מנאצים, על זה נאמר ובוצע בך נאץ ה', לכו ונמכרנו לישמעאלים.	33758
וישבו לאכול לחם, אמר ר' יהודה בר שלום, ישיבה אחת שישבו השבטים בעצה אחת למכור את יוסף,	33759
כלכלה את העולם שבע שנים, אם עברותיהם כלכלו והעמידו את העולם זכיותיהן עאכו"כ, ומי גרם	33760
בפרשת שקלים שיתנו כופר נפשותיהם, מעשה העגל, ואם חטאה גדולה שעשו גרמה למצוה ולזכות,	33761
מצוות שהם עושים עאכו"כ!	33762
בא וראה חיבתם של ישראל! ענין חיבה זו היא אשר הזכרנו לעיל, שכבר קודם שחטאו היה מוכן בלבם	33763
המקור לתשובתם, והיא הבושה המעכבת בפני החטא, וזהו גם גדר עבירות נעשין לו כזכיות, בבחינת	33764
ממית ומחיה ומצמיח ישועה, וכבר פירש ר' ירוחם ז"ל, שהצמחת ישועת התחייה היא ע"י המיתה עצמה,	33765
כמו הגרעין שבארץ שרקבנו וביטולו מצמיחים את הצמח החדש.	33766
והנה על כל עבירה עלינו לדאוג הרבה, ומכל שכן על עבירה גדולה, אך על חסרון השבה אל הלב יש	33767
לדאוג עוד יותר, כי זה מבטל ממנו גם את שורש התיקון ח"ו, נמצא שרק עצה אחת בידנו להכין את	33768
עצמנו לראש השנה, מוסר עם השבה ללב, התעוררות המביאה למעשה דוקא, בלא זה אדרבא מקלקל עוד	33769
יותר, כי בזה שאיננו מביא את מחשבתו לידי קיום בלב מגביר הוא את היצר, ע"י זה ניתנת לו רשות	33770
לנסותו ולהסיתו יותר, כמ"ש בטעם כל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין, כי מחשבת המוסר בלי	33771
ביצועה למעשה רק תגביר את קלקולו.	33772
והיינו גם שמגדיל את הקטרוג עליו, כמו שהבאנו בשם צדה לדרך, שהסתת היצר וקטרוג השטן היינו הך,	33773
וכבר אמרו שמוטב לרשע שישן בראש השנה מאשר ילך בטל, וא"כ זה אשר איננו עוסק בהשבה אל הלב	33774
ומסתפק רק במחשבה והתפעלות חיצונית, מי יודע אם תקנתו תפילתו לא תהא קלקלתו ח"ו.	33775
כל תוכן ראש השנה הוא בהשבה אל הלב, מלכיות, קבלת עול מלכות שמים בלב, זכרונות, לבקש שלא	33776
תאבד שארית הנימה האחרונה של זכות אשר אפשר שתמצא לנו, וזאת נשיג מידה כנגד מידה, אם נקבע	33777
בנו כמציאות את שארית הרוחניות שזכינו לה שלא תשכח מלבנו, והיינו רק כשנשאף בלב לעלות	33778
במדרגות הרוחניות, ושופרות התעוררות פנימית, התעוררות הלב, הרי שכל אלה שייכים רק בהשבה אל	33779
הלב, אין לנו לבוא לפני הקב"ה בדמיונות של הבל, הבה נבוא לפניו בהכנעה אמיתית, בבושה עמוקה,	33780
מתוך גילוי שורש המציאות הרוחנית בלב, שהיא ההשבה אל הלב האמיתית. (מכתב מאליהו ח"ב	33781
עמ' 64).	33782
	33783
מאמר תקב	33784
אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל (דברים	33785
כ"ט ט').	33786
למה נסמכה פרשה זו לפרשת קללות? לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתים, חוץ ממ"ט שנאמרו	33787
בתורת כהנים, מיד הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו? מיד קרא אותם משה והיה מפיסן, ישראל	33788
כשהיסורין באים עליהם הם נכנעין, אמר הקב"ה הקללות הן מעמידות אתכם (ילקוט).	33789
המושכל ראשון נותן מה לי ולצרה זו? כ"כ הרבה עונשים וקללות ומה כוחי לעמוד בכולם? ומחמת זה	33790
האדם נוטה לזרוק ממנו העול הכבד ולעזוב את דרך הגבוה, כמה וכמה נופלים ברשתו של יצה"ר בכל דור	33791
מחשש שיותר מדי כבד עליו העבודה, מרגלא בפומא דאינשי שכל מי שעובר את האסקופא של נובהרדוק,	33792
כבר לא יהיה לו קורת רוח מעוה"ז, וזה מניע אותם להזניח כליל את מלחמת היצר, עד שמגיעים למצב של	33793
שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך.	33794
מעשה היה בנובהרדוק בצורב אחד מסלבודקה, שהתגורר במקום והיה מתפלל בישיבה, והיה משתתף	33795
בשיחות המוסר באלול ומקבל תועלת רב, קרה ונפלה שריפה בחנותו ומאז מנע רגליו מהישיבה, כאשר	33796
נשאל על הסיבה לכך, הטעים שמאז התחיל לשמוע השיחות ועלה במדרגה, בודאי נתבע לפי הכרתו,	33797
ובמידה שלא קיים כפי שהיה ראוי, נמתחה מידת הדין נגדו ונגרם שתשרף חנותו.	33798
אמר שלמה כי מוצאי מצא חיים ויפק רצון מה', וחטאי חמס נפשי כל משנאי אהבו מות (משלי ח'), הרי	33799
למצוא חיים ולהפיק רצון מה' הוא אך ורק בזה שיחפש את החכמה, אבל מי שנמנע מזה אינו אלא חומס	33800
את נפשו ומפסיד לעצמו בזה שמתדבק למות, וכתב החוה"ל שאחד מטענות היצר היא שיגרם לו סבל	33801
מחמת עבודת ה', אבל התשובה על כך שהסבל חולף ועובר, ושכרו קיים לעולם (יחוד המעשה פ"ה).	33802
לפום גמלא שיחנא (כתובות ס"ז), העול הוא כפי היכולת וכמ"ש וכיראתך עברתך, ובכל זאת הצלחת	33803
האדם הוא דוקא להיכנס בעובי הקורה ולקבל עליו עול העבודה, וכמ"ש רבינו יונה ז"ל, כי האדם חייב	33804
להכין מערכי לבו בכל עת ולהשכין בלבו אימה ויראה מפני השי"ת, ועל הרשעים נאמר ולא אמרו נירא נא	33805

את ה' אלהינו (שע"ת ג' קס"ד), המשימה היא אמנם קשה אבל הכי מותר להתחמק בגלל זה, ולהחשב בכלל הרשעים המתעלמים מחובתם בעולמם?	33806
וכד נענין ביה נבין שדוקא היסורין מאירים לפנינו הדרך, כדאיתא בגמ' על הפסוק (תהלים כ"ה) טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך, אם לחטאים יורה, קל וחומר לצדיקים (מכות י':), עונשי שמים הם כולם רחמים והדרכה לאדם כמו חיוב גלות לרוצח בשגגה, שבית דין מחוייב לציין את הדרך לעיר המקלט, כדי שינצל מגואל הדם ויגיע לכפרתו, ונמצא שנשכר בשני העולמות, וא"כ כל שכן לצדיקים שהיסורים שהם סובלים, מלמדים אותם להועיל בזה ובכא בהיותם כולם מידה כנגד מידה, והחכם עיניו בראשו להפיק לקחים תמיד מהמתרחש לו.	33807
וכן כתב רבינו יונה, שמוסר ה' הוא לטובת האדם לכפר על חטאיו ולהזכירו ולהשיבו מדרכיו הרעים (שער ב' ג'), ועוד כתב וז"ל, ויש על הבוטח בה' להוחיל במעוף צוקתו כי יהיה החושך סיבת האורה, כמ"ש (מיכה ז') אל תשמחי אויבתי לי כי נפלתי קמתי כי אשב בחושך ה' אור לי, ואמרו רז"ל, אלמלא נפלתי לא קמתי, אלמלא ישבתי בחושך לא היה אור לי (שם אות ה').	33808
האמת היא שאדרבה היסורים מעמידים אותנו, שהרי אלה הצדיקים שהתאמצו והתיסרו בעבודת ה' וקנין השלמות ולא התפעלו ממחסור ורעב, הם שהעמידו אותנו ועל ידם אנו ממשיכים להתקיים, והוא בילקוט כאן על המלים אתם נצבים כולכם, שצדיק אחד מציל על כולם, במלחמת העולם הראשונה לולא שהסבא ז"ל שינס מתניו לזכות את הרבים, לא היה נשאר זכר לתורה בכל רחבי רוסיה, ואפילו בתקופתנו רישומו ניכר שנשארה מחתרת של צדיקים גמורים, כגון ר' אלתר מזירער שכתב מכתבי מוסר מלאים מרגליות, גם בארץ ישראל הניחו תלמידי הסבא היסוד לדרך המוסר.	33809
בארצות הברית היינו הנחשונים הראשונים לקפוץ לתוך הים ולייסד ישיבה ברוח המוסר, והקמנו דור של מחנכים יראים, אבל גם התנגדות לא היתה חסרה, ופעם צלצל אלי גדול אחד מגאוני אירופה, ואמר שאינו מקנא בי על מה שמשקיעים בזה כסף במקום להשקיע בוועד ההצלה, אולם כעבור זמן והדבר התקיים בידינו, התקשר אלי ראש ישיבת טלז זצ"ל, ואמר בזה הלשון, איך גיי נאך טאן (אני עומד לחקות).	33810
מוכרחים אנו להודות שעלינו לעשות חשבון הנפש למה לא נתקבל תורת המוסר בארצות הברית כדבעי, וכמו שנגזר על יהודה שלא סלקא ליה שמעתתא אליבא דהלכתא, עד שבקש משה רבינו עליו רחמים (מכות י"א:), אולם גם בפולין עברו עשרות שנים עד שהכירו והודו, ונתקיים בנו ועזר מצריו תהיה, ולכן אסור להתייאש, על כל פנים ברור שאסור להעלים עין ולומר שלום יהיה לי, ומי יתן שנזכה להיות בכלל ברוך אשר הקים את דברי התורה הזאת. (המוסר והדעת).	33811
	33812
	33813
	33814
	33815
	33816
	33817
	33818
	33819
	33820
	33821
	33822
	33823
	33824
	33825
	33826
	33827
	33828
	33829
	33830
	33831
	33832
	33833
מאמר תקג	33834
אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל (דברים כ"ט ט').	33835
אומר רש"י למה נסמכה פרשת נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל צ"ח קללות הוריקו פניהם, התחיל משה לפייסם, וצריך להבין מדוע היה צריך משה לפייסם, ומסביר זאת המשגיח דישיבת חברון הגה"צ רבי לייב חסמן זצ"ל, כיון שראה שהוריקו פניהם ויראים מהם, שוב אין הקללות באים עליהם, לפי שמטרת הקללות שייראו, וכיון שיראים אין צורך בהם, וזהו שנא' והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי, באדם כזה אמרה התורה ורבצה בו כל האלה הכתובה בספר הזה, אבל מי שיירא לא יבואו הקללות.	33836
והמגיד מדובנא המשיל בענין זה משל לבן עשירים שחלה, וכשהביאו אליו את הרופא קבע שצריך להקיא, אך כיון שבן עשירים הוא ומפונק וסם ההקאה מר מאד הוא, אמר הרופא שיביאו סמי רפואה משונים ובישלם בכלי בפני החולה, ומריח בישול התרופות הקיא החולה והבריא, וכן עשה הקב"ה עם ישראל, שאמר בפניהם קללות כדי שייראו משמיעת הקללות בלבד ולא יעברו על מצוותיו, ויגיעו ליראת שמים ע"י שמיעת הקללות בלבד והיראה מפניהם.	33837
ומהי יראת שמים שהוריקו פניהם ממנה? להחפץ חיים זצ"ל היה יראת שמים שהיתה ניכרת על פניו, ובכל יום ויום היה נראה כבראש השנה, וממראה פניו ראו כי הגן עדן והגיהנום קיימים המה, רבינו יונה בשערי תשובה מסביר מהי היראת שמים, כמו שאמר אחד מן המתנפלים לפניו, דאגתי מקוצר ידי בעבודתך הרחיקה ממני כל הדאגות, ואנחתי מפתחך הרחיקה ממני כל האנחות, וכן בחובות הלבבות הביא מעשה באחד מהיראים שמצאוהו ישן במדבר, ואמרו לו האינך ירא מן הארץ? אמר להם אני בוש מאלהים שיראני ירא זולתו, ואם מרגיש אדם שאינו ירא משום דבר, ולא נאנח על שום דבר רק מפחד מהקב"ה, ונאנח על חיסורו בעבודת ה', זהו הירא שמים האמיתי.	33838
בזמננו גם ראינו אנשים יראי אלהים, כששהיתי בישיבת מיר ובאתי להיפרד בימים הנוראים מר' ירוחם המשגיח, היה ניכר בפניו שנשבר וירא ממש מפחד ה', ומורי ורבי המשגיח דישיבת לומז'א, כשעלה	33839
	33840
	33841
	33842
	33843
	33844
	33845
	33846
	33847
	33848
	33849
	33850
	33851
	33852
	33853
	33854
	33855

לתורה ביום הדין בקושי הוציא מפיו את ברכות התורה מרוב פחד ואימת ה', והגה"צ רבי יחזקאל	33856
לווינשטיין זצ"ל ביקש שלא יקראוהו לתורה בימים נוראים מיראתו ופחדו מיום הדין, אנו שאין בידינו	33857
יר"ש כמותם מה נעשה.	33858
היה החפץ חיים זצ"ל אומר שאמנם בימינו קשה מאד לשוב בלב שלם, אבל לכל הפחות ישתדל כל אחד	33859
להעביר על מידותיו, להתפייס עם חבריו ולאהוב כל אדם, ובזכות זה הקב"ה יעביר על מידותיו ויעבור על	33860
כל פשעינו, שבת זו האחרונה שלפני ראש השנה, תמיד קוראים בתורה פרשת נצבים, כדי להזכיר לנו	33861
שכולנו נצבים בקרוב לפני ה' אלהינו למשפט, ולא יעזור קרוב ואח אלא רק מעשינו, על כן נשתדל בשבת	33862
זו להתחזק בתורה בתפילה וביראת שמים, ונעביר על המידות שבין אדם לחבירו, ובזכות זאת נכתב	33863
ונחתם לאלתר לחיים טובים ולגאולה שלמה. (דרכי מוסר).	33864
	33865
מאמר תקד	33866
אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל (דברים	33867
כ"ט ט').	33868
אתם נצבים היום לפני ה' אלהיכם, ומי שיטעה אותי לא יוכל להטעות אותו, ועל דעתו תקבלו עליכם	33869
(ספורנו ז"ל), אומרים בשם הגה"ח ר' ישראל סלנטר זצ"ל, שלעתיד לבוא כשיצטרך האדם להופיע לפני	33870
יום הדין הגדול והנורא, אזי יעבירו לפני כל אחד ואחד, את כל שבעים שנותיו בעוה"ז, וכל אדם ואדם	33871
ישקיף יראה ויסתכל בכל רגע שנות חייו, איך שהוא בילה וניצל אותם, מה עשה ומה פעל, ומה חשב	33872
והרהר בכל רגע ורגע.	33873
באוצרות העליונים הכל גנוז ושמור, כל רגע ורגע של חיי האדם, כל פעולה וכל הרהור הכל מצטלם	33874
ונרשם, כל רגע ורגע של האדם על כל גילוייו, על כל קומתו וצורתו ואופיו הכל נשמר, ואין תמונות	33875
וצילום רגע זה דומה למשנהו, הכל שמור ומצולם בדייקנות נפלאה ואמיתית, כל רגע והופעתו, ואכן מה	33876
נורא ואיום יהיה היום הזה כשהאדם יצטרך להסתכל ולשפוט את עצמו ע"פ תמונתו ומראה פניו הנכון,	33877
אוי לאותה בושה וכלימה שתלפף את האדם המסתכל בפני עצמו, כל ההרהורים והתאוות, כל הכמיהות לא	33878
טהורות.	33879
כל מחשכי הרצונות האפלים שהאדם היה מסתיר ומחביא אף בפני קרוביו ביותר, הכל יתבלט ויתגלה	33880
במלוא כל הגסות הכובד והדראון, ולו היה משהו מני מחשבותיו נרשמים בגלוי על מצחו בעודנו בחיים	33881
חייתו, כי אז היה מת אלף מיתות מבושה, ולו היו יודעים שכניו וקרוביו של האדם מה שמתרחש בתת	33882
מוחו, כי אז היה צריך לברוח מהם למרחקי מרחקים, הכל משתמר באוצרות השמימיים, ושם בגובהי	33883
מרומים מתגלה האדם על כל רב גוניותו, אלפי אנשים המהווים בבואה של אדם אחד המתהלך שבעים	33884
שנה עלי חלד.	33885
כאן עלי אדמות זהו איש אחד, ושם למעלה הוא לאלפי צורות מצורות שונות, וכל צורה נראית רחוקה	33886
וזרה לשניה, רגע אחד מראה הצילום על צדיק גמור, ישר מתהלך בתמימות ובאמונה, וברגע משנהו	33887
מתגלה כרשע משרך דרכו בערמה, רגע אדם מתון שוקט על שמריו, ומתהלך מעדנות ונעימות, וברגע	33888
משנהו איש מטורף ומבוהל, רגע חכם נבון מיושב בדעתו ומתהלך בבטחה, ומשנהו טיפש סכל וטירוף	33889
דעת.	33890
והכל הוא אותו האדם המובא לפני כסא המשפט, והמסתכל במגילות ההולכות ונגולות לפניו, יפער פיו	33891
וישתומם, האמנם אנכי הוא הדמות המתהפכת הזאת, בת אלפי הפנים השונות והמשונות הזאת? ועוד שאף	33892
איש צדיק ותמים, שאורך חייו היוו לכאורה שלשלת ארוכה של מעשים טובים, מבצעי תורה ומוסר, שכל	33893
חייו היוו כס"ת כתובה באותיות בהירות ומאירות עינים, פתאום ייראה לדאבון לבו, שהרבה גליונות רקים	33894
וחלקים הם, והרבה אותיות חסרות מן הספר, וכמה אותיות מטושטשות ומחוקות הן.	33895
בין כוכבי חייו יגלה פתאום כוכב אחד, או הרבה כוכבים מעומעמים ואפלים, באין אור התורה זורה	33896
עליהם, וצער גדול יצטער למראה כוכבי חייו הכבויים, או יש גם להיפך, שרשע גדול שכל חייו הוא חבל	33897
ארוך של קיא ומאוס, הצילומים נוראים הם בזיהום מעשיהם ומחשבותיהם, והנה באמצע מתלהטת תמונה	33898
אחת מבהיקה, מעשה טוב אחד או מחשבה אחת נאמנה וטובה, שהתנוצצה פעם אי שם בחייו של הרשע,	33899
וגם רגע זה הונצח ונגנז, ולא נתעלם מעיניו ית"ש.	33900
כי יש ובתוך מעשי רשע של אדם נבל, יתגנב איזה כוכב קטן בלבו של הרשע, לרגע קט התרונו בתשוקה	33901
רגעית לאל חי, אמנם חיש מהר ונבלע הגל הקטן הזה בתוך ים הרשע, אבל בשמים צילמו והנציחו את	33902
הרגע הטוב הזה, והרשע שביום הדין מראים לו את כל זוהמת טינוף חייו, ידוכדך בראותו את הרגע הדק	33903
שבחייו, המגביר ביום הדין את חרפתו על אחת שבעים ושבעה, ואכן הכל עובר ומצטלם ונרשם לפני	33904
הקב"ה! והאומר הקב"ה וותרן יותרו מעוהי (ב"ק נ').	33905

הלא נבוא ונראה מתגליות דורנו, שפתח הקב"ה את אור חכמתו העליונה לחכמי הטבע בהמצאותם	33906
החידושים המדעיים, מכשירים שבאמצעותם אפשר לשמוע ולראות ולהבין ולהרגיש בחוש, את המה	33907
למעלה ממך העין רואה, ואוזן שומעת, וכל מעשיך בספר נכתבים, ועוד המכשיר הנפלא שע"י אפשר	33908
להבחין את הרהורי האדם ומחשבותיו, האמת הן או שקר, הלא כולן התגלות ממרומים הן, מאלהותו ית"ש	33909
החודרת למסתרי מסתרים, והבת קול יוצאת בכל רגע מסוף העולם ועד סופו, עד מתי בני אדם תהבלון	33910
תבקשו כזב, שאו מרום עיניכם לראות, כרו אזניכם ושמעו את גודלו וטובו וכבודו שמלאה הארץ.	33911
	33912
ובכן מה מאד עצמו דברי הגרי"ס זצ"ל, בציורו על העתיד לבוא, כל רחשי נפש האדם על כל גווניהם	33913
נטיותיהם וגווניהם, וגווני בכל רגע ורגע, הכל הולך ומצטלם ונרשם למעלה, וכל רגע ודקה עולם בפני	33914
עצמו, והאדם נידון לפי אותה השעה, ולפי אותו הרגע באשר הוא שם, ולפי הימצאו והופעתו ברגע זה	33915
דוקא, אף שהופעתו וצורתו וכל הוויתו ברגע השני הוא ההיפך הגמור מרגע קודמו.	33916
הנה פרעה הרשע האכזר היה לו רגע אחד של התעוררות וחרטה, אמנם קלושה ודחוקה, ה' הצדיק ואני	33917
ועמי הרשעים, מחשבה טובה שעברה חלפה כצל עובר, לא בשלמות ולא בכוונה טהורה, אלא מטעם	33918
שנלחץ אל הקיר, מ"מ לא נאבדה ולא הלכה לביטול, והתורה הנציחה אמירה זו של פרעה לדורות, יחד	33919
עם מערכת עקשנותו ואכזריותו, כי הכל מצטלם ומשתמר.	33920
עוג מלך הבשן, שעליו אמרו חז"ל שהוא היה הפליט שהגיד לאברהם אודות לוט שנשבה למלכים, ומעשה	33921
טוב זה נרשם לזכותו של עוג, ואף שכוונתו של עוג בשעתה היתה בלתי טהורה, כי התכוון שאברהם יחוש	33922
למלחמת ההצלה של לוט, ושמא ייהרג במלחמה והוא ישא את שרה, אבל בצילומי מרומים הכל מצטלם,	33923
כל שיח קל וכל הגה, הכל ביחד וכל פרט לחוד, וכל פרט בפני עצמו נידון ונשקל, והנה צל הטוב שהיה	33924
בהודעת עוג לאברהם נחשב למעשה בפני עצמו, עד שמשעה רע"ה פחד שמא פרט זעיר וטוב זה מתוך	33925
תהום הכוונות הרעות יעמוד לעוג.	33926
ואף נבוכדנצר הרשע שהחריב את בית המקדש, ובכל זאת כאשר פסע איזו פסיעות לכבוד השי"ת, נצטלם	33927
הטוב שהוא ונשתלם לו שכרו בצדו, כי בלתי פוסקת ומתמידה היא ההצטלמות ההיא לשבט או לחסד, לא	33928
יתחמק הימנה בשום פנים ואופן, וכן באחאב מלך ישראל שהיה רשע, אבל הרהור טוב אחד, חרטה אחת	33929
שפיעמה את לבו לזמן מה, הכל נרשם ונצטלם לנצח, כמשה"כ יען כי נכנע מפני לא אביא הרעה בימיו,	33930
בימי בנו אביא הרעה על ביתו, אותה החרטה החולפת והזמנית, פעלה את פעולת החסד שבה לעכב את	33931
העונש לזמן ההוא.	33932
ותקם רבקה ונערותיה ותרכבנה על הגמלים ותלכנה אחרי איש, ויקח העבד את רבקה וילך, עד כאן הוא	33933
איש, וכיוון שחשב לפגוע בה בדרך נאמר ויקח העבד מכאן שאין אמונה בעבדים (מדרש מובא בתורה	33934
שלמה), ומה מבהיל הוא הרעיון הנ"ל, אליעזר זה שחז"ל העריכוהו והחשיבוהו לבעל מדרגה רוחנית	33935
יתירה, שהיה זיוו איקונין שלו דומה לאברהם, והמושל בכל אשר לו שהיה שליט ביצרו כמותו, וקרא עליו	33936
המקרא מי בכם ירא ה' זה אליעזר (מד"ר פ' נ"ט), ועוד אמרו יפה שיחתן של עבדי אבות יותר מתורתן	33937
של בנים, שהיה כובש ביצרו עד שהיה אהוב וברוך ה', וכדאי היה שכל שיחתו הארוכה והמפורטת תיכתב	33938
בתורה לדורות ולנצח.	33939
נרדי נתן ריחו, כיוון שחלף בנפשו איזה הרהור דק בלתי הגון, ואשר יתכן שהוא בעצמו לא הרגיש	33940
במהירותה של המחשבה הדקה הזאת, בכל זאת תיכף ומיד נצטלם העוון הזה והבליטוהו בתור עבד, כי	33941
האור השמימי המקיף עושה את שלו מאליו, מאליו יירשם מאליו יצולם, ומאליו ייקרא ומאליו תירשם	33942
מחשבת כל אדם בו! עד כאן הוא איש, כל הרגעים הקודמים והמיוחדים הראו צילום של מוסריות עילאית	33943
זיוו וקלסתר שדומה לאברהם, אבל ברגע אחד קצר, והנה עבד ואין רחמים בדיו, הצילום השמימי אינו	33944
נושא פנים כי אם משקף ומבליט את פני האדם לכל גווניו, אמנם תשובה מתקנת ומטהרת ומלבישה פנים	33945
חדשות.	33946
ואיתא בזוהר הקדוש פ' פקודי, רשב"י חזא לר' יוסי שמהרהר במילי דעלמא, א"ל יוסי אבדת דיוקנך,	33947
התחיל להתחזק ולשמוח בתורתו, א"ל רשב"י ר' יוסי חזרה דיוקנך, והנה מבהיל הוא, גברא רבה בעל	33948
צורה עליונה, שלרגע קט נתערפלו מחשבותיו במילי דעלמא, וכבר באה תגובת הצילום השמימי אבדת	33949
דיוקנך, קצת אופל העיב את הקדושה, ורשב"י חרד והזעיק את ר"י על הסכנה.	33950
אמנם בן רגע בא התיקון, והתאמצות הנכונה המידית פעלה את פעולתה, והעטרת חזרה ליושנה, ובכן	33951
רואים אנו שאף במעלות ודרגות התורה והמוסר הכל משתקף, ורגע של רפיון עלול לגרום אופל, והתיקון	33952
היעיל והמהיר צריך לבוא ללא כל דיחוי והשתמטות, וכל מי שמרגיש שאבד לו דיוקנו לרגע קט, אל נא	33953
יתמהמה ויחזיר לעצמו את דיוקנו ע"י תשובה מהירה ומשמחת. (תורת הנפש).	33954
	33955

מאמר תקה	33956
אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל (דברים כ"ט ט')	33957
	33958
כולכם ערבים זה בזה ואפי' אחד ביניכם כולכם עומדים בזכותו, ולא אתם בלבד אלא כל העולם כולו שנא' (משלי י') וצדיק יסוד עולם, וכשאחד חוטא כל הדור לוקה, וכן אתה מוצא בעכן, והלא עכן בן זרח מעל בחרם, מידת פורעניות מועטת והדור נתפס בה, מידה טובה מרובה עאכו"כ (תנחומא נצבים).	33959
כל אדם חייב להרגיש שבו תלויה הכרעת כל העולם כולו, והוא מה שאמרו חז"ל (קידושין מ':) לעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי, עשה מצוה אחת אשריו שהכריע עצמו לכף זכות, עבר עבירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו לכף חובה, ר' אלעזר ב"ר שמעון אומר, לפי שהעולם נידון אחר רובו והיחיד נידון אחר רובו, עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות, עבר עבירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה.	33960
	33961
הנה העירו לנו חז"ל הערה נוראה, דחייב אדם לעשות מצוה משום חשבון של הכרעת הרוב, והיינו דגדר מחצה על מחצה בכאן הוא בדין הזה שדנים עתה, והיינו דאף שיש רוב גדול בעצם לצד אחד, מ"מ בדין הזה הוא בגדר מחצה על מחצה, וההכרעה בזה היא היאך לדון עתה, ועל זה מועלת המצוה האחת הזו להכריע, ואף אם המציאות נראית רחוקה, אך גודל הזכות לאין שיעור שאפשר לזכות ע"י מצוה אחת, מחייב לעשות זאת גם אם האפשרות רחוקה, כנהוג בעניני העולם, שעבור זכיה גדולה מסכנים סך מועט, ואף אם אפשרות הזכיה אינה קרובה.	33962
	33963
וכתב בספר חסידים, כי לצדיק כר' חנינא בן דוסא שהעולם ניזון בזכותו נחשב לו כאילו עשה צדקה עם כל העולם, ומכאן אפשר לשער בדרך ק"ו, היאך היא הזכות אם לא רק ניזונין בזכותו, אלא שבמעשיו הכריע את כל העולם כולו לכף זכות, ובודאי שאחרי זכות כזו צריך לרוץ גם אם אפשרויות השגתה אינן כ"כ קרובות, ועוד שחז"ל חייבו את כל אחד לראות את עצמו ואת כל העולם כמחצה על מחצה, והרי זה עצמו סיבה לחיוב להרבות במע"ט בגלל חשבון זה.	33964
	33965
אכן מה דלמדים אנו מדברי המדרש דאתם נצבים הוא ענין אחר, דהמדרש מדבר מענין ערבות, דאפשר דהכלל כולו יעמוד בזכותו של אחד, ואפשר שכל הדור ילקה בשביל אחד, וזה מגדרי הערבות שיש בישראל, כולכם ערבים זה בזה, ולמדנו מכאן חידוש, דהערבות אינה רק בצד החטא והעונש, אלא גם בצד הזכות והשכר, והענין הוא כמש"כ בתומר דבורה בשם הקדמונים, דנשמות ישראל כלולות יחד, ויש ענין של איחוד ושייכות זה לזה בנפשות ישראל, דיש בזה חלק זה ובזה חלק זה, ומה"ט נצטוינו ואהבת לרעך כמוך.	33966
	33967
והוא הטעם דישראל ערבים זה לזה, מפני שממש יש בכל אחד חלק אחד של חבירו, וכשחוטא האחד פוגם את עצמו ופוגם חלק אשר לחבירו בו, וע"כ מתחייב חבירו ג"כ בחטאו וכן הוא ג"כ בזכות, דמצד איחוד הנפשות הוא זוכה ע"י חבירו ומזכה את חבירו, וזה דלא כמו שרגילים לחשוב שענין הערבות הוא מצד חיוב תוכחה, וכדמשמע לכאורה מהא דאמרו (שבת נ"ד:) כל מי שאפשר למחות באנשי ביתו נתפס על אנשי ביתו, בכל העולם כולו נתפס על כל העולם, והרי דגדר הערבות הוא מצד חיוב תוכחה.	33968
	33969
אמנם בתומר דבורה מבואר דהערבות אינה מצד זה, רק מצד איחוד הנפשות, וצריך לבאר דהא דבאינו יכול למחות הרי הוא פטור, הטעם הוא דכיון דאינו יכול למחות ה"ה אנוס, דהרי אינו יכול לתקן זה בשום אופן, אבל ביכול למחות הטעם הוא משום שהוא עצמו נפגם ע"י חטא חבירו, וכן לצד הזכות יש לו חלק במעשה הטוב של חבירו, ובזה מבואר היטב הא דלמד המדרש ק"ו ממידת פורעניות שהיא מועטת למידה טובה המרובה, ולמורגל שחיוב הערבות הוא מצד חיוב התוכחה, וא"כ אינו אלא בצד החטא והעונש ואין כאן ק"ו, דהתם הוא מצד ערבות.	33970
	33971
ולאמור מוסבר היטב דהכל הוא מצד שהנפשות כלולות זו בזו, ושייך הן בצד העונש והן בצד השכר, ומידה טובה מרובה, ולכן אפי' צדיק אחד ביניכם כולכם עומדים בזכותו, ובזה מוסבר הא דאמרו חז"ל (סנהדרין י"א.), דראוי היה הלל שתשרה עליו שכינה כמשה רבינו אך אין הדור זכאי לכך, דיש לפרש דאין זה מצד השפעת הדור עליו, אלא מצד ענין הערבות כמו שנתבאר.	33972
	33973
דכיון דהדור אינו ראוי, ממילא בלתי אפשרית השראת השכינה מצד האיחוד והחלקים שיש לכל אחד בחבירו, כי החלקים שיש לאנשי דורו בנפשו, אינם במדרגה הראויה להשראה כזו, ואף דמצד מדרגתו הוא אין בו פגם ולא ייתפס עליהם כלל, אבל חלקם אינו מניח להשראה זו דאינו ראוי, ובזה אפשר לפרש גם הא דאמרו חז"ל (יומא פ"ו:), בשביל יחיד שעשה תשובה מוחלין לכל העולם כולו, ולאמור מוסבר יותר, דיש חלק תשובה בכל אחד מצד חלקו בהם ומצד חלקם בו.	33974
	33975
	33976
	33977
	33978
	33979
	33980
	33981
	33982
	33983
	33984
	33985
	33986
	33987
	33988
	33989
	33990
	33991
	33992
	33993
	33994
	33995
	33996
	33997
	33998
	33999
	34000
	34001
	34002
	34003

ומזה התעוררות רבה למתבונן, דבכל חטא הרי הוא בבחינה ידועה מחטיא את הרבים ממש, ולאידך גיסא	34004
בצד הזכות, הרי הוא מזכה ממש את כל העולם, שהרי מצד הערבות ואיחוד הנפשות יש אפשרות לכל	34005
יחיד לקיים את כל העולם כולו. (משנת רבי אהרן).	34006
	34007
מאמר תקן	34008
אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל (דברים	34009
כ"ט ט').	34010
הנה כריתת ברית זה, אחרי עוברם כבר בברית עיבל וברית הר חורב, כנראה כי איננו על ענין קיום	34011
התורה והמצוות כמו ביתר כריתות הברית, אלא זהו ביחוד על ענין ההרהורים, ומבואר כן להלן כי אתם	34012
ידעתם את אשר ישבנו בארץ מצרים ואת אשר עברנו בקרב הגוים אשר עברתם, ותראו את שקוציהם	34013
ואת גילוליהם, פן יש בכם שורש פורה ראש ולענה, וברש"י מפרה ומרבה רשע בקרבכם, לא על מעשים	34014
היה ענין הברית, אלא על שורש רשע אשר בקרבכם המפרה ומרבה, כמו גרגיר הזרוע בקרקע הצומח	34015
מאליו.	34016
רצה לומר, כי אמנם שומר הוא ומקיים כל התורה והמצוות, אך הזרע אשר בקרבו האי טוב הוא המפרה	34017
ומרבה רשע, ועל זה הוא אשר באה כריתת ברית הזאת, וברמב"ן מפורש זה ביותר דקאי הברית הזאת על	34018
ההרהורים שבהם, וכותב פן יש בכם שורש פורה רע שיפרה וישגה, ובימים הבאים יוציא פרחים רעים	34019
ויצמיח מרורות, וכל אשר לבבו שלם עם השם הנכבד ולא הרהר כלל בעבודת כוכבים לא יוליד מודה בה	34020
עיי"ש.	34021
ועל איזה הרהורים אנו מדברים כאן? על ההרהור שבא להם בראותם את גילולי עבודתם של המצרים,	34022
עבודות שהם מאוסים כשקצים ומוסרחים כגללים, דברים שתגעל נפש האדם למדי גם רק בראותם לבד,	34023
או אשר ראו שעבדו לבעל פעור, עבודה שתגעל נפש האדם ודאי, הנה גם על ראיות כאלו על מחשבה	34024
באונס, שברצונו ודאי שלא באה לו זאת בכלל, ומתחרט הוא על עיקר ראייתו, ואעפ"כ כיון שסוף כל סוף	34025
ישבו במצרים ועברו בקרב הגוים, וסוכ"ס הרי ראו ושמעו אותן, הנה על אותן הראיות כבר הוצרכו	34026
לעבור בברית מיוחד, לעקור אותו הזרע אותו ההרהור שנפל בלבם באונס גמור, למען לא יוציא פרחים	34027
ויצמיח מרורות, נורא להתבונן!	34028
וברמב"ן עוד מוסיף בזה, כי משורש מתוק לא יצא מר, מי שאין לו שייכות לע"ז לא יוליד מודה בה! כ"כ	34029
ברור הוא שכל מה שיקרה בדורות הבאים, הנה זה תולדת אותו הרהור! וכבר כתב כן הרמב"ם ז"ל	34030
באגרת תימן שלו, שכל מי שנטה מדרך הדת הנתונה במעמד ההוא, שאינו מזרע האנשים ההם ולא עמדו	34031
אבותיו על הר סיני, עד כדי כך הוא מצב הדברים, נורא מאד למתבונן להיוודע עד כמה מקדה באדם איזה	34032
הרהור ונטיה כל שהוא שנזרע בו לרע, ועיין שם ברמב"ן שאומר, ואל תקשה עלי מן הכתוב (יחזקאל	34033
י"ח) והוליד בן פריץ שופך דם, אמת הדבר וסוד גדול לא אוכל לפרש בו.	34034
הנה נוכל לסמוך על הרמב"ן ז"ל כי ידע האמת והסוד הגדול שבזה, אבל עכ"פ ניקח נא הערה נוראה	34035
היוצאת מזה, אם אחד עומד להתפלל ונופל לו באונס גמור איזה הרהור לא טוב, והוא גם כועס ומתרגז על	34036
אותה המחשבה הבאה לו, והוא גם אף ירוק ירק בה להשליכה מעליו, וסוף סוף גם על מחשבה זו צריכים	34037
לכריתת ברית להשרישה מכל וכל! ואמנם כן הוא באמת, ידיעות רבות ולימודים גדולים ורוב עמל ויגיעה	34038
רבה, צריך האדם להשקיע לו עד ינער מעצמו כל רושם ההרהורים שקדחו בו, צריך ללמוד הרבה איך	34039
להתנהג בכגון דא, קודם המעשה ובשעת מעשה ולאחר המעשה, איך לתקן המקור והשורש בבחינת	34040
כריתת ברית גמור.	34041
בדברינו אלה יבואר לנו פחדה של רבקה אמנו כשהתרוצצו הבנים בקרבה, ואמרו חז"ל כשהיתה עוברת	34042
על פתחי תורה של שם ועבר, יעקב רץ ומפרכס לצאת, עוברת על פתחי ע"ז עשיו מפרכס לצאת, ותאמר	34043
אם כן למה זה אנכי מתאוה ומתפללת על הריון, וכבר רבו המפרשים לבאר על מה כל הרעש להתחרט על	34044
כל ההריון? הלא יותר מפרכס לא היה כאן, ועוד הלא סוכ"ס יש לילדים אם צדקנית כרבקה אמנו, ואב	34045
גדול כיצחק אבינו, האם לא יועיל כלל כל חינוכם עליהם?	34046
הנה נוראות קחזינן מזה, כי מפרכס לבד אשר בא מחמת פתחן של ע"ז, כבר הרגיז כ"כ את דעתה של	34047
רבקה, וכבר אמרה נואש, שאין לה עוד עצה לתקנם, לא יועיל כבר גם אם אפילו הוא בנה של רבקה ואב	34048
כיצחק, כוחו של פרכוס גדול ועולה על גביהם, ועל כזה אמנם אמרו בגמ' (יומא פ"ג.) ההיא עוברת	34049
דארחא, אתו לקמיה דרבי חנינא, אמר להו לחושו לה ולא אילחשא, קרי עליה זורו רשעים מרחם, ונפק	34050
מינה שבתאי אצר פירי, הרשע הבא אחר כן, מהפרכוס הראשון הוא שנוולד, כאלו כבר אין עצה ותחבולה.	34051
הר"י (שע"ת ב' ח') בבקרו האנשים אשר ימנע מהם אור התשובה, מחמת כי הם זכאים וטהורים בעיניהם	34052
ולא יתעשתו על תיקון מעשיהם, כי ידמו בנפשם שהם מתוקנים, ואמנם הם חטאים לה' מאד, הלא כתוב	34053

34054	(קהלת ז') כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא עיי"ש. ותמיד אנו מתקשין בדבריו, האם לא
34055	יודע האדם אם חטא אם לאו, עד שהוצרך לבוא מצד הפסוק בקהלת? ולפי המבואר אמנם שפיר אפשר
34056	כזאת, דאיירי אמנם באדם שהנהו באמת צדיק וישר באמת, ואינו יודע מכלום איזה חטא שעבר בו, אולם
34057	מצד החזקה לבד אשר בקרא, זה לבד כבר די ומספיק לאדם להתעשת על תיקון מעשיו, כי גם פרכוסים
34058	אשר האדם אף לא מרגיש מהם מי יודע תוצאותיהם!
34059	על הכתוב (דהי"א כ"ט) שמרה זאת לעולם ליצר מחשבות לבב עמך, אמר הסבא ז"ל (חו"מ א' קמ"ה),
34060	שעל היצירה של מחשבות לבב עמך לבד, שם כבר צריכים להרבות בתפילה להיות שמרה זאת לעולם!
34061	והרי לנו פרשה מפורשת בתורה על מהותה של פרכוס, כל החרדה של רבקה אמנו שלא נחה ולא שקטה,
34062	על פרכוס של רחם היה, עד שהשיבו לה שני גויים בבטןך ושני לאומים ממעיך יפרדו, ולכאורה מה זה
34063	הפתרון על דרישתה של רבקה אשר בזה נתפייסה?
34064	הנה כאן נרמז כל יסוד ויסוד היצירה, כל ההווה והעתיד ויסוד עבודת האדם, הרמב"ן ז"ל אמר שהדבר יש
34065	לו סוד, אמת שסוד גדול ופליאה יש בדבר, לידת עשיו מיצחק לא היה במקרה אלא במכוון ודאי, והכתוב
34066	מעיד ע"ז ויאהב יצחק את עשיו, הרי כי גם אהבו, זהו הסוד הגדול של יצה"ר ויצה"ט אשר בבריאה, דוקא
34067	שניהם כאחד טובים, ודוקא משניהם יחד יצא התכלית והמכוון בבריאה, ובלי יצה"ר בטלה העבודה.
34068	בקבלת עול מלכות שמים אומרים ואהבת את ה"א בכל לבבך, וברש"י בשני יצריך, בכל נפשך ג"כ
34069	הכוונה ביצה"ר דהיינו באי רצון, וכן בכל מאורך ג"כ זה אומר באי רצון, כי דוקא מזה יוצאת אהבת ה',
34070	כל איש ישראל צריך להבין זאת פשוט בשכל, מלבד שזהו יסוד אמונתנו, שבלי יצה"ר בטלה כל העבודה,
34071	כל העבודה בנויה אך ורק על יצה"ר, אדה"ר קודם החטא מבאר הדעת תבונות, עבודתו היתה לבטל הרע
34072	בכוח עיי"ש, הכל דוקא ע"י המציאות של יצה"ר.
34073	יתעורר האדם מזה להתעשת על איזה פרכוס הבא אליו מקריאת ספר חיצון, כמה מלחמות צריך האדם
34074	לערוך על הצלת נפשו מפרכוס זה לחוד, על פרכוס לבד דפקה רבקה אמנו על פתחם של שם ועבר,
34075	וכש"כ במצבנו אנו כמה חיזוקים צריך האדם לעמוד בקשרי המלחמה, זה לעומת זה ללא כל התערבות
34076	והתקרבות, ולמען לזכור תמיד דברינו אלה, נציין נא לחשוב באומרנו פעמים בכל יום השמרו לכם פן
34077	יפתה לבבכם, שענין יפתה אין זה כי אם פירכוס כל דהו, וכ"כ נורא חומרו וכוחו של פרכוס עד חלילה
34078	וחרה אף ה'! ישמרנו ה'. (דעת תורה).
34079	
34080	מאמר תקז
34081	אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל (דברים
34082	כ"ט ט').
34083	אחז"ל (מדרש תנחומא, רש"י שם), למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה
34084	קללות חסר שתיים חוץ ממ"ט שבתו"כ, הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם
34085	אתם נצבים היום, הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כלייה והרי אתם קיימין לפניו.
34086	יש להתבונן בדברי הפיוס שאמר להם משה הרבה הכעסתם למקום ואתם קיימין לפניו, איך זה פיוס למה
34087	שאמרו ישראל מי יוכל לעמוד באלו? וכי הקללות לחינם נאמרו? וכבר אחז"ל (ב"ק נ'). כל האומר
34088	הקב"ה וותרן יותרו מעיו, וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מי יוכל לעמוד באלו, גם מהו הפיוס שאמר להם
34089	הרבה הכעסתם למקום והרי אתם קיימין לפניו, ממה נפשך אם כ"כ הרבה הכעיסו לפניו עד שראויים
34090	שיחולו עליהם הקללות שבתורה ואעפ"כ לא חלו, א"כ מה טעם בזה, והלא אין הקב"ה וותרן?
34091	אבל הענין הוא כמו שידוע לכל מבין, שאין העונשים באים על האדם בתור נקמה ח"ו, כי אם צדקת מה
34092	תתן לו, וכן להיפך, אלא הכל לטובת האדם, יסורים הוא מלשון מוסר, כי ע"י היסורים מתייסר האדם
34093	ונשבר לבו בקרבו ואז הוא מוכן לתשובה וכמ"ש (תהלים נ"א) זבחי אלהים רוח נשברה לב נשבר ונדכה
34094	אלהים לא תבזה, וכתב הגר"א ז"ל, משל לשדה שרוצים לזרוע בתוכה, צריכים לחרוש האדמה ולהפוך
34095	הרגבים ואז יכולים לזרוע, משא"כ בלא חרישה איך יפול בה הזרע? כן הוא לב האדם, היסורים חורשים
34096	את לבו ועושים אותו רך, ואז הוא יכול לזרוע בתוכו ולהצמיח תבואת התשובה.
34097	מעתה נבין הדבר, שמכיון ששמעו ישראל הקללות הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, הרי שפחדו
34098	מפני הקללות, והיה להם צער ויסורים שמא יבואו עליהם הקללות ואיך יעמדו בהם, כיון שראה משה כך
34099	אמר להם טוב הדבר שפחדתם ויראתם, כי כל תכלית הקללות הוא בכדי לשבר את הלב ולהניעו לתשובה,
34100	וא"כ כשנשבר לבבכם כבר בשמיעת הקללות לבד, הנה נחרש הלב וראוי לזרוע בו צדקות, והרי הגעתם
34101	עד התכלית שיצמיח לכם השי"ת ישועות, ודייכם בזה כאילו כבר חלו עליכם הקללות ממש, והא ראייה
34102	שהרבה הכעסתם למקום ואתם קיימים!

ועפ"ז נבין גם מ"ש להלן, פן יש בכם איש או אשה או משפחה או שבט, והיה בשמעו את דברי האלה	34103
הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי, לא יאבה ה' סלוח לו כי אז יעשן אף ה' וקנאתו באיש ההוא	34104
ורבצה בו כל האלה הכתובה בספר הזה, כלומר מה שאמרתי לכם אתם נצבים, כל זה מפני שהוריקו	34105
פניכם ונשבר לבכם בקרבכם, היה די לכם רק בשמיעת הקללות לבד, אבל פן יש בכם איש או אשה אשר	34106
בשמעו את דברי האלה הזאת לא יפחד ולא יתייסר, ויאמר שלום יהיה לי, אז אין עצה בשבילו רק ורבצה	34107
בו כל האלה במציאות ממש, עד ומחה ה' את שמו מתחת השמים.	34108
לא יאבה ה' סלוח לו, ולכאורה מאי שייך כאן הא דלא יאבה ה' סלוח לו? וכי הוא מבקש סליחה? הלא	34109
הוא אומר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך, אבל לכשנדייק בפרשה נראה מפורש דבאדם כזה איירינן,	34110
שלא כפיו כן לבו, אלא ככל הרשעים שיודעים כי רע ומר דרכם, אבל בלבם לא כן ידמו, וכן התחיל משה	34111
רבינו ע"ה ואמר פן יש בכם איש או אשה אשר לבבו פונה היום מעם ה' אלהינו, לבבו דייקא, בפיו תראה	34112
אותו בא לביהכ"נ ומתפלל, אבל לבבו פונה היום ללכת לעבוד את אלהי הגוים ההם.	34113
והנה מלפנים היה יצה"ר מפתה האדם לעבוד ע"ז, וכשביטלו סנהדרין יצה"ר של ע"ז, הרי הוא מפתהו	34114
לעבוד את עצמו, ע"ז של כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה! וכל זה אינו חושב לסתירה בינו לבין	34115
תפילתו ועבודתו להשי"ת, ולכן הוא בא לביהמ"ד ומתפלל, ומברך על כל דבר, אבל לבבו פונה מעם ה'	34116
ללכת לעבוד את עצמו בע"ז של כוחי ועוצם ידי, וממילא הוא נכשל הרבה במעשים רעים וחטאים לה'	34117
מאד.	34118
אח"כ מזדקרים לעיניו הקללות האמורות בתורה, אז הוא משקיט סערת רוחו ומתברך בלבבו, כאדם	34119
שמקבל ברכה מצדיק גדול בעל מופת מפורסם, ומתמלא שמחה ואומר שלום יהיה לי, והרי זה אמירה	34120
נעימה והרגשה טובה בלבבו, כי יכול ללכת בדרכו זו של כוחי ועוצם ידי הלאה! וזהו כי בשרירות לבי	34121
אלך, ובכך אע"פ שבפיו ובשפתיו יתוודה ויבקש סליחה ומחילה על חטאיו, לא יאבה ה' סלוח לו, כי אז	34122
יעשן אף ה' וקנאתו באיש ההוא, ורבצה בו כל האלה הכתובה בספר הזה.	34123
וכן פי' האבן עזרא וז"ל, שלום יהיה לי אע"פ שאלך בשרירות לבי, כי בצדקת הצדיקים אחיה, כי הם	34124
רבים ואני יחיד עי"ש, וכן מפורש בספורנו וז"ל, והתברך בלבבו יקבל האלה בפיו ויתברך בלבבו לבטל	34125
אותה לאמר שלום יהיה לי, למען ספות הרוה את הצמאה, והטעם שיקבל האלה בפיו הוא, כדי להוסיף את	34126
נפשו הרוה ושבעה בכל תאוותיה עם עדת אל הצמאה ונבדלת מן התאוות הגשמיות כדי לשמוח עמהם	34127
בברכתם עכ"ל.	34128
והנה אף כי אמת הוא הדבר הזה שהצדיקים מקיימין את העולם, כמ"ש במשנה (אבות פ"ה) בעשרה	34129
מאמרות נברא העולם, ומה ת"ל, אלא ליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם שנברא בעשרה	34130
מאמרות, אבל לא בשביל זה יסיר אדם פחדו מעבירות שבידו ויאמר שלום יהיה לי, ולא נאמר שכל חוטא	34131
ופושע יוותרו לו בשביל הצדיקים, אדרבה כשם שאמרו כדי ליתן שכר לצדיקים שמקיימין את העולם, כך	34132
אמרו ולהפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם.	34133
אבל הענין הוא, שהיצר מטעה את האדם לעשות חשבון שקר, מפתהו ואומר לו לא תוכל להתגבר כעת על	34134
תאוותך, צעיר הינך לימים ודמך רותח, מוטב לך להניח את הרהורי התשובה לעוד זמן, כשתחלש קצת	34135
התאוה הבווערת בקרבך, אז תקום כארי וכלביא תתנשא בתשובה שלמה לפניו ית', אבל עכשיו ההכרח לא	34136
יגונה אף כי לא ישובח, ואכן לא שם על לבו כי כל הדברים האלה מפיתויי היצה"ר הוא, להטביעו בים	34137
התאוה ולאבדו משתי העולמות ר"ל, וכמ"ש ז"ל (סוכה נ"ב): משביעו רעב מרעיבו שבע, ואדרבה אם לא	34138
ילחום כנגד יצרו עכשיו, יהיה קשה לו אח"כ שבעתים והתאוה תתגבר אצלו יותר ויותר, ועל הכל הרי	34139
כבר אמרו במשנה (יומא פ"ה:): האומר אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה.	34140
מעתה יש גם להבין היטב, לכאורה איזה תועלת יש בזה שאמרה תורה על האדם שאומר שלום יהיה לי,	34141
לא יאבה ה' סלוח לו כי אז יעשן אף ה' באיש ההוא ורבצה בו כל האלה הכתובה בספר הזה, הלא כבר	34142
שמע גם מקודם את הקללות, כדכתיב ברישא והיה בשמעו את דברי האלה הזאת, ושמיעה זו ודאי לשון	34143
הבנה הוא, שמבין כל הענין על מה ולמה הם באים, ואעפ"כ הוא מתברך בלבבו ואומר שלום יהיה לי,	34144
דאל"כ שוגג הוא, ולמה לא יאבה ה' סלוח לו, וא"כ מה תועלת אם חוזרים ומשמיעים לו שלא יאבה ה'	34145
סלוח לו ורבצה בו כל האלה.	34146
אבל לפימ"ש מובן מאד, ולמדנו אגב דבר נפלא בכוח נשמתו של כל אחד ואחד מישראל, שכל זה שאומר	34147
שלום יהיה לי, הוא מפני שחושב עוד יגיע זמן שאשוב בתשובה ויסלח לי השי"ת, אבל מכיון שאמרה	34148
תורה לא יאבה ה' סלוח לו, אז ישליך מעליו כל שקרי טענות יצרו, ויראה ברור מה עולל לנפשו בכל	34149
אלה, אז יכנע ויהיה לבו נשבר בקרבו, ושוב לא יאמר שלום יהיה לי וינצל כצבי מיד!	34150
ומצאנו כן במעשה דר"א בן דורדיא (ע"ז י"ז), שאמרה לו הזונה שאין מקבלין אותו בתשובה, ונתעורר	34151
ועשה תשובה גדולה מאד, שהניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכיה עד שיצאה נשמתו, יצתה בת קול ואמרה	34152

ר"א בן דורדיא מזומן לחיי עוה"ב, ושאל הגר"צ בלאזר צוק"ל, מהו הטעם שהזונה עוררה אותו לתשובה? הרי היא היתה ודאי מעוניינת להיפך! ותי' הגר"צ דצריך לפרש הכי, שהיא הרגישה בו שעושה את העבירה בפחד, כי היה מאותם שמתברכים בלבבם ואומרים שלום יהיה לי, עכשיו אני מוכרח לילך בשרירות לבי כי יצה"ר בוער בקרבי, ולכשאזקין אעשה תשובה ושלום עלי נפשי.	34153 34154 34155 34156 34157
אבל מ"מ הרגיש פחד בלבבו, כי ידע שהוא רודף אחרי העריות ושמגיע לו הקללות הכתובות בתורה, ולא עשה העבירה בשלום כדרך שאר הרשעים, לכן הזונה שרצתה שיעשה את העבירה בלב שקט אמרה לו, כי שוב אין מקבלין אותו בתשובה, ואין לך תקוה לשוב בתשובה, ואתה ממילא כבר אבוד לעוה"ב, א"כ תהנה עכ"פ בעוה"ז, אבל ר"א בן דורדיא אדרבה כששמע והרגיש שאין מקבלין אותו בתשובה, דהיינו כי שוב לא יאבה ה' סלוח לו, דבר זה דחף אותו לשוב מיד ועשה תשובה שלימה ונפלאה עד שזכה למה שזכה עי"ש בגמ'. (לב אליהו).	34158 34159 34160 34161 34162 34163 34164
מאמר תקו	34165
אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל (דברים כ"ט ט').	34166 34167
וברש"י ומדרש אגדה, למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים חוץ ממ"ט שבתורת כהנים, הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם אתם נצבים היום, הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כלייה והרי אתם קיימין לפניו, היום כיום הזה שהוא קיים והוא מאפיל ומאיר, כך האיר לכם וכך עתיד להאיר לכם, והקללות והיסורין מקיימין אתכם ומציבין אתכם לפניו עיי"ש.	34168 34169 34170 34171 34172
חז"ל מספרים לנו על דור המדבר דור מקבלי התורה, דור באי הארץ דור שעוונותיהם ספורים, והם פניהם הוריקו! וכבר התעורר בזה הר"י (ש"ת ב' ט') וכתב, והנה אנשים צדיקים וישרים בלבותם, והם שאגה להם כלביא תמיד במחשבותם, וינהמו על חטאיהם כנהמת ים, ולמי שהדברים נוגעים אותו, הלא ודאי כמעט ותצא נשמתו משמע כל קללות התוכחה, בראותו לפניו כל הגיהנום הנורא אשר על חטאים, ויאמר ודאי מי יכול לעמוד באלה? כי מי יצדק לפניו בדין? אחרי כי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא!	34173 34174 34175 34176 34177 34178
כשאמר להם כל התוכחה הוריקו פניהם, ותיכף הוצרך משה לקרוא לכלל ישראל להרגיעם ולפייסם, אתם נצבים היום, הקללות והיסורים מקיימין אתכם ומציבין אתכם לפניו, חז"ל אומרים (מגילה י"ד). גדולה הסרת טבעת יותר ממ"ח נביאים, למדים מזה שהסרת טבעת עצמה היא מ"ח נביאים, כל מה שמגיעים ממ"ח נביאים משיגים ג"כ מיסורים, מיסורים נעשה האדם חכם ונבון, ולא עוד אלא שגדולה, נמצא שאדרכא היסורים הם הנותנים חיות לאדם.	34179 34180 34181 34182 34183
וצריכים להבין את זה כמו האש, שמביטים עליו כמו על מזיק ממש, ובאמת אינו כן, כי הרי כל חיותו של אדם הוא מהאש, ואם יחסר לו ממידת האש, ממידת החום הטבעי אשר באדם מיד הוא מת, הרי שהאש כשהוא במידתו הוא הנותן חיים, ורק אם מתגבר האש יותר על הראוי, אם החום הטבעי מתגדל יותר מדאי אז הוא מת ממנו, הנה רואים אנו מציאות כזו, שדבר שהוא נותן חיים לאדם, יש אופן שיכולים למות ממנו כשמתרבה יותר מדאי.	34184 34185 34186 34187 34188
ואמר להם היום, כיום הזה שהוא קיים והוא מאפיל ומאיר, כך האיר לכם וכך עתיד להאיר לכם, מצבים מצבים ישנם באדם, המצבים מתחלפים בימי חיי האדם, יש מצב של חושך ואפלה ממש, אבל אל יאוש! ידע האדם כי חושך לא מחריב, חושך אינו אלא ענין של חיצוניות, חושך אינו אלא מכסה על האור, ומתחת המכסה והנה אור, אמנם כי במצב של לילה לא טוב לו לאדם, החושך מכסה כל הארץ, איש לא רואה את אחיו, לילה הוא! אבל שומרים לבוקר, ביאת הבוקר הוא בודאות, המציאות האמיתית הוא האור, גם בעת חושך נפשו לה', גם בעת חושך מרחוק נראה לו ה', לא נופל הוא לפני החושך, כי היום ודאי יבוא, כרגע ויהיה אור.	34189 34190 34191 34192 34193 34194 34195
הקללות והיסורים נוראים מאד, עומקו של גיהנום מי ידענו, ובאמת מיהו זה אשר יהיה יכול לעמוד באלו, גם משה רבינו כשהקב"ה הראהו גיהנום אמר משה מי נדונין בו, אמר לו הרשעים, התחיל משה מתיירא מן גיהנום, אמר לו הראיתך בעיניך ושמה לא תעבור (במדבר רבה כ"ג ה'), אבל פייסם בזה כי הקללות יכלו ואתם בני ישראל לא אעשה כלה, האיר לכם ועתיד להאיר לכם, קץ שם לחושך, גם הקללות גם הגיהנום קץ להם, עם סילוק לילה והנה היום, היום קיים לעולם והוא מאפיל ומאיר, כך אתם קיימין לפניו, מתחת הרע הטוב צפון, ומה רב טובך אשר צפנת ליראיך (תהלים ל"א), הקללות והיסורים הם המציבין אתכם לפניו ית' לרב טוב אשר צפון ודאי. (דעת תורה).	34196 34197 34198 34199 34200 34201 34202

	34203
מאמר תקט	34204
לעברך בברית ה' אלהיך ובאלתו אשר ה' אלהיך כורת עמך היום (כ"ט י"א).	34205
בילקוט שמעוני, שלוש בריתות כרת הקב"ה עם ישראל, אחת כשיצאו ממצרים, ואחת בחורב, ואחת כאן,	34206
ולמה כרת הקב"ה עמהן כאן, מפני שאותה שכרת בחורב בטלום ואמרו אלה אלהיך ישראל, לפיכך חזר	34207
וכרת עמהם, וקבע עליה קללה במי שחוזר בו, ואומר רש"י ז"ל, למען הקים אותך היום לו לעם, כ"כ הוא	34208
נכנס לטרוח למען קיים אותך לפניו לעם, לפי שדיבר לך ונשבע לאבותיך שלא להחליף את זרעם באומה	34209
אחרת, לכך הוא אוסר אתכם בשבועות הללו שלא תקניטוהו, אחר שהוא אינו יכול להיבדל מכם.	34210
בכלל צריכים להבין את ההשקפה הזו של למען הקים אותך לו לעם, מהו הייעוד הזה ומדוע זה תלוי	34211
בברית, ועוד שהברית היא ולא אתכם לבדכם, ואת אשר איננו פה עמנו היום, מדובר על כלל ישראל לכל	34212
הדורות, למשל אצלנו אם נקבל עלינו קבלה של שבת בבית ה' כל ימי חיי ופתאום מקבלים מכתב	34213
מהבית, ואז מתחילה ההשפעה, ומה מועילה הקבלה? הכל נשכח בזמן הנסיון וההשפעה, אז גם כאן מה	34214
יועיל הברית הרי כבר היתה קבלת התורה, ועברו ארבעים שנה במדבר, וכל זה בטל, ומה יועיל עוד	34215
ברית? מי מבטיח שגם זה לא יבוטל כשהמצב ישתנה, או כשיהיו נתונים תחת השפעה כל שהיא? והתורה	34216
משיבה למען הקים אותך היום לו לעם, מי אומר שתירוצן זה כבר מבטיח שלא תהיה הפרת הברית	34217
החדשה?	34218
אבל באמת יכולים לראות כאן השגה נפלאה בתורת ה', התורה כ"כ מעריכה את כוח הבחירה של האדם	34219
וכמה ביכולתו להשיג, יש לו בהחלט הכוחות לעמוד בפני כל השפעה וכל נסיון, ואין הדבר תלוי אלא בו,	34220
התורה רוצה כאן לשרש ולעקור מן האדם את הזלזול בעצמו ובכוחותיו, את הייאוש האופף אותו בכל	34221
מצב.	34222
לא כן הדבר, אין לאדם להתיימשך אלא בו תלויה כל ההשקפה, ובכוחו להעמידה על תילה וזה נוגע לו	34223
ולדורות, את אשר ישנו פה עמנו, ואת אשר איננו עמנו, הידיעה הזו שהתורה נותנת לאדם על כוחותיו	34224
ואפשרויותיו, יש בה כדי להפיח בו רוח חיים ולחזק את השקפתו בדרך התורה, שהכל בידו, ואין דבר	34225
בלתי אפשרי ברוחניות, אך הכל תלוי במסירות נפשו, וכמה שימסור נפש כן ישיג.	34226
במס' (שבת ק"ל) איתא, כל מצוה שמסרו ישראל עצמן עליה למיתה בשעת גזירת המלכות, כגון עבודת	34227
כוכבים ומילה עדיין היא מוחזקת בידם, וכל מצוה שלא מסרו ישראל עצמן עליה למיתה בשעת גזירת	34228
המלכות כגון תפילין, עדיין היא רפויה בידם, ומביאה הגמ' על אלישע בעל כנפיים, שלכאורה הלא הוא	34229
מסר נפשו, אבל התוספות מסבירים, שמה שלא מסר נפשו לומר תפילין הן כששאל אותו הקסדור, אלא	34230
ענה כנפי יונה, אף כי נעשה לו נס ונמצאו כנפי יונה, אבל מסירות נפש אין כאן.	34231
זהו הסוד שמגלה לנו כאן הגמ', אם מצוה רפויה בידינו זהו חסרון במסירות נפש, ואין לנו לתלות את	34232
התירוצן בזה ובזה, היינו אנוסים, הגוים הפריעו, השכנים השפיעו וכדומה, כל התירוצים אינם מועילים,	34233
האמת היא שחסר במסירת נפש, ואם כן אם ישראל יטענו בדורות הבאים שהם אנוסים, התורה מגלה להם	34234
כאן שאין זה תירוצן, וע"י מסירות נפש אפשר לעבור את כל המצבים ולהמשיך בהשקפה, השקפת התורה,	34235
וכל מעשה של האדם יש לו השלכות מיד ולדורות.	34236
והרי אנו רואים גם לצד הטוב, איך לפעמים כשתלמיד אחד קיבל עליו קבלה טובה ונמצא במצב רוח גבוה	34237
ומסור לעבודה, רואים כמה מרץ יש לו, כמה הוא רץ ומתרוצץ כדי להשפיע על חברים ועל תלמידים	34238
צעירים, והדברים נקלטים ועושים פירות בגלל שהם יוצאים מן הלב, ואותו דבר להיפך, תלמיד בשעת	34239
רפיון וחולשה, אף אם הוא לא מדבר בפועל עם חברים, אבל הציור שלו משפיע מעצמו, וכך כל הזמן	34240
האדם משפיע על זולתו בהנהגתו, אף אם הוא לא נוהג כמו מורה עם תלמיד.	34241
עכשיו אנו עומדים לפני ימי הדין, ואז כל אחד ואחד נתבע לא רק על עצמו אלא גם על מה שהתנהגותו	34242
השפיעה על אחרים, בבחינת על מי שישנו פה עמנו, ועל מי שאיננו פה עמנו, וידוע המעשה של אותו	34243
סנדלר שהתעשר וערך חתונה לבתו באולם המיועד לעשירים ונשואי פנים, ואז בזמן החופה אחד	34244
העשירים שראה כפגיעה ביוקרתו שכזה סנדלר נכנס בכזה אולם, הוציא את הנעל שלו ושאל אותו בפני	34245
קהל ועדה, כמה יעלה לתקן את נעליים אלו? וזו היתה פגיעה עצומה והלבנת פני חבריו ברבים, ועל זה	34246
אמר ר' ישראל סלנטר זצ"ל, שכל גדולי אותו הדור יתבעו על מעשה זה, בגלל שלא חיננו ולא נמנע כזה	34247
מעשה.	34248
זוהי הערבות ואין לתלות במדינה, בתקופה בנסיון במצב וכו', ראינו שבני ישראל הלכו במדבר, קיבלו	34249
התורה בברית, ואותה הברית למען הקים אותך היום לו לעם, השפיעה לאורך כל הדורות וממשיכה	34250
להשפיע, ואנו היום יושבים מכוחה ולומדים תורה, כי כל דור הוסיף ע"י מסירות נפש כוח בלומדי התורה,	34251
וה"ה לצד הפוך רח"ל.	34252

פן יש בכם איש או אשה או משפחה או שבט, אשר לבבו פונה היום מעם ה' אלהינו, לא יאבה ה' סלוח לו, כיון שזה נוגע לכל ההשקפה, כל איש או אשה בנפרד יכולים לפגוע בכל הייעוד של למען הקים אותך לעם, ועל זה צריכים שלוש בריתות בלי ייאוש, עוד ברית ועוד ברית כדי לשמור על התכלית ועל הייעוד, כמה זה מחייב אותנו להתעורר ולהתבונן במעשינו, ולהתחזק במעשה התשובה, יש במעשינו אחריות על עצמנו ועל הזולת, ועל כל כלל ישראל כדי להמשיך את המסורת המקודשת של למען הקים אותך היום לו לעם והוא יהיה לך לאלהים כאשר דיבר לך, וכאשר נשבע לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב. (דגל המוסר).	34253 34254 34255 34256 34257 34258 34259 34260
מאמר תקי	34261
לעברך בברית ה' אלהיך ובאלתו אשר ה' אלהיך כורת עמך היום (כ"ט י"א).	34262
עיקר חכמת האדם להיות נגד עיניו אחרית, כי זה אות כי כבר שב שכלו להיות שורר בביתו, כי זה כוח השכלי לקרב הרחוקות, להיות העתיד כהוה, וזה לא יכול להיות רק אם כבר העמיק בחכמה, להוציא מכוח אל הפועל כוח נפשו המשכלת, בהבנתו עונג של חכמה ומדע, ולהבדיל ולהכיר הבדלת עובר לקיים, ולהבדיל בין עונג מצומצם, לעונג רחב בלי מצרים, והבדלת עונג מעורב בעצבים ברובו, לעונג זך ובהיר בלי שום תערובת עצב, רק כולו מחמדים בלי הפסק.	34263 34264 34265 34266 34267
ובזה יתבטל נועם התאוות הבהמיות, והרצון השוטף למידות המגונות, ואז יתעצם כוח השכל לעמוד על תכונתו, לקרב העתיד כהוה, ויעמוד נגד עיניו עוצם החרטה באחרית, כשיבורר ההבדל בחוש, ובפרט כי אז כבר חלפו ועברו ההנאות המדומות, והצער מהם קיים לזמן ארוך מאד ועצום מאד מי יכילנו, זוהי החכמה האמיתית שראוי להקרא חכם עבודה, כי הוא מכיר דבר כמו שהוא, וזהו יסוד החכמה, והתבונן באלה הדברים כי המה מעט הכמות ורב האיכות.	34268 34269 34270 34271 34272
ועל זה כרת ה' אלהינו אתנו ברית, לעברך בברית ה' אלהיך ובאלתו אשר ה' אלהיך כורת עמך היום, ולא אתכם לבדכם אנכי כורת את הברית ואת האלה הזאת, כי את אשר ישנו פה עמנו ואת אשר איננו פה עמנו היום, הנה מבואר באר היטב, כי כמו שאנו מחוייבים לקבל הברית, כן אנו מחוייבים לקבל האלה, והנה קבלת האלה היא הידיעה וההתבוננות בה, כי לא היה רצון השי"ת לקלל בניו לחינם, אבל להבינם הכרחיות הקבלה של הברית, היינו התורה עד שהעובר על התורה מוכרח ח"ו להאלות, ומזה יתבוננו בניו להתחזק בקיום התורה, וזהו כוונת ההעברה באלתו.	34273 34274 34275 34276 34277 34278
והנה מי שאינו מכין עצמו להבין אחריתו, הרי אינו עובר באלתו, וכבר אמר הכתוב והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי ופירש הרמב"ן ז"ל, שלום יהיה לי כי אינו מקבל עליו האלות, ואז יעשן אף ה' וקנאתו באיש ההוא, והתבונן מה שנא' שם ורבעה בו כל האלה הכתובה בספר הזה, האלה מצאה קן לה לשכון אצלו, יען כי אינו רוצה למרר לבבו הערל, ורוצה לפתות עצמו שלום יהיה לי למען יחטא בהרחבת הלב, והרי הוא כאילו ממאן בתורת ה' וברפואתו, זהו פורק עול מ"ש, ויעשן אף ה' וקנאתו עליו ורבעה בו כל האלה, והמורגל בעיון הדק מבין כי מי שאינו עוסק בהכנת בינתו ועוצם חרסת אחריתו, הרי זה ממש אומר שלום יהיה לי.	34279 34280 34281 34282 34283 34284 34285
דברנו עוד נוראות בביאור הרמב"ן ז"ל בזה, אמנם די בזה שכתבנו, כי האומר שלום יהיה לי, פי' שאינו משיב אל לבו אחריתו כי רע ומר הוא, ורוצה לחטוא בהרחבת הלב, הפסוק מעיד עליו כי ח"ו יצא מרעה אל רעה שלא הורגל בה, למען ספות הרוה את הצמאה וגדול עונו מנשוא, ורבעה בו כל האלה ר"ל, הרי נתבאר היטב גודל החיוב של ההתבוננות להשכיל ולהטיב.	34286 34287 34288 34289
והנה מבואר בפסוק, כי העברת הברית והאלה היא גם לאת אשר איננו פה, והנה כוונת האלות כעין טוב מאד זה המות, היינו להכניע הנפשיות, וא"כ את אשר איננו פה שלא היה אז בעת שענו הלויים בקול רם, וגם בעת ששלח השי"ת ע"י משרע"ה התוכחות, האם יכול להתפעל כמו אז ששמעו ממרע"ה מפה אל פה, וגם במעמד הלויים לפני כל ישראל, ומה הוא ההעברה באלות?	34290 34291 34292 34293
וע"כ כמו שבארנו, שההכנות להתחכם ולהבין אחרית דבר מראשיתו היא העברת הברית, וא"כ מי שאינו מקבל הרפואה של הקב"ה, הרי כאילו אומר אי אפשי בתורתך ואי אפשי ברפואתך ר"ל! ועל כן מי האיש החכם ויבין את זאת, יקח רפואה של הקב"ה, להתבונן אחריתו ושב ורפא לו אכ"ר, שנזכה לכנוס בברית ה' ובאלתו לרפואתנו, לקיים התורה כרצונו ית' וטוב לנו כל הימים!	34294 34295 34296 34297
(חכמה ומוסר ח"א מא' מ"א).	34298 34299
מאמר תקיא	34300
לעברך בברית ה' אלהיך ובאלתו אשר ה' אלהיך כורת עמך היום (כ"ט י"א).	34301

בברית ה' אלהיך אנו מבינים הפירוש, אבל אלה פירוש קללה צריך להבין, מה הכוונה שנעבור דרך הקללה? הביאור הוא, שהאדם צריך להעביר לפניו את האחרית מה יהיה אם יעבור על התורה, וזהו לעברך בברית ה' אלהיך שתקיים ברית התורה, ומה המה האמצעיים לקיים ברית זו? לפחד מפני העונשים אם תעבור על הברית, שיעבור דרך שכלו ולבו מה שיארע לו אם יעבור על התורה, וכמ"ש (תמיד ל"ב) איזהו חכם הרואה את הנולד, שהאדם צריך לצייר בשכלו מה שיארע לו באחרית אם יעבור על התורה, וגם צריך להעביר בשכלו ובלבו כל אחרית האדם עלי אדמות, שיהיה עומד לנגד עיניו אחריתו, וממילא יפחד מלעבור על התורה.	34302 34303 34304 34305 34306 34307 34308
והזהירה התורה פן יש בכם איש או אשה, והיה בשומעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי, לחשוב ולצייר מה שיכול להיות אתו אינו רוצה, לא שאינו מאמין ח"ו, הוא מאמין הכל כמו שצריך, אבל לעמוד ולצייר לפניו מה שיהיה ביום המות ואחריו שיצטרך לתת דין וחשבון, ענין זה אינו רוצה, כי חושב שיחסר לו עונג החיים ע"י זכירה זו, מאמין הוא שכך יהיה, אבל למרר את עצמו כבר מעכשיו ולא יהיה לו חיים, כל זה אין ברצונו.	34309 34310 34311 34312 34313
אכן הוא טועה טעות גדולה ומרה, כי מה שמתעלם מחשבון צודק זה, הוא מפני שרוצה לילך בשרירות לבו, ולכן חושב כי בעוד זמן כשיסתדר ויסדר משפחתו בטוב, אז יקח לעצמו מועד ויעשה חשבון נפשו בטוב, אין אני פוטר את עצמי שלא אשוב בתשובה לעולם ח"ו, יגיע זמן שאתבונן באחריתי ואיישר דרכי, אבל כעת קשה מאד לעשות כן והתברך בלבבו שלום יהיה לי, והכתוב צווח לו חכמו ישכילו זאת יבינו לאחריתם!	34314 34315 34316 34317 34318
והרמב"ן כותב, אתה מניח את החשבון לאחר זמן, כי הטבע קשה מאד, ורצונך לסדר מקודם את עצמך וב"ב בחומר ובלבנים, וחושב שיש לך עוד זמן, אך דע כי כשיגיע הזמן כבר לא יהיה לך לב, כי עבירה מטמטמת לבו של אדם, אז הלב יהיה כבר מטומטם מלהבין ולעשות חשבון, והחי יתן אל לבו כבר לא יהיה אצל אדם זה, כי לבו שוב אינו מרגיש כלל, לא ירגיש שום עונג ברוחניות ולהיפך ירגיש רק תענוגי העוה"ז.	34319 34320 34321 34322 34323
הרמב"ם אמר שכשהמושכלות לוחמים עם המורגשות, המורגשות תמיד מנצחות את המושכלות, והרמב"ם מדבר באדם שמבין בשכלו, היינו שיש לו ידיעות נכונות בעבודת השי"ת, אבל רק ידיעות בשכלו, אך בחיים החומריים הוא מרגיש ממש תענוג, זה נקרא מורגשות, אדם כזה נופל בשכלו תחת הרגשיו.	34324 34325 34326
את הערב והמתיקות בחיי עוה"ז מרגיש האדם בחושיו, אבל את האחרית בעת שהרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה, יודע הוא כל זה נכון, ומאמין באמונה שלמה, אבל בהרגשתו אינו מוצא כל זה, כי רק ידיעה מושכלת הוא יודע אבל לא מורגשת, אינו מרגיש שום מתיקות בתפילה, רק מתגלגל אצלו התפילה והלימוד כהרגלו מצות אנשים מלומדה, וע"ז כותב הרמב"ם שכשהמושכלות לוחמים עם המורגשות, המורגשות ודאי ינצחו, שעניני עוה"ז הוא מרגיש, ורוחניות אין בהרגשתו, הרי הוא בהכרח אדם מגושם שהוא נתון כולו בחומריות, ממילא השכל שלו עם כל ידיעותיו אין מועילות לו כלום, ונפולות למרמס תחת הרגשותיו בחומריות עניני עוה"ז.	34327 34328 34329 34330 34331 34332 34333
לכן צריך האדם לעמול הרבה שהשכל יהיה שליט גם על חושיו, וירגיש מתיקות ועונג ברוחניות בלימוד התורה, כשמחדש סברא בלימוד ירגיש הנאה גדולה, שלא יחליפנה בשום הנאה חומרית בשום אופן בעולם, כיון שהוא מרגיש ממש מתיקות התורה, וכן הדבר בתפילה, זוהי עבודת האדם שבייא את המושכלות לידי מורגשות, ואז ילחמו המורגשות הרוחניות כנגד המורגשות החומריות, ובודאי המורגשות שבשכל ינצחו, כי השכל הוא נצחי לכן ירים ידו וגבר!	34334 34335 34336 34337 34338
למען ספות הרוה את הצמאה, האדם בטבעו, למרות שהוא מאמין בעונש המר מתברך בלבבו לומר בשרירות לבי אלך כעת, כי בהיותו צעיר לימים, קשה לי להרגיש בלב את המושכלות, ואניח המלחמה לעת זקנה, ע"ז כותב הרמב"ן כי טעות גדולה היא, שמניח חשבוננו עד לאחר זמן, כי אז יהיה עוד יותר גרוע, וכמ"ש למען ספות הרוה את הצמאה, ומפרש הרמב"ן, שיש דברים כאלו שאין האדם מתאוה להם כלל, ואין לו צמאון לזה, ואם האדם נעשה שטוף בתאוה שהוא מתאוה וממלא תאוות, אח"כ מתאוה עוד לדברים רעים, אשר בתחילה לא היה מתאוה להם כלל.	34339 34340 34341 34342 34343 34344
וכבר כתב הרמב"ן בתחילת פ' קדושים, שלא יטעו לומר שהתורה הזהירה רק על עריות שיש בהם חייבי כריתות וחייב מיתות ב"ד, סקילה שריפה הרג וחנק, אלא אף מי שנשא אשה כשרה לו והיא טהורה, ונעשה שטוף בהיתר, הנה נקרא נבל ברשות התורה! וסופו לעבור גם על איסור כריתות ומיתות ב"ד, מכיון שיש לו נבלות בנפש, גם הראב"ד בספרו בעלי הנפש מאריך בחומר ענין זה, ובכל מקום שכתוב סתם עבירה, מפרשים הראשונים שהמכוון הוא לתאוה זו.	34345 34346 34347 34348 34349
והנה האשה הזו שהוא שטוף בה בהיתר, אם ילדה והיא טמאה משך זמן, הרי האדם הלזה עומד במצב מלחמה נוראה מלחמת היצר ובנסיון גדול, כי מכיון שלא התרגל לפרוש מן ההיתר, לא יוכל לעמוד גם	34350 34351

כנגד האיסור ויכשל ח"ו, ואפי' אם עדיין לא נכשל באיסור ממש, הרי קורא אותו הרמב"ן נבל! הגם	34352
שהוא ברשות התורה מ"מ נבל מיקרי, וכשיש לאדם תואר זה של נבל, יודעים אנו מה שכתוב (תהלים	34353
י"ד) אמר נבל בלבו אין אלהים, הרי שיכול להגיע בנבלותו עד כדי כפירה ר"ל.	34354
וכן מי שיש לו חמדת הממון היינו ממון של היתר, שאינו מרמה ואינו גוזל ואינו נותן מידה מזוייפת, אבל	34355
הוא נתון ראשו ורובו במסחרו ובעשיית הון, עד שאין לו פנאי להתפלל במנין וחוטף התפילה בביתו, וכן	34356
אין לו פנאי אפי' לקבוע עתים לתורה והנהו שטוף במידת החמדה, אף כי רק ההיתר חומד, מ"מ נבל הוא.	34357
(לב אליהו עמ' שכ"ד).	34358
	34359
מאמר תקיב	34360
כי אתם ידעתם את אשר ישבנו בארץ מצרים ואת אשר עברנו בקרב הגוים אשר עברתם (דברים כ"ט	34361
ט"ו).	34362
הנה אחד הכוחות המרכזיים שהאדם משתמש בו ופועל על פיו הוא ראיית העינים, שאדם נמשך אחר	34363
מראה עיניו, ואף שאינו מבחין בכך, וסבור שפועל ע"פ הבנת והכרת שכלו, מ"מ האמת שכל פעולותיו	34364
נגררות אחר מה שרואה בעיניו, איתא בחז"ל מאני מכבדותא (ב"ק צ"א), בגדים נאים מכבדין את האדם,	34365
וגורמים לו להיות מכובד על הבריות, וכשאדם רוצה להתכבד בציבור לובש בגדים נאים, ואע"ג שאין	34366
הבגד משנה את מציאותו, והגדול אף כאשר ילכש בגדים זולים ונקלים לא ירד מחשיבותו ע"ז, מ"מ	34367
במציאות גורם הדבר למבט אחר של הציבור עליו.	34368
ואף בתורה נמי חזינן כן, שלפני כניסתן לארץ הזהיר משה רע"ה את בני ישראל, כי אתם ידעתם את אשר	34369
ישבנו בארץ מצרים ואת אשר עברנו בקרב הגוים, ותראו את שקוציהם ואת גלוליהם עץ ואבן, כסף וזהב,	34370
אשר עמהם, פן יש בכם איש או אשה או משפחה או שבט אשר לבבו פונה היום מעם ה' אלהינו ללכת	34371
לעבוד את אלהי הגוים ההם.	34372
היינו שחששה תורה שמא ימשכו אחר האלילים, שאף דור המדבר דור דעה, הוצרכו לאזהרה מיוחדת	34373
שלא ימשכו אחר העבודה זרה שראו עיניהם, ואף שדור דעה הגיעו למעלה העליונה ביותר בהבנת השכל,	34374
אף עליהם יתכן שתשפיע ראות העינים, ורק ע"י ביטול ראיית החוש יוכלו לזכות שהשכל ידריכם וינחה	34375
אותם, ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם כל זמן שלא ביטל את השפעת ראיית העין אין מקום לשכל	34376
וללב ליתן פריו.	34377
וברמב"ם (פ"א מהל' עכו"ם ה"ג), כיון שהכיר וידע התחיל להשיב על בני אור כשדים ולערוך דין עמהם,	34378
לומר שאין זו דרך האמת שאתם הולכים בה, ושיבר את הצלמים והתחיל להודיע לעם שאין ראוי לעבוד	34379
אלא לאלוה העולם, וראוי לאבד את כל הצורות כדי שלא יטעו בהן, אף שאאע"ה הכיר בחכמתו שהקב"ה	34380
הוא האמיתי וכל הע"ז אינם אלא שקר, מ"מ עדיין הוצרך לשבור את הצלמים, שכל זמן שהצלמים	34381
בעולם, ימשכו אחרי הצלמים ולא תועיל כל חכמה, מפני שראות העין תשכיח את הבנת החכמה, ורק	34382
לאחר ששיבר את הצלמים התחיל להודיע לעם מאמיתות הקב"ה.	34383
ובהשגת הראב"ד שם, ותמה אני שהרי היו שם שם ועבר איך לא היו מוחין, ואפשר כי מוחין היו ולא	34384
אירע להם שישברו את צלמיהם לפי שהיו מתחבאין מהם, עד שבא אברהם ושבר צלמי אביו, והיינו	34385
כמש"כ שאף שם ועבר הוכיחו את אנשי העולם, אבל כיון שלא היה בכוחם לשבור את הצלמים, לא	34386
הועילה כל תוכחתם וחכמתם, שהצלמים השפיעו עליהם כנגד השפעת החכמים, דבעת שהחוש מכחיש	34387
כמעט ואין בכוח החכמה לפעול, ולכן הדרך הראשונה לבטל מחשבות ע"ז היא ביטול הצלמים ואח"כ יש	34388
תקוה.	34389
והכי נמי חזינן בעת שנבוכדנצר הרשע רצה להטעות את העולם לעבודה זרה, הלך ועשה צלם גבוה ששים	34390
אמה ורוחבו שש אמות (דניאל ג'), וציוה את כולם להשתחוות לצלם, ובעת שכולם יראו צלם גבוה כ"כ	34391
ומקושט בכסף וזהב, מאליו יושפעו כולם מהעבודה זרה, כי בעת שהחוש רואה צלם גדול שוב אין מקום	34392
לסברות וחשבונות, אלא ראיית החוש משפיעה ואין להמלט ממנה, ולכן דרך העבודה לבטל את החוש.	34393
ויש עוד להוסיף בזה, שלא רק בנוגע לביטול מחשבות ע"ז צריכה להיות העבודה בגדר ביטול החוש דע"ז,	34394
אלא כן אף בשאר עניני עבודת האדם, כי נמשך אחר מה שענינו רואה ואחר בני האדם הנמצאים בעולם,	34395
הסבא מקעלם ז"ל היה אומר, שבזמננו חייב כל אחד להרגיש עצמו כאילו נמצא במדבר, ואין לו שייכות	34396
וקשר כלל לכל הבריא והלאנשים הנמצאים בה, מפני שעתה המצב שנשכחה כלל מאנשי העולם כל עניני	34397
האמונה וההשגחה, ואינו דומה לאשר בימי קדם, שהאמינו העולם בהקב"ה, אלא שהיה להם שאלות	34398
והשגות בעניני ההשגחה.	34399
וראה ברמב"ם (פ"א עבודת כוכבים ה"א) שכתב היאך בא טעות לעולם, שחשבו שהגלגלים והמזלות הם	34400
שלוחי השי"ת להנהיג את הבריא, ואח"כ טעו וסברו שיש במשרתים עצמם כוח, ולכן באו לידי טעות	34401

והאמינו בגלגלים, אמנם בזמננו שולטת הכפירה והאפיקורסות בעולם ואין מאמינים כלל, ומשום שטבע	34402
האדם להמשך אחר מה שרואות עיניו, וכיון שבהנהגות בני אדם אין רואה כלל אמונה, לכך מושפע מהם	34403
וקשה עליו האמונה, ומשו"ה חייב לצייר לעצמו כאילו ונמצא במדבר ללא מגע כלל עם אנשי העולם,	34404
ועי"ז ישתחרר מהשפעתם, וזו מהעבודות הקשות ביותר לא להיות מושפע מהרבים.	34405
נתבונן נא מעט באורחות חיינו ונראה היאך אנו מושפעים מדעת הרבים, ואף בדברים הידועים וברורים	34406
אצלו, מ"מ בעת שרבים פועלים אחרת, לא עוזר לו הבנתו וידיעתו ונגרר אחר דעת הרבים, וענין זה	34407
מושרש כ"כ עמוק בנו עד שאיננו מסוגלים כלל להבין ולהרגיש שאנו נמשכים אחר העולם, ולו היינו חיים	34408
במדבר ללא השפעה חיצונית, היה כל התנהגותינו שונה לחלוטין.	34409
הנה כאשר יתבונן האדם רגע קט בעצמו, יוכל לראות בעליל השגחת השי"ת ועונשי שמים בכל צעד	34410
ושעל, עד כדי שיש לתמוה מדוע אינו מרגיש בזאת, ומדוע רחוקה כ"כ האמונה בהשגחת השי"ת מאתנו,	34411
והסיבה לכ"ז רק משום השפעת העולם על מעשיו, ולכן כיון שרואה שהציבור אינו מאמין בזאת לכן אף	34412
הנהגתו האישית בהתאם להנהגת הכלל.	34413
והדברים מבוארים ברמב"ם (הל' דעות פ"ו ה"א), דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו	34414
אחר רעיו וחבריו ונוהג כמנהג אנשי מדינתו, לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים	34415
תמיד כדי שילמוד ממעשיהם, וכן אם היה במדינה שמנהגותיה רעים ילך למקום אנשים צדיקים, ואם היו	34416
כל המדינות נוהגים בדרך לא טובה ישב לכדו יחידי, ויצא למערות ולחוחים ולמדברות, והיינו שלא יוכל	34417
למנוע את עצמו מהשפעת אנשי המדינה, ולכן אין לו כל עצה אלא לעזוב הכל ולילך יחידי למדבר.	34418
וכן דוד המע"ה פתח ספר תהלים אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב	34419
לצים לא ישב, זו היא תחילת העבודה להתרחק מעצת הרשעים והחטאים, כי בשעה שקרוב אליהם לא	34420
יעזרו כל התהלים ויפול בעצת הרשעים.	34421
והיינו דמובא בחז"ל (נדה ל'), שלפני בריאתו של אדם משביעין אותו שאפילו כל העולם אומרים עליו	34422
שהוא צדיק חייב להחזיק לעצמו כרשע, לא להיות מושפע מהבנת העולם אלא לעשות לפי ההכרה	34423
העצמית, וכן מהא דחייבה תורה בכניסתן לארץ לא תחיה כל נשמה (דברים כ') מפני שכאשר ישאירו את	34424
העמים בתוכם ישפיעו על בני ישראל, ורק ע"י עקירת ההשפעה מהרבים יתכן שהבנותיהם ידריכו אותם,	34425
נמצא שזו עיקר ראשון בעבודה לעקור את הרע כדי שלא ישפיע עליו, ואז יפעלו הבנות השכל עליו ויוכל	34426
להתנהג על פיהם. (אור יחזקאל).	34427
	34428
מאמר תקיג	34429
ותראו את שקוציהם ואת גלוליהם עץ ואבן כסף וזהב אשר עמהם. פן יש בכם איש או אשה אשר לבבו	34430
פונה היום מעם ה' אלהינו ללכת לעבוד את אלהי הגוים ההם (דברים כ"ט ט"ז).	34431
וברש"י ותראו את שקוציהם, לפי שראיתם האומות עו"א, ושמא השיא לב אחד מכם אותו ללכת אחריהם,	34432
פן יש בכם, לפיכך אני צריך להשביעכם, בגמ' (חגיגה ט"ו.) אמרו יסוד בענין תורה, שקשין לקנותן ככלי	34433
זהב וכלי פז, ונוחין לאבדן ככלי זכוכית, ואע"פ שגם כלי זכוכית יש להם תקנה, אבל נשברים הם	34434
לרסיסים וגם דקים אשר קשה לאוספם, קשה מאד לאדם להבנות, כמה יגיעות יגע אדם עד שהוא בונה את	34435
עצמו, וכשהוא כבר על עמדתו, כשכבר קם בכל מידת קומתו, אז צריך לידע כי התעיף עיניך ואיננו! ברגע	34436
אחת בפעולה כחוט השערה, והוא בסכנה להשבר לרסיסים, ידיעה זו צורך גדול היא לאדם, למען לעמוד	34437
על המשמר מן כל שבירה ואבדון.	34438
הכלל ישראל נזדככו ונתעלו לפסגת מרום, ביציאת מצרים ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו, בקריעת ים סוף	34439
ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי, אח"כ כל המתן תורה פנים בפנים דיבר ה' עמכם,	34440
אבל דרך מסעיהם הרי עברו בקרב הגויים, וראו את שקוציהם ואת גלוליהם, והנה גם שקצו והמאיסו	34441
אותם בתכלית, וכבר הצריך הקב"ה לעשות עמהם ברית חדשה, ברית באלה ושבועה, כי כבר לא בטוחים	34442
בעצמם!	34443
יכול אדם להבנות היטב כל צרכו, ובטלטול אחד בנסיעה אחת, והנה שבור ישתר לרסיסים! יכול אדם	34444
להשקיע בהבנות עצמו עמל ויגיעה של זמן שלם, וכששואלים אותו על מצב התעלותו, הוא גם משיב	34445
בשביעת רצון כי ב"ה הכל בסדר, אבל אחת היא אשר לא יודע, כי אין קצה להתעלות, ואין כל הבטחה	34446
למעמדה וקיומה, ידיעה זו הכרחית היא לאדם, למען ידע עד כמה צריך לשמירה, אשר אדם מפקד תמיד,	34447
ואמרו ז"ל (ברכות ס'). ההוא דבברי תורה כתיב.	34448
ועוד ללמוד מכאן, ענין של החזקת ושמירת התעלות של האדם מנפילה, ומה המה הדברים המחזיקים	34449
התעלויות האדם להיותם קיים ונאמן, הלא תורה לא חסרה להם לדור המדבר, הנה מזה כי בלימוד תורה	34450

לבד לא מספיק להבטיח קיימות של האדם, אלא הוצרכו דוקא לכריתת ברית, וגם לא היה די באחת, אלא	34451
לכריתת ברית עוד פעם, כריתת ברית מחדש, אחרי אשר עברו בקרב הגויים.	34452
ועוד שנית לראות מכאן, הנהגה גדולה לשום עין ולב על כל תנועותיו של האדם, כזאת ראינו רק אצל	34453
גדולים, דרך אנשים גדולים לתת חשבון וערך לכל תנועה הכי קטנה שבהם, גדולים יודעים היטב כמה	34454
פועלת כל תנועה וזיז של אדם, כל פניה ונטיה כל שהיא שבאדם, ביכולתה להפוך את האדם כל כולו עדי	34455
אובד, אדם הנוסע בדרך בעגלה במיוחד בזמני חורף, עת הגריד שהארץ חלולה ומנוקבת, אשר בנקל	34456
עלולים פתאום להתהפך ממכשול אבנים ובורות, הלא ודאי ישתמר ויזדהר מלהסיח דעת אף כרגע.	34457
ופן תשא עיניך השמימה וראית ונדחת והשתחוית להם ועבדתם, ושאלה נשאלת מה זה אומר ונדחת?	34458
אנחנו מבינים האזהרה על והשתחוית שלא לעבוד עבודת אלילים, אבל מה כאן האזהרה על ונדחת? אלא	34459
כי אמנם כן, בונדחת לבד שם כבר כל האבדון, ונדחת הוא כאדם ההולך בשוק ופתאום והנה נתקל באבן	34460
וכבר נפול יפול! ונדחת הוא מלשון תקלה, וכן פירש הראב"ע כאדם שידחה ויפול, ואולם מי הוא המדיח	34461
אותך? ומה המה האבנים הנתקלים בהן? התירוץ הוא, כי אמנם רבים הם המדיחים, רבים וגם חזקים!	34462
התורה עושה עסק גדול מכל תנועת אדם, התורה עושה ענין גדול וערך רב לפעולת כל דיחוי וזו ענין כל	34463
פרשתנו, מפחדת היא מכל מין דיחויים שהגיע להם, ומה המה? ותראו את שקוציהם, וברש"י מאוסים	34464
כשקצים! ואת גלוליהם, מוסרחים ומאוסין כגלל! הנה בראיה לבדה, ובאין ספק כי גם ירקו עליהם פעמים	34465
אין מספר, על מיאוסם ועל סרחונם אשר מסריח מרחוק, ועם כל זה הסכנה רבה, פן עי"ז נדחת, וכבר	34466
לבבו פונה היום מעם ה"א! וכבר אין עצה כי אם בכריתת ברית מחדש באלה ובשבועה, ומה יענו הנוסעים	34467
לאמריקה ושבים אחרי כן לשיבה, כמה מיני כריתת ברית וחזיוקים הם צריכים להתקומם ולהתעמד	34468
מחדש על מעמדם הראשון, אחרי כל הדחיפות החזקות שמקבלים שמה, נורא המצב למתבונן.	34469
(דעת תורה).	34470
	34471
מאמר תקיד	34472
ותראו את שקוציהם ואת גלוליהם עץ ואבן כסף וזהב אשר עמהם. פן יש בכם איש או אשה או משפחה	34473
אם שבט אשר לבבו פונה היום מעם ה' אלהינו פן יש בכם שורש פורה ראש ולענה (דברים כ"ט ט"ז).	34474
ותראו את שיקוציהם, מה ראו? ראו שה' עשה באלהי מצרים שפטים ונשמדו מן העולם, ובגויים אשר	34475
עברו שם, היינו בארץ סיחון ועוג, הרי שרפו ואיבדו את הע"ז מן העולם שלא יזכרו ולא יפקדו, כיצד	34476
יתכן שמראייתם זו יפנו מעם ה', המוליקם זה ארבעים שנה במדבר בעמוד ענן ואש, מוריד להם לחם מן	34477
השמים ומעלה להם מים מן הסלע ומאציל עליהם רוח נבואה, עד שהקטנה שבנשיהם היתה גדולה	34478
מיחזקאל בנבואה (הרמב"ם בח' פרקיו)?	34479
התשובה על כך כתובה בהמשך הפסוק, פן יש בכם שורש פורה ראש ולענה, חלילה מלחשוד בשלמים	34480
הללו שלבבם פונה בפועל, אלא שיש בעומק נפשם נקודה זעירה, יסוד ושורש לארס ומרור כמו שביאר	34481
הרמב"ן ז"ל, פן יש בכם שורש רע שיפרה וישגה, ובימים הבאים יוציא פרחים רעים ויצמיח מרורות, וזה	34482
על אשר איננו פה עמנו היום, כי האב שורש, והבן נצר משורשיו יפרה, והזכיר השורש, לומר כי הוא יכול	34483
להביא באלה הדורות הבאים, שהשורש אשר ממנו יצמחו הוא לפניו היום, והוא בא בברית ובאלה הזאת,	34484
ואמר פורה ראש, לרמוז כי משורש מתוק לא יצא מר, וכל אשר לבבו שלם עם השם הנכבד ולא הרהר	34485
בעבודת כוכבים, לא יוליד מודה בה עכ"ל.	34486
הרי לנו כוחה של מחשבה במסתרי הלב, בראיית ע"ז משוקצת ומגואלת, ואין זה סוף פסוק, כי שורש זה	34487
שבלבו יכול להביאו לומר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך, ובמי מדברים כאן, במי שראו את הרוגי	34488
קברות התאוה ושרופי המתאוננים, בלועי עדת קורח ומגפת המרגלים, בדור שהצדיקים מצאו את המן	34489
בפתח ביתם, ובינוניים יצאו ללקטו ורשעים שטו ולקטו (יומא ע"ה.), עין בעין ראו כיצד אדם נידון בכל	34490
יום, כיצד יוכלו לחשוב שלום יהיה לי עד כדי כך שלא יאבה ה' סלוח לו ומחה ה' את שמו, ועל כרחנו אין	34491
לנו מושג ביצר לב האדם רע!	34492
אם כך היה בדור דעה, ארבעים שנה לאחר מתן תורה, דקאי אינש אדעתא דרביה, וה' נתן להם לב להבין	34493
ועינים לראות ואזנים לשמוע, יום בו נקבעו דברי תורה בלבם! (ע"ז ה':), מה נאמר אנו, שאנו דרים בין	34494
הכופרים והם מושלים בנו ואומרים ידינו רמה, ומחפרים ומגדפים כלפי מעלה, והרי משפחה שיש בה	34495
מוכס כולה מוכסים (שבועות ל"ט.) שכולם מחפים עליו ונטפלים עמו, עד כמה יש לנו לפחד משורש	34496
פורה ראש ולענה ומהעונש של לא יאבה ה' סלוח לו!	34497
אלא שנחמתינו היא מסיפיה דקרא, הנסותרות לה' אלהינו, ופירש הרמב"ן ז"ל, הנסותרות מעינינו, שעל זה	34498
נאמר שגיאות מי יבין מנסותרות נקני, ועל שגגות כאלו לא נאמרה הפרשה, לפיכך עלינו להתבודד	34499
ולהתבונן בחשבון נפש מעמיק, מה הן המחשבות שבכוחנו לדעתן ולשרשן ועליהן אנו נתבעים, ומה הן	34500

הנסתרות שקצרה ידינו מלהגיע עדן, ולגבן כל תקוותינו היא שהבא ליטהר מסייעין אותו (שבת ק"ד.),	34501
ואם מקדש עצמו מעט עד מקום שידו מגעת, מקדשין אותו הרבה בשורש הנסתר, ואם נלמד מוסר נצליח	34502
לעמוד על האמת כראוי.	34503
ובזה נאמר (תהלים מ"ג) הלא ה' יחקור זאת כי הוא יודע תעלומות לב, כי עליך הורגנו כל היום נחשבו	34504
כצאן טבחה, פירש הראב"ע ז"ל, שהמעשה הנגלה של עליך הורגנו כל היום, מוכיח על תעלומות לב	34505
שלבנו להשי"ת, ומי הם הנהרגים על קדושת ה' כל היום, וכי אפשר ליהרג כל היום, אמרו חז"ל (גיטין	34506
נ"ז:) אלו התלמידי חכמים הממיתים עצמם על דברי תורה, הגם שהם מתענגים על ה' בלימוד התורה	34507
שהיא משמחת לב ומשיבת נפש, הרי על זה אמרו (תמיד ל"ב.) מה יעשה אדם ויחיה, ימית עצמו, פי'	34508
הרא"ש ימית עצמו באהלה של תורה.	34509
הרי שבדבר הזה יש לנו לשמוח ועליו לסמוך, שאם אנו ממיתים עצמנו באהלה של תורה ולומדים תורה	34510
מתוך הדחק, יכולים אנו לומר בלב שלם ובטוח, שיעיד עלינו יודע תעלומות שלבנו תמים באהבת ה' ואין	34511
בו כל שורש רע, ומאידך גיסא עלינו לירא ולחרוד, שאם רק רואים ע"ז אפילו בשפלותה וחורבנה, עלולה	34512
היא לעשות רושם בלב אם יש בו איזו קרירות, וכבר העיד הרמב"ם שאין שום מחשבה זרה שולטת אלא	34513
בלב פנוי מן החכמה, הרי שהממיתים עצמם על דברי תורה, מבצרים את עצמם שלא יושפעו מכל מיני ע"ז	34514
ומהכופרים המצויים בימינו ושולטים בנו ה' ירחם, וכל לבם נתון לאהבת ה', שורש טוב המוציא פרי	34515
הילולים לתפארת. (לקט שיחות מוסר).	34516
	34517
מאמר תקטו	34518
ותראו את שקוציהם ואת גלוליהם עץ ואבן כסף וזהב אשר עמהם (כ"ט ט"ז).	34519
הגר"א ז"ל אומר שישנו יצה"ר מבפנים ויצה"ר מבחוץ, המתבונן באמת רואה בתוה"ק, כי כל הפחד אינו	34520
כ"כ מהיצה"ר מבפנים כמו מהיצה"ר מבחוץ, צריכים לדעת כי באמת היצה"ר מבפנים הוא אפס לעומת	34521
היצה"ר מבחוץ, לעברך בברית ה' ובאלתו אשר ה' אלהיך כורת עמך היום, כי את אשר ישנו פה ואת	34522
אשר איננו פה עמנו היום, כי אתם ידעתם את אשר עברנו בקרב הגויים אשר עברתם, ותראו את	34523
שקוציהם ואת גילוליהם עץ ואבן, פן יש בכם שורש פורה ראש ולענה.	34524
מבהיל מאד, דור המדבר, דור דעה, ואחרי מתן תורה וכל המעלות, והנה הם הוצרכו עוד כריתת ברית עם	34525
כל האלות, ומפני מה? מפני שעברו בארץ עמון ומואב, ותראו את שקוציהם, ורש"י ז"ל מבאר על שהם	34526
מאוסים כשקצים, וגילוליהם שמוסרחים ומאוסים כגלל, הנה הרי זה משוקץ ומתועב, ומה צריך עוד	34527
להרתיעם? הלא משמע כי עוד לא די בזה ובוודאי כי גם ירקו עליהם, וגם בזה עוד לא די, ואפילו את אשר	34528
איננו פה הכניסו בכריתת הברית, נורא להתבונן!	34529
והרמב"ן זצ"ל כתב פן יש בכם, לפיכך אני צריך להשביעכם לשון רש"י, ויפה פירש, והטעם לומר אני	34530
צריך להביאכם באלה ובשבועה עתה בברית הזאת, מיראתו אולי נפתה לב קצתכם לשקוצי מצרים כאשר	34531
עשיתם בעגל, הרי מעידה התורה כי חטא העגל יצא רק מפני שראו כזאת במצרים, או לשיקוצי עמון	34532
ומואב אשר ראייתם בדרך, פן יש בכם אשר לבבו פונה היום, על הנפתה כבר לע"ז והוא בלבו מאמין בה	34533
היום הזה.	34534
פן יש בכם שורש רע שיפרח וישגה, ובימים הבאים יוציא פרחים רעים ויצמיח מרורות, וזה על אשר	34535
איננו פה עמנו היום, כי האב שורש והבן נצר משורשיו יפרה, והזכיר השורש לומר כי הוא יכול להביא	34536
באלה הדורות הבאים, שהשורש שממנו יצמחו הוא לפניו היום, הרי מגלה לנו תוה"ק סוד בכוחות הנפש,	34537
כי אף דור המדבר כיון שראו את שקוציהם, לא יתכן שלא יעשה רושם, והזקקו כבר לכריתת ברית,	34538
ולכהניס גם את אשר איננו פה, כי אף אם השורש לא יתגלה תיכף, סו"ס הנה ישא פרי ויתגלה בדורות	34539
הבאים, פחד כזה הוא בפני היצה"ר מבחוץ, ובשביל מה? מפני ותראו את שקוציהם!	34540
מרגלא בפומן, כי העיקרים היותר גדולים עדיין לא שזפתם עינינו, אנו עסוקים תמיד רק בדברים פעוטים	34541
ממש, אבל מהעיקרים עוד לא ראינו אף בבואה כל דהו, זה צריך לרדת לתוך חדרי רוחו של כל אדם	34542
משכיל, יתכן שאדם חי ימים ושנים, עובד ועוסק רק מסביב לנקודה, ואת העיקר אף לא נגע, וכן מוציא	34543
שנותיו מבלי אף לדעת את כל הסוד.	34544
גם מה שאנו עתה בביאורו הוא מאותם הדברים, שאדם חי כל חייו מבלי לעמוד על העיקר, על הסוד של	34545
יצה"ר מבחוץ, ולמה באמת היצה"ר מבחוץ כה חזק? הוא אשר אנו אומרים תמיד, כל העולמות של חכמה	34546
הם צל ממש לעומת עולם המעשה, הגבורה האמיתית והחזק הוא רק עולם המעשה, סודו וכוחו של	34547
יצה"ר מבחוץ, הלא הוא בעולם המעשה, ולכן הוא חזק כברזל מבלי להזיזו ממקומו.	34548
היצה"ר מבפנים ויהיה אפילו חזק מאד, אך כיון שהוא עדיין בפנים בהרהור ומחשבה, ולא יצא לעולם	34549
המעשה סו"ס יוכלו לבטלו, אך כשנפגשים עם היצה"ר מבחוץ אפילו מבט בעלמא מסוכן הוא, וכבר לא	34550

יעברו ממנו, על ותראו את שקוציהם הוצרכו לכריתת ברית עם אלות ושבעות, כי המבט בודאי עושה רושם, וכבר ישנו שורש, ובודאי יפרה וירבה, וצריך לכלול בכריתת ברית גם את אשר איננו פה, זהו הסוד של יצה"ר מבחוץ.	34551 34552 34553
בדרך זה יש להבין את סוד הכבוד, מימינו לא עמדנו על היקף שלו, וכי כל היצה"ר מבחוץ יוצא מכוח זה, כבוד איננו כפי שמורגלים לחשוב, שהלה יקום בפני, זהו אפס לגבי סוד הכבוד עצמו, לגבי הכוח של הכבוד, ענין הכבוד הוא לחקות אחרים ולמצוא חן אצלם, וכוח זה אמנם מקיף את הכל, אף צעד אין אדם פוסע בלי כוונה למצוא חן, אדם היוצא לרחוב, ראשית דבר הוא מכוון עצמו למצוא חן בעיני הרחוב, בדברו עם מישהו הלא הוא חושב בלי הפסקה כיצד למצוא חן, ועל חשש כל דהו שיעלה על רעיונו כי שמא לא מצא חן בעיני פלוני אלמוני, הלא יחלה וידאב עד נפש.	34554 34555 34556 34557 34558 34559
והסוד הזה הוא כ"כ נורא, עד שרוצים למצוא חן אף בעיני השפל שבשפלים ממש, מטורף הרובץ ברחובות מחמת טירוף, כשנמצאים אתו בבית אחד, הלא כבר יתנהגו באופן מיוחד, ולא כפי שהיו מתנהגים אם היו לבד בבית, ואיך זה? הלא הוא שוטה גמור? ומה איכפת לך? זהו כוח הכבוד, למצוא חן ולהשתוות עם הזולת, יהיה מי שיהיה.	34560 34561 34562 34563
ומה אנו מתפלאים כבר על ותראו את שקוציהם ואת גילוליהם, הן אמת שזה כמו עם משוגעים בבית אחד, אך הלא ישנו כוח, והוא היצה"ר מבחוץ, וכיון שהוא ראה אצל עמון ומואב, תיכף מתערר כוח החיקוי, לחקות את עמון ומואב, למצוא חן בעיני עמון ומואב, ולהיות שוים עמהם, וכוח זה אי אפשר לבטל בשום אופן, על זה הוזקקו כבר כריתת ברית, וכולי האי ואולי.	34564 34565 34566 34567
איתא בחז"ל (ע"ז י"ח.) כי בתו של ר' חנינא בן תרדיון הצדיקה עליה את הדין, שכשאמרו כמה נאים פסיעותיה של ריבה זו מיד דקדקה יותר, זהו הכוח המבקש למצוא חן, יתבונן האדם בעצמו כי אין שום מעשה אצלנו שאינו נובע מכוח זה, וביודעו זאת, על האדם לפחד הרבה ללכת ברחוב, הלא שם רואים דברים שונים, ואם אפילו הוא יורק למראה עיניו, כבר לא תעזור לו היריקה.	34568 34569 34570 34571
אי לזאת כמה כריתות ברית צריכים כדי ללכת פעם אחת ברחוב! מה מבהיל מאד להתבונן, מהו להפגש עם היצה"ר מבחוץ, הלא כשנפגשים אתו בודאי הוא עושה רושם, ומי יודע אם יעלה בידו לבטל הרושם! ובאמת מצינו בחז"ל (ב"ב ע"ח:) שהגדירו לכל ענין זה במלים קצרות, אם משים אדם עצמו כעיר הזה שמהלך אחר שיחה נאה, כל סוד היצר הוא בשיחה נאה, ומה שראה אצל אחרים הוא רוצה לחקות כדי למצוא חן, כדי להיות ככל אחד ואחד והבן. (דעת תורה).	34572 34573 34574 34575 34576
	34577
מאמר תקטז	34578
ותראו את שקוציהם ואת גלוליהם עץ ואבן כסף וזהב אשר עמהם (כ"ט ט"ז).	34579
בזה גדרה התורה את השקוצים, שהם מבפנים כמו עץ ואבן, וזהב מתנוצץ ממעל רק לסמות את העינים, ואין תוכו כברו, אוי ואבוי! בכסף וזהב המצופה על עץ ואבן ימשכו ברשתם את כל בני חלד, ולזאת פן יש בכם שורש פורה ראש ולענה, היינו שבקרב לב פנימה קבור שורש עמוק של רדיפת ההבל, והיה בשומעו את דברי האלה הזאת, אם כי ישמע את דברי האלה, בכל זאת יתברך בלבבו כי שלום יהיה לו, ואמר למען ספות הרוה את הצמאה, וכפי מ"ש הרמב"ן, שהצמאה היא התאוה.	34580 34581 34582 34583 34584
תקות אנוש הוא אם לבבו שלם עם ה', ואם כי גם לאדם זה צמאון התאוה, בכ"ז לבו לא יניחו להמשך יותר עוד, יכה לבבו בקרבו לבקר אחר מעשיו, ולו שורש לתשובה היות כי לבו מרגיש סוף דרכו, לא כן מי שבלבבו יאמר בשרירות לבו ילך, כי מלבד צמאון תאוותו אשר לו, עוד ימשך לבו לתאוה, שגם אל מה שעתה שבע ואינו מתאוה, לבסוף גם שבעו זה לתאוה ישוב, למען ספות הרוה את הצמאה, ומאחר שאין לו לב שיבקר אחר מעשיו, כבר אין לו שורש לשוב אל ה' אלהיו, ולכן לא יאבה ה' סלוח לו.	34585 34586 34587 34588 34589
היוצא מזה באר היטב מפורש בכתוב, כי מי שאינו מפחד בלבבו רק יאמר שלום, לא ניתן לסליחה, והנה אחי לא נעשה שקר בנפשינו, נראה נא מצפון לבבנו, אם מפחדים אנו מהאלה וברית, אם כי אנו רואים דברי האלה עושים שמות, כי מי קורע כל הלבבות? מי שופך דמנו בראש כל חוצות? רק דברי האלה האלה! בכ"ז מי שאין נוגע לבשרו ממש הרי הוא אומר שלום יהיה לי, כי מי שנגע לו אלה הלזו, אפילו רק בקצה מטה זעם, הה! הכאב מה נורא!	34590 34591 34592 34593 34594
אחי ורעי נשער בנפשנו בזכרנו איזה שנים מקודם, בעת שהיה פחד אלהים יותר שולט בעולם, ויראת ה' מרחפת בבתי כנסיות ובבתי מדרשות בהגיע ימים הנוראים, ובהגיע הערב בו מכינים עצמם לקום באשמורת לסליחות, והמוכיח בא לפתוח מעט את לבות בני ישראל המלאים פחד אלהים, כמה נקל היה לו בזיק אחד, בניצוץ קל של דברי פיו כבר נגע במטמון אש לבותם ויהי ללהבה.	34595 34596 34597 34598
ומה נאמר עתה ומה נדבר, חשכו עינינו מראות איך נסתמו הלבבות, איך הוקל הדעת, וכמה יגיעות ניגע ולא נמצא המכונה איך לפתוח מעט הלב כפתחו של מחט, אם כי יודעים אנו כאבותינו שימים נוראים ימי	34599 34600

הדין והמשפט הגיעו, א"כ גם אנו נאמר סליחות, אבל איה הפחד? היכן הבכיות? הרי זה כל המעשים כגוף בלי נשמה.	34601
וע"ז יש להמליץ, שומע תפילה שהיא בקשת הלב כמ"ש ולעבדו בכל לבבכם, ואז"ל (תענית ב') איזוהי עבודה שהיא בלב? הוי אומר זו תפילה! ועתה בעוה"ר עדיך כל בשר יבואו, בשר בלבד בלי רוח פנימי, בלא רגש בלי יראת ה', והנה עברה שנה של שלוש עשרה חודשים, בהם חמשים וחמש שבועות, תשעה אלפים ושתי מאות וארבעים שעות, חמש מאות וחמשים וארבע אלף וארבע מאות רגעים, שהשפיע לנו הבורא ית' חיים ובריאות ומזון, ואנחנו הוצאנו כל זאת במילוי רצוננו ועבודת בשרנו ואת פיו מרינו.	34602
ועתה נגשים אנחנו ומבקשים שימחוק כל אלה, אשר אין רגע בלי פגע בלי חטא ועון, בזאת אנו נגשים אל פתח, ונאמר לא בחסד ולא במעשים באנו לפניך, ואיך זה לא יבוש זה שבא בידים ריקניות מלבוא דרך שער הגבול, ויקיש על הפעמון וילך בקומה זקופה, באתי לפניך רבונו של עולם, הרבה מזומן הבאתי, לא בחסד ולא במעשים! לזאת לא נשכח איך לדפוק על הדלת, כדלים וכרשים דפקנו דלתיך! (אור יהל).	34603
מאמר תקיז	34604
פן יש בכם איש או אשה אשר לבבו פונה היום מעם ה' אלהינו ללכת לעבוד את אלהי הגוים ההם פן יש בכם שורש פורה ראש ולענה (דברים כ"ט י"ז).	34605
מפני מה אומות העולם מיחייבין כלייה? לפי כשבאין עליהן פורעניות מבעטין בהן ואינן מזכירין שמו של הקב"ה, שנא' שפוך חמתך על הגוים אשר לא ידעוך (ילקו"ש), התורה הקפידה על השורש שיהיה טוב ומתוקן, כי אם השורש רקוב הוא מוכרח לגדל פירות באושים, ואם לא בחייו הוא אז בזרות הבאים כמ"ש הרמב"ן.	34606
ירבעם בן נבט, היה מסביר הסבא ז"ל, על אף שחטא והחטיא את ישראל בע"ז בכל זאת היה מוכן לעשות תשובה, שהרי הקב"ה אמר לו חזור בך ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן (סנהדרין ק"ב), וכבר עמד ירבעם להסכים לכך, אלא שהטרידה אותו השאלה של מי בראש? הכיר ירבעם בכובד פשעו, מוכן היה לשוב, אבל השורש רע לא נתן לו לחזור בו.	34607
כל עצמו של ירבעם לא עשה את העגלים, אלא כדי שלא יהיה במצב נחות כלפי עמיתו מלך יהודה, שיהיה רשאי ע"פ הדין לשבת בעזרה, ואילו ירבעם שלא היה ממלכות בית דוד יהיה נאלץ לעמוד, מכיון שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד (שם ק"א:), השורש רע של כבוד שגרם לו לחטוא בהתחלה הוא שמנע ממנו תשובה, משום שלא היה יכול להשלים לאפשרות שבן ישי יקדים אותו, ירבעם עמד על כך שאפילו בתור בעל תשובה, לא תגרע לו מאומה ממכסת הכבוד שדרש לעצמו.	34608
חז"ל אומרים על הפסוק (תהלים פ"ט) אשרי העם יודעי תרועה, וכי אין אומות העולם יודעים להריע, אלא אשרי העם שהן מכירין לפתות את בוראן בתרועה, והוא עומד מכסא הדין לכסא רחמים ומתמלא עליהם רחמים (ויקר"ר כ"ט ג'), ועדיין הקושיא במקומה עומדת, דלמה אין אומות העולם יכולים לרצות את הבורא בתרועה?	34609
אבל הענין הוא שאצל כלל ישראל השורש הוא טוב, כמ"ש ישראל שעמדו אצל הר סיני פסקה זוהמתן (שבת קמ"ו), במשך השנה לפעמים נכשלים בעבירה, אבל מכיון שהשורש הוא טוב, שוברים את לבם ע"י תרועת השופר שהוא בבחינת גניחה או יללה (ר"ה ל"ג:), וכבר כתב הרמב"ם אע"פ שתקיעת שופר גזירת הכתוב רמז יש בדבר, עורו ישנים משנתכם וחזרו בתשובה, אולם הגוים אין נחת רוח להקב"ה בהם לעשות תשובה (רש"י שמות ז'), משום שהשורש שלהם הוא פורה ראש ולענה, ואפילו תשובתם אינה אלא לפנים כדי לדחות מעליהם הפורענות, ובאמת לבם בריא להם כאולם וחוזרים לסורם.	34610
וזאת היא ענין תקיעה לפני שנגלמת מיובל, משום דיובל הוא בחינת וקראתם דרור בארץ לכל יושביה (ויקרא כ"ה), כן הדבר בתקיעות דראש השנה שמעוררים את האדם לתשובה, ומשתחרר מלכלוך העבירות הנדבק בו בלא משים, עד שנעשה ברו כותך תוכו ומתקרב לבוראו באמת, נמצא שבראש השנה נפש היהודי יוצאת לחירות מעול העבירות הזרים לה, וחוזרת אל בית אביה כנעוריה.	34611
כל זה נאמר באופן כללי, אבל בפרטיות צריכים לעמוד על המשמר יום יום, ולהזהיר שלא לפתוח פתח ליצה"ר כמ"ש לפתח חטאת רובץ, ומסביר הסבא ז"ל בשם הגר"א, שהיצה"ר משתדל לפעול על האדם לעשות לו פתח כשר, ואח"כ הרע כבר גדל בשופי מאליו, קין לא היה מגיע לרציחה בשום אופן אם לא שנלכד קודם בשורש של קנאה, ולא קנאה פסולה אלא קנאת סופרים.	34612
אולם נקודה זאת של קנאה גרמה סוף סוף שיהרוג את אחיו בדם קר, על כן בהתקרב הימים הנוראים, עלינו לבדוק בראש וראשונה את ההנחות שלנו, לשדד אדמתינו ולעקור ולשרש אחרי גידולי פרע של הנחות רעות ונגיעות, שלא ידבק בנו מאומה מטעמי היצה"ר לבל נפול חלילה בחרמו. (המוסר והדעת).	34613
	34614
	34615
	34616
	34617
	34618
	34619
	34620
	34621
	34622
	34623
	34624
	34625
	34626
	34627
	34628
	34629
	34630
	34631
	34632
	34633
	34634
	34635
	34636
	34637
	34638
	34639
	34640
	34641
	34642
	34643
	34644
	34645
	34646
	34647
	34648
	34649
	34650

	מאמר תקיח	34651
	פן יש בכם איש או אשה אשר לבבו פונה היום מעם ה' אלהינו, ללכת לעבוד את אלהי הגוים ההם. פן יש בכם שורש פורה ראש ולענה (דברים כ"ט י"ז).	34652
	רש"י ז"ל מנמק, פן יש בכם, לפיכך אני צריך להשיבעכם, לכאורה מה החרדה הגדולה הזו, מדוע התורה עושה ענין כ"כ גדול מפניות הלב בלבד! הרי לא הגיעו לעבירה, ולא עשו שום מעשה בפועל, ורק אם או שמא, הענין עוד עומד בספק ויתכן ולא יהיה בכלל, ובגלל זה צריך אני להשיבע אתכם, וכ"כ איומים חמורים לא יאבה ה' סלוח לו, כי אז יעשן אף ה' וקנאתו באיש ההוא, ורבעה בו כל האלה הכתובה בספר הזה, ומחה ה' את שמו מתחת השמים והבדילו ה' לרעה מכל שבטי ישראל, בשביל מה כזה חרון אף? כבר כמה ימים בחודש אלול ואנו כ"כ עסוקים בלימוד המוסר, ומחפשים לרדת לתוך נטיות הלב שלנו, בגדר האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב, אנו מחפשים לחתור לתוך הלב ולהבין את נטיותיו, אז מה קורה אם מישוהו מאתנו מרגיש שהוא נתון תחת השפעת לבו, תחת איזו נטייה רעה, בבחינת אשר לבבו פונה היום מעם ה', אז מה יש? וכי יוצאים על זה בחרון אף? אנו משתדלים כולי האי ואולי ללמוד מוסר על מכשולים גסים, על עבירות בפועל, אבל על הקפדה, על פגיעה בכבודו, או כל שכן על איזו חנופה שאז אנו בבחינת החונף אין תכלית לנעבדיו, מי תובע עצמו על זה? מי מרגיש את הפחד ואת החומרה מענין זה, וחושש שאולי עליו התורה מכוונת כשאומרת לא יאבה ה' סלוח לו? רואים כאן כמה התורה הקפידה על פנימיות, ולא רק על עבירות גלויות בפועל, שורש פורה ראש ולענה, כאן טמונה הסכנה, אם הצלחנו פעם ע"י לימוד המוסר לעבור איזה נסיון, לוותר על איזו הקפדה וכדומה, אז אנו מרגישים כ"כ טוב ומתקררים בעבודת ה', כי מסתפקים במועט, אף כי אנו מרגישים שהלב הוא עוד בבחינת מה שאמר הגרי"ס זצ"ל, הדמיון נחל שוטף, ודמיונו מוליכו שובב בדרך לב רצונו, אנו מיד מתקררים ויותר לא מרגישים את החרון אף, וכאן התורה מקפידה קפידות נוראות, על דבר הנראה כלפנים משורת הדין.	34653
	אם איזה יום אנו לא כותבים את מהלך היום ואת המכשולים, ולא לומדים מוסר בתביעה, אנו אומרים זה לא נורא ולא חוששים משום דבר, וכאן התורה לא מסתפקת, וכ"כ מזרזת וחוששת מהשפעה רעה על האדם, ותראו את שקוציהם ואת גלוליהם, פן יש בכם, לא יאבה ה' סלוח לו, ורואים בפירושו שאין מדובר בתורה על עבירות גסות, אלא על מידות, על דברים שבלב והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי, כי בשרירות לבי אלך, כ"כ זירזים ואיומים.	34654
	מוכרחים לומר שהתורה ירדה לסוף דעתו של אדם, שיש לתת את הדעת לשורש, מכל משמר נצור לבך כי ממנו תוצאות חיים, אם השורש קיים, בוודאי שהוא יצמיח פירות, אם לא היום אז מחר או מחרתיים, סוף סוף ייראו התוצאות, מההכרח שהדברים ייצאו מהכוח אל הפועל, ואם רואים שעכשיו הוא תובע את עצמו על מכשולים ועבירות ולא שם לבו לנטיות הפנימיות, כמו שנאת חנם למשל, המכשול קטן, אבל אחריתו מי ישורנו, הרי מדובר בדור המדבר דור דעה, ואליהם התורה פונה ומזהירה מפני השורש, שורש פורה ראש ולענה, שבבוא הזמן התוצאה היא ללכת לעבוד אלהי הגויים ההם.	34655
	זהו היסוד שהטביע הסבא מנובהרדוק זצ"ל, חרון אף על שלמות ואין מקום לפשרה, זוהי דעת התורה היפך מדעת האדם, האדם מרמה את עצמו, וכמו שמפרשים את הפסוק לא תונו איש את עמיתו, שלא תונו את עצמכם, שכל אחד הוא בבחינת העמית הכי קרוב לעצמו, ואם אינו תובע את עצמו ואינו מתכוון לנסיון, אז בבוא הנסיון הוא מוצא את עצמו לא מוכן, ונכשל בפועל, והיצר אומר לו היום עשה כך, ומחר עשה כך עד שאומר לך עבוד ע"ז ר"ל.	34656
	כשאנו רואים מישוהו ששנה ופירש, אנו חושבים שזה מקרה, אבל באמת זה לא כך, אין כאן מקרה ואף לא שינוי פתאומי, אם היום הוא לא עמד בנסיון, הרי שקדם לכך אשר לבו פונה היום מעם ה', זהו מקור כל ההתבוללות שאנו רואים היום בנישואי תערובת ר"ל, כבר כשהיה בן שש שנים וההורים שלחו אותו ללמוד בבית ספר עם גויים, במקום לשלוח אותו לחיידר, הנישואין כבר נגזרו בגיל שש ולא היום ר"ל, אז כבר נשרש השורש, והיום יוצאים הפירות לפועל, וזה לא מקרה, אין כאן תאונה, יש כאן מעשה מחושב מראש אשר התבשל במשך שנים רבות.	34657
	כך אמרו רבותינו שאפילו מעשה העגל לא היה פתאומי, אלא לבבתיני באחת מעיניך, כבר במתן התורה עין אחת היתה לעבר העגל, וההרהור הצמיח את המעשה בבוא הזמן, כבר במעמד הנשגב, כשאמרו נעשה ונשמע, כשהיו בדרגה של כאיש אחד בלב אחד, כבר אז יש לומר עליהם פן יש בכם שורש פורה ראש ולענה, כבר אז לבבתיני באחת מעיניך, רק עין אחת נמצאת עם ה' והעין השניה כבר במעשה העגל! ועל כך יש לנו לחשוף את עצמנו, מה נעני אנן בתרייהו, אנחנו יושבים כאן בבית המוסר והראש באספמיא, בגדר אַיְכּוּסָה, אתמול היית צופה מסוף העולם ועד סופו והיום בתוך הגן, אם אנו לא עוברים	34658
		34659
		34660
		34661
		34662
		34663
		34664
		34665
		34666
		34667
		34668
		34669
		34670
		34671
		34672
		34673
		34674
		34675
		34676
		34677
		34678
		34679
		34680
		34681
		34682
		34683
		34684
		34685
		34686
		34687
		34688
		34689
		34690
		34691
		34692
		34693
		34694
		34695
		34696
		34697
		34698
		34699
		34700

נסיון של פחות מחברו, אז אנו נתונים לרגשי שנאה, ומזה צונחים לתוך יאוש, וזה מתפתח עד וביום פקדי	34701
ופקדתי, וזה לא מקרה, זה לא פתאומי, אילו עסקנו בציור הנסיון בזמנו היינו מונעים את הירידה, וכך	34702
אומרים חז"ל, אלמלא דרשיה אחר להאי קרא לא הוה חטי (קידושין ל"ט).	34703
אילו היה משתדל ללמוד מוסר בעוד מועד, לבטל את העוה"ז, לחשוב על העוה"ב שכולו טוב, אז לא היה	34704
חוטא, כי החטא לא בא פתאום ולא במקרה, אלא היה מונח כבר בלבו טינה היתה בקרבו, כמה עלינו	34705
להתחזק באלול זה בלימוד המוסר, בבחינת נצרה כי היא חייך, לברר את עצמו ולעסוק בציור הנסיון	34706
ולהתכונן לעבור אותו, ולא לתת לרגשות להתפתח ח"ו עד לשלב המעשה, לבדוק את השורש ושם לתקן.	34707
(דגל המוסר).	34708
	34709
מאמר תקיט	34710
והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך למען ספות	34711
הרוה את הצמאה (דברים כ"ט י"ח).	34712
האבן עזרא מפרש הפסוק מכל מלמדי השכלתי כי עדותיך שיחה לי כי יותר השכלתי מכל מלמדי, בעבור	34713
כי כל שיחתי היא תורתך, והנה היא תלמדני יותר מאשר למדוני מלמדי, לאיש הדואג אלה הדברים הינם	34714
תנחומין גדולים, כשנמצאים בדור כזה שכ"כ נתמעטו הלבבות ואובדים עצות, איך ומאין יבוא ישועתה	34715
לנו, אבל כשיודעים כי עדותיך שיחה לי כי יכולים להתלמד מעצמה של תורה, הנה זה חיזוק גדול לאדם.	34716
הסבא זצ"ל מקלם גילה כוח מבהיל בנפש האדם, אמר הכתוב, והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך	34717
בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך, לא יאבה ה' סלוח לו ורבעה בו כל האלה, הנה יתכן כי	34718
גם בשמעו את כל התוכחה והאלות האיומות, והוא לא יפחד מכלום, אלא יאמר שלום יהיה לי, המהלך לזה	34719
הוא כי בשרירות לבי אלך, אבל סוכ"ס הרי רואים כי יש באדם כוח כזה לומר שלום יהיה לי אף אחרי	34720
ראותו הכל בהיר במו עיניו, והוא ראה וראה ולא דעת לו, אף אחרי שמעו הכל ברור במו אזניו, והוא	34721
שמוע ישמע ולא תבונה לו.	34722
כל זה בא לו מצד אי התבוננות, לא בא בחשבון להשכיל על האחרית, לקרב העתיד כהוה קירוב חושיי, כי	34723
הלא זהו ענין הכריתות, את אשר ישנו פה עמנו עומד היום, ואת אשר איננו פה עמנו היום, עם אלה אשר	34724
איננו פה עמנו היום, הלא אין דרך אחר לעבור ברית כי אם ע"י התבוננות, וא"כ מבינים מזה כי שלום	34725
יהיה לי בא מצד אי התבוננות, להיבהל מזה, כי אם אדם לא מתבונן, ולא משים אל לבו על הנולד	34726
והאחרית, יוצא מזה הכוח של שלום יהיה לי, היינו כי לא מתפעל מכלום, באין יראה וכל פחד לנגד עיניו,	34727
ומה תקות אנוש!	34728
אחרי הדברים האלה ראיתי מצאתי כי אמנם מפורש כל הענין בפרשיות שלמות בתורה, וכבר נראה כמה	34729
גדול היסוד הזה, עומדים אנו משתוממים, ולא משיגים ממש איך זה לא נכנע פרעה מפני ה' אחרי המכות	34730
האותות והמופתים שראה במו עיניו, איך לא הבין כי אין מנוס ומפלט מפני ה', וכי ההוא אמר ולא יעשה	34731
ודיבר ולא יקימנה?	34732
והנה כתב הרמב"ן שם, והנה פרעה לא היה אומר להם בפירוש שלא ישמע ולא ישלח, רק בפעם	34733
הראשונה שאמר לא ידעתי את ה' וגם את ישראל לא אשלח, ולא היה גוער בהם רק שומע דבריהם	34734
ושותק, כי יפחד מהמכות מעת שעשו לפניו מופת התנין ובלע מטותם, אך במכות הראשונות מנסה את	34735
החרטומים לעשות כהם, כלומר שהם מעשה חכמים, והנה הוא ירא ומתחזק.	34736
הנה כי פרעה אמנם פחד וירא מאד, ידע והבין היטב כל הנעשה וכל העסק שעוסקים עמו, כי אמנם חכם	34737
גדול היה פרעה, ורואים אנו זה כבר מתחילתו בהכרתו את יוסף ואמר אל עבדיו (בראשית מ"א), הנמצא	34738
כזה איש אשר רוח אלהים בו, אין נבון וחכם כמוך, להכיר חכמה במידה גדולה כזאת עד כדי להתבטל כ"כ	34739
וגם לפני כל עבדיו, אין זה כי מרוב גודל חכמה, וכן אמרו חז"ל (שמו"ר ט' ז'), אמרו יוחני וממרא למשה	34740
תבן אתה מכניס לעפריים, א"ל למתא ירקא ירקא שקיל, אדרבה על שאתם כ"כ חכמים ומבינים על	34741
סחורה, ע"כ הבאתי מופתי ה' אצלכם, כי תבחנו בין סחורתי לסחורתכם.	34742
הרי כי היה עם מי להחזיק פלפול גדול כזה, כי ידע והבין היטב כל מה שדברו אתו, והנה הוא ירא ודאי	34743
וגם הטבע עזר לו ליפחד, כדרך אדם המפחד מן סכנה אף אם רחוקה היא מאד, ואף מסכנה של ספק	34744
ספיקא אדם מתירא בטבע, אלא כאן כתב עליו הרמב"ן שהיה ירא ומתחזק.	34745
וכן כתב הספורנו והכבד את לבו, התאמץ על טבעו שלא לירא מן הצפרדעים הנשארים, ולסבול רעת	34746
הבאשה כדי שלא לשמוע בקול האל ית', הנה כי ירא ופחד מאד, אלא שהתאמץ על לבו! והיה מן הרצון	34747
לדעת ולהבין מהלך הדברים, איך זה נתהוה המתחזק הזה, איך זה נתהוה התאמץ על טבעו, האם עשה	34748
איזה תעמולות ומאמצים חיוביים כדי להתחזק או כדי להתאמץ?	34749

הוא אשר מגלה לנו התורה הקדושה סוד גדול ונורא, ויפן פרעה ויבא אל ביתו ולא שת לבו, לא עשה ולא כלום, אלא שלא שת לבו, הכל משליליות בא, כי לא השיב הדברים אל לבו, ובמדרש (שמו"ר ט' י"א)	34750
ויפן פרעה לא חשש ולא הרגיש במכת האלהים, כל ויחזק בא מצד שלא חשש, מצד אי ההתבוננות, ובאין התבוננות אין מועיל כלום, מאחר שלא שת לבו לא נוגע לו כלום, ועל כן לא מועילים לו כל ידיעותיו המופתיים, גם בשמעו את דברי האלה הזאת, כל התוכחה האיומה, והוא בלבבו יאמר לעצמו שלום יהיה לי לא אלי הדברים נוגעים!	34751
הנה כבר למדנו כל מהלך הדברים, מקודם לא חושבים ולא מתבוננים, ומזה לא משים אל לב, ומשום כן אין הם נוגעים אליו כלום, ומזה בא כי לא יירא ולא יפחד מכלום, ומזה הכוח הנורא אומר שלום יהיה לי! נוראים מאד הדברים, ואל יאמר אדם לא לנו ניתנו מופתים, הלא נאמר (ישעיה מ') שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, איש המתבונן לא חסרים לו נסים ונפלאות בכל יום ויום, וכל ימי האדם עוברים עליו ולא יודע מכלום, עד כדי כך הוא המגרעת של אי התבוננות, של אי שימת הדברים אל הלב, וא"כ הלא הנהו ח"ו תחת הסוג של שלום יהיה לי ומה אז תקות אנוש חלילה.	34752
	34753
	34754
	34755
	34756
	34757
	34758
	34759
	34760
	34761
	34762
אמרו חז"ל (שבת ל"א): דרש רבא בר רב עולא מאי דכתיב (תהלים ע"ג) כי אין חרצובות למותם ובריא אולם, אמר הקב"ה לא דיין לרשעים שאינן חרדים ועצבין מיום המיתה, אלא שלבן בריא להן כאולם, והיינו דאמר רב מאי דכתיב (שם מ"ט) זה דרכם כסל למו, יודעים רשעים שדרכם למיתה ויש להן חלב על כסלם, שמא תאמר שכוחה היא מהן, ת"ל ואחריתם בפייהם ירצו סלה.	34763
הנה גם בעיני הקב"ה נפלא הדבר על לבם של הרשעים שבריא להם כאולם, הלא יודעים רשעים שדרכם שאולה, ותמיד מדברים הם על זה, ואחריהם בפייהם ירצו סלה, ומטבע האדם הלא לירא וליפחד, ואיך אמנם לא חרדין ולא עצבין, ולא די זאת, אלא גם לבם בריא להם כאולם, אלא שזהו סוד גדול של חלב על כסלם לא נוגעים הדברים אל לבם, כי לא שמים אל לבם, והכל מצד כי לא מתבוננים, ובאין התבוננות אומרים שלום יהיה לי! ולבם בריא להם כאולם!	34764
מעתה כמה צריך האדם לייקר לימוד המוסר, כמה הוא מן האוצר הגדול ורוב הסגולה שבלימוד המוסר, שכל יסודו הוא התבוננות אחרי התבוננות, ושימת הדברים אל הלב, לקרב הדברים כי יגיעו אליו, הוא אשר אמר הכתוב (דברים ל"ב) שימו לבבכם לכל הדברים כי לא דבר ריק הוא מכם כי הוא חייכם, יסוד ועיקר הכל הוא שימו לבבכם, התבוננות! (דעת תורה).	34765
	34766
	34767
	34768
	34769
	34770
	34771
	34772
	34773
	34774
	34775
	34776
	34777
מאמר תקכ	34777
והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך למען ספות הרוה את הצמאה (דברים כ"ט י"ח).	34778
אונקלוס ורש"י ז"ל מפרשים, שיוסיפו לו את השגגות על הזדונות ויענישו אותו להפרע ממנו על שניהם כאחד, ויש בדברים האלה יסוד גדול, אם האדם דואג על הזדונות והוא מלא חרטות עליהן, הרי אז אף אם לא שב בתשובה גמורה, אלא רק מתחרט על העבר, גם בתשובה כזו יש שמועיל, אף אם לא נכנס בגדר של תשובה מעולה בקבלה שלמה שלא ישוב לזה החטא לעולם, כדאיתא ברמב"ם (הלכות תשובה פרק ב'), בכל זאת מועילה תשובה כזו לגבי אותן העבירות שעשאן בשוגג, שהקב"ה מעביר עליהן בתנאים שקבעה התורה לכפרתן.	34779
אולם אם האדם אומר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך, ואינו משים על לבו לדאוג על חטאיו, כי אז נשללת מאתו הזכות הזאת, ולא עוד אלא שמוסיפין, באשר מחשיבים לו השגגות כזדונות, אפילו אם בשעת עשייתו אותן היה שוגג עליהן, כי מעשיו מצטרפין למחשבתו ולהרהורים הפסולים של שלום יהיה לי, ולכן מזיד הוא גם על השגגות, לכן מענישים אותו בכפלים.	34780
ובזה מובן מאמר חז"ל, אמר רב חנינה בר פפא, כל העושה דבר ומתחרט בו מוחלין לו מיד, רבי יוחנן כי מטי להאי קרא בכי כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט על כל נעלם, עבד שרבו שוקל לו שגגות כזדונות תקנה יש לו? (חגיגה ה'), והדבר צריך ביאור, איפוא באמת המקור ששוקלין שגגות כזדונות? ולדעתי המקור הוא בפסוק למען ספות הרוה את הצמאה, שלפי פירוש אונקלוס ורש"י, הוא בחושב ואומר לא יבאוני קללות הללו, אלא שלום יהיה לי ולכן מוסיפים את השגגות על הזדונות.	34781
והנה מידת אמירתו שלום יהיה לי הוא דבר נעלם מאד, ונתון לתחומי הפרטי הפנימי של האדם, כמ"ש והתברך בלבבו, והאדם עלול להיות סבור שאינו עושה בכך שום חטא, אבל הקב"ה החופש כל חדרי בטן ומשפטיו תהום רבה, שידיעתו מגעת עד תהום הנפש, ומברר שבעמקי נפשו של זה צפון ומסתתר הרהור של שלום יהיה לי, שמשפטו חרוץ למען ספות הרוה את הצמאה, להעניש על השוגג כמזיד.	34782
	34783
	34784
	34785
	34786
	34787
	34788
	34789
	34790
	34791
	34792
	34793
	34794
	34795
	34796
	34797
	34798

ועל זה יש לנו לבכות, בפרט שהנעלם הזה הוא קרוב למזיד, בזה שאינו לומד מוסר ואינו עומד על נימי	34799
לבו אם נפשו מרה עליו על חטאו, וע"כ מה יגדל כוחו ושכרו של לימוד המוסר, המוציא בשעת הלימוד	34800
אנחה מעמקי הלב, ובזה הוא מתחרט ודואג על מעשי הזדוניים, ואף שלא עשה עדיין תשובה כהוגן, הרי	34801
הצליח לפעול בחרטתו על זדונותיו, שעל כל פנים העבירות שעשה בשוגג דין שגגה עליהן. (המוסר	34802
והדעת חלק ב')	34803
	34804
מאמר תקכא	34805
והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך למען ספות	34806
הרוה את הצמאה (דברים כ"ט י"ח).	34807
ויש לשאול איך יתכן שבדור דעה כזה, שלכולם אזנים להם, ושמעו וחרדו בשמעם דברי אלהים חיים	34808
מדבר אליהם ומאיים עליהם, שימצא בתוכם איש אשר יתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי, ויפרוש מן	34809
הכלל שהם חרדים לדבר ה', אך באמת אין זו שאלה, כי כך דרכו של היצה"ר, שכל ממשלתו ושלטונו על	34810
בני האדם אין לו שחר, ודרכיו הם נגד ההגיון, והם מופרכים מעיקרם, וכבר פירט שלמה המלך בספר	34811
קהלת אחת לאחת, למצוא חשבון על כל מעשה היצר ודרכיו פיתוייו ותחבולותיו, ומצא אותם שהכל הבל.	34812
ואעפ"כ עדיין מצודתו של המלך הזקן הכסיל פרושה על כל החיים, והוא שולט במלכותו, והכל רצים	34813
למלא רצונו, ורוכ בני אדם יצה"ר שופטם ומנהיגם, וגם את הפקחים שבהם, ואחד מאותם שנשתטו על	34814
ידו היה פיקח כזה עד ששאלו עליו חז"ל, קרח שפיקח היה מה ראה לשטות זה, ותירצו עינו הטעתו (רש"י	34815
ריש קרח), אבל מי הוא שגרם שעינו טטעהו, הלא ג"כ אך היצה"ר, כי זה לעומת זה עשה אלהים, וזה כל	34816
האדם.	34817
השי"ת נתן כוח ביצה"ר ליפות את השקר ולשבח את המגונה, שיהיה השקר נראה כאמת והמגונה	34818
כמשובה, עד שגם גדולי עולם טועים ומוטעים על ידו, ומלך אביון זה ישלוט במלכותו עד לאחרית הימים,	34819
וכמ"ש ז"ל על המקרא (יואל ב') ואת הצפוני ארחיק מעליכם ועלה באשו ותעל צחנתו כי הגדיל לעשות,	34820
על היצה"ר שהוא צפון בלבו של אדם, וכשירחיקו הקב"ה ויסירו משלוט על בני אדם, אז ועלה באשו	34821
ותעל צחנתו, כלומר שבמקום הריח הטוב שהריחו בו כריח שדה, כשיהיה נחשפו מעשיו ונבעו מצפוני,	34822
יהא ועלה באשו ותעל צחנתו.	34823
ואף שהשי"ת ירחיקו גם ממרחקים יעלה באשו, ויגלה לעין כל נבלותו וסרחונו, אבל עד הימים האלה הכל	34824
סרים למשמעתו, ולפיכך אין פלא אם ימצא איש גם בדור דעה שישתטה, ובתוך כל החרדים לדבר ה'	34825
יתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי, אלא שבמקום זה כתבה התורה במפורש את הסיבה שהביאתו לזה	34826
שיאמר שלום יהיה לי, והוא מפני שהוא מהרהר בלבו כי בשרירות לבי אלך, אבל גם זה צריך ביאור, איך	34827
גורם ההרהור להלוך בשרירות לב, להאמירה שלום יהיה לי.	34828
שרירות לב זו מהי? כבר ביאר הרמב"ן ז"ל, או יהיה טעם יהיה לי שלום בעבור שאיני מקבל עלי	34829
השבועה, כי בשרירות לבי אלך כל ימי וכל חפצי אעשה, התאוה הגוברת ומתחזקת בלב תקרא שרירות,	34830
כלשון חכמים שריר וקיים, וכן בשרירי בטנו עכ"ל, ובדבריו ז"ל יש סוד עמוק ביותר, והוא שיש תאוה	34831
כזו שהיא שונה לגמרי מכל התאוות, והיא התאוה של שרירות לב, כלומר שהיא גוברת ומתחזקת בלב,	34832
והאדם שלבבו נגוע בשורש של תאוה זו, היא גורמת לו שיאטום אזנו גם מדברי התוכחה הקשים ביותר,	34833
שהכל נחרדים ומזדעזעים מהם, ואילו הוא יאמר בלבבו כי שלום יהיה לי, שהרי אם יירא ויזדעזע מדברי	34834
התוכחה, הלא יהיה מוכרח להינזר מתאוותו, וזה אי אפשר לו אחרי שהיא גוברת ומתחזקת בלבבו.	34835
ועוד דבר מיוחד יש בתאוה מעין זו, שהיא גורמת גם למען ספות הרווה את הצמאה, ופירש רמב"ן ז"ל,	34836
להוסיף השבעה עם המתאוה, כי נפש שבעה תקרא רוה, והמתאוה תקרא צמאה, צמאה לך נפשי, והטעם	34837
כי נפש האדם הרוה שאיננה מתאוה לדברים הרעים לה, כאשר תבוא קצת התאוה והוא ימלא תאוותו, אז	34838
יוסיף בנפשו תאוה יתירה ותהיה צמאה מאד לדבר ההוא שאכל או שעשה יותר מבראשונה, ומתאוה עוד	34839
לדברים רעים שלא היתה מתאוה להם מתחילה.	34840
כי המתאוה לזימת הנשים היפות, כשיהיה שטוף בזימתו, תביאהו תאוה לבוא על הזכר ועל הבהמה וכיוצא	34841
בזה בשאר התאוות, וכענין שהזכירו חכמים משביעו רעב מרעיבו שבע, ולכך יאמר הכתוב בהולך	34842
בשרירות לבו, שאם ימלא נפשו בתאוות השרירות והחזקות עליו אשר היא צמאה להם, יוסיף נפשו הרוה	34843
עם הצמאה, כי יתאוה ויצמא למה שיהיה שבע ממנו, ולאשר השביע נפשו בו עכ"ל.	34844
והגר"א ז"ל באדרת אליהו קיצר דברי הרמב"ן ז"ל כדרכו וכתב וז"ל, למען ספות הרוה את הצמאה, פירש	34845
הרמב"ן ז"ל, כי יש דברים אשר האדם הישר זר בעיניו והוא רווה ממנה ואינו תאב אחריהם כמו משכב	34846
זכור ודומיהם, וכאשר ילך לבבו אחרי שרירות לבבו הרע, אז יצמא ג"כ אל הדברים אשר היה רוה מהם	34847
ויספה חטא על עון לצמוא אחריהם גם כן, עכ"ל הגר"א ז"ל בא"א.	34848

ואף שהרמב"ן ז"ל בתחילת דבריו הקדים, כי גם בכל התאוות כן שמשביעו רעב, מ"מ נראה כי יש הבדל	34849
בין כל התאוות לתאות שרירות לב, כי אף שבכל התאוות יש אפשרות לבוא לידי כך, כי כך דרכו של	34850
היצה"ר היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך, מ"מ אין זו רק אפשרות רחוקה, אבל אין התורה	34851
מעידה על זה שיהיה כך, משא"כ בזה שהוא נגוע בשרירות לב שהיא תאוה מיוחדת המתגברת ומתחזקת	34852
בלב, שעל תאוה זו מעידה התורה במפורש, למען ספות הרוה את הצמאה, ופירש הרמב"ן ז"ל.	34853
ואין למען במקום הזה טעם שאלך בשרירות לבי, בעבור שאספה הרוה עם הצמאה, אבל הוא כמו לספות,	34854
ואמר הכתוב כי בעבור זה יהיה כך, כי כל סיבה עם עלול יאמר למען, בין שיעשה אדם הגורם לרצותו	34855
בעלול כמו למען אשר ייטב לך, בין שיהיה אדם הגורם כן שלא מדעתו, כמו למען יאשמו, כספם וזהבם	34856
עשו לי עצבים למען יכרת, ורבים כאלה עכ"ל ז"ל, והרי בדבריו להדיא שכאן העידה והזהירה התורה	34857
שיהיה כן, משא"כ בשאר התאוות שבהן לא מצינו כן, וכן מוכח גם מהגר"א, שהביא רק התאוה של	34858
שרירות לב ולא הזכיר.	34859
ויש להבין ג"כ, שאין הדברים פשוטים כ"כ כפי הנראה, שהרי המדובר הוא באיש מדורו של משה, שכלל	34860
לא היה נראה שונה בשום דבר מכל בני דורו דור דעה, ורק שורש פורה היה בלבו שאפשר שיצמיח ויפרה	34861
רק אחרי כמה מאות שנה, וכמ"ש הגר"א שם, וא"כ הלא אך סוד גדול הוא המכוסה ונעלם, והוא כסתרי	34862
תורה במעשה מרכבה או במעשה בראשית, שגילתה לנו תורה את הסוד, למען נדע כוחן של מידות מה הן,	34863
אף באדם המעולה ומשובח ביותר, אבל לפי מצבנו אין סוד זה נוגע לנו כלל וכלל, כי אין לנו שורש כזה,	34864
משום שאין אנו עומדים במדרגה כזו שיהיה צפון בלבנו שורש כזה.	34865
ומה שלמדתנו התורה הוא רק למען נדע כוחן של מידות מה הן, ובאמת הוא המקום היחידי בתורה שענינו	34866
במהותן של מידות, בלי צירוף אזהרה על מעשה מיוחד, כמו לא תשנא את אחיך בלבבך וכיוצא בה, ולא	34867
עוד אלא שהתורה מגלה לנו במקום זה שהמידות לא אך שהן שורש כל המעשים, אלא שהן גם שורש כל	34868
השורשים, כי הרי המדובר הוא רק בשורש פורה בלב, והשורש של השורש הזה, היא שרירות לב, שהיא	34869
התאוה הגוברת ומתחזקת בלב.	34870
אולם אף שעומקם של הדברים כפי מה שהעמידה אותם התורה, אינם נוגעים לנו באופן ישר, כי כאמור	34871
רחוקים אנו מאד ממדרגות כאלה, הם נוגעים לנו מאד, לדעת ולהכיר את ערך התאוות הגלויות שבלבנו	34872
ולשמר מהם, ולזה אין עצה אחרת אלא ללמוד בעמלות איך לחקור את הלב, ואיך לחפש את הדרכים	34873
לזה, ואחרי כל אלה להתחזק בתפילה אל ה' שיהא בעזרנו להלחם עם היצה"ר ולנצחו, כי גם אצלנו רק	34874
התאות הם השולטות באדם, והן שורש כל המעשים, והן המכריעות את האדם לכף חובה, וכשנרצה לטור	34875
את המעשים ולהכריע את עצמנו לכף זכות, אין בידינו שום דרך אלא ליישר את המידות ולתקן, כי אך	34876
ע"ז נתקן את המעשים להיות זוכים בזה ובבא. (דליות יחזקאל).	34877
	34878
מאמר תקכב	34879
והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך למען ספות	34880
הרוה את הצמאה (דברים כ"ט י"ח).	34881
והנה כל הראשונים חתרו לבאר הענין, למען ספות הרוה את הצמאה, וכן קשה על לא יאבה ה' סלוח לו,	34882
ממה נפשך אם בלא תשובה הלא חטאים קלים אינם מתכפרים בלי תשובה, דקימ"ל כרבנן דאפילו יום	34883
הכפורים אינו מכפר בלי תשובה, וארבעה חילוקי כפרה הכל בתשובה, וכמבואר (יומא פ"ו), ואם מיירי	34884
בתשובה, הלא אין לך דבר שעומד בפני התשובה.	34885
ואפשר לומר דאזהרת תוה"ק שהדגישה להזהיר על הפורה ראש, ואמירת שלום בשרירות לבי אלך, סובב	34886
לסוג אנשים שרחוקים המה מהיות עובדי ע"ז, יתכן שמגנים ומואסים לע"ז, יודעים המה שעוון פלילי	34887
ועובד ע"ז בארור, וגדול חרון אף ה' להרביץ קללה על העובדים, אכן כאשר מסכת עכו"ם גדולה היא, עד	34888
שחז"ל אמרו מס' ע"ז של אברהם אבינו ד' מאות פרקי (ע"ז י"ד), ואמרנו דוגמא, כל אדם שיש בו גסות	34889
רוח כאילו עובד עכו"ם, שנא' תועבת ה' כל גבה לב, וכן אמרו ז"ל כל המשבר כלים בחמתו כאילו עובד	34890
ע"ז, וכן אמר החובה"ל החונף אין תכלית לנעבדיו, וחז"ל אמרו דבשעה שאמרו ישראל לאגריפס המלך	34891
אחינו אתה, נתחייבו שונאיהם של ישראל כליה.	34892
כל הדוגמאות האלו הם פרקים גדולים ממסכת ע"ז, והם כשורש פורה ראש ולענה, ועון הגאווה והחניפה	34893
ועובדי ע"ז, הם האומרים שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך, ואע"פ שלא אפרוש משרירות לבי של	34894
התאוה או הגאווה, אעפ"כ לא אבוא לכלל עובד לאל זר, מאמין אני שה' הוא האלהים, אבל אין זה שייכות	34895
לשרירות לבי, קשה עלי להיות נכנע ועניו, תשוקתו ליתן חתיתו בארץ החיים, שהכל ירגישו אישיותו	34896
וגאותו ביקר ערכו.	34897

ועל זה מגלה התורה הק', כי השורש פורה ראש ולענה יסבב לספות הרוה את הצמאה, ועכשיו בהוה הינך	34898
רוה ואינך צמאווה להשתחוות לעץ ואבן, ואף לא לצבא השמים, אבל השורשים יגדלו בהמשך הזמן עד	34899
שתשיג צמאון גם לרוה, כי מאחר שלא תשים לבך לע"ז שבגופך, כמאמרם ז"ל על הפ' לא יהיה בך אל	34900
זר, איזה אל זר שיש בגופו של אדם, הוי אומר זה יצה"ר, אם לא תשים לב לכל השורשים הללו, הינך	34901
כבר עכו"ם בכוח, וכמ"ש רב"י על הפסוק רום עינים יפרו חטאים, כלומר כמו שהגרעין הנזרע ע"י ניר,	34902
אף שאינו קיים וכמעט שזרעו כלה, אבל עבדי דאתי שיציץ פרה אילן וענף.	34903
כן הוא גרעין של גאווה בלב הרשעים שאינם משימים לבם ועושים ניר, שתצמח מזה חטאים גדולים, לא	34904
יאבה ה' סלוח לו, כי הרהורי עבירה כאלו קשים מעבירה, מפני שעובר עליהם לא ירגיש לבקש תרופה	34905
למחלה המתרחבת ומתפשטת יותר ויותר, ועל כן אי אפשר לסלוח, כי אין גדולה בעבירות עם בקשת	34906
המחילה עליה, ואין קטנה בעבירות עם רוב התמדה עליה, הזריעה והניר משרירות לבו יורידו אותו מטה	34907
מטה עד ספות הרוה את הצמאה.	34908
והנה אמור יאמר האדם במה יוכל לזכות את דרכו, ובמה יוכל לנקות ולטהר לבו הנוטה לפיתוייו ולגירויו	34909
של היצר, על זה באה התוה"ק בסוף הפרשה ומסיימת, לא נפלאה היא כי קרוב אליך הדבר מאד, בפוך	34910
ובלבבך לעשותו, וטיבו של קרוב זה אינו הגזמה, והוא כשאנו מביטים המס"נ של האדם על חיי שעה,	34911
מכניסים עצמם לפרוח בשמי שמים, וכן מפליג לימים שונים.	34912
כל מיני מצבים שונים ומסוכנים, אין מעכבין אותו מלהיכנס בהם, והכל בשביל שרירות לבו של גאווה או	34913
חמדה, אכן תורתנו הק' דרכיה דרכי נועם, אינו דורש ממך שתסכן נפשך, אדרבא תזהירך וחי בהם,	34914
ונמצא כי החשבון מזויק, קרוב אליך דרך התורה מאד, כי זה שתמנע ותעכב אותך משרירות לבך ג"כ	34915
לטובתך, שיהיה לבך ברשותך ושלא יפרה ראש ולענה. (המוסר והדעת).	34916
	34917
מאמר תקכג	34918
והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך למען ספות	34919
הרוה את הצמאה (דברים כ"ט י"ח).	34920
מה שיש להתפעל הרבה, מאדם אשר הוא בעל שכל נפלא, ויודע בחובו כי דרך הצדק הוא דרך ישרה	34921
לאדם, ועכ"ז אין לו דעה על עצמו לכבוש תאותו ורצונו, אשר לפי הנראה אין להאמין זאת, כי הלא זאת	34922
דעת ילד קטן, ואנו רואים כי הוא בעל שכל גדול, ואין זה אלא שאין לו עוד דעה על עצמו להתנהג כפי	34923
ישרו, וזה פלא מפליאות הבריאה, ואין איש שם על לב להשתומם מזה, וזה אז"ל יודעים רשעים שדרכם	34924
למיתה (שבת ל"א:), וכמה יגדל יגונו אחר המות, האיך השפיל דעתו הרמה כנער קטן שלא לכבוש רצונו,	34925
אף גם בדברים שנפשו של אדם קצה בהם, והוא בעצמו מבין שדרך התורה ישרה.	34926
והנה הסיבה לזה, כי מתחילה לא היה נזהר בדברים קלים והמה מחזקים כוח התאוה, ואין ביכולתו לכבוש	34927
אותה, וזהו למען ספות הרוה את הצמאה שפי' הרמב"ן ז"ל, רוה מה שקל לו לכבושה, וצמאה מה שקשה	34928
לו לכבוש, והנה הקלים נוחים לכבוש, וע"כ נתפש עליהם יותר, וכן מצינו (שבת נ"ו:): ויטו אחרי הבצע,	34929
הלשון ויטו נראה, כאילו לא עשו דבר רק אהבת הממון, והנה אמרו שם, ר"ע אומר קופה יתרה של מעשר	34930
נטלו בזרוע, ופירש"י יותר מן הראוי, ולמה אמר הכתוב ויטו אחרי הבצע כאילו לא עשו דבר רק אהבת	34931
הבצע?	34932
אבל לפי דברינו ניחא, כי נתפסו רק על ההתחלה, בשעה שהיה נוחה לכבוש היה להם לכבוש, שלא יבואו	34933
לקשה לכבוש, עד שאין לו שום דעה על עצמו, והוא כחומר ביד היוצר לתאותו, לשדה נעבד (קהלת ה'),	34934
והנה בשעה שנקל לכבוש העונש יותר חמור, ועבירה גוררת עבירה (אבות פ"ד), על כן תפס הכתוב	34935
ההתחלה הקלה, וכמו בסחור סחור כי שמעת לקול אשתך, וזהו אם משים עצמו כעיר זה שמהלך אחר	34936
שיחה נאה, מה כתיב אחריו כי אש יצאה מחשבון (ב"ב ע"ח:), שיחה נאה אין איסור כ"כ לכאורה, אבל	34937
עונשו חמור, כי זה הכנה לבל יוכל לכבוש תאותו גם באיסור, וזהו מה כתיב אחריו פירוש, מה אחריתו	34938
של מהלך אחר שיחה נאה, וכ"ז נפלא מאד למבין.	34939
ובסוף פר' אחרי מות, ושמרתם את משמרת י לבלתי עשות מחקות התועבות, פירוש חוק בלי טעם, ואם	34940
היה דבר נאה ונחמד, גם בלי טעם יש לאדם הנאה מזה, אבל אם גם בלי טעם וגם תועבה, זה דבר פלא,	34941
וכל זה בא להם, בשביל דברים קלים שלא נשמרו בהם בראשונה, בשביל שיחה נאה, ונגרר מזה לעשות	34942
תועבות.	34943
וכל זה אנו רואים בזמננו, מתחילה עושה דברים ערבים בהיתר, כשיחה נאה ואח"כ בא לערב באיסור עד	34944
שבא לתועבות, אכילת שקצים ורמשים שנפשו של אדם קצה בהם, ואחרי המות יגונו מרובה על זה מאד,	34945
ומכל שכן לבעל שכל גדול, איך היה לילד קטן שאין לו שום דעה על עצמו, ולבד עונשו המרובה, עונש	34946

החרטה דיו, על כן מה אומנותו של אדם, ירחיק עצמו מהנאות שיחה נאה, תאות והמדות בעודם נוחים לכבוש, וטוב לו.	34947
כמה מובן עפי"ז דברי חז"ל בסוף פרק במה בהמה נ"ו: ואחד בדורנו והוא נתן דצוציתא, והנה נתן דצוציתא היה גבור עריץ כ"כ, עד שהיה ביכולתו בשעת עבירה שבאה לידו בפועל, לכבוש רצונו בגבורה עזה, נגד גבורת הטבע הגשמי והרוחני, א"כ לא להפליא הוא כי אור היה דולק על ראשו, וכמבואר באריכות לרבינו נסים גאון ז"ל.	34948
היוצא מדברינו, כמה נואלו האנשים הנמשכים אחרי ההנאות, מושכים עליהם חטא בהמי כל יוכלו לכבוש רצונם כלל וכלל, ולבסוף באיסור, ולבסוף בתועבות, נגד רגש אנושי כי אין להם חשבון כלל כילד קטן, והנה יוסף הצדיק כיון שהיה מסלסל בשערו מעט, ובלי ספק היה לשם שמים, כענין שאז"ל ת"ח שנמצא רבב על בגדו (שבת קי"ד), אבל מהסתם היה כחוט השערה יותר מהצורך, ופוק חזי איך היה בסכנה גדולה שרצה היצר להמשיכו באיסור, ורק צדקתו המרובה גרמה לו שנעל הדלת לפני היצר.	34949
אבל מה יעשו אזובי קיר שאין דעת וגבורה לעשות מלחמה חזקה ביצרם, נופלים לאט לאט בידו ואין להם שוב שום חשבון, וכנראה כי לא נייה להם כלל עסק המוסר אשר עיקרו הוא החשבון ואז טוב לו, ועפ"ז צריך כל אדם לעיין תמיד בדברי הרמב"ן בריש פרשת קדושים. (המוסר והדעת).	34950
	34951
	34952
	34953
	34954
	34955
	34956
	34957
	34958
	34959
	34960
	34961
מאמר תקכד	34962
והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך למען ספות הרוה את הצמאה (דברים כ"ט י"ח).	34963
והנה המדובר בפרשה זו הוא, באיש אשר לבבו פונה כבר היום מעם ה' אלהיו ללכת לעבוד אלהים אחרים, או שיש בו שורש פורה ראש ולענה שיביאהו לבסוף ללכת לעבוד אלהים אחרים או את דורותיו אחריו (רמב"ן ז"ל וא"א שם), וא"כ הלא העון עצמו הוא חמור ביותר, ובכל זאת מפורש יוצא מן המקראות, שבעל העון הזה כשהוא לעצמו אינו מיועד לעונשים חמורים ונוראים, והמיועד להם הוא רק זה שעם עונו או עם השורש שיש בלבו, יתברך בלבבו בשמעו את דברי האלה לאמר שלום יהיה לי.	34965
ואנו למדים את חומרו של עון המתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי, לא יאבה ה' סלוח לו, ופירש הגר"א שאין מספיקין בידו לעשות תשובה, וכי יעשן אף ה' וקנאתו בו ורבעה בו כל האלה ומחה ה' שמו, והבדילו ה' לרעה ככל אלות הברית הכתובה בספר התורה הזה, ופירש הגר"א שם, שכל העונשים הכלולים במקראות אלה כולם הם על האיש וז"ל, חשב כאן חמשה עניני עונשים, והם כנגד חמשה חומשי תורה עי"ש.	34966
ולפי פירושו ז"ל הלא הוא נורא מאד, שראתה התורה לא אך לאיים על האיש המתברך בלבו לאמר שלום יהיה לי בעונש כללי, כי אם פירשה במפורש וכללה כל העונשים הכתובים בכל חמשה חומשי תורה, שנענשו בהם כל הדורות מששת ימי בראשית עד דור הפלגה ודור המבול, וגם רשעי ישראל שנענשו בעונשים שלא היה ולא יהיו דוגמתם בעולם כמו קורח ועדתו, וכולם פרטה התורה בפירוט רב, והזהירה שמעין כל אלו יחולו על האיש הזה שהוא מתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי, היש חרדה גדולה מזו ואיום מחריד יותר ממנו?	34967
וזה נאמר על האיש שאמנם שמע את דברי אלות הברית וגם התוכחה מפי משה רבינו, אך רק שמע אותם אבל לא הרגיש בהם כלל וכלל, כי היה חי בדור שישב בענני כבוד, ואכל מן ושתה מבארה של מרים, שמקומו היה אמנם בארץ, אבל חייו היו כמו המלאכים שבשמים, ובני הדור לא נטפלו ולא נזקקו לשום ענין גשמי, כי אם ישבו בחיקו של הקב"ה, והוא בעצמו כביכול האכילם והשקם והלבישם, והם ישבו ולמדו תורה מפי משה רבינו.	34968
34969	34969
34970	34970
34971	34971
34972	34972
34973	34973
34974	34974
34975	34975
34976	34976
34977	34977
34978	34978
34979	34979
34980	34980
34981	34981
34982	34982
34983	34983
34984	34984
34985	34985
34986	34986
34987	34987
34988	34988
34989	34989
34990	34990
34991	34991
34992	34992
34993	34993
34994	34994
34995	34995

אדישות כזה, ואינו קם ולא זע מפחד ה' והדר גאונו, והולך אחרי יצרו הרע כעיר זה שמהלך אחר סיחה נאה, והרי א"א באמת להנהגה כזו אלא לזה שהוא מן המתברכים בלבכם לאמר שלום יהיה לי.	34996
ואמנם לכשילמד האדם עם לבו את הפרשה המפורשת לפי פירושי רבותינו הראשונים ז"ל, הלא גם אם לבו לא היה חרד, ודאי יתעורר לקול הנורא הזה, ומי הוא אשר לא יחוס על נפשו להצילה מחרון אף ה' וקנאתו, ממחיה והבדלה לרעה חלילה, והלא ודאי יתגורר שארית כוחותיו, ויעורר כל רגשי לבבו שעדיין חיים בו, לקום ולשנות את דרכו, ולמצוא מסילות בלבבו לעמוד נגד ההתברכות שלום יהיה לי, ולהגיע לידי מחשבות של יראה שישרישו בלבבו שורש טוב שממנו יצמחו פירות של מעשים טובים.	34997
(דליות יחזקאל).	34998
מאמר תקכה	34999
והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך למען ספות הרוה את הצמאה (דברים כ"ט י"ח).	35000
כתב הרמב"ם (פרק י' תשובה הל' י'), אל יאמר אדם הריני עושה מצוות התורה ועוסק בחכמתה כדי שאקבל כל הברכות הכתובות בה או כדי שאזכה לחיי העוה"ב, ואפרוש מן העבירות שהזירה תורה מהן כדי שאנצל מן הקלות או כדי שלא אכרת מחיי העוה"ב, אין ראוי לעבוד את ה' אל הדרך הזה, ואין עובדים ה' אל דרך זה אלא עמי הארץ והנשים והקטנים, ושם בהלכה ה', כל העוסק בתורה כדי לקבל שכר או כדי שלא תגיע עליו פורענות הרי זה עוסק שלא לשמה.	35001
הרי דגם מיראת עונשי עוה"ב היא עבודת ע"ה ונשים וקטנים, וגם נקרא זה שלא לשמה, והדבר צ"ב שהרי ביעודי התורה תופסים מקום גדול עניני שכר ועונש גשמי, יוצא מזה דהעבודה היא במדרגה נמוכה, והרי התורה אינה מסתפקת במועט ותובעת מהאדם הרבה, לאהבה את ה' ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם, ופעמים הרבה מפורש בתורה הדרישה לאהבה ודביקות ועבודה בכל לב ובכל נפש.	35002
אך ביאור הענין הוא, דהלא ההסרה מדרך התורה הוא ע"י נטיית החומר, וע"י יראת העונש מדחה היצר, ואחרי דמדחה היצר ע"י יראת העונש ומתנהג ע"פ התורה, בא עי"ז למעלות יראת הרוממות ויראת החטא ולאהבת השי"ת, ועוד דע"י היראה הרי זוכר תמיד את השי"ת, וכשהוא מעיין במעשיו שהולך לעשות אם זה אסור או מותר הרי מתבונן מהו רצון הבורא, ואף דהסיבה היא יראה פשוטה מחמת עונש, אבל למעשה הרי יש בכאן זכירת הבורא והשתעבדות לרצונו, וגם משים לבו על דרכיו בכלל להיזהר ממכשול, והרי יש בזה טהרה וקדושה, ומזה יבוא לתיקון פנימיותו ולעליה בהרגשה והכרה ג"כ, ולפי זה גדולה מאד התביעה על העדר יראה פשוטה דהיא היסוד לכל המעלות, ובהעדרה אי אפשר להגיע אף למדרגה פחותה.	35003
כתיב והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי, לא יאבה ה' סלוח לו, הרי שהעונש גדול כ"כ על שאינו נרתע בשמעו קול האלה, שכיון דאינו שייך ליראת העונש הרי הוא משולל מכל אפשרות להטיב דרכו, ומפורש בקרא לא יאבה ה' סלוח לו, וזהו עונש חמור למאד, אחרי שהסליחה אינה ברצון הקב"ה שלא יאבה ה', לכן אף שאפשר בכוחות גדולים לשוב והתשובה לתקבל, שהרי אין לך דבר העומד בפני התשובה.	35004
מ"מ הרי אין דומה כלל כשמקבלים זה שמצפים לתשובתו וחפצים בו, לזה שאין חפצים בו, והרי הוא צריך לתשובה מעולה ביותר כדי שתתקבל, והנה כתיב (יחזקאל ל"ג), כי לא אחפוץ במות הרשע כי אם בשוב רשע מדרכו וחייה, אבל זה שמסיר מעליו אימת הדין לגמרי ואומר שלום יהיה לי, אין חפצים בו ואין מסייעין אותו לתשובה, וכל זה מפני שאין בו יראת העונש.	35005
אכן יש ביעודי העונשים עוד ענין, ללמוד מהו חטא ולירא מהחטא עצמו, שהרי העונשים הם בחסד ולא כפי המגיע באמת, ככתוב ולא כעוונותינו גמל עלינו, וכן כתב (מס"י פ"ד), כי זהו ממידת הרחמים שהעונש לא יהיה בחרון אף כפי הראוי למי שממרה את פי הבורא, וכבר כתב הרמב"ן כי רגע אחד של עונש בעוה"ב קשה יותר משבעים שנה יסורי איוב, והעונשים הם תמורה קלה לקלקול החטא, וכמ"ש דם נקוף מרצה כדם עולה (חולין ז'), וכן אמרו (ערכין ט"ז): עד היכן תכלית יסורים, אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלוש ועלו בידו שתים, והיינו דיסורים כאלו ג"כ נחשבים כיסורים לכפר, וזהו חסד מיוחד בעונשי עוה"ז.	35006
והענין כי רצון הקב"ה בבריאה שיהא הכל בתכלית הטוב והחסד, כי חסד השי"ת הוא בלי גבול, וכל הקשיים הטבעיים כמו בעצב תלדי בנים וכדומה, הכל אחר החטא, ועל כן נחשב כל קושי טבעי ליסורים, וכן בתוכחה כתיב (דברים כ"ח) והיו חייך תלויים לך מנגד ופחדת יומם ולילה ולא תאמין בחיך, ופירשו חז"ל (מנחות ק"ג): והיו חייך זה הלוקח תבואה משנה לשנה, ופחדת זה הלוקח תבואה מע"ש לע"ש, ולא תאמין זה הסומך על הפלטר, וענין זה נחשב בתורה לתוכחה קשה ויש בזה כפרה, וכתבו המפרשים, כי העונש בעוה"ז אחרי שאינו עולם גמול וחשבון, ע"כ אופן היסורים הוא בקלות, והם תמורת עונשים קשים ביותר.	35007
	35008
	35009
	35010
	35011
	35012
	35013
	35014
	35015
	35016
	35017
	35018
	35019
	35020
	35021
	35022
	35023
	35024
	35025
	35026
	35027
	35028
	35029
	35030
	35031
	35032
	35033
	35034
	35035
	35036
	35037
	35038
	35039
	35040
	35041
	35042
	35043
	35044
	35045

והנה כל עונש הוא בגדר רפואה, אך בהכרח שיהא בה מרירות, אבל אינה דומה כלל לקושי המחלה,	35046
שזוהי מידת חסדו ית' שלא תהא המרירות כראוי להיות, וכדכתיב כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך	35047
מיסרך, ובראותו בתורה עונשים נוראים מאד, הרי מזה יתבונן חומר החטא עד כמה הוא רע באמת, וחז"ל	35048
הקדושים הכירו נוראות החטא, וכנחום איש גמזו שקיבל על עצמו עונשים נוראים למאד עבור שגגה	35049
בשוא"ת בחסרון זריזות, ואמר ע"ז אוי לי אם לא ראיתוני בכך (תענית כ"א).	35050
וכן במעשה דאבדן (יבמות ק"ה): שנענש בחומר כ"כ על שפגע בכבוד רבי ישמעאל ב"ר יוסי, ואמר	35051
רנב"י בריך רחמנא דכספיה לאבדן בהאי עלמא, הרי כמה הכירו נוראות החטא ומה צריך לתמורה ע"ז	35052
בעוה"ז, והאזהרות והעונשים בתורה באים להודיע עוצם החטא עד כמה נורא הוא ואיזו השחתה וכליון	35053
מונחים בו, ומזה באים למדרגת יראת חטא שהיא מדרגה נישאה, וכן להבין עי"ז מעלת השלמות מה היא,	35054
וכמה החטא מרחיק מהשלמות, ועל כל זה באו העונשים בתורה ללמד.	35055
והנה גם אנו שומעים וקוראים את יעודי התורה והאזהרות הנוראות, וביותר אחרי כל מה שעבר עלינו	35056
בתקופה האחרונה שנתקיימו כל הדברים, וכתוב (דברים כ"ח), והיו בך לאות ולמופת ובזרעך עד עולם,	35057
והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבות אל לבבך בכל הגוים	35058
אשר הדיחך ה' אלהיך שמה, והיינו דאחרי שבאו עליך כל הדברים האלה, אזי תתבונן והשבות אל לבבך	35059
בעשיית חשבון נפש מהמצב הרוחני (ספורנו שם).	35060
כי אחרי קיום במשך זמן רב כל הדברים האלה, מסוגל האדם יותר להתבוננות ולהכרה במצב הרוחני,	35061
וא"כ מה גדולה התביעה עלינו אם נאמר ח"ו שלום יהיה לי, שלום עלי נפשי, וביותר בימי הדין, שהזמן	35062
גרמא להתבונן ולהכין עצמו, ואם נשאר ח"ו בשלוה הרי זה בגדר והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי,	35063
שהתביעה גדולה מאד וכאמור. (משנת רבי אהרן).	35064
	35065
מאמר תקכו	35066
ואמרו כל הגוים על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת מה חרי האף הגדול הזה (דברים כ"ט כ"ג).	35067
בפ' תבוא ישנן צ"ח קללות איומות ונוראות, יוצאות מפי הקב"ה מקור החסד והרחמים, ואיתא בחז"ל	35068
בזמן שאדם מצטער שכינה מה אומרת קלני מראשי, וכאן גדול הכעס עד שהכתוב מעיד שהגוים יתמהו	35069
וישאלו, מה חרי האף הגדול, ומהי התשובה על אשר עזבו את ברית ה' אלהי אבותם, והיינו שבשביל	35070
תיקון החטא צריכים להצטרף ולהזדכך בכור היסורים הזה.	35071
ואפשר לומר, כי כל עיקר התוכחה הוא להראות לאדם שכל אמתלאותיו הן בטלות, כמו למשל שהאדם	35072
טוען שאיננו יכול להיות אכזר על בני ביתו, ואי אפשר לקיים את הדרש של שחורות כעורב, מי שמשים	35073
עצמו אכזרי על בניו כעורב, וכן טוען האדם שאי אפשר לו להיות חיים של בטחון בשם ולהסתפק בפת	35074
בסלו, על כך באה כלפיו התוכחה להצביע בפניו כי יכול יוכל, מראים לו לאדם עד כמה מסוגל האדם	35075
לסבול, עד כמה הוא יכול להתאכזר, כמאה"כ הרכה בך והענוגה תרע עינה בבנה, וכן יחיה במצב שחיו	35076
יהיו תלואים לו מנגד, ההיפך מטענתו שלא יתכן כי יוכל להיות חיים שכאלה.	35077
והרי אנו רואים בכלל, כי האדם בנוגע לחייו החומריים, משתמש בכל התחבולות אולי יעלה בידו להצליח,	35078
לא כן באשר לחיי הנפש ולרוחניות, שלא יעשה מאמצים כל עוד לא יהיה בטוח בהצלחתו, וחז"ל ציירו	35079
לנו את הכרזת ר' אלכסנדר מן בעי חיי! מאן בעי חיי! כנוף ואתו כולי עלמא לגביה (ע"ז י"ט), שהוא	35080
רצה להוכיח להם כי אהבת החיים גדולה כ"כ עד שבני אדם רצים מיד, ללא כל בירור מוקדם, בגלל איזו	35081
הכרזה שנותנים חיים ארוכים, למרות שזה נגד השכל, כי כלום התחת אלהים הוא.	35082
אך רצון החיים כ"כ חזק הוא, עד שמרשים לעצמם להתבזות ולשים עצמם כשוטים, וא"כ מכל שכן שבעד	35083
נפשו והרוחניות שצריך האדם לעשות הכל לתיקונן, שהתחבולה של תורתנו הקדושה היא, נצור לשונך	35084
מרע משוך את ירך מזה, האם לא תהא תורה שלמה שלנו כשיחה בטלה שלהם? ובזה יבואר מה שהתורה	35085
השוותה לענוש שוגג כמזיד כשאומר שלום יהיה לי, שכן לא מצינו בשום מקום עונש חמור כזה שהוא	35086
חמור מכל העונשים, והלא שגיאות מי יבין הרמב"ן ז"ל מפרש את מלת בשרירות לבי אלך, שרירות הוא	35087
התאוה הגוברת ומתחזקת בלב, כלשון חכמים שריר וקיים, וכן בשרירי בטנו עי"ש.	35088
זוהי האמתלה של שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך, לאמר האלות הללו לא מכוונות אלי, כל האנשים	35089
אינם כמוני, לי יש טבע חזק, אני מצוי בסביבה אחרת, אני גודלתי והורגלתי באופן אחר, ונמצא כי טענתו	35090
היא שהוא כאונס ושוגג, אין לו כוח הבחירה והריהו רשע בפני עצמו, שורש פורה רוש ולענה, כי הוא	35091
כופר בכוח הבחירה.	35092
הרמב"ם כתב בהל' תשובה (פ"ה הל' ב'), שהרשות נתונה ביד כל אדם להיות צדיק כמשה רבינו או רשע	35093
כירבעם, וחז"ל אמרו שתשובה קדמה לבריאת העולם (נדרים ל"ט), ואם הוא בא ועושה את עצמו כשוגג,	35094

מודדים לו בעונש של מידה כנגד מידה, מענישים אותו בעבור שוגג, כיון שכופר ואומר שלום יהיה לי	35095
שאין לו מציאות של מזיד ורצון.	35096
ומזה נראה את גודל תועלת של לימוד המוסר, שלכל הפחות מסיר מעל עצמו את האמתלא של שלום יהיה לי,	35097
הוא דואג ומצטער על הכשלון ומהרהר בתשובה, וזה כבר ריוח הוא, שאפילו אם לא יעלה בידו	35098
להיעשות בעל תשובה, אבל על כל פנים יצא מכלל למען ספות הרוה את הצמאה, יצא מן הכלל של שוגג	35099
כמזיד. (המוסר והדעת ח"ב).	35100
	35101
מאמר תקכו	35102
והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבות אל לבבך בכל הגוים	35103
אשר הדיחך ה' אלהיך שמה (דברים ל' א').	35104
ובספורנו שם, התבונן בחלקי הסותר להבחין האמת מן השקר, ובזה תכיר כמה רחוקת מן האל יתעלה	35105
בדעתו ובמנהגים אשר לא כתורתו, ושבת וזו היא התשובה שמגעת עד כסא הכבוד, בכל לבבך שלא	35106
תסתפק בזה, ובכל נפשך שלא תמנע מזה נפש המתאוה בהכירך גודל הענין ע"כ, הרי דקיום הברכות	35107
והקללות צריך לגרום השבה אל הלב, ובהכרה כזו שתביא לתשובה אמיתית, כי והיה כי יבואו אין זה	35108
בגדר יעוד זמן, אלא תוצאה חיובית מקיום הדברים, ודי להעלות על הדעת הקרא והפיצך ה' בכל העמים	35109
מקצה הארץ ועד קצה הארץ, היאך נתקיים במילואו וכפשוטו, והדברים מובנים ע"פ הסתכלות שטחית,	35110
ואמרה התורה שהתבוננות בזה מחייבת והשבות אל לבבך, ובכוחה להביא לתשובה אמיתית.	35111
וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' מיסרך (ח' ה'), נתחייבנו להכיר ולדעת שהיסורים הם	35112
לטובה, דלכאורה צריך ביאור למה הזכירה התורה ענין הקללות בכלל, הלא כשיתחייבו יענשו, ומשמען	35113
של דברים משמע כאילו שהרצון היה כך ח"ו, שהקללה תפעול פעולתה כמו הברכה, אך הענין הוא שזה	35114
בגדר ספר רפואות, וראה בילקוט ריש נצבים, אמר הקב"ה הקללות הן מעמידות אתכם, ונכרת הברית עם	35115
ישראל שאם לא ישמעו ח"ו יבואו היסורים לטובתם לרפואתם, והכל בדקדוק עצום מידת היסורים כמידת	35116
החטא.	35117
ומזה נכיר מהו חטא ומה עצום הקלקול והפגם שהוא גורם, הרי ידוע מה שכתב הרמב"ן (שער הגמול)	35118
שהעונשים בזה העולם שאינו מקום הגמול, הם תמורה קלה לעומת העונשין בעוה"ב שחמורים פי אלפי	35119
ורבוא פעמים, וגם העונשין בעוה"ב קלים הם בערכם לעומת החטא עצמו, ואם עונשים בעוה"ז שהם	35120
תמורה קלה לעונשי העוה"ב, שאף אם קלים לעומת חומר הקלקול של החטא, וגם מעורב בהם חמלה רבה	35121
כאשר ייסר איש את בנו, ובכל זאת הם בחומר ובמרירות נוראה הכל כמו שהזכירה התורה מאז, הרי	35122
אפשר להשיג מזה קצת מה זה חטא, וכמה עצום לאין שיעור הקלקול שהוא גורם.	35123
וראה (יבמות ק"ה:): בעובדא דאבא יודן עם ריב"י ורבי, ונענש אבא יודן בעונש חמור מאד, נצטרע וטבעו	35124
שני בניו ומיאנו שתי כלותיו, ואמר רנב"י בריך רחמנא דכספיה לאבדן בהאי עלמא, והרי לכאורה לא	35125
יתכן לברך על הרעה של חבירו, אלא שהכירו ענין החטא, ואף דהיה בשביל כבוד הציבור של תלמידי	35126
חכמים, אך מ"מ היתה שם פגיעה של ריב"י, ונתנו ברכה על הצלתו של אבדן מתוצאות החטא הזה אילו	35127
נשאר עליו, והעונש המר היה בו הצלה לעומת החטא.	35128
וכן הוא גם בעובדא דנחום איש גמזו (תענית כ"א.). כל הענין עד אוי לי אם לא ראיתוני בכך, והענין	35129
מבהיל מאד, אלא שהם הכירו מה זה חטא, ואף בשוגג ממש כמו שהוא למעלה בעולמות העליונים, והכירו	35130
מיעוט חשיבות הגוף, ולכן נחום איש גמזו גזר על עצמו עונשים נוראים כ"כ, וגם אחר המעשה היה שבע	35131
רצון מהעונש ואמר אוי לי אם לא ראיתוני בכך.	35132
והנה המעשים הללו מוכיחים בעליל שראו והכירו בבחינת ראייה ממש מהו חטא, וגודל ההצלה בהתמורה	35133
שהוא לפי הערך מועט מאד, ואף שידעו היטב כוח התשובה שמגעת עד כסא הכבוד, וביחוד תשובה	35134
בדרגא גבוהה כזו, שהיו מסוגלים לה לפי כוחם לייסר עצמם עד כדי כך, ועוד הרי נאמר (משלי ט"ז)	35135
בחסד ואמת יכופר עוון ואפילו עוון חילול השם, ומי כמותם הרביצו תורה וחסד, ונחום איש גמזו היה רבו	35136
של ר"ע, ובכ"ז לא סמכו על התשובה ועל חסד שמים, ולא נתקררה דעתם עד שקיבלו על עצמם יסורים	35137
ושמחו בהם, והכל על חטא של שוגג ואחרי תשובה, להתבונן מכאן מה זה חטא במזיד ובלי תשובה ואפי'	35138
לא תשובה קלה.	35139
כל העונשים בעוה"ז הם תמורה קלה מאד נגד עונשי עוה"ב, בגדר מאה מנה שחיללו על שו"פ, ועונשי	35140
עוה"ב הם ג"כ תמורה קלה מצד טובת הבורא, נגד עוצם הרע של החטא, ולחשוב עוד שמדרגת הטוב	35141
שבצדיק אחד מכריע כמה רבבות, ולהתבונן מזה במידת הטוב שיש במילוי רצון השי"ת ושמירת התורה	35142
שהוא לאין שיעור ממש.	35143

חיוב ההשבה אל הלב הוא החיוב התמידי לפקח על דרכיו ולחשוב חשבוננו של עולם, כדי לעשות המוטל עליו ולהיזהר ממכשול החטא, והוא מה שאמרו חז"ל (מו"ק ה'.), כל השם אורחותיו בעוה"ז, וכן להבין עוצם העיוות ואיך לתקן מה שעיוות, ולזה נחוץ נוסף להתבוננות התעוררות הנפש, כמפורש בשע"ת בשער הראשון, שהקדים לביאורי עיקרי התשובה את עניני ההתעוררות.	35144 35145 35146 35147
והנה חסרון הכרת הדברים כפי אמיתותם הוא מכמה סיבות, א) חסרון ראייה בגלל החושך, וכמו בלילה אפל שאין האדם רואה מה שלפניו, שהרי התורה היא שמאירה לראות כל ענין בצורתו וערכו האמיתי, ועד כמה שחסרה הידיעה האמיתית בתורה, וגם אינה נלמדת בענוה ולשמה באמת, אין התורה מאירה לו, (ב) חסרון ראייה מצד עוורון.	35148 35149 35150 35151
ולזה אף כי יש אור גדול אך אין עינים לראות, ואנחנו כעוורים כי השוחד יעוור, המידות והרצונות מעוררין את העינים באופן שאין מועיל אור החכמה, ג) ההשפעה המזיקה של הסביבה הרעה, כידוע מחז"ל (ילקוט רמז תתכ"ד), ומפורש בכמה פסוקים ונתבאר ברמב"ם (הל' דעות פ"ו), ובמדרש (תהלים רמז תתמ"ג) אמרו שצריך להיזהר ג' ימים מלעבור בדרך שעבר שם אדם רשע.	35152 35153 35154 35155
והנה בעניני האדם במילי דעלמא, יודע כל אחד שצריך לסמוך על אחרים היודעים בענין יותר ממנו, החולה סומך על הרופא, וכשאדם בונה בית סומך הוא על הבנאי, כן בעניני נפשו ונצחיותו, כשיכיר האדם שהוא אינו יודע אמיתות הדברים והוא בתכלית העוורון, וכל השקפותיו והערכין שלו מוטעים ודחויים מעיקרם, הרי יבוא למסקנה שצריך הוא לסמוך על הבקיאים הרואים הדברים לאמיתתם. (משנת רבי אהרן).	35156 35157 35158 35159 35160
מאמר תקכח	35161
והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבות אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך ה' אלהיך שמה (דברים ל' א').	35162 35163 35164
התורה חזרה ארבע פעמים על הרעיון שבני ישראל ישוּבו בתשובה לה', ולמה הצריכה לומר זאת ארבע פעמים, וכי לא מספיק פעם אחת לומר שישוּבו בתשובה וישיגו השכר? והלא כבר נאמר שישוּבו בכל לבבם ונפשם, ולמה חזרה התורה ואמרה עוד כמה פעמים ושבת, אחר שאמר והשבות אל לבבך? והתורה גם כפלה ענין זה של השגת שכר, למה?	35165 35166 35167 35168
ואפשר לומר, כי בכל פעם שהתורה חוזרת ומזכירה את רעיון התשובה, אין הכוונה בכל פעם לאותה דרגה של תשובה, לאותה רמה של מוח ולב והשגה בענין התשובה, אלא בכל פעם יש תשובה אחרת מעולה מהראשונה, יותר מזוככת יותר בעלת השגה ומדרגה, עמוקה וגדולה יותר, כל פעם היא תשובה נוספת במדרגה עליונה, מפעם לפעם התשובה משתפרת ומתקרבת אל השי"ת יותר, כל פעם מתרחב ההיקף, ובא התיקון על מה שלא תוקן בתשובה הקודמת.	35169 35170 35171 35172 35173
בעל העקידה מפרש על הפסוק יעזוב רשע דרכו וישוּב אל ה' והוא מקשה, מאי וישוּב אל ה'? אלא שהתשובה הראשונה הנעשה בעזיבת דרכו, נעשתה בקושי ובחולשה, והתשובה השניה וישוּב אל ה', היא נעשית ביותר התחזקות והתקרבות אל השי"ת, וזה הענין עצמו שכתבו משה רבינו בענין התשובה, ושבת עד ה' אלהיך וסמך ליה גאולה, באומרו ושב ה' אלהיך את שבותך.	35174 35175 35176 35177
ואחרי גאולה תשובה, כמ"ש ואתה תשוב ושמעת בקול ה', ואחר התשובה השנית תוספת גאולה, במה שאמר והותירך ה' בכל מעשה ידיך, ואחרי כן תשובה יותר חזקה, במה שאמר כי תשוב אל ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך, כפי שאמרנו, שתשובתם של ישראל תעלה לאט לאט מדרגה לדרגה למעלה יותר מובחנה, והמאוחר בפסוקים זוהי התשובה היותר מעולה.	35178 35179 35180 35181
ואפשר לפרש עוד התשובה הראשונה היא ההכנעה לפני הקב"ה ותיקון המעשים שבין אדם למקום, אבל אין זו עדיין התשובה השלמה, כי טרם נכנע בפני עובדי ה', עדיין לא התקין נפשו לשמוע ולעשות כדברי תלמידי חכמים שבכל דור ודור, לא ריכך עדיין לשמוע בקול התוכחה של בני גילו, אלו היושבים וממיתים עצמם באהלה של תורה, שזהו אחד מתנאי התשובה כפי שמבואר בחובות הלבבות (שער הכניעה פרק ב').	35182 35183 35184 35185 35186
וכאשר תמצא יד נביא דורו או מורה צדק, או קורא על הדרך הטובה, יכנע לו וישפיל לפניו, וכן כשיפגע חכמים בדעת אלהים ובתורתו והחסידיים הקרובים אל האלהים, כמ"ש יהלמני צדיק חסד ויוכיחני לכן התשובה שבני ישראל יעשו באחרונה, כי תשמע בקול ה' אלהיך, תשובה היא גם על החלק הזה של שמיעה בקול תלמיד חכם, והיא תשובה נוספת המשלימה את התשובה הראשונה, ומצאתי יסוד זה בבעל הטורים, כתוב כי תשמע בקול ה' אלהיך בגימטריא זהו לקול של התלמיד חכם.	35187 35188 35189 35190 35191
כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך, וכבר שאלו חז"ל, וכי מאחר שלא שם המחלה רפואה למה? ותירצו אם תשמע לא אשים, ואם לא תשמע אשים, אעפ"כ כי אני ה' רופאך	35192 35193

35194	(סנהדרין ק"א), ואמר על זה הגה"ח רש"ז הסבא מקלם זצ"ל, הנה מחלת מצרים נקראת מכה יען לא
35195	נמשך ממנה תועלת, כי פרעה הכביד את לבו ונתוסף חטא על פשע, ונמצא היתה מחלה בלי רפואה, אבל
35196	מכת ישראל תמיד מכה שמביאה רפואה כמו בדור המן, שנהפך מן הצרה לתשובה, וזהו כל המחלה אשר
35197	שמתי במצרים לא אשים עליך, כי המכה היא יותר אנושה למי שלא שם לבו להתחרט ולשוב מחטאו.
35198	(אור חדש).
35199	
35200	מאמר תקכט
35201	ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך (דברים
35202	ל' ב').
35203	כתב הספורנו ושבת עד ה' אלהיך, תהיה תשובתך כדי לעשות רצון קונך בלבד, וזו היא התשובה שאמרו
35204	חז"ל שמגעת עד כסא הכבוד, ושמעת בקולו ככל אשר אנכי מצוך היום, לא מצות אנשים מלומדה כמו
35205	שעשית קודם לכן, ונמצא לפי פירושו, כי אפילו בעת שהוא מקיים את כל התורה כולה על כל מצוותיה
35206	ודקדוקיה, עד שאינו יכול להצביע על שום חטא שנכשל בו ומחייבו לעשות תשובה, עכ"פ מכיוון שעד
35207	עכשיו היתה עבודתו מתוך הרגל ומצוות אנשים מלומדה, זה עצמו מצריכו ומחייבו לשנות דרכו ולשוב
35208	בתשובה.
35209	וכמו שמצינו שהנביא ישעיה מוכיח את דורו בדבר הזה, שאפילו שהם עושים את כל המצוות הנה ההרגל
35210	שולט עליהם, וכך הוא תובע ומוכיח, ויאמר ה' יען כי ניגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני, ולבו רחק
35211	ממני ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה, לכן הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא (ישעיה
35212	כ"ט), וחז"ל אמרו כי זה העונש חמור עוד יותר מכל התוכחה, וכל זה מפני שמצוותם היא מצוות אנשים
35213	מלומדה.
35214	והענין מובן לפי קביעת חז"ל ששגגת תלמוד עולה זדון, כי תלמיד חכם תובעים ממנו על השגגה כמו על
35215	הזדון, משום שאצלו היסח הדעת שמביאו לשגגה הוא גופו זדון, וכמו כן לצד החיוב, שאם הוא כן עושה
35216	מצוות, ובכל זאת מתעלם מלחשוב את מחשבת המצוות ואת הכוונה למי הוא עובד, ואז נשארת המצוה
35217	בגדר של מצות אנשים מלומדה, כפי שאנשים פשוטים עושים אותה, לכן התביעה כנגדו גדולה וחמורה
35218	הרבה יותר.
35219	עוד ממשיך הספורנו, ובכל נפשך, שלא תמנע מזה נפש המתאוה בהכירך גודל הענין, והיינו שתנקוט בידך
35220	היפך המידה של מצות אנשים מלומדה, שבהכירך גודל ענין המצוה, לא תכבה את הנפש המתאוה בקרבך
35221	לעשות מעשים טובים ביתר שאת, ולעולם לא יהיה האדם מסתפק ושבע רצון ממעשיו, אלא תמיד ישאף
35222	למעשים הנכבדים ביותר, למעלה מאשר עשה עד כה, וגם יעשה אותם על האופן הנעלה ביותר, ברם
35223	ברגע שאיש זה אכן חסר לו הכוח המשתוקק לזה, הרי זה מוכיח שלא עשה את התשובה הנכונה, נמצא
35224	לפי זה שגם האדם השלם יש לו לעשות תמיד תשובה, להוסיף באיכות המעשים הטובים שלו, ולהגיע
35225	להכרה כי שאיפתו תהיה תמיד אך ורק לתורה ולמצוות. (נחלת אליעזר).
35226	
35227	מאמר תקל
35228	ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך (דברים
35229	ל' ב').
35230	אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבונו של עולם, שלך הוא השיבנו! אמר להן שלכם הוא, שנא' שובו
35231	אלי ואשובה אליכם נאם ה', אמרה לפניו רבונו של עולם, שלך הוא שנא' שובנו אלהי ישענו (איכה רבה
35232	פרשה ה' כ"א), אמרו בני קרח, עד מתי אתה אומר שובו בנים שובבים, ישראל אומרים לך שוב אתה
35233	בתחילה, שנא' שובה ה' עד מתי, ואתה אומר לא כי אלא שובה ישראל בתחילה, לא אתה תשוב לעצמך,
35234	ולא אנו נשוב לעצמנו, אלא שנינו כאחד שנא' שובנו אלהי ישענו (ילקוט שמעוני ח"ב רמז תתל"ד).
35235	ודאי שלא תתכן כל עלייה רוחנית וכל שכן תשובה בלי סייעתא דשמיא, כמ"ש ז"ל יצרו של אדם מתגבר
35236	עליו בכל יום ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו (קידושין ל'), מדרגת האדם נמדדת לפי גודל מידת
35237	אתערותא דלתתא שלו, היינו באיזו מידה ובאיזה תוקף האדם מעורר את עצמו לתשובה ולעלייה, ועד כמה
35238	הוא מחכה שהשי"ת יעורר אותו.
35239	לפי זה ביאור הויכוח בין ישראל והקב"ה הוא ככה, לאמיתו של דבר תשובה צריכה לבוא לגמרי מצד
35240	האדם, ורק אחר ששב עד קצה יכולתו הוא, יכול לצפות לסייעתא דשמיא כדי לגומרה, והיינו שהשי"ת
35241	אומר לישראל שלכם היא שובו אלי ואשובה אליכם, בקצה השני יש מדרגה שבה אפס כוח החוטא
35242	להתעורר לתשובה מעצמו, והוא יושב ומצפה שה' יעורר אותו מלמעלה ושהוא יעשה הכל בשבילו, והיינו
35243	שישראל אומרים רבונו של עולם שלך היא השיבנו!

ויש אופן אחר שהוא כעין פשרה בין שתי אלה, שהחוטא אינו מוצא בעצמו הכוח לשוב בתשובה, אך על	35244
כל פנים הוא צועק ומתחנן אל ה' במרירות לבו ומבקש לשחררו מכבלי החטא, ואף אם עדיין לא עשה	35245
כלום למעשה, יתכן וצעקתו זו תיחשב כאיתערותא דלתתא, שעליה תחול כל הסייעתא דשמיא שלבסוף	35246
תביאנו לידי תשובה גמורה, והיינו גדר שנינו כאחד, האופן הראשון נקרא תשובה גדולה, האמצעי תשובה	35247
קטנה, והאופן האחר תשובה הקטנה ביותר, ויש עוד בחינה יותר נמוכה אף מזו, והיא נקראת תשובת	35248
מנשה, כל הגדרים האלה יתבארו בס"ד.	35249
דוד המלך אמר במזמור התשובה שלו זבחי אלהים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה (תהלים	35250
נ"א), ואמרו ז"ל (ויקרא רבה ז' ב') מנין למי שהוא עושה תשובה שמעלין עליו כאילו עלה לירושלים	35251
ובנה את בית המקדש, ובנה את המזבח ומקריב עליו כל הקרבנות, מן הדין קריא (ממקרא זה), זבחי	35252
אלהים רוח נשברה, הענין הוא שהחוטא הריהו מחריב את בית המקדש שבלבו, וכששב חוזר ובונה	35253
מחדש, וכשחוזר בתשובה גמורה הרי הגיע בזה אל פנימיות ענין כל הקרבנות כולם, שהוא ההתקרבות אל	35254
ה' בדמו ובבשרו ובכל נימי נפשו.	35255
ואמרו ז"ל עוד (ילקוט תהלים תש"ב), שאלו לחכמה חוטא מה עונשו? אמרה להם חטאים תרדוף רעה,	35256
שאלו לנבואה, אמרה להם הנפש החוטאת היא תמות, שאלו לתורה, אמרה להם יביא אשם ויתכפר לו,	35257
שאלו להקב"ה, אמר להם יעשה תשובה ויתכפר לו, דכתיב טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך, הוא	35258
מורה לחטאים דרך שיעשו תשובה.	35259
שלושה אלו חכמה נבואה ותורה, כוללים כל גדרי הבריורים שיש בעולם, כמ"ש (ברכות ג'): שקודם	35260
שיצאו למלחמה בימי דוד היו יועצין באחיתופל (היינו חכמה), ונמלכין בסנהדרין (היינו תורה), ושואלין	35261
באורים ותומים (היינו גדר רוח הקודש ונבואה), על פיהם באים לביור גמור בכל עניני הבריאה, כי הרי	35262
אמרו ז"ל אסתכל באורייתא וברא עלמא, נמצא שגדרי כל הבריאה כולה כלולים בתורה ובענפיה, שהם	35263
החכמה והנבואה.	35264
אך לכאורה מאמר זה מוקשה מאד, כי איך ייחסו לנבואה הדעה שאין לחוטא תקנה אף בתשובה, אלא	35265
שהוא מוכרח למות, הלא כל ספרי הנביאים ע"ה מלאים תשובה, ויחזקאל עצמו שאמר הנפש החוטאת היא	35266
תמות, הלא הוא הוא שאמר החפץ אחפץ במות רשע נאם ה' הלא בשו בו מדרכו וחיה? (יחזקאל י"ח),	35267
ועוד קשה כי משמע ממאמר זה, כאילו אין התורה הקדושה מציעה כפרה אלא דרך קרבן אשם, ולכאורה	35268
אי אפשר להבין זאת, כי הרי כל גדרי התשובה לומדים אנו מן התורה הקדושה?	35269
אלא הענין איום ונורא מאד, והוא שהעובר במזיד נגד רצון ה' גדול עונו מנשוא, ונגרם על ידו קלקול	35270
נורא בכל העולמות, ולפי גדרי הבריאה אין לו תיקון אלא בתשובה גדולה כמו שתיאר רבינו יונה ז"ל	35271
(שערי תשובה שער א'), שהצער והחרטה והדאגה והבושה ימלאו את לבו, עד שתשובתו תהיה בבחינת	35272
תשובת המשקל כנגד חטאו, שגודל המרירות ועוצם היגון על המרותו פני עליון, הם בעצמם מגבירים	35273
קידוש ה' לעומת החילול שגרם בעונו, וזוהי הכוונה העמוקה במאמר החכמה חטאים תרדוף רעה, היינו או	35274
שהרעה שעשה תרדוף אותו עד כלה ח"ו, או שהוא בעצמו ייסר את עצמו ביגון לבו על חטאו כמ"ש	35275
תיסרך רעתך.	35276
וזהו כעין אמרם ז"ל על נבואת יונה בן אמיתי עוד ארבעים יום ונינוה נהפכת, שפירושה או נהפכת	35277
ונחרבת, או נהפכת מרע לטוב שיעשו תשובה (יונה ג' ברש"י), וכן מתפרש לפי דרשתם ז"ל מאמר	35278
הנבואה הנפש החוטאת היא תמות, היינו או ימות בחטאו ממש, או ימית את תאוותו שהביאתו לחטוא, וזה	35279
כאמרם ז"ל (תמיד ל"ב), מה יעביד איניש ויחיה? ימית את עצמו.	35280
ובבחינה זו ממש ניתן להבין מה שאמרה תורה יביא אשם ויתכפר, כי אשם מלשון שממה כמ"ש הרמב"ן	35281
(ויקרא ה' ט"ו), וגדרו הוא שהוא מכיר את גודל חטאו כי העושו יתחייב להיות שמים ונאבד בו, תשובה זו	35282
היא עצמה פנימיות ענין הקרבן, והיא התשובה המעולה, כי את עצמו הוא מקריב בתשובתו, גדר תשובה זו	35283
הוא בחינת שובו אלי ואשובה אליכם נאם ה', והיא התשובה הגדולה, כי מקדים מצדו אתערותא דלתתא	35284
ברצון ובמעשה לפי כוחו, ורק אז מצפה לה' שיגמור תשובתו וישוב וירצה בו כבתחילה.	35285
עד כאן דיברנו בתשובה לפי החכמה הנבואה והתורה שהן גדרי הבריאה, אבל הקב"ה בעצמו אומר יעשה	35286
תשובה ויתכפר לו, שהוא מורה לחטאים דרך שיעשו תשובה, כאן מדובר בתשובה קטנה, שעדיין לא עזב	35287
חטאו ואין לבו מלא יגון ואנחה על עוונותיו, אין נפשו מתה בקרבן, אינו מרגיש שהרעה מרדפת אותו,	35288
אינו מכיר שממת החטא, אבל עם כל זאת הוא יודע שחטא והיה רוצה לעשות תשובה לו יישר חילו, ולבו	35289
צועק אל ה' שיעזרנו לנתק את כבלי היצר, הוא פונה אל ה' ומבקש שובנו שנינו כאחד, כלומר אין בי כוח	35290
ללכת כל הדרך לבדי, אני אעשה ההתחלה ואתה בטובך תגמור בעדי.	35291
החכמה הנבואה והתורה אינן מכירות בתשובה כזו, כי הרי הן לפי גדרי הבריאה, ותכלית הבריאה הרי	35292
היא שיזכה האדם בכוח מעשיו ובבחירתו העצמית, הוא חטא בבחירתו הרעה, ולפי גדרים אלו בבואו	35293

לעשות תשובה, עליו להגביר כנגדה מעשים טובים בבחירתו הטובה, עד כדי תשובת המשקל, ואם לאו אין מוצא אלא שעונשו המר יהיה תיקונו ובוזה יוסר החילול, הרי את העבירות עשה בעצמו ברצון ובמעשה, ותשובתו הקטנה אינה מגיעה למעשה אלא בעזר השי"ת, ואיה התיקון?	35294 35295 35296
אבל השי"ת בחסדיו מקבל גם תשובה כזו, בחינה שהיא למעלה מן הבריאה, והוא משפיע לאדם כזה סייעתא דשמיא במידה מרובה מאד, ועוזרו להגיע לתשובה שלמה, כאז"ל מורה חטאים דרך שיעשו תשובה, ולא עוד אלא מעלה עליו כאילו עשה הכל בעצמו, ומה עם החילול וההסתר שנגרמו ע"י חטאו בשעתם? הם באים על תיקונם באופן אחר לגמרי, כי הרי חטאיו גרמו לגילוי גדול של חסדו וענותנותו ית', שהוא כביכול סובל עלבון החטא ומקבל תשובה קלה כזו, נמצא שהחילול בטל בקידוש ה' העליון והנשגב, בהתגלות עומק דרכי טובו עם ברואיו.	35297 35298 35299 35300 35301 35302
רבינו יונה ז"ל (שערי תשובה א' ב') מנסח בלשונו הזהב את מדרש רבותינו (קהלת רבה ג' ט"ו), משל לכת של ליסטים שחבשם המלך בבית האסורים וחתרו מחתרת, פרצו ויעבורו ונשאר אחד מהם, בא שר בית הסוהר וראה מחתרת חתורה והאיש ההוא עודנו עצור, ויך אותו במטהו, אמר לו קשה יום, הלא המחתרת חתורה לפניך ואיך לא מהרת המלט על נפשך, רבינו יונה ז"ל למד מזה גודל עונש החוטא כאשר יתאחר לשוב מחטאתו, יכבד עליו מאד עונשו בכל יום, כי הוא יודע כי יצא הקצף עליו ויש לו מנוס הוא התשובה, והוא עומד במרדו והיינו ברעתו על כן רעתו רבה.	35303 35304 35305 35306 35307 35308
במסכת (מנחות כ"ט): דיברו חכמים שוב בחידותם, ומפני מה נברא העולם הזה בה"א, מפני שדומה לאכסדרה שכל הרוצה לצאת יצא, ומאי טעמא תליא כרעיה, דאי הדר בתשובה מעיילי ליה, וליעיל בהך, לא מסתייעא מילתא, דאמר ריש לקיש בא לטהר מסייעין אותו, (הבא לטהר צריך סיוע מפני היצה"ר, הילכך עושים לו סימן ופתח יתירה, רש"י), האם יש איזה קשר בין שני המשלים, משל המחתרת בקהלת רבה, ומשל הפתח הקטן בגמ' מנחות?	35309 35310 35311 35312 35313
לפי דברי הר"א די וידאש בספר ראשית חכמה (שער התשובה סוף פ"א), אכן יש קשר כזה, שהמחתרת במשל היא הפתח הצר שבה"א, וכתב שם שהטעם למה החוזר בתשובה צריך להיכנס בחזרה דרך הפתח העליון הצר, כדי שיהא נסתר מבעלי הדין, ולכאורה צריך עיון מה כוונתו בזה, אכן כעין זה מפורש גם בגמ' (פסחים קי"ט), מאי דכתיב וידי אדם מתחת כנפיהם (יחזקאל א'), ידו כתיב, זה ידו של הקב"ה שפרוסה תחת כנפי החיות כדי לקבל בעלי תשובה מפני מידת הדין, ופירש שם הרשב"ם, מפני מידת הדין שמקטרגת ואומרת לא תקבלם, והוא מקבלם בסתר, הרי זה דבר נפלא מאד, אבל אפשר להבינו אל נכון לפי האמור לעיל.	35314 35315 35316 35317 35318 35319
כי הרי לעיל קבענו שעל פי חוקי גדרי הבריאה קשה מאד לתשובה להתקבל, ובפרט תשובה בבחינה הקטנה, שחלקו של האדם בה הוא מעט מאד לעומת הסייעתא דשמיא המרובה שהוא מקבל, המהרהר לחזור בתשובה בבחינה זו צריך עזר מיוחד להינצל ממידת הדין הטוענת, שעל האדם לחזור בכוחות עצמו, ושלכל אתערותא דלעילא צריך האדם להקדים מידה מרובה של אתערותא דלתתא, והיינו שאמרו במשל דלא אסתייעא מילתא לחזור בפתח הגדול אשר יצא משם.	35320 35321 35322 35323 35324 35325
אבל הקב"ה ברוב חסדיו שהם למעלה מגדרי שכר ועונש של הבריאה, מחשיב גם פנייה קלושה זו של צעקת הלב כאתערותא דלתתא מספיקה, שזוכה על ידה לסייעתא דשמיא גדולה מאד, כאז"ל (שה"ש רבה ה' ב') אמר הקב"ה לישראל, בני פתחו לי פתח אחד של תשובה כחודו של מחט, ואני פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרונות נכנסות בהם, וזהו גדר הפתח הקטן של הה"א, ומחתרת התשובה שבמשלים הנ"ל. הרי ראינו שדרגה זאת של תשובה, שקראו לה התשובה הקטנה, היא מיוחדת בזה שהיא רק התעוררות ובקשה בלב האדם, עדיין לא תיקן כלום במעשה, עדיין לא הגיע לחרטה ולא לעזיבת החטא ולא לקבלה על העתיד, ואעפ"כ הקב"ה עונה על פנייתו אליו במלוא הסייעתא דשמיא ועוזרו להגיע אל תשובה שלמה, סוד קבלת תשובה כזו ע"י הקב"ה טמון הוא בכוח התפילה.	35326 35327 35328 35329 35330 35331 35332 35333
כבר אמר אא"ז גאון ישראל זצ"ל בכתביו, שאף שלאחר החורבן ננעלו שערי תפילה, בדוק ומנוסה שעדיין ישנה תפילה אחת שנענית בכל עת ובכל מצב, והיא תפילה לסייעתא דשמיא ברוחניות, ועוד כתב הוא ז"ל, שזוהי העצה היחידה לבקוע טמטום הלב, זהו הפתח כחודו של מחט שבו הולכים לקראת השי"ת, ואף שבזה עבר רק חלק קטן מן הדרך והקב"ה משלימו פי אלף, הקב"ה בחסדיו המרובים מחשיב לו, כאילו עשו הכל שוה בשוה, שובנו אלהי ישענו שנינו כאחד.	35334 35335 35336 35337 35338
יש והאדם כ"כ רחוק מהשי"ת, כ"כ שקוע בחטא, עד שאינו מוצא בעצמו גם את הכוח לצעוק, ואף לא את היכולת לבקוע הטמטום אפילו כחודו של מחט, בחולשתו הרוחנית הוא מדמה שאפילו לפתוח פתח קטן כזה אין בידו, מה יעשה אדם כזה? הרי על כל פנים הוא רוצה לעשות תשובה, יבנה על רצון זה ויתחיל על כל פנים המשוה שהוא יכול לעשות, ואם את המקצת שבמקצת שבידו לעשות יעשה בלי כל חשבונות.	35339 35340 35341 35342

אז השי"ת מצדו יעורר את לבו האטום של האדם עד שיגיע לפתח של תשובה ממש, הרי זו תשובה	35343
בבחינת שובה ה' עד מתי, שאין לו לאדם אלא נטיה קלה לכד, והוא מצפה שהשי"ת יעשה עבורו את הכל,	35344
והשי"ת בטובו מסתכל עליו ברחמים מרובים, ומחשיב לו גם נטיה קלושה זו לאתערותא דלתתא, שתחול	35345
עליה כל הסייעתא דשמיא הגדולה שהשי"ת משפיע עליו עד גמר התשובה, בבחינת טרם יקראו ואני	35346
אענה.	35347
אין גבול לחסדיו ית', אף אם האדם פונה אליו מתוך צרה גדולה, וגם אמונתו בה' חלשה מאד, ופנייתו אל	35348
ה' היא באופן של בדלית ברירה, או אין מוצא אחר, היינו בגישה של כעין זלזול כביכול, מכל מקום מוכן	35349
השי"ת לקבלו, כי היינו מידת ענוותנותו ית' שסובל עלבון למען טובת האדם.	35350
מצאנו בזה דבר נפלא במדרש רות רבה (פרשה ה'), וידבר ה' אל מנשה ואל עמו ולא הקשיבו, ויבא	35351
עליהם ה' את שרי הצבא אשר למלך אשור וילכדו את מנשה בחוחים, עשו לו מולה של נחושת והיו	35352
מסיקים האור מתחתיו, והיה צווח צלם פלן, צלם פלן שזבני, כיון שראה שלא הועילוהו כלום, אמר זכור	35353
הייתי שהיה אבא מקרא אותי, בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה ושבת עד ה' אלהיך כי אל רחום ה'	35354
אלהיך, אנא צווח ליה, אי עני הא טב, ואי לא עני, הא כולא חדא היא, כל אפיא שוין.	35355
באותה שעה עמדו מלאכי השרת וסתמו כל החלונות של מעלה, ואמרו רבון העולם, אדם שהעמיד צלם	35356
בהיכל אתה מקבלו בתשובה? אמר להם אם איני מקבלו בתשובה הריני נועל פתח בפני כל בעלי תשובה,	35357
מה עשה הקב"ה, חתר לו חתירה מתחת כסא כבודו, ממקום שאין מלאך יכול לשלוט, דכתיב ויתפלל אליו	35358
ויעתר לו וישמע תחינתו, אין שום אפשרות שתפילה כזו תקבל לפי גדרי הבריאה, כי הרי התפילה עצמה	35359
חילול היא, אלא שבמדרגתו של מנשה, ראה השי"ת בחסדו גם בתפילה כזו מעין פנייה אליו ית', מה עשה	35360
הקב"ה, חתר לו חתירה מתחת כסא כבודו.	35361
כסא הכבוד מקום מחצב הנשמות (זוהר ויקרא כ"ט:), שורש הגילויים לכל הבריאה, והוא למעלה מעולמם	35362
של המלאכים, ולמעלה מעולם שכר ועונש, שם חתר השי"ת לתפילת מנשה, ומה שאמר אם איני מקבלו	35363
הריני נועל פתח בפני כל בעלי תשובה, היינו שקבלת כל תשובה ע"י השי"ת יש בה ענין של סבל החילול	35364
שנגרם ע"י החטא, ואפילו חילול והסתר כאלו שנכללו בתשובת מנשה, מצאו את תיקונם ע"י גילויי החסד	35365
הנוראים, כמה שסובל השי"ת גם עלבונות כאלו למען הטיב עם ברואיו.	35366
עוד דבר אחד נשאר לנו לברר הדבר החשוב ביותר, אם מלוא הסייעתא דשמיא בא מיד לכל הרהור קל	35367
של תשובה, למה תשובתנו שאנו מקבלים על עצמנו בכל שנה בימים הנוראים בכל כך התלהבות	35368
והתפעלות, למה איננה מחזיקה מעמד? למה איננה עומדת אפילו בפני רוח קלה, ובמעט זמן קבלותינו פגות	35369
ומתבטלות? אכן הענין הוא, שאף התשובה הקטנה ביותר, כדי שתזכה למלוא עזרו ית', צריכה על כל	35370
פנים להיות ברצינות, ולא בהתפעלות מבלבלת שהיא רק חיצוניות ריקה, אף המלך מנשה עם כל	35371
השפלות שהתבטאה בתפילתו, היה מוכן ברצינות לשנות את דרכיו אם ה' יענהו.	35372
אם תשובתנו תשאר חיצונית, בת התלהבות והתפעלות שאינן אלא פרי בלבול הדעת, בלי נקודה של	35373
רצינות אמיתית, גם הס"ד שנקבל תהיה סייעתא דשמיא לחיצונית, ותשובתנו תהיה פוחתת והולכת עד	35374
שתיפסק ותתבטל, אם רק נתחיל וההתחלה תהיה לפנות אל נקודת האמת שבלבנו, כי אז נזכה בלי ספק	35375
לס"ד להרחיב את הניצוץ הפנימי הזה עד שנגיע לתשובה שלמה וקיימת אכי"ר. (מכתב מאליהו ח"ד	35376
עמ' 71).	35377
	35378
מאמר תקלא	35379
ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך (דברים	35380
ל' ב').	35381
מצאנו שהאבות הקדושים היו עקרים בטבעם, ועל שרה אמנו ע"ה אמרו ז"ל (יבמות ס"ד) ותהי שרי	35382
עקרה אין לה ולד, עיקר מיטרין לא היה לה, שחסרו לה רחם וכלי הולדה וצמחו לה בנס, והרי מהאבות	35383
היתה עומדת לצאת תכלית כל הבריאה, ולמה נולדו חסרים? אלא ללמד שתכלית הבריאה עומדת לצאת	35384
לעולם רק בדרך נס.	35385
וכן בדוד המלך ע"ה, שממנו היה צריך לעמוד מלך המשיח, מצאנו שלא היו מיועדות לו שנים כלל	35386
בעוה"ז, ובא לעולם רק משום שאדה"ר התנדב לו שבעים שנה משנותיו, וכן בבועז אבי זקנו של דוד,	35387
אילולא היה ממחר וגומר את ענין הזיווג עם רות מיד לא היה יוצא הענין לפועל, כי באותה לילה מת בועז	35388
(ילקוט רות רמז תר"ח).	35389
וכמה פעמים במשך הדורות עמדה גחלתו של דוד להיכבות, וכן אמרו ז"ל (ילקוט שם), שרק מברכתן של	35390
הנשים לא נתקעקה ביצתו של דוד בימי עתליה ונותר ילד אחד בחיים, וכן בחורבן בית שני ניצלה	35391
שושילתא דרבן גמליאל רק ע"י בקשת רבן יוחנן בן זכאי מאספסיינוס (גיטין נ"ו:), ובזה הצליח שלא	35392

תכלה שולטנות בית דוד (רש"י שם), הרי שקיום תכלית הבריאה תלוי בנסי נסים, כל זה בא ללמדנו שעל פי דרך הטבע אין קיום לרוחניות, מקורה הוא בלמעלה מדרך הטבע ובו תלוי קיומה.	35393
וכן מצאנו שחלק התיקון שע"י מלכות בית דוד זכה לו יהודה, והיה צריך לעבור אל ער בכורו, מאחר ולא זכה לו ער בחייו, הגיע אליו בדרך רחוקה כעין יבום ע"י זיווג יהודה ותמר (רמב"ן שם), כמה דורות אחרי כן נתגלגל חלק זה אל אלימלך איש נעמי ועבר אל בכורו מחלון, כיון שמחלון לא זכה לו בחייו, הגיע אליו ע"י כעין יבום של בועז ורות, כדכתיב אשת מחלון להקים שם המת על נחלתו (רות ד').	35394
חלק הבנים הוא המשך לחלק אביהם, המת בלי בנים לכאורה חלקו נשאר בלי המשך, אבל התורה הקדושה גילתה שע"י מצות יבום אפשר שתבוא לעולם נשמה שגם היא המשך לחלק המת, אף ששייכות הנפטר לבן היבם היא רחוקה יותר משייכות האב לבנו, מכל מקום גילתה תורה שכל שייכות קלה למטה, אם היא שייכות פנימית, אפשר לה לשמש המשך לחלקו של הנפטר, כי זכות המצוה שנעשית מחמת עומדת לו.	35395
וענין החליצה הוא שמביישים ליבם הממאן ליבם, והוא כעין עונש, וגם בדרך זו אפשר שתהיה זכות לנפטר והמשך לחלקו, כי ידוע שכשם שיש גילוי ע"י בחירה טובה כך יש גילוי על גבי החוטא בעונשו, ובכן גזרה חכמתו ית' שעל כל פנים החלק לא יאבד, וזכות הגילוי המתגלה בסיבת הנפטר תעמוד לו, ותמציא לו ההשגחה המשך לחלקו, אפילו ע"י שייכות קלושה מאד לבלתי ידח.	35396
דורנו דור עקבתא דמשיחא, חלקו הוא תשובה, כדכתיב והתודו את עונם ואת עון אבותם, וכן והשיב לב אבות על בנים ולב בנים, אחר שעבר עלינו מה שעבר אין לנו אלא לשאוף לתיקון הכלל ממש, עכשיו שריחמנו ה' והגיענו לארץ ישראל, והניח לנו כאן קצת קיבוץ שארית הפליטה, איך לא נחשוב על תיקון הכלל, איך לא נקבל על עצמנו להתמסר במסירות נפש לתשובת הכלל, ולבנין הרוחניות בכל שכבות עם ה', לעולם לא נשלים עם המצב שחלק ניכר של עמנו סר מדרך התורה, אלא נשתדל בכל מאמצינו להשיב לב בנים אל אבותם.	35397
ודאי ע"פ דרך הטבע נראה שתקוה זו רחוקה היא מאד, וכמעט שאין סיכויים להצלחה במשימה נועזה זו, אבל כבר ביארנו לעיל, שנצחון התכלית הרוחנית לעולם אינה תלויה בטבע אלא בלמעלה מן הטבע, הגר"א ז"ל אמר שכלל הוא ברוחניות עקשן יצליח וכן פירש הגר"ח ז"ל ברוח חיים, שעשרה נסים שנעשו בבית המקדש באו להראות שמצליחים ברוחניות שלא כדרך הטבע, יש סדק קטן בחומת הטבע שאינו נראה לעין, ודרכו הנס נכנס, הסדק הזה הוא הנכונות למסירות נפש. (מכתב מאליהו ח"ד עמ' 266).	35398
	35399
	35400
	35401
	35402
	35403
	35404
	35405
	35406
	35407
	35408
	35409
	35410
	35411
	35412
	35413
	35414
	35415
	35416
	35417
	35418
	35419
	35420
	35421
	35422
	35423
	35424
	35425
	35426
	35427
	35428
	35429
	35430
	35431
	35432
	35433
	35434
	35435
	35436
	35437
	35438
	35439
	35440
	35441

שנכללת כל התורה במידת החסד, מה ה' שואל מעמך כי אם ליראה (דברים י'), נכללת כל התורה במידת היראה, תתן אמת ליעקב (מיכה ז')	35442
ואין זה סתירה כלל, משום שכל מידה ומידה הוא כולל גדול, שכל אחת בפ"ע מחייבת שתצא ממנה כל התורה כולה, אם כי אין אנו יודעים מהלך הדברים של הסתעפות כל התורה והמצוות מכל מידה ומידה, אבל אמנם כן הוא, שאם קוראים אנו לתורה אמת בע"כ שמידת אמת מחייבת כל התרי"ג מצוות, הנה בשורשה ובמקומה יש לה תמונה אחרת, שם אחר, שם היא נקראת אמת, אמנם כשהיא משתרשת ומסתעפת לענפים ופרטים, יוצאים ממנה כל התרי"ג מצוות, שכל אחת ואחת מחוייבת מצד מידת האמת.	35443
וכן בשאר המידות, חסד, יראה, בשורשם ובמקומם השם של המידה הוא חסד, יראה, ובהשתרשותה של המידה מסתעף מזה כל התורה כולה, תורה היא מידה הכוללת, שם הכולל שבה כלול כל המידות, תשובה גם היא מידה ומעלה עליונה כמידת התורה, גם ממנה מסתעפת ומשתרשת כל התורה כולה, ולא עוד אלא שמעלתה של תשובה עוד יותר כוללת ויותר מקפת.	35444
נתבונן נא בדברים ונראה רוממות מידת התשובה, התורה הקדושה שהיא מידת התקרבות לה' היותר גדולה, שכל סודה וענינה להתקרב לשמו ית' שזוה תכלית כל, היא רק עד החטא, מצוות מגני ומצלי בעידנא דעסיק בה, תורה מגני ומצלי בין בעידנא דעסיק בה בין בעידנא דלא עסיק בה (סוטה כ"א.), כ"ז אינו רק קודם החטא, לאחר החטא תורה אינה מועילה כלום, חטא הוא חוצץ ומפסיק אפי' במצב של התקרבות כ"כ גדולה כמו בתורה.	35445
שאלו לתורה נפש החוטאת מה תהא עליה, יביא קרבן ויתכפר (ילקו"ש תהלים תש"ב), עצה רק על שוגג, אבל על חטא כל זהו במזיד, אין לתורה הקדושה שום עצה איך להזיזו ממקומו, ומזה צריך להבהל ולהשתומם ולראות מה גודל החטא, שתורה הק' שהיא ארוכה מארץ מידה ורחבה מני ים (איוב י"א), אין לה שום הצלה על חטא, שבכל אש שלהבתה אינה יכולה לאכול אף חטא כל דהו, ואף תורת משרע"ה לא יכלה למחות גם חטא כל דהו כחטא של משה רבינו, כ"כ נורא ואיום כוחו של חטא!	35446
שאלו להקב"ה, אמר יעשה תשובה ויתכפר (שם בילקוט), תשובה היא באמת מידה ומעלה לעצמה כשאר המידות העליונות, אלא שגדולת מעלתה וסודה הוא כ"כ רם ונישא, מגיע לשמי מרומים, במצב ודרגא של שאלו להקב"ה, במצב של התקרבות לה' כ"כ גדולה, עד ששם גם חטא ועון אין חוצץ ומפסיק, ובמידה זו מידת התשובה מתכפרים חטאים, שבמצבה של מידה זו גם חטא נמחה ונכלה לגמרי, כ"כ גדול כוחה של מידת תשובה שהיא מכלה ומבערת חטאים.	35447
ודוקא מעלה זו של תשובה בכוחה לשרש ולכלות חטא, משא"כ בשאר המידות והמעלות, אף מעלת התורה שמקומה הוא כ"כ רם ונישא, אין בכוחה אף להזיז חטא ממקומו, ונוראות הענין נוכל להתבונן ממה שמצינו בתורה, שתבעה מדור המדבר כי עם קשה עורף אתה, ואמרו הראשונים מפרשי התורה, שהיתה התביעה שלא עקרו לגמרי מקרבם לפי רום מדרגתם העליונה מה שנכנס בלבם במצרים, והראיה שחטאו פעם א' וב' והוסיפו לחטוא בשלישית ורביעית, הרי שלא תבעום בקבלת התורה שלהם, משמע מזה שקבלת התורה היתה בכל שלמותה כפי שצריך להיות, אלא שהתביעה היתה במידת התשובה שלהם, שהיה בה גרעון שלא שבו לגמרי מגלולי מצרים.	35448
רואים אנו מזה נוראות ונפלאות הענינים, והוא יסוד דברינו, שאפשר להיות תורה בכל השלמות ביחד עם החטא, שהרי אחרי כל התורה שלהם, עדיין נשאר אצלם שמץ של חטא לפי ערכם, ויוצא מזה דבר מבהיל מאד, שאפשר לתורה לצמוח ולגדול ביחד עם החטא ולאחר החטא, והחטא לא יזוז ממקומו, מה שבמידת התשובה אי אפשר להיות כזה בשום אופן, האל"ף של מידת התשובה משרשת ומכלה את החטא, במידה זו אי אפשר להיות בשום אופן לחטא כלל, וזהו מעלתה העליונה של מידת התשובה.	35449
הנביא (ירמיה ט"ז) תובע אותי עזבו ואת תורתי לא שמרו, ודרשו חז"ל (פתיחתא איכה רבתי), הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו, שהמאור שבה מחזירן למוטב, וכן מצינו (שם ב' ח') ותופשי התורה לא ידעוני, רואים אנו מזה דבר נורא ומבהיל, שגם בהדרגות הכי עליונות וגבוהות, לאחר ותורתי שמרו אפשר עוד להיות אותי עזבו לא ידעוני, והרי זה מבהיל מאד.	35450
אבל עכ"פ למדים אנו מזה, שמצד מידת התורה, אחרי כל מעלתה וגדולתה עדיין אפשר להיות אותי עזבו ולא ידעוני, משא"כ במידת התשובה אי אפשר להיות כזאת בשום אופן, שם הוא מידת התקרבות כ"כ גדולה, שמיד כשאדם נכנס במידת התשובה, מיד יוצא ממנה ידעוני, שם אין שום דבר חוצץ ומפסיק כלל, עד שגם החטא שכבר הראינו כמה גדול כוחו לחצוץ, גם הוא אינו חוצץ ומפסיק.	35451
מבואר מכל זה, שמידת התשובה היא מידה כוללת ומקפת עוד יותר מתורה, וכל התורה מסתעפת ויוצאת ממידת התשובה, שהיא מחייבת לכל התרי"ג מצוות שבתורה, ונמצא לפ"ז חידוש גדול, שלאחר החטא א"א לאדם להסתפק בשמירת תורה ומצוות מצד תורה לחוד, תורה היא רק עד החטא, לאחר שחטא מוכרח הוא ליכנס במידת התשובה, שרק היא מכלה חטאים, והיינו שכל התורה והמצוות צריכים להמשך אצלו ממידת	35452
35453	35453
35454	35454
35455	35455
35456	35456
35457	35457
35458	35458
35459	35459
35460	35460
35461	35461
35462	35462
35463	35463
35464	35464
35465	35465
35466	35466
35467	35467
35468	35468
35469	35469
35470	35470
35471	35471
35472	35472
35473	35473
35474	35474
35475	35475
35476	35476
35477	35477
35478	35478
35479	35479
35480	35480
35481	35481
35482	35482
35483	35483
35484	35484
35485	35485
35486	35486
35487	35487
35488	35488
35489	35489
35490	35490
35491	35491

התשובה, נמצא שמתשובה צריך לצאת קבלת תורה חדשה, שכל התורה והמצות משתנים אצל האדם	35492
בהיכנסו בתשובה.	35493
וזהו שהראה לנו רבינו יונה בספרו שערי תשובה, שהראה לנו מהלך הדברים, איך שממידת התשובה	35494
נמשכת כל התורה והמצות, שזהו יסוד התשובה, בעל תשובה מוכרח לשמירת כל התורה והמצות מצד	35495
מידת התשובה, כל התורה נעשית אצלו פנים חדשות בתשובה, שתורה חדשה הוא צריך לקבל, וזהו	35496
שגילה לנו רבינו יונה אותה התורה עצמה! אבל בהמשכה מתורת התשובה היא ענין אחר לגמרי, הכנעה	35497
היא מעיקרי התשובה, והכנעה היא ג"כ מעיקרי התורה.	35498
אבל הר"י הראה לנו ההכנעה הצריכה להמשך מתורת התשובה, שבעל תשובה מחוייב דוקא במידת	35499
הכנעה זו המסתעפת מתורת התשובה, מצות קדושים תהיו מצד מידת התשובה, הוא באופן וענין אחר	35500
לגמרי, וכן כסדר, ומה שצריך עוד האדם לידע בענין התשובה, שתשובה היא הילכתא רבתא כשאר	35501
ההלכות שבתורה, הלכות תשובה הם פסקי הלכות שמקורם בחז"ל לא גרוע מהלכות חמץ, סוד ההלכה	35502
שעליה סובבים כל הלכות תשובה בכל פרטיהם הוא חטא.	35503
וכמו הלכות חמץ שיסוד הלכותיו הוא חמץ, ואם ילמד האדם הלכות חמץ וידע אותם היטב על בוריים,	35504
ואחר כל זה ילך וישב ללמוד כל היום והחמץ יניח בביתו הלא זה מגוחך, כן ממש הוא הענין, אם אחד	35505
ילמוד הלכות חרטה בעיון, ואפי' בהתפעלות רבה ועצומה, ואח"כ הולך ללמוד בהתמדה רבה, אמנם אל	35506
החטא לא נגע כלל, הרי זה דברים בטלים, והוא כמי שמשאיר חמץ בביתו, ולומד הלכות חמץ.	35507
סוד התשובה הוא להתעסק עם החטא לעוקרו ולמחותו, כל משאו ומתנו יהיה רק בענין החטא, איך	35508
להחלישו ולכלותו עד תומו, מה יועיל לו מה שהוא לומד יומם ולילה, מה שהוא מזדרז בעשיית מצות,	35509
ומרבה במעשים טובים וכדומה, אם אל החטא לא נגע! אמנם אם הוא תובע את עצמו על ביטול התורה,	35510
לומד הלכות חרטה על ביטול תורה, ומזה יוצא לו ללמוד בהתמדה זהו תשובה! זהו מתאים עם ההלכתא	35511
של תשובה, שעל דרך זה נקרא שיש לו עסק עם החטא, אבל כל עוד שאף אחרי לומדו את כל שערי	35512
תשובה אין יוצא לו להתעסק עם החטא, על האדם לידע שאין לו עוד שום שייכות לתשובה.	35513
והנה אם כן הוא הדבר שתשובה הוא להתעסק עם החטא, הלא אבד מנוס מן האדם ותקצר רוחו מה	35514
לעשות, הלא יודעים אנו החטאים שלנו שאין ספורות למו, וא"כ איך אפשר לעסוק בכל חטא וחטא לעקרו	35515
ולשרשו, שהלא דוקא באופן זה הוא חובת התשובה, ומי הוא שיוכל לעמוד, ומי יוכל לומר זכיתי במצות	35516
התשובה? אכן לפי מה שבארנו למעלה יסוד הענין, שתשובה היא מידה ומעלה בפני עצמה, הרי יש בזה	35517
תנחומין לאדם, שהלא יש לנו כבר על זה העצה שנתנו לנו חכמי המוסר על ענין המידות, לדוגמא אם אחד	35518
מושחת ומקולקל בענין שנאת הבריות.	35519
ונמצא שכל עסקו צריך להיות באהבת הבריות, והרי להתעסק באהבת הבריות לכל אדם הוא דבר	35520
קשה ביותר וכמעט אי אפשר, הצעה היעוצה לו שיתעסק בענין אהבת הבריות לאדם אחד, יהיה אפילו עם	35521
מי שהוא קרוב ללב, ועי"ז סוכ"ס יגיע למידת אהבת הבריות לכל אדם, שהרי אינו עוסק בדבר פרטי,	35522
אלא הוא עוסק בדבר כללי, בכלל המידה של אהבת הבריות! ופשוט לפ"ז שבאיזה מקצוע שיתעסק	35523
בתשובה, אם רק ילך בעסוק ע"פ דרכי התשובה, סוף כל סוף יגיע למידת התשובה בכל שלמותה, ויזכה	35524
לעשות תשובה על כל החטאים שלו, נזכה ליכנס במידת התשובה ולזכות ליום הכפורים הבעל"ט.	35525
(דעת חכמה ומוסר ח"ב עמ' ד"ש).	35526
	35527
מאמר תקלג	35528
ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך (דברים	35529
ל' ב').	35530
כתיב (מיכה ז') אל תשמחי אויבתי לי כי נפלתי קמתי, כי אשב בחושך ה' אור לי, ופי' חז"ל אילולא	35531
נפלתי לא קמתי, ואילולא שישבתי בחושך לא היה ה' אור לי (ילקוט תהלים רמז תרכ"ח), ואף לגבי	35532
מלחמת האדם עם יצרו נאמרו הדברים, אלמלא נפלתי לא קמתי, ואלמלא ישבתי בחושך לא היה ה' אור	35533
לי, שהנפילה והישיבה בחושך הם המביאים את האדם לראות את האמת, ומתוך החושך מבחין הוא באור	35534
ביתר שאת.	35535
כתיב וירח את ריח בגדיו ופי' חז"ל בגדיו לשון בוגדיו, כגון יוסף משיתא ויקום איש צרורות, בשעה	35536
שביקשו שונאים להיכנס להר הבית, אמרו יכנס מבני ישראל תחילה, אמרו לו ליוסף היכנס ומה שאתה	35537
מוציא שלך הוא, נכנס והוציא מנורה של זהב, אמרו לו אין דרכו של הדיוט להשתמש בזו, אלא היכנס	35538
פעם שניה ומה שאתה מוציא שלך הוא, ולא קביל עליו, אמר לא דיי שהכעסתי את בוראי פעם אחת, אלא	35539
שאכעיסנו פעם שניה, מה עשו לו נתנו אותו בחמור של חרשים, והיו מנסרים בו, והיה מצווח ואומר אוי	35540
לי שהכעסתי לבוראי (בר"ר פס"ה כ"ב).	35541

הנה נפילתו מתחילה היתה גדולה ועמוקה לאין שיעור, החושך ואפילה שהיה שרוי בו היה איום ונורא,	35542
ובזמן שאף השונאים מחריבי המקדש לא העיזו להיכנס תחילה, היה יוסף משיא מוכן לעשות זאת	35543
והסכים להיכנס תחילה, ואף כשהוציא המנורה לא הרגיש הוא מה שהרגישו השונאים, שאין דרכו של	35544
הדיוט להשתמש בזו, ואז שם על לבו והרגיש את עוצם שפלותו, לפתע ראה לאיזה תהום התדרדר, וע"י	35545
כן האיר לו ה' ואמר די לי שהכעסתי את בוראי פעם אחת, ואף כשעיניהו ביסורים נוראים, לא הסכים	35546
להיכנס.	35547
ולא עוד אלא שבעצם היסורים נוראים הללו לא צווה מחמת יסורין, אלא צווה אוי לי שהכעסתי את	35548
בוראי, ברגע קט נתעלה מתהום תחתיות עד לדרגת עליונות של מסירות נפש, מחושך נורא עד לאור גדול	35549
של והיה ה' אור לי, ונתקיים בו הכתוב כי נפלת קמתי כי אשב בחושך ה' אור לי, וודאי שאילולא שנפל	35550
בתחילה כ"כ, לא היה זוכה לאור גדול שהגיע אליו אח"כ, ורק כשראה את התהום שהוא בתוכו, ע"י כן	35551
אזר עוז והתעלה למדרגת קדוש ה' כר"ע וחבריו.	35552
עוד הובא במדרש שם ביקום איש צרורות, שהיה בן אחותו של ר' יוסי בן יעזר איש צרידה, והיה רכוב	35553
על סוסו בשבת בשעה שהוליכו את דודו ר' יוסי בן יעזר להתלות, א"ל חמי סוסא דארכיב לי מרי וחמי	35554
סוסך דארכבה רבך, (ראה שהלכתי בתאות לבי וכך עלתה לי, ואתה עמלת בתורה כל ימיך וסופך תהא	35555
נתלה), א"ל ר' יוסי אם למכעיסיו כך, ק"ו לעושי רצונו, א"ל יקום וכי עשה אדם רצונו יותר ממך? א"ל	35556
אם כך לעושי רצונו ק"ו למכעיסיו, נכנס בו הדבר כארס של עכנאי, הלך וקיים בעצמו ד' מיתות בי"ד,	35557
נתנמנם יוסי בן יעזר איש צרידה וראה מטתו של יקום פרוחה באויר, אמר בשעה קלה קדמני זה לג"ע	35558
ע"כ.	35559
הן הן הדברים, יקום איש צרורות הגיע להשחתה גדולה עד מאד, שבשעה שמוליכים את דודו להריגה,	35560
רצה להוכיח לו שהוא יקום צודק, ועל חנינו ר' יוסי מוסר את נפשו, ובמקום להראות השתתפות בצערו,	35561
עוד התקלס בו, אך מתוך שירד לשפלות תהומית זו, נבקע לפניו האור הגדול, ונכנסו בו דבריו של ר"י בן	35562
יעזר כארס של עכנאי, ושב בתשובה שלמה עד שקדם את ר"י לג"ע.	35563
ויש לבאר בזה מאמר חז"ל גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד, שנא' שובה ישראל עד ה' אלהיך (יומא	35564
פ"ו.), וכן אמרו במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד, שנא' שלום שלום	35565
אמר ה' לרחוק ולקרוב (ישעיה נ"ו), לרחוק והדר לקרוב (ברכות ל"ד:), והוא משום שע"י הנפילה	35566
נוצרת התקומה, וע"י הישיבה בחושך ישנה האפשרות להתנער ממנו ולראות את האור הגדול אור ה', ויש	35567
לומר שזה שאמר הנביא כי כשלת בעונך, שע"י כן אתה יכול להתרומם ולהגיע עד ה' אלהיך.	35568
ובטעם הדבר נראה, כי המפריע העיקרי להתעלות האדם הוא ההתרגלות במצבו, ומלבד שאינו מרגיש את	35569
ההכרח הגמור להתעלות מעלה מעלה, הוא גם מאבד את התרגשות הלב ע"י ההרגל, וככתוב (ישעיה	35570
כ"ט) יען כי נגש העם הזה, בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני, ותהי יראתם אותי מצות אנשים	35571
מלומדה, כיון שהם במצב של מצות אנשים מלומדה הרי לבם רחק ממני, כל אשר הם עושים הוא מן	35572
השפה ולחוץ, ואף יראתם אותי היא מין יראה חיצונית שאין לה ולא כלום עם מעמקי הלב, ההתלהבות	35573
והרגש נעלמו ואינם.	35574
וכיון שכן נשאר האדם במצבו, ואין בו הכוח והרצון להתעלות, ורק זעזוע של נפילה קשה ח"ו מוציאה את	35575
האדם משלוותו והרגליו, ומעוררת אצלו התרגשות הלב, וכשראה פתאום את התהום שבו הוא נמצא, אז	35576
הרגיש שיש בכוחו להתעלות מעלה מעלה עד ה' אלהיך, ולהגיע במקום שאין צדיקים גמורים יכולים	35577
לעמוד שם, ויתכן לבאר בזה מש"א הכתוב כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם בארץ והשחתם ועשיתם	35578
פסל (דברים ד'), פירוש הכתוב, שמה שמביא לידי השחתה הוא ונושנתם בארץ, בשעה שהכל נעשה ישן	35579
נושן, וחדל מלעשות רושם בלב, וע"י כן והשחתם (רמב"ן שם).	35580
עכשיו שזכינו לחזור לישיבה הק' לאחר ימי בין הזמנים, ימי חושך ואפילה, ימי ירידה גדולה ע"י הבטלה	35581
של ימים הללו, יש לנו להתחזק ביתר עוז בלימוד התורה, ויאמר עלינו אל תשמחי אויבתי לי, היינו	35582
היצה"ר שהוא אויבו של האדם, כי נפלת קמתי כי אשב בחושך ה' אור לי, מתוך התבוננות בתהום	35583
הפעורה לרגלנו בבין הזמנים זמן הנפילה, הרי זה מביא לידי קימה, וע"י החושך הנורא יבקע האור הגדול	35584
אור ה', כי אשב בחושך ה' אור לי, ובלהט קודש וברגשות מחודשים נחזור אל הגמ' הקדושה, כי נר	35585
מצוה ותורה אור. (שיחות מוסר ח"ב מא' ל"ז).	35586
	35587
מאמר תקלד	35588
אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלהיך ומשם יקחך (דברים ל' ד').	35589

אפי' אם ישקע אדם כולו בתאוות עוה"ז ח"ו, ויהיה נדח מהתורה, אבל עדיין תופס בקצה השמים בנקודה	35590
איזו שהיא, אפי' ניצוץ רוחני קטן בקצה הרוחניות, גם משם יקבצך ה' אלהיך, ויקרבך אליו ית'. (לב	35591
אליהו רס"ו).	35592
	35593
מאמר תקלה	35594
ומל ה' אלהיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חיך (דברים	35595
ל' ו').	35596
כתב הרמב"ן שזה קאי על לעתיד לבוא, שיהיה אז ביטול היצר כמו באדה"ר קודם החטא, ויש לעורר	35597
שהרי באדה"ר היה עדיין מקום לחטא, ולע"ל הלא יהיה ביטול היצר לגמרי? מי יתן טהור מטמא (איוב	35598
י"ד), אחז"ל (במ"ר פ' י"ט), עוה"ב מעוה"ז, תולדת האור הוא אך ורק מהחושך, וזהו מה שמבאר רמח"ל	35599
במס"י שכל עניני העולם הם נסיונות לאדם, והאדם עומד תמיד במלחמה פנים ואחור, ומה שאחז"ל (אבות	35600
פ"ד) התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין, אין כוונתם שענין לעתיד לבוא הוא רק גמול בעתיד	35601
כשיכלה העוה"ז, אלא שהעתיד לבוא נוצר ומתהווה מעוה"ז עצמו.	35602
סוד האהבה בין הנפש והגוף הוא רק בשבירת היצר, האדם חושב שבמלאו רצון היצר, היצר נעשה לו	35603
אוהב, והוא טעות גמור, כי סוד אהבת היצר לאדם הוא דוקא שבירתו, ויכול כאו"א לחוש זאת בעצמו	35604
אפי' בשבירת היצר הכי קלה, כשהאדם שומע לעצת היצר הוא מגדל לו אויב נורא, השונא הגדול שיש לך	35605
בעולם הוא יצרך, הנמסך בכוחות נפשך (חוה"ל ש"ה פ"ה), וכל מה שימלא רצונו יותר ישנאהו משנה	35606
שנאה, עד שהוא יורד ומסית עולה ומשטיף, נוטל רשות ונוטל נשמה (ב"ב ט"ז).	35607
כמו כן נוכל לומר, שאמנם יהיה כמו אדה"ר קודם החטא, ואעפ"כ הרי בחינות חלוקות הן, שאצל אדם	35608
הראשון היה ביטול היצר מחמת אור וחכמה, אמנם גם אור יש בו הסגולה שדוחה לחושך, מעט מן האור	35609
דוחה הרבה מן החושך, גם באור היצר מתבטל, אבל אוהב לא יעשה ע"ז, גם במתן תורה אמרו חז"ל	35610
(שבת קמ"ו). פסקה זוהמתן, שנפתחו להם כל הז' רקיעים ובטל יצרם, אבל אוהב לא נעשה להם.	35611
אדה"ר קודם החטא היה יכול להשלים עצמו רק ע"י אור לבד כמ"ש הרמח"ל, אבל הוא חטא ונענש,	35612
ודוקא מתגבורת הרע הגדול שהוא העונש, מזה הרויח עוד שמשם נתהווה כל העתיד לבוא, דהע"ל הוא	35613
ביטול היצר והתהפכותו לטוב! מצב שהיצה"ר נעשה לו אוהב, וזהו אך ורק תולדת החושך, דכשביטול	35614
הרע בא מצד החושך, הוא יותר מאשר אדה"ר קודם החטא, שהאהבה נולדת דוקא משבירת היצר, ויתיצבו	35615
בתחתית ההר אמר ר' אבדימי בר חמא מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית, אמר רבא אעפ"כ	35616
הדר קבלוה בימי אחשוורוש, קיימו וקיבלו היהודים, קיימו מה שקיבלו כבר (שבת פ"ח).	35617
בקבלת התורה נפתחו להם כל הרקיעים והיה אצלם ביטול היצר, אבל כל זה היה מחמת האור הגדול,	35618
ומביטול היצר מחמת האור הגדול אין היצר נעשה אוהב, ובאמת הרי סרו מהר, ודוקא באחשוורוש בחושך	35619
הגדול, בצרות ופורעניות הגדולות, דוקא במצב כזה היצר נעשה אוהב, גדולה הסרת טבעת יותר ממ"ח	35620
נביאים (מגילה י"ד), מ"ח נביאים זה אור וחכמה, והסרת טבעת זה חושך, ואחר קיימו וקיבלו שבימי	35621
אחשוורוש לא אירע סרו מהר, ונשארה הקבלה לעולם, למען ענותך לנסותך לדעת את אשר בלבבך	35622
התשמור מצותיו, מזה יגיעו אל האהבה, כמ"ש רש"י שלא תנסהו ולא תהרהר אחריו, משום דאהבה	35623
יוצאת דוקא ממדבר מצרות ועיניים.	35624
(דעת חכמה ומוסר ח"א כ"ח).	35625
	35626
מאמר תקלו	35626
ומל ה' אלהיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חיך (דברים	35627
ל' ו').	35628
כתב הרמב"ן ז"ל, ונראה מן הכתובים ענין זה שאומר, כי מזמן הבריאה היתה רשות ביד האדם לעשות	35629
כרצונו צדיק או רשע, וכל זמן התורה כן, אבל לימות המשיח תהיה הבחירה בטוב להם טבע, לא יתאוה	35630
להם הלב למה שאינו ראוי ולא יחפוץ בו כלל, והיא המילה הנזכרת כאן, וישוב האדם בזמן ההוא לאשר	35631
היה קודם חטאו של אדה"ר, שהיה עושה בטבעו מה שראוי לעשות ולא היה ברצונו דבר והיפוכו, ולא	35632
ילמדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו לאמר דעו את ה', כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם.	35633
וטרם ננתה את כל הענין, הנה זה בכלל דבר מבהיל מאד, הלא זוהי שיטה כזאת! שיטה נוראה ומקפת!	35634
הלא נמצאים בעולם הרבה שיטות שונות, שיטות הבונים עליהם מהלכי חיים רבים, מעתה האם יש לעולם	35635
איזו ידיעה משיטה כזאת? לו ידעו העולם משיטה כזאת, הלא היו כורעים ומזדעזעים כל כולם מצד שמיעת	35636
עצם שיטה כזאת! והאמת אמנם הוא ודאי, כי מלבד הכלל ישראל אי אפשר להשיג אף השערה בשיטה	35637
נפלאה כזאת! הלא צריכים היו כל העולם לרוץ ולנהור רק לשמוע מן שיטה חדישה ומזרה כזו!	35638

כי יתכן להיות ידיעת תורה וידיעת ה' עד התכלית, עד מצב של אדה"ר קודם החטא בלי כל לימודים! כי	35639
כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם! עד כדי כך פשוטים הם הדברים, כי אף לקטנים לא יצטרכו ללמדם,	35640
כצויר שלא צריכים ללמד לתינוק בתחילתו ענין האכילה כי בטבעו זה, ואולם לתינוק עדיין אתה צריך	35641
ללמדו את המעשה איך לאחוז בידו את הכף וכדומה, אבל בידיעת ה' לעתיד לא נצרך ללמדו כלום וכלום,	35642
עד כדי כך פשוטים הם הדברים!	35643
הנה זה גילוי ודאי, וכששומעים סוד גדול כזה בידיעת ה' ית"ש, מבינים עוד ודאי כי יסוד זה אינו דוקא	35644
לעתיד בימות המשיח, שאזי תשפך חכמה מן השמים וממילא ידעו כולם, לא כן הוא הענין, אלא סוד הדבר	35645
הוא, כי אמנם עצם עצמות הדברים הינם כ"כ פשוטים בתכלית, ממש כצויר של ידיעת אלף בית ועוד יותר	35646
פשוט, ושעל כן קטנים ודאי ידעו הכל ולא יצטרכו ללמוד אותם, וכיון שכן הוא סוד הדברים, מבינים	35647
היטב כי גם כהיום הוא אותו דבר ממש.	35648
כל ידיעות הש"ת משיגים באופן פשוט ובטבע! כי כל זה הוא באמת סוד עצמה של הבריאה, כי מה שלא	35649
היה בעצם הבריאה לא יהיה אח"כ, הלא אלה הם דברי הרמב"ן ז"ל, וישוּב האדם בזמן ההוא לאשר היה	35650
קודם חטאו של אדה"ר, הנה זה רק ענין של השבה ולא התחדשות, וא"כ הלא שאול נשאל ודאי, מה זה	35651
איפוא אשר אנחנו סוכ"ס צריכים אנו ללימוד? בהכרח הוא כי עצם הלימוד אינו כפי הבנתנו הפשוטה,	35652
יסוד הלימוד הנהו כל כולו אופן אחר לגמרי.	35653
ונחזור לעניננו, לפי דברי הרמב"ן ז"ל כי בימות המשיח יהיו הדברים כמו אדה"ר קודם החטא, הנה כי זה	35654
היה מצבו של אדה"ר, מצב של כולם יודעים אותי למקטנם עד גדלם, זאת אומרת כי ידיעותיו של אדה"ר	35655
היו לו בבחינת ידיעות של תינוקות, ידיעות של תינוקות קטנים, ידיעות פשוטים בתכלית, ללא כל	35656
חשבונות וחקירות, א"כ נצבת לנו באמת שאלה גדולה מאד, איך זה אמנם אדה"ר כשול נכשל, המכשול	35657
הלא הינו טעות, מעתה איך זה טעה בדבר שתינוקות יודעים? הלא זה ממש ענין ללא כל הבנה!	35658
החווה"ל (בשער יחוד המעשה פ"ה) כותב, בן אדם יש לך לדעת, כי השונא הגדול שיש לך בעולמך הוא	35659
יצרך הנמסך בכוחות נפשך והמעורב במזג רוחך, ומן החזק שבשלוחיו אשר יורה אותך וילחם אותך בהם	35660
במצפון ענייך, שישתדל לספק עליך אמיתותך ולשבש מה שנתברר לך, ואם תהיה נזהר ממנו ותזמין לו	35661
שלוחי שכלך להילחם אתו בהם, ותסלק חציו מעליך תנצל ותמלט ממנו בעזה"ת, ואם תשליך ענייך אליו	35662
ותמשך אחר רצונו, לא ירף ממך עד שיאבדך בשני העולמים.	35663
על כן אל תטרידך מלחמת זולתו ממלחמתו וקרב בלתי קרבו, ולא יעמוד לפניך בעמדך כנגדו, כמ"ש	35664
ואליך תשוקתו ואתה תמשול בו, על כן אל יבהילך דברו ואם עצמו חייליו, ואל יפחידך ענינו ואם רבו	35665
עוזריו, כי עיקר כוונתו לאמת השקר, ומגמת חפצו להעמיד הכזב, וכמה היא קרובה מפלתו ואבודו מהר	35666
אם תרגיש לחולשתו, וכמו שספר עליו החכם באמרו (קהלת ט'), ומצא בה איש מסכן חכם ומלט את העיר	35667
בחכמתו, כי המעט מן האמת ינצח הרבה מן השקר, כאשר המעט מן האור דוחה הרבה מן החושך.	35668
מראה החווה"ל כלאחר יד את כל חולשתו של היצר, ועד כמה במהרה אפשר לאבדו, ואם ככה הוא הלא	35669
השאלה עוד יותר גדולה, איך זה נפל אדה"ר? אחרי שהדברים כ"כ פשוטים עד כי למקטנם ועד גדולם	35670
יודעים זה, וחולשתו של היצר אמנם חלש באופן פלאי, מעתה איפה כאן המקום למכשולים ונפילות? וגם	35671
אדרבה עוד בהיפך, הנה עושה החווה"ל הפלגה גדולה מענין המלחמה נגד היצר, וכותב אל תטרידך מלחמת	35672
זולתו ממלחמתו וקרב בלתי קרבו, והחרב עם מי שהוא רחוק ממך מן החרב עם מי שלא יפרד ממך,	35673
שבתם מן המלחמה הקטנה התעתדו למלחמה הגדולה, מלחמת היצר וחייליו!	35674
רואים מכל הלין יסוד גדול מאד, סוד הדבר הוא כי כל הדברים הם באמת פשוטים בתכלית, עד שגם	35675
קטנים יכולים הם לדעת אותם, אולם עוד סוד בדבר, כי כל זה אינו אלא דוקא במלחמה, ע"י מלחמה אמנם	35676
הדברים פשוטים בתכלית, אבל בלתי מלחמה גם האדם הכי גדול גם אדה"ר, יכול להיכשל ולנפול בדברים	35677
הכי קטנים ופשוטים, בדברים אשר גם קטנים יודעים אותם, ואגב כשרואים ובאים לידי מסקנת יסוד זה,	35678
כבר מתברר לנו תכלית כל הבריאה, הרי נתברר לנו כי הדברים הם כ"כ פשוטים, מעתה למה לנו עבודת	35679
כל המלחמה? הרי רואים בהיר, שכל ענין המלחמה אינו אלא רק למען דרוש וקבל שכר! כל המכוון הוא	35680
רק המלחמה!	35681
אמרו חז"ל (בר"ר צ"ג י') אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה, בלעם חכם שבחכמים לא יכול לעמוד	35682
בתוכחתה של אתונו, הה"ד (במדבר כ"ב) ההסכן הסכנתי לעשות לך כה? ויאמר לא, הנה אתון מעמיד את	35683
בלעם! ואמנם ניצבת לנו שאלה, איך אמנם אפשר להיות דבר כזה? איך נכשל חכם שבחכמים בידיעה של	35684
אתון? סוד גדול כזה אנו רואים בדבר! שבמצב של בלתי מלחמה, יכול אף חכם שבחכמים להיכשל בדבר	35685
שלפני האתון הוא פשוט ובהיר!	35686
אדה"ר הלא עדיין לא היה לפניו הרע, אלא רק ידיעה שיש מציאות של רע בעולם, ונגד ידיעה זאת בלבד	35687
היה מן הצורך לפניו לפחד פחדים גדולים ולבטלו בתכלית, שלא יהיה לרע כל מציאות כלל, וכשהחסיר	35688

חוט השערה של מלחמה לפי כוחותיו, כשהיה אצלו ענין ביטול הרע בבחינת אני ארבה ולא אסור, הנה	35689
נכשל אדה"ר בדבר פשוט כזה אשר גם קטנים יודעים זה, סוד גדול כזה הוא ענין עמידה במלחמה!	35690
הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה מגבורי ישראל כולם אחוזי חרב מלומדי מלחמה (שיה"ש ג')	35691
(ז'), וברש"י מלחמתה של תורה, ומעולם לא עמדתי על הענין כה פשוט, צריכים לדעת סוד הדבר כי האלף	35692
בית של התורה הנה זה תיכף מלחמה! והכל תלוי בזה, אם עומדים הכן לקרב, אם עומדים מזוין מול פני	35693
המערכה, הוא הנקרא כי איש מלחמה הוא, ובאותה מידה הוא נכנס בתורה ונצחוננו אז בטוח לו, ואם	35694
חלילה פחדן הוא עם קרבת פני המערכה והוא נסוג אחור, ידוע ידע כי לא בא ולא נגע אף להאלף בית של	35695
תורה, והאיש הזה ודאי יהיה מנוצח ויפול בקרב! שום דבר לא יעזור לו! ברא הקב"ה יצה"ר ברא לו	35696
תורה תבלין (ב"ב ט"ז), ומה זאת תורה? הנה זאת מלחמה!	35697
אמרו חז"ל (סוטה ל"ה). דרש רבא מפני מה נענש דוד מפני שקרא לדברי תורה זמירות היו לי חוקיך	35698
בבית מגורי, אמר לו הקב"ה דברי תורה שכתוב בהן (משלי כ"ג) התעיף עיניך בו ואיננו, אתה קורא אותן	35699
זמירות, הריני מכשילך בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותן, דכתיב ולבני קהת לא נתן ואיהו	35700
אתייא בעגלתא, עד כדי כך הוא הסוד שכל החיים הוא דוקא במלחמה בעמלות, צריך להיות מרירות היו	35701
לי חוקיך, אין טעם למצוות גזירת המלך הן. (דעת תורה).	35702
	35703
מאמר תקלוז	35704
ואתה תשוב ושמעת בקול ה' ועשית את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום (דברים ל' ח').	35705
מצוה למעלה מן הטבע אנו מוצאים בענין התשובה, לא המחילה שע"י תשובה הוא החידוש, אלא התשובה	35706
עצמה, כי האפשרות של תשובה אין השכל מחייב, כיון שחטא וירד ממדרגתו איך אפשר לו לעלות, הלא	35707
קנה בנפשו נטיה ואהבה להעבירה, ואיך אפשר לו לעקור אותה מלבו? כשם שקשה לשוב מדרכו למי	35708
שעבר ושנה כיון שנעשה לו כהיתר, ואין אדם מתחרט אלא על דבר האסור ולא על דבר המותר, כן קשה	35709
גם כשלא שנה בעבירה לשוב מאותה קירבה שנתקרב לחטא, כי עבירה גוררת עבירה.	35710
כיון שחטא אדם נעשה בעל עבירה, חפצו ומגמתו הוא להוסיף לעשות עבירות כאלו, אמנם לגמרי עוד לא	35711
הותרה לו, למדרגה של מניעת התשובה עוד לא הגיע עד הפעם השניה, אבל לאפשרות של חטא כבר	35712
הגיע, וגם זו מדרגה של ירידה היא, גם היא נהייתה קנין בנפש, מה שלא היה אצלו קודם שחטא, ואיך	35713
אפשר לו לעקור זאת מלבו?	35714
מלבד זה קשה היא התשובה מצד העונש, כיון שהעונש הוא הקטנת דרך הבחירה של החוטא, כי אחר שבא	35715
לידי חטא אי אפשר לו לעלות באותו דרך הבחירה שהיה לו קודם החטא, אי אפשר לו ללמוד בדעה צלולה	35716
כמו שלמד קודם שחטא, דרך אחרת לפניו עתה, דרך של בחירה ע"י הגשמה והקטנה, ע"י טרדה ודאגה,	35717
והנה כפי גודל היגיעה והטרדה כן תקטן העבודה והעליה, חיים של ארבעים קללות משנים את דרך	35718
הבחירה, מקטינים את אפשרות העליה, ואחר עונש כזה איך אפשר לחזור בתשובה? איך אפשר לדרוש	35719
גדלות ממי שנתקטן מעצמו, וממי שניטל ממנו יחד עם זה גם הכוח של גדלות?	35720
מלבד זה קשה להבין את היתרון של תשובה, מה מוסיפה התשובה לאדם שיכופר החטא על ידה, הלא כמה	35721
שאפשר לאדם להמנע מלחטוא בעתיד צריך הוא להמנע גם בלי תשובה, ומה שאפשר להכיר בגדלות השם	35722
וגדלות האדם, אשר מזה באה החרטה על החטא, ראוי להכיר גם מצד חיובו התמידי בלעדי החטא, ובכן	35723
מה מוסיף האדם בתשובה שלו, באיזו זכות תבוא לו המחילה? שאלה זו כבר שואל הגרי"ב ז"ל (כוכבי	35724
אור).	35725
ונראה לומר, כי לאחר החטא גם החרטה והעזיבה ענינים של גדלות הן, דברים אלה שקלים להבין קודם	35726
החטא, קשים המה להוציא לפועל אחר החטא, כי אחר שנתקטן האדם אי אפשר לו לפעול גדולות, ואחר	35727
שנלקחו ממנו אופני החיים המכשירים ומסייעים, אי אפשר לו לברוא אותם מעצמו, בשביל זה לא עמדה	35728
החכמה על העצה של תשובה, לא מפני שלא ידעה מזה, כי תשובה הלא נבראה קודם בריאת העולם, אלא	35729
שהחכמה לא הבינה את אפשרות האדם לזה.	35730
גם אדה"ר שהבורא העיד עליו חכמתו מרובה משל מלאכי מעלה לא עמד על ענין התשובה, רק השם	35731
החוקר לב הוא אומר כי יש אפשרות באדם גם לזה, אדם זה שנברא בצלם, אפשר לו גם בקטנותו להיות	35732
גדול, גם כשרבו המפריעים אפשר לו להתגבר עליהם כאילו לא היו כלל, מחיי גיהנם בכוחו לעשות חיי גן	35733
עדן ולעלות למדרגה של קודם החטא.	35734
כוח זה של תשובה דוגמא של מעלה הוא, כמו שיש במידותיו של מקום שתי מידות, ה' ה' רחמים של	35735
קודם החטא ורחמים של אחר החטא, כן באדם שיש עליו חיוב להתדמות אליו ית', יש בו אותה האפשרות	35736
של שתי דרכים, דרך עליה של קודם החטא, ודרך עליה של אחר החטא, ומידה השניה של מקום גדולה	35737
הרבה מהמידה הראשונה, שבמקום שכלה המידה הראשונה כשאדם חוטא, מתחילה המידה השניה.	35738

אכן בנוגע לבורא ית' אין כל פלא בשלוש עשרה מידות, שלוש עשרה דרכים, שכל דרך נצח מיוחד הוא,	35739
כי מהותו ית' לא תושג, גם משה רבינו שהבין את השלוש עשרה מידות במובנן האמיתי, גם עליו נאמר כי	35740
לא יראני האדם וחי, על י"ג מידות נאמר וראית את אחורי אבל פני לא יראו, ובכן אין כל פלא אם המידות	35741
נצחיות הן, וכל מידה תוספת נצח על נצח הקודם היא.	35742
הפלא הוא בנוגע לאדם, אם הוא מצווה ללכת בדרכיו של מקום, זאת אומרת שיש אפשרות כזו אצלו, שכן	35743
בצלם אלהים הוא נברא וביכולתו להמציא דרך עליה גם שלא כדרך הטבע, כי גם ענין התשובה הוא אחת	35744
ממידות אלו, להמציא גדלות מתוך קטנות, להמציא אפשרות במקום שאי אפשר, זהו החידוש שגילה	35745
הקב"ה, כי אדם ברוב גדלותו אפשר לו לעשות תשובה, על חידוש זה לא עמדה החכמה, לכן אמרה חטאים	35746
תרדוף רעה, ורק יוצר האדם הוא לבדו רואה את גדלותו, כי אפשרית לו גם עליה כתשובה.	35747
ובאיזה אופן מגיע האדם לידי עליה לא כדרך הטבע זו? ע"י הרטה על החטא, מרוב התמרמרות על מה	35748
שעשה, הוא בא לידי הסכמה וקבלה לשנות את דרכו בעתיד, לעלות בדרך עליה אחרת, כי אי אפשר לו	35749
לעלות ע"י דרך העליה הקודמת, כמ"ש (מנחות כ"ט): מאי טעמא תליא כרעיה דה"א, דאי הדר בתשובה	35750
מעילי ליה, וליעייל באותה דרך שיצא, לא מסתייעא מילתא, ופירש"י דהבא ליטהר בעי סיוע מפני	35751
יצה"ר, הילכך עבדי לי' סיוע פתח יתירה.	35752
ובכן אין התשובה דבר קל, דבר חמור מאד, דבר שהוא למעלה מן הטבע, אלא שאפשרות יש באדם	35753
לעשות גם דבר כזה, אבל חיזוק אחר חיזוק נחוץ לזה, כי להתאמצות יתרה הוא זקוק, התאמצות שאין	35754
החוטא מוכשר לזה, כמ"ש הרמב"ם (תשובה פרק ב'), כי שינוי השם הוא דרך התשובה, כלומר אני אחר	35755
ואיני אותו האיש שעשה אותן המעשים, אשר יפלא, מנין למד הרמב"ם כי שינוי השם נחוץ לתשובה. אלא	35756
שענין התשובה לא יתכן אלא באופן זה, שיהיה ניתן להאמר שהאיש שחטא עבר ובטל מן העולם, ובעל	35757
התשובה איש אחר הוא.	35758
גדר התשובה בכל העבירות, שאפשר להפריד עוד בין העבירה לאיש העושה אותה, אבל ההפרדה היא	35759
שינוי השם, שאינו עתה האיש שעשה העבירה, אלא שנפרד ממנה ונהיה לאיש אחר, וכמה גדולים המה	35760
דברי חז"ל, לא דיין לבעלי תשובה שמוחלין להם אלא שקוראין אותן רבי (ע"ז י"ז), סמיכה זו שלא זכו	35761
לה הרבה מהאמוראים חכמי הש"ס, זכה לה ר' אלעזר בן דורדיא מן השמים, כי למדרגה גבוהה משל	35762
צדיקים גמורים הגיע בחרטה ועזיבה של תשובה. (תורת אברהם).	35763
	35764
מאמר תקלה	35765
והותירך ה' אלהיך בכל מעשה ידך בפרי בטןך ובפרי בהמתך ובפרי אדמתך לטובה כי ישוב ה' לשוב	35766
עליך לטוב כאשר שש על אבותיך (דברים ל' ט').	35767
כי ישוב ה', מה שייך לומר שה' ישוב? ההסבר הוא, כיון שהאדם חוטא הקב"ה מתרחק מן האדם כנעלב,	35768
הוא נאלץ כביכול להסתיר פניו ביגון, קלני מראשי קלני מזרועי, אין הארת פניו ית' ש יכולה בשום פנים	35769
לחול על המקלקל החוטא, ובצרת האדם ובשפלותו לו צר, אבל בו ברגע שהאדם מתנער מקלקוליו, בו	35770
ברגע מתעוררת אצלו כביכול השמחה הרבתי, שש ורץ ומקדם את פני השב באהבה ובחיבה יתירה, הקרע	35771
מתאחה ודבקות מתחדשת.	35772
והכי מילתא זוטרתה היא, ההבטחה שהקב"ה בכבודו ובעצמו ישוב נגדך, הוא ית' ש וכל הפמליא של	35773
מעלה ששים לקראת האדם המתרומם בהרהורי תשובה, ובכל העולמות מתהדהד כרוז של שמחה ועליזות,	35774
פלוני בן פלוני הוא חוזר בתשובה וחוזר למקור החיים הנצחיים, שפעות של חן והארה נמשכים מהעולמות	35775
העליונים על האדם, ע"י אמירתו חטאתי אני רוצה לשוב, ואף בהרהור תשובה בלבד מתבקעים מעיינות	35776
האור המסייעים לו לשב, להזדכך ולהתעלות ולהיות אהוב וידיד ונחמד לפני ה' (רמב"ם ה' תשובה ז' ו').	35777
וכדאמרינן בגמ' (שבת ק"ד), מאי טעמא מהדר אפיה דקו"ף מרי"ש, אמר הקב"ה אין אני יכול להסתכל	35778
ברשע, ומאי מהדריה תגיה דקו"ף לגבי רי"ש, אמר הקב"ה אם חוזר בו אני קושר לו כתר כמותי עכ"ל,	35779
מופלא הוא הענין, עד כמה שאנו מתרשלים ומתרפים מלקבל את שפעת הטוב והאצילות שהקב"ה בכבודו	35780
משתוקק ומצפה להגיש אלינו בחן ובחסד, כביכול מחזיק בידו עטרות תפארת והוד לשימם על ראשנו,	35781
ואנו קשי עורף אין אנו מפנים פנינו אליו.	35782
למה זה כ"כ נקשיח לב לעיין ולהבין קצת מי הוא השואף לכבדנו ולעטרנו? השמנו לב לכך מי הוא הרוצה	35783
בקרבנו אליו? מי הוא הרוצה לצאת במחול אתנו? כאב רחמן וחביב המחבק את בניו בתשוקות וכיסופים	35784
אין סופיים? הלא הקב"ה בכבודו ובעצמו רוצה לשוב עלינו, ואיך נוכל להגיע עדיו? אך בהרהור רציני	35785
קל, אף בנגיעה בלבד, בגנזי אורותינו הצפונים, נוכל להמשיך עלינו אורות גדולים מאור בראשית.	35786
וכמ"ש רבינו יונה ז"ל (שע"ת שני ג'), כאשר ישמע מוסר החכמים והמוכיחים, יקשיב וישמע ויחזור	35787
בתשובה, והנה האיש הזה ברגע קטן יצא מאפילה לאור גדול עכ"ל, רק רגע רק פתיחה של חוט דק, בוקע	35788

אורות ההיכלות העליונים, וכמובא בזוה"ק בהקדמה, שבשעה שהאדם מחדש חידוש בתורה, הקב"ה נוטל את החידוש והוא מנשקו מעטרו עם שלוש מאות ושבעים עטרות, והדבר חכמה פורח ומשוטט בשבעים אלף עולמות, ועולה ויורד ונעשה רקיע אחד.	35789 35790 35791
הרי שאף הרהור מקודש אחד קל ומרפרף אינו הולך לבטלה, ואף מה שהאדם לא רמיא אדעתיה מהרהור דרך אגב ולסירוגין, רגע קט בתת לבו, דמדום של קדושה וכיסופי יה, הכל הקב"ה צובר ומלקט, לקוטי בתר לקוטי וחיפוש אחרי חיפוש, ושומר את זאת לזכותו ולהגנתו של האדם, אף הרהור קלוש ונעלם, הקב"ה מטפל בו מחבבו וגונזו בגנזיו, ולא נאבד מעולם געגוע קל שמשתוקק ומתרוצץ בקרבו, אף שבלתי נודע לאדם שנושא הרהור והרגש בקרבו.	35792 35793 35794 35795 35796
איתא בגמ' (נזיר פ"ב), אם עבר נזיר לפניו ואמר הריני נזיר דבריו קיימים, שר"מ אומר אין אדם מוציא דבריו לבטלה, והקדש בטעות שמיה הקדש, וההסבר הוא כנ"ל, תוך תוכו של האדם רצוף אהבת יה ויראת ה', וכל מיני חשק וגעגוע להתעטר בעטרות קודש והיטהרות, וזה שהקב"ה בכבודו נטע בתוכנו אהבה ונטיה להאמת.	35797 35798 35799 35800
אמנם יש ונסיונות החיים המציקים ולוחצים על האדם, ואינם נותנים לו לפתח הנטיה הלזו, ברם לעתות ולפרקים בבוא עלינו הנדנוד והזדעזעות, הרי מתחיל לרחש בנו רחשי יה, וכשהאדם רואה נזיר שנזר קדושת יה על ראשו, הוא מזדעזע אף בתת נפשו ומכריז וצווח הריני נזיר, הלא כזה גם אני הייתי רוצה להיות, וכרוזו כרוז אמת, והצהרתו אמונה, ולכן בן רגע הוא גם כן נזיר.	35801 35802 35803 35804
ואף הקדש בטעות כגון שנפלט מפיו דבר הקדש שלכאורה נראה כטעות, אין זו טעות ממש, ואין זו פליטת קולמוס ריק, זו התפרצות ממעין הקדושה הסגור והסתום בתהום נפש האדם מישראל, ואף שלרגלי נסיבות החיים הקשים האדם חוזר לסורו, ומעינות הגנוזים מסתתמים, בכל זאת לא נמחק רושמו לעולם, אף על הארה זו, שומר הקב"ה ומצרפה לעת מצוא לקיומו של האדם, ובין שחזר האדם מהשגתו הגדולה מתוך אונס או רצון, בין בשוגג בין במזיד, ובין שמצווה ע"פ ההלכה לחזור בה, מ"מ רושם הזכות נשאר ונגנז יפה יפה. (פרי החיים עמ' נ"ה).	35805 35806 35807 35808 35809 35810
מאמר תקלט	35811 35812
כי המצוה הזאת לא נפלאה הי ממך ולא רחוקה היא. כי קרוב אליך הדבר מאד בפך ובלבבך לעשותו (דברים ל' י"א).	35813 35814
הרמב"ן ז"ל שם כתב על זה, כי המצוה הזאת נאמר על התשובה, הנה כי תשובה קלה מאד לעשותה כי קרובה היא אליך מאד בפך ובלבבך, אולם הרי אנו יודעים להיפך, כי תשובה אמנם כבדה מאד לקיימה? ובאמת כי הכבדות לקיימה נלקחת דוקא מצד שהיא קרובה מאד, והנה חז"ל הגדילו עד מאד מצות התשובה על כל המצות, אם אמנם מצינו בכמה מצות שאמרו עליהם חז"ל ששקולים הם על כל המצות, כמו שבת וציצית ועוד, אולם בתשובה נראה מחז"ל כי היא ממש גבוה מהכל, תשובה הלא יש לה תורה מיוחדת, והענין נצרך לביאור.	35815 35816 35817 35818 35819 35820
מצינו חז"ל אומרים על תורה בא משה והורידה לארץ (בר"ר י"ט י"ז), גם אחרי והורידה עדיין תורה לא מתגלגלת על הארץ, עדיין צריכים להתנשא לתורה די מעלות רבות, ישנם מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם (אבות פ"ו), אולם מ"מ התורה ירודה היא בארץ, כי לולא ירידתה בארץ, גם המ"ח דברים לא היו מועילים לקנותה, ועד כדי כך הוא הסוד של והורידה, עד שגם עם תינוק מישראל הרי לומדים כבר תורה שמימית!	35821 35822 35823 35824 35825
מובא בספרים הקדושים, כי דבר תורה שמתגלה לחכם אחד, יכולים כבר כולם לעמוד עליו, מחמת שבהתגלות לאחד הדבר כבר ירד למטה מונח לכל הדורש אותו! ומי יכול להתבונן ולהשיג הסיועים הרבים, כמה שהתורה הקדושה מסייעת לאדם באורחות חיים למעלה, עם תחילת משלי כבר מתגלים גדולות ונצורות התורה, חכמות בחוץ תרונה ברחובות תתן קולה, הכל על סוד הסיועים הרבים שהתורה נותנת! לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה (שם ח') ובמצודות שם, לי עצה בי ימצא עצה להנצל מיד היצה"ר המסית, ותושיה ר"ל על ידי יותש כוח היצה"ר, אני בינה אני הנותן בינה להילחם למולו, לי גבורה על ידי יתגבר עליו עיי"ש.	35826 35827 35828 35829 35830 35831 35832
הביטו בכל הבריאה, כמה היא תומכת את האדם בכל דרכיו, כל הבריאה הינה אופנים רבים לסייע את האדם בקיומו הרוחני, על נח נאמר את האלהים התהלך נח, ובאברהם הוא אומר אשר התהלכתי לפניו, נח היה צריך סעד לתומכו, אברהם היה מתחזק ומהלך בצדקו מאליו, הנה רק אברהם אע"ה היה יכול להתקיים בעצמו, וגם תורה מעצמו למד, לא רצה לקבל שום סיועים כי כן היה מצבו, כי יכול היה לעצמו, וזה ודאי יתרון המעלה באדם, אולם נח גם אחרי היותו צדיק תמים היה נצרך עוד לסיועים, ומאין הם הסיועים שמקבלים? הם מלאכי רחמים העומדים לעזר האדם לחזקו ולשמרו בכל דרכיו.	35833 35834 35835 35836 35837 35838

אדם שחטא, מלבד כל העונשים שעל החטא, הנה הרעה ביותר הנמצא לו, אשר תיכף עם החטא הוא נשאר לבדו ללא סיועים, וזהו גדלות ענין התשובה, כי סוד התשובה וכוחה הלא זה מאשר התעורר, והגיע בהתעוררותו לידי דרגת היחידות הוא סוד העצמו, מן המצב של אאע"ה להלוך מאליו, והחוטא הזה כי לא שב מחטאו ולדרגת היחידות לא בא, והוא עומד לבדו ללא כל עזר וסיוע, הנה ודאי מצבו נורא עד מאד.	35839 35840 35841 35842
וזה סוד הדבר, אמנם כן כי תשובה היא קרובה מאד להאדם בפיו ובלבבו, ומה אפשר להיות יותר קרוב מעצמו של האדם, איש המגיע אל מצב שכזה הלא מאליו ולבדו ילך מעלה מעלה, לא תלוי הוא בשום דבר, הלא זה ממש אליה שמנה! אולם וקוץ בה, זה גופא מה שמידת התשובה היא דוקא שהאדם ילך לבד מעצמו ויחידי, ללא כל עזר מן זולתו, ללא כל סיועים, זאת היא כבודת קיום המצוה של תשובה, כי תיכף עם האלף של חטא הוא במצב שאין מספיקין בידו לעשות תשובה, נשאר לבד בלי עזר וסיוע, ובזה בחינות בחינות עד אין קץ, יותר בדד ועוד יותר בדד, עד שיוכל האדם החוטא להישאר חלילה כל כולו בדד לבד.	35843 35844 35845 35846 35847 35848
חז"ל אמרו (ילקו"ש יחזקאל שנ"ח), שאלו לחכמה נפש החוטאת מה תהא עליה, אמרה תרדוף רעה, שאלו לנבואה אמרה תמות, שאלו לתורה אמרה יביא קרבן ויתכפר, וזאת עצה רק לשוגג, ולמיד גם תורה לא מצאה שום עצה בתיקון החטא, הוא המצב שאבד כל עצה ללא כל סייעתא דשמיא חלילה, עד ששאלו להקב"ה אמר יעשה תשובה ויתכפר.	35849 35850 35851 35852
הנה כ"כ רם ונשא סוד התשובה, כי הרי בדרגת החכמה אין מקום לתקון החטא, בדרגת הנבואה אין מקום לתקון, בדרגת התורה אין מקום לתקון, רק בהדרגה של שאלו להקב"ה, בסוד היחידות בסוד העצמות, שמה הוא סוד התשובה, גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד (ילקו"ש הושע י"ד), יסוד התשובה הוא כי באה דוקא מסוד היחידות מסוד העצמו המגיע עד כסא הכבוד.	35853 35854 35855 35856
הר"י (שע"ת א' ג') כותב, ולא ימצא איחור התשובה זולתי בעמי הארץ, אשר הם ישנים שוככים ולא ישיבו אל לבבם, ישנים שוככים בחינה כי איננו בעצמו, כי בסוד היחידות אין שינה, ובאין עצמו אין תשובה, אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום כי באמת עשה תשובה, בסוד של תלמיד חכם שם סוד העצמו, ובמצב זה אין איחור, יחידות ועצמו הם למעלה מן הזמן, והוא סוד התשובה.	35857 35858 35859 35860 35861
בגמ' (ע"ז י"ז). איתא במעשה דר' אליעזר בן דורדיא, כשנתעורר לשוב מחטאיו הלך ואמר הרים וגבעות בקשו עלי רחמים, וכן לשמים וארץ, חמה ולבנה, וכולם השיבו לו בשלילה, כן הוא המצב של לאחר החטא, כי אבד כל סיועים, אמר אין הדבר תלוי אלא בי, גלמוד ובדד בתכלית באין כל סיוע, כי אם בי כי אם בעצמי, הניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכיה, הוא סוד התשובה יחידי ובעצמו. (דעת תורה).	35862 35863 35864 35865 35866
מאמר תקמ	35867
כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא (דברים ל' י"א).	35868
כתב הרמב"ן כי המצוה הזאת היא על התשובה, היצה"ר מפתה את האדם במחשבות של דופי, בכדי למנוע אותו מלהתחרט על מעשיו ולעשות תשובה, ידוע מה שכתב בנפש החיים (שער מ'), כי חטאי האדם לא לבד שגורמים רעה לעצמו, עוד מקלקלים ופוגמים בכל הבריאה כולה ובעולמות העליונים, וזהו כוונת חז"ל שאמרו דע מה למעלה ממך (פרק ד' ע"ש), וע"כ בא השטן לערבב האדם ואומר לו איך תוכל לעשות תשובה, הכי תעלה לשמים לתקן מה שפגמת למעלה, וכן פגמת מקצה הארץ עד קצהו.	35870 35871 35872 35873
על זה באה התורה ומגלה לנו סוד ודרך התשובה, היא מורה לנו שכל הפגמים וכל הקלקולים קרובים מאד לתיקון ע"י התיקון העצמי של האדם, וזה שכתוב כי קרוב אליך הדבר מאד בפיו ובלבבו לעשותו, וזה שאמרו גדולה תשובה שבשביל יחיד שעשה תשובה מוחלין לו ולכל העולם כולו (יומא פ"ו.), כזה הוא כוחה של תשובה, אבל על האדם להתחיל מעצמו ולתקן את נפשו באמת, ואז ישיג סייעתא דשמיא שיוסוב בתשובתו את תיקון העולם.	35874 35875 35876 35877 35878
אמרו עליו על ר"א בן דורדיא שלא הניח זונה אחת בעולם, פעם אחת שמע שיש זונה, נטל כיס דינרין, אמרה לו אלעזר בן דורדיא אין מקבלין אותה בתשובה, הלך וישב בין שני הרים וגבעות, אמר הרים וגבעות בקשו עלי רחמים, שמים וארץ, חמה ולבנה, כוכבים ומזלות, בקשו עלי רחמים, אמרו לו עד שאנו מבקשים עליך, נבקש על עצמנו, אמר אין הדבר תלוי אלא בי, הניח ראשו בין ברכיו, וגעה בבכיה עד שיצתה נשמתו.	35879 35880 35881 35882 35883
יצתה בת קול ואמרה, ר"א בן דורדיא מזומן לחיי העוה"ב, בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת, ואמר רבי, לא דיין לבעל תשובה שמקבלין אותו, אלא שקורין אותו רבי (ע"ז י"ז), כל העולם כולו התעוררו ולמדו ממנו, כי אין הדבר תלוי אלא באדם עצמו, והוא נשאר רבי לדורות, להורות שתיקון כל הבריאה תלוי רק בהאדם עצמו, וקרוב הדבר בפיו ובלבבו לעשותו ולתקן הכל.	35884 35885 35886 35887

השטן היצר הרע הולך וכובש כל העולם כולו עד היום, לא רק ברשת התאוה כי אם גם ברשת הטעות,	35888
הוא בא בתחבולות שונות בכדי להטעות את הבריות, בא כמתחסד וצווה ככרוכיא לתיקון האדם, אבל	35889
אינה מתחלת מתיקון לבו ונפשו של האדם רק מתיקון העולם, בונה להם מגדלים פורחים באויר, והכל על	35890
חשבון תיקון העולם, אבל הסוף הוא כמאמר החובת הלבבות כל מה שנתוסף העולם ישוב מוסיף השכל	35891
חורבן. (המוסר והדעת).	35892
	35893
מאמר תקמא	35894
כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא. כי קרוב אליך הדבר מאד	35895
בפיך ובלבבך לעשותו (דברים ל' י"א).	35896
ז' דברים אמר שלמה בעצל, ומה שאמר משה גדול מכולם, כיצד אמרו לעצל רבך בעיר לך ולמד תורה	35897
ממנו, והוא משיב מתירא אני מן הארי שבדרך, הרי רבך בתוך המדינה וכו', ומה שאמר משה גדול מכולם	35898
מנין, כי קרוב אליך, הוצא דבר מתוך פיך עכ"ל, ויש להבין דברי המדרש, כי בפשוטו יקשה, במה גדול	35899
ועדיף עצת משה להעצל, יותר מז' דרכים ועצות של שלמה? הלא בודאי מיירי באיש אשר איננו יכול	35900
ללמוד תורה בעצמו כי אם מפי רבו, ומה עצה שאמר לו משה הוצא דבר מפיך?	35901
ונראה לפענ"ד לפרש המדרש כן, הנה איתא במשנה ערכין, חמור האומר בפיו יותר מהעושה מעשה,	35902
וצריך להבין הטעם למה הוא כן? הנה כל הפעולות הנמצאים בעולם מתחלקים לשני חלקים, יש פעולות	35903
מושכלי ויש פעולות מוחשי, המוחשי הן פעולות חיצוניות שהאדם פועל ועושה בחמישה חושים שלו,	35904
המושכלי הוא מה שהאדם פועל ברעיון ומחשבה, והנה בעומדנו על החקירה איזו פעולה יותר גבוהה	35905
במעלה, אף כי במושכל ראשון נאמר כי המושכלי יותר גבוה, יען כי היא פעולת השכלים הנבדלים,	35906
והמוחשי הוא פעולת בעלי החיים.	35907
אמנם אחר ההתבוננות לא כן הדבר, כי הנה להעריך שני דברים במעלתם הוא בשתי בחינות, אם בבחינת	35908
העצם, אם בבחינת ההכרח, כאשר נעריך בשכלנו הלחם והזהב, איזה יותר גבוה במעלה, הנה לפי מושכל	35909
ראשון, הזהב גבוה יותר ויותר עד אין שיעור, אך זהו בבחינת העצם, אבל בבחינת ההכרח למשל האדם	35910
התועה במדבר, אם יש תחת ידו זהב רב ואין לו לחם הרי ימות, הרי שהלחם יותר גבוה במעלה מן הזהב.	35911
כן הדבר לעניננו, הנה אף כי בבחינת העצם, המושכלי גבוה יותר במעלה מן המוחשי, אבל בבחינת	35912
ההכרח לצורך האדם, הנה כל תכלית בריאת האדם היה להורידו לעולם המעשה לקיים המצות, הן מצוות	35913
מעשיות, לקחת עור בהמה ולעשותו תפילין, לקחת פשתים וצמר ולעשות ציצית, וכן כל התורה והמצוות,	35914
נשתלשלו וירדו מן העולם המושכלי לעולם הזה שהוא מוחשי, א"כ המוחשי גבוה יותר ויותר מן המושכלי	35915
באשר זה כל האדם בעולם המעשי, ובמצוות המעשיות המוחשיות יבוא לתכליתו.	35916
וכאשר נעמיק יותר בדבר נמצא, שעיקר מציאות האדם ותכליתו הוא בשתי בחינות אלה, מושכלי ומוחשי,	35917
ומן המושכל נשתלשל וירד אל בחינת מוחשי הוא זה העולם, והתורה והמצוות שהן בעוה"ז בחינת מוחשי	35918
כנ"ל, ע"ד שאמרו ז"ל במדרש, אברא אותו מן העליונים דהיינו בחינת מושכלי, הרי המלאכים, אלא אני	35919
בורא אותו מן העליונים ומן התחתונים, דהיינו שתי הבחינות, ומן המושכלי יבוא אל המוחשי.	35920
ממוצא הדברים נבין כמה גדול כוח הדיבור אשר באדם, כי הנה בחוש הדיבור נמצא שתי בחינות אלה,	35921
שמבחינות מושכלי בא אף מוחשי, כי הדיבור אינו יכול לצאת אל הפועל כי אם במחשבה הקודמת, כאשר	35922
אמרו החוקרים על התינוק שלא יכול לדבר, לא מפני שחסר לו כוח הדיבור, רק שחסר לו עדיין כוח	35923
השכל, א"כ נמצא שהדיבור מתחיל באדם בבחינת מושכלי, ואח"כ יורד אל בחינת המוחשי, דהיינו	35924
בחינת מוצאות הפה הנודעים, ולכן כל גדר האדם ושלמותו הוא כוח הדיבור אשר בו.	35925
ובגלל זה כוח הדיבור עושה רושם גדול בעמקי כוחות הנפש יותר מן המעשה, כי זה גדר האדם, ולכן אתי	35926
שפיר דברי התנא גדול האומר בפיו יותר מן העושה מעשה, מצינו בגמ' א"ל ר' לר"ח, בני פתח פומך	35927
קרי, פתח פומך ותני, כי היכי דתתקיים בך, אף דלענין מצות לימוד התורה מקיים האדם גם בהרהור	35928
ובמחשבה, כמ"ש והגית בו יומם ולילה, ואפשר לומר דתליא בפלוגתא אם הרהור כדיבור דמיא, אבל	35929
לכ"ע מי שרוצה שלימוד התורה יעשה בו פרי לכל ישכח ויעלה מעלה בלימודו, הוא דוקא בפה.	35930
והנה התורה נחלקת לשתי בחינות, חלק ההגדה וחלק ההלכה, והוא המכונה בפסוק בשתי שמות חכמה	35931
ומוסר, וכמו שמצינו בחלק ההלכה שאף שעצם המצוה מקיים גם בהרהור ומחשבה, מ"מ כדי לעשות	35932
שורש בנפש האדם נצרך דייקא הדיבור, כדי שיצא מבחינת מושכלי אל בחינת המוחשי, כן הוא חלק	35933
ההגדה דהיינו חלק היראה והמוסר, כדי שיעשה רושם באדם שיכנס בעומק הנפש, נצרך דייקא הדיבור	35934
בכדי שיצא מן המושכלי אל המוחשי כי זהו גדר האדם.	35935
וכן שמעתי מאדמו"ר זצ"ל שאמר, כל מה שמצינו בגמ' סנהדרין ובברכות, רב כד הוי נפיק לדינא הוה	35936
אמר ברעות נפשי לקטלא נפיק, רב ספרא כי הוה חזי אמבואה דספרי אבתריה אמר כי לא לעולם חוסן,	35937

בזה אנו רואים בעליל, כי גם החכמים הראשונים מחכמי התלמוד, השתמשו בלימוד המוסרי בהתפעלות הנפש, כי הנה רב ורב ספרא לא אמרו רק דברי מוסר פשוטים, יען כי עיקר חכמת המוסר הוא לדבר בפה ולהוציא מן המושכלי אל המוחשי, והדבר מובן מאליה כי הראשונים אשר היה לבם פתוח כאולם, היה די להם לדבר בפה רק פעם אחת, אבל אנחנו יתמי יתמי נצטרך לחזור כמה פעמים דברי מוסר הפשוטים, וכל מה שירבה לחזור בפה, יכנסו יותר הדברים בעמקי הנפש.	35938 35939 35940 35941 35942
עתה נבוא לביאור המדרש על הפ' בפיך ובלבבך לעשותו, הנה האדמו"ר זצ"ל אמר הערה על מאמר חז"ל, בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין, שהתבלין אשר בתורה מתחלק לשתי בחינות, רפואה סגולית, ורפואה טבעית, רפואה סגולית היא עסק התורה לבד, אף אם לומד מס' ב"ק דיני השור והבור מועיל לאדם לחטא הלשון, ורפואה טבעית היא ללמוד ולחזור על חטא הלשון מוסר שבמס' ערכין, וכן דברי מוסר שבשערי תשובה, שמדבר אודות עוון לשון הרע וכן כיוצא בו.	35943 35944 35945 35946 35947
והנה לרפואה סגולית כבד מאד לפנינו להגיע עדיה, יען כי איננו מועיל לאדם רק בעידנא דעסיק בה, וצריך שלא יהא פסיק פומא מגירסא, וגם נצרך לזאת הבחינה לעסוק בתורה לשמה, ועוד כמה בחינות ומדרגות גבוהות, וא"כ כמעט נפל פית' בבירא, למה הדבר דומה, לרופא אחד שנתן רעצפט טוב ומועיל מאד להחולה, אך התרופה יקר מאד להשיג באפטייק, כי המחיר הוא מאה ר"כ, ואין לאל יד החולה להשיג, באופן זה צריך הרופא להתחכם בדבר איך להחליף הסמים היקרים בהסמים הזולים.	35948 35949 35950 35951 35952
כך הדבר הזה, אנחנו צריכים להתחכם להשתמש ברפואת התורה הטבעית אשר גם היא בכלל דברי חז"ל בראתי לו תורה תבלין, דהיינו ללמוד ולחזור הרבה פעמים דברי מוסר של התורה בהתבוננות הלב, להגדיל ולהרחיב בחינת הציור, ולזאת הרפואה יוכל כל אדם להגיע ולהשיג, כי לזה די לאדם לעשות לו עתים מיוחדים ביום או בלילה, ומה גם בשבתות וימים טובים, ובעשותו כן הנה הלימוד הזה מועיל לאדם הרבה מאד אף בלכתו לעסקיו, כי הרפואה הזאת הנה היא טבעית כדרך הרעצפט שנותן הרופא לשתות בכל ב' שעות כף אחת וכדומה, שרפואתו באה לאחר שתייתו, כן הדבר הזה.	35953 35954 35955 35956 35957 35958
ובזה יובן המדרש הנ"ל, ז' דברים אמר שלמה בעצל, כי שלמה דבר אודות הרפואה הסגולית אשר בתורה, אשר יש לפני האדם כמה וכמה מניעות ועכובים בכדי לבוא אל הרפואה של התורה, וחשב ז' מיני מניעות שונות, שאומרים לעצל הנה רבך בעיר, וא"כ איננו יכול להשיג הרפואה ותבלין ליצה"ר שלו בתורה, לזה אמר המדרש שאותו של משה היה גדול מכולם, כי משרע"ה דבר ברפואה הטבעית אשר בתורה.	35959 35960 35961 35962 35963
לא נצרך לזה דייקא לרב ולעסוק בפלפול התורה, כל אדם יכול להשיגו, הן איש הן אשה, הן גדול הן קטן, והוא בפיך ובלבבך לעשותו, דהיינו לימוד המוסר דהעיקר הוא בפה, ללמוד ולחזור דברי המוסר שבתורה, כדי להוציא מבחינת המושכלי אל בחינת המוחשי, וכדרך שהשתמשו גם החכמים הראשונים, אך נצרך גם להתבונן בלב להגדיל הציור, לפיכך אמר בפיך ובלבבך, ומזה יבוא האדם למדרגת התשובה והוא לעשותו, ויען כי העיקר הוא בפה, לכן אמר הוצא מתוך פיך.	35964 35965 35966 35967 35968
היוצא מדברינו, שמשא רבינו ע"ה נתן לפנינו עצה נכונה וטובה איך לבוא לתשובה האמיתית, כי הפסוק מתחיל כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא, ופי' הרמב"ן ז"ל דקאי על מצות התשובה שזכר בפ' הקודם, ויש לפרש דהנה התורה היא נצחית, והכתוב מרמז על דורות שלנו, אשר בהשקפה הראשונה התשובה רחוקה ונפלאה היא ממנו, יען כי השכל בחולשא והתאוה בגבורה, וכל עיקר התבלין והרפואה היא התורה ג"כ רחוקים אנחנו ממנה, באשר דרכי לימוד התורה רבים הם, אשר לא יכולנו להגיע אליהם.	35969 35970 35971 35972 35973 35974
ומה גם כי הרפואה היא רק בעידנא דעסיק בה, והרי אנו דומים למי שנתן לו הרופא רעצפט היקר מאד ואין בכוחו להשיגו, וא"כ ח"ו נסגרו בעדנו דלתי התשובה, לזה אמר הכתוב לא כן הדבר, גם לנו יש דרך מפלט ומנוס לתשובה, כי אף שרחוקים אנחנו מן הרפואה הסגולית של התורה, הלא הרפואה הטבעית יש לכל איש, וקרוב לנו התשובה מאד בפיך ובלבבך לעשותו, דהיינו לימוד המוסר, שהעיקר בפה בבחינת המוחשי וגם בלב להתבונן ולהעמיק בה, וזאת היא התרופה והעצה אשר יש לנו עתה בעת הקדוש הזה, לקבל על עצמנו לימוד המוסרי, ובזאת ההסכמה והקבלה יש לנו מבוא גדול לבוא לתשובה. (אור המוסר ח"א עמ' י"ג).	35975 35976 35977 35978 35979 35980 35981 35982
מאמר תקמב	35983
כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא. כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו (דברים ל' י"א).	35984 35985
ופי' הרמב"ן והספורנו ז"ל, שהכוונה על מצות התשובה, ועליה נאמרה כל הפרשה הזאת, לא בשמים היא ולא מעבר לים, כי קרוב אליך הדבר מאד, וכאן ישתומם כל רואה, אם כה קלה היא מצות התשובה וכה	35986 35987

נוח לקיימה, מדוע אין איש שב מדרכו הרעה, ובעלי תשובה מועטים נער יספרם, הן ודאי הרבה חוטאים	35988
יודעים כי עוותו ואין דרכם נכונה, ומדוע לא יבחרו בדרך התשובה שכה קרובה היא לאדם, ואין אדם	35989
צריך אלא לומר בפיו ולהרהר בלבו, והריהו כקטן שנולד.	35990
אלא כך הוא ביאור הדברים, אסונו של האדם הוא שמתרגל למצבו, ומשלים הוא עם מצבו בלי לחוש כי	35991
הסופה מתקרבת ובאה, ומי גרם לכך, ההרגל גרם, כי אילו היה רואה פתאום אנה הגיע, בודאי היה מתהפך	35992
לאיש אחר, משל לאדם שלא ידע ולא שמע כי סוף כל אדם למיתה, ולפתע נזדמן לו לראות מיתת אדם,	35993
האם לא יזדעזע האיש ההוא, הלא יהפך לבבו והיה לבעל תשובה גמור.	35994
הוא מה שאמרו ז"ל (שבת ל"א:): אמר רבה מאי דכתיב זה דרכם כסל למו, יודעים רשעים שדרכם למיתה,	35995
ויש להם חלב על כסלם, כה נתרגלו לכך עד שאין המיתה עושה עליהם רושם כלל, שמא תאמר שכוחה	35996
היא מהן, כלומר שמא תאמר שכוחה היא מהן ואז יש להם תקנה, כי אם יראו אחד מחבריהם מת או יזכירו	35997
להם יום המיתה, יהפכו לבעלי תשובה, ת"ל ואחריהם בפייהם ירצו סלה, וא"כ כיון שסופם ואחרייתם תמיד	35998
שגור על פיהם אין להם תקנה.	35999
איתא בגמ' (סוטה י"ג.), ויעל יוסף לקבור את אביו, כיון שהגיעו למערת המכפלה אתא עשיו קא מעכב	36000
אמר להו דידי הוא, אמרו ליה זבינתה, א"ל נהי דזביני בכירותא פשיטותא מי זביני, אמרו ליה אין דכתיב	36001
בקברי אשר כריתי לי, אמר להו הבו לי איגרתא, אמרו ליה איגרתא בארעא דמצרים היא, ומאן ניזיל,	36002
ניזיל נפתלי דקליל כי איילתא, חושים בריה דדן תמן הוה ויקירן ליה אודניה, (ככדו אזניו משמוע), אמר	36003
להו מאי האי, אמרו ליה קא מעכב האי עד דאתי נפתלי מארעא דמצרים, אמר להו ועד דאתי נפתלי	36004
מארעא דמצרים יהא אבי אבא מוטל בבזיון, שקל קולפא מחיי' ארישיה.	36005
ולכאורה תמוה, מדוע לא שאל אחד מהם את שאלת חושים בן דן, ועד דאתי נפתלי מארעא דמצרים יהא	36006
אבי אבא מוטל בבזיון, ואיך יכלו בני יעקב שבטי יה לסבול מצב זה, אלא הן הן הדברים, הם דיברו	36007
ונתווכחו עם עשיו, והיו סבורים בכל דיבור ודיבור שאמרו לו הנה אנו מנצחין אותו, ומדיבור לדיבור	36008
ומשאלה לתשובה הרי יעקב מוטל בבזיון, ומתוך כך הורגלו למצב, וטבעו של אדם שהוא מתרגל למצב	36009
הגרוע ביותר, לא כן חושים בן דן כבד השמיעה, שלא ידע כלל על הויכוח שמתנהל ביניהם, לעיניו נתגלה	36010
פתאום המצב הקשה, אבי אבא מוטל בבזיון, שקל קולפא מחיי' ארישיה.	36011
איתא במדרש ובילקוט (תולדות רמז קט"ו), יקום איש צרורות בן אחותו של יוסי בן יועזר איש צרדה הוה	36012
רכיב אסוסיא בשבת, והיו מוליכין לפניו את יוסי בן יועזר לתלותו, א"ל לר' יוסי ראה הסוס שהרכיב	36013
אותי אדוני, וראה הסוס שהרכיבך אדונך, א"ל א"כ למכעיסיו ק"ו לעושי רצונו, א"ל עשה אדם רצונו	36014
יותר ממך, א"ל א"כ לעושי רצונו ק"ו למכעיסיו, נכנס בו הדבר כארס של עכנא, הלך וקיים בעצמו ארבע	36015
מיתות ב"ד, נתנמנם יוסי בן יועזר וראה מטתו פורחת באויר, אמר אוי לשעה קלה קדמני זה לגן עדן.	36016
והרי זה שהיה רשע גמור כל ימיו, ובודאי היה דודו ר' יוסי בן יועזר משתדל תמיד בכל כוחו להשיבו	36017
מדרכו ולא עלתה בידו, והנה התעוררות אחת שפגעה בו פתאום נכנסה בו כארס של עכנא, ועל ידה הפך	36018
בן רגע לאיש אחר, והקדים את ר' יוסי לגן עדן, וכעין זה אירע לר"א בן דורדיא (ע"ז י"ז), שהיה שוקע	36019
ודבוק בעבירה, וע"י אימרה אחת נתרגש כ"כ עד שהלך והניח ראשו בין ברכיו, וגעה בכביה עד שיצאה	36020
נשמתו, יצתה בת קול ואמרה ר"א בן דורדיא מזומן לחיי העוה"ב, זו כוחה של התרגשות פתע.	36021
ההרגל הוא ממית כל רגשי קודש, כל התעוררות והתחדשות הבאים לשנות את הדרך המעוותת לאורח	36022
חיים חדש ומזוכך, ואין האדם צריך אלא להתעוררות פתע שתוציאו מן ההרגל והשיגרה, בפיך ובלבבך	36023
לעשותו, ועל מקרא זה איתא במדרש (דברים ל') שבעה דברים אמר שלמה על העצל, ומה שאמר משה	36024
היה גדול מכולם, כלומר שבעה דיוטות אחת פתוחה מחבירתה הראה שלמה במידת העצלות, אבל פחותה	36025
מכולן היא הדיוטא שדיבר עליה משה רבינו ע"ה, שאמר בפיך ובלבבך לעשותו, שזה שאינו חוזר בתשובה	36026
עצל הוא, כי הגורם שלא יתבונן ולא יתעורר פתאום היא העצלות, ועצלות זו היא הגדולה ביותר.	36027
(שיחות מוסר ח"א מא' ל"ב).	36028
	36029
מאמר תקמג	36030
כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא. כי קרוב אליך הדבר מאד	36031
בפיך ובלבבך לעשותו (דברים ל' י"א).	36032
יש להבין אם כוונת הכתוב להודיענו כי תורה"ק קרובה אלינו מאד, שהיא נמצאת ממש בלבבנו, למה	36033
מתחיל הכתוב לספר לנו כי התורה איננה בשמים ולא מעבר לים, ואינו אומר בפשטות, תורה זו שקבלתם	36034
קרובה היא לכם, ובלבבכם היא נמצאת, הדבר דומה לאחד האומר לחבירו, בית פלוני אינו נמצא במרחק	36035
כמה פרסאות ממך ולא מחוץ למדינה, אלא ד' אמות ליד ביתך, הלא ריבוי הדברים הללו אך למותר הם.	36036

אבל בכוונה עמוקה מדברת אלינו תורה"ק בצורה זו דוקא, כי אמנם המציאות כזו היא, שכשאדם מתקרב אל התורה ומתעורר בכל נפשו לאהבה אותה ולקיים מצוותיה ולדבקה בה, אין לך דבר יותר קרוב ממנה, והיא ממש בפיו ובלבבו, מיד כשמתחיל ללמוד לשמור ולקיים, הוא מרגיש את הסייעתא דשמיא בהבנת התורה ובדרכי היראה, וככל שהוא מתעורר ליראת שמים, כן הוא מתקרב יותר ויותר אל הנקודה הפנימית שבו, ורואה כל מה שנגד עיניו כדרכים ליראה את ה' ולפחד מהדר גאונו.	36037 36038 36039 36040 36041
ואפילו כשנמצא האדם בדרגה נמוכה מאד, אם רק מכוון את לבו לתשובה, הרי מיד הוא מן הבאים לטהר שמסייעים אותם, וכמ"ש רבינו יונה (שערי תשובה), כי הובטחנו מן התורה כי יעזור ה' לשבים כאשר אין יד טבעם משגת, ויחדש בקרבם רוח טהורה להשיג מעלת אהבתו, וגם כי הרבו לפשוע ובגד בוגדים בגדו, לא סגר בעדם דלתי תשובה, כמ"ש שובו לאשר העמיקו סרה (ישעיה ל"א), ור' אליעזר בן זורדיא יוכיח, שרבינו הקדוש בכה על מדרגתו ואמר, יש קונה עולמו בשעה אחת (ע"ז י"ז).	36042 36043 36044 36045 36046
לעומת זה, אם האדם אינו שם אל לבו והוא מתרחק והולך, הרי הוא מתרחק ממש עוד יותר רחוק מאשר מעבר לים, ועוד יותר רחוק מאשר המרחק לשמים, ומתוך הרגלי המרובים והשתרשותו בחטא כשעבר ושנה, הוא מכביד לבו עד כדי כך, שאינו רואה כבר שום אפשרות לשוב מדרכו הרעה.	36047 36048 36049
וזה גם מה שאומר שלמה המלך ע"ה (משלי ב'), אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה', המלה אז באה להדגיש, כי דוקא באותו רגע שהאדם מחפש ומבקש התורה והמצוות, באותו רגע הוא מוצא אותה, מבין אותה ומתעלה עמה, אבל לעומת זה, באותו רגע ממש שהוא מפסיק לבקש ולחפש, מיד הוא מאבד אותה לחלוטין, ולכן תפסה התורה שתי הקצוות.	36050 36051 36052 36053
הרמב"ן מבאר שהמדובר הוא בתשובה, וקאי על מה שנא' לעיל ושבת עד ה' אלהיך, והתשובה קשה לו לאדם כידוע, כי היהפוך כושי עורו, אבל אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, ולא היה האדם נתבע על התשובה אלמלי ניתנה בידו הבחירה לשנות את הרגליו, ולהיות שוב כקטן שנולד למרות שסרה הרבה, וכמ"ש הרמב"ם (פ"ה הל' תשובה ה"ב) וז"ל.	36054 36055 36056 36057
אל יעבור במחשבתך דבר זה שאומרים טפשי אומה"ע ורוב גולמי בני ישראל, שהקב"ה גוזר על האדם מתחילת ברייתו להיות צדיק או רשע, אין הדבר כן, אלא כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבינו או רשע כירבעם, ואין לו מי שיכפהו ולא גוזר עליו, ולא מי שמושכו לאחד משני הדרכים, אלא הוא מעצמו ומדעתו נוטה לאי זו דרך שירצה, והואיל ורשותינו בידינו ומדעתנו עשינו כל הרעות, ראוי לנו לחזור בתשובה ולעזוב רשענו שהרשות עתה בידינו עכ"ל.	36058 36059 36060 36061 36062
אבל הדבר נתון לשיקול דעתו של האדם, אם הוא משים את הדברים אל לבו, ומתעורר מתוך מחשבת תשובה לעזוב את דרכו הרעה ומעלליו אשר לא טובים, הרי הוא באמת קרוב מאד לתשובה, והיא בפיו ממש ובלבבו, ואינו זקוק לשום דברים אחרים או עזרה כלשהי, אבל אם האדם אינו מתעורר ואינו עושה חשבון עם נפשו, הרי התשובה רחוקה מרחק רב מאד ממנו, רחוק יותר מאשר השמים מן הארץ, או מכאן ועד לעבר הים, והמציאות תוכיח, אנשים בנו אניות ענקיות כדי לעבור על פני ימים, ולהגיע למדינות רחוקות שמעבר לים, אנשים טסים באוירונים כדי להגיע במהירות אפשרית למקומות הרחוקים ביותר בעולם, ואילו אל סגור לבם שהוא כה קרוב כ"כ, אינם מסוגלים להגיע. (גוילי אש).	36063 36064 36065 36066 36067 36068 36069
מאמר תקמד	36070 36071
כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא. כי קרוב אליך הדבר מאד בפיהך ובלבבך לעשותו (דברים ל' י"א).	36072 36073
פרשה זו מדברת לדעת רש"י על התורה, ולדעת הרמב"ן על התשובה, שתיהן קרובות לנו עד מאד, עד היכן מגיעה הקירבה? קרוב אתה ה' (תהלים קי"ט), והראב"ע מבאר קרוב מכל קרוב, ואם האדם קרוב לעצמו הקב"ה עוד יותר קרוב, והאם אנחנו מרגישים בקירבה זאת? הלא לנו עולמות רחוקים הם התורה והתשובה וידיעת ה', אחרת היינו רצים לקראת הלימוד, היינו מצליחים לעשות תשובה אמיתית, היינו יכולים להתפלל בהשתפכות הנפש ללא קושי! הבה ננסה לבאר לעצמנו יותר מהי הקירבה ומהו הריחוק, ועי"ז אולי נמצא דרך להתקרבות אל התורה.	36074 36075 36076 36077 36078 36079
הרמח"ל כתב בדרך עץ חיים, וזה תראה כי שנים הם בתכונה אחת נבראו, שכל האדם והתורה המשכלת אותו, על התורה נאמר הלא כה דברי כאש נאם ה', והודיענו בזה שהתורה ממש אור אחד ניתן לישראל לאור בו, כי לא כחכמות הנכריות שאינן אלא ידיעת דבר מה אשר ישיג השכל בטרחו, אך התורה הנה קודש היא, אשר לה מציאות גבוהה בגובהי מרומים, וכאשר יעסוק בה האדם למטה, אור היא אשר תאיר בנשמתו להגיע אותו אל גזי מרומים.	36080 36081 36082 36083 36084
הרי התורה והשכל תואמים זו לזה בדיוק ממש כמפתח למנעול, הרמח"ל ממשך כי יש כמה פנים לתורה, וכבר קיבלו הקדמונים שלכל שורש מנשמות ישראל יש חלק בתורה, עד שיש ששים רבוא פירושים לכל	36085 36086

התורה מחולקים לששים רבוא נפשות של ישראל, הרי שורש נשמת האדם מישראל הוא בתורה, היש קירבה גדולה מזו?	36087
	36088
אבל דברי תורה הם כמו גחלים כמעט עמומות, ומי שישתדל לעסוק בה אז תתלהב מכל אות שלהבת גדולה, ולמה ניתנה התורה בצורה זו, ולמה לא ניתנה מיד בצורת שלהבת? על זה עונה רמח"ל כי ידיעת האמת מחזקת את הנשמה ומרחקת ממנה היצר ודאי, ואין דבר מחליש הנשמה לפני היצר כחסרון הידיעה, ואם היתה הידיעה רחבה ועומדת על לב בני האדם לא היו חוטאים לעולם, אך לא היה אפילו היצר קרוב אליהם ושולט עליהם, ולהיות שהקב"ה רצה שיהיה האדם בעל יצר, שיוכל להיות מנוצח או מנצח בשיקול אחד, לכן שם בהם את הידיעה, אך סגורה כגחלת ושתוכל להתפשט כשלהבת, והבחירה ביד האדם. הרי גם בזה יש מצב מקביל לתורה ולשכל, התורה ניתנה כגחלת כמעט עמומה שהאדם צריך להפיה בה כדי שהשלהבת תצא, וגם בשכל ניתנה הידיעה סגורה כגחלת, והאדם צריך לעמול כדי להוציאה אל הפועל, וכל זה כדי להשאיר ביד האדם את הבחירה, אילו ניתנה התורה כשלהבת ממש וידיעת האמת היתה ברורה לאדם מתחילתו מבלי שיצטרך לעמול עליה, היה היצר מתבטל וגם הבחירה מתבטלת. והנה הקב"ה רצה לתת מקום לבחירה, לכן הידיעה גנוזה בשכל והשלהבת גנוזה בדברי תורה כגחלת כמעט עמומה, כאשר האדם מתיגע ומפיה בכוח בדברי תורה יאירו לו, ואורם יכנס בקרבו שיאיר גם שכלו באור עצמי, וכל אשר ירבה לעמול בתורה יכנס בו יותר אור, במצב של סגירת האור בתורה והידיעה בשכל, צריך מרע"ה להודיע לישראל כי קרוב אליך הדבר מאד בפךך ובלבכך לעשותו, הרי יתכן שהאדם במצב של הסגירה לא ירגיש בקריבת התורה אליו.	36089
	36090
	36091
	36092
	36093
	36094
	36095
	36096
	36097
	36098
	36099
	36100
	36101
	36102
	36103
	36104
	36105
	36106
	36107
	36108
	36109
	36110
	36111
	36112
	36113
	36114
	36115
	36116
	36117
	36118
	36119
	36120
	36121
	36122
	36123
	36124
	36125
	36126
	36127
	36128
	36129
	36130
	36131
	36132
	36133
	36134
	36135

ובין אביהם שבשמים שיסדו אאע"ה, ושמצא את ביטויו הנגלה בבית המקדש, על ידידות זאת נכרתה ברית המילה וברית התורה.	36136
בעת הכנס תינוק בבריתו של אאע"ה, אנו מתפללים אל חי חלקנו צוה להציל ידידות שארנו משחת, כל המצוות כולן מיוסדות על ידידות או מביאות לידידות, בין אדם למקום ובין אדם לחבירו, וביחסים שאין בהם מקום לידידות, אנו מצווים על דרכי שלום, על צער בעלי חיים, על הזרחת שמש לרוצחים, הלומד תורה ומקיימה קונה ידידות זאת בנפשו ובדמו, והנה גם הלומד והיודע תורה, אם לא זכה זרה הימנו, ומה יעשה כדי להיות זוכה? יתקן מידותיו הרעות! תורה ומידות רעות תרתי דסתרי הן, בעולם הידידות אין מקום למידות רעות שהזרות שולטת בהן.	36137
מעתה נחזור לשאלתנו, למה אנחנו בפנימיותנו כ"כ רחוקים מהתורה שהיא קרובה אלינו כ"כ, ולמה איננו נמשכים אליה ואל העבודה כברזל אחרי אבן השואבת כביטוי המס"י, מעתה התשובה היא חותכת ומרה, לא זכה זרה הימנו! לא זכינו עדיין, אין אנחנו בבחינת וזך ישר פעלו (משלי כ"א), להזדכך אנו צריכים! והנה על זה באו חז"ל בברייתא (אבות ו'), גדולה תורה יותר מן הכהונה ומן המלכות, שהמלכות נקנית בשלושים מעלות, והכהונה בעשרים וארבעה, והתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים, וחז"ל מונים שם כל המידות הטובות כולן.	36138
בזה עלינו לעסוק בגשתנו ללמוד תורה, ונדע נאמנה כי כל מה שנקנה יותר ממ"ח אלה, יותר נהיה קרובים אל התורה"ק, עד שנזכה שתהיה זיר על ראשנו, דבר חדש בענין המ"ח דברים הננו מוצאים (שהש"ר פ"ד ל'), מעין גנים באר מים חיים, א"ר יוחנן מ"ח פעמים כתוב בתורה באר, כנגד מ"ח דברים שנתנה במ התורה, ה"ד מעין גנים באר מים חיים ונוזלים מן לבנון. הרי כל אחד מהמ"ח דברים הוא באר מים חיים! והדברים שתומים.	36139
אכן הדברים נפלאים, וכדי להבינם עלינו לבטל ההנחה שהתורה נלמדת רק מספרים, וכל מה שאדם יודע יותר ספרים יותר גדול הוא בתורה, הן בודאי ליגריס צריך מתוך ספר, אך למיסבר מוכרח האדם מעצמו, על השאלה מהיכן למד אברהם את התורה השיבו חז"ל מעצמו למד תורה (בר"ר פצ"ה ב'), ויש לנו לדעת כי עד היום תלמיד חכם אמיתי לומד תורה מעצמו, אלא שאאע"ה היה צריך ללמוד כל תרי"ג המצוות מעצמו כי לא היה לו רב, ואנחנו כבר מוצאים לפנינו תושב"כ ותושבע"פ, אבל אחרי כל העיון בספרים אם האדם אינו מגיע למיסבר מעצמו עדיין אינו ת"ח.	36140
כיצד אדם לומד תורה מעצמו, ואיך אפשר ללמוד מעצמו? הרי למדנו בתחילת דברינו כי התורה והנשמה שורש שתיהן הוא בגבהי מרומים ובתכונה אחת נבראו, ואור התורה מגיע את האדם אל גנזי מרומים אור זה אינו כתוב מפורש בספרים, האדם בעסקו בתורה צריך ללמוד אותו מעצמו עד היום! לזה צריכים להפתח להלומד מעינות החכמה בתוך לבו, שיזכה למעין גנים, כיצד אדם יכול לפתוח מעינות אלה בתוך עצמו? הלא אין זו הבנה פשוטה בכוחות עצמנו, כי הלא מעין שואב מימיו ממקור עמוק ולא מעל לשטח? על זה באים חז"ל להעמיד אותנו כי מעינות אלה חופר האדם בתוך לבו, ע"י קנין המ"ח מידות שכל אחת מהן היא באר מים חיים, וכאשר באר המידות פתוחה, נובע לתוכה מעין התורה! כל עוד שמידות רעות מקננות בלב האדם מעין חכמתו שתום, וכל מידה טובה שהוא קונה פותחת את המעין במידת מה והננו מבינים, אילו זכינו לקנות לנפשנו כל מ"ח המידות היתה באר נשמתנו כ"כ פתוחה, שהיינו יכולים ללמוד מעצמנו כל התורה כולה, וזאת היתה מדריגת אברהם אבינו ע"ה.	36141
כאשר ריב"ז מנה שבחם של חמשת תלמידיו אמר על ר"א בן ערך שהוא מעין המתגבר, אח"כ אמר להם צאו וראו איזו היא דרך טובה שידבק בה האדם, וקבע ר"א בן ערך שהוא לב טוב, וכביאור החסיד יעבץ, הרי כדי להיות מעין המתגבר צריך להיות בעל לב טוב, כשהלב הוא כליל כל המידות הטובות, הוא נהיה באר מים חיים שכוחות הנשמה הקדושה מפכים בה, ולתוך באר זו נוזל מעין התורה לחדש חידושים בלי הפסק, זכה נעשית לו זיר, הרי שתי עבודות אלו מוטלות על מי שרוצה לזכות לתורה, יגיעת התורה עם יגיעת קנין מידות טובות, ובעמל שתיהן יחד יצליח בע"ה! (עלי שור ח"ב פ"א).	36142
מאמר תקמה	36143
כי המצוה הזאת... כי קרוב אליך הדבר מאד בפיוך ובלבבך לעשותו (דברים ל' י"א י"ד).	36144
וברמב"ן כתב והנכון כי המצוה הזאת על התשובה הנזכרת, לרמוז בהבטחה כי עתיד הדבר להיות כן, והטעם לאמור כי אם יהיה נדחך בקצה השמים ואתה ביד העמים, תוכל לשוב אל ה', כי אין הדבר נפלא ורחוק ממך, אבל קרוב אליך הדבר מאד לעשותו בכל עת ובכל מקום, וזה טעם בפיוך ובלבבך לעשותו שיתוודו את עוונם, חידש לנו הקרא ובא לנו בהבטחה ודאי, כי לא נאבד חלילה בגלות, והנה זה אמנם האות והמופת הכי גדול בישראל, כי אם הגלות ארוך, ואשר אומות רבות לאין מספר כבר נאבד זכרם	36145
	36146
	36147
	36148
	36149
	36150
	36151
	36152
	36153
	36154
	36155
	36156
	36157
	36158
	36159
	36160
	36161
	36162
	36163
	36164
	36165
	36166
	36167
	36168
	36169
	36170
	36171
	36172
	36173
	36174
	36175
	36176
	36177
	36178
	36179
	36180
	36181
	36182
	36183
	36184

מתחת השמים, ואנחנו אומה קטנה מפוזרת ומפורדת בין העמים, והנה אנחנו מחזיקים קיום, אין זאת אלא	36185
כי באנו בהבטחה מאת הקב"ה כי עוד ואתה תשוב.	36186
רש"י מפרש הקרא כי קרוב אליך על התורה בכלל, כי נתנה לכם בכתב ובע"פ, נאמר כאן סוד קרבות	36187
התורה, במדרש (דב"ר ח' ו') אמרו, ז' דברים אמר שלמה על העצל, ומה שאמר משה גדול מכולם, כיצד	36188
אמרו לעצל רבך בעיר לך ולמוד תורה ממנו, והוא משיב מתיירא אני מן הארי שבדרך, עמד משנתו	36189
בבוקר נתנו לפניו לאכול הוא מתעצל לתת לתוך פיו, ומה שאמר משה גדול מכולן, כי קרוב אליך הדבר	36190
מאד בפיך ובלבך לעשותו, הוצא דבר מתוך פיך והוא עצל עיי"ש.	36191
הורו לנו בזה סוד גודל הקרבות של התורה אל האדם, כי הינה ממש בפיו, וצריך הוא רק להוציא הדבר	36192
מתוך פיו, אלא שהוא עם זה עצל, מצב קרבות כזה לא העלה אף שלמה המע"ה, סוד קרבות כזה לא תמצא	36193
כי אם בתורה, על הפסוק כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו, מביא הרשב"ם מדרש אגדה, א"ר	36194
יצחק בשם ר' יהודה, עבודת כוכבים נראית קרובה שנא' (ישעיה מ"ו) ישאהו על כתף יסבלהו, והיא	36195
רחוקה, לבסוף אף יצעק אליו ולא יענה.	36196
אבל הקב"ה נראה רחוק, כמה דאת אמר מן הארץ עד לרקיע חמש מאות שנה, וכן בין כל רקיע ורקיע,	36197
ואדם נכנס לבית הכנסת ולוחש והקב"ה שומע תפילתו, הה"ד בכל קראנו אליו, שתי ידיעות עלינו לידע,	36198
התורה לכאורה בשמים, רחוק מאד באין סוף ותכלית, אבל וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל,	36199
קרוב היא אלינו תכלית הקרבות.	36200
לכאורה כשנשאל לבן ישראל, למי הוא מרגיש יותר קרבות לתורה או לשכל, הלא יענה ודאי כי השכל	36201
הוא הקרוב אליו, כי השכל באדם הוא וקרוב לו, אבל התורה הלא היא שמימית ולא עצמיית, כן תהיה	36202
לכאורה התשובה, אבל זה אחד מן החידושים שמבואר בספר החסיד יעב"ץ על אבות בענין שכל וענין	36203
תורה, וכתב (אבות ג') חביב אדם חביבין ישראל, כי השי"ת ברא האדם והשליטו על הבע"ה בכוח השכל	36204
אשר בו, ובזו המעלה אפשר לו לאדם להשאיר נפשו בהדבקו במושכלות, אלא שזה רחוק מאד, לא נמצא	36205
אחד מאלף ישיג זה השלמות.	36206
ובזה נשתתפנו עם שאר האומות, אבל נתיחדנו מהם בזכות אברהם אע"ה בענין אחד גדול יותר מאד,	36207
והוא הענין האלהי אשר חל עלינו, ומכאן זכינו לתורה האלהית שלא תפול תחת החקירה השכלית, אבל	36208
היא למעלה ממנה, נמצא כל המון ישראל מוכנים לעוה"ב בלא טורח ועמל, ולז"א ואבדיל אתכם מן	36209
העמים להיות לי דייקא.	36210
אמנם כן, גם בשכל יכולים לזכות לעוה"ב, כי שכל נראה קרוב לאדם, אבל רחוק הוא באמת, לא נמצא	36211
אחד מאלף ישיג זה השלמות, ותורה אמנם נראית לכאורה רחוקה, אבל באמת היא קרובה, אחד מיסודות	36212
התורה היא כי קרובה היא בתכלית, כמו שהקב"ה קרוב אלינו כן התורה קרובה אלינו, אורייתא קוב"ה	36213
וישראל חד הוא (זוהר אחרי).	36214
אמרו במדרש (דב"ר ח' ז') כי קרוב אליך, א"ר שמואל בר רב נחמן למה"ד לבת מלך שלא היה אדם	36215
מכירה, והיה למלך אהוב אחד והיה נכנס למלך בכל שעה, והיתה בתו של מלך עומדת לפניו, א"ל המלך	36216
ראה היאך אני מחבב אותך שאין בריה מכיר את בתי ועומדת לפניך, כך אמר הקב"ה לישראל ראו מה	36217
אתם חביבים עלי, שאין בריה בפלטיין שלי מכיר את התורה ולכם נתתיה, שנא' (איוב כ"ח) ונעלמה מעיני	36218
כל חי, אבל אתם לא נפלאת היא ממך, אלא קרוב אליך הדבר מאד, אמר להן הקב"ה בני אם יהיו ד"ת	36219
קרובים לכם, אף אני קורא אתכם קרובים.	36220
קרבות התורה היא סגולתה, והיא עצמה של תורה, יהודי הפותח ולומד איזה דפים בגמ' כבר זכה ונתקרב,	36221
הוא סוד של אהבה רבה אהבתנו ה"א, ובמה בתורה אשר אחד מני אלף לא ישיגה בשלמות, וגם המקצת	36222
אם כבר ישיגו, הנה זה רק בטרחה בעמל ויגיעה, והנה אנחנו בני ישראל עם קרובו מוכנים אנו לעוה"ב	36223
בלא טורח ועמל, והרמב"ן אשר מפרש כאן במצות התשובה, כי מצות התשובה אמנם יותר קרובה גם	36224
מתורה, היא מגעת עד כסא הכבוד, ובמקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים עומדים, ולמה כן,	36225
כי על כן יורה חטאים בדרך, ולולא זו יתרון הקרבות, לא היתה מציאות לתשובה לעלות מתוך פחת	36226
המעשים. (דעת תורה).	36227
	36228
מאמר תקמו	36229
לא בשמים היא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמיענו אותה ונעשנה (דברים ל' י"ב).	36230
אינו מובן אטו שמירת התורה וקיומה הוא באמירת פיו וכוונת הלב? הלא מאות מצות לא תעשה ועשה,	36231
שעל האדם לטרוח הרבה עליהם, וגם יש בהם חסרון כיס, ועל לא תעשה מחוייב לבזבז כל ממונו ולא	36232
לעבור עליהם, וג' עבירות חמורות שעליהם נאמר בכל נפשך שמחוייב למס"נ עליהם, ומעשים כאלו	36233

כבירים המה, ואינם קרובים לאדם להשיגם, ועיין ברמב"ן פ' וילך שכתב שפרשה זו סובבת הולכת על התשובה.	36234
והנראה דהנה כל הטורח והקשיים שאדם מרגיש בעבודת הרוחניות, ולעומתה בעבודת הגשמיות אינו מרגיש כבדות וליאות, וכדאמר בירושלמי כל היום עביד עבידתא ולא לעי, צלי ולעי גריס ולעי, הוא מפני שבעבודת החומריות פיו ולבו ואבריו שוים בזה, הכל שמחים בצאתו למלאות התפקיד, מה שאין כן בעבודת הרוחניות שאין לבו ואבריו שוין, אף אותו איש שיודע חובתו המוטלת עליו לקיים מצות התורה, בכל זאת לבו בל עמו להבין, שכדאי לו להתנדב בכל עבודתו ויגיעתו מפני התמורה העודפת, ששיג ע"י כך הליכה בדרך התורה, שדרכיה דרכי נועם ושלום.	36235
זוהי הסיבה מה שאדם אינו מרגיש ליאות בעבודתו הגשמית, מפני שגם לבו יודע מהתמורה העודפת על יגיעתו, ששיג ממון או כבוד, אבל ברוחניות אין פיו ולבו שוין להרגיש אושרו והצלחתו ואורח צדיקים כאור נוגה, ועל כן נשאר עומד רחוק מאד מדרך השלמות, ועל זה באה תוה"ק להודיע לאדם, שכל הכבדות והמרחק בינך לבין עבודת הבורא הוא, מטעם שלא שם לבו להשכיל אושר התורה בזה ובבא, ועל כן הדברים יגעים, כי מכל משמר נצור לך כי ממנו תוצאות חיים, ואם תרצה שהדבר יהיה קרוב אליך, תראה שפיך ולבך יהיה שוין לעשותו.	36236
המצוה היותר חמורה היא מצות קידוש ה', שמחוייב למסור עליה נפשו, הלא מצינו ר"ע הצטער כל ימיו מתי יבוא לידי ואקיימו, צער כזה מסתעף מאהבתו ודבקותו להבוי"ת, א"כ הלא אף מסי"נ הוא דבר קרוב אצל האדם, שיהיה פיו ולבו שוין לאהוב הבוי"ת ולדבק בדרכיו, ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל, התורה סדרה שיהא נועם ושלום אם רק השכיל שיהא פיו ולבו ואבריו שוין בדבר לכוון בקריאתם לאותי, וזהו יסוד של לימוד המוסר להליהב הלב ולזכך הרעיון, רק עי"ז יתכן שיוקטן הנסיון ושיתחיל להרגיש שהדבר קרוב אליו.	36237
	36238
	36239
	36240
	36241
	36242
	36243
	36244
	36245
	36246
	36247
	36248
	36249
	36250
	36251
	36252
	36253
	36254
	36255
מאמר תקמז	36255
לא בשמים היא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמיענו אותה ונעשנה (דברים ל' י"ב).	36256
מאי דכתיב לא בשמים היא, שאם בשמים היא, אתה צריך לעלות אחריה (עירובין נ"ה.), מעולם לא יכולנו להבין ולחוש את החובה שצריך לעלות אף לשמים, כהיום כאשר אנו רואים עד כמה ניתן כוח להשיג השגות במהלך של הבא לטמא פותחין לו (שבת ק"ד.), ראינו לאחרונה שאנשי מדע מקרב אומות העולם השיגו לעלות לירח בכוח הטומאה, בכוח היצר של ונעשה לנו שם עלה בידם להתגבר על יצר התאוה ושאר מידות רעות, בגדר חילופי יצר ביצר, והפקירו את עצמם ואת משפחותיהם וביצעו את הדבר, עשרות אלפים חברו יחדיו להתאחד ולהתרכז בדעה אחת, וזה בא רק בכוח של הבא לטמא פותחין לו, שבזה מכחישינן ר"ל את הפעולה של מעלה.	36257
ומכאן ניתן ללמוד, מכל שכן מה היה ניתן להשיג אילו היו מתמסרים באותם הכוחות להשיג רוח של טהרה, שבזה קבע הבורא ית' והבטיח שהבא ליטהר מסייעים אותו, להבא ליטמא פותחין לו, צריכים היו לעבוד ד' אלפים שנה שיפתח הפתח של קביעת הטבע להתגלות, ע"י הרכבות שונות של חומרי הטבע, ובאמת אין כל חדש תחת השמש ורק נתגלה עתה הוכחה, ואילו הדרך של הבא ליטהר מסייעין אותו נתגלתה כבר ע"י חז"ל שעלו לגן עדן בעודם בחיים.	36258
הגר"א ז"ל אמר שהשינה נבראה כדי שהנשמה תעלה מעלה מעלה להשיג סודות התורה (משלי י"ט), ובאמת שכבר בכה ע"ז התנא האלהי רבי עקיבא, כי הוי מטי להאי קרא ודורש אל המתים זה הלן בבה"ק כדי שתשרה עליו רוח הטומאה, ומה המרעיב עצמו על דברי טומאה, רוח טומאה שורה עליו, המרעיב עצמו כדי שתשרה עליו רוח טהרה עאכו"כ (סנהדרין ס"ה), ואמנם לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים, גם בזה יש להתבייש, שהרי עלינו להתבונן איך ובאיזו צורה אנו מכינים עצמנו ליום הדין, שבו תלוי כל הווייתנו וכל חיותנו, לעומת מה שאנו מכינים עצמנו לדין יותר קטן על עסקי ממון, ומכל שכן לדין שכרוך בו עונשי הגוף.	36259
	36260
	36261
	36262
	36263
	36264
	36265
	36266
	36267
	36268
	36269
	36270
	36271
	36272
	36273
	36274
	36275
	36276
	36277
	36278
	36279
	36280
	36281
	36282
	36283
מאמר תקמח	36283

- 36284 ולא מעבר לים היא לאמר מי יעבר לנו אל עבר הים ויקחה לנו וישמיענו אותה ונעשנה. כי קרוב אליך
36285 הדבר מאד בפוך ובלבבך לעשותו (דברים ל' י"ג).
- 36286 ויש להתבונן בזה, בשלמא אם יאמרו לו לאדם דע שהדבר אינו רחוק ממך כמה פרסאות כפי מחשבתך,
36287 אלא קרוב מזה רק כפרסה אחת, הנה מובנים הדברים הנאמרים אליו, אבל איך יתכן לומר לאדם דע כי
36288 אין זה בשמים, אלא בתוך פיך? איך סלקא דעתך לטעות על דבר המונח בתוך פיו שהוא בשמים,
36289 שהוצרכו להודיעו על זאת?
- 36290 אך הט אזנך ושמע, האדם מורכב הוא משני כוחות מנוגדים מן הקצה אל הקצה, ככתוב ויקח ה' אלהים
36291 עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים, נמצא כי כך הוא הדבר, אם ימשיל אדם את רוחו נשמתו על חומר
36292 עפרו, הנה נהירין לו שבילי דרקיעא כשבילי דנהרדעא, כי משם לוקחה מתחת כסא כבודו ית', והרי
36293 השגתו יותר ממלאכים ושרפים, משא"כ אם הופך קערה על פיה ח"ו וטורף נפשו בחומר, ודאי שכל עניני
36294 שמים זרים המה לו לגמרי ואין לו בהם שום טעם, כי אדם ביקר ולא יבין נמשל כבהמות נדמו, ומה לה
36295 לבהמה עם חכמה ובינה, אין לה חיד טעם ומתיקות אלא בתבן וקש.
- 36296 ובכך נמצאת למד כי בגוף קטן זה של ג' אמות, הנה המרחק בהכרתו הוא באמת כבין שמים לארץ, וזהו
36297 שאה"כ לא בשמים היא כי קרוב אליך הדבר מאד בפוך ובלבבך לעשותו, כלומר לאחר שהמשלת את
36298 הרוח על החומר הרי המצוה הזאת ממש בפוך ובלבבך, ורואה אתה בחוש את דרך החיים לפניך, משא"כ
36299 להיפך אמנם בשמים ומעבר לים היא.
- 36300 אכן דע לך בן אדם כוח גבורתך עד להפליא, כי מיכאל באחת גבריאלי בשמים, וגם אתה במעוף אחד קופץ
36301 מהארץ עד לשמים, וכל מרחק זה שבין השמים לתוך פיו שהוא מהלך חמש מאות שנה בידך הוא, ויכול
36302 אתה לפשוט יד ולכוף כל הרקיעים כולם לתוך פיך, והרי חשוב אתה יותר ממלאכי השרת, כי גם בעומדך
36303 בתחתיות ארץ, ביכולתך להקשיב ולשמוע לקול ה' אלהיך אשר מן השמים השמיעך קולו, וברגע קטן
36304 יצאת מאפילה לאור גדול, וא"כ תבין כי לא בשמים היא.
- 36305 ואמת הוא שאם אינך מטה אוזן להקשיב הרי המצוה הזאת נפלאה היא ממך, מכוסה בכיסוי גדול ומחיצה
36306 עבה כבין הרקיע השביעי עד לשאול מטה, אבל מכיון שבפוך ובלבבך לעשותו, שבכושר יכולתך להסיר
36307 כל זה באצבע קטנה ע"י הפעלת נשמתך אשר בקרבך, א"כ לא נפלאה היא, לא בשמים היא, וזהו מה
36308 שפירשו בו חז"ל לא נפלאה היא, ואם נפלאה היא, ממך שאין אתה עסוק בה, הוי כי המצוה הזאת לא
36309 נפלאה היא ע"כ.
- 36310 אבל מעתה כמה גדול הפחד ומה נורא הדין והחשבון, שכבר דיין חז"ל (עירובין נ"ה) ואמרו מאי דכתיב
36311 לא בשמים היא ולא מעבר לים היא, שאם בשמים היא אתה צריך לעלות אחריה, ואם מעבר לים היא אתה
36312 צריך לעבור אחריה, הרי גודל החיוב לומדה אף אם יצטרך אדם לעלות אחריה לשמים או לעבור מעבר
36313 לים, ואיך יעלה אדם השמימה? איזה סולמות יעמיד עד הרקיע? ומתי יספיק לעלות מהלך חמש מאות
36314 שנה, בעוד שכל חייו שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה?
- 36315 ע"כ אתה צריך לומר כי מכיון שזה כל חיך ואת סולם החיים הרי כל אדם מבקש, ואילו היו מראים לו את
36316 חייו בשמים, היה גם שם מטפס ועולה, לא ינוח ולא ישקוט אף לרגע, כאשר רואים אנו בעינינו בעולם,
36317 שאפי' בדברים הנראים להם לבנ"א להטעים את חייהם, במלבוש נאה ומאכל ערב לחיך וכדומה, מוסרים
36318 הם כל חייהם לרדוף אחריהם, וכ"ש החיים האמיתיים חיי הנצח, החיוב הוא לעלות אחריה השמימה.
36319 כך הבינו חז"ל הקדושים מה הם החיים בתורה, ומקרא מסייעם לא בשמים היא, הא אם בשמים היא אתה
36320 צריך לעשות סולמות ולעלות אחריה שם, וא"כ עכשיו שלא בשמים היא ולא מעבר לים, אלא בפוך
36321 ובלבבך לעשותו, ואתה בן אדם משליך אותה מאחרי גוון, ומרחיקה מעליך ריחוק נורא עד לשמים! ואין
36322 זו הגזמה, שהרי מכלל הן אתה שומע לאו, אם בכוחך לעכל בפוך ובלבבך את השמים ושמי השמים ברגע
36323 קטן, ולעלות אורח חיים למעלה למשכיל, הרי גם להיפך בידך להתגלגל עד רדת שאול מטה ח"ו.
- 36324 מכיון שכן חיל ורעדה תאחז בנו ומטתנו בדמעה נמסה, אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה, כי שם
36325 בעולם האמת יראה אדם הכל ברור מה אבד ועד כמה עיוות ונתרחק, ופשוט לפניו כי לא נפלאה היא, ואם
36326 נפלאה ממך היא נפלאה ומידך כל זאת, אשרי האיש ירא ה' בעודו איש! (אור יהל ח"ב ד' רנ"ח).
- 36327 מאמר תקמט
- 36328 כי קרוב אליך הדבר מאד בפוך ובלבבך לעשותו (דברים ל' י"ד).
- 36329 שאלו לנבואה נפש החוטאת מה תהא עליה, ואמרה הנפש החוטאת היא תמות, שאלו לתורה נפש החוטאת
36330 מה תהא עליה, אמרה יביא קרבן ויתכפר (שם ירושלמי ובילקוט), תורה שהיא דואגת בעד האדם על כל
36331 שעל ושעל, אין פרט כל דהו בחיי האדם שלא תדאג ולא תטפל בו תורה"ק, מכלכלתו על כל תנועה הכי
36332

קלה שלו, ואפי' על נטילת צפרניו וכדומה, האם יש לנו ציור במידת הטיפול והדאגה שתורה"ק מטפלת באדם?	36333
ואמנם מצאה תורה עצה גם לחטא, יביא קרבן ויתכפר, אבל זוהי רק עצה ולא בכל האופנים, רק בשוגג ובזמן שבית המקדש קיים, אבל במזיד לא, שבמצב חטא שכזה גם תורה"ק עוזבתו, כאילו שהיא נגמרת שם, ואין גם לתורה במצבים ההם תיקון בעד האדם, בקצרה גם חכמה גם נבואה וגם תורה, כולם אינם עם האדם רק עד החטא, אבל בחטא כולם עוזבים אותו לנפשו והוא נשאר בודד, הבט ימין וראה ואין לי מכיר (תהלים קמ"ב), מכיריו של אדם הנושאים אותו ומטפלים בו הלא הם חכמה נבואה ותורה, ואין לי מכיר, שבחטא כולם עזבוני ונשארתי עזוב לנפשי, אבד מנוס ממני אל מי אפנה ועל מי יש לי להשען.	36335 36336 36337 36338 36339 36340
שאלו להקב"ה נפש החוטאת מה תהא עליה, אמר יעשה תשובה ויתכפר (שם בירושלמי ובילקוט), זהו אין עוד מלבדו, שהקב"ה הוא בלי גבול ובלי תכלית, כולם עוזבים את האדם אחר החטא ומשאירים אותו בודד לנפשו, אבל הקב"ה אינו עוזבו לעולם, ולאחר החטא כשכולם עזבוהו, אז הבורא ית' מתקרב אליו, וזוהי בחינת הקב"ה אין עוד מלבדו שאינו נגמר לעולם.	36341 36342 36343 36344
וזוהו יעשה תשובה ויתכפר, שמידת תשובה היא בחינה יותר גדולה של קרוב, שנתקרב כביכול אל האדם יותר ויותר, שמצד מידה זו הרי הקב"ה עם האדם גם בחטא, ואפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים (פסחים פ"ה:), וזהו יסוד התשובה, שהקב"ה הוא אתו לעולם, וזהו השוכן אתם בתוך טומאותם, בחטא ולאחר החטא ובגינהם עד עולם לא יעזבונו.	36345 36346 36347 36348
ואמרו חז"ל (ילקוט תהלים כ"ה), טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך, למה הוא טוב מפני שהוא ישר, למה הוא ישר מפני שהוא טוב, פי' שמידת התשובה היא בחינה היוצאת אך ממידותיו של הקב"ה שהוא טוב וישר, שאך ורק ממידות אלו המחזיקות את האדם וסומכות אותו גם אחר החטא יוצא סוד התשובה, שאע"פ שאין להשיג ריבוי הרחמים של הבורא ית' גם קודם החטא, אבל גדול עוני מנשוא, שמידת רחמים זו היא רק עד החטא, ובחטא החיבור כבר נפסק, והרחמים והחסדים עוזבים אותו, ואז צריך הוא למידת ישרו וטובו שהם בחינה של רחמים יותר מרובים, וזוהי מידת התשובה שהיא מידה יותר גדולה בסוד של קרוב.	36349 36350 36351 36352 36353 36354 36355
ה' אל רחום וחנון ואמרו חז"ל (ר"ה י"ז:), ה' ה' אני הוא קודם שיחטא האדם, ואני הוא לאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה, שלאחר החטא הוא כבר שם שני משמותיו של הקב"ה, ואינו כבר ה' של קודם שיחטא, שלאחר החטא אינו מספיק כבר ה' של קודם שיחטא, תורה הוא ה' של קודם שיחטא האדם, אבל אינה עם האדם רק עד החטא, ובחטא היא עוזבתו, ולאחר החטא, אז מרוב ישרו וטובו כביכול, ממידותיו אלו בל ידח ממנו נידח, עוד חוטא נשכר וזוכה לה' לאחר שיחטא, ולולא זאת לא היתה לו תקוה, וזוהי מידת התשובה.	36356 36357 36358 36359 36360 36361
ואם לא תשמעו לי (ויקרא כ"ו) כאן מתחילה תורה חדשה, אף אני אעשה זאת לכם והפקדתי עליכם בהלה את השחפת, הקב"ה מעורר את האדם על כל צעד וצעד ואינו עוזבו לעולם, וזהו ה' לאחר שיחטא, שכל מה שהאדם חוטא יותר ויותר, מוכרח הוא לרחמים וחסדים יותר מרובים והתעוררות יותר מרובה, וכל הקשיים המונעים התשובה, וכן כל האין מספיקין בידו לעשות תשובה (יומא פ"ה:), כל זה הוא מתורת התשובה, אבל אין זו עזיבה, שהקב"ה אינו עוזב את האדם לעולם ובכל המצבים שיהיו, השוכן אתם בתוך טומאותם.	36362 36363 36364 36365 36366 36367
וזוהי ההתעוררות שמעורר הרמב"ן, כי קרוב אליך הדבר מאד בפך ובלבך לעשותו, וכתב שזה קאי על תשובה, לא בשמים היא ולא מעבר לים היא פי' לא בשמים היא, דכולם עזבו את האדם בחטאו, ואין לו לא תורה לא נבואה ולא חכמה, ורק כי קרוב אליך הדבר מאד, שרק הבורא ית' הוא נמצא אתו תמיד ולא יעזבונו, שהרי הנהו במצב שאבד כבר הכל, שכל מכיריו עזבוהו לנפשו ורק הבורא ית' הנהו אתו, וזהו מסוד הקורבה של ה' לאחר שיחטא, שמוקף רחמים כ"כ מרובים א"כ איך לא ישוב?	36368 36369 36370 36371 36372
עשי"ת היא אליה וקוץ בה, אליה וקוץ בה, שזהו רק לכל אשר יקראוהו באמת, אליה שמנה קראוהו בהיותו קרוב, והקורבה של הבוי"ת בימים אלה גדולה עד מאד אפי' ליחיד, והזוכה אז אשרי לו, אבל וקוץ בה, שכל מה שמידת הרחמים והקורבה יותר גדולה ואעפ"כ האדם אינו מתנוודד, הריהו מביא עליו את מידת הדין, אם תלכו עמי בקרי והלכתי עמכם בחמת קרי, ומזה צריך האדם להתעורר איך להוקיר כל רגע ורגע של עשי"ת, שבה תלוי כל אושרו והצלחתו, וחלילה להיפך תלוי בזה כל סוד העונש.	36373 36374 36375 36376 36377
(דעת חכמה ומוסר ח"א מא' צ"א).	36378
מאמר תקן	36379 36380
כי קרוב אליך הדבר מאד בפך ובלבך לעשותו (דברים ל' י"ד).	36381

ארום קריב לכון פתגמא בבית מדרשיכון, פתחו פמכון למחוי, הגיין בהון ברירו למעבד יתהון (תרגום יונתן), מנהגו של עולם שאדם עוסק בעסקיו במלוא המרץ והזריזות, לעלות הרים ולרדת בקעות, לעבור ימים ונהרות ללא לאות ועייפות כלל, ואילו רק פותח ספר או מתפנה לעניני הנשמה, מיד נופלת עליו מועקה וכבדות ללא נשוא, וכדברי המדרש, יתיב ומשתעי כל יומא ולא לעי, וקאים לצלאה והוא לעי, יתיב ומשתעי כל יומא ולא לע יתיב למיתנא והוא לעי (אסתר"ר ג' ד'), ואילו הכתוב אומר כי קרוב אליך הדבר מאד.	36382 36383 36384 36385 36386 36387
ונראה שהכל תלוי ברצון האדם ובתשוקתו, וכדאיתא בגמ' למקום שאני אוהב שם רגלי מוליכות אותי (סוכה נ"ג), מטבע האדם להיות נמשך אחרי עניני עוה"ז ולהשתוקק להם, ולכן כל שנות עמלו אינן בעיניו אלא כימים אחדים באהבתו אותם, אבל אילו היה שם משאת נפשו לקרבתו ית', כמ"ש דוד המלך ע"ה נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה' (תהלים פ"ד), היה מיד נעשה קל כנשר וגבור כארי לעשות רצון אבינו שבשמים.	36388 36389 36390 36391 36392
אולם איך נגיע לתכלית המיוחלת לשים כל מגמתינו לעבודת ה'? לזה מורה לנו התורה בפיו ובלבבך לעשותו, הכל תלוי בלב גם בנוגע לפיו דהיינו הלימוד, גם בנוגע למצוות המעשיות, אין להם שום קיום בלי לבבך הכתוב באמצע ומתפרש לכאן ולכאן, אם לבו עמו אז קרוב מאד הדבר, ואם לאו אפילו אם יטלטל את עצמו מסוף העולם ועד סופו עדיין מבוקשו ממנו והלאה.	36393 36394 36395 36396
המשורר אומר אשרי איש ירא את ה' במצוותיו חפץ מאד (תהלים קי"ב), ומפרש בילקוט שמדובר באברהם, ולמה אשריו? שלא עשה את המצוות באנגריא (מחמת ההכרח) אלא בשמחה ע"כ, הרי קמן שהצדיקים שמחים לעשות רצון ה' ולעמוד בסיונות לכבודו, ולא מרגישים בזה שום כבידות, ולא למדנו זריזות במצוות אלא מאברהם בלכתו לעקידה (פסחים ד'), שכתוב בו וישכם אברהם בבוקר, אולם במה יזכה נער את אורחו להגיע למעלה הזאת? על זה בא הכתוב ואומר שהכל מתחיל מיראת שמים, שמזה יכול להשיג את הדרגא של במצוותיו חפץ מאד.	36397 36398 36399 36400 36401 36402
וביאר שם המלבי"ם על הפסוק ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם (תהלים קי"א), שראשית החכמה ושורשה היא יראת ה', באשר החכמה היא מקובלת מאדון החכמה, ואין חוקיה ושורשיה מתבררים במופתים, והתאוה והיצר מסיתים את האדם לסור מחוקי התורה, צריך לאסור את הנפש במוסרות היראה, ועי"ז זוכה לשכל טוב שרוח ה' ישכילהו להבין טעמים וסודותם, רצונו לומר שמצד טבעו אין האדם מסוגל לקבל אור התורה, ורק ע"י התגברות היראה מכשיר הוא את עצמו לקבל את המושכלות.	36403 36404 36405 36406 36407 36408
נמצינו למדים שלחכמה האמתית זוכים רק ע"י יראה, ועפי"ז מבאר הפסוק אשרי איש ירא את ה' במצוותיו חפץ מאד, שאחרי שע"י יראת ה' ימצא שכל טוב וישכיל את סודות הפקודים וטעמיהם, ע"י כן יחפוץ מאד במצוותיו כי יבין מעלתם וסודם ע"כ, המורם מדבריו שהחכמה המשולבת עם היראה, נותנת לאדם השגה ברוממות המצוות ועבודת ה', ומקנות לו את החפץ ותשוקת הלב אליהם, נמצא שהיראה מאפשרת לו להגדיל דעתו בהשגת התורה, ואז ע"י דעתו הרחבה ויראתו ירכוש את החשק הגדול למצוות האל.	36409 36410 36411 36412 36413 36414
ברם דא עקא, דאטו יראה מילתא זוטרתא היא, ומי יערב את לבנו שימצא בו היראה הדרושה? אולם כאן נעוץ נפלאות תמים דעים שנתן לנו תורתו הקדושה כלי חמדתו, והמאור שבה מחזירנו למוטב, וכמ"ש חז"ל על הפסוק הכתוב במלך והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו למען ילמד ליראה את ה' אלהיו (דברים י"ז), ואיתא שם בספרי, מלמד שהתלמוד מביא לידי יראה, יראה מביא לידי שמירה, שמירה מביא לידי מעשה, והכוונה שהלימוד בעצמו הוא שמקנה את היראה.	36415 36416 36417 36418 36419
וכן אמרו חז"ל לא ניתנה תורה אלא לצרף את הבריות (ב"ר מ"ד א'), ומבאר הרמב"ן במצות שילוח הקן, שאין התועלת במצוות להקב"ה בעצמו יתעלה, אבל התועלת באדם עצמו למנוע ממנו אמונה רעה או מידה מגונה, או לזכור הנסים ונפלאות הבורא ית' לדעת את ה', וזהו לצרוף בהן שיהיו ככסף צרוף ע"כ, מבואר מדבריו שהתורה ומצוותיה ניתנו לזכך ולטהר את לב האדם ממידות רעות ואמונות כוזבות, ולנטוע בו את הדביקות בהקב"ה, מזה מתבאר שעצם התורה מקנה לאדם את התכונות הנפשיות וטוהר המידות הנחוצות לו להתקרב לבוראו.	36420 36421 36422 36423 36424 36425
מזה נראה בעליל איך התורה והיראה קשורים זה לזה בקשר של קיימא, דכדי להגיע ליראה ולטהר את תחלואי הלב עליו לעסוק בתורה המביאה לידי יראה, ואחרי שיזכה ליראה אז תתקיים תורתו בידו ויזכה לשכל טוב, וכל זה מבואר בפסוק במשלי אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה' ודעת אלהים תמצא (משלי ב'), קודם כל צריך לתור אחרי הבינה ובוזה יזכה ליראת ה', ועי"ז יזכה ליראה אז יגיע לדעת אלהים שהם רזי התורה.	36426 36427 36428 36429 36430

וזה מה שאמרו אם אין חכמה אין יראה אם אין חכמה, ופירש המלבי"ם (משלי ב'), שבלי יראה	36431
לא תקיים בו החכמה, אולם בלי החכמה אין יראה, שאי אפשר לאדם להבין גדולת ה' ורוממותו עד	36432
שיירא מפניו, החכמה היא תלמדהו ללכת בדרכי ה', ועל ידה יבין גדולתו של יוצר בראשית עד שיבין	36433
יראת ה', היוצא מדברינו שהתחלת הלימוד הוא כדי להשיג את היראה, וגולת הכותרת היא התורה שלומד	36434
אחרי השגתה, תורה כזו היא בבחינת תורה לשמה ועל ידה זוכים לדברים הרבה שהם רזי תורה, והלומד	36435
תורה לשמה עושה שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה (סנהדרין צ"ט:).	36436
וכן בנוגע לקיום התורה אצלו, שאמרו חז"ל אוקמא גירסא סייעתא דשמיא (מגילה ו'), אינה מתקיימת	36437
אצלו רק אם עירב בה קב חומטין של יראת שמים (שבת ל"א), וכמו כן החשק בעשיית המצוות בא ע"י	36438
הצירוף של תורה ויראת שמים, שזוכה להשיג גדולת המצוות והנעימות בעבודת שמים, על כן מדגישה	36439
התורה, שמת' נחשבת התורה קרובה מאד? אם היא בפ"ך ובלב"ך, שהלימוד הוא לימוד שיש בו יראת	36440
שמים, ואז זוכה לשלמות העשייה, לעשות את המצוות בזריזות ובשמחה. (המוסר והדעת).	36441
	36442
מאמר תקנא	36443
ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע (ל' ט"ו).	36444
דרש ר' שמלאי שש מאות ושלוש עשרה מצוות נאמרו לו למשה, בא דוד והעמידן על אחת עשרה, בא	36445
ישעיה והעמידן על שש, בא מיכה והעמידן על שלוש, חזר ישעיה והעמידן על שתיים, בא חבקוק והעמידן	36446
על אחת שנא' וצדיק באמונתו יחיה (מכות כ"ד), ופירש רש"י שבתחילה היו צדיקים והיו יכולים לקבל	36447
עול מצוות הרבה, אבל דורות האחרונים לא היו צדיקים כ"כ, ואם באו לשמור כולן אין לך אדם שזוכה,	36448
ובא דוד והעמידן על י"א, כדי שיזכו אם יקיימו מצוות הללו, מזה נראה כי הנביאים ביקשו עצות כל אחד	36449
כפי הכרתו במצבם של אנשי דורו, איך לכלול תרי"ג המצוות במספר מצומצם, כדי שיהיה אפשר לאדם	36450
לקיים התורה, וראוי לנו לדעת מהי העצה של אמונה ומה פירושה.	36451
שתי דרכים יש בתכלית אמונה זו, בדרך הראשונה הלכו אבות העולם, אבותינו הקדושים לא היתה להם	36452
תורה כי אם מצוות ספורות, ואם קיימו את התורה היה זה ע"י הכרתם באמונה, הכירו את בורא העולם	36453
את גדלו וטובו, עד שעמדו על חכמתו שהוא רצונו ית', המקיפה את כל המצוות שבתורה, הדרך השנית	36454
היא של כל ישראל אחר קבלת התורה, ע"י לימוד התורה והבנת העומק שלה, ע"י קיום המצוות ושלמות	36455
המידות עומד אדם על הכרת השם, על חסדו הגדול אשר מעולם עד עולם, אשר זוהי תכלית האמונה.	36456
ועתה נתבונן בדבר העצה של חבקוק, אם כוונתו לאותה דרך שאנו הולכים בה, הלא אין זו עצה, כי	36457
העבודה היא לקיים כל מצוות התורה בפרטיהן ודקדוקיהן, וע"י עבודה זו נגיע לאמונה, אמונה זו הלא	36458
מעצמה תהיה, ואם כוונתו לאותה דרך שהלכו בה אבות העולם, איך אפשר להגיע לזה? מאין תבוא אמונה	36459
כזו אצלנו, הכרה בגדלות ה' וחסדו, אם לא ע"י התורה? כדי להבין ענין זה עלינו לבאר את ענין הבחירה	36460
של האדם, בחירה זו שהתורה מדברת עליה, שיש לאדם שתי דרכים, אך רצון ה' הוא שיבחר בחיים.	36461
בחירה זו מהי, מהו הצד השני שאפשר לאדם לעשות, לברוח מן האמת ולבחור בשקר, בשביל מה?	36462
בשביל הרצון הבהמי שלו, בחירה כזו פירושה, או להיות איש ככל האנשים, או ללכת על ארבע כבעל חי,	36463
איש כזה החי לפי מהלך רצונו בלי דעת בלי חשבון, האפשר לקרוא אותו אדם? האם אודותו תדבר	36464
התורה? לא, לא דיברה תורה בשוטים, לא דיברה תורה במתים, אמת היא כי יש אפשרות באדם שיהיה	36465
כבהמה, כחיה רעה לטרוף ולרמוס ככל יכולתו ואפשרותו, אבל אפשרות זו היא כאפשרות ללכת על	36466
ארבע, אשר אין לתורת ה' לצוות על זה, ולתת שכר למי שבוחר להיות איש ולא בהמה.	36467
ונראה לומר כי בחירה אמיתית היא בשעה שאדם מקיים את התורה, כי בקיום התורה עצמו יש אופן	36468
שהוא טוב, כמ"ש העושה מצוה כמאמרה (שבת ס"ג). ויש אופן שהוא רע כגון מצות אנשים מלומדה, גם	36469
זה השני לומד תורה ומקיימה, ובכל זאת נתבע הוא על זה ונענש עליה עונש גדול, ולמה? מפני שאינו	36470
עושה מצוה כמאמרה, עושה הוא את מעשה המצוה, לובש ציצית ומניח תפילין, ואינו יודע לשם מה הוא	36471
עושה, שוכח הוא כי השי"ת מצוה אותו על זה, אך הוא עושה כדי לקיים ענין שהורגל בו, העושה מצוות	36472
כאלה נענש עליהן כמו עושה עבירות ועוד יותר, על קיום מצוות כזה אומר רבינו יונה כי הוא מכת עוזבי	36473
ה' שאין להם חלק לעוה"ב (שע"ת שער ג' סי' קס"ט).	36474
בחירה זו אם לעשות מצוה כמאמרה או מצות אנשים מלומדה, זוהי בחירה של התורה, הצד הרע של	36475
בחירה זו הוא חסרון העיון באופן חיוב המצוה, חוסר העיון בשעת עשיית המצוה, חוסר הרגשה אחר	36476
הידיעה, התביעה הראשונה על מלומדה היתה בימים אלה שעם ישראל היה במצב רוחני היותר נעלה,	36477
קיימו את כל המצוות שבתורה אף התלויות בארץ ובמקדש, ימי הנבואה בישראל, שלמות המקדש, על	36478
הימים האלה אמר ישעיה הנביא (כ"ט י"ג), ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה, מלומדה זה כמוכן	36479
היה באופן דק מאד הראוי למדרגתם.	36480

אבל כיון שלא היה אצלם קיום המצוות כמו שראוי להיות, לכן נכנסו גם המה בסוג של מלומדה שהוא נגד רצון ה', ועל עבודת ביהמ"ק שהיא תכלית התורה כולה, ואמר הנביא מי ביקש זאת מידכם רמוס חצרי (ישעיה א'), על הקרבנות נאמר למה לי רוב זבחיכם חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי, ולמה? הלא כמה פרשיות של תורה מחייבות מצוות אלו, אלא מפני שנתרוקנה לפי ערכם הרם צורתן של המצוות, מעשי המצוות היו עושים אבל לא כמאמרם, ובכן נהפכו המצוות לעבירות, ובשביל זה נאבדו חכמי ישראל, שגדול סילוקן יותר מחורבן ביהמ"ק.	36481
ויש אופן של בחירה ברע, והוא מה שאמרו חז"ל על הפסוק וזאת התורה אשר שם משה, זכה נעשית לו סם חיים, לא זכה נעשי לו סם מיתה (יומא ע"ב), דבר זה נאמר על לימוד התורה שהיא הגדולה מכל המצוות, ובלימוד זה יש אופן של רע, רע זה הנמצא בקיום המצוות גרוע הוא, מפני שהאדם מתקלקל והולך ע"י תורה ומעש"ט שלו, כמ"ש הלומד לתלמיד שאינו הגון, כאילו זורק אבן למרקוליס (חולין קל"ג).	36482
זריקת אבן זו אינה כבונה בית לע"ז, אלא כעובד ע"ז עצמה, כי מרקוליס דרך עבודתה בזריקת אבנים, וכל דבר שאדם מלמד לאינו הגון הוא עובד ע"ז בזה, וכן פסק הרמב"ם ה' תלמוד תורה, אף שהתורה היא תבלין ליצה"ר, והמאור שבה מחזיר את האדם למוטב, אך זה רק אם תלמיד הגון הוא, אבל האינו הגון מתקלקל מלימודו על הדיוטא התחתונה, כזורק אבן למרקוליס.	36483
מכל זה נראה, כי אופן יש בתלמוד תורה שאדם יתקלקל על ידו, וכן איתא בגמ' (שבת פ"ח:), למה נמשלו דברי תורה כנגיד, לומר לך מה נגיד זה יש בו להמית ולהחיות אף דברי תורה יש בהם להמית ולהחיות, ובכן יש במצוה רבה זו שתי הדרכים הכתובות בתורה, את החיים ואת הטוב את המות ואת הרע, ולפי פירוש אחד של רש"י (שבת ס"ג. וכן ביומא ע"ב), הטוב והרע שבתורה הוא לימוד לשמה ושלא לשמה, לבחירה זו ראויה להיות כוונת התורה.	36484
על בחירה זו דנו הנביאים ובקשו עצות, איך להבטיח את עשיית הטוב של אדם שיהיה טוב ולא רע, וכל אחד מהם מצא לפי אפשרות דורו עצה של כללים, שאם ישמור אדם אלה הכללים על צד היותר טוב, יהיה בטוח שלא יטה לצד מן הצדדים הנקרא בחירה ברע לפי מושג התורה, ואם בא חבוקק ואומר, כי אמונה היא ההבטחה לבחירת הטוב שבטוב, אז צריכים לפרש בזה שני דברים, מצד אחד תהיה האמונה באופן כזה, שכל ישראל יכולים להשיג אותה, ומצד השני תהיה האמונה כוללת כל התורה כולה ובצורתה האמיתית, וכדי שתהיה האמונה עצה על בחירה בטוב, דרושה עבודה מיוחדת.	36485
עבודה זו לא כל בני אדם שוים בה, אבל העבודה הראשונה באמונה היא, שאמונה תשתתף בכל דבר טוב, אין לאדם לעשות מאומה בלתי אם יזכור מקודם אודות אמונה, הרמב"ן אומר כי מה שנזכרה יציאת מצרים בהרבה מצוות שבתורה, מפני שיציאת מצרים יסוד האמונה היא, כמ"ש אנכי ה' א' אשר הוצאתיך מארץ מצרים, ובכן תתחזק האמונה בעת הזכירה ביציאת מצרים.	36486
ולפי העצה של חבוקק הנביא, ראוי להזכיר האמונה בכל מצוה שאדם עושה, קודם המצוה ובשעת מעשה המצוה ולאחר המעשה, ברכת המצוות זכירה ראשונה היא של אמונה, המברך שומע כי מעשה המצוה מאת השי"ת הוא, וכי יש אושר רב במצוה שהוא עומד לעשות, עד שראוי לברך ע"ז, להכיר טובה להקב"ה על שזיכה אותו במצוה זו.	36487
השמחה הבאה לאחר עשיית המצוה, סימן היא על מידת האמונה שיש לבעל המצוה, הקושי בכל דבר טוב הוא קודם העשייה, שאז עומד לפני האדם להכריע בין הפסד מצוה כנגד שכרה, אבל לאחר שכבר עשה, אין לו לאדם רק להתענג במה שעשה, ואם אין לאדם שמחה זו, אז ראייה מוכחת היא, כי ריק הוא אדם זה מדרישת רוחניות, כי הדרישה היותר קטנה של האדם מביאה אותו לשמחה זו, ובאמת מדרגת השמחה היא עד כדי להביא את האדם למדרגת רוח הקדש, כמו שהיה בשמחת בית השואבה, שמחה כזו מעשיית מצוה, היא הוכחה על גודל האמונה שיש באדם.	36488
ובכן זוהי העצה של חבוקק הנביא, שיעשה האדם את האמונה למטרה לפניו בכל מעשה טוב, ואם האמונה תלויה אותו קודם המעשה, בשעת מעשה ולאחר המעשה כל אחד לפי מדרגתו, אז בטוח הוא שיבחר בטוב בעת עשיית הטוב, לימוד התורה יהיה אז דרישת רצון ה', וקיום המצוות יהיה מילוי רצונו ית', אז אין מקום לחסרון של מלומדה, ולאט לאט יתרומם ממידות ודעות נשחתות וכש"כ מאלה שאין להם חלק לעוה"ב, ויהיה לאיש ראוי והגון לקבל סם חיים מתורת חיים כרצון השי"ת. (תורת אברהם).	36489
מאמר תקנב	36490
ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע (ל' ט"ו).	36491
אנו רגילים להבין שאם האדם מרבה לבחור בטוב או ברע, הוא עולה או יורד מנקודת הבחירה שהוא עומד שם, לנקודה הסמוכה לה, כמו שאדם עולה או יורד בסולם מדרגה אחר מדרגה, אולם זוהי רק בחינה אחת	36492
	36493
	36494
	36495
	36496
	36497
	36498
	36499
	36500
	36501
	36502
	36503
	36504
	36505
	36506
	36507
	36508
	36509
	36510
	36511
	36512
	36513
	36514
	36515
	36516
	36517
	36518
	36519
	36520
	36521
	36522
	36523
	36524
	36525
	36526
	36527
	36528
	36529
	36530

בבחירה, יש בחירה באופן אחר לגמרי, שמשנה את נקודת הבחירה למדרגה רחוקה הרבה מן המדרגה הראשונה.	36531
	36532
יש והאדם עומד על פרשת דרכים ממש, ובאיזה צד שיבחר ישנה את עצמו למצב חדש לגמרי, בחור אומד בשיקול הדעת אם לילך ללמוד בישיבה או ליכנס למסחר, אם יבוא לישיבה ירים בזה את עצמו למעלה גבוהה הרבה, ואם יצא למסחר ישפיל את עצמו כ"כ עד שעלול הוא לאבד את רוחניותו לגמרי ח"ו	36533
בהשתקעו בעסקי הממון, בחירה זו שמשנה את מדרגת האדם לגמרי היא כללית, והבחירה המשנה רק נקודה אחת היא פרטית.	36534
	36535
ענין הבחירה הכללית נמצא מפורש בחז"ל, איתא בזוהר (ויחי רי"ח:), בשעתא דבר נש שכיב אתוסף רוחא עלאה ביה מה דלא הוה ביומוי, וכיון דשריא עלוי ואתדבק ביה חמי מה דלא זכי ביומוי, וכד אתוסף ביה וחמא כדין נפיק מהאי עלמא, הה"ד תוסף רוחם יגועון, כי לא יראני האדם וחי, בחייהון לא זכאן במיתתהון זכאן, פי' האדם מת ע"י שנוסף בו, רוח שלא היה בו ושאי אפשר שיהיה בו בחיים היינו גילוי שכינתו בשלמותו, וכשהנפש רואה אותו גילוי אמיתת הרוחניות ודבקה בו, עי"ז מסתלקת מן הגוף.	36536
וברמב"ן (תורת האדם) איתא, שצריך למסור מודעה קודם מיתתו, שאם יחרף ויגדף ח"ו סמוך למיתתו אין בדבריו כלום, והדבר תמוה איך אפשר שהאדם יבוא לאפיקורסות בשעה שרואה את האמת בבגירות. אכן הדבר מבואר בספר ראשית חכמה (שער היראה פי"ב), שכתב שאין אדם מת עד שרואה את הקב"ה בעצמו, ואמר אם צדיק הוא מוסר נפשו לבעליו, אם רשע גמור הוא מגביר יצרו ומקשה עורפו.	36537
בשעת מיתה, כשהאדם רואה שכבר אין לו תקוה בעוה"ז, יכול לקבל את הרעיון הזה בשני אופנים, או שידבק את עצמו לגמרי אל האמת שהוא רואה באותה שעה, ויהא בעל תשובה גמור הרואה פני שכינה, או שיתאמץ להחזיק בגשמיות, ויתרעם על מה שנוטלים אותה ממנו עד שיחרף ויגדף, נוראות ענין המיתה מרעישו להיתפס לקיצוניות, או לעליה קיצונית או לירידה קיצונית כנ"ל.	36538
וכן כל נסיון וכל סכנה שבאים על האדם מרעישים אותו למהפכה כזו בהלך נפשו, זהו מה שאמרו חז"ל השטן מקטרג בשעת סכנה, כי ידוע שקטרוג למעלה היינו הסתת היצר למטה, השטן הוא היצה"ר שיורד ומתעה עולה ומרגיז (ב"ב ט"ז), ובשעת הסכנה יש הסתה של בלבול הדעת המשכח מהאדם לגמרי את האמונה והבטחון בהשי"ת.	36539
שעה זו היא שעת החלטה ובחירה כללית, אם האדם יחזק את עצמו בחוזק גדול וימסור את עצמו לגמרי אל רחמי הבורא ית' בתפילה, יתעלה בזה עליו גדול בהכרת הבורא ובבטחון, ואם ח"ו ירפה את עצמו ויפול בשחת בלבול הדעת, לא זה בלבד שלא יתעלה מן הנסיון, אלא שיפול נפילה גדולה לצד הכפירה והמבט הגשמי, במצב כזה אי אפשר להישאר במצבו הראשון, כי שולט בו גדר הבחירה הכללית, זהו ענין קטרוג השטן בשעת הסכנה, שיש כאן הסתה גדולה ועצומה, ועל האדם לבחור בשינוי גמור במדרגתו לכאן או לכאן.	36540
כל ענין ראש השנה הוא בבחינת הבחירה הכללית, שהיא משנה את האדם מן הקצה אל הקצה למדרגה אחרת לגמרי, ואף אם האדם יעשה אח"כ תשובה או יקלקל בשאר ימות השנה, מ"מ השינוי הזה הוא שינוי פרטי מנקודה אחת לנקודה הסמוכה לה, משא"כ בראש השנה משתנה האדם שינוי כללי אשר רושמו עליו בכל השנה, כי בדרך כלל שוב לא תזדמן לו בשנה ההיא התעוררות כבראש השנה. והנה כל דין העוה"ז הוא בגדר סיעתא דשמיא לעבודתו וללמדו מדרגתו, ועל כן גזר דין של ראש השנה כללי כפי מצבו הכללי, ואם ישתנה האדם במשך השנה באיזו נקודה פרטית, גם הדין שלו משתנה רק באיזה פרט, כי בעצם המדרגה שקנה בר"ה נשארת לו עדיין, והנה מי שנתעלה בר"ה ועכשיו קלקל קצת, צריך ללמדו שבאמת הוא במדרגה גדולה ולמה יפסידנה ע"י התרשלותו.	36541
היוצא לנו מכל זה הוא, כמה צריכין לאחוז בכל התעוררות שתזדמן לנו, כי מצד אחד הרי זו הזדמנות מיוחדת לעלות למדרגה גדולה שאי אפשר לנו לקנות בזמן אחר, ומצד האחר הננו בסכנה לאבד אפילו מדרגתנו הנוכחית אם נתעלם מן ההתעוררות הזאת, והנה איך נצייר התעוררות יותר חזקה מחורבן הכלל שראינו בזמן הזה בעינינו? כמה אנו אחראים ללמוד ולהתחזק מלימוד זה שלא נפול לבאר שחת, ולא נגביר עוד יותר את טמטום הלב שבנו. (מכתב מאליהו ח"ב עמ' 67).	36542
	36543
	36544
	36545
	36546
	36547
	36548
	36549
	36550
	36551
	36552
	36553
	36554
	36555
	36556
	36557
	36558
	36559
	36560
	36561
	36562
	36563
	36564
	36565
	36566
	36567
	36568
	36569
	36570
	36571
	36572
	36573
	36574
מאמר תקנג	36575
ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע (ל' ט"ו).	36576
המוות והרע נתונים הם לפני האדם, מאליו הוא בא אליהם, וכדי להנצל מהם, עליו ללכת בדרך החיים והטוב, לחזק כוח הנפש ולחיות בדרכיה, וזאת ע"י הדברים שניתנו לנו לחזק רוח הנפש, תורה תפילה מוסר ומחשבות טובות עם עצמו, אולם כדי ללכת בדרך החיים והטוב, על האדם לבחור בחיים ובחירת	36577
	36578
	36579

בחיים, ומבלעדי הבחירה בחיים מסוגל האדם להסכים גם למות, ובחיים ידבק האדם דוקא בדרך בחירה,	36580
לראות לפניו שני הצדדים ולהחליט לבחור בצד אחד.	36581
רק אחרי הבחירה ידבק האדם בחיים, ורק אז יצליח בדרך הטוב, חושב הוא האדם שבראותו חכמה	36582
בשומעו דברי אמת כבר יושפע לבבו בקרבו, ולכן יש חושבים שבלימוד התורה בלבד כבר יבוא האדם	36583
לכל השלמות, ואם לומדים מוסר סבורים שבקריאה בעלמא, בידיעה מה אומר הספר כבר יתהפך האדם	36584
לטובה, אבל האמת אינה כן, אדם לעמל יולד, האדם נברא באופן שהעמל בלבד הוא המקנה לו הטוב	36585
והמועיל לנפשו, נפש עמל עמלה לו רק אשר נעשה בעמל רק זה נקנה לנפש, ובלי שיגש האדם לעצמו	36586
ויקנה הדברים בקרבו, אף אם ראה חכמה הרבה לא יושפע לבו.	36587
לימוד בזה יש לנו מפרשת בלעם, בלעם למד הרבה תורה, הרבה חכמה ראה ומחזה שדי יחזה, ואעפ"כ	36588
נשאר בטבעו הרע, גם בראותו האתון פותחת פיה ומוכיחתו, ומלאך ה' ניצב לשטן לו, גם בראותו כל אלה	36589
לא זו מזדרכו ולא הבין מאומה מאשר מתרחש לפניו, כי ובחרת זהו מציאות האדם, שום דבר לא יועילנו	36590
אם לא יגש לקבלו בהתבוננות ומחשבה עמל ובחירה, בלי העבודה העצמית אפשר לראות מה שבלעם	36591
ראה ולהישאר בלעם הרשע.	36592
וכבר בארנו במק"א שגם להרגיש בחסרונות אי אפשר בלי לגשת לעצמו, אם יסתפק האדם במה שרואה	36593
בעצמו במבט שטחי, לא יראה כלום, והרי כל עבודת האדם צריכה להבנות על גבי הרגשת החסרון,	36594
להרגיש חסרון ולהשתדל לתקנו, להרגיש חסרון נוסף ולהשתדל לתקן גם אותו, כמש"כ מס"י בפרקי	36595
הזהירות שתחילת הזהירות היא להבחין הטוב מהרע, ולדעת מה טוב בו ומה הרע שבו, גם לזאת לא יגיע	36596
האדם בלא התבוננות ושימת לב על עצמו.	36597
ואף אם כבר מרגיש האדם בחסרון שבו, עדיין לא פשוט כ"כ שיחליץ לתקנו, בעניני העולם מורגלים אנו	36598
שהבחנת חסרון מסבכת לתיקונו, אבל בענין העבודה צריך לכל דבר עבודה מיוחדת, ואין דבר נעשה	36599
ממילא, ואם כי הרגשת החסרון היא ההקדמה לעבודה, נחוצה בחירה נוספת להיחלץ לעבודת התיקון, כי	36600
האדם לעמל יולד זוהי מציאות האדם, וזו דרכו בעבודה, ואם יעזוב עצמו למהלך טבעו, באה התורה	36601
בפרשת בלעם ללמדנו סופו של מהלך חיים שכזה, העיקר צריך האדם לראות לעשות התחלה יציבה	36602
בעבודה, התחלה שלא במהלך טבעי, והבא ליטהר מסייעים בידו.	36603
(קובץ ענינים מא' שלושה דברים הללו).	36604
	36605
מאמר תקנד	36606
ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע (ל' ט"ו).	36607
הואיל ואמר הכתוב נתתי לפניך את החיים ואת הטוב, יכול האדם לחשוב שמאליו יזכה בטוב, לכך נאמר	36608
ובחרת בחיים, כדי לזכות בחיים צריך לקרב את עצמו עד שיגיע שהבחירה תהיה בחיים, וכך יזכה בהם,	36609
והנה כבר נתבאר (מס"י פט"ז), שגם כאשר המעשים עצמם מכלל הטוב הם, יתכן שבבחינתם הפנימית	36610
מכלל המות והרע הם.	36611
אמנם צריך שתדע, שכמו ששייך טהרת המחשבה במעשים הגופניים, אשר הם מצד עצמם קרובים ליצר	36612
לשיתרחקו ממנו ולא יהיו משלו, כן שייך טהרת המחשבה במעשים הטובים הקרובים לבורא ית', שלא	36613
יתרחקו ממנו ולא יהיו משל היצר, ועבודת האדם היא להכין ולקרב את עצמו, עד שיגיע שהמעשים יהיו	36614
לגמרי טובים, וכל זה נכלל במה שאמרה התורה ובחרת בחיים, ואדרבה עיקר עבודת ההכנה צריכה להיות	36615
להנצל מהרע הנסתר שבמעשים, ובזה תלויה הצלחתו.	36616
הנה אמרו חז"ל אלף נכנסים לחדר ואחד יוצא להוראה, הרבה נכנסים לישיבה אבל יש כאלה שמיד רואים	36617
שמלאכתם כבא לצאת ידי חובה, וישנם כאלה שמלכתחילה נכנסים טוב לעבודה ובמשך הזמן נדחים, אבל	36618
לזכות להגיע שבסופו של דבר ישאר משהו, לכך זוכים רק יחידי סגולה, להוראה לתכלית הלימוד, לכך	36619
זוכים רק יחידי.	36620
בחז"ל מובא (מד"ר קהלת ג' ט'), רשב"ל הוה לעי באורייתא כל צרכיה, והיה שם אומן עושה כלי חרס,	36621
והיה מעמיד לו כלי מלא מים בתוך המערה לשותו, והיה בא עיף ויגע ולקח הכוס ושתה ממנו, זמן אחד	36622
נכנס וישב לו אצל רשב"ל לנוח ולפוש מעט מיגיעו, א"ל רבי נהיר את דהוינא אנא ואת אזלין לכנישתא	36623
כחדא, את זכית, וההוא גברא לא זכי, צלי עלי דיהוי חולקי עמך לעלמא דאתי.	36624
רבי זוכר אתה שהיינו אני ואתה נכנסים יחד לבית הכנסת והנה אתה זכית שנעשית בן תורה ואני לא	36625
זכיתי, התפלל עלי שיהיה חלקי עמך לעוה"ב (תנ"כ), א"ל ומה נצלי עלך דנהוי לך, דאתת עם בני	36626
אומנותך, דכל אינש ואינש לא משרין אלא עם בעלי אומנותיה, פירוש מה אתפלל, שהרי תבוא לעוה"ב	36627
עם בני אומנותך, שכל איש ואיש אין משרין אותו אלא עם בני אומנותו (מתנ"כ).	36628

והיינו שבעוה"ב זוכה כאו"א כפי מדרגתו האמיתית, ובאותה מדרגה שהינך בה תשאר ולא מועיל בזה כל תפילה, והנה מלשון המדרש אזלין לכנישתא כחדא משמע, שממש יחדיו היו בתלמודם ושניהם היו ראויים לגדולות, אלא שזה זכה וזה לא זכה, כי כך היא המציאות, אלף נכנסים לחדר, יש מהם שמלכתחילה ניכר שלא יזכו לתכלית, ואולם גם מאלה שהיו ראויים להגיע לתכלית הלימוד שיצאו להוראה, שיקנו תורתם לנפשם, גם מאלה רק אחד יוצא להוראה, ומפעם לפעם ע"י סיבות של מה בכך נחלקים דרכיהם, ואחרים סוטים מדרכם ועוזבים מצבם.	36629 36630 36631 36632 36633 36634
תהליך זה מתחיל עוד בישיבה, ונמשך בכלל וגם לאחר מכן, עד שבסופו של דבר נשארים יחידים שזכו להישאר ולהגיע לתכלית תלמודם, והנה בעוה"ב יזכה רק הנשאר במצבו, והאחרים אף שמלכתחילה עמדו לזכות כיון שלא נשארו בדרגתם לא יועיל להם מאומה, כמ"ש רשב"ל לאותו קדר ומה נצלי עלך דנהוי לך, דכל איניש ואיניש לא משרין ליה אלא עם בעלי אומנותיה, בדקדוק כפי המדרגה שזכה להגיע אליה כאן, כך יזכה לנצח, ושום זכויות לא יועילו בזאת, וכמה מחייבים הדברים הללו להתחזק בעת נכנסים לחדר ולא להתרפות ולצאת ידי חובה, כי כפי עמלו יזכה האדם.	36635 36636 36637 36638 36639 36640
הוא אשר אמרו חז"ל מצאת ולא יגעת אל תאמין, אף אם נדמה שמצאת בלא יגיעה אל תאמין שיש לך אשר מצאת, אל תאמין שישאר בידך, במוקדם או במאוחר יאבד ממך, רק יגעת ומצאת תאמין המציאה שאחר היגיעה בה תאמין שתשאר בידך, ודוקא ע"י היגיעה יכול האדם לזכות, היגיעה היא המלמדת לאדם איך להכין עצמו שיוכל לזכות, ע"י היגיעה ירגיש האדם בדרך להנצל מהשורשים אשר לא טובים המה ולזכות לתורה, אולם בלא יגיעה ובלא הכנה אל תאמין גם שמה שכבר מצאת עדיין אינו שלך.	36641 36642 36643 36644 36645
לתורה נדרשת הכנה, וגם לתפילה נדרש להכין עצמו, צריך להתלמד להתפלל, כי טעות היא המחשבה שהאדם בטבעו מוכשר הוא לתפילה, לאט לאט צריך ללמד עצמו עד שיוכשר להתפלל, ההתלמדות היא הדרך להגיע לכל דבר טוב, גם ללימוד המוסר נדרש להקדים התלמדות, לא ביום אחד יהפך האדם לצדיק, התועלת היוצאת מלימוד המוסר בתחילתו היא הלימוד בעצמו, וכך לאט לאט בלימוד כסדר בספרי המוסר יתקרב האדם עד שירבה לקבל התועלת, אבל הניגש למוסר בלי התלמדות וחוטף פה קטע ופה קטע, פעם בשער התשובה ופעם בשער אהבת ה', איך נחשוב שיהיה לתועלת, מצאת ולא יגעת אל תאמין, יגעת ומצאת תאמין. (קובץ ענינים).	36646 36647 36648 36649 36650 36651 36652 36653
מאמר תקנה	36654
ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע (ל' ט"ו).	36655
מצב הבריאה הוא שניתן בעולם חיים וטוב, וכנגדם מות ורע, והמשכיל יכול לזכות לחיים וטוב מגוף נתינת המות והרע, זכה נעשה לו סם חיים לא זכה נעשה לו סם המות (יומא ע"ב), אותם הדברים עצמם שעבור האינינו זוכה הם מות ורע, נעשים לזוכה סם חיים, וכמ"ש טוב מאד זה יצר הרע (בראשית רבה ט' ז'), לזוכה המשכיל היצה"ר נעשה טוב מאד, כי עי"ז יכול לזכות לחיים וטוב.	36656 36657 36658 36659
הנה כאשר נשמע דברי הבל וכפירה, ונראה היאך קל שבקלים מסוגל להתריס ולבזות את גדול שבגדולים, לאינו משכיל הדברים משפיעים לרעה, אך האדם הנבון יכול להתעורר מזה להיפך, ולראות את גודל העזות והשקר הנמצאים עתה בעולם, ויתבונן לחשוב היאך יתכן מדריגת חוצפה נוראה כ"כ, אין זה אלא שעתה הם ימי עקבתא דמשיחא שעליהם נאמר חוצפא יסגי (סוטה מ"ט), וא"כ מזה גופא יתעורר לראות היאך כל דברי חז"ל אמת, והרי הודיעונו מראש שיבואו ימים שבהם ישלוט השקר והעזות בעולם.	36660 36661 36662 36663 36664
עוד דוגמא, הנה עתה בזמנינו נעשות חדשות בעולם, ואנשים טסים לחלל לגובה בל ישוער, לאינו משכיל הדבר משפיע עליו לחשוב, שאם חכמתם רבה כ"כ אולי עוד יוכלו לברוא בריאה חדשה, וכן יכול לבוא ולזלזל בחכמת חז"ל ובחכמת דורות הראשונים, אך המשכיל החכם יכול להתעורר מכאן ולראות, שהנה מובא בשם הזוהר שבדורות האחרונים טרם ביאת המשיח תרבה החכמה בעולם, ואין הדברים נאמרים בתורת נבואה, אלא מכוח חכמת התורה ורוח הקודש של חז"ל הקדושים גילו לנו סודות אלו, עליהם נאמר קטן שבהם יכול להחיות מתים (ע"ז י"ב), וממילא יבוא להתחזק באמונה בדברי חז"ל.	36665 36666 36667 36668 36669 36670
ובפרט שכל החכמה הנמצאת בעולם אינה אלא התגלות שנתן הקב"ה בעולמו, ואין זה חכמה פנימית כחכמת שלמה המע"ה, ורק תוספת ידיעה והתגלות, אך לכל זה דרוש אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ולאחר הדיבור והמחשבה וההתבוננות בזאת, יגיע למסקנה זו שמדברים אלו יכול להוסיף אמונה וחיזוק, אמנם כאשר יקח את הדברים בפשטות תחלש ותתערער כל אמונתו רחמ"ל.	36671 36672 36673 36674
ובאמת כאשר נוסיף בזה עיון נוכל לבאר, שהרי כל הבריאה נבראת לנסיון עבור האדם, וכמ"ש הרמח"ל בפ"א האדם לא נברא אלא לעבוד ולעמוד בנסיון, וכיון שזו עיקר בריאת האדם ותכלית כל הבריאה להעמיד את האדם בנסיון, ולראות האם יתחזק מזה באמונתו או להיפך יכשל בה, ודרך העליה וההצלחה	36675 36676 36677

היא כשיראה את הקשיים שלכאורה ניצבים בפניו, ומ"מ יתחזק ולא יפול בפח הטמון לרגלו, ולמרות זאת מצליח להתגבר עליהם.	36678 36679
וזה עלינו לדעת, שכל הכפירה שאנו רואים ושומעים, מטרתה רק לנסות את האדם ולבוחנו, האם יצליח לנצח את המלחמה הניצבת בפניו, והיינו אז נדברו יראי ה' היראים נדברים ומבינים שהכל נסיון ולכן מתעלים מן הרע, וע"כ ויקשב ה' וישמע, בתקופתנו שהנסיונות רבים ועצומים, המשכיל הנבון מתחזק ומתעלה במדרגתו ע"י הנסיונות, אך מי הוא אשר יוכל להסתכן בזאת.	36680 36681 36682 36683
וכבר מפורסם המעשה בהגר"א ז"ל, שביקש מהמגיד מדובנא שיהיה לו למוכיח, והוכיחו המגיד וא"ל, וכי חכמה היא לשבת ביחידות בקלויז בוילנא בתוך ד' אמות של הלכה ולהיעשות לגאון מוילנא, אמנם לו נצא לרחובה של עיר ושם להישאר באותו מדרגת גאון, זו היא החכמה, ומסופר שהגר"א ז"ל בכה בשמעו תוכחה זו, ולאחר מכן אמר וכי מבקשים מהאדם לצאת למקום גדודי חיה וליסטים ולינצל, והיינו שכאשר עומד ושומע את הרע ומ"מ נשאר במדרגתו הקודמת, זו עיקר המעלה ועליו נאמר ויקשב ה' וישמע, אך קשה מאד להצליח בזה, ולכן מבקשים אנו בתפילה אל תביאנו לידי נסיון, אבל בשעה שמתגבר עליהם זו עיקר ההצלחה.	36684 36685 36686 36687 36688 36689 36690
וביותר עלינו לדעת, שהנה עתה נמצאים אנו בימי אחרית הימים, ובימים אלו רבים הנסיונות, כי יתכן שהקב"ה מחזיק עולם מלא כדי שיתברר ויצרף יחיד אחד, וכמ"ש חז"ל כל העולם כולו אינו אלא לצוות לזה (ברכות ו'), כי אחרית הימים הם ימי בירור וצירוף, יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים וירשיעו ולא יבינו והמשכילים יבינו (דניאל), וכתב הרמב"ם (אגרת תימן) והוסיף לבאר לנו, שאפילו המשכילים האלו שעבר עליהם צרות ועמדו כנגדם ונשארו באמונתם בד' ובמשה עבדו, עדיין יעברו עליהם צרות קשות יותר מהראשונות, עד שיתברר להם מעט מזער עי"ש.	36691 36692 36693 36694 36695 36696
מבואר נוראות גודל הנסיונות שיהיו בימי אחרית הימים, שאף לאחר שעמדו המשכילים בנסיונות, מ"מ מגודל הבירור והצירוף שיהיו לא יספיק להם עמידה בנסיון אחד, אלא יהיה בירור אחר בירור וצירוף אחר צירוף לאין שיעור, והנה מצינו שיוחנן כהן גדול שימש שמונים שנה בכהונה גדולה ולבסוף נעשה צדוקי (ברכות כ"ט), וא"כ יתכן שאף לאחר מעלה גדולה שהגיע אליה מ"מ עדיין לא נשלמה עבודתו, ומשו"ה אף ענין הבירור והצירוף לא הושלם, עד שישארו מעט מן המעט שיעמדו בכל הנסיונות והצירופים.	36697 36698 36699 36700 36701 36702
והמתבונן יראה כמו עיניו שימים אלו הם ימי עקבתא דמשיחא, שכל העולם נמצא במצב סכנה גדולה, כי המעצמות מתגרות זה בזה, וביד כל אחד מהם להחריב את העולם כולו, והרי מנהיגי האומות בעלי כעס וגאווה הם, וכאשר אדם בכעס אין לו מעצור כלל, וכל מה שביכולתו עושה, עאכו"כ כאשר הכועס הוא בעל גאווה גדולה לאין שיעור, א"כ ודאי שאין שום סיבה שתעצרהו מלמלא את כל זממו, וביותר כאשר נראה בתולדות העמים שלפעמים עבור מעשה קטן פרצה מלחמה, וא"כ יש להתבונן והיאך עתה נמנעת המלחמה, אין זאת אלא כי יד ה' המונעת ומחזיקה אותם.	36703 36704 36705 36706 36707 36708
ומעתה כמה פשוט שמחובתנו לשאוף לימות המשיח, וכבר הזכרנו דברי הרמב"ם (פי"א מלכים), שכל שאינו שואף ומחכה לו שיבוא, לא בשאר הנביאים בלבד הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבינו, וחידוש לן הרמב"ם, שלא רק מי שאינו מאמין בגאולה נקרא כופר, אלא אף מי שאינו ממתין ומצפה לו, ובפרט בימי עקבתא דמשיחא גדולה החובה לצפות לביאתו. (אור יחזקאל ח"ג).	36709 36710 36711 36712 36713
מאמר תקנו	36714
העדויות בכם היום את השמים ואת הארץ החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך (דברים ל' י"ט).	36715 36716
דברנו בזה השבת, כי לא כאשר דמינו עד עתה, כי הטוב באדם הנהו חלש מהרע כאשר נראה, אבל נהפוך הוא, כי טבע הטוב חזק והרע חלש, רק זבובי מות יבאיש יביע (קהלת י'), פירוש חסרון אחד יקלקל חזוק הטוב שבאדם, הא למה זה דומה, לכוס גדול של יין חשוב מאד, הנה בהתערב בו מעט עפר בלתי אפשר לשתות היין, ואין עצה אלא לנקות היין המרובה מן מעט החול ואז ישאר היין על כנו, כל אחד יש לו מעט חסרון המקלקל את רוב הטוב שבו, ורק הרע המועט הזה הוא המתפשט בכל היין הטוב.	36717 36718 36719 36720 36721
החיים והמות נתתי לפניך ובחרת בחיים, הנה ידוע כי טבע האדם שחזוק בריאותו הוא כאשר מזגו על צד השיווי, וכאשר יתקלקל השיווי יתרבה החולי באדם, וחוק הרפואה הוא רק להשקית בו התגבורת, אבל עיקר רפואת המחלה היא, ממה שטבע החיוני מתחזק נגד קלקול המזג להעמידו על מכונו השווה, כי הרפואה אין ביכולתה לעשות ענין זה להעמידו על השיווי, כי אם רק להשקית מעט התגבורת המבלבלת השיווי, אבל עיקר כינון העמדת השיווי זהו עמל החיוני בעצמו בכל תוקף עוז, כידוע מחכמי הרופאים.	36722 36723 36724 36725 36726

וזה הטבע בעצמו הנה מצינו כן בכל דבר ממש, כי ביין המעורב בחול, עיקר נקיון היין לא יבוא ממה	36727
שילקט באצבעו עפרורית החול מעט מעט, ואין זה שוה כלום, אלא העיקר עושה הטבע בעצמו, מה שטבע	36728
המים לעלות למעלה מעפר, והיא הדוחה את החול למטה, ואין על האדם רק לכבוש רצונו שלא לשנות	36729
מיד, אלא להמתין עד שהטבע עצמו ידחה את החול וינקהו, וכן בכל דבר גם בכוחות נפשיות, העיקר מה	36730
שטבע הטוב בנפש מתאבק ומתגבר לנקות עצמו מן הרע המעורב בו, ואין על האדם רק להמתין ולכבוש	36731
תאותו לפי שעה, עד שהטוב יתגבר מעצמו לנקות עצמו מהרע המועט המעורב בו.	36732
וזה ענין סור מרע ועשה טוב, כי ימתין וגם יתן כוח בטוב להתגבר מעצמו, ונמצא כי האדם אינו עושה רק	36733
מעט, השקטת תגבורת התערובת, עד שהטוב יהיה לו פנאי להתגבר ולהתנקות מהרע המועט, וזהו ובחרת	36734
במה? בחיים פירוש החיים הוא אשר יבחר את עצמו מן הרע המעורב, ויהיה טעם בחיים כמו עם החיים,	36735
כי תוכל לבחור בטוב הזך עם החיים בעצמו, ונמצא כי רק חסרון קל יערבב כוח החיים מבלי להניח את	36736
כוח החיים לעשות את שלו, באם לא יכבוש את תאותו. (חכמה ומוסר ח"ב מא' שי"א).	36737
	36738
מאמר תקנו	36739
העדויות בכם היום את השמים ואת הארץ החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים למען	36740
תחיה אתה וזרעך (דברים ל' י"ט).	36741
צורתו של האדם היא בחירתו, הבחירה היא החיים, וכשיעור המידה של הבוחר שבו, כן הוא שיעור	36742
המידה של החי שבו, הרשעים בחייהם קרויים מתים וכמאמרם ז"ל, כי אין בחירה אמיתית אלא הבחירה	36743
בחיים, ובחרת בחיים, וחייב אדם לאמוד עצמו עד כמה מגעת מידת הבחירה שבו ולמשמש בה בכל שעה,	36744
לפקדנה לבקרים ולרגעים יבחנה, כל מעשי האדם הלקוי בבחירתו מתקלעים בכף הקלע של אונס ורצון,	36745
מהות הבחירה היא לרצות ברצון גמור ובלב שלם, מה שהשכל מצוה אחר השיקול והעיון.	36746
יש בחירה אב ויש בחירה תולדה, הבחירה אב היא הבינה מלב טהור ורוח נכון, בלי טבעים ובלי הרגלים,	36747
הבחירה תולדה היא המסובבת מהסיבה שקדמה לה אף שהיא טמירה ונעלמה ביותר, ולא תמצא בחירה	36748
אב, אלא באדם שהוא על מתכונתו כמו שעשאו אלהים ישר, ולפיכך בחטא הראשון כתבה התורה מלבד	36749
החטא גם את הסיבה, ותרא האשה כלומר אך זו היתה הסיבה ולא היתה סיבה אחרת שקדמה לה, והיינו	36750
שנעשה החטא בבחירה שלמה וזהו חומרו.	36751
והוא זה שטען אדה"ר האשה אשר נתת עמדי, בזה רצה להקטין חטאו בכך שלא היה אצלו בחירה עצמית	36752
שלמה, כיון שגם אחר גרם לו, וגם האשה תלתה בנחש מטעם זה, ויתכן שאלמלי נעשה החטא בלי	36753
אמתלאות אלו, כי אז לא היה באמת מקום למחילה כלל, והיה מתקיים מאמר ה', כי ביום אכלך, בכל	36754
תוקפו מיד ולדורות.	36755
ונמצא שאי אפשר שתמצא בחירה אב לרע שזה החטא היותר נורא, אלא אצל אדה"ר קודם החטא, אך	36756
כיון שחטא כבר לקתה בחירתו, מפני שכל הבחירות הבאות אחר החטא שוב אינן אלא תולדות, וכל מה	36757
שהלכה הבריאה ונשתרשה בחטא, יותר לקתה ונפגמה בחירתם לרע יותר, ולפיכך אחר המבול שכבר	36758
ירדה הבריאה כמה מעלות אחרונות, אמרה תורה לא אוסיף לקלל את האדם כי יצר לב האדם רע מנעוריו,	36759
כלומר כל האדם הוא כתינוק שנשבה ביד היצה"ר והזדונות נעשו כשגגות, אולם בבחירה לטוב הדבר הוא	36760
בהיפך, שכל מי שמורד במלכותו של היצה"ר ויוצא ממאסרו ובוחר בטוב, בחירתו היא בחירת אב שלמה	36761
מעולה ונבחרת.	36762
האבות הקדושים בגדולתם ובמעמקי מעשיהם, חידשו את פני האנושות והיכו שורש טוב בזרעם אחריהם,	36763
וזיינו אותם בכלי זיין של מידות טובות מנעוריהם ללחום בהם נגד היצה"ר שהתיישב והתגבר באדם,	36764
וזהו סגולת ישראל, ומפני זה בחר ה' בהם, לזקק נפשם בעצות שונות, עד שהקריבם אל הר סיני ושם	36765
פסקה זוהמתן, ופנים חדשות באו לעולם, דור דעה, דור של בחירה גמורה ושלמה כבתחילת היצירה קודם	36766
החטא, וחטא העגל אצל דור המדבר היה כעין חטא עץ הדעת אצל אדה"ר, אלא שבחטא הראשון חטא מין	36767
האדם כולו, וכאן לא חטאו אלא מקצתם ובאמתלא של ערב רב, ומשה בחירו עמד בפרץ, עד ששמע מפי	36768
הקב"ה סלחתי.	36769
ולפיכך לא השחית החטא הלזה את העולם כמו שהשחית החטא הראשון, ואעפ"כ גם בו נאמר וביום פוקדי	36770
ופקדתי, וזה מפני שחטא זה היה בבחינת הבחירה אב לכולם, וכל הבחירות ברע הבאות אחריו הן	36771
תולדותיו, ובמעלות ומורדות אלו בבחינת הבחירה ברע ובטוב, תאיר לנו האמונה בתקוות האור חדש	36772
מצינו, שנזכה לו דוקא בדור עקבתא דמשיחא, שהוא הדור הירוד מכל הדורות כפי שגילו לנו חז"ל (סוף	36773
סוטה), שלכאורה הוא פלא היאך יתכן שמחושך כזה יאיר אור גדול.	36774
אולם לפי מה שנתבאר ירידתו היא מעלתו, כי כל מה שהדור הוא שקוע יותר ברע יותר מעיד הדבר על	36775
ירידתו במעלת הבחירה, והוא כבר כעין אנוס בכל מעשיו הרעים, אבל כיון שאפילו הדור הרע הזה עושה	36776

הוא גם טוב, והבחירה בטוב במצב של ירידה כ"כ היא נעלה מאד, וכיון שמשקל המעשים בעיני המקום	36777
בעיקר הוא לפי מעלת הבחירה, יש פתח תקוה שמדור של עקבתא דמשיחא יבקע אורו של משיח, ואף	36778
שהחושך יכסה ארץ יזרח עלינו כבוד ה' (דליות יחזקאל).	36779
	36780
מאמר תקנח	36781
העדויות בכם היום את השמים ואת הארץ החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים למען	36782
תחיה אתה וזרעך (דברים ל' י"ט).	36783
בן עזאי אומר הוי רץ למצוה קלה ובורח מן העבירה (אבות ד'), מהמשנה נראה שהעבירה רודפת אחרי	36784
האדם, אשר על כן הוא צריך לברוח ממנה, והמצוה בורחת ממנו, לכן הוא צריך לרוץ אחריה, למה הוא	36785
כך?	36786
הגר"ח מבאר, האדם מיוסד על כוח הבחירה, הבחירה מחייבת שהיצה"ט והיצה"ר יהיה כוחם שוה, אם גם	36787
המצוה תרדוף אחרי האדם כמו העבירה, כולם יעדיפו לעשות המצוות, כי נשמת האדם הרי היא קרובה	36788
למצוות ובטלה הבחירה, אם המצוה והעבירה לא תרדופנה אחרי האדם, שוב יהיה יד היצה"ר על	36789
התחתונה, כי כולם יבחרו לעשות המצות, לכן עשה הקב"ה כך שהעבירה תרדוף והמצוה תברח, ובזה	36790
הבחירה שקולה בידי האדם, הגר"א קובע בקיצור נמרץ, הקדושה צריך יגיעה רבה להשיגה, אבל הסיטרא	36791
אחרא הוא להיפך (אבן שלמה סי' י"א).	36792
אם נתעמק בדבר זה נמצא בו אור גדול, מה מושך כ"כ את האדם בעבירה שהיא רודפת אחריו? הוי אומר	36793
כוח הדמיון, הוא מצייר לפני האדם הנאות למילוי יצרו בבהירות כה רבה, עד שפיתויו כמעט מכריח את	36794
האדם לעבור, ואם זה אינו הנאה אלא מנהג ממנהגי העולם כמו אופנה חדשה, הוא נותן לאדם להרגיש,	36795
שאם לא ילך אחרי האופנה הוא יהיה אומלל שכולם ילעגו לו, גם זה הוא פיתוי כה חזק, שזה נחשב	36796
כמושכל ראשון אצל הבריות ללכת אחרי האופנה החדשה.	36797
אין הדמיון מפתה את האדם לעשות מצוות, אמר עצל שחל בדרך ארי בין הרחובות (משלי כ"ו), זהו ציור	36798
שהדמיון המציאו! וכך הדמיון משקיט את המצפון הנרתע מעבירה, דמיונו מוליכו שובב בדרך לב רצונו	36799
בל יחת מהעתידי הודאי, עת ישפוט ה' על כל מפעליו (אגרת המוסר), הרי העבירה רודפת אחרינו בכוח	36800
הדמיון, והמצוה בורחת מאתנו גם כן בגרימת הדמיון, שם הדמיון קוסם, וכאן הוא מרתיע, למה הוא כך?	36801
תנא אשה חמת מלאה צואה ופיה מלא דם והכל רצין אחריה (שבת קנ"ב.), רש"י אם לא על פי גזירת מלך	36802
לא היתה ראויה להתאוות לה, שהיא חמת מלא מיאוס והכל רצים אחריה, הרי כל כוח המשיכה הגופני	36803
של האשה אינו אלא גזירת מלך, כי הוא אמר ויהי זו אשה, הוא ציוה ויעמוד אלו בנים, בלי גזירת מלך לא	36804
היה מקום כלל להתאוות אליה, הרי בעצם אין כאן מקום לתאוה, ורק גזירת מלך היא שהדמיון מושך	36805
אליה, וכוח המשיכה הוא כה חזק שהכל רצין אחריה.	36806
מכאן בנין אב לכל עניני העולם, גם את העולם נתן בלבם, אהבת העולם נתן בלבם, והנה טוב זה אדם,	36807
והנה טוב זה יצ"ט, מאד זה יצה"ר, וכי יצה"ר טוב מאד? אלא ללמדך שאילו לא היה היצה"ר לא בנה אדם	36808
בית ולא נשא אשה ולא הוליד בנים, שכן שלמה אומר כי היא קנאת איש מרעהו, גם את העולם נתן בלבם,	36809
אהבת עולם נתן בלבם, אהבת תינוקות נתן בלבם, מלה"ד למלך שהיו לו שני בנים אחד גדול ואחד קטן,	36810
הגדול מכבד והקטן מטנף, אעפ"כ הוא אוהב את הקטן יותר מן הגדול (קהלת רבה פ"ג ט"ו).	36811
הרי לולא קנאת איש מרעהו לא היה נבנה העולם, וכך כל היצרים דרושים לבנין העולם, לכן יצה"ר הוא	36812
טוב מאד, אך היצר מעורר דמיונות והם פועלים באדם, וגם לעבירה מסיתים אותו, והמצוות רוצים למנוע	36813
ממנו, ושוב אין כל טעם לאהבה! גדול מכבד וקטן מטנף, אין כל טעם לאהוב דוקא את הקטן, אלא שגזירת	36814
מלך היא, ואם בעיני בנין העולם כך, בדברים שבני האדם עצמם המציאו עאכ"ו כ.	36815
אוה"ע המציאו תענוגים שאין בהם שום ממש רק דמיון, גירויים של דמיון, כוח משיכה, וממשות אין!	36816
והאדם הנמשך אחריו, מילוי אינו מקבל, ורק כוח המשיכה מתחזק יותר ויותר, וזהו סוד משביעו רעב	36817
(סוכה נ"ב): וסוד למען ספות הרוה את הצמאה בתורה (שלישי ברמב"ן), וסוד מלך אביון, מלך ע"י כח	36818
המשיכה שלו, ואביון בתענוגים המדומים שהוא נותן, לולא כח המשיכה אף אחד לא היה בוחר בדברי	36819
העולם ועוד בעבירה, וכולם היו רצים למצוה.	36820
אבל האם למצוה אין כח משיכה? הלא רמח"ל כותב, ואמנם ראוי שתהיה פנייתו רק לבורא ית', ושלא	36821
יהיה לו תכלית אחר אלא להתקרב אליו ית', עד שימשך אחריו כברזל אחרי אבן השואבת (מס"י פ"א),	36822
וכלל בידינו כי אין מליצות במס"י, וכל דבריו דברי קבלה אמיתית, הרי יש לקדושה משיכה ממש!	36823
כאן ההבדל בין מצוה ועבירה, במצוה יש תענוג של ממש, ומי שטעם טעמו נמשך אחריו כברזל אחרי	36824
מגנט, אבל כח המשיכה של הדמיון הפקיע הקב"ה ממנה, לעבירה יש משיכה חזקה מצד הדמיון, אבל	36825

תענוג של ממש אין בה, תלמידיו של אברהם איננו אוכלים העוה"ז ונוחלים העוה"ב, שנא' להנחיל אוהבי	36826
יש ואוצרותיהם אמלא, אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשים גיהנום ויורדים לבאר שחת (אבות ה').	36827
בצד הקדושה יש תענוגים של ממש ומילוי אמיתי, תענוג אמיתי ועידון גדול, בצד הטומאה אין כל אלה,	36828
והנה מי שהתחיל לטעום טעמה של קדושה, נמשך באמת אחריה כברזל אחרי מגנט, אבל לפני שטעם	36829
אותו, אין דמיון קוסם לו ואין משיכה אל הקדושה מורגשת.	36830
זהו שיווי המשקל בין היצה"ט והיצה"ר, אילו היו הכל רצין אחרי מצוה בגזירת מלך כמו שרצים אחרי	36831
יופי דמיוני, היתה מתבטלת הבחירה, כי אף אחד לא היה פונה אל עניני העולם, אם גם העבירה היתה	36832
מופקעת מכוח המשיכה, אף אחד לא היה פונה אליה והיתה מתבטלת הבחירה.	36833
והמצוה לא רק שאין הדמיון מושך אליה, אלא גם בורחת מהאדם עד שהוא צריך לרדוף אחריה, ועפעפיך	36834
יישירו לנגדך, אלו דברי תורה דכתיב בהו התעיף עיניך בו ואיננו, רש"י התעיף עיניך, אם תכפול עיניך	36835
ממנה הרי היא משתכחת ממך כהרף עין (מגילה י"ח:), רוחניות התורה היא דקות, וגשמיות העולם היא	36836
גסות, דקות בורחת מגסות.	36837
מעטה פנויה הדרך לבחירה שקולה בין טוב ורע, אם נתעלם מהרגלו של רוב העולם שמעשי אבותיו בידו,	36838
וכמעט אינו בוחר ביודעין בדרכו, איך יהיה האדם שקול במה הוא יבחר? הרע מושך, הטוב אינו מושך,	36839
והתענוג שבמצוה שהוא תענוג אמיתי עוד לא טעם מימיו, ולפי איזה שיקול הוא יבחר? הוי אומר הוא	36840
צריך להבחין בין אמת ובין שקר, מי יבחין? השכל הישר, הוא המסוגל להבחין בין אמת ושקר, ומכיר את	36841
האמת שבמצוה והשקר שבעבירה, במה דברים אמורים כשאינו משוחד, אוי ואבוי לשכל אם הדמיונות	36842
משחזים אותו.	36843
להעריך את ההנאה שבעבירה יותר מהטוב שבמצוה! על זה כותב החוה"ל דברים החוצבים להבות אש,	36844
ואם יהיה שכלך זך וחכמתך חזקה, תראה אופני טעות יצרך בראיתו ומופתו ותתברר לך האמת, ותמלט	36845
חכמתך מן הספק ומעשיך מן העירבוב, ואם תקצר דעתך מזה, יהיה פיתויו לך יותר חזק מפני שהוא בא	36846
עמך מצד החכמה, וכאשר יפתה שכלך, וכאשר יגבר עליך וימשול בך בעזר השכל, יעתיק אותך מן	36847
המדרגה ההיא שהיתה קרובה אל האמת, אל מה שאחריה שיש בה פחות אמת ויותר שקר, עד שיביאך אל	36848
מדרגה שנסתרים בה פני האמת, והוא השקר הגמור, ותהיה חכמתך לרעה לך, ושכלך סיבה לאבדך (שער	36849
יחוד המעשה פ"ה).	36850
הוי אומר הבחירה האמיתית תלויה בזכות השכל ובחזקו לבל ישוחד מדמיונות העבירה, ולבל יהיה	36851
מסופק בהכרתו, כאן הגענו לדיוטה התחונה שבמהות האדם, הדמיון ורפיון השכל מהו מקורם? המקור	36852
הוא בחטא הראשון, בשעה שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא (ע"ז כ"ב:), כאשר הנחש פיתה את חוה	36853
והיא קיבלה דבריו, זה נקרא בלשון חז"ל שהנחש בא עליה, המהרש"א מציין שם שני פירושים, הרמב"ם	36854
מבאר שהזוהמא הוא הדמיון (מו"נ ח"ב ל'), והכל בו מפרש שהנחש הטיל בה ספקות.	36855
אלו ואלו דברי אלהים חיים, שני הפירושים הם אמת, נכנס ספק בלבה של חוה בענין הציווי, וגם נתעורר	36856
הדמיון להתאוות לפרי עץ הדעת, מאז התחילו השכל והדמיון לשמש באדם בעירבוביא, והשכל אפילו אם	36857
עדיין אינו משוחד מהדמיון, עלול להתרפות ולהיות פתוח לספקות, בדרך זו הולך גם החוה"ל שכתב, ומן	36858
החזק שבשלוחיו שישתדל לספק עליך אמיתתך ולשבש מה שנתברר לך, ולערבב את נפשך במחשבות	36859
כזבים וטענות שקרים.	36860
אמנם ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן (שם ע"ז), ואפילו כאשר חזרה אחרי חטא העגל, לא חזרה	36861
באותה תקיפות כפי שהיתה לפני הר סיני, אשר על כן אין ישראל חשודים ביצרים בלתי טבעיים כמו	36862
אוה"ע כדאיתא שם בע"ז, הלא התוה"ק נמצאת עמנו, וברא הקב"ה יצה"ר ברא לו תורה תבלין, שהיא	36863
מבטלת הרהורי דמיון ומחזקת השכל לבל יתרפה, בכל זאת לא מעט גם אנחנו סובלים מהדמיון והרפיון,	36864
מעשי המצוות מקדשים את הגוף שהוא הכלי ליצה"ר, ותפילה מעוררת סיעתא דשמיא למשוך רוח קדושה	36865
ממרום עלינו, אין זה עבודה קלה, אבל ע"י עסק התורה נצליח בע"ה. (עלי שור ח"ב מ"ג).	36866
	36867
מאמר תקנט	36868
העדויות בכם היום את השמים ואת הארץ החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים למען	36869
תחיה אתה וזרעך (דברים ל' י"ט).	36870
אמרו חז"ל (שה"ר ה' ג'), פתחו לי פתח כחודו של מחט סדקית, ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם,	36871
נשאלה כל החכמים ויגידו לנו ביאור במאמר זה! היש להם יד בסוד כזה? איך באמת מבינים מהלך בזה?	36872
בפתחו של אולם הרי יש בו מכל, חכמה נבואה קדושה באין ערך, וכל זה תלוי בפתחו לי פתח כחודו של	36873
מחט סדקית! חודו של מחט סדקית הרי זה לכאורה המעט שאפשר, ופתח קטן כזה יכיל ריבוי כזה? אלא	36874

שאמנם כן הוא המציאות, סוד הוא שגילו לנו חז"ל, כי אמנם כל הפתחו של אולם הכלול בו כל היש, הנה הוא תלוי כל כולו בהפתח הקטן שבאדם!	36875
כשנתעורר דוד המע"ה לבנות הבית, ואמר אל נתן הנביא (שמואל ב' ז'), ראה נא אנכי יושב בבית ארזים וארון האלהים יושב בתוך היריעה, והיתה התשובה מאת הקב"ה בכל אשר התהלכתי בתוך בני ישראל,	36877
הדבר דברתי את אחד שבטי ישראל אשר צויתי לרעות את עמי את ישראל לאמר, למה לא בניתם לי בית ארזים, הנה אף אחד משבטי ישראל לא זכה לבנות בית, כי אף אחד לא התעורר לזה, וה' לא ידבר אם לא התעוררו, ודוד המע"ה כי התעורר מעצמו והיה עם לבו לבנות הבית, הוא אשר זכה לכל העתיד.	36880
הוא אשר השרה השכינה בבית, בזכותו ירדה האש, ובשמו הבית נקרא הבית לדוד ובשביל מה? בשביל ההתעוררות, ומה זה ההתעוררות? ודאי אין זה ענין של חכמה, כי לו היתה זאת ענין של חכמה, למה אמנם לא באו לידי רעיון זה כל הגדולים עד עכשיו? אלא שמחשבה זו כי אנכי יושב בבית ארזים וארון אלהים בתוך היריעה, זה ענין של הרגש והתעוררות עצמית, ענין שלא בא כלל ע"י חכמה, ואשר אמנם רק דוד התעלה לכך, ולא כולי עלמא זוכים להתעוררות, הרי אמנם כי הרגש פשוט כזה של אנכי יושב בתוך הארזים וארון אלהים בתוך היריעה, התעוררות קטנה ופשוטה, והנה בזה תלוי כל הגדולות, בנין הבית וכל העתיד.	36881
מצינו אצל יעקב אבינו (רש"י בראשית כ"ח), שכשעבר על בית המקדש לא עכבו שם הקב"ה, משום דאיהו לא יהיב לביה להתפלל במקום שהתפללו אבותיו, ומן השמים יעכבוהו? עד כי מטא לחרן אמר אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו? יהב דעתיה למיהדר וחזר עד בית אל וקפצה לו הארץ עי"ש, הנה כל מה שזכה אז, כל והנה ה' נצב עליו, כל העתיד הברכות וההבטחות, היה תלוי הכל בהיהיב לביה, לכאורה דבר די קטן ללא כל חכמות גדולות, הנה זה ענין של סוד ודאי, אבל מהו המהלך בזה?	36882
רואים אנו מכאן יסוד הדבר, הלא הוכחנו וגלינו סוד גדול ונורא בסוד הגוף, וכי תכלית העבודה היא כי ישתלם הגוף להיות נושא את עצמו, להיות הוא עצמו הלאקאמאטיוו לנשוא את עצמו, אבל כאן הלא רואים אנו כי לנשוא את עצמו, זה עדיין לא מספיק כלל, כי לא די מה שהגוף נושא את עצמו, אלא צריך הוא להיות נושא את כולם, צריך הוא להיות לאקאמאטיוו לנשוא כל הקרונין שבעולם, כל הפתחו של אולם אינו זו כלום בלתי תנועת הגוף, בלתי פתיחת זה הפתח הקטן, פתח חודו של מחט סדקית. גם והנה ה' נצב עליו עומד ומחכה על תנועתו של הגוף, על יהיב לביה! סוד נורא כזה הוא הגוף, כל השמים ושמי השמים לא זזים ממעמדם ללא הגוף, בבחינת תנו עוז לאלהים, כאילו כביכול אין לו כח ועוז ללא הגוף! מבהיל הדבר! וזהו באמת כל הענין הידוע, היסוד של אתערותא דלתתא, אבל עד עכשיו לא עמדנו על הדברים עד כמה הם מגיעין, כי הגוף הוא הנושא את כולם, גם את הנשמה.	36883
קיימו ברצון מה שקיבלו באונס, הנה יתכן כי אצל דור המדבר אשר נאמר עליהם בעת קבלת התורה פסקה זוהמתן (שבת קמ"ו.), הנה זה ודאי בחינת ביטול הגוף בתכלית, בחינת מצב של נשמה הקדושה, הנה בדרגא כזאת הלא אי אפשר כבר לתאר יותר שמחה וששון שהיה לו לגוף, ועם כל זה הנה מעיד לנו הבורא כי סוכ"ס לא נתבטל עדיין הגוף בכל וכל, עוד נשאר איזה חוט השערה של גוף, אשר אחרי הכל עדיין אנו קוראים כי אין זה רצון, אלא עדיין בחינת אונס הוא.	36884
כל הבקשו מלה"ש לומר לפניו שירה שהיה להם ודאי בעת ההוא, כל זה לא מצד הגוף בא, הכל בא מצד הנשמה, מצד השכל, כי על כן בחינת אונס הוא דמתקריא, אלא מה אחרת צריך להיות? כי הכל יבוא מצד הגוף עצמו, מצד התעוררות עצמו, וזהו שאמנם היה בדורו של אחשורוש, כל קבלתם היתה מצד הגוף עצמו, ודוקא זה הוא שנקרא רצון! הנה אנו למדים מכאן יסוד נורא זה, כי ענין הרצון הוא דוקא בסוד הגוף.	36885
ביאור הדברים, זה לא כבר הגדנו סוד כי ענין הבחירה וסודה זה דוקא בסוד הגוף, בכל חלקי הנפש של האדם הכל מוכרח בתכלית כמו קודם החטא, שלא היה כלל ענין של בחירה, וסוד הבחירה זה סוד הרצון, כן מבואר ברמב"ן ז"ל (בראשית ב' ט') וז"ל, והיפה בעיני כי האדם היה עושה בטבעו מה שראוי לעשות כפי התורה כאשר יעשו השמים וכל צבאם פועלי אמת ולא ישנו את תפקידם, ואין להם במעשיהם אהבה או שנאה, ופרי האילן הזה היה מוליד הרצון והחפץ שיבחרו אוכליו בדבר או בהפכו לטוב או לרע עי"ש, וזהו כל סוד ענין הבחירה, להיות בעל חפץ ורצון.	36886
וזהו סוד הענין אשר אמרו חז"ל במשלם הנפלא (דב"ר ד' ה') למלך שאמר לעבדו להכין לו תבשיל, ואמרה לו השפחה טעום תחילה, כי איך אפשר להכין תבשיל למלך בלי טעימה? כל כוונתם היתה רק להיות עושים מעשיהם הטוב בטעם וברצון! ואמנם כי זה באמת מעלה הכי גדולה, וכדברי הרמב"ן ז"ל שם שזהו מידת אלהים מצד אחד, והרי זה אמנם נורא נוראות, לראות רוממות הגוף, כי סוכ"ס מקצה	36887
36889	36890
36891	36892
36893	36894
36895	36896
36897	36898
36899	36900
36901	36902
36903	36904
36905	36906
36907	36908
36909	36910
36911	36912
36913	36914
36915	36916
36917	36918
36919	36920
36921	36922
36923	

העולם ועד קצהו, גם שרפים גם חיות הקדוש, אין למי שהוא חפץ ורצון, כלום טעם בפעולותיהם, כי אם הרבש"ע והגוף!	36924
גם קודם החטא היה זה המכוון בבריאת האדם, כי יהיה בעל בחירה, ואשר הרי כן היה באמת, כי בחר אדם ועשה מה שעשה, אלא כי מעלת בחירתו אשר היתה לו בבריאתו, היתה במידה כה ראויה והגונה, כי לא יהיה בה כל סכנה, וחטאו של אדם היה רק בזה אשר חפץ להיות יותר בוחר, להיות לו במעשיו יותר טעם, יותר רצון, אבל עכ"פ ענין הבחירה אין כי אם בסוד הגוף, הנה לומדים אנו מכאן יסוד גדול בעבודת האדם, כי היכן התחלת האדם והיכן גמרו ברצון הכל נגמר! רצון הוא התחלת האדם והוא הכל!	36926
הר"י ז"ל (שע"ת ב' י') כותב בענין קבלה, כי מעת אשר קיבל כזאת במחשבתו וגמר עליו ככה בלבבו, קנה לנפשו זכות ושכר על כל המצות והמוסרים, ואשריו כי צדק נפשו בשעה קלה, וכן אמרו רז"ל (מכילתא בא י"ב) וילכו ויעשו בני ישראל, וכי מיד עשו, אלא כיון שקיבלו עליהם לעשות מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו מיד עי"ש, מעולם לא עמדנו על עומקן של הדברים, וכפי כל דברינו הרי זה מבואר בתכלית, כי סוד הקבלה הוא סוד הרצון, ויותר מרצון אין, ברצון הכל נגמר, בבחינת כאילו עשו ממש! דוד המע"ה כי בא להתעוררות לבנות הבית, הנה תיכף עם התעוררותו כבר נגמר הכל, כבר זכה בכל, והוא אמיתת הענין בסוד הקבלה בתשובה, שהוא עיקר ענין התשובה, כי קבלה הוא סוד הרצון ודאי, כי אז נשלם באמיתת עצמו, והוא עומק סוד התשובה! (דעת תורה).	36927
	36928
	36929
	36930
	36931
	36932
	36933
	36934
	36935
	36936
	36937
	36938
	36939
מאמר תקס	36940
העדויות בכס היום את השמים ואת הארץ החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך (דברים ל' י"ט).	36941
לפי מושכל ראשון יפלא מאד, כי גדר הבחירה הוא, את אשר יבחר האדם אחד מן הדברים ע"י הסתכלות והתבוננות, כמו שמונה לפניו מעות, ובודק אותם ומבחין ומתבונן בהם, ובוחר את הטוב והיפה, ולזה דבר הבחירה נופל רק בין הדברים הדומים כמעט באיכותם, אשר יש ענין להתבונן ולהבחין בהם, למען לבחור את הטוב והיפה, אבל בדברים שאין צריך הבחנה של כלום, כמו בין זהב לאבנים, או בין כוס יין לבין סף רעל, אין זה תחת סוג בחירה כלל, וע"כ יפלא מאי ענין בחירה בין חיים למות, גם מה צ"ל ובחרת בחיים, מי גבר יהיה בידו החיים והמות ולא יבחר בחיים.	36942
כאשר נדרוש מעל ספר ה' מדברי הכתובים, והמקובל לנו מדברי חז"ל, נמצא כי הסיבה הראשית לכל התורה והעבודה היא יראת ה' ית' שמו, והיא הציר והמרכז אשר עליה תסוב כל הליכות מצעדי גבר, כל מעשיו עלילותיו ותחבולותיו, וכל דרכי הנהגתו עם אלהים ואדם, וזהו יסוד ושורש לכל התורה והמצוה, ידוע כי יש שתי בחינות ביראת ה' ית' שמו, יראת העונש, ויראת הרוממות, יראת העונש כפשוטה, שהאדם ירא מעבור את פי ה' מפני העונשים אשר לעבירות, אם לגוף ואם לנפש, ויראת הרוממות היא, שהאדם ירחק מן החטאים ולא יעשה מפני כבודו הגדול ית' ש.	36943
אמנם, אם כי תכלית יראת ה' הוא בודאי המדרגה של יראת הרוממות, אולם ידוע כי יראת ה' ראשית דעת היא יראת העונש, כי מבלעדי יראת העונש, לא יוכל לעלות כלל במעלות מדרגה העליונה של יראת הרוממות, וכ"כ אדמו"ר הגרי"ס הגה"ח זצוק"ל באגרת המוסר, שהאמונה המרחפת בנו שהאלהים שופט הוא לתת לאיש כפרי מעלליו, היא ראשית מצעדנו לעבודתו ית' שמו עי"ש.	36944
ובכן הנה מצד היות האדם עפר מן האדמה, לבו פונה לתאות החומריות, לאכול ולשתות ולשמוח, לחמוד הון ועושר, לאהוב כבוד ושררה, לעשות גובה וגאון לרום לבבו, להתענג על תענוגות בשרים, בכל מידה פחותה וכל תאוה נמבזה, ועם זה גם יצר לבו רק רע כל היום, הוא היצה"ר מיסוד הרוחני, מובן מאליו, כי האדם צריך להיות מוכן תמיד למערכות קרב עם התאוה ועם יצר הרוחני, עתה במה יעצור את רוח תאותו הסוער תמיד לכל חמודות תבל ולתענוגות בני אדם.	36945
במה יאסור את המלחמה הכבדה נגד היצר הרוחני הפנוי מכל טרדה, גם הבלי הזמן לא יטרידוהו, והוא ממלא את תעודתו וחובתו בלי עצלות ורפיון ידים, והאדם החלוש עמוס בטרדה ועבודה רבה המבלבל את דעתו ומעכר את שכלו, נרדם בחיק העצלה, מוכה בעורו ובתמהון לבב ע"י התאוות הנמבזות, איך יעמוד לנגדו בקשרי המלחמה ולא יפול שדוד לרגליו, אם לא ביראת ה' ופחד עונשו ית' שמו, אשר היא מבטח עוז ומבצר, כי היראה עוז לה בכוחה, לאסור עבותות תאותו וזדון לבו לבל תפרוץ כללה ולהשחית.	36946
אמנם יראת שמים ופחד עונשו ית' שמו מאין ימצא, כי לא תתגולל אבן קודש בראש כל חוצות, לא ימצאוה כל עוברי דרך, סוגרת ומסוגרת במנעולי ברזל, מעיני רבים נעלמה ולא ידעו את מקומה, כי תהלוכות דרכי היראה הזאת של יראת שמים ופחד עונשו ית' שמו, היא יחידה במינה, שונה ונבדלת מאשר כל מיני היראה השולטת בעולם, כמו מורא בשר ודם או משאר פגעי התבל, אשר היראה היא בטבע, ובמקום	36947
	36948
	36949
	36950
	36951
	36952
	36953
	36954
	36955
	36956
	36957
	36958
	36959
	36960
	36961
	36962
	36963
	36964
	36965
	36966
	36967
	36968
	36969
	36970
	36971
	36972

שהדעת והשכל נותן שצריך לירא ולפחד מזה, תפול על האדם אימה ופחד, ואין חכמה ועצה לנגדה	36973
להסיחה מדעתו ולהסירה מלבבו.	36974
אכן לא כאלה חלק תהלוכות דרכי היראה של יראת שמים ופחד ענשו ית' שמו, כי היראה הזאת איננה	36975
בטבע האדם, והאמונה והידיעה לא יובילו את היראה לחדור לתוך חדרי לבבו, ולא יפעלו על החושים	36976
מאומה, וכמו שיורונו דרכי הנסיון, כי הנה האדם בדעתו ושכלו יודע ומאמין, כי ה' ית' שמו צופה ומביט	36977
על כל מעשה בני אדם, ואין נסתר מנגד עיניו, וכן כי האלהים יביא במשפט לתת לאיש כדרכיו וכפרי	36978
מעלליו, אם בחושך ילך בגיא צלמות, אשר נכוננו לו שם שפטים רבים רעים ונוראים, או כי יזכה לאור	36979
באור החיים להתענג על ה' בנעימות ועדן נצח.	36980
אולם האם יתאימו בד בבד דרכי האמונה הזאת, עם הליכות מצעדי גבר, ודרכי הנהגתו עם אלהים ואדם,	36981
אולם החזון הזה הוא פליאה נעלמה וחידה סתומה, מדוע באמת אין יראת ה' ופחד עונשו תקוע בטבע בלב	36982
המאמין מבלי שום עמל ויגיעה כלל, ככל דרכי היראה מתהלוכות התבל, אשר היראה תבוא מעצמה בלב	36983
האדם, ומדוע יגרע חלק האש הנורא אשר תאכל מנפש עד בשר, מהאש היסודי של זה העולם, אשר היא	36984
רק חלק אחד מששים מיסוד האש הרוחני.	36985
כמו שבריאת האדם היא בחכמה נפלאה, הקשר הרוחני בגשמי, בנין גוויתו וצבא כוחותיה, כן הוא מחכמת	36986
פלאי הבריאה, כי כאשר בין המון כוחות אשר בתוך הגויה, נתן הבורא ית"ש בקרבו טבע היראה לירא	36987
ולפחד מכל דבר רע, כן גזרה חכמתו ית"ש לצמצם את גבול היראה, ולשלול מטבע האדם מוראו ופחד	36988
עונשו אם לגוף ואם לנפש, וכן מורא כל הדברים אשר יוכלו להיות סיבה להכריח אותו אל עבודתו ית'	36989
שמו, כמו פחד המות וכדומה, למען תהיה הבחירה חופשית בידו, ולמסור גם עצם היראה מפניו ית' שמו	36990
ביד האדם לבחירתו, שתהיה בידו וברשותו ויהיה שליט עליה כרצונו, אם לירא מפניו ית"ש ופחד עונשו	36991
או להדול.	36992
כמו אשר בחכמתו ויכולתו ית' שמו מנע מטבע האדם מוראו ופחד עונשו, כן ביכולתו ית' שמו פתח לפני	36993
האדם פתח תקוה, ושם בקרבו רוח רוחני שיוכל לשובב לו יראתו ית' שמו אם יהיה ברצונו, ולהיות עמל	36994
ולהשיגה, ובכך הבחירה חופשית בידו, כי אם ירצה להיות רפה ידים נרדם בירכתים, ישאר על טבעו נעור	36995
וריק מיראת ה' ית' שמו, וילך חשכים ואין נוגה לו בדרכי התורה והמצוה, אכן אם ירצה לבקש יראת ה'	36996
חכמה ומוסר ולהיות עמל לחפשה כמטמונים, אז ימצאנה ויהיה פחד ה' ית' שמו ומשפטיו לנגד עיניו	36997
תמיד, לקיים כל התורה והמצוה.	36998
ומעתה שעצם היראה היא מסורה לבחירת האדם, יגדל וירבה שכר האדם בשמים, א) פרי עמל היראה, כי	36999
כאשר איננה בטבע האדם, וצריך להיות עמל הרבה לבקש אותה ולהשיגה, וידוע כמה תכבד העבודה	37000
הזאת ואין קץ לעמלו, כמו כן אין קץ לשכרו. ב) מצד הבחירה, כי אף אם כל התורה והמצוה הוא רק פרי	37001
היראה, אכן הלא גם עצם היראה היא פרי בחירתו, בחירה גמורה חופשית מדעת ורצון האדם, ומעתה גם	37002
כל התורה והמצוה אשר יעשה האדם, אף כי מסובבים המה בהכרח מכוח היראה, בכ"ז המה נחשבים על	37003
גורל הבחירה, פרי בחירתו ביראת ה' ית' שמו.	37004
וזה מה שהכתוב מגלה לנו הסוד הכמוס הזה מפלאי הבריאה בדרכי היראה. א) כי האדם מטבעו יהיה	37005
מושלל מיראת ה' ית' שמו, ב') כי בכ"ז בכוח האדם לשובב לו יראתו ית' שמו, ע"י חפצו ורצונו להיות	37006
עמל לבקש אותה, אף כי שניהם המה נגד דרכי השכל כנ"ל, הוא מה שאמר הכתוב החיים והמות נתתי	37007
לפניך, כי ידוע מה שאמרו חז"ל, אין נתינה פחות משה פרוטה, כי דבר שאין לו חשיבות לא יתואר בגדר	37008
נתינה, ומכל שכן דבר שאין לזה שום שיווי כלל, ומה גם אם עוד כל איש ירא לנגוע בזה, לא יתייחס ע"ז	37009
שם נתינה, כי מי יקבל אותו? ובאין מקבל אין נתינה.	37010
ולזה אם היה יראת ה' בטבע האדם לירא מפחד עונשו ולסור מני אורח המות, לא היה ענין לומר החיים	37011
והמות נתתי לפניך, כי רק את החיים יאהב האדם ויקבל, והוא דרך התורה והמצוה, אכן כאשר גזרה	37012
חכמתו ית' שמו לשלול מטבע האדם מוראו, אימת משפטו ופחד עונשו, גם מורא המות לא יחרידהו, וע"כ	37013
יאמר הכתוב, החיים והמות נתתי לפניך, כי את שניהם הנני נותן, המות יהיה נתינה חשובה כמו החיים, כי	37014
גם את החמדה והתאוה יאהב האדם, אף כי אחריתה דרכי מות וצעדי שאול יתמוכו.	37015
אכן לבל יאמר האדם נואש, אם כך גזרה חכמתו ית' שמו לשלול מטבע האדם מוראו, והחיים והמות הם	37016
שויים בעיני האדם, ואם הוא אוהב דרך המות, איך ישנאנה, ולזה אמר הכתוב ובחרת בחיים, כי אהבת	37017
החיים בידך הוא, כי הקב"ה פתח לפני האדם פתח תקוה להשיג יראתו ית"ש, עם אהבת חיים ושנאת המות	37018
בדרך משפט הבחירה, היינו כאשר ירצה לבחור בטוב, להסתכל ולהתבונן ולהבחין, בין אושר של גורל	37019
חיי עוה"ז, גורל המות עם השפטים הנוראים, ובין חיי עד עם עדן ויקר נצח, אז תבין יראת ה' ותבחור	37020
בחיים.	37021

על פי הדברים האלה יאירו לנו דברי חז"ל בספרי וז"ל, לפי שנאמר החיים והמות נתתי לפניך, שמא	37022
יאמרו ישראל, הואיל ונתן המקום לפנינו שני דרכים, דרך החיים ודרך המות, נלך באיזה מהן שנרצה,	37023
תלמוד לומר ובחרת בחיים עכ"ל, המאמר הזה מפליא לב איך יעלה על הדעת שיהיה רשות לאדם לילך	37024
באיזה דרך שירצה, איה כל התורה שקיבלו מהר סיני, גם איך נמשך הטענה הזאת ממה שנתן המקום	37025
לפניהם שני דרכים.	37026
אולם הם הדברים, כי אחרי אשר דרך התורה והמצוה, היא המסילה העולה אל טוב החיים, ודרך הרע של	37027
בית עון היא נתיבה אל מות, א"כ היה הדעת נותן שיהיה כן בטבע האדם לאהוב את החיים ולירא מפני	37028
המות, ואז היה כל איש מפלס מעגלותיו בדרך התורה והמצוה נתיב החיים, אולם כאשר הקב"ה מנע זאת	37029
מטבע האדם, כי גם דרך המות יערב ויבוסס לו, א"כ מה בידו לעשות.	37030
הוא המאמר, שמא יאמרו ישראל כי גם דרך המות הוא נתיבה חשובה אצל האדם, וגם זה יאהב ויקבל	37031
ברצון, א"כ אם ירצה האדם לילך בדרך המות מה כוחו לכבוש רצונו ולהטותו בדרך החיים? ע"ז אמר	37032
ת"ל ובחרת בחיים, כי בכ"ז אהבת החיים ושנאת המות הוא בידך, כי אם תבחור כמשפט הבחירה, להיות	37033
עמל להתבונן ולהבחין בין דרך החיים לדרך המות, אז בין תבין מה בין גורל החיים לגורל המות ותבחור	37034
בחיים. (שערי אור).	37035
	37036
מאמר תקסא	37037
העדויות בכך היום את השמים ואת הארץ החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים למען	37038
תחיה אתה וזרעך (דברים ל' י"ט).	37039
כמו שהחומר לא יוכל לחיות בלי מזון הנדרש לגוף, כן רוח האדם לא יוכל לחיות בלי מזון הנדרש לחי	37040
הרוח, הן בקיום התורה בכלל, והן בתיקון המידות על כל פרט ופרט, ומזון הנפש מה היא? ההשתדלות	37041
והעמל, שכל שאלות החיים יהיו נפתרים רק ע"פ רוח התורה ותיקון המידות, באמצעות שכלו הניצל מכל	37042
פגע ונגיעה עצמית כלל וכלל.	37043
אם האדם משתדל בכל יכולתו לקיים את התורה בתיקון מידותיו, אז נקרא אדם חי, והחיים האלה לא נוכל	37044
לגשם בתמונת מה, כי ההתגשמות מגביל את החיים, והחיים הוא בלתי מוגבל ומוקף במצב אחד, אלא כלל	37045
הדבר שכל מקרה ופגע לא יעציב אותו, כי רוחו למעלה מן המקרים והמצבים, הוא מושל על המצב ואין	37046
המצב מושל עליו.	37047
ועוד שנית, כאשר יבחר לעמול בכל יכולתו על קיום התורה ותיקון המידות, אז יתנו לו ג"כ אהבה ויראה	37048
פנימית, אשר לא יתרוצצו בו הכוחות נגד הכרתו כלל, אלא יכיר הכרה בהירה כמו במתן תורה, שהיו	37049
רואים את הנשמע ושומעים את הנראה, שלא היה שום מסך מבדיל ולא שום חציצה לראייתם, ולא היה	37050
חסר אצלם כל האמצעים של דרך ההכרה, כי לפעמים אם ישמע אדם דבר אבל לא ראה אותו, חסר לו	37051
בשלמות ההשגה, ולפעמים כי יראה אדם אוצר, אבל לא שמע עליו מעולם כי הוא דבר חשוב, חסר לו ג"כ	37052
ההכרה, ובעת מתן תורה השיגו ההכרה בשלמות, הראייה והשמיעה.	37053
ולפני שיגיע אדם למדרגה זו, מהות הכרתו היא רק הכרה שכלית, אבל החושים נוטים לחמדת הטבע	37054
וטעמיו, ולכן נולד ביניהם מלחמה חזקה, אשר כל אחד מהם רוצה כולו, ולוחם בעקשנות מבלי לוותר	37055
אפילו כחוט השערה, וגורל השכל גרוע יותר, מפני שהרצון רוצה לשלול ממנו לגמרי בלי שום שיוור כלל,	37056
ועוד שצריך לצאת למלחמה לא רק עם רצונו, אלא גם עם העולם, כי דמיונו מפחידו שכל העולם עומד לו	37057
על דרכו ומפריע לו, וכה ינצו שניהם וכל אחד משתוקק להתגבר על חבירו ולנצחו, עד שנותנים לו מן	37058
השמים אהבה ויראה פנימית.	37059
והאדם הלוחם עם יצרו ומושל עליו, הוא הנקרא בתורה בוחר בחיים, כי זה נקרא בחירה בעת שיש	37060
האפשרות והמשיכה לשני הצדדין, שהטבע תמשוך אליה והשכל ימשוך אליו, כמ"ש ובחרת בחיים, אם זה	37061
חיים וזה מות למה צריך לבחור? אלא מחמת שהטבע וההרגלים מושכין להיפך, לכן צריך להתחזק	37062
בבחירתו, כי הגם שחסר לו ההכרה החושית כמו במתן תורה, שעמדו אז במדרגת התפשטות הגשמיות,	37063
אבל הכרה שכלית יש לו, וכתב הרמב"ם כל אדם ראוי להיות צדיק כמשה או רשע כירבעם, ביאור הדבר,	37064
כי אמנם שחסר לו הפנימיות של משה רבינו, אבל אל תכונת ואופן העשיה היינו חיצוניות המעשה, יכול	37065
להגיע ולקיים.	37066
בכל מעשה הן בסור מרע והן בעשה טוב, יש לה תכונה חיצונית לקיים את התורה בלי שום נגיעה כלל,	37067
אפילו אם איננו מופשט מן הנגיעה שלא תפעל עליו, המדרגה הזאת חסרה לו שתהיה פנימיותו מתוקנת עד	37068
אשר לא תתעורר בו נטיה לרע, אלא הוא מרגיש הנגיעה, אבל כובשה ומנצחה ואינו מניחה לצאת לאור,	37069
זה נקרא חיצוניות המעשה, ופנימיות המעשה הוא שלא יהיה צריך להפקיר נגיעתו, כי אינו מתעורר בו	37070
שום נטיה דקה מן הדקה לרע, וזו היא בידי שמים.	37071

אבל הרשות נתונה לכל אדם להלחם עם טבעו ונגיעותיו, שיוכל לעצור בעד רוחו, שלא להוציא לאור שום דבר, אשר גם משה רבינו לא הוציא אותו לאור, אלא במשה רבינו הגיע זה בהתפשטותו מהנגיעה, והוא יכול להגיע לזה בהפקרת הנגיעה, במשה רבינו היה מתוקן גם הכוח של הרע, והוא יכול להגיע לתקן הבפועל, ואם ישתדל מה שמוטל עליו שיהיה הבפועל על תכונה עליונה, אז יתנו לו מן השמים עזר לתקן גם הכוח אשר לא יתהפך בו כלל, אלא יגיע להיות שלם עם תורתו לגמרי.	37072 37073 37074 37075 37076
ובאמת אם האדם לא ישיג עזר ה', לא יוכל בכוחות עצמו לעמוד על זה, ולכן אמר הנביא שובו אלי דהיינו לתת שלכם, השתדלו בכל יכולתכם שיהיו הבפועל מתוקן מכל הצדדים, ואשובה אליכם לתת מה שעלי, היינו תיקון הכוח הפנימיות, כי הבא ליטהר מסייעין לו, ואמרתם במה נשוב, כי באמת אם לא ישימו לב לחסרונם אז אין שום תחבולה להם איך לתקנם, כי מתרחקים המה מהבחירה, ואין להם שום דאגה מהחסרון.	37077 37078 37079 37080 37081
רק אם אמרתם במה נשוב? אם מצדכם אתם נכונים ליתן את שלכם, ורק אתם מבקשים את העזר ה', אז אני אומר לכם, ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלהים לאשר לא עבדו, העיקר להכיר את בין צדיק לרשע, כל אחד מכיר פעולת הצדיק וטובו, וכולם מכירים את הרשע כי רע ומר דרכו, אבל היסוד הוא להכיר את מדרגות ביניים של הצדיק, מדרגות ביניים של הרשע, כי אם לא יכיר זאת לא יועיל כלום. כי אם יראה את הצדיק, ויראה את הרשע, להתלמד מהם להיות רודף אחר האמת ולברוח מן השקר, על הצדיק יגיד כי לכן הוא צדיק, מפני שלא היו לו מידותיו המגונות והקשות, ועל הרשע יגיד, כי גם אם לא אעבוד על תיקון המידות לא אהיה כמוהו, אבל אם יראה מדרגות הביניים שלהם, היינו האמצעים שעל ידם הגיע הצדיק לצדקו, כי לא נולד כן, ולא שלא טעם טעם עברה, אלא בודאי השתדל באמצעים לעלות על ידם ולשוב אל ה', והרשע לא נולד כך, ולא שלא טעם טעם מצוה, אלא האמצעים הורידו אותו מעט מעט מטה מטה.	37082 37083 37084 37085 37086 37087 37088 37089 37090 37091
ורק אז יוכח מה לרחק ומה לקרב, רק אז ירגיש הסכנה הגדולה הכרוכה בכל חוט השערה, שעם חוט השערה יתכן להיות צדיק, ועם חוט השערה יתכן להיות רשע, כי אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד, שניהם שנו המאה פעמים, אבל בהאחד התפרדו, ולכאורה אם שנה את המאה פעמים ולא שנה גם האחד, מדוע קוראים לו לא עבדו? אלא שזה הוא טבע הדבר, כיון ששיר את האחד מסתמא יש בו דבר המעכבתו לקיים גם האחד, והמפריע הזה אשר פעל עליו בל ילך מעלה, הוא בעצמו יפעל עליו לילך מטה מטה.	37092 37093 37094 37095 37096 37097
ובחוט השערה תלויה כל התורה, וכל חוט השערה יש לה כוח להרוס כל הלשמה, ובלי הלשמה לא יתכן חיי הרוח, וע"ז נאמר רשעים בחייהם קרוים מתים (ברכות י"ח). כי אדם בלי רוח הוא מת ממש, וזה כל מדרגת הביניים של הצדיק, להשגיה על כל חוט השערה ולדקדק בה, שלא יניח שום מקום ליצר במעשיו אפילו כחוט השערה, ויעשה כל מעשה רק לשם שמים.	37098 37099 37100 37101
והרשע שלא חס על הלשמה שלו, יהיה בעיניו הדקדוק בדרכי היצר לדבר מיותר, ומניח עצמו ביד ההרגל ולא יחוש לחוט השערה ולחיי הרוח, ולכן בבוא אליו הנסיון מתחיל לעשות פשרות עם התורה ומקיל לעצמו, עד שנעשה נבל בצורת קיום התורה, ואף ששניהם מקיימים את התורה ובוחרים בדרכיהם, אבל שונה הרבה זה מזה, כי התורה גילתה שיש בה מקום לטעות, ולכן אמרה ובחרת בחיים ולא כתיב ובחרת חיים, אלא בחיים כלומר אתה צריך לבחור החיים בחיים ולא תבחור החיים במות, כי על פי רוב בוחר החיים במות, כי מרגיש במות טעם חיים. (מדרגת האדם מא' תקון המידות פ"ה).	37102 37103 37104 37105 37106 37107 37108 37109
מאמר תקסב	37110
העדויות בכם היום את השמים ואת הארץ החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך (דברים ל' י"ט).	37111 37112
אין עצמיות באדם, לא בצד הטוב ואף לא בצד הרע, המסתכל עם קצת ישוב הדעת למהלך עניניו יווכח, איך הוא חסר עצמיות, זורקים אותו ככדור בסערת הרוחות, והרשעים כים נגרש השקט לא יוכל (ישעיה נ"ז), והיינו שאמרו חז"ל (ב"ב ע"ח:) על כן יאמרו המושלים בואו חשבון אלו המושלים ביצרם, רק את המושלים ביצרם יכולים לשאול, כי כשיודעים שהאדם מחוסר עצמיות, מבינים היטב כי גם דבר קטן אי אפשר לשאול אלא אך ורק מהמושלים ביצרם, ממי שאינו מושל ביצרו אי אפשר לשמוע דבר אמת.	37113 37114 37115 37116 37117
כאשר נחה סערת היצרים באדם לרגע קט, נדמה לו כי יש לו איזו עצמיות, והנה נעלם ממנו כי גם כאן עדיין אינו הוא בעצמו כלל, ורק הרוח המנשבת בקרבו היא נוחה, בסערה גדולה כולם מכירים וכולם רואים איך הכל מתנועע, ומאיזה צד הרוח מנשבת, כשהמים שקטים מאד צריך כבר להסתכל דרך משקפת חזקה להבחין, איך הרוח בכל זאת מניעה את המים.	37118 37119 37120 37121

אין לנו ציור מחוזק הרוח גם הרגילה, ואיזה בנינים מוצקים היא מסוגלת לשבר, הנטיה הקטנה ביותר	37122
באדם איזה כוח לה, ואיך היא מוציאתו מעצמו! ויתנהג אדם אפילו בצומות וסיגופים למנוע את הכריסא	37123
מלא זינא בישא, וישמור את עיניו כרב ששת ורב יוסף, הרי כבר שכך בזה רוחות סערה בקרב! ועדיין	37124
אינו בטוח כלל כי הוא עצמו, וגם אז עודו נתון לרוחות!	37125
ומה לנו עוד? חז"ל הקדושים אמרו על עצמם פסילנא לך לדינא גם בשביל דברים מאד קטנים (כתובות	37126
ק"ה:), ולא עסקו בזה במילי דחסידותא, אלא פסילנא לך ממש! הם הרגישו כי דין אמת כבר לא יעלה	37127
בידם לפסוק! והדברים נוראים, ומי זה איפוא שיוכל לשער את עובי הקורות שהיו אצל חז"ל הקדושים,	37128
השכל התקיף של חז"ל הלא קיר מוצק היה, והיכן שמענו מסערות שיכולות לשבר קירות כאלה! ועוד	37129
איזו נגיעה היתה שם? מספר של בצלים! היאומן כי איזו מידה קטנטנה של בצלים תוכל להזיז חז"ל	37130
הקדושים ממקומם? להוציאם מעצמם ולקחת שכלם, יעור עיני חכמים.	37131
ומעתה אם כן בחז"ל הקדושים, מי כבר הבעל חשבון לחשוב, בשכל שאינו כביר כזה של חז"ל, ועוד	37132
בנגיעה קצת יותר גדולה, הרי ודאי ודאי שאין כאן אדם בעצמותו שאפשר לסמוך עליו, כל מצב האדם	37133
הוא תלוי באויר, והרוחות מגרשות אותו כמו כדור באויר, והוא הולך באותו כיוון שהנטיה דוחפתו,	37134
וידיעה זו נעלמה מכל אדם, רק תורה הקדושה, השי"ת בורא הנפש, הוא גילה לעם ישראל סוד גדול זה,	37135
אשר חכמי העולם אינם יודעים מזה מאומה.	37136
הרמב"ם ז"ל מתבטא על אריסטו שהוא השיג מה שהשכל האנושי יכול להכיר ולהשיג, ובכל זאת אילו	37137
ידע אריסטו מסוד זה לא היה כ"כ תקיף בדעותיו, כי כבר היה היטב חושד את עצמו, כי מי יודע מה הוא	37138
מדבר, ומי הוא המדבר בקרב! הרי ראינו כמה פחדו גם חז"ל מנגיעות, ונגיעות שהם פחדו מהן ודאי	37139
עדיין היו רק נגיעות של בדרך הטבע, ומספיקה דרך הטבע, לדעת ממנה איזו סערה שלא כדרך הטבע הוא	37140
הטבע לבד, ומה כבר אם הסערה היא שלא כדרך הטבע? מהסערות של והרשעים כים נגרש, איזו סערות	37141
משתוללות הינן אז באדם, איום ונורא!	37142
אחרי הצעת הדברים האלה נשאלת אמנם שאלה גדולה, היכן הוא אמנם האדם לבדו? היכן הוא עצמותו?	37143
הנה צריכים אמנם לדעת כי העצמיות נמצאת באמת רק בבחירה, בדרגא שהאדם בוחר שם הוא עצמו,	37144
ואחרי שכבר בחר כבר אינו לבדו, כבר נושאים אותו! וכשנושאים אותו שם ישנן רוחות כדרך הטבע,	37145
ורוחות שלא כדרך הטבע, אבל איננו עוד לעצמו, כי הרבה המובילים אותו.	37146
לו היה מכיר האדם זאת, היה מבין היטב את הצופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ה' לא יעזבנו בידו, בלי	37147
סיעתא דשמיא, ובלי זכות אבות מרובה, לא היה האדם מצליח בשום אופן, די לאדם מה שאנחנו ואבותינו	37148
חטאנו, צרור היצרים שקיבל בירושה עוד קודם שיצא לאויר העולם, הלא ידוע לנו מה שחז"ל מספרים	37149
על תחילתו של אחר, כי ראשיתו הלא טובה היתה נעוצה במחשבה של אבויה אביו, (הגיגה ט"ז, בתוס'),	37150
וזה מבהיל.	37151
והנה כל דברינו מפורשים בר"י (אבות פ"ד מ"ב), בן עזאי אומר הוי רץ למצוה קלה כבחמורה ובורח מן	37152
העבירה, כבר אמרו טעם בזה הדבר בפרק שני, שאין אתה יודע שכרן של מצות, ועתה בן עזאי הוסיף	37153
טעם אחר ואמר, הוי רץ למצוה קלה ובורח מן העבירה, שמצוה גוררת מצוה מכוח הטבע, מפני שכבר	37154
הורגל טבעו למלאכת המצוה, והעבירה גוררת עבירה גם זה מן הטבע, כי טבעו מורגל לעשות כל תועבת	37155
ה' אשר שנא.	37156
מגלה הר"י בזה סוד גדול, כל מה שדורשים מהאדם הוא רק הוי רץ, וברגע שהוא רץ אינו עוד לבדו,	37157
מצוה גוררת מצוה נושאים אותו ומובילים אותו! וכן בצד השני כמו כן אין לו להיות אלא בורח מן	37158
העבירה, לא יותר, וממילא מובן כבר דאין הבדל לאיזו מצוה הוא רץ, כי העיקר הוא רק הבחירה לבדה,	37159
היינו רץ ובורח!	37160
מהי סו"ס עבודת האדם? הרי אין לאדם עסק אחר ואין עצה, באשר סוד הדבר הוא כי אין האדם לבדו	37161
ולעצמו, העבודה היא אך ורק להיות בוחר! ושומע תוכחת קונה לב (משלי ט"ו), אין פירוש שומע שהוא	37162
מבין, כי אפילו בהבנה גופא אינו כבר לעצמו! הכוונה היא שיהיה שומע עוד לפני שהוא מבין, כלומר	37163
שיעשה הסכמה בלבו לשמוע ולקבל מה שיגידו לו! (דעת תורה).	37164
	37165
מאמר תקסג	37166
העדותי בכב היום את השמים ואת הארץ החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים למען	37167
תחיה אתה וזרעך (דברים ל' י"ט).	37168
מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו, כי כתיב ההוא במתרעם על מידותיו, והכי קאמר מה יתרעם על מידותיו	37169
וכי גבר על חטאיו? דיו חיים שנתתי לו! רש"י על מידותיו, על קורותיו הקורות אותו, מה יתאונן אדם חי,	37170

למה יתאונן אדם על הקורות הבאות עליו אחר כל החסד שאני עושה עמו, שנתתי לו חיים ולא הבאתי עליו מיתה! וכי גבר על חטאיו הוא, שלא חטא לו ובצדקתו הוא חי בתמיה (קדושין פ').	37171
ביקרתי פעם ת"ח גדול זקן מופלג, הוא לא ראה עוד ושמע רק בקושי, רגליו לא פעלו, ובעל יסורים היה מרוב אבריו הפנימיים, אבל ראשו היה צלול ודיבורו ברור, שאלתיו לשלומו והרגשתו, והוא ענה כדאיים כל יסורים שבעולם רק כדי לחיות! הדבר הנפלא ביותר בכל העולם כולו הם החיים עצמם! וכן הוא, עצם החיים הוא תענוג, התבונן נא בפרפר היושב על פרח ובתולעת הזוחלת בדרכה, בחתול המשתרע בשמש ובכבש הרועה בדשא, כולם מתענגים על חייהם, התינוק שלמד ללכת וריץ בחדרו מקיר אל קיר הלא הוא כולו תענוג! מי יפענח לנו את סוד החיים, איזה חומר הוא נושא החיים, וכיצד מתהווים החיים, לעולם לא נדע, כמוס הוא לבוראו.	37172
מרן ציס"ע הרי"ל נ"ע דיבר פעם על כגון זה ואמר, האדם הוא כמו תמונה ללא רוח חיים, ברגע שהוא מניע אבר זהו הבורא שעשה זאת, כל תנועה סוד! אין אדם עושה מאומה מעצמו! הרי התנועה היא גילוי נוסף ומדרגה נוספת בסוד החיים, ואם כך מהי מחשבה, דעת רגש? ואין אלו הוספות על סוד החיים אלא החיים עצמם, לשבלול ולזכוב יש רק הניצוץ הקטנטן של חיות, לסוס ולנשר יש מדרגה יותר גבוהה של חיים, והאדם החי מכולם, שכל כוחותיו ותכונותיו הם מקשה אחת של חיות.	37173
על כולם הבחירה, אין אנחנו כבולים ביד יצרנו כמו בעלי החיים, ונוכל לבחור דרכנו בחיים ואופן הנהגתנו בהם, זהו סוד ותכונת החיים שלנו, ושוב אין זו הוספה על חיינו, אלא החיים עצמם שלנו כוללים את בחירתנו, אך מעתה אשאלך מהו זה אשר ציותה התורה ובחרת בחיים? הלא אין צורך לבחור בהם, כי הרי אנו חיים! הוי אומר כי כאן טמונה מדרגה נוספת של חיים שאיננה טבעית אלא צריכים לבחור בה.	37174
העידותי בכם היום את השמים ואת הארץ, החיים והמות נתתי לפניך, הברכה והקללה ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך, לאהבה את ה' אלהיך לשמוע בקולו ולדבקה בו כי הוא חייד ואורך ימך לשבת על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם, הרי החי בעוה"ז צריך עוד לבחור בחיים, והוא שיעלה למדרגה יותר גבוהה של חיים, קיום מצוותיו והדבקות בו, כל אשר יתקרב יותר אל הקב"ה יותר הוא חי, והעומק בדרגת חיים זו הוא, כי הוא חייד בעוה"ז, ואורך ימך בעוה"ב.	37175
זהו ענין כל התורה כולה, להרים את הכלל ישראל ואת כל יחיד ממנו למדרגת חיים זו, רוח חיים יש בכל מצוה ובכל מלה בתורה, כי לא דבר ריק הוא מכם כי הוא חייכם (סוף האזינו), אין דבר ריק בתורה, ריק בלי חיות, גויים אינם מסוגלים להבין דבר אחד מהתורה, כי הם מתרגמים את הכל לשפת החיים הטבעיים, ובוזה הוא מאבד את משמעותו, רק הרוצה והמסוגל להתרומם לדרגת החיים של התורה מסוגל להבין אותה.	37176
וכיצד חי יהודי התורה את החיים הטבעיים הפשוטים? ראשית גם עניני החיים הטבעיים מתרוממים למדרגה של חי תורה, וזה כוחה וזוהי סגולתה של תורה שהיא אינה יוצרת רשות אחרת בצד החיים הפשוטים, אלא היא מרוממת את החיים הטבעיים עצמם, ושנית דבר גדול יש בחיים הפשוטים, כי מי אשר יחובר אל כל החיים יש בטחון, כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת.	37177
רש"י, כי בעודו בחיים אפילו הוא רשע ונתחבר לרשעים, כמ"ש אל כל החיים אפילו לרשעים, יש בטחון שמא ישוב לפני מותו, כלב חי ואריה המת ושניהם רשעים, טוב היה לנבוזרדאן שהיה עבד רשע ונתגייר, שלא הקדימתו מיתה מנבוכדנצר רבו שנקרא אריה, ומת ברשעו בגיהנם ועבדו בגן עדן (קהלת ט'). כל עוד שאדם חי יוכל להגיע לחיי אמת, אם ע"י תורה אם ע"י תשובה, הן דבר גדול הם החיים הטבעיים! (עלי שור ח"ב).	37178
	37179
מאמר תקסד	37180
העדותי בכם היום את השמים ואת הארץ החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך (דברים ל' י"ט).	37181
כבר עמדנו על כך שעיקר מעלתו של האדם הוא כוח הבחירה שבו, ובאמת כל עצם ברייתו של האדם הוא כוח הבחירה, ולולא זה איננו כלל בבחינת אדם, כפי שאנו רואים את מציאות האדם, הוא מורכב מחלק שכלי ומחלק בהמי, ההבדל בין שני החלקים רב מאד והם ניגודים זה לזה, החלק הבהמי אין לפניו אלא תאוותו והנאותו הרגעית ללא כל מחשבה והבחנה, כדוגמת הבהמה שאינה רואה אלא את אבוסה אשר לפני עיניה, ואוכלת ממנו כאוות נפשה.	37182
ואילו החלק השכלי חושב מחשבות, בוהן כל דבר בחשבון ובדעת, ויודע להשכיל בחכמה ובתבונה, והנה הבורא ית' הרכיב בחכמתו את שני הכוחות הניגודים האלה לגוף אחד, ויצר מהם את מציאות האדם, כוח שכלי וכוח בהמי כאחד, יש חושבים שתעודתו של האדם להשתמש בכוח הבחירה שחונן בו, כדי להכניע את הכוח הבהמי תחת הכוח השכלי, וייהפך לכוח שכלי בלבד.	37183
	37184
	37185
	37186
	37187
	37188
	37189
	37190
	37191
	37192
	37193
	37194
	37195
	37196
	37197
	37198
	37199
	37200
	37201
	37202
	37203
	37204
	37205
	37206
	37207
	37208
	37209
	37210
	37211
	37212
	37213
	37214
	37215
	37216
	37217
	37218
	37219
	37220

ברם לא כן הדבר, אם האדם יתהווה לכוח שכלי, הוא חדל להיות אדם והוא נהפך לשכל נבדל, ואין זו	37221
כוונתו של הבורא ית' ביצירתו של האדם, כשברא הקב"ה את האדם הצביע עליו לפני המלאכים, ואמר	37222
להם ראו בריה שבראתי (בר"ר י"ב), חכמתו מרובה משלכם, הרי שהאדם עולה על מדרגת המלאכים	37223
שהם שכלים נבדלים, ויש לו תעודה יותר נשגבה ועליונה משלהם, אלא תעודתו היא שעם היותו מציאות	37224
מורכבת מחלק שכלי ומחלק בהמי, יתעלה למדרגות רוחניות עילאיות, ומציאות זו כמו שהיא בכל הוויתה	37225
תתנהג בדרכי החכמה והדעת העליונה.	37226
ותפקיד זה קשה מאד ודורש מאמצים רבים וממושכים, משל לאדם הרוכב על חמור שהוא מוכרח להחזיק	37227
כל הזמן את הרסן בידו, כדי לעצור בו שלא יפיל אותו לבורות ולפחתים, ולהנהיג אותו למקום שהוא	37228
רוצה, כן על האדם לא להרפות לרגע מהחלק הבהמי שבו ולהנהיגו בדרכי השכל, ולא עוד אלא שכאן	37229
דרושים מאמצים הרבה יותר גדולים מרוכב על חמור, כי הרי החלק הבהמי אינו נפרד מן האדם, אלא הוא	37230
טבוע בעצמיותו בכל אבר ואבר שלו, ועליו להחזיר את שכלו בכל חלקי גופו, כמו בראש כן גם בידים	37231
וכמו בלב כן גם ברגלים, ובכל קטע וקטע שבו, לקשר את כולם במחשבותיו ולכוון אותם לפי דרכי	37232
החכמה והדעת העליונה.	37233
וזוהי כוונת הכתוב ויצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי לנפש חיה	37234
(בראשית ב'), יצירת האדם הורכבה מהעפר ומנשמת החיים ביחד, חלק העפר וחלק הנשמה אינם כוחות	37235
נפרדים באדם, אלא שניהם התלכדו לחטיבה אחת, וע"י מזיגת שניהם היו לנפש חיה, מציאות נפש החיה	37236
לא נתהוותה אלא ע"י ההרכבה המשותפת של נשמת החיים והעפר מן האדמה, נשמת החיים פעלה בחלק	37237
העפר וחלק העפר פעלה בנשמת החיים, ומשניהם נוצרה המציאות העליונה של האדם.	37238
ומשום כך כששאל הקב"ה את האדם ואתה מה שמך? א"ל אני ראוי להיקרא אדם שנבראתי מן האדמה	37239
(בר"ר י"ז), כלומר שחלק האדמה שבו שנתמזג עם נשמת החיים, הוא המהווה את מציאותו בתור אדם,	37240
ולכאורה למה לא הזכיר אדם גם את חלק הנשמה שנברא ממנו, אלא שעיקר מציאותו הוא דוקא מצירוף	37241
חלק האדמה אל נשמתו שנופחה לו מעל, צירוף חלק הבהמי עם החלק השכלי.	37242
הכתוב אומר אדם ובהמה תושיע ה', ואר"י אמר רב, אלו בני אדם שערומים בדעת ומשימים עצמם	37243
כבהמה (חולין ה'), ולפי מה שדיברנו זוהי כוונת הדברים, שאע"פ שבני האדם הם גדולים בדעת כאדם	37244
הראשון (רש"י שם), עיקר גדולתם בזה שהם מצרפים לחלק הדעה שלהם את החלק הבהמי, וכאן טבוע	37245
כוח בחירתם, שעליהם למזג את שני החלקים הניגודיים האלה, ולהוות מהם מציאות עליונה של אדם.	37246
ובזה עולה האדם על המלאכים וחכמתו מרובה משלהם, שהם אינם אלא שכלים נבדלים בלבד, וממילא	37247
אין להם כוח בחירה, ואילו האדם הודות למזיגה שבו הוא דומה ליחידו של עולם, כמ"ש הן האדם היה	37248
כאחד ממנו (בראשית ג'), כלומר הרי הוא יחיד בתחתונים כמו שאני יחיד בעליונים (רש"י שם), ומשום	37249
מזיגה זו שבאדם טעו בו מלאכי השרת וביקשו לומר לפניו קדוש (ב"ר ח' ט'), כי אין לומר שלא יכלו	37250
להשיג את החלק השכלי שבו, כי הרי גם הם שכלים נבדלים, אלא לאחר שראו את הרכבו מחלק העפר,	37251
וחלק הנשמה המהוה מציאות של כוח בחירה, שאינו אלא כוח אלהי, ראו בו יצור למעלה מהשגתם	37252
וביקשו לומר לפניו קדוש.	37253
והדברים האלה מפורשים בדברי חז"ל, א"ל אנטונינוס לרבי גוף ונשמה יכולים לפטור עצמן מן הדין,	37254
כיצד? גוף אומר נשמה חטאה, שמיום שפירשה ממני הריני מוטל כאבן דומם בקבר, ונשמה אומרת גוף	37255
חטא, שמיום שפירשתי ממנו הריני פורחת באויר כציפור, א"ל אמשול לך משל למה הדבר דומה, למלך	37256
בשר ודם שהיה לו פרדס נאה והיו בו בכורות נאות, והושיב בו שני שומרים אחד חיגר ואחד סומא, א"ל	37257
חיגר לסומא בכורות נאות אני רואה בפרדס, בוא והרכיבני ונביאם לאכלם, רכב חיגר על גבי סומא	37258
והביאום ואכלום.	37259
לימים בא בעל הפרדס, אמר להם בכורות נאות היכן הן? א"ל חיגר כלום יש לי רגלים להלוך בהן, א"ל	37260
סומא כלום יש לי עינים לראות, מה עשה? הרכיב חיגר על גבי סומא ודן אותם כאחד, אף הקב"ה מביא	37261
נשמה וזורקה בגוף ודן אותם כאחד, שנא' יקרא אל השמים מעל זו נשמה, ואל הארץ לדון עמו זה הגוף	37262
(סנהדרין צ"א), הרי מכאן כי מציאות כוח הבחירה הוא דוקא בהרכב הגוף והנשמה, הנשמה לבד אין לה	37263
כוח בחירה משום שהיא שכל נבדל כמו המלאכים, והגוף לבד הרי הוא כעפר בעלמא ואינו אלא כוח	37264
דומם, ורק הודות למזיגה של הנשמה שהיא החלק השמימי ביחד עם הגוף שהוא החלק הארצי, מתהווה	37265
מציאות האדם שיש לו כוח הבחירה.	37266
וכשם שכל האחריות על האדם חלה רק בהרכב החלק השכלי עם החלק הבהמי, כן בקיום המצוות לא די	37267
בחכמה ובהכרה בלבד שזה בא רק מכוח השכלי, אלא על האדם לבצע אותן דוקא במעשים ממש, ע"י	37268
אברי הגוף ובפעילות גשמית, כדי לשתף גם את החלק הבהמי, ורק אז הוא מקיים חובתו בתור אדם	37269
בהתאם למציאותו, ועל זה נאמר אדם ובהמה תושיע ה'. (אור הצפון).	37270

	מאמר תקסה	37271
	לאהבה את ה' אלהיך לשמוע בקולו ולדבקה בו כי הוא חיך ואורך ימיך לשבת על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם (דברים ל' כ').	37272
	ואיתא על זה בחז"ל (נדרים ס"ב). שלא יאמר אדם אקרא כדי שיקראוני חכם, אלא למד מאהבה וסוף הכבוד לבוא, הרי שנטלה התורה את אחד מתענוגי החיים העיקריים ואחת ההנאות הגדולות בחיי האדם הוא הכבוד, ודחתה אותו לקרן זוית, מלה"ד לשנים שהקימו בנינים, האחד הקים בבקעה בנין גבוה של כמה קומות, והשני הקים בנין במקום גבוה, נמצא שמא שאצל האחד נקרא גבוה, אצל השני זה עדין התחלת הבנין, וזוהי השקפת התורה בניגוד לדעת העולם, כי מה שהעולם נוטה לראות כדבר גדול, הבקורת של התורה אינה מתחשבת בזה.	37273 37274 37275 37276 37277 37278 37279 37280
	ועד כמה שנתיראו חז"ל ממידת הכבוד ומהרושם שהוא משאיר אצל האדם, אפשר ללמוד מהא דאמרו בגמ' (סנהדרין ז' א'), רב כי הוי חזי אמבוהא אבתריה, היה אומר (איוב כ') אם יעלה לשמים שיאו, מר זוטרא חסידא כי הוי מכתפי ליה בשבתא דריגלא היה אומר (משלי כ"ז) כי לא לעולם חוסן, מבהילים הדברים הללו, הרי כבוד הוא מן הדברים שכל העולם רודף אחריו ואינו מגיעו, כפי שאמרו חז"ל (עירובין י"ג:). כל הרודף אחר הכבוד בורח ממנו, וכל אחד עושה כל מיני טצדקי כדי להגיע לכבוד, ואילו האנשים השלמים משכו את ידיהם בבהלה מזה.	37281 37282 37283 37284 37285 37286
	וכבר שאלו לחסיד אחד, איזה יום היה היום המאושר בחיך, אמר להם פעם נסעתי בספינה וביזוני בזיון גדול, וחי ה' שלא דאבה נפשי כלום, הרי שבמקום שהאנשים הפשוטים שמחים ולבבם רחב מן הכבוד שמכבדים אותם, ואם רק נדמה להם שאין מכבדים אותם לפי ערכם, נפשם עגומה עליהם והם שבורים ורצוצים מחמת הצער, אבל האנשים השלמים אינם מצפים לשולחנם של אחרים, כי הם עשירים בעושר שלהם, כל שמחתם היא כשאין זקוקים לאחרים.	37287 37288 37289 37290 37291
	וכמ"ש חז"ל (ברכות י"ז), מרגלא בפומא דרבנן דיבנה, אני בריה וחברי בריה, אני מלאכתי בעיר והוא מלאכתי בשדה, כשם שהוא אינו מתגדר במלאכתי כך אני איני מתגדר במלאכתי, כשם שהאיש הפשוט שאינו מכיר את דרכי התורה והשלמות, אינו מתגדר כלל במלאכת התורה ונפשו אינה חושקת בה, אף לא להתפאר על ידה, כך חייב עובד ה' לאחר שהוא מכיר בפחיתות העולם והבליו, שלא להתאוות כלל לחיים אחרים, ולא להמצא בגבולות העולם הפחות הזה.	37292 37293 37294 37295 37296
	וכמ"ש התנא (אבות ו') אל תבקש גדולה לעצמך ואל תחמוד כבוד, ואל תתאוה לשולחנם של מלכים, כלומר לא זו בלבד שלא יהא מיצר על שאין לו שולחן של מלכים, אלא לא יעלה בו הרצון כלל לשולחן מעין זה, וזאת לא משום שיש לך כל מילי דמיטב, שהרי נאמר שם כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה, ובכל זאת למרות עניותך אל תתאוה, כי שולחנך גדול משלהם, וזאת משום שיש לך רוח עילאית וחי נעימות נצח.	37297 37298 37299 37300 37301
	עוד זאת צריך האדם לדעת, כי מלבד שהתורה מספקת לאדם חיי רוח, היא נותנת לו גם חיים גשמיים, וז"ש חז"ל (שבת פ"ח). ויתצבו בתחתית ההר מכאן מודעה רבה לאורייתא, אעפ"כ הדר קבלוה בימי אחשורוש, פירש"י בשמחה מאהבת הנס, ויש להבין למה בשעת קבלת התורה בסיני קבלו אותה מתוך כפיה ובימי אחשורוש קבלו אותה בשמחה? אלא שענין הכפיה הוא, כי השכל כפה על הטבע, ואמרו חז"ל הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם, והקב"ה שצפה בתורה וברא את העולם הכניס בתורה את התרופה למכות הללו, שהן מקלקלות גם את החיים החומריים.	37302 37303 37304 37305 37306 37307
	לא משום שיד ה' תקצר שהמידות המגונות לא יקלקלו את העולם, אלא רצה הקב"ה בתורתו להוכיח כי התורה היא תרופה למידות המקולקלות הללו, לפיכך כאשר יצאו ממצרים והיו עובדי ע"ז, ואינם ראויים מצד מעשיהם לכל הנסים הגלויים הנוראים שעשה להם הקב"ה, התנהג עמם הקב"ה במידת הטוב, ולכן בשעת מתן תורה, אף שהשכל קיבל את התורה, מכ"מ מצד החומר שלהם היו זקוקים לכפיה, לא כן בימי אחשורוש, אז הרגישו בחוש כי הנהגת הטוב היא לפי הנהגת התורה, ולכן קיבלו אז את התורה בשמחה, שלמדו מכאן ולהבא שיש להם דרך בטוח להצלחה בחיים, והיא שיטת התורה.	37308 37309 37310 37311 37312 37313
	ודאי שהדבר כרוך בעבודה רבה ובהתאמצות יתירה, לחתור תמיד אל השלמות האמיתית שהיא דרך התורה, אבל כבר אמרו חז"ל על משה רבינו (מדרש תנחומא פקודי פי"א), שהיה קשה לו להקים את המשכן בכוחות עצמו, א"ל הקב"ה, עשה ואח"כ הוקם המשכן בעצמו, וכך גם בדרך שהאדם הולך יסיעו לו מן השמים כמ"ש (שבת ק"ד). בא לטהר מסייעין אותו. (גוילי אש).	37314 37315 37316 37317 37318
	מאמר תקסו	37319

לאהבה את ה' אלהיך לשמוע בקולו ולדבקה בו כי הוא חיך ואורך ימיך לשבת על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם (דברים ל' כ').	37320
אנחנו ברואי ה' ית' מחכי חסדו מיחלי רחמיו, במה נזכה בעיני אדוננו, ובמה נמצא חן לפניו ית"ש, אם לא בהתדמות מעט בדרכיו, ובמידת טובו הפרושה על כל הנבראים, מבלי סיבה קדומה לזה, רק רחמים פשוטים באין מעורר, כן אנחנו נחליץ חושים לעזרת החלשים מבלי מבקש ומבלי מעורר, אךן מה כוחנו, עזרתינו להבל דמה, הרע נפרץ, והרשעה גברה, אין מנוס ואין מפלט, אם לא במחירת נבואה להפר עצת מרעים, ובהשכל נבצע מאווינו, לכבוש הרשע במאסר הצדק, בכבלי המידות ברחיקת התאוות.	37322
אכן מי יוציא הדבר למעשהו, ישר באדם אין, גם דעת ותבונה חסרו, ובזאת נשובה לאחור, הכי אין יראים בישראל, מדוע רחקה מזור ותרופה, יראי ה' המה ילבשו עוז, לכבוש את הרשע במצודת תאוותיו, ומה יעצרו, מוכנים המה לכל חפץ לבבם להקים מזימתם, ואם הבושת והכלימה יבלבלם, היראי ה' יקראו, הלא זה ראשית דבר ה' לבל יבוש מהמלעיגים, ולזרות הלאה חמודי תבל והבלי, ובזאת התבונה והחוש ינגדו זה לזה!	37323
ולזאת נבקש שלום ונרדפה, לדעת מקור מוצא היראה ומאין באה, אם מההרגל היומי, אם מהלימוד בדעת ובהשכל, החוש יעיד כי דעת ותבונה אין, גם חלק אין לה ביראת ה', ולזאת צדקו דברי החוש בל יכזבו, ומה יוסיף ת רעיון התבונה, אם ביסודי היראה לא שלט כוחה, אךן מי לא יבין כי החוש הוא כלי מוכן לקבל כל הצורות, ובשינוי הצורה ישתנה החוש, אם בתחבולות יעשה לחבר התבונה ליראה, גם החוש ישתנה כעין עוזר וסומך.	37324
ולזאת ראשית מעשינו לחזק ידיים רפות, לנהלם אל בית הספר לימוד המוסרי, בהשכל ודעת, בלב נכון, ובשפתים דולקות, ולחזור מאמרי חז"ל המלהיבים לב האדם, איש איש די מחסורו אשר יחסר לו, והיה אם יהיה ה' עמנו לבצע מעשינו ויכולנו עמוד, ובזאת מה נכון הדבר לכל איש אשר קרבת ה' יחפצו, להיות שוקד על הדבר, להסיר ולבטל כל מונע ומעכב בתחבולות נכונות ומועילות.	37325
אחת היא המרפא כל נגע ומחלה רעה, נגעי האברים והנפשות, אשר גם בהיות ההרגל עוזר ליראה ולתורה, בלעדי לימוד המוסרי, רחקה מאד ממטרה הנרצית, המידות מקולקלות, מלחמת היצר אשר לזה באנו לעולם מאין תמצא, רק אל הרצון יפנו כוחותינו, ומה נאמר עתה אשר ההרגל מתנגד אל היראה, אם לא נפנה אל מזור המוסרי אין מקום לעבודת ה', וכמעט יאוש בדבר, ובזאת רפואה קלה היא ופריה רב, מי האיש החפץ חיים להיות ממזכי הרבים אשר ככוכבים יזהירו, וצדקתם לעולם לא תמחה לאור באור החיים, יחטוף המצוה הלזו בזמנה, כי מי יודע מה יולד יום, ואם לא עכשיו אימתי, ובוזה נבנה גם אנחנו ללטוש הרעיון, לכבוש היצר ותאוותיו, והבא ללמד נמצא למד.	37326
ראשית דבר להכיר מצפון אנוש, מגמתו חפצו ורצונו מה הוא, וכמה ירחק מן מטרת האמת אשר נברא, במה יאסור תאותו, להטותו אל העבודה השלמה הלזו, יגיעת לימוד המוסר, להיות ליסוד מוסד ללחום מלחמת חובה מלחמת היצר, אם בכפיית האברים, לעשות היפך הרצון, אם בחזרת מאמרי חז"ל במתון ובעיון, ואם בהעמקת השכל בהרחבת העיניים, לפי נטית הטבע והרגלו, מה שגבו העיניים האלה, אשר חיובם על כל אשר נשמת רוח חיים באפיו ללחום מלחמתו, ובידו הבחירה לכבוש המלחמה להטות אבריו אל השלמות האמיתית. (אור ישראל).	37327
H	37328
וילך	37329
מאמר תקסז	37330
ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבוא וה' אמר אלי לא תעבור את הירדן הזה (דברים ל"א ב').	37331
ורבותינו אמרו, מלמד שנסתתמו ממנו מעינות החכמה, והיה זה במעשה נס שלא ידאגו לתת גדולה ליהושע בפניו (רמב"ן שם), מכאן אנו רואים עד כמה חכמתו של משה רבינו טהורה, זכה ונצחית ללא כל ערוב, וללא כל שמץ דק מן הדק, צריכים היו לנס שייסתמו בפניו מעינות החכמה, ולולא הנס לא היו נשכחים אצלו לעולם, נצחיות אינה משתכחת, ואינה מתמעטת.	37332
חכמתו של משה נבעה מזיו החכמה העליונה, היא היתה קנויה וחדורה בגופו ובנשמתו, עד שבדרך הטבע אי אפשר היה שתשתכח ותבטל ממנו, והקב"ה ברא יצירה חדשה בחכמתו של משה, שישכח את החכמה ותיסתם בפניו, כי כל דבר הנעשה ע"י נס הוא בריאה, את החכמה ואת אש התורה אי אפשר לכבות או לשרוף, ורק ע"י שינוי הטבע אפשר היה לסתום את החכמה בפניו.	37333
ויצו משה את הלויים נושאי ארון ברית ה' לאמר, לקוח את ספר התורה הזה ושמתם אותו מצד ארון ברית ה' אלהיכם, באותו יום של שבעה באדר קודם פטירתו, כתב משה רבינו י"ג ספרי תורה לשנים עשר שבטים, וקרא לכל שבט ושבט והוכיחן והזהירן על התורה והמצוות, אנשים בפ"ע, ונשים בפ"ע, ואמר	37334
	37335
	37336
	37337
	37338
	37339
	37340
	37341
	37342
	37343
	37344
	37345
	37346
	37347
	37348
	37349
	37350
	37351
	37352
	37353
	37354
	37355
	37356
	37357
	37358
	37359
	37360
	37361
	37362
	37363
	37364
	37365
	37366
	37367
	37368
	37369

להם היזהרו כולכם בספר תורה הזה שאני נותן לכם לשמור ולעשות, וספר תורה אחד לקח והניח לצד ארון הברית, וי"א שירד גבריאל ונטל את התורה מידו של משה והעלה אותו לבי"ד הגדול שבשמים, כדי להודיע צדקתו של משה בפמליא של מעלה, שנא' צדקת ה' עשה, ולא עוד אלא שצדיקים במרום קורין בו בשני ובחמישי, ובשבתות ובר"ח ובימים טובים (בעלי תוס' שם ל"א כ"ו).	37370 37371 37372 37373
האריז"ל אומר, כי לכן הוציא הקב"ה את בני ישראל ממצרים בכבודו ובעצמו, לא ע"י מלאך ולא ע"י שרף, ולא ע"י שליח, כי גם המלאך בעצמו היה יכול להשתבש שם באווירה של טומאת מצרים כשיעבור בה, אבל משה רבינו שגופו נזדכך בענני הכבוד בהר סיני עד שנעשה כולו רוחניות, שגם הגוף שלו היה כולו חדור קדושה וכולו נשמה, שנעשה לחומר דק כזה כמו חומר העליונים, שהיה ראוי ומתאים להזדווג עם עולם העליון, וכאשר כתב את הספר תורה לא נחסרה לא נפגמה ולא נשתבשה על ידו.	37374 37375 37376 37377 37378
באותה דרגה ובאותה צורה כפי שלקחה ממרום, לא נשתנתה כמלוא נימה, ידיו טהורות היו, ידיו שאחזו בכסא הכבוד נעשו כשני לפידי אש, אש נצחית בל תמוט, והידים הללו כתבו את התורה בלי שינוי ובלי כל השפעה מאווירת העוה"ז, ולכן ראוי היה כתב ידו של משה להתאחד עם העולמות העליונים, להילקח שוב אל מקור מחצבת חכמת התורה.	37379 37380 37381 37382
משה גופו וכל אבריו היו כלי קודש טהורים, והנשמה לא רצתה לצאת מגופו, באמרה כלום יש גוף יותר טהור בעולם מגופו של משה, ולכן אני אוהבת אותו ואיני רוצה לצאת, והקב"ה הבטיחה שאני מעלה אותך לשמי שמים העליונים, ואני מושיבך תחת כסא כבודי אצל כרובים ושרפים וגודדים, ואחר כל זאת ביקשה הנשמה מהקב"ה, בבקשה ממך תניחני בגופו של משה (מד"ר ברכה י"א), הרי שהנשמה מצאה נחת רוח בגופו של משה כמו בעליונים תחת כסא הכבוד.	37383 37384 37385 37386 37387
עד כאן הגיעה מדרגת חכמתו של משה רבינו ע"ה, עד שתורתו היתה ראויה להילקח ולעלות לשמים כמות שהיא, מבלי למצוא איזה פגם בחכמתו, ולהודיע צדקתו של משה, אמרו ז"ל סוד הזה של לקיחת תורתו של משה לבי"ד הגדול, גילו לנו להודיע את מדרגת חכמתו של משה, טהרת לבו שנושקת עם הרקיעים, והצדיקים שבמרום קורים בחיבה בשני בחמישי ובשבתות, בר"ח ובימים טובים, להודיע צדקתו של משה.	37388 37389 37390 37391
על ר' חנינא בן דוסא סיפרו חז"ל, בעי רחמי יצתה כמין פיסת יד ויהבו ליה חד כרעיה דפתורא דדהבא, חזאי בחלמא עתידי צדיקי דאכלי אפתורא דדהבא דאית ליה תלת כרעיה, ואת אוכלת אפתורא דתרי כרעיה, אמר לה ניחא לך דניכל אכלי כולי עלמא אפתורא דמשלם ואנן אפתורא דמחסר, אמרה ליה ומאי נעבד? בעי רחמי דנשקלוה, בעי רחמי ושקלוה, תנא גדול נס האחרון יותר מן הראשון, דגמירי מן שמיא מיהב יהבי משקל לא שקלי (תענית כ"ה).	37392 37393 37394 37395 37396
ונשאלת השאלה, במה גדול נס האחרון מן הנס הראשון? ולמה אין שוקלים בחזרה לשמים? וי"ל ע"פ רעיוננו הנ"ל, הרוחניות בשמים היא טהורה זכה ונצחית, וכאשר היא יורדת לאווירת העוה"ז משתנה זיווה, כמ"ש בזוה"ק בהעלותך שגם המלאכים משתנים, וגם זיו של המן שירד למטה בארץ נשתנה.	37397 37398 37399
ולכן כשירד מן השמים לר' חנינא בן דוסא, כמין כרעיה דפתורא שהוא מין רוחני, הרי בדרך הטבע היה לו להתמעט ולשנות צורתו, שלא יהיה דומה למה שהיה קודם שירד לעוה"ז, ומה עוד שהאדם המקבל לידו את הרוחניות, הריהו מלכלכה ומפחית מערכה, מכאן נקל להבין שאם הרוחני נעקר ממקומו ומקורו העליון, שוב אינו מתאים להתאחד בחזרה עם אור העליון הטהור והזך, ואם קיבלו בחזרה את הכרעא דפתורא מר' חנינא בן דוסא, הרי זה ממש נס גדול יותר מן הנס הראשון שזה ניתן לו מן השמים.	37400 37401 37402 37403 37404
מובן איפוא מדוע מיהב יהבי מן השמים, מדוע קל יותר ליתן מלקבל בחזרה, כי בחזרה אין הדבר באותה שלמות כמקודם, אין צורתה שוה לחומר הראשון, אבל ידיו של ר' חנינא ב"ד היו טהורות, ולא לכלכו ולא פגמו בחומר העילאי, מחשבתו לא פגמה אותו, והאווירא אשר בסביבתו של רחב"ד אף היא לא פסלה, עד שהכרעיה דפתורא יכול היה לחזור לשמים להתאחד מחדש עם אווירא דלמעלה, ולכן גדול הנס האחרון מן הנס הראשון.	37405 37406 37407 37408 37409
בשעה ששמעו ישראל אנכי ה' אלהיך נתקע תלמוד תורה בלבם והיו למדין ולא היו משכחין (מד"ר שהש"י א' ט"ו), דבר ה' הנכנס בלב האדם אינו נשכח בשום אופן, ואם הוא נשכח, אות וסימן הוא כי רוחניותו מעורבבת בכוחות טבעיים ומידות בלתי טהורות, ודרכו של הטבע שהוא נפחת אין סוף.	37410 37411 37412 37413
(אור חדש).	37414
מאמר תקסח	37415
ויקרא משה ליהושע ויאמר אליו לעיני כל ישראל חזק ואמץ כי אתה תבוא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותם לתת להם ואתה תנחילנה אותם (דברים ל"א ז').	37416 37417
איתא בגמ' (סנהדרין ח'), כי אתה תבוא את העם הזה, ארי את תיעול עם עמא הדין, משה אמר ליהושע זקנים שבדור יהיו עמך, הכל לפי דעתן ועצתן, אבל הקב"ה אמר ליהושע כי אתה תביא את בני ישראל אל	37418 37419

הארץ אשר נשבעתי להם, תביא על כרחם, הכל תלוי בך, טול מקל והך על קדקדם, דבר אחד לדור ולא שני דברים לדור עכ"ל, וצריכים להבין, וכי ח"ו משה חולק על הקב"ה, הקב"ה אמר דבר אחד לדור, ומשה אמר זקנים שבדור יהיו עמך הכל לפי דעתן ועצתן? ועוד מה הביטוי טול מקל והך על קדקדם? ואפשר לומר בהסבר הדבר, כי יש מנהיג יחידי אשר לא ירים איש את ידו ואת רגלו בלעדיו, הוא הנקרא בלע"ז דיקטטור, ויש מנהיג העומד בראש ועדה מייצגת, והכל נעשה ע"פ הסכם הרוב, ולא ראי זה כראי זה, יש מעלה במנהיג יחיד, שהדברים הציבוריים המתדיינים נעשים יותר במהירות, כי נחסך זמן האסיפות ויכוחים חילוקי דעות וכדו', אבל יש גם חסרון, שאחד יכול לטעות ויעשה במהירות דבר שלא טוב למדינה או לציבור, וכן בהנהגת רבים להיפך, יש מעלה שלא יטעו כ"כ בענין טובת הציבור, כי אם אחד יטעה השני לא יניח לו, אבל יש חסרון שכל דבר נמשך עידן ועידנים, כי כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות.	37420 37421 37422 37423 37424 37425 37426 37427 37428 37429
והנה מנהיג יחיד, צריך להיות רק איש מורם מעם, חכם או גבור מפורסם או שתי הסגולות יחד, שיש לו העוז והמרץ לקחת את המנהיגות בחכמתו וגדולתו ולא יטעה, למרות שהוא יחיד כמו שהיה משה רבינו הרועה הנאמן, ועפ"ז נבין, משה רבינו חשש שיהושע תלמידו שהיה ידוע כנער לא ימוש מתוך האוהל פורס המחצלאות ומתקן הספסלים, וקיים מורא רבך כמורא שמים, ולא העיז להרים ראש לפני משה. והיה כל הזמן אחד מן העם ככל ישראל אחיו, ופתאום ימלא מקומו של משה רבינו! מי ישמע לדבריו? יחסר לפניו הד"א המורא והמשמעת, וכמ"ש זקני הדור (ב"ב ע"ה.), פני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה, אוי לאותה בושה אוי לאותה כלימה, ולכן אמר זקנים שבדור יהיו עמך, הכל לפי דעתן ועצתן, ולא תהיה דבר אחד לדור.	37430 37431 37432 37433 37434 37435 37436 37437
אבל הקב"ה הכל יכול, הנותן חכמה לחכמים וממשלה למלכים, הבטיח ליהושע ואנכי אהיה עמך (דברים ל"א) לא יתיצב איש לפניך כל ימי חיך, כאשר הייתי עם משה אהיה עמך לא ארפך ולא אעזבך (יהושע א'), הקב"ה הוא שיכול להגיד ליהושע כי אתה תביא את בני ישראל אל הארץ אשר נשבעתי להם, תביא על כרחם הכל תלוי בך, טול מקל והך על קדקדן, פירוש תהיה מנהיג יחידי דבר אחד לדור, וזו מעלה גדולה אם הדבר אחד הוא נקי כפים ובר לבב וגדול ממש, ואתה הוא זה יען כי אהיה עמך, נפלא הדבר. (זכרון מאיר).	37438 37439 37440 37441 37442 37443 37444
מאמר תקסט	37445
ויכתוב משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים בני לוי הנושאים את ארון ברית ה' ואל כל זקני ישראל (דברים ל"א ט').	37446 37447
שאלו תלמידיו את רב יוסף מהו עזאל, א"ל כיוון שעמדו דור המבול ועבדו ע"ז היה הקב"ה מתעצב, מיד עמדו שני מלאכים שמחזאי ועזאל ואמרו לפניו, רבוננו של עולם הלא אמרנו לפניך כשבראת את עולמך מה אנוש כי תזכרנו, א"ל ועולם מה יהא עליו, א"ל רבש"ע היינו מסתפקין בו, א"ל גלוי וידוע לפני אם אתם שרויים בארץ היה שולט בכם יצה"ר והייתם קשים מבני אדם, א"ל תן לנו רשות ונדור עם הבריות ותראה איך אנו מקדשין שמך, א"ל רדו ותדורו עמהם.	37448 37449 37450 37451 37452
מיד קלקלו עם בנות האדם שהיו יפות ולא יכלו לכבוש את יצרן, מיד ראה שמחזאי ריבה אחת ושמה איסטהר, נתן עיניו בה אמר השמיעי לי, א"ל איני שומעת לך עד שתלמדני שם המפורש שאתה עולה בו לרקיע, למדה אותו שם, הזכירה אותו ועלתה לרקיע ולא קלקלה, אמר הקב"ה הואיל ופרשה עצמה מן העבירה, לכו וקבעוה בין שבעה כוכבים הללו כדי שתזכרו בהן לעולם ונקבעה בכימה.	37453 37454 37455 37456
כיוון שראו שמחזאי ועזאל כך, עמדו ונשאו נשים והולידו בנים, ועזאל היה על מיני צבעונין ועל מיני תכשיטין של נשים שמפתים את בני האדם להרהור עבירה, מיד שגר מטטרון שליח לשמחזאי וא"ל עתיד הקב"ה להחריב עולמו ולהביא מבול לעולם, מיד עמד שמחזאי בבכיה והיה מצטער על העולם ועל בניו, ממה יאכלו אם העולם חרב, שכל אחד היה אוכל בכל יום אלף גמלים, אלף סוסים ואלף שוורים, שמחזאי חזר בתשובה, תלה עצמו בין שמים וארץ, ראשו למטה ורגליו למעלה ועדיין הוא תלוי בתשובה, עזאל לא חזר בתשובה ועדיין הוא עומד בקלקולו להסית בני אדם בבגדי צבעונין של נשים (ילקוט בראשית ו' מ"ד).	37457 37458 37459 37460 37461 37462 37463
מעשה הריבה ההיא, אשר הבטיחה את עצמה ואת שמירת טהרתה, ע"י שהמריאה ועלתה לרקיע ע"י שם המפורש, דוגמא היא עבור דורנו ותקופתנו, שאם רוצים אנו לשמור על טהרת אמונתנו ועל חיי התורה והמצוות, הרי חייבים אנו לברוח מן הרחוב של חיי החולין, משוק חיי העולם אל תוך ד' אמות של הלכה, אל בין כותלי הישיבה ובית המדרש, שכן זוהי ההצלה הוודאית והמוחלטת, בריחה למקום תורה ולחברת החכמים.	37464 37465 37466 37467 37468

הישיבה וחברת החכמים היא כיום בבחינת השמים, ואילו הרחוב וחיי החומר הם בבחינת הארץ שאינם בטוחים מן העבירה, הרחוב מלא כפירה, ואוויר הישיבה מלא וספוג אמונה ומידות ישרות, וזה לעומת זה עומדים שניהם, והואיל והרחוב זרוע השחתה ודעות כוזבות ומידות רעות, הרי העצה שלפנינו היא ליצור לנו עולם מיוחד שנוכל להתבודד בו ולפרוש מחיי ההבל של העולם, שכן בתוכו איננו יכולים לחיות, אנו עלולים לטבוע בתוכו, ורק ע"י התאגדות ויצירת עולם מיוחד, אפשר לקוות כי השי"ת יעזור ונוכל לנצח במאבק הקשה שנפל בגורלנו באחרית הימים.	37469 37470 37471 37472 37473 37474
אולם גם בחבורת החכמים צריכים לדייק שיהיה הכל בטהרה, כי לא יתגנב לתוכה משהו מאווירת הרחוב, כי זוהי סכנה גדולה אם מישהו יצליח לקדוח חור באניה זו שבה אנו מוצאים מפלט, שכן עלולים בצורה כזו להטביע את כולנו ח"ו, וע"כ עלינו להשתדל כי עולמנו אנו הקטן והמבודד, יהיה שלם וטהור ללא שום זיוף או סילוף.	37475 37476 37477 37478
רבנן אמרי, כיון שידע משה שהיה לו למות באותו היום, מה עשה? א"ר ינאי י"ג תורות כתב, י"ב לי"ב שבטים, ואחת הניח בארון, שאם יבקש אחד מהם לזייף דבר, שיהיו מוציאים אותה שבארון (מד"ר וילך ט' ד'), בדורנו ובתקופתנו שנתרבו מאד מזייפי התורה ביחד עם החנפנים והצבועים, הרי מוטל עלינו לפחות לשמור על הפך הקטן של השמן הטהור שלא יתקלקל ולא ייטמא, בל יהיה מי מאתנו שיבאיש את ריחנו.	37479 37480 37481 37482 37483
עלינו לשמור על טהרת נשמותינו בעולמנו המיוחד, לשמור על פינה אחת, על קרן האורה שהן הישיבות הקדושות, בהן לומדים את תורת ה' בטהרה ובאמונה, מתחנכים על ברכי התורה והיראה, על הפינה שהיא המקום המיוחד לתורה יש לשמור מכל משמר, יש להיזהר מפני מזייפים ומפני מסלפים, ופינה זו של תורה ולימודה מגן ומחסה היא מפני כל המבקשים לפגוע בכרם בית ישראל, ועל כן צריך לעשות הכל ולא לחסוך שום מאמץ כדי לנטור ולנצור פינה זו כראוי.	37484 37485 37486 37487 37488
הישיבות הן הארון שבו מונחת התורה בביטחה, ומוגנת מפני אלו שרוצים לזייפה, את הארון הזה ואת קרן האור הזו נשמור בשמירה מעולה ביותר, שלא יפרוץ בה פרץ ולא ינסו המחבלים הרוצים לקעקע את יסודות ואוצרות העם, לפגוע בה ולעשות אותה מתאימה לתאוותיהם ודרך חיי החולין שלהם, האדמו"ר מסטמר רבי יואל טייטלבוים זצ"ל שאל את החזון איש זצ"ל על דברי הרמב"ם, שצריך לברוח מישוב שמנהגותיו רעים ואנשיו חטאים למערות ומדבריות (ה' דעות פ"ו), מה יהא עליהם בימינו? ענהו החזון"א, הישיבות הקדושות הן הן המערות והמדבריות של דורנו.	37489 37490 37491 37492 37493 37494
ברא הקב"ה ארבע רוחות לעולם, וכנגדן סידר הקב"ה דגלים למשה, מזרח שממנו אור יוצא לעולם, יהיה כנגדו יהודה שהוא בעל מלוכה, ועליו שבט יששכר שהוא בעל תורה, ועליו זבולון שהוא בעל עשירות, דרום טללי וגשמי יוצאים לעולם, יהיה כנגדן ראובן שהוא בעל תשובה, צפון משם חושך יוצא לעולם, כנגד שבט דן, ולמה? שהוא החשיך העולם בעבודה זרה שעשה ירבעם בן נבט, וחזר ירבעם בן נבט על כל ישראל ולא קבלו ממנו אלא שבט דן (מד"ר במדבר ב' ט').	37495 37496 37497 37498 37499
ולכאורה הלא בני דן לא עשו את הע"ז? היוזם והמבצע היה ירבעם משבט אפרים, ולמה מאשימים את שבט דן יותר מאשר את שבט אפרים? אלא משמע מכאן, כי מי שנותן מקום לחוטא לעבור את העבירה ולהגשים את מעשי רשעתו, מי שמאפשר לבעל העבירה את ביצוע פשעו, הוא גרוע יותר ממי שעושה את העבירה, ממי שמבצע את הפשע, דן נתן מקום להעמיד את הע"ז, הקצה מקום לעבירה, ועל כן נענש הוא כאילו בעצמו עשה ע"ז, ולעומת זאת, מי שנותן סיוע לדבר שבקדושה, מושיט ידו להרחבת הטהרה ולהפצתה, נותן בביתו מקום להכניס את ארון הקודש, הרי שכרו מרובה מאד מאד. (אור חדש).	37500 37501 37502 37503 37504 37505
מאמר תקע	37506
הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלהיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת (דברים ל"א י"ב).	37507 37508 37509
הנה אנכי חשבתי כי דברי הראשונים יספיקו למדי לעורר לבבכם אל חיזוק לימוד הלזה הוא לימוד המוסרי, אשר לא ככל הלימודים לימוד המוסרי הלזה, אין לך לימוד אשר יקיף חיובו על כל הנפשות, הנשים פטורות מתלמוד תורה, קשי יום וחסרי דעת במצוקות רעות ח"ו יש מקום הרבה לפותרם, איש איש לפי ענינו ישולל מחיובם, לא ראי זה כראי זה, כל אשר ירחיב לאדם, כן יגדל החיוב וכן ירבה, לא כן הלימוד הלזה הוא חיוב מוקף לכל הנפשות אחת לא נעדר, כי המלחמה פרושה על כל החיים המדברים, היא מלחמת היצר ותחבולותיו, תאוות האדם ועלילותיו, אשר המה ילכדוהו במכמוריהם לבל יהיו לו תקומה ח"ו.	37510 37511 37512 37513 37514 37515 37516
אשר כמעט קט ישע האדם למרבה באין מעצור לרוחו, להוציא כל מפעל רע ונתעב לעיני השמש, אוי! מה נעשה ליום הפקודה, כי יפקוד ה' המשפט על כל החיים, מעשה האדם ותחבולותיו, במה נאזור עוז	37517 37518

ותעצומות, לעמוד נגד המלחמה החזקה הלזו, אם לא בלימוד המוסרי, לזכך מעט הרעיון, להלהיב מה הלב,	37519
ולתת אחריתנו על לבנו, למען להיות לנו לאור אשר האברים החיצונים לאורם יהלכו, ובגבורתם יעשו	37520
מלחמתם למען האמת והצדק, כי זה כל פרי מגמתינו, רק על האברים החיצונים לשומרם מכל נגע רע	37521
ומחלה, הן במידות והן בדינים, אשר לא יאוסרו, כי אם בחזקה ובהרגל רב.	37522
אכן מי יאסרם, מי יכבשם, מי יזרם לכל טוב ומועיל אם לא לימוד המוסרי, לשבר הלב ולטהרו מעט	37523
מזוהמתו, לעורר הדעת הנכון אל המלחמה הלזו, היא כבישת האברים בחזקה, להשמר מכל נגע וחולי רע,	37524
ובזאת כל אשר יצר לב אדם רע עוד תרבה עליו המלחמה, ויוגדל החיוב בלימוד המוסרי הלזו, והן עתה	37525
הימים לא טובים, המלחמה מתגברת כן יגדל החיוב.	37526
כאשר נשקיף על רצוננו ומאויינו, העולה על כל היא תאות החיים המדומים, הרצון הלזו תקוע בעומק	37527
לבבנו יתד נאמן, וכל אשר לנו ניתן בעד נפשנו, מסופקים אנחנו לא נדע עת אחריתנו, אין לנו להשען בזה	37528
אלא על אבינו שבשמים, הרוצה לחיותנו למען נעבוד אותו באמת ובאמונה, ואם לקיבול שכרנו בעולם	37529
ההבלי הלזו אם לא מצאנו חן בעיניו, ועתה אם נחפש מצבנו רחוקים אנחנו מאד ממרכז החיים, עבודתנו	37530
לא לה' היא, רוב העתים בחשכה נהלך למלאות בטננו, לרוות תאוותנו השפלים והנבזים, ונוסף לזה	37531
בחטאים ופשעים למעלה ראש, המעט אשר נצדקנו שבורים המה כשברי נבל, בלי ראות ובלי דעת דרך	37532
הנכון והישר!	37533
ולזאת אין נחת מוצא לה' ית' מחיותינו, כי הכל הולך אחר הרוב, ואם לקבל שכר מעט צדקותינו, כדי	37534
בזיון וקצף, מי יודע מעמדנו בזה, מי יודע אולי עוונותינו עלה הרבה יותר מדאי על כל צדקותינו, וכל	37535
חיותנו הוא רחמי שמים, ובנס אנחנו עומדים ואולי לאו כל יומא מתרחיש ניסא, ולזאת אם נעמיק בדבר	37536
הרבה בהתבוננות רב, אשר בכל רגע מאן דלא יליף קטלא חייב, ואין לך שעה שאין המות עומד ח"ו לנגד	37537
עינינו, במה נמצא תרופה לתאותנו הלזו היא תאוות החיים, הבווערת בקרבנו כאש בווערת לעורר רחמי	37538
שמים, אם לא שנמסור עצמנו לצבור אם מעט ואם הרבה, ואל כביר לא ימאס, ובצלם נחיה ובזכותם	37539
נעמוד לאורך ימים!	37540
ומה נעשה כי דלים אנחנו, מוצא לכסף אין להחזיק התורה ולומדיה, ולזאת נחפש דברים לחזק ידי רפות,	37541
לעוררם בדעת ובתבונה אל הלימוד המוסרי, המעודד לכל מרפא לחולי נפש, ללמוד וללמד לשמור	37542
ולעשות ככל האמור בה, למען תהיה תקוה טובה לאחריתנו, כי כל אשר יחובר אל החיים יש בטחון, וה'	37543
הטוב יחזק לבבנו, אם נהיה ממזכי הרבים אשר אין חטא בא על ידם! עתה נראה נא בעין חודרת, היהלך	37544
איש ורגלים אין לו? הישקיף איש ועינים אין לו? כן לא יכול התורה והעבודה אל האדם הנחלה בתחלואי	37545
היצר, אם לא בלימוד המוסרי!	37546
עתה נחפשה דרכינו ונחקורה, חולים אנחנו מכל צד ופינה, התאוה והכבוד יסובבנו, הגזל והעולה	37547
יסובבנו, הגאווה והכעס, הקנאה והקפדנות, הם דרכינו, הלשון ישלוט בנו באין מעצור, ומדוע לא ננוס אל	37548
בית הרופאים, אולי נמצא איזה מזור ותרופה למכתנו, כי מי פתי חסר לב אשר לא יבקש מזור למחלתו,	37549
אין זאת כי אם עצת היצר המלומד במלחמותיו, כי איש מלחמה מנעוריו הוא, לא יעצרהו טרדי הבלי הזמן	37550
כמונו, וכל מגמותיו הוא רק להסיר מלפנינו כלי מלחמתנו הוא לימוד המוסרי, ובזה יאסור אותנו לפניו	37551
ואין מושיע.	37552
לזאת ממנו נלמוד ואת דרכיו נקח לנו למופת, להחזיק במוסר ולא נרף, לגדלו ולהאדירו ולהלבישו	37553
במלבושי התאוה המדומה למען ישלוט בו השלא לשמה, אשר ממנה יבוא הלשמה הצרופה, וכל אשר יכבד	37554
עינינו, אות היא כי לא דבר ריק הוא לחיותנו כיום הזה, למען נלמד עצמנו לכבוש תאוותנו, ולאהבת רעינו	37555
להטותם אל דרכי ה' ותורתו, בצדק ומישרים וכל מידה יקרה, ובזה נמצא חן ושכל טוב בעיני אלהים	37556
ואנשים. (אור ישראל).	37557
	37558
מאמר תקעא	37559
הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלהיכם	37560
ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת (דברים ל"א י"ב).	37561
קחו עמכם דברים ושובו אל ה' (הושע י"ד), יש לפעמים ואדם שומע דברי תורה ומוסר, אך אין הוא	37562
קולטם ומבינם מיד, אלא אחרי זמן שהוא חוקרם ומתעמק במשמעותם ובמובנם, ואז הם נקלטים במוחו	37563
ומתחיל להבינם, ולכן נאמר קחו עמכם דברים, אף אם אין אתם מבינים את הדברים קחו אותם, התעמקו	37564
בהם משמשו בהם בכל עת מצוא, ואז תזכו להבין אותם לאישורם ולשיבה אל ה' (הגר"ח מוולוז'ין זצ"ל).	37565
הקהל את העם האנשים והנשים והטף, למען ישמעו ולמדו ויראו את ה' אלהיכם, ובניהם אשר לא ידעו	37566
ישמעו ולמדו ליראה את ה' אלהיכם כל הימים, ומפרש הספורנו, ובניהם אשר לא ידעו, שלא היו יודעים	37567

לשאלו בהיותם טף ושמעו שמיעת האוזן אז כששמעו שנאמרו דברים בה ולמדו, ישאלו בגודלם וילמדו מן המבינים.	37568 37569
התורה הבינה את מהלך התפתחות דעת ושכל האדם לאט לאט, שמהלך התפתחותם הם עוברים בהדרגה מחדר לחדר, שהרבה תאים נמצאים זה אצל זה ובכל תא ותא השכל נוסף עד שנגמר בתא האחרון, ואז נתבהר השכל לגמרי מלובן ומצוחצח ומושלם, וכסדר התפתחות הגוף כן היא התפתחות השכל, וכשם שהתפתחות הגוף מתחיל מן היצירה בעודנו סגור במעי אמו עד היציאה, כן היצירה והתפתחות השכל תלויה בדרגות חדרים זה אחר זה, בזמנים שונים זה אחר זה, ובחובת הלבבות (שער הפרישות פרק ז') תמצא סדר התפתחות השכל וז"ל, ואתה בני ישימך אלהים מאשר ישמעו ויאזינו, ויאזינו ויחשבו, ויחשבו וידעו, וידעו ויעשו.	37570 37571 37572 37573 37574 37575 37576
הנה כמה מבאות וחדרים קודמים עד שבא לכלל הבנה שלמה, והאחרון שבהחדרים הוא הלמעשה, הראשון שבהם היא שמיעת האוזן, ואחריו האזנה שהיא בדרגה יותר מהשמיעה, שנקלט הדבר יותר מהשמיעה והיא בחדר שניה, ואחר שקלטה הדבר, היא עוברת לסוג שלישית בחדר יותר בהיר והיא המחשבה, וממנה עברה המחשבה לידיעה, שהיא בחדר יותר מפותחת, ומכל אלו היצירות עברה והגיעה עד לדרגה של למעשה, שיצאה מכל הסוגים והדרגות כיציאת הגוף מעולם הנסתר לעולם הנגלה.	37577 37578 37579 37580 37581
ולכן אין לזלזל באילו הטף ובשמיעתם שטרם נראה אור, טרם שמבינים טרם שהתפתחה הגרעין, טרם שנראה צמיחתה שהיא עודנה בהסתר, ולא להתיימשך אף שלעינינו לא נראה שום תנועה, אבל היא נמצאת ויש בה, והיא רק מחוסר זמן אבל יש שם יצירה, ישמעו שמיעת האוזן, ובסבלנות יתגלה הכל כשיתגדלו, ואז יבינו מה ששמעו.	37582 37583 37584 37585
וזהו שאמר הקב"ה למשה, והיה אם לא יאמינו לקול האות הראשון והאמינו לקול האות האחרון, אמר הקב"ה, לפני גלוי שגם האות הראשון עשה רושם והשפיע על בני ישראל, חלק אמונה כבר יש בהם ע"י האות הראשון, רק לפניכם לא ניכר, אז תעשה לפניכם אות אחרון, וביחד תצטרף לכל הרשימות הראשונות ותתגלה האמונה השלמה בישראל.	37586 37587 37588 37589
א"כ אל לו להתיימשך ואל יחלש דעתו, אם מי שהוא מתחיל באיזה דבר טוב בכלל ובפרט, אם רואה שהצלחתו רחוקה ממנו והלאה, אם ידע את סדר מהלך התפתחות המחשבה, שלאט לאט מתפתח הכוח הראשון, שבמשך זמן המחשבה יגדל ויצמח הגרעין עד שבפתע פתאום יפרוץ האור ותתגלה היצירה עד תחנה האחרונה, קחו עמכם דברים. (מעייני החיים).	37590 37591 37592 37593 37594
מאמר תקעב	37595
הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלהיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת (דברים ל"א י"ב).	37596 37597
אם אנשים באים ללמוד, נשים באות לשמוע, טף למה באים? כדי ליתן שכר למביאייהם (חגיגה ג'), לא בכדי הבטיחה התורה שכר להורים המביאים את טפם לירושלים להקהל, כי בודאי יש לפעוטות תועלת רוחנית מרובה מזה שהם נמצאים בין כל קהל ישראל בירושלים, ואע"פ שלא נתבאר בתורה מאיזה גיל חל החיוב על ההורים להביא את טפם, ראיתי במנ"ח (מצוה תרי"ב), דתיכף שיצאו מכלל נפל, או בנולד שידוע שכלו לו חדשיו חייבים ההורים במצוה זו (ועיין ברמב"ן דברים ל"א י"ג).	37598 37599 37600 37601 37602
יצא לנו מזה יסוד גדול, שהרי התורה חייבה מצוות הקהל, באמרה בפירוש למען ילמדו ויראו את ה', כדי שהכינוס הגדול הזה מכל כלל ישראל ושמיעת קריאת התורה ע"י המלך, יחדיר בלב הנקהלים יראת שמים, וא"כ מן הראוי שיצטוו במצוה זו רק גדולים, או לכל היותר קטנים שכבר הגיעו לחינוך, אבל עוללים בני יומן או בני שלוש יום, מה התועלת החינוכית בבואם להתקהלות זו של האומה? על כרחנו למדים אנו מכאן שרישומו של הקהל זה וההשפעה ממנו, תיתכן אף על תינוקות כאלו שעדיין אינם מסוגלים לשמוע ולראות מאומה, ואף הם מושפעים לטובה אם מביאים אותם לסביבה טובה של תורה ויראת שמים.	37603 37604 37605 37606 37607 37608 37609
ובאמת הרי יסוד זה מפורש במשנה (אבות ב'), הוא היה מונה שבחם, ר' יהושע אשרי יולדתו, כתב הרע"ב על שם שהיא גרמה לו שיהיה חכם, שהיתה מחזרת על כל בתי מדרשות שבעירה, ואומרת להם בבקשה מכם בקשו רחמים על העובר הזה שבמעי שיהיה חכם, ומיום שנולד לא הוציאה מטנו מבית המדרש כדי שלא יכנסו באזניו אלא דברי תורה עכ"ל, דייק הרע"ב ומיום שנולד ללמדנו, כי לא הוציאה מטנו מאותו יום שנולד, שלא יהיה שעה אחת שרוי שלא במקום תורה, הרי מפורש שגם בתינוק בן יומו תיתכן השפעה רוחנית, ויש בה כדי לכוון את כל דרכו של החינוך בחייו.	37610 37611 37612 37613 37614 37615
למדנו דרכי השפעה לטוב על תינוק, עכשיו בואו ונראה שקיימת השפעה אף על תינוק בן יומו למוטב, אמרו בגמ' (ברכות י'), דוד המלך דר בחמשה עולמות ואמר שירה, ינק משדי אמו ונסתכל בדדיה ואמר	37616 37617

שירה, שנא' ברכי נפשי את ה' ואל תשכחי כל גמוליו, מאי כל גמוליו, שעשה לה דדים במקום בינה,	37618
טעמא מאי כדי שלא יסתכל במקום ערוה יעו"ש.	37619
דברי חז"ל אלה מבהילים הרעיון, תינוק היונק משדי אמו הרי אינו יודע להבחין בין טוב לרע, ובכל זאת	37620
כאשר גדל דוד המלך ע"ה ושרתה עליו רוח הקודש, מצא לנכון לומר שירה ולהודות להקב"ה על סידור	37621
הבריאה ויציאת האדם וגידולו שינק משדי אמו במקום בינה, כדי להמנע מהסתכלות לא טובה וראה בכך	37622
כל גמוליו, כלומר חסד גדול מאד המחייב הודאה לאין שיעור עבור החסד הזה, שהקב"ה מונע ממנו	37623
השפעה לא טובה, למדנו מכאן שהסתכלות לא טובה עושה רושם גם על עולל היונק משדי אמו, ומזה	37624
לימוד גדול עד כמה החובה לשמור את העינים.	37625
והנה הורים מורים ומחנכים המחנכים את בניהם ותלמידיהם לקיום המצוות, אבל הם בעצמם אינם	37626
מקיימים מצוות, הרי זה כחוכא ואיטולוא, כי כיצד יתחנכו הבנים לשמור את השבת וללבוש ציצית, אם	37627
המחנכים עצמם אינם עושים זאת, וכן הדבר בעבודת ה' ית"ש תיקון המידות ושלמות המעשים, ובכגון זה	37628
אמרו חז"ל אם הרב דומה למלאך ה' תורה יבקשו מפייה (חגיגה ט"ו), ולכן רבה החובה על כל אב ואם,	37629
רב מורה ומחנך, שבעצמם יזהרו לקיים תמיד את כל אשר מלמדים, ולא יהיו מעשיהם סותרים את	37630
דבריהם.	37631
ונתעוררתי להתבונן בדברי המלאך לאשת מנוח, השמרי נא ואל תשתי יין ושכר ואל תאכלי כל טמא, כי	37632
הינך הרה וילדת בן, ומורה לא יעלה על ראשו כי נזיר אלהים יהיה הנער, ויעתר מנוח אל ה' ויאמר איש	37633
האלהים אשר שלחת יבוא נא עוד אלינו ויורנו מה נעשה לנער היולד, ויאמר מנוח עתה יבוא דבריך מה	37634
יהיה משפט הנער ומעשהו, ויאמר מלאך ה' אל מנוח, מכל אשר אמרתי אל האשה תשמר כל אשר צויתיה	37635
תשמור (שופטים י"ג).	37636
אחרי שאמר לה המלאך כי הנער שיולד יהיה נזיר אלהים, והזהירה בדברים שהיא תשמר, שאל מנוח את	37637
המלאך אבל מה יהיה משפט הנער, והשיב המלאך שהעיקר שעליה לשמור ולקיים כל מה שציווה לה, ואז	37638
יהיה כבר הנער היולד בסדר ותחול עליו השראת השכינה, והוא יחל להושיע את ישראל מיד פלשתים,	37639
אבל אם רק תדאג למשפט הנער ומעשהו, כלומר מה יעשה הנער ובמה יתבטא פעלו בחיים, ולא תיזהר	37640
לקיים מה שהוטל עליה לא יצא מזה כלום.	37641
שמעתי כמה פעמים שהורים טוענים הרי מסרנו את בנינו למלמדים טובים, ושילמנו הרבה כסף כדי	37642
שילמדום ויחנכום, ולמה זה יצאו לתרבות רעה ר"ל, אבל לו השכילו ההורים הללו שבניהם הסתכלו על	37643
מעשיהם הם, כי אז לא היו קובלים על מה שאירע לבניהם, ואמרו חז"ל לא לימא איניש לינוקא דיהיבנא	37644
לך מידי ולא יהיב ליה, משום דאתי לאגמורי שיקרא, כי כיון שראה התינוק כי זה שהבטיח לו לא קיים את	37645
דברו, גם הוא ילמד לשקר להבטיח ולא לקיים, והדברים ארוכים ומבוררים, שחובת ההורים והמחנכים	37646
לחנך קודם את עצמם, ואז יוטב להם ולבניהם ותלמידיהם אחריהם.	37647
ואמר שלמה המלך ע"ה חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנו (משלי כ"ב), שבמה שהאדם	37648
מתרגל בנערותו, קל לו להתנהג בדרך זו גם לעת זקנותו, כי ההרגל על כל דבר שלטון, ומשם רבי שמחה	37649
זיסל זצ"ל אומרים, כי הכוונה גם כי יזקין לא יסור ממנו מן החינוך, כי לא רק בימי הנערות צריך האדם	37650
לחנך את עצמו, אלא גם כאשר בא לידי זקנה צריך לחנך את עצמו, ואהניא לי כי מצאתי כמעט מפורש	37651
בדברי האבן עזרא שכתב גם לרבות הזקנה על הנערות.	37652
והביאור כי היה לו לכתוב חנוך לנער ע"פ דרכו, כי יזקין לא יסור ממנה, היינו שזה יבוא מאליו, לכך	37653
כיוון שלמה המלך ע"ה בהוסיפו המלה גם לרבות ימי הזקנה, שגם אז צריך האדם לחנך את עצמו תמיד	37654
בכל יום מחדש, ולא יסמוך על מה שיבוא מאליו, כי אל תאמין בעצמך אמרו חז"ל (אבות), והאריך כענין	37655
זה בחוה"ל (חשבון כ"ד), בתביעה עצומה על האדם, שלא ינוח דעתו ולא יסתפק במה שנתברר אצלו,	37656
ובמה שהתנהג מימי נערותו, אלא תמיד יתחיל כאלו לא למד ספר, ובמעשה יוסיף להחזיק בטוב ולשוב מן	37657
הרע, ואל ישיאהו הגאווה וידמה בעיניו שהוא חכם גמור, ולא יחסר מאומה ממה שצריך לו יעו"ש.	37658
(הגיוני מוסר).	37659
	37660
מאמר תקעג	37661
ובניהם אשר לא ידעו ישמעו ולמדו ליראה את ה' אלהיכם כל הימים אשר אתם חיים על האדמה אשר	37662
אתם עוברים את הירדן שמה לרשתה (דברים ל"א י"ג).	37663
אמר הסבא זצ"ל מרן הרש"ז, כי כל הימים לא הולך על ליראה שצריך כל הימים לירא מפניו, כי מאי קא	37664
משמע לן הלא כל המצוות חייבים כל הימים, אלא כל הימים הולך על ולמדו שצריך כל הימים ללמוד	37665
לירא מפניו עכ"ד, כי יראה היא לא מילתא זוטרתא, צריכים הרבה יגיעה והתבוננות להגיע למעלת היראה	37666
ויש מדרגות מדרגות ביראה.	37667

חז"ל אומרים (אבות פ"ב), אין בור ירא חטא, משמע עם הארץ יכול להיות ירא חטא, ור' יוחנן בן זכאי מונה שבחן של תלמידיו, ואומר רבי שמעון בן נתנאל ירא חטא, ועל אברהם אבינו אומר הקב"ה עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה, אלא ודאי מדרגות מדרגות יש, ותמיד צריכים ללמוד בעניני יראת שמים איך להגיע למדרגה יותר גדולה.	37668 37669 37670 37671
רואים מהאבות הקדושים עד כמה הגיעה מידת היראה שלהם, (במדרש לך פ' מ"ד) וז"ל, רבנן אמרי לפי שהיה אברהם אבינו מתפחד ואומר, ירדתי לכבשן האש ונצלתי, ירדתי למלחמת המלכים ונצלתי, תאמר שקבלתי שכרי בעוה"ז, אמר לו הקב"ה אל תירא אברם אנכי מגן לך, כל מה שעשיתי בעוה"ז חנינם עשיתי עמך, אבל שכרך מתוקן לע"ל שכרך הרבה מאד עכ"ל, אברהם אבינו הולך בכבשן האש כדי לקדש שם שמים ברבים, ובכל זאת הוא מפחד כשיעמוד בדין שמים אם יצא נקי מזה, אם לא קיבל שכרו.	37672 37673 37674 37675 37676
וכן מצינו אצל יצחק אבינו הובא במדרש (תולדות פ' ס"ז) וז"ל, ויחרד יצחק חרדה גדולה מאד, א"ר חמא ב"ר חנינא מאד מחרדה שחרד על גבי המזבח עכ"ל, וצריך להבין בשלמא החרדה שחרד יצחק כשעשו נכנס אצלו, מבארים חז"ל מפני שהגיהנם נכנס עמו, אבל מה חרד יצחק אבינו על גבי המזבח, הלא הוא הלך על המזבח בשמחה רבה כמ"ש וילכו שניהם יחדיו.	37677 37678 37679 37680
ויש להבין הפחד של יצחק, כי הוא עומד להשחט ובעוד רגע יהיה בעולם האמת, וצריך לעמוד לדין לפני מלך מלכי המלכים והוא חרד חרדה, כמו שמצינו אצל ר' יוחנן בן זכאי שאמר, אילו לפני מלך בשר ודם היו מוליכים אותי, ופחד יצחק אבינו מפני הגיהנם כמו שפחד כשעשו נכנס אצלו, רואים עד כמה הגיע יראתו, אע"פ שהלך להקריב עצמו קרבן להקב"ה ולעשות רצונו, ובכל זאת פחד מיום הדין והחשבון.	37681 37682 37683 37684
וכן ביעקב אבינו כשבישרו לו שיוסף חי אמר אמותה הפעם, עיקר שמחתו היה שעכשיו הוא יכול למות, מקודם מפחד שלא יצא נקי מדין של מעלה כיון שמת אחד מבניו בחייו, כך היה לו בקבלה, אבל עכשיו שמח שיזכה בדין ויכול למות, כמו שמספרים על מרן הגאון ר' ישראל סלנטר זצ"ל שהיה פעם בימיו בצורתו, ושמע שהאנשים מדברים איך אפשר לחיות? ואמר הגאון הנ"ל, אתם דואגים איך חיים אני דואג איך מתים? כי זוהי דאגה יותר גדולה. (דרכי מוסר).	37685 37686 37687 37688 37689
מאמר תקע	37690
ויאמר ה' אל משה הנך שוכב עם אבותיך וקם העם הזה וזנה אחרי אלהי נכר הארץ אשר הוא בא שמה בקרבו ועזבני והפר את בריתי אשר כרתית אתו (דברים ל"א ט"ז).	37691 37692 37693
ופי' הרמב"ן ז"ל, אלהי נכר הארץ, גויי הארץ לשון רש"י, ואינו כן אבל האלהים שהוא נכר בארץ הזאת, כי השם הנכבד נקרא אלהי הארץ, כענין שנא' לא ידעו את משפט אלהי הארץ, ור' אברהם אבן עזרא ז"ל פי', ידענו כי השם אחד והשינוי יבוא מהמקבלים, והשם לא ישנה מעשיו כי כולם הם בחכמה, ומעבודת השם לשמור כוח הקיבול כפי המקום, על כן כתוב משפט אלהי הארץ, ע"כ יעקב אמר הסירו אלהי הנכר עכ"ל.	37694 37695 37696 37697 37698
הנה במידה שהאדם מתקרב אל הבורא ית"ש, בה במידה מתקרב ה' אליו, ואותו האור המיוחד המתגלה ע"י המתקדש והמגלה את טבעו בעולם, אותו הגילוי נקרא על שם המגלה דוקא, וכל הזכויות שמורות לאותו האדם שמסר נפשו על גילוי זה בבחינת אלהיו דוקא ולא של חבריו.	37699 37700 37701
לפי כוחו ובית קיבולו של אדם כן ישפיע ה' עליו, ולפי מדרגתו וצביונה של כל נפש ונפש כן תתיישב בה השכינה, וכמ"ש רש"י ז"ל לך לך, אני אל שדי, אני הוא שיש די באלוהותי לכל בריה, לפיכך התהלך לפני תמיד ואהיה לך לאלהים ולפטרון, במידה שהאדם מרחיב ומשפר את היכל לבו, להכניס לתוכו את האור האלהי, בה במידה תגדל ההשפעה האלהית, יש והאדם זוכה לבנות קומה על גבי קומה, בהיכל לבו למעלה מהיכל חבריו, אותו המאמץ, ואותו העלאת הקומות נעשה קנינו הרוחני לבדו הוא, קנין פרטי של אותו האדם ונקרא על שמו דוקא.	37702 37703 37704 37705 37706 37707
ובזה תתורץ קושיות הרמב"ן בפ' שמות, ויאמר ה' אנכי אלהי אביך, אלהי אברהם, אלהי יצחק, ואלהי יעקב, וטעם הזכירו אלהי עם כל אחד ואחד, ולא אמר אלהי אברהם יצחק ויעקב עכ"ל, ונסביר לפי דרכינו, מה שלא כלל לומר אלהי אברהם יצחק ויעקב ביחד, כי מן ההכרח הוא לפרט ולייחד ולציין את גילוי המיוחד, את הקומה החדשה שכל אחד מן האבות הוסיף, ושהיא צריכה ומוכרחה להיקרא רק על שמו של המגלה, אלהיו ולא של קודמו, שמתייחס אמנם על מדרגה מיוחדת, ברם לא על גילוי החדש המתייחס והמיוחד רק לבא אחריו, ושבעבור גילוי זה זכה לתוספת אלהית.	37708 37709 37710 37711 37712 37713
וידוע הענין לידועי חן, שהמקובלים כינו את האבות בתוארים מיוחדים, אברהם עמוד החסד, יצחק עמוד העבודה, יעקב עמוד האמת, ולפי"ז אין לכלול את כולם בשם אחד, ומן הנכון להעלות על נס את יגיעתו והשגתו המיוחדת של כל אחד שגילה את העמוד האש של אלהיו.	37714 37715 37716

ואיתא במכילתא פ' בשלח, זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארוממנהו, עמי נהג במידת הרחמים ועם אבותי	37717
במידת הדין, הבנים וגם האבות נושאים עיניהם כלפי השכינה ומתלהבים בשירה אדירה שירת אז ישיר,	37718
מנשאים ומרוממים את שמו על הנסים והנפלאות, הבנים מפרסמים ומהללים בשירה זה אלי ואנוהו, אבל	37719
אין דומה הכרת הבנים להכרת האבות, התגלות הכרת האבות הגיעה עד לדרגת מידת הדין, שהיא מדרגה	37720
עליונה על הנהגת מידת הרחמים עם הבנים.	37721
גם האבות גם הבנים מביעים כאן את תשוקתם ודבקותם אל האלהות, אבל כל אחד מדובב באספקלריא	37722
המיוחדת רק לו, וכל שירה ושירה היא תוצאת הכרת גילוייו המיוחד רק לו, בהשגתו ודבקותו באלהים,	37723
ההדגשה כאן הוא על קנין הפרטי בהשגת האלהית, הנוצר באופן מיוחד ומסוגל דוקא לדור ולאדם פרטי	37724
זה.	37725
בפ' בא י"ב, ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח על בתי בני ישראל בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל,	37726
ופי' הספורנו ז"ל, והוצרך כל אחד להקריב, כי הנס נעשה לכל יחיד בפני עצמו, לא לצבור כלל עכ"ל,	37727
המובן שאף שהתגלות הנס היתה גלויה לכל הציבור, מ"מ כל אחד ואחד היה טועם ושש בו לפי טיב	37728
השגתו ומדרגתו, ובגלל שינוי ההשגות שבין פרטי הציבור, נצטוו והוצרכו כל אחד ואחד להקריב קרבן,	37729
בכדי לתת ביטוי לאותה הכרת האלהות המיוחדת שכל אחד נתברך בו, ברכה שלו ולא של חברו.	37730
(מד"ר עקב פ' ג'), מעשה בר' שמעון בן שטח שלקח חמור מישמעאלי אחד, הלכו תלמידיו ומצאו בו	37731
אבן אחת תלויה לו בצווארו, אמרו לו רבי ברכת ה' היא תעשיר (משלי י'), אמר להם ר' שמעון בן שטח,	37732
חמור לקחתי אבן טובה לא לקחתי, הלך והחזירה לאותו ישמעאלי, וקרא עליו אותו ישמעאלי ברוך אלהי	37733
שמעון בן שטח עכ"ל.	37734
רגש ההודיה והתקרבות לה' מצד הישמעאלי, נולד רק ע"י העמקת מידת האמת והצדק, בה הצטיין ר'	37735
שמעון בן שטח על כל סביביו, ולכן יפה התבטא ברוך ה' אלהי שמעון בן שטח, הדרגה העמוקה והעילאית	37736
ביותר בהתקרבות אלהות, אותו חלק ההכרה המיוחדת מיוחסת דוקא לר' שמעון ולא לאחר, והוא אלהי	37737
שמעון.	37738
ובזה הרעיון יבואר היטב את האבן עזרא על הפ' וקם העם וזנה אחרי אלהי נכר הארץ, המובן בדבריו	37739
העמוקים, שרמזו לו הקב"ה למשה שאחר מותו ירדו בני ישראל ממדרגתם העילאית ע"ד ההנהגה האלהית,	37740
מההבנה רבת התפיסה ע"ד ההשגחה הפרטית, והתגלות אלהות על כל יחיד ויחיד כפי התקרבותו אליו	37741
במידה מיוחדת, יתרחקו ויזנו מזו הדרגה אל דרגה הכללית המכונה אלהי נכר הארץ.	37742
ירידה כזו לגבי תפיסתם הקודמת זנות וסטייה הוא, והקב"ה מצטער שבנ"י יתאימו עצמם לדרגה הכללית	37743
שבהנהגתו למשפט אלהי הארץ, הקב"ה רוצה שבנ"י יקבלו את שפעת האלהות בהתאם לכוח קיבולם	37744
הפרטי, שכל אחד ואחד יתרומם באלהיו הוא ולא יהיה תלוי באלהות הכללית.	37745
התכלית המכוונת באריכות המאמר הוא, להראות ולעורר שיתמסר האדם ויתאמץ לעלות בסולם העליה	37746
וההתקרבות להבורא ית', המגלה אורו ומאציל שכינתו כפי שיעור עמלו והתקרבותו אליו, על כל יחיד	37747
מישראל צריך להופיע זוהר האלוהות שלו, המיוחד והנועד לו דוקא, כל גוף וגוף, כל נשמה ונשמה	37748
מישראל, כל מצוה שהאדם מקיימה, הרי הם מהווים התגלות אלהות נוספת.	37749
ומבחינה זו חייב כל אחד לומר בשבילי נברא העולם, התגלות האלהות המתגלה ע"י קיומו בעוה"ז, היא	37750
החשובה והנכבדה ביותר, ויש מקום בעבורו להתגדר בו, לגלות גילויים נוספים שההשגחה האלהית קצבה	37751
וקבעה לו, וכל ישראל יש להם חלק בגילוי האלוהות, ואת החלק הזה מוטל עליו לגלות בעצמו, כי זה	37752
החלק הוא אלהיו. (תורת הנפש).	37753
	37754
מאמר תקעה	37755
ויאמר ה' אל משה הנך שוכב עם אבותיך וקם העם הזה וזנה אחרי אלהי נכר הארץ... וחרה אפי בו ביום	37756
ההוא... ומצאוהו רעות רבות וצרות... (ל"א ט"ז).	37757
רואים כאן שהתורה הקדושה מביעה חשדות נוראים נגד עם ישראל, וזאת בזמן שהם נמצאים בדרגה כ"כ	37758
גבוהה של ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום, במקום להתפעל מהם, באים לבשר להם שאחרי	37759
מיתת משה רבינו הם יגיעו לשפל המדרגה, ויזנו אחרי אלהי נכר הארץ!	37760
כשאנו רואים מישהו מבחוץ שנראה לנו במדרגה גבוהה, אנו כ"כ מתבטלים, ולא עולה על דעתנו לחשוד	37761
במאומה, שהרי באשר הוא שם דנים את האדם לפי מצבו ברגע זה, ואם מישהו יבוא וינבא עליו נבואות	37762
שחורות כמה קשה לסבול את זה, מתייחסים לדבריו כאל גוזמאות בעלמא, וכאן התורה מראה לנו כזו	37763
דוגמא, כאלו חשדות, איך יתכן? אם אנו נאמר לתלמיד שאם יעזוב את הישיבה הוא עלול לרדת עד שפל	37764
המדרגה, בזמן שהוא עכשיו במצב רוחני גבוה, הדברים לא יתקבלו.	37765

הרמב"ן מביא על הפסוק כי ידעתי את יצרו, וטעם כי ידעתי את יצרו אשר הוא עושה היום, כטעם כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה שהיא הידיעה בפועל, כי הידיעה בעתיד ידיעה בכוח, ואם לא חטאו בני ישראל במדבר ולא נודע יצרו בפועל, לא היה הגון שיעיד בהם שירה לומר הגלוי לפניו שתחטאו ע"ש, הרי שדנים לגבי העתיד מפעולת חטא של העבר, ואע"פ שעכשיו בהווה הם במצב כ"כ גבוה, אך אם כבר נכשלו בעבר, הרי שטמון בהם הכוח לחטוא בעתיד.	37766
הספורנו מביא על אותו פסוק, שאינם מצפים להיכנס לארץ כדי לעבדני בה כמו שהוא המכוון מאתי, כאמרו בעבור ישמרו חוקיו, אבל מצפים אותה להשיב נפשם המתאוה וימשך מזה כל הרע שניבא, שכל תשוקתם להיכנס לארץ ישראל זה רק בשביל למלאות תאוותם! ומכאן אנו באים לחקור בכוחות נפשו של האדם, כשאנו רואים אדם שנכשל בכעס או בהקפדה, האם זהו רק מקרה בלבד, אך בנפשו הוא טוב, ואינו בר הכי להקפיד ולכעוס, ורק עכשיו נכשל, או שמא יש כאן עדות והוכחה על כל המהות והעצמיות שלו, ולא מקרה בודד הוא!	37770
כשאנו רואים תלמיד שנסע מהשיבה ואח"כ חזר, אך בזמן ששהה בחוץ נכשל מכשול כלשהוא, וכשחזר לשיבה הריהו לומד מוסר בהתפעלות כמקדם, היכן כאן המהות שלו, והיכן המקריות? האם מהותו זהו הטוב, ומה שנכשל זה מקרה חולף או שמא, דרך המכשול, הדרך הרעה, זוהי מהותו, ולימוד המוסר זהו מקרה התלוי בסיבות שונות, אם זה בגלל שאין בידו לעשות משהו אחר, או מאהבת כבוד וכדומה.	37777
אך כאן חז"ל מגלים לנו שהעבירה היא ההוכחה על המהות של האדם, זוהי עצמיותו, כך מוכח ע"פ הרמב"ן הנ"ל, שדור המדבר אשר עליהם אמרו חז"ל אשרי הדור שעוונותיו ספורים, והגיעו למדרגות רמות, ובכל זאת כבר עכשיו מוכיחים אותם ומזהירים אותם על מה שעלול להיות בעתיד, עבודת אלהי נכר, כי אנכי ידעתי את יצרם, והראיה ממה שכבר חטאו בפועל בעבר, ועל כך הקב"ה אינו מתפעל ממצבם הגבוה של דור המדבר ואין לסמוך עליו, וכבר היו דברים מעולם אפילו עם אדם הראשון קודם החטא.	37781
במלים אשרי הדור שעוונותיו ספורים שלכאורה זהו שבח לעם ישראל, שם מונחת כבר הביקורת שהנה חטאו מעולם, ואם חטאו בעבר זוהי מהותם, ואין ערובה שלא יחטאו בעתיד, זהו בירור המצב, וזה רמוז בפסוקים ותראו את שקוציהם ואת גלוליהם, כסף וזהב אשר עמהם, פן יש בכם וגו', אם עברו בארץ הגוים הרי כוח ההשפעה של הסביבה בודאי פעל על נפשם, ולא יצאו נקיים מזה, ומה נענה אנו בתרייהו? נורא מאד.	37787
ההשפעה הרעה, כאשר לא עומדים כנגדה, זה מוכיח שכל המדרגה ועבודת ה' שאליה הגענו זהו רק מקרה, ואין כאן המהות שלנו, המהות שלנו זו תאוה נמבזה עד לדרגה של השחתה רח"ל, ועל זה דרושה לנו מידת הדאגה, שזהו אחד מעיקרי התשובה, והיינו שע"י ציור הנסיון שנדאג לחשוב לאן אנו עלולים להגיע, ולהכין את עצמנו ע"י לימוד המוסר, לעמוד בנסיון לכשיבוא, רק אז אולי נמצא בעצמנו כוחות לעמוד בנסיונות ולזכות לתשובה שלמה. (דגל המוסר).	37788
מאמר תקעו	37791
וחרה אפי בו ביום ההוא ועזבתים והסתרת פני מהם והיה לאכול ומצאוהו רעות רבות וצרות ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה (דברים ל"א י"ז).	37792
ירמיה הנביא מבאר בפרק שלם פ"י, חילוקים בין הבורא ית' לע"ז, כה אמר ה' אל דרך הגוים אל תלמדו, ומאותות השמים אל תחתו, כי חקות העמים הבל הוא כחומר מקשה המה, מאין כמוך ה' גדול אתה וגדול שמך בגבורה, מי לא ייראך מלך הגוים, כי לך יאתה כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך, וה' אל' אמת, אלהי די שמיא וארעא לא עבדו, עושה ארץ בכוחו, לא כאלה חלק יעקב כי יוצר הכל הוא.	37793
והנה ראינו מכאן שטועים אנו באמת בענין ע"ז, שאנו מדמים שכל ענין ע"ז מהבל יסודו, שהוא רק דמיון כוזב בלי כוח ממשי, ובאמת הרי ירמיה מאריך בכל הפרק לבאר חילוקים בין ע"ז לבורא עולם, כאילו שהוא דבר שאנו צריכים לנביא שיגלה לנו החילוקים, והוא משום שיש באמת מקום לטעות, שיש לה לע"ז באמת כוחות גדולים ונשגבים, והוצרך הכתוב לגלות עינינו ולהראות לנו חילוקים, די שמיא וארעא לא עבדו, ששמים וארץ אין בכוחם לברוא, אבל זולת זה הינם כוחות גדולים הנותנים עושר גדולה וגבורה.	37794
ועזבתים והסתרת פני מהם ומצאוהו רעות רבות וצרות, אין לחשוב דמצאוהו רעות רבות הוא מחמת העדר הארת פנים, וכל הפורעניות הם ממילא, אלא גם הסתר פנים הוא יצירה, יוצר אור ובורא חושך (ישעיה מ"ה), ובהנהגה של הסתר פנים ניתנה הממשלה בידם, מי הוא זה המענה ומשפיל כ"כ את הכלל ישראל, אם לא הם שלקחו כל הבעלות והממשלה בידם.	37801
	37802
	37803
	37804
	37805
	37806
	37807
	37808
	37809
	37810
	37811
	37812
	37813
	37814

ממשלתם כ"כ גדולה וחזקה, עד שאמרו חז"ל (רש"י דברים ל"ב), צור ילדך תשי שמתישין כוחו של מעלה, ועושים עם הבריאה כחומר ביד היוצר, נותנים עושר למי שירצו, גדולה למי שירצו, העמים המוצאים הן בעיניהם הם מרימים אותם, המתרחק מהבוי"ת וממלא רצונם יעשירוהו, השומע בקולם יאשרוהו, אילו לא היה ע"ז אלא שחוק והיתולים בעלמא, לא היתה התורה מאריכה כ"כ בענין ע"ז, שהרי כל התורה מלחמה לה בע"ז, ולא היתה נושאת ונותנת בה כלל.	37815
את זה לעומת זה עשה האל' (קהלת ז'), מרכבה טמאה כנגד מרכבה קדושה, וכל מה שיש בקדושה יש גם בטומאה, עד שיש לה למרכבה הטמאה גם נביאים, והיא מנבאת אותם, וזהו ענין נביאי השקר, כי הנה נביאי השקר שמצינו בכתובים, כגון חנניה שחלק על ירמיה (ירמיה כ"ח), לא היו שקרנים בעלמא, נביאי הבעל שהתגודדו עד שפוך דם וקראו הבעל עננו (מלכים א' י"ח), הרי פשוט שלא דיבר כאן הכתוב אודות שקרנים ומשתגעים, נביאי הבעל היו נביאים ממש, אלא שנבואתם קיבלו ממקום אחר, נביאי השקר הינם באמת נביאים, רק שנבואתם לא ממקום קדוש תהליך, כ"א ממקום הטומאה.	37816
כי יקום בקרבך נביא ונתן אליך אות או מופת ובה האות והמופת, לא תשמע אל דברי הנביא ההוא כי מנסה ה' אלהיכם אתכם (דברים י"ג), והזהיר הכתוב שלא לטעות אחרי האות והמופת כי אינו אלא לנסות, אבל עכ"פ הרי הם היו נביאים, ומאין התנבאו? אלא שגם נביאי השקר היו נביאים, ורק שהיו נביאי שקר, ואמנם אפשר להבחין בין נביאי האמת לנביאי השקר, אלא שצריך לזה הבחנה גדולה, ואת זה מבאר לנו ירמיה, שהגם שישנם כוחות גדולים ונשגבים, אבל בכ"ז אפשר וצריך להבחין בין אמת לשקר, בין מרכבה קדושה לטמאה.	37817
לא כאלה חלק יעקב כי יוצר הכל הוא שאחרי כל הגדולות שרואים שם יש להכיר גריעותם וחולשתם, משה ואהרן עשו אותות ומופתים לפני פרעה על פי ה', וגם החרטומים עשו מופתים ויעשו גם הם חרטומי מצרים בלהטיהם כן (שמות ז'), ותבע הבורא ית' מפרעה שיבחין החילוקים שבין מעשה ה' ומעשה הכשפים, הרי שיש להכיר, ובספורנו מבאר שם הרבה חילוקים שבין מעשה ה' למעשה הכשפים, כגון ויבלע מטה אהרן את מטותם, וכן במכת הדם, שבמעשה ה' היה זה בכל הנהרות שבעולם, משא"כ במעשה הכשפים.	37818
וכיון שכן הוא הטבעת הבריאה יוצא לנו לפי"ז יסוד חדש בעבודת האדם, אנו מדמים שאין לנו עסק כלל בענין ע"ז, שלא היה לזה מקום אלא לפנינים בעת שהיה יצרא דע"ז, משא"כ עכשיו שהכל רואים שאין זה אלא שטות והבל, אבל לפי הנתבאר שישנם שני כוחות, וכל מה שיש במרכבה הקדושה, יש גם בטמאה, שהרי זה לעומת זה, ובכוחה של המרכבה הטמאה לגדל ולהעשיר, להחיות ולהמית, א"כ הרי גם כהיום כל עבודת האדם הוא ללמוד ולהכיר ולראות החילוקים שבינה ובין הבוי"ת, וא"כ שייך גם לנו ענין ע"ז ודיניה, וכמונו כמוהם.	37819
ועד כמה גדול כוח ממשלתה נוכל לראות מהא דכתיב (שמות ל"ב) בחטא העגל וירא העם כי בושש משה לרדת מן ההר ויאמרו אליו קום עשה לנו אלהים כי זה משה האיש לא ידענו מה היה לו, וכתב רש"י כמין דמות משה הראה להם השטן שנושאים אותו באויר רקיע השמים, הראה להם השטן, הרי זה מראה נבואה ולא הטעאה בעלמא, שכל הכלל ישראל ראו כולם כאחד בנבואה שמשה מת, והיה אז כל הכלל ישראל במצב של נביאי השקר, שראו זאת באמת, ורק הטענה היתה שהיה להם להבחין שאינו אלא שקר וטעות, שכל חובת האדם היא לראות ולהבחין בין האמת לשקר, אבל עכ"פ הרי ראינו מכאן כמה כוחו גדול עד בכדי לנבאות את כל הכלל ישראל בנבואת שקר כזו.	37820
וכן לבן אמר על התרפים למה גנבת את אלהי, שהם היו באמת אלהיו, נתנו לו עושר וגדולה, וכן בענין העגל כתב רשב"ם ז"ל וז"ל, ולנסות בו את ישראל ניתן בו רוח הטומאה, שלכל מיני מכשפות ואוב וידעוני כוח בו להכחיש פמליא של מעלה ולהגיד נולדות, לדעת אם יהיה תמים לה' אל', ולא מאמין לאות ומופת של רוח הטומאה, כדכתיב כי מנסה ה' אל' אתכם, סוד הסתר פנים הוא לנסות, וכל הממשלה והכוחות שניתנו בהסתר פנים הם בכדי לנסות, שכך רצה הקב"ה שמסר כוח וממשלה, כאילו שיש עוד ממשלה זולתי הבוי"ת, הנותנת ומשפיעה לכל מי שרוצה הן טוב והן רע, וכל עבודת האדם היא להבחין ולהכיר שלא לטעות.	37821
נצייר בנפשנו אילו היו מראים לנו בחוש שמשה מת כמו שהראו זאת לדור ההוא, הלא היינו פונים ח"ו כולנו לע"ז ליבא לפומא לא גליא, כי יש ח"ו סכנה בגילוי זה, אבל תדעו ותבינו, כי כשנתבונן באמת בבריאה נראה, כי דמות משה מת הוא כאפס ואין נגד הצליח מעשה שטן שאנו רואים בכל עת ובכל רגע, בעירבוביאה הגדולה השולטת בעולם, והכוחות הנצורים שאנו רואים בעולם בכל שעה ושעה, דמות משה מת שהוא מראה לנו על כל צעד וצעד.	37822
המתבאר מדברינו בקצרה הוא, שרע הוא סוד של מציאות מלכות וממשלה, חטא הוא מגיפה ומארה שתפשה בכיפה את העולם כולו, לכלכה וקלקלה את כל הבריאה כולה, אין פינה כל דהו שאינה נגופה	37823
	37824
	37825
	37826
	37827
	37828
	37829
	37830
	37831
	37832
	37833
	37834
	37835
	37836
	37837
	37838
	37839
	37840
	37841
	37842
	37843
	37844
	37845
	37846
	37847
	37848
	37849
	37850
	37851
	37852
	37853
	37854
	37855
	37856
	37857
	37858
	37859
	37860
	37861
	37862
	37863
	37864

מהרע והחטא, והקלקול כ"כ גדול ונורא עד שבביעור הרע יצטרכו השמים והארץ וכל צבאם להנצק	37865
מחדש, כי כולם שקועים טבועים ובלועים בממשלת הרע, וזהו לתקן עולם במלכות שדי פשוטו כמשמעו.	37866
המתבונן בתגבורת הרע הגדול השורר כיום בעולם, עד לבלי הרים ראש תחת כבוד המשא, ובכל זאת עוד	37867
שמך לא שכחנו, מאמינים אנו בשם ה' ומחזיקים בתורתו, למרות כל המבול של הרע והחושך, יראה שאין	37868
זה אלא זכות אבותינו שעמדה לנו שלא שטפנו המים הזדונים, וזהו ממידתו ית' השוכן אתם בתוך	37869
טומאתם (ויקרא ט"ז), וזהו ה' לאחר שיחטא שמצד מידותיו ית', מצד יושרו וטובו לבל ידח ממנו נדח	37870
דלתי תשובה לא ננעלו, ואפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקה בין ישראל לאביהם שבשמים (פסחים	37871
פ"ה:), שמצד זה הבורא ית' לעולם לא יעזבנו.	37872
בדורנו זה מצבנו בעונותינו הרבים הוא שנאבדה מאתנו כל התורה כולה, אכן הרבה דברים נשאר אצלנו	37873
עכ"פ זכר מהם, ממצוות הרי אנו יודעים עדיין, אחד מהדברים שנאבדו ממנו לגמרי הוא ענין חטאים,	37874
לפנים היינו רואים בעלי תשובה, משום שלפנים כשעבר אדם עבירה היה עולם חשך בעדו, לא ראה	37875
סביבו קו של אור, ועי"ז היה מתפרץ מכבלי החטא לתשובה, כהיום כשאדם חוטא אין החטא נוגע בו	37876
כלל, הולכים ישר מחטא אל הגמ', ומגמ' אל החטא, אבדה הכרת החטא לגמרי, וזוהי סיבת רחוקותנו	37877
מתשובה.	37878
יסוד התשובה הוא שהאדם יכיר בחטא, כי כשלת בעונך (הושע י"ד), ובה במידה שיכיר את המארה	37879
הנוראה שהנהו החטא, בה במידה ישוב בתשובה, לא היו ימים טובים לישראל כיום הכפורים (תענית	37880
כ"ו:), כשיודעים מהו חטא, וכשיודעים שכל זמן שיש חטא אין לאדם עצה, ננעלו בעדו כל הדרכים, והוא	37881
שקוע ראשו ורובו בממשלת החטא, כשידע האדם כל זה ירגיש היטב את השמחה הגדולה מיום הכפורים	37882
יום סליחה ומחילה, וזהו שאמרו חז"ל (תהלים מ"ח) משוש כל הארץ שאין אדם לן בה בחטא, שזוהי	37883
השמחה הכי גדולה בעולם.	37884
ומזה מתבאר שכל יסוד ועיקר עבודת האדם הוא שידע מחטא, ושיעסוק בו להכחישו ולהחלישו, דהע"ה	37885
כל עבודתו במשך ימי חייו היתה רק על חטאו האחד, וכל זמן שלא ידע האדם מחטא אין לו שייכות	37886
לתשובה, ואין לו חלק בתורת משה, עיקר עבודת האדם ביום הכפורים היא כל כמה דפשיט אינש דעתיה	37887
טפי עדיף (ר"ה כ"ו:), ובה במידה שהוא נכנס בעבודה זו, בה במידה יזכה ליום הכפורים. (דעת חכמה	37888
ומוסר ח"א מא' צ"ב).	37889
	37890
מאמר תקעז	37891
וחרה אפי בו ביום ההוא ועזבתים והסתרת פני מהם והיה לאכול ומצאוהו רעות רבות וצרות ואמר ביום	37892
ההוא הלא על כי אין אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה (דברים ל"א י"ז).	37893
הנהגת הבורא ית' עם ברואיו הנה היא בשני אופנים, דרך הארת פנים ודרך הסתר פנים, כשיצאו ישראל	37894
ממצרים היתה אז כל ההנהגה בדרך הארת פנים בלתי מוגבלת, מה שראתה שפחה על הים לא ראה	37895
יחזקאל בן בוזי מימיו (מכילתא בשלח), כולם אמרו זה אלי היו מראין אותו באצבע (רש"י שמות ט"ו),	37896
וגם אחר שחטאו בעגל אמר משרע"ה אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה, האם יש יותר ציור בהארת	37897
פנים כזה? כל דרכיהם היו בהארה!	37898
וליהפך במצבים הרעים, בהנהגה של הסתר פנים, הסתרת פניך הייתי נבהל (תהלים ל'). והסתרת פני	37899
מהם והיה לאכול ומצאוהו רעות רבות וצרות, ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלהי בקרבי מצאוני	37900
הרעות האלה, ומה מדוקדק הוא הלשון של ומצאוהו לא שהוא יפגוש אותם, אלא שהם ימצאוהו, כי	37901
בהסתר פנים בחושך הלילה, מרחפים כל מיני מחבלים, כל החלל מלא מהם, ואיך לא ימצאוהו!	37902
והנה לנו לכאורה פליאה עצומה, כשנתבונן בעניני דתקנת ההלל, הנה אמרו (פסחים קי"ז), הלל זה	37903
נביאים תקנו להן לישראל, שיהיו אומרים אותו על כל צרה וצרה שלא תבוא עליהן, ולכשנגאלין אומרים	37904
אותו על גאולתן, ועיין במגיד משנה פ"ג מה' חנוכה ה"ו שמחלק, דהלל בימים הקבועין הוא מדברי	37905
סופרים, ובימים שאין גומרים את ההלל הנהו רק מנהגא בעלמא, הנה נפלא הדבר, כי יהיה ההלל בשביעי	37906
של פסח שהיה בו גם קריעת ים סוף רק מנהגא?	37907
ובכלל השאלה רבה, איך זה אומרים במצבים של מקרים רבים וצרות רבות, במצבים של הסתר פנים	37908
היותר גדול הלל שלם, שהוא לא פחות משירת הים שהיתה אז בתכלית הארת פנים? הנה בשירת הים	37909
אמרו זה אלי, ובהלל אומרים מי כה' אלהינו המגביה לשבת המשפילי לראות בשמים ובארץ, ראה	37910
חושית מקפת כל העולמות, וכן עזי וזמרת יה ה' ויהי לי לישועה, ימין ה' רוממה ימין ה' עושה חיל, האם	37911
כל זה פחות משירת הים? ואיך נבין כל זה?	37912
אולם יסוד הדבר הוא, אדמו"ר הסבא ז"ל מקלם אמר, במנהגו של העולם אם אחד היה בצרה וניצל ממנה	37913
רבה לו השמחה על התשועה, ומודה הוא לה' על זו התשועה, אבל שמחה כפולה ומכופלת היתה לו ודאי,	37914

לו לא קרה אתו כלל כל הצרה, ולא היה נצרך לכל ההצלה, אבל לא כן הוא במידת הקב"ה, מעצמה של	37915
הצרה מכעסו של הקב"ה, מכל החושך והאפלה אשר מגרמתו הלא בא האדם לידי יתרון של הכרה, הנה	37916
הצרה עצמה היא הישועה.	37917
אדם ההולך במקום אור, אין כל פלא אם יעבור ישר לדרכו ומטרתו, כי אור לו ורואה בהיר דרכיו וצעדיו,	37918
אבל ההולך בחושך באישון לילה ואפלה, אשר רבים הקוצים והברקנים וכל אבני נגף, ובכ"ז יעבור עד	37919
תכליתו ושלם יבוא, כי אז באמת אין כפלא הזה, ביציאת מצרים, בהארת פני ה' במידה היותר גדולה, הנה	37920
באורו ראו אור, ומה פלא כי עברו דרכים ולא נכשלו, כי בדרך סלולה באו ובמה ישלחו? אולם במצבים	37921
של הסתר פנים, בחשכת הלילות של ומצאוהו צרות רבות ורעות, בדרכים ההן כשעוברים, ודאי שהן	37922
מנפלאותיו ית' היותר גדולים, ואז באמת באים לידי לראות אותו ית', ואז ודאי מודים ומשבחים ואומרים	37923
מי כה' אלהינו!	37924
זהו יסוד הדברים, כשהקב"ה בכעס רואים אותו ית', כשהקב"ה ביותר כעס, הנה יותר רואים אותו ית',	37925
וכשהקב"ה עוד מגביר כעסו, כי אז רואים ומכירים אותו ודאי כי זה הוא זה, כביכול תופשים אותו ביד,	37926
וכבר לא עוזבים אותו! ה' יסעדנו על ערש דוי, כשנעשה דוי בעיני כל אדם כשכבר נואשו ממנו, אני	37927
סועדו ומעמידו (מדרש תהלים מ"א), מזה שיסעדנו גם על ערש דוי, מזה ודאי רואים את ה'.	37928
אהבתי כי ישמע ה' את קולי תחנוני, כי הטא אזנו לי ובימי אקרא, אפפוני חבלי מות ומצרי שאול מצאוני	37929
צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא אנה ה' מלטה נפשי, ועם כל זה אהבתי, ועל מה זה ככה? כי בכל זה הלא	37930
אני רואה את חנון ה' וצדיק ואלהינו מרחם, רואה אני את כל השומר פתאים, ומי הוא זה? הלא הוא ה'!	37931
אודך כי עניתני! מלשון עיני, ומדוע? כי בזה אני רואה את ותהי לי לישועה, וכענין שנא' (ישעיה י"ב)	37932
אודך ה' כי אנפת בי, ומדוע? ישוב אפך ותנחמני! כל גוים סבבוני ובכל זאת כי אמילם, הנה אני רואה	37933
מכל זה את הבשם ה', ועל כל אלה ודאי אני מהלל.	37934
ומהו איפוא כל פלא כי בתוך כל צרות רבות אמרו הלל כמו שירת הים, ואדרבה בתוך הסתר פנים ראו	37935
עוד הרבה יותר, והללו גם יותר! דוד המלך ע"ה בשנותו את טעמו לפני אבימלך ויגרשהו וילך, הנה מתוך	37936
כל הצרה המציא את כל השבח וההודאה המוקפת בכל הכ"ב אותיות הקודש, מאברכה את ה' בכל עת עד	37937
פודה ה' נפש כל עבדיו ולא יאשמו כל החוסים בו, כל ההלל הזה אמר דוקא מתוך צרה, כי באלה את פניו	37938
כביכול ראה, ואיך לא ישמח ולא יודה!?	37939
יסוד זה באמת מפורש הוא בגמ' (יומא ס"ט): למה נקרא שמם אנשי כנה"ג שהחזירו את העטרה ליושנה,	37940
אתא משה אמר האל הגדול הגבור והנורא, אתא ירמיה אמר עכו"ם מקרקרין בהיכלו איה נוראותיו לא	37941
אמר נורא, אתא דניאל וכו', אתו אינהו ואמרו אדרבה זוהי גבורתו ואלו הן נוראותיו, שאלמלא מוראו של	37942
הקב"ה האיך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות, אם משה אמר הגבור, אנו צריכים לאמור גבור	37943
שבגבורים, אם משה אמר והנורא, אנו צריכים לאמור נורא שבנוראות! כשישראל בין האומות, בחושך	37944
הנורא הזה, בכל ההסתר פנים הזה, ועם כל זה עם ישראל חי וקיים, האם ישנה הכרה יותר גדולה כי ה'	37945
גבור ונורא, הנה רואים אנו אותו ודאי, כי על כן החזירו עטרה ליושנה. (דעת תורה).	37946
	37947
מאמר תקעה	37948
וחרה אפי בו ביום ההוא ועזבתים והסתרתי פני מהם והיה לאכול ומצאוהו רעות רבות וצרות ואמר ביום	37949
ההוא הלא על כי אין אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה (דברים ל"א י"ז).	37950
א"ר יהודא אמר רב מאי דכתיב מי האיש החכם ויבן זאת על מה אבדה הארץ, דבר זה נשאל לחכמים	37951
ולנביאים ולמלאכי השרת ולא פירשוהו עד שפירשה הקב"ה בעצמו, ויאמר ה' על עזבם את תורתו ולא	37952
שמעו בקולי ולא הלכו בה, היינו לא שמעו בקולי היינו לא הלכו בה? אר"י אמר רב שלא ברכו בתורה	37953
תחילה (בדרים פ"א).	37954
וכתב הר"ן בשם רבינו יונה ז"ל, דאם איתא דעל עזבם את תורתו כפשטא, משמע שעזבו את התורה ולא	37955
היו עוסקין בה, א"כ כשנשאל לחכמים ולנביאים למה לא פירשוהו, והלא דבר גלוי היה וקל לפרש, אלא	37956
ודאי עוסקין היו בתורה תמיד, ולפיכך היו חכמים ונביאים תמהים על מה אבדה הארץ, עד שפירשו	37957
הקב"ה בעצמו שהוא יודע מעמקי הלב, שלא היו מברכין בתורה תחילה, כלומר שלא היתה התורה חשובה	37958
בעיניהם כ"כ שיהא ראוי לברך עליה ע"ש.	37959
עכ"פ היה כאן חטא דק מן הדק, עד כדי כך שחכמים ונביאים ומלאכי השרת כולם היו תמהים על מה	37960
אבדה הארץ, ויש לשאול לפי"ז מדוע נענשו אז בפורענות כ"כ גדולה של חרבן המקדש וגלות מארצנו,	37961
אם חכמים ונביאים ומלאכי השרת לא היו יכולים להעמיק חקר בזה, ולהבין מה חטאו ישראל שהגיע להם	37962
עונש נורא כזה, א"כ ישראל עצמם למה לא נדונו לזכות משום כך, שגם מהם נעלם החטא ולא ידעו בו?	37963

ועל כרחך צריך לומר, שנתן הקב"ה כוח באדם לידע מה שבתוך מעמקי לבו עצמו, גם הדק והעמוק ביותר	37964
שלא ימצאנו לא חכם ולא נביא ולא מלאך! ולא עוד אלא שהוא נתבע על זאת בכל חומר הדין על שלא	37965
התבונן ועבר, כאילו היתה עבירה גלויה וקל לידע כל גודל איסורה, דאם לא כן היו ישראל נדונים לכל	37966
היותר כשוגגים ולא כמזידים, והרי אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו ח"ו (ע"ז ג'). וע"כ כמ"ש וזה	37967
ברור.	37968
עוד למדנו מכאן, שכיון שהיה להם לישראל לידע כי עבירה בידם, ולא ידעו ולא הכירו בחטאם נשפטו	37969
ונענשו על כך, כי הלא זה העיקר במשפט שמים מה שאין האדם מכיר בחטאו! כמ"ש (ירמיה ב') הנני	37970
נשפט אותך על אמריך לא חטאתי, ודאי אם לא חטא אדם למה אינו רשאי לומר האמת שלא חטא? אלא	37971
ודאי כי חטאנו, א"כ מה זאת כי אנו נשפטים על האמירה של לא חטאתי ולא על עצם החטא?	37972
אלא שאם האדם מכיר בחטאו שידוע כי נכשל ועבר על רצון בוראו, מיקל עי"ז בהרבה את המשפט עליו,	37973
כי בהכירו שחטא כבר שופט הוא את עצמו, ואם יש דין למטה אין דין למעלה, משא"כ באמרו לא חטאתי	37974
הרי הוא מתברך בלבבו כי שלום יהיה לו, ורחוק הוא מן התשובה ובשרירות לבו ילך, ולכן המשפט הוא	37975
על אמריך לא חטאתי!	37976
וכן מפורש ברמב"ן על הפ' וחרה אפי ומצאוהו צרות רעות רבות וצרות, ואמר ביום ההוא הלא על כי אין	37977
אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה, ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא, וכתב הרמב"ן וז"ל, וטעם ואנכי	37978
הסתר אסתיר פני פעם אחרת, כי בעבור שהרהרו ישראל בלבם כי חטאו לאלהים, ועל כי אין אלהיהם	37979
בקרבים מצאום הרעות האלה, היה ראוי לרוב חסדי השם שיעזרם ויצילם שכבר כפרו בעכו"ם, כענין	37980
שנא' הנני נשפט אותך על אמריך לא חטאתי.	37981
ולכך אמר כי על כל הרעה הגדולה שעשו לבטוח בעכו"ם יסתיר עוד פנים מהם, לא כמסתיר פנים הראשון	37982
שהסתיר פני רחמיו ומצאום רעות רבות וצרות, רק שיהיו בהסתר פני הגאולה ויעמדו בהבטחת פני רחמיו,	37983
ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים, עד שיוסיפו על החרטה הנזכרת וידוי גמור	37984
ותשובה שלמה כמו שנזכר למעלה ושבת עד ה' אלהיך.	37985
הרי לך כמו שאמרנו, ואמנם כן מצינו בחז"ל בענין החרבן עצמו (פסיקתא רבה כ"ו), כשהלכו ישראל	37986
בגלות וירמיה חזר לירושלים, נטלו הגליות עיניהם וראו ירמיה פורש מהם, געו כולם בבכיה וצווחו,	37987
אבינו ירמיה הרי אתה מניחנו, ענה ירמיה ואמר להם, אני מעיד שמים וארץ, אילו בכיתם בכיה אחת עד	37988
שאתם בציון לא גליתם, ומובן פשוט שאם כוננת ירמיה היה על בכיה של תשובה ממש, לא היה צריך	37989
להעיד ע"ז שמים וארץ, אלא ודאי הכוונה על בכיה של הכרה בחטא, שהוא גורם גדול לסילוק הדין	37990
וכמ"ש"נ.	37991
וכעת נתבונן עוד, דמכיון שסיבת המשפט והעונש הוא מפני שהאדם לא הכיר בחטאו, והרי אין הקב"ה	37992
מעניש את האדם לנקום ח"ו ממנו, אלא ודאי מטעם שע"י העונש יבוא האדם להכרת החטא! כי הוא	37993
ראשית התשובה, א"כ למדנו מכאן גודל מעלת היסורים! שאפי' חטא כזה שחכמים ונביאים ומלאכי	37994
השרת לא הגיעו לעומקן ושאלו על מה אבדה הארץ, וגם ישראל עצמם לא הכירו בחטאם שהרי משום כך	37995
נענשו, ובכ"ז ע"י יסורי העונשים יגיעו להבין את הסוד הזה של ויאמר ה' על עזבם את תורת, וכמבואר	37996
בדברי הר"ן בשם רבינו יונה. (אור יהל).	37997
	37998
מאמר תקעט	37999
וחרה אפי בו ביום ההוא ועזבתים והסתרת פני מהם והיה לאכול ומצאוהו רעות רבות וצרות ואמר ביום	38000
ההוא הלא על כי אין אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה (דברים ל"א י"ז).	38001
ולכאורה תמוה הדבר, והלא בני ישראל מתוודים בוודיו ובהכרה שכל הצרות שהשיגום באו על שום	38002
שעזבו את ה', א"כ למה הסתר אסתיר פני ולמה הם נתבעים שוב? משמע מכאן שאם אינם שבים בתשובה	38003
אחר ההכרה והוודוי המלא בחטא, הרי חטאם גדול יותר בשל ההכרה שיש להם, וזה גורם להם להיות	38004
מורדים באור ה', וכן הוא בפ' בחוקותי, והתוודו את עוונם ואת אבותם, והלכתי עמכם בקרי, וגם	38005
כאן תמוה, הלא הם מתוודים, ולמה שוב חרון אף עליהם? והרמב"ן שם מפרש שזה אינו ויודוי גמור.	38006
והנה לפי מהלך רעיוננו אתי שפיר, אחרי שהם מתוודים ומתעוררים לתשובה, ומכירים בגדלות הבורא	38007
ואור ה' מאיר עליהם ושמו מתגלה להם, והם אינם מסיקים את המסקנה הנכונה מהרהורי התשובה שלהם	38008
להעלותם לביצוע מעשי, הרי ההכרה ואור ה' נהפכים להם לתביעה יותר חמורה, וזה שאז"ל, אוי להם	38009
לרשעים שמהפכין את מידת הרחמים לדין (ב"ר ל"ג ד'), כי אחרי שזכו להארת רחמים וחסד, צריכים היו	38010
לשוב בתשובה ולנצל את קרן האור שבאה להם, ואם הם עומדים במריים וממשיכים להקשות לבם ואינם	38011
חוזרים בתשובה, אז חטאם ועונשם חמורים יותר.	38012

וכמה צריך האדם להתעטף ברעדה ובאימה, כל אימת שהגיע לקצת חרטה ויודוי, שכן זכה הוא, ועתה	38013
הנהו מחונן בגילויים מסויימים, בהשגות מסויימות של אור ה', ובשעה כזו צריך הוא לנצל במלואה את	38014
הדעה והבינה היתירה שחננו הבורא ית"ש, ולא שתזוח עליו דעתו מהתעלות זו שזכה לה, שכן לפעמים	38015
משתבשת דעתו של האדם, כי מרוב סיפוק מעצמו מגיע גם ליוהרה, והופך את ההישג שלו למכשול, אם	38016
ניתנה לו בינה יתירה ללמוד ואינו לומד, הרי עונשו חמור יותר. (אור חדש).	38017
	38018
מאמר תקפ	38019
וחרה אפי בו ביום ההוא ועזבתים והסתרת פני מהם והיה לאכול ומצאוהו רעות רבות וצרות ואמר ביום	38020
ההוא הלא על כי אין אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה (דברים ל"א י"ז).	38021
רגילים לשמוע מבעלי מוסר, כי בלי התבוננות אפי' אם נראה לאדם את הגיהנום לא יתרשם ממנו, וישאר	38022
כמו שהיה קודם, ועכשיו נתברר לי, כי לא רק אם נראה לו לאדם את הגיהנום או פתחו של גיהנום, אלא	38023
אפי' אם יהיה בתוך הגיהנום בתוך כבשן האש ישאר מה שהיה, כיצד היינו יכולים לתאר לעצמנו כי אדם	38024
שיצא מכבשן האש לא ישתנה ולא יעשה מהפכה בנפשו, ולא יחפש לו דרך אחרת, זוהי פליאה עצומה,	38025
הלא הוא כבר ראה איזה גידולים גידל הקומוניזם.	38026
רוצחים כגון סטלין והדומים לו שרצחו מליוני נפש, מהם אנשים חשובים וגדולים, עד עכשיו חשבו כי	38027
הצדק היה דורש את שפיכות הדם, אבל עכשיו יודעים כבר שזו היתה רציחה פשוטה ללא כל אידיאל,	38028
והרוצח הגדול רצח אפי' את אשתו, אע"פ שיש בסוציאליזם גרעין של אמת, אבל הגרעין הזה נאבד בתוך	38029
קלחת של שקר, ואין בכוחו להתגבר עליו עד שהוא מביא לידי רציחת המונים, מי עוד כמו אורן אשר	38030
הרגיש על גופו את השקר הגדול, והכיר את תלמידי הסוציאליזם, והוא לא זע ונשאר על מקומו, שומו	38031
שמים על כך!	38032
מספרים על הסבא מרן ר' שמחה זיסל זצ"ל, שראה פעם שיכור שוכב ברחוב ואומר דברי תורה, שאל	38033
עליו מי זה, ואמרו לו שזה האיש היה תלמיד חכם גדול בתורה, אבל הוא התחיל לשנות יי"ש עד	38034
שהתדרדר למדרגה זו שמוטל שיכור ברחוב, אמר אם יי"ש מסוגל לגרום כזאת, שוב איני רוצה להסתכל	38035
על יי"ש, ומאז והלאה לא נכנס יי"ש בביתו אפילו בשבתות וחגים, הוא קיים מאחז"ל הרואה סוטה	38036
בקלקולה וכו'.	38037
אם אנחנו רואים איזה רוצחים הוציא הסוציאליזם, יש לברוח ממנו כמו שבורחים מרוצח המוני, והפועלים	38038
החרדים שמתמרים שהם סוציאליסטים ע"פ דרך התורה שוגגים באיסור חמור, כי התורה שלנו אינה	38039
זקוקה לסוציאליזם החומרי, התורה הקדושה אשר דרכיה דרכי נועם דואגת לכולם, למעביד ולעובד ביחד,	38040
אם מר אורן לא הוציא מסקנות, סימן שאין לו רגש יהודי או אם לדון אותו לכף זכות, כי המענים	38041
הסוציאליסטים ע"י העיניים גדלו ממנו כל רגש אנושי עד שאין בכוח נפשו לחפש דרך אחרת.	38042
אם נתעמק עוד יותר בתופעה זו, אפשר לומר כי לא מועילה גם ההתבוננות, אם האדם לבו מטומטם	38043
מטריפות ומחילול שבת או חייבי כריתות שכתוב ונכרתה הנפש, אז לא תועיל שום התבוננות, כי השכל	38044
לא יכול לעזור אחר שאין לו לא לב ולא נפש, והולך בחושך ואינו רואה מאומה, מי שיש לו עינים רואה	38045
עולם מלא, ומי שאין לו עינים אינו רואה מאומה, חז"ל הקדושים אומרים, שכל יום ויום בת קול יוצאת	38046
מהר חורב ומכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה.	38047
כך עכשיו אחרי מעשה אורן, יוצאת בכל יום בת קול ומכרזת ואומרת אוי להם לבריות שאוחזים בקרנות	38048
השקר, המקרה שצריך היה להסעיר את כל העולם לא השפיע בסוף אפי' על המסכן הזה ששמו אורן,	38049
לדעתי קרה לו בזה אסון גדול מכל העיניים שסבל, מי שיש לו לב יהודי היה צריך לבכות יומם ולילה	38050
מרוב רחמנות עליו, זוהי טרגדיה גדולה שכל הסבל שלו היה לשוא, מוסר לא לקח, הרי הוא נברא בצלם	38051
אלהים וגם בן ישראל.	38052
חייבים להשתתף בצערו אע"פ שהוא אינו מרגיש, ועל כן ראוי לרחמנות עוד יותר גדולה, תועלת תהיה	38053
לנו מזה בבחינת לימוד זכות על עם ישראל לפני הקב"ה, שיראה מה גרמו הצרות לעם ישראל עד אובדן	38054
הרגש האנושי, א"כ מה הוא יכול לתבוע מאתנו על חילול שבת ומאכלות אסורות וכדומה, אחרי שהצרות	38055
היו בעוכרנו, ועליו לקיים את ההבטחה והסירות את לב האבן, ואז יתוקן הכל ותתגלה האמת וכל הרשעה	38056
כעשן תכלה. (דרכי מוסר).	38057
	38058
מאמר תקפא	38059
ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה כי פנה אל אלהים אחרים (דברים ל"א י"ח).	38060
הסתר פנים הוא העונש היותר גדול, ואז"ל (ירושלמי סנהדרין פ"י ל"ב), אין לך נבואה קשה כאותה שעה	38061
שאמר משה ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא, ואמרו בגמ' (חגיגה ד'), רב הונא כי מטי להאי קרא	38062

יראה יראה בכי, אמר עבד שרבו מצפה לו לראותו יתרחק ממנו, דכתיב (ישעיה א') כי תבואו לראות פני מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי.	38063
ויש שאפילו תשיגהו טובה עי"ז וכמ"ש בגמ' (תענית כ"ח:) תנו לו ואל אשמע קולו, אך הטוב ההוא עונש הוא לו, דבזה הוא נזוף בתכלית, דאין הטובה חשובה טובה אלא כשהיא באה מהארת פנים, וכשבאה הטובה מתוך ההסתרה, הרי זה בגדר שאת פני רשע לא טוב, (משלי י"ח), וכדבריהם ז"ל (יומא פ"ז) לא טוב לאחאב שנשאו לו פנים בעוה"ז.	38064
ובאמת זהו עיקר גדר קלקול העוון, ההבדלה והריחוק בין האדם לבוראו, וכדכתיב (ישעיה נ"ט) כי אם עוונותיכם היו מבדילים ביניכם ובין אלהיכם, ומגיע הריחוק עד כדי כך עד שאין רוצים במצוותיו, וכמ"ש "כ הרמב"ם בהל' תשובה (פרק ז' ה"ז), עושה מצוות וטורפין אותן בפניו, וכמ"ש מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי, וגם תורתו אינה רצויה, וכדכתיב (תהלים נ') ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חקי ותשא בריתי עלי פיך.	38065
והגדר הוא שאין למצוותיו ותורתו מבוא וכניסה לפנים, ובגדר מה דתנן (סוכה כ"ח:) משל לעבד שבא למזוג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו, וזהו מה שאמרו (סוטה כ"א) עבירה מכבה מצוה, ואפילו בעסק התורה שבה אמרו אין עבירה מכבה תורה, אבל מ"מ יש שהאדם מגיע לדרגה כזו שגם תורתו אינה רצויה, עד שאומרים לו מה לך לספר חוקי. ואף שברור ופשוט הוא שגם אז מחוייב הוא בתורה ומצוות, אך מ"מ אינם לרצון, וכמ"ש בקרבנות לרצון להם, וכן הוא בכל מעשי המצוות שכולם נקראים ריצוי.	38066
וענין הריחוק וההסתרה אינו בתורת עונש, אלא שכך היא המציאות, כי העוונות מבדילים ומרחיקים, ובאמת יש בזה גם ענין של חסד, כי באופן אחר, אילולא ההסתרה והריחוק, לא היה באפשרי להתקיים במצב של חטא, וכענין שנאמר אחר חטא העגל (שמות ל"ב) הנה מלאכי ילך לפניך, ונאמר רגע אחד אעלה בקרבך וכליתך, הרי שאחר החטא היתה סכנה גדולה בהמשך ההתקרבות הגדולה, כי התגלות האור פועלת השגחה גלויה, ואי אפשר לקיום העון מצד תוקף אור הקדושה.	38067
ומה"ט הכהנים הגדולים שבבית שני רובם לא הוציאו שנתם (יומא ט'), שלא היו ברום המעלה לפי תוקף הקדושה והשראת השכינה במקדש, ובפרט ביוה"כ בקה"ק, וכמ"ש בירושלמי (יומא פ"ה ה"ה) על דרגת כה"ג ביוה"כ, דקרא וכל אדם לא יהיה שם, קאי על הכהן גדול עצמו שלא היה אז בבחינת אדם רק מלאך, והם לא היו ברום מעלה זו, ואף שחז"ל (יומא שם) קראו עליהם יראת ה' תוסף ימים ושנות רשעים תקצורנה, אינו כפשוטו שהיו כולם רשעים ח"ו.	38068
שהרי נמנה ביניהם גם יהושע בן גמלא שהיה צדיק גדול ובעל מעשים, וכמ"ש ברם זכור אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא שמו שאלמלא הוא נשתכחה תורה מישראל (ב"ב כ"א), אלא שלא היה במדרגה הדרושה לפי תוקף התגלות הקדושה, וכשעשו דבר מה שלא כהוגן נענשו על אתר, ולפיכך מדרכי החסד של הבורא הוא ענין הריחוק והסתרת הפנים, וכל החיות שלהם הוא אך כקיום הנבראים הדוממים ובע"ח, על דרך שאמר ר' יונתן בן עמרם לרבי פרנסני ככלב וכעורב (ב"ב ח'), ואחרי ההסתרה מתקיים ומתפרנס האדם בגדר זה, והנהגה זו היא ממידת ארך אפים, שאפשר לסבול החטא כדי שיוכל החוטא לשוב בתשובה.	38069
והנה כשיש הסתרת פנים אף שיש בו מדרכי החסד כמבואר, אך בעיקרו הפסד גדול הוא לאדם זולת עצם ההסתרה, שהרי כשיש הארת פנים וההשגחה של הקב"ה היא גלויה ומפורשת, הרי מזה עצמו, היינו מהכרת ההשגחה החופפת עליו, הוא מתקרב להשי"ת ולבו לשמים ומורא שמים עליו, וביותר זוכים עי"ז להשגחה ברוחניות, בהשגת התורה מתיקותה ואמיתותה, היאך שהדברים מתאימים זה לזה, ומתוך העמל בה לש"ש מתגלים לו רזי תורה, ועי"כ מתקשר בנשמתו ורוחו וכל לבו לתורה.	38070
אבל כשיש הסתרת פנים, אף כי ההשגחה ישנה והוא מושגח בלא הפסק וללא שיעור, אך בדרך הסתר, ומעוטפת בכמה וכמה עטיפות, ואינה נראית ללא התבוננות עמוקה, וחסרון הכרת ההשגחה הוא עצמו הפסד גדול לאדם, כתיב (ישעיה כ"ט) בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחוק ממני, וכן כתיב (ירמיה י"ב) קרוב אתה בפיהם ורחוק מכליותיהם, ואנו אמנם מקיימים כמה מצוות וגם עוסקים קצת בתורה, אך מה מאד יש לחוש שאנו עומדים במדרגה של ריחוק הלב.	38071
והנה ימי חודש אלול, הם ימי רצון כמבואר בפרדר"א והובא בפוסקים, וגם מצד ההכנה לימי הדין וליום שכל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון, יש שינוי בעצם הזמן, ואם גם הזמן הזה לא יביא אותנו להתקרבות, הרי נגרום לריחוק ח"ו בכפלים, וכאדם הפושט ידו לרעהו לשלום ואינו מקבלה, הרי אין לך גורם לשנאה ח"ו יותר מזה, וגם ידוע שכל אהבה הנהפכת, השנאה גדולה ביותר, וכדכתיב (ש"ב י"ג) וישנאה אמנון שנאה גדולה מאד, כי גדולה השנאה אשר שנאה מאהבה אשר אהבה.	38072
בימים אלו אשר קל לעלות מעלה בהר ה', כי ההתחלה היא מלעילא השיבנו ונשובה, כשאינ מתקרבים הרי ההפסד גדול ביותר, דעל ידי כן מסתבב ריחוק גדול יותר, ומלבד זה מתעוררים דינים ח"ו, וכמו שמבואר באור ישראל ממעשה דההוא טבחה (יומא פ"ז), דכל שעתא דלא אמציר רב נפשיה אליו לא	38073
	38074
	38075
	38076
	38077
	38078
	38079
	38080
	38081
	38082
	38083
	38084
	38085
	38086
	38087
	38088
	38089
	38090
	38091
	38092
	38093
	38094
	38095
	38096
	38097
	38098
	38099
	38100
	38101
	38102
	38103
	38104
	38105
	38106
	38107
	38108
	38109
	38110
	38111
	38112

נתבע כ"כ, ובזמן דאמצי נפשיה אליו ולא פייסו נתבע ונענש באופן חמור, וכן הוא כשהקב"ה מתקרב	38113
אלינו ואין אנו מתקרבים, מתעוררים עלינו דינים ח"ו, ועוד בה שלישיה, דמתוך שהוא זמן של התקרבות	38114
הוא גורם לתביעות יתירות.	38115
ומלבד זאת עצם הדבר שקל יותר על האדם להתעורר להטיב את מעשיו ודרכיו ולצאת מהרגלו, ואינו	38116
עושה כן, הרי נתבע ביותר, והנה יש כמה דרכים הגורמים להתקרבות, ומהם ההתחזקות בתפילה, כי הרי	38117
תפילה מעומק הלב היא עיקר ההתקרבות, ובימי האלול שנקבעו מצד עליית משה רבינו בפעם השלישית	38118
להתנפל לכפרת ישראל, יש סגולה מיוחדת לתפילה, וגם הקדמונים קבעו להרבות בימים אלה בסליחות	38119
ותחנונים, אך כדי להתחזק בתפילה מן ההכרח ללמוד מוסר בעיון וגם בהתפעלות. (משנת רבי אהרן).	38120
	38121
מאמר תקפב	38122
ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה כי פנה אל אלהים אחרים (דברים ל"א י"ח).	38123
ולכאורה קשה, הלא בני ישראל מודים כאן, שכל הרעה המוצאת אותם היא בגלל שאין אלהי בקרבי, ובכן	38124
זוהי הכרה שהרע הוא תוצאת העדר האלוהות, ובעצמם אשמים בצרתם, וא"כ זוהי תשובת השי"ת אל	38125
המתוודים, ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא, ומצאתי בהרמב"ן ז"ל, וטעם ואנכי הסתר אסתיר פני	38126
פעם אחרת, כי בעבור שההירו ישראל בלבם כי חטאו לאלהים, ועל כי אין אלהיהם בקרבם מצאום	38127
הרעות האלה, היה ראוי לרוב חסדי ה' שיעזרם ויצילם שכבר כפרו בעבודת כוכבים, וכן בפ' בחוקותי,	38128
והתוודו את עוונם אף אני אלך עמכם בקרי, וגם כאן קשה וכי זוהי דרכו של השי"ת למתוודים לפניו,	38129
שבשביל שהתוודו יענשו?	38130
ברם נ"ל לבאר שההרהור הלזה, הרהור ההתעוררות לעיון ולהרטה על מעלם בה', ההכרה שכל סבלם	38131
הוא בעקב הזנחת דרכי ה', הרהור זה והכרה זו הם הגורמים להסתלקותה של השכינה, ולהסתרת הפנים	38132
באופן מכאיב ומדאיב מאד, כי אם שהאדם מתעורר ומתחיל להתחרט על מעשיו הקודמים, ואור השכל	38133
מתחיל להגיה, וכל השגותיו הם מכוונים להכרת הרע שפעל בעבר.	38134
ואם בכל זאת עודנו מחזיק את השרץ בידו, אינו מתרחק מן הרע בתכלית הריחוק, ועודנו מחזיק בהנהגתו	38135
המקולקלת, אינו משווה את מעשיו והנהגתו אל הכרתו שהוענקה לו ברחמי שמים, אדם כזה מבחינה	38136
מוסרית הוא גרוע הרבה יותר מאשר מקודם, כי מקודם הוא נחשב לתועה ושוגג, אבל עכשיו כשזכה	38137
לראות באור פני עליון, ובכל זאת עודנו בשפלות המצב, הריהו כמזיד ופושע יחשב, ועונשו הרבה יותר	38138
חמור, כי הוא מורד באור השכינה.	38139
וכמ"ש הרשב"ם ז"ל, וישלח פרעה ויקרא למשה ואהרן ויאמר אליהם חטאתי הפעם, ה' הצדיק ואני ועמי	38140
הרשעים, וירא פרעה כי חדל המטר והברד והקולות ויוסף לחטוא, עד עתה לא נתכוון לחטוא במרד, אבל	38141
כשהודה על הברד אני ועמי הרשעים, לכן קוראו עכשיו מזיד עכ"ל.	38142
והנה הנהגת הקב"ה עם הכלל וכן עם הפרט מישראל, כשזוכים להארה השכלית וההתרוממות הנפשית,	38143
ומתקרבים להכרת קיום מלכותו והשגחתו בעולם, ובכל זאת לא רואים שום התאמצות שישוו ויתאימו את	38144
אופן ודרך חייהם להכרה זו, הרי מתעורר עליהם קטרוג וחרון אף גדול מאד, והתביעה עליהם הרבה יותר	38145
רצינית וכבדה מאשר מקודם, והגזר דין הוא אז בשתי דרכים, או להעניש את האדם ולסלקו כליל מן	38146
העולם, או להענישו בעונש חמור מאד של הסתלקות השכינה ממנו, ולהשאירו מתלבט באפילה וביתר	38147
סבל מאשר מקודם.	38148
כי לא יתכן שמן השמים יזכוהו בקרני אורה מרובים ואור השכינה תהל לו במוחו ובגופו, ובהנהגתו יהיה	38149
שקוע ביוון החטא, הנאה כפולה זו נוטלים ממנו, כי לא יתכן שיתענג עם אור זיוו השכינה, ובגופו יהנה	38150
מחלאת חיי אדמות, אז מה עושה הקב"ה מכבה את נרו של האיש הלזה, שלא יובלט ביותר הגנאי שבו,	38151
וכמ"ש נר רשעים ידעך, כדי שרשעתו לא תיראה ביתר שאת לאור נר ה' שהשי"ת העניק לו מקודם, ואכן	38152
שבהסתלקות האורות כנ"ל יש גם מרחמנותו של הקב"ה עלינו, כי עם השפלת האדם בכגון זה הרי	38153
מחזירים אותו למצב של שוגג, ומוטב לו שיהא שוגג מאשר להיות מואר ומורד באורו של המלך כאחד.	38154
וסוד גדול זה מצאתי ברמב"ן ז"ל, כתיב ושלחתי לפניך מלאך כי לא אעלה בקרבך, כי עם קשה עורף אתה	38155
פן אכלך בדרך וז"ל, ואמר דרך ריצוי כי לא אעלה בקרבך לטובתך, פן אכלך בדרך בקשה ערפך, והנה ה'	38156
רחמן מלא רחמים, וכאשר ראה שהתאבלו חזר ואמר בדרך רחמים וציוה לאמר להם, כי לטובתם לא	38157
אעלה בקרבם עכ"ל.	38158
אותו רעיון גם בספורנו ז"ל, רגע אחד אעלה בקרבך וכליתך, אתם מתאבלים על מה שאמרתי כי לא	38159
אעלה בקרבך והוא אמנם טוב לכם שאם אעלה בקרבך אכלה אותך בהיותך עם קשה עורף בלתי פונה	38160
לשמוע קול מורים, עם היותך מוכן לשלמות בהכנה רוחניות קנויה לך במעמד הר סיני, ואדעה מה אעשה	38161

לך, שלא תהא ראוי לעונש כ"כ גדול, פן אכלך בדרך כי בהיותי שוכן בתוכם יהיה עונש עוונותיכם יותר גדול, הורד עדיך לטובתך שלא לענוש אותך עכ"ל.	38162
הכרת חסדי השי"ת עלינו אפילו בעת כשלוננו וירידתנו, כי דרכו ית"ש היא דרך ההטבה והריפוי, שהקב"ה אומר בדרך עצה טובה, אחרי כשלונכם וירידתכם בזוהמת העגל, מוטב שאור השכל והזיו שקשרתי בראשיכם יעוממו לרגע קט, כי אין הכתרים הולמים את ראשיכם כעת, ואין התאמה בין כתרי אור השכל השמימיים הללו על ראשכם, ובין הסתאבותכם בעגל, זה עלול להגדיל ולהבליט את ירידתכם, כי אינו דומה מעשה החטא באור קורן כמעשהו באופל.	38163
וזהו ג"כ ענין חורבן ביהמ"ק, שגם בשברון וכשלון איום ונורא של עמנו זה, נוכל לראות מעשה רחמני מצדו של השי"ת עלינו, כי לאורו המקרין של ביהמ"ק, בפלטינו של המלך אשר שם ית' יראה בכל זיו ורוממותו, מה מאד הובלטו עוונותינו וחטאתינו, וממדי החטאים נתעצמו לאור ביהמ"ק עד כדי ממדים כאלו, שכליונם של שונאי ישראל נעשה כהחלטי! מה עשה הקב"ה? האפיל את אור ביהמ"ק, ואותנו הגלה לגולה בכדי להתייסר ולהזדכך, ותוך נסיבות האפלות של גלויותינו אין חטאינו נראים כנוראים כ"כ.	38164
גם הגירושין של אדה"ר מגן עדן, היו מצד הרחמנות שלא ייראו חטאיו בפלטינו של המלך, מה אדה"ר הכנסתיו לתוך גן עדן ועבר על ציווי, ודנתי אותו בשילוחין ובגירושין, אף בניו הכנסתים לארץ ישראל ועברו על הציווי ודנתי אותם בשילוחין ובגירושין (בר"ר י"ט), הרי שהשתוה עונשם של ישראל לעונשו של אדה"ר, היינו הדעכת האור האלהי.	38166
ובזה יואר לנו מאמר חז"ל, ויגרש את האדם הראה לו חורבן בית המקדש (בר"ר כ"א), לכאורה איזו שייכות בין גירושי אדם מג"ע לבין גירושי בניו מארצם, ואיזו נחמה היא לאדה"ר בחורבן המקדש? ברם חז"ל הדגישו כאן הנחמה מאתו ית' לאדם הראשון בשעת גירושו, רמז לו שכן יתנהג בעתיד עם בניו, שבעת חטאתם יגרשם לטובתם מארצם, שלא יהא חטאם בולט ומקרין בהיותם תחת אור הגדול שבפלטינו של המלך.	38169
ובזה נבין גם משאז"ל (מדרש איכה א') עה"פ חטא חטאה ירושלים על כן לנידה היתה, וכי אומות העולם אינם חוטאין? אלא אע"פ שחוטאין אינם כלום, אבל ישראל חטאו ולקו עכ"ל, והקושיא במקומה עומדת למה לקו יותר מאומות אחרות? ברם לפי הסברנו יובן הענין, עם ישראל זהו שזכה להיות מואר ומוענק באורות יה הנצחיים של גילוי שכינה מתן תורה וזכות אבות, אשר לא כאלה חלק שאר העמים, ולכן יחס וערך גדול הרבה מאד לחטאיהם מאשר של אומות העולם.	38170
כי כשישראל חוטאים, הרי קלקולם נראה וכולט לפי אור הכרתם ונראים כמורדים באור, הם שנכנסו לפני ולפנים ביחודא שלים עם הקב"ה חטאם כבד מאד, מה שאין כן עמים אחרים שכל חייהם ומהותם באפילה, אין חטאם כמשקל וככובד החטא של ישראל, ולכן כשחטאו ישראל הסתר הסתיר השי"ת את אור פניו למען הקל על כובד חטאם, ויען שהיה להם הרהור התשובה לפני החורבן לא כילם חלילה, אלא עמעם את אורם בחורבן בית המקדש ודו"ק. (אור הנפש).	38171
מאמר תקפג	38172
ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם למען תהיה לי השירה הזאת לעד בני ישראל (דברים ל"א י"ט).	38173
כמה קשה לעם סגולה אשר היתה לעין כל גבירה, ונשתנו סדרי בראשית עבודה להיות בגוים מושפלה, גזירה מרה זו מעוררת מחשבות נוגות של עזבני ה' וה' שכחני (ישעיה מ"ט), על כן באה התורה בדברי עידוד לבל נתייאש, באומרה שהשירה הזאת תהיה לעד בבני ישראל, וכתב הרמב"ן שהשירה היא התחייבות מצד כביכול, שאף שנעשה את הרע בעיניו ית' ונוסר על כך בתוכחות חימה, בכל זאת לא יכלה אותנו אלא ישוב ויתנחם ויכפר על חטאתינו למען שמו, וינקום את נקמתנו מכל שונאינו בחרבו הקשה, ואם כן השירה הזאת היא הבטחה ברורה בגאולה העתידה ללא שום תנאים.	38174
מצאנו איפוא שבשני אופנים הומתקה הגזירה הנוראה של הסתרת פנים, הראשון הוא בעצם העובדא שהכל נאמר מראש, וא"כ עצם החורבן מהווה אות על הגאולה העתידה, והם דברי רבי עקיבא (מכות כ"ד:): שצחק בראותו שועל יוצא מבית קדש הקדשים החרב, לתמיהתם של החכמים נימק את דבריו על פי הפסוק ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריהו בן ברכיהו שלא היה שום קשר בין שני אישים אלה שחיו בתקופות שונות, אלא כשם שנתקיים נבואת אוריהו על החורבן, בודאי תתקיים נבואת זכריהו על הגאולה, ועל זה השיבו החכמים, עקיבא ניחמתנו, עקיבא ניחמתנו.	38175
ובאמת קושי השעבוד במצרים שעליו כתוב ויאנחו בני ישראל מן העבודה (שמות ב'), הביא את התועלת של ותעל שועתם אל האלהים מן העבודה, ואמרו חז"ל (ירושלמי תענית א') מתוך ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים, מתוך צווחה וכו', וכן אצל ים סוף שהיו ישראל מכותרים מהים והמדבר, ומצרים נוסע	38176
	38177
	38178
	38179
	38180
	38181
	38182
	38183
	38184
	38185
	38186
	38187
	38188
	38189
	38190
	38191
	38192
	38193
	38194
	38195
	38196
	38197
	38198
	38199
	38200
	38201
	38202
	38203
	38204
	38205
	38206
	38207
	38208
	38209
	38210
	38211

אחריהם, ועל אותה שעה אמרו חז"ל ופרעה הקריב שהקריב את ישראל בתשובה (שמו"ר כ"א ה'), משום	38212
שמיד אחריו כתוב וייראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה', ואמרו חז"ל שתפשו אומנות אבותיהם בידיהם	38213
(רש"י), המורא מפרעה וחילולתיו הביא אותם לצעוק בתפילה להקב"ה, אשר היא אומנותם של האבות	38214
הקדושים ושאר הצדיקים.	38215
ולא רק גלות מצרים בלבד אלא כל הגלויות מטרתם לעוררנו לתשובה ותפילה כדאיתא במדרש (בר"ר ב'	38216
ה') וז"ל, ר' שמעון בן לקיש פתר קריא במלכויות, והארץ היתה תהו זו מלכות בבל, ובהו זו מלכות מדי,	38217
וחשך זו מלכות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן, על פני תהום זו מלכות הרשעה שאין לה	38218
חקר כמו התהום, ורוח אלהים מרחפת זה רוחו של מלך המשיח, באיזה זכות ממשמשת ובהא? מרחפת על	38219
פני המים בזכות התשובה שנמשלה כמים שנא' שפכי כמים לבך (איכה ב').	38220
אולם לא כל צעקה רצויה לפני המקום אלא צעקה שהיא בבחינת אומנות אבותינו, צעקה של יאוש ושברון	38221
רוח אין בה שום אומנות, ורק צעקה של תפילה ותחנונים הבנויים על אמונה איתנה, מתוך תקוה וצפיה	38222
יעלו לרצון לפניו ית', וכמ"ש המשורר אותך קויתי כל היום (תהלים כ"ה), ואיתא שם במדרש שוחר טוב,	38223
וכי אפשר לו לאדם להתפלל כל היום? אלא לפי שהעולם הזה יום של אומות העכו"ם ולילה לישראל,	38224
לכך אותך קויתי כל היום, הרי קמן שהתפילה צריכה להיות מתוך תקוה ובטחון.	38225
זאת ועוד אחרת, אף בתוך תוכו של חשכות ההסתר פנים של גלויות ישנם ניצוצי אור, כדאיתא בגמ'	38226
(חגיגה ה'): אמר רבא אע"פ שהסתרתי פני מהם בחלום אדבר בו, ופרש"י שמראים לו חלום כדי שיתפלל	38227
על הדבר, רב יוסף אמר ידו נטויה עלינו שנא' ובצל ידי כסיתך, ופירש המהרש"א שיד מורה על יד	38228
שמאל שהוא מידת הדין, ובכל זאת ידו נטויה להגן עלינו כמו שפרש"י.	38229
וכבר כתב הרמב"ן (דברים כ"ח) שבהיותנו בגלות לא נתקללו מעשה ידינו, אבל אנחנו בארצות כשאר	38230
העמים יושבי הארץ ההיא או בטוב מהם, שרחמיו עלינו, כי ישיבתנו בגלות הוא בהבטחה שאמר לנו ואף	38231
גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפר בריתי אתם כי אני ה' אלהיכם	38232
(ויקרא כ"ו), הרי קמן שאפילו בתוך התהום של הגלות המרה, מקום נתבצר לנו ע"י ההשגחה העליונה	38233
להחיותנו כיום הזה.	38234
ואין לנו אלא להתחזק בתורה ותפילה המגינים עלינו אף בשיעבוד מלכויות, משום שהקול של יעקב מבטל	38235
את הידים ידי עשיו (ילקוט בראשית כ"ז), ואמרו חז"ל (פסיקתא איכה מ"ב) וצבא תתן על התמיד בפשע	38236
(דניאל ח'), בפשעה של תורה, כל זמן שישראל משליכין דברי תורה בארץ, מלכות הרשעה גוזרת	38237
ומצלחת ע"כ, ובקשר לתפילה אמרו אע"פ שחרב בית המקדש לא נשתייר בידינו אלא התפילה הזו	38238
(תנחומא וישלח ט').	38239
מצד אחד עצם העובדא שכל מה שעבר על ראשו כבר נועד מראש ונתקיים ככתבו וכלשונו, מוכרח לחזק	38240
את האמונה, ומאידך גם בתוך ההסתרה ניכרים רחמיו הגדולים ואהבה מסותרת, מכל זה עלינו לשאוב	38241
עידוד ולהתאזר בסבלנות עד בוא עת דודים, והעיקר לא לשים מבטחינו באומות, ולהזהר מלהתקרב	38242
אליהם בבחינת אשור לא יושיענו (הושע י"ד), וכבר ראינו במו עינינו מה עולל לנו התקרבות כזאת,	38243
ובודאי אם נקבל על עצמנו כאיש אחד לדאוג בעד הכלל, ולעשות מה שמוטל על הכהנים ותופסי התורה,	38244
יבוטלו גזירות הרעות ויופרו מחשבות שונאנו, וירום בקרוב קרן משיחנו. (המוסר והדעת).	38245
	38246
מאמר תקפד	38247
ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם למען תהיה לי השירה הזאת לעד	38248
בבני ישראל (דברים ל"א י"ט).	38249
האדם בוחר במעשיו ובדרכיו כמ"ש ובחרת בחיים, מצד שני לא יארע לאדם שום דבר טוב או רע בלתי	38250
אם זה נגזר עליו מהש"ת, כמ"ש מי זה ואמר ויהי ה' לא צוה, מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, ופי'	38251
רש"י מי זה אמר ותהי ה' לא צוה ומפיו לא תצא הן רעה הן טובה (איכה ג'), והנה אם האדם בחר לעשות	38252
דבר הנוגע לזולתו להרע או להטיב, הרי לכאורה כבר נגזר על חבריו שיקבל הטוב או הרע ההוא, ויש	38253
לעייין מה חלקו של הבוחר במעשה ההוא.	38254
והנה הרמב"ן כתב (ברא' ט"ו), ודע כי האיש שנכתב ונחתם בראש השנה להריגה, לא ינקה ההורג אותו	38255
בעבור שעשה מה שנגזר עליו, הוא רשע בעונו ימות ודמו מיד הרוצח יבוקש, לפי זה הבוחר לרצוח יש לו	38256
אחריות רק על בחירתו וכוונתו, כי בעצם המעשה לא שינה כלום כי כבר נגזר מן השמים שימות הנרצח,	38257
רק כשרצתה ההשגחה שתצא בחירתו הרעה לפועל, הזמינו לו מי שמחוייב בדין שמים ליהרג.	38258
גם אם נודעה הגזירה ונתפרסמה ע"י נביא, ההורג חייב אם נתכוון בהריגתו לא לקיים מצות הבורא אלא	38259
מחמת שנאה או לשלול שלל, זוהי הדרך הראשונה שכתב הרמב"ן לבאר למה זה הבוחר לקיים את הרע	38260

הנגזר, מכל מקום חייב בכל חומר הדין, אף שלא היה במעשהו אף משהו יותר ממה שנגזר, מפני שעל כל פנים הרי בחר ברע ונתכוון רק לתועלת עצמו.	38261
אך עדיין צ"ע, כי מכמה מקומות משמע שהאדם יש לו אחריות גם על עצם המעשה, במשנה (סנהדרין ל"ז). אמרו, דיני נפשות (אם העיד שקר) דמו ודם זרעיותיו (של הנידון) תלויים בו עד סוף העולם, שכן מצינו בקין שהרג את אחיו שנא' דמי אחיך צועקים, דמו ודם זרעיותיו והנה אם כבר נגזר על הנרצח שימות הרי לא יהיו לו צאצאים, ואיך יתכן לחייב הרוצח על דמי זרע שאינו עומד לצאת ממנו? ואפשר לדחוק ולומר, שכמו שלענין דמיו אנו אומרים שחייב ההורג כאילו היה הנהרג פטור ממיתה, כך לענין זרעו מחייבים את ההורג על דמי זרעו כאילו היה עומד לצאת ממנו.	38262
אך לשם ברור הענין בעומק יותר, עיין עוד בדברי הרמב"ן שם שהביא דרך שניה להבנת הענין, והוא שלפעמים יוכל הבוחר להוסיף על הנגזר, כמאמר הכתוב אני קצפתי מעט והמה עזרו לרעה (זכריה א'), ולכן נענש מלך בבל עונש כפול ומכופל, כי אמנם לא נתכוון לטובה אלא לרעה, כי כוונתו היתה להגדיל ממשלתו ולא לקיים גזירתו ית', אך לא נענש רק על הכוונה הרעה לבד, אלא משום שהוסיף למעשה גם על הגזירה, כדברי ה' אליו (ישעיה מ"ז), קצפתי על עמי ואתנם בידך, לא שמת להם רחמים, על זקן הכבדת עולך מאד, אך גם דבר זה לכאורה צריך עיון גדול, כי איך יכול אדם להוסיף על גזירת השי"ת? והנה נראה שעלה בידינו בס"ד למצוא דרך להבין את הענין על בוריו, ובה יפתח לנו שער מרווח להבנת כמה וכמה דברים שהיו עד כה עמומים ומעורפלים בעניני גזירה ובחירה, הנה כשאדם נידון בראש השנה לחיים או למות, יש שזוכה בדין ויש שזוכה ברחמים, ובין הזוכים ברחמים, יש שזוכה בזכות עצמו, ויש שזוכה בזכות אחרים, היינו שצריכים לקיומו מפני שהוא בבחינת כלי לבחירתם של אחרים וזה זכות קיומו, וזה תכליתו וחלקו בגילוי.	38263
וצריך לדעת שמי שהוא כלי בבחינה זו לבחירתו של אחר, תכליתו מתקיימת בין אם האיש שהוא תלוי בו בוחר בטוב או לא, אם הוא בוחר בטוב, הריהו יוצר הגילוי בבחירתו הטובה, ואם לאו הרי על כל פנים יוצא לפועל באותה מידה ממש גילוי משפטו ית' על בחירתו הרעה, ובין כך ובין כך זה שהוא כלי לבוחר ההוא בא אל תכליתו, כי בעצם קיומו גרם לגילוי ההוא שיצא ע"י בחירת הבוחר, בין לטוב בין למוטב. והנה יש אדם שהרציחה למשל היא למעלה מנקודת בחירתו, היינו שלעולם לא יבוא יצרו להסיתו לרצוח, ויש שהרציחה למטה מנקודת בחירתו, היינו שהורגל בה כ"כ עד שכבר לא יתעורר יצרו הטוב למנוע אותו מזאת, ויש שנקודת בחירתו היא דוקא ברציחה, היינו ששם עומדת מלחמת היצר שלו, ועתה מי שנתחייב בדין שמים שייהרג כי אין לו תיקון אלא מיתה ממש, תמסור אותו ההשגחה בידי מי שהרציחה היא למטה מנקודת בחירתו והוא יהרגנו, ועל זה אמרו מגלגלין חובה ע"י חייב.	38264
אבל יש לך אדם שנתחייב מיתה לשמים, אך יש בו גם צדדים לזכות, אדם כזה יתכן שיימסר לידי איש שנקודת בחירתו היא הרציחה עצמה, והיה אם יבחר האיש הזה בטוב ואינו רוצחו, הרי הוא הציל את נפש הנידון ממש בבחירתו החופשית, והנידון בא על תיקונו בהיותו כלי לבחירה הטובה ההיא ולגילויים היוצאים ממנה, ואם יבחר האיש ברע ויהרוג את הנידון הרי ההורג גרם למיתתו בבחירתו החופשית, ולנהרג יש גם תיקון במה שנעשה כלי לגילוי משפטו ית' שיתגלה לבסוף כשייענש הרוצח על רוע בחירתו.	38265
ובזה אפשר להבין את דברי הרמב"ן בדרכו השניה, והקשינו איך יתכן שהאדם יוסיף על גזירתו של השי"ת, אמנם הביאור הוא כנ"ל, שיש מצבים שישאיר יורדים למדרגה כזו שנידונים להימסר ביד מושל עריץ מן האומות, שנקודת בחירתו היא, או להתאכזר על אותם שבאים תחת ממשלתו או לרחם עליהם, היינו שהאכזריות ההיא לא נגזרה עליהם מאת ה' והיא פרי בחירתו הרעה של המושל לבד, וכן בקין והבל, יש לומר שכך נגזר על הבל, שחייב יהיו תלויים בבחירתו של קין, ועל כן נתבע קין על דמו ודם זרעותיו ממש.	38266
מזה נוכל ללמוד את גודל אחריות הבוחר, היינו מי שבחירתו נוגעת לפנימיותה של עבודת ה', הרי כולנו חושבים את עצמנו בוחרים במובן זה, וא"כ מי יודע כמה כלים בני אדם פשוטים תלויים בבחירתנו לטוב או למוטב ח"ו, והנה לפי זה אחריות גדולה רובצת על הבוחר, כי בידו להתנהג במידת בוראו שהוא מחיה את הכל, או ח"ו שבבחירתו הרעה יכול להחריב את הכלים שלו, ויקבל שכר ועונש על חיים ומות ממש. ובה אפשר לבאר את כוונת הגמ' (קידושין מ'): עשה מצוה אחת הכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות, וכן בעבירה אחת לכף חובה ח"ו, כי השפעת הבוחר רבה היא מאד, ובמצוה או עבירה אחת יכול להכריע את כליו לכף זכות או לכף חובה כנ"ל, ובה ניתן לבאר גם גדר צדיקים נתפסין בעון הדור (שבת ל"ג:), שהצדיק נתבע גם על חסרון חסד ומניעת תפילה במסירות נפש על דורו שהם בגדר כליו.	38267
ואם כה גדולה היא אחריות הבוחר שמנע את הטוב מאלה התלויים בבחירתו, כמה גדול שכרו של הבוחר בטוב, כי מידה טובה מרובה, ואם הבוחר ברע נענש על דמו של הכלי שהוא גרם למיתתו, ולא רק על דמו	38268
	38269
	38270
	38271
	38272
	38273
	38274
	38275
	38276
	38277
	38278
	38279
	38280
	38281
	38282
	38283
	38284
	38285
	38286
	38287
	38288
	38289
	38290
	38291
	38292
	38293
	38294
	38295
	38296
	38297
	38298
	38299
	38300
	38301
	38302
	38303
	38304
	38305
	38306
	38307
	38308
	38309
	38310

לבד אלא גם על דמי זרעותיו עד סוף כל הדורות, ק"ו לשכרו של הבוחר להחיות את כליו כמה שכר יצמח	38311
לו מזה, שהחיה אותם ואת זרעם ואת זרעם, וכל הטוב שיעשו עד סוף כל הדורות, הכל יתוסף על	38312
חשבון זכויותיו לעת"ל. (מכתב מאליהו ח"ד 93).	38313
	38314
מאמר תקפה	38315
ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם למען תהיה לי השירה הזאת לעד	38316
בבני ישראל (דברים ל"א י"ט).	38317
במדרש רבה פ' נשא (פ"ד י"ב), ויותר מהמה בני היזהר עשות ספרים הרבה אין קץ ולהג הרבה יגיעת	38318
בשר (קהלת י"ב), יותר מד"ת הוה זהיר בדברי סופרים, וכן הוא אומר (שה"ש א') כי טובים דודיך מין,	38319
טובים דברי דודים מיינה של תורה, למה שאין אדם מורה כראוי מתוך דברי תורה, מפני שהיא סתומה	38320
וכולן סימנין, אבל מתוך דברי חכמים אדם מורה כראוי, מתוך שהם פורשים את התורה, שאילו באת	38321
לכתוב דבריהם אין קץ וסוף לדברים, אבל מה יש לאדם לעשות, שיהא מייגע בשרו הרבה להגות בדברי	38322
חכמים, ה"ד ולהג הרבה יגיעת בשר, ד"א ולהג הרבה, אם יגעת הרבה בדבריהם הקב"ה מסיר יצה"ר	38323
ממך.	38324
והנה העיקר הזה שצריך לעמוד ולהתייגע הרבה בדברי חכמים משום שאין קץ וסוף לדברים, הוא גם	38325
עכשיו אחרי שנכתבו דברי תורה שבע"פ, מפני קוצר המשיג, שהרי לנו עדיין אין כל זה אלא כללים	38326
וסימנים, וכבר כתב הגר"ס זצוק"ל (באור ישראל י"ח), כי לדין הש"ס הוא בבחינת מקרא, ודברי גדולי	38327
הראשונים והפוסקים בבחינת משנה, ואילו בבחינת גמרא הוא המו"מ האמיתי בהבנת דברי הגמ'	38328
והראשונים ויסודות דבריהם, ולהוציא דבר מתוך דבר ולדמות דבר לדבר, וזה הוא תמיד בבחינת תורה	38329
שבע"פ.	38330
וגם על של עכשיו אמרו שאין קץ וסוף לדברים, וכ"ש בדין שהרי אנו רחוקים יותר מהקדמונים	38331
מהכללים של התורה, ומה שמצאו הם ז"ל מפורש במקרא, ואח"כ במשנה או בגמ', הרי אנו צריכים	38332
לעמוד ולהוכיח בראיות, וממילא א"א לכתוב הכל, וכל מה שנתוסף בכתב אינו אלא להקל עלינו את הבנת	38333
הכללים באופן קרוב יותר, אבל לעמוד על הדברים כראוי ולהוציא מהם הפרטים, מה יש לו לאדם	38334
לעשות, שיהא מייגע בשרו הרבה להגות בדברי חכמים, ומתוך יגיעה יזכה לכך.	38335
ואמרו עוד שם במדרש במעלתה של היגיעה בדברי חכמים, שע"י כך הקב"ה מסיר יצה"ר ממך, והנה	38336
התורה בכלל היא כלי מלחמתו של אדם נגד היצר, בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין (קידושין ל':),	38337
וצריך האדם להעמיד תורתו בדרגה שתוכל לעמוד כנגד היצר, דאמרו (שבת פ"ח): למיימינים בה סמא	38338
דחיא, למשמאילים בה סמא דמותא, ואמרו (קידושין שם) זכה נעשית לו סם חיים, ואז"ל (ברכות ה':)	38339
לעולם ירגיזו וכו' נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה.	38340
וזהו לימוד תורה בכללות, ואמנם יש דרגה עיקרית אחרת הפועלת יותר מעצם לימוד וידיעת התורה	38341
בכללות, והוא מה שאמרו שם, נצחו מוטב ואם לאו יזכיר לו יום המיתה, ובזה כלולים כל עניני המוסרים	38342
מזכרון אחרית האדם, כן כל המוסרים מהשכר הנצחי למתגבר על יצרו ויתר עניני המוסר, הכל כלול	38343
בזכירה זו, וכן יש עוד מדרגה אחרת בעסק התורה, תורה בעידנא דעסיק בה מגינה מהחטא (סוטה כ"א.),	38344
וכ"ז הוא בכלל.	38345
אכן מה שאמרו כאן במדרש הוא מדרגה גבוהה עוד יותר שנוגע ליגיעה בדברי חכמים בדוקא, היינו	38346
בבחינה של הגמרא, ובאופן של יגיעה דוקא לעמוד על דבריהם, דבזה הקב"ה מסיר ממך היצה"ר, היינו	38347
לא רק הצלה ונצחון במלחמת היצר או הגנה לשעתה, אלא בחינה מעין היעוד של לעתיד לבוא, והסירותי	38348
את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר (יחזקאל ל"ו), זהו עצם ענין מתיקות התורה הבאה ע"י היגיעה	38349
שגורמת אהבת התורה לאין שיעור, וממילא מתבטלים במציאות כל הרצונות, ומובן הוא דיש בזה מדרגות	38350
מדרגות הכל לפי היגיעה האמיתית.	38351
אכן גם בדרגות הנמוכות יש ריווח גדול לאין שיעור, שמלבד עצם היגיעה וההשגות הכרוכות בה, הנה	38352
מסיר מעצמו הרבה ממלחמת היצר, ואין לשער כלל גודל הריווח של זה המשקיע עצמו להבין דברי	38353
חכמים ולברר שמעתתא אליבא דהלכתא, דמרויח הרבה בהסרת היצר, וממילא עולה הרבה מאד מעלות	38354
לימודו, דהרי אמרו (קידושין מ'): גדול תלמוד שמביא לידי מעשה, ואין לך מביא לידי מעשה גדול מזה	38355
שמסירים ממנו את היצר, ועוד דגם מביא לידי הרבה מעשים, דאחרי דמסירים ממנו היצר בודאי מקיים	38356
יותר וניצל מהחטא, נמצא מדרגת לימודו היא אחרת לגמרי, שהרי זהו תכלית החסידות שיהא לימודו	38357
למעשה. (משנת רבי אהרן).	38358
	38359
מאמר תקפו	38360

ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם למען תהיה לי השירה הזאת לעד	38361
בבני ישראל (דברים ל"א י"ט).	38362
ופירשו בגמ' (נדרים ל"ח.) דקאי על כל התורה, דאי שירה לחוד מאי עדות איכא, הרי דקרא לתורה	38363
שירה, ומכאן המצות עשה לכתובת ס"ת (רמב"ם סה"מ מ"ע י"ח), ואפי' להאומר תורה דיש בה שירה,	38364
מ"מ הרי לפי פשוטו קרו לתורה שירה, וכן אמרו (חגיגה י"ב:) כל העוסק בתורה בלילה הקב"ה מושך	38365
עליו חוט של חסד ביום, שנא' ובלילה שירה עמי, וכן אמרו במקום רינה של תורה שם תהא תפילה	38366
(ברכות ו'), הרי דהתורה נקראת רינה, וכן קומי רוני בלילה קאי על תורה (תמיד ל"ב:), וצריך ביאור	38367
הא דהתורה נקראת שירה ורינה.	38368
והנה ענין השירה נובע מכמה מקורות, היסוד הראשון הוא השמחה, שירה באה מתוך שמחה, ולכן אמרו	38369
(ערכין י"א.) אין אומרים שירה אלא על היין, שנא' בו המשמח אלוהים ואנשים, ומה"ט מפורש בפוסקים	38370
הובא בב"י (או"ח סי' ת"צ), אין אומרים הלל בשביעי של פסח, דביקשו מלאכי השרת לומר שירה, ואמר	38371
להם הקב"ה מעשי ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה, והלל הוא שירה, ובכדי לומר הלל צריכה	38372
השמחה להיות מרובה, ואחרי דאין השמחה במלואה דמעשה ידי טובעים בים, אין אומרים הלל, וכמו	38373
שע"כ הקב"ה מחמת זה שירת המלאכים.	38374
וכן אמרו (ערכין י'): שבר"ה ויוה"כ אין אומרים הלל לפי שספרי חיים ומתים פתוחים לפניו, ומבואר	38375
ברמב"ם (חנוכה פ"ג), שיש אימת הדין ואין השמחה שלמה, וכזה י"ל במה שכתבו דעל נס שנעשה בזכות	38376
אחרים אין אומרים שירה, לפי שאין השמחה במלואה, וכמ"ש בחזקיה (ישעיה ל"ח) הנה לשלום מר לי	38377
מר, דאמר לו הנביא וגנותי על העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי, דתולה בזכות עצמו תולין לו	38378
בזכות אחרים, וזהו הנה לשלום, שאפי' בשעה ששלחו לו שלום, מר לו מר (ברכות י'): ואפשר לומר	38379
דמה"ט אין אומרים הלל על קריעת ים סוף, דמפורש בחז"ל (שמו"ר כ"א ז') דקריעת ים סוף לא היתה	38380
בזכותם, שהמלאכים טענו הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז.	38381
והנה התורה נותנת שמחה בלב העוסק בה, פקודי ה' ישרים משמחי לב (תהלים י"ט), שש אנכי על	38382
אמרתך כמוצא שלל רב, והלימוד שהוא בשמחה נקבע בלב האדם, ובאמת בכל המצוות העשייה בשמחה	38383
היא מדרגה גדולה, וכמ"ש בגמ' (שבת ק"ל א'), כל מצוה שקיבלו בשמחה עדיין עושין אותה בשמחה,	38384
אבל בתורה זהו מעצם המצוה ממש, דמגדיל ההשגה וההכנה גם לכזין אל נכון, וברור דאם יש לו אהבת	38385
התורה ואין הלימוד עליו למשא ח"ו, השגתו היא אחרת לגמרי.	38386
מקור ויסוד שני בשירה, הוא התרוממות הנפש והתרכזותה עד גמירא בענין הגורם שירה, וזהו במצב של	38387
התפעלות, שכל ההרגשים נתונים לענין המעורר התפעלות, ולכן באה השירה על הנס, ומה שחייבים תמיד	38388
לומר השירה על הנס, דהחיוב הוא לחדש בנפשותינו ולהשיג התועלת כמו בזמן העשותו, וכמ"ש בהגדה	38389
חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, וענין זה בא ע"י התחדשות השמחה, ואמרו במדרש	38390
(יל"ש רמז תקכ"ד) וירא כל העם וירונו, וכה"א וכל בני ישראל רואים ברדת האש, לכך נאמר רננו	38391
צדיקים בה', לה' אין כתיב כאן אלא בה', בזמן שהם רואים אותו.	38392
וכן אתה מוצא וירא ישראל את היד הגדולה התחילו מרננים אז ישיר, דכשראו בחוש כבוד השכינה	38393
והשראתה במשכן אז מתוך התרוממות הנפש וההתפעלות שרו וירונו, דרושם התחדשות ההתגלות הבאה	38394
בדרך ראייה מרומם הנפש, וכן הוא בתורה, דמה שמשגי בתורה הוא בגדר ראייה על המציאות הרוחנית,	38395
דהרי התורה היא הקשר בין הקב"ה לישראל ולהעולמות כולן, וע"י התורה מתחדשת ראייה בעולם הרוחני	38396
שמביאה לידי שירה ורינה, וכך באמת צריך להיות לימוד התורה בהתרוממות הנפש ובמסירת כל החושים	38397
וההרגשות, וכמפורש בחז"ל (שבת פ"ח.) ברבא שהיה מעיין בשמעתתיה וידו תחת כרעיה, והוה מייץ	38398
אצבעתיה דמא ולא הרגיש כלל.	38399
ושניהם קשורים זה בזה, היינו מסירת כל הכוחות וההרגשות לתורה והתרוממות הנפש, וכמה צריך אדם	38400
להשתדל שלא להניח לשום דאגה ועצב לבטלו מתורה, ואדרכא בעוסקו בתורה יסתלקו מלבו כל הדאגות,	38401
ומלבד מה שאמרו (ברכות ה'). כל העוסק בתורה יסורים בדלים הימנו, הרי גם במציאות הוא נתון בעולם	38402
אחר לגמרי, וכמו שידוע על כמה וכמה גדולים, שבזמן עסקם בתורה היו מובדלים בתכלית מכל הנעשה	38403
סביבם, בן תורה צריך להיות בשמחה על שזכה שתורתו אומנותו, ובפרט בדור שמרובים המתרפים	38404
מד"ת, ובדור הירוד הזה הנה עמלנו בתורה, אף שאינו בטהרה הראוייה, גם מועט מאד לעומת הקודמים	38405
בכמות ובאיכות, חשוב מאד לפני המקום וזוכים בזה לאין שיעור. (משנת רבי אהרן ח"ג).	38406
	38407
	H 38408
	האזינו 38409
	מאמר תקפז 38410

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי (דברים ל"ב א').	38411
יש לדעת שאין בדברי תורה מליצות כדרך ספרות דעלמא, והנה לכאורה האזינו השמים ותשמע הארץ	38412
היא אך מליצה יפה, אמנם דבר גדול בא הכתוב ללמדנו, שלא נדמה שהשמים והארץ וכל צבאם אין להם	38413
ענין ועסק עם שמירת התורה, עם הנהגת האדם הטובה היא או רעה, שענין זה לה' לבדו, אבל השמים	38414
והארץ וכל הבריאה כולה תעודתם לקיים את האדם וכל החיים, ולהשפיע להם שפע טוב מבלי הבט על	38415
מעשיהם של בני אדם, ובאין הבדל בין צדיקים לרשעים, ואין להם עסק עם מעשיו ודרכיו של אדם.	38416
ע"ז אמר מרע"ה האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי, ואינה חלילה מליצה יפה לבד, כי כיון	38417
שאמר מרע"ה כן, ידענו אל נכון שכן היה, והאזינו השמים ושמעה הארץ דברי השירה הזאת ונעשו עדים	38418
ע"ז, כמ"ש ואעידה במ את השמים ואת הארץ (וילך), וצריכה להיות ידם בראשונה להעניש גם להטיב	38419
(רש"י), וזה ג"כ אינה מליצה יפה לבד, כי אם השמים והארץ עדים חיים לא פחות מבני אדם, ויודעים	38420
ומסתכלים במעשי בני אדם וידם נטויה להעניש גם להטיב, ויש להם ענין ועסק עם הנהגתו של אדם.	38421
ומזה ידענו שיש לאדם לירא ולפחוד לחטוא ולפשוע, לא לבד מההשגחה העליונה, כי אם גם מהטבע	38422
והמציאות כולה, כי יגלו השמים עונו והארץ מתקוממת כנגדו להרע ולהצר לו ולהאבידו מן העולם, מפני	38423
שהשמים והארץ שמעו דברי התורה למתקיימים עליה, ועסקם וענינם להטיב לשומרי תורה ולהרע	38424
למפירי ברית, מזה ידענו שקיום הרשעים בעולם הוא כנגד הטבע, רק מפאת מידת ארך אפים והיד החזקה	38425
שהוא כובש ברחמים מידת הדין החזקה (רש"י ואתחנן).	38426
ונמצא שחיי הרשעים בעולם אינם טבעיים כי אם נסיים, כנגד טבעו של עולם אשר הוטבע על שמירת	38427
התורה והמצוה, והנה כמה יש לכל אחד לפחד לחיות חיים של נס ולהתהלך בארץ תחת השמים, בידיעה	38428
שהשמים והארץ המה שונאיו ומבטם להאבידו, ועינם צרה על המצאו בעולם, רק שיש יד חזקה התקיפה	38429
עליהם לבלתי הניחם להאבידו מן העולם.	38430
גם יש בזה די להשקיט רוחם של צדיקים על התיסרם בעוה"ז, והוא מה שאמרו חז"ל (ב"ק) מאי דכתיב	38431
ארך אפים ולא כתיב ארך אף, לצדיקים ולרשעים, המאמר הזה הוא חידוש גדול ונפלא מאד, לאמר לך,	38432
כשם שהוא ית' כובש ביד חזקה מידת הדין המתוחה כנגד הרשעים, כן כובש ביד חזקה את רצונו ית'	38433
להטיב לצדיקים ההולכים לפניו באמת ובתמים להעניק להם מכל תענוגי עוה"ז, למען הטיבם באחריתם.	38434
הנה לפי מה שבארנו עתה, לא לבד שהוא ית' כובש את רצונו הגדול להטיב לצדיקים בכל הטובות	38435
והנעימות של עוה"ז, כי אם גם כובש את טבעו של עולם אשר הוטבע להטיב לצדיקים ולהעניק להם מכל	38436
טוב, מפני שמקיימין את העולם בשומרם ברית התורה והמצוה, ובזה יש ניחום לצדיקים על מעוט טובתם	38437
הגשמית בעוה"ז.	38438
כן הענין של יסורי הצדיקים, שאי אפשר לחשוב שהם מקרים וטבעיים כפי שנדע מדברי השירה, שע"פ	38439
טבעו של עולם היה ראוי שיבואו לצדיקים המקיימים את העולם, כל הטובות הגדולות והתענוגים הגדולים	38440
אשר יש ביד העולם הטבעי ליתן, מפני שהבריאה כולה שמעה דברי התורה ונעשו עדים ע"ז השמים	38441
והארץ, וידם נטויה לפרוע מן הרשעים ולתת שכר טוב לצדיקים, כי אם שהוא ית' כובש במידת ארך	38442
אפים לבל הניחם למלאות חוק טבעם להשפיע לצדיקים מטוב העולם.	38443
ומזה נדע שיסורי הצדיקים בעוה"ז אינם טבעיים כי אם נסיים כנגד טבעו של עולם, ובזה תנוח דעתם	38444
וידעו נאמנה, שלא מהסתר פנים בא להם כי אם בכוונה וביד חזקה להטיבם באחריתם, וכמ"ש חז"ל ביקש	38445
יעקב לישב בשלוה, קפץ עליו רוגזו של יוסף, צדיקים מבקשים לישב בשלוה, אמר הקב"ה לא דיין	38446
לצדיקים מה שמתוקן להם לעוה"ב, אלא שמבקשים לישב בשלוה בעוה"ז.	38447
יערף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי זו היא העדות שתעידו שאני אומר בפניכם, תורה שנתתי לישראל	38448
שהיא חיים לעולם כמטר הזה שהוא חיים לעולם כאשר יערפו השמים טל ומטר (רש"י), מה ראה משה	38449
רבינו להמשיל את התורה למטר, ולא המשילה ליון ודבש וחלב ושמן הטוב כאשר נמשלה בשה"ש? נראה	38450
לנו לפי שאין דומה מי שזרע שדהו ולא הצמיח, למי שלא זרע ולא עבד בו מאומה, שאין צערו וכאב לבו	38451
של זה גדול כ"כ, כמו מי שזרע ועמל הרבה וציפה שיצמיח ונכזבה תוחלתו.	38452
כך אמר משה לישראל, אל תדמו שדברי התורה המה זרע הנזרע בנפש האדם להצמיח חכמה ודעת, ומי	38453
שלא למד תורה דומה למי שלא זרע את שדהו, לא כן הוא, כי החכמה נטועה בנפש האדם ע"פ טבעה	38454
שהיא חלק ה', ומכסא כבוד חוצבה וממקור אמת לוקחה, ומפאת זה כל החכמה נתונה בלבם בעסקם	38455
בתורה להוציא לפועל כל הטוב הזרוע בה, החכמה והדעת והמידות הטובות והישרות, כמטר הזה שהוא	38456
בא להוציא מן האדמה את אשר נזרע בה, ומי שלא למד תורה הרי הוא מאבד כל הטוב הצפון בתוכה.	38457
לכן ראוי לכל אחד לעסוק בתורה למען הוציא מנפשו כל הטוב אשר זרע בקרבה בוראה ית', וכתוב ויפח	38458
באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה ותרגום אונקלוס והות באדם לרוח ממללא, וענין ממללא לא	38459
נאמר על הדיבור שבלשונו, כי זה יתכן להיות גם לבעלי החיים כמו אתונו של בלעם, כי אם על חכמת	38460

אלהים הנתועה בנפשנו, שהיא באה מנשמת החיים אשר נופחה בקרבנו, שיש בלבנו הדיבור של שכינתו	38461
ית' שע"ז שנדבר בתורה ותפילה ושכחו של הקב"ה, הוא דיבורו של הקב"ה אשר ידבר בנפשנו, הנה כל	38462
המדע נטוע בנפשנו, ע"כ זרו משה את ישראל שיהיו עוסקים בתורה שלא ייבש וימות כל הטוב הזרוע	38463
בנפשנו. (יסודי הדעת).	38464
	38465
מאמר תקפה	38466
יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי כשעירים עלי דשא וכרביבים עלי עשב (דברים ל"ב ב').	38467
הנה בעבודת האדמה מי שיש לו הרבה קרקע הוא עשיר גדול, כי עושר רב טמון בהאדמה, אבל אף אם	38468
ישדד אדמתו בחרישה וזריעה ועמל רב, כל סדר העבודה של האדמה, אח"כ הלא יקוה למטר השמים, ואם	38469
לא יבוא הגשם ממרומים לשוא עמל בו, הגשם אין בכוח האדם להביאו, אלא עיניו נשואות לשמים	38470
להמטיר על הארץ, ואם ח"ו גרם חטא האדם לבלי ירד הגשם מן השמים לרוות הארץ, ישאר עמלו ויגיע	38471
כפיו להבל, ואחת דתו בזה, להתפלל לאלהיו בתחנונים לפתוח ארובות השמים בגשמי ברכה.	38472
ככה הודיע לנו משה רבינו ע"ה מפי הי"ת, כי עמל האדם בעבודת האלהים ממש כמו עבודת האדמה,	38473
לשדד אדמת לבו בחרישה לאט לאט, וכגדול כקטון ממש, כי אין הפרש בעבודת האדמה, בין מי שיש לו	38474
קרקע מרובה לקרקע מועטת, כמרובה כמועט לאט לאט יוליך החורש את כלי מחרשתו, כן כגדול כקטון	38475
ינהל האדם כלי מחרשתו לשדד בתולת אדמתו האטומה מלידה ומבטן.	38476
וכמו שבעבודת האדמה, אם יתעצל החורש לדחוק את כלי המחרשה ולהעמיקה באדמה, תעלה המחרשה	38477
למעלה ולא יראה פרי בעבודתו, כן בעבודת האדם בכל דבר טוב ומועיל, הן במוסר הן בחכמה והן	38478
בהרגשים טובים, אף אם יוליך מחרשתו אבל לא ידחוק כלי מחרשתו בכל עת ורגע, תעלה המחרשה	38479
למעלה ולא יעשה פרי באחריתו.	38480
ומעתה עלינו לדעת, כי ראשית דבר יש לנו להגדיל כוח המושך להתעשר מן הארץ, אבל אם ישאר רק	38481
בהמושך בלבד, ולא יגיע בעמל רב לשדד ולכתת, תשאר תשוקתו מעל, ואחרי כל עמלו זה יקוה למטר	38482
השמים, ככה בעבודת האלהים, ראשית יגדיל כוח המושך בו להוציא רוב עושרו הטמון בו, ואח"כ כדי	38483
שלא תישאר תשוקתו מעל, יתחיל לייגע עצמו בחרישה לאט לאט בדחיקה והעמקה, ואח"כ בזריעה,	38484
ואח"כ בניכוש העשבים הגדלים מחסרון שימת עיון על דרכיו בכל רגע ורגע, ואח"כ לקוות למטר השמים	38485
היינו עזר אלוהי, בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין (ב"ב ט"ז), הוא יערוף כמטר לקחי.	38486
והנה תורה לבד אינה אלא מתנת חינוך, ועולם המעשה אינו בנוי על מתנת חינוך, כי חינוך היה לו קודם	38487
שבא לעולם, אבל בעולם המעשה הכל הוא לפי מעשיו נדון, ע"כ צריך לצרף אל התורה תפילה ותחנונים	38488
לבקש עזר השי"ת, כי יראת שמים תלויה באדם, מה ה' אלהיך שואל מעמך כתיב (דברים י'), נמצא כי	38489
האדם היושב בלי תגבורת התשוקה להמציא את רוב עושרו הטמון בו, בלי ספק לא יצליח כל ימי חייו, כי	38490
הנעימות הטמון בבטן הארץ לא יורגש בהאדמה הפשוטה, ורק כמו לידה חדשה יולד בבטן הארץ אחרי	38491
היגיעה והעמל הרב.	38492
וזוהי כוונת הפסוק (איוב י"א) עיר פרא אדם יולד, פירוש עיר פרא מראשיתו, ואח"כ יולד האדם אחרי	38493
רוב יגיעתו, כמו לידה חדשה באמצעות ימיו, כשמשנתה מעיר פרא לבחינת אדם, ומלת יולד מוסבת על	38494
אדם ולא על עיר פרא, לידה חדשה, כי כוחות חדשים יולדו בו בעת שיבוא לבחינת אדם, שיתחיל להרגיש	38495
הרגשי אדם באשר הוא האדם, ונקל להבין כמה יגיעות צריך על בריה חדשה כזו, וכמה נקל להישאר	38496
אובד ונעור מהנעימויות החדשות האלה, ועלינו לנצל רוב התשוקה לבקש תחנון מלפניו ית' להוליד בנו	38497
האדם הלזה, ישתומם המבין כמה גדול כוח האדם. (חכמה ומוסר ח"ב מא' שי"ג).	38498
	38499
מאמר תקפט	38500
יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי כשעירים עלי דשא וכרביבים עלי עשב (דברים ל"ב ב').	38501
מה היה תחילתו של ר"ע, אמרו בן ארבעים שנה היה ולא למד כלום, פעם אחת הלך על פי הבאר אמר מי	38502
חקק אבן זו, אמרו לו עקיבא, אי אתה יודע אבנים שחקו מים, מיד נשא ר' עקיבא ק"ו, ומה רך פסל את	38503
הקשה, דברי תורה שקשים כברזל עאכו"כ שיהקקו את לבי (אדר"נ פ"ו ב'), והענין הוא בלתי מובן, היות	38504
שכבר מתחילתו היה ר"ע איש משתוקק ללמוד ולהשכיל, והראיה שלמד אחרי הק"ו, למה לא למד בלי	38505
הק"ו? ולמה היה צריך לראיות ולמשלים ולק"ו? היה לו ליכנס לביהמ"ד בלי שום משלים כלל, מה דחק	38506
לו אשר הק"ו היה זקוק לפתור לו הדוחק הזה.	38507
אם נבין את התורה שהיא דבר הדומה לכל חכמה בעולם, כמו תכונה, הנדסה, וכדומה, אשר יכול האדם	38508
לבוא אליה בלי שום הכנה ובלי שום בירור, אז תתחזק הקושיא עוד יותר, למה המתין כ"כ עד שמצא	38509

הק"ו ומה היה קשה לו כ"כ זמן מרובה עד שבא הק"ו ותירץ לו, למה לא היה יכול לבוא אל התורה בלי שום ק"ו?	38510
וכמו כן אם נביט על התורה שהיא כמו מלאכת אומנות, אשר אין אנו צריכים להביט על הפועל אלא על הפעולה לבד, לדוגמא חכמת הניגון, שאם האדם מנגן היטב פעולת הניגון אחת היא לבו, אם הפועל המנגן הוא אדם המעלה, או אדם פחות במעלה, שאין לבו צורך בהאדם אלא בהפעולה, ואם נסתכל על התורה ג"כ לפי הנחה זו, אין אנו צריכים להביט על הפועל, אלא על הפעולה, אז עוד תתחזק הקושיא למה היה צריך לק"ו?	38511
אמנם האמת היא, אשר לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה, כי התורה והאדם חד הוא, כי צריך שהתורה תכשיר את האדם אשר יהיו כל פעולותיו הכל שוה בשוה עם התורה מבלי נטות ימין ושמאל, עד אשר אם נכתוב כל פעולותיו יכתב מהם תורה שלמה, אשר אין בין התורה בספר להתורה בפעולותיה אלא הרוח חיים בלבד.	38512
האדם אשר הוא חי על פי התורה, הוא ממש תורה חיה, כי את כל הכתוב בתורה לקח אל החיים, ומסדר את עצמו ומחליף את מידותיו כמו שהתורה דורשת ממנו, והוא ביד התורה כחומר ביד היוצר, ולא מספיק אם יקח מן התורה את החכמה לבד, כי התורה לא ניתנה לאדם רק בשביל החידוד, אלא יש לה על האדם תביעה יותר גדולה ויותר גבוהה ויותר מוכרחת.	38513
ובעת אשר האדם יהיה בבחינה זו, שהתורה תתאחד בו ותתעצם עם נפשו, לא יסתור את עצמו כמו שהתורה אין דבר אחד ממנה סותר את השני, ואם לא יקח מן התורה אלא חכמתה בלבד, והאדם שלו יהיה מין אחר וחכמתו מין אחר, מלבד שהם שני הפכים בנושא אחד, עוד תתהפך לו חכמתו לסם המות, כמ"ש הגר"א על הפסוק יערוף כמטר לקחי, כי ענין התורה לנפש כמו ענין המטר אל הארץ, שהוא מצמיח סמי חיים וסמי מות, כן בתורה צריך אחר הלימוד לבער הפסולת ממנו ביראת חטא ומע"ט, עכ"ל (משלי כ"ד).	38514
כן התורה אצל האדם, אם האדם הוא מבקש רק מה שרצונו מראה לו, אז גם מן התורה עוד יצמח לו הרצון, שתפעול עליו שהרצון שלו יתרחב ויתעמק יותר ויותר, אבל אצל מי שמבקש לתקן מידותיו, אז התורה נעשית לו סם חיים ויבנה ממנה, ובהכרח צריך האדם לרדוף אחר המעשה כדי להנצל מן סכנת סם המות, ואפילו אם יבקש האדם את המעשה, גם בה יש סם חיים וסם המות, שאם יטול רק את הפעולה ולא יכשיר את הפועל, אז יתכן שהמעשה יהפך לו לסם המות, ואף שבחכמת הרפואה אם הרופא נותן רפואה, אין אנו צריכים לבדוק אחר הרופא אם עושה לשמה או לא, אבל לא כן אצל התורה, אשר הכל תלוי בהפועל.	38515
וזה הוא דבר ברור, ר' עקיבא כאשר ראה את התורה לא ראה בה את חכמתה, או חיובי המצות בלבד, הוא ראה כי העיקר מה שהתורה דורשת הוא, אשר האדם יהיה בעצמו תורה חיה, שלם במידותיו מופשט מכל הנגיעות, שלא ירצה רק את רצון ה' בלבד, ומצא בעצמו איך שמידותיו נוטים להמרות הבורא, ורוצים לקרב את התורה לפי רוחם, ומסרבים לבטל דעתם מפני דעת התורה, וליקח את התורה עם פשרות וחשבונות רבים, עם טעמים ואמתלאות ותירוצים להכשיר כל דרכיו בהם, היה חודר בדעתו שיתכן לו עי"ז עוד לרדת מטה מטה עד שתעשה לו סם המות ח"ו.	38516
ולכן היתה לו כל ימיו מלחמה חזקה אם לבחור את התורה אם לאו, אם יבחר שמא תהפך לו לסם המות, אם לא יבחר בלי תורה בודאי זה סם המות, ולבחור את התורה באופן שתהיה לו לסם חיים, היה מסופק אם זה יכול להיות, אשר התורה תברר את המידות שלו ויתקנם על פי רוחה, עד שיהיה אדם כזה אשר הוא בעצמו התורה בלי שום פשרות וחשבונות, בלי שום נגיעה כלל, מוכן ומזומן לעשות כל מה שהתורה תדרוש ממנו.	38517
עד שבא אצל האבן ושאל מי חקק אבן זה, ואמרו לו עקיבא אבנים שחקו מים, מיד עשה ק"ו בעצמו, ומה רך פסל את הקשה, והכיר מהמילי דעלמא אשר יכולה באמת התורה לחקוק לבו של אדם, אם הוא אדם כזה אשר לוקח את התורה לא לשום מטרה אחרת, ולא לשום חשבון זר, כי אם שתחקוק את לבו, אם יעשה הכל לשם שמים, התורה פועלת על לבו שיתהפך לבו לטובה ותתאחד בו, כי מה רך פסל את הקשה, דברי תורה עאכו"כ, שאם לא ירצה רק את הלשמה היינו הלב הטהור, אז ודאי תפעל עליו התורה שיהיה אדם אשר הוא בעצמו התורה הברורה מכל מידותיו ונטיותיו. (מדרגת האדם).	38518
מאמר תקצ	38519
יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי כשעירים עלי דשא וכרביבים עלי עשב (דברים ל"ב ב').	38520
שנינו בספרי האזינו, כשעירים עלי דשא, מה שעירים הללו יורדים על עשבים ומפשפים בהם כדי שלא יתליעו, כך הוי מפשפש בדברי תורה שלא תשכחם, א"ל רק יעקב בר חנינא לרבי בא ונפשפש בהלכות	38521

בשביל שלא יעלו חלודה, וכרביבים עלי עשב, מה רביבים הללו יורדים על עשבים ומנקים אותם ומשפשים אותם ומפטמים אותם, כך הוי מפטם בדברי תורה ושונה ומשלש ומרבע עכ"ל.	38559
שנו לנו חז"ל, כי דרכי הטיפול בדברי תורה הם ממש כמו דרכי הטבע של גידולי הדשאים הרכים ביותר, שקבע הבו"ת בטבע הבריאה, שהשעירים מטפלים בהם ברכות שיתגדלו ולא יתליעו, וכך צריך הלומד תורה לפשפש ולפטם בהלכות, לשנות לשלש ולרבע בהן, בשביל שישמרו אצלו ולא יעלו חלודה, וכ"ז נאמר אפילו בגדולי התנאים, שלבם היה פתוח כאולם, שגם הם זירזו כל אחד את חברו לפשפש בהלכות כדי שלא יעלו חלודה.	38560
וכן הורונו חז"ל דרכים ועצות המועילות לזכירה, וכמו ששנינו שם יערוף כמטר לקחי, ר' יהודה אומר לעולם יהא אדם כונס דברי תורה כללים, שאם כונסן פרטים מיגעים אותו ואין יודע מה לעשות, וכן גרסינן (עירובין נ"ד:), אמר רב חסדא אין תורה נקנית אלא בסימנין, שנא' שימה בפיהם, ופירש"י ז"ל סימני השמועות זו אחר זו וסימני חכמים כדרך שיש בש"ס, הציבי לך ציונים, עשו ציונים לתורה, ופירש"י ז"ל, הא דאמרן דצריך לטרוח ולהעמיד סימנין ולהערים בתחבולות, כדי שתתקיים התורה בלומדיה עכ"ל.	38561
וכן תניא באדר"נ (פכ"ג), דברי תורה יהיו מצויינין, כתבם על לוח לבך, קשרם על לבך תמיד, ענדם על גרגרותיך ע"כ, וכן הורונו ז"ל בגמ' (הוריות י"ג) עצות בדרכי הטבע וסגולות המועילות לזכירה והמשיבות את התלמוד, וגרסינן (עירובין נ"ג:), ברוריא אשכחתייה לההוא תלמידא דהוה קא גריס בלחישא, בטשה ביה אמרה ליה, לא כך כתיב ערוכה בכל ושמורה, אם ערוכה ברמ"ח אברים שלך משתמרת ואם לאו אינה משתמרת, תנא תלמיד אחד היה לר' אליעזר שהיה שונה בלחש, לאחר ג' שנים שכח תלמודו.	38562
א"ל שמואל לרב יהודה שינא פתח פומיך קרי, פתח פומיך תני, כי היכי דתתקיים ביך ותוריך חיי, שנא' כי חיים הם למ' צאיהם ולכל בשרו מרפא, אל תקרי למ' צאיהם אלא למוציאיהם בפה, א"ר אמי כי נעים כי תשמרם בבטנך יכוננו יחדיו על שפתיך, אימתי ד"ת נעים בזמן שתשמרם בבטנך, (רש"י, שהן שמורים בידך שאינן משתכחין ממך), ואימתי תשמרם בבטנך בזמן שיכוננו יחדיו על שפתיך, (רש"י ז"ל, שאתה סודרן ומוציאן בפה ולא בגימגום ובלחישא).	38566
כל עניני הזכירה והשכחה שזכרנו עד כאן הם בדרכי הלימוד הטבע, אבל מצינו עוד ענינים אחרים בזה, שאל אחר את ר"מ לאחר שיצא לתרבות רעה, מאי דכתיב לא יערכנה זהב וזכוכית ותמורתה כלי פז, אמר לו אלו דברי תורה שקשיין לקנותן ככלי זהב וכלי פז ונוחין לאבדם ככלי זכוכית ע"כ (חגיגה ט"ו.), ופירש"י ז"ל, ונוחין לאבדן ע"י שכחה עכ"ל, וגרסינן (ברכות ה'.), ובני רשף יגביהו עוף ואין עוף אלא תורה, שנא' התעייף עיניך בו ואיננו, ופירש"י ז"ל, אם תכפיל עיניך בתורה ואיננו, היא משתכחת ממך עכ"ל.	38567
ושנינו בסיפרי עקב, כי אם שמ'ר תשמרון, למה נאמר שמ'ר תשמרון, מגיד הכתוב שכשם שאדם צריך להיזהר בסלעו שלא יאבד, כך יהא אדם צריך להיזהר בתלמודו שלא יאבד, וכה"א אם תבקשנה ככסף, מה כסף קשה לקנותו כך ד"ת קשים לקנותם, אי מה כסף קשה לאבד אף ד"ת קשים לאבדם, ת"ל לא יערכנה זהב וזכוכית, קשים לקנותם כזהב ונוחים לאבדם ככלי זכוכית, היה ר' שמעון אומר, רק השמר לך ושמור נפשך מאד, משל למלך שצד ציפור ונתנו ביד עבדו, א"ל הוי זהיר בציפור זה עכ"ל הסיפרי.	38568
ונראה שבמאמרים אלו לא דיברו ז"ל בשכחת התורה בדרכי הטבע, כדרך השכחה בכל החכמות, כי באמת אין זה מדרכי הטבע לשכוח בכדי הכפלת וסגירת עינים, שאם באמת כן הוא גם בשאר החכמות, א"כ מה הוא החידוש דילפינן מקרא דבתורה הוא כן, אלא ודאי דהיא מעלה וסגולה מיוחדת בתורה, וטיבה של המעלה נראה דהיא בשני ענינים, א) בעצם הידיעה, אבל לא מדרכי הטבע אלא מדרכי שכר ועונש, וכענין ששנינו בסיפרי שם, כי אם שמ'ר תשמרון את כל המצוה הזאת, מנין אתה אומר שאם שמע אדם דבר מד"ת ראשון ומקיימו, שכשם שראשון מתקיים בידו כך אחרונים מתקיימים בידו.	38572
ת"ל כי אם שמ'ר תשמרון את כל המצוה הזאת, וכן מי ששונה ראשונים ומשכחם, או אינו אלא לפי ששונה ראשונים ומשכחם, כשם שאין הראשונים מתקיימים בידו כך אין האחרונים מתקיימים בידו, ת"ל והיה אם שכ'ח תשכח עכ"ל, כוונת הסיפרי, כי בשכר שמירה מעט נשמר בידו הרבה, ובעונש שכחה מעט נשכח ממנו הרבה, ומפני זה נמשלה התורה כאדם האוחז ציפור בידו שבהיסח הדעת קל מעופף ואיננו, וכן בתורה התעייף עיניך ואיננו בכדי סגירת עינים בלבד.	38571
ומפני זה בלבד צריך להיזהר בתלמודו שלא יאבד כמו שהוא נזהר בסלעו שלא יאבד, ולפיכך נוחים הם לאבדם ממש כמו שנאבדו מן העולם שלא ישאר אף רושם אצלו מכל מה שלמד, אף בהיסח הדעת קל ובפרישה מן התורה כל דהו, הכל לפי חומר העון ולפי מידת המזיד שהוא נשקל במשקל אל דעות, וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בהל' תשובה.	38572
	38573
	38574
	38575
	38576
	38577
	38578
	38579
	38580
	38581
	38582
	38583
	38584
	38585
	38586
	38587
	38588
	38589
	38590
	38591
	38592
	38593
	38594
	38595
	38596
	38597
	38598
	38599
	38600
	38601
	38602
	38603
	38604
	38605
	38606
	38607
	38608

וכל זה בשכחת ידיעת התורה ממש, שיש בה ענין מיוחד של זכירה ושכחה הבאה ע"י שכר ועונש, משא"כ	38609
בשאר החכמות, שאין בהן אלא דרכי הטבע בלבד, אבל יש גם ענין אחר והוא בחלקי השמירה בלב הבאים	38610
ע"י היראה, שנראה שאין אנו צריכים בזה כלל לשכר ועונש, אלא שהסברא מחייבת שאמנם יתכן לאבדם	38611
גם בדרך הטבע ע"י היסח הדעת בלבד, ובוזה התעיף עיניך בו ואיננו הוא כפשוטו ומשמעו ממש, שהרי כך	38612
דרכו של הלב, וכמ"ש פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחיתם להם.	38613
וכן שנינו בסיפרי שם, השמרו לכם פן יפתה לבבכם, אמר להם הזהרו שלא יטעה אתכם יצה"ר ותפרשו	38614
מן התורה, שכיון שאדם פורש מן התורה הולך ומדבק לע"ג, כנאמר סרו מהר מן הדרך אשר צויתם עשו	38615
להם עגל מסכה, ואומר אם ה' הסיתך כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים,	38616
וכי תעלה על דעתך דוד מלך ישראל עובד ע"כ, אלא כיון שפוסק מד"ת כאילו הולך ומדבק בעבודת	38617
כוכבים עכ"ל.	38618
הרי שגם על הפסק קל כהפסק של דוד המלך ושלא היה אלא באונס נאמרה האזהרה דהשמרו לכם, כי	38619
השמירה בלב צריך להיות תמיד ממש, וכל פיתוי הלב להפסק קל סכנה נוראה כרוכה בו, עד כדי לסור	38620
ולעבוד אלהים אחרים ולהשתחוות להם, כי היוצר את לבנו והמבין אל כל מעשינו, הוא שגילה לנו שכך	38621
היא דרכו של הלב, שאם הוא פורש מן התורה אף פרישה קלה, הוא בא לידי סכנה להיות הולך ומדבק	38622
לעבודת כוכבים.	38623
ולא רק בדרכי הבקשה לקנייתה מיוחדת היא היראה מכל החכמות וגם מחכמת ידיעת התורה, אלא שגם	38624
בדרכי האבידה מיוחדת היא, ועליה נאמר שכשם שאדם צריך להיזהר בסלעו שלא יאבד, כך צריך להיזהר	38625
בתלמודו שלא יאבד, ושקשה לקנותה כזהב ונוח לאבדה ככלי זכוכית, ואם האדם כבר בא לידי כך ואיבד	38626
את לבו ע"י אבידה מדעת או שלא מדעת, אם הוא מעוות שיוכל להתקן ע"י עמלות פחות מבתחילה, או	38627
שהוא כבא ללמוד מחדש, ואפשר שהוא גם קשה עתיקא מחדתא, נראה שזה תלוי בשתי הגירסאות בגמ'. אם גרסינו ונוחין לאבדן ככלי זכוכית, הלא כבר פירש"י ז"ל (סנהדרין צ"א), יש להם תקנה להתיכן	38628
ולחזור ולעשות מהן כלי, והא דאמרינן בחגיגה ונוחין לאבדם ככלי זכוכית לא שאין להם תקנה אלא	38629
שנפסדין לשעתן ואין מתקיימין עכ"ל, ולפי"ז גם בד"ת שנאבדו ממנו יש להם תקנה ע"י עמלות נוספת	38631
לחזור ולהתיכן מחדש, וע"י היראה להשיבן אל לבו שוב לידי שמירה, אבל לפי הגירסא האחרת, שאמר	38632
לו האלהים אפי' ככלי חרס, היינו כמו שכלי חרס שנשברו שוב אין להן תקנה, כך ד"ת שוב אין להן	38633
תקנה, והרי הוא כבא בתחילה או עוד יותר גרוע מזה, דקשה עתיקא מחדתא.	38634
לפי הסוברים, דהלאו דהשמר לך פן תשכח הוא על כל דבר ודבר מתלמודו ממש, אין אנו יכולים לפטור	38635
את עצמנו מחיוב מצות ת"ת של לימוד וזכירת כל התורה כולה ממש, כי אין ידיעת התורה וזכירתה	38636
מושגת רק ע"י הכשרונות והכוחות הטבעיים, אלא בעיקר לפי מה שהוא זוכה כשכר על העמלות שהוא	38637
עמל בה, וגם בדורנו יש יחידים הזוכים לגדלות התורה וידיעתה, לא לפי מידת כשרונם אלא לפי עמלותם	38638
וחסידותם.	38639
ולפיכך אין בידינו להעריך את כוחותינו ולמוד את מידת יכולתנו, ועלינו אך להשתדל לקיים את המוטל	38640
עלינו לפי חובת המצוה של לימוד ועמלות בתורה כפי גדרה ותנאיה, ע"פ העיקרים של לא עליך המלאכה	38641
לגמור ואין אתה בן חורין להיבטל ממנה, וכשאדם עושה את שלו, הקב"ה עוזרו שתהיה תורתו משתמרת	38642
ומתברכת, וברכת ה' אין לה גבול והיא תעשיר. (דליות יחזקאל).	38643
	38644
מאמר תקצא	38645
יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי כשעירים עלי דשא וכרביבים עלי עשב (דברים ל"ב ב').	38646
תניא היה ר' בנאה אומר כל העוסק בתורה לשמה תורתו נעשית לו סם חיים, וכל העוסק בתורה שלא	38647
לשמה נעשית לו סם המות, שנא' יערוף כמטר לקחי ואין עריפה אלה הריגה, שנא' וערפו שם את העגלה	38648
בנחל (תענית ז'), שלא לשמה אין בה איסור לכתחילה, אדרבה לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות שלא	38649
לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה, אבל כל ההיתר הלזה הוא בשביל שמביא למעלה העליונה של	38650
לשמה, אבל כל זמן שלא הגיע אליה פגומה היא האמת של המצוה, שלא לשמה כשלעצמה שקר היא, כי	38651
אמת של מצוה היא המצוה עצמה.	38652
אמת של לימוד תורה היא אהבת התורה לדעת אותה ולהבינה, אמת של חסד היא אהבת החסד לישא בעול	38653
עם חבירו ולהטיב עמו, אם מצרף איזו כוונה וחפץ אחר במצוה, במידה זו מהפך הוא את מטרת ותוכן	38654
המצוה, במידה זו אינו אוהב את התורה אלא את הכוונה האחרת, אינו אוהב את החסד אלא אוהב את	38655
עצמו, המצוה כבר פרחה ממנה נשמת האמת, יצאה מגדרה והיתה לענין אחר.	38656
ההשתלמות במעלת לשמה היא השתלמות במידת האמת, כי אמת היא טהרת הלב, שלמות כל האדם בכל	38657
מעשה ותנועה שלו, שהאדם בכל שלמותו ובכל תוכיות פנימיותו פועל המצוה הזו, והיא נובעת מכל מלא	38658

עומק פנימיותו, אם הלב אינו שלם ומאוחד לגמרי במטרת המצוה כשלעצמה, אלא נטיות ופניות צדדיות	38659
בו, הרי נפגמה שלמות הלב, נפגמה האמת שבו, אין הלב מאוחד עם המעשים, ולא המעשים הטובים	38660
מעידים על הלב, כל כמה שיחסר בשלמות טהרת הלב, כל מה דהוי שלא לשמה פגם הוא בשלמות האמת.	38661
אי שלמות הלב שכזו מצויה מסיבת מידות לא טובות, הן המפריעות באמת זו, לא רק גדולות אלא אפי'	38662
קטנות עושות תערובת בלב האדם, עד שאי אפשר לו לעשות מעשה זך ונקי בלי השתתפות אחת מהן, כל	38663
זמן שלא הגיע האדם למדרגה של צדיקים לבם ברשותם, הנה הוא ברשות לבו ועושה רצון מידותיו,	38664
כש"כ אם הוא משתף אותן בכוונה תחילה, עושה גם למען הכבוד והממון, שיתוף שכזה הוא המדרגה הכי	38665
ראשונה בשלא לשמה, כי אין המעשה שלו אמת כלל.	38666
ולא רק מידות וכוונות זרות מפריעות בשלמות האמת של המצוה, אלא אף שיתוף של כוונה טובה לשם	38667
מצוה אחרת, אפי' במצוה שכיוצא בה, כבר נפגמה המצוה ונפגמה האמת שבה והוי שלא לשמה, כדאיתא	38668
בגמ' (ב"ב י'), האומר סלע זה לצדקה בשביל שיחיה בני הרי זה צדיק גמור, כאן בישראל כאן באוה"ע,	38669
ופירש"י ז"ל, ישראל דעתו לשמים בין יחיה בין לא יחיה אינו מהרהר אחר מידת הדין, אבל ע"א אינו נותן	38670
אלא על מנת כן, ואם לאו מתחרט עכ"ל.	38671
מה איכפת להו לעניים אם בזכות המצוה יחיה גם בנו של הנותן? הלא הם קיבלו את שלהם, ונהנו בשעה	38672
שהוא עושה שלא לשמה כמו אם היה עושה לשמה, הרעב נעשה שבע, הערום התלבש, החולה התרפא,	38673
מה איכפת להם בכלל אם כוונתו רצויה או לא? אכן זוהי השקפת התורה, אין האדם מפרנס את חבירו	38674
כלל, אין הוא מנעילו אין הוא מלבישו, הזן ומפרנס את הכל מפרנס את העניים כמו שהוא מפרנס את	38675
העשירים!	38676
כל מה שהאדם עושה בשביל חבירו בשביל עצמו הוא עושה, כדי לרכוש בנפשו את מידת החסד, להטיב	38677
את לבו וליישר את מידותיו, כמ"ש חז"ל יותר ממה שבעה"ב עושה עם העני העני עושה עם בעה"ב, אם	38678
יש לו איזו כוונה של טובת הנאה גם בשביל עצמו, אינה תורה ואינה מצוה, אין זו האמת של המצוה,	38679
ורחוק הוא מגדרה האמיתי, מחליף הוא את מידת אהבת רעים לאהבת עצמו וטובתו הוא, ולא לצדקה	38680
תחשב לו.	38681
ומה היא טובת ההנאה הפרטית שבשבילה עמד להפסיד את המצוה? בשביל שיחיה בני! צדקה לעני	38682
בשביל חיים של בניו, חסד קטן בשיתוף כוונה טובה על חסד גדול, חסד של חיים, חסד של פיקוח נפשות,	38683
האם בשביל שזה בנו אין עליו המצוה של חסד? אדרבה התורה מחייבת חסד שכזה, ושכר גדול ישולם	38684
בעד זה, אהבת אבות לבנים אינה פסולה כל עיקר, אבל מכיון שיש לו ג"כ הנאה טבעית בדבר, אין לשותף	38685
אותה באמת של המצוה הזו, בצדקה הזאת, ולעני הלזה.	38686
בני ישראל לולא שהם מוותרים בדיעבד על חפצם זה, לא היתה להם הרשות לעשות מצות צדקה בשיתוף	38687
מצוה גדולה שכזו, ולאוה"ע חטאת היא להם, כורש מלך כשר נקרא רשע בשביל זה (שם), כי האמת של	38688
המצוה היא המצוה עצמה, האמת של צדקה היא הצדקה עצמה, האמת של תפילין היא התפילין, שיתוף של	38689
כוונה הכי טהורה, ושל מצוה הכי גדולה, מוציא את המצוה מגדרה ומהאמת שבה, כי אין כל הלב שלם	38690
בעשיית המצוה, המצוה אינה נובעת מכל חדרי הלב, נחלק הלב לחצאיו, חציו לשם מצוה זו וחציו לשם	38691
מצוה אחרת, אם אין כל הלב שלם לפעולה אחת, אין זו אמת ואין זו לשמה.	38692
לשמה היא המעלה העליונה של מידת האמת, אמת בכל חדרי הלב, לב שלם בתכלית השלמות ומאוחד עם	38693
כל מעשה שהוא עושה, שהוא כולו ולא חציו מהוה ומניע כל פעולות האדם, וממנו כל מעשיו ותנועותיו,	38694
אמת אחת המקיפה את פנימיותו וחיצוניותו, מאחדתו עם כל מעשיו ודרכיו בחיים, ומהוה אותו לאדם	38695
שלם, איש האמת שחותמו אמת.	38696
אם נתבונן במצב נפשנו, נראה מה רבה הדרך להגיע למעלת האמת השלמה הזו, אם מחשבה אחת כל דהו	38697
על הגמול שישלם ה' ליראיו עבור קיום מצוותיו, פוגמת את נשמת האמת של המצוה והוי שלא לשמה,	38698
ובגמול הזה אין לו לאדם כל מושג וציור, ואי אפשר שתהא נובעת אלא ממקור כל הטוב שבאדם, מה	38699
נאמר אנו דלי אנשים אכולי תאוות וכל מידות רעות, שהיצה"ר שולט בכל מעשי ידינו, והוא המניע כל	38700
פעולות חיינו, אנה אנו באים עם כל המצוה שבידינו.	38701
אם יש לאדם כוונה רעה במעשיו, כוונה של כבוד או ממון, ושיתוף כל מידות רעות, איך אפשר לנו לצאת	38702
מהשקר ולבוא אל האמת, כי בלי לשמה הלא אי אפשר להגיע למעלת האמת, הורו לנו חז"ל, שהשלא	38703
לשמה עצמה היא הדרך אל לשמה, מתוך שלא לשמה בא לשמה, מרן הגרי"ס זצ"ל מבאר את אופן	38704
המעבר הזה ע"פ גדר הלכה וז"ל.	38705
הנה בכל מצוה יש גדרים מוגבלים באופן עשייתה ע"פ התלמוד והפוסקים, ואם תצא מגדרה וגבולה אינה	38706
המצוה, ולפעמים לא ילכו אחוזי יד מרכז הנטייה עם גדר העשייה עד אשר תולד התנגדות חזקה, ואם	38707
תתגבר כוח הנטייה לעשות המצוה על פיה איננה מצוה, אכן כאשר ישים האדם לחוק נצב להתנהג במעשיו	38708

ע"פ חוקים, וכל הרוחות שבעולם לא יזינו, אם כי כוונתו אינה לש"ש, כל אשר יוסיף בטיב מעשיו ויחזיק בהם כן תיחלש נטייתו, בהיות לפעמים המעשה תתנגד להכוונה ותתגבר עליה ויבוא לשמה (אור ישראל כ"ט).	38709
	38710
	38711
ביאור הדברים הוא, כי פרטי גדרי המצוה הלא הכרחיים הם בשלא לשמה כמו בלשמה, ובלעדם אינה מצוה, ואם יעשה אדם לחוק נצב לקיים את המצוה על כל פרטיה ודקדוקיה מבלי כל פשרה באופן קיומה,	38712
מן הנמנע הוא שלא יתנגשו במידות האדם, אבל התמדת ההתנגשות תקהה לאט לאט את המידה עד שתתבטל לגמרי, וכל אשר יוסיף להחזיק בטוב מעשיו כן תחלש נטייתו וכוונתו המתנגדת, לאט לאט יקיים המצוה רק לשם המצוה ויבוא לשמה, אבל אם יקיים המצוה בלי פרטיה וסעיפיה, לא יבוא לעולם לשמה,	38713
כי בכל מקום שיתנגשו פרטי המצוה עם נטיית הרצון, יוותר על פרטיה דקדוקיה ולא על הרצון, נמצא שהרצון עומד בשלמותו.	38714
ידיעה זו אם חסרה היא לאדם אין לו המעבר משלא לשמה ללשמה, מלבד מה שתחסר לו גם המצוה, אכן אם ישם האדם עין בינתו לשמור את גדרי ההלכה של כל מצוה, ולא רק לפעמים אלא לעולם, מובטח הוא שיבוא למדרגת לשמה, כי נשמת ישראל טהורה היא זכה ובהירה, וחפצה הפנימי הוא רק קדושה וטהרה, נשמה זו אם היא עושה מצוה מרגשת היא את הקדושה שבמצוה ומברכת עליה, הנאה של תוספת קדושה יש לה, וברכת המצוות כברכת הנהנין היא לה, נשמה זו מוכשרה להגיע ללשמה, לכן עלינו לחזק עצמנו בהשתלמות של לשמה שהיא השתלמות במידת האמת, צעד קטן בלשמה צעד הוא במידת האמת.	38715
	38716
	38717
	38718
	38719
	38720
	38721
	38722
	38723
	38724
	38725
	38726
מאמר תקצב	38727
כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו (דברים ל"ב ג').	38728
בני תורה שתורתם אומנותם, יסוד ועיקר גדול בתלמודם הוא היחס שלהם לתורה בכללות, הכבוד שרוחשים לתורה והאהבה שאוהבים את התורה, הנה כתב רבינו הרמח"ל בדרך עץ חיים וז"ל, על התורה נאמר הלא כה דברי כאש נאום ה', והודיענו בזה כי אמת הדבר שהתורה היא ממש אור אחד ניתן לישראל לאור בו, כי לא כחכמות הנכריות וידיעות החול, שאינן אלא ידיעת דבר מה אשר ישיג השכל בטרחו.	38729
אך התורה הנה קודש היא, אשר לה מציאות גבוהה בגבהי מרומים, וכאשר יעסוק בה האדם למטה, אור היא אשר תאיר בנשמתו להגיע אותו אל גנזי מרומים, גנזי הבורא ית' שמו, בדרך הארה ופעולה חזקה אשר היא פועלת בה, והוא דבר החכם ותורה אור, לא חכמה לבד אלא אור ממש, כי זו מציאותה למעלה, ובהיכנסה בנשמה יכנס אור בה, כאשר יכנס ניצוץ השמש באחד הבתים, כן התורה הזאת אשר לפנינו, כי כל מילותיה ואותיותיה כמו גחלת הן, אשר בהצית אותן לא ייראו כי אם גחלים וגם כמעט עמומות.	38730
ומי שישתדל לעסוק בה, אז תתלהב מכל אות שלהבת גדולה, כשמשתדל האדם להבין וקורא וחוזר וקורא, ומתחזק להתבונן, הנה מתלהטים האורות ההם ויוצאים כמו מן הגחלת בנשמה, וע"ז אמר התנא הפוך בה והפוך בה דכולא בה, כי צריכים העוסקים להיות הופכים והופכים עד שתתלהב, והנה בהיות השלהבת מתלהטת יש בה כמה גוונים מרוקמים, נמצאים כמה ענינים גדולים הנכללים בשלהבת של האור הזה עכ"ל הק' עי"ש.	38731
	38732
	38733
	38734
	38735
	38736
	38737
	38738
	38739
	38740
	38741
	38742
והיינו שיש לתורה מציאות קיימת ממש בפני עצמה, ואינה רק ידיעה אשר ישיג השכל בעמלו, והיא מצויה אצל הלומד רק מצד המחשבה והידיעה, אלא שהיא מציאות בפני עצמה ממש, ומציאותה היא למעלה ראש מכל, וע"י עמל פיו מוציא האדם ממנה תעלומות חכמה, שזוהי הנשיבה באותה גחלת שאש התורה טמונה בקרבה, שעל ידה היא מתלהטת ויוצאת לפועל, ונראים ומתגלים הגוונים המרובים הטמונים בתורה. והנה מבואר בדבריהם ז"ל דהתורה קדמה לעולם, והנה קודם הבריאה כולה וקודם שהיו כל העולמות, הלא לא היו במציאות כל הענינים שבתורה, והגע עצמך כלום שייך שתהיה חכמת הטבע קודם הויית הטבע, אך התורה בשורשה העליון היא מציאות ממש, ומציאות זו קיימת עוד קודם בריאת העולמות, ואדרבה לפי המציאות הזאת נבראו כל העולמות, בי נסתכל בתורה וברא עלמא (נפש החיים ש"ד פ"י), וזה שאחז"ל שקדמה לעולם, היינו מכל העולמות כולם, שהרי אמרו (ב"ר פ"א) שקדמה לכסא הכבוד, והאמת שקדמה גם לעולם האצילות, ולכן בה נאצלו ונבראו כל העולמות עליונים ותחתונים ע"כ.	38743
	38744
	38745
	38746
	38747
	38748
	38749
	38750
	38751
	38752
	38753
	38754
	38755
	38756
	38757

מלמדת לאדם, מחזקתו ומעודדת אותו ללמוד לעשות ולקיים, ואומרת לו אשריך אם תזכרני, אשריך אם בלבך תצפנני, אשריך אם תקיימני.	38758
אבל לזכות לזה צריך לכבד התורה כראוי, דאמרו בגמ' (מגילה ל"ב.) אמר רבי פרנך אמר רבי יוחנן, כל האוחז ס"ת ערום נקבר ערום, ערום ס"ד, אלא נקבר ערום בלא מצוות, בלא מצוות ס"ד, אלא אמר אביי נקבר ערום בלא אותה מצוה, ופירשו בתוס' וכ"ה ברא"ש, דלאו דוקא מצות אחיזה, דבהא פשיטא שאין לו שכר שלא עשה המצוה כהוגן, אלא שאם קרא בו אין לו שכר מן הקריאה עיי"ש, והיינו דכיון דלא נהג בכבוד הראוי לתורה איבד זכות המצוה של לימוד התורה.	38759
ולכאורה הרי שני דברים נפרדים הם, אך כיון דלא נהג כבוד בתורה באותה שעה, נפגם הלימוד כ"כ עד שבטלה המצוה לגמרי, דהעדר היחס הראוי לתורה ואפילו שלא בשעת הלימוד, פוגם בעצם הלימוד, ובכלל זה המבטל את התורה בשעה הראויה ללימוד, שאפשר שיש בזה חשש של דבר ה' בזה (סנהדרין צ"ט.), שהוא פוגם את לימודו בכללותו ומעמידו בדרגא פחותה יותר.	38760
ומינה כל מה שמרגיש יותר כבוד התורה הרי מתרומם מאד לימודו, לא רק בענין קבלת השכר בלבד, אלא בהשגת התורה, שמתוך כך התורה עצמה ממציא עוצמה לו משחרת פניו, וככל אשר יוסיף ללמוד כך יוסיף בחשקו לתורה, ומהאי טעמא אמרו (יבמות ס"ג.), אם ראית דור שאין התורה חביבה עליו כנס, והיינו שאין ללמד לאחרים, אף שזו מצות עשה מן התורה ושננתם לבניך, ואמרו בספרי אלו תלמידך והוא להלכה בפוסקים, מ"מ כיון שאי"ז כבודה של תורה שתהא נלמדת בלא חביבות, ע"כ אמרו כנס.	38761
וכבר כתב הרמב"ם בסוף הלכות מעילה (פ"ח ה"ח), ראוי לו לאדם להתבונן במשפטי התורה הקדושה ולידע סוף עניינם כפי כוחו, ודבר שלא ימצא לו טעם ולא ידע לו עילה, אל יהא קל בעיניו ולא יהרוס לעלות אל ה' פן יפרוץ בו, ולא תהא מחשבתו בו כמחשבתו בדברי החול, מה אם עצים ואבנים כיון שנקרא שם אדון העולם בדברים בלבד נתקדשו, וכל הנוהג בהן מנהג חול אפי' בשוגג מעל, ק"ו למצוה שחקק לנו הקב"ה, ולא יחשוב בהן מחשבתו בדברי החול ע"כ, וע"כ רק מתוך זהירות בכבודה של תורה זוכין שעצם מציאות התורה מלמדת ומאירה. (משנת רבי אהרן).	38762
	38763
	38764
	38765
	38766
	38767
	38768
	38769
	38770
	38771
	38772
	38773
	38774
	38775
	38776
	38777
	38778
	38779
	38780
	38781
מאמר תקצו	38781
הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא (דברים ל"ב ד').	38782
לפי מושכל ראשון יפלא מאד לייחס להקב"ה תואר של שלילת חסרון, כי העולה הוא חסרון, והתואר של שלילת עולה הוא תפארת רק לבו"ד, וכמ"ש שארית ישראל לא יעשו עולה, אולם ה' ית"ש מקור השלמות, איך נייחס אליו תואר של שלילת עולה, השופט כל הארץ יעשה עולה!	38783
אמרו בגמ' (עירובין י"ט.), אמר ריב"ל מאי דכתיב עוברי בעמק הבכא מעין ישיתוהו גם ברכות יעטה מורה, עוברי אלו בני אדם שעוברין על רצונו של הקב"ה, עמק שמעמיקין להם גיהנם, הבכא שבוכין ומורידין דמעות כמעין של שיתין, גם ברכות יעטה מורה שמצדיקין עליהם את הדין, ואומרים לפניו רבוננו של עולם, יפה דנת יפה זכית יפה חייבת, יפה תקנת גיהנם לרשעים עיי"ש, ולכאורה יפלא מאד, מאי רבותא היא אם הרשעים בעולם האמת באין יצה"ר שולט, מצדיקין עליהם את הדין ויתנו צדקות ה'.	38784
הן מנויה וגמורה בסוד כל יושבי תבל, להעניש לכל עושי עול כרשעתם, כל הממשלות יש להם חוקים ומשפטים, עונשים נגד כל פורע חוק ומוסר, אמנם אם כי יסוד העונש הוא דבר מוסכם בתבל, אכן איכות או כמות העונש לכל חטא, הוא רק דבר הסכמי והשערת הדעת, באשר אין משקל לשקול את איכות העונש נגד העון, ולזאת איכות העונש הוא רק ענין הסכמי, וע"כ אין משפטי העונשים שוים אצל כל הממשלות, כי כל ממשלה תשים חוקי עונשים לכל חטא ועון, כטוב וכישר בעיניה לפי השערת דעתם, ולפעמים יהי העונש עלי עון כפי רצונו אז, להעניש קשה או רק עונש קל.	38785
ואחרי שאין קו ומשקולת לשקול העון עם העונש שיהיו מכוונים יחד, לזאת נמנעות בחוק שכל אנושי לכיין בצמצום את איכות העונש שיהיה מול ערך העון, ולזאת בדרכי המשפט, יוכל להיות לפעמים עול באיכות העונש, כאשר אין בכוח שכל אנושי לערוך איכות העונש מול העון שיהיו מכוונים יחד, כדומה אחד נענש בעד פשעו על משך זמן מוגבל, האם יש פלס ומשקל על זמן העונש, האם יש בכוח שכל האנושי להגביל זמן העונש בצמצום לפי ערך העון, לא יום אחד פחות או יותר, וא"כ בהכרח להיות איזה עול במשפט, אולם כאשר בהכרח להעניש לפושעים, אין לשופט אלא מה שעניי שכלו רואות.	38786
עתה נפן מזה להתבונן על משפטי ה' ית"ש, אשר נותן לרשע רע כרשעתו, ומה גם בעולם הגמול אשר נכונו שם שפטים רבים רעים ונוראים לפועלי און, האם ג"כ נשאל איה פלס ומשקל לשקול איכות העונש עם העון, האם ג"כ נאמר חלילה כי העונש הוא רק דרך השערה והסכמי, וא"כ הרי יוכל להיות עול בחוק המשפט כנ"ל, חלילה לשופט כל הארץ מזה, אולם היפלא מה' דבר לעשות משקל לרוח העון והעונש, כי	38787
	38788
	38789
	38790
	38791
	38792
	38793
	38794
	38795
	38796
	38797
	38798
	38799
	38800
	38801
	38802
	38803
	38804
	38805
	38806

יש ע"ז פלס ומאזני משפט ביד ה' לתת את העון בכף אחת, וכנגדה העונש בכף השניה ובמאזנים ישאו יחד, להיות איכות העונש מכוון במשקל נגד איכות העון עד כחוט השערה.	38807
וכבר כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ג מה' תשובה) וז"ל, כל אחד ואחד מבני האדם יש לו זכויות ועונות, מי שזכויותיו יתירות על עונותיו צדיק, ומי שעונותיו יתירות על זכויותיו רשע, ושיקול זה אינו לפי מנין הזכויות אלא לפי גודלם, יש זכות שהוא נגד כמה עונות, ויש עון שהוא נגד כמה זכויות, ואין שוקלין אלא בדעתו של אל דעות, והוא היודע איך עורכין את הזכויות כנגד העונות עכ"ל עי"ש.	38808
עתה האם יש בכוח שכל אנושי להיות לו איזה ציור ממהות המשקל של איכות הזכויות והעונות, עד שיהיה זכות אחת עולה במשקל נגד סכום כמה עונות, וכן עון אחד נגד כמה זכויות, אכן הקב"ה הוא כל יכול וממנו לא יפלא כל דבר, כן השיקול הזה של איכות העונש כנגד העון הוא בדעתו של אל דעות, והוא היודע איך עורכין במשקל העונש נגד העון, ושיהיה כף המשקל שוה זה כנגד זה.	38809
הוא מה שכתוב בתורה הצור תמים פעלו, כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול, אין הכוונה לייחס לו תואר, כי הקב"ה השופט כל הארץ לא יעשה עול, הלא גם שארית ישראל לא יעשו עולה ומה גם ממה"מ הקב"ה, אכן הכוונה היא, יען כי בדרכי תהלוכות המשפט אצל בו"ד, כאשר אין במציאות פלס ומשקל כזה לשקול העונש נגד החטא, וע"כ אף כי השופטים למשפט ישורו, בכ"ז בהכרח יוכל להיות עול במשפט כנ"ל, וע"כ אמר הכתוב כי הצור... אל אמונה ואין עול, יען כי הוא כל יכול ובידו פלס ומאזני משפט לשקול העון עם העונש, והוא היודע לערוך את איכות העונש נגד ערך העון, ושיהיה כף המאזנים שקולים זה כנגד זה עד כחוט השערה.	38810
ועם זה נשכיל להבין מה שאמרו חז"ל, גם ברכות יעטה מורה, שמצדיקין עליהם את הדין ואומרים רבונו של עולם יפה דנת וכו', והיינו כי בזה העולם אין האדם מכיר ערך גודל האשמה של חטא ועון, וע"כ אם היה רואה בעיניו את המשפטים הנוראים בעמק הבכא, ואת האש הגדול והנורא נגד אשמת החטא, היה חושב כי העונש הוא דבר הסכמי, וכי כך הוא רצון השי"ת, להעניש בעד כל חטא ועון עונש גדול ונורא מאד, ואולי העונש הוא שבע על חטאתו.	38811
אכן שם בעולם האמת, הרשעים יודעים ומכירים את ערך האשמה של חטא ועון, להמרות את רצון ממה"מ הקב"ה כמה היא רבה ונוראה מאד, שם בעולם האמת יודעים ומבינים כי העונש המר אינו דבר הסכמי מרצון השי"ת להעניש אותם קשה שבע על חטאתם, אך יש פלס ומאזני משפט ביד ה' ית"ש, ובמאזנים ישאו יחד העון והעונש, והעונש הגדול והנורא הוא מכוון במשקל נגד אשמת החטא עד כחוט השערה, וזהו מה שאומרים רבונו של עולם יפה דנת וכו', יפה תקנת גיהנם לרשעים וגן עדן לצדיקים.	38812
וממוצא דבר נשכיל, כי ממשפטי העונשים עלי עון בעולם הרוחני, נוכל להבין ולהכיר ערך האשמה של חטא ועון, כי כאשר הצור הוא אל אמונה ואין עול, והעונש נערך בצמצום על העון, וכאשר אנחנו מאמינים בקבלת חז"ל, כי העונש בעולם הרוחני עלי עון הוא נורא מאד, אין ערוך אליו בכל יסורי תבל, וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל בשער הגמול, מזה נוכל להבין ערך אשמת חטא ועון כמה היא רבה, כאשר מגיע לו לאדם בעד חטא עונש גדול ונורא מאד, מה נורא הרעיון הזה להמעמיק בו. (כוכבי אור פ"ג).	38813
	38814
	38815
	38816
	38817
	38818
	38819
	38820
	38821
	38822
	38823
	38824
	38825
	38826
	38827
	38828
	38829
	38830
	38831
	38832
	38833
	38834
	38835
	38836
	38837
	38838
	38839
	38840
מאמר תקצד	38840
שחת לו לא בניו מומם דור עקש ופתלתול (דברים ל"ב ה').	38841
אמר החכם מכל אדם שלמה המלך ע"ה, מצדיק רשע ומרשיע צדיק, תועבת ה' גם שניהם, מי שהוא בטבעו ובתכונתו מרשיע תמיד את האחרים, עינו הרעה רואה רק את מומי בני אדם וחסרונותיהם, הכל שווים אצלו לרעה, והוא בתכונתו מקטרטג על כל אדם, אין בכוחו לראות לפעמים טוב, אינו שולט על עצמו לחשוב טוב על אנשים ישרים וצדיקים, לראות את צד הטוב שבהם, הוא כבוש תחת יצרו ושוקד תמיד לראות ולדון רק רע בחבריו ובזולתו, הוא בטבעו מומחה לקטרטג וכן הוא עושה.	38842
ויש שהוא ההיפך הגמור מן הרע ההוא, הוא תמיד רואה זכות ומלמד זכות על אחרים, עינו טובה על כל אחד ואחד, הוא מומחה להיות סניגור בין על הצדיק ובין על הרשע, בין על העושה טוב ובין על העושה רע, תמיד מחפש ומוצא זכות ומעלה, וא"כ מדובר איפוא בשתי תכונות מנוגדות, אצל שני אנשים שונים ונבדלים כך זה מזה, ולכן אין להאשים אותם כ"כ, כי נבצר מהם לנהוג ולעשות נגד תכונותיהם הטבעיות, שקשה להם לשלוט על עצמם, כי אין מסוגלים להפוך את עצמם נגד טבעם.	38843
אבל אם מדובר באדם שכן מסוגל לכוון את עצמו לכל צד, היינו שיש בכוחו גם להצדיק וגם להרשיע, שהוא רואה את הזכות ורואה את החוב, את הטוב ואת הרע, א"כ למה אין הוא משתמש בכוחות אלו לכוון אל האמת, להצדיק את הצדיק ולהרשיע את הרשע, אלא הוא עושה להיפך, מצדיק הרשע ומחייב את הצדיק? זוהי רשעות כפולה ואין לתרץ ולהצדיק את עצמו, שהרי יש לו כל הכוחות המתאימים לזה.	38844
	38845
	38846
	38847
	38848
	38849
	38850
	38851
	38852
	38853
	38854
	38855

ולכן הוא נקרא מתועב לפני ה', ששני הכוחות שנואים לפני השי"ת, שהוא משתמש בהם שלא במקומם	38856
ושלא בזמנם, שהרי יכול הוא להתהפך לשני הצדדים, ולמה לא ישתמש בכל דבר במקומו הנכון, להצדיק	38857
את הצדיק ולהרשיע את הרשע, וראיתי בס' בית הלוי מהגרי"ד סולובייצ'יק זצ"ל וז"ל, מצדיק רשע	38858
ומרשיע צדיק תועבת ה' גם שניהם, דכל אחד בפני עצמו הוא חטא ועבירה גדולה, אם יהיה מצדיק לרשע	38859
או להיפוך שירשיע את הצדיק, וק"ו אם עושה שניהם.	38860
וכן אמר הכתוב דור עיקש ופתלתול, דגם ההולך בדרך עקום, רק לעולם בדרך אחד, ולעולם לא יעקם	38861
עצמו לצד ההיפוך ומנגד לזה, הולך בדרך עקום שלא בדרך הישר, והוא דרך עיקש, ופתלתול פירושו,	38862
שנתעקם לשני צדדין, היום עקום לצד זה ולמחר נתעקם לצד אחר, לצד שכנגדו ההפוך מקודם, ושני	38863
הצדדין הוא רק בעקמימות, הוא נידון לחוטא גדול עכ"ל.	38864
ההפכפך הזה הוא לא חסרון רק במידה אחת, אלא הוא ממוזג מכוח ומכמה מידות רעות, והוא נידון ונתבע	38865
פי כמה, כי מי שיש לו רק מידה אחת וצד אחד של הטבע, הוא יכול להתנצל ולבקש הקלה והנחה בדינו	38866
שיתחשבו אתו, כיון שהוא לקוי במידה וטבע שקשה לו להשתנות מטבעו והרגליו, לשנות ולהתהפך לצד	38867
השני לצד הטוב, אין לו ההסתגלות מצד התכונה להתהפך בקצה ממידה למידה, מכוח אחד לכוח שני, מן	38868
ההרגל הרע לצד הטוב.	38869
אבל אותו אדם שיש בתכונתו להתהפך מצד זה לצד אחר, לשלוט על הכוחות המנוגדים מן הקצוות, למה	38870
לא ישתמש בסגולה זו, למה לא יסדר הכוחות במקומם, למה זה ימנע מלסדר את כוח הזכות כלפי הצדיק	38871
ואת כוח החוב כלפי הרשע, להצדיק הצדיק ולהרשיע הרשע, הלא זה בתכונתו ובטבעו שיוכל לפעול בשני	38872
הכוחות, ואין זה דורש ממנו מאמץ רב? אם הוא מהפך בזכותם של רשעים וחותר אחר הצדיק להרשיע,	38873
אין זה מחמת כוח שחסר בו.	38874
אלא שחסר לו הרצון לזה, ולכן הוא מתועב בעיני ה', אשר חננו בשני הכוחות והוא מפעילם שלא	38875
במקומם, מפני רשעות שיש בו, ולכן הוכיחם משה רבינו בתוכחה חריפה דור עיקש ופתלתול דור	38876
תהפוכות, דור של טרחנים וסרבנים שמטרידים בתביעות ודרישות שונות, שמטרידים את אבותיהם	38877
ומנהיגיהם, פעם במים ופעם בשליו וכדו', וכאשר דורשים ותובעים מהם משהו לפעולה טובה הם	38878
מסרבים להיענות. (מעייני החיים).	38879
	38880
מאמר תקצה	38881
הלה' תגמלו זאת עם נבל ולא חכם הלוא הוא אביך קנך הוא עשך ויכוונך (דברים ל"ב ו').	38882
עם נבל ולא חכם, אונקלוס תירגם עמא דקבילו אורייתא ולא חכימו, וכבר הקשו רבים על זה, וכי בשביל	38883
שקבלו את התורה יכונו בתואר לא חכימו, הלא התורה היא חכמתנו ותפארתנו אף לעיני העמים כמ"ש כי	38884
היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים?	38885
והנה נסביר מקודם מה תכליתה ומגמתה האמיתית של התורה, ומתי ראוי להיאמר על האדם שהוא דבק	38886
בתורה והוא מקיימה, ידוע שכל מעלתה של התורה, כל תכליתה היא כשהיא נדבקת ומתמזגת בתוך נפש	38887
האדם, עד היותה היא וגוף האדם המקיימה שלמות אחת, משולבת וממוזגת ללא כל הפרדה כלשהו,	38888
וכמאמר הנביא, ומלאה הארץ דעה כמים לים מכסים (ישעיה י"א), כשם שטיפה הנופלת אל הים בן רגע	38889
תתאחד ותתמזג עם הים, עד כדי אי אפשרות להפרד עוד ומקומה לא יכירנה, ככה יהיה באחרית הימים,	38890
שהדעת וחכמת התורה שהוא זוכה להשיג לא יהיה שום דבר חוצץ בינה לבין האדם.	38891
הוא והמחשבה המזוככת יהיו חטיבה אחת ממש מושלמת ותמימה, כל ההישגים הרוחניים העילאיים	38892
שהאדם זוכה אליהם, לא יהיו קצת נוגעים בו, ועלולים להנתק ממנו בכל נסיון קטן, המחשבה הטובה היא,	38893
שתהיה אצל האדם ללא פירוד וניתוק כלל, וכן כל הנביאים דיברו בעיקר הגדול הזה, שכל תוקפה של	38894
החכמה הוא בזה שהיא דבוקה וחרוטה, אחוזה ומתפשטת בכל האברים, שיהיה הוא והתורה חד, ואמה"כ	38895
כאשר ידבק האזור אל מתני איש, כן הדבקתי אלי בית ישראל (ירמיה י"ג).	38896
אמרו חז"ל (חגיגה י"ב). בעשרה דברים נברא העולם בחכמה בתבונה ובדעת, פירש"י ז"ל בחכמה יודע	38897
מה שלמד, בתבונה שמבין דבר מתוך דבר, דעת ישוב עכ"ל, והמכוון במונח ישוב הוא, על הדעת	38898
המתיישבת בגופו ובלבו של האדם בתור תושב קבוע, שהדעת חודרת אל גופו של האדם מן הקצה אל	38899
הקצה, מתיישבת בו באופן קבוע, וזה מועיל שהחכמה שלמד מרבתי, אף הידיעות שנוספו לו בכוח	38900
תבונתו להבין דבר מתוך דבר, תקבענה בכל אבריו וחושיו לעולם ועד, המחשבה האמיתית נבלעת בכל	38901
האדם, ואין בינה לבין האדם שום חיץ מבדיל, והאדם ומחשבתו חד הוא, בריאה אחת ממש.	38902
ואם נתאר לאדם בתואר חכם, המכוון בזה שהוא התקשר והתמזג עם החכמה עד שמציאותו הקודמת	38903
כאילו בטלה וחלפה, והוא נעשה לבריה חדשה, נסתלקה ממנו הכסילות שבו ונעשה חכם, וכל אבריו	38904
וחושיו נזדככו בכור החכמה, והוא בעצמו חלק בלתי נפרד מהחכמה, לדוגמא בחז"ל, מאי שוחדא, שהוא	38905

חד, ופירש"י ז"ל הנותן והמקבל נעשים לב אחד עכ"ל (כתובות כ"ה), ובגמ' שם, כיון דקביל ליה שוחדא מיניה, מיקרבא ליה דעתי' לגביה והוי כ"גופו, השפעת המשחד על הלוקח שוחד גברה עד כדי שלילת וביטול מחשבתו של הלוקח, והתמזגותה עם מחשבת הנותן עד כדי לב אחד ממש.	38906 38907 38908
הרמב"ם ז"ל במשנה תורה הל' יסודי התורה פ"ז אומר, מיסודי הדעת לידע שהאל מנבא את בני האדם, אדם שהוא ממולא בכל המידות האלו, כשיכנס לפרדס וימשוך באותן הענינים הגדולים הרחוקים, ותהיה לו דעה נכונה להבין ולהשיג, והוא מתקדש ופורש מדרכי כלל העם ההולכים במחשכי הזמן, והולך ומזרז עצמו ומלמד נפשו, שלא תהיה לו מחשבה כלל באחד מהדברים הבטלים ולא מהבלי הזמן ותחבולותיהם.	38909 38910 38911 38912
אלא דעתו פנויה תמיד למעלה קשורה תחת כסא הכבוד, להבין באותן הצורות הקדושות וטהורות, ומסתכל בחכמתו של הקב"ה כולה מצורה ראשונה עד טבור הארץ ויודע מהן גודלו, מיד רוח הקודש שורה עליו, ובעת שתנוח הרוח, תתערב נפשו במעלות המלאכים הנקראים אישים ויהפך לאיש אחר, ויבין שאינו כמו שהיה אלא שנתעלה על מעלת שאר בני אדם החכמים, כמ"ש בשאול והתנבית עמם ונהפכת לאיש אחר עכ"ל.	38913 38914 38915 38916 38917
כשזוכה האדם והוא נדבק באותה המחשבה הזכה והצרופה, המוכרת בכתר ההשכלה האמיתי, והיא הדביקות האמיתית בהשי"ת, מחשבה זו מעלה את האדם, ומרוממתו למקור החכמה העליונה ומהפכתו לאיש אחר, נבדל ושונה בתכלית השינוי ממה שהיה מקודם, מרגיש האיש בכל השינוי היסודי שחל בו בכל הוויותו, מחשבתו העמוקה זיכך וצירף, לכו ובשרו התרעננו ומרננים לאל חי, התחושה הגשמית הקודמת עזבתו, והוא נעשה כאחד האישים המלאכים המשכילים בההשכלה האמיתית ובתשוקת אין סוף.	38918 38919 38920 38921 38922
ולכן בנ"י בשעת קבלת התורה, אמנם היתה להם התרוממות נפלאה עד למעלת מלאכי השרת, אבל לא הצליחו להמשיך לעמוד במקום קדשם, כי אמנם עלו להר ה', אבל לא יכלו להמשיך להתקיים במדרגתם העילאית, נרדי נתן ריחו והפסידו דרגתם, רק משה רבינו ע"ה נשאר עומד במקומו, ואתה פה עמוד עמדי, וזהו עמא דקבילו אורייתא ולא חכימו, לא יכלו ולא עיכלו בגופם את המזון הרוחני העילאי, ולא נתמזגו לאחדים את התורה עד כדי היותם בבחינת החכמה תחיה את בעליה, חלק בלתי נפרד מהחיים.	38923 38924 38925 38926 38927
לא ספגו אותו אור עילאי בשעת התגלותו במתן תורה לתוך נפשם וגופם, להיות מתמידים וקיימים במדרגתם ובהשגתם העליונה, ולכן הנהיגם הקב"ה במדבר ארבעים שנה כדי שתתיישב התורה בגופיהם (מד"ר), היינו שהשגות העליונות והרשימות הגדולות של הנסים והנפלאות במדבר, יהפכו לקנין וערכין נצחיים ומהותיים בתוך תוכם בבחינת ישראל אורייתא וקוב"ה חד הוא. (תורת הנפש).	38928 38929 38930 38931 38932
מאמר תקצו	38933
הלה' תגמלו זאת עם נבל ולא חכם הלוא הוא אביך קנך הוא עשך ויכוונך (דברים ל"ב ו').	38934
במדרש רבה (שמות פרשה כ"ד), ויסע משה את ישראל, הדא הוא דכתיב הלה' תגמלו זאת, ר' ששא בנו של רבי אבא היה כותב ה"א למטן ולמ"ד למעלן, הלה' תגמלו זאת, אחר כל הנסים שעשה לכם, שקרע לכם את הים לי"ב קרעים, ושקע את המצרים בים, והיתה ידו אחת משקעתן וידו אחת מצלת אתכם, העלה אתכם מן הים ונתן לכם כספם וזהבם, וכל מה שהיה על סוסיהם שהיו מקושטים בכסף ובזהב.	38935 38936 38937 38938
זן אתכם מ' שנה ולא הניח אתכם אפי' שעה אחת, כמה שונאים באים עליכם ולא הניח אתכם לברוח אלא היה מפילן לפניכם ומשמרכם, ולא משונאיכם בלבד אלא אף מן הנחשים ומן העקרבים, והיה מאיר לפניכם, שכחתם כל הנסים האלו שעשה עמכם הקב"ה, והיה צלמו של מיכה עובר עמכם בים, והנחתם דברי תורה והתקעתם בדברים אחרים, הלה' תגמלו זאת.	38939 38940 38941 38942
משמעו של הפסוק הלה' תגמלו זאת, הוא משמעות של שאלה ותשובה, השאלה הלה' תגמלו זאת, וכמ"ש בירושלמי (פ"ק דמגילה הלכה ט'), רב יושע' בריה דרב חננאל אמר, צריך לכתוב ה"א למטה מארכובותיו של למ"ד, הא לה' תגמלו זאת, כיצד יתכן לעשות כן להקב"ה שנהג עמכם במידות כה רבות של חסד, והתשובה עם נבל ולא חכם.	38943 38944 38945 38946
ועיין בספורנו שם שכתב וז"ל, אחר שכיוון לתתכם ממלכת כהנים, האמנם ראוי שתגמלו לו זאת שתתקלקלו מכוונתו להלל את שם קדשו, ולמנוע שלא ישיג את התכלית שכיון באמרו נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, עם נבל, בזוי בהיותך כפוי טובה ומשלם גמול רע למיטיב, ולא חכם, במדיניות להבין אחרית דבר מה יהיה המושג, הלא הוא אביך קנך, לא אב טבעי הנותן מציאות מה במקרה, אבל הוא אב רצוני, שנתן לך מציאות למען תהיה קנינו מוכן להשיג בכך חפצו וסגולתו, וזה כי הוא עשך לגוי כי לא היית גוי נחשב כלל, ויכוונך, נתן לך הכנות שתהיה מוכן בהם להיות לו לעם סגולה.	38947 38948 38949 38950 38951 38952
הלה' תגמלו זאת, היא שאלה המקיפה את כל התקופות של כלל ישראל, איך זה מחד אנו מכירים בטובות ה' עלינו בכה הרבה נסים, ומאיךך גומלים לו כן, אלא שכאן מגלה לנו המדרש את נקודת ההתחלה של	38953 38954 38955

העובדא, והוא פסל מיכה, אשר תוך כדי עוברם את ים סוף ע"י נס גלוי, באותה שעה ממש מעבירים איתם	38956
פסל, עובדא זו הוא השורש לעגל שעשו אח"כ, ולכל מה שנכלל תחת הגדר של עם נבל, ולהודיעך שכל	38957
הקלקולים שהיו אצל כלל ישראל לאחר פסל מיכה שורשם בזה, אשר העובדא של נס והחיים של נס, אינו	38958
חייב להקיף את כל האדם, אפי' באותה שעה של שליטת הנס.	38959
יש בכוח הנבל שבאדם לשייר לעצמו מקום לשליטת השאלות, אולי זה דמיון אולי יש עוד דרך אחרת,	38960
ואם נשאל על זה גופא כיצד זה יתכן, תהיה התשובה ולא חכם, יען אין חיים בעולם החכמה, עם נבל הם	38961
המידות באדם שלא עובדו, מידות השואפות להתגשמות, ואילו עולם החכמה אומר הלא הוא אביך קנך,	38962
אם אביך למה קנך ואם קנך למה אביך, אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום הוא מרחם עליהם כאב	38963
על בנים, ובזמן שאין עושין רצונו הוא רודה אותם כעבד, מה העבד בטובתו ושלא בטובתו משמש לאדונו	38964
בעל כרחו, כך אתם תעשו רצונו של מקום על כרחכם (מדרש שם).	38965
ולהלן במדרש שם, ר' תחליפא דקיסרין בשם ר' פילא אומר, בא וראה כמה נסים עושה הקב"ה עם האדם	38966
והוא אינו יודע, שאילולי היה אוכל פת כשהיא חיה, היתה יורדת בתוך מעיו ומשרטת אותו, אלא ברא	38967
הקב"ה מעין בתוך גרגרתו שהוא מוריד את הפת בשלום, הוא עשך ויכוונך, עשאך מה שאתה צריך, ואחר	38968
כל אלו הלה' תגמלו זאת, הולך אתה ומדבר דברים יתירים.	38969
ד"א הלה' תגמלו זאת, אמר להם אחר שעשה לכם כל הנסים אתם מסרבין בו, דכתיב (תהלים ק"ו) וימרו	38970
על ים בים סוף, על ים, על שפת הים, בים סוף, כמשמעו, כיון שראה משה כך הסיען מחטאו של ים, לכך	38971
נאמר ויסע משה את ישראל, ומבואר כאן שהגדר עם נבל, מוסב תמיד על כפיות הטובה בשעת הטובה	38972
גופה, ששורשה בלא חכם, מידות שאינן מתוקנות.	38973
והנה לפני הפסוק הלה' תגמלו זאת, בתחילת הפרשה נאמר, האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי	38974
פי, ופירש רש"י ותהיו אתם עדים בדבר שכך אמרתי להם שאתם תהיו עדים, והיינו שכל מה שמנוי	38975
בפרשה מהדברים העתידיים לבוא עליהם, מתרים בהם ומעידים בהם, שלא יוכלו לטעון שלא הותרו,	38976
ובכלל התראה והעדאה זו נכלל גם פסוק זה הלה' תגמלו זאת, כלומר גם על זה אתם מותרים ועומדים,	38977
אשר אתם עם נבל ולא חכם.	38978
ומעתה כשם שההתראה על כל מה שיקרה אותם, אינה אומרת אשר עם ישראל מוכרח לחטוא ויבוא	38979
עליהם עונש, אלא שאם יחטא, כך יבוא עליו, הוא הדין בנוגע להתראת עם נבל ולא חכם, שאין ההתראה	38980
קובעת עובדא, אלא מזהירה לאדם שלא יהיה בכלל עם נבל, והוראה כיצד לא להיות בגדר זה, וההוראה	38981
גם היא צריכה להימצא בכתוב זה גופא, והיינו שעצם הידיעה על כוחות הנפש הללו באדם אשר	38982
באפשרותו להיות נבל, לראות את כל הנסים בעיניו מחד, ובכל זאת להישאר קשור למידותיו.	38983
עצם הידיעה על כך מזרזת את האדם שלא לסמוך על זה שהוא מבין ומשיג, כי כל עוד לא יעמיד עצמו	38984
בדרך החכמה להתגבר על המידות, עדיין עלול הוא להיות נגרר אחר הרע, בלעם הרשע השיג בנבואה	38985
כמשה רבינו וכמ"ש חז"ל (במדבר רבה י"ד ל"ד), ולא קם נביא עוד בישראל כמשה (דברים ל"ד),	38986
בישראל לא קם אבל באומות העולם קם, ואיזה נביא היה להם כמשה זה בלעם בן בעור, ומידותיו לא	38987
הושפעו מזה מאומה, אותן מידות אותה רשעות ואותה השחתה נשארו לאחר כל ההשגות, ולא הועילו כל	38988
מה שידע וראה עד שהרגוהו בחרב.	38989
הוא אשר אמר לפרעה ביום לידתו של משה רבינו, היום נולד מושיען של ישראל (רש"י שמות א' כ"ב),	38990
הוא אשר אמר לפרעה על התינוק שנטל את כתרו כי זהו מושיען של ישראל (ספר הישר), והרי נוכח איך	38991
שכל מה שראה בנבואה שיהיה לעתיד מתקיים, הוא ידע כל יציאת מצרים לפני כולם, וראה אותם יוצאים	38992
ממצרים, הוא ידע על קריעת ים סוף וראה אותם עוברים את הים, הנה רואה הוא אשר מכל דברי ה' לא	38993
נופל צרור ארצה, ובכל זאת הוא בא להילחם בישראל, התבוננו עד כמה נבל הוא האדם להתעלם מידיעות	38994
ברורות וללכת אחר יצה"ר.	38995
רצונו של אדם חזק יותר מכל ההבנות, אם מידותיו אינן מתוקנות בתיקוני החכמה לעולם ירוץ אחריהם,	38996
יודעים הננו אשר הקב"ה מרפאנו, כיצד היה עלינו לברך ברכת רופא כל בשר, וכיצד נראית הברכה	38997
למעשה? יודעים הננו שהקב"ה זן ומפרנס אותנו בלחם, כיצד היה ראוי לברך וכיצד מברכים, מבלי לידע	38998
שבירכו כלל, יודע אתה ומכיר שהקב"ה נותן לך זאת, אלא שזהו האדם, עם נבל ולא חכם.	38999
מה הצאן כל מקום שהרועה מנהיגה שם נמשכת, כך ישראל כל מקום שהיה משה מסייען הן נמשכין	39000
אחריו, שנא' (שיר השירים א') משכני אחריך נרוצה, לכך נאמר ויסע משה את ישראל מים סוף, אמר ר'	39001
אבא בר כהנא, הסייען מחטאו של ים סוף, שכיון שאמרו שירה מחלה להם השירה על שחטאו בים.	39002
במדרש זה גילו לנו התרופה לעם נבל, ובזה מתקשר המדרש לויסע משה, אמנם אם היה אדם נוהג בדרכי	39003
החכמה, הרי שראייתו את הנסים היתה משפעת עליו ולא היה חוטא, אבל קיימת עצה אחרת והוא כצאן כי	39004

יש טבע באדם לילך אחר מנהיגיו, הם אמנם מתלוננים אבל אם תנהיגם ילכו אחריך, ודבר זה נוגע הן	39005
להנהגת משה רבינו את כלל ישראל, והן לכל אדם כלפי עצמו, שיוכל לגרור את עצמו כצאן לטבח.	39006
אנו רואים באדם דבר משונה, מחד עניני החטא, ומאידך מסירות נפש ללימוד ולתורה, כיצד מתישבים שני	39007
הדברים באדם אחד, אלא שגם האדם החוטא, כאשר מטיל עצמו להיות מונהג יכול הוא להגיע למדרגות	39008
של מסירות נפש, וכך היה במדבר, כלל ישראל טענו טענות שונות עד שבא משה והסיעם, ומיד הלכו כל	39009
ישראל אחריו, למה? כצאן, בכוח המידה של נאמנות למנהיג ע"פ תורה, וכך היא גם הנהגת הקב"ה אותנו,	39010
אשר אם קיימת המידה של כצאן שהולכים אחר הרועה, אינו מעניש אותנו.	39011
ידיעה זו מטילה אחריות עצומה, על רב בעירו על מנהיגים בישיבה, על מבוגר ביחס לצעיר, אחריות	39012
שהרי בכוחו לפעול, המציאות היא שאם עושים כתורה, שומעים לו כלל ישראל, וכמה פעמים כבר ראינו	39013
אנשים שקיבלו על עצמם לפעול דברים הכרוכים במסירות נפש כנגד הרבה מתנגדים, ולמרות צעקתם	39014
פעלו, ובסוף הלכו הכל אחריהם.	39015
ומאידך יש בזה משום לימוד זכות על הכלל ישראל, שאם היו להם מנהיגים לצד הטוב היו חוזרים למוטב,	39016
וצריך להתפלל ולבקש מהקב"ה לרחם עליהם, כי אין מי שיאמר להם לא הלכה ברורה ולא משנה ברורה,	39017
ואין להם ממי לשמוע, המציאות מוכיחה כי מה שאומרים בשפה ברורה מקבלים יותר, ומה שמפחדין	39018
לומר אין לזה השפעה, אם לא היו חוששים כ"כ על הכבוד והיו מדברים בתוקף את דבר ה', היה הדבר	39019
ניכר על הכלל, בזמננו מצוי מאד שמאבדים את האמיצות בהנהגה, ויש בידיעה זו של תכונת כצאן להביא	39020
לידי התחזקות ועי"ז מקבלים כוחות יותר גדולים. (מערכי לב).	39021
	39022
מאמר תקצו	39023
הלה' תגמלו זאת עם נבל ולא חכם הלוא הוא אביך קנך הוא עשך ויכוננך (דברים ל"ב ו').	39024
שירת האזינו היא כולה תוכחה, כן כתבו רש"י והרמב"ן ז"ל, אכן שירה ותוכחה כיצד? ועוד הלא ישנן	39025
שתי פרשיות תוכחה בת"כ ובמשנה תורה, ושתיהן מלאות תוכחות איומות, ולמה הוסיף משה רבינו עוד	39026
תוכחה, אולם נראה כי פרשיות התוכחה ופרשת האזינו, אף שגם היא תוכחה שני סוגים נפרדים הם, כי	39027
התוכחות בת"כ ובמשנה תורה קראתן התורה בריתות, והכתיבה התורה מקרא מיוחד ללמדנו דבר זה	39028
אחרי התוכחה של פרשת כי תבוא, ככתוב אלה דברי הברית אשר צוה ה' את משה לכתוב את בני ישראל	39029
בארץ מואב, מלבד הברית אשר כרת אתם בחורב.	39030
וענין הברית במקום הזה מתבאר ע"פ יסודו של הרמב"ן ז"ל בריש פ' וארא, כי לישראל אין דבר הנקרא	39031
טבע, אלא כל החיים ומקריהם הכל תלוי בתורה ובמעשה המצות, והכל אינו אלא או שכר או עונש, וא"כ	39032
כל הברכות והקללות הכוללות את כל חיי העולם ומלואו, הם תלויים רק באם תשמעו ובאם לא תשמעו,	39033
שאם תשמעו יתקיימו הברכות במלואם, ועדיין לא נתקיימו באמת בשום זמן מן הזמנים ויקויימו רק	39034
לעתיד, כאשר כתב הרמב"ן ז"ל וכן מפורש בסיפרי, מפני שלא נתקיים עדיין התשמעו במלואו, וזהו ענין	39035
ברית זו האמורה בתוכחות.	39036
והיינו שעשה הקב"ה ברית עם ישראל, שכל ההנהגה עמהם תתנהג על פי בריתות אלה, ונראה שזהו	39037
ששלו הקב"ה את משה לומר לישראל קודם מתן תורה, ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את	39038
בריתי והיייתם לי סגולה מכל העמים (שמות י"ט), והיינו שבשביל ישראל העולם מקושר רק בתורה, וכל	39039
ההנהגה עמהם רק ע"פ התורה, אין טבע ואין מקרים, וזו היא סגולת ישראל מכל העמים, כי לכל העמים	39040
חלק ה' את כל צבא השמים, ואתכם לקח ה' והיא הברית, וזהו שתלה סגולת ישראל מכל העמים בשמירת	39041
הברית כי הברית היא הסגולה.	39042
וזהו ענינם של הבריתות של התוכחות שבת"כ ומשנה תורה, אבל התוכחה של פרשת האזינו ענין אחר יש	39043
בה, כי בה אין שום תנאים אלא עובדות, ושנינו בסיפרי, כי השירה יש בה לעבר ויש בה בהוה ויש בה	39044
לעתיד לבוא, וכל עיקרה של שירה זו הוא ההסתכלות, וכמפורש בה זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור	39045
שאל אביך, והיינו ההתבוננות בטובות שעשה עמנו הקב"ה והפיסגה העליונה שזכינו לעלות אליה.	39046
ושמא תאמר שזהו רק לשעה, ואחרי שירדו ממדרגתם שוב לא יעלו, אין הדבר כן שהרי יש בשירה גם	39047
לעתיד לבוא, כי לעתיד לבוא ישובו עכ"פ אל מעלתם כבראשונה ויחדש ה' ימיהם כקדם, וא"כ הלא מה	39048
שנפלו מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, היא רק ירידה לשעה, וזו היא התוכחה האיומה ביותר, הלה' תגמלו	39049
זאת עם נבל ולא חכם, ופירש הראב"ע וז"ל, כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו, שצורת יעקב חקוקה בכסא	39050
הכבוד, וזו היא המעלה הגדולה שלא עשה כן לכל גוי, ועי"ז אמר הלה' תגמלו זאת עם נבל ולא חכם שנפל	39051
ממעלתו באיולתו.	39052
ועל דרך זו היא כל התוכחה שבשירה זו, וכן כתב רש"י ז"ל (ל"ב י"ב), אני אומר דברי תוכחה הם להעיד	39053
השמים והארץ, ותהא השירה להם לעד שסופן לבגוד ולא יזכרו הראשונות שעשה להם, ולא הנולדות	39054

שהוא עתיד לעשות להם, וכל הענין מוסב על זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור, כן עשה להם וכן עתיד לעשות, כל זה היה להם לזכור עכ"ל, ומתישב בזה מה שפירש (שם י') ימצאהו בארץ מדבר, אותם מצא לו נאמנים במדבר, והרמב"ן השיג עליו, הרי השירה תוכחה היא ואיך פירש לשבחם עיי"ש.	39055
ואכן נראה שהם חלוקים במהותה של התוכחה, שהרמב"ן ז"ל פירש כי כולה תוכחה, וסדר השירה היא טובותיו של הקב"ה שעשה עמהם והם גמלו רעה תחת טובה, ואילו רש"י ז"ל פירש, שעיקרה הוא זכור ימות עולם, כלומר ההסתכלות במעלתם בעבר ובעתיד, וזו היא התוכחה על ירידתם ממדרגתם ומעלתם, ואמנם גם לדידיה כולה תוכחה היא, אלא שדרך התוכחה אינה כפי שפי' הרמב"ן ז"ל, אף שגם תוכחה של דרך הרמב"ן ז"ל כלולה בה, שהרי יש בכלל מאתיים מנה, ונראה שגם דעת הראב"ע ז"ל נוטה לדרכו של רש"י ז"ל כמו שמוכח מלשונו שהובא לעיל.	39056
ועכ"פ לדרכו של רש"י ז"ל מתבססת דרכו של רבינו (הסבא מסלבודקא) ז"ל, שמהלך מחשבתו היה תמיד להתרומם אל על ולעמוד על מעלת האדם וצורתו האמיתית, וכל ימיו היה חותר לעמוד על צורת האדם כפי יצירתו הראשונה שנברא בצלם, כי הרי למדים אנו שהתורה בחרה באמת דרך זו לתוכחה, ומפני שירדה לסוף דעתו של אדם מישראל, שעיי"ז ישיב את לבבו לשוב אל ה' ולחזור לחדש ימיו כקדם.	39057
ונראה כי יש עוד טעם בדבר, מה שהתוכחה בשירת האזינו היא רק על דרך זה של הסתכלות במעלתם של ישראל וירידתם ממנה, והאפשרות לשוב ולחזור אליה עוד יותר מבראשונה, שהלא המטרה של תוכחה זו היא רק להחזיר בתשובה את הרבים ואת היחיד, ולא באה התורה לעורר באיומים ופחדים של עונשים, וזה מפני שיש תשובה מיראה ויש תשובה מאהבה, ותשובה מאהבה הלא עולה היא לאין ערוך על תשובה מיראה, כי בתשובה מאהבה הלא גם הזדונות נעשו לו כזכיות, ועוד כמה מעלות (יומא פ"ו).	39058
ולכן כשרצה הקב"ה לעורר את ישראל לתשובה, הוא מעורר אותם ע"י לימודי האהבה וההסתכלות בהם כשירת האזינו, וכן הם הפסוקים שהביא הרמב"ם מהנביאים שקראו אותם לתשובה, שהקריאה היא שובה ישראל עד ה' אלהיך, ואם תשוב ישראל אלי תשוב, כי התשובה ע"י הקריאות האלו תהיה תשובה מאהבה, שבה חפץ הקב"ה באהבתו וחמלתו על ישראל.	39059
ולפי דרכנו למדנו חידוש גדול בגדר תשובה מאהבה, כי אין הפירוש שזה שמגיע למעלת האהבה הוא הזוכה לתשובה מאהבה, שאם כן היתה הדרך רחוקה מאד, כי הלא על כגון זה אמרו (סוכה מ"ה:): ראיתי בני עליה והם מועטים, אלא שיש דרך להגיע לתשובה מאהבה ע"י התשובה עצמה, שאם התעוררות התשובה תבוא להאדם ע"י שיחשק בחשקי האהבה, ותתרומם נפשו לחתור להגיע להמעלה שהוא ראוי לה כפי יצירתו, כמו שזכו לה אבות העולם, תהא תשובה כזו נקראת תשובה מאהבה. (דליות יחזקאל).	39060
מאמר תקצח	39061
הלה' תגמלו זאת עם נבל ולא חכם הלוא הוא אביך קנך הוא עשך ויכוונך (דברים ל"ב ו').	39062
פירוש למלת נבל אומר הרמב"ן, יתכן שיקרא כן בעבור שהוא נופל מבני אדם, כאשר יאמר כאלה נובלות עליה כמו נופלות עליה, ויקראו אותה נבלה שפלה לארץ ומתה, התורה דורשת מהיהודי לא לגמול רעה תחת טובה, ומאחר שהקב"ה הוא אביך קנך הוא עשך ויכוונך, הכיצד תוכל להשיב לו על כך ברעה בעבירה ובחטא, ומדברי הרמב"ן עולה עוד, כי מי שכן משלם רעה תחת טובה הרי הוא בבחינת נובל, כי נופל ונושר הוא ממדרגת אדם, ללמדך כי מידת הכרת הטוב יסוד איתן היא לקיום התורה כולה, וכאשר הוא מתערער, כל הבנין נתון עמו בסכנה.	39063
על כן החשיבה התורה מאד את השירה בפרשת האזינו, והזכירה כתיבתה ולימודה כמה פעמים, שנא' ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדו את בני ישראל שימה בפיהם, למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל (האזינו ל"א), ויכתוב משה את השירה הזאת וילמדו את בני ישראל, ויבוא משה וידבר את כל דברי השירה הזאת באזני העם, כל זה מפני שבשירה זו הודגש בתחילתה היסוד של דרך ארץ הקודם לתורה, כמ"ש דרך ארץ קדמה לתורה.	39064
כי ידוע שעם ישראל יונק את שורשיו מהאבות אברהם יצחק ויעקב, ומהם ינק את שלושת מידות האופי שלו, רחמנים ביישנים וגומלי חסדים, שבעטיים הובטח שלא תשכח התורה מפי זרעו, אפילו יהיו בשפל המדרגה בקיום המצוות, עדיין אפשר להקיץ אותם מתרדמתם באמצעות התביעה לדרך ארץ הלה' תגמלו זאת?	39065
ויש להתבונן בכל תולדות עם ישראל וגם בזמן האחרון, ולראות באיזו דרך של השגחה פרטית מקיים הקב"ה את עם ישראל אשר כל הנהגתו רצופה נסים, ומה שמחייב מבחינת מידת הדרך ארץ, שלא להתנכר לחובות שהטיל עלינו השי"ת שעינו פקוחה על עם ישראל, גם חלילה לנו לבזות את אבותינו, וסופו של דבר כי דברי השירה הזאת יהיו לעד בבני ישראל כי לא תשכח מפי זרעו, וזה משום שמידת הדרך ארץ תמיד נשארה מושרשת בלבבות בני ישראל. (נחלת אליעזר).	39066
	39067
	39068
	39069
	39070
	39071
	39072
	39073
	39074
	39075
	39076
	39077
	39078
	39079
	39080
	39081
	39082
	39083
	39084
	39085
	39086
	39087
	39088
	39089
	39090
	39091
	39092
	39093
	39094
	39095
	39096
	39097
	39098
	39099
	39100
	39101
	39102
	39103
	39104

	39105
מאמר תקצט	39106
הלה' תגמלו זאת עם נבל ולא חכם הלוא הוא אביך קנך הוא עשך ויכוננך (דברים ל"ב ו').	39107
מן המידות הטובות שהאדם מתברך בהן, היא מידת הכרת הטובה, וכרוב החסד שהוא מקבל כן צריך	39108
שתגדל הכרת הטובה למי שעשה לו את החסד הזה, ולא תמצא כפוי טובה אלא במי שאינו מבין בטובה	39109
ולא במי שמטיב עמו, כאשר יתבונן האדם, יווכח כי עולמו הנהו עולם שכולו מתקיים על חסד, כמ"ש	39110
(תהלים פ"ט) עולם חסד יבנה, והוא עצמו ללא קשרי הגומלין עם אחרים, עני ואביון הוא ואין לו משלו	39111
מאומה.	39112
הוא תלוי ברצונו ית"ש כמ"ש כל הנשמה תהלל יה, ואחז"ל (ב"ר פ"ד פי"א), על כל נשימה ונשימה	39113
צריכים להלל ה', וכבר אמר בחובת הלבבות, כי טובות ה' על כל ברואיו אע"פ שכוללות את כולם, כמ"ש	39114
טוב ה' לכל, אבל רובם כעוורים מהכיר ומהבין גודל מעלתם ואינם משכילים ענינם עי"ש, מרוב התמדת	39115
הטובות המושפעות על האדם, הוא שוכח שכל מה שהוא מקבל אינו אלא חסד, ונדמה לו כי חייבים לו	39116
משהו בשמים, והדבר מובן מאליו שהוא מקבל הכל.	39117
ואפשר לומר בענין זה לפי מה שאחז"ל (ב"ר פל"ג פ"ד), אוי להם לרשעים שמהפכים מידת הרחמים	39118
למידת הדין, כי הרי רק משום מידת הרחמים יש לו לרשע זכות קיום, אלא שהוא סובר כי מן הדין הוא	39119
זכאי לכך, ואילו היה מכיר מה רב החסד שהקב"ה משפיע עליו, בודאי שהיה נמשך אחרי דרכי ה' לעשות	39120
רצונו ית', והיה מבין כי זוהי טובתו המוחלטת למסור את כל כולו למען הבורא ית"ש שהוא מקור כל	39121
הטוב, ולמה לא יעבדנו?	39122
ואמר הכתוב הלה' תגמלו זאת עם נבל ולא חכם, הלא הוא אביך קנך הוא עשך ויכוננך, וכך מצאנו אצל	39123
המצרים, כשהוחמר מצבם ולא היה להם לחם לאכול, מיהרו אל יוסף ואמרו (בראשית מ"ז) למה נמות	39124
לעיניך, קנה אותנו ונהיה אנחנו ואדמתנו עבדים לפרעה, קשה מאד לאדם לעבור מחירות לעבדות, אבל	39125
כשמגיעים מים עד נפש, והאדם עומד בפני סכנת מיתה מחמת רעב, הוא כופף קומתו ומוסר כל אשר לו	39126
כדי להחיות את נפשו, והאדם המאמין כי ביד הקב"ה נפש כל חי והוא נוהג בחסדו כל דור, בודאי	39127
שמחובתו להיכנע לבו"ת כמ"ש בעל חו"ה, ויבטח על אלהיו כמו שהעבד חייב לבטוח באדונו.	39128
וכשנתבונן מסביב לנו, נראה כיצד כולם משועבדים למשהו, זה דואג דאגת מחר, וזה מיצר על מצבו	39129
שנראה בעיניו כחמור, ומרבה נכסים מרבה דאגה, וגם השרים וקציני ארץ אינם בני חורין מדאגות	39130
מדיניות ואישיות לרוב כידוע, אבל שונים בתכלית השינוי הם חיי התורה, התורה מוליכה את האדם בדרך	39131
של מנוחת הנפש, ומגנה גיני חריף את הדואג ואת הדאגה איזו שלא תהיה, כמ"ש חז"ל (סוטה מ"ח) שמי	39132
שיש לו פת בסלו ודואג מה יאכל מחר הרי זה מקטני אמונה.	39133
וחמור החטא של דאגת מחר, כמ"ש חז"ל שם, מי בז ליום קטנות, מי גרם לצדיקים שיתבזבוז שולחנם	39134
לעתיד לבוא, קטנות שהיתה בהם, למדנו שאפילו הצדיקים השלמים ברוחם ונפשם, זקוקים לחיזוק לבל	39135
ידאגו דאגת מחר, ולא יכשלו בקטנות אמונה בטובות הבורא, דבר הגורם בלבול הדעת ושליטת המנוחה,	39136
ולא עוד אלא שדאגה מסיחה את דעתו ומונעת ממנו להרגיש שהוא מאבד את קניניו הרוחניים שכבר השיג	39137
עד כה.	39138
במושכל ראשון, ראוי שחיי של האדם יודרכו מתוך הרחבת הדעת ורוממות רוח, ויראה עצמו מאושר	39139
בבחינת מאן מלכי רבנו, ואילו נתן אל לבו כי העליונים והתחתונים קיומם רק על התורה, היה נהפך מיד	39140
לאדם אחר, ותחת שהוא לומד מוסר לעמוד בנסיון העוני, היה לומד כיצד לעמוד בנסיון העושר, כי מי	39141
אומר כי עני רע לו?	39142
רק חוסר בטחון זה הגורם לו את הדאגה, שמא יחסר לו או שמא לא יספיק לו מה שיש לו היום, הבוטח	39143
בטחון גמור מרגיש את עצמו כמלך שאינו חסר כלום, כמו שעשה יוסף כשבאו אחיו הקדושים למצרים,	39144
ומן ההגיון הוא שהיה צריך להציג בפני פרעה את הגבורים ולפרסם את מעלותיהם לפניו, כדי שימצאו חן	39145
בעיני המלך ויבחרו אותם לשרים וימנה אותם על המדינות שלו, ואילו הוא עשה להיפך, משום שהבין כי	39146
כשהיו אחיו רחוקים מן השררה יהיו מאושרים יותר.	39147
עלינו לדעת כי חובתנו היא, להסתפק בחיי צער ולגרש מן הלב את הבלי עוה"ז וחמדותיו, וע"י כך יוכשר	39148
לעבוד את ה' בטוהר הלב ובתמימות הדעת כל היום ויוכל לעמוד בנסיון העוני, שיהא ברור לו כי העוני	39149
אינו נסיון כלל, אלא העושר הוא הנסיון הקשה ביותר וממנו יש לחשוש, וכמ"ש קהלת החכמה תעוז לחכם	39150
יותר מעשרה שליטים, ויצייר לנגד עיניו את דמות דיוקנו של יוסף הצדיק בחסידותו שהשתוקק לעולם	39151
מיוחד בשביל המבקשים, ושל רבינו הקדוש שאנטונינוס קיסר השתוקק להיות מצע תחת רגליו בעוה"ב.	39152
וכן רבי אליעזר בן חרסום שברח מכל העושר שלו ושנא את ממונו, ורבי חנינא בן דוסא שלאחר שנתנו לו	39153
מן השמים כרעא דדהבא, ביקש מהקב"ה, והתפלל תפילות רבות שהקב"ה ישמע תפילתו ויקבל את	39154

המתנה בחזרה, כשם שאנחנו מתפללים ומבקשים מהקב"ה שיעשה לנו נס וימלא משאלות לבנו בהבלי העוה"ז, ואילו נמצא האדם בדרגא גבוהה זו, שאילו נתנו לו היה מחזיר, היה מקבל הרבה מהשי"ת.	39155
אבל אם האדם בדרגא ירודה שאם נותנין לו הוא נצמד לזה בכל כוחו, ואינו חושב להחזיר, נוהג עמו הקב"ה בחסד ואינו נותן לו מה שהוא מבקש, כדי שלא יתדרדר מטה, אם יהרהר אדם בזה, יבין עד היכן מגיעה קטנותו בעבודת השלמות, עד שאין להאמין לו להעניקו משהו מהבלי עוה"ז, משום שחסר לו אומץ להפקיר את אשר הוא מקבל, שאלמלא כן היו נוהגין עמו כמו עם רשב"י ותלמידיו ועם רבי חנינא בן דוסא. (גוילי אש).	39156
	39157
	39158
	39159
	39160
	39161
	39162
מאמר תר	39163
הלה' תגמלו זאת עם נבל ולא חכם הלוא הוא אביך קנך הוא עשך ויכוננך (דברים ל"ב ו').	39164
רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום, עצת ה' לעולם תעמוד מחשבות לבו לדור ודור, הכפל תמוה? האדם בבחירתו כביכול הוא חושב שכאילו הוא עושה נגד רצון ה', אבל באמת השי"ת מגלגל שמזה גופיה יבוא תכלית רצונו ית' כמו במכירת יוסף, ורק האדם בדמיונו דומה שהוא מהרס רצון השי"ת ומפריד תכלית אחדות העולם, ולפי מעשיו בדמיונו יענש כגמולו, אבל השי"ת מגלגל התכלית מזה גופיה. הא למה זה דומה למורדים במלכות, יש שתי בחינות, א) כשהמורדים יפרקו מעליהם עול מלכותו, הנה בעת שהם מורדים לא יקרא עליהם מלכות, ואח"כ כשמתחזק המלך בעצות וכובשם תחת ידו אז יקרא עוד עליהם מלכות, מה שאין כן הבחינה השנייה, ב) כשהמלכות מניחם לפרוק מעליהם עול מלכות בכוונה, למען יקח מהם רכושם כמשפט מורד במלכות, אם כן לא ניתק ממנו מלכות עליהם גם בזמן מרדם, כי זה גופיה השתמשות מלכותו, להניחם לגנוב למען ישלמו שבעתים.	39165
	39166
	39167
	39168
	39169
	39170
	39171
	39172
	39173
	39174
	39175
	39176
	39177
	39178
	39179
	39180
	39181
	39182
	39183
מאמר תרא	39184
זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך (דברים ל"ב ז').	39185
בכל דרך יש שבילים רבים מתפרדים והולכים למקומות שונים, ומי יכול לדעת הדרך האמיתי שתובילהו למקום מטרתו, ומטובת הנהגת הממשלה לדאוג גם בעד האינם בקיאים ולכן עשו סימנים, נטעו אילנות וגם כתבו בכתב, אך כדי להורות הדרך להאינם יודעים, ואחרי זאת אף תינוק בן יומו יכול לבוא למטרתו, הדרך סלולה ומי פתי יסור לדרכים המלאים אבני נגף, וכמעט לא ניכר שום שביל.	39186
	39187
	39188
	39189
	39190
	39191
	39192
	39193
	39194
	39195
	39196
	39197
	39198
	39199
	39200
	39201
	39202

ועתה מה בקשתי ממך? וכל הימים אני עוסק עמך רק על שורה הראשונה של אנושיות להיות מן הישוב,	39203
ומדרכי הלב לתרץ את עצמו אף בתירוצים היותר גלויים גנותם וסכלותם, תועה אתה בדרכי לבך, וזהו	39204
ולא תתורו אחרי לבבכם אשר אתם זונים אחריהם. (דעת חכמה ומוסר ח"ג מא' רס"ט).	39205
	39206
מאמר תרב	39207
זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך (דברים ל"ב ז').	39208
ודרשו רבותינו בספרי, הזכרו מה שעשיתי בדורות הראשונים, מה שעשיתי באנשי דור המבול, מה	39209
שעשיתי באנשי דור ההפלגה, מה שעשיתי באנשי סדום ועמורה, ד"א אמר להם כל זמן שהמקום מביא	39210
יסורים עליכם, הזכרו כמה טובות ונחמות עתיד ליתן לכם לעוה"ב, וכך נתבאר לנו בדברי הספורנו, זכור	39211
ימות עולם ותבין דרכי טובו, וכמה כיוון להטיב למין האנושי בכלל, כשתזכור ראשונה מה שהטיב	39212
לאדה"ר בתחילת ימי עולם, ויניחהו בגן עדן והוא קלקל ענינו, ותבין שנית כמה הטיב לדורות, והם	39213
השחיתו עד המבול, וכן שלישית מן המבול עד הפלגה והם קלקלו.	39214
מעתה כשאנו באים ללמוד פרשת נח, עלינו לדעת כי יש כאן לימוד גדול בהבנת מאורעות הבריאה ובדרכי	39215
הנהגת השי"ת, באופני וסיבות משפטו בעולמו, בזאת אנו מקיימים את החיוב של הזכרו מה שעשיתי	39216
באנשי דור המבול, וביורר הלימודים הנאמרים בפרשה זו, וכך שנו חכמים במס' (אבות פ"ה), עשרה	39217
דורות מאדם ועד נח, להודיע כמה ארך אפים לפניו שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שהביא עליהם את	39218
מי המבול.	39219
דייק התנא ואמר להודיע כי אכן פרשה זו להודיע באה וללמד יצאה, כי מאריך ה' אפו ורב חסד הוא, אך	39220
נאמן הוא להיפרע מעוברי רצונו, וסופן של אנשי אותו הדור, כי כשנתמלאה סאתם ותמלא הארץ חמס,	39221
נחתם גזר דינם ויאבדו מן העולם, ומכאן גם חיובנו בעת עוסקנו בפרשיות התורה ובדברי הנביאים,	39222
המורים על דרכי ההשגחה העליונה, לירד לעומקם של הכתובים, להבין ולהשכיל בלימודים אשר מלמדנו	39223
הבורא ית' בהנהגתו.	39224
וודאי הוא כי גם אחר חתימת התנ"ך נמשכים הלימודים הנקראים בין שורות ההנהגה, אלא שאין לנו נביא	39225
אשר יפרש לנו סודם של מאורעות לאמיתם ולאשורם, ואם כי לנו לא ניתנה הבנה ברורה בקורות אותנו,	39226
הרי שכבר הראהו הקב"ה למרע"ה את כל המאורעות שעתידין ליארע לישראל עד היום האחרון, כפרש"י	39227
עה"כ ויראהו ה' עד הים האחרון (דברים ל"ד), ושם לימדהו את כל אשר ניתן ללמוד מתוך הנהגתו ית'	39228
בכל הזמנים, שכן לימוד זה גם הוא תורה.	39229
לנו דרושה עבודת התבוננות גדולה, כדי לעמוד על אמיתת דרכי ההנהגה במאורעות הימים, ולגלות	39230
הלימודים הנאמרים בה, כשנתבונן באשר ארע אותנו לעת הזאת, אנו מגלים הנהגת צדקה ומשפט, מחד	39231
זכינו בחסדי השי"ת להצלה מתוך סכנת נפש ממש, ללא כל דרכי הטבע, וצדקה גדולה עשה עמנו הקב"ה	39232
ולא נתננו טרף לשיניהם, אך לעומת זאת נמצאים אנו בתקופה נוראה, בה מרחפת מעלינו הנהגת משפטו	39233
ית' אשר עדיין לא תמה.	39234
והנה אף מידת המשפט יכולה ליהפך עלינו לטובה, כמו שדרשו חז"ל עה"כ אם שנותי ברק חרבי ותאחז	39235
במשפט ידי (דברים ל"ב), לא כמידת בו"ד מידת הקב"ה, מידת בשר ודם זורק חץ ואינו יכול להשיבו,	39236
והקב"ה זורק חציו ויש בידו להשיבם כאילו אוחזן בידו (רש"י שם), אולם הנהגה זו תלויה במעשיהם של	39237
ישראל, כמאמרם ז"ל (מכילתא פ' בשלח), יש גבור במדינה, בשעה שהחצי יוצא מידו לא יוכל להחזירה	39238
אליו, אבל הקב"ה אינו כן, כשאין ישראל עושיין רצונו, כביכול גזרה יוצאה מלפניו, שנא' אם שנותי ברק	39239
חרבי, עשו תשובה מיד הוא מחזירה, שנא' ותאחז במשפט ידי.	39240
וראה בפ"י שיח יצחק על התפילה שביאר זה הענין באומרנו בעל מלחמות, שהוא כביכול בעל ואדון על	39241
המלחמה, וזהו שאמר אחרי זה זורע צדקות מצמיה ישועות, ר"ל שמאותה הכנה עצמה שהיתה לרע, לוטה	39242
בה ג"כ הכנה לטוב אם ישוב האדם, ובחסדי המקום כי גברו עלינו, חזינו נפלאות ה', ולעינינו ראינו	39243
התגלות הנהגה פלאית זו של משיב משפטו אחר.	39244
לכשנתבונן עוד במאורעות הימים, נמצא כי בהנהגת הקב"ה עם כלל ישראל, באה לידי גילוי מידת נוראות	39245
שמו ית', כענין ששינו במס' (יומא ס"ט): אריב"ל למה נקרא שמן אנשי כנה"ג שהחזירו עטרה ליושנה,	39246
אתא משה אמר האל הגדול הגבור והנורא, אתא ירמיה ואמר נכרים מקרקרין בהיכלו איה נוראותיו, לא	39247
אמר נורא... אתא אינהו ואמרו אדרבה... אלו הן נוראותיו אלמלא מוראו של הקב"ה, היאך אומה יכולה	39248
להתקיים בין האומות, וברש"י מן יום החורבן אתה למד נוראותיו, שכל האומות נאספו להשמידם	39249
ונתקיימו מהן.	39250
הנה כן אופן קיומנו בין האומות ככבשה אחת בין שבעים זאבים, מורה לנו דרכי השגחתו עלינו במידת	39251
נורא תהילות אדון הנפלאות, אלא שמחובתנו לפקוח עין, הבט והתבונן כראוי בלימודים אשר באה	39252

ההשגחה ללמדנו, ובתכלית הרוחנית המכוונת ע"י הבורא לכל הבריאה ולכל מצב בבריאה, ובהיות כי כל	39253
אשר יארע לנו והקורות אותנו מאתו ית' הוא, כדי לחיותנו ולהיטיבנו באחריתנו, הרי תגדל חובתנו	39254
בהפקת הלקח מדברי הימים.	39255
וכבר הורה לנו מרן המשגיח זצ"ל, כי משאה"כ ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות	39256
ואת הרע ובחרת בחיים, לא נאמר רק לענין הבחירה בקיום התורה והמצוות בלבד, אלא על כל אשר יקרה	39257
את האדם כל ימי חייו, כל מאורע אשר יפגשהו, כל מקרה אשר יבוא עליו, חייבים לבחור את צד החיים	39258
והטוב שבאותו המקרה, וזוהי תכלית המאורע שנשלח לו מן השמים, אך אם ח"ו לא יבחר האדם בחיים,	39259
ולא יפיק את התכלית המכוונת, אזי יורע מצבו למאד, ומות ורע תהיה נחלתו ח"ו.	39260
והנה לעת כזאת, שעה שגזירת עליון מתוחה עלינו, הרי כפולה ומכופלת חובתנו לבחור בחיים ולהרבות	39261
זכויות אשר ישיבו אחר את מידת המשפט, ומצינו במס' (סנהדרין צ"ג.ג.), אמר רבי יוחנן מאי דכתיב	39262
ראיתי הלילה והנה איש רוכב על סוס אדום והוא עומד בין ההדסים אשר במצולה, מאי ראיתי הלילה,	39263
ביקש הקב"ה להפוך את כל העולם כולו ללילה (בשביל שהשתחוו לצלם, רש"י), והנה איש רוכב, אין	39264
איש אלא הקב"ה, שנא' ה' איש מלחמה ה' שמו, על סוס אדום, ביקש להפוך את העולם כולו לדם, כיון	39265
שנסתכל בחנניה מישאל ועזריה נתקררה דעתו, שנא' והוא בין ההדסים.	39266
הרי לפנינו כי מסירות נפשם של הצדיקים אשר גילו שמו ית' לעיני כל העמים, השיבה משפטו אחר	39267
וקרעה את רוע הגזירה, וזאת היא עבודתנו כיום הזה, לשמוע את הקריאה אשר קורא ה' אלינו, ולהפיק	39268
ממנה אמונה בה', הכרת יחודו ויראה מלפניו ית', הבה נבחר בחיים ונתחזק בלימוד התורה, בתפילה	39269
במוסר ובנשיאה בעול, ובזאת נזכה כי יהפוך ה' עלינו הגזירה לחיים ולטוב, ומהר יקדמונו רחמיו עלינו	39270
ויגאלנו ויושיענו. (שערי ציון).	39271
	39272
מאמר תרג	39273
זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך. כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו	39274
(ל"ב ז').	39275
על ידיעה גדולה כזו, כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו, הנה במחשבתנו הוא כי לא תבורר זאת כי אם ע"י	39276
אמונה, אבל כפי הנראה מן אלה הפסוקים, אין כל צורך במיוחד לאמונה, מנקודת היסטוריה לבד נוכל	39277
להבין ולידע ברור כל הדבר, כי זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור, הנה מזה לבד יבורר לך כי חלק ה'	39278
עמו יעקב חבל נחלתו.	39279
הנה בדברים גשמיים, כל שינוי שיהיה לדבר אחד מן רעהו, ואף השתנות הכי קטנה, תיכף מכירים זה,	39280
ותיכף הם כשני מינים שונים ממש, ניקח לדוגמא מיני העץ, יש בהם ריבוי מינים של עצים, והחילוקים מן	39281
האחד לרעהו כמעט כלום, כל העצים השונים כמעט שווים הם, ואולם בהשינויים הקטנים של איזו קליפה	39282
לבד, אם השינוי אף במראה לבד, וכבר למינים שונים יחשבו.	39283
ואם ככה הוא בכל הבריאה, אם ככה הוא בדברים קלי ערך, א"כ מה כבר בנוגע לבחיר הנבראים? הלא	39284
מוכן פשוט כי בהם ישנם ודאי עצמיות מיוחדות ומחולקות עד אין סוף, אשר על ידם יתחלקו האנשים	39285
למינים שונים ממש, כל אומה ואומה הלא יש לה עצמיותה היא, אם בתכונות אם במידות, כל אומה היא	39286
ממש מציאות אחרת לגמרי מחברתה, אי אפשר להחליפן מזו על זו בשום אופן, הנה בפגשך איזה איש	39287
שהוא, הלא תיכף תכיר אומתו מה היא, על כל צעד וצעד שלו, גם מתנועותיהם לחוד כבר תדע מאיזו	39288
אומה הם.	39289
בהיותי עכשו ברחבי העולם, ונפגשים שמה עם המון אנשים כתות רבות ומשונות, ראיתי היטב את הענין	39290
של בהפרידו בני אדם, ואמנם הנה זה באמת נפלא לראות איך שמשונה ונפרד אחד מרעהו באופן פלא,	39291
רואים אותם ממש כמינים נפרדים בתכלית, ובהיותי אז גם בעיר ברלין עיר רבת האוכלוסין, ואשר שם	39292
אמנם תמצא מכל אשר ישאלו עיניך, וחשבתני אז לעצמי.	39293
בעיר זו הגדולה אשר אמנם הכל בה, אבל האם תמצא בה תפילין? האם תמצא ותראה בה ציצית? הלא	39294
מכל המצוות כלום וכלום לא תמצא בה, אולם אצל הכלל ישראל ודאי כי יש בהם בכל מכל כל, בהם ישנם	39295
תפילין וציצית וכל מצוות שבעולם! הוא הסוד הגדול של בהפרידו בני אדם, נפרדים הם הכלל ישראל מן	39296
שאר האומות, נפרדים הם בתכלית, מציאות אחרת לגמרי.	39297
הספורנו ז"ל (ויקרא י"ג מ"ז) כותב, כי אמנם המין האנושי הוא התכלית המכוון במציאות, בפרט	39298
במציאות הנפסדים, כי הוא לבדו מוכן להיות דומה לבורא במושכלות, וכאשר בחר באומה הישראלית	39299
כאמרו בך בחר ה"א להיות לו לעם סגולה, מפני שתקוות המכוון מאתו ית', היא יותר ראויה ומצויה	39300
באישי זאת האומה ממה שהיה באישי זולתה, כי מציאות הבורא ואחדותו נודע בקצתה ומקובל בכולה מן	39301
האבות, כאמרו נודע ביהודה אלהים בישראל גדול שמו.	39302

סוד עם ישראל אחר הוא בתכלית מכל האומות, כל התבנותו של הכלל ישראל אחר הוא בתכלית, מטיט	39303
אחר לגמרי הוא נילוש ונעשה, אומות העולם אין להם אף השערה ממציאות כזאת! בהתהלכי בברלין	39304
ראיתי שם מודעות מכריזות פעם אחד בחיים בברלין! זאת אומרת כי כדאי לך פעם אחד בחייך לראות את	39305
ברלין! כל החיים שוה לך בראותך רק פעם אחד את ברלין, וחשבתי אז, מה חשוב חיים אם מימך לא	39306
ראית את הטיט שממנו חסדים נצמחים?	39307
הוא אשר התחלנו בראשית דברינו, כי ללא כל אמונה ביחוד, אלא מנקודות היסטוריה לחוד, מן זכור ימות	39308
עולם בינו שנות דור ודור, מן שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך, בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב	39309
גבולות עמים, מזה לחוד רואים תיכף כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו, כי הכלל ישראל הנהו מציאות	39310
אחרת לגמרי מכל העמים, סגולה מיוחדת ללא כל השואה והתדמות.	39311
ה' בדד ינחנו ואין עמו אל נכר, אל נפרש כמו שמורגלים לחשוב, כי בזה מלמדים לנו גדולת ה', כי ה'	39312
לבדו עושה ואין עוזר לו, אלא הכתוב מספר לנו סודו של הכלל ישראל, שבהנהגת כלל ישראל לא מתערב	39313
שום כוח אחר, לא מלאך ולא שרף ולא כל שליח, כולם אין להם שום שייכות אל הכלל ישראל, הנהגת	39314
הכלל ישראל אינה אלא בשם היחוד ולא זולת, ה' בדד ינחנו ואין עמו אל נכר! בצירור המעשה הידוע אשר	39315
הגאון ז"ל ציוה להגאון ר' זלמלה זצ"ל, כי אל יקבל שום מלאך אשר ירצה ללמדו בתורה, עד כדי כך הוא	39316
סוד של ואין עמו אל נכר, אפי' סיוע מן מלאך, אלא רק מן השי"ת לבדו! ה' בדד ינחנו הוא סוד הכלל	39317
ישראל! (דעת תורה).	39318
	39319
מאמר תרד	39320
בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב גבולות עמים למספר בני ישראל (דברים ל"ב ח').	39321
הקב"ה שם לכל עם ועם גבולו במקומו, בסוד ענין המקום רואים נפלאות גדולות, ישנם מקומות מקומות,	39322
וכל מקום יש לו אקלים מיוחד, וכל אקלים יש לו סגולות מיוחדות, אנשים הדרים במקום אחד, שונות הם	39323
תכונותיכם מאלה הדרים במקום אחר, המקום משפיע על הדרים בו! צמחים של כל מקום שונים בטיבם,	39324
לא כל מה שצומח במקום אחד יצמח במקום שני, וכן כל מקום ומקום יש לו מיוחדות בהמינרלים שלו,	39325
ויש ולא נמצא בהם מינרלים בכלל, ולכל אדם הדברים פשוטים מאד ואין מתמיה ולא שואל על אלה	39326
השינויים, כי כל אחד מבין פשוט כי כן הוא הענין, כי נמצאים בהבריאה מקומות בסגולות מיוחדות, אשר	39327
לא כולם שוים הם.	39328
זהו סוד הבריאה, כי הכל בכל מכל כל, מונחים תחת סוד המקום, כי יש לכסף מוצא ומקום לזהב (איוב	39329
כ"ח), והכתוב אומר תוצא הארץ נפש חיה, הנה כי גם נפש חיה תולדות הארץ היא, גם נפש חיה מונחת	39330
היא מתחת האקלים של הארץ, מתחת הסוד של מקום, מעכשיו אחרי שאנו רואים כי כל הדברים פעוטים	39331
שיהיו מונחים בסוד המקום, ואין לך דבר שאין לו מקום, א"כ ודאי כי האדם הגדול בחיר הבריאה, הלא	39332
אין ספק כי מונח הוא מתחת סוד המקום, וכי יש לו מקום אשר שמה גידולו באמת!	39333
וכאשר נבין היטב סוד ענין זה, נבין כבר פשוט כי כל הענינים הנמנים בסגולותיה של ארץ ישראל, הינם	39334
דברים כפשטן, היינו כי ארץ ישראל היא המקום המיוחד לסגולות האלה, ארץ ישראל היא המקום לאלה	39335
הצמחים, וכבר לא תשאל מדוע זה כי אותם הדברים הרוחניים לא צומחים כאן, כמו שלא תשאל מדוע אין	39336
צומחים כאן אתרוגים כמו שהם צומחים בארץ ישראל, משום שכאן אין המקום שלהם.	39337
האבות הקדושים ידעו היטב כי יש סוד של מקום, כי על כן דרשו ברוב יגיעה למצוא זה המקום, ואמנם	39338
מצאוהו! ואמרו ז"ל (פסחים פ"ח.) לא כאברהם שכתוב בו הר, שנא' אשר יאמר היום בהר ה' יראה, ולא	39339
כיצחק שכתוב בו שדה שנא' ויצא יצחק לשוח בשדה, אלא כיעקב שקראו בית שנא' ויקרא את שם	39340
המקום ההוא בית אל, כולם הם בחינות שונות עד כמה שנתהוה אצל כל אחד מהאבות דרגת המקום, אבל	39341
זה ודאי כי אצל כולם הלך זה מנקודת סוד המקום, עד שחז"ל אמרו על יעקב אבינו, אמר אפשר שעברתי	39342
על מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי.	39343
גם תפילה מונחת מתחת סוד המקום, כאמרו מה נורא המקום הזה וזה שער השמים, ושם ברש"י מקום	39344
תפילה, הנה כל היהיב דעתיה למיהדר של יעקב אבינו, היה אך ורק מחמת מקום שהתפללו אבותי, והוא	39345
מתוך כי ידע יעקב סוד המקום! ארץ ישראל בכללה היא המקום של הכלל ישראל, וירושלים היא מדרגה	39346
עוד יותר גדולה בסוד המקום, ומקום המקדש הנהו המדרגה היותר גבוהה בסוד המקום, שם הוא סוד	39347
עצמו של המקום, ובסוד זה מלאה כל התורה כולה.	39348
כי אם אל המקום אשר יבחר ה"א מכל שבטיכם לשום את שמו שם, כי אם במקום אשר יבחר ה' באחד	39349
שבטיך שם תעשה עולותיך, כי אם לפני ה"א תאכלנו במקום אשר יבחר ה' אלהיך, ועוד הרבה בתורה,	39350
אין התורה מסמנת בית המקדש בלשון מקום כביטוי לשון בעלמא, התורה קוראת את המקדש בשם מקום,	39351
מחמת כי הוא אמנם סוד המקום ביחוד, אבל אמנם הדברים הם כפשטן והוא סוד ודאי.	39352

ויוצא מזה יסוד גדול למעשה, הלא למדנו וראינו מכל הדברים שדיברנו כי סוד הדברים הוא, כי הכל תלוי במקום, כלום יתכן לצמוח אם לא במקום הגידול, כן בכלליות הבריאה, ומכש"כ בבחיר הבריאה הוא	39353
האדם הגדול, גידולו בסוד המקום תלוי, ומקום גידולו הוא ארץ ישראל וירושלים ובית המקדש ביחוד, ועכשיו שאין לנו כל אלה המקומות יבנו במהרה, מה יעשה האדם ויתכונן? הנה צריך האדם לידע כי כיום מקום הגידול היחידי הוא מקומות התורה מקומות הישיבות, ואם נמצא האדם בישיבה בטוח הוא כי כאן יוכל להתגדל.	39354
	39355
	39356
	39357
	39358
הישיבה היא מקום הצמיחה ודאי, אשר לא יתכן זה להשיג במקומות אחרים, כי בהעדר סוד המקום לא יצמח, וידע זה האדם להגביר חיילים ולנצל את הזמן והמקום! ולפי דברינו נבין בפשטות מאמר חז"ל שאמרו (ברכות ו'), כל הקובע מקום לתפילתו אלהי אברהם בעזרו, וכשמת אומרים עליו אי עניו אי חסיד, וכבר עמדו על מאמר זה כל המפרשים לשאול, מאי כ"כ ענין של קובע מקום, אשר עי"ז יזכה לרב טוב כזה? אולם כפי כל המבואר נפרש המאמר כפשוטו, כי גם תפילה בסוד המקום היא תלויה, א"כ ודאי כי קביעות מקום הוא עיקר גדול, וגידולו ושכרו מרובה ודאי! (דעת תורה).	39359
	39360
	39361
	39362
	39363
	39364
	39365
	39366
	39367
מאמר תרה	39367
כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף יפרוש כנפיו יקחהו ישאהו על אברתו (דברים ל"ב י"א).	39368
ופירש"י ז"ל הנשר הזה רחמני על בניו ואינו נכנס לקינו פתאום, עד שהוא מקשקש ומטרף על בניו בכנפיו, בין אילן לאילן בין שוכה לחברתה, כדי שיעורו בניו ויהא בהם כוח לקבלו, אף הקב"ה דרך חסד כזה נמצא ג"כ בענין יום הדין, שלא בא הקב"ה לדון את האדם פתאום, אלא מודיע קודם ומכריז שקרוב יבוא יום הדין, כדי שיכין האדם את עצמו לתקן כל מה דאפשר, וזה ענין תקיעת שופר בימי אלול, שהעיר רוח האדם כמשה"כ עורו ישנים משנתכם, וצריך האדם להרגיש מצות תקיעת שופר לחסד, כמו חסדי הנשר אשר יעיר את קינו, וכל תקיעה ותרועה הוא כמו קשקוש הנשר בין אילן לאילן.	39369
	39370
	39371
	39372
	39373
	39374
	39375
	39376
	39377
	39378
	39379
	39380
	39381
	39382
	39383
	39384
	39385
	39386
	39387
	39388
	39389
	39390
	39391
	39392
	39393
	39394
	39395
	39396
	39397
	39398
	39399
	39400
	39401
	39402

החשבון, כמו על הדין, היינו עונש על העדר הכנה לתשובה כמו על כל עונותיו, כיון שהחשבון הוא לפי כמות הדין.	39403
וא"כ במקום שדנין על כל עונותיו, והיה בידו לעשות הכנה לתשובה כדי שישוּב תשובה שלמה בשעת הדין, ולזכות להצלחה נצחית ולא עשה, א"כ נתעורר אז יום החשבון מצד מה שלא העיר את רוחו לשוב לה' מכל הקלות והחמורות שעשה כל הימים, נמצא שהעונש על החשבון, הוא כנגד כל עונותיו של כל ימי חייו וזה מבהיל מאד.	39404
ונמצא שיש חילוק גדול בין דין על עבירה פרטית, לבין דין על העדר התשובה שהוא מחוייב ביוה"כ, ובכלל זה ההכנה ליום הדין, כי אין תשובה בלא הכנה, והחילוק הוא בחשבון, אם הדין הוא על עבירה פרטית אז החשבון בא על מצוה פרטית, אבל אם הדין הוא על העדר התשובה, א"כ החשבון ג"כ על הצלחה הנצחית שהיה יכול להשיג ע"י התשובה, א"כ שקול העונש של החשבון כמו כל עונותיו, וזהו מבהיל מאד, ומובן לפי"ז החסד הגדול של הקב"ה אשר כנשר יעיר קנו, שלא בא יום הדין פתאום אלא הכריזו מקודם ע"י השופר, לעורר האדם על ההכנה הגדולה להצלחה שיכול להשיג ע"י התשובה.	39409
תנו רבנן כתב אות אחת גדולה ויש במקומה לכתוב שנים פטור, מחק אות גדולה ויש במקומה לכתוב שנים חייב, אמר רבי מנחם בר יוסי, וזה חומר במוחק מבכותב (שבת ע"ה), ופי' מוהרש"ז זצ"ל, שרבי מנחם בר יוסי קמ"ל מעלת הכנה, כי המוחק אות גדולה ועושה בזה מקום לכתוב שנים, הרי עשה הכנה לכתוב שנים הלכך חייב, ומובן מזה שהכל תלוי בהכנת המחיקה.	39410
והנה חלקי התשובה שנים המה, אחד מחיקת החטא, כמו שאנו מתפללים מחוק ברחמיך כל שטרי חובותינו, והחלק השני כתיבת הזכותים, כמ"ש כתבנו בספר זכיות, והזכות היותר גדול הוא הקבלה על להבא לעמוד על גדרי התורה, ולכן הכל תלוי בכמות המחיקה, כי כל מה שהאדם מוחק מדמינו חמדת הבלי הזמן, כן לעומת זה יכול לכתוב על לוח לבו קבלת דברי תורה בשלמות.	39411
ולפי שאי אפשר לכתוב טרם שימחוק, על כן נחוץ לזה שלושים יום קודם יום הדין, כדי שבכל יום ימחוק מעט מהבלי הזמן שהיה שקוע בו כל השנה, וזהו החסד הגדול של הקב"ה אשר כנשר יעיר קינו, כי המלאכה מרובה, מלאכת המחיקה את העבר, ומלאכת הכתיבה על העתיד. (חיי המוסר ה"ג דף ע"א).	39412
מאמר תרו	39413
וישמן ישורון ויבעט שמנת עבית כשית ויטוש אלוה עשהו וינבל צור ישועתו (דברים ל"ב ט"ו).	39414
אחי ורעי, הן מלפנים אותה גליתי, כי האיש המעונה והמדוכה בהבלי התבל הלזה, פרנסתו דחוקה עמלו רב, אינו מוצא קורת רוח בכל עניניו, כאשר יתעורר בקרב איזה דרך נכון לפניו, אשר התקנה רבה להשקיט בזה מהרעיון רוח אשר עליו, בודאי לא ינוח ולא ישקוט עד אשר יקים מזימות לבבו יתד נאמן בל ימוט, כי מי הוא פתי אשר בחשכים יהלך ולפניו יתנוצץ אור בהיר, ולא יחיש מעשהו להתקרב אליו.	39415
כן אנחנו היום בתהלוכות עסקי נפשותנו להכין צידה לאחריתנו, לסור משאול מטה מרעיון רוח ומבושת פנים בעולם הנצחי לעד בל ימוט, מעונים אנחנו בתאוות המדומות, הכבוד המוציא את האדם מן העולם, מלפניו ואחריו נלך ובעקבותיו נצא, מבלבל מוחנו ומכלה כוחנו להכין די סיפוקו, מבטל אותנו מן התורה אשר היא חיינו ואורך ימינו בזה ובבא, עושק ממנו המצות וכל מידה יקרה, ינהלנו לעונות ופשעים אשר לשמים יגיעו.	39416
אנה ננוס לעזרה ואל מי נפנה, אם לא אל לימוד המוסרי המייסר האדם לזכור אחריתו, כי לא לעד יחיה בעולם השפל הלזה, רק גרים אנחנו בחיינו הלזה, לעסוק בעבודתנו המוטלת עלינו, למען ישולם שכרנו במקומנו האמיתי, עתה מה כבוד ננחל בעולם הנכרי הלזה, אשר כצל יעבור ולא ישורנו עוד, הן אלה קצות דרכי המוסר, אור בהיר הוא, ואנחנו בחשכים נהלך אחרי רצוננו הגופנים השפלים והנבזים.	39417
איך לא נחוש להתקרב אל לימוד הלזה, לעשות לו יסודות נאמנות בל ימוט, לבל יעבור עליו מקרה רעה ח"ו להשבית הרעיון הנשגב הלזה, לזאת מאד נכון לחזקו במסמרים נטועים, לקבוע עתים סדורים לזה בין מנחה למעריב, ואיש את רעהו יחזק ויזרו לעשות תחבולות, להיות המועד נכון לזה בל יחסר, ואם יפקד איש או אולי יהיה לשטן לזה ח"ו, אז מהנכון לפקח על זה הדבר, לבקש עצה ותחבולה, לסבול סכלותו ולפתות לבבו בדברים רכים, כל אחד לפי דרכו ושכלו, ובזאת יוסד המוסרי ביתד נאמן.	39418
להרגיל בחכמה הלזו אשר דרכיה יפרדו לב' ראשים, א' להלהיב הנפשות בזיכוכן הרעיון, בלימודים הנשגבים הללו, ללמוד בשפתים דולקות, ברעיון נכון, בציוור רחב להרחיב כל דבר, ולקרבה בדמיונות קרובים, עד אשר יתלהב הלב אם מעט אם הרבה, אשר תוכל תת כוחה להכין האברים, להוציא כל מעשה הטוב למענהו, אם ברצון או בחזקה.	39419
והשני היא חכמת העולם להיות רואה את הנולדות, לפקח מראש טרם יבואו ימי הרעה, להכין עצה ותחבולה, איך לנהל עצמו ואחרים, להקטין הדבר ולהקל הנסיון, עד אשר תגדל היראה מהתאוה, וזה כל	39420
	39421
	39422
	39423
	39424
	39425
	39426
	39427
	39428
	39429
	39430
	39431
	39432
	39433
	39434
	39435
	39436
	39437
	39438
	39439
	39440
	39441
	39442
	39443
	39444
	39445
	39446
	39447
	39448
	39449
	39450
	39451
	39452

האדם להגביר היראה ולהחליש התאוה במוסר וחכמה, לזאת מה נהדר הוא, אם יהיה לנו נושא על מה	39453
יסוב הלימוד וההרגל, נושא הלזה לקרב הלבבות ללימוד המוסרי, במוסרי יוסד ובסבלנות יחזק, ובחכמה	39454
יציץ ציץ ויגדל פרח! (אור ישראל).	39455
	39456
מאמר תרז	39457
צור ילדך תשי ותשכח אל מחוללך (דברים ל"ב י"ח).	39458
אם האדם משקיע את כל כוחותיו וסגולותיו שחננו בהן הקב"ה לצרכי גופו ועניניו וסידור בני ביתו	39459
ומשפחתו, וכן למען הנאת החיים המופלגות, הרי כך מתמעטים כוחותיו לשמש לעבודת ה' ולעסוק	39460
בהתמדת התורה, מתוך שהוא מעביר את כל כוחו לצרכים החומרניים, הוא מתרוקן ולא נשאר לו דבר	39461
בעבור תורה חכמה ומוסר, כל הסגולות הטובות נשכחות ממנו ותש כוחו.	39462
וזהו"א חז"ל (סנהדרין כ"ו) תורה מתשת כוחו של אדם, היינו שאם האדם משקיע את כל כוחותיו	39463
סגולותיו וכשרונותיו בחכמת התורה וקדושתה, שקידה והפלגה בחכמת התורה, כי אז לא נשאר לו דבר	39464
בעבור עניני העוה"ז, ואמרו ז"ל (מדרש תהלים קי"ט) התורה משולה לחבית מלאה דבש, אם נתנו לחבית	39465
רביעית מים, יצא כנגד רביעית דבש מתוכה, כך אם הכנסת דברים אחרים בתוך לבך יצאו דברי תורה.	39466
צור ילדיך תשי אומר הספורנו, וגם אתה ישורון המעיין, בפנותך אל התענוגים תנשה חכמתך וידעתך	39467
בגודלו ית"ש, אם ניצלת את כל הכשרונות לתענוגים, השקעת כל המרץ להנאת גופך וסידורי עניניך,	39468
יחסר לך כל הכלים היפים שחנן ה' לך ולנפשך.	39469
עה"פ (שיה"ש ה') מעולפת ספירים, אומר המדרש (מד"ר ה'), בן בית אחד היה לו לרבן גמליאל, והיה	39470
למוד להיות נוטל קופה של ארבעים סאה ומוליכה אצל הנחתום, א"ל ר"ג כל הדין חילא טבא אית בך	39471
ולית את עסיק באורייתא? ובמת"כ, כל זה כוח יפה יש בך ואין אתה עוסק בתורה, כיון שנתעסק בתורה	39472
התחיל נוטל של שלושים סאה, של עשרים, של שנים עשר, של שמונה סאים, כיון דגמר ספרא, אפילו	39473
קופה של סאה לא היה יכול לסבול, ואית דאמרי אפי' בגד דק לא הוה יכול למיסבל, אלא אחרים היו	39474
מעבירין מעליו, כי הוא לא היה יכול מפני החולשה, לקיים מה שנאמר מעולפת ספירים.	39475
ובחובת הלבבות (שער הבטחון קט"ז), ובמה הוא דומה לאדם שהוא הולך במדבר, והכביד עליו הצמא,	39476
ומצא מים שאינם מתוקים בבור אחד, ושמח בהם שמחה גדולה ושתה מהם עד שרוה מהם, וכאשר הלך	39477
מעט ומצא מעין נובע מים מתוקים, אז דאג על שקדם ושתה המים הראשונים המים הרעים, וכעת אין לו	39478
מקום בגופו לשתות המים המתוקים, כן מי שניצל את הכוחות והעמלה להבלי עוה"ז, הוא עייף ומחוסר	39479
כוח לעמלה של תורה, והסבא מנובהורדוק זצ"ל אמר, כי מה שמשקיע האדם עמלו וכוחותיו בעבור	39480
משפחתו, היה יכול לייסד מאה ישיבות.	39481
מכאן לימוד לכל האנשים שרוח ה' מפעמתם, כי ידעו שאשמת ירידת התורה והמוסר בעולם תלויה	39482
בראשם, כי לו היו גדולים באמונתם ובתיקון נפשם, בודאי היה זה משפיע גם על הרחוקים, אוויר העולם	39483
היה מתבשם מכוח תורתם, ואם יש חסרון בעולם בתורה ביראה ובמידות טובות, הוא מפני החסרונות	39484
שיש במחנה היראים, שמשקיע את הכוחות והמרץ להנאת עצמו וצרכי משפחתו, גם יחיד יכול להשפיע	39485
אם לבו בוער כאש באהבת ה', ואם העולם לקוי בהכרת אחזות הבורא, ואם מתדרדרים הם במוסר נפשם	39486
ומשחיתים עצמם בתאוות המכוערות, הרי עלינו לחפש את האשמה אצלנו, החסרון הוא בנו. (מעייני	39487
החיים).	39488
	39489
מאמר תרח	39490
הם קנאוני בלא אל כעסוני בהבליהם ואני אקניאם בלא עם בגוי נבל אכעיסם (דברים ל"ב כ"א).	39491
בגוי נבל, אלו הכופרים כמ"ש אמר נבל בלבו אין אלהים (רש"י), אכעיסם מורה על הכעס המגיע לנו	39492
מעם נבל, אין עושים רעה בגופנו או ברכושונו כי אם הכעס לבד, שקשה לשמוע דבריהם העקשים	39493
והכוזבים כמדקרות חרב בנפש איש ישר, וראינו לבאר בע"ה מפני מה נקראו הכופרים בשם נבל, שהוא	39494
השם היותר מגונה מכל שמות של דופי הנזכרים בכתבי הקדש, למה יקראו בשם מגונה כזה אנשים שאין	39495
עושים רעה לבני אדם, ויתכן שעושים ג"כ טובות בגופם או בממונם, ומה פשעם שדעותיהם שונות מכל	39496
עם שיקראו בעבור זה בשם נבל?	39497
הרמב"ן ז"ל בפירושו על התורה כתב עם נבל ולא חכם, ששם נבל נופל על מי שאינו מכיר טובה שעושים	39498
לו להשיב תודה ע"ז, והטעם לזה נראה לנו, מפני שהמידה הזאת קרובה ללב יותר מכל המידות הטובות,	39499
מפני שזה דבר שגם החוש הגשמי מרגישו, ומפני זה ראינו שההרגש של הכרת טובה נמצא גם אצל אנשים	39500
פראים וגם בבעלי חיים, שאם יתן אדם מה לאכול לחיה הטורפת לא תעשה לו עוד רעה, והוא מפאת	39501
הכרת הטובה.	39502

ולכן האיש אשר איננו מכיר הטובות שעושים לו להשיב גמול טוב בעדן, אות הוא שאין לו הרגש אנושי וגרוע מהחיה הטורפת, והרי הוא כנבלה המתה שהיא מאוסה מפאת חסרון חיותה, ומפני זה נקרא בשם נבל האיש אשר אין לו הרגש החיים הראוי לבני אדם, והוא כפגר מת בלי רוח חיים.	39503 39504 39505
והנה כל אדם החי על פני האדמה ומוצא בה כל צרכיו לאלפים ורבבות לאין מספר, הוא מוצא בה הטוב והנעים לנפשו הרבה יותר מאשר היה שואל בעצמו, מן המאכלים והמשקאות הטובים והמתוקים, וכל התענוגים הגדולים לחמש חושיו הכל מוצא למכביר, השמש והירח והכוכבים משמשין לפניו ונותנים עונג ושמחה לנפשו, ציפור השמים ודגי הים נתונים למאכלו, האדם בעצמו מתוקן בתכלית התיקון באבריו ובחושיו הגשמיים והרוחניים, כל העולם הוא כגן עדן לכל אדם, והכל היא מתנת חנם מבלי איזו טובה שהקדים לזה.	39506 39507 39508 39509 39510 39511
והנה ע"פ השקפה זאת נוכל לאמר בצדק, שהאדם הוא חטיבה אחת של טובות הקב"ה עליו, וע"פ השקפה זאת תיקנו חכמינו ז"ל לאמר נשמת כל חי תברך את שמך, ורוח כל בשר תפאר ותרומם זכרך מלכנו תמיד, אילו פינו מלא שירה כים ולשונו רינה כהמון גליו, ושפתותינו שבה כמרחבי רקיע ועינינו מאירות כשמש וכירח, וידינו פרושות כנשרי שמים ורגלינו קלות כאילות, אין אנו מספיקים להודות לך על אחת מאלף אלפי אלפים ורבי רבבות הטובות שעשית עמנו ועם אבותינו, וזה נאמר על הטובות הכוללות את כל בני אדם, והטובות המיוחדות לנו.	39512 39513 39514 39515 39516 39517
והנה נצייר למשל, שאם נראה מעשה כזה שילך מי בדרך והוא עיף ויגע, רעב וצמא ונפשו בו תתעטף, ופתאום יראה לפניו היכל יפה ויבוא בו וימצא שולחן ערוך לפניו מכל המאכלים והמעדנים, ומיד בבואו יסובבוהו עבדים ומשרתים הרבה ויקחוהו ויושיבוהו על כסא, ויתנו לו לאכול ולשתות מכל מה שתשאל נפשו, ואח"כ יתנו לו מטה לשכב ולנוח ומים חמים וקררים לרחוץ, ובשמים טובים להריח ועוד מעדנים ותענוגים, וכולם עומדים לפניו בהכנעה ומשמעת, מוכנים בכל רגע למלאות רצונו מכל אשר ישאל מהם, ולא יבקשו ממנו מאומה, כי אם כל העת עומדים לפניו ואומרים עבדיך אנחנו.	39518 39519 39520 39521 39522 39523
והנה נראהו אח"כ עוזב את ההיכל היפה והטוב הזה ופונה לדרכו, ולא שם על לבו מאומה לשאול על אדון ההיכל, מי הוא איפוא הוא, לא יבקשהו ולא יטה ראשו ולא ישא את עיניו להביט, אולי עומד בעל הבית הטוב והמטיב הזה באיזו פינה, להודות לו על כל הטוב שעשה עמך, גם להעבדים והמשרתים לא ישא את פניו לברכם ולהודות להם, ולא יתראה עמהם קודם פרידתו מהם, כי אם יפנה לדרכו ושלום עליך נפשי! מה נאמר על האיש הזה? בודאי יחסר לנו המלים להביע רגשי הכעס והבוז לאיש הזה.	39524 39525 39526 39527 39528
הנה כן הוא משפט האיש אשר אומר בלבו אין אלהים, שמלבד הכעס הגדול שאינו פונה ואינו שם על לבו לבקש אדון ההיכל, אשר הכין בעדו כל הטובות והחמודות אשר ישנן בעולם, ואשר ציוה לכל ברואי העולם מצבא השמים ועד צבא הארץ לעמוד לפניו תמיד לשרתהו ולמלאות רצונו, הנה עוד יתברך בלבו לאמר אין אלהים ואין לו להודות בעד כל הטובות הגדולות אשר מוצא בעולם תמיד, וישר בעיניו ושלום לנפשו לקבל טובות גדולות ונאמנות לאין ספורות בלי צורך להודות למי עליהן.	39529 39530 39531 39532 39533
לא תציק רוחו בקרבנו, ולא ישא עיניו לבקש אולי ימצא האדון הטוב והמטיב להודות לו בעד חייו וחי בני ביתו, ובעד כל הטוב והחסד אשר עשה לו מיום הולדו עד יום מותו, ועוד יתברך בלבו שאין לו להודות למי וכי חופשי הוא מהודאה, והוא שש ושמה ולבו טוב עליו לאמר, שאתענג ואתעדן בכל התענוגים שבעולם אני ובני ביתי היקרים, בכל המאכלים והמשקאות הטובים, ובכל מעדני העולם בבריאות גופנו ונפשנו, וביחד עם זה אנכי פטור מלהודות בעדם, הנה לאיש כזה יאות שם נבל כי כשמו כן הוא, כי הוא כנבלה המתה בלי הרגש של חיים הראויים לאדם הנברא בצלם אלהים. (יסודי הדעת).	39534 39535 39536 39537 39538 39539
מאמר תרט	39540 39541
ויאמר אליהם שימו לבבכם לכל הדברים אשר אנכי מעיד בכם היום אשר תצו0ם את בניכם לשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת (דברים ל"ב מ"ו).	39542 39543
את זו דרש ר' מנחם בר יוסי, כי נר מצוה ותורה אור, תלה הכתוב את המצוה בנר ואת התורה באור, לומר לך מה נר אינה מגינה אלא לפי שעה אף מצוה אינה מגינה אלא לפי שעה, ואת התורה באור לומר לך, מה אור מגין לעולם אף תורה מגינה לעולם.	39544 39545 39546
משל לאדם שהיה מהלך באישון לילה ואפילה, ומתירא מן הקוצים והברקנים ומן הפחתים ומחיה רעה ומן הליסטים ואינו יודע באיזה דרך מהלך, נזדמנה לו אבוקה של אור ניצול מן הקוצים ומן הפחתים ומן הברקנים, ועדיין מתירא מחיה רעה ומן הליסטים ואינו יודע באיזה דרך מהלך, כיון שעלה עמוד השחר ניצול מחיה רעה ומן הליסטים, ועדיין אינו יודע באיזה דרך מהלך, הגיע לפרשת דרכים ניצול מכולם, מאי פרשת דרכים? אמר רב חסדא זה ת"ח דסלקא ליה שמעתא אליבא דהלכתא (סוטה כ"א).	39547 39548 39549 39550 39551

תוס' זה ת"ח דסלקי ליה שמעתתא אליבא דהלכתא, תימה והיאך ניצול מכולן, והלא לא ניצול מיצה"ר	39552
בעידנא דלא עסיק בתורה, וי"ל סתם תלמיד חכם תורתו אומנותו ועוסק ומהרהר בה כל שעה ואינו הולך	39553
ד' אמות בלא תורה, הניחו התוס' יסוד גדול במהותו של ת"ח, אצל סתם תלמיד חכם לא תיתכן עידנא	39554
דלא עסיק בה!	39555
תורתו אומנותו מושג זה של אומנות אנו מוצאים בהתקרב פרעה בים סוף, ויצעקו בני ישראל אל ה' תפסו	39556
אומנות אבותם (בשלח שני, רש"י שם), במצב נורא זה התעוררו באופן טבעי להתפלל, כי ענין התפילה	39557
נבלע בדמם מירושת אבותם, הנהגה המוטבעת בטבע האדם ממש בדמו היא נקראת אומנות, וזוהי תורתו	39558
של תלמיד חכם, הוא אינו יכול להינתק מעסק התורה! ועוסק ומהרהר בה כל שעה, גם שלא בשעת לימודו	39559
הוא ממשיך להרהר בתורה, כי מחשבתו נתפסת בקושיות ותירוצים תמיד, סוגית הגמ' שהוא עוסק בה	39560
סופגת אותו כליל.	39561
ואינו הולך ד"א בלא תורה, ראיה לזה מהא (דיומא פ"ו.), היכי דמי חילול השם? ר' יוחנן אמר כגון אנא	39562
דמסגינא ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין, רש"י ואין הכל יודעין שנחלשתי בגירסתי, ולמידין הימני	39563
להבטל מתלמוד תורה, הרי אם יראו ר"י שהוא הולך ד' אמות בלא תורה, ילמדו ממנו שאפשר ללכת ד"א	39564
בלא תורה והרי זה ביטול תורה! ממילא מוכרח ר' יוחנן גם במצב של חולשה להיזהר שלא ילך ד"א בלא	39565
תורה.	39566
הגע בעצמך אישי תלמיד חכם, מהו סתם ת"ח! והנה זוהי עצם מציאותה של התורה, שהיא מכניסה את	39567
האדם למדרגה מיוחדת של חיות, תורה אינה ענין של לימוד והבנה גרידא, ולא קבלת שפע של קדושה	39568
ובנין עולם פנימי באדם גרידא, אלא העלאת האדם לדרגת חיים למעלה מהחיים הטבעיים ממש, ושמתם	39569
את חוקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם פשוטו כמשמעו, כי לא דבר רק הוא מכם כי הוא	39570
חייכם פשוטו כמשמעו, וחיים אינם סובלים הפסקה.	39571
אדם שהפסיק לנשום במשך חמש דקות אי אפשר להחיותו עוד, כך חיי תורה כיון שזוהי דרגת חיים	39572
מיוחדת, חיים אינם סובלים הפסקה, מתקשים להבין למה לא חייבים לברך ברכת התורה אחרי כל היסח	39573
דעת, כפי הדין בכל שאר ברכות המצוות והנהנין, ואמר אדמו"ר על זה כי תורה היא מציאות שאינה	39574
סובלת הפסקה, עד שבאמת היה אפשר לברך פעם אחת בחיים ברכת התורה, אילו היינו צריכים לברך על	39575
החיים בודאי היינו יכולים לברך רק פעם אחת, אחרי שהחיים הם מציאות תמידית, כן הוא בענין התורה.	39576
מהי דרגת חיים אלה? ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום (ואתחנן), התוה"ק מביאה לקרבת	39577
הבורא, והיא דרגת חיים מיוחדת שהעוסק בתורה זוכה אליה, התורה היא תורת אמת וגם תורת חיים, הוא	39578
ית' נתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו, כי מקור התורה הוא וה' אלהים אמת, הוא אלהים חיים	39579
ומלך עולם (ירמיה י'), כל נקודת אמת לאמיתה שאנו עומדים עליה בעמלנו בתורה, מוסיפה לנו חיות.	39580
סתם תלמיד חכם הוא חי בתורה, וחיים אלה אינם יודעים הפסקה, לכן הוא עוסק ומהרהר בה כל שעה	39581
ואינו הולך ד' אמות בלא תורה, הרי אם בענין אדם הוזהרנו שאסור להישאר סתם אדם, הרי בתורה	39582
משאת נפשנו היא להיות סתם תלמיד חכם של התוס', שלא קיים אצלנו עידנא דלא עסיק בה.	39583
מספרים על ר' ישראל זי"ע, שהיה בימי הדין מאריך מאד על וכתבנו בספר החיים למענך אלהים חיים,	39584
הוא אשר ביארנו בזה, תלמיד חכם המבקש על חיים כי רוצה הוא לחיות, משאת נפשו היא להגיע לאותם	39585
חיים הגנוזים בתוה"ק, חיי עולם הנצמדים לתורת אמת, והם הם החיים הבאים ממקור החיים וה' אלהים	39586
אמת הוא אלהים חיים, ומיד עם בקשתנו להכתב בספר החיים, אנו מתעוררים כי מתנת החיים תהיה כדי	39587
שנזכה ליאור באור החיים האמיתיים.	39588
ואמר ר' ישראל כי העצה היחידה לזכות בדין היא להיות אדם שהרבים צריכים לו, גם זה כלול בהרגשת	39589
החיים האמיתיים, מי שטעם אי פעם טעם החיים האלה, והוא מביט על אחיו מישראל כמה מעטים זכו לחיי	39590
תורה, איך לא ירחם עליהם וירצה לקרבם לחיים אלה! הלא אם רואים ברחוב אדם המוטל בארץ מתבוסס	39591
בדמו מיד רצים להצילו, ואם רואים אלפים גוועים מרעב לתורה, איך לא ינסו להציל כמה שיכולים!	39592
וממילא מוכרח איש חי להיות מקבצאל, שריבה וקבץ פועלים לתורה (ברכות י"ח:).	39593
אי אפשר לחשוב אני אשב בפניה שלי בביה"מ ואלמד, כי אחת שאלתי שבתי בבית ה', ולא להעלות על	39594
הדעת כלל, כי אחרי שזכיתי לחיי תורה במידה גדושה אני חייב להחיות אחרים! ואיך אפשר לחשוב אני	39595
אלמד כמה שנים ואח"כ אצא לעשות חיים, כי אז עדיין מחליף חיי עולם עם חיי שעה, או שבכלל לא זכה	39596
לטעום חיי אמת! סתם ת"ח זה הבנוי כולו על הטעימה של דרגת החיים שהם אמת ונצח גם יחד, משאת	39597
נפשו היא לחיות למענך אלהים חיים, וממילא עיניו נשואות אל אחיו מבית ישראל, להחיות רוח שפלים	39598
ולהחיות לב נדכאים, כך ניגש תלמיד חכם ליום הדין. (עלי שור ח"ב תכ"ב).	39599
	39600
מאמר תרי	39601

כי לא דבר רק הוא מכס כי הוא חייכם ובדבר הזה תאריכו ימים על האדמה אשר אתם עוברים את הירדן שמה לרשתה (דברים ל"ב מ"ז).	39602
לא לחינם אתם יגיעים בה, כי הרבה שכר תלוי בה כי היא חייכם (רש"י), בא לידי קונטרס סדר דרך הלימוד ע"פ דעת רבינו הקדוש ר' נחמן מברסלב זיע"א, ומובא שם שהעולם מתרשלים בלימוד תורה"ק מפאת מידת השכחה שטבועה באדם, ומאחר ששוכחים מה שלומדים נדמה להם כי לריק יגיעתם וטרחתם, וע"כ מתרשלים לגמרי עיי"ש, ומביא דלעתיד מזכירין לאדם את כל מה שלמד ואף מה ששכח, והוכיח מדברי המדרש קהלת רבה (פ"ב סי' א'), ר' חזקיה משום ר' סימון ב"ר זבדי אמר, כל התורה שאתה לומד בעוה"ז הבל הוא לפני תורה בעוה"ב, לפי שבעוה"ז אדם לומד תורה ושוכח, אבל לעתיד לבוא מה כתיב (ירמיה ל"א) נתתי תורתך בקרבם עיי"ש.	39603
ונראה לי לומר, שאל לאדם להתיאש ולהתירשל שלומד תורה ושוכח, ואינו צריך לחשוב כי יגיעתו לריק, היות ואם תכלית לימוד התורה היה רק לדעת את התורה, דהיינו דלומד מס' בבא קמא שידע את כל דיני נזיקין ותו לא, אזי אם שוכח את אשר למד ודאי שיתיאש ויתרשל, היות וטבע האדם הוא שאם לא רואה תועלת מיגיעתו אינו מרגיש סיפוק בנפשו, אך על כל בן תורה לדעת, כי תכלית לימוד התורה אינו רק מה שידוע את דיני התורה שלמד, אלא כמ"ש ר' מאיר.	39604
כל הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה, ולא עוד אלא שכל העולם כולו כדאי לו נקרא רע אהוב, אוהב הבריות, משמח את המקום משמח את הבריות ומלכשתו ענוה ויראה, ומכשרתו להיות צדיק וחסיד ישר ונאמן, ומרחקתו מן החטא ומקרבתו לידי זכות, ונהנין ממנו עצה ותושיה, ונותנת לו מלכות וממשלה, ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים (פרק"א פ"ו). כל המעלות הללו אינם תלויים כלל אם האדם זוכר את אשר למד, יגיעת התורה היא אשר מקדשת ומטהרת את האדם שיזכה לכל המעלות האלו.	39605
וכבר בעוה"ז כאשר האדם מתיגע בלימוד תורה"ק, יש לו תועלת מרובה מהלימוד עצמו מאשר התועלת שזוכר את אשר למד, ובזה אפשר להבין מדוע התורה בעוה"ז היא הבל כנגד המעלות העליונות שהאדם מגיע אליהן משקידת ויגיעת התורה, ובסופו של דבר יקנה האדם בנפשו גם את המעלות התלויות בזכרון, כפי שאיתא באבות, מגלין לו רזי תורה ונעשה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק, כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, לכן מי שמתרשל בלימוד התורה מפני ששוכח הרי הוא טועה טעות חמורה, היות וזוהי רק עצת יצה"ר שמפתה את האדם בשטויות.	39606
ועוד הרי אין להשוות את כל תענוגי העוה"ז לתענוג לימוד תורתנו הקדושה, וכמ"ש דוד המלך הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים, וזה אינו תלוי אם האדם זוכר את אשר למד, אלא בעצם לימוד התורה מרגיש את מתיקות התורה, ואם לומדים תורה ולא מוצאים שום טעם אלא כמו עול עליו, מסופקני אם יקבל שכר על תלמודו בעוה"ב, כי בעד תורה שלא לשמה מקבלים שכר בעוה"ז, הרמב"ם אומר מי שעובד את ה' מחמת יראה או לקבל שכר זה עבודת נשים וקטנים, כי מי שלומד תורה ומקיים מצוות ואינו מרגיש את העונג והמתיקות במצוות ה', זה סימן שאינו לומד ומקיים תורת ה' באמת.	39607
לכן בשביל התענוג והסיפוק שמרגיש האדם בעת לימוד תורתנו הקדושה, חייב האדם לשקוד על התורה ואפי' אם שוכח את אשר למד, ולכן אנו אומרים בתפילה עם מדושני עונג, כי העונג הגדול ביותר הוא אם עושים את רצון השי"ת, ומרוב התענוג שיש לאדם מהתורה הקדושה, לא רק שלא יחשוב על שכר אלא ירגיש בנפשו ויאמר, איך משלמים להשי"ת שנתן לנו תורה כזו שתמתיק לנו את חיינו בעוה"ז, כי התורה היא סם חיים, כמ"ש מרן ר' איצלע מוולוז'ין זצ"ל על המשנה, הוי רץ למצוה קלה כחמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות.	39608
ומקשה שהיה צריך לכתוב שאין אתה יודע שכרן של מצוות, ומהי המלה מתן, ומבאר שאין האדם יודע כמה עליו לשלם לקב"ה על שנתן לנו את התורה ומצוותיה, ולכן אומר מתן שכרן מה שאתה צריך לתת עבור המצוות, שקיבלנו מאת הקב"ה להתענג בהם כי זהו התענוג האמיתי, ובסופו של דבר ברור, כי מי שאינו מתרשל בלימוד התורה ולומד בשקידה, מובטח לו שאח"כ יזכור גם את תלמודו, כדכתיב יגעת ולא מצאת אל תאמין, ובזכות לימוד תורתנו הקדושה ביגיעה ושקידה, נזכה עם כל בית ישראל לכתובה וחתומה טובה ולביאת משיח צדקנו בב"א. (דרכי מוסר).	39609
מאמר תריא	39610
וידבר ה' אל משה בעצם היום הזה לאמר (דברים ל"ב מ"ח).	39611
בג' מקומות נאמר בעצם היום הזה, נאמר בנח בעצם היום הזה בא נח, לפי שהיו בני דורו אומרים אם אנו מרגישים בו אין אנו מניחים אותו ליכנס בתיבה, ולא עוד אלא אנו נוטלין כשילין וקרדומות ומבקעין את התיבה, אמר הקב"ה הריני מכניסו בחצי היום וכל מי שיש בידו למחות יבוא וימחה, במצרים נאמר בעצם היום הזה, לפי שהיו המצרים אומרים אם אנו מרגישים בהם אין אנו מניחים אותם לצאת, ולא עוד אלא	39612

אנו נוטלין סייפות וכלי זיין והורגים בהם, אמר הקב"ה הריני מוציאן בחצי היום, וכל מי שיש בידו למחות יבוא וימחה.	39652 39653
אף כאן במיתתו של משה נאמר בעצם היום הזה, לפי שהיו ישראל אומרים בכך וכך, אם אנו מרגישים בו אין אנו מניחים אותו, אדם שהוציאנו ממצרים וקרע לנו את הים, והוריד לנו את המן, והגיו לנו את השלש, והעלה לנו את הבאר, ונתן לנו את התורה, אין אנו מניחין אותו, אמר הקב"ה הריני מכניסו בחצי היום (ילקוט האזינו ל"ב תתקמ"ח).	39654 39655 39656 39657
בשני המקומות הראשונים, אצל בני דורו של נח ואצל המצרים, יכולים אנו להבין על מה ולמה היו מפריעים, בני דורו של נח לא רצו שנח ייכנס לתיבה וינצל, ואילו הם יאבדו במבול, המצרים לא רצו שבני ישראל יצאו ממצרים, כיון שלא רצו לאבד ששים ריבוא ידים עובדות, אשר הביאו תועלת רבה למדינתם בחינם, ומלבד זאת גם לבני דורו של נח וגם למצרים היו אמצעים לעכב ולמנוע, אלו בכשילין וקרדומות ואלו בסייפות וכלי זיין, אבל בני ישראל במדבר, במה היה בידם לעכב את מות משה רבם, איזה אמצעי היה להם למנוע יציאת נשמתו של משה?	39658 39659 39660 39661 39662 39663
מוכרחים לפרש כי האמצעי הבדוק שבידם היתה התפילה, ע"י ריבוי תחנונים וצעקה קיוו שאמנם יוכלו לבטל את הגזירה, בני ישראל האמינו בעצמם, והיו בטוחים כי כוח תפילתם חזק הוא כדי להשפיע ולפעול בשמי מרום שתבטל הגזירה, בטוחים היו כי ערך התפילה שלהם הוא כה טהור ומרומם, עד שיעשה רושם בשמים לטובת משה רבם, ואע"פ שמשה עצמו התפלל תקט"ו תפילות כמנין ואתחנן, וכל תפילה ותפילה היתה חותרת ומנתחת הרקיעים (מד"ר פ' ברכה י"א ה'), כל תפילה היתה שונה מחברתה באיכותה ובדרגתה (אדרת אליהו פ' ואתחנן).	39664 39665 39666 39667 39668 39669
מכל מקום לא הועילה תפילתו לבטל את הגזירה, אבל אחרי כל זה האמינו בני ישראל כי תפילת תלמידיו תשפיע לביטול הגזירה, עד כדי כך בטוחים היו בהערכת תפילתם, בא הקב"ה וגילה את סוד טעותם כי הפריזו בכוח הערכתם, גילה להם את השעה של תפילת משה בעצם היום הזה, יבואו ויתפללו וידעו שאין תפילתם עומדת בדרגה כזו גבוהה וחזקה כפי שהם מעריכים.	39670 39671 39672 39673
וכדי להוציא אותם מטעותם, כיוון הקב"ה דוקא לעצם היום זה, לחצי היום, כלומר אלמלא טעותם של בני ישראל יתכן שמשה היה מת בשעה מאוחרת או מוקדמת ביום, ורק מפני שלא יאמרו ולא יטעו, דקדק הקב"ה לכוון את מיתתו של משה לאמצע היום, רק כדי להוציא מלב בני ישראל את הטעות, ומבהיל הוא, שכן הקב"ה הלא מדייק ומדקדק את שנותיו של האדם לרגע לא פחות ולא יותר, לא לגרוע ולא להוסיף.	39674 39675 39676 39677
ואילו כאן היה כדאי להקב"ה אף לקרב או לרחק את שעת מיתתו של משה כדי שלא יטעו בני ישראל, עד כדי כך מקפיד הקב"ה שלא יטעה האדם בנפשו להעריך את כוח צדקתו ותפילתו ומעשיו, אם כן כמה צריך האדם לעמול ולהתייגע על מנת להוציא את עצמו מטעות בהערכה על מעלותיו ופעולותיו, שלא יהא מתייהר כ"כ בתורתו וצדקתו, שלא יאמין ולא יבטח בזכויותיו וסגולותיו, והקב"ה אומר לא מחשבותי מחשבותיכם, לא הערכתי כהערכתכם. (אור חדש).	39678 39679 39680 39681 39682 39683
מאמר תריב	39684
עלה אל הר העברים הזה הר נבו אשר בארץ מואב אשר על פני ירחו וראה את ארץ כנען אשר אני נתן לבני ישראל לאחוזתה (דברים ל"ב מ"ט).	39685 39686
איתא (סנהדרין ק"א), ת"ר כשחלה ר' אליעזר נכנסו ארבעה זקנים לבקר, ר' טרפון ור' יהושע ור"א בן עזריה ור' עקיבא, נענה ר' טרפון ואמר טוב אתה לישראל מטיפה של גשמים, שטיפה של גשמים בעוה"ז ורבי בעוה"ז ובעוה"ב, נענה ר' יהושע ואמר טוב אתה לישראל יותר מגלגל חמה, שגלגל חמה בעוה"ז ורבי בעוה"ז ובעוה"ב, נענה ר"ע ואמר טוב אתה לישראל יותר מאב ואם, שאב ואם בעוה"ז ורבי בעוה"ז ובעוה"ב.	39687 39688 39689 39690 39691
כשם שמובן לכל כי בלעדי גשמים וגלגל חמה או אב ואם אין קיום לעולם, כך עלינו להבין ולדעת כי הרב נצרך לישראל יותר מאלו, כי הרב הוא יסוד החיים בעוה"ז ובעוה"ב, ועל זה אמרו (מכות ד') תלמיד שגלה מגלים רבו עמו, שנא' וחי, עביד מידי דתיהוי ליה חיותא, וביאר הרמב"ם (פ"ז הל' רוצח), וחי בעלי החכמה ומבקשיה בלא תלמוד תורה כמיתה חשובים, וצריך להבין למה אמרו כן תלמידיו של ר' אליעזר בשעת חוליו דוקא, ונראה דהיתה זו תפילה להקב"ה שירפאהו ויחיהו, כי ישראל צריכים לו יותר מאשר לגלגל החמה ולגשמים.	39692 39693 39694 39695 39696 39697
ועל דרך זה מצינו בגמ' (כתובות ק"ד), סליקא אמתא דרבי לאגרא ואמרה, עליונים מבקשים את רבי, ותחתונים מבקשים את רבי, יה"ר שיכופו תחתונים את עליונים יעו"ש, תחתונים המה תלמידיו, וכל ישראל מבקשים את רבי כי הם צריכים לו, ועי"ז יש תקוה שיכופו את העליונים להצילו ממות.	39698 39699 39700

עלה אל הר העברים, ופירש"י בג' מקומות נאמר בעצם היום הזה, נאמר בנה לפי שהיו בני דורו אומרים	39701
אין אנו מניחים אותו להיכנס בתיבה, אמר הקב"ה הרי אני מכניסו בחצי היום, וכל מי שיש בידו למחות	39702
יבוא וימחה, במצרים נאמר בעצם היום הזה, לפי שהיו המצרים אומרים אין אנו מניחין אותן לצאת, אף	39703
כאן במיתתו של משה נאמר בעצם היום הזה, לפי שהיו ישראל אומרים אם אנו מרגישינן בו אין אנו מניחין	39704
אותו, אדם שהוציאנו ממצרים וקרע לנו את הים, והוריד לנו את המן, והעלה לנו את הבאר ונתן לנו את	39705
התורה, אין אנו מניחין אותו, אמר הקב"ה הריני מכניסו בחצי היום, וכל מי שיש בידו למחות יבוא וימחה.	39706
ולכאורה תמוהין הדברים, בשלמא בנה ובמצרים ניחא מה שאמרו בני הדור אין אנו מניחין אותן, שבדרך	39707
הטבע יכולין בני אדם למנוע מנח את כניסתו לתיבה, וכן היה בכוח המצרים למנוע את ישראל מלצאת	39708
מצרים, והראה הקב"ה את כוחו הגדול שלמעלה מדרך הטבע, ואמר אדרבא מי שיש בידו למחות יבוא	39709
וימחה, אבל במשה שאמרו ישראל אין אנו מניחין אותו, וכי מה בידם לעשות, היש בכוח אנוש למנוע אדם	39710
מלילך לבית עולמו?	39711
מתבאר מדברי רז"ל, שע"י זה שאומרים כל ישראל אדם שהוציאנו ממצרים וקרע לנו את הים, ומכירין	39712
כולם עד כמה הם צריכים לו, כי הוא המביאם לחיי העוה"ז וחיי העוה"ב, עי"ז גופא הם מונעים את מיתתו	39713
ממש בדרך הטבע, כשם שבכוח אדם למנוע כניסה לתיבה, ויציאת ישראל ממצרים, אלא ששינה הקב"ה	39714
סדרי הטבע וסילק את משה מישראל בדרך נס, ואמר אני מכניסו בחצי היום ומי שיש בידו למחות יבוא	39715
וימחה.	39716
והוא מה שהביעו בפיהם תלמידי ר"א הגדול את תהלתו בשעת חוליו, וכוונתם להציל את רבם ממוות,	39717
כענין תחתונים מבקשים את רבי יכופו תחתונים את העליונים, וכמ"ש ישראל על משה אין אנו מניחין	39718
אותו, ויש להסביר כוח זה, ע"פ מה שאמרו חז"ל (שמות רבה פ' ד'), הפותח פתח לחבירו נפשו חייב לו,	39719
וכן אתה מוצא באליהו בשעה שהלך אצל האלמנה ומת בנה, התחיל מתחנן ואומר, הגם על האלמנה אשר	39720
אני מתגורר עמה הרעות להמית את בנה, וכתוב וישמע ה' בקול אליהו ותשוב נפש הילד, שמסר נפשו על	39721
אכסניא שלו יעו"ש.	39722
כלומר ע"י הכרת הטוב שהיתה לאליהו לאלמנה הצרפית, הרגיש כי נפשו הוא חייב לה, ובכוח זה החיה	39723
את בנה, ומזה אנו למדין כי מידת הכרת הטוב, בנפש האדם נותנת לו כוחות על טבעיים עד כדי החיות	39724
מתים, מעתה מובן יותר מה שאמרו ישראל על משה אין אנו מניחין אותו, כי בכוח הכרת הטוב שהיתה	39725
בהם, וכמ"ש אדם שהוציאנו ממצרים וקרע לנו את הים, בכוח זה היו יכולים למנוע את מיתתו, ובכוח זה	39726
באו תלמידי ר"א להאריך את חיי רבם.	39727
אנו מוצאים שהמשילו את רבם לשלושה דברים, לטיפה של גשמים, לגלגל חמה, ולאב ואם, ושלוש אלה	39728
מסמלים ומביאים לידי ביטוי את השפעת הרב ופעולתו על תלמידיו, ר' טרפון המשילו לטיפה של גשמים,	39729
כשם שהגרעין הטמון באדמה מקבל את כוח צמיחתו ע"י הגשם, כך האדם הנשמה שבו טמונה בגופו שהוא	39730
כעפר מן האדמה, ועם כל מעלתה של הנשמה היא עצמה בבחינת עומדת היא, וזקוקה היא להשפעת הרב	39731
כדי לקבל כוח צמיחה, להתעלות לעמלות עליונות.	39732
ור' יהושע המשיל את הרב לגלגל חמה, כי החמה לא זו בלבד שאף היא מצמיחה כל זרע האדמה, אלא	39733
שעל ידה ניצול אדם מכל פגע רע, מן הקוצים והברקנים מחיה רעה ומן הליסטים (סוטה כ"א), וכך דומה	39734
הרב לגלגל חמה ע"י שמצמיח ומגדל את תלמידיו, ולא עוד אלא שמאיר לתלמידיו את דרכם בחיים	39735
ומצילים מכל אבני נגף, מבהיר להם את ספיקותיהם ומנהיר עיניהם בהלכה.	39736
ורבי אלעזר בן עזריה המשיל את הרב לאב ואם, כי מקום גידולו של אדם אצל אביו ואמו, וללא טיפול	39737
של אב ואם הריהו אומלל וחסר אונים, ואף הרב כן וכמ"ש אצל משה רבינו, כאשר ישא האומן את היונק,	39738
ואמרו (סנהדרין ח') אזהרה לדיין שיסבול את הציבור, עד היכן, אמר ר"ח ואיתימא ר' שבתאי כאשר	39739
ישא האומן את היונק.	39740
עוד אמרו חז"ל (ברכות ז'), גדולה שימושה יותר מלימודה, כי השפעת הרב נכונה על התלמיד בהיותו	39741
משמש את רבו, וכתבו התוס' (כתובות י"ז) בשם הר"י מקורביל, אהא דאמרי' התם מבטלין תלמוד תורה	39742
להוצאת המת, והק' התוס' מהא דתניא במס' דרך ארץ זוטא, אמר ר"ע תחילת תשמישי לפני חכמים, פעם	39743
אחת הייתי מהלך בדרך ומצאתי מת מצוה ונטפלתי בו ד' מילין, וכשבאתי והרציתי דברי לפני ר"א ור'	39744
יהושע, אמרו לי על כל פסיעה ופסיעה כאילו שפכת דם נקי, ותי' ר' יהודה מקורביל דהתם לאו משום	39745
ביטול תורה, אלא משום דביטל עצמו משימוש ת"ח, גדול שימושה יותר מלימודה.	39746
ראינו מדבריהם עד כמה גדול ענין שימוש ת"ח עד שביטולו קרוי שפיכת דם נקי, כי ע"י ביטול שימוש	39747
ת"ח מונע מעצמו צמיחתו בתורה וביראה, שהרי אפי' ראיית הרב בלבד מחכימה את התלמיד, כמ"ש	39748
רבינו הקדוש האי דמחזדנא מחבראי דחזינא לר' מאיר מאחוריו (עירובין י"ג:), ודוגמא ומופת לדביקות	39749
התלמיד ברבו הוא יהושע בן נון, נער לא ימיש מתוך האוהל, וכשעלה מרע"ה למרום ליוהו יהושע עד	39750

ההר, והמתין שם מ' יום מחוץ למחנה, ולא דאג מה יאכל, שהרי לא היה יודע שירד לו המן בזכות עצמו בשבתו שם, וכ"כ למה, כדי לקדם פני רבו מיד ברדתו מן ההר ולשמשו, ולא יחמיץ אותה שעה קלה שמן ההר עד מחנה ישראל.	39751 39752 39753
וענין זה של שימוש ת"ח, לא זו בלבד שמגדלת את האדם לרום המעלה, אלא שבלא שימוש ת"ח, אפי' קרא ושנה ואפי' הוא גדול בתורה כעם הארץ יחשב, כמ"ש בגמ' (ברכות מ'), אחרים אומרים אפי' קרא ושנה ולא שימש ת"ח הרי זה ע"ה, רמי בר חמא לא אזמין עליה דרב מנשיה בר תחליפא, דתני ספרא וספרי והילכתא יעו"ש, הרב והתלמיד הרי אלו שנים שהם אחד, אין חיי התלמיד חיים בלי הרב.	39754 39755 39756 39757
וכן הוא לאידך גיסא אין חיי הרב חיים בלי התלמיד, כשם שהתלמיד שגלה מגלים רבו עמו, כך גם רב שגלה מגלין תלמידו עמו, שהרי זקוק לתלמידיו, ובלעדיהם אין חייו נחשבים כחיים, וכן מצינו בר' יוחנן כשנסתלק תלמידו ריש לקיש, ולא מצאו לר' יוחנן תלמיד כמו ר"ל שף דעתיה, ובקשו רחמים עליו ומת, (ב"מ פ"ד).	39758 39759 39760 39761
ולכאורה למה לא ביקשו עליו רחמים ויבריא, וע"כ שלא היה בכך תועלת, כי לא היה ר' יוחנן סובל את העדר תלמידו ריש לקיש, ושוב היה שף דעתיה, ולעומת זאת אנו מוצאים בגמ' (ברכות ה'), שאמר ר' יוחנן דין גרמא דעשיראה ביר, ופירש"י זה עצם של בנו העשירי שנותר לו מכל בניו, ואף הוא מת אחריהם, ובתוס' שם שהיה לוקח עמו עצם זו, כדי לנחם את האבלים.	39762 39763 39764 39765
והדברים מבהילים עד מאד, לראות כוח סבלו של ר' יוחנן, שאבד את כל בניו והיה מסוגל לשאת עמו עצם של בנו הקטן, ולהראותו לפני אבלים ולנחמם בזה, ועם כל כוח סבלו זה, כיון שאיבד את תלמידו לא היה מסוגל לעמוד בשברו זה עד ששף דעתו, וכמו שכתב הרמב"ם שחיי בעלי החכמה ומבקשיה בלי תלמוד תורה, כמיתה הם חשובים, ויתכן שלכך התפלל משה עבור יהושע יה יושיעך מעצת מרגלים, בשעה חמורה זאת מצא משה לנכון להתפלל עבור יחיד, והוא ג"כ מהאי טעמא, כי יהושע היה התלמיד המסור מכל ישראל, וחיי הרב בלא תלמידו אינם חיים, כה חשוב הוא התלמיד לרב, וק"ו עד כמה חשוב הרב עבור התלמיד.	39766 39767 39768 39769 39770 39771 39772
(שיחות מוסר ח"א מא' י"ט).	39773
מאמר תריג	39774
ומת בהר אשר אתה עולה שמה והאסף אל עמיך כאשר מת אהרן אחיך בה' ר' ההר ויאסף אל עמי (דברים ל"ב נ').	39775 39776
ת"ר משיח בן דוד שעתיד להגלות במהרה בימינו, אומר לו הקב"ה, שאל בני מה אתה מבקש ואני נותן לך, כיון שרואה למשיח בן יוסף שנהרג, אומר לפניו רבש"ע איני מבקש ממך אלא חיים (סוכה נ"ה), משמע מכאן כי אלמלא נהרג משיח בן יוסף, כי אז היה לו למשיח בן דוד לבקש מאת הקב"ה הרבה שאלות בהשגות עליונות וסודות שמימיים, אבל כיון שראה משיח בן יוסף נהרג, נעלמו ונסתמו ממנו כל הבקשות ורק בקשה אחת ניצבת לנגדו, והיא שקולה כנגד כולן, והיא הבקשה על החיים.	39777 39778 39779 39780 39781
תמונה זו שנהרג משיח בן יוסף מזעזעת אותו כ"כ עד כדי שכל הבקשות אינן שוות לגביו לעומת בקשת החיים, ע"י היעדרו של משיח בן יוסף ראה את יוקר החיים, ואכן אין לך אושר עושר ומתנה טובה יותר כאושר החיים, אשר בהם כלולים כל הברכות וכל ההצלחות והבקשות, כל רגע בחיים יש עמו השגות נצחיות, וכאשר מרגיש האדם ומעריך את החיים, הרי יש לו הכל ואינו צריך לכלום, כאשר ניצבת לפני החי תמונה של ההרוג והיעדר החיים, כי אז הוא בבחינת נולד מחדש, כאשר האדם רואה את חברו חולה הוא נעשה בריא, כלומר רק אז יודע הוא להעריך את בריאותו, אז מרגיש הוא את עולמו ושמה ומסתפק במה שיש לו.	39782 39783 39784 39785 39786 39787 39788
באותה שעה אמר משה לפני הקב"ה, רבש"ע אם אין אתה מכניס אותי לארץ ישראל הנח אותי בעוה"ז ואחיה ולא אמות, א"ל הקב"ה אם לא אמיתך בעוה"ז היאך אחיך לעוה"ב, אמר משה לפני הקב"ה, רבש"ע אם אין אתה מכניס אותי לארץ ישראל, הנח אותי כחיות השדה שהן אוכלין עשבין ושותין מים וחיין ורואין את העולם, א"ל רב לך, אמר לפניו רבש"ע הניח אותי בעוה"ז כעוף זה שהוא פורח בכל ד' רוחות העולם, ומלקט מזונו בכל יום ולעת הערב חוזר לקינו, כך תהא נפשי כאחת מהן (מד"ר ברכה י"א).	39789 39790 39791 39792 39793
והרי מבהיל לשומע ולמתבונן, עד כמה עולה חשיבות יוקר החיים בעוה"ז, עד שמשה איש האלהים שכל אור הנצח צפון לו, שמוכן ומזומן לו מקומו סביב לאורו של השי"ת, שכל פמליה של מעלה שמחה לקבלו ולהיות להם לשעשוע, והקב"ה בעצמו מבטיח לצאת לקראת נשמתו להעלותה לשמי שמים, ומושיבה תחת כסא כבודו אצל כרוכים ושרפים וגדודים, ומ"מ מתחננת הנשמה להניחה בתוך גופו של משה (שם).	39794 39795 39796 39797
לאחר כל האושר הצפון לו, מתחנן משה להקב"ה להניח לו לחיות בעוה"ז אף כבהמה וכחיות השדה אוכלי עשב, וכעוף הפורח בכל ארבע רוחות העולם, כיצד לפרש את הדבר, איזו בקשה היא זו? ואי אפשר לפרש הדבר כפשוטו, שכן איזה חיים הם בלא בחירה, בלי חיובים ומשימות? ונראה שכוונתו היתה	39798 39799 39800

שישאירו בעוה"ז להיות בלתי מסודר, בלי יציבות ובלי בסיס לחיות, שלא יהיה לו מן המוכן, כמו חיות	39801
השדה או עוף השמים הנוודות ממקום למקום.	39802
כן מוכן היה משה לחיות בעוה"ז, להיות בודד וגלמוד במדבר, ובלבד שיחיה ויראה עוה"ז, והנה לנו דוגמה	39803
מוחשית על יוקר החיים שגדולי עולם העריכוהו כ"כ, הנה לנו ציור על מושג זה כפי שהוא נראה לנו	39804
ממשה רבינו ע"ה, האנשים הנמצאים בתוך החיים אינם מרגישים כי הם שרויים בתוך אושר גדול כזה, כי	39805
עזה כמות אהבה, קשה כשאל קנאה, רשפיה רשפי אש שלהבת יה (שהש"י ח'), איזו אהבה יש לעומדים	39806
על סף המוות? ואיזו קנאה יש אצל יורדי שאול? האהבה לחיים מאד עזה, כאשר מרגיש האדם כי	39807
מפרידים אותו מהם, והוא עומד לאבד את היקר לו מכל, אזי מתגברת אצלו האהבה לחיים.	39808
כאשר עוברין ליד בית חולים או ליד מושב זקנים, מרגישים כיצד החולים או הזקנים מקנאים קנאה גדולה	39809
לאלו הצעירים והבריאים העוברים ושבים במהירות ומרץ רב, ומי שמסתכל בעיניהם רואה כיצד בוערת	39810
בתוכן אש של קנאה לחיים, והקנאה לחיים בימי הזיקנה גדולה פי כמה וכמה מאשר בימי הנעורים, מפני	39811
שאז מרגיש האדם כי קרבה שעת הפרידה מן החיים, ולא לחינם הזהירה התורה לכבד את הזקן, וזאת	39812
מטעם נוסף שנפשו שפלה מאד, הוא מרגיש כי החיים עומדים להיות נעתקים הימנו, והוא עלוב ומיואש מן	39813
החיים, ולכן הזהירה התורה לכבדו, כמ"ש מפני שיבה תקום והדרת פני זקן, בעבור המת, כי הזקן קרוב	39814
למיתה, כי גופו כמת נחשב (ראב"ע פ' קדושים).	39815
הזקן מלא מחשבות ורגשות של עוה"ב, הוא כבר מרגיש שהנה שייך הוא לעולם הנצח, כלו אצלו תקוות	39816
החיים, הוא מרגיש בעוה"ז כמו עובר אורח, כוחותיו הגופניים נחלשו, החושים הטבעיים מתו אצלו, יודע	39817
הוא ומרגיש כי עוד מעט יבוא קיצו, פגו אצלו כל הדמיונות של ימי הנעורים, הוא כולו חדור יאוש	39818
מהעוה"ז, נפרד הוא מן החיים, כולו מוצף רגשות של חיי העוה"ב, ולכן צריכים לכבדו מפני הקשר שיש	39819
לו לחיי הנצח, הוא מופשט מן החומריות וכמעט נהפך כולו רוחני, ולכל דבר רוחני ונצחי צריכים להתנהג	39820
בכבוד.	39821
ר"א בר' שמעון קביל עליה יסורין, באורתא אמר להו אחי ורעי בואו, ובצפרא אמר להו זילו מפני ביטול	39822
תורה, יומא חד שמעה דביתהו, אמרה ליה את קא מייתית להו עילווך, כלית ממון של בית אבא, אימרדה	39823
אזלה לבי נשא, כי הוה נח נפשיה שלח רבי לדבר באשתו (רצה רבי שתנשא לו), שלחה ליה כלי	39824
שנשתמש בו קודם ישתמש בו חול? שלח לה נהי דבתורה גדול ממני אבל במעש"ט מי גדול ממני, שלחה	39825
ליה בתורה מיהא גדול ממך לא ידענא, אבל במעשים ידענא דהוה קביל עליה יסורים (ב"מ פ"ד).	39826
כאשר היה ר' אלעזר בחיים היתה אשתו מורדת בו ובורחת ממנו וזילזלה בו, והרבתה עליו טענות משום	39827
שקבל עליו את יסוריו, ואילו לאחר פטירתו לא נתרצתה להינשא לרבי, כי לגבי ר' אלעזר היה הוא	39828
בעיניה כלי של חול, כי ר"א קבל יסורים והוא גדול גם במעש"ט מרבי, והלא היא מרדה בו וברחה ממנו	39829
מפני שקיבל יסורים, ואז לא החשיבה אותו ולא העריכה את גודל מדרגתו ביראת שמים, שכל מעשיו	39830
נובעים מרוממות נפשו, ואילו לאחר פטירתו היא מחשיבה ומעריצה את מדרגתו, כיצד יתכן ניגוד זה?	39831
אלא לאחר שר' אלעזר נפטר התחילה לחוש בהעדר, התחילה להבחין איזה אוצר נחמד היה לה ואיננו	39832
עתה, התחילה להבין שלא היה זה הולם להביט בעין רעה על מעשיו הנפלאים, כאשר זלזלה במדרגתו	39833
באהבת היסורים, ולכן כיבדה אותו לאחר פטירתו, כעת הבינה מה הוא היה ומה איבדה, רק מההעדר	39834
הרגישה את הטוב שהיה בו, ויש לו לאדם להתבונן תמיד ולעשות חשבון נפשו, ולקרב אל חושו את טעם	39835
היעדרו מהחיים, יתפשט ויתרומם מעל לטבעו והרגליו וחיי החולין שלו, וידמה לעצמו כאילו נפרד הוא	39836
מהחיים, ואזי תתעורר בו קנאה גדולה לאהבת החיים, הוא ישמח ויסתפק במה שיש לו, וינצל את החיים	39837
להנציחם לכבוד ה'.	39838
בני העליה היושבים בקרן אורה בד' אמות של הלכה, אשר יש להם דרישות שונות בחיים, אילו היו	39839
מביטים לאחוריהם, אילו היו מציצים ומביטים בחבריהם הטובעים בים הזועף של כל מיני תאוות ומידות	39840
מושחתות, שהם תועים בדרך החיים ומזדהמים בבוץ של חיי החולין, כי אז היו מוותרים על כל דרישות	39841
החיים ומבקשים מהקב"ה, רבש"ע תן לנו חיים, רק בקשה אחת יש לנו, אל תשליכנו מלפניך ורוח קדשך	39842
אל תיקח ממנו.	39843
אז היו מרגישים את אושר החיים שזכו להיות מיושבי בית המדרש, היו מנשקים את כותלי בית המדרש,	39844
כל אבן ואבן של בית התלמוד, היה רואה בו כאילו מקדש ה', וכל רבותיו ככהנים גדולים שלוחי דרחמנא	39845
להצילו מזרם המים הזדונים, להעריצו ולרוממו בשמי מרום, וכל חבריו הם פרחי כהונה המעוררים	39846
ומגינים וממליצים עליו, עוזרים ומסייעים להוריד השכינה לתוכם, ראיתי בעיני אב אחד, תלמיד חכם	39847
מגזע קדושים אשר בנו נטה מדרך התורה, ואביו היה משתדל לקרבו לדבר על לבו ולהשיבו אל שורשו	39848
ומקורו.	39849

פעם אחת הוציא משפתיו ברכת הנהנין, ומתוך שמחה התפרץ אביו בבכי שזכה לשמוע מבנו התועה את הברכה, ר"ע למד פעם עם תלמידיו קפץ ועמד ממקומו באמצע הלימוד, ובירך בהתלהבות ברוך ה' אשר הבדילנו מן התועים, ואנו חלושי השכל איננו מכירים את אושר החיים, שנמצאים אנהנו בקרב חכמים ולומדי תורה, שעשוע נצחי המשמר את הנפש, אכן ציווי האדם הוא לייקר את החיים, וכיחוד חיי התורה. (אור חדש).	39850 39851 39852 39853 39854 39855
מאמר תריד	39856
כי מנגד תראה את הארץ ושמה לא תבוא אל הארץ אשר אני נותן לבני ישראל (דברים ל"ב נ"ב).	39857
כי אם לא תראנה עכשיו לא תראה עוד בחייך, ושמה לא תבוא, וידעתי כי חביבה היא לך, ע"כ אני אומר לך עלה וראה (רש"י שם), וקשה למה צריך היה הקב"ה לחזור פעמיים ושלוש שלא יבוא לארץ ולא יראנה עוד בחייו, והלא עוד בשעה שהתחנן אל ה' אעברה נא בארצך, כבר גילה לו ה' אל תוסף דבר אלי בדבר הזה, עלה ראש הפיסגה וראה בעיניך כי לא תעבור את הירדן הזה? מה ראה איפוא שהזהירו פעמיים ושלוש שלא יעבור את הארץ, שהרי אחרי שהוא מת בוודאי שלא יעבור את הארץ.	39858 39859 39860 39861 39862
יש איפוא ללמוד כאן את כוח האמונה ומדרגתו של משה בהכרת והשגת האלהות, שהוא כה הבין והעריך מידת הרחמים של הקב"ה שהוא אל מלא רחמים, שאף אחר שהודיעו כמה פעמים את גזירתו שנגזרה עליו שלא יבוא אל הארץ, מ"מ לא התייאש והאמין בכוח הרחמים הבלתי מוגבל של הקב"ה, שהוא יכול לשנות את גזירתו ולעורר את המון רחמיו לחוננו ולהכניסו לארץ.	39863 39864 39865 39866
וכן אמרו ז"ל, כיון שאמר הקב"ה נתון נתן להם אחוזת נחלה, אמר משה אותי ציוה המקום להנחיל, שמא הותר הגזירה ואכנס לארץ (מד"ר פנחס כ"א י"ד), כוח אמונתו של משה היה כה חזק, עד שהקב"ה צריך לפרש את אזהרתו, שלא יטעה משה לומר הקב"ה יבטל את הגזירה, אלא ידע כי הגזירה היא החלטית, ולכן עליו למהר ולהשיג מה שיש בידו, לעלות לראש הפסגה ולראות בעיניו, כי אם לא עכשיו אימתי, זוהי הודעה שתשכנע את משה שלא יסמוך על מידת הרחמים, כי זוהי גזירה קשה ובלתי משתנה, עלינו ללמוד ממשה רבינו ע"ה את כוח האמונה, שאל יתייאש האדם ממידת הרחמים אף עד הרגע האחרון, כי ה' מלא רחמים ולעולם לא תמו רחמיו. (אור חדש).	39867 39868 39869 39870 39871 39872 39873 39874
H	39875
וזאת הברכה	39876
מאמר תרטו	39877
וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלהים את בני ישראל לפני מותו (בראשית ל"ג א').	39878
חביב היה משה מנח, נח משנקרא איש צדיק נקרא איש האדמה, אבל משה משנקרא איש מצרי איש נקרא האלהים (בר"ר ל"ו ג'), רצון השי"ת הוא שהאדם יהיה במצב של עליה בלתי פוסקת, לא להסתפק במדרגותיו והשגותיו, אף אם הן גבוהות ועליונות, רק תמיד לעלות עוד ועוד.	39879 39880 39881
והנה התביעה על נח שנקרא איש האדמה היה, על שהתחיל בנטיעת כרם, שגם אחרי מדרגותיו הגדולות שניצלה הבריאה על ידו ובצדקתו, ואחרי כל החסד שעשו נח ובניו ביתו במשך כל זמן היותם בתיבה, ושמשו את כל החיה והבהמה, מ"מ היתה עליו תביעה גדולה כ"כ, שאף שבצאתם מהתיבה היה מחובתם לעשות למען ישוב העולם מחדש, מ"מ נתבע על שהקדים נטיעת כרם, אף שגם בה היתה ודאי כוונתו לצורך עבודה להקרבת נסכים, וגם מצד שהיין משמח, והרי היה העולם שממה וזקוקים היו לשמחה.	39882 39883 39884 39885 39886
אך מ"מ נטיעת הכרם מעורבת היתה בכוונה חומרית, והמציאות של עניני החיים מלבד עבודת השם, הם בעצמותם ירידה לאדם, וע"כ נשתנה כינויו בתורה לאיש האדמה במקום איש צדיק, וגם אמרו ז"ל (בר"ר ל"ו ג'), ויחל שנעשה חולין, אף שגם אז עדיין נשאר נביא, ודבריו אודות עתיד הבריאה בנוגע לתולדות שם חם ויפת נכתבו בתורה ונתקיימו, ויהיו קיימים כל ימות עולם, אך מ"מ היתה כאן ירידה, וממנה נגרם קלקול גדול לחלק מהבריאה ונתקלל כנען בעבדות.	39887 39888 39889 39890 39891
אבל במשה חביב היה משה, שהיה תמיד במצב של עליה, ואחרי שנקרא איש מצרי, שגם אז היה במדרגת נבואה למעלה מכל, ואחרי כל המורא הגדול והיד החזקה ולכל האותות והמופתים שעשה לעיני כל ישראל ושניתנה תורה על ידו, לא פסקה עלייתו ועמלו, ולא בא לידי מחשבה כבר עשיתי את המוטל עלי, אך תמיד היה בעיניו כמו שעומד בהתחלה, אתה החילות, ובאמת כי כל העמל וכל המעשים שאדם עושה, ואפילו מעשים גדולים ביותר אין זה נתינה מצד האדם, וכמי שמשלם את חובו, שיש לו מקום למחשבה שכבר יצא ידי חובתו ופרע את חובו, ומתי יעשה לביתו.	39892 39893 39894 39895 39896 39897
אך זוהי מציאות החיים, דעבודת השי"ת והעליה הרוחנית הם עצם החיים, כי הם חיינו, ואין מציאות חיים אחרת, וכל עניני החומר ונסיונות החיים הם אמצעים שעל ידם יושגו החיים האמיתיים, דעמל תורה	39898 39899

ועבודת השי"ת הם דוקא במציאות זו של נסיונות, וכל מציאות עוה"ז הוא רק לתכלית תורה ועבודת ה' ,	39900
ואחרי שזהו החיים בעצם, הרי לא יתכן שיחשוב די לי במה שהשגתי, כשם שלא יתכן שהאדם בעודו	39901
בכוחותיו יחשוב די לי במה שחייתי עד עכשיו ולמה לי עוד חיים.	39902
ועוד דהנה פירשו חז"ל (ילקוט וזאת הברכה), דנקרא איש האלהים דהכריע על מידת הדין, הקב"ה אמר	39903
אכנו בדבר ומשה אמר סלח נא, ואמר הקב"ה סלחתי כדבריך, אמר ר"ל אלמלא מקרא כתוב אי אפשר	39904
לאומרו, כשם שאדם גוזר על אשתו ועושה, כך הקב"ה משה גוזר עליו ועושה ע"כ, דמדרגתו של משה	39905
היתה כי אין לו משלו כלום, כי עבד נאמן קראת לו, עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא, וכל מה שקנה עבד	39906
קנה רבו, ואין לו משל עצמו כלום, וזה ענין ונחנו מה, היינו כלום ממש, ומה"ט היתה נבואתו באספקלריא	39907
המאירה, דלא היתה שום חציצה מכוחות נפשו, כי לא ייחס לעצמו שום מציאות, ונחנו מה, כלום ממש.	39908
ומחמת דרגא זו, במידה כנגד מידה נעשה בעלים על הכל, וכיון דנחנו מה, הרי לא נתן כלום משלו, ובאמת	39909
הכל שלו כי ההנהגה הרי נקבעת לפי מעשה האדם, וזהו שאמרו (ברכות י'): התולה בזכות עצמו תולין לו	39910
בזכות אחרים, חזקיה ביקש בזכות עצמו והשיבו לו למעני ולמען דוד עבדי, והתולה בזכות אחרים תולין	39911
לו בזכות עצמו, דמשה ביקש בזכות אבות, ותלו לו בזכות עצמו כנאמר (תהלים ק"ו) לולי משה בחירו	39912
עמד בפרץ, כי אחרי שאין לו כלום משל עצמו הרי באמת הכל שלו, ומשום הכי לא שייכא אצל משה שום	39913
החזקת טובה לעצמו, וממילא לא שייכא שום הסתפקות והפסקה בעבודת ה'.	39914
והנה כתיב (דברים ל"ד) ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל, ואז"ל בספרי דקאי	39915
אשבירת הלוחות, והיינו דיש נוראות גדולה בשבירת הלוחות, דהלא כל הבריא נבראה עבור מתן תורה	39916
ומתן לוחות, ולפום מה דעביד ק"ו שלא לתת התורה לישראל, א"כ יכולה הבריא כולה לחזור לתוהו	39917
ובוהו, ועוד דנמצא דביטל מעשה הקב"ה, דהלוחות מעשה אלהים המה, והחזיר לבטלה המעמד הנבחר.	39918
ובאמת יש להתבונן דהלא יש הרגש באדם לחוס על מעשי ידיו, ואמאי לא ביקש משה שמא יש מוצא	39919
אחר, ואמאי לא שאל את פי הקב"ה, וכמו בכל מקום שאמר עמדו ואשמעה, אך הענין המונח בזה הוא	39920
שלא היה למשה שום עצמיות כלל וכלל, ולא היה שייך שום דבר שישחד ההכרה, וגם מצד ענינו הרוחני	39921
לא היתה שייכת אצלו נקודה עצמית, ובזה עשה את המורא הגדול לעיני כל ישראל.	39922
להתבונן עוד, הנה הנותן מתנה לאדם חשוב הוי כקבלה, דנחשב דמקבל המתנה נתן לנותן ע"י זה שקיבל	39923
ממנו, וכזה בכפל אין שיעור היא הנתינה מהאדם נגד הבורא ית"ש, שהבורא מקבל ברצון עבודתו של	39924
האדם, ואיזה חסד עצום הוא שבורא העולם רוצה בשימוש ובעבודתו לו, והנה בנותן מתנה הרי עצם	39925
המתנה הוא של הנותן ויש מצדו נתינה, אלא שהתמורה שהיא הנאת הקבלה שוה יותר, ואילו בנידון	39926
העבודה, הרי הנתינה עצמה, כלומר מה שאנו קוראים נתינה, היא לאדם הקבלה הגדולה ביותר, דהלא בה	39927
התכלית הנצחית והטוב האמיתי, ולית ליה לאדם מדגרמיה כלום, ונמצא דמתחייב בהכרת הטובה לאין	39928
שיעור על העבודה עצמה.	39929
וצריך אדם להשריש בתוכו ולאמת אצל עצמו ההכרה, כי טעות גדולה טועה האדם בחושבו שהוא מותר	39930
משלו מצרכיו וממאווי למלא החובה לבוראו, אדרבא הוא מקבל הטובה האמיתית שכדאית בשביל זה כל	39931
הבריא, כי זה כל האדם, ואמרו חז"ל (שבת ל'): כל העולם לא נברא אלא בשביל זה, והנה באמת הרי	39932
אורבת לאדם סכנה רוחנית גדולה עד שנמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא, והרי הרבה מאישי העולם	39933
נאבדים ח"ו לנצח, והיה כדאי לברוא את האדם ולתתו בסכנה גדולה זו בשביל העובד את ה"ת.	39934
הרי שזו הטובה האמיתית שהכל כדאי בעבורה, וחייב להכיר טובה לבורא ששם חלקו מיושבי ביהמ"ד,	39935
ומצד שני חייב גם לקיים את הקרא ויגבה לבו בדרכי ה', לדעת איזה אושר נפל בחלקו והחיובים המוטלים	39936
עליו מחמת זה, וכי זה מחייב אותו להנהגה של תפארת לפני השם ולפני בני אדם, ואל ייחס הגדולה	39937
לעצמו, כי הכל שיש לו אינו שלו.	39938
עניני העבודה עצמה שנמסרה לו חשובה מאד, וכמשל הנושא כתר המלך שמסרו לו לשומר, הרי יודע	39939
חשיבות העבודה עצמה, וזה פועל לעורר אמיצות וחשיבות בנפשו ונושא אותה בעוז ובגדלות, וגם זה	39940
עצמו הוא כבודו של מלך שיהיו משרתיו נאים ומשובחים ואנשי מעלה, ומטעם זה חייבה תורה כמה	39941
מצוות בכהנים, ובבגדי כהונה כתיב שיהיו לכבוד ולתפארת, וביותר בכהן גדול, והנה גדר זה שייך בכל	39942
לומדי תורה ועובדי ה' וביותר באלה שתורתם אומנותם, והם הנקראים לגיונו של מלך, אך יחד עם זה אל	39943
יחזיק טובה לעצמו כלל, ויהא מלא הכרת הטוב להשי"ת אשר קרבנו לעבודתו, ורוצה בעבודתנו שהוא	39944
הטוב האמיתי הנצחי. (משנת רבי אהרן).	39945
	39946
	39947
מאמר תרטז	39947
וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלהים את בני ישראל לפני מותו (בראשית ל"ג א').	39948

ומפרש הספורנו, כשהראהו האל ית' את כל הארץ לפני מותו כדי שיברך את הארץ ואת ישראל בה, כמו	39949
שהיתה כוונתו באמרו אעברה נא ואראה את הארץ, וכן כוונת האל ית' כאשר אמר לו וראה את הארץ,	39950
וזאת היא הברכה שבירך, ובפ' האזינו וידבר ה' אל משה בעצם היום הזה לאמר, עלה אל הר העברים	39951
הזה, הר נבו אשר בארץ מואב אשר על פני יריחו, וראה את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל	39952
לאחזה, פירש שם הספורנו לתת שם ברכתך.	39953
באוצרות לבו של משה חבויה מידה כה גדולה של טובה וברכה, עיניו כה מלאות אהבה ומעיינות של	39954
ברכה שופעים ממנו, עד שאפילו הארץ שהתקדשה ונתברכה עוד מתחילת הבריאה לפני שכל העולם	39955
נברא (תענית י'), מכל מקום כדאי הוא שתתברך הארץ גם ממשה עבד ה', מפני שעינו יפה וסגולה היא	39956
שיהיו הארץ וישראל מבורכים ממנו.	39957
והנה כשנתבונן ונשים לב לתאר את צדקתו ומידותיו הטהורות של משה רבן של ישראל, בבואו לברך את	39958
ארץ הטובה והנבחרה שאור ה' מאיר בה, אותו האור ואותה הנעימות מעין עוה"ב, היתה ארץ זו סגורה	39959
לפניו ונמנע ממנו לבוא ליהנות מזיווה ואורה, הארץ שהותרה לכל איש ואשה מקטן וגדול, לכולם יש	39960
זכות ורשות להיכנס אליה, ליהנות מזיווה ואורה ולטעום ממחמדיה, ורק למשה דוקא היא סגורה וחתומה.	39961
וזאת אחרי אשר מסר את נפשו בעבור כלל ישראל, לשאת ולסבול צרתם ושפך דמעות כנחל והתפלל	39962
עבורם, רץ לפניהם כסוס בבצעי המים, שהיה נושא עמהם בסבלותם, וכשראם כך היה בוכה ואומר מי יתן	39963
מותי עליכם, שאין לך מלאכה קשה ממלאכת הטיט, והיה נותן כתפו וסייע לכל אחד מהם, ובזמן שפרעה	39964
אמר לו בן בתי אתה נקרא, כל גדולה שאתה מבקש ליקח קח לך, אמר לו משה מבקש אני לעשות מפקח	39965
על מלאכתן של ישראל.	39966
משה היה מכוון להיות אתם ולראות בשעבודן של ישראל, שיהיה קרוב אצלם כדי לסייעם ולעודדם,	39967
ויותר על הכבוד הגדול שהציע לו פרעה, הוציאם ממצרים, העבירם את הים, הוליכם וטיפל בהם במדבר	39968
ארבעים שנה, סבל תלונותיהם וטירדותיהם, סרבנים וטרחנים היו, ועל ידם נקנס ונענש שלא ליכנס לארץ	39969
חמדה, הוא יצא והם נכנסו, ומה שזכו הם הוא לא זכה, הכי יש שיעור ומידה לצער הזה של נפש וגוף גם	39970
יחד.	39971
ולא די בכל זה, אלא שעתה עוד נצטווה מהקב"ה לעלות ולראות את הארץ הטובה, לראות בעיניו ושם לא	39972
יכנס, בעיניך תראה ומשם לא תאכל, וזהו עינוי הנפש הכי גדול, ומוטב היה שלא לעורר את התשוקה	39973
והגעגועים, מוטב היה לעצום את עיניו שלא לראות את הארץ, הארץ כאילו מזמינתו לבוא אבל באותו זמן	39974
מתרחקת ממנו, ימין מקרב ושמאל דוחה, וזהו עינוי ובושה למשתוקק הגדול כמו משה, ואילו היה קורה	39975
דבר כזה לאנשים בינוניים, היו בורחים כמטחוי קשת, באומרם אל אראה בצערי ובבושתי.	39976
וכאן אצל משה, הקב"ה דורש ממנו שיעלה אל הר העברים, ויתן עינו לברך את הארץ ואת ישראל	39977
הנכנסים בה, וכדי לברך הלא צריך הוא להיות בשמחה ובדעת רחבה, וכמ"ש אצל יצחק אבינו, כי כוונתו	39978
בשאלת המטעמים היתה, כדי שתהיה נפשו שמחה ומתענגת, שע"ז יתעוררו כוחות הנפש, ומתוך שמחת	39979
הנפש תחול עליו רוח הקודש, שהשכינה שורה מתוך שמחה, וכנא' והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה'	39980
(רבינו בחיי עה"ת), אבל איך אפשר לומר כל זה על משה, כיצד יכול להיות בשמחה ולברך את הארץ	39981
וישראל בשעה שהוא שרוי בצער, אבל בכ"ז הקב"ה מצווה עליו שיראה ויסתכל בארץ הק'.	39982
	39983
אין זה אלא שהקב"ה יודע תעלומות וסתרי כל חי ובוחן כליות ולב, הוא ידע את הנפש העליונה של משה,	39984
שיש לו לב שמימי, לב טהור ומזוכך, ומעיינות של אהבה שופעים ממנו, אף לאחר כל היסורים והבושה,	39985
הוא מלא רחמים ושמחה, והוא יברך את הארץ ואת ישראל, אלו שעל ידם נגזרה עליו הגזירה הרעה,	39986
ברכתו תהיה מעומק הלב, מתוך שמחה ועין טובה, הוא ידע כי ברכתו תהיה בוקעת מתוך קירות לבו,	39987
מעומק האהבה ומתוך מעיינות הברכה והשמחה, באופן כזה שתשכח את צערו, וכל גופו ונשמתו ייהפכו	39988
לאש בוערת של אהבה ושמחה, ומעיינו יהיה נובע עד שירמו ממנו ברכות מאליפות, המעיין יהיה כה	39989
חזק, שיוכל לשטוף את כל הארץ לאורכה ולרוחבה, שתספיק לכל הארץ לעוליה וליושביה ולעם ישראל	39990
כולו.	39991
ומה שמחתי שמצאתי לבעל אור החיים הק' עה"פ וזאת הברכה עידוד לרעיוני וז"ל, נראה שנתכוון הכתוב	39992
לשבח את איש האלהים מה גדלו מעשיו, הנה בפרשה הקודמת לזה סמוך למאמר וזאת הברכה, אמר	39993
הכתוב החלט הגזירה על משה למות, באמרו עלה אל הר העברים ומות, א"כ יאמר האומר כי זה משה	39994
האיש טינא בלבו על מיתתו, אשר היו לה סיבה עם בני ישראל אחרי שרץ אחריהם כסוס, גרמו לו מיתה	39995
בחוק לארץ, ומנעוהו מעבור לארץ אשר נכספה וגם כלתה נפשו לה, וטבע אנוש ירחיק הסובב רע.	39996
והגם שידוע הוא הצדיק לסבלן אחרי היכולת, זה יועיל שלא לשנוא אותם, אבל קרבת הלב היא נמנעת,	39997
לזה בא דבר ה' בתורתו והעיד על הצדיק ואמר, כי מלבד שלא שנא אותם ולא הרחיק מלבו, עוד לו זאת	39998

הברכה, וגמר אומר לפני מותו להעיד עוד על הפלגת צדקותו, דהגם דזמן ההרגש שהוא פרק הנסיעה	39999
שהדבר יחייב לשנוא, אעפ"כ ברך אותם, והעיד הכתוב על הברכה היותה מעולה ושלמה בכל לבו במה	40000
שכתוב ו' בתחילת תיבה, להעיר על מה רב גדולה עכ"ל. (מעייני החיים).	40001
	40002
מאמר תריז	40003
וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלהים את בני ישראל לפני מותו (בראשית ל"ג א').	40004
אמר משה מזקנים אתבונן, יצחק כשברך את יעקב א"ל ואל שדי, במה חתם, ויקרא יצחק את יעקב, ואף	40005
יעקב במה שפסק אביו משם התחיל, שנא' ויקרא את בניו וחתם בזאת, וזאת אשר דיבר להם אביהם,	40006
ממקום אשר פסק משם התחיל משה, וזאת הברכה, ובמה חתם משה, אשריך ישראל, ואף דוד כשבא לומר	40007
תהילה, ממקום שפסק משה משם התחיל, אשרי האיש, הוי מזקנים אתבונן (דב"ר י"א א').	40008
הנה מטבע האדם הבינוני ואף אנשי הרוח, כשהוא מצליח ועולה במעלות התורה והחכמה, עושה חיל בכל	40009
אשר יפנה, ויוצאין לו מוניטין בתור איש מפורסם יושב על מדין בשער בת רבים, דעתו נעשית זחוחה	40010
עליו, והוא מעריך את אישיותו בהפרזה יתירה, ומתפתח אצלו השכרון להתנשאות על חבריו וזולתו, ואף	40011
ברבותיו מתחיל להזדקף כנגדם, למרות שהיה אתמול כפוף אליהם, זוהי הדרך של הבינונים כששמש	40012
ההצלחה זורחת עליהם, שמתפתח אצלם מחלת הזחות דעת המעורבת עם התנשאות המכוערת מאד בעיני	40013
ה'.	40014
אבל לא כן אלו קדושי עליון החכמים האמיתיים הענקיים בהשגת דעת התורה הצלולה, שהשראת רוח"ק	40015
והשכינה נר לרגלם, אלו האישים אין דעתם משתכרת מעולם, ואין התפישה האלוהית משתבשת	40016
ומתבלבלת אצלם, אף שהצלחתם והתנשאותם מגיעה לרום המדרגה העילאית ביותר, אישים אלו מעולם	40017
לא יכשלו חלילה בהפרזת הערכת עצמם, לא יתנתקו משורשי רבותיהם, כל חכמתם וחידושיהם מתאמצים	40018
לקשר בתורת רבותיהם שלפניהם.	40019
מבססים כל הישגיהם דוקא על היסודות שנחלו מאחרים, ואף שכולם מעריצים ומוקירים אותם על	40020
חידושיהם ושיטותיהם הנפלאות, וכולם רואים ומכירים את הרוחניות האמיתית והטהורה, מתפעלים	40021
ונהנים מזיווה האמיתי, מתורתם וממוסרם וצחות אישיותם, מ"מ נשארים תמיד נאמנים לרבותיהם, וזכרון	40022
שמותיהם לא ימוש מעל שפתותיהם, ההצלחה לא תשכרם ולא להם גאווה והתנשאות, ובה במידה	40023
שהצלחתם הולכת ומתקדמת, הרי הם נעשים ענווים ונעימים ביותר.	40024
ומי לנו גדול ממשה רע"ה שכ"כ הצליח להתעלות, אין לך אדם בעולם שהגיע למעלתו, פנים אל פנים	40025
במראה ולא בחזיונות, ולא קם נביא עוד כמשה, וכמאמרם ז"ל (מד"ר י"א) וזאת הברכה, זשה"כ רבות	40026
בנות עשו חיל ואת עלית על כולנה (משלי ל"א), מדבר במשה שנתעלה יותר מן הכל, אמר הקב"ה הואיל	40027
והוא נתעלה מן הכל הוא יברך את ישראל, וזאת הברכה עכ"ל, וכן אמרו ז"ל, מי יעלה בהר ה' זה משה,	40028
ומי יקום במקום קדשו זה משה (מד"ר י"א ב').	40029
הוא אב לכל הנביאים, רבן של כל ישראל, והשי"ת העיד עליו בכל ביתי נאמן הוא, הוא היה הגואל	40030
הראשון, ואף לע"ל הוא ינהיג את ישראל (מד"ר וילך ט' ה'), מ"מ בהגיע תורו לברך את ישראל לפני	40031
מותו, בשעה שהשכינה שרתה עליו במעלה שאין ביכולתנו לתאר, לא חידש כביכול משלו, אלא הואיל	40032
לקחת את נוסח ברכתו מיעקב אע"ה, אמר מזקנים אתבונן כפף את קומתו, והצניע והשיק את עצמו לזקן	40033
זקנו, בכדי להיאחז בו ולהמשיך את ברכתו ממקום מענין וממילה שיעקב סיים.	40034
ולימד דרך ארץ לכל באי עולם, המנהיגים שבישראל של דורות הבאים, דור דור ושופטיו דור דור	40035
ומנהיגיו, שלא יתרברבו, להיגלות בתור מחדשים מקוריים שלא שערום אבותיהם ורבותיהם, אלא דוקא	40036
יתאמצו כמוהם להתקשר ולהיאחז ולהזדהות את רבותיהם הקרובים והרחוקים, ואכן שהצלחתו של משה	40037
איש האלהים לא הטרידתו חלילה, אלא שהלך והתאבק והתקשר בעקבות רבותיו ואבותיו דוקא (עיי' רמב"ן עה"פ וזאת הברכה).	40038
	40039
הוא משה איש האלהים, טרם שזרחה לו שמש ההצלחה, והוא משה לא נשתנה בקדושתו וענוותנותו אחר	40040
שהצלחה ועלה על הכל, כמש"א ז"ל (ספרא ויקרא א' י'), משה משה, הוא משה עד שלא נדבר עמו, הוא	40041
משה לאחר שנדבר עמו עכ"ל, אף לאחר שצלחה שמש הנבואה האספקלריא המאירה ביותר, גם אז נשאר	40042
אותו משה, ולא נשתנה זריזותו לעשות רצון קונו בדיוק, גם לעת זקנתו לאחר שנתגדל לנבואה ולמלוכה,	40043
כמ"ש הספורנו ז"ל (שמות ז'), ויעש משה ואהרן כאשר צוה ה' אותם כן עשו, ומשה בן שמונים שנה	40044
ואהרן בן שלוש ושמנים שנה, ועם כל זקנתם השכימו והזדרזו לרצון קונם.	40045
וכן סיפרו חז"ל (סנהדרין י"א), מעשה בר"ג שאמר השכימו לי לעלייה, השכים ומצא ח', אמר מי הוא	40046
שעלה שלא ברשות ירד, עמד שמואל הקטן ואמר אני הוא שעליתי שלא ברשות, ולא לעבר השנה עליתי	40047

אלא ללמוד הלכה למעשה הוצרכתי, ולא שמואל הקטן הווה אלא איניש אחרינא, ומחמת כיסופא הוא דעביד (שלא יכירו מי הוא שעלה שלא ברשות, וילבינו פניו, רש"י).	40048
כי הא דיתיב רבי וקא דריש והריח ריח שום, אמר מי שאכל שום יצא, עמד רבי חייא ויצא עמדו כולן ויצאו, בשחר מצאו ר"ש ברבי לר' חייא, א"ל אתה הוא שציערת לאבא, אמר ח"ו לא תהא כזאת בישראל, (אלא כדי שלא להלבין פניו של אוכל השום יצאתי, כדי שיצאו כולם ולא יבינו מי הוא, רש"י).	40049
ורבי חייא מהיכא גמיר לה מרבי מאיר, ור"מ מהיכא גמיר לה, משמואל הקטן, ומשמואל הקטן מהיכא גמיר לה, משכניה בן יחיאל, ושכניה מהיכא גמיר לה, מיהושע, ואבע"א ממשה עכ"ל, חז"ל הקדושים מדגימים לנו לדעת, שבכל הליכותיהם המוסריות התורניות ואף בנימוסיהם, הם מתלמדים מקודמיהם ומקודמי קודמיהם, כי לכאורה לשם מה להם לסדר לפנינו כל שלשלת הקבלה של ההנהגה המוסרית, הלא יכלו למישרים לומר שמיהושע או ממשה למדו כל זאת? (מצאתי שמהרש"ל מקשה).	40050
ברם לקח נפלא ולימוד נשגב הוצג בחז"ל לפנינו, שלא דלגו על ראשי רבותיהם הקרובים בדורם, לא השתכרו מהצלחתם בתור מנהיגי ומורי התורה, שיצאו חלילה מגדר התקשרותם את רבותיהם הקרובים אליהם, לא הרחיבו להרחיק ממקוריותם למרחקי הדורות הראשונים, לתלות ולבסס סברותיהם באילנות הגדולים הראשונים, שבודאי נקל יותר להתלמד מהעבר הרחוק, מלחקות ולהתלמד מאלו שבזמנם ותקופתם, חז"ל הקדושים ספרו ומנו לאחדים את כל שלשלת רבותיהם, להראות להם את חיבתם והוקרתם, זהו דמות דיוקנם של חז"ל קדושינו!	40051
מספרים לנו חז"ל על חנניא מישאל ועזריה, באותה שעה ביקשו מלאכי השרת לירד להציל חנניא משו"ע מן הכבשן, אמר להן הקב"ה הואיל ולשמי ירדו, אני יורד ואצילן ומתירן, התירן והציף להם את הכבשן, והעלה אותו והשווה אותו לארץ שהיה עמוק, כיוון שראה המלך אמר להן צאו לכם מכאן, שהרי כבר התיר אתכם הקב"ה ועשה לכם נסים והשווהו לארץ, א"ל אין אנו יוצאין אלא ברשות המלך, שלא יאמר ברחו להן מן הכבשן, אני פי מלך שמור, ברשותו הושלכנו ברשותו נצא, ממי למדו? מנה שנכנס ברשותו של הקב"ה שנא' לו בא אתה וכל ביתך, ולבסוף נאמר לו צא מן התיבה עכ"ל (תנחומא פ' נח י').	40052
מה מבהילה ומפליאה היא מעלת קדושתו אלו, בגילוי קדושתם ומעלתם האמיתית שקידשו שם שמים ברבים, במסירות נפש כזו שלמעלה מכוח האנושי עד שהקב"ה בעצמו ירד להצילם, לא נתרגשו ממעלתם, ולא זחה עליהם דעתם לפעול ולצאת ברשות עצמם, אלא שאף לעת מצוא כזו כפפו את עצמם, ואמרו שאינם יוצאים אלא ברשות, ורגע מרומם ונישא זה שבחיהם, שהתפרסמה קדושתו ותהלתו של הקב"ה על ידם לעיני כל חי, מ"מ לא העביר אותם על דעתם אלא שחיכו לציווי.	40053
ועוד אמרו שלמדו הנהגה זו מנח, אף שבכל הנסיבות והמאורעות היה בהן מכל אותן הסימנים שהעידו על גדלותם ורוממותם של חמו"ע, והיתה להם האפשרות לתלות בזכות עצמם, ובזכות הצלחתם שהתעלו על דרגת נח, ובזכות גדלותם אינם חוששים להזדרז ולצאת שלא ברשות, אבל לא כן עשו, אלא שאמרו שאינם יוצאים משום שלמדו מנח, צימצמו את כל הרגשת חשיבותם, אף שנעשה הנס לעיני כל העולם כולו לכבודם ולזכותם, לא נשתכרו ולא נתפשו במלכודת ההתנשאות והזחות הדעת השכיחות אצל הבינונים המצליחים אלא למדו מנח.	40054
אברהם אבינו ע"ה, שנסיון מעשה העקידה שיצא ממנו בהצלחה שמימית רבתי שכמוה לא נהיתה, מעשה שהרעיש כל העולם כולו, ושבזכות העקידה כולנו חיים וקיימים, מ"מ אחרי הצלחה נפלאה כזו חזר בענוותנותו אל נערי וילכו יחדיו, לא זחה דעתו מהצלחתו המיוחדת, עד שלא היה שום היכר בהנהגה בינו לבין נערי, וילכו יחדיו.	40055
נבקש נא בלב אמת ונכון מאדון הכל, החולק מחכמתו והגוזר על ההצלחה בחיי כל, שנזכה להצליח בחיינו, כל אחד ואחד לפי הווייתו ותעודתו, שנזכה לקדש שמו ברבים, להרביץ תורה ולפרסם יחוד שמו ית' בעולם, והצלחתנו תהיה לשם יוצרנו, ושלא תזוח דעתנו ושנדע שהכל ממנו ית"ש, הבה נתפלל על הישועה וההצלחה, וכל יעודי הגאולה שהובטחו לנו מאתו ית"ש ע"י נביאינו, כי ה' יהיה לאור עולם ושלמו ימי אבלך, ונזכה לראות בהתגלות כבוד מלכותו בעולם, ובשוב שכינתו לציון בבי"א. (אור הנפש).	40056
מאמר תריח	40057
וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלהים את בני ישראל לפני מותו (בראשית ל"ג א').	40058
בילקוט שמעוני (רמז תקנ"ג), אמר רב אחא מצינו שכל המלמד סגוריא על ישראל הקב"ה מרוממו בעולם, דכתיב (שמואל ב' י"ח) אחימעץ בן צדוק, והרי הדברים ק"ו, ומה אחימעץ בן צדוק שלא דיבר על בנו של מלך לא טובה ולא רעה, זכה לכל הכבוד הזה, מי שמלמד סגוריא על בניו עאכו"כ, תדע לך שהוא כן, שכל ימיו של משה לא נקרא איש האלהים עד שברכנו, שנא' וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלהים ע"כ, ויש לשאול הלא יעקב אבינו ג"כ בירך את השבטים, ולמה לא נקרא איש האלהים?	40059
	40060
	40061
	40062
	40063
	40064
	40065
	40066
	40067
	40068
	40069
	40070
	40071
	40072
	40073
	40074
	40075
	40076
	40077
	40078
	40079
	40080
	40081
	40082
	40083
	40084
	40085
	40086
	40087
	40088
	40089
	40090
	40091
	40092
	40093
	40094
	40095
	40096
	40097

ואפשר לומר, דהנה למשה רבינו היתה צריכה להיות טינא גדולה בלבו על כלל ישראל, הלא הוא היה	40098
רעיא מהימנא, ומסר נפשו עליהם בכל ענין יציאת מצרים ובמדבר, ועם ישראל לא הכירו לו טובה, אלא	40099
היה במצב של עוד מעט וסקלוני (שמות י"ז), והוא מעיד על עצמו לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעותי	40100
את אחד מהם (במדבר ט"ז), ולאחר כל זה לא נכנס משה לארץ ישראל ומת במדבר, וזה גרם לו צער גדול	40101
עד שהתפלל כמנין ואתחנן ע"ז, ועם ישראל גרמו לו לזה ע"י וילונו מה נשתה.	40102
ואם אחרי הכל בירך אותם ברכה נאמנה, הריהו איש האלהים, כי זה למעלה מכוחות אנוש להסיר כל טינה	40103
מלב עליהם, וזהו מה שאמרו חז"ל מצינו שכל המלמד סגוריא על ישראל, ומביא ראיה ממשה שלימד	40104
סגוריא עליהם, ולא האשים אותם, אבל ליעקב אבינו מאידך גיסא, לא היתה שום סיבה שלא לברך את	40105
בניו, כי לא גרמו לו עונש גדול כזה שגרמו עם ישראל למשה, (יעויין באור החיים, וברוך שכיוונתי).	40106
(זכרון מאיר).	40107
	40108
מאמר תריט	40109
וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלהים את בני ישראל לפני מותו (בראשית ל"ג א').	40110
פליאה היא שבכל התורה כולה לא מוזכר משה בתור איש האלהים, ורק בפרשה זו מוזכר הוא כך, אמנם	40111
כן להורות לנו לקח, משה רבינו שעליו נאמר רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כולנה, נתעלה יותר	40112
מכולם, מאדם הראשון, מנח, ומהאבות הק' אברהם יצחק ויעקב, גם בימיו האחרונים לא פסקה עלייתו,	40113
אף בשעות האחרונות לחייו, עליה על גבי עליה עלה, ולא פסק מהתקרבותו הנוספת לידבק בהשי"ת,	40114
ולהתקדש בהשגות אלוהיות בזו אחר זו, עד שהגיע לדרגת איש האלהים, שהיא הדרגה המובחרת ביותר.	40115
ולכך הגיע בימיו האחרונים, בהם השיג מה שלא השיג בכל ימי חייו הנפלאים והרוממים, כל ימי חייו היו	40116
שרשרת בלתי פוסקת של עליה והוספה בקדושה, מיום ליום עלתה גדולתו ונתעצמה, ולאחר כל זה, בסוף	40117
חייו עלה עוד עליה על כל העליות שלו, הצליח ועשה חיל מכל שעשה לפני כן, והוא עלה על השיא אליו	40118
הגיע רגע לפני כן.	40119
משה רבינו ראה את עצמו תמיד כמתחיל, אף פעם לא הסתפק במה שיש לו ובמה שהגיע אליו, בסוף ימיו	40120
אמר אתה החילות להראת את עבדך, אחרי שהשיג כל מה שהגיע, הוא רואה את עצמו בהתחלה, נפשו לא	40121
שבעה מעונג אלא תמיד רעבה, צמאה וכוספת לעליה, וזהו אות מובהק לבעלי חכמה עליונה שתמיד הם	40122
שואפים לעליה, כמשי"א (ברכות מ'). כלי מלא מחזיק כלי ריק אינו מחזיק, כי ריקנות אינה מקבלת	40123
חכמה, ואילו כלי מלא היינו בעל מעלה, נשמתו תמיד שואפת לעליה ולקדושה נוספת.	40124
ודבר זה טופח על פני בני דורנו בושא וכלימה, שהם חכמים בעיניהם, ובטרם פקחו עיניהם, עוד לפני	40125
שראו אור מימיהם, הם כבר מרהיבים עוז לעמוד מללמוד ולהתלמד, משה רבינו עלה והצליח אף בהיותו	40126
בן מאה ועשרים שנה, רק אז אמר אתה החילות, שעדיין עומד הוא בהתחלה, ואילו בדורנו בני עשרים	40127
שנה כבר פוסקים מלהתעלות.	40128
וכבר צווח רמח"ל הק' על אלו שהגאווה קבורה בלבם, אבל יחשבו בלבבם שכבר הם חכמים גדולים יודעי	40129
הדברים לאמיתם, ושלא רבים יחכמו כמוהם, ע"כ לא ישיתו לבם אל דברי זולתם, בחושבם כי מה שקשה	40130
להם לא יהיה נקל לאחרים, ומה ששכלם מראה להם הוא כ"כ ברור ופשוט, עד שלא יחושו לדברי	40131
החולקים עליהם, אם ראשונים ואם אחרונים וספק אין אצלם על סברתם, כל אלה תולדות הגאווה המשיבה	40132
חכמים אחר, ואף תלמידים שלא שימשו כל צורכם כבר חכמי החכמים שווים להם בלבם ועל כולם נאמר	40133
תועבת ה' כל גבה לב (מס"י י"א).	40134
והגר"א ז"ל אומר כי יש כאלו שמלבד שאינם מוסיפים עליה על עלייתם, אלא שעוד יורדים ממדרגתם,	40135
פוחתים והולכים מטה מטה, כי אם אינו עולה מעלה ע"כ יורד מטה מטה (אבן שלמה פרק ד'), אין עמידה	40136
בחיים, אין פילוג בכוחות הרוחניים, אין תחומים ואין גבולות בעליה, אור העליון נמשך תמיד לעליונים,	40137
למעלה למעלה בלי עמידה ומעצור, חיי החכם הם תפילה ארוכה עד שמגיעת לכסא הכבוד, ואם הוא מפסיק	40138
ועומד מעלייתו הריהו מפסיק מן האור הנצחי. (אור חדש).	40139
	40140
מאמר תרכ	40141
ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרכבות קודש מימינו אש דת למו (דברים	40142
ל"ג ב').	40143
כשנגלה המקום ליתן תורה לישראל לא על ישראל בלבד נגלה אלא על כל האומות, בתחילה הלך לבני	40144
עשיו ואמר להם מקבלין אתם את התורה? אמרו לו מה כתיב בה? אמר להם לא תרצח, אמרו כל עצמן של	40145
אותן האנשים, אביהם רוצח הוא שנא' והידים ידי עשיו ועל כך הבטיחו אביו ועל חרבך תחיה (ילקוט	40146
דברים ל"ג).	40147

הענין הזה מעורפל ביותר, דלא יעלה על הדעת שחשבו בני עשו שהותר להם שפיכת דמים, שהרי משבע מצוות של בני נח נאסר להם שפיכת דמים, וא"כ מה איכפת להם לקבל את התורה הלא בין כך אסורה להם הרציחה? וגם איך תלו בוקי סרוקי ביצחק אבינו, לומר שכוונתו בברכו את עשיו בעל חרבך תחיה שיהיה מותר לו שפיכת דמים? וכי נחשד יצחק לעבור על ז' מצוות בני נח? ובאמת כבר פירשו המפרשים שם כוונה אחרת בברכת יצחק, יעויין ברמב"ן וז"ל.	40148 40149 40150 40151 40152
ואין הברכה שתהיה מחיתו משלל האויבים בחרבו, כי הנה נתן לו משמני הארץ ומטל השמים ובה יחיה, אלא הענין לומר שיחיה במלחמותיו כי ינצח ולא יפול בחרב אויב עכ"ל, (רמב"ן בראשית כ"ז מ'),	40153 40154
וברבינו בחיי שם פירש, שבירכו יצחק לעשיו לפי אומנותו שהיה איש שדה לצוד במדברות ובמקומות החורבן והשממון, היה ראוי לברכת החרב, ומדברי שניהם למדנו שלא הותר לעשות שום איסור, ונתברך רק שלא יפול במלחמה או שיצליח בצידו במקומות השממה, וא"כ כמענה של בני עשיו לכאורה הוא לגמרי לא לענין, והוא הדין תשובותיהם של שאר האומות.	40155 40156 40157 40158
אף שאת זה נוכל להסביר, שבני עשיו טענו שאמנם אין שום היתר לשפוך דם נקי, מכל מקום הרי ירשו את התכונה של שופכי דמים במה שנוגע לצידים ולהצלחה במלחמותיהם, וא"כ עלולים הם להכשל גם במה שהוא אסור לשפוך דם נקיים, מכיון שיש להם הטבע הנוטה לזה, וכן יובן טענתם של שאר האומות, שלכולם יש נטיות מסוימות שעלולות להביא אותם חיש מהר לידי עבירה, ובאמת כבר הודו חז"ל באמיתת הדבר, באמרם לא מצא הקב"ה אומה שראויה לקבל התורה אלא דור המדבר (ויק"ר י"ג י"ב), הרי לא רק שסרבו האומות אלא שלא היו ראויים לזה כלל!	40159 40160 40161 40162 40163 40164
אולם עדיין עלינו לחקות אל שורש ענין זה של קבלת התורה, להבין פחדם הגדול של האומות, על אף שכל התנגדותם נבע מאיסורים שבין כך נאסרו להם מקודם כנ"ל, וא"כ מה לי אם אסור מצד ז' מצוות בני נח או מצד מתן תורה? וגם למה מצאנו שנענשו העכו"ם על זה שלא קיבלו את התורה, כמאמרם למה נקרא שמו סיני שירדה שנאה לעכו"ם עליה (שבת פ"ט:), מאחר שסוף סוף הודו חז"ל שלא היו ראויים כלל לקבל את התורה?	40165 40166 40167 40168 40169
ביאור הענין הוא על פי דברי הרמב"ן בפרשת בחוקותי וז"ל, וכבר ביארנו כי כל אלה הברכות כולם נסים, אין בטבע שיבואו הגשמים ויהיה השלום לנו מן האויבים, ויבא מורך בלבם לנוס מאה מפני חמש בעשותינו החוקים והמצוות, ולא שיהיה הכל הפך מפני שזרענו בשנה השביעית, וההיפך זה יהיה בקלות בעונשי הארץ, שאמר ונתתי את שמיכם ככרזל ועונשי החולי שיקולל המאכל ויחליא עכ"ל (ויקרא כ"ו י"א).	40170 40171 40172 40173 40174
מבואר מזה שכל ההצלחות באות מקיום התורה והכשלונות מביטולה, וזו הנהגה שלא כדרך הטבע ונס נסתר שזכו לה ישראל ע"י קבלת התורה, מה שאין כן באומות העולם שאין בכוח פעולותיהם לטוב או לרע להשפיע כלל על דרכי השגחה, אלא העולם כמנהגו נוהג כלפם, על אף שסוף סוף יקומו על שכרם או עונשם.	40175 40176 40177 40178
עוד רבותא מצאנו במתן תורה במה שאמר כי לבעבור נסות אתכם בא האלהים (שמות כ'), ופירש הרמב"ן שם שהוא לשון הרגל וז"ל, אבל יתכן שיאמר כי לבעבור הרגילכם באמונתו בא האלהים, שכיון שהראה לכם גילוי השכינה נכנסה אמונתו בלבבכם לדבקה בו, ולא תפרד נפשכם ממנו לעולם עכ"ל.	40179 40180 40181 40182
וגם בסוף דבריו שפירש שהוא לשון נסיון וז"ל, ואמר רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עונותיכם (עמוס ג'), כי העמים אינם חייבים לי ככם אשר ידעתי אתכם פנים אל פנים עכ"ל, וכוונתו גם כן כנ"ל, דמכיון שזכו לגדלות הנפש ע"י ההתגלות בסיני, ונקלט האמונה בלבבם בחוש, לכן מן הראוי לדקדק עמהם יותר מעם האומות.	40183 40184 40185 40186
אומות העולם לא רק שלא הכינו את עצמם להיות ראויים למתן תורה, אלא השחיתו את דרכם וזלזלו גם בז' מצוותיהם, אבל עדיין היו ראויים לתקן את עצמם, ועל כן נתגלה עליהם הקב"ה ודרש מהם לקבל את התורה אף שלא היו ראויים, אולם האומות קלקלו יותר ועשו עצמם מוחלטים לדבר עבירה בזה שסרבו לקבל את התורה, חשבו מכיון שאין כוונתם לשנות את דרכם, למה להם לגרום לעצמם עונשים חמורים ודקדוק הדין ע"י קבלת התורה יותר מקודם? בהפקירא ניחא להו לעשות כרצונם, ולא יצטרכו לתת את הדין בבחינת תיסרך רעתך (ירמיה ב').	40187 40188 40189 40190 40191 40192
אבל אם יקבלו את התורה הרי יעשו מצוות התורה לטבע חדש, להשפיע מיד על כל ההנהגה הן לטוב הן למוטב, וכמו שפירש הגר"ח מוואלאזין ז"ל על המשנה דע מה למעלה ממך (אבות ב'), שאף ההנהגה של מעלה הוא ממך, זאת ועוד אחרת, פחדו שעוצם ההתגלות של מתן תורה, שבה יקלט להם האמונה בחוש, יקשה עליהם להמשיך בדרכם הנלוזים בלי מאבקים פנימיים ומוסר כליות, משום שיתרגלו בעל כרחם	40193 40194 40195 40196

ל טוב בראותם אלהים פנים אל פנים, ואם בכל זאת יקלקלו הרי מידת הדין תמתה נגדם בחמת קצף, וא"כ משני הצדדים יצאו נפסדים.	40197 40198
גם כלל ישראל היה מודע לגודל האחריות שקיבלו על עצמם, אבל הם הכינו את עצמם מקודם לזה וגם התנהגו בתמימות, ביודעם שרצון הבורא וקיום הבריאה היא קבלת התורה, לא ביקשו להתחמק אלא קבלוה בכל כוחם ולמעלה מהשגתם באמרם נעשה ונשמע, ואמנם חרצו את עונשם על העבירות, אבל זכו להיות עם סגולה, זכו שכל ההנהגה תינהל על פיהם, וכמ"ש תנו עוז לאלהים, שמעשה התחתונים משפיעים למעלה, וכן זכו להתגלות בהר סיני ונחקק בלבם ובלב זרעם האמונה בחוש, והנטיה החזקה לטוב, וזכו להיות מקיימי הבריאה, כמ"ש אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי (ירמיה ל"ג).	40200 40201 40202 40203 40204 40205
(המוסר והדעת ח"ג).	40206
מאמר תרכא	40207
ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרובבות קודש מימינו אש דת למו (דברים ל"ג ב').	40208 40209
כשהיה הדיבור יוצא מפי הקב"ה היה יוצא דרך ימינו של קודש לשמאלם של ישראל, ועוקף את מחנה ישראל שנים עשר מיל על י"ב מיל, וחוזר ובא דרך ימינם של ישראל לשמאלו של מקום, והקב"ה מקבלו בימינו וחוקקו בלוח, והיה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו (ילקוט ברכה ל"ג).	40210 40211 40212
הימין הוא אור ה' בעיצומו ובתוקפו בדרגתו העליונה, ואילו השמאל הוא האור בדרגה כהה, הוא אור שהקב"ה עוטפו ומסתירו בכיסוי מפני העוצמה המבהיקה, השמאל היא יד כהה, והימין הוא אור מרומם ונשגב, כשברא הקב"ה העליונים, ברא אותם בימין לפיכך לא שלטה בהן מיתה, וכן אמר המשורר ימין ה' רוממה, שבראת אותם שברומו של עולם, היא ימין ה' שתעשה חיילות של צדיקים לע"ל, וגם בה יחיה אותם ויחיו לעולם (רש"י תהלים קי"ח).	40213 40214 40215 40216 40217
האור היוצא מהחזר העליון דרגתו תקיפה מאד, שכן הוא יוצא מימין של הקב"ה שהשגתו היא מאד נעלה, עד שאין כל בריה יכולה לסבול אותו, לכן העביר הקב"ה את הדיבור מימין לשמאל של ישראל, כדי להכהות ולהמעט את האור, כמו יד שמאל כהה, כדי שיוכלו ישראל לקבל ולקלוט את האור ואת ההשגות הגבוהות, כי אין לאדם מדרגה כזו שיוכל לקבל את האור הימיני, לכן עוטה הקב"ה את האור בשלמה בכיסוי ובנרתיק, את האור אי אפשר לשנות, רק יתכן לכסותו ולכהותו ע"י כיסוי ולבישת עור, כעין שעשה הקב"ה כותנות עור לאחר החטא.	40218 40219 40220 40221 40222 40223
ובתורתו של ר' מאיר כתוב כתנות אור (ב"ר פ"כ), שלא יכול היה לקבל את האור העצום היוצא מימינו של הקב"ה, ולכן עטף הקב"ה את האור בכיסוי ובלבוש, כדי לכסות את האור העצום ולהצניעו בכתנות עור, כמו כן הנמיך הקב"ה את הדיבור לשמאלם של ישראל כדי שיקבלו לפי כוחם, וגם לאחר שהנמיך את הדיבור וכיסהו ועטהו בשלמה, גם אז פרחו נשמתם, ואמרו למשה דבר אתה ונשמעה ואל ידבר עמנו אלהים פן נמות.	40224 40225 40226 40227 40228
וזהו שחזר הדיבור לשמאלו של מקום, כיון שהנמיך הקב"ה את קול הדיבור ועטה את האור בשלמה והכהה אותו, הרי בצורה זו ובעטיפתו נכנס לפני המקום, ושוב הפשיט הקב"ה את הדיבור מן הכיסוי, הוציאו מן הנרתיק ומן העטיפה וקבלה בימינו, גילה את האור ועוזו ושוב הוא מאיר כמדרגתו ובעיצומו כמאז, בטרם נלקח ובטרם ירד לישראל, שאז היה במלואו ובגבורתו, והיה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו.	40229 40230 40231 40232 40233
ומכאן לימוד בעבודת ה', שכדי לקבל השגות התורה ואורה, עלינו להתרגל לעבור לאט לאט מדרגה לדרגה לטייל בחדרי התורה, כמ"ש הביאני המלך חדריו, יוליך האדם עצמו מדרגה לדרגה מקל אל הכבד, ממעט אור לאור גדול יותר, כן צריכה להיות ההנהגה בעבודת עצמו וכן גם בזיכוי הרבים ותיקון הנפשות, להלביש את האור בכיסוי עור, ביד כהה בקול נמוך ושקט, עד שיתרגל לקבל את האור כמות שהוא, וכן נהג הקב"ה עם משה רבינו כשנגלה אליו במדבר, אמר הקב"ה אם נגלה אני עליו בקול גדול אני מבעיתו, בקול נמוך בוסר (מבזה) על הנבואה, מה עשה? נגלה אליו בקולו של אביו (שמו"ר ג' א').	40234 40235 40236 40237 40238 40239
וכן הוא הטעם למה סידר הקב"ה גן עדן בעולם התחתון, מפני שהעתק הקצוות יקשה אם לא בהדרגה, ואף שהנפש אינה גוף ולא כוח בגוף, אעפ"כ מצד שהנפש שכנה בגוף הצטיירה מדעות גשמיות, עד שיחוייב מזה שתשכון אחרי הפרדה מהגוף במקום גשמי, לכן תעתיק הנפש למקום ממוצע בין הגשמיות ובין הבלתי גשם, והוא גן עדן התחתון, לפי שהעתק הקצוות יקשה, כי אם בהדרגה, ולכן יתעסקו הנפשות אחרי היפרדם מהגופות בעניני נגעים, מצד ששכנה הנפש בגוף נשאר בה דעות גשמיות.	40240 40241 40242 40243 40244
וכן תהיה הגאולה האחרונה הצפויה לנו לאט לאט, כדי להרגיל את עם ישראל לקבל האור החזק, וכדברי הירושלמי (ברכות פ"א), שגאולתן של עם ישראל בתחילה קמעא קמעא, כל מה שהיא הולכת היא רבה	40245 40246

והולכת, כאילת השחר שאורה בוקע מעט מעט, ואמרו (במדרש תהלים י"ח) כתוב אחד אומר מגדול	40247
ישועות מלכו, וכתוב אחד אומר מגדיל, ר' יודן אומר לפי שאין הגאולה באה על אומה זו בבת אחת אלא	40248
קמעא קמעא, ומהו מגדיל לפי שהיא מתגדלת והולכת לפני ישראל, עכשיו הן שרויין בצרות גדולות,	40249
וכשתבוא הגאולה בבת אחת אינן יכולים לסבול גדולה, לפיכך היא באה קמעא קמעא ומתגדלת והולכת	40250
לפניו.	40251
וכן אמרו בתנחומא (דברים א'), שבשעה שהקב"ה מגלה שכנינו על ישראל אינו נגלה עליהם כאחת,	40252
מפני שאינן יכולים לעמוד באותה טובה בפעם אחת, שאם יגלה להם טובה כאחת ימותו כולם, צא ולמד	40253
מיוסף בשעה שנתוודע לאחיו לאחר כמה שנים, אמר להם אני יוסף אחיכם מתו כולם ולא יכלו לענות	40254
אותו, הקב"ה עאכו"כ, אלא מה הקב"ה עושה מתגלה להם קמעא קמעא, בתחילה משיש את המדבר, שנא'	40255
ישושם מדבר וציה, ואח"כ תגל ערבה ותפרח כחבצלת, ואח"כ פרוח תפרח, ואח"כ כבוד הלבנון ניתן לה,	40256
ואח"כ המה יראו כבוד ה' הדר אלהינו עכ"ל.	40257
הקב"ה נוהג אתנו במתינות ובהארה הדרגתית, כדי שיוכל עם ישראל לקבל את האור החזק ואת הזיו	40258
הבהיר, לכן הוא משפיע מעט מעט ומסתלק לרקע קט, האור נחלש כדי לתת את האפשרות לספוג אותו,	40259
אך לאחר מכן שוב הוא מופיע ית"ש במידה מוגדלת, וכך ינהג הוא עמנו עד שנזכה לשמוע את הקול	40260
הגדול, החזק והנורא המהלך מסוף העולם ועד סופו, ונזכה גם לקבל את האור הגדול ששוב לא יכהה ושוב	40261
לא יחלש, והוא יהיה מימינו של הקב"ה. (אור חדש).	40262
	40263
מאמר תרכב	40264
ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרבבות קודש מימינו אש דת למו (דברים	40265
ל"ג ב').	40266
התורה נקראת אש דת, תורה שנתן הקב"ה למשה אש לבנה חרותה באש שחורה (ילקוט דברים ל"ג),	40267
וברש"י אש דת שהיתה כתובה מאז לפניו באש שחורה ע"ג אש לבנה עכ"ל, יסוד לקנין התורה הוא אש	40268
שחורה, וכשמנו במ"ח דברים שהתורה נקנית בהם, במיעוט שינה במיעוט תענוגים בקבלת יסורים זהו	40269
כמראה אש שחורה, וכן מה שאמרו ז"ל שחורות כעורב מי שמשים עצמו אכזרי על בניו כעורב (עירובין	40270
כ"ב), כגון אש שחורה.	40271
אבל כשיתבונן שהתורה משמרתו מכל רע בנערותו, ונותנת לו אחרית ותקוה בזקנותו, בנערותו מהו אומר	40272
וקוי ה' יחליפו כוח, בזקנותו מהו אומר עוד ינובון בשיבה (קידושין פ"ב), זהו כבר כגון של אש לבנה	40273
שמהותו רק להאיר ולא לשרוף, סוג האכזריות שמשים עצמו אכזר על בניו וב"ב בשביל מסירותו	40274
לתוה"ק, הוא סוג אכזריות של רופא מנתח, אבל בעצם זה מהרגש של רחמנות שמתתף הוא בצערו של	40275
החולה האומלל שסכנה מרחפת עליו ומתאמץ להצילו.	40276
כן הוא המתאכזר בשביל התורה, מרגיש הוא גודל הסכנה גם לו גם לבני ביתו אם יתגדלו ללא תורה,	40277
וע"כ יתאמץ בתקיפת הדעת להתאכזר ולהתגדל בתורה, והתוצאות מזה שבנערותו יחליף כוח, החולה	40278
שמוכרח לצמצם מזונו ושאר תענוגים, אין לו להביט מה שנראה שהולך ופוחת ממשקלו ונעשה צנום, אין	40279
דבר, כי סוף כל סוף ע"י דבר זה יחליף כוח, זהו הגוון האמיתי של מיעוט שינה ומיעוט תענוגים ואף	40280
קבלת יסורין, אם רק זכה שהם לעמלה של תורה יחליף כוח מהם, ומהמראה הנראה כאש שחורה יתהפך	40281
לאש לבנה, יחליף מזה כוח בנערותו וגם יתקיים בו בזקנותו עוד ינובון בשיבה.	40282
	40283
הכותב בשבת שתי אותיות חייב מיתה, עבור פעולה קטנה וקלה כזה יוצא ליסקל, אבל כשיתבונן ימצא	40284
שבעצם אש לבנה הוא יום מנוחה וקדושה לעמך נתת, כל אומות העולם אף שכבר סדרו לעצמם יום	40285
שביתה, אבל לא זכו למנוחת הנפש, לא זכו לקדושה לא זכו למעין עוה"ב, אמנם אין להם האש שחורה,	40286
אינם מחוייבים מיתה עבור מלאכת שבת, אבל לא זכו לעיקר המתנה של יום מנוחה וקדושה, וטרודים	40287
המה ביצרים ביותר ביום שביתה גופם, ועלולים למעשים עכורים עד שנא' עליהם נכרי ששבת חייב מיתה	40288
(סנהדרין נ"ח, רמב"ם הל' מלכים).	40289
אולם נתנה בחירה חופשית להאדם, שבכוחו ובידו לשים אש שחורה, בידו לבחור להיות רודף אחר	40290
הכבוד, בידו לדחוק רגלי שכינה כביכול, אבל גם בזה הוטבע סדר העולם שמפועל ידיו משתלם, וחטאים	40291
תרדוף רעה, ואם עולה בידו להשתמש לפי שעה, אבל סוף כל סוף ילכד ברע, וזהו מה שהתורה נתנה אש	40292
שחורה ע"ג אש לבנה.	40293
כל הפוסק מדברי תורה מאכילין אותו גחלי רתמים, בודאי נראה בזה מראה אש שחורה, אבל כשיתבונן	40294
בעצם מהות התורה, שבאותו שעה שלומד עסוק הוא באש לבנה, שמאיר שכלו ולהבין ולהשכיל עד	40295
שמתדבק בבורא ית"ש, כמאמר הכתוב ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום (דברים ד'),	40296

והדברים כפשוטן, כדבקות הגוף והנפש שחיבורם ודיבוקם הוא יסוד החיים, ומצינו בש"ס שר' טרפון	40297
אמר לר' עקיבא הפורש ממך כפורש מן החיים, וכן מצינו להרמב"ן ז"ל ב"ק בסוגיא דנתקל פושע	40298
שאומר, שהפורש מרבינו הרי"ף ז"ל כפורש מן החיים.	40299
ומעתה אין פלא על הפוסק מד"ת שמאכילין אותו גחלי רתמים, מפני שמפסיקתו מד"ת נראה שהוא תופס,	40300
דמה שאמר הכתוב הלא כל דברי כאש נאום ה', הוא אש של הדיוט שמהותו בעיקרו לשרוף, מביט הוא	40301
על התורה כעל אש שחורה שירא לגשת אליו, וקל בעיניו להפסיק מד"ת שמתרחק עי"ז שלא יכזה	40302
מגחלתה של אש שחורה, וע"כ עונשו מידה כנגד מידה, שמטעימים אותו מגחלים של אותו אש שחורה כפי	40303
דעתו ומעשיו, כי כך הוא המידה, שהבא ליטמא מעט מטמאין אותו הרבה.	40304
וגם הוטבע במציאות הבריאה, שכל נעימות של רצון חומרי, הוא כשותה מים מלוחים לצמאוננו, שנדמה לו	40305
בשעת גמיעתו לח וקר המרווה לצמאוננו, אבל המציאות שצמא יותר, וגם הוסיף שקודה בלבו ממש מהמים	40306
המלוחים, כן הוא הפוסק מד"ת לדברים בטלים ומכש"כ לדברים אסורים, נדמה לו שבדיבורו מעט	40307
בדברים בטלים וכדומה, יהיה אח"כ דעתו יותר צלולה לגרוס באורייתא, אבל באמת הוא להיפך, שהמעט	40308
דברים בטלים שטעם ברא בקרבו צמאון להוסיף רוב דברים, והוא מכוחו של הבא ליטמא, ולהיפך מי	40309
שמרגיש האש לבנה וחרד להיות פורש מאור התורה, הוא בכלל המידה של הבא ליטמא מסייעין אותו.	40310
(המוסר והדעת עמ' 73).	40311
	40312
מאמר תרכג	40313
ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרבבות קודש מימינו אש דת למו (דברים	40314
ל"ג ב').	40315
וברש"י שהיתה כתובה מאז לפניו באש שחורה על גבי לבנה, ובגמ' (ביצה כ"ה:), מפני מה נתנה תורה	40316
לישראל מפני שהן עזין, אמר הקב"ה הללו ראויין שתנתן להן דת אש שנא' מימינו אש דת למו, איכא	40317
דאמרי דתיהם של אלו אש, שאלמלא נתנה תורה לישראל אין כל אומה ולשון יכולין לעמוד בפניהם,	40318
וברש"י דתיהן של אלו, מנהגם של אלו אש שהם עזים כאש, הדברים צריכים ביאור, מה זה ענין שאין כל	40319
אומה ולשון יכולין לעמוד בפניהם? ומה איכפת לן אם לא היו האומות יכולין לעמוד בפניהם?	40320
כתוב כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים, רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר	40321
ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך, וברש"י אז כשלא תשכחו אותם ותעשום על אמתתם תחשבו	40322
חכמים ונבונים, ואם תעוותו אותם מתוך שכחה תחשבו שוטים עיי"ש.	40323
ואמרנו כי הנה בבריאה ישנם ארבעה סוגים, דומם צומח חי ומדבר, וכל דרגה היא לכאורה רק תוספת	40324
מעלה, כי גם צומח יש לו הדומם, וכן החי יש לו הצומח, והמדבר יש לו החי, והיה ראוי להיות, שבאם	40325
תלקח התוספת מעלה שבכל אחת, תשאר לכה"פ על מצב הדרגה שלמטה ממנה, ולבסוף הרי לא ישאר גם	40326
על מצב של צומח, וגם לא של דומם.	40327
וכן אם תלקח ממדבר התוספת מעלה שלו, מעלת להבין ולהשכיל שהיא צורת המדבר, הלא לא יהיה גם	40328
בסוג של חי, כי החי יש לו דרכיו ומהלכיו, יש לו אופן קיומו ואופן חיותו שלו, שומר עצמו מכל מיני	40329
מקרים ופגעים לרעתו, אבל אדם בלא דעת גרוע הוא ודאי מן החי, עיקרו של האדם הוא מעלת המדבר	40330
שלו, ובאבדו דרגתו שלו נאבד הוא מכל קיום ומכל מציאות.	40331
כן הוא סוד הענין, כל דרגה ודרגה אינה רק כתוספת מעלה בלבד, אלא כבר היא מציאות אחרת לגמרי,	40332
צומח במעלתו סוג ומין אחר הוא, נאבד לו לגמרי המצב של דומם, עכשיו כל קיומו הוא המצב של צומח,	40333
ואם לא צומח הנה מפסיד כל קיומו, וככה הוא הענין של חי וצומח, חי הינו סוג ומין אחר מצומח, ובאין חי	40334
אינו כבר גם צומח, וכן הדבר בנוגע חי ומדבר, מדבר כי יפסיד מעלתו של מדבר, לא נשאר על המצב של	40335
חי כיתר הבעלי חיים, מציאות אחרת הוא לגמרי, ובאובדו את מצבו שלו אבד כל מציאות, אבד גם	40336
המציאות של למטה ממנו.	40337
בספרים הקדושים כשמונים מספר הסוגים של הבריאה, מונים לנפש הישראלי לסוג מיוחד סוג חמישי	40338
בהבריאה, למעלה מצלם אלהים יש עוד נפש ישראלי נפש אחרת לגמרי, הוא סוד כי היא חכמתכם	40339
ובינתכם, החכמה ובינה שלכם היא התורה, לא החכמה ובינה אשר באומות אשר בצלם אלהים, אתם סוג	40340
אחר אתם סוג התורה! ומדוע אם תעוותו אותם מתוך שכחה תחשבו שוטים? לכאורה היו צריכים להיות	40341
לא גרוע משאר הגוים, למה יהיו עוד גרועים מהם, עד להיות כמשוגעים פחות מכל מציאות?	40342
הוא יבוד היסודות, כי עצם כל מציאותכם אתם היא התורה! אם תלבשו בגד וציצית, אם תניחו תפילין	40343
וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, ובגמ' (ברכות ו') אמרו אלו תפילין שבראש, אם	40344
תשמרו התורה והמצוות ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה, ומניין איפוא ידעו זה כל הגויים? אלא	40345

כי מציאות מיוחדת הוא, ומציאות ודאי רואים מכירים ויודעים! אבל אם תעוותו תפסידו כל עצם	40346
מציאותכם, לא תשארו להיות אפי' כגוי נורמלי.	40347
אמנם כי כל אומה ואומה יש לה אופי מיוחד, תכונות סגוליות, אבל כל הבדליהם המה רק במעלות	40348
וסגולות, שכל אחת קנויות הן בטבען, אבל המעלות לא הפכו מציאותן, לא נפרדות הן בעצם מציאותן,	40349
מציאות כלולה לכולן, מציאות של רוח ממלא בהדרגה הכי נעלית שבהן, אבל לא כאלה חלק יעקב, עלינו	40350
לשבח לאדון הכל לתת גדולה ליוצר בראשית שלא עשנו כגויי הארצות, שלא שם חלקנו כהם וגורלנו ככל	40351
המונם.	40352
חלקנו היא התורה, בראשית היצירה שם חלקנו נבדל מכל העמים, מציאות אחרת לגמרי, סוג אחר לגמרי	40353
הוא נפש הישראלי, ובהעדר נפשם נעדרים הם כליל, כי על כן ודאי אם תעוותו את התורה היא עצם	40354
נפשכם תחשבו שוטים, כמו בכל הסוגים, שבקלקול עצמיותו של סוג לא נשאר בהדרגה שלמטה ממנו,	40355
ישראל שמתקלקל מעצמיותו הוא, לא יכול בשום אופן להישאר ולהיות מציאות של גוי, שוטה ישאר אבל	40356
לא גוי! ושמתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם, אין לכם עצה אחרת אם רוצים אתם להיות חכמים,	40357
מוכרחים לשמור התורה ולעשות המצוות!	40358
והיוצא לנו מכל הדברים, כי עצמות התורה היא עצמיות ישראליות, והתורה כעצמיות ישראלית אין לה	40359
ודאי שום שייכות למי שהוא, אי אפשר לה להתקבל לשום אומה אחרת, ומה שמצינו בגמ' (ע"ז ב':)	40360
ומובא כאן ברש"י, ויאמר ה' מסיני בא, מלמד שהחזירה הקב"ה על כל אומה ולשון ולא קיבלוה, אולם	40361
הרי נאמר (בספרי) כי כולם שאלו מה כתיב בה, ופירוש הדבר הוא, כי מצד עצמיותה אי אפשר לתורה	40362
להיות לאומה אחרת, וישראל אמנם לא שאלו עליה כלל, כי התורה היא עצם מציאותן ומה להם לשאול	40363
עליה, וקיבלוה ודאי.	40364
אמר הקב"ה הללו ראויין שתינתן להן דת אש, שנא' מימינו אש דת למו, הם והתורה אחד הם, הם אש	40365
והתורה אש, מציאות אחת הן ודאי, איכא דאמרי דתיהם של אלו אש, שאלמלא נתנה תורה לישראל אין	40366
כל אומה ולשון יכולין לעמוד בפניהם וברש"י דתיהן של אלו מנהגם של אלו אש, הנה עצם מנהגם עצם	40367
תכונתם עצם טבעם עצם מציאותם אש, מצד עצם אופים, גם אלמלא לא נתנה להם התורה, הם אש,	40368
ואלמלא באמת לא ניתנה להם התורה, אין כל אומה ולשון יכולין לעמוד בפניהם.	40369
מעניין הדבר כי ניתנה התורה לישראל להתיש כוחם, עצמיותם עוד יותר חזקה מן התורה, התורה היא אש	40370
וישראל מצד עצמן הינם עוד אש יותר גדולה, גבורתם של ישראל הוא בלי תכלית, בעצם תכונתם הם	40371
משונים מכל העמים, אלמלא ניתנה להם התורה, מי יודע איפה היו מגיעים בגבורתם, שאין כל אומה	40372
יכולה לעמוד בפניהם, והקב"ה בישוב העולם רצה, והתורה היא שמעמדת כוחם של ישראל על נכונם,	40373
נפלא הענין. (דעת תורה).	40374
	40375
מאמר תרכד	40376
תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב (דברים ל"ג ד').	40377
(גדרים פ"א א'), מי האיש החכם ויבין את זאת על מה אבדה הארץ, דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא	40378
פירושו, עד שפירשו הקב"ה דכתיב על עזבם את תורת, היינו לא שמעו בקולי, היינו לא הלכו בה? אמר	40379
רב יהודה שאין מברכין בתורה תחילה.	40380
ובר"ן בשם רבינו יונה ז"ל, דקרא הכי דייק, דאם איתא על עזבם את תורת כפשטא, משמע שעזבו את	40381
התורה ולא היו עוסקים בה, כשנשאל לחכמים ולנביאים למה לא פירושו, והלא דבר גלוי היה וקל	40382
לפרש? אלא ודאי עוסקים היו בתורה תמיד, ולפיכך היו חכמים ונביאים תמהים על מה אבדה הארץ, עד	40383
שפירשו הקב"ה בעצמו שהוא יודע מעמקי לב שלא היו מברכין בתורה תחילה, כלומר שלא היתה התורה	40384
חשובה בעיניהם כ"כ שיהא ראוי לברך עליה, שלא היו עוסקים בה לשמה, ומתוך כך היו מזלזלים	40385
בברכתה, והיינו לא הלכו בה בכוונתה ולשמה.	40386
ועדיין הדברים צריכים ביאור, מהי כוונתה של התורה, אשר נענשו עונש כה גדול על שלא הלכו בה?	40387
(בב"ח טור או"ח סי' מ"ז) ואיכא לתמוה טובא, למה כזאת מלפניו להענישם בעונש גדול ורב כזה על שלא	40388
ברכו בתורה תחילה, שהוא לכאורה עבירה קלה? ונראה דכוונתו ית' מעולם היתה שנהיה עוסקים בתורה,	40389
כדי שתתעצם נשמתנו בעצמות ורוחניות וקדושת מקור מוצא התורה, ולכן נתן הקב"ה תורת אמת	40390
לישראל במתנה שלא תשתכח מאתנו, שתתדבק נשמתנו וגופנו, רמ"ח אברים ושס"ה גידים ברמ"ח מצוות	40391
עשה ושס"ה מצוות לא תעשה שבתורה.	40392
ואם היו עוסקים בתורה על הכוונה הזאת, המה מרכבה והיכל לשכינתו ית', שהיתה השכינה ממש	40393
בקרבתם, כי היכל ה' המה, ובקרבתם ממש היתה השכינה קובעת דירתה, והארץ כולה היתה מאירה מכבודו,	40394

ובזה יהיה קישור לפמליא של מעלה עם פמליא של מטה, והיה המשכן אחד, כלומר העולם העליון הרוחני ועולמנו זה עולם המעשה, היו מתחברים זה אל זה עד שהיו ממש עולם אחד.	40395
אבל עתה שעברו חוק זה, שלא עסקו בתורה כי אם לצורך הדברים הגשמיים להנאתם, לידע הדינים לצורך משא ומתן, גם להתגאות להראות חכמתם, ולא נתכוונו להתעצם ולהתדבק בקדושת ורוחניות התורה, ולהמשיך השכינה למטה בארץ, בזה עשו פירוד שנסתלקה השכינה מן הארץ ועלתה לה למעלה, והארץ נשארה בגשמיותה בלי קדושה, וזה היה גורם חורבנה ואבדתה, והוא אמרו על מה אבדה הארץ.	40397
על עזבם את תורת, ואמר תורת תורת אמת אשר נתתי במתנה שלא יהיו למדין ושוכחין, וגם פרשתי להם טעם כל הדברים ופירושיהם, וכוונתי שיתקשרו בעצם קדושת תורת אמת, והשכינה תהא שורה בקרבם.	40398
והמה עזבו את תורת ולא הלכו בה, פירוש תחילת ההליכה ברוחניות התורה ממדרגה למדרגה כדי שתתדבק הנשמה בעצמות קדושת התורה, לא הלכו בה לשמה, בשעה שבאו לפתוח בעסק התורה ולברך לפניו ית' ולהודות לו על נתינת התורה לעמו ישראל, כדי שיהיו דבקים בקדושתה בשכינתו ית', והוא המכוון בברכת אשר בחר בנו! על אשר קרבנו לפני הר סיני ונתן לנו תורתו הקדושה, כלי חמדתו שהיה משתעשע בה בכל יום, כדי שתתדבק הנשמה בעצמות קדושת התורה ורוחניותה, עכ"ל הב"ח.	40399
מסוגיא נפלאה זו מתבררת מהותה של מצות תלמוד תורה, המטרה היא שנתאחד עם התורה והמצוות, ששכלנו יהיה ממש כשכל התורה, והמצוות תחדרנה לתוך אברינו, והנה מצינו בתוס' (סוטה כ"ב.), כי תלמיד חכם מהרהר בתורה בכל שעה, ואם הלימוד היה רק ענין של עסק בחכמה בעלמא, לא יתכן להיות דבוק בתורה במידה כזאת, אך כל ענין הלימוד הוא להתעצם ולהתאחד בתורה, עד שתלמיד חכם נהיה באמת ספר תורה חי, ולכן מחשבתו אינה נפרדת מהגות בתורה, הרי לימוד תורה מגשר בין העולם הרוחני המופשט ובין העולם הגשמי, ובזה ממשיכים את השכינה אל עולמנו. (עלי שור ח"א).	40400
	40401
	40402
	40403
	40404
	40405
	40406
	40407
	40408
	40409
	40410
	40411
	40412
	40413
	40414
	40415
	40416
	40417
מאמר תרכה	40417
תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב (דברים ל"ג ד').	40418
אל תקרי מורשה אלא מאורסה, שהתורה מאורסה לישראל, וכאשת איש לעובדי אלילים, משל לבן מלכים שנשבה כשהוא קטן למדינת הים, אם מבקש לחזור אחר מאה שנים אינו בוש לחזור, מפני שאומר לירושתי אני חזור, א"ר יוחנן כותי העוסק בתורה חייב מיתה שנא' צוה לנו, לנו ולא להם (ילקוט ברכה ל"ג).	40419
	40420
	40421
	40422
ומבהיל הוא, שבשביל שסירבו האומות פעם אחת לקבל את המתנה הגדולה בסיני, הפסידו ירושה זו לעולם ולנצח, ואף שסירבו רק על לאו אחד, כי כל אומה התנגדה רק לצווי אחד, זו ללא תנאף, זו ללא תרצח, ובאותו זמן לא התנגדו לכל התורה, הרי בגלל זאת הפסידו את האושר הנצחי, רגע הסירוב נעל בפניהם את השער לנצח, ניתקו לתמיד את הקשר, נעשו מרוחקים עד שכותי הלומד תורה חייב מיתה, התורה לגבי אומות העולם כולן היא כאשת איש שאינה זיווגם, אין התורה מתאימה להם, אלא א"כ מתגיירים ונעשים כמו בני ישראל.	40423
	40424
	40425
	40426
	40427
	40428
שעה אחת שסירבו הפסידו את הירושה, כי אחרי ששמעו את הקולות וברקים, התחרטו ואמרו זה לזה, בואו נלך ונקבל את התורה יחד עם בני ישראל, אב אחד לכולנו אל אחד בראנו (פסיקתא זוטרת כ'), אבל חלפה השעה הרצויה ונכרתו לתמיד מהאור העליון, וכל מי ששומע על הפסד זה שנגרם בזמן כה קצר חרדה תאחזנו.	40429
	40430
	40431
	40432
ומה גם כאשר גם בן ישראל יש והוא מאבד עולמו ברגע אחד, כשהוא מתרשל להיענות לאורות העליונים הקורצים לו ממעל, הוא אדיש לשעה מוצלחה המזדמנת עבורו, שיוכל להתרומם ולהשיג דרגות חדשות במעלות הרוחניות, אך מפני התרשלותו ואדישותו הוא מפסיד את האושר, ומנתק עצמו לעולמים מאותה דרגה שזומגה לו.	40433
	40434
	40435
	40436
משדחה את היד המושטת לו לעליה נוספת, הרי שוב אינו יכול לחזור ולהשיג את העליה הזו, כי היא ניתנה בירושה לחבירו ולא לו, הדרגה הזו נעשית מעתה כאשת איש עבורו, אין לו היכולת להשיגה יותר, אף אנשי דור המדבר הפסידו אוצר נצחי, הם איבדו את הכוח העליון והנצחי של ההורשה, ירושה היתה בידם ונשמטה מהם, בחטאם של המרגלים וההתאוננות הפסידו את כוח המוריש שהוא כוח עליון מעין עולם הבא.	40437
	40438
	40439
	40440
	40441
הכתוב אומר ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי, והביאותיו אל הארץ אשר בא שמה וזרעו יורישנה, רק לכלב ישאר הכוח הנצחי, כוח המוריש הניתן לאדם שיוכל להנחיל לזרעו את כל רכושו וכל מה שיש תחת ידו, כוח הירושה והדינים הכרוכים בזה הם מכוח נסתר ועליון, ואלמלא כוח נצחי זה, מה	40442
	40443
	40444

קשר יש בין אדם אחד למשנהו, ורק חוט נסתר ונעלם מקשר בין אדם לבין זרעו אחריו לדורי דורות,	40445
הספורנו ז"ל אומר על הפסוק הנ"ל, הוא יירישנה לזרעו, לא כענין שאר דור המדבר, שאע"פ שבניהם	40446
ירשו אותם לא היו הם המורישים, אבל הורישם האל ית' במצותו למנחילי הארץ.	40447
דור דעה הפסיד כוח נפלא אושר ואוצר כביר, כוח עליון ונעלם כוח המוריש, את אותה הסגולה שאיש	40448
יכול למסור ולהעביר מכוחו לדורותיו אחריו, כוח זה הפסידו מפני קוצר רוח, ומפני שהתפתו להרהר	40449
אחרי דבר ה', מפני פחד של נשיאות והנטיה אחרי מעט כבוד גרמו לעצמם הפסד נצחי, וגם גרמו לדורם	40450
להפסיד את כוח המוריש, כמה עמוקים הדברים הללו, שצריכים לשמש לנו לקח איך לחשוש מפני	40451
הפסדים שלנו. (אור חדש).	40452
	40453
מאמר תרכו	40454
תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב (דברים ל"ג ד').	40455
תניא רבי נהוראי אומר, מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה, שכל אומנות	40456
שבעולם אין עומדת לו אלא בימי ילדותו, אבל בימי זקנותו הרי הוא מוטל ברעב, אבל תורה אינה כן,	40457
עומדת לו לאדם בעת ילדותו ונותנת לו אחרית ותקוה בעת זקנותו (קדושין פ"ב), סגולת התורה היא	40458
שנותנת לאדם תקוה בלי שום חשבון, האדם שלומד תורה לשמה, מרגיש בעצמו תקוות טובות ויש לו	40459
סיפוק בחייו, בימי זקנותו מי שאין לו תורה הוא מוטל ברעב, אע"פ שהוא עשיר גדול אין הוא מרגיש שום	40460
טעם ועונג בכל הבלי העולם הזה.	40461
כל הבלי העוה"ז אינם נותנים לו סיפוק, מפני שכוחות הגוף כלים ונתחזקו אז כוחות הנשמה, והנשמה לא	40462
תמלא מכל תענוגי העוה"ז מאחר שהיא מן העליונים, לכן נשאר רעב, לא כן מי שלומד תורה לשמה, כל	40463
מה שנתחלש הגוף נתחזקה הנשמה, ומוצא טעם ועונג וסיפוק ותקוה בתורתו הקדושה, וזהו מה שאומר	40464
הכתוב שנות רשעים תקצורנה, כי הרשע בימי זקנתו אינו מרגיש טעם החיים, אבל יראת ה' תוסיף ימים,	40465
ואומרים חז"ל גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעושיה.	40466
העסק בתורתנו הקדושה בלי שום חשבונות, נותן לאדם חיים ועונג ותקוה, כמ"ש הסבא זצ"ל מרן ר'	40467
שמחה זיסל זיו, על הפסוק ברוך הגבר אשר יבטח בה', והיה ה' מבטחו, אין הכוונה ברוך אשר בוטח בה'	40468
מפני שהיה ה' מבטחו, אלא ברוך הגבר אשר יבטח בה', בזה לבד הוא מרגיש שהוא ברוך, האדם שהוא	40469
בוטח בה' ומקורב להקב"ה הוא כבר ברוך בלי שום דבר נוסף.	40470
והיה ה' מבטחו, זהו ענין נוסף כי השי"ת יתן לו כל מה שהוא רוצה, אבל לא בזה תלוי בטחונו, מי שהוא	40471
בוטח בה' אינו סובל מהמידות רעות מקנאה ושנאה וכעס, מי שאין לו מידות רעות אין מאושר כמוהו	40472
בעולם וחיייו הם מאושרים, כי עם עקירת הרע בא במקומו הטוב המוחלט, אבל הרשעים כים נגרש, כל	40473
ימיהם בכעס ומכאובים, הם נמצאים תמיד תחת שלטון היצה"ר והמידות הרעות, והם ממררים את חייהם.	40474
כשהייתי ראש ישיבה בלידא הסמוכה לרדין, בא פעם הח"ח לעירנו להוכיח לאחד על שעובד בשבת, הלז	40475
ענה לו שזו פרנסתו בין הגויים, אמר לו אבל הלא כתוב בתורה מחלליה מות יומת, מה תעשה בזה, איך	40476
אפשר לעבור על זה? זו נקראת הבנה בפסוק חומש, וכן מספרים על אדמו"ר מקוצק זצוק"ל כשספרו לו	40477
שגנבו ממנו חפצים שבביתו, אמר בתמיהה כיצד? הלא כתוב לא תגנוב? איך אפשר לעבור על זה? זה	40478
נקרא הבנה בתורה, אבל אם אחד יודע אפילו בעל פה את כל התנ"ך ועובר על הפסוק מחלליה מות יומת,	40479
או שעובר על לא תגנוב הרי אינו מבין מה שכתוב בתנ"ך, א"כ הוא רק כמו תוכי החוזר ללא כל הבנה.	40480
וכן מצינו בחז"ל (תענית ה'), יעקב אבינו לא מת, אמר לו וכי בכדי חנטו חנטיא וספדו ספדניא וקברו	40481
קבריא? אמר לו מקרא אני דורש שנא' ואתה אל תירא עבדי יעקב ואל תחת ישראל כי הנני מושיעך	40482
מרחוק וזרעך מארץ שבים, מקיש הוא לזרעו מה זרעו בחיים אף הוא בחיים, וקשה?	40483
במה מתורצת הקושיא וכי בכדי חנטו חנטיא? אלא חז"ל הקדושים אם היה להם פסוק בתנ"ך, אם מקרא	40484
אני דורש, אם יש מקרא מפורש שוב אין מקום לשאלות המבוססות על הטבע, המקרא לא יזוז ממקומו	40485
וכל הטבע כאין נחשב לעומת פסוק אחד, כל אימת שיש סתירה בין הטבע ובין הפסוק, אז אין כל הכרח	40486
למצוא תירוץ לפסוק, אלא למצוא הסבר לטבע, כך הבינו חז"ל את התנ"ך, כדאמרינן בסנהדרין יבטלו	40487
אלף כשלמה המע"ה בחכמתו, ואל תבטל אות אחת מהתורה הק'. (דרכי מוסר).	40488
	40489
מאמר תרכו	40490
האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו ואת אחיו לא הכיר ואת בניו לא ידע כי שמרו אמרתך ובריתך ינצורו	40491
(דברים ל"ג ט').	40492
כאשר בא משה רבינו ע"ה לברך את שבט לוי לפני מותו, פירט את מעלותיהם ושלמות נפשם שהתמסרו	40493
אך ורק לכבוד ה' ותורתו, עמדו בנסינות חמורים ביותר והגיעו למדרגה נעלה כזו, עד שעניניהם	40494

הפרטיים לא עמדו בדרכם כלל, וכאשר חטאו ישראל בעגל, ומשה עמד בשער המחנה וקרא מי לה' אלי	40495
(שמות ל"ב), נתאספו אליו כל בני לוי, ולפי פקודתו הרגו את קרוביהם, אבי האם או אח מאם או נכדם בן	40496
בתם, שבדאי היו אהובים עליהם קודם לכן, כדי לקנא קנאת ה'.	40497
פעולות אלה מצביעות ללא ספק, כי בני לוי עלו למדרגת התפשטות מכל דבר אנכי, מכל רגש אחר	40498
שהאדם קשור אליו, ומה נפלא הדבר כשאנו קוראים להלן בברכתו של משה, שהעלה על נס גם דברים	40499
פשוטים לכאורה, באמרו שם כי שמרו אמרתך ובריתך ינצורו, כלומר דברים שכל אדם פשוט חייב בהם	40500
ושומר עליהם שהם אמרות ה' ובריתו.	40501
מכאן אנו למדים לימוד גדול, שהאדם הגדול בענקים שבאפשרותו לפעול גדולות ונצורות, ולעבור נסיונות	40502
גדולים ביותר, חייב לדקדק בפרטים קטנים מאד ובמצות קלות שאדם כאילו דש בעקביו, ואל יאמר האדם	40503
הגדול הזה מה לי לדקדק בקטנות, ואני מסוגל לפעול בענינים גדולים העומדים ברומו של עולם, כי כבר	40504
אמרו חז"ל (אבות פ"ב) והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה.	40505
כשם שישנם אנשים המסוגלים לשמור ולקיים מצות קלות, ואינם מסוגלים לקיים מצות חמורות מחמת	40506
גודל הנסיון הכרוך בהן, וקושי ההליכה נגד הטבע שלהם, כך ישנם אנשים המסוגלים לפי טבעם לפעול	40507
הרבה ולעמוד בנסיונות קשים, כגון לצאת במלחמה נגד מחללי שבת אף שילך לבית הסוהר, אבל לא יוכל	40508
להיזהר במצוות שאינן דורשות נסיונות גדולים, כגון להיזהר בתפילה כראוי, לדקדק בברכות וקריאת	40509
שמע וכדומה.	40510
הא למדת שהאדם השלם הוא זה היודע לדקדק בכל ענינו, להימצא תדיר בדרגת השמירה המעולה אף	40511
שיש לו חלק ניכר וגדול במדרגת הגבורה, ומה נאמר אחרי זה? יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל כי	40512
רק מי שזכה להגיע לדרגה גבוהה כזו בתיקון נפשו, ראוי להיות אח"כ ממזכי הרבים, וכבר אמר הכתוב	40513
(דניאל י"ב) והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד, והביאור כפי	40514
שאמרנו, כי האדם העובד על עצמו בתיקון הנפש והשגת השלמות בתכלית הזוהר והטהרה, סופו שיזכה	40515
להיות בין מצדיקי הרבים, שתהיה לו אפשרות להשפיע על זולתו ולזכות את הרבים באופן נעלה.	40516
(גוילי אש)	40517
	40518
מאמר תרכח	40519
האומר לאביו ולאמו לא ראיתו ואת אחיו לא הכיר ואת בניו לא ידע כי שמרו אמרתך ובריתך ינצורו	40520
(דברים ל"ג ט').	40521
שמעון ולוי אחים כלי חמס מכרותיהם, דברים קשים אלה הגדיר אביהם יעקב אבינו ע"ה אותם, וקלל את	40522
אפם כי עז, שבו הרגו איש ועקרו שור, ואת עברתם כי קשתה, וגזר עליהם אחלקם ביעקב ואפיצם	40523
בישראל, לא היו בדברים אלה שום הבדל בין לוי לשמעון, הן בהריגת אנשי שכם וכן במכירת יוסף, והנה	40524
נתפרדה החבילה ולוי נעשה לשבט שהוטל עליו יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל, ישימו קטורה	40525
באפיך וכליל על מזבחיך (ברכת מרע"ה), ונאמר לא יהיה לכהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה עם	40526
ישראל, אשי ה' ונחלתו יאכלון, ונחלה לא יהיה לו בקרב אחיו ה' הוא נחלתו.	40527
ושמעון אחיו כן יהיה לו נחלה בקרב אחיו, אבל רק בקרב אחיו ולא נחלה לעצמו כמו ליתר השבטים,	40528
ודרשו רז"ל מחבל בני יהודה נחלת בני שמעון (יהושע י"ט), שכשחלקו ארץ ישראל נטל שמעון מתוך	40529
גורלו של יהודה, ומשה רבינו ע"ה לא יחד לו ברכה בפני עצמו, שהיה בלבו עליו על מה שעשה בשטים,	40530
רש"י מאגדת תהלים.	40531
ויש להבין על מה ההבדל התהומי הזה בין אחים? ובספרי הקשה על הפסוק וללוי אמר תומיך ואוריך למה	40532
נאמר בו, הלא שמעון ולוי שתו מכוס אחד, שנא' ארור אפם כי עז ועברתם כי קשתה אחלקם ביעקב	40533
ואפיצם בישראל, ותירץ משל לשניים שלוו מן המלך, אחד פרע וחזר והלוח את המלך, ואחד לא די שלא	40534
פרע אלא חזר ולוח.	40535
כך שמעון ולוי שניהם לוו בשכם, שנא' ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרבו ויבואו על	40536
העיר בטח ויהרגו כל זכר, לוי פרע מה שלוח במדבר, שנא' ויעמוד משה בשער המחנה ויאמר מי לה' אלי	40537
ויאספו אליו כל בני לוי, וחזר והלוח את המקום בשטים, שנא' פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את	40538
חמתי מעל בני ישראל, שמעון לא די שלא פרע, אלא חזר ולוח שנא' ושם איש ישראל המוכה אשר הכה	40539
את המדינית, זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני (ספרי פ' ברכה).	40540
והנה מעשה שטים היה בשנת הארבעים, וכבר נבחר שבט לוי מיד אחרי מעשה העגל, וההלואה שלוח את	40541
המקום, היא רק טעם נוסף לברכת מרע"ה ללוי, לעומת מה שהיה בלבו של מרע"ה על שמעון, עד שלא	40542
ייחד לו ברכה בפני עצמו, ורק ברמז בברכת יהודה, באמרו שמע ה' קול יהודה, מלמד שהתפלל משה על	40543
שמעון (ספרי שם).	40544

משה רבינו ע"ה הסביר לנו על מה נעשתה ההפרדה הזאת בין שני האחים, שבשעה ששבט לוי נאספו	40545
כולם לקול הקריאה של משה רבינו ע"ה מי לה' אלי, והעיד עליהם שאמרו לאביו ולאמו לא ראיתו ואת	40546
אחיו לא הכיר ואת בניו לא ידע, והרגו את האחים ואת הבנים שחטאו בעגל.	40547
ומאידך גיסא מצינו אצל שבט שמעון, שכשחטאו ישראל בשטים בבנות מואב, נאמר ויאמר משה אל	40548
שופטי ישראל הרגו איש אנשיו, ואיתא בגמ' הלך שבטו של שמעון אצל זמרי בן סלוא, אמרו לו הן דנין	40549
דיני נפשות ואתה יושב ושותק, מה עשה עמד וקיבץ כ"ד אלף מישראל והלך אצל כזבי אמר לה השמיעי	40550
לי, תפשה בבלוריתה והביאה אצל משה, אמר לו בן עמרם זו אסורה או מותרת, ואם תאמר אסורה בת	40551
יתרו מי התירה לך (סנהדרין פ"ב.), במקום להוכיח את העבריינים משבטו, הוסיף רשעה על רשעתם	40552
והלך עם המדינית בעזות מצח, ושאל את מרע"ה בת יתרו מי התיר לך, ולעיני כל ישראל יצא ביד רמה	40553
לעשות מעשה, הלא ההבדל בין שמעון ללוי פשוט וברור לכל. (למען אחי ורעי).	40554
	40555
מאמר תרכט	40556
בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו בהם עמים ינגח יחדיו אפסי ארץ והם רבבות אפרים והם אלפי מנשה	40557
(דברים ל"ג י"ז).	40558
מלמד שנתן הקב"ה למשה הוד, והדר נתן ליהושע, שאילו ניתן הוד ליהושע אין כל העולם כולו יכול	40559
לעמוד בו (ספרי ל"ג י"ז), הוד הוא אור פנימי, הדר הוא אור חיצוני (המלבי"ם פנחס כ"ז כ'), הוד הוא	40560
המקור היותר עליון, הוא אור מאד חזק שאי אפשר לקבל הימנו הרבה, ולא כל אדם אפילו הנבחר ביותר,	40561
זוכה לקבל ממנו אף בצמצום, משה רבינו יכול היה לקבל את הופעת ההוד במקצת, אך גם לו נאמר לא	40562
תוכל לראות את פני, ועל בקשתו של משה הראני נא כבודך, השיב לו הקב"ה בעוה"ז אי אתה רואה	40563
שנמשל כפנים, אבל אתה רואה בעוה"ב שנמשל כאחוריים (ספרי ברכה ל"ט י').	40564
כליו של האדם הם מצומצמים וקטנים מכדי הכיל את האור הגדול, ורק בעוה"ב כאשר יחליפו הצדיקים	40565
כוח, והקב"ה יעניק להם כלים רחבים יותר, והלבוש הגופני לא יפריע מלקבל את האור, אזי יוכלו לקבל	40566
ולהשיג הרבה כי הכלים הוגדלו, משה זכה לקבל גם בעוה"ז, כי כליו היו מפוארים וקדושים, ויכלו לקלוט	40567
מעט מן האור ולהחזיקו, והם לא התפקעו ולא נשברו מעוצמת הקדושה, הוא סבלם ועמד לו הכוח	40568
להחזיקם, אולם ברואי מטה אחרים אין בכוחם לקבל אור חזק כזה.	40569
ההוד לא ניתן ליהושע, כי ידוע שפני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה, היינו שכלי נפשו של יהושע	40570
אמנם גדולים, אבל אינם מגיעים לממדיהם של כלי הנפש שהיו למשה, ועל כן אינו יכול לקבל אור גדול	40571
כמוהו, הוא לא מסוגל להחזיקו ולעוצרו בנפשו, כליו היו מתבקעים אילו ניתן לתוכם אור גדול זה, והיה	40572
מתפשט לאור העולם ומזיק לבריאה כולה, כי אין העולם ובריותיו מסוגלים לקבל ולעמוד בפני אור חזק	40573
בדרגת הוד, ואילו קרה כך היו כולם מתים.	40574
כמ"ש ז"ל אילו ידעו האומות מה המקדש יפה להם היו מקיפין אותו לשומרו, למה? שעד שלא היה המשכן	40575
היה הדיבור יוצא ונכנס לתוך בתיהן של אומות העולם והן נתרזין (הם מתחלחלים). מניין? שכן כתיב כי	40576
מי כל בשר אשר שמע קול אלהים חיים מדבר מתוך האש כמונו ויחי, אתה שומע קול וחיית, אבל האומות	40577
שומעים ונתרזים בתוך אהליהם (תנחומא תרומה ט').	40578
אור השכינה היה מצטמצם במקום המקדש, ולא היה יוצא ומתפשט בעולם, וזה היה לאושרו של העולם	40579
שלא ינזק מן האור, וגם משה היה כעין משכן ומקדש, שכן היה בתוכו הכלי המחזיק והנושא את האור,	40580
ומפני זה נתנו לו את ההוד, דהיינו האור החזק במקצתו, ונתנו לו במידה מועטת, כדי שלא יעבור על גדות	40581
הכלים ויתפשט בעולם ויזיקנו, ואילו ליהושע נתנו רק את ההדר ולא את ההוד, מפני שכליו לא היו	40582
כשרים לכך, ואילו ניתן לו היה האור מתפשט בעולם ומזיק לקיומו.	40583
ומה שיש לנו ללמוד מכאן הוא, כי האדם צריך להתאמץ להרחיב ולהגדיל את כלי נפשו, כדי שיוכל לקבל	40584
ולקלוט את אור ה', ולא רק כלים לקליטה, אלא גם את הכשרון וההסתגלות לשמור את האור בתוכו, ואז	40585
יחונן מהשמים במידה רחבה וגדולה של אור, והכתוב אומר הרחב פיך ואמלאהו (תהלים פ"א), ביד האדם	40586
לברוא ולהרחיב פה כדי לקלוט ולהכניס לתוך נפשו את ברכת ה' ואורו ית', הקב"ה ממלא את משאלות	40587
לבות הצמאים לאורו, וכפי דרישתם ומגמתם לרוחניות כן הקב"ה ממלא, וכאשר בא האדם בפה צר	40588
בכלים קטנים, יקבל גם מעט אור.	40589
ואם האדם מבקש מהקב"ה אבינו מלכנו מלא ידינו מברכותיך, עליו להושיט יד פתוחה רחבה וגדולה, לא	40590
כידו של תינוק, לא כף יד קטנה ומצומצמת, כי אם הכלים יהיו קטנים וצרים, תהיה גם הברכה צרה	40591
ומצומצמת, כי אין מספיק מקום שבו תוכל הברכה לשרות ולהתקיים, האדם החלש אין בכוחו להכיל	40592
בקרב את שפע אור ה', הוא לא יוכל גם אם יזכה לקבל לעצור את האור בקרבו שלא יתפשט ויתפזר	40593
החוצה.	40594

דוד המלך ע"ה אמר פתחת שקי ותאזרני שמחה, הקב"ה היה בעזרו, וזאת לאחר שפתח והרחיב את כוח	40595
המקבל שבו, ואז קלט את האור, נתמלא שמחה בכל גופו ונפשו, הברכה והשמחה השתלטו עליו כולו,	40596
נהיה איפוא צמאים להתדבק ביוצר בראשית, הצמאון הזה הוא אות לנשמה הישראלית, כי העכו"ם אינם	40597
דורשים ה' ואינם צמאים להתדבק באלוהי אמת, כמ"ש (סנהדרין ע"ו) כל העמים קרויים רוה, ופירש"י	40598
שם אלו עכו"ם ששבעים ואינם צמאים ליוצרם, ואילו ישראל קרויים צמאה, זו כנסת ישראל שצמאה	40599
ותאבה ליראת יוצרם ולקיים מצוותיו.	40600
ובעל אור החיים הק' מפרש עה"כ וידבר משה כן אל בני ישראל ולא שמעו אל משה מקוצר רוח, אולי כי	40601
לצד שלא היו בני תורה לא שמעו ולזה יקרא קוצר רוח, כי התורה מרחבת לבו של אדם, כאשר רוצים	40602
להרגיע את התינוק הבוכה מרגיעים אותו ע"י נגונים, מיד ששומע את הזמר הוא מפסיק לבכות ומטה אזנו	40603
לקול הצלילים, מתעורר ומקשיב לאלו הקולות שניכרים לו, ששמע בעולם העליון מפי המלאכים	40604
שאומרים שירה (המקובלים).	40605
א"כ מי ששומע דברי תורה ומתדבק לשמועתו, הרי זה אות שחזרו ונתגלו לו אותן השמועות ששמע	40606
בעולם העליון כמ"ש בגמ' (ע"ז ג'), שעה רביעית הקב"ה לומד תורה עם תינוקות של בית רבן, או ממה	40607
שלמד אתו המלאך בבטן אמו, ומי שהוא קצר רוח ואין לו אוזן קשבת, הרי זה סימן רע לו שניתקו ונשכחו	40608
ממנו לגמרי אותם השמועות העליונות, נרחיב פינו לבקש ולדרוש חכמת אלהים ולהיות צמאים לידבק בו	40609
ית', והוא ית' ימלא ידינו מברכותיו סלה. (אור חדש).	40610
	40611
מאמר תרל	40612
ולנפתלי אמר נפתלי שבע רצון ומלא ברכת ה' ים ודרום ירשה (דברים ל"ג כ"ג).	40613
ובדעת זקנים מבעלי התוס' פירשו, ומלא ברכת ה', שכל הבא לארץ נפתלי ורואה פירותיו מבוכרין	40614
ואילנות מלבלין, משבח ומברך את ה' על החדש, וכן אמר יעקב הנותן אמרי שפר, חלקו של נפתלי	40615
מבורכת בזה, שע"י פירותיו הממהרים להתבשל משבחים ומברכים את ה', כן מצינו בכמה מקומות, כי	40616
דבר שעל ידו נזכרין ומדברין תהילות ה', הדבר מתעלה ואף גם מתהווה כחפצא של קדושה.	40617
ויצב שם מזבח ויקרא לו אל אלהי ישראל (בראשית ל"ג), כתב רש"י, לא שהמזבח קרוי אלהי ישראל,	40618
אלא על שם שהיה הקב"ה עמו והצילו, קרא שם המזבח על שם הנס, להיות שבחו של מקום נזכר בקריאת	40619
השם, וכן מצינו במשה ויקרא שמו ה' נסי, לא שהמזבח קרוי ה', אלא על שם הנס קרא שם המזבח,	40620
להזכיר שבחו של הקב"ה ה' נסי עיי"ש, הנה המזבח נתקדש לעבוד ולהתפלל עליו, מפני שמי שרואה	40621
אותו מזכיר שבחו של מקום, ומקור ענין זה מצינו בקדושת בכור, קדש לי כל בכור לי הוא, והטעם אשר	40622
לי הוא, כי בראותנו כל בכור באדם ובבהמה, נזכרים בזה הנס של מכת בכורות במצרים, וזוהי ענין	40623
קדושתם.	40624
ואלה דברי הספורנו ז"ל, מה זאת פדיון פטר חמור, שהוא בהמה טמאה ולא תחול עליה קדושת הגוף,	40625
ועריפת פטר חמור אם לא תפדה? ואמרת אליו בחוזק יד הוציאנו ה' ממצרים, בחוזק ידם של מצרים	40626
הוציאנו ה' כאמרנו ותחזק מצרים על העם, באופן שלא יכולנו לשאת נכסינו בעגלות כמנהג מצרים,	40627
והוצרכנו לשאת בחמורים, ונעשה בהם נס שהספיקו לזה בכמו רגע, וחלה עליהם איזו קדושה ראויה	40628
לפדיון.	40629
ומעכשיו, אם חמור ורק נושא נכסי ישראל, אבל אחרי אשר בו נזכר שבחו של הקב"ה בהנס שנעשה עמו	40630
לפני אלפים שנים, וכבר עלינו לנהוג עמו איזו קדושה לעולם ועד, ואסור הוא בחילול אם לא בפדיון, א"כ	40631
איזה קודש קדשים אנו צריכים לנהוג עם ארץ ישראל מטעם זכרון נפלאות ה' בה לבד, איתא בגמ' (כתובות ק"ב.)	40632
רבי אבא היה מנשק כיפי דעכו, ורבי חייה בר גמדה מיגדר (מתגלגל) בעפרה, שנא' כי	40633
רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו עיי"ש, העפר הפשוט חביבות בו, חז"ל קיבלו וכיבדו כ"כ דיירי	40634
ארעא דישאל שבאו אצלם, עד ביטול עצמם, ואמרו חד מינייהו עדיף כתרי מינן.	40635
אחת מקללות הזמן אשר האדם צריך מאד מאד ליזהר מלנפול בתהומה, היא השפלת הערכין ובזות	40636
הנכבדות, והם מתכסי היצר ותחבולותיו, להפיל את האדם בשאול מטה בפחת המעשים ופח הפשעים,	40637
על כל קודש לרמוס ובעקבים לדוש, אחרי כי כלום לא ישווה לפניו, אמר הכתוב (משלי כ"ח) בעלוץ	40638
צדיקים רבה תפארת, ובקום רשעים יחופש אדם, ופירש הר"י (שע"ת א' י"ח) הצדיקים מפארים ומכבדים	40639
בני אדם על כל מעלה טובה הנמצא בהם, ורשעים מחפשים מומי בני אדם ושגיאותיהם להשפילם.	40640
הכתוב (בראשית ט"ו) קורא לנהר פרת, הנהר הגדול, ופירש שם רש"י, לפי שהוא דבוק לארץ ישראל	40641
קוראהו גדול, הנה נהר פרת אינו עובר ממש דרך ארץ ישראל, אלא רק בגבולה של הארץ, וכבר אתה	40642
צריך לקרותו גדול, ואפשר שזה גם ענין מעלה בעצמותו של הנהר, ושיש גם דין שצריכים להתנהג עימו	40643
כחפצא של גדול, אבל עכ"פ הלא רואים כי בקריאה צריכים ודאי לדבר עליו בשם הכבוד של גדול, ואסור	40644

לקרותו ולהציגו שוה עם שאר נהרות דעלמא, וכל זה מטעם שהרי ע"י הנהר הזה נזכרים בגדולת הארץ	40645
ובאלהי הארץ ודאי. (דעת תורה).	40646
	40647
מאמר תרלא	40648
אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה' מגן עזרך ואשר חרב גאותך ויכחשו אויביך לך ואתה על במותימו	40649
תדרוך (דברים ל"ג כ"ט).	40650
וסרה קנאת אפרים וצוררי יהודה (ישעיה י"א), כנגד מי אמר ישעיה מקרא זה? לא אמרו אלא כנגד יהודה	40651
ויוסף, דא"ר שמואל בר נחמן אמר רבי יונתן, בשעה שהיו יהודה ויוסף מתווכחין זה עם זה, אמרו מלאכי	40652
השרת זה לזה בואו נרד למטה ונראה שור וארי מתנגחין זה עם זה, בנוהג שבעולם שור מתירא מפני ארי,	40653
ועכשיו שור וארי מתנגחין ועומדין, והקנאה ביניהן עד שיבוא משיח, לפיכך וסרה קנאת אפרים (תנחומא	40654
ויגש ד').	40655
וכי מלהש"ר סקרנים שבאו להתענג על ראיית הקניגיא? מה ראו כאן במיוחד שהפליא אותן והורידן	40656
למטה להסתכל בווכוחן של מלכים וצדיקים אלו? (שם משמואל), אמנם מה שהביאן לידי פליאה הוא,	40657
ששני אנשים מריבין מתווכחין ומנגחין זה עם זה ועומדין, אין הריב מתפתח ואינו עובר על תחומי השכל,	40658
כי טבע הריב שהוא כבדקא דמיא כיון דרווח רווח, והסוף הוא שבא לידי אסון, כי אינם יכולים לשלוט על	40659
עצמן, אחרי שמתחממים כבר אין בידם לעצור ולעמוד על נפשם, כבר נלכדו באש הכעס והם שבויים, עד	40660
שאי אפשר להם להשתחרר מהמצב שעומדים ולחזור לתחומי השכל.	40661
וכן אצל גדולי עולם יהודה ויוסף, מסתכלים המלאכים שמריבים מתווכחין ואף מנגחין זה עם זה ועומדין,	40662
אינו הולך הלאה, לא חל שום עליה במעלות החום של המריבה, כ"א עומד בתחומו ובגבולו גם אחרי	40663
שעות מריבה כמו בשעה ראשונה, שולטים על הכוחות ואין יוצא מהם ומויכוחם שום פרצה, המראה הזו	40664
הפליא את המלאכים, תמהו ואמרו האמנם כן יקרה בדירת התחתונים, דבר שהוא למעלה מן חוקי הטבע,	40665
וא"כ כדאי לירד ולראות תמונה זו, ירדו וראו שאמת הדבר מריבין ועומדין, וזהו יכול להיות רק בדרי	40666
מעלה, שכתוב עליהם עושה שלום במרומיו.	40667
מיכאל מן המים, וגבריאל מן האש, והן עומדין לפני השכינה ואינן מזיקין זה את זה, הוי אומר עושה שלום	40668
במרומיו, א"ר שמעון כל הרקיע של מים והמלאכים של אש ומשרתיו אש לוחט, ואין המים מכבין את	40669
האש, ולא האש שורף את המים (שם בתנחומא ו'), הם שלוחי המקום נצטוו להיות בתפקידן ופעולתן,	40670
האש והמים מרועה אחד, וכ"א שומר גבולו ועומד בתחומו, כן יהודה ויוסף זה ארי וזה שור, מתנגחין זה	40671
עם זה ועומדין ואין מזיקין זה את זה, כי כל כוחות נפשם וכל תנועתם עומדין תחת שלטון השכל הגזור	40672
מאור שכל העליון.	40673
החכמה תעוז לחכם מעשרה שליטים (קהלת ז'), זה חכמתו של יוסף, ומה חכמתו של יוסף? שלא רצה	40674
להילחם עם אחיו, כיון שראה עשרה גבורין עומדין לפניו, שאחד מהן יכול להחריב עשרה מדינות נזדעזע,	40675
וחכמתו הצילתו שנא' החכמה תעוז לחכם, אין חכמה גדולה כשליטה על הנפש, חכמתו של יוסף עמדה לו	40676
לעצור א"ע ויד החכמה על העליונה, וכמ"ש אצל שלמה המלך ע"ה, שנתן לו אלהים חכמה ותבונה הרבה	40677
מאד כחול אשר על שפת הים, מה חול גדר לים, אף חכמתו גדרה לשלמה (ילקוט מ"א ה').	40678
ולא יכול יוסף להתאפק, ר' חמא בר חנינא אמר לא עשה יוסף כשורה, שאילו בעט בו אחד מהם מיד היה	40679
מת, ר' שמואל בר נחמן אמר כהוגן וכשורה עשה, יודע היה צדקתן של אחיו, אמר אין אחי חשודין על	40680
שפיכות דמים (מד"ר ויגש צ"ג ט'), יוסף היה בטוח באחיו שהשליטה בידם ולא יעברו על תחומי השכל,	40681
כי הם צדיקים וגבורים ושולטים על הרוחות, כועסים וצועקים במידה שמדד להם החשבון ושכל העליון,	40682
כמו שיוסף ידע להתגבר על רוחו, וכל ההנהגה בהתאפקות ובמידה ובחכמה, ומהו חכמתו, השליטה ע"ע	40683
שהוא עולה על עשרה שליטים.	40684
והנה תיארו לפנינו חז"ל תמונה מבהילה על הרעיון, איך גבורי ה' ידעו לשלוט ולהנחות את נפשם	40685
המסוערת אף בזעם וחרון אף, לא לגבורים המלחמה זה אבנר, אמרו עליו שהיה בטוח בכוחו, ואמר אילולי	40686
היה לארץ מקום לאחוז בו הייתי מזעזעה, והיה כל מחנה ישראל שרוי בין ארכבותיו, וכיון שנפלה שעתו	40687
הכהו יואב בן צרויה, באותה שעה תפש אבנר ביואב וכפתו בידו כפקעת של שתי, מיד עמדו כל ישראל	40688
לפניו ואמרו לו אדוננו, אם אתה הורגו מיד נשארנו כיתומים אשר אין להם אב, ויבואו הפלשתים ויבזו	40689
את נשינו ואת כל אשר לנו, א"ל ומה אעשה שכבה את נרי? אמרו לו תדון עמו לפני דיין האמת, השליך	40690
אותו מידו, ונפל זה חי וזה מת (ילקוט ירמיה ס" רפ"ה).	40691
והנה עלינו להתבונן כאן ולרדת לעומק ורום המדריגה של אבנר, בהוכיחו את כשרון שליטתו על היצר	40692
של כוח, וכבישת זרם ההרגשות הנזעמות והנסערות, לבלום ולעצור את קילוח זרם הדמעות ודם התמצית	40693
המתפרץ בכוח איתנים, אף ברגע הנואש ביותר שהוא יודע שעליו למות, וחבירו נפרד לחיים, הלא מבהיל	40694

הוא, ואיום ונורא! אבנר זה שר הצבא הגדול ביותר נלכד ונחטף בערמה, והכעס והבזיון הנורא מתלקחים בקרבו בלהטי שאול, שאיפת הנקמה המרתיעה את כל עורקי דמו הנשפך לארץ, ברגעי נשימותיו האחרונות.	40695 40696 40697
התרעומת על כיבוי נרו של אבנר בידי יואב, הלא זוהי תרעומת שגם מים רבים לא יוכלו לכבותה, ובכל זאת גם ברגע שכזה, כשעמדו ישראל לעיני אבנר המפרכס וביקשו מלפניו להשאיר את יואב בחיים, היות וטובת הכלל ישראל דורשת זאת, הבלוג הגבור הצדיק הזה והשליך את יואב מידו, ועוד הספיק לראות היאך הוא יואב נפרד לחיים, והוא אבנר? אהה! מה רע ומר הוא, הולך ונפרד למות! כמה מחוננים היו הראשונים הגבורים הגדולים אנשי השם שידעו לבלום את פיהם ויצרם לעת מצוא. (אור חדש).	40698 40699 40700 40701 40702 40703
מאמר תרלב	40704
ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו ראש הפסגה ויראהו ה' את כל הארץ את הגלעד עד דן. ואת הנגב ואת הככר בקעת ירחו עיר התמרים עד צער (דברים ל"ד א').	40705 40706
עיין ברמב"ן ז"ל שם וז"ל, ויזכור בקעת ירחו בעבור היותה בקעה ולא היתה נראית מראש ההר, אבל הראהו במעשה נס, ועמדנו על זה, אחרי שהראהו בדרך נס למה עלה על ההר? אלא על כרחק כדי למעט בנס.	40707 40708 40709
הרי לפנינו כי גם הקב"ה בעצמו מתנהג עם האדם בדרך הטבע כל מה דאפשר, כמו שנא' בסוף האזינו עלה אל הר העברים, וא"כ מוכח מזה כי כל הנהגת העולם ג"כ הכל בדרך נס, ורק האדם צריך לעסוק מעט בטבע למעט הנס.	40710 40711 40712
וא"כ מה תועיל השתדלות מרובה, ובפרט נגד התורה ח"ו, אין זה אלא שגעון, ואולי מה שנצרך האדם למעט הנס, הוא ג"כ להגדיל הנסיון בכוחו ועוצם ידו, והעומד בנסיון הרי זה גבור חיל ואשרי לו.	40713 40714
(חכמה ומוסר ח"א מא' נ"ז).	40715 40716
מאמר תרלג	40717
וימת שם משה עבד ה' בארץ מואב על פי ה' (דברים ל"ד ה').	40718
האבות הק' ורק הם זכו שהקב"ה ייחד שמו עליהם ונקרא אלהי אברהם ומזה זכינו לאלהי ישראל, לא כן מרע"ה התואר שלו הוא עבד ה', ברור הוא שאלו הם מדרגות שונות, האבות הק' בנוראות צדקתם וטהרת קדושת לבם, היו מדבקים מחשבתם לרצונו ית' כל ימיהם בלי הפסק רגע, ובטלו ברצונם כל הכוחות שבעולם ולאפס ותוהו נחשבו אצלם, ולכן נתיחד שמו ית' עליהם להיקרא אלהי אברהם אלהי יצחק, ולזה אמרו ז"ל האבות הן הן המרכבה.	40719 40720 40721 40722 40723
והנה אמרו חז"ל (חולין פ"ט), גדול מה שנא' במשה ואהרן יותר ממה שנא' באברהם, דאילו באברהם כתיב ואנכי עפר ואפר, ואילו במשה ואהרן כתיב ונחנו מה, בעפר ואפר עכ"פ מתראה עדיין מציאות של עפר, שעדיין נמצא איזה יש, אבל מרע"ה אמר ונחנו מה כאילו אין שום מציאות בעולם כלל, הרי מי שקראו הקב"ה עבד ה' הוא מי שהתבטל לגמרי לפניו ית', בלי שום ישות עצמית, ובכל פעולותיו הוא רק כגרון ביד החוצב בו, זהו העניו מכל האדם אשר על פני האדמה, כי אין אדם בעולם שהצליח לבטל עצמו לפניו ית' כמוהו, ודוקא מרע"ה זכה להנהגה של נסים גלויים ולנבואה באספקלריא מאירה, מדרגה שאף אדם לא זכה לה לא לפניו ולא לאחריו.	40724 40725 40726 40727 40728 40729 40730
שתי תמיהות היו הגויים תמהים תמיד, איך יתכן שהבורא ידבר עם האדם והאדם ישמע אותו מדבר אליו, ואיך יתכן לבטל טבעים מוצקים כגון להפוך צור אגם מים, ברם הגויים תמהים עוד תמיהה שלישית, אשר לכאורה אין לה קשר עם התמיהות הראשונות, ודוקא היא מתרצת אותן, הם אינם מאמינים שאדם מסוגל להפוך את הטבעים שלו בעבודתו ית', ולהתקדש בקדושה עליונה כ"כ שאין היצר עוקצו ואין שום מידה רעה שולטת בו, אך זאת היא דרכם של כל שלימי תורתנו הק', ומרע"ה התעלה על כולם.	40731 40732 40733 40734 40735
והנה כלל גדול הוא אין נס בלי בעל נס, בעל נס הוא מי שתיקן מידותיו וביטל יצרו לגמרי, מי שהגיע למדרגה זו, יכול להפוך גם חוקי הטבע של העולם ברצון השי"ת, כיון שהגיע מרע"ה למעלה עליונה זאת, היה הוא שליח ההשגחה ליציאת מצרים על כל מוראותיה, לקרוע את הים, להוריד את המן, לבקוע את הסלע, ולהוריד את התורה.	40736 40737 40738 40739
טהרתו של מרע"ה! חז"ל מתארים אותה במלים נרגשות, סוף רגע יצתה בת קול ואמרה הגיע סוף מיתתך! אמר משה לפני הקב"ה בבקשה ממך אל תמסרני ביד מלאך המות! יצתה בת קול ואמרה לו אל תתירא, אני בעצמי מטפל בך ובקבורתך, באותה שעה עמד משה וקידש עצמו כשרפים, וירד הקב"ה משמי שמים העליונים ליטול נשמתו של משה, אמר הקב"ה למשה, משה השקף עיניך זה על גב זה, א"ל הנח ידיך על	40740 40741 40742 40743

החזה, א"ל הקף רגליך זה על גב זה, באותה שעה קרא הקב"ה לנשמה מתוך גופו, אמר לה בתי ק"כ שנה	40744
קצבתיך היותך בגופו של משה, עכשיו הגיע קצך לצאת צאי אל תאחרי!	40745
אמרה לפניו רבש"ע יודעת אני שאתה אלוה כל הרוחות וכל הנפשות, נפש החיים והמתים מסורין בידך,	40746
ואתה בראתני ואתה נתתני בגופו של משה ק"כ שנה, ועכשיו יש גוף טהור בעולם יותר מגופו של משה,	40747
שלא נראה בו רוח סרוחה מעולם ולא רימה ותולעה, לכן אני אוהבת אותו ואיני רוצה לצאת ממנו! א"ל	40748
הקב"ה נשמה, צאי ואל תאחרי, ואני מעלה אותך לשמי שמים העליונים, ואני מושיבך תחת כסא כבודי	40749
אצל כרובים ושרפים וגדודים!	40750
אמרה לפניו רבש"ע, מאצל שכינתך ממרום ירדו זוגי מלאכים עוזה ועזאל, וחמדו בנות ארצות והשחיתו	40751
דרכם על הארץ עד שתלית אותם בין הארץ ולרקיע, אבל בן עמרם מיום שנגלית עליו לא בא לאשתו,	40752
בבקשה ממך תניחני בגופו של משה! באותה שעה נשקו הקב"ה ונטל נשמתו בנשיקת פה (דבר"ר פי"א).	40753
בוא וראה, הנשמה של כל אדם בכל שעה היא עולה ויורדת ומבקשת לצאת ממנו שאינה סובלת את הגוף!	40754
והיא עומדת בתוך הגוף רק מפני שכשהיא יוצאת היא רואה את יוצרה וחוזרת לאחוריה (ילקוט תהלים	40755
ק"נ), ונשמתו של מרע"ה לא רצתה לצאת מגופו עד שנשקו הקב"ה בנשיקת פה, כזאת היא טהרת גופו	40756
של מרע"ה!	40757
טהרת מידותיו, כאשר מרע"ה יצא לראשונה אל אחיו, לתת לב להתבונן בצרתם כדברי רש"י, הרג את	40758
המצרי המכה איש עברי, ביום השני הוכיח את היהודי שהרים יד על חברו, במדין הציל רועות נכריות	40759
מיד הרועים, שלושה סיפורים אלה הם הביוגרפיה של מרע"ה אמר הרש"י מקלם נ"ע, נושא בעול עם	40760
חבירו ושונא עוול בתכלית.	40761
והנה נתגלה עליו הקב"ה ושולח אותו למצרים להוציא את ישראל, והוא עם מידותיו אלו היה צריך	40762
להזדרז מיד ללכת בשליחות כזו, כי אין לך נשיאה בעול עם חבירו והצלה מעוול גדולה מזו! והוא מסרב,	40763
שבוע שלם טורח הקב"ה לפרק טענותיו והוא מסרב, עד שחרה בו אף ה' והוכרח ללכת, וכל סירובו אולי	40764
תהיה בשליחותו איזו פגיעה באחיו הגדול, איך דחה חשש זה את הדבר הגדול של הוצאת ישראל	40765
ממצרים? טהרת המידות! אם אינו בטוח לגמרי בטהרתו, איננו ראוי לשליחות הגאולה!	40766
בטהרה זו בגוף ומידות, זכה מרע"ה למדרגה העליונה של הנבואה, הסתכל באספקלריא המאירה, יש מן	40767
הנביאים מי שיראה השי"ת מאחורי מחיצות רבות, ומהם מי שיראהו מאחורי מחיצות מועטות, כל פחיתות	40768
בשכל או במידות היא מחיצה, מיעוט חכמה או מיעוט הבנה בשכל, תאוה, גאווה, כעס, עזות, אהבת ממון	40769
במידות, כל אלו הן מחיצות, נביא צריך להיות מושלם בכל המידות השכליות וברוב מעלות המידות, אם	40770
יש לנביא קצת מידות שעדיין לא תיקן לגמרי, כל מידה בלתי מושלמת היא מחיצה למחזה הנבואה,	40771
למרע"ה היתה רק מחיצה אחת, וגם היא בבחינת זכוכית נקיה, מחיצה זאת היתה כי סו"ס היה ילוד אשה.	40772
אם יהיה נביאכם במרא0ה אליו אתודע בחלום אדבר בו, לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא, פה אל פה	40773
אדבר בו במראָה ולא בחידות (בהעלותך) אדם שאין מחיצה מפסקת בינו לבין קונו, רק שהוא ילוד אשה!	40774
וגם מחיצה זו היתה שקופה, גוף טהור ומצוחצח! אספקלריא מאירה, רק מי שזכה למדרגה עליונה זו היה	40775
יכול להוריד תורה ושכינה מלמעלה למטה, זוהי גדלות האדם שלימד אותנו, משה רבינו ע"ה.	40776
(עלי שור ח"ב).	40777
	40778
מאמר תרלד	40779
ויקבור אותו בגי בארץ מואב מול בית פעור ולא ידע איש את קבורתו עד היום הזה (דברים ל"ד ו').	40780
ויקבור אותו בגיא, ר' ישמעאל אומר הוא קבר את עצמו (רש"י בשם ספרא), אם אינו יכול לסובב את	40781
הראש והצוואר אנה ואנה, ולחזור לצדדין וקצת לאחוריו הרי זה מום, שהרי צווארו קשור עם כל הגוף	40782
ואינו יכול לנטותו, צוואר קשור להגוף נקרא, וזהו טבע החזיר, חזיר מחזיר כל גופו ואינו מחזיר צווארו	40783
(פסיקתא זוטרת), כן הוא גם לגבי שכלו של האדם, שאם הוא לא נבדל מהגוף ואינו מופשט מן הטבע הרי	40784
זה מום, אין השכל שלם, כיון שהוא דבק לגוף מאבד הוא את שם העצם שלו שכל.	40785
רבינו יונה אומר כוון תפילתך, פשוט גופך מעל נפשך ויהי דומה כאילו עומד אתה בשמים (ברכות כ"ה),	40786
השכל שאינו נבדל ואינו מופשט מהטבע, הרי השפעת הטבע משתלטת עליו עד שהוא יורד לגמרי למדרגת	40787
הגוף והחומר, ומפקיע את קיומו העצמאי עד כדי התבטלות מוחלטת, כיון שהשכל מעטה עליו לבוש הרי	40788
פסקה זיקתו לשכל העליון.	40789
צריך האדם להתרומם ששכלו יהיה מופשט, שלא יהיה קשר בין הגוף והנשמה, כמ"ש אדם ובהמה תושיע	40790
ה', ופי' בעל שב שמעתתא (בהקדמה), שיהיה האדם נבדל מהבהמיות שלו, שלא יהיה הטבע מעורב	40791
בשכלו, שלא ישבש את השכל, שלא ישעבדו לטבע שלו, שלא תהיה ערבוביה, שהטבע לא יחשיך את	40792

השכל, שלא יגרום שהשכל יעזור לטבע לבצע כל תאוותיו, אלא יהא נבדל השכל לבדו לעשות כרצונו ורצון נשמתו.	40793
וזאת תורת הנזיר ביום מלאת ימי נזרו יביא אותו אל פתח אוהל מועד, יביא אותו, את עצמו (רש"י נשא ו'), הוא יביא את עצמו, וזה כי אמנם כל הקרב אל מי שיחדש דבר מעצמו, נאמר שהוא מובא אל המחדש בו ע"י נכבד ממנו כזה שאין חבוש מתיר עצמו, ולזה נכתב במצורע בטומאתו ובטהרתו והובא אל הכהן, ובסוטה והביא האיש את אשתו אל הכהן, וכן והגישו אדוניו אל האלהים, אמנם בנזיר אשר יחודש בו גילוח ובו יהפך לאיש אחר, אין נכבד ממנו שיביאוהו, אבל הוא יביא את עצמו (שם ספורנו).	40794
הנזיר אשר התרומם למעלה מן הטבע והשיג נזר ה' על ראשו, הרי שנעשה שכל נבדל מעצמו עד כדי שני גופים ושני שמות כשני בני אדם, והאחד חשוב ממעלת חברו, ואז אין מי שיביא את עצמו אל אוהל מועד אלא הוא בעצמו, כלומר השם הנבדל שבנזירותו, השכל המופשט והעליון אותו השיג בנזירותו שנעשה חשוב בעיני הקב"ה, הוא אשר יביא את האדם התחתון שלו, את הגוף שהופרש מהשכל אל אוהל מועד כדי להביא את קרבנו, הצד החשוב שבו מנהיג ומנהל את צד החומר שלו.	40795
יעקב איש כפר נבוראי הורה בצור, דגים טעונים שחיטה, שמע ר' חגי שלח ליה תא לקי, א"ל בר אינש דאמר מילתא מן אורייתא לקי? א"ל מנין היא דאורייתא? א"ל מן הדא, ויאמר אלהים ישרצו המים שרץ ועוף יעופף על הארץ, מה עוף טעון שחיטה אף דגים טעונים שחיטה, א"ל לא הורית טב, א"ל מנין אתה מודע ליה? א"ל רביע (קבל מלקות) ואנא מודע לך דכתיב הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם ואם את כל דגי הים יאסוף להם, ישחט אין כתיב כאן אלא יאסף, אמר חבוט חבטך, רצוף רצפך דהיא טבא לאולפנא, יעקב אמר לר' חגי, הך מכותך שראוי ונכון לקבלה, דבר דבריך וכנס הלכותיך שהם טובים ללמוד אותם (בר"ר ז' י"ג).	40796
השכל הקשור לטבע לעולם לא יבין את האמת הטהורה, קודם צריך להפשיט את השכל מעל לטבע, להפיל את הטבע מן השכל, ואז ישאר שכל נבדל בלי מראות וצבעים טהור נקי וזך, ואז יזכה לקבל ולקלוט את אור האמת העליונה, מקודם לקי ורק אז תבין בינה עליונה, המלקות פירושו לכבוש את הטבע תחת יד השכל, סגולה היא להבנה ולקבלת אור העליון, ואי אפשר להסביר ולכוון לאמת אם לא השפיל את החומר, אם לא לקח את הטבע וכבשו למטה מן השכל, כי כאשר תרום התאוה ירד השכל, וכאשר ירום השכל תרד התאוה (רבינו יונה בס' שערי תשובה).	40797
אחיו של המהר"ל בס' החיים (ב' ז') אומר, ויאמר ה' אל משה ואהרן יאסף אהרן אל עמיו, והקשה שהיה ראוי לומר תאסף אהרן, שהרי עם אהרן ידבר? אבל לפי שכבר התדבק אהרן סמוך למיתתו דביקות גדולה ביוצרו, וכאילו היה כאן ב' אהרן, כי כבר נחלקו הגוף והנפש לשני חלקים, ואל חלק הנפש אמר כי חלק הגוף יאספוהו כבוד השם ית', ואנו רואים שמשנה כתב על עצמו והאיש משה עניו מאד, וכן דברים הרבה שלא היה מן המוסר שיכתוב כן על עצמו, אבל לפי מה שכתבתי לא קשה מידי.	40798
וברעיון זה נוכל גם להסביר את הרעיון שהזכרנו לעיל, ויקבור אותו בגיא שקבר את עצמו, משה נבדל היה מהעם, גם נבדל מעצמו, מרומם מעל לטבעו, הוא השתייך לעולם העליון, נפרד מהחומר ושולט עליו כשני דברים נפרדים, כשני משה, ומשה העליון קבר את משה התחתון, הוא ביכה את עצמו, נשמתו ריחפה על גופו בעודנו בחייו, דיבר בינו לבין עצמו, והיה שח ומביט על חומריו כאילו שני גופים נפרדים היו. ועיין בספורנו שם, אם הוא קבר את עצמו כדברי קצתם ז"ל, עשתה זאת נפשו הנבדלת, ובמד"ר ברכה, א"ר היתה נפשו של משה מתקשה לצאת, והיה משה מסיח עם נפשו ואמר נפשי, לכן יכול היה לכתוב על עצמו ומשה היה עניו מכל האדם אשר על פני האדמה, כי משה היה כותב מדבר ומשיח עם משה האחר הנפרד ממנו, משה העליון לא היה נוגע במשה האחר. (אור חדש).	40799
מאמר תרלה	40800
ומשה בן מאה ועשרים שנה במותו לא כהתה עינו ולא נס לח' ה' (דברים ל"ד ז').	40801
אחז"ל (מד"ר פרשה י"א אות י'), א"ר יוחנן עשר מיתות כתובות עליו על משה, מלמד שעד עשרה פעמים נגזר עליו שלא יכנס לארץ ועדיין לא נחתם גזר דין הקשה, ודבר זה היה קל בעיניו של משה, שאמר ישראל חטאו חטאות גדולות כמה פעמים, וכיון שבקשתי עליהם רחמים מיד קיבל ממני, שנא' הרף ממני ואשמידם, מה כתיב תמן? וינחם ה' על הרעה, אכנו בדבר ואורישנו, מה כתיב תמן? ויאמר ה' סלחתי, אני שלא חטאתי מנעורי, לא כל שכן כשאתפלל על עצמי שיקבל ממני.	40802
כיון שראה הקב"ה שקל בעיניו של משה ואינו עומד בתפילה, מיד קפץ ונשבע בשמו הגדול שלא יכנס לארץ ישראל, שנא' לכן לא תביאו את הקהל הזה, אין לכן אלא שבועה ע"כ, למדים אנו מכאן יסוד גדול שאילו היה משה מתפלל מיד כשנגזר עליו דבר זה, היה מצליח להעביר הגזירה והיה נכנס לארץ, ורק משום שסמך שיקבלו תפילתו גם בזמן מאוחר יותר, והיה הדבר קל בעיניו, לא הועילו לו אח"כ אף	40803
	40804
	40805
	40806
	40807
	40808
	40809
	40810
	40811
	40812
	40813
	40814
	40815
	40816
	40817
	40818
	40819
	40820
	40821
	40822
	40823
	40824
	40825
	40826
	40827
	40828
	40829
	40830
	40831
	40832
	40833
	40834
	40835
	40836
	40837
	40838
	40839
	40840
	40841
	40842

תפילות כמנין ואתחנן, ולכן עלינו לידע כמה נחוץ הוא להזדרז בתפילה, ועי"ז לא נשוב ריקם מלפניו ית'.	40843
(לב אליהו).	40844
	40845
מאמר תרלו	40846
ומשה בן מאה ועשרים שנה במותו לא כהתה עינו ולא נס לח'ה (דברים ל"ד ז').	40847
על דרך הדרוש נראה, דהגם שמשה נצטיין בענוה, כמ"ש והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני	40848
האדמה מכל מקום לא מנע עצמו לנהוג בתקיפות ובאומץ לב בשעת הצורך, ואף לעת זקנתו לא כהתה עינו	40849
ולא נס ליחה, היינו שלא נפגמה ראייתו הבהירה, ולא פסק מלעמוד על המשמר, ולא כאותם שענים כהה	40850
בעת שצריכים לראות הנעשה ולמחות, אבל הוא ראה ומחה.	40851
עד שנתקיים בו מה שאמרו חז"ל גבי אברהם אבינו, מטבע של אברהם אבינו זקן וזקנה מצד אחד, בחור	40852
ובתולה מצד אחד (ב"ק צ"ז), כלומר שגם הוא נחון היה בשתי מידות הפכיות אשר עמדו לו בכל שעה כפי	40853
הצורך, ובהתאם לצורך השעה השתמש בכוחותיו למען קיום התורה ומצוותיה.	40854
וראיה זו אודות כוח הראיה הבהירה ותקיפותו של משה מצאנו גם בסיומה של הפרשה, כאשר אמר	40855
הכתוב ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל, שפירשו רש"י אודות	40856
קבלת התורה בלוחות בידיו, ואשר נשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם, ללמדך כי משה לא ידע שוחד מהו,	40857
ואף שידע שבשבירת הלוחות יפגע הוא, שהלא התורה נקראה על שמו תורת משה, אעפ"כ לא התחשב	40858
בכבוד עצמו, ולצורך הענין שיבר הלוחות לעיני כל ישראל, וכיוצא בזה אמר מחני נא מספרך למען הצלת	40859
עם ישראל. (נחלת אליעזר).	40860
	40861
מאמר תרלז	40862
ויבכו בני ישראל את משה בערבות מואב שלושים יום ויתמו ימי בכי אבל משה (דברים ל"ד ח').	40863
ודאי ביום הראשון בכו כל בית ישראל אפילו נשים, וכמו בנדב ואביהוא ואחיהם כל בית ישראל יבכו את	40864
השריפה אשר שרף ה', אלא שלושים יום לא הרגישו אלא תלמידי משה רבינו, היינו בני ישראל ולא	40865
נשים ועמי הארצים (העמק דבר), על כל אחד מאתנו לשאול לעצמו, כמה זמן מתארך ומתקיים בנו רושם	40866
ההתעוררות וההופעות שזכינו שיופיעו לנו מן השמים, כל הגילויים שנתגלו בימים של עליה רוחנית	40867
ובתקופות שונות של השנה, במיוחד בימים הקדושים שבהם השכינה מרחפת על עם ישראל בכלל,	40868
ובמיוחד על בני עליה, כמה זמן עומדות כל אלו בתוקפן כבראשונה לבלי להעלם?	40869
פעמים רבות יכול האדם לזכות לגילויים המופלאים והנעלים הללו, במיוחד כשמדובר בבעלי עליה ובעלי	40870
רגש, וזה אם בשעת התפילות או בעת ההתיגעות בתורה, אם בשעות המסוגלות לעיון בחשבון הנפש, ואם	40871
בזמן שמתייסרים בלימוד המוסר המגביה את האדם למעלה מן הרגילות ומעל הטבע, ומכל שכן בימים	40872
הנוראים והקדושים, ימים שבהם שכינת הקודש מרחפת מעל עם ישראל וסוככת עליו בכנפיה.	40873
אבל עיקרו של דבר שמחייב את האדם הוא, שישאל ויחקור עצמו בתמידות וללא הרף, לאן נעלמות כל	40874
ההברקות הללו שהבריקו לו מן השמים, מה וכמה נשאר מכל זה, ובמשך כמה זמן זכה והופעות אלו כן	40875
התקיימו אצלו? ובחובת הלבבות שער הפרישות כותב, שהפרוש הוא הסכמתו חזקה, היינו שמה שהוא	40876
מסכים ומקבל על עצמו מתקיים בו, לא נשכחות ממנו כל ההברקות הטובות שזיכו אותו בהן מן השמים,	40877
כי תלמיד חכם ועובד ה' דואג לקשר עצמו בהברקות הללו, ולשמור האורות בלבו לזמן ארוך.	40878
אסרו חג בעבותים על קרנות המזבח, לקשור בעבותים ולשמור את כל ההישגים שהשיגו מאותם הרגעים	40879
המרוממים והנשגבים שירדו ממעל בימים הקדושים והטובים, לעמול קשה כדי לבצע ולהגשים את כל	40880
ההסכמות, הקבלות וההחלטות שקיבל אדם על עצמו בימי ההתעוררות, לאסור באזיקים ובשלשלאות	40881
עבות את כל אלה, כדי שלא יתפזרו מהרוחות השונות לכל עבר, ויתבייש להיות נמנה עם הדרגות	40882
הנמוכות וחברת עמי הארצות, שזכרונם חלש ואיננו פועל אצלם לזמן ארוך, שרוחם קצרה ודעתם	40883
מוגבלת, ואינם מסוגלים לקבל על עצמם קבלות רציניות וחשובות.	40884
ואחזור על מה שכבר כתבתי בעבר עה"פ (תהלים נ"ה), מי יתן לי אבר כיונה אעופה אשכונה, אחז"ל	40885
נפתחו ליונה בעת המבול שערי גן עדן, והיא כיונה פותה אין לה לב שבה משם לעולם הזה, לזאת אמר דוד	40886
מי יתן לי אבר כיונה, שיהיו לי כנפים לעוף לגן עדן, אז לא עשיתי כמוה, כי אם אעופה לגן עדן ואשכונה	40887
ולא שבתי עוד לעולם הזה (פרדס יוסף). (מעייני החיים).	40888
	40889
מאמר תרלה	40890
ויבכו בני ישראל את משה בערבות מואב שלושים יום ויתמו ימי בכי אבל משה (דברים ל"ד ח').	40891

ויבכו בני ישראל, פי' רש"י הזכרים, אבל באהרן מתוך שהיה רודף שלום ונותן שלום בין איש לרעהו	40892
ובין איש לאשתו, נאמר כל בית ישראל זכרים ונקבות ע"כ, ועוד י"ל הלא מיתת אהרן באה פתאום, בני	40893
ישראל לא התכוונו למיתתו, עלו להר משה אהרן ואלעזר, וירדו שנים משה ואלעזר, שעה קלה לפני כן	40894
ראוהו מטייל חי ורענן, ולאחר שעה קלה באה להם הבשורה כי הוא מת, והפתעה עושה רושם רב ועמוק	40895
בנפש, לכן התפרצו כל בית ישראל בבכי, כי השמועה בראשונה עושה מהפיכה בנפש האדם.	40896
אבל אצל משה רבינו היה הדבר שונה, הוא הכין את בני ישראל בדבר מיתתו, זמן רב מוקדם כבר הודיע	40897
להם, כי הרי התחיל להיפרד מהם בתוכחה, בהתראות ובברכות וכמ"ש ראב"ע ז"ל, וילך משה, הלך אל	40898
כל שבט ושבט להודיע שהוא מת שלא יפחדו, חוץ מזה הרי התפלל משה תקט"ו תפילות כמנין ואתחנן,	40899
שיזכה ויכניסם לארץ ישראל, ובודאי נודע כבר לבני ישראל הגזירה שיצאה על משה רבם, מכאן	40900
שלגביהם משה מת כבר מזמן, כי ההפתעה מעצם מיתתו כבר עברה מהם, ובשעה שמת לא היתה הבכיה	40901
כה גדולה וחזקה, שכן התרגלו למציאות מיתתו.	40902
לכך בכו רק הזכרים, היינו המבינים בעלי הרגש, אנשי המחשבה ממדרגה ראשונה שאין דרכם להיות	40903
מושפעים מרושם הטבע, ואריכות הזמן אינה מקהה את רגשותיהם, מצב רוחם איננו נמצא תחת שלטון	40904
הזמן, אצלם מת משה בכל רגע, אבל לא הנקבות היינו חלושי השכל, אלו העומדים תחת השפעת ושלטון	40905
הזמן, שכלם קט מהבין את האסון, רוחם כבר נתקררה ואין להם רגש לבכות.	40906
ולדברי רעיון זה יש יסוד בספרי בפ' ברכה, ויבכו בני ישראל את משה הרי יום אחד, ויתמו הרי שנים,	40907
בכי אבל משה הרי ג' ימים, שלושים יום אלו מה טיבם? אלא מלמד שבכו קודם למיתה ל' יום עכ"ל,	40908
כלומר לפי שביארנו שביכו אותו זמן רב קודם למיתה, ולכן לא בכו רק הזכרים, היינו המבינים שאין	40909
אריכות הזמן משפיעה עליהם הרבה.	40910
ולאו דוקא אריכות הזמן משפיע על האדם ועל רגשותיו, אלא אף לזמן מועט ושעה קלה מתמעט אצל	40911
הרגשות, מצינו (במס' ב"ב ה'), ת"ר אין פוחתין משבעה מעמדות למת, כנגד הבל הבלים אמר קהלת הבל	40912
הבלים הכל הבל, וברש"י ז"ל שם, בחזירתן מן הקבר הולכין מעט ויושבין לנחם האבל, או להרבות צער	40913
על המת שמת, ולהרבות בבכי ולתת איש אל לבו לשוב בתשובה כי חיי האדם הבל, ועומדין והולכין מעט	40914
וחוזרין ויושבין מעט, כך עושין ז' פעמים כדי לתת אל לבם שחיי האדם הבל עכ"ל.	40915
האם צריכים עוד לסיבות וגורמים אחרים לעורר להאנשים המלווים את המת, כדי שיתנו אל לבם שחיי	40916
האדם הוא הבל, וכי לא די בזה שהמת מוטל לפניהם? ואין לך מעורר יותר גדול מהמת עצמו שהיה חי	40917
אתם לפני זמן, וכעת הוא מוטל בלי תנועה? אלא מכאן הלימוד שרק שעה קלה וכבר משפיע ההרגל על	40918
האדם, רק זמן קצר מהרגע שנפטר עד שמולכין אותו לקבר כבר נתקררה רוחם, וכבר צריכים לעשות	40919
איזה מעשה לעוררם ולהעמידם שוב על מצב אבילותם, כי הטבע משכח כל דבר, ורגש רוחני נפחת	40920
מהתפעלותו הראשונה, שלטון ההרגל מקפיא את רגשות האדם, והוא זקוק לכל מיני תחבולות בכדי	40921
לעוררו לבכי ולמספד ולהרגש של אבילות.	40922
וימת שמואל ויקבצו כל ישראל ויספדו לו, ויקברו ברמה בעירו, והקשו חכמינו ז"ל, וכי אין אנו יודעים	40923
שהרמה עירו? אלא מלמד שספדו כל ישראל בעירו כדרך שספדו לו ברמה (ילקוט שמואל א' כ"ה), היו	40924
כ"כ חדורים מפטירת שמואל הנביא, עד שלא השפיע עליהם מרחק הזמן משעת פטירתו בביתו וקבורתו	40925
ברמה עד השעה שהספידוהו בעירו, לא נתמעט צערם ורגשות אבילותם, אלא הספידוהו באותה סלידה	40926
כבשעה הראשונה בעירו, ואין בין ההספדים שבביתו ועל קברו להספדים שבעירו כלום. (אור חדש).	40927
	40928
מאמר תרלט	40929
ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו וישמעו אליו בני ישראל ויעשו כאשר צוה ה'	40930
את משה (דברים ל"ד ט').	40931
איתא בגמ' (ב"ק צ"ב:) מנא הא מילתא דאמרי אינשי, חמרא למרא טיבותא לשקיא, דכתיב ויהושע בן	40932
נון, ופירש"י היין של מלך הוא, והשותין אותו מחזיקים טובה לשר המשקים ולא למלך, דכתיב כי סמך	40933
משה את ידיו עליו, תלה החכמה והגדולה במשה כאילו הוא נתנה ליהושע, והיא אינה אלא מפי הקב"ה,	40934
והנה האמור בזה אינו אך מילתא דאמרי אינשי, כי אם מקרא מפורש מעיד ויהושע בן נון מלא רוח חכמה	40935
כי סמך משה את ידיו, והיינו כי החכמה והגדולה שניתנו ליהושע מאת הקב"ה, נתינתם היא ע"י סמך	40936
משה ידיו, ולולא זאת לא היה יכול יהושע ליטלם מעצמו.	40937
וזהו מאי דאמרי אינשי, שהגם שהיין הוא יינו של מלך, אך על השותים חובה להחזיק טובה לשר	40938
המשקים, וכן הוא ענין שימוש תלמידי חכמים, אמרו חז"ל אפילו קרא ושנה ולא שימש הרי זהו ע"ה	40939
(ברכות מ"ז:), ומבואר שם שגם אם למד ספרא ספרי והלכתא, אך לא שימש תלמידי חכמים, אין לצרפו	40940
לברכת המזון ולעם הארץ יחשב, שאופן השגת התורה הוא בצורה של טיבותא לשקיא, שאין אדם יכול	40941

להשיג תורה אלא ע"י רבותיו שקיבלו איש מפי איש עד משה רבינו, וזהו חובת שימוש תלמידי חכמים	40942
שהפליגו חז"ל בחומר חיובה, שאמרו מאן דלא משמש חכימא קטלא חייב (אבות דר"נ פ"ג).	40943
	40944
וביאור ענין זה שאין אדם יכול להשיג תורה מעצמו אלא רק ע"י רבותיו, נראה על דרך מש"א בגמ' (נדה	40945
ע' :), שאלו אנשי אלכסנדיא את ר' יהושע בן חנניא, מה יעשה האדם ויחכם, א"ל ירבה בישיבה וימעט	40946
בסחורה, אמרו הרבה עשו כן ולא הועיל להם, אלא יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו, שנא' כי ה' יתן	40947
חכמה מפיו דעת ותבונה (משלי ב'), תני רבי חייא משל למלך ב"ו שעשה סעודה לעבדיו, ומשגר לאוהבו	40948
ממה שלפניו, ופירש"י כך חכמה לאוהביו של מקום נתנה להם מפיו ולא מאוצר אחר ע"כ.	40949
והנה משמעות הדברים, שאכן יכול האדם עצמו לקבל חכמה ע"י שירבה בישיבה, אך מ"מ לא עלתה	40950
בידם, משום שחכמה זו אינה מפיו של הקב"ה אלא מאוצר אחר, ולקבל מפיו של הקב"ה א"א אלא ע"י	40951
בקשת רחמים ממי שהחכמה שלו, ולכאורה סתירה לכך ממה שאמרו במדרש ואמלא אותו רוח אלהים	40952
בחכמה, למדך שאין הקב"ה ממלא חכמה אלא למי שיש לו כבר (תנחומא), ומבואר מזה כי התחלת	40953
החכמה יש לאדם מעצמו, ורק כשיש לו כבר חכמה אזי הקב"ה ממלאו בחכמה, וזה היפך המבואר שחכמת	40954
התורה א"א לאדם לקבלה מעצמו כלל.	40955
אכן נראה שהחכמה שיש לו כבר, מובן אחר יש לה, שכן מצינו במדרש מטרונא אחת שאלה את ר' יוסי	40956
בן חלפתא, מהו שכתב יהיב חכמתא לחכימין (דניאל ב'), לטפשיין היה צריך לומר, א"ל אילו היה הקב"ה	40957
נותן חכמה לטפשיין, היו יושבים בבתי כסאות ובבתי מרחצאות ובמבואות המטונפות ואין מתעסקין בה,	40958
אלא נתנה הקב"ה לחכמים שיהיו יושבין בישיבת זקנים ובבתי כנסיות ובבתי מדרשות ועוסקין בה, לכך	40959
כתיב ואמלא מי שהיה לו כבר חכמה ע"כ.	40960
מבואר מדברי חז"ל, שאין הכוונה לומר שאין הקב"ה נותן חכמה לאדם אם כן יש בו כבר מעט חכמה	40961
מעצמו, אלא הכוונה לחכמה כאן היא הערכת החכמה ובקשתה, שאין הקב"ה נותן חכמה אלא למי שמבין	40962
ערכה, וכשיזכה לקבלה ישב ויתעסק בה, ולא לטפשים שאינם מבינים גודל חשיבותה, ואפי' לכשיזכו	40963
לקבלה לא יעסקו בה, מאי קמ"ל, דהא בלא הא לא סגי ע"כ, כלומר אין אדם יכול לזכות בחכמת התורה	40964
מהאוצר שבפיו של הקב"ה ע"י ריבוי בישיבה, אלא א"כ מתפלל עליה, אך גם אינו זוכה לה ע"י תפילה	40965
לבדה, אלא רק אם הוא מרבה בישיבה.	40966
וכשם שחכמת התורה אינה כשאר חכמות שאפשר להגיע להם ע"י שמרבה בלימודן בלא בקשת רחמים,	40967
אלא על כרחו זקוק הוא להתפלל עליה לקבלה מפיו של הקב"ה, כך גם לימוד התורה אינו דומה ללימוד	40968
שאר חכמות, ואינו יכול ללמוד אותה מעצמו אלא דוקא ע"י לימוד מרבותיו, שלמדו אף הם מרבותיהם	40969
איש מפי איש עד משה רבינו מפי הגבורה, ואז הוא זוכה לתורה מן האוצר שבפיו של הקב"ה.	40970
ושורש ענין זה הוא במה ששינוי משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים (אבות פ"א),	40971
ובלשון הר"מ בהקדמתו ליד החזקה, נמצא מרב אשי עד משה רבינו מ' דורות, נמצא שכולם מה' אלוהי	40972
ישראל, מתבאר בכוונתו כי קבלת התורה אינה אך לדור המדבר בלבד, כי אם כל דור ודור הם מקבלי	40973
התורה מפי הגבורה, וזאת ע"י שלומדים מרבותיהם ורבותיהם מרבותם עד משה רבינו שקיבל התורה	40974
מסיני, וע"י כן נמצא שכולם קיבלו תורה מה' אלוהי ישראל.	40975
נמצינו למדין, שענין המסורת מרב לתלמיד הינו האופן לקבלת התורה מפי הגבורה, ואי לכך גדול חומר	40976
הפגיעה בכבוד הרב בכלל, וגדול עונש המורה הלכה בפני רבו בפרט, כי כל זה פגיעה במסורת הוא,	40977
שקיומה הוקבע ביחס התלמיד לרב, ובזאת שהתלמיד מקבל מרות הרב.	40978
ומופלאים הדברים מה שאמר ר' אליעזר (סוכה כ"ח), מעולם לא אמרתי דבר שלא שמעתי מפי רבי, וכי	40979
יתכן שכל הוראותיו נזדמן לו ללמוד מפי רבו, ובפרט שמצינו לר"א שהיה יושב ודורש דברים שלא	40980
שמעתן אוזן מעולם (אדר"נ פ"ו), וביארנו שלא היה מורה אלא כשהיה יכול לעמוד על דעת רבו, והיה	40981
ברור לו איך היה רבו מורה בדבר, אולם כשלא היתה ברורה לו דעת רבו איך היה מורה, לא הורה,	40982
ושורש הדברים הוא, שרק אם היה שוקל בדעתו שכן גם דעת רבו, אזי גם בהוראה זו יש המשכת	40983
המסורה, ולכך אם לא היה עומד על דעת רבו לא הורה.	40984
אמנם עלינו להתבונן באופן המסורה מרב לתלמיד, כי הנה המרחק בין הרב לתלמיד הינו גדול עד למאד,	40985
דכן אמרו חז"ל אם הראשונים כמלאכים אנו כבני אדם, ואם הראשונים כבני אדם אנו כחמורים (תוס'	40986
חולין ה' :), וכן אמר ר' יוחנן לבן של ראשונים כפתחו של אולם, ושל אחרונים כפתחו של היכל, ואנו	40987
כמלא נקב מחוט סידקית (עירובין נ"ג), הרי שהמרחק בין רב לתלמיד הינו כה רב ועצום כמרחק בין בן	40988
אדם לחמור, ואיך שייך שיהא זה תלמידו של הרב וישמע תורה מפיו, כי איך יוצר קשר בין מלאך לאדם	40989
או בין אדם לבע"ח, והרי לא שייך אפילו שיבין התלמיד את שפת הרב ואיך ילמד ממנו.	40990

אולם כאן נלמד מהות ענינו של הרב, כי הגם שאופן לימוד התורה הוא ע"י מסורת מהרב לתלמיד, אמנם	40991
את התורה הרי מקבל התלמיד מהקב"ה, והרב אינו אלא כצינור אשר דרכו עוברים דברי התורה מהקב"ה	40992
אליו, והדברים מבוארים בלשון הרמב"ם הנ"ל, נמצאו שכולם מה' אלוהי ישראל, והיינו כי כלל ישראל	40993
מקבלים את התורה מהקב"ה, והרב הינו אך כצינור להשפעה.	40994
ובזה יבואר מה שאמר רבי (עירונין י"ג:), הא דמחדדנא מחבראי דחזיתיה לר' מאיר מאחוריו, ואילו	40995
חזיתיה מקמיה הוה מחדדנא טפי, ככתוב והיו עיניך רואות את מוריך (ישעיה ל') יעו"ש, והדברים	40996
מתמיהים וכי מהו ענין ראית רבו, ומה מועלת ראיה זו שעל ידיה יהא התלמיד מחודד טפי, והרי אין בזה	40997
אפילו מענין שימוש תלמידי חכמים.	40998
ובביאור זה נראה, דהנה כתיב ועיני ישראל כבדו מזוקן לא יוכל לראות, ויגש אותם אליו וישק להם	40999
ויחבק להם, (בראשית מ"ח י'), ופירש בספורנו לא יוכל לראות כדי שתחול עליהם ברכתו בראותו אותם,	41000
וישק להם ויחבק להם, כדי שתדבק נפשו בהם ותחול עליהם ברכותיו יעו"ש, ומבואר בזה שבראיית יעקב	41001
לבני יוסף היתה נדבקת נפשו בנפשותם, ובזה תחול ברכתו עליהם, ובזה יובן לנו גם גודל הענין שבראיית	41002
רבו, שבזה שרבו רואהו נדבקת נפשו בנפש רבו, וע"י כך זוכה להשפעה ממרום שע"י רבו, והוא על דרך	41003
מה שאמרנו בענין שימוש תלמידי חכמים, שהוא כדי שיהא דבוק לרבו, כדי שיוכל לקבל דרכו את	41004
ההשפעה ממרום.	41005
וזה הדבר המתבקש מן התלמיד הבא ללמוד תורה, להתבטל ביטול גמור אל רבו, וע"י כך תיקלט בו	41006
משפעת התורה השורה על הרב, ולפי ערך דביקותו ברבו, כן תיערך מידת עלייתו בתורה שזוכה ללמוד	41007
אצל הרב, ואם ביטל עצמו ביטול מוחלט, הנה אותה תורה המתגלה לרבו מתגלה לו בשוה, וזהו ביאור	41008
אמרם ז"ל שאהרן היה מרכין ראשו לשמוע באימה מה שהיה משה מדבר, ומעלה עליו הכתוב כאילו שמע	41009
מפי הקב"ה, שאע"פ שהדיבור התייחס אל משה בלבד, אבל אהרן כיון שביטל עצמו ביטול גמור אל משה,	41010
נמצא אותו דיבור שבא אל משה כאילו בא אליו בשוה.	41011
אע"פ שמחמת המרחק הגדול בין הרב והתלמיד, לא יתכן שירד התלמיד לסוף דעתו של רבו, ולהבין את	41012
העומק הנפלא שבדבריו, אמנם ע"י לימוד ממנו ושימוש רבו, הנו זוכה לקבל את דרך הלימוד שלמד בו	41013
רבו, ואף כי זה עובר לתלמיד אך כפי יכולתו והבנתו, מ"מ הכל ע"פ דרכו של רבו, וזאת מקבל התלמיד	41014
מהרב על אף ההבדל העצום הקיים בין הרב והתלמיד. (שיחות מוסר תשל"ג מא' ב').	41015
	41016
מאמר תרמ	41017
ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים (דברים ל"ד י').	41018
ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים, לכל האותות והמופתים אשר שלחו ה'	41019
לעשות בארץ מצרים, לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו, ולכל היד החזקה (שקבל את התורה בלוחות בידיו,	41020
רש"י), והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל, ויהי ידיו אמונה עד בא השמש, ידיו אמונה, בידו אחת	41021
שלא קיבל בה מישראל כלום, ובידו אחת אמר משה לפני הקב"ה, רבש"ע על ידי הוצאת את ישראל	41022
ממצרים, ועל ידי קרעת להם הים, ועל ידי עשית להם נסים וגבורות, וכך על ידי תעשה להם נסים	41023
וגבורות בשעה הזאת (מכילתא בשלח י"ז ט').	41024
ידיו של משה נקיות היו מכל שמץ של הנאה מישראל, לא קיבל מהם כלום, ועל זה אמר לא חמור אחד	41025
מהם נשאתי ולא הרעותי את אחד מהם, ומפרש הספורנו, אפי' במה שיהנה הדיוט מחבירו לא נהנית	41026
מהם, לא קיבלתי מהם אפי' חמור בהשאלה, וא"כ היתה שררתי עליהם כולה לתועלתם ולתקון עניניהם,	41027
לא לתועלתו והנאתי כלל, ואינם מתרעמים על שררתי אלא מצד מה שהם כפויי טובה, כוח ידיים אלו	41028
הטהורות יש בכוח להשפיע למעלה לטובת ישראל והצלחתם.	41029
הידיים האלו הגביהן למעלה בתפילה לומר, רבש"ע לא תשיבן ריקם, ידיים אלו נשאו חן בעיני המקום	41030
ברוך הוא, כי אחרת איך גברה ידו, ואיך הצליח לחטוף מיד ה' את הלוחות, כמבואר בירושלמי (תענית פ'	41031
קרח), תנא בשעה שעלה משה למרום וקיבל את הלוחות וישראל עשו את העגל, ביקש הקב"ה לקחתן	41032
מידו, וגברה ידו של משה וחטפן ממנו, לאחר כך אמר הקב"ה, יהא שלמא על ידא דגברית מינאי, הוא	41033
שהכתוב משבח וואמר ולכל היד החזקה.	41034
ויש שואלים היאך יתפרשו מלים לעיני כל ישראל, אחרי שהמעשה הזה היה במרום? וי"ל שעל ידיו של	41035
משה רשומה היתה קדושת ה', שאור ה' זרח עליו ועל ידיו, עד שהכירו כל ישראל למטה את הכוח העליון	41036
שטמון בו ובידיו, משה בא מלמעלה למטה, והביא עמו את האישור ואת השבח ששיבחו הקב"ה, ואור ה'	41037
בקע וזרח ממנו ומידיו לעיני כל ישראל.	41038
ידיים מקודשות עטופי חן מצינו במק"א אצל אברהם, כאשר אמר למלך סדום הרימותי ידי אל ה' אל עליון	41039
קונה שמים וארץ, אם מחוט ועד שרוך נעל, ואם אקח מכל אשר לך, באותה שעה קידש אברהם שמו של	41040

הקב"ה, שלא יחשוב מלך סדום שעל ידי ממון עשה אברהם מלחמה עם ארבע מלכים, ולא עשה מלחמה אלא להציל את לוט ואת רכושו, לפי שהיה בן אחיו (מדרש אגדה).	41041
ובתנא דבי אליהו רבה, אמר אברהם אע"ה למלך סדום, שוטה שבעולם, וכי לכסף ולזהב שלך אני צריך, אני אשלח לפניך הכל, ותראה שלא נהניתי מממונך כלום, בלעדי אשר אכלו הנערים, באותה שעה קידש אברהם את שמו של הקב"ה, ועמד והחזיר את כל רכוש סדום ועמורה, מיד היה דבר ה' אל אברם שכך הרבה מאד, באותה שעה נשק הקב"ה את שתי ידיו של אברהם (תנא דבי אליהו זוטא פרק כ"ה), האם צריכים עוד יותר מזה? האם יש אושר בעולם יותר טוב ממי שמקבל נשיקות מפיו של הקב"ה?	41042
ר' עזריה בשם ר"י בר סימון אומר, באותה שעה שאמרו ישראל על הר סיני נעשה ונשמע, קרא הקב"ה למלאכי השרת ואומר להם, רדו ונשקו שפתותיהם של אלו, שאלולי לא קבלו תורתו ומלכותי בסיני, הייתי נעשה בעל דבב (שונא) לאלו שהם ישנים במערת המכפלה (מד"ר שיה"ש ז' ט"ו), ישקני מנשיקות פיהו, א"ר יוחנן מלאך היה מוציא הדיבור מלפני הקב"ה, והיה מחזירו על כל אחד ואחד מישראל, ואומר לו מקבל אתה עליך הדיבור הזה, כך וכך דינים יש בו, כך וכך עונשין וגזירות יש בו, מקבל אתה אלקותו של הקב"ה, והוא אומר לו הן, הן, מיד היה נושקו על פיו (שם), מה מאושר הוא האדם להיות מן המנושקים מפי עליון על שקיבל תורתו וחכמתו. (מעייני החיים).	41043
	41044
	41045
	41046
	41047
	41048
	41049
	41050
	41051
	41052
	41053
	41054
	41055
מאמר תרמא	41056
ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים (דברים ל"ד י').	41057
תוה"ק האריכה בסיפור הדברים של מיתת אדון כל הנביאים, יותר ממה שסיפרה מלידתו, ולאחר כל אריכות ופרטות חייו של אדון הנביאים, גבורותיו נסיונותיו ומחלקותיו, ובמה שנשתנה מכל הנביאים, לא כן עבדי משה פה אל פה אדבר בו, במראה ולא בחידות ותמונת ה' יביט, מצאה התורה לנחוץ לחזור עוד הפעם בעת מיתתו, ולא קם נביא בישראל עוד כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים, ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה לעיני כל ישראל מפני מה?	41058
ורבותינו ז"ל עוד פירשו לנו הדברים, אשר ידעו ה' פנים אל פנים, שהיה לבו גס בו ומדבר עמו בכל עת שרוצה, היד החזקה שקיבל את התורה בידי, המורא הגדול שעשה לעיני כל ישראל, הוא שבירת הלוחות, והסכימה דעת הקב"ה לדעתו, ואמר לו יישר כוחך ששיברת, לפי פירוש הכתובים נמצא ו החיבור של הכתוב ולא קם כמשה אל מה שכתוב שידעו ה' פנים אל פנים, ושעשה היד החזקה והמורא הגדול, את אלו הדברים אין אחרים מוכשרים ומסוגלים להם.	41059
אולם מפני מה נקראו אלו הדברים יד החזקה ומורא גדול? עוד יש להעיר מספר הערות בהמשך הפרשה, (א) התורה מתחלת כי מת משה ויבכו אותו בני ישראל שלושים יום, ויתמו ימי בכי אבל משה, הלא בעצמנו נדע שאם בכו אותו שלושים יום בודאי אחרי כן תמו, ומפני מה נכפל עוד הפעם ויתמו הלא לכאורה למותר נחשב? (ב) חיבור המקרא להסיפור שיהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה ידיו עליו, וישמעו כל בני ישראל אליו כאשר שמעו אל משה, הלא מכבר סיפרה התורה שהקב"ה ציוה לקחת את יהושע ומשה עשה כן לעיני כל ישראל?	41060
	41061
	41062
	41063
	41064
	41065
	41066
	41067
	41068
	41069
	41070
	41071
	41072
	41073
	41074
	41075
	41076
	41077
	41078
	41079
	41080
	41081
	41082
	41083
	41084
	41085
	41086
	41087
	41088
	41089

ועל נביא כזה אין הכל בוכים עליו, רק בני ישראל המכירים ערכו של האדם הגדול, שלמענו וע"י	41090
מלחמותיו נשאר לנו התורה הקדושה והאמת הנקי, במעשהו בחיים נשא קל וחומר, ומה פסח אמרה תורה	41091
כל בן נכר לא יאכל בו, כל התורה לא כש"כ שלא נתנה לעובדי העגל, ליתן תורה למי שאינו רוצה לחיות	41092
עליה, ועוד יאמר ויתפאר שיש אצלו תורה, זהו ההפסד היותר גדול ומוכרחין עבור זה לשבור הלוחות, את	41093
זה אין הכל מכירים ומבינים, ועל העדרו בוכים רק בני ישראל, ולא למעט הרושם באה התוה"ק באלו	41094
הדברים רק להגדיל.	41095
אולם עבר זמן של בכי, ואח"כ בא זמן של אבל, בכל פינה שפונים מרגישים העדרו, אין ממי לשאול	41096
הספיקות החמורות, כמה וכמה מאות הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה, אולם הזמן של האבל גם כן	41097
עבר, והתלמידים הולכים וממשיכים ומסדרים עבודת רבם, והדור מתרגל עם התלמיד, והמשמעת של	41098
התלמיד הולכת ומתחזקת, ובפרט בעת שמניחים תלמיד כזה מלא רוח חכמה כי סמך משה ידו עליו,	41099
וישמעו לו כל בני ישראל.	41100
וזהו שסיפרה התורה כי תמו ימי אבל משה, כי ראו שנשאר יהושע תלמידו, אז מצאה התורה החובה	41101
להודיענו, שלא תטעה את עצמך שהתלמידים הגדולים הממשיכים עבודת רבם אין בהם שינוי, לא כן	41102
הדבר, צריכים הם לזכור תמיד שרחוקים הם מרבם מרחק גדול, מפני שלא קם כמשה, ובמה נוכל לדעת	41103
מרחק ההבדל מסרה לנו התורה סימנים, במה שהדור האחרון והתלמידים רחוקים תמיד מרבנותיהם באלו	41104
השלושה דברים, בידיעת ה' פנים אל פנים, בידו החזקה, ובמורא גדול, כמו שביארו לנו חכמינו ז"ל.	41105
הז"ל סיפרו לנו שלא היה בכוח האנושי לשאת הלוחות מפני כבודם, רק ההתלהטות ואהבתו של אדון	41106
הנביאים לתורה ולעם ישראל לזכותם בתורתנו שהיא חיי עולם, זה נתן לו היכולת, ובעת שראה שעשו	41107
עגל מיד נתרופף רצונו ליתן תורה לעובדי עגל, אז לא היה בכוחו להחזיק את הלוחות ונפלו מידי, וזהו	41108
היד החזקה, שחגר כל כוחותיו ומסירת נפשו, ארבעים יום לא אכל ולא שתה.	41109
וכמו בעת שנופלת ר"ל תבערה גדולה, בעת שאהבת ממנו בוער בקרבו, יכול כל אדם לאסוף כוחותיו	41110
ולהגיבה משא של כמה אנשים, כן היה אצל אדון כל הנביאים, התלהטותו ואהבתו לתורתנו, נתן לו עוז	41111
וכוח לשאת משא גדולה מכוח אנושי, ובעת שאנחנו רואים מסירת נפשו של משה רבינו ע"ה יאחזנו מורא	41112
ופחד, איך היה יכול אח"כ לשבור הלוחות, איך לא הטעה אותו הנגיעה של העמל והיגיעה הגדולה, ותקות	41113
ההצלחה הנפלאה בעד מין האנושי בתורת ה'.	41114
אולם מה שאחרים מסתכלים במורא ופחד, מסתכלים ודואגים על האבידה הגדולה, בעת שהורס בידיו כל	41115
מה שקנה בעמל ומס"נ, עושה אדון כל הנביאים ברצונו החזק, באומרו כי התורה צריכה לשנות חיי	41116
האדם, ובדעתו העמוקה שאין רעה יותר גדולה מאנשים שחיים על חיי התאוה והיופי, וגם תורה יהיה	41117
להם, לכן צריכים לשבור הלוחות, ואימתי ינתן להם הלוחות, בעת שכתתו העגל ויחליפו חייהם, וזה הכוח	41118
נטע גם בדורות האחרונים, בעת ששאלו תלמידיו לרבי שמעון העמסוני כל אתין שדרשת מה תהא	41119
עליהם? הם שאלו בתמיה גדולה ובמורא, אבל הוא השיב להם במנוחה, כשם שקיבלתי שכר על הדרישה	41120
כך אקבל שכר על הפרישה. (אור המוסר ח"א).	41121
	41122
מאמר תרמב	41123
ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים (דברים ל"ד י').	41124
בישראל לא קם אבל באומות העולם קם, ומנו בלעם (במדב"ר פ' י"ד ל"ב), כמה תמוהים הדברים לדמות	41125
את בלעם הרשע למשה רבינו ע"ה אדון הנביאים, שהיה אב לנביאים לקודמים לפניו ולבאים אחריו וחז"ל	41126
אמרו (אבות פ"ו), מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע, וקובעים שתלמידיו של	41127
בלעם הרשע יורשין גיהנם ויורדין לבאר שחת.	41128
ויש להבין מדוע לא שאלו מה בין תלמידיו של משה רבינו לבין תלמידיו של בלעם הרשע, אחרי אשר	41129
נאמר כי באומות העולם קם נביא כמשה ומנו בלעם? ובפרשת בלק אנו קוראים על השיחה בין בלעם	41130
לאתונו, שהיא מהדברים הנפלאים בבריאת העולם, ויפתח ה' את פי האתון, ויש להבין לשם מה ועל מה	41131
היה צריך לשנות את הטבע, והלא כדי לעכב את הליכתו של בלעם לקלל את ישראל, היה אפשר לעשות	41132
את זה ע"י המלאך ששלח ה' לקראתו בדרך?	41133
ונראה כי למרות שדרגתו בנבואה של בלעם הרשע היתה שוה לדרגתו של משה רבינו ע"ה אשר ידעו ה'	41134
פנים אל פנים, והוא היה נופל וגלוי עינים ויודע עם מי הוא מדבר, אין שום דמיון בינו לבין משה רבינו	41135
ע"ה מקבל התורה ומוסרה לישראל, תרי"ג מצות המזככות את האדם היהודי, ומעלים אותו למדרגת של	41136
והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה, לעומת בלעם הרשע שהוא סמל של רוח גבוהה	41137
ונפש רחבה, ההיפך ממידותיו של מרע"ה.	41138

ואם יש לעשות השוואה בינו לבין נביא ואדם גדול אחר, הרי זה רק בינו לבין אברהם אבינו ע"ה שלא	41139
קיבל את התורה מסיני עם תרי"ג מצוות, ובכל זאת הוא בעל עין טובה רוח נמוכה ונפש שפלה, שאוכל	41140
בעוה"ז ונוחל לעוה"ב, כמ"ש להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא, אין איפוא שום דמיון באישיותו של	41141
מרע"ה לאישיותו של בלעם הרשע נביא או"ה.	41142
למרות חכמתו והכרתו באספקלריא מאירה נופל וגלוי עינים, הוא נתון ביד תאוותיו ומידותיו הרעות,	41143
יורש גיהנם ויורד לבאר שחת, וכמו שאנו רואים באומות העולם אנשים בעלי רוח וחכמים גדולים,	41144
וחכמתם לא עמדה להם להיות ישרים ובעלי מדות טובות, ואדרבה רבים מהם היו מושחתים ובעלי תאוה,	41145
במידה רבה וגדולה מאשר פשוטי עם.	41146
וכאשר רצה השי"ת להראות לבלעם את הסתירה הגדולה בין מדרגתו וידיעותיו ובין מעשיו הרעים,	41147
שאינם מושפעים כלל מידיעותיו חכמתו ונבואתו, הראה לו חזיון נפלא, אתונו רואה את מלאך ה' ובכל	41148
זאת הוא נשאר אתון חמור ככל החמורים, והלא זה דמותו של בלעם הרשע עצמו, יודע דעת עליון, שומע	41149
אמרי אל ומחזה שדי יחזה, ובכל זאת הוא הולך לקלל את עם ה' אשר הוציא ממצרים ונתן לו את תורתו,	41150
בעד בצע כסף מלא ביתו כסף וזהב, ומיעץ לבלק לפרוץ גדר עולם, להזנות את ישראל בכנות מואב	41151
ולהחטיא את ישראל. (למען אחי ורעי).	41152
	41153
מאמר תרגם	41154
ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל (דברים ל"ד י"ב).	41155
ולכל היד החזקה שקיבל את התורה בלוחות בידיו (רש"י), ובבעל הטורים כתב היד החזקה בגי' אף חימה	41156
שמשה כבשן, באותו יום של שבעה באדר קודם פטירתו כתב משה רבינו י"ג ספרי תורה לשנים עשר	41157
שבטים, וקרא לכל שבט ושבט והזהירן על התורה והמצוות, וספר תורה אחד לקח והניחו לצד ארון	41158
הברית, שנא' לקוח את ספר התורה הזה ושמתם מצד ארון ברית ה', ירד גבריא'ל ונטל את התורה מידו	41159
של משה והעלה אותו לבי"ד הגדול שבשמים, להודיע צדקתו של משה בפמליא של מעלה, שנא' צדקת ה'	41160
עשה, ולא עוד אלא שצדיקים שבמרום קורין בו בשני ובחמישי ובשבתות ובראשי חדשים וימים טובים	41161
(דעת זקנים, ל"א כ"ו).	41162
משה רבינו שגופו נזדכך בענני הכבוד בהר סיני עד שנעשה כולו רוחניות, שגם גופו היה כולו חדור	41163
קדושה, וכולו נשמה שנעשה לחומר דק כמו חומר העליונים, שהיה ראוי ומתאים להזדווג עם העולם	41164
העליון, וכאשר כתב הספר תורה לא נחסרה ולא נפגמה ולא נשתבשה על ידו, והיתה באותה דרגה ובאותה	41165
צורה כפי שראה בעליונים, כפי שלקחה ממרום לא נשתנתה כמלוא נימה, ידיו טהורות היו, נעשו כשני	41166
לפידי אש, אש נצחית כל תמוט, והידים הללו כתבו התורה בלי שינוי, ובלי כל השפעה מאווירת עוה"ז,	41167
האווירה מסביבו ספגה את נשימותיו הקדושות, ואף היא נעשתה רוחנית ועליונה.	41168
ולכן ראוי היה כתב ידו של משה להתאחד עם העולמות העליונים, להילקח אל מקור מחצבת חכמת	41169
התורה, הספר תורה שידי הטהורות כתבו, ראויה שהצדיקים במרום קורין בה, בחמישי בשבתות בר"ח	41170
ובימים טובים, שגם בפמליא של מעלה ידעו מצדקתו של משה, הידים הללו המה חזקים לשכך ולכבוש	41171
את האף וחימה, והקב"ה משבח ידיו של משה כמבואר בירושלמי (תענית פ"ד ה"ה), תניא בשעה שעלה	41172
משה למרום וקיבל הלוחות וישראל עשו את העגל, ביקש הקב"ה לקחתן מידו וגברה ידו של משה וחטפן	41173
ממנו, אח"כ אמר הקב"ה יהא שלמא על ידא דגברת מינא, הוא שהכתוב משבחו ואומר ולכל היד החזקה.	41174
ויהיו ידיו אמונה עד בא השמש (בשלח י"ח), ידיו אמונה, בידו אחת שלא קיבל בה מישראל כלום, וידו	41175
אחרת אמר משה לפני הקב"ה, רבש"ע על ידי הוצאת את ישראל ממצרים, ועל ידי קרעת להם הים, ועל	41176
ידי עשית להם נסים וגבורות, וכך על ידי תעשה להם נסים וגבורות בשעה הזאת (מכילתא שם), ידיו	41177
הנקיים והטהורים שלא קיבלו אף שמץ הנאה מישראל, יש בהם כוח להשפיע למעלה לטובת ישראל	41178
והצלתם, והידים הנקיים הללו הגביהן משה למעלה בתפילה לומר, ידים הללו לא תשיבן ריקם.	41179
והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל, משה דרש מהקב"ה בכוח ידו שהיה רשום עליו חסד ורחמים,	41180
שעל ידו נעשה נסים לישראל, יד כזה עושה רושם למעלה, יד הספוגה בה רחמים, היא מפתח לפתוח את	41181
שערי רחמים למעלה, היא היד החזקה.	41182
וירא יוסף כי ישית אביו יד ימינו על ראש אפרים, וירע בעיניו, ויתמך יד אביו להסיר אותה מעל ראש	41183
אפרים על ראש מנשה, וימאן אביו ויאמר ידעתי בני ידעתי, א"ר ברכיה ידא דדחת תלתא עלמא את מבקש	41184
לדחותה, אמר יעקב ליוסף, אותו יד שהיתה דוחה המלאך שהוא כשלישו של עולם, אתה מבקש להסיר,	41185
א"ר יוחנן כשני עמודים שבתוך דימוסין שבטבריא, כך היו זרועותיו של יעקב (מד"ר צ"ז ו'), ידים של	41186
אבינו יעקב ע"ה שהתאבקו ונצחו בכוח עליון עם שר המלאכים, שהיה ע"פ הדיבור לנסות ולהעמיד את	41187

בחיר האבות בדרגה יותר עליונה, לרומם ולנשא חכמתו וצדקתו למעלה מן הטבע ידיים אלו המה חזקים.	41188
(אור חדש).	41189
	41190
תם ונשלם שבה לאל בורא עולם	41191
H	41192
	41193